Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Chile
Biblioteca

Summa.

D. Thomae

2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

SECVNDA SECVNDAE PARTIS
Summæ Theologiæ

S. THOMAE DE AQVINO
DOCTORIS ANGELICI,
ORDINIS PRAEDICATORVM.

De eruditissima explicatione propria, & particulari, ad scientiam moralem spectante, hoc est de Virtutibus, & Vitijs, non solum sacrarum literarum studiosis, sed omnibus etiam vitæ sanctimoniæ cultoribus vtilissima.

CVM COMMENTARIIS R. D. D. THOMÆ DE VIO
CAIETANI, CARDINALIS S. XISTI.

Quæ verò tùm in textu, cùm in Commentarijs Quæstionum, & Articulorum continentur, Tres sequentes INDICES aptissimè dilucidant.

Theologorum autem disputantium citationes, sicut in frontispicio totius Summæ apparet, ad maiorem studiosorum commoditatem, nunc diligentissimè
IN LVCEM EDITÆ.

FACULTAD DE TEOLOGIA Univ. de Deusto BILBAO

VENETIIS, Apud Iuntas. MDLXXXVIII.
Cum licentia Superiorum, ac Priuilegijs.

Franc. Antonij Ciaranfi Cons. Ciij

Universidad de Deusto
Biblioteca

IN PRIMA SECVNDÆ HABENTVR.

Commentaria Reuerendissimi Cardinalis S. Sisti D. Tho. doctrinam explicantia,

Et Quæstio S. D. De Præscientia, & Prædestinatione.

AD LEONEM DECIMVM PONT. MAX.

THOMÆ DE VIO CAIETANI CARDINALIS S. SIXTI, In Secundæ Secundæ D. Thomæ Aquinatis Commentarios.

PRÆFATIO.

OMNES homines qui ex iniuncto sibi munere in Republica gerenda uersantur (cuiuscumque ordinis illi sint) non priuatis solum, sed publicis etiam pro beneficijs, ad referendam gratiam reddi obnoxios, nemo vnquam sapiens dubitauit. Tanto siquidem fœdere commune bonum particulari bono insertum est, ut illud vnusquisque proprio anteferendum putet, nemoque quod suum est bonum, uel se consequi, uel tueri posse confidat, nisi publicum inde bonum augeatur, & conseruetur.

Ego itaque (quod ad me attinet) tua Leo decime Pontifex maxime, & in rempublicam Christianam, & in meipsum maxima beneficia mecum animo deputans, hæc tibi mea commentaria offerenda nunc censui, non qui hoc pacto parem me tibi gratiam referre nunc arbitrer, sed qui potius grati animi uoluntatem tibi significem, nec sine veneratione debita recolam immensam, cunctisque communem beneficientiæ tuæ vim. Tu quidem beatissime pater, statim ut pontifex factus es, perniciosum illud uniuersalis Ecclesiæ scisma, quod sub Iulio secundo eruperat, tua bonitate ac prouidentia ita funditus excidisti, ut hoc immortali beneficio christianos omnes facile tibi deuinxeris. Neque uero tuæ satis fuit magnanimitati, pestilens hoc malum, quod tempestate nostra ecclesiæ incubuerat, summouisse, nisi etiam futuris sæculis e sublimi ista sedis Apostolicæ specula longe prospiciens, radicem quoque gignendis in posterum scimatibus ac fomenta etiam quibus alerentur ac viuerent, aboleres. Nam cum præteritarum rerum experientia satis nos doceret, graues ac periculosas ecclesiæ dissensiones inde ortas quidem fuisse, quòd quidem nimis impie arroganterque ausi authoritatem synodi supra maiestatem pontificis efferebant, alimenta uero ac fomenta quo diutius perdurarent, ab ea quam pragmaticam uocant, sanctione sumpsisse, quamque ueluti perpetuum quoddam scisma Ecclesiæ aduersam, sedique Apostolicæ semper emulam, multi quondam alioqui clari magnanimique Pontifices ardenti studio abolere, sed incassum conati sunt, tu tamen vtrumque malum, Beatissime pater, de medio facile sustulisti. dum Lateranensi approbante Concilio, ipse Sanctorum patrum dogma sectatus, omni iam disceptatione de synodi, ac Ponteficis imparitate sublata, sedis Apostolicæ authoritatem supra synodum statuendam esse tanta firmitate sanxisti, ut Lateranensis ipsa synodus ueterum Conciliorum uestigia imitari, ac se Pontificiæ authoritati subditam esse confiteri non erubuerit, dumque in eodem Concilio, pragmatica sanctione extincta, integrum sedi Apostolicæ ius suum restituisti. Quibus honestis magnanimisque incæptis ad optatum finem perductis, uere Leo fortissimus, Ecclesiæ sanctæ filijs, tuisq; a Deo catulis, solidam tranquillitatem, quantumcumque in te fuit, pacem etiam venturis sæculis stabilisti.

Quantum uero cuncti professores eorum ordinum qui religiosi uocantur, bonitati tuæ charitatique debeamus, iam ipse testis facundissimus esse possum. Etenim cum illorum ordinum priuilegia, quibus decus & immunitas continetur, quidam uel pessumdare, uel saltem labefactare anniteretur, tu tamen solus ingenua bonitate, atq; authoritatis robore obluctãdo, patrẽ te nobis omnibus, patronũ, protectoremq. benignissimum præbuisti. Quid enim dicam, q̃ ea liberalitate, ac munificentia literatos omnes doctosq; homines protegendos susceperis, ut disciplinarum omnium professores ac studiosos viros, tum collatis muneribus iam ornaueris, tũ ad benesperandum de benignitate tua erexeris? Mihi autem, ut omissis alijs me inspiciam, tametsi uel ecclesiasticæ militiæ sacramento, uel sacri ordinis professionẽ ac magisterio, uel assiduo literarum studio, nullum tuorum tot beneficiorum a me alienum esse cognoscerem, sed ea potius hubertim me accepisse sentirem, proxime cumulus hic tuæ benignitatis maximus

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſplendidiſſimuſq; acceſſit, quòd me nullius interuentus fauore, nullis intermedijs præcibus, nullis denique beneficijs prouocatus, ſed ipſe ingenuæ tui animi bonitate adductus, in ſacrum cardinalium ordinem cooptaſti, rem ſane admiratione magna digniſſimam, totoque orbe terrarum memorabilem, tempeſtate noſtra aggreſſus, ut quam optimates viri dignitatem, quam principes ac reges prouinciarum ſummo ſtudio & contentione uel ſibi uel ſuis aſſequi ſuppliciter elaborant, tu mihi eam nec petenti quidem nec ſperanti, vixque adeo cogitanti, ſponte tua contuleris. Ne itaque in tuum domini mei conſpectum omni ueneratione digniſſimum vacuis manibus, ut a ſymbolis ingratuſque venirem, quæ proximis annis, in ſecundam ſecundæ Diui Thomæ Aquinatis partem commentaria elucubraui, tibi nunc dedicanda, tuique numinis præſidio publicanda conſtitui. Quæ ſi uel nulla in me tua ſeorſum beneficia tanta extarent, tibi tamen iure optimo debebantur, quia cum tu & ſummi regis & ſacerdotis maximi dignitate fungaris, doctrinæ moralis commentaria pro tua bonitate, ac ſapientia nequaquam a tua ditione aliena ductturus fueras. Moralis enim doctrinæ inſtrumento Eccleſiæ ſanctæ regnum efflorescere ac decorari oportet, ſub eo præſertim Pontifice, qui temere non debet, ne cum alijs prædicauerit ipſe reprobus habeatur, cum ea quæ in Ethicis præceptionibus tradita, ſuis auſpicijs publicantur, ipſe uitæ ſuæ exemplo ſancire & comprobare uideatur. Neque enim latere quemquam exiſtimo, te inde ab adoleſcente ætate, cum aliarum uirtutum, tum præcipue liberalitatis & continentiæ normam cunctis propoſitum claruiſſe. Iam uero quàm altis radicibus fides, ſpes, charitas pectori tuo inſitæ ſemper fuerint, quæque ad eas tuendas conſeruandasque virtutes maxime neceſſaria eſt ingenua fortitudo, plane tunc omnibus oſtendiſti, cum periculoſis Reipublicæ Chriſtianæ temporibus, Eccleſiæ Romanæ Legatus ampliſſimus, contra telorum turbines bellicaque tormenta, pulſis prope omnibus, ipſe imperterritus perſtiticſti. Moxque ad maiorem (vt puto) uirtutis tuæ probationem, inclinatis rebus alienæ poteſtatis iam factus, nullis tamen expugnari machinis, nullis abduci terroribus ab integro eccleſiæ corpore, ad diuulſas partes potuiſti. Quæ cum animo reputamus, Dei prouidentia factum cognoſcimus, ut tu Pontifex Eccleſiæ ſanctæ præficereris, qui (ut Apoſtoli verbis vtar) per omnia tentatus, compati laborantibus ſcires, & quas antea meditatus virtutes fueras, authoritate potentiaque ſuffultus, multo nunc vberius, multoque felicius propagares, id quod inaudita & ineffabilis illa clementia, qua capiti tuo inſidiato homines conſeruaſti plane teſtata eſt. Tibi profectò tuæque ſanctiſſimæ poteſtati ualde conueniens, ut ſicut Dei maximi uices inter nos geris, ita cæteris mortalibus ea præſtes uirtute, qua homines quantum mortalibus licet, Deo maximo optimo ſimiles fiunt. Cæterum tuæ laudes longioris ſubſellij tempus expoſcunt. Quod uero ad inſtitutam rem pertinet, non modo Pontificiæ maieſtatis nomine, cuius eſt officium ſummouere ſceleva, ac uirtutes inſerere, ſed tuo ipſius etiam nomine qui uirtutes colis ſemperque coluiſti, decenter tibi noſtra hæc commentaria dedicantur, in quibus de vitijs ac uirtutibus diſputationes pulcherrimæ proponuntur. Quæ tamen hac mente omnes a me tibi nunc dedicari intelligant, ut quæcumque hic uel vſquam alibi a me ſcripta ſint, Apoſtolatus tui iudicio (cui ſunt iure ſubdita) ſubſternantur. Accipe igitur Beatiſſime pater de manu tibi dediticſſime creaturæ munuſculum, grati animi alacritate conditum, atque in eo accipiendo Dei maximi (cuius tu uicem inter nos geris) benignitatem quæſo in animum tuum reuoca: hic enim cum pingues tauros ac arietes immolari ante ſe cerneret, duo tamen minuta de manu pauperis mulierculæ in gazophylacium templi miſſa non reſpuit. Aeternum uale pater beatiſſime.

PRAEFATIO VENERABILIS PATRIS FRATRIS BARTHOLOMÆI DE SPINA PISANI, ordinis Prædicatorum, in commendationem ſequentium operum & authorum.

NVnquam deſtitit Summus ille Opifex rerum ac naturæ conditor, labenti ſua ſponte ſæculo, manum dare, ac humano generi bonitatis ſapientiæque fuga de generi duces præordinare, qui iuſtitiæ normam verbo doceant, factis præmonſtrent, ſapientiæ quoque illuſtratione ſubductis tenebris cuncta perfundant. Sic affatim manifeſtatur diuinæ ſapientiæ, potentiæ, clementiæ, iuſtitiæ, ac cæterum, quæ numero pondereque infinitæ ſunt perfectionum magnificentia, dum decentiſſimo ordine infima per media, & horum quæ infimioris naturæ ſunt, per ea quæ ſummo proprius hærent, in ſuos quæque diriguntur fines. Et non ſolum vt ſint plurima, uerum ut & cauſæ ſint eis primus ille actus clementer indulſit, atque unicuique quæ ſua ſunt, iuxta propriæ cuiuſque celſitudinem, perquàm ſuauiter ac potenter diſtribuit. Sic ſane & ſupernorum illorum ſpiritoum dignitas ac præſtantia, noſtris his in partibus, licet non omnino da ſimilitudine clareſcit. Quòd enim ſuperiores ac qui Deo optimo maximo viciniores ſunt ſpiritus, ſicut natura ſic & gratia cæteris præſtantiores, inferioris purgant, illuminant, & ut diuinam circa nos voluntatem adimpleant, de altioribus inſtruunt & informant, hoc ipſum inquam (quod factu digniſſimum eſt, cogitatuque admirabile) infirma quadam ſpecie repreſentat, inferioris huius uitæ hominum ſtatus. Vbi nonnulli ſingulis temporum uiciſſitudinibus a Deo conſtituti ſunt principes ac rectores, qui cæteros quoſque nedum gratia ſapientiaque præcellant, ſed etiam Dei zelo acti, præpotenti quadã uirtute ad diuinas una ſecum participationes attollant. Hinc namque patrum patres, ac humani generis Patriarchę, primo illo tempore quo naturali tantummodo præeunte lumine homines ferebantur in Deum, fulſerunt. Loco quorum ſcripta lege, ſurrexerunt uidentes ac ſacri ſtaminès, qui diuina eloquia rudi populo pãderent, ſimulque ad cœleſtium præceptorum obſeruationem inducerent. Subinde gratiarum ac donorum largitatis temporibus, a Duce noſtro Chriſto IESV, omnium bonorum ac totius beatitudinis authore, electi ſunt diuini uerbi præcones Apoſtoli quaſi ſemidei, qui poſt ſui principis in cœlum conſcenſum, diuinorum eloquiorum ſignorumque potentia, vniuerſum orbem, ſanctiſſimæ fidei ſubegerunt iugo. Nec defuerunt, qui ſucceſſu temporis, horum a Deo dati ſint etiam ſucceſſores, doctores (inquam) atque paſtores Eccleſiæ ſanctæ, quales Dionyſius, Athanaſius, Hylarius, Ambroſius, Auguſtinus, Hieronymus, Gregorius ac innumera huiuſcemodi luminaria fulgentiſſima, qui ſanctitatis eximiæ potentiſſimum exemplar populo ſancti, micantiſſimo etiam quo reſplendebant ſapientiæ lumine, beatitudinis tramite innumeris ſcripturarum ſuarum uoluminibus reſerato, filijs Dei ſalutis æternę miniſtri operoſiſſimi effecti ſunt. Ad demum quo maior vitiorum illuuies frigeſcente charitate, maior itidem ignorantiæ rubigo mundum inuaſerat, eo maiore (ut ita dixerim) ſe ſummus omnium parens accinxit robore, vt virtutum oĩum ſpecimen uiuaciſſimum, ſumenq; copioſius mundo offenderet, dum ueluti Sol Thomas Aquinas emicuit, charitatis feruore, ſapientiæque ſplendore maximo Eccleſiam Dei fouens & illuſtrans. Cur enim non ille doctorum oĩum ſanctiſſimus cenſeatur, qui innocentiſſimam ac mundiſſimã ſic vitam duxit, ut virginali lilio inſignitus, cuiuſcumq; ẽt mortalis criminis immunis ſemper extiterit, ac in ſchola uirtutum indefeſſe exercitatus, ſummũ conſcenderit perfectionis apicem? Cur non (inquã) ille ſanctiſſimus oĩum ore celebretur, cuius ſic mens Deo firmiter adhærebat, vt a ſenſibus inter orandum ſæpe, ſpiritum ad alta tendentem, ſequeretur, immo ab eodẽ ſpiritu, perfecto dãno potentiq; virtute traheretur & corpus? Cuius præcelſæ ſanctitudinis gratia nutu Dei factũ eſt, vt inter omnes Eccleſiæ doctores, Sancti denominatione, ab his etiam qui doctrinæ eius in aliquibus (ex hoc imperiti) aduerſantur, antonomaſice uocitetur, dum inter diſputandum legẽdum ve doctores dicere cõſueuerunt. Hæc eſt ſancti Doctoris ſententia, vel ſic tenuit ſanctus doctor. His enim ſimilibusque notis, quiſque ſtatim D. Thomam cognominari cognoſcit. Sapientiam quoque illius, qui non admiratur aut extollit, non niſi ſapientia ieiunis eſt, uel certe inuidens ac maligus. Sole namque iſto ſuborto omnes errorum ac hereſum umbræ, a ſanctæ matris Eccleſiæ facie protinus effugatæ ſunt. Quicquid dubietatis, quicquid ſcrupuli ſatore diabolo pullulat in Eccleſia, Thoma iudice conſtituto, confeſtim diſſoluitur ac uaneſcit. Omne per Thomam Eccleſiaſticum dogma firmatur, roboratæque ſanctiores perſiſtunt. Quis æuo noſtro, immo quis poſt Solis huius ortum optimus Logicus, Philoſophus, Theologus euaſit, qui non D. Thomæ firmiſſimæ ſapientiæ auxilium imploraueritt? Quiſnam doctus aut facundus concionator ambonem aſcendit, qui non a Thoma mutuet, quæ populum erudiant ac inflamment? Quis cathedram venerandus doctor inſedit, cui non Thomas (ſi tamen vera doceat) ſapientiæ certitudinem ſubminiſtret? Quis denique ſcolaſticum certamen adoritur, qui non ſe prius Thomæ armis accinxerit? Nec immerito quidem. Cuius namque ſapientiam Chriſtus per ſe approbat, beatiſſima Virgo collaudat, Petrus & Paulus edocent & commendant, vniuerſitas pariſina miris effert præconijs ſummus antiſtes Vrbanus ſectandam propponit, & ampliandam præcipit, quis non veneretur, amplexetur, extollat? Pijs loquor auribus, quibus ſupernaturalia, nouataque miracula, veridicis nihilominus aſtructa textibus & ab Eccleſia celebrata, nedum non deſipiunt, ſed obiectamento ſunt, Roburque afferunt veritati. Orauti, ſupplicateque

Universidad de Deusto
Biblioteca

iterque deprecanti Thomæ ante crucifixi imaginem, vt de suæ doctrinæ soliditate certior fieri mereretur, voce patenti per os imaginis nonnullis fratribus, qui Diuum doctorem orantem obseruare consueuerant audientibus, respondit Christus. BENE SCRIPSISTI DE ME TOMA. Hoc ipsum alias Beatissima Virgo per os itidem suæ imaginis, qua coram Sanctus orabat apertissime protestata est Beatissimi. item, senatus Apostolici principes Petrus & Paulus de passu dubio prophetæ, eundem plenius personaliter instruxerunt. Et per seipsum aliàs Paulus (vt fratri in spiritu rapto uidere audireque concessum est) eidem D. Thomæ percunctanti, si in Epistolis suis clarum habuerit intellectum respondit. Quantum queat humanus capere intuitus. Pluribusque alijs diuinis reuelationibus dum adhuc in humanis ageret, quod nosse cupierat de doctrinæ suæ firmitate, quam & in scriptis redegerat, assecutus est. Sed denique post eius fœlicem ad superos transitum, ab vniuersitate Parisina, dum lucidissimis syderibus esset coronata, tam celsæ laudis est cumulis ob sanctitatem atque sapientiam eximiam glorificatus, vt omne pene genus modumque commendationis excedat, simul ac per patentes literas explodens articulorum quorumlibet Sancti Thomæ doctrinæ velin modico aduersantium assertionem. Innocentius quoque S. R Ecclesiæ præsul, Diuum hunc doctorem in eo sermone quē inipsius præconijs edidit, in sapientia Salomoni prætulit, ac eius doctrinam præcunctis post canonicam commendabilem approbauit. Vrbanus denique & is Summus antistes, doctorem hunc angelicum miris effert laudibus, eiusdem sapientiam ac doctrinam nedum approbans & confirmans vti de cælo lapsam, verum & vniuersitati Tholosanæ præcipiens, vt eandem sectentur, & studeant pro viribus ampliare. Vnde factum est, vt tot laudum titulis sublimatus Doctor hic sanctissimus, meritissime lumen Ecclesiæ peculiariter appelletur, & is idem etiam præcunctis doctoribus haud iniuria nominetur doctor Angelicus. Angelus quippe fuit hic in terra innocentissima vita, ingenij ac intellectus altitudine, vt hisipsis excellentiæ gradibus quosque transcenderet positus in sublimi. Lumen item Ecclesiæ fulgentissimum extitit, ad cuius præsentiam pulso nunc ab ea hæresum omnium cæco nubilo, fœciliter eidem liceat domino deseruire. Nec tamen mirum, si splendori huic, tenebræ se opponant, ac eundem impugnare contendant. Humana quippe conditio, infœlicitati non modicum est obnoxia ex prima corruptione peccati. Quo sane factum est, vt semper veritas & itidem bonitas paucos habuerint possessores. Neque tamen sanctissimi huius doctoris aliquid suæ gloriæ deperit in hoc etiam nostræ peregrinationis tempore ob quorumlibet, etsi aduersantium infestationem. Quinimmo veluti per ignem probatum aurum, sapientia illius ab insipientibus ex hoc impugnata, præualens, eminus fulget, eiusdemque doctoris sanctissimi omnifariam cumulata celebritas, dum a multis validissime defensatur, creuit in immensum. Sed & oppugnationis huius ratio in oppugnati gloriam cedit. Apud clarissimos siquidem viros innotuit hoc ipsum ex sapientiæ illius eminentia sumpsisse originem. Tam celsam quippe doctrinæ illius sedem obtinuit, vt non nisi ab eleuatissimis ingenijs, acutissimisque luminibus valeat penetrari. Quo fit vt hi qui vel se sibi credant tantummodo, vel interioris prospectus viuacitate priuantur, dum excelsum hoc sydus sit eis inaccessibile, in ipsum quasi canes in lunam ad vesaniæ suæ manifestationem, ineptos latratus emittant. Quos tamen diuina bonitas iuxta sapientiæ suæ ordinem prouidens ad viam veritatis reuocare, duces delegit alios, qui Thomæ spiritu quasi subsistant, & aduersantium oppugnationes, inanes, ac a doctissimorum conspectu merito expellendas esse patenter ostendant.

Quorum Thomas Caietanus, postremus quidem tempore, sapientia vero ac vitæ splendore, his diebus nulli forte secundus, a domino quasi viuens Aquinatis imago suscitatus est. Viri huius singularissimi, præconia prosequi, eius compellunt merita, inducit monumentum perpetuum quo ad imitandum trahantur posteri, excusat iniuictæ correctionis occasio, non accusat vel minimæ adulationis nota, apud illos præcipue qui castigatissimam eius mentem norint. Suæ quippe vulgatæ laudis prolocutores, graues sibi potius ac molestos reputat, quàm uel in modico eis arridear sereno vultu. Et hoc ipsum commendatione dignissimum est, & ab elegantissimi animi eius innata bonitate procedit. Namque animam bonam illum a domino sortitum esse (si naturalia iungamus actibus ex quibus virtutum habitus innotescunt) ingenij eius perspicacitas, cui & ab ipsis pene cunabulis indefesse vigilantissimo studio fœcundauit, cunctis sæculis patefecit. Sed nec ei quam indidit elegantiæ, nec desiderio ac auiditati discendi, defuit altissimus, omnia inquam ad sapientiæ studium extrinsecus conferentia subministrans. Sacræ nempe prędicatorum religionis, non nisi sapientiam toto orbe resonantis instituto, iuuenis admodum, Deo initiatus, dum haud quaquàm segniter virtutum actibus indipiscendisque literis se totum impenderet, præceptorem eiusdem professionis æuo illo Philosophorum ac Theologorum sapientissimum, Valentinum Perosia oriundum eidem dominus præparauit, sub cuius magisterio breui dierum spatio sic harum scientiarum assecutus est apicem ac culmen conscendit, ut id adolescens adipisceretur honoris quod non nisi veterani milites vix reportant. Nempe cui Metaphysices publica lectura in florentissimo Patauino gymnasio, sic demandata est, ut cum illo concurreret, Trombetta inquam viro tempestate illa non vulgari, qui plus temporis lectaram hanc prosequendo consumpserat quàm hic ætatis. Quantæ autem tum fuerit non dico expectationis, sed veluti is a quo nil eminentius expectari queat admirationis apud sapientum inibi demorantium corona, eorum qui adhuc superstites sunt prædicant uoces, dum crebras referunt in scholastica palestra illius victorias, ita ut in proxima patria Venetiarumque Ciuitatum omnium elegantissima, quasi de cœlo lapsi numinis eius gloria resonaret. Protestatur idipsum sapientia eius in de Ente & Essentia diui Thomæ opusculum eo tempore scriptis commendata. In quo etiam hoc ipsum admirari licet, quod in doctoris Angelici laudes ingeminatur, uniformitas dico, tum sensus tum dictaminis, iuuenis admodum, dum & ille esset cum in sententias scripsit, & eiusdem immatura dictantis ætate. In stilo siquidem, in ordine ac rata quadam docendi viuacitate, subtilitate etiā ac altitudine sensus, etiā uiri huius celebratissimi scripta quæ adolescēs edidit,

edidit, alijs in prouectiori ab eo discussis ætate si conferantur, eadem esse putabuntur. Sed haud quaquàm vana opinio. Neque enim annorum defectus prohibuit, quin sauum sapientiæ purissimum suggereret punodum, præfati ordinis Summo capite ei demandante prouintiam, vt veritatis defensorem pro more se cunctis offerret, Ferrariam concessit. Die igitur constituta in campum procedens, cum celebratissimo illo scientiarum omnium velut armario capacissimo, Ioanne Pico Mirandula congressus est. Quàm fœlici fato diea illa donata est, vt iuuenes duo robustissimi sese pro veritate impeterent, qui cum ætate tum animi elegantia, interiorisque luminis ac sapientiæ plenitudine, moribus etiam haud dissimiles erant: sed nec professione demum. Picus enim (tametsi morti occurrens) sacrum & ipse Prædicatorum ordinem est professus. Viriliter igitur die illo dum vtrinque decertaretur, tantum gloriæ Thomas (absque tamen concertantis iniuria) consecutus est, vt coram Illustrissimo Ferrariæ Duce Hercule ac toto sapientum Senatu, & innumera populi circunstantis ac stupentis frequentia, ab sui ordinis Generali moderatore Ioachino Turriano Veneto, viro prestantissimo consedente, mox coram accitus, proprium quo caput tegebat biretum, magistrij infulam, capiti Thomæ imposuerit, cunctisque applaudentibus, sed & eodem quoque Mirandulæ comite plurimum collaudante, sacræ illum Theologiæ magistrum creauerit. Inde post crebras in scholastica palestra victorias, quas cum a patribus congregationis Lombardiæ, cum quibus vitam ducebat virtutibus claram, vocatus esset ad generales eorum conuentus, assecutus est, Veronæ inquàm, Bergomi, Brixię, Mantuę, Mediolani, Papię (quo & loco solenni lectura libri de Cœlo ab Ludouico Mediolan. olim Duce honoratus est) in Italia est eius gloria sic diffusa, ut abiret per ora omnium rarissima laude. Edidit nihilominus his temporibus quę moquam D. Thomas intactam reliquit morte prequentus. Commentaria quoque in Isagogas Porphyrij, in Prędicamenta, ac Analytica Stagyritę: opus de analogia nominum. Quæstiones tum de infinitate primi motoris, tum de subiecto Physicæ, aliaq; nonnulla notatu dignissima. Subinde Romæ post celeberrimam disputationem in qua ipse coram pluribus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus miraculo fuit, a Reuerendissimo præfati ordinis Generali præsule Magistro Vincentio Bandello, viro morum præstantia sapientiæq; plenitudine famigeratissimo, de consensu eiusdem ordinis senatus, tempore illo Romæ congregati, vniuersalis Procurator nostrę totius religionis in Romana curia cōstitutus est. In qua quidem curia totaq; vrbe sic celebris suis virtutibus exposcentibus apud omnes euasit, ut mox primus inter doctissimos facile censeretur. Literarijs quippe concertationibus, publico legendi munere, aditionibus etiam tum in primam Summæ D. Thomę partem, tum in librum de Anima, nonnullis etiam doctissimis Opusculis ipso interim eminentissimam sapiētiam mundo diffundente, ipsa Romana curia quasi nouæ lucis subace radiabat, Eidem quoque plurimum decoris, & claritatis attulit sanctitatis fama, non vanitati sed veritati subuixa. Cum enim semper fuerit ab omni nota criminis alienus, tum Romæ speciali munere virtutum omnium se specimen præmonstrauit. Sicq; actū est, vt iuuenis adhuc (neque enim quadragesimum excesserat ætatis annum) Generalis totius ordinis Magister in alia synodo, mortuo Bandello, Romæ congregata, electus sit. Qua consensa sede, ad reformationem eiusdem ordinis aspirans, ac in breui pro parte uoti compos effectus, quem continuatis speculationibus conspeximus semper intentum, in regiminis quoque prudentia officiosissimum se ostendit. Neque enim cuiæ pastoralis speculatio ipsa, neqae speculationi, gregis custodia, etsi grauissima, fuit impedimento. Quod diuinum equidem munus extitit quam rarissimum. Interim nanque, & commentaria in duas medias edidit Summæ S. Thomæ partes (primam dico, ac secundam secundæ) quatenus & in practicis, ac morabibus scientijs, postquam speculatiua discusserat, sapientiæ ac bene viuendi lumen exteris esset efficacissimum. Opuscula item alia quā plurima ex hoc sapientiæ fonte sub his temporibus emanarunt, sed præ alijs duo illa de potestate Papæ ac Cōcilij impetuosissima virtute sic effluxerunt, ut per hæc ipsa dissidium quod in ecclesia, iuuidia Diaboli, eo pernitiosius quo spiritualius exortum fuerat, uires amiserit. In quibus etiam libellis id plurimum admirari fas est, quòd eum quem Philosophum ac Theologum excellentissimum omnes venerabantur, nunc legum etiam aduersant peritissimum, immo tantæ celebritatis, vt hi qui in orbe primi vtriusque iuris principes habebātur eius sapientiæ cedere sint coacti. Sicque potissima causa fuit dissolutionis, extremæque annullationis iniqui illius conciliabuli quod defæduit etiamnum patriam nostram infælicissimam, de Sancta Ecclesia in hoc etiā benemeritam quòd nō diu sustinuerunt iniquitatem Pisani ciues, sed armis a suis finibus pepulerunt scismatis authores, quos inuiti ad tempus tulerant. Celeberrimum hunc igitur virum, cardineo cetu ex his clarissimis actibus & virtutibus dignissimum, tum Summi Pontificis Iulij iusto desiderio, quinimmo sirua determinatione mentis, tum etiam totius populi, cui & Pontificis propositum innotuerat voce, ex multo fuit temporis culmine, quod ex multis annis sua merita deposcebant. Cui & ipse gloriam pileo cumulauit, dum nouo sydere sactatum fulget collegium. In cuius etiam solij consensu, id potissimum suæ gloriæ præstat incremētum, quòd non fauore secularium principum ex cognatione vel quacumque necessitudine conquisito, nō tamen ac infælici obsequio Prælatorum (vt toti cutiæ notum erat) non denique auri vendicatione thronum hunc ascendit, sed Domini sabaoth electione sola, qui fulgentissimam noluit diu lucernam sub modio latitare, sed supereminentissimæ sedis candelabrum ut totum mundum illuminet, exaltauit. Quis enim (ut de simonaico consensu paululum immoratus loquar) quis inquam audeat viro tante frugalitatis, notam hanc inurere? qui ex nulla literarum gratiarumue concessione, ex quo totius nostri ordinis habenas moderatus est, uel minimum obolum requisiuit, vel etiam accepauit, sed neque passus itidem unquam est suorum familiarium quemquam cuiusuis scripturæ occasione, muneris quicquam suscipere? Quinimmo cartam, ceram, capsulas etiam suis patentibus literis appendendas, suis & scriptoribus constituta stipendia, ex antiquitus ab ordine

Cent-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Generalibus Magistris contributione statuta, qua contentus erat, in humilitate (vt decet virum religiosum) integerrimam vitam ducens prudenter prouidebat. Quo & contigit cum ipsum cum primo Cardinalis creatus est, apud se habere, non nisi 55. aureos suæ præfatæ prouisionis, quæ quælibet Prouincia ordinis, annis singulis quotum pecuniarum quæ in summa ad aureos 500. non ascendit, ad eiusdem Reuerendissimi Generalis suorumque in officio sociorum sustentationem conferre tenetur. Hoc ipsum eam ob causam serio libuit recensere, vt malignorum veritate hac obtundantur ora, qui nec credere se posse dicunt, in plurimorum & hunc virum non esse delapsum. Et ut ex his etiam omnibus innotescat, quanta sit laude dignus, qui post aurum non abijt, nec sperauit in pecuniæ thesauris, qui similem sapiens se inuenire posse quasi diffidit, summaque prædicari efferendum laude. Nullo igitur sinistro in pulsu motus Leo summus antistes, virum hunc dignissimum in fratrem assumpsit, sed sanctæ matris Ecclesiæ sibi diuinitus delegatæ consulens gloriæ, consulens & saluti. Cui mox ob eximias ac insignes animi sui dotes, maximam & quæ totius Christiani populi salutem concernat prouintiam delegauit, dum eundem de suo latere ad serenissimum Christianæ Reipu. Imperatorem ob componendam inter Christicolarum Reges ac principes pacem, eosdemque animandos in fidei sanctæ cruentissimos hostes summus antistes destinauit legatum. Vtrosq; eidem Sanctæ matri Ecclesiæ diu superstites esse faciat author vitæ, ac perhennis fœlicitatis obiectum, ut magis Iudæis appareat gloriosus, dum a se inspiratam doctrinam per D. Thomam mundo effusam, alter hic Tho. fulgidiorem reddit explanationibus suis. Quod quidem cum in alijs pluribus tum maxime in hoc Secundæ Secundæ celeberrimo Libro, omnibus exploratissimum esse potest. Ausim pace omnium, ausim profecto id in hunc Librum laudis afferre, quòd nec plene ab vllo viuente laudari queat. Neque enim post Sacras literas liber alius huic præstat vtilitate vel gratia, immo qui cæteros in alijs suis operibus superauerat sei ipsum, in hoc vicit Angelicus doctor. Patefacta nanque cæli via est, via inquam virtutum, quas indulgentissimus omnium pater, animis quos ad se pertrahit, gratis infundit, gratius & conseruat. Latæ quoque mortiferæ illius, ad interitumque ducentis semitæ, gratis asperitas, patentes abyssi, horrenda præcipitia, crudeles hostium implacabilium occursus, sic omnium obtutibus clarissime sub uno conspicienda præcauendaque proponuntur intuitu, vt hi cautummodo illuc iter ditigant, qui ab hoc lumine se subducunt. Omnibus item inuiolabilis regula bene beateque viuendi iuxta cuiusque conditionem & statum, sic per huius Libri sapientiam est præfixa, ut non nisi qui splendore isto non perfunduntur ostendant, & eo præcipue hunc interprete, tantique thesauri de cælo demissi veluti dispensatore, per sua hæc præclarissima commentaria Thoma altero constituto, qui Libri huius latissimum intellectum aperiens, quæstiones insuper non minus necessarias & utiles quam peregrinas, subtilissime formans atque dissoluens, errores item subortos præpotenter elidens, luculentissimam veritatem sic pandit omnibus gratiose, ut merito quisque in vtriusque principis laudem prorumpens decantare possit. Quasi stella matutina in medio nebulæ, & quasi Luna plena in diebus suis lucent, & quasi Sol refulgens, sic hi effulgent in templo Dei.

SECVNDAE SECVNDAE
DIVI THOMAE AQVINATIS
QVAESTIONVM ET ARTICVLORVM

INDEX.

QVAESTIO PRIMA.

De uirtutibus & uitijs in speciali
Et primo de uirtutibus theologicis
Et primo de fide quantum ad eius obiectum

1 *Vtrum obiectum fidei sit veritas prima*
2 *Vtrum obiectum fidei sit aliquid complexum uel incomplexum, idest res aut enuntiabile*
3 *Vtrum fidei possit subesse falsum*
4 *Vtrum obiectum fidei possit esse aliquid visum*
5 *Vtrum possit esse aliquid scitum*
6 *Vtrum credibilia debeant distingui p certos articulos*
7 *Vtrũ ijdẽ articuli subsint fidei secundum oẽ tempus*
8 *De numero articulorum*
9 *De modo tradendi articulos in symbolo*
10 *Ad quem pertineat constituere symbolum fidei*

QVAESTIO II.

De fide quantum ad actum eius interiorem qui est credere.

1 *Quid sit credere, quod est actus interior fidei*
2 *Quot modis dicatur*
3 *Vtrum credere aliquid supra rationem naturalem sit necessarium ad salutem*
4 *Vtrum credere ea ad qua ratio naturalis pernenire potest sit necessarium*
5 *Vtrum sit necessarium ad salutem credere aliqua explicite*
6 *Vtrum ad credẽdũ explicite oẽs teneãtur æqualiter*
7 *Vtrum habere fidem explicitam de Christo semper sit necessarium ad salutem*
8 *Vtrũ credere Trinitatem explicite sit de necessitate salutis*
9 *Vtrum actus fidei sit meritorius*
10 *Vtrum ratio humana diminuat meritum fidei*

QVAESTIO III.

De fide quãtũ ad actum eius exteriorẽ qui est confiteri.

1 *Vtrum confessio sit actus fidei*
2 *Vtrum confessio sit necessaria ad salutem*

QVAESTIO IIII.

De fide quantum ad ipsum habitum fidei, & quantum ad ipsam fidem.

1 *Quid sit fides*
2 *In qua ui anima sit sicut in subiecto*
3 *Vtrum forma eius sit charitas*
4 *Vtrum eadẽ numero sit fides & formata & informis*
5 *Vtrum fides sit uirtus*
6 *Vtrum sit una uirtus*
7 *De ordine eius ad alias uirtutes*
8 *De comparatione certitudinis eius ad certitudinem uirtutum intellectualium*

QVAESTIO V.

De habitu fidei quantum ad habentes ipsam

1 *Vtrum angelus aut homo in sui prima conditione habuerit fidem*
2 *Vtrum Dæmones habeant fidem*
3 *Vtrum hæretici errantes in uno articulo fidei habeãt fidem de alijs articulis*
4 *Vtrum fidẽ habentiũ unus alio hẽat maiorem fidem*

QVAESTIO VI.

De habitu fidei quantum ad eius causam.

1 *Vtrum fides sit homini infusa a Deo*
2 *Vtrum fides informis sit donum*

QVAESTIO VII.

De ipsa fide quantum ad suos effectus.

1 *Vtrum timor sit effectus fidei*
2 *Vtrum purificatio cordis sit effectus fidei*

QVAESTIO VIII.

De correspondentibus uirtuti fidei. Et primo de dono intellectus.

1 *Vtrum intellectus sit donum spiritusanctti*
2 *Vtrum possit simul esse in eodem cum fide*
3 *Vtrum intellectus qui est donum sit speculatiuus tantum uel etiam practicus*
4 *Vtrum oẽs q sunt in gratia hãt donum intellectus*
5 *Vtrum hoc donum inueniat in aliquis a sque gratia*
6 *Quomodo se habeat donum intellectus ad alia dona*
7 *Quæ beatitudinem respondeat dono intellectus*
8 *Vtrum in fructibus fides respondeat dono intellectus*

QVAESTIO IX.

De correspondẽtijs uirtuti fidei quãtũ ad donũ scientiæ.

1 *Vtrum scientia sit donum*
2 *Vtrum sit circa diuina*
3 *Vtrum sit speculatiua uel practica*
4 *Quæ beatitudinum ei respondeat*

QVAESTIO X.

De fide quãtũ ad uitia opposita. Et prio d infidelitate Ecclã

1 *Vtrum infidelitas sit peccatum*
2 *Vtrum infidelitas sit in intellectu sicut in subiecto*
3 *Vtrum sit maximum peccatorum*
4 *Vtrum omnis actio infidelium sit peccatum*
5 *De speciebus infidelitatis*
6 *De comparatione earum adinuicem*
7 *Vtrum cum infidelibus sit disputandum de fide*
8 *Vtrum sint cogendi ad fidem*
9 *Vtrum sit eius communicandum*
10 *Vtrum possint Christianis fidelibus præesse*
11 *Vtrum ritus infidelium sint tolerandi*
11 *Vtrũ pueri infidelũ sint invitis parẽtibus baptizãdi*

QVAESTIO XI.

De uitijs oppositis fidei quantum ad hæresim.

1 *Vtrum hæresis sit infidelitatis species*
2 *Vtrum hæresis sit proprie circa ea quæ sunt fidei*
3 *Vtrum hæreticus sint tolerandi*
4 *Vtrum reuertentes ad fidem sint recipiendi*

QVAESTIO XII.

De uitijs oppositis fidei quantum ad apostasiam.

1 *Vtrum apostasia ad infidelitatem pertineat*
2 *Vtrum propter apostasiam a fide, subditi absoluãtur a dominio præsidentium apostatarum*

QVAESTIO XIII.

De uitijs oppositis confessioni fidei. Et primo de blasphemia in generali.

1 *Vtrum blasphemia opponatur confessioni fidei*
2 *Vtrum blasphemia semper sit peccatum mortale*

Universidad de Deusto
Biblioteca

3 Vtrum blasphemia sit maximum peccatorum
4 Vtrum blasphemia sit in damnatis

QVAESTIO XIIII.
De blasphemia in speciali quæ est peccatum in spiritumsanctum.
1 Vtrum blasphemia uel peccatum in spiritumsanctum sit idem quod peccatum ex certa malitia
2 De speciebus huius peccati
3 Vtrum sit irremissibile
4 Vtrum aliquis possit peccare in spiritumsanctũ a principio, ante quam alia peccata committat.

QVAESTIO XV.
De uitijs oppositis dono intellectus. s. de cæcitate mentis & hebetudine sensus
1 Vtrum cæcitas mentis sit peccatum
2 Vtrum hebetudo sensus sit aliud peccatum a cæcitate mentis
3 Vtrum hæ uitia a peccatis carnalibus oriantur.

QVAESTIO XVI.
De præceptis pertinentibus ad prædicta. s. ad fidem, & dona scientiæ & intellectus
1 Vtrũ in ueteri lege dare debuerint præcepta credẽdi
2 Vtrum commodiorem in ueteri lege tradantur præcepta pertinentia ad scientiam & intellectum

QVAESTIO XVII.
De spe quantum ad ipsam spem.
1 Vtrum spes sit uirtus
2 Vtrum obiectum eius sit beatitudo æterna
3 Vtrum unus homo possit sperare beatitudinem alterius per uirtutem spei
4 Vtrum homo licite possit sperare in homine
5 Vtrum spes sit uirtus theologica
6 De distinctione eius ab alijs uirtutibus theologicis
7 Vtrum spes præcedat fidem
8 Vtrum sit posterior charitate

QVAESTIO XVIII.
De spe quantum ad subiectum eius.
1 Vtrum spes sit in uoluntate sicut in subiecto
2 Vtrum spes sit in beatis
3 Vtrum spes sit in damnatis
4 Vtrum spes in uiatoribus habeat certitudinem

QVAESTIO XIX.
De dono timoris quod respondet spei.
1 Vtrum Deus debeat timeri
2 Vtrum timor commodiorem diuidatur in filialem, initialem, seruilem, & mundanum
3 Vtrum timor mundanus semper sit malus
4 Vtrum timor seruilis semper sit bonus
5 Vtrum sit idem in substantia cum filiali
6 Vtrum adueniente charitate excludat timor seruilis
7 Vtrum timor sit initium sapientiæ
8 Vtrũ timor initialis sit idẽ in subiecto cũ timore filiali
9 Vtrum timor sit donum Spiritusanctũ
10 Vtrum crescat crescente charitate
11 Vtrum timor maneat in patria
12 Quid respondeat ei in beatitudinibus & fructibus

QVAESTIO XX.
De spe quãtũ ad uitia opposita. Et primo de desperatione.
1 Vtrum desperatio sit peccatum
2 Vtrum desperatio possit esse sine infidelitate
3 Vtrum sit maximum peccatorum
4 Vtrum oriatur ex accidia

QVAESTIO XXI.
De præsumptione
1 Cui obiecto imitatur præsumptio
2 Vtrum præsumptio sit peccatum
3 Vtrum præsumptio opponatur spei
4 Vtrum causetur ex inani gloria

QVAESTIO XXII.
De præceptis pertinentibus ad spẽ, & ad donum timoris.
1 Vtrũ fuerit dandũ aliquod præceptũ pertinẽs ad spẽ
2 Vtrũ fuerit dãdũ aliud præceptũ pertinẽs ad timorem

QVAESTIO XXIII.
De ipsa charitate secundum se.
1 Vtrum charitas sit amicitia
2 Vtrum sit aliquid creatum in anima
3 Vtrum sit uirtus
4 Vtrum sit uirtus specialis
5 Vtrum sit una uirtus
6 Vtrum sit maxima uirtutum
7 Vtrum sine ea possint esse aliquæ ueræ uirtutes
8 Vtrum sit forma uirtutum

QVAESTIO XXIIII.
De charitate in comparatione ad subiectum.
1 Vtrum charitas sit in uoluntate sicut in subiecto
2 Vtrum charitas causetur in homine ex actibus præcedentibus uel ex infusione
3 Vtrum infundatur secũdum capacitatẽ naturalium
4 Vtrum augeatur in habente ipsam
5 Vtrum augeatur per additionem
6 Vtrum quolibet actu augeatur
7 Vtrum augeatur in infinitum
8 Vtrum charitas uia possit esse perfecta
9 Vtrum commodiorem distinguantur tres gradus charitatis, scilicet incipiens, proficiens, & perfecta
10 Vtrum charitas possit diminui
11 Vtrum charitas semel habita possit amitti
12 Vtrum amittatur per unum actum peccati mortali

QVAESTIO XXV.
De charitate quantum ad eius obiectum, quæ scilicet sint ex charitate diligenda.
1 Vtrum solus Deus sit ex charitate diligendus, uel etiam proximus
2 Vtrum charitas sit ex charitate diligenda
3 Vtrũ creaturæ irrationales sint ex charitate diligẽdæ
4 Vtrum aliquis ex charitate possit seipsum diligere
5 Vtrum possit ex charitate diligere corpus proprium
6 Vtrum peccatores sint ex charitate diligendi
7 Vtrum peccatores seipsos diligant
8 Vtrum inimici sint ex charitate diligendi
9 Vtrum sint eis signa amicitiæ exhibenda
10 Vtrum angeli sint ex charitate diligendi
11 Vtrum Dæmones
12 Vtrum commodiorem enumerentur quatuor ex charitate diligenda, scilicet Deus, proximus, corpus proprium, & nosipsi

QVAESTIO XXVI.
De charitate quantum ad ordinem diligendorum.
1 Vtrum aliquis ordo sit in charitate
2 Vtrũ homo debeat Deum plus diligere q̃ proximum
3 Vtrum plus quàm seipsum
4 Vtrum, se plus quàm proximum
5 Vtrum debeat homo plus diligere proximum quàm corpus proprium
6 Vtrum plus totum proximum quàm alium
7 Vtrũ plus proximũ meliorem q̃ magis sibi coniunctũ
8 Vtrum magis coniunctum sibi secundum carnis affinitatem, uel secundum aliàs necessitudines
9 Vtrum magis filium quàm patrem
10 Vtrum magis patrem quàm matrem

11 Vtrum

11 Vtrum uxorem plus quàm patrem uel matrem
12 Vtrum magis benefacerem quãmbeneficiatum
13 Vtrum ordo charitatis maneat in patria

QVAESTIO XXVII.
De charitate quantum ad eius actum principalem qui est dilectio.
1 Vtrum amare sit magis proprium charitatis quàm amari
2 Vtrum amare proprie est actus charitatis sic idem quod benuolentia
3 Vtrum Deus sit propter seipsum amandus
4 Vtrum possit in hac uita immediate amari
5 Vtrum possit amari totaliter
6 Vtrum eius dilectio habeat modum
7 Vtrum diligere amicũ sit melius quàm diligere inimicũ
8 Vtrum diligere Deum sit melius quàm diligere proximũ

QVAESTIO XXVIII.
De interioribus effectibus charitatis. Et primo de gaudio quod est interior effectus consequens principalem actum charitatis qui est dilectio.
1 Vtrum gaudium sit effectus charitatis
2 Vtrum inuisendi gaudium compatiatur secũ tristitiam
3 Vtrum illud gaudium possit esse plenum
4 Vtrum inuisendi gaudium sit virtus

QVAESTIO XXIX.
De effectibus charitatis quantum ad pacem quæ est interior effectus consequens dilectionem.
1 Vtrum pax sit idem quod concordia
2 Vtrum omnia appetant pacem
3 Vtrum pax sit effectus charitatis
4 Vtrum pax sit uirtus

QVAESTIO XXX.
De effectibus charitatis quantum ad misericordiam quæ est interior charitatis effectus.
1 Vtrum malum sit causa misericordiæ ex parte eius cui misereatur.
2 Quorum sit misereri
3 Vtrum misericordia sit uirtus
4 Vtrum sit maxima uirtutum

QVAESTIO XXXI.
De effectibus exterioribus charitatis. Et primo de beneficentia.
1 Vtrum beneficentia sit actus charitatis
2 Vtrum sit omnibus benefaciendum
3 Vtrum magis communibus sit magis benefaciendum
4 Vtrum beneficentia sit uirtus specialis

QVAESTIO XXXII.
De exterioribus effectibus charitatis quantũ ad eleemosynã.
1 Vtrum eleemosyna largitio sit actus charitatis
2 Vtrum commodiorem distinguantur eleemosynarum genera, ponendo septem eleemosynas spirituales, & septẽ corporales
3 Vtrum eleemosynæ spirituales sint potiores eleemosynis corporalibus
4 Vtrum eleemosynæ corporales habeant effectũ spiritualẽ
5 Vtrum dare eleemosynam sit in præcepto
6 Vtrum corporalis eleemosyna sit danda de necessario
7 Vtrum sit danda de iniuste acquisito
8 Quorum sit dare eleemosynam
9 Quibus sit eleemosyna danda
10 Quis sit modus eleemosynæ fiendæ

QVAESTIO XXXIII.
De exterioribus effectibus charitatis quantum ad correctionem fraternam.
1 Vtrum fraterna correctio sit actus charitatis
2 Vtrum fraterna correctio sit subditorum

3 Vtrum hoc præceptum extendat se ad omnes, uel solum ad prælatos
4 Vtrum subditi teneantur ex hoc præcepto prælatos corrigere
5 Vtrum peccator possit corrigere
6 Vtrum aliquis debeat corrigere qui ex correctione fit deterior
7 Vtrum secreta correctio debeat præcedere denunciationẽ
8 Vtrum tertiũ inductio debeat præcedere denunciationem

QVAESTIO XXXIIII.
De uitijs oppositis charitati. Et primo de odio quod opponitur ipsi dilectioni.
1 Vtrum Deus possit odio haberi
2 Vtrum odium Dei sit maximum peccatorum
3 Vtrum odium proximi semper sit peccatum
4 Vtrum sit maximum inter peccata quæ sunt in proximũ
5 Vtrum sit uitium capitale
6 Ex quo capitali uitio oriatur

QVAESTIO XXXV.
De uitijs oppositis charitati quantum ad accidiam quæ opponitur gaudio charitatis, quod est de bono diuino.
1 Vtrum accidia sit peccatum
2 Vtrum accidia sit speciale uitium
3 Vtrum sit peccatum mortale
4 Vtrum sit uitium capitale

QVAESTIO XXXVI.
De uitijs oppositis charitati quantum ad inuidiam quæ opponitur gaudio de bono proximi.
1 Vtrum inuidia sit tristitia de bonis alterius
2 Vtrum inuidia sit peccatum
3 Vtrum inuidia sit peccatum mortale
4 Vtrum inuidia sit uitium capitale, & de filiabus eius

QVAESTIO XXXVII.
De discordia quæ opponitur effectui charitatis qui est pax.
1 Vtrum discordia sit peccatum
2 Vtrum sit filia inanis gloriæ

QVAESTIO XXXVIII.
De contentione quæ opponitur paci quantum ad os.
1 Vtrum contentio sit peccatum mortale
2 Vtrum sit filia inanis gloriæ

QVAESTIO XXXIX.
De scismate quod opponitur paci quantum ad opus.
1 Vtrum scisma sit speciale peccatum
2 Vtrum sit grauius infidelitate
3 Vtrum scismatici habeant aliquam potestatem
4 Quæ sit commodiorem pœna scismaticorum

QVAESTIO XL.
De bello quod opponitur paci quantum ad opus
1 Vtrum aliquod bellum sit licitum
2 Vtrum clericis sit licitum bellare
3 Vtrum liceat bellantibus uti insidijs
4 Vtrum liceat in diebus festis bellare

QVAESTIO XLI.
De rixa quæ opponitur paci quantum ad opus.
1 Vtrum rixa sit peccatum
2 Vtrum rixa sit filia iræ

QVAESTIO XLII.
De seditione quæ opponitur paci quantum ad opus.
1 Vtrum seditio sit speciale peccatum
2 Vtrum sit peccatum mortale

QVAESTIO XLIII.
De scandalo quod opponitur charitati quantum ad beneficentiam.
1 Quid sit scandalum

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX QVAESTIONVM.

2 Vtrum scandalum sit peccatum
3 Vtrum sit speciale peccatum
4 Vtrum sit peccatum mortale
5 Vtrum perfectorum sit scandalizari
6 Vtrum eorum sit scandalizare
7 Vtrum spiritualia bona sint dimittenda propter scandalũ
8 Vtrum temporalia sint propter scandalum dimittenda

QVAESTIO XLIIII.
De præceptis charitatis.

1 Vtrum de charitate sint danda præcepta
2 Vtrum unum tantum uel duo
3 Vtrum duo sufficiant
4 Vtrum conuenienter præcipiatur, ut Deus ex toto corde diligatur
5 Vtrum conuenienter addatur ex tota mente
6 Vtrum hoc præceptum possit in uia impleri
7 De hoc præcepto, Diliges proximum tuum sicut teipsum
8 Vtrum ordo charitatis cadat sub præcepto

QVAESTIO XLV.
De dono sapientiæ quod respondet charitati.

1 Vtrũ sapientia debeat numerari inter dona Spiritussancti
2 Vtrum sit in intellectu sicut in subiecto
3 Vtrum sapientia sit speculatiua tantum uel etiã practica
4 Vtrum sapientia quæ est donum possit esse cum peccato mortali
5 Vtrum sit in omnibus habentibus gratiam gratum facientem
6 Vtrum respondeat ei septima beatitudo quæ est. Beati pacifici

QVAESTIO XLVI.
De stultitia quæ opponitur sapientiæ.

1 Vtrum stultitia opponatur sapientiæ
2 Vtrum stultitia sit peccatum
3 Vtrum stultitia sit filia luxuriæ

QVAESTIO XLVII.
De prudentia secundum se.

1 Vtrum prudentia sit in uolunrate, uel in ratione
2 Vtrum si est in ratione, sit in practica tantum uel etiam in speculatiua
3 Vtrum sit cognoscitiua singularium
4 Vtrum sit uirtus
5 Vtrum sit uirtus specialis
6 Vtrum præstituat finem uirtutibus moralibus
7 Vtrum constituat medium in eis
8 Vtrum præcipere sit proprius actus eius
9 Vtrum solicitudo uel uigilantia pertineat ad prudẽtiam
10 Vtrum prudentia se extendat ad regimen multitudinis
11 Vtrum prudentia quæ est respectu propri boni sit eadem specie cum ea quæ se extendit ad bonum commune
12 Vtrum prudentia sit in subditis an solum in principibus
13 Vtrum inueniatur in malis
14 Vtrum inueniatur in omnibus bonis
15 Vtrum insit nobis a natura
16 Vtrum perdatur per oblitionem

QVAESTIO XLVIII.
De prudentia quantum ad partes suas in generali.

1 Quæ sint partes prudentiæ.

QVAESTIO XLIX.
De singulis prudentiæ partibus quasi integralibus.

1 De memoria, utrum sit pars prudentiæ
2 De intellectu uel intelligentia, utrum sit pars prudentiæ
3 De docilitate, utrum sit pars prudentiæ
4 De solertia, utrum sit pars prudentiæ
5 Vtrum ratio sit pars prudentiæ
6 Vtrum prouidentia sit pars prudentiæ
7 Vtrum circumspectio sit pars prudentiæ
8 Vtrum cautio sit pars prudentiæ

QVAESTIO L.
De speciebus prudentiæ quæ sunt ad multitudinem.

1 Vtrum legis positiua debeat poni spes prudentiæ
2 Vtrum politica sit pars prudentiæ
3 Vtrum œconomica
4 Vtrum militaris

QVAESTIO LI.
De prudentia quantum ad uirtutes ei adiunctas quæ sunt paries quasi potentiales

1 Vtrum eubulia sit uirtus
2 Vtrum sit specialis virtus a prudentia distincta
3 Vtrum synesis sit specialis uirtus
4 Vtrum gnomin sit specialis uirtus

QVAESTIO LII.
De dono consilij quod respondet prudentiæ.

1 Vtrum consilium debeat poni inter septem dona Spiritussancti
2 Vtrum donum consilij respondeat uirtuti prudentiæ
3 Vtrum donum consilij maneat in patria
4 Vtrum quinta beatitudo quæ est, Beati misericordes, respondeat dono consilij

QVAESTIO LIII.
De uitijs oppositis prudentiæ. Et primo de imprudentia.

1 Vtrum imprudentia sit peccatum
2 Vtrum sit speciale peccatum
3 Vtrum præcipitatio, seu temeritas sit peccatum sub imprudentia contentum
4 Vtrum inconsiderratio sit speciale peccatum sub imprudẽtia contentum
5 Vtrum inconstantia sit uitium sub imprudentia contentũ
6 Vtrum huiusmodi uitia oriantur ex luxuria

QVAESTIO LIIII
De negligentia.

1 Vtrum negligentia sit peccatum speciale
2 Vtrum negligentia opponatur prudentiæ
3 Vtrum negligentia sit peccatum mortale

QVAESTIO LV.
De uitijs oppositis prudentiæ quæ habent similitudinem cum prudentia.

1 Vtrum prudentia carnis sit peccatum
2 Vtrum sit peccatum mortale
3 Vtrum astutia sit peccatum speciale
4 Vtrum dolus sit peccatum ad astutiam pertinens
5 Vtrum fraus ad astutiam pertineat
6 Vtrum solicitudo temporalium rerum sit licita
7 Vtrum sit licitum quod aliquis sit solicitus in futurum
8 Vtrum prædicta uitia oriantur ex auaritia

QVAESTIO LVI.
De præceptis pertinentibus ad prudentiam

1 Vtrum de prudentia fuerit dandum aliquod præceptum inter præcepta decalogi
2 Vtrum in ueteri lege fuerint conuenienter posita præcepta prohibitiua de uitijs oppositis prudentiæ

QVAESTIO LVII.
De iustitia. Et primo de iure.

1 Vtrum ius sit obiectum iustitiæ
2 Vtrum ius conuenienter diuidatur in ius naturale & positiuum
3 Vtrum ius gentium sit idem quod ius naturale
4 Vtrũ ius dominatiuũ & ius paternũ debeant distinguiũ

QVAESTIO LVIII.
De iustitia.

1 Quid sit iustitia

2 Vtrum iustitia semper sit ad alterum
3 Vtrum iustitia semper sit uirtus
4 Vtrum sit in uolunrate sicut in subiecto
5 Vtrum sit uirtus generalis
6 Vtrum secundum quod est uirtus generalis, sit idem in essentia cum omni uirtute
7 Vtrum sit aliqua iustitia particularis
8 Vtrũ iustitia particularis habeat propriam materiã
9 Vtrũ sit circa passiones, uel circa operationes tantum
10 Vtrum medium iustitia sit medium rei
11 Vtrũ actus iustitiæ sit reddere unicuique quod suũ est
12 Vtrũ iustitia sit soror inter omnes uirtutes morales

QVAESTIO LIX.
De iniustitia.

1 Vtrum iniustitia sit speciale uitium
2 Vtrum iniusta agere sit proprium iniusti
3 Vtrum aliquis possit iniustum pati non uolens
4 Vtrum iniustitia ex suo genere sit peccatũ mortale.

QVAESTIO LX.
De iudicio.

1 Vtrum iudicium sit actus iustitiæ
2 Vtrum sit licitum iudicare
3 Vtrum iudicandum sit per suspitiones
4 Vtrum dubia sint in meliorem partem interpretãda
5 Vtrum iudicium sit semper secundum leges scriptas proferendum
6 Vtrum iudicium per usurpationem peruertatur.

QVAESTIO LXI.
De partibus iustitiæ. Et primo de partibus subiectiuis quæ sunt species iustitiæ scommutatiua & distributiua.

1 Vtrum distributiua & commutatiua sint duæ species iustitiæ.
2 Vtrum eodem modo in eis medium accipiatur
3 Vtrum sic oportẽdũ uniformis uel multiplex materia
4 Vtrum secundum aliquam earum specierum iustum sit idem quod contra passum.

QVAESTIO LXII.
De restitutione quæ est actus commutatiuæ iustitiæ.

1 Vtrum restitutio sit actus commutatiuæ iustitiæ
2 Vtrum sit necessarium ad salutem omne ablatum restitui
3 Vtrum oporteat illud multiplicatum restituere
4 Vtrum oporteat restitui quod quis non abstulit
5 Vtrum oporteat restitui ei a quo acceptum est
6 Vtrum oporteat restituere eum qui accepit
7 Vtrum aliquem alium
8 Vtrum sit statim restituendum.

QVAESTIO LXIII.
De uitijs oppositis prædictis iustitiæ partibus. Et primo de acceptione personarum, quæ opponitur iustitiæ distributiuæ.

1 Vtrum personarum acceptio sit peccatum
2 Vtrum habeat locum in dispensatione spiritualium
3 Vtrum habeat locum in exhibitione honoris
4 Vtrum habeat locum in iudicijs.

QVAESTIO LXIIII.
De uitijs oppositis commutatiuæ iustitiæ. Et primo de homicidio per quod infertur nocumentum proximo in persona.

1 Vtrum occidere animalia bruta uel etiam plantas sit peccatum
2 Vtrum occidere peccatorem sit licitum
3 Vtrum hoc liceat priuatæ personæ, uel sũm publica
4 Vtrum hoc liceat clerico
5 Vtrum liceat alicui occidere seipsum
6 Vtrum liceat alicui occidere hominem iustum
7 Vtrum liceat alicui occidere hominem se defendendo
8 Vtrum homicidium casuale sit peccatum mortale.

QVAESTIO LXV.
De iniurijs in personam proximi commissis.

1 Vtrum mutilare aliquem in membro in aliquo casu sit licitum
2 Vtrum liceat parentibus uerberare filios & dominis seruos
3 Vtrum liceat aliquem hominem incarcerare
4 Vtrum aggrauetur peccatum ex hoc quod prædictæ iniuriæ inferuntur in personas illis coniunctas.

QVAESTIO LXVI.
De furto quod infertur nocumentũ proximo in rebus.

1 Vtrum possessio exteriorũ rerũ sit homini naturalis
2 Vtrum licitum sit, quod aliquis rem aliquam possideat quasi propriam
3 Vtrum furtum sit occulta acceptio rei alienæ
4 Vtrum rapina sit peccatum specie differens a furto
5 Vtrum omne furtum sit peccatum
6 Vtrum furtum sit peccatum mortale
7 Vtrum liceat furari in necessitate
8 Vtrum omnis rapina sit peccatum mortale
9 Vtrum rapina sit gravius peccatum quam furtum.

QVAESTIO LXVII.
De iniustitia iudicis in iudicando.

1 Vtrum aliquis possit iniuste iudicare eum, qui non est sibi subditus
2 Vtrũ liceat iudici sententiam ferre contra ueritatem quam nouit propter ea quæ sibi proponuntur
3 Vtrum iudex possit aliquem iniuste condemnare non accusatum
4 Vtrum possit licite pœnam relaxare.

QVAESTIO LXVIII.
De his quæ pertinent ad iustam accusationem

1 Vtrum homo accusare teneatur
2 Vtrum accusatio facienda sit in scriptis
3 Quomodo accusatio sit uitiosa
4 Qualiter male accusantes sint puniendi.

QVAESTIO LXIX.
De iniustitia ex parte rei siue accusati in sua defensione.

1 Vtrum peccet quis mortaliter negando ueritatẽ per quam condemnaretur
2 Vtrum liceat alicui calumniose se defendere
3 Vtrum liceat alicui iudicium subterfugere appellãdo
4 Vtrum liceat alicui damnato per uiolentiam se defendere, si adsit facultas.

QVAESTIO LXX.
De iniustitia ex parte testis in testificando.

1 Vtrum homo teneatur ad testimonium ferendum
2 Vtrum duorum uel trium testimonium sufficiat
3 Vtrũ alicuius testimonij repellatur absq; eius culpa
4 Vtrũ phibere falsum testimonũ sit peccatũ mortale.

QVAESTIO LXXI.
De iniustitia quæ fit in iudicio ex parte aduocatorum.

1 Vtrum aduocatus teneatur præstare patrocinium causæ pauperum
2 Vtrum aliqui debeant arceri ab officio aduocati
3 Vtrum aduocatus peccet iniustã causam defendẽdo
4 Vtrum peccet pecunia accipiendo pro suo patrocinio.

QVAESTIO LXXII.
De iniurijs uerborum quæ fiunt extra iudicium. Et primo de contumelia.

1 Quid sit contumelia
2 Vtrum omnis contumelia sit peccatum mortale

Universidad de Deusto
Biblioteca

3 Vtrum oporteat contumeliosos reprimere
4 De origine contumelia.

QVAESTIO LXXIII.
De detractione.

1 Quid sit detractio.
2 Vtrum detractio sit peccatum mortale.
3 De comparatione eius ad alia peccata
4 Vtrum peccet aliquis audiendo detractionem

QVAESTIO LXXIIII.
De fusurratione.

1 Vtrum fusurratio sit peccatũ distinctũ a detractione
2 Quod horum sit grauius.

QVAESTIO LXXV.
De derisione.

1 Vtrũ derisio sit speciale peccatũ distinctũ ab alijs peccatis, quibus per verba nocumentum proximo infertur
2 Vtrum derisio sit peccatum mortale.

QVAESTIO LXXVI.
De maledictione.

1 Vtrum licite possit aliquis maledicere homini
2 Vtrũ licite possit aliquis maledicere irrõnali creatura
3 Vtrum maledictio sit peccatum mortale
4 De comparatione eius ad alia peccata.

QVAESTIO LXXVII.
De fraude quæ committitur in emptionibus & venditionibus.

1 Vtrum liceat aliquid vendere plus quàm valeat.
2 Vtrum venditio reddatur iniusta & illicita propter defectum rei venditæ.
3 Vtrum venditor teneatur dicere uitium rei vẽditæ
4 Vtrũ liceat negociãdo vẽdere aliqd plus q̃ sit emptũ.

QVAESTIO LXXVIII.
De usura.

1 Vtrũ sit peccatũ accipere vsurã p̃ pecunia mutuata.
2 Vtrum liceat pro eodem quamcunque commoditatem accipere
3 Vtrum aliquis teneatur restituere id quod de pecunia vsuraria iniusto lucro lucratus est.
4 Vtrum liceat mutuo accipere pecuniam sub vsura.

QVAESTIO LXXIX.
De duabus partibus quasi integralibus iustitiæ quæ sunt facere bonum & declinare a malo.

1 Vtrum duo prædicta sint partes iustitiæ.
2 Vtrum transgressio sit speciale peccatum.
3 Vtrum omissio sit speciale peccatum.
4 De comparatione omissionis ad transgressionem

QVAESTIO LXXX.
De partibus potentialibus iustitiæ scilicet de virtutibus annexis.

1 Quæ virtutes iustitiæ annectantur.

QVAESTIO LXXXI.
De singulis virtutibus iustitiæ annexis. Et primo de religione secundum se.

1 Vtrum religio consistat tantum in ordine ad Deum
2 Vtrum religio sit virtus.
3 Vtrum religio sit vna virtus
4 Vtrum religio sit specialis virtus
5 Vtrum religio sit virtus theologica
6 Vtrũ religio sit præferẽda alijs uirtutibus moralibus
7 Vtrum religio habeat exteriores actus.
8 Vtrum religio sit eadem sanctitati.

QVAESTIO LXXXII.
De actibus interioribus religionis. Et primo de deuotione.

1 Vtrum deuotio sit specialis actus.
2 Vtrum deuotio sit actus religionis.
3 Vtrum contemplatio seu meditatio sit eã deuotionis
4 Vtrum letitia sit deuotionis effectus.

QVAESTIO LXXXIII.
De oratione.

1 Vtrum oratio sit actus appetitiuæ virtutis vel cognitiuæ
2 Vtrum conueniens sit orare.
3 Vtrum oratio sit actus religionis.
4 Vtrum solus Deus sit orandus.
5 Vtrum oratione sit aliquid determinate petendum
6 Vtrum orando debeamus temporalia petere
7 Vtrum pro alijs orare debeamus.
8 Vtrum debeamus orare pro inimicis.
9 De septem petitionibus orationis dominicæ.
10 Vtrum orare sit proprium rationalis creaturæ
11 Vtrum sanctis in patria oremus pro nobis
12 Vtrum oratio debeat esse vocalis
13 Vtrum attentio requiratur ad orationem
14 Vtrum oratio debeat esse diuturna
15 Vtrũ oratio sit efficax ad impetrãdum quod petitur
16 Vtrum oratio sit meritoria
17 De speciebus orationis.

QVAESTIO LXXXIIII.
De actibus exterioribus latriæ. Et primo de adoratione per quam aliquis corpus suum ad Deum venerandum exhibet.

1 Vtrum adoratio sit actus latriæ
2 Vtrũ adoratio importet actũ interiorẽ uel exteriorẽ
3 Vtrum adoratio requirat determinationem loci.

QVAESTIO LXXXV.
De actibus latriæ quibus aliquid de rebus exterioribus Deo offertur. Et primo de sacrificijs.

1 Vtrum offerre sacrificium Deo sit de lege naturæ
2 Vtrum soli Deo sit sacrificium offerendum
3 Vtrum Deo offerre sacrificium sit spiritualis actus virtutis
4 Vtrum omnes teneantur ad sacrificium offerendum.

QVAESTIO LXXXVI.
De oblationibus & primitijs.

1 Vtrum aliquæ oblationes sint de necessitate præcepti
2 Quibus oblationes debeantur
3 De quibus rebus oblationes fieri debeant
4 Vtrum homines de necessitate teneantur ad oblationes primitiarum.

QVAESTIO LXXXVII.
De decimis.

1 Vtrum homines teneantur ad soluendas decimas de necessitate præcepti.
2 Vtrũ hoies teneãtur de omnibus rebus decimas dare
3 Vtrum decimæ debeantur solum clericis
4 Vtrum clerici teneantur decimas dare.

QVAESTIO LXXXVIII.
De voto per quod ex cultu latriæ aliquid Deo promittitur.

1 Quid sit votum
2 Quid ea sit sub voto
3 Vtrum omne votum obliget ad sui obseruationem
4 Vtrum expediat aliquid vouere & ad quid sit vtile
5 Vtrum vouere sit actus latriæ uel religionis
6 Vtrum sit magis meritorium facere aliquid ex voto quàm sine voto.
7 De solemnitate voti: per quid solemnizetur.
8 Vtrum illi qui sunt subditi potestati alterius possint vouere.

9 Vtrum pueri possint voto obligari ad religionis ingressum.
10 Vtrum votum sit dispensabile uel commutabile.
11 Vtrum in solemni voto continentiæ possit dispensari
12 Vtrum requiratur in dispensatione voti superioris authoritas.

QVAESTIO LXXXIX.
De iuramento per quod assumitur nomen diuinum ad uerba confirmanda.

1 Quid sit iuramentum
2 Vtrum iuramentum sit licitum
3 Vtrũ iustitia, iudicium, & veritas sint comites iuri
4 Vtrum iuramentum sit actus latriæ
5 Vtrum iuramentum sit appetendum & frequentandum tanquam utile & bonum
6 Vtrum liceat iurare per creaturam
7 Vtrum iuramentum sit obligatorium
8 Quæ sit maior obligatio, vtrum iuramenti uel voti.
9 Vtrum in iuramento possit dispensari
10 Quibus & quando liceat iurare.

QVAESTIO XC.
De adiuratione per quam assumitur nomen diuinum.

1 Vtrum liceat adiurare homines
2 Vtrum liceat adiurare Dæmones
3 Vtrum liceat adiurare irrationales creaturas

QVAESTIO XCI.
De laude Dei.

1 Vtrum Deus sit ore laudandus
2 Vtrum in laudibus Dei sint cantus adhibendi.

QVAESTIO XCII.
De superstitione quæ opponitur religioni.

1 Vtrum superstitio sit vitium religioni contrarium
2 Vtrum superstitio habeat plures partes seu species.

QVAESTIO XCIII
De speciebus superstitionis. Et primo quantum ad indebitum cultum veri Dei.

1 Vtrũ in cultu veri Dei possit esse aliquid gnitiosum.
2 Vtrum possit ibi esse aliquid superfluum.

QVAESTIO XCIIII.
De idolatria.

1 Vtrum idolatria sit species superstitionis
2 Vtrum idolatria sit peccatum
3 Vtrum sit grauissimum peccatorum
4 Vtrum causa idolatriæ sit ex parte hominis.

QVAESTIO XCV.
De diuinationibus.

1 Vtrum diuinatio sit peccatum
2 Vtrum sit species superstitionis
3 De speciebus diuinationis
4 Vtrum diuinatio quæ fit per Dæmones sit licita
5 Vtrum diuinatio quæ fit per astra sit licita
6 Vtrum diuinatio, quæ fit per somnia sit licita
7 Vtrum diuinationes quæ fiunt per auguria & alias huiusmodi obseruantias sint licitæ
8 Vtrum diuinatio quæ fit per sortes, sit licita.

QVAESTIO XCVI.
De superstitionibus obseruantiarum.

1 Vtrum uti obseruantijs, puta artis notoriæ ad scientiam acquirendam sit licitum
2 Vtrum uti obseruantijs ad immutationem corporum (puta ut sanitatem & huiusmodi) sit licitum
3 Vtrum uti obseruantijs ad præcauendum aliqua fortunia uel infortunia sit licitum
4 Vtrum uti suspensionibus sacrorum uerborum ad collum, sit licitum.

QVAESTIO XCVII.
De tentatione qua Deus tentatur.

1 In quo consistat Dei tentatio
2 Vtrum tentare Deum sit peccatum
3 Cui uirtuti opponatur: utrum religioni
4 Vtrum tentare Deum sit grauius peccatum quàm superstitio

QVAESTIO XCVIII.
De periurio.

1 Vtrum falsitas requiratur ad periurium
2 Vtrum periurium semper sit peccatum
3 Vtrum semper sit peccatum mortale
4 Vtrum peccet ille qui iniungit iuramentũ periurio.

QVAESTIO XCIX.
De sacrilegio.

1 Quid sit sacrilegium
2 Vtrum sit speciale peccatum
3 De speciebus sacrilegij
4 De pœna sacrilegij.

QVAESTIO C.
De simonia

1 Quid sit simonia
2 Vtrum liceat pro sacramentis pecuniam accipere
3 Vtrum liceat pecuniã accipere pro spiritualibus actibus
4 Vtrum liceat uendere ea quæ sunt spiritualibus annexa
5 Vtrum solum munus a manu faciat simoniacum, an etiam munus linguæ & ab obsequio
6 De pœna simoniaci.

QVAESTIO CI.
De pietate.

1 Ad quos pietas se extendat
2 Quid per pietatem aliquibus exhibeatur
3 Vtrum pietas sit specialis virtus
4 Vtrum religionis obtentu sit pietatis officium prætermittendum.

QVAESTIO CII.
De obseruantia.

1 Vtrũ obseruãtia sit specialis uirtus ab alijs distincta
2 Quid sit obseruantia
3 Vtrum obseruantia sit potior uirtus quàm pietas.

QVAESTIO CIII.
De dulia quæ est prima pars obseruantiæ.

1 Vtrum honor sit aliquid spirituale uel corporale
2 Vtrum honor debeatur solis superioribus
3 Vtrum dulia cuius est exhibere honorem uel cultum superioribus, sit specialis virtus a latria distincta
4 Vtrum dulia per species distinguatur.

QVAESTIO CIIII.
De obedientia quæ est pars obseruantiæ.

1 Vtrum homo debeat homini obedire
2 Vtrum obedientia sit specialis uirtus
3 Vtrum obedientia sit maxima uirtutum
4 Vtrum Deo sit in omnibus obediendum
5 Vtrũ subditi suis platis teneãtur in omnibus obedire
6 Vtrũ fideles teneãtur prælatis secularibus obedire.

QVAESTIO CV.
De inobedientia.

1 Vtrum inobedientia sit peccatum mortale
2 Vtrum inobedientia sit grauissimum peccatorum

QVAESTIO CVI.
De gratia siue gratitudine.

1 Vtrum gratia sit specialis uirtus ab alijs distincta
2 Vtrum innocens teneatur ad maiores gratiarũ actiones, Deo quàm pœnitens
3 Vtrum homo teneatur semper ad gratias beneficijs

Universidad de Deusto
Biblioteca

humanis reddendas
4 Vtrum retributio gratiarum sit differenda
5 Vtrum sit mensuranda secundum receptum beneficium vel secundum dantis affectum
6 Vtrum operetur aliquid maius rependere.

QVAESTIO CVII.
De ingratitudine.
1 Vtrum ingratitudo sit peccatum
2 Vtrum sit peccatum speciale
3 Vtrum omnis ingratitudo sit peccatum mortale
4 Vtrum ingratis sint beneficia subtrahenda.

QVAESTIO CVIII.
De vindicatione.
1 Vtrum vindicatio sit licita
2 Vtrum sit specialis virtus
3 De modo vindicandi
4 In quos sit vindicta exercenda.

QVAESTIO CIX.
De veritate.
1 Vtrum veritas sit virtus
2 Vtrum sit specialis virtus
3 Vtrum sit pars iustitiæ
4 Vtrum magis declinet in minus.

QVAESTIO CX.
De mendacio quod est vitium veritati oppositum.
1 Vtrum mendacium semper opponatur veritati quasi continens falsitatem
2 De speciebus mendacij
3 Vtrum mendacium semper sit peccatum
4 Vtrum semper sit peccatum mortale.

QVAESTIO CXI.
De simulatione & hypocrisi.
1 Vtrum omnis simulatio sit peccatum mortale
2 Vtrum hypocrisis sit simulatio
3 Vtrum hypocrisis opponatur veritati
4 Vtrum sit peccatum mortale.

QVAESTIO CXII.
De iactantia.
1 Cui virtuti opponatur
2 Vtrum sit peccatum mortale.

QVAESTIO CXIII.
De ironia.
1 Vtrum ironia sit peccatum
2 Vtrum sit minus peccatum quàm iactantia.

QVAESTIO CXIIII.
De amicitia quæ affabilitas dicitur.
1 Vtrum sit specialis virtus
2 Vtrum sit pars iustitiæ.

QVAESTIO CXV.
De adulatione.
1 Vtrum adulatio sit peccatum
2 Vtrum sit peccatum mortale.

QVAESTIO CXVI.
De litigio.
1 Vtrum opponatur virtuti amicitiæ
2 Vtrum sit maius peccatum quàm adulatio.

QVAESTIO CXVII.
De liberalitate.
1 Vtrum liberalitas sit virtus
2 Quæ sit eius materia
3 Quis sit eius actus
4 Vtrum magis pertineat ad liberalem dare quàm accipere
5 Vtrum liberalitas sit pars iustitiæ
6 Vtrum liberalitas sit maxima virtutum.

QVAESTIO CXVIII.
De vitijs qui opponuntur liberalitati. Et primo de auaritia.
1 Vtrum auaritia sit peccatum
2 Vtrum sit speciale peccatum
3 Cui virtuti opponatur, utrum s. liberalitati
4 Vtrum sit peccatum mortale
5 Vtrum sit grauissimum peccatorum
6 Vtrum sit peccatum carnale uel spirituale
7 Vtrum sit vitium capitale
8 De filiabus eius.

QVAESTIO CXIX.
De prodigalitate.
1 Vtrum opponatur auaritiæ
2 Vtrum sit peccatum
3 Vtrum sit grauius peccatum quàm auaritia.

QVAESTIO CXX.
De epicheia.
1 Vtrum epicheia sit virtus
2 Vtrum sit pars iustitiæ.

QVAESTIO CXXI.
De dono correspondente iustitiæ, scilicet de pietate.
1 Vtrum pietas sit donum spiritus sancti
2 Vtrũ aliqui beatitudinis fructibus pietati respõdeat

QVAESTIO CXXII.
De præceptis iustitiæ.
1 Vtrum præcepta decalogi sint præcepta iustitiæ
2 De primo præcepto de alogi vtrũ conuenienter tradat
3 De secundo
4 De tertio
5 De quarto
6 De alijs sex.

QVAESTIO CXXIII.
De fortitudine.
1 Vtrum fortitudo sit virtus
2 Vtrum sit virtus specialis
3 Vtrum sit circa timores & audacias
4 Vtrum sit solum circa timores mortis
5 Vtrum sit solum in rebus bellicis
6 Vtrum martyrium sit præcipuus actus eius
7 Vtrum operetur propter proprium bonum
8 Vtrum habeat delectationem in suo actu
9 Vtrum fortitudo maxime consistat in repentinis
10 Vtrum utatur ira in sua operatione
11 Vtrum sit virtus cardinalis
12 Vtrum fortitudo præcellat omnes alias virtutes.

QVAESTIO CXXIIII.
De præcipuo actu fortitudinis, scilicet martyrio.
1 Vtrum martyrium sit actus virtutis
2 Cuius virtutis sit actus
3 De perfectione huius actus
4 De pœna martyrij
5 De causa martyrij.

QVAESTIO CXXV.
De vitijs oppositis fortitudini. Et primo de timore.
1 Vtrum timor sit peccatum
2 Vtrum timor opponatur fortitudini
3 Vtrum sit peccatum mortale
4 Vtrum excuset uel diminuat peccatum.

QVAESTIO CXXVI.
De vitio intimiditatis.
1 Vtrum intimidum esse sit peccatum
2 Vtrum opponatur fortitudini.

QVAESTIO CXXVII.
De audacia.
1 Vtrum audacia sit peccatum

2 Vtrum opponatur fortitudini

QVAESTIO CXXVIII.
De partibus fortitudinis in communi.
1 Quæ sint fortitudinis partes

QVAESTIO CXXIX.
De partibus fortitudinis in speciali. Et primo de magnanimitate.
1 Vtrum magnanimitas sit circa honores
2 Vtrum sit solum circa magnos honores
3 Vtrum sit virtus
4 Vtrum sit specialis virtus
5 Vtrum sit pars fortitudinis
6 Quomodo se habeat ad fiduciam
7 Quomodo se habeat ad securitatem
8 Quomodo se habeat ad bona fortunæ

QVAESTIO CXXX.
De præsumptione quæ opponitur magnanimitati secundum excessum.
1 Vtrum præsumptio sit peccatum
2 Vtrum opponatur magnanimitati per excessum.

QVAESTIO CXXXI.
De ambitione quæ similiter magnanimitati opponitur.
1 Vtrum ambitio sit peccatum
2 Vtrum opponatur magnanimitati per excessum

QVAESTIO CXXXII.
De inani gloria quæ similiter opponitur magnanimitati.
1 Vtrum appetitus gloriæ sit peccatum
2 Vtrum magnanimitati opponatur
3 Vtrum sit peccatum mortale
4 Vtrum sit vitium capitale
5 De filiabus eius, quæ & quæ sint

QVAESTIO CXXXIII.
De pusillanimitate quæ opponitur magnanimitati secundum defectum.
1 Vtrum sit peccatum
2 Cui virtuti opponatur

QVAESTIO CXXXIIII.
De magnificentia.
1 Vtrum magnificentia sit virtus
2 Vtrum sit virtus specialis
3 Quæ sit materia eius
4 Vtrum sit pars fortitudinis

QVAESTIO CXXXV.
De vitijs oppositis magnificentiæ.
1 Vtrum magnificentiæ aliquod vitium opponatur

QVAESTIO CXXXVI.
De patientia.
1 Vtrum patientia sit virtus
2 Vtrum sit maxima virtutum
3 Vtrum possit haberi sine gratia
4 Vtrum sit pars fortitudinis
5 Vtrum sit idem cum longanimitate.

QVAESTIO CXXXVII.
De perseuerantia.
1 Vtrum perseuerantia sit virtus
2 Vtrum sit pars fortitudinis
3 Vtrum constantia pertineat ad perseuerantiam
4 Vtrum indigeat auxilio gratiæ

QVAESTIO CXXXVIII.
De vitijs oppositis perseuerantiæ.
1 Vtrum mollities opponatur perseuerantiæ
2 Vtrum pertinacia opponatur perseuerantiæ

QVAESTIO CXXXIX.
De dono correspondente fortitudini.
1 Vtrum fortitudo sit donum
2 Vtrum quarta beatitudo scilicet Beati qui esuriunt & sitiunt, respondeat dono fortitudinis

QVAESTIO CXL.
De præceptis fortitudinis.
1 De præcepto ipsius fortitudinis
2 De præceptis partium eius

QVAESTIO CXLI.
De temperantia.
1 Vtrum temperantia sit virtus
2 Vtrum sit virtus specialis
3 Vtrum sit solum circa concupiscentias & delectationes.
4 Vtrum sit solum circa delectationes tactus
5 Vtrum sit circa delectationes gustus inquantum est gustus, vel solum inquantum est tactus quidam.
6 Quæ sit regula temperantiæ
7 Vtrum sit virtus cardinalis seu principalis
8 Vtrum sit potissima virtutum

QVAESTIO CXLII.
De vitijs oppositis temperantiæ.
1 Vtrum insensibilitas sit peccatum
2 Vtrum intemperantia sit vitium puerile
3 Vtrum timiditas sit maius vitium quàm intemperantia.
4 Vtrum vitium intemperantiæ sit maxime exprobabile

QVAESTIO CXLIII.
De partibus temperantiæ in generali.
1 Vtrum conuenienter assignentur partes temperantiæ

QVAESTIO CXLIIII.
De singulis partibus temperantiæ in speciali. Et primo de verecundia quæ est quasi pars integralis temperantiæ.
1 Vtrum verecundia sit virtus
2 De quibus sit verecundia
3 A quibus homo verecundetur
4 Quorum sit verecundari

QVAESTIO CXLV.
De honestate quæ est pars integralis temperantiæ.
1 Quomodo honestum se habeat ad virtutem
2 Quomodo se habeat ad decorem
3 Quomodo se habeat ad utile & delectabile
4 Vtrum hæc omnia sint temperantiæ pars

QVAESTIO CXLVI.
De abstinentia quæ est pars subiectiua temperantiæ
1 Vtrum abstinentia sit virtus
2 Vtrum sit virtus specialis

QVAESTIO CXLVII.
De ieiunio quod est actus abstinentiæ.
1 Vtrum ieiunium sit actus virtutis
2 Vtrum ieiunium sit actus abstinentiæ
3 Vtrum ieiunium cadat sub præcepto
4 Vtrum aliqui excusentur ab obseruantia huius præcepti
5 De tempore ieiunij vtrum conuenienter assignetur.
6 Vtrum semel comedere requiratur ad ieiunium.
7 Vtrum hora nona conuenienter taxetur ieiunantibus ad comedendum
8 Vtrũ conuenienter prohibeantur aliqui cibi ieiunantibus

QVAESTIO CXLVIII.
De regula quæ opponitur ieiunio.
1 Vtrum gula sit peccatum
2 Vtrum sit peccatum mortale
3 Vtrum sit maximum peccatorum
4 Vtrum species gulæ conuenienter assignentur

Universidad de Deusto
Biblioteca

5 Vtrum sit vitium capitale.
6 Vtrum conuenienter assignentur gulæ quinque filiæ.

QVÆSTIO CXLIX.
De sobrietate quæ est specialiter circa potum.
1 Quæ sit materia sobrietatis.
2 Vtrum sit specialis virtus.
3 Vtrum vsus vini sit licitus.
4 Quibus competat sobrietas.

QVÆSTIO CL.
De ebrietate quæ opponitur sobrietati.
1 Vtrum ebrietas sit peccatum.
2 Vtrum sit peccatum mortale.
3 Vtrum sit grauissimum peccatorum.
4 Vtrum excuset a peccato.

QVÆSTIO CLI.
De castitate, quæ est pars subiectiua temperantiæ.
1 Vtrum castitas sit virtus.
2 Vtrum sit virtus generalis.
3 Vtrum sit virtus distincta ab abstinentia.
4 Quomodo se habeat ad pudicitiam.

QVÆSTIO CLII.
De virginitate quæ est pars castitatis.
1 In quo consistat virginitas.
2 Vtrum sit licita.
3 Vtrum sit virtus.
4 Vtrum sit excellentior matrimonio.
5 Vtrum sit maxima virtutum.

QVÆSTIO CLIII.
De luxuria quæ opponitur castitati.
1 Quæ sit materia luxuriæ.
2 Vtrum omnis concubitus sit illicitus.
3 Vtrum luxuria sit peccatum mortale.
4 Vtrum luxuria sit vitium capitale.
5 De filiabus eius.

QVÆSTIO CLIIII.
De partibus luxuriæ.
1 Vtrum conuenienter assignentur sex species luxuriæ.
2 Vtrum fornicatio simplex sit peccatum mortale.
3 Vtrum sit maximum peccatorum.
4 Vtrum in tactibus & osculis & alijs huiusmodi illecebris constet peccatum mortale.
5 Vtrum nocturna pollutio sit peccatum.
6 Vtrum stuprum sit species luxuriæ.
7 Vtrum raptus sit species luxuriæ.
8 Vtrum adulterium sit determinata species distincta ab alijs.
9 Vtrum incæstus sit determinata species luxuriæ.
10 Vtrum sacrilegium sit species determinata luxuriæ.
11 Vtrum incæstus sit determinata species luxuriæ.
12 Vtrum sit maximum peccatorum inter species luxuriæ.

QVÆSTIO CLV.
De partibus potentialibus temperantiæ. Et primo de continentia.
1 Vtrum continentia sit virtus.
2 Vtrum materia continentiæ sint concupiscentiæ delectationum tactus.
3 Quid sit eius subiectum.
4 Vtrum continentia sit melior quàm temperantia.

QVÆSTIO CLVI.
De incontinentia.
1 Vtrum incontinentia pertineat ad animam, vel ad corpus.
2 Vtrum incontinentia sit peccatum.
3 De comparatione incontinentiæ ad intemperantiam.
4 Quis sit turpior, verum incontinens iræ, vel incontinens concupiscentiæ.

QVÆSTIO CLVII.
De clementia & mansuetudine, quæ sunt partes temperantiæ.
1 Vtrum clementia & mansuetudo sint idem.
2 Vtrum vtraque earum sit virtus.
3 Vtrum vtraque earum sit pars temperantiæ.
4 Vtrum hæ duæ sint potissimæ virtutes.

QVÆSTIO CLVIII.
De iracundia, quæ opponitur mansuetudini.
1 Vtrum irasci possit esse licitum.
2 Vtrum ira sit peccatum.
3 Vtrum sit peccatum mortale.
4 Vtrum sit grauissimum peccatorum.
5 Vtrum conuenienter assignentur species iracundiæ, & quæ sint.
6 Vtrum ira sit vitium capitale.
7 Quæ & quot sint filiæ eius.
8 Vtrum ira habeat vitium oppositum.

QVÆSTIO CLIX.
De crudelitate quæ opponitur clementiæ.
1 Vtrum opponatur clementiæ.
2 De comparatione eius ad seuitiam, vel feritatem.

QVÆSTIO CLX.
De modestia in communi.
1 Vtrum modestia sit pars temperantiæ.
2 Vtrum modestia sit circa exteriores actiones.

QVÆSTIO CLXI.
De speciebus modestiæ. Et primo de humilitate.
1 Vtrum humilitas sit virtus.
2 Vtrum consistat in appetitu, vel in iudicio rationis.
3 Vtrum aliquis per humilitatem debeat se omnibus subijcere.
4 Vtrum humilitas sit pars modestiæ, vel temperantiæ.
5 Vtrum sit maxima virtutum.
6 De gradibus humilitatis.

QVÆSTIO CLXII.
De superbia in communi.
1 Vtrum superbia sit peccatum.
2 Vtrum sit vitium speciale.
3 Vtrum sit in irascibili sicut in subiecto.
4 De speciebus superbiæ.
5 Vtrum sit peccatum mortale.
6 Vtrum sit grauissimum peccatorum.
7 Vtrum sit primum omnium peccatorum.
8 Vtrum superbia sit vitium capitale.

QVÆSTIO CLXIII.
De peccato primi hominis, quod fuit per superbiam.
1 Vtrum primum peccatum primi hominis fuerit superbia.
2 Quid primus homo peccando appetierit.
3 Vtrum eius peccatum fuerit grauius omnibus alijs peccatis.
4 Quis plus peccauerit vtrum vir, vel mulier.

QVÆSTIO CLXIIII.
De pœna primi peccati.
1 Vtrum mors fuerit pœna peccati primorum parentum.
2 Vtrum pœnæ particulares primorum parentum conuenienter assignentur in scriptura.

QVÆSTIO CLXV.
De tentatione primorum parentum.
1 Vtrum fuerit conueniens quòd homo a diabolo tentaretur.
2 Vtrum modus & ordo primæ tentationis fuerit conueniens.

QVAE-

QVÆSTIO CLXVI.
De studiositate, quæ est pars temperantiæ.
1 Quæ sit materia studiositatis.
2 Vtrum studiositas sit pars temperantiæ.

QVÆSTIO CLXVII.
De curiositate quæ opponitur studiositati.
1 Vtrum vitium curiositatis possit esse in cognitione intellectiua.
2 Vtrum sit in cognitione sensitiua.

QVÆSTIO CLXVIII.
De modestia quæ consistit in exterioribus moribus corporis.
1 Vtrum in exterioribus moribus corporis qui serio agunturv, possit esse virtus & vitium.
2 Vtrum circa actiones ludi possit esse aliqua virtus.
3 Vtrum in superfluitate ludi possit esse aliquod vitium.
4 Vtrum in defectu ludi possit esse aliquod vitium.
De modestia secundum quòd consistit in exteriori
QVÆSTIO CLXIX.
apparatu.
1 Vtrum circa exteriorem apparatum possit esse virtus & vitium.
2 Vtrum mulieres mortaliter peccent in superfluo ornatu.

QVÆSTIO CLXX.
De præceptis temperantiæ.
1 Vtrum præcepta temperantiæ conuenienter in lege diuina tradantur.
2 Vtrum præcepta de virtutibus annexis temperantiæ conuenienter in scriptura tradantur.

QVAESTIO CLXXI.
De prophetia quantum ad eius essentiam.
1 Vtrum pertineat ad cognitionem.
2 Vtrum sit habitus.
3 Vtrum sit solum futurorum contingentium.
4 Vtrum prophetia cognoscat omnia prophetabilia.
5 Vtrum prophetia discernat ea quæ diuinitus percipit ab his, quæ proprio spiritu videt.
6 Vtrum prophetiæ possit subesse falsum.

QVAESTIO CLXXII.
De causa prophetiæ.
1 trum prophetia sit naturalis.
2 Vtrum sit a Deo mediantibus angelis.
3 Vtrum ad prophetiam requiratur naturalis dispositio.
4 Vtrum requiratur bonitas morum.
5 Vtrum sit aliqua prophetia a dæmonibus.
6 Vtrum prophetæ dæmonum aliquando dicant verum.

QVAESTIO CLXXIII.
De modo cognitionis prophetiæ.
1 Vtrum prophetæ videant ipsam Dei essentiam.
2 Vtrum ipsa reuelatio prophetica fiat per influentiã aliquarum specierum per solam influentiam luminis.
3 Vtrum prophetica reuelatio semper sit cum alienatione a sensibus.
4 Vtrum prophetia semper sit cum cognitione eorum, quæ prophetantur.

QVAESTIO CLXXIIII.
De diuisione prophetiæ.
1 De diuisione prophetiæ in suas species
2 Vtrum sit altior prophetia, quæ est sine imaginaria visione.
3 De diuersitate graduum prophetiæ.
4 Vtrum moyses fuerit eximius prophetarum.
5 Vtrum aliquis comprehensor possit esse propheta.
6 Vtrum prophetia cessauerit per temporis processum.

QVAESTIO CLXXV.
De raptu.
1 Vtrum anima hominis rapiatur ad diuina.
2 Vtrum raptus pertineat ad vim cognoscitiuam, vel ad appetitiuam.
3 Vtrum Paulus in raptu viderit Dei essentiam.
4 Vtrum fuerit alienatus a sensibus.
5 Vtrum totaliter fuerit anima a corpore separata in statu illo.
6 Quid circa hoc scierit, & quid ignorauerit.

QVAESTIO CLXXVI.
De gratis gratis datis quantum ad genera linguarum.
1 Vtrum per gratiam linguarum homo adipiscatur scientiam omnium linguarum
2 Vtrum donum linguarum sit excellentius, quam donum prophetiæ.

QVAESTIO CLXXVII.
De gratia sermonis sapientiæ seu scientiæ.
1 Vtrum in sermone consistat aliqua gratia gratis data.
2 Vtrum hæc gratia pertineat etiam ad mulieres.

QVAESTIO CLXXVIII.
De gratia miraculorum.
1 Vtrum sit aliqua gratia gratis data faciendi miracula
2 Vtrum mali possint facere miracula
De diuisione vitæ per actiuam & contemplatiuam.

QVAESTIO CLXXIX.
1 Vtrum vita conuenienter diuidatur per actiuam & contemplatiuam.
2 Vtrum diuisio sit sufficiens.

QVAESTIO CLXXX.
De vita contemplatiua.
1 Vtrum vita contemplatiua pertineat tantum ad intellectum, an consistat etiam in affectu.
2 Vtrum ad vitam contemplatiuam pertineant virtutes morales.
3 Vtrum vita contemplatiua consistat solum in vno, actu aut in pluribus.
4 Vtrum ad vitam contemplatiuam pertineat consideratio cuiuscumque veritatis.
5 Vtrum vita contemplatiua hominis possit in statu eleuari, vsque ad Dei visionem
6 De modibus contẽplationis quos Dionysius assignat quæ 10 cap. de diui. nomi.
7 De delectatione contemplationis.
8 De duratione contemplationis

QVAESTIO CLXXXI.
De vita actiua.
1 Vtrum omnia opera virtutum moralium pertineant ad vitam actiuam.
2 Vtrum prudentia pertineat ad vitam actiuam
3 Vtrum doctrina pertineat ad vitam actiuam.
4 Vtrum vita actiua maneat post hanc vitam
De comparatione vitæ actiuæ ad contemplatiuam.

QVAESTIO CLXXXII.
1 Quæ sit potior sive dignior.
2 Quæ sit maioris meriti
3 Vtrum vita contemplatiua impediatur per actiuam
4 De ordine vtriusque

QVAESTIO CLXXXIII.
De officijs & statibus hominum in generali.
1 Quid faciat in hominibus statum
2 Vtrum in hominibus debeant esse diuersi status, sive diuersa officia.
3 Differentia officiorum
4 De differentia status

QVAE-

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX QVAESTIONVM.

QVAESTIO CLXXXIIII.

De statu perfectionis in communi.

1 *Vtrum perfectio attendatur secundum charitatem.*
2 *Vtrum aliquis possit esse perfectus in hac vita*
3 *Vtrum perfectio huius vitae consistat principaliter in cõsilijs, vel in praeceptis.*
4 *Vtrum quicunque est perfectus sit in statu perfectionis.*
5 *Vtrum praelati & religiosi sint specialiter in statu perfectionis.*
6 *Vtrum omnes praelati sint in statu perfectionis.*
7 *Vtrum status episcoporum sit perfectior, quam status religiosorum.*
8 *De comparatione religiosorum ad plebanos, & archidiaconos.*

QVÆSTIO CLXXXV.

De his quae pertinent ad statum episcoporum.

1 *Vtrum liceat episcopatum appetere.*
2 *Vtrum episcopatum finaliter recusare*
3 *Vtrum oporteat ad episcopatum eligere meliorem.*
4 *Vtrum episcopus possit ad religionem transire.*
5 *Vtrum liceat ei corporaliter suos subditos deserere.*
6 *Vtrum episcopus possit habere proprium.*
7 *Vtrum peccet mortaliter bona ecclesiastica pauperibus non erogando.*
8 *Vtrum religiosi qui ad episcopatum assumuntur teneantur ad obseruantias regulares.*

QVAESTIO CLXXXVI.

De statu religionis quantum ad ea, in quibus consistit principaliter religionis status.

1 *Vtrum status religiosorum sit perfectus*
2 *Vtrum religiosi teneantur ad omnia consilia*
3 *Vtrum voluntaria paupertas requiratur ad religionem*
4 *Vtrum requiratur continentia*
5 *Vtrum requiratur obedientia*
6 *Vtrum requiratur quòd haec cadant sub voto*
7 *De sufficientia horum votorum*
8 *Vtrum votum obedientiae sit potissimum inter tria vota*
9 *Vtrum religiosi semper peccant mortaliter transgrediendo ea, quae sunt in regula*
10 *Vtrum religiosus eodem genere peccati grauius peccet, quam saecularis*

QVAESTIO CLXXXVII.

De his quae competunt religiosis.

1 *Vtrum liceat eis docere praedicare, & alia huiusmodi facere.*
2 *Vtrum liceat eis de negotijs saecularibus se intromittere.*
3 *Vtrum teneantur manibus operari*
4 *Vtrum liceat eis de eleemosynis viuere*
5 *Vtrum liceat eis mendicare*
6 *Vtrum liceat eis vestimenta caeteris viliora deferre*

QVAESTIO CLXXXVIII.

De differentia religionum.

1 *Vtrum sint diuersae religiones, vel vna tantum*
2 *Vtrum aliqua religio institui possit ad opera vitae actiuae*
3 *Vtrum aliqua religio institui possit ad militandum*
4 *Vtrum aliqua religio institui possit ad praedicandum & huiusmodi opera exercenda.*
5 *Vtrum aliqua religio possit institui ad studium scientiae*
6 *Vtrum religio quae ordinatur ad vitam contemplatiuam sit potior ea, quae ordinatur ad vitam actiuam*
7 *Vtrum habere aliquid in communi diminuat de perfectione religionis*
8 *Vtrum religio solitariorum sit praeferenda religioni in societate viuentium*

QVAESTIO CLXXXIX.

De ingressu religionis.

1 *Vtrum illi qui non sunt exercitati in obseruantia praeceptorum debeant religionem ingredi*
2 *Vtrũ liceat aliquos voto obligari ad religionis ingressum*
3 *Vtrum illi qui voto obligantur ad religionis ingressum teneantur votum implere.*
4 *Vtrum illi qui vouent religionem intrare teneantur ibi perpetuo remanere*
5 *Vtrum pueri sint recipiendi in religione*
6 *Vtrum propter parentum obsequium aliqui debeant retrahi a religionis ingressu.*
7 *Vtrum presbyteri curati, vel archidiaconi possint ad religionem transire*
8 *Vtrum de vna religione possit aliquis transire ad aliam*
9 *Vtrum aliquis debeat alios inducere ad religionis ingressum.*
10 *Vtrum requiratur magna deliberatio cum cõsanguineis, & amicis ad religionis ingressum.*

F I N I S.

TEXTVS SECVNDAE SECVNDAE

DIVI THOMAE AQVINATIS

INDEX COPIOSISSIMVS.

Abstinentia importat subtractionem ciborũ, ideo est virtus si ratione reguletur. q.146.ar.1.
Abstinentia est specialis uirtus. q.146.ar.2.
Abstinentia a cibo necessario ad ualetudinẽ quo ad optimam dispositionem corporis laudatur, non ad ea quae incumbunt ex officio uel societate. q. 146.ar.1.
Abstinentia consistit in medio, licet denominetur a defectu. q. 146.ar.1.ad 3.
Abstinentia ciborũ, & eorum usus, non pertinet ad regnũ Dei nisi sit cum ratione, fide, & dilectione Dei. q.146.ar.1.ad 1.
Abstinentia in scientia est administrãda, ut s. homo a cibis abstineat prout oportet pro cõgruentia hominũ cũ quibus uiuit & personae suae, & pro ualetudinis suae necessitate. q.146.ar.1.
Abraham Isaac, & Iacob fuerunt Prophetae. q.174.ar.6.
Actus cuiuslibet potentiae, uel habitus accipitur secundum ordinem potentiae, uel habitus ad suum obiectum. q.2.ar.2.
Actui obedientiae sufficit promptitudo uoluntatis subiectae praecipienti, quae est per se propriũ obiectũ obedientiae. q.2.ar.5.4.
Actum unum, nihil prohibet a pluribus habitibus informari, & secundum hoc ad diuersas species reduci ordine quodam. q.4.ar.3.ad 1.
Actus uoluntatis praeexigitur ad fidem non tamen actus uoluntatis charitate informatus. q.4.ar.7.ad 3.
Actus meritorius, non semper habet spem antecedentem, sed sufficit si eam habet concomitantem. q.17.ar.7 ad 3.
Acedia est peccatum q. 35 ar.1.
Acedia est taedium bene operandi, & tristitia de re spirituali. q. 35.ar.1.
Acedia q̃ est tristitia de bono spirituali, diuino est speciale peccatũ, sed tristitia illa in cõi conuenit omni uitio, similiter gaudiũ de bono spirituali diuino cõuenit speciali uirtuti, s. charitati, sed in communi conuenit omni uirtuti. q.35.ar.2.
Acedia de se est peccatum mortale. q.35.ar.3.
Acedia est contra tertium praeceptum decalogi. q.35 ar.3.ad 3.
Acedia est contraria charitati. q.35.ar.3.
Acedia est uitium capitale. q.35.ar.4.
Acediae filiae sunt, malitia, rancor, pusillanimitas, torpor, euagatio mentis. q.35.ar.4.
Acedia & inuidia opponuntur gaudio charitatis, s. prima vt est de bono diuino, secunda ut est de bono proximi. q 36.ar.3.
Actus prudentiae miscetur omnibus actibus aliarum uirtutum, quia ex ea rectitudinem electionis participant, ideo ab ea dependent. q.47.ar.5.ad 2.
Actus rationis practicae, & prudentiae triplex, s. consiliari, iudicare, & praecipere, q est actus principalis prudentiae. q.47.a.8.
Actus omniũ uirtutum pertinent ad iustitiam legalem inquantum ordinat eos ad bonum commune. q.58.ar.5.
Accipiens rem alienam iniuriose uel ad suã utilitatem, tenetur restituere etiam si amisit eam. q.62.ar.6.
Accipiens iniuste ex quacunque causa directe uel indirecte tenetur ad restitutionem. q.62.ar.7.
Acceptio personarum est attendere ad conditionem personae, nihil facientem ad aliud negotium. q.63.ar.1.
Acceptio personarum est tantum de re debita, ideo non conuenit Deo. q.63.ar.2.
Acceptio personarum est grauius peccatũ in re spirituali, quàm in temporali. q.63.ar.2.
Acceptio personarum est peccatum oppositum iustitiae distributiuae. q.63.ar.1.
Acceptio personarum contingit in honorando. q.63.ar.3.
Acceptio personarum contingit in iudicijs. q. 63 ar.4.
Accipiens rem inuentam animo detinendi, furtum facit, nisi credat haberi pro derelictã, uel nullius esse. q.66.ar.5.ad 2.
Accipiens rem alienam occulte uel manifeste authoritate iudicis, non est furtum uel rapina, quia per sententiam sit sibi debitum. q.66.ar.5.ad 1.
Accusatio est de praecepto ualenti probare peccatum contra cõmunitatem. q. 68.ar.1.
Accusatio debet fieri in scriptis. q. 68.ar.2.
Accusatio est iniusta per calumniam, praeuaricationem, & tergiuersationem. q.68.ar.3.
Accusatione attenditur punitio criminis, denuntiatione emendatio fratris. q.68.ar.1.
Accusatus falso ex leuitate, sed non ex malitia, potest remittere poenam talionis, nõ autem si desistat per collusionem, sed tantum princeps. q.68.ar.4.
Accusans in ꝓbatione deficiẽs mereẽ pœnã talionis. q.68.ar.4.
Accusans falso, meretur duplicẽ pœnã, s. talionis pro nocumento accusati, & infamiae pro calũnia, sed quandoq; princeps liberat ab utraq;, & quandoq; tantum a prima. q.68.ar.4.ad 3.
Accusare non potest quisquam religiosum in capitulo de peccato occulto. q.33.ar.7.4.
Accusatus tenetur dicere ueritatem iudici interroganti iuridice, s. si praecessit infamia, uel indicia expressa, uel probatio semiplena. q.69.ar.1.
Accusatus potest defendere se per prudentiam, non autem per calumniam uel collusionem. q.69.ar.2.
Accipere usuram est a Deo permissum. q.78 ar.1.2.
Accipere aliquid temporale pro sacramentis est simonia nec cõsuetudo excusat, non autem accipere ad sustentationem. q.100.artic.2.
Accipere aliquid pro dispensatione, cõmissione, correctione, doctrina ex officio spirituali facto faciendo uel praetermittendo, etiã ad sustentationem, & simonia si ex officio ad ea quis obligetur, & stipendia habeat, uisitantes tamen possunt accipere procurationis. q.100.ar. 3.ad 3.
Actus perfectus auaritiae oppositae iustitiae est peccatũ mortale. nõ autẽ oppositae liberalitati, nisi sit cõtra charitatẽ. q. 118.4.
Aduocatus tenetur subuenire causae pauperum in necessitate, si per alium, nec per se possit. q.71.ar.1.
Aduocare prohibenẽ furiosi, amẽtes, impuberes, surdi, muti in qualibet causa, clerici in causa saeculari, sacerdos, monachus, caecus infamis, nisi i necessitate, p se uel sibi cõiũctis. q.71.ar.2.
Aduocatus scienter defendens causam iniustam peccat, & tenetur ad restitutionem: quia iniuste laedit eum contra quem iniuste patrocinium praestat. q.71.ar.3.
Aduocatus auxilium & consilium praestat ei, cuius causae patrocinatur. q.71.ar.3.
Aduocatus suscipiens causam iniustam, quamuis laudabilis sit quantũ ad peritiam artis, tamen peccat quantum ad iustitiã uoluntatis, quia abutitur arte ad malum. q.71.ar.3.
Aduocatus si in ꝓcessu ꝑpendit causam esse iniustã, nõ ꝓcedat, sed cesset inducens ad cõcordiã sine dãno alterius. q.71.ar.3.
Aduocato defendenti causam iustam licet prudenter occultare ea quibus impediri posset processus eius, non autem aliqua falsitate uti. q.71.ar. 3.ad 3.
Aduocato licet accipere praemium moderatum, secundum laborem, personas, negotia & consuetudines. q.71.ar.
Adulterium est grauius peccatũ, q̃ contumelia, & haec q̃ detractio secundum se, & haec quàm furtum & rapina. q.73.ar.3.
Audiens detrahentem & non resistens si potest uel ex aliqua leui causa tacens, peccat. q.73.ar.4.
Adoratio est actus latriae. q.84.ar.1.
Adoratio est duplex, s. interior deuotio mentis & exterior humiliatio corporis, prima principalior ad quam, & propter quam secunda fit. q.84.ar.2.ad 3.
Adoratio exhibita Deo & creaturae non dicitur uniuoce, sed analogice. q.84.ar.1.ad 1.
Adoratio requirit actum corporalem. q.84.ar.2.
Adoratione genuflectimus nostram infirmitatem designãtes respectu Dei, sed prosternimur quasi profitentes nos nihil esse ex nobis. q.84.ar.2.ad 2.
Adoratio requirit locum determinatũ non de necessitate, sed ad decentiam ex parte adorantium triplici ratione. q.84.ar.3.
Adorant Christiani ad orientem propter lumen mentis, & quia ibi est nobilior pars & nobiliora opera. q.84.ar.3.ad 3.
Adoratio latriae fit ratione principij creationis & gubernationis. q.84.ar.1.ad 3.
Adoranda est tota trinitas una tantum latria. q.84.ar. 1.ad 3.
Adorari sancti debent tantum dulia. q.84.ar. 1.
Adorari non potest creatura latria sine peccato. q.84.ar.1.ad 1.
Adiurare est ordinare aliquid per diuina. q. 90.ar.1.
Adiurationis modus duplex, scilicet coactiuus & deprecatiuus. q.90.ar.1.ad 3.
Adiurare subditos licet utroque modo, sed patres uel superiores secundo modo tantum. q. 90.ar.1.
Adiurare daemones deprecando non licet, sed compellendo ne noceant non ut prosint. q.90.ar.2.

Adiurare

Universidad de Deusto Biblioteca

Adiurare licet creaturas irrationales, ne per eas nobis dæmon nocat. q.90.ar.3.
Adiurando Christus summus Pontifex Iudæorum coactiue peccauit. q.90.ar.1.ad 1.
Adiurasse dracones Simon & Iudas leguntur, & eis præcepisse ut in desertum locum descenderent. q.90.ar.3.
Adulatio. Excedens in delectando alios uerbis & laudibus propter delectationem tantum uocatur placidus: si uero causa lucri uocatur adulator: quod tamen communiter dicitur etiã primo modo. q.115.ar.1.
Adulatio excessus delectandi alios uerbis laudis causa lucri, nõ semper est peccatum. q. 115.ar.1.
Adulatio est peccatum mortale quando est cõtra charitatem, s. de peccato intentione nocendi uel cum scandalo. q.115.ar.1.
Adulatio secundum se est turpius peccatum & uerecundius litigio, quia quæ ex dolo sunt uidentur esse & infirmitate & falsitate rationis, sed est leuius, quia minus contrariatur amicitiæ, idest affabilitati occultæ. q. 116.ar.2.
Adulatio & litigium contrariantur affabilitati, primum secundum excessum in delectando, secundum in contristando, secundum uero econuerso. q.115.ar.1.
Adam fuit principium naturæ humanæ & principium peccati eius per traductionem. q. 165.ar.1.ad 1.
Adam obtulit sacrificium Deo sicut & alii iusti, sed non est scriptũ, ne origo peccati iudicatur esse origo gratiæ. q. 85.ar.1.2.
Adam tentatus fuit a diabolo principaliter, sed a muliere instrumentaliter, nec fuit pœna, quia sine difficultate poterat resistere. q.165.ar.1.3.
Affabilitas siue amicitia nõ est specialis uirtus distincta ab aliis, sed est aliquid consequens omnes uirtutes. q. 114 ar.1.1.
Affabilitas est specialis uirtus & specialis obiecti, scilicet decentia conuersationis. q. 114.ar.1.
Affabilitas siue amicitia, est pars annexa iustitiæ. q. 114.ar.2.
Affabilitati opponitur litigium. q.116.ar.1.
Agibile ut obiectum rationis, idest sub ratione ueri est materia prudentiæ, sed ut obiectum appetitus, idest sub ratione boni est materia aliarum uirtutum. q. 47.ar.5.2.& 3.
Aggredi opus ultra uires ex confidentia, ad uires humanas est præsumptio: non autem si fiat in spe diuini auxilii. q.21.ar.1.
Amicitia honesti non habetur nisi ad uirtuosum. q. 23 ar.1.3.
Amor respicit bonum in communi: sed honor respicit bonum proprium. q.25 ar.1.2.
Amicitia se extendit ad alia sola quæ nata sunt habere bonum uitæ æternæ. q.25.ar.3.3.
Amantes seipsos uituperantur inquantum se amant secundũ naturam sensibilem. q.25.ar.4.3.
Amare seipsum est commune omnibus, propriũ autem est bonorum & malorum. q.25.ar.7.
Amor sui qui est principiũ peccati, est ille qui est proprius malorum perueniens usque ad contemptum Dei. q. 25.ar.7.1.
Amor naturalis & si non tollatur totaliter a malis, tamen in eis peruertitur. q.25.ar.7.3.
Amare est proprius actus charitatis, & non amari. q. 27.ar.1.
Amamus meliores in quantum meliores sunt, sed ex charitate sumus magis amantes. q.27.ar.1.ad 3.
Amari & honorari quærunt homines propter manifestationem boni in amato. q.27.ar.1.
Amant aliqui propter amari, non tamen amari est finis eius eã est amare. q.27.ar.1.4.
Amor qui est in appetitu sensitiuo est passio. q.27.ar.2.
Amor qui est in appetitu intellectiuo differt a beneuolentia. q. 27. art.2.
Amari non possunt incognita non tamen idem ordo est cognitionis & dilectionis. q.27.ar.4.1.
Amare Deum est magis meritorium quàm amare proximum. q.27.ar.8.
Amor quo diligimus Deum non est infinitus. q.27.ar.5.
Amatores honoris & pusillanimes sunt maxime inuidi. q. 36. ar. 1. ad 3.
Ambitio est peccatum oppositum magnanimitati secundum excessum, quia est inordinatus appetitus honoris. q.131.ar.2.
Ambitio non est circa uestes & exteriorem cultum nisi secundum quòd ad honorem pertinent. q.131.ar.2.ad 3.
Ambrosius reprobat omnes ludos in sacra Scriptura, non autẽ in aliis. q.169.ar.2.3.
Angelos non omnino latuit mysterium incarnationis, sed perfectius cognouerunt Christo reuelante. q.2.ar.7.
Angeli ante confirmationem, similiter & homo ante peccatũ habuerunt fidem. q. 5.ar.1.
Angeli ante confirmationem, & homo ante peccatum, cognouerunt multa mysteria quæ nunc non possumus cognoscere nisi credendo. q.5.ar.1.
Anima mutatur per aduentum fidei formatæ, non autem ipsa fides. q.4.ar.4.
Antecedentia dilectionem Dei in uia sunt tria, s. apprehensio Dei per auditum, per uisum, per gustũ, primũ est in incipientibus, secundũ in proficientibus, tertiũ in perfectis. q.24. ar.9.
Antichristus faciet aliqua uera miracula quo ad naturam rei uirtute dæmonum, sed falsa quo ad rationem miraculi & ad decipiendum. q.178.ar.1.2.
Apostoli dictum primæ ad Cor.13. Cum uenerit quod perfectũ est euacuabitur quod ex parte est. q.4.ar.1.
Apostasia, idest recessus a Deo, est triplex, a religione, uel ordine, a bona uita, & a Deo. q.12.ar.1.
Apostasia a fide non est species infidelitatis, sed est circunstantia eius aggrauans eam. q.12.ar.1.3.
Apostasia a fide est pessima, & includit. q.12.ar.1.
Apostata cõdemnatus ab ecclesia, perdit ius dominii super subditos. q.12.ar.2.
Appellare ex confidentia iustæ causæ licet cuilibet, non autem ut per moram iustitiam impediat. q.69.ar.4.
Appellare ad iudicem infidelem, nulli fideli licet. q. 69.ar.3.1.
Appellare licet post sententiam & ante sententiam. q.69 ar.1.
Appellare licet a iudice ordinario tantum, & ab ordinario & arbitratio simul non autem ab arbitratio tantum. q.69.ar.3.2.
Appellare nullus potest post decem dies nec plusquã ter, q.69.3.
Articulus unde dicatur. q.1.ar.6.
Articulus fidei est indiuisibilis ueritas coartans nos ad credendum secundum etymologiam, non autem secundum eius ueram significationem. q.1.ar.6.1.
Articulus dicitur quadrupliciter, membrum, conclusio, particula in oratione, & specialis difficultas supposita in fide, non dependens ex alia. q.1.ar.6.
Articuli fidei creuerunt secundum successionem temporum, & uicinitatem ad Christum quo ad explicationem, non autem quo ad eorum substantiam. q. 1.ar.7.
Articuli fidei sũt sicut principia p se nota in doctrina fidei. q.1.7.
Articulorum fidei sufficientia. q.1.ar.8.
Articuli fidei circa personam filii & spiritussancti multiplicantur, non autem circa personam patris, quia illi mittuntur ad sanctificandam creaturam, non autem ille. q.1.ar.8.4.
Articuli fidei habent unum solũ mediũ quo cognoscuntur. q.5.ar.3.
Argumentum ex propriis principiis rerũ facit rẽ esse apparentem: Argumentum autem ex authoritate diuina facit rem in se apparentem. q.4.ar.1.5.
Ars notoria est illicita, quia fit per dæmones, & est inefficax ad scientiam acquirendam, quia nullus unquam per dæmones scientiam acquisiuit, quia ad dæmones non pertinet illuminare intellectum. q.95 ar.7.
Astutia est uitium speciale differens a prudentia carnis utens non ueris uiis uel mediis, sed simulatis, ideo opponitur prudentiæ. q.55.ar.3.
Astutia quandoq; dicitur prudentia, & econtrario. q.55.ar.1.
Astutia consistit in cogitatione simulatæ uiæ, sed dolus & fraus in executione eius. q.55.ar.4.
Athanasius non composuit manifestationem fidei per modum symboli, sed per modum cuiusdam doctrinæ. q.1.ar.10.3.
Auditus est uerborum significantium ea quæ sunt fidei, non autem rerum, de quibus est fides. q.1.ar.4.4.
Authoritate summi Pontificis doctrina Athanasii fuit recepta, utpote quia ueritatem integram fidei cõtinebat. q.1.ar.10.3.
Augustinus loquitur de sapiẽtia quantũ ad suã causã, s. quantũ ad charitatẽ ex qua etiam sumitur nomen sapientia, quæ est donum secundum quod saporem quendã importat. q.35.2.
Audiens detrahentem & non resistens si potest ex aliqua leui causa tacens peccat. q.73.ar.4.
Augurium est diuinatio a garritu auium sumpta, sed auspiciũ a motu auium. q.95.ar.7.
Augurium est illicitum in his quæ non causantur a cœlis, uel quæ non pertinent ad naturam eorum. q.95.ar.7.
Auaritia est immoderatus amor habendi. q.8.ar.4.
Auaritia propelle semper est peccatum. q.118.ar.1.
Auaritia est peccatum speciale. q.118.ar.6.
Auaritia secundum quod opponitur iustitiæ, hoc modo ex genere suo peccatum mortale, contingit tñ in hoc genere auaritiæ esse peccatum ueniale propter perfectionem actus. q.118.ar.4
Auaritia est contra Deũ contra se, & cõtra proximũ. q.118.ar.1.
Auaritia dupliciter importat immoderantiam exteriorum, s. in affectu, & in re. q.118.ar. 2. ad 2.
Auaritia sumitur dupliciter, s. large pro omni cupiditate inordinata habendi quodcunq; bonũ creatum, & proprie ut est speciale peccatum circa possessiones exteriores. q.118.ar.5.
Auaritiæ species sunt septem, s. parcitas, tenacitas, criminalitas, turpe lucrum, usura, latrocinium, & alia, q.118.ar.4.
Auaritia

Auaritia est uitiũ capitale, cuius filiæ sunt septẽ, s. proditio fraus fallacia, periuriũ, inquietudo, uiolẽtia & obduratio. q.118.art.8
Auaritia libido & cupiditas, dicitur tripliciter, 1. passio habitualis consequens peccatum originale, s. fomes inordinatus appetitus cuiuscunque rei uel tantum diuitiarum, prima est radix omnis peccati: secunda est genus omnis peccati: tertia est uitium capitale, q.119.ar.1.1.
Auaritia ut est inordinatus appetitus diuitiarum, talis est omnium peccatorum, q.119.ar.1.ad 1.
Auaritia est maximum peccatorum secundum qd, s. ex parte cõuersionis, & e minimũ simpliciter ex parte auersionis, q.118.a.5
Auaritia est grauius peccatum prodigalitate, quia magis repugnat liberalitati, q.119.ar.3.
Auaritia superabundat in amando, acquirẽdo, & retinẽdo, sed deficit in dando: prodigalitas autem econuerso, q.119.art.1.
Auaritia ut est inordinatus affectus opponitur liberalitati: sed ut est cæca in re opponitur iustitiæ, q.118.ar.3.
Auaritia ut opponitur liberalitati habet uitium oppositum, s. prodigalitatem: non autem ut opponitur iustitiæ. q.119.ar.1.
Audacia est peccatum contrarium fortitudini q.127.art.1.
Audacia contrariatur timori secundum accessum & recessum circa idem obiectum, spei autem secundum contrarietatem obiectorum. q.129.ar.8.ad 2.
Audacia sequitur spem, nec est pars eius: sed effectus, sicut desperatio ex parte timoris, q.129.ar.7.
Authoritas Apostoli dicentis, Qui Episcopatum desiderat, bonũ opus desiderat, quomodo est intelligenda. q.185.art.1.ad 1.

B

Beatitudo datur secundũ diuersos gradus charitatis. q.26.3. Beati uoluntate consequente uolunt maius bonũ alteri meliori quàm sibi: sed intensius sibi, antecedente uero uoluntate etiam maius bonum uolunt sibi. q.26.ar.3.
Beneficia non sunt subtrahenda ab amicis peccantib⁹ quousq; ẽ spes de sanitate recuperanda, sed cũ insanabiles redduntur, tunc non est familiaritas amicitiæ exhibẽda. q.25.ar.6.ad 2.
Benefactor plus diligit, quàm beneficiatus. q.23.ar.6.ad 2.
Beneficiati amor ad benefactorem est magis debitus, & ideo cõtrarium habet magis rationem peccati. q.26.art.12.ad 2.
Beneficentia est facere bonum, & est actus amicitiæ vel charitatis secundum actionem communem. q.31.art.1.
Beneficij recompẽsatio pertinet ad triplices uirtutes diuersimode, s. ad iustitiam ubi est debitum legale, ut in mutuo & aliis huiusmodi, ad amicitiam vero & gratiam, ubi est debitũ morale. q.31.ar.1.
Beneficentia ad omnes se extendit secundum præparationem animi loco tamen debito & tempore. q.31.ar.2.
Beneficium aliquod ex quo possumus & tenemur benefacere omnibus saltem in generali, scilicet orare pro omnibus fidelibus & infidelibus. q.31.ar.1.
Beneficium nullum est tantum sicut parentum, ideo in recõpensatione sunt cæteris præferendi nisi necessitas, uel utilitas uel alia causa præponderet. q.31.ar.3.
Beneficentia non est uirtus specialis, sed est actus exterior amicitiæ, sicut beneuolentia est actus interior eius. q.31.ar.4.
Beneficia omnia secundum communem rationem reducuntur ad amorem, & omnia nocumenta ad odium: sed secundum speciales rationes ad diuersas uirtutes uel uitia. q.31.ar.4.
Beneficium quodlibet impensum proximo pertinet ad quartũ præceptum, s. de honore parentum. q.32.ar.3.4.
Beneficium recompensandum est statim secundum affectũ sed expectanda est opportunitas effectus. q.106.ar.4.
Beneficij recompensatio debet esse maior accepto. q.106.art 6.
Beneficium & recompensatio magis in affectu consistit, quàm in effectu. q.106.ar.3.ad 5.
Beneficium sine cura beatum est petere pro se digno & indigenti, non autem cum cura q.100.art.3.ad 3.
Beneficiũ dãs nõ meliori, sed sufficientiori, nõ peccat. q.63.ar.2
Beneficia ecclesiastica magis debent dari plus idoneis ad regimen Ecclesiæ, quàm magis consanguineis, sed de patrimonio & licitus locus est econuerso. q.63.ar.2.
Beneficium dans spirituale consanguineo minus digno, peccat per acceptionem personarum, non autem si sit æque dignus. q.63.ar.2.ad 1.
Beneficium dans ratione consanguinitatis grauiter peccat & est simonia per hoc intendit aliquod bonum proprium. q.63. artic.1.
Benedictio uel maledictio proprie conuenit tantũ ei cui potest bene uel male contingere, s. naturæ rationali, vel aliis in ordine ad naturam rationalem auxiliando, sicut Deus maledixit terram, & David montes, uel significando, sicut Christus maledixit ficũ, uel continendo, sicut Iob maledixit diẽ, & David montes, uel in ordine ad Deum, & sic est blasphemia, uel secundum se, & sic est quid uanum, q.76.ar.3.ad 4.& 1.
Bellantes qui quærunt dissensiones desiderant pacem quam se habere non existimant. q.29.ar.2.ad 2.
Bellum ad hoc quòd non sit peccatum tria requirit, authoritatẽ principis, iustam causam, & intentionem rectã. q.40.art.1.
Bellum gerere in die festo non licet, nisi imminente necessitate pro tuenda Republica q.40.ar.4.
Blasphemia est attribuere Deo quod ei non conuenit, uel detrahere ab eo quod ei conuenit. q.13.ar.1.
Blasphemia pertinet ad genus infidelitatis aggrauatæ eã. q.13.3.
Blasphemia quæ fit in sanctos, in Deum redundat. q.13 ar.1.2.
Blasphemia semper est peccatum mortale, quando est cum deliberato consensu. q.13.ar.2.
Blasphemia quæ est ex lapsu linguæ, est peccatũ ueniale, si hoc non intendebat q.13.ar.2.ad 3.
Blasphemia est grauissimum omnium peccatorum. q.13.art.3.
Blasphemia simpliciter est grauior homicidio & piurio, sed secundũ quid est ecõuerso, s. ratione nocumenti. q.13.ar.3.ad 1.
Blasphemia est contra primum & secundum præceptum decalogi, q.13.ar.2.ad 2.
Blasphemia in spiritum sanctum dr̃ dupliciter, s. dicere contra deitatẽ, finalis impœnitentia, & peccatũ ex malitia. q.14.arti.1.
Blasphemia in spiritum sanctum potest fieri tripliciter, scilicet corde, & ore & opere. q.14.ar.1.ad 1.
Blasphemia tertio modo accepta, scilicet per malitiam distinguitur contra blasphemiam in filium. q.14.ar.1.ad 2.
Blasphemia in spiritum sanctum dr̃ dupliciter, & contra personam spiritus sancti, & contra eius attributum. q.14.art.1.
Blasphemiæ in spiritum sanctum secundum quod est ex certa malitia sex sunt species scilicet desperatio, præsumptio, impœnitentia, obstinatio, impugnatio ueritatis agnitæ, & inuidentia fraternæ charitatis. q.14 ar.2.
Bonitas Dei secundum quod nunc intelligitur ex effectibus, potest intelligi sine trinitate personarum, non autem vt intelligitur a beatis. q.2.ar.8.ad 3.
Bonum commune semper est magis amabile quàm bonũ proprium. q.26.ar.4.ad 3.
Bonum morale præcipuè consistit in cõuersione ad Deum, malum autem morale in auersione a Deo. q.19.ar.2.ad 2.
Bonum plus facit ad rationem meriti & uirtutis, quàm difficile. q.27.ar.8.ad 2.
Bona tẽporalia quæ hominibus diuinitus dantur, sunt eius tantum quo ad proprietatem, non autẽ quantum ad vsum: sed etiam aliorum qui ex eis sustentari possunt. q.32.art.5.ad 2.
Bona spiritualia necessaria non debẽt dimitti p͞p scandalũ, alia vero debẽt occultari uel differri si sit ex ignorantia donec doceantur, nisi sit periculũ non autẽ post, nec si ex malitia. q.43.7.
Bona temporalia proprie debẽt dimitti propter scandalum ex ignorantia, uel ex infirmitate, uel scandalum sedari, non autem si sit ex malitia, nec aliena nobis commissa. q.43.ar.8.
Bonum necessarium ad salutem nõ debet dimitti propter obedientiam, sed quodlibet aliud. q.104 ar.3.ad 3.
Bonum quodlibet debet præsupponi nisi appareat contrarium nec sit in periculum alterius. q.70.ar.3.ad 2.

C

Charitas diligit proximum propter Deum. q.1.art.1.3.
Charitas est forma fidei & omnium uirtutum. q.4.art.3.
Charitas non est forma intrinseca, sed informatiua actus eius. q.4.ar.5 ad 2.
Charitas est uirtus. q.23.ar.3.
Charitas est amicitia. q.23.art.1.
Charitas est habitus creatus in anima. q.23.ar.2.
Charitas qua nos diligimus, est charitas diuinæ participata. q. 23.ar 2.ad 1.
Charitas est uita animæ, sicut anima corporis. q.23.artic.2.
Charitas est finita, facit tamẽ effectum infinitum, q.23. art.2.3.
Charitas est accidens, q.23.ar.4.ad 3.
Charitas est uirtus specialis. q.23.ar.4.
Charitas est una uirtus. q.23.ar.5.
Charitas est dignior anima in qua habitat. q.23.ar.3.ad 3.
Charitas est excellentissima uirtutum, fide etiam & spe, qu.23. artic.6.
Charitas est forma omnium uirtutum, non quidem exemplariter aut essentialiter, sed effectiue. q.23 ar.8.
Charitas est radix omnium uirtutum. q.23.art.8.ad 2.
Charitas est finis omnium aliarum virtutum, id est, quia aliæ uirtutes ordinantur ad suum finem. q.23.art.8.ad 3.
Charitas subiectum est uoluntatis. q.24.ar.1.
Charitas est in uoluntate, & non aliena a ratione, q.24.art.1.ad 1 & 2.
Charitas non est in uoluntate secundum rationem liberi arbitrii, cuius actus est eligere, q.24.ar.1.ad 3.
Charitas

Universidad de Deusto Biblioteca

Charitas non est in nobis naturaliter, nec causatur ex actibus nostris, sed infunditur a deo.q.24.ar.2.
Charitas non datur secundum capacitatem naturæ in quam recipitur.q.24.ar.3.
Charitas augetur essentialiter.q.24.ar.2.
Charitas est in summo ex parte obiecti, non tamen quantũ ad eius intensionem.q.24.ar.4.2.
Charitatem augeri essentialiter est ipsam habere efficaciam ad producendũ actum feruentioris dilectionis.q.24.ar.4.ad 3.
Charitas augetur non per additionem, sed per intensionem secundum accessum ad terminum.quæst.24.ar.5.
Charitatis augmentatio importat mutationem secundum magis & minus.q.24.ar.5.2.
Charitatis actus quilibet meretur vitam æternã, sed nõ statim, sed tempore debito, sicut quilibet actus charitatis meret̃ charitatis augmentũ, non tamen statim augetur.q.24.ar.6.ad 2.
Charitas potest augeri in infinitum.q.24.ar.7.
Charitatis quilibet actus disponit ad augmentũ charitatis reddendo hominẽ promptiorem ad iterũ agendũ & habilitate crescẽte donec conetur ꝑfectũ & tunc actu augetur.q.24.ar.6.
Charitas unico actu augetur si fiat cum toto conatu, non autẽ aliter.q.24.ar.6.
Charitas in uia põt esse perfecta ex parte diligẽtis, non ex parte obiecti, ut cor suũ totũ actualiter feratur in deũ vt studiũ suum deo deputet & habitualiter totũ cor suũ ponat in deo.q.24.8
Charitatis gradus est triplex, incipientium, proficientiũ & perfectorum q.24.ar.9.
Charitas non potest minui.q.24.ar.10.
Charitas non potest amitti per peccatum veniale.q.24.ar.10.
Charitas uiæ põt amitti, non autem charitas patriæ.q.24.ar.11.
Charitas quolibet peccato mortali amittitur.q.24.ar.12.
Charitas habet impeccabilitatẽ ex uirtute spiritussancti, qui infallibiliter operatur quodcũq; uoluerit & ẽ secũdũ propriã rõnẽ charitatis non autẽ ex parte sui obiecti.q.24.ar.11.
Charitas de per se præseruat à peccato, sed habens eam peccat ex mutabilitate liberi arbitrij.q.24.ar.11.
Charitas nõ solũ se extẽdit ad dilectionẽ dei, sed ꝓximi.q.25.a.1
Charitas amatur per charitatem, sicut bonum quod uolumus ad amicum & non sicut id quod amatur.q.25.ar.2.
Charitate proprie non diligimus creaturas irrationales, sed eas diligimus ad honorem dei & utilitatẽ hominum.q.25.ar.3.
Charitate actus carentis est duplex carens charitate.i.faciens id ꝓ quod caret charitate, uel non secundum quod caret charitate, sed secundum q̃ habet fidem, spem.&c.q.23.ar.7.1.
Charitate diligimus corpus nostrum, vt exhibendũ in seruitiũ dei, nõ aũt ut ẽ infectiõe culpæ & corruptiõis ẽ infectũ.q.25.a.5.
Charitate angeli sunt amandi.q.25.ar.10.
Charitate, quatuor sunt diligenda, deus, proximus, corpus nostrum, & nosipsi.q.25.ar.12.
Charitas habet ordinem.q.26.ar.1.
Charitate magis homo debet diligere deum, qui est bonum cõmune quàm seipsum.q.26.ar.3.
Charitas facit nos cõformari deo secundum ꝓportionẽ, ut ita hõ se hẽat ad id qd suũ ẽ, sicut deus ad id qd suũ est.q.26.ar.7.ad 2.
Charitate possumus uelle aliqua nobis cõuenientia, quæ tñ Deus non vult, quia non conuenit ei ut ea uelit.q.26.ar.7.ad 2.
Charitas non solum elicit actum dilectionis, secundum rationẽ obiecti, sed etiam secundum rationem diligentis.q.26.ar.7.3.
Charitas est quę diligendo animam unit immediate deo vinculo spiritualis unionis.q.27.ar.4.ad 3.
Charitas præeminet alijs uirtutibus, quia est mensura aliarũ.q.27.ar.6.ad 1.
Charitas in tantũ facit condolere proximo inquantum participatio diuini luminis in eo impeditur.q.28.ar.2.1.
Charitas inclinat ad rectum iudicium, de omni re per regulas diuinas, ex quibus profertur per donum sapiẽtiæ, sed iustitia inclinat per prudentiam secundũ regulas iuris.q.60.ar.1.2.
Charitas sine obedientia esse non potest.q.104.ar.3.
¶Cã quare plura simbola fuerũt ẽdita, ut diligentius instrueretur populi de pertinentibus ad fidẽ ꝓp diuersos errores.q.1.9.2.
Causa dispẽsandi in uoto si sit apparens, uel dubia põt stari iudicio prælati dispensantis uel commutantis uotũ, non aũt iudicio proprio, quia ipse uouens non gerit uicem dei, nisi forte in casu, in quo id quod uouit est manifeste illicitũ, uel nõ posset opportune ad superiorem recurrere.q.88.art.12.2.
Cã idolatriæ dispositiue fuit triplex ex parte hominis.s.inordinatus affectus, repræsentatio delectabilis, & ignorãtia dei, sed causa consummatiua eius fuerunt dæmones.q.94.ar.4.
¶Caro non agit in partem intellectiuam, ipsam alterando, sed bene impediendo operationem suam.q.15.ar.3.ad 2.
¶Cautio siue cautela, cuius est uitare impedimenta bonæ operationis est pars integralis prudentiæ.q.49.ar.8.
¶Cautela est ad mala, quæ vt in pluribus accidũt, quæ ratione põt cõprehẽdi, quæ vel euitentur totaliter, vel ut minus noceãt, non aũt ad casualia uel fortuita, quæ cũ sint infinita, nõ põt rõne comprehẽdi & per cõsequẽs nec euitari.q.49.ar.8.ad 3.
¶Cauere opposita mala & prosequi bona eiusdem est rõnis, sed euitare impedimẽta extrinseca, alteri⁹ est rõnis.q.49.art.8.2.
¶Cautio non est necessaria in moralibus actibus, sed respectu illorum, per quæ actus uirtutũ possunt impediri.q.49.art.8.1.
¶Carentia prudentię, & cuiuslibet virtutis includitur in carẽtia iustitiæ originalis, quæ totam aiam perficiebat.q.53.art.1.2.
¶Canonicus iurans seruare statuta collegii tenetur ad statuta futura, ex ui eorum, non autem ex iuramento nisi hoc intenderit.q.98.ar.2.4.
¶Cãtus & laus vocalis erit ĩ beatis post resurrectionẽ.q.13.art.4.
Cantus & laus dei vocalis fit salubriter in ecclesia ad deuotionẽ excitandam.q.91.ar.2.
¶Cãtus theatricus, vel aliqđ aliud artificiale organum in ecclesia ad delectationẽ, uel ostẽtationẽ improbatur.q.91.ar.2.2.
¶Castitas est uirtus dicta a castigatione concupiscentiæ tanquã pueri.q.151.ar.1.
Castitas proprie est uirtus specialis circa uenerea, sed large est virtus generalis.q.151.ar.2.
Castitas vt delectans est fructus, sed ut est secundum rationem est virtus.q.151.ar.1.4.
Castitas coniugalis non est uirtus specialis supra castitatem, quia non habet laudẽ nisi abstinentiæ ab illicitis delectationibus, nec castitas uidualis, quia non est perfecta.q.152.art.3.5.
Castitas est circa uenerea abstinentia, est circa cibos, ideo differunt.q.151.art.1.4.
Castitati authonomastice attribuitur decor, ideo uirginitati attribuitur excellentissima pulchritudo.q.152.ar.5.
Castitas est subiectiue in anima.q.151.ar.1.1.
¶Cæcitas quę est priuatio luminis gratiæ quædam pœna ponitur.q.15.ar.1.
Cæcitas quæ excusat peccatum contingit ex naturali defectu, non potentis videre.q.15.ar.1.2.
Cæcitas dupliciter capit̃ & utroq; modo est peccatũ.q.15.art.1.
Cæcitas & hæbetudo sensus opponunt̃ dono intellectus.q.15.2.
Gęnas mẽtis oritur ex luxuria, hębetudo aũt ab ipsa gula.q.15.3.
Ciuis nouus obligat̃ seruare iuramẽta ciuitatis ex fidelitate, nõ autem ex iuramento, quia est actio personalis.q.99.ar.2.4.
¶Circũspectio attẽdit circũstãtias in negotio morali.q.49.ar.7.
¶Circunstantiæ tanda sunt infinita, circunstantia tamen in actu sunt pauca.q.49.ar.7.1.
¶Clericis non licet occidere peccatores, licet hoc liceret sacerdotibus legis.q.64.ar.4.
¶Clericus non põt iuste cogi, vt sit testis in cã sanguinis, quia non conuenit ei cooperari ad occasionem hominis.q.70.ar.13.
Clericis nõ licet bellare in ꝓpria persona, sed põt bene interesse bello, de licẽtia tñ sui superioris & exhortari pugnãtes.q.40.a.2
Clerici tenentur nõ dare decimas papæ si petat.q.87.ar.4.3.
¶Clementia est uirtus humana, ideo directe ei opponitur crudelitas, non aũt ferities uel seueritas sub bestialitate, sed uirtuti heroicæ uel dono pietatis.q.159.ar.4.1.
Clementia & mansuetudo sunt uirtutes, nec opponuntur seueritati.q.157.ar.2.
Clementia est lenitas superioris ad inferiorem, sed mansuetudo est cuiuslibet ad quemlibet.q.151.ar.1.
Clementia est moderatiua pœnarum, sed mansuetudo est moderatiua iræ.q.157.ar.1.
Clementia & mansuetudo conueniunt cum temperãtia in modo, non autem in materia.q.157.ar.3.2.
Clementia moderat affectum in pœnis infligendis, secundum legem communem ex dulcedine affectus, sed epikiia ordinat intentionem legis.q.157.ar.2.2.
Clementia & mansuetudo, non sunt maximæ uirtutes, nisi secundum quid.q.157.ar.2.2.
Clementia & mansuetudo reddunt hominem deo acceptum & hominibus, ut concurrunt in effectum charitatis remouendo mala proximis.q.157.ar.4.2.
Clementia, mansuetudo, misericordia, pietas concurrunt in eodem effectu secundum diuersa motiua.q.157.ar.4.1.
Clementia comparatur ad seueritatem, sicut epikiia ad iustitiam legalem, cuius pars est seueritas.q.157.ar.2.2.
Cognitio personarum est una, quo ad unitatem essentiæ, quæ ad primum articulum spectat.q.1.ar.8.3.
Cogitare dr̃ tripliciter, ꝓ qualicũq; actuali cõsideratiõe ĩtellect⁹ ꝓ actu ĩtellect⁹ deliberãtis, & ꝓ actu uirtutis cogitatiuæ.q.2.1
Cogitationes non possunt poni obices aliis, ut eis ꝓ onãdo ruinam, ideo eo nõ possunt habere rationẽ scandali.q.43.ar.1.2
Cogẽs iurare quẽ scit periurare, peccat mortaliter, nisi sit persona publica, ut iudex, qui requisitus tenetur ad hoc.q.98.ar.4.
¶Confessio
Confessio fidei traditur in Simbolo quasi ex persona totius ecclesiæ, quæ fidem formatam habet.q.1.ar.6.
Confessio est actus fidei exterior ad fidem ut ad proprium habitum.q.3.ar.1.
Cõfessio est triplex, eorum quæ sunt fidei gratiarum, actiones, siue laudis & peccatorum.q.3.ar.1.1.
Confessio fidei causat omnes actus omnium uirtutum, sine alia uirtute media.q.3.ar.1.3.
Confessio fidei est de necessitate salutis, quãdo periclitatur honor Dei, uel utilitas proximi.q.3.ar.2.
Confessio & doctrina fidei præsupponit subiectionem hominis ad Deum per fidem, & ideo in ueteri lege poterant dari præcepta magis pertinentia ad confessionem & doctrinam fidei, quàm ad ipsam fidem.q.16.ar.1.4.
Confessio cuiuscunque alterius ueritatis q̃ fidei non est causa sufficiens ad martyrium ratione materiæ, sed tantum ratione finis referendo in Christum.q.124.ar.5.
¶Conuenientia fidei, non semper diminuit promptitudinem uoluntatis ad credendum, & per consequens non diminuit ritum fidei.q.2.ar.10.3.
¶Contemplatio quam habuerunt angeli ante confirmationẽ, & homo ante peccatum non tollebat necessitatem fidei, sed altior erat nostra contemplatione.q.1.ar.1.2.
¶Communicatio prohibetur dupliciter de causa.s.propter periculum sicut cum infidelibus, uel in pœnam, sicut cũ excommunicatis hæreticis, scismaticis, & apostatis.q.10.ar.9.
¶Concupiscibilis est pars sensitiua, & ideo amor eius est boni sensitiui.q.24.ar.1.1.
¶Communicamus angelis mente, licet imperfecte & communicamus cum eis in beatitudine æterna, quod non est a nobis, secundum partem sensitiuam in qua communicamus cum brutis.q.25.ar.10.2.3.
¶Consanguinei debent plus amari.q.26.ar.8.
¶Corpus nostrũ quantũ ad constitutionẽ propriæ naturæ est propinquius aĩæ nostræ, sed quãtũ ad participationẽ beatitudinis aĩa proximi, est magis ꝓpinqua nobis.q.26.ar.5.2.
¶Conuiuium magis extraneis est faciendum, q̃ consanguineis & hoc in casu.s.ratione indigentiæ.q.31.ar.3.1.
¶Correctio duplex.s.coactiua & ostensiua tm̃, prima pertinet ad prælatos tantum, secunda uero ad omnes.q.33.ar.1.
Correctio fraterna est actus charitatis, coactiua uero est actus iustitiæ.q.33.ar.1.2.
Correctio unaque est in præcepto, sed secunda solum quando delinquens occurrit cum commoditate corripiendi & spe emendationis & superius deest.q.33.ar.2.
In correctione fraterna admonitio est principaliter actus charitatis quasi imperantis, prudentiæ uero secundario quasi exequentis & dirigentis.q.33.ar.1.2.
Correctionem dimittens, quia non spectat correctionem, sed timet sequi peius non peccat.q.33.ar.6.
Correctio est utilis ad emendationem, ad quam tamẽ nõ sufficit sine auxilio Dei.q.33.ar.2.1.
¶Corripiendus est prælatura subditis, sed in secreto tantũ & reuerẽter nisi propter periculum fidei fiat publice sicut Paulus publice corripuit Petrum.q.33.ar.4.
Correctionis fraternæ ordo seruandus est in peccatis occultis tantum.q.33.ar.7.
Correctione fraterna, primo debet frater admoneri secrete, secundo debet dici prælato secrete, tertio testes adhiberi, quarto publicari.q.33.ar.8.1.
¶Concordia paruæ res crescunt, discordia maximæ dilabuntur.q.37.ar.1.3.
Contentio quadruplex.s.color rethoricus, impugnatio ueritatis fictæ, uel falsitatis sine modo, & moderate, prima & quarta est bona, secunda est peccatum mortale, tertia est peccatũ ueniale nisi sit cum scandalo.q.38.ar.1.
Contentio importat cõtrarietatem in loquutione, sicut discordia contrarietatem in uoluntate, quo ad intentionem, uel quo ad modum.q.38.ar.1.
Contentio est filia inanis gloriæ.q.38.ar.2.
Contẽtio & discordia oriũtur ex inuidia rõne termini a quo sed ex inani gloria ratione termini ad quem.q.38.ar.2.2.
¶Consuetudo multũ operatur ad bñ memorandũ.q.49.a.1.2.
¶Corrigens si est in peccatõ mortali potest ex officio & dẽt cũ humilitate & timore redarguere & iudicare cõsimiles vel ẽt existentes in minori peccato nõ aũt si sit publicũ.q.33.art.5.
¶Consilium conuenienter ponitur unum de septem donis spiritussancti.q.52.ar.1.
Consiliũ qđ est donũ spirituſancti facit certitudinẽ a spũsancto de his quibus cõsilia inquirit & coniecturas q.52.ar.1.1.
Consilium quod est donum correspondet prudentiæ & eius siue ut adiuuans & perficiens eam.q.52.ar.2.1.
Consiliũ qđ est donũ & scũ manet in beatis, inquantũ retinẽt cognitionẽ sciorum & illuminantur de ignotis.q.52.ar.3.
Consilij dono correspondet quinta beatitudo, quæ est de misericordia.q.52.ar.4.
Consilij qđ est donũ dirigit nos in oĩbus ordinatis ad finẽ vitæ æternæ, siue necessariis præcptis siue nõ.i.cõsiliis.q.52.a.4.2.
Consilij rectitudo pertinet ad donum consilij & ad prudentiam.q.53.ar.3.1.
¶Constantia & inconstantia sunt in ratione.q.53.ar.5.1.
¶Contrapassum idem est quod iustum commutatiuum tantum.q.61.ar.4.
Contrapassum primo inuenitur in passionibus iniuriosis, secũdo in ablatione rerum per uim, tertio in commutationibus voluntariis.q.61.ar.4.
¶Contumelia est dicere id quod est contra honorem alicuius in notitiam eius, & aliorum, quod fit principaliter per verba, secundo per alia.q.72.ar.1.
¶Contumelia est tantum de culpa, conuitium etiam de pœna, sed improperium est de indigentia, quandoque tamen unũ ponitur pro alio.q.72.art.3.
Contumelia est contra honorem & palàm detractio est contra famam & occulta susurratio uero contra amicitiam, derisio autem erubescere facit.q.73.ar.1.
Contumelia & conuitium ex intentione dehonorandi notabiliter sunt peccata mortalia, si autem ad correctionem seruato debito modo non sunt peccata.q.72.ar.2.
Contumeliæ & detractiones debent reprimi ad correctionem audentium & ad uitandum scandala.q.72.ar.3.
Contumelia principaliter oritur ex ira, secundo ex stultitia, quia conuenit cum ira, non autem ex superbia directe, nisi dispositiue.q.72.ar.4.
Conditio quæ dicitur interesse siue damni recompensatio & non spes lucri potest excusare a uitio usuræ.q.72.art.1.1.
Conditio quæ sumitur tantum ex spontanea oblatione excusata uitio usuræ.s.quando tam ex parte dantis, quàm accipientis gratis aliquid offertur.q.72.ar.2.
¶Cor & corpus sunt applicanda cultui diuino.q.93.ar.2.
Considerare effectus contingentes in seipsis antequam fiãt nõ est alicuius diuini, sed Dei proprium est q̃ solus in sua æternitate uidet ea quæ futura sunt quasi præsentia.q.95.ar.1.
¶Comestio carnium soluit ieiunium, non aũt æsus piscium, uel leguminum uel potus uini.q.147.ar.8.
Comedens semper nociua, uel nimis, secundum graue nocumentum corporis ex gula peccat mortaliter.q.141.ar.6.
¶Corruptio triplex.s.corporalis tantum.i.fractio signaculi virginalis uel resolutio seminis quocunque modo, & corruptio mentis tantum.i.consensus in rem uenercam siue opere, & utraque simul: in tertia amittitur uirginitas irreparabiliter, in secunda reparabiliter, in prima nullo modo.q.152.ar.1.
Coniugatus potest esse melior uirgine dupliciter.s.si hẽat animum magis paratum ad uirginitatem, si oporteret, licet eã non habeat in opere, sed in solo habitu, & propter aliquam aliam excellentiorem uirtutem.q.152.ar.4.1.
Continentia ut est abstinentia ab omni delectatione uenerea est uirtus, non autem quæ est cum prauis concupiscentiis, quibus resistit.q.155.ar.1.
Continens proprie est, qui persistit in ratione recta a prauis cõcupiscentiis abstinens, non autem qui persistit in ratione peruersa abstinens a bonis, sed est obstinatus.q.155.ar.1.2.
Continens dicitur post experientiam delectationis uenereæ, castus autem ante eam.q.155.ar.2.
Continentia & incontinentia proprie sunt circa delectationes, quæ possunt esse naturales homini, nõ autem circa eas, quę sunt contra naturam.q.155.ar.2.3.
Continentia & incontinentia proprius sunt circa delectationes uenereas, quàm ciborum.q.155.ar.2.
Continẽtia ꝓprie est tñ circa cõcupiscẽtias tactus.q.156.ar.2.
Continentia secunda, est potior quàm temperantia, prima vero econuerso.q.155.ar.4.
¶Constantia in arduis & terribilibus est pars fortitudinis, quæ autem est circa delectabilia est pars continentię, quæ est pars temperantiæ.q.151.ar.5.2.
Continentia & perseuerantia sunt partes constantiæ firmiter persistentes, prima est contra concupiscentias secunda uero contra tristitias.q.53.ar.5.3.
Continentia est tantum in uoluntate subiectiue.q.155.ar.3.
Cõtinẽtia pt attribui rõni, sicut pso mouẽti & icõ incõia cõcupiscibili, licet utraq; sit in uoluntate, ut i ꝓprio subo.q.155.a.3.
Cõtinẽtiã efficaci⁹ opẽr maceratio carnis ꝑ abstinẽtiã cibi & potus q̃ ꝑ subtractionẽ uestiũ, uel ꝑ labore corporalẽ.q.188.a.6.
Cõueniẽs fuit q̃ Deus permitteret hoiem tẽtari a Dæmone in statu innocẽtiæ & iuuari debet ab angelis bonis.q.165.a.1.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶Consilium vel magna deliberatio non requiritur ad ingressum religionis secundum se, nec quo ad vires, sed quo ad impedimenta vel modos religionis per doctrinam maiorum ab his qui sperantur prodesse, ut de ingressu religionis frequenter contingit ex ignito sermone prædicationis, vel ex virtuosa operatione & excellenti vita doctoris q.189.ar.10.
¶Cornelius non erat infidelis, quia opera eius nõ fuissent Deo accepta.q.10.ar.4.3.
¶Colebant antiquitus quidam falsos deos cum imaginib. quidam vero sine eis.q.94.ar.2.2.
¶Credibilia aliqua sunt, de quibus est per se fides aliqua vero non nisi in ordine ad alia.q.1.ar.6.
¶Credere est cum assensu cogitare.q.2.ar.1.
Credere Deo, Deum vel in Deum non sunt tres actus, sed unus & idẽ habẽs diversas relationes ad obiectũ fidei.q.2.ar.2.1.
Credere Deum non convenit infidelibus ea ratione qua ponitur actus fidei.q.2.2.
Credere tenetur explicite quilibet articulos fidei, cætera autẽ quæ continentur in sacra scriptura implicite.q.2.ar.5.
Credenda non æqualiter creduntur, sed maiores plura tenentur explicite credere.q.2.ar.6.1.
Credere explicite mysterium incarnationis Christi est de necessitate salutis.q.2.ar.7.
Credere explicite mysterium Trinitatis est de necessitate salutis.q.2.ar.8.
Credere de Deo quia est & quia remunerator est fide necessarium quo ad omnes, & semper, sed non sufficit, quo ad omnes & omni tempore.q.2.ar.8,1.
Credere est actus fidei meritorius.q.2.ar.9.
Credẽs inducitur ad credẽdũ authoritate divina.q.2.ar.9.3.
Credens implicite, habet habitum fidei discredens autem minime.q.5.ar.4.1.
Creaturæ irrõnali, sc̃dm se nõ debetur ab hoĩe aliqua subiectio, vel honor, sed ẽ homini naturaliter subiecta.q.103.ar.4.3.
¶Cultus spũalis & honor, q græce dr theosebia, vel eusebia debetur Deo, ut omnium primo principio.q.81.ar.1.4.
Cultus divini finis est, ut homo det gloriam Deo & ei subiaceat mente & corpore.q.93.ar.1.
Cultus Dei primo ordinatur ad reverentiam Dei, secundo ad instructionem hominis a Deo, tertio ad directionem actuũ humanorum secundum instituta Dei.q.93.ar.2.
Cultus Dei duplex interior in coniunctione ad Deum p intellectum & affectum, i. in devotione mentis, & exterior in sacrificijs oblationibus & huiusmodi.q.84.ar.2.
Cultus Dei exterior p̃cipitur in tertio p̃cepto decalogi.q.122.ar.4
Cultus Dei p̃t ẽẽ aliqd p̃niciosum, i. falsitatẽ duplicem, s. ex parte rei signatæ, vel ex pte colẽtiũ cõtra morẽ ecclesiæ.q.93.a.1.
Cultus Dei potest esse aliquid superfluum, non secundũ quãtitatẽ absolutam, sed quia non proportionatur fini.q.93.ar.2
¶Cupiditas fallendi pertinet ad perfectionem mendacij nõ autem speciem eius.q.110.ar.1.
¶Crudelitas, sævitia & feritas opponuntur clementiæ & mansuetudini.q.157.ar.1.3.
Crudelitas est vitium humanum excedens modum puniendi culpas, sed feritas sive sævitia est bestialis.q.159.ar.2.
Curiositas est vitium circa cognitionem intellectus & sensuũ ad peccandum, & circa inspectionem ludorum & mulierũ ad concupiscendum, & spectaculorum.q.167.ar.2.
Curiositas oritur ex accidia.q.35.ar.4.3.

D

DAre aliqd adversarijs ne impediãt in bñficio ecclesiastico iam acquisitum non est simonia non adr poss.q.100.ar.2.5.
¶Dare vinum prono ad ebrietatẽ sciẽter peccat.q.150.ar.1.3.
¶David habuit prophetiam quoad intuitum mentis sine imaginaria visione.q.174.ar.4.1.
¶Dãs pecuniã usurario, ut usuras exerceat vel ei copiosius exerceat peccat, nõ aũt si dat pecuniã ut tutius seruetur.q.78.ar.4.3.
Dare pecuniam alicui artifici vel mercatori per modum societatis cum pacto, vel spe lucri, ita q̃ cum periculo ipsius committentis mercator de ea negociatur, vel artifex operatur, licitum est, non autem in mutuo.q.78.ar.2.2.
¶Damnati blasphemant Deum mente & voce.q.13.ar.4.
Damnati non pœnitent de malis culpæ, quæ fecerunt, sed rõne pœnæ.q.13.ar.4.
¶Deũ si incarnari fuit possibile sc̃dm se post Abrahã, tñ ut cadit sub scia divina hẽt quãdã necessitatẽ infallibilitatis.q.1.a.3.2.
¶Deus timetur, non quidem ut malum, sed quia infligit malũ pœnæ.q.19.ar.1.
Deus est obiectum timoris ratione iustitiæ, spei vero ratione misericordiæ.q.19.ar.1.2.
Deus per charitatis amorem dicitur & fit pater noster & sponsus noster.q.19.ar.2.3.
Deus est obiectum primum charitatis, proximus autem secundarium obiectum.q.23.ar.5.1.
Deus est summe & maxime diligibilis charitate, primus sc. sicut beatitudinẽ ab eo simul nobiscum participans.q.26.a.2.
Deus magis amamus amore amicitiæ quàm amore concupiscentiæ.q.26.ar.3.3.
Deus plus amat nos, q̃ ametur a nobis.q.26.ar.12.3.
Deus diligitur propter aliud non formaliter, nec effective, nec ut finis, sed dispositive vel materialiter.27.ar.3.
Deus antequam cognoscatur per alia cognoscitur, sed ipso cognito per seipsum cognoscitur.q.27.ar.3.3.
Deus põt immediate amari a nobis in hac vita.q.27.ar.4.
Deus potest a creatura diligi totaliter ex parte Dei & ex parte sui, non autem ex parte actus.q.27.ar.5.
Deus diligitur toto corde .i. diligitur quantumcunque potest.q.27.ar.6.2.
Deus non miseretur nisi propter amorem inquantum amat nos tanquàm aliquid sui.q.30.ar.2.1.
Deum colimus per exteriora sacrificia non propter ipsum, sed propter nos.q.30.ar.4.1.
Deus nõ põt odiri sc̃dm se, sed odiũ a dãnatis & malis sc̃dm effectus eius, q interdũ eorũ voluntati contrariantur.q.34.ar.1.
Deus dupliciter est testis in iuro. s. manifestãdo veritatẽ in mẽte vel in publico, & puniendo mendacem.q.89.ar.1.3.
Deus sc̃dm essentiã est maior omni laude: ideo debetur ei reverentia, & honor latriæ, laus aũt effectibus eius.q.91.ar.1.1.
Deus quærit gloriã suã, non pp se, sed pp nos.q.132.ar.1.1.
Deus potuit sinere luxuriã, ut liberet a superbia.q.162.ar.6.3.
Deus solus potest per se facere miracula vera.q.178.ar.1.1.
De descensu ad inferos nullus fuit error, & ideo articulus iste non replicatur in Simbolo sanctorum patrum.q.1.ar.9.4.
¶Dæmones possunt divinare verum tripliciter. s. subtilitate naturæ, revelatione & experientia.q.172.ar.5.2.
Dæmonibus displicet, q signa fidei sunt adeo evidentia, ut per ea credere compellantur.q.5.ar.2.3.
Dæmones sunt pro inimicis habendi magis quàm honorãdi.q.103.ar.2.2.
Deformitas non solum importat privationem formæ debitæ, sed etiam contrariam dispositionem.q.6.ar.2.1.
Desperatio est peccatum in appetitu.q.20.ar.1.
Desperatio oritur occasionaliter ex timore Dei & horrore peccatorum, non autem directe.q.20.ar.1.2.
Desperatio in damnatis non est culpa, sed pars damnationis, sicut nec in viatore de eo quod nata haberi.q.20.ar.1.4.
Desperatio potest esse sine infidelitate.q.20.ar.2.
Desperatio est minus grave peccatum infidelitate & odio Dei, sed periculosius.q.20.ar.3.
Desperatio principaliter causatur ex accidia, seu tristitia & negligentia, secundo ex luxuria.q.20.ar.4.
Dæmones non sunt ex charitate diligendi.q.25.ar.11.
Defectus est ratio miserendi semper propter unionem amoris, vel propter possibilitatem patiendi similia.q.30.ar.2.
Detractio q est occulta maledictio ad denigrationẽ famæ per impositionẽ falsi p exaggerationẽ mali per revelationẽ mali occulti & per depravationẽ intentionis de se est pctm mortale, ex levitate vero est veniale nisi sit de gravi, sed pp bonũ cũ debitis circũstantijs nullũ est peccatum.q.73.ar.1.
Detractio non est filia iræ, sed invidiæ.q.73.ar.3.
Detractio, contumelia, susurratio & derisio sunt de malo culpæ & nocent enunciando, ideo sunt secundum se graviora maledictione, quæ est de malo pœnæ operando.q.76.ar.4.
¶Derisionis finis ẽ distinctus a finibus cõvitij, susurrationis & detractionis, ideo est spãle pctm ab alijs distinctum.q.75.ar.1.
Derisio de re notabili est peccatum mortale & est gravius q̃ contumelia, sed gravissimum est derisio Dei, secundo parentum tertio iustorum.q.75.ar.2.
Derisio secundũ suam rõnẽ est minus grave pctm detractione & contumelia, licet quandoq; sit econverso.q.75.ar.2.3.
¶Denarius vinum distrahendo & frumento consumendo, & ideo si visum vendit, bis vendit.q.78.ar.1.
¶Declinare a malo & facere bonũ sunt ptes iustitiæ.q.79.ar.1.
¶Declinare a malo nõ importat negationẽ purã. s. nõ facere malũ, sed importat motũ voluntatis repudiãtis malum.q.79.ar.1.2.
¶Declinant plus in minus quàm in maius, non quidem negando verum, sed affirmando.q.109.ar.4.
¶Devotio est principalis actus virtutis religionis.q.82.ar.1.9.
Devotio est pinguedo animæ causata a charitate & conservans eam.q.82.ar.2.2.
¶Devotionis causa est duplex. s. extrinseca & principalis, id est Deus, & intrinseca, duplex. s. contemplatio bonitatis Dei & beneficiorum eius & consideratio propriorum defectuum excludens præsumptionem.q.82.ar.3.

Devotionem causat consideratio eorum quæ sunt apta excitare dilectionem Dei, sed cõsideratio distrahentium mentem a divinis impedit eam.q.82.3.2.
Devotionem maxime excitant ea quæ pertinent ad humanitatem Christi (manuducendo) licet devotio sit circa ea quæ sunt divinitatis vel etiam utrumq; q.82.ar.3.2.
Devotio primo & per se causat delectationem & lætitiam, secundario autem & per accidens causat tristitiam.q.82.ar.4.
Devotio remanet per plures dies in eo qui semel orat devote.q.83.ar.14.4.
Devotio ad sanctos non terminatur ad eos, sed transit in Deũ devotio vero ad dominos est alterius rationis.q.82.ar.2.3.
Devotio abundat in simplicibus mulieribus propter humilitatem comprimendo elationem, sed scientia & quælibet perfecte subiecta Deo auget devotionem.q.82.ar.3.3.
¶Decimæ non solvebantur ex præcepto ante legem, quia non erant determinati ministri.q.87.ar.1.1.
Decimæ non erant oblationes nec sacrificia, quia non offerebantur Deo immediate, sed ministris eius.q.85.ar.3.3.
Decimæ possunt dari in feudum.q.87.ar.3.3.
Decimas non solvens ubi non est consuetudo non peccat si est paratus solvere ad mandatum ecclesiæ.q.87.ar.1.5.
Decimæ debent dari his quibus solent dari secundum consuetudinem, licet personales magis conveniat ecclesiæ parochiali prædiales vero ecclesiæ ubi est ager.q.87.ar.3.2.
Decimæ debent in usus pauperũ p clericos dispẽsari.q.87.ar.1.4.
Decimæ dẽnt dari de oĩ re possessa sc̃dm cõsuetudinẽ. s. de omni licito p̃diali vel psonali & de ministerio & instrumentis, & huiusmodi, sed ecclesia nõ det ex rapina quãdiu sunt ĩ pctõ.q.87.ar.2
Decimæ non debent dari de rapina furto vel usura, nec de alijs obnoxijs restitutioni, sed de fructibus rei emptæ ex usura.q.87.ar.1.1.
Decimæ non debent dari de re sibi ablata furto vel rapina, nisi ob culpam scilicet negligentiæ.q.87.ar.2.4.
Decimæ de herbis & alijs minimis danr de cõsilio, si sit de pacto sicut nec (venti) lege, nisi sit cõsuetudo patriæ.q.87.a.1.3.
Decimæ debent dari non deductis expensis nec tributis nec mercede operariorum.q.87.ar.2.4.
Defectus iniuriantis duplex, augens & minuens.q.47.ar.4.
¶Delectatio venerea tria includit. s. violationẽ signaculi virginalis, resolutionẽ seminis delectationẽ causãtẽ & p̃cedentem pollutionẽ, ad talẽ delectationẽ remoto primo se hẽt ad virginitatẽ, p accidẽs, remoto secũdo, se hẽt ad eam materialiter, remoto tertio se hẽt ad eam formaliter & complective.q.152.ar.1.1.
¶Diabolus nos tentat non per modum appetibilis, sed per modum suggerentis.q.35.ar.2.3.
Divinitatis nomen importat provisionem quandã.q.1.ar.8.1.
¶Dilectio potest esse visorum & non visorum præsentium & absentium.q.4.ar.1.3.
Disputatio cum infideli intentione confutandi errores, vel cã exercitij, est laudabilis, sed abstinent rudes nisi ab infidelibus tẽtentur.q.10.ar.7.
¶Diligendus est inimicus, non secundum quod inimicus, sed quantum ad naturam.q.25.ar.8.
¶Dilectio inimicorum potest tripliciter considerari: ut inimici, ut naturæ humanæ, & in speciali.q.25.ar.8.
¶Diligere inimicum ut sic est vituperabile.q.25.ar.8.1.
¶Dilectio interior ad inimicũ s. cõi est de necessitate p̃cepti absolute, in spẽli aũt est secundũ p̃parationem animi.q.25.ar.9.
Dilectionis signa exteriora in communi sunt inimicis exhibenda de necessitate præcepti in speciali autem non nisi secundum præparationem animi.q.25.ar.9.
Dilectionis rõ aliqd ẽ dupliciter. primo sicut id q̃d ẽ rõ diligẽdi, alio mõ, ut via ad acquirendum dilectionẽ.q.26.ar.1.1.
Dilectio charitatis non solum habet quantitatem ex parte obiecti quod est Deus, sed ex parte diligentis qui est ipse homo habens charitatem.q.26.ar.2.1.
Dilectio ẽ inæqualis dupliciter uno mõ ex parte boni qd amicis optamus alio mõ ex intensione actus dilectionis.q.26.ar.6.1.
Dilectio est inæqualis ex eo q. quidã diligantur & aliquid diligunt, vel ex eo q. quidam plus alijs diliguntur.q.26.ar.6.1.
Dilectionis ordo nullus erit in patria, nisi secundum propinquitatem ad Deum.q.26.ar.13.
Dilectio Dei est maius aliquid quàm eius cognitio, maxime secundum statum viæ.q.27.ar.4.2.
¶Divinæ dilectionis nõ ẽ aliqs modus determinatus.q.27.ar.6.
Dilectio Dei est finis omnis actionis humanæ & summa perfectionis eius.q.27.ar.6.
Dilectio inimicorum est perfectior & magis meritoria, quàm dilectio amicorum.q.27.ar.7.
Dilectio amici est minus meritoria, q. amicus diligi p pp seipsum, similis aũt non potest esse de dilectione Dei.q.27.ar.8.
¶Dissensio in minimis non est corruptiva concordiæ & pacis.q.29.ar.3.2.
¶Discordia importat disgregationem quandam voluntatum in diversa.q.37.ar.1.
Discordia per se i. ex intentione deliberata dissentiẽdi a bono Dei vel proximi est peccatum mortale non autem si per accidens.q.37.ar.1.
Discordia quæ fuit inter Paulum & Barnabã fuit per accidens, & non per se.q.37.ar.1.4.
Discordia principaliter oritur ex inani gloria, secundario autem ex invidia.q.37.ar.2.
Discordia non est idem cum rixa.q.37.ar.2.3.
¶Dilectio proximi & sine quibus ipsa non servatur cadũt sub præcepto.q.32.ar.5.
Dilectio proximi ex præcepto debet esse vera sancta & efficax.q.44.ar.7.
¶Dispensatio voti est cum absolute determinatur, non esse servandum, commutatio autem voti cum pro eo aliquid aliud imponitur faciendum.q.88.ar.10.
¶Diaconi, & prælati non debent causis insistere, sed prædicationi doctrinæ & eleemosynis.q.91.ar.2.3.
¶Divinatio nõ dr si quis prænunciet ea quæ ex necessitate eveniunt vel ut in pluribus, q humana rõne prænosci possunt ex causis, neq; etsi quis futura aliqua contingentia Deo revelante cognoscit, tunc. n. non ipse divinat. i. quod divinũ est facit, sed magis quod divinum est suscipit.q.95.ar.1.
Divini. n. aliqui ex hoc dicuntur quia usurpant sibi, quod Dei est prænunciando. s. futura contingentia, aut præcognoscendo ipsa quocunque modo nisi Deo revelante.q.95.ar.1.
Divini. n. dicti sunt secundum Isidorum quasi Deo pleni, divinitate. n. plenos se esse simulant & astutia quadam fraudulentiæ hominibus futura coniectant.q.95.ar.1.
Divinatio non dicitur ab ordinata participatione alicuius divini, sed ab indebita usurpatione eius quod Dei est.q.95.a.1.
Divinatio hmõi si causetur ex revelatione dæmonũ, cũ quibus pacta habentur vel expressa, q̃a ad hoc invocantur, vel tacita, quia hmõi divinatio extenditur ad id ad quod non põt se extendere, erit divinatio illicita & superstitiosa.q.95.ar.6.
Divinatio est indebita usurpatio prænunciandi futuros eventus.q.95.ar.1.
Divinatio semper est peccatum, quia semper in malam partẽ accipitur secundum Hieronimum.q.95.ar.1.
Divinatio omnis provenit ex operatione dæmonum, ideo est species superstitionis.q.95.ar.2.2.
Divinatio est species curiositatis ratione finis, sed quo ad modum operis est species superstitionis.q.95.ar.2.1.
Divinationum genus triplex. s. nigromantia, auguriũ, & sortilegiũ quorum quodlibet multas habet species.q.95.ar.3.
Divinatio facta p invocationẽ dæmonũ, p astra, somnia, auguria, vel sortẽ, nõ est licita, sed superstitiosa.q.95.ar.1.6.& 7.
¶Donũ potius nominat intellectus, q̃ voluntas, quia intellectus dicit excellentiam, non autem voluntas.q.8.ar.1.3.
Dona sunt perfectiora virtutibus moralibus & intellectualibus non autem virtutibus theologicis.q.9.ar.1.3.
¶Dolere de peccatis præteritis est, quia dividunt nos a Deo.q.28.ar.2.1.
¶Donum sapientiæ non est causa charitatis, sed effectus eius.q.45.ar.6.2.
Donũ sapientiæ & scientiæ nihil aliud sunt q̃ quædã perfectiones mẽtis humanæ sc̃dm quas disponitur ad sequendũ instinctus. s. in cognitione divinorum & humanorum.q.8.ar.5.
Donum & virtus sapientiæ principaliter est de divinis, secundario autem de alijs iudicãdo per regulas divinas.q.9.ar.2.
¶Documẽta quatuor ad bene memorãdũ. s. similitudines rerũ assumere convenientes, nec tñ omnino consuetas, ordinate eas disponere, solicitudinem circa ea apponere & affectum adhibere, & ea frequenter meditari.q.49.ar.1.2.
¶Docilitas est utilis ad quamlibet virtutem intellectualem præcipue tamen ad prudentiam.q.49.ar.3.1.
¶Docilitas ut & alia q̃ p̃tinẽt ad prudẽtiã sc̃dm aptitudinem est a natura, sed sc̃dm consummationẽ plurimum valet studiũ humanum non negligens documenta maiorum pp ignorãtiam, nec contemnens propter superbiam.q.49.ar.3.2.
¶Dolus proprie accipitur tantum in malo, sed abusive in bono.q.55.ar.4.1.
Dolus principaliter est in verbis.q.55.ar.4.1.
Dolus fit tripliciter scilicet corde, ore, & opere, sed fraus est tantum in factis.q.55.ar.4.2.
¶Donum linguarum est gratia gratis data & necessaria duplici ratione.q.176.ar.1.
Donũ sermonis est gratia gratis data ad efficaciter loquẽdum sicut donũ linguarũ ad posse intelligi a diversis.q.177.ar.1.

Universidad de Deusto Biblioteca

Donum sermonis dupliciter subtrahitur. s. vel propter culpam auditoris vel prædicatoris: & bona opera utriusq; non meretur eam nisi remouendo impedimenta eius, q. 177. ar. 1. 3.
¶Dubia de personis debent in meliorem partem interpretari, determinando de rebus autem inter partem deteriorem supponendo, q. 60. ar. 4
¶Dulia est honor & seruitus debita creaturæ, sed latria est honor & seruitus debita soli Deo, ideo differunt specie, q. 103. ar. 3
Dulia sumitur dupliciter. s. qua quis exhibet reuerentiam omni homini ratione cuiuscunq; excellentiæ, uel propter statum serui domino, prima habet diuersas species secundum diuersitatem excellentiæ, ut pietatem obseruantiam & huiusmodi non autem secunda. sed est species obseruantiæ quæ est ad omnes dignitates excellentes, q. 103. ar. 3. 4

Ebrietas di(citur) dupliciter. s. defectus ro̅nis ex nimio potu vini & causans eam, secunda est pecca(tu)m, non autem prima. q. 150. ar. 1
Ebrietas nescientis potentiam vini non est peccatum: scientis autem sed non credentis inebriari est peccatum ueniale: aliter uero est peccatum mortale, q. 150. ar. 2
Ebrietas est species gulæ, diuisa co̅tra comessationem q. 150. ar. 1
Ebrietas non est grauissimum peccatorum, q. 150. ar. 3
Ebrietas sine peccato tollit totam culpam actus sequentis sicut forte accidit de Loth & Noe. q. 150. ar. 4
Ebrietas cum peccato diminuit culpam actus sequentis, inquantum diminuit voluntarium, q. 150. ar. 4
Ebrius homicida meretur duplices maledictiones propter duplex peccatum, vel secundum leges Pithaci, q. 150. ar. 4. 1
Ecclesia potest determinare aliam partem ad soluendu̅ quàm decimam, q. 87. ar. 1
Ecclesia abstinet a decimis exigendis in terris, in quibus no̅ est consuetudo soluere decimas, q. 43. ar. 8. 5
Ecclesia potest petere decimas ab emente rem non decimatam & etiam a uendente, q. 87. ar. 2. 4
Ecclesia obediuit Iuliano apostatæ in his quæ non erant contra fidem ut maius periculum uitaretur, q. 12. ar. 2. 1
¶Elemosina est opus in quo datur aliquid indigenti ex compassione propter Deum, q. 32. ar. 1
Elemosina est proprie actus misericordiæ, sed est actus charitatis ex co̅sequenti & mediate, latria uero imperatiue, q. 32. ar. 1
Elemosina potest materialiter dari sine charitate, non autem formaliter, q. 32. ar. 1. 1
Elemosina quæ est de consilio est pars satisfactionis, non autem illa quæ est de præcepto, sed est præambulu̅ eius, q. 32. art. 1. 2
Elemosina est actus liberalitatis inquantum aufert impedimentu̅ eius scilicet superfluum amorem diuitiarum, q. 32. ar. 1. 4
Elemosinæ corporales sufficienter numerantur septem. & spirituales septem, q. 32. ar. 2
Elemosinā quilibet pot sibiipsi facere, no̅ quidē dādo sibi aliqd, sed exercēdo in se actu corporalem uel spūalem, q. 30. ar. 1. 2
Elemosinæ spirituales sunt simpliciter meliores quàm corporales scilicet ratione dati, finis & actus, sed respectu alicuius est econuerso, q. 32. ar. 3
Elemosina cæteris paribus debet dari magis indigentibus, melioribus, propinquioribus, benefactoribus, & dantibus spiritualia, q. 32. ar. 3. 1
Elemosina corporalis secundum suam substantiam, habet effectus corporales, ratione causæ scilicet charitatis & orationis habet effectus spirituales, q. 32. ar. 4
Elemosina pt fieri de turpi lucro, ut de meretricio, lenocinio ac histrionatu, non autē de ebrius restitutioni, q. 32. art. 7. 2
Elemosina minima habet maiorem effectum quantum ad effectum maioris charitatis, q. 32. ar. 4. 3
Elemosinam dare de superfluo uel in extrema necessitate, est de præcepto in alijs autem est de consilio, q. 32. ar. 5
No̅ est expectanda extrema necessitas in danda elemosina, nec oportet prætendere futurum præter probabile, q. 32. ar. 5. 3
Elemosina non est facienda ex præcepto de necessarijs sibi & familiæ, & statui, nisi uelit mutare statum uel necessitatem aliquam ponderare scilicet extrema alicuius personæ, ecclesiæ vel reipublicæ, q. 32. ar. 6
Elemosinam dare tenetur quicquid quis acquirit per simoniam, q. 32. ar. 7
Elemosinam potest facere quilibet existenti in extrema necessitate etiam non habens dominium rei, q. 32. ar. 7. 4
Elemosinæ efficacia pensatur principaliter ex affectu ex parte dantis respectu premij essentialis, sed respectu præmij accidentalis & ex parte recipientis magis pensatur ex magnitudine dati nisi affectus eius multum excedat, q. 32. ar. 9. 2
Elemosina debet fieri abundanter secundum facultatē dantis, sed multis indigentibus ne quis superflue habeat, q. 32. ar. 10
¶Electio potest attribui prudentiæ conuenienter inquantu̅ ea dirigit per consilium, quod magis proprie pertinet ad prudentiam, q. 47. ar. 1. 2
¶Electuaria vel aliæ medicinæ soluunt ieiunium naturæ, non autem ieiunium ecclesiæ nisi fiat in fraudem. q. 147. art. 6. 3
¶Emptores spiritualium imitantur Simonem Magu̅ actu, uenditores autē in intentione, quia noluit emere, ut uenderet: Giezi uero tantum uendidit, io̅ secu̅di possunt dici simoniaci, & Giezitæ primi uero simoniaci tantum, q. 100. ar. 1. 5
¶Emens aliquid simoniace punitur priuatione cuiuslibet rei talis, dantes autē uel mediātes puniuntur infamia & depositione si sunt clerici, si laici excommunicatione, q. 100. ar. 6
Entia quæ sunt infra animam nobiliori modo sunt in anima quàm in seipsis, sed ea quæ sunt supra animā nobiliori modo sunt in seipsis, quàm in anima, q. 23. ar. 6. 1
Epicheia. i. bona animositas est idem quod securitas, id. o est pars potentialis fortitudinis, q. 128. ar. 1. 6
Epicheia est uirtus spiritualis & pars potentialis iustitiæ, q. 120. artic. 1. 2
Epicheia est pars subiectiua iustitiæ communiter dictæ, quæ per prius prædicatur de ea quàm de iustitia legali, quæ dirigitur secundum epicheiam quæ est superior regula humanorum actuum, q. 120. ar. 2. 1
Epicheia est potior pars legalis iustitiæ obtemperantia legi quo ad uerba & quo ad intentionē legislatoris, sed diuiditur contra eam in attendit tantum uerba, q. 120 ar. 2. 2
Epicheia seruat intentionem legis in his ad quæ forma legis se extendit, q. 120. ar. 1
Epiches non deserit iustum similiter, sed iustum lege determinatum. nec opponitur seueritati quæ sequitur ueritatē legis in quibus oportet, quia in quibus non oportet est uitiosum, q. 120. ar. 1. 3
Episcopatus nomen operis est & non honoris, q. 185. ar. 1. 1
Episcopatus nomine intelligendum est bonum opus. i. actio plebi utilis, q. 185. ar. 1. 2
Episcopi & presbyteri olim non differebant secundum nomina, q. 184. ar. 6. 1
Episcopus solus est proprie prælatus ecclesiæ & quasi sponsus eius accipit anulum & solus habet plenam potestatem & iurisdictionem, q. 108 ar. 4. 2
Episcopi sunt successores Apostolorum, q. 184. ar. 6. 1
Episcopatus est ordo super sacerdotium respectu mistici corporis Christi, non respectu ueri, q. 184. ar. 6. 1
Episcopus potest iudicare eos solum qui sunt de sua dioceſi, q. 60. art. 2
Episcopus potest condemnare eos qui sunt de aliena dioceſi, q. 67 ar. 1. 3
Episcopus in cuius dioceſi aliquis delinquit in re non exēta sit et superior ro̅ne delicti, etiam si sit exemptus, nisi forte delinquat in re aliqua exēpta puta in administratione honorum alicuius monasterij exempti, sed si aliquis exemptus committat furtum uel homicidium uel aliquid huiusmodi potest per ordinarium condemnari, q. 67 ar. 1. 3
Episcopus tenetur ingredi religionē quam uouit, q. 180. ar. 3. 1
Episcopus tenetur omnia bona exponere pro honore Dei & salute gregis sui cum opus fuerit, q. 184. ar. 7. 1
Episcopo non licet religionem ingredi, nisi propter impedimētum salutis ex parte sui uel aliorum, de licentia tamen Papæ, q. 185 ar. 4
Episcopus depositus intrans religionem potest reuocari ad episcopatum nisi sit destitutus per pœnitentiā pro culpa eius, q. 185 ar. 4. 2
Episcopo licet ante collationem beneficij subtrahere de fructibus eius ad pios usus, sed requirere ab eo cui confert est simonia, q. 100. ar. 4. 3
Episcopo non licet deserere gregem suum corporaliter propter persequutionem, nisi possit multis sufficienter sibi prouidere, q. 185. ar. 5
Episcopo licet habere proprium & illud hæredibus testari, q. 185 ar. 6
¶Error Arrij fuit causa ponēdi articulum distinctum de persona filij, q. 1. ar. 8. 3
Error Macedonij fuit causa ponendi articulum tertium de persona Spiritussancti, q. 1. ar. 8. 1
¶Eubulia est uirtus spiritualis bene consiliatiua, q. 51. ar. 1
Eubulia non potest inueniri in peccatore inquantum huiusmodi, q. 51. ar. 1. 3
Eubulia est uirtus distincta a prudentia, quia aliud est bene co̅siliari & aliud est bene esse præceptiuum, q. 51. ar. 2
¶Expectatio q̄ ponitur in diffinitione spei, non importat dilationem, sed importat respectum ad auxilium Dei q. 17. ar. 5. 3
Expectatio ponitur in symbolo fidei no̅ quia sit actus fidei, sed in quantum actus spei præsupponit fidem, q. 17. ar. 6. 2

¶Experimentum prudentiæ non acquiritur ex sola memoria, sed exercitio recte præcipiendi. q. 47. ar. 16. 2.
¶Excessus in pœnis quo ad illud quod exterius agitur pertinet ad iniustitiam, sed quo ad seueritatem animi qua prompte hoc fit, pertinet ad crudelitatem. q. 159. ar. 1. 1.
¶Existens in peccato mortali etiā occulto, ex officio corrigens uel iudicans alios peccat, non autem hoc agens ut frater nisi propter scandalum. q. 33. ar. 5.
¶Exigere aliquid pro absolutione ab exco̅municatione quasi precium absolutionis, est simonia, non autem quasi pœnam pro culpa. q. 100. ar. 2. 3.
Exigere aliquid pro consecratione, benedictione, ordinis, crismate, oleo sancto, uel alio spirituali est simonia, nisi accipiatur ut stipendia. q. 100 ar. 2. 4.
¶Exhibere honorē psonis in dignitate constitutis co̅tingit dupliciter, s. uel ratione propria personæ uel respectu boni co̅munis, primum pertinet ad obseruantiam. Secundum uero ad pietatem, ideo pietas est dignior obseruantia. q. 102. ar. 3.
¶Excessus cibi scienter ex concupiscentia pertinet ad uitiu̅ gulæ, non autem si contingat ex ignorantia. q. 148. ar. 1. 2.
¶Excusatio peccati pertinet ad tertiam speciem superbiæ: præsumptio uero ad 4. q. 162. ar. 4. 5.
¶Extasis dicit simpliciter excessum mētis, sed raptus addit violentiam. q. 175. ar. 2. 1.

F

Facilius conuertuntur ad religionem peccatores quàm præsumentes de sua innocentia. q. 189. ar. 1. 1.
¶Faciens iniustum ex electione est iniustus, non autē si præter intentionem, s. per ignorantiam uel ex passione. quæst. 59. articu. 2.
¶Facere iniustum formaliter est peccatum mortale nisi in minimis. q. 59. ar. 4.
Facere bonum est actus completiuus iustitiæ, declinare a malo est actus imperfectior & secundaria pars eius. q. 79. ar. 1. 3.
¶Fides pro sua ratione formali habet primam ueritatem pro obiecto materiali non solum Deum sed multa alia, quæ sub assensu fidei non cadunt nisi in ordine ad Deum. q. 1. ar. 1.
Fide non apprehendimus primam ueritatem sicut est ut in visione patriæ & ideo dr per modum simplicis intelligētiæ cognoscitur. q. 1. ar. 1. 3.
Fidei non potest subesse aliquod falsum cum eius rationi formali repugnet. q. 1. ar. 3.
Fides credentis est credere quandoque Christum nasci. q. 1. articu. 3. 3.
Fidelis potest decipi ex aliqua co̅iectura & falsum æstimare no̅ tamen ex fide potest existimare aliquod falsum. q. 1. art. 3. 3.
Fides credentis no̅ refertur ad has species panis & uini, sed ad hoc q̄ uerū corpus Christi sit sub speciebus panis sensibilis quando fuerit recte consecratum. q. 1. ar. 3. 4.
Fides importat assensum intellectus ad id q̄d creditur. q. 1. ar. 4
Fides nec opinio potest esse de uisis secundu̅ se per sensum uel intellectum. q. 1. ar. 4.
Fidei contenta dupliciter possunt considerari in generali & in speciali. q. 1. ar. 4. 1.
Fidei & scientia non possunt esse de eodem secundum idem. q. 1. ar. 5. 3.
Fides est de iisque demonstratiue probari possunt non autē quasi numerata inter credenda, sed ut præexiguntur ad ea quæ sunt fidei. q. 1. ar. 5. 3.
Fide multa tenemus de Deo quæ naturali ratione non pñt inuestigari ut de prouidentia & omnipotentia &c. q. 1. ar. 8. 1.
Fides ex doctrina Christi & Apostolorum est sufficienter explicata. q. 1. ar. 10. 1.
Fides non habet inquisitionem naturalis ro̅nis demonstrantis id quod creditur, habet tamen inquisitionem quandā eorū per quæ inducitur homo ad credendum. q. 2. ar. 1. 1.
Fides trinitatis erat occulta in fide maiorum an aduētū Christi manifestata tamen per Christu̅ & Apostolos. q. 2. art. 8. 2.
Fides comparatur ad charitatem sicut dispositio ad formam. q. 2. ar. 9. 1.
Fides assensus & consideratio eius utrunque a uoluntate procedit. q. 2. ar. 9. 2.
Fides interior causat omnes alios actus omnium uirtutū mediantibus alijs uirtutibus. q. 3. ar. 1. 3.
Fidei finis est charitas sicut & aliarum uirtutum. q. 3. ar. 2. 1.
Fides est tempore necessitatis ab omnibus propalanda, non autem extra casum necessitatis. q. 3. ar. 2. 3.
Fides non est infidelibus turbatis manifestāda absque eius utilitate uel fidelium. q. 3. ar. 2. 3.
Fidei diffinitiones sq̄ sunt, ad illā Apostoli reducunt. q. 4. ar. 1.
Fides pertinet ad intellectum secundum q̄ imperatur a uoluntate. q. 4. ar. 2. 2.
Fides est in intellectu subiectiue. q. 4. ar. 2.
Fides non est in intellectu speculatiuo nisi secundum q̄ subditur imperio uoluntatis. q. 4. ar. 2. 3.
Fides formata & informis non sunt distincti habitus. q. 4. ar. 4.
Fides formata est uera uirtus non autem informis. q. 4. art. 5.
Fides ordinata ad bonū intellectus quod est uerū & ad bonum quod est uoluntatis obiectum per charitatē. q. 4. art. 5. ad 1.
Fides q̄ innititur ueritati ex humana ro̅ne no̅ est uirtus, sed illa q̄ innititur infallibili ueritati diuinæ est uirtus. q. 4. ar. 5. 2.
Fides ponitur donum Dei pro excellentia fidei: sed pro constantia eius ponitur fructus prout in actu eius est delectatio propter certitudinem. q. 4. ar. 5. 4.
Fides est una respectu obiecti plurificatur penes subiecta. q. 4. articu. 4.
Fides est per se prima omnium uirtutum per accidens autem aliqua uirtus potest præcedere fidem. q. 4. ar. 7.
Fides formata est fundamentum spiritualis ædificij non autē informis. q. 4. ar. 3. 4.
Fides est simpliciter certior omnibus alijs uirtutibus sed secundum quid est alijs uirtutibus incertior. q. 4. ar. 8.
Fides est in Dæmonibus coacta non laudabilis nec donū gratiæ. q. 5. ar. 2.
Fides est maior in uno q̄ in alio quo ad certitudinem, deuotionem, confidentiam & explicationem, non autem quantū ad eius rationem obiecti. q. 5. ar. 4.
Fides non est æqualiter in omnibus quia donum gratiæ quod fides consequitur non est æqualiter in omnibus. q. 5. ar. 4. 1.
Fides quo ad proponenda credibilia necessario est a Deo immediate quibusdam autem alijs per angelos & prædicatores, sed quo ad assensum intrinsece est a solo Deo, extrinsece autem & insufficienter, idest, proponendo & persuadēdo est etiam ab alijs. q. 6. ar. 1.
Fides gignitur scientia & nutritur per modum exterioris persuasionis. q. 6. ar. 1. 1.
Fides informis & si non habeat perfectam rationem uirtutis habet tamen perfectam rationem fidei. q. 6. ar. 2. 1.
Fidem recipiens absque charitate sanatur secundum quid no̅ simpliciter ab infidelitate. q. 6. ar. 2. 3.
Fides est cā spei & timoris secundum sui diuersa. q. 7. art. 1. 2.
Fides informis excludit impuritatem, scilicet erroris quæst. 7. artic. 2.
Fides potest esse simul cum dono intellectus respectu eorum q̄ secundario sunt fidei, non autem respectu principaliū nisi imperfecte. q. 8. ar. 2.
Fides & si sit de rebus diuinis & æternis, tamen est quoddam temporale in animo credentis. q. 9. ar. 2. 1.
Fidē habere in natura humana est ut mens hominis non repugnet interiori instinctui, & exteriori prædicationi. q. 10. ar. 1. 1.
Fidem accipere est uoluntatis sed tenere acceptam est necessitatis sicut uouere uoluntarium est, reddere est necessarium. quæst. 10. ar. 8. 3.
Firmi in fide possunt conseruari inter hæreticos ut eos conuertant non tamen in diuinis. q. 10. ar. 10. 2.
Fides præsupponitur ad dationem legis & susceptionē tanq̄ principium necessarium spiritualis uitæ. q. 18. ar. 1. 1.
Fides formata & informis no̅ differunt penes obiectū sed solū per aliquod extrinsecum, s. per charitatem. q. 19. ar. 5. 1.
Fides non operatur per charitatem, sicut per instrumentum ut dominus per seruum sed per ipsam tanquàm per propriam formam. q. 23. ar. 6. 2.
Fides assensus ueritati secundū seipsam diuinæ donū sapiētiæ iudicat secundum eam, ideo præsupponit fidem. q. 45. ar. 1. 2.
Fides est initium sapientiæ secundum essentiam, timor autem seruilis ut est dispositio eius, timor filialis ut primus effectus eius. q. 19. ar. 7.
Finalis impœnitentia est species distincta peccati in spūmsanctum & est circunstantia cuiuscunque peccati. q. 14. ar. 4. 3.
Filij fontis debent plus animari in spiritualibus quàm filij carnis, non autem in alijs. q. 26. ar. 8. 2.
Filius patri tenetur prouidere in articulo necessitatis. q. 26. articu. 9. 3.
Filij familias & serui non possunt dare elemosynas sine consensu dominorum nisi de paruis uel suis. q. 32. ar. 8. 3.
Filius post annos pubertatis non potest aliquid uouere quo ad res domesticas sine consensu patris. q. 88. ar. 8. 2.
Filius potest parentibus maius beneficium recompēsare quàm accepit secundum affectum, non autem secundum effectū. q. 106. ar. 6. 1.
Filijs non licet ingredi religionem si parentes sine eis commode uiuere non possent. q. 189. ar. 6.
¶Finis debitus appetendi gloria uel manifestandi aliquod bonum in hac uita est tantū triplex, scilicet gloria Dei, utilitas

Universidad de Deusto Biblioteca

proximi & utilitas propria.q.132.art.1.3.
¶Fortitudo disponit ad vindictam remouendo prohibés zelus autem importat primam radicé eius, quia actus cuiuslibet virtutis procedit ex ratione charitatis.q.108.ar.2.2.
Fortitudo est causa per accidens confessionis fidei.q.3.ar.1.2.
Fortitudo est virtus specialis, secundũ q̃ est circa pericula, sed est conditio omnis virtutis, secundum q̃ dicit firmitaté animi absolutæ.q.123.art.2.
Fortitudo est virtus tollés impedimenta q̃ repellunt voluntaté ab eo quod est secundũ rationem pp difficile.q.123.ar.1.
Fortitudo non habet partes subiectiuas nec diuiditur in multas species, quia est circa materiam valde spiritualem.q.128.
Fortitudo est immediate circa timores & audacias, mediate vero circa obiecta horum, s. circa pericula & labores.q.123.artic.3.2.
Fortitudo est principaliter circa timores secundario autem circa audacias.q.123.ar.3.
Fortitudo non est circa spem, nisi secundum q̃ spes connectitur audaciæ.q.123.ar.3.3.
Fortitudo est præcipue circa timores mortis.q.123.ar.4.
Fortitudo principaliter est circa molestias mortis, secundario autem circa quascunque alias molestias.q.123.ar.4.3.
Fortitudo est maxime circa repentina, quo ad manifestationé habitus, non autem quo ad electionem.q.123.ar.9.
Fortitudo est maxime circa timores mortis in bello communi vel particulari.q.123.ar.5.
Fortitudo est circa difficiliora non autem circa meliora quàm iustitia quæ in bello & in pace utilis est non autem fortitudo, sed tantum in bello.q.58.ar.12.
Fortitudo est utilis in pace.q.123.ar.12.1.
Fortitudo est principaliter circa timores, secundario auté circa tristitias, patientia vero econuerso.q.136.ar.4.2.
Fortitudo est principalior magnanimitate.q.129.ar.5.
Fortitudo firmat contra mala, sed magnanimitas in prosecutione honorum.q.129.ar.5.1.
Fortitudinis partes potentiales sunt sex, magnanimitas, fiducia, securitas, magnificentia, constantia, tolerantia, idest patientia, & firmitas, idest perseuerantia.q.128.
Fortitudinis partes integrales circa materiam sunt fiducia, magnificentia, patientia & perseuerantia, sed sunt partes potentiales, & uirtutes per se distinctæ a fortitudine, secundum q̃ sunt circa alias materias.q.128.
Fortitudini vitium audaciæ opponitur secundum excessum audaciæ, impauiditas autem secundum defectum timoris, quia in vtraque ponit medium.q.126.ar.2.3.
Fortitudo martyrum præcipue commendatur, quia sustinent propter Deum impugnationes personales, & mortem in bello particulari.q.123.ar.5.1.
¶Fortis intendit exprimere similitudinem sui habitus in actu, vt proximum finem.q.123.ar.7.
Fortis delectatur de suo actu & fine, sed non percipit, nisi ex superabundanti gratia Dei propter dolorem corporis, & animæ pro amissione vitæ.q.123.ar.8.
Fortitudine carens operatur fortia quintupliciter. s. propter ignorantiam, artem, experientiam, passionem & lucrum.q.123.art.1.2.
Fortitudinis actus principalis est sustinere, secundarius est aggredi.q.123.ar.3.
Fortitudinis actus primus duo requirit, s. præparationé animi & executionem operis, secundus autem infrangibilitaté & infatigabilitatem.q.128.
Fortitudo assumit iram moderatam ad actum secundum non autem ad primum.q.123.ar.10.
Fortitudinis actus secundus per se impeditur a tristitia & concupiscentia quamuis per accidens possint adiuuare.q.123.ar.10.3.
Fortitudinis donum in patria habet actum perfruendi plena securitate a laboribus & malis.q.139.ar.1.2.
Fortitudinis virtus firmat animum secundum modũ cõnaturalem homini, donum autem supernaturaliter.q.139.art.1.
Fortitudinis donum dat fiduciam euadendi quæcunq; pericula, & perueniendi ad finem cuiuslibet operis. s. ad beatitudinem non autem virtus fortitudinis, sed perficit ad sustinendum quæcunque pericula.q.139.ar.1.
Fortitudinis donum respicit virtutem fortitudinis inquãtum sustinet pericula & facit quodcunque opus arduum; ideo dirigitur a dono consilij.q.139.ar.1.3.
¶Fornicatio dicitur omne peccatum large.q.151.ar.2.
Fornicatio est maius peccatum his, quæ sunt contra bona exteriora & minus his quæ sunt contra Deum vel contra personam proximi.q.154.ar.3.
Fornicatio prohibetur specialiter simul cũ ceremonijs ab Apostolis, quia Gentiles non reputabant eam esse peccatum.q.154.artic.2.1.
¶Furtum est occulta acceptio rei alienæ.q.66.ar.3.
Furtum & rapina opponuntur iustitiæ.q.66.ar.4.5.
Furtum est iniustum quia est inuoluntarium per ignorãtiam, sed rapina per vim, ideo differunt specie.q.66.ar.4.
Furtim accipiens ré suam iniuste detentam peccat contra cõmuné iustitiam vsurpando sibi iudiciũ, sed non tenetur restituere, sed satisfacere Deo, & sedare scandalũ.q.66.art.5.3.
Furtum semper est peccatum ratione iniustitiæ & fraudis vel doli & est mortale nisi modicum intendatur.q.66.ar.5.
¶Fractio voti est quædam species infidelitatis & ad infidelitaté pertinet non seruare promissa.q.88.ar.3.
Fractio signaculi virginalis quocunque modo sine proposito delectationis non magis præiudicat uirginitati quàm fractio manus vel pedis.q.152.ar.1.3.

Gaudium est magis effectus charitatis quàm tristitia.q.28.artic.1.
Gaudium de Deo in se, est effectus charitatis sed ut Deus participatur a nobis est effectus spei.q.28.ar.1.3.
Gaudium causatum ex charitate non compatitur secum tristitiam sicut quod causatur ex spe.q.28.ar.2.
Gaudium ex parte obiecti non potest plene haberi quãmuis ex parte gaudentis possit haberi.q.28.ar.3.
Gaudium non est virtus, sed est actus charitatis posterior dilectione.q.28.ar.4.
¶Gentiles habuerunt reuelationé misterij incarnationis Christi vt Iob, & de sepultura eius.q.2.ar.3.
Gloria non est honor, sed est effectus honoris & laudis.q.103.artic.1.3.
Gloria est clara notitia cum laude ut Ambrosius dicit.q.132.articu.1.
Gloriam suam debet homo laudabiliter appetere ad utilitaté suam uel aliorum.q.132.ar.1.1.
Gloria dicitur vana tripliciter & est peccatum, primo quando est de non ente uel de transitorijs uel de peccato, secundo quando quæritur ab hominibus & non a Deo, tertio quando non ordinatur ad debitum finem.q.132.ar.1.
Gloria inanis est periculosa non propter grauitatem sui, sed disponendo ad grauia, faciendo præsumptuosum & nimis de se confidentem & disponendo paulatim ad priuationem interiorum bonorum.q.132.ar.3.3.
Gloria vana uituperatur præcipue circa eleemosynam propter defectum charitatis præferendo vanam gloriam utilitati proximi, dum facit hoc propter illud.q.132.ar.3.3.
Gloria uana non est semper peccatum mortale sed tantũ quãdo in ea ponitur ultimus finis, uel quando est contra Deum.q.132.ar.3.
Gloria uana est uitium capitale cuius sunt filiæ septem, s. inobedientia, iactantia, hypocrisis, contentio, discordia, præsumptio nouitatum, & pertinacia.q.132.ar.4.5.
Gloria uana mediante ira causat discordiam & contentioné.q.132.ar.5.2.
Gloria uana directe contrariatur magnanimitati secundũ rei ueritatem, ut deficiens, sed secundum opinionem vt excedens.q.132.ar.2.
¶Gnome est uirtus bene iudicatiua de agibilibus secundum altiora principia, quàm sint leges communes secundum quas iudicat synesis, & ideo altior est quàm sit synesis.q.51.ar.4.
Gratia Dei datur homini præparanti ad credendum sicut ad diligendum & misericorditer, cui autem non datur ex iustitia non datur in pœnam præcedentis peccati saltem originalis.q.2.ar.5.3.
Gratia semper idem facit adueniendo fideli uel infideli.q.4.artic.4.ad 3.
Gratia & gloria sunt idem gloriæ.q.24.ar.3.2.
Gratiarum actio respicit gratiam dantis ideo ubi est maior gratia dantis ibi debet esse maior gratiarum actio recipientis.q.106 art.2.
Gratiarum actio non debetur tantum danti sed promittenti.q.88.ar.5.2.
Grauius peccat occidens iniuste hominem corporaliter quàm occidens eum spiritualiter, quia primus intendit & causat sufficienter non autem causas sufficientes secundus, quod tamen est peius.q.73.3.
Grauius peccat cæteris paribus inferens huiusmodi iniurias, s. mutilare, uerberare, uel incarcerare personæ coniunctæ q̃ absolute, per accidens tamen potest esse econuerso.q.65.ar.4.
Gratitudo seu gratia est uirtus specialis reddens gratiam benefactori.q.106.ar.1.
Gratitudo, ingratitudo, datio beneficij, cleméntia, misericordia nõ sunt
sunt propriæ ad seipsum.q.106.ar.3.2.
Ad gratitudiné tria requiruntur, primo quòd homo recognoscat beneficium acceptum, & quòd laudet & gratias agat, tertio quòd retribuat loco & tempore secundum suam facultatem.q.107.ar.2.
Gratitudini vitium opponitur duplex, scilicet per excessum ut recompensando quibus non debet, vel citius quàm debet & per defectum, scilicet ingratitudo quæ magis opponitur ei.q.107.ar.1.
Gratificatio, idest gratiarũ actio facta Deo est actus religionis.q.106.art.1.3.
¶Gradum summum in religionibus tenent qui ordinantur ad docendum & prædicandum, secundum vero qui ad contemplandum, tertium autem qui ad opus extrinsecũ & in singulis præeminent qui sunt ad altiorem actum in eodem genere vel ad plura vel qui habens statuta conuenientiora ad suum finem consequendum nõ autem quæ est arctior.q.188.a.6.
¶Gula est inordinatus appetitus cibi & potus ideo semper est peccatum.q.148.ar.1.
Gula est uitium capitale cuius filiæ sunt quinque. s. inepta lætitia, scurrilitas, immunditia, multiloquium & hæbetudo mentis.q.148.ar.6.
Gula est peccatum mortale tantum si in hoc ponatur ultimus finis, scilicet quòd animus sit paratus agere contra legem Dei.q.148.ar.2.
Gula est peccatum contra tertium præceptum decalogi.q.148.art.2.1.
Gulæ species sunt quinque contentæ in hoc versu præpropere, laute, nimis, ardenter, studiose.q.148.ar.4.
Gula est leuius peccatum aliis ratione materiæ & peccantis propter necessitatem & difficultaté, sed grauatur ex effectibus.q.148.ar.3.
Gula aufert omnes virtutes non ratione sui, sed ratione uitiorum quæ oriuntur ex ea.q.148.ar.2.4.
¶Gutta vltima in multis guttis cauantibus lapidem agit in uirtute præcedentium.q.24.ar.6.2.

Habentes gratiam gratum facientem possunt hæbetudiné pati circa aliqua, quæ sunt præter necessitatem salutis non autem circa necessaria ad salutem.q.8.ar.4.3.
Habentes fidem sed non plene non intelligunt ea quæ proponuntur credenda, intelligunt tamen ea esse credenda.q.8.ar.4.ad 3.
¶Habens rem alienam tenetur restituere ratione rei, qui uero eam abstulit tenetur restituere ratione actionis iniuriosæ.q.66.ar.6.1.
¶Habitus virtutis tenens medium in ira est innominatus, ideo dicitur mãsuetudo quæ significat diminutionem iræ.q.157.art.1.1.
¶Habere aliquid ut proprium repugnat perfectioni religionis non autem habere aliquid in communi, sed aliqualiter impedit si superabundat.q.188.ar.7.
Habens uotum uel iuramentum minoris religionis licite inducitur ad maiorem non autem econuerso, nisi dispẽsetur.q.189.ar.9.4.
¶Hæreticus discredens vnum articulum fidei, non habet fidé neque formatam neque informem, & per consequens non habet fidem de alijs articulis, sed opinionem.q.5.ar.3.
Hæreticus est, qui non credit articulum fidei pertinaciter.q.5.articu.3.
Hæretici non sunt occidendi quomodo intelligitur. quæst.10.art.8.1.
¶Hæresis est species infidelitatis.q.11.ar.1.
Hæresis non cõputatur inter uitia capitalia nec inter filias eorum, sed extra eorum numerum & reducitur ad superbiam vel cupiditatem.q.11.ar.1.2.3.
Hæresis ratio duo continet, electionem priuatæ disciplinæ & pertinaciam.q.11.ar.2.3.
Hæresis principaliter est circa articulos fidei, secundario autem circa ea quæ sequuntur ex eis.q.11.ar.2.
Hæresis principaliter consistit in corde secundario auté in ore sicut & fides.q.11.ar.2.
Hæresis & secta sunt idem, & sunt opera carnis nõ ratione sui actus vel finis proximi, sed ratione suæ causæ. s. appetitus debiti finis uel phantasticæ illusionis.q.11.ar.1.3.
¶Hæreticus est exponens sacram scripturam in contrarium eius quod per Spiritum sanctum fuerit reuelatum.q.11.ar.2.2.
Hæresim incurrit quicumque resistit auctoritati Romanæ Ecclesiæ.q.11.ar.2.3.
Hæresis incurritur ex uerbis inordinate prolatis secundũ beatum Hieronymum.q.11.ar.2.1.
¶Hæretici non debent tolerari, nisi primo uelint resipiscere.q.11.articu.3.
Hæretici possunt iuste occidi in iudicio sæculari & rebus suis priuari, etiam si alios non corrumpant magis quàm rei crimine læsæ maiestatis, uel quàm cudentes falsam monetam.q.11.art.30.
Hæresis est necessaria & utilis Ecclesiæ, per accidens tamé, scilicet ratione probationis & ratione exercitij.q.11.ar.3.2.
Hæretici si post abiurationem erroris deprehensi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, sæculari iudicio sunt relinquẽdi secundum decretales q.11.ar.5.
Hæretici relapsi semper recipiuntur ad pœnitentiam non autem ad dignitates sicut primo.q.11.ar.4.
Hæreticos Ecclesia post primam uel secundam correptioné tradit iudicio sæculari, in iudicio auté Dei semper recipiuntur redeuntes, quia Deus scrutator est cordium & uere redeuntes agnoscit, sed hoc Ecclesia imitari non põt. præsumit autem eos non uere reuerti, qui cũ recepti fuissent iterum sunt relapsi, & ideo eis uiam salutis non denegat, sed a periculo mortis eos non tuetur.q.11.ar.4.1.
¶Hæbetudo circa speculabilia maxime procedit ex gula, sed hæbetudo circa eligibilia est in omni peccato.q.148.ar.6.1.
¶Hypocrisis est simulatio alienæ personæ ideo semper est peccatum, & est uitium iactantiæ.q.111.ar.2.
Hypocrisis non est semper peccatum mortale, nisi sit in nocumentum fidei, uel personæ, uel Ecclesiæ.q.111.ar.4.
Hypocritæ finis remotus est lucrum uel gloria, sed finis proximus est ostendere se alium quàm sit.q.111.ar.2.3.
¶Homines peruersi peruertunt doctrinam Apostolorum & sacrarum scripturarum ad suiipsorum perditionem.q.1.art.10.1.
¶Homo non potest ad Dei uisionem supernaturalem pertingere, nisi per modum addiscentis a Deo doctore, huius autem doctrinæ homo fit successiue particeps per modum suæ naturæ.q.2.ar.3.
¶Hominis natura requirit perfectam cognitionem supernaturalem non tantum naturalem.q.2.ar.3.1.
Sicut homo assentit primis principijs per lumen naturale sic uirtuosus per habitum fidei habet rectum iudicium de conuenientibus illi uirtuti.q.2.ar.3.2.
Homo tenetur ad determinate diligendũ ea quæ sunt propriè, & per se charitatis obiecta, ut Deus & proximus.q.2.ar.5.3.
Homo in statu innocentiæ non habebat auditum ab homine exterius loquente, habebat tamen a Deo interius inspirante.q.5.ar.1.3.
Homo potest primo ante alia peccata habere peccatum in Spiritum sanctum, licet raro contingat.q.14.ar.4.
Homines reuerentur propter uirtutem, gratiam uel imaginem Dei in illo & sic bonum est, aliquando autem reuerentur quia sunt contra Deum & malefaciunt qui reuerentur tales.q.19.art.5.1.
Homo propter mala corporis, & rei temporalis non debet recedere a iustitia.q.19.ar.5.3.
Homo ex charitate diligit seipsum, in ordine tamen ad Deũ.q.25.ar.4.
Homo secundum naturam spiritualem post Deũ debet se primo diligere & magis quàm quemcumque alium.q.26.ar.4.
Homines omnes sunt æqualiter amandi respectu obiecti non autem respectu actus.q.26.ar.6.1.
Homo debet sustinere detrimenta corporalia propter amicũ & in hoc ipso seipsum magis diligit secundum spiritualem mentem.q.26.ar.4.2.
Homini cuilibet imminet cura de salute proximi in casu, non autem simpliciter.q.26.ar.5.1.
Homo diligit incognita propter cognita dispositiue.q.27.articu.4.1.
Homo non indiget testibus ad emendationem sui peccati qd tamen potest esse necessarium ad emendationé peccati fratris.q.33.ar.8.2.
Homo debet maxime erudiri in his quæ pertinent ad prudentiam præcipue a senibus prudentibus.q.49.ar.3.
Hominis ad Deum, serui ad dominum, patris ad filium non est iustitia, nisi secundum similitudinem.q.58.ar.7.4.
Homo in iudicio debet pauperi subuenire quantum potest sine læsione iustitiæ.q.63.ar.4.3.
Homo potest esse iudex sui, quando iniuria sua est iniuria communitatis.q.67.ar.4.
Homo tripliciter exhibet corpus suum sacrificium & hostiam Deo, scilicet per martyrium, per austeritatem, & per opera iustitiæ, & diuini cultus.q.85.ar.3.2.
Homo est sic liber, quòd potest aliqua uouere & facere etiam contra præceptum Papæ.q.88.ar.12.2.
Homo habet naturalé inclinationem ad cognoscendũ futura

secundum modum humanum, nō autem secundum indebitum diuinationis modum.q.95.ar.1.3.
Homini est naturalius appetere uindictam iniuriarum illatarum quàm ab hoc deficere, quia uix alicui nimis paruæ uidentur iniuriæ sibi illatæ.q.1[0]8.ar.2.1.
Homo incurrit quintuplex damnū ex luxuria, scilicet depressionem mentis, exhæredationem, periculum psonæ, periculum rerum & impedimētum bonorum operum. q.46.ar.3.
Homo fit extra se secundum appetitum dupliciter. quæst.175.art.2.2.
¶Honor est cuiuslibet uirtutis præmium.q.129.ar.4.
Honor est testimonium excellētiæ, quæ est in homine, sed maxime secundum uirtutem.q.103.ar.1.
Honor non est sufficiens præmium uirtutis, sed ut est possibile homini.q.103.ar.1.2.
Honor est maximum bonum inter bona exteriora.quæst.103.art.1.2.
Honor quo ad Deum potest esse in solo corde, sed quo ad hominem est in signis exterioribus.q.103.ar.1.
Honor laudabiliter contemnitur nihil male agendo propter ipsum, & bene appetitur nihil male agendo contra ipsum.q.129.ar.1.3.
Honorem appetere est peccatum tripliciter q.131.ar.1.
Honor respicit proprium bonū honorati, ideo diuersificatur specie secundum diuersa bona singulorum non autē amor, quia respicit bonum in communi.q.25.ar.1.2.
Honor est propter se & in se, sed laus ordinatur ad aliud, ideo honor est excellentior laude.q.103.ar.1.3.
Honor est in omni signo exteriori & est respectu finis, sed laus est tantum in uerbis & est respectu eorum quæ sunt ad finē. q.103.ar.1.3.
Honor uituperio seu exprobrationi opponitur. quæstio. 142. articu.4.
Honor debetur alicui ratione excellentiæ & honor diuersus secundum diuersitatem excellentiæ.q.81.ar.4.
Honor debetur proprie soli uirtuti excellentiæ autem bonorū exteriorum debetur secūdum existimationem vulgi. q.103. art.1.3.
¶Honoratiorum præter uirtutem aliqua sunt supra eam, sicut Deus & beatitudo, aliqua infra eam inquantum adiuuant ad opera uirtutum, vt nobilitas potentia & diuitiæ.q.145. art.1.2.
Honorandus est solus bonus secundum ueritatem bonus autem est aliquis secundum uirtutem.q.145.ar.1.2.
Honor debetur subsistenti soli toti, sed ratio & causa honoris potest esse aliquid eius non subsistens.s. pars uel accidens.q.103.ar.4.3.
Honor maior debetur iustitiæ & fortitudini propter excellentiam maioris boni, temperātiæ uero propter cohibitionem turpiorum.q.145.ar.4.3.
Honor debetur alicui dupliciter, scilicet ratione sui uel rōne alterius primum conuenit tantum agenti per electionem, scilicet personæ secundum uero conuenit omne quod est aliquid eius, scilicet parti naturæ, & accidenti.q.103.ar.4.3.
Honorantur aliqui quadrupliciter uel propter uirtutem propriam, ut uirtuosi, uel propter uirtutem alterius, scilicet Dei uel communitatis ut superiores, uel propter signum uirtutis ut senes, uel propter participationem diuinæ bonitatis, ut domini & parentes q.146.ar.1.2.
Honor debetur superioribus ratione excellentiæ cultus autem consistens in obsequio obedientiæ & beneficij debetur rōne gubernationis.q.102.ar.2.
Honor & cultus debetur omnibus prælatis sub ex debito legali alia autē in dignitate constitutis ex debito morali.q.102. art.2.2.
Honor debetur malis prælatis inquātum gerunt uices Dei uel communitatis.q.103 ar.1.2.
Honor debetur constitutis in dignitate ratione excellentiæ timor autem ratione potestatis obedientia uero & tributū ratione gubernationis.q.102.ar.2.3.
Honor debetur parentibus inquantum huiusmodi, subsidium autem & alia debentur eis ratione indigentiæ, quæ tamen omnia intelliguntur in quarto præcepto.q.101.ar.2.
Honorandi non sunt diuites solo intuitu diuitiarum, sed ratione maioris loci in ciuitate.q. 63.ar.3.
¶Honestas est radicaliter in interiori electione, sed figuratiue est in exteriori conuersatione.q.145.ar.1.3.
Honestum idē est quod spiritualis decor & pulcritudo. q.145. articu.2.
Honestum idem est quod honore dignum & est idem quod uirtus.q.145.ar.1.
Honesti nomen transfertur ad prosperitatem exteriorum diuitiarum quia secundum vulgum faciunt hominem honore dignum.q.145.ar.1.2.
Honestum omne est utile & delectabile & non econuerso, & omne utile est delectabile & non econuerso q.145.ar.3.
Nihil repugnās honesto est simpliciter & uere utile, sed secundum quid.q.145.ar.3.3.
Honestum appetitur propter se appetitu rationali delectabile autem appetitu sensitiuo.q.145.ar.3.1.
¶Humanitas Christi sacramēta creaturæ & sacra scriptura cōtinentur sub fide quatenus per hæc ordinantur ad Deū.q.1. art.1.1.
¶Humilitas est uirtus qua refrenatur animus ne immoderate tendat ad alta.q.161.ar.1.
Humilitas uidetur præcipue importare subiectionem hominis ad Deum.q.161.ar.2.3.
Humilitatem non cognouit Aris.q.161.ar.1.5.
Humilitas hēt considerare proprios defectus ne se extollat nō autē contemnere dona Dei in se, sed potius ingratitudo ex quo sequitur accidia.q.35.ar.1.4.
Humilitatis gradus sunt duodecim secundum beatum Benedictum, sed secundum Anselmum sunt septem, secundū uero Glosam sunt tres.q.161.ar.6.
Humilitas triplex, scilicet penosa ab extrinseco, stulta ex ignorantia propriæ dignitatis & uirtus ex cognitione sui. q. 161. art.1.1.
Humilitatis uirtus est principaliter circa interiorem motum, quæ autem est secundum exteriora signa per fictionem est magna superbia.q.161.ar.1.2.
Humilitati contrariatur tendere in magna supra se ex confidētia propriarum uirium non autem ex confidentia Dei. q.161.ar.2.2.
Humilitas est essentialiter in appetitu.s. subiectiue, sed cognitio proprij defectus est regula eius.q.161.ar.2.
Humilitas est in irascibili subiectiue.q.161 ar. 4.2.
Humilis uere putat se deteriorem aliis non quidē quo ad actū exteriorem sed timens ne per superbiam grauius peccet in his, quæ bene agere uidetur.q.161.ar.6.1.
Humilitas conuenit omni homini etiam Christo secundū humanitatem, non autem secundum diuinitatem. quæst.161. art.1.4.
Humilitas post uirtutes Theologales & intellectuales & post iustitiam præcipue legalem est potior ceteris.q.161.ar.5
Humilitati magis opponitur superabūdantia quàm defectus. q. 161.ar.2.3.
Humilitas & magnanimitas conueniunt in materia & differunt in modo.q.161.ar.4.3.
Humilitas refrenat præsumptionem ex reuerētia Dei, sed magnanimitas firmat animum cōtra desperationē ex adeptione proprij boni.q.161.ar.1.3.
Humilitas reprimens ad infima & magnanimitas impellens animum ad magna, non opponuntur quia utrumq; fit recta ratione.q.161.ar.1.
Humilitas reprimit spem, idest spiritum ad alta tendentem.q. 161.ar.4.

I

IActātia est p quam quis se extollit supra id quod in se est secundario adē supra id quod de eo alij opinantur.q.112.art.1.
Iactantia quo ad actum exteriorem est species mendacij, sed quo ad arrogantiam interiorem est species superbiæ. quæst. 112.ar.1.2.
Iactantia est peccatum mortale tripliciter.s. quando est cōtra gloriam Dei, uel contra honorem proximi, uel ex inani gloria uel ex fine.q.112.ar.2.2.
Iactantia est ex superbia tanquàm ex causa motiua & aliquando ex uanitate ex inani gloria autem ut ex fine. quæst. 112. art.1.2.
Iactantia & superbia causantur, ex diuitijs dupliciter occasionaliter & per modum finis.q.112.ar.1.3.
Iactantia proprie opponitur secundum speciē actus ueritati nō autem secundario.q.112.ar.1.3.
¶Idolatria est exhibere latriam, idest cultum Dei creaturæ.q.94.art.1.
Idolatria præsupponit infidelitatem & addit exterius indebitū cultum, mēdacium perniciosum, magnam Dei blasphemiā & impugnationem fidei.q.94.ar.3.1.
Idolatria opponitur latriæ.q.94.ar.1.
Idolatria quadruplex.scilicet, idest imaginum habentiū deitatem, fabularis, idest hominum deificatorum, Physica, idest animæ totius mundi & animarum cælestium, dæmonum, & animarum hominum q.94.ar.1.
Idolatria omnis est peccatum nec excusat mos uulgi contra Senecam, nec persecutio contra Hæreticos.q.94.ar.2.

Idolatria

Idololatria est grauissimum omnium peccatorum. q.9.ar.3.
Idolatria est grauissimū peccatorū secūdū se, sed ex parte peccatis hæretici, & aliqua alia peccata sūt esse grauiora.q.9.ar.3.
Ex idololatria omnia alia peccata oriebantur. q.94.ar.4.1.
Ieiunium duplex, spirituale a peccatis, & corporale ab escis. q. 147.ar.2.1.
Ieiunium a cibis duplex, naturæ & ecclesiæ.q.147.ar.1.4.
Ieiuniū ecclesiæ duplex, luctus.s.cum amaritudine peccatorū, & præsentis uitæ & exultationis q.147.ar.4.5.
Ieiunium est actus uirtutis abstinentiæ, s. & temperantiæ elicitiue, sed aliarum uirtutum imperatiue. q.147.ar.1.
Ieiunium ecclesiæ est parsimonia uictus, abstinentiaq; ciborū secundum Isidorum.q.147.ar.2.1.
Ieiunans nimis uel uigilans peccat.q.147.ar.1.2.
Ieiuniū pulchre cōmendatur per multos eius effectus. q.157.1.
Ieiunium non est contra libertatem fidelium, sed contra seruitutem peccati.q.147.ar.3.
Ieiunium sumitur principaliter propter tria, s. propter comprimendas concupiscentias carnis, propter sublenationem mētis & propter satisfactionem.q.147.ar.1.
Ieiunium est satisfactorium, quia subtrahit delectationem addens afflictionem & impedit peccata futura, debilitando concupiscentiam.q.147.ar.1.
Ieiunium fit quadraginta diebus sicut a Christo, Moyse, & Helia. q.147.ar.5.
Ieiunium quadragesimale arctius obseruatur, quàm alio tempore, quia per illud imitamur Christum.q.147.ar.5.2.
Ieiunabant Iudæi mense quarto, quinto, septimo, & decimo propter aliquas tribulationes tunc habitas. q.147.ar.5.2.
Ieiunabant Iudæi usq; ad uesperā, idest, usq; ad noctē, quia nocti cōparatur status ueteris testamenti, quia post mortē ibant ad Limbum propter peccatum Adæ. q.147.ar.7.1.
Ieiunium non est necessarium absolute, sed ex præcepto ecclesiæ, quia secundum se est pœnale, ideo non est eligibile, nisi inquantum est utile ad aliquem finem. q.147.ar.3.1.
Ieiunium est de præcepto legis naturæ secundum quod est necessarium ad salutem, sed determinatio temporis eius & modi est de præcepto ecclesiæ.q.147.ar.3.
Ieiunia ecclesiæ sunt ab omnibus seruanda, nisi sint legitimo impedimento detenti. q.146.ar.4.
Ieiunia ecclesiæ & alia præcepta sunt a iustis obseruanda sicut & ab aliis.q.147.ar.3.
Ieiunare debent itinerantes & operarii diminuendo laborem, nisi sit necessitas q.147.ar.4.
Ieiunia quatuor temporum sunt quasi primitiæ & expiatio totius anni.q.147.ar.6.
Ieiunium exultationis non est in præcepto ecclesiæ. q.147.ar.5.
Ieiunium de se nullo tempore est prohibitum, ut ieiunantes in dominica contra consuetudinem ecclesiæ, uel ex superstitione ut necessarium, sicut Manichæi, peccat. q.147.ar.5.
Ieiunium fit in uigiliis Sanctorum causa præparationis ad deuotionem, & causa significationis, quia sancti per afflictiones peruenerunt ad gloriam.q.147.ar.5.
Ieiunii tēpore cōueniens hora prandii est hora nona, sed hora sexta alio tēpore secundū communem cursum. q.147.ar.7.
Ieiunii hora prandii determinatur secundū grossam existimationem, licet sit modicum ante uel post nonam. q.147.ar.7.2.
Imprudentia sumitur tripliciter, s.negatiue, priuatiue, & cōtrarie, prima non est peccatum, secunda est peccatū rōne uanæ gloriæ, tertia uero secundum se est peccatum mortale si sit contra præceptum Dei, aliter est ueniale. q.53.ar.1.
Imprudentia est peccatū generale participatiue non ad essentialiter cuius sunt triplices partes subiectiuæ, s. monastica, politica & œconomica, potentiales uero sunt præcipitatio siue temeritas, inconsideratio, inconstantia, negligentia, & integrales quæ reducuntur ad potentiales. q.53.ar.2.3.4.5.
Imprudentia per essentiam est peccatum speciale cum sit circa actus speciales, scilicet rationis.q.53.ar.2.
Imprudentia cum suis uitiis oritur ex luxuria. q.53.ar.6.
Intellectus assentit alicui dupliciter, uel quia mouetur ab obiecto per se cognito, uel per aliud uel per quādam electionem uoluntatis. q.1.ar.4.
Intellectus credentis determinatur ad unum non per rationē, sed per uoluntatem.q.2.ar.1.3.
Intellectus & scientia quantū ad maiorē manifestationē excedunt fidem, non autē quantū ad certiorē inhæsionē.q.4.8.3.
Intellectus angeli ante confirmationē & hois ante peccatū, etsi non erat obtenebratus culpa uel pœna, obscuratus erat in cōparatione ad immensitatem diuini luminis. q.5.ar.1.2.
Intellectus in dicit homini lumen supernaturale ad cognitionem, est unum de septem donis Spiritussancti.q.8.ar.1.
Intellectus donū est principaliter speculatiuum, secundario autem practicum.q.8.ar.3.
Intellectus donū non solū se extendit ad intelligibilia æterna & necessaria, sed etiā ad regulas humanorū actuū.q.8.ar.3.2.
Intellectus donū est semper in oībus existentibus in gratia, nec unquàm se subtrahit circa necessaria, sed in aliis. q.8.ar.4.
Intellectus donum non est, nisi in existente in gratia.q.8.ar.5.
Intellectus non attingens ad rationem doni potest esse in non habente gratiam.q.8.ar.5.1.
Intelligentia prophetica & donum intellectus differunt inter se.q.8.ar.5.2.
Intellectus importat quandam perceptionem ueritatis, fides autem assensum ad ueritatem. q.8 ar.5.
Intellectus dono homo habet rectam existimationem de ultimo fine quod conuenit omni & soli habenti gratiam gratū facientem. q. 8.ar.5.
Intellectus donum est ad capiendum diuina quorū iudicium est doni sapientiæ sicut doni scientiæ respectu creaturarū, & consilium est respectu singularium operum. q.8.ar.7.
Intellectus donum & fides sunt circa principia cognitionis naturalis & gratuitæ, secundum assentiendo, primū penetrando uel capiendo. q.8.ar.6.2.
Intellectus donum pertinet ad utramq; cognitionem speculatiuam & practicam, non quantum ad iudicium, sed quantum ad apprehensionem.q.8.ar.6.
Intellectus donum correspondet sextæ beatitudini. q.8.ar.7.
Intelligere ueritatem cuiuslibet rei est secundū se amabile, per accidens tamen potest esse alicui odibile.q.15.ar.1.3.
Intellectus & scientia fideliū cōsistunt in præceptis legis, & ideo præcepta antecedunt intellectum & scientiam eorū. q.16.1.
Intellectus & scientia fideliū cōsistunt in præceptis legis, & ideo nō dant de eis pcepta in Decalogo, sed in sequentibus. q.16.1.
Intellectus qui est donū Spiritussancti est quædā acuta perfectio diuinorū, qui ut sic non est pars prudentiæ. q.49.ar.2.2.
Intellectus nomē sumitur ab intima penetratione ueritatis, rationis uero nomē ab inquisitione & discursu.q.49.ar.5.3.
Inuisibilia Dei altiori modo quantum ad plura percipit fides, quàm ratio naturalis ex creaturis.q.2.ar.3.3.
Inuestigatio naturalis rationis non sufficit humano generi ad cognitionem diuinorum, neq; ad cognitionem eorum quæ naturaliter cognoscuntur q.2.ar.4.
Infideles habent ignorantiā eorum quæ sunt fidei. q. 2.ar.5.1.
Infidelitas sumitur dupliciter, negatiue & contrarie, idest, repugnando, uel contemnendo, & est peccatum, primo autē modo est pœna.q.10.ar.1.
Infidelitatis ratio perficitur in cōtemptum, ideo est in uoluntate ut in causa, in intellectu autem ut in subiecto. q.10.ar.2.
Infidelitas est grauissimum omnium peccatorum circa mores, non autem circa uirtutes theologicas. q.10.ar.3.
Infidelitas est in intellectu subiectiue, in uoluntate autem imperatiue, ideo actus eius est demeritorius.q.10.ar.2.
Infidelis pro peccato infidelitatis grauius punitur q̄ pro quocumq; alio peccato alius peccator, considerato peccato in genere, sed pro quocumq; alio peccato cæteris paribus, grauius peccat fidelis quàm infidelis.q.10.ar.3.ad 3.
Infidelitas habet ignorantiā adiunctā, & habet assensum ad ea quæ sunt fidei, & ideo est grauissimū peccatorū. q.10.ar.3.2.
Infidelium actiones bonæ nō sunt peccata, sed aliqui actus eorū sunt boni ex essentiali obiecto uel circunstantiis, & placent Deo, nullus tamen eorum est meritorius.q.10.ar.4.
Infidelium uita est peccatum quō intelligatur. q.10.ar.4.1.
Infidelitatis species sunt triplices. Paganorum, Iudæorum & hæresis.q.10.ar.1.
Infidelitas potest esse una sicut fides, ex eo quod omnia in quibus errat, ordinantur ad unum. q.10.ar.5.3.
Infidelitas hæresis est peior quàm Iudæorum, & hæc quàm Paganorum.q.10.ar.6.
Infideles qui aliquando susceperunt fidem, s. hæretici, cogendi sunt ad fidem, non autem alii Pagani, s. Iudæi. q.10.ar.8.
Iudæi si nullo modo acceperūt fidē non sunt cogendi ad fidē, secus autem si aliquando fidem acceperunt. q.10.ar.8.2.
Infideles qui nunquàm fuerunt de fide ecclesiæ, s. Iudæi & Pagani non reputantur hæretici licet peruersam habeat fidem, sunt tamen compellendi a fidelibus si adsit facultas ut fidem impediāt uel blasphemiis uel malis persuasionibus, uel & apertis persecutionibus q.10.ar.8.
Infidelis non debet permitti habere dominium nouum super fideles, sed tantum antiquum quo etiam priuari p[illegible], sed ecclesia permittit, quod infideles accipiant a fidelibus famulitium in aliquo artificio.q.10.ar.10.3.
Infideles contemnunt fidem, si fidelium defectus cognoscant. q.10.ar.10.
In infidelibus illis qui tēporaliter ecclesiæ uel eius membris nō

subiacent

Universidad de Deusto Biblioteca

subiacent ius auferendi res eorũ Ecclesia nõ statuit, licet posset statuere & de iure, & hoc facit ad scandalum vitandũ ne nomen dñi & doctrina Christi blasphemetur. q. 10. ar. 10.
Infidelium res si ipsi delinquant licet auferre per vim authoritate publica, non autem priuata. q. 10. ar. 10.
Infideles qui nunquam fidem acceperunt conuersi ad fidem nondum ostendunt aliquod signum inconstantiæ circa fidẽ sicut hæretici relapsi: & ideo non est similis ratio recipiendi de utrisque. q. 11. ar. 4. 3.
Infidelis est si quis existimat misericordiam Dei non esse infinitam in uniuersali. q. 20. ar. 1. 2.
Infidelitas habet rationem peccati ex odio Dei. q. 34. ar. 2. 2.
Infidelitas secundum se est grauius peccatũ schismate, sed p accidẽs est econuerso, sed in lege ueteri schisma fuit grauius punitum pp grauitatem & ignorantiam iudæorum. q. 39. ar. 2.
Increpationes quæ fiunt in sacra scriptura tripliciter sunt intelligendæ, per modum prænuntiationis, per modum operationis iustitiæ punientis per modum desiderii remotionis culpæ. q. 25. art. 6. 3.
In naturalibus quilibet tenetur magis amare cõsanguineos, & in ciuilibus conciues, & in militaribus cõmilitones. q. 26. ar. 8.
Inuidia est tristitia de bono alterius inquantum æstimatur in minutione gloriam propriam. q. 36. art. 1.
Inuidia præcipue est in bonis in quibus est gloria & honor. q. 36. ar. 1.
Inuidia non est inter multum inæquales, sed ad illos tantũ quibus potest quis se æquare uel præferre. q. 36. ar. 1. 2.
Inuidia quælibet est peccatum nõ autẽ omnis zelus qui proprie est tristitia de eo quod deest nobis non aliis. q. 36. ar. 2.
Inuidia secundum genus suum est peccatum mortale: tamen primi motus sunt peccata uenialia, & sunt etiam in viris perfectis. q. 36. ar. 3.
Inuidia contrariatur duabus virtutibus quia habet duo obiecta, s. principale, idest bonum, & proximum, primo contrariatur misericordiæ, secundo autem nemesi. q. 36. art. 3.
Inuidia est uitium capitale cuius sunt quinq; filiæ, odium, susurratio detractio, exultatio in aduersis, & afflictio in prosperis. q. 36. ar. 4.
Inuidia ad proximum est mater odii, primo ad proximum, cõsequenter ad Deum. q. 34. ar. 6. 2.
Inuidia ut plurimum nascitur ex superbia. q. 36. ar. 4. 1.
Inclinatio in finem rectum est electio & actus uirtutum moralium sed discretio eorum quibus hoc bonum rationis consequi possumus in operationibus & passionibus est actus prudentiæ. q. 47. ar. 1. 2.
Incõsideratio maxime opponitur rectitudini iudicii. q. 53. 4. 3.
Inconsideratio est speciale peccatum imprudentiæ, & opponitur rectitudini iudicii in moralibus. q. 53. art. 4.
Inconstantia est speciale peccatũ imprudentiæ deficiens a præcipiendo bonum propositum cuius principium est in appetitu, finis autem in intellectu. q. 53. ar. 5.
Inconstantia circa abstinentiam a delectabilibus est filia luxuriæ, licet etiam quæ est in terribilibus oriatur ex luxuria. q. 53. 5. 2.
Inconstantiam faciunt inuidia & ira, quæ est in principium cõtentionis ex parte appetitus. q. 53. art. 5. 1.
In lege Dei dantur præcepta contra uitia prudentiæ inquantũ sunt contra iustitiam, scilicet astutia, fraus & dolus. quæstio. 56. ar. 2.
In pertinentibus ad iustitiam omne superfluum dicitur lucrũ, & omne minus dicitur damnum, quia iustitia prius fuit exercita, & communis exercetur in uoluntariis, commutationibus in quibus hæc proprie dicuntur. q. 58 ar. 1. 3.
Iniustitia duplex, s. illegalis quæ est opposita iustitiæ legali, alia secundum inæqualitatem ad alterum: prima est generalis in essentia & specialis obiecto, secunda uero est specialis utroq; modo. q. 59. ar. 1.
Iniustitia semper est ad alterum. q. 59. ar. 1. 2.
Iniustitia est circa operationes exteriores. quæstio. 60. articulo 3. ad 3.
Impediens aliquem iniuste ne acquirat præbendam, tenetur ad restitutionem ad arbitrium boni uiri, non autem si iuste impedit. q. 62. ar. 2. 4.
Inueniens aliquid quod de propinquo fuit alicuius non habens illud pro derelicto, tenetur ad restitutionem, non autem si numquam fuerit alicuius, vt gemmæ in littore, vel tantum antiquitas vt thesauri, sed conceduntur occupanti, tamen secundum leges ciuiles medietas debetur domino agri. q. 66. art. 5. ad 2.
Incarcerare hominem, uel ligare, uel qualitercumq; detinere, est illicitum nisi fiat secundum ordinem iustitiæ uel in pœnam, uel ad cautelam alicuius mali uitandi. q. 65. ar. 3.
In notoriis non requiritur accusator, quia infamia tenet locũ accusationis. q. 67. ar. 2. 3.
In domo sunt duo, s. substantia & usus, sed aliud est habere dominum, & aliud est usũ domus, unde separatim possum usum uendere sine domus uenditione, & ita in omnibus aliis huiusmodi, unde si aliqua sunt quæ consistunt ipso usu tantũ, & usus eorum est distractio, non potest fieri id quod de domo. q. 78. ar. 1.
In illis est peccatum, quæ his uenduntur. quæstione 78. articulo 1.
Inobedientia est duplex generalis, idest, quicumque recessus a præcepto, & specialis, idest, contemptus eius quæstione 104. artic. 2. ad 1.
Inobedientia omnis formaliter, idest ex contemptu est peccatum mortale. q. 105. art. 1.
Inobedientia non est peccatum in Spiritumsanctum, nisi sit ei annexa obstinatio. q. 105. art. 2.
Inobedientia est tanto grauior quanto præcipiens est maior, & quanto præceptum est magis intentum. quæstione 105. articulo 2.
Ingratitudo quælibet est peccatum, quia tollit debitum gratitudinis quod est debitum honestatis. q. 107. art. 1.
Ingratitudo pertinet ad primam & secundam speciem superbiæ. q. 162. art. 4. 3.
Ingratitudo est speciale peccatum ratione contemptus beneficii, sed est circumstantia respectu aliorum peccatorum. q. 107. artic. 2.
Ingratitudo est peccatum mortale, & aliquando ueniale. q. 107. artic. 3.
Ingratitudo prouenïens ex peccato mortali habet perfectam rationem ingratitudinis, sed prouenïens ex ueniali habet imperfectam. q. 107. ar. 3. 1.
Ingratitudo non est respectu adiuuantis peccare, quia non confert beneficium, ideo non debetur ei gratiarum actio. q. 107. artic. 3.
Ingratitudo dicitur dupliciter, scilicet per solam omissionem actus gratitudinis & per actum contrarium gratitudini. q. 107. art. 3.
Ingratitudinis gradus triplex, s. non retribuere, dissimulare & pessimus ex negligentia obliuisci, sed reddere mala pro bonis reducitur ad primum, uituperare beneficium reducitur ad secundum, sed id reputare maleficium. quæstione 107. articulo 2. ad 3.
Ingratus meretur priuari beneficio, tamen dans beneficium nõ debet subtrahere ne fiat peior. q. 107. art. 4. 3.
Ingratitudo secundum quam peccata redire dicuntur incurritur ex quolibet peccato, quia omne peccatũ est contra Deũ, ideo talis ingratitudo non est speciale peccatum. quæstione. 107. art. 2 ad 1.
In sacra scriptura aliqui laudantur dupliciter, ut exempla perfectæ uirtutis ut Abraham & Iacob, & propter indolem uirtutis ut Iudith & obstetrices, primi excusantur a mẽdacio, quia figuraliter & prophetice locuti sunt, non autem secundi, licet uerum dixerint mystice. quæstione. 110. articulo. 3. ad 3.
Intimiditas est peccatum, quia causatur ex defectu amoris, uel rationis, uel ex superbia. q. 126. art. 1.
Impauiditas opponitur fortitudini secundum defectum timoris, timiditas autem secundum excessum eius. quæstione 126. articulo 2.
Integritas, tranquillitas animi, decor & honestas maxime conueniunt temperantiæ inter cæteras uirtutes. quæstione. 141. artic. 12.
Insensibilitas est uitium quo prætermittuntur necessaria uitæ contra rationem, ideo est peccatum. q. 142. art. 1.
Insensibilitas non multum contingit, ideo ipsa & omnes eius species oppositæ diuersis speciebus temperantiæ sunt innominatæ, & contrariantur temperantiæ & intemperantiæ. q. 150. artic. 1. ad 1.
Intemperantia est maxime uituperabilis. q. 142. art. 4.
Intemperantiæ maximum remedium adhibetur non immorari circa considerationem singularium, quæstione. 142. articulo. 3.
Intemperantia dicitur puerile peccatum propter tria. quæstio. 142. art. 2.
Incontinentia proprie est circa concupiscentias tactus, secundũ quid autem est circa honores, diuitias & huiusmodi, improprie uero est circa uirtutes, prima est peccatum dupliciter, s. recedendo a ratione & immergendo se turpibus, secunda est primo modo, tertio uero non est peccatum, sed est perfectio uirtutum. q. 156. ar. 2.
Incontinentiæ species sunt duæ, s. præuolatio consilii, & debilitas in præconsiliatis. q. 156. ar. 1.
Incontinentia pertinet ad corpus occasionaliter, sed per se causatur ab anima non resistente passionibus. quæstione 156. articulo 1.
Incontinens uincitur a passionibus non quidem cogentib⁹, sed vehementer impellentibus & propter negligentiam. q8. 156. ar. 1. ad 3.
Incontinens ante consilium est ex impetu passionis propter velocitatem ut in colericis, vel propter vehementiam, ut in melancolicis, qui propter terrestrem complexionem uehementissime inflammantur, sed post consilium, est propter mollitiem complexionis, ut in flegmaticis. q. 156. ar. 1. ad 2.
Incõtinens peccat ex passione errans circa particulare ut nunc, ideo sanabilior est & minus malus intemperato, quia intẽperans peccat ex habitu, errans circa ultimum finem. q. 156. articulo 3.
Incontinens iræ audit rationem sed imperfecte, incõtinens autem concupiscentiæ totaliter, eam non audit. quæst. 156. articulo 4.
Incontinentia iræ est peior ratione mali accidentis, quàm incõtinentia concupiscentiæ, sed ratione passionis est econuerso. q. 156. ar. 4.
In reliquiis sanctorum non est aliqua uirtus uel forma qua fiūt miracula sed fiunt a Deo, vtente eis instrumentaliter. q6 78. art. 1.
In statu perfectionis sunt soli, professi solenniter religionem & Episcopi. q. 184. ar. 4.
Interiores actus uirtutum nõ cadunt sub uoto religionis, sed religio ad eos ordinatur vt ad finem. q. 186. art. 7. ad 2.
In ingressu religionis recipitur tanta gratia quanta recipitur in baptismo, & remittitur omnis pœna. quæstio. 189. articulo 3. ad 3.
Inducens alios ad religionem non peccat si fiat sine uiolentia, simonia & mendacio, sed magnum præmium meretur. qu. 189. ar. 9.
Insidiæ non proprie sunt fraudes, nec opponuntur iustitiæ nec ordinatæ uoluntati, ideo licet eis uti in bello iusto, ut patet in libro stratagematum Francorum. q. 40. art. 3.
Ioannes Baptista fuit maior propheta Moyse & cæteris prophetis ueteris testamenti. q. 174. ar. 4. ad 3.
Ioannes non ignorauit mysterium incarnationis quãdo dixit, tu es qui venturus es, an alium expectamus? quæst. 2. artic. 7. ad 2.
Hypocrita, non uidetur simoniacus, quia non dat spirituale p temporali, sed demonstrat sanctitatem & furatur laudem. q. 100. ar. 3. ad 2.
Ironia est uitium quo quis asserit minora de se quã credit, ideo semper est peccatum, tamen leuius ut plurimum quàm iactãtia. q. 113. ar. 1.
Ironia & iactantia circa idem, scilicet circa conditionem personæ mentiuntur verbis uel quibuscumque signis. q. 113. articulo 2.
Ira dicitur tripliciter, scilicet habitus uel actus uitij oppositi mãsuetudini, secundo uoluntas vindictæ, tertio passio. q. 158. articulo 8.
Ira duplex, s. per zelum, i. secundum rationem & ira per uitiũ, i. contra rationem. q. 158. ar. 1.
Ira est inordinata dupliciter, s. ratione appetibilis, & ratione modi. q. 158. ar. 4.
Iræ gradus triplex, s. in corde, ore, & opere, quæst. 158. articulo 5. ad 3.
Ira secundum rationem rectam est passio laudabilis, quæ autem est contra rationem in plus vel minus, est peccatum. q. 53. ar. 6. ad 1.
Ira est ianua omnium uitiorum, per accidens, s. impediendo rationem, per se respectu aliquorum vitiorum. q. 158. articu. 6. ad 3.
Ira contra rationem ex parte obiecti semper est peccatum mortale, nisi desit consensus, vel nisi de re parua, non autem ratione modi, nisi sit contra charitatem. quæstione 158. articulo 3.
Ira est uitium capitale, non autem odium. quæstione 158. articulo 6.
Iræ species sunt tres, scilicet fel, idest acuta mania, idest, maniæ, & furor. q. 158. ar. 5.
Iræ filiæ sunt sex, rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, & blasphemia. q. 158. ar. 7.
Ira est subiective in irascibili. q. 162. ar. 3.
Iræ defectus in uoluntate uel in appetitu sensitiuo cõtra rationem semper est peccatum. q. 158. ar. 8.
Ira sequitur magis complexionem corporis, quàm cõcupiscẽtia propter uelocitatem cholere ad iram: ideo promptius insurgit ira quàm concupiscentia. q. 156. ar. 4.
Ira causatur ex accidente extrinseco, s. ex læsione, sed concupiscentia delectabilium causatur ex causa naturali: ideo concupiscentia diuturnior est & communior & requirens principaliorem virtutem licet ira maiorem impetum habeat. quę. 181. ar. 7. ad 2.
Ira maxime facit perturbationem corporalem circa cor, ita ut etiam ad exteriora membra deriuetur. quęstione 46. articulo 5. ad 3.
Iræ effectus & signa sunt quinque, scilicet palpitatio cordis, tremor corporis, inflammatio faciei, exasperatio oculorum & clamor irrationalis. q. 158. ar. 4.
Ira inter cæteras passiones magis impedit usum & iudicium rationis. q. 157. ar. 4.
Ira & inuidia causant inconstantiam pertrahẽdo rationem ad aliud, sed luxuria totaliter extinguendo lumẽ rationis. q. 53. ar. 6.
Ira est leuior quàm inuidia ratione appetibilis, & hæc quã odiũ sed econuerso ratione modi. q. 158. art. 4.
Ira operatur cum tristitia, cõcupiscentia uero delectabiliter, sed ira est minus pœnitibilis, quia plus habet de ratione. qu. 156. artic. 4.
Iræ resistere & pugnare contra iram est difficilius ad horã, propter impetum eius quàm contra delectationem & concupiscentiam: sed econuerso propter maiorem continuitatem. q. 156. ar. 1.
Iræ contrariatur aliquod uitium, scilicet inordinata remissio iræ, sed non apparet, quia est innominata. quæstione. 158. articulo 8.
Ira non opponitur mansuetudini, nisi secundum quòd ira est inordinata. q. 157. ar. 1. ad 3.
Iræ magis opponitur mansuetudo quàm defectui eius: ideo uitium oppositum mansuetudini nominatur ira ad quam refrenandam principaliter mansuetudo ordinatur. quæst. 157. ar. 2. ad 2.
Ira appetit malum alicuius sub ratione iustæ uindictę odium sub ratione mali, inuidia sub ratione propriæ gloriæ. q. 34. artic. 6. ad 3.
Ira appetit nocere propter læsionem tantum cum mẽsura, & vt sciatur, odium uero propter contrariam dispositionem infinite non tantum ut sciatur. q. 41. ar. 2.
Ira respicit bonum iustitiæ, concupiscentia uero bonũ delectabile uel utile. q. 158. ar. 8.
Iracundia est excessus iræ: ideo est uitium oppositum mansuetudini. q. 157. ar. 1. ad 3.
Irascibilis actus inquantum est naturalis homini inquantum est secundum rationem, sed inquantum est præter ordinem rationis est contra naturam hominis. quęstione 158. articulo 2. ad 1.
Irascibilis potius denominatur ab ira quàm ab aliis passionibus, quia est notior, scilicet quia est effectus & terminus earũ. q. 46. ar. 1. ad 1.
Irascibilis dupliciter sumitur, scilicet pprie, idest appetitus sensitiuus, & improprie, idest uoluntas. q. 162. ar. 3.
Ius proprie est obiectum iustitiæ, lex autem est eius ratio scripta. q. 57. ar. 1.
Ius primo impositum est ad significandum rem iustam, secundario autem artem qua cognoscitur, tertio locum, quarto id quod redditur a iudice. q. 57. ar. 1. ad 1.
Ius uel iustum est opus adæquatum alteri secundum aliquem æqualitatis modum. q. 57. ar. 1.
Ius diuinum est quod diuinitus promulgatur, & est duplex, s. naturale & positiuum. q. 57. ar. 2.
Ius naturale dicitur dupliciter, s. q; ex natura sua absolute est alteri adæquatum & ut ex eo aliquid consequitur, primo conuenit omni animali, secundum autem soli homini, & est ius gentium. q. 57. ar. 3.
Ius dicitur duplex, s. simpliciter, idest æqualium & secundum quid idest inæqualium & hoc est triplex, s. dominatiuum, paternum & œconomicum. q. 57. ar. 4.
Ius positiuum permittit vsuras, non quidem ut iustas ne communitas patiatur multas incommoditates. qu. 78. articulo 1. ad 2.
Ius percipiendi decimas potest uendi Ecclesiæ non autem laici, licet fructus quandoque eis concedantur. q. 87. ar. 3.
Iudæi dabant decimas prædiales, non autem personales. q. 87. art. 2. ad 1.
Iudæi dabant tres decimas ex præcepto Dei, primas ministris si cut & nunc, secundas in sacrificia quæ cessarunt, tertias pauperibus quæ nunc plus debentur. q. 87. ar. 1. ad 4.

Iudæis

Universidad de Deusto Biblioteca

Iudæis fuit concessum ut ab extraneis acciperent vsuram, non quasi licitum sed permissum ad maius malum uitandum. quæst. 77. arti. 1. ad 2.
Iustitia & temperantia important, id vnde uirtus laudatur, scilicet æqualitatem & concupiscentiarum refrenationem 1. & ideo numquam possunt sumi in malo. q. 55. ar. 1. ad 1.
Iustitia est habitus secundum quem aliquis constanti & perpetua voluntate ius suum vnicuique tribuit. quæstione 58. articulo 1.
Iustitia non est rectitudo essentialiter sed causaliter tantum. q. 58. articulo 1. ad 2.
Iustitia in quadam æqualitate consistit. q. 58. art. 1.
Iustitia est æterna ex parte obiecti, non autem ex parte actus. q. 58. ar. 1. ad 3.
Iustitia proprie semper est ad alterum, sed metaphorice est ad se, secundum diuersas partes. q. 58. ar. 2.
Iustitia dicitur dupliciter, scilicet proprie, idest uirtus quæ est rectitudo actus, & metaphorice, idest rectitudo ordinis in partibus hominis. q. 58. ar. 2.
Iustitia est uirtus. q. 58. ar. 3.
Iustitia est in uoluntate subiectiue. q. 58. ar. 4.
Iustitia quandoque uocatur ueritas, quia est rectitudo impressa uoluntati rectitudine rationis, quæ dicitur ueritas. q. 58. art. 4. ad 1.
Iustitia duplex, scilicet generalis ordinans ad bonum cõe, & particularis ad personas particulares. q. 58. ar. 5.
Iustitia dicitur generalis dupliciter, causaliter & per prædicationem prima est legalis differens realiter a qualibet alia uirtute, secunda est uirtus in communi, vt imperata a iustitia legali differens ab aliis uirtutibus secundum rationem tantum. q. 58. ar. 6.
Iustitia legalis inquantum respicit bonum commune ut proprium obiectum, est uirtus specialis secundum essentiam, & sic est in principe architectonice, & est secundario in subditis quasi administratiue, sed est generalis causaliter, & secundum uirtutem suam inquantum ordinat actus omnium uirtutũ ad bonum commune. q. 58. ar. 6.
Iustitiæ particularis materia est duplex, scilicet materia proxima ut passiones ac operationes, & materia remota, s. res exteriores. q. 58. ar. 8.
Iustitia particularis habet materiam specialem, s. operationes exteriores quæ sunt ad alterum. q. 58. ar. 8.
Iustitia particularis non est circa passiones animę, sed iustitia legalis est circa eas, licet principalius sit circa operationes exteriores. q. 58. ar. 9.
Iustitia per redundantiam est in qualibet potentia animæ imperando, non autem essentialiter. q. 58. ar. 8.
Iustitia post prudentiam nobilior est omni alia uirtute morali, deinde fortitudo & post has temperantia. q. 58. ar. 12.
Iustitia est circa operationes ad alterum sub ratione debiti legalis, amicitia uero sub ratione debiti moralis uel beneficij gratuiti. q. 58. ar. 11.
Iudicium est actus iudicis inquantum iudex, idest inquantum est ius dicens, ideo est actus iustitiæ, idest executio iustitiæ. q. 60. ar. 1.
Iudicium secundum primam impositionem significat rectam determinationem iustorum, sed post ampliatum est nomen eius ad significandam omnem rectam determinationem siue practicam siue speculatiuam. q. 60. ar. 1. ad 1.
Iudicium quodlibet duo requirit, s. uirtutem proferẽtem, & dispositionem eius: ratione primi est actus rationis prudentiæ & synesis, sed ratione secundi, est actus iustitiæ. quæst. 60. ar. 1. ad 1.
Ad iudicium iustum tria requiruntur, scilicet iustitia, authoritas & prudentia: si primum desit est iudicium peruersum, si secundum est iudicium usurpatum, si tertium, est iudicium suspitiosum uel temerarium. q. 60. ar. 2.
Iudicare nemo potest, nisi subditum ordinarie, vel ex commissione superioris uel propria sponte, uel delinquentem in re non exempta. q. 60. ar. 2.
Iudicare debet iudex secundum leges scriptas. quæstio 60. articulo 5.
Iudex debet iudicare secundum allegata, & probata etiam contra ueritatem quam nouit, ut persona priuata. quæstione 67. artic. 2.
Iudicium humanum debet imitari iudicium diuinum in iudicijs manifestis, non autem in occultis, quia eorum rationes homo non potest comprehendere. q. 108. art. 4. ad 2.
Iudex nullam probationem debet admittere contra leges diuinas uel humanas. q. 67. ar. 2.
Iudex neminem debet condemnare, nisi accusatum. quæst. 67. articulo 3.
Iudex bonus est diminutiuus pœnarum quæ suo arbitrio relinquuntur, non autem pœnarum quę determinantur a lege diuina uel humana. q. 67. ar. 4.
Iudex non potest dimittere pœnam pro alterius iniuria, nisi læsus velit, nec pœnam pro iniuria communitatis, nisi supremus iudex si expediat. q. 68. ar. 4.
Iudex perpendens accusatorem falso accusasse, non quidẽ maliciose, sed temere, idest ex leuitate credendo, uel ex iusto errore non imponat ei pœnam talionis. q. 68. ar. 3.
Iuramentum est actus religionis, seu latriæ, quia honorabilissimum est. q. 89. ar. 4.
Iuramentum seu iurare est Deum in testem inuocare propter defectum locutionis & cognitionis humanæ, ideo non fit in necessarijs. q. 89. ar. 1.
Iurare est implorare testimonium Dei ad exhibendum, sed allegare sacram scripturam est uti testimonio Dei iam dato. q. 89. ar. 1. ad 1.
Iuramentum Dei & iuramentum angeli in sacra scriptura inducitur ad ostendendum infallibilitatem dispositionis diuinæ de aliqua re, non autem propter defectum dicti sui. q. 89. ar. 10. ad 4.
Iuramentum secundum se licitum est & honestum, s. ratione originis & finis, sed cedit in malum alicui ex eo quod male utitur eo, idest sine necessitate & cantela debita vel quia imminet periculum periurij, quia homo in uerbo de facili delinquit. q. 89. ar. 2.
Iuramentum quæritur ad subueniendum alicui defectui, quo scilicet unus homo alteri discredit, ideo iuramentum nõ est per se appetendum, sed tantum in necessitate, ut medicina utendum est eo. q. 89. ar. 5.
Iuramentum debet habere tres comites, scilicet ueritatem, iudicium & iustitiam. q. 89. ar. 3.
Iurare per creaturas non licet, nisi secundum quod in eis ueritas diuina uel effectus testificationis eius ostenditur, sicut iurauit Ioseph per salutem Pharaonis scilicet, per modum execrationis, quasi salutem Pharaonis obligauerit Deo, uel per modum contestationis, quasi contestando ueritatem diuinæ iustitiæ, ad cuius executionem principes terræ constituuntur. q. 89. ar. 6.
Iuramentum fit per aliquas creaturas, non quidem secundum se, sed inquantum in eis diuina ueritas manifestatur, sicut iuramus per euangelium, idest per Deum, cuius ueritas in euangelio manifestatur, & per sanctos qui hanc ueritatem crediderunt & obseruauerunt. q. 89. ar. 6.
Iurare solet homo per caput suum, aut per filium suum, aut p aliquam aliam rem quam diligit, sicut Apostolus iurauit per animam suam. q. 89. ar. 6.
Iurans clericus per creaturam punitur per canones, quod ad blasphemiam infidelitatis pertinet, eo quòd dominus prohibuit iurare per creaturas ita, s. quod eis adhibeatur diuina reuerentia. q. 89. ar. 6. 1.
Iuramentum duplex, scilicet assertorium de præsenti uel pręterito, & promissorium, idest de futuro. q. 89. ar. 1.
Iuramentum duplex, scilicet per simplicem contestationẽ Dei, & per execrationem, scilicet obligando se uel aliquid suum ad pœnam. q. 89. ar. 1. ad 3.
Iurare per Deum secundum se, est maius quàm iurare per euãgelia, sed ratione maioris solennitatis & maioris deliberationis est econuerso. q. 89.
Iuramentum obligat secundum intentionem iurantis sine dolo, alias obligat secundum secundarium intellectum eius cui iurauit. q. 89. ar. 7. ad 4.
In iuramento promissorio est duplex obligatio, scilicet ad peccatum si desit ueritas, & obligatio ad faciendum illud quod promisit, sed in iuramento assertorio est tantum prima obligatio, q. 89. ar. 7. ad 3.
Iuramentum coactum obligat in conscientia, non autem in foro contentioso, tamen potest repetere uel denuntiare superiori etiam si oppositum iurasset. q. 89. ar. 7.
Cum iurat quis se facere uoluntatem alterius uel promittit, intelligenda est debita conditio, si scilicet id quod mãdatur licitum est & honestum & portabile seu moderatum. q. 89. ar. 2. 1.
Iuramentum & uotum cum uergit in deteriorem exitum, uel cum sit illicitum, non debet seruari q. 89. ar. 7.
Iurans aliquid illicitum facere, uel iurans abstinere à bono ut a religione, non obligatur seruare illud, sed est periurus ipso facto. q. 89. ar. 1. ad 1.
Ille cui iuratur potest liberare a iuramẽto promissorio quo ad utilitatẽ eius, non autem quo ad utilitatem aliorum, nec quo ad honorem Dei. q. 89. ar. 9. 2.
Iuramentum sui subditi quilibet põt irritare circa ea quæ subduntur suæ potestati, ut pater uel maritus. q. 89. ar. 9. 3.
In iuramento assertorio non põt dispensari nec in promissorio secundum se, sed tantum ratione materiæ indebitæ. q. 89. ar. 9.
Iurans debet esse ieiunus nisi in necessitate. q. 89. ar. 10.
Iurare non licet in festo pro temporali, nisi forte ex magna necessitate, sed iurare pro re spirituali licet. q. 89. ar. 10.
Iusiurandum recipere per falsos deos a disposito sic iurare licet secundũ beatum Aug. non autem licet inducere. q. 98. ar. 4. 4.

L

LAVS prudentię non consistit in sola consideratione, sed in applicatione ad opus. q. 47. ar. 1. 3.
¶ Laudandus est Deus ore, non ut ei aliquid manifestetur sicut aliis, sed ut nos excitemus & alios in Deum, & ut retrahamur ab eius offensis. q. 91. ar. 1.
¶ Labor manualis est in præcepto, s. tantum non ad singulos, nisi quando quis sine eo non potest licite uiuere. q. 187. ar. 3.
¶ Lex uetus continet præcepta cerimonialia. i. quæ specialiter pertinent ad cultum Dei. q. 122. ar. 1. 2.
¶ Legislator non põt aliquod præceptum ponere, quod nõ oporteat in aliquo casu præterimitti. q. 147. ar. 3. 2.
Lex diuina iubet restitutionẽ usurarũ fieri sicut & rapinarũ, & uoco legem diuinam quæ in Canone sacræ scripturæ & in decretis sanctorũ patrũ & concilijs continetur, quia ius diuinum est quod diuinitus promulgatur. q. 57. ar. 2. 3.
¶ Liberum arbitrium remanet semper in hac uita uertibile, ut quandoque abijcit a se id per quod uerti potest ad bonum quantum in ipso est. q. 14. ar. 3. 3.
¶ Litigiũ proprie est contradictio in uerbis non ex defectu amoris alios uiuenti, sed ex hoc q. quis non vere ecõtristare personã, est primũ cõcessio & ponet ad discordiã & contrariatur charitati, secũdũ contrariatur amicitiæ vel affabilitati nõ aũt mansuetudini uel tẽperantiæ, licet aliquando oriatur ex ira uel concupiscentia generali & ex multis aliis. q. 166. ar. 1.
¶ Liberalitas est uirtus bene dispensandi diuitias in usus bonos sibi, suisque & aliis. q. 117. ar. 1.
Ad liberalem non pertinet esse promptum ad recipiendũ & minus ad petendum, sed solicite procurat fructus suarum possessionum ad liberaliter dandum. q. 117. ar. 4. 3.
Liberalitatis materia ppria mediata est pecunia. i. res possessa, sed materia immediata est passio circa pecuniam. q. 117. ar. 2.
Liberalitas moderatur amorẽ pecuniarum & uniorem de amissione earum. q. 12. ar. 4. 2.
Liberalitatis actus proprius est duplex. s. bene uti pecunia in se & in alios, secundarius autem est præparare & conseruare eas ad bonum. q. 117. ar. 3.
Liberalitatis proprius & principalius actus est dare q̃ accipere uel acquirere uel conseruare, uel uti pro se. q. 117. ar. 4.
Liberalis tristatur q. aliquid detur non conuenienter, sed magis quando ipse dat non cõuenienter, quia plus opponitur actui eius proprio. q. 117. ar. 4. 2.
Liberalitati derogat dare aliquid cum concupiscentia retinendi non autem amicitiæ uel charitati, sed magis officitur per factio eius. q. 31. ar. 1. 2.
Liberalitas est subiectiue in concupiscibili, q. 134. ar. 4. 1.
Liberalis est dare oĩa pro Christo, non prodigi. q. 119. ar. 2. 3.
Liberalitas est ignobilior omni uirtute theologica & cardinali secundum propriam naturam, quæ tamen habet quandam excellentiam inquantum est utilis ad multa. q. 117. ar. 6.
Liberalitas nõ se extendit ad oẽs sicut iustitia. q. 124. ar. 12. 3.
Liberalitate iustitia est simpliciter maior, q. est cõior, & fundamẽtũ eius est & põt esse sine ea nõ aũt ecõuerso, sed secũdum quid est ecõuerso, s. ut est ornamentũ iustitiæ. q. 123. ar. 12. 5.
Liberalitas conuenit cũ iustitia, q. utraq; est ad alterũ principaliter & circa exteriora, sed prima attendit exteriora, ut propria: secunda ut sua alterius & rõne debiti, ideo liberalitas non est species iustitiæ, sed est pars sibi annexa. q. 117. ar. 5. 2.
Liberalitas est ad sciẽ sumptibus non autem in dationibus, sed iustitia nullo modo est ad se. q. 117. ar. 5. 3.
Libido concupiscibilis est maior in incontinente q̃ in intemperato, sed econuerso de libidine uoluntatis. q. 156. ar. 3. 3.
¶ Licet dare uel accipere aliquid pro uictu in monasterio si non sit sufficiens, non autem pro ingressu religionis, quia simonia est. q. 100. ar. 1. 4.
Licet nutrire pauperes ad religionem uel allicere muneribus, licet non sit licitum ex pacto aliquid dare uel accipere pro ingressu monasterij. q. 189. ar. 9.
¶ Longeuitas promittitur honorantibus parentes, primatiue autẽ uitæ cõmorantibus. q. 122. ar. 5. 4.
¶ Loqui ... est secundum Aug. q. 110. ar. 4.
Loth culpandus est, non quantũ ille incestus, sed quantũ elicietas meruit. q. 150. ar. 4.
¶ Loqui uident bruta p illusionẽ Simonis Magi, uel operãte dæmone sicut & asina Balaam per angelum. q. 165. ar. 2. 4.
¶ Lumen fidei facit uidere ea quæ creduntur, sicut per alios habitus uidẽtur ea quæ sunt cõuenientia illis habitibus. q. 1. 4. 3.
¶ Lucia poterat de consensu solius matris dare eleemosinam. q. 33. ar. 8. 2.
¶ Luxuria principaliter est circa uoluptates uenereas, secundario autem dicit excessum in aliis. q. 153. ar. 1.
Luxuriæ actus omnis est peccatum. q. 153. ar. 3.
Luxuriæ actus quilibet deliberatus extra limites matrimonii est peccatum mortale, aliter uero est ueniale. q. 153. ar. 3.
Luxuria est uitium capitale. q. 153. ar. 4.
Luxuriæ peccata inter uitia intemperantiæ sunt maxime exprobrabilia. q. 151. ar. 4. 3.
Luxuriæ species sunt sex. s. fornicatio, adulterium, incestus, stuprum raptus, & luxuria contra naturam. q. 154. ar. 1.
Luxuriæ peccatum contra naturam non est humanum, sed bestiale. q. 142. ar. 4.
Luxuriæ filiæ sunt octo, amor sui, odium Dei, affectus præsentis sæculi, desperatio futuri, cæcitas mentis, inconsideratio, præcipitatio, inconstantia. q. 153. ar. 4.
Ex luxuria oriuntur quatuor inordinati actus loquutionis, s. turpiloquia, stultiloquia, scurrilia, & iudicia. q. 153. 5. 4.
Luxuria & gula deprimunt rationem supra omnem aliam passionem. q. 53. ar. 6.
Luxuria uix uitari potest nisi uitatis principiis eius, scilicet aspectus mulieris pulchræ & præcipue aspectus uirginis. q. 167. ar. 2.
Luxuria uincitur fugiendo, sed accidia & cætera uitia resistendo. q. 35. ar. 1. 4.
¶ Ludus est in remedium contra fatigationem animalem dans animæ quietem. i. delectationem. q. 168. ar. 2.
Ludus triplex. s. deuotus, turpis & recreatiuus, primus est laudabilis, secundus debet uitari a quolibet, tertius debet sumi, sed temperatius a pœnitente. q. 168. ar. 14. 1.
Ludus non debet habere tria, dicta & facta turpia & nociua, resolutionem grauitatis, & indebitas circunstantias. q. 68. ar. 2.
Ludere inordinate ratione recreationis opponitur eutrapeliæ, sed pertinet ad mollitiem ratione quietis. q. 68. ar. 1. 3.
Ludi defectus est pctm, sed minus quam excessus eius. q. 68. ar. 4.
Ludi excessus duplex. s. ratione turpitudinis uel nocumenti & ratione indebitæ circunstantiæ: primus est peccatum mortale, secundus est ueniale nisi ponatur finis in hoc. q. 168. ar. 3.
Ludi superfluitas pertinet ad ineptam lętitiam filiam gulæ. q. 168. ar. 3. 3.

M

MALVM culpæ nõ est a Deo sicut ab auctore, sed a nobis inquantũ recedimus a Deo, malũ autẽ pœnæ est a Deo auctore inquantum habet rationem boni. q. 19. ar. 1. 3.
¶ Mala sunt etiam obiecta fidei, materialia tamen. q. 7. ar. 1. 3.
¶ Mater plus amat quam pater, qui debet plus amari quam mater. q. 26. ar. 10.
Malis debemus benefacere in auxilium naturæ non culpæ. q. 31. ar. 2. 2.
¶ Magis coniunctis est magis benefaciendum, cæteris paribus.
¶ Materia remota iustitiæ commutatiuæ, eadem est & iustitiæ distributiuæ, non autem materia proxima. q. 61. ar. 3.
Maledicere contingit tripliciter: s. enuntiatiue. i. deriuatiue, causaliter uel imperatiue, & optatiue, & hoc dupliciter, per se. i. sub rõne mali & sic est pctm, nõ autẽ si per accidens sub rõne boni duplicis. s. iusti, sicut iudex per sniam, ecclesia per excõicationẽ, prophetæ conformando se Deo, uel sub rõne boni utilis, ut aliquis melior fiat uel ne noceat aliis. q. 76. ar. 1.
Maledicere sub rõne mali est peccatum mortale & est tanto grauius quanto plus persona debet amari & reuereri, tamen est aliquando ueniale, s. ratione parui mali uel ratione affectus: ... motu uel rõne surreptionis. q. 76. ar. 3.
¶ Martyrium est actus quadruplicis uirtutis. s. fortitudinis ut primo elicientis, patientiæ uel constantiæ secundario, sed charitatis ut imperantis & fidei ut finis. q. 124. ar. 2. 2.
Martyrium est actus maximæ perfectionis nõ quidẽ secũdum se, sed ut imperatur a charitate, ut uĩ ostendit. q. 124. ar. 10.
Martyrium habet q. sit meritorium ex charitate sine qua nihil ualet. q. 124. ar. 2. 2.
Mors est de ratione martyrii. q. 124. ar. 4.
Martyrium Ioannis baptistæ celebratur, licet mortuus sit, non quidẽ pro fide, sed per reprehensionẽ adulterij. q. 124. ar. 5.
Martyrium est de præcepto secundum præparationem animi. q. 124. ar. 1. 3.

Universidad de Deusto Biblioteca

Martiriū oblatū debet tolerari patienter, sed nō debet quæri, quia non debet dari occasio agendi in iuste. q. 124. ar. 1. 3.
Magnanimitas importat extensionem animi uel ad magna absolute uel secundum proportionem. q. 129. ar. 1.
Magnanimitas est uirtus, quia tendit ad maxima secundum rationem rectam. q. 129. ar. 3.
Magnanimitas est circa honores, sed mediate, immediate uero est circa spem. q. 129. ar. 1.
Magnanimitas est circa gloriam, quia moderate utitur gloria sicut & honore. q. 132. ar. 2.
Magnanimitas ad duo respicit. s. ad honorē sicut ad materiam & ad opus magnum sicut ad finem. q. 129. ar. 8.
Magnanimitas respectu honoris habet secundum excessum oppositum ambitionem, ut respicit opus magnum habet præsumptionem. q. 131. ar. 2. 1.
Magnanimitati opponuntur ea quæ opponuntur aliis uirtutibus secundū q. parua pro magnis habentur. q. 131. ar. 2. 1.
Magnanimitas est in irascibili subiectiue. q. 129. ar. 2. 1.
Magnanimus nō quærit honorem tāquam finē, quia hoc reputat parum sed quærit fieri dignum honore. q. 129. ar. 1. 3.
Magnanimus bene utitur magnis & paruis honoribus, quia nō extollitur nec frangitur oppositis, sed contemnit. q. 129. ar. 2. 3.
Magnanimitas contemnit bona exteriora, ideo non gaudet si acquirat ea, nec tristatur si perdat ea. q. 129. ar. 8. 1.
Magnanimus non est contentiosus, quia nihil extrinsecum sex timat magnum. q. 129. ar. 3. 4.
Magnanimus non amat pericula nec timet ea, sed promptissime se exponit periculis magnis. q. 129. ar. 3. 2.
Magnanimus nullo indiget, scilicet modo humano simpliciter. q. 129. ar. 6. 1.
Magnanimus habet uocem grauē, loquutionē stabilem, immemor est beneficiorū, tardus est & otiosus, utitur ironia, non potest aliis conuiuere, possidet infructuosa. q. 129. ar. 3. 5.
Magnanimo attribuuntur actus omnium aliarum uirtutum sub ratione excellentiæ. s. q. est cōmunicatiuus, benefactiuus retributiuus plurium, ueridicus non planctiuus, nō incertus nec fugiens commouentem. q. 129. ar. 4. 1. & 2.
Magnanimitas est generalis uirtus inquantū operatur magna in qualibet uirtute faciēs eā maiorē, sed est uirtus specialis inquantū ponit specialē modū circa specialem materiā. q. 129. ar. 4.
Magnanimitas est ornamentū aliarū uirtutum. q. 129. ar. 4. 3.
Magnanimitas superueniens iustitiæ auget bonitatē eius, sed sine iustitia non habet rationem uirtutis. q. 58. ar. 12. 2.
Magnanimitas & magnificentia habent connexionē cū omni uirtute secundū principia uirtutū, s. secundum prudentiam & gratiam, non autem secundum actum. q. 129. ar. 3. 2.
Magnanimitas & magnificētia tenēt extremū secūdū quantitatem rei, mediū aūt secundum regulam rationis. q. 129. ar. 3. 1.
Magnanimitati bona fortunæ conferunt quo ad materiā eius, scilicet quo ad honores, & etiam quo ad finem eius, scilicet operari magna. q. 129. ar. 8.
¶ Magnificentia est uirtus factiua magnorū, & est uirtus generalis si sumatur facere cōiter. s. pro oī ope si uero propriè. s. pro operatione exteriori est uirtus specialis. q. 134. ar. 1. 2.
Magnificētiæ materia sunt sumptus magni, præcipue ad cultū Dei, secūdo pecunia ꝑ eis, tertio amor pecuniæ. q. 134. a. 1. 3.
Magnificentia est rerum magnarum & excelsarum cum animi quadam ampla & splendida proportione cogitatio & administratio. q. 128. ar. 15.
Magnificentia est in irascibili subiectiue. q. 134. ar. 4. 1.
Ad magnificentiam habere plures diuitias non oportet, sed sic debet disponi q. quando oportet & decet, uelit eas optime dispensare & sic fuit in Christo. q. 134. ar. 2. 1.
Magnificus non principaliter facit magnos sumptus pro persona sua, quia non est quid magnum nisi quæ tantum semel fiunt, ut nuptiæ uel permanentia ut domus. q. 134. ar. 3.
Magnificentia facit & intendit aliquod magnū in factibili tantum, sed magnanimitas in omni materia. q. 134. ar. 2. 2.
Magnificentia est in maximis donis & sumptibus, sed liberalitas in mediocribus. q. 134. ar. 4.
Magnanimus reputat se dignum magnis ex dono Dei, & contēnit alios inquantū deficiūt, humilis aūt econuerso. q. 129. 3. 4.
Magi faciunt miracula per priuatos contractus. i. per dæmones, boni uero per publicam iustitiam. i. per Deum, sed mali Christiani per signa publicæ iustitiæ. i. per nomen Christi uel per aliqua eius sacramenta. q. 178. ar. 2. 3.
¶ Memoria bonorum ut sunt habita causat delectationem, ut uero sunt amissa causat tristitiam, ut habita ab aliis causat inuidiam. q. 36. ar. 1. 4.
Medium omne uirtutis est medium rationis, sed solius iustitiæ medium est rei & rationis. q. 58. ar. 10.
Medium iustitiæ distributiuæ sumitur secundum proportionē geometricam, commutatiuæ uero medium sumitur secundum proportionem arithmeticam. q. 161. ar. 2.
¶ Mensuras uenalium oportet esse diuersas in diuersis locis & eas institui publica authoritate, uel cōsuetudine. q. 77. ar. 2. 2.
¶ Mendacium dicitur tripliciter. s. materialiter. i. dictum falsū, formaliter, idest uoluntas falsum enunciandi, & effectiue, idest uoluntas decipiendi. q. 110. ar. 1.
Mendacium omne est peccatum. q. 110. ar. 3.
¶ Mendacium secundū se diuiditur in duas species iactantiā. s. & ironiā: secundū gradus ratione finis in perniciosum, iocosum & officiosum, uel in octo gradus eius. q. 110. ar. 4.
Mendaciū secūdū se est mortale uel tripliciter, quando est contra charitatem Dei & proximi, ex ratione scandali. q. 110. a. 4.
Mendacium secundum se & directe & formaliter opponitur uirtuti quæ dicitur ueritas. q. 110. ar. 3.
Mendacium per se dicit, & formaliter dicens uerum credens se dicere falsum, non autem econuerso nisi per accidens & materialiter. q. 110. ar. 1.
Mendaciū dicit intendēs significare falsum nutibus. q. 110. ar. 1.
Mendacium uerbo uel facto uel nutibus æqualiter est peccatū. q. 111. ar. 1. 2.
Mendacium nullus debet dicere ut ipse uel alius euadat mortē, uel immunditiam corporalem. q. 110. ar. 3. 4.
Mendaciū nullū est si res uisa uel audita recitatur, sed nō eodē modo nec eisdem uerbis, ut patet in Euangelio & in aliis scripturis diuinis in quibus nihil est falsum. q. 110. ar. 3. 1.
¶ Minores non hñt fidem implicitā in fide maiorum, nisi quatenus maiores adhærent doctrinæ diuinæ. q. 2. ar. 6. 3.
Misteriū incarnationis Christi fuit cognitum diuersimode ante peccatū, post peccatum, & post statum gratiæ. q. 2. ar. 7.
¶ Misericordia est cōpassio alienæ miseriæ in corde qua si possumus, subuenire compellimur. q. 30. ar. 1.
Ad misericordiā nō est motiua culpa inquātū huiōi, quia est uoluntaria, sed est motiua ut est annexa alicui cōtra uoluntatē. q. 30. 1. 1.
Misericordia non est propriè ad se neq; ad personas multū cōiunctas ut ad parētes & filios, sed ad eos est dolor & in his dirum est expulsiuum miserationis. q. 30. ar. 1. 2.
Miserentur maxime amici, senes, sapientes, debiles & timidi: nō autem superbi & audaces & contumeliæ dispositi. q. 30. ar. 2.
Misericordia ut est motus appetitus regulatus ratione est actus uirtutis moralis & uirtutis specialis, non autem ut passio tantum. q. 30. ar. 3.
Misericordia ut uirtus, est uirtus moralis circa passiones & reducitur ad medietatē q̄ dī nemesis, sed eas philosophus non ponit ut uirtutes, quia & ut sunt passiōes, laudabiles sunt, in ut sunt ab aliquo habitu electiuo, sumūt rōnē uirtutis. q. 30. ar. 3. 4.
Misericordia est maxima uirtutum non quo ad habentem, nisi ille sit maximus. q. 30. ar. 4.
Misericordia est potissima inter omnes uirtutes quæ ad proximum sunt sicut etiam est potior ꝑ actus. q. 30. ar. 4.
Misericordiæ motiua sunt tria maxime, mala contra naturam, contra spem, & contra merita alicuius. q. 30. ar. 1.
Misericordia est in Deo secundum effectum non autem secundum affectum, qui est passio. q. 30. ar. 1.
¶ Miles tenet obedire duci in rebus bellicis tñ, & seruus dño suo in seruilibus, & filius pri in rebus domesticis & disciplinæ, & quilibet superiori suo secūdū rōnē superioritatis. q. 104. ar. 5.
Miles debet magis obedire duci in rebus bellicis & ciuis rectori in ciuilibus quàm patri, sed in rebus domesticis est econuerso. q. 26. ar. 8. 3.
¶ Miracula dicuntur, quia sunt supra naturam, signa uero, quia manifestant aliquid supernaturale, prodigia autem & portenta propter excellentiam. q. 178. ar. 1. 3.
Miraculorum gratia non est habitualis, sed impressio transiēs. q. 178. ar. 2. 1.
Miraculorū operatio attribuitur principaliter fidei ut uirtuti dispositiuæ quibus cooperantur abstinētia & cōtinētia. q. 178. ar. 1. 5.
Miracula Iosuæ Isaiæ & Heliæ fuerūt maiora secūdū substantiam q̄ miracula Moysi, sed secūdum modū est econuerso. q. 174. 2.
Miracula ad cōmendationem sanctitatis propriæ fiunt nisi a sanctis, sed ad confirmationem doctrinæ fiunt etiam a malis per ueram fidem & nomen Christi. q. 178. ar. 2.
Miracula omnia dæmonum sunt falsa ratione rei uel miraculi. q. 178. ar. 2.
¶ Modus charitatis secundūm q. est actus eius est in præcepto, nō aūt secundūm q. est modus aliarū uirtutum. q. 44. ar. 1. 2.
Modus uirtutis. s. operari ex charitate est de præcepto speciali charitatis, non autem de aliis præceptis nec modus aliarum uirtutum. q. 44. ar. 1. 1.
¶ Motiuū non diuersificatū cum diuersitatibus circunstantiarū non uariat diuersitatem specificam peccati, cuius oppositum facit motiuum diuersificatum. q. 53. ar. 2. 5.

Mors inflicta p iudice peccatori ꝓdest ei si cōuertat ad culpæ expiationē, si uero nō cōuertat prodest ei ad terminationē, quia ꝑ hoc tollitur potestas nō amplius peccandi. q. 25. art. 6. ad 2.
¶ Moyses occidens ægyptium non peccauit, quia uel hoc fecit ex inspiratione Dei uel defendendo iniuriatum uel tunc peccauit. q. 60. ar. 6. 2.
¶ Mollicies propriè respicit defectū delectationū, sed delitiæ impediunt causam impeditiuam earum. s. laborem vel aliquid tale, ideo delitiæ sunt quædam mollicies. q. 138. art. 1. 2.
Mollis dicitur qui recedit a bono propter tristitias causatas ex defectu delectationum quasi cedens debili motiuo, non autem si graui mouenti cedat. q. 138. ar. 1.
Mollicies est uitium oppositum perseuerantiæ & causatur dupliciter. s. ex cōsuetudine & ex naturali dispositione. q. 138. a. 1.
Molles dicuntur qui patiuntur muliebria quasi mulieres effecti. q. 138. ar. 1. 1.
¶ Modestia est uirtus moderatiua passionū, id adiungitur tēperantiæ ut uirtuti principali, quæ est circa difficillima. q. 160. art. 1.
Modestia est circa actiones exteriores & interiores. q. 160. ar. 2.
Modestia moderatur exteriorē hōis motū in incessu, habitu & huiusmodi. Epikia moderatur obseruātiā uerborū legis, potest in esse q. nomē Epikia apud græcos per quandā similitudinem transfertur ad omnes moderationes. q. 120. ar. 2. 3.
Modestiæ partes a diuersis diuersimode assignantur. q. 160. arti. 2.
Modestia continet sub se omnem moderationem motuum corporalium & rerum exteriorum & spem. q. 160. ar. 2.
¶ Mors & ōēs defectus corporales & rebellio carnis ad spiritū sunt pœnæ peccati primorum parentum cōsequētes pœnā principalem. s. substractionem iustitiæ originalis. q. 164. ar. 1.
Mortis causa & aliorum defectuum corporalium in natura humana est duplex. s. remota. i. contrarietas principiorū & proxima, idest peccatum. q. 164. ar. 1. 1.
Mors ut iusta pœna, est à Deo non autem ut est malum naturæ humanæ. q. 164. ar. 1. 2.
Mors & alij defectus non sunt æqualiter in omnibus triplici ratione. s. propter peccata parentum, utilitatem filiorum & diuersam complexionem. q. 164. ar. 1. 4.
Mors uel priuatio uitæ uel terminus alterationis præcedentis est pœna damni, non autem est pœna sensus nec affligit nisi ratione alterationis præcedentis. q. 164. ar. 1. 7.
Mors est meritoria licet ut pœna. q. 164. ar. 1. 6.
Mors quilibet tenetur pro salute animæ proximi certa, aliter de consilio. q. 26. ar. 5. 3.
Mors illata ꝑ pro criminibus aufert totā pœnā pro criminibus debitam in alia uita uel partem pœnæ secūdū quantitatē culpæ, patiētiæ & contritionis, nō aūt mors naturalis. q. 25. ar. 6.
¶ Moyses fuit cæteris prophetis simpliciter maior, licet secundū quid sit minor aliquo. q. 174. ar. 4.
¶ Monachus Epūs tenetur ad obseruātias regulares. s. ad continentiā, paupertatē, habitū & alia nisi impediat officiū eius, ut silentiū, solitudo, abstinentiæ uel uigiliæ graues in quibus pōt ipse secum dispēsare sicut & prælati in religione. q. 85. arti. 8.
Monachus Episcopus nō pōt esse hæres nisi pro ecclesia sua nec pōt testari facere nec aliquid disponere post mortem nisi de licentia Papæ. q. 185. ar. 8. 3.
¶ Mutilatio mēbrorū ē illicita nisi fiat pro salute totius corporis uel animæ, uel nisi fiat p publicā ptātē pp bonū cōe. q. 65. a. 1.
¶ Mutuans potest exigere recompensationem eorum tantum quæ pecunia non mensurantur, puta beniuolentiam & amorem eius cui mutuauit uel aliquid huiusmodi. q. 78. ar. 2.
Mutuans pōt deducere in pactū in recōpensationē damni per quod subtrahitur sibi id quod debet habere. q. 78. ar. 2. 1.
Mutuans non potest deducere in pactū recōpensationem dāni quod consideratur in hoc q. de pecunia nō lucratur. q. 78. ar. 2. 1.
Mutuans tenetur computare in sortem vsum uenalem pignoris. q. 78. ar. 2. 6.
Mutuans nō potest deducere in pactum ut sibi remutuetur, sed potest recipere mutuum sine obligatione. q. 78. ar. 2. 4.
Mutuans potest accipere munera gratis oblata non autem cum pacto tacito vel expresso. q. 78. ar. 2.
Mutuans sperans lucrum ratione mutui peccat secundum sublimitatem euangelicam. q. 78. ar. 1. 3.
Mutuo accipere sub usuris ad bonum sui uel alterius licet, non autem licet inducere ad faciendum vsuras. q. 78. ar. 4.
¶ Mulier nō dī continens, nec incontinens, quia raro habet finitū iudiciū rōnis pp debilitatē complexionis. q. 156. ar. 1. 1.
Mulier uel uir ornans se ut prouocet alios ad concupiscentiam peccat mortaliter, nō autem semper si ornat se ex leuitate uel quadam vanitate uel propter iactantiam. q. 169. ar. 2.
Mulier potest ornare se licite ut placeat uiro suo, non autē mulieres quæ non habent uirum nec sunt in statu habendi. q. 169. ar. 2.

N

NATVRA inferior perfecta duplici motu mouetur proprio. scilicet & superioris. q. 2. ar. 3.
Natura rōnalis inquātū cognoscit uniuersalē boni & entis rōnē, hēt immediatū ordinē ad vniuersalē principiū essendi. q. 2. a. 3.
Ad perfectionem naturæ inferioris duo concurrunt scilicet aliquid secundum motum proprium & aliquid secundum motum naturæ superioris. q. 2. ar. 3.
¶ Necessariū ē accipere ꝑ modū fidei nō solū incognita naturaliter, sed & cognita, & hoc tripliciter ut citius illa cognoscamus, ut cognitio illa sit cōior oībus & ut sit certior. q. 2. art. 4.
¶ Necesse est ut ueniant scandala, non est intelligendum de necessitate absoluta, sed de necessitate conditionata, scilicet finis uel conditionis humanæ. q. 43. ar. 2. 1.
Negligētia est gñale pctm rōne materiæ. i. boni agēdi, spāle vero inquantum priuat actum rōnis. s. sollicitudinem. q. 58. arti. 2.
Negligētia directe opponitur sollicitudini, ideo pertinet ad prudentiam, sed opponitur timori inquantum timor excitat rationem contra negligentiam. q. 54. ar. 2.
Negligens secundum Isidor. dicitur nec eligens. q. 54. ar. 2.
Negligentia pertinet ad actum interiorem, ideo oritur ex accidia, sed pigritia & torpor pertinent ad exequutionem. s. prima tardando, secunda remittendo. q. 54. ar. 2. 1.
Negligentia deficit ab actu præcipiendi per defectum promptæ uoluntatis, inconstātia vero quasi impedita ab alio. q. 54. a. 2.
Negligentia importat defectum sollicitudinis, quæ est specialis actus rationis & actus uirtutis specialis. q. 54. ar. 1.
Negligentia est peccatum mortale dupliciter tantum. s. vel quia prætermittitur actus seu circunstantia necessaria ad salutem uel ex contemptu. q. 54. ar. 3.
¶ Nec mendacium nec aliquid quod ex genere suo non sit peccatum mortale, est perfectis peccatum mortale nisi sit contra eorum uotum uel ratione scandali. q. 110. ar. 4. 5.
Nolite cogitare, quomodo aut quid loquamini, quomodo exponitur. q. 53. ar. 4. 1.
Non habentes usum rationis, ut amentes & pueri ante annos pubertatis non possunt uouere. q. 88. ar. 9.
Nō seruans promissū pp superuenientē impedimentū vel re mutata excusatur a mēdacio, ut sanctus Paulus. q. 110. art. 3. 5.
Non licet inducere aliquem ad religionem per falsam doctrinam. q. 189. ar. 9.
Nō exercitati in pceptis Dei debent recipi ad religionē. q. 189. 1.
Non mouet iniustis, eo q. homini terrena non sapiunt nō pertinet ad stultitiā mundi, sed ad sapientiam Dei, si uero ex stupore prouenit pertinet ad stultitiā simpliciter. q. 46. arti. 1. 4.
¶ Nullus uolens patitur iniustum formaliter nec aliquis agit iniustum formaliter nisi uolens. q. 59. ar. 3.

O

OBIECTVM cuiuscumque habitus cognoscitiui habet duo, materiale & formale. q. 1. ar. 1.
Obiectū fidei dupliciter cōsideratur, ex parte rei & sic est incōplexū, & ex parte credentis & sic est enunciabile & cōplexū. q. 1. ar. 2.
Obiectum proprium potentiæ habitus uel actus est illud sub cuius ratione formali omnia continentur. q. 1. ar. 1.
Obiectū fidei tripliciter pōt cōsiderari ex parte intellectus materialiter & formaliter, & ex parte intellectus moti a uolūtate & sic isti tres modi uariant, Credere Deo, Deū, & in Deū. q. 2. art. 2.
Obiectū spei principale est beatitudo, secūdario & bōa corporis. q. 1.
Obiectum idem est spei & charitatis, sed sub diuersis rationibus. q. 23. ar. 4. 5.
Obiectum diuinæ dilectionis non mensuratur ratione, quia excedit rationem. q. 27. ar. 6. 3.
Obscuritas fidei non est culpa, sed defectus naturalis intellectus humani. q. 7. ar. 2. 3.
Obsequiū impensum proximo pp Deū ē eleemosyna. q. 32. ar. 1.
Oblatio est omne quod exhibetur in cultum Dei, sacrificium uero est si inde fiat aliquod sacrum consummendum. q. 86. ar. 1.
Oblationes minima dici pnt neque sacrificia data pauperibus ut si ipsi prosit, inquantum dantur propter Deum. q. 86. arti. 1.
Oblationes soluere aliquis tenetur quadrupliciter, scilicet ex conuentione præcedenti, deputatione, indigentia ministrorum & consuetudine, non autem ex præcepto legis. q. 86. ar. 3.
Oblatio debita tertio & quarto modo, est uolūtaria quo ad quātitatem & speciem rei & non ex necessitate præcepti. q. 86. arti. 1.
Oblatio animalis cæci & claudi reddebatur illicita tripliciter, scilicet ratione Dei, contemptus & uoti. q. 86. art. 3. 3.
Oblatio in noua lege pōt fieri de qualibet re ꝑter q̄ de iniuste acquisitis, non autem in ueteri lege pp significationem. q. 86. 3.
Oblatio de mercede prostibuli prohibetur in lege veteri pp immunditiam, in noua uero lege propter scandalum. q. 86. ar. 1.
Oblationes ad solos sacerdotes pertinent vel pro se uel pauperibus uel pro cultu diuino. q. 76. ar. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Oblationes nõ consecratæ possunt cedere in vsum laicorũ per dispẽsationẽ sacerdotũ, sed oblationes cõsecratæ nõ.q.86.a.3
Oblatio parua cum humili mente & pura dilectione purgat peccata venialia & mortalia.q.50.ar.3.2.
Obligatio uoti causatur ex fidelitate ad Deum, ideo est maior q̃ obligatio iuramenti.q.89.ar.8.
¶Obseruantia est sub pietate sicut pietas est sub religione, & est uirtus spiritualis per quam honorantur personæ in dignitate constitutæ.q.102.ar.1.
Obseruantia directe respicit psonã excellẽtẽ, iõ secũdum diuersas rões excellentiæ diuersas species habet.q.104.ar.2.4.
Obedire nemo debet Episcopo simoniaco recipiendo ordines ab eo, quacunque ex causa.q.100.ar.6.1.
Obedientia non est uirtus theologica, sed moralis.q.104.ar.3.2.
Obediẽtia ẽ mediũ duorũ vitiorũ.s. inter supfluũ & diminutũ, sed supfluũ ei⁹ nõ ẽ scdm quãtũ sed scdm alias circunstãtias.s. uel cui nõ debet obedire vel in qbus non debet.q.104.ar.2.
Obediẽtia est pars iustitiæ specialis, sed improprie.q.104.ar.2.2.
Obediẽtiæ propriũ obiectũ est pceptũ tacitũ uel expressum.s. uoluntas superioris quocunque modo innotescat.q.105.art.2.
Obedientia est in uoluntate subiectiue.q.2.ar.5.3.
Obedientia dr dupliciter.s. large & proprie, primo mõ est uirtus generalis, secundo modo est uirtus specialis.q.104.ar.2.
Obediẽtia triplex.s. indiscreta. Ipfecta & pfecta.q.104.art.5.3.
Obedientia omnis est eadem in specie, sed causatur ex diuersis speciebus reuerentiæ.q.104.ar.2.4.
Obedientiæ subsunt omnes actus uirtutum ut sunt in præceptis.q.104.ar.3.2.
Obedientia est maior omni alia uirtute morali, sed est minor uirtutibus theologicis.q.104.ar.3.
Obedientia procedit ex reuerentia superiorum, ideo respectu prælati continetur sub obseruantia, sub pietate uero respectu parentum, sed respectu Dei pertinet ad deuotionem quæ est principalis actus religionis.q.104.ar.3.4.
Obedientia generalis requiritur ad fidem, sed obedientia specialis sequitur eam.q.104.ar.3.2.
Obedientia est mater omnium uirtutum, quia causantur & obseruantur per actum eius, charitas uero ut finis.q.104.ar.3.2
Obedientia quanto minus habet de suo, tanto melior est secundum apparentiam, non autem apud Deum.q.104.ar.2.3.
Obedire tenetur præceptis Dei omnis uoluntas creata.q.104.ar.4
Hõ non tenet homini obedire in pertinentibus ad interiorem motum uoluntatis uel ad naturã corporis, sed Deo.q.104.a.5.
Obediendum est magis maiori prælato quam minori quæ totaliter subest ei uel in quibus subest ei.q.104.ar.5.
Obedire non tenetur subditus suo superiori dupliciter, scilicet propter præceptum maioris potestatis uel in quibus non subditur ei.q.104.ar.5.
Obedientia requiritur ad perfectionem religionis.q.186.artic.5.
Oblitio bñficii ex natura excusat ab ingratitudine nõ aũt obliuio ex negligẽtia nec impotẽtia recõpẽsandi beneficiũ, qa ad gratitudinẽ sufficit bona uolũtas ubi deest facultas.q.104.a.3
¶Obseruantiæ omnes religionũ ordinantur ad tria principalia uota ad quæ etiam pertinet habitus ut signum obligationis, iõ simul datur vel benedicitur cum professione.q.186.ar.7.2.
¶Obligatus debitis prius debet soluere quãtũ põt & tunc põt ingredi religionem, licet non possit oĩa soluere.q.189.ar.6.3
¶Obligare se uoto ad ingressum religionis secundum se est laudabile.q.184.ar.2
¶Occidere aialia bruta nõ est pctm, nisi hoc fiat in dãnũ pximi, qa aialia bruta sunt, uiuũt & conseruant̃ pp hoĩẽ.q.64.ar.1.
Occidere peccatores ad bonũ communitatis est licitum quando potest fieri sine periculo bonorum.q.64.ar.2.
Occidere peccatores nemini licet nisi authoritate principis.q.64.ar.3.
Occidere seipsum quacunq; de cã semper est pctm mortale nisi hoc fiat inspiratione diuina sicut Sanson & quędã sanctę mulieres quarum memoria in ecclesia celebratur.q.64.art.5.
Occidens seipsum facit iniuriam Deo ciuitati & communitati, ideo punitur secundum legem diuinam & humanã.q.64.a.5
Occidere innocẽtẽ nemini licet nisi de mãdato Dei.q.64.art.6.
Occidẽs inuadẽtẽ se, defendendo se cũ moderamine inculpatę tutelę nec intendens mortem eius non peccat.q.64.art.7.
Occidens hominem etiam defendendo se & quilibet participans in causa sanguinis est irregularis.q.64.ar.7.4.
Occidẽs hominẽ a casu nõ est homicida nec irregularis si dabat operã rei licitæ & adhibuit debitam diligentiam.q.64.art.8.
Occidens siue percutiens mulierem prægnantem est homicida, & est irregularis si sequatur mors uiui uel mortui fœtus animati anima rationali.q.64.ar.8.2.
Occidere iustum est grauius peccatũ quam occidere iniuste peccatorem.q.64.ar.6.2.
Odire malũ & diligere bonum eiusdem est rationis.q.25.art.6
Odiũ Dei ẽ grauissimũ peccatorũ & ẽ grauius q̃ infidelitas.q.34.2.
Odiũ Dei ẽ pctm in spũsctm, maxime scdm q pctm in spũsctm nominat aliqd genus pcti speciale, sed odium Dei non numeratur inter species eius, quia est in oĩ specie eius.q.34.art.2.1.
Odio Deum habent non omnes odientes pœnas, quarum Deus est author.q.34.ar.2.3.
Odiũ omne in proximum quo ad naturam uel gratiam est peccatum, non autem odiũ in proximũ quo ad culpã.q.34.a.3.
Odium est maximum peccatum contra proximum quo ad inordinationem peccantis, sed actus exterior est maximũ peccatum quo ad nocumentum.q.34.ar.4.
Odiũ nõ põt esse uitiũ capitale, qa amor veri boni & odiũ ueri mali sunt primæ passiones, sed apparẽter sunt ultimæ.q.34.5.
Odiũ põt eẽ prima passio ñ aũt primũ pctm, sed ultimũ.q.34.ar.5
Odiũ orit ex inuidia, qa est tristitia de alieno bono.q.34.art.6.
Odiũ cõuenientius ponit oriri ex accidia q̃ ex ira.q.158.ar.7.2.
Odium proximi est prius odio Dei, sed dilectio Dei est prior dilectione proximi.q.34.ar.6.2.
¶Officium dicitur respectu actus, gradus autem secundum ordinem superioritatis, status uero requirit immobilitatem in cõditione personæ.q.183.ar.1.1.
Omissio īportat pretermissionẽ debiti boni in ordine ad legẽ diuinã uel humanã uel in ordine ad proximũ, primo modo opponit iustitiæ legali, secũdo modo iustitiæ speciali.q.79.ar.3.
Omissio non requirit aliquem actum, sed consistit in sola negatione actus debiti.q.79.ar.3.
Omissio pertinet ad actum exteriorem & est effectus negligentiæ & opponitur iustitiæ.q.54.ar.2.2.
Omissio non habet rationem culpæ nisi secundum quod opponitur præcepto affirmatiuo, ideo non est peccatum tempore obligationis quo iterato iteratur peccatum.q.79.ar.3.3.
Omissio ut opponitur iustitiæ legali est generale peccatum, specialẽ uero ut opponitur speciali iustitiæ.q.79.ar.3.
Omissio nõ ẽ pctm originale, sed ẽ pctm actuale.q.79.ar.3.1.
Omissioni debetur pœna damni & pœna sensus ratione radicis ex qua procedit, sed non necessario habet necessariam conuersionem ad bonum commutabile.q.79.ar.3.4.
¶Omnipotentia includit scientiam & prouidentiam quodammodo omnium.q.1.ar.8.2
Omne peccatum est iniustitia.q.59.ar.1.2.
Omnia quæ sunt in doctrina ueteris testamenti ordinantur ad præcepta decalogi ut ad finem.q.56.ar.1.3.
Omnia alia præcepta moralia ueteris legis reducuntur ad præcepta decalogi.q.122.ar.6.2.
Oẽs numerati inter prophetas habuerũt prophetiã imaginariã de supernaturali ueritate & habebãt officiũ prophetãdi & loquebant̃ in persona Dei, nõ autem agiographæ.q.174.ar.2.3.
¶Operabilia humana non habent in se aliquam altitudinem excellentiæ nisi referantur ad regulam legis æternæ & ad finem beatitudinis.q.8.ar.3.2.
¶Opinari contrarie de pertinentibus principaliter ad fidem inducit hæresim, non autem de aliis nisi consideratur uel determinetur quod pertinet ad fidem.q.11.ar.2.3.
¶Optabam anathema esse cum Christo, quomodo intelligendum est.q.27.ar.8.1.
¶Opiniones diuersæ cum pertinent ad intellectum non destruunt pacem.q.29.ar.3.2.
¶Opus ex uoto laudabilius est & magis meritoriũ quam opus sine uoto.q.88.ar.6.
Opus ex uoto displicẽs est uoluntas implendi illud est magis meritoriũ q̃ opus placens sine uoto, cæteris paribus.q.88.ar.6.2.
Operari manibus licita & necessaria uictus, est in præcepto de iure naturali, sed cessare ab opere manuali licito & necessaria est facere aliter quam natura ordo exigit.q.187.art.3.
Opus uirtuosũ factũ pp inanẽ gloriã uenale amittit uim merendi uitam æternã, quia nullus peccado meretur.q.132.ar.3.2.
¶Ordo pertinet ad rationem sicut ad ordinantem, ad uirtutem appetitiuam sicut ad ordinatam.q.26.ar.1.3.
¶ Oratio est actus rationis practicæ, s. quia est uel petitio decentium a Deo uel ascensus mentis in Deum.q.83.ar.1.
Oratio est actus uirtutis, s. latriæ, non autem est actus doni intellectus.q.83.ar.3.
Orõ est quodãmõ desiderij nostri interpres apud Deum.q.83.1.
Orõ ẽ I præcepto religionis quo ad ipsũ petere, sed quo ad recte aliquid desiderare cadit sub pcepto charitatis.q.83.artic.3.2.
Orare est conueniens, & triplex error circa orationem reprobatur.q.83.ar.2.
Orationis partes integrales sunt quatuor secundum Apostolũ, obsecratio, oratio, postulatio, & gratiarum actio, uel laus Dei, & supplicatio secundum Ambrosium, subiectiuæ uero sunt tres, supplicatio, postulatio, insinuatio.q.83.ar.17.

Oratio

Oratio tam priuata quàm publica debet esse uocalis quadruplici ratione.q.83.ar.12
Oratio dẽt cõtinuari q̃diu deuotio põt cõseruari.q.83.ar.14
Orõ dẽt sp durare scdm uirtutem non scdm essentiã.q.83.art.14
Orationi ratione propria orationis & ratione latriæ præexigitur fides, spes, & charitas.q.83.ar.15
Oratio est meritoria si ex charitate fiat.q.83.ar.7.ad 2
Oratio sp habet efficaciã impetrandi si hẽat quatuor conditiones, s. ut fiat pie, ad salutem, pro se & pseueranter.q.83.ar.7.3
Oratio debet habere quadruplicem conditionem, scilicet eleuationem mentis in Deum, fiduciam impetrandi gratiarum actionem & petitionem.q.83.ar.17
Oratio dẽt habere septẽ conditiones.s.q. sit pfecta, humilis, cõtinua, deuota, uigilans, instans, & charitatiua.q.83.ar.15
Orationes oẽs ecclesiæ hñt quatuor.s. inuocationẽ Dei, commemorationẽ bñficij Dei, petitionẽ, ob secrationẽ.q.83.ar.17
Oratio non exauditur quando omnes uel ille pro quo oratur uel ipsa petitio non placet exaudiri.q.83.ar.15.2
Oratio peccatoris inquantum ex bono desiderio naturę fit, exaudit ex misericordia Dei, & nõ ex merito peccatoris, nõ autem inquantum peccatoris, nisi ad uindictam.q.83.ar.16
Orõ petẽs contra salutẽ uel cõtra gloriã Dei, magis exauditur non obtinendo, q̃ si obtineret quod petitur.q.83.art.15.2
Oratione appropinquamus Deo.q.83.ar.1.2
Oratio præeminet aliis actibus uirtutis religionis post deuotionem, quia religio per orationem mouet intellectum hoĩs in Deum & tradit hõ mentem suam Deo subijciendo sibi eam per reuerentiam & præsentando eam Deo.q.83.ar.3.1
Oratio fit ad excitandum affectum nostrum, non autem ad docendum Deum.q.83.ar.2
Orõ fit nõ quidẽ ad mutandũ diuinæ prouidentiæ dispositionem, sed ad impetrandum quod Deus disposuit.q.83.art.2
Orõ ordinat ad duo.s. ad obtinẽdũ ppriũ.s. ad id qđ petit & ad finẽ.s. ad uitã æternã. iõ hẽt duplicẽ efficaciã.s. impetrãdi respectu primi & merẽdi respectu scdi. primũ pnnet ad misericordiã uel liberalitatẽ, scdũ uero ad iustitiã.q.83.ar.15.2
Oratione non intellecta uel non attenta habetur meritũ, non autem consolatio.q.83.ar.13
Oratione peti debẽt aliqua determinata pp attentionem & cognitionem nostri desiderij & ut feruentius fiat.q.83.ar.5
Orõne nihil dẽmus petere nisi q sit ordinatum ad beatitudinẽ.q.83.5
Oratione temporalia possumus peti sicut & desiderari, non quidem principaliter, sed ut necessaria.q.83.ar.6
Orõne præcipue est petendum ut Deo uniamur.q.83.ar.1.2
Orare non conuenit personis diuinis, qa nõ hñt superiorẽ nec distinguunt in essentia rõne cuius fit oratio.q.83.ar.10.2
Orare ẽ pprie rõnalis creaturæ iõ ei conuenit homini.q.83.ar.10
Orant sancti in patria pro nobis non autem pro se.q.83.ar.11
Oratio proprie fit ad Deum tantum ut a quo debet expectari quod petitur, ad sanctos aũt fit deprecatio.q.83.ar.4
Oratio soli Deo porrigitur ut per eum implenda, sanctis vero & angelis & hominibus ut per eos impetranda suis meritis & precibus & non ut Deus eas per nos cognoscat.q.83.ar.4
Oratio non debet fieri ad sanctos qui sunt in purgatorio uel in hoc mundo, sed ab eis supplicatio uel petitio.q.83.ar.4.3
Orare scdm inferiores est multiplici rõne.q.83.ar.11.4
Orantur sancti nominibus propriis propter tria.q.83.ar.11.5
Orationes nostræ cognoscuntur a sanctis in uerbo æternali, sicut & omnia alia quæ ad eos pertinent.q.83.ar.4.2
Orare quilibet dẽt & desiderare bona p aliis sicut & p se.q.83.7
Orare tenetur quilibet p suis inimicis i cõi nõ aũt in spãli, nisi in aliquo casu spãli, sicut I articulo necessitatis.q.83.artic.8.
Orandum est pro oĩ peccatore ut conuertatur, & pro iustis ut perseuerent triplici ratione.q.83.ar.7.3
Orandum est pro infidelibus, licet non proficiat nisi conuertantur.q.31.ar.2.1
Oratio Dominica exponitur.q.83.ar.9
Orationis Dominicæ petitiones sunt septem secundum Matthæũ, scdm uero Lucã sunt quinque.q.83.artic.9.4.3
Oratio dominica est perfectissima, quia continet oĩa desideranda & ordinem eorum, & informat omnes affectus.q.83.ar.9
Non oportet uti tantum uerbis orationis dominicæ, sed intendere uti ad ea quæ in ipsa continentur.q.83.ar.14.3
Orationem dicendo, non parcens uel habens peccatum nõ peccat, quia dicit in persona ecclesiæ.q.83.ar.16.3
Ordo tentationis Adæ fuit conueniens.q.165.ar.2
Ornat⁹ exterior ẽ iudiciũ cõditionis humanæ, iõ excessus & defect⁹ & inordinatio ei⁹ reducuntur ad uirtutẽ ueritatis.q.169.artic.1.3
In ornatu & aliis exteriorib⁹ nõ ẽ pctm scdm se, sed ex inordinato usu.s. uel cõtra cõsuetudinẽ uel ex fictione uanæ gloriæ uel mollitiei uel sollicitudinis uel negligẽtiæ, cõtra qđ est triplex uirt⁹.s. humilitas p se, sufficiẽtia, & simplicitas.q.169.1.
Ornatus preciosarum uestium in ministris altaris uel in cõstitutis in dignitate non est peccatum, quia fit ad gloriam Dei & non ad gloriam ipsorum.q.169.ar.1.2
¶Ordo charitatis cadit in præcepto.q.44.ar.8
Ordo charitatis attenditur scdm affectũ & effectũ.q.26.ar.6
Ordo charitatis manebit in patria.q.26.ar.13
Ordinatione recta ad finẽ quæ includitur in rõne prouidentiæ importat rectitudo cõsilij, iudicij & præcepti sine quib⁹ recta ordinatio in finem esse non potest.q.49.ar.6.3
¶Oua & lacticinia respectiuẽ sunt interdicta I ieiunio quadragesimæ, nõ aũt in aliis nisi scdm cõsuetudinẽ priæ.q.147.a.8

P

PARS diligit bonum totius secundum q est sibi cõueniens, non tamen refert illud bonum totius ad se.q.26.ar.3.4
¶Parentes plus debent amari a filijs ratione obiecti, sed econuerso ratione amantis.q.26.ar.9
Parentibus a filiis magis debetur honor, filiis autem magis debetur cura prouisionis.q.26.ar.9.1
Pater naturaliter plus diligit filium secundum rõnem conditionis ad seipsum, sed secundum rõnem eminentioris boni filius plus naturaliter diligit patrem.q.26.ar.9.2
Parentes debent uxore plus amari ratione obiecti, sed econuerso ratione diligentis.q.26.ar.11
Parẽtibus dẽt hõ magis assistere in qbusdã q̃ uxori, sed I carnali copula magis uxori dẽt adhærere q̃ parentibus.q.26.ar.11.1.
Pax est trãquillitas ordinis maxime in uoluntate.q.29.ar.1
¶De pacis rõne ẽ duplex unio.s. diuersorũ appetituũ & appetituũ eiusdẽ appetitis & respectũ eiusdẽ appetibilis.q.29.ar.1
Pax includit cõcordiã addens unionẽ eiusdẽ appetentis ultra unionẽ diuersorũ appetentiũ q dicit concordia.q.29.ar.1
Pacem omnia appetunt.q.29.ar.2
Pax uera est tantum in bonis & bonorum, apparens autem est in malis.q.29.ar.2.3
Pax perfecta est tantum in beatis, imperfecta autem est in viatoribus.q.29.ar.2.4
Pax nõ est uirtus, sed effectus uirtutis.s. charitatis.q.29.ar.3.4
Pax uera nõ est in nobis sine gra grati facientẽ.q.29.ar.3.1
Pax est opus iustitiæ indirecte.q.29.ar.3.3
Pax connumeratur inter beatitudines quæ sunt actus uirtutis perfectæ, & inter fructus, quia est quoddam finale bonum spiritualem habens dulcedinem.q.29.ar.4.1
Partes integrales prudentiæ sunt octo.s. memoria, rõ, intellectus, & docilitas, Eustochia s. solertia, prouidentia, circũspectio & cautio.q.48
¶Pauper tenetur decimas soluere sacerdoti licet [illegible].q.87 artic.3.3
¶Papa hẽt plenariã ptãtẽ dispẽsandi I oĩb⁹ uotis dispẽsabilib⁹, alij uero participatiue scdm q papa eis cõcedit.q.88.ar.12.3
Papa solus potest dispensare in uotis perpetuis, ut in uoto continentiæ & religionis, & in uoto crucis in subsidiũ terræ sanctæ, & in uoto peregrinationis ad transfretandum ad terrã sanctam, alij uero prælati possunt dispensare in aliis nonnisi Papa dispensationem sibi reseruet.q.88.ar.12.3
Papa potest incurrere simoniam sicut & alij, & grauius est peccatum quanto Papa est maior, quia non est dominus spiritualium, sed dispensator.q.100.ar.1.7
Patrociniũ licet vẽdere & iustũ cõsiliũ nõ aũt uerum iudiciũ, s. solum nec uerũ testimoniũ, qa ad hæc tenetur iudex & testis, non aũt aduocatus uel iurisperitus, iõ esset simonia in cã spirituali non autem in causa seculari.q.100.ar.3.3
¶Paruificẽtia est uitiũ oppositũ magnificẽtiæ & est circa magnos sumptus, & iõ ẽ min⁹ uitiũ q̃ illiberalitas.q.135.art.1
¶Patientia dicitur dupliciter, habitus.s. & delectatio in actu q̃ primo est uirtus, secundo est fructus.q.136.ar.1.3
Patiẽtia ẽ uirtus conseruãs bonũ rõis cõtra tristitiã.q.136.ar.1
Pati tristitia ad malum finem non est propria patientia, sed est duritia.q.136.ar.1.2
Patientia non est potissima uirtus, sed est inferior omni uirtute Theologica & cardinali.q.136.ar.2
Ad patientiã ptinet longanimitas & constantia inquantũ dilatio boni q est longanimitas & labor in continua executione boni habent rationem mali contristantis.q.136.ar.5
Patientia est radix & custos uirtutum solum remouendo prohibens.q.146.ar.2.3
Patiẽtia ut uirt⁹ nõ põt hĩri sine charitate & gratia.q.136.ar.3
Patientia est in concupiscibili subiectiue.q.136.ar.4.2
Patientiæ actus in patria non est sustinere sicut est in uia, sed est frui bonis acquisitis per eam.q.136.ar.1.1
¶Pauperes habentes simul sufficiens prandium tenentur ieiunare non autem si paulatim.q.147.ar.4.4
¶Paulus. An Pauli anima in raptu fuerit separata a corpore, licet probabilius sit quod non.q.175.ar.6

Universidad de Deusto Biblioteca

Paulus in raptu fuit beatus secundum actum non autem secundum habitum, & ideo simul tunc in eo non fuit actus fidei, fuit tamen simul in eo fidei habitus, q.175.ar.3.4
Paulus post raptum fuit memor eorum quæ uiderat in diuina essentia per species relictas ex hoc, q.175.ar.4.3
Paupertas uolūtaria non est pfectio sed instrm eius, q.184.3.4
Paupertas voluntaria est efficax exercitium perueniendi ad pfectionem charitatis, q.186.ar.3.4
Parentibus non licet ingredi religionem, nisi prouiso quòd filij educari possint, q.185.ar.6
¶Peccatum grauius secūdum genus est minus graue secundū circunstantias, q.10.3
Pctm ex malitia i. ex electione mali ē pctm i spūmsanctū, sed ex ignorātia i filiū & ex infirmitate uel passiōe i pfem, q.14.2.
Pctm nō oē ex malitia ē pctm in spūmsanctū, sed tm ex malitia quæ est cum contemptu impedientium peccatum, q.14.ar.1
Peccatum in spiritumsanctū est generale ratione habitus, sed est spirituale ratione contemptus, q.14.ar.1.3
Peccatum in spiritumsanctum est irremissibile exponitur tripliciter a doctoribus, q.14.ar.3
Peccatum in spiritumsanctum est desperatum ex parte peccantis non autem ex parte Dei, q.14.ar.3.1
Peccare ex inclinatione habitus proprie non est peccare in spiritumsanctum nisi ampliando uocabula, q.14.ar.4
Pctm præcedens impedit ne aliqs corripiat alterum tripliciter scilicet ratione indignitatis scandali & superbiæ, q.33.ar.5
Peccare cū pposito pseuerādi in pctō cū spe ueniæ ē præsumptio, non aūt si fit cū pposito pniēdi, sed alleuiat, q.21.2.3
Peccatores sunt odio habendi ex peccato diligendi ex charitate, & natura, q.25.ar.6
Peccatores diliguntur ex charitate non ut uelimus quæ ipsi volunt sed ut ipsi uelint quæ nos uolumus, q.25.ar.6.4
Peccantes amant seipsos secundum corruptionem exterioris hominis, boni autem non sic se amant, q.25.ar.7
Pctōres inquātū existimāt se bonos, sic aliqd participāt de amore sui nec tñ est uera dilectio sed apparens, q.25.ar.7.3
Peccatores in hac uita habent possibilitatem perueniendi ad beatitudinem æternam, quod non habent Dæmones & damnati, ideo illi sunt charitate diligendi, q.25.ar.11.2
Peccatum infectiuum aliorum ut hæresis & fornicatio uel cedens in damnum aliorum ut furtum & homicidium debet denunciari sine admonitione, q.33.ar.2
Pctōres sunt bñ cōsiliatiui ad aliquē finē malū ad aliqd particulare bonum, nō aūt ad finē bonū totius uitæ, q.47.ar.13.3
¶Per penitentiam restituitur prudentia infusa non tamē prudentia acquisita, sed tollitur habitus contrarius in quo proprie consistit peccatum imprudentiæ, q.53.ar.1.3
¶Pœna mortis nō infligitur pñt p furto nisi rōne grauis circūstantiæ, ut patet de sacrilegio peculatu, & plagio, q.66.ar.6.2
Perdēs uirginitatē quā uouerat tenet facere qd pōt i. cōtinere, & pēnitere si pdidit ex culpa sua & similiter in alijs, q.88.3.2
Peccatum contra naturam est leuius idolatria sed ponitur cōueniens pœna eius quia est manifestum, q.94.ar.3.3
Periurium habet principaliter naturam & speciem a falsitate, secūdario a defectu iustitiæ, tertio a defectu iudicij, q.98.ar.1
Periuriū oē sup est peccatū contrariū religionem, q.98. artic.2
Periurium semper est peccatum mortale licet ex ioco sit uel ex lapsu linguæ si perpendit qui iurat, q.98.ar.3
Periurus est qui iurat uerum putans esse falsum & qui iurat falsum quod putat esse uerum, q.98.ar.3
Periurium promissorium est infame ipso iure, assertorium uero per sententiam tantum, q.98.ar.3.2
¶Permutatio uel transactio beneficij ecclesiastici sine licentia est simonia, q.100.ar.1.5
¶Perseuerantia est in ratione bene considerata stabilis & ppetua mansio, q.28
Perseuerantia est uirtus specialis hñs speciale obiectum s. opus laboriosum ut tollabile diuturnitatis, q.137.ar.1
Perseuerātia ut est uirtus moderatur aliquas passiones s. timorē fugationis aut defectus pp diuturnitatem non aūt perseuerantia de qua loquitur philosophus, q.137.ar.2.2
Perseuerantia dicitur tripliciter, q.137.ar.1
Perseuerantia ut est habitus mentis quo statur contra tristitias & ut est propositum perseuerandi fuit in Adam, non aūt ut est continuatio boni vsque in finem uitæ, q.137.ar.4.2
Perseuerantiæ proprium est persistere in bono usque in finem ex propria intentione finis, sed hoc conuenit cuilibet uirtuti inquantum est habitus, q.137.ar.1.5
Perseuerantia est pars annexa fortitudini, q.137.ar.3
Perseuerantia conuenit in materia cū temperantia s. circa delectationes tactus, sed magis cōuenit cū fortitudine & principaliter in mō inquātū firmat contra difficultatem diuturnitatis, q.137.ar.2.1
Perseuerātia nō est in appetitu sensitiuo sed in rōne, q.53.5.3.
¶Pertinacia. Pertinax secūdum Isidorum est qui tenet imprudenter suum propositum quasi omnino tenax, q.138.ar.2
Pertinax assimilatur incontinenti & quia nimis appetit aliquā delectationem & fugit tristitiam, q.137.ar.2.1
Pertinacia opponitur perseuerantiæ secundum excessum mollities autem secundum defectum, q.138.ar.2
¶Peccatum Adæ fuit superbia, q.163.ar.1
Peccatum Adæ habuit multas deformitates puta superbiam, inobedientiam gulam & alia huiusmodi, q.163.ar.1
Peccauit Adā principaliter appetendo similitudinē Dei qtū ad scientiā boni & mali, secūdario quātū ad ptātē operādi scdm propriā uirtutē ad beatitudinē consequendam, q.163.ar.2
Peccatum Adæ fuit grauius nostris secundum circunstantiam personæ, non autem secundum speciem, q.163.art.3
Peccauit Eua grauius quàm Adam, q.163.ar.4
Pœna mortis in præsenti non infligitur pro quolibet peccato mortali, sed tantum pro peccato inferente damnum irreparabile, uel pro horribili deformitate, q.108.ar.3.2
Peccata rōne solius intētionis excusant p ludū, nō aūt pctā ex sua spē, sed reddūt ludū obscœnū & flagitiosum, q.168.ar.3.1
Perfectio dī tripliciter, scdm nā spi & simpliciter, q.161.ar.1.4
Perfectione adueniente non manet imperfectum quando est ratione eius, q.4.ar.4.1
Perfectus aliquis dicitur dupliciter. s. habendo perfectionē & statum eius, q.4.ar.4
Ad perfectionis statum requiritur obligatio perpetua ad seruitutem Dei cum aliqua solemnitate, q.184.ar.4
Perfectio charitatis triplex s. ex parte diligibilis, diligentis, & p exclusionem repugnantis, prima conuenit soli Deo, secunda beatis, tertia uiatoribus, q.184.ar.4
Perfectio charitatis ex parte diligentis s. secundum actum, studium, & habitum, q.184.ar.2
Perfectioni cōuenit aliqd tripliciter s. essentialiter ut obseruantia præceptorū charitatis, cōsequēter ut cōsilia, & instrumentaliter ut paupertas continentia & huiusmodi, q.184.ar.3
Perfectio uitæ Christianæ simpliciter attendiť secūdū charitatē, sed secundū quid secundum alias uirtutes, q.184.art.1
Perfectio uitæ essentialiter consistit in præceptis sed instrumētaliter in consilijs, q.184.ar.3
Perfectio uitæ principaliter & p se cōsistit in interioribus, præcipue in charitate, sed secūdario & p accñs in exterioribus in uirginitate & paupertate & hoc tripliciter, q.186.ar.7.1
Ad perfectionem tendere quilibet tenetur ex præcepto nō autem tenetur esse perfectus, q.186.ar.2.2
Perfecti debent tolerare iniurias proprias scdm præparationē animi nō aūt cōes Dei proximi uel status, q.108.ar.1.2
Perfecti debent resistere detractoribus suis, q.72.ar.3
Petens demittas ubi non est consuetudo peccat, q.87.ar.1.5
Perfectis licet sua repetere uel si dare sicut ē imperfectis, q.143.8
Perfectio religionis integratur ex tribus uotis, q.186.ar.7
Per ingressū religiōis hō tota p se mācipat Dei obsēquio, q.186.2.3
¶Pietas a uulgo sumiť pro actibus misericordiæ quia Deus testatur hos actus sibi fieri & ex hoc De' dī pius, q.101.art.1.2
Pietas est specialis uirtus, q.101.ar.1.2
Pietas principaliter est ad parētes & ad ptriam in qbus includūtur omnes consanguinei ciues & amici patriæ, q.101.ar.1.1
Pietas exhibet cultū debitū parentibus & patriæ, religio autem Deo, quia ei hō est maxime debitor post Deum, q.101.ar.1
Pietas debetur Deo quia cultus parentum includitur in cultu Dei sicut minus in maiori, q.101.ar.1
Pietatis opera non dēt prætermitti propter religionē nisi impediant ea, quia iam non essent opera pietatis, q.101.ar.4
Pertractare opera & negocia secularia in auxilium indigentiū & miserorum est religiosum, q.187.ar.2.2
Pietatis donū ē habitus quo hō ppte mobilis ē a spiritu sācto, ad hndū filialē affectū ad deū ut ad prem, q.121.ar.1
Pietas ut donum colit patrem Deum, sed ut uirtus colit patrē carnalem, q.121.art.1
Pietas ut donum colit Deum & consequenter quæ Dei sunt s. sanctos sacram scripturam, & pauperes, q.121.ar.1.3
Pietatis uirtute religio est potior, sed est inferior dono pietatis, q.121.ar.1.2
Pietas & timor Dei manifestant fidē & sapientiam, q.45.ar.1.3
Pietatis doni actus in patria est honor Dei & honor sanctorū adinuicem, q.121.ar.1.3
Pluries comedens in una die per modum cibi soluit ieiuniū, non autem si fiant per modum medicinæ, q.147.ar.6
Post Deum homo plus se amat quàm alium, q.16.ar.13
Potestas spūalis duplex, s. sacralis & iurisdictionis, prima manet in hæreticis & schismaticis secūdū essentiā non autem secundū vsum
vsum, ideo possunt ordinare & consecrare, non autem absoluere vel excommunicare & huiusmodi, q.39.ar.3
¶Possessio rerum exteriorum quo ad vsum est homini naturalis non autem quo ad naturam earum, q.66.ar.1
¶Possidere aliquid quasi proprium est licitum & necessariū triplici ratione s. solicitudinis ordinis & pacis, q.66.ar.2
¶Possessionum communitas dī esse de iure naturali, quia diuisio earum est secundum ius humanum tantum, q.66.ar.2
Possessiones q sint distinctæ, optimum est, sed vsus partim sit communis & partim per voluntatem possessorum communicetur, sicut statutum est in lege veteri, q.66.ar.2
¶Potus quicunque etiam aqua soluit ieiunium naturæ, quia aliquo modo nutrit non autem ieiunium ecclesiæ, nisi fiat in fraudem, q.147.ar.6.2
¶Pōtifex summus sol' hēt authoritatē cōdēdi simbolū, q.1.10
Pretium rerum uenalium consideratur secundum usum hominis non autem secundum gradum naturæ, q.77.ar.2.3
Præcepta diuersa legis possunt referri ad diuersa motiua prima, & ad unum motiuum primum, q.5.ar.3.3
Præcepta immediate sunt data in lege antiqua præsupposita fide unius Dei, q.16.ar.1
Præceptum in lege domini nō datur de fide simpliciter, sed de quibusdā credendis quia fides præcedit præcepta, q.16.art.1
Præcepta prohibitiua respiciunt peccata quæ corrumpunt uirtutem, q.16.ar.1.3
Præcepta non dabantur de instructione sacerdotis, quia scientia erat indubiter annexa officio sacerdotis, q.16.ar.2.3
Præceptum est in dormiente. i. vadens dormitum de præceptis domini meditatur, q.16.ar.2.4
Præcepta diuinæ legis quædam sunt præambula legi sicut præcepta de fide & spe, & quædam de substantia legis, q.22.ar.1
Præceptum de spe non potuit dari nisi per modum promissionis, sed postea præcipiendo, q.22.ar.1
Præceptum in lege Dei non datur contra desperationem quia intelligitur in præcepto spei, sicut dehonoratio parentū intelligitur in quarto præcepto, q.22.ar.1.3
Præcepta dantur in lege Dei de timore filiali non autem de seruili sed tantum ponuntur comminationes, q.22.ar.2
Præceptū nō datur in lege Dei cōtra pṡumptionē quæ opponit magnanimitati, qa intelligiť in pcepto timoris, q.22.2.3
Præceptum maximum datur de charitate, q.44.ar.1
Præcepta de dilectione Dei & proximi sunt prima & primo intenta, alia uero secunda & finis secundarius, q.44.ar.1
Præcepta charitatis sunt duo explicite & unum implicite, quia unum includitur in alio, q.44.ar.2
Præceptū charitatis non numeratur inter pcepta decalogi, qa omnia alia in eis includuntur, & ad hæc ordinantur, q.44.1.2
Præcepta spālia danť de effectib' charitatis s. de gaudio pace & similiter cōtra opposita charitati odiū, inuidiā &c. q.44.2.3.3
Præceptum de dilectione Dei exponitur, q.44.ar.5
Præceptum nullum datur de dilectione sui uel corporis proprij, quia hæc semper manent & includuntur in dilectione Dei & proximi, q.44.ar.3.1
Præceptum de dilectione Dei perfecte impletur in patria tantum, sed imperfecte in uia, q.44.ar.6
Præceptum de dilectione proximi conuenienter traditur quia tangit rationem dilectionis & modum, q.44.ar.7
Præceptum datur in lege Dei de confessione fidei & de doctrina eius, q.16.ar.1.4
Præceptū conuenienter datur in lege Dei de intellectu & scientia quo ad doctrinā, usum, disciplinā & memoriā, q.16.ar.2
Præcepta de temperantia conuenienter dantur in lege Dei & de virtutibus annexis ipsi temperantiæ, q.170.ar.1
Præceptum de solutione decimarum, quo ad sustentationē ministrorū Dei est morale & iuris naturalis, sed quo ad certū numerū est iudiciale, sed quo ad significationē ei' ē cerimoniale, & quo ad Christianos ē pceptū ecclesiæ positiuū, q.87.1
Præceptum de decimis continetur in doctrina Christi & Apostolorum quantum ad id quod est morale tñ, q.87.ar.1.2
Præceptum proprie importat rationem debiti, q.122.ar.1
Sub pcepto nō sunt oīa quæ sub lege continentur, q.186.ar.9.2
Præceptum duplex s. obligans singulos de cōmunitate uel cōmunitatem, q.152.ar.2.1
Præcepta affirmatiua non distinguuntur a negatiuis quando in se includunt, q.62.ar.8.1
Præcepta negatiua legis prohibent actus pctōrū qui sunt secundum se mali, nec vnquā ullo mō aliquo tpe uel loco, possunt bene fieri, affirmatiua sunt de actibus uirtutum, q.33.ar.2
Præceptorum diuersitas non signant diuersitatem habituum sed diuersitatem actus, quia non dantur de habitibus uirtutum sed de actibus earum, q.44.ar.2.1
Præcepta affirmatiua obligant sp sed non ad semper negatiua uero obligant vtroque modo, q.140.ar.2.2
Præceptum affirmatiuum hēt annexū negatiuum, q.44.ar.3.5
Præcepta Dei sūt d eo q̄ ē d necessitate salutis scdm seipsa quolibet casu obseruari dēnt nō aūt pcepta ecclesiæ, q.147.a.4.3
Præcepta decalogi sunt quasi prima & communia legis principia per se nota, q.122.ar.1
Præcepta decalogi sunt quæ statim ex primis principijs uel ex fide innotescunt hominibus, q.122.ar.1
Præcepta prima cōissima legis naturæ nō numerantur inter pcepta decalogi nec ea q diligēti inquisitione indigent, q.56.a.1
Præceptum tertium mistice & literaliter potest exponi & partim erat morale & partim cerimoniale, q.122.ar.1
Præcepta prima tria sunt de actionibus religionis, quartum est de pietate, cætera uero de iustitia cōmuniter dicta, q.122.2.1.
Præcepta q̄ inducūt ad obseruātiā legis pṡupponūt legē, ideo non possunt esse prima nec ponuntur in decalogo, q.170.ar.2.1
Præceptū de faciēdis sufficit i his ad q tenet hō ex rōne, in qbus intelligitur etiam prohibitio [illegible], q.22.ar.1.1
Præcepta danť de fortitudine & partib' ei' in lege Dei, q.140.1
Præcepta legis diuinæ danť de fortitudine & de alijs uirtutib' secundū q conuenit ordinationi mentis in Deū, q.140.ar.1
Præcepta negatiua conuenienter dantur in lege Dei contra uitia opposita temperantiæ & partibus eius, q.170.ar.2
Præcepta dantur in lege Dei de pseuerantia & patientia nō aūt de magnanimitate & magnificētia, sed danť cōsilia, q.140.2.2
Præcepta cerimonialia erant figuralia primo & per se iudicialia autem ex consequenti tantum, q.87.ar.1
Præcepta legis humanæ diuersificantur secundum diuersitatem communitatum, q.140.ar.1
¶Perfectius naturaliter ex parte agentis est prius, imperfectius uero ex parte materiæ, q.1.ar.7.3
¶Prælati ecclesiarū nō hñt sup infideles ptātē quo ad pœnā spūalē eis infligēdā, hñt tñ quo ad pœnam temporalem, q.10.ar.9.1
Prælato non est obediendum contra præceptum Dei, aliās præcipiens & obediens peccant, q.33.ar.7.5
Prælatus nō dēt pcipere ut reueleť sibi pctm secretum, q.33.7.5
Prælatus si iniuste concedit res ecclesiæ debent restitui ecclesiæ ut deueniant ad successorem eius, q.62.ar.5.5
Prælat' si dispēsat sine apparēti cā i uotis, dispēsatio plati si excusat nouēt i manifestis a culpa sicut si plat' dispēsaret cū aliquo sup uoto d ingressu religionis nulla apparēte cā, q.88.ar.2
Prælati dēnt abstinere a multitudine præceptorū, q.105.ar.1.3
Prælatus non est dominus sed dispensator, non in destructionem, sed in ædificationem, q.88.ar.12.2
¶Præsumptio malo dicit immoderātiā spei dupliciter s. sup. uires ppriaS & cōtra iustitiā Dei, prima opponiť magnanimitati, secūda est pctm in spūmsctm, ideo grauior est quā prima, q.21.ar.1
Præsumptio aliqñ sumitur in bonum aliqñ in malo, q.21.art.1.1
Præsumptio secunda est minus pctm q̄ desperatio, q.21.ar.2
Præsumptuosus peccat non æstimando misericordiam Dei nimis, sed contemnendo iustitiam eius, q.21.ar.2
Præsumptio magis opponitur spei q̄ timori, quia spei cōtrariatur ratione propter differentiæ, timori uero ratione generis, & contrarietas ad timorem est apparentior, q.21.ar.3.3
Præsumptio secunda procedit ex nimio amore sui, q.21.ar.1.2
Præsumptio prima oritur ex inani gloria, secunda autem ex blasphemia, q.21.ar.4
Præsumptio prima opponitur magnanimitati secundū excessum licet appareat esse secundum defectum, inquantū est aliquando de minimis quæ magna uidentur, q.130.ar.1
Præsumptio secunda opponitur charitati uel potius dono timoris, q.130.ar.2.2
¶Proxim' sicut pōt dupliciter timeri ita pōt dupliciter amari, pp id quod in ipso & propter quod Dei est, in ipso, q.25.ar.1
Proximus non habet æqualiter bonitatem Dei sicut Deus, & ideo non est æqualiter diligendus, q.26.ar.2.3
Proximum magis debemus diligere quantum ad salutem animæ quam corpus proprium, q.26.ar.5
Proximi sicut magis debent' coniūcti, ita a nobis ex charitate sūt magis diligēdi scdm effectū & scdm affectum, q.26.ar.6
Proximi non omnes æqualiter se habent ad Deum, sed quidā sunt propinquiores charitate quidā remotiores, q.26.ar.6.2
Propinquiores debent plus amari quàm meliores firmius & multiplicius, q.26.ar.7
Propinqui sunt a nobis odibiles, non quia propinqui, sed quia impediunt nos a Deo, q.26.ar.7
¶Præsumere se eē meliorē plato simpliciter vr ee superbiæ, sed se esse meliorē plato quo ad aliqd nō est pṡumptuosū, q.33.4.3
¶Prudentia dicitur quasi porro uidēs i. procul uidens, q.47.ar.1
Prudentia non est tantum in intellectu sicut scientia & ars, sed habet aliquid in appetitu i. rectitudinem, q.47.ar.1.2
Prudentia est tantum in ratione practica subiectiue, q.47.ar.2

Universidad de Deusto Biblioteca

Prudens secundum quid est qui bene ratiocinatur ad aliquem finem, simpliciter autem qui ad totam uitam, q.47.ar.4.2
Prudentia si sola cõsiderat uniuersalia, sed et singularia, q.47.a.3
Prudentia nõ cõsistit in sensu exteriori sed in sensu interiori, nõ principaliter sed per applicationẽ ad opus, q.47.art.3.3
Prudentia simpliciter dicta est uirtus non improprie, sicut uirtutes intellectuales sed proprie, q.47.ar.4
Prudentia est amor quia ab eo mouetur ad actum non autem essentialiter, q.47.ar.1.1
Prudentia non est circa causam altissimam simpliciter sed circa bonum humanum, q.47.ar.2.1
Prudentia proprie non est de fine sed de his quæ sunt ad finẽ, q.47.ar.1.2
Prudentia est uirtus specialis propter specialem rationem formalem obiecti, q.47.ar.5
Prudẽtia est nobilior cæteris uirtutibus moralibus, q.47.ar.6.3
Prudentia hominis non est omnino certa propter uariabilitatem singularium sed ut in pluribus, q.47.ar.3.2
Cum per Prudentiam aliquid recte agimus ad finem alicuius uirtutis moralis ille actus est principaliter illius uirtutis ad cuius finem ordinatur, q.33.ar.1.2
Prudentia ponitur in diffinitione uirtutum moralium, quia dependent ab ea, q.47.ar.5.1
Prudẽtia adiuuat oẽs uirtutes & in oĩbus operatur, q.47.ar.5.2
Prudentia est inuentiua medij in uirtutibus moralib. q.47.a.7
Prudentia se habet ad bonum priuatum & ad bonum commune, i. se extendit ad regimen sui & multitudinis, q.47.ar.10.
Prudentiæ nomen sumitur a prudentia sicut a principaliori eius parte, quia omnia requisita ad prudentiam necessaria sunt ut aliquid ordinetur in finem, q.49.ar.6.1
Prudentiæ species sunt tres secundum tres fines, s. monastica, iconomica, & politica, q.47.ar.11
Prudentiæ species sunt quinque, monastica iconomica, politica, militaris & regnatiua, q.48
Prudentia nõ est in seruis & subditis secundum q hmõi, sed inquantum conueniunt eos regere se per rõnem, q.47.ar.12
Prudentia non est per se in peccatoribus, sed tantum eius falsa similitudo, q.47.ar.13
Prudentia magis repugnat peccato ꝙ fides ꝗuis fides sit nobilior ipsa prudentia quantum ad obiectum, q.47.ar.5.2
Prudentia infusa est in omnibus existentibus in gratia sed prudentia acquisita non est in iuuenibus, q.47.ar.14
Prudẽtia n est a natura nisi que ad pricipia eius q sũt nobis magis cõnaturalia ꝙ pria pricipia speculatiõis, q.47.ar.15
Prudentia non conuenit brutis nisi Metaphorice, i. inquãtum naturali instinctu aguntur sagaciter, q.47.ar.15.3
Prudentia amitti potest per passionem non autem per obliuionem licet per eam impediri possit, q.47.ar.16
Prudẽtia triplex i. falsa, imperfecta & perfecta, prima est ad malũ, secũda ad finẽ particularẽ, tertia ad uerũ & ultimũ finẽ, q.47.13
Prudentia determinat circunstantias, sed illæ perficiunt uirtutes morales, q.49.ar.7.2
Prouidentia importat rerum quendam alicuius distantis ad quod ea quæ sunt in præsenti ordinanda sunt, q.49.ar.6
Prouidentia Dei se extendit ad necessaria non autem prouidẽtia hominis, q.49.ar.8.2
Sicut ad prouidentiã pertinet prospicere id quod est per se cõueniẽs fini, ita ad circunspectionẽ pertinet cõsiderare an sit conueniens fini secundum ea quæ circumstant, q.49.art.8.3
Præcipitatio directius opponitur eubuliæ q tarditas superflua ꝙ habet quandam similitudinẽ consilij, q.53.art.3.3
Præcipitatio est operatio per impetum uoluntatis uel passionis sine prudentia & passionis eius, q.53.ar.3
Præcipitatio est speciale peccatum propter specialem actum rationis qui prætermittitur, s. consilium licet possit inueniri in quolibet genere peccatorum, q.53.ar.1.2
Præcipitatio cõtrariatur dono consilij & prudẽtiæ, q.53.ar.3.1
¶Prudẽtia carnis est qua qs ponit finẽ suũ bona carnis, q.55.1
Prudentia carnis est peccatum mortale, q.55.ar.1
Prudentia carnis est triplex, sicut tentationes sunt triplices, mũdi, carnis, & diaboli, q.55.ar.1.3
Prudentia carnis secundum rationem particularem prudentiæ est peccatum ueniale, q.55.ar.2
Prudentia carnis non est peccatum in spiritum sanctum, q.55.ar.2.2
Prudentia carnis & astutia cum dolo & fraude maxime oriuntur ex auaritia, q.55.ar.8
¶Principes tenentur restitũe si latrones increscãt, qa reddituus quos habent sunt quasi stipẽdia ut cõseruẽt iustitiã, q.62.art.7
¶Primitiæ erãt de præcepto cerimonialia quo ad determinationem, in communi uero de iure naturali nunc aũt de præcepto ecclesiæ secundum consuetudinem patriæ, q.86.ar.4
Primitiarũ quãtitas non fuit determinata in lege quia erant g modum oblationis de cuius ratione est esse uoluntarium, & ideo aliqui dabant quartam partem alij sexagesimam, sed nunc statur consuetudini patriæ, q.86.ar.4.3
Primitiæ pertinent ad quoddam genus oblationũ in usum sacerdotũ in recognitionẽ beneficij Dei, s. fructuum terræ & debet esse aliquid præcipuum de fructibus terræ, q.86. ar.4
Primitiæ sunt signa præteriti beneficij Dei, scilicet terræ promissæ Israel & tot humano generi sed cerimonialia erant propriæ signa futuri, q.86.ar.4.1
Pro spiritualibus dare uel accipere aliquid quasi pretium, itẽ prophetia, oratione, officio & hmõi actib. spũalibus est simonia nõ aũt accipere ꝑ sustẽtatione scdm ordinationem ecclesiæ uel consuetudinem approbatam, non exigendo ab inuitis per subtractionem spiritualium sed per superiorem, q.100.ar.3
¶Prodigalitas opponitur auaritiæ licet quandoque secundum diuersa sint in eodem, q.119.ar.1
Prodigalitas est circa passiones pecuniæ sicut deficiens non autem sicut superabundans in eis, q.119.ar.1.1
Prodigus non semper abundat in dando propter uoluptates, circa quas est intemperantia, q.119.ar.1.3
Prodigalitas semper est peccatum non principaliter propter quantitatem, sed propter inordinationẽ dandi quibus non debet dari & propter quæ & sicut debet, q.119.ar.2
Prodigus peccat in se & in proximum & præcipue clerici consumentes bona pauperum, & similiter auari, q.119.ar.3.1
Prodigalitas opponitur liberalitati, q.119.ar.1
Primi parentes senescendo inceperunt mori prima die qua peccauerunt licet postea multum vixerint, q.164.ar.1.8
Profectus cognitionis dupliciter: ex parte docentis & ex parte addiscentis, q.1.ar.7.2
¶Presbyteri curati & Archidiaconi possunt sine licentia ingredi religionem, q.189.ar.7
¶Professi in religione mortui sunt mundo, & uiuunt Deo, unde non sunt reuocandi ad uitam humanam occasione cuiuscunque euentus, q.88.ar.11.1
Professus non debet exire religionem ut parẽtibus subueniat, sed procuret eis sicut potest cum licentia, q.101.ar.4.4
Prophetia non est habitus nec qualitas permanens, sed ut passio transiens, q.171.ar.2
Prophetia est diuina inspiratio rerum immobili ueritate denuntians futura, secundum Cassiodorum, q.171.ar.3
Prophetia primo & principaliter cõsistit i cognitione, iõ dr a fanos, scilicet cõsistit i loquutione, iõ dr a phari, tertio cõsistit in operatione miraculorũ ad confirmationẽ eius, q.171.ar.1
Prophetia hãt duo, s. repræsentationẽ & iudiciũ de uisis, qd est principalius & cõplementum eius sine quo non est, q.173.ar.1
Prophetia requirit lumen supernaturale intellectuale, q.171.ar.2
Prophetia requirit inspirationẽ quoad mẽtis eleuationẽ & reuelationem quoad perceptionem diuinorum, q.171.ar.1.4
Prophetia requirit maximam mentis eleuationem ad contemplationem spiritualium, q.171.ar.4
Prophetia requirit bonitatẽ morũ quo ad refrenationẽ passionum & remotionem occupationum exteriorum, q.172.ar.4
Prophetia non requirit dispositionẽ naturalẽ, quia Deus simul remouet indispositionem disponit & perficit, q.172.ar.1
Prophetia potest haberi sine charitate & sine gratia gratum faciente, q.172.ar.1
Prophetiæ obiectum est illud quod est in cognitione diuina supra facultatem humanam, q.174.ar.1
Prophetia est de omnibus sed primo & principaliter est de futuris contingentibus, secundo de existentibus supra uniuersalẽ cognitionem hominũ, tertio respectu alicuius, q.171.a.3
Prophetia ẽ principaliter de futuris nõ aũt de pteritis nisi aliqñ, iõ tñc inferiorum aliqua quæ excedunt historiã, q.171.ar.3
Prophetabilia ea sunt nõ cognoscibilia ab homine nisi p reuelationẽ Dei, sed ẽ ꝓunciatio sapiẽtiæ & fidei & interpretationẽ sermonũ possunt naturaliter cognosci ab hõie, q.171.3.2
Prophetæ non uident omnia prophetabilia, sed tantum ea quæ sibi specialiter reuelantur, q.171.ar.4
Prophetia aliqua ẽ de præterito sicut in Genesi, & in aliqua ponitur præteritũ pro futuro ꝑp certitudinẽ prophetiæ, q.171.ar.3
Prophetia non uident Deum per essentiam, q.171.ar.2
Prophetæ uidẽt i speculo æternitatis seu recipiẽtiã siue in libro præscientiæ Dei causaliter non autem formaliter, q.173.art.1
Prophetia hẽt certissimã & distinctã cognitionẽ de uisis p spiritũ ꝓpheticæ nõ aũt de habitu per instinctum Dei, q.171.ar.6
Prophetiæ nullo modo potest subesse falsum sicut nec præscientiæ Dei, q.171.ar.6
Prophetia propriæ cognoscit se moueri a Deo ad aliquid existimandum uel significandum uerbo uel facto, non tamẽ omnia quæ per hoc intendit Deus, q.173.ar.4
Prophetia simpliciter dicta i. sup. uniuersalẽ cognitionẽ hominũ non potest esse a natura sed tñ ex reuelatione Dei, prophetia uero secundum quid, idest de aliquibus in suis causis potest esse a natura, sed fallibiliter, q.172.ar.1
Prophetia & aliæ illuminationes & reuelationes fiunt nobis a Deo mediantibus angelis, q.172.ar.2
Prophetia illustratione actuali cessante aliquis dicitur propheta ex deputatione Dei & ex habilitate remanente ad facilius illustrari, q.171.ar.2.2
Prophetiæ finis est manifestatio alicuius ueritatis existentis supra hominem, q.174.ar.2.2
Prophetia secundum quid potest esse a Dæmonibus, non autẽ prophetia simpliciter, q.172.ar.5
Prophetia Dæmonum nõ fit per illuminationes ut diuina, sed per uisionem imaginariã uel sensibilem, nec est semper uera sicut prophetia diuina, q.172.ar.5.2
Prophetiæ Dæmonum quandoque dicunt uera ex inspiratione diuina & aliquando per Dæmones, q.172.ar.6
Prophetiæ species triplex, comminationis, prædestinationis & præscientiæ, q.174.ar.1
prophetia fit dupliciter, s. per influxum luminis tantum & per species impressas uel aliter ordinatas, q.173.ar.2
Prophetiæ modus triplex secundum triplicem potentiam cognoscitiuam, s. secundum oculos, secundum spiritum imaginarium & secundum intuitum mentis, q.174.ar.1.3
Prophetis repræsentant aliqui quadrupliciter, s. sensu exteriori, ut Daniel uidit scripturã in pariete, & Samuel audiuit uerba, uel per formas in imaginatione diuinitus impressas sicut Isaias uidit similitudines coelorum, uel formas diuinitus ordinatas sicut Hieremias uidit ollam accensam uel p spẽs intellectu sicut sciẽtia infusa Salomoni & Apostolis, q.173.a.2.
Prophetiæ modus sextuplex, q.174.ar.1.3
Prophetiæ gradus imaginaria distinguitur quadrupliciter, s. per somnium & uigiliam per signa si loquens uidetur uel non si secundum dignitatem apparentis, q.174.ar.3
Prophetiæ gradus impropriæ dictæ dupliciter, s. infimus, i. secundum operationem exteriorem ut Sanson, & uisio de naturalibus ut Salamon, q.174.ar.3
Prophetiæ actus duplex, s. principalis, idest uisio, & secũdarius, idest denunciatio, q.171.ar.2
Prophetæ ueri tripliciter differunt a falsis prophetis, s. agente, fine, & certitudine, q.171.ar.6.ẽ
Prophetia prædestinationis semper impletur non autem prophetia comminationis, q.171.ar.6.2
Prophetiæ omnes sunt eiusdem speciei, quia s. sunt per unum formale, s. per lumen diuinum, q.171.ar.3.3
Prophetia est simpliciter excellentior dono linguarum triplici ratione, q.176.ar.2
Prophetia intellectualis uisionis est nobilior quàm imaginaria nisi respectu reuelandi per similitudinem corporalem, qa tunc est econuerso, q.174.ar.2
Prophetia magis dicitur de imaginaria quàm de intellectuali, q.174.ar.2.3
Prophetia imaginaria de spirituali ueritate est nobilior intellectuali de cognoscibilibus humana ratione, q.174.ar.2.3
Propheta quãto est uicinior Christo, tanto est maior & magis posterior, licet i quolibet statu prima sit maior al[illegible], q.174.a.6
Prophetia idem non est semper in eodem gradu prophetiæ, sed quandoque in maiori, quandoque in minori, q.174.ar.3.2
Prophetia Dauid et propinquitatem tangit ad uisionẽ Moysi maiorẽ, quo ad cognitionẽ diuinitatis, sed econuerso i cognoscẽdo & exprimẽdo mysteria incarnationis Christi, q.174.ar.4.1
Prophetia non conuenit Deo nec beatis nec angelis, q.173.ar.1
Prophetia fuit in Christo inquantum uiator, q.174.ar.5.3
Propheta est ille cuius tantum intellectus illuminatur ad iudicandum uisa ab alij, sicut Ioseph & Daniel, q.173.ar.2
Propheta non est proprie ille cui ostenduntur similitudines sine lumine intelligentiæ, sicut Pharao, Nabuchodonosor, uel Balthasar, q.173.ar.2
Prophetæ fuerunt omni tempore in nouo testamẽto, q.174.ar.6
Prophetiæ incæperunt scribi per Isaiam & Oseæ, quando Roma condita fuit, q.174.ar.6.1
Prophetæ fuerunt maxime in abundantia ipse Regũ, quia tũc populus erat liber, iõ instrui debat de agendis, q.174.ar.6.2
¶Puer ante pubertatem potest recipi in religione de consensu parentum, sed postea etiam eis inuitis, q.189.ar.5
Pueri non tenentur ad ieiunia ecclesiæ quãdiu sunt in statu augmenti qd ut in pluribus est in fine tertij septennij, sed tamen dẽbent in eis cõdm modũ ætatis, in quoque in magna tribulatione iubentur pueri & bruta ieiunare, q.147.ar.4.2
¶Pusillanimitas põt tripliciter considerari, s. secũdũ se, ex causa eius, s. ignorantia timore pigritia & ira, & ex effectu eius, scilicet subtrahendi, sic primo mõ opponitur directe magnanimitati, secundo solicitudini, tertio similiter, q.133.ar.2
Pusillanimitas secundum defectum opponitur humilitati inquantum applicat animum ad uilius ꝙ decet, sed directius opponitur magnanimitati, quia fugit magna, q.133. art.1.1
Pusillanimitas est contraria magnanimitati secundũ defectũ: præsumptio aũt secũdũ excessum, iõ utraq; ẽ pctm, q.134.art.1
Pusillanimitas est pctm mortale & quãque ueniale, q.133.ar.1.2
Pusillanimitas secundum speciem propriam est grauius peccatum præsumptione, q.133.ar.2.4
Pusillanimitas oritur ex superbia, quia nimis innititur sensui proprio, q.133.ar.1.3
Pusillanimus est qui recusat exequi operationem sibi proportionatam, q.133.ar.1
¶Pueri & periuri nõ coguntur iurare, qa iurarent sine reuerentia, nec sacerdotes nisi in necessitate, & p spũali, q.89. ar.10
Puer añ usum rõnis non põt se obligare aliquid ex uoto, quo usu rõnis habito põt se obligare, sed nõ uotum eius & religionis ante annos pubertatis, idest ante annos quatuordecim in puero, duodecim in puella potest irritari a parentibus & a tutoribus, non autem post annos pubertatis, q.88.ar.8.2
¶Puniri possunt non dantes oblationes debitas per subtractionem sacramentorum, non tamen a sacerdote cui debentur, ne uideatur aliquid exigere pro exhibitione sacramentorũ, sed per superiorem aliquem, q.86.ar.1.3
¶Punitio non dẽt deferri pp scandalũ nisi sequatur peius, ppter multitudinẽ peccantiũ, uel pp potẽtiã principiũ, q.43.7.1
Pueri Iudæorum ac aliorum infidelium non debent baptizari inuitis parentibus, q.10.ar.12
¶Puritas cordis est effectus fidei, q.7.ar.2

Q

Quantitas uirtualis quæ non attenditur secundum numerum obiectorum ut plura uel pauciora diligãtur, sed secundum intensionem actus ut magis uel minus diligatur, conuenit charitati, q.24.ar.4.1
¶Quicquid pertinet ad redditionem debiti cuiuscunque personæ intelligitur mandari quarto præcepto, q.122.ar.5.2

R

Rationes quibus sancti demonstrant ea quæ sunt fidei, non sunt demonstratiuæ, sed persuasiuæ, q.1.ar.5.2
Ratio formalis obiecti fidei potest accipi ex parte rei creditæ, & sic est una: ex parte uero credentium est q. sic non uilim & ex hoc distinguuntur articuli & non ex alia parte, q.1.ar.6.2
Ratio humana quæ inducitur ad ea ꝙ sunt fidei dupliciter se habẽt: uno mõ antecedenter ad uoluntatẽ & sic diminuit meritũ, alio mõ cõsequẽter & sic nõ diminuit meritũ, q.2.a.10
Rationes quæ inducuntur ad auctoritatem fidei non sunt demonstrationes, sed remouent impedimenta fidei, ostendendo nõ esse impossibile quod in fide proponitur, q.2.art.10.2
Ratio nõ dr donum sicut intellectus, quia rõ procedit ex lumine naturali, non aũt intellectus sicut nec donum, q.8.ar.1.2.
Ratio charitatis est una sola a bonitate diuina sumpta: cæteræ aũt sunt secundario inducentes ad diligendum, q.23.ar.5.2
Ratio naturalis præstituit finem uirtutibus moralibus nõ aũt prudentia, sed disponit de his quæ sunt ad finem, q.47.ar.7
Rõ prudẽtiæ procedit a duplici intellectu, s. primorũ principiorũ uniuersaliũ & alicuius singulares, s. finis particularis, q.47.ar.3.1
Ratio & intellectus sunt eadem potentia realiter, q.45 ar.5.3
Rationis certitudo est ex intellectu, sed necessitas eius est ex defectu intellectus, q.49.ar.5.2
Ratio pro ipso bono usus est pars ipsius prudentiæ, non autem pro ipsa potentia, q.49.ar.5.1
Rõnis nomẽ ab inquisitione & discursu sumitur, q.49. ar.5.3
Rõ eadẽ est de monachis & de aliis religiosis quia ad oẽia omni religioni, nõ adiq; ue ad ꝑpria monachorũ, q.88.ar.2.2
¶Rapina est grauior furto dupliciter, uel quia inuoluntarium ꝑ uim est maius ꝙ per ignorantiam, secundo quia rapina est in re & in persona furtum autem in re tantum, q.66.ar.9
Raptus ut est species luxuriæ est quando puella de domo patris abducitur uiolenter, ut corrupta matrimonio habeatur siue et sine parentibus uiolentia infertur, q.154.ar.1
Raptus quandoque est cum stupro quandoque sine eo, ut in capto uiduæ nuptæ uel corruptæ, & quandoque stuprum est sine raptu, si defloretur uirgo sine uiolentia, q.154.ar.7
Raptus plerunque concurrit cum stupro, ideo quandoq; unũ ponitur pro alio, q.154.ar.7.1
Rapta potest duci in matrimonium si ipsa uel parentes cõsentiant, q.154.ar.7
Raptus Monialium est grauius & secundum leges punitur capitali sententia, q.154.ar.6.1
Raptus mentis proprie est eleuatio mentis ad supernaturalia a Deo cum abstractione a sensibus, q.175.ar.1
Raptus rõne cãæ põt pertinere ad uim appetitiuã, nõ aũt [illegible]

Universidad de Deusto
Biblioteca

termini, sed tantum ad uim cognitiuam, q.175.ar.2
Raptus mentis ad diuina triplex, i. per similitudines imaginarias, per effectus intelligibiles & per essentiam Dei, primus conuenit Petro & Ioanni euangelistæ, secundus Adæ & Dauid. tertius paulo & Moysi, q.175.ar.3.1
¶Repugnantia fidei, siue in consideratione, siue in exteriori psecutione intantum augent meritum fidei inquantum ostēditur uoluntas magis prompta & firma in fidei, q.2.ar.10.3
¶Regula humana duplex, rō humana & lex æterna, q.8.ar.3.3.
¶Recompensatio temporalis non intenta non minuit meritū, nec laudem eleemosynæ, nec aliorum actuum sicut nec humana gloria non intenta, q.32.ar.3.2
Recompensatio temporalis intenta diminuit meritum & laudem eleemosynæ non autem spiritualis, q.32.ar.3.2
Religioso non licet dare eleemosynas sine licentia, nisi de modicis sub eius habitione, q.32.ar.8
Recta existimatio d fine pticulari di intellect° inquātū est alicuius principij & dr sensus inquātum est particularis, q.49.ar.2.3
Reddere unicuiq; qd suū est, est pprius actus iustitiæ, nec cōuenit alteri uirtuti, nisi inquātū coniungitur iustitiæ, q.58.a.11
¶Restitutio est actus commutatiuæ iustitiæ quia nihil aliud ē esse q̄ aliquem statuere in possessionem rei suæ, q.62.ar.1
Restitutio pprie est nō debiti & in reb. exteriorib° qa supponit idētitatē, sed trāsfert̄ ad actiones & passiones, q.62.ar.2.1.
Restitutio male ablati est de necessitate salutis quantum possibile est, q.62.ar.2
Restitutio qn fieri non pōt illius rei sicut mēbrū mutilatū dēt fieri recompensatio quantum possibile est, q.62.ar.2.2
Restitutio simpl insistitante sententiam iudicis, sed post tenetur etiam ad pœnam pro culpa, q.62.ar.3
Restitutio præfertur subuentioni parentum, nisi in extrema necessitate, q.62.ar.4.4
Restitutio debet sp fieri ei a quo aliquid ablatum est, q.62 ar.5
Restituendum alicui qui mortuus est hæredibus eius dari debet, q.62.ar.5.3
Restitutio debet fieri alicui, & si ille est ignotus dēt dari pauperibus præmissa debita diligentia & inquisitione, q.62.a.5.3.
Restitutio si debet fieri alicui existenti in parte longinqua, debet ei mitti, præcipue si res sit magni ualoris uel debet deponi, q.62.ar.5.3
Restituens unus totum alij non tenentur principali, sed debēt refundere partem suam soluenti totum, q.62.ar.6.3
Restitutio debet fieri per confessorem secrete ne crimen detegatur, q.62.ar.6.2
Restitutio debet statim fieri uel dilatio peti ab eo qui pōt cōcedere usum rei quia implicat præceptum negatiuū, q.62.ar.8
Restitutio usurarum debet fieri caute ne cum scandalo fiat psonarum, q.62.ar.6.2
¶Residiuans & simulans.i. fictus nō derident Deum expresse, sed interpretatiue, q.75.ar.2.2
¶Religio importat ordinem ad Deum, ad quem ordinat hominem, q.81 ar.1
Religio est uirtus reddens debitum honorem Deo, q.81.ar.2
Religio est alia uirtus a pietate, q.101.ar.3.2
Religio est una uirtus quia exhibet reuerentiam Deo sub una ratione. s. ut Deus est primum principium creationis & gubernationis rerum, q.81.ar.3.1
Religio cæteris uirtutibus imperat, q.81.ar.4.1
Religio præfertur alijs uirtutibus moralibus, q.81.ar.6
Religiosi non se subijciunt homini propter hominem, sed ppter Deum, q.81.ar.3.5
Religio habet duo, s. cultum Dei, & Deum, primum est obiectū secundum uero finis, q.81.ar.5
Religio est in uoluntate ideo ordinat actus aliarum potētiarū ad Dei reuerentiam, q.81.ar.3.2
Religionis actus quilibet pertinet ad cultum Dei uel seruitutē eius primum respicit excellentiam Dei, secundum uero subiectionem hominis, q.81.ar.3.2
Religio habet duplices actus elicitos. s. ut sacrificare, adorare & huiusmodi & imperatos. s. aliarum uirtutum, q.81.arti.1.1
Religio habet duplices actus interiores ut principales, & per se & exteriores ut secundarios & propter interiores, q.81.ar.7.
Religio dī a frequēti electione diuini cultus uel dī ab iterata directione Dei neglīgēter amissi, uel di a religādo, q.81.art.1.
Religio & sanctitas distinguuntur ratione, q.81.ar.8
Religiosi pñt accipere oblationes triplici rōne ut pauperes, ut ministri & ut Curati si Parrochiæ sunt eorum, q.86 ar.2.2
Religiosi curati possunt exigere decimas nec tamen tenentur dare, non curati uero econuerso habent tamen aliquam immunitatem secundum diuersas concessiones eis factas a sede Apostolica, q.87.ar.3.3
Religiosi tenentur obedire suis Prælatis in his tantum, quæ in regula continentur directe. i. expresse, uel indirecte. i. implicite, ut mutua obsequia, pœnæ & huiusmodi, q.104.ar.5.3
Sicut religio est q̄dā protestatio fidei spei, & charitatis quib. homo primordialiter ordinatur in Deū sic pietas est quædam protestatio charitatis ad parentes & ad patriā, q.101.ar.3.1
Sicut religio p excellentiā dī pietas sic latria dī dulia inquantū Deus est excellenter pater & dominus, q.106, ar.1.1
Ad religionem pertinent omnia illa per quæ Deo reuerentia exhibetur, q.83.ar.3
Religio nominat statum perfectionis, q.186.ar.1
Religionis status ordinatur ad perfectionem charitatis, sicut ad finem, q.186.ar.7.1
Religio est status pœnitentiæ, exercitium & scola perfectionis, q.186.ar.1.4
Religionis status præfertur eleemosynis & uirginitati secularium, q.186.ar.6
Religionis status pt cōsiderari tripliciter ut exercitiū tēdēdi ad pfectionē charitatis, ut quietis, & ut holocaustū, q.186.art.7
Religio oīs sumpsit originem a discipulis Christi, q.188.artic.7
Religio requirit subtractionem impedientium hominem ne totaliter feratur ad seruitium Dei, q.186.ar.4
Religiosi non tenentur habere perfectam charitatē, sed ad hoc tendere & ad hoc operam dare, q.186.art.2
Religiosi non tenentur ea habere, quæ cōsequunt̄ perfectionē charitatis, sed ad hoc tendere non contemnendo, q.186.a.2.
Religiosi non tenent̄ ad oīa exercitia p quæ uenitur ad perfectionē, sed tantum ad taxata scdm regulam suā, q.186.ar.2
Religiosi nō tenentur ad omnia consilia de particularibus, sed ad essentialia religionis, q.186.ar.2.3
Religiosi non tenentur nisi ad ea ad quæ seculares tenent̄ nisi quæ ad eorum uota pertinent, q.187.ar.3
Religiosi non tenentur ad opera manualia plusquàm seculares, nisi ad quæ tenentur ex statutis sui ordinis, q.187.artic.5
Religiosus factus Eps non absoluitur a tribus uotis religionis, qa nihil debet habere proprium, sed est dispensator cōmunium bonorum Ecclesiæ, sed per accidens non tenetur obedire si superiorem non habeat, sicut nec Abbas, q.185.ar.8
Religiosis licet ex commissione prædicare & similia, q.187.ar.1
Religiosis licet studere in libris Gentilium sed principaliter in sacra scriptura, q.188 ar.5.3
Religiosis licet aduocare pro monasterio pro pauperibus & uiduis, non autem propter aliquod mundanum, q.188.ar.4.2
Religiosis licet tractare negocia secularia moderate, cum licentia ex charitate, non autem ex cupiditate, q.188.ar.2.2
Religiosis licet uiuere de eleemosinis quasi eis debitis dupliciter. s. rōne necessitatis triplicis. s. infirmitatis, ægestatis & cōsuetudinis, & rōe quadruplicis operis. s. pdicationis, altaris, studij, & donō suorum suorū bonorū monasterio, q.187.ar.4
Religiosis licet mendicare pro humilitate, necessitate, uel utilitate, non autem ex cupiditate, sicut secularibus, q.187.ar.5
Religiosis licet uti uilibus uestibus ad contemptum seculi, ad pœnitentiam & humilitatem, q.187.ar.6
Religiosis militibus licet bellum facere authoritate principis non autem authoritate propria, q.188.ar.3.4
Religiosi dicūtur dupliciter. s. cōiter oēs qui per fidē colūt Deū, & spāliter q totā uitā suā dedicāt cultui diuino, q.186.art.1.1.
Religionis gradus triplex, cui competit triplex gradus paupertatis, q.188.ar.6
Religionum aliquæ ordinantur ad uitam contemplatiuā, aliquæ uero ad opera uitæ actiuæ, q.188.ar.4
Religiones principaliter sunt diuersæ, secundum fines, secundario secundum exercitium, q.188.ar.1
Religio quædā conuenientissima instituta est ad pdicationem, & confessiones & alia huiusmodi spiritualia, q.188.ar.4
Religio ordinatur ad studium quia illud illuminat, remouet errores, prodest ad prædicandum & huiusmodi, domat luxuriam & auaritiam & ualet ad obedientiam, q.188.ar.5
Religio aliqua instituit̄ ad militādū nō qdē pp aliquod mundanū sed ad defensionē diuini cultus & proximi, q.188.ar.3
Religio principaliter est melior cuius finis est potior, i. ad maius uel ad plura, secundario autem quæ melius proportionatur fini, q.188.ar.6
Religio tanto perfectior est secundum paupertatem quāto habet magis eam proportionatam fini, q.188 ar.7
Religio ordinata ad actiones corporales esset imperfecta si careret diuitijs in communi, non autem aliæ, q.188.art.7
Religio solitariorum est perfectior quā socialis, sed periculosissima est imperfectis, q.188.ar.8
Religiosarū pœnitentiæ, nulla satisfactio æqpollet, q.189.ar.3.3
Recepti simoniace scienter quomodo sunt retinendi, uel expellendi, q.100.ar.6.5
Resolutio seminis ex proposito quocūq; mō & sine coitu, tollit

sit uirginitatem irreparabilem, non autem sine consensu, q.15.ar.1.4
¶Remedium triplex contra superbiam. s. consideratio propriæ infirmitatis, magnitudinis Dei & imperfectionis propriorū bonorum, q.162.ar.6.1
Reuerentia non est honor, sed est motiuum honorantis & est finis honoris inquantum. s. aliquis ad hoc honoratur ut in reuerentia habeatur ab alijs, q.103 ar.1.1
Rixa est cōtradictio in factis. s. mutua percussio & pticulare bellū sine authoritate publica, sed cōtentio est in uerbis, q.41 ar.1
Rixa inuadentis iniuste semper est peccatum mortale, sed defendentis nullum est pctm nisi ex odio uel nimis, q.41.art.1
Rixa orit̄ pcipue ex ira, sed ex cōcupiscētia sicut ex prima radice & ex iactātia occasionaliter & ex odio p accidēs, q.41.ar.2
Rixantur minime nec peccant qui publica potestate inuadūt, sed qui eis resistunt iniuste se defendendo, q.41.ar.1.3

S

SACRAMENTVM Eucharistiæ continet duo, ipsum sacramentum & miraculum, q.1.ar.8.6
¶Sanctam ecclesiam catholicam dupliciter exponit̄, q.1.ar.3.5
¶Sapientia data a Deo est donum spiritusSancti, sed sapientia acquisita per studium est uirtus intellectualis, q.45.ar.1
Sapientiæ donum dicitur pietas & timor Dei, quia manifestāt sapientiam & fidem, q.45.ar.1.1
Sapientiæ donum quo ad suam causam est in uoluntate, sed secundum essentiam est intellectu, q.45.ar.2
Sapiētia dī quasi sapida scientia, & hæc expositio sī cōuenit nisi scdm nomen qd hēt sapientia in lingua latina, in græco aūt nō cōperit & forte nec in alijs linguis, unde vī potius ibi nomē sapiētiæ accipi p eius fama qua a cūctis cōmēdatur, q.45.a.2.2
Sapientia simpliciter est bona, sed secundum quid est mala, ut terrena, animalis & diabolica, q.45.ar.1.1
Sapientia acquisita potest esse cum pctō mortali non autē donum sapiētiæ, sicut nec charitas quā præsupponit, q.45.ar.4
Sapiētiæ donū in quātū est necessariū ad salutem est in omni habente gratiā, sed in pueris & amentibus habitualiter tantum, sed quo ad secreta mysteria & discretionem aliorum est in paucis, quia est gratia gratis data, q.45.ar.5
Sapientiæ dono correspondet septima beatitudo, q.45.ar.6
¶Sacrificium proprie dicitur aliquid factum ad honorem debitum soli Deo ad eum, q.181.ar.4.1
Sacrificium nihil aliud est nisi protestatio interioris deuotionis & fidei, q.85.ar.1
Sacrificium soli Deo debet offerri, q.85 ar.2
Sacrificium Deo offerre in cōi est de iure naturali, sed determinatio eius est de iure diuino & humano, q.85.ar.1
Sacrificia sensibilia instituta sunt non propter indigentiā Dei, sed ut homo se & omnia sua referat in Deum ut in finem principium & dominum omnium, q.85.ar.2
Sacrificium duplex interius & exterius, q.85.ar.2
Ad sacrificium interius omnes tenentur, ad exterius autē soli subditi legi nisi sint necessarij actus uirtutum, q.85 ar.4
Sacrificium in lege ueteri erat publica protestatio peccati, ideo non fiebat pro peccato negligentiæ nec pro alijs peccatis interiorum actuum quia erant occulta, q.54.ar.5.3
Sacrificia non erant oblationes, sed primitiæ, quia nihil sacrū fiebat circa eas, q.85.ar.3.1
Sacrilegiū est oē quod fit ad irreuerentiam rei sacræ, q.99.ar.1
Sacrilegium est speciale pctm oppositum religioni, q.99.ar.2
Sacrilegium est sine alijs peccatis quando non est alia deformitas nisi uiolatio rei sacræ, q.99.ar.2.3
Sacrilegium est grauius cōtra personā q̄ contra locum, sed grauissimū est cōtra sacra, secundo contra uasa sacra, tertio cōtra imagines & reliquias sanctorū, quarto cōtra ornatus rei sacræ, quinto contra res ministrorum ecclesiæ, q.99 ar.3
Sacrilegium est omne peccatum personæ sacræ materialiter, non autem formaliter nisi sit directe contra sanctitatē eius, puta, si uirgo Deo dicata fornicetur, q.99.ar.3.3
Sacrilegium est quælibet species luxuriæ secundum quod uiolat aliquid pertinens ad cultum Dei, q.184.ar.10
Sacrilegij pœna scdm æqualitatē ē excōicatio, sed qa hec ñ timet̄ addit̄ decapitatio scdm leges & pecuniaria scdm canōes, q.99.4
Sacrilegiū reducit̄ ad tres spēs luxuriæ. s. uel ad stuprum uel ad adulteriū inquantū uiolat̄ uirgo Deo desponsata, uel ad incestum inquantum est cum cognata spirituali, q.154.art.1.3
Sācti faciunt miracula, dupliciter. s. postulatione & ptāte. i. non præcedente oratione, manifeste tamen in utriq; Deus operatur principaliter, sancti instrumentaliter, q.178.ar.1.1
Scandalū est proprie dictū uel factū minus rectū pbens occasionē alijs ruinæ, sed scādalū large sumitur pro quolibet impedimēto alicui pstito in uia aliqua quā psequi intēdit, q.43.ar.1
Scandalū græce offensio dicitur latine uel ruina uel impactio pedis, q.43.ar.1
Scandalum duplex. s. actiuum. i. omne inductiuum peccati, intentum uel non intentum. s. peccatum uel simile ei & passiuum, i. ruina peccati ex dicto uel facto alterius, q.43.ar.1.2
Scandalum actiuum quandoque est sine passiuo, quandoque econuerso, quandoque simul, q.43.ar.1.4
Scandalum omne est peccatum, sed actiuum quidem dantis, passiuum uero sumentis, q.43.ar.2
Scandalum actiuum per se. i. intentum est speciale peccatum, non autem per accidens nec scandalum passiuum, q.43.ar.3
Scandalum actiuum est sine alio peccato quando factum uel dictum nō est peccatum se habet speciem mali, q.43.ar.3.2
Scandalum actiuum & passiuum quandoque est ueniale, quandoque mortale, q.43.ar.4
Scandalum actiuum uel passiuum non conuenit perfectis nisi de ueniali, sed imperfectus etiam de mortali, q.43.ar.5.6
Scandalum quodlibet causatur ex aliquo scandalo actiuo sui, non autem semper ex peccato alterius, q.43.ar.6.1
Sciētia & opinio non possunt scdm idē esse de eodē, q.1.ar.5.4
Scientia & fides non possunt esse de eodem apud eundem, immo quod est scitum ab uno est creditum ab altero, q.1.a.5.2
Scibilia oīa conueniunt in rōne sciæ, non tamen conueniunt in hoc quod est æqualiter ordinare ad beatitudinē, q.1.art.4.3
Scia ē donū necessariū ad iudiciū discernēdi credēda a nō credēdis, sicut donū intellectus ad capiendū credenda, q.9.a.1
Scientia quæ est donum non est discursiua, quia est participatiua similitudo scientiæ Dei, q.9.ar.1.2
Scientiæ donū est certitudo iudicij circa res humanas uel creatas per causas secundas, q.9.ar.2
Sciētiæ donū est magis speculatiuū quàm practicum, q.9.ar.2
Sciæ donū ē in oībus habētibus charitatē, nō aūt put est gratia gratis data ad instruēdū uel cōfutandū aduersarios, q.9.3.5
Scientiæ dono correspondet tertia beatitudo q.9.ar.4
Schisma est separatio ppria spōte & intētione ab unitate ecclesiæ renuēs subesse Papæ & cōicare mēbris ecclesiæ, q.39.ar.1
Schisma per se. i. ex intentione est speciale pctm, oppositum unitati ecclesiæ & dicitur a scissura animorum, q.39.ar.1
Schisma est maximum peccatorum in proximis, q.39.ar.2.3
Schismatici proprie dicuntur qui propria sponte & intentione separant se ab unitate ecclesiæ renuentes subesse Papæ & communicare ecclesiæ membris, q.39.ar.4
Schismatici conuenienter puniuntur duplici pœna. s. excōmunicatione & carcere per potestatem secularem, q.3.9 ar.4
¶Sebastian° vnliter latitabat sub ueste militari I domo Diocletiani, ut deficientes in tormentis confortaret, q.10.ar.10.2
¶Sūsa synodi & prohibitio se extendit ad determinatas personas & non ad synodum quæ habet declarare quæ fuerunt exposita in præcedenti, neque ad summum pontificē cuius sententia synodus confirmatur, q.1.ar.10.2
¶Senes inuident iunioribus, & qui multa expendunt ad consequendum aliquid his qui parum expendunt, q.36.ar.1.4
¶Seditio est speciale peccatum. s. mutua impugnatio inter partes multitudinis vel præparatio ad pugnam, q.42.ar.1
Seditio opponitur unitati & paci multitudinis, q.42.ar.1
Seditio opponitur vnitati temporali, q.42.ar.1.2
Seditio & schisma continentur sub discordia. s. partium multitudinis adinuicem, q.42.ar.1.1
Seditio est sem per de se pctm mortale & est grauius rixa, & est principaliter in procurantibus, secundo in sequentibus, nō autem in defendentibus bonum commune, q.42.ar.2
Seculares tenentur obedire prælatis suis spiritualibus in his tātum quæ promiserunt in baptismo, q.186.ar.5.1
¶Senes sūt naturaliter auari pp defectū corū naturę, q.118.a.3
¶Seruus nō pōt recipi in religione inuito domino ei°, q.189.5
¶Symbolū tāgit ea quæ sunt fidei inquātum ad ea terminatur actus credētis q ad rē nō ad enunciabile terminat̄, q.1.ar.2.2
Symbola & si uocibus multiplicantur ueritas in eis contenta non uariatur, sed una & eadem in omnibus existit, q.1.a.9.2
Symbolum sanctorum patrum non abolet symbolum Apostolorum, sed potius illud exponit, q.1.ar.9.4
Symbolū sanctorū patrū edītū in ecclesia, quia fuit cōditū fide iā manifestata, & ecclesia pacem habente. Apostolorum autē tempore persecutionis & fide non promulgata, q.1.ar.9.6
¶Simplices non sunt examinādi de subtilitatibus fidei nisi habeatur suspitio q sint deprauati ab hæreticis, q.2.ar.6.2
¶Similitudo quam habemus ad Deum est prior similitudine quam habemus ad proximum, idcirco prius & magis debemus diligere Deum quàm proximum, q.26.ar.2.2
¶Synesis est uirtus bene iudicatiua de agibilibus secundum legem communem, q.51.ar.3
Si dubiū est an sit licitū uel prohibitum quod iuratū est potest a quolibet Episcopo dispensari, si autem sit licitum manifeste

Universidad de Deusto Biblioteca

non uidetur dispensabile nec commutabile, nisi occurrat aliquid melius ad communem utilitatem, quod ad Papã maxime pertinet, q.89.ar.9.ad 3

¶Simonia est mala, quia est super indebitam materiam, quia res spiritualis non est uenalis, quia est impreciabilis sine dominio & gratis data, q.100.ar.1

Simonia est studiosa uoluntas emendi uel uendendi aliquod spirituale uel ei annexum, q.100.ar.1

¶Spiritualiter annexa licet uẽdere aliquo mõ, q.100.art.1.6

Spũali annexũ ẽ duplex, depẽdẽs.s.ex re spũali ut bñficia ecclesiastica & ordinatũ ad aliqd spũale ut uasa sacra & iuspatronat⁹. sedm liceṫ uẽdere aliquo mõ si n̄ primũ, q.100.art.1.6

Simonia non est pctm in spiritumsanctum, q.100.art.1.2

Simonia est hæresis grauior hæresi Macedonij quo ad exteriorem protestationem & similitudinem, q.100.ar.1.ad 1

Simonia mẽtalis & q̃lĩbet aliud pctm interius nullã pœnã ecclesiasticam incurrit, sed diuinam tantum, q.100.ar.6.ad 6

Simonia & alia pctã tollũt gratiam & executionẽ ordinũ nõ a tollũt facem nec ipedũt susceptionẽ eius, q.100.ar.6.ad 3

Simoniace recipiens beneficium tenetur restituere illud & oẽs fructus quos percepit diligenti possessore deductis ex pensis licet alius dederit pro eo satisfactione, præter fructus cõsumptos bona fide, nisi forte... uel nisi contradixerit nec post... habuerit, q.100.art.6

¶Solus Papa potest dispensare cum promoto simoniace scienter, in aliis autem casibus episcopus post renunciationem facit quadruplicem dispensationem, q.100.ar.6.7

¶Simulatio, prout ẽ mẽdaciũ ĩ signis factorũ exteriorũ, idõ semper est peccatum, sed large sumitur pro fictione, q.111.1

¶Solicitudo pertinet ad prudentiam, q.47.ar.9

Solicitudo ẽ studiũ adhibitũ ad aliqd cõsequẽdũ qd maius est ubi est timor, & minus est ubi est securitas, q.47.ar.9.3

Solicitus dicitur quasi solercitus, quia ex solertia animi uelox est ad prosequendum agenda, q.47.ar.9

¶Solertia nõ est uirtus qa se habet ad bonũ & ad malũ & magis dependet ex naturali ingenio q̃ ex assuetudine, q.47.ar.4

Solertia est subtilitas q̃dã in nõ perspecto tpe medij secdm Ari. uel est habitus ex repentino inueniẽs qd cõuenit, q.49.art.4

Solertia ualet ad bene consiliandum, sed necessaria est in repẽtinis, q.49.ar.4.2

¶Solicitudo temporalium est illicita tripliciter.s. si in eis ponatur finis, uel superfluum studium, uel timor, q.55.ar.6

Solicitudo de futuris, prohibet nisi suum ad tps eorum, q.55.ar.7

¶Somniũ ẽ duplex.s.interior.i.pcedẽs cogitatio, uel dispõ corporis & exterior.s.aer, cœlũ, Dæmõ, Deus p angelos, q.95.6

Somniũ q̃nq̃ est futurorũ euẽtuũ.s.inducẽdu ad operãdũ, & q̃nq̃ est signũ eorũ s.q̃n idem est causa utrique, q.95.art.6

Somnolentia & ebrietas ut reducuntur ad torporem, sunt filiæ acediæ, q.35.ar.4.3

¶Sors proprie dicitur quando aliquid fit ut consideratio eius euentu, aliquid innotescat, q.95.ar.8

Sors triplex.s. diuisoria, diuinatoria, cõsultoria, prima diriges habẽdi, secunda cognoscendi futura, tertia faciendi, q.95.art.8

Sors cuius euetus expectatur ex stellis, est uana & falsa, si autẽ a fortuna est uana tantum sors diuisoria, si uero a diabolo est illicita & prohibetur secundum canones, sed si expectatur a Deo non est mala secundum se, licet sit peccatum quadrupliciter.s. si fiat sine necessitate, uel sine reuerentia uel in terrenis uel in electionibus ecclesiasticis, q.95.ar.8

¶Sobrietas proprie est circa potum inebriantem, large uero est circa omnem naturam, quia sobrius dicitur quasi brian, idest mensuram seruans, q.149.ar.1

Sobrietas est specialis uirtus, q.149.ar.2

Sobrietas est maxime necessaria iuuenibus, quia in eis uiget cõcupiscentia, mulieribus aũt quia in eis deficit robur mentis, senibus uero & Episcopis & omnibus ministris ecclesiæ & regibus propter officia & operationes eorum, q.149.ar.4

¶Spei non potest subesse aliquod falsum, q.1.ar.3.1

¶Speranda a Christo p hominẽs sp eadẽ fuerint nõ tñ æqualiter, quia aliqui longiores, aliqui uero propinquiores, q.1.7.1

¶Spes non potest introducere ad fidem, q.4.ar.7.2

Spes est uirtus, q.17.ar.1

Spes habet duplex obiectum, bonum expectatum & auxilium Dei, q.17.ar.1.1

Spes quo ad rem expectatam est ex gratia & meritis, sed quo ad habitum est tantum ex gratia, q.17.ar.1.2

Spes respicit propriũ bonũ directe, non autẽ alienum, q.17.ar.3

Spes nõ põt esse aliqua creatura ut primo mouẽte eũ q spetarẽ pprĩũ obm spei, sed bene in ipsa ut in secũdario, q.17.4

Spes est uirtus theologica, q.17.ar.5

Spes nõ habet medium & extrema ex parte obiecti principalis, potest tamen esse medium & extrema quo ad ea quæ cõsidit aliquis se adepturum, q.17.ar.5.2

Spes est media inter desperationẽ & psumptionẽ, q.17.art.5.4

Spes respicit arduũ exequẽdũ alterius auxilio, magnanimitas aũt tẽdit in arduum aliquid quod est sub ptãs, q.17.ar.5.4

Spes facit inhærere Deo ut principio beatitudinis; fides ut principio cognoscẽdi ueritatẽ, charitas uero pp seipsũ, q.17.ar.6

Spes facit tẽdere in Deũ sicut in bonũ quoddã finale adipiscẽdũ & in adiutoriũ efficax ad subueniẽdũ: sed charitas facit tendere in Deum uniendo affectum hominis Deo, q.17.ar.6

Spes pcedit fidem non simpliciter, sed in proposito, q.17.art.6

Spes præcedit charitatem uia generationis, sed ordine perfectionis est ecõuerso, q.17.ar.8

Spes est subiectiue in potentia appetitiua animæ, non autẽ in cognoscitiua, q.18.ar.1

Spes est subiectiue in uoluntate, q.18.ar.1

Spes non est in beatis, q.18.ar.2

Spes non est in damnatis, sed tantum in uiatoribus hic, & in purgatorio uel in limbo patrum, q.18.ar.3

Spes non est nisi rerum bonarũ futurarũ ad se ptinẽtiũ, fides autem est malarum rerum & bonarum præteritarum præsentium & futurarum suarum & alienarum, q.18.ar.4.2

Spei defectus in damnatis non uariat demeritũ, sicut nec euacuatio spei in beatis uariat meritum, q.18.ar.3.3

Spes habet certitudinem participatam a fide quæ est in ui cognoscitiua, q.18.ar.4

Spes non innititur principaliter gratiæ iam habitæ, sed diuinæ omnipotentiæ & misericordiæ, q.18.ar.4.2

Spẽ habẽtes deficere a beatitudinis cõsequutionẽ, contingit ex defectu liberi arbitrij ponẽtis obstaculũ peccati, q.18.art.4.3

Sperantes in homine sicut in principali authore salutis, uituperantur, non autem qui sperant in homine adiuuante ministerialiter, q.25.ar.1.4

¶Spiritus qui dæmones dicuntur non proprie ex charitate diliguntur, nisi sicut animalia irrationalia diliguntur a nobis ad utilitatem hominum & gloriam Dei, q.25.ar.11

¶Spes & timor deducunt ad charitatem per modum cuiusdam dispositionis, q.27.ar.3.3

¶Spũalis act⁹ ẽ dupliciter. s. rõe pricipij.i. doni uel officij & rõe finis, primũ licet uẽdere n̄ ar secdm, qa simonia cẽt, q.100.2.3

¶Species luxuriæ contra naturam sunt quatuor, quarum grauissima est bestialitas, secunda sodomia, tertia cum muliere contra naturam, quarta mollities, q.154.ar.11

¶Stultitia dicitur a stupore, quia stultus est qui propter stuporem non mouetur, q.29.ar.1

Stultus proprie est qui deficit in summa iudicij.s. secũdũ altissimã cãm non aũt si deficit circa aliquid modicũ, q.46.ar.1.1

Stultitia importat hebetudinem sensus spiritualis, fatuitas autem totalem priuationem eius, ideo ipsa opponitur contrarie sapientiæ, secunda autem priuatiue, q.46.ar.1

Stultitia duplex sicut sapientia duplex, mũdi scilicet & Dei, prima sapientem decipit, secunda autem non, q.46.ar.1.2

Stultitia ex immersione sensuum in terrenis est peccatum, non autem si ex defectu in natura ut in amentibus, q.46.ar.2.3

Stultitia opponitur pcepus de contẽplatione ueritatis, q.46.2.5

Stultitia est filia luxuriæ continens odium Dei & desperationẽ futuri sæculi, quia fastidiunt Deum & dona eius, q.46.ar.3

Stultitia ex impedimento corporali cauſatur ex ira ex luxuria uero in quantum est ex immersione in terrenis, q.46.ar.3.3

Stultitia, hebetudo, ignorãtia, & pcipitatio dñr, qa prĩa opponit sapiæ, scda, intellectui, tertia sciæ, quarta cõsilio, q.8.ar.6.1

¶Statutũ de nõ fẽda pcessione ĩ funere nisi detur aliqd, est illicitũ & simoniacũ, nõ aũt q processio fiat si ...dent, q.100.ar.3.2

¶Studiositas est pars temperantiæ adiuncta seu potentialis & comprehenditur sub modestia, q.166.ar.2

Stuprum aliq̃n sumitur cõiter pro qlĩ pctõ luxuriæ, q.154.ar.6.1

Studiositas a studio dicitur ... ad oẽs uirtutes inquãtum cognitio prudentiæ ad eas pertinet, q.166.ar.2.1

Studiositas est uirtus, cuius principalis materia est cognitio, secundario autem alia, q.166.ar.2

Studiositas est uirt⁹ moralis, quia principaliter refrenat & moderatur appetitum cognoscendi, sed per accidẽs impellit cõtra laborem studij, q.166.ar.2

Studiositas non est directe circa cognitionem, sed circa appetitum cognitionis acquirendæ, q.166.ar.2

Studiositas opponitur curiositati, q.166.

Studium importat uehementem applicationem mentis ad aliquid principaliter ad cognitionem, secundario autẽ ad ea in quibus homo per cognitionem dirigitur, q.166.ar.1

Studiũ & curiositas dicunt ptinere ad carnẽ uel ad auaritiã rõne cognitionis eorum ad quæ illa inclinant, q.166.ar.1.2

Stus ũ circa aliqd quadrupliciter cõtingit esse malũ, q.167.ar.1

Stus ... sapientiæ summe commendatur, q.188.ar.1

¶Status

¶Status proprie pertinet ad libertatem uel seruitutem in temporalibus uel in spiritualibus, quia significat immobilitatem in conditione personæ, q.183.ar.1

Statũ officiorum diuersitas est in ecclesia, quia pertinet ad perfectionem eius, ad necessitatem operum eius, ad dignitatem & ad pulchritudinẽm eius, q.183.ar.2

Status hominis quadruplex, a principio usq; ad septimum, a septimo usq; ad 14 ab illo usq; ad ingenium primum, ab isto deinceps in primo statu nullũ cõtrahit homo aptus est, in secundo alicui de futuro non perpetuo, in tertio alicui etiam perpetuo, quo ad propriã personam, sed in quarto alicui quo ad omnia etiam exteriora, q.24.ar.9

Status uitæ spiritualis triplex.s. incipientium, proficientium & perfectionum, q.183.ar.4

Status episcoporum est perfectior statu religiosorum, quia Episcopi sunt perfectiores hi autem perfecti, q.184.ar.7.3

Status religiosorum est perfectior curatorum & archidiaconorum, q.184.ar.8

¶Substantia sumitur pro generalissimo & pro quolibet habente in quodlibet genere similitudinem substantiæ, q.4.ar.1.1

Substantia & argumentũ secũdũ q ponuntur in diffinitione fidei nõ dicunt diuersa genera fidei neq; diuersos actus, sed diuersas habitudines unius actus ad diuersa obiecta, q.4.ar.1.4

¶Suspicio uitium importat quæ quanto plus procedit est magis uitiosa, q.60.ar.3

Suspicio est opinio mali ex leuibus signis, q.60.ar.3

Suspitionis gradus triplex.s. leuis dubitatio, certa æstimatio & condemnatio indicalis: prima est peccatum ueniale, secunda est peccatum mortale si est de graui, tertia est peccatum mortale pertinens ad iniustitiam, q.60.ar.3

Suspicio contingit tripliciter, s. ex propria malitia ex odio & ex præsentia, q.60.ar.3

Sustodiens femina uel tenens pecuniam creditoris ultra præfixum terminum tenetur restituere non quidem totum lucrũ possibile, sed secundum æstimationem pensatis periculis laboribus & expensis, q.62.ar.4.1

¶Subditi prohibentur accusare superiores qñ nõ affectione uel charitate accusent sed prauitate & malitia, q.68.ar.1.2

Susurratio est ad separationẽ amicitiæ detractio uero ad denigrationem famæ ideo differunt fine, sed conueniunt in materia & forma, s. in occulta maledictione, q.74.ar.1

Susurratio est grauius peccatũ detractione & contumelia, quia amicitia est melior quolibet alio bono exteriori, q.74.ar.2

¶Superstitio est quædam protestatio infidelitatis, q.94.ar.1.1

Supstitio est uitiũ religioni oppositũ secũdũ excessum, q.92.ar.1

Superstitionis species sunt quatuor cultus Dei inordinatus, idolatria diuinatio, & obseruatio uana, q.92.ar.2

Ad superstitionẽ pertinet oĩs idolatria & oĩs acceptio auxilii dæmonum ad aliquid faciendum uel cognoscendum, q.95.ar.2

Superstitiosum est quicquid procedit ex societate dæmonum cum hominibus, q.95.ar.2

Superstitio oĩs uel ex aliquo pacto cũ dæmonibus inito, expressi uel tacito, ideo prohibetur primo præcepto, q.122.ar.2.3

¶Superbia dr dupliciter ut supgredir regulã rõnis & ... primo semp mala, scda uero quãq; est bona, q.162.ar.1.1

Superbia dicitur tripliciter, q.162.ar.2

Superbia proprie est inordinatus appetitus excellentiæ cui debetur honor & reuerentia, q.162.ar.2

Superbia est magis in appetitu excellentiæ quàm in extimatione, q.162.ar.2

Superbiæ species sunt quatuor secũdũ beatũ Greg. q.162.ar.4

Superbiæ gradus sunt duodecim, q.162.ar.4.4

Superbia proprie semper est peccatum, q.162.ar.7

Superbia secundum se est spirituale peccatum ratione spiritualis obiecti, sed est peccatum generale secundum redundantiam duplicem.s. finis & contemptus legis, q.162.ar.7

Superbiæ secundũ genus suũ est peccatum mortale præter eius actus imperfectos.s. sine consensu deliberato, q.162.ar.5

Superbia est initiũ oĩs peccati nõ actu sed aptitudine, q.162.ar.2

Superbia & auaritia inquantum sunt specialia peccata sunt radices omnium, q.129.ar.2.1

Superbia est primũ omnium peccatorũ & principiũ eorũ, q.162.ar.7

Superbia est regina omnium uitiorum, q.162.ar.8

Superbia inordinate appetit excellentiã, sed inanis gloria manifestationẽ eius et⁹ nõ idẽ, sed prima causat, q.162.ar.2

Superbus anhelat ad superabundantiã fornicationis uideri audax, q.172.ar.7.5

Superbia opponit magnanimitati secũdũ excessum inquãtum tendit ad magna inordinate, sed directius opponitur humilitati inquantum spernit subiectionem, q.162.ar.1.3

Superbia corrupit sola humilitatẽ p directã contrarietatẽ, cæteras autem uirtutes corrumpit per abusum, q.162.ar.2.3

Superbia semper contrariatur dilectioni Dei, & aliquando dilectioni proximi, q.162.ar.5.2

Superbia est subiectiue in irascibili non solum sensitiua, sed & in uoluntate, q.162.ar.3

Superbia directe impedit cognitionem practicam, non autem speculatiuam nisi indirecte, q.162.ar.3

Superbiæ signum est extollentia oculorum excludendo reuerentiam & timorem, q.162.ar.2.1

T

TAXATIO tẽporis in ieiunio non potest multum alicui nocere cuiuscunque conditionis existat, q.147.ar.7.3

¶Testes in correctione fraterna adducuntur propter tria, primo ad ostẽdendum q sit peccatum de quo aliquis arguitur, secundo ad conuincendum de actu, tertio ad testificandum q frater fecit quod in se fuit, q.33.ar.8.3

¶Temerarius uel actum imprudentiæ, non autem deformitatem, q.53.ar.1.1

Temere operatur dupliciter uel propter impetum passionis, uel ex contemptu regulæ dirigentis, q.53.ar.3.2

¶Testis quilibet tenetur ad liberandum, non autem ad condemnandum nisi requiratur a suo superiori & iudice in manifestis de quibus est infamia, q.70.ar.1

¶Ad testificandũ requiruntur duo uel tres testes & sufficit, nisi in Episcopis presbyteris diaconibus & clericis Romanæ ecclesiæ propter sanctitatem dignitatem & aduersarios, q.70.ar.2

¶Testiũ discordia non aufert efficaciam probationis nisi sit in circunstantiis quæ uariant substantiam facti, q.70.ar.2.2

Testis debet dicere certũ pro certo & dubium pro dubio nec peccat mortaliter errans præmissa diligentia, q.70.ar.4.2

Testis repellitur quadrupliciter.s. primo propter culpã ut infideles infames, & rei publico crimine, qui etiam accusare nõ possunt, secundo propter defectum rationis ut pueri amentes & mulieres, tertio propter affectum ut inimici coniuncti & domestici, quarto propter conditiones ut serui pauperes & quibus imperari potest de quibus probabile est q de facili possunt induci ad testimonium ferendum contra ueritatem, q.70.ar.3

Testimonium falsum habet triplicem deformitatem. s. periurii iniustitiæ & mendacii, ideo est peccatum ex prima & secunda deformitate non autem ex tertia, q.70.ar.4

Testes recipiũt non quasi preciũ testimonii, sed quasi stipendiũ laboris expensas ab utraq; parte uel ab inducente, q.71.ar.4.3

¶Tentare est sumere experimentum de aliquo an sciat uel possit uel uelit, quod contingit septupliciter.s. uerbo, factis aperte occulte, expresse interpretatiue, q.97.ar.1

Tentationi manet quãto quis succumbit tanto minus peccat, q.163.ar.1.1

Tentare Deũ expresse, est petere aliquid ab eo uel aliquid facere ut exploret eius sapientiã potentiam uel potestatem, interpretatiue uero est sine necessitate & utilitate committere se Deo, in factis uel petitionibus, q.97.ar.1

Tentare Deum semper est peccatum, quia omnis tentatio procedit ex ignorantia uel ex dubitatione, q.97.ar.4

Tentat⁹ fuit Adam a diabolo principaliter a muliere instrumentaliter nec fuit pœna, q. sine difficultate poterat resistere, q.165.ar.1.5

Tentari hominem a dæmone conueniens est Deus permisit in statu innocentiæ ut fauerent iuuari ab angelis bonis, q.165.ar.1

Tentationis & de ordo fuit conueniens, q.165.ar.2

Tentatio Dei & qualibet alia irreuerentia eius opponitur religioni & est species irreligiositatis, q.97.ar.3

Tentatio Dei est minus graue peccatum superstitione, quia minus est contra reuerentiam Dei, q.97.ar.4

¶Temperantia est uirtus specialis si sumatur antonomastice, ut refrenat maxime allicientia, sed est uirtus generalis cõmuni et, q.141.ar.1

Temperantia est uirtus cardinalis, q.141.ar.7

Temperantia & oẽs eius partes denominantur a defectu, in quo consistit laus earum, sicut fortitudo & omnes partes eius & laus earum consistit in excessu, q.146.ar.1.4

Temperantiæ laus magis est in uincendo delectationes quàm in persistendo contra impetum earum, q.138.ar.2.3

Tẽperãtia mensurã accipit ex obseruatione salutis corporalis & multo magis ex conseruatione salutis spiritualis, q.141.ar.6.3

Temperantiæ regula est necessitas huius uitæ.s. ut rebus utamur ad necessitatem præsentis uitæ, q.141.

Temperantiæ modus & omnium partium eius est in retrahendo a delectationibus corporis, q.141.ar.2

Temperantiæ partes integrales sunt uerecũdia, honestas; partes uero subiectiuæ sunt abstinentia, sobrietas, castitas & pudicitia, partes uero potẽtiales sunt, continentia, humilitas, mansuetudo seu clementia, modestia, bona ordinatio, ornatus austeritas, parcitas, seu per se sufficientia, & moderatio seu simplicitas.

citas,q.134.

Tēperātia principaliter est circa cōcupiscētias & delectationes, secūdario aūt circa tristitias de absētia delectabiliū,q.141.a.3

Temperantia directe modificat passiones concupiscentiæ quæ tendunt in bonum & consequenter omnes alias, q.14.ar.3.1

Temperantia munditiam operatur, sed non habet ratione sanctitatis nisi referatur in Deum, q.81.ar.8.2

Temperantiæ materia propria sunt passiones circa delectabilia tactus, q.147.ar.1

Temperantia proprie est circa delectationes tactus. idest in cibo & potu & venereis, secundario autem circa delectationes aliorum sensuum, q.141.ar.4

Temperantia est principaliter circa delectationes tactus quoad usum, non autem quo ad iudicium, q.151.ar.3.1

Temperantia est principaliter circa delectationes tactus, secūdo gustus, tertio olfactus, quarto aliorum sensuum, q.141.ar.5

Temperantia est circa delectationes tactus moderando eas, non autem continentia, sed resistendo eis, q.155.ar.3.1

Temperantia est circa concupiscentias naturalium delectationum non autem liberalitas, quia concupiscentia & delectatio pecuniæ non est naturalis, sed animalis, ideo liberalitas non pertinet ad temperantiam, q.117.ar.5.2

Temperantiæ est refrenare delectationes sensibiles, non autem amicitiæ, idest affabilitas, sed causare delectationes rationes in convictu, q.114.ar.2.2

Temperantia est principalior virtus mansuetudine & humilitate, q.141.ar.7.2

Temperantia est subiectiue in concupiscibili, q.58.ar.5.2

¶ Timor Dei nō pōt vniuersaliter præcedere fidē, sed subtilissimis articulis de excellētia Dei, de pœnis & huiusmodi, q.7.ar.1.1

Timor ē quadruplex, filialis, initialis, seruilis & mūdan⁹, q.19.2

Timor naturalis præsupponitur bono & malo morali, q.19.2.4

Timor filialis & castus ad idem pertinent, q.19.ar.2.3

Timor seruilis ad aliud pertinet, quia charitatem in sui ratione non includit quo ad seruitutem quāuis quantum ad substantiam eius, q.19.ar.2.3

Timor seruilis & initialis respiciūt pœnam ad Deum trahentē, timor autem mundanus respicit pœnam auertentem a Deo quam inimici Dei etiam infligunt, q.19.ar.2.4

Timor quo homo timet amittere bona exteriora & bona corporis est un⁹ & idē timor, q̄uis mala sint diuersa, q.19.ar.2.5

Timor mundanus semper est malus, quia causatur ab amore semper malo. s. mundano, q.19.ar.3

Timere potestates seculares inferentes pœnas retrahentes a peccato pertinet ad timorem seruilem uel filialem, q.19.ar.3.2

Timor seruilis est malus quoad seruitutem, quo autem ad substantiam est bonus, q.18.ar.4

Timoris obiectum est malū futurū cui resisti non pōt, q.19.ar.5

Timor seruilis inquantū seruilis non manet in patria, sed quātum ad substantiam manere potest, q.19.ar.6

Timor seruilis non oritur ex timore, sed eius seruilitas ex timore nascitur, q.19.ar.4.2

Timor seruilis & filialis non sunt idem secundum substantiā, sed differunt specie, q.19.ar.5

Timor seruilis & filialis habent diuersas habitudines ad Deum, q.19.ar.5.2

Timor domini est initium sapientiæ, q.19.ar.7

Timor initialis & filialis differunt secundum statum sicut imperfectum & perfectum, non autem essentialiter, q.19.ar.8

Timor initialis nō timet pœnā sicut propriū obiectū, sed inquantū coniunctum habet aliquid de timore seruili, q.19.ar.8.2

Timor initialis est medius inter timorem seruilem & filialem, q.19.ar.8.3

Timor filialis siue castus est primū donum inter septem dona Spiritussancti, non tamen timor mūdanus uel humanus uel seruilis, licet sint a Spiritusancto, q.19.ar.9

Timor filialis & spes sibi inuicem cohærent, q.19.ar.9.1

Timoris donum correspondet spei, q.19.ar.10

Timor seruilis quoad substantiam diminuitur crescente charitate, q.19.ar.10

Timor filialis in patria remanet non secundum eundem actū non autem seruilis, q.19.ar.11

Timoris dono correspondet beatitudo paupertatis, q.19.ar.12

Timor filialis est quasi genus ad dilectionem Dei & principiū quæ pro Dei reuerentia obseruantur, ideo simul dantur præcepta de timore filiali & de dilectione Dei, quia utrumque est præambulum ad exteriores actus qui præcipiuntur in lege ad quos pertinent præcepta decalogi, q.22.ar.2

Timor filialis est præambulū ad legē non sicut extrinsecū, sed sicut principiū legis, sicut & dilectio, ideo utrumque dantur præcepta quasi principia communia totius legis, q.22.ar.2.1

Timor non est uirtus theologica, quia non habet Deū pro principali obiecto sicut amor, sed malum, q.19.ar.9.2

Timor pertinet ad partem sensitiuam, q.7.ar.1

Timor nullo mō est in Deo, q̄a nō habet superiorem, q.19.ar.1.2

Timor est de malo naturæ non aūt proprie de malo culpæ, nisi rōne causæ exterioris, s. seductionis & huiusmodi, q.144.ar.1

Timentur maxime de futuro quæ nō habēt remediū q̄n sunt in præsenti, non aūt si carent remedio dū sunt futura, q.42.ar.6

Timor oritur ex fuga mali quæ oritur ex desiderio boni, ideo dicitur timor desiderium, q.41.ar.2.3

Timor per se nascitur ex amore, sed per accidens causat amorem, q.125.ar.2

Timor Dei operatur ad vitationem omnis peccati etiam negligentiæ, q.54.ar.2.4

Timor qui est secundum rationem excusat totaliter a peccato, non autem timor inordinatus, sed diminuit peccatum, inquantum est inuoluntarius, q.125.ar.4

Timoris species sunt sex. s. segnities, erubescentia, uerecundia, admiratio, stupor, & agonia, q.19.ar.2.1

Timor non est peccatum secundum se, sed ut est inordinatus, & tunc est mortale, & quandoque ueniale, q.125.ar.3

Timiditas est peccatum leuius intemperantia ratione peccantis triplici ratione, q.142.ar.3

¶ Thomas aliud uidit, & aliud credidit, q.1.ar.4.1

¶ Tota certitudo sapientiæ & intellectus & scientiæ ut sunt dona Spiritussancti procedit a certitudine fidei quæ est principiū eorum, sed ut sunt uirtutes, innituntur naturali lumini rationis, fides uero ueritati Dei, ideo fides est perfectior eis quo ad certiorem inhæsionem, sed econuerso quo ad maiorē manifestationem, q.19.ar.2

¶ Transgressio proprie est agere cōtra præceptum negatiuum, & est cōis ol peccato materialiter, sed formaliter est speciale peccatum dupliciter. s. vt dicit contemptum præcepti & ut differt ab omissione, q.79.ar.2

Trāsgressio & omissio proprie sunt peccata mortalia, sed large, idest, præter præcepta sunt uenialia, q.79.ar.4.1

Transgressio simpliciter & absolute grauior est omissione, licet aliquando sit econuerso, q.79.ar.4

Transgressio contrariatur actui uirtutis cuius omissio dicit simplicem negationem, q.79.ar.4.2

Transgrediens præcepta contemnendo legislatorem, uel sic q̄ impediatur finis quem intendit, peccat mortaliter, non autem si ex rationabili causa, præcipue in casu quo legislator decerneret non esse seruandum, q.147.ar.3.2

Transgrediens præceptum de ieiunio ex contemptu uel impediendo finem peccat mortaliter, non autem si ex causa rationabili, q.47.ar.5.2

Transgressio regulæ quoad tria uota principalia religionis est peccatum mortale, non autem quo ad alia, nisi præceptum uel contemptum, q.185.ar.8

Transire de una religione ad aliam non est laudabile secundū se, q.189.ar.8

V

VERITAS fidei in unum colligi necessarium fuit ut oībus posset facilius proponi, quæ collectio simbolū dī, q.1.9.

Veritas fidei quæ per Simbolum explicatur non est aliquid additum sacræ scripturæ, sed ex illa elicitum, q.1.ar.9

Veritas nullo modo debet deseri propter scandalum passiuum alicuius, q.43.ar.7.2

Veritas quas quis dicit uerum & qua uerax dī, est uirtus, nō aūt qua uerū dī, sed est obiectum & finis uirtutum, q.109.ar.1

Veritas nō ē uirtus theologica nec uirtus intellectualis, sed moralis & mediū eius est inter superfluū & diminutū & hoc dupliciter. s. ex parte actus & ex parte obiecti, q.109.ar.1.3

Veritas est uirtus spetialis, q.109.ar.1

Ad ueritatem pertinet se exibere talem exterius per signa exteriora, s. per uerba & facta qualis est, q.109.ar.1

Veritas est pars annexa iustitiæ, quia utraque est ad alterū & utraque æqualitatem constituit, sed iustitia, secundum debitum legale, ueritas autem secundum debitum morale, q.109.ar.2

Veritas uitæ est communis omnibus uirtutibus, q.109.ar.2

Veritas amatur per se, sed oditur per accidens, q.15.ar.1.3

¶ Verberare hominem nulli licet nisi habenti potestatem supra eum, ut pater supra filium & dñs supra seruum, q.65.ar.2.

¶ Vendere rē plus q̄ valeat notabiliter, simpliciter sibi uel ipsi uēdēti nō licet, quis lex humana pmittat circa dimidiū, q.77.a.1

Vendens non tenetur dicere publice uitium rei nec in particulari nisi propter damnum uel periculum, q.77.ar.3

Vēditor nō tenetur dicere ementibus abundantiā uenaliū futurā per aduentū mercatorū nec minuere precium, q.7 .4.4.

Vendere carius quam emit est licitum meliorando rem, uel si mutetur pretium ratione loci uel temporis, uel propter periculum transferendi uel faciendi fieri, q.77.ar.4.2

Venditio siue permutatio illa non esset iusta, si illa superabundantia quæ ex venditione uel permutatione accidit, haberet vitium iniquitatis, q.77.ar.4.1

Vendens scienter rem quæ deficit in specie substantiæ, quantitate uel qualitate peccat, non autem uendens eam ignoranter, sed cum scieuerit tenetur eam recompensare, q.77.ar.2

Vendere ad terminum secundum quantitatem iusti pretij nō est vsura, si autē cæteris paribus fiat ultra iusti precij quātitatem pro temporis expectatione est peccatū usuræ, q.78.arti.1

Verecundia non est pars temperantiæ quasi intrans essentiam eius, sed quasi dispositiue se habens ad eam, q.144.arti.4.4

Verecūdia pricipalius pinet ad tēperātiā rōne motiui, s. turpis & nō rōne timoris, secūdario vero ad alias uirtutes, q.144.a.5

Verecundia non est uirtus proprie, sed large inquantum est passio laudabilis, q.144.ar.1

Verecundia est timor turpitudinis exprobrabilis, & principaliter respicit uituperium, sed respicit culpam consequenter, & hoc dupliciter, scilicet cælando & cessando, q.144.ar.1.

Verecundia non est de operibus uirtutum nisi per accidens ratione falsæ opinionis uel propter notam præsumptionis vel simulationis, q.144.ar.1.1

Verecundia est ab his quorum testimonium est maioris ponderis propter certitudinem ex rectitudine iudicij. s. a sapientib⁹ & virtuosis uel ex cognitione, s. notis & coniūctis uel propter effectum nocentis vel iuuantis, q.144.ar.3

Verecūdabilia minus sunt pctā aliqua grauiora q̄ tū sunt min⁹ turpia, vel quia se hīc in excessu temporalis boni, q.144.a.4

Verecūdia ē primū emēdationis, q̄a in primo erubescimus oculos hoīum, in fine uero oculos rōnis & Dei, q.144.ar.4.4

Verecundia cælat turpem actum, sed erubescentia celat a turpi actu, vel utraque propter timorem uituperij, q.144.ar.

Verecundia facit temperantiæ fundamentum inquantum, s. incutit horrorem turpitudinis, q.144.ar.4.4

Ea sæpius uerecundari causantur virtus qua utantur turpia, nō autem uirtus qua quis verecundatur, tamen sic disponit q̄ verecundaretur si turpia ageret, q.144.ar.5

Verecundia non est in pessimis, quia peccatum nō reputant ut turpe, nec est in uirtuosis & senibus, quia non appræhendūt illud possibile sibi, sicut est difficile ad vitandum, q.144.art.4

Verecundia conuenit senibus & uirtuosis conditionaliter tm, s. quia verecundarentur si aliquid turpe agerent, q.144.art.4

Verecundia caret homines inuerecundia profundati quibus sua peccata non displicent sed magis de eis gloriāt, q.144.a.4

¶ Vindicatio est uirtus specialis, quia ad hoc natura inclinat, q.108.ar.2

Vindicatio consistit in medio duorum vitiorum, s. crudelitatis, & senitiæ, secundum excessum & remissionem, q.108.art.2.3

Vindicatio & inflictio pœnæ peccati ē licita si sit p̄p bonū, nō aūt si sit ex odio uel principaliter tēdat i malū peccātis, q.108.1

Vindicatio debet fieri & per priuationem eorum quæ pectans diligit, scilicet per mortem, exilia &c. q.108.ar.3

¶ Vinum calefacit & lætificat, q.147.ar.8.1

Vini vsus est illicitus per accidens tantum, q.149.ar.3

Viuū antiquitus apud Romanos mulieres nō bibebāt, q.149.art.4

Vinum contrarium ebrietati est peccatum, s. abstinere a uino in magnum grauamen naturæ scienter, q.150.ar.1.3

¶ Virtutes omnes de quarum actibus dantur præcepta, ordinantur ad purificandum cor, vel ad bonam conscientiam, uel ad rectam fidem, quæ requiruntur ad diligendum Deū, q.44.a.1

¶ Virtutes perficientes intellectum totaliter excludunt falsum virtutes autem perficientes partem appetitiuam non excludunt totaliter falsum, q.4.ar.4.1

Virtutes quæcunque & etiam spes & obedientia possunt præcedere actum fidei rationabiliter formatū a charitate, q.4.ar.5.3

Virtus vera esse non potest sine charitate, q.23.ar.7

Virtutes prouenienter dona Dei sunt dispositiua duorum, & tūc a Spiritusancto, q.24.ar.3

Vni uirtuti secundum diuersos actus eius multa uitia opponuntur, q.29.ar.4.3

Virtus sapientiæ est tantum speculatiua, sed donum sapientiæ speculatiuum principaliter, secundario practicum, q.10.ar.7

Nulla uirtus moralis potest esse sine prudentia, q.57.arti.4

Omnis uirtus moralis relata ad bonum commune dicitur legalis iustitia, sicut prudentia relata a bonum commune dicitur prudentia politica, q.47.ar.10.1

Vna tantum uirtus est ad bene consiliandum, sed duæ ad bene iudicādum, quia iudicium debet sumi ex principijs proprijs rei, inquisitio autem fit etiam per communia, q.51.ar.4.2

Virtutes cardinales dupliciter accipiunt, vno mō sedm q̄ sunt spāles uirtutes, habentes determinatas materias, alio mō secūdūm q̄ signāt quosdā generales modos virtutis, q.58.ar.8.2

Virtutes adiunctæ seu annexæ iustitiæ (secundum Tulliū) sunt sex, secundum alios quinque, q.80.

Virtus uoti est obligatio eius, q̄ est maior in uoto solēni quā in uoto simplici, & quo ad Deū & quo ad homines, q.88.art.7.2

Virtus honoratur inquantum est appetibilis propter se, sed laudatur inquantum est appetibilis propter aliud, q.145.arti.1.2

Virtuosus maxime tristatur de morte sua, q̄a priuatur maximo bono quo maxime dignus est, s. uita & uirtutibus sedm psentem vsum, licet quidā gaudeāt ppter spē beatitudinis, q.118.

Virginitas est specialis uirtus, q.152.ar.4.1

Virginitas est specialis uirtus secundum quod d importat propositum voto firmatum integritatis mentis & corporis perpetuo seruandæ, q.152.ar.1.1

Virginitas dicitur a uirore, quia importat immunitatem a concupiscentiæ adustione circa delectationes venereas, q.152.a.1

Virginitas (secundum Augustinum) est in carne corruptibili incorruptionis perpetua meditatio, q.152.ar.1.1

Virginitas quo ad suū materiale. i. pro incorruptione signaculi, vel irresolutione seminis propter delectationē tū est a natura, sed quo ad suū formale. i. pro habitu, ē ex gra Dei, q.152.a.3.2

Virginitas perdita non potest reparari ratione præteriti: sed bene quo ad omnem integritatem, q.152.ar.3.3

Virginitas & pudicitia sunt in anima essentialiter, in carne uero materialiter, q.152.ar.1.2

Virginitas se habet ad castitatem sicut magnificentia ad liberalitatem, q.152.ar.3

Virginitas est illustrior portio gregis Chri (sedm Ciprianum) ac supremū decorem sibi uendicat (secundum Ambr.) quia est supremus gradus temperantiæ, & est uirginū sublimior gloria per comparationem ad uiduas & coniugatas, q.152.arti.5

Virginitas est maxima uirtus, nō quidem simpliciter, sed in genere castitatis, q.152.ar.3

Virginitas non opponitur luxuriæ sicut extremum, sed sicut medium, q.152.ar.2.2

Virginitas ut uirtus non potest amitti sine peccato, quia firmata est propter uotum, q.152.ar.3.4

Virginitas quo ad suum formale pōt reparari per pnīam (& sp̄ē cum cæteris uirtutibus) nō autē quo ad materiale eius, q.152

Virginitas ad uacandum liberius Deo, & contemplatio eius nō est uitiosa, sed est recta & laudabilis, q.152.ar.2

Visio cæteris paribus est certior auditu, sed non sp, q.4.artic.8.2

Vita hominis dupliciter. s. corporalis & spiritualis, q.25.arti.1.1

Vita manifestatur per hoc quod aliquid mouet se, & nihil aliud potest dici uiuens nisi metaphorice, q.179.ar.1

Vita non se habet ad uiuere sicut essentia ad esse, sed sicut cursus ad currere, q.174.ar.1.2

Vita vniuscuiusque hominis est id in quo maxime delectatur, & cui maxime intendit, q.174.ar.1

Vita hominis triplex scilicet practica, speculatiua, & uoluptuosa, q.174.ar.2.1

Vita in uniuersali non diuiditur in actiuam & contemplatiuā, sed vita hominis tantum, q.179.ar.1.1

Vita actiua est tantum in hac uita, q.181.ar.4.

Vita actiua consistit in omnibus agibilibus, sed principaliter in his quæ sunt ad alterum, q.181.ar.1.1

Ad vitam actiuam pertinent omnes actus moralium virtutum, etiam ipsius prudentiæ, q.180.ar.2.

Ad uitam actiuam pertinet essentialiter cognitio omnium agibilium, non autem factibilium. Cognitio autem speculatiua quorum præ exigitur ad uitam practicā ut causa, q.181.a.2

Vita actiua duplex, s. exterior, q.182.ar.1

Vita actiua disponit ad cōtemplatiuā, quā nullus pōt assequi & perficere nisi prius sit perfectus in uita actiua, q.182.artic.1.4

Vita contemplatiua directius & immediatius est ad dilectionē Dei quam proximi, uita autem actiua est econuerso, q.182

Vita contemplatiua secundum suum genus est firmior, nobilior, & prior ac maioris meriti, quam actiua, 182.ar.2

Vitæ actiuæ duplex est opus, s. spirituale & corporale, & primū est melius quam opera contemplatiuæ, q.180.ar.6

Vita actiua pro statu præsenti durabilior est quam contemplatiua, & hoc ex defectu nostro, q.181.ar.4.1

Vita actiua & cōtemplatiua possunt esse in eodem, q.182.art.1.1

Vita speculatiua est super hominem, q.51.ar.1

Vita cōtēplatiua est tm in intellectu essentialiter, & principaliter in actu eius, sed uiuitur inquisitione rōnis ut medio, q.180.ar.1

Vita cōtēplatiua principaliter cōsistit in cōtēplatione diuinæ ueritatis, sed dispositiue i cōtēplatione cuiusl bet ueritatis, q.180

Vita contemplatiua habet unum actum principalem, scilicet circa ipsam ueritatem, multos autem secundarios, q.180 artic.3

Ad uitam contemplatiuam quatuor pertinent, s. uirtutes morales, actus aliq, cōtēplatio effectuū Dei, & ipsius Dei, q.180.ar.4

Vita contemplatiua est diuturna dupliciter, s. secundum se, ratione obiecti, s. Dei, quia caret contrario, & quo ad nos, quia est

Venditio

ita

Universidad de Deusto Biblioteca

in intellectu & sine labore, q.180.ar.8
Ad uitam actiuam aliqui sunt aptiores quàm ad uitam contemplatiuam, aliqui autem econuerso, q.182.ar.4
¶ Vitiis carnalibus subditi possunt aliquando speculari subtiliter, & hoc propter bonitatem ingenij naturalis uel habitus superadditi, q.15.ar.3.1.
Vitia carnalia quo magis sunt remota a mente eo magis eius intentionem ad remotiora distrahunt, & magis contemplationem mentis impediunt, q.15.ar.3.3
¶ Voluntas mouet intellectum & alias uires animæ in finem, q.2.ar.2.3
Voluntas humana potest facere iustum de aliquo indifferenter, non autem contra ius naturale, q.57.ar.2.2
Votum dicitur a uoluntate, quasi a primo mouente rationem ad promittendum, q.88.ar.1.2
Vouere est actus latriæ seu religionis, licet actus aliarum uirtutum sint materia eius, q.88.ar.5
Votum est promissio Deo facta, q.88.ar.1
Votum est testificatio quædam promissionis spontaneæ quæ debet fieri Deo de his quæ Dei sunt, q.88.ar.1
Votum tria requirit necessario s. deliberationem, propositum & promissionem in qua promissione perficitur ratio uoti, sed quandoque additur pronunciatio oris & testimonium aliorum ad quandam confirmationem uoti, q.88.ar.1
Votum fit soli Deo, licet fit de eo quod aliquando fit sanctis, q.88.ar.5.3
Sub uoto non cadunt peccata nec indifferentia nec necessaria absolute nec propter finem nisi ut uoluntaria, sed uotũ semper debet fieri de meliori bono, q.88.ar.2
Vouere expedit, quia uotum firmat uoluntatem in bono, nec tamen libertatem diminuit nec est periculosum de se: sed ex culpa mutantis uoluntatem, sed assimilat beatis, q.88.artic.4
Vouere nunquàm conuenit Christo, quia Deus erat & habebat uoluntatem firmatam ut comprehensor, q.88.ar.4.3
Votum solennizatur dupliciter, scilicet per susceptionem ordinis sacri & professionem certæ regulæ, q.88.ar.7
Votum simplex dirimit matrimonium contrahendum, sed nõ dirimit contractum, non tamen potest petere debitum sine dispensatione ecclesiæ authoritate apostolica, uotum uero solemne facit utrunque, q.88.ar.8
Votum obligat secundũ intentionem uouentis, s. ad reddendũ statim, uel ad certum tempus uel cum conditione, q.88.a.3.3
Votum obseruare est de lege naturali durãte obligatione eius: quæ cessat, uel ex authoritate superioris in his quæ in dubiũ uertuntur dispensantis uel commutantis, q.88.ar.10.2
Votum omne rite factum obligat, ideo transgrediens illud peccat mortaliter, q.88.ar.8
Voto nullus potest obligare firmiter quod est in potestate alterius, q.88.ar.8
Vouens illud quod est in potestate alterius non peccat, quia cõditionaliter intelligitur, q.88.ar.8.4
Votum omne temporale soluitur per ingressum religionis sine dispensatione, q.88.ar.12.1
Vouẽdo si quis prius cogitauit de religione in communi & post elegit unam tenetur simpliciter ad religionem, si autem econuerso, intelligitur si uelint eum recipere, q.88.ar.3.2
Votum religionis nullum est firmum nisi de licentia prælati, q6. 88.ar.8
Votum potest dispensari qñ id quod cadit sub uoto est simpliciter malum uel inutile uel impeditiuũ maioris boni, non aũt quantum illud quod est de iure naturali uel diuino, q.88.10
Votum põt ex rationali causa commutari in aliud melius, uniuersali aliud minus periculosum, sicut & dispẽsari q.88.a.10
Votum uergens in periculum personæ debet frangi secure si dispensatio non potest haberi, q.88.ar.2.3.
Vota de rebus uanis & inutilibus debent dispensari nec seruari, q.88.ar.2.3
Votum continentiæ non est dispensandum propter periculum mortis corporalis, quia bonum continentiæ etiam sine uoto est multo melius quàm salus corporis & per alia remedia prouideri potest, q.88.ar.11.5
In uoto continentiæ & religionis per professionem solennizato etiam Papa non potest dispensare, licet quidam iuristæ ignoranter contrarium dicant, quia periculis humanis obuiandum est per humana & non per diuina, q.88.ar.11
Votum triplex requiritur ad perfectionem religionis, scilicet paupertatis, castitatis & obedientiæ, q.186.ar.6
Votum obedientiæ est præcipuum inter tria uota religionis, q.186.ar.8
¶ Vouens ingredi religionem non tenetur ibi perpetuo manere nisi in hoc intenderit, q.189.ar.4
Vouens ingredi religionem tenetur quàm citius potest intrare, nisi posuerit terminum, q.189.ar.3
¶ Voluntaria paupertas requiritur ut primum fundamentum ad perfectionem religionis, q.186.ar.3
¶ Vulneratus letaliter licet superuiuat habebit aureolam martyrij, sicut de beata Lucia, similiter uulneratus leniter & moriens habebit etiam aureolam martyrij, non autem si afflictio non continuetur usque ad mortem sicut de beato Syluestro, q.124.ar.4.4
¶ Vltima consummatio gratiæ facta est per Christum quæ in propinquioribus ante & post Christum plenius fuit, quæst.1.ar.7.4
¶ Vtilitas quæ prouenit nobis ex dæmonibus non est ex eorum intentione, sed ex prouidentia Dei, q.25.ar.11.3
¶ Vsus rectæ rationis maxime apparet in iustitia & usus indebitus in uitiis oppositis iustitiæ, q.55.ar.8
Vsura in euangelio accipitur Metaphorice, scilicet pro superexcellentia bonorum spiritualium, q.78.ar.1.1
Vsura secundum se est iniusta contra legem naturæ & peccatum mortale, quia idem bis uenditur, uel uenditur id quod non est, q.78.ar.1
Vsuræ nomen primo significat incrementum ex usu pecuniarum, secundo incrementum cuiuslibet rei, quæst.78.ar.1
Vsura est peccatum mortale, 78.artic.1
Vltra sortem aliquis potest accipere aliquando, quãdo illud fit suum iure naturæ uel iure æquitatis, q.78.arti.2.6
In usuris non transfertur dominium, q.78.ar.3
Vsurarius tenetur restituere quicquid accepit de usuris & interesse, non autem quæ lucratus est cum eis emendo possessiones, q.78.artic.3
¶ Vxor non est diligenda tanta dilectione quantum amat seipsum, quæ.26.ar.11.2
Vxori non licet dare eleemosynas nisi communes & modicas si ne consensu uiri, uel nisi habeat aliquid præter dotem uel incretur, q.32.ar.8.2

X

Xps non corripuit Iudam secreto, nec Petrus ananiam & saphiram, nec paulus Petrum multiplici de causa, quia dominus peccatum Iudæ, ut Deus sicut publicũ habebat, unde statim poterat publicare, non publicauit autẽ: sed obscuris uerbis admonuit Petrus autem publicauit peccatum occultum ananię & saphyræ, tanquàm Dei executor. Paulus autem Petrum reprehendit, tanquàm aliquo modo per ad fidei dissensionem. Vel quia erat subditum Petro, propter imminens periculum scandali Petrum publice arguit. de Ioseph autem credendum est q fratres suos aliquando admonuerit. Vel potest dici quòd peccatum publicum erat inter fratres, unde & pluraliter accusauit fratres suos, q.34.ar.4.2.& ar.7.2
Xpiani tenentur obedire dominis temporalibus si habent iustum dominium, & licita præcipiant, q.104.ar.6
Xpo soli conuenit quærere gloriam suam inquantum Deus, gloriam autem Dei inquantum homo, q.132.ar.2.1
Xps ieiunauit non ex necessitate: sed ut doceret quàm bonum sit ieiunium, q.147.ar.5.1
Xps ieiunauit post baptismum, quia baptizatos oportet intendere ieiunio & non lasciuiæ, q.147.ar.5.1
Xps habuit donũ linguarum, quo tamen non est usus, quia tantum in una gente prædicauit, q.76.ar.1.3
Xps non debuit eligere uitam solitariam, ut publice doceret, liberaret, & attraheret homines, q.25.ar.6.5

COMMENTI SECVNDAE SECVNDAE DIVI THOMAE AQVINATIS

INDEX.

Abdicationem bonorum diuitiarum & venereorum diuersimode fieri & intelligi oportet. q.186.ar.7.ad 4.
Abstinere ex feruore spiritus & velle mortificare carnem suam non curando an diminuat vitam, an sit peccatum. q.147.ar.1.ad 2.
Abstinentia & continentia quõ differant. q. 88.ar.11.
Abstinentia duo obseruat recta ratione in subtractione alimenti. s. conseruationem naturæ, & potentiã ad opera debita, & ex his iudicatur quando abstinentia est virtutis. q.147.ar.1.2.
Abstractionis a sensibus an conuenienter assignentur tres tantum causæ. q. 175.ar.1.& 2.
Abstractionem fieri a viribus sensitiuis & non a vegetatiuis in vehementi animæ intentione quare oporteat. q.175.ar.5.ad 3.
Accidia an sit tristitia de bono diuino in ipso Deo vel in me vel in vtroque. q. 35.ar.1
Actiones quæ sunt ad alterum, dupliciter egent speciali rectificatione in comparatione ad agentem. q.58.ar.2.ad vltimum.
Actus omnis infidelium an simpliciter sit peccatum ad Gregorium Ariminensem. q.10.ar.4.
Actus exterior inordinatus an inueniri possit ex zelo iustitiæ absque peccato. q.34.ar.4.
Actus speculatiuus quõ cadit sub prudẽtia. q.47.ar.2.
Actus bonus infert necessitatem virtutis. q.61.ar.2.
Actus imperandi contra actum deprecandi vel permittendi, quomodo distinguatur. q.88.ar.1.
Actus vltimus rõnis practicæ est præcipere. q.88.ar.1.
Actus gratiæ sermonis aliter habetur ab arte humana, aliter a spiritu sancto. q.177.ar.1.
Actus deformitas an sit de rõne speciei ipsius actus. q.6.ar.2.2.
Actus turpitudo & paruitas boni in actu peccati licet formaliter distinguantur; non sunt tamen obiecta peccatorum, quæ penes ea distinguuntur. s. impœnitentiæ & obstinationis. q. 14.2.2.
Differentia inter modum intrinsecum & extrinsecũ actus virtutis, & quis cadat sub præcepto. q.44.ar.4.
Actus propriũ principiũ an sit vis appetitiua. q.58.a.4
Quomodo modus spectet ad rationem actus virtuosi. q.44.ar.8.
Actum peccati exigere bono fine ab eo qui est paratus ad peccandum an liceat. q.78.ar.4.
Actus morales & materia moralis quomodo distinguantur. q.58.ar.8. Denotio 1.2.
Accusare alium an quis aliquando teneatur. q.68.ar.1.
Accusationem an præcedere debeat secreta admonitio. q.33.ar.7.ad 3.
Accusationem an princeps non iudex possit abolere. q.68.ar.3.ad vltimum.
Accusatoris vicẽ quatuor sunt q̃ supplent. q.67.ar.3.
Adam in sua creatione an adeptus fuerit similitudinẽ diuinam, quantum ad scientiam nondum actu, sed solum in potentia. q.163.ar.1.
Adam an minus peccauerit quàm mulier quantum ad speciem superbiæ. ibidem. ar.4.
Adæ peccatum an fuerit superbia. ibidem.
Adoratur eucharistiæ hostia consecrata ab Ecclesia sine conditione. q.1.ar.3.ad 4.
Adoratio Mardochęi & Ioannis euãgelistæ erga creaturam declaratur. q. 84.ar.1.ad 1.
Adulator laudans aliquem de peccato veniali, venialiter peccat. q 115.ar.2.
Adulterium quomodo committatur inter coniugatũ & solutam vel coniugatam. q.154.ar.8.ad 1.
Adulteriũ quomodo potest dici esse in eo qui nimis diligit vxorem. ibidem.
Adulterium viri & mulieris potest dupliciter considerari. q. 154.ar.8.ad 2.
Aduocatus quomodo teneatur subuenire causis pauperum q.71.ar.1.
Aduocati Iudicis & testis ĩ iudicio differẽtia. q.71.a.1
Aduocatum quomodo excuset ignorantia. q.71.ar.3.
Affabilitas in quibus sit, & q̃ exigat. q.114.
Alchimistarum ars quomodo reprobetur. q.77.ar.2.
Amare actu uirtute uel habitu q̃d sit. q.24.ar.10.ad 2.
Amari quærit aliquid ea ratione qua honorari, & quomodo intelligatur. q. 27.ar.1.ad 2.
Amatum in peccato ueniali an ametur habitualiter propter Deum quamuis non actu. q.24.ar.10.2.
Amor ex propria rõne reflectitur supra se. q. 25.ar.2.
Amoris ueri q solis bonis cõuenit, quæq; signa. q.25.7.
Angelorum ministeria & orationes sanctorum quõ non in uerbo, sed in dono consilij sunt. q.52.ar.3.
Angelos indesinenter absq; principio & fine Deũ intueri, quomodo sit uerum. q.180.ar.6.ad 2.
Appetitus superior, qui est uoluntas an sit subiectum studiositatis, & curiositatis uel inferior qui est concupiscibilis & irascibilis. q.166.& 167.
Motus appetitus sensitiui prosequentis bonum & fugientis malum differentia q.141.ar.3.
Apl̃i quidã a Xpo sunt electi, q erãt in matrimonio ad statũ religionis & episcopatus. q. 186. ar.4. Eps. 7.
Ars & prudentia quomodo differant respectu applicationis ad opus. q. 47. ar.1.
Ars. An applicatio omnis rationis rectæ ad factibile spectet ad artem. q. 47.ar. 2.ad 3.
Artes speculatiuæ quomodo dicantur. q.47.ar.2.ad 3.
Artifices an peccent admiscendo uana & curiosa. q. 169. ar.2.ad 4.
Auaritiæ filię in litera enumeratæ an sint diuersarum specierum. q. 118.ar.ult.ad 4.

B

Baptismus. An adultus possit redimẽdo uexationẽ sua soluere nolẽti eũ alium baptizare. q 100.ar.2.
Beati in patria diligunt plus seipsos q̃ alios beatos ex parte subiecti & ex parte ordinis charitatis. q.26.13
Bellare in necessitatis articulo an liceat clericis. q 40. ar.1.ad 4.
Bellare ĩ die festo ex necessitate defensionis an liceat. q.40.ar.1.ad 4.
Bellare in die festo sine necessitate, an sit peccatum mortale. Ibidem.
Bellãtes cõtra ĩfideles recto corde & ope, an sint martyres

Universidad de Deusto Biblioteca

tyres si occidantur. q.188.ar.6.ad 2
Bellum indicere an spectet ad omnem Principẽ vel tantum ad non habentem superiorem. q. 40.ar.1.
Belli illiciti tempore an liceat facere arma & sagittas.q.169.ar.2.ad 4.
Bellica exercitia periculosa, & non periculosa in quo discernantur.q.40.ar.1.ad 4.
Benedictio qua Monachus benedicitur an imprimat aliquam formã spiritualẽ indelebilem.q.88.ar.11.
Benedictionum diuersitas. ibidem.
Benefacere licet sit actus charitatis in quolibet, non tamen respectu cuiuslibet.q.31.ar.1.ad 1.
Beneficij recõpensatio secundum affectum dantis an spectet ad duas virtutes, scilicet gratiam & amicitiam honesti. q. 106.ar.5.
Beneficium procurans dari ęque digno, & per hoc impediens alium ęque dignum, an teneatur priori ad restitutionem. q.62.ar.2.ad 4.
Beneficiũ aliquod multis procurãtibus an si dignior ipsum non assequatur, ille qui assequitur teneatur ad restitutionem. Ibidem.
Impediens alium a consecutione beneficij, in quo nihil vnquàm iuris habuit, quare teneatur restituere totum vel partem. Ibidem.
Beneficium petere cum cura animarum pro seipso, an sit petere pro indigno. q. 100.ar.5
Beneficia Ecclesiastica an vendere liceat authoritate Papæ.q.100.ar.4.
Beneficia Ecclesiastica sunt bona cõia Ecclesiæ, & debent dari personis Ecclesiasticis dignis. q. 62.ar.2.
Beniuolentiæ diuersa differentia ab amore actuali in parte sensitiua & in parte intellectiua.q.27.ar.2.
Bestialitas secundum Aristotelem an sit exprobrabilior intemperantia.q.142.ar.3.
Blasphemia an sit in opinione intellectꝰ tm̃.q.13.a.1.
Blasphemia in quo actu consistat.ibidem
Blasphemia committitur in Deũ multipliciter. ibid.
Blasphemia potest esse cum fide & sine fide. ibidem.
Blasphemia an semper contineat falsitatem. ibidem.
Blasphemia Dei & sanctorũ hẽt vnitatẽ specificã cũ cõtumelia, detractiõe, & reliqs.q.13.ar.1.ad 2.& 3.
Blasphemia an hẽat grauitatẽ infidelitatis.q.13.ar.3.
Blasphemia vera, an recte concludatur in damnatis. q. 13. ar.4.
Blasphemiæ distinctio. s. in opinione tantum & cum detestatione affectus, est sufficiens.q.13.ar.1.
Blasphemiæ peccatũ, consistit in actu dicendi ea quæ sunt contraria fidei.q.13.ar.1.
Bonum diuinum vt beatitudinis obiectum habet specialem rationem boni. q.23.ar.4.
Bonũ proprium an possit esse sine cõmuni. q.47.ar.4.
Bonum cõe ciuis plus diligit q̃ seipsum.q.26 ar.3.
Bonum rationis consistere in veritate sicut in proprio obiecto quomodo intelligatur. q. 124. ar. 1.
Bonum omne faciẽdi sibi possibile, an omnes teneantur habere intentionem. q. 186.ar.2.ad 2.
Bonum tale faciendum contemnens an peccet. ibid.
In boni viri virtute an claudatꝰ virtꝰ prĩcipis.q.47.11.
Boni viri virtus quare magis idẽtificatur virtuti principis quàm ciuis.q.47.ar.11.
Ad bonum uirum spectat posse bene pręesse & subesse.q.47.11.
Bonitas qua appropinquamus Deo, an possit diminui.q.16.ar.7.
Bona temporalia an sint impedimenta ad speculationem.q.186.3.2.
Bruta an intẽdãt manifestare affectus suos.q.110.a.1

C

CAntus Ecclesiastici finis in quo cõsistat.q.91.a.1.
Capitale vitium an dicatur illud ex quo apta nata sunt oriri multa vitia secundum rationem causæ finalis.q.148.ar.5.6.
Charitas simpliciter est forma fidei & obedientiæ. q. 4. ar.3 3.
Charitas q̃uo habeat amicitiæ Dei rationẽ.q.23.ar.1.
Charitas an hẽat maiorẽ inclinationẽ in suũ actũ & delectationem in opere, q̃ aliæ uirtutes. q.23.ar.2.
Charitas ex hoc ꝙ operatur an habeat formaliter ꝙ efficacia eius reducatur in infinitatem Dei & non in propriam, q.23.2.1.
Charitas quomodo sola ponatur Deum attingere, vt in ipso sistat.q.23.ar.6.
Charitas quomodo est forma virtutum. q.23.ar. 8.
Charitas an data sit angelis secundũ conatũ.q.24.3.3.
Charitas in angelis an detur secundum solam Dei voluntatem. q.24.ar.3.
Charitas an sit secundũ authorẽ simpliciter augmentabilis in infinitum, an in via tantum. q.24.ar.7.
Charitas, dato ꝙ in infinitum augeatur in via, an stet ꝙ terminetur in patria.ibidem.ad 1.
Charitas an hẽat quãtitatẽ pfectionis intẽsiue diuersarũ bonum in via & in patria, & q̃uo.ibidem ad 3.
Charitas viæ an possit esse ęqualis vel maior secũdũ perfectionẽ tenentẽ se penes ppinquitatẽ ad obiectum charitate alicuius beati in patria. ibidem.
Charitas an respiciat diuersa diligibilia diuersis rationibus. q.25.ar.12.
Charitas quomodo parit gaudium. q.28.ar.1.2.& 3.
Charitatis quantitas an sit secundum solam Dei voluntatem.q.24.ar.3.
Charitatis quolibet actu, an mereamur augmentum ipsius ad Duran. q.24.ar.6.1.
Charitatis augmento an terminus præfigatur ex tribus enumeratis in litera.s. ratione formæ, ex parte agentis & ex parte subiecti.q.24.ar.7.
Charitatis quantitas extensiua quam habet in comparatione ad proprium obiectum non potest augeri, sed bene intensiua. q. 24.10.
An sit vera differẽtia ĩter charitatis beniuolẽtiã & bñficẽtiã, ꝙ illa ad oẽs, ista ñ ad oẽs se extẽdit.q.26.6.
Distictio ĩter habẽtẽ charitatẽ ſm cõem rõnẽ boni & secundum propriã rõnem charitatis. q. 27. ar. 1.1.
Charitatis ordo an sumatur secundum proportionẽ dilectionis ad diligibile, & cum hoc attendatur penes diligentem & diligibile. q.44.ar.8.
Charitati opponuntur diuersa vitia diuersimode. q. 10. ar. 5.1.
Charitati an quodlibet peccatum mortale directe opponatur.q.24.ar.12.
Charitatem esse finem præcepti & cadere sub præcepto, quomodo intelligatur.q.184.ar.3.
Carnis integritas an sit prætiosior vita.q.124.ar.4.2.
Cartarum & alearũ artifices an peccent.q.169.ar.2.4.
Castitatis vera virtus an sit in infideli.q.151.ar.1.3.
Castitatis & pudicitiæ distinctio, an bene assignetur. ibidem. ar.4.
Cęcitatẽ mẽtis. Duo modi positi ĩ litera qbus hõ ĩcurrit volũtariã cęcitatẽ mẽtis, nõ cõcidunt.q.15.a.1.
Cęlo
Cælo q̃uo subsunt aut non subsunt entia per accidẽs, casualia fortuita, & electiones nostræ ac voluntaria, & quot modis in his erratꝰ perniciosè.q.95.ar.5
Certitudo sufficiens ad iudicium iudicis non est certitudo euidentię, & q̃uo hĩ diuersis modis.q.60.ar.2
Cibi. An distinctio data de moderatione ciborum sit bona.q.146.ar.1
Circunstantiarum diuersarum corruptio, an q̃ñ habet idem motiuũ diuersificet species pctĩ. q.53.ar.2.3
Clamor an bene exponatur in litera. q.158.ar.7
Clementia & mansuetudo q̃uo differant.q.157.art.1
Clementia & sęueritas quare non sint opposita. Ibidem.ar.2.ad 1
Clemẽtia in qua potentia sit subiectiue.ibidem.ar.3.1
Clericus apostatans a Clericatu uel a quatuor minoribus an peccet mortaliter.q.12.ar.1
Cognoscere occulta & incerta diuinæ sapientiæ, an sit supra naturam humanam quantum ad substãtiam actus.q.171.ar.2.3
Cognitio negata fidei & attributa prophetiæ, an sit cognitio euidentia.q.171.ar.3.
Cognitionis futurorum vana inquisitio an sit perniciosa ex se, uel quia prohibita.q.105.ar.1
Ad cognitionem duo concurrunt, scilicet acceptio & iudicium.quæst.173.art 2
Comedere excessiue nõ pp concupiscentiam, sed pp imperitiam, an vitiosum, & cuius vitij opꝰ.q.148.1
Conatus in Angelis an resoluatur in natura ut in causam.q.24.arti.3.ad 3
Cõceptionis intellectualis obiectũ põt dupliciter pertinere, tã ad uitã actiuã q̃ contemplatiuam. q.181.3
Concubitus illicitus cũ muliere & integra, polluta tñ per mollitiẽ uel sodomiam, an sit stuprũ.q.154.a.6
Cõcubitus patris cũ filia aut matris cũ filio, an sit licitus ĩ aliquo casu sine diuina dispensatione.ibi.ar.9
Cõcubitus cum muliere extra uas debitum an sit eiusdem speciei, cum alijs peccatis circa modum concumbendi ibidem.11.
Concubitus viri voluntarie non seminantis & mulieris seminantis cum sit cõtra naturam, sub quo modo contineatur.ibidem.
Concupiscentia delectabilis quare maxime assimiletur puero.q.151.ar.2.ad 2.
Concupiscentiarum tactus & honoris drĩa.q.156.2
Confessione sacramentali scita, & commissa sub sigillo confessionis, quomodo differant.q.70.1.ad 2.
Coniugalis actus q̃uo cum peccato fiat.q.154.1.4
Commutationes quare dicantur uoluntarię.q.61.ar.3
Commutationes distinguuntur per uoluntarium & inuoluntarium.ibidem.
Commutationes inuoluntariæ distinguuntur in occultas & manifestas.ibidem.
Quare in litera vsura et consilium non computantur inter voluntarias commutationes.ibidem.
Cum dr̃ commutationes oẽs uoluntarias et inuoluntarias pertinere ad vnam speciem iustitiæ, an intelligatꝰ de spẽ specialissima vel subalterna. q.61.ar.3
Commutationum numerus in litera et in 5. Ethicorum quare non est vniformis. ibidem.
In cõsecratione mẽs maxime dẽt eleuari ĩ deũ.q.83.1
Consideratio unde dicatur.q.53.ar.4.1.
Consilium. An omne peccatum sit cõtra bonum consilium.q.51.ar.1.ad 3
Consilij donũ ab eubulia differt, non solũ sedm cõem rationem doni, sed ẽt secundum propriam. q.51.1
Consilia facere & ad ea conuenire, an liceat in festo. q.121.ar.4.ad 3
Contentionis & aliorum peccatorum finis tripliciter potest referri ad intentionem, & inde habetur quãdo mortale uel non mortale peccatum interuenit per se loquendo.q.38.ar.1
Contemplationis motuum assignatio an sit sufficiẽs. q.180.ar.5.ad 2.& 3.
Ad contemplationem referri potest temporalis defectus dupliciter.ibidem.ar.7.ad 4
Cõtinẽtia ã sit pars prudẽtiæ, ac p hoc uirtus.q.53.a.5
Continentia an sit solum circa delectationes tactus. quæst.155.art.2
Continentiæ subiectum an sit ratio uel appetitus.quęstio.53.ar.5.3
Continentiæ nomine quid communiter intelligatur apud Theologos & Philosophos morales.q.155.a.1
Continentiam esse habitum in uoluntate subiectiue, stat cum doctrina Sancti Thomæ.q.155.ar.3
Continens & incontinens quomodo eligant, cũ Aristo. dicat contrarium in 7.Ethicorum.q.155.3
Contrapassũ dupliciter intelligiẽ, uel ſm identitatẽ speciei, vel secundũ æqualitatẽ quantitatis. q.61.4
Contraria quomodo fieri habeant circa idem & quomodo non q.24.ar.10
Contritionem habere de peccatis in die festo non est de pręcepto.q.122.ar.4
Contumelia, rixa & blasphemia an sit bene exposite. q.158.ar.7
Contumelia an consistat etiam in factis inquantum facta sunt.q.72.ar.1
An de ratione contumeliæ sit dicere iniuriam coram iniuriato.q.72.ar.1
Contumeliæ latitudo formaliter & materialiter.quęstio.72.arti.2.
Contumeliosus an teneatur petere ueniam ab iniuriato.q.72.3
Corrigẽs ĩ pctõ mortali an peccet mortalr̃.q.33.ar.5
An pręlatus teneatur ex pręcepto fraternę correctionis inquirere defectus subditorum. q.33.ar.5.& 3
Correctionem fraternam omitendo quomodo quis excusetur a peccato.q.33.ar.2.3
Creaturarũ cognitio nõ relata in cognitionem Dei, dupliciter intelligiẽ constituere pctm̃.q.167.arti.1
Credere. Quomodo aliqui credunt in fide maiorum bene uel male.q.2.ar.6.3.
Quomodo sint hæc literę uerba intelligenda. Nõ crederet nisi uideret ea esse credenda. q.1. ar. 4.2
Credere in Deum an sit vnus actus, ad Durã.q.1.ar.2.
Credulitas seu æstimatio rei.s.cum aliqua hęsitatione & cũ assertiua determinatione, dupliciter ẽ.q.60.a.3
Christus an vere præceperit cęcis ne eum manifestarent.q.104.ar.4.
Christus an fuerit ad literam mendicus.q.187.ar.5
Christum se subdidisse sponte Pilato qualiter intelligatur.q.67.1.2
Christiano existenti in terris infidelium an liceat omittere signum a Christianis deferri solitũ, uel mutare ueste ne Xpanus cognitus occidatur. q.2.ar.2
Christiani an sint liberi a tributis.q.104.ar.6
Crudelitas an dicatur a crudo propter asperitatem saporis.q.159.ar.1
Crudelitas quomodo ponatur opponi clementię, cũ
superius

Universidad de Deusto
Biblioteca

superius quæst.108. ponatur extremum vnum virtuti vindicationis.q.159.1.1
Crudelitas an impottet inflictionem pœnæ ex culpa. ibidem.2.
Cultus ecclesiastici superfluitas quale peccatum sit. q.91.ar.1.&2
Cultus veteris legis hodie a iudicis sematus, an habeat rationem mendatij.q.93.ar.1.2
Curiositas. An sufficienter dictum sit de curiositate sensitiuę cognitionis.q.197.ar.2
Curiositas,gula & luxuria quomodo differant. ibid.1

D

DAMNVM ex mutuo emergens an liceat exigere.q.78.ar.1.2
Dare minus indigẽti iusto q̃ magis ĩdigẽti pctori melius est nisi indigẽtia in eo sit multo maior. q.32.3
Debitum vt commune quomodo fiat debitum vt proprium sine applicatione communis boni per actũ distributionis ad hunc particularem.q.62.1
Debitum coniugale non reddere,quando & quare est peccatum mortale.q.153.3.3
Decimæ partis diuini cultus ministris exhibendæ determinatio,vnde prouenerit.q.87.1
Decimæ partis determinatio ministris ecclesiæ in lege noua exhibendæ,an sit iusta.q.87.ar.1
An decimæ in noua lege nõ diuisa sed ecclesiastica authoritate impositæ hut Christiano populo.q.87.1
Ecclesia statuit, q̃ ex integris fructibus decimæ soluantur ad exemplum Dei, qui excellentem valde portionem suis ministris decreuit, ac per hoc non detrahas ecclesiæ.si diuini exemplo decreti mota, excellens quoque stipendium Dei ministris statuerit.q.87.2.ad vlt.
Decimę quare non debeantur omnibus ecclesiasticis etiam prędicantibus.q.87.ar.3
Decimarũ & præbendarũ ius est spirituale.q.87.ar.3
Decimarum & pręceptum an recte dicatur iudiciale. quęst.87.ar.1
Decimas ex consuetudine non soluentes,quomodo a peccato excusentur.q.87.ar.1.5
Genti alicui uolenti amplecti fidem Christianam sine onere decimarũ,ecclesia concedere deberet, quòd non solueret.q.87.1
Decimas soluere de proprijs prędijs an clerici teneantur,etiam si sint clerici eiusdem Ecclesię.q.87.4
Delectatio in actu coniugij bene circunstantionati nõ est peccatum sed donum Dei.q.153.2.
Delectatio morosa quare est peccatum mortale.quę. 154.ar.4.2
An immunitas a delectatione in feminis resolutione sit de rõne virginitatis tanquã materia. q.152.ar.1
Delectationẽ esse finem principalem propter quẽ aliquid bonum dicimus,quomodo intelligatur.q.58. ar.9.1
Delectationes venereę an magis opprimant rõnẽ q̃ vinarię quæ sunt in ebrietate.q.151.3.2
An delectationes aliorum sensuum a tactu non pertineant ad naturam hominis cõsiderandam, nisi quatenus ordinantur ad delectabilia tactus.ibid.3
Dęmon Pactum iuratum cum dęmone quomodo intelligatur.q.95.4
Dæmonis operatione an uti liceat cessante omni invocatione pacto vel reuerentia.q.90.ar.1.2
Dęmonũ vti opatione an sit pctũ mortale. q.90.1.2
Dęmonum tacita & expressa inuocatio quomodo distinguantur.q.95.3
Dęmonum apparitiones quinque modis fiunt. quæst. 95.artic.3
Secunda ratio literę sumpta ex parte futuri euẽtus ad probandum oẽm diuinationem quę fit per inuocationes dæmonum esse illicitam, est efficax.q.95.4
Denuntiari publice an debeat peccator si delit spes emendationis ipsius.q.33.8
Denuntiatio an exigatur ad executionem pœnę a iure inflictę.q.12.2
Denunciatio talis pœnę an exigatur. ibidem.
Denuntiationis via procedens prælatus,an pręcipere & inquirere possit.q.33.ar.7.5
Detractor an dicatur qui dicit bonum opus ex mala voluntate factum.q.73.1
Detractio materialiter in his quæ pertinent ad honestatem uitæ ex genere verborum, an sit peccatum mortale.q.73.ar.2
Detractio materialiter quando non est peccatũ mortale.q.77.ar.2
Detractionem audite in tribus casibus,quare & quãdo fit peccatum mortale.q.73.4
Deuotio an significet actum uoluntatis aut qualitatẽ actus.q.82.ar.1.1
Deuotio quem actum voluntatis respectu finis importet.q.82.1
Deuotio an significet actum voluntatis aut qualitatem actus.ibid.
Deuotionis causę intrinsecę.q.82.ar.3
Deuotionis nomen vnde sit & quid significet. q.82.1
Deuotionis causa qualis ponitur in mulieribus & simplicibus.q.82.3
Deus vt obiectum formale, proximus ut obiectũ materiale sub formali & ut materia.&c.ut materia tãtum diliguntur, & eorum declaratio.q.25.1
Deus immediate amat in via,cum quo tẽ fiat,q̃ mouet ad actum amandi per speculũ creaturæ. q.27.4
Deus potest fieri dupliciter pars alicuius, secundum illud.Dominus pars hęreditatis.q.185 6.3
Differentia personarum penes coniunctionem secundum se,& non secundum se,quõ si. radix inhabilitatis & habilitatis ad cõiugiũ inter se.q. 154.arti.9
Diligere corpus proximi quomodo possumus ex charitate,cum non possit nos reamare.q.25.5
Diligere nõ tenemur oẽs æqualiter,sed possumus nobis magis coniunctis maius bonũ optare.q.26.ar.7
An cęteris paribus magis meritoriũ sit diligere amicos quam inimicos,vel econtrario. q.27.ar.7
Diligere aliquem inquãtum debet, & diligere alium plusquam debet,est impossibile.q.44.8.1
An homo offensus teneatur sub pręcepto diligere in speciali inimicum peccatem veniam.q.83.8
An in dilectione proximi ex charitate,oporteat ei velle charitatem.q.25.ar.1
An dilectionis diuersitas, quę est sedm charitatem ex parte obiecti, sit secundum specie m.q.26.7
Discordiæ ortus ex inani gloria & inuidia, an sit effectiue vel formaliter.q.37.ar.1
Dispensator eleemosynarum potest pro se si indigeat eo tenore quo pro alijs dispensare.q.32.ar.9
An egens dispensatione in vna conditione ieiunii, & propterea

& propterea dispensatus,sit totaliter liber a vinculo pręcepti de ieiunio.q.147.ar.7.
An maior sit distantia contraria quam contradictoria.q.79.4.
Distributor faciens recompensationem ei cui minus dedit quàm debuit, hoc facit per comparationem rei ad rem.q.62.ar.1.
Distributor communium bonorum qui fraudem fecit aliter restituere tenetur quàm teneatur hostis q̃ bona communia inuasit diripuit.q.62.ar.1.
Disputare de materia fidei an liceat Laicis.q.10.7.
Disputare publice de materia fidei an liceat Clericis. ibidem.
Diuersa non oportere esse simul, nisi propter aliquid vnum in quo conueniunt & a quo dependet, quomodo intelligendum est.q.171.ar.4.
Diuitiæ habitæ an per se natæ sint perfectionem charitatis impedire.q.186.ar.3.4.
Diuitiarum amor an sit mensurandus ad finem uitæ secundum conditionem cuiusque.q.118.1.
Diuinatio quomodo est in intellectu & spectet ad cultum.q.95.2.2.
Diuinatio & vniuersaliter dęmonũ inuocatio an fieri possit absque conm.cultu.q.95.ar.4.
Diuinatio per astra in quo formaliter consistat. q.95. art.5.
Diuinationis nomine quid apud Theologos & in ecclesia intelligatur.q.95.ar.1.
Diuinationum species quomodo formaliter damnentur, & penes quid distinguantur.q.95.ar.3.
Docere in die festo philosophiam & alias disciplinas licet.q.122.ar.7
Dominium temporale modificatur a spirituali in eodem homine.q.64.4.3.
Donum intellectus,quare est necessarium.q.8.4.
Donum intellectus quomodo facit rectam æstimationem.q.8.5.6.
Dona aliter respondent virtuti theologicæ, aliter virtuti morali.q.52.ar.2.
Dubia quo ad actum cautelæ, remedij & huiusmodi sunt in peiorem partem interpretanda: sed quo ad actum punitionis in meliorem. q.60.ar.4.3.
Duella an sint licita in aliquo casu. Et de causis duellorum.q.95.ar.6.ad3.

E

EBRIETAS sciẽter nõ ex delectatione potus,sed propter medicinam,an sit licita.q.150.arti.2.3.
Ebrietas assidua an sit peccatum mortale.ibid.1.
Ebrietatis nomine quid significetur. q.150.ar.1.
Actus inebriatiuus ad hoc,quòd non sit peccatum,debet habere duas conditiones. ibid.
Ebrietati vitium oppositum quõ constituatur in abstinendo a vino ex nocumento naturæ, cui superius dictum sit nocumentum ex delectabili in cibo & potu prouenien per accidens se habere ad gulam. q. 150.1.1.
Ebrietatem nõ solum vinum,sed etiam alia inducũt, vt ceruisia,a qua quis abstinere tenetur, qui vinum non bibere tenetur.q.150.1.
An peccata commissa ab ebrio sine sua culpa, totaliter sint excusata.ibid.art.4
An peccatum commissum ab ebrio ex sua culpa, excusetur a toto vel a tanto,vel potius aggrauet.ibidẽ.
An homine in experto primo se inebriante ex ꝓposito,nihilque cogitante de periculo sequentium peccatorum, sequens ex tali ebrietate peccatũ excuset ut non præuisum,aut imputetur ut præuisum.ibid.
Ecclesiastica bona & propria differunt in tribus.quęstio.181.art.7.
Ecclesia sola habet dominium rerum sibi dimissarũ & non prælatus quicumque etiam Papa.q.43.ar.8.
Ecclesia potest disponere de suis sicut domina. ibid.
Ecclesiam totam alloqui qũo intelligatur.q.177.ar.2
Eligere. Quòd eligi debet melior,intelligitur de possibilibus haberi.q.63.ar.2.
Eligẽdus ad ecclesiæ prælationem qualis esse debeat. q.185.ar.3.
Eligibilium ad ecclesiasticas dignitates comparationes præsupponunt bonitatem.q.63.ar.2.
Eleemosynam dare quoties,quare & quando est in pręcepto secundum certum tempus.q.32.art.5.
Eleemosynam an facere possit vxor nisi habens pręter dotem.q.32.ar.8.
Eleemosynam dare sic abundanter vt superfluat, an sit peccatum.ibid.10.
Quomodo intelligendum sit,quòd non potest determinari quando est ista necessitas quæ obligat sub peccato mortale ad dandum eleemosynam. q.185. ar.7.
Eleemosynaliter aliquid dare pro spirituali, quomodo liceat.q.32.ar.4.
Epycheia seu æquitas quid sit,cum multarum difficultatum solutione.q.120.ar.1.
Episcopus an debeat esse doctus & doctor theologiæ uel iuris canonici.q.185.ar.3.
Episcopus habens reddituũ suos distinctos a præbendis clericorum, an teneatur ad dispensandum illos in reliquas portiones,puta vnam pro fabrica,& vnam pauperibus.q.185.ar.7.
Episcopus infideliter dispensans bona Ecclesiastica an teneatur ad restitutionem. ibidem.
Episcopus habens votum religionis, vtrum teneatur dimittere episcopatum & implere votum.q.189.arti.3.ad 1.
Episcopi & religiosi dupliciter deficiunt a perfectione ad quam tenentur.q.184.ar.5.ad 2.
Episcopi an sub peccato mortali teneantur residere in suis ecclesijs.q.185.ar.5.
Apostoli sunt ordinati episcopi a beato Petro, cui a domino dictum est, Pasce oues meas.q.186. ar.4.1.
Episcoporum & religiosorum status quomodo se habeant ad invicem.q.185.ar.5.3.
Episcopus se obligare ad ea quæ sũt perfectionis qũo intelligatur.q.185.ar.5.
Episcopatum appetere pp honorem & sufficientiam temporalium an sit peccatum mortale. q.185.ar.1.
Episcopatum appetere ratione celsitudinis an sit peccatum mortale.ibidem.
Episcopatum appetere ut prosit, an sit licitum vel illicitum.ibidem.
Equalitate vti proportionali,contingit dupliciter,vel vt forma iusti,vel vt modo peruenient. ad quantitatem rei.q.61.ar.4.
Equitas an dirigat legalem iustitiam.q.120.ar.2.
Equitas an sit quasi superior regula humanorũ actuũ. q.120.ar.1.
Errantes circa diuina quomodo nihil aut aliquid Deiciunt.q.2.art.2.ad 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F

FALSVM aliud est sub vero esse falsũ & aliud sub vero esse cognitionem falsi.q.1.ar.3.
Falsa opinio quomodo ster eum operatione iustitiq. q.1.ar.3.1.
Fama iniuste ablata qualiter restimi debet secundum condirionem personarum.q.62.ar.2.2.
Famam alicuius indirecte lędes, puta quia accusatus vel denuntiatus negat, falso tamen, se commisisse id de quo accusatus vel denuntiatus est,& ita accusator vel denuntiator notatur de calumnia; an teneatur ad restitutionem.q.62.arr.2.2.
An qui multo tempore ante,alicuius famam mendaciter lęsit, quòd iam oblitioni datum est,an teneatur cum ad memoriam habuerit,ad restitutionem. ibidem.
Coram personis scientibus modum restituendi famã, non est facienda restitutio famę ablatę iniuste, dicendo verum,& similiter si dicta illa habentur pro oblitis.ibidem.
Fideiussor an possit exigere pecuniam pro fideiussione.q.78.2.4.
Fidelis potest dupliciter considerari. s.ex parte habitus & habentis.q.2.3.2.
Fides an non assentiat alicui nisi quod est a Deo reuelatum.q.1.1.
Fides non stat cum scientia & tamen theologia est scientia.q.1.ar.4.
Fides qũo a doctoribus proficiscitur.q.1.ar.7.
Fides perfecta an secundum actum dependeat a voluntate perfecta.q.3.art.2.
Fides quomodo est habitus specularius, & quomodo habitus altior.q.4.ar.2.2.
Fides cũ charitate an sit magis virtus quàm sine charitate.q.4.ar.5.
Fides infusa an magis inclinet in non decipi quàm fides acquisita.q.4.5.
Fides infusa an habeat vnitatem ex obiecto. q.4.art.6.
Fides an sit prima inter virtutes Christianas vel humanas.q.4.ar.7.
Fides an certior sit secundum se scientia.q.4.art.8.
An in angelis ex gratia emanauerit fides.q.5.arr.1.
Fides informis non est in dãnatis nec in dæmonibus. q.5.art.2.
Fides informis an maneat in hęretico.q.5.art.3.
Fides & theologia altior habitus est quam speculatiuum & practicum.q.8.art.3.
Quomodo fides importat solum assensum ad ea quæ proponuntur, cum dictum sit q̃ facit ea quæ credũtur videre sub cõi ratione credibilis. q.8.5.
Fides non potest vniuersaliter præcedere intellectũ. q.8.art.8.2.
Fides & charitas an differant a spe per hoc, quòd illę Deum secundum se, ista vero Deum ut nostrum respiciat.q.20.arti.3.
Fides & sapientia an differant penes assensum & iudicium.q.45.ar.1.2.
Fides cum charitate an sufficiat ad iudicandum,ibid. ar.2.
Fides quomodo non claudit appetitum recti operis, sed in sola cognitione consistit.q.47.ar.13.2.
Fides.i.fidelitas an coincidat cum veritate.q.113.
Fides an habeat propriam materiam & quam,& an sit ad omnes.q.113.
Fides an habeat uim obligatiuam,& quantum peccet frangens fidem.ibidem.
Fides quomodo enumeretur inter gratias gratis datas.q.178.1.4.5.
Fidei obiectum distinguitur ex parte rei, & ex parte nostri.q.1.art.2
Ad fidem pertinentia quomodo sint visa in communi ratione credibilis & ea credit in speciali.q.1.ar.4
Vnde sumatur terminus profectus fidei.q.1.art.8.
An ex ratione vnitatis fidei possit cõcludi authoritas Papæ in determinando de fide.q.1.ar.10.
An determinare finaliter ea quæ sunt fidei spectet ad Papam.q.1.ar.10.
Fidei tria testimonia.q.2.ar.8 ad vltimum.
Fidei finis an referri debeat in finem charitatis.q.3.arti.3.ad 1.
An doctrina ecclesiæ sit infallibilis regula fidei. q.5. art.3.
Fidei rebus assentire an eleuet homine supra naturã. q.6.artic.1.
Quomodo quædam fidei contingit intelligere perfecte vel imperfecte.q.8.ar.2.
Fidei dissentire quot modis contingat. q.10.arti.2.
Nulla sunt de secretis fidei, hoc est articulis fidei, in veteri lege data præcepta, de alijs autem specialibus credibilibus non inconuenit aliquod præceptum inueniri.q.16.ar.1.
Fidem informem non esse in dæmonibus an efficaciter in litera probetur.q.5.ar.2.
Quomodo omnes fidem habentes intelligant ea esse credenda.q.8.ar.4.
Fiducia pro spe certa in materia magnanimitatis, an sit uirtus vel conditio virtutis.q.129.art.6.
An præter fiduciam sit ponenda securitas,tanq̃ aliq̃d ad magnanimitatem pertinens.ibid.ar.7.
Filia an teneatur seruire patri prouocanti eam ad malum,q.101.4.
Finis appetitus quare est infinitus.q.27.ar.6.
Finis rationem habere actum interiorem charitatis quomodo intelligatur.ibid.ad 3.
An finis, omnium vitiorum ordinentur in finem, superbiæ.q.132.4.
Firmare animũ in bono iustitiæ contra pericula mortis, an spectet ad fortitudinem. q.124.ar.2.ad 1.
Fortitudo.8.& 13.
Formarũ intensio & remissio qũo fiat. q.24.ar.4.& 5.
Fornicatio simplex est peccatum mortale.q.154.ar.2
Fornicatio an sit maius peccatum furto.ibid.ar.3.
Fortitudo an sit uirtus inquantum tollit impedimenta recte rationis ponendæ in operibus humanis.q. 123.ar.1.
Fortitudo an sit circa timores & audacias tanq̃ cohibitiua timoris & moderatiua audaciæ. ibid ar.3.
Fortitudo an sit circa timore & audaciam ut actus. ib.
Fortitudo an sit solum circa mortis pericula,& illa pericula sint maxima.ibid.ar.4.
Fortitudo an sit circa mortis pericula solum in bello communi.ibidem.5.
Fortitudo an consistat circa repentina quantum ad electionem.ibid.9.
Fortitudo an assumat iram ad actum sustinendi. ibid. arti.10.
Fortitudo an ideo sit virtus cardinalis, quia laudẽ firmitatis potissime sibi vendicat.ibidem.

Forti-

Fortitudo proprie dicta an sit uirtus cardinalis. ibidẽ.
Fortitudo ut est specialis uirtus an habeat partes subiectiuas.q.124.
Fortitudinis actum exercere propter vitandum vituperium, tristitiam aut damnum,an sit uere fortis. q.123.ar.1.ad 2.
Fortitudinis actum qui est sustinere an sola ratio per se faciat.ibi.10.
Fortitudinis finis an sit bonum in quo quis firmatur. q.123.ar.3.
Fortitudinis partes integrales an sint distinctæ a partibus potentialibus.ibid.
Fortis an operetur propter bonum proprij habitus ut proprium finem præstitutum.q.123.ar.7.
Fortis quomodo superat tristitiam animalem & corporalem.ibi.8.
An tristitia non adiuuet ad aggrediendum,nisi per accidens.ibi.10.
An concupiscentia non adiuuet ad aggrediendum nisi per accidens.ibid.
Fraudulentia in emendo vel vendendo, an sit specialeuitiũ distinctum a furto & rapina. q.77.prin.
Fugere.An damnato iuste ad mortem liceat fugere.q. 69.ar.3.& 4.
Et an liceat alijs iuuare istum ad fugiendum. ibidem.
Habere animum furandi & inferendi nocumentum proximo etiam in minimis, quomodo potest esse peccatum mortale.q.66.ar.6.
Furari res superfluas alicuius ad subueniendũ magnę necessitati proprię vel alienæ,an sit pctũ.q.66.a.7
Furtum non est accipere alienam vxorem vel filiam, & quare.q.66.ar.3.
Furtum an possit bene fieri.q.66.ar.7.
Furti ratio an sit sufficienter assignata ibidem.
Furti & rapinæ diuersitas specifica sumitur ex diuersa ratione obiecti.q.66.ar.4
Quare dare eleemosynã nõ est malũ alterum a furto, qñ quis furatur ut det eleemosynam. q.148.arti.2.

G

GLADIVS flammeus positus ante paradisum q̃d sit.q.164.ar.vnico.
Gloria,largiori uocabulo an significet etiam notitiã solius ipsiusmet qui gloriatur.q.132.ar.1.
Gloria an bene dicatur inanis ex parte illius a quo q̃s gloriam quærit: puta hominis,cuius iudicium non est certum.ibidem.
Gloria an sit distinguenda in magnam & mediocrẽ, sic vt spectet ad diuersas uirtutes sicut distinguitur honor.ibid.art.2.
Gloria inanis an sit uitiũ capitale respectu superbię. ibid.ar.4.
An sufficientia ttium modorum inanis gloriæ, sit bene data.q.132.art.1.
Prouocatio ad virtutũ opera ex appetitu gloriæ, quomodo intelligatur.ibid.
An gloriæ cupidus secũdum veritatem deficiat a magnanimo.q.152.ar.2.2.
Glorię inanis quatuor modi quibus est peccatũ mortale an bene assignentur.ibid.ar.3.
Glorię inanis & superbiæ differentia an bene assignetur.ibid.ar.4.
Gloriæ inanis filiæ quomodo distinguãtur.ibid.ar.5.
Qũo superbia & inanis gloria habentes se, vt finis & mediũ,sint diuersis modis una ptior altera.ibidem.
Gnome an sit uirtus acquisita.q.57.ar.4.
Gratiæ dono an homo eleuetur ad aliquem actum,q̃ est supra naturam humanam quantum ad substantiam actus.q.171.ar.1.3.
Gradus incipientium & proficientium possunt dupliciter sumi.q.186.ar.1.
Grauitas peccatorum an attendatur principaliter secundum materiam in qua peccatur. q.148.art.3.
Gulæ peccati determinatio ab authore facta an sit uera.q.148.ar.2.
An nocumentum corporis ex gula,per accidens se habeat ad gulam,& non directe pertineat ad grauitatem peccati.q.148.ar.2.
Gulę concupiscentia an sit mortalis.ibid.ad 2.
An sufficientia quinque specierum gulę,& ratio eiusdem sint bene assignatæ.ibid.ar.4.
Gulæ species an accipiantur secundum differentiam motiuorum.ibid.art.4.

H

HABITVS acquisitus,an quoliber actu suo augeatur.q.24.ar.6.2.
Quare aliqui habitus generati ex laudabilibus actibus inclinant ad similes actus, & aliqui tantum ad effectus virtutum.q.144.arr.1.
Hæresis, & Iudaica perfidia an distinguantur penes figuram & manifestationem. q.10.ar.5.
Hęresis an includat inhęsionem ad Christum.q.11.art.1.
Hęretici in mẽte solum,an sint excommunicati.q.11. arr.3.& 4.
Homo. An verum sit, q̃ id in quo homo excellit dat homini a Deo, ut ex eo alijs prosit.q.131 ar.1.
An naturalis ratio dictet homini, q̃ alicui superiori subdatur a quo egeat adiuuari, & hoc propter defectus quos in seipso sentit.q.85.ar.1.
Qũo intelligitur,q̃ secundum honestatẽ ex qualibet promissione hõ homini obligatur.q 88.arti.3.ad 1.
Hominem venerati inquantũ imago Dei est, an spectet ad latriam vel duliam.q.103.ar.3.
Homines & alia animalia quomodo in delectationibus trium sensuum differant.q.141.ar.4.3.
Homines beati in superioribus ordinibus Angelorũ, an illuminent Angelos minus beatos in inferioribus ordinibus constitutos.q.181.art.3.
Honorare aliquem propter diuitias, an sit acceptio personarum.q.63.ar.3.
An distinctio trimembris inordinati appetitus honoris sit sufficiens.q.131.art.1.
Honoris relationes in Deum & proximum in litera positæ,an requirantur actualiter.q.131.ar.1.
Homicidiũ casuale duobus modis imputat̃,& utriusque modi cõditiones latissime declarant̃.q.64.ar.8
An semper quando datur opera rei illicitę,homicidiũ casuale consequens imputetur.ibidem.
Humilitas an sit magnanimitas vel virtus disparata ab ea.q.161.ar.1.
Humilitas quo pacto est moderatiua spei: & tamen est circa omnia.ibid.ar.5.4.
Humilitas an sit virtutibus aliis ab intellectualibus & iustitia nobilior simpliciter vel secundum quid. ibid.ad 4.
Humilitatis ad iustitiam comparatio an sit bene assignata.ibid.
Humilitatis proprius actus est contemnere sublimitatem terrenam.ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

An ad humilitatem proprie spectet humiliate seipsum.q.161.ar.2.
An quis possit se credere omnibus viliorem absq; falsitate.ibid.ar.5.
Humilitate an iustitia particularis sit excellẽtior ibi.
Humanorum sensuum perfectionem in vnitate veritatis consistere intelligitur & in eodem & in diuersis hominibus.q.184.ar 1.1.

I

IACOB an sit excusabilis in his, quæ egit amẽdo primogenituram.q 100 ar.4.
Iactantia de malo perpetrato, & de scientia vera animo nocendi, aut de malo non perpetrato, an sit iactantia.q.112.ar.2.
Iactantia in quinque casibus est peccatum mortale. ibidem.
Iactantia an fiat tantum verbis. q.132.ar.5.
Idolatria an sit grauissimum peccatorum. q 94.art.2. & 3.
Idolatria exterior tantum an sit grauius peccatum q̃ infidelitas.ibid.
Idolatriæ actus exterior tantum est peccatum mortale.q.12.ar.1.ad 2.
Idolatria committens Christianus secundum actum exteriorem tantum: an incurrat Ecclesiasticas censuras latas contra hæreticos.q.94.ar.1.
Ieiunare. An is qui non indiget ieiunij remedio ad deletionem cohibitionemque culpę, nec ad mẽtis elevationem, teneatur ex præcepto Ecclesiæ ad ieiunium.q.147.ar.3.ad 2.
Ieiunare non obligati ex præcepto Ecclesiæ, an teneãtur abstinere a carnibus & lacticinijs &c. Ibidẽ.a.8
Ieiunium an per quælibet vitia adiuncta desinat esse actus virtuosus.q.147 ar.2.ad 1.
Ieiunium exultationis an sit in precepto.ibi.a.5.ad 3
An inuitantes ad comedendum, & ministrantes comedentibus in die ieiunij, vbi scitur vel credit cõiter, q̃ nolũt ieiunare peccent mortaliter.ibi.ar.4.ad 2.
Ieiunij tempore an hora comedendi sit bene assignata ab authore.ibid.ar.7.
An in causa dubia circa obseruandum ieiunium Ecclesię possint ordinarij dispensare.ibid.ar.4.
Ieiunium Ecclesiæ frangens non ex contemptu sine causa ẽt rõabili, an peccet mortaliter.ibidẽ.ar.4.2.
An causa rationabilis excusans porẽtes ieiunare sit sola necessitas, vel etiam pietas.ibid.ar.3.
Ieiunium frangendo an toties quis in eodem die peccet mortaliter quoties comedit, an semel tantum. ibidem.ar.8.
An ratio authoris ad excusandos pueros a ieiunio sit nulida·Ibidem.ar.3.2.
An senes & mulieres prẽgnantes teneantur ad ieiunium.ibidem.
An vna ea comessio sit ab ecclesia statuta.ibi.art.6.
An vsus comestibilium sit per modum medicinæ licitus tam uespertina hora quàm alijs horis. ibidem.
An propter sustentationem naturæ liceat illa eadem refectione in hora vespertina qua ieiunantes vtuntur per modum medicinæ.ibi.
An liceat pro sustentatione naturæ uti refectione vespertina in mane, & prandere vespere absque solutione ieiunij.ibid.ar.9.
An nesciens uel cogitans istas causas medicinæ vel sustentationis, sed simplici corde, tanquàm ex consuetudine sumens refectionem vespertinam violet ieiunium.ibid.ar.5.3.
An potus qui dicitur sumi ad alterationem corporũ & digestionem ciborum sit licitus, cum Medicis testentur potum tam vini quàm aque post horam lædere corpus, digestionemque impedire. ibid.
An frangit ieiunium qui hora cęnę comedit quę cõmuniter assumuntur ad nutrimentum, vt fructus, panis & huiusmodi.ibid.ar.6.
Illicitum quomodo accipiatur in materia diuinationis.q.95.ar.4.
Imagines astronomicę an sint damnatæ simpliciter & ab authore.q.96.ar.2.2.
Imprudentia priuatiue an sit separabilis ab imprudẽtia contrarie.q.53.ar.1.
Imprudentia acquisita an corrumpatur per vnum actum pœnitentiæ.q.53.ar.1.3.
Imprudentię pctũ an consistat in habitu.q.53. art. 1.
Incontinentia secundo modo dicta est proprie incontinentia.q.156.ar.1.
Incontinens cõcupiscentię quare sit turpior.ibi.ar.4.
An passio non sit per se causa sed occasio incontinentiæ.ibi.ar. 1.
Indignatio an sit in litera bene explicata.q.158.ar.7
Indignatio an sit dicẽda filia irę vel mẽ. q.158. arti.7.
Inducere aliquem ad furtum & huiusmodi, an sit scãdalum.q.43.ar.1.2.3.4.
Inducere uolens aliquem ad religionem debet considerare duas conditiones.q.189.ar.9.
Inducere aliquem ad religionem commentualium an sit laudabile.ibid.ad 2.
Infamia quid dicatur.q.69.ar.1.& 2.
Infamans seipsum propter tormenta, an peccet mortaliter, & teneatur ad restitutionem, q.73.ar.2.
Infidelitas an rationabiliter dicatur esse peccatum. q.10.ar.1.
Infidelitas quomodo ponatur grauissimum peccatorum.q.10.ar.3.
Infidelitatis diuersę species an attẽdantur secundum errores.q.10.ar 5.
Infidelitatis species an differant penes fidem susceptam vel non susceptam.q.10.ar.5.
Infidelitatis species an sint plures q̃ tres. q. 10.art.5.
Quomodo contingat multos errores in vna infidelitate, & in multis speciebus infidelitatis aliquẽ inueniri.q 10.ar.5.ad 3.
Infidelibus uendentes spectantia ad eorum cultu an peccent.q.10.ar.4.
Infideles adultos ad fidem cogere an principibus liceat.q.10.ar 9.
Infideles quo subsint iudicio ecclesię.q.10.art.9.
Ingratitudo an sit peccatum mortale propter conditionem eius quod omittitur.q.107 ar.5.
Ingratitudo consequẽs peccatum mortale an habeat perfectam rationem ingratitudinis.ibidem.
Ingratitudo formaliter quot modis inueniatur. ibid.
Ingratitudo materialiter ad quam speciem spectet.
Inimicum non diligere, & negare et loquelam quo & quare licitum sit.q 25.ar.8.& 9.
Iniustitia acceptionis & dationis secundũ se in illicite acquisitis pœnes quid attendatur.q.31.ar.7.
Iniustum facere ex suo genere esse mortale quomodo intelligatur.q.59.ar 4.
Inobedientia Dei an sit grauius peccatum quàm homicidium,

homicidium, & similia in proximum.q.105.art2.
Inquiri an possit de omnibus contra infamatum de vno.q.69.ar.1.& 2.& q.70.ar.1.
Intelligendã quomodo ad numerum senarium reducantur.q.8.art.1.
Interpretatio sermonum extendit se ad difficultatẽ vocum.q 176.ar.1.ad 4
Inuident senes iuuenibus, & quare: cum inuidia sit inter æquales. q.26.ar.1.ad 4.
Insidias an ex pusillanimitate sequatur.quæst.36.ar.4.ad 3.
Inuidia quomodo dicatur peccatum respectu mali p̃ximi, cum sit respectu boni q.158.ar.4.
Inuidiæ distinctio data a sancto doctore an sit bona. q.36.ar.1.
Inuidiæ uitium an diuidatur in plures species.qõ.36. ar.3.& 4.
Inuocare Deum testem & iurare quomodo differant. q.89.ar.1.3.
Ira ex parte appetibilis. f. iniuste vindictę an sit ex suo genere peccatum mortale.q.158.ar.3.
An ira non causet cõtentionem & discordiam, nisi cũ additione inanis gloriæ.q.132.ar.5.
Ira an sit minimum peccatorum ex parte appetibilis. ibid.ar.4.
Ira quantum ad inordinationem quæ est secundum modum irascendi an habeat quandam excellentiã propter vehementiam & velocitatem sui motus.q. 158.ar.4.
An ira ex parte boni sub cuius ratione appetit malũ, sit minus malum quàm cõcupiscentia q.158.ar.4.
An ira ex parte sui obiecti habeat, quòd multa uitia nascantur ex ea. ibid.art.6.
Irę passionẽ habere non debent cõsiliarij, iudices & alij qui nõ habent executionẽ vindictę.q.158.ar.1.
Irę distinctio in litera an sit bene posita.q 158.arti.4.
Irę distinctio in litera posita quo pacto sit distinctio specifica peccatorum irę ibid.ar.5.
Iratus an appetat malum sub ratione boni honesti. f. iustæ vindictæ.q.158.ar.4.
Irrisio vnde habet grauitatem, & quãdo coincidit cũ blasphemia.q.75.
Iudæorum libri an sint tolerandi sicut ritus eorum.q. 10.ar.11.
Iudex in peccato mortali existens ẽt oceulto, an peccet mortaliter iudicans alios.q.60.ar.2.
Iudicari an debeat secundum allegata & probata, & soluuntur multæ rationes doctorum. q 67.ar.2.
Quomodo duplex iudicium particulare concurrit ante præceptum & a quo.q 51.ar.3.1.
Iudicium interius quomodo reducitur ad iudicium exterius.q.60.ar.3.3.
Iudicium de rebus, & iudicium de personis, quomodo sint diuersa.q.60.ar.4.2.
Quando procedit per viam inquisitionis oportet præcedere infamiam, & quid dicatur infamia.qõ. 69.ar.1.& 2.
Iudicium sumitur dupliciter communiter & proprie. q.69.ar.1.& 2.
Iudicium iniustum an sit iudicium obligetque ad parendum.q.70.ar.4.2.
Iudicij formam pertineat ad distributiuam iustitiam, q 63.ar.4.
Iurare. An dicere in veritate: Per fidem meam, & alia huiusmodi sit iurare.q.89.ar.6.
Iurare super vero cum animo non iurandi, an sit peccatum mortale.q.89.ar.7.
Iurans non facere bonum supererogationis quantum peccet.q.89.ar.7.1.
An aliquis quando euasit vexationem teneatur soluere redemptionem vexationis promissam iuramẽto cum esset in vexatione.ibid.ad 3.
Iurans coacte alicui verbis simulatorijs animo nõ se obligãdi, an peccet mortaliter iurãdo.q.89.ar.7.ad 4
Iurãtes senõ prius exituros de domo se inuicẽ honorãdi gratia, an teneant seruare hæc iuramẽta. ibid.
Iuramentum an distinguatur specie per assertorium & promissorium.q.89.art.1.
Iuramentum an sit finis veri quod confirmatur aut econuerso.q.89.ar.4.& 5.
Iuramentum & verum quod firmatur an se habeant ut forma & materia, vel alter.q.89 ar.4.& 5.
Iuramẽtum promissorium coacte factum an obliget in foro conscientiæ: & quare & quantum, & quare est relaxabile.ibi.ar.7.
Iuramentum cum animo non seruandi & non se obligandi, an sit obligatorium.ibidem.
Iuramentum quare obliger, & simplex promissio coacte facta non obligat.q.89.ar.7.
Iuramentum non denuntiandi an sit contra publicã iustitiam.ibid.
Iurm & uotũ quo cõueniant & differant quo ad actus seruatos & dispẽsationis authoritatẽ.q 89.ar.8. & 9.
Quomodo omne iuramentum illicitum sit peruersũ. q.98.ar. 1.
Iuramentum de malo, aut contra bonum supererogationis, vel indiscretum an sit peccatum mortale.q. 9 8.ar.2.& 3.& 4
Quomodo iuramentum est actio personalis, & quomodo potest per aliunde fieri.q.98.ar.2.3.
Veritas quo ponitur comes iuramenti.q.89. ar.3.
Iuramenti relaxationem dupliciter contingit fieri.q. 89.ar.9.3.
Iuri finis an sit confirmatio dicti humani. q 97.ar.1.
In iuramento promissorio semper est vna veritas necessaria quæ est indispensabilis.q.89.ar.7.1.
Etsi vti liceat iuramento iuranti per falsos deos, non tamen licet inducere etiam paratum ad iurandum per falsos deos q 98.ar.4.
Iuramenta de minimis an sit obligatoria. q.89.arti.7.
Ius parentum an sit simul ius defectiuum & naturale. q.57 ar.1.
Ius paternum an sit defectiuum. ibidem.ar.4.
Iustitia est circa actum immanẽtẽ ut proprium actũ, circa trãseũtẽ ut propriam materiam.q.58.art.3.3.
Iustitia quomodo ponitur nobilissima virtutum, cũ superius dictum sit misericordiam esse nobilissimã inter morales.q.58.ar.12.
Iustitia distributiua & commutatiua diuersimode habent suum & debitum.q.61.ar.1.ad 2.3.
Iustitia distributiua an consideret conditionem personæ secundum se, commutatiua uero, secundum q̃ per eam diuersificantur res.q.61.ar.2.
Iustitia commutatiua an sit in Deo.q.61.ar.4.3.
Iustitia an dicatur per prius de æquitate quam de legali iustitia q.120.ar.2.
Iustitia legalis distincta contra æquitatem, an obtẽperet legi quo ad verba tantum.q.120.ar.2.

Iustitiæ triplex species inuenitur secundum triplicẽ ordinem inuentum in aliquo toto.q.61.ar.1.
Iustitię partes omnes an sit subiectiue in uoluntate, q.100.ar.1.2.
Iustitiam legalem esse specialem virtutem in essentia, generalem autem in esse quomodo intelligatur.q.58.ar.5 6.7

L

LAVDABILITER dupliciter dr̃,s.vt distinguitur contra ex debito præcepti,& ut distinguitur contra uituperabiliter.q.32.ar.6.
Leges. An leges ponere cõueniat alijs principibus & populis,ut sapiunt regium regimen.q.50.ar.1.3
Liberalitas consistit magis in affectu quam effectu.q.117.ar.3.
Liberalitatis habitus ad quid ponitur.q.117.
An ad liberalitatem pertineat bene vti diuitijs inquãtum huiusmodi. q.117.ar.3.
Licentia quam debet petere canonicus regularis transeundi ad monachos clericos,an debeat esse obtenta.q.189.ar.8
Lingua. Qũo illud Apostoli intelligat, Qui loquitur lingua,non loquitur hominibus.q.176.arti.1.ad 2.
Linguarum donum quare oportuerit esse in primitiua Ecclesia.q.176.ar.1.
Linguarum donum quare Ecclesia nunc non habet. ibidem ad 3.
Litigium qũo differt a contentione,& quãdo est peccatum materialiter vel formaliter.q.116.
Loculos hr̃e an sit opus imperfectionis.q.188.arti.7
Loth. Qũo intelligenda sint gesta Loth, cum obtulit filias suas abusui.q.78.ar.4.
Lucrũ cessãs ex mutuo an liceat exigere. q.78.ar.2.1.
An liceat lucrum a depositario accipere.q.77.ar.11.
Lucri immoderatus appetitus, quando sit peccatum mortale.q.118.art.3.& 4.
Ludi excessus,quando quis vtitur turpibus verbis uel factis,an sit peccatum mortale.q.168.art 3.
An excessus ludi sit pctm̃ mortale, qñ quis causa ludi vtit his, quę sunt nocumentum proximi ibidem.
An solum pp vehementiam affectus ad ludum reddat ludus peccatum mortale ex circunstantia.ibid.
Qũo trahere aliquem ad ludũ causa lucri obliget trahentem ad restitutionem.q.32.ar.7.ad 2.
Lumen gloriæ,an faciat videre credita,& quantũ valeat humo probatio.q.1.ar.4.ad 3.
Luxuria,intelligitur, secundum ecclesiam peccatum venereorum.q.153.ar.1.
Luxuria qũo oriatur ex gula.q.153.ar.4.ad 1.
An inconuenientia consanguinitatis & affinitatis sit eiusdem rationis.q.154.ar.9.ad 2.
An extra parentes & proles cõcubitus, inter alias personas coniunctas sit contra ius naturale,ita q̃ nulla dispẽsatione humana possit esse licitus ibi. ad 3.
Luxuriæ filiæ a diuersis positæ,quomodo differant.q.153.ar.5.ad 1.
Luxuriæ species an accipiantur ex parte materiæ.qõ.154.ar.1.
Luxuriæ species an magis diuersificentur ex parte fęminę,quàm ex parte viri.q.154.art.1.
Luxurię an ponendę sint plures species,una uidelicet in actu coniugatorum.q.154.art.1.
Qũo uerum est, q̃ in decretis enumerantilla, q̃ sunt species luxuriæ,secundum seipsa.q.154.ar.10.
Luxuriæ quatuor modi contra naturam in littera positi,an sint quatuor species peccati contra naturam. ibid.ar.11.
Mollities an sit plurium specierum. ibid.
Bestialitas an sit plurium specierum. ibid.
An omnia hęc peccata contra naturã sint peccata mortalia.ibid.
Luxuriæ peccata contra naturam,an transeant in deformitates vitiorum naturalium,ita quòd vnum & idem peccatum sit sub vitio naturali.ibid.ar.12.
An inter peccata contra naturam infimum locum teneat mollities.ibidem.
Qua ratione mollities, & peccata sodomitica mulierum sunt peccata mortalia.ibid.

M

MAgnanimitas, an sit circa magna operari tãquã proprium actum & obiectum,'& an sit circa magna operari, ut circunstantiam recte sperandi honores magnos.q.129.ar.1.
Magnanimitas,an sit etiam circa paruos honores, & cum hoc distinguatur ab alia virtute,quæ est circa paruos honores.ibid.ar.2.
Magnanimitas, an sit circa magnum in opere magnificentię.q.134.ar.2.ad 2.
Magnanimi proprius actus, an sit tendere in magnũ in cuiuscunque uirtutis opere.q.129.ar.4.
An ad magnanimum spectet operari magnum in qualibet uirtute,ita q̃ magnanimus respicit circa hoc solam magnanimitatem.q.13.ar.2.ad 2.
Magnificentia, quæ est specialis virtus,an sit solũ circa sumptus magnos uel etiam circa opera magna, q.134.ar.1.& 2.& 3.
Maledictio quando est peccatum mortale. q.76.
Maledicere diem natiuitatis suæ & huiusmodi, quomodo est peccatum mortale. ibid.
Maledictio quomodo multiplicatur in multas species.ibidem.
Mansuetudo, an sit uirtus adiuncta temperantię.quę.157.art.3.
Martyrium innocentium, quomodo sit meritorium cælestis patrię.q.124.ar.1.ad 1.
Martyrium an sit actus alterius virtutis, quam fortitudinis.q.124.art.1.ad 3.
Martyrium an comparetur ad fidem, sicut ad finem, in quo quis firmatur,& ad fortitudinem, ut ad habitum elicientem.q.144.ar.2.ad 1.
An aliquod martyrium,non sit actus charitatis,etiam impetratiue.ibid.ad 2.
An martyrium inter cæteros actus humanos sit perfectior,secundum genus suum,quasi maxime charitatis sign.ibid.
An de ratione martyrij sit actualis tolerantia mortis. ibid.ar.4.
De quo genere causę est, quomodo cum queritur de causa martyrij.ibid.ar.5.
An tolerãtia afflictionum vsque ad mortem,sit actus martyrij meritorius.ibid.ad 4.
Martyrij causa an esse possint opera virtutum relata in Deum.ibid.
Martyrij causa an esse possit uitatio cuiuscunq; mendacij contra quancunque veritatem inquantũ mẽdacium est diuinæ legi contrarium.ibid.ad 2.
An qui se sponte obtulerunt ad martyrium bene fecerunt.q.124.ar.1.ad 3.

Me-

Medicinam corporalem tripliciter contingit respuere.q.97.art.1.
Medium rei & medium rationis in virtutibus quid dicatur.q.58.ar.10.
Membri nomine in materia mutilationis, quid intelligatur.q.65.ar.1.
Mentiri. An mentientes in iudicio excusentur a peccato mortali propter imperfectionem materiæ. q.69.ar.1.ad 3.
Mentiri doctorem, prædicatorem, vel iudicem mortaliter quid sit.q.110.ar.4.
Quomodo de ratione mendacij pernitiosi est intentio nocendi.q.110.ar.2
Mendacium perniciosum,an attendatur penes finem intentum.ibid.ar.4.
Mendacium iocosum,vel etiam officiosum,'an sit minus malum, quàm perniciosum.q.110.ar.2.
Mendacium iocosum dupliciter dici potest.ibid.ar.2. ad 6.
Mendicare. An laudabile seu licitum sit hominem diuitem recentis diuitijs ad tempus mendicare victũ proprium humilitatis gratia.q.187.ar.5.
Mẽdicãtes ex cupiditate, an peccent mortaliter.ibid.
Meritorium. Actus naturæ in habente charitatẽ sunt meritorij.q.2.ar.8.
An misericordia, secundum se sit maxima uirtutum. q.30.art.4.
Ministeria diuina non cõmitti hominibus pp eorum renumerationem,an verum sit.q.185.ar.3.
Modestia quomodo est circa ea quæ requirunt diuersas uirtutes.q.160.ar.2.
Monasterium. Ab ingredientibus monasterium, qũo liceat, vel non liceat aliquid exigere. q.10.art.3.
Monopolia facientes ut ponant prætium, quod uolunt, sunt iniustissimi & multipliciter tenentur ad restitutionem.q.77.
Morti iuste adiudicato,an liceat fugere.q.69.a.3.& 4
Ad mortem damnatus, an censeatur damnatus ad carcerem.ibi.ar.3.
Morti adiudicato,an liceat rumpere vincula, quibus ligatur.q.69.ar.3.& 4.
Morti adiudicatus,an possit effringere carceres.q.69. ar.3.& 4.
Ad mortem cõdemnatus,vt fame moriatur,an teneatur comedere si potest,alioquin homicidium sui cõmittat,ibid.ar.3.& 4.
An condemnato,vt fame moriatur,licite occulte ministrari possit panis.ibid.
Quomodo uerum sit, quòd nullus condemnatur, ut mortem sibi inferat.ibid.ar.3.& 4.
Motuum exteriorum ordinatio, an sufficienter reducatur ad duas virtutes positas ab Arist.q.68.ar.1.
Mulier quando dicitur violenter oppressa, vt nõ perdat castitatem. q.151.ar.1.
Mulier, sciẽs se tãgi ab aliquo mala intentione & nõ consentiens,an peccet mortaliter nõ retrahẽdo se cũ non põt se sine scandalo retrahere.q.154 art.4.
Mulier seipsam polluens veneream experiendo delectationem, an peccet peccato stupri.ibid.ar.6.
Mulieris semẽ, an exigat ad gñationem.q.154.ar.12.
Mutuans, an possit deducere in pactum remutuationem.q.78.ar.2.ad 2.
An accipere mutuũ sub vsuris sine necessitate sit peccatum mortale.q.78 ar.5.

N

NECESSITAS,quia habet magnam latitudinẽ,secundum diuersos gradus diuersimode facit alienum mihi debitum.q.187.ar.4
Negligentia ratione electionis, an probetur spectare ad imprudentiam.q.54.ar.2.
An per negotia sæcularia intelligãtur omnia vel quędam.q.187.ar.2.
Negotiatio lucri,causa quomodo nõ est bona,vel mala,sed habens speciem mali.q 77.ar.4.
Negotiatio potest reddi bona uel mala ex fine. ibid.
Nemesis, seu indignatio, an priueat ad bonos mores uere,nec sit in doctrina fidei prohibita.q.36.arti.2.
Naufragans. Statuta applicantia bona naufragantiũ occupantibus,sunt iniquissima.q.66 ar.5.

O

OBEDIRE prælato,an teneatur religiosus in his in quibus potest prælatus dispensare.q.104.artic.5.ad 3.
An subditus teneatur obedire pręlato mandanti contra commissionem,seu regulam in his, in quibus potest & vult dispensare.q.185.ar.2.ad 2.
Obedientia respectu Dei & hominũ, an sit eiusdem speciei specialissimę.q.104.ar.2.ad 4.
Obedientia, an sit maxima virtutum moralium. ibid. art.3.
Obedientia non est de essentia perfectionis absolute, sed religiosæ perfectionis.q.86.ar.5.
Obedientiæ obiectum, an sit præceptum communiter,vel stricte sumptum.q.104.ar.2.
An omittere mala, quia prohibita ad solam obedientiæ uirtutem spectet.q.104.ar.2.
Obedientiæ hominis,seu iudicio,an subsint actus interiores animi.q.104.ar.5.
Obedientię votum habet duplicem materiam.q.186. ar.7.ad 3.
Obiectum beatificum & obiectum fidei,an adæquentur,& quomodo mysterium incarnationis in obiecto per se fidei claudatur.q.2.ar.5.
Oblationes debitas negantem,an sacerdos priuare debeat sacramento.q.86.ar.1.ad 1.
Obseruantia,an sit virtus generica,& cuius speciei sit honorare hominem propter uirtutem. q.103. ar.4.
Obseruationes aliquæ, quę fiunt ex consuetudine patriæ simplici corde,an sint peccata.q 96.ar.3.
De superstitionibus obseruationum usitatis in diuinis.q.96.ar.4.
Occultum dup.per se & per accidens.q.11.ar.3.
Occidere tyrannum, quando non est recursus ad superiorem,an liceat.q.64.ar.3.
Occidere quenquam, an liceat pro defensione rerum suarum.q 64.ar.7.ad 2.
Occidere quẽquã, pro uitanda uiolẽtia stupri,vel sodomiæ uel reliquorum,an liceat.q.64.ar.7.ad 2.
Quæ sit causa iuste occidendi hominem.q.64.art.2.
An teneatur homo pretermittere actũ tutelæ ꝓprię vitę,ad euitandum occisionem alterius. q.64 ar.7.
Odium Dei,an possit terminari ad ipsum Deũ in seipso.q.33.ar.1.
Odium Dei est duplex. s. secundum abhominationẽ & secundum inimicitiam.ibid.ar.2.
Odium Dei est grauissimum peccatorum. ibidem.
Odium Dei, quomodo sit peccatum in spiritumsanctum.ibid.ad 1.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Odium Dei clauditur in quolibet peccato mortali. ibid.ad 2.
Odium proximi est grauius peccatum reliquis peccatis in proximum.q.34.ar.4.
An quicquid mali culpæ est in exterioribus peccatis in proximum, sit ex interiori odio.ibid.
Odium proximi, an sit ultimũ, ut in littera dicit, & tñ claudatur in alijs, & causet alia.q.34.ar.5.& 6.
Odium, an oriatur ex fuga tristitiæ cum causetur ex inuidia.ibid.ar.6.
Odiũ, an ex inuidia generetur formaliter secundũ rationem obiecti, ex ira aũt dispositiue tantum. ibid.
Odij peccatum, an sit unius tantum speciei specialissimæ.ibid.ad vltimum.
Odio haberi potest Deus propter pœnam inflictam alicui, non autem per se ibid.ar.1.
Officium ecclesiasticum dicere manibus operando, non licet. q.187.3.
In officijs ecclesiasticis, vnde sumatur regula quantitis cantus.q.91.ar.1.& 2.
An pulsare in organis inter ecclesiastica officia sonos secularium uanitatum, sit peccatum mortale.ibid.
Omnes dij Gentium dæmonia, quomodo verificetur. q.94 ar.4
Operari corporaliter, licet in die festo pro diuersis necessitatibus publicis & priuatis.q.122.ar.4 ad 3.
Opus corporale ex necessitate in festo fieri quomodo liceat.q.122.ar.4 ad 3.
Quodlibet opus seruile facere in die festo ad Dei seruitium, an liceat.ibid.
An cuiuslibet spiritualis actus corporale exercitum, licitum sit in festo.ibid.
An liceat informare iudicem in die festo.ibid.
Opera corporalia, an sint licita in die festo.ibid.ar.4. ad 3.
Opera seruilia si transeunt in communia sunt licita in festo.ibid.
Opera seruilia in festo ex consuetudine hodie fiunt licitæ.ibid.
An opera in festo licita reddantur illicita, ex hoc quod fiunt mercennariæ seu propter lucrum.ibid.
Opera seruilia sicut venari, ludere, sonare in instrumẽtis musicis, & huiusmodi quomodo licita uel illicita sint in die festo.ibid.
Operas suas locare & laborem spiritualem vendere, an liceat uiris spiritualibus.q.100.ar.2.3.& 4.
Operarios conducentes cũ pacto, quòd non ieiunẽt, quomodo peccent.q.147.ar.4
Opinionem falsam habẽs de Deo, an eum cognoscat secundùm quid.q.10.3.
Opinionem malam habere de homine ex leuibus indicijs, quando est mortale & quando veniale.q.60. ar.7.ad 2.
An melius sit aliquem frequentius falli habendo opinionem bonam de malo homine, quã rarius falli habendo malam opinionem de aliquo bono hoĩe, & an ratio ad hoc allata sit efficax.q.60.ar.4.
Ordinari in finem ultimum est debitum actui uirtutis.q.21.ar.7.ad 1.& 2.
Ordinarij phantasmata naturalium ad intelligibiles ueritates excedentes intellectum, dupliciter intelligi potest.q.173.ar.1.ad 3.
Ordinatum ad finem intantum est necessariũ inquantum finis sine eo haberi non potest. q.187.ar.3.
Ornatus mulierum prouocatiuus ad lasciuiam an reponatur in spẽ prouocatiui ex sola intentione, an etiam ex qualitate operis.q.169.2.
Ornatus excedens limites cõsuetudinis quantum sit illicitus.ibid.
Ornatus fucatorius, an possit aliqua ratione excusari a peccato mortali, nisi addatur aliqua circunstantia peccati mortalis.ibid.
Ornatus preciosus mulierum, an debeat intelligi absolute, uel respectiue.ibid.
Ornatus immoderantia distinguitur.q.169.art.1.
An clerici quòd religiosi peccent mortaliter mutantes, vel violantes habitum suum ibid.
An vane se ornanti imputentur peccata sequentia ex ornatu vano.ibid.
Orari an debeat solus Deus.q.83.ar.4.
Orans seu dicens officium, an satisfaciat attendendo solum ad passionem Christi.q.83.ar.13.
An ex proposito euagari in oratione, quam quis non tenetur dicere sit peccatum.q.8.ar.13.
Orando mente vagari, quando sit peccatum mortale, & quando veniale.q.83.ar.13.
Oratio aliter apud Grammaticos & aliter apud Rhetores & aliter apud Theologos accipitur.q.83.ar.1
Oratio est inter causas efficientes.ibid.
Oratio quomodo offert Deo & quid.q.83.ar.3.
Orationis conditio, pie petendi, quid importet.q.83 ar.14.
Orationis causæ.ibid.ar.2.ad 3.
De ordine trium priorum petitionum orationis dominicæ.q.83.ar.9.
Orationem quomodò faciebat Hieremias in Limbo patrum pro Hierusalem.q.83.ar.11.
In oratione duplex concurrit vnitas ad Deum. q.83. ar.1.ad 2.
Orationes nostras qualiter sancti videant. q.83. art.4.
Oscula & tactus quando sunt peccata mortalia & quñ venialia.q.154.ar.4.
Oscula & tactus uxoris quomodo sint peccata, & quomodo non.ibid.
Oscula sponsarum per verba de presenti, qualia & quñ sunt peccata.ibid.

P

PATIENTIA, an remaneat in prima ratione istius actus, qui est frui bonis ad quę per patientiam peruenire volumus.q.136 ar.1.ad 1.
Patientia quare dr̃ imperfectior iustitia.ibid.art.2.
Patientia quare sit imperfectior temperantia ibid.
Patientia perfectum opus habet, an bene exponatur. ibid.ad 1.
In patientia vestra possidebitis animas vestras:an bene exponatur.ibid.ad 2.
Patientia est radix & custos omnium uirtutum, an bene exponatur.ibid.ad 3.
Patientia secundùm quòd est virtus, an haberi possit sine charitate.ibid.ar.3.
Patientia an sit uirtus adiuncta fortitudini. ibid art.4.
Patientia an distinguatur informatã & informẽ. ibid.
Patientię & fortitudinis comparatio an sit rationabilis.ibid.ar.4.
An secundum authorem ponendæ sint duæ patientię & duę perseuerantię.q.128 ar.Vnico.
Papa

Papa habet plenitudinem potestatis in spiritualibus tantum in temporalibus autem in ordine ad spiritualia.q.43 ar.8
Papa, an possit subijcere se alicui in foro iudiciali.q. 67.ar.1.ad 2.
Papa potest committere symoniam, sicut alia peccata, sed non incurrit censuras.ibid.ad 7.
An solus Papa dispenset in uotis perpetuis.qõ.88. articu.6.
Papa eximens religiosum ad obediẽtia sui plati non dispensat in uoto obedientiæ.q.186.ar.5.ad 3.
Papa, an possit eximere religiosum ab obedientia sui prælati.ibid.ar.8.ad 3.
Papæ ueri & indubitati persona, an possit esse schismatica.q.39.ar.1.
Papæ iudicium vel præceptum recusare contingit tripliciter, & quando pertinet ad schisma & quando non.q.39.ar.1.ad 2.
Papæ subiectio spontanea in principio, an transeat in necessitatem.q.67.ar.1.ad 2.
Papæ plenitudo potestatis super bona ecclesiæ, quid importet.q.100.ar.1.ad 7.
Pars, an plus diligat totum, quàm seipsum.q.26.ar.3.
Partes instinæ, an sint declinare malo & facere bonũ. q.79.ar.1.
Passiones quomodo repugnent rationi.q.129.ar.2.
Paulus, an fuerit par Petro.q.33.ar.4.ad 2.
Paulus, an peccauerit excitando discordiã inter Phariseos & Saduceos.q.37.ar.1.
Paulus quomodo dicatur raptus ad uidendam diuinã essentiam, quum ipse dicat se non uidisse, sed audiuisse uerba ineffabilia.q.175.3.
An habitus fidei frustra remanserit in Paulo post raptum.q.175.3.ad 3.
In Paulo ex uisione diuinæ essentiæ remãsisse species intelligibiles, sicut abeunte uisione corporali &c. potest dupliciter intelligi.q.185. 1.4.ad 3.
Pax quæ fictæ & iniqui, non est pax.q.29.ar.1.ad 1.
Pax quomodo sit actus charitatis.ibid.ar.4.
Peccare ex contemptu duo importat.q.186.ar.9.
Peccare ex contemptu quis dicatur.ibid.
Peccare in die festo, an sit facere contra præceptum de obseruatione festi.q.122.ar.4
Peccans in die festo magis agit contra hoc præceptũ quam qui opus corporale alias licitum facit.q.122 articu.4.
Peccandi consuetudo implet Dei contemptum, non formaliter, sed interpretatiue.q.162.ar.4.
Peccatum in spiritumsanctum quomodo intelligatur esse speciale genus peccati & contineri sub se species.q.14.ar.2.
Peccatum in spiritumsanctum, quare potius dicatur irremissibile ex parte peccantis, quàm alia mortalia, quum omne peccatum mortale auferat uitam animæ.q.14.ar.3.
Peccatum mortale, an non solum demeritorie, sed ẽt effectiue tollat charitatem.q.24.ar.10.
Peccatum omissionis, an omnino distinguatur a trãsgressione.q.79.ar.2.
Omissio sumitur materialiter & formaliter.ibi.art.3.
Peccatum omissionis formaliter sumptæ est dupliciter.ibid.
Peccatum unius deriuari in alium per modum meriti, quomodo intelligatur.q.108.art.4.ad 1.
Peccatum quadruplex committitur contra fortitudinis actum.q.127.1.
Peccata contra uirtutes theologicas, an specificentur penes auersionem ab incommutabili bono. q.20, art.1.ad 1.
Peccata exteriora quantum ad nocumentum, quod proximo inferunt, an sint peiora, q̃ interius odiũ. q.34.ar.3.
Pœna. An obligatio ad pœnam intelligatur si imponatur a prælato, vel etiam si non imponatur. quæst. 186.artic.9.
An possit aliquis obligari ad pœnam sine culpa venia si uel mortali.ibid.
Pœnam non sustinens, an incurrat culpam. ibid.
Pœnarum excessus quantum ad id quod exterius agitur, an pertineat ad iniustitiam. quæstio. 159. articu.1.ad 1.
Pœnitens, an teneatur plus ad gratiarum actiones, q̃ innocens.q.106.ar.2.
Percutiens mulierem prægnantem subsequente abortu sine intentione occidendi, quando sit homicida uoluntarius uel casualis.q.64.ar.8.
Percussio una clerici quomodo est multarum specierum.q.53.ar.2.in fine.
Ad perfectionis statum ecclesiasticum tria requiruntur.ibid.ar 4.
An in omnibus ordinatis naturis inueniatur, quòd ad perfectionem inferioris duo concurrunt quæst.2. articu 3.
An perfectionem & excellentiam consequatur quis ex omni bono quod appetit. quæstio. 132. articu. quarto.
Perfectum se reputare, an sit præsumptuosum. q.185, art.1.ad 2.
Periurium qualis inaduertentia excuset.quæstio. 98. artic.3.ad 3.
Perseuerantia, an sit spiritualis uirtus.quæstio. 137. articu.1.
An per se ad perseuerantiam pertineat, quòd aliquis perseueret usque ad finem operis uirtuosi.qõ. 137. artic.1.ad 2.
Perseuerantiæ & constantiæ differentia an sit bene assignata.q.137.3.
Perseuerantia, an opponatur pertinaciæ directe.quæstio.138.
Personæ aliis connunctæ nomine, qui significentur.q. 65.artic.4.
Pertinacia quæ est de ratione hæresis, quomodo sit intelligenda.q.11.ar.2.ad 3.
Pertinacia, an spectet ad intellectum quæstio. 132. articu.5.
Pietas & observantia quomodo differant.q. 101. articu.1.& 3.
Pietas, an exhibeat cultum filiis. quæstio. 101. articu.1.& 3.
Pietatis ratio, an sit bene ab authore assignata.ibi.
Pignoris fructus, an liceat suos facere, quæstio.78, articu 2.ad 6.
Placere uelle hominibus propter lucrum, an sit peccatum q.115.ar.1.
Potus uini, an ex hoc ipso reddatur culpabilis, quòd priuat scientem & uolentem usu rationis quæstio. 150.articu.2.
Et an huiusmodi potus habeat rationẽ peccati mortalis

Universidad de Deusto Biblioteca

rasis ex ipso damno vsus rationis, an ex periculo peccandi, an ex vtroq; ibidem.
Politica & Iconomica in multas species distinguuntur. q.50.ar.2.ad 2.
Possessionum proprietas, an sit ab humano condicto. q.66.ar.2.ad 1.
Pollutio nocturna, an nunquam sit peccatum. q.154. art.5.
Præcipere, an possit ecclesia in his quę spectant ad naturam corporis. q.104.ar.5.
Præceptũ domini: Non apparebis in conspectu meo vacuus, an licite modo seruari possit & debeat. q. 86.ar.1.
Præceptum, an sit obiectum obedientiæ communiter vel stricte sumptum. q. 104.ar.2.ad 1.
Præceptum, an concurrat cum actu omnis virtutis & non cum omni actu virtutis. ibidem.
Præceptum de sanctificatione sabbati est de exteriori cultu Dei, non de interiori datum. q.122.ar.4.
Præceptum, Crescite & multiplicamini, an obliget tantum multitudinem & non singulos de multitudine. q.152.ar.2.ad 2.
Præceptum iuris positiui obligans ad mortale, an discernatur a nõ præcepto penes materiam, pœnam, modum, uel verbum. q.186.ar.9.ad 2.
Præcepta Dei esse præcepta iuris naturalis, quæ sunt de necessitate salutis secundum se, quomodo intelligatur. q.147.ar.4.
Præcepta decalogi, an sint prima legis principia, quibus statim naturalis ratio assentit. q. 122. artic. 4.
Præcepta positiua & alia quomodo habeant diuersimode rationem debiti. q.122.ar.1.
Præceptorum cerimonialium & iudicialium in lege veteri positorum quomodo saluetur differentia. q. 86.ar.1.
Præcium iustum rei, an sit quod nunc inuenitur, licet notabiliter deficiat a peccato communiter currente ab expectantibus quotidianos emptore. q. 77. artic.1.
Precij iusti latitudo. q.77.ar.1.ad 1.
Prædicare in peccato mortali, an sit peccatum mortale. q.187.ar.1.
Prædicatores peccant dicendo ridicula inter prædicandum verbum Dei. q.168.ar.2.
An stipendium sustentationis sub peccato ponere liceat sacerdotibus, prædicatoribus, & diuini cultus ministris. q.100. ar.2.3.& 4.
Prælati ecclesiæ quomodo peccent dando bona ecclesię q.43.ar.8.
An quando factum est notorium, sed nescitur author, nec habentur iudicia, teneatur reus se reuelare prælato precipienti, vt si quis seiuerit reum reuelet eũ. q.69.ar.1.& 2.
Præsbyteri, an ex parte cutæ, quam suscipiunt ponantur in statu perfectionis. q. 184.ar.6.
Præsbyteri curati, an se habeant ad episcopum, sicut balini & præpositi ad regem. ibidem ad 2.
Præsbyteri curati habent curam animarum, sed non principaliter. q.184.ar.8.
Præsumptio an diminuat diuinam virtutem. q.21.articulo 1.
An esset præsumptuosum, q; aliquis in statu imperfectæ virtutis, attentaret assequi statum ea quæ sunt perfectæ virtutis. q. 130. ar.1.
Præsumptio quomodo opponatur magnanimitati & charitati. q.130.ar.2.
Princeps vel iudex potest dupliciter mandare quod nocet proximo, & quando est ei obediendum. q.66. ar.5.ad 1.
Prius & posterius, an sint de ratione ordinis. q.26.articulo 1.
Proditionem paratam sciens clericus, an debeat & possit reuelare sine nota irregularitatis proditorẽ. q. 33. ar.7.
Professionem faciens religionis in peccato mortali, an quando ad cor redierit contritus consequatur indulgentiam plenariam. q.189.ar.3.ad 3.
Propheta, an maior fuerit Moyses, quàm Dauid. q. 174.ar.4.
Propheta excellentissimus an fuerit Moyses. ibidem.
Prophetæ, quando ex instinctu errant, an corrigantur a spiritu sancto. q.171.ar.5.
Notanda cõtra nouos prophetas & spiritualiter contra quendam Amedeum. q.175.ar.5.
Prophetæ veri alia conditio quantum ad promulgationem prophetiæ. q.173.ar.3.ad 2.
Prophetę veri quomodo ad duo habent euidentiam. q.173. ar.4.
Prophetarum simpliciter, & dæmonum differentia. q. 172.ar.5.
An qui creduntur prophetæ audiendi sint in his quæ dicunt se habere ex spiritu prophetię. q. 175. ar. 6. ad 3.
In prophetis, non fit aliqua alienatio a sensibus cum aliqua inordinatione. q.173.ar.3.
Prophetia quantum differant a somnijs & melancholicis apparitionibus. q.172.ar.1.
Prophetiæ, an multę sint species. q.174.ar.1
Ad prophetiam veram quę requirantur. q.171.articulo 1.ad 4.
Prophetiam exigere naturalem dispositionem in prophera, intelligitur dupliciter. q.172.ar.3.
Prophetiam impedit malitia morum. ibid.ar.4.
Prophetica certitudo qualis sit. ibid. ar.5.
Prophetica illuminatio, an sit ab angelo, quo ad ipsum lumen propheticum, an non. q. 172.ar.2.
An detur quintum, secundum quòd reuelatio prophetica fit, præter quatuor in litera enumerata. q.173. articulo 3.
Propheticum lumen non esse habitum, an bene probetur. q.171.ar.2.
Proficiendum an omnes teneantur habere intentionem ad proficiendum in charitate vsq; ad perfectam charitatem. q. 186.a.ad 2.
Progressus litterę circa motum circularem animę nostrę, qualis sit. q.180.ar. 6.ad 2.
Promissio sine voto, an sit obligatoria in foro cõscientię. q.88.ar.1.
Promissio potest dupliciter accipi. ibid. ar. 5.ad 2.
Propositio aliqua quomodo contraria est secundum se fidei & non quo ad nos. q.11.ar.1.
Propositio nulla secundum se est hęretica. ibid.
Prouidentia dum ponitur pars prudentię, an idem ponatur pars sui. q.49.ar.6.ad 5.
Prudentia, an sit principium in ratione uel in cogitatiua. q.47.ar.5.ad 5.
Prudentia, an respiciat agibile, sub ratione ueri uel boni

boni quum vtrunq; in litera dicatur. ibid.
Prudentia, an dictet finem virtuti morali. ibid.ar.5.
Prudentia, an sit virtute morali superior: cum sit de his quę sunt ad finem. q.47.ar.5.ad 3.
Quomodo prudentia inuenit medium in virtutibus moralibus. ibid.ar.7.
Differentia inter medium & finem moralium virtutum. ibidem.
De qua prudentia, monastica an politica, est sermo, quum decernitur esse in principe tantum architectonice. ibid. ar.12.
Prudentia, an sit in peccatoribus. ibid.ar.13.
Prudentia imperfecta præpter præcepti defectum, quomodo non est nisi in malis. ibidem.
Prudentia, quare non potest esse homini naturalis. q. 47. ar.15.
Prudentia, an bene consilietur imperatiue. q.51.ar.2. ad 1.
Prudentia, an sit directiua omnium virtutum. q. 53. articulo 2.
Prudentię certitudo duplex. q. 47.ar.3.ad 3.
Prudentię pars, quę est cautio ad quod malum vitandum ponatur. q.49.ar. 7.& 8.
Prudentię pars, quę est eubilia, an sit in eo qui est peccator. q.51.ar.1.
Prudentia non esse in iuuene, nec in actu, nec in habitu, quomodo intelligatur. q.47.ar.14.ad 3.
Prudentiam Iconomicam, an peccator habere possit. q. 51.ar.1.
Puella. An stupri ratio inueniatur in puella virgine spontanee de voluntate parentũ violata, vt sic acquirat dotem pro matrimonio. q. 154.ar.6.
Pueri infidelium, an sint inuitis parentibus baptizandi, ad Sco. q.10.ar.12.
Pueri iudęorum & aliorum infidelium seruorum, an sint inuitis parentibus baptizandi. ibid. ad Duran.
Pusillanimitatis primum & secundum membrum in littera posita, an coincidant. q.133.ar.2.

Q

QVantitas continua quomodo intenditur in rarefactione. q.24.ar.5.ad 1.

R

RAtio formaliter ex parte nostri, quomodo intelligatur. q.1.ar.6.
Rationes quomodo ostendunt possibilitatem logicã eorum quę sunt fidei. q.2.ar.10.ad 2.
Rationis inuestigatio naturalis, an sufficiat ad cognitionem diuinorum naturaliter scibilium. q.2. art. 4. ad 1.
Rationalis natura inquantum cognoscit entis & boni rationem vniuersalem, an habeat immediatum ordinem ad vniuersale essendi principium. q.2.articulo 3.
A rationalibus creaturis iuste exigitur, q; credant supernaturalia & illis conformia operentur. q.2.articulo 3.
Rapere uel furari, an liceat christiano seruum infidelis. q.66.ar.8.ad 2.
Raptum per rapinam est raptoris, quantum ad detentionem & non simpliciter. q. 66.ar.3.ad 3
Raptus est species luxuriæ distincta, & tamen coincidit cum stupro & alijs speciebus luxurię. q.154.ar.7.
Raptus, an dirimat matrimonium iam contractum. q.154.ar.7.
Raptus, an impediat matrimonium contrahendum q.154.ar.7.
Recti secundum iustitiam & alias uirtutes differentia, an bene assignetur penes commensurationem ad agentem uel alterum. q.57.ar.1
Regula thopica, Oppositum melioris est peius: quomodo intelligatur. q.142.ar.3.
Religio quomodo perficit in ordine ad Deum. q. 81. articulo 1.
Religio an habeat unum Deum sub una ratione pro obiecto, unde habet q; est uirtus. q. 81. ar.3.& 5.
Religio, an sit prima inter uirtutes morales. q.81.ar.6
Religio, quomodo non colit Deum propter seipsum, sed propter nos. ibid.ar.7.
Religio & sanctitas, quomodo inter se differant. ibidem. ar.8.
Religio, an sit nomen perfectionis. q. 186.ar.1.
Religionis uoto astrictus si nullam inuenit eum recipere uolentem, quid agere debeat. q.189.ar.3.ad 1.
Religionis nomen unde deriuetur. q. 81.ar.1.
Religionis actus proprius & adęquatus quis sit. q.81. articulo 2.
Religionis & charitatis ad Deum unio quomodo sint diuersarum rationum. q.82.ar.2.ad 1.
Religionis cuiuscunque regulæ & statuta continent quatuor genera agendorum. q.186.ar.9.
Religionis status etiam tempore Christi & Apostolorum fuit. q.187.ar.3.ad 2.
Religioni, nihil officit habere indeterminatam materiam. q.81.ar.2.ad 3.
An actus spectantes ad diuinam reuerentiam, spectẽt elicitiue ad religionis uirtutem. q.81.ar.4.ad 4.
An instituentes sine licentia Papæ, ut aliquæ personę iuxta morem tertij ordinis uiuant in communi & profiteantur tria vota religionis sint institutores nouæ religionis, & an tales peccent & sint puniendi. q.188.ar.1.ad 4.
Religionem ingressurus quæ & qualia debeat cogitare. q.189.ar.10.ad ultimum.
Religionem habere quosdam proprios & immediatos actus, quomodo intelligatur. q.8.ar.1.ad 1.
Religionum ordinatarum ad contemplandum & cõtemplata prædicandum modus paupertatis, an sit bene assignatus. q.188.ar.7.
Religiosus transiens de una religione ad alteram, an sit apostata. q.12.ar.1.
Religiosus inconsulto prælato uagans, an sit apostata. ibidem.
Religiosus, an teneatur succurrere patri non valenti sine ipso viuere. q.101.ar.4.ad 4.
Religiosus factus Episcopus, an teneatur habere sociũ suæ religionis & bibere cum duabus manibus, & alia similia. q. 185.ar.8.
Religiosus factus Episcopus, an subdatur vinculis cẽsurarum suæ regulæ. ibidem.
Religiosus quomodo intelligatur in statu perfectionis esse. ibid.ar.5.ad 3.
Religiosus qui contemnit ea quæ consequuntur ad perfectionem charitatis, an peccet mortaliter. q. 186.ar.2.
Religiosus an plus mereatur faciendo ex obedientia quæ magis sibi displicent, quàm faciendo quę non displicent. ibid. ar.5.ad 5.
Religiosus transgrediẽs præceptum Dei contentum in regula,

Universidad de Deusto Biblioteca

in regula, an plus peccet, quàm transgrediens præceptum Dei, non contentum in regula cæteris paribus, ibidem.
Religiosus, an peccet ex negligentia, libidine uel contemtu in his quæ aliâs religiosis non sunt peccata. q. 186. ar. 9.
Religiosus abutens donis, quæ sibi fiunt ut liberius insistat diuinis obsequijs, an peccet mortaliter. q. 187. articulo 4.
Religiosus talibus illicite utens, an teneatur ad restitutionem. ibidem.
Religiosi diuites, an uituperabiliter consumant diuitias in fabricis sumptuosis. q. 188. ar. 7. ad 2.
Religiosi excedunt curatos in perfectione. q. 184. ar. 8.
Religiosis malis fauere est magnum peccatū. q. 186. articulo 10.
Res infidelium, an possint auferri tanquam ab iniustis possessoribus. q. 66. ar. 8. ad 2.
Rei alienæ triplicis acceptionis distinctio, an sit sufficiens. q. 62. ar. 6.
Duæ conditiones requiruntur ad hoc, q aliquis sit causa iniustæ acceptionis indirecte. q. 62. ar. 7.
Rem alienam occulte detinens inuito domino, an cōtinue peccet. q. 66. ar. 3. ad 2.
Rem alienam detentam occulte contrectans, an semper peccet. ibidem.
Rem propriam sibi ab aliquo ablatam, an per se possit sine scandalo absque iuris ordine recipere. q. 66. ar. 5. ad 3.
Res exterius existentes, & si sint paruæ, an sint multum appetibiles, ut necessariȩ ad humanam uitam. q. 129. ar. 2.
Rerum inuentarum multiplex differentia. q. 66. ar. 5. ad 2.
Queȩ lex de inuentis obliget in foro conscientiȩ. ibid.
Rerum communitatem esse de iure naturæ, quo ad usum potest intelligi positiue & negatiue. q. 66. ar. 3. ad 2.
Res infidelium, quare non liceat priuata authoritate auferre. ibi. ar. 8. ad 2.
Rebus exterioribus quomodo homo & alia animalia diuersimode utuntur. ibi. ar. 1.
Restituere debet meretrix, quæ acquisiuit simulatis verbis uel factis. q. 62. ar. 5. ad 1.
Restituere quando debet prælatus qui est dispensator rerum ecclesiasticarum. ibid.
Restituere, an teneatur rem a domino suo uoluntario in solam suam utilitatem accipiens & eam amittens. ibid. ar. 6.
Restituere, an teneatur, qui est causæ iniustæ acceptionis. q. 62. ar. 7.
Restituere differens propter impotentiam, an teneatur de damno quod incurrit dominus ex illa dilatione. q. 62. ar. 8.
Restituēte uno totum, an socij qui in solidum tenebantur de necessitate salutis teneantur restituere ei qui restituit. q. 62. 6. ad 3.
Restitutio qualiter sit facienda ei, cui est facta distributio beneficij ante quam sit firmata. quæstio 62. ar. 2. ad 4.
An ea quæ in litera dicuntur de assequutione præbēdæ, habeant locum in alijs consecutionibus bonorum scilicet donationibus testamentis, &c. ibid.
Restitutio an fieri debeat indigniori quando decreta iusta distributione beneficij pro eo antequam executioni mandetur apparet magis dignus cui conferatur. ibid.
Restitutio cui facienda sit, quando ecclesia esset corrupta in capite & malis modis beneficia conferentur. ibidem.
Restitutio damni lucri cessantis ex pecunia mutuata, an & quando debeat restitui creditori. q. 62. articu. 4. ad 1.
Restitutio rei iniustæ ablatæ, an facienda sit ei a quo accepta est, au ei cuius res est. ibid. art. 5.
Restitutio magnorum debitorū tempore iniusti belli non est facienda iniusto principali ad fouendum exercitum. ibid. ad 1.
Restitutio quomodo facienda sit longe posito, ignoto uel mortuo. q. 62. ar. 5. ad 1.
Restitutio quomodo fieri debeat de casu inuentis quorum dominus ignoratur. ibid.
Restitutio, an facienda sit domino multum distanti, si uergat in graue damnum restituendis. ibid.
Restitutio, an fieri debeat ei, qui est in extrema necessitate ab eo qui ei tenetur similiter in extrema necessitate existenti. ibid.
Restitutio per confessorem ex qua sequeretur criminis detectio, an sit facienda, & an teneatur aliquis ad talem restitutionem. q. 62. ar. 6. ad 2.
Restitutio, quæ statim fieri non potest sine graui damno restituentis, an possit differri ut congruo tempore fiat. ibid. ar. 8.
Restitutionis cuiuscunque duæ radices uniuersales. ibid. artic. 6.
Restitutionis lex ab authore data, an sit æqua. quæstio. 62. artic. 6.
Quomodo circunstantia temporis diuersimode se habet ad actum restitutionis, & ad alios actus uirtutis. ibid. art. 7.
Restitutioni obligatus & petens remissionem habuit gratiam, an sit absolutus a debito restitutionis vel requiratur, quòd rem in promptu offerat. quæstio. 62. artic. 2.
Ad restitutionē insolidum obligatis pluribus, an dominus possit facere gratiam aliquibus, & ab uno totum exigere. q. 62. ar. 6.
Reuerentia soli Deo debita, an spectet ad eius imaginem. q. 103. ar. 3. ad 3.

S

SAcrilegium, an sit peruertere uerba diuinæ legis q. 99. ar. 1.
An percussio monialis & cōcubitus cum ea sint in eadem specie sacrilegij. ibid.
Sacrilegium quomodo sit agere directe contra sanctitatem alicuius personæ loci uel rei. ibid.
Sacrilegium, an sit percutere Eucharistiæ sacramentum, & an talis sit excommunicatus. ibid.
Sacrilegium grauius est iniuriari sacramento Eucharistiȩ, quàm occidere Papam. quæstio. 99. ar. 1. ad 6. dubium.
Sacrilegij diffinitio, an conueniat soli sacrilegio. ibi.
Sacrilegij species, an differant formaliter. ibid.
Sanctitas, an imperet actibus aliarum uirtutum, q. 81. art. 8. ad 1.
Sapientia secundum altiorem gradum, an spectet ad gratiam gratis datam. q. 45. ar. 5.
Scandalizare aliquem per accidens, an redacatur ad speciem scandali. q. 43. ar. 1.
Scandalum per se & per accidens quomodo distinguatur. q. 43. ar. 1. ad 2.
Scandalum pusillorum quando est, uel non est pertinax. ibi. ar. 2.
Scientiæ mediæ, quomodo sunt simpliciter naturales. q. 9. ar. 2. ad 3.
Scribere, an sit ex suo genere opus seruile. quæst. 122. ar. 4. ad 3.
Scurrilitas quantum sit peccatum. q. 148. ar. 6.
Secretorum reuelatio, quando est peccatum mortale, vel ueniale. q. 70. ar. 1. ad 2.
Sepultura est defuncto beneficium dupliciter. q. 31. artic. 2. ad 1.
Serpens obseruare plantam mulieris, quomodo intelligatur. q. 165.
Seueritas, an bene diffiniatur. q. 159. ar. 2.
Signa corporalia quot modis inueniantur in naturalibus. q. 95. 5
Signa humanorum actuum quomodo inueniantur in motibus animalium q. 95. ar. 7.
Synagogas iudæorum uel muscheas Maurorum, an liceat ædificare seu reparare. q. 169. ar. 2. ad 4
Simoniam committens cum papa absque alia dispensatione, an excusetur a pœnis iuris, seu an papa cū ipso facto dispenset. q. 100. ar. 6. ad 7.
Simoniacus mentalis, an possit retinere quicquid simoniace acquisiuit. q. 100. ar. 6. ad 6.
Sobrietas metaphorice locum habet in sapientia. q. 149. 1. ad 1.
Sobrietas quare indicitur senibus Episcopis & Regibus spiritualiter magis quam iuuenibus & mulieribus. q. 194. ar 4.
Sobrietatis distinctio, an sit bona. q. 149. ar. 1.
Societatum conditiones. q. 78. ar. 2. ad 5.
Solicitudo proprie quid importet. q. 47. ar. 9.
Somnia quomodo ex cœlo significent & quomodo in adhȩsione ad somnia peccetur. q. 95. ar. 6.
Sortes quomodo sint licitæ uel illicitæ uniuersaliter, & specialiter in temporalibus dignitatibus q. 95. articu 8.
Spectaculis interesse indecedentibus, peccatum est, & qui plus peccent. q. 167. ar. 2. ad 2
Species intelligibilis qualiter generatur. quæstio. 173 articu. 2.
Sperare & diligere in uoluntate, an sint diuersi actus. q. 18. artic. 1.
Spes, fides & charitas acquisitæ, an sint uirtutes theologicæ, & de causa necessitate, uirtute infusæ quæst. 17. articu. 5.
Spes an habeat Deum pro obiecto immediato. q. 17. articu. 5.
Spei obiectum, an sit beatitudo æterna formalis uel obiectiua. q. 17. 2.
An ad formalem rationem obiecti spei spectet esse futurum. q. 18. ar. 2.
Spei, an proprium obiectum sit possibile. q. 20. ar. 4.
Spiritualis potestas duobus modis se intromittit de temporalibus. q. 60. ar. 6. ad 5.
Statum mutare uolentium ex cumulatione pecuniæ superfluæ præsenti eorum conditioni appetitus, an sit rectus. q. 118. ar. 1.
Status significatio, an sit ab authore bene data. quæstio. 183. ar. 1.
Studiositas, an sit proprie uirtus. q. 166. 167.
Stulto quando respondendum est, & quando non secundum stultitiam suam. q. 72. ar. 3.
Stuprum, an sortiatur ratione suæ speciei ex adiuncta parentum custodia. q. 154. ar. 6.
Superbia & inanis gloria habentes se, ut finis & medium, quomodo sint diuersis modis una prior altera. q. 132. ar. 4.
Superbia quid sit, cum a diuersis diuersimode diffiniatur. q. 162. ar. 1. & 2.
Superbia, an sit appetitus quo quis tendit supra id quod est. ibidem.
Superbia, an sit appetitus propriæ excellentiæ despectiue tantum, ibid. ar. 2.
Superbia ponitur subiectiue in uoluntate & in appetitu sensitiuo. ibid. 3.
Superbia quomodo sit in uoluntate, cum in ea nulla sit uirtus moralis. ibi.
Superbia, an ideo sit peccatum mortale, quia est contemptus. ibid.
Superbia, quæ attenditur penes præesse Deo est bestialitatis uitium, non humanum ibid. ar. 5.
Superbia, quare ex parte conuersionis non habeat, q sit maximum peccatorum, sed ex parte auersionis. ibid. artic. 6.
Superbia qua prauitate habeat rationem primi, ibid. articu. 7.
Superbia est primum peccatorum ex parte conuersionis & auersionis. ibid
An contemptus præcepti sit proprius actus superbiæ vel inobedientiæ. q. 162. ar. 2. ad 2.
Superbiæ species, an sint sufficienter enumeratȩ. ibid. articu. 4.
Superbiæ species, an sint bene assignatæ. ibid.
Superbiæ diuisio posita ab Anselmo, quomodo intelligatur. ibid.
Quid intelligitur appellatione grauium peccatorū, quando dicitur, superbia esse primum inter grauia peccata. ibid. ar. 7. ad 4.
Superfluum habens, an cogi possit ad dandum pauperibus q. 118. ar. 3. & 4.
Sustinere quomodo importat actionem. quæst. 123. articu. 6.
Susurratio, an distinguatur specie iuxta distinctionē amicitiæ. q. 74. 1.
Susurratio materialiter quando est peccatum mortale. ibidem.

T

TEmeritas quid proprie significet & quomodo exponi debeat. q. 53. 3.
Theologia est scientia, & tamen fides non stat cum scientia. q. 1. 5.
Temperantiȩ regula, an sumatur ex necessitate præsentis uitæ. ibid. ar. 6.
Temperantiȩ & fortitudinis differentia ut sint uirtutes generales, an sit bene assignata, quæstio. 141. articu. 2.
Temperatum uel intemperatum non posse dici id quod est per accidens & prӕter intentionem, quomodo intelligatur. q. 59. ar. 2. ad 3.

Tentare

Universidad de Deusto Biblioteca

Tentare Deum, an semper sit peccatum mortale. qõ. 97. a. 3 & 4.
Testificari. an teneatur testis quãdo alius tenetur accusare. q. 70. ar. 1.
Testis falsus ex oblimione inculpabili quid faciet. q. 70. articu. 4.
Testes in crimine occulto, an sint adhibendi. quæst. 33. ar. 8. ad 1.
Testes singulares, quomodo recipi possint inter religiosos in factis iterabilibus. q. 70. ar. 2.
Timor seruilis quomodo habeat pro obiecto malum pœnæ. q. 19. ar. 6. ad 2.
Timor initialis, an sit idem cum filiali. ibi. art. 8.
Timor seruilis duos habet actus; & quomodo adiunguntur timori initiali. q. 19. ar. 8. ad 2.
Timor castus, an cresceat crescente charitate. ibidem articu. 10.
Timor filialis, an sit quasi genus ad dilectionem Dei. q. 22. ar. 2.
Timor & audacia, an sint circa idem obiectum, puta malum. q. 125. ar. 3. ad 3.
Timor mortis, an excuset a prohibitis uel præceptis legis positiue hominis. q. 115.
Timoris filialis obiectum, an sit malum culpæ. quæst. 19. articu. 2.
An peccatum commissum ex timore mũdano distinguatur specie a peccato cõmisso ex timore carnali. q. 19. ar. 2. ad 2.
Tristitiæ primus modus in litera positus quomodo regulandus & iudicandus est ut sit bonus. quæstio. 36. artic. 2.
Tristitiæ secundus modus, an sit aliquando cum peccato. ibid.
Tristitię tertius modus, qui est indignatio, an sit cum peccato. ibid.
Tristitiæ quartus modus, an sit semper peccatum. ibi.
Tristitiam non esse speciale uitium dupliciter potest impediri. q. 28. ar. 4. ad 1.
Tunnor, an bene exponatur in litera. q. 185. ar. 7.

V

Vendere cum pacto de retrouendendo & locando, an sit uendere plusquam valet. q. 77. art. 1.
Vendere ad terminum an liceat q. 78. ar. 2. ad 7.
Venalis rei vitij occultatio quomodo reparatur in casu licito, & de precio præsenti aut futuro. quæstio. 77. artic. 3.
Verecundia & honestas, an sint partes integrales temperantiæ. q. 143. ar. unico.
Veritas prima qualiter ab authore accipiatur. quæs. 1. articu. 1.
Veritas prima, an absolute uel specificatiue sit obiectum fidei formale. ibi.
Veritas prima sola est obiectum formale fidei. ibid.
Veritatis uirtus quomodo extendit se ad omnia. qõ. 109. artic. 3.
Veritatis uirtuti opposita uitia, an sufficienter assigẽtur. q. 113.
Veritatem principiorum quomodo unus alio melius intelligit. q. 5. 4. ad vl.
Vestimentorũ usus, an sit ab arte introductus. q. 146 artic. 2. ad 3.
Vestimẽtorũ usus, dato q̃ sit ab arte, an recte inferat q̃ circa ipsum non sit aliqua specialis uirtus. ibid.
Vesperas dicere ante prandium in quadraginta an clerici teneantur. q. 147. 7.
Victus licitti ex temporalibus bonis. s. uel de suo uel de debito, an distinctio sit bona. q. 187. ar. 4.
Videri diuina essentia, an possit a beatis sine uisione personarum. q. 2. ar. 8.
An ad uisionem Dei homo non possit peruenire, nisi per modum discentis a Deo doctore. quæstio. 2. articu. 3.
Viduitas, an sit uirtus specialis distincta specie a virginitate & castitate coniugali. q. 152. ar. 3. ad 5.
Vindicatio, an sit uirtus in priuata persona. q. 108.
Vindicta quam quis petit a iudice, an spectet ad uindicationis uirtutem. q. 80. ar. 1.
Vir cognoscens uxorem sine intentione seminandi, quomodo peccet. q. 154. ar. 1. ad 4.
Vir cognoscens uxorem quibus modis peccet mortaliter & veualiter. ibid.
Vir osculans, uel tangens uxorem quo peccet. ibi. circa. fi. art.
Virginitas, an sit uirtus. q. 152. ar. 3.
Virginitas, an sit uirtus distincta a castitate. ibi.
Virginitas nullo uoto firmata, an sit uirtus. ibid. ad 4.
Virginitas, an sit religio, uel pars religionis sicut est votum. ibid.
Virginitatis formale, an possit reparari per pœnitentiam. ibid.
Virginitatis Ioannis & Abrahæ comparatio. ibid. artic. 4. ad 1.
Virginitatis finis secundum genus suum est simpliciter melior quam finis coniugij. ibid.
Ad uirginitatem, an propositum perpetuæ incorruptionis per se pertineat. q. 152. ar. 1.
Virginitatem perdens masculus per coitum cum meretrice, an committat stuprum. q. 154. ar. 6.
Virginalis signaculi integritas, an habeat se tantum accidens ad uirginitatem. 152. ar. 1.
Virtus una quomodo dicatur forma alterius. quæst. 4. articu. 3.
Virtus cognoscitiua quanto ad plura se extendit tãto est nobilior. q. 8. 3.
Virtus moralis, quare non potest esse a natura. q. 47. ar. 7. ad 3.
Virtus ideo dicitur cardinalis: quia præcipue sibi vendicat id quod communiter spectat ad uirtutes. qõ. 123. artic. 11.
Vbicunque est uirtus aliqua specialis circa aliqd maximum, an sit necessarium esse aliam uirtutem circa mediocria. q. 160. ar. 1.
Virtutis ad uirtutem comparatio aliquando extrinseca, aliquando intrinseca. q. 4. ar. 3. ad 2.
Virtutis theologicæ ratio, an consistat in habere Deũ pro obiecto. q. 17. 5.
Virtutis theologicæ medium dupliciter inuenitur, semper tamen per accidens q. 17 ar. 6.
Virtutis superioris actus, quo pacto potest imperari ab inferiori uirtute: cum imperare sit superioris. q. 32. ar. 1. ad 2.
Virtuti morali finem præstitui a prudentia dupliciter potest intelligi. q. 47. ar. 6.
Virtutes omnes simul infundi quomodo intelligatur. q. 6. ar. 2. ad 3.
An solæ uirtutes morales sint circa signa rerum. quæstio.

quæstio. 109. articu. 1.
Virtutes cardinales, quomodo excedant cæteras uirtutes. q. 123. ar. 11.
Virtutes intellectuales, an sint potiores moralibus. q. 161. ar. 5.
Virtutes intellectuales, an sint nobiliores humilitate. ibidem.
Virtutes morales dupliciter disponunt ad uitam contemplatiuam. q. 180. 2.
Virtutum theologicarum quomodo Deus est diuersimode obiectum. q. 17. 6.
Virtutum fines, an a vijs virtutum differant penes habere terminum & non habere terminum. quæstio. 47. artic. 15.
Vita contẽplatiua, quomodo est in intellectu & quomodo in affectu. q. 180. ar. 1.
Vita contemplatiua potest dupliciter determinari. s. secundum se & ex parte contemplantis. ibidem articu. 4.
Quo pacto tertius gradus contemplatiuæ in litera designatus, attribuitur uitæ contemplatiuæ hominum in hac uita. ibid. ar. 6.
Vita contemplatiua, an sit simpliciter melior actiua. q. 182. ar. 1.
Vitatum diuersitas, an accipiatur secundum diuersos actus qui conueniunt homini secundum seipsum, officiorum uero secundum actus qui referuntur ad alios q. 183. a. 3.
Vnitas uniuersalis ecclesiæ, generalis concilij, & summi pontificis, an sit eadem. q. 1. ar. 9. & 10.
Vnitas ecclesiæ cui opponitur schisma in quo consistat. q. 39. ar. 1.
Vnitas ecclesiæ quomodo est a charitate. ibid.
Vnitati ecclesiæ quomodo opponitur schisma. ibid.
Voluntas, an possit uelle formaliter uerum. quæst. 14. articu. 1.
An motio a uoluntate per se pertineat ad fidem. q. 4. articu. 4.
Voluntati nostræ aliquo modo subiectorum septem sunt genera. q. 88. 2.
Ad uouendum religionis ingressum non debet quis facilis esse. q. 189. 2.
Vouere opposita consiliorum, an quis possit. quæstio. 88. articu. 2.
Vouere oppositum consilij, an sit peccatum mortale vel veniale. ibid.
Vouens nubere, an uerum votum emittat & per consequens teneatur. ibid.
Vouens hanc religionem in hoc monasterio determinate & principaliter ingredi & sine sua noua culpa repulsus est, an teneatur seruare castitatem. ibid. articu. 3. ad 2.
Vouens ut supra, an semel resuitatus a tali monasterio teneatur expectare, an forsan admittent eum. q. 88. artic. 3. ad 2.
Vouens principaliter religionem, aut talem religionem ingredi & repulsus a multis religionibus & a pluribus locis alicuius religionis, an teneat quærere per omnes religiones & omnia loca. ibi. art. 3.
Vouens uirginitatem ratione non continentiæ absolute, sed cõtinentiæ uirginalis: postea corrupta culpabiliter, an teneatur continere. ibid.
Vouens votum in quo duæ cõcurrunt promissiones, altera ut materia, altera ut essentia voti, an sit dupliciter transgressor. ibid. ar. 5.
Vouens subditus cum licentia superioris qui post votum factum reuocat licentiam: an teneatur votum seruare q. 88. 8.
Vouens ieiunare certa die & non ieiunans, an teneatur ieiunare altera die. ibid. ar. 12.
Vouens religionis ingressum, an licitè possit exire. q. 188. 3. ad 3.
Votum religionis emittens, an cogi possit, ut ingrediatur. q. 189. 3. ad 3.
Votum, an uere fiat in baptismo. q. 88. ar. 2.
Votum factũ de bono supererogationis propter malum finem an sit uere votum. ibid.
Votum non nubendi, an sit votum castitatis. ibi. ar. 3.
Votum subditi antequam prælato innotescat, an obliget. ibid. ar. 8.
Quæ sit ratio huius, q̃ nullum votum religiosi est firmum. ibid.
Nullum uotum religiosi esse firmum sine consensu prælati sui, quomodo intelligatur. ibid.
Votum solemne in articulo necessitatis communis, est dispensabile per papam. ibi. ar. 11.
Votum, an possit in melius commutari ab ipso nouẽte sine prælati authoritate. ibid. ar. 12.
Votum simplex & solẽne ante pubertatis annos emissum, quomodo differant. q. 189. ar. 5.
Votum approbare & ratificare aliud est quàm credere illud esse ualidum. ibid.
Ad voti obligationem non sufficit propositum sine promissione. q. 88. 1.
Voti materia, an possit esse indifferentia ad bonum & malum moraliter. ibid. 2.
Voti necessitas, an sit similis necessitati, non peccandi. ibid. ar. 3.
Voti solemnitas, in quo consistat. ibid. ar. 7.
Voti simplicis & solẽnis, an sit distinctio specifica. ibi.
Voti cõmutatio & dispẽsatio quo differãt. ibi. art. 10.
Voti solemnis indispensabilitas qua ratione a san. Tho. ibid. ar. 11.
Ad votum solemne religionis ecclesia potest aliquos inhabiles facere. ibi. 9.
Votum emittens ingrediendi religionem & non inueniens uisi monasteria nõ reformata parata ad eius receptionem quid agere debeat. ibi. 3.
Vorũ emittẽs ingrediendi religionẽ & postea cõtrahẽs & cõsumans matrimoniũ ad quid teneat. ibid.
Votum emittens ingrediendi religionem & perseuerandi in ea & postea contrahens consumans matrimonium, ad quid teneatur. ibid.
Votum emittens meretrix uel concubina ad instantiam lenonis uel concubinarij nunquam nubendi, an postea licite nubere possit. ibi.
An ille cui displicet nouisse, ita q̃ si esset adhuc liber non uoueret, quia tamen uouit uult seruare votũ, peccet, & si peccat, an mortaliter. ibi. 6. 2.
Votum peregrinationis terræ sanctæ, an authoritate propria possit quis commutare in votum religionis. q. 189. ar. 2. ad 3.
An sit differentia inter votum simplex religionis quãdo quis uouet ingredi religionẽ, & quando quis uouet fieri uel esse religiosus, ita q̃ in uentro sit cogitatio de perseuerando, aut nõ perseuerando. ibi. ar. 4
Votũ habẽs simplex religionis arctionis de facto postpossus laxiorẽ, an teneat ad arctiorẽ. ibi. ar. 8. ad 1.

Voto

Universidad de Deusto
Biblioteca

Voto simplici astrictus solum, & intrans religionem & exiens sine causa rationabili, an satisfecerit voto.ibid.
Sub voto proprie dicto, an ea quæ sunt de necessitate salutis cadant.q.88.ar.1.
Vota ex facilitate cordis repentino timore & nimio dolore & magna tribulatione facta, an sint vere vota.q.88.art.1.
Vota quæ fiunt sine determinatione temporis, quando sint soluenda.q.88.3.
Vota quę fiunt sanctis, an sint bene interpretata in litera.ibid.ar.5.
Vota subditorum irritata ab habente potestatem nõ perpetua, an sint semper irrita, vel cessante illa reuiuiscant.ibid.art.8.
Vota dispensare pro arbitrio prelatos non posse, an ratio literæ bene probet.ibid.art.12.ad 2.
Vota dispensare, non posse prelatos sine constante causa, an sit verum.ibid.ar.12.
Vota iciunorum & abstinẽtiæ perpetua, an aliqs a papa possit dispensare.ibid.ad 3.
Vota perpetua solus papa dispensat.ibid.
Vota religionis ad quæ obligent.q.186.ar.5.ad 1.
Votorum simplicis & solemnis, unde est efficacia. quæst.88.ar.9.
Votorum dispensatio, an fieri possit aliqua duarum causarum in litera expressarum sine quacunq; necessitate habentis notum.q.88.12.
In uotis subditorum, an referatur consensus vel contradictio superiorum ad opus quod est materia voti, an ad uinculum uoti.ibid.art.8.
Vsura sufficienter ex ratione literæ probatur iniqua. q.78.ar.1.
Vsura an transferat dominium.q.78.ar.3.
Vsuræ permissiuas leges cõdere quomodo liceat. ibi. ar.4.ad 2.&3.
Vsurarius, an dicatur qui habet spem recipiendi aliquid ultra sortem ibid.ar.1.ad 4.
Vsurarius, an teneatur ad restitutionem.ibid.ad 4.
Vsurarius, an licitatur, qui mutuat alicui aliquid, ut veniat ad molam uel officinam suam & multi alij casus exprimuntur.ibid.ar.2.
Vsurarius qui composuit cum papa super usuris a certis clericis exactis, an sit tutus in conscientia.quæst. 100.ar.1.ad 7.
Vsurario non habẽti pecunias, unde usuras exerceat, an liceat i depositi tradere pecunias.q.78.a.4.ad 3
Vsus multiplex rerum & pecuniæ super quo fundatur ars nummularia.q.78.ar.1.ad 6.
Vtilitas communis ad quam principaliter ordinãtur ministeria ecclesiæ, est spiritualis, & non corporalis.q.63.ar.2.

FINIS.

SECVNDA SECVNDAE SVMMAE THEOLOGIAE ANGELICI DOCTORIS S. THOMAE AQVINATIS

Cum commentarijs.

REVERENDISS. IN CHRISTO PATRIS D. D. THOMAE DE VIO, CAIETANI,

Ordinis Prædicatorum S. R. E. tituli S. Xysti Presbyteri Cardinalis artium & sacræ Theologiæ, Doctoris celeberrimi.

IN prologo huius operis aduerte quatuor, quorũ primũ ad meã spectat intẽtionẽ, cetera reliqua ad p̃logi auctoris. Scito igit primo, q̃ licet ista mea ubiq; legãtur, auditq; velim absq; illa mea auctoritate, sed sola rõnis vi diuina, in hoc singulariter opere id exposui: quandoquidem error hic nõ in solo intellectu esset, sed i opere, quoadæ ꝓlus efficiẽt. Propter qd̃ licet illustres doctores notatu eius sint, ut i primo, & solo libro huiꝰ sũmæ feci, ut quilibet sciat suenire qd impugnat, & q̃ ista, aut male: modernos tã sdm istas absq; nose prãsure sedẽdo, ne fuscia, aut amor lectorẽ a uero abducat: & ut opus qd̃ p̃ salute animarũ suscipio, nullũ offendat. Nõnno igit fretus auxilio, diuæ Mariæ, ac diui Thomæ meritis & pcib⁹, ad textum descẽdo, retinato anteriori libri proposito.

¶ Secũdo aduerte, q̃ author prima diuisione distinguit hoc opꝰ i duas, inter principales. f. de cõibus ꝯbus hoibus, & de ꝑprijs ꝯbusdã. Et hæc secda pars scipsi ꝓst. 171. vbi patet. Partes se cõdarie utriusq; mẽbri facile patẽt. Nam primi mẽbri sũt septẽ ptes, iuxta numerũ uirtutũ, trium. f. theologaliũ, & quatuor cardinaliũ. Secũdi ãt mẽbri sũt tres, iuxta numerũ trium dõarũ inter hoses in uẽtarũ apud Apostũ lũ. i.ad Cor.12. f. diuisionẽ gtarũ, diuisionẽ operationum, & diuisionem ministrationum. Et sic uniuersum hoc opus in decem partes distinguitur claras in locis suis.

B ¶ Tertio, q̃ tractatus q̃libet de quacunq; septẽ uirtutũ, quatuor continet, f. ipsam uirtutẽ, oppositũ uitium, rãdens donũ, & ꝑcepta ad illũ spectanta. Diuersimode in hac fient in uirtutibus theologalibus, & cardinalibus. Nã qa non ꝯbus theologalibus annectũtur aliæ uirtutes, ut partes, ꝯ hæc quatuor tractãtur in cardinalibus. Verũ, virtutũ nomine, nõ solũ ipsas principales, sed annexas oportet intelligere uirtutes, & ꝑ opposita vitia ꝯsigillatim tractat. ¶ Quarto, q̃ hinc memor fuerit tractatib⁹ de donis sapiẽtiæ, intellectus, & scientiæ, notare spectantia ad uirtutes intellectuales eisdẽ nominibus nũcupatas, ne moralis doctrina completa sit.

*p.2.q.28 & 72. & 75. D. 991. D. 499.

SVPER QV. I. ARTIC. I.

Palud.3.d.24.q.9. Bonnes eodem articu. D.Bon.d.24.ar.1.q.2.

IN corpore primi articuli q̃nis primæ, multa occurrũt dubia. Primo, qd intẽdat author p̃ uerita ẽ primã. Et est ro dubijq; aut intẽdit uẽritatẽ primam, ut sic: aut nõ solũ de nocabulis, intendit Deum. Si primo mõdo, cõtra seipsum, & veritatem sentit. Contra seipsum quidẽ: nam in prima parte

*q. 37. & 38. & 140. & 123.

*p.2.q.17 ar.2. & 3.

niẽs ipsis uitiis ꝯm ꝑpriã spẽm. Ostẽsum est. n. 5.* qd̃ d uitia & peccata diuersificantur spẽ ꝯm mãm, vt obiectũ: aut d ꝯm alas dãias peccatorũ, puta, cordis, oris, & opis: vel ꝯm ifirmitatẽ, ignorãtiã, & malitiã, & alas huiusce modi dãias. Est ãt eadẽ mã circa quã uirt⁹ recte operat, & uitia opposita a rectitudine recedũt. Sic ergo tota mã morali ad cõsiderationẽ uirtutũ reducta, oẽs uirtutes sũt ulteriꝰ reducẽdæ ad septẽ, quarũ tres sunt Theologicæ, d̃ qb. primo ẽ agẽdũ: aliæ uero quatuor sũt Cardinales, d̃ qb. posteriꝰ ageẽ. * Virtutũ ãt itellectualiũ una qdẽ ẽ prudẽtia, q̃ iter cardinales uirtutes cõtinẽt, & numerat. Ars vero si ptinet ad sciẽtiã moralẽ, q̃ circa agibilia versat, cũ ars sit recta rõ factibiliũ, ut 5.* dictũ est. Alię uero tres itellectuales uirtutes. f. sapiẽtia, itellꝯ, & sciẽtia, cõicãt ẽt in noie cũ donis qbusdã Spũsanẽti. Vnde simul de eis cõsiderabit i cõsideratione donorũ, uirtutib. ẽt corrũdẽtiũ. Alię uero uirtutes morales aliquaꝯ reducuntur ad uirtutes cardinales, ut * ex supra dictis patet. Vũ in cõsideratione alicuius uirtutis cardinalis considerabuntur ẽt oẽs uirtutes, ad eã qualitercũq; ptinẽtes, & vitia opposita. Et sic nihil moraliũ erit ꝑtermissũ.

*p.2.q.61 art.3.

QVAESTIO PRIMA.

De Fide, in decem articulos diuisa.

IRCA virtutes igitur theologicas primo erit considerandum de fide: secundo de spe: tertio de charitate.

Universidad de Deusto Biblioteca

te quæst. 1. art. 7. ponit Deū sub rōne deitatis, esse obiectū theologiæ pp hoc, quia est obiectum fidei, q̄ est principiū theologię. Contra veritatem vero, quia cūm uerum sit uelut passio entis, esse veritatem est veluti consequens ad deitatem, ac per hoc vltima resolutio fidei nō sistit, donec perueniat ad deitatē. Si n. quæritur, quare Deo credimus. Respondebitur, quia ipsa veritas. Et si quæratur, quare est hoc, respondetur, quia est Deus: & hic est terminus quæstionis, inquit Aureolus apud Capreolum in 24. dist. tertij sententiarum. Et confirmatur, inquit, quia aliter nō esset idē finis & obiectum fidei. Nā deitas est finis, & veritas, quæ quasi passio est, eius esset obiectum. Deitas igitur, & nō ueritas prima est formale obiectū fidei. Si uero intendit secundo modo, tunc doctrina nō esset formalis, quod est magnum inconueniēs.

¶Secundo dubiū occurrit, an ueritas prima absolute, aut secundum aliquā specificationē sit formale obiectum fidei. Si absolute, sequeretur q̄ fides se extēderet ad omnia, quæ sunt per primam ueritatē credibilia: quod constat esse falsum. Plura namque sunt per diuinam ueritatem credibilia, q̄ cadāt sub fide, de qua loquimur, quæ est uirtus theologica, ut patet de multis reuelationibus impertinentibus ad fidem Christianā. Si limitate, errauit author non specificans rationem illam, sed ponens obiectum formale primam ueritatem absque additione aliqua: & assignāda in hisce unus esset talis specificatio. Si dicatur, q̄ specificatur per reuelationem, ita quòd ueritas prima, ut reuelata a se, est obiectum fidei. Contra, inquit Scotus in 24. dist. tertij sententiarū: quia ens rationis non est ratio formalis obiecti habitus realis, sicut nec potentiæ. Constat autem quòd esse reuelatum, nihil reale ponit in Deo reuelante: sicut nec esse cognitum ponit aliquid in re cognita. ergo fides non innititur ueritati primę, ut reuelatæ a se, tanquam obiecto, seu rationi formali.

¶Tertio occurrit dubium, Quomodo sola ueritas prima ponitur obiectum formale fidei, dū dicitur, q̄ nihil aliud est, quàm ueritas prima. Et dubitatur simpliciter, & ad hominem. Simpliciter quidem, quia fides innititur tanquàm infallibili regulæ, Ecclesiæ sensui, & doctrinæ: alioquin hæretici, qui soli primæ ueritati innituntur, non recipientes Ecclesiæ sensum, essent fideles. Et Aug. dicit, Euangelio nō crederem, nisi me authoritas Ecclesiæ admoneret. Constat autem Ecclesiæ sensum, & authoritatem esse aliud a prima ueritate, cum sit quid creatum: ergo non sola ueritas prima est obiectum fidei. Ad hominem uero, quia author in prima parte q. 1. ar. 3. & hic in probatione huius conclusionis ponit, q̄ omnia cognoscuntur a fidelib. inquantum sunt diuinitus reuelata. Constat autem q̄ tam esse reuelatum, q̄ lumen diuinæ reuelationis, est aliud a prima ueritate.

¶Dubium quarto est circa probationem assumptam in litera, scilicet, Fides nō assentit alicui, nisi quod est a Deo reuelatum: quia aut in reuelationibus, quibus innititur fides, proceditur in infinitum, aut alicui assentimus absq; reuelatione illius: q̄ si cum assentimus huic dicto, Deus est trinus quia Deus reuelauit: aut illi alteri dicto, Deus reuelauit Deum esse trinum, assentio, quia Deus reuelauit: & sic proceditur in infinitum in mediis, quod est impossibile. Aut assentio, quia Ecclesia mihi testatur. Et sic sequuntur duo inconuenientia, & quòd ultima resolutio fidei est non in primam ueritatem, sed in ueritatem creatam, & quòd in reuelationem, seu testificationem Ecclesiæ, seu Apostolorum & Prophetarum, n. fit resolutio. Et redit ambiguitas Scoti in 3. sententiarum distinc. 23. de resolutione fidei infusæ in fidem acquisitam.

¶Ad euidentiam horum sciendum est, q̄ obiectum fidei esse Deum, non dubitatur. Et similiter non uertitur in dubium, an obiectū fidei utrāque habeat relationem ad fidem, scilicet medij, & conclusionis, seu formalis & materialis, seu cui credit, & quod creditur: qūi cōe est theologicis uirtutibus Deum habere pro obiecto, & regula. Sed quæstio est de formali rōne, qua Deus fidei obiectum est, an s. sub rōne deitatis, an ueritatis: & licet videātur diuersa in re hac dici, si diligenter considerata fuerint, nulla est falsitas, aut dissonantia. Quicunque n. perspexerit, q̄ eo se habet uerū ad ens & intellectum, inuenitur qd̄ dicimus. Cōstat in primis, quòd uerū nihil addit reale supra rē. Nihil. n. plus significatur per hominem uerum, q̄ per hominem, per albedinem uerum, q̄ p albedinem, & sic de aliis. Constat deinde, uerum non dici obiectum intellect9, quasi ueritas sit rō formalis obiecti intellectus, sed quia ueritas est conditio eius, ut est obiectum intellectus. Ex his enim patet non sic se habere Deum ad esse sapientem, sicut ad esse uerum: quoniam esse sapientem addit naturam sapientiæ supra naturam deitatis, licet sint idem realiter. Sed esse uerū non addit aliam naturam supra deitatem, sed ipsamet deitatē alio modo significat. Et cum dupliciter ueritas inueniatur in Deo, sicut & in qualibet intellectuali natura, scilicet in essendo, & in dicendo: manifestum est, quòd sub eadem ratione formali terminat Deus fidem, inquantum Deus, & inquantum verus in essendo. Credendo enim Deum esse trinum & unum, credimus Deum esse sicuti est quod est credere uerū, & credere Deū sub ratione deitatis, sicut scire hominem esse animal politicū, est scire uerum & scire hominem, inquantum est homo. Vnde cum fides non credat Deo in esse, nisi quæ insunt, & credat ei conuenientia ratione deitatis, & deitas sit suprema ratio formalis in Deo, consequens est, quòd Deus ut Deus sit, obiectum formale fidei, & quòd hoc idem sit quòd dicere, Deus ut verus, & uerus in essendo. Et propterea hic loquēs de obiecto materiali fidei synonyme utitur ueritatis primę & Dei nomine, dū dicit. Et ideo etiam ex hac parte obiectum fidei est ueritas prima, inquantum nihil cadit sub fide, nisi in ordine ad Deum. In idem quoque resoluitur, innititur Deo, ut ueritati in dicendo, & in eo credendo Deo inquantum est Deus: quoniam ueritas in dicendo consistit in adæquatione ipsius dicere ad rem dictam secundum se, & in mente dicentis. Si enim deesset conformitas ad rem, esset falsitas: & si deesset conformitas ad rē in mente, esset mendacium. Cōstat autem quòd conformitas ad rem, exigit cognitionem rei: ac per hoc credens Deo dicenti tot singularia, quot in fide continentur, oportet quòd credat nihil posse latere Deum. Si enim aliquid eius cognitionem subterfugeret, illum non posset uere dicere, sic est. Cognitio autem omnium conuenit Deo ratione deitatis, ut patet. In Deum ergo, inquantum Deum, oportet resoluere ueritatem Dei in dicendo, ex ea parte qua conformatur rebus dictis secundum se. Ex ea uero parte, qua cōformatur rebus dictis in mente sua, quia dicere ex duobus pendet, scilicet ex intellectu, & uoluntate: dicimus enim quia uolumus, inquantum pendet ex intellectu, resolutio est ad ueritatem, quia scilicet est ipsa ueritas: inquantum uero a uoluntate, resolutio est ad bonitatem, quia s. est ipsa bonitas. A ueritate enim & bonitate nihil mendacij potest procedere: quia & ueritati aduersatur, & bonitati, utpote secūdum se prauum, ut dicitur 3. Ethi. Sed quoniam tam bonitas, quàm ueritas resoluuntur in deitatē secūdū se, & ut terminat assensum fidei, q̄ tendit in bonitatē & ueritatē, inquantū sunt Dei. Credimus n. q̄ ipse dicat ueritatē infallibiliter: quia ueritas summo inest Deo, quia Deus est. non solū ergo materiale obiectū fidei est Deus ut sic, sed et formale. Prima autem ueritas obiectū formale sedm explicationē, & appropriationē intelligitur.

Perfecta per totum.

3. dist. 24. ar. 1. q. 1. & veri. q. 14. ar. 8. & q. 18. artic. 1.

¶Circa fidē vero, quadruplex cōsideratio occurrit, prima quidem de ipsa fide: secunda de donis intellectus, & scientiæ sibi correspondentibus: tertia de vitiis oppositis: quarta de præceptis ad hāc uirtutē pertinētib.

¶Circa fidem uero, primo erit considerandum, de eius obiecto: secundo, de eius actu: tertio, de ipso habitu fidei.

CIRCA primum quæruntur decem.

¶Primo, Vtrum obiectum fidei sit veritas prima.

¶Secundo, Vtrum obiectum fidei sit aliquid complexum, vel incomplexum. i. res, aut enuntiabile.

¶Tertio, Vtrum fidei possit subesse falsum.

¶Quarto, Vtrum obiectum fidei possit esse aliquid visum.

¶Quinto, Vtrum possit esse aliquid scitum.

¶Sexto, Vtrū credibilia debeāt distingui p certos articulos.

¶Septimo, Vtrū ijdem articuli subsint fidei sēm omne tēpus.

¶Octauo, De numero articulorum.

¶Nono, De modo tradendi articulos in Symbolo.

¶Decimo, Cuius sit, fidei Symbolum constituere.

ARTICVLVS I.

Vtrū obiectum fidei sit ueritas prima.

AD PRIMVM sic procedit. Vr q̄ obiectū fidei nō sit ueritas prima. Illud. n. vr esse obiectum fidei, quod nobis pponitur ad credendum: sed non solum proponuntur nobis ad credendum ea, quæ pertinent ad diuinitatē, q̄ est veritas prima: sed et ea, quæ pertinent ad humanitatē Christi, & Ecclesię sacramenta, & creaturarum conditionem. ergo non solum veritas prima est fidei obiectum.

¶2 Præt. Fides, & īfidelitas sunt circa idē, cum sint opposita: sed circa omnia, q̄ in sacra scriptura continētur, pōt esse infidelitas: quicquid enim horū homo negauerit, infidelis reputat. ergo ēt fides est circa omnia, q̄ in sacra scriptura cōtinent: sed ibi multa de hominibus cōtinētur, & de alijs reb9 creatis. ergo obiectū fidei nō solū est veritas prima, sed etiā ueritas creata.

¶3 Præt. Fides charitati cōdiuidit, ut supra * dictū est: sed charitate nō solū diligimus Deū, qui est summa bonitas, sed ēt diligimus pximum. ergo fidei obiectū non est solū ueritas prima.

SED CONTRA est, qd̄ Dio. dicit 7. c. de Di. nominibus, * q̄ fides est circa simplicem, & semper existentem ueritatem: hæc autē est ueritas prima. ergo obiectum fidei est ueritas prima.

RESP. Dicendū, q̄ cuiuslibet cognoscitiui habitus obiectū, duo hēt. s. id qd̄ materialiter cognoscit, qd̄ est sicut materiale

telligitur. Secūdum explicationem quidem quia cum fides sit virtus pertinēs ad intellectū, & omnis talis virtus oportet q̄ sit infallibiliter respectu veri, consequens fuit vt vel nomine suo, vel nomine actus sui, vel obiecti, significaretur ut uirtus, & alię q̄dē virtutes intellectus, vt intellectus, sapientia, scientia &c. secundū se, seu suos actus, virtutē important. Fides aūt, & credere nō importāt actū indefectibilē a uero: & ppterea ex parte obiecti oportuit explicari, q̄ ipsa est virt9, assignādo sibi p obiectū ueritatē primā, ut ex hoc ipso sciat, q̄ ipsa hēt actū indefectibilē a vero, & est uirtus. Si n. dictū solū fuisset, q̄ Deus est obiectū fidei, cū De9 possit eē obiectū opinionis, & fidei acquisitæ, nō fuisset explicatū, q̄ ipsa est uirt9: sed ex hoc ipso, quòd De9 vt ueritas, ponit9 formale obiectū, significat9 q̄ Deus est sic obiectum fidei, ut faciat obiectiue ipsam esse uirtutem intellectus. Secundum appropriationem uero, quoniam inter fidem, & cæteras uirtutes intellectus, hæc est differentia, q̄ cæteræ innitūtur rōnibus formalibus suorū obiectorū, tanq̄ causis in essendo ut intelligi, fides uero hoc singulare habet, q̄ innititur Deo tanquam dicenti, seu testificanti ut medio. Et quia testificatio ueritati ut sic, innititur, & in dicentē, inquantum uerus est, resoluitur, sicut ordinare in ordinantē, inquantum sapiens est: ideo prima ueritas est appropriatum obiectū formale fidei, sicut sapientia Dei est appropriata eā ordinis, & prouidētiæ gubernationis uniuersi.

¶His præmissis ad primum dubium dicitur, q̄ sermo authoris est formalis de ueritate prima, ut sic: & de obiecto formali explicite & appropriate. Sic aūt ponere ueritatē primā esse obiectum formale, non excludit Deum inquantum Deū, esse formale obiectū fidei: immo hoc infert, sicut Deū inq̄ sapiētē, esse ordinatorē, nō excludit Deū, inquantū Deū esse ordinatorē, sed hoc infert a posteriori. Vñ positio ista nō est cōtra doctrinā traditam in prima parte: sed rō diuersi sermonis hæc, & ibi est, quia notitia de Deo, inquantū scientia utitur deitate quasi causante ea, q̄ cōuenire scit Deo, inquātū uero fides, utitur deitate ut testificāte, ut patet. Hinc. n. factū est, ut cum de theologica scientia fuit sermo, de sola deitate absolute esset sermo: cum aūt de theologica fide disseritur, de deitate sub rōne ueritatis primæ, tanq̄ appropriantis deitatē ad propriū ueritatis opus, manifestū. Nec est cōtra ueritatē, tū quia inter proprias causas credulitatis, ueritas est, ad quā stat ultima resolutio. Credo nāq; Deo, quia est ipsa ueritas. Nec pōt amplius quæri, quare credis ipsi ueritati. sicut n. & nulla est q̄stione hæsitatur, quare hō est hō. Nec postq̄ reddita est cā, quare credit Deo, q̄a est ipsa ueritas, cōsequēter se hēt ista q̄stio, quā Aureolus infert, quare Deus est ipsa ueritas. hoc. n. non p se spectat ad cām assensus, sed ad cām rei. Vndecunq; enim proueniat, q̄ Deus est ipsa ueritas, satis est ad hoc, q̄ ipsi credā infallibiliter q̄ a ueritate non potest falsum emanare. Deitas autem est communis omnium causa, ad quam oīa resoluūtur, quia conceditur resolutio fidei in deitatem: quoniam fides credit Deo, quia Deus est, & ex hoc credit, q̄ sit ipsa ueritas, & bonitas sciens omnia, & q̄ non possit mentiri &c. Et sic deitas ponitur prima rō formalis fidei, iuxta illud Ioan. 14. Creditis in Deū, & in me credite. Et hoc, inquies, q̄ in Deum creditis, reliqua credite. Veritas autem secundum appropriationem, ut dictum est, & explicationem, obiectū ponitur. Et per hoc patet responsio ad confirmationem: quoniā Deus, inquantum Deus, ponitur finis & obiectum fidei, quamuis dici possit, q̄ ad uirtutem theologicam sufficit habere Deū realiter pro obiecto, & fine, & regula, licet sub alia ratione.

¶Ad secundum dubium dicitur, q̄ Deus, seu ueritas prima ut dicens, seu reuelans se & alia, est obiectum formale fidei: nec hoc est tacitū in litera, sed expressum, dum ueritas prima probatur obiectum fidei: quia nihil credit, nisi a Deo reuelatum. Hoc enim medium ad hoc est allatum, & hoc significat scilicet quia fides innititur Deo dicenti, seu reuelanti sic, ut nihil credat, nisi ab eo reuelatum. Veritas ergo prima ut dicens, est formale obiectū fidei, nec est opus aliqua specificatione, seu limitatione ex parte ipsius obiecti formalis, sed bene oportet limitare ex parte rerū dictarū. Nullū namq; inconueniēs uideo, si obiectū formale fidei ponatur excedēs ipsam, cū obiectū formale charitatis excedat ipsam manifeste. Limitatio aūt ex parte rerū dictarū nō limitat rōnē formalē dicētis. Sicut. n. Deus vt creator gratiæ, nō est rōne limitatiore creator, q̄ ut creator absolute: sic dicēs ptinētia ad fidem Christianā, nō est limitatiore rōne dicens, q̄ ut dicēs q̄cunq;: sed limitatio ē utrobiq; ex parte termini, s. rei creatæ, & dictæ. Et hinc puenit, q̄ licet Deus multa reuelet aliquibus impertinētia ad religionem Christianā, fides non innititur Deo ut reuelatori illorū, sed hō fidelis credit sua uoluntate Deū illa illis reuelasse: si sibi vt cōstans credere talia, aut dubitat &c. Et si de obiecto materiali, & formali fidei sermo fiat, optime dr, q̄ est Deus dicēs seipsum, qd̄ est idē quod dicere, q̄ est ueritas prima reuelata a seipsā. Et ad obiectionē Sco. dr q̄ licet esse reuelatū nihil ponat in re reuelata, esse tñ reuelatū a se ponit i ea, quaten9 reuelās est, actū reuelāde. Et qa rōne reuelantis actiue ponit reuelatio obiectū formale fidei, & dicere, seu reuelare, s Deo ponit actionē q̄ ē substātia Dei, idō falsū simpliciter ē, q̄ reuelatio sub qua De9 ē obiectū formale fidei, nihil ponat in Deo. Et sic habitus realis hēt obiectū formale realissimū.

¶Ad tertiū dubiū dī, q̄ inquantū fides pōt dependere a cā creata, in tm̄ pōt habere aliquā regulā creatā. Constat aūt, q̄ cū ad fidē concurrāt duo, ut infra patet. s. assensus, & propositio, atq; explicatio credēdorū, fides ex parte assensus a solo Deo dependet ut agente, obiecto, fine, & regula. Ex parte aūt propositionis credendorum pōt dependere ab angelis, & hominibus, mediantibus quibus Deus proponit hæc, uel illa esse credenda. Ex hac enim parte fides ex auditu est uerbi Dei, ut dr ad Rom. 10. Et propterea quo ad proponendum, & explicandum credenda, ne possit accidere error, prouidit Spiritussanctus de infallibili regula creata, sensu s. & doctrina Ecclesiæ: ita q̄ authoritas Ecclesiæ est infallibilis regula proponēdi, & explicandi ea, quę sunt fide tenenda. Vnde duabus concurrentibus ad fidem infallibilibus regulis, s. reuelatione diuina, & authoritate Ecclesiæ, inter eas tanta est differentia, q̄ reuelatio diuina est ratio formalis obiecti fidei: authoritas autem Ecclesiæ est ministra obiecti fidei: quoniam fidei actus coniungitur obiecto materiali, idest, credit per hoc mediū, quia Deus dixit, seu reuelauit. Et ipse habitus fidei inclinat mentem ad assentiendum propositis, propterea quia Deus sic reuelauit. Sed quòd hæc uel illa, in hoc uel illo sensu sint reuelata, quia Ecclesia sic tradit, credimus. Et rursus reuelatio diuina est infallibilis regula per se conueniens fidei: sensus autem Ecclesiæ per accidens conuenit fidei ex parte s. nostri, quibus hæc proponuntur. In angelis namque, quibus Deus per seipsum reuelauit, & explicauit mysterium trinitatis, non erat opus hac regula. Vnde de Ioanne baptista scribitur Ioannis 1. Quòd uenit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, nō ex parte luminis, sed ut omnes crederent per illum. Et similiter in primis patribus, quibus reuelata sunt mysteria fidei, non erat opus hac regula eadem ratione, quia scilicet Deus per seipsum reuelauit hæc, & intellectum eorum illis tradidit, illustrando mentem, ut inferius in tractatu de prophetia patet.

¶Ad primam ergo obiectionem in oppositum dicitur, q̄ quia fides innititur Deo reuelatori articulorū fidei, & inter articulos fidei continetur sanctitas Ecclesiæ unius, & catholicæ, nec sanctitas illa posset intelligi sine rectitudine sensus, & doctrinæ fidei in ipsa, consequens est, quòd quicunq; adhæret Deo ut reuelatori articulorum fidei, credat Ecclesiam nō posse errare, in fide, ac per hoc habere ipsius sensum, & doctrinā, p infallibili regula in proponēdo & explicando credenda. Et sic hæreticus, qui sensum Ecclesiæ non acceptat ut infallibilem regulam in explicando credenda, recedit a ratione formali fidei, idest, a

p. 1. q. 62. art. 1.

*Ca. 7. nō multū remote ante finem.

Obiectū materiali.

Obiectū formali.

Deo reuelatore articulorũ fidei. Et bene nota, q. nõ dr̃ recedere a rõne formali obiecti fidei, idest, regula ecclesiasticæ doctrinæ: sed p hoc, q. nõ innitit̃ doctrinæ Ecclesiæ, ut infallibili regulæ in explicãdo credẽda, sequit̃ q. recedat a rõne formali obiecti fidei, idest, diuina veritate, ut reuelatrice articulorũ fidei. Et similiter authoritas Aug. quo ad ponẽdũ, & explicãdũ credẽda nobis, q secũdũ locũ in credẽdo tenemus, loquit̃. Vnde dicit, q. non crederet Euãgelio, nisi Ecclesia proponeret illud credendũ. Propterea enim credimus magis his libris, quàm aliis, q. Ecclesia hos proponit credendos. Secus aũt est de Patribus, qui primum in credendo locum tenent, q scilicet a Deo instructi sunt, & libros ipsos scripserũt &c. Ad id autem quod obijcitur de reuelatione, iam dictũ est, quòd reuelatio actiue sumpta, est ratio formalis, quæ est ipsa actio, & essentia Dei. Esse aũt diuinitus reuelatũ est denominatio ab actiua reuelatione veniens, & in illã reducenda est. ¶Ad quartũ dubium dr̃, q. nec proceditur in infinitũ in reuelationibus: nec fit resolutio in ueritatẽ, aut testimoniũ Ecclesiæ, nec in fidẽ acquisitã, sed fit resolutio in diuinã reuelationẽ ut sic, ita q. i ea est status. ¶Ad cuius euidentiam sciendum est, q. credere Deum esse reuelatorem articulorũ fidei, contingit tripliciter. Vno modo ut pure, quod creditur: alio modo ut pure, quo creditur: tertio mõ, ut quod, & quo simul creditur. Et si fides respiceret hoc qđ dico, s. q. Deus reuelauit articulos fidei, ut quod creditur tantum, sicut credit resurrectionem carnis, oporteret assignare aliquam aliam rationem formalem in obiecto fidei, qua credere mus: sicut in obiecto scientiæ id, quod est tantum quod scitur, eget ratione formali, qua ad scientiam spectat. Si uero hoc idẽ creditur tantum, ut quo reliqua creduntur, surgit quæstio Scoti: & licet possit dici, q. sicut albedo est qua subiectum est albũ, nec oportet quærere quo ipsa est alba, quia ipsa nõ est alba denominatiue, sed formaliter tantum, si sic liceat loqui: ita diuina reuelatio est, qua credimus, & ipsa non est credita denominatiue, sed formaliter, idest, ut ratio credenda. Vera tamen responsio est, quòd sicut in transcendentibus unitas est vna, & bonitas est bona: sic diuina reuelatio est quo, & quod creditur, ita quod sicut unitas est una seipsa, & ibi est status: ita diuina reuelatio, qua cætera creduntur, est credita seipsa, & non per aliam reuelationem. Vnus enim & idẽ actus fidei credit Deũ, & Deo, ut inferius in q. 2. art. 2. patet. Et inquantũ credit Deũ, tendit in quod creditur: inquãtum uero credit Deo, tendit in id quo creditur. Et sicut non est possibile aliam ulteriorẽ quæstionem in fide formare, quare credimus Deo: ita non est possibile aliam in fide resolutionem quærere, quare credis Deo reuelanti. Idem enim sunt credere Deo, & credere Deo reuelanti. Nec te lateat uenenum latens sub hoc, quòd dicimus credere Deo reuelanti. Duo enim importat. Primum commune etiã Gentilibus: secũdum proprium fidelibus. Primum & commune est, ut credamus Deo, quando ipse dicit aliquid, ut uera dicenti. In hoc enim omnes cõuenimus, quod quando Deus aliquid dicit, non fallit, sed ueritatem dicit. Vnde & derisores fidem nostram, dicunt se credere Deo si aliquid dixerit, multo magis quàm cuicunque bono uiro. Secundum aũt, & propriũ fidelium est, ut utamur Deo ut reuelatrice articulorũ fidei: ita q. actus fidei inhæreat Deo, ut reuelanti articulos fidei. Et hoc intendimus cum dicimus, q. ueritas prima est obiectũ formale fidei. Et hoc significamus per credere Deo. Et in hoc priuati lumine fidei fatentur se dissentire, dum dicunt, q. ipsi parati sunt credere Deo, si ipse diceret aliquid: sed q. Deus dicat, uel dixerit articulos fidei &c. hoc non credunt. Et sic ipsi, licet credant Deum esse primam, & summam ueritatem, non utuntur ipsa prima ueritate ut reuelatrice eorum, quæ fide tenemus, & propterea sunt infideles. Et ex hoc manifestum fit quod diximus, q. scilicet i hac adhæsione ad primã ueritatem, ut reuelatricem, stat resolutio ultima creditorum, & non ad fidem acquisitam, qua credo Ioanni Euangelistæ, aut Paulo Apostolo, aut communitati Ecclesiæ. Vnde de Abraham scriptum est Genesis 15. ad Romanos 4. Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiã. Et per oppositũ, ad Moysen & Aaron dictũ est a Deo, Numer. 20. Quia nõ credidistis mihi &c. ut ex hoc sciremus, q. ratio fidei i hoc stat, ut utamur Deo ut reuelante, in quo uidetur Moyses defecisse, & non in hoc, q. crediderit Deum dixisse falsum. Facit ergo habitus fidei infusus hominem inhærere Deo, ut testificanti, tanquam in ratione omnium credendorum, iuxta illud 1. Ioan. 5. Qui credit in filium Dei, habet testimonium Dei in se. Et si hæc aduertisset Durandus in 24. dist. 3. sententiarum art. 1. non dixisset, quòd prima ratio credendi alia, & ad quod sit ultima resolutio credibilium, est credere Ecclesiam regi a Spiritusancto. Nam distinguendo duos actus, scilicet assentire, & proponere: & rursus propositionem simpliciter, uel quo ad nos, apparet primo, quòd Deus ipse est primo proponens simpliciter ea quæ sunt fidei: & ideo ad fidem spectant, quia ipse proposuit hæc, & non illa. Apparet secundo, quòd quo ad nos, quibus Deus per seipsum non proponit credenda, sicut proposuit Apostolis, & Prophetis, sed per Ecclesiam suam, quòd Ecclesiam regi a Spiritusancto, est infallibilis regula ad proponendum credenda nobis. Apparet tertio, quòd ratio, quare assentimus omnibus credibilibus est, quia Deus dixit, ut patet ex dictis. Manifesta autem hæc sunt ex tribus. Primo ex hoc, quòd fides in nobis, & Apostolis, & Prophetis est eiusdem rationis, ac per hoc in idẽ resoluit. Constat autem quòd illi immediate docti a Deo, non ideo credunt, quia Ecclesia eis tradidit: sed quia Deus dixit ergo. Secundo ex authoritatibus inductis ueteris, & noui testamẽti. Tertio ex hoc, quòd Ecclesiam regi a Spiritusancto, ideo credimus: quia est unum eorum quæ Deus dixit. Vnde ad hoc conamur afferre authoritates sacræ scripturæ. Nec obstat quòd etiam econuerso, cum credimus quòd Deus dixit, quia Ecclesia proponit Deum dixisse, & sic erit circulus. Non obstat, inquam, quia hoc est quo ad proponere tantum, & hoc nobis. Illud autem est quo ad proponere, & assentire, & utrumque simpliciter. Fidei autem habitus, actus, & obiectum attenduntur principaliter penes id, quod est simpliciter, quàm his secũdario ea, quæ sunt ad nos, æstimanda quoque sunt.

Conclu. m D. 1, 2. — Conclu. p — Conclu. f D. 483.

obiectũ, & id p qđ cognoscit, qđ est formalis rõ obiecti, sicut in sciẽtia Geometriæ materialiter scita sunt cõclusiones: formalis vero rõ sciẽdi sunt media demõstrationis, p q conclusiones cognoscunt. Sic igit in fide, si cõsiderem formalẽ rõnẽ obiecti, nihil est aliud, q veritas prima. Nõ. n. fides, de qua loqmur, assentit alicui, nisi qđ est a Deo reuelatũ. Vñ ipsi veritati diuinæ fides innititur tanq medio. Si vero cõsiderem materialiter ea, qb fides assentit, nõ solũ est ipse De, sed ẽt multa alia, quę tñ sub assensu fidei nõ cadũt, nisi ẽm qđ habent aliquẽ ordinẽ ad Deũ, put. s. p aliquos diuinitatis effect hõ adiuuat ad tẽdẽdũ in diuinã fruitionẽ, & iõ ẽt ex hac parte, obiectũ fidei est quodãmõ ueritas prima, iquãtu nihil cadit sub fide, nisi in ordine ad Deũ. Sicut ẽt obiectum medicinæ est sanitas: quia nihil medicina cõsiderat, nisi in ordine ad sanitatem.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q ea q pertinẽt ad humanitatem Christi, & ad sacramẽta Ecclesiæ, uel ad quascũq; creaturas, cadunt sub fide, inquãtũ p hæc ordinamur ad Deũ, & eis ẽt assentimus pp diuinam ueritatẽ.

ET SIMILITER dicendũ est ad Secũdum de omnibus illis, quæ in sacra scriptura traduntur.

AD III dicendũ, q ẽt charitas diligit proximũ pp Deum: & sic obiectũ eius proprie est ipse Deus, ut infra dicetur*.

*q. 25. articu. 1. — Porrecta per totum.

ARTICVLVS II

Vtrum obiectũ fidei sit aliquid complexum per modum enuntiabilis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q obiectum fidei nõ sit aliquid cõplexũ p modũ enuntiabilis. Obiectum. n. fidei est veritas prima, sicut dictum est. sed prima ueritas est qđ incõplexũ. ergo obiectũ fidei non est aliquid complexum.

¶2 Præt. Expositio fidei i symbolo cõtinet: sed in symbolo ñ ponunt enũtiabilia, sed res. Nõ enim dr̃ ibi, q Deus sit omnipotens: sed, credo in Deum omnipotentem. ergo obiectum fidei non est enuntiabile, sed res.

¶3 Præt. Fidei succedit uisio, secundũ illud 1. ad Corinth. 13. Videmus nunc p speculum in ænigmate, tunc aũt facie ad faciem: nunc cognosco ex parte, tũc aũt cognoscam sicut & cognitus sum: sed uisio patriæ est de incõplexo, cũ sit ipsius diuinæ essentiæ. ergo ẽt fides viæ.

SED CONTRA. Fides est media inter scientiã, & opinionẽ. Medium aũt, & extrema sunt eiusdẽ gñis. Cum ergo sciẽtia, & opinio sint circa enuntiabilia, uidetur q similiter fides sit circa enuntiabilia: & ita obiectum fidei, cũ sit circa enuntiabilia, est aliquid complexum.

RESP. Dicendũ, q cognita sunt in cognoscente secundum modum cognoscentis. Est autẽ modus pprius humani intellectus, ut componẽdo, & diuidẽdo ueritatẽ cognoscat, sicut in primo dictũ est*: & iõ quę sunt ẽm se simplicia, intellectus humanus cognoscit ẽm quãdam complexionẽ: sicut ecõuerso, intellectus diuinus incõplexe cognoscit ea, q sunt ẽm se complexa. Sic ergo obiectũ fidei dupliciter cõsiderari pt. Vno mõ ex parte ipsi rei creditæ: & sic obiectũ fidei est aliqd incõplexũ, s. res ipsa, de qua fides hr̃. Alio mõ ex parte credentis, & secũdum hoc, obiectum fidei est aliquid complexum per modũ enuntiabilis: & ideo vtrũq; uere opinatũ fuit apud antiquos, & secundum aliquid utrunque est uerum.

AD PRIMVM ergo dicendum, q ratio illa procedit de obiecto fidei ex pte ipsi rei creditę.

AD II dicẽdum, q in symbolo tagunt ea, de quib. est fides, inquatũ ad ea terminat act credẽtis, ut ex ipso mõ loquẽdi apparet. Act aũt credẽtis nõ terminat ad enũtiabile, sed ad rẽ. Nõ. n. formam enũtiabilia, nisi ut p ea de reb. cognitionẽ hẽamus: sicut i scientia, ita & i fide.

AD III dicẽdũ, q uisio priæ erit ueritatis primæ secundum q in se est, secũdũ illud 1. Io. 3. Scimus, qm cum apparuerit, similes ei erimus, qm videbimus eum sicuti est, & ideò uisio illa erit non per modum enuntiabilis, sed per modum simplicis intelligentiæ: sed per fidem non apprehendimus ueritatem primam, sicut in se est. vnde non est similis ratio.

1. d. 41. exp. lit. 4. dist. 14. art. 1. q. 4. Et contra Euentus 14. art. 4. cont. & ad 5. & art. 14. con.

ARTICVLVS III.

Vtrum fidei possit subesse falsum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q fidei possit subesse falsum. Fides. n. condiuiditur spei, & charitati, sed spei pôt aliqd subesse falsum. Multi enim sperant se habituros vitã ęternã, qui non habebunt. Sic & etiam charitati: multi. n. diliguntur tanq boni, qui tamẽ boni non sunt. ergo & fidei potest aliquid subesse falsum.

¶3 Præt. Abrahã credidit Christũ nasciturum, ẽm illud. Io. 8. Abrahã pr̃ uester exultauit ut uideret diẽ meũ, uidit, & gauisus ẽ: sed post tps Abrahæ De poterat nõ icarnari. sola. n. sua volũtate carnẽ accepit, & ita esset falsũ, q Abrahã d Chro credidit. ergo fidei pt subeẽ falsũ.

*p. p. q. 85. a. 5. — Porrecta. per totum. — Ar. q6. 46. tripliciter 2. ad 4. Et 3. d. 1. a. ar. 1. q. 3. 5. Et poss. q6. 4. artic. 1. in prin.

SVPER QV. I. ARTIC. II.

Ferr. 1. cont. c. 7. Holcot. 1. 5. q. 2.
Capr. 1. d. 4. con. 1. & in prol. con. 2. par. 1. con. & in prol. con. 1. arn.
Bannes eod. art. D. Bon. d. 24. ar. 1. q. 3.

IN articulo 2. Aduerte, quòd distinctio facta in litera de obiecto fidei ex parte rei, & ex parte nostri, non coincidit cum distinctione illa de quo creditur, & quod creditur, nec cõprehenditur ab illa, ut illa utitur Durandus in 24. dist. 3. sententiarũ, uolens quòd obiectum fidei, de quo creditur, est incomplexũ, quod uero creditur, est complexum: sicut obiectũ scientiæ, de quo scitur, est incõplexum i. subiectũ cõclusionis, quod uero scit, est cõclusio cõplexa. Hæc. n. distinctio i de credito, scito, & opinato, put est in nobis. Scitũ. n. ut de quo scitur. i. subiectũ cõclusionis, est prima operatione intellectus apphensum, & sic est incõplexũ. Scitũ aũt ut qđ scitur. i. conclusio, in secũda intellectus apphensione est. Distinctio vero authoris in litera facta, cõprehẽdit creditũ secũdũ esse i re. & in nobis: ita q. nõ solũ obiectũ fidei, ut de quo creditur, sed obiectum fidei ut qđ credit, si sumat ex parte rei, ẽ incõplexũ, ex parte vero nrĩ, est cõplexũ. Et hoc directe intendit litera, q non meminit de creditur, ut id de quo credit: q. dicẽdo, q. id qđ creditur ex parte rei, est incõplexũ, a fortiori manifestũ relinquit q. id de quo credit, est incõplexũ: & qđ magis viget, q. a qđ inter doctores de complexione obiecti fidei, ẽ pp ipsum quod creditur. Nõ oportet autẽ aliter soluere rõnes Durandi ad concludẽdũ q. id, qđ creditur, est cõplexũ, quia uerũ cõcludunt, accipiẽdo illud qđ credit ex parte nrĩ, ut in litera dr̃: falsum aũt, accipiẽdo ipsum ex parte rei. Quod in falsũ sibi imponere nolui: quia indistincte loquitur de eo, qđ credit. Hæc aũt dicta sunt, ut sis cautus. Nota quoq;, q. in rñsione ad secũdũ dr̃, q. nulla est drĩa inter credũ, & scitũ, quoad esse cõplexum in nobis, & incõplexum in re: & ppea scientiam de rebus, nostro mõ, haberi a nobis videns, cõparere ignorantib. quid discant, aut opinentur ipsimet, dum enũtiabilia magnificant.

*ar. præc.

SVPER QV. I. ARTIC. III.

Palud. 3. p. d. 23. q. 2.
Ban. eod. art.
Alex. de Ales 3. p. q. 68. ar. 7. per totum. q. 69. per totum.
D. Bon. d. 24. q. 1. ar. 1.
Dur. d. 24. q. 1. & d. 25. quæst. 1.
Scot. d. 24. q. 1.
Th. ab ar. d. 24. q. 1. a. 2.

Conclu. m D. 341. — Conclu. p — D. 602.

IN articulo tertio, nota Nouitie circa rõnem allatã in litera, q. aliud est, sub vero ẽ falsum: & aliud est, sub uero esse cognitionẽ falsi. Primũ. n. significat oppositũ esse sub opposito, tãquã formali, seu ppria actiuo, aut fine, qđ est impossibile. Secũdũ aũt significat unũ oppositorũ esse sub rõnẽ cognoscẽdi aliquũ, aut fugiendi, vel excludendi: & hoc est verũ. In litera aũt primũ assumitur, nõ secundũ. Quãuis. n. fides sit, qua assentimus uero, & dissentimus opinioni falsorũ, similiter charitas, qua amamus bonũ, & odio habemus malũ contrariũ charitati, & ponendo ens, puta albũ, excludatur nõ ens oppositum, puta non album: fidei tamẽ ex hoc ipso, q. assentit ueritati in medio assentiendi, repugnat assentire falso: quia uerũ non ducit ad falsum. Et similiter charitas, quia amat rõne bonitatis, non amat aliqđ malũ: q. a bonũ si ẽ modũ ducit ad malũ. Et similiter ens nõ est p se positiuũ oppositi nõ entis in quocũq; gñe. ¶In eodem articulo in rñsione ad primũ, si nõ intelligis Nouitie, quõ falsa opinio stat cũ operatione instintæ, & similiũ, aut inaduerte, q. contingit aliquẽ falso credere absq; culpa sua, aliquẽ ibi esse debitorẽ, uel ecõuerso, & operari ad illũ secũdũ iustitiam: & similiter credere se non indigentẽ cibo, aut potu, & operari secundum tẽperantiam, & sic de aliis. Et uidebis uirtutes appetitiuas nõ totaliter excludere falsam opinionem de eo, circa qđ agitur, ut in litera dicitur. ¶In rñsione ad quartũ eiusdẽ articuli aduerte diligẽter, ne ex hac rñsione fallaris. Audiẽs. n. qđ fides si respicit has, uel illas species, sed ad hoc q. corpus Chri sub speciebus rite consecratis sit, & subiungẽs q. credere has, uel illas spẽs esse rite cõsecratas, relinquitur humanæ æstimationi: pp qđ si in hoc erratur, nulli præiudiciũ fit fidei, incidas in errorẽ dicẽdũ, q. hostia, quæ adorãda offertur in Ecclesia, adorãda est sub conditione, si est vere cõsecrata. Hinc accidit illud, Trepidauerũt timore, ubi nõ fuit timor. Et ne absque rõne arguere hos uideamur, declarat hoc rõne, authoritate, & exẽplo. Ratione qdẽ: q. a actus humanus cadens super debita materia qñ, sicut, ubi, & cum oportet, est bon⁹ moraliter: sed actus voluntarius credẽtis absolute hanc hostiam esse consecratam, est hmõi. ergo. Probatur minor: q. a cum, ut in pluribus sit, sit uerũ, hostias rite consecrari, & qđ ut in pluribus inueniatur, nisi impedimentũ aliqđ adsit, verificetur, consequens est, ut nullo apparẽte quouis mõdo impedimento actus credentis feratur super materia debita, s. uero ut in pluribus, & in hoc singulari nõ impedito, quãtum apparet rationabiliter. Indisciplinati autem esse quærere maiorem certitudinem in istis, ut patet in secundo Metaphysicorum. Ex parte quoque uoluntatis idem apparet: nam deuotio, & ueneratio conditionalis minor est ueneratione, & deuotione absoluta. nocet ergo deuotioni ista cõditio. Authoritas est Ecclesiæ, quæ instituit in oratione, quam sacerdos cõmuniter omnes temporibus dicit, ut absolute fateatur hanc hostiam, & hoc calicem

Universidad de Deusto Biblioteca

castren coniungere corpus, & sanguinē Chri, dū sacerdos dicit, Libera me p hoc sacrosanctū corpus, & sanguinē tuū a cunctis iniquitatib. &c. Verba.n. exteri⁹ absolute plata, sunt signa interioris mētis absolute credētis, & uenerātis: exēpla sunt copēta. Nā manifeste adoram⁹ summū Pontificē absolute, & similiter alios episcopos. Et si secūdū illorū timorē sub cōditione essent uenerādi, qa qs scit si ille fuit baptizatus? & si ille, q baptizauit eū, habuit intentionē conferendi sacramētum baptismi? Et similiter sub conditione confitendū sacerdoti ,pptr idē dubiū: immo & sacerdos quilibet sub conditione deberet absoluere, & cōficere sacramenta, & alia hmōi facere pp simile dubiū, si ipse est uere baptizat⁹, vere ordinat⁹, & pp dubium de suscipiente. Hæc.n. oīa pendent ex intentione ministri Ecclesiæ, sicut cōsecratio hostiæ. Et si, p quia, hæc sunt fatua, stultum quoque hoc esse quare nō tatenē? Cōmunicāt quoque seipsos hi experiētia, foris exprimēdo cōditionalē, quā mēte dāt debere exprimi, & obedientiā pstēt Papę, absoluāt, consecrent &c. explicando conditionē, & videbūt errorē suū. Non n. hæc sunt arcana Dei, q non licet homini loqui. Sed si tenetur homo mēte cōditionata hæc facere, licite exprimet voce, ut patet in reiteratiōe baptismi dubij: tunc.n. dicitur. Si nō es baptizatus, ego te &c. Nulli ergo periculo se exponit adorādo absolute, qm humano more certitudinē habet: & hæc sufficit homini.

* Libr. 6. Eth. ca. 2. tom. 5. † q. 4. ar. 2 & 5.

D. 559. * Lumen.

* Ar. 1. huius quęst.

Concilu. m

¶3 Præt. Fides antiquorū fuit, q Chrs esset [h] nasciturus, & hæc fides durauit i multis vsq; ad pdicationē Euāgelij: sed Christo iā nato, ēt añqua pdicare inciperet, falsum erat Chrm nasciturū. ergo fidei pt subesse falsū.

¶4 Præt. Vnū de ptinētib. ad fidē est, vt aliqs credat sub [h] sacramēto altaris uerū corpus Chri cōtineri. Pōt aūt cōtingere, qn nō rectē consecratur, q nō est ibi uerū corp⁹ Chri, sed solū panis. ergo fidei pōt subesse falsū. G

Sed contra. Nulla uirt⁹ pficiēs intellectū se hēt ad falsum, fm q est malū intelłs, ut patet p Philosophū in sexto * Ethic. sed fides est qdā uirtus pficiens intellectū, ut infra † patebit. ergo ei nō potest subesse falsum. H

Resp. Dicendū, q nihil subest alicui potētiæ, uel habitui, aut ēt actui, nisi immediate rōe formali obiecti, sicut color uideri[d] nō pōt, nisi p lucē: * & cōclusio sciri nō pt, nisi p mediū demōstrationis. * Dictū est aūt, q rō formalis obiecti fidei ē veritas prima: vñ nihil pōt cadere sub fide, nisi inquantū stat sub veritate prima, sub qua nullum falsum stare pōt: sicut nec non ens sub ente, nec malū sub bonitate. Vñ relinqt, q [m] fidei non potest subesse aliquod falsum. *

Ad primvm ergo dicendū, q quia uerū est bonū intellectus, nō aūt est bonū appetitiuę virtutis, iō oēs uirtutes, quæ perficiūt intellectū, excludūt totalr falsum: qa de rōne uirtutis est, q se habeat solū ad bonū. Virtutes aūt perficientes partē appetitiuā non excludunt totalr falsum. Potest.n. aliquis secūdū iustitiam, aut temperantiā agere, habēs aliquā falsam opinionē de eo, circa qđ agit: & ita cū fides pficiat intelłm, spes autē, & charitas appetitiuā partē, ñ est silis rō de eis. Neque ēt spei subest falsum. Non.n. aliqs sperat se habiturū uitā æternā fm propriā potestatē (hoc.n. esset psumptionis) sed secundū auxiliū gratiæ, in qua si pseuerauerit, oino & infallibiliter uitam æterna consequetur. Similiter ēt ad charitatem pertinet diligere Deū in quocūq; fuerit: vñ nō refert ad charitatē, utrū in illo sit Deus, q pp Deū diligit.

Ad II dicendū, q Deū nō incarnari fm se consideratū, fuit possibile, ēt post tps Abrahæ: sed secundùm q cadit sub prēscientia diuina, habet quandā necessitatē infallibilitatis, ut in primo dictum * est: & hoc mō cadit sub fide. Vnde prout cadit sub fide, non pōt esse falsum.

Ad III dicēdū, q hoc ad fidē credētis ptinebat post Christi natiuitatē, q crederet eum qñque nasci: sed illa determinatio tpis, in qua decipiebat, non erat ex fide, sed ex coniectura humana. Posse est.n. ex cōiectura humana hoīem fidelē falsū aliqd ęstimare: sed q ex fide falsum æstimet, hoc ē impossibile. I

Ad IIII dicēdū, q fides credētis ñ refert ad has spēs panis, vł illas: sed ad hoc, q uerū corpus Chri sit sub spēbus panis sensibilis, qñ recte fuerit cōsecratū. Vñ si nō sit recte cōsecratū, fidei nō suberit pp hoc, falsum.

Articvlvs IIII.

Vtrum obiectum fidei possit esse aliquid visum.

K Ad quartvm sic pceditur. Videtur quod obiectū fidei sit aliqd uisum. Dicit.n. Dominus Thomæ, Ioan. 20. Quia uidisti me Thoma, credidisti. ergo & de [h] eodē ē uisio, & fides.

SVPER QV. I. ARTIC. IIII.

Capr. 2. d. 25. q. 1. ar. 1. Ban. eod. art. D. Bon. d. 24. q. 2. ar. 1.

IN artic. 4. dubium nō dissimulādū occurrit de uisione ad secundū, qđo. s. dist. ibi facta cum suis mēbris uerificetur in ,pposito. Nam ly uidere, seu esse visum, aut sumitur uniuoce in utroq; membro, aut secundū diuersam significationem. Si sumitur eodē mō, sequitur primo, q pp miracula uisa homo uideret, i. euidenter cognosceret ea, q sunt fidei, esse credibilia, & cōsequenter esse uera. Hoc aūt est falsum ergo. Probat sequela: quia euidentia de credibilitate illorū īfert necessario euidētiā q illis assentiēdū ē ut ueris absq; formidine alteri⁹ partis. Hoc aūt nihil aliud est, q̄ hic euidentiā, q illa sunt uera, q̄uis incognita secundū seipsa nobis. Sicut scies quadraturā circuli F esse scibilem, q̄uis nō scitā, hēt euidentiā, q quadratura circuli est scibilis, & in se uera: quāuis nō sit secūdū seipsam nobis adhuc nota. Falsitas aūt consequētis patet ex hoc, q intellectus uidentis miracula, puta, Lazarū resurgere, nō cōuincebat ex euidētia ad credendū Christū esse filiū Dei. Nā si conuincebat, nec discipuli Christi habuissent fidē, nec qdā iuissent ad Pontifices, non credentes, ut dr Io. 11. Sequitur secundo, q quilibet hñs fidē Christianā, euidētē certitudinē haberet, q hæc sint credēda: quod tñ nō experimur in nobis. Et patet sequela ex ipsa litera dicente. Non.n. crederet, nisi uideret ea esse credēda. Sequit' tertio, ut iā tactū est, q fideles haberēt saltē certitudinē euidentem, & si nō ex propriis, de his q sunt fidei. Et sic dato, q creditū non sit uisum, esset in certitudinaliter cognitū ab intellectu credentis: qđ implicat contradictoria simul &c. Si aūt uidere sumit' diuersimodē, ruit distinctio, ruit oppositio mēbrorum, ruit formalitas doctrinę, ruit authoritas doctrinæ.

2. respōsio

* p. p. q. 14 artic. 13 & 15.

¶Ad euidentiā horū pnotanda est differētia inter uidere aliqd esse scibile, & videre aliquid esse credibile. Scibile nanq; est aliqd ex se, credibile autē ex testimonio: ac p hoc si cōstat aliquid esse scibile, cōstat illud eē uerū, necessariū &c. Si aūt cōstat aliqd esse credibile, ñ cōstat ppea esse uerū sed testimonia esse talia, ut illud sit credibile, ut quotidiana experientia in iudiciū sententiis per testes, & propriā confessionē manifestat. Ex hoc nāqueq fide digni testes aliqd asserūt, & re⁹ ipsōte cōfitet, nō hī certā euidētiā q ita sit (pōt.n. omnes mentiri) habetur tamen euidentia, q ita esse est credibile, udicabileque absque alterius partis formidine.

Pro expositione

¶Præmittendum est secūdo, q uidere, in proposito sumit' pro tota latitudine uisionis, ita q nō restringitur ad uidere sic, vel sic: sed quocunque modo saluetur uidere, sufficit. Dicimur.n. uidere non solum sensibile proprium, sed commune, & p accidens. Et August. in vi. lib. de ciui. Dei c. 18. corporali oculo nos uisuros Deum ubique præsentem credit, sicut homines nos ut aspicimus, non credimus uiuere, sed uidemus.

Parrella per totum

1. 2. q. 67. art. 3. cor. 2. ad primū. Et p q. 7. art. 4. cor. & ad tertiū & 3. dist. 14. ar. 2. q. 4.

¶His præmissis, dicitur ad dubium motum, quòd uidere sumitur uniuoce, seu eodē modo: sed non restringendū est ad hāc

signi-

significationem, vel illam, infra latitudinem visionis tam corporalis, quàm spiritualis tam per se, q per accidens visibilis. A

¶Et cum arguitur contra, Respondetur primo, accipienda credibilitatem humano more: & negando hanc sequelam. Ioannes videt ea, quæ sunt fidei, esse credibilia. ergo habet certitudinē, q illa sunt uera. Et ad illius probationē dr, q euidentia de credibilitate horū infert necessario euidētiā, q assentiendū est illis non vt ueris absolute, sed vt veris credibiliter absq; formidine alterius partis in uolūtate, nō in intellectu. Iā.n. dicta est differētia inter videre aliquid esse scibile, & aliqd esse credibile. Et nunc addimus, q cōstare aliqd esse uerū ut credibile, diminuit de rōne veri cōstāns absolute, ut patet. Et propterea uidentes Lazarū resurgere, non habebāt certitudinē euidentiæ, quòd Iesus erat filius Dei: sed q ipsum esse filium Dei, ut se prædicabat esse, erat credibile. Et sic ex signorum euidentia non habebant euidentiam eorū, quæ sunt fidei, sed credibilitatis eorū.

* Serm. 33. inter medium & finem. tom. 10.

¶2 Præt. Apostol⁹ 1. ad Cor. 13. dicit. Videm⁹ [h] nūc p speculū in ænigmate: & loquit de cognitiōe fidei. ergo id qđ credit, vr.

¶3 Præt. Fides est quoddā spirituale lumen: sed sub quolibet lumine aliquid [h] videtur. ergo fides est de rebus uisis.

¶4 Præt. Quilibet sensus, uisus nominat, vt Aug. dicit ī libro * đ verbis Dñi: sed fides ē đ auditis, fm illud ad Rō. 10. Fides [h] ex auditu. ergo fides est de reb⁹ visis. B

Sed contra est, quod Apostolus dicit ad Hebr. 11. q Fides est argumētū non apparentiū.

Resp. Dicēdū, q fides importat assensum intellect⁹ ad id qđ credit. Assentit aūt itellect⁹ alicui dupłr. Vno mō, qa ad hoc mouet ab ipso obiecto, qđ est vel p seipsum cognitū, sicut patet i principijs primis quorū ē intellectus: vel est p aliud cognitū, sicut patet de cōclusionib.*, quarū est sciētia. Alio mō intellectus assentit alicui, nō qa sufficiēter moueat ab obiecto ,pprio, sed p quādā electionē uolūtarie declinās i vnā partē magis, q̄ in aliā. Et si qdē hoc sit cū dubitatione, & formidine alterius partis, erit opinio. Si aūt sit cū certitudine absq; tali formi-

C ¶Respondetur secundo, extendendo credibilitatem ēt ad certitudinē ex veritate constante testis veri clare, negando hāc sequelam. Ioānes habet certitudinē, q ea quæ sunt fidei, ut attestata, sunt uera. ergo non hēt fidē de his, quæ sunt fidei. Stāt.n. hæc duo simul, q intellectus sit certus ex euidentia signorum, uel Dei testantis, q trinitas attestata est uera trinitas personarū, & simul credat, & tñ non uideat trinitatē secūdū se esse, ac p hoc uerū esse. Verum.n. nō addit supra præiacens. Sed in hoc falluntur minus perspicaces, q non discernunt quid intersit inter uidere ,pposita in fide esse uera, & uidere ,pposita in fide ut attestata, seu credibilia esse uera. Multum enim refert referēdo ad euidentiā. Nec discernūt inter cognitionē certam ex euidētia rei cognitæ, & certā ex euidētia testimonii orū eius. Hęc n. in infinitū distant, ut prima repugnet fidei: secunda aūt repugnet fidei testimonijs, sed non fidei rerum, quæ sunt attestatæ. Hæc autē inferius, cum de fide angelorum tractabimus, clare elucescent. Et hoc sufficit ad discernendum inter ea, quæ sunt fidei in seipsis, & in ratione credibilis: quia scilicet simul possunt esse ab eodē credita secundum se, & uisa in ratione credibilis.

¶In eadem responsione ad secundum, dubium aliud occurrit circa subiunctam rationem, quare ea quæ subsunt fidei sub cōmuni ratione credibilis, sunt uisa ab eo, qui credit scilicet: nō enim crederet, nisi uideret ea esse credenda uel propter euidētiam signorum, uel propter aliquid huiusmodi.

¶Occurrit autem hic dubium quia ista ratio infert necessitatē euidentiæ in communi, ad credendum in particulari. Dicēdo enim quòd non crederet, nisi videret esse credenda, manifeste dicit, q oporteret credentem uidere esse credendum. Sed ista hoc non probatur in litera, nec apparet uerum, ideo ambiguitas contingit. Experimur enim nos multa credere sine euidentia credibilitatis, immo ex leuitate cordis, iuxta illud. Qui cito credit, leuis est corde. Non omnes quoque Christiani credētes, fatentur se uidere credibilitatē eorum, quæ sunt fidei: sed hoc uidetur paucorum esse. E

¶Ad hoc dubium dicitur primo, q author loquitur de uidere, lato uocabulo: sed hoc iam exclusum est in præcedenti dubio, quia perit ea distinctio in hac litera facta, nisi uidere hic sumatur, ut incompossibile est actui credendi respectu eiusdem: qđ est proprie loqui de uidere.

¶Dicitur secundo, quòd author loquitur de uidere, quantum est ex parte habitus fidei infusę: sed hoc ostēditur nō consonare literæ, tripliciter. Primo, quia expresse in litera est sermo de illo q credit, ut sic, & nō ex parte habitus: unde ratio afferitur probans ex actu credendi, & non ex habitu, cum dicitur: Non enim crederet, nisi uideret. Secūdo, qa in litera causa uisionis expresse assignatur ex extrinsecis, s. pp miracula, uel aliquid huiusmodi, & non ex parte habitus. Tertio, quia in litera reseruatur tractanda uisio ex parte habitus in tertio argumento, & illius responsione: & ibi tractatur ex parte habitus, ut patet intuenti. Non sunt aūt confundendæ argumētorū difficultates, sed vnicuiq; propria seruanda est: qm ideo diuersificata sunt.

¶Dicēdū est igitur, q author loquit' de visione proprie, & q vere ac uirtuose credere exigit euidētiā, q illud sit credibile: ita q nullus aliqđ uere, hoc est, absq; formidine alteri⁹ partis, & uirtuose, hoc est, prudēter, credit aliqd, nisi euidenter cognoscat illud esse credibile. Sed euidētia nostræ cognitionis nō solū est ex terminis, ut cōtingit in primis principijs, aut ex demonstratione, ut cōtingit in cōclusionibus scientiæ: sed ēt ex oblatione sensuū, ut patet in ppositionibus ex sensu clarissimis, puta, nix est alba: iste me percussit: ille dixit tale qđ, & hmōi. Hæc.n. qa ex sensu claro oblata sunt, cōuincunt intellectū nō ex terminorum connexione absolute, aut demōstrationis discursu necessario, sed ex demonstratione ad sensum. Et sic contingit in proposito: q nullus audiens aliquid, uere ac prudenter credit illud, nisi ad sensum cognoscat a uiro fide digno illud asseri. Idē est aūt uidere hoc asseri, aut asserui esse a fide digno: & uidere hoc esse credibile: qm fide dignū testimonium cōstituit dictum in esse credibili. Et sicut solis illis, qui uiderunt niuē, euidēs est illa ,ppositio, Nix est alba: ita solis illis, apud quos iste asserens est fide dignus, & a quibus auditur, euidēs est, hoc dictū esse credibile. Et propterea stat unum, & idem dictum ab uno uideri in ratione credibilis, & ab alio non. Ex eo enim q euidentia ista non conuenit credibili ex parte rei semp, sed quandoq; ex parte nostri, ut patet exēplis datis: ideo uariat' in diuersis, & exigit aliquam conditionem obiecti in ordine ad nos. Et hoc directe cōsonat literæ dicenti, quòd propter miracula testificantia, uel aliquid huiusmodi, puta, authoritatē Ecclesiæ dicentis, uel propter mortem martyrum credens, uidet hæc esse credibilia.

¶Ad obiecta in oppositum dicitur, q omnes uirtuose credentes, si uocem propriā intelligūt, fatentur se uidere credibilitatē, saltem ex parte credētis, ut dictum est. Qui autem credit ex D leuitate, non uirtuose credit, & ideo non obstat proposito. Vident aūt Christiani credētes, credibilia esse ea, quæ sunt fidei, audientes a fide dignis, mundi scilicet conuersionē ad Christū pauperē per pauperes piscatores, idiotas, inter tot persecutiones, tormenta & mortes, & postmodū a tot doctissimis uiris cū uitæ propriæ castigatione, mundiq; huius contemptu approbata, innumerisq; miraculis firmata. Et scito, quòd licet uidere credibilitatē exigatur ad uere, & uirtuose credendū, nō sufficit tamen. Sunt enim multi, qui etsi uideant aliquid esse credibile, non credunt tamen illud: ut patet de multis, qui uiderunt Iesum resuscitantem Lazarum, & tñ iuerunt ad nunciandum hoc persecutoribus ipsius, ut amplius persequerentur, ut fecerūt, ut patet Ioannis 11. Et ratio est, quia credere est actus non solius intellectus, sed etiam uolūtatis. Hinc enim fit, ut uidētes aliquid credibile, nolint credere illud. Sed quomodo credere sit uoluntarium, inferius tractabitur. Nunc autem hoc prælibatum sit, ut pateat magis habitudo actus credendi uere, & uirtuose ad euidentiam credibilitatis.

¶In responsione ad tertium eiusdem articuli quarti, dubiū occurrit duplex. Primo, quid intēdat author per prima uerba responsionis, scilicet lumen fidei facit uidere ea, quæ creduntur: an quòd faciat uidere ea sub cōmuni ratione credibilis, an in particulari, an sub quadam alia ratione. Secundo, quantū ualeat subiuncta ratio, cum dicitur. Sicut enim per alios habitus uirtutum homo uidet illud, quod est sibi conueniens secundū habitū illum: ita etiam per habitum fidei inclinatur mens hominis ad assentiendū his, q conueniunt rectæ fidei, & nō alijs.

¶Occurrit siquidem hic duplex defectus. Primus est æquiuocatio de uisione. Nā quilibet habitus uirtutis facit uidere sibi cōueniēs, accipiendo ly, uidere, pro apparere, iuxta illud Philosophi, Qualis unusquisq; est, talis finis ei uidetur, idest, apparet. Casto enim apparet cōueniens abstinere ab illicito coitu: & abstinenti apparet cōueniens subtrahere superfluū cibū, & sic de

Universidad de Deusto Biblioteca

alijs. In proposito aũt sermo est de videre, vt importat euidentiã distinctã cõtra apparentiã firmæ adhæsionis. Secundus est, q in litera proponitur, q lumẽ fidei facit videre, & trãsitur ad probandũ nõ q facit videre, sed q facit assentire his, q̃ sunt cõsona rectæ fidei, & nõ alijs. Valde nanq; distãt inter se isti duo act°, s. videre, & assentire, vt patet ex hoc, q assentire his, quæ sunt fidei, qlibet fidelis fatetur se intrepide: videre autẽ extrinseco lumine ea, quæ creduntur, nullus fatetur, nisi maiori lumine, q̃ sit lumẽ fidei, illustretur. ¶ Ad primũ horum dr, q author loquit de videre ea, q̃ sunt fidei, sub cõi ratione credibilis, ita q videre credibilitatẽ eorũ cõuenit fideli ex duplici capite, s. ex sensu fide digni testimonij, iuxta doctrinam rñsionis ad secũdũ, & ex lumine fidei infus existẽte, iuxta pręsentis respõsionis doctrinam. Et hanc esse mẽtẽ authoris patet ex hoc, q in sequenti art. in rñsione ad primũ dr. Per lumen fidei vñr esse credẽda, vt dictũ est, procul dubio hoc in loco. Vbi primo dr, q lumẽ fidei facit videre. Et iuxta eundẽ sensum inferius dr, q p donũ intellectus intelligimus ea, quæ sunt fidei, esse credenda. ¶ Ad secũdum dr, q neuter defectus hic accidit, sed argumentum fit a minori, & ab effectu. A minori quidẽ, quia ex quo habitus virtutis perficientis partẽ appetitiuã facit occasionaliter, hoc est, inclinando in id, quod cõuenit hominẽ videre, hoc est, euidentiã pratice habere eius, quod cõuenit secundũ illum habitũ, multo magis habitus fidei, qui est habitus virtutis in parte intellectiua, inclinando in sibi conuenientia faciet euidentiã sibi possibilẽ: cũ perfectio partis intellectiuæ propinquior est, ut faciat euidentiã, q est propria perfectio intellectus, q̃ perfectio partis appetitiuæ, ex qua tñ fit euidentia practica. Temperatus siquidem habet euidẽs iudicium practicum circa actus temperantiæ: & iustus circa actus iustitiæ, adeo ut 9. Ethic. ponatur vir bonus mensura humanorum actuũ. Mensura aũt sine certitudine euidentiæ nõ est. Ab effectu aũt, quia ex hoc, q lumẽ fidei inclinat ad assensum discretũ, hoc est, discernendo ea, q̃ sunt fidei ab his, quæ non sunt fidei, puta, q Sol est maior toto orbe terrarũ: & ab eis quæ sunt contraria fidei, ut sunt damnatæ hæreses: sicut quilibet uirtutis habitus, ita inclinat in propria, q non in extranea, nec in cõtraria, infertur, q sicut quilibet uirtutis habitus parit euidẽtiã practicam: ita habitus fidei infusæ parit euidentiã proportionaliter, hoc est, non in alia potentia, aut ex actibus, sed ut habitus infusus præhabeat, & pariat in suo actu euidentiã sibi consonam, quæ iam explicata est, s. euidentiam credibilitatis eorum, quæ sunt fidei: ita q habitus fidei habet tres habitudines ad credenda. Prima est communis, quæ iam dicta est, q inclinatiua in sua credenda, q non in alia siue extranea, siue contraria. Secunda est, q facit euidentiam credibilitatis eorum, q̃ sunt fidei. Tertia est, q facit assentire his, quæ sunt fidei. Et q fidei lumẽ natum sit causare in nobis visionem credibilitatis, probatur ex hoc, q lumen fidei est secũdum suum genus perfectissimum, utpote diuini ordinis: & talis uisio non repugnat fidei secundum se, nec in nobis pro statu isto, sed ad perfectionem ipsius procul dubio pertinet. Oportet ergo huiusmodi pfectionem illi attribuere, & merito, vt credulitatis motus super visionis immobilitate firmetur, & imperfectio inevidẽtis actus a perfectione euidentiæ procedat secundũ se. Et sic patet, q illud idem, quod in principio responsionis proponitur, probatur pro ulteriori per actũ assensus discrete: quãuis breuitatis causa cõclusio proposita, quæ probatur, non repetatur in probatione. Nec obstat huic doctrinæ, si non oẽs habentes habitum fidei, fateãtur se uidere ab intrinseco credibilitatẽ. Tũ quia multos actus exercemus, & nescimus eorũ principia esse habitus in nobis existẽtes, quod maxime uerum experimur de actibus habituum infusorũ. Tum quia non oportet habitũ infusum exire in omnem suũ actũ in quolibet subiecto quo est, sed in eo tantum, qui est dispositus ad utendum illo habitu ad talem actũ. Non omnes autem credentes sunt disposit. ad fortiẽdam euidentiam ex habitu fidei, sed perfectiores tãtum, & alijs sufficit euidẽtia ex fidedigno testimonio: quoniã euidentia credibilitatis est ut ratio assensus, ac per hoc perfectius est habere ex lumine fidei assensum, & rationem assensus scilicet euidẽtẽ, quãm habere assensum tantum: & ideo assensus omnibus communis est qualitercunq; fidem habentibus: euidentia autem perfectioribus in fide conuenit. Similiter non obstat, si habitus fidei non facit euidentiã credibilitatis in puero baptizato, nutrito sine notitia eorum, quæ sunt fidei: quoniam intelligitur habitum fidei parere huiusmodi euidẽtiam quantum est ex se, & in subiecto disposito. In hoc autem puero deest dispositio debita, scilicet propositio credendorum a Dei ministris. Est enim fides, quo ad perceptionem credendorum, ex auditu prædicatorum missorum a Deo, ut dicitur ad Romanos 10. Et propterea non est mirum, si talis puer nec euidentiam, nec assensum discrete ex habitu fidei infusæ eliceret.

Conclu. m D. 610.

Procapitu istionis.

* In cor. art.

Porrecta per totum. Supra 2. dist. 4. & infra q. 4. art. ... & 3. q. ... ar. 4. & d. 24. art. ... q. 2. & ... Et 1. contra & 8. Euerti. q. 4.

dine, erit fides. Illa autẽ videri dñr, q̃ p seipsa mouent intellectum nostrũ, vel sensum ad sui cognitionem. Vñ manifestum est, q nec fides, nec opinio potest eẽ de ipsis visis, aut ẽm sensum, aut secundũ intellectum.

AD PRIMVM ergo dicendum, q Thomas aliud vidit, & aliud credidit: hominẽ vidit, & Deũ credẽs confessus est, cum dixit. Dominus meus, & Deus meus. G

AD II dicẽdũ, q ea, q̃ subsunt fidei, dupl'r cõsiderari possunt. Vno mõ in speciali, & sic non possunt esse simul visa, & credita, sicut dictũ ẽ. Alio mõ i gñali, s. sub cõi rõne credibilis: & sic sunt visa ab eo, q credit. Nõ enim crederet, nisi videret ea esse credẽda, vel pp euidentiã signorũ: vel pp aliquid hmõi. H

AD III dicẽdũ, q lumẽ fidei facit videre ea, q̃ credunt. Sicut enim p alios habitus virtutum, hõ videt illud, qđ est sibi cõueniẽs ẽm habitũ illũ: ita etiam p habitũ fidei inclinat mens hominis ad assentiẽdũ his, q̃ conueniunt rectæ fidei, & nõ alijs.

AD IIII dicẽdũ, q auditus est verborũ significatiũ ea, q̃ sunt fidei: nõ autem est ipsarũ rerũ, de quibus est fides: & sic non oportet ut hmõi res sint uisæ.

ARTICVLVS V.

Vtrũ ea, q̃ sunt fidei, possint esse scita.

AD QVINTVM sic pcedit. Vr q ea q̃ sunt fidei, possint esse scita. Ea.n. q̃ nõ sciunt, vñr esse ignorata, qa ignorãtia scientiæ opponit: sed q̃ sunt fidei: nõ sunt ignorata. Horũ.n. ignorãtia ad infidelitatẽ ptinet, ẽm illud primæ ad Tim. 1. Ignorans feci in incredulitate mea. ergo ea, q̃ sũt fidei, possunt eẽ scita. ¶2 Præt. Scientia per rões acquiritur: sed ad ea quæ sunt fidei a sacris authoribus rationes inducuntur. ergo ea, quæ sunt fidei, possunt esse scita. ¶3 Præt. Ea q̃ demõstratiue pbant, sunt scita, qa demõstratio est syllogismus faciẽs scire: sed qdã, q̃ in fide continent, sunt demõstratiue pbata a philosophis, sicut Deũ esse, ut Deũ esse vnũ, & alia huiusmodi. ergo ea q̃ sunt fidei, possunt esse scita.

SVPER QV. I. ARTIC. V.

Ferr. 3. cont. c. 8. Capr. 3. d. 25. q. 1. con. 2.
Bannes eodem art. D. Bon. d. 24. q. 3. art. 2.

IN articul. 5. in responsione ad primum aduerte, quòd non dicit absolute, quòd fideles in hoc differunt ab infidelibus, quia uident, sed quia habent notitiam, inquãtum per lumen fidei uidentur esse credenda: quod est dictu, habent notitiam quantum est ex parte luminis fidei, quod est natum facere, q uideantur credenda. Et sic non oportet dicere, quòd quilibet fidelis habet de facto huiusmodi euidẽtiam ex lumine fidei: sed quod habet illam, quãtum est ex parte luminis fidei: quod est dictu, quòd habet lumen, unde potest habere huiusmodi notitiam, & euidentiam. K

¶ In eodem articulo in responsione ad secundum, dubium occurrit ex Scoto ad 23. distin. 3. sententiarum. Quia author duo cõtradictoria tenuit, scilicet q theologia nostra est uere scientia subalternata: & q fides, & scientia nõ possunt esse de codẽ. Cum enim credita sciamus per theologiam, & theologia sit uere scientia subalternata, sequitur q idem sit scitum, & creditũ ab eodem simul. Nec potest soluere, inquit Scotus, hanc cõtradictionem, nisi dicendo q in hoc loco author loquitur de sciẽtia subalternante, & non subalternata.

¶ Ad hoc dubium breuiter dicitur, q author loquitur de scientia uniuersaliter, & non de subalternante tantum: & q in nullo sibi contradicit pp duo. Primo, quia non sunt de codẽ: quia fides

fides

fidei est de principijs theologiæ: ipsa vero theologia est de conclusionibus ex ipsis principijs. Scdo, q theologia nostra, licet scdm suam spẽm sit scia, non tñ est in statu sciæ. Hæc.n. imperfectum statum: sicut perspectiua q̃ geometriæ scdm suam spẽm est scia subalternata: sed non peruenit adhuc ad pfectũ statum sciæ: & ppea nõ facit scire nisi inchoatiue, & imperfecte, quia vt dr in primo Poster. Non sciet carẽs resolutione vsquead principia cui dẽta sibi. Theologia ergo in nobis uiatoribus est scdm se uere scia subalternata, nõ tñ in statu sciæ, quousq; cõtinuetur cum euidentia principiorũ illius. Et ppea dato q sit de creditis, non sequit aliqua cõtradictio, nec q fides & scia sint de eodem quia hoc. s. q scia & fides non pñt esse de eodẽ intelligit de scia in statu sciæ. & nõ de scia i statu imperfecto. ¶ In rñsione ad quartum eiusdẽ articuli, recolo dicta in prima sedr, & aduerte, q licet alia rõ sit de incõpossibilitate sciæ cum opinione, & cũ fide, cõuenit tñ in hoc oĩa eorum incompossibilitatis rõ: qa s. tenet se ex parte subiecti simpliciter, & non secundum quid. Existimare nanq; A esse & non existimare A esse videre. A esse, & non videre A esse, ex parte subiecti distinguuntur, & opponuntur. Et ppea incompossibilia sunt in eodem subiecto simpliciter. Sic & distinguuntur scia, fides, & opinio. Nã sciẽs uidet A esse sic q existimat impossibile aliter se hẽre. Opinans aliqualiter videt A esse. sed non ita q existimet impossibile aliter se hẽre. Credens ãt licet existimet impossibile aliter se hẽre, nõ tñ hoc hẽres euidentia, nec videt A esse. Dico adt subiecti simpliciter, ad excludendũ subiectum scdm quid, puta, Sortem vt geometrã, vt sic dispositum vt credentem & opinantem & sic de alijs

*Li. 1. Posteri. tex. vlt. to. 1.

† Ho. 26. in Euang. a medio.

*Ar. præced.

Conclu. m

Concl. p

Conclu. s

* Ar. præced. ad 2. & 3.

Secunda responsio.

¶4 Prę. Opinio pl' distat à scia, quã fides, cũ fides dicat esse media inter opinionẽ, & sciam: sed opinio, & scia pñt esse aliquo mõ de eodem, ut dr in 1. Poster. ergo etiam fides, & sciẽtia. A

SED CONTRA est, quod Greg. dicit, † q apparẽtia non habet fidẽ, sed agnitionẽ. Ea ergo, de quib. est fides, agnitionem non hñt: sed ea, quæ sunt sicut scita, agnitionem hñt. ergo de eis, q̃ sunt scita, non potest esse fides. B

RESPON. Dicendũ, q oĩs scia habetur per aliqua principia p se nota, & per consequens visa: & ideo oportet quæcunq; sunt scita, aliquo modo esse visa. Nõ autem est poẽe, q idem ab eodem sit uisum, & creditũ, sicut s. dictum est. Vnde etiam impossibile est, q ab eodem idem sit scitum, & creditum. Põt tñ contingere, ut id quod est visum, uel scitum ab vno, sit creditum ab alio. Etenim quę de Trinitate credim', nos uisuros speramus, ẽm illud 1. ad Corin. 13. Videmus nunc per speculũ in ænigmate, tunc autẽ facie ad faciẽ: quam quidem visionẽ iã angeli hñt. unde quod nos credimus, illi uidẽt. Et sic similiter põt cõtingere, ut id quod est visum, uel scitum ab uno hoie, ẽt in statu uiæ, sit ab alio creditũ, q hoc demõstratiue non nouit. Id tñ quod cõiter oib. pponit hoibus, ut credendum, est cõiter non scitũ. Et ista sunt, quæ simpliciter fidei subsunt & iõ fides, & scia non sunt de eodem. C D

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q infideles, corum quæ sunt fidei, ignorantiam hñt: quia nec uident, nec sciũt ea in seipsis, vt cognoscant ea esse credibilia: sed per hunc modum fideles habent eorum notitiam, non qua si demonstratiue, sed inquantũ per lumen fidei uidentur esse credenda, ut dictum est. E

AD SECVNDVM dicẽdũ, q rõnes, quæ inducunt à sanctis ad probandũ ea, quæ sunt fidei, nõ sunt demonstratiuæ, sed persuasiones quædam manifestantes nõ esse impossibile, quod in fide proponitur: vel procedũt ex principijs fidei. s. ex authoritatibus sacræ scripturæ, sicut dicit Dion. 2. c. de diu. no. Ex his aũt principijs, ita probatur aliquid apud fideles, sicut etiã ex principijs naturaliter notis probat aliquid apud omnes. Vnde etiã Theologia sciẽtia est, vt in principio operis dictum est.

AD TERTIVM Dicendũ, q ea, quæ demonstratiue probari pñt, inter credenda numerant, non qa de ipsis simpliciter sit fides apud omnes, sed quia pexiguntur ad ea quæ sunt fidei, & oportet ea, saltem per fidem, psupponi ab his, qui eorum demonstrationem non habent.

AD IIII. dicendũ, q sicut Philosophus ibidẽ dicit, a diuersis hoibus de eodẽ oĩno põt haberi scia & opinio sicut & supra dictũ ẽ de scia & fide: sed ab uno & eodem põt haberi fides, & scia de eodem ẽm quid. s. de subiecto, sed non ẽm idem. Potest enim esse quòd de una & eadem re aliquis aliquid sciat, & aliquid aliud opinetur. Et similiter de Deo põt aliquis demonstratiue scire, q sit vnus, & credere, q sit trinus: sed de eodẽ ẽm idem non põt esse sit in uno hoie scia nec cum opinione, nec cum fide, alia tñ, & alia rõne. Scia.n. cum opinione simul esse nõ potest simpliciter de eodem: quia de ratione sciæ est q id quod scitur, existimet esse impossibile aliter se hẽre. De ratione ãt opinionis est, q id qđ est opinatum, existimet possibile aliter se habere: sed id quod fide tenetur, pp fidei certitudinẽ existimatur etiam impossibile aliter se habere: sed ea ratione non potest simul idem, & ẽm idem esse scitum, & creditum: quia scitum est uisum, & creditum est nõ visum, ut dictũ est.

ARTICVLVS VI.

Vtrum credibilia sint per certos articulos distinguenda.

AD SEXTVM sic pcedit. Vr q credibilia nõ sint p certos articulos distinguẽda. Eorũ.n. oĩum, quę in sacra Scriptura cõtinent, est fides habenda: sed illa non pñt reduci ad aliquem certum numerum pp sui multitudinem. ergo superfluum uidetur articulos fidei distinguere. ¶2 Prẹt. Materialis distinctio cũ

Non.n. distinctio hominum in hoc cõsistit, q credens vt sic non uideat: ut opinans existimet possibile aliter se hẽre, vt sciens uideat &c. Sed in hoc, q subiectum, de quo simpliciter, & absolute verificatur credere A esse de eodẽ non põt simul vrificari scire A esse: & similiter est de opinione & scia. At si quis aliter diffinire voluerit hos terminos, nõ erit q̃stio de re, sed de uocabulis, quam eis relinquo. Cum autẽ audis distã inter opinantẽ, & scientem in existimando, uel nõ existimando, impossibile aliter se hẽre, memento q quia bonũ consurgit ex cã integra, malum ãt ex particularibus defectibus: iõ ad hoc, q aliquis sit sciens, exigit, q impossibile sit aliter se habere & scdm existimationem nostram: sed ad hoc, q sit opinans, quicquid horũ deficiat, sufficit. Si.n. cõclusio, vel ratio scdm se est impossibilis aliter se hẽre & ab hoc nõ penetratur q sit talis, opinans est. Et similiter si rõ, aut cõclusio possibilis est aliter se hẽre, & iste putat, q impossibile sit aliter se hẽre, opinans est secundum naturã sui status, aliunde nesciens illud: quia non ex meritis notitiæ, sed propter phantasiæ existimat impossibile esse aliter se habere, & in ueritate subiectum talis notitiæ deberet ęstimare esse possibile aliter se habere.

*C. 1. par. 2. in quantulum * princ.

*p. p. q. 1. ar. 4.

†li. 1. Post. tex. 44. tomo 1.

*Ar. pręc.

D. 610.

SVPER QVÆ. I. ART. VI.

Cap. 3. d. 25. q. 1. con. 1.

IN art. 6. in rñsione ad 2m, aduerte, q cum dr. Rõ formalis ex parte nostri, ly, ex parte nostri, diminuit rõne formali obiecti simpliciter: & ppea non ualet argumentum. Nõ uisum est rõ formalis obiecti fidei ex parte nostri: ergo est rõ formalis obiecti fidei. Et hinc prouenit quòd quotquot attulerunt rationes ad probandum, q non uisum nõ est ratio formalis obiecti fidei, nihil rõ

ua

* In corp. art. & art. præced.

Porrecta per totum. 3. d. 25. q. 1. artic. 1. corp. & artic. 2. ad 6. Et 1. cor. 13. princ.

tra authorem nostrū concluserunt quāuis ipsi forte crediderint contra eundē nostrū authorem dicere, ac illius dicta penitus e medio tollere, oēmque illis fidem detrahere. Quia.n.esse nō uisum, est uere conditio obiecti fidei, ex parte obiecti se tenēs, vt patet ex antedictis: oportet.n. creditum non esse uisum à credente, & hæc conditio cōprehendit oīa credibilia, habetq; se ad ea, ut formale ad materiale: est siquidē talis credibiliū denominatio, quam oportet omnia inducere, ut credibilia rationē habeant, unde & in diffinitione fidei ab ipso Apostolo ponitur ad Hebr. 11. ideo nonnulla ratio formalis est credibiliū, q; credibilia sint non uisa, nō tamē est absolute dicenda rō formalis obiecti fidei. Vadēm re hac meminerint disputantes, ne proteruia sit in uocabulis, ex quo constat de re.

*Ar.1.huius quest.

* Tracta. 29. in Io. nō multum procul a principio. to. 9.

in infinitū fieri possit, est ab arte prætermittēda: sed[h] formalis rō obiecti credibilis est vna, & indiuisibilis, vt s.* dictū est, s. veritas prima, & sic śm rationem formalem credibilia distingui non possunt. ergo prætermittēda est credibilium materialis distinctio per articulos. E

¶3 Præ. Sicut a quibusdā dr̄, articulus est indiuisibilis ueritas de Deo[h] arctans nos ad credendum: sed credere est uolūtariū, quia sicut Augu.* dicit. Nullus credit, nisi uolens. ergo uidetur q; inconuenienter distinguant credibilia per articulos. G

Sed contra est, quod Isidorus dicit. Articulus est perceptio diuinæ ueritatis tēdens in ipsam: sed perceptio diuinæ veritatis cōpetit nobis śm distinctionē q̄dam: quę.n.in Deo vnū sunt, in nostro intellectu multiplicantur. ergo credibilia debēt per articulos distingui. H

Respon. Dicēdū, q; nomē articuli ex Gręco uī esse deriuatum. Arthros.n.in græco, quod in latino articulus dr̄, significat quandam coaptationem aliquarum partiū distinctarū: & iō particulæ corporis sibiinuicem coaptatæ dicunt mēbrorū articuli. Et siliter in Grammatica apud græcos dicunt articuli quædam partes orationis coaptatæ aliis dictionibus ad exprimendū eorū gen[9], numerum, uel casum. Et similiter in Rhetorica articuli dicunt quædā partiū coaptationes. Dicit.n. Tullius in 4. Rhetoricæ,* q; articul[9] dr̄ cū singula uerba interuallis distinguunt cæsa oratione, hoc mō, Acrimonia, uoce, uultu aduersarios pterruisti. Vñ & credibilia fidei Christianæ dicunt p articulos distingui inquantū in quasdam partes diuidunt hñtes aliq̄ coaptationem adinuicē. Est aūt obiectū fidei aliquid non uisum circa diuina, vt s.* dictū est: & iō[m] ubi occurrit aliquid, spāli rōne nō uisum, ibi est spālis articulus. Vbi aūt multa śm candē rōnē sunt cognita, uel non cognita, ibi nō sunt articuli distinguēdi.* Sicut aliam difficultatē hēt ad videndum, q; Deus sit passus, & aliā q; mortu[9] resurrexerit. Et iō distinguit articulus resurrectionis ab articulo passionis: sed q; sit passus, mortuus, & sepultus, unā & eadē difficultatem hñt, ita q; uno suscepto, non est difficile alia suscipere: & propter hoc, omnia hæc pertinent ad vnum articulum. I K

*Li. 4. ad Herennū aliquātulum ante medium. lib.

*Ar.4. huius quest.

Conclu. m

Ad primum ergo dicēdum, q; aliqua sunt credibilia, de quib. est fides śm se: aliqua uero sunt credibilia, de quib. nō est fides śm se, sed solū in ordine ad alia: sicut ēt in alijs scientijs q̄dā proponuntur, ut per se intenta, & quædam ad manifestationē aliorū. Quia uero fides principaliter est de his, quæ uidenda speramus in patria śm illud Hebr. 11. Fides est substātia sperādarū rerū: iō per se ad fidē pertinēt illa, quæ directe nos ordināt ad uitā ęternam, sicut sunt tres personæ oīpotentis Dei, mysterium incarnationis Christi, & alia hmōi. Et śm ista distinguunt articuli fidei. Quędā uero proponunt in sacra scriptura ut credenda, nō quasi principaliter intēta, sed ad prędictorū manifestationē: sicut q; Abrahā habuit duos filios, q; ad tactum ossium Elisæi suscitatus est mortuus, & alia hmōi, q̄ narrant in Sacra scriptura in ordine ad manifestationem diuinæ maiestatis, uel incarnationis Christi, & śm talia non oportet articulos distinguere.

Ad secundum dicēdū, q; rō formalis obiecti fidei pōt accipi dupl̄r. Vno mō ex parte ipsi[9] rei creditæ: & sic rō formalis oīum credibilium est una, s. ueritas prima: & ex hac parte articuli nō distiguūtur. Alio mō pōt accipi rō formalis credibiliū ex parte nrī: & sic rō formalis credibilis est, vt sit ñ visum: & ex hac parte articuli fidei distinguuntur, vt visum est. *

Ratio formalis obiecti dupl.

*In corp. art.

Ad tertium Dicēdū, q; illa diffinitio daī de articulo magis śm quādā etymologiā nōis, prout hēt deriuationē latinā, q̄ śm eius ueram significationem, prout a græco deriuat: vñ non est magni ponderis. Pōt tñ sic dici, q; licet ad credendum necessitate coactionis nullus arctetur, cū credere sit uolūtariū: arctatur tñ necessitate finis, quia accedentem ad Deum oportet credere: & sine fide impoīe est placere Deo, ut Apostolus dicit Heb. 11.

Articvlvs VII.

Vtrum articuli fidei secundū successionem temporum creuerint.

Ad septimvm sic procedir. Vī q; articuli fidei non creuerint secūdum temporum successionem. Quia, ut Apostolus dicit ad Hebræos. 11. Fides est substantia sperandarum rerum sed omni tempore sunt[h] eadem speranda. ergo omni tempore sunt eadem credenda.

¶2 Præt. In scientijs humanitus ordinatis per successionem temporum augmentum factum est pp defectū cognitionis in primis, qui scientias inuenerūt, ut patet p Philum in 2.* Meta. sed doctrina fidei nō est inuēta humanitus, sed tradita a Deo: Dei .n. donū est, ut dr̄ Ephes. 2.[h] Cū ergo in Deū nullus defect[9] sciæ cadat, vī, q; à principio cognitio credibiliū fuerit perfecta, & quòd non creuerit secundum successionem temporum.

¶3 Pręt. Operatio gratiæ non minus ordinatæ procedit, quā operatio naturæ: sed natura[h] sp initiū sumit à perfectis, vt Boetiu. dicit in li. de* Consolatione

SVPER QVÆ. I. ART. VII.

Bannes eodem art.

In art.7. resp onsione ad tertium aduer. q; author ratione doctoratus, ex qua uidebatur, q; fides a doctoribus doctioribus pficisci debuisset, reducit ad rōnem materiæ ea rōne, quia unicuiq; datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Ex hoc.n. q; doctoribus fat est nosse qrātum ex eis instruēdis illius temporis, nulla alia ratio sumi pōt ex parte doctorū q̄ ex parte instruendorum, quos quia constat se tenere ex parte materiæ, patet exigere, q; de imperfecto ad perfectum perueniatur. Et sic non solum populus posterior plus sciuit populo priori ætatis, sed doctores posteriores doctiores fuerūt prioribus. Et hoc intellige salua capitis excellentiam utroq; prio rī statu. s. naturę & legis, ut author 1. sen* docet in quæst 174. ar. 6. Nam Abraham doctus à Deo magis fuit, q̄ posteriores vsque ad Moysen, sub quo

Porrecta per totum. Infr. q. 174. ar. 6. Et 3. co. Et 1. d. 25. q. 4. ar. 2. q. 1. Et 1. Cor. 11. principio.

*Li. 2. tex. 1. & 2. ... 3.

*Li. 3. prosa 10. ... principio.

quo stat[9] legis cœpit & Moyses magis edoctus a Deo fuit, q̄ reliqui usq; ad tps gratię. ¶In eiusdem arti culi rñsione ad quartum aduerte, q; ex ali a rōne, q̄ præcedente, author terminū ponit profectus fidei. s. ex consummatione grę per Christū, & ipsius plenitudine. Ex quo habes pposterum ordinem ante, & post Christū. s. quod ante Christū quanto priores, tanto minus edocti. Post Christum uero quāto priores, tanto doctiores. Et ppea in determinatione q̄stionū fidei, stādum est doctrinę antiquorum doctorū sanctorum Patrū, quos illustratos credimus diuino lumine, & quo ad doctrinam, & quo ad uitā magis, q̄ posteriorum, ubi, differe pār posteriores ab illis. Ex hoc tñ non negamus, quin ēt post Christū una ętas posterior habeat doctores in his quæ sunt fidei, prestantiores aliqua ętate anteriori, q̄ uis non oī, puta, q; in ętate anni millesimi fuerint doctores doctores in fide, quàm in ętate anni octingentesimi: quia & si regulariter diuinæ doctrina pcedat scdm propinquitatē ad Christum, non tñ alligata est illuminatio eius ad ordinem illum. Cuius signum est, q; Moysen credit eleuasse ad uisionem diuinę essentię, ad quam nullum postea horum pximorū magis Christo, credir eleuatum esse. Nunquā tñ fuerunt, aut erūt doctiores, quàm Apostoli, sicut nec pfectiores, ut patet ex glossa ad Romanos 8. Et est semp sermo de fidei scientia infusa, non de acquisita, ut patet in litera, ubi Deus doctor & agens homo uero discipulus, & patiēs ponitur.

*Gl. interlinearis, ibidem.

*Hom. 6. in Ezec. a medio.

*Li. 4. Meta. a tex. 9. per multos text. tom. 3.

In his duobus articulis ab apostolo doctoris continetur implicat tota fidei.

ergo ēt vī, q; operatio gratię à perfectis initium sumpserit: ita q; illi q primo tradiderūt fidē, pfectissime eam cognouerunt. A

¶4 Pręt. Sicut per Apostolos ad nos fides Christi peruenit, ita ēt in ueteri testō per priores patres ad posteriores deuenit cognitio fidei, śm illud Deute. 32. Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: sed Apostoli plenissime fuerunt instructi de mysteriis, acceperunt.n. sicut tpe prius. & ita cæteris abundantius, ut dicit gl. sup illud Roma. 8.* Nos ipsi primitias spūs habentes. ergo vī q; cognitio credibilium non creuerit per[h] temporum successionem. B

Sed contra est, q; Greg.* dicit, śm incrementa tpum, creuit scia sanctorū Patrum: & quā to viciniores aduentui Saluatoris fuerunt, tanto sacramenta salutis plenius perceperunt. C

Respon. Dicēdū, q; ita se habent in doctrina fidei articuli fidei, sicut principia per se nota in doctrina, quæ per rōnē naturalem habet, in quibus principijs ordo quidam inuenit, ut q̄dam in alijs implicite contineā tur: sicut oīa principia reducuntur ad hoc, sicut ad primū, Impoīe est simul affirmare, & negare, ut patet per Philum in 4.* Meta. Et similiter oēs articuli implicite continent in aliquib. primis credibilibus. s. ut credat Deus esse, & prouidentia habere circa hominum salutem, śm illud ad Hebr. 11. Accedentem ad Deum oportet credere, quia est: & q; inquirentibus se, remunerator sit. In esse.n. diuino includuntur omnia, quæ credim[9] in Deo æternaliter existere, in quibus nr̄a beatitudo existit. In fide aūt prouidentiæ includuntur oīa, quæ tpaliter à Deo dispensant ad hoīum salutē, quæ sunt via in beatitudinem. Et per huc ēt modū aliorū subsistētiū articulorū, q̄dam in alijs continent, sicut in fide redēptionis humanę implicite continent & incarnatio Chri, & eius passio, & oīa hmōi. Sic ergo dicēdū est, q;[m] quātū ad substantiā articulorū fidei, nō est factū eorū augmētū p tpum successionē:* quia q̄cunq; posteriores crediderūt, continebant in fide pcedentium Patrū, licet implicite. Sed[p] quātum ad explicationē creuit numerus articulorū[9] qa q̄dā explicite cognita sunt a posteriorib. q̄ à prioribus nō cognoscebant explicite. Vñ Dn̄s Moysi dicit Exo. 6. Ego sum Deus Abrahā, Deus Isaac, De[9] Iacob: & nomē meū, Adonai, nō idicaui eis. Et Dauid dicit: Sup senes intellexi. Et Apl̄s dicit ad Eph. 3. In alijs ḡnationib. nō est agnitū mysteriū Chri, sicut nūc reuelatū est S. Apl̄is eius, & prophetis. D E

Conclu. m

Concl. p

Ad primvm ergo dicēdū, q; sp fuerūt eadē sperāda apud hoīes a Christo: quia tñ ad hęc sperāda hoīes nō peruenerūt nisi p Chr̄m, quanto a Christo fuerunt remotiores śm tps, tato a consecutione sperandorū longinquiores. Vnde Apl̄s dicit ad Heb. 11. Iuxta fidē defuncti sunt oēs isti nō acceptis repmissionib. sed a lōge eas respiciētes. Quāto aūt aliquid a longinquioribus vī, tanto minus distincte vī: & ideo bona speranda distinctius cognouerunt, qui fuerunt aduentui Christi uicini.

Ad secvndvm dicēdū, q; pfectus cognitionis dupl̄r contingit. Vno mō ex parte docentis, q in cognitione proficit, siue unus, siue plures per tēporū successionē: & ista est rō augmēti in sciētijs p rōnē humanitus inuentis. Alio mō ex parte addiscentis, sicut magister q nouit totā artē, non statim a principio tradit eā discipulo, qa capere non posset, sed paulatim cōdescēdēs eius capacitati: & hac rōne pfecerūt hoīes in cognitione fidei p tēporum successionem. Vnde Apostolus ad Gala. 3. comparat statum ueteris testamenti pueritiæ.

Dis[?] docere ex hoc exemplo.

Ad tertivm dicēdū, q; ad ḡnationem naturalē duæ causę pręexigunt. s. agēs, & materia. Secūdū ergo ordinē cāæ agētis, naturaliter prius est, q; est pfectius, & sic natura à pfectis sumit exordiū: quia imperfecta non ducunt ad pfectionē, nisi p aliqua perfecta pexistentia. Secundū uero ordinē causæ materialis prius est, quod est imperfectius: & śm hoc natura pcedit ab imperfecto ad perfectū. In manifestatione aūt fidei De[9] est sicut agēs, qui hēt pfectam sciam ab æterno: hō aūt est sicut materia recipiens influxum Dei agētis: & iō oportuit q; ab imperfectis ad pfectū pcederet cognitio fidei in hominib. Et licet in hoibus quidā se habuerint per modū causæ agentis, quia fuerunt fidei doctores: tñ manifestatio spūs daī talib. ad vtilitatē cōem, ut dr̄ 1. ad Corint. 12. Et ideo tantum dabatur Patribus, qui erant institutores fidei, de cognitione fidei, quantum oportebat pro tempore illo populo tradi, uel nude, uel in figura.

Responsio tacitæ obiectionis.

Ad qvartvm dicēdum, q; vltima consumatio gratię facta est per Christum: vñ & tps eius dī tps plenitudinis, ad Gal. 4. Et ideo illi, qui fuerunt propinquiores Christo, uel ante, sicut Ioānes Baptista: vel post, sicut Apl̄i, plenius mysteria fidei cognouerūt: qa & circa statū hoīs hoc uidemus, q; pfectio est in iuuētute, & tāto hēt hō pfectiorē statū, uel ante, uel post, q̄to est iuuētuti ppinquior.

Articvlvs VIII.

Vtrum articuli fidei conuenienter enumerentur.

Ad octavvm sic procedit. Videtur q; inconuenienter

SVPER QVÆ. I. ART. VIII.

Bannes eodem art.

In articul. 8. aduer. q; quod author articulos fidei ex parte rei credit ę enumerandos

Porrecta per totum. 3. d. 25. q. 1. ar. 1. Et op. 3. cap. 245. Et opus. 4. per tex. Et op. 15. cor. 1.

Universidad de Deusto Biblioteca

randisq; arbitrans, distinctionē illā famosam iuxta numerum Apostolorū prætermisit ea rōne, qa accidit articulis fidei, q ab vno, vel a pluribus sint. Et simile inuenies inferius de symboli noie, q nō a colligentiū, sed collectorum pluralitate diffinit, eadē rōne, qa accidit symbolo pluralitas colligentiū: in cuius signū Athanasius solus symbolum colligit.

¶ In eodē 8. art. in solutione ad primū, psplice, qui oēm rōnē plitas demonstratiōnē, q author hic explicat, q Philosophi, nō potuerūt naturali rōne inuestigare, q solus Deus sit colendus & quæ de prouidentia, ac omnipotentia eius tenemus.

*ar. 5. huius q. & 1. 2. q. 12. & tia. tex. vlt. & præcedentib. tom. 3.

ter articuli fidei enumerent. Ea E .n. q pñt rōne demōstratiua sciri, nō ptinēt ad fidem, ut apud hoies sint credibilia, sicut s.* dictū est: sed Deū esse vnū pōt eē scitū, p demōstrationem. Vñ & Phūs hoc in 12. Meta. † pbat, & multi alij phūi ad hoc demōstratiōes iduxerūt. ergo deū eē vnū nō dēt poni vn⁹ articulus fidei.

¶ 2 Prę. Sicut de necessitate fidei est, q credam⁹ Deū oipotētē: ita ēt, q credam⁹ eū oia sciētē, G & oib. puidētē, & circa utrūq; horū aliqui errauerunt. debuit ergo inter articulos fidei fieri mētio de sapia, & puidētia diuina, sicut & de oipotentia.

¶ 3 Prę. Eadē est notitia Patris, & Filii, ſm illud Io. 14. Qui videt me, videt & patrē. ergo vn⁹ tm̄ articul⁹ dēt esse de Patre, & Filio, & eadem rōne de Spūsctō.

¶ 4 Præ. Persona Patris nō est minor, q Filij, & Spiritus sancti: sed plures articuli ponunt circa personā Spūssancti, & similiter circa psonā Filij. ergo plures articuli debēt poni circa personam Patris.

¶ 5 Prę. Sicuti psonæ Patris, & psonę Spūssancti aliqd appropriat, ita & psonæ Filij ſm diuinitatē: sed in articulis fidei ponit aliquod op⁹ appropriatū Patri. s. opus creationis, & siliter aliquod opus appropriatū Spūi sctō. s. quod locut⁹ est p pphetas. ergo ēt inter articulos fidei debet aliquod op⁹ appropriari Filio secundum diuinitatem.

¶ 6 Prę. Sacrm Eucharistiæ hēt spālē difficultatem p multis articulis. ergo de eo debuit poni spālis articul⁹. Nō vr ergo, q articuli sufficiēter enumerēt. I

SED IN CONTRARIVM est authoritas Ecclesiæ sic enumerantis. *

*Di. 23. c. qui Episcopus. *art. 6. ad 1.

RESPON. Dicēdū, q, sicut dictū * est, illa p se ptinēt ad fidē, quorū uisione in vita æterna perfruemur, & p q ducemur ad uitā ęternā. Duo aūt nobis uidēda pponunt. s. occultū diuinitatis, cui⁹ uisio nos beatos facit: & mysteriū humanitatis chri p quod in gloriā filiorū Dei accessum habem⁹, vt dr ad Ro. 5. Vñ dr Io. 17. Hæc est uita æterna, ut cognoscāt te Deū uerū, & quē misisti Iesum Chrm. Et iō prima distinctio credibiliū est, q qdā pertinēt ad maiestatē diuinitatis: qdā uerò pertinēt ad K mysteriū humanitatis Chri, quod est pietatis sacramētū, ut dr 1. ad Tim. 4. Circa maiestatē aūt diuinitatis tria nobis credēda pponunt. Primo qdē, unitas diuinitatis: & ad hoc ptinet primus articul⁹. Secūdo, trinitas psonarū: & de hoc sunt tres articuli ſm tres psonas. Tertio uerò pponunt nobis opera diuinitatis ppria, quorū primū ptinet ad eē naturæ: & sic pponit nobis articul⁹ creationis. Secūdū uero ptinet ad esse grę: & sic pponunt nobis sub uno articulo oia ptinentia ad sanctificatione humanā. Tertiū uero ptinet ad esse glorię: & sic proponit nobis alius articul⁹ de resurrectione carnis, & de uita ęterna: & ita sunt septē articuli ad diuinitatem ptinētes. Siliter ēt circa humanitatem Chri ponunt septē articuli, quorū prim⁹ est de incarnatione, siue de cōceptione Chri. Secūdus, de natiuitate ei⁹ ex Virgine. Terti⁹, de passione eius, & morte, & sepultura. Quart⁹ est de descēsu ad inferos. Quint⁹ est de resurrectione. Sext⁹, de ascensione. Septimus, de aduētū ad iudiciū. Et sic in uniuerso sunt quatuordecim. Quidā tñ distiguūt duodecim articulos fidei, * sex ptinētes ad diuinitatē, & sex ptinētes ad humanitatem. Tres. n. articulos triū psonarū cōprehēdūt sub uno: qa eadē est cognitio triū psonarū. Articulū uero de opere glorificationis distinguunt in duos, s. resurrectionē carnis, & gloriam animæ. Similiter articulum conceptionis, & natiuitatis coniungunt in unum.

Pertinētia ad fidem. Conclu. m. Concl.

AD PRIMVM ergo dicendū, q multa p fidē tenemus de Deo, q naturali rōne inuestigare phūi nō pōtuerūt, puta, circa prouidentiā eius, & omnipotentiam, & q ipse solus sit colendus, quę omnia continentur sub articulo unitatis Dei.

In unum Deum quæ continentur.

AD SECVNDVM dicēdū, q ipsum nomē diuinitatis importat puisionē qdā, vt in 1. li. * dictū est. Potētia aūt in hñtib. intellectū nō operat, nisi ſm vo H lūtatē, & cognitionē: & iō oipotētia Dei includit quodāmō oium sciam, & puidentiā. Nō. n. posset oia, quæ uellet, in istis inferioribus agere, nisi ea cognosceret, & eorum prouidentiam haberet.

* p. p. q. 13. ar. 8.

AD TERTIVM dicēdū, q Patris, & Filij, & Spūs sctī est una cognitio qtū ad unitatē essentię, q ptinēt ad primū articulū: qtū uero ad distinctionē psonarū, q est p relationes originis, quodāmō i cognitione Patris includit cognitio Filij. Nō. n. esset pr si filiū nō hrēt, quorū nexus est Spūsctūs: & qtū ad hoc bñ moti sunt q posuerunt vnū articulū triū psonarū. Sed qa circa singulas psonas sunt aliqua attēdēda, circa q cōtingit esse errorē, quantū ad hoc de trib. psonis pñt poni tres articuli. Arri⁹ .n. credidit Patrē oipotētē, & æternū: sed nō credidit Filiū coæqualē, & cōsubstātialē Patri: & iō necessariū fuit apponere articulū de psona Filii, ad hoc determinādū. Et eadē rōne cōtra Macedoniū necesse fuit ponere articulū tertiū de psona Spūs sctī. Et siliter ēt cōceptio Chri, & natiuitas: & etiā resurrectio, & uita ęterna ſm unā rōnē pñt cōprehendi sub uno articulo, inquātū ad unum ordinantur: & ſm aliam rōnē possunt distingui, inquantum seorsum habent speciales difficultates.

Motiui ad ponendum tres articulos de psonis...

AD QVARTVM dicēdū, q Filio, & Spūi sctō cōuenit mitti ad sanctificādā creaturā, circa qđ plurima credēda occurrūt: & iō circa psonā Filij, & Spiritussctī plures articuli multiplicant, q circa personā Patris, q nunq mittitur, ut in primo * dictū est.

* p. p. q. 43. ar.

AD QVINTVM dicēdū, q sanctificatio creaturæ p grām, & cōsummatio p gloriam fit ēt p donum charitatis, quod appropriat Spūi sctō, & per donū sapiæ, quod appropriatur Filio: & ideo vtrūq; opus pertinet ad Filiū, & ad Spūm sanctum per appropriationem secundum rationes diuersas.

AD SEXTVM dicēdū, q in sacro Eucharistiæ duo pñt considerari, Vnum. s. q sacramētū est, & hoc

habet

habet eandē rōnē cū alijs effectibus grę sanctificantis. Aliud est, q miraculose ibi corpus Chri cōtinetur, & sic concluditur sub oipotentia, sicut & oia alia miracula, quæ ommpotētię attribuūtur.

Miraculū est transsubstātiatio in eucharistia & continetur sic etiā alia sub oipotentia Dei. Negat ergo articulū de eo nobis negat.

SVPER QVÆ. I. ART. IX. ET X.

Bannes eodem art.

In artic. 9. & 10. sinul aduerte diligenter, q author pro eodē cōputat authoritatē vniuersalis Ecclesiæ, q alis synodi, & Papæ, vt posset in vtroque articulo ad oppositū. Et iō ē, qa Papa est pastor, & episcopus uniuersalis Ecclesiæ cum plenissima potestate.

Porrecta per totum. q. 1. d. 25. q. 1. ar. 22. Et opusc. 3. & 6.

ARTICVLVS IX.

Vtrum conuenienter articuli fidei in symbolo ponantur.

AD NONVM sic proceditur. Vr, q inconuenienter articuli fidei in symbolo ponant. Sacra. n. scriptura est rła fidei, cui nec addere, nec subtrahere licet. Dr. n. Deut. 4. Nō addetis ad verbū quod nobis loquor, neq; auferetis ab eo. ergo illicitum fuit aliud symbolum constituere, qu. si regulam fidei, post sacrā scripturā editā.

¶ 2 Prę. Sicut Apostolus dicit ad Eph. 4. Vna est fides: sed symbolum est professio fidei. ergo inconuenienter traditur multiplex symbolum.

¶ 3 Prę. Cōfessio fidei, q in symbolo continet, ptinet ad oēs fideles: sed non oib. fidelibus cōuenit credere in Deum, sed solum illis, qui hñt fidem formatā. ergo inconuenienter symbolum fidei traditur sub hac forma verborū, Credo in unū Deū. C

¶ 4 Præt. Descensus ad inferos est vnus de articulis fidei, sicut s. * dictum est: sed in symbolo antiquorum Patrum non fit mentio de descensu ad inferos. ergo uidetur insufficienter collectum.

*Art. 8.

¶ 5 Præt. Sicut Aug. * dicit exponēs illud Ioā. 14. Creditis in Deum, & in me credite. Petro aut Paulo credimus: sed non dicimur credere, nisi in Deū. cū ergo Ecclesia catholica sit pure aliquod creatum, vr q inconuenienter dicatur. In vnam sanctam catholicam, & apostolicam Ecclesiam.

*Tra. 29. in Ioan. a medio tomo 9.

¶ 6 Prę. Symbolū ad hoc tradit, vt sit rła fidei: sed regula fidei debet oibus pponi, & publice. quodli D bet ergo symbolū deberet in Missa cantari, sicut symbolum Patrum. non uidetur ergo esse conueniens editio articulorum fidei in symbolo.

Hinc agnosce quoniter symbolū nō fieri nisi ad magis quā nouas errores declarāda fidē.

SED CONTRA est, q Eccła vlis nō pōt errare: qa Spūsctō gubernatur, qui est spūs ueritatis. Hoc. n. promisit Dñs discipulis Io. 16. dicēs. Cū uenerit ille Spūs ueritatis, docebit uos oēm ueritatem: sed symbolum est authoritate vniuersalis Ecclesię editum. nihil ergo inconueniens in eo continetur.

RESPON. Dicēdū, q sicut Apłs dicit ad Hebr. 11. Accedētem ad Deum oportet credere: credere autem non pōt aliquis, nisi ei ueritas, q credat, pponatur. Et iō necessariū fuit, fidei ueritatē in unū colligi, vt facilius posset oib. pponi, ne aliqs per ignorantiam fidei a ueritate deficeret: & ab hmōi sūmarū fidei collectiōe nomē Symboli ē acceptū.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q ueritas fidei in sacra scriptura diffuse cōtinet, & varijs modis, & in qbusdā obscure, ita q ad eliciendū fidei ueritatē ex sacra scriptura requirit longū studiū & exercitiū, ad q nō pñt puenire oēs illi, qb. necessariū est cognoscere fidei ueritatē, quorū pleriq; alijs negotijs occupati, studio uacare nō pñt: & iō fuit necessariū, ut ex sñijs sacræ scripturę aliqd manife- A stū summariè colligeret, q ppōneret omnibus ad credendum, q quidem non est additum sacrę scripturæ, sed potius ex sacra scriptura sumptum.

Quid nomine symboli.

AD SECVNDVM dicēdū, q in oib. symbolis eadē fidei docet veritas: sed ibi oportet populū diligentius instrui de fidei ueritate, vbi errores insurgūt, ne fides simpliciū p hæreticos corrumpat. Et hæc fuit causa, quare necesse fuit edere plura symbola, quæ in nullo alio differunt, nisi q in uno pleni⁹ explicant, quæ in alio continentur implicite, secūdum quod exigebat hæreticorum instantia.

Quatuor in symbolis nostro plura explicantur quæ nō explicatur in alio.

AD TERTIVM Dicendū, q cōfessio fidei tradit B in symbolo, quasi ex psona toti⁹ Ecclæ, q p fidem vnit: fides aūt Ecclæ est fides formata. Talis. n. fides īuenit i oib. illis, q sūt numero, & merito de Eccła & iō cōfessio fidei in symbolo tradit, ſm quod cōuenit fidei formatæ, vt ēt si q fideles fidē formatā nō habent, ad hanc formam pertingere studeant.

AD QVARTVM dicēdum, q de descēsu ad inferos nullus error erat exort⁹ apud hęreticos; & iō nō fuit necessariū aliq explicationē circa hoc fieri, & pp hoc nō reiterat i symbolo Patrū, sed supponit tanq prædeterminatū in symbolo Apostolorum. Non. n. symbolum sequens abolet præcedens, sed potius illud exponit, vt dictum est. * C

Sic dicas de explicatione processionis Spiritus sancti a filio: id q post explicatū est.

*In solu. ad 2. huius ar.

AD QVINTVM dicēdū, q si dicat, In sanctā Ecclesiā catholicā, hoc est itelligēdū ſm quod fides nra refert ad Spm sctm, qui sanctificat Ecclesiā, vt sit sensus. Credo in Spūm sanctū sanctificantē Ecclesiā: sed melius est, & ſm cōiorem vsum, ut nō ponatur ibi, In, sed simpliciter dicatur, sanctam Ecclesiam catholicam: sicut etiam Leo Papa dicit.

AD SEXTVM dicēdū, q qa symbolum Patrū est declaratiuū symboli Apostolorū, & ēt fuit cōditū fide iā manifestata, & Ecclesia pacē hñte, pp hoc publice i Missa cantat. Symbolū aūt Apostolorū, quod tpe persecutionis editū fuit fide nondū publicata, occulte dr in Prima, & i Cōpletorio, quasi cōtra tenebras errorū præteritorū, & futurorū.

ARTICVLVS X.

Vtrum ad summum Pontificem pertineat fidei symbolum ordinare.

AD DECIMVM sic procedit. Vr q non pertineat ad summū Pōtificē fidei symbolū ordinare. Noua. n. editio symboli necessaria est pp explicationē articulorū fidei, sicut dictum est. * sed in ueteri testō articuli fidei E magis, ac magis explicabantur ſm tpum successionē pp hoc, q veritas fidei magis manifestabatur ſm maiorem propinquitatem ad Christum, ut supra * dictum est. Cessante ergo tali cā in noua lege, non dēt fieri maior ac maior explicatio articulorū fidei. ergo non vr ad authoritatem summi Pōtificis ptinere noua editio symboli.

¶ 2 Prę. Illud quod est sub ana-

SVPER QVÆ. I. ART. X.

Bannes eodem art.

In articulo 10. dubium primo occurrit circa minorē propositionem, scilicet, Hoc autem, s. determinare finaliter, q fidei sunt, pertinet ad authoritatē summi Pontificis. Nā quidam hoc non admittunt ex eo, quod Papa potest esse hæreticus, & propter determinationem factam in Concilio Constantiensi, quod scilicet, Papa subest concilio uniuersali in his, quę sunt fidei. Et quia par in parem non habet imperium, ac per hoc vnus Papa non ligat alium; & consequenter determinatio facta per vnū Papam

Porrecta per totum. Inf. q. 11. ar. 2. ad 3. Et post q. 11. a. 4. ad 13.

*Ar. præced.

*Art. 1. & 7. ad 1.

themate * interdictū ab vli Ecclesia, non subest ptāti hois alicuius: sed noua Symboli editio interdicta est sub anathemate authoritate vlis Ecclæ. Dr.n. in gestis primæ Ephesinæ synodi, * q perlecto Symbolo Nicenæ synodi, decreuit scta synodus, aliā fidē nulli licere pferre, vel cōscribere, uel cōponere pter diffinitū a sctis Patrib, qui in Nicena cōgregati sunt cū Spiritu sancto: & subditur anathematis pœna. & idem et reiterat in gestis Chalcedonēsis synodi. ergo vr q non pertineat ad authoritatem summi Pontificis noua editio Symboli.

¶3 Prēt. Athanasius * non fuit summus Pontifex, sed Alexandrin⁹ Patriarcha: & tñ Symbolū cōstituit, q in Ecclesia cantatur. ergo non magis vr pertinere editio Symboli ad summum Pontificem, quàm ad alios.

SED CONTRA est, q editio Symboli facta est in synodo generali: sed hmōi synodus authoritate solius summi Pōtificis pt cōgregari, vt hr in Decr. di. 17 ergo editio Symboli ad authoritatē summi Pōtificis pertinet

Papam in materia fidei non ligabit successores suos: & sic si huiusmodi successores tenerent cōtra determinationē huiusmodi, non essent hæretici: quod est inconueniens maximū: quia sic respectu eiusdem determinati ab Ecclesia, vnus fili⁹ esset hæreticus, & alius non: & determinatio, quod est hæresis, non esset determinatio simpliciter, sed respectu aliquorum, scilicet qui non sunt Romani Pontifices.

¶Dubiū scdo occurrit circa rōnem sibiectā in litera, s. q vnitas fidei seruari non posset in tota Ecclesia, nisi q̄stio exorta de fide determinetur p eū, q toti Ecclesiæ pest, i. summū Pontificem. Hæc namq; ppositio in ultima sui parte nō est vera: q̄a q̄stio de fide exorta pōt determinari p cōmunitatem Ecclesiæ seu cōciliū ḡnale. Cōta.n. Ecclesiæ p̄sidet toti Ecclesiæ, sicut cōmunitas ciuitatis toti ciuitati, quia & princeps inter communitatis gerit: & leges, & consuetudines ab ipsa multitudine vnitate institutionem, & destitutionem sortiuntur. Et sic in litera dum a præsidente totius Ecclesiæ ad Papam descenditur, sophisma committitur: quoniam ipsa Ecclesiæ communitas, quæ in concilio generali inuenitur præsidens, superior est, & ad eam spectat finalis determinatio de fide, vtpote quæ errare non potest.

¶Ad horum breuem intelligentiam, quoniam in tractatu speciali de authoritate Papæ, & concilij hæc tractauimus, sciendū est, q quia Papatus in hoc differt a cæteris humanis principatibus, quòd reliqui ab ipsa multitudine originem & potestatē habent: Multitudo nanq; cessante violentia fraudeq;, de iure naturæ libera est, & cōstituit sibi caput cum illa potestate, quæ multitudini uidetur. Papatus autem non est ab Ecclesia, sed a Deo immediate: ita quòd nec ab Ecclesia ortum habet, nec potestatem tam principaliter, quàm ministerialiter. Iesus Christus nanque verus Deus non per Ecclesiæ, aut Apostolorum ministerium medium, sed p seipsum immediate Papatū creauit & Papam, cum dixit Petro, Pasce oues meas, Ioānis ultimo. Et ex hoc sequitur, quòd Papa Ecclesiæ præsidet sic ut non solum singula mēbra, sed ipsa cōmunitas Ecclesiæ, subsint Papę. Per hoc.n. solum communitati multitudinis supra principem potestas reseruatur, quia ipsa multitudine principatus & princeps dependet. Hoc autem in Papatu, & Papa locum non hēre iam patet. Solus igitur Papa præest toti Ecclesiæ, & non econuerso. vt congregatio Constantiensis, vnius tñ obedientię, sine suo Papa dubio tempore schismatis vsurpans in se uniuersalē Ecclesiam, quam nec simpliciter, nec secundum præsentē tūc Ecclesiæ statum repræsentabat, decreuisse videtur propter quæ non est decretis illis curandum. In cuius signum quicquid etiā ab oībus obedientijs simul sede uacante ibi statutum postmodum est, tanq essent supra Papam, nullum habuit effectum hactenus, nisi schismata bis inde ortū, s. semel sub Eugenio quarto, & iterum sub Iulio scdo. Et tandem semper oportuit omnes succumbere, & subijcere se Romano Pōtifici, ipsa ueritate & Ecclesia catholica cogente. Et nunq Romanus Pōtifex succubuit, nunq ab Ecclesia derelictus est, quia nunquàm illis decretis fuit subditus. Et de schismatis quidem primi termino tota Ecclesia testat in adoratione Nicolai quinti, qui successit immediate defuncto Eugenio. Ex eo.n. q superstitem Felicem, q a Basilien. concilio constitutus fuerat Papa, deposito atq; cōbusto Eugenio in sua statua, nō recognouit Ecclesia in Papam etiam defuncto Eugenio, sed Nicolaum Cardinalibus electum superstite (vt dictum est) Felice, adorauit, notorie testata est Cōcilium non esse supra Papā, concilium nihil posse contra Papam certum, & indubitatum, ac catholicum. In termino quoque secundi schismatis vniuersalis Ecclesia item multipliciter testata est. Nam licet fuerit indictum prius cōciliabulum Pisanum contra Papam Iulium, authoritate cōcilij Constantien. in capitulo. Frequēs, a multis Cardinalibus & inchoatū, adeo vt processerit vsq; ad suspensionem Iulij vidimus tñ sub Leone decimo, qui uiuit & regnat, omnes mundi principes, prælatos, & Ecclesias concilio Lateranensi, quod adhuc durat, adhęsisse, & ipsum solum unicum, ac uerum concilium profiteri, & concilio Pisano renuntiare eos qui adhæserant, tanq congregato à non habentibus pōtatem congregandi illud. Vidimus et Cardinales, qui Pisano adhæserant concilio, professos publice se schismaticos, & conciliabulū illud Pisanū damnasse in hæc verba specialiter & expresse. Nos olim nube schismatis obducti, supercillustrationis lumine & gra serenati, cōpertoque schismatis laqueo, quo tenebamur &c. Pisanūcōciliabulum, eiusq; indictionē, ac oia, & singula in eo gesta anathematizamus, ac damnamus credimus ac simpliciter confitemur irrita & inania, ac nullius roboris, uel momenti, & a non habentibus authoritatem & gesta & facta, quin potius temeritate præsumpta hæc illi in schedula ab ipsis publice lecta, in consistorio die lunæ. 22. die mensis Iunij 1513. coram Leone 10. Ex quibus patet, quòd nec tota Ecclesia simul congregata in suis prælatis absq; Romano Pontifice ut fuit in constitutione capituli. Frequēs concilij Cōstantiens. ut patet in 39. sessione eiusdē, pōt aliquid supra Papā. Et capitulū illud, ut pote Apostolica sede uacante factū contra iura et canonica, quibus cauet, q sede uacāte nihil innouādū est, quia deest Episcopus qui possit suā iurisdictionē tueri, nihil ualet aduersus Papæ potestatē. Et cōfirmatū est hoc in Lateranensi isto cōcilio: inter cuius decreta sub Leone 10. habetur hæc uerba. Cū et solū Rom. Pontif. p tpe existenē tanq authoritatē supra oia cōcilia habentem cōciliorum indicendorū, transferendorū, ac dissoluendorū plenum ius & ptātem hēre nedum ex sacra scripturæ testimonio, dictis sanctorum patrum, ac aliorum Roman. Pont. sacrorumque canonum decretis: sed propria etiam eorundē cōciliorum confessione manifeste constet. Hæc ibi. Ex quibus habes concilium ipsum fateri Papam supra omnia concilia habere authoritatem, & ideo posse indicere, transferre &c. Et qm constat, q determinatio constitutiua, habens uim coactiuam respectu totius: ad eius solius authoritatem spectat, qui præsidet toti, alioquin coactiuam vim non haberet respectu totius: ideo secundi dubij motiui iam patet solutio. Author nanq; supponit, quod uerissimum est scilicet solum Papam præesse Ecclesię vniuersali, unde & Episcopus dicitur, & est Ecclesię catholicę, authoritatem que vniuersalis Ecclesię & concilij principaliter & totaliter residere in Papa in determinādo ea, quę sunt fidei. Et licet, ut in primo proponitur dubio, Papa vt singularis persona possit errare in fide, ut Papa tñ iudicando & diffiniendo quid tenendum ab Ecclesia sit, de fide errare nō pōt. Quod ex eo conuincitur, quia, omnes fatemur, q tota Ecclesia errare non pōt, propter uerbum Christi, Matthæi vltimo. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consumationem sæculi. Et Papa determinante iudicialiter & diffinitiue aliquid esse hæreticum, & ab Ecclesia pro hæresi habendum, constat q omnes tenemur acceptare, & hæreticos censeretur, quicunque de cætero teneret oppositum pertinaciter. Tota igitur Ecclesia errare possit sequēs determinationem Papæ, si Papa in tali diffinitione posset errare. Credendum est igitur, q promissionem Ecclesiæ factam à Christo, scilicet, Spiritus sanctus docebit vos omnem ueritatem Ioannis 14. ipse, cui non est difficilius per vnum, quàm per multitudinem adimplere, per unum caput totius Ecclesiæ adimpleat, vt lex diuinitatis seruetur, quæ inferiora per media, & media per summa gubernat. Et qua ratione dedit Ecclesiæ principatum monarchicum supra totius Ecclesiæ uires, eadem ratione monarchiæ illi potestatem diffiniendi, quæ oportuna sunt, dedit absque defectu. Deum enim minus quàm naturam deficere decet in necessarijs.

¶Ad id uero, quod in primo dubio affertur, quòd par in parem non habet imperium & cæt. dicendum est, quòd Papa dupliciter diffinit, scilicet vel ex sola authoritate Papatus, & de hoc procedit argumētum & regula, quod par in parem non habet imperium: vel ex authoritate Papatus, ut fulciat diuinæ assistentiæ dirigendi in hoc certe & indubie. Et in his Papa ligat seipsum

* In concil. Chalcedon. actione 4. paulo ante epist. Cyrilli ad Nestoriū.

* Athanasius Symbolum illud fidei cōstituit quod incipit quicunque vult saluus esse.

Dist. 17. decr. cap. Nec licuit & ca. Multis, & in his prioribus eadē dist.

RESPON. Dicēdū, q sicut 3.* dictū est, noua editio Symboli necessaria est ad vitādū insurgentes errores. Ad illi⁹ ergo authoritatē pertinet editio Symboli, ad cuius authoritatem pertinet finaliter determinare ea, q sunt fidei, ut ab oīb. incōcussa fide teneant: hoc autē pertinet ad authoritatē summi Pontificis, ad quē maiores & difficiliores Ecclesiæ quæstiones referunt, vt dr in Decr. dist.* 43. Vnde & Dominus Luc. 22. Petro dixit, quē summum Pōtificem constituit, Ego pro te rogaui Petre, ut nō deficiat fides tua: & tu aliqñ cōuersus cōfirma fratres tuos. Et huius rō est: quia vna fides dēt esse totius Ecclesię, sm illud 1. ad Cor. 1. Id ipsum dicatis oēs, & non sint in uobis schismata: quod seruari nō posset, nisi q̄o fidei de fide exorta determinet p eū, q toti Ecclesiæ pest, ut sic eius sñia a tota Eccla firmiter teneatur: & ideo * ad solam authoritatem summi Pontificis pertinet noua editio Symboli, sicut & oia alia quæ pertinent ad totam Ecclesiā, * vt congregare synodum generalem, & alia hmōi.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q i doctrina Chri, & Apłorū ueritas fidei est sufficienter explicata: sed qa peruersi hoies apostolicā doctrinam, & cæteras doctrinas, & scripturas peruertūt ad sui ipsorū pditionē, sicut dr 2. Pet. vlt. iō necessaria fuit tpib. præcedētib. explicatio fidei cōtra insurgētes errores.

AD SECVNDVM dicēdū, q phibitio, & sñia synodi se extēdit ad priuatas psonas, quarū non est determinare de fide. Nō n. per hmōi sñiam synodi gñalis ablata est ptās sequēti synodo nouā editionē Symboli facere, nō qdē aliā fidē cōtinentem, sed eandē magis expositā. Sic.n. quælibet synodus obseruauit, ut sequēs synodus aliquid exponeret s. id, quod præcedens synodus exposuerat pp necessitatem alicuius hæresis insurgentis. Vnde pertinet ad summum Pontificē, cuius authoritate synodus congregatur, & eius sententia confirmat.

AD TERTIVM dicēdū, q Athanasius nō cōposuit manifestationē fidei per modū Symboli, sed magis p modū cuiusdā doctrinæ, ut ex ipso mō loquendi apparet: sed qa integrā fidei ueritatē eius doctrina breuiter continebat, authoritate summi Pōtificis est recepta, ut quasi regula fidei habeat.

seipsum, & successores, & diffinit irreuocabiliter, eo q sine pœnitentia sunt dona Dei, ut di ad Romanos 11. Et rō est, quia in his Papa excedit se ipsū: sicut Dauid in excelsū se ipsum, se & oēs uere iudicauit mēdaces dicens, Ego dixi in excessu meo, oīs hō mendax. Talia adi sunt ea, q sunt fidei, q.s. Papa non ex sola papatus authoritate, sed ex papatu, vt fulcitur diuina assistentia, ad Ecclesiæ fidē verā docendam diffinit iudicialiter: in materia fidei excedēs seipsum: & papa determinat nō respectu horū, sed simpliciter & irreuocabiliter, ac ligat se, & alios.

* In ar. 7. huius ar.

*Habetur 2. q. 6. ca. Oppressi.

Conclu. m

Prohibitio synodi, est sententia conclusionis tagit. Symbola omnia unū propter eādem fidē, plura propter nouā fidei expositione.

Regula fidei.

QVAESTIO II.

De actu fidei, in decem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de actu fidei. Et primo, de actu interiori. Secundo, de actu exteriori.

CIRCA primum quæruntur decem.

¶Primo, Quid sit credere, q est act⁹ interior fidei.

¶Secundo, Quot modis dicatur.

¶Tertio, Vtrum credere aliquid supra rationē naturalem, sit necessarium ad salutem.

¶Quarto, Vtrum credere ea, ad quæ ratio naturalis peruenire potest, sit necessarium.

¶Quinto, Vtrum sit necessarium ad salutem credere aliqua explicite.

¶Sexto, Vtrum ad credendum explicite, omnes æqualiter teneantur.

¶Septimo, Vtrū habere fidem explicitam de Christo, semper sit necessarium ad salutem.

¶Octauo, Vtrum credere Trinitatem explicite, sit de necessitate salutis.

¶Nono, Vtrum actus fidei sit meritorius.

¶Decimo, Vtrū rō humana diminuat meritū fidei.

ARTICVLVS I.

Vtrum credere sit cum assensione cogitare.

Bannes eodem art.

AD PRIMVM sic procedit. Videtur, q credere nō sit cum assensione cogitare. Cogitatio.n. importat quandam inquisitionem. dicitur enim cogitare, quasi simul coagitare: sed Dam. dicit in 4. lib. * quod fides est non * inquisitus cōsensus. ergo cogitare non pertinet ad actum fidei.

¶2 Præt. Fides in rōne ponitur, ut infra * dicetur: sed * cogitare est actus cogitatiuæ potentiæ, quę pertinet ad partem sensitiuam, ut in primo * dictū est. ergo cogitatio ad fidem non pertinet.

¶ Præ. Credere est act⁹ intellect⁹, quia eius obiectū est uerū: sed assentire non vr esse actus intellectus, sed uolūtatis, sicut et consentire, ut supra * dictū est. ergo credere nō est cū assensione cogitare.

SED IN CONTRARIVM est, q Augu. sic diffinit credere, in li.* de Prædestinatione sanctorum.

RESPON. Dicēdum, q cogitare tripliciter sumi pōt. Vno mō, cōiter p qualicūq; actuali cōsideratione intellect⁹, sicut Aug. dicit in 14.* de Tri. Hāc nūc dico intelligētiā, quā intelligim⁹ cogitantes. Alio mō, dr cogitare magis pprie cōsideratio intellect⁹, q est cū quadā inqsitione, anteq̄ pueniat ad pfectionē intellectus p certitudinē visionis: & sm hoc Aug. dicit 15.* de Tri. q Dei filius nō cogitatio dr, sed uerbū Dei dr. Cogitatio quippe nra pueniēs ad id, quod scim⁹, atq; inde formata, verbū nrum est: & iō uerbū Dei sine cogitatiōe dēt intelligi, nō aliqd hñs formabile, quod possit esse informe: & sm hoc cogitatio pprie dr mot⁹ animi deliberātis, nondū pfecti per plenā visionē ueritatis. Sed qa talis mot⁹ pōt esse uel animi deliberātis circa intētiones vles, quod ptinet ad intellectiuā partē: uel circa intētiones particulares, q̄ pertinet ad partē sensitiuā: ideo cogitare secundo mō sumit p actu intellectus deliberātis: tertio mō, p actu uirtutis cogitatiuæ. Si ergo cogitare sumat cōiter sm primū modū, sic hoc q dr cū assensione cogitare, nō dicit totā rōnē eius, quod ē credere. Nā p hūc modū et q considerat ea, q scit, vel intelligit, cū assensione cogitat. Si * uero sumatur Cogitare secūdo mō, sic hoc intelligi tota ratio huius act⁹, q est credere. * Actuū.n. ad intellectū pertinentiū, quidā hñt firmam assensionem absq; tali cogitatione, sicut cum aliqs considerat ea quæ scit, vel intelligit, tali consideratio iam est formata.

Porrecta per totum

1.d.23.q.2.ar.2.q.1. Et uer. q.14.ar.1

*Li.4. Ortho. fidei, cap. 11.

*q.4. ar.2.

* p.p.q.78.ar.4.

* p.2.q.15.arti.1. ad 3.

*Ca.2. na tam ante medium tom.7.

Cogitare tripliciter.

*Li.14.c.7. ante medi. tom.3.

*Li.15.c.16. in prin tom.3. Dei filius nō est cogitatio, sed verbum.

Conclu. m

mata. Quidam uero actus intellectus hñt quidem cognitionē informē absq; firma assensione, siue in neutrā partem declinent, sicut accidit dubitāti: siue i vnā partē magis declinēt, sed teneant aliquo leui signo, sicut accidit suspicāti: siue vni parti adhæreāt, tñ cū formidine alterius, q accidit opināti: sed act⁹ iste, q est credere hēt firmā adhæsionē ad unā partē, in quo cōuenit credēs cū sciēte, & intelligēte: & tñ ei⁹ cognitio nō est pfecta p maximam uisionem, in quo conuenit cum dubitante, suspicante, & opinante: & sic proprium est credētis, ut cum assensu cogitet. & pp hoc distinguitur iste actus, qui est credere, ab omnibus actibus intellectus, qui sunt circa verum, vel falsum.

Dubitas suspitio opinio intellectus et fides media inter ista.

D. 610.

Ad primum ergo dicendū, q fides non habet inquisitionem rōnis naturalis demonstrantis id, q creditur: habet tamen inquisitionem quandam eorum, per quæ inducitur hō ad credendum, puta, quia sunt dicta a Deo, & miraculis confirmata.

Ad secundum dicendum, q cogitare, nō sumitur hic prout est actus cogitatiuæ virtutis, sed prout pertinet ad intellectum, ut * dictum est.

Ad tertium dicēdū, q intellect⁹ credētis determinat ad unum non p rōnem, sed per uoluntatem: & iō assensus hic accipitur pro actu intellectus, ſm q à uoluntate determinatur ad unum.

SVPER QVÆ. II. ART. II.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum. 4. d. 23. q. 2. ar. 1. q. 2. Et veri. q. 14. art. 7. ad 7. Et Ioā. 9. lec. 5. Et Roma. 4.

In ar. 2. q. 2. omisso primo, Durandus occurrit in 4. senten. d. 23. q. 4. ar. 3. reprehendens dictum hic in rūsione ad primū, s. q hi tres actus sunt unus. Inquit enim quòd licet credere Deo, & credere Deū sint vnus actus, credere tñ in Deum sūt duo actus: qa a duobus est habitibus, s. fide, & charitate, & significat credendo, amando ire in Deum. ¶ Ad hoc facile rūdet q quia actus imperatus nō multiplicatur ſcdm rem ad multiplicationē principiorum eius, sed unus & idē numero actus a multis est simul virtutibus, vt eleemosynare est actus a temperantia simul & obedientia, & charitate, & sic de alijs, sic credere in Deum, cum sit actus fidei a charitate imperatus, vnus numero ſcdm rem est, quāuis a multis proueniat habitibus. Et qm actus elicitus ab vno, & imperatus ab altero habitu, multiplex est ſecundum relationem ad multos habitus & obiecti rōnem mul tis aspectus apparent, & & in multos actus re

Tract. 29. a medio. to. 9. Et ser. 61. de verb. domi. tom. 10.

ARTICVLVS II.

Vtrū cōuenienter distinguantur actus fidei per hoc, quod est, credere Deo, credere Deum, et credere in Deum.

Ad secundum sic pceditur. Vr q incōuenienter distinguant act⁹ fidei p hoc, q ē, credere Deo, credere Deū, & credere i Deū. Vni⁹.n. habit⁹ vn⁹ ē act⁹: sed fides est vn⁹ habit⁹, cū sit una virt⁹. ergo incōuenienter ponunt plures actus fidei.

¶ 2 Præ. Id q est cōe oi actui fidei, nō dēt poni ut particularis act⁹ fidei: sed credere Deo inuenit cōiter in quolibet actu fidei, qa fides initit primæ ueritati. ergo vr q incōuenienter distiguat a qbusdā alijs actib. fidei.

¶ 3 Præt. Id quod conuenit ēt nō fidelib. nō pōt poni inter fidei actus: sed credere Deū esse, conuenit ēt infidelib. ergo non debet poni inter actus fidei.

¶ 4 Præt. Moueri in finē ptinet ad uolūtatē, cui⁹ obiectū ē bonum, & finis: sed credere nō est actus uolūtatis, sed intellect⁹. ergo nō dēt poni dña una eius, quod est credere in Deum, qd importat motum in finem.

Sed contra est, q Aug. hāc distinctionem ponit in libro de uerbis Domini, & super Ioan.*

Respon. Dicendū, q act⁹ cuiuslibet potētiæ, uel habitus accipit ſm ordinē potētiæ, uel habit⁹ ad suū obiectū. Obiectū āt fidei pōt tripliciter cōsiderari. Cū enim credere ad intellectū ptineat, put est a volūtate motus ad assentiēdū, ut dictū est,* pōt obiectū fidei accipi uel ex parte ipsius intellectus, uel ex parte volūtatis intellectū mouētis. Si qdē ex parte intellect⁹ sic in obiecto fidei duo pñt cōsiderari, sicut s̄* dictū est, quorū vnū est materiale obiectū fidei. Et sic ponit actus fidei credere Deo* qa, sicut s̄. dictū* est, nihil pponit nobis ad credendū: nisi ſm quod ad Deū ptinet. Aliud āt est formalis rō obiecti, quod est sicut mediū, propter quod tali credibili assentit. Et sic ponit actus fidei credere Deū qa sicut s̄.* ē dictū formale obiectū fidei est ueritas prima cui inhæret hō, ut pp eam creditis assentiat. Si uero cōsideret tertio mō obiectum fidei, ſcdm q intellectus est motus a voluntate sic ponitur actus fidei credere in Deū. Veritas enim prima ad uoluntatem refertur secundum quòd hēt rationem finis.

Ad primum ergo dicendū, quod per ista tria non designantur diuersi actus fidei, sed vnus & idē actus hñs diuersam relationem ad fidei obiectum. Et p hoc patet responsio ad ſcdm.

Ad III. dicendū, q credere Deū nō cōuenit infidelibus sub ea rōne qua ponitur actus fidei. Nō .n. credūt Deū eē sub his cōditionibus, quas fides determinat, & ideo nec uere Deum cre dunt: quia, ut Philosophus dixit 9. Metap. In simplicibus defectus cognitionis est solum in non attingendo totaliter.

Ad IIII. dicēdū, q sicut s̄* dictū est, uolūtas mouet intellectū & alias vires aiæ in finē: & ſm hoc ponit actus fidei credere i Deū.

soluitur eius rō, scilicet expositio. Et ppea dr q credere in Deū, est amando &c. Scdm sū veritatē & pprietatē loquēdo, dicendum est, q hmōi actus est multiplex non multi eo q claudat seuim plicitū actuū, & non cōstituit ex illis unū aggregatū. Denominationē si qdē relatiua actus ab actu imperatus formaliter in prima. Scilic dictū est. ¶ In rūsione ad tertiū eiusdē articuli ſcdi, aduerte, q de Deo dupliciter loq possumus. Vno mō ex parte ipsius Dei: & sic eū sit omnisimplicissima res, nō pōt parti vere & parti falsē cognosci, sed error falsitatis cōsistit in nō attingēdo ipm. Qui.n. putat Deū nō esse olpotentē, & putat ipsum esse actum purū, sapientē &c. quicquid intelligit p has affirmationes, non est illa res q est Deus ſcdm rē, sed repræsentatus illic putāti: qa in re illa nō differt totū & aliquid, ac p hoc nō totum. & nihil æquiualent: & cōtrar q in aliquo illius fal is nihil illius intelligit. Alio modo ex parte nostri. i. de Deo ſcdm q nobis repsentat. Et sic qa sub multis rōnibus repræsentatur contingit aliqua eius ratione errare, & aliqua vere sentire de Deo, ut patet. Author autē in litera loquit de errore circa diuina ex parte ipsi* Derabsolute. & rō dicit, q infideles non uere credunt Deum.

*Ar. præcedenti ad 3.

*q. 1. art. 1.

Corin. 8

*q. 1. art. 1.

Concilii.

*q. 1. art. 1.

Concilii.

SVPER QVÆ. II. ART. III.

Bannes eodem art.

In arti. 3. eiusdē q. dubium primo occurrit circa fundamētum assumptum in corpore articuli, scilicet, q in omnibus

*1. 1. q. 82. ar. 4.

* p. p. q. 82. & 2. 2. q. 9. art. 4.

ARTICVLVS III.

Vtrum credere aliquid supra rationem naturalem, sit necessarium ad salutem.

Porrecta per totum. 3. d. 24. art. 3. q. 1. Et 1. contra gent. c. 5. Et 3. c. 152. Et 5. 4. ... art. 10.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quòd credere non sit necessarium ad salutem. Ad salutem enim & perfectionem cuiuslibet rei ea sufficere videntur, quæ conueniunt ei ſm suam naturam: sed ea, q sunt fidei, excedūt naturalē hoīs rōnē.

bus naturis ordinatis inuenitur, q ad perfectionem naturę inferioris duo concurrūt. Vnū quod est secundū pprium motum: aliud quod est secundum motū superioris naturæ. Aut.n. author intendit loqui de concursu illo, quo supremū infimi attingit infimū supremi, & quo secundū diuinā sapientiā fines primorū iungunt principijs secundorū, p ut homo sui supremo participat intelligere, quod est angelis proprium. Et sic li cet propositio credat' uera, nihil tamē probat ad propositū: qa concursus iste duorū motuum non est per additionem aliquam supra naturā inferiorē, sed p hoc, q natura inferior est id, quod est quoad propria sibi, totaliter: quo ad propria uero superiori, participatiue tantum, & imperfecte. utrunq; tamē est secundum simplicem essentiā suam, ex qua manat motus uterque. Concursus autem naturæ rationalis, & diuinæ per fidem, fit per aliquam rem supernaturalem superadditam naturæ rationali. Aut author intendit de concursu alio, quo natura superior mouet p suā actionem inferiorē, ut litera sonat: & sic propositio assumpta est falsa, quoniā uniuersalis est, & non pbatur, nisi in aqua, & sphæris cęlestibus a lia a prima. Habet enim instantiam in terra, & in prima sphæra cœlesti, & in mistis, in quibus nulla apparentia uerificandi hanc propositionem relucet.

*q. 1. ar. 4

In naturis ordinatis omnibus.

D. 91.

D. 628.

¶ Dubium secundo est circa Minorem, scilicet, Natura rationalis inquantum cognoscit vniuersalem boni, & entis rationem, habet immediatum ordinem ad uniuersale essendi principium. Natura siquidem rationalis potest dupliciter sumi, scilicet secundū esse, & secundū operari operatione immanēte, sci licet cognitione, & appetitione. Et hoc adhuc dupliciter sumi potest. Primo absolute: secundo secundū hanc, uel illam rōnem. Et q secundū esse quidē immediate sit a Deo per creationē, in primo libro ostēsum fatemur. Et similiter, q secundum intellectum, & uoluntatem immediate beatificetur a Deo, superius monstrauī est. Sed q secundum hanc specialem rōnem, seu ex hac, s. inquantum cognoscit entis & boni uniuersalem rationem, habeat immediatum ordinem ad uniuersale essendi principium, non apparet: quoniam ex uniuersali in prædicando ad uniuersale in essendo pcedit. ¶ Dubium tertio Nominorum est circa aliam subsumptam in eiusdem rampus progressu propositionem, scilicet quòd ad Dei uisionem homo pertingere non potest, nisi p modū discētis a Deo doctore: hoc. n. falsum esse cōstat ex eo, q pueri baptizati perueniant ad illam discentes absque disciplina. Et ipse Iesus Christus, secundū q homo, habuit illā absque disciplina actuali, & habituali, quia statim beatus absque fide fuit.

¶ Ad primum dubium dicitur, q propositio illa assumpta sumitur secundo modo, & intelligitur de naturis, quę sunt primo partes uniuersi, quæ sunt solæ incorruptibiles, s. elementa, s. corpora cęlestia, & intellectualia, in cuius signum in instantiā author quasi inductione eam manifestauit & ob hoc cessat obiectio de mistis. De terra autem dicitur, q ad terræ perfectionem duo concurrunt, alterum secundum proprium motum. s. quies in centro: alterum secūdū motionē actiuā cęlestis corporis in eā, s. germinatio uegetabilium, & animalium, q pertinere ad pfectionem terræ sacra scriptura testatur dicens. Igitur perfecti sunt cœli, & terra, & omnis ornatus eorum. Ad id autem quod de primo cęlo obiicitur, aliter dicēdum est theologice, & aliter physice. Nā ponendo cœlum empyreum totum lucidum, & plenū angelis &c. satis patet per sectionē illius ex ornatu angelorum, & corporum glorificatorum compleri. Nō egrediendo autem limites notorum ex lumine naturali, dicitur, q primi mobilis perfectio cōsurgit ex duobus, quorū alterū ex propria manat natura, s. motus de eodem ad idem in tot horis: alterū ex actione superioris ē naturæ. s. sempiternitas motus per se primo, ut in quolibet, quā de hoc olim fecimus ostensum est. Et sic manet solida maxima subiecta litera. ¶ Ad secundū dubiū dicitur, q ly inquantum, in propositione tenetur specificatiue, & intendit author, quòd licet natura rationalis ordinetur a Deo non immediate, sed mediante natura intellectuali superior, quia illuminatur per angelos: inquātum tamen natura nostra rationalis attingit ad uerū, & bonū absolute, oportet ad Deum immediate ordinari, quia uerū & bonum absolute in solo Deo est. ut in quæst. 2. secundi libri dictum fuit. Et si diligentius perspexeris, percipies authorem in hac specificatione tria simul fecisse, s. & determinas secundū quam rōnem de homine loquitur, s. secūdum quòd est capax boni uniuersalis. (Hanc. n. capacitatem sonat cognoscere uniuersalem boni & entis rōnem. Qui. n. uniuersalem boni rationē cognoscit, naturā necesse est habeat illius capacē secūdum intellectiua, & appetitiuā pte, licet remote.) Et docet maximā sumptam

*q. 3. art. 8

Concilii.

cum sint non apparentia, ut supra * dictum est. ergo credere non uidetur necessarium esse ad salutem.

¶ 2 Præt. Periculosè homo assentit illis, in quibus non pōt iudicare, utrum illud quod ei pponitur, sit uerum, uel falsum, secundum illud Iob. 12. Nōne auris uerba diiudicat? sed tale iudicium homo habere non potest in his, quæ sunt fidei, quia homo non potest ea resoluere in principia prima, per q de omnibus iudicamus. ergo periculosum est talibus fidem adhibere. credere ergo non est necessarium ad salutem.

¶ 3 Præt. Salus hominis in Deo consistit, secundum illud Ps. 36. Salus autem iustorum a Domino: sed inuisibilia Dei per ea, q facta sunt, intellecta conspiciūtur, sempiterna quoque uirtus eius & diuinitas, ut dicitur Roma. 1. Quæ autem conspiciuntur, intellectu nō creduntur. ergo non est necessarium ad salutem, ut homo aliqua credat.

Sed contra est, quod dicit Heb. 10. Sine fide impossibile est placere Deo.

Respon. Dicēdum, q in omnibus naturis ordinatis inuenitur, quòd ad perfectionem naturæ inferioris duo concurrūt. Vnū quidem, quo est ſm propriū motū. Aliud aūt qd est ſm motū superioris naturæ: sicut aqua secundū motum propriū mouetur ad centrum, secundū aūt motum Lunæ mouetur circa centrū secundum fluxum, & refluxum. Similiter etiā orbes planetarū mouentur propriis motibus ab Occidēte in Oriētem: motu autem primi orbis ab Oriente in Occidentem. Sola autē natura rationalis creata habet immediatū ordinē ad Deū: quia ceteræ creaturæ non attingūt ad aliquid uniuersale, sed solū ad aliquid particulare, participātes diuinā bonitatem, vel in essendo tantū, sicut inanimata, uel etiā in uiuendo, & cognoscendo singularia, sicut plātæ, & animalia. Natura autē rationalis inquātū cognoscit vniuersalē boni, & entis rōnē, habet immediatum ordinem ad vniuersale essendi principium. Perfectio ergo rōnalis creaturæ non solū consistit in eo, qd ei competit secundū suam naturā, sed in eo etiam quod ei attribuitur ex quadam supernaturali perfectione diuinæ bonitatis. Vnde & supra* dictum est, q ultima beatitudo hominis consistit in quadam supernaturali Dei uisione, ad quam quidē uisionē homo pertingere nō potest, nisi per modū addiscētis a Deo doctore, secundum illud Io. 6. Omnis qui audit a Patre, & didicit, uenit ad me. Huius aūt disciplinæ fit homo particeps non statim, sed successiue ſm modum suæ naturæ. Omnis autem talis addiscens oportet q credat ad hoc, q ad perfectā scientiam perueniat, sicut etiā Philosophus dicit, q oportet addiscentem credere. Vnde ad hoc, q homo perueniat ad perfectam uisionem beatitudinis, præexigitur q credat Deo, tanquā discipulus magro docēti.*

Ad primum ergo dicendum, q quia natura hominis dependet a superiori natura, ad ei⁹ p-

sumptam

sumptum de immediatis intelligi, & immediatum ordinē inter illa non esse exigendũ, nisi secũdũ aliqd. Sic.n.oēs inferiores sphæras ad primũ mobile aquã ad Lunã, & terrã ad cœleste corpus, immediatũ ordinē habere opinãdũ est, quis multũ distent. Et similiter natura rõnalis vt capax est ipsius boni vniuersalis, qd in solo Deo est, immediatũ ordinē hēt ad uniuersale essendi principiũ, vt ad obiectũ, finem, & mouēs. Nihil.n. mouere põt ad talē finē, & tale obiectum, nisi ipse Deus, q est uniuersale essendi principiũ. Et in hoc, quia cõicat natura nra rationalis cũ natura intellectuali angelorũ, vtrãq; imediate ad Deũ oportet ordinē hre secũdũ triplicem rationē explicatã. s. ut mouentem, ut finem, & obiectum.

¶Ad tertiũ dubiũ dr, q sermo literæ est de ptingētib. ad uisionē Dei p actus proprios. Pueri aũt, licet p disciplinam fidei habitualis, non tñ p proprios actus, sed Iesu Christi meritũ: ipsa aũt Christi anima ex unione personali ad uerbũ quasi naturali concomitantia, visione diuina perfusa est. Vnde Author attendens, q visio Dei est pfectio suprema intellectus, & non est innata, vt uisio principiorum: neque per inuentionē acquisibilis, ut uisio conclusionũ scitarũ pfecte ab his q pollēt ingenio, & q per actus pprios dispositus ad illã cõmunicatur (cũ propria dispositio & uia ad uisionem intellectualē sit disciplina a doctore uidente) fulcit authoritate Scripturæ necessitaiẽ fidei insulis, sicut in discipulis.

¶In eodē art. 3. scito, quòd de facto tantus est diuinus amor erga vniuersum, ut nõ sufficerit Deo communicare se per naturales participationes, creando uniuersum ex tot essendi participationibus constitutum, quot diuina bonitas naturaliter participabilis secũdum ordinem suæ sapientiæ erat: Sed cum uidere Deum, fruique aperte Deo, soli diuinæ naturæ naturale sit, & esse possit: ac p hoc creatæ, & creabiles naturæ non poterant naturali participatione habere diuinam uisionem, ac perfectam fruitionem, cõmunicauit per gratiam, quod incommunicabile erat per naturam, & effecit omnes intellectuales, & rationales creaturas habiles ad diuinam uisionem & fruitionem ex hoc ipso, quòd ordinauit eas, ut essent diuinæ naturæ consortes per gratiam, & ad id, quod soli Deo naturale est. s. uidere Deum, & frui Deo, peruenire possent. Et quia peruenire ad uisionē hmõi proprijs actibus non possumus, nisi consequenter adiuti fuerimus diuino ductu, qui fit docēdo, ut in litera dr: ideo oportet credere Deo docenti nos ea, quę uisuri sumus, quæ pparauit sui electis. Vñ patet primo, quomodo in natura rõnali inuenitur vltra id, quod est ei naturale, perfectio supernaturalis secundum motum superioris, hoc est, diuinæ naturæ p gratiam. Patet secũdo, q̃ optima rõ ad hoc allata fuerit ab authore in litera, arguēdo a conditionibus naturalib. creaturarum, q̃ adeo est probabilis, ut necessaria appareat. Patet tertio, q̃ iuste exigatur a rõnabilibus creaturis, q credãt supernaturalia, & operentur conformia supernaturalibus. Par naque est iustitię ratio, vt exigãtur opera cõformia supernaturali naturæ, ad quã accitæ sunt per gratiã; ut exigantur opera cõformia naturę rationali, quam naturaliter habent. Nam quia naturam rõnalem habent, iuste exigitur, ut operẽtur cõformiter ad illam, & uitent difformia ab illa. Et eadem rõne, quia consortiũ diuinæ naturæ habēt ex Dei munere, iuste exigitur, ut operent conformia diuino cõsortio, & uitent quæcunque contraria sunt illi. Et quoniam credere reuelata a Deo est vnum istorũ, quoniã est uia ad perfectionem diuini cõsortij: ideo necessarium est credere, & damnabile est non credere. Et ppterea in litera cõcluditur, q est necessarium ad salutem.

¶In rñsione ad secũdũ in eodē articulo aduerte, q fidelis dupliciter cõsiderari pt. Primo ex parte habitus fidei: secundo ex parte ipsius hñtis dictũ lumē fidei. Si cõsideretur ex parte habitus sic tutus est, qa tale lumē quãtũ est ex se, inclinat ī vere credibilia, & dissentire facit a cõtrarijs. Quis non cum euidentia nostra circa particulare credibile, sicut facit habitus principiorum. Et propter hoc si sumatur ex parte nostri, contingit fluctuare usque ad exclusionem habitus fidei.

*In corp.

Hõ multipliciter sumere.

De habitu

Porrecta per totum.

14 3. dist. 24. art. 3. q. 1. Et i. cõtra g. 4. Et ve-ri. q. 14. ar tic. in cor. Et Boet. Trin. q. 3. art. 1.

* q. art. 4 & 5.

Concilio [illegible]

fectionem nõ sufficit cognitio naturalis, sed requiritur quædam supernaturalis, ut supra * dictum est.

AD II dicēdũ, q sicut hõ p naturale lumen intellectus assentit principiis: ita homo uirtuosus per habitum fidei hēt rectũ iudicium de his, quæ conueniunt illi uirtuti. Et hoc modo etiam per lumen fidei diuinitus infusum homini, homo assentit his, quæ sunt fidei, non autem contrariis. Et ideo nihil periculi, uel damnationis inest his, qui sunt in Christo Iesu, ab ipso illuminati per fidem.

AD III dicēdũ, q inuisibilia Dei altiori modo, quantum ad plura, percipit fides, quàm ratio naturalis ex creaturis in Deum procedens. Vnde dicitur Eccle. 3. Plurima super sensum hominis ostensa sunt tibi.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum credere ea, quæ ratione naturali probari possunt, sit necessarium.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd ea, quæ ratione naturali probari possunt, non sit necessarium credere. In operibus enim Dei nihil superfluum inuenitur, multo minus quàm in operibus naturæ: sed ad id, quod per unum potest [h] fieri superflue apponitur aliud. ergo ea, quæ per naturalem rationē cognosci possunt, superfluum esset per fidem accipere.

¶2 Præt. Ea necesse est credere, de quibus est fides: sed [h] non est de eodem scientia & fides, ut supra * habitum est. Cum ergo scientia sit de omnibus illis, q̃ naturali ratione cognosci possunt, uidetur quòd non oporteat credere ea, quæ per naturalem rationem probantur.

¶3 Præt. Omnia scibilia uidentur esse [h] unius rationis: si ergo quædam eorum proponuntur homini ut credenda, pari ratione omnia huiusmodi necesse esset credere: hoc autem est falsum. non ergo ea, quæ per naturalem rationem cognosci possunt, necesse est credere.

SED CONTRA est, quia necesse est Deum credere esse unũ, & incorporeũ, quæ naturali ratione a Philosophis probãtur.

RESPON. Dicendum, q [m] necessarium est homini accipere per modum fidei nõ solum ea, quæ sunt supra rationem, sed etiam ea, quæ per rationem cognosci possunt. [n] Et hoc ,ppter tria. Primo quidem, ut citius homo ad ueritatis diuinæ cognitionem perueniat. Scientia.n. ad quam pertinet probare Deũ esse, & alia huiusmodi de Deo, ultimo hominibus addiscenda proponitur, præsuppositis multis aliis scientiis. Et sic non nisi post multum tempus uitæ suę, homo ad Dei cognitionem perueniret. Secundo, ut cognitio Dei sit cõmunior. Multi enim in studio scientiæ proficere non possunt, uel propter hebetudinem ingenij, vel propter

SVPER QV. II. ARTIC. IIII.

Ferr. 1. cont. c. 4.

IN articulo 4. nota Nouitie, q postquàm monstratum est, necessarium esse credere particulariter, quærendum restabat, an sit necessarium credere talia, puta, scibilia: & sic, puta explicite &c. ut in sequentibus fit.

¶In responsione ad primum eiusdem quarti articuli, dubium Nouitiorum occurrit: quia Deus, uel natura deficere uidetur in necessariis naturalibus, si uera est præsens litera. Nam in litera dicitur, quòd inuestigatio rationis naturalis non sufficit humano generi ad cognitionem diuinorum, quæ naturaliter sciri possunt. Sic.n. non sufficit, constat q deficit a naturalibus.

¶Ad hoc dicitur, quòd ratio naturalis ad naturalia huiusmodi sufficit, & non sufficit humano generi, diuersimode cõsiderando humanum genus. Si enim sit sermo de humano genere secundum singulos homines, cõstat quòd rõ naturalis nõ sufficit ad huiusmodi, ut patet in multis ineptis, & mulieribus, & propter multas operationes rationabiles. Si autem loquamur de genere humano secũdũ ipsius cõditatē: sic dicendũ est, q ratio naturalis sufficit ad hęc. Distribuũ quippe est, vt hi ad contēplationē sapientiæ, illi ad agriculturã, alij ad alia nati sint: sicque vt humano generi ratio sufficiat ad hoc, q sapientia, cæteraq; adsint, q̃uis non oĩa singulis. Et qñ author de cognitione diuinorum necessaria humano generi secũdum singulos loquebar, qa singuli singillatim saluandi, uel damnandi sunt: ideo uerũ dixit, q ratio naturalis humano generi, non sufficit ad cognitionem diuinorum scibilium. Et ideo eorũ fides non superflua, sed necessaria est valde multis.

alias occupatiões, & necessitates temporalis vitæ, vel ēt pp corpore addiscēdi, q omnino a Dei cognitione fraudarentur, nisi pponerent eis diuina p modũ fidei. Tertio mõ, pp certitudinē. Rõ.n. humana in rebus diuinis est multũ deficiens, cuius signũ est: qa Philosophi de reb⁹ humanis naturali inuestigatione pscrutãtes in multis errauerunt, & sibijpsis cõtraria senserũt. vt ergo esset indubitata, & certa cognitio apud homines de Deo, oportuit q diuina eis p modũ fidei traderent, quasi a Deo dicta, q mentiri non põt.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q inuestigatio naturalis rationis, non sufficit humano generi ad cognitionē diuinorũ, ēt q̃ rõne ostendi possunt: & ideo non est superfluum, ut talia credant.

AD II dicendũ, q de eodem nõ potest esse scientia, & fides apud eũdem: sed id quod est ab vno scitum, potest esse ab alio creditum, vt supra * dictum est.

AD III dicēdũ, q si oĩa scibilia conueniant in ratione scientiæ, nõ tñ conueniũt in hoc, q æqualiter ordinent ad beatitudinē: & ideo non æqualiter omnia proponuntur, vt credenda.

ARTICVLVS V.

Vtrum homo teneatur ad credendum aliquid explicite.

AD QVINTVM sic pceditur. Vr̃ q nõ teneat hõ ad credendũ aliquid explicite. Nullus enim tenet ad id, quod nõ est in eius [h] potestate: sed credere aliquid explicite, non est in hominis potestate. Dr̃ enim Rom. 10. Quomodo credent in illũ, quē non audierunt? Quomodo audiēt sine prędicante? quomodo autem prædicabunt nisi mittãtur? ergo credere aliquid explicite homo non tenetur.

¶2 Præt. Sicut per fidem ordinamur in Deum, ita [b] etiã per charitatem: sed ad seruandum pcepta charitatis homo nõ tenet, sed sufficit sola præparatio animi, sicut patet in illo præcepto Domini, qd ponit Matt. 5. Si qs pcusserit te in vna maxilla, prębe ei & aliã, & in alijs cõsimilibus, vt Aug. * exponit in lib. de sermone Dñi in monte. ergo ēt nõ tenet hõ explicite aliqd credere, sed sufficit q habeat animum præparatum ad credēdũ ea, quæ a Deo proponuntur.

¶3 Præt. Bonũ fidei in quadam [h] obediētia cõsistit, sm illud Ro. 1. Ad obediendũ fidei in omnibus gētibus: sed ad virtutē obediētiæ nõ requirit, q hõ aliqua determinata pcepta obseruet, sed sufficit q habeat prõptũ animũ ad credendũ, sm illud Psal. 118. Paratus sum, & nõ sum turbat⁹ vt custodiã mãdata tua. ergo vr̃, q ēt ad fidem sufficiat, q hõ habeat promptum animum ad credendũ ea, quæ ei diuinitus proponi possunt absq; hoc, quod explicite aliquid credat.

SED CONTRA est, q dicitur ad Heb. 11. Accedētē ad Deũ oportet credere, qa est & q inquirentibus se, remunerator sit.

RESPON. dicēdũ, q pcepta legis, q̃ hõ tenetur implere, dant de actibus uirtutũ, qui sunt uia perueniēdi ad salutē. Actus autem virtutis, sicut supra * dictũ est, sumit sm habitudinē habit⁹ ad obiectum. Sed in obiecto cuiuslibet virtutis duo possunt cõsiderari. s. id qd proprie, & p se est obiectũ virtutis, qd necessariũ est in omni actu uirtutis: & iterũ id quod est per accidens, siue consequenter se habet ad propriã rõnem obiecti: sicut ad obiectũ fortitudinis proprie & per se ptinet sustinere pericula mortis, & aggredi hostes cũ periculo pp bonũ commune: sed q homo armetur, vel ense percutiat in bello iusto, aut aliqd hmõi faciat, reducit quidē ad obiectũ fortitudinis, sed p accidens. Determinatio ergo uirtuosi actus ad proprium, & per se obiectum uirtutis est sub necessitate pcepti, sicut & ipse virtutis actus: sed determinatio actus virtuosi ad ea q̃ accidentaliter, vel secundario se habēt ad proprium, & per se uirtutis obiectũ, non cadit sub necessitate præcepti, nisi pro loco & tempore. Dicendum est ergo, quòd fidei obiectum per se est id, p quod hõ beatus [d] efficit, vt supra dictũ est. * Per accidēs aũt, aut secũdario se habent ad obiectũ uirtutis oĩa, quæ in sacra scriptura diuinitus tradita continentur, sicut q Abrahã habuit duos filios, quòd Dauid fuit filius Isai, & alia

SVPER QV. II. ARTIC. V.

Palud. 3. d. 25. q. 1.

IN Art. 5. eiusdē secundæ quæst. aduertendũ est diligenter. Primo, q author adæquat obiectũ per se fidei, obiecto beatifico ita q ea, q̃ principaliter hic credim⁹, sunt illa, q̃ in patria visuros speramus. Et hic, & in art. 6. q. 4. dictũ est ex apostolo. Fides est sperandarũ substantia rerum.

¶Notãdũ est secũdo, q inter principaliter credēda, & intra per se obiectum fidei author cõputat mysterium incarnationis Verbi & articulos fidei, ut patet in hoc & prædicto articulo.

¶Ex quibus scitur tertiõ, q nascit dubiũ, quo pacto hæc possint esse simul uera. Nã obiectũ beatificũ est solus Deus trinus, & unus. Et cõsequenter mysterium incarnationis, sicut extra obiectũ beatificũ, ita est extra obiectũ fidei: ac p hoc ex hac rõne nõ est de explicite credēdis, nec de ptinētibus ad actum beatificum, & sic tota hæc ratio ruit.

¶Ad hoc dr̃, q tam mysteriũ incarnationis, ut distinguitur a Deo, q̃ quicquid creaturæ i articulis fidei inuenitur, põt considerari dupliciter. Primo, secundum se: Secundo, ut Dei, uel in Deo, uel ad Deum, & hmõi. Si loquamur de istis secũdum se, sic nec ad fidei obiectum, nec ad beatitudinis obiectum spectãt: quũ Deus utrius que est obiectum formale, & materiale, ut in primo articulo dictũ fuit. Si uero loquimur de istis, ut sunt Dei, sic cadunt sub obiecto, & actu beatifico, & similiter obiecto, & actu fidei. Quãuis enim sol⁹ Deus uisus beatũ faciat, ipse tñ uisus nõ solum absolute, sed vt huius, uel illius rõ magis beat, non pp illa alia uisa, ut Augustinus dicit in quinto Cõfessionum, sed ppter Deum magis visum. Sic ergo dicēdum est, q beatificũ obiectũ, & fidei, idē est, & q in Verbo uidebimus ueritatē incarnationis, & articulorũ fidei. Et cum Scotus in 4. distinct. 10. q. 9. cõtra hæc arguere uidetur: quia beatus nõ distinguitur a non beato, nisi uidendo obiectũ beatificum, ut est obiectum beatificum, & ea quæ includuntur in ipso, ut est obiectũ beatificum, facile respõdetur. Quòd ueritas articulorum fidei clauditur in obiecto beatifico: quoniã clauditur in Deo, ut supernaturaliũ (de quibus est fides) causa & ratione: sicut ueritas naturalium, de qbus est sciētia, clauditur in Deo, ut naturalium causa, & ratione. Et propterea, sicut ad fidem, non spectat sub his speciebus esse corp⁹ Christi, sed sub speciebus rite consecratis: ita etiam ad actum beatificum spectat videre corpus Christi esse in speciebus rite consecratis: Et similiter gratiam conferri per sacramenta dispositis: sed hæc sunt extra præsens propositum, propter Scoti tamen uerba dicta.

*q. 1. ar. 5

Porrecta per totum.

15 3. d. 33. a. 3. cor. Et 3. d. 25. q. 2. & ar. 1. q. 3. Et ueri q. 14. artic. 11.

* Libr. 1. ca. 14. 15. & 36. to. 4

Nota pro fide obiecta.

*par. 1. q. 60. ar. 5.

Exemplũ de per se & per accidens.

D. 606. *q. 1 ar. 1

Universidad de Deusto Biblioteca

alia hmôi. Quantum[m] ergo ad prima credibilia, q̃ sunt articuli fidei, tenetur homo explicite credere, sicut & tenetur habere fidem. Quatum aũt ad alia credibilia, non tenetur homo explicite credere, sed solũ implicite, vel in præparatione animi, inquãtũ parat[o] est credere qcqd diuina scriptura cõtinet: sed tũc solũ hmôi tenet explicite, credere, qñ hoc ei cõstiterit in doctrina fidei cõtineri[n].

Ad primum ergo dicendũ, q si in potestate hominis esse dicatur aliquid excluso auxilio gratiæ, sic ad multa tenet hõ, ad q̃ nõ põt sine gratia præparante, sicut ad diligendũ Deum, & proximũ: & similiter ad credendum articulos fidei. Sed tñ hoc potest cum auxilio gratiæ, quod quidẽ auxilium quibuscũq; diuinitus datur, misericorditer datur: quibus aũt non datur, ex iustitia non datur in pœnã præcedentis peccati, & saltem originalis peccati, vt Aug.* dicit in li. de correptione, & gratia.

Ad II dicẽdũ, q homo tenetur ad determinate diligẽdũ ea diligibilia, quæ sunt proprie, & per se charitatis obiecta, s. Deus, & p̃ximus: sed obiectio procedit de illis præceptis charitatis, q̃ quasi consequenter pertinent ad obiectum charitatis.

Ad III dicẽdũ, q virtus obediẽtiæ p̃prie in uolũtate cõsistit: & iõ ad actũ obediẽtiæ sufficit prõptitudo voluntatis subiectæ præcipiẽti, q̃ est proprie, & p se obiectũ obedientiæ: sed hoc p̃ceptũ, uel illud, per accidens, uel consequenter se habent ad proprium, & per se obiectũ obedientiæ.

Concilium Dictio. Quomodo aliquid p̃fectionatur esse in potestate hominis in diuinis mãdatis. *Tzeta. 5. & 6. colligitur. c. 7.

Articvlvs VI.

Vtrum omnes æqualiter teneantur ad habendum fidem explicitam.

Ad sextum sic procedit. Vr q æqualiter oẽs teneãtur ad habẽdũ fidẽ explicitã. Ad ea enim q̃ sunt de necessitate salutis, oẽs[h] tenẽtur, sicut patet de p̃ceptis charitatis: sed explicatio credendorum est de necessitate salutis, ut dictum est.* ergo omnes æqualiter tenentur ad explicite credendum.

¶ 2 Præt. Nullus[b] debet examinari de eo, quod explicite credere non tenet: sed qñq; simplices examinantur de minimis articulis fidei. ergo omnes tenentur explicitẽ omnia credere.

¶ 3 Præt. Si minores nõ tenẽtur habere fidẽ explicitã, sed solũ implicitã, oportet q habeãt fidẽ implicitã in fide maiorũ: sed hoc vr[h] periculosum, qa posset cõtingere, q illi maiores errarent. ergo vr q minores ẽt debeãt habere fidẽ explicitã. Sic ergo omnes æqualiter tenentur ad explicitẽ credendum.

Sed contra est, qd dr Iob. q boues arabãt, & asinæ pascebant iuxta eos: qa videlicet minores, q significãtur p asinos, debẽt in credẽdis cohærere maioribus, q p boues significant, vt Greg.* exponit in 2. Moral.

Respon. Dicẽdũ, q explicatio credẽdorũ fit p reuelationẽ diuinã. Credibilia. n. naturalem rõnẽ excedũt. Reuelatio aũt diuina ordine quodã ad inferiores peruenit p superiores, sicut ad homines p angelos: & ad inferiores angelos p superiores, ut patet p Dion.* in cœlesti hierar. Et iõ pari rõne explicatio fidei oportet q perueniat ad inferiores homines p maiores: & iõ sicut superiores angeli, q inferiores illuminant, habẽt pleniorẽ notitiã de rebus diuinis, q̃ inferiores, ut dicit* Dio. 12. c. cœlest. hierar. ita ẽt[m] superiores homines, ad quos ptinet alios erudire, tenent habere pleniorem notitiam de credendis, & magis explicitẽ credere[n].

Ad primum ergo dicendũ, q explicatio credendorum non æqualiter quãtũ ad omnes, est de necessitate salutis, quia plura tenentur explicite credere maiores, qui habent officium alios instruendi, q̃ alij.

Ad II dicendũ, q simplices non sunt examinandi de subtilitatibus fidei, nisi quando habetur suspicio, q sint ab hæreticis deprauati, qui in his, q̃ ad subtilitatem fidei pertinent, solent fidem simplicium deprauare. Si tamen inueniuntur non p̃tinaciter peruersæ doctrinæ adhærere si in talibus ex simplicitate deficiant, non eis imputatur.

Ad III dicẽdũ, q minores non habent fidẽ implicitam in fide maiorum: nisi quatenus maiores adhærẽt doctrinæ diuinæ. Vñ & Apostolus dicit 1. ad Corint. 4. Imitatores mei estote, sicut & ego Chri. Vñ humana cognitio nõ fit regula fidei, sed veritas diuina, a qua si aliq maiorũ deficiant, non p̃iudicat fidei simplicium, qui eos rectam fidẽ habere credunt: nisi pertinaciter eorũ erroribus in particulari adhæreat contra vniuersalis Ecclesiæ fidẽ, q̃ non põt deficere, Domino dicente Luc. 22. Ego pro te rogaui Petre, ut non deficiat fides tua.

*Lib. 2. c. 15. circa princ. *cap. 4. medio & cap. 7. *c. 12. cœl. hier. Concilium. Ad dectores prædicatores simplicium vitlarum. Quomodo inde pendeant. Nota de simplicitate. Fides vniuersalis ecclesiæ indeficiens est. Porrecta per totum.

Porrecta per totum.

SVPER QV. II. ART. VI.

Bannes eodem art.

16 IN articulo sexto eiusdẽ quæstionis, nota i rñsione ad secundũ to, qui in partibus hæreticorũ, Christi partes agis, quod simplices vt mulieres, idiotæ, & hmôi, si salutẽ errãt absq; pertinacia in subtilitatibus fidei, q nõ incurrũt hæreticorum culpam, aut pœnas. ¶ In rñsione ad tertiũ eiusdẽ articuli notandum. Primo, q humana cognitio nõ est regula fidei, sed diuina doctrina: ac per hoc quãmuis vniuersalis Ecclesiæ cognitio fidei non possit errare, non tamen ipsa est fidei regula, sed doctrina diuina cui innititur: & quilibet fidei siue maiorũ, siue Ecclesiæ innitens, nihil aliud facit, quàm q doctrinæ diuinæ innititur: cum hac tamen differẽtia, ut author dicit, quia fidei maiorum, puta, episcoporum, uel doctorum Ecclesiæ, homo inniti potest bene, & male. Bene quidem, absolute eis innitendo. Male autem, innitendo eis etiam si cõtra Ecclesiam tenerent. Ipsi auté uniuersali Ecclesiæ, non potest homo male inniti: quia promissum est illi indefectibilis veritas doctrinæ diuinæ in his, quæ sunt fidei.

¶ Nota secundo, q author, quasi synonyme vtit vniuersalis Ecclesiæ, & Petri nominibus. Quia Petri in se, & successoribus suis fides, est fides, quã tenetur Ecclesia tota suscipere. Et est sermo, non de fide illius hominis, q succedit Petro, sed de fide successoris, ut diffinitiue docet qd in Ecclesia tenẽdum de fide. Christus. n. numquam permisit, aut permittet eũ sic errare, non propter se, sed propter Ecclesiam vniuersalem, q tenetur sententiam illius sequi.

3. d. 25. q. 2. ar. 1. q. 1. 3. & 4. Et 4. d. 14. q. 1. art. 3. q. 2. Et ver. q. 14. ar. 11. *Ar. præc.

Articvlvs VII.

Vtrum explicite credere mysterium incarnationis Christi, sit de necessitate salutis apud omnes.

Bannes eodem art.

17 3. d. 25. q. 2. ar. 2. q. 2. Et q. 2. ar. 4. & dis. 6. q. 1. art. 2. q. 3. cor. Et ad Heb. 11. 2. 10. *Ar. præc. p. p. q. 111. art. 1.

Ad septimum sic proceditur. Vr q credere explicite mysteriũ incarnationis Christi nõ fit de necessitate salutis apud oẽs. Non. n. tenetur hõ explicite credere ea, quæ angeli ignorãt, quia explicatio fidei fit per reuelationem diuinã q̃ peruenit ad hoies mediantibus angelis, ut dictum est: sed ẽt angeli[a] mysteriũ icarnationis ignorauerũt: vñ quærebant in Ps. 23. Quis est iste rex gloriæ? Et in Isa. Quis est iste, q uenit de Edõ? vt Dion. exponit. c. 7. cœlest. hierarc. ergo ad credẽdũ explicitẽ mysteriũ incarnationis Chri hoies nõ tenebãtur.

¶ 2 Præt. Cõstat beatũ Ioãnẽ Baptistã de maiorib. fuisse, & p̃pinquissimũ Christo, de quo Dñs dicit Matth. 11. Inter natos mulierũ nullus maior eo surrexit: sed Ioãnis Baptista nõ vr icarnationis Chri[b] mysteriũ explicitẽ cognouisse, cum a Christo q̃sierit. Tu es q uenturus es, an aliũ expectamus? vt habetur Matth. 11. ergo non tenebantur etiam maiores ad habendum explicitam fidem de Christo.

¶ 3 Præt. Multi Gẽtiliũ adepti sũt salutẽ p ministeriũ angelorũ, ut Dion. dicit 9. c. cel. hierar.* sed Gẽtiles[b] nõ habuerũt fidẽ d Chro nec explicitã, nec implicitã, ut vr, qa nulla eis reuelatio facta fuit. ergo vr q credere explicite incarnationis Christi mysteriũ, nõ fuerit omnib. necessarium ad salutẽ.

Sed contra est, quod Aug. dicit in lib. de correptione, & gratia. Illa fides sana ẽ, qua credim[us] nullũ hominẽ siue maioris, siue paruæ ætatis liberari a cõtagio mortis, & obligatione peccati, nisi per unũ mediatorẽ Dei, & hominũ Iesum Christum.

Respon. Dicendũ, q sicut supra * dictũ ẽ, Illud p̃prie, & p se ptinet ad obiectũ fidei, p quod hõ* beatitudinẽ cõseqt. Via aũt hoib. ueniẽdi ad beatitudinẽ ẽ mysteriũ icarnationis, & passionis Chri Dñ. n. Act. 4. Nõ ẽ aliud nomẽ datũ hoib. in quo oporteat nos saluos fieri: & iõ[m] mysteriũ icarnationis Chri aliquali[d] oportuit oi tpe eẽ creditũ apud oẽs, diuersimode tñ sm diuersitatẽ tẽporũ, & psonarũ.* Nã añ statũ peccati hõ habuit explicatã fidẽ d Chri incarnatione, sm qd ordinabat ad consummationẽ gloriæ,[d] nõ aũt sm q ordinabat ad liberationẽ a peccato p passionẽ, & resurrectionẽ: qa hõ nõ fuit p̃scius peccati futuri. Vr aũt icarnationis Chri p̃scius fuisse p hoc, qd dixit. Propter hoc relinquet hõ prẽm, & mrẽm, & adhærebit uxori suæ, ut hr Gen. 2. Et hoc Apłus ad Ephes. 5. dicit sacrm magnũ esse in Chro, & Eccłia: qd qdẽ sacrm nõ ẽ credibile primũ hoiem ignorasse. Post peccatũ aũt fuit explicitẽ creditũ mysteriũ incarnatiõis Chri, ñ solũ quãtũ ad incarnationẽ, sed ẽt quãtũ ad passionẽ, & resurrectionẽ, qb. humanũ gen[us] a peccato, & morte liberat. Añ. n. n p̃figurassent Chri passionẽ qbusdã sacrificiis, & añ legẽ, & sub lege, quorũ qdẽ sacrificiorũ significatũ explicitẽ maiores cognoscebãt: minores ãt sub uelamine illorũ sacrificiorũ credẽtes ea diuinit[us] ẽẽ disposita de Chro vẽturo, quodamõ hẽbant uelatã cognitionẽ. Et sicut s. * dictũ est, ea q̃ ad mysteria Chri ptinẽt, tãto difficili[us] cognouerũt, quanto a Chro remotiores fuerũt: & tãto facili[us] cognouerũt, quãto Christo p̃pinquiores fuerũt. * Post tps aũt gratiæ reuelatæ, tam maiores, q̃ minores tenẽtur habere fidẽ explicitã de mysteriis Christi p̃cipuẽ quantum ad ea, quæ cõiter in Ecclesia sollenizant, & publicẽ proponunt, * sicut sunt articuli incarnationis, de quib. supra * dictum est. Alias aũt subtiles considerationes circa incarnationis articulos tenent aliq magis, vel min[us] explicitẽ credere, sm q cõuenit statui, & officio uniuscuiusque.

Ad primum ergo dicẽdũ, q angelos nõ omnino latuit mysteriũ regni Dei, sicut Augu. dicit. 5.* sup Gen. ad literã. Quasdã tñ rões huius mysterij p̃fectius cognouerunt Christo reuelante.

Ad II dicẽdũ, q Ioãnes Baptista d aduẽtu Chri i carne nõ q̃siuit, quasi hoc ignoraret, cũ ipse hoc exp̃ssẽ cõfessus fuerit, dicẽs. Ego uidi, & testimoniũ p̃hibui, qa hic est filius Dei, ut hr Io. 1. Vñ non dixit. Tu es q uenisti: sed, Tu es q vẽturus es? q̃rẽs de futuro, nõ de p̃terito. Sir nõ est credendum, q ignorauerit eũ ad passionẽ vẽturũ. Ipse. n. dixerat. Ecce agnus Dei, ecce q tollit peccata mũdi: p̃nũtiãs eius immolationẽ futurã. Et tñ hoc p̃phetæ alij ẽt non ignorauerũt, sed añ p̃dixerunt, sicut p̃cipuẽ patet in Isa. 53. Põt ergo dici, sicut Greg. dicit, q inq̃siuit ignorãs, an ad infernũ esset in propria psona descensurus. Sciebat aũt q uirtus passionis eius extẽdenda erat vsq; ad eos, q in limbo detinebant, sm illud Zac. 9. Tu quoq; in sanguine testamenti tui emisisti uinctos de lacu, in quo nõ est aqua: nec hoc tenebat explicitẽ credere, anteq̃ esset impletum, q p se ipsum deberet descendere. Vel põt dici, sicut Ambr.* dicit sup Luc. q nõ inq̃siuit ex dubitatione, seu ignorantia, sed magis ex pietate. Vel põt dici, sicut Chrysost. dicit, q nõ inquisiuit, quia ipse ignoraret, sed ut p Christum satisfaceret suis discipulis: unde & Christus ad discipulorũ instructionẽ rñdit, signa operũ ostẽdens.

Ad III dicẽdũ, q multis Gẽtiliũ facta fuit reuelatio de Christo, ut patet p ea, quæ p̃dixerũt. Nã Iob 19. dr. Scio q Redẽptor meus uiuit. Sibylla ẽt p̃nuntiauit quædam de Christo, ut Aug.* dicit. Inuẽit ẽt in historiis Romanorũ, q tpe Constãtini Augusti, & Helenæ matris eius inuẽtũ fuit quoddã sepulcrũ, in quo iacebat hõ aureã laminã hñs in pectore, in qua scriptũ erat. Chrs nascet ex virgine, & ego credo in eũ. O Sol, sub Helenę, & Cõstãtini tpibus iterũ me uidebis. Si q tñ saluati fuerũt, qbus reuelatio nõ fuit facta, nõ fuerũt saluati absq; fide Mediatoris: qa etsi non habuerunt fidẽ explicitã, habuerũt tñ fidẽ implicitã in diuina p̃uidẽtia, credentes Deũ esse liberatorẽ hoiũm sm modos sibi placitos, & sm q aliquibus ueritatem cognoscentibus spiritus reuelasset, secundũ illud Iob. 35. cap. Qui docet nos super iumenta terræ.

*Cap. 7. Cœlest. hierarchia medio. *Cap. 9. a medio & c. 4. parum ante medium. Habetur in epist. 157. nõ remote a principio, t. 2. *q. 1. ar. 6. & 7. ar. 6. D. 606. Concilium D. 605. D. 607. Quomodo ante peccatũ fuit credita incarnatio Christi, & quomodo post. *q. 1. ar. 7. Concilium. *q. 1. ar. 8. Pro cognitione 2. Li. 5. c. 19. parum a principio tom. 3. Homil. 26 in Euang. nõ remote a principio Expositione Gregorij. *Ambr. Luc. ca. 7. in titulo, de missione discipulorum. *Li. 13. contra Faust. c. 15. to. 6.

Articvlvs VIII.

Vtrum explicite credere Trinitatem, sit de necessitate salutis.

Ad octavum sic procedit. Videt q credere Trinitatẽ explicitẽ, nõ fuerit de necessitate salutis. Dicit. n. Apostolus ad Hebr. 11. Credere[h] oportet accedentẽ ad Deũ, qa est: & qa inq̃rentib. se, remunerator est: sed hoc põt credi absq; fide Trinitatis. ergo nõ oportebat explicitẽ fidem de Trinitate habere.

SVPER QV. II. ART. VIII.

Bannes eodem art.

18 IN articulo octauo, omisso septimo eiusdem quæstionis, in respõsione ad tertium sexto, q cum ibi dicitur, q summa bonitas Dei, secũdum quod intelligitur in seipsa, p̃uidetur a beatis, nõ potest intelligi sine trinitate personarũ, ly Non potest duplex sumit. Primo, vt denotat

3. dist. 25. q. 2. art. 1. q. 4. cum & ad primum, & i expo li. Et 4. di. 1. q. 2. ar. 1. q. 1. cor. Et veri. q. 14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

denotat potentiam naturalem i secundo, ut denotat potẽtiam logicã. Et primo quidẽ mõ esset sensus, q̃ secundum naturãẽ habitudinẽ obiecti ad potentiã videntis Deũ, non põt aliter esse. Secundo aũt mõ, q̃ per nullam potentiam põt aliter esse. Et licet textus iste sufficienter saluetur secundũ primũ sensum, quia sermo formalis de rebus loquens, de potentia earũ ut sic, interpretandus est: qa tamen et in sensu secundo verus videt, & Thomas in Scotus i Sens. dist. 1. q. 2. filis scantis infestãt: ideo primo afferam Scoti positionem, & rationes: secundo ostendetur uerius: tertio soluentur obiecta.

¶ Tenet igitur Scot*, q̃ de potentia Dei absoluta potest beatus videre essentiam diuinam, non uidẽdo personas, & unã personam, non uidẽdo aliam: eo quia actus habens obiectũ primariũ, a quo essentialiter dependet, & obiectũ secũdarium a quo essentialiter dependet, pũt terminari ad primariũ absque hoc, q̃ terminetur ad secundariũ: sic aũt se habet essentia diuina, & trinitas personarũ respũ visionis, qua habẽt beati. ergo. Minor patet ex hoc, q̃ ab infinitatis, & fruibilitatis in tota trinitate una est scilicet deitas

* Tracta. 10. in Io. in medio.

¶ Præterea, Pater prius origine, quam generet filium, est perfecte beatus. ergo habet in illo pr or. obiectum perfecte beatificans: sed non habet in illo prior essentiam communicatã tribus, ut obiectum. ergo non est de ratione essentiæ diuinæ, ut est obiectum beatificum, quod beatificet, inquantũ est cõmunicata tribus. Si negetur Minor, & dicatur, q̃ Pater habet essentiam, ut communicatam tribus pro obiecto, & hoc primo secũdum originem, quia habet hoc a se: nihil enim aliud importat prioritas originis, quam a se, nam nulla est ibi prioritas naturæ, ut in aliquo priori naturæ obiciatur essentia, ut est in una persona, & non in alia, aut uni, & non alij: sed uni, puta patri ex se, filio ex alio. Contra, Quælibet persona intelligit formaliter intellectu, ut est in ipsa, non ut est in alia, nec ut in tribus. ergo quælibet persona intelligit per se, perfecte intelligendo essentiam, ut est in se formaliter. ergo perfecta intellectio, quæ ibi est beatifica, non necessario ex se requirit essentiam, ut in tribus. Antecedens patet ex Aug. 15 de Trin. Quælibet persona intelligit sibi ipsi. Consequentia probatur. Non minus ad intellectum requiritur intelligibile, quãm intellectus. Igitur in perfecto intelligente ex se, non minus requiritur, quod habeat in se obiectum, ut formaliter intelligibile, quãm quod habeat intellectum, ut quo intelligat. Et confirmatur, quia si pater intelligit beatifica visione essentiam ut in filio, igitur aliqd quasi recipereta filio, uel ab aliquo, ut in filio: hoc est inconueniẽs. ergo. Consequentia patet ex 12. Metaphy. Intellectus dum sit intelligentes aliquid extra se, ut essentiam quia pateretur ab intelligibili. Deffectio consequentis probatur: quia pater perfectiõe simpliciter, beatitudinem scilicet recipiet a personis, ut obiecto, uel ab aliquo, ut in tribus. Et sequuntur duo absurda. Primum, quod non omnem perfectionem pater habet a se. Secundum, quod non omnis perfectio simpliciter, & essentialis sit aliquo modo prior proprietatibus, sed aliqua quasi posterior ipsis personis, puta, quæ est ab obiecto, ut in tribus. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum, quia Scotus in hoc potissimum se fendat, quod essentia ut distincta personalibus, sit obiectum beatificum non solum respectu creaturæ, sed ipsius Dei; idcircq

¶ 2 Præt. Dũs dicit Ioan. 17. Pater, manifestaui nomẽ tuũ hominib. quod exponens Aug. * dicit. Nõ id nomen tuum, quo vocaris Deus, sed id, quo uocari. pĩ me*. Et postea subdit ẽt, In hoc, q̃ Deus fecit hũc mundũ, notus in omnibus gẽtibus: in hoc, q̃ nõ est cũ diis falsis colendus, notus in Iudæa Deus. In hoc vero, quod pater est huius Christi, per quẽ tollit peccata mũdi, hoc nomẽ eius prius occultũ, nunc manifestauit eis. ergo aũ Christi aduentũ nõ erat cognitum, q̃ in diuinitate esset pẽnitas, & filiatio. non ergo Trinitas explicitè credebatur.

¶ 3 Præt. Illud tenemur explicitè credere ĩ Deo, qd è beatitudinis obiectũ: sed obiectũ beatitudinis est bonitas summa, q̃ põt intelligi i Deo ẽt sine psonarum distinctione. ergo non fuit necessarium explicite credere Trinitatem.

SED CONTRA. est, q̃ in veteri testamento multipliciter expressa est Trinitas psonarũ, sicut statim in principio Genes. dr ad expressionẽ trinitatis, Faciamus hominẽ ad imaginẽ, & similitudinẽ nostrã. ergo a principio de necessitate saluris fuit credere Trinitatem explicitè.

RESPON. Dicẽdũ, q̃ mysteriũ incarnationis Chri explicitè credi nõ põt, siue fide Trinitatis: qa in mysterio incarnationis Chri hoc continet, q̃ filius Dei carnẽ assumpserit, q̃ p gratiã Spũsancti mũdũ renouauerit: & iterũ, q̃ de Spũsancto cõceptus fuerit: & iõ eodem mõ, quo mysteriũ incarnationis Chri aũ Christũ fuit explicitè creditũ à maioribus, implicitè aũt, & quasi obumbratè a minoribus, ita ẽt & mysterium Trinitatis. * Et iõ ẽt post tps gratiæ diuulgatæ tenentur oẽs ad explicitè credẽdũ mysteriũ Trinitatis. ¶ & oẽs, q̃ renascunt in Chro, hoc adipiscunt p inuocationẽ Trinitatis, ſm illud Matth. vlt. Euntes docete oẽs baptizãtes eos ĩ nomine Patris, & Filij, & Spiritusſanctĩ.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ illa duo explicitè credere de Deo, omni tempore, & quo ad omnes necessarium fuit: non tamen est sufficiens omni tempore, & quo ad omnes.

AD II dicendũ, q̃ ante Christi aduentũ fides Trinitatis erat occultata in fide maiorum, sed per Christum manifestata est mundo, & per Apostolos.

AD III dicẽdũ, q̃ summa bonitas Dei ſm modum, quo nũc intelligitur per effectus, potest intelligi ablq; trinitate personarum: sed ſm quod intelligitur in seipso, prout videtur à beatis, non potest intelligi sine trinitate personarum. Et iterũ ipsa visio personarũ diuinarũ perducit nos in beatitudinem.

Concilio

Concilio

ARTICVLVS IX.

Vtrum credere sit meritorium.

AD NONVM sic procedit. Vt q̃ credere non sit meritoriũ. Principium enim merendi est charitas, vt supra dictũ est: sed fides est præambula ad charitatem, sicut & natura. ergo sicut actus naturæ non est meritorius, quia naturalibus non meremur, ita nec actus fidei.

¶ 2 Præt. Credere, medium est inter opinari, & scire, vel considerare scita: sed consideratio scientiẽ non est meritoria, similiter autem nec opinio. ergo ẽt neque credere est meritorium.

¶ 3 Præt. Ille q̃ assentit alicui rei credẽdo, aut habet causam sufficiẽter inducentẽ ipsum ad credendum, aut non. Si habet sufficiens inductiũ ad credendũ, nõ uidetur hoc ei esse meritoriũ: quia nõ est ei iam liberum h credere, & non credere. Si autẽ non habet sufficiens inductiũ ad credendũ, leuitatis est credere, ſm illud Eccle. 19. Qui cito credit, leuis est corde: & sic nõ videtur esse meritoriũ. ergo credere, nullo mõ est meritorium.

SED CONTRA est, quod dr ad Heb. 11. q̃ sancti p fidem adepti sunt repromissiones: quod non esset, nisi credẽdo mererentur. ergo ipsum credere ẽ meritoriũ.

RESPON. Dicendum, q̃ sicut supra dictum est, actus nostri sunt meritorij, inquatũ procedũt ex libero arbitrio moto a Deo per gratiam. Vnde omnis actus humanus, q̃ subijcit libero arbitrio, si sit relatus in Deũ, põt meritorius esse. Ipsum autẽ credere est actus intellectus assentiẽtis veritati diuinæ ex imperio uolũtatis a Deo motæ p gratiã: & sic subiacet libero arbitrio in ordine ad Deũ: vnde actus fidei põt esse meritorius*.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ natura comparatur ad charitatẽ, quæ est merendi principiũ, sicut materia ad formam. Fides autem comparatur ad charitatẽ, sicut dispositio præcedẽs vltimam formam. Manifestũ est aũt, q̃ subiectum, vel materia nõ poteſt agere nisi virtute formæ neq; etiam dispositio præcedens, antequ forma adueniat: sed postquam forma aduenerit, tam subiectum, q̃ dispositio quasi recipit, nisi ab essentia pfecte obiecta. In hoc cum claudunt omnes conditiones essentiæ, quæcunque quomodolibet sunt, tam ad intra, ut est communicatum Filio, & Spiritusſancto &c. quãm ad extra, ut est causam &c. Et propter ea verbum Dei natum ex omnibus, quæ sunt in scẽtia patris, est verbum omnium simpliciter, intra & extra, ut in primo lib. huius statuum est. Hæc de termo.

respon.

Parrella per totum.

19 3. q. 7. ar. 3. ad 2.

* par. 2. q. 114. ar. 1. & 4.

Vniuersalis propositio quoad meritum

Concilio

D. 681.

SVPER QV. II. ARTIC. IX.

Rationes eiusdem art.

IN articulo nono, in responsione ad primum, nota, quod ex calce eius habes, q̃ actus naturæ, ut comedere, bibere, dormire, & alia hmõ. & naturalibus bruti arbitrij, quo uidemus esse bruta & non miles, uiuere & non mori &c. magnum sunt voluntarij, & ordinati ad Deum a charitate in habentibus, sunt meritorij: inquantum Deus ab hac Apostolus mandatum Sic mandauerit, sunt bona & omnia [illegible] dum Deo facta.

In responsione ad vltimum, nota ratiõnis fidei & hr-

Universidad de Deusto Biblioteca

Rianæ, doctrinam diuinā, quæ sacra scriptura reuelata est, miracula, & interiorem instinctum Spiritussancti, quem author ex tertis proponit: quia filius Dei est agere iter. Et ipse Spiritus reddit testimonium spiritui nostro, quod filij Dei sumus, quod nemo nouit, nisi qui accipit. Hæc autem tria sunt quidem sufficiēter inductiua ad credendum, hoc est, ad uoluntarie assentiendum: & ideo nō tollunt ex sua sufficientia meritum credendi, sicut nec tollunt uoluntarium in actu credendi.

Quomodo scientia possit esse meritum.

præcedens agit in virtute formæ, q̄ est principale agēdi principium: sicut calor ignis agit in virtute formæ substantialis. Sic ergo neq; natura, neq; fides sine charitate possunt ꝓducere actū meritoriū: sed charitate superueniēte, act⁹ fidei fit meritori⁹ ꝑ charitatem, sicut & actus naturę & naturalis, liberi arbitrij. F

AD II dicendū, ꝙ in scientia duo possunt cōsiderari, scilicet ipse assensus scientis ad rem scitā, & consideratio rei scitæ. Assensus autē scientiæ non subijcitur libero arbit. quia sciēs cogitur ad assentiendū per efficaciā demonstrationis: & ideo assensus scientiæ non est meritorius: sed cōsideratio actualis rei scitæ subiacet libero arbit. Est.n. in potestate hominis cōsiderare, uel nō cōsiderare: & iō consideratio sciētiæ pōt esse meritoria, si referaᵗ ad finē charitatis, idest, ad honorem Dei, uel utilitatem ꝓximi: sed in fide vtrunq; subiacet libero arbitrio. & iō quātum ad utrūq;, actus fidei pōt esse meritorius. sed opinio nō hēt firmū assensum. Est.n. quoddā debile, & infirmum ſm Philosophū in 1. Poste. * Vnde non vr̄ procedere ex pfecta uoluntate: & sic ex parte assensus, non multū vr̄ habere rōnem meriti, sed ex parte considerationis actualis pōt meritoria esse. G H

** Libr. 1. post. text. 44. to. 1.*

AD III dicēdū, ꝙ ille qui credit, habet sufficiēs inductiuū ad credendum: inducitur enim authoritate diuinæ doctrinæ miraculis confirmatæ, & qđ plus est, interiori instinctu Dei inuitātis. Vnde nō leuiter credit, cum habeat sufficiens inductiuū ad credendum: & ideo non tollitur ratio meriti.

vt supra † dictū est. Quanto autem plures rationes inducūtur ad aliquid, tanto minus hoc est non apparens. ergo ratio humana inducta ad ea quæ sunt fidei, meritum fidei diminuit.

¶3 Præt. Cōtrariorū h cōtrariæ sunt causæ: sed id quod inducit in contrariū fidei, auget meritū fidei, siue sit persecutio cogentis ad recedendū a fide, siue etiā sit ratio aliqua hoc persuadens. ergo ratio coadiuuans fidem, diminuit meritum fidei.

SED CONTRA est, quod. 1. Petri. 3. dr̄. Parati semꝑ ad satisfactionē omni poscenti vos, reddere rōnē de ea, q̄ in uobis est fide, & spe: non aūt ad hoc induceret Apostolus, si ꝑ hoc meritum fidei diminueretur. nō ergo rō diminuit meritum fidei.

RESPON. Dicēdū, ꝙ sicut * dictū est, actus fidei pōt esse meritorius, inquantum subiacet uoluntati, non solum quātum ad vsum, sed ēt quantum ad assensum. Ratio autē humana inducta ad ea quæ sunt fidei dupliciter se potest habere ad uoluntatem credentis. Vno quidē modo sicut præcedens, puta, cum aliquis aut tantū haberet uolūtatē, aut non haberet promptā voluntatē ad credendum, nisi rō humana induceretur: & m sic rō humana inducta diminuit meritū fidei n. Sic ēt * supra dictum est, ꝙ passio ꝑcedens electionem in uirtutibus moralibus diminuit laudem uirtuosi actus. Sicut enim homo actus virtutum moralium debet exercere propter iudicium rationis, nō ꝓp passionem: ita credere debet homo ea, quæ sunt fidei, non ꝓp rationem humanam, sed propter authoritatem diuinam. Alio modo ratio humana potest se habere ad uoluntatem credentis cōsequēter. Cum enim homo habet promptam uoluntatem ad credendum, diligit ueritatem creditam, & super ea excogitat, & amplectiť, si quas rōnes ad hoc inuenire pōt. Et p quātum ad hoc rō humana, nō excludit meritum fidei, sed est signum maioris meriti q. Sic ēt passio consequens in uirtutibus moralibus est signum promptioris uoluntatis, ut supra * dictū est. Et hoc significatur Io. 4. vbi Samaritani ad mulierē, per quam rō humana figuratur, dixerunt. Iam non ꝓp tuam loquelam credimus. I K

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ Greg. loqťur in casu illo, quando homo non habet uoluntatē credēdi ea, quæ sunt fidei, nisi propter rationem inductā. Quando aūt homo habet uoluntatem credendi ea, quæ sunt fidei, ex sola authoritate diuina, etiam si habeat rationem demonstratiuam ad aliquid

quid

† q. præc. art. 9. — ** Ar. præc.* — *Conclu. m* — ** par. 2. q. 24. art. 3. ad 1. & q. 77. art. 6. ad 2.* — *Propter quid homo debet credere, & bona facere.* — *Conclu. p* — ** par. 2. q. 24. art. 3. ad 1.* — *Nondum pro bona uoluntate.*

est accidētis; puta, ꝙ est res, cui debet esse in subiecto, nō ostendit accidens esse sine subiecto, aut habere potentiā naturalē ad esse sine subiecto: sed ostendit, ꝙ nō implicat cōtradictionē ipsum esse sine subiecto, & simile est de alijs. Huiusmōi ad demōstrationes ualde ꝓsunt fidei, & magni meriti est eas offerre ad auferēdā insultatione sapientū huius mūdi, & reprimēdā eorū audaciam, qui possibile, & impossibile suo ingenio metiri præsumunt, insuper, animumque mentes in fide firmandas.

¶ In articulo eodē in rūsione ad ultimū, memento dictorū in ꝑcedenti libro de merito, ut intelligas, ꝙ persecutiones martyrū, & rōnes philosophorū cōtra fidem, non augent meritū, nisi augeāt uoluntatē. Et qā magna obstacula sunt, & ceteris paribus uirtus potius contra magna contraria, maior est non superante: ideo di in litera, ꝙ augēt, inquātū ostēdūt uoluntatē magis promptā & firmā. Et quia sunt signa, non causæ augmenti, propterea dicuntur augere non nisi ostensiue.

Porrecta per totum.

SVPER QV. II. ARTIC. X.

Nico. de Nise Tra. 5. pa. 3. par. 3. q. 6. Ferr. 1. cont. c. 8. Palud 3 d. 24. q. 3. Bannes eodem art.

20

Sup. q. 15 ar. 5. ad 5 Et 3. d. 24 art. 3. q. 3. & 1. cont. cap. 8.

IN articulo decimo, in rūsione ad secūdum, aduerte, ꝙ rōnes q̄ induci possunt ad authoritatē fidei, sunt in duplici ordine. Nā q̄dā procedunt ex ambabus, aut altera præmissa credita: & istæ non ostēdūt non esse impossibile, qđ i fide ꝓponiť, nisi apud fideles. Quedā uero procedunt ex solo lumine naturali: & istæ respectu eorū q̄ sunt fidei, nō faciunt euidētiā, sed respectu possibilitatis logicæ eorū, q̄ sunt fidei, faciunt euidentiā. Verbi gratia. Rō metaphysica sumpta ex eo, qđ qđ

ARTICVLVS X.

Vtrū ratio inductiua ad ea quæ sunt fidei, minuat meritum fidei.

AD DECIMVM sic ꝓceditur. Vr̄ ꝙ rō inductiua ad ea, q̄ sunt fidei, diminuat meritum fidei. Dicit.n. Greg. in quadā homilia, ꝙ fides nō hēt meritum, cui humana b rō præbet experimentū. si ergo rō humana sufficiēter experimētū præbeat, totaliter excludit meritum fidei. Vr̄ ergo ꝙ qualiscunq; ratio humana inducta ad ea quæ sunt fidei, diminuat meritum fidei.

¶2 Præt. Quicquid diminuit h rationē virtutis, diminuit rationē meriti: quia felicitas virtutis est ꝑmium, vt Philosoph. * dicit in 1. Ethic. sed ratio humana videtur diminuere rationē virtutis ipsius fidei: qa de ratione fidei est, ꝙ sit non apparentium,

** Libr. 1. Ethi. c. 9. tom. 3.*

quid eorum, puta, ad hoc ꝙ est Deum esse, nō ꝓpter hoc tollitur, uel diminuitur meritum fidei. A

Quid faciunt rationes ad fidem inducta.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ rōnes, q̄ inducunť ad authoritatem fidei, nō sunt demonstrationes, quę in uisionē itelligibilē itellectū humanū reducere possunt: & iō non desinūt esse nō apparentia, sed remouent impedimēta fidei, ostendendo, nō esse impossibile, quōd in fide proponit: vnde per tales rōnes non diminuiť meritum fidei, nec rō fidei: sed rationes demonstratiuæ inductæ ad ea, q̄ sunt fidei ꝑambula, nō tñ ad articulos, & si diminuant rōnē fidei, quia faciunt esse apparēs id, quod proponiť, non tñ diminuunt rōnem charitatis, per quam uoluntas est prompta ad ea credendum, etiam si non apparerent: & ideo non diminuitur ratio meriti. B

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ ea quæ repugnāt fidei siue in consideratione hoīs, siue in exteriori persecutione, in tm̄ augent meritum fidei, inquantum ostendit uoluntas magis prompta, & firma in fide. Et iō ēt martyres maius fidei meritū habuerūt, nō recedentes à fide ꝑp persecutiones. Et ēt sapientes maius meritū fidei hñt, non recedentes à fide ꝑp rōnes philosophorum, vel hęreticorum cōtra fidem inductas: sed ea, quæ conueniunt fidei, non sp diminuunt promptitudinem uoluntatis ad credendum, & iō non sp diminuunt meritum fidei. C

QVAESTIO III.

De exteriori actu fidei, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de exteriori fidei actu, qui est confessio.

ET circa hoc quæruntur duo.

¶Primo, Vtrum confessio sit actus fidei.

¶Secundo, Vtrum confessio fidei sit necessaria ad salutem.

ARTICVLVS I.

Vtrum confessio sit actus fidei.

Porrecta per totum.

Bannes eodem artic.

21

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ confessio non sit actus fidei. Non.n. idem actus pertinet ad diuersas uirtutes: sed h cōfessio pertinet ad pniam, cuius ponitur pars: ergo non est act⁹ fidei.

4. d. 17. q. 3. ar. 2. q. 3. Et Ro. 10. lec. 2. — *Cauendum impedimentum.*

¶2 Præ. Ad hoc, ꝙ hō confiteaᵗ fidē, retrahiť interdum per timorem, uel ēt ꝑp aliquam confusionē. Vnde & Apl's ad Ephe. ult. petit orari pro se, ut detur sibi cum fiducia notū facere mysteriū Euāgelij: sed non recedere a bono ꝑp confusionem, uel timorē ptinet h ad fortitudinē, quæ moderať audacias, & timores. ergo vr̄ ꝙ confessio nō sit actus fidei, sed magis fortitudinis, uel constantiæ.

¶3 Præt. Sicut per fidei feruorem induciť aliqs ad confitendū fidem exterius, h ita ēt inducit ad alia exteriora bona opera facienda. dr̄.n. Gala. 5. quōd fides per dilectionē operať: sed alia exteriora opera non ponunť actus fidei. ergo ēt neq; confessio.

SED CONTRA est, quod 2. ad Th. 1. super illud, Et opus fidei in uirtute, dicit * Glo. Idest, Cōfessionem, quæ propriè est opus fidei.

** Glo. ordinaria ibidem.*

RESPON. Dicēdū, ꝙ actus exteriores illius virtutis propriè sunt actus, ad cuius fines ſm suas spēs referuntur: sicut ieiunare secundum suam speciē refertur ad finem abstinentiæ, quæ est compesce-re carnem: & ideo est actus abstinentiæ. Confessio autem eorum, quæ sunt fidei, secundum suam speciem ordinatur sicut ad finem ad id, quod est fidei secundum illud 2. ad Cor. 4. Habentes eundem spiritum fidei, credimus, propter quod & loquimur. Exterior enim locutio ordinatur ad significandū id, quod in corde concipitur: unde m sicut conceptus interior eorum, quæ sunt fidei, est propriè fidei actus, ita etiam & exterior confessio. n

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ triplex est confessio, quā scripturis laudaᵗ. Vna est cōfessio eorū, q̄ sunt fidei: & ista est proprius actus fidei, utpote relata ad fidei finem, sicut * dictum est. Alia est confessio gratiarum actionis, siue laudis: & ista est actus latriæ. Ordinaᵗ.n. ad honorem Deo exterius exhibēdū, quod est finis latriæ. Tertia est cōfessio pctōrum: & hæc ordinaᵗ ad deletionē peccati, q̄ est finis pœnitentiæ, unde pertinet ad pœnitētiā.

Triplex confessio. — ** In corp. art.*

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ remouens prohibens non est causa per se, sed per accidens, ut patet per * Philosophum in 8. Physicor. Vñ fortitudo, quæ remouet impedimentum confessionis fidei. s. timorem, uel erubescentiam, non est propriè, & per se causa confessionis, sed quasi per accidens.

** Lib. 8. Phy. text. 32. to. 2.*

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ fides interior mediante dilectione causat omnes exteriores actus uirtutum mediantibus alijs uirtutibus, imperando, non eliciendo: sed confessionem producit tanquam ꝓprium actum nullā alia uirtute mediante.

Quare dicatur fundamentum totius boni fidei formata.

ARTICVLVS II.

Vtrum confessio fidei sit necessaria ad salutem.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̄ ꝙ cōfessio fidei, nō sit necessaria ad salutē. Illud.n. uiť ad salutē sufficere, per ꝙ hō attingit finē uirtutis: sed finis ꝓprius fidei est h coniunctio humanæ mentis ad ueritatē diuinā, quod potest etiā esse sine exteriori cōfessione. ergo confessio fidei ñ ē necessaria ad salutē. D

¶2 Præ. Per exteriorem confessionē fidei homo fidem suā alij hoī patefaciť: sed hoc non est h necessariū nisi illis, qui habent alios in fide instruere. ergo uidetur, quōd minores non teneātur ad fidei confessionem. E

¶5 Præ. Illud ꝙ pōt uergere in scādalū, & h perturbationē aliorum, non est necessariū ad salutē. Dicit.n. Apostolus primæ ad Cori. 10. Sine offensione estote Iudæis, & Gentibus, & ecclesię Dei: sed ꝑ cōfessionē fidei qūq; ad perturbationem infideles ꝓuocantur. ergo confessio fidei non est necessaria ad salutem.

SED CONTRA est, quod Apo

SVPER QV. III. ART. II.

Porrecta per totum.

Bannes eodem artic.

22

3. d. 29. artic. 8. q. 2. ad 3. Et q. 9. ar. 14. c. Et Ro. 10. le. 2. & ca. 14. le. 3.

IN quæstione tertia, omisso primo articulo, circa secūdum articulum dubium occurrit. An liceat fideli in terris infidelium omittere signū à Christianis solitum deferri, uel uestē mutare, ne cognitus Christianus occidatur. Et est ratio dubij, quia quod liceat, patet ex eo, quod licitum est clerico mutare comam: ut tutius Romam ueniat, non cognitus clericus, sed laicus reputatus. ergo a simili.

¶In oppositum est litera huius articuli dicens, Quod si quis taciturnitate putaretur, quod non haberet fidem, transgressor esset præcepti cōfessionis fidei. Tacere autem uerbo, uel alio signo, puta veste, eiusdem est rationis, ergo &c.

Fidei proprius fidei qui sed quomodo inde responsum

* Ad hoc dicitur, ꝙ aliud est occultare propriam fidem, & aliud profiteri alienam fidem, siue recidat

cidat

Universidad de Deusto Biblioteca

aliat virunq; verbo, siue alio signo. Et profiteri alienam fidē nullo pacto licet,& ppea sicut mortaliter peccaret siquis diceret se esse Iudæū,aut Mahometanum: ita mortaliter peccaret si vteretur ueste,aut birreto, aut quocunq; alio signo proprio Iudeis in illa patria,aut proprio Mahumetanis. Verbi gratia. Si quis in terra Soldani vteretur tobalia alba in capite, quæ ibi est propria Mahumetanis: aut siquis in his partibus vteretur signo, quo discernunt Iudæi. Occultare aūt propriam fidem non est ex suo gñe malum sed pōt bene,& male fieri. Bene quidem tē pore quo nō tenetur homo confiteri. Male aūt qñ homo tenet cōfiteri suam fidem. Vnde beatus Sebastianus quodam tempore occulte fuit Christianus,& quodā deinde tempore manifestauit fidem suam. Nolle ergo se Christianum, qño; tenē est & qn q; alterum verum literadr. Ex quo hr, q, tunc est illicitū qñ occultatio auferret debitum Deo honorē, aut proximo impendendam vtilitatem. Et quia in proposito casu, proximus non subtrahit vtilitatem aliquam supponitur, ouaduc difficultas restat,an Deo subtrahatur ex hoc debitus honor. Apparet.n.q. sic,quia signum solitum Christianorum omittit,ac per hoc facit id,per quod creditur non hēre fidem Christi. Scdm veritatem ā distinguendū est. Quòd si est alicubi lex, aut consuetudo in viridi obseruāri ab omnibus tam habitantibus, q̄ transeuntibus, uel aduenientibus Christianis, aliqua certa veste aut signo certo ad professionem suæ fidei vti mandans,non vtens tali signo, ut ignotus Christianus non occidatur, peccat mortaliter: quoniam tunc est locus,& tempus confitendæ fidei,quando interrogatur quis de sua fide, vt in litera dr, ita q; si tacendo creditur nō Christianus,subtrahit Deo debitum sibi honorem. In casu sic proposito plus q̄ interrogatio interuenit,dū exigitur a lege, uel consuetudine talis fidei manifestatio. Nec obstat, si lex sit a tyranno facta: quia exactus tyrannice de propria fide manifestanda, tenetur Christianus propriam manifestare fidem: vt Deo debitum reddat honorem. Si aūt non sit lex neq; consuetudo, aut non seruatur ab oībus, sed à multis seruatur,& a multis non seruatur: tunc licite omittere tale signum, vt saluet sibi vitam corporalem, quia tunc suo relinquitur arbitrio an manifestare velit propriam fidem. Et sicut non tenetur tunc uerbo dicere se Christianum, ita nec alio signo. Si autem sit lex, aut consuetudo sit non ad professionem fidei ordinata,sed ad politicum bonum, vel tum, uel æstimatum, puta ad punitionem, uel diminutionē eorum, aut ad cauendum ab eis, aut aliquid huiusmodi, vt contingit Iudæis inter Christianos, vbi oportet eos signo aliquo discerni non ad professionē fidei, sed vt cognoscant,& cauere possimus ab eis, & in quandā etiam eorum pœnam, licitum est ad saluandam uitam ... vti ad tempus tali signo, uel non vti: quoniam hæc non nisi regularis ... telligant, sicut cæteræ similes leges,& consuetudines positiuę. Et huiusmodi omissio non spectat ad omissionem professionis fidei simpliciter, & directe, sed ex consequenti tantum, & per istud signum non necessarium. Secus autem, ut dictum est, dicendum est de assumente signum alienæ fidei, puta, signo Iudæorum vtente: quoniam peccat procul dubio mortaliter pro fitendo se Iudæum: quoniam essi non sit institutum signum illud ad professionem fidei Iudaicæ includit tamen professionem illius, ita quòd constat omnem utentem illo, profiteri se Iudæum tali signo. Non constat autem omnem non vtentem illo, non profiteri se Iudæum. Et similiter non constaret omittentem vti signo, Christianorum profiteri, se non Christianum. Nec obstat, si propterea crediatur non Christianus: quoniam non tenetur Christianus ad hoc, vt sic Christians manifestur, nisi pro loco & tempore, quando scilicet est necesse. Beatus enim Sebastianus, quando erat occulte Christian^9, sciebat quod alij credebant eum non esse Christianum,& non curans de hoc ad tempus propter honum finem, non peccauit.

❧Ad obiectionem de clerico d cuius, quod si clericus verbo uel facto mentiretur se laicum, peccaret: sed non utendo signo clericorum, scilicet tonsura, & huiusmodi, propter saluandam in ora vitam excusatur obseruatione legis: quia lex positiua non obligat ad ista signa in omni casu, sed regulariter. Vnde etiam infirmitatis gratia, omisse signa ista non inducunt transgressionem legis. In casu autem proposito, si lex, aut consuetudo seruata ab omnibus exigi, casus est necessitatis, vt suam quis profiteatur tali signo fidem.

❧In responsione ad primum eiusdem secundi articuli, dubium occurrit Nouitiorum, quomodo finis fidei referri debeat in finem charitatis, cum fidei finis, & obiectum idem sit, quod finis charitatis, Deus scilicet, nunquid Deus in Deum referendus est.

❧Ad hoc dicitur, quòd vt superius patet, finis est duplex, Res, & adeptio, seu possessio rei. In proposito non est sermo de fine vt res, sicut enim est Deus vtriusque finis: sed de fine vt visus rei, & sic in litera dicitur, quod coniunctio mentis nostræ per fidem ad Deum, quæ consistit in credendo ipsum, referenda est ad coniunctionem nostram per charitatem ad Deum: quia referenda est ad uelle bonum, puta honorem, gloriam, amicos &c. ipsi Deo, in quo consistit coniunctio charitatis.

Charitas finis fidei ... virtutum quomodo.

Quatenus laudabile est vt non publice cōfiteri fidē ad S. Sebastianum ... ex lit.

De obligatione præcepti ... affirmatiui. *p. 2. q. 71 art. 5. ad 3. 1. 2. q. 88. ar. 1. ad 2.

Pro captu quæstionis

D. 617.

Apostolus dicit ad Roma. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.

RESPON. Dicendum quòd ea quæ sunt necessaria ad salutem cadunt sub præceptis diuinæ legis. Confessio aūt fidei, cum sit quoddam affirmatiuum, nō potest cadere nisi sub pcepto affirmatiuo. Vñ eodem modo est de necessarijs ad salutem quomodo pōt cadere sub præcepto affirmatiuo diuinæ legis. Præcepta aūt affirmatiua, ut supra* dictum est non obligant ad semp & si semper obligent, obligant autem pro loco & tempore sm alias circumstantias debitas, sm quas oportet actum humanum limitari ad hoc, quòd sit actus virtutis. Sic ergo [m] cōfiteri fidē non semper neq; in quolibet loco est de necessitate salutis: sed in aliquo loco,& tempore, quādo scilicet, per dimissionem huius confessionis subtraheretur honor debitus Deo, & etiam vtilitas proximis impendēda.[n] puta si aliquis interogatus de fide taceret & ex hoc crederetur vel quòd non haberet fidem, vel quòd fides non esset uera, uel alij per eius taciturnitatem auerterētur à fide. In huiusmodi enim casibus confessio fidei est de necessitate salutis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd [d] finis fidei sicut & aliarū virtutum referri debet ad finē charitatis, qui est amor Dei,& proximi. Et ideo qñ honor Dei vel vtilitas proximi hoc expo scit, non debet esse contentus homo, ut per fidem suā ipsi veritati diuinæ coniungatur, sed debet fidem exterius confiteri.

AD SECVNDVM dicendū, q; in casu necessitatis, vbi fides periclitatur, quilibet tenetur fidē suam alijs propalare, uel ad instructionem aliorum fidelium, siue confirmationem, uel ad reprimendum infidelium insultationem: sed alijs temporibus instruere homines de fide, non pertinet ad omnes fideles.

AD TERTIVM dicendum, q; si turbatio infideliū oriatur de confessione fidei manifesta absque aliqua vtilitate fidei, vel fidelium non est laudabile in tali casu fidem publice cōfiteri. Vnde Dominus dicit Matth. 7. Nolite sanctum dare canibus, neque margaritas vestras spargere ante porcos, ne conuersi dirumpant vos: sed si vtilitas fidei aliqua speret, aut necessitas adsit, cōtēpta pturbatione fideliū debet homo publice fidem cōfiteri. Vnde Matth. 15. dr, quòd cū discipuli dixissent Domino, q; Pharisæi audito eius verbo scandalizati sunt, Dominus respondet. Sinite illos, scilicet turbari: cæci sunt, & duces cæcorū.

QVAESTIO IIII.

De ipsa fidei uirtute, in octo articulos diuisa.

DEINDE cōsiderandū de ipsa fidei uirtute.
❧Et primo quidem de ipsa fide.
❧Secundo, de habitibus fidei.
❧Tertio, De causa fidei.

ET circa primum quæruntur octo.
❧Primo, Quid sit fides.
❧Secundo, In qua vi animę sit, sicut in subiecto.
❧Tertio, Vtrum forma eius sit charitas.
❧Quarto, Vtrum eadem numero sit fides formata,& informis.
❧Quinto, Vtrum fides sit uirtus.
❧Sexto, Vtrum sit vna uirtus.
❧Septimo, De ordine eius ad alias uirtutes.
❧Octauo, De comparatione certitudinis eius ad certitudinem virtutum intellectualium.

ARTICVLVS I.

Vtrum hæc sit competens fidei desinitio. Fides est substantia sperandarum rerum, argumentum non apparentium.

Perrecta per totum. D. Bon. 3. s. d. 23. q. 5. ar. 1. *Palud. 3. d. 23. q. 4.*
Bannes eodem artic.

23 Prima secu. q. 46. ar. 3. cor. Et Ro. 1. le. 6. cor. 3. Et ad Hebr. 11. * p. 2. q. 62. ar. 3.

AD PRIMVM sic procedit. Vr q; sit incompetens fidei diffinitio, quam Apostol[9] ponit ad Heb. 11. dicens: Fides est substātia sperādarū rerū, argumentum non apparentium. Nulla.n. qualitas est [h] substantia: sed fides est qualitas, cū sit uirtus theologica, ut supra* dictū est. ergo nō est substantia.

❧2 Pręt. Diuersarū virtutū diuersa sunt obiecta: sed res sperāda est obiectū spei. nō ergo dēt poni in diffinitione [h] fidei, tanquàm eius obiectum.

❧3 Præt. Fides magis [h] perficitur per charitatem, quàm per spem: quia charitas est forma fidei, vt infra* patebit. magis ergo poni debuit in diffinitione fidei res diligenda, quàm res speranda.

*Art. 3. huius quest.

❧4 Prçt. Idē nō dēt poni in diuersis gñib. sed[b] substātia,& argm̄ sunt diuersa gña nō subalternatim posita. ergo incōuenięter fides dr esse substantia, & argm̄. Inconuenienter ergo describitur fides.

❧5 Prę. Per argm̄ ueritas manifestat ei[9], ad q; inducit argm̄: sed illud dr̄ esse apparēs, cui[9] veritas est manifestata. ergo ur̄ oppositū iplicari i hoc, q; dr̄ argm̄ nō apparētiū, quia [b] argm̄ facit rē prius nō apparētē, postea apparere. ergo male dr̄, Rerū nō apparentium. Incōuenienter ergo describit fides.

IN CONTRARIVM sufficit authoritas Apostoli.

RESPON. Dicēdū, q; licet qdā dicāt pdicta Apsi verba nō esse fidei diffinitionē, qa diffinitio idicat rei quidditatē,& essentiā, vt hēt 7.* Met. tñ si quis rectè cōsideret [m] oīa, ex qb. fides pōt diffiniri, in pdicta descriptione tāgunt,[n] licèt verba nō ordinētur sub forma diffinitionis: sicut ēt apud philos pṫermissa sylogistica forma, syllogismorū pricipia tangunt. Ad cuius euidentiā cōsiderandū est, q; cū habitus cognoscant p actus,& actus per obiecta, fides cū sit habitus quidam, dēt diffiniri p pprium actū in cōparatione ad pprū obiectū. Actus autē fidei est credere, sicut s. dictū est, q actus est intellect[9] determinati ad unū ex imperio volūtatis. Sic ergo act[9] fidei hēt ordinē & ad obiectū volūtatis, q; est bonū,& finis: & ad obiectū intellectus q; est verū. Et qa fides, cū sit uirtus theologica, sicut s. dictū est, hēt idē pro obiecto,& fine, necesse est, q; obiectū fidei, & finis pportionabiliter sibi corrīdeant.† Dictū est āt s. q; veritas prima est obiectū fidei, sm q; ipsa est nō uisa,& ea quæ pp ipsam inhęret: & sm hoc oportet, q; ipsa ueritas prima se habeat ad actum fidei per modū finis sm rōnē rei nō uisæ, q; ptinet ad rōnē rei speratæ, sm illud Apsi ad Ro. 8. Quod nō uidem[9], speramus. Veritatē.n. uidere, est ipsam habere: nō āt sperat aliqs id q; iā hēt, sed spes est de hoc, q; nō hī, ut s.* dictū est. Sic ergo habitudo act[9] fidei ad finē, q est obiectū uolūtatis, signat in hoc, q; dr, Fides est substantia rerū sperādarū. Substantia.n. solet dici prima inchoatio cuiuscūq; rei, & maximè qñ tota res sequens cōtinet virtute i primo principio, puta, si dicam[9], q; prima principia indemōstrabilia sunt subiecta sciæ, qa s. primū, q; in nobis est de scia, sunt hmōi principia,& i eis uirtute cōtinet tota scia. Per hūc ergo modū dr fides esse substātia rerū sperādarū, qa s. prima inchoatio rerū sperādarū in nobis est per assensum fidei, q̄ virtute cōtinet oēs res sperādas. In hoc.n. speram[9] beatificari, q; uidebim[9] aperta uisione ueritatē, cui p fidē adhæremus, ut patet p ea, q̄ s.* de fœlicitate dicta sunt. Habitudo autē actus fidei ad obiectū intellect[9], sm q; est obiectū fidei, designat in hoc, q; dr argm̄ non apparētiū, & sumit argm̄ pro argumēti effectu: per argm̄.n. intellectus inducit ad inhærendū alicui uero. Vñ ipsa firma adhæsio intellectus ad ueritatē fidei non apparētē, uocat hic argm̄. Vnde alia lrā hēt conuictio, quia s. per authoritatē diuinā intellectus credēris cōuincit ad assentiēdū his, q̄ nō uidet. Si qs ergo in formā diffinitionis, hmōi uerba reducere velit, pōt dicere, q; fides est habitus mentis, qua inchoat uita æterna in nobis, faciēs intellectū assentire nō apparentibus: per hoc.n. fides ab oīb. alijs distinguit, q̄ ad intellectū ptinēt. Per hoc.n. q; dr, Argm̄, distinguit fides ab opinione, suspitione,& dubitatione, per q̄ non est prima adhæsio intellectus firma ad aliqd. Per hoc aūt, q; dr, Non apparētium, distinguit fides a scia,& intellectu, p quę aliquid fit apparēs. Per hoc aūt q; dr, Substātia sperādarū rerū, distinguit uirtus fidei a fide cōiter sumpta, q̄ nō ordinat ad beatitudinē speratā. Oēs aūt aliæ diffinitiones, quæcunque de fide dātur, explicationes sunt huius, quā Apostol[9] ponit. Quod.n. dicit Augu.* Fides est virtus, qua creduntur quæ non uidentur: & quod dicit Damas.† q; fides est nō inquisitus cōsensus: & alij dicunt, q; fides est certitudo animi, quædam de absentibus supra opinionem,& infra scientiam, idem est ei quod Apostol[9] dicit, Argumentum non apparētium. Quod uerò Dion.† dicit 7. ca. de diu. no. q; fides est manēs credentium fundamentum, collocans eos in ueritate,& in ipsis ueritatem ostendens, idem est ei, qd dicitur, Substantia rerum sperandarum.

AD PRIMVM ergo dicendū, q; substantia non sumitur hic sm quod est genus generalissimum cōtra alia gña diuisum: sed sm q; in quolibet genere inuenitur quædam similitudo substātiæ, prout

*Li. 7. meta. tex. 11. & 19. tomo 3. Corollarium Habitus diffiniuntur per actus in comparatione ad obiectum. *q. 3. artic. 2. & 3. *Inar. 1. huius art. Et p. 2. q. 62. ar. 3. q. 1. arti. 1. & 4. *p. 2. q. 62. art. 4. Substantia ... *p. 1. q. 4. art. 8. Argumentum quomodo. Diffinitio apostoli in formam redactam. Reductio omnium ad hanc apostoli. *Aug. tract. 40. in Io. & med. tom. 9. Et li. 2. q. euang. q. 39. to. 4. †Dam. li. 4. c. 12. †Dion. c. 7. de diui. nom. declinando ad fin.

Universidad de Deusto Biblioteca

SVPER QVÆST. IIII. ARTIC. II.

Nic. de ipsf. Tra. 1. par. 5. q. 9. par. 3. Dur. 3. sd. 23. q. 1. Ban. eodem art.

IN quæstionis quartæ articulo secundo, omisso primo, dubiū occurrit duplex. Primū, quomodo credere sit a duobus actu intellectu, & voluntate. Secūdum hoc in distinctione procedentis libri dictū est soluendo rōnem Scoti: sedm dubium ex eodem Scoto in 23. distinc. tertij Senten. occurrit. Est enim intelligendum dubium quo ad duo. Alterū est, q aliud est fidē, & eius actum. s. credere dependenter a uoluntate: & aliud est fidem perfectā in suo esse, uel actum fidei perfectū, dependere a uoluntate pfecta. Hæc.n. sunt valde diuersa, & non sunt cōfundenda. Et licet utrunq; sit uerū & assertum ab authore: & primū pro principio, & sedm p conclusione huiusmodi [illegible] Quia (primo dictum) aliud significat, nisi q credere est a uoluntate & non dr a uoluntate pfecta p habitum charitatis. Et hoc est verissimum, & certissimum: & quia credere est voluntariū positiue, ut experimur. In sedo āt dicto significatur non q credere, sed q bene credere est a uoluntate perfecta charitate. Alterū quod præmitto, est q Scotus ibidē utrunq; confundit. Nam in titulo suæ quæstionis loquitur de fide & in corpore articuli, de actu credendi. Affert in rōnem huius literæ contra se, explicās maiorem de actu dependente a duobus agentibus, sive perfectis, [illegible] & tractās postmodū exemplum de serra. Veruntamen quicqd ipse intenderit, asseram ex ipso id, qd cōtra nos opponi pōt. Arguit ergo Scotus ad hoc, q ad perfectū actum fidei, non requiritur in uoluntate perfectio quam dicimus charitatis: Tum quia posito, q voluntas mouet intellectū ad credendum ad hoc sufficit ipsa cum intellectu disposito per habitum fidei inclinātem intellectum ad credendum. Tum quia sicut in serra sufficit acuties ad scindēdū, ita in uirtute motiua sufficit ipsa uirtus motiua absq; aliquo superaddito. Tum, quia differentia inter actum credendi perfectiorem, & minus perfectum, sufficienter reducitur in dispositionē intellectus proportionaliter magis, uel minus perfectū & non oportet propterea aliam in uoluntate perfectionem ponere. Ad primum horum dicitur, quòd aliud est loqui de credere, & aliud de uirtuose credere. Licet.n. ad credendum, satis voluntas sine habitu, ad uirtuose tamen credendū, de quo solo est sermo in conclusione hac, exigitur voluntas perfecta habitu, ut in litera probatur.

*Ad sedm autē dr, q aliud est loq. de scindere, & aliud de bene secare. Nos dicimus, q ad bene secare exigitur perfectio instrumenti, & principalis agentis p artē, ut experientia testatur, licet ad hoc de clinat ad actū scindē di absolute, & uirtutem motiuā nō principalem, qualis est mens respectu artificialium organorum.

*Ad tertium demū dr, q æquiuocat de perfectione, & imperfectione actus credendi. Argumentum.n. loquitur de perfectione graduali secundum intensum, & remissum in eadem specie, ut album differt a magis albo. Nos autem loquimur de perfectione, qua virtus simpliciter differt a uirtute non simpliciter, quæ est alterius rationis, & dicimus quòd actus fidei, ut est in statu virtutis simpliciter, oportet quòd sit ab vtroq; principio perfecto. Et propterea author in principio corporis articuli dicit, Quòd cum fides sit virtus &c. Omnium ergo solutio stat in hoc, q actus fidei perfectus sicut sit actus virtuosus simpliciter exigit perfectionem in intellectu, & uoluntate, a quibus si aliter perfecte virtuosus non est, ut in litera probatur. Cum his tamē stat, ut dictum est, quòd sit actus fidei sine charitate, vt infra amplius patebit.

¶In eiusdem articuli secundi responsione ad tertium aduerte primo, quòd quia obiectum fidei est Deus ipse, qui est summū oīum speculabilium pp seipsū: iō author ex ipsa natura obiecti ponit fidem habitum speculatiuum. Et q̄ idem obiectum est & ratio summa operum: ideo ex eiusdem obiecti natura habitum fidei extendit ad proximum proportionabiliter, sicut & obiectum ipsum extenditur.

¶Ad uerte secundo, q hīc dixit author de fide, cōparando practicum speculatiuo. Alius.n. & uerius loquendo, dicendum, est secundum

*q. 1. ar. 2. — *In corp. art. — Ferrella per totum. — ca. 5. in 5. tom. 7.

.s. primum in quolibet genere continens in se alia virtute, dicitur esse substantia illorum.

AD SECVNDVM dicēdum, q cū fides pertineat ad intellectū, sm quod imperatur a uolūtate, oportet q ordinetur, sicut ad finem, ad obiecta illarum uirtutum, quibus perficitur uoluntas, inter quas est spes, vt infra* patebit: & ideo in diffinitione fidei ponitur obiectum spei.

AD TERTIVM Dicendū, q dilectio pōt & esse uisorū, & nō uisorum, & præsentium, & absentiū: & ideo res diligenda nō ita proprie adaptatur fidei, sicut res speranda, cum spes semper sit absentium, & non uisorum.

AD QVARTVM dicēdum, q substantia, & argūm, sm quod in diffinitione fidei ponuntur, nō importāt diuersa gña fidei, neq; diuersos actus, sed diuersas habitudines uni⁹ act⁹ ad diuersa obiecta, ut ex dictis patet.

AD QVINTVM dicēdū, q argumētū, quod sumitur ex pprijs principijs rei, facit rem esse apparentē: sed argūm, quod sumitur ex authoritate diuina, nō facit rem in se esse apparētē, & tale argūm ponitur in diffinitione fidei.

ARTICVLVS II.

Vtrum fides sit in intellectu, sicut in subiecto.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr q fides nō sit in intellectu, sicut in subiecto. Dicit.n. Aug.* in li. de pdestinatione sanctorū, q[h] fides in credētiū uolūtate cōsistit: sed uolūtas ē alia potentia ab itellectu. ergo fides nō ē i itellectu, sicut i subiecto.

¶2 Prę. Assensus fidei ad aliquid credendū prouenit ex[h] uolūtate Deo obediēte. Tota ergo la* fidei ex obedientia esse vr: sed obedientia est in uolūtate. ergo & fides. nō ergo est in itellectu.

¶3 Prę. Intellect⁹* est vel speculatiuus, uel practicus: sed fides nō est in intellectu[h] speculatiuo, cum nihil dicat de euitabili, & fugiendo, ut dr in 3. de* Anima. non est ergo principiū operationis. Fides autem est quæ p dilectionem operatur, ut dicit ad Galat. 5. Similiter etiam nec in intellectu practico, cui⁹ obiectum est uerum contingens factibile, vel agibile. Obiectū.n. fidei est verū æternū, ut ex 3.* dictis patet. non ergo fides est in intellectu, sicut in subiecto.

SED CONTRA est, q fidei succedit uisio patriæ, sm illud primę ad Corin. 13. Videmus nunc per speculum in ænigmate, tūc autem facie ad faciem: sed visio est in intellectu. ergo & fides.

RESPON. Dicendū, q cum fides sit quædam virtus, oportet q actus eius sit perfectus. Ad perfectionem autem actus, qui ex duobus actiuis principijs pcedit, requiritur q utrunq; actiuorum principiorum sit perfectū. Non.n. bene potest secari, nisi & secās habeat artē, & serra sit bene disposita ad secandū. Dispositio āt ad bene agendum in illis potentijs aiæ, quę se habēt ad obiecta, est habitus, vt supra *dictum est. ideo oportet, quòd actus procedens ex duabus talibus potentijs sit perfectus habitu aliquo præexistente in utraq; potentiarum. Dictum autem† est supra, quòd credere est actus intellectus, secundum quod mouetur a uoluntate ad assentiendum. Procedit autem huiusmodi actus à uoluntate, & ab intellectu, quorum utrunque natum est per habitum perfici secundum prædicta: & ideo oportet, q tam in uoluntate sit aliquis habitus, q̄ in intellectu, si debeat actus fidei esse pfect⁹ sicut etiam ad hoc q actus concupiscibilis sit pfectus, oportet q sit habitus prudentiæ in ratione, & habitus tēperantiæ in

*Li. 3. de ala tex. 44. & 46. & 49. to. 2. — *q. 1. ar. 1. & q. 1. ar. 5. & — *p. 2. q. 49. art. 1 ad 4. — †q. 2. a. 2. & 2.

sectum ipsum, & ueritatem, q fides est habitus altior practico, speculatiuo prehabēs eminenter utrumq; sicut sensus cōis respectu sensuum propriorū, & ppea virtu [illegible] quo [illegible] sed loquendo vt plures, & comparando ad hęc duo sub speculatiuo comprehendi. Hanc autem esse mentem authoris patet, tum ex eo, q theologica scientia, q uirtualiter cōtinetur in principijs, quorū est fides, est huiōi, ut in primo libro ostensum est: tum ex eo, q dona Spiritus sancti, quę ex fide emanant, sunt huiōi, ut infra patebit. Est āt hæc doctrina sedm ueritatē eminentia diuinæ cognitionis, cuius fides est impressio quędam ordinis manifestat, ut de theologia dictū fuit.

SVPER QV. IIII. ART. III.

Bannes eodem art.

IN titulo articuli tertij eiusdem quæstionis quartæ, aduerte q termini in vnaquaq; arte intelligendi sunt sedm subiectam materiā illius artis. Vt cum in moralibus, de quibus tractatur, vna virtus dr forma alterius, non eo modo, quo in naturalibus forma dr informare materiam. Non.n. ppea hoc dr aut quæritur, quasi vna virtus sit subiectum alterius, aut actus uirtutis unius sit subiectum actus alterius: sed ad imperiū unius super actū alterius sermo refert. Qd.n. naturaliter alteri imperat, ad finē ipsi⁹ imperantis illud dirigit: ac p hoc dupliciter actum imperatū informat, ut in litera dr. Primo, dando illi finē, vt specificatur: secdo, dando illi modum, quo conuenienter ad illū finē congruat. Qui.n. scindit ligna pp domū, aut nauim faciendā aliā spēm & alium modū scissioni dat, q̄ q scindit ea ad comburendum. Quia ergo tam finis, q̄ modus datus ab imperante informat actum imperatum, ideo virtus imperans forma dr uirtutis imperatę. Et iuxta hunc sensum quę

Conclu. m — *Li. 1. c. 8. in med. tom. 3. Finis omnium desideriorū nostrorum est altiorum quomodo. li. 3. ex te. 49. id colligunt nō nulli — Ferrella per totum. — 25 — Inf. q. 23. a. 8. Et 3. d. 23. q. 3. ar. 1. q. 1. & d. 27. q. 2. ar. 4. q. 5. Et ueri. q. 14. ar. 5. & uer. q. 2. ar. 3.

concupiscibili. Credere aūt immediate est actus intellectus, quia obiectum huius actus est verum quod propriè pertinet ad intellectum. & ideo[m] necesse est, q fides, quæ est proprium principium huius actus, sit in intellectu sicut in subiecto.*

AD PRIMVM ergo dicendum, q Augustin. fidem accipit pro actu fidei, qui dicitur consistere in credentium uoluntate, in quantum ex imperio uoluntatis intellectus credibilibus assentit.

AD SECVNDVM dicendū, q nō solum oportet uoluntatem esse promptam ad obediendū, sed et intellectum esse bene dispositū ad sequendum imperiū uoluntatis: sicut oportet concupiscibilem esse bene dispositā ad sequendum imperium rationis & ideo non solum oportet esse habitum uirtutis in uoluntate imperante, sed etiam in intellectu assentiente.

AD TERTIVM dicendum, q fides est i itellectu speculatiuo sicut in subiecto, ut manifeste patet ex obiecto sed quia ueritas prima, q̄ est fidei obiectum est finis oīum desideriorum, & actionum nostrarum, ut patet per Aug.* in .j. de Trinitate inde est, quòd p dilectionem operatur: sicut etiam intellectus speculatiuus extensione fit practicus, ut dicitur in 3. de anima.

ARTICVLVS III.

Vtrum charitas sit forma fidei.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur quòd charitas, nō sit forma fidei. Vnumquodque enim sortitur speciem per suā formam eorum ergo, quæ ex opposito diuidūtur, sicut diuersæ species unius generis, unum non potest esse forma[h] alterius sed fides. & charitas diuiduntur ex opposito. 1. ad Cori. 13. sicut diuersæ spēs uirtutis. ergo charitas non pōt esse forma fidei.

¶2 Præt.[h] Forma, & id cuius est forma sunt in eodem, quia ex his fit unū simpliciter: sed fides est in intellectu charitas autem in uoluntate. ergo charitas nō est forma fidei.

¶3 Præt. Forma est[h] principium rei: sed principium credendi ex parte uoluntatis magis uidetur esse obedientia, quàm charitas sm illud ad Rom. 1. Ad obediendum fidei in omnibus Gentibus. ergo obedientia magis est forma fidei, quàm charitas.

SED CONTRA est, q unumquodq; operatur per suam formam: fides autem per dilectionem operatur. ergo dilectio charitatis est fidei forma.

RESPON. Dicendum quòd sicut ex superioribus* patet, actus uoluntarij spēm recipiunt a fine, q est uoluntatis obiectū: id āt à quo aliquid speciem sortitur, se habet ad modum formæ in rebus naturalibus. Et iō cuiuslibet actus uoluntarij forma quodammodo est finis, ad quem ordinatur tum quia ex ipso recipit formam: tum etiam qa modus actionis oportet q rūdeat proportionabiliter fini. Manifestum est autem ex prędictis, q actus fidei ordinatur ad obiectum uoluntatis, quod est bonum, sicut ad finē. Hoc āt bonū quod est finis fidei. s. bonum diuinum, est proprium obiectum charitatis & iō[m] charitas[d] dr forma fidei, inquantū p charitatē actus fidei pficitur, & format.*

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd charitas dicitur esse forma fidei, inquantum informat actum ipsius. Nihil autem prohibet unū actum a diuersis habitibus informari, & sm hoc ad diuersas species reduci ordine quodam, ut supra dictum* est, cum de actibus humanis in communi ageretur.

AD SECVNDVM dicendum, q obiectio illa procedit de forma intrinseca. Sic autem charitas non est forma fidei, sed prout informat actum eius, ut supra* dictum est.

AD TERTIVM dicēdū, q et ipsa obedientia, & similiter spes, & qcunq; alia uirtus posset pręcedere actū fidei rationabiliter formatū a charitate, sicut* infra patebit: & ideo ipsa charitas ponitur forma fidei.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum fides informis possit fieri formata, uel econuerso.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd fides in-

ritur, an fidei forma sit charitas.

¶In rñsione ad sedm in eodē articulo, aduerte q si cōparatio fiat virtutis ad uirtutem, aut actus ad actum, extrinseca inuenitur, quoniā licet in uoluntate illa in intellectu. Sed si cōparatio fiat actus imperati ad modum quem ab imperante suscipit, sic inuenitur intrinseca, eo tamen modo, quo modus actionis est in ipsa actiōe, ut modus eius. Et similiter si comparatio fiat actus ad specificam denominationem, quam ab extrinseco obiecto virtutis imperantis habet, intrinseca inuenitur, eo tamen modo, quo denominatiua relatio ab extrinseco, dici potest intrinseca. Author autem, quia uirtutem virtuti comparat, optime dicit eam esse formam extrinsecam virtutis, & actus eiusdem.

¶In responsione ad tertium eiusdem articu. aduerte, quod quia argumentum non tendebat directe ad impugnandū, quòd charitas est forma fidei, sed indirecte hoc modo, quia probabat, quòd obedientia est magis forma fidei, quàm charitas: & ex hoc sequeretur, q charitas nō esset simpliciter forma fidei: iō author ad intentū principale respiciens, dicit quòd quia a charitate non solum formatur fides, sed & obedientia, & quæcunque alia virtus præmia fidei, ideo charitas simpliciter est forma fidei, utpote forma omnium, quicquid sit de illarum informatione respectu fidei. Hoc enim ex 7. huius quæstionis articulo patet.

SVPER QV. IIII. ART. IIII.

Bannes ibidem art. D. Bon. 3. sd. 23. qu. 5. art. 2.

IN titulo articul. 4. terminos ex præcedenti articulo declaratos habes. Fides n. formata significat fidē a charitate actā: fidei vero Informis significat

*1. 2. q. 1. ar. 3. & q. 18. ar. 6. — *Ar. 1. huius q. & q. 2. ar. 4. — D. 307. Conclu. m — *1. 2. q. 18. ar. 6. & 7. & q. 56. ar. 2. — *In corp. art. — *q. 23. ar. 8. — Ferrella per totum. — 26 — 3. d. 23. q. 3. ar. 4. Et 4. d. 17. q. 2. ar. 1. q. 3. cor. Et veri. q. 14. a. 7. Et ad Rom. 1. le. 6.

suscipit fidem, & est in existentibus extra charitatem. Et est sermo de fide una & eadem numeraliter, an ipsa & hæc de informi formata, cū Christianus pœnitens assequitur charitatē. & de formata informis, cū existens in charitate labit in pc̄tm̄ mortale, furti, uel homicidij, manens fidelis.

¶In corpore eiusdem articuli, dubium occurrit circa illud dictum, Id quod ptinet ad voluntatem, non p se pertinet ad fidē. Hoc. n. cōtradicit doctrinæ superius traditæ. Subiectum namq; per se ipsius fidei per se pertinet ad fidem, ita q uariat ipsam, vt patet inductiue de oībus p se subiectis virtutum, & habituum: sed intellectus nō absolute, sed motus a uoluntate est per se subiectum fidei, ut prædictū est. ergo id qđ ptinet ad voluntatē. i. ipsa motio a uoluntate, pertinet p se ad fidem, itaq; uariat ipsam varietate corruptionis. Si. n. ab intellectu auferas ly, motus a uolūtate, impossibile est, q remaneat fides, nisi æquiuoce. Ruit ergo ratio literę super dicta propositione fundata.

¶Ad hoc dr̃, ad volūtatem aliquid pōt ptinere dupliciter. Primo, ſcdm substantiā: scdo ſcdm perfectionem. Id quod ptinet ad uolūtatem ſcdum ipsius voluntatis substantiā, est actus eius: & de hoc dictū fuit, q per se ptinet ad subiectum fidei: & concedis, q uariaret fidē vt arguēdo tangitur. Id uero quod ptinet ad perfectionem uoluntatis, est bonitas, laudabilitas &c. actus. Hoc. n. fit per habitū charitatis in proposito. Et de hoc dr̃ hic, q non per se spectat ad fidē, ita q ipsā ſcdū substantiā variet, quia quodāmodo ptineat p se ad fidē ut uirtus est, ut infra patebit.

*Glo. interlin. ibidem.

SVPER QV. IIII. ART. V.

D. Bo. 3. s. d. 23. a. 1. q. 3. Caiet. ptra 2. q. 49. a. 5. Aegid. quolib. 3. q. 9. Tho. ab Arg. d. 23. q. 1. art. 4. Mag. de ... 3. p. q. 66.

formis non fiat formata, nec e- F conuerso, qa ut dr̃. 1. ad Cor. 13. Cū uenerit qđ pfectū est, euacuabit qđ ex parte ē: sed fides informis impfecta est respectu formatę. ergo adueniente fide formata, fides iformis excludit vt nō sit vnus habitus numero.

¶2 Præt. illud qđ est mortuū, nō fit viuum sed fides informis est mortua ſm illud Ia. 2. Fides sine operib. mortua est. ergo fides iformis non pōt fieri formata.

¶3 Præt. Gr̃a Dei adueniēs nō hēt minorē effectū in hoīe fideli, q̃ infideli: sed adueniēs hoīn fideli: cāt in eo habitū fidei: ergo ēt adueniens fideli, q habebat prius habitum fidei informis, cāt in eo aliū habitū fidei.

¶4 Præt. Sicut Boet. dicit, accidentia alterari non pōt: sed fides est quoddam accidens. ergo non potest eandem fides qñq; esse formata, & qñq; informis. H

SED CONTRA est, quod Iac. 2. super illud, Fides sine operibus mortua est, dicit* glo. quibus reuiuiscit. ergo fides, quæ erat prius mortua, & informis, fit formata, & uiuens.

RESP. Dicēdum, q circa hoc fuerūt diuersę opiniones. Quidā. n. dixerūt q alius est habitus fidei formatæ, & informis: sed adueniente fide formata, tollit fides informis. Et sir, hoīe post fidē formatā peccāte mortaliter, succedit alius habitus fidei iformis a Deo infusus. Sed hoc nō vr̃ esse cōueniēs, q gr̃a adueniēs hoī, aliqđ Dei donū excludat: neq; ēt, q aliqđ Dei donū hoī infundat pp pc̄tm̄ mortale. Et iō alij dixerūt, q sunt quidē diuersi habitus fidei formatæ, & informis: sed tñ adueniente fide formata, nō tollit habitus fidei informis, sed sit mānet ī eodē cū habitu fidei formatę. Sed hoc ēt vr̃ esse incōueniens, q habitus fidei informis in hñte fidē formatā remanet otios⁹. Et iō aliter dicēdū, q idē est habitus fidei formatæ, & iformis. Cuius rō est qa habitus diuersificat ſm illud quod p se ad habitum ptinet. Cū āt fides sit pfectio intellectus, illud p se ad fidē ptinet qđ ptinet ad intellectum. Quod āt ptinet ad voluntatē, non p se ptinet ad fidem: ita qđ p hoc fidei habit⁹ possit diuersificari. Distinctio āt fidei formatæ, & informis est ſm id quod ptinet ad voluntatē, i. ſm charitatem non autē ſm illud, quod pertinet ad intellectum. Vnde fides formata, & informis, non sunt diuersi habitus.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q verbū Apostoli est intelligēdū qñ imperfectio est de rōne imperfecti. G Tunc. n. oportet, q adueniēte pfectione, imperfectū excludat: sicut adueniēte apta uisione excludit fides, de cuius rōne est, ut sit non apparentiū: sed qñ impfectio, nō est de rōne rei impfectę, tūc illud numero idē qđ erat impfectū, fit pfectū: sicut pueritia nō est de rōne hoīs: & ideo idē numero qui erat puer, fit vir. Informitas autem fidei non est de rōne rei perfectæ, sed per accidens se habet ad ipsam, ut * dictum est. vñ ipsamet fides informis fit formata.

AD II. dicēdum, q illud qđ facit vitam aīalis, est de rōne ipsius: quia est forma essentialis eius, s. aīa. Et ideo mortuū fieri viuū nō pōt, sed aliud spē est, qđ est mortuū, & qđ est viuum sed id quod facit fidē esse formatam, vel uiuam, non est de essentia fidei: & ideo non est sile.

I AD III. dicendum, q gr̃a facit fidem nō solum qñ fides de nouo incipit esse in hoīe, sed ēt quandiu fides durat. Dictum * est enim supra, q Deus semper operatur iustificationem hominis, sicut Sol semper operatur illuminationē aeris. Vnde gratia non minus facit adueniens fideli, q̃ adueniens infideli: quia in utroque operatur fidem, in vno quidem cōfirmando & pficiēdo in alio de nouo creando.

K Vel pōt dici, q hoc est p accidēs. i. pp dispositionē subiecti, q gr̃a nō cāt fidē ī eo q hēt: sicut ecōtrario ſm pc̄tm̄ mortale ñ tollit gr̃am ab eo, q eā amisit p pc̄tm̄ mortale pcedens.

AD IIII. dicendum, q per hoc q fides formata fit informis, non mutatur ipsa fides, sed mutat subiectum fidei, qđ est aīa, quod qñq; quidem habet fidē sine charitate qñq; autem cum charitate.

ARTICVLVS V.

Vtrum fides sit virtus.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd fides non sit virtus. Virtus enim ordinatur

m. 3. Ca. 3. d. 24. q. 1. concl. 2. Bar. eodem art.

IN corpore artic. 5. eiusdem quæst. dubium duplex occurrit ex Durādo in 23. dist. 3 sent. q. 4. art. 2. arguente primo contra hoc, s. q fides est virtus. Distinguit nāque, q uirtus dupliciter sumitur. large, p habitu inclinante in actum bonum: & stricte p habitu ponente potentiam in ultimo perfectionis debitæ suo actui. Sic. n. virt⁹ est vltimū de potentia: & hoc mō inquit fides nō est uirtus, qa non facit euidentem cognitionem qua natus est actus intellectus pfici. Scdm vero est ex eodem arguente contra hunc articulum, tripliciter, q fides nō sit magis virtus cū charitate, q̄ sine charitate. Primo ex actu, qa assentire uero supnaturali nō est pfectius intrinsece cum charitate, q̄ sine charitate. ergo. Antecedens probat, qa ex charitate nullam pfectionem pertinentē ad cognitionis genus recipit, sed extrīsecā tm̄, puta esse meritoriū. Consequentia patet: quia nō ex quacunq; pfectione actus pensat uirtus, sed intrinseca illi alioquin actus opinionis meritorius faceret, q opinio esset uirt⁹. Secundo, & in idem redit, ex habitudine fidei ad charitatem fides non dependet a charitate, quo ad habitum, quia est prior illa: nec quo ad actū quia non perficit intrinsece ab illa. ergo nō est p illam virtus. Tertio, contra exemplū literæ, qa non est simile & virtutem moralē, & prudentia, qa connexæ

D. 606.

*In corp. art.

Nota pro gratia ... ne ad Dei & intelligentia ... eius.

* 1. 2. q. 109. ar. 1. Et q. 11... Et p. p. q. 104. ar. 1.

Secunda responsio.

Per ... per ...

27

1. 2. q. 6... ar. 4. Et p. d. 23. q. ... art. 4. q. ... & q. 1. ... 1. q. ... ueri ... ar. 3. & ...

connexæ sunt. Fides autem, & charitas non sunt connexæ.

¶Ad primum dubium dr̃, q argumēs deceptus est non distinguendo inter uirtutem intellectualem, & virtutem. Plus. n. exigitur ad uirtutem intellectualem, quam ad uirtutē ēt intellectus. Vnde gratis conceditur, q fides non est virtus intellectualis qa non facit euidentiā in intellectu speculatiuo, in quo est. Cum hoc tamen stat, q est virtus intellect⁹ theologica, ponens intellectū in vltima perfectione, quam nat⁹ est supernaturaliter habere in viatore ex natura sua determinat infallibiliter intellectum ad verū, & bonū supernaturale ei⁹ obiectum, ac finem, quod est vltimum de potētia pro statu illo. Et propterea fides, ut in litera dr̃, est simpliciter uirtus, & nō large uocabulo.

¶Ad euidentiam autē secundi dubij sciēdum est, q cum fides informis non distinguatur spēie, nec numero a formata, nō sic accipienda est distinctio non uirtutis a uirtute in ea, sicut distinguitur habitus non uirtus, ab habitu qui est uirtus, puta, opinio a scientia: sed accipienda est, sicut habens statū uirtutis distinguit a seipso non habente statū virtutis, sicut imperfectū distinguitur a seipso perfecto. Fides namque sine charitate non est in statu uirtutis simpliciter: cū charitate autem est in statu uirtutis. Et hoc ex actu, & subiecto manifestatur. ex actu quidem, quia actus pendens per se a duobus non est perfectus simpliciter, nisi vtrūque sit perfectū: assentire autem uero supernaturali credēdo, pendet ex intellectu, & uolūtate. ergo non est actus simpliciter uirtuosus, nisi tam intellectus, quā uoluntas perfecta sit. Ex subiecto uero, qa subiectū per se fidei, est intellectus motus a uoluntate. ergo subiectum per se fidei pfectæ est intellectus motus a uoluntate pfecta, ut proportionaliter sibi respondeāt perfectio, & perfectibile.

¶Ad primam autem obiectionem Durandi, negatur antecedēs, & dicitur, quod credere ex charitate est perfectior actus intrinsece, quàm credere non ex charitate. Et cum arguitur, Charitas nihil addit perfectionis ad genus cognitionis, respondetur, quod hoc est uerum,

A sed non probat probandum: quia credere non significat actū intellectus absolute, sed ut mot. a uoluntate. Et ppea licet credere, prout spectat ad intellectum, non sit perfectius simpliciter tamen est perfectius non per accidens, ut actus opinionis in habente charitatem, sed per se, quia est actus per se pendens a voluntate. Et licet charitas, & eius actus extra finē & eius actum sint: id tñ quod act⁹ fidei ab actu charitatis habet, non est extrinsecū ab ipso, sed constituit ipsum in esse uirtuosi actus. Et similiter id, quod subiectum fidei, s. intellectus motus a uoluntate, habet a charitate, non est extra subiectum fidei, sed constituit ipsum in statu subiecti uirtutis simpliciter. Nec est simile de opinione, & ei⁹ actu: quia bonū consurgit ex causa integra, opinio autē non est infallibiliter ad verum, vt solus stat⁹ uirtutis ei desit. Et p hoc patet responsio ad scdm: quia fidem quoad actum intrinsece non dependere a charitate, potest dupliciter intelligi. Primo, absolute: & sic ē verum. Secundo, in esse perfecto: & sic est falsum. Quemadmodum. n. actus temperantiæ quo ad esse pfectum intrinsece, dependet a prudentia, quia est actus concupiscibilis, ut subest rationi: ita actus fidei, quo ad esse perfectū simpliciter, dependet a charitate, quia est actus intellectus, ut subest uolūtati. Et nihil facit ad hoc mutua connexio, quam obijcit Durandus. Dependentia in causa est, non connexio. Per accidens. n. cōnexio ad propositū concurrit. Cum his tamē tene, quòd fides informis est uirtus secundum quid, quia est semper principiū actus boni infra latitudinem intellectus, quia nō est uiti ueri. Quia tñ non est euidentis, ideo non est uirtus intellectualis, sed theologica ſcdm qd, formata aūt, simpliciter, vt dictū est.

¶In eodē 5. art. in corpore. & responsione ad 2. dubiū occurrit ex Scot. in 3. sent. dis. 23. uolēte, quod fides infusa non magis inclinatur ex parte habitus in non decipi quàm fides acquisita: quia non decipi non se tenet ex parte habitus, neq ex parte assentientis ..., sed ex parte obiecti, ſcdm quod obiect... assentit, uere uel false præsentatur.

ad bonum, nam uirtus est, quæ bonum facit habentem, ut dicit Philosophus in 2. †Ethic. sed fides ordinatur ad uerum. ergo fides non est uirtus.

†li. 2. Eth. ca. 6. to. 5.

¶2 Præ. Perfectior est virtus infusa, quam acquisita: sed fides pp sui imperfectionem nō ponitur inter uirtutes intellectuales B acquisitas, ut * patet p Philosophū in 6. Ethic. ergo multò minus pōt poni uirtus infusa.

*li. 6. Eth. c. circa prin. to. 5. q. 1. ar. 3.

¶3 Prēt. Fides formata, & informis sunt eiusdē speciei, vt† dictū est: sed fides informis nō est uirtus, quia non habet connexionē cū alijs uirtutibus. ergo nec fides formata est virtus.

†Ar. præced.

¶4 Præ. Gratiæ gratis datæ, & fructus distinguunt a uirtutib⁹: sed fides enumeratur inter gratias gratis datas. 1. ad Cor. 12. & C similiter inter fructus, ad Gal. 5. ergo fides non est uirtus.

SED CONTRA est, q hō per virtutes iustificatur. nam iustitia est tota virtus, vt dr̃ 5.* Ethic. sed per fidem homo iustificatur, ſm illud ad Rom. 5. Iustificati ergo ex fide, pacem habemus &c. ergo fides est virtus.

*li. 5. Eth. ca. 1. to. 5.

RESPON. Dicēdū, q sicut ex * prædictis patet, virtus humana est, per quam actus human⁹ D redditur bonus: vnde quicunq; habitus est semper principium boni actus, pōt dici virtus humana. talis autem habitus est fides formata. Cùm. n. credere sit actus intellectus assentientis vero ex imperio uolūtatis, ad hoc q iste actus sit perfectus duo requiruntur, quorum unum est vt infallibiliter intellectus tendat in suum bonum, quod est verū. E Aliud autē est, ut infallibiliter ordinetur ad ultimum finē, propter quē uoluntas assentit uero, & vtrumque inuenitur in actu fidei, formatæ. Nam ex rōne ipsius fidei est, q intellectus semper feratur in uerum, quia fidei nō potest subesse falsum, vt s.* habitū est. Ex charitate āt quæ format fidē, habet aīa, q infallibiliter uoluntas ordinet in finē bonum: & iō fides formata est uirtus. * Fides autem informis non est uirtus, quia etsi habeat perfectionē debitā actus fidei informis ex parte intellectus, non tñ hēt perfectionē debitā ex parte uoluntatis. Sicut ēt si tēperantia esset in concupiscibili, & prudētia nō esset in rōnali, tēperantia non esset virtus, ut s.* dictū est. Sed ad actū temperantiæ requirit actus rōnis, & actus concupiscentię: sicut ad actum fidei requirit act⁹ uoluntatis, & actus intellectus.

*1. 2. que. 55. arti. 3. & 4.

*q. 1. arti. 3.

Conclu. nō Fides informis nō est uirtus propa exēplum.

*1. 2. q. 58. art. 4. & q. 65. articu. 1.

AD PRIMVM ergo dicendū, q ipsum uerū est bonū intellectus, cū sit eius perfectio. Et iō inquantum per fidem intellect⁹ determinat ad uerum, fides hēt ordinem in bonū quoddā, sed vlteriùs inquantū fides format per charitatem, habet etiam ordinem ad bonum, secundum q est uoluntatis obiectum.

AD SECVNDVM dicendū, q fides, de qua Philos. loquitur, innititur rationi humanæ non ex necessitate concludēti, cui pōt subesse falsū: & ideo talis fides non est virtus. Sed fides de qua loquimur, innititur ueritati diuinæ, quæ est infallibilis, & ita non pōt ei subesse falsum: & iō talis fides potest esse uirtus.

1. q. 58. articu. 4. & q. 65. arti. 1.

AD TERTIVM dicendum, q fides formata, & informis non differūt spē, sicut in diuersis spēbus existētes, differūt aūt sicut perfectū & imperfectum in eadem specie: unde fides informis cū sit imperfecta, nō pertingit ad perfectā rōnē uirtutis. Nam uirtus est perfectio quædam, vt dicitur in 7.* Physicorum.

AD QVARTVM dicēdū, q quidā ponūt, q fides, quæ connumerat inter gratias gratis datas

Fides gratia gratis data, fides fructus, fides uirtus, & formata.

tur habitui inclinantis, sicut habitus principiorum inclinat ex parte sui naturaliter in uerum. Et si sit deceptio, hoc est ex obiecto falso occurrenti, & præsentato intellectui. Sed in proposito uterque habitus inclinat naturaliter, & per modum naturæ prebet assensum. ergo fides infusa nõ magis inclinatur ex parte habitus in non decipi, quam acquisita.

¶ Ad hoc non tanti cũ admiratione istius uiri respondeo, quod liquido patet. Non decipi, tenere se ex parte habitus ex ipsa differentia inter habitus intellectuales, qui sunt uirtutes, & illos qui non sunt uirtutes. Illi n. quantum est ex se, inclinant tantum in uerum, quia ad cognoscendum esse quod est, & non esse quod non est, nec possunt inclinare ad actũ oppositum: isti autẽ ad utrumque se habẽt, & ideo non sunt uirtutes. Unde oppositum est eius quod arguens fingit: quia cognitio, & assensio uera ex meritis habitus est ex propria natura ad actum talẽ inclinãtis. Et si contingat decipi, ex habitu illo non prouenit, nec ex obiecto præsentato sufficienter, eũ possit intellectus uti habitu uirtuosis, & non adhærere falsæ præsentationi. Falsum n. obiectiue non habet uim coactiuam intellectus ad se, sicut habet uerum, quando est euidens. Fides ergo infusa inclinat ad uerum supernaturale indeceptibiliter, quia secundum ipsam assentiendo, nõ possumus falli.

Gl. interlinearis ibid.

Porrecta per totum. 28

23. di. 24. q. 2. art. 4. q. 2. Et 4. dis. 1. q. 1. ar. 7. q. 5. cor. Et in q. 14. a. 12. Et Ro. 5. lec. 5. & lec. 6. Et secũdæ cor. 4. ca. 19. t. 3. q. 3. art. 1.

est fides informis. Sed hoc non F conuenienter dr, quia grã gratis datæ, quę ibi enumerantur, nõ sunt cõmunes oibus mẽbris Ecclesię. Vnde Apostolus ibi dicit. Diuisiones gratiarũ sunt. Et iterum. Alij datur hoc, alii datur illud. Fides autem informis est cõmunis omnibus membris Ecclesiæ: qa informitas nõ est de substantia eius fm q est donũ gratuitum. Vndè dicendũ est, q sumitur ibi pro aliqua fidei excel- G lentia, sicut pro cõstantia fidei, ut dicit * gl. vel pro sermone fidei. Fides autem ponit fructus, fm q hẽt aliquam delectatione in suo actu ratione certitudinis. Vnde ad Gal. 5. ubi enumerantur fructus, exponit fides, de indiuisibilibus certitudo.

ARTICVLVS VI.

Vtrum fides sit una uirtus.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr q non sit una fides. Si- H cut n. fides est donũ Dei, ut dr ad Ephes. 5. ita etiam sapientia, & scia inter dona Dei computantur, ut patet Isa. 11. sed sapiẽtia, & scia differunt per hoc, q sapientia est de æternis, sciẽtia vero de temporalib. ut patet p * Aug. 13. de Trin. cum ergo fides sit de h æternis, & de quibusdam temporalibus, uidetur q non sit una fides, sed distinguatur in partes. I

¶ 2 Præt. Confessio est actus fidei, ut supra † dictum est: sed nõ est h una, & eadem confessio fidei apud omnes. nam quod nos confitemur factũ, antiq patres cõfitebantur futurum, ut patet Isa. 7. Ecce Virgo concipiet. ergo non est una fides.

¶ 3 Præt. Fides est communis omnibus fidelibus Christi: sed h unum accidẽs non potest esse in diuersis subiectis. ergo nõ potest esse una fides omnium. K

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit ad Eph. 4. Vnus Dominus, una fides.

RESPON. Dicẽdũ, q fides, si sumatur p habitu, dupliciter potest considerari. Vno modo ex parte obiecti, & sic est una fides. Obiectum n. formale fidei est ueritas prima, cui etiam inhærendo credimus quæcunque sub fide continẽtur. Alio modo ex parte subiecti, & sic fides diuersificatur fm q est diuersorũ. Manifestum est autem, q fides, sicut & quilibet alius habitus, ex formali rõne obiecti habet speciem, sed ex subiecto indiuiduatur: & iõ si fides sumat pro habitu quo credimus, m sic fides est una specie, & differens numero in diuersis. * Si uerò sumatur pro eo quod credit, p sic ẽt est una fides, q quia idem est qd ab omnibus creditur: & si sint diuersa credibilia, quæ communiter omnes credunt, tamen omnia reducuntur ad unum.

AD PRIMVM ergo dicendum, q temporalia quæ in fide pponuntur, non pertinent ad obiectum fidei, nisi in ordine ad aliquod ęternum, quod est ueritas prima, sicut s. * dictum est. Et iõ fides una est de tpalibus, & ęternis: secus autem est de sapiẽtia, & scientia, quæ considerant tẽporalia, & æterna fm proprias rationes utrorum que.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q illa dña præteriti, & futuri nõ contingit ex aliqua diuersitate rei creditæ, sed ex diuersa habitudine credẽtiũ ad unã rẽ creditã ut etiam supra * habitum est.

AD TERTIVM dicẽdũ, q illa ratio procedit ex diuersitate fidei secundum numerum.

ARTICVLVS VII.

Vtrum fides sit prima inter uirtutes.

AD SEPTIMVM sic procedit. Vr q fides non sit prima inter uirtutes. Dr. n. Luc. 12. in * gl. super illud. Dico uobis amicis meis, q fortitudo est fidei h fundamentum: sed fundamentũ est prius eo, cuius est fundamẽtũ. ergo fides non est prima uirt*.

¶ 2 Pręt. Quædã glo. dicit super illum † psalmum. Noli æmulari, quod spes introducit h ad fidem: spes autem est uirtus quædam, ut infra † dicetur. ergo fides non est prima uirtutum.

¶ 3 Præt. supra * dictum est, q intellectus credentis inclinatur ad assentiendum his, quæ sunt fidei, ex h obędientia ad Deum: sed obedientia est etiam quædam uirtus. non ergo fides est prima uirtus.

¶ 4 Prę. Fides isformis nõ est fundamẽtũ: sed fides formata, sicut.

SVPER QV. IIII. ART. VI.

Capr. 3. d. 24. q. 1. conc. 3. & in prolog. q. 3. con. 3.

D. Bon. 3. s. dis. 23. q. 3. art. 1.

Fides sumitur quãdoque pro habitu quandoque pro credibili.

In titulo arti. 6. est sermo de unitate per se, & simpliciter habitus, quæ est unitas speciei specialissimæ. Vnitas n. generica est secundum quid, & unitas numeralis est per accidẽs, hoc est, per aliud ex subiecto.

¶ In corpore articuli dubium ex Scoto in 23. distinctione, tertij sufarum occurrit, arguente contra hoc s. q fides infusa hẽt unitatem ex obiecto primo s. Deo. Primo, quia Deus non mouet in ratione obiecti ad cognitionẽ oĩum credibilium. Secũdò, quia in Deo ut obiecto, non concipiũtur oĩa credibilia, ut ex illo deduci possint, ut continet oĩa, ut eã effectiua oĩum.

Concl. m

Concl. p Respõsio tacite obiectionis.

¶ Ad hęc facile respõdetur, & dicis, quod Deus mouet obiectiue ad credẽdum oĩa credibilia, & similiter in ipso, ut obiecto, cõcipiuntur omnia credibilia, iuxta illud. Creditis in Deum, & in me credite: & quoniam omnia credita reducuntur ad Deũ creditũ, & ipse Deus, ut creditus mouet ad credendum reliqua, ut aliquid sui, ut ex primo articulo patet. Nec exigitur ad obiectum dãs unitatem fidei sic contineri omnia, ut ex illo possint deduci oĩa: quia fides non est habitus deductiuus, sicut scientia, sed creditiuus. unde non solũ Deum ut efficiens, cõtinet oĩa quæ sunt fidei, & fidei habitum, sed obiectiue sumptus. Sic. n. significat per ly, creditis.

*q. 1. art. 1.

Porrecta per totum. 29

SVPER QV. IIII. ART. VII.

Ban. eadem art.

In titulo articuli se primi, ly inter uirtutes, importat uirtutes theologales, & morales tantum, de quibus tractatur. De intellectualibus. n. ut scientia, & arte non est quæstio.

¶ In corpore articuli dubium occurrit de titulo iuncto corpori articuli: quoniam aut est sermo de uirtutibus moralibus, ut Christiani sunt, aut hominis sunt. Si de uirtutib* christianis, frustra secunda pars articuli de præcedentibus fidem, q. constituit Christianum, adiungitur. Si de humanis constat, quod iustitia, & temperantia &c. priores fide, directe esse possunt, ut patet.

36

*q. 17. art. 1.

Ad

¶ Ad hoc dr, q sermo primis articuli est de uirtutibus simpliciter. nec sunt dispositiones præsidiad optimũ simpliciter s. Deũ, ut obiectũ beatitudinis prius est illa, & nõ ut uirtutes simpliciter, quæ ad media in præcedenti libro dictũ est. Et inter uirtutes simpliciter oportuit distinguere, ut in litera sit, q pia fides est prior oĩbus. Per accidẽs autem aliquæ, simpliciter in ratione uirtutis habẽtes, ut aliqualiter disponũt ad optimũ simpliciter, pcedũt ut remouẽtes phibẽs. Et sic nihil superfluum, & theologus sermo de uirtutibus, formalis manetur.

† Li. Aug. de fide, & operib. c. 16. to. 4.

† Ar. 3. huius quęst.

in I glo. sr primæ ad Corint. 13. A Format aũt fides per charitatẽ, ut supra † dictũ est. ergo fides a charitate habet, q sit fundamẽtũ. charitas ergo est h maius fundamentũ, q̃ fides. Nã fundamentũ est prima pars ædificij, & ita videtur quòd sit prior fide.

¶ 5 Præt. Scdm ordinẽ b actuũ intellr ordo habituũ: sed i actu fidei actus uoluntatis, quẽ pficit charitas, pcedit actũ itell'is, quẽ pficit fides, sicut cã q̃ pcedit ef- B fectũ. ergo charitas pcedit fidẽ. nõ ergo fides est prima uirtutũ.

SED CONTRA est, qd Apostol* dicit ad Hebr. 11. q fides est substantia sperandum rerũ: sed substantia hẽt ratione primi. ergo fides est prima inter uirtutes.

Concl. m

RESPON. Dicẽdũ, q aliqd põt esse prius altero dupl'r. Vno mõ m p se: alio mõ p accidens. * Per se qdẽ iter oẽs uirtutes prima ẽ fides. Cũ n. i agibilibus finis sit principiũ, ut supra * dictũ est, necesse ẽ uirtutes theologicas, quarũ obiectũ ẽ ultim* finis, C ẽẽ priores cæteris uirtutib. Ipse aũt ultimus finis oportet, q pri* sit i itellectu, q̃ i uolũtate: qa uolũtas nõ fert i aliqd, nisi put est i intellectu apphensum. Vñ cũ ultim* finis sit qdẽ in uolũtate p spẽ & charitatẽ, i intellectu aũt p fidẽ, necesse ẽ q fides sit prima iter oẽs uirtutes: qa naturalis cognitio nõ põt attingere ad Deũ fm q' ẽ obiectũ beatitudinis, put tẽdit in ipsum spes & charitas: sed* p accidẽs põt aliqua uirt* esse prior fide. q Cã. n. p accidẽs, ẽ p accidẽs prior. Remouere ẽt phibẽs pinet ad cãm p accidẽs, ut patet p* Philosoph. 8. Phys. & fm hoc aliq̃ uirtutes põt dici p accidẽs priores fi- D de, inquãtũ remouẽt impedimẽta credẽdi: sicut fortitudo remouet iordinatũ timorẽ impediẽtẽ fidẽ: humilitas ut supbiam, p quã itell'r recusat se submittere ueritati fidei: & idem põt dici de aliquib. aliis uirtutibus, quãmuis non sint ueræ uirtutes, nisi præsupposita fide, ut patet per * Augu. in lib. contra Iulianum. Vñ patet responsio ad primum.

*1. 2. q. 34. arti. 4. ad pri. & q. 13. ar. 3.

Prius per se accidẽs

Concl. p

*Li. 8. tex. 32. tom. 2.

*Li. 4. c. 3. tom. 7.

AD II dicẽdũ, q spes nõ põt vl'r itroducere ad fidẽ. Non. n. pt spes haberi de æterna beatitudine, nisi credat possibile, qa impole nõ cadit sub spe, ut ex supra * dictis patet: sed ex ipse aliqs itroduci pt ad hoc, q pseueret in fide, uel q fidei firmiter adhæ- E reat, & fm hoc dicitur spes introducere ad fidem.

*1. 2. q. 40. art. 1.

AD III dicẽdum, q obediẽtia dupl'r dr. Qñq;. n. importat inclinationẽ uolũtatis ad implẽdũ diuina mãdata, & sic nõ ẽ spãlis uirt*, sed gñal'r includit in oi uirtute: qa oẽs actus uirtutũ cadũt sub pceptis legis diuinæ, ut supra * dictũ est. & hoc mõ ad fidẽ reqritur obediẽtia. Alio modo põt accipi obediẽtia fm qd importat inclinationẽ quãdã ad implẽdũ mandata, fm qd habẽt rõnẽ debiti: & sic obediẽtia est spãlis uirtus, & pars iustitiæ. Reddit enim superiori debitũ, obediendo sibi. Et hoc mõ obediẽtia seqtur fidẽ, per quam manifestatur homini, q Deus sit superior, cui debeat obedire.

Obediẽtia simpliciter

*1. 2. quæstio. 100.

AD IIII dicẽdũ, q ad rõnẽ fundamẽti nõ solum reqrit, q sit primũ, sed ẽt q sit aliis partib. ædificij cõnexũ. Nõ. n. esset fundamentũ, nisi ei aliæ partes ædificij cohærerẽt. Connexio aũt spũalis ædificij est p charitatem, fm illud Col. 3. Super oĩa charitatẽ habentes, quæ est uinculum perfectionis, & iõ fides sine charitate fundamentũ esse non põt, nec tamen oportet quòd charitas sit prior fide. D. 611.

AD V dicẽdum, q actus uoluntatis præexigit ad fidem, non tñ actus uoluntatis charitate informatus: sed talis actus præsupponit fidem, qa non potest uoluntas pfecto amore in Deũ tẽdere, nisi intellectus rectam fidem habeat circa ipsum.

ARTICVL. VIII.

Vtrũ fides sit certior scientia, & aliis uirtutibus intellectualibus.

AD OCTAVVM sic pcedit. Vr q fides nõ sit certior sciẽtia, & aliis uirtutib. intellectualib. Dubitatio. n. opponit h certitudini, vñ vr illud esse certius, quod minus põt habere de dubitatione, sicut est albius, quod est nigro impmistius, sed intellectus, & sciẽtia, & ẽt sapientia non habent dubitationẽ circa ea, quorũ sunt. Credens aũt interdum põt pati motum dubitationis, & dubitare de his quæ sunt fidei. ergo fides nõ est certior uirtutib. intellectualibus.

¶ 2 Præt. h Visio est certior auditu: sed Fides est ex auditu, ut dr ad Rom. 10. in intellectu aũt, & D sciẽtia, & sapiẽtia includit qdã intellectualis uisio. ergo certior est sciẽtia, uel itellect*, q̃ fides.

¶ 3 Præt. Quantò aliqd est pfectius in his, q̃ ad intellectũ ptinẽt, tantò est h certius: sed intellectus est pfectior fide, qa p fidẽ ad intellectũ peruenitur, secundũ illud Isai. 7. Nisi credideritis, nõ intelligetis, fm aliã literã. Et * Aug. dicit et de scientia 14. de Trinitate, q per sciẽtiam E roboratur fides. ergo uidetur quòd certior sit scientia, uel intellectus, quam fides.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit 1. ad Thessal. 2. Cum accepissetis a nobis uerbum auditus, s. per fidem: accepistis id non ut uerbum hominum, sed sicut uerè est, uerbum Dei: sed nihil certius uerbo Dei. ergo sciẽtia nõ ẽ certior fide, nec aliqd aliud.

RESPON. Dicẽdũ, q sicut supra * dictũ est, uirtutũ intellectualiũ duæ sunt circa cõtingẽtia. s. prudẽtia, & ars, m quib. pfert fides in certitudine, rõne

*1. 2. q. 57. art. 4.

SVPER QV. IIII. ART. VIII.

Ferr. 3. cont. c. 154. Cap. 3. d. 23. q. 2. con. 3. Bon. eadem art.

Ferrar. per totum. 30

In articulo 8. dubium occurrit ex Durando, in tertio sententia distinctione uigesima tertia, q. 4. arguente directe contra distinctionẽ in litera factã de certitudine secũdum se, & quo ad nos applicatã ad propositũ, q fides est certior secundum se, intellectu, sapientia, & scientia. Hæc aũt sunt certiora quo ad nos. Cõtra, inquit, primo, qa distinctio ista hẽt locũ in obiectis, ut patet secũdo Metaphysicæ: non aũt in habitibus, & actib. ergo. Assumptum pbat, qa qui ad secũdã partẽ, qa habit* est dispositio habentis, & actus est perfectio eius i ordine ad obiectum. nõ est ergo certior habit*, aut act*, nisi p quẽ obiectũ sic certius habenti, quia posset dici nobilior ex solo obiecto. Probat hęc sequela, quia certitudo actus, uel habit* penes modũ, quẽ ponit, circa habẽtem attenditur, non penes obiectũ, ut patet ex primo de anima, ubi certitudo distinguitur contra nobilitatẽ obiectiualiq̃ coinciderent, & omnis scientia nobilior esset certior.

*Li. 14. de trinit. ... medio.

¶ Præt. Certius est, quod est dubio impermistius, sed sciẽtia,

Universidad de Deusto Biblioteca

tia vere &c. est dubio impermistior ergo.
¶Pręt. Scientia beatorū certior est fide nostra, sed non ex parte obiecti: qa idem est. ergo ex parte modi, quo intellectus attingit Deū. ergo certius est scire Deū, quàm credere Deum, quod est contra literam.

*q.1.ar.2.&3.

¶Ad hæc dicitur, q̄ ille bonus homo noluit intelligere rationes terminorum in litera positas, & propterea errans in fundamento: uit ex toto. Certitudinē nāq; secūdum se nō distinxit author penes obiectum, sed penes cām. Et bene dixit: qa illo est omni certior secundum se ex sua cā esse certius. Separata namq; a sua materia ex sua causa formali, vel quasi cā formali, certissima dicitur secundum se. Habitus autem, & actus certitudinē habēt ex suis causis. Et ut in litera patet, nō ex certitudine obiectiua fides certior secundum se di, sed ex certitudine medij, quod causat fidē, & actus eius. Vñ ad primum argumentum dicitur, q̄ hæc distinctio non solū in obiectis, sed in habitibus, & actibus locum habet. Et ad probationem in contrariū dicitur, q̄ certitudo habitus, & actus attēditur qñq; penes obiectum, ut patet in litera ex hoc, q̄ ars, & prudentia q̄ sunt circa possibile aliter se habere, sunt minus certæ scientia & intellectu habitib. circa necessaria: quandoque aūt attēditur penes cām, & non oportet, q̄ attendatur semper penes modū cognitionis, quē de facto habet cognoscens, penes modum siquidem istum autē diūtr certitudo quo ad nos. Vnde fides infusa ex meritis proprij medij, s. ueritatis diuinæ nata est certificare magis, q̄ lumen naturale: sed propter excellētiam credibilium nos nō ita certificamur. Per habitum ergo, velatum certiorem, sit obiectum certius eo modo, quo habitus,

*Lib.6.Ethi.c.3. & 6.&7.&5.

Conclu. 1
Conclu. 2
Conclu. 3
Conclu. 7.
Certitudo fidei circa credēda accumulatur

suę materię, *qa est de ęternis, F q̄ non contingit aliter se habere. Tres aūt reliquæ intellectuales uirtutes, s. sapientia, sciētia, & itellectus sunt de necessariis, ut supra * dictum est. Sed sciendū est, q̄ sapientia, & sciētia, & intellectus dupl'r dñr. Vno modo, secundùm q̄ ponuntur virtutes intellectuales a philosopho in 6. * Ethi. Alio modo, ſm q̄ ponuntur dona Spiritussancti. Primo modo, dicendum est, G q̄ certitudo potest considerari dupliciter. Vno mō ex cā certitudinis, & sic dr̄ esse certius, qđ habet certiorem cām: & * hoc modo fides est certior trib. prædictis, * quia fides innititur ueritati diuinæ: tria aūt prędicta innitūtur rōni humanæ. Alio mō potest considerari certitudo ex parte subiecti, & sic dicitur esse certius, quod plenius consequitur intellectus hominis. Et per H hunc modū, quia ea, quæ sunt fidei, sunt supra intellectū hominis, non aūt ea, q̄ subsunt tribus prædictis, iō * ex hac parte fides est minus certa. * Sed quia unūquodq; iudicat simpl'r quidem ſm cām suam: secundū aūt dispositionem, quæ ex parte subiecti est, iudicatur secundùm quid, inde est, q̄ * fides est simpliciter certior: sed alia sunt certiora ſm quid * s. quo ad nos. Si- I militer aūt, si accipiatur tria p̄dicta, secundùm quod sunt dona p̄ñtis uitæ, cooperantur ad fidē sicut ad principium, quod p̄supponunt, vnde ēt * secundū hoc, fides est eis certior. *

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ illa dubitatio non est ex parte causæ fidei: sed quo ad nos, inquantum nō plenè assequimur p intellectū ea, quæ sunt fidei.

AD II dicēdū, q̄ cæteris pa K ribus, uisio est certior auditu, sed si ille à quo auditur, multū excedit uisum uidentis, sic certior est auditus, q̄ uisus. Sicut aliqs paruæ scientiæ magis certificatur de eo, qđ audit ab aliquo sciētifico, q̄ de eo, quod sibi ſm suam rōnem uidetur. Et multò magis homo certior est de eo, qđ audit a Deo, qui falli non potest, q̄ de eo, quod videt propria ratione, quæ falli pōt.

AD III dicēdū, q̄ perfectio intellectus, & scientiæ excedit cognitionē fidei quātū ad maiorē manifestationem, non tñ quantum ad certiorem inhęsionē, quia tota certitudo intellectus, uel scientiæ, ſm q̄ sunt dona, procedit a certitudine fidei: sicut certitudo cognitionis cōclusionum procedit ex certitudine principiorum. Secūdū aūt q̄ scientia, & sapientia, & intellectus, sunt uirtutes intellectuales, innituntur naturali lumini rōnis, qđ deficit a certitudine, & a uerbo Dei, cui innitit fides.

QVAESTIO V.

De habentibus fidem, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de habentibus fidem.

ET circa hoc q̄runt quatuor.

¶Primo, Vtrum angelus, aut homo in prima sui conditione habuerit fidem.

¶Secundo, Vtrum Dæmones habeant fidem.

¶Tertio, Vtrū hæretici errātes in uno articulo fidei, habeāt fidem de aliis articulis.

¶Quarto, Vtrū fidem habētiū, vnus alio hēat maiorē fidē.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum angelus, aut homo in prima sui conditione habuerit fidem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̄ angelus, aut homo in sua prima conditione fidē non habuerit. Dicit. n. Hugo de sancto Vict. in suis sentētiis, q̄ quia hō oculum contemplationis non habet, apertū Deū, & q̄ in Deo sunt, uidere nō ualet: sed angelus in statu suæ primæ cōditionis añ cōfirmationē, vel lapsum, habuit oculum cōtēplationis apertum. * Videbat. n. res in uerbo, ut Augu. dicit in 2. super† Gen. ad literā. Et sīlr primus homo in statu innocentiæ uidetur habuisse oculum contēplationis apertum. Dicit. n.† Hugo. de sancto Victore in suis senentiis, quod nouit homo in primo statu Creatorem suum nō ea cognitione, qua foris auditu solo percipitur, sed ea, quæ intus p inspirationem ministratur, non ea qua Deus mō a credentib. absens fide q̄ritur, sed ea, qua p * p̄ñtiā cōtēplationis manifestius cernebat. ergo hō, uel angelus in statu primæ cōditionis fidē nō habuit.

¶2 Præ. Cognitio fidei est ænigmatica & * obscura, secundum illud 1. ad Corint. 13. Num uidemus

ve' actus est certior. Si secundum se, sit secundum se certius: si quo ad nos, sit quo ad nos certior.
¶Ad secundum vero qđ author contra se primo loco hic facit, patet ex ipso eodē ratio, q̄ certius secundum se est secundum se dubio impermistius: & certi* quo ad nos, ē dubio quo ad nos impermisti*, cum his tamen stat, q̄ certius secundum se sit permistius dubio quo ad nos, vt in proposito accidit.
¶Ad tertium conceditur, q̄ scire Deum certius est, q̄ credere Deum, cæteris paribus: sed in proposito non sunt cætera paria, quia scire Deū, est ex lumine naturali, credere autem Deum, est ex veritate diuina, ut proprio medio: propterea credere Deū, est certius secundum se, q̄ scire Deū per metaphysicales demonstrationes. In patria autem constat, q̄ scire Deū est per essentiam diuinam immediatè: & propterea est certissimum secundum se, & quo ad nos.

SVPER QV. V. ART. I.

Art. 2.3. dist. 23. q. 2. artic. 2.
Bon. eodem art.
Ri. d. 23. q. 6.

IN primo articulo quintæ q̄onis dubiū ex Durādo in vigesimatertia distinctione, tertij sententiarū occurrit, quasi probātē, q̄ in angelis cum grat a uiæ non fuerit fides: qa reuelatio facta angelo a Deo Imediatè de Trinitatis mysterio excludebat rōne fidei. Quod probatur sic. Angelus sciebat sciētia excludēte fidem, Deum

Deū non posse mentiri, & sciebat notitia excludente fidē, Deū sibi reuelasse mysterium Trinitatis. ergo angelus sciebat sciētia excludente fidē, mysteriū Trinitatis, & simile est de aliis reuelatis specialibus ad fidē. ergo non habuit fidē. quia habebat gratiam, sed habebat certitudinem de his quę sunt fidei. Assumptū pro secūda parte p̄batur ex hoc, q̄ Audiebat Deū inspirantem: & cum sit pure intellectualis naturæ, uidebat q̄ nullus alius angelus, neque proprius intellectus, qui loquebantur, sed Deus ipse sicut ēt sciebat se esse in gratia uidens in essentia sua illā qualitatē creatam a Deo, & in uoluntate charitatem.
¶Ad hoc di, q̄ credibilia possunt cōsiderari dupliciter. Primo in speciali, & sic impossibile ē, ut sint simul ab eodē scita, & credita. Alio mō in cōi rōne credibilis, & sic, ut in articulo 4. primæ q̄stionis author dixit, possunt esse scita, & credita, scita quidem in cōi, credita aūt in speciali. Sic aūt est in proposito, qñ angel* ex reuelatione ubi a Deo facta de mysterio Trinitatis, non scit Deū esse trinū & unūq̄ hoc neq; per propriā rōnē naturæ diuinę, neq; per effectū scit: sed scit Deū, qui non pōt mentiri, sibi hoc attestari, quod est scire attestata a Deo, esse credibilia, & nō solū esse credibilia, sed ēt esse uera ut attestata, quod est scire ea q̄ sunt fidei secundum cōmunem rōnē attestatorū a Deo, esse uera. Hoc aūt nō excludit fidei rationē, qñ cū scientifica notitia horū, ut induunt rōnem credibilis, & attestati, stat fides eorundē secundum p̄prias rōnes. Et hoc est quod indubie ex doctrina authoris tenendum est.
¶Et si cōtra hoc insistitur, quia fides est argumentū non apparentiū, & consequenter quocunq; modo aliqua appareant, ita q̄ euidētiā habeat de

*Trac. 40 in Ioan. à medio tomo. 9. & lib. 2. q6. Euang. q. 39 i prin. tom. 4.

D. 60.

*1.2. q. 67 art. 3 & q. 95. ar. 1.

per speculum in ænigmate: sed A in statu primæ cōditionis non fuit aliqua obscuritas neque in hoīe, neq; ī angelo, qa tenebrositas ē pęna peccati. ergo fides ī statu primę cōditionis eē ñ potuit neq; in hoīe, neq; ī angelo.

¶3 Præt. Apostolus dicit ad Ro. 10. q̄ fides est ex * auditu, auditus aūt p verbū Dei: sed hoc locum non habuit in primo statu angelicæ cōditionis, aut humanæ, nō. n. erat ibi audit* ab alio. B ergo fides in statu illo non erat neq; ī homine, neq; in angelo.

SED CONTRA est, qđ Apostolus dicit ad Hebr. 11. Accedētē ad Deū oportet credere, qa ē, & q̄ inquirētibus se remunerator sit: sed angel*, & hō ī sui prima cōditione erāt in statu accedēdi ad Deū. ergo fide īdigebāt.

RESPON. Dicēdum, q̄ quidā dicunt, q̄ in angelis ante confirmationē, & lapsum, & in homi C ne antè peccatū, non fuit fides p p manifestā contēplationē, q̄ tūc erat de rebus diuinis. Sed cū fides sit argumētū nō apparentiū, ſm Apostolum, & per fidē credant ea, q non vñr, vt* Aug. dicit, illa sola manifestatio excludit fidei rōnē, per quā creditur apparens, uel uisum id, de quo principaliter est fides. Principale aūt obiectū fidei est ueritas prima, cuius uisio beatos fa D cit, & fidei succedit. Cum ergo angelus ante confirmationē, & hō ante peccatū* non habuerit illā beatitudinē, qua Deus per essentiā vr̄, manifestū est, q̄ nō habuit sic manifestā cognitionē, q̄ excluderet rō fidei. Vñ q̄ nō habuit fidē, hoc esse nō potuit, nisi q̄ penitus ei erat ignotū id, de quo est fides. Et si hō, & angelus fuerūt creati ī puris naturalibus, ut q̄dā dicūt, forte E posset teneri, q̄ fides nō fuerit in angelo antè cōfirmationem, nec in homine ante peccatum. Cognitio. n. fidei est supra naturalē cognitionē de Deo nō solū hoīs, sed ēt angeli. Sed qa in primo iā* diximus, q̄ hō, & angelus creati sunt cum dono gratiæ: iō necesse est dicere, q̄ per gratiā acceptā, & nōdū cōsummatā fuerit in eis inchoatio q̄dā speratæ beatitudis, q̄ q̄dem inchoat in uolūtate p spem, & charitatē, sed in intellectu p fidē, ut supra* dictū est. Et* iō necesse est dicere, q̄ angelus ante cōfirmātionē habuit fidem, & sīlr hō* ante peccatum*. Sed tñ cōsiderādū est, q̄ in obiecto fidei est aliquid quasi formale, s. veritas prima sup omnē naturalē cognitionē creaturę exñs: & aliqđ materiale, sicut id, cui assentim* ihęrēdo primæ ueritati. Quātū ergo ad primū horū, cōiter fides est ī oīb. hñtibus cognitionē de Deo, futura beatitudine nōdū adepta, ihęrēdo primæ ueritati: sed quātū ad ea q̄ materialr̄ credēda p̄ponuntur, q̄dā sunt credita ab uno, q̄ sunt manifestè scita ab alio, ēt ī statu p̄ñti, ut supra* dictū est. Et ſm hoc ēt pōt dici, q̄ angelus añ confirmationē, & homo añ peccatum quędā de diuinis mysteriis manifesta cognitione cognouerunt, q̄ nūc nō possumus cognoscere, nisi credendo.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ q̄uis, dicta Hugonis đ sācto Victore magr̄alia sint, & robur authoritatis hēant: tñ pōt dici, q̄ cōtēplatio, q̄ tollit necessitatē fidei, est cōtēplatio patriæ, qua supnaturalis ueritas per essentiā vr̄. Hanc aūt cōtēplationē nō habuit angelus añ cōfirmationē, nec hō ante peccatū: sed eorum contēplatio erat altior, q̄ nostra, per quam magis de p̄pinquo accedētes ad Deū, plura manifestè cognoscer poterāt de diuinis effectib. & mysteriis, q̄ nos possumus. Vñ non inerat eis fides, qua ita q̄reret Deus absens, sicut à nobis q̄rit. Erat. n. eis magis præsens p lumen sapientiæ, q̄ sit nobis, licēt nec eis esset ita præsens, sicut est beatis per lumen gloriæ.

AD II dicendum, q̄ in statu primæ cōditionis hominis, vel angeli, non erat obscuritas culpæ, uel pœnæ: inerat tamen intellectui hominis, & angeli quædā obscuritas naturalis, secundùm quod omnis creatura tenebra est comparata immensitati diuini luminis: & talis obscuritas sufficit ad fidei rationem.

AD III dicēdū, q̄ in statu primæ conditionis non erat auditus ab homine exterius loquēte, sed a Deo interius inspirante: sicut & prophetæ audiebant, secundùm illud Psal. 84. Audiam quid loquatur in me Dominus Deus.

veritate aliquorum, excluditur rō fidei: sed intellectus angeli in gratia cognoscit ita euidenter, q̄ non potest aliter se habere, uera esse enuntiata a Deo sibi. ergo nō credit.
¶Respōdendū est ut prius, q̄ habere euidentiā de veritate aliquorū cōtingit dupliciter. Primo, quòd uideat, seu sciat ipsa enunciata ī seipsis esse uera, & sic excludit rōnē fidei: sed nō est sic in p̄posito. Secundo, q̄ uideat, seu sciat in testificante illa esse uera, & sic nō excludit fidem: & ita est in proposito.
¶Sed cōtra hoc instatur, Quia cū dicis, ad exclusionem fidei requiri, q̄ enūtiata sciātur, uel uideantur in seipsis, seu secūdum proprias rōnes, hoc pōt intelligi dupliciter. Primo ut ly, ī seipsis, denotet mediū: secundo, ut denotet terminū. Si denotat mediū, falsissimum est. Nā uidens enuntiata aliqua in alio, puta in diuina essentia tanquā medio, & obiecto primario, nō credit amplius illa. nō ergo exigitur ad exclusionem fidei, q̄ propriæ rōnes cogniti sint media cognitionis. Si secundo modo, uerum est, q̄ exigitur ipsum enuntiatū terminare certitudinalē euidentiā. Sed falsum est, q̄ hoc in proposito nō inueniatur: nam angeli cognitio euidēs nō solū terminatur ad Deum testificantem, sed ad enuntiata testificata. Scit enim ex illa reuelatione in diuinis esse Patrem, & Filium, & Spiritumsanctum, licet ignoret quid sit. Et breuiter habet euidētiam de quæstione, An est, seu,

*q.4.ar.7 Conclu.

D. 73.

*q.1.ar. 4 & q.2.a. 4.ad 2.

seo, Quia est, licet ignoret, Quid, seu, Propter quid.

* Ad hoc dicendum est, q ly in seipsis, seu proprijs rationibus, denotat terminum non cognitionis absolute, sed ut euidentis, ita q denotat terminum euidentiae. Oportet n. ad hoc, q aliquod enunciatū sit alicui euidens, q sit euidentia terminorū ad connexionē illorum terminorū absolute sumptorū. Verbi gratia, Ad hoc q hoc enunciatū, Deus est trinus personaliter, sit alicui euidens siue p scientiā, siue per uisionē, q proposito hoc enunciato intellectui, intellectus uideat connexionem pdicati cum subiecto. Ad hoc. n. terminatur tam scientia q intellectus, q uisus. Et hoc appellamus scire, uel uidere ea, q sunt fidei, in seipsis, seu secūdū proprias rōnes. Constat aūt q angeli euidentia nō assequitur hoc. Licet enim angeli cognitio hoc excedat nostrā in proposito, q nos habemus fidē & de reuelante, & de medio, scilicet ueritatem primā ut reuelante, qa ut dique credimus, ut patet ex supradictis, angelus autem de Deo ut reuelante non habuit fidem, sed scientiam de reuelatis tamen primarijs salté, ex Trinitate, & beatitudine supernaturali fidem habebat. Euidentia enim suae cognitionis terminabatur ad Deum ut reuelantem, & non ultra procedebat: nisi ad eius correlatiuū, scilicet enunciata ut reuelata, ut praedictum est. Ex hoc. n. non uidebat Deum esse trinum, nec beatitudinē supernaturalē esse, sed credebat: quia Deus, qui non potest mentiri, ita dicebat illi. Conuictio autem intellectus ex euidētia testis ueri nō pducebat ad uisionē attestatorū, sed ad credendū, uellet nollet, illa. Vñ de daemonibus, ex euidentia testimoniorū infallibilium cognoscētibus fidem Christianā esse ueram, scriptū est, q credunt, & contremiscūt. Est ergo coactio intellectus ad fidē, non quae est uirtus, sed acquisitam. Angeli siquidem boni uoluntarie adhaeserūt ueritati, quā mali nolentes subesse praeceptori tradenti occulta absq; eorū euidentia, superbo oculo contempserunt, quasi indignū esset, ut in tali subiectione haberentur. Et sic manifestum est, q euidentia de Deo ut reuelante, non excludit rationē fidei: ac p hoc tam angeli, quām Apostoli, uel quicunq; euidenter cognouerunt Deum esse reuelatorem eorum, quae sunt fidei, & non posse mētiri, non propterea sine fide fuerūt: quia remansit fides respectu primi obiecti, qd est Deus trinus, & beans supernaturaliter. Nec ex his putes me non aduertisse ad uerba literae dicentis, q respectu formalis in obiecto fidei, fides est in angelis, & in omnibus: sed quantum ad materiale est differentia: Aduerte, q auctor in his uerbis non utitur ueritate prima ut reuelante, ita q ut sic, oportet ipsam ab omnibus habentibus fidem esse creditam: sed utitur ea ut reuelata, & inter reuelata est quasi formale. Et ad insinuandum hoc non dixit, q illud formale est ueritas prima, sed dixit q est ueritas prima super F omnem naturalem cognitionē creaturae existēs, quasi diceret, q Deus secundū eam rationem, qua omnem naturalem cognitionem creaturae excedit, puta, ut trinus, ut beans supernaturaliter &c. est quasi formale in obiecto fidei, quod oportet ab omnibus credi habentibus fidē. Quantū uero ad aliqua mysteria differentia est. Et inter haec mysteria unū est, ipsum Deum esse eorum, quae sunt fidei reuelatorem.

ARTICVLVS II.

Vtrum in daemonibus sit fides.

AD SECVNDVM sic procedit. Vr q in daemonibus nō sit fides. Dicit.n. Aug. in libro de * Praedestinatione sanctorum, q fides cōsistit in credentiū h uoluntate: haec aūt uolūtas bona est, qua q's vult credere Deo. cū G ergo in daemonibus non sit aliqua uoluntas deliberata bona, ut in primo † dictū est, uidetur q in daemonibus non sit fides.

¶2 Praet. Fides h est quodda donū diuinę gratiae, sm illud Eph. 2. Gratia estis saluati per fidē, donum enim Dei est: sed daemones dona gratuita amiserunt p peccatum, ut dicitur in glo. su per illud Oseę 3. Ipsi respiciūt ad Deos alienos, & dilexerunt H vinacia vuarū. ergo fides in daemonib° post pctm nō remāsit.

¶3 Praet. Infidelitas vr esse grauius peccatū inter peccata, vt patet per * Augustinum super illud Io. 15. Si non venissem, & locutus eis nō fuissem, peccatū nō haberent: nunc aūt excusationem nō habent de peccato suo: sed in quibusdā hominibus est peccatū infidelitatis. si ergo fides h esset in daemonibus, aliquorū hominū peccatum esset I grauius peccato daemonū: qđ videtur esse inconueniens. non ergo fides est in daemonibus.

SED CONTRA est, quod dicitur Iacobi 2. Daemones credunt, & contremiscunt.

RESPON. Dicēdū, q sicut supra * dictum est, Intellectus credentis assentit rei creditae, non quia ipsam uideat uel sm se, vel per resolutionē ad prima principia per se uisa: sed quia cōuincitur per authoritatem diuinā assentire his, quae non uidet, & pp imperiū uoluntatis mouentis intellectum, & obedientis Deo. Quòd autē uoluntas moueat intellectum ad assentiendū, pōt contingere ex duobus. Vno modo ex ordine uolūtatis ad bonū: & sic credere est actus laudabilis. Alio mō, quia intellectus conuincitur ad hoc, q iu dicet esse credēdum his, quę dicuntur, licet nō conuincatur p euidētia rei: sicut si aliquis propheta praenūtiaret in sermone Domini aliqd futurū, & adhiberet signū, mortuum suscitando, ex hoc signo cōuinceretur intellect° uidētis, ut cognosceret manifeste hoc dici à Deo, qa nō mentit: licèt illud futurū quod praedicitur, in se euidens non esset, unde per hoc rō fidei nō tolleretur. Dicendū est ergo q in m fidelibus Christi laudatur fides sm primum modū & sm hoc nō d est in daemonibus, sed solum secundo modo e. Vident enim multa manifesta indicia, ex quibus percipiunt doctrinā Ecclesiae à Deo eē: quāmuis ipsi res ipsas, quas Ecclesia docet,

[Margin notes, left page: Praedestin. c. 5. — 32 — 1. c. 79. a. 7. con. Et 3. d. 23. q. 3. ar. 3. q. 1. Et ueri. q. 14. art. 9. — * Cap. 5. in fi. to. 7. — † 1. c. 64. a. 2. ad 5. — * Tract. 89. in Ioann. ante med. to. 9. — * q. 1. art. 4. & q. 2. art. 1. — Exemplum [illegible] — Conclu. — D. 603]

SVPER QV. V. ARTIC. II.

Dan. eodem art.

D. Bon. 3. s. di. 23. q. 4. art. 1.

IN articulo secundo eiusdē quintae quaestionis in ratione ad secūdū, dubiū duplex ex Durando, vbi supra, & re ipsa occurrit. Primo, An idem sit dictum de daemonibus, & homi nibus damnatis, quo ad habēdam fidem. Secundo, quoniā ualeat rō literae allata ad sustinendū, q in daemonibus non sit fides informis. Ratio primi dubij est, quia in hominibus damnatis, ubi peccatum cōtra fidē, quā usq; ad mortem tenuerunt, remanet fides informis: alioquin nō distinguerentur ab infidelibus, & habitu corrumperetur sine corruptione: cū nulla appareat causa corruptionis fidei: enim informis statui damnationis non repugnat, cū fides sit cū peccato mortali, & malorū, ut Augustinus dicit in Enchiridio. Et auctor inferius in quaestione decimaquinta articulo secūdo, negans spē in damnatis, sustinet in eis fidem informem.

¶ Secundi autem dubij ratio est, quia inclinatio ad opus bonum non repugnat damnationis statui. Quod ex eo patet, quia in eis remanet synderesis inclinans ad bonum. Non igitur ex hoc, quod fides informis inclinat ad credendum secundum aliquem affectū boni, remouenda est a daemonibus. Sed sicut uolūtas eorum ob- * stinata ceteris actibus apponit malam aliquam conditionem, ita & huiusmodi habitus actui apponit. K

¶ Ad primum dubium dicitur, quod secundum authoris doctrinam, nullam inuenio differentiam inter homines damnatos, & daemones quo ad propositum: & ratio in litera inducta, aequaliter locū habet in utrisq;. Ergo sicut a daemonibus negat fides informis hoc in loco, ita a damnatis intelligit negari. Distinguuntur aūt in inferno fideles ab infidelibus charactere indelebili remanente, & poena maiori caeteris paribus, & demum signaculo macula polluta fidei susceptae. Corrumpitur autem, seu desinit esse fides informis propter statū in termino simpliciter. Quod dico ppter existentes quodammodo in uia, & quodammodo in termino: ut olim Patres exstantes in limbo, & mō quidem fideles sunt in purgatorio. Status enim termini simpliciter opponitur fidei, ratione actus uel positiue, ut status patriae ratione uisionis beatae, quam ponit uel negatiue, ut status inferni sine actis proprijs fidei illic impossibilis. Sanè n. rationabile est, ut Deus subtraheret habitū fidei infusae a detentis in statu

te statu, in quo non pōt amplius exire in actum. Et ō aūt huius, quae in secūdo dubio dicitur, est, q a [illegible] credendū daemonibus credunt, sed q [illegible] [illegible] credendū secundū aliquem affectū boni, non naturalis, sed gratuiti. Licet enim [illegible] naturalia integra, & gratuita indelebilia, ut characteres, perseuerent [illegible] bonū cōsequitur, nec infusae [illegible] plenitudinem malitiae, & miseriae [illegible] conuenit affectus boni gratuiti. Et licet uoluntas mala possit cōtinuationem malam actus fidei informis apponere, quia tamen malus simpliciter, ut patet in uiatoribus, si quis acciperet fidem Christi non ut bonam esse, sed ut posset tyrannus esse: haec tamen appositio nō tamen fortissimam affectū boni gratuiti, qui in damnatis non inueniuntur licet in eis affectus boni naturalis inueniatur, naturalem tamē appositione mala condi tiōe absolute a uoluntate. Fides autem est pfectio intellectus non absolute, sed ut mota a uoluntate affecta ad bonū supnaturale. Actus aūt, qui in daemonibus ex [illegible] [illegible] [illegible], Tentantis officio [illegible] fidei informe, sed cognitionis acquisitae [illegible] illa, ut fidei informe, ut de Daemonibus in litera dr. Nec auctor inferius sustinet fidē in damnatis, sed sōpta [illegible] illa, ut ipse pōt esse in damnatis informis [illegible] damnatis [illegible] [illegible] [illegible] cōparatiua est, uerū, qa ipse obiectū respectu damnatorum nō saluantur fidei aūt obiectū [illegible] respe ctū eorū, & q haec literra [illegible] [illegible] [illegible] illa authoritate, Daemones credūt, & contremiscunt. Nec magis de hominibus, q de Daemonibus, a q b. abstulerat paulo ante fidem, [illegible] hoc signo non incōpus a [illegible] [illegible] nisi comparatiue [illegible] significans.

[Margin notes: Porsella per totum. — 33 — 3. di. 23. Quodl. 3. art. 3. q. 2. Et ueri q. 14. ar. 10. ad 10. Et quolib. 6. q. 4. ar. 1.]

non uideant, puta, Deū esse trinum & unū, uel aliquid huiōi. A

AD PRIMVM ergo dicēdū, q Daemonū fides est quodammō coacta ex signorū euidentia, & iō non pertinet ad laudem uoluntatis ipsorum, q credunt.

AD II dicēdum, q fides, quę est donū gratiae, inclinat hominē ad credendū sm aliquē affectū boni, et si sit iformis. Vñ fides, q est in Daemonib. non est donum gratiae, sed magis cogū B tur ad credendū ex perspicacitate naturalis intellectus.

AD III dicendum, q hoc ipsum Daemonibus displicet, q signa fidei sunt tam euidētia, ut per ea credere cōpellantur: & ideo in nullo malitia eorū minuitur per hoc, q credunt.

ARTICVLVS III.

Vtrum qui discredit unum articulum fidei, possit habere fidem informem de alijs articulis.

AD TERTIVM sic pcedit. Vr q haereticus, qui discredit unum articulū fidei, possit habere fidē informē de alijs articulis. Non.n. intellectus naturalis haeretici est potētior, q̄ intellectus catholici: sed intellēs catholici idiget adiuuari ad h credendū quęcūq; articulum fidei dono fidei. ergo vr q nec hęreticus aliquos articulos fidei credere possint sine dono fidei iformis. C

¶2 Praet. Sicut sub fide cōtinentur multi articuli fidei, h ita sub una scientia, puta, Geometria, cōtinent multae conclones: sed hō aliqs pōt hre scientiā Geometriae circa quasdam geometricas conclusiones, alijs ignoratis. ergo homo aliquis pōt habere fidē de aliquibus articulis fidei, aliós non credendo.

¶3 Praet. Sicut hō obedit Deo ad credēdū articulos fidei, h ita E & ad seruadū mādata legis: sed hō pōt esse obediens circa q̄da mandata, & nō circa alia. ergo pōt habere fidē circa quosdam articulos, & non circa alios.

SED CONTRA est. Sicut peccatū mortale cōtrariat charitati, ita discredere unū articulū cōtrariat fidei: sed charitas nō remanet i hoie post unū peccatū mortale, ergo neque fides postqua discredit unū articulū fidei.

RESPON. Dicēdū, q m in hęretico discredēte unū articulum fidei, nō manet fides neq; formata, neq; iformis. n Cui° rō est, qa spēs cuiuslibet hit° depēdet ex formali rōe obiecti, qua sublata, spēs hitus remanere nō pōt. Formale at obiectū fidei ē ueritas prima, sm q manifestat in scripturis sacris, & doctrina Ecclię, q pcedit ex ueritate prima. Vñ qcūq; nō ihęret sicut i- D fallibili, & diuinę rłę, doctrinę Ecclię, q pcedit ex ueritate prima i scripturis sacris manifesta, ille n̄ hēt hitū fidei: sed ea, q sunt fidei, alio mō tenet, q̄ p fidē. Sicut si aliqs tenet mēte aliquā cōclōne, n cognoscēs mediū illi° demōstratiōis manifestū ē q n̄ hēt ei° sciētiā, sed opinionē solū. Manifestū ē aūt q ille, q ihęret doctrinae Ecclesiae, tanq̄ ifallibili rłę, oib. assentit, C q̄ Ecclia docet: alioqn si de his, q̄ Ecclia docet, q vult tenet, & q nō vult, n̄ tenet, nō iā ihaeret Ecclię doctrinae sicut infallibili rłę, sed ppriae uoluntati. Et sic manifestū est q hęreticus, q ptinaciter discredit unū articulum fidei, nō est paratus seq in oib° doctrina Ecclię. Si.n. nō ptinaciter, iā nō est haereticus, sed solū errās. Vñ manifestū est, q talis haereticus circa unū articulū, fidem d non hēt de alijs articulis, sed opinionē quandam secundū propriam uoluntatem.

AD PRIMVM ergo dicendū, q alios articulos fidei, de qb. hęreticus nō errāt, n̄ tenet eodē mō, sicut tenet eos fidelis. s. simplr inhęrēdo primę ueritati, ad qđ indiget hō adiuuari per habitū fidei: sed tenet ea, q sunt fidei, propria uoluntate, & iudicio.

AD II dicendū, q in diuersis conclusionib. uni° scientiae sunt diuersa media, p q̄ probant, quorū unū pōt cognosci sine alio. Et iō hō pt scire quasdā conclones uni° sciētiae ignoratis alijs: sed oib. articulis fidei inhaeret fides pp unū mediū. s. pp ueritatem primam propositam nobis in Scripturis secundum doctrinam Ecclię intelligētis sanē: & iō q ab hoc medio decidit, totaliter fide caret.

AD III dicēdū, q diuersa precepta legis pōt referri uel ad diuersa motiua proxima, & sic unum sine alio seruari pōt: uel ad unū motiuum primū, quod est perfecte obedire Deo, i quo decidit quicunq; unum praeceptū transgreditur, secundum illud Iaco: Qui offendit in uno, factus est oium re°.

SVPER QV. V. ART. III.

In prin. & 3. d. 24. q. 1. con. 3.

Dan. eodem arti.

IN articulo tertio eiusdē quintae q̄stiōis duo magna occurrunt dubia. Vnū est, Quomodo intelligitur, q doctrina Ecclesiae sit infallibilis regula, ita ut recedens ab ipsa, recedat a ratione formali obiecti fidei. Sed qa hoc declaratum est ī q̄stiōe prima articulo primo, in dubio tertio & quarto, nō est op° replicatione, sed admonitio. Et si quidem Ecclesiae regulam pponendo, & in capitando credenda, diuinam ueritatem reuelatam monstrans quae [illegible] [illegible]. Ergo recedens à cōditione [illegible] [illegible] formalē, & ueritatē diuinam reuelatricem, recedit a ratione formali obiecti fidei. Et sic non solū recedit à rōne formali obiecti fidei, recedēs à regula Ecclesiae, ppter qa recedit ab uno articulo reuelato, ut superius dixi [illegible] [illegible] [illegible] tali conditione, seu mō rōnis formalis obiecti respectu nri. Et hoc plano sensu literae uidet. Nam ponit ueritatē primam in Scriptura, & doctrina Ecclesiae, rōne formalē fidei, ueritatem primā, quia ipsam rōnem credēdi manifestationē aūt scripturae & Ecclesiae, ut conditionē, qua ueritas prima pponit, & explicat scripturam & alia credēda. Huiusmodi aūt cōditiones licet ipsa fides simpliciter [illegible] [illegible] integri-

[Margin notes: Conclu. — Obiectum fidei est ueritas prima sed manifestata. — Haereticus errās quid. — D. 604. — Mediū propter quod fides, &c. — in praesenti dum haereticus.]

integritate formalis obiecti fidei, ut patet de fide primi hominis, si in æternum fuisset saluus, & de fide angelorum in sua via: sunt tamen de integritate obiecti formalis fidei nostræ. F super quod cætera fundantur. Non sic autem est in fide, quia ut in litera dicitur, unum & idem est medium assentiendi omnibus. Et propterea error in medio unius, est error in medio simpliciter ipsius fidei.

¶ Secundum dubium est ex Durando in 3. senten. dist. 23. q. 5. art. 2. sustinere nitente, quod in hæretico remaneat fides informis. Primo, quia admissio unius cōtrarij habitui stat cū habitu. ergo admissio alicuius contra fidem, stat cū habitu fidei. Antecedens manifestatur inductiuè, & in habitibus intellectualib. patet in scientia, cuius errori in una cōclusiōe non corrumpit habitum. Et in moralibus una iniustitia nō corrūpit habitū iustitię, & simile est in aliis. Cōsequentia verò probatur: quia par est ratio, de omnib. habitibus qui possunt esse informes. Cōtra namque est omni habitui refutare cōtraria, & non necessitare habētem illud ad refutationē contrarij, sed inclinare tm̄ ad hoc. Secundò quia hæreticus assentit his, quæ tenet de fide, ut pri⁹. ergo habet eūdē habitū. Antecedens patet, quia propter auctoritatē diuinā assentit, quāmuis erret in expositione alicuius scripturæ.

¶ Ad hoc dicitur, quod Durandus fundauit phantasiam hāc nolens intelligere, quātū apparet: quia non examinat rōnem literæ, quæ sup formali rōne obiecti, & illius negatione fundatur. Cōtraria quippe materialiter potest habitus uirtutis compati: sed contraria formaliter, impossibile est, quod compatiatur, nisi res sine sua specie esse possit, quod nō est intelligibile. Quicquid ergo aufert rationē formalem habit⁹ ab habente, necessario aufert habitum, nec potest remanere nisi æquiuoce, & per accidens, ut contingit in habitibus acquisitis. ¶ Ad primum ergo in oppositum dicitur, quod loquendo de contrario formaliter, negatur antecedens. Et ad probationē de scientia dicitur, quod falsum assumitur, quod in errore unius conclusionis interueniat contrarietas formaliter respectu medij scientiæ, sed respectu medij proprij huius cōclusionis. Aliud enim est medium scientiæ, & aliud est medium proprium huius cōclusionis: nisi erraretur in prima conclusione. Tunc.n. deperderetur habitus, quia medium primæ est medium simpliciter,

¶ Ad id verò quod de habitibus moralibus acquisitis affertur, dicitur Primo, quod falsum est, quod remaneat uirtus iustitiæ cum actu iniustitiæ formaliter: quia non manet ratio formalis eiusdem, licet remaneat habit⁹, qui fuit virtus iustitiæ, & sic remanet æquiuoce. Sicut æquiuoce remanet habit⁹ scientiæ obliuioni tradito medio per quod sciebatur, vt medio efficaci ad sciendum, quis maneat memoria medij. Nō.n. scit immemor demonstrationis. Dicitur secundo, quod habitum iustitiæ manere cum actu iniustitiæ formaliter, est peccatū: quia, s. ex tot actibus est firmatus, vt nō statim unico actu corruat: per se.n. non habet, quod remaneat. Et propterea habitus īfusi, quibus non est annexū hoc accidens, desinūt adueniente quocumque actu contrario formaliter. Et quia fides est habitus infusus, in hoc differens ab acquisitis: ideò agere ab acquisitis ad infusos, quo ad hoc, est frustra niti. Nec errare ex ignorantia in Scriptura, est admittere contrariū fidei formaliter, nisi adsit pertinacia cōtra sensum Ecclesiæ, quod iam non ex ignorantia, sed voluntaria obstinatione fit.

ARTICVL. IIII.

Vtrum fides possit esse maior in vno quàm in alio.

34 3. di. 25. q. 2. ar. 1. q. 1.

AD QVARTVM sic procedit. Vr quod fides non possit esse maior in uno, quàm in alio. Quantitas.n. habitus attenditur [h] sm obiecta: sed quicūque habet fidem, credit omnia quæ sunt fidei, quia qui deficit ab uno, totaliter amittit fidē, ut supra * dictū est. ergo uidetur, quod fides nō possit eē maior ī uno, quàm in alio. (*Ar. præc.)

G ¶ 2 Præt. ea [h] quæ sunt in summo nō recipiunt magis, neq; min⁹: sed rō fidei est in summo. reqrit.n. ad fidem quod homo inhæreat primæ ueritati super omnia. ergo fides nō recipit magis, & min⁹.

H ¶ 3 Præt. [h] Ita se habet fides i cognitione gratuita, sicut intell's principiorū in cognitione naturali, eo quod articuli fidei sunt prima principia gratuitæ cognitionis, ut ex * dictis patet: sed intellectus [h] principiorum æqualiter inuenitur in omnib. hoībus. ergo & fides æqualiter inuenitur in omnis fidelibus. (*q. 1, ar. 7)

I SED CONTRA. Vbicunq; inuenitur paruum & magnum, ibi inuenit maius & minus: sed in fide inuenit magnū & paruum. Dicit.n. Dominus Petro, Matt. 14. Modice fidei, quare dubitasti? Et mulier dixit Matt. 15. Mulier magna est fides tua. ergo fides potest esse maior in uno, quàm in alio.

RESPON. Dicēdū, quod sicut supra * dictum est, quantitas habitus ex duobus attendi pōt, vno modo ex obiecto: alio mō sm participationē subiecti. (*1.2. q. 52. ar. 1. & 2. & q. 112. ar. 4.) K Obiectū aūt fidei potest dupliciter considerari: uno mō sm formalē rōnē, alio modo sm ea, quæ materialiter credenda ꝓponūtur. Formale aūt obiectum fidei est unum, & simplex s. ueritas prima, ut supra * dictum est. (*q. 1. ar. 1. Conclu. m) unde [m] ex hac parte fides non diuersificatur in credentib. sed est una specie in omnibus, [n] ut supra * dictum est: (*q. 4. ar. 6) sed ea, quæ materialiter credenda proponuntur, sunt plura, & possunt accipi, uel magis, vel minus explicitē: & secūdum hoc pōt unus homo plura explicite credere, quàm alius: & [p] sic in uno pōt esse maior fides, sm maiorem fidei explicationem. (Conclu. p) ¶ Si uerò consideretur fides sm participationem subiecti, hoc contingit dupliciter. Nā actus fidei procedit ex intellectu, & ex uolūtate, ut supra * dictum est. (Conclu. q *q. 4. ar. 2. & q. 2. ar. 1. & 2.) Pōt ergo fides in aliquo dici maior, uno mō ex parte intellectus, [q] ꝓp maiorem certitudinē, & firmitatē: alio modo ex parte uolūtatis, [r] propter maiorē promptitudinē, seu deuotionē, vl cōfidētiā. (Conclu. r)

AD PRIMVM ergo dicendū, quod ille qui ꝑtinaciter discredit aliquid eorum, quæ sub fide continentur, non habet habitū fidei, quem tamen habet ille, qui nō explicitē credit omnia, sed paratus est omnia credere. Et secundùm hoc ex parte obiecti unus habet maiorem fidem, quàm alius, inquantum plura explicitē credit, ut dictum est.

AD II dicendū, quod de ratione fidei est, ut ueritas prima omnibus præferatur: sed tamen eorum, qui eam omnibus præferunt, quidam certius, & deuotius se ei subiiciunt, quàm alij: & secundum hoc fides est maior in uno, quàm in alio. (In corp. art.)

AD III dicēdū, quod intellectus principiorum cōsequit ipsam naturam humanam, quæ æqualiter in omnib. inuenitur: sed fides consequitur donū gratiæ, qd non est æqualiter in oībus, ut supra * dictū est: vñ nō est eadē ratio. (*1.2. q. 112. ar. 4. 2. respōsio) Et tñ secundū maiorē capacitatē intellectus, unus magis, uel minus cognoscit ueritatē principiorum, quàm alius.

SVPER QV. V. ART. IIII.

Ban. eadem art.

IN articulo quarto eiusdē quinque quæstionis in resp̄ōtione ad ultimum nota, quod illa uerba, quæ in litera ab authore afferūtur, secundū maiorē capacitatem intellectus, unus magis, vel minus cognoscit veritatem principiorū, quā alius, dupliciter intelligi pssūt. Primo respectu ipsius ueritatis principiorū in se: secūdo respectu eiusdē, ut cōnnexio in se ueritate aliorū, ut cū effectum connectit uirtualiter. & utroque mō uerificari potest. Nam sicut eandem albedinem, cæteris paribus, melius uidet ille, qui est acutioris uisus: ita eadē principia formaliter sumpta, magis uidet pspicacior intellectus, & eadē uirtualiter sumpta magis penetrare cōstat nobili⁹ ingeniū, cui datum est ex eis inuenire, & uidere ueritatem conclusionum.

SVPER QV. VI. ARTIC. I.

Ferr. 3. cont. cap. 154. Scot. 3. f. d. 23. q. 2. Duran. 3. f. d. 23. q. 2. S. Bona. 3. f. d. 23. q. 2. art. 2. Riccar. 3. f. d. 23. q. 2. Capr. 3. d. 24. q. 1. c. m. 2.

IN tit. art. 1. q. 6. nota, quod quæstio est de fide simpliciter & absolutè, & non sic, vel sic, ut patet ex litera sequētis articuli. ¶ In corpore articuli dubiū occurrit. An assentire his, quæ sunt fidei, eleuet hominē supra naturā suā? Si namq; hoc asseritur, sit certitudo nō fidei, sed experimētalis habebi de habitu fidei nobis infusa ex isto actu, quē experimur i nobis. Et rursus doctrina superius habita in pcedenti libro ruit, & experiētia cō probari pōt oppositū, ut dicunt Durandus in secūdo sententiarū dist. 28. q. 1. ar. 1. & Scot. in dist. 23. tertij sententiarū q. 1. Si autē hoc negat, ruit ratio literæ.

¶ Ad hoc dicitur, quod sicut fides sumit dupliciter: s. simpliciter, & secundū quid: ita actus prius eius, qui est assentire his, q̄ sunt fidei. Fides.n. simpliciter loquēdo, est uirt⁹ theologica, ac per hoc cum de ipsa absolutē e sermo, de ipsa, ut uirtus est theologica, intelligēdus est. Cum aūt iam determinatum sit, quod fides nō nisi formata est virtus, liquido patet, quod idē est loqui de fide absolute, & de ea, ut uirtus theologica & formata: & propterea non sunt immiscenda hmōi sermonica, q̄ cōueniūt fidei secundū qd, ut mortuæ. Et similiter distinguēdum est de actu fidei, qui est assentire: quia potest sumi dupliciter, s. quātum ad substantiam operis, & quantū ad modū, v. s. fide sit. Et dicēdum est, quod cum hic sit sermo de fide simpliciter, ac p hoc de fide, ut est uirtus theologica, ut & ipsa Apostoli auctoritas inducta testat' s. Gratia estis saluati p fidē &c. ubi affectū fidei ponendo, saluationē manifestat, quod nō mortuā, sed uiuā fidē appellat simpliciter, & absolutè fidē, quā dicit esse donū Dei: cōsequens ē, quod de assensu mod. sic dicto & nō quātū ad A solam substantiā operis loquitur litera. Hmōi aūt assensum cōstat eleuare hominē supra hominis, & angelorū ēt naturā. Et ꝑpterea auctor absq; ꝓbatione alia præsūit, sequētis articuli discussioni reseruās, an fides īformis sit donū Dei, s quo nō ex actu fidei īformis, sed aliūde arguēs, cōfirmat hāc eē mētē suā.

¶ Sed hæc cōsio fuga pou⁹ est, q̄ expositio literæ: quia litera ex ꝓprijs fidei ꝓcedit, vt patet intuenti oēs eius cās in litera allatas: immo, ut ex sequēti patet articulo, hic est sermo de fide simpliciter, & nō de fide, ut est uirtus simpliciter, aut īformis. Fides simpliciter, & pfecta simpliciter, pfectione fidei, nō pfectiōe uirtutis ex hoc, quod est fides, abstrahendo a formatione, vel nō formatione charitatis, ut in corpore sequētis articuli, & i rñsione ad primū dicit'. Dicēdū est ergo, quod actus fidei, hoc est, assentire ueritati primæ secundū scripturas, & sensum Ecclesię, eleuat hominē supra suā naturam, & hoc q negat, proprā ignorat uocē. Nam actus ille ex nulla naturali cognitione, ex nullo naturali appetitu, natus est sequi, sed ex appetitu beatitudinis æternæ, & ex adhęsione ad Deū supernaturaliter reuelantē, & conseruātē Ecclesiā suam. Et hoc experimur, nec eget probatione. Sed ex hoc nō sequitur, ergo experimur habitum in nobis fidei infusæ, ut obiectio infert. Sed ex hoc credimus rōnabiliter i nobis esse habitū fidei infusum: sicut dolere de peccatis ꝓpter Deū crucifixū tācendē in patria, est actus eleuās hominē supra suā naturā, & credimus quod sit ex penitentia infusa a Deo, non tamē hoc scimus. Et similiter ire deuote ad cōmunionē post ꝓbationem suā &c. [illegible]

QVAESTIO VI.

De causa fidei, in duos articulos diuisa.

DEINDE cōsiderandum est de causa fidei.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, vtrum fides sit homini infusa a Deo.

¶ Secundò, Vtrum fides informis sit donum Dei.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fides sit homini a Deo infusa.

Porrecta per totum.

35 3. contra g. c. 154. ꝑfi. Et ver. q. 18. ar. 3. Et op. 3. c. 31. Et Eph. 2. le. 3.

AD PRIMVM sic procedit. Vr quod fides nō sit homini infusa a Deo. dicit.n. * August. 14. de Tri. quod per scientiā [h] gignit in nobis fides, nutritur, defenditur, & [h] roborat: sed ea, q̄ per scientiā in nobis gignuntur, magis videtur acqsita esse, quam infusa. ergo fides non videtur in nobis esse ex infusione diuina. (* li. 14. c. 1. a medio, to. 3.)

¶ 2 Præt. Illud, ad quod hō ptingit audiēdo, & videndo, vr esse ab homine [h] acquisitum: sed hō pertingit ad credendū, & uidēdo miracula, & audiendo fidei doctrinā. Dr.n. Io. 4. Cognouit pater, qa illa hora erat, in qua dixit ei Iesus, Fili⁹ tuus uiuit: & credidit ipse, & domus eius tota. Et Rom. 10. dr, quod fides est ex auditu. ergo fides habetur, ab homine tamquàm acquisita.

¶ 3 Præt. Illud qd cōsistit in hominis [h] volūtate, ab homine potest acquiri: sed fides cōsistit in credentium uoluntate, ut Aug. dicit in lib. de Prædestinatione sanctorum. ergo fides potest esse ab homine acquisita. (* c. 5. in fine, to. 6.)

SED CONTRA est, quod dicitur ad Ephes. 2. Gratia estis saluati per fidē, & nō ex uobis, ne quis glorietur: donū.n. Dei est.

RESPON. Dicēdū, quod ad fidem duo requiruntur: quorum unū est, ut homini credibilia proponant, qd reqritur ad hoc, quod hō aliquid explicitē credat. Aliud aūt quod ad fidē requiritur, est assensus credentis ad ea, q̄ proponuntur. Quantum [m] ergo ad primū horū, necesse est quod fides sit a Deo. (Conclu. m) n. a. n. q̄ sunt fidei, excedunt rōnē humana. vnde nō cadunt in cognitionē hoīs, nisi Deo reuelāte: sed qbusdā quidē reuelant immediatè à Deo, sicut sunt reuelata Apostolis, & ꝓphetis: qbusdā aūt ꝓponūtur à Deo mittente fidei prædicatores, sm illud Ro. 10. Quomodo ꝓdicabūt, nisi mittantur? (Pro capite quæstionis.)

B Quatū uerò ad sm. s. ad assensum hominis in ea, q̄ sunt fidei, pōt cōsiderari duplex cā. Vna qdē exterius inducēs, sicut miraculū uisum, vel psuasio hoīs inducētis ad fidē, [r] quorū neutrū est sufficiens cā [s]. (Causa insufficiens tantum fidei.) Videtiū.n. unū & idē miraculū, & audientiū eādē ꝓdicationē qdam credūt, & qdā nō credunt: & ideo oportet ponere aliā cām interiorē, q̄ mouet hoiem interius C ad assentiendū his, q̄ sunt fidei. (Conclu. p) Hāc aūt cām Pelagiani ponebāt solū liberū arbitriū hoīs: & ꝓp hoc dicebant, quod initiū fidei est ex nobis, inquantū s. ex nobis est, quod parati sumus ad assentiendū his, q̄ sunt fidei: sed consummatio fidei est à Deo, per quā nobis proponūtur, eā quæ credere debemus. (Pelagiani) Sed hoc ē falsum: quia cū hō assentiēdo his, q̄ sunt fidei, eleuetur supra D naturā suā, oportet quod hoc insit ei ex supernaturali principio interius mouēte, qd est Deus: & iō * fides quātū ad assentiendū, qui est principalis actus fidei, est a Deo interius mouēte p gratiā. (Conclu.) (*In corp. ...)

AD PRIMVM ergo dicēdū, quod p sciētiā gignit fides, & nutrit p modū exterioris psuasionis, q̄ fit ab aliqua sciētia: sed principalis, & ꝓpria cā fidei est id, qd interi⁹ mouet ad assentiēdū.

E AD II dicēdum, quod etiam ratio illa procedit de causa proponente exterius ea, quæ sunt fidei, uel persuadente ad credēdum uel uerbo, uel facto.

AD III dicendum, quod credere quidem in uoluntate credētiū consistit: sed oportet, quod uoluntas hominis præparetur a Deo per gratiam ad hoc, quod eleuetur in ea, quæ sunt supra naturam, ut supra * dictum est.

parte responsio ad omnia obiecta.

SVPER QV. VI. ARTIC. II.

Bannes eodem art.

In articulo 3. eiusdem sextæ quæstionis, in solutione ad secundum, dubiũ occurrit, quo deformitas actus sit de rõne speciei ipsius actus, secundum quod est actus moralis. Vt.n. hoc cõtrariũ doctrinæ datæ in prima secũdæ, ubi dictũ est, q̃ deformitas priuatiua actus peccati, nõ est de integritate speciei ipsi⁹ peccati, sed cõsequẽs ad speciẽ mali moralis. Quomodo stant hæc duo simul? ¶Ad hoc dr, q̃ litera nõ dicit, q̃ priuatio significata p deformitatem, sit de rõne speciei simpliciter & absolute, sed cũ modificatione. s. ut supra dictũ est, [illegible] [illegible] rationẽ. s. Di [illegible] actus deformis p priuationẽ formæ intrinsecæ: & ẽ [illegible], q̃ commensuratio intrinseca debita actui morali dupliciter, quãtũ ad propositũ spectat, põt inueniri defectu in actu morali. Vno mõ p modũ puræ priuationis, sicut tenebra inueniũ in diaphano p solã absentiã luminis. Et si hoc mõ inueniri concederet actus moralis deformis, tunc procul dubio deformitas priuatiue esset intrinsece de rõne speciei actus moraliter mali. Et q̃ñ ex dictis in primo libro, & secũdo patet, mali moralis speciẽ positiuã esse, & nõ i priuatione, sed in cõtrarietate cõsistere: iõ hic sensus nõ est huic literæ tribuẽdus. Alio ergo mõ cõtingit p modũ priuationis cõsequẽtis contrariã formã, sicut cęcitas sequitur ad formã cõtrariam uisui, uel oculo. Et hoc mõ dictũ fuit, q̃ deformitas priuatiue inueniẽ i actu malo moraliter, & dr esse de rõne speciei actus moralis, non ut differẽtia intrinseca: sed ut passio consequẽs ad differentiã intrinsecam. Et dr ẽt priuatio formæ intrinsecæ, q̃a est priuatio formæ intrinsecæ actui morali. Et quantũ ad plenã expositionẽ spectat, idẽ est iudiciũ, siue illa priuatio sit de rõne speciei, ut differẽtia, siue ut passio ab eodẽ.n. agente fluunt. Potest. [illegible], & debet secundũ intentionẽ literæ, & planã illius sensum, aliter exponi litera ista, ut sit sermo non de specie mali moralis, qd est genus positiuũ in genere moris, [illegible] [illegible] mo de actu qdẽ morali, & eius specie moraliter [illegible] [illegible] pliciter trãscendenter sumpto. Et tunc esse sensus, q̃ deformitas est intrinsece de rõne speciei actus moraliter, inquãtũ ẽ actus. Etenĩ hæc [illegible] nõ [illegible] [illegible] mittẽ speciem actu⁹ moraliter in ppro gñe vsq; ad ultimas spẽs simpliciter i ut ex supra dictis [illegible] Scot. patet, sunt [illegible] ta primũ sensum ad deformitatem conse quẽtẽ spẽe & deuenit est, & deformitas dupliciter sumi põt priuatiue, & contrarie: ideo secũdã addidit rõnẽ de deformitate contraria sumpta, sq̃m quã actus cõtrarius uirtuti nõ est a Deo in suo exemplo [illegible] nõ falsa fides, [illegible] etiam contraria opponit vere fidei, ut patet in 2. Perihermenias.

¶In responsione ad tertium uidẽdum est [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] charitas intelligi simpliciter [illegible] [illegible] quod scilicet intelligit in esse uirtutis simpliciter. Habetur.n. [illegible], q̃ fides informis q̃ñq; datur a Deo sine charitate, & p hoc datur fidẽ fidei fidelium, q̃ sine charitate est uera fides infusa, nõ tñ simpliciter uirtus, ut patet ex dictis. Cũ aũt infunduntur una aliqua uirtus simpliciter in esse uirtutis, tũc simul oẽs uirtutes habitus esse uirtutis infunduntur. Et hac distinctione oportet uti pp uirtutes, q̃ possunt esse informes. Nã in aliquo nõ distinguitur esse, & esse uirtutem simpliciter, & p hoc nõ distinguitur [illegible] infundi, & infundi in esse uirtutis simpliciter. Et hæc nota propter baptizatos in peccato mortali, & propter hæreticos, quãdo conuertuntur ad fidem cum peccato mortali. Infunditur siquidem tunc a diuina liberalitate fides sine charitate subiecto disposito ad fidem, & non charitati susceptionem. Sicut natura disposita ad sublimandam animæ, & non ad opera eius, infunditur anima, ut patet in [illegible] ab utero.

Porrecta per totum.

36

2. dist. 23. q. 3. ar. 2. Et ver. q. 14. ar. 7. cõt. Et Ro. 8. lc. 3.

ARTICVLVS II.

Vtrum fides informis sit donum Dei.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr q̃ fides informis nõ sit donum Dei. Dicitur.n. Deuter. 32. q̃ Dei[h] perfecta sunt opera: fides autem informis est quoddam imperfectũ. ergo fides informis non est opus Dei.

¶2 Præt. Sicut act⁹ dr deformis p p hoc, q̃ caret debita forma, ita[h] et fides dr informis, ppter hoc, q̃ caret debita forma: sed actus deformis peccati nõ est a Deo, ut supra* dictum est. ergo neq; ẽt fides iformis est a Deo.

*1.2. q. 79 ar. 2. ad 2.

¶3 Præt. Quæcũq; Deus sanat, totaliter sanat. dr. n. Io. 7. Si circũcisionẽ accipit hõ in sabbatho, vt nõ soluat lex Moysi, mihi idignamini, q̃a totũ hominẽ sanũ feci in sabbatho: sed p fidẽ hõ sanaẽ ab infidelitate. Quicũque ergo donũ fidei a Deo accipit, simul sanatur ab oĩb. peccatis: sed hoc non fit, nisi p fidẽ formatam. ergo sola fides formata est donum Dei. non ergo fides informis est a Deo.

SED CONTRA est, q̃ quædam glos. dicit primæ ad Corint. 13. q̃ fides q̃ ẽ sine charitate, ẽ donũ Dei. hęc aũt est informis. ergo fides informis est donũ Dei.

RESPON. Dicendũ, q̃ informitas priuatio q̃dã est. Est autẽ cõsiderãdũ, q̃ priuatio q̃nque qdẽ ptinet ad rõnem speciei, q̃nq; aũt nõ, sed superuenit rei iã habẽti ppriã speciẽ: sicut priuatio debitæ cõmensurationis humorũ est de rõne spẽi ipsius ægritudinis: tenebrositas aũt nõ ẽ de rõne spẽi diaphani, sed ei superuenit. Quia ergo cũ assignaẽ cã alicuius rei, intelligit assignari cã eius sm qd̃ in ppria specie existit: iõ quod non est cã priuationis, non põt dici esse cã illius rei, ad quã pertinet priuatio, sicut existẽs de rõne spẽi illius. Non.n. põt dici cã ægritudinis, qd̃ non est cã distẽperantię humorũ. Põt tñ dici aliq̃d esse cã diaphani, q̃uis non sit cã obscuritatis, q̃ non est de rõne spẽi diaphani. Informitas aũt fidei nõ ptinet ad rõnẽ spẽi ipsius fidei, cũ fides dicaẽ iformis p p defectũ cuiusdã exterioris foręę sicut dictũ ẽ. & iõ illud est cã fidei iformis, qd̃ est cã fidei simplr dictę: hoc aũt est Deus, ut † dictũ est. Vñ relinquitur, q̃ fides informis sit donum Dei.

Priuatio cũq; quan ter se habet ad speciem rei.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ fides iformis, etsi nõ sit pfecta simplr perfectione uirtutis, est tñ perfecta quadam perfectione, quæ sufficit ad fidei rõnem.

*q. 2. ar. 9 & 4.

AD II dicẽdũ, q̃ deformitas actus est de rõne spẽi ipsi⁹ act⁹, sm qd̃ ẽ actus moralis, ut s.* dictũ ẽ. Di.n. act⁹ deformis p priuationẽ formę intrinsecę, q̃ est debita cõmẽsuratio circũstantiarũ actus. & iõ nõ põt dici cã actus deformis Deus, qui non est cã deformitatis, licet sit causa actus, inquantum est actus.

*1. 2. q. 2. 18. ar.

Vel dicẽdũ, q̃ deformitas nõ solũ iportat priuationẽ d̃bitæ formæ, sed ẽt cõtrariã dispositionẽ. Vñ deformitas se hẽt ad actũ, sicut falsitas ad fidẽ. & iõ sicut act⁹ d̃formis nõ ẽ a Deo, ita nec aliqua fides falsa. Et sicut fides iformis ẽ a Deo, ita ẽt act⁹ q̃ sũt boni ex gñe, q̃uis nõ sint charitate formati, sicut plerũq; i peccatorib. cõtigit sũt a Deo.

AD III dicẽdũ, q̃ ille, q̃ accipit a Deo fidẽ absq; charitate, nõ simplr sanaẽ ab infidelitate, q̃a nõ remoueẽ culpa pcedẽtis infidelitatis, sed sanaẽ sm quid, ut s. cesset a tali peccato. Hoc aũt frequẽter cõtingit, q̃ aliqs desistat ab uno actu peccati, et Deo hoc faciẽte, q̃ tñ ab actu alteri⁹ peccati nõ desistit, ppria iniqtate suggerẽte. Et per hũc ẽt modum daẽ aliqñ homini a Deo q̃ credat, nõ tñ ẽ ei charitatis donum: sicut ẽt aliquib. absque charitate datur donum prophetię, uel aliquid simile.

SVPER QV. VII.

Bannes eodem art.

In quæstionis septimæ unoquoque articulo nulla occurrit dubitatio: primo tñ articulo aduerte his timorem, quo cœlestes pñas, quãs beati, tenebris diffidit ex uisione diuina existẽtes, & sui malũ aliquãdo abhorrẽtes in tantum illarum p̃purita, de qua est sermo, non est nisi puris culpæ: hæc enim fide attribuitur.

Porrecta per totum.

37

QVAESTIO VII.

De effectibus fidei, in duos articulos diuisa.

DEINDE cõsiderandum est de effectibus fidei.

ET circa hoc quæruntur duo.

¶Primo, Vtrum timor sit effectus fidei.

¶Secundo, Vtrum purificatio cordis sit effectus fidei.

ARTICVLVS I.

Vtrum timor sit effectus fidei.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr q̃ timor nõ sit[h] effect⁹ fidei. Effectus.n. non præcedit[h] cãm: sed timor præcedit fidem: dr.n. Eccl. 2. Qui timetis Deũ credite illi. ergo timor nõ est effect⁹ fidei.

1. 2. q. 71. ar. 2

¶2 Præt.[h] Idem non est causa contrariorum: sed timor, & spes sunt contraria, vt supra* dictum est: fides autem generat spem, ut dicitur in *. Gl. Matt. primo. ergo non est causa timoris.

*Gl. interlinearis, sup illud, Abraham genuit Isaac.

¶3 Præt.[h] Contrariũ non est cã contrarij: sed obiectum fidei est quoddam bonũ, quod est ueritas prima, obiectũ aũt timoris est malum, ut supra † dictũ est: actus autem habent speciem ex obiecto secundum supra * dicta. ergo fides non est cã timoris.

† 1. 2. q. 42. ar. 1. *1. 2. q. 18 ar. 2.

SED CONTRA est, quod dicitur Iacob. 2. Dæmones credunt, & contremiscunt.

RESP. Dicẽdum, q̃ timor est quidã motus appetitiuæ uirtutis, ut s.* dictum est. Oium autem appetitiuorum motuũ principium est bonũ, uel malum apprehẽsum. Vnde oportet q̃ timoris, & omnium appetitiuorum motuum sit principiũ aliqua apprehensio. Per fidem autem fit in nobis quædã apprehensio de quibusdã malis pœnalibus, q̃ sm diuinum iudicium inferuntur: & per hunc modũ[m] fides est cã timoris, quo q̃s timet a Deo puniri,[n] q̃ timor est seruilis.[p] Est ẽt cã timoris filialis, quo q̃s timet separari a Deo, vel quo quis refugit se Deo comparare, reuerẽdo ipsum: in quantum p fidẽ hanc existimationẽ habemus de Deo, q̃ sit quoddã immẽsum, & altissimũ bonũ, a quo separari est pessimũ, & cui uelle æquari est malum. sed primi timoris, s. seruilis, est causa fides informis, sed secundi timoris, s. filialis, est causa fides formata, quæ p charitatẽ facit hoiem Deo adhærere, & ei subijci.

*12. e. 22. ar. 2. & 3. & q. 41. 42 43.

Concl. m

Conclu. p

Pro capitis conclusionis.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ timor Dei non potest vñiter præcedere fidẽ: quia si oino eius ignorantiã haberemus quãtũ ad pręmia, uel pęnas, de quib. per fidẽ instruimur, nullo mõ eũ timeremus. Sed supposita fide de aliquib. articulis fidei, puta, de excellentia diuina, sequiẽ timor reuerentiæ, ex quo sequitur ulterius, ut hõ intellectum suũ Deo subijciat ad credendum oia, quæ sunt promissa a Deo. vñ ibi sequit. Et nõ euacuabiẽ merces vestra.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q̃ idem sm contraria põt esse contrariorum cã, non autem idem secundum idem: fides aũt gñat spẽ, sm quod facit nobis existimationẽ de præmijs, quæ Deus retribuit iustis. Est aũt causa timoris, sm quod facit nobis existimationẽ de pęnis, quas peccatorib. infligere vult.

AD TERTIVM dicendum, q̃ obiectũ fidei primũ, & formale est bonũ, q̃ est ueritas prima: sed materialiter fidei proponunt ẽt credenda quędã mala, puta, q̃ malum sit Deo nõ subijci, vel ab eo separari, & q̃ peccatores pœnalia male sustinebunt a Deo: & sm hoc fides potest esse cã timoris.

ARTICVLVS II.

Vtrum purificatio cordis sit effectus fidei.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum.

38

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr q̃ purificatio cordis non sit effectus fidei. Puritas.n. cordis[h] præcipue in affectu consistit: sed fides in intellectu est. ergo fides non cãt cordis purificationẽ.

4. dist. 14. quo. 2. ar. 4. ad 3. Et ver. q. 28. ar. 1. ad 6.

¶2 Præt. Illud quod cãt cordis[h] purificationẽ, nõ põt simul esse cũ impuritate: sed fides simul potest esse cum impuritate peccati, sicut patet in illis, q̃ hñt fidẽ informem. ergo fides non purificat cor.

¶3 Præt. Si fides aliquo modo purificat cor humanum, maxime[h] purificaret hois intellectum: sed intellectũ nõ purificat ab obscuritate, cũ sit cognitio ęnigmatica. ergo fides nullo mõ purificat cor.

SED CONTRA est, quod dicit Petrus Act. 15. Fide purificans corda eorum.

RESPON. Dicendũ, q̃ impuritas uniuscuiusque rei cõsistit in hoc, q̃ uilioribus immiscet. Non.n. dr argẽtũ esse impurũ ex pmistione auri, per q̃ meli⁹ reddiẽ, sed ex pmistione plũbi, uel stãni. Manifestũ est aũt q̃ rõnalis creatura dignior est oib. tpalib. & corporalib. creaturis, & iõ ipura reddiẽ ex hoc, q̃ tpalib. se subijcit p amorẽ: a qua quidẽ impuritate purificaẽ p contrarium motum, dum. s. tendit in id, quod est s. se, s. in Deum, in quo quidem motu primũ principiũ est fides. Accedentẽ.n. ad Deũ oportet credere, vt dr Heb. 11. & ideo[m] primũ principium purificationis cordis est fides,[n] quæ purificat impuritatẽ erroris,[p] quæ si perficiatur per charitatẽ formatã, perfectam purificationẽ causat.

Purum impurum.

Dignitas hominis.

Concl. m

Concl. p

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ ea, quæ sunt in intellectu, sunt principia eorũ, quæ sunt in affectu, inquantum. s. bonum intellectum mouet affectum.

AD SECVNDVM dicendũ, q̃ fides ẽt informis, excludit quãdã impuritatẽ sibi oppositã, s. impuritatẽ erroris, q̃ cõtingit ex hoc, q̃ intellect⁹ human⁹ inordinate inhæret reb. se inferiorib. dũ. s. uult sm rõnes rerũ sensibiliũ metiri diuina: sed qñ p charitatẽ formaẽ, tũc nullã impuritatẽ secũ compatiẽ: q̃a vniuersa delicta operit charitas, ut dr Prou. 10.

Impuritas erroris qua ad intellectum fit.

AD TERTIVM Dicendũ, q̃ obscuritas fidei nõ ptinet ad puritatem culpæ, sed magis ad naturalẽ defectum intellectus humani sm statũ pñtis uitæ.

QVAESTIO VIII.

De dono intellectus, & scientiæ, in octo articulos diuisa.

DEINDE consideradũ de dono intellectus & sciẽtiæ, quæ respõdent uirtuti fidei.

ET circa donum intellectus quæruntur octo.

¶Primo, Vtrum intellectus sit donum Spiritus sancti.

SVPER Q. VIII. ART. I.

Bannes eodem art.

In quæstionis 8. articulo 1. reuue sẽnacũ [illegible], in quibus, & q̃ legere [illegible] donum intellectus. Hæc siquidẽ ista cõparatio [illegible] uidentur, quæ intellectus profundi bono penetrare põt. Nam vel in accidentibus, [illegible] [illegible].

lis, uel figuris, seu similibus, uel sensibilibus, uel effectibus, uel causis latet quęcunq; latet. Et sub accidentibus quidē legēdo cōprehendimus substātias, siue ēt quodcunque aliud accidēt latēt. Sub uerbis sensus literalis aperiē. Sub figuris tres reliqui sensus patēt. s. moralis, allegoricus, & literalis sub parabola. Ex sensibilibus intelligibilia tot capim⁹. In causis uero effectus, & econuerso cōspicim⁹, adeo ut nihil ppermissum occurrat. Extendit siquidē se intellectus donū ad penetrandum oīa, ad quęcunque iudicāda, uel applicanda, sapientia, & scientia, & cōsiliū se extendunt, & rursus ad omnia, quib⁹ fides assentit.

¶Secundo, Vtrum possit simul esse in eodem cum fide.

¶Tertio, Vtrū intellect⁹, q ē donū Spūsācti, sit speculatiuus tantum, uel etiam practicus.

¶Quarto, Vtrū oēs, q sūt i grā, hēant donum intellectus.

¶Quinto, Vtrū hoc donū inueniat in aliquib. absq; gratia.

¶Sexto, Quomodo se habeat donū intellect⁹ ad alia dona.

¶Septimo, De eo quod rūdet huic dono in beatitudinib.

¶Octauo, De eo, quod respondet ei in fructibus.

ARTICVLVS I.

Vtrum intellectus sit donum Spiritussancti.

Porrecta per totum. 39 3. d. 35. q. 2. art. 2. q. 1. Et Isa. 11. lec. 2.

AD PRIMVM sic procedit. Vr q intellectus nō sit donum Spūsācti. Dona. n. gratuita distinguunt a donis naturalib. supadduntur. n. eis: sed intellectus est quidam habitus naturalis in anima, quo cognoscunt principia naturaliter nota, ut patet in 6. * Ethi. ergo non debet poni donum spiritussancti.

*Li. 6. c. 6. tomo 5.

¶2 Pręt. dona diuina participantur à creaturis sm earū pportionē & modū, ut patet p Dion. i li. † de Di. no. sed mod⁹ humanę naturę est, ut nō simplr veritatē cognoscat, q ptinet ad rōnē intellectus, sed discursiuè, quod est ppriū rōnis, ut patet per Dio. i 7. c. de diu. no. ergo cognitio diuina, q hoīb. dat, magis dēt dici donū rōnis, quàm intellectus.

†Ca. 4. parum a princ. *Ca. 7. inter princi pium & medium.

¶3 Præt. In potentijs aīæ intellectus contra uolūtatem diuiditur, ut patet in 3. † de Aīa: sed nullū donum Spiritussancti dr uoluntas. ergo etiam nullum donum Spiritussancti debet dici intellectus.

†Lib. 3. de aīa textu. 48. to. 2.

SED CONTRA est, quod dr Isa. 11. Requiescet super eum spūs Dñi, spūs sapientiæ & intellectus.

RESP. Dicēdum, q nomen intellectus quandam intimam cognitionem importat. Dr. n. intelligere, quasi intus legere: & hoc manifeste patet cōsiderantib. drīam intellect⁹, & sensus. Nā cognitio sensitiua occupat circa qualitates sensibiles exteriores, cognitio aūt itellectiua penetrat usq; ad essentiā rei. Obiectū aūt intellect⁹ est, q qd est, ut dr in 3. * de Aīa. Sunt aūt multa gña eorū, q interi⁹ latent, ad q oportet cognitionē hoīs, quasi intrinsecus penetrare. Nam sub accidētib. latet natura rei substātialis, sub verbis latēt sigñata uerborū, sub silitudinib. & figuris latet ueritas figurata. Res. n. intelligibiles sunt quodāmō interiores respectu rerū sensibiliū, q exterius sentiunt, & in causis latēt effectus, & ecōuerso: vnde respectu horū oīum pt dici intellectus. Sed cū cognitio hoīs à sensu incipiat quasi ab exteriori, manifestū est, q quāto lumē intellect⁹ est forti⁹, tāto pōt magis ad intima penetrare. Lumē aūt naturale nrī intellect⁹ est finitæ uirtutis, vñ usq; ad terminatū aliqd pertingere pōt. Indiget ergo hō supnaturali lumine, ut ulteri⁹ penetret ad cognoscendū quædā, quæ per lumē naturale cognoscere nō ualet. Et illud lumen supernaturale homini datū, uocat donū itellect⁹.

D. 752. *Lib. 3. de aīa, textu 26. to. 2. Res quæ intrinsecus intelliguntur.

Concl.

AD PRIMVM ergo dicendū, q p lumē naturale nobis inditū statim cognoscunt quędā principia cōia, q sunt naturaliter nota: sed quia hō ordinat ad beatitudinē supernaturalem, vt s. * dictum est, necesse est, q homo vlterius pertingat ad quædā altiora, & ad hoc requiruntur donum intellectus.

*q. 2. art. 3. & 1. 2. q. 3. art. 8. & q. 5. art. 5.

AD SECVNDVM dicēdum, q discursus rōnis sp incipit ab intellectu, & terminat ad intellectū. Rōcinamur. n. pcedēdo ex qbusdā itellectis: & tunc rōnis discursus perficit, qñ ad hoc puenimus, vt intelligamus id, quod prius erat ignotum. Quod ergo rōcinamur, ex aliquo pręcedenti intellectu pcedit. Donū aūt grę nō pcedit ex lumine naturæ, sed superaddit ei, quasi perficiens ipsum: & iō ista superadditio non dr rō, sed magis intellectus: quia ita se habet lumen superadditum ad ea, quæ nobis supernaturaliter innotescunt, sicut se habet lumē naturale ad ea, quæ primordialiter cognoscimus.

Discursus rationis ab eo & quo initium.

AD TERTIVM Dicendū, q uolūtas noiat simpliciter appetitiuum motū absq; determinatione alicuius excellentiæ: sed intellectus noiat quandā excellentiam cognitionis penetrandi ad intima. Et ideò supernaturale donum magis nominatur nomine intellectus, quàm nomine uoluntatis.

Aliquod donum quod habet lumen intellectus, intellectus appellatur, & non uoluntas: quia excellentiam non importat.

ARTICVLVS II.

Vtrum donum intellectus possit simul esse cum fide.

Porrecta per totum. 40 Lib. 3. Sent. d. 35.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr q donum intellect⁹ non simul habeatur cū fide. † Dicit. n. Aug. in li. 83. Quæstionū, * q id quòd intelligit, intelligentis comprehensiōe finitur: sed id quod creditur, nō cōprehenditur, sm illud Apostoli ad Phil. 3. Non quia iam comprehenderim, aut q perfectus sim. ergo videtur q fides, & intellectus non possint esse in eodem.

¶2 Præt. Oē quod intelligit intellectu, vr naturaliter: sed fides est de non apparentibus, ut s. * dictum est. ergo fides non pōt simul esse in eodē cū intellectu.

*q. 1. art. 4. & q. 4. art. 1.

¶3 Præ. Intellectus est certior, quàm scientia: sed scientia, & fides non possunt esse de eodem, vt supra dictum est. multo ergo minus intellectus, & fides.

*q. 1. art. 4. & 5.

SED CONTRA est, q Gre. † dicit in li. Moraliū. Videmus, q in tellectus de auditis mentē illustrat: sed aliqs hñs fidē pōt esse illustratus mente circa audita. Vnde dicitur Lucæ. ult. q Dominus aperuit discipulis suis sensum, ut intelligerent scripturas. ergo intellectus potest simul esse cum fide.

†Li. 1. Moral. ca. 15. ante medium.

RESPON. Dicēdum, quod hic duplici distinctione est opus. Vna quidem ex parte fidei, alia aūt ex parte intellectus. Ex parte qdē fidei distinguendū est, q qdam per se, directe cadunt sub fide, q naturalem rōnem excedunt, Deum esse trinū & vnum, filiū Dei esse incarnatū: qdam uerò cadunt sub fide, quasi ordinata ad ista sm aliquē modum sicut oīa q in Scriptura diuina continent. Ex parte vero intellectus distinguēdum est, q dupliciter dici possumus aliqua intelligere. Vno mō pfectè, qñ. s. pertingimus ad cognoscēdū essentiā rei intellectę, & ipsam ueritatē enunciabilis intellecti, sm q in se est. Et hoc mō ea, q directe cadunt sub fide, intelligere nō possumus durāte statu fidei sed qdam alia ad fidem ordinata ēt hoc mō intelligi pñt. Alio modo contingit aliqd intelligi imperfecte, qñ. s. ipsa essentia rei, vel ueritas ppositionis non cognoscit quid sit, aut qūo sit: sed tñ cognoscit sm quod ea quæ exterius apparent, veritati non contrariantur, inquantum. s. homo intelligit, q pp ea quæ exterius apparent, non est recedē dū ab his, quæ sunt fidei. Et sm hoc nihil prohibet durante statu fidei intelligere ēt ea quæ p se sub fide cadunt. ¶ Et p hoc patet rñsio ad obiecta. Nā primæ tres rōnes procedunt, sm q aliquid perfectè intelligitur. Vltima āt rō procedit de intellectu eorū, q ordinant ad fidē.

SVPER Q. VIII. ART. II.

Bannes eodem art.

IN articulo 2. eadē qōnis nota tria. Primo, q distinctio facta in litera ex parte fidei, nō est distinctio inter obiectū formale, & materiale fidei, sed est distinctio materialis obiecti fidei infra sentu q fiet ea, quæ sunt materia fidei, quædā per se, & directè cadunt sub fide, qdā secundario tā q ordinata ad illa. Secundo, q in lia conceditq quædā de secūdario pertinentib. ad fidē, possumus intelligere perfecte. Et hoc patet tam in moralibus, q etiam in historialibus. Viderunt siquidē Apostoli Iesū nazarenum crucifixum, & miracula, gestaque eius. Et beata virgo uidit se virginē illum parere. Moralia quoque ratione naturali monstrant, quæ in sacra scriptura continent. Loquor adt uirgineū partū, vitam, dolores, passionem, & gesta Iesu Christi inter secūdario spectantia ad fidē accipiendo hæc inquantū fuerūt hoīs. Nam inquātum fuerunt hoīs Dei in quęstionem nō ueniunt. Constat n. q intelligi perfecte in uia nun cōtingit. Licet n. beata Virgo sentiret se parere virginem fide tū tenebat se parere hoīem Deū. Et similiter licet Apostoli, & alij viderent Iesum Nazarenū crucifixū, fide tū tenebant Deū crucifixum, & ea credebant, & sic de alijs. Tenemur tū credere non solum illa quæ illi crediderunt, sed & q uiderunt. Et dixi secūdario pertinentia ad fidē quia ordinata ad fide Trinitatis, & incarnationis filij Dei. Tertio, q illud intelligere, quod in litera uocatur imperfectum, pōt referri ad duo obiecta vel ad ea q sunt fidei, uel ad exteriora. Si refertur ad ea q sunt fidei, constat q imperfecta intellectio eliciq nō consistit cum visionem eorū & hoc intendit litera. Sed si referatur ad exteriora, sic est perfecta intellectio: qm cū veritas sensibiliū non cōtrarietur sedm rē veritati fidei, nec subterfugiat intellectum nostrum naturalē, & oēm apparentem cōtrarietatem veritati fidei perfecte uidere & intelligere possumus non esse ueram quia aut consurgit de falso cōceptu, quē habemus de creaturis, & illius falsitatem deprehendere possumus, aut cōsurgit ex veritate, seu uero cōceptu creaturæ. Et cū nō consurgat ex meritis ueritatis, quia verum uero nō est contrarium, restat vt cōprehendendo veritatē, & quod quid est illius sensibilis deprehēdere possimus cōtrarietatē talem non esse veram. Rō n. quod qd est solutis oībus difficultates de re, & ex re accidentes. Consequens est, ut perfecte intelligere, & uidere possimus, nullum esse in his, quæ extra fidem nobis sunt perilla, obstaculum prohibēs credibilitatem eorū, quæ sunt fidei; ac uidemus non esse his, & pp hæc ab his quæ sunt fidei recedendum. Idem ergo intelligere, quo nihil esse fidei cōtrarium ponemus, est intelligere imperfecte ea, q sunt fidei, ut in litera dr & cū hoc est intelligere pfecte ipsa apparentia. nō est esse contraria ijs, q sunt fidei.

Intelligere ea quæ sunt fidei contingit dupliciter.

Concl.

Conclu.

ARTICVLVS III.

Vtrum donum intellectus sit speculatiuum tantum, an etiam practicum.

Porrecta per totum. 41 Infra, art. 6. corp. & ad 3.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur q intellectus, qui ponit donū Spiritusancti, non sit practicus, sed speculatiuus tm. Intellectus. n. vt Gregor. * dicit in primo Moraliū, altiora qdam penetrat sed ea, q ptinent ad intellectum practicum, non sunt alta, sed qdam infima. s. singularia, circa quæ sunt actus. ergo intellectus, qui ponitur donū, nō est intellectus practicus.

*Li. 1. cap. 15. ante medium.

¶2 Præt. Intellectus, qui est donum, est dignius aliquid, q intellectus, q est virtus itellectualis: sed intellectus, qui est uirtus intellectualis, est solū circa necessaria, ut patet p Philosophū in 6. Ethicorum. * ergo multo magis intellectus, qui est donū, est solū circa necessaria: sed intellect⁹ practic⁹ nō est circa necessaria, sed circa contingentia aliter se hēre, q opere humano fieri pñt. ergo intellectus, qui est donū, nō est itellectus practic⁹.

*Lib. 6. Ethic. c. 3. & 6. tom. 5.

¶3 Præt. Donū intellectus illustrat mētem ad ea, q naturalē rōnem excedūt: sed operabilia humana quorū est practicus intellectus, nō excedūt naturalē rōnem quę dirigit in rebus agēdis, ut ex supra * dictis patet. ergo intellectus, qui est donum, non est intellectus practicus.

*1. 2. q. 58. ar. 2. & q. 71. ar. 6. & qu. 63. & 91.

SED CONTRA est, quod in psal. 110. dicitur. Intellectus bonus omnibus facientibus eum.

RESPON. Dicendū, q sicut dictū * est donū intellectus nō solū se hēt ad ea, q primo, & principaliter cadunt sub fide, sed ēt ad oīa, q ad fidē ordinat. Operationes āt bonæ quandā ordinem ad fidem hñt. Nam fides p dilectionem operat, vt Apostolus dicit ad Galatas 5. Et iō donum intellectus ēt ad qdā operabilia se extendit: nō quidē vt circa ea principaliter versetur, sed inquantū in agēdis regulamur rōnibus æternis, * qbus cōspiciendis, & cōsulēdis, sm Au. 12. De Trint. * inhæret superior rō, q dono intellectus perficit.

*Ar. 1. huius quæst.

Concl.

*Lib. 12. c. 7. in fine tom. 3.

AD PRIMVM ergo dicendū, q operabilia humana, sm q in se considerantur, non hñt aliquā excellentiæ altitudinē: sed sm quod referunt ad regulā legis æternæ, & ad fidē beatitudinis diuinæ, sic altitudinem hñt, vt circa ea possit esse itellectus.

Vis operatiua ad consultum.

AD II. dicēdū, q hoc ipsum ptinet ad dignitatē doni qd est intellectus, quòd intelligibilia æterna, vel necessaria considerat non solum sm quod i se sunt sed ēt sm quod sunt regulæ quędā humanorum actuum: quia quanto uirtus cognoscitiua ad plura se extendit, tanto nobilior est.

Nobilitates cognitione.

AD III. dicendū, q regula humanorū actuū est ratio humana, & lex ęterna, vt s. * dictum est. Lex autem æterna excedit naturalem rationem: & ideo cognitio humanorum actuum, secundū q regulatur à lege æterna, excedit naturalem rationē & indiget supnaturali lumine doni Spūsancti.

*1. 2. q. 19. ar. 3. & 4. & qu. 71. ar. 6. & q. 91. & 93.

SVPER Q. VIII. ART. III.

Bannes eodem art.

IN arti. 3. nota diligentissime doctrinam hanc, & singularissime rōnem reddi tam in calce rñsionis ad Scdm. s. quia quāto virt⁹ cognoscitiua ad plura se extendit tanto est nobilior: & considera q loquitur ad literam de practico & speculatiuo, & percipe q bene dixerim, q fides, & theologia altior habitus est, q practicū, & speculatiuū, quod ēt inferius confirmatur, & clarius exprimitur cum de dono sapientie tractatur.

SVPER Q. VIII. ART. IIII.

Bannes eodem art.

IN art. 4. dubiū occurrit e. seu rōnem allatā in litera, ad ostendam necessitatē doni intellectus i hīnibus gram: quia necesse est in intellectu cognitionē ueritatis supernaturalis existere. Vi siquidē hęc rō nulla, quia dici pōt, q cognitionem supnaturalē necessariū ad rectam uoluntatem fides facit, & nō est opus alio dono. Ad hoc dicitur, q ad rectā uoluntatem non sufficit rectitudo fidei per seipsam, sed exigitur rectitudo fidei per ipsam.

Concl.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum donum intellectus insit omnibus habentibus gratiam.

Porrecta per totum. 42

AD QVARTVM sic procedit. Videtur quod donū intellectus nō insit oībus habētibus grām;

Universidad de Deusto Biblioteca

* Li. 2. Moralium. c. 36. ante medium.

sum, & subseruiens sibe donū. Addit siq; dē donū intellectus supra fidē, rectā æstimationē practicē de Deo & charitate affido, ut in sequenti articulo dr. Et si dr, q hoc facit fides etsi nō sit formata, dicēdū est, q hoc facit fides formata, sed nō p se ipsā immediate, sed mediāte dono intellectus. Et si vlterius q ratiō, quare fides formata per seipsam ad hoc non sufficit, dicēdum est, q hoc est pp imperfectā participationē diuini luminis in lumine fidei. Ex eo nāq; q unū in superiori participat diuersum inferiori, oportet q lumen fidei, si ad hoc extēdit, vt rectā æstimationē practicē de intellectu mota a pfecta voluntate faciat, vt uelut multiplicatum p lumen diuini intellectus hoc assequat. Si at huius est q fides formata nō differt ab informi penes id, qd se tenet ex parte intellectus, sed voluntate. Ex hoc.n. subsumēdo q fides informis caderet ab existimatiōe, & talis existimatio ad itellectū ptinet, videbit q congrue aliud lumen s. doni intellectus addit.

* Li. 14. c. 20. tom. 3.

¶ In eodē articulo in rñsione ad sedm, dubiū occurrit, quo pacto verificatur, q oēs hñtes fidē, intelligūt ea esse credenda, & q ab eis nullo mō ē deuiādū. Neutrū.n. hoc ab oibus fidelibus intelligit siue de imperfecto intelligere iuxta pcedētis articuli distinctionē sit sermo. Et de pfecto qdē satis cōstat de imperfecto at similr; q nō oēs fideles intelligūt, veritati eorū, q sūt fidei nō cōtrariari ea, q extrinsecus apparet sed hoc theologorū fidelium [illegible] est.

* Li. 2. Mora. ca. 36. iterum a medio.

¶ Ad hoc dr dupliciter. Primo, q hic est sermo de intelligere simpliciter, & q hoc est cōe oibus hñtibus fidē, si sana interpretatione pcipiat. Intelligere n. q cetera apparent, fidei nō cōtrariari, contingit dupliciter. i. positiuè, & negatiuè. Tūc nāq; positiua intellectione cognoscimus nihil ap-

* Lib. 1. retracta. ca. 13. circa finē, tom. 1. & lib. de Prędesti. sanctorū c. p. 1. 10. 4. tex. 34. & 49. tom. 2.

Concilia. m

Dicit.n. Greg. 2.* Moraliū, q do- F nū intellectus dat[h] cōtra hebetudinem mētis: sed multi hñtes grām, adhuc patiunt mētis hebetudinē. ergo donū intellectus nō est in oib. habentib. gratiā. ¶2 Prĕt. Inter ea, q ad cognitionē ptinēt, [h] sola fides uī esse necessaria ad salutem: qa p fidem Christus inhabitat in cordib. nr̃is, ut dr̃ ad Eph. 3. sed nō oēs hñtes fidem, hñt donum intellectus: immo q credūt, dñt orare G ut intelligāt, sicut Aug.* dicit in li. de Tri. ergo donū intellectus nō est necessariū ad salutē. non ergo est in oibus hñtib. gratiā. ¶3 Prǽt. Ea q sunt cōia, oib. hñtibus grām, nunq̃ ab hñtib. gratiā subtrahunt: sed grā intellectus, & aliorū donorū aliqñ se utiliter subtrahit. Qñq;.n. dum sublimia intelligendo in elatione se aius erigit, in reb. imis & vilibus graui hebetudine, pigre- H scit, ut Greg.* dicit in 2. Moral. ergo donum intellectus nō est in omnibus habentibus gratiā.

SED CONTRA est, q dr̃ in Ps. 81. Nescierūt, neq; itellexerūt, i tenebris ambulant: sed nullꝰ habēs grām ambulat in tenebris, sm illud Io. 8. Qui sequit me, nō ambulat in tenebris. ergo nullꝰ hñs grām, caret dono itellectꝰ.

RESPON. Dicēdū, q in oibus hñtib. grām necesse est esse re- I ctitudinē uolūtatis: qa p gratiā pparat uoluntas hois ad bonū, vt* Aug. dicit. Volūtas aūt non pōt rectè ordinari in bonū, nisi pexistēte aliqua cognitione veritatis: qa obiectū uolūtatis est bonū intellectus, ut dr̃ in 3. de Aia. Sicut aūt p donū charitatis Spūs sctūs ordinat voluntatē hois vt directe moueat in bonū quodda supnaturale: ita ēt per donum intellectus illustrat mē- K tem hois, ut cognoscat veritatem quādā supnaturalē, in quā oportet tendere voluntatē rectā. Et io[m] sicut donū charitatis est i oibus hñtibus grām gratū faciēte, ita ēt donū itellectus.[o]

AD PRIMVM ergo dicendū, q aliq hñtes grām gratū faciētem, pñt habitudine pati circa aliqua, q sunt pter necessitatē salutis: sed circa ea, q sunt de necessitate salutis, sufficienter instruuntur a Spiritusancto, secundum illud 1. Ioan. 2. Vnctio eius docet uos de omnibus.

AD II. dicendū, q etsi nō oēs hñtes fidem, plene intelligant ea, q pponunt credenda, intelligunt tñ ea esse credenda, & q ab eis nullo mō est deuiādum.

AD III. dicēdū, q donū intellectus nūquā se substrahit sanctis circa ea, q sunt necessaria ad salutē: sed circa alia interdū se subtrahit, ut nō oia ad liqdū p itellectū penetrare possint, ad hoc q superbię mā subtrahat.

ARTICVLVS V.

Vtrum donum intellectus inueniatur etiam in non habentibus gratiam gratum facientem.

AD QVINTVM sic procedit. Vr̃ q intellectus donū inueniatur ēt in non hñtibus grām gratū faciētē. Aug.* exponēs illud* Psal. 118. Cōcupiuit aia mea desiderare, iustificationes tuas, dicit. Præuolat intellectus & tarde sequit humanus atq; infirmus affectus: sed in oibus nō hñtib. grām gratū faciētē est pronꝰ affectus pp charitatē ergo donū itellectꝰ pōt eē in his, qui non hñt gratiam gratū faciētē. ¶2 Prę. Dan. 3 dr̃, q[h] intelligentia opꝰ est in uisione pphetica, & ita vr̃ q pphetia nō sit sine dono itellectus: sed pphetia pt esse sine grā gratū faciēte, ut patet Mat. 7. vbi dicentib. In noie tuo pphetauimꝰ, rñdet. Nunq̃ noui uos. ergo donū itellectus pōt esse sine grā gratū faciēte. ¶3 Prę. Donū intellectꝰ [h] rñdet uirtuti fidei, sm illud Isa. 7. sm aliā lrām. Nisi credideritis, nō intelligetis: sed fides potest esse sine gratia gratum faciente. ergo etiam donum intellectus.

SED CONTRA est, q Dñs dicit Io. 6. Ois q audiuit a Patre, & didicit, uenit ad me: sed p intellectū audita addiscimus, uel penetramus, ut patet per Greg.* in primo Moraliū. ergo quicunq; habet intellectus donū, uenit ad Christum, quod nō est sine gratia gratum faciēte. ergo donum intellectꝰ nō est sine gratia gratū faciēte.

RESP. Dicēdū, q sicut s.* dictū est, dona Spūsscti pficiūt aiam, sm q est bñ mobilis a spū sctō. Sic ergo intellectuale lumē grē ponit donū intellectꝰ, inquantū intellectꝰ hois est bñ mobilis a Spū sctō. Huiꝰ aūt motꝰ cōsideratio i hoc ē, q hō apprehēdat ueritatē circa fidē. Vñ nisi usq; ad hoc moueat

parentiū fidei cōtrariatis, hñ intellectū g positiuē penetratiōnis extrema sit cōparatur penetratiōni extremo nihil [illegible] esse contrariū ad ea, q sunt fidei. Et hoc aūt [illegible] fidei p quantū necessaria [illegible] theologali in suo obliquum, nec est cōe oibus. Tūnc at negatiue itelligimus nihil apparentiū cōtrariari veritati fidei [illegible] Hoc [illegible] dei, & attribuit fidei [illegible] cuilibet fideli nō solū nō itelligere aliquid cōtrariū immo nec dubitare de aliquo cōtrario. Dubitat.n. in fide, infidelis, non fidelis. [illegible] modo, verissimū [illegible] litera.

¶ Scdo dr q author loquitur de intelligere q est actus intellectus dōni, q in recta æstimatione de fine p charitatē habito consistit. Constat.n. q sicut intelligit Deū vt finē, & obiectū beatitudinis patriæ pfectionē [illegible] pposita in fide esse credēda, & q ab his nō est recedendū. Vñ Valentianos Cerdrice sponsus interrogatus si hæc crederet, dixit. Nihil est quod possit verius credi. Sed hoc nō est cōe oibus fidelibus, sed tm hñtib. fidē formatā de qbus solis est articulus de.

SVPER Q. VIII. ART. V.

Bannes eodem art.

IN articulo quinto q resp. ad sed [illegible] dubiū occurrit circa [illegible] q pponit. Nā supponit, [illegible] fides vidēt [illegible] credūt [illegible] credibilia ergo nō solū assensum facit. Ad

Porrecta per totum.

43

* In Psa. 118. Cōc. 8. [illegible]

* Lib. 1. Mo. ca. 13. [illegible] ante medium.

* q. 68. ar. 1. 2. & 3. [illegible]

Ad hoc dr, q ly, non solum, non excludit oēm aliū actum, sed actum virtutis, de quo est sermo. Recta æstimatio de fine vltimo quasi dicat, q fides quantū viā ad assensum solum, & non p transit vsq; ad rectā practicā æstimationem de Deo, quā hñt qui sūt in grā existentes. Et per hoc patet, quod obiectio nihil sit [illegible].

Concl. m.

Porrecta per totum.

SVPER Q. VIII. AR. V. ET VI.

Bannes eodem art.

44

IN articulis 5. & 6. simul dubium occurrit, quia contradicunt. Nam in quinto p rectam æstimationem de fine vltimo, donū intellectus negatiue assensū non sit [illegible] tibus grām: in textu vero, recta æstimatio de fine uel vltimo, nō attribuit intellectui, sed sapientiæ: quia iudiciū de eis ad sapientiā spectat dr. Æstimatio at iudiciū quoddā est.

* Ad hoc breuiter dr q author nō dixit æstimationē illam esse actū doni intellectus sed, q nisi haberet, nō hi donū intellectus, & hoc est uerū. Quia & illa æstimatio, & quodcumq; aliud iudiciū quantū ad perceptionē spectat ad donū intellectus, quantū ad iudiciū spectat ad sapientiam, scientiam, uel consilium sicut quantum ad assensum formatū spectat ad fidē formatā.

¶ In eodē 6. ar. aduertē q author retractat seipsum quo ad distinctionem donorū in prima scda posita vt ibi ē notauimus.

* In Psa. 118. Cōc. 8. 10. 8.

Differentia fidei et intellectus.

* In cor. art.

* Lib. 2. Mora. ca. 36. ante medium

* q. 1. art. 7.

Art. 3. huius quæst.

à Spū sctō intellectꝰ humanus, ut rectā æstimationē de fine habeat, nōdū cōsecutꝰ est donum intellectus, quantūcūq; ex illustratione Spūsscti alia qdā pambula cognoscat. Rectā at æstimationē de ultimo fine nō hēt nisi ille q circa finē non errat, sed ei firmiter inhęret tanquā optimo, quod est solū hñtis grātiā gratū faciētē. Sicut ēt in moralib. rectā æstimationē hēt hō de fine p habitū uirtutis: vñ[m] donū itellectꝰ hēt nullꝰ sine grā gratum faciente.[n]

AD I. ergo dicēdū, q Aug. noiat intellectū quācūq; illustrationē intellectualē, q tñ nō ptingit ad pfectā donationē, nisi usq; ad hoc mēs hoīs deducat, ut rectā æstimationem habeat hō circa finem.

AD II. dicēdū, q intelligētia, q necessaria ē ad pphetiā, ē qdā illustratio mētis circa ea, q pphetis reuelantur: ñ ē at illustratio mētis circa æstimationē rectā de ultimo fine, q ptinet ad donū itellectꝰ.

AD TERTIVM dicēdū, q fides importat solū assensū ad ea, q proponunt: sed intellectꝰ importat qdā pceptionē ueritatis, q nō pōt esse circa finē, C nisi in eo q hēt grām gratū facientem, vt dictum* est: & ideo non est similis rō de intellectu, & fide.

ARTICVLVS VI.

Vtrum donum intellectus distinguatur ab alijs donis.

AD SEXTVM sic procedit. Vr̃ q donū intellectꝰ nō distinguat ab alijs donis. Quorū.n. opposita sunt eadē, ipsa quoq; sūt eadē: sed sapiæ opponit stultitia, hebetudini itellectꝰ, pcipitatio D cōsiliū, ignorātię sciā, ut patet pꝰ Greg. 2. Moraliū.[h] Nō vident at differre stultitia hebetudo, ignorātia, & præcipitatio. ergo nec intellectus distinguitur ab alijs donis.

¶2 Prǽt. Intellectus q ponit virtus intellectualis differt ab alijs intellectualibus virtutibus per hoc sibi propriū q est circa principia p se nota: sed donū itellectus ñ est circa aliqua pricipia p se nota, qa ad ea, q naturalr E p se cognoscūt, sufficit naturalis habitꝰ primorū principiorū. Ad ea uero q supnaturalia sūt, [h] sufficit fides, qa articuli fidei sūt sicut priā pricipia i supnaturali cognitiōe, sicut dictū* ē ergo donū itellectus nō distiguit ab alis donis intellectualibus. ¶3 Præt. Ois cognitio intellectiua vel est speculatiua, vel practica: sed donū intellectꝰ hēt se [k] ad utrūq;, ut dictū* est. ergo ñ distinguit ab alijs A donis intellectualib. sed omnes in se complectit.

SED CONTRA est, q qcūq; cōnumerant adinuicē, oportet ea esse aliquo mō abinuicē distincta, qa distinctio est principiū numeri: sed donū intellectus connumeratur alijs donis, ut patet Isa. 11. ergo donū intellectus est distinctū ab alijs donis.

RESPON. Dicēdū, q[m] distinctio doni itellectꝰ ab alijs trib. donis. s. pietate, fortitudine, & timore, manifesta ē:[a] qa donū itellectꝰ ptinet ad uim cognoscitiuā, illa verò tria ptinēt ad uim appetitiuā. Sed[b] dr̃a huiꝰ doni itellectꝰ ad alia tria. s. sapiam, sciam & cōsiliū, q ēt ad uim cognoscitiuā ptinēt, nō ē adeo manifesta.[c] Vr̃ at qbusdā, q donū itellectꝰ distiguat à dono sciæ, & cōsilij p hoc, q illa duo ptineāt ad practicā cognitionē, donū at itellectꝰ ad speculatiuā. A dono uerò sapiæ, q ēt ad speculatiuā cognitionē ptinet, distiguit i hoc, q ad sapiam ptinet iudiciū, ad itellectū uerò capacitas itellectꝰ eorū, q pponunt, seu penetratio ad itima eorū, & sm hoc s.* numerū donorū assignauimꝰ. Sed diligēter ītuēti, donū itellectꝰ ñ solū se hēt circa speculāda, sed[d] ēt circa operāda, ut dictū ē. Et sïr ēt donū sciç circa utrūq; se hēt, ut j.* dicet: & iō oportet aliā eorū distinctionē accipere. Oïa.n. hęc quatuor dona ordinant ad supnaturalē cognitionē, q i nobis p fidē fundat. Fides at ē ex auditu, ut dr̃ Ro. 10. Vñ oportet aliqua pponi hoī ad credēdū ñ sicut visa, sed sicut audita, qb. p fidē assentiat. Fides at primò qdē, & pricipalr se hēt ad ueritatē primā: secūdario ad qdā circa creaturas cōsiderāda: & ulteriꝰ se extendit ēt ad directionē humanorū operū, sm q p dilectionē opat, ut ex dictis* patet. Sic ergo circa ea, q fidei pponunt credēda, duo requirunt ex parte nr̃a. Primo qdē, vt itellectu penetrent, vel capiant: & hoc ptinet ad donū itellectꝰ. Scdo aūt, oportet ut de eis hō hēat iudiciū rectū, ut æstimet his ēe inhęrēdū, & ab eorū oppositis recedēdū. Hoc ergo iudiciū qtū ad res diuinas, pertinet ad donū sapiētię: quātū uerò ad res creatas, pertinet ad donum sciç: quantū verò ad applicationē ad singularia opa, ptinet ad donū cōsilij.

AD I. ergo dicēdū, q pdicta dr̃ia quatuor donorū manifeste cōpetit distinctioni eorū, q Gre.* ponit eis ēe opposita. Hebetudo.n. acuitati opponit. Dr̃.n. p similitudinē itellectꝰ acutꝰ, qñ pōt penetrare ad itima eorū, q pponunt. Vñ hebetudo mētis ē, p q mēs ad itima penetrare nō sufficit. Stultꝰ at dr̃ ex hoc, q puerse iudicat circa cōem finē uitę: & iō pprie opponit sapię, q facit rectū iudiciū circa uēm cām. Ignorātia uerò iportat defectū mētis ēt circa qcūq; particularia. & iō opponit sciç, per q hō hēt rerū iudiciū particulares cās. s. circa creaturas. Præcipitatio uerò manifestè opponit cōsilio, p q hō ad actionē ñ pcedit an deliberationē rōis.

AD II. dicēdū, q donū itellectꝰ ē circa prīa principia cognitionis gratuitæ, aliter tamen q fides. Nam ad fidem pertinet eis assentire: ad donū uerò intellectus pertinet mente penetrare ea q dicunt.

AD III. dicēdū, q donū itellectꝰ ptinet ad vtrūq; cognitionē, s. speculatiuā, & practicā, ñ qtū ad iudiciū, sed qtū ad apphēsionē, vt capiant ea q dicūt.

Concl. m

Conclu. p

* 1. 2. q. 68. ar. 4. D. 1141

† Ar. 1. huius quest.

* Ar. 3. q. sequen.

* q. 1. ar. 1. & 6. ad 1. & q. 4. ar. 2. ad 3 & art.

Dona ista quid faciant sanctis intellectus sapientia scientia consiliũ.

* Loco citato sæpe.

Hebetudo stultitia ignorantia præcipitatio.

Universidad de Deusto Biblioteca

SVPER QV. VIII. ART. VII. & VIII.
Bannes eodem art.

Porrecta per totum. 45

IN 7. & 8. articulis nihil scribendũ occurrit,nisi ꝙ Noui tij caueant in visione ad ſcdm 8. art. ab errore incurrẽdo p illa verba Fides non põt vniuerſaliter precedere intellectũ. Nã ſi per intellectũ hic intelligerẽt donum intellectus, errarent qũ fides præcedit & natura,& tpe quãque donũ intellectus ad quod nõ ſpectat qd cunq; intelligere ſed intellectionis perfectio ſaltem reſpectu vltimi finis, quæ eſt propria his, qui ſunt in gra,vt patet ex dictis. Sed intelligit au thor per intellectum oẽm actum percipiẽdi,qui natus eſt perfici per donum intellectus & ideo appoſuit ly vniuerſaliter. Nam ũm ſiquidem eſt in tellectus donum per ficere oẽm perceptionem intellectiuã ſpectantem ad fidem,ſi ue illa præcedat,ſiue ſubſequatur donum intellectus.

ARTICVLVS VII.

Vtrum dono intellectus respondeat sexta beatitudo, scilicet, Beati mundo corde &c.

AD SEPTIMVM ſic procedit. Vr̃ ꝙ dono intellectus non rñdeat beatitudo ſexta.ſ. Beati mũdo corde, qm̃ ipſi Deũ videbunt. Munditia.n.cordis maximè vr̃ ptinere ad affectũ: ſed donũ intellectus nõ ptinet ad affectum,ſed magis ad vim intellectiuam. ergo prædicta beatitudo non rñdet dono intellectus.

¶2 Prę. Act.15.dr̃. Fide purificans corda eorũ:ſed per purificationem cordis acquirĩt munditia cordis.ergo prædicta beatitudo magis ptinet ad veritatẽ fidei, q̃ ad donum intellectus.

¶3 Prę. Dona Spũs ſc̃ti pficiũt hoĩem in pñti uita:ſed uiſio dei non ptinet ad uitã pñtẽ: ipſa.n. beatos facit,ut ſ.* habitũ ẽ.ergo ſexta beatitudo cõtinẽs viſionem Dei,non pertinet ad donum intellectus.

SED CONTRA eſt,quod Aug. dicit in lib.† de ſermone Dñi in mõte. Sexta operatio Spũſc̃ti, quæ eſt itellectus,cõuenit,mũdis corde,q purgato oculo poſſunt videre, quod oculus non uidit.

RESPON. Dicẽdũ,ꝙ in ſexta beatitudine,ſicut& in alijs,duo cõtinent. Vnum per modum meriti.ſ. mũditia cordis,aliud p modũ p̃mij.ſ.uiſio Dei,vt* ſ.dictũ eſt. Et utrũq; ptinet aliquo mõ ad donũ intellect⁹. Eſt.n.duplex mũditia, una qdẽ pambula,& diſpoſitiua ad Dei uiſionem, q̃ eſt depuratio affect⁹ ab inordinatis affectionib. Et hæc qdẽ munditia cordis fit per uirtutes,& dona, q̃ pertinẽt ad vim appetitiuã. Alia uerò mũditia cordis eſt, q̃ eſt quaſi cõpletiua reſpectu uiſionis diuinæ. Et hoc qdẽ eſt munditia mẽtis depuratæ a phãtaſmatib.& errorib.vt.ſ.ea,quæ de Deo proponũt,non accipiant per modũ corporaliũ phantaſmatũ, nec ſm̃ hæreticas puerſitates. Et hãc mũditiã facit donũ itellect⁹. Similiter ẽt duplex eſt Dei uiſio, vna qdẽ pfecta,p q̃ vr̃ Dei eſſentia. Alia uerò imperfecta, p quã etſi nõ uideam⁹ de Deo qd eſt, videm⁹ tñ qd nõ eſt:& tãto in hac uita Deũ perfecti⁹ cognoſcim⁹,q̃tò magis intelligim⁹ eũ excedere quicqd intellectu cõprehendit. Et utraq; Dei uiſio pertinet ad donũ intellect⁹. Prima qdẽ ad donũ intellectus cõſummatũ,ſm̃ quod erit in patria:ſecũda uerò ad donũ intellect⁹ inchoatũ,ſm̃ quod hr̃ in uia. Et p hoc patet rñſio ad obiecta. Nã primæ duæ rõnes procedunt de prima munditia. Tertia uerò de perfecta Dei uiſione. Dona aũt,& hmõi nos pficiunt ſecundum quandam inchoationem, & in futuro implebuntur,ut ſupra* dictum eſt.

1.2.q.3.ar.8. †*Li.1.c.9. parũ ante mediũ tom.4.* *Duo in omni beatitudine.* *P.8.q.6.q.art.2.& 4.* *Concl.* *In corp. ar.& q.68 ar.6.& q.69.ar.1.*

ARTICVLVS VIII.

Vtrum in fructibus fides respondeat dono intellectus.

Bannes eodem art. Porrecta per totum. 46

AD OCTAVVM ſic procedit. Vr̃ ꝙ in fructib. fides nõ rñdeat dono intellectus. Intellect⁹.n. eſt fruct⁹ fidei. Dr̃.n.Iſa.7. Niſi credideritis,nõ itelligetis.ſm̃ aliã lrãm,ubi nos habem⁹. Si ñ credideritis,ñ pmanebitis. ñ ergo fides ẽ fruct⁹ itellect⁹.

¶2 Prę. Pri⁹ nõ eſt fruct⁹ poſterioris:ſed fides vr̃ ẽe prior itellectu,qa fides eſt fundm̃ toti⁹ ſpũalis ędificij,ut ſ.*dictũ ẽ.ergo fides ñ ẽ fruct⁹ itellect⁹.

¶3 Prę. Plura ſunt dona ptinẽtia ad intellectũ,q̃ p tinẽtia ad appetitũ:ſed inter fruct⁹ ponĩ tm̃ unũ ptinẽs ad intellectũ.ſ.fides, oĩa uerò alia ptinent ad appetitum.ergo fides non magis ur̃ rñdere intellectui, quàm ſapientiæ,uel ſciẽtiæ,ſeu cõſilio.

SED CONTRA eſt,ꝙ finis uniuſcuiuſq; rei ẽ fruct⁹ eius:ſed donũ itellect⁹ ur̃ pricipaſr ordinari ad certitudinem fidei,q̃ ponĩ fructus.*Dicit.n.gl.ad Gal.5.ꝙ fides ẽ,q̃ ẽ fruct⁹.& de inuiſibilibus certitudo.ergo ĩ fructib⁹ fides rñdet dono intellectus.

RESPON. Dicendum,ꝙ ſicut ſ.* dictum eſt cum de fructibus ageret, fruct⁹ ſpũs dicuntur vltima, & delectabilia, q̃ in nobis proueniunt ex uirtute Spũſancti. Vltimũ ãt & delectabile hẽt rõnem finis,qui eſt propriũ obiectũ uolũtatis. Et iõ oportet, ꝙ illud qd̃ eſt vltimũ & delectabile in uoluntate,ſit quodãmõ fruct⁹ oĩum aliorũ,q̃ ptinẽt ad alias potẽtias. Scdm̃ hoc ergo doni, uel uirtutis pficientis aliquã potẽtiã põt accipi duplex fructus,vnus qdẽ ptinẽs ad ſuã potẽtiã:alius ãt quaſi vltimus ptinens ad uoluntatẽ. Et ſm̃ hoc dicẽdũ eſt,ꝙ dono intellectus rñdet p pprio fructu fides.ſ.fidei certitudo:ſed pro vltimo fructu reſpondet ei gaudium,quod pertinet ad uoluntatem.*

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ intellectus eſt fructus fidei,quæ eſt uirtus. Sic ãt non accipitur fides, cum dr̃ fructus, ſed pro quadam certitudine fidei, ad quã hõ peruenit per donum intellectus.

AD II. dicendũ,ꝙ fides nõ põt vlr̃ pcedere intellectũ. Nõ.n.poſſet hõ aſſentire credẽdo aliquibus propoſitis,niſi ea aliqualiter itelligeret: ſed pfectio itellect⁹ cõſequit fidẽ,q̃ ẽ uirt⁹,ad quã qdẽ intellect⁹ pfectionẽ ſequit q̃dam fidei certitudo.

AD TERTIVM dicẽdũ,ꝙ cognitionis practicę fruct⁹ nõ põt ẽe in ipſa:qa talis cognitio nõ ſcit pp ſe,ſed pp aliud: ſed cognitio ſpeculatiua hẽt fructũ in ſeipſa.ſ.certitudinẽ eorũ,quorũ eſt. Et iõ dono cõſilij,ꝙ ptinet ſolũ ad cognitionẽ practicã,ñ rñdet aliqs fruct⁹ pprius. Donis aũt ſapiæ, itellect⁹,& ſciæ,q̃ pñt ẽt ad ſpeculatiuã cognitionẽ ptinere,rñdet ſolũ vn⁹ fruct⁹,q eſt certitudo ſignata noĩe fidei. Plures aũt fruct⁹ ponunt ptinẽtes ad partem appetitiua:quia,ſicut iã dictum* eſt,rõ finis,qui importatur in noĩe fructus, magis pertinet ad uim appetitiuam,quàm intellectiuam.

q.4.art.2.& 7. *Gloſſ. inter lineam.* *P.S.q.70.a.1.* *Concl.* *Progreſſus fidei intellectus...* *In corp. art.*

QVAESTIO IX.

De dono scientiæ, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE conſiderandum eſt de dono ſcientiæ. Et circa hoc quęrunt quatuor.

¶Primo, Vtrum ſcia ſit donum.
¶Secũdo, Vtrũ ſit circa diuina.
¶Tertio, Vtrum ſit ſpeculatiua, vel practica.
¶Quarto, Quæ beatitudo ei reſpondeat.

SVPER QV. IX. ART. I. & II.
Bannes eodem art.

IN tota quæſtione 9. duo nota. Primo, actũ doni ſciæ. conſiſtere in iudicio ſiuẽ pro medio creaturas pro obiecto vero credendũ,& agendum,& ipſum iudicium ex habitu ita q. ad ſciam ſpectat ex habitu grę gratum facientis iudicare qd credendum,& quid non credendum. & quid entendũ ſcdm rõnes inferiores. Hæ ſunt propriæ creaturarum cauſæ, ex quibus iudicium fit.

¶Scdo, q. in viſione ad tertiũ. 2.art. non dr ꝙ ſciæ mediæ ſũt magis mathematicæ q̃ naturales cum falſum ſit abſolute loquendo: quia ſimpliciter ſunt ſciæ naturales,vt pote non abſtrahentes a materia ſenſibili. Obiectũ.n. nõ abſtrahens a materia ſenſibili, eſt naturalis, vt patet 6. Metap. ſed dr ꝙ connumerant magis cũ mathematicis,ut potè cũ ſimiliores. Et de connumeratione quidem liquet, quia cũ Geometria, & Arithmetica ſciæ medie numerantur inter liberales artes,de ſimilitudine aũt in modo demonſtrãdi, manifeſtũ eſt,dũ mẽ ſurando & quantificando, concluſiones monſtrant. Verũ qa medium vtrunq; ſa pit extremum,& ſciæ iſtæ ex parte formæ, ex mathematica veniunt & pendent: ex parte verò materiæ phyſicæ ſunt,ſermo ne doctorũ pretereũdi ſunt, ſi qñ ad alterum extremũ nimis declinant.

Porrecta per totum. 47 *Supra. q. 8. artic. 6. cor.* *Lib. 1. Poſt. text. 3.10.2.* †*P.S.q.6 ar.2.& ar.4 q.pced.* *Aug.14. de Trin.c.1. tom.3.* *q.1.2 q.68.ar.8.* †*q.8.ar.2.* *1.2.q.68 ar.2.& 8.*

ARTICVLVS I.

Vtrum scientia sit donum.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ ſcia nõ ſit donũ. Dona.n. Spũſc̃ti naturalẽ facultatẽ excedũt:ſed ſcia importat eſfectũ quẽdã naturalis rõnis. Dicit.n.phũs 1.Poſteriorũ,* ꝙ demõſtratio ẽ ſyllogiſm⁹ faciens ſcire:ergo ſcia ñ ẽ donũ ſpũſc̃ti.

¶2 Prę. Dona Spũſc̃ti ſunt cõia oĩb.ſc̃tis,ut ſ.† dictũ eſt:ſed Augu.14.de Tri ✱ dicit,ꝙ ſcia non pollẽt plurimi fideles q̃uis polleãt ipſa fide.ergo ſcia ñ ẽ donũ.

¶3 Prę. Donũ eſt pfectius uirtute,ut ſ.*dictũ eſt. ergo unum donũ ſufficit ad pfectionẽ uni⁹ uirtutis : ſed uirtuti fidei rñdet donũ intellectus, ut ſ.† dictum eſt. ergo nõ rñdet ei donũ ſciæ, nec apparet cui alij uirtuti rñdeat. ergo cũ dona ſint pfectiones uirtutum,ut ſ.✱ dictum eſt, ur̃ ꝙ ſcientia non ſit donum.

SED CONTRA eſt,qd̃ Iſa.11. cõputatur inter ſeptem dona.

RESP. dicẽdũ, ꝙ gr̃a eſt pfectior q̃ natura, ut nõ deficit in his,in qb.hõ p naturã pfici põt. Cũ aũt hõ p naturalẽ rõnẽ aſſẽtit ſm̃ itellectũ alicui veritati, dupl̃r pficit circa ueritatẽ illã, primò qdẽ,qa capit eã:ſecũdò qa de ea certũ iudiciũ hẽt. Et ĩõ ad hoc ꝙ itellect⁹ human⁹ pfectè aſſẽtiat veritati fidei, duo reqrunĩ,quorũ unũ eſt,ꝙ ſanè capiat ea,q̃ proponũtur:quod pertinet ad donum intellectus,ut ſupra* dictum eſt. Aliud autem eſt, ut habeat certum & rectum iudicium de eis,diſcernendo.ſ.credenda a non credendis: & ad hoc neceſſarium eſt donum ſcientiæ.*

q.9.arti.6. *Concl.*

AD PRIMVM ergo dicẽdum,ꝙ certitudo cognitionis in diuerſis naturis inuenit diuerſimodẽ, ſm̃ diuerſã cõditionẽ uniuſcuiuſq; naturę. Nã hõ cõſequit certũ iudiciũ de ueritate p diſcurſũ rõnis, & iõ ſcia humana ex rõne demõſtratiua acqritur. Sed in Deo eſt certũ iudiciũ ueritatis abſq; oĩ diſcurſu p ſimplicẽ ituitũ,ut i 1.dictũ* eſt. Et iõ diuina ſcia nõ eſt diſcurſiua,uel rõcinatiua,ſed abſoluta & ſimplex,cui ſimilis ẽ ſcia,q̃ ponĩ donũ Spũs ſancti,cũ ſit quædã participata ſimilitudo ipſius.

p.p.q.14 art.7. D.473.

AD SECVNDVM dicẽdũ,ꝙ circa credẽda duplex ſcia põt haberi. Vna quidẽ,per quã homo ſcit,qd credere dẽat,diſcernẽs credẽda a non credẽdis: & ſm̃ hoc ſcia eſt donũ,& cõuenit oĩb. ſanctis. Alia verò eſt ſcia circa credẽda,p q̃ hõ nõ ſolũ ſcit,qd credi dẽat,ſed ẽt ſcit fidem manifeſtare,& alios ad credẽdũ inducere, & cõtradictores cõuincere. Et iſta ſcia ponĩ iter grãs gratis datas, q̃ nõ daĩ oĩb. ſed qbuſdã. Vñ Aug. poſt uerba inducta,* ſubiungit. Aliud eſt ſcire tm̃modo,quid hõ credere dẽat, aliud ſcire quẽadmodũ hoc ipſum,ꝙ credit & pijs auribus opituletur,& contra impios defendatur.

Lib.4.de Trin.c.4 a medio, tom.3.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ dona ſunt perfectiora virtutibus moralib.& intellectualib.nõ ſunt aũt perfectiora virtutib.theologicis:ſed magis oĩa dona ad pfectionẽ theologicarũ uirtutũ ordinanĩ, ſicut ad finẽ. Et iõ non eſt inconueniens,ſi diuerſa dona ad unã uirtutẽ theologicam ordinentur.

ARTICVLVS II.

Vtrum scientiæ donum sit circa res diuinas.

Bannes eodem art. Porrecta per totum. 48

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr̃ ꝙ ſcię donum ſit circa res diuinas. Dicit.n.Aug.14.* de Trini. ꝙ per ſciam gignit fides, nutriĩ,& roboraĩ:ſed fides eſt de rebus diuinis,quia obiectum fidei eſt ueritas prima,ut ſupra † habitum eſt.ergo & donum ſcientiæ eſt de rebus diuinis.

¶2 Præt. Donum ſcientiæ eſt dignius, quàm ſcientia acquiſita:ſed aliqua ſcientia acquiſita eſt circa res diuinas, ſicut ſcientia Metaphyſicæ. ergo multò magis donum ſciẽtiæ eſt circa res diuinas.

¶3 Prę. Sicut dr̃ Roma.1. Inuiſibilia Dei per ea,q̃ facta ſunt,intellecta conſpiciuntur.ſi ergo eſt ſcia circa res creatas, vr̃ ꝙ etiã ſit circa res diuinas.

3.d.35.q.2.art.3.q.1. *Li.14.de Trin.c.1. a medio, tom.3.* †*q.1.artic.1.*

SED CONTRA eſt,quod Aug.14.*de Trin.dicit. Rerum diuinarum ſcia propriè ſapiẽtia nũcupet: humanarũ aũt propriè ſcientiæ nomen obtineat.

Li.13.c.1.& li.12. cap.14.10.1.

RESPON. Dicẽdum,ꝙ certũ iudiciũ de re aliqua maximẽ daĩ ex ſua cã,& iõ ſm̃ ordinem cãrũ oportet eſſe ordinem iudiciorum. Sicut.n.cã prima eſt cã ſecũdæ, ita p cãm primam iudicaĩ de cã ſecunda. De cã aũt prima nõ põt iudicari p aliam cãm; & iõ iudiciũ qd̃ fit p cãm primam,eſt primũ & pfectiſſimum. In his aũt,in quibus aliquid eſt perfectiſſimum,nomen cõe gñis appropriatur his,quæ deficiunt à pfectiſſimo. Ipſi aũt perfectiſſimo adaptaĩ aliud ſpãle nomen,ut patet in Logicis. Nã in gñe cõuertibiliũ illud, quod ſigñat quod quid eſt ſpãli noĩe diffinitio uocaĩ:q̃ aũt in hoc deficiũt cõuertibilia exiſtẽtia,nomen cõe ſibi retinẽt.ſ. ꝙ ppria dicuntur. Quia ergo nomen ſciæ importat q̃dã certitudinẽ iudicij,ut dictũ* eſt, ſiquidẽ certitudo iudicij fit p altiſſimam cãm illius gñis, p quam põt de oĩb. iudicare, habet ſpeciale nomen, quod eſt ſapientia. Dr̃.n.ſapiens in unoquoq; gñe,q nouit altiſſimam cãm illius generis, per quã põt de oĩb.iudicare. Simpliciter aũt ſapiens dr̃, qui nouit altiſſimam cãm ſimpliciter.ſ.Deum. Et iõ cognitio diuinarũ rerũ uocaĩ ſapientia: cognitio uerò rerũ humanarum uocaĩ ſcia, quaſi cõi noĩe importante certitudinẽ iudicij appropriato ad iudiciũ, quod fit per cauſas ſecundas. Et ideo ſic accipiendo ſciẽtiæ nomen,ponitur donum diſtinctum a dono ſapientiæ.

Nota hoc ad intelligendum ꝙ Nemo iudicat circa fidem contra Romanam. *Regula nominum.* *Art.pce.*

sapientiæ

Universidad de Deusto Biblioteca

Concl. m pientiæ. Vnde m donum scientiæ est solùm circa res humanas, uel solùm circa res creatas. n

Ad primvm ergo dicendũ, q̃ licet ea, de quib. est fides, sint res diuinæ & æternę, tñ ipsa fides est quoddam tpale in animo credentis. Et iõ scire qd credendum sit, ptinet ad donum sciæ. Scire aũtem ipsas res creditas ſm seipsas per quãdã unionẽ ad ipsas, ptinet ad donũ sapiæ. Vnde donũ sapiæ magis rñdet charitati, quæ unit mentem hoĩs Deo.

Ad secvndvm dicendũ, q̃ rõ prima pcedit ſm quod cõiter nomen sciæ sumitur. Sic autẽ scia nõ ponitur speciale donum, sed secundùm, quod restringitur ad iudicium, quod fit per res creatas.

q.1 art. 1. Ad tertivm dicendum, q̃ sicut s. dictũ est, q libet cognoscitiu[y] habit[z] formaliter qdẽ respicit mediũ, p quod aliqd cognoscit: materialiter ũt id, quod per mediũ cognoscit. Et qa id qđ est formale, poti[x] est: iõ illę sciç, q̃ ex pricipijs mathematicis cõcludũt circa mãm naturalẽ, magis cũ mathematicis cõnumerant, ut pote eis similiores, licẽt qtũ ad mãm magis cõueniãt cũ naturali. Et pp hoc dr̃ in 2. Phy. q̃ sunt magis naturales. Et iõ cũ hõ p res creatas Deũ cognoscit, magis uĩ hoc pertinere ad sciam, ad q̃ pertinet formaliter, q̃ ad sapientiã, ad quam pertinet materialiter. Et econuerso cũ ſm res diuinas iudicamus de rebus creatis, magis hoc ad sapientiam, quàm ad scientiam pertinet.

formalis materialis physica mathematica. *Li.2.tex. 20.to.2.*

Articvlvs IIII.

Vtrum scientiæ donum sit scientia practica.

Bannes eodem art.

Porrecta per totũ. 49

Ad tertivm sic pcedit. Vr̃ q̃ scia, q̃ ponit donũ, sit scia practica. Dicit. n. Aug. 12 de Trin. q̃ actio, qua exteriorib. reb. utimur, [h] scientiæ deputatur: sed scia, cui deputatur actio, est practica. ergo scientia, quæ est donum, est scientia practica.

¶2 Prę. Gre. [a] dicit in 1. Mor. Nulla est scia, si vtilitatẽ pietatis nõ hẽt: Valde inutilis est pietas, si sciç discretione caret. Ex qua authoritate hr̃, q̃ scia dirigit pietatẽ: sed hoc nõ põt cõpetere [h] sciæ speculatiuę. ergo scientia, quæ est donum, non est speculatiua, sed practica.

¶3 Prę. Dona Spũsſcti non hñtur, nisi a iustis, vt s.* habitum est: sed scia speculatiua potest haberi ẽt ab iniustis, ſm illud Iac. 4. Scienti bonum, & nõ facienti peccatum est illi. ergo scientia, quæ est donum, non est speculatiua, sed practica.

Inf. q. 52 ar. 2. ad 2. 1. Et 3. di. 35. ar. 3. q. 1. *Li. 12. c. 14. parũ a principio to. 3.* †Li. 1. Mora. c. 32. a medio. *Vide ne scientia tua sit nulla.* *q. prece. ar. 5. & 1. 2. q. 68.*

Sed contra est, q̃ Gre. dicit in 1. Mor. Scia in die suo cõuiuiũ parat, qa in uẽtre mẽtis ignorantiæ ieiuniũ superat: sed ignorãtia nõ tollit totaliter, nisi p utraq; sciã, s. & speculatiuã, & practicã. ergo scia, q̃ est donũ, ẽ & speculatiua, & practica.

†Li. 1. Mora. ca. 32. ante medium.

q. præce. ar. 8. Respon. Dicẽdũ, q̃ sicut s. * dictũ est, donũ sciæ ordinat, sicut & donũ intellect[9], ad certitudinẽ fidei. Fides aũt primo & pricipalr̃ in speculatione cõsistit, inqñ. s. inhæret primæ ueritati: sed qa veritas est ẽt ultimus finis, pp quẽ operamur, inde ẽt est, q̃ fides ad operationẽ se extẽdit, ſm illud Ga. 5. Fides per dilectionẽ operaĩ. Vñ ẽt [d] m oportet, q̃ donũ sciæ primo qdẽ & principaliter respiciat speculationẽ, n inquatũ. s. hõ scit qd fide tenere deat.

D. 1114. Concl. m

Concl. p p Secũdario aũt se extẽdit ẽt ad operationẽ, q̃ ſm quod per sciam credibilium, & eorum quæ ad credibilia consequuntur, dirigimur in agendis.

Ad primvm ergo dicendũ, q̃ Aug. loquit de dono sciæ, ſm quod se extẽdit ad operationẽ: Attribuit. n. ei actio, sed non sola, nec primo: & hoc ẽt mõ dirigit pietatẽ. Vnde patet Solutio ad Secũdũ.

Ad tertivm dicendũ, q̃ sicut dictũ* est de dono intellect[9], q̃ nõ qcunq; intelligit, hẽt donũ intellect[9], sed q intelligit quasi ex habitu grę: ita ẽt de dono sciæ ẽ intelligẽdũ, q̃ illi soli donũ sciæ habeat, q ex isusione grę rectũ iudiciũ hñt circa credẽda, & agẽda, ita q̃ in nullo deuiẽt a rectitudine iustitiæ. Et hæc est scientia sanctorum, de qua dicitur Sapi. 10. Iustum deduxit Dominus per uias rectas, & dedit illi scientiam sanctorum.

q. 8. ar. 5.

Articvlvs IIII.

Vtrum dono scientiæ respondeat tertia beatitudo scilicet, Beati qui lugent &c.

Bannes eodem articul.

Porrecta per totum. 40

Ad qvartvm sic procedit. Vr̃, q̃ sciæ non rñdeat tertia beatitudo. s. Beati q lugẽt, qñ ipsi cõsolabunt. Sicut. n. malũ est ca tristitiæ & luctus, ita ẽt & [h] bonũ est causa lætitiæ: sed p sciam principalius manifestant bona, q̃ mala, q̃ per bona cognoscunt. Rectum. n. est iudex suijpsius, & obliq, vt dr̃ in primo* de Anima. ergo prædicta beatitudo nõ conuenienter respondet scientiæ dono.

¶2 Præt. [h] Cõsideratio ueritatis est act[9] sciæ: sed in cõsideratione ueritatis nõ ẽ tristitia, sed magis gaudiũ. Dr̃. n. Sap. 8. Nõ hẽt amaritudinẽ illi[9] cõuersatio, nec tædiũ cõuict[9] illi[9], sed lætitiã & gaudiũ. ergo pdicta beatitudo ñ cõuenienter rñdet dono sciç.

¶3 Prę. Donũ sciæ pri[9] cõsistit in speculatione, q̃ in operatione, sed ſm q̃ cõsistit in speculatiõe nõ rñdet sibi [h] luct[9]: qa intellect[9] speculatiu[9] nihil dicit de imitabili, & fugienda, ut dr̃ in 3.* de Aĩa, neque dicit aliqd lętũ, & triste. ergo pdicta beatitudo non conuenienter ponit rñdere dono sciẽtiæ.

Lib. 1. ... ca. ... 6. cot. *Lib. 3. de Aia, tex. 49. tom. 2.*

Sed contra est quod Aug. dicit in li. † de sermone Dñi in mõte. Scia cõuenit lugẽtib. q didicerũt quib. malis uincti sunt, q̃ quasi bona petierũt.

†Li. 1. c. 4. ante medi. to. 4.

Resp. Dicẽdũ, q̃ sciam pprie ptinet rectũ iudiciũ creaturarũ. Creaturę aũt sunt, ex qb. hõ occasionaliter a Deo auertit, ſm illud Sap. 14. Creaturę factę sunt in odiũ, & muscipulã pedibus insipientium, qui. s. rectũ iudicium de his nõ habent, dum æstimant in eis esse perfectum bonum: unde in eis finem constituendo, peccant, & uerum bonũ perdunt. Et hoc dãnũ hoi innotescit per rectũ iudiciũ de creaturis, quod hr̃ per donum sciæ. Et iõ n beatitudo luctus ponitur respondere dono scientiæ. n

Concl. m

Ad primvm ergo dicendũ, q̃ bona creatã non excitãt spũale gaudiũ, nisi quaten[9] referunt ad bonũ diuinũ, ex quo pprie consurgit gaudiũ spũale. Et iõ directẽ qdẽ spũalis pax, & gaudiũ cõns rñdet dono Sapiæ. Dono aũt sciæ rñdet qdẽ primò luct[9] de preteritis erratis: & cõsequenter cõsolatio, dũ hõ per rectũ iudicium sciæ creaturas ordinat in bonũ diuinũ. Et iõ in beatitudine ponit luctus p merito, & cõsolatio consequens pro præmio: quæ quidem inchoat in hac uita, perficitur aũt in futura.

Ad 2

Svper qv. x. artic. i.

Ban. eodem art.

In art. 1. q̃. 10. dubiũ occurrit, & specialiter in materia primi argumenti. Vr̃. n. omnino, q̃ infidelitas, i. nolle credere, ñ sit peccatũ. Et rõ est, quia fides nõ est necessaria ad bonũ naturale: sed supnaturale ... Ex hoc. n. arguitur sic. Null[9] peccat nolendo bona, q̃ sunt supra naturam sua, & oblata, nisi forte rõne contemptus, quia s. despicit afferẽtẽ, uel oblata. Sed homo. salua Dei & donorũ suorũ supnaturalium reuerentia, põt ea nolle, uolẽdo stare in suis solis naturalibus. ergo non peccat nolendo fidẽ suscipere. Maior patet in ciuilib. Nam rusticus nolens acceptare ciuilitatem, & ciuis nolẽs ascendere ad nobilitatẽ, & alij hmõi, nõ peccãt. Minor est de se euidẽs ergo. Si dicatur, q̃ qa hõ est infirmus, per fidẽ sanatur: & iõ tenet ad sanitatẽ. Vel qa Deus pcepit fidem suscipi ab omnibus: iuxta illud. Qui nõ crediderit, condemnabit. iõ peccatum est non suscipere fidem. Cõtra primũ dictũ est, quia secundũ hoc nec hõ in statu innocentiæ, nec angeli obligati fuissent ad fidem, qđ est falsum. Contra secundum est, quia rõ præcepti uertitur in dubium. Apparet. n. q̃ stulte præciperet alicui, aut ascendas supra gradum tuũ, aut occideris. Cũ uniuersæ iustitiæ nostræ quasi pannus menstruatæ, & misericordia Domini sit super omnia opera eius, iniquũ, & crudeliter rex terrestris offerret ciuibus nobilitatẽ, aut mortem, quomodo fas est dicere, q̃ Deus misericordiam offerat creaturis rationalibus fidẽ cum reliquis supernaturalib[9] donis, cũ tali pcepto, aut hoc suscipite, aut moremini. Iustitia namque hoc potius exigere uidetur. Aut hæc suscipite, aut priuati eritis felicitate supernaturali. Volẽsque impu

An beatitudo uiæ possit consistere circa creaturam.

Porrecta per totum. 51 *Inf. q. 34. ar. 1. ad 2. Et 2. d. 35. q. 1. art. 2. ad 4.*

Ad ii dicẽdũ, q̃ in ipsa cõsideratiõe ueritatis hõ gaudet: sed q̃ re circa quã cõsiderat veritatẽ, põt tristari qñq;: & ſm hoc luctus scientiæ attribuitur.

Ad iii dicẽdũ, q̃ sciẽtię, ſm qđ in speculatione cõsistit, nõ rñdet beatitudo aliqua: qa beatitudo hominis consistit in consideratione creaturarũ: sed in cõtęplatione Dei. sed aliqualr̃ beatitudo hoĩs consistit in debito vsu creaturarũ & ordinata affectione circa ipsas: & hoc dico quãtũ ad beatitudinẽ viæ. Et iõ scientiæ non attribuit aliqua beatitudo ptinens ad contęplationem: sed intellectui & sapientiæ, q̃ sunt circa diuina.

Qvaestio X.

De infidelitate in communi, in duodecim articulos diuisa.

Consequenter considerãdũ ẽ de vitiis oppositis. Et primo de infidelitate: q̃ opponit fidei. Secundo, de blasphemia, q̃ opponit confessioni. Tertio, de ignorãtia & hebetudine, q̃ opponunt scientiæ & intellectui.

¶Circa. Primũ cõsiderãdũ ẽ de infidelitate in cõi. Secũdo, de hæresi. Tertio, de apostasia a fide.

Circa primũ qrunt duodecim.

¶Primo, Vtrũ infidelitas sit pctm.

¶Secundo, In quo sit sicut in subiecto.

¶Tertio, Vtrum sit maximum peccatorum.

¶Quarto, Vtrum omnis actio infidelium sit peccatum.

¶Quinto, de spẽb[9] infidelitatis.

¶Sexto, De comparatione earum adinuicem.

¶Septimo, Vtrum cum infidelibus sit disputandum de fide.

¶Octauo, Vtrum sint cogendi ad fidem.

¶Nono, Vtrũ sit eis cõicandũ.

¶Decimo, Vtrum possint Christianis fidelibus præesse.

¶Vndecimo, Vtrum ritus infidelium sint tolerandi.

¶Duodecimo, Vtrum pueri infidelium sint inuitis parentibus baptizandi.

Articvlvs I.

Vtrum infidelitas sit peccatum.

Ad primvm sic pcedit. Vr̃ q̃ infidelitas ñ sit peccatũ. Oẽ enim pctm est cõtra natura, ut patet* p Damasc. in 2. li. sed infidelitas non vr̃ esse contra naturã. Dicit. n. Aug. in li. † de pdestinatione sanctorũ, qđ posse hr̃e fidẽ sicut posse hr̃e charitatem naturæ est oĩum hoĩum hr̃e ãt fidẽ queadmodũ hr̃e charitatẽ grę, est fideliũ. ergo non hr̃e fidẽ qđ est [h] infideliũ, nõ est contra naturã, & ita non est pctm.

¶2 Præt. Nullus peccat i eo, qđ vitare nõ põt, qa oẽ peccatũ ẽ uolũtarium: sed nõ est in ptãte hoĩs qđ [h] infidelitatẽ uitet quã uitare nõ põt, nisi fidẽ habendo. Dicit. n. Apostolus ad Rom. 10. Qũo credẽt ei, quẽ non audierunt? Qũo aũt audient sine prædicante? ergo infidelitas nõ uidetur esse peccatum.

¶3 Prę. Sicut dictũ* est, sunt septem uitia capitalia, ad q̃ [h] oĩa peccata reducunt. Sub nullo ãt horũ [h] vr̃ cõtineri infidelitas. Ergo infidelitas nõ est peccatũ.

Sed contra Virtuti cõtrariatur uitium: sed fides est uirt[9] cui contrariatur infidelitas. Ergo infidelitas est peccatum.

Resp. Dicendũ, q̃ infidelitas dupl'r accipi põt. Vno mõ ſm purã negationẽ, ut dicat infidelis, ex hoc solo, qđ non habet fidẽ. Alio mõ põt intelligi infidelitas ſm cõtrarietatẽ ad fidẽ: qua s. aliquis repugnat auditui fidei, uel ẽt contẽnit ipsam, ſm illud Isaiæ. 53. Quis credidit auditui nostro? Et hoc proprie pficitur ratio infidelitatis, & m secundùm hoc infidelitas est peccatum. * Si aũt accipiatur secũdum negationem pura sicut in illis, qui nihil audierunt de fide non habet rationẽ peccati: sed magis pœnæ: qa talis ignorantia diuinorũ ex peccato primi parẽtis consecuta est. Qui autẽ sic sunt infideles, dãnant quidẽ pp alia peccata, q̃ sine fide remitti non possunt: non aũt damnantur pp infidelitatis peccatum. Vnde Dominus dicit Ioã. 15. Si non uenissem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent. Quod exponens August. * dicit, quod loquitur de illo peccato, quo non crediderunt in Christum.

Ad primvm ergo dicendum, q̃ habere fidẽ, nõ est i nã humana: sed i natura humana est, ut mẽs hoĩs ñ repugnet iteriori istictui, & exteriori ueritatis pdicationi: vñ infidelitas ſm hoc ẽ cõtra nãm.

Ad secvndvm dicendum, quòd ratio illa

tabitur quicquid nobis ex hac refutatione deerit. ¶Ad hoc dicit, q̃ qa pcepta dãtur creaturis rõnalibus, secũdũ naturas seu grad[9] naturæ, quas habent, & creaturæ rõnales supra gradus naturales consumari in participatione naturæ diuinæ: ita q̃ institutæ sunt i cõsequens est, vt quemadmodũ iuste subduntur præceptis spectantibus ad alios gradus, ita iuste subdantur pceptis fidei, spei, charitatis spectantib. ad gradũ, quo participant diuinã naturam. Et licet hæc responsio apud doctos non egeat expositione, pro nouitiis tñ declaratur. In homine est, s. primis natura uegetatiua, ẽ natura sensitiua, est natura intellectiua, est demũ participatio naturæ diuinę. Et sicut constitutio creaturarũ in suis speciebus spectat ad primã rerũ distributionem secundum diuinę sapientiæ rõnẽ cõnstitutio creaturarum rõnalium in suis naturalibus, & in participatione diuinæ naturæ ad primã rerũ cõditionẽ spectat: & tanto plus, q̃ tãto superior q̃. 1. art. 3. dictum est. Quod pfectũ naturæ inferioris cõsummat ex participatione superioris. Quia igitur in homine est pars uegetatiua, ad quã spectat cõseruare indiuiduũ, & speciem, oportet hominẽ subiici præceptis spectantib. ad generationem, & cibũ & potum. Et similiter quia in homine est pars sensitiua, ad quam spectant passiones, oportet hominem subiici præceptis ad iram, timorem,

* Lib. 2. ca. 4. & ca. 30 & li. 4. c. 21. a medio. †Aug. c. 5. nõ remote a fine, to. 7. 1. 2. q. 84. ar. 4

Duplex infidelitas. *Conclu. m* *Infidelis pure negatiue damnatur. Sed nõ propter infidelitatem sed plurimorũ antiquorũ gentilium.*

* Trac. 89 in Ioã. inter principiũ & medium tomo 9.

mittem, & huiusmodi. Et similiter, q̃a in eo est pars rõnalis, in qua est uoluntas, oportet ipsum subijci pceptis spectantib. ad iustitiã, uel iniustitiã. Et eadem rõne, quia constitutus est, ut in ipso sit natura diuinæ participatiue: iõ oportet ipsum subijci pceptis fidei, spei, & charitatis, ad huiusmodi participationem spectantibus. Et sicut non potest iure cõqueri de Deo, q̃ fecerit ipsum in gradu rationali: ita nõ potest iure conqueri, q̃ constituerit ipsum i hoc q̃ sit particeps diuinæ naturæ. Et q̃ ad modũ data iam natura rõnali non põt quis refutare pcepta spectantia ad illã: ita data iã creaturę rationali hac participatione, non põt refutare pcepta ad illam pertinentia. Et p hæc patet clare respõsio, & solutio q̃nis. Nã non est simile, qd affertur pro simili: q̃a non præsupponitur, q̃ rex possit homines cõstituere in grãdibus sine ipsis hominibus sicut potest Deus, qui creat nos sine nobis. Nec p̃supponitur, q̃ homines sint iam cõstituti in gradu nobilitatis, ut in proposito inuenitur. Simile ad esset, si præsupposito q̃ iã essent ciues in gradu nobilitatis, & refutare uellēt præcepta regia spectantia ad nobiles. Creaturæ nãq; rõnales ab initio institutę sunt, ut essent & mererent non solũ secundum proprias naturas: sed secũdũ diuinæ naturæ consortium: & ppterea merito præceptis supernaturalib. subijciuntur, tenenturq; ad maximas gratias Deo, qui eas tanti fecit, ut tã excelso gradu constitueret. Propter quod nõ solum iniustum est, ut nõ credendo priuentur bonis gratuitis, sed etiã ut damnent, utpote nolentes uiuere secũdum cõstitutã modi uinitatis participatione a datore, & distributore naturarũ, & graduum. Propter hoc. n. scriptum est. Homo cum in honore esset, non intellexit, cõparatus est iumentis insipiẽtibus, dũ in ppria natura manet opponẽs se altissimæ sũæ iudicio: & sĩmilis factꝰ est illis. Nec excusantur a culpa infideles subijci: q̃a nolunt subijci pceptis, q̃b. tenentur, ut iam declaratum est.

Superbus omnis hæreticus, ac infidelis.

2. respon.
* Lib. 31. Mor. c. 31 a med.

Porrecta per totum.

52
2. dist. 36. q. 1. ar. 2. ad 4. & 5. di. 25. q. 2 art. 3. q. 1. ad 4.

* ca. 10. & 11. tom. 8.
† ar. præc.

* Glo. ordinaria, ibi.

procedit de infidelitate, s̃m q̃d importat simplicẽ negationẽ.

Ad III. dicẽdũ, q̃ infidelitas, s̃m quod est peccatũ, oritur ex superbia, ex qua contingit, q̃ homo intellectũ suum nõ vult subijcere regulis fidei, & sano intellectui Patrũ. vnde Greg.* dicit 31. Moral. q̃ ex inani gloria oriuntur nouitatũ præsumptiones.† Quãuis posset dici, sicut uirtutes theologicæ nõ reducunt ad virtutes cardinales, sed sunt priores eis: ita & uitia opposita uirtutib. theologicis nõ reducunt ad vitia capitalia.

ARTICVLVS II.

Vtrum infidelitas sit in intellectu, sicut in subiecto.

Ad secundum sic procedit. Vr̃ q̃ infidelitas non sit in intellectu sicut in subiecto. Oẽ enim peccatum in [h] uoluntate est, ut Aug. dicit lib.* de duab. animab. sed infidelitas est quoddam pctm, ut dictũ† est. ergo infidelitas est in uoluntate sicut in subiecto, non in intellectu.

¶ 2 Præt. Infidelitas habet rõnẽ peccati ex eo, q̃ prædicatio fidei contemnitur: sed cõtẽptus ad uoluntatem pertinet. ergo [h] infidelitas est in voluntate.

¶ 3 Præt. 2. ad Corinth. 11. super illud, Ipse Satanas transfigurat se in angelũ lucis,* dicit glos. q̃ si angelus malus se bonum fingat, & si credat bonus, non est error morbidus, si facit, vel dicit, quę bonis angelis cõgruũt. Cuius rõ esse vr̃ pp rectitudinẽ uoluntatis eius, qui ei inhæret, intẽdẽs bono angelo adhęrere. [h] ergo totũ pctm infidelitatis eẽ vr̃ in puersa volũtate. Nõ ergo ẽ i itellũ, sicut i subiecto.

Sed contra. Contraria sunt in eodẽ subiecto: sed fides, cui cõtrariat infidelitas, est ĩ itellectu sicut in subiecto. ergo & in-

fidelitas in intellectu est.

Respon. Dicendum, q̃ sicut supra* dictũ est, peccatũ dr̃ esse in illa potentia, q̃ est principiũ actus peccati. Actus aũt peccati pt̃ habere duplex principiũ. Vnũ quidẽ primũ & uniuersale, q̃d imperat oẽs actus peccatorũ: & hoc principiũ est uoluntas: q̃a oẽ peccatũ est voluntariũ. Aliud aũt principiũ actus peccati est propriũ & proximũ, quod elicit peccati actum. Sicut cõcupiscibilis est principiũ gulę, & luxuriæ: & s̃m hoc gula, & luxuria dñr esse in concupiscibili. Dissentire aũt, q̃ est proprius actus infidelitatis, est actus intellectus, sed motiũ voluntate, sicut & assentire: & [m] iõ infidelitas sicut & fides, est q̃dẽ in intellectu sicut in proximo subiecto: in uolũtate aũt sicut in pximo motiuo.* Et hoc mõ dr̃ oẽ pctm esse in uoluntate. Vnde patet respõsio ad primũ.

Ad II. dicẽdũ, q̃ cõtẽptus voluntatis causat dissensum intellectus, in quo perficitur rõ infidelitatis. Vñ cã infidelitatis est in uoluntate: sed ipsa infidelitas est in intellectu.

Ad III. dicendũ, quòd ille, qui credit malum angelum esse bonũ, nõ dissentit ab eo, quod est fidei: quia sensus corporis fallitur, mens verò non remouetur a uera rectaque sentẽtia, ut ibidẽ dicit* glossa: sed si aliquis Satanæ adhæreret, cũ inciperet ad sua adducere, idest, ad mala & falsa, tunc non caret peccato, ut ibidem† dicitur.

ARTICVLVS III.

Vtrũ infidelitas sit maximũ peccatorũ.

Ad tertium sic proceditur. Videtur q̃ infidelitas nõ sit maximũ peccatorum. Dicit. n. Aug. & habetur 6.* quæstio. 1. Vtrum catholicũ pessimis mo-

q̃ cõstat spectare ad fidẽ, dissentire, statim cõstituit hoĩem infidelẽ. Dissentire aũt cõtingit tripliciter. Primò, positiuẽ sentiendo cõtrariũ, ut si credat q̃ Deũ nõ esse incarnatũ. Secũdò, negatiue, nõ sentiẽdo q̃d cõstat teneri a fide. Et hoc dupliciter cõtingit, vel nõ credẽdo simpliciter, ut si q̃s non credat Deũ esse incarnatũ: vel sub dubio uacillando, ut si q̃s dubitet Deũ eẽ incarnatũ. Et hoc hẽt latitudinẽ iuxta triplicẽ modũ dubij. scilicet opinionis, suspicionis & neutralitatis. Quocũq; aũt dictorũ modorũ cõtingat dissentire uolũtariè, id est, cũ cõsensu, peccatum est infidelitatis. Et hæc notanda sunt a scrutatoribus conscientiarum.

¶ In eodẽ articulo q̃stio de subiecto peccati, si mouetur ad pcedentẽ librũ recurratur, vbi sunt fundamentum huius.

¶ In rñsione ad tertiũ in eodẽ articulo, nota pro habẽtib. visiones, ultima verba. Cũ incipit ad sua adducere, i. mala & falsa: & memẽto, q̃ appellatione malorũ ueniũt hoc in loco minus bona. Cũ. n. Spiritussanctus æmulet charismata meliora, suadẽs, aut ducẽs ad minus bona, Spiritussanctus non est.

*1. 2. q. 74 artic. 1. 2. & 5.

Conclu.

SVPER QV. X. ARTIC. III.

Ban. eodem art. Nic. de Nyss tracta. 3. p. 3. por. 4. q. 1.

In art. 3. eiusdẽ nõ, dubiũ, q̃d esse põt. Quo oẽ peccatũ formaliter in auersione cõsistit, in pcedenti libro solutũ est, ubi dictũ est, q̃ peccatũ, ut est in gñe mali simpliciter, cõsistit in auersione formaliter.

¶ In eodem articulo dubiũ Nonnullorũ occurrit, Quomodo infidelitas ponitur grauissimũ peccatũ ex genere suo, & grauitas eius pensatur ex parte auersionis. Nã grauitas peccati ex gñe suo, quæ est grauitas substantialis et*, attẽditur penes obiectum, seu finem peccati, ut in quæstio. 73. præcedentis libri patet. Auersio autem in peccato dimidit contra obiectum.

* Glo. ordinaria loco citato in arg.

53
† Eodem loco nõ dicto Inf. q. 15. ar. 2. Et 1. q. 86. ar. 3. cor. Et mal. q. 2. ar. 10. cor. & ad 2. & q. 3. art. 8. ad 1. Et Ro. 2. lect. 3. Et Heb. 10. lect. 4. cor. 4.
* Aug. lib. 4. de Bap. cõ. Donatist. c. 20. in princ. to. 7. Habetur 6. q. 1. c. Quæro ergo.

* Ad hoc breuiter dicitur ex prædicto loco, quòd quia auersio consequitur conuersionem ad obiectum, quãto obiectum, ad quod fit conuersio, peius est, tanto auersio est maior: ac p hoc peccatum grauius ex genere, est grauius secundum auersionẽ. & sic est in proposito. Nam infidelitas, quæ consistit in dissensu contemnere ueritatem primam, conuertitur ad cõgnitum primæ ueritati, ac per hoc auersionem habet a prima

SVPER QV. X. ART. II.

Ban. eodem art.

In artic. 2. eiusdem quæstionis, aduerte, q̃ sicut assentire his quæ sunt fidei, constituit statim hominem fidelem in his,

ma veritate non solum secundum affectum, vt vitia moralia: sed secundum cognitionem, vt in litera dicitur: & propterea est omnibus grauius est.

¶ In eodem articulo dubium ex duplici capite occurrit circa illa verba. Nec põt esse, q̃ quantũ ad quid Deum cognoscat, qui falsam opinionẽ de eo habet: q̃a id quod imaginatur, nõ est Deus. Primò, quia falsi videntur, qui infideles puta, Iudæi, vel philosophus tenent falsã fidẽ incarnationis, quantũ ad aliquid Deũ cognoscit, puta, q̃ est super oĩa actus purus, optimum omnium, prima cã &c. Et hoc opinatũ, non assumpsisse carnem, est Deus. Et cõfirmatur, quia aliter fideles, & infideles non essent de eodem, scilicet Deo. Et semp esset æquiuocatio inter fidelẽ, & infidelẽ in disputando &c. Secundò, quia prius supponit vnũ falsum, s. q̃ oĩs infidelitas errat circa Deum, cum contingat infidelem errare i alijs, puta, q̃ Ismael nõ fuit filius Abrahę, & similibus.

¶ Ad hæc ordine retrogrado dr̃, q̃ quia obiectũ fidei est Deꝰ, & opposita sunt eiratione, infidelitas circa Deũ est. Et quemadmodum quicquid sub fide comprehenditur, inquãtũ ad fidẽ ptinet, inquantũ ad Deũ reducitur: ita quicquid ad infidelitatẽ spectat vt sic, ad Deũ reducitur. Qui. n. negat Ismaelem esse filiũ Abrahæ, affirmat authorem sacræ scripturæ Spiritumsanctũ esse mẽdacẽ. & simile est i alijs. Et ppterea omnis infidelis falsè opinatur de Deo, ut in litera dr̃.

¶ Ad primum autem dr̃, q̃ aliud est loqui de infideli vt sic, & aliud de homine infideli aliã cognitionẽ habẽte. Non aũt in litera, q̃ homo infidelis nullã habet cognitionem de Deo, quod obiecta impugnant: sed dicitur, q̃ per infidelitatem nõ cognoscitur Deꝰ nec simpliciter, nec secũdum quid. Non simpliciter, quia falsa alicuius cognitio, non est illius cognitio, sed error de illo: & propterea non facit appropinquare ad illud, sed elongari ab illo. Ignorãtia enim prauæ dispositionis elongat ab eo, quod sic ignoratur. Nec secundum quid, quia falsa enunciatio ut sic, affert oppositum subiecti simpliciter, uel secũdum quid, iuxta materiam necessariã, uel contingentem. Cum enim dicitur, Sortes non est risibilis,

*Tra. 89. in Io. inter principium & medium tom. 9.

*1. 2. q. 71 ar. 6. & q. 73. ar. 3.

Multi ergo sunt sine Deo in hoc mundo.

ribus alicui hæretico, in cuius vita præter id, q̃ hæreticus est, non inueniũt homines quod reprehẽdat, pponere debeamus, nõ audeo pcipitare sententiã: sed hæreticus est infidelis. ergo nõ est simpl̃r dicẽdũ, q̃ infidelitas sit [h] maximũ peccatorum.

¶ 2 Præt. Illud quod diminuit, vel excusat peccatũ, nõ vr̃ esse [h] maximũ peccatum: sed infidelitas excusat, uel diminuit peccatũ. dicit. n. Apostolus 1. ad Timot. 1. Prius fui blasphemus, & psecutor, & cõtumeliosus: sed misericordiam cõsecutus sum quia ignorans feci in incredulitate. ergo infidelitas non est maximum peccatum.

¶ 3 Præt. Maiori peccato debet maior pęna, s̃m illud Deut. 25. Pro mensura pcti erit & plagarũ modus: sed maior pęna debetur fidelibus peccãtibus, quã [h] infidelibus, secũdũ illud ad Hebręos. 10. Quãto magis putatis deteriora mereri supplicia, q̃ filiũ Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, i quo sanctificatus est? ergo infidelitas non est maximum peccatorum.

Sed contra est, quod Aug. *dicit, exponens illud Io. 15. Si nõ venissem, & locutus eis non fuissem, peccatũ nõ haberent. Magnũ q̃dẽ, inquit, quoddam pctm sub gñali nomine vult intelligi. Hoc. n. est peccatum, s. infidelitatis, quo tenentur cuncta peccata. Infidelitas ergo est maximum peccatorum.

Respon. Dicẽdũ, q̃ oẽ pctm formaliter cõsistit in auersione à Deo, ut s.* dictũ est. Vñ tanto aliq̃d pctm est grauius, quãto p ipsum hõ magis a Deo separat. Per ĩfidelitatẽ aũt maximẽ hõ a Deo elõgat, q̃a nec uerã Dei cognitionẽ hẽt. Per falsam aũt cognitionẽ ipsiꝰ nõ appropinquat ei, sed magis ab eo elõgatur. Nec põt esse, q̃ quantũ ad q̃d Deum cognoscat, q̃ falsam opinionẽ de eo hẽt: q̃a id, q̃d ipse opinat, nõ est Deus. Vñ [m] manifestũ est, q̃ pctm infidelitatis est maiꝰ oĩbus peccatis, q̃ cõtingũt in peruersitate morũ[n]. Secus autem est de peccatis, q̃ opponuntur alijs virtutibus theologicis, vt infra* dicet.

Ad primum ergo dicẽdũ, q̃ nihil phibet peccatũ, quod est grauius s̃m suũ genus, esse minus graue s̃m aliquas circunstãtias. Et iõ Aug. noluit pcipitare sentẽtiã de malo catholico, & hæretico alias nõ peccante: q̃a peccatũ hæretici etsi sit grauiꝰ ex genere, potest tñ ex aliqua circumstantia alleuiari: & econuerso, peccatum catholici ex aliqua circunstantia aggrauari.

Ad II dicendũ, q̃ infidelitas hẽt ignorãtiam adiũctã, & hẽt dissensum ad ea, q̃ sunt fidei: & ex hac parte hẽt rõnẽ peccati grauissimi. Ex parte aũt ignorãtiæ hẽt aliquã rõnẽ excusationis, & maximẽ quando aliquis ex malitia non peccat, sicut fuit in Apostolo.

Ad III dicẽdũ, q̃ infidelis p peccato infidelitatis grauiꝰ punit, q̃ aliꝰ peccator p quocũq; alio peccato, considerato pcti gñe: sed p alio peccato, puta p adulterio, si committat a fideli, & ab infideli, cæteris paribus grauius peccat fidelis, q̃ infidelis, tũ pp notitiã ueritatis ex fide, tum etiam pp sacramẽta fidei, quibus est imbutus, quibus peccando contumeliam facit.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum oĩs actio infidelis sit peccatũ.

Ad quartum sic pceditur. Videtur q̃ quælibet actio infidelis sit peccatum, quia super illud Rom. 14. Omne quod non est ex fide, peccatũ est: *di-

per istam enunciationem affertur non Sortes: quia non risibile infert non Sortem. Cum autem dicitur, Sortes currit, ipso sedente, affertur non Sortes nunc: quia affertur Sortes currens, qui non inuenitur. Et sic in omni materia patet, quòd falsa enunciatio ut sic, nihil cognitionis largitur de subiecto: quia oppositũ subiecti refert. Et si dicatur, q̃ largitur falsẽ cognitionem incomplexã terminorum, dicendum est, quòd huiusmodi cognitio non spectat ad falsam enunciationem, sed præsupponitur, & in proposito non spectat ad infidelitatẽ. Vnde in litera nõ dicitur, quòd terminꝰ nõ apprehensus, nõ est Deus: sed quia id, quod ipse opinatur, non est Deus. Quod enim opinatur infidelis ut sic, non est Deus, ut declaratum est. Et per hoc patet solutio obiectorum. Aequiuocatio namq; esset in propositio secundum terminos incomplexos, q̃ supponuntur, si uariè sumerentur: sed non sic est in proposito. Aliud est enim dicere, q̃ id, quod supponitur incarnatum, uel non incarnatum, est Deus: & aliud est dicere, q̃ id, quod affertur ex falsa fide incarnationis, nõ est Deus. Nam infertur Deus non incarnatus, qui non est Deus. Nihil ergo ex infidelitate, inquantum huiusmodi, cognoscit de Deo, sed elongatio fit intellectus ab eo: & iõ auersio maior est in ea, q̃ in cęteris moralibus: affectum quidem a Deo: sed intellectum a creata ueritatibus auertunt, ut patet in uirtutibus cardinalibus.

¶ In responsione ad tertium in eodẽ articulo, nota quãta grauia sint scelera Christianorum, ut cognoscentes grauitatẽ peccatorum, faciamus iudicium, & iustitiã de nobis condignã.

Conclu.

*q. 14. ar. 2. & q. 20. art. 3.

Peccata delicatum respectu infidelium.

Porrecta per totum.

54
2. d. 7. q. 1. art. 2. cor. 1. Et d. 41 q. 1. art. 2. Et mal. q. 2. ar. 5. ad 7. Et Ro. 14 fi.
* Sumitur ex Aug & habetur i libr. Sent. collectarũ ex Augu. c. 106. tom. 3.

SVPER QV. X. ART. IIII.

Cap. 2. dist. 41. q. 1. con. 1.

Ban. eodem art.

In artic. 4. eiusdem quæstionis dubiũ occurrit ex Greg. de Arimino in 38. dist. & reliquis usq; ad 41. secundi sententiarum, volente, quòd omnis actus infidelium simpliciter, qui nulla fide credunt Deum, sit malus moraliter, quia deest in omnibus circũstãtia ultimi finis, quia nõ sit recta intentione pp Deum ultimate: quia non cognoscunt Deũ vltimate diligendum propter se, & omnia alia propter ipsum.

 ¶ Et confir-

Universidad de Deusto Biblioteca

¶Et confirmatur, quia ois intẽtio, qua aliquid aliud à Deo diligitur pp se, est mala: quia nullum aliud à Deo est diligendum pp se, quia nõ est summè diligendum. Et probatur hæc ultima sequela. f. Non est summè diligendum. ergo non est pp se diligẽdum: quia pp se diligendum, potest vltimatè diligi, ita q multa possunt pp illud ultimatè diligi ergo est summè diligẽdum. Ergo à destructione consequentis, nõ est summè. ergo nec ꝓpter se diligendum.
¶Et cõfirmatur hoc: quia qua ratione aliquid, puta, actus virtutis, est pp se diligẽdus, pari rõne alia, puta, honor & fama, quæ sunt secundum se bona diligibilia, quia præcnè sunt talia: & sic vltimatè operari propter honorẽ & gloriã, non esset peccatũ, qđ est cõtra doctrinã sanctorum.
¶Et confirmatur, q aliter in Gentilibus fuissent veræ uirtutes, cõtra Augustinũ.

cit glo. Ois infideliũ vita [h] est [a] pctm̃: sed ad vitam infidelium pertinet oẽ quod agunt. ergo ois actio infidelis est peccatũ.
¶2 Præt. Fides [h] itẽtionẽ dirigit: sed nullũ bonũ põt eẽ, qđ nõ ẽ ex intẽtione recta. ergo i ifidelibus nulla actio põt esse bona.
¶3 Præt. Corruptio priori corrũpit & [h] posteri^9: sed act^9 fidei pcedit act^9 omniũ uirtutũ. ergo cũ i infidelibus nõ sit act^9 fidei, nullũ bonum opus facere possunt, sed in oi actu suo peccãt.

Sed contra est, q de Cornelio adhuc [h] infideli existẽte dictũ* est, q acceptę erãt eleemosynæ eius Deo. ergo nõ omnis actio infidelis est peccatũ, sed aliqua eius actio est bona.

Resp. Dicẽdũ, q sicut supra * dictũ est, pctm̃ mortale tollit gratiã gratũ faciẽtẽ, nõ aũt totaliter corrũpit bonũ naturæ. Vñ cũ ifidelitas sit quoddã peccatũ mortale, infideles quidem gratia carẽt, remanet tñ in eis aliquod bonũ naturæ. Vñ manifestũ est, q ifideles nõ possunt operari bona opera quæ sunt ex gratia, s. opera meritoria: tñ bona opera, ad quæ sufficit bonum naturę, aliqualiter operari possunt. Vnde non [m] oportet quòd in omni suo opere peccent: sed quandocunq; aliquod

*Actuum Apo. c. 10.

* 1. 2. q. 85 ar. 1. & 2.

Conclu. [m]

rum sunt diligibiles propter se. Et ad probationem, quòd nihil aliud à Deo est summè diligibile, respondetur, quòd sicut aliquid habet rationẽ ultimi finis, ita habet rationem summè diligibilis. Quod enim est finis ultimus simpliciter, est diligibile summè simpliciter: quod autem est finis ultimus in genere, est diligibile summè in genere. Vnde, exẽpli gratia, perfectio partis intellectiuæ, quæ propter seipsam appetibilis est, summè appetitur in genere tali, puta, formaliũ perfectionum: & ꝓpter ipsã reliqua eius generis appetuntur. Nec hoc est constituere ipsam finem ultimũ simpliciter, sed i genere. Et per hoc patet responsio ad confirmationem de fama & honore: quia non est par ratio de omnibus bonis: quia quædã sunt ultima in aliquo genere, & quædam nõ. Et quædam sunt bona, quia ipsa sunt bona: quædam sunt solũ bona,

¶Ad euidentiã horũ considerandũ est aliquid ex parte ordinis rerũ, & aliqđ ex parte nostri. Ex parte siquidem rerũ apparet, q sicut cũ supremo agente stant inferiora agẽtia, & multa prima agẽtia in genere hoc, uel illo, ut patet in regnis & actibus: ita cum ultimo fine simpliciter totius vniuersi stant multi vltimi fines in gñe hoc, & illo. Nec esse vltimũ finem in hoc genere derogat ultimo fini simpliciter, nec aufert ab ultimo fine in genere ordinari ipsum ad ultimum finem simpliciter. Et qm̃ in agentibus agens primum in aliquo genere, puta, dux in exercitu, põt considerari dupliciter. Primò, ut est caput & primũ mouens in illo ordine: secundò, ut est motũ ab alio, s. à primo agente simpliciter, nec est una & eadẽ rõ ducis primò, & secundò nõ sumpti: qa non est eadẽ rõ mouentis moti, inquantũ mouentis, & inquantũ moti, ut patet proportionaliter in finibus, oportet dicere, q finis vltimus i genere, habet duas rõnes: Vnã quatenus est finis vltimus in illo genere. Et ex hac habet, quatenus est finis, q omnia illius generis sint ꝓpter ipsum: quatenus vero est ultimus in illo, quòd ipse non sit propter aliud in illo genere: Alterã, quatenus ordinatur ad finẽ ultimum simpliciter, & ex hac habet, quòd propter aliud sit. Ex parte autem nostri considerãda sunt tria. Primò, q cognoscere Deum esse ultimum finem uniuersi totius, propter se tantũ diligendũ, & alia propter ipsum, naturali ratione absq; omni fide patet, & ex 12. Metaphys. habetur. Cum enim pars naturaliter sit pp totum, & totũ propter Deum, ut ibi ostenditur, consequens est, quod naturali ordine patet, quòd homo seipsum propter Deum, ut ultimum finem amet: & per hoc reliqua, quæ amat, propter seipsum. Secũdo, quod diligere sic Deum contingit dupliciter, scilicet implicitè, & explicitè. Explicitè quidem, cum ad hoc homo dirigit intentionem suam. Implicitè autem, cum se habet secundum affectum ad res, ut sunt. Ex eo enim quòd res sunt rectè ordinatæ, & ad Deum mediante uniuerso, affectus tendens in res ut sunt in gradibus suis constitutæ, tendit in eas implicitè ut sunt propter uniuersum, & ultimatè propter Deum. Tertiò, ad diligendum Deum explicitè ut finem naturæ, seu uniuersi, homo nõ tenetur semper, cũ sit affirmatiuum præceptum, quia nõ prius tenetur ad explicitè diligendum, quàm ad explicitè cognoscendum. Constat autem, quòd post multum temporis aduenit homini hæc cognitio, naturaliter loquendo. Ad implicitè autem diligendum Deum ut finem naturę, tenetur homo statim, & si non semper actualiter, quia est affirmatiuum, tenetur tamen quando operatur, semper uirtualiter: alioquin peccat uenialiter, uel mortaliter, defectu debitæ circũstantiæ ultimi finis. Ex his autem facilè satisfit obiectioni: ã prima ratio nihil ualet. Nã simpliciter infideles & possunt per philosophiam nosse Deũ esse finem uniuersi, & si nescirent, sufficit ad euitãdum peccatum in multis suis actibus diligere, & intendere Deum implicitè, habendo se quandoque ad res, ut sunt: quãuis hoc nõ sufficiat ad salutem æternam, nec ad euitandum omnia peccata.
¶Ad secundum autem dicitur falsum esse, quòd nihil aliud à Deo est diligibile propter se. Actus enim virtutum speculatiua-

quia utilia: sicut quædam sunt agentia prima, quædam non. Et quædam sunt agentia, & quædam instrumenta agẽtium. Honor &c. huiusmodi, inter minima bona sunt, & tamen in suo genere summè amare summum eorum, nullũ malum est. Sed ubi decepti uidentur isti, est hoc, quòd non uident, quòd appetere, uerbi gratia, scire Philosophiam, quia est perfectio intellectus, & nihil cogitando tam antè, quàm tunc, est appetere bonum, puta, intellectum pfectum, sic propter se explicitè quod tamẽ est appetere eidem propter aliud, puta, uniuersum, & Deũ implicitè: quia appetitus tendit ad rẽ illam ut est. Tendit enim ad illam propter se, & ita est: sed non excludit appetitus ordinem eiusdem ad aliud, quãuis nec includat eundem explicitè. Nec ad hoc tenetur semper, quando hoc appetit: & simile est de aliis. Vnde in Gentilibus, quãuis non fuerint ueræ uirtutes, quæ sunt dispositiones perfecti ad optimum simpliciter, actus tamen uirtuosi, qui sunt dispositiones perfecti ad optimum in genere, idest, felicitatem naturalem esse (nihil, negãdo de Augustino) potuerunt.
¶In eodem 4. artic. dubium adiunctum occurrit. An uendentes infidelibus ea, quibus utuntur ad infidelis cultus ritum seruandum, peccent. Et est ratio dubij pro parte affirmatiua. Quia sunt digni morte non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. Constat autem, quòd cooperãtes ad aliquid, illi consentiunt. Cooperari autem uendentes opportuna ad illud, quando sunt conscij intenti usus, patet ex eo, quòd illicitũ indicatur uẽdere balistas, & alia huiusmodi tempore belli iniusti: vendere taxillos, & alia huiusmodi his, qui abutentur eis. Pro parte autem negatiua: quia uendens aliquid ut sic, non cõmunicat cum emptore in futuro usu, sed solũ in contractu uẽditionis & emptionis, ac per hoc si uendit iusto pretio &c. iuste trãsfert dominium illius rei in illum: de usu autem relinquit illi curam, postquãm erit translatum dominium.
¶Ad hoc dicitur, quòd uendere pertinẽtia ad ritũ infidelium, cõtingit tripliciter. Primo, ea quorum usus ad nihil est, nisi ad infidelitatẽ, ut sunt idola, stolæ sacerdotales, & huiusmodi. Et hoc constat esse illicitum, ut inferius in q. 169. art. 2. ad quartũ dicitur. Secundo, ea quorũ usus communis est ad bonũ & malũ, ut res naturales, puta, animalia, fructus, flores, & huiusmodi, & artificiales, ut uestes cõmunes, & alia huiusmodi. Et hoc contingit tripliciter, uel uendendo ad hũc effectum, ut scilicet habeant opportuna ad cultum suum: & hoc etiam constat esse illicitum, quoniam hoc est cooperari, instrumenta præbẽdo ad peccandum. Vel nesciendo quòd infideles ementes utantur istis in suis sacris, & hoc nullum peccatum de se continet, cum etiam ignorantia illa sit eorum, quæ fidelis non tenetur scire. Vel sciendo quòd infideles emunt ista pro suis sacris: & in hoc casu tota difficultas consistit. Si tamen diligenter consideretur, quòd uendendo ista communia cum scientia, & sine intentione usus mali futuri ex parte rei uenditæ, non dat directè occasionem peccandi, ut in primo casu: quia res talis non est principaliter ad usum malũ, sed indifferẽs: & ex parte voluntatis

voluntatis non est cõsensus ad hoc, ut ille habeat opportuna ad facra sua, ut in secũdo casu accidit, sed sola scientia futuri usus mali interuenit, apparebit q malus usus, q sequetur, nõ est respectu sic uendentis uoluntarius, ita ut sibi imputetur, ac p hoc non est peccatũ. Manifestatur aũt hoc ex distinctione uoluntarij, directè. s. aut indirectè. Cõstat namq; q talis vsus non est uoluntarius directè, cum nõ sit a uolũtate uendentis directè, ut patet. Quòd aũtẽ nõ sit indirectè uoluntarius: quia sic in potestate uoluntatis uendentis est, non vendere, ex quo euitaretur malus usus illi^9 rei: hinc patet, q uenditor rei habẽtis vsum indifferentem, ꝑ se loquẽdo, nõ tenetur cauere de usu futuro: alioquin oporteret venditores rerum solicitari circa hoc, qđ est fatuum. Per accidens aũt, puta, quia sunt conscij futuri mali usus penẽs istũ emptore, non tenetur nisi ꝑ quanto põt, & debet cauere, ne ille in aliis usus fiat. Hæc enim est natura uoluntarij indirectè, q scilicet possit & debeat uoluntas uelle. Constat autem q, licèt vẽditor in casu nostro cauere posset, non tñ debet: quia nõ tenetur impedire eos à sacris suis. Apparet aũt hanc determinationem esse uerã: q ex ea soluuntur difficultates accidẽtes in huiusmodi, s. de uendentibus balistas tẽpore belli iniusti. In his enim vẽditor nõ solum potest, sed tenetur, quantum in se est, impedire bellum iniustum, multò magis quàm particularem oppressionem pauperis: & ꝓpterea isti nõ excusantur, sicut nec uendentes uenenum conscij de malo usu futuro. Sicut. n. tenetur quis auferre gladium de manu furiosi, ita tenetur ad impediendum huiusmodi: & tanto magis, quãto sola negotiatione vẽditionis hoc possunt. De uenditoribus aũt taxillorum & aliorum huiusmodi in suo loco inferius erit sermo.

opus operãtur ex infidelitate, tunc peccant.* Sicut. n. habens fidem põt aliquod peccatũ cõmittere in actu, quẽ non refert ad fidei finẽ, vel uenialiter, vel ẽt mortaliter peccando: ita ẽt infidelis potest aliquẽ actũ bonum facere, in eo q non refert ad finem infidelitatis.

Ad primum ergo dicendũ, q verbum illud est intelligẽdum, vel quia uita infidelium nõ põt esse sine peccato, cum peccata sine fide non tollantur: vel quia quicquid agunt ex infidelitate, peccatũ est. Vñ ibidẽ subditur, quia omnis infideliter uiuẽs vel agens, vehementer peccat.

Ad II dicẽdũ, q fides dirigit intentionẽ respectu finis vltimi supernaturalis: sed lumẽ ẽt naturalis rationis potest dirigere intentionem respectu alicuius boni connaturalis.

Ad III dicẽdũ, q per infidelitatem non corrumpitur totaliter in fidelibus ratio naturalis, quin remaneat in eis aliqua veri cognitio, per quam facere possunt aliquod opus de genere bonorum. De Cornelio tamen sciendum est, quòd infidelis non erat: alioquin eius operatio accepta non fuisset Deo, cui sine fide nullus potest placere. Habebat autem fidem implicitam, [d] nondum manifestata Euangelij veritate. Vnde, ut eũ in fide plenius instrueret, mittitur ad eum Petrus.

*.respon.

Fidelis nondum baptizatus nisi implic. D. 402.

Articvlvs V.

Vtrum sint plures infidelitatis species.

Ad qvintvm sic procedit. Videtur q non sint plures infidelitatis species. Cum. n. fides, & infidelitas sint cõtraria, oportet quod sint circa idem: sed formale obiectum fidei est ueritas prima, à qua habet vnitatem, licèt multa materialiter credat. ergo etiam obiectũ infidelitatis est ueritas prima. Ea vero quæ discredit infidelis, materialiter se habent in infidelitate: sed differentia secundum speciem non attenditur secundum principia materialia, sed secundum principia [h] formalia. ergo infidelitatis nõ sunt diuersę species, sm diuersitatem eorum, in quibus infideles errant.

¶2 Præt. Infinitis modis potest aliquis a ueritate fidei deuiare. Si ergo secundũm [h] diuersitates errorum diuersæ species infidelitatis assignentur, uidetur seq, quòd sint infinitæ infidelitatis species: & ita huiusmodi species non sunt considerandæ.

¶3 Præt. Idem non inuenitur in diuersis [h] speciebus: sed contingit aliquẽ esse infidelem ex eo, quòd errat circa [h] diuersa. ergo diuersitas errorum non facit di

Perroll. per totum.

55 Infra q. 11. art. 1. cor. & q. 94. artic. 1. ad primum.

SVPER QV. X. ARTIC. V.

Ran. eodem art.

In art. 5. dubium occurrit de duplici ordine specierũ diuersorum uitiorum, an in utroq; ordine sit uera diuersitas specifica. Nam si distinguantur specie uitia secundum diuersitatẽ requisitorum ad uirtutem, non sufficienter determinatum est superius de diuersitate specifica uitiorum, & uirtutum ex obiectis: nec possunt discerni species peccatorum, nisi singulariter indiuidua cernerentur. Si autem non sunt ueræ species, male dicitur, quòd infinita uni opponuntur &c. Constat enim q de pluralitate specifica est sermo.
¶Ad hoc dicitur, q peccatum, ut prædictum fuit, est in duplici genere, scilicet mali simpliciter, & mali moralis, & propterea species eius dupliciter assignantur. Nam prout est in genere mali moralis, assignantur ei species determinatæ & certæ, & hæ sunt quæ in litterã dicuntur attendi penès diuersam habitudinem ad uirtutem: prout autem sunt in genere mali simpliciter assignantur ei species infinitæ. Et hæc sunt quæ in littera dicuntur attendi penes corruptionem requisitorum ad virtutem. Et quia species in gñe mali simpliciter, nõ sunt species, sed priuationes specierũ, sicut malum ipsum est priuatio gñis, ita & boni moralis, iõ species uitiorum secundũ corruptionẽ requisitorum, non sunt ueræ & propriæ species uitiorũ simpliciter, sed secundum quid, s. in tali ordine. Illæ aũt, quę determinatæ sunt, simpliciter sũt species uitiorũ. Et propterea sufficienter superius determinatũ est de specifica diuersitate, & ad diuersionẽ peccatorũ sufficit illas certas spẽs nosse. Nam aũt esse mẽtiõ authoritati in littera, ex eo patet, q distinctione facta in corpore articuli de duplici diuersitate uitiorũ, ad distinctionem factam i rõne ad primum, de duplici formali constat pertinere. Nam ois distinctio specifica penès formale attenditur, ac p hoc duplex ordo diuersitatis specificę plurium uitij penès duplex formale i peccato attẽditur. Ac p hoc certę spẽs uitiorũ ex parte obiecti, infinitæ aũtẽ ex parte recessus, penès se sũt. Et ad hoc explicãdũ in corpore articuli, tractãdo de diuersitate uitij infinita, duo dixit. Primo, q, ut a rectitudine uirtutis recedatur multis modis contingit, infinitas ista cõsistit in recessu a bono, ex qua parte peccata habẽt uerã speciem secundũ testimonium Pythagoricorum, q de malo simpliciter loquuntur.
¶Et cõfirmatur hoc ex præcedenti lib. ubi diximus, q corruptio quorũmcũq; requisitorũ ad uirtutẽ, ad idem uitium spectat, ad quod spectat obiectũ, ut in quæst. 73. arti. vlt. patet. Vbi etiam in responsione ad primum patet, q species penès corruptionem requisitorũ, sunt species mali simpliciter, & non species peccatorum.
¶In eodem 5. art. dubium occurrit de speciebus determinatis infidelitatis. Tum quia differentia assignata penès idem suscipiẽdũ, uel non, uidetur per accidens, seu materialis. Recipit. n. temperantiæ, uel iustitiæ habitus, uel non habitus, eiusdem rationis est, & per idem aliquis expellit a se susceptum, per quod resistit suscipiendo, ut patet in naturalibus: aqua enim per frigiditatem resistit primo, calido, & deinde susceptum repellit: & in moralibus. Auarus enim per tenacitatem resistit expensis suasis, & per eandem penitere expẽdisse. Tum quia distinctio specifica infidelitatis debet penès obiectorum diuersitatem assignari: hic autem assignatur penes diuersam habitudinem ad oppositum uirtutem.
¶Ad hoc dicitur, quòd diuersitas specierum infidelitatis enumeratarum in litera, penès obiectum attenditur. Quod sic patet, cum actus fidei proprius sit assentire sententiæ ueræ &c. Infidelitatis autem dissentire contrariè, idest, sentire contrariam sententiam, & propterea infidelitas contrariè opponatur fidei: consequens est, ut species infidelitatis omnes in contrariam sententiam ferantur diuersimodè. Et quia tam fides, q̃ infidelitas sit circa intellectum motum a uoluntate: ideo non secundum uarietatem contrariæ sententiæ absolute, sed secũdũ quòd diuersimodè uariatur, uoluntariè sentire contrariã sen-

...species infidelitatis sumuntur. Sunt in huiusmodi dissensu velut duo extrema, voluntariè sentire contrariū absolutè: & voluntariè sentire cōtrariū promissæ & professæ fidei. Et inter hæc medium voluntariè sentire cōtrariū quodāmodo promissæ & professæ sententię. Et primū quidē constituit infidelitatē Paganorū, secundū hæreticorū, tertiū Iudæorū. Et hæc distinctio fit in litera, ut patet intuenti rationem ad primū, in qua diuersitas specierum infidelitatis dr ex hoc, q ad diuersas falsas sententias conuertitur modo expressio, q ex seq. articulo authoritatem habet.

¶Ad primā ergo obiectionē dr, quod in æquoco laboramus. Nam argū loquitur de suscipere, uel non suscipere absolutè formam aliquā. Litera autē loquitur de susceptione professionis: hæc aūt varias spēm mor is, ut patet.

¶Ad secundum autē dicitur, q sermones doctrinales frequenter fiunt a notioribus. & propterea author manifestam habitudinem ad uirtutē assignauit pro differētia, non falsè ab effectibus differentias assignans. Nam ad diuersitatē sententiarum professē, vel non professē, absolutè uel quodammodo, sequitur diuersa illa habitudo ad uirtutē, sicut ad obiectū excedens, uel diminutū, sequitur diuersa habitudo uitiorū ad uirtutē. Quāmuis hæc ēplicētur de uirtutib. & vitijs, possint obiectiuè intelligi, sicut fides accipitur pro re credita.

* Cap. 4. par. 4. à medio.
† Arist. 2. Eth. c. 6. à medio, to mo 5.
* 1. 2. q. 19. ar. 3. & 4. Et q. 64. art. 1. & q. 66. ar. 1. & q. 50. ar. 1.

...uersas species infidelitatis: sic ergo infidelitatis non sunt plures species.

SED CONTRA est, q vnicuiq; virtuti opponuntur plures species uitiorū. Bonum.n. contingit uno modo, malū uero multipl'r, ut patet p Dion. 4 ca.* de diui. no. & per Philosophum in 2.† Ethicor. Sed fides est una virtus. ergo ei opponuntur plures infidelitatis species.

G

RESPON. Dicēdum, q quælibet uirtus consistit in hoc, q attingit regulam aliquam cognitionis, vel operationis humanæ, ut supra* dictum est. Attingere autē regulam est uno modo circa unam materiam: sed à regula deuiare contingit multipliciter. Et[m] ideo uni uirtuti multa uitia opponuntur[n] Diuersitas autem uitiorum, quæ unicuique uirtuti opponūtur, potest considerari dupliciter. Vno modo secundum diuersam habitudinem ad uirtutem & secundum hoc determinatæ sunt quædam species vitiorū, quæ opponuntur uirtuti: sicut uirtuti morali opponitur unū vitium secundum excessum ad virtutem, & aliud uitium secundum defectum a uirtute. Alio modo potest considerari diuersitas uitiorum oppositorum uni uirtuti secundum corruptionem diuersorum, quę ad uirtutem requiruntur: & secundum hoc uni uirtuti, puta tem-

Conclu. m

H

IN codē 5. ar. dubiū est de differentiæ specificæ rōne assignata in litera inter hæresim, & pfidiā Iudaicam: quia hęretici renituntur fidei susceptę in manifestatione ueritatis: Iudæi autē fidei susceptæ in figura. Cū.n. figura ut sic, & figurata ueritas, ad eandē fidē spectent & non differāt nisi sicut implicitum & explicitum, consequens est, q reniti contra figurā, & contra figuratā manifestatā, non differunt nisi sicut reniti cōtra aliquid explicitè, uel implicitè: sed hoc nō uariat speciē quoniā qa eiusdē rōnis est lædere semina, & segetes, quæ implicitè erat in seminib. & cōtradicere principijs, & cōclusionib. q̄ implicitè sunt in eis, licet differentia sit secundum magis & minus. Non ergo est bona ratio distinctionis specificę assignata in litera. I

¶Ad eandem iam huius satis, q differentia secundum explicitum, & implicitum potest ad diuersa referri: Et si referatur ad id quod dicit explicitè, uel implicitè esse, certum est quòd non uariant eius speciem, sicut nec actus & potentia. Eiusdem.n. speciei est homo in potentia, & homo in actu: & similiter ueritas una & eadem implicita, & explicita. Si uero referatur ad ipsos modos, seu res tales modos sibi uendicantes, sic uariant species, ut patet de principijs, & cōclusionib. & habitibus eorum: & in naturalibus de grani herba, & ipso grano. Propterea licet Euangelium manifestatum, & obumbratū sit unum & idem secundum speciem, ipsum tamē secundum se, & illius figura, specie differunt. Et licet fides antiquorum, & nostra sit eiusdē speciei propter unitatem obiecti: infidelitas tamē opposita fidei explicitæ Euangelij, & fidei implicitæ eiusdē, sunt diuersarū rationum: quia, ut in litera dicitur in responsione ad primū, aliter unitur fides, & aliter infidelitas illi uni obiecto fidei: nā fides conuertitur ad illud, infidelitas auertitur ab illo. Et ideo illa recipit merito inde unitatem, hæc non: sed ex ipsis diuersis sententijs contrarijs figuræ, & ueritati apertæ, ad quas infidelitas cōuertitur. Iam enim ostensum est, quòd sunt diuersarum rationum. Et ad obiecta in oppositum dicitur, quòd figura ut sic, & figuratum, sunt eiusdem rationis, referendo ad rem figuratā, non aūt ad modos habēdi, propter quos diuersimodè ferimur in uiolationē utriusq; professionis, sicut in extremum & mediū, ut declaratū est. Nec obstat exēplū de seminibus, quia licēt herbæ, & granum specie distinguantur, in ordine tamen ad dānum læsi, non distinguuntur nisi secundum magis & minus & secundum talem ordinem considerantur in moralibus. Negare aūt principia, & conclusiones, falsum est quòd sint eiusdem K rationis: quoniā distinguunt negationes penes affirmationes. F

¶In codē quinto articulo dubiū occurrit, An præter has tres species infidelitatis sint aliæ species. Et rō dubij ex litera est, ut quia dr, q in gnāli psit hæ tres species assignari, dicendo in gnāli, à speciebus specialissimis se præseruasse vtrū quia infidelitas Gentiliū in litera sequentis articuli dr fidem Euangelij nullo mō suscepisse. Ex quo arguitur, q infidelitas sectæ Mahumeti, qa Euangelij fidē suscipere, pfitetur, & nisi illud puerat, sub nulla harū specierū continetur, ac per hoc datur alia species infidelitatis præter istas.

¶Ad hoc breuiter dicitur, q quia nulla apparet latitudo ex parte obiecti, nisi quę dicta est, & q secundum multiplicationē sententiarum cōtrariarū fidei fit, & utraq; in litera tangitur, & penes primā nō plures, q̄ tres differētiæ formales assignatæ appareant, cū in nulla appareat latitudo, nisi materialis (sententia.n. contrariū Euangelij professi unū formale est, & sic de alijs) penes secundā autē infinitæ species constituūtur, quæ non sunt tam species, q̄ priuationes diuersarum sententiarum secundū speciem requisitarum integritatē fidei: idcirco præter prædictas tres species simpliciter, & infinitas in genere mali, nullas alias uides.

¶Ad primum ergo in oppositum dicitur, q ly, in generali, nō dicitur ad præseruandum se à specialissimis, quia liber iste de specialissimis est: sed ad denotādum modum diuersum in his speciebus, & in alijs, quæ attenduntur penes corruptionem requisitorum. Nam istæ assignantur penes sententias fidem corrumpentes in speciali. Aliæ enim species mali est negare, Verbum caro factum est, & alia, Natus ex Maria virgine, & sic de alijs sicut specie distinguuntur ipsæ sententiæ, quæ negantur. Illæ autem ad sententias in specie non descendunt, sed in generali sententiam fidei contrariam attendentes penes professum, uel non professum esse, ut declaratum est, distinguuntur. Et hoc insinuat ly, in generali.

¶Ad secundam autem obiectionem dicitur, q non dicitur professus Euangelium, nisi qui Euangelium simpliciter profitetur, quod non fit, nisi baptismum in fide Ecclesiæ suscipiatur. Et propterea mahumetani, qui illud tantum, quod dux eorum de Euangelio, & de lege Moysi noluit, susceperunt, & neutrum simpliciter profitentur, sub infidelitate Paganorum comprehenduntur, nullo que modo supradictorum, s. explicitè, uel in figura, suscepisse Euangelium dicūtur in litera. Soli enim duo modi constituunt diuersitatem formalem suscipiendi, qui soli cōstituunt aliquam uel ... professionem fidei.

¶In eodem artic. 5. in responsione ad primum nota, quòd illa uerba, quæ dicuntur ibi de diuersitate uitiorum oppositorum charitati, uni & eidem uirtuti secundum conuersionem ad diuersa bona temporalia, & iterum secundum diuersas habitudines inordinatas ad Deum, licet fortè exponi possint multipliciter, secundum tamen planum literæ sensum, mōstrant duos modos multiplicandi illa uitia: & iuxta secundum modū constituunt odium Dei, & accidia: iuxta primum uerò reliqua uitia, s. inuidia, discordia, contentio, schisma &c. de quibus in tractatu de charitate erit specialis sermo inferius.

¶In eodem 5. artic. nota utramque solutionem in responsione ad tertium. Nam prima deseruit speciebus determinatis infidelitatis, in quarum qualibet contingit multos esse errores in ordine ad unum primum obiectum, a quo infidelitas illa sumit speciem: sicut econuerso in fide contingit esse multas ueritates. Secunda autem deseruit speciebus infinitis infidelitatis, q̄ contingat et eundem simul pluribus determinatis speciebus infidelitatis irretiri, ut si de Christiano fiat Iudæus, tc* erit hæresis ratione fidei Euangelicæ post eius professionem negatæ: & perfidia Iudaicæ, ratione professionis Iudaicæ corrumpentis figuram Euangelij. Et sufficiant hæc etiam pro 6. artic.

perantiæ,

perantiæ, vel fortitudini opponunt infinita uitia, A secundum q infinitis modis contingit diuersas circunstantias virtutis corrūpi, vt à rectitudine virtutis recedat: vñ & Pythagorici* malū posuerūt infinitū. Sic ergo dicēdū, q si infidelitas attēdat circa cōparationē ad fidē, diuersæ sunt infidelitatis species, & numero determinatæ. Cū.n. pctm infidelitatis cōsistat in renitendo fidei, hoc pōt cōtingere dupl'r: qa aut renitit fidei nondū susceptæ, & talis infidelitas est Paganorū, siue Gentiliū: aut renitit fidei Christianæ susceptæ, vel in figura: & sic est infidelitas Iudæorū, vel in ipsa manifestatione veritatis, & sic est infidelitas hæreticorū. vñ in gnāli possunt B assignari tres pdictę species infidelitatis. Si uero distinguant infidelitatis species sm errorē in diuersis, q ad fidē priuēt, tunc nō sunt determinatæ in species: Possunt.n. errores in infinitū multiplicari, ut patet per Aug. in libro* de Hæresibus.

*Vide 2. ... medio, in mo 5. Malū quomodo infinitum.

Conclu. p

*Iusti. de hæresibus ad quod vultdeus circa finem to. 6.

AD PRIMVM ergo dicendū, q formalis rō alicuius peccati pōt accipi dupl'r. Vno mō sm intētionē peccantis: & sm hoc id, ad quod conuertit peccans, est formale obiectū peccati, & ex hoc diuersificant eius spēs. Alio mō sm rōnem mali: & sic illud bonū, à quo recedit, est formale obiectū peccati: sed ex hac parte peccatū nō habet speciē, imo C est priuatio speciei. Sic ergo dicēdū est, q infidelitatis obiectū est veritas prima, sicut à qua recedit: sed formale eius obiectū, sicut ad qd couertitur, est sentētia falsa, quā sequitur. & ex hac parte ei* species diuersificant. Vnde sicut charitas est vna, q̄ inhæret summo bono: sunt aūt diuersa uitia charitati opposita, q̄ p conuersionē ad diuersa bona tēporalia recedūt ab vno summo bono, & iterū sm diuersas habitudines inordinatas ad Deū: sic et fides est vna virt* ex hoc, q adhæret uni primę veritati. Sed ifidelitatis spēs sūt multę ex hoc, q infideles diuersas, & falsas sententias sequunt. D

Formalis ratio peccati duplex.

AD II dicēdum, quòd obiectio illa procedit de distinctione specierum infidelitatis secundum diuersa, in quibus erratur.

AD III dicēdū, q sicut fides est una, qa multa credit i ordine ad vnū: ita infidelitas pōt esse una, ēt si in multis erret, inquantū oia habēt ordinē ad vnū. Nihil tñ phibet hominē in diuersis infidelitatis speciebus errare: sicut et pōt vnus hō diuersis vitijs subiacere, & diuersis corporalibus morbis.

2. respon.

Porrecta per totum.

ARTICVLVS VI.

Vtrū infidelitas Gentilium, seu Paganorū sit cæteris grauior.

Infra, eodem art.

56 AD SEXTVM sic proceditur. Vr q infidelitas Gentilium, siue Paganorum sit grauior cæteris. Sicut enim corporalis morbus tanto est grauior, quanto saluti principalioris membri magis contrariatur, ita peccatum tanto vr esse grauius, quanto[h] cōtrariat ei, quod est principalius in uirtute: sed principalius in fide est fides vnitatis diuinæ, a qua deficiunt Gētiles multitudinē Deorum credentes. ergo infidelitas eorum est grauissima. E

¶2 Præt. Inter hæreticos tanto hæresis aliquorū[h] detestabilior est, quāto in pluribus, & principalioribus veritati fidei cōtradicunt: sicut hæresis Arrij, qui separauit diuinitatem, detestabilior fuit, q̄ hæresis Nestorij, q separauit humanitatem Christi á persona filij Dei: sed Gentiles in pluribus, & principalioribus recedunt à fide, quam Iudæi & hæretici, quia omnino nihil de fide recipiunt. ergo eorum infidelitas est grauissima.

¶3 Præt. Oē[b] bonū est diminutiuū mali: sed aliqd bonū est in Iudæis, qa cōsitent vetus testamentū esse á Deo. Bonū ēt est in hæreticis: quia uenerant nouum testamentum. ergo minus peccant quàm Gentiles, qui vtrunque testamentum detestantur.

SED CONTRA est, quod dicitur 1. Pet. 2. Melius.n. erat illis nō cognoscere uiā iustitiæ, q̄ post cognitionē retrorsum cōuertiēd Gētiles nō cognouerūt uiā iustitiæ: hęretici aūt & Iudęi aliqualiter cognoscētes, deseruerūt. ergo eorū pctm est graui*.

RESPON. Dicēdum, q in infidelitate, sicut dictū est,* duo possunt considerari, quorum unum est comparatio eius ad fidem, & ex hac parte aliquis grauius contra fidem peccat, qui fidei renititur susceptæ, q̄ qui renititur fidei nondum susceptæ: sicut grauius peccat qui nō implet, quod promisit, q̄ si non impleat quod nunquàm promisit. Et[m] sm hoc infidelitas hæreticorum, qui profitentur fidem Euangelij, & ei renituntur, eam corrumpentes, grauius peccant, q̄ Iudæi, qui fidem Euangelij nunquàm susceperunt[n]: sed quia susceperunt eius figuram in ueteri lege, quam malè interpretantes corrumpunt: ideò etiam[o] eorum[p] infidelitas est grauius peccatum, quam infidelitas Gentiliū[q], qui nullo mō fidem Euangelij susceperunt. Aliud quod in infidelitate consideratur, est corruptio eorum, quæ ad fidem pertinent. Et[r] sm hoc cum in pluribus errent Gentiles q̄ Iudæi, & Iudęi q̄ hęretici, grauior est infidelitas Gentilium, q̄ Iudæorum, & Iudęorum q̄ hæreticorum: nisi fortè quorundam, puta,[s] Manichæorū, qui etiam circa credibilia plus errant, q̄ Gentiles[t]. Harū tamen duarum grauitatum prima pponderat secundæ, quantum ad rationem culpæ: quia infidelitas habet rationem culpę (vt supra* dictum est) magis ex hoc, q renititur fidei, quàm ex hoc, q non habet ea, q̄ sunt fidei. Hoc enim uidetur, ut dictum? est, magis ad rationem pœnæ pertinere. Vnde[u] simpliciter loquendo infidelitas hæreticorum est pessima[x].

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

*Iat. pręc.
Conclu. m
D. 726. Conclu. p
Conclu. s
D. 703.
*art. 1. huius quest. *art. 1. huius quest.
Conclu. u

ARTICVLVS VII.

Vtrum sit cum infidelibus publicè disputandum.

AD SEPTIMVM sic procedit. Vr q nō sit cū ifidelib* publicè disputandū. Dicit.n. Apostolus 2. ad Tim. 2. Noli[h] verbis cōtēdere: ad nihil.n. utile ē, nisi ad subuersionē audientium: sed disputatio publica cū infidelibus fieri non potest sine contētione uerborū. ergo non est publicè disputādū cū infidelibus.

¶2 Præt. Lex Martiani* Augusti p Canones cōfirmata, sic dicit.

SVPER QV. X. ARTIC. VII.

Porrecta per totum.

Ban. eodem art.

IN arti. 7. eiusdem quæstionis, duo occurrunt dubia. Alterum ex parte disputantium: alterum ex parte audientium. Ex parte quidem disputantium, quia pręter legem allegatam in litera, quę habetur in lege Nemo. C. de summa Trinita. post Beatum Thomam iura noua emanarunt prohibentia laicis sub pœna excommunicationis disputare de fide

57
2. ad Tim. lec. 2. fin.
* In Codice li. 1. tit. 4. Ex de S. Tri. & fide Catho li. lege Nemo.

publicè, q̃ priuatim, vt patet extra, de hæreticis in 6. ca. Quicunq;. Et tñ sæpe videmus doctos laicos in publicis disputationibus respondere, & arguere in multis materijs fidei. Ex parte verò audientium, quia continuè videmus religiosos disputare in capitulis generalibus coram vulgaribus de multis materijs fidei, & hoc ī locis, vbi simplices non sunt solicitati ab infidelibus, & tñ in litera dr̃ hoc eē periculosum.

modi interpretatione legum prædictum est. Et per hoc patet solutio primi dubij. Nam huiusmodi laici disputant de fide materialiter tantum, & gratia exercitij, uel potius honoris. Et propterea à nullo prælato reprehenduntur, seruata modestia conclusionum, & arguendi modo in materia fidei.

¶ Ad euidentiā huius materiæ sciendū est, q̃ diuersissima sententiarū in rōne disputationis clausa, pōt referri ad ipsam disputationē, & ad personas disputantes. Et q̃ referatur ad ipsum actum disputādi, est de rōne disputationis, sic q̃ aliter nō esset disputatio. Nisi enim propositiones essent contra conclusionē, nō esset disputatio. Sed q̃ referatur ad disputātes personas, hoc non est de rōne ōis disputationis, ut patet in disputatione gratia exercitij, vbi nō est diuersa opinio disputantium. Rursus, quia disputare de aliqua re est diuersa proferre argumēta de illa re, illud solum est formaliter disputare de aliqua re, qd inducit diuersitatē rōnū de illa re. Ac p hoc ille solus dr̃ ppriè & formaliter disputare de fide, q̃ intēdit afferre cōtrariā rōnē de fide pro, vel contra. Qñ verò aliquis affert rōnem aliquā cōtra fidem, nō ppterea, sed gratia exercitij, non disputat de fide, nisi materialiter: sicut q̃ profert verba detractoria, non vt detrahat, nō detrahit nisi materialiter. Ex his aūt dr̃ in pposito, q̃ qa verba formaliter intelligenda sunt, & pœnæ nō sunt extendendæ, q̃ lex illa nō phibēt disputationē de fide laicç psonæ, nisi formaliter intellectā. Hæc autem cōtingit, qñ uel defendēda fides, uel confundendus error cōtrarius, vel dubium de fide occurrit. Sic enim disputare de fide illicitū est laicis, prohibeturq; tenere. Et ratio huius est, quia leges feruntur secundum id, qd est in pluribus. Communiter autem laici non sunt docti in fide, adeò ut sunt theologi sufficientes ad hoc. Vnde posset licitè contra hanc legem disputari à laico docto, qñ casus esset, ut nō secundū uerba, sed intentionē legis agendum esset: prout in communi de huius-

*Ne remoue
tur dubium
materiam,
de fide san
Ill. amoue-
tur uida vero
sum.*

Iniuriā facit iudicio religiosissimæ synodi, si quis semel iudicata, aut rectè disposita reuoluere, & puplicè[b] disputare cōtendit: sed oia, q̃ ad fidē ptinēt, sūt p sacra cōcilia determinata. ergo grauiter peccat, iniuriā synodo faciēs, si qs de eis q̃ sunt fidei, publicè disputar̃ psumat.

G

¶ 3 Præt. Disputatio argumētis aliq̃bus agit: sed argumentū est rō rei dubiæ faciēs fidē ea aūt q̃ sunt fidei, cū sint certissima, nō sunt in dubitationē adducēda. ergo de eis quæ sunt fidei, non est publicè disputandum.

Sed contra est, q̃ Act. 9. dr̃, q̃ Saul[a] inualescebat, & cōfundebat Iudæos, & q̃ loq̃bat̃ Gētibus, & disputabat cū Græcis.

H

Respon. Dicēdū, q̃ in disputatione fidei duo sunt cōsiderāda. Vnū q̃dē ex parte disputantis: aliud aūt ex parte audiētiū. Ex parte q̃dē disputātis est cōsiderāda intētio. Si.n. disputet, tamq̃ de fide dubitās, & ueritatē fidei p certo nō supponens, sed argumentis experiri intendēs, proculdubio peccat tamq̃ dubius in fide, & infidelis. Si aūt disputet aliqs de fide ad cōfutādū errores, uel ēt ad exercitiū, laudabile est. Ex parte verò audiētiū cōsiderādū est, utrū illi, qui disputationē audiunt, sint instructi & firmi in fide, aut simplices, & in fide titubantes. Et q̃dē[d] corā[m] sapiētibus in fide firmis nullū periculum est disputare de fide[n], sed circa simplices est distinguēdū: q̃a aut sunt solicitati, siue pulsati ab infidelibus puta, Iudęis, uel hæreticis, siue Paganis nitētibus corrūpere in eis fidē: aut omnino nō sunt solicitati sup hoc, sicut in terris, in q̃bus nō sunt infideles[r]. In primo casu necessarium est publicè disputare de fide, dummō inueniant̃ aliq̃ ad hoc sufficiētes & idonei, q̃ errores cōfutare possint[q]. Per hoc.n.

*Duæ considerāda in disputatione de fide.
Vide aūt si disputādū.*

*D. 1014.
Conclu. m*

*Conclu. p
Nota quæstionis vlti-
mam limi-
tationem
ly dummō
&c.*

simplices in fide cōfirmabunt̃, & tollet̃ infidelibus decipiendi facultas, & ipsa taciturnitas eorū, q̃ resistere deberēt peruertētibus fidei veritatē, esset erroris cōfirmatio. Vñ Gregori[*] in 2. Pastoralis. Sicut incauta locutio in errorē protrahit, ita indiscretū silētiū eos, q̃ erudiri poterāt, in errore derelinquit. In secūdo verò casu periculosum est publicè disputare de fide coram simplicibus[a], quorū fides ex hoc est firmior, quia nihil diuersum audierunt ab eo, quod credunt. Et ideò nō expedit eis, ut uerba infidelium audiant disputantiū cōtra fidem.

** 2. partis capit. 4. in princi.*

Conclu. f

Ad primum ergo dicēdū, q̃ Apostolus nō phibet totaliter disputationē, sed inordinatam, q̃ magis fit contētione uerborum, q̃ firmitate sententiarum.

Ad II dicēdū, q̃ lex illa phibet publicam disputationem de fide, quæ procedit ex dubitatione fidei: non autem illam, quæ est ad fidei confirmationē.

Ad III dicēdum, q̃ nō debet disputari de his, quæ sunt fidei, quasi de eis dubitando, sed pter veritatē manifestādam, & errores cōfutādos. Oportet.n. ad fidei cōfirmationē aliquādo cū infidelibus disputare, quandoq; quidē defendendo fidem, sm illud 1. Pet. 3. Parati semper ad satisfactionē omni poscenti vos rōnem de ea, quæ est in uobis spe, & fide: quandoque autem ad conuincendos errantes, secundum illud ad Tit. 1. Vt sit potens exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt, arguere.

I

K

¶ Ad secundum autē pōt primo dici, q̃ auctor loquit̃ de disputatione formaliter, uel saltē cū infidelibus, vbi nō est sola diuersitas in argumentis, sed in mētibus. Et ppterea dicit, q̃ non expedit, ut audiāt fideles uerba infideliū disputātiū contra fidē. Quia tñ hoc non solū pp auctoritatem literæ huius, sed absolutè hēt difficultatē pp periculum audientiū, dū & fideles disputant, rōnes infideliū afferentes adeo, q̃ in hac re discretione opus est, & prudētia, ut disputantes cōsiderata qualitate vulgi, & nobiliū, seu principium, talia gratia honoris, & exercitij disputēt, in q̃bus non sit periculū ducendi eos in uacillationem. Et bene propterea nisi sint philosophia exercitati, & aduersariorū rōnum, & auctoritates optimè discusserint, ita ut plenè auditoribus satisfacere sciāt, abstinere debēt a disputādo de materijs pulsantibus animos, ut de immortalitate alæ, de creatione mūdi, de trinitate &c. & hmōi. Contingit.n. quādoq; magis apparere, percipi, satisfacere, & memoriæ ipsa mēta falsa, quàm solutiones eorum. In quo etiam prædicantes aliquando errāt.

Ob hoc debitore fit & fidelis flat, & et teri similiter magnas errores, sic agendis diminui & meruerit.

Svper qv. x. art. viii.

Ban. eodem art.

In artic. 8. eiusdem quæstionis dubiū occurrit ex Scoto in quarto dist. 4. quæstione vltima, credēte, q̃ religiosè fieret, si infideles cogerentur a principibus minis, & terroribus ad fidem, tum quia in Concilio Toletano, ut habetur quadragesima quinta distinctio. capi. de Iudæis, commendat Zizibutum principem, uocans eum religiosissimū in coactione ad Christianitatem. Approbat ergo eum synodus tanquàm regio sum in hoc, tum quia dat quòd sic te conuerterentur, maius malum est infidelibus posse liberè legem suam illicitam seruare, quàm non posse eā impunè seruare; at per cogendo eos ad fidem,

Porrecta per totum.

*58
4. dist. 11. q. 2. art. 1. ad 6.*

Articvl. viii.

Vtrum infideles compellendi sint ad fidem.

Ad octavvm sic pceditur. Videtur q̃ infideles nullo modo compellendi sint ad fidē. Dicitur enim Matthæi. 13. q̃ serui patrisfamilias, in cuius

fidem, fiet minus malū. Tū quia saltē filij eorū, si bñ educarentur, in 3. & 4. progenie essēt uerè fideles. ¶ Ad euidentia huius quia vr̃ hīc sequaces, sciēdū est, q̃ rū timor minuat rōnē uoluntarij, adeò ut ea, q̃ ex timore fiunt, licet sint simpliciter uoluntaria sunt quodāmodo inuoluntaria, & multa uocēt, & sint & apud theologos, q̃ ex timore fetum fiunt, absque charitate fiāt, & apud morales dicant̃ q̃ nōde rūt peccare mali formidine pœnæ, constat, ut coactio principū minis & terroribus ad susceptionē fidei, non ad uoluntariā usum, sed seruiliter voluntarium terminet̃, ac per hoc ad sacrilegiū. Et tenet hæc sequela, q̃a susciperē sacramēta fidei seruiliter, est cōtumeliā inferre sacramentis. Prima aūt sequela patet ex cōi hominum rōne. Rōnabile quippe est, & ut in pluribus, q̃ minis, & terroribus principū, coacti sacramenta fidei suscipientes, seruiliter suscipiant: licet aliquis forte de necessitate faceret uirtutē. Sed in humanis attēdendum est, qd ut in plurib. inuenit̃. Religioni igit̃ aduersatur cogere infideles omnino extraneos ab Ecclesia ad fidē: q̃a adueniat uoluntario requisito ad sacramēta fidei. Vltra hoc, qd aduersat̃ ipsi actui fidei q̃ est credere, de cuius rōne est uoluntariū, ut Iūa dr̃. Quod sic intelligo. Medium dēt esse cōsonū & proportionatū fini: sed credere est de q̃ne uoluntarij, & cōpulsio p metum & cōsilium ad inuoluntariū. ergo Patet Minor, q̃a si qd metu fit, quantū habet de metu, tm habet de inuoluntario, in cuius signum si nihil metus adesset, nihil inuoluntarij hic pateretur. ¶ Ad primū āt Scoti dr̃, q̃ sola synodi duo sōuit, s. laudē principis, & phibitionē facti. Et ex secundo patet, q̃ nō approbat factū, ac p hoc insinuat, q̃ laudat principis de iniūctione. mul ta.n. mala, intētione bona sunt.

** Ho. 47. in Matth. ante medi. to. 2.*

*† In Decreto. di. 45. ca. De Iudæis i 5o. mitur ex Conci. 4. Tolet. Cā. 56.
† Tractat. 26. in Ioā. aliquantulū a principio. t. 9.
* 1. 2. q. 19 art. 10.*

Conclu. m

Conclu. p

Conclu. s

agro erāt zizania seminata, q̃ sierūt ab eo: Vis imus, & colligimus ea? & ipse rñdit, [b] Non, ne forte colligētes zizania, eradicetis simul cū eis triticū. Vbi dicit[*] Chrys. Hæc dicit Dñs phibēs occisiōes fieri. Nec.n. oportet interficere hæreticos: q̃a si eos occideritis, necesse est multos sctōrū simul subuerti. ergo uī q̃ pari rōne nec aliqui infideles sint ad fidem cogendi.

A

¶ 2 Prę. In Dec.† distinctiōe 45. sic dr̃ De[a] Iudæis pcepit sctā Synod[*], nemini deinceps ad credēdū vi inferre. ergo pari rōne nec alij ifideles sunt ad fidē cogēdi.

B

¶ 3 Prææt. Aug.† dicit, q̃ cętera pōt hō nolens, credere uerò n, nisi uolēs: sed uolūtas cogi non potest. ergo uidetur q̃ infideles non sint ad[h] fidem cogendi.

¶ 4 Prę. Ezec. 18. dr̃ ex persona Dei. Nolo mortem pctōrib. sed nos debemus uoluntatē nrām cōformare diuinæ, vt s. * dictū est. ergo ēt nos non debemus,[h] velle, q̃ infideles occidantur.

C

Sed contra est, q̃ dr̃ Luc. 14. Exi in uias, & sepes, & cōpelle itrare, ut impleat̃ dom[*] mea: sed hoies in domū Dei, i. in sanctā Ecclesiā intrat p fidē. ergo aliqui sunt cōpellēdi ad fidem.

Respon. Dicēdū, q̃ infideliū q̃dā sunt, q̃ nunq̃ susceperunt fidē, sicut Gentiles, & Iudæi: &[m] tales nullo mō sunt ad fidem cōpellēdi, ut ipsi credāt, [n] quia credere uoluntatis est[p] sunt tñ cōpellēdi à fidelib. si adsit facultas, ut fidē nō impediāt uel blasphemijs, uel malis psuasionib. vel ēt apertis psecutionib.[q] Et pp hoc fideles Chri frequēter cōtra infideles bellū mouēt, nō q̃dē ut eos ad credēdū cogant, q̃a si ēt eos uicissent, & captiuos hērent, in eorū libertate relinquerēt, an credere uellēt: sed pp hoc, ut eos cōpellāt, ne fidē Chri impediāt. Alij uerò sunt infideles, qui q̃nq; fidē susceperūt & ea pfitent, sicut hæretici, & q̃nq; apostatæ: & s tales sunt ēt corporaliter cōpellēdi, ut impleant q̃ promiserūt, & teneāt quod semel susceperunt.[t]

D

E

Ad primvm ergo dicēdū, q̃ per illam auctoritatem quidam intellexerunt esse prohibitam

non quidem excōicationē hæreticorum, sed eorum occisionem, ut patet per authoritatē Chrys. inductā. Et Aug.[*] ad Vincentium de se dicit. Hæc primitus mea snia erat neminem ad vnitatē Chri esse cogendū, uerbo esse agēdū, disputatione pugnādū. Sed hæc opinio mea nō contradicentiū uerbis, sed demonstrantium superat̃ exēplis. Legum.n. terror ita profuit, ut multi dicant. Gratias dño, qui vincula nr̃a dirupit: Quod ergo Dñs dicit: Sinite utraque crescere usq; ad messem, qualiter itelligēdū sit apparet ex hoc, q̃ subdit. Ne forte colligētes zizania, eradicetis simul cū eis & triticū. Vbi satis oñdit, sicut Augu.[*] dicit cōtra epistolā Parmeniani, Cū metus iste nō subest, idest, qñ ita cuiusq; crimē notū est oibus, & execrabile apparet: ut nullos prorsus, uel nō tales hēat defensores, per quos possit schisma cōtingere, non dormiat seueritas disciplinæ.

Ad secvndvm dicēdū, q̃ Iudei, si nullo mō acceperūt fidē, nullo mō sunt cogēdi ad fidē. Si aūt acceperūt fidē, oportet ut fidē necessitate cogant̃ retinere, sicut eodem capitulo[*] dr̃.

Ad tertivm dicēdū, q̃ sicut uouere est uolūtatis, reddere āt necessitatis: ita accipere fidē, ē uolūtatis, sed tenere eā acceptā est necessitatis. Et iō hęretici sunt cōpellēdi, ut fidē teneant. Dicit.n. Aug.[*] ad Bonifaciū Comitē. Vbi est quod isti clamare cōsueuerūt liberū esse credere, uel nō credere? cui uim Chrs intulit agnoscat i Paulo pri[*] cognoscentem, & Christum postea docentem.

Ad qvartvm dicēdū, q̃ sicut ī eadē epla[*] Aug. dicit. Nullus nr̃m uult aliquē hæreticū perire: Sed alr̃ nō meruit hr̄e pacē dom[*] Dauid, nisi Absalō filius ei[*] in bello, q̃ cōtra patrē gerebat, fuisset extict[*]: sic Eccl'a catholica si ex aliquorum perditione cæteros colligit, dolorē materni sanat cordis, tātorū liberatiōe populorū.

¶ Ad sedm uerò ist, q̃ maius malū vr̃ infideliter uiuere occultè post suscepta fidei sacramēta, q̃ liberè infideliter uiuere: q̃a cuius cōtumelia sc. a mētorū. Et nihilominus ad hoc, & tertiū inniça rñsione dr̃, q̃ si sunt facienda mala, ut ueniāt bona, ut dr̃ ad Ro. 3. & multo minus, ut ueniat minus malū. Vñ nō est tāta inferenda contumelia sacramētis, vt filij in 3. & 4. progenie saluentur, q̃uis de facto timēdū esset probabiliter de opposito: q̃a patres fictè in fide, similes sibi filios nutrirent: naturale siquidē hoc est.

* In eodē art. 8. considera diligenter cām iustam belli cōtra infideles, & compulsionis eorū, ne. s. fidē Iesu Christi impediant aliquo triū modorum, vel blasphemijs puta, dicendo mala de Christo Iesu, aut sanctis eius, aut Ecclesia eius: vel persuasionibus, inducēdo nos ad infidelitatem: vel persecutionibus, siue in cōi, ut quando ui demus Turcas inuadere Christianū nomine gēte: uel in particulari, si Christianos, aut pdicatores fidei occidāt. Et sabrica su per illam, qñ ad impedimenta fidei spectat, q̃ non sufferunt in terris suis prædicationē publicā fidei, q̃ præmiant abnegātes Christum, & accedentes ad eorum fidem, & alia huiusmodi. Ex hac quippe radice multæ quæstiones soluuntur.

** Epis. 48. post medium secundi folij a principio epl. to. 2.
Aurū cōtra hæreticos impium fatem sibi arrogantes corporali.*

** Ali. 5. c. 2. aliquantulum a medio to. 7.*

** Ca. citato in arg.*

** Epist. 50. non multum ante medium. tom. 2.
* cogentē.*

** Epi. 50. a medio aliquātulū, tom. 2.*

Svper qvæ. x. art. ix.

Bannes eodem art.

In art. 9. eiusdem q. aduerte distinctionē de iudicio spūali, uel temporali circa infideles. Et sic iō, q̃ non est sermo de spirituali, uel temporali quo ad culpam, sed quo ad pœnam. Nam pro culpis spiritualibus puniri possunt, vt

Porrecta per totum.

*59
4. d. 13. q. 2. ar. 3. co. Et d. 18. q. 2. art. 1. q. 1. Et quol. 10. art. 15. Et 1. Co. 11. 5.*

Articvlvs ix.

Vtrum cum infidelibus possit communicari.

Ad nonvm sic procedit. Videtur q̃ cum infidelibus possit communicari. Dicit enim Apo-

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

ut in sequentiarti. de infidelitatis puni tione dr: & dictu est in præsenti, q. p blas phemias, & dissuasio nibus, & impedimen tis possint compelli &c. Sed pene spuales infidelibus, qui omni foris sūt, utpote nec fores Ecclesiæ p baptis mū ingressi, nō exe cantur, sed tēporales [illegible] Ecclesia ut in fertur dr, possit puni re temporaliter ēt in fideles, qui nō delin quunt commoran do inter fideles ut pa tet ex dictis, q. spp impedimenta a fide pōt infideles cōpelli debellari nō tū exce pto belli iudicio fa cit hoc nisi casu in ita expositio. Cui de linquūt cōmorātes iter fideles. Et quia hæc verba author di xit in corpore, & in rñsione ad secundū.

* Homi. 25. ad he bræos de [illegible] tom. 4.

stolus 1. ad Cor. 10. Si q's uocat vos infideliū ad cenā, & vultis, ire, oē quod uobis apponit, mā ducate. Et Chrys.* dicit. Ad mē sam Paganorum si uolueris ire, sine h ulla prohibitione permit tim': sed ad cenā alicuius ire est ei communicare. ergo infideli bus licet communicare.

¶2 Præt. Apls dicit 1. ad Corin. 5. Quid mihi est de his, qui foris sunt, h iudicare? foris autē sunt infideles. cum ergo per iudiciū Ecclesiæ aliquorum cōio fideli bus inhibeatur, vr quōd non sit inhibendum fidelibus cum infi delibus communicare.

¶3 Præ. Dñs non pōt uti seruo, nisi ei cōicando saltē uerbo, qa dñs mouet seruum per impe rium: sed h Christiani pūt habe re seruos infideles, uel Iudęos, uel ēt Paganos, siue Saracenos. ergo pūt licitē cum eis cōicare.

SED CONTRA est, quod dr Deut. 7. Nō h inibis cū eis fęd', nec misereberis eorū, neq; h sociabis cū eis connubia. Et super illud Leuit. 15. Mulier, q̄ redeūte mense &c.* dicit gl. Sic oportet ab idola tria abstinere, ut nec idolatras, nec eorū discipu los h cōtingamus, nec cum eis cōionē habeamus.

* Leuit. 15. super illud: Oīs q̄ tet ge- rit. Glo. ordina- ris,

RESP. dicēdū, q cōio alicuius personæ interdr fidelibus dupliciter. Vno mō in pœnam illius, cui cōio fidelium subtrahit. Alio modo ad cautelā eo rum, quibus interdr, ne alij cōicent: & utraque cā ex uerbis Apostoli accipi pōt 1. ad Cor. 5. Nā post q̄ sniam excōicationis protulit, subdit pro ratio ne. Nescitis, quia modicum fermentum totā mas sam corrumpit? Et postea rōnem subdit ex parte pœnæ per iudicium Ecclesiæ illatæ, cum dicit. Nō ne de his, qui intus sunt, vos iudicatis? m Primo er go modo non interdicit Ecclesia fidelibus cōmu nionem infidelium, qui nullo modo fidē Christia nam receperunt, s. Paganorum, uel Iudæorum: n quia non hūt de eis iudicare spūali iudicio, sed tē porali in casu, cū inter Christianos commorantes aliquam culpam committunt, & per fideles tpali ter puniunt. Sed o isto modo, s. in pœnam interdi cit Ecclesia fidelib. cōionem illorū infideliū, qui à fide suscepta deuiant uel corrūpendo fidem, sicut hæretici: uel ēt totaliter à fide recedēdo, sicut apo statæ q. In utrosq; n. horū excōicationis sniam p fert Ecclesia. Sed quantum ad 2m modum, uī esse distinguendum sm diuersas conditiones persona rū, & negotiorū, & tpum? Si n. aliqui fuerint firmi in fide, ita q ex cōione eorum cū infidelib' cōuer sio infidelium magis sperari possit, q̄ fidelium a fi de auersio, non sunt prohibēdi infidelib. cōicare, qui fidem non susceperunt. s. Paganis, vel Iudæis, & maxime si necessitas vrgeat. r Si aūt sint s simpli ces, & infirmi in fide, de quorum subuersione pba biliter timeri possit, prohibēdi sunt ab infidelium

Conclu. m
Conclu. p
Conclu. r
Conclu. s

cōione: & pręcipue ne magnā familiaritatē cū eis habeant, uel absq; necessitate eis communicent.

AD PRIMVM ergo dicēdum, q Dñs illud præci pit de illis gentibus, quarum terrā ingressuri erāt Iudæi, qui erant proni ad idolatriam. Et iō timen dum erat, ne per continuam conuersationem cū eis alienarētur a fide: & ideò ibidem* subdit. Quia seducet filium tuum, ne sequatur me.

Deest so- lutio ar- [illegible]- menti.

AD SECVNDVM dicēdū, q Ecclesia cōtra infide les nō hēt iudiciū quo ad pœnā spūalē eis infligē dā: hēt tn̄ iudiciū sup aliquos infideles, quo ad tpa lē pœnā infligēdā, ad quod pertinet, q Ecclesia aliqū p p aliquas speciales culpas subtrahit aliqui bus infidelibus communionem fidelium.

Deut. 17.

AD TERTIVM dicēdū, q magis est pbabile, qd' seru', q regit imperio dñi, cōuertat ad fidē dñi fi delis, q̄ ecōuerso: & iō nō est prohibitū, quin fide les hēant seruos infideles. Si tñ dño periculū immi neret ex cōione talis serui, dēret eū à se abijcere, sm illud mandatū Dñi. Matth. 18. Si pes tuus scan dalizauerit te, abscinde eum, & proijce abs te.

Hic pona- tur 3 ad primū ergo dicēdū est dicatur 3 ad illud in contrariū obuciuri dicendum.

ARTICVLVS X.

Vtrum infideles possint habere prælatione, seu dominium supra fideles.

AD DECIMVM sic pcedit. Vr q infideles possint habere pręlationē, vel dñium s. fideles. Dicit n. Apls 1. ad Tim. 6. Quicū que h sunt sub iugo serui, h dños suos oī honore dignos h arbitrē tur. Et q loquat de infidelib. pa tet p hoc quod subdit. Qui at fi deles hūt dños, nō cōtēnant. Et 1. Pet. 2. dr. Serui subditi estote in oī timore dñis, nō tm̄ bonis & modestis, sed ēt dyscolis: non aūt hoc pciperet per doctrinā apostolicā, nisi ifideles possent fidelib. pesse. ergo vr q infide les possint fidelibus praeesse.

¶2 Prę. Quicūq; sunt de familia alicui' principis, subsunt eisd fideles aliq h erāt de familia infi deliū principū. uñ dr ad Phil. 4. Salutat uos oēs sctī, maxime at qui de Cęsaris domo sunt. s. Ne ronis, q infidelis erat. ergo infi deles possunt fidelibus præesse.

¶3 Præt. Sicut Phs dicit * in 1. Politic. Seruus est instrm dñi in his, q̄ ad humanā uitā pertinēt, h sicut & minister artificis est in strumentum artificis in his quæ pertinent ad operationē artis: sed in talibus pōt fidelis infide li subijci. pūt n. fideles infideliū coloni esse. ergo ifideles pūt fi delibus præfici, ēt qtū ad dñiū.

SED CONTRA est, quod ad eum, qui præest per tinet habere iudicium super eos, quibus præest: sed

SVPER QVÆ. X. ART. X.
D. Tho. 2. s. d. 44. ar. 5. Arg. 2. s. d. 44. q. 2. a. 2. D. Bon. d. 44. ar. 3. q. 2. Ric. d. 44. q. 5. Dur. d. 44. q. 3.
Banner eodem art.

IN ar. 10. eiusdem qōnis nota pri mo statuta Ecclesiæ in lra allegata, habe ri extra de Iudæis ca pitulis, Cum sit, ex- speciali & Nulli, & in Decretis distinctio ne 54. canō. Nulla. Allegatū uero in rñ- sione ad tertium ex capitulo, Multorum tractum est. Nota se- cundo [illegible] Eccle- siæ, et sup fideles nō ut subiectos tēporali ter, q. d. pōt eos priua re dñio [illegible] ut Christianos, q uis nō sunt. Nota tertio, & mediare, q quia p- portionaliter infide- lis dñi contemnunt Christianos cogno- scentes eorum defe- ctus. Eodē Christia- ni cōmunicare aliquo- los cognoscentes eo rū defectus propor- tionaliter quippe solum. Reppea sicut [illegible], iux- ta Apostoli sententiā Christianis cum in- fidelibus ligari: ita cauendū est religio- si coram secularib- bus [illegible], sed non omnes capiunt verbum istud.

Perrecta per totum. 60

* Li. 1. Po lit. c. 3 an te mediū tum. 3.

sed infideles non pūt iudicare de fidelibus. Dicit. n. Apost. 1. ad Cor. 6. Audet aliquis uestrum hūs ne gotium aduersus alterū, iudicari apud iniquos, s. in fideles, & non apud sanctos? ergo uidetur, q infi deles fidelibus præesse non possint.

RESP. Dicēdum, q circa hoc dupliciter loq pos sumus. Vno modo de dñio, uel prelatione infide lium super fideles de nouo instituenda: & hoc nul lo modo permitti dēt. Cederet. n. hoc in scandalū, & i periculū fidei. De facili. n. illi, q subijciunt alio rum iurisdictioni, immutari possunt ab eis, quib' subsunt, ut sequant eorū imperiū nisi illi q subsūt, fuerint magnæ uirtutis. Et similiter infideles cōtē nunt fidem, si fidelium defectus cognoscant. Et iō Apls phibuit, ut fideles nō cōtēdat iudicio corā iudice infideli. Et iō * nullo mō permittit Ecclesia q infideles acquirant dñium super fideles, vel qua litercūq; eis præficiant in aliquo officio. Alio mō possumus loq de dño, uel platione iā præexistēti. Vbi considerandū est, q dñium, uel prælatio intro ducta sunt ex iure humano: distinctio aūt fideliū, & infidelium est ex iure diuino. Ius aūt diuinū, q est ex gra, non tollit ius humanum, quod est ex na turali rōne: iō distinctio fidelium, & infideliū sm se considerata non tollit dñium, & plationē infi delium s. fideles. Pōt tñ iuste per sniam, uel ordina tionē Ecclesiæ authoritatē Dei hūtis tale ius diuij, uel prælationis tolli, q quia infideles merito suę in fidelitatis merētur ptatem amittere super fideles, qui trāsferunt in filios Dei: sed hoc quidē Ecclesia qnque facit, qnque aūt non facit. In illis. n. infide libus, qui ēt tpali subiectione subijciunt Ecclesię, & mēbris eius, hoc ius Ecclesiæ statuit, ut seruus Iudæorū, cū fuerit factus Christianus, statim a ser uitute liberetur nullo pretio dato, si fuerit uerna culus, i. in seruitute nat': & similiter si infidelis exi stens fuerit emptus ad seruitiū. Si aūt fuerit empt' ad mercationē, tenet eū infra tres mēses expone re ad uendendum. Nec in hoc iniuriam facit Eccle sia: qa cū ipsi Iudæi sint serui Ecclesiæ, pōt dispo nere de reb' eorū. Sicut ēt principes sęculares mul tas leges ediderunt circa suos subditos in fauorē li bertatis. In illis uerò infidelibus, qui tpaliter Eccle siæ, uel eius membris non subiacent, prædictū ius Ecclesia non statuit, licēt posset instituere de iure: & hoc facit ad scandalum vitandum. Sicut ēt Dñs Matth. 17. ostendit, q poterat se à tributo excusa re, qa liberi sunt filij: tn̄ mandauit tributum solui ad scandalum vitandum. Ita ēt & Paulus cum dixis set, quōd serui dominos suos honorarent, subiun git. Ne nomē Domini, & doctrina blasphemetur.
¶Vnde patet responsio ad Primum.

Rationes semper & vbique ma nime in ea sū ista, ve- hementer quis dum- de.
Conclu. m Cognito de fectus ali- quarum est [illegible] ad con temptū illo rum.
Concl. p Benedictā & utilissi- ma seruan da quod re lasse ope- ra dei non destruunt seruitutem.
Conclu. s
Statuta ec clesiæ cir- ca infideles

AD II. ergo dicēdum, q illa prælatio Cæsaris pexistebat distinctioni fideliū ab infidelibus. Vñ non soluebat per conuersionem aliquorū ad fidē & vtile erat q aliqui fideles locum in fñia Impe ratoris hērent ad defendendum alios fideles: sicut beatus Sebastianus Christianorū aïos quos in tor mētis videbat deficere, cōfortabat, & adhuc late bat sub militari chlamyde in domo Diocletiani.

Vtilitas.
Desideria seruorum, subditorū, [illegible].

AD III. dicendū, q serui subijciuntur dñis suis ad totam vitam, & subditi præfectis ad oīa nego tia: sed ministri artificū subduni eis ad aliqua spā lia opera. Vnde periculosius est, q infideles acci piant dñium, uel plationē super fideles, q̄ q acci piant ab eis ministerium in aliquo artificio. Et iō pmittit Ecclesię, q Christiani possint colere terras Iudæorū, qa per hoc non habent necesse cōuersa ri cū eis. Salomō ēt expetiit à rege Tyri magistros operū ad ligna cædenda, vt habetur 3. Regū. 6. Et tñ ex tali cōicatione, uel conuictu, subuersio fide lium timeretur, esset penitus interdicendum.

Non press ic.

ARTICVLVS XI.

Vtrum infidelium ritus sint tolerādi.

AD VNDECIMVM sic pcedit. Vr q rit' infideliū non sint tolerādi. Manifestū est. n. q infi deles i suis rīib. peccat, eos ser uādo: sed pctō ur cōsentire, q non prohibet, cum phibere h possit, ut hr in gl. * Rom. 1. super illud. Nō solū q faciūt, sed & q cōsentiūt facientib. ergo pec cant, qui eorum ritus tolerant.

¶2 Pręt. h Ritus Iudæorū idola triæ cōparant, quia super illud Gal. 5. Nolite iterū iugo serui tutis contineri. dicit glos. Non est leuior huius legis seruitus, quàm idolatrię: sed non sustine ret, q idolatriæ ritū aliqui exer cerent: quinimmo Christiano rum principes tēpla idolorum primo claudi, & postea dirui fe cerūt, ut Aug. narrat 18. de ciui tate Dei. ergo sm hoc ēt ritus Iudæorum tolerari nō debent.

¶3 Præ. Pctm infidelitatis ē gra uissimū: ut s. dictum * est. sed alia pctā h nō toleratur, sed lege pu niunt, sicut adulteriū, furtū, & alia hmōi. ergo etiam ritus infi delium tolerandi non sunt.

SED CONTRA est, q in Dec. di 45. c. Qui sincera, * dicit Gre go. de Iudæis. Oēs festiuitates suas sicut hactenus ipsi, & pa tres eorum per longa colentes tpa tenuerunt, liberā habeant obseruādi, celebrādiq; licētiā.

RESPON. Dicēdum, q huma num regimen deriuat à diuino regimine, & ipsum debet imita ri. Deus autem quamuis sit om nipotens, & summè bonus, per mittit tamen aliqua mala fieri in uniuerso, quę prohibere pos set: ne eis sublatis maiora bona tollerentur, uel etiam peiora mala sequerentur. Sic ergo & in regimine huma no illi qui præsunt, rectè aliqua mala tolerant, ne aliqua bona impediantur, uel etiam nę aliqua ma-

SVPER QVÆ. X. ART. XI.
Bannes eodem art.

IN art. 11. eiusdem istius pspice regu lam positionū in re gimine pp bonū p- ueniens, uel malū vi tandum, ut inde pos sint circa diuersa iud care principes spiri tuales, & temporales permissionibus vsu- rarū & aliorū huiu- smōi. Hinc. n. dicere pote- rit q cum permissio eius minū non sit solum se mala moraliter (si .n. esset mala non cō ueniunt Deo, nec ulla intentione posset be ne fieri) si ex rōnabi li cā permissio sit bo- na moraliter est ut- [illegible]. Cā [illegible] rōnabilis in lra po nitur ex parte boni, ne bonum impediat iuxta Dñi sententiā, Sinite ne forte simul eradicetis & triticū: & ex parte mali, ne fiat iuxta sententiam August. Aufert me [illegible] &c. Et ppea ad has causas exami nanda est permissio sed caue ne permis- sio sit admissa parti- cipationi.

¶In eodē art. 11. du bium occurrit, An to lerandi sint libri Iu- dæorum, sicut tole- randus est cultus eo- rum. Et est iō dubij quia libri defensiui sunt fidei, seu pñdiæ eord. & cōsequenter cultus: & ppea sicut pñdia & cultus tole- rantur eorum ita to- lerandi sunt libri.

¶In oppositum autē est, qui libri eorum pleni sunt blasphe- mijs contra Christū. *Ad hoc dicitur, q libri Iudęorum sunt in dupliei differētia, quidam

Perrecta per totum. 61

* Est Am br. circa finē com ment. ad 1. c. ad Ro ma. to. 5.

* Ar. 1. hu ius quæ.

* Greg. in regist. lib. 11. ca. 15. in fine & hr. D. 45. cap. Qui sincera.

Regula circa pru- dentia di- uina immi tanda.

Universidad de Deusto Biblioteca

quidam competentes Iudæis absolute, ut sunt libri testamenti ueteris, & expositiones eorũ: & hi proculdubio relinquẽdi sunt Iudæis. Quidam editi ad confouendam suam perfidiã cõtra Iesu Christi diuinitatem, ne conuertantur Iudæi ad Iesu Christi fidem, sed persistant in sua perfidia obstinati: & ij libri si facultas adsit, sunt per Ecclesiam cõburendi. Et est rõ diuersitatis, & istos libros: quia cultus Iudæorũ est quasi testis fidei nřæ, siõt figura ueritatis, & umbra corporis, ut in litera dr & iõ meritõ tolerandus. Libri āt isti directe blasphemi sunt, & totaliter mendaciis pleni cõtra fidẽ Iesu Cristi & ppea nõ tolerãdi sunt, ũ supprimi põt. Vnde author in articulo 8. dixit, q infideles cõpellendi sunt ut fidẽ nõ impediant blasphemijs, uel malis psuasionibus. Cõstat.n. tales libros & blasphemijs & malis psuasionibus cõtra fidẽ esse plenos. Et in ar. 10. de Iudæis dixit, q cũ Iudæi sint serui Ecclesiæ, põt Ecclesia disponere de rebus eorũ ita q Ecclesia cõtra oẽs infideles ex prima rõne, contra Iudæos et ex ratione seruitutis põt libros huiusmodi supprimere.

*Li. 2. ca. 4. Gratian. Item in tom. 1.

Concl. m

Conclu. p

Conclu. 2

la peiora incurrant, sicut Augustinus dicit i lib. de Ordine. Aufer meretrices de rebus humanis, turbaueris oĩa libidinibus. Sic ergo quis infideles in suis ritib peccẽt, tollerari põt uel pp aliquod bonũ, quod ex eis prouenit, uel pp aliquod malũ quod uitat. Ex hoc āt q Iudæi G ritus suos obseruant, in quibus olim præfigurabatur ueritas fidei, quam tenemus hoc bonum prouenit q testimoniũ fidei nostræ habemus ab hostibus, & quasi figura à nobis repræsentatur quod credimus, & iõ in suis ritibus tolerant. Aliorũ uero infideliũ ritus, q nihil ueritatis, aut utilitatis afferunt, non sunt aliqualiter tolerandi: nisi forte ad aliquod malũ uitãdũ. s. ad uitãdũ scandalũ, dissidiũ, quod ex hoc posset prouenire, uel impedimentũ salutis eorũ, qui paulatim sic tolerati cõuertunt ad fidẽ. Propter hoc.n. et hæreticorum, & paganorũ ritus aliqñ Ecclesia tolerauit, qñ erat magna infidelium multitudo. Et p hoc patet respõsio ad obiecta.

SVPER QV. X. ART. XII.

Cap. 4. d. 5. q. 1. con. 1. Scot. 4. s. d. 4. q. 9. Dur. d. 4. q. 6. Sot. d. 5. q. unica. Nic. de Nyss. Tra. 6. p. 5. de Bap. q. 10.

ARTICVLVS XII.

Vtrum pueri Iudæorum & aliorum infidelium, sint inuitis parentibus baptizandi.

AD DVODECIMVM sic pcedit. Vr q pueri Iudæorũ & aliorũ infideliũ sunt baptizẽdi parẽtibus iuitis. Maius.n. est uinculũ matrimoniale, q̃ ius patriæ ptãtis in pueros ius patriæ potestatis põt per hoiem solui cum filius familias emancipet: uinculum āt matrimoniale nõ põt solui per hominem, sm illud Matth. 19. Quod Deus coniunxit, homo non separet: sed pp infidelitatem soluitur uinculũ matrimoniale. Dicit.n. Apostolus 1. ad Cor. 7. Quòd si infidelis discedit, discedat: nõ.n. seruituti subiectus est frater aut soror in hmõi. Et Canon dicit, q si coniux infidelis non uult sine contumelia sui creatoris cum altero stare, tunc alter coniugũ non debet ei cohabitare. ergo multo magis propter infidelitatem tollitur patriæ potestatis in suos filios. possunt ergo eorum filij baptizari eis inuitis.

*1 Cor. 7. c. Si infidelis discessit.

¶2 Præt, magis debet hoi subueniri circa piculũ mortis æternæ, q̃ circa periculũ mortis tẽporalis: sed si aliqs uideret hominẽ i periculo mortis tẽporalis, & ei nõ ferret auxiliũ peccaret. cũ ergo filij Iudæorũ & aliorũ infideliũ sint in piculo mortis æternæ, si parẽtibus relinquunt, qui eos in sua infidelitate informãt ur q sint eis auferẽdi & baptizãdi & i fide istruẽdi.

¶3 Præt. Filij seruorum sunt serui, & in potestate dominorum sed Iudæi sunt serui regũ & principũ. ergo & filij eorũ. Reges ergo & principes hñt potestatẽ de filijs Iudæorũ facere qd' uoluerint. nulla ergo erit iniuria, si eos baptizẽt, inuitis parẽtibus.

¶4 Præt. Quilibet hõ magis est Dei à quo hẽt aiam, q̃ patris carnalis à quo hẽt corpus. non ergo est iniustũ si pueri Iudæorũ carnalib parẽtib auferant, & Deo p baptismũ cõsecrent.

Porrect a per totum. 62

I Nat. 11. eiusdẽ q. dubiũ duplex occurrit de cõclusione. Primũ ex Scoto, de pueris infideliũ uniuersaliter: 2. scdm ex Durãdo de pueris infidelium aliquorũ scilicet Iudæorũ, & seruorũ. Scotus siquidẽ in 4. d. 4. q. ultima tenet, q princeps bene faceret, si pueros infidelium inuitis parentibus baptizari faceret, adhibita cautela, ne sequerẽtur homicidia, & quod nutrirẽtur religiose. Et ratio sua est, quam author tangit in quarto argumẽto, quia scilicet Deus habet ius dominij supra puerorum magis quam parentes. ergo uinculum potestatis paternæ non obligat in his, quæ sunt contra præceptum Dei. Non ergo propter inuitos parentes, prohibentur pueri à fide Dei.

¶Et confirmatur quia princeps debet cogere seruum pluriũ subalternorum dominorum ad seruitium superioris, si inferior dominus uult eo uti contra superiorem. ergo maxime debet princeps zelator pro dominio seruando supremi dñi. s. Dei & per consequens non solum licet, sed debet princeps auferre paruulos à cultu parentum uolentium eos educare contra cultum Dei. Durandus uero in 4. sen. dist. 4. q. 5. articulo 1. tenet, q licet non omnium, tamen eorum infidelium, qui sunt serui, licet filios inuitis parentibus baptizare, auferẽdo eos à parentum cura. Et rõ sua est illa, quam in secundo argumento author facit. s. q de filijs seruorum potest dominus face-

re quod uoluerit per hoc potest eos uendere, & donare prope, & longe, ac per hoc auferre à cura parentum: & tunc poterũt baptizari. Et quoniam Iudæi sunt seruituti adducti, ut in art. 10. author dixit, & extra, de Iudæis. capit. Etsi Iudæos dicimus, ideo de filijs Iudæorum sequitur, q sint inuitis parẽtibus ab eis auferendi, & baptizãdi.

¶ In hac materia diligentius obseruandum est, ut distincte loquamur. Aliud q ppe est tractare, an pueri infideliũ sint inuitis parentibus baptizandi, & aliud an pueri tales, s. filij seruorũ infidelium. Valde.n. hæc distant. Et quã cum Scoto de primo est q̃stio, cum Durando uero de secũdo & primum est communius: ideo à primo inchoãdum est. ¶Ad cuius euidentiã sciendum est q psupposito, sicut & rei ueritas, q in puero baptizando sufficiat fides & intentio Ecclesiæ ad hoc, ut baptismus ualeat, quod in commentarijs sequentis libri Deo dante in loco pprio firmabitur cõtra Durandũ, tota psens difficultas in hoc pẽdere vr, an sit cõtra naturalẽ iustitiã hmõi pueros auferre à cura parẽtũ infidelium uolentium eos in infidelitate nutrire, an non. Si.n. est cõtra naturalẽ iustitiã constat q illicitũ est, quia non sunt faciẽda mala ut ueniant bona. Et si nõ est contra naturalẽ iustitiã, nulla uidet iniuria parentibus fieri, quibus naturale ius curã filiorum dedit. Et author quidem in litera super parte affirmatiua se fundauit Scotus autem super negatiua. Et nota, q non est dissensio in hoc, an secundum naturalem iustitiam pueri infideliũ subsint eorum curæ quo ad diuina exercenda in puero. Hoc enim manifestũ est esse uerum, quoniam sicut naturali ordine adultus p propriã rationem ita puer parentum rationem ordinatur ad Deum. Sed quæstio est, an propter abusum huiusmodi iuris naturalis priuari possint aut debeant parentes ipsi abutentes tali iure. Scotus siquidem ad hoc tendit, quòd quia parẽtes abutuntur iure suo, quia nutriunt filios ad cultum infidelitatis contra Deum: & iõ princeps debet eos priuare tali iure: quia faciendum est, quod conseruetur ius Dei cõtra ius parẽtum abutentiũ illo cõtra Deũ, potius q ẽ cõuerso, ut s. seruetur ius parentũ cũ cõtumelia Dei. Hic.n. ordo peruersus est. Vt aũt clare ueritas elucescat, opus est duplici distinctione. Prima est, quia sub ordinatis dominijs põt dominiũ inferioris referri ad duos dños, s. ad ipsum inferiorem dominum, & ad supremum dominum à quo est omne inferius dominiũ. v. g. Dominium unius comitis potest referri ad ipsum comitem, & potest referri ad Imperatorem, à quo est illius dominium. Et in proposito, dominiũ parentum supra paruulos suos põt referri ad ipsos parentes, & po-

¶5 Præ. Baptismus efficacior est A ad salutẽ, q̃ prædicatio: quia per baptismum statim tollitur pcti macula, reatus penæ, & aperit ianua cæli: sed si periculum sequitur ex defectu pdicationis, imputat, ei qui non pdicauit, ut hr Ezech. 3. & 33. de eo q uidet gladium uenientem, & nõ insonuerit tuba. ergo multo magis si pueri Iudæorũ damnẽtur pp defectũ baptismi, imputat B ad pctm eis, q potuerũt baptizare, & non baptizauerunt.

SED CONTRA est, q nemini facienda est iniuria. Fieret āt Iudæis iniuria, si eorũ filij baptizarentur eis inuitis, quia amitterent ius patriæ potestatis in filios iam fideles. ergo eis inuitis non sunt baptizandi.

RESPON. Dicẽdũ, q maximẽ hẽt authoritatem Ecclesiæ consuetudo, quæ semper est in oĩbus æmulanda: quia & ipsa do- C ctrina chatolicorũ doctorũ ab Ecclesia authoritatem hẽt: unde magis stãdũ est authoritati Ecclesiæ, q̃ authoritati uel Augustini uel Heronymi uel cuiuscunq; doctoris. Hoc āt Ecclesiæ usus nunq̃ habuit, q Iudæorũ filij inuitis parentibus baptizarẽtur: quis fuerit retroactis tẽporibus multi catholici principes potentissimi, ut Constantinus Theodosius, quibus familiares D fuerũt sanctissimi Episcopi, ut Syluester Cõstãtino & Ambrosius Theodosio, q nullo mõ pretermisissent ab eis impetrare, si hoc esset cõsonũ rõni iõ periculosum ur hanc assertionẽ de nouo inducere, ut pter consuetudinẽ in Ecclesia hactenus obseruatã, Iudæorum filij inuitis parentibus baptizarent. Et huius rõ est duplex. Vna quidem pp periculum fidei. Si.n. pueri E nondum usum rõnis hñtes baptismum susciperent, postmodum cum ad perfectam ætatẽ peruenirent, de facile possunt à parentibus indici, ut relinquerẽt quod ignorãtes susceperũt quod uergeret in fidei detrimẽtum. Alia uero rõ est, quia repugnat iustitiæ naturali. Filius.n. naturaliter est aliqd patris. Et primo qdẽ à parẽtibus nõ distinguit sm corpus, quamdiu in matris utero cõtinet. Postmodũ uero postq̃ ab utero egredit antequã usum liberi arbitrij hẽat, cõtinet sub parẽtũ cura sicut sub quodã spirituali utero: quamdiu.n. usum rõnis non hẽt puer, non differt ab aiali irrationali. Vñ sicut bos, uel equus est alicuius, ut utat eo cũ uoluerit sm ius ciuile, sicut proprio instrõ: ita de iure naturali est, q filius, anteq̃ habeat usum rationis, sit sub cura patris. Vñ contra iustitiam naturalem esset, si puer anteq̃ habeat usum rationis, a cura parentum subtrahatur, uel de eo aliquid ordinetur inuitis parentib. Postq̃ āt incipit habere usum liberi arbitrij iam incipit esse suus, & põt q̃tũ ad ea, q̃ sunt iuris diuini, uel naturalis, sibijsi puidere. Et tunc est inducendos ad fidẽ nõ coactione, sed persuasione: & põt ẽt inuitis parẽtibus, consentire fidei, & baptizari: non āt anteq̃ habeat usum rõnis. Vñ de pueris antiquorum patrum dr, q saluati sunt in fide parentum: p quod datur intelligi, q ad parentes pertinet prouidere filijs de sua salute, præcipue antequàm habeant usum rationis.

Authoritas consuetudo ecclesiæ quantũ robur habeant nota quæ sequũ.

Concl. m

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q in uinculo matrimoniali uterq; cõiugium hẽt usum liberi arbitrij, uterque põt inuito altero fidei assentire: sed hoc non hẽt locum in puero anteq̃ habeat usum rationis: sed postquã habet usum rationis, tunc tenet similitudo, si conuerti uoluerit.

AD II. dicendum, q amor naturali non est aliquis eripiendus cõtra ordinem iuris ciuilis puta, siq sẽ à suo iudice condẽnetur ad mortem temporalẽ, nullus debet eũ uiolenter eripere. Vnde nec aliquis debet rũpere ordinem iuris naturalis, quo filius est sub cura patris, ut eũ liberet à piculo mortis æternæ.

AD III. dicẽdũ, q Iudæi sunt serui principum seruitute ciuili, quæ non excludit ordinem iuris naturalis, uel diuini.

AD IIII. dicendũ q homo ordinatur ad Deum per rõnem per quam eũ cognoscere põt. Vñ puer antequam usum rõnis habeat, naturali ordine ordi-

potest referri ad Deũ qui instituit ius naturale, quo parentibus conuenit hoc dominium. Scda est, q dñium, seu mandatũ supremi dñi quod p seipsum mandat, seu exercet, dupliciter põt institui. Primo ut saluis dñijs inferiorum impleatur, scdo, ut non obstantibus inferioribus dñijs impleat. v. g. Potest Cæsar mandare reparationem mœnium dupliciter: Vno mõ, ut fiat reparatio salua immunitate ciuium ab oneribus, & exactionibus nouis. Alio mõ, non obstantib hmõi immunitatibus. Et in ppo sito potest dupliciter intelligi Deũ, qui est unum uerum dñm dominiũ, seu legum fidei Christianæ instituisse. Vno mõ, ut impleat saluis naturæ legibus. Alio mõ, ut nõ obstantibus naturæ legibus, impleat. Et his āt adiuncta illa maxima, Grã pficit, non destruit naturã & Ordo grã perficit, nõ dissoluit ordinẽ naturæ, manifeste apparet primo q dominium parentum supra filios non est ab ipsorum, q naturæ ac Dei, qui illã instituit ac per hoc cõparatio non est facienda inter parentes & Deũ, sed inter Deum institutorẽ naturæ, & seipsum Deũ institutorẽ fidei. Vterq.n. ordo ab ipso, & ipsi & Apparet scdo, q Deus non legẽ fidei instituit, ut uoluerit pro ea seruanda legẽ naturæ solui, quis hoc posset: s. se instituit ut p media scdm naturæ ordinẽ instituta, lex fidei impleatur, ut patet ex maxima allegata. Et in cõ quia diuina sapiẽtia disponit omnia suauiter, & infima per media reducit in sũmũ. Et in pposito, qa statuit ut adultus media propria rõne, ac uoluntate legem fidei impleant qui sub curæ naturaliter cõmissus est. Puer āt media rõne & uoluntate parẽtũ, quorũ curæ naturaliter cõmissus est. Et si diceret, q licet Deus instituerit legẽ fidei nõ soluẽda, sed pficiendam legẽ naturæ absolute, & simpliciter: in casu, quo hñtes ius naturale, illo abutunt, qa merent priuari illo statuit legẽ fidei hẽre locum ablato ab abutentibus iure suo aduertant sic dicentes, q hoc nihil aliud est, q̃ dicere, q Deus statuit legẽ fidei seruandum non obstante lege naturæ: q̃n cũ lex naturæ scdm se nõ obstet fidei, quia uerũ uero non cõtrariat, ad hoc solum dr nõ obstãte lege naturæ pp casum in quo obstare põt pp admissũ abusionẽ. Idẽ est ergo dicere, q statuit legẽ fidei implendã non obstante et lege naturæ absolute & in casu, quo pp admissum abusum obstat. Et ppea si primum est falsum scdm quoque erit falsum. Vñ euasio hæc nulla est. ¶Et confirmat, qa in parentibus infideliũ cõcurrunt duo. s. ius naturale respectu filiorũ curæ, & admissa infidelitas, qua nutriunt eos ad eos suum ritũ. Et licet secundũ sm malũ, & in eo peccẽt mortaliter & pp hoc non solũ filijs sed una & seipsis priuari possint ita q possens iuste annihilari primum sm iustiã est naturaliter. Et ppea Deus statuens ordinẽ grã ad perfectionẽ ordinis naturale uiolari nõ uult quis ipsi abutentes, hoc mereantur. ¶Ad rõnẽ ergo Scoti dr q processus suus hẽt locũ tunc solum qñ supremus dñus uult sibi obediri nõ obstante inferiori ordine, quod nõ est in proposito: qñ Deus statuit cursum ordinẽ naturæ. s. & fidei implẽdum ministrãte suo ordine naturæ. Et propterea illis tantum imputatur hoc peccatum, qui secundum naturæ ordinẽ ad hoc tenentur. Et sic patet, quòd exempla Scoti non sunt contra propositum: quia præsupponunt supremum dominũ uelle impleri ius supremi ordinis, non obstãte inferioris ordinis iure. Hoc enim quam ipsa ratio Sco

Universidad de Deusto Biblioteca

natur in Deum p rõnem parẽtum, quorum curæ naturaliter subiacet, & ẽm eorũ dispositio nẽ sũt circa ipsũ diuina agẽda.

AD V. dicendum, quòd periculũ, quod sequit de pdicatione omissa, non imminet nisi eis quibus commissum est officium pdicandi. Vnde in Ezech. præmittitur: Speculatorẽ dedi te filijs Israel. Prouidere aũt pueris infidelium de sacramẽtis salutis ptinet ad parẽtes eorũ. Vñ eis imminet piculũ, si pp subtractionem sacramentorũ eorũ paruuli detrimentũ salutis patiantur.

QVAESTIO XI.

De Hæresi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de hæresi.

CIRCA quam quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum hæresis sit infidelitatis species.

¶ Secundo, De materia eius, circa quam est.

¶ Tertio, Vtrum hęretici sint tolerandi.

¶ Quarto, Vtrũ reuertẽtes sint recipiendi.

ARTICVLVS I.

Vtrum hęresis sit infidelitatis species.

AD PRIMVM sic pcedit. Vr quòd hæresis nõ sit infidelitatis spẽs. Infidelitatis.n. ĩ itellectu ẽ vt s.* dictũ est: sed hęresis nõ vr ad intellectũ ptinere sed magis ad vim appetitiuã. Dicit.n. Hieron. & hr† in Decr. 24. q. 3. Hęresis gręcè ab electione dr, q. s. eã sibi vnusquisq; eligat disciplinã quã putat esse meliorẽ: electio aũt est actus appetitiuæ virtutis vt supra† dictum est. ergo hæresis non est infidelitatis species.

¶ 2 Præt. Vitiũ pcipuè accipit speciem à [h] fine. Vñ Philosoph. dicit in 5. Ethic.* quòd ille, qui mœchatur, vt furetur magis est fur quã mœchus: sed finis hæresis est cõmodum tẽporale & maxime principatus, & glia, quod pertinet ad vitiũ superbiæ, vel cupiditatis. dicit.n. Augu. in lib † de vtilitate credendi, quòd hæreticus est, qui alicuius tẽporalis commodi, & maximè glię, principatusq; sui gra falsas, ac nouas opiniones vel gignit, vel sequit. ergo hæresis nõ est species infidelitatis, sed magis superbiæ.

¶ 3 Prę. [h] Infidelitas, cũ sit in intellectu, nõ vr ad carnẽ pertinere: sed hæresis ptinet ad opera carnis. dicit.n. apostolus ad Ga. 5. Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia: & inter cætera postmodum subdit, dissensiones, sectæ, quæ sunt idem, quòd hæreses. ergo hęresis non est infidelitatis spẽs.

SED CONTRA est, quòd falsitas veritati opponit: sed hæreticus est q falsas, uel nouas opiniões uel gignit, vel sequit. ergo opponit veritati, cui fides innitit. ergo sub infidelitate continet.

RESPON. Dicendũ, quòd nomen hæresis, sicut dictũ est,* electionẽ importat. Electio aũt, ut s. dictũ est,† est eorũ q sunt ad finẽ, psupposito fine. In credẽdis aũt uolũtas assentit alicui uerò tanquã proprio bono, ut ex s. dictis patet. Vñ quod est principale uerũ hẽt rõnẽ finis ultimi: quæ secundaria sunt hñt rõnem eorũ q sunt ad finẽ. Quia uerò quicunq; credit, alicui* dicto assentit, principale vr esse, & quasi finis in unaquaq; credulitate ille, cui* dicto assentit: quasi aũt secundaria sunt ea, q qs tenendo vult alicui assentire. Si ergo qui rectè fidem Christianã hẽt, sua uoluntate assentit Chrõ in his, q ad eius doctrinã ptinet. A rectitudine ergo fidei Christianę dupliciter qs põt deuiare. Vno mõ, qa ipse Chrõ nõ vult assentire: & hic hẽt quasi malã uolũtatẽ circa ipsũ finẽ, & hoc ptinet ad spẽm infidelitatis Paganorũ, & Iudæorũ. Alio mõ per hoc, quòd intẽdit qdẽ Chrõ assentire, sed deficit in eligẽdo ea, quibus Chrõ assentiat: q a nõ eligit ea, q sunt uerè à Chrõ tradita, sed eã q sibi ppria mẽs suggerit. Et iõ [m] hęresis est infidelitatis species, pertinẽs ad eos, qui fidem Christi profitentur, sed eius dogmata corrumpunt.[n]

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd hoc modo electio ptinet ad infidelitatem, sicut & uoluntas ad fidem, ut supra dictum est.*

AD SECVNDVM dicẽdũ, quòd uitia hñt spẽm ex fine proximo, sed ex fine remoto hñt gen[o]: & eim sicut: cũ aliqs mœchat, ut furet, est ibi qdẽ spẽs mœchiæ ex pprio fine & obiecto, sed ex fine vltimo ostẽdit, quòd mœchia ex furto orit, & sub eo cõtinet sicut effect[p] sub cã, uel sicut spẽs sub gñe: vt patet ex his, q s. de* actib. dicta sunt in cõi. Vñ & similiter in pposito, finis proximus hæresis est adhærere falsæ sniæ ppriæ, & ex hoc spẽm habet: sed ex fine remoto ostenditur causa eius, s. quòd oritur ex superbia, uel cupiditate.

AD TERTIVM dicẽdũ, quòd sicut hæresis dr ab eligendo, ita secta a sectãdo, sicut Isid. dicit in li.* Etym. Et iõ hæresis, & secta idẽ sunt, & utrũq; ptinet ad opera carnis, non quidem quantũ ad ipsum actũ infidelitatis respectu pximi obiecti, sed ratione cãæ, q est uel appetitus finis indebiti, ẽm quod orit ex superbia, uel cupiditate, ut dictũ est: uel ẽt aliqua phantastica illusio, quæ est principiũ errãdi, ut etiam Phĩus† dicit in 4. Meta. phantasia autem quoddammõ ad carnẽ pertinet, inquantum act[r] ei[s] ẽ cũ organo corporali.

ARTICVLVS II.

Vtrum hæresis sit propriè circa ea, quæ sunt fidei.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd hæresis non sit propriè circa ea, q sunt fidei. Sicut.n. sunt hæreses, & sectę in Christianis:[h] ita etiam fuerunt in Iudęis & Pharisæis, sicut Isido. dicit in lib.* Etym. sed eorũ dissensiones nõ erant circa ea, quæ sunt fidei. ergo hæresis nõ est circa ea quæ sunt fidei, sicut circa propriam materiam.

¶ 2 Præt. Materia fidei sunt res, quæ credunt: sed hæresis nõ solũ est circa res, sed ẽt[h] circa uerba, & circa expositiones sacræ scripturæ. dicit.n.† Hiero. quòd quicũq; aliter scriptura intelligit, q sensus Spiritus sancti efflagitat, à quo scripta est, licẽt ab Ecclesia nõ recesserit, tñ hæreticus appellari põt. Et alibi dicit,† quòd ex verbis inordinate platis fit hæresis. ergo hæresis nõ est pprię circa materiã fidei.

¶ 3 Præt. Etiam circa ea, quę ad fidem ptinẽt, inueniunt quãq; sacri doctores[h] dissentire: sicut Hieronymus & August. circa cessationem legalium, & tamen hoc est absque uitio hæresis. ergo hæresis non est propriè circa materiam fidei.

SED CONTRA est, quod Augu. dicit contra Manichæos.* Qui in Ecclesia Christi morbidũ aliqd

---

ei supponit, & propterea non concludit. Hæc autem esse de mẽte authoris, qui recte considerat verba literæ, & responsiones ad argumenta, percipere potest. Propterea namque tam paucis argumenta satisfecisse se vidit, quia medium naturale, quo puer reducendus est in Deum, assignauit. Et hæc de primo.

¶ Quo ad secundum tota difficultas consistit in hoc, quia filij seruorũ possunt iuste eis auferri. Ablatis autem iuste a cura parentum, iam nulli fit iniuria, si Iesu Christo per baptismum consecrentur. Ad veritatis autem euidentiam distinguendum est inter id quod prouenit ex seruitute directe, & per se, & id quod prouenit ex ea per accidens, seu ex consequenti. Cum enim seruitus, qua homini homo seruus est, ciuilis sit, ad ea tantum, quæ ciuilis ordinis sunt per se, & directe, se extẽdit vt effectus causis proportionales sunt. Propter quod licitum est seruis comedere, colere Deum, & alia, quæ sunt iuris naturæ & diuini, inuitis dominis exercere. Ex consequenti autem, seu per accidens, quẽadmodum extenditur ad ea, quæ naturalis iuris sunt, ita ad ea, quæ diuini sunt iuris. Constat autem quòd dominus potest vendere paruulos seruorum suorũ in seruos: & per hoc ex consequenti subtrahere eos curæ parentum, quæ est de iure naturæ. Pari, immo maiori ratione, potest eos dare alicui Christiano, vt consecrentur Creatori suo: & per hoc inuitis parentibus ea quæ sunt diuini iuris in pueros exercere. Et hæc est veritas, & propter hæc duo author duabus vijs in litera processit. Ex eo enim quòd per se, & directe seruitus ad ciuilia se extendit, dixit, quòd filij Iudęorum, quos asserit esse seruos Ecclesiæ non sunt inuitis parẽtibus baptizãdi & bene. Ex eo uerò quòd ex consequenti, seu accidens post iustam subtractionem a parentibus, hoc potest esse licitum, vsus est loco ab authoritate negatiue, scilicet quòd Ecclesia non consueuit: quia Syluester, & Ambrosius non quæsiuerunt: super tamen Ecclesiæ consuetudine fundat doctrinam suam, reddendo illius rationem.

¶ Ad cuius pleniorem intellectum scito, quòd vtr hac uia, vt scilicet ex consequenti pueri infidelium seruorum baptizandi inuitis parentibus, contingit bene, & male. Bene quidem, si oĩa consonãt rectæ rõni: male autem si aliquid dissonãs cõcurrit. Et quia, vt in pluribus cõcurrunt multa dissona rectæ rõni, iõ Ecclesia non consueuit hoc facere ideo in litera determinatur tam de pueris Iudęorum, quã aliorum infidelium simul vno contextu, quòd non sunt inuitis parentibus baptizandi. Doctrina namque moralis secundum id, quòd vt plurimum conuenit tradenda est. Interueniunt autem minus duo dissonantia. Primum est periculum fidei in ipsis paruulis, cum fuerint adulti quod non euitatur ex subtractione eorum a cura parentũ: quia cum adulti fuerint, & parentes suos in alia fide cõgnouerint naturalis amor ad parentes inuitabit, & aut vana cõuersatio magis solicitabit, aut permissa cõuersatio facilem viam peruersioni dabit. Sedm est infamia fidei, quasi non sit à Deo, qui cum hominũ regis ui cõpellere velit Ecclesia hoc modo ad fidẽ: cum tamen oporteat sanctos ab his, qui foris sunt, testimoniũ habere. Vnde dicentes, quòd pueri Iudæorum possint inuitis parentibus baptizari adhibitis cautelis, dupliciter deficere vi-detur. Primo in hoc, quòd cautelas ex parte authoritatis Ecclesiæ non dicunt, sed paruulorum tantum. Secundo, quòd secundum cautelas, quæ vt plurimum apponi non possunt, doctrinam faciunt cum tamen oppositum esset docendum, scilicet quòd communiter non licet, sed quandoq; exclusis inconuenientibus potest licere. Et per hac patet & responsio ad obiecta, et intentio, ac via rationũ literæ. Quoniam prima docens ad inconueniens, vniuersalis est simpliciter. Secunda ostensiua est uniuersalis, aut seclusa ratione seruitutis aut melius & profundius directe, & per se loquendo, uidelicet stando infra limites eorum ad q directè, & per se, se extendit infidelium seruitus, vt prædeclaratum est. Et per hæc eadem patet, quòd infra tales limites stãdo, optime dixit author, quòd iniuria fit Iudæis, si filij eorum ipsis inuitis baptizentur: & alia huiusmodi, quibus nõ satisfit a Durando, nec alijs, infra illos limites stando: licet egrediendo ad per accidens, & id quod est ex consequenti, vt in paucioribus, uerum dicatur, nobis non contrarium sed consonum. Patet namque, quòd author fatetur Iudæos esse seruos Ecclesiæ & quòd paruulus sub cura parentũ est aliqua res eius, & sicut animal irrationale. Et quòd Ecclesia non facit eis iniuriam disponendo de eis, & alienando eos. Et quod plus, cum parentes infideles liberos constet dare operam continue ad impediendum fidem Christianã in filijs, ex doctrina tradita in ar. 8. debellari possunt propter hoc: cum his tamen aduerte Nouitie, quòd pueri infidelium, qui ad partes fidelium deferunt, & venduntur Christianis, quãuis nõ constet de iusta ablatione eorundem a cura parentum: quia tamen sine parentum cura, cõuersatione, & cognitione etiam in spe, secundum humanum cursum sunt absque parentibus censentur: & propterea Ecclesia consueuit eos baptizare.

SVPER QVÆST. XI. ART. I.

Bannes eodem art.

IN art. 1. q. 11 dubium occurrit Nouitiorũ, quia nõ vr verũ quod hæresis constituatur per hoc, quod supposita adhęsio ne ad Christum, erretur in his, quæ sunt dicta ab ipso: quoniã contingit Christianum recedere etiam a fide ipsius Christi, & nec ipsum, nec Deum credere. Talis est hæreticus, & tamen nõ supponit Christum ergo male in litera dicitur.

¶ Ad hoc dicitur, quòd assentire Christo, contingit dupliciter. s. actu mẽtis, uel professione characteris christiani. Ad hæresim licet sæpe concurrat, e videat primum, non tamen est de ratione eius, sed sufficit secundum, scilicet quod charactere fidei in baptismo suscepto Christum profitetur. sic enim in hæresim contingit apostatare, vt inferius patebit quæstione, De apostasia.

¶ In eodẽ 1. art. aduerte, quòd quia hæresis est vitium non in intellectu absolutè, sed in eo vt mato à voluntate eligente, nulla propositio, aut sententia, proprie loquẽdo, potest dici secundũ se hæretica, sed solum ut denominat ab adhæsione tali ad ipsam. Cum.n. una & eadem propositio, puta Mortui non resurgẽt, ad omnes infidelitatis species possit pertinere, oportet quòd nullam illarum sedm se sibi uendicet. Dicta namque snia, ab hæretico hæretica, a Iudæo perfida, a Pagano gentilis denominat.

Vnde propositiones ipsæ sedm se, sunt cõtrariæ fidei, & sic vocandæ sunt, quã cõtrariãtur articulis fidei, vel sacræ scripturæ, aut determinationi Ecclesiæ de fide. Et istæ distinguẽdę sunt quia quædã sunt contrariæ fidei secundum se, & quoad nos, quarum s. contrarietas ad fidem est manifesta nobis: quædam secundum se tantum, quæ s. contrariæ sunt propositionibus veris pertinentibus ad fidẽ, sed earum contrarietas non est nobis manifesta: quia Ecclesia non determinauit, sicut ista propositio. Spiritussanctus non procedit a Filio, secundum se est contraria fidei quia cõtradictoria est contradictoriæ pertinenti ad fidem. Sed quã uertebatur inter ipsos fideles dubium, erat contraria secundum se tantum. Post quàm aũt patefacta est per determinationem Ecclesię, est contraria fidei secundũ se, & quoad nos, & si bi assensum pertinaciter præstantẽ post quam fuit Euangelicam professionẽ, in spẽ hæresis reponit, ut ex sæpedictis patet, & in de hæretica denuntiatione sicut columna dextra di in respectu ad dextrũ animalis.

SVPER QV. XI. ART. II.

Bannes eodem art.

IN art. 2. eiusdem q. & specialiter in responsione ad tertiũ, aduerte diligentissime, cũ hæreticus tribus constituatur s. errore in fide pertinaci, & duo prima s. error, & snia fidei spectant ad intellectum: tertium autem, s. pertinacia ad voluntatẽ, & hoc supponens præsignantibus, ita constituatur nemo hæresis, ut sine eo hæresis non sit, sicut nec fides sine voluntate determinatione: mali. Ẽ illi primũ est, quòd si quis sentit uam hoc contrarium secundum se tenerer, paratus se recte sentire, non intendens ab Ecclesia dissentire, ca his adhæsio nõ est hæresis pp defectum pertinaciæ. Sed & manifestum secundũ est, quòd si quis cognoscens aliqd propositionẽ spectare ad fidẽ, puta, Iesum Nazarenum est verus Deus, credat sic falsam, s. cum occurrit si hæc non est vera, cõsentit tali adhæsioni, quam non putat esse veram, talis adhæsio est uere & propriè hæresis. Sicut namq; præsentato conceptu cũ aliena vxore, consentiens in illũ, crimen adulterij incurrit, & sic de alijs: ita præsentatoe rerum in fide cũ notitia, quòd est error in fidẽ, consensus in illum, hæreticum constituit. Et ex hoc patet, quòd pertinacia, quæ ponitur de ratione hæresis, nõ importat obdurationẽ, seu obstinationẽ, ut distinguitur contra infirmitatẽ, passionẽ, & transitorium, seu leuem cõsensum: sicut dicimus aliq fornicari ex passione, uel ex cholera cõsensisse in malum aliquod, & non pertinaciter: sed sumitur pertinacia, vt equiualet vero consensui præsupposita notitia, quòd sit error, & quòd sit in fide. Siue enim ex passione, siue ex infirmitate, siue ex quacunque causa perueniatur ad verum cõsensum in assensum propositionis contrariæ fidei cũ cognitione, quòd sit contraria fidei, vera hæresis incurritur Christiano. Nã talis uere pertinax pro tunc est: qui cognoscit Ecclesiam præcipere, quòd teneat Christum esse verum Deũ, & ipse non uult pro tunc sic credere. Siquis autem minus perspicax de hac doctrina dubitat, animaduertat, quòd fides, & infidelitas sunt contraria, & quòd quemadmodũ illa perficitur assensu intellectus ex consensu uoluntatis, ita ista perficit in dissensu.

Porrecta per totum. 63

*Supra q. 10. a. 5. Et infra q. 94. art. 1. ad 1.

*q. prece. art. 2.

†Hier. ad cap. 5. ad Ga. super illud Hæreses. hr. 24. q. 3. c. Hæresis.

†1.2. q. 13. ar. 1.

*Lib. 5. c. 2. paulo a pri. to. 5.

† Circa principiũ libri. to. 6.

Finis hæreticorum

*In arg. 1. huius art.

†1.2. q. 13. art. 1.

†q. 1. arti. 1. & q. 4. art. 3. 4. & 5.

*In corp. art.

*1.2. q. 72. ar. 6. &

*Li. 8. c. 3. in princ.

*Arg. 2. Principiũ errandi.

*Li. 4. Meta. tex. 24. tom. 3.

Porrecta per totum. 64

4. d. 13. q. 2. ar. 1. ad 6. Et Leo. 11. lec. 4.

* Colligit ex li. 8. ca. 3. 4. & 6. simul sumptis.

† Ad Gal. c. 5. super illud: Hæreses, in undi. &c. tomo 9.

† Referr. 4. sent. di. 13. in fin.

*Li. 18. de ciui. Dei ca. 51. circa principiũ to. 5.

Vnde

ex intellectus ex consensu uoluntatis, & clare uidebit, q consentiens nō solū opinioni cōtrariæ fidei: sed ēt dubio de certa propositione fidei, cognitu q certo spectat si hæresi infidelis, & consequenter hæreticus, si erat Christian⁹. Nihil.n.est in genere nisi mediante specie.

¶ In eodem 2. arti. in risione ad idē tertiū, aduerte, q authoritas uniuersalis Ecclesiæ, determinatiua de fide principaliter residet in summo Pontifice, quod intellige in quantū summ⁹ Pōtifex est, quia sic, & nō ut singularis psona, a Deo gubernaē in his, q sunt fidei: ita q nō pōt determinare cōtra fidē, & ppea nec Hieron. nec Aug. sententiā suā contra huiusmodi determinationem defendit. Et hinc habes quantum cauere debes a Pano. extra de electione in capitulo, significasti, volēte, q magis doctoris, q Papæ sniæ i his, q sunt fidei, standum est. Vere ōdidit illud, q medicorum est. Hæc aūt in tractatu, quē de comparatione authoritatis Papę concilij fecimus, magis ostendimus.

*Art. prçce. & q. 2. arti. 6. ad 1. & 2. ar. 5. *Conclu. m*

prauisve, qd sapiūt, si correcti F vt sanū rectūq; sapiat, resistant cōtumaciter, suaq; pestifera & mortifera dogmata emendare nolūt: sed defendere psistūt, hæretici sunt: sed pestifera & mortifera dogmata nō sunt nisi illa q opponunē dogmatib. fidei, p q iust⁹ uiuit, ut dr Ro. 1. ergo hęresis est circa ea q sunt fidei sicut circa propriam materiam.

Respon. Dicēdū, q de hæresi nūc loqmur, fm q importat G corruptionē fidei Christianæ. Nō aūt ad corruptionem fidei Christianæ ptinet, si aliqs habeat aliq̄ falsam opinionem in his q nō sunt fidei, puta, in Geometricalib. vel in alijs hmōi, q oīno ad fidē pertinere nō pūt: sed solū qn aliquis hēt falsam opinionē circa ea. q ad fidē pertinēt. Ad q aliquid pertinet dupliciter, sicut s.* dictū est. Vno modo directè & principaliter: H sicut articuli fidei. Alio mō indirectè & secundariò: sicut ea, ex quib. sequiē corruptio alicuius art. Et^m circa utraq; pōt esse hæresis eo modo quo & fides.*

Ad primvm ergo dicēdum, q sicut hæreses Iudæorum, & Pharisæorū erant circa opiniones aliquas ad Iudaismum vel ad Pharisiam pertinentes: ita etiam Christianorum hæreses sunt circa ea quæ pertinent ad fidem Christi.

Ad secvndvm dicēdū, q ille dr aliter exponere sacrā Scripturam quam Spiritussanctus efflagitat, qui ad hoc expositionem sacrę Scripturę retorquet, quod cōtrariaē ei q est p Spūm sctm reuelatū. Vn dr Ezec. 13. de falsis prophetis, qui perseuerauerunt confirmare sermonē, s. per falsas expositiones Scripturæ. Similiter ēt per Verba, quæ quis loquiē, suā fidem profitet: est.n. confessio actus fidei, ut s.* dictum est iō si sit inordinata locutio circa ea, quæ sunt fidei, sequi pōt ex hoc corruptio fidei. Vnde Leo Papa in quadam epist. ad Procerum Epūm Alexandrinum, dicit quod inimici crucis K Christi omnibus factis & uerbis nostris insidiaḡ, vt si ullam illis uel tenuem occasionē demus nos: Nestoriano sensui etiam congruere mentiantur.

*q. 3. ar. 1. *Hæreticorum omnibus falsa & uerbis catholicorū insidiantur.*

Ad tertivm dicēdū, q sicut Aug. dicit* & hr in Decr. 24. q. 3. ca. Dixit Apost. Si qui sniam suā q̄uis falsam atq; peruersam nulla pertinaci animositate defendunt, quærunt aūt tota solicitudine ueritatē corrigi, parati cū inuenerint, nequaq̄ sunt inter hæreticos deputandi: quia. s. non hnt electionē cōtradicētē Ecclesiæ doctrinæ. Sic ergo aliqui doctores vnr dissensisse, uel circa ea quorū nihil interest ad fidē, vtrum sic uel aliter teneanē, uel ēt in qui-

*Aug. ep. 162. in principio illius, to. 2. Et hab. c. 24. q. 3. c. Dixit Apostol.

busdā ad fidem pertinentib. q nōdū erāt per Ecclesiā determinata. Postq̄ aūt essent authoritate vlis Ecclesiæ determinata, si quis tali ordinationi pertinaciter repugnaret, hæreticus censereē. Quę quidem authoritas principaliter residet i summo Pōtifice. Dr.n.* 24. q. 1. Quotiens fidei ratio ventilaē, arbitror oēs fratres nrōs & coepiscopos non nisi ad Petrum, i. ad sui nominis authoritatem referri debere. Contra cuius authoritatem nec Hierony. nec Aug. nec aliquis sacrorum doctorum suā sententiam defendit. Vnde dicit Hier.* ad Damasum Papam, Hæc est fides Papa beatissime, quam in catholica didicimus Ecclesia, in qua si minus perite, aut parum cautè forte aliquid positum est, emendari cupimus a te, qui Petri fidem & sedem tenes. Si autem hæc nostra confessio Apostolatus tui iudicio comprobaē, quicunq; me culpare uoluerit, se imperitum uel maleuolum, uel etiam nō catholicum non me hæreticum comprobabit.

Quis illud erat in fide & quis haereticus. *24. q. 1. c. Quotiescunque. *Sanctorum doctorum sanctae sententiae.* *Hier. in expositione symboli ad Damasum in fine illius to. 4.

Articvlvs III.

Vtrum hæretici sint tolerandi.

Ad tertivm sic proceditē. Vr q hæretici sint tolerandi. Dicit.n. Apost. 2. ad Timot. 2. Seruum Dei oportet mansuetū esse, cū^h modestia corripiētem eos, q resistūt ueritati, ne qn̄dō det illis pniam De⁹ cognoscēdā ueritatē, & resipiscant a laqis diaboli: sed si hęretici nō toleranē, sed mortui tradunē, auferē eis facultas pęnitendi: ergo hoc vr esse contra præceptum Apost.

¶ 2 Prę. Illud quod est^h necessarium in Ecclesia, est tolerandū: I sed hęreses sunt necessarię i Ecclesia. Dicit.n. Apostolus ad 1. Cori. c. 11. Oportet hæreses eē, ut & qui probati sunt, manifesti fiant in uobis. ergo uidetur, quod hæretici sunt tolerandi.

¶ 3 Prę. Dūs mandauit Matth. 13. seruis suis, ut zizania^h pmitterent crescere usq; ad messem quæ est finis seculi, ut ibidē exponitē: sed p zizania significanē hęretici fm expositionē sctōrū. ergo hæretici sunt tolerādi.

Sed contra est, q Apo. dicit ad Titū. 3. Hæreticū hoiem post primam & secundā correptionē de uita, sciens quia subuersus est qui huiusmodi est.

Respon. Dicendū, q circa hę reticos duo sunt consideranda. Vnum quidem ex parte ipsorū. Aliud uero ex parte ecclesiæ ex parte quidem ipsorum est peccatū per quod meruerunt non solum ab Ecclesia per excommunicationem separari: sed ēt per mortē a mundo excludi. Multo enim grauius est corrum-

SVPER QV. XI. ART. III ET IIII.

Bannes eodem art..

Porrecta per totum. 68

In 3. & 4. art. eiusdē q̄onis, vbi de punitione hæreticorū agitur, dubiū occurrit. An hæretici in mēte solū incurrāt iuris pœnas, & præcipue excōicationē. Et est rō dubij, quia hæresis in mēte est nō solū uera: sed perfecta hæresis, ita q non est de hæresi sicut de furto. Nā furtū in mente licet sit pctm mortale: non tn est furtum perfectū: sed hæreticus in mēte, est perfecte hæreticus, quia sicut fides est in re us, d perficiē interr.* ita infidelitas perficitur in dissensu interiori ex consensu uoluntatis. Constat aūt, q excōicanē nō hæretici manifesti, aut secundum actus exteriores: sed hæretica absolute, & simpliciter. Vergitur, q quantumcunq; occulti, incurrāt sententiā. Ex altera autem parte est, quia Ecclesia non iudicat occulta. ¶ Ad euidentiā huius dubitationis sciendum, q gl. extra, de hæreticis c. multorū in Clemētinis refert Archidiaconum disputationi hoc rel: quisse, & plures affert doctores p pte affirmatiua quo

4. d. 13. q. 2. ar. 3. Et quol. 10. ar. 14.

ad excōicationē. Afferi quoque ad hoc multa iura. Et qa illatorum iurū, cum multa q in principio p se affert, tenēs partē affirmatiuā indicabitā, uidissem, perspexi eiusdē minorē pspicaciā, fuisset nihilominus rōne solida, ex qua solu autem oēs difficultates, de sua a perscrutatione iurū, & doctorū allegatorū. Duabus igiē distinctionib. in hac re utere. Prima est de occulto, quod est duplex, quoddā per se, & quoddā per accidēs. Occultū p se est qd ex sua rōne sibi vēdicat non subesse cognitioni sensitiuę, a qua incipit humana cognitio: secūdū quā, Ecclesia iudicat. Occultū uero p accidens, quod licet sensui subiaceat, testem tū, uel testes non habet. Secūda est d actu interiori, q duplicitet exerceri pōt. Primo solus, ut cū quis vult facere malū aliquod, uel odio hēt aliquē, uel discredit, & huiusmodi solum in corde suo. Secūdo pōt exerceri ut cā cōmissionis, uel omissionis exterioris, ut cū quis ex odio facit, uel omittit facere aliquid extra, siue illud extra sit locutio, siue operatio q cunque. ¶ Ex his siquidem satis mēdum tibi est, q hęc est occultissima p accidēs, & actus interiores, ut rōnes exteriorū cōmissionum, uel omissionū, subiacēnt Ecclesię iudicio, & cē sura: occulta uō p se, ut sunt actus interiores soli ab Ecclesię iudicio & cēsura aliena sunt. Et rō est, qa hō uidet q apparēt: Deus aūt intuetur cor, ut dr primi Reg. 16. Et ppea Apostolus prohibet horū iudiciū, dicēs primæ ad Cor. 4. Nolite aū tps iudicare quousq; ueniat Dūs, q manifestabit consilia cordium. ¶ Ex his aūt patet primo, q hæreticus ipse ēssimus in solo corde nō est excōicatus, hoc aliarū iuris humani pęnarū reus. Si tū peccati hæresis si rōne celare annexę, ut in processu annuali Romanę curiæ refer-

Conclu. m *Conclu. p* Hiero. ad Galat. 5. Sup illud Modicū fermētū tom. 9. Habeē 24. q. 3. c. Resecandæ sunt. *Narādum, est prædicandū consilium B. Hieron. ubi libet maxime erūt in fide.* *In argu. Sed cōtra *Li. 1. contra Manichęos c. 1. circa medi. tom. 1. *In Decr. 24. q. 3. c. Notandū circa finē *q. prçce. ar. 8.

pere fidē, per quam est animæ A vita, q falsare pecuniā, p quam tpali uitę subuenitur. Vnde si falsarij pecunię, vel alij malefactores statim p sęculares principes iuste morti traduntē, multo magis *hęretici statim, ex quo de hęresi cōuincunē, pūt non solū excōicari, sed & iuste occidi. ⁿ Ex parte aūt Ecclesiæ est misericordia ad errātiū conuersionē: & ᵖ iō nō statim condēnat, sed post primam & secū B dā correptionē, ut Apostolus docet, postmodū vero si adhuc ptinax inueniaē, Eccīa de eius cōuersione nō sperans, aliorū saluti ,puidet, cū ab Ecclesia separando per excōicationis sententiā: & vlterius relinquit eū iudicio seculari mūdo exterminādū p mortē.ᵍ Dicit.n. Hieronym. & hr 24. q. 3. Resecādę sunt putridæ carnes, & scabiosa ouis a caulis repellenda, ne tota C domus massa, corpus, & pecora ardeāt, corrūpanē, putrescat intereant. Arrius in Alexādria una scintilla fuit, sed qm nō statim oppressus estᵉ, totum orbē eius flamma populata est.

Ad primvm ergo dicēdū, q ad modestiā illā ptinet, ut primo, & secūdo corripiaē. Quòd D si redire noluerit, iam pro subuerso habetur, ut patet in auctoritate * Apo. inducta.

Ad II dicēdū, q vtilitas, q ex hęresib. ,puenit, est pter intentionē hrticorū, dū. s. cōstātia fideliū cōprobaē, ut Apls dicit, & ut excutiamus pigritiā, diuinas scripturas solicitius intuentes, sicut Aug. * dicit: sed ex itētione eorū est corrūpere fidē, qd est maximi nocumēti. Et iō E magis respiciēdū ē ad id, qd est p se de eorū itētione, ut excludanē, q̄ ad hoc, quod est pręter eorū intētionē, ut sustineātur.

Ad III dicēdū, q sicut hr in Decr. * 24. q. 4. aliud est excōicatio, & aliud eradicatio. Excōicaē.n. ad hoc aliqs, ut ait Apos. ut spūs ei⁹ salu⁹ fiat i die Dūi. Si tū totalr eradicenē p mortē hæretici, ñ ē ēt cōtra mādatū dūi, qd ē i eo casu itelligēdū, qn nō pōt extirpari zizania sine extirpatione tritici, ut s. * dictū est, cū de infidelibus in cōi agereē.

Articvlvs IIII.

Vtrum reuertentes ab hæresi, sint ab Ecclesia recipiendi.

Ban. eodem art.

Ad qvartvm sic ,pcedit. Vr q reuertētes ab hrsi, sint oīno ab Eccīa recipiēdi. Dr.n. Iere. 3. ex psona Dūi. Fornicata es cū amatorib. multis, tū reuertere ad me, dicit Dūs: sed Ecclę iudiciū, ʰ ē iudiciū Dei, fm illud Deute. 1. Ita paruū audietis ut magnū, neq; accipietis cu B iusquā psonā, qa Dei iudiciū ē. ergo si aliq fornicati fuerint p īfidelitatē, q est spūalis fornicatio, nihilomin⁹ sunt recipiēdi.

¶ 2 Pręt. Dūs Matthe. 18. Petro mādat, ut fratri ʰ peccāti dimittat nō solū septies, sed vsq; septuagies septies, p q intelli, fm expositionē Hier. * q quotielcunq; aliquis peccauerit, est ei dimittendū. ergo quotiescunq; C aliqs peccauerit in hæresi relapsus, erit ab Eccīa suscipiēdᵉ.

¶ 3 Pręt. Hęresis est qda infidelitas: sed alij ʰ infideles uolentes cōuerti, ab Eccīa suscipiūtur. ergo ēt hrtici sunt recipiendi.

Sed contra ē, q * Decretalis, Ad abolēdā dicit, q si aliq post abiurationē erroris deprehēsi fuerit i abiuratā hrsim r̄cidisse D sęculari iudicio sūt relinquēdi. ñ ergo ab eccīa sūt recipiēdi.

Respon. Dicēdū, q Eccīa fm Dūi institutionē, charitatē suā extēdit ad oēs nō solū amicos, uerū ēt inimicos, & persequētes, fm illud Mart. 5. Diligite inimicos vrōs, bñ facite his, q oderūt vos. Pertinet autē ad charitatē, ut aliqs bonū ,pximi & uelit, & opetē. ē at duplex bonū. Vnū quidē spūale. s. salus aiæ, qd principalr respicit charitas: hoc n. qlibet ex charitate dēt alij. E velle. Vn^m quātū ad hoc, hrtici reuertētes quoties cūq; relapsi fuerit, ab Eccīa recipiunē ad pniam, p quā ipediē eis uia salutis.ⁿ Aliud āt ē bonū, qd secūdario respicit charitas. s. bonū tpale, sicut ē vita corporalis, possessio mūdana, & bona fama, & dignitas eccīastica, siue sęcularis. Hoc.n. nō tenenē ex charitate aliis uelle, nisi i ordine ad salutē ęternā & eorū, & aliorū. Vn si aliqd d hmōi bōis exñs i vno, ipediē possit ęterna salutē i multis, ñ oportet q ex charitate hmōi bonū ei velim⁹, sed poti⁹ ut uelim⁹ eū illo carēē tū qa sol⁹ ęterna pferēda ē bono tpali: tū qa bonū multorū pfert bono vni⁹. Si aūt hæretici reuertentes semper reciperenē, ut cōseruarentur in uita, & alis tpalib. bonis, posset

Conclu. m Hæretici & relapsi si pœnitēant possint & debent dari sacramenta ecclesiae sicut superius deberet lib. 6. it. eu charissia. Conclu. p

uaē, sed absolute cēt reseruatū Papæ, uel episcopo, non posset talis hæreticus ab inferiori absolui: qui reseruatio nō est pœna, sed negatio, uel adēptio iurisdictionis, qua superior pōt vti in quāslcunque occultis. Pater sedo, q si hæreticus i corde, exteriori aliquo opere, uel uerbo peccatū suū exequaē, seu dicat, statim est excōicatus, ēt si nullus audiat, videat, aut qda liber pspiat, nisi ipse nece: qa tunc hæresis peccatū non nisi per accidens est occultū Ecclesiæ. Per se.n. habet, vnde possit ab Ecclesia sciri, q est peccatū exterius. Et propterea oportet cōfessores inquirere, cum pœnitentes, tepidi in fide, qui uicti tentationib. consentiūt cōtra fidē, occurrūt, an t. sed solus ore protulerit infidelitatem suam qui in illa erat. Pater tertio, q cū prohibetur inquisitoribus, q odio, vel amore &c. non omittant ,pcedere contra hæreticos sub excōmunicationis latæ sentētiæ pœna, non excōicatur actus interior solus, sed actus exterior, puta impositio, uel omissio ex interiori odio, uel amore procedens. Et simile est in aliis. Et hoc decepta uidetur glossa allata, quia non distinxit iter cor solū, & cor ut rationem extrinsecus nec inter occultum per se, & occultum per accidens, ut nos fecimus.

SVPER

Porrecta per totum. 66 Quol. 10. art. 14. * Supra illud verbo Matt. 18. to. 9. *In Decr. lib. 5. ti. 7. capit. 9. 2 med.

Universidad de Deusto Biblioteca

FACULTAD DE TEOLOGIA Univ. de Deusto BILBAO

Universidad de Deusto Biblioteca

SVPER QV. XII. ART. I.

Ban. eodem art.

IN art. q. 12. dubiũ primò occurrit, ã Apostasia ab ordine, an cõstitutus i minorib seu prima tonsura peccet relinquendo statũ clericalem. Vr.n. q̃ sic. Primo qa quilibet apostasia peccatũ est, ut i litera dr. immo de oi apostasia dr, q̃ põt intelligi illa authoritas Prouerb. 6. Hõ apostata vir inutilis &c. Ex quo hr, q̃ nõ solũ est peccatũ, sed ẽt mortale peccatũ. Secũdo q̃ facit cõtra id qd̃ in susceptione primæ tõsuræ suscipit. s. Dñs pars hæditatis meæ. Tertiò, qa multę authoritates ad hoc afferuntur.

Conclu. f

¶ Ad euidẽtiã huius qõnis sciendũ est, q̃ relinquere clericat', seu ordinũ minorũ statũ & exercitiũ, cũ importet retrocessionẽ a bono sup erogationis quidẽ añ susceptã tonsurã, uel ordinẽ, debito aũt post susceptũ ordinem, aut tonsurã (Ex quo. n. accitus est in sortem diuinã, debitor fact' est sui in ministrum Dei) secundũ se non est de gñe bonorum. nec indifferentium, sed male sonãtiũ, nõ tã q̃ sit per se malũ, sicut mendaciũ, qa in nulla necessitate posset licere, sed ita q̃ solitarie sumptũ malũ sit, adiuncta tñ aliqua cõditione honestari possit. Et hoc patet ex eo, q̃ pro aliqua necessitate licitè aliquis post primam tonsurã, & ordinem minorẽ posset retroducere, ut si pro pace regni oporteret esse bigamũ, vel aliqd huiusmodi. Et qñ iõ debiti iustitiam constituit, & eius violatio in iustitiam, iuxta modũ debiti attẽdẽda est natura peccati. In huiusmodi aũt clericis triplex debitũ, primo q̃ ipsi sint ministri Dei secundo, q̃ exerceãt ministeria sua: tertiò, q̃ deferant signa ministerij, puta, habitum & tonsuram. Et qñ ad primũ consecrati sunt per sacramentum ordinis, uel quasi consecrantur p sacramentale. s. primã tonsurã, ob hoc retroducere peccatũ mortale est: qñ hoc non fit nisi cõtẽptu sacramenti, & sacramẽtaliũ, cum neutrũ iteretur. A secundo autẽ recedere absque contẽptu, quotidiana experiẽtia, quã multi eorum nunquã exercent actus suos absq; remorsu, & reprehẽsione cõsciẽtiæ, testat nõ esse damnabile. A tertiò aũt retroducere, q̃ nõ sit mortale, ex eo probat: qa hoc est ex iure positiuo, & nec præcepto, nec uoto firmatũ, nec punitũ. Manifestantur hęc ex eo, q̃ licitè huiusmodi clerici contrahũt mrimonia, & adeo licitè, ut gaudẽt ẽt priuilegio clericali, ut patet extra dẽ clericis coniugatis in cap. 1. in 6. si tamẽ deferunt habitũ, & tonsuram. Ex hoc aũt, q̃ licitè ducere possunt uxores, sequitur q̃ licitè ponunt se in statu, in quo minus plene possunt Deo ministrare, vt patet in Decretalibus eodẽ titulo i ca. Diuersis, & i quo oportet eos sęcularib. negotiis immisceri, ut patet ibidẽ in ca. Ioannes Ex hoc uero sequitur ulterius, ut textus nũc dictus deducit, q̃ tonsura ipsius talia exercentis in ministerij clericalis uituperiũ redũdaret. Et sic nõ solũ qui in ætate minori tõsurã susceperũt, ut in ca. Cõsultationi, sed absolutè clerici in minorib. q̃ nolũt esse clerici, ex mãdato iuris nõ cogunt ad habitũ, & tõsurã. Et sic ad primo ad vltimũ licet. ergo retrocedere ab hmõi & tõsura hmõi, nõ est p̃ceptũ, aut punitũ a iure. Et licet nec nẽ male pctm̃ ordeat, ex quo licitè igredit statũ cõiugalẽ, i quo oportet hoiem cõiter sęcularib. negotiis immisceri, & cõsequenter relinquere habitũ, & tõsurã, vt decretalis, dicit ueritas tñ vr, q̃ scdm indulgentiã, qua venialia permittuntur, huiusmodi habitus & tonsuræ dimissio fiat, sicut & implicatio in negotia sęcularium.

Nõ e pœnitẽtia intelligitur etiã uiaticum. Quod pen. est rem. c. quod in ti. 1. Huiusmodi duo sacramenta cũ baptismo paruulorũ habent administrari eis ergo & aliis deficientibus. ipse cuiuscumque interdicti c. cũ glo. ibi.

**Supt. illud Matt. 18. Si peccauerit in te, tom. 9.*

in præiudicium salutis aliorum F hoc esse, tum quia si relaberentur, alios inficerẽt: tum ẽt quia si sine pœna euaderent, alij securius in hæresim laberentur. Dr.n. Eccles. 8. Etenim quia nõ cito profertur cõtra malos sententia, absq; timore vllo filij hominũ perpetrant mala. Et iõ Ecclesia quidem primò reuertentes ab hæresi nõ solũ recipit ad pęnitentiam, sed ẽt conseruat eos in uita, & interdũ restituit G eos dispensatiuè ad ecclesiasticas dignitates, quas prius habebant, si uideant verè conuersi: & hoc pro bono pacis frequenter legitur esse factum. Sed qñ recepti iterum relabuntur, vr esse signum inconstantiæ eorũ circa fidẽ: & iõ * ulterius redeũtes, recipiunt quidem ad pœnitentiam, non tamen ut liberentur a sententia mortis.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ H in iudicio Dei sp recipiunt redeuntes, qa Deus scrutator est cordiũ, & verè redeũtes cognoscit, sed hoc Ecclia imitari non põt. Pręsumit.n. eos nõ verè reuerti, q̃ cũ recepti fuissent, iterũ sunt relapsi, & iõ eis uitã salutis nõ denegat, sed à periculo mortis eos non tuetur.

AD II. dicẽdũ, q̃ Dñs loqr Petro de pctõ i eũ cõmisso, qd̃ est sp dimittẽdum, ut fratri re- I deũti parcat: non aũt intelligit de pctõ in proximũ, uel i Deũ cõmisso, qd̃ nõ ẽ nñi arbitrij dimittere, ut Hiero.* dicit, sed ẽt in hoc est a lege mod' statutus. sm quod congruit honori Dei, & utilitati proximorum.

AD III. dicẽdũ, q̃ alij infideles, qui nunq̃ fidem acceperãt, conuersi ad fidẽ nondũ ostẽdũt aliquod signũ inconstãtiæ circa fidẽ, sicut hæretici relapsi. Et K iõ nõ est similis rõ de utrisque.

QVAESTIO XII.

De apostasia, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de apostasia.

ET CIRCA hoc quęruntur duo.

¶ Primò, Vtrum apostasia ad infidelitatem pertineat.

¶ Secundò, Vtrum propter apostasiam à fide, subditi absoluantur a dominio præsidentium apostatarum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum apostasia pertineat ad infidelitatem.

AD PRIMVM sic procedit. Vr q̃ apostasia non pertineat ad infidelitatem. Illud.n. qd̃ est ois peccati principiũ, nõ vr ad infidelitatem pertinere, quia multa peccata sine infidelitate existũt: sed h apostasia vr eẽ ois peccati principiũ. dr.n. Eccl. 10. Initium superbiæ hois apostatare a Deo. & postea subditur: Initium omnis peccati superbia. ergo apostasia non pertinet ad infidelitatem.

¶2 Præt. Infidelitas in itellu cõsistit: sed apostasia h magis vr cõsistere i exteriori opere, vr sermone, aut ẽt i iteriori volũtate dr.n. Prouer. 6. Hõ apostata, vir inutilis, gradiẽs ore peruerso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinaẽ malũ, & in oi tpe iurgia seminat. Si qs ẽt se circũcideret, vel sepulchrum Machometi adoraret, apostata reputaretur. ergo apostasia non pertinet directè ad infidelitatem.

¶3 Pręt. Hrsis, qa ad ifidelitatẽ ptinet, est q̃dã determinata species ifidelitatis. si ergo apostasia ad ifidelitatẽ ptineret, sequeret, q̃ h esset q̃dam determinata spẽs infidelitatis, quod non vr sm prædicta.* non ergo apostasia ad infidelitatem pertinet.

SED CONTRA est, qd̃ dr Io. 6. Multi discipulorũ eius abierũt retro: qd̃ est apostatare, de q̃b. supra dixerat Dñs. Sunt q̃dam ex uobis, q̃ ñ credũt. ergo apostasia ptinet ad infidelitatem.

RESPON. Dicẽdũ, q̃ apostasia iportat retrocessionẽ quandã a Deo: q̃ q̃dẽ diuersimodè fit sm diuersos modos, q̃b. hõ Deo cõiungit. Primo nãq; cõiungit hõ Deo p fidẽ: secũdò p debitã & subiectã volũtatẽ ad obediẽdũ pceptis eius: tertio p aliqua specialia ad superogationẽ ptinẽtia, sicut p religionẽ & clericaturã, vel sacrũ ordinẽ. Remoto aũt posteriori remanet pri', sed ñ cõuertit. Cõtigit ergo aliquẽ apostatare a Deo retrocedẽdo a religiõe, quã pfessus ẽ vr ab ordine, quẽ suscepit: & hæc dr apostasia religionis, seu ordinis.

Porrella per totum. 67

**q. 10. arti. 1.*

¶ Ad

*Ad primũ ergo in oppositũ negat, q̃ hmõi retrocessio sit apostasia. Ad apostasiã.n. requirit nõ qualiscumq;, sed criminosa retrocessio, qualis nõ est illa, q̃ est sine peccato mortali. Vñ auctor in litera, licet enumerando modos cõiũctionis ad Deũ, dixerit p religionẽ, & clericaturã, uel sacrũ ordinẽ, in eligẽdo tñ spẽs apostasiæ nullã fecit mẽtionẽ de clericatura, sed solũ de religione, & ordine, insinuans per hoc, q̃ apostata hoc mõ nõ est nisi, qui à sacro ordine, uel professione religionis retrocedit.

¶ Et cõfirmat authoritate iuris, extra de Aposta. in capitulo, Tuæ. &, A nobis. Vbi patet, q̃ apostasiã ob abiectũ habitum, crimẽ, infamia & punitio coactiua cõcomitantur, q̃ procul sunt a retrocessiõe, de qua est sermo.

Conclu. m

¶ Ad secũdũ dr, q̃ licet retrocedẽs a statu clericali, nõ psequat̃ sortẽ Dñi, quã schoauit, & propterea peccet venialiter, ut dictũ ẽ: nõ tñ ex hoc sequit, q̃ peccet mortaliter, quia nec pcepto, nec uoto ad psecutionẽ astringit.

¶ Ad tertiũ dr, q̃ nulla est authoritas authentica in cõtrariũ quãtum viderim, imo Ricardus, q̃ allegat in 4. dist. 24. non inuenit hoc dicere.

**In argu.*

¶ In eodẽ. 1. ar. aduertẽ, q̃ cũ apostasia a religione, sit retrocessio à religione, & aliud sit retrocedere à religione, & aliud retrocedere ab hac religione, cõsequẽs est, q̃ si quis a sua religione retrocedat, in aliã laxiorẽ intrans, non sit apostata à religione, ac p hoc nõ incurrit pœnas contra apostatas statutas, quãmuis si ab ordine mẽdicãtium ad aliquã monachalẽ religionem, præterq̃ Carthusiensem, transeat absque debita licentia, fit excommunicatus, non propter apostasiam, sed propter transitum talem, iuxta statutum Martini quinti.

Additiones vel signa apostasia.

¶ In eodem. 1. art. dubiũ occurrit de apostasia a religione. An religiosus recedens incõsulto prælato suo, & non subijciens se alterius obediẽtiæ, sit apostata ppriè. Et vr q̃ sic authoritate Innocentij in c. si. de Renun. & in c. Intellesimus, de æta. & quali. ordi. Verum si diligenter cõsiderata fuerit ratio apostasiæ, distinguere oportet, quia religiosum cũ habitu sine licẽtia, & alterius obedientia, manere dupliciter cõtingit. Primo eo animo & intẽtione, ut religiosus amplius nõ sit, & talis est uerus apostata. Nec excusatur ab apostasia, & censuris annexis ex hoc, q̃ deferi habitũ, sed tenetur ad oia, ad quæ tenent apostatæ sine habitu. Secũdò, cõtingit q̃ non recedat, nec vagetur extra animo retrocedẽdi a religione, sed propter prælatorum forte rigorẽ, aut propter libidinem vagãdi, aut aliquid hmõi: & talis nõ est apostata, sed fugitiuus, & vag'. Et qd hoc sit uerũ, patet ex hoc, q̃ apostasia consistit in retrocessione a religione, ac per hoc qui A retrocessioni à religione nunq̃ consentit, nunq̃ apostasiã incurrit, q̃uis incurrat peccatũ inobediẽtiæ, & rebellionis contra præceptũ prælati exeundo: sicut ẽt stans in claustro, & nolẽs ptinaciter obedire plato aliquid iustè pcipienti, rebellis est, non apostata: pp quod dictũ Innocentij in primo casu uerificat, & in illo sensu tantum puto ipsum intendere, q̃ delationẽ habitus nõ excusare apostasiã docere uolebat.

Cõtingit ẽt aliquẽ apostatare a Deo p mẽtẽ repugnantẽ diuinis mãdatis. Quibus duab' apostasijs existẽtibus, adhuc põt remanere hõ Deo cõiũct' p fidẽ: sed si à fide discedat, tũc oino a Deo retrocedere vr. Et iõ simplr & absolutè erit apostasia, per B quã aliqs discedit à fide, q̃ uocatur apostasia per fidem. Et sm hũc modum m apostasia simplr dicta, ad infidelitatẽ pertinet n.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ obiectio illa pcedit de secunda apostasia, q̃ importat uoluntatem à mandatis Dei resiliẽtẽ, q̃ inuenit in oi peccato mortali.

AD II dicẽdũ, q̃ ad fidẽ ptinet non solũ credulitas cordis, sed ẽt protestatio exterioris fidei p exteriora uerba, & facta: C nã cõfessio est actus fidei. Et p hũc ẽt modũ q̃dã exteriora uerba, uel opera ad infidelitatẽ ptinẽt, inquãtũ sunt ifidelitatis signa p modũ, quo signũ sanitatis sanũ dr. Authoritas aũt * iducta, etsi possit itelligi de oi apostasia, verissimè tñ contingit in apostasia à fide. Quia.n. fides ẽ primũ fundamẽtũ rerũ sperãdarũ, & sine fide impossibile ẽ placere Deo, sublata fide nihil re- D manet in hoie, qd̃ possit esse utile ad salutẽ æternã. Et pp hoc dr Prou. 6. Hõ apostata, uir inutilis. Fides.n. est uita aię, sm illud Rõ. 1. Iustus ex fide uiuit. Sicut ergo sublata uita corporali oia mẽbra, & partes hois à debita dispositione recedunt: ita sublata uita iustitiæ, q̃ ẽ p fidẽ, apparet inordinatio in oibus mẽbris. Et primo q̃dẽ in ore, p E qd̃ maximè manifestat cor: secũdo i oculis: tertio i istrumẽtis motiuis quartò i volũtate, q̃ ad malũ tendit. Et ex his sequit, q̃ iurgia seminet, alios intẽdẽs separaẽ à fide, sicut & ipse recessit.

AD III dicẽdũ, q̃ spẽs alicui' qualitatis, vr formę ñ diuersificaẽ p hoc, q̃ ẽ termin' motus à quo, vel ad quẽ. sed potius ecõuerso sm terminos motuũ spẽs attẽdunt. Apostasia aũt recipit ifidelitatẽ, ut terminũ ad quẽ ẽ motus recedẽtis à fide. Vñ apostasia nõ iportat determinatã spẽm ifidelitatis, se quadã circũstantiam aggrauantem, secundum illud 2. Petr. 2. Melius erat eis ueritatem non cognoscere, quàm post cognitam retroire.

ARTICVLVS II.

Vtrum princeps propter apostasiam a fide, amittat dominium in subditos, ita quòd ei obedire non teneantur.

AD SECVNDVM sic procedit. Vr q̃ princeps pp apostasiã à fide, non amittat dominiũ in subditos, q̃n ei teneant obedire. Dicit.n.* Ambr. & habetur 11. q. 4. q̃ Iulian' iperator, q̃uis esset apostata, habuit tñ sub se Chrianos milites q̃bus cũ diceret, Producite aciẽ p defensione reipubl. obediebat ei. ergo, pp apostasiã principis, subditi h nõ absoluunt ab ei' dominio.

¶2 Præt. Apostata à fide, ifidelis est. sed infidelibus dominis inueniunt aliqui sancti uiri fideliter seruisse, sicut Ioseph Pharaoni, & Daniel Nabucodonosor, & Mardochæus Assuero. ergo pp apostasiã a fide ñ ẽ dimittẽdũ, q̃n principi obediat à subditis.

¶ In rñsione ad secundũ cõfirmationẽ habet, q̃ actus exterior sola denominatione ab actu interiori dr talis, puta, fidelis, & infidelis, sicut signũ sanitatis sanũ. Et sic tu, q̃ exercens signa infidelitatis ex timore, ut de Marcelino Papa habetur, q̃ posuit tura idolis peccat mortaliter, etiã si sit timor cadẽs in cõstantissimũ uirũ. Nullus.n. timor excusat ab his, q̃ sunt secũdũ se mala, quale est sacrificiũ idolorum. Et licet talis non peccet pctõ infidelitatis interiori, peccat tñ peccato infidelitatis exteriori non opposito fidei, sed opposito fidei cõfessioni. Et ppterea licet talis non sit hęreticus, nec idolatria secũdũ mentẽ, est tñ idolatra actu exteriori, & subiect' iuribus Dei, & hominũ contra idolatras qa hõ iudicat ea, quę extra sunt, & Deus voluntatem consentientẽ in exterius sacrificiũ contra se. Mitius tamen exercenda sunt, pp timorẽ, iura contra ipsum.

Porrella per totum.

68

Habet 11. q. 3. c. Iulia. Id hẽ Aug. Psal. 124. super illud, Nõ relinquet Dominus virgam tom. 8.

SVPER QV. XII. ARTIC. II.

Ban. eodem art.

IN art. 2. eiusdẽ q. 12. dubiũ occurrit An pp excõmunicationẽ ex quacũq; cã iusta, an solũ pp excõmunicationem ex cã apostasię a fide, dominiũ amittat. Et est iõ dubij, quia in Decretis 15. q. 6. ca. Nos sanctorũ, qd̃ author in litera assert, & in c. Iuratos, absolutè dr, q̃ excommunicatio absoluit à iuramento fidelitatis, donec excõmunicatus dns ad satisfactionẽ veniat. Et in tñ hoc accepatur, vt canonistæ dubitãt, an ẽt absoluat à debito soluendi mutuum acceptum. Ex altera parte occurrit, q̃ author speciale aliquid de apostasia uidetur velle dicere. In cuius signum in responsione ad tertium dicit, quod non est eadem ratio de apostasia, & aliis criminibus.

¶ Ad hoc dr, q̃ in hac re sunt duo. s. crimen, & sententia Ecclesię. Et quoniã de crimine directè spectat ad Theologum, de sententia autem extensiuẽ & secũdariò ideo circa literã de demerito criminis intelligenda est, q̃ speciale aliquid querit, & dicit. Potest enim Ecclesia non solũ pp hoc, sed propter alia crimina, ut ẽt in litera dr, eandem pęnam imponere. Quia igitur crimen apostasiæ à fide demeritũ hoc sibi uẽdicat, quia totaliter separat à Deo, & omnis æquitas postulat, ut uiolenti fidẽ Deo, abstrahatur fides aliorũ: iõ hoc specialiter de apostasia decisum est Nõ

Universidad de Deusto Biblioteca

mento dictū est, q pro sola apostasia pęna hæc incurratur, nec locus ab authoritate negatiue validus est. Quia uerò Ecclesia i allegatis iuribus voluit, q excommunicari absolute, ac per hoc ex quacunq; causa incurrant eandem pęnā: ideò ex parte sententię Ecclesię nihil est speciale in apostatam, quod nō est in excommunicatione propter alia crimina.

* In eodē art. circa illa verba. Et ideò q̄ cito aliquis p sentētiā denuntiaī excōmunicatus pp apostasiam à fide, ipso facto eius subditi sunt absoluti à dominio & iuramēto &c. dubiū duplex occurrit. Primū est, An exigaī denuntiatio ad hoc, q subditi absoluti sint a dominio & iuramēto. Secundo, supposito q sic, An exigaī denuntiatio talis pęnæ. s. q est priuat dominio, & iure fidelitatis: uel sufficiat denuntiatio cēsuræ. s. q est excommunicatus &c. Et est rō dubij vtriusq; ex litera, quia exprimiī denuntiatio, & hoc quoad primū: & denuntiatio solius censuræ, & hoc quoad secundum.

* In oppositū aūt est, qa aut ad obligationē pęnarū à iure plata sententiā diffinitarū exigitur declaratio, aut non. Si nō exigiī, ergo nō est expectanda denuntiatio. Sed quilibet, cui constat principē fuisse aliquid, pp quod pseuerat in excōmunicatione, est absolutus &c. Si uerò exigitur, ergo nō sufficit declaratio, q est excōmunicatus, sed exigitur declaratio, quòd incurrerit pęnas cōsequentes.

* Ad hoc dubiū, q̄uis Canonistarū sit, pro simplicium tñ instructione, & ne exurgat scrupulus sollicitans, & vexās conscientias timoratas, dī, q quia regulariter in pęnis, q nō sunt ecclesiasticarū cēsurarū, requiritur declaratio iudicis ad executionē pęnarū, ut in c. Cū secundum, de hæreticis in 6. habeī, & sufficiat, ut ibidē dicitur, sententia iudicis super crimine ad executionem idem indubiē tenendum est, & quòd exigitur declaratio, seu denuntiatio iudicis, & q sufficit declaratio criminis, seu excōmunicationis, cui connexa est à iure talis pęna. Tunc.n. in suo principali intelligitur declaratum accessorium. Dixi autem regulariter, quia Panormita in c. Cum nō ab homine, extra de iudicijs, excipit casum, quando factū est notoriū, ut nulla sit opus declaratione. Et à Felino in c. Rhodolphus. de rescri. quæ ad hoc firmandum afferuntur. Periculosa tamē uidetur

* Habeī. 15. q. 6. c. Nos sanctorum.

* In Decretal. li. 5. titul. 7. cap. 9.

* q. 10. ar. 10.

* Ar. pręc.

¶ 3 Præt. Sicut p apostasiā à fide recedit à Deo, ita h p quodlibet pctm̄. Si ergo pp apostasiā à fide pderēt principes ius imperandi subditis fidelibus, pari rōne pp pctā alia hoc amitterēt: sed hoc patet eē falsum. nō ergo pp apostasiā à fide ē recedendū ab obedientia principū.

SED CONTRA est, qd * Greg. 7. dicit. Nos sanctorū pdecessorū statuta tenētes, eos, q excōmunicatis, fidelitate, aut iuramēti sacramēto sunt cōstricti, apostolica authoritate à sacramēto absoluimus, & ne sibi fidelitatē obseruēt, oībus modis phibemus, quousq; ad satisfactionē ueniāt: sed apostatę à fide sunt excōicati, sicut & hæretici, ut dicit * Decretalis extra de hæreticis, Ad abolendam. ergo principibus apostatantibus à fide non est obediendum.

RESP. Dicēdū, q sicut supra * dictū est, infidelitas fm seipsā nō repugnat dominio, eo q dominiū itroductū est de iure gētiū, qd est ius humanū. Distinctio aūt fideliū, & infideliū est fm ius diuinū, p qd nō tollitur ius humanū: sed aliqs p infidelitatem peccās pōt sentētialiter ius dominij amittere, sicut etiā qñq; pp alias culpas. Ad Ecclesiā aūt nō ptinet punire infidelitatē in illis, q nūquā fidē suscepērūt, fm illud Apost. 1. ad Cor. 5. Quid mihi de his, q foris sūt, iudicare? Sed infidelitatē illorū, q fidē susceperūt, pōt sentētialiter punire, & conuenienter i hoc puniunī, q subditis fidelibus dominari nō possint. Hoc enim uergere posset in magnā fidei corruptionē: qa, ut * dictū ē, hō apostata prauo corde machinaī malū, & iurgia seminat, intēdēs hoīes separare à fide. Et iō q̄ * cito aliqs p sentētiā denūtiaī excōicat pp apostasiā à fide, ipso facto ei subditi sūt absoluti à dñio eius, & iuramēto fidelitatis, quo ei tenebanī.

AD PRIMVM ergo dicendū, q illo tēpore Ecclesia in sui nouitate nondum habebat potestatem terrenos principes compescendi. & ideo tolerauit fideles Iuliano apostatæ obedire i his, q nondum erant contra fidē, ut maius periculum fidei uitaret.

AD II dicendū, q alia rō est de infidelibus alijs, qui numq̄ fidē susceperunt, ut * dictū est.

AD III dicēdū, q apostasia à fide totaliter separat hominē à Deo, vt * dictū est, qd nō cōtingit in quibuscūq; alijs peccatis.

QVAESTIO XIII.

De peccato blasphemiæ in generali, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE cōsiderādū est de peccato blasphemiæ, qd opponitur confessioni fidei. Et primo, de blasphemia in generali. Secundo, de blasphemia, q̄ dī peccatū in Spiritumsanctū.

CIRCA primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrū blasphemia opponatur confessioni fidei.

¶ Secundò, Vtrum blasphemia semper sit peccatū mortale.

¶ Tertiò, Vtrum blasphemia sit maximum peccatum.

¶ Quartò, Vtrum blasphemia sit in damnatis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum blasphemia opponatur confessioni fidei.

AD PRIMVM sic pcedit. Vī q blasphemia n̄ opponaī cōfessioni fidei. Nā blasphemare est contumeliam, vel aliquod conuitium inferre in iniuriam Creatoris: sed hoc h magis pertinet ad maleuolētiā cōtra Deū,

mihi hmōi exceptio: quia quandiu notorium facti toleratur a iudice, tolerandum quoq; insinuatur priuatis. Peruersusq; ordo statuitur, ut priuati teneantur facere, quod superior timet attentare. Quod eueniret, si principe existente notorie hæretico, Ecclesia tacēs uellet subditos illi nō parere. Accedit ad hoc, q sententia declaratoria nō semper exigitur pp facti, aut iuris icertitudinē: alioquin qñ esset euidentia facti absq; hoc, q esset notorium, non esset op declaratione, qd est falsum. Sed exigitur pp authoritatiuā manifestationem, ut q authoritas publica inchoauit lege, authoritas publica pficiat iudice. Quo fit ut alterū de duobus dicēdum sit, post factū damnatum a iure euidenter etiam constans, aut iudicis sententiam declaratiuā requiri, aut notorietatem æquiparare sententiæ declaratoriæ iudicis, quod quantum ad claritatem notitię est uerū: sed quantū ad authoritatem claritatis nescio esse, nec credo uerū. Puto tñ distinguendum inter posse, & debere: & quod qñ est ita notorium, q nulla possit tergiuersatione excusari, possit executio fieri, non tamen teneantur ad exequendum, quamdiu iudex tolerat, ut sic notorium facti sortiatur effectū sententiæ declaratoriæ quantū ad manifestationem, & non quantū ad authoritatē. Et in materia præsenti pœnæ diligenter aduerte, q oportet perseuerantiā censuræ esse notoriam, qa textus dicit, Vsq; ad satisfactionem, & quandiu excommunicatus est.

Conclu. m

* In corp. & art. 1.

* Ar. pręc.

Porrectū per totum 69

q. d. 13. expo. lit. ad 9. 1. lo. 1 cū 5. in principio.

SVPER QV. XIII. ARTIC. I.

Ban. eodem art.

IN artic. 1. q. 13. dubiū multiplex occurrit circa difficultatem in litera factam de blasphemia in opinione tantum, uel etiam cum detestatione affectus, & illa membra. Et primo circa ipsam distinctionem, quia insufficiēs videtur, quoniam deficit tertium membrum, scilicet in detestatione affectus tantum. Nam contingit diuinæ bonitati derogare tripliciter. Primo intellectu tantum, s. opinando de eo falsum. Secundo, addendo falsæ opinioni detestationem uoluntatis. Tertio absque falsa opinione, exercendo solam detestationem uoluntatis, ut communiter fit a Christianis blasphemis. Dicentes enim, quòd non potest facere Deus, non ideo dicunt, quia credunt Deum non posse facere; sed in detestationem eodem diuinæ potētiæ loquātur oppositū eius, qd credūt. Quare ergo in litera nō numeranī nisi duo prima. Secūdū dubium est circa primū mēbrū, s. in opinione intellectus tñ, & dubitaī ex duplici capite. Primo, qa derogatio, q in sola opinione falsa de Deo cōsistit, nō est blasphemia, sed error, & ignorātię cōsensus. Quia blasphemia negaī, cū in gñe peccatorū mortaliū sit, nō inuenitur in solo actu intellectus, qū absq; voluntate nullū est peccatū in moralib. Secundo, derogatio, q consistit in falsa de Deo opinione intellectus tñ, si est uoluntaria, est peccatū infidelitatis ac p hoc aut blasphemia est species infidelitatis, qd non cōsonat supradictis: aut blasphemia non cōsistit i sola opinione intellectus. Est & tertiū dubii concludēs q primo, Quod rōne blasphemiæ dī falsitas, ut in litera insinuaī in corpore, & in rñsione ad tertiū. Et expresse in rñsione ad primum dī, q ille, qui cōtra Deū loquitur, cōuitiū inferre intendēs, derogat diuinę bonitati, non solū secundū ueritatē intellectus, sed et secundū prauitatem uoluntatis &c. Et est rō dubij, quia cōtingit blasphemari ignominiose, nominādo pudēda mēbra Christi, quæ habet & etiā ipsam altitudinē, & iustitiam, & potentiā Dei. Tunc enim nulla est falsitas.

¶ Ad euidētiā horū, ex qbus pēdet intellectus totius materiæ q d blasphemia, tria declarāda sunt. Primo in quo actu consistit blasphemia. Secūdo, quō i illo inuenitur falsitas. Tertio, quo se hēt ad illā fides, & malignitas. Quo ad primū. Sicut in fide inuenitur duo. s. assensus articulis fidei & dicere locutione exteriori, vel interiori, q̄rū s fidei, & primū ptinet ad ipsam fidē, secundū ad confessionē fidei, iuxta illud, Credidi pp qd locutus sum: ita in defectu fidei inuenitur duo: dissensus ad ea q sunt fidei, & dicere intus, vel extra cōtra ea, quę sunt fidei. Et primū horum spectat ad infidelitatē vitiū & illius species, secundū aūt ad blasphemiā uniuersaliter, q blasphemia cōsistit in dicere intus, vel extra contra Deum. Et qā sp in materia morali, cum de actibus est sermo, intelligitur de uoluntario, intelligas q blasphemia cōsistit i dicere uoluntario cōtra Deū. Et qā dicere multipliciter cōtingit. s. enūciatiue, speratiue, ut, & optatiue, quocūq; mō dicat qs cōtra Deū, blasphemia ē. ¶ Quo ad secundum, discurrendo per singula, patet primo in blasphemia enūciatiua sp esse falsitatem in tribus modis in litera positis. In quarto aūt, qui tamen non est aliud a pdictis. s. cum aliquis ignominiose nominando membra pudenda Iesu Christi, uel sanctorū, quæ i ueritate hēnt, falsitas inuenit, quia cum non derogetur Deo ex hoc, quod dicatur talia habere, sed ex eo quod ut vituperabilia dicātur ī actu exercito, consequens est, ut falsum dicatur, quoniam nihil habent sancti vituperabile. Et licet blasphemi huiusmodi non dicāt in actu signato, sanctos habere aliquid uituperabile, tamē hoc dicunt in actu exercito ex modo dicendi, quoniam modo enunciatiuo. Neq; enim solo uocabulo significatio enunciatur, sed etiam nutu, & signis. In blasphemia autem optatiua, imperatiua, & si qua est alia eiusmodi, falsitas non consistit in enūciatione eius, qd est, uel non est, sed ut sit uel non sit, q non potest, vel decet esse. Qui.n. optat Deū nō esse beatum, aut esse maledictum, & alia huiusmodi, non dicit Deum sic esse, uel nō esse, sed ut sit, uel nō sit, quod esse non potest, aut debet. Et si optatiue dicantur, aut exprimantur nominata pudēda sanctorū in ignominiā, patet falsitas, quia dicūt & optant, ut sint uituperanda. Et ex hoc patet, quod non est differētia formalis inter ignominiose dicentem pudenda, quæ habet sanctus, & dicentem ea, quæ non habet: quia in ratione vituperabilis utrunq; dicit, & falso, quamuis a secundo etiam materialiter, falso dicantur, & propterea peius sit. ¶ Quo ad tertiū. Blasphemia potest esse cū fide, & sine fide. Contingit.n. utroque modo dicere, quod Deus non pōt facere hoc, uel illud. Et hoc nō solum uerbo exteriore, ut patet, sed & interiore. Potest.n. quis credens Deum omnipotentem, uelle dicere secum, ut iniuriam Deo faciat, q Deus non potest, & delectari in hoc mendacio, quia non potest cōtemperare oppositū eius, quod credit, & sic quamuis non possit tali opposito assentire. Et licet omnis blasphemia, vt dictum est, quia est voluntaria, sit a uoluntate mala, nō tamen omnis est cum uoluntatis affectu ad

* Gl. interlinearis, eadem.

* Cap. 1. post med. illius.

q ad infidelitatē. ergo blasphemia n̄ opponiī cōfessioni fidei.

¶ 2 Præt. Ad Eph. 4. sup illud, Blasphemia tollaī a uobis, dicit * glo. q fit in Deū, vel in h sanctos: sed cōfessio fidei nō vī esse, nisi de his, q ptinēt ad Deū, q est fidei obiectū. ergo blasphemia n̄ sp opponitur confessioni fidei.

¶ 3 Præt. A qbusdam dī, q sunt tres blasphemiæ spēs, quarum vna est, cū attribuiī Deo, quod ei nō cōuenit. Secunda est, cum ab eo remouetur, qd ei conuenit. Tertia est, cū attribuit creaturæ, qd Deo appropriatur, & sic vī, q blasphemia non solū sit circa Deū, sed ēt h circa creaturas: fides aūt habet Deum p obiecto. ergo blasphemia non opponitur confessioni fidei.

SED CONTRA est, qd Apost. dicit. 1. ad Timot. 1. Prius fui blasphem, & psecutor. & postea subdit: Ignorās feci i icredulitate mea. ex quo videī q blasphemia ad infidelitatē pertineat.

RESPON. Dicēdum, q nomē blasphemiæ iportare vī quādā derogationē alicui excellētis bōitatis, & pcipuę diuinę. De āt, ut * Dion. dicit primo cap. de Di. nom. ē ipsa essentia verę bonitatis. Vñ quicqd Deo conuenit, ptinet ad bonitatē ipsi, & qcquid ad ipsum non pertinet, lōge ē a rōne pfectę bonitatis, q est eius essentia. Quicūq; ergo vel negat aliqd de Deo, qd ei cōuenit, vī asserit d eo, qd ei n̄ cōuenit, drogat diuinę bonitati. Qd qdē pōt cōtingere dupliciter, uno qdē mō fm solam opinionem intelsis: alio modo cōiūcta quadā affectus detestatione, sicut ecōtrario fides Dei p dilectionē pficit ipsi. Hmōi ergo derogatio diuinæ bonitatis vel est fm intellectū tm̄, vel ēt fm affectum. Si cōsistat tm̄ i corde, est cordis blasphemia. Si āt exteri pdeat p locutionē, ē oris blasphemia. Et m fm hoc blasphemia cōfessiōi opponiī.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q ille qui contra Deū loqtur, cōuitiū inferre intēdens, derogat diuinæ bonitati nō solū fm vanitatē intellectus, sed ēt fm prauitatē uolūtatis detestantis, & impedientis p posse, diuinū honorē: qd ē blasphemia pfecta.

AD II. dicēdū, q sicut De i sanctis suis laudaī, inquātū laudanī opa, q De i sanctis efficit: ita & blasphemia, q fit i sāctos, ex cōsequēti in Deū redundat.

AD III, dicēdū, q fm illa tria non pñt, propriè loquendo, distingui diuersæ spēs peccati blasphemię. Attribuere.n. Deo, qd ei nō cōuenit, vel remouere ab eo, qd ei cōuenit, nō differunt nisi fm affirmationē, & negationē: q̄ qdē diuersitas habitus spēm nō distinguit, qa p eadē sciētiā innotescit falsitas affirmationū, & negationum: & per eādem ignorātiā utroque mō erratur, cū negatio probetur p affirmationem, ut hr 1. Poster. Quod aūt ea quæ sunt Dei ppria, creaturis attribuantur, ad hoc ptinere vī, q aliqd ei attribuaī qd ei nō conueniat. Quicqd.n. est Deo propriū, est ipse Deus. Attribuere aūt id quod est Dei ppriū alicui, creaturę, ē ipsū Deū dicere idē creaturæ.

ARTICVLVS II.

Vtrum blasphemia semper sit peccatum mortale.

Ban. eodem art.

AD SECVNDVM sic procediī. Vī q blasphemia nō sp sit peccatū mortale, Quia super illud ad Col. 3. Nunc autē deponite & uos &c. dicit * glo. Post maiora, phibet h minora, & tñ subdit de blasphemia. ergo blasphemia inter peccata minora cōputaī, q sūt peccata venialia

Conclu. m

Porrectū per totum. 78

Ad Col. 3. lec. 2.

* Est glo. Ambr. in illum locum 10.

ad derogandum diuinæ bonitati, sed aliqua tantum, vt in litera dr. Sicut omne credere est uoluntarium, non tñ omne credere est a volũtate affecta charitate Dei. Habet n. malitia hæc, de qua est sermo literæ, se ad blasphemiã, sicut charitas ad fidem. ¶ Ex his aũt facile patet solutio dubiorũ. Nã ad primũ dr, q distinctio ẽ sufficiens, si bñ intelligat. Põt. n. intelligi dupliciter. Primo, q ad blasphemiam oẽm cõcurrat falsitas enũciatiõe: & in hoc sensu malo pcedit argm̃. Secũdo, q concurrat falsitas vel enunciatione, uel quocunque alio mõ. Et sic verũ est, qd̃ dr, & nulla est blasphemia, in qua nõ sit falsa opinio hoc mõ. Et p hoc ẽt patet solutio tertij dubij. Nã cõmitãdo, uel irridẽdo nominãtes potẽtiã, excellentiam, vel quodcunq; aliud diuinũ, dñt aliquo mõ illud ut insuperabile, qd̃ longe est ab ore diuina, ut de pudẽdis dictum est.

*1.2 q.74 art.10.

¶ Ad secũdum vero dubiũ, ex primo capite iã patet, q ly tñ, uel ly sola &c. nõ excludit a volũtate: qa nõ excludit a uoluntariis, sed excludit a uolũtare effectu detestationis malitia. Ad idẽ aũt ex secũdo capite iã patet, q d fferẽtia inter assensum, & dicere, soluit quęstionẽ. Peccatũ naq; infidelitatis consistit i dissensũ ad ea quæ sunt fidei: peccatum vero blasphemiæ cõsistit in actu dicendi ea, q̃ sunt cõtraria fidei. Et cũ contingat dicere oppositũ eius, cui assentimus: ideo non oportet blasphemũ esse infidelẽ, nec blasphemiã esse speciẽ infidelitatis. Propter qd̃ blasphemia ponit̃ in litera opposita cõfessioni fidei, quæ consistit in dicere, & non ipsi fidei, q consistit in assensu.

*1.2.q.72 art.5.&q. 88.art.1. *Quid est peccatum mortale.* *Ar. prec. Conclu. m *Ar. prec.

¶ In respõsione ad secũdum, & ad tertiũ, aduerte, q quia species blasphemię non diuersificãtur p Deũ & Sanctos, nec per illa, q̃ in litera numerata, nec per enũciatiõnẽ & desiderium, nec per honorem, famam, & huiusmodi, in una & eadẽ specie est blasphemia Dei, & Sanctorũ, siue sit per modũ maledictionis, siue contumeliæ, siue irrisionis, siue detractionis. Cũ. n. quoq; ... respectu Dei, uel Sanctorũ sit blasphemia, & blasphemia non hẽat p ... species, pprie loquẽdo, consequens est, q omnia sint eiusdẽ speciei. Vñ inferius in q. 76. ar. 2. dr, q maledicere irrationalibus, inquantũ sunt creaturæ Dei, est peccatũ blasphemiæ. Et in art. 4. ad primũ dr, q eadẽ est rõ de detractione. Et i... illudentib. Dño Iesu, & interrogantibus, Prophetiza nobis &c. dr. Et alia multa blasphemãtes dicebant. Rõ aũt, quare iniuria Sanctorũ, & Dei est eiusdẽ speciei, est qa Sancti, ut sic ad Deũ referunt, nihilq; dãnationis est his, q sunt in Chro Iesu. Et hinc habes Cõfessor. q uarietas blasphemiarũ p diuersitate specifica, non est ingrẽda, sed pro maiori grauitate iudicanda, ut in cæteris peccatorũ speciebus contingit.

Assumitur consequenter nomen Dei uanũ

¶2 Præt. Oẽ peccatũ mortale[h] opponit alicui pcepto decalogi: sed blasphemia nõ vr̃ alicui eorum opponi. ergo blasphemia non est peccatũ mortale.

¶3 Præt. Peccata q[h] absq; deliberatiõe cõmittunt, si sũt mortalia, pp qd̃ primi mot[9] nõ sunt peccata mortalia, qa deliberatione rõnis pcedũt, ut ex 5.* dictis patet: sed blasphemia q̃nq; absq; deliberatione pcedit. ergo nõ sp est peccatũ mortale. G

SED CONTRA est, quod dr̃ Leuitic. 24. Qui blasphemauerit nomen Dñi, morte moriat: sed pœna mortis non infert, nisi pro peccato mortali. ergo blasphemia est peccatũ mortale.

RESPON. Dicẽdũ, q sicut supra* dictũ est, pctm̃ mortale ẽ, p qd̃ hõ separat à primo principio spũalis vitę, qd̃ est charitas Dei. Vñ q̃cũque charitati repugnãt, ex suo gñe sunt peccata mortalia. Blasphemia aũt fm gen[9] suũ repugnat charitati diuinæ, qa d rogat diuinæ bonitati, *ut dictũ ẽ, q̃ ẽ obiectũ charitatis. Et iõ[m] blasphemia ẽ peccatũ mortale ex suo gñe.[n] H

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q gl. illa non est sic intelligenda, q omnia, q̃ subduntur, sint peccata mortalia: sed quia cum supra non expressisset nisi maiora, postmodũ ẽt quædam minora subdit, inter quæ etiam quædam de maioribus ponit. I

AD II dicẽdũ, q cũ blasphemia opponat cõfessioni fidei, vt *dictũ est, eius phibitio reducit ad phibitionẽ infidelitatis, q̃ intelli̊ in eo, qd̃ dr̃. Ego sum Dñs Deus tuus &c. vel phibet p id qd̃ dr̃. Nõ assumes nomen Dei tui in uanũ. Magis. n. in vanũ assumit nomẽ Dei, q aliqd̃ falsum de Deo asserit, q̃ q per nomẽ Dei aliqd̃ falsũ cõfirmat. K

AD III dicẽdũ, q blasphemia pt absq; deliberatione ex surreptione procedere dupl̃r. Vno mõ, q aliqs nõ aduertat hoc, qd̃ dicit esse blasphemiã: qd̃ põt cõtingere, cũ aliqs subito ex aliqua passione i verba imaginata prũpit, quorũ significationẽ nõ cõsiderat, & tunc est peccatũ ueniale, & nõ hẽt pprie rõnẽ blasphemiæ. Alio mõ, qñ aduertit hoc esse blasphemiã, consideras significata uerborũ: & tũc non excusat à peccato mortali, sicut nec ille, q ex subito motu iræ aliquẽ occidit iuxta se sedentem.

ARTICVL. III.

Vtrum peccatum blasphemiæ sit maximum peccatum.

AD TERTIVM sic procedit. Vr̃ q peccatum blasphemiæ non sit maximũ peccatũ. Malum. n. dr̃, quia[h] nocet, fm Aug.* in Enchiridion: sed magis nocet peccatũ homicidij, qd̃ perimit vitã hominis, q̃ peccatum blasphemiæ, quod Deo nullũ nocumentũ põt inferre. ergo peccatum homicidij est grauius peccato blasphemiæ.

¶2 Præt. Quicũq; piurat, [b] inducit Deũ teste falsitatis, & ita vr̃ eũ asserere esse falsum: sed non quilibet blasphemus vsque ad hoc procedit, vt Deũ asserat esse falsum. ergo piuriũ ẽ graui[9] peccatum, quam blasphemia.

¶3 Præt. Sup illud Ps. 47. Nolite extollere in altũ cornu vestrũ, dicit * gl.[h] Maximũ ẽ uitiũ excusatiõis peccati. nõ ergo blasphemia est maximũ peccatũ.

SED CONTRA est qd̃ Isaię 18. sup illud, Ad populum terribilẽ, &c dicit † gl. De peccatum, blasphemiæ coparatũ, leui[9] est.

RESPON. Dicendum, q sicut

SVPER QV. XIII. ART. III.
Ban. eodem art.

IN art. 3. eiusdẽ. 13. qst. piermisso secũdo, dubiũ occurrit: Quo blasphemia habeat in se grauitatẽ infidelitatis aggrauãs ipsam, cũ iã dictũ sit, q blasphemia frequẽter sit salua fide, & q non est de rõne blasphemiæ dissensus constituens infidelitatem. Quo ergo stant hæc simul.

¶ Ad hoc dr, q detractione blasphemia, licet nõ sit sentire falsum de Deo, est tñ dicere falsum de Deo. Ad infidelitatis aũt genus spectat nõ solũ sentire falsum de Deo, sed ẽt dicere falsa de eode, non ita q blasphemia sit spẽs infidelitatis: sed qa est spẽs cognata illi, & naturali ordine ab illa emanans. Qui. n. blasphemat, quãuis nõ sentiat uerũ esse qd dicit, dicẽdo tñ induit psonã sentiẽtis sic esse, ut dicit. Dicit n. tanq̃ si crederet sic esse, aut sic eẽ possibile, put diuersimode dicit. Et qm̃ litera nõ dicit, q blasphemia hẽt in se infidelitatẽ, sed hẽt in se grauitatẽ infidelitatis, scito q quẽadmodũ sentire falsũ de Deo, ut fide sentit, est actus secũdũ se mal[9], qa cadit sup materia indebita, & cõstituit infidelitatẽ: pctm̃ grauius dicere falsum d Deo, vt blasphem[9] dicit, constituit blasphemię pctm̃ in tali gradu, qa dicere cadit sup materia indebita. Et qa materia hæc, q̃ ẽ materia circa quã, q obiectũ ẽ eadẽ spẽ, cõsequẽs est ut grauitas unasit. Et pp ea in litera di, q hẽs grauitatem infidelitatis, & q peccatum maximum est ex genere suo, sicut & infidelitas. Et consequenter, q aggrauat grauitatẽ, in qua communicat cum infidelitate, si superueniat detestatio uoluntatis. Quamuis. n. semper in blasphemia inueniatur uoluntas cõsentiens in hoc, qd est falsum dicere de Deo (aliter pctm̃ nõ esset) sicut sp in infidelitate est uolũtas cõsentiẽs in hoc, q est sentire falsum de Deo, nõ tñ sp adest uolũtas affecta ad detestandũ, quæ in litera dicitur aggrauare. Propter dictam autem differentiam

Porrella per totum. 71 3. q. 80. artic. 3. cõt. & 4. di. art. 3. q. cor. Et mala. q 2. ar. 10. cor. *Ca. 12. tomo 3. *In Ps. 47 in gl. ordina. ex Cassiodoro. * Gl. ordi ibid.

differentiã inter sentire, & dicere falsum de Deo, i sũone ad secundũ sub diuisione dt, q q periurat, nõ dicit, aut sentit aliquid falsum de Deo, sicut blasphemus. Siquidẽ cõtẽdat perfectã blasphemiã psupponere, & claudere infidelitatẽ, distinguendo de blasphemia secundũ perfectã, uel imperfectã rõnẽ blasphemiæ, p eo q confessio fidei pfecta fidem psupponit & claudit, aduertat primo, q bonũ ex cã integra, malũ autẽ ex particulari cõsurgit defectu, ac p hoc quis ad pfectã fidei cõfessionẽ exigat fidẽ, qa aliter uirtuosa nõ est, blasphemia tñ est uitiosa absque infidelitate. Aduertat secũdo, q blasphemia pfectior est, cum ex intẽtione pferatur in Deũ, q̃ cũ ex ignorãtia: qui uero est blasphemia ex vtraque parte, scilicet ex parte Dei, & ex parte blasphemi. Qui autẽ non credit qs contra Deũ se dicere, blasphemia est solũ ex parte Dei blasphemati. Constat autẽ, q blasphemia nõ credentis in Christũ, est solũ blasphemia secundũ se: blasphemia aũt credentis in Christum, est & secũdũ se, & secundum blasphemãtem. ac per hoc blasphemia pfectior est tunc infidelitate, quam cum infidelitate.

¶ Et confirmatur authoritate secundæ. Per secundo. Melius erat eis veritatẽ non cognoscere, q̃ post agnitã retrorsũ, & multo magis iniuriari.

Nota excõmunicata nõ de fide laude. *Ar. 1. huius quest. *q. 10. artic. 3. *Conclu. m* *Grauitas pti, quomodo attẽdatur.* *1.2. q. 73 ar. 3. & 8. *Iustius blasphemus pessima.* *Est Aug. In li. contra mẽdaciũ ca. 19. nõ peculi. li. cu. 4. *blasphem. aut dicit, aut sentit aliquid falsum de Deo.*

SVPER QV. XIII. ART. IIII.
Banes eodem art.

IN art. 4. eiusdem quæst. dubium occurrit, qa ex omnibus quæ in litera numerat, non cõcludit in dãnatis actus blasphemiæ, ut patet discurrendo p singula, & tria simul. Auersio siquidem a iustitia Dei in hoc, q puniantur q ab illa odio habent, non constituit blasphemiã: aliqn̄ cõmittẽs fornicationem, & amãs illam, quam scit odio habere Deo, blasphemaret. In hoc etiam, q odiunt pęnas, blasphemia nõ est, vt patet quia odiũ hoc a natura inditum est. In vtroq; aũt simul, qa scilicet amare peccata, pro quibus puniũtur, & dolere de pœnis nulla blasphemia est, sed obstinatio. Nullo mõ ergo blasphemia ex his concluditur.

Porrella per totum. 72 3. q. 13. a. 2. Et fos. 8. lect. 6.

supra* dictũ est, blasphemia opponit cõfessioni fidei. Et iõ hẽt in se grauitatẽ infidelitatis, & aggrauat pctm̃, si superueniat detestatio uoluntatis: & adhuc magis, si prũpat in verba, sicut & laus fidei augeť p dilectionẽ, & cõfessionẽ. Vñ cũ infidelitas sit maximũ pctm̃ fm suũ gen[9], sicut supra* dictũ ẽ,[m] cõsequẽs est, q etiam blasphemia sit peccatum maximum ad idẽ genus pertinens, & ipsum aggrauãs.[n] A B

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q homicidiũ, & blasphemia, si cõparent fm obiecta, i q̃ peccat, manifestũ est, q blasphemia, q̃ est directẽ pctm̃ in Deũ, pponderat homicidio, qd̃ est pctm̃ i pximũ. Si aũt cõparent fm effectũ nocẽdi, sic homicidiũ pponderat. Plus. n. homicidiũ nocet pximo, q̃ blasphemia Deo. Sed qa i grauitate culpæ magis attẽdit̃ intẽtio uolũtatis puersæ, q̃ effectus operis, ut ex supra* dictis patet: iõ cũ blasphemus intẽdat nocumentũ inferre honori diuino, simpl̃r loquendo, grauius peccat, quam homicida. Homicidium tamẽ primum locum tenet in pęnis inter peccata in proximum commissa. C

AD II dicendũ, q sup illud ad Eph. 4. Blasphemia tollat à vobis, dicit * glo. Peius est blasphemare, q̃ periurare. Qui. n. periurat nõ dicit, aut sentit aliqd falsũ de Deo, sicut blasphemus: sed Deũ adhibet teste falsitati, nõ tanq̃ æstimãs Deũ esse falsum teste, sed tamq̃ sperans, q Deus super hoc non testificetur per aliquod euidens signũ. D

AD III dicendũ, q excusatio peccati est quædam circunstantia aggrauãs omne peccatũ, ẽt ipsam blasphemiã: & p tanto dicitur esse maximũ peccatũ, quia quodlibet facit maius. E

ARTICVLVS IIII.

Vtrum damnati blasphement.

AD QVARTVM sic pcedit. Vr̃ q dãnati nõ blasphement. Deterrent. n. nũc aliqui mali à blasphemãdo pp timorẽ futurarũ[b] pęnarũ: sed dãnati has pęnas experiunt, vnde magis eas abhorrẽt. ergo multò magis à blasphemando compescuntur.

¶2 Præt. Blasphemia, cũ sit grauissimũ pctm̃, est maximẽ demeritoriũ: sed ĩ futura vita nõ ẽ stat[9] merẽdi neq; dmerẽdi. ergo null[9] erit loc[9] blasphemiæ.

¶3 Præt. Eccl. 11 dr̃, q i quocũq; loco lignũ ceciderit, ibi erit. Ex quo patet, q post hanc vitã homini nõ accrescit nec meritũ, nec peccatum, qd̃ nõ habuit i hac uita: sed multi dãnabunť, qui in hac vita non fuerunt[h] blasphemi. ergo nec in futura uita blasphemabunt.

SED CONTRA est, qd̃ dr̃ Apo. 16. Aestuauerũt hoĩes æstu magno, & blasphemauerũt nomẽ Dñi habẽtis potestatẽ sup has plagas. Vbi dicit gl. q i inferno positi, q̃uis sciant se p meritis puniri, dolebũt tñ, q Deus tãtã potẽtiã habeat, q plagas eis iferat: hoc aũt esset blasphemia in præsenti. ergo & in futuro.

RESPON. Dicẽdũ, q sicut* dictũ est, ad rõnẽ blasphemię ptinet detestatio diuinę bonitatis. Illi aũt q sunt ĩ inferno, retinebũt puersam uolũtatẽ auersam a Dei iustitia in hoc, q diligunt ea, p qb[9] puniunť, & vellet eis vti, si possent, & odiũt pęnas, q̃ p hmõi peccatis infligunť. Dolẽt tñ ẽt de peccatis, q cõmiserũt, nõ qa ipsa odiãt, sed qa p eis puniunť. Sic ergo[d] talis[m] detestatio diuinę iustitię ẽ ĩ eis interior cordis blasphemia. Et credibile est q post resurrectionẽ erit ĩ eis ẽt uocalis blasphemia, *sicut ĩ sãnctis uocalis laus Dei.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q hoĩes deterrent i pñtia blasphemia pp timorem pęnarum quas se putãt euadere:[d] sed dãnati in inferno non sperant se posse euadere. Et ideo tãquam desperati ferũtur ad oẽ ad qd̃ eis peruersa uoluntas suggerit.

AD II dicẽdum, q[d] mereri, & demereri ptinẽt ad statum viæ, vñ bona i uiatorib[9] sũt meritoria, mala verò demeritoria. In beatis aũt bona ñ sũt meritoria, sed ptinẽtia ad eorũ beatitudinis pmiũ. Et simil̃r mala in dãnatis non sunt demeritoria, sed ptinẽt ad damnationis pœnã.

AD III dicẽdũ, q quilibet in pctõ mortali decedẽs, fert secũ volũtatẽ detestãdi diuinã iustitiam quãtum ad aliquid, & fm

¶ Ad hoc dr, q amare malum culpæ, & odio habere malum pœnæ, contingit dupliciter. Primo absolute, & sic nõ spectat ad blasphemiam, ut obijciẽdo manifestatur. Secundo in ordine ad Deũ, ut prohibitorem malæ culpæ, & inflictorem mali pœnæ. Et sic est blasphemia, cũ nihil aliud sit amare mala culpæ, q̃ prohibita a Deo, q odio habere prohibitorem. Et similiter odio habere malum pœnæ ut inflictum a Deo, q odio habere punitorẽ. Et hoc mõ intendit litera in dãnatis esse odium diuinæ iustitiæ. Et ad hoc insinuandũ non dixit absolute, quod amãt mala, aut odiũt pœnas: sed dicit, amant ea, pro quibus puniuntur, & odiũt pœnas, quæ pro huiusmodi peccatis infliguntur: quasi diceret, Amant punita, ac per hoc detestantur punitorem, & prohibitorem, & odiunt inflicta, ac p hoc inflictorem. Fundatur autẽ hoc super consummata damnatione uolũtatem malo, ut scilicet amor culpæ cõsummatio, qui hic interpretatione erat detestatio prohibitoris, ibi iam fiat ex consummatione detestatio eiusdem. Et similiter odium mali pœnæ, quod hic in impœnitente erat interpretatione detestatio punitoris, ibi consummatione fiat detestatio eiusdem, iuxta inductam in litera authoritatem ex Apoc. & glos. Et hoc modo respõsio ad tertium intelligenda uidetur, quę adiuta ex responsione ad primum, clariorem redditur sensum.

Nota vt intelligas blasphemiã esse cordis: est conuer. sic Latro sinistro in cruce blasphemat sermone. *Ar. prec. & ar. 1. huius quest. *Multi aũt ergo blasphemi qui non putant in hac vita.* D. 421. *Conclu. m* D. 420. D. 229. D. 415. & 477. & 1014.

Universidad de Deusto Biblioteca

SVPER QV. XIIII. ARTIC. I.
Egi.2.s.d.43.q.1.a.1.
D.Bon.d.43 ar.1.q.1.
Scot.d.43.q.1.
Tho.Arg. d 43 q.1.ar.
Alb. Mag.2.d.43.a.1.
Ric.d.43.q.1.
Bicl.d.43 q 1.
Nic. de Nyse Tract. 3. p.3.q.2.
Ant. And.d. 43.ar 1.

IN q.14.art. 3. duo occurrũt notãda. Primũ, quod directe spectat ad propositũ, est, q peccatũ in spiritũsanctum secũdũ omnem acceptionẽ blasphemia dr. nõ ꝓprie loquẽdo, sic in specie blasphemię, nisi secũdũ primã acceptionẽ, in qua manifeste falsum de Deo Iesu Christo, dr ignominiose, pp quod ẽt iniuria in filiũ hoĩs distincta contra iniuriam in spiritumsanctum ẽt blasphemia dr, & est. Sed ea rõne & peccatum in spiritumsanctũ, qualitercunq; sumptũ, blasphemia dr, quia est opus contrariũ spiritũsancto. Sicut econuerso, oẽ opus pium confessio fidei est, ut in litera dr in rñsione ad primũ. Quot. nãq; modis dicitur vnum oppositorum, tot dicit & reliquũ. ¶Secundũ, quod indirecte occurrit, est ex Scoto in 43.dist.2. sen.q.1. arguẽte, quia nõ affirmante, q voluntas possit uelle malũ formaliter ex certa malitia sic, q non velit illud sub aliqua rõne boni ẽt apparẽte. Arguit aũt dupliciter. Primo, quia sequeretur q uoluntas creata non posset tẽdere in obiectũ sub aliqua rõne, sub qua nõ posset tẽdere uoluntas diuina. Probatur sequela: quia diuina uoluntas potest tendere in omne bonum substratum illi deformitati, licet nõ in illa ratione malitiæ concomitantem. ¶Secundo, quia posito q apprehendatur odium Dei ab aliqua potentia intellectiua creata nõ errante, ex quo nõ errat, sequit q non ostendat odiũ Dei sub rõne boni, sed sub mali. Et tunc sic. Aut uoluntas põt illud uelle aut nõ. Si põt illud uelle, patet

Porrecta per totum.

73 2.d.42.2. 1.& 2. Et ma. q. 3. art. 14. Et quo. 2. q. 8. art. 1.& Ro.2.

*Lib. 2.d. 43. paragra.A.

hoc poterit inesse blasphemia. F

QVAESTIO XIIII.

De blasphemia in Spiritumsanctum, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE cõsiderãdũ est ĩ speciali de blasphemia ĩ Spiritũsanctũ. Circa quod quæruntur quatuor.

¶Primò, Vtrũ blasphemia, uel peccatum in Spiritumsanctum, sit idem, quod peccatum ex certa malitia.

¶Secũdo, De speciebus huius G peccati.

¶Tertiò, Vtrũ sit irremisibile.

¶Quartò, Vtrum aliquis peccare possit in Spiritumsanctũ a principio, antequàm alia peccata committat.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum peccatum in Spiritumsanctum sit idẽ, quod peccatũ ex certa malitia.

AD PRIMVM sic ꝓceditur. Vr qđ peccatũ in Spiritũsanctũ nõ sit idẽ qđ peccatum ex H certa malitia. Peccatũ.n.in Spiritũsanctũ est pctm h blasphemiæ, ut patet Matt.12. sed non oẽ pctm ex certa malitia ẽ peccatũ blasphemiæ, contingit.n. multa alia pctõrũ gñã ex certa malitia committi. ergo pctm in Spiritumsanctum nõ est idẽ, quod peccatũ ex certa malitia. ¶2 Præt. pctm ex certa malitia diuidit cõtra pctm ex ignorantia, & cõtra pctm ex infirmitate: I sed pctm in Spiritũsanctũ diuidit cõtra h pctm in filiũ hoĩs, vt patet Matt.12. ergo peccatũ in Spiritumsanctũ non est idẽ qđ peccatum ex certa malitia: quia quorum opposita sunt diuersa, ipsa quoq; sunt diuersa. ¶3 Præt. Pctm in Spiritũsanctũ est quoddã gen' pcti, cui determinatæ species assignantur: sed pctm ex certa h malitia non est speciale genus pcti, sed est qđã cõditio, uel circũstãtia gñalis, K q põt esse circa oĩa peccatorũ genera. ergo peccatũ in Spiritumsanctum nõ est idem, quod peccatum ex certa malitia.

SED CONTRA est, q Magister dicit 43.*di.2.li.sentẽtiarũ, q ille peccat in Spiritũsanctũ, cui malitia pp se placet: hoc aũt ẽ peccare ex certa malitia. ergo idẽ vr esse pctm ex certa malitia, qđ pctm in Spiritũsanctũ.

RESP. Dicẽdũ, q de pctõ, seu blasphemia ĩ Spiritũsanctũ tripliciter aliq loquunt. Antiq.n. doctores. s.* Atha. Hila. Ambr. Hier. & Chry. dicũt esse pctm ĩ Spiritũsanctũ, qñ ad literã aliqd blasphemũ dr contra Spiritũsanctũ, siue Spiritussancti' accipiat ẽm qđ est nomẽ essentiale cõueniẽs toti Trinitati, cui' qlibet psona & spirit' ẽ, & sanctus est: siue ꝓut est nomẽ psonale vnius in Trinitate psonæ. Et ẽm hoc distiguit Mat. 12. blasphemia in Spiritũsanctũ cõtra blasphemiã ĩ filiũ hoĩs. Chrs.n. operabat qdam humanitus, comedẽdo, bibendo, & alia hmõi faciẽdo: & qdã diuinitus. s. dæmones eijciẽdo, mortuos suscitãdo, & alia hmõi, q qdem agebat & p uirtutẽ ꝓpriæ diuinitatis, & p operationẽ Spiritussancti, quo ẽm humanitatẽ erat replet'. Iudæi ãt primò qdẽ dixerãt blasphemiã ĩ filiũ hoĩs, cũ dicebant eũ voracẽ, potatorẽ uini, & publicanorũ amatorẽ, ut habet Mat.11. Postmodũ ãt blasphemauerũt in Spiritũsanctũ, dũ opera, q ipse operabat uirtute ꝓpriæ diuinitatis, & p operõnẽ Spiritussancti, attribuebãt principi dęmoniorũ. Et pp hoc dñr ĩ Spiritũsanctũ blasphemasse.* Aug. aĩt ĩ li. de Verbis Dñi, blasphemiã, uel pctm ĩ Spiritũsanctũ dicit esse finalẽ impęnitẽtiã, qñ. s. aliqs pseuerat ĩ pctõ mortali vsq; ad mortẽ. Qđ qdẽ ñ solũ uerbo oris fit, sed ẽt uerbo cordis, & operis, ñ uno, sed multis. Hoc aũt uerbũ sic acceptũ dr eẽ cõtra Spiritũsanctũ, qa ẽ cõtra remissionẽ pctõrũ, q fit p Spiritũsanctũ, q est charitas & Patris, & Filij. Nec hoc Dñs dicit Iudæis, quasi ipsi peccarẽt ĩ Spiritũsanctũ. Nõdũ.n. erãt finaliter ĩpęnitẽtes: sed admonuit eos ne taliter loquentes, ad hoc pueniret, q ĩ Spiritũsanctũ peccarẽt. Et sic intelligẽdũ ẽ qđ dr Marc.3. ubi postq dixerat se, Qui aũt blasphemauerit in Spiritũsanctum &c. subiungit Euangelista: Qm dicebãt, Spiritum imñdũ habet. Alij uerò aliter accipiũt, dicentes pctm, vel blasphemiam in Spiritumsanctũ esse, qñ aliquis peccat cõtra appropriatum bonũ Spiritussancti. Sic.n. Spirituisancto appropriat bonitas, sicut & Patri appropriat potentia, & Filio

ꝓpositũ: qa nulla est bonitas in illo actu prior ipso actu uolẽdi. Si.n. assignatur aliqua bonitas pp actũ volendi, hoc non est in obiecto, ut pcedit actum, sed est in ipso ut sequitur actũ uolendi. Si aũt non põt in illud malũ ostensum, nisi sub aliqua rõne boni, & nõ mali: ergo vel simpliciter non põt in illud, uel oportet rõnẽ esse excæcatã prius naturaliter. q vr inconueniens, & contra articulũ Parisiensium, q est cõtra illud 7. Eth. c.3. Stãte rõne in uniuersali & particulari &c. sed hæc argumenta soluere nõ est difficile. Primũ enim argumentum in sua cõsequentia non ualet, nec eius probatio efficax est: quia pter actũ substratũ malitiæ, in peccato est apparẽs bonitas illi peccati, nunc, hic &c. in quã ut sic est hunc conatus actus, nõ põsset ri diuina uolũtas, qa vt sic, est rõ peccãdi. Vnde argumentũ in duobus fallitur. Primo, q rõnẽ boni absolute supponit esse, cum sit respectiue dicatur. Vnũ namq; & idẽ est bonũ uni, & malũ alteri: ac p hoc apparẽs bonum uni, nõ est apparẽs bonũ alteri: ac per hoc nõ oportet q si peccatoris actus odij Dei appareat bonus, q ẽt ã Deo possit apparere bonus. Amabile siquidẽ bonum, unicuiq; aũt proprium, ut Philosophus dicit in 8. Ethi. Secũdum, est q non distinguit inter bonitatẽ secundũ se, & ut est sibi talis act'. Dato. n. q oĩs bonitas sit amabilis a quocunq;, non sequitur tamẽ, q sit amabilis ã quorũq; ut tã ipsius act', cuius ponit esse iõ in quocunq;: sed solũ q sit amabilis ab vnoquoq; proportionaliter. Et qa peccare

*Tradentes prædictum locum Math. 12.

De peccato in Spiritũsanctũ secundum antiquos.

Secundum Aug.

* Sermo. 11. post medium tom. 10.

Secundum alios.

peccare consistit in velle bonitatem verã, uel apparentẽ, vt rõnem mali actus, quod solum conuenit uoluntati auersæ ã Deo: iõ non sequit q Deus possit velle sub ea rõne qua põt voluntas creata. ¶Scdm ãt argumentum deficit primo, quia ponit malum integrum quod implicat duo contradictoria. Destruit.n. seipsum apud philosophiã. Ponit.n. odiũ Dei, vt est obiectum præueniens actũ volendi esse in malũ. Obiectum .n. positũ in solo intellectu, & in solo esse obiectiuo voluntatis, ĩpossibile est q sit ĩn malũ, qñ oportet scludere substratum actum. V.g. In ꝓposito, Odiũ Dei præsentatum voluntati includit in se actum voluntatis, q est odium: & deformitatem rõne indebitæ materiæ, s. Dei. Cum voluntas in hoc pctm fertur, actus ille conceptus, & eius deformitas exercet'. Vñ hic argumentum fallit non distinguẽdo inter odium Dei in actu concepto, seu signato, & ĩ actu exercito. Vtrumq; .n. significat malũ, quod ĩpossibile est esse integrum. Et ppterea prima sequela est qñ absq; errore odium Dei hẽt rõnem alicuius boni. Nec hoc est in obiecto ex actu voluntatis in exercito sed ex se in seipso ante oem actum exercitum. Scdo deficit, quia ponit intellectũ cæcum prius naturaliter, si uoluntas fert in obiectum scdm apparentem, & non existentem bonitatem. In virtute siquidẽ huius ultimæ sequela fundari vr, Iam ãt in 1 librum de pctõ angelorum tractaremus & in 2.li. in proprio loco ostensum est, q peccare non contingit nisi voluntas feratur in bonum, vel apparens bonum. Ecõ hoc stat, q intellectũ nõ oportet prius naturaliter errare. Sed ex ipso defectus intellectus error est qños q volens non vtitur intellectu ad regulãdum actum volendi

*1.2.qu. 71.ar.1.& 3.

Peccare ex malitia cõtingit dupliciter.

*Arti. sequent. & qu. 20. & 21.

Conclu. m

D 990.

Speciale, est non speciale, genus peccati est peccatũ in Spũsctm.

Porrecta per totum.

74 Inf.q. 36. ar.4.ad 2. Et 2.d.43. artic.4. Et Rom. 2. lec. 1. fin.

*1.sen.d. 43.

sapientia. Vñ pctm in Patrẽ dicunt esse, qñ peccat ex infirmitate: pctm ãt in Filium, qñ peccatur ex ignorãtia: pctm ãt Spũsctm qñ peccat ex certa malitia .i. ex ipsa electione mali, vt s.* expositum est. Quod qdẽ cõtingit dupliciter. Vno mõ ex inclinatione habitus vitiosi, qui malitia dr: & sic nõ est idẽ peccare ex malitia, quod peccare ĩ Spũsctm. Alio mõ cõtigit ex eo, q p contẽptũ abijcit, & remouet B id quod electione pcti poterat impedire, sicut spes p desperationẽ, & timor p psumptionẽ, & qdã alia hmõi, vt infra* dicet. Hæc ãt oĩa q pcti electionẽ impediũt, sunt effectus Spũsscti in nobis. Et iõ sic m ex malitia peccare, est peccare in Spũsctm.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q sicut cõfessio fidei nõ solũ cõsistit in ꝓtestatiõe oris, sed ẽt in ꝓtestatione operis: ita ẽt blasphemia Spũsscti põt cõsiderari C & in ore, & in corde & ĩ opere.

AD II. dicendũ, q ẽm tertiam acceptionẽ blasphemia ĩ Spũsctm distiguitur cõtra blasphemiã in filium hoĩs, ẽm q Filius hoĩs est ẽt filius Dei .i. Dei virtus, & Dei sapientia. Vñ ẽm hoc pctm in filiũ hoĩs erit pctm ex ignorantia vel ex infirmitate.

AD III. dicendũ, q pctm ex certa malitia ẽm quod ꝓuenit D ex inclinatione habitus, nõ est speciale pctm, sed qdam gñalis cõditio pcti. Prout vero est ex speciali contẽptu effectus Spũsscti in nobis, hẽt rõnem spãlis pcti. Et ẽm hoc ẽt pctm in Spũsctm est speciale genus pcti, & sic ẽm primam expositionem. Scdm aũt scdam expositionem nõ est speciale genus pcti. Nam finalis impænitẽtia põt esse circũstãtia cuiuslibet gñris pcti. E

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter assignentur sex species peccati in Spiritumsanctũ, scilicet desperatio, præsumptio &c.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr q incõuenientes assignentur sex species peccati in Spũsctm. s. desperatio, præsumptio, impnia, obstinatio, impugnatio veritatis agnitæ, & inuidentia fraternæ grãæ: quas spẽs ponit,* Magister. 43, dist. 2. lib. sententiarum. h Negari.n. diuinã iustitiam uel misericordiam, ad infidelitatẽ ptinet: sed p desperationem aliquid reijcit diuinã misericordiã: per psumptionẽ ãt diuinam iustitiã. ergo vnumquodque eorum potius est spẽs infidelitatis, q pcti in Spũsctm. ¶2 Præ. Impęnitẽtia vr respicere pctm pręteritum, obstinatio ãt pctm futurum: sed præteritum, uel futurum non diuersificat spẽm virtutis, vl vitij. ẽm.n. eãdem fidẽ qua credimus Christum nam antiqui crediderunt eum nasciturum. ergo obstinatio, & impnia nõ debent poni duæ species pcti in Spũsctm. ¶3 Præ. Grã, & ueritas p Iesum Cristum facta est, vt hr Ioan. 1. ergo vr q impugnatio veritatis agnitæ, & inuidentia fraternæ grãæ magis pertineãt ad blasphemiam in Filium, quàm ad blasphemiam in Spiritumsanctũ. ¶4 Præt. Bernardus dicit in lib. de* dispensat. & præce. q nolle obedire, est resistere Spũsctõ. Glo. ẽt dicit leuit.7. q simulata pnia est blasphemia Spiritussancti. Schisma ẽt vr directe opponi Spirituisancto, per quem Ecclesia vnitur: & ita videtur, q non sufficienter tradantur species peccati in Spiritũsanctum.

SED CONTRA est, quod Au. dicit in lib. de* Fide ad Petrũ, q illi qui desperant de indulgentia pctõrum, uel qui sine meritis de misericordia Dei psumũt peccant in Spũsctm. Et in† Enchiridio dicit, q qui in obstinatione mẽt' diem claudit extremũ, reus est pcti in Spũsctm. Et in li. de† Verbis Dñi dicit q impnia est pctm in Spũsctm. Et in lib. de* sermone Dñi in mõte dicit, q inuidiæ facibus fraternitatem impugnare, est pctm in Spiritumsanctum. Et in lib. de Vnico bap. dicit, quòd qui veritatem contemnit, aut circa fratres malignus est, quibus veritas reuelatur, aut circa Deũ ingratus, cuius inspiratione Ecclesia instruitur: & sic videtur quòd peccet in Spiritumsanctũ.

RESP. Dicẽdũ, q m ẽm quod pctm in Spũsctm tertio modo accipit, conuenienter prædictę spẽs ei assignantur, n q distinguunt, ẽm remotionẽ, uel contemptum eorum, per quæ põt homo ab electione pcti impediri: q quidem sunt uel ex parte diuini iudicij, uel ex parte donorum ipsius, uel etiã ex parte ipsius pcti. Aduertit.n. homo ab electiõe

quẽ exercet. Deficit tertio, quia articulũ Parisiẽ. ponit cõtra ueram doctrinã Philos. in 7. Ethi. ad quẽ tamen articulũ alias diximus scilicet in 2. lib. quæst. 77 art. 2. ¶In rñsiõe ad primũ eiusdem articuli, perspice, q rñsio consistit in hoc, q sicut oẽ fidelis opus piũ, põt dici confessio, ita oẽ pctm cordis oris, & operis põt dici blasphemia: ac per hoc multitudo pctõrum q certa malitia possunt committi, non obstat quin peccare ex certa malitia sit blasphemia, qñ omnia illa blasphemiæ saltem operis sunt.

SVPER Q. XIIII. ART. II.

Arg. 2. s.d.43.q.1.a.3. D. B.n.d.43.a.2.q.1.

IN articul. 2. simul cum rñsione ad vltimum primi art. nota q cum dr, pctm in Spũsctm esse speciale genus pcti, & continere sub se sex spẽs, quæ in lra declarantur non intelligo q sit proprie genus vnum diuisum in has species: qm dñæ constitutiuæ illarum specierum nõ sunt eiusdem generis, vt patet discurrendo: sed intelligo q sit vnũ speciale genus, hoc est, commune ad certas & non ad oẽs pctõrũ spẽs se extendens. Hoc.n. sufficit literæ ponenti distãm inter pctm in Spũsctm, qñ est generalis conditio, aut circumstantia cuiusq; pcti & qñ est speciale pctm cõmune, vt genus ad multas species. *In eodem 2. articu. in respõsione ad primum, aduertas desperatione non cõsistere

* Partim ante medium lib.

*Cap. 3. p vnum solum ante finem tom. 3.

† Enchirid. c. 83. tom. 3.

† Lib. de Verbo domi. sermo. 11. a medio tomo. 10.

*Li. 1. de sermo domi. in mõte, ca. 44. paulo a princ. tomo. 4.

Conclu. m

stere in non credere sed in contemnere misericordiã. Et similé est de psumptiõe in respectu iustitiæ. Et tractatu de spe inferius de hoc tractabit. Ad rñsionem ad sedm dubiũ occurrit ex eo q̃ licet turpitudo actus & paruitas boni in actu pcti formaliter distinguat, non sunt tñ obiecta pctõrum, q̃ penes ea distingui dicunt impœnitẽtiæ, & obstinationis: q̃m impœnitẽtiæ obiectũ obiectiuũ est penitẽtia. & obstinationis obiectũ est malum, in quo quis intendit persistere. ¶ Ad hoc dr̃, q̃ satis fuit authori ponere quasdã diuersas rõnes formales, quibus hæc distinguunt peccata, nec oportuit ponere cuiusq; ppriũ obiectũ formale. Et rõ est, q̃a hic non tractat de istis pctis absolute, sed vt sunt pctã in Spũmsctm̃: ut sic autẽ cõstituunt p contẽptum retrahentiũ à pctõ. Et ppea sedm diuersitatẽ formalẽ retrahentiũ à pctõ, assignata est illa horũ. Nec tñ hmõi distinctiua longe sunt ab obiectis qm impœnitentiæ materia si eadẽ est cũ materia pœnitentiæ, q̃a circa illa cõtraria sunt tur pitudo actus est. Pœnitens.n. turpitudinẽ detestat actus pcti Obstinatus quoq; intendẽs persistere in malo, intendit pculdubio in paruitate, & breuitate boni delectabilis in actu peccati persistere.

Persist autem quis ab electione peccati ex consideratione sempiterna & consequenter et induci ad bonum.

Impœnitentia dupliciter sumitur.

pcti ex cõsideratione diuini iudicij, q̃ hẽt iustitiã cũ mĩa: & p spẽ, q̃ cõsurgit ex consideratione miæ remittẽtis pctã, & pmiãtis bona: & hæc tollit p desperationẽ. Et iterũ p timorẽ, qui cõsurgit ex cõsideratione diuinæ iustitiæ puniẽtis pctã: & hic tollit p psumptionẽ, dũ.s. aliqs psumit se gloriã posse adipisci sine meritis, vel ueniã sine pnĩa. Dona aũt Dei, q̃b. retrahimur à pctõ, sunt duo, quorũ unum est agnitio ueritatis, cõtra q̃ ponitur impugnatio ueritatis agnitæ, dũ.s. aliquis ueritatẽ fidei agnitã impugnat, ut licẽtius peccet. Aliud est auxiliũ interioris grãæ, cõtra quod ponit inuidentia fraternæ grãæ, dũ.s. aliqs nõ solũ inuidet psonæ fratris, sed ẽt inuidet grãæ Dei cresceẽti in mũdo. Ex parte uerò pcti duo sunt, q̃ hoĩem à pctõ retrahere pñt, quorũ unũ est inordinatio, & turpitudo act[us], cui[us] cõsideratio inducere solet ĩ hoĩe pniam de pctõ cõmisso. Et contra hoc ponit impnĩa nõ quidẽ eo mõ, quo dicit pmanẽtiã in pctõ usque ad mortẽ, sicut s. impnĩa accipiebat (sic.n. non esset spãle pctm̃, sed q̃dã pcti circũstãtia) sed accipiatur hic impnĩa, sm quod importat propositũ non pœnitendi. Aliud aũt est paruitas, & breuitas boni, quod quis ĩ pctõ q̃rit, sm illud Ro. 6. Quẽ ergo fructũ habuistis tunc in illis, in q̃b. nũc erubescitis? Cui[us] cõsideratio inducere solet hominẽ ad hoc, q̃ ei[us] uoluntas in pctõ nõ firmet: & hoc tollit p obstinationem, qñ.s. hõ firmat suum propositũ in hoc, q̃ pctõ inhæreat. Et de his duob. dr̃ Hiere. 8. Nullus est qui agat pniam super pctõ suo, dicens: Quid feci? quantum ad primum. Omnes conuersi sunt ad cursum quasi equus impetu uadens ad prælium: quantum ad secundum.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ pctm̃ desperatiõis, uel psumptionis, nõ cõsistit in hoc, q̃ Dei iustitia, vel mĩa non credatur, sed in hoc, q̃ contemnitur.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q̃ obstinatio, & impnĩa nõ solũ differũt sm pteritũ, & futurũ, sed sm quasdã formales rõnes ex diuersa cõsideratione eorũ, quæ in pctõ considerari possunt, ut * dictum est.

*In corp. art.

AD TERTIVM dicẽdũ, q̃ grãm, & ueritatẽ Christus fecit p dona Spũsscti, quæ hominibus dedit.

AD QVARTVM dicẽdũ, q̃ nolle obedire, ptinet ad obstinationẽ, simulatio pniæ ad impniam, schisma ad inuidentiam gratiæ fraternæ, per quam mẽbra Ecclesiæ uniuntur.

ARTICVLVS III.

Vtrum peccatum in Spiritum sanctum sit irremissibile.

AD TERTIVM sic pcedit. Vr̃ q̃ pctm̃ in Spm̃ sctm̃ nõ sit irremissibile. Dicit.n. * Aug. in li. de verbis Dñi. De[h] nullo desperãdũ est, q̃diu patiẽtia Dñi ad pniam adducit: sed si aliqd pctm̃ esset irremissibile, ẽet de aliquo pctõre desperãdũ. ergo pctm̃ ĩ Spũmsctm̃ non est irremissibile.

¶ 2 Præ. Nullũ pctm̃ remitit nisi p hoc, q̃ aĩa sanat à Deo: sed[h] oĩpotẽti medico nullus insanabilis lãguor occurrit sicut dicit † gl. sup illud Psalmi. Qui sanat oẽs ĩfirmitates tuas ergo pctm̃ ĩ Spũmsctm̃ ñ est irremissibile.

¶ 3 Prẽ. Liberũ arb. se hẽt ad bonũ & ad malũ: sed quãdiu durat status viæ põt aliqs a quacũq; virtute excidere, cũ ẽt angelus de cælo ceciderit. Vñ dr̃ Iob. 4. In angelis suis reperit prauitatem, quãto magis q̃ habitãt domos luteas? ergo pari rõne põt aliquis à quocumq; pctõ ad statum iustitiæ redire. ergo pctm̃ ĩ Spũmsctm̃ nõ est irremissibile.

SED CONTRA est qd dr̃ Matt. 12. Qui dixerit verbũ contra Spũmsctm̃, nõ remittet ei neq; in hoc sęculo, neq; in futuro. Et * Aug. dicit ĩ li. de sermone Do. in monte, quòd tanta est labes huius peccati, quod humilitatẽ deprecandi subire non potest.

RESP. Dicẽdũ, q̃ sm diuersas acceptiones pcti, pctm̃[d] in Spũmsctm̃ diuersimodè irremissibile dr̃.[m] Si.n. dicat pctm̃ in Spũmsctm̃, finalis, impnĩa, sic dr̃ irremissibile, q̃a nullo mõ remittit[n]. Pctm̃.n. mortale, in quo hõ pseuerat vsq; ad mortẽ, q̃a ĩ hac vita ñ remittit p pniam, nec ẽt in futuro dimittet. Sedm ãt alias duas acceptiões dr̃ irremissibile, ñ q̃ nullo mõ remittat, sꝫ q̃a quãtũ ẽ de se, hẽt meritũ ut nõ remittat. Et hoc dupr̃: uno mõ q̃tũ ad pęnã. Qui .n. ex ignorãtia, uel ĩfirmitate peccat, minorẽ pęnã meret. Qui ãt ex certa malitia peccat, nõ hẽt aliquã excusationẽ, uñ pęna minuat. Sĩr ẽt, q̃ blasphemabat ĩ Filiũ hoĩs, ei[us] diuinitate ñ dũ reuelata poterat hẽre aliquã excusationẽ pp ĩfirmitatẽ carnis, quã ĩ eo aspiciebat, & sic minorẽ pęnã merebat: sꝫ q̃ ipsã diuinitatẽ blasphemabat, opa Spũs scti diabolo attribuẽs nulla excusationẽ hẽbat uñ ei[us] pęna diminueret. Et iõ dr̃ sm expõnẽ * Chry. Hoc pctm̃ Iudęis ñ remitti neq; ĩ hoc sęculo neq; ĩ futuro q̃a p eo passi sũt pęnã & ĩ pñti uita p Romanos & ĩ futura uita ĩ pęna iferni. Sicut ẽt * Ath.

SVPER Q. XIIII. ART. III.

Arg. 2. s. d. 43. q. 2. a. 1. D. Bon. d. 43. a. 2. q. 2. Ric. d. 43. q. 4. Dur. d. 43. q. 2. Bannes eodem art. Bil. d. 43. q. 1. Thom. ab arg. dis. 43. art. 2.

IN ar. 3. eiusdẽ qõ. Nouum orit dubiũ occurrit. Cum cõe sit ol pctõ mortali excludere oĩa p q̃ fit remissio pctõrum, q̃a tollit grãm, q̃ est uita aĩæ & cõstituit ipsam inanabilem, immo mortuã, cur pctã in Spũmsctm̃ dicantur specialiter irremissibilia ex parte pctõrum, q̃a excludũt ea, p q̃ fit remissio pctõrũ .s. misericordiã, iustitiam pro se gratiam pœnitentiam, & promittentiã bonum. ¶ Ad hoc dr̃, q̃ inter pctã in Spũmsctm̃, & alia mortalia hæc est dĩa, q̃ pctm̃ ĩ Spũmsctm̃ excludit directe retractiuũ à pctõ: alia uero non excludũt hoc directe, sed ex quadã sequela. Non .n. oĩa peccata mortaliter directe excludit miam sicut desperãs aut grãm, sicut dolens de diffusione grãe diuinæ, & sic de alijs. Et ppea hmõi pctm̃ dicit irremissibile, & morbus incurabilis ex parte peccantis: q̃a directe tollit ea p q̃ fit remissio & cura: alia tollit tamen principium curæ ex consequenti.

Porrecta per totum. 75 3. q. 86. ar. 3. ad 1. Et 3. & 3. d. 43. art. 4. Et ma. q. 3. art. 14. & 15. Et quol. 2. q. 8. ar. 1. Et Roma. 2. *Serm. de a medio tom. 10. †Est Aug. in illud verb. Psa. 102. to. 8. *Li. 1. c. 44. paulo a princi. tom. 4. D. 1005. & 1019. *Conclu.* *Conclu.*

inducit exẽplũ d̃ eorũ parẽtib. q̃ primò q̃dẽ cõtra Moysẽ cõtẽderũt pp defectũ aq̃ & panis, & hoc Dñs sustinuit patiẽter: hẽbat.n. excusationẽ ex ĩfirmitate carnis. Sed postmodũ graui[us] peccauerũt, quasi blasphemãtes in Spm̃ sctm̃ bñficia Dei, qui eos de Aegypto eduxerat, idolo attribuẽtes, cũ dixerũt: Hi sunt dij tui Israel, q̃ te eduxerũt de terra Aegypti. Et iõ Dñs & tpaliter fecit eos puniri, q̃a ceciderũt ĩ die illa quasi uiginti tria milia hoĩum, & ĩ futuro eis pęnã cõminat, dicẽs. Ego at ĩ die vltionis uisitabo hoc pctm̃ eorũ. Alio mõ pt̃ itelligi quo ad culpã: sicut aliqs dr̃ morb[us] incurabilis, sm naturam morbi, p quẽ tollit id, p quod morb[us] põt curari, puta, cũ morb[us] tollit uirtutẽ naturæ, uel inducit fastidiũ cibi, & medicinæ, licẽt talẽ morbũ De[us] possit curare: ita ẽt pctm̃ in Spm̃ sctm̃ dr̃ irremissibile sm suã naturã, inq̃tũ excludit ea, p q̃ fit remissio pctõrũ. Per hoc tñ nõ pcludit uia remittẽdi, & sanandi omnipotentiæ & miæ Dei, p quam aliq̃n tales quasi miraculosè spiritualiter sanantur.

Exemplũ publicarũ.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ de nemine desperandum est in hac uita, cõsiderata omnipotentia, & mĩa Dei: sed considerata conditione peccati, dicuntur aliqui filij diffidẽtiæ, vt habet ad Eph. 2.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q̃ rõ illa pcedit ex parte oĩpotẽtiæ Dei, non sm conditionem peccati.

Timendũ.

AD TERTIVM dicẽdũ, q̃ lib. arb. remanet q̃dẽ sp in hac uita uertibile, tñ q̃nq; abijcit à se id, per qd uerti põt ad bonum, q̃tũ in ipso est. Vnde ex parte sua pctm̃ ẽ irremissibile, licẽt De[us] remittere possit.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum homo possit primo peccare in Spiritum sanctum.

AD QVARTVM sic pcedit. Vr̃ q̃ hõ possit primo peccare in Spm̃ sctm̃, ñ psuppositis alijs pctis. Naturalis.n. ordo est ut ab imperfecto ad pfectũ quis moueat. & hoc qdẽ in bonis apparet, sm illud Prouer. 4. Iustorũ semita quasi lux splẽdẽs crescit, & pficit usq; ad pfectũ diẽ: sed pfectũ dr̃ in malis, qd est maximũ malũ, ut patet p * Philm in 5. Metap. cũ ergo pctm̃ in Spm̃ sanctum sit grauissimum, vr̃ q̃ homo ad hoc peccatum perueniat per alia peccata minora.

¶ 2 Prę. Peccare in Spm̃ sctm̃ ẽ peccare ex certa[b] malitia siuẽ ex electione: sed hoc ñ statĩ põt hõ anteq̃ multotiẽs peccauerit. Dicit.n. Philo. in * 5. Ethi. q̃ etsi hõ possit iniusta facere, ñ tñ pt̃ statim operari sicut iust[us].s. ex electione. ergo vr̃ q̃ pctm̃ ĩ Spũmsctm̃ ñ possit cõmitti nisi post alia pctã.

¶ 3 Prę. Pnĩa, & impnĩa sunt circa idem: sed pnĩa nõ est nisi de pctis præteritis. ergo ẽt neq; impnĩa, q̃ est species pcti in Spm̃ sctm̃. Pctm̃ ergo in Spũm sanctũ.s. qd dictum est impnĩa, præsupponit alia peccata.

SVPER Q. XIIII. ART. IIII.

Arg. 2. s. d. 43. q. 1. ar. tic. 2. D. Bon. d. 43. ar. 2. q. 2. Ric. d. 43. q. 2.

IN art. 4. nota, q̃ ly primo, positum in art. nõ dicit ordinẽ ad oĩmodã negationem pctõrum in pterito, sed ad negationẽ pctõrũ pseuerãtiũ, seu pnitẽdorũ: ita q̃ nõ est qõ, an hõ possit peccare in Spm̃ sctm̃ antequã peccet in alijs pctis, sed, an hõ mundus à pctõ, p pniam, vel innocentiã baptismalẽ, vel ẽt p hoc q̃d nunq̃ peccauit mortaliter, possit peccare in Spm̃ sctm̃ primo. Et hunc esse sensũ litteræ ab authore, ita manifestat, tradens diuersimodè de casu pfectorũ, & de casu malè dispositorũ. [illegible] sancte cõtinentiæ, & [illegible] spectationib. [illegible] multa [illegible] [illegible] dispositionum.

Porrecta per totum. 76 1. d. 43. 2. 1. Et iii. q. 2. ar. 14 ad 1. *Li. 5. Ethi. ca. medio, to. c. 6. in prin. & cap. 8. a medio tomo 3.

SED CONTRA est, q̃ facilẽ est in cõspectu Dei subito honestare pauperem, ut dr̃ Eccles. 11. ergo ecõtrariõ, possibile est sm malitiam dæmonis suggerentis, ut statim aliquis inducat ad pctm̃ grauissimum, quod est peccatum in Spiritum sanctum.

RESPON. Dicendũ, q̃ sicut * dictũ est, peccare in Spm̃ sctm̃, uno mõ est peccare ex certa malitia. Ex certa aũt malitia dupr̃ peccare cõtingit, sicut * dictũ est. Vno mõ ex inclinatione habitus, quod nõ est pprie peccare in Spm̃ sctm̃: & hoc mõ peccare ex certa malitia non contingit a principio. Oportet.n. actus pctõrũ pcedere, ex q̃b. causet habit[us] ad peccãdũ inclinãs. Alio mõ põt aliqs peccare ex certa malitia, abijciẽdo p cõtẽptũ ea, p q̃ hõ retrahit a pctõ: quod pprie est peccare ĩ Spm̃ sctm̃, sicut * dictũ est. Et hoc ẽt plerũq; psupponit alia pctã, q̃a sicut dr̃ Prou. 18. Impiũ cum in profundum pctõrũ uenerit, cõtẽnit. Põt tñ contingere, q̃ aliqs in primo actu pcti in Spm̃ sanctũ peccet per cõtẽptũ, tũ pp libertatẽ arbitrij: tũm ẽt pp multas dispositiones pcedẽtes: uel ẽt pp aliquod uehemẽs motiuũ ad malũ, & debilẽ affectũ hoĩs ad bonũ. Et iõ in uiris pfectis hoc uix, aut nunq̃ accidere põt, q̃ statim à principio peccẽt in Spm̃ sctm̃. Vñ dicit * Orige. in primo Periarchon. Nõ arbitror, q̃ aliqs ex his, q̃ in summo pfectionis gradu cõstiterint, ad subitũ euacuet, aut decidat, sed paulatim ac p partes eũ decidere necesse est. Et eadẽ rõ est, si pctm̃ in Spm̃ sctm̃ accipiat ad lrãm p blasphemia Spũsscti. Talis.n. blasphemia de qua Dñs loquit, sp ex malitiæ cõtẽptu procedit. Si uerò p pctm̃ in Spm̃sctm̃ intelligat finalis impnĩa sm intellectum * Aug. q̃õnem non habet, quia ad peccatum in spiritum sanctũ requiritur continuatio peccatorum usq; in finem uitæ.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ tã in bono, q̃ in malo, ut in plurib. procedit ab imperfecto ad pfectũ, put hõ pficit uel ĩ bono, uel ĩ malo: & tñ ĩ vtroq; unũ põt incipere à maiori, q̃ ali[us]. Et ita illud, à quo aliqd incipit, põt esse pfectũ in bono, uel in malo sm gen[us] suũ: licet sit imperfectũ sm seriẽ processus hominis in melius, uel in peius proficientis.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q̃ rõ illa pcedit de pctõ cõmisso ex malitia, q̃ñ est ex inclinatione habitus.

AD TERTIVM Dicendũ, q̃ si accipiat impnĩa sm intẽtionẽ * Aug. sm qd importat pmanẽtia in pctõ usq; ad finẽ, sic planũ est, q̃ impnĩa præsupponit pctã, sicut & pnĩa: sed si loquamur de impœnitentia habituali, sm quod ponitur species peccati in Spm̃ sctm̃, sic manifestũ est, q̃ impœnitentia põt esse etiam antẽ peccata. Potest.n. ille, qui nunquam peccauit, habere propositum uel pœnitendi, uel non pœnitendi, si contingeret eũ peccare.

*Ar. 1. huius quęst. *Ar. 2. huius quęst. *Conclu.* *Conclu.* *Ar. 1. huius quęst. *Conclu.* *Conclu.* *Li. 1. c. 3. circa finẽ, tom. 4. *Conclu.* *Concl.* *Ser. 11. de verb. Domini a medio, tomo 10. *Ser. 11 de verbo Domini, a medio, tomo 10.

QVAESTIO XV.

De uitijs oppositis scientiæ, & intellectui in tres articulos diuisa.

DEINDE considerãdũ est de uitijs oppositis sciẽtiæ, & intellectui. Et q̃a de ignorãtia, quæ

SVPER QV. XV. ART. I.

Bannes eodem art.

IN tota q. 15. dubiũ unum tantum occurrit circa duos modos in litera primi articuli positos, quibus homo uoluntariam caeci-

cęcitatē mentis incur ris, nō intendendo il li intelligibili primo, quia alia intelligit. f. q cōiungit hoc uel spon taneè, uel p occupatio nem mētis circa alia magis dilecta. Vnr. n. mēbra distinctionis considerare: qm uolū taria auersio ab intē tione boni debiti, nō est nisi pp aliud ma gis amatum: & sic pri mum membrum in cidit in secundum.

¶Ad hoc dr, q distin ctio mēbrorū horum nō consistit in hoc, q auersio intētionis ab illo priore intelligibi li uel principiū habeat à uoluntate, uel à pas sione, ita q utraque auersio cōueniat in hoc, q est pp aliquid magis amatum, puta, exercitiū artis, aut ne gotiationis, uel otiū, vel delectationem, & hmōi: sed dītā est in hoc, q principium auer sionis quā est a uolū tate sine passione, qd importat illud, No luit intelligere, ut bñ ageret: & qnq; a volū tate deducta a passio ne, qd importat illud, Super cecidit ignis cō cupiscēt, & nō uide rūt Solem: ubi notar Et ad utrumq; horū si gnificandū, primo di stixit author hęc mē bra, ut diximus: pri mo, mēs noīe, Spōta neæ uoluntatis: in se cundo uero noīe, Oc cupatæ mētis. Et dein de in rōne adstri ctū, qa cōuenit in a uertendo intētionē pp aliquod magis a matū, reduxit in vnū effectū, & una rōnem distractiuam ex par te obiecti, dum tādē argumento, q per ac cidens pōt alicui esse odibile intelligere ve ritaté, inquantū per hoc hō impedit ab a lijs, quæ magis amat. Hoc n. commune est vtrique membro, vt dictum est.

opponitur sciæ dictum est su- E pra, cū de causis pctōrum agere, quærendū est nunc de cœcitate mentis, & hebetudine sensus, q opponunt dono itellect'.

Et circa hoc quæruntur tria.

¶Primò, Vtrum cæcitas mentis sit peccatum,

¶Secūdò, Vtrum hebetudo sensus sit aliud peccatum à cæcitate mentis.

¶Tertiò, Vtrū hæc uitia à peccatis carnalibus oriantur. G

ARTICVLVS I.

Vtrum cæcitas mentis sit peccatum.

Perrella per totum. 77

AD PRIMVM sic procedit. Vr q cęcitas mētis ñ sit pctm. Illud. n. q excusat à pctō, nō vr esse pctm: sed cęcitas mētis excusat à pctō. dr. n. Io. 9. Si cœci essetis, nō hēretis pctm. ergo h cœcitas mētis non est peccatū.

¶2 Prę. Pęna differt a culpa: sed h cœcitas mentis est qdā pęna, ut patet per illud, quod hr Isai. H 6. Excęca cor populi huius nō enim esset à Deo cum sit malū, nisi pœna esset. ergo cœcitas mentis non est peccatum.

¶3 Prę. Oē pctm est h uolūtariū, vt * Aug. dicit: sed cęcitas mētis nō est uolūtaria, qa, ut Aug. dicit 10. Confes. Cognoscere veritatē lucētē oēs amant. & Ecc. 11. dr. Dulce lumen, & delectabile oculis uidere Solem. ergo cœcitas mentis non est pctm. I

* Libr. de ver. relig. ca. 4. prin cip. tom. 1. † Libr. 10. Confes. c. 23. a medio, tō. 1.

SED CONTRA est, q † Greg. 31. Moral. cœcitatē mētis ponit inter uitia, q cāntur ex luxuria.

† Libro 31. Moral. ca. 31.

RESPON. Dicendū, q sicut cęcitas corporalis ē priuatio ei', quod est principiū corporalis visionis: ita ēt cęcitas mētis est priuatio eius, qd est principiū mētalis, siue itellectualis visionis. Cuius quidē principiū ē triplex. Vnū quidē est lumē naturalis rōnis, & hoc lumē cū pti- K neat ad spēm aiæ rōnalis, nunq priuat ab aia: impedit, tñ qnq; à ,pprio actu p impedimenta uiriū inferiorum, quib. indiget intellectus humanus ad intelligendū, sicut patet in amētibus, & furiosis, ut in primo * dictum est. Aliud āt principiū intellectualis uisionis, est aliquod lumē habituale naturali lumini rōnis superadditum. Et hoc qdē lumē interdū priuat ab aia: & talis priuatio est cœcitas, quæ est pęna sm quod priuatio luminis grē, qdā pęna ponit. Vñ dr de qbusdā Sapi. 2. Excęcauit illos malitia eorū. Tertiū principium visionis intellectualis, est aliqd intelligibile prici-

* 1. 2. quę. 84. art. 7. & 8.

piū, p qd hō intelligit alia, cui qdē pricipio intelligibili mēs hoīs pōt intēdere, uel nō intēdere. Et q ei nō intēdat, cōtingit dupl: qnq; quidē ex hoc, q hēt uoluntatē spontaneē se auertētē à cōsideratione talis principij, sm illud Psal. 35. Noluit intelligere, ut bñ ageret. Alio mō p occupationē mentis circa alia, q magis diligit, quib. ab inspectione huius principij mēs auertit, sm illud Psa. 57. Super cecidit ignis. f. cōcupiscentiæ, & non uiderūt Solē. m Et utroq; modo cęcitas mentis est peccatū. n Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicēdū, q cęcitas, q excusat à pctō, ē q cōtigit ex nāli defectu nō potētis uidere.

AD SECVNDVM dicēdū, quōd ratio illa procedit de secunda cœcitate, quæ est pœna.

AD TERTIVM dicēdū, q intelligere ueritatem, cuilibet est secundum se amabile, potest tñ per accidens esse alicui odibile, inquantum. f. per hoc hō impeditur ab alijs, quæ magis amat.

ARTICVLVS II.

Vtrum hebetudo sensus sit aliud peccatum à cæcitate mentis.

Perrella per totum. 78

Bannes eodem articulo.

AD SECVNDVM sic procedit. Vr q hebetudo sensus nō sit aliud à cæcitate mentis. Vnū. n. h vni est contrariū: sed dono intellectus opponit hebetudo, ut patet p * Gre. in 2. Moral. cui ēt opponit cęcitas mētis, eo q itellect', pricipiū qdda visiuū designat. ergo hebetudo sēs' ē idē q cęcitas mētis.

* Li. 2. Moral. c. 36.

¶2 Prę. * Gre. in 31. Moral. de hebetudine loquēs, noiat eā hebetudinē sensus circa intelligētiā: sed hebetari sensu circa intelligentiā, nihil aliud esse vr, q h itelligēdo deficere, qd ptinet ad mētis cęcitatē. ergo hebetudo sens' idē ē q cęcitas mentis:

* Lib. 31. Mora. ca. 31. a medio.

¶3 Prę. Si in aliquo differunt, maximē vñr in hoc h differre, q cęcitas mētis est uolūtaria, ut ŝ. * dictū est, hebetudo aūt sensus est naturalis defectus: sed defectus naturalis nō est pctm. ergo sm hoc hebetudo sensus nō esset pctm, quod est cōtra * Grego. qui cōnumerat eā inter uitia, quæ ex gula oriunt.

* Ar. præceden. * Libr. 31. Moral. c. 31.

SED CONTRA est, q diuersarū cāsarum sunt diuersi effectus, sed * Greg. 31. Moral. dicit, q hebetudo mētis orit ex gula, cęcitas āt mētis ex luxuria: sed hæc sūt diuersa uitia ergo & ipsa sūt diuersa vitia.

* Libr. 31. Moral. ca. 31. a medio.

RESP. Dicēdū, q hebes acuto opponit. Acutum aūt dr aliqd ex hoc, q est penetratiuū: vnde & hebes dr aliqd ex hoc, q est obtusū penetrare nō ualēs. Sēsus āt corporalis p qdā similitudinē penetrare dr mediū, inquātū ex aliqua distātia suū obiectū pcipit: uel inquātū pōt quasi penetrādo miīma, uel intima rei pcipere. Vñ in corporalib. dr aliquis esse acuti sensus, q pōt pcipere sensibile aliqd ex remotis uel uidēdo, uel audiēdo, uel olfaciēdo. Et ecōtrariō dr sensū hebetari, q nō pcipit nisi ex ,pinquo, & magna sensibilia. Ad sitnitudinē aūt corporalis sen. * dr ēt circa itelligētiā eē aliqs sens', q ē aliquorū primorū, & extremorū, ut dr in 6. * Eth. Sicut ēt sens' ē cognoscitiu' sensibiliū, quasi quorūdā pricipiorū cognitionis. Hic āt sens', q est circa itelligētiā, nō pcipit suū obiectū p medium distātiæ corporalis, sed p qdē alia media: sicut cū p proprietatē rei percipit eius assentiā, & p effe-

* Li. 6. c. 8. circa finē & c. 11.

ctū percipit cām. Ille ergo dr esse acuti sensus cir- A ca intelligētiā, qui statim ad apprehēsionē ,pprietatis rei, vel ēt effect', naturā rei cōprehēdit, & in qtū usq; ad minimas cōditiones rei cōsideradas, p tingit. Ille aūt dr hebes circa intelligētiā, q ad cognoscēdā ueritatē rei ptingere nō pōt, nisi p multa ei exposita, & tūc ēt nō pōt ptingere ad perfectē cōsiderādū oia, q ptinēt ad rei rōnē. Sic ergo m hebetudo sens' circa intelligētiā iportat qdā debilitatē mētis circa cōsiderationē spūaliū bonorū. Cœcitas aūt mētis iportat oīmodā priuationē cognitionis ipsorū. n Et utrūq; opponit dono itellect', p quē hō spūalia bona apprehēdēdo cognoscit, & ad eorū itima subtiliter penetrat. p Hēt. n. hebetudo rōnē pct i, sicut & cęcitas mētis, inqtū. f. est uoluntaria, ut patet in eo, qui affectus circa carnalia, de spūalibus subtiliter discutere fastidit, vel negligit. Et per hoc patet respōsio ad obiecta.

Concl. m

Conclu. p

ARTICVLVS III.

Vtrum cæcitas mentis, & hebetudo sensus, oriantur ex peccatis carnalibus.

Perrella per totum. 79

Bannes eodem articulo.

AD TERTIVM sic ,pcedit. Vr q cæcitas mētis, & hebetudo sensus, nō orianē ex uitijs carnalib. * Aug. n. in li. Retractationū, retractās illud quod C dixerat in Soliloquijs, Deus q nō nisi mundos scire verū uoluisti, dicit, q rñderi pōt, multos ēt immundos multa uera h scire: sed hoīes maximē efficiunt immūdi p uitia carnalia. ergo cęcitas mētis, & hebetudo sensus, nō cānt à vitijs carnalibus.

* Li. 1. Retracta. ca. 4. paulo a princ. id dixerat li. 1. Solil. c. 1. tom. 1.

¶2 Prę. Cęcitas mētis, & hebetudo sensus sunt defect' qdā circa partē aiæ intellectiuā. Vitia āt carnalia ptinēt ad corruptionē carnis: sed caro h non agit in aīam, sed poti' ecōtrariō. ergo uitia carnalia nō cānt cęcitatē mentis, & hebetudinē sensus.

¶3 Prę. Vnūquodq; magis h patit à ,ppinquiori, q à remotiori: sed ,ppinquiora sūt mēti uitia spūalia D q carnalia. ergo cęcitas mētis, & hebetudo sēsus, magis cānt ex uitijs spūalib. q ex uitijs carnalibus.

SED CONTRA est, quod * Greg. 31. Moral. dicit, q hebetudo sensus circa intelligentiam oritur ex gula, cœcitas autem mentis ex luxuria.

* Lib. 31. Mora. ca. 31. a medio.

RESPON. Dicendū, q pfectio intellectualis operationis in hoīe cōsistit in quadam abstractione à sensibiliū phātasmatib. Et iō quāto intellect' hoīs magis fuerit liber ab hmōi phantasmatibus, tāto potius considerare intelligibilia poterit & ordinare oia sensibilia: sicut & Anaxagoras dicit q oportet intellectū esse immistum ad hoc, q imperet, & agēs oportet q dominet sup materiā ad hoc, q possit eā mouere, vt narrat * phs. 8. Phy. Manifestum est āt q delectatio applicat intentionē ad ea in qbus aliqs delectatur. Vñ Philosoph. dicit in 10. † Ethi. q unusquisq; ea, in qbus delectat, optime operat: cōtraria uero nequāq; uel debiliter. Vitia āt carnalia. f. gula & luxuria cōsistunt circa delectationes tactus, ciborū. f. & uenereorū, q sunt uehemētissimæ inter oēs corporales delectationes. Et iō p hæc uitia itētio hoīs maxime applicat ad corporalia, & p cōsequēs debilitat operatio hoīs circa intelligibilia. Magis āt p luxuria, q p gulam

* Lib. 8. Phys. tex. 37. to. 7. † Li. 10. Ethi. c. 5. & 4. tom. 5.

quāto delectatiōes uenereorum sunt uehemētiores q ciborū. Et iō n ex luxuria orit cęcitas mētis q quasi totaliter spūaliū bonorū cognitionē excludit. Ex gula āt hētudo sensus, q reddit hoīem debilē ad hmōi intelligibilia. p Et ecōuerso, oppositæ uirtus. f. abstinētia, & castitas, maxime disponunt hoīem ad pfectionē itellectualis operationis. Vñ dr Dan. 1. q pueris his. f. abstinētibus & cōtinētib. dedit De' sciam, & disciplinā in oī libro & sapiā. Conclu. n

AD PRIMVM ergo dicendū, q quis aliq uitijs carnalibus subditi, possint qnq; subtiliter speculari aliqua circa intelligibilia pp bonitatē igenij na B turalis uel habit' sup additi: tñ necesse ē ut ab hac subtilitate cōtēplatiōis eorū itētio plerūq; retrahat pp delectatiōes corpales: et ita imūda pñt aliqua uera scire sed ex sua imūdatia circa hoc ipediūt.

AD II. dicendum, q caro non agit in partem intellectiuam alterando ipsam, sed impediendo operationem ipsius per modum prædictum.

AD III. dicēdū, q uitia carnalia quō magis sūt remota à mēte, eō magis ei' itētionē ad remotiora distrahūt: vñ magis ipediūt mētis cōtēplationē.

QVAESTIO XVI.

De præceptis fidei scientiæ & intellectus in duos articulos diuisa.

SVPER Q. XVII. *Ferr. 3. cont. cap. 118. Bannes eodem art.*

IN q. 16. titulo. f. de pceptis, aduerte q tā hic, quàm in sibsequētibus tractatibus de alijs virtutibus, cū ad qōnē de pceptis illius virtutis deuenit, non semper pceptū ut ē obligatiuū ad pctm mortale determinat, sed sumit pceptū, vt distinguit cōtra cōsiliū, put. f. hēt vī o'ligatiuā, cōiter siue ad mortale siue ad veniale, ut patet ex multis, q' dicunt pcepta, ad q cōstat nō obligari sub pctō mortali, vt patet de pcepto in calce hui' qōnis posito. f. de moderatione oīū actuū nostri sedm legē, & discurrendo patet i multis alijs. Et hoc bene nota, ne putes oīa mortalia, ex pręceptu nomine. ¶In tota q. 16. dubiū vnū tñ occurrit ex eo, q primi articuli ita in corpore dicit, q supposita fide vni' Dei nulla alia pcepta i ueteri lege fuire data de fide, & tñ in rīsione ad quintū nō hēt pincōuenienti, q respectu specialiū credibiliū fir dari in ueteri lege aliquod pceptū. Qūo stāt hæc simul? Ad hoc dr, doctrinam præsentis articuli tradere, quòd nulla sunt de secretis fidei, hoc est arti-

DEINDE considerādū est, de præceptis pertinentibus ad pdicta. Et circa hoc qrūt duo.

¶Primò, De pręceptis pertinentibus ad fidem.

¶Scdo, de pceptis ptinentibus ad dona sciæ, & intellectus.

ARTICVLVS I.

Vtrum in veteri lege debuerint dari præcepta credendi.

Perrella per totum. 80

AD PRIMVM sic pcedit. Vr q i ueteri lege dari debuerint pcepta credēdi: Pręceptū. n. ēde eo, q ē debitū & h necessariū: sed maximē necessariū ē hoī, q credat, sm illud Heb. 11. Sine fide impole ē placere Deo. ergo maxime oportuit pcepta dari de fid.

Inf. q. 22. ar. 1. cor. Et 3. cō. c. 118.

¶2 Prę. Nouū testm h cōtinet in ueteri, sicut figuratū i figura, vt ŝ. * dictū ē: sed i nouo testō ponūt expssa mādata de fide, vt patet E Io. 14. Creditis i deū, & i me credite. ergo vr q in ueteri lege ēt debuerit aliq pcepta dari d fid.

¶3 Prę. Eiusdē rōnis ē h pcipere actū uirtutis, & phibere uitia opposita: sed i ueteri lege ponunt multa pcepta prohibētia infidelitatē, sicut Exo. 20. Nō hēbis Deos alienos corā me. Et iterū Deu. 13. mādat, q ñ audiant uerba pphetę, aut sōniatoris, q eos d fid Dei uellet auertere. ergo in ueteri lege ēt dębuerūt pcepta dari de fidę

* 1. 2. q. 7. ar. 1. & ar. 3. ad 2.

Universidad de Deusto Biblioteca

eusis fidei in ueteri lege data pcepta. De alijs aũt pãlib. credibilibus nõ incõueniẽs aliquod pceptũ fuerit, qa fides ille nõ erat explicãdæ fidei, sed hoc nouæ legi seruabat.

*q.1.art. 1.

¶4 Prę. Cõfessio est act⁹ fidei, F vt s.* dictũ est: sed de cõfessione & ꝓmulgatione fidei dant pcepta in ueteri lege. Mandat .n. in Exo.12. ꝙ filijs suis iterrogãtibus rationem assignent paschalis obseruantiæ. Et Deut.13. mandat, ꝙ ille q disseminat doctrinam contra fidem, occidatur: ergo lex uetus præcepta fidei debuit habere.

¶5. Prę. Oẽs libri veteris testi sub lege veteri cõtinent. Vnde Dñs Io.15. dicit in lege esse scriptum, Odio habuerunt me gratis, quod tñ scribit in Psa. sed Eccle.2. dr, Qui timetis Dñm, credite illi. ergo G in veteri lege fuerunt præcepta danda de fide.

Sed contra est, ꝙ Apo. ad Ro.3. Legẽ veterẽ noiat legẽ factorũ, & diuidit eã contra legẽ fidei. ergo in lege ueteri nõ fuerũt pcepta dãda de fide.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ lex nõ imponit ab aliquo dño, nisi suis subditis: & iõ pcepta legis psupponũt subiectionẽ cuiuslibet recipiẽtis legẽ ad eũ, q dat legẽ. Prima aũt subiectio hoïs ad Deũ est p fidẽ, ſm illud Hebr.11. Accedentẽ ad Deũ, oportet credere, qa est, & iõ fides psupponit ad legis pcepta.* Et pp hoc Exod.20. id quod est fidei, pmittit ante legis pcepta, cũ dr. Ego sum dñs Deus tuus, q H eduxi te de terra Aegypti. Et siĺr Deut.6. pmittit. Audi Israel, Dñs Deus tuus, unus est: & postea statim incipit agere de pceptis. Sed qa in fide multa cõtinent ordinata ad fidẽ, qua credim⁹ Deũ ẽe, quod est primũ & principale inter oĩa credibilia, vt* dictũ est: & iõ psupposita fide de Deo, per quã mẽs humana Deo subijciat, pñt dari pcepta de alijs credẽdis, sicut* Aug. dicit sup Io. ꝙ plurima sũt nobis de fide mãdata, exponẽs illud, Hoc est pceptũ meũ: sed in ueteri lege nõ erãt secreta fidei populo exponẽda, & iõ suppoſita fide vni⁹ Dei, nulla alia præcepta sunt in ueteri lege data de fide. I

Conclu. m — *q.1. articul.7. — *Tractat. 83. inter medium & fi. to.9. — Conclu. p

Ad primvm ergo dicẽdum, ꝙ fides est necessaria tanquàm principium spiritualis uitæ, & iõ præsupponitur ad legis susceptionem.

Ad II. dicẽdũ, ꝙ ibi ẽt Dñs psupponit aliqd de fide. s. fidẽ uni⁹ Dei, cũ dicit. Creditis i Deũ. Et aliquid præcipit. s. fidẽ incarnationis, p q̃ un⁹ est De⁹ & hõ, quæ quidem fidei explicatio pertinet ad fidem noui testi. Et ideo subdit. Et in me credite.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ pcepta prohibitiua respiciunt pctã, quæ corrumpunt uirtutem. Virt⁹ ãt corrumpitur ex particularib. defectib. ut s.* dictũ est. Et ideo præsupposita fide unius Dei in lege ve K teri, fuerunt danda prohibitiua præcepta, quibus homines prohiberentur ab his particularibus defectibus, per quos fides corrumpi posset.

*1.2. q.6. 78. art.9. ad 3. & q.19. arti.6. ad 1. & ar.7. ad 3.

Ad qvartvm dicẽdũ, ꝙ ẽt cõfessio, uel doctrina fidei præsupponit subiectionem hominis ad Deũ per fidem. Et ideo magis potuerunt dari pręcepta in ueteri lege pertinentia ad confessionem, vel doctrinam fidei, quàm pertinentia ad ipsam fidem.

Ad qvintvm dicẽdũ, ꝙ in ipsa ẽt authoritate psupponit fides, p q̃ credim⁹ Deũ ẽe: vñ præmittit. Qui timetis Dñm: quod non posset esse sine fide. Quod aũt addit. Credite illi, ad qdã credibilia spãlia referẽdũ ẽ, & pcipuẽ ad illa, q̃ pmittit De⁹ sibi obediẽtib: uñ subdit. Et ñ euacuabit merces uestra

Articvlvs II.

Vtrum in ueteri lege conuenienter tradantur præcepta pertinentia ad scientiam, & intellectum.

Bannes eodem articulo.

Parcella per totum. 81 — Inf q.46. ar.2. ad 3. & q.49. ar.1. ad 3.

Ad secvndvm sic procedit. Vr ꝙ in ueteri lege incõueniẽter tradant pcepta ptinẽtia ad sciẽtiã, & intellectũ. Scia.n. & intellect⁹ ad cognitionẽ ptinet: cognitio aũt pcedit, & dirigit actionẽ. ergo pcepta ad sciam, & intellectũ ptinentia dñt pcedere præcepta pertinẽtia ad actionẽ. cũ ergo prima pcepta legis sint præcepta Decalogi, uĩ ꝙ inter præcepta Decalogi debuerunt tradi aliqua præcepta pertinentia ad sciẽtiam, & intellectum.

¶2 Prę. Disciplina pcedit doctrinã. prius.n. hõ ab alio discit, q̃ aliũ doceat: sed dant i ueteri lege aliqua pcepta de doctrina ẽt affirmatiua, ut præcipit Deut.4. Docebis ea filios, aut nepotes tuos. Et ẽt p hibitiua, sicut dr Deu.4. Nõ addetis ad uerbũ, quo bis loquor, neq; auferetis ab eo, ergo vĩ ꝙ ẽt aliq̃ pcepta dari debuerint iducẽtia hoiem ad discẽdũ.

¶3 Prę. Scia, & itellect⁹ magis uĩr necessaria sacerdoti, q̃ regi. Vñ dr Malac.2. Labia sacerdotis custodiũt sciam, & legẽ reqrẽt ex ore ei⁹. Et Osee.4. dr. Quia repulisti sciam, repellã & ego te, ne sacerdotio fungaris mihi: sed rei mandat, ꝙ addiscat sciam legis, ut patet Deut.17. ergo multo magis debuit præcipi in lege, ꝙ sacerdotes legem addiscerent.

¶4 Prę. Meditatio eorũ, q̃ ad sciam & itellectũ ptinẽt, ñ põt ẽe i dormiẽdo: ipedit ẽt p occupationes extraneas. ergo icõueniẽter pcipit Deu.6. Meditaberis ea sedẽs i domo tua, & ambulãs i itinere dormiẽs atq; cõsurgẽs. Incõueniẽter ergo tradũt i ueteri lege pcepta ad sciam, & itellectũ ptinẽtia.

Sed contra est, ꝙ dr Deu.4. Audiẽtes uniuersi p cepta hæc, dicant: En populus sapiens, & itelligẽs.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ circa sciam, & itellectũ tria pñt cõsiderari. Primo qdẽ acceptio ipsi⁹: scdõ us⁹ ei⁹: tertio uero cõseruatio ipsi⁹. Acceptio qdem sciæ, uel itellect⁹ fit p doctrinã, & disciplinã: & utrũq; i lege pcipit. Dr n. Deu.6. Erũt uerba hæc, q̃ ego pcipio tibi, i corde tuo, ꝙ ptinet ad disciplinã. Pertinet.n. ad discipulũ, ut cor suũ applicet his, q̃ dicunt. Qd uero subdit. Et narrabis ea filijs tuis, ptinet ad doctrinã. Vs⁹ uerò sciæ, uel intellect⁹, est meditatio eorũ, q̃ qs scit, uĺ itelligit. Et q̃tũ ad hoc subdit. Et meditaberis sedẽs i domo tua &c. Cõseruatio ãt fit p memoriã: & q̃tũ ad hoc subdit. Et ligabis ea quasi signũ i manu tua, erũtq; & mouebunt iter oculos tuos, scribesq; ea i limine, & ostijs dom⁹ tuæ: p q̃ oia iugẽ memoriã mãdatorũ Dei significat. Ea.n. q̃ cõtinue sensib. nřis occurrũt, uĺ tactu, sicut ea q̃ i manu hẽm⁹: uĺ uisu, sicut ea q̃ ante oculos mẽtis sũt cõtinue: uĺ ad q̃ oportet nos sępe recurrere, sicut ad ostiũ dom⁹, a memoria nřa excidere ñ pñt. Et Deu.4. manifesti⁹ dr. Ne obliuiscaris uerborũ, q̃ uiderunt oculi tui: & ne excidãt de corde tuo cunctis diebus uitæ tuæ. Et hæc abundantius in nouo testamento tam in doctrina Euangelica, quàm Apostolica, mandata leguntur.

Conclu. m — Conclu. p — Conclu. q — Conclu. r

AD

Ad primvm ergo dicẽdum, quòd sicut dicitur A Deut.4. hæc.n. est vestra sapiẽtia, & intellectus coram populis. Ex quo datur itelligi, ꝙ scia & intellectus fidelium Dei consistit in præceptis legis. Et iõ primo sunt proponenda legis pcepta, & postmodum hoies sunt inducendi ad eorum scientiã vel intellectũ. Et iõ præmissa præcepta nõ debuerunt poni inter præcepta decalogi, q̃ sunt prima.

Ad II. dicendum, ꝙ ẽt in lege ponuntur præcepta pertinentia ad disciplinam, vt* dictum est. Expressius tñ præcipitur doctrina, q̃ disciplina: quia doctrina pertinet ad maiores, qui sunt sui iuris immediate sub lege existentes, quibus debent dari le B gis præcepta: disciplinam ãt pertinet ad minores, ad quos pcepta legis per maiores debẽt puenire.

*In corp. art.

Ad III. dicendum, ꝙ scia legis est adeo annexa officio sacerdotis, ut sit cum iniunctione officij iõ intelligit ẽt & sciæ legis iniunctio. Et iõ nõ oportuit specialia præcepta dari de instructione sacerdotũ: sed doctrina legis Dei nõ adeo est annexa regali officio, quia rex constituit super populũ in tẽporalibus; & iõ specialiter pcipitur, ut res instruatur de his, q̃ pertinent ad legẽ Dei per sacerdotes.

Ad IIII. dicendũ, ꝙ illud pceptum legis nõ est sic intelligẽdũ, ꝙ hõ dormiendo meditet de lege C Dei sed ꝙ dormiens. i. vadens dormitũ de lege Dei meditet: quia ex hoc ẽt hoies dormiendo adipiscũtur meliora phantasmata, ſm quod ptranseũt motus a uigilantibus ad dormientes, vt patet per* Philo. in 1. Ethico. Siĺr ẽt mandatur, ut in actu suo aliquis meditetur de lege, non ꝙ semper actu de lege cogitet, sed ꝙ oia, q̃ facit, ſm legẽ moderet.

*Lib.1. Ethica. vlt. post medium tomo 5.

QVAESTIO XVII.

De spe, in octo articulos diuisa.

Consequenter post fidem, cõsiderandum est de spe. Et primo, de ipsa spe scdo, de dono timoris: tertio de vitijs oppositis: quarto de pceptis ad hoc ptinentibus. Circa primũ occurrit primò cõsideratio de ipsa spe. Scdò, de subiecto eius. D

Circa primum quæruntur octo:

¶Primò, Vtrum spes sit uirtus.

¶Secundò, Vtrum obiectum eius sit beatitudo æterna.

¶Tertiò, Vtrũ vnus homo possit sperare beatitudinẽ alterius per virtutem spei. E

¶Quartò, Vtrum homo licitè possit sperare in homine.

¶Quintò, Vtrum spes sit virtus theologica.

¶Sextò, De distinctiõe eius ab alijs virtutibus theologicis.

¶Septimò, De ordine eius ad fidem.

¶Octauo, Deo eius ordine ad ueritatem.

Svper Q. XVII. Art. I.

Cap.3. d.26. q.1. arti.1. Palud.3. d.26. q. p. Bannes eodem art. D.B. in 3. se. di.26. q.1. art.2.

In artic.1. quæ.17. fidem excusando in 26. d. tertij Sententiarum, art.1. occurrit, volẽtis, ꝙ spes infusa est uirtus, large loquendo de uirtute, sicut etiã fides. Et remittit se ad 14. d. eiusdẽ q.4. ar.2. sed qa hęc soluta sunt superius iõ nõ replico quo ad fidẽ, sed dico similiter, sicut de fide dictũ ẽ, q; est simpliciter, & stricte uirtus spes infusa, de qua est sermo. Et est sermo de spe formata, ut in pcedenti li. q.65. art.4. patet, Ponit spes volũtatẽ i pfectione actus, q est sperare, tali, supernaturali qualem põt hãc, ut inferius patet. ¶In eodẽ ar. in solutione ad scdm, memento allegatæ doctrinæ ex Prima scdæ vt pspicuum tibi sit, qdo spes dupliciter dr ex meritis. s. quo ad rẽ expectatã. & hoc ẽt est spei formatæ, & informi, et quo ad actũ & hoc est ꝓpriũ spei formatæ. Spes.n. formata & inclinat ad sperandũ ex meritis q̃ hẽt, & ipse ẽt actus sperandi sub merito cadit, utpote medio ordinãs hoiem in uitã ęternã: quod de ipso habitu spei, cũ coincidat cum prima gra, dici non potest.

Articvlvs I.

Vtrum spes sit virtus.

Parcella per totum. 82 — 1. d.26. q.1. ar.1. Et vir. q.4. a.1. — *Lib.3. c.18. & 19. tom.1.

Ad primvm sic proceditur. Vr ꝙ spes non sit virtus. Virtute.n. nullus male vtit, vt dicit* Aug. in li. de libero arb. sed spe aliqs male vtit: qa circa passionẽ spei cõtingit esse mediũ & extrema, sicut & circa alias passiões. ergo spes ñ est virtus.

¶2 Præt. Nulla uirtus pcedit ex meritis, qa uirtutẽ Deus in nobis sine nobis operatur, vt* Au. dicit. sed spes ẽ ex gra & meritis puenıens, vt Magister dicit 26. d.3. li. Sẽt. ergo spes nõ est virt⁹.

¶3 Præt. Virtus est dispositio pfecti, vt dr in 7.* Phys. spes ãt est dispositio imperfecti. s. eius q nõ habet id quod sperat. ergo spes non est uirtus.

*Aug. de ... cione 26. in Ps.118. tom.8. — *Lib.7. Phys. tex. 17. & 18. tom.2.

Sed contra est, quod* Grego. in 1. Mora. dicit quòd per tres filias Iob significantur hæ tres uirtutes, fides, spes, charitas. ergo spes est uirtus.

*Li.1. Mora. ca.33. ante medium.

Respon. Dicendũ, ꝙ ſm Philo. in 2.* Ethi. Virtus uniuscuiusque rei est, q̃ bonũ facit hñtem, & opus eius bonũ reddit. Oportet ergo ubicũq; inuenit aliquis actus hois bonus ꝙ rñdeat alicui uirtuti humanæ. In oĩbus ãt regulatis & mensuratis bonũ cõsiderat p hoc, ꝙ aliquid propriã regulã attingit, sicut dicimus ueste esse bonã, q̃ nec excedit, nec deficit a debita mensura. Humanorũ autẽ actuũ, sicut s.* dictũ est, duplex est mẽsura. Vna q dẽ pxima, & homogenea. s. rõ. Alia ãt suprema, & excedẽs. s. Deus, & ob hoc oĩs actus humanus attingens ad rõnem ad ipsum Deũ, est bonus: actus ãt spei, de qua nũc loqmur, attigit ad Deũ. Vt.n. s.* dictũ est, cũ de passione spei ageret, obiectũ spei est bonũ futurum arduũ possibile hẽri. Possibile autẽ est aliquid nobis dupĺr. Vno mõ p nosmetipsos: alio mõ p alios, ut patet in* 3. Eth. Inquantũ ergo separamus aliquid ut possibile nobis p diuinũ auxiliũ, spes nřa attingit ad ipsum Deũ, cui⁹ auxilio innitit. Et iõ patet, ꝙ spes est uirtus* cum faciat actum hois bonum, & debitã regulã attingentẽ.

*Lib.2. Ethi. ca.6. circa princip. to.5. — *q.8. art.3. ad 3. — *1.2. qu.40. ar.1. — *Li.3. c.3. a medio, tom.5. — Conclu. m

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ in passionibus accipitur mediũ uirtutis per hoc, ꝙ attingit rõ recta & in hoc ẽt cõsistit rõ uirtutis. Vñ ẽt & in spe bonum uirtutis accipitur, ſm quod hõ attingit sperando regulam debitam. s. Deum. Et iõ spe attingẽte Deũ, nullus põt male uti sicut nec uirtute morali attingente rõne: qa hoc ipsum, qđ attingere est bonus vs⁹ uirtutis. Quis spes, de qua nũc loqmur, nõ sit passio, sed habitus mentis, ut* infra patebit.

*Ar.5. huius q. & q.18. arti.1.

Ad II. dicendum, ꝙ spes dr ex meritis prouenire, quantum ad ipsam rem expectatã, prout aliqs sperat beatitudinẽ se adepturum ex gratia, & meritis uel quantum ad actum spei formatæ. Ipse aũt habitus spei, per quam aliquis expectat beatitudinem, non causatur ex meritis, sed pure ex gratia.

Ad III. dicẽdũ, ꝙ ille q sperat, est qdẽ impfectus ſm cõsideratione ad id, qđ sperat obtinere, qđ nondũ hẽt: sed est pfectus quatũ ad hoc, ꝙ iã attingit propriam regulã. s. Deum cuius auxilio innititur.

SVPER-

SVPER QV. XVII. ART. II.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum. 83

IN art. 1. eiusdē q̄stionis dubium occurrit, de qua beatitudine æterna sit hic sermo, s. de formali, an obiectiua. Qd n. sit sermo d formali, patet ex eo q effect⁹ diuinę virtutis in l'a dr̄, q uero de obiectiua, patet ex eo, q subditur. Non. n. minus aliquid a Deo sperādū ē q̄ ip̄e sit. Et huic dubio annectif alterum, qūo contextus l'æ in hac rōne cōsonat sibi ipsi, assumēs q effectum oportet causæ proportionari & subsumens Deum pro effectu ,pportionato, cum effectus rōnē hēri nō possit. ¶Ad hoc dr̄ q sermo præsens est de beatitudine obiecta & formali sed de beatitudine formali contingit loqui dupliciter. Primo secundū, id quod in se formaliter est. Scdo secūdū quod ē talis obiecti. Præsens sermo est de beatitudine formali, vt est talis obiecti .i. vt est assecutio Dei. Hoc. n. est principale consideratum in beatitudine hic, & sic a spe principaliter attingit. Spes. n. vt infra patebit, principaliter est de Deo, & sic beatitudine formali non est, nisi vt est ad Deū cōiunctio. Et iō principaliter est sermo hic de beatitudine obiectiua cōnotante formalē. Et ppterea litera effectus meminit, & Dei virtutis. n. hic inuenitur. Nā beatitudo formalis, effectus est quidā diuinæ uirtutis coniungens Deo. Vñ nō subiunxit Deus vt effectus, sed ut obiectū effectus ē ipsa literæ verba indicant. Et sic omnia consonant.

3. d. 26. q. 2. ar. 1. cor. & ad 1. Et virt. q. 4. ar. 1. & 4. cor. si.

ARTICVLVS II.

Vtrum beatitudo æterna sit obiectum proprium spei.

AD SECVNDVM sic ,pcedit. Vr̄ q beatitudo æterna non sit obiectū ,ppriū spei. Illud. n. hō nō sperat, q oēm animi sui motū [h] excedit, cū spei act⁹ sit qdā animi mot⁹: sed beatitudo ęterna excedit oēm humani animi motum dicit. n. Apost. 1. ad Corint. 2. Quod in cor hominis nō ascendit. ergo beatitudo nō est proprium obiectum spei.

¶2 Pręt. Petitio est spei īterpretatiua. dr̄. n. in Psal. 36. Reuela. Dño viam tuam, & spera in eo, & ipse faciet: sed hō petit licitē à Deo non solū beatitudinem æternam, sed ēt [h] bona pūtis vitæ, tā spūalia, q̄ tpalia, & ēt liberationē à malis, q̄ in beatitudine æterna non erunt, ut patet in Oratione dominica, Matth. 6. ergo beatitudo æterna non H est proprium obiectum spei.

¶3 Præ. Spei obiectū est [h] arduū: sed i cōparatione ad hoiem multa alia sunt ardua, q̄ beatitudo æterna. ergo beatitudo æterna nō est ,pprium obiectum spei.

SED CONTRA est, q Apost. ad Heb. 6. dicit: Hēmus spē incedētē. i. incedere faciētē ad interiora uelaminis. i. ad beatitudinē cęlestē, vt * gl. ibid. exponit. ergo obiectū spei ē beatitudo ęterna. I

*Ad Heb. 6. glo. ordinaria ibid. *Ar. pce.

RESPON. Dicēdū, q sicut * dictū est, spes, de qua loqmur, attingit Deū innitēs eius auxilio ad cōsequēdū bonū speratum. Oportet aūt effectū esse cāæ ,pportionatū, & iō bonū quod ,pprie & principalr à Deo sperare debemus, est bonū infinitū, q proportionat virtuti Dei adiuuātis. Nā infinitæ uirtutis est ,ppriū ad infinitū bonū pducere. Hoc aūt bonū est uita ęterna, q̄ in fruitione ipsius Dei cōsistit. Nō. n. min⁹ aliqd ab eo sperādū est, q̄ sit ipse, cū nō sit minor ei⁹ bonitas, per q̄ bona creaturæ cōicat, q̄ ei⁹ essentia: & iō [m] propriū & pricipale obiectū spei ē beatitudo ęterna [n] K

Concl. m

AD PRIMVM ergo dicēdum, q beatitudo æterna pfectē qdē in cor hois nō ascēdit, ut. s. cognosci possit ab hoie uiatore, q, & qualis sit, sed ɔ̄m cōmunē rōnem. s. boni pfecti cadere pōt in apprehēsione hois: & hoc mō mot⁹ spei in ipsam cōsurgit. Vñ & signāter Ap̄s dicit: Spes incedit usque ad interiora velaminis: quia id quod speramus, est nobis quasi adhuc uelatum.

AD II. dicēdū, q q̄cunq; alia bona nō dēmus à Deo petere, nisi in ordine ad beatitudinē æternā. Vñ & spes qdē pricipalr respicit beatitudinē ęternā. Alia uero q̄ petunt à Deo, respicit scdariò ī ordine ad beatitudinē æternā: sicut & fides principaliter quidē respicit Deum secundariò respicit ea, quæ ad Deum ordinantur, ut supra * dictum est.

* q. 1. ar. 1. & c.

AD III. dicēdū, q hō q anhelat ad aliqd magnū paruū vr̄ oē aliud q est min⁹: & iō hoi sperāti beatitudinē æternā, habito respectu ad istā spē, nihil aliud est arduū, sed habito respectu ad facultatē G sperantis, pūt ēt quædā alia esse ardua, & ɔ̄m hoc eorū pōt esse spes in ordine ad pricipale obiectū.

ARTICVLVS III.

Vtrum aliquis possit sperare alteri beatitudinem æternam.

Bannes eodem articulo.

Porrecta per totum 84

3. q. 7. ar. 4. ad 3. Et 3. d. 26. in fin. expo. li. Et virt. q. 4. ar. 4. cor.

AD TERTIVM sic ,pcedit. Vr̄ q aliqs possit sperare alteri beatitudinē æternā. Dicit. n. Apostolus Philipens. 1. [h] Confidens hoc ipsum, qa q cępit in vobis op⁹ bonū, perficiet usq; in diē Christi Iesu: perfectio āt illi⁹ diei erit beatitudo æterna. ergo aliquis pōt alteri sperare beatitudinem æternam.

¶2 Pręt. Ea q̄ à Deo petim⁹, speram⁹ obtinere ab eo: sed à Deo petim⁹, q alios ad beatitudinē ęternā pducat ɔ̄m illud Iac. ul. Orate ,p īuicē, ut saluemini. ergo possum⁹ [h] alijs spar̄ beatitudinē ęternā.

¶3 Prę. Spes, & desperatio sunt de eodē: sed aliqs pōt desperare de beatitudine æterna alicui⁹, alioquin frustra diceret * Aug. in lib. de Verb. Domi. de nemine esse desperandum, dum uiuit. ergo etiam potest [h] sperare aliquis alteri vitam æternam.

* Sermo. 11. post medium.

SED CONTRA est, q Aug. dicit in * Enchi. q spes non est nisi rerum ad Deum pertinentium, qui curam eorum, qui spem habent, gerere perhibetur.

Enchiridij 8. ca. tom. 3.

RESPON. Dicēdū, q spes pōt esse alicui⁹ dupr. Vno mō absolutē, & [m] sic ē soli⁹ boni ardui ad se ptinētis. [n] Alio mō ex psuppōne alteri⁹, & sic [p] pōt ēe ēt eorū, q̄ ad aliū ptinēt. ¶Ad cui⁹ euidētiā sciēdū ē, q amor, & spes in hoc differūt, q amor īportat qdā unionē amātis ad amatū: spes āt importat quēdā motū, siuē ,ptēsionē appetit⁹ ī aliqd bonū arduū: unio āt ē aliquorū distīctorū, & iō amor directē pōt respicere aliū, quē sibi aliqs unit p amorē, hñs eū sicut seipsū. Mot⁹ āt sp ē ad ,ppriū terminū ,pportionaū mobili, & iō spes directē respicit ,ppriū bonū, ñ aūt q ad aliū ptinet: sꝫ psupposita unione amoris ad alterū, iā aliqs pt sperar̄, & desiderare aɫ̄ uitā æternā, inq̄tū ē ei unit⁹ p amorē. Et sicut ē eadē uirt⁹ charitatis, qua qs diligit deū, seipsū, & ,pximū: ita ēt est eadē uirt⁹ spei, quas qs spat sibiipsi, & alij. Et p hoc patet rñsio ad obiecta.

Conclu. m *Conclu. p*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aliquis possit licitē sperare in homine.

Bannes eodem articul.

Porrecta per totum 85

Inf. q. 25. ar. 1. ad 3. Et 4. contra Gē. * Lib. 1. Dial. c. 8. à me.

AD QVARTVM sic ,pcedit. Vr̄ q aliqs possit licitē sperare in hoie. Spei. n. obiectū est beatitudo æterna: sed ad beatitudinē æternā cōsequēdā [n] adiuuamur patrocinijs sctōrū. dicit. n. Greg. * in 1. Dialog. q prædestinatio iuuatur precibus Sanctorū. ergo aliquis potest in homine sperare.

SVPER QV. XVII. ARTIC. V.

S. Bona. 3. s. d. 26. q. 3. ar. 1. Scot. 3. s. d. 26. q. 1. Ricar. 3. s. d. 26. q. 2. Dur. 3. s. d. 26. q. 2. Ross. 3. s. d. 26. q. 1. Cap. 3. d. 26. q. 1. con. 2. Palud. 3. d. 25. q. 2. Ban eodem art. Thom. ab arg. d. 26. q. 1. a. 1. Ant. And. dist. 26. q. 1. Scotell. dist. 26. q. 1.

IN art. 5. eiusdē q̄st. omissis tertio, & quarto, cōplenda occurrit materia d virtute theologica inchoata in prædēcti libro, in qst. 62. Et hoc pp Scotū, & Durādū i hoc tractatu d spe loquētes. Sco. igitur i 26. dist. tertij Sētēn. adeo deprimit uirtutē theologicā, ut etiā spē acqsitā ponat virtutē theologicā, quia respicit Deū p regula, obiecto, & agente secundū aptitudinē, vt fundat ab eo. Durādus aūt in eadē distinctione eiusdē ter tij, arti. 1. putat spem nō esse necessariā ad sperādū, sed vt pmptius, pfectius, & firmius speremus & cō sonat Scoto in 33. di. eiusdē, & in 17. di. 1. Sed si qs diligēter inspiciat naturā uirtutis theologicæ, facile percipiet hęc oīa falsa esse: qa cū cōe sit oī uirtuti ex ,ppria natura determinare potētiā, cuius ē ad actū sp bonū, & ,pportionatum obiecto, oportet uirtutē theologicā, cuius obiectū est Deus, nō qualitercūque sumptus, sed ut excedēs oēm intellectū, & uolūtatē creatā ex natura sua esse determinatiuā potētiæ, cuius est ad actū bonū uhmō, & ,pportionatū tali obiecto. Et de improportione qdē patet: qa cū effectus nō sit potior cā, & uires humanæ non sufficiāt ad actū ,pportionatū, nullus habitus eatū uirtute acqsitus sufficiet. De nō bonitate aūt probat quia bonitas supnaturalis, quia oportet esse sp bonū actū uirtutis theologicæ ,pportionatā sini supernaturali, nō est ab habitu naturaliter acqsito. Vñ licet fide, spe, uel charitate acqsita aliqs innitat Deo, ad Deū, pp Deū &c. habitus ta ille acqsitus nō ex natura sua, sed ex studio humano inclinat in tales actus nō bonos supnaturaliter, nec ,pportionatos supnaturali obiecto. Et hinc patet necessitas ponendi fidei, spei, & charitatis habitus infusos, vt s. habeat habitus ex natura sua determinantes ad actus bonos supnaturaliter, ,pportionatos obiecto supnaturali. Ad hoc. n. nihil acqsitū sufficit ex natura sua, ut patet, Et p hęc patet rñsio ad oīa tā Scoti, q̄ Durādi. ¶In eodē 5. ar. dubiū occurrit circa illa uerba, Rō uirtutis theologicæ cōsistit i hoc, q Deū hēt ,p obiecto: qa theologia nīa hēt Deū pro obiecto, ut patet in principio Primæ partis, & tñ nō est uirtus theologica, alioqn essent quatuor uirtutes theologicæ. ¶Ad hoc dicit, q theologia nostra in duobus deficit a ratione uirtutis theologicæ. Primo, quia cum differat a fide in hoc, q fides perficit intellectum respectu actus assentiendi, Theologica autem respectu actus sciendi, qui importat assensum, & euidentiā & actus quidem assentiendi perfectus redditur ex fide, actus autem sciendi nō redditur perfectus ex scientia theologica, consequens est, q theologia non sit uirtus, sed fides. Oportet siquidem uirtutem opus suum perfectum reddere. Secundo, quia differt etiam in hoc, quòd fidei assensus terminat immediatè ad Deum: theologię uero cognitio terminatur ad Deum mediate. Credimus namque Deo reuelanti, non qa credimus alteri, cognoscimus autem Deum, quia cognoscimus uestigia eius, seu ipsum in uestigijs suis. Et sic licet theologia & fides cōueniāt in obiecto, differunt tñ in mō attingendi ipsum, s. immediate, uel immediate secundū rōné ,pprij actus. Et ppea theologia nostra in hac uita pp utrāque cām, in patria aūt ppē secundam, non est virtus theologica. Licet posset dici, q numerus uirtutum theologicarum non intelligitur assignatus, nisi in præsenti uita, iuxta illā Apostoli. Nūc autem manēt fides, spes, charitas.

Conclu. m

¶In eodem ar. 5. dubiū occurrit ex Durādo, an spes habeat Deū pro obiecto immediato, an solū ,p obiecto principali. Et clauditur in hoc dubio aliud, An ad uirtutē theologicam sufficiat habere Deū pro obiecto principali, quamuis mediato. Durandus siquidem in 3. sen. di. 26. art. 2. tenens, q sufficit habere Deum pro obiecto principali, q̄uis mediato, & q sic spes habet Deum, probat duplicíter. Primū, q a obiectū spei est obiectum amoris concupiscentiæ: sed De⁹ nō est obiectum immediatū amoris concupiscentiæ. ergo. Probat Minor, qa De⁹ secūdū se amandus est amor amicitię, & pp se, nō pp nos, amor aūt cōcupiscēti⁹, pp nos amamus, nō pp se. Secundo, qa idē est obiectū delectationis, & spei, licet diuersimode. s. pūs, uel futurū: sed obiectū delectationis immediatū i patria nō est Deus sed beatitudo formalis. ergo beatitudo formalis ē immediatū obiectū spei, & mediāte ipsa Deus est eius obiectū principale, qa beatitudo formalis hēt rōnē rei sperandæ, ut est Dei obiectiue. Quod aūt primū, & imediatū delectationis obiectū in pria nō sit De⁹, sed beatitudo formalis, pbat idē in 1. sen. di. 1. multipliciter. Primo q a obiectū immediatū amoris cōcupiscētiæ nō est res subiecto distincta ab eo, cui cōcupiscitur: delectatio aūt ad amorē cōcupiscētię spectat. ergo. Maior probatur dupliciter. Induactione primo, q a cōcupiscēs uinū, nō ipsū, sed sibi eius cōcupiscit, & sic de alijs cōcupitis. ergo mediāte uisu, uel aliquo huiōi. Rōne deinde, quia nō cōcupiscimus nisi bonū nostrū, sed distinctū subiecto nō est bonū nrm, nisi mediāte aliquo actu, quo nobis cōiūgit. ergo Minor aūt principalis, s. q delectatio de Deo spectat ad amorē cōcupiscētiæ, probat quia delectatio de Deo habito aut spectat ad amorē beneuolentiæ, aut cōcupiscentię. Non beneuolentiæ, quia delectatio beneuolētiæ ridet desiderio de Deo, cui fatuum est desiderare aliquod bonū in seipso. Iȝ amor habēs pro obiecto formali bonum utile, uel delectabile, est amor cōcupiscētiæ. Sic est in proposito. ergo. ¶Secūdo principaliter, Idē est obiectū imediatū delectationis, & desiderij: sed obiectū desiderij nō est Deus scdm se. Probat, quia est aliquid futurū: sed Deus scdm se nō est futurus. ergo. ¶Tertio. Damnati summe tristantur de Deo non secundū se, sed de carētia unionis diuinæ. ergo beati summe gaudēt non de Deo scdm se, sed de unione diuina imediate. Et tertia scilicet

1. 2. q. 6. art. 4.

2. d. 26. q. 2. art. 1. Et vir. q. 4. ar. 1. ad 6. & 7. & ar. 4. ergo & ad 15 & 16.

¶2 Præt. Si non pōt aliqs [h] sperare in homine, nō esset reputandū alicui in uitiū, q in eo aliqs sperare nō possit: sed hoc de q busdā in uitiū dr̄, ut patet Ier. 9. Vnusquisq; a ,pximo suo se custodiat, & in oī fratre suo non habeat fiducia. ergo licitē pōt aliquis sperare in homine. B

*Ar. 2. huius quęst. arg. 2.

¶3 Prę. Petitio est interptatiua spei, sicut * dictum est: sed licitē pōt hō aliqd [h] petere ab hoie. ergo licitē potest sperare d eo.

SED CONTRA est, quod dicitur Ierem. 17. Maledictus homo q confidit in homine.

*Ar. 1. huius q. & 1. 2. q. 40. ar. 1. & 7. & q. 42. ar. 1.

RESPON. Dicēdū, q spes sicut dictū est, * duo respicit, s. bonū, qd obtinere intendit, & auxiliū, per qd illud bonū obtinetur. Bonū aūt qd aliquis sperat obtinendū, habet rōnē causæ finalis: auxilium aūt, per qd aliqs sperat illud bonum obtinere, habet rōnē causæ efficiētis. In gñe aut utriusq; causę inuenitur principale, & secūdariū. Principalis. n. finis, est finis vltimus: secūdarius aūt finis est, bonū, quod est ad finē. Sīr Principalis cā agens, est primū agēs: secundaria uerò cā efficiens, est agens secundariū instrumētale. D Spes aūt respicit beatitudinē ęternā, sicut finē vltimū: diuinū aūt auxilium, sicut primā cam inducentē ad beatitudinē. [m] Sicut ergo non licet sperare aliquod bonū pręter beatitudinē sicut ultimū finē, sed solū sicut id, quod est ad finem beatitudinis ordinatū: ita ēt nō licet sperare de aliquo homine, uel de aliqua creatura, sicut de prima cā mouente in beatitudinē. Licet aūt sperare de aliquo hoie, vel de aliqua creatura, sicut de agente secūdario & instrali, p qd aliquis adiuuat ad quęcūq; bona cōsequēda in beatitudine ordinata. [n] Et hoc mō ad sanctos cōuertimur, & ab hoib. ēt aliqua petimus, & uituperātur illi, de quibus aliquis confidere non pōt ad auxiliū ferendū. Et per hoc patet rñsio ad obiecta. C

ARTICVLVS V.

Vtrum spes sit virtus theologica.

Porrecta per totum 86

AD QVINTVM sic procedit. Vr̄ q spes non sit uirtus theologica. Virtus. n. theologica est, q̄ habet Deū [h] pro obiecto: sed spes nō hēt solū Deū ,p obiecto, sed ēt alia bona quæ à Deo obtinere speramus. ergo spes non est uirtus theologica.

¶2 Præt. Virtus theologica [h] nō consistit in medio duorum vitiorū, ut supra habitū est: * sed spes cōsistit in medio pręsumptionis, & desperationis. ergo spes nō est uirtus theologica.

quia Deus secundũ se nõ est bonus beatis, nisi rõne præmij, qđ F infert: sicut nec malus dãnatis, nisi rõne mali pœnæ, quã infert.
¶ Quinto, quia delectationes, secũdũ Philosophũ 10. Ethi. distin guũtur secundũ operationes, quas consequunt. & secundũ eas iudicat ur bonæ, uel malæ. ergo illæ operationes sunt cãe earũ, & n nisi obiectũ. ergo obiectũ primũ delectationis ẽ operatio.
¶ Quinto sic. Immediatũ obiectum delectationis est ratũ mõ ppriũ illius, qui delectat. ergo non est aliquid subiecto distinctũ ab eo, quod delectat. Assumptũ probat ex 8. Eth. Amabile quidẽ bonũ, unicuiq; autẽ ppriũ. Cõsequentia pbat dupliciter. Primo, quia ad delectationẽ pexigũtur duo. s. cõsecutio boni proprij, & cognitio eiusdẽ. Secũdo, quia cõuenientiis plurib. ita quod uni formaliter, & alteri denominatione extrinseca, nulli conuenit, nisi rõne formalis denominationis, ut patet de sano in animali, & in medicina, & urina: sed esse bonũ hoĩs cõuenit subiecto indistinguis ab eo formaliter, distinctis aũt subiecto denominatione extrinseca. Sol. n. est bonus frigescẽti cãliter, calor aũt a Sole in illo causatus est bonus illi formaliter, & sic de aliis. ergo esse bonũ hominis non conuenit Deo, aut cuicunq; separato ab hoĩe, nisi rõne formalis bonitatis in homine. Immo plus, quod sicut una numero sanitas, q. s. est in animali, est a qua oĩa dicuntur sana, sic nõ est alia bonitas, qua Deus dr bonũ hominis, & Sol, uel ignis bonus frigescenti, q̃ bonitas, qua beatus est bonus formaliter, & frigescens bene se habet. Deus ergo non est secundum se immediatũ obiectũ delectationis, sed actus, quo nobis cõiũgitur.
¶ Ad euidẽtiam huius altius ordiri oportet, ostendẽdo primo, quare, & quõ aliquid est bonũ alterius distinctũ subiecto ab eo. Secũdo, quõ se habeat ad amorẽ amicitiæ, & cõcupiscẽtiæ. Deinde descẽdemus ad ppositũ de uirtute theologica, & spe, & sic demũ satisfiet obiectis. Bonũ cũ sit qđ oĩa appetunt, ut dr in 1. Ethi. & significet finẽ in actu exercito, ut superius declaratum fuit, eadem rõne, & eodẽ mõ aliqua res est bonũ alterius, qua, & quo est finis alterius. E. cũ constet, quod una res subiecto distincta, & separata ab altera, sit finis illius rõne alicuius esse, quod in se hẽt, q̃m rõne eius, quod in se habet, est propter quam res altera est, aut fit, oportet dicere, quod huiusmodi res separata sit secundũ id, quod in se est bonũ alterius. Et si diligentius fuerit consideratũ, manifestum erit, quod quemadmodũ in cã effectiua inueniuntur tria, rõ agendi, actio, & passio, vel aliquid per modum passionis, & effectus actionis: ita in bono qđ exercet cãm finalem, est rõ finalizandi, est ipsum finalizare, & est effectus eius. Et quemadmodum in effectiuis rõ agendi est aliquid in ipso agente, & significatur per ly, quo agit: ita in finalibus ratio finalizandi est in ipso fine, & significatur per ly, cuius gratia. Constat. n. quod id, cuius gratia Deus est causa finalis, est ipsa sua deitas, quæ est ipse: sed actus secundus finis nõ est nominatus, sicut actus secundus agentis, & significatur per ly, esse propter quod. Tunc. n. tantum finis finalizat in actu, cũ actu est propter quod effectus quoque finis innominatus est, & significat K per ly, propter finem, ut patet. Ex quibus hoc accipiendum est, quod sicut ad hoc, quod A sit actiuum respectu alterius, plura concurrunt. s. ipsum agens, & ratio agẽdi, actio, & passio, & solus horum concursus non impedit immediationẽ agentis: quia nisi aliud agens mediet, immediatum agens secundũ se est ipsum A. Ita ad hoc, quod E. sit actu finis alterius, plura cõcurrunt, s. ipse finis, ratio finalizãdi in eo, ipsum finalizare, & aliquid propter finem, nisi alius finis interueniat, immediatus finis secũdũ se erit ipsum E. alterius, ac per hoc immediatum bonũ secundum se illius. Vnde sicũt non conuenit negare agens immediatũ alterius separari, quia mediat actio, aut quia interueniat passio: ita nõ conuenit negare finem, seu bonũ immediatũ alterius separati, quia interuenit esse propter quod, & esse propter finẽ. Vt autem clarius etiam a Nouitiis percipiantur, exẽplo simul, & authoritate manifestant. Ponit Aristoteles in 12. Meta. ultra bonũ in ipso uniuerso, bonum ipsius uniuersi separatũ ab ipso, scilicet Deũ. Certum est ex hoc, quod Deus est res separata ad vniuerso, & quod rõ, qua Deus est bonũ uniuersi, ipsa sua deitas est, & quod inter Deum, & uniuersum, etsi fingendi daretur licentia, nihil mediat. Hinc. n. est uniuersum concludens oĩa, alioqui vniuersum non est. Inde vero est solus Deus gloriosus in seipso, & est non solum bonũ, sed summũ bonum vniuersi. Est. n. uniuersum ppter Deũ, ut finẽ immediatũ, ut patet, sicut est ab eo, ut ab agẽte immediato. Quãmuis igit nunq̃ Deus esset finis, & bonũ uniuersi, nisi uniuersum esset pp ipsum, qđ sonat effectũ causę finalis, non tamẽ propterea mediatio aliqua ẽ. Et hinc patet, quam periculose errauerit Durãdus, negans Deum esse secũdum se bonũ immediatum alicuius: qđ ẽt in nobis patet. Cõstat. n. quod amic⁹ vt sic, est amabilis ab amico. ergo vt sic, est bonus amico: quia amabile quidẽ bonũ, unicuiq; aũt proprium. Sed ut sic, est separatus subiecto ab amico, quia amicitia est ad alterũ. ergo res separata subiecto ut sic, est bonũ immediatũ alterius. Et est sermo de amico, ut amabilis amore amicitiæ, nõ cõcupiscẽtiæ. Constat. n. quod amico uolo bonum uitæ, & reliquorũ bonorum, ut nõ habeã, aut utar, aut fruar ipso, & uniuersaliter non pp me, sed propter ipsum amicum. ergo immediatũ bonum alterius põt esse res separata subiecto secundum seipsam.
¶ Et hic incipit patere secundũ, quõ. s. se habeat bonũ alterius ad amorẽ amicitiæ, & concupiscẽtiæ. Ex hoc. n. patet, quod obiectũ immediatum amoris amicitiæ est separata ab amante res secundũ seipsam: & hoc qui negat, neget amicitiam, & inter virtutes theologicas neget charitatẽ esse amorẽ, quo Deus secũdũ seipsum, in seipso, ppter seipsum amatur. Et sic aut dicãt amari bonũ non proprium, cum ex charitate diligimus Deum, & alios amicos, aut fateant Deum, & amicos secundum se esse inter propria bona amantium, qđ est uerum. Ex his aũt patet, quod immediatũ obiectum amoris amicitiæ est bonũ separatũ a subiecto secundum seipsum. Et cũ cuiusq; amoris obiectũ immediatum ut sic, sit propriũ bonum amãtis, ut patet ex authoritate inducta, consequens est, quod res separata secundum se, sit bonũ immediate amabile amore amicitiæ, ac p hoc obiectũ dilectionis ad talẽ amorẽ spectantis. Neq; n. est amicus, qui non gaudet de bonis amici secundum seipsum amicum sui. De cõcupito uero sciẽ, quod duplicem habet respectũ. s. ad concupiscentem, & ad eum cui concupiscitur, siue iste sit ipsemet concupiscens, siue alter. Concupitum. n. oportet ab aliquo, & alicui concupisci. Si cõparetur ad cõcupiscentẽ, sic hẽt rõnẽ cuiusdã termini, & finis, quoniam terminat actum concupiscendi: & in hoc exercet rõnem finis non simpliciter, sed secundum quid, sicut medium in motu habet rõnem termini secundum qd. s. respectu præcedentis partis. Si aũt comparetur ad eum, cui cõcupiscitur, sic apparet prima fronte, quod habet rationẽ eius, qđ est propter finem, quia concupitum alicui ordinatur in illum tanq̃ finem, quia ut sic non aliter amatur, nisi propter illũ. Veruntamẽ nõ sic est, quod probatur ex eo, quod eadem rõ est de dono, seu dato alteri, & de concupito. Actus. n. exterior, signum, & effectus est actus interioris. Quod. n. alteri datur, illi proculdubio concupiscitur: sed constat datum alteri ut sic, nõ ordinari in illũ, cui datũ est, vt finẽ. ergo concupitũ vt sic, non ordinatur ad eũ, cui concupiscit, ut finem. Manifestatur Minor ex authoritate Scripturę tradentis, quod Deus dedit filiũ suũ nobis, ita quod in hoc commendatur charitatis diuinæ excellentia, quod nõ solũ dedit nobis redẽptionẽ, doctrinã, & alios effectus, quos fili⁹ Dei fecit, sed dedit nobis ipsum filium, ut discernas, quod nõ solũ dedit filium secundum effectum, sed ẽt seipsum, q̃uis nunq̃ ista datio exerceatur, nisi concurrente aliquo effectu. Hoc. n. non impedit, quin etiam ipse Deus, secundum id quod in se e, de tur: alioquin tota fides incarnationis filij Dei perit. Et fundatur hoc, quia quot modis contingit aliquid esse bonum alicuius amari, tot modis contingit esse cõcupitũ illi, alioquin non posset quis uelle alicui omnia sua bona. Sed cõtingit aliqđ esse bonum

¶ 3 Præt. Expectatio ptinet ad longanimitatẽ, q̃ est spẽs fortitudinis. cũ ergo spes sit quædã expectatio, vr quod spes nõ sit virtus theologica, sed moralis.

¶ 4 Præt. Obiectum spei est arduũ: sed tendere in arduum ptinet ad magnanimitatẽ, quæ est uirtus moralis. ergo spes est virtus moralis, & nõ theologica. G

SED CONTRA est, qđ 1. ad Cor. 13. cõnumerat spes fidei, & charitati, q̃ sũt uirtutes theologicę.

RESPON. Dicendũ, quod cũ drĩæ specificæ per se diuidat genus, oportet attẽdere unde habeat spes rationem virtutis, ad hoc ut sciamus sub qua differentia virtutis collocetur. * Dictũ est aũt supra, quod spes habet rõnem virtutis ex hoc, quod attingit supremã rẽam humanorũ actuũ. quã attingit & sicut primã causam efficientẽ, inquantum eius auxilio innititur, & sicut vltimam cãm finalem, inquantum in eius fruitione beatitudinem expectat. Et sic patet, quod spei, in quãtũ est uirtus, principale ei⁹ obiectũ est De⁹. Cũ ergo ĩ hoc cõsistat rõ virtutis theologicę, quod Deũ habeat p obiecto, sicut supra * dictũ est, manifestũ est, quod spes est uirt⁹ theologica.

*Art. 1. & 4. hui⁹ q.

*1. 2. q. 62. art. 1. Concin.

---

bonum alterius non solũ pp ipsum, sed econuerso, ut finem ip A sius. ergo cõtingit aliqđ esse cõcupitũ alicui, qđ nõ ordinat ad illud, ut finẽ, sed ecõuerso. Possum. n. cõcupiscere amico mihi, vel amico meo finẽ vltimũ, pp quẽ sumus absq; derogatione illius finis, q̃ interueniret, si ipse finis ordinaret in me, uel amicũ, ut in finẽ. Aliud ẽ ergo cõcupiscere hoc mihi: & aliud cõcupiscere hoc pp me. Cũ hic tñ tene, quod de concupitũ secundum aliquid est propter eũ cui cõcupiscitur, quia oportet saluare in omni concupito amorẽ amicitiæ, quo magis amatur is, cui concupiscitur, q̃ cõcupitũ. Vnde si cõcupita res sit simpliciter ordinabilis in eum cõcupiscibiliter, ut finẽ, cõcupitũ simpliciter habet rõnem eius, qđ est esse pp amicũ. Si aũt non sit simpliciter ordinabile in eũ ut finem, tunc concupitũ secũdum quid tñ. s. secundũ aliquẽ effectum eius, hẽt rõnem eius, quod est esse pp amicum. Et quia concupitũ non est significans amatũ pp alterum, sed amatum alteri: & consequenter non significãs bonum pp alterum, sed bonum alterius, cui. s. concupiscitur quod amicitia amatur, ad utrumq;. s. ordinabile simpliciter, & nõ ordinabile simpliciter se extendit, & p consequens oportet ut abstrahat ab utroq;. Et, ut dictum est, nõ hẽt rõnem eius, quod est esse pp amicũ, seu finem simpliciter, sed eius, quod est esse amici, uel amico. Et C propterea oportet interuenire aliquid, quod saltem secũdum quid propter amicum sit. Et hæc de duobus primo propositis.
¶ Quo ad tertium sciẽdũ est, quod virtutem theologicam oportet habere Deũ, ut supernaturalis ordinis est, pro immediato obiecto: & propterea religio, & theologia, & timor Domini, nõ cõputantur inter virtutes theologicas, ut author dicit in quæst. de Virtutibus. q. 1. art. 12. ad 11. Et quoniam spes ad amorem concupiscentiæ spectans, Deum respicit, ut primum efficiens, & ultimũ finem, ut in litera dr, & propterea uirtus theologica est, oportet dicere, quod utroq; mõ immediate respicit Deum. Et quod respiciat Deũ immediate, ut efficiens, ẽt ipse Durandus fatetur: & propterea ex hoc manifestatur, quod respiciat etiam Deũ, vt finem ultimũ immediate. Constat. n. quod spes sic respicit Deũ, ut agentem immediate, quod respicit ipsum, ut agat, subueniat, & perducat in ultimum finem. Nihil ergo obstat immediationi actio, & effectus agentis, ad quæ respicit spes. Sic quoq; respicit D Deum, ut ultimum finem immediate, quod respicit ipsum, ut finaliter in actu secundũ supremum modum, puta quietando, & satiãdo affectũ. nõ igitur obstat immediationi, qđ finalizatio, & affectus finis ultimi speretur. Quemadmodum igitur sperãs a Deo, immediatẽ sperat, ita Deum sibi immediate sperat, ut finẽ, ut sic æqua sint a quo, & quod speratur, ut prędictũ sunt. Et hãc esse mẽtẽ authoris in rñsione ad 3cđm patet, ubi cum in corpore art. dixisset, Deũ principale obiectũ spei, addidit, quod est ppriũ obiectũ spei, ita ut quia secũdũ ppriũ obiectũ attenditur per se habere, uel nõ habere medium, ideo spes per se nõ habet mediũ. Constat nãq; propriũ uirtutis obiectũ esse immediatũ illius obiectum ex natura sua. Vnde ad obiecta respondetur.
¶ Ad primũ igitur Durandi negatur, quod Deus secundũ se, idest, secundũ id qđ in se est, nõ sit obiectũ amoris concupiscentiæ. Põt. n. concupisci alteri nõ ut pp illum, sed econuerso, ut finis illius, quia sic est bonũ illius. Et ad probationem di, quod Deus se- E cundum se debet amari amore amicitiæ principaliter, sed nõ tñ, quin potest amari ẽt amore concupiscentiæ. Et cum dicitur. Quia non põt amari Deus pp nos: respondetur, quod non potest amari propter nos, sed nobis. Quod cõcupiscitur autem, potest secundum se quidem amari nobis: secundum autem affectũ eius propter nos. Et sic spe concupisco Deum ipsum secũdum id quod est in se mihi, & secundum effectum suũ propter me.
¶ Ad secundum negatur minor, utpote falsa, & damnanda. Et ad primam probationẽ ex 1. Sent. di. quod falsum est, delectationem spectare ad concupiscentiæ amorẽ tantũ: spectat namq; ẽt ad amorem amicitiæ. Non. n. est amicus, qui non delectatur de bonis amici. Vnde beatorum præcipuum gaudiũ est de bono Dei in seipso Deo: sicut pcipuus amor eorum est amor boni diuini in seipso. Secundarium autem eorum gaudium est de beatitudine formali. Et oppositũ sentire, miror quomõ in mentem uacantis Philosophiæ, & Theologiæ cadere possit. Verumtamen singillatim respondendo, negatur etiam, quõd obiectũ immediatũ amoris concupiscentiæ nõ sit res aliqua distincta subiecto. Et ad inductionem dicitur, quod male uidetur exponere obiectum mediatum, uel immediatum. Cum enim distinctio ad minus sit inter duo, distinctio obiectorum non est, ubi duo obiecta nõ sunt, ac per hoc nõ habet ibi locum distinctio de obiecto mediato, & immediato. Distinctio aũt formalis rerũ omnium, per formã, seu formalem rationẽ cum sit, consequens est, ut ibi tantũ duo obiecta sint, ubi sunt duæ rõnes obiectorum, sicut ibi tñ sunt duo agẽtia, ubi sunt duæ rõnes agendi, siue ut agentis & instrũ, siue quocũq; alio modo multiplicent. Constat aũt quod q; cõcupitũ esse unum tñ, ut cum cõcupiscitur uinũ: quandoq; multa, ut cũ quis vult mechari, ut furetur. Et in primo unum obiectum est, scilicet potus uini: in secundo autem duo, quorũ unum est mediũ ad aliud. Arguens autem accipit in uno obiecto duo obiecta, ac si concupiscens uinũ, appeteret duo, scilicet potum uini, & uinum, quod est falsum: quia loquimur quãdo uinum non appetitur, nisi ut potetur. Si enim appeteretur, ut possideretur, & potaretur, tunc essent duo ordinata. Vnde ex hoc quõd uinum, & quicquid eiusmodi est, non appetitur nisi ratione usus, non concluditur, quod res extra non sit immediatũ obiectum concupiscentię: sed si inductio esset sufficiens, manifestaret quõd res extra non concupiscitur, nisi ut est materia usus. Sed nec ad hoc inductio sufficit, quoniã res extra dupliciter potest esse bonum alterius, ac per hoc illi cõcupisci. Primo, ut materia usus, ut uinum potandum, & alia huiusmodi. Secũdo, secũdũ se, & ut materia usui, seu operationis alicuius: & tunc haberet locũ distinctio de obiecto mediato, & immediato, quãdo res extra secundum se amaretur, quia amatur secundum quod materia operis. Et esset distinguendũ de medio secundum ordinem executionis, uel intẽtionis, quoniã præpostere se habent. Sed inductio non fit nisi de re extra, secundũ quod est materia vsus, & ideo non sufficit. Finis namque secũdum seipsum est bonum eius, quod est ad finem: ac per hoc cõcupiscitur illi non vt materia vsus, sed secundum se. Et rursus Deo concupiscimus uiuere nostrum. Concupiscimus enim, ut Deo uiuamus propter ipsum Deum, ut sic utrinque pateat, scilicet quõd finem ei, quod propter finem, econtra secundũ seipsa separata subiecto, immo in infinitum distantia, ut Deus, & nos, contingit concupisci. Neque enim concupiscimus Deo nostrum uiuere, ut ipse utatur eo, sed propter eum, quia sibi debetur. Nec Deum nobis ut præcise fruamur Deo, sed quia secũdum se est finis noster.
¶ Ad rationem autem dicitur, cum dicitur, Res separata nõ est bonum nostrum, nisi propter aliquam actionẽ, qua nobis coniungitur, potest dupliciter intelligi. Primo, ut ly, nisi pp actionem, denotet rationem, qua est boni nostrum. Secũdo, ut denotet conditionẽ, sine qua non est bonum nostrum. In primo sensu est falsum quod dicitur, ut iam declaratum est. In secundo aũt uerũ est, sed hoc modo non est ad propositũ argumentis, sed primo modo tñ. Patent hæc in effectiuis. Agens enim non est agens nostri, nisi propter aliquam operationem, qua nobis coniungitur, non tamen propterea est agens mediatũ, aut materia agentis, aut secundũ se non est agens, quoniã secundum id quod in se, habet rõnem agendi in nos. Simile enim est in bono nostro, quod exercet causam finalẽ respectu nostri, ut patet ex dictis. Ad probationem aũt minoris, quod delectatio de Deo in patria spectet ad amorem cõcupiscentiæ, quia respõdet desiderio, Respondetur, quod delectatio patriæ non oportet, quod respondeat omni actui charitatis in uia, nisi secundum identitatẽ obiecti formalis charitatis, sed sufficit, quod respondeat primo actui, qui est amare. Amamus autem hic bonum Dei in seipso, & ideo delectabimur ibi de Deo in seipso.
¶ Ad secundum dicitur, quod illa propositio. Idem est obiectum desiderij, & delectationis, potest dupliciter intelligi. Primo de identitate obiecti omnimoda, & sic est falsa, tũ quia actus distinguuntur per obiecta: tũ quia delectabile nihil imperfectionis ponit in eo, qui delectatur. Desiderabile aũt ponit absentiã sui in desiderãte, uel cui desideratur. Vnde bonitas diuina est Deo

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, quod q̃cunq; alia spes adipisci expectat, sperat ĩ ordine ad Deũ, sicut ad vltimũ finẽ: vel sicut ad primã cãm efficiẽtẽ, ut* dictũ ẽ.

*Ar. prec. & art. 1.

AD II dicẽdũ, quod mediũ accipit in regularis, & mensuratis, šm quod regula, uel mensura attin git: šm aũt quod excedit regula, est superfluum: šm aũt defectum a regula, est diminutum. In ipsa aũt regula, uel mensura non est accipere mediũ, & extrema. Virtus aũt moralis est circa ea, q̃ regulant rõne, sicut circa obiectũ ppriũ, & iõ p se cõuenit ei esse in medio ex parte pprij obiecti. Sed virt⁹ theologica est circa ipsam regulã primã, non regulatã alia regula, sicut circa ppriũ obiectũ: & ideo per se & šm proprium obiectũ nõ conuenit uirtuti theologicæ esse in medio: sed potest sibi com- H

summe delectabilis, nō tñ desiderabilis. Secundo, pōt intelligi de identitate rōnis formalis tenentis se præcise ex parte obiecti, & est sensus, q quicquid est in re, quo res pōt delectari, eodem pōt desiderari, & sic est uera quantū est ex meritis rei. Bonum n. diuinum in seipso, est ex se summe delectabile, & desiderabile. Sed q non desideret est, quia nō inueniri pōt desiderās, qa ponit imperfectionē in eo. Et ppterea debet dici, q oē delectabile pōt esse & desiderabile formaliter, vel virtualiter. i. esse tale, quod cāret desideriū, si inueniri posset desiderās. Argumētū aūt loquit de idētitate omnimoda obiecti, qa ponit futurū ex parte obiecti desiderij. Futuritio. n. in desiderio intellectuali redundat in obiectum ex dispositione subiecti, cui oportet obiectū non adesse, si desideratur, & ideo ratio nihil concludit.

¶ Ad tertiū negatur sequela, quia damnati habent uoluntatē inordinatam & peruersam. Et ideo non summe dolēt de malo culpæ, quod est cōtra bonum diuinum in seipso, sed de malo pœnæ, quod est cōtra participationem eius. Beati vero habent uoluntatem rectam, & magis gaudent de bono diuino in seipso, quàm de eius participatione. Probatio autem allata, scilicet Deus non est bonum beatis nisi ratione præmij quod dat falsa est, vt patet ex dictis.

¶ Ad quartū negat q operationes, q sunt cāæ delectationū, sint causæ earū nō nisi obiectiue. Stat. n. q sint causæ earum, ut afferētes obiecta. Et sic est in operatione, qua cōiungitur amicus, de quo est delectatio secundum seipsum. Vnde operatio ponitur propria causa delectationis, non autem proprium obiectū.

¶ Ad quintum negatur sequela. Et ad primā probationē dr, q destruit seipsum. Nā si delectationē pexigitur consecutio boni proprij, consequens est, q illud exterius, cuius consecutio requiritur, est propriū bonum, & nō sola cōsecutio illius sit bonum. Nā iō consequi illud appetit, qa est pprium bonum: & nō ecōuerso, iō est proprium bonū, qa consequimur illud. Non ergo consecutione sit bonum nostrū, ut arguens intēdit: sed prius, natura saltē, est bonum nostrum rōne sui, q consecutione habeatur. Ad secundā aūt de denominatione, negatur minor, cū pcisione intellecta: aliter. n. nihil concludit. Negatur. n. q esse bonū hominis intrinsecus ei cōueniat formaliter, extrinsecus aūt subiecto conueniat tñ denominatione extrinseca. Stat. n. q secundum unam rōnem bonitatis sic sit, & secundum aliā, non. Bonum. n. non est unius tñ rōnis formalis, sicut sanum: sed est transcendēs commune omnibus generibus, ut patet in 1. Ethic. Vnde dico, q Deus inquātum finis, est bonum meum denominatione intrinseca, quia est bonum meum sua intrinseca bonitate diuina, quæ est est finis meus, propter quam ego sum. Sed ego sum bonus illa bonitate diuina denominatione extrinseca, & cum hoc stat, q ego sum bonus bonitate morali, quā habeo denominatione intrinseca, & Deus, ut bonificās morali bonitate, est bonū meū denominatione extrinseca. Et in vtroq; exēplo non numeratr formalis bonitas, ut patet. Hoc. n. cōe est alijs nominibus ab uno, uel ad unū, uel in uno. Ex quibus patet vanus & periculosus illius labor, & ueritas tenenda.

¶ In eodē 5. art. in responsione ad secundū aduerte, q author duobus modis, & utroq; p accidens, hactenus dixit uirtutem theologicā esse in medio. s. ex parte nostri, ut patet in pcedenti lib. q. 64. art. 4. & quātum ad secundariū obiectū, ut patet hic. Et licet habere mediū quātū ad secundarium obiectum, aliqd ex parte nostra cōnotet, ut in fine huius rñsionis litera quantū ad ipē insinuat, & superius de credito declarauimus: si tñ aduertimus, q obiecta hæc secundaria scdm se sunt in medio, qa excedunt, & excedūt, nō irrōnabiliter dicemus uirtutē theologicā nō p se, sed p accidēs esse in medio, duabus uijs. s. ex parte subiecti, & ex parte obiecti secūdarij. Obiectiones aūt Scoti de actu uirtutis theologicæ, qd est in medio ēt in attingēdo obiectū primariū, in loco prædicto solutæ sunt. Obiectiones aūt Durādi in q. 2. 7. d. 3. senten. ad pbandū, q uirtus theologica est in medio duorū vitiorum, nūc soluēdæ occurrunt. Arguit ergo, Quia sicut inuenitur mediū cū superabundantia, & defectu in passionibus respectu regulæ naturalis: ita inuenit in actib' sōnia respectu regulæ supnaturalis excedere, deficere, & æquari, ut patet i fide. Cōtingit. n. credere plus q oportet, & min' q oportet, & quantum oportet, licet extrema infidelitatis uitia sint innominata: sic spei est media inter præsumptionē, & desperationē. Sed hoc facile soluitur, si rō literæ inspiciat, penes qd attēdat habere p se mediū, s. penes obiectū, ita q pprium obiectū sit in medio excessus, vel defectus regulæ. Qd cōstat nō habere locū in Deo glorioso, q est ipsa regula, & obiectū pprium uirtutis theologicæ. Vñ argumētū deficit in similitudine: qa in passionibus inuenit mediū cū extremis scdm pprium obiectū, ita q in obiecto est mediū inter excedē., & deficiēs a regula. Nō sic aūt est in actibus rōnis nostræ habētibus Deū p pprio obiecto: qm in eis secundum pprium obiectū nō est medium, & excedens &c. qm ipsum obiectum est ipsa regula, in qua non sunt extrema. Quod autē di, q cōtingit credere plus q oportet, si ad obiectum formale fidei referatur, falsissimum est: nō. n. pōt nimium credi Deo. Si uero ad credita referatur, iā dictum est, q est per accidens tam in fide, quàm in spe. Et propterea innominatæ non sunt infidelitatis species, nisi multiplicatæ p accidēs secūdū errores diuersos, quas superius dictū est esse infinitas.

petere p accidens rōne eius, qd ordinat ad principale obiectū: sicut fides nō pōt hēre mediū, & extrema i hoc, q innitat primę veritati, cui null' pōt nimis inniti: sed ex parte eorū q credit, pōt habere mediū, & extrema, sicut vnū uerū est mediū inter duo falsa. Et similr spes non hēt mediū, & extrema ex parte principalis obiecti, qa diuino auxilio null' pt nimis inniti: sed quātū ad ea, q confidit aliqs se adepturū, pt ibi eē mediū, & extrema, inqtū vl psumit ea, q sūt s. suā pportionē, vel desperat de his, q sunt sibi pportionata.

G

Ad III dicēdū, q expectatio, q ponit in diffinitione spei, nō iportat dilationē, sicut expectatio, q pertinet ad longanimitatē: sed importat respectū ad auxiliū diuinū, siue id qd speratur differat, siue non differat. H

Ad IIII dicēdū, q magnanimitas tēdit in arduū sperās aliqd, qd ē suæ potestatis. Vñ pprie respicit operationem aliquorum magnorū: sed spes ēm quod est uirtus theologica, respicit arduum, alterius auxilio assequendum,* vt dictum est.

ARTICVLVS VI.

Vtrum spes sit virtus distincta ab alijs virtutibus theologicis.

Ad sextvm sic pcedit. Vr q spes nō sit virtus distincta ab alijs virtutibus theologicis. Habit' n. distinguunt ēm obiecta, ut. s. dictū* est: sed idē obiectū spei, & aliarū uirtutū theologicarū. ergo spes ñ distinguit ab alijs uirtutibus theologicis.

¶ 2 Præt. In symbolo fidei, i quo fidē pfitemur, dr. Expecto resurrectionē mortuorum, & uitā uēturi sæculi: sed expectatio futurę beatitudinis pertinet ad spem, ut supra * dictum est. ergo spes à fide non distinguitur.

*Art. 1. huius quęst. — Porrecta per totum. 87 — 3. d. 26. q. 2. ar. 3. q. 1. Et infr. q. 2. art. 1. cor. & q. 4. 3. ad 3. * 1. 2. q. 54. art. 2. — *ar. pręc. & 2. huius q.

SVPER QV. XVII. ART. VI.

S. Bona. 3. 5. d. 26. q. 5. ar. 1.	*Scot. 3. 5. d. 26. q. 1.*
Riccar. 3. 5. d. 26. q. 1.	*Duran. 3. 5. d. 26. q. 1.*
Bacon. 3. 5. d. 26. q. 1.	*Capr. 3. d. 26. q. 1. con. 3.*
Th. ab argen. 3. 5. d. 26. q. 1. ar. 1.	*Nic. de Nyss. Tra. 5 p. 3 per. 3. q. 1.*

In ar. 6. eiusdē 17. q. aduerte, q author ex notoribus docens, uoluit assumere differētias Dei, ut obiectū est harū uirtutū absolute, sed assumpsit differētias eiusdē, ut obiectū est, cui inhæret uirtus theologica. Differentiæ siqdē obiecti absolute penes uerū, & bonū, quo ad fidē, & alias uirtutes, & p bonū Dei, & nostrū, quo ad charitatē, & spē sumunt. Sed differētiæ obiecti, ut cui inhæremus, penes modos in litera expressos sumunt. s. penes esse cui credit, a quo habēdū est, & pp quem &c. Hæc. n. Deum trifariam significant. Primum enim, ut dicētem, quod in litera dr principium ueritatis secundum uelargientem, qd in litera dr principium bonitatis tertium, ut finem ultimum.

K

¶ In rñsione ad tertium eiusdem articuli aduerte, q finis ultimus est finis ultimus noster scdm seipsum, ut pdictū est. Et est nō pp nos, sed pp seipsum: & charitas in hoc differt a spe secundū differentias obiecti absolute, q charitas fertur in ultimum finē pp seipsum: spes uero in finē ultimum, ut nostrum. Qd author ab effectu significauit ab adeptione. s. dicēs ad bonum finale adipiscendū, sicut ēt Deum ut finem ultimum pp se, ab effectu manifestauit, ut homo uiuat non sibi, sed Deo. Et hic author differentiam inter has uirtutes ex parte obiecti absolute monstrauit, & ad hoc insinuandum utramq; differentiam ex parte spei posuit in hac responsione, ut patet in litera.

¶ In reliquis duobus articulis nihil scribendum occurrit.

¶Præt.

¶ 3 Præt. Per spē hō ītēdit i Deū: sed hoc pprie ptinet ad charitatē. ergo spes a charitate ñ distinguit. A

Sed contra. Vbi non est distinctio, ibi non est numerus: sed spes connumeratur talis uirtutibus theologicis. Dicit n.* Gregor. in 1. Moral. esse tres uirtutes, spem fidem, & charitatem. ergo spes est uirtus distincta ab aliis uirtutibus theologicis.

*Lib. 1. Mor. c. 28 aū med.

Resp. Dicēdū, q uirtus aliqua dr esse theologica ex hoc, q hēt Deū p obiecto, cui inhæret. Pōt aūt aliqs alicui inhærere dupl'r. Vno mō pp seipsum: alio mō inquātū ex eo, i aliud deuenit.^m Charitas ergo facit hoiem Deo inhęrere pp seipsum, mētē hois uniēs Deo p affectū amoris.* Spes aūt, B & fides faciūt hoiem ihæret Deo, sicut cuidā principio, ex quo aliqua nobis pueniūt. De Deo āt puenit nobis & cognitio ueritatis, & adeptio pfectæ bonitatis.* Fides ergo facit hominē Deo inhęrere, inquantū est nobis principiū cognoscēdi veritatem. ^n Credimus. n. ea uera esse, q nobis à Deo dr.* Spes aūt facit Deo adhærere, put est in nobis principiū pfectæ bonitatis, inquātū. s. p spem diuino auxilio initimur ad beatitudinē obtinēdā.

Conclu. m — Conclu. m — Conclu. i

Ad primvm ergo dicēdū, q De' ēm aliā, & aliā rōnem est obiectū harū uirtutum, * ut dictum est.

*In corp. art.

Ad distinctionem autem habituum sufficit diuersa ratio obiecti, ut supra * habitum est. C

*1. 2. q. 54 art. 2.

Ad II dicendum, q expectatio ponitur in symbolo fidei, non quia sit actus proprius fidei, sed inquātū actus spei psupponit fidē, ut infra * dicetur, & sic actus fidei manifestatur per actus spei.

*Artic. 7. seq.

Ad III dicēdū, q spes facit tēdere in Deū, sicut in quoddā bonum finale adipiscendum, & sicut in quoddā adiutoriū efficax ad subueniendū: sed charitas pprie facit tendere in Deū, uniendo affectū hominis Deo: ut s. homo nō sibi uiuat, sed Deo.

ARTICVLVS VII.

Vtrum spes præcedat fidem.

Porrecta per totum. 88

Bon. eodem art.

Ad septimvm sic proceditur. Vr q spes præcedat fidem. Quia super illud Psal. Spera in Domino, & fac bonitatem, dicit * gl. Spes est^h introitus fidei, initium salutis: sed salus est per fidem, p quam iustificamur. ergo spes præcedit fidem.

1. 2. q. 61. art. 4. cor. Et 3. d. 23 q. 2. art. 5. Et viii. q. 4. ar. 3. ad 15. * Est Cassiodori in hunc locum.

¶ 2 Præt. Illud quod ponitur ^h in diffinitione alicuius debet esse prius, & magis notū: sed spes ponit in diffinitione fidei, ut patet Heb. 11. Fides est substantia sperandarum rerum: ergo spes est prior fide. I

¶ 3 Præt. Spes pcedit actū meritoriū. Dicit. n. Apos. 1. ad Cor. 9. Quòd q arat, dēt arare i spe fruct' percipiēdi: sd act' fidei ē meritori'. ergo spes pcedit fidē.

Sed contra est, quod Matth. 1. dicit, Abraham genuit Isaac, idest, fides spem, sicut dicit * glosa.

*Glos. interlineat. ibid.

Respon. Dicēdū, q ^m fides absolutē pcedit spē.* Obiectū. n. spei ē bonū futurū arduū possibile hri. Ad hoc ergo q aliqs speret, reqrit, q obiectum spei pponat ei ut pole. Obiectū aūt spei est uno mō beatitudo æterna, & alio mō diuinū auxiliū, ut ex* dictis patet. Et utrūq; eorū pponit nobis p fidē, p quā nobis inotescit, q ad uitā æternā possum* puenire, & q ad hoc paratū ē nobis diuinū auxiliū, ēm illud Heb. 11. Accedentē ad Deū oportet credere quia est: & quia inqrentib. se, remunerator sit. Vñ manifestum est, q fides pcedit spem.

Conclu. m — *ar. 1. & 2. huius q. & ar. pręce. ad tertiū.

Ad primvm ergo dicendū, q sicut * gl. ibidem. subdit, Spes dicitur introitus fidei, i. rei creditę, qa per spem intratur ad uidendum id, qd credit. Vel pōt dici, q est introitus fidei, quia per eam homo intrat ad hoc, q stabiliatur, & perficiatur in fide.

* Est Cassiodori in hūc locū.

Ad II dicēdū, q i diffinitione fidei ponit res speranda, qa propriū obiectū fidei non est apparens ēm seipsum. Vñ fuit necessariū, ut quadā circūlocutione designaret p id, qd consequitur ad fidem.

Ad III dicendum, q non omnis actus meritorius habet spem præcedentem, sed sufficit si habeat concomitantem, uel consequentem. B

ARTICVLVS VIII.

Vtrum charitas sit prior spe.

Bon. eodem art. — *Bon. dist. 26. q. 3. a. 3.*

Porrecta per totum. 89

Ad octavvm sic proceditur. Vr q charitas sit prior spe. Dicit. n. * Ambros. sup illud Luc. 17. Si habueritis fidem sicut granum sinapis &c. Ex fide est charitas, ex charitate ^h spes: sed fides est prior charitate. ergo charitas est prior spe.

1. 2. q. 62. ar. 4. Et 3. d. 26. q. 2. art. 5. q. 2. Et vir. q. 4. ar. 3. * Lib. 8. in Lucā in tra. de Vir. fidei p cōparatione ad granum sinapis. to. 5.

¶ 2 Præt. † Aug. dicit 14. de ciuit. Dei, q ^h boni motus, atq; affectus ex amore, & sancta charitate ueniūt: sed sperare secūdū quod est actus spei, est quidā bonus animi motus. ergo deriuat à charitate. C

† Li. 14. ca prin. 9. aū med. to. 5

¶ 3 Præt. * Magister dicit 26. dist. 3. lib. Senten. q ^h spes ex meritis prouenit, quæ præcedunt non solūm rem speratam, sed etiam spem, quam natura præit charitas. ergo charitas est prior spe.

* Li. 3. sententi. d. 26 parag. A.

Sed contra est, quod Apost. dicit 1. ad Timo. 1. Finis pcepti charitas est de corde puro, & cōsciētia bona, † gl. i. spe. ergo spes est prior charitate.

† Gl. interlin. ibid.

Resp. Dicendū, q duplex est ordo. Vnus qdem ēm uiā gnationis, & naturæ, ēm quē, impfectum prius est pfecto. Alius aūt ordo est pfectionis, & formæ, ēm quē pfectū naturalr prius est imperfecto.^m Secundū ergo primū ordinē spes est prior charitate.* Quod sic patet: qa spes, & oīs appetitiuus mot' ex amore deriuat, ut supra * hitū est, cū de passionib. ageret. Amor aūt qdā est pfect', qdā imperfectus. Perfectus qdē amor est, quo aliquis ēm se amatur, utputa, cum aliquis ēm se uult alicui bonum, sicut homo amat amicū. Imperfectus amor est, quo qs amat aliqd nō ēm ipsum, sed ut illud bonū sibiipsi proueniat, sicut hō amat rē, quā cōcupiscit. Primus aūt amor ptinet ad charitatē, qua inhæret Deo ēm seipsum: sed spes ptinet ad ēm amorem, quia ille, q sperat, aliqd sibi obtinere intendit. Et ideo in uia gnationis spes est prior charitate. Sicut. n. aliquis introducit ad amandum Deū per hoc, q timens ab ipso puniri, cessat à peccato, ut* Aug. dicit sup primā Canonicā Ioan. ita ēt spes introducit ad charitatē, inquantum aliquis sperās remunerari a Deo, accēditur ad amandum Deū, & seruandū pcepta eius: sed * ēm ordinē pfectionis, charitas prior est naturaliter, ^q & iō adueniēte charitate, spes pfectior reddit, qa de amicis maximè speramus. Et hoc mō dicit * Amb. q spes est ex charitate. Vnde patet responsio ad primū.

D — E — Conclu. m — *1. 2. q. 25 art. 2. — * Tract. 9. I. Canon. Io. in medio to. 9. — Conclu. p — * Loco citato in arg. Primo.

Ad secvndvm dicendum, quod spes, & omnis

Universidad de Deusto
Biblioteca

motus appetitiuus ex amore, puenit aliquo, quo.d. F aliquis amat bonũ expectatũ. Sed non oĩs spes, puenit ex charitate, sed solum motus spei formatæ, qua faliquis sperat bonum à Deo, ut ab amico.

Ad III dicẽdũ, ꝙ Magr̃ loqt̃ d̃ spe formata, quã nãtr̃ ꝑcedit charitas, & merita ex charitate cata.

SVP. QV. XVIII.
ARTIC. I.
Dur.d.26.q.1.2.
Capr.d.26.q.1.
Scot.d.26.q.1.
Durl.d.26.q.1.
Thes. ab arg.d.26.q.1. articu.2.

INatu.1.q.18. in responsione ad secũdum, dubium occurit circa distinctionẽ istorum actuũ in uoluntate, s. diligere, & sperare. Et est ĩõ dubij: quia supertus in prima secundæ quæstione quadragesima octaua dictum est, ꝙ licet ista actus in appetitu sensitiuo sint diuersi, in voluntate tamẽ coincidũt. Hic autem manifeste dicitur, ꝙ in voluntate aliius actus est sperare, & alius diligere.
¶ Ad hoc dicitur, ꝙ cum identitas, ut distinctio huiusmodi actum in uoluntate ambigua sit, nec cõpertum habeã, quod in commentariis super prima parte opinatus fuis, nec uacas nunc metaphisicis, intendã morari in hac natura speculatione dicẽdũ, ꝙ aliud d̃ lo qui d̃ distinctione inter diligere, & sperare, de qua hic est sermo, & aliud d̃ distinctione eorundem ab actibus uoluntatis dicẽdũ. Aumeratis, s. uelle, intendere &c. de qua ibi fuit sermo. Secũdũ. n. illã viã dicẽdũ, q̃ hi actus sunt unũ* speciẽ substantialis in esse naturæ, diuersarum aũt specierũ accidentium, sicut homo* ab* & Aethiops diligere. n. significat uelle bonum alicui: sperare aũt uelle bonum arduum possibile sibi. Apparet tãdem in his definitionibus, ꝙ eadem est substantialis rõ actũ*, s. licet uelle, diuersæ aũt eius conditiones uidentur, secundum qd̃ diuersimode ad bonũ tendũt. Et non sufficere uidentur inter hanc, iuxta viã autem alteram, s. multiplicantem actus uoluntatis secũdũ multitudinem passionũ undecim, quæ sunt i appetitu sensitiuo, ꝑ portionaliter tamẽ, facile patet resp̃sio. In ambiguis. n. iudicis ad utrumque familiare est. Oportet ut quæ ad per se diuersas actus uoluntatis in esse naturali pertinere, ut certa hic ueritas sit. Sed siue substantialiter, siue accidentaliter in genere naturæ distinctio sit, tale est propositũ, quod uoluntas habet duos actus, scilicet diligere, & sperare, quorũ in motibus accipiuntur distinctũ, et diuersi simpliciter habetur, & diuersis eqeam habitibus, charitate, scilicet, & spe.

Tl. 11 ex pi. 3. & 6. tom. 3.
1.2.q.49 & 54.ar.2 & supr. c. 4. artic. 1.

SVP. QV. XVIII.
ARTIC. II.
Thes. ab arg.3.d.26. a.3.q.3. & dist.32. q.1.a.3
D. Bon.3.d.32.q.5. artic.1.

INarticu eiusdẽ.18. q. dubium occurit circa hoc, q. ad rationẽ formalẽ obiectũ spei dicit spectare esse futuũ. Primo, qa differentia temporis per accidẽs ad intellectiuam partem se habent, propter qd̃ non ponitur memoria, q̃ est respectu pteriti in parte intellectiua specialis potentia, sicut in parte sensitiua. Spes autem, de qua est sermo, utrũ articulo præcedenti patet, in parte intellectiua est. Non igit̃ ad formalẽ obiectũ spei spectat esse futuũ.
¶ Secũdo, qa Deus, q̃ est principale obiectũ spei, non est futurus, nisi denominatione extrinseca, qa nos sumus futuri ipsi Deo sicut columna est mihi dextra, quia dextra mea est iuxta illam: denominatio autem extrinseca non intrat formalitatẽ obiecti uirtutis realis &c. ergo.
¶ Ad hoc breuiter dicitur, quod nominibus utendo ut omnes uiuuntur, manifeste cõstat. q. ad hoc, quod

1.p.q.83 artic.4.
91
Parcella per totum.
1.2.q.67. art.4.& 5. Et 3.d.26 q.1.ar.5. q.2. Et di. 31.q.2.ar tic.1.q.2. & 3. Et vic tu.q.4.ar tic.4.
Gl. Cassiodori ibid.
q.17.ar tic.3.
Aug.12. sup Gene. ad litera ca.35.cir ca mediũ tom.3.

q. aliqd̃ verẽ sperari dicit, oportet q. sit futuũ: Et supra ñ pars superiori ipsi* aliæ ꝓprie potuit spei, oportet cõsequẽter ibi uere saluari futuũ, & per se, sicut p se ibi inuenit spes. Eadẽ. n. ñ ꝓdẽ obiecto, actu, & habitu. Ad obiectionẽ uero primam dicẽdũ, q. licet differentiæ ꝓprio, quod uoluntas habet duos actus, scilicet diligere, & sperare, quorũ in motibus accipiuntur distinctũ, et diuersi simpliciter habetur, & diuersis eqeam habitibus, charitate, scilicet, & spe.

q.ꝑc.ar. 1.& 1.2.q. 54.ar.2.
Art.1.& 2.q.præc.
Conclu. ꝙ D.606.

SED CONTRA ẽ, qd̃ Apo. dicit ad Rõ.8. Qd̃ videt q.s, quid sperat? sed beati fruunt Dei visione. ergo in eis spes locũ nõ hẽt.

RESP. Dicendũ, ꝙ subtracto eo, qd̃ dat speciem rei, resoluit spes, & res nõ pot eadẽ remanere: sicut remota forma corporis naturalis nõ remanet idẽ fm spẽm. Spes aũt recipit spẽm a suo obiecto principali, sicut & ceteræ uirtutes, ut ex supradictis patet. Obiectũ aũt principale est ẽ beatitudo æterna, fm qd̃ ẽ possibilis haberi ex auxilio diuino, ut ꝛ. dictũ t ẽ. Quia ergo bonũ arduũ possibile sic cadit sub rõne spei, nisi fm ꝙ est futurũ: cũ beatitudo iã ñ fuerit futura, sed ꝑsens, nõ pot ibi esse virt* spei. Et iõ* spes, sicut & fides, euacuatur in patria, & neutrũ eorũ in beatis esse pot.*

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ Chrs etsi eẽt cõprehẽsor, & p cõsequẽs beatus quãtũ ad diuinã fruitionẽ, erat tñ simul uiator, quãtũ ad passibilitatẽ naturę, quia adhuc gerebat: & iõ gloriã passibilitatis & ĩmortalitatis sperare potuit, nõ tñ ita, ꝙ haberet uirtutem spei, quæ nõ respicit gloriam corporis, sed principale obiectum, sicut fruitionem diuinam.

AD II dicẽdũ, ꝙ beatitudo sanctorũ dr̃ uita æterna: qa per hoc, q. Deo fruunt, efficiuntur quodamõ pticipes æternitatis diuinæ, q̃ excedit oẽ tps. Et ita cõtinuatio beatitudinis ñ diuersificat p ꝑsens, pteritũ, & futurũ: & iõ beati ñ hẽnt spẽ d̃ cõtinuatiõe beatitudinis, sed hẽnt ipsa rẽ: qa nõ est ibi rõ futuri.

AD III dicẽdũ, ꝙ durãte uiatute spei, eadẽ spe aliqs sperat beatitudinẽ sibi, & alij: sed euacuata spe in beatis, fm quã spe rabãt sibi beatitudinẽ, sperant qdẽ alijs beatitudinẽ, sed ñ uirtute spei, sed magis ex amore charitatis. Sicut ẽt q hẽt charitatẽ Dei, eadẽ charitate diligit ꝓximũ: & tñ aliqs pot diligere ꝓximũ nõ habẽs uirtutẽ charitatis, sed alio quodam amore.

AD IIII dicẽdũ, ꝙ cũ spes sit uirtus theologica hñs Deũ ꝓ obiecto, principale obiectũ spei est gloria aĩæ, q̃ in fruitione diuina cõsistit, nõ aũt gloria corporis. Gloria ẽt corpis, etsi habeat rõnem ardui p cõparationẽ ad naturã humanã, ñ hẽt tñ rõnẽ ardui habenti gloriã aĩæ, tñ qã gloria corporis est minimũ qdã ĩ cõparatione ad gloriã animæ: tum ẽt quia habens gloriam animæ, habet iam sufficiẽter causam gloriæ corporis.

ARTICVLVS III.
Vtrum spes sit in damnatis.

AD TERTIVM sic ꝑcedit. Vt ꝙ i dãnatis sit spes. Diabolus. n. est damnatus, & princeps dãnatorũ, fm illud Matt. 25. Ite maledicti in ignẽ æternũ, q paratus est diabolo, & angelis eius: sed diabolus habet spem, fm illud Iob. 40. Ecce spes* eius frustrabitur eum. ergo uidetur ꝙ damnati habeant spem.
¶ 2 Præt. Sicut fides est formata & iformis, ita* & spes: sed fides informis potest esse in dæmonibus, & dãnatis, fm illud Iacob. 2. Dæmones credũt, & contremiscunt. ergo videtur quod etiam spes informis potest esse in damnatis.
¶ 3 Præt. Nulli hominũ post mortẽ accrescit* meri tũ, uel demeritũ, qd̃ in uita non habuit, fm illud Eccl. 11. Si ceciderit lignũ ad Austrũ, aut ad Aquilonem, in quocũq; loco ceciderit, ibi erit: sed multi, qui dãnabunt, habuerunt in hac uita spẽ, numq̃ desperantes. ergo etiã in futura uita spẽ habebũt.

SED CONTRA est, q. spes causat gaudiũ, fm illud Ro. 12. Spe gaudẽtes: sed damnati non sunt in gaudio, sed in dolore & luctu, fm illud Isa. 65. Serui mei laudabunt præ exultatione cordis, & uos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus ululabitis. ergo spes non est in damnatis.

RESP. Dicẽdũ, q. sicut de rõne beatitudinis est, ut i ea qetẽt uoluntatis: ita d̃ rõne pœnæ ẽ, ut id qd̃ ꝓ pœna illigit, uoluntati repugnet. Nõ aũt pot uoluntatẽ qetare, uel ei repugnare, qd̃ ignorat: Et iõ* Aug.* dicit sup Gẽ. ad litera, q. angeli pfectẽ beati ẽ ñ poterãt i primo statu ãt cõfirmationẽ, uel lapsũ cũ ñ essent plẽij sui euẽt*. Requritur. n. ad pfectã & uerã beatitudinẽ, ut aliqs certũ* sit d̃ suę beatitudinis ꝑpetuitate, alioqn uoluntas non qetaret. Simil* ẽt cũ ꝑpetuitas dãnatiõis pteinat ad pœnã dãnatorũ, nõ uere hẽret rõnẽ pœnæ, nisi uoluntati repugnaret, qd̃ ẽ nõ posset, si ꝑpetuitatẽ suæ dãnationis ignoraret. Et iõ ad cõditionẽ miserię dãnatorũ ptinet, ut ipsi sciãt, q. nullo mõ possunt dãnationem euadere, & ad beatitudinem pernenire. Vnde dr̃ Iob 15. Non credit, q. reuerti possit de tenebris ad lucẽ. Vnde patet, q. non possunt apprehẽdere beatitudinẽ, ut bonũ possibile, sicut nec beati ut bonũ futurũ: & ideo* neq; in beatis, neq; in damnatis est spes: sed in uiatoribus siue sint in uita ista, siue i purgatorio, pot esse spes,* qa utrobique

Parcella per totum.
92
3.d.26.q. 2.ar.5.q. 3. & 4.
Tl. 11.c. 17. & 19. tom.3.
Concla. ꝙ Tl. 11.c. 22. ab me dium.

ubiq; appphēdūt beatitudinē ut futurū possibile.

Ad primum ergo dicēdū, q sicut Greg. dr 33. Mora. hoc dr d diabolo sm mēbra ei⁹, quorū spes annullabit. Vl si itelligat d ipo diabolo, pt referri ad spē, qua sperat d sctis victoriā obtinere, sm illud qd supra pmiserat. Hēt fiduciā, q Iordanis influat in os eius. Hæc aūt nō ē spes, d qua loqmur.

Enchiridij cap. 8. tom. 3. Ad II dcdm, q sicut Aug. dr i Enchiridio, Fides ē & malarū rerū, & bonarū, & pteritarū, & pñtiū, & futurarū, & suarū, & alienarū. Sed spes n ē nisi rerū bonarū futurarū ad se ptinētiū: & iō magis pt eē fides informis in dānatis, q spes, qa dona diuina n sūt eis futura possibilia, sed sunt eis absētia.

Ad III dicendū, q defectus spei i dānatis nō variat demeritū, sicut nec euacuatio spei i beatis auget meritū, sed utrūq; cōtigit pp mutationē stat⁹.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum spes viatorum habeat certitudinem.

Porrecta per totum. D. Bon. 3. s. d. 26. q. 5. ar. 2. Dur. 3. s. d. 26. q. 3. Nic. de Nyse. Trac. 5. par. 3. por. 3. de spe. q. 2.

83

Veri. q. 4. ar. 2. ad 4. AD QVARTVM sic pcedit. Vr q spes uiatorū nō hēat certitudinē. Spes. n. est in uolūtate sicut in subiecto: sed certitudo nō ptinet ad volūtatē, sed ad intellectū. ergo spes non hēt certitudinem.

¶ 2 Præt. Spes ex gra & meritis prouenit, ut supra dictū est: sed in hac uita scire p certitudinē n possumus, q gratiam habeamus, ut supra dictū est. ergo spes uiatorum non habet certitudinem. (q. 17. ar. 1. 1. 2. q. 112. ar. 5.)

¶ 3 Præt. Certitudo eē nō pt d eo, qd pt dficere: sed multi viatores hñtes spē, dficiūt a cōsecutiōe beatitudinis. ergo spes uiatorū n hēt certitudinē.

Li. 3. sen. distin. 26. Para. A. Sed contra est, q spes ē certa expectatio futuræ beatitudinis, sicut Magr dr 26. di. 3. sniarū, q pt accipi ex hoc qd dr 2. ad Timo. 1. Scio cui credidi, & certus sum, qa potēs est depositū meū seruare.

Resp. Dicēdū, q certitudo iuenit i aliquo dupliciter, s. essentialr, & participatiue. Essentialr qdē iuenit i vi cognoscitiua: pticipatiue āt i oī eo, qd a ui cognoscitiua mouet īfallibilr ad finē suū, sm quē modū dr, q nā certitudinalr operat tanq mota ab itellu diuino certitudinalr mouēte vnūqdq; ad suū finē. Et p hūc ēt modū uirtutes morales certi⁹ arte dnr opari, īquātū p modū naturæ mouent a rōe ad suos act⁹. Et sic ēt spes certitudinalr tēdit i suū finē, quasi pticipās certitudinē a fide, q ē in vi cognoscitiua. Vn patet rñsio ad primum. (Conclu.)

Ad II dicēdū, q spes n īnitit principalr gra iā habitæ, sed diuinæ oipotētiæ, & misericordiæ, & p quā et q grām nō hēt, eā cōseq pōt, ut sic ad vitā æternā perueniat. De omnipotentia aūt Dei & misericordia eius certus est qcunq; fidem habet.

Ad III dicēdū, q hoc, q aliq habentes spē, deficiāt a cōsecutione beatitudinis, cōtingit ex defectu liberi arbitrij ponentis obstaculū peccati, nō aūt ex dfectu diuinę potētię, vl misericordię, cui spes innitit. Vn hoc nō piudicat certitudini spei.

QVAESTIO XIX.

De dono timoris, in duodecim articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de dono timoris. Et circa hoc qrunt duodecim.

¶ Primo, Vtrū De⁹ dēat timeri.
¶ Secūdo, De diuisione timoris in timorē filialē, initialem, seruilem, & mundanum.
¶ Tertio, Vtrum timor mundanus semper sit malus.
¶ Quarto, Vtrum timor seruilis sit bonus.
¶ Quinto, Vtrum sit idē in substantia cum filiali.
¶ Sexto, Vtrū adueniente charitate excludat timor seruilis.
¶ Septimo, Vtrum timor sit initium sapientiæ.
¶ Octauo, Vtrum timor initialis sit idem in substātia cum timore filiali.
¶ Nono, Vtrum timor sit donū Spiritussancti.
¶ Decimo, Vtrum crescat crescente charitate.
¶ Vndecimo, Vtrum maneat in patria.
¶ Duodecimo, Quid respondeat ei in beatitudinibus & fructibus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Deus possit timeri.

Porrecta per totum.

94

AD PRIMVM sic pcedit. Vr q De⁹ timeri nō possit. Obiectū. n. timoris est malū futurū, ut supra habitū est: sed De⁹ est expers oīs mali, cum sit ipsa bonitas. ergo Deus timeri non potest. (13. q. 4. ar. 1. cōtr. Et 3. d. 34. q. 2. art. 3. q. 1. ad 3.)

¶ 2 Præt. Timor spei opponitur: sed spem habemus de Deo. ergo non possumus & simul eum timere.

¶ 3 Præt. Sicut Philos. dicit in 2. Reth. illa timemus, de quibus nobis mala proueniunt: sed mala non proueniūt nobis a Deo, sed ex nobisipsis, sm illud Oseæ 13. Perditio tua ex te Israel, ex me auxilium tuum. ergo Deus timeri non debet. (42. q. 6. ar. 1. & q. 42. art. 2. & 3. Li. 2. Rethor. ca. 5. tom. 6.)

Sed contra est, qd dr Ier. 10. Quis n timebit te rex gētiū? Et Mala. 1. Si ego Dñs, ubi timor meus?

Resp. Dicendū, q sicut spes habet duplex obiectū, quorū unū est ipsum bonū futurū, cuius adeptionē qs expectat: aliud aūt est auxiliū alicui⁹ p quē expectat se adipisci qd sperat: ita ēt & timor duplex obiectū habere pōt, quorū unū est ipsum malum, quod hō refugit: aliud aūt est illud, a quo malū pueniře pōt. Primo ergo mō Deus, qui est ipsa bonitas, obiectū timoris esse nō pōt: sed secūdo mō pōt esse obiectū timoris, inquantū. s. ab ipso, vel p cōparationē ad ipsum nobis pōt aliqd malū imminere. Ab ipso quidē pōt nobis imminere malū pęnæ, qd non est simplr malū, sed sm qd, bonū aūt simplr. Cū. n. bonū dicatur in ordine ad finem, malum aūt importet huius ordinis priuationē, illud est malum simplr, qd excludit ordinē a fine ultimo, quod est malū culpæ. Malum aūt pęnæ est quidem malum, inquantū priuat aliqd particulare bonū: est tñ bonū simpliciter inquantum depēdet ab ordine finis ultimi. Per cōparationē āt ad Deū pt nobis malū pęnæ puenīr, si ab eo separemur. Et p hūc modū Deus pōt, & dēt timeri. (Conclu.) (Conclu.)

Ad primum ergo dicendū, q rō illa procedit, secundum q malum quod hō refugit, est timoris obiectum.

Ad secundum dicendū, q in Deo est considerare, & ēt sm q peccantes punit, & miam sm quam nos liberat. Secundū ergo considerationem ipsius iustitiæ insurgit in nobis timor: secundum autem considerationē ipsius misericordiæ insurgit in nobis spes. Et ita secundum diuersas rationes, Deus est obiectum spei, & timoris.

Ad tertium dicēdū, q malum culpæ non est a Deo sicut ab actore, sed est a nobisipsis, inquantum a Deo recedim⁹: malum autem pœnæ est quidem a Deo actore, inquantum habet rōnem boni, prout. s. est iustum, sm q iuste nobis pœna infligit. Licet hoc primordialiter exmerito nostri peccati contingat, sm quem modum dicitur Sapi. 1. Quod Deus mortem non fecit, sed impij manibus, & uerbis accersierunt illam.

ARTICVLVS II.

Vtrum timor conuenienter diuidatur in filialem, initialem, seruilem, & mundanum.

Porrecta per totum.

95

AD SECVNDVM sic procedit. Vr q inconuenienter diuidat timor in filialem, initialem, seruilē, & mūdanū. Dam. n. 2. li. ponit sex spēs timoris. s. segnitię, erubescētiā & alij, de quib. 3. dictū est, q in hac diuisione nō tanguntur. ergo vr quod hæc diuisio timoris sit inconueniēs. (3. d. 34. q. 2. Et ver. q. 2. arti. 10. ad 13. Et Ro. 8. lect. 3. Damas. li. 2. orth. fidei. ca. 15. 1. 2. qu. 41. ar. 4.)

¶ 2 Præt. Quilibet horum timorum, uel est bonus, vel mal⁹: sed aliquis est timor, s. naturalis, q neque bonus est moraliter, cū sit in dæmonibus, secundùm illud Iacob. 2. Dæmones credunt, & contremiscunt, neque etiā malus, cum sit in Christo, secundum illud Marc. 14. Cœpit Iesus pauere & tædere. ergo timor insufficienter diuiditur secundum prædicta.

¶ 3 Præt. Alia est habitudo filij ad patrem, & uxoris ad uirum, & serui ad dñm: sed timor filialis, q est filij in cōparatione ad patrē, distinguit à timore serui li, q est serui p cōparationē ad dñm. ergo etiam timor castus, qui vr esse uxoris per comparationē ad uirum, debet distingui ab omnibus istis timoribus.

¶ 4 Præt. Sicut timor seruilis timet pœnā, ita timor initialis, & mūdan⁹. nō ergo debuerunt ab inuicē distingui isti timores.

¶ 5 Pręt. Sicut cōcupiscētia est boni, ita ēt timor est mali: sed alia est concupiscētia oculorū, qua qs cōcupiscit bona mūdi, alia est cōcupiscētia carnis, qua quis concupiscit delectationē propriā. ergo ēt ali⁹ est timor mundanus, quo quis timet amittere bona exteriora, & alius est timor humanus, quo quis timet propriæ personæ detrimētum.

Sed contra est authoritas Magistri 34. di. 3. li. sententiarū. (Li. 3. sē. di. 34. paragrap. D.)

Respon. Dicendū, q de timore nūc agim⁹, sm q p ipsum aliquo mō ad Deū couertimur, vl ab eo auertimur. Cū. n. obiectū timoris sit malū, qñque hō pp mala, q timet, à Deo recedit: & iste dr timor humanus, uel mūdanus. Qñq; autem homo pp mala, quæ timet ad Deum conuertit, & inhæret: quod quidem malū est duplex. s. malū pœnæ, & malū culpæ. Si ergo aliquis cōuertat ad Deū, & ei inhęreat pp timorem pœnæ, erit timor seruilis. Si autem pp timorem culpæ, erit timor filialis. Nā filiorū est timere offensā patris. Si aūt pp utrūq;, est timor initialis, q est medi⁹ inter utrūq; timorē. Verū aūt malum culpę possit timeri, s. dictum est, cum de passione timoris ageretur. (Concl.) (Concl.) (Concl.) (1. 2. q. 42. art. 3.)

Ad primum ergo dicēdū, q Dam. diuidit timorē, sm qd est passio aiæ. Hęc autem diuisio

SVPER QV. XIX. ARTIC. I.

Ban. eodem art.

IN ar. 1. q. 19. aduertit, q ut in primæ partis cōmētarijs dictū est, malū culpæ simpliciter tātū distat a malo pęnæ, q malū culpæ opponit bono diuino secundum seipsū, obiectiue tñ, sicut charitas tēdit in bonū diuinū in seipso: malū vero pœnæ opponit bono creato. Et ppea ī lia dr, q malū culpę priuat ordinē ad finē ultimū. Et qa solus ultim⁹ finis est finis, simpliciter, idest, & totaliter, & absque determinatione: reliq nāq; fines sūt finis ī hoc, vel in illo ordine respectu hui⁹, uel illius: iō in litera dr, q cū bonū & malū dicant secundū ordinē finalē, solū malū culpæ est malum simpliciter: malum aūt pœnæ, est malum istius.

SVPER QVÆST. XIX. ART. II.

Bannes eodem articulo.

IN art. 2. qōnis dubiū occurrit ex Durando in 34. dist. 3. sniarū, qōne quarta: Pro quāto hic dr, q si aliqs cōuertat ad Deū pp timorē culpæ, erit timor filialis. Nā filiorū est timere offensam patris. arguitq dē Durandus, q hæc opinio in hoc deficere vr, q ponit immediatum obiectū timoris malū culpæ. Hoc. n. pposito falsū est: quia timor diuiditur hic, prout p ipsum cōuertimur ad Deū, vel auertimur ab eo, fugiēdo, uel cōmittēdo pctm: ac p hoc cōmittere uel fugere pctm, nō est act⁹ elicitus a timoris, sed imperatus ab eo. Et cōñter pctm n est immediatū obiectū actus eliciti a timore. ¶ Ad hoc br dr, q rō hæc nō ualet: qa ppetratione, uel fuga pcti in actu executionis, arguit ad peccare, vel nō peccare, vt sūt in esse obiectiuo. Ordo siqd est iste, q timoni occurrit obiectiuè peccare in patrē & tunc respectu act⁹ eliciti ab habitu timoris qui actus est timere p pctū obiectū, est peccare in patrē; q est malū culpæ. Et ex hoc timēs fili⁹, imperat fugam offensæ, idest nō peccare, & idē nō peccare est act⁹ imperatus, non elicitus a timore. Et sic arguens ex hoc, q ad timorē spectat, ille actus imperat⁹, cōcludit, & male respectu actus eliciti, q nō sit obiectū immediatū malū culpæ. Ad argm autē suum formaliter distinguēdū est in prima illatione, q fugere pctm, dupliciter contingit. In executione, & in appetitu. Primo mō tm cōcedit prima illatio: sed secunda illatio simpliciter est falsa, vt patet ex dictis.

¶ In eodē 2. art. eiusdē qōnis in rñsione ad quintū dubiū occurrit. An pctm cōmissū ex timore amittendi bona mūdana, differat spē a pctō cōmisso ex timore amittēdi bonū corporis. V. g. aut negans fidem ne confiscentur bona sua, differat specie à negāte Christū, ne tormenta patiatur. Et similis est de muliere, q permittit se opprimi pp hūc, uel illum timorem. Et est rō dubij, qa author hoc dicit mundanus timor, qa ex parte auersionis distinguitur contra alios tres timores, pro vnico computetur: pctā n distinguuntur spē, scdm diuersitatem bonum obiectorum, ad q conuertuntur. Superius a. s. in præcedenti libro, dictum est, q pctā huiōi ex istis timoribus, & amoribus alleuiantur potius q grauentur, nec trahuntur ad aliquam mali mortalis spēm. Dictum siquidē est, q mulier necessitate victus adulterio consentiens, nō incurrit duas deformitates auaritiæ, & luxurię sed talis luxuriæ tñ q alleniat ex illa cā. ¶ Ad hoc, dr, q tendere inordinate in hęc obiecta. s. bonum carnis & bonum mūdi, cōtingit vno modo scdm se, vt contingit in his, qui sunt auari vel ambitiosi, qui ad bona mundi, & luxuriosi, vel ebrij quo ad bona carnis: alio mō solam comparationē ad aliud bonū maius quod debet eis anteponi, ut contingit in his qui consentiunt quidē sunt suis rebus & honoribus, naturali sanitate, & licitis delectationibus: sed superuenit occursu quo oportet vel aliquid horum amittere, uel amicitiam Iesu Christi manum hæc conseruare q Christi amicitiam, & sic adulterio, uel infidelitate consentiunt. Inter hos siquidem modos tāta est dña, q in primo inuenitur pctm diuersificari ex horum obiectorum diuersitate: in secūdo autem non. Et iō est: quia in primo obiectū illud materia dissonās rōni respectu actus tendētis in illud absolute, in scdo āt non. Et propterea si quis negat fidē, uel adulterat pp talē timorē q ex auaritia consurgat, viciū vitio accumulat, & pctm cōmittit duas deformitates hñs. Si qs āt negat fidē, adulterat pp talē timorē qui nō ex auaritia sed amore rōni, ... alius non mal ... nō accumulat vitiū vitio, sed ex ipso adulterio, uel infidelitate sit malus tam timor q amor rerū nō alia malitia, q illius infidelitatis vel adulterij: ac p hoc nō sentit pctm duarum deformitatum: sed aliqualiter excusat eius negatio, uel fornicatio ex iusto amore pueniens. Sicut vniuersaliter ordinās mediū malū ad finē bonū vel non malum, puta, virtutem, sanitatem, & huiusmodi, vnicam deformitatem incurrit: & aliqualiter excusatur, quāmuis totius appetitus & actus sit malus moraliter. Et sic intelligendo dicta hæc, & in consequenti articulo, & alibi omnia consonant.

*In corp. artic.

timoris attēdit in ordine ad Deū, vt * dictum est.

Ad secundum dicēdū, ꝙ bonū morale pcipuè cōsistit in cōuersione ad Deū: malū aūt morale in auersione à Deo: & iō oēs prædicti timores morales vel important malum morale, vel bonū: sed timor naturalis præsupponitur bono & malo morali, & ideò non connumeratur inter istos timores.

Ad tertium dicēdū, ꝙ habitudo serui ad dñm est p ptāte dñi seruū sibi subijciētis: sed habitudo filij ad patrē, vel uxoris ad uirū, est ecōuerso p affectū filij se subdētis patri, vel uxoris se coniūgentis viro unione amoris. Vñ timor filialis, & cast⁹ ad idē ptinēt: qa p charitatis amorē Deus pr̄ nr̄ efficit, fm illud Ro. 8. Accepistis spm̄ adoptionis filiorū, in quo clamam⁹ Abba, pr̄. Et fm eandē charitatem dr̄ ēt sponsus noster, fm illud 2. ad Cor. 11. Despondi uos vni uiro virginem castam exhibere Christo. Timor autem seruilis ad aliud pertinet, quia charitatem in sui ratione non includit.

Ad IIII. dicēdū, ꝙ pdicti tres timores respiciūt pœnā, sed diuersimodè. Nā timor mundanus, siue human⁹ respicit pœnā à Deo auertētē, q̄ qñq; inimici Dei infligunt, vel cōminantur: sed timor seruilis, & initialis respiciunt pœnā, per quā hoīes attrahuntur ad Deum diuinitus inflictam, vel cōminatam, quam quidem pœnam principaliter timor seruilis respicit: timor autem initialis secundariò.

Ad V. dicēdū, ꝙ eadē rōne hō à Deo auertit pp timorē amittēdi bona mūdana, & pp timorē amittēdi incolumitatē pprij corporis, qa bona exteriora ad corp⁹ ptinēt. Et iō uterq; timor hic pro eodē cōputat: q̄uis mala, q̄ timent, sint diuersa, sicut & bona, q̄ cōcupiscunt. Ex qua quidē diuersitate prouenit diuersitas pctōrum secundum spēm, quibus tamen omnibus cōmune est à Deo abducere.

Articulus III.

Vtrum timor mundanus sit semper malus.

Bannes eodem articulo.

Perrella per totum.

96

3 d. 34. q. 2. ar. 1. q. 3. cor. Et Rom. 8. lectu. 3.

AD TERTIVM sic pcedit. Vr̄ ꝙ timor mūdan⁹ nō sp sit mal⁹. Ad timorē.n. humanū ptinere vr̄, ꝙ hoies reueremur: sed qdā uituperant de hoc ꝙ hoies nō reuerent, ut patet Lu. 18. de illo iudice iniquo, q nec Deū timebat, nec hoīes reuerebat. ergo vr̄ ꝙ timor mundanus non semper sit malus.

¶ 2 Prę. Ad timorē mundanū vr̄ ptinere pęnę, q̄ p ptātes sęculares infligunt: sed p hmōi pœnas pro uocamur ad bñ agendū, fm illud Rom. 13. Vis non timere ptātem? bonum fac, & habebis laudem ex illa. ergo timor mundanus non semper est malus.

K ¶ 3 Prę. Illud ꝙ inest nobis naturaliter, non vr̄ esse malū, eo ꝙ naturalia sunt nobis à Deo: sed naturale est hoi, ut timeat pprij corporis detrimentū, & amissionē bonorū tpaliū, qb. pñs uita sustētat. ergo vr̄, ꝙ timor mundanus non sit semper malus.

Sed contra est, quod Dñs dicit Matt. 10. Nolite timere eos, qui corpus occidūt, ubi timor mūdanus prohibetur: nihil autem diuinitus prohibet nisi malum. ergo timor mundanus est malus.

*1. 2. q. 1. ar. 3. & supra q. 18. art. 2.

Respon. Dicendū, ꝙ sicut ex s.* dictis patet, actus morales, & habitus, ex obiectis nomē, & speciem hñt. Propriū aūt obiectū appetitiui mot⁹ est

E bonū finale, & iō à pprio fine ois mot⁹ appetitiu⁹ & specificat, & noiat. Si quis.n. cupiditatē noiaret amorē laboris, qa pp cupiditatē hoies laborant, nō rectè noiaret. Nō.n. cupidi laborē q̄runt sicut finē, sed sicut id, quod est ad finē: sicut finē aūt q̄rūt diuitias. Vñ cupiditas rectè noiat desideriū, vel amor diuitiarū, quod ē malū. Et per hunc modum amor mūdan⁹ pprie dr̄, quo aliqs mūdo innitit tāquàm fini, & sic amor mūdanus sp est mal⁹. Timor aūt ex amore nascit: illud.n. timet hō amittere, ꝙ amat, ut patet per * Aug. in li. 83. q. Et iō timor mūdan⁹ ē, q pcedit ab amore mūdano, tāq̄ à mala radice. Et pp hoc ipse timor mūdan⁹ sp est malus.

*Li. 83. q. q. 33. to. 4.

Conclu.

G Ad primum ergo dicēdū, ꝙ aliqs pōt reuereri hoīes dupr̄. Vno mō, inq̄tū est in eis aliqd̄ diuinū, puta, bonū grǣ, vel virtutis, uel saltē nālis Dei imaginis: & hoc mō uituperant, q hoies nō reuerētur. Alio mō, pōt aliqs hoīes reuereri inq̄tū Deo contrariant: & sic laudant, q hoīes nō reuerent, fm illud Ecclesi. 48. de Elia, uel de Elisæo. In diebus suis non pertimuit principem.

Ad II. dicēdū, ꝙ ptātes sæculares, qñ inferunt pœnas ad retrahēdum à peccato, in hoc sunt Dei ministri, fm illud Rom. 13. Minister.n. Dei est, vin- H dex in iram ei, qui malū agit. Et fm hoc timere potestatem sæcularem non pertinet ad timorē mundanum, sed ad timorem seruilem, vel initialem.

Ad tertium Dicendū, ꝙ hoc est naturale, ꝙ hō refugiat pprij corporis detrimētū, & dāna tpaliū rerū: sed ꝙ hō pp ista recedat à iustitia, est contra rōnē naturalē. Vñ Philus dicit 3. *Ethi. Quod quædā sunt, s. pctōrum opera, ad quæ nullo timore aliqs dēt cogi: quia peius est hmōi peccata cōmittere, quàm pœnas quascunque pati.

*Li. 3. Ethic. c. 1. in te medio tom. 1.

Articulus IIII.

Vtrum timor seruilis sit bonus.

I D. Bon. 3. s. d. 34. q. 2. ar. 1. P. Lad. 3. d. 34. q. 3. Bannes eod. art.

Perrella per totum.

97

3. d. 34. q. 2. artic. 2. qō. 1. cor. & q. 2. Et Roma. 8. le. 3.

AD QVARTVM sic pcedit. Vr̄ q timor seruilis nō sit bon⁹: Quia, cui⁹ us⁹ ē mal⁹, ipsū quoq; malū ē: sed vs⁹ timoris seruilis ē mal⁹, qa sicut* gl. dicit Ro. 8. Qui timore aliqd facit, etsi bonū sit ꝙ facit, nō tñ bñ facit. ergo timor seruilis nō est bon⁹.

*Est Aug. Enchiridij. cap. 121. to. 3.

¶ 2 Prę. Illud ꝙ ex radice pctī orit, non est bonū: sed timor seruilis orit ex radice pctī: quia super illud Iob 3. Quare nō in uulua mortuus sum? dicit † Greg. Cū ex pctō pñs pœna metuitur, & amissa Dei facies non amat, timor ex timore est, non ex humilitate. ergo timor seruilis est malus.

†Li. 4. Moral. c. 28. circa pri.

¶ 3 Prę. Sicut amori charitatis opponit amor mercenarius, ita timori casto videtur opponi timor seruilis: sed amor mercenarius semper est malus. ergo & timor seruilis.

Sed contra. Nullū malū est à Spiritu sancto: sed timor seruilis est à Spū sctō, quia sup illud Ro. 8. Non accepistis spūm seruitutis &c. dicit * gloss. Vnus spiritus est, qui facit duos timores, s. seruilē, & castum. ergo timor seruilis non est malus.

*Gl. ordinar. ibidem.

Respon. Dicendū, ꝙ timor seruilis ex parte seruilitatis hēt, ꝙ sit malus: seruitus.n. libertati opponitur. Vnde cū liber sit, qui causa sui est, ut dr̄ in 1. * Meta. seruus est, qui non causa sui operatur, sed

*Li. 1. Metaph. c. 2. tom. 4.

quasi

quasi ab extrinseco motus. Quicūq; āt ex amore aliquid quasi ex seipso operat quia ex propria inclinatione mouet ad operandū. Et iō contra rōnē seruilitatis est, ꝙ aliquis ex amore operetur. sic ergo timor seruilis, in quantū seruilis est, charitati contrariat. Si ergo seruilis esset de rōne timoris seruilis, oporteret ꝙ timor seruilis simpliciter esset malus. Sicut adulterium simpliciter est malum quia id, ex quo est, contrariat charitati, & ptinet ad adulterij spēm: sed prædicta seruilitas non pertinet ad speciem timoris seruilis, sicut nec informitas ad spem fidei informis. Spēs.n. moralis habitus, uel actus ex obiecto accipit. Obiectū āt timoris seruilis est pœna, cui accidit ꝙ bonū, cui cōtrariat pœna amet tanq̄ finis ultimus, & per consequens pœna timeat tanq̄ principale malū, quod B nō cōtingit in nō hñte charitatem. Vel ꝙ ordinet in Deum sicut in finem: & per consequens pœna non timeatur tanq̄ principale malum, quod contingit in hñte charitatem. Non.n. tollit spēs habitus per hoc, ꝙ eius obiectum, vel finis ordinat ad vlteriorem finem. Et ideo timor seruilis fm suam substātiam bonus est, sed seruilitas eius est mala.

Concl.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ verbum illud Aug. intelligendum est de eo, qui facit aliquid timore serui, inquantum est seruilis vt scilicet non amet iustitiam, sed solum pœnam timeat.

Ad II. dicendum, ꝙ timor seruilis fm suum subiectum non oritur ex timore: sed eius seruilitas ex timore nascitur, inquantum. s. homo affectum suū non vult subijcere iugo iustitiæ per amorem.

Ad III. Dicendū, ꝙ amor mercenarius dr̄, qui Deū diligit pp bona tēporalia, quod fm se charitati cōtrariat: & iō amor mercenarius semper est malus. Sed timor seruilis fm suam substantiam nō importat, nisi timorē pœnæ, siue timeat, vt principale malū, siue non timeat, vt principale malū.

Articulus V.

Vtrum timor seruilis sit idem in substantia cum timore filiali.

Bannes eodem art.

Perrella per totum.

98

3. d. 34. q. 2. artic. 3. qu. 1. Et Rom. 8. lect. 3.

AD QVINTVM sic procedit. Vr̄, ꝙ timor seruilis sit idē in substantia cū timore filiali. Ita.n. vr̄ se habet timor filialis ad seruilē, sicut fides formata ad informē, quorū unum est cū pctō mortali, aliud verò non: sed eadem fm substantiam est fides formata, & informis. ergo & idem est secundum substantiam timor seruilis, & filialis.

¶ 2 Prǣt. Habitus diuersificantur fm obiecta: sed idē est obiectū timoris seruilis & filialis, qa vtroque timore timetur Deus. ergo idem est secūdum suam substantiam timor seruilis, & timor filialis.

¶ 3 Prǣt. Sicut hō sperat frui Deo, & et ab eo bñficia obtinere, ita et timet separari à Deo, pęnas ab eo pati: sed eadē est spes, qua speram⁹ frui deo, & qua speram⁹ bñficia obtinere ab eo, ut dictū * est. ergo et idē est timor filialis, quo timem⁹ separationem a Deo, & timor seruilis, quo timemus ab eo puniri.

*q. 17. ar. 2.

Sed contra est, quòd August. super primam Can. Ioan. * dicit, duos esse timores, unum serui-

*Tract. 9 in Can. Ioa. circa medium tomo 9.

A lem, & alium filialem, uel castum.

Respon. Dicendū, ꝙ pprium obiectū timoris est malū: & qa act⁹ & habit⁹ distinguunt fm obiecta, vt ex s. dictis * patet, necesse est, ꝙ fm diuersitatē malorū, & timores spē differāt. Differt aūt spē malū pœnæ, quod refugit timor seruilis, & malū culpę, quod refugit timor filialis, ut ex s. dictis * patet. Vñ manifestū est, ꝙ timor seruilis, & filialis non sunt idem fm substantiam, sed differūt specie.

* 1. 2. qu. 54. art. 2.

*Ar. 2. huius quæst.

Concl.

Ad primum ergo dicēdū, ꝙ fides formata, & informis non differunt fm obiectū. Vtraq;.n. fides & credit Deo, & credit Deum: sed differunt solum p aliquod extrinsecum, s. fm præsentiam, & absentiam charitatis: & ideò non differunt secundùm substantiam. & ideò non est similis ratio.

Ad secundum dicendum, ꝙ timor seruilis, & timor filialis nō hñt eadē habitudinē ad Deum. Nam timor seruilis respicit Deū, sicut principium inflictiuū pœnarū: timor aūt filialis respicit Deū, nō sicut principiū actiuū culpæ, sed poti⁹ sicut terminū, a quo refugit separari p culpa. Et iō ex hoc obiecto, ꝙ est De⁹, nō cōsequit idētitatē spēi: qa ēt mot⁹ naturales fm habitudinē ad aliquē terminū, spē diuersificant. Non.n. idem est motus spē, q est ab albedine, & qui est ad albedinem.

Ad tertium dicēdū, ꝙ spes respicit Deū, sicut principium tam respectu fruitionis diuinæ, quàm C respectu cuiuscunque alterius beneficij. Non aūt est sic de timore: & ideò non est similis ratio.

Articulus VI.

Vtrum timor seruilis remaneat cum charitate.

AD SEXTVM sic pcedit. Vr̄ ꝙ timor seruilis nō remaneat cū charitate. Dicit.n. Aug. * sup 1. Can. 1. Io. ꝙ cum cęperit charitas habitare, pellitur timor, qui ei præparauit locum.

D ¶ 2 Prǣt. Charitas Dei diffundit in cordib. nr̄is per Spūm sctm, q datus est nobis, vt dr̄ Rom. 5. Sed vbi Spūs Dñi, ibi libertas, vt dr̄ 2. ad Cor. 3. Cū ergo libertas excludat seruitutem, videt quod timor seruilis expellatur charitate adueniente.

¶ 3 Prǣt. Timor seruilis ex amore sui cāt, inq̄tū pęna diminuit pprium bonū: sed amor Dei expellit amorē sui, facit.n. cōtēnere seipsū, vt patet p authoritatē Au. 14. * de ciu. Dei. ꝙ amor E Dei, usq; ad cōtēptū sui facit ciuitatē Dei. ergo vr̄ ꝙ ueniente charitate timor seruilis tollat.

Sed contra est, ꝙ timor seruilis est donum Spūsctī, vt s. dictū * est: sed dona Spūsctī non tollunt adueniente charitate, p q̄ Spūsctūs in nobis habitat. ergo adueniente charitate non tollit timor seruilis.

*Li. 14. c. ult. in principio to. 5.

*Ar. 4. huius quæst.

SVPER QV. XIX. ART. VI.

D. Bon. 3. s. d. 34. q. 3. art. 1.

Bannes eodem art.

Perrella per totum.

99

3. d. 34. q. 2. ar. 4. q. 1. cor. Et [illegible]

*Tract. 9 in Can. [illegible]

[illegible marginal commentary]

RESPON.

Universidad de Deusto Biblioteca

RESPON. Dicēdū, ꝗ timor seruilis ex amore sui F cãtur: quia est timor pœnæ, qui est determinatū, proprij boni. Vn̄. hoc mō timor pęnę pōt stare cū charitate, sicut & amor sui. Eiusdem.n. rōnis est, ꝗ hō cupiat bonum suum, & ꝗ timeat eo priuari. Amor āt sui tripliciter se pōt hēre ad charitatem. Vno.n. modo contrariatur charitatē ſm ꝗ aliquis in amore ꝓprij boni finē cōstituit. Alio uero mō in charitate includit̄, ſm ꝗ hō se pp Deum, & in Deo diligit. Tertio modo a charitate quidē distinguitur, sed charitati non contrariat̄ puta, cū aliqs diligit seipsum ſm rōnem proprij boni, ita tn̄ ꝗ in hoc proprio bono constituat finem. Sicut ēt & ad G proximū potest esse aliqua alia specialis dilectio præter dilectionē charitatis, q̄ fundat̄ in Deo, dū proximus diligitur rōne commoditatis, consanguinitatis, uel alicuius alterius cōdōnis humanæ, q̄ tn̄ referibilis sit ad charitatem. Sic ergo & [m] timor pœnæ includit̄ uno mō in charitate.[n] Nā separari à Deo est q̄dā pœna, quam charitas maximè refugit: unde hoc ꝑtinet ad timorē castū.[o] Alio aūt mō cōtrariat̄ charitati [p], ſm quod aliquis refugit pœnam contraria bono suo naturali, sicut principale malū cōtrariū bono, quod diligit̄ ut finis: & sic timor pęnæ nō est cū charitate. Alio mō timor H pœnæ distinguitur quidē ſm substantiā à timore casto: qa.s. hō timet malū pœnale rōne separationis à Deo, sed inquantum est nociuū proprij boni: nec tn̄ in illo bono cōstituit̄ eius finis. vn̄ nec illud malū formidat̄ tanq̄ principale malū. Et talis timor pęnæ pōt esse cum charitate: sed iste timor pœnæ nō dr̄ esse seruilis, nisi qn̄ pęna formidatur sicut principale malū, ut ex dictis* patet. Et ideo [q] timor, inquantum seruilis, nō manet cū charitate: sed substantia timoris seruilis cū charitate manere pōt, [r] sicut amor serui manere pōt cū charitate.

Concl. m — Concl. p — *Ar.2.huius q.ad 4.arg.& ar.4. — Conclu. r

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd August. ibi lo I quitur de timore, inquantum seruilis est. Et sic procedunt aliæ duæ rationes.

ARTICVLVS VII.

Vtrum timor sit initium sapientiæ.

Bannes eodem articulo.

Porrecta per totum. 100 q.45.ar.6.ad 3.

AD SEPTIMVM sic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝗ timor nō sit initium sapiæ.[h] Initiū.n. est aliquid rei: sed timor nō est aliquid sapientiæ, quia timor est in ui appetitiua, sapientia autem est in ui intellectiua. ergo videtur quòd timor non sit initium sapientiæ.

¶2 Præ.[h] Nihil est principium suiipsius: sed timor Dei ipse est sapientia, ut dicitur Iob.28. ergo vide K tur quòd timor Dei non sit initium sapientiæ.

¶3 Præt. Principio non est aliquid [h] prius: sed fides præcedit timorem. ergo uidetur quòd timor non sit initium sapientiæ.

SED CONTRA est, quod dicitur in Psal.110. Initium sapientiæ, timor Domini.

RESPON. Dicendū, ꝗ initium sapiæ pōt aliquid dici dupr̄. Vno mō, quia est initium ipsius sapię, q̄tum ad eius essentiam: alio modo, quantū ad eius effectū. Sicut initiū artis ſm eius essentiā, sunt principia, ex quib. procedit ars: initiū aūt artis ſm eius effectū est, unde incipit ars operari. Sicut si dicamus, ꝗ principium artis ædificatiuæ est fundamētum, quia ibi incipit ædificator operari. Cū autē sapia sit cognitio diuinorum, ut infra* dicetur, aliter considerat̄ à nobis, & aliter à Phi̅lis. Quia.n. vita nr̄a ad diuinam fruitionem ordinat̄, & dirigitur ſm quandam participationem diuinæ naturæ, q̄ ē per gratiam, sapientia ſm nos, non solū consideratur, ut est cognoscitiua Dei, sicut apud Philos: sed ēt ut est directiua humanæ uitæ, q̄ non solū dirigitur ſm rōnes humanas, sed ēt ſm rōnes diuinas, ut patet per Aug.12.* de Trin. Sic ergo [m] initiū sapiētię ſm eius essentiā, sunt prima principia sapiētiæ, q̄ sunt articuli fidei:[n] & ſm hoc fides dr̄ sapientiæ initiū. Sed quātū ad effectū, initiū sapiētiæ est, vnde sapia incipit operari: & [p] hoc modo timor ē initiū sapientiæ. Aliter tn̄ timor seruilis, & aliter timor filialis. [q] Timor.n. seruilis est sicut principiū extra disponēs ad sapiam, iquātū aliqs timore pœnæ discedit à pc̄tō, & habilitat̄ ꝑ hoc ad sapiæ effectū ſm illud Eccl.1. Timor Dn̄i expellit pc̄tm̄. Timor aūt cast⁹, uel filialis, est initiū sapiæ sicut prim⁹ sapiæ effect⁹. Cū.n. ad sapiam pertineat, ꝗ humana uita reguletur ſm rōnes diuinas, hinc oportet sumere principium, ut homo Deum reuereat̄, & se ei subijciat. Sic enim consequenter in omnibus secundum Deum regulabitur.

*q.45.ar.1. — *Li.12.c.14.to.3. Concl. m — Conclu. p

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝗ ratio illa ostendit, quòd timor non est principium sapientiæ, quātum ad essentiam sapientiæ.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝗ timor Dei comparat̄ ad totam uitam humanam per sapientiam Dei regulatam, sicut radix ad arborem. Vnde dicitur Eccle.1. Radix sapientiæ est timere Dominum. Rami enim illius longæui. Et ideò sicut radix uirtute dr̄ esse tota arbor, ita timor dicitur esse sapientia.

AD TERTIVM Dicendū, ꝗ sicut dictum * est, alio modo fides est principiū sapiæ, & alio mō timor. Vnde dr̄ Eccl.25. Timor Dei initiū dilectionis est: initium autem fidei agglutinandum est ei.

*In corp. ar.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum timor initialis differat secundum substantiam a timore filiali.

AD OCTAVVM sic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝗ timor initialis differat ſm substātiā à timore filiali. Timor.n. filialis ex dilectione cātur: sed timor [h] initialis ē principiū dilectionis, ſm illud Eccle.25. Timor Domini initium dilectionis est. ergo timor initialis est alius à filiali.

¶2 Prę.[h] Timor initialis timet pęnā, q̄ ē obiectū seruilis timoris, & sic uī ꝗ timor initialis sit idē cū seruili: sꝫ timor seruilis ē ali⁹ à filiali. ergo ēt timor initialis ē alius ſm substātiam à filiali.

¶3 Præ.[h] Medium differt eadem rōne ab utroq; extremorū: sed timor initialis est mediū īter timorem seruilem, & timorem fi A lialem. ergo differt & à filiali, & à seruili.

D. Bon.3.s.dist.34.q.1.art.2.

Bannes eodem art.

SVPER Q. XIX. ART. VIII.

IN ar. 8. omisso 7. dubiū ex dictis in 34.d. tertij sententiarum quæst.5. occurrit de identitate timoris initialis, & casti. Nā & conclusionem & intentionem, ad sc̄dm, & processum authoris non hic sed in 34.d.3. sententiarum ad eundē conclusionem reprehendit. Conclusionē quidē, qa obiectū timoris initialis distinguitur ab obiecto tam seruilis, q̄ casti timoris: qa cum obiectum est vtrumq; malū.s. gehennæ & culpæ, seu separationis à Deo. Contra rēponsionem ad secūdum pro

Porrecta per totum. 101 2.d.34.q.1.ar.1.q.7. Et Rō.8.lect.3.

pro quanto ibi dr̄, ꝗ timor initialis timet pęnā pro quanto hēt aliqd de timore seruili adiunctū, arguit quia impossibile est duos actus cognoscēdi simul esse in eadē potētia cognoscitiua, vt alibi ꝓbatū ē: & similiter duo act⁹ appetendi nō pnt simul esse in eadē potentia appetitiua. cōtra processum uero illū, quia vt repugnātia, dicere.s. ꝗ timor initialis imperet actum pp fugā culpæ & pœnæ, & ꝗ timor initialis non timeat eliciendo pœnā. Et ꝓbat repugnantiam qa potentia nullū actū imperat, nisi mediante actu elicito. Si ergo imperat pp utrūque hēt ergo actū elicitum circa vtrūq;. ¶Ad hæc dr̄ ordinate. Et ad primū, ꝗ falsum est, ꝗ obiectū timoris initialis sit vtrunq; malū.s. culpę & pœnæ, sed culpæ tm̄. Et si qn̄ inuenit̄ apud doctores hoc, vt ēt inuenit̄ apud authorem in art.2. huius qōnis in corpore articuli, interpretandum est iuxta rñsionem ad sc̄dm hoc in loco.s. ꝗ nō rōne sui sed rōne adiuncti sibi timoris seruilis, actus suus respicit alterū malū.s. pœnæ: alterum autem.s. culpæ, ratione sui. ¶Ad sc̄dm dr̄, ꝗ sicut contingit in intellectu esse simul plures actus intelligendi in ordine ad unum ita ēt in appetitu cōtingit simul esse plures actus appetēdi. Et sic est in proposito: quia timor pęnę, & timor culpæ in ordine ad Dei conuersionem concurrunt. ¶Ad tertiū dr̄, quod nō sit cōtra pñtis operis doctrinā, quia tñ illa hic exposita est, videtur, ꝗ timorem initialem imperare pp vtrumq; malū actum aliquē, pōt dupliciter intelligi. Primo rōne sui solius, & iuxta hunc sensum ꝓcedit argumētū, sed non militat contra authorem. Alio mō rōne sui, & adiuncti timoris seruilis: & in hoc sensu intendit hoc author, vt tam hic q̄ ibi in rñsione ad primum explicite declarauit. Et iuxta hunc sensum nihil ualet argumentū: qm̄ timor initialis imperans est non solus unus timor sed complectitur vtrūq;.s. initialē ut principalē, & seruilē ut ministrū seu adiuuātē. ¶In eodē art.8. in rñsione ad sc̄dm aduertē, ꝗ timor seruilis sc̄dm suam substantiā hēt multos actus, & quantum ad propositum spectat duo.s. timere pœnā oppositum proprio bono timentis absolute, & timere pœnā eandē ut rōnem operandi. Facit, uerbi gr̄a, ꝗ hi timor nos timere pęnam gehennæ absolute q̄ hic āt facit nos sic timere pęnā gehēnæ, ut ex illo timore mouemur ad bene agendum, ut illam.s. gehennā euadamus. Iste sc̄dus actus est q̄ adiungit̄ timori initiali, & charitati imperfectę: ita ꝗ timor initialis imperat talē actum, & vtitur illo in ordine ad finem suū sc̄dm qui est subijci Deo. sed adueniēte charitate perfecta cessat iste actus, qm̄ perfecti in charitate nō mouent̄ ad operādum ex timore ꝓprij mali, cum proprium bonū pro nihilo habeant. sed ex amore Dei, & timore ex parte Dei. Primus uero actus cū pfecta charitate, vix tn̄ stare pōt, quinimo minimus, eo q̄ crescente charitate minuitur, ut in artic. 10. huius quæstionis dicitur.

*Tract.9. in Canō. Io. paulo ante medium, & deinceps. tom.9. — Conclu. m — *Tract.9. in Canō. Ioā. inter principiū & mediū tom.9.

SED CONTRA est, ꝗ perfectum & imperfectum nō diuersificant substātiā rei: sed timor initialis, & filialis differunt ſm perfectionē & imperfectionē charitatis, ut patet per Aug.* 1.Can. Ioan. ergo timor initialis non differt secundum substātiam à filiali.

RESPON. Dicendū, ꝗ timor B initialis dr̄ ex eo, ꝗ est initium sed cum & timor seruilis, & timor filialis sint aliquo mō initiū sapientię, uterq; pōt aliquo mō initialis dici. Sed sic non accipitur initialis, ſm quod distinguitur à timore seruili, & filiali sed accipitur ſm quod cōpetit statui incipientium, in quibus inchoat̄ quidā timor ꝑ inchoationem charitatis. Nō tn̄ inest eis timor filialis pfectè quia nō C dum puenerunt à pfectionem charitatis iō timor initialis hoc modo se hēt ad filialē sicut charitas imperfecta ad perfectam. Charitas āt perfecta, & imperfecta non differunt ſm essentiā sed solum ſm statum. Et ideo dicēdum est ꝗ ēt [m] timor initialis prout hic sumitur, non differt ſm essentiam à timore filiali.[n]

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝗ timor, qui est initiū dilectio- D ni, est timor seruilis, qui introducit charitatem, sicut seta introducit linū, vt Aug.* dicit. Vel si hoc referatur ad timorē initialem dr̄ esse dilectionis initiū non absolute, sed quantum ad statum charitatis perfectæ.

AD SECVNDVM dicēdum, ꝗ timor initialis non timet pœnā sicut proprium obiectū sed inquantū hēt aliqd de timore seruili adiunctum, qui ſm substan E tiam manet quidem cum charitate, seruilitate remota: sed actus eius manet quidē cū charitate imperfecta in eo qui nō solum mouet̄ ad bene agendū ex amore iustitiæ, sed ēt ex timore pęnæ. Sed iste actus cessat in eo qui hēt charitatem perfectam, q̄ foras mittit timorem habētē pœnam, ut dicitur 1.Ioan.4.

AD TERTIVM dicendum, ꝗ timor initialis est medium inter timorē seruilē, & filialē, non sicut iter ea, q̄ sunt uni⁹ gn̄is, sed sicut imperfectū est mediū inter ens perfectū, & non ens, vt dicitur in 2.* Metaph. Quod tamen est idem secundùm substātiam cum ente perfecto: differt autem totaliter à non ente.

*Li.2.Meta. text.7. tom.3.

ARTICVLVS IX.

Vtrū timor sit donum Spiritussancti.

Porrecta per totum. 102 3.d.34.q.2.ar.1.q.4.& ar.2.q.1.Et Rō.8.lect.3.

AD NONVM sic proceditur. Videtur, ꝗ timor nō sit donum Spiritussancti. Nullū.n. donum Spiritussancti opponitur uirtuti, quæ etiam est à Spiritu sancto, alioquin Spiritussanctus esset sibi contrarius: sed [h] timor opponitur spei, quæ est virtus. ergo timor non est donum Spiritussancti.

¶2 Præt. Virtutis theologicę ꝓprium est, ꝗ Deum habeat [h] ꝓ obiecto: sed timor habet Deum pro obiecto, inquantum Deus timetur. ergo timor non est donum, sed uirtus theologica.

¶3 Prę. Timor ex amore consequitur: sed amor ponitur quædam uirtus theologica. [h] ergo etiam timor est uirtus theologica, quasi ad idem pertinens.

¶4 Prę. Greg.* dicit 2. Moraliū, ꝗ timor datur contra [h] superbiam: sed superbiæ opponitur uirt⁹ humilitatis. ergo ēt timor sub uirtute comprehenditur.

¶5 Præ. Dona sunt pfectiora [h] virtutibus. dantur.n. in adiutoriū virtutū, ut Gre.* dicit 2. Moraliū: sed spes est pfectior timore, qa spes respicit bonū, timor malū. cū ergo spes sit uirt⁹, non dēt dici, ꝗ timor sit donum.

*Li.2.Mora. ca.36. parū ante med. — Li.2.Mor. cap.36.

SED CONTRA est, ꝗ Isa.11. Timor Dn̄i enumeratur inter septem dona Spiritussancti.

RESPON. Dicendū, ꝗ multiplex est timor, ut supra * dictū est. Timor aūt humanus, ut dicit Aug. in li.† de Gratia & lib. arb. non est donum Dei, hoc.n. timore Petrus negauit Christū sed ille timor, de quo dictū † est. Illum timete, qui potest animā & corpus mittere in gehennā. Similiter etiam timor seruilis nō est numerandus inter septē dona Spūssancti: licèt sit à Spiritusancto: quia ut Aug. dicit in lib.* de Natura & gratia, pt habere annexā uolūtatē peccādi.

SVPER QV. XIX. ART. IX.

Bannes eodem art.

IN art. 9. eiusdē q̄st. duo notāda occurrūt. Primum ad hūc locū requirens, cū qō occurrit, An timor sit uirtus: qm̄ ut in art. parte, author de dono loquit̄, ut distinguit cōtra virtutem, & sic discutit. Scdo, ꝗ in rñsione ad secūdum dr̄, ꝗ per uirtutem spei non solū innitimur diuino auxilio ad consequenda quæcumque alia bona, sed ad adipiscendum ipsum, tamquàm principale bonum. Hic enim uidere

*Ar.2.huius quæst. — *c.18. declinando ad finem tom.7. — † Matth.10. — *Cap.57. ante me. tom.7.

dere potest, q̃ bñ dictũ sit, quod Deus ipse est principale bonũ nostrũ, & nõ solũ effect⁹ ei⁹, q inter q̃cũq; alia bona computantur.

† 1. 2. q. 68. art. 5.
Conclu. m
† 1. 2. q. 68. artic. 4. & 5.

Dona aũt Spũſſcti nõ põt ẽe cũ volũtate pcti: qa non sunt sine charitate, ut dictũ † est. Vñ relinquit, q m timor Dei, q numerat inter septẽ dona Spũſſcti, est timor filialis, siue cast⁹. n Dictũ † est. n. s. q dona Spũs scti sunt q̃da habituales pfectiones potẽtiarũ aiæ, q b. reddunt bñ mobiles à Spũ scto, sicut uirtutib. moralib. potẽtiæ appetitiuæ reddunt bñ mobiles à rõne. Ad hoc ãt, q aliqd sit bñ mobile ab aliquo mouẽte, primò reqrit, ut sit ei subiectũ, nõ repugnãs, qa ex repugnantia mobilis ad mouẽs ipedit mot⁹. Hoc aũt facit timor filialis, uel cast⁹, iq tũ p ipsũ Deũ reueremur, & refugim⁹ nos ipsi subducere.

Conclu. p

Et iõ p timor filialis, quasi primũ locũ tenet ascẽdẽdo iter dona Spũſſcti, ultimũ aũt descẽdẽdo, q sicut Aug.* dicit in li. de sermone Domini in mõte.

* Li. 1. c. 9. ante medium, tomo 4.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q timor filialis nõ cõtrariat uirtuti spei. Nõ. n. p timorẽ filialẽ timemus ne nobis deficiat, quod speram⁹ obtinere p auxilium diuinũ, sed timemus ab hoc auxilio nos subtrahere. Et ideò timor filialis, & spes sibiinuicem cohærent, & seinuicem perficiunt.

AD SECVNDVM Dicẽdũ, q pprĩũ & principale obiectũ timoris ẽ malũ, q qs refugit. Et p hũc modũ De⁹ nõ põt ẽe obiectũ timoris, sicut s. dictum* est. Est ãt p hũc modũ obiectũ spei, & aliarũ uirtutũ theologicarũ: qa p uirtutẽ spei nõ solũ innitit diuino auxilio ad adipiscẽdũ q̃cũq; alia bona, sed principalr ad adipiscẽdũ ipsũ Deũ, tãq̃ principale bonũ. Et idẽ patet in alijs uirtutibus theologicis.

* Ar. 1. huius quæst.

AD TERTIVM dicẽdũ, q ex hoc, q amor ẽ pricipiũ timoris, nõ sequit q timor Dei nõ sit habitus distinctus à charitate, q̃ est amor Dei: qa amor est principiũ oĩum affectionũ, & tñ in diuersis habitibus perficimur circa diuersas affectiones in Deo. Et iõ amor magis hẽt rõnẽ virtutis, q̃ timor: quia amor respicit bonũ, ad quod principaliter uirtus ordinat sm pprĩã rõnẽ, ut ex sudradictis* patet. Et pp hoc ẽt spes ponitur uirtus. Timor autem principaliter respicit malum, cuius fugam importat: vnde est aliquid minus uirtute theologica.

* 1. 2. q. 55. art. 3.

AD QVARTVM dicẽdũ, q sicut dr Eccl. 10. Initiũ supbiæ hois apostatare à Deo, hoc est, nolle subdi Deo, q opponit timori filiali, q Deũ reueret. Et sic timor excludit principiũ supbiæ, pp quod dat, s. cõtra supbiam. Nec tñ sequit, q sit idẽ cũ uirtute humilitatis, sed q sit principiũ eius. Dona. n. Spiritussancti sunt principia uirtutum intellectualium, & moralium, ut supra dictum* est: sed virtutes theologicæ sunt principia donorum, ut supra † habitum est. Vnde patet responsio ad quintum.

* 1. 2. q. 68. art. 3. & 8.
† 1. 2. q. 68. ar. 4. ad 3.

ARTICVLVS X.

Vtrum crescente charitate, diminuatur timor.

AD DECIMVM sic pcedit. Vr q crescẽte charitate diminuatur timor. Dicit enim Augustin. super 1. Cano.* Ioan. Quantum charitas crescit, tantum h timor decrescit.

* Tract. 9.

¶2 Præt. Crescente spe diminuitur h timor: sed crescẽte charitate crescit spes, ut supra † habitum est. ergo crescente charitate diminuitur timor.

¶3 Præt. Amor importat vnionẽ, timor aũt h separationẽ: sed crescente unione diminuit separatio. ergo crescente amore charitatis diminuitur timor.

SED CONTRA est, quod dicit Aug.* in lib. 83. quæst. quòd Dei timor non solum inchoat, sed etiam perficit sapientiam, idest, quæ summè diligit Deum, & pximum tanquam seipsum.

RESPON. Dicendũ, quòd duplex est timor Dei, sicut dictũ * est, unus quidem filialis, quo qs timet offensam patris, uel separationem ab ipso: alius autem seruilis, quo quis timet pœnam. m Timor autem filialis necesse est, quod crescat crescente charitate, sicut effectus crescit crescente causa. n Quanto enim aliquis magis diligit aliquem, tanto magis timet eum offendere, & ab eo separari: sed o timor seruilis quantum ad seruilitatẽ, totaliter tollitur charitate adueniente, remanet tamen secundum substantiam timor pœnæ, q vt dictũ* est. Et * iste timor diminuit charitate crescente, maximè quantũ ad actũ. r qa quantò aliquis magis diligit Deũ, tãtò min⁹ timet pœna. Primò quidẽ, quia minus attẽdit ad pprĩũ bonum, cui contrarietur pœna. Secundò, qa firminus inhærẽs magis confidit de præmio, & per cõsequẽs minus timet de pœna.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q Aug. loquitur de timore pœnæ.

AD SECVNDVM dicẽdum, q timor pœnæ ẽst, qui diminuitur crescente spe, sed ea crescente crescit timor filialis: quia quàtò aliquis certius expectat alicuius boni consecutionem per auxilium alterius, tantò magis ueretur eum offendere, uel ab eo separari.

AD TERTIVM dicendum, quòd timor filialis nõ importat separationem, sed magis subiectionem ad ipsum. Separationem autem refugit à subiectione ipsius: sed quodammodo separationem importat per hoc, quòd non præsumit se ei adæquare, sed ei se subijcit, quæ etiam separatio inuenitur in charitate, inquãt tum diligit Deum supra se, & supra omnia. Vnde amor charitatis augmentatus, reuerentiam timoris non minuit, sed auget.

Inter principium & medium tom. 9.
† q. 17. artic. 9.
* q. 36. in fine illi⁹. tom. 4.
* Ar. 4. huius quæst.
Conclu. m
Conclu. o
* Ar. 6. huius quæst.
Conclu. q

SVPER QV. XIX. ART. X.

D. Bon. 3. s. d. 34. q. 2. articul. 2.
Bannes eodem art.

Porrecta totum. 103
3. d. 34. q. 2. art. 3. q. 3. Et Psal. 18.

IN ar. 10. eiusdẽ q̃onis dubiũ occurrit ex Durando in q. vltima 24. di. 3. sniarũ cõtradicẽte conclusiõ n. illi. Crescẽte charitate crescit timor castus: & ei⁹ rõni, s. crescẽte eõ, s. charitate, crescit effect⁹. Ille timor Et iõ sua est: qa quãto separatio à patre est magis difficilis, tãtò minus timet. Constat aũt q quãtò magis creuerit charitas, tãtò difficilius põt separari à Deo. ergo crescẽte charitate nõ crescit timor separationis à Deo. Allatã aũt rõnẽ hæc soluit p hoc, q licèt timor cast⁹ sit effect⁹ charitatis, exigit tñ tanq̃ obiectum malũ separationis à Deo ut possibile: quia timor nõ est de Ipossibili: & quia crescente charitate talis separatio est minus possibilis, ideò minus timetur, & facilius uitat. ¶Ad euidentiã huius, duo sunt notãda. Primum ne fallamur in separationis uocabulo. Separatio siquidẽ à Deo põt sumi dupliciter. Primo, ut est pœnalis hoi⁹ q separat à Deo: & sic claudit sub malo pœna, & spectat ad timorem seruilẽ, nõ scdm seruilitatẽ, sed scdm substantiã, qa cõiungi Deo, vt opponit hmõi separationi, amat amore cõcupiscẽtiæ. hoc est, amore quo qs sibi ipsi uult tale bonũ. Et sic timor separationis à Deo, crescẽte charitate nõ crescit, sed diminuit, quẽadmodum timor cæterarũ pœnarũ pp duas rões, quas in corpore huius articuli hẽt. Scdo uerò mõ põt sumi separatio à Deo, vt supra dictũ ẽ, ex parte Dei, hoc est, vt sumat opposita cõiũctio charitatis amore, quo hõ amat se in Deo, & ad Deum: & sic spectat ad timorẽ castum. Non quòd sit duplex separatio à Deo, vna spectans ad timorem seruilem, & altera ad timorem filialem: sed vna & eadẽ separatio vt priuatiua boni proprij hois, timetur timore seruili. & ut priuatiua boni diuini, hoc est, boni hois in ordine ad Deum, timetur timore filiali. Et sic est sermo noster de timore separationis à Deo cum dĩ, q crescit crescente charitate in via. Nã de patria est alter articulus, & non est præsens sermo de separatione à Deo, hoc est, de offensa Dei æqui, vt patet in ista, timori casto utrũq; timendũ tribuit s. offendere Deũ & separari à Deo. Sed qa Durandus arguit contra timoris casti augmentũ, p quanto respicit separationem: iõ ut dictũ est loquimur nõ de separatione offensæ, q est malũ culpæ, sed de separatione, q est malum pœnæ, nõ ut est priuatio boni nostri, sed ut est priuatio boni diuini, ut dictum est. Scdm est, q obiectũ timoris multa claudit. s. malum arduũ futurum, possibile: sed quantũ ad propositum spectat claudit duo. s. malũ, & possibile, quæ ita se hñt, q conueniunt primo in hoc q utrũque exigit ad obiectũ timoris. s. & q sit malum, & q sit possibile ut patet conueniunt scdo in hoc, q cæteris paribus, quoduis eorum actum auget timendum. Nã cæteris paribus, quod est magis malũ est magis timẽdũ: & similiter cæteris paribus, quod est magis possibile, est magis timendũ: sed differunt in hoc, q mali latitudo est mensura simpliciter timoris, q quãto malum est malũ, tãto timor est eius simpliciter maior. Possibilis uero latitudo est mensura scdm qd ipsius timoris: quod patet ex eo, q quantumcũque facillime euenire nobis possit aliqd paruum malum, minus timemus, quàm si magnum aliquod malũ possibile immineat, quis non facile euẽturum. Et qñ in hmõi nihil differt esse, uel apparere malũ uel bonum, ut patet in 2. Physicorum: eiusdem rationis est esse maius malum & appretiari, ut maius malum: ac per hoc ad propositum descendẽdo, separari à Deo tanto maioris mali rõnem hẽt, quanto magis appretiatur. Constat aũt q tanto magis appretiatur, quanto magis Deus amatur: & consequenter quanto magis crescit amantis Deum charitas, tanto magis crescit appretiatio separationis à Deo. Et si huic adiungas q in via semper hẽt rõnem possibilis, concludes, q crescente charitate timor separationis à Deo crescit simpliciter ex augmento mensuræ simpliciter, & diminuitur scdm quid ex diminutione mensuræ scdm quid. s. possibilitatis: quia minus possibilis est perfectiori in charitate, q̃ imperfectiori. Et ut clarius fiat quod dicimus, declarat exemplo. Certũ est, q quanto aliquis mag⁹ diligit amicũ tanto magis appretiat coniunctiõ cũ illo, ac p hoc tanto maius malum æstimat separationẽ ab illo. & quãto minus diligit quis amicum, tãto minus facit coniunctum cum illo, ac per hoc minus malum æstimat separari ab illo, & demum si nihil diligit, nihil boni in cõiũctu, & nihil mali in separatione illius æstimat. Vbi uides q ppria mẽsura appretiationis mali separatiõis, est amor amicitiæ: & consequenter prospicere potes, q optime author Ilerda augmẽto charitatis innia, in qua semper saluatur obiectũ timoris in separatione à Deo q augetur simpliciter timor separationis. Charitas. n. est amor amicitiæ ad Deum, qua amatur coniunctio hois cũ Deo ad Deum, cuius opposita separatio malum est possibile semp in via. Et quãto maior est charitas, tãto magis appretiat bonum cõiunctionis & malũ separatiõis: ac p hoc semp crescit simpliciter timor separatiõis. ¶Ad obiectionem ergo Durandi, quanto separatio est difficilior tãto minus timetur: rñdetur, q uerũ est cæteris paribus: sed in pposito non sunt cætera paria: qa separatio hẽt rõnem maioris mali respectu perfectioris in charitate, quia ab eo magis appretiatur in bono coniunctio ad Deum, & in malo opposita separatio ex hoc ipso, q magis diligit Deum. Et nõ solum non sunt cætera paria sed ista imparitas ex parte appretiati mali longe peminet imparitati possibilitatis, vt patet ex hoc, q uidem⁹ patrẽ magis timere separationẽ filij magis amati, quis difficile futuram, quam separationem filij minus amati facile futuram: & iõ crescẽte charitate, crescit simpliciter timor separationis ex augmento appretiationis mali separationis, & minuitur secundum quid ex diminutione possibilitatis eueniendi. Facile. n. & difficile spẽs sunt possibilis. ¶Ad solutionem rationis respondetur per idem. s. quia diminutio scdm quid non tollit augmentum simpliciter. Vnde stat solida iõ, quod crescente causa, effectus crescit simpliciter: & crescente charitate, crescit appretiatio separationis, ac p hoc timor simpliciter crescit. Nec obstat diminutio possibilis, quia cum augmento simpliciter, stat diminutio scdum quid. Et sic timor separationis crescente charitate, minuitur scdm quid pro quanto securiores sunt coniunctione ad Deum perfecti in charitate ex hoc, quod apprehendunt separationem difficile posse euenire, attento dono perfectæ charitatis percepto.

Porrecta per totum. 104
1. 2. q. 68. ar. 6. lit. 3. d. 34. q. 1. ar. 3. Et d. 35. q. 2. a. 2. q. 3. & ar. 4. q. 3.
* art. 2. & 5. huius q. & 1. 2. q. 42. art. 1.

ARTICVLVS XI.

Vtrum timor remaneat in patria.

D. Bon. 3. s. d. 34. q. 3. ar. 2.
Bannes eodem art.

AD VNDECIMVM sic procedit. Vr q timor non remaneat in patria. Dr. n. Prouerb. 1. Abundantia pfruetur, h timore malorũ sublato, quod intelligit de hoie iã sapiẽtia pfruente in beatitudine æterna. Id ois timor est alicuius mali qa malũ est obiectũ timoris, vt s.* dictũ est. ergo nullus timor erit in patria.

¶2 Præt. Hoies in patria erunt Deo h cõformes sm illud 1. Ioã. 3. Cum apparuerit, similes ei erimus: sed Deus nihil timet. ergo homines in patria non habebunt aliquem timorem.

¶3 Præt. Spes est h perfectior, q̃ timor, qa spes est respectu boni timor respectu mali sed spes non erit in patria. ergo nec timor erit in patria.

SED CONTRA est, quod dicitur in psal. 18. Timor Domini sanctus permanet in sæculum.

Concl. m

RESPON. Dicendũ, q m timor seruili, siue timor pœnæ nullo mõ erit i patria. n Excludit. n. tã lis timor per securitatem æternæ beatitudinis q̃ est de ipsius beatitudinis, rõne, sicut s.* dictũ * ẽ. o Timor ãt filialis sicut auget augmẽtata charitate, ita charitate pfecta perficiet. q Vñ nõ hẽbit in patria eundem actum oĩno, quẽ hẽt mõ. r Ad cuius euidentiam sciendum est, q proprium obiectũ timoris est malũ possibile sicut propriũ obiectũ spei est bonũ possibile. Et cum motus timoris sit quasi fugæ importat timor fugam mali ardui possibilis. Parua. n. mala timorẽ non inducunt. Sicut ãt bonum vniuscuiusque est, ut in suo ordine consistat: ita malum vniuscuiusq; est, ut suum ordinem deserat. Ordo autem creaturæ rationalis est, ut sit sub Deo, & supra cæteras creaturas. Vnde sicut malũ creaturæ rõnalis est, ut subdat se creaturæ inferiori per amorem, ita etiam malum eius est, si non Deo se subijciat sed in ipsum præsumptuose insiliat, vel contemnat. Hoc autẽ malum creaturæ rationali sm suam naturam consideratæ possibile est propter naturalem liberi arbitrij flexibilitatem sed in beatis fit non possibile per gloriæ perfectionem. Fuga ergo huius mali quod est Deo nõ subijci, vt possibilis naturæ, impossibilis autẽ beatitudini, erit in patria. In via aũt est fuga huius mali, vt oino possibilis. Et ideo Grego.* dicit 17. Moral. exponẽs illud Iob 26. Colũnæ cæli contremiscunt, & pauent ad nutum eius. Ipsæ, inquit, uirtutes cælestiũ, q̃ huc sine cessatione conspiciunt, in ipsa contemplatione cõtremiscunt: sed idẽ tremor, ne eis pœnalis sit timoris est, sed admirationis; qa. s. admirantur Deum, ut s. se existentem, & eis incõprehensibilem. Augustinus etiã 14.* de ciuita. Dei, hoc mõ ponit timorem in patria, quis hoc sub dubio derelinquat. Timor, inquit, ille castus, permanens in sæculũ sæculi, si erit in futuro sæculo, non erit timor exiens à malo, quod accidere potest: sed tenẽs in bono quod amitti non põt. Vbi. n.

* q. 18. ar. 3. & 1. 2. q. 5. ar. 4.
Conclu. o
Conclu. p
* Lib. 17. Mor. cap. 15. circa principiũ.
* Li. 14. c. c. 9. inter med. & finẽ, to. 5.

boni

boni adepti amor immutabilis est, profectò si dici F pôt, mali cauẽdi timor, securus est. Timoris qppe casti noie, ea uoluntas significata est, qua nos necesse erit nolle peccare, & nõ solicitudine infirmitatis, ne forte peccemus, sed tranquillitate charitatis cauere pctm̃. Aut si nulli⁹ oino gñis timor ibi ẽe poterit, ita fortasse timor i sęculũ sęculi dictus. ẽ pmanẽs, qa id pmanebit, quo timor ipẽ pducit.

Ad primvm ergo dicẽdum, quòd in authoritate prædicta excluditur à beatis timor solicitudinem habens, de malo præcauens, non autem timor securus, ut Augustinus * dicit.

*li. 14. de ciuit. Dei, c. 9. a medio. to. 5. †c 9. a medio illius.

Ad secvndvm dicẽdũ, q sicut dicit Diony. 9. G c. † de diui. no. Eadẽ, & sĩlia sunt Deo, & dissimilia. Hęc qdẽ ẽm cõtigẽtẽ nõ imitabilis imitationẽ, i. inqtũ ẽm suũ posse imitant Deum, q nõ est pfectè imitabilis. Hæc aũt ẽm q hic cãta min⁹ nĩt à cã infinitis mẽsuris, & incõparabilibus deficientia. Vnde non oportet, q si Deo non conuenit timor, qa non habet superiorem, cui subijciatur, quòd propter hoc non cõueniat beatis, quorum beatitudo consistit in perfecta subiectione ad Deum.

Ad tertivm dicẽdũ, q spes iportat quẽdã defectũ, s. fruitionẽ beatitudinis, q tollit p ei⁹ pñtiã: sed timor importat defectũ naturalẽ creaturę, ẽm q in infinitũ distat à Deo: quod ẽt in patria remanebit. & ideò timor non euacuabitur totaliter. H

Aaticvl. XII.

Vtrum paupertas spiritus sit beatitudo respondens dono timoris.

Bannes eodem articulo.

Porrecta per totum 105 Inf. q. 121. ar. 2. co. Et 3. di. 34. q. 1. art. 4. & 6. cor. *ar. 7. huius quęst.

Ad dvodecimvm sic pcedit. Vr̃ q pauptas spiritus nõ sit beatitudo rñdẽs dono timoris. Timor. n. est initiũ spũalis uitæ, ut ex * dictis patet: sed paupertas h pertinet ad perfectionẽ uitæ spũalis, ẽm illud Mat. 19. Si uis perfect⁹ esse, vade, & uende oia quæ habes, & da pauperibus. ergo paupertas spiritus non respondet dono timoris. I

¶2 Præt. In Psal. 118. dr̃. Cõfige timore tuo carnes meas. Ex quo vr̃, q ad timorẽ h ptineat carnẽ reprimere: sed ad repressionẽ carnis maximẽ vr̃ ptinere beatitudo luct⁹. ergo beatitudo luct⁹ magis rñdet dono timoris, quàm beatitudo paupertatis.

*Ar. 9. ad 1.

¶3 Prę. Donũ timoris h rñdet uirtuti spei, sicut dictũ * est: sed spei maximẽ vr̃ rñdere beatitudo vltima, q est, Beati pacifici: qm̃ filij Dei uocabunt. qa, ut dicitur Rom. 5. Gloriamur in spe gloriæ filiorũ Dei. ergo beatitudo illa magis respondet dono timoris, quàm paupertas spiritus. K

*1. 2. q. 17 art. 3.

¶4 Præt. Supra dictũ * est, q beatitudinib. rñdent fruct⁹: sed h nihil i fructib. inenit rñdere dono timoris. ergo ẽt neq; in beatitudinib. aliquid ei rñdet.

*Li. 1. c. 4. ante medium to. 4. *Conclu.* m

Sed contra est, quod Aug. dicit in lib. * de sermone Dñi in monte. Timor Dei congruit humilibus, de quibus dicitur: Beati pauperes spiritu.

Respon. Dicẽdũ, q m timori propriẽ rñdet paupertas spũs. n Cum enim ad timorem filialem pertineat Deo reuerentiam exhibere, & ei subditum esse, id quod ex hmõi subiectione consequitur, ptinet ad donũ timoris. Ex hoc autem, q aliqs Deo se subijcit, desinit quærere in seipso, vel in aliquo alio magnificari, nisi in Deo. Hoc. n. repugnaret pfectę subiectioni ad Deum. Vnde dr̃ in Psal. 19. Hi in curribus, & hi in equis: nos aũt in noie Dei nr̃i inuocabimus. Et iõ ex hoc, q aliquis pfectè timet Deum, cõñs est, q non quærat magnificari in seipso per superbiam: neq; ẽt quærat magnificari i exterioribus bonis. s. honoribus, & diuitijs, quorum vtrumque pertinet ad paupertatem spiritus, ẽm q paupertas spiritus intelligi potest vel exinanitio inflati & superbi spiritus, ut * Augustinus exponit: uel ẽt abiectio tpalium rerum, quæ fit spiritu, id est, propria uoluntate per instinctum Spiritus sancti, † ut Ambros. & † Hierony. exponunt.

*li. 1. c. 1. a medio & c. 4. paulo a principio, to. 4. † Ambr. li. 5. in Luc. in c. de beatitudinib⁹. tom. 5. † Hier. in Matt. circa princ. c. 5. to. 9.

Ad primvm ergo dicendum, quòd cum beatitudo sit actus uirtutis perfectæ, omnes beatitudines ad perfectionem spiritualis uitæ pertinent. In qua quidem perfectione principium esse vr̃, ut tẽdens ad perfectam spiritualium bonorum participationem, terrena bona contẽnat, sicut timor primum locum habet in donis. Non autem consistit perfectio in ipsa temporalium bonorum desertione, sed hæc est via ad perfectionẽ. Timor aũt filialis, cui rñdet beatitudo paupertatis, etiam est cum perfectione sapientiæ, ut supra * dictum est.

*arti. 7. & 10. huius quæst.

Ad secvndvm dicendum, q directius opponit subiectioni ad Deum, quam facit timor filialis indebita magnificatio hominis uel in seipso, uel in alijs rebus, quàm delectatio extranea, quæ tamen opponitur timori ex consequenti: quia qui Deum reueretur, & ei subditur, non delectatur in alijs à Deo: sed tamen delectatio non pertinet ad rationem ardui, quam respicit timor, sicut magnificatio. Et ideò directè beatitudo paupertatis respondet timori, beatitudo aũt luctus ex consequenti.

Ad tertivm dicendum, q spes importat motum & habitudinem ad terminum ad quem tenditur: sed timor importat magis motum ẽm habitudinem recessus à termino à quo. Et iõ vltima beatitudo, quæ est spiritualis perfectionis terminus, congruẽ respondet spei per modum obiecti vltimi: sed prima beatitudo, quæ est per recessum à rebus exterioribus impedientibus diuinam subiectionem, congruẽ respondet timori.

Ad qvartvm dicẽdũ, q in fructibus illa, quæ pertinent ad moderatum vsum, vel abstinentiam à rebus temporalibus, uidentur dono timoris conuenire, sicut modestia, continentia, & castitas.

QVAESTIO XX.

De uitiis oppositis, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de uitijs oppositis. Et primò, de desperatione. Secundò, de præsumptione.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶Primò, Vtrum desperatio sit peccatum.

¶Secundò, Vtrum possit esse sine infidelitate.

¶Tertiò, Vtrum maximum peccatorum.

¶Quartò, Vtrum oriatur ex accidia.

SVPER QV. XX. ART. I.

Bannes eodem art.

In ar. 1. q. 20. in rñsione ad primum, dubiũ occurrit ex eo, q pñs doctrina eneruare vr̃ doctrinam h habitã in pcedenti lib. De specificatione peccati. q. 5. specificat ex parte cõuersionis, & nõ ex parte auersionis. Sic nãq; excipi m⁹ pctã contra uirtutes theologicas, ubi uniuersale fundamentum prædictæ doctrinæ sublimebitur: Ad hoc dr̃, q pñs doctrina nec contrariatur superiori, nec excipit ab illa, sed cõfirmat illam. ¶Ad cuius euidentiã sciẽto, q aliud est loqui de auersione a Deo, & cõuersione ad obiectum, quæ inueniuntur in peccato mortali: & aliud est loqui de auersione a Deo, & conuersione ad commutabile bonũ, quæ ẽt inueniuntur in peccato mortali: q̃ñis & alij, & nos forte q̃sque pro eodem his vsi fuerimus, & pia egẽãt interpretatione, sicubi inueniãtur indistincta. Declaratur aũt ueritas cũ uniuersa hac materia, manifestando differentiam in litera positam sic in peccatis oppositis theologicis uirtutib. Verbi gratia, in odio Dei tria inueniũtur. Primo, conuersio ad proprium obiectũ, Deum. s. qui odio habetur. Secũdo, auersio formalis illi⁹ act⁹ odij a diuina lege & a beatitudine eius quo libet alio pctõ mortali auersio. Tertio, cõuersio cõsomitãs ad cõmutabile bonum, puta, seipsum, q peccat nimis amãdo. In alijs aũt peccatis conuersio ad proprium obiectũ, q est essentialis peccato, est ad cõmutabile bonũ, qa obiectum aliorũ peccatorũ non est Deus. Et ideò in alijs auersio est ab incõmutabili bono, conuersio verò ad commutabile bonum. In istis verò, ut dictum est, & auersio est ab incommutabili bono, & cõuersio essentialis peccati est ad incõmutabile bonũ. Sed qa huiusmodi mala cõuersio ad incõmutabile bonũ secundũ ordinationẽ quidẽ actus appetitui ad obiectũ cõuersio est ad incõmutabile bonũ: nã qui odit Deũ, actum odij ordinat directè in Deũ ut illius proprium obiectũ, & ppea inde sumit speciem hmõi peccatũ, sicut cæteræ ab obiectis suis: secundum verò efficaciã actus eiusdem ad obiectum, auersio est ab incõmutabili bono. Nam q odit Deum, abnegat Deum a sua voluntate. Odio. n. habere nihil aliud est, q̃ abnegare illud à suo appetitu: hoc aũt non solũ est auertere amorẽ ab illo, sed cõtra illũ et appetere. Vnde sicut conuertens gladiũ ad aliquẽ occidẽdũ, conuertit qdẽ se ad illũ, sed cõuersione occisiua: ita in huiusmodi peccatis est cõuersio ad incõmutabile bonũ offensiua. Et iõ author in litera dicit hmõi peccata principaliter cõsistere in auersione a bono incõmutabili. Vt ergo cuncta iuxta vocabula authoris clare videas, distingue auersionẽ ab incõmutabili bono in formalẽ, & obiectiuã & pspice primo, q auersio formalis est, q cõis est oĩ peccato mortali, & de formale i peccato mortali, & nõ esse illam, de qua hic dr̃, q est principaliter inlita, & esse illã de qua superi⁹ dictũ est, q nõ specificat peccata. Perspice scdõ, q auersio obiectiua Dei quæ cõsistit in cõuersione offensiua Dei, ut ppriæ materiæ, & obiecti illius cõuersionis, est de qua hic dr̃, q est principaliter inlita; Et probat hãc esse mẽtẽ authoris clare ex [illegible] dictis, s. quia uirtutes theologicæ habent Deũ p obiecto. Hoc n. manifestat, q de auersione ex parte obiecti loqt, & sic eã cõnumerant. At si Non tum, aut solum quis ipsũ dubitet, uel opponat, q ã ipsius iuxta aliqũ intelligẽda est, & argumẽto de auersione formali sermo est, patet facile in sũo, q argumentum de cõuersione ad commutabile bonum principaliter quærebat, & suffset illi satisfactum per illam distinctionem, principaliter, uel concomitanter: sed ad perfectionẽ doctrinæ author docuit hic auersionem ab incommutabili bono dupliciter in quibusdã peccatis inueniri, formaliter, & obiectiuẽ, ut declaratum est.

Concl.

*In tertia regula nõ multũ p cul à principio. [illegible] D. 4

Articvlvs I.

Vtrum desperatio sit peccatum.

Porrecta per totum. 106

*Li. 1. ca. vlt. circa me. & li. 2. cap. 19. tom. 1.

Ad primvm sic proceditur. Videtur q desperatio non sit peccatum. Omne. n. peccatũ h habet conuersionem ad commutabile bonum cum auersione ab incõmutabili bono, ut p Aug. * patet in 1. lib. de libe. arb. B sed desperatio non habet conuersionem ad commutabile bonum. ergo non est peccatum.

¶2 Præt. Illud quod h orit ex bona radice, non vr̃ esse peccatũ, quia non pôt arbor bona fructus malos facere, ut dr̃ Mat. 7. sed desperatio vr̃ procedere ex bona radice, s. ex timore Dei, vel ex horrore magnitudinis propriorum peccatorum. ergo desperatio non est peccatum. C

¶3 Præt. Si desperatio esset peccatum, etiam h damnatis esset peccatum quòd desperant: sed hoc non imputatur eis ad culpam, sed magis ad damnationem. ergo neque viatorib. imputatur ad culpam: & ita desperatio non est peccatum.

Sed contra. Illud, per qd homines in peccata inducunt, videtur esse non solum peccatũ, sed principiũ peccatorũ: sed D desperatio est hmõi. dicit enim Apostolus de qbusdã, ad Ephe. 4. Qui desperantes, semetipsos tradiderũt impudicitiæ in operationem omnis immunditiæ, & auaritiæ. ergo desperatio nõ solùm est peccatum, sed aliorũ peccatorum principium.

* Libr. 6. Eth. ca. 2. tom. 5.

Resp. Dicẽdũ, q secundùm Philosoph. in * 6. Ethicor. Illud quod est in intellectu affirmatio, uel negatio, est in appetitu E prosecutio, & fuga: & quod est in intellectu verũ, uel falsum, est in appetitu bonũ, & malũ. Et iõ omnis motus appetitiuus conformiter se hñs intellectui vero, est secundũ se bonus. Oĩs autem motus appetitiuus conformiter se habẽs itellectui falso, est secundũ se malus, & peccatũ. Circa Deũ verò vera existimatio intellectus est, q ex ipso puenit hominũ salus, & venia peccatoribus datur, secũdũ A illud Ezec. 18. Nolo mortẽ peccatoris, sed ut conuertat, & viuat. Falsa aũt opinio est, q peccatori pęnitenti veniam deneget; vel q peccatores ad se nõ conuertat per gratiã iustificantem. Et iõ m sicut motus spei, q cõformiter se hẽt ad existimationẽ ueram, est laudabilis & virtuosus: ita oppositus motus desperationis, qui se habet conformiter existimationi falsę de Deo, ẽ uitiosus, & peccatũ. *

Ad primvm ergo dicendum, q in quolibet peccato mortali est quodammõ auersio à bono incommutabili, & cõuersio ad bonũ commutabile, sed aliter & aliter. Nã principalr̃ consistunt in auersione à bono incõmutabili peccata, q opponunt uirtutibus theologicis, ut odiũ Dei, & desperatio, & infidelitas, qa uirtutes theologicę habẽt Deũ p obiecto: ex cõsequẽti aũt importãt cõuersionẽ ad bonũ cõmutabile, inquantum anima deserens Deũ, cõsequenter necesse est, quòd ad alia cõuertat. Peccata vero alia principalr̃ consistunt in conuersione ad cõmutabile bonũ: ex cõsequeti verũ in auersione ab incõmutabili bono. Non. n. q fornicatur, intẽdit à Deo recedere, sed carnali d̃lectatiõe frui, ex quo seqt, q à Deo recedat.

Ad II dicẽdũ, q ex radice virtutis potest aliquid procedere dupliciter. Vno modo, directẽ ex parte ipsi⁹ uirtutis, sicut actus pcedit ex habitu: & hoc mõ, ex uirtuosa radice non potest aliquod peccatũ procedere. Hoc. n. sensu Aug. * dicit in lib. de libe. arb. q uirtute nemo malè utitur. Alio modo, procedit aliqd ex uirtute indirectè, siue occasionaliter: & sic nihil phibet aliquod peccatũ ex aliqua uirtute procedere. Sic. n. interdum aliqui de uirtutibus superbiunt, secundum illud * Augu. Superbia bonis operib. insidiatur, ut pereant: & hoc mõ ex timore d Dei, uel ex horrore propriorum peccatorum contingit desperatio, inquantũ his bonis aliqs male utit, occasionẽ ab eis accipiẽs desperandi.

*Li. 2. c. 18. & 19. tom. 1.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

AD III dicēdū, q̄ dānati nō sunt in statu sperā- F di ꝑ impossibilitatē redditᵉ ad beatitudinē: & iō q̄ nō sperat, non imputat eis ad culpā, sed est pars dānationis ipsorū. Sicut ēt in statu viæ, si quis desperaret de eo, qđ nō est natus adipisci, vel quod non est debitū adipisci, nō esset peccatum, puta, si medicus desperet de curatione alicuius īfirmi, vel si aliquis desperet se fortè diuitias adepturum.

SVPER QV. XX. ART. II. Ban. eodem art.

Porrecta per totum. 107 2. dist. 43. ad 5. ar. 1.

IN art. 2. hoc solum scribēdū occurrit, vt bñ notes, quō fides stat cū desperatione, vt ēt hinc intelligat, quō ēt stat cum blasphemia, quæ inter Christianos inuenitur, utrunq; fidē, blasphemiā, & desperās, in particulari tātum sufficit, quod erret.

ARTICVLVS II.

Vtrum desperatio sine infidelitate esse possit.

AD SECVNDVM sic ꝓceditur. Vr q̄ desperatio sine īfide- G litate esse nō possit. Certitudo n. spei à fide deriuat: sed manente ᵇ cā nō tollit effect⁹. ergo nō pōt aliqs certitudinē spei amittere d̄sperādo, nisi fid' sublata.

¶2 Præt. ᵇ Præferre culpā propriā bonitati, uel misericordiæ diuinæ, est negare infinitatē diuinæ misericordię, vel bonitatis, qđ est infidelitatis: sed qui desperat, culpā suā pfert misericordię, uel bonitati diuinę, ſm illud Gen. 4. Maior est iniquitas mea, q̄ ut ueniā merear. ergo quicū que desperat, est infidelis. H

¶3 Præt. Quicumque incidit in hæresim damnatā, est infidelis: sed desperās ᵇ videtur incidere in hæresim damnatam, s. Nouatianorum, qui dicūt peccata non remitti post baptismum. ergo uidetur q̄ quicumque desperat, sit infidelis.

SED CONTRA est, q̄ remoto posteriori non remouetur prius: sed spes est posterior fide, ut supra dictum * est. ergo remota spe potest remanere fides. non ergo quicumque desperat, est infidelis.

* q. 17. ar. tic. 7.

RESP. Dicēdū, q̄ infidelitas ptinet ad intellm, desperatio aūt ad uim appetitiuā. Intellˢ aūt vniuersaliū est, sed uis appetitiua mouet circa particu- I lares res. Est. n. motus appetitiuus ab aīa ad res, q̄ in seipsis particulares sunt. Cōtingit aūt aliquē hñtē rectā existimationē in vli circa motū appetitiuū, nō rectè se hēre corrupta eius æstimatione in particulari: quia necesse est, q̄ ab æstimatione in vli ad appetitū rei particularis pueniat mediante æstimatione particulari, ut dr̄ in 3. * de anima. Sicut ex ꝓpositione vli nō infert cōclusio particularis, nisi assumendo particularē. Et inde est, q̄ aliquis hñs rectam fidē in uniuersali, deficit in motu appetitiuo circa particulare, corrupta particulari eius æstimatione p habitū, uel p passionē. Sicut K ille qui fornicat, eligendo fornicationē, ut bonū sibi ut nunc, habet corruptā æstimatiōnē in particulari, cum tñ retineat uniuersalem æstimationē ueram, ſm fidem, s. q̄ fornicatio sit mortale peccatum. Et silr aliquis retinendo in uniuersali ueram æstimationem fidei, q̄ s. est remissio peccatorum in Ecclesia, potest tamen pati motum desperationis, q̄ s. sibi in tali statu existenti non sit sperandū deuenia, corrupta æstimatione eius circa particulare. Et p hunc modū ᵐ potest esse desperatio sine infidelitate, sicut & alia peccata mortalia.ⁿ

* Lib. 3. de aīa. text. 58. tom. 1.

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ effectus tollitur non solùm sublata cā prima, sed ēt sublata causa secunda. Vnde motus spei auferri pōt non solū sublata uniuersali æstimatione fidei, q̄ est sicut causa prima certitudinis spei: sed etiā sublata æstimatione particulari, quæ est sicut secunda causa.

AD II dicēdū, q̄ si qs in vli æstimaret misericordiā Dei non esse infinitam, esset infidelis: hoc aūt non existimat desperās, sed q̄ sibi in statu illo ꝑ aliquam particularem dispositionem, non sit de diuina misericordia sperandum. Et silr dicendū est, ad tertium, quod Nouatiani in uniuersali negant remissionem peccatorum fieri in Ecclesia.

ARTICVLVS III.

Vtrum desperatio sit maximum peccatorum.

AD TERTIVM sic ꝓcedit. Vr q̄ desperatio nō sit maximū peccatorū. Pōt. n. esse desperatio absq; infidelitate, sic vt dictū * est: sed infidelitas estʰ maximū peccatorū, qa subruit fundamētū spūalis ędificij. ergo desperatio n̄ est maximū pctōrū.

¶2 Præt. Maiori bonoʰ mai⁹ malū opponit, ut patet p Philosophū † in 8. Ethic. sed charitas est maior spe, ut dicitur 1. Corint. 13. ergo odium est maius peccatum, quàm desperatio.

¶3 Præt. In peccato desperationis est ꝗ solū īordinata auersio à Deo: sed in aliis peccatis ē nō solū auersio inordinata a Deo, sed ēt inordinata conuersio. ergo peccatum desperationis nō est grauius, sed minus aliis.

SED CONTRA. Peccatū insanabile vr̄ esse grauissimum, secundum illud Hierm. 30. Insanabilis fractura tua, pessima plaga tua: sed peccatum desperationis est insanabile, ſm illud Hierem. 15. Plaga mea desperabilis renuit curari. ergo desperatio est grauissimum peccatum.

RESP. Dicendū, q̄ ᵐ peccata q̄ opponunt uirtutib. theologicis, sunt ſm suū genus grauiora peccatis aliis.ⁿ Cū. n. uirtutes theologicę hēant Deū ꝓ obiecto, peccata eis opposita iportāt directè, & principalr auersionē a Deo. In quolibet āt peccato mortali principalis rō mali, & grauitas ē ex hoc, q̄ auertit se a Deo. Si. n. posset esse cōuersio ad bonū cōmutabile: sine auersiōe a Deo, q̄uis eēt iordinata, n̄ eēt pctm̄ mortale. Et iō illđ qđ prio, & p se hēt auersionē à Deo, ē grauissimū pctm̄

inter

SVPER QV. XX. ART. III. Ban. eodem art. Nic. de Nyss Tract. 3. par. 3. p. 1. q. 2.

Porrecta per totum. 108

IN artic. 3 eiusdem quæst. 20. dubium occurrit ad hoīem, authorem. s. quia in quæst. 17. artic. 6. oppositū dixit, dū assignauit differētiā inter charitatē, & duas alias uirtutes theologicas in hoc, quod charitas facit hominem Deo inhærere ꝑ seipsum: fides autē & spes faciunt hominē Deo inhærere, sicut cuidam principio, ex quo aliqua nobis puenit. Hæc contraria apparent præsenti literæ, ubi dicitur, q̄ odiū Dei, & infidelitas sunt cōtra Deum secūdūm quod in se est: desperatio autem secundum quod eius bonum participatur a nobis. Patet nāq; quòd licet de charitate & spe consona sit sententia, de fide tamē cōtraria omnino que est, dum ibi Deum ut principiū, hic Deum secūdūm quod est in se, ad fidem refert.

¶Ad hoc dicit breuiter, q̄ Deus dupliciter respicit a fide. s. vt cui credimꝰ, & q̄ credimus: p quod actꝰ humanus est per credere Deo, & credere Deum. Inquātum igitur fides credit Deo, respicit Deū ut dicentem, & est respicere Deū ut principiū ueritatis, quā reuelat, & hoc superius author intē dit. Inquātum uerò credit Deū, respicit Deū secundū q̄ in se est: credit nāq; Deū esse patrē omnipotētem &c. & hoc intendit hic author unde nulla est inter dicta contrarietas.

* Ar. præc & q. 10. artic. 3. & q. 14. ar. 3.

† Li. 8. c. 10 circa principiū. t. 5.

Conclu. m

inter pctā mortalia. Virtutibꝰ aūt theologicis op- A ponunt infidelitas, desperatio, & odiū Dei, inter q̄ ᵖ odiū, & infidelitas, si desperationi cōparent, inueniēt ſm se qdē, idest, ſm rōnē ꝓpriæ speciei, grauioraᑫ. Infidelitas. n. prouenit ex hoc, q̄ hō ipsam Dei ueritatē nō credit. Odiū verò Dei ꝓuenit ex hoc, q̄ volūtas hoīs ipsi diuinæ bonitati cōtrariat. Desperatio aūt ex hoc, q̄ hō nō sperat se bonitatē Dei participare. Ex quo patet q̄ infidelitas, & odiū Dei, sunt cōtra Deum, ſm q̄ in se est: desperatio aūt ſm q̄ ei⁹ bonū participat a nobis. Vñ mai⁹ pctm̄ est, ſm se loquēdo, nō credere Dei veritatē, uel odire Deū, q̄ nō sperare cōsequi glo B riā ab ipso: sed si cōparet desperatio ad alia duo pctā ex parte nostra, sic desperatio est periculosior, qa p spē reuocamur à malis, & inducimur ad bona ꝓsequēda: & iō sublata spe, irrefrænatè homines labunt in uitia, & à bonis laboribus retrahunt. Vñ sup illud Prou. 24. Si desperaueris lapsus in die angustiæ, minuet fortitudo tua, dicit * glo. Nihil est execrabilius desperatione, quā q̄ hēt & in generalibus huius uitæ laboribus, & qđ peius est, in fidei certamine cōstātiā pdit. Et Isid. † dicit in lib. de Summo bono. Perpetrare flagitium aliquod, mors aīæ est, sed desperare est descēdere in C infernum. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Conclu. p

Pro captu quæstionis.

* Glo. ordinaria ibidem.

† Lib. 2. c. 14. circa principiū.

SVPER QV. XX. ART. IIII. Ban. eodem art.

Porrecta per totum. 109

IN art. eiusdē quæstionis dubiū occurrit de ueritate illius rōnis literæ, dicit. s. Possibile est ꝓpriū obiectū spei, bonū aūt, & arduū ēt ad alias passiones pertinent. Et est tamen dubij, q̄ etiam possibile ad alias passiones pertinet. Timor. n. & audacia nō sunt: nisi respectu possibilium.

¶Ad hoc breuiter dicit, q̄ hic non est sermo de possibili absolutè, sed ut determinat bonū arduū. Tale. n. cōstat solūᵐ spei esse propriū obiectū, vt ad quod, & consequenter desperationis, ut à quo. Et hæc intentio authoris patet ex eo, q̄ hic intendit ducere, q̄ luxuria detinēdo affectū ad carnalia, ac p hoc spiritualia aut non bona, aut non magna bona afferens, nō est propria causa desperationis, sed cā cōis multarum malarum passionū erga bona spūalia, puta odij, abominationis, tristitię, de bonis spiritualibus, & iræ cōtra insurgentes spiritualia impedi... carnalia. Hæc. n. ... passiones sione spiritualiū insurgunt: sed accidia deijciēdo spiritū sic, ut uideat q̄ non possit ad spiritualia bona peruenire, est ꝓpria causa desperationis, quę respicit possibile determinans futurū bonum arduum.

* Li. 31. c. 31. a medio.

* Lib. 13. c. 10. circa principium. to. 3.

* Lib. 31. cap. 31. a medio.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum desperatio ex accidia oriatur.

AD QVARTVM sic ꝓcedit. Vr q̄ desperatio ex accidia nō oriat. Idē. n. nonʰ ꝓcedit ex diuersis causis: desperatio autē futuri sæculi procedit ex luxuria, ut dicit * Greg. 31. Moral. nō ergo procedit ex accidia.

¶2 Præt. Sicut spei opponit de- D speratio, ita gaudio spirituali opponitur accidia: sed gaudiū spirituale procedit ex spe, ſm illud Roma. 12. Spe gaudentes. ergo accidia procedit ex ʰ desperatione, & non econuerso.

¶3 Præt. Cōtrariorū contrariæ sunt caæ: sed spes, cui opponit desperatio, vr̄ ꝓcedere ex cōsideratione diuinorū beneficiorū, & maximè ex cōsideratiōe incarnationis. Dicit. n. Augusti- E nus 13. * de Trinitate. Nihil tam necessariū fuit ad erigēdū spē nostrā, q̄ vt demōstraret nobis, quātū nos Deus diligeret. Quid uero huius rei isto indicio manifestius, q̄ q̄ Dei filius naturæ nostræ dignatus est inire cōsortium? Ergo desperatioʰ magis procedit ex negligentia huius considerationis, q̄ ex accidia.

SED CONTRA est, q̄ 31. Mor.* Gre. desperationē enumerat inter eā, q̄ procedunt ex accidia.

RESPON. Dicēdū, q̄ sicut supra dictū * est, obiectū spei est bonū arduum possibile adipisci vel p se, uel per aliū. Dupliciter potest ergo in aliquo spes deficere de beatitudine obtinenda. Vno modo, quia nō reputat eā vt bonum arduum: alio modo, quia non reputat eam ut possibilem adipisci uel per se, uel per aliū. Ad hoc autem q̄ bona spiritualia non sapiāt nobis quasi bona, uel non uideantur nobis quasi magna bona, pcipuè perducimur per hoc, q̄ affectus noster est infectus amori delectationum corporaliū, inter quas præcipuæ sunt delectationes venereæ. Nam ex affectu harū delectationū contingit, q̄ hō fastidit bona spiritualia, & non sperat ea, quasi quædam bona ardua: & ᵐ ſm hoc desperatio causatur ex luxuriaⁿ. Ad hoc aūt q̄ aliquod bonū arduū nō æstimet, ut possibile sibi adipisci per se, uel per alium, perducitur ex nimia deiectione, q̄ qñ in affectu hominis dominatur, vi ei q̄ numquàm possit ad aliqđ bonum releuari. Et quia accidia est tristitia q̄dam deiectiua spiritus, iō p per hunc modū desperatio ex accidia generatᑫ: hoc autem est proprium obiectum spei, scilicet q̄ sit possibile. Nā bonū, & arduum etiam ad alias passiones ptinent. Vñ * specialius oritur ex accidiaʳ. Potest tamen oriri ex luxuria, ratione iam * dicta. Vnde patet responsio ad primum.

* q. 17. ar. 1. & 1. 2. q. 40. art. 1. & 2.

Conclu. m

Conclu. p

Conclu. f

* In corp. art.

AD II dicēdum, q̄ sicut Philosophus dicit in 2. Rhetor. sicut spes facit delectationem, ita etiam homines in delectationibus existentes efficiuntur maioris spei. Et per hunc etiam modum homines in tristitijs existentes, facilius in desperationem incidunt, secundum illud 2. ad Corinth. 2. Ne maiori tristitia absorbeatur qui eiusmodi est: sed tamen quia spei obiectum est bonum, in quod naturaliter tendit appetitus, non autem discedit ab eo naturaliter, sed solum propter aliquod impedimentum superueniens: ideò directius quidem ex spe oritur gaudium, desperatio autem econuerso ex tristitia.

AD III dicendū, q̄ ipsa negligentia considerandi diuina beneficia, ex accidia prouenit. Homo enim affectus aliqua passione, præcipuè illa cogitat, quæ ad illam pertinent passionem. Vnde homo in tristitijs constitutus non de facili aliqua magna & iocūda cogitat, sed solum tristitia, nisi per magnum conatum se auertat a tristibus.

QVEASTIO XXI.

De præsumptione, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandū est, de præsumptione.

ET CIRCA hoc quęruntur quatuor.

¶ Primò, Quid sit obiectū pręsumptionis, cui innititur.

¶ Secundò, Vtrum sit peccatū.

SVPER QV. XXI. ARTIC. I. Ban. eodem art.

IN art. 1. q. 21. nota Nomine, Primū, q̄ pñsumptio, licet primò imposita sit ad significandum morale uitiū in ordine ad propriam uirtutē, de quo in loco proprio inferius erit quæstio, translatum tamen est propter similitudinem

Universidad de Deusto Biblioteca

Porrecta per totum. 110

militudinē ad significandum uitiū theologicum. de quo est hic quæstio : unde præsumptionis uocabulum non solum æquiuocum est in uitiatum, & moralium, sed etiam in ipsa morali theologia æquiuocum est. Et propterea in corpore articuli hui' utraque significatio exprimitur. Obserua igitur cautè, de qua psumptione sermo incidit.

¶In eodem 1. articu. in respōsione ad primum, dubiū occurrit, Quo pacto verificatur, quod præsumptio diminuit diuinam uirtutem. Videtur enim quòd psumptuosus sperando ueniam sine pœnitentia, aut gloriam sine meritis, plus sperat, nō minus, quàm conueniat Deo: quoniam plus est habere gloriam sine meritis, sicut habuit Christus, quàm cum meritis, sicut habēt alij: & maioris gratię esset habere ueniam sine pęnitētia, ut habent paruuli in baptismo, quàm cum pœnitentia. Non uidetur ergo uerum, quòd psumptuosus dum innititur diuinæ uirtuti ad consequendum quod Deo non conuenit, diminuat diuinam uirtutem, sed potius eam augeat in suo affectu, & effectu intento.

¶Ad hoc dicit' quòd cū diuina uirtus dupliciter cōsideretur, scilicet absolutè, & ordinatè, & hic non sit sermo de ea absolutè, sed de ea ordinatè, quia est sermo de iustitia diuina, quam præsumptio contemnit (constat namque diuinam iustitiam ad pœnitentiam Dei ordinatam pertinere, & hæc duo vitia opposita spei, scilicet, desperationem, & præsumptionem, ita Deum respicere, vt illa misericordiā, hæc iustitiā contemnat) quia in quæ de virtute Dei ordinata est sermo, & uirtus Dei a sua sapiētia ordinata sic est, ut istis tantum mediāte gloriam p meritis, & ueniam pro pęnitētia faciat,

¶Tertiò, Cui opponatur.

¶Quartò, Ex quo vitio oriaĩ.

ARTICVLVS I.

Vtrum præsumptio innitatur Deo, an propriæ virtuti.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q; præsumptio, q̄ est peccatum in Spiritumsanctū, non innitatur Deo, sed ppriæ virtuti. Quantò .n. minor est uirtus, tātò magis[b] peccat q ei nimis innititur: sed minor est virtus humana, q̄ diuina. ergo G grauius peccat, qui psumit de virtute humana, q̄ q̄ prçsumit de virtute diuina: sed peccatū in Spiritumsanctū est grauissimum. ergo præsumptio, quæ ponitur species peccati in Spiritumsanctum, inhęret uirtuti humanæ magis, quàm diuinæ.

¶2 Præt. Ex peccato in Spiritūsanctū alia peccata oriunĩ. Peccatū enim in Spiritumsanctum dr̃ malitia, ex qua quis peccat: H sed magis uidētur alia peccata oriri ex præsumptione, qua hō psumit de seipso, quàm[b] ex præsumptione, qua hō psumit de Deo, qa amor sui est principiū peccandi, vt patet per Aug. 14. *de ciuita. Deo. ergo videtur q; præsumptio, quæ est peccatū in Spiritumsanctum, maximè innitatur uirtuti humanæ.

*Li. 14. c. vlt. i principio, t. 5.

¶3 Præt. Peccatum prouenit ex conuersione inordinata ad bonū cōmutabile: sed psumptio est quoddā peccatum. ergo magis contingit ex conuersione ad uirtutē humanā, quæ est bonum commutabile, quàm ex[h] conuersione ad uirtutē diuinā, quæ est bonū incommutabile.

SED CONTRA est, q; sicut ex desperatione aliquis cōtemnit diuinā misericordiam, cui spes innititur, ita ex psumptione cōtemnit diuinā iustitia, q̄ pecca- K tores punit: sed sicut misericordia est in Deo, ita ēt & iustitia est in ipso. ergo sicut desperatio est per auersionem a Deo, ita præsumptio est per inordinatam couersionem ad ipsum.

RESP. Dicēdum, q; præsumptio vr̃ importare quandā immoderantiam spei. Spei autem obiectum est bonum arduum possibile. Possibile autē est aliquid homini dupl'r. Vno modo F per propriā uirtutem: alio mō non nisi p virtutē diuinam. Circa vtramq; autem spem p immoderantiam potest esse psumptio. Nā circa spē, per qua aliquis de ppria virtute confidit, attenditur psumptio ex hoc, q; aliqs tendit in aliquod bonum, vt sibi possibile, quod suā facultatem excedit, sm quod dicitur Iudith. 6. Præsumentes de se, humilias. Et[m] talis psumptio opponit virtuti magnanimitatis, [a] q̄ medium tenet in hmōi spe. Circa spem aūt, qua aliquis inhæret diuinę potentiæ, potest per immoderātiā esse psumptio in hoc, q; aliquis tēdit in aliquod bonum, ut possibile per uirtutē, & misericordiam diuinam: quod possibile non est. Sicut cū aliquis sperat se veniam obtinere sine pęnitentia, vel gloriam sine meritis. Hæc[p] autē præsumptio est propriè species peccati in Spiritumsanctū[q], quia scilicet per huiusmodi præsumptionem tollitur, vel contemnitur adiutorium Spiritussancti, per qđ homo reuocaĩ a peccato.

Conclu. G

Conclu. P

AD PRIMVM ergo dicēdū, q; sicut supra dictum * est, peccatum, quod est cōtra Deum, sm suum genus est grauius cęteris peccatis. Vnde psumptio, qua qs inordinatè innitiĩ Deo, grauius peccatum est, q̄ præsumptio, qua qs innitiĩ propriæ virtuti. Quod.n. aliquis innitatur diuinæ virtuti ad consequendū id, quod Deo nō conuenit, hoc est diminuere diuinam uirtutē. Patet autem quòd grauius peccat, qui diminuit diuinam virtutem, quàm qui propriam uirtutem superextollit.

*q. 20. ar. 3. & 1. 2. q. 73. a. 3.

AD II dicēdum, q; ipsa præsumptio, qua quis inordinatè psumit de Deo, amorem sui includit, quo quis propriū bonū inordinatè desiderat. Quod.n. multū desideramus, ęstimamus nobis de facili p alios posse pueniri, etiam si non possint.

AD III dicendū, q; psumptio de diuina misericordia hēt conuersionē ad bonū cōmutabile, inquātū procedit ex desiderio inordinato proprij boni: & auersionem a bono incōmutabili, in quantum attribuit diuinæ virtuti, quod ei non conuenit. Per hoc enim auertiĩ homo a virtute diuina,

cum præsumptione contemnitur iste ordo, ac per hoc diuina iustitia contemnitur quoq; diuina virtus ad opus pœnitentiæ, per quam venitur ad ueniam, & ad opus meriti, p quod venitur ad gloriam, ac per hoc minuitur diuina uirtus. Ordinata siquidē ad duo opera ordine quodam, expectatur factura unum tantum. Minus autem est alterū, quàm vtrumq; facere: & rursum ordinata ad iustē perducēdum ad ueniā, vel gloriam, expectatur perductura non iustē ad veniam, uel gloriam. Minus autē est præsupposito ordinis statuto, perducere nō iustē, quàm iustē ad ueniam, uel gloriam. Diminuit igitur verē diuinam virtutem in suo esse, qui præsumptuosus. Et hoc intēdebat author, dum in corpore articuli hanc diminutionem explicans dixit, quòd per huiusmodi præsumptionem tollitur, vel contemnitur adiutoriū Spiritussancti, per qđ homo reuocatur a peccato, illa scilicet mediante iustitia.

¶Ad obiectionem in oppositum dicitur, q; licet absolutè loquendo, facere ueniam sine pœnitentia, aut gloriam sine meritis, in aliquo sit maius, quo ad modum faciendi, pro quanto sit sine medio et sine dispositionibus, & ad hoc tendit argumentum: quo ad rem tamen factā, maius est facere utrumq; quàm alterū: loquendo tamen præsupposito ordine diuinę sapientiæ, minus simpliciter est facere alterū, quàm utrumque. Et quia præsumptionis uitium contra uirtutem diuinā ordinatam sua sapiētia est: ideò simpliciter diminuere diuinam uirtutem dicitur.

SVPER

Porrecta per totum. III

SVPER Q. XXI. ART. II. *Ban. eodem art.*

IN art. 2. in responsione ad secundū memēto doctrinę superius habitæ, quomodo uirtus theologica sit in medio.

¶In rñsione uerò ad tertium, aduerte hic vulgarē errorem peccātiū, q; peccas sub prætextu q; post, cōfitebitur, & faciet pœnitētiā, potius faciat. Habet .n. hunc, q; diminuit, non aggrauat peccatum. Est .n. uoluntatis trāsitoriæ, & nō pertinaci in malo.

¶In reliqs eiusdē q̄stionis articulis nihil scribendū occurrit.

1. prolo. q. p. dist. co lum. 1.

ARTICVLVS II.

Vtrum præsumptio sit peccatum.

AD SECVNDVM sic procedit. Vr̃ q; præsumptio non sit peccatū. Nullum .n. peccatū est rō, q; hō exaudiaĩ a Deo: sed p[h] psumptionē aliq exaudiūtur a Deo. Dicitur .n. Iudith 9. Exaudi me miserā deprecātē, & de tua misericordia prçsumentē. ergo præsumptio de diuina misericordia non est peccatum.

¶2 Præt. Præsumptio importat B *supexcessum spei: sed in spe, q̄ hr̃ de Deo, non pōt esse supexcessus, cū eius potētia, & misericordia sint infinita. ergo vr̃ q; præsumptio non sit peccatum.

¶3 Præt. Id quod est peccatum, non excusat a peccato: sed præsumptio excusātā peccato. dicit .n. Magister. 22. dist. secundi libri* sententiarum, q; Adam minus peccauit, quia[h] sub spe veniæ peccauit, qđ videtur ad præsumptionē pertinere. ergo præsumptio non est peccatum.

* Li. 2. sē. di. 22. paragrap. c.

SED CONTRA est, quòd ponitur species peccati C in Spiritumsanctum.

*q. præc. art. 1.

RESPON. Dicendū, q; sicut supra* dictū est, circa desperationē, oīs motus appetitiuus, q̄ cōformiter se habet ad intellm falsum, sm se malus est, & peccatū. Præsumptio aūt est motus appetitiu', qa importat quādā spem inordinatā: hēt aūt se conformiter intellectui falso, sicut & desperatio. Sicut .n. falsum est, q; Deus pęnitentibus non indulgeat, vel q; peccantes ad pęnitentiā nō couertat: ita falsum est, q; in peccato pseuerantib. veniā cōcedat, & a bono cessantibus opere gloriā largiaĩ, cui existimationi cōformiter se hēt psumptionis D motus. Et ideò[m] psumptio est peccatum, minus tamen q̄ desperatio: * qm magis proprium est Deo misereri & parcere, q̄ punire, propter eius infinitam bonitatem. Illud enim secundùm se Deo conuenit, hoc autem secundùm nostra peccata.

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicēdū, q; præsumere ponitur aliquando pro sperare: quia ipsa spes recta, q̄ habetur de Deo, præsumptio uidetur, si mensuretur sm conditionem humanam: non autem est psumptio, si attendaĩ immensitas diuinæ bonitatis.

AD II dicēdū, q; psumptio nō importat supexcessum spei ex hoc, q; aliqs min' sperat đ Deo, E sed ex hoc, q; sperat de Deo aliqd, qđ Deo nō cōuenit: qđ ēt est min' sperare đ Deo, qa hoc ē eius virtute quodammmò diminuere, ut dictum * est.

*Ar. præc. ad 1.

AD III dicēdū, q; peccare cum proposito pseuerandi in peccato sub spe veniæ, ad præsumptionē pertinet. Et hoc non diminuit, sed auget peccatum. Peccare autem sub spe veniæ quandoq; percipiendæ cum proposito abstinendi a peccato, & pęnitendi de peccato, hoc non est præsumptio: sed hoc peccatum diminuit: quia per hoc videtur habere uoluntatem minus firmatam ad peccandum.

ARTICVLVS III.

Vtrum præsumptio magis opponatur timori, quàm spei.

Ban. eodem art.

Porrecta per totum III

AD TERTIVM sic procedit. Vr̃ q; psumptio magis opponaĩ timori, q̄ spei.[h] Inordinatio .n. timoris opponiĩ recto timori: sed præsumptio vr̃ ad inordinationē timoris ptinere. dr̃ .n. Sap. 17. Sp præsumit sæua perturbata conscientia: & ibidem dr̃, q; timor est præsumptionis adiutorium. ergo præsumptio opponitur timori magis, q̄ spei.

¶2 Præt. Contraria sunt, quæ[h] maximè distāt: sed præsumptio magis distat a timore, quàm a spe, qa præsumptio importat motum ad rem, sicut & spes: timor autem motum a re. ergo prçsumptio magis contrariatur timori, quàm spei.

¶3 Præt. Præsumptio totaliter excludit timorem, nō aūt totaliter excludit spē, sed solū certitudinē spei. cū ergo opposita sint, q̄ se interimunt, videĩ q; præsumptio magis[h] opponaĩ timori, q̄ spei.

SED CONTRA est, q; duo inuicē opposita uitia cōtrariaĩ uni uirtuti, sicut timiditas & audacia fortitudini: sed peccatū psumptionis cōtrariaĩ peccato desperationis, q; directè opponiĩ spei. ergo vr̃ q; etiam prçsumptio directius spei opponatur.

RESP. Dicendū, q; sicut Aug. dicit* in 4. contra Iulianū. Omnib. uirtutibus non solū sunt uitia, manifesta discretione cōtraria, sicut prudētiæ temeritas: verum & uitia quodammō non ueritate, sed quadā specie fallente sitia, sicut prudētiæ astutia. Et hoc ēt philosophus dicit * in 2. Eth. Quòd virtus maiorem conuenientiam vr̃ habere cum uno oppositorū vitiorum, q̄ cum alio, sicut tēperātia cū insensibilitate, & fortitudo cū audacia. [m] Præsumptio ergo manifestā oppositionē vr̃ hēre ad timorē, pcipue seruilē, qui respicit pœnam ex Dei iustitia prouenientē, cuius psumptio remissionē speraĩ: sed secundū falsam similitudinē magis contrariaĩ spei. n. quia importat quādā i ordinatā spē de Deo. Et quia directius aliqua opponunĩ, q̄ sunt unius generis, quàm quæ sunt generum diuersorū (nam contraria sunt in eodem genere)[p] ideò directius psumptio opponitur spei, quàm timori. [q] Vtrumque .n. respicit idem obiectum, cui innitiĩ, sed spes ordinatè, præsumptio inordinatè.

*Li. 4. c. 3. paulo an medium tom. 7.

* Lib. 2 Eth. ca. 8 tom. 5.

Concl. m

Concl. p

AD PRIMVM ergo dicēdum, q; sicut spes abusiuè dicitur de malo, propriè autem de bono: ita ēt præsumptio. Et secundùm hunc modum inordinatio timoris præsumptio dicitur.

AD II dicēdum, q; contraria sunt, quæ maximè distant in eodem gñe. Præsumptio aūt, & spes important motum eiusdem generis, qui potest esse uel ordinatus, uel inordinatus. Et ideò prçsumptio directius contrariatur spei, q̄ timori. Nā spei contrariatur ratione propriæ differentiæ, sicut inordinatum ordinato. Timori autem contrariatur rōne differentiæ sui generis, scilicet motus spei.

AD III dicendum, q; psumptio cōtrariaĩ timori contrarietate gñis: virtuti aūt spei cōtrarietate driæ. Iō psumptio totaliter excludit timorem ēt secundùm genus. Spem autem nō excludit, nisi ratione differentiæ, excludendo eius ordinationem.

Universidad de Deusto Biblioteca

Porrecta per totum. 115 Infra q. 132 ar. 4. & 5. Et mal. q. 8. art. 3.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum præsumptio causetur ex inani gloria.

Ban. eodem art.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr ꝙ præsumptio non causetur ex inani gloria. Præsumptio.n. maximè uidetur inniti diuinæ misericordiæ: misericordia aűt respicit miseriam, quæ opponit gloriæ. ergo[h] præsumptio non oritur ex inani gloria.

* 1.2. q. 37 artic. 2.

¶2 Præt. Præsumptio opponit desperationi: sed desperatio orit ex tristitia, ut dictū * est. cū ergo oppositorū oppositæ sint causæ, vr ꝙ oriatur ex[h] delectatione, & ita vr qđ oriatur ex uitijs carnalib. quorum delectationes sunt uehementiores. G

¶3 Præt. Vitiū p̄sumptionis cōsistit in hoc, ꝙ aliqs tendit in aliquod bonū, qđ nō est possibile, quasi possibile: sed ꝙ aliquis æstimet possibile, quod est impossibile, ꝓuenit ex[h] ignorātia. ergo p̄sumptio magis prouenit ex ignorantia, q̄ ex inani gloria.

* Lib. 31. Mor. c. 32 a med.

SED CONTRA est, ꝙ* Grego. dicit 31. Moralium, ꝙ præsumptio nouitatum est filia inanis gloriæ.

* Ar. 1. huius quęst.

RESPON. Dicendū, ꝙ sicut supra * dictū est, duplex est p̄sumptio. Vna qdē q̄ innitit propriæ virtuti, attentans. s. aliquid ut sibi possibile, qđ ꝓpriā virtutem excedit: &[m] talis p̄sumptio manifestè ex inani gloria ꝓcedit.* Ex hoc.n. ꝙ aliqs multū desiderat gloriā, sequitur ꝙ attentet ad gloriam quādā super uires suas: & huiusmodi p̄cipue sunt noua, q̄ maiorem admirationē habent. Et iō signanter.* Greg. præsumptionem nouitatum, posuit filiam inanis gloriæ. Alia vero est p̄sumptio, q̄ innititur inordinatæ diuinæ misericordiæ, vel potentiæ, p quā sperat se obtinere gloriā sine meritis, vel veniā sine pœnitentia. Et[p] talis præsumptio vr oriri directè ex superbia,[q] ac si ipse tanti se æstimet, ꝙ ēt eum peccantem Deus non puniat, uel a gloria excludat. Et per hoc patet responsio ad obiecta. H

Concl. m — * Lib. 31. Mor. c. 31 a med. — Concl. p

QVAETIO XXII.

De præceptis pertinentibus ad spem & timorem, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerādum est de præceptis pertinentibus ad spem, & timorem.

ET CIRCA hoc quæruntur duo.

¶Primo, De pręceptis pertinentibus ad spem.

¶Secundo, De pręceptis pertinentib. ad timorē.

Porrecta per totum. 114 Inf. art. 2. eor.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum de spe debeat dari aliquod præceptum.

Bannes eodem articulo.

AD PRIMVM sic ꝓcedit. Vr ꝙ nullū p̄ceptum sit dādū ꝑtinēs ad virtutē spei.[h] Quod.n. sufficiēter pōt fieri p unum, nō oportet ꝙ p aliqd aliud inducatur: sed ad sperādū bonū sufficiēter hō inducit ex ipsa naturali inclinatione. ergo nō oportet, ꝙ ad hoc inducat homo per legis præceptum. K

¶2 Præt. Cū pręcepta dentur de actib. uirtutum, principalia pręcepta ēt debent dari de actib. principalium uirtutum: sed inter oēs uirtutes principaliores sunt tres uirtutes theologicæ, s. spes, fides, & charitas. Cum ergo principalia legis pręcepta sint p̄cepta decalogi, ad q̄ oīa alia reducuntur, ut supra habitū* est, vr ꝙ si de spe daret aliqđ[h] præceptū, ꝙ deberet inter præcepta decalogi conti-

* 1.2. q. 100 art. 3.

F neri: non aűt ibi continetur. ergo uidetur ꝙ nullū præceptum in lege debeat dari de actu spei.

¶3 Præt. Eiusdem rōnis est pręcipere actum uirtutis, & [h] prohibere actū uitij oppositi: sed nō inuenitur aliquod pręceptū datum, per qđ prohibeat desperatio, quæ est opposita spei. ergo uidetur, ꝙ nec de spe conueniat aliquod præceptum dari.

SED CONTRA est, ꝙ Aug. dicit * super illud Ioā. 15. Hoc est p̄ceptū meum, ut diligatis inuicem. De fide nobis q̄ multa mandata sunt? quam multa de spe? ergo de spe conuenit aliqua præcepta dari.

* Trac. 83. in test. med. & fine, to. 9.

RESP. Dicendū, ꝙ p̄ceptorū, q̄ in sacra scriptura inueniunt, q̄dā sunt de substantia legis: quædā vero sunt præambula ad legē. Pręambula quidem sunt ad legē illa, qbus non existentib. lex locū habere non pōt. Huiusmodi aűt sunt p̄cepta de actu fidei, & de actu spei: qa per actū fidei mens hominis inclinat, ut recognoscat actorē legis talē, cui se subdere debeat. Per spē vero præmij hō inducitur ad obseruātiā p̄ceptorū. Præcepta uero đ substantia legis sunt, q̄ homini iā subiecto, & ad obediendū parato imponunt, ꝑtinentia ad rectitudinē uitæ. Et iō huiusmodi præcepta statim in ipsa legislatione proponunt p modū præceptorum.[m] Spei uero & fidei p̄cepta, non erāt ꝓponēda per modū p̄ceptorū,[n] qa nisi hō iā crederet, & speraret, frustra ei lex proponeret. Sed[p] sicut p̄ceptum fidei ꝓponendū fuit p modū denūciationis, & cōmemorationis, ut supra dictū * est: ita ēt p̄ceptum spei in prima legislatione ꝓponēdū fuit p modū promissionis.[q] Quod.n. obedientib. præmia ꝓmittit, ex hoc ipso incitat ad spē: vñ oīa ꝓmissa, q̄ in lege continent, sunt spei excitatiua. Sed qa lege iā imposita, ꝑtinet ad sapiētes uiros, ut non solum inducant hoies ad obseruantiā p̄ceptorū, sed etiā multo magis ad conseruandū legis fundamentū: iō * post primā legislationem in sacra scriptura multipl'r iducunt hoies ad sperādū, ēt p modū admonitiōis, vel p̄cepti, & n̄ solū p modū ꝓmissiōis, sicut i lege,[t] sicut patet i Ps. 61. Sperate i eo oēs cōgregatiōes populi, & i multis alijs scripturę locis.

Conclu. m — Conclu. p — * q. 16. ar t. c. 1. — Concl. t

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ natura sufficienter inclinat ad sperandum bonū naturæ humanæ proportionatū: sed ad sperandū supernaturale bonū oportuit hoiem induci authore legis diuinæ, partim quidē promissis, partim aűt admonitionibus, uel præceptis. Et tñ ad ea ēt, ad q̄ naturalis rō inclinat, sicut sunt actus uirtutū moraliū, necessariū fuit præcepta legis diuinæ dari pp maiorē firmitatem: & præcipue quia naturalis ratio hominis obtenebrata erat per concupiscētias peccati.

AD II dicēdū, ꝙ præcepta legis decalogi ꝑtinēt ad primam legislationē. Et iō inter præcepta decalogi nō fuit dandū præceptum aliqđ de spe, sed sufficit per aliquas promissiones positas inducere ad spē, ut patet in primo, & quarto p̄cepto.

AD III dicēdū, ꝙ in illis, ad quorum obseruantiā homo tenetur ex rōne debiti, sufficit p̄ceptum affirmatiuū dari de eo, qđ faciēdū est, in quib. ꝓhibitiones eorum, quæ sunt uitanda, intelliguntur. Sicut datur pręceptum de honoratione paren-

tum

tum. Nō aűt prohibet ꝙ parētes dehonorent, nisi A p hoc, ꝙ de nō honorātib. pœna adhibet i lege. Et qa debitum est ad humanam salutē, ut speret homo de Deo, fuit ad hoc hō inducēdus aliquo prædictorum modorum quasi affirmatiue, in quo intelligeretur prohibitio oppositi.

ARTICVLVS II.

Vtrum de timore fuerit dandum aliquod præceptum.

Porrecta per totum. 115

AD SECVNDVM sic procedit. Vr ꝙ de timore nō fuit dādum aliqđ p̄ceptum in lege. Timor.n. Dei est de his, q̄ sunt[h] p̄ambula ad legē, cū sit initiū sapientiæ: sed ea q̄ sunt p̄ambula ad legē, nō cadūt sub p̄ceptis legis. ergo de timore nō est dandū aliquod præceptum legis. B

¶2 Pręt. Posita cā ponit effect[9]: sed amor est cā timoris oīs. n. timor ex aliquo amore ꝓcedit, ut dicit * Aug. i li. 83. q. ergo supposito p̄cepto de amore,[b] superfluū fuisset præcipere timorē.

¶3 Præt. Timori aliquo mō opponit p̄sūptio: sed nulla ꝓhibitio[b] inuenit i lege đ p̄sumptione data. ergo vr ꝙ nec de timore aliqđ præceptū dari debuerit. C

* q. 33. habetur her his æquipollentib. to. 4.

SED CONTRA est, qđ dr Deut. 10. Et nūc Israel, quid dñs Deus tu* petit à te, nisi ut timeas dominum Deum tuum? sed illud a nobis requirit, qđ nobis p̄cipit obseruādū. ergo sub præcepto cadit, ꝙ aliquis timeat Deum.

RESP. Dicēdū, ꝙ duplex est D timor. s. seruilis, & filialis. Sicut aűt aliquis inducitur ad obseruantiam pręceptorum legis ꝑ spem pręmiorum: ita ēt inducitur ad legis obseruantiā per timorē pœnarū, q est timor seruilis. Et sicut* patet ẽm prędicta, in ipsa legislatione non fuit præceptū dandū de actu spei, sed ad hoc fuerunt hoies inducendi p promissa, ita [m] nec de timore, q respicit pœnā, fuit p̄ceptum dandū per p̄cepti modū, sed ad hoc fuerunt hoies inducendi p cōminatione pœnarū, quod fuit factū & in ipsis p̄ceptis decalogi, & postmodū consequenter in secundarijs legis pręceptis.[n] E Sed[p] sicut sapiētes, & prophetæ cōsequēter, intēdentes hoies stabilire in obseruātia legis, documēta tradiderūt de spe p modū admonitionis, vel p̄cepti, ita ēt de timore[s] sed timor filialis, q reuerentiā exhibet Deo, est quasi quoddā genus ad dilectionē Dei, & principiū quoddā oium eorū, quæ in Dei obseruant reuerentia. Et iō * de timore filiali dantur pręcepta in lege, sicut & de dilectione:[t] quia utrumq; est præambulū ad exteriores actus, q pręcipiuntur in lege, ad quos pertinent pręcepta decalogi. Et iō in authoritate

* ar. pręc. — Conclu. m — Conclu. p — Conclu. t

SVPER QV. XXII. ARTIC. II. *Ban. eodem art.*

IN q. 22. omisso 1. ar. in 2. quæstiuncula occurrit, Quomodo timor filialis ponatur quasi genus ad dilectionem Dei, cum sit effectus. ¶ Ad hoc dr, ꝙ timor filialis non dr quasi genus respectu dilectionis Dei absolute, sed respectu, dilectionis Dei, & principiorum, q in Dei reuerentia obseruātur. Dr aűt quasi genus, inquantū est uelut cōe quoddā ad utrunque, & collectio utriusque. Genus.n. est collectio specierū, complectitur siquidem timor filialis & amorē: vt reuereretur patrem, & subiectionē ad Deū, vnde inchoat obseruantia omnium, q in Dei reuerentiā exhibentur. Et propterea non genus, sed quasi genus utriusque uocari potuit. ¶ In responsione ad primū in eodē ar. te uidem art. 7 q. 19. ut perspicias principiū intrinsecū, & extrinsecū legis ex differentia inter timorē seruilē, & filialē in hoc, ꝙ ille extra, iste int[9], tpore primus in rō positione diuinæ fabricæ secundum diuinam legem.

legis inducta requirit ab homine timor, & ut ambulet i via Dei colēdo ipsum, & ut diligat ipsum.

AD PRIMVM ergo dicēdum, ꝙ timor filialis est quoddam præambulum ad legē, non sicut extrinsecum aliquid, sed sicut principiū legis, sicut etiā dilectio. Et ideo de utroque dantur præcepta, q̄ sunt quasi quædam principia cōia totius legis.

AD II dicēdum, ꝙ ex amore sequitur timor filialis, sicut etiam & alia bona opera, quæ ex charitate fiunt. Et ideo sicut post præceptum charitatis dātur pręcepta de alijs actibus uirtutum: ita ēt simul danr p̄cepta de timore, & amore charitatis. Sicut ēt in sciētijs demonstratiuis nō sufficit ponere principia prima, nisi ēt ponantur conclusiones, q̄ ex his sequuntur uel proxime, uel remote.

AD III dicēdū, ꝙ inductio ad timorē sufficit ad excludēdā p̄sumptionē, sicut ēt iductio ad spē sufficit ad excludēdū desperationē, ut dictum* est.

* ar. pręc. ad 3.

QVAESTIO XXIII.

De Charitate secundum se, in octo articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerādū est de charitate. Et primo, de ipsa charitate. Secđo đ dono sapientiæ ei corrñdente.

¶Circa primū cōsiderāda sunt quinq;. Primo, de ipsa charitate. Secđo, de obiecto charitatis. Tertio, de actib. ei[9]. Quarto, de vitijs oppositis. Quinto, de pręceptis ad hoc pertinentibus.

¶Circa primū ē duplex cōsideratio. Prima qdē đ ipsa charitate ẽm se. Secūda. de charitate p comparationē ad subiectum.

CIRCA primum quærunt octo.

¶ Primo, Vtrum charitas sit amicitia.

¶ Secundo, Vtrum sit aliquid creatum in anima.

¶Tertio, Vtrum sit virtus.

¶Quarto, Vtrū sit virt[9] spālis.

¶Quinto, Vtrū sit una virtus.

¶Sexto, Vtrū sit maxīa uirtutū

¶Septimo, Vtrum sine ea possit esse aliqua vera virtus.

¶Octauo, Vtrū sit fōra uirtutū

ARTICVLVS I.

Vtrum charitas sit amicitia.

AD PRIMVM sic ꝓcedit. Vr ꝙ charitas nō sit amicitia. Nihil.n. ē ita ꝓpriū amicitię, sicut [h] conuiuere amico, ut dicit* Philos. in 8. Eth. sed charitas est hominis ad Deum, & ad angelos, quorum non est cum hominibus cōuersatio, ut dr Dan. 2. ergo charitas non est amicitia.

¶2 Pręt. Amicitia nō est sine [h] redamatione, ut dr [t]in 8. Eth. sed charitas habet ad inimicos, ẽm illud

* li. 8. c. 5. aň medi. tom. 5. — * li. 8. Eth. ca. 3. to. 5

SVP. QV. XXIII. ARTIC. I. *Capr. 3. d. 27. q. 1. ar. 2. Ban. eodem art.*

IN 1. ar. q. 23. nota Nouitie, ꝙ amicitia dupliciter sumi potest, s. pro relatione, qua amicus amico dr, & sic nō est ad propositū: & ꝓ fundamento huiōi relationis, habitu. s. amoris talis, & sic charitas dr amicitia. Importat aűt ly talis, ut in litera patet, tres cōditiones, s. beneuolētiam, redamationē, & cōicationē. Amor enim quo alicui bonum uolumus cum mutuo amore fundatus sup aliqua cōmunicatione, puta, sanguinis, ut inter consanguineos: uel militiæ, ut inter commilitones &c. habet rōnē amoris amicitiæ. Et si his adiunxeris, ꝙ amore illo uelimus bonū alicui pp seipsum principaliter, ꝙ cōicatio est in pcipuis alæ bonis, ita bebitur non solū rō amicitiæ, sed amicitię maxime honestę. Et adhuc si adiunxeris, ꝙ cōicatio illa cōsistit in supnaturali consortio diuinæ naturæ, habebitur ratio amicitiæ diuinæ, & uere sic est. Charitas enim amicitia non quæcūq;, sed diuina est, cōsequens cōicationē naturę diuinæ in creatura rōnali, p quam diuinæ beatitudinis participes sumus

Porrecta per totum. 116 — 2. d. 27. q. 1. art. 1. Et vit. q. 1. 2. 5. ad 5. & q. 2. art. 2. ad 8.

mur hic in spe, & in patria in re. Exprimitur aūt amor cōicationis multis rōnibus in scriptura, cūq; ut ciuium, q̄nq; vt domesticorū iuxta illud ad Ephes. 2. Estis ciues sanctorū, & domestici Dei: q̄nq; vt sociorū, q̄nq; vt fratrum, q̄nq; vt sponsæ, seu vxoris, ut patet ex diuersis locis sacræ scripturę. Præcipua tñ & magis ppria expressio vt cōicationis filiorū ad patrem. In hac n. & cōsortiū naturę, & reuerētia, & inæqualitas, & pportio instiæ & amoris, & excellētia, & relatio ad alios diligendos. & quare, magis exprimitur. Cū aūt audis charitatē esse amicitiā honesti, ita q̄ Deo bonum volumus pp seipsum, intellige q̄ duplicia sunt sibi bona, qdā in ipso, qdā ad ipsum. Bona quæ sunt in ipso, s. sua uita, sapiētia, potentia, bonitas, iustitia, misericordia, & huiōi, q̄ nihil aliud sunt, q̄ ipsemet Deus, ex charitate Deo volum* q̄ cōplacet nobis Deū sic esse sicuti est. Quēadmodū. n. intellectu recto in Deū idē sentimus, cū intelligimus eū esse sicuti est ita appetitū rectū in Deū idē habemus, cū conformis est intellectui recto. Hoc aūt est, cū appetitus consonat Deū esse sicut est, qd signat̄ p hoc, qđ dicimus, q̄ cōplacet nobis Deum esse sicut est: sicut p oppositū, peccator erga Deū appetitu est, qui alicui displicet Deū esse sicut est, s. supra oia sapiētē, iustū, oipotentē &c. Bona aūt q ad Deū sunt, ut honor, regnū, & obedientia, & huiōi: ut oēs in gloriā suam fiant, ex charitate sic Deo uolumus, q̄ hæc nō solum cōplaceāt q̄ sint, sed desideramus ut sint, & augeant̄, procuramusq; quāti possumus q̄ sint, gaudemusq; cum sunt, tristamur cū desunt, timemus perdi, mouemur cū sint impedimenta, &c. Et hæc principaliter vt Deo uelati quia ex ipse uniuersus, cui oia esum debentur, quia Deus est.

* Lib. 8. Eth. cap. 3. to. 5.
† In principio illius, & habetur, 1. 4.
* Lib. 8 Eth. c. 3. a med. t. 2.
¶ Lib. 8. ca. 2. 3. & 12. to. 5.
Conclu. m

Mat. 5. Diligite inimicos vestros. ergo charitas non est amicitia.

¶3 Præt. Amicitiæ tres sunt species, sm̄ Philosophū* in 8. Eth. s. amicitia delectabilis, utilis, & honesti: sed charitas nō est amicitia utilis, aut delectabilis. † dicit. n. Hiero. in episto. ad Paulinū, q̄ ponit̄ ĩ principio Biblię, Illa ē vera necessitudo, & Christi glutino copulata, quam nō utilitas rei familiaris, non pñtia tm̄ corporum, non subdola & palpans adulatio, sed Dei timor, & diuinarum Scripturarū studia conciliant. Similiter etiā nō est amicitia honesti, qa charitate diligimus ēt peccatores: Amicitia uero honesti nō ē nisi ad virtuosos, vt dr̄ * in 8. Eth. ergo charitas non est amicitia.

SED CONTRA est, quod Io. 15. dr̄. Iam non dicam uos seruos, sed amicos meos: sed hoc nō diceba tur eis, nisi ratione charitatis. ergo charitas est amicitia.

RESP. Dicēdū, q̄ sm̄ Philosophū * in 8. Eth. Nō qlibet amor hēt rōnē amicitiæ, sed amor q est cū beneuolētia, qñ. s. sic amam* aliquē, ut ei bonū uelim*. Si aūt reb. amatis ñ bonū velim*, sed ipsum eorū bonū nobis velimus, sicut dicimur amare vinū, aut equū, aut aliqd hmōi, ñ est amor amicitiæ, sed cuiusdā cōcupiscētiæ. Ridiculū. n. est dicere, q̄ aliqs hēt amicitiā ad vinū, vel ad equū. Sed nec bñuolētia sufficit ad rōnē amicitiæ, sed reqrit̄ qdā mutua amatio: quia amicus est amico amicus. Talis aūt mutua bñuolētia fundat̄ sup aliquā cōicationē. Cū ergo sit aliqua cōicatio hominis ad Deū, secūdū q̄ nobis suā beatitudinē cōicat, sup hāc cōmunicationē oportet aliquam amicitiā fundari. De qua qdem cōicatione dr̄. 1. ad Cor. 1. Fidelis Deus, p quē uocati estis ĩ societatē filij eius. Amor aūt sup hāc cōicationem fundatus, est charitas. Vnde manifestum est, quòd charitas amicitia quædam est hominis ad Deum.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ duplex est hominis uita. Vna qdē exterior secundum naturam sensibilem & corporalem: & secundum hanc uitā non est nobis cōicatio, vel conuersatio cū Deo, & angelis. Alia aūt est uita hoīs spiritualis secundū mētem: & secundum hanc uitā est nobis cōuersatio & cū Deo, & angelis, in præsenti quidem statu imperfecte. Vnde dicitur Phil. 3. Nostra conuersatio in cęlis est. Sed ista conuersatio perficietur in pria, qñ serui eius seruient Deo, & uidebunt faciem eius, ut dicitur Apoc. vlt. Et ideo hic est charitas imperfecta, sed perficietur in patria.

AD II dicēdū, q̄ amicitia se extēdit ad aliquē dupr. Vno mō respectu sui ipsius: & sic amicitia nūquam est, nisi ad amicū. Alio mō se extēdit ad aliquē respectu alterius psonę: sicut si aliqs hēt amicitiā ad aliquē hoīem, rōne cuius diligit oēs ad illū hominē pertinentes, siue filios, siue seruos, siue qualitercunq; ei attinentes, & tanta pōt esse dilectio amici, q̄ pp amicum amēt̄ hi, qui ad ipsum ptinent, ēt si nos offendant, uel odiant. Et hoc modo amicitia charitatis se extendit etiam ad inimicos, quos diligimus ex charitate ĩ ordine ad Deū, ad quē principaliter habetur amicitia charitatis.

AD III dicēdū, q̄ amicitia honesti non hr̄ nisi ad uirtuosū, sicut ad pricipalē psonā: sed ei* intuitu diligunt̄ ad eū actinētes, ēt si ñ sit uirtuosi. Et hoc mō charitas, q̄ maxie ē amicitia honesti, se extēdit ad pc̄tōres, quos ex charitate diligim* pp Deū.

ARTICVLVS II.

Vtrum charitas sit aliquid creatum in anima.

SVP. QV. XXIII. ARTIC. II.
Cap. 1. d. 17. q. 2. ar. 1. Bonauentura art. Scot. q. 1. d. 17. q. 1. D. Bon. d. 17. q. 1. ar. 1. Ric. d. 17. q. 4. Franc. de Mayronis d. 17. q. 1.

Ferr. la per totum. 117. 1. d. 17. q. 1. art. 1. & art. 4. q. 4. cor. Et 3. d. 27. q. 2. ar. 4. q. 4. co. Et vit. q. 1. ar. 11. & q. 2. ar. 1. & 12. & lib. 8. ca. 8. a med. tom. 3. lib. 11. c. 17. paulo a prin.

ADPRIMVM sic proceditur. Videtur q̄ charitas nō sit aliquid creatū in anima. Dicit. n. Aug. * in 8. de Trinit. Qui proximum diligit, consequens est, ut ipsam dilectionē diligat. Deus autē dilectio est: consequēs est ergo ut pręcipuè Deū diligat. Et in 15. de Trini. dicit. Ita dictū est, Deus charitas est: sicut dictum est, Deus spiritus est. ergo charitas non est aliqd creatū in aīa, sed est ipse Deus.

¶2 Præt. Deus est spiritualiter vita animæ, sicut anima uita corporis, secundùm illud Deut. 30. Ipse est uita tua: sed anima uiuificat corp* per seipsam. ergo Deus uiuificat animam per seipsum. Viuificat autem eam p charitatem, secundum illud. 1. Ioan. 3. Nos scimus, qm̄ translati sumus de morte ad uitam, quoniam diligimus fratres. ergo Deus est ipsa charitas.

¶3 Præt. Nihil creatū est infinitæ uirtutis, sed magis oīs creatura ē uanitas: charitas aūt ñ ē vanitas, sed magis uanitati repugnat, & est infinitæ uirtutis: qa aīam hois ad bonum infinitum perducit. ergo charitas nō

IN art. 2 eiusdē q̄stionis, omissa q̄stione de intentione Magistri sententiarū, quia nō est meū uidere q̄ ... sentiret nota rōnes, quibus author pbat necessitatē habitus charitatis in anima nostra, & memēto, q̄ quia in præcedenti libro determinatū est tria ex gratia puenire, & apud authorē charitas realiter distinguit̄ à gratia, q̄ est in essentia aīæ: ō non ex parte actus meritorij. sed aliūde probat necessitatē habitus charitatis, pp quod nullus miretur si de necessitate charitatis ratione actus meritorij, nō est sermo hic. Affert igit̄ author vnā rōnē principalem, & duas accessorias, quare charitatis habitus sit necessarius. Et licet oēs istæ rōnes sumātur ex modo operandi. s. perfecte, faciliter, & delectabiliter: ex primo tamen, scilicet, ex pm̄ perfectio-

ne, habilitur intentum. Maior siquidem illa, Nullus actus perfecte producitur ab aliqua potentia actiua: nisi sit ei connaturalis per aliquam formā, quæ sit principium actionis, tā clare patet: & in naturalibus, & in artificialibus, & in moralibus, ut nulla instantia occurrat. Maior quoq; formaliter subsumenda. s. Actus charitatis pfecte pducitur ab aliqua potentia, uoluntate s. existentis in gratia Deo. probatur ex eo, qa aliter nō sufficiēter, & suauiter prout sunt suisse deuenire proximo respectu actus charitatis sicut est prouisum de agēte proximo respectu aliorum actuum. In omnibus enim prouisum est, ut proximum agens perfecte pducat effectum. Si q̄ tur ergo conclusio. Quod actus charitatis est connaturalis, actiuæ potentiæ uoluntatis per formā, q̄ est principium actus charitatis. Sed nō est connaturalis per naturā voluntatis, quia constat quod excedit naturā voluntatis. Ergo est ei cōnaturalis per formā superadditam naturali potentiæ, per quā formam inclinatur ad charitatis actum. Hæc est sūma istius formæ, quā in illa ducat ad inconuenientia, qa s. actus charitatis esset imperfectior ex suę productionis mō q̄ actus naturales & actus uirtutum. Secunda ratio est, quia actus charitatis non esset facilis. Et sequela quidem patet. Falsitas vero consequentis probatur: quia nulla virtus habet tantam inclinationē ad suum actum, sicut charitas. Tertia ratio est: quia actus charitatis non esset delectabilis. Et sequela similiter clara est, & falsitas cōsequentis probatur: quia nulla virtus ita delectabiliter operat̄ sicut charitas. ¶Circa has ultimas rōnes dubium occurrit, quia falsum vi. q̄ nulla virtus habeat tantam inclinationem in suum actum, & delectationem, sicut charitas. Constat. n. q̄ proportionaliter loquendo, q̄libet virtus æque inclinat ad actum proprium, cum sit proprium principium eius elicitiuum, licet subiectum sit uel aliter dispositum, non æq̄ inclinet ad actū illius uirtutis, sicut illius, ut patet. Et similiter est de delectatione in uirtutib. s. aliq. quib. n non est admistum malū in materia. Non. n. est iustus, q̄ nō gaudet iustis operibus, nec liberalis, qui non gaudet liberalibus, & sic de aliis. Quicq̄d. n. est ex parte uirtutis æqua est & inclinatio, & delectatio ĩ actu, licet ex parte subiecti aliter cōtingat. ¶Ad huius autē priorem rōnem, q̄ actus aliarum virtutum dupliciter sumi possunt, informati, s. & formati. Actus āt charitatis cum non possit esse informis, uno tm̄ modo sumi potest. Rursus, quanto aliquid est perfectius, tanto appetitus pprius illius est perfectior. Proportionata enim oportet esse, & rei pfectioni inchoationem, ppriam perfectiorem cōpetere oportet. Si igit̄ cæteras virtutes ad pprios actus informes ex una, & charitatē ad suum actū ex altera parte referamus, manifestum est, cum actus charitatis sit melior aliis actibus, & charitas sit melior cęteris virtutibus, q̄ inclinatio charitatis est maior ad suū actū, q̄ aliarum ad suos. tum quia in his, quę non mole magna sunt idem est maius q̄ melius: ac per hoc charitatis inclinatio, cum sit melior, erit maior. Tum quia videmus, q̄ magis inclinatur appetitus superior ad suum bonū, q̄ appetitus inferior ad suū, ut scilicet maior delectatio cōsequens satietatem appetitus perficitur in suo bono. Plus. n. delectatur voluntas in consecutione perfecte sui boni, q̄ appetitus sēsitiuus in consecutione sui boni, vt in præcedenti libro author in tractatu de delectatione aperuit. Si autem referamus oēs virtutes ad actus formatos, constat etiam q̄ charitas magis inclinat ad actum formatum ex ratione, quia quod est per se potius est eo quod est per aliud. Reliquę enim uirtutes p charitatem, charitas autem per seipsam in actum formatum tēdit. Et ex hoc patet etiam, q̄ nulla ita delectabiliter operatur. tum quia maiorem inclinationem maior sequitur delectatio: tum quia charitas maxime libere operatur, utpote suprema virtutum & a nulla alia mota cæteras mouens. Liberum. n. sui causa est, vt dicit̄ 1. Metaphys. Constat autem, quod quanto liberius, tanto delectabilius quis operatur. Potest quoque una communis causa reddi, quare charitas magis inclinat, & delectat: quia ex ppria ratione habet, quòd sit habitualis amor, cui per se primo conuenit inclinatio & delectatio in opere. Omnia. n. quęcunq; in aliquid inclinantur, inquantū amant illud, inclināntur in illud. Ipse ergo amor magis inclinat ad amandum. Et similiter in quibuscūq; delectamur, quatenus amamus. Quāto ergo magis ipse amor in suo amabili opere delectabit? Et propter hanc rationem, quæ est ex proprijs charitatis quia nulla virt* nisi charitas est amor, author sine pbatione alia, ut pro re perspicua, ... Et per hanc patet solutio obiectorum in propria, quia s. non est æqua comparatio inclinatorum & inclinationis. Virtutes. n. cæteræ sunt sicut inclinatæ ad suos actus, charitas āt est ipsa inclinatio in suum actū: & ideo charitati primo, reliquis per secundo conuenit inclinari in suos actus. Iuxta āt antedicta patet solutio obiectorum ex hoc, q̄ licet sit æqualitas proportionalis in omnibus uirtutibus ad suos actus, nō tamen est æqualitas quantitatiua, pp quam in æqualitatem dictum est, q̄ nulla uirtus habet tantā inclinationē ad suū actum. ¶Circa easdem rationes dubium occurrit, quia si charitas ponitur in aīa hos tres modos operandi. s. perfecte, faciliter, & delectabiliter, potest quis experiri in seipso faciliter, delectabiliter atq; vt cōnaturaliter exercere actus charitatis, sicut p experiētiā (ō est maxima certitudo) sciret se esse charitate, qđ est icōueniēs. ¶Ad hoc dicitur, q̄ actus refertur ad habitum, & potentiam, à quibus est. Et licet referendo actum ad habitum conueniant hi tres modi habitus acquisitos, & infusos, quia q̄libet perfectionē facilitatem, & delectationem ex illa habet, ut dictum est, referē-

Ab. 3. ca. 10 in medio 10. 3.
* Li. 1. sen. d. 17. paragraph. II.
† 1. 2. q. 6. artic. 1.
* 1. 2. qu. 113. ar. 4.
Conclu. m

est aliquid creatum in anima.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit* in 3. de doctrina Christiana. Charitatem voco motū aī ad fruendum Deo ppter ipsum: sed motus aī est aliquid creatū in anima. ergo & charitas est aliquid creatum in anima.

RESPON. Dicēdū, q̄ Magister perscrutatur hanc quæstionē* in 17. di. primi lib. sent. & ponit q̄ charitas nō est aliquid creatum in aīa, sed est ipse Spūsctūs mentem inhabitās. Nec est sua intentio, q̄ iste motus dilectionis, quo Deum diligimus, sit ipse Spūsctūs: sed q̄ iste motus dilectionis est à Spūsctō non mediāte aliquo habitu, sicut à Spūsctō sunt alij actus virtuosi mediantibus habitib. aliarū virtutū, puta, fidei, aut spei, alicuius alterius uirtutis. Et hoc dicebat pp excellentiā charitatis: sed si qs recte cōsideret hoc magis redundat in charitatis detrimētū. Nō. n. motus charitatis ita pcedit à Spūsctō mouēte humanā mētē, q̄ humana mēs sit mota tm̄, & nullo mō sit principium huius motus: sicut cū aliqd corpus mouet̄ ab aliquo exteriori mouente. Hoc. n. ēt cōtra rōnē volūtarij, cuius oportet principium in ipso esse, sicut s. dictū *est. Vñ sequeret̄, q̄ diligere nō esset uolūtariū, qđ implicat cōtradictionē cum amor de sui rōne importet, q̄ sit actus volūtatis. Sił ēt non pōt dici q̄ sic moueat Spūsctūs voluntatem ad actū diligendi, sicut mouet instrumentū, quod etsi sit principium actus nō tñ est in ipso agere uel nō agere. Sic. n. tolleret̄ rō uolūtarij, & excluderet̄ rō meriti, cum tñ s. habitum sit q̄ dilectio charitatis est radix merendi. sed oportet q̄ sic volūtas moueatur à Spūsctō ad diligendum, q̄ etiam ipsa sit efficiens hūc actum. Nullus autem actus pfecte producitur ab aliqua potētia actiua, nisi sit ei cōnaturalis per aliquā formā quę sit principiū actionis. Vñ Deus, qui oia mouet ad debitos fines singulis rebus indidit formas, p quas inclinantur ad fines sibi p̄stitutos à Deo, & sm̄ hoc disponit oia suauiter, vt dr̄ Sapien. 8. Manifestum est āt q̄ actus charitatis excedit naturā potentiæ voluntatis. Nisi ergo aliqua forma superadderetur naturali potentiæ, per quam inclinaretur ad dilectionis actum esset actus iste imperfectior actib* naturalibus, & actibus aliarū uirtutū, nec esset facilis, & delectabilis. Quod patet esse falsum: qa nulla virtus hēt tantā inclinationē ad suum actum sicut charitas, nec aliqua ita delectabiliter operat. Vñ maxime necesse ē q̄ ad actū charitatis ĩ nobis existat aliqua habitualis forma superaddita potētiæ naturali, iclinās

do

Universidad de Deusto Biblioteca

do tamen actum ad potentiam operatiuam, dña est inter act⁹ habituũ acquisitorum, & infusorum circa communicationẽ harum conditionum: quoniam in acquisitis quantum habet subiectum de habitu, tm̃ habet de perfectionis, facilitatis, & de lectationis modo. Et hoc, quia habitus acquiritur ex actibus, ex quibus operatiua potentia continuo perficitur, & inclinatur magis ad similes actus. In infusis aũt subiectum habet habitũ, sine, hoc ꝙ subiectũ participet ipsum per modũ habitus firmiter & cõformiter ad inclinationem illius ꝑꝑ oppositã causam; quia.s. non ex actib⁹, sed deforis uenit. Et ꝑꝑea euenit, ut in acquisitis continua delectatio in opere sit signum generati habitus. In infusis vero habitus est absque delectatione communicata subiecto, propter qđ dr̃ in litera, quod nulla virtus sic inclinat, & delectat, & non dr̃ Nullus habens virtutem tantum inclinatur, & delectatur: & quando etiam continua est delectatio in opere, non est infallibile signum, quãmuis plurimum uerisimile infusi habitus, quia potest ex acquisito simili habitu, vel connaturali inclinatione, delectatio in opere simili operi habitus infusi prouenire.

D.184.

ipsam ad charitatis actum, & faciens eam prompte & delectabiliter operari.[n]

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ ipsa essentia diuina charitas est sicut & sapia est, & bonitas est. Vñ sicut[d] dicimur boni bonitate, q̃ est De⁹, & sapiẽtes sapia, q̃ est De⁹ (qa bonitas qua formaliter boni sum⁹, est participatio q̃dã diuinæ bonitatis: & sapiẽtia qua formaliter sapiẽtes sum⁹, est participatio q̃dã diuinæ sapiæ) ita etiã charitas, qua formaliter diligim⁹ ꝓximũ, est quædam participatio diuinæ charitatis. Hic enim modus loquendi consuetus est apud Platonicos, quorũ doctrinis imbutus fuit Aug. Quod quidam nõ

G

¶Ad obiectionem ergo dicitur, quòd quãmuis habens habitum infusum, & utens illo, sit principium actus perfectum quãtum ad integritatem, antequãm firmet habitus, & quantum ad modum integritatis, postq̃ habitus infusus firmatus est per modũ habitus, & similiter inclinetur, quantum est ex parte habitus, & deberet inde delectari ante firmatum habitum, & post quasi cõnaturalem habitum infusum factũ simpliciter inclinetur, & delectet in illius habitus infusi opere: non tñ sequitur, ꝙ experientia certa cognoscat in se esse habitum infusum illorum actuũ principium, qa actus illi possunt ex alio principio expertas conditiones & modos habere, s. ex acquisito habitu simili, uel naturali inclinatione. Notanter autem dixi experimur nos esse perfectum principium secundum rem, actus secundum rem habitus infusi, quãmuis in nobis sit, non tamẽ experimur. Si.n. hoc experientia cognosceremus, certissima cognitione charitatẽ, fidem, & spẽ infusas in nobis esse sciremus. Hoc.n. non põt supplere habitum acquisitum, aut inclinatio naturalis, ut.s. cõstituat principium perfectum actus secdm rem pertinentis ad habitum infusum, ut patet. Et propterea author ex rõne perfecti principij probauit in litera necessitatẽ charitatis, & in ea fundauit cõclusionem, & non super promptitudine & delectatione, q̃ possunt suppleri per inclinationem acquisiti habitus, vel naturæ.

I

¶In eodem art. 2. in responsione ad tertium, dubium occurrit circa illam allegatam propositionem. Charitas operatur formaliter &c. Est.n. potius ad oppositum quàm ad intentum: quoniã operari formaliter, dupliciter intelligi potest, uel principiare opus ut formam, i. quo aliquid operatur, ut calor est principiũ calefaciendi: uel facere effectum formalem, ut calor facit esse calidum id, in quo est. Quocunque autem modo sumatur, si forma facit effectum infinitum ex modo faciendi, non euadit quin sit infinita: immò potius infertur infinitas formæ ex effectu formali, & actu eliciti, si sit infinitus, quia constat quòd quantitas utriusque sequitur quantitatem formæ. Nõ.n. calor ut tria, constituit esse calidum ut decem, nec elicit calefactionẽ ut decem. Male igitur ex modo operandi formaliter, retorquet infinitas in charitatis authorem, & tollitur ab ipsa charitate.

K

¶Ad euidentiam huius rei scito, ꝙ cum formæ accidentales a substantialibus proficiscantur, oportet efficaciam formarũ accidentalium in substantiarũ uirtutes resoluere, quibus sunt cõnaturales accidẽtia illa secdm se, vel sua principia, ut patet de calore connaturali primo substantiæ ignis. Etiã.n. efficacia vbicunque inueniat, in ignẽ resoluitur. Propter quod in secundo de aia, augmẽtum ex eo, ꝙ a calore causatur, quod tribuebatur ab Empedocle, & ex natura ignis reprobat ab Aristotele. Propter q. cũ

F charitas talis forma accidentalis sit, ut nulli creaturæ factæ, aut factibili connaturalis esse possit, sed soli diuinæ substãtiæ non secdm accidẽus naturã, sed substãtialiter cõnaturalis sit: efficacia eius in quocũq; reperiat, secdm diuinitatis naturã pẽsanda ẽ & in Deũ resoluẽda, vt proximũ & cõnaturale eius principiũ.

aduertentes, ex uerbis ei⁹ sumpserunt occasionem errandi.

Ad secvndvm dicẽdum, ꝙ Deus est uita effectiuè & animæ per charitatem & corporis per animã. sed formaliter charitas est uita animæ, sicut & aia corporis. unde per hoc põt concludi, ꝙ sicut anima imediatẽ unitur corpori, ita charitas animæ.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ charitas operatur formaliter. Efficacia autem formæ est ſm uirtutem agentis, qui inducit formam. Et ideò patet quòd charitas non est infinita, sed ꝙ facit effectum infinitum, dũ cõiũgit aĩam Deo iustificando ipsam: hoc demõstrat infinitatẽ uirtutis diuinæ, q̃ est charitatis actor

H

Et ꝑꝑea author efficaciã charitatis in Deũ reducit, non ex rõne, qua oĩum rerũ est author, sed ex spãli ratione, qua charitas est diuini ordinis soli deo connaturalis. Nec intendit author ponere aliq̃ infinitatẽ in effectu charitatis. q̃ non ponere intendat in ipsa charitate, ut superficies literæ præ se ferre uidentur: penes quã procedit dubium motum. Non.n. min⁹ est infinita charitas, q̃ in charitate esse, & dilectio Dei ex charitate: sed intẽdit docere unde hẽt charitas hmõi infinitatẽ, quæ in suo effectu apparet. Ex dict. ꝙ hoc habet ex uirtute dei, qui est propri⁹ actor charitatis non sicut communiter est creator, sed sicut connaturalium sibi soli cõmunicator. Hinc.n. fit ꝙ charitas, quæ diuini ordinis est, & formaliter faciat hoĩem sic coniunctum Deo habitualiter, & per actum elicitum actualiter. Sic aũt esse coniunctum Deo, infinitum quid est excedens omnem efficaciam omnis agentis creati, & creabilis.

¶Ad literæ autem uerba defendenda aduertere oportet, ꝙ formæ participatæ in subiecto alterius naturæ, referuntur in duplex agens ut quod. Alterum ut quod utitur tantum illa: alterum, ut a quo proficiscitur, & cui connaturalis est. Verbi gratia. Calor participatus in aiali & refertur in animal, ꝙ utitur ipso, & refertur in ignem unde est. Et licet utrumque notũ dici possit, ꝙ agit, & operatur per calorem, non solum tamen differt prædicto modo, quia hoc ut utens, ille ut causa: sed & quia proprius effectus caloris ut sic, non attribuitur, proprie loquendo, aiali utenti, sed igni: nec resoluit in illud utens, sed in ignẽ, ut patet in exemplo allato ex secundo de aia de augmento igneo, & augmento animalis. Sic autem est in proposito. Charitas.n. est forma participata in uoluntate creata a Spiritu sancto. Et ipsa quidem ip operatur formaliter, i. ut quo, & non ut q̃: sed cũ habeat duplex quod, s. hoiem utentem ea, & Deum unde est: licet respectu aliquorum effectuum hõ possit dici, quod agit, & charitas quo, respectu tñ proprij effectus charitatis, qui ex suæ cognationis origine se tenet, solus Deus est ꝓprie cã agens ut quod. Talis autem effectus est infinitas, quæ charitate fit. Et ipsa efficacia charitatis in faciendo effectum infinitum, in Deũ reducitur ut cãm actiuam, ut quod uere & proprie agit, & in ipsam charitatem, ut formaliter operantem. Vnde ad obiectionẽ in oppositum dr̃, quòd author non intẽdit, quòd charitas operatur formaliter. i. per modum formæ, ut distinguitur contra operari effectiue. i. per modum agentis, ut quod est propriè cã efficiens. Et propterea optime, subtiliter, & clarissime secundũ se dicit, quod efficacia formæ est secundum uirtutem agẽtis inducentis formam. Oportet namque ubi solũmodo apparet aliquid operans per modum formæ, requirere aliud operans idẽ p modũ proprij actiui, ex quo sit efficacia illius formæ. Constat .n. ꝙ operari sic p modũ formæ præcise præsupponit natura ab operari p modũ ueri agentis. Et sic patet, quòd utrũq; illorum modorum arguendo assumptorum, præcise sumit operari formaliter. Reducit tñ ille modũ ad unum illorum in cõi, s. operari, vt quo, ut patet ex dictis. Patet quoq; ꝙ propositio illa. Charitas operat formaliter, infert intentũ, quia. s. ex tali modo operãdi habetur, quòd non oportet quod ipsa sit infinita simpliciter, sed quòd sit ab infinito simpliciter, ut cõcreatore sibi soli connaturalis proprietatis. Patet tertio, ꝙ ex hoc conceditur, quod charitas sit non minus infinita, quàm sunt effectus formalis, & sui actus eliciti, & quòd infinitas tam in ipsa, quàm in effectu causam quærendam esse in infinito simpliciter, author docuit ex modo operandi formaliter in charitate inspecto.

SVPER

Porrecta per totum. 118 3.d.27.q.2.ar.1.Et ut.q.1.a. 1.ad 5.& ij.1.ar.1. *Lib.8.E thic.c.1. innuitur principio. 1.

SVPER Q. XXIII. ART. III.
Cap.3.d.27.q.1.con.1. Bannes eodem art. Tho. ab Arg.d.27.q.1. Dur.d.27.q.2.d.26.q. 1.

IN artic. 3. aduerte duo. Primo, ꝙ author in responsione ad primũ rõnabilius dici putat, ꝙ humana amicitia n. est virtus, sed cõsequẽs virtutẽ. Diuina æqualis est charitas, ẽ simpliciter virtus, qa super cõicatiõe diuinæ naturæ non sup virtute ꝓpria fundat. Scdo, ꝙ in rñsione ad tertiũ charitatẽ n. s. d o tẽ aia secdm quid ponit, inquantũ. s. est alterioris ordinis secdm rõnem suæ speci, qa. s. est diuini ordinis. Participatio.n. est cõnaturalium soli Deo ut dictum est.

†Li.1.tex. 116.to.2.

Articvlvs III.

Vtrum charitas sit virtus

AD tertivm sic ꝑcedit. Vr̃ ꝙ charitas ñ sit uirtus Charitas.n.[b] amicitia ẽ q̃dã: sed amicitia à Phĩs, nõ ponit virtus vt *in 8. lib. Ethico. patet. neq;.n. connumerat inter uirtutes morales neq; ẽt iter intellectuales. ergo ẽt neq; charitas est virtus.

¶2 Præt. Virtus est[h] vltimum potentiæ, ut dr̃ in li. † de cœlo & mundo: sed charitas nõ est ultimum, sed magis gaudiũ & pax. ergo vr̃ ꝙ charitas nõ sit virtus sed magis gaudium, & pax. B

¶3 Præt. Oĩs virtus est quidã habitus accidentalis: sed charitas non est habitus accidentalis cũ sit nobilior ipsa anima. Nullum aũt[b] accidens est nobilius subiecto. ergo charitas nõ est virtus.

*Libr. de moribus ecclesiæ. c. 11. to. 1.

Sed contra est, quod Au.* dicit in lib. de Moribus Eccles. Charitas est virtus, quæ cum nostra affectio est rectissima, coniungit nos Deo, qua eum diligimus. C

Respon. Dicẽdũ, ꝙ humani actus bonitatẽ hñt ſm ꝙ regulant debita regula, & mensura. Et iõ humana uirtus, quæ est principium oĩum bonorũ actuum hoĩs consistit in attingendo regula humanorum actuũ: q̃ quidem est duplex, vt s. dictũ* est .s. humana rõ & ipse Deus. Vñ sicut uirtus moralis diffinit per hoc, quod est ſm rectam rõnem, ut patet* in 2. Ethic. ita etiam attingere Deum constituit rationem virtutis, sicut ẽt supra dictum * est de fide, & spe.[m] Vnde cum charitas attingat Deũ quia coniungit nos Deo, ut patet p authoritatem † Au. inductã, cõsequẽs est charitatẽ esse virtutẽ.*

*q.17.ar. 1.

*Li.2.c.6

*q.4.ar.5 & q.17.a. 1. Conclu. ™ † In arg. sed cõtra *Lib.8.Ethic.c.1.in prin.to.5

Ad primvm dicendũ, ꝙ Phĩus* in 8. Ethic. nõ negat amicitiã esse virtutẽ, sed dicit ꝙ est uirtus uel cum uirtute. Posset.n. dici, ꝙ est uirtus moralis circa operationes, q̃ sunt ad aliũ, sub alia tñ rõne q̃ iustitia. Nã iustitia est circa operationes q̃ sunt ad aliũ sub rõne debiti legalis: amicitia aũt sub rõne beneficij cuiusdã debiti amicabilis, & moralis vel magis sub rõne beneficij gratuiti, vt patet per Phĩum* in 8. Ethic. Põt tñ dici, ꝙ nõ est uirtus p se ab alijs distincta. Nõ.n. hẽt rõnẽ laudabilis & honesti nisi ex obiecto, ſm. s. ꝙ fundat sup honestatẽ virtutũ. Quod patet ex hoc ꝙ non q̃libet amicitia hẽt rõnem laudabilis, & honesti, sicut patet in amicitia delectabilis, & vtilis. Vñ amicitia virtuosa, magis est aliqd cõsequẽs ad virtutẽ, q̃ sit[a] virt⁹. Nec ẽ sile de charitate, q̃ nõ fundat principaliter sup virtutẽ humanã, sed super bonitatẽ diuinam. E

*Li.8.ca. 13.to.5.

D.87.

Ad II dicẽdũ, ꝙ eiusdẽ virtutis est diligere aliquem, & gaudere de illo. Nam gaudium amorem consequitur, ut s.* habitum est, cum de passionibus ageretur. Et ideo magis ponitur virtus amor, q̃ gaudium, quod est amoris effectus. Vltimum[d] aũt quod ponitur in ratione virtutis, nõ importat ordinem effectus, sed magis ordinem excessus cuiusdam: sicut centum libræ excedunt quadraginta.

*1.2.qu. 25.art.2. D.1172.

Ad III. dicendũ, ꝙ oẽ accidens ſm suũ esse, est inferius substãtiã, qa substantia est ens p se, accidens aũt in alio. Sed ſm rõnem suæ speci, accidẽs quidẽ, quod cãtur ex principijs subiecti, est idignius subiecto, sicut effectus cã. Accidẽs aũt quod cãtur ex participatione alicuius supioris naturæ, est dignius subiecto, inquãtũ est similitudo superioris naturæ sicut lux diaphano. Et hoc mõ charitas est dignior aia, inquantũ est participatio q̃dã Spũsscti.

Articvlvs IIII.

Vtrum charitas sit virtus specialis.

AD quartvm sic ꝑcedit. Vr̃ ꝙ charitas nõ sit uirtus specialis. Dicit.n. Hier. Vt breuiter oĩum virtutum diffinitionẽ cõplectar, Virtus est charitas, qua diligitur Deus, & proximus. Et Aug. dicit in li. † de Moribus Ecclesiæ, ꝙ virtus est ordo amoris sed nulla virtus specialis[h] ponit in diffinitione virtutis cõisergo charitas nõ est spãlis virtus.

¶2 Præt. Id quod se[h] extendit ad opera oĩum uirtutum, non põt esse specialis virt⁹: sed charitas se extendit ad opera oĩum uirtutum, ſm illud primæ ad Cor. 13. Charitas patiens est, benigna est &c. Extẽdit etiam se ad oĩa opera humana, ſm illud 1. ad Cor. vlt. Omnia.n. opera uestra in charitate fiant, Ergo charitas non est specialis virtus.

¶3 Præt. Præcepta legis[h] rñdent actibus virtutum: sed Aug. in li. * de perfectione humanæ iustitiæ, dicit, ꝙ generalis iussio est, Diliges, & generali: prohibitio Non concupisces. ergo charitas est generalis virtus. D

Sed contra. Nullum gñale connumerat specialis: sed charitas connumerat specialibus virtutibus. s. spei, & fidei, ſm illud 1. ad Cor. 13. Nunc aũt manent fides, spes, charitas, tria hæc. ergo charitas est specialis uirtus.

Respon. Dicendum, ꝙ actus & habitus specificantur per obiecta, vt ex supra dictis * patet. Proprium aũt obiectum amoris est bonum, vt supra † habitum est. Et ideo vbi est specialis rõ boni, ibi est specialis ratio amoris. Bonum aũt diuinum, inquantum est beatitudinis obiectum, habet specialem rationem boni. Et ideo amor charitatis, qui est amor huius boni est specialis amor. Vnde & [illegible] charitas est specialis virtus.*

SVPER Q. XXIII. ART. IIII.
S. Bona. 3. s.d.27.q.1. art.1. Scot. 3. s.d.27.q.1. Ricear. 3. s.d.27.q.1. Cap. 3.d.27.q.1.con.2. Bannes eodem art.

IN ar. 4. scito ꝙ bonũ diuinũ, inquantũ beatitudinis obiectũ, hẽre specialem rõnẽ boni pot intelligi dupliciter. Primo ut una particularis rõ distinguitur contra aliam particularem. Verbi gratia, ut sapiẽtia distinguitur a potentia: & sic non est uerum, ꝙ bonum diuinũ vt obiectum beatitudinis, hẽat specialẽ rõnem boni. Deus autẽ non secdm aliquam rõnẽ est obiectũ beatitudinis in patria sed secdm seipsum. Scriptũ est. n. 1. Io. q. uidebimus enim sicuti est. Alio ergo modo intelligitur ut uniuersalis rõ distinguit contra particulares. seu ut rõ absolute distinguit contra rõnem secdm qd. Et hoc modo verum est, ꝙ bonum diuinũ ut obiectũ beatitudinis hẽt specialem rõnem boni Deus siquidem ipse secdm seipsũ sicuti est obiectũ beatitudinis in patria est. Et quia hæc est suprema & vniuersalissima rõ Dei, aliæ rõnes diuini boni distinguuntur ab illa, ut rõnes secdm quid a simpliciter, & ut particulares ab uniuersali, nõ in prædicãdo, sed quasi in essendo, & causando. Vñ Deus ut obiectum beatitudinis naturalis, distinguitur a seipso ut obiectũ beatitudinis supernaturalis, ut secũdum quid a simpliciter. Et similiter est de quibuscunq;

Porrecta per totum. 119 Inf. q. 58. art. 6. 1. 3 d. 27. q. 2. ar. 4. q. 2. & 3. Et ut. q. 2. a. 1. ad 10. & a. 5. *refert' 3. sen. d. 27. Et id hẽt Aug. Epist. 29. a medio tomo 2. †Cap. 13. tom. 1.

*In rñsio ne ratiocinationis. 11. tom. 7.

*1.2.q. 18. ar. 2. & q. 54. ar. 2 † 1.2 qu. 27. ar. 1.

D. 105. Conclu. ™

quibuscunque alijs rönib. Et ad hũc sensum reducere memẽto quęcunq; de huiusmodi scripta sunt. Signum autem huius est, q̃d de beato scriptũ est, q. sup oĩa bona sua cõstituet eũ, & q charitas oĩb. imperat. Hæc enim ex suprema uniuersalitate obiecti sunt.

*ar.7.& 8. huius q̃o. †li.2.Ethi.c.6.& 6. Eth.c.eit. tom.5.

Ad primvm ergo dicẽdũ, q charitas ponĩt in diffinitione oĩs virtutis, nõ qa sit essentia rõ oĩs uirtus: sed qa depẽdẽt ab ea aliqualiter oẽs uirtutes, ut ĩfra *dicet. Sicut ẽt prudẽtia ponĩt in diffinitione uirtutũ moraliũ, vt patet † in 2. & 6. Eth. eo q uirtutes morales depẽdẽt à prudẽtia.

Ad secvndvm dicẽdum, q virtus, uel ars ad q̃ ptinet finis vltimus, imperat uirtutibus, uel artibus, ad quas ptinent alij fines secundarij, sicut militaris imperat G equestri, ut dr † in 1. Eth. Et iõ quia charitas hẽt p obiecto ultimũ finem humanæ uitæ, s. beatitudinẽ æternam: ideò extendit se ad actus totius humanę vitæ per modum imperij, non quasi immediatè eliciens omnes actus uirtutum.

†li.1.Eth. c.1. à medio to.5.

Ad tertivm dicẽdũ, q præceptum de diligendo, dr esse iussio generalis: quia ad hoc reducũtur omnia alia præcepta sicut ad finem: secundùm illud 1. ad Tim. 1. Finis præcepti charitas est.

ARTICVLVS V.

Vtrum charitas sit una virtus.

Bannes eodem articulo.

Porrecta per totum. 120 Locis sup. ar.4.inducti.

AD QVINTVM sic pcedit. Vr q charitas nõ sit una uirtus. Habitus.n. distinguuntur sm[b] obiecta: sed duo sunt obiecta charitatis, scilicet Deus, & proximus, quæ in infinitum abinuicem distant. ergo charitas non est una uirtus.

¶2 Præt. Diuersæ[h] rõnes obiecti diuersificãt habitũ, ẽt si obiectũ sit realiter idem, ut ex s. *dictis patet: sed multæ sunt rõnes diligendi Deũ, qa ex singulis beneficijs eius perceptis debitores sumus dilectionis ipsius. ergo charitas non est una uirtus.

*q.17.a.6. & 1.2.q.54.ar.2.

¶3 Præ. Sub charitate includitur[h] amicitia ad proximum: sed Philosophus in *8. Ethic. ponit diuersas species amicitiæ. ergo charitas non est una uirtus, sed multiplicatur in diuersas species. I

*Li.8.Eth. capi.11.& 12. to.5.

Sed contra. Sicut obiectũ fidei est Deus, ita & charitatis. sed fides est una uirtus pp unitatẽ diuinæ ueritatis, sm illud ad Ephe.4. Vna fides. ergo ẽt charitas est una uirtus pp unitatẽ diuinæ bonitatis.

Respon. Dicendum, q charitas, sicut dictũ * est, est q̃dã amicitia hoĩs ad Deũ. Diuersæ aũt amicitiarũ spẽs accipiunt qdẽ uno mõ sm diuersitatẽ finis: & sm hoc dicunt tres spẽs amicitię. s. amicitia utilis, delectabilis, & honesti. Alio mõ sm diuersitatẽ cõicationũ, in qb. amicitiæ fundant: sicut alia K spẽs amicitiæ est cõsanguineorũ, & alia cõciuiũ, aut peregrinatiũ, quarũ una fundat sup cõicatiõe naturali, alia sup cõicatione ciuili, uel peregrinationis, ut patet p Philm * in 8. Ethi. Neutro autẽ illorũ modorũ charitas põt diuidi ĩ plura. Nã charitatis finis est unus, s. diuina bonitas. Est ẽt & una cõicatio beatitudinis æternæ, sup q̃ hæc amicitia fundat. Vñ [d] relinquit, q [m] charitas est simpliciter vna virtus, non distincta in plures species. *

*Ar.1.huius quæst. *Li.8.Ph. c.11.& 12. tom.5. D 301. *Conclu. m*

Ad primvm ergo dicẽdũ, q rõ illa directe pcederet, si Deus, & pximus ex æquo essent charitatis obiecta: hoc aũt nõ est verũ, sed Deus est principa- F le obiectum charitatis: proximus autem ex charitate diligitur propter Deum.

Ad secvndvm dicẽdũ, q charitate diligit Deus pp seipsum. Vñ una sola rõ diligẽdi attẽdit principaliter à charitate. s. diuina bonitas, quę est eius substãtia, sm illud Psa.105. Confitemini Dño, qm bonus. Aliæ autem rationes ad diligendum inducentes, vel debitum dilectionis facientes, sunt secundariæ, & consequentes ex prima.

Ad tertivm dicẽdũ, q amicitiæ humanæ, de qua Philosophus loquitur, est diuersus finis, & diuersa cõicatio. Quod in charitate locum nõ hẽt, vt dictum * est. Et ideò non est similis ratio.

*In corp. art.

ARTICVLVS VI.

Vtrum charitas sit excellentissima uirtutum.

AD VI. sic pcedit. Vr q charitas n̄ sit excellẽtissima uirtutũ. Altioris.n. potẽtiæ[a] altior est uirtus, sicut & altior operatio: sed intellectus ẽ altior uolũtate, qa dirigit ipsã. ergo fides, q̃ est in intellectu, est excellentior charitate, q̃ est ĩ uolũtate.

H ¶2 Prę. Illud[h] p q aliud opat, vr eo ẽe ĩferius, sicut minister pquẽ dñs aliqd opat, est ĩferior dño: sed fides p charitatẽ operat, vt habetur ad Gal.5. ergo fides est excellentior charitate.

¶3 Prę. Illud q se hẽt ex additiõe ad aliud, vr ẽe pfectius: sed spes ut se hẽt ex additione ad charitatẽ. nã charitatis obiectũ est bonum: spei autem obiectum est bonum arduum. ergo spes est excellentior charitate.

Sed contra est, q dr 1. ad Cor.13. Maior horũ ẽ charitas.

Resp. Dicẽdũ, q cũ bonũ in humanis actib. attẽdat sm q rĩatur, debita rĩa, necesse ẽ, q uirtus humana, q̃ ẽ pricipiũ bonorũ actuũ, cõsistat ĩ attingẽdo humanorũ actuũ rĩam. Est aũt duplex rĩa humanorũ actuũ, ut s. *dictũ ẽ. s. rõ humana, & Deus: sed Deus ẽ prima rĩa, à qua ẽt humana K rõ rĩanda est. Et iõ uirtutes theologicæ, q̃ cõsistũt ĩ attingẽdo illã rĩam primã, eo q earũ obiectũ ẽ Deus, excellẽtiores sũt uirtutib. moralib. uel itellectualib. q̃ cõsistũt in attingẽdo rõnẽ humanã. Propter q oportet, q ẽt ĩter ipsas uirtutes theologicas illã sit potior, q̃ magis Deũ attingit. Sp at id, q est p se, maius ẽ eo, q est p aliud. Fides aũt, & spes attingunt quidẽ Deũ, sm q ex ipso puenit nobis uel cognitio veri, uel adeptio boni: sed charitas attingit ipsum Deum, ut in ipso sistat, nõ ut ex eo

*Ar.5.huius quæst.

SVPER Q. XXIII. ART. VI.

Bannes eodem art. Sotus l.3.q.4.a.28.q.1.

Porrecta per totum. 121 1.2.q.66. ar.6. Et infra q.30. ar.4. Et p di.36. art.4. corp. Et 4. icon. ... 55. ad ... Et Col. lect.3. principio.

IN arti. 6. omisso s. aduerte, q. uerũ p̃dictũ ẽ, virtutes theologicæ respiciũt Deũ ut obiectum, ad qd tẽdũt: & ei innitunt ut rõni formali, qua tendunt. Et author modo hinc, mõ illinc de eis iudicat sedm diuersa proposita. In pñti siquidẽ qõne iudicat de eis inquãtũ innitunt Deo, vt rõni formali. Et quia fides vt sic, credit Deo reuelanti, spes innitit Deo auxiliãti, charitas sic adhæret Deo, qa bonus est in se: iõ charitatem excellere cæteras uirtutes rectè concludit absq; ulla controuersia ad superaddita, vt facile patet ex dissolutione hac, & applicatione ad singula.

¶ In sũone ad primum in eod. 6. art. aduerte, q qa cõparationes intelliguntur ceteris paribus: ppea author cũ uellet dicere, q eorũ q̃ sunt supra nos, dilectio cognitioni pfertur, non dixit hoc, nisi cũ additiõe, s. & pcipue dilectio Dei. Videbat siqdẽ, q dilectio Dei, & aliorũ immaterialiũ, qualis põt p naturalia sola haberi, nõ pfert simpliciter uirtuti intellectuali, q̃ est sapia. Et hoc, qa nõ ẽ uirtus, scil. dilectio Dei, de qua est sermo, q. s. est ex charitate, qa charitas est uirtus. iã cætera sũt paria, & cõparatio ẽ inter uirtutes: iõ præfer-

Cypri. m præfertur virtutib. ol perfectib. ad cognoscendũ Deum. Et ad hoc insinuãdũ vr author apposuisse illa verba, quia ẽt si non apposuisset, subintelligeret, cæteris parib. Et intellige hæc de cognitione, & intellectione uiæ, vbi dilectio ad Deũ in seipso, cognitio aũt ad Deũ in nobis p speciẽ attingit. In patria autẽ secus est, ubi tam uisio, q̃ dilectio, Deum secundum se attingit.

aliquid nobis proueniat. Et [m] iõ charitas est excellentior fide & spe, & p cõñs oĩbus aliis virtutib. [n] Sicut ẽt prudentia, quæ attingit rõnem sm se, est excellentior, q̃ aliæ uirtutes morales quæ attingunt rõnem sm q ex ea mediũ constituit in operationib. uel passionibus humanis.

Ad primvm ergo dicẽdũ, q operatio intellectus cõplet sm q intellectus est in intelligẽte: & iõ nobilitas operationis itellectualis attẽdit sm mẽsurã itellectus. Operatio aũt uolũtatis, & cuiuslibet uirtutis appetitiuæ pficit ex inclinatione appetẽtis ad rẽ, sicut ad terminũ: iõ dignitas operationis appetitiuæ attẽdit sm rẽ, q̃ est obiectũ operationis. Ea aũt q̃ sunt infra aĩam, nobiliori mõ sunt in aĩa, q̃ in se ipsis: qa unũquodq; est ĩ aliquo p modũ eius in quo est, ut habetur in lib. *de Causis. Quæ vero sunt s. aĩam, nobiliori mõ sunt in seipsis, q̃ sint in aĩa. Et iõ eorũ q̃ sunt infra nos, nobilior est cognitio, q̃ dilectio. Propter q philosophus in 7. Eth. ptulit virtutes intellectuales moralibus: sed eorũ quæ sunt s. nos, & pcipuè dilectio Dei cognitioni pfert. Et iõ charitas est excellẽtior fide.

*Prop.11 & 20. inter opera Arist.10.3.

Ad ii. dicẽdũ, q fides nõ operatur per dilectionem sicut per instrm, ut dñs per seruum, D sed sicut per formam propriã: & ideò ratio non sequitur.

Ad iii. dicendum, q idẽ bonũ est obiectũ charitatis, & spei sed charitas importat vnionem ad illud bonũ, spes aũt distantiã quãdã ab eo. Et indè est q charitas non respicit illud bonũ ut arduum, sicut spes. Quod.n. iam vnum est, non habet rationem, ardui. Et ex hoc apparet, quod charitas est perfectior spe.

SVPER Q. XXIII. ART. VII.

Bannes eodem articulo.

IN ar. 7. aduerte hic intercæquid inter, & quid in sermonis rõne sentiẽdum, ne apud philosophos, & mundi huius sapientes risum excites. Secundũ rem quidem, absque charitate esse possunt in hoĩe absolute consideratæ uerę uirtutes, & perfectæ perfectione requisita ad uirtutẽ humanã. Sed qm quilibet artifex iudicare dẽt secũdũ proprias singulis causas, medicus qdẽ secũdum humores, astrologus sedm astra &c. Ideo diuersa est rõ sermonis apud theologos & alios. Theologus siquidẽ, cuius obiectũ est Deus, & hoĩem bonũ constituit solũ in ordine ad finem vltimum simpliciter, qui est obiectum charitatis, distinguẽdo dicit, q perfectio uirtutis ẽ duplex, in gñe, & simpliciter, & q sine charitate & fide sũt virtutes perfectæ in gñe, sed nõ simpliciter. Philosophus aũt, qui hoĩem bonũ constituit in ordine ad vltimum finem naturalem, nec superiorem nouit finem, uirtutes humanas sine fide & charitate ueras, & pfectas uirtutes simpliciter dicit. Nec ppea cõtradicũt sed imperfecta nostra philosophia de hoĩs bonitate in cã est. Quod.n. philosophus uocat pfectũ simpliciter, qa nõ est ausus altiorem hoĩem considerare, theologus uocat pfectum in gñe, & imperfectũ simpliciter, qa eius est altiorem hoĩem cõsiderare. Et si hæc bñ notaueris, & sciueris applicare, cũ

ARTICVLVS VII.

Vtrum sine charitate possit esse aliqua uera uirtus.

Porrecta per totum. 122 1.2.q.65. ar.2. et 4. Et uerit. q.14. art.6. Et quol.12. ar.23.ij.

AD SEPTIMVM sic pcedit. Vr q sine charitate possit esse aliqua vera uirt[b]. Virtutis. n. pprĩũ est[h] bonũ actũ producere: sed illi q nõ hñt charitatẽ, faciũt aliquos bonos actus, puta, dũ nudũ uestiũt, famelicum pascunt, & sĩa operant. ergo sine charitate pt ẽe aliqua uera uirtus.

A ¶2 Præ. Charitas nõ põt ẽe sine fide, procedit.n. ex fide nõ ficta, vt Apostus dicit 1. Tim. 1. sed in infidelib. põt esse[h] vera castitas, dũ concupiscẽtias cohibẽt, & uera iustitia, dum rectẽ iudicant. ergo uera uirtus põt esse sine charitate.

¶3 Prę. Scia, & ars, [b] virtutes q̃dã sunt, ut * patet in 6. Ethi. sed hmõi inueniuntur in hominibus B peccatoribus non habentibus charitatem. ergo uera uirtus potest esse sine charitate.

*Li.6.c.4. et 4. to.5.

Sed contra est, q Apostolus dicit 1. ad Corin.13. Si distribuero in cibos pauperum oẽs facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeã, charitatẽ aũt non habeã, nihil mihi prodest: sed virtus vera multũ prodest, sm illud Sap.8. Sobrietatẽ, & iustitiã docet, prudẽtiã & uirtutẽ, q b. in uita nihil ẽ utilius C hoibus. ergo sine charitate vera uirtus esse non potest.

Respon. Dicendũ, q uirtus ordinat ad bonũ, ut s. * habitũ est. Bonũ aũt principaliter est finis. Nã ea quæ sunt ad finẽ, non dicunt bona, nisi in ordine ad finẽ. Sicut ergo duplex est finis, unus ultimus, & alius pximus: ita ẽt ẽ duplex bonũ. Vnũ quidem ultimũ & uñe, & aliud pximũ & particulare. Vltimũ quidẽ principale bonũ hoĩs, est Dei fruitio, sm illud Psa.72. Mihi adhærere Deo, bonũ est: & ad hoc ordinat hõ p charitatẽ. D Bonũ aũt secũdariũ, & quasi particulare hoĩs, põt esse duplex. Vnũ quidẽ, q est uerè bonũ, ut potè ordinabile, quantũ est in se, ad principale bonũ q est ultimus finis: aliud aũt est bonũ apparẽs, & nõ uerũ, qa abducit à finali bono. Sic ergo patet, q uirtus uera simpliciter est illa, q̃ ordinat ad principale bonũ hoĩs: sicut ẽt Philosophus in 8. Eth.* dicit, q uirtus est dispositio pfecti ad optimũ: & [m] sic nulla uera uirtus põt esse sine charitate. * Sed si accipiat uirtus sm q est in ordine ad aliquẽ finẽ particularem, * sic põt aliqua uirtus dici sine charitate, inquantũ ordinat ad aliqd particulare bonũ: [p] sed * E si illud particulare bonũ non sit uerũ bonũ, sed apparens: uirtus ẽt, quæ est in ordine ad hoc bonum, nõ erit uera uirtus, sed falsa similitudo uirtutis. [x] Sicut nõ est uera uirtus auarorũ prudentia, quia excogitant diuersa gña lucellorum, & auarorũ iustitia, qua grauium damnorum metu cõtemnũt aliena, & auarorum temperantia, qua luxuriæ, q̃ sumptuosa est, cohibent appetitum, & auarorum fortitudo, qua ut ait Horatius, lib.1. epistolarum.

Per mare pauperiẽ fugiunt, per saxa, per ignes,

vt Aug.* dicit in 4. li. cõtra Iulianũ. [x] Si uerò illud bonũ particulare sit uerũ bonũ, puta, cõseruatio ciuitatis, vel aliqd hmõi, erit qdẽ uera uirtus, sed ĩperfecta,

*1.2.q.55 art.1. *li.7.Phy si.tex.17. et 18. tomo 2. *Conclu. m* *Conclu. p* *Conclu. x* *Conclu. x* *Aug.lib.4.c.3.ante medium, tom.7.

reuerentia suscipies dicta theologorum, & philosophos non spernes.

¶In eodẽ art. tam in sũone ad primum, q̃ in sũone ad secũdum, caue ne fallaris ex eo, q dr. s. sine charitate deest debitus ordinatio ad finẽ vltimũ. Si namq; debitæ ordinationi deest, actus nõ solũ est imperfectus, sed malus. Primam siquidẽ rem bonũ debitum, malũ cõstituit. Cũ re inquã, qm nõ est sermo de ordinatione debita actui ad hoc, q sit bonus moraliter, sed ad hoc, q sit bonus simpliciter. s. ad uitam æternã. Et ppea hmõi priuatio nõ cõstituit actũ malũ moraliter, sed non bonũ simpliciter, & p tpe, quo obligat pceptũ charitatis, cõstituit ẽt malũ. Priuatio siquidẽ boni debiti qñ, sicut & quoportet, cõstituit vere rõnẽ mali. Sed hoc est extra propositum, vbi absolute, & non pro tali tempore quæstio est.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

perfecta, nisi referatur ad finale, & perfectum bo F
num. Et secundum hoc simpliciter uera virtus sine charitate esse non potest.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ actus alicuius charitate carẽtis pōt ẽe duplex. Vn* qdẽ ſm hoc, q̃ charitate caret, utpote cũ facit aliqd in ordine ad id, p̃ quod caret charitate. Et talis act* ſp ẽ malus, ſicut Aug.* dicit in 4. cōtra Iulianũ, q̃ act* infidelis, inquãtũ est infidelis, ſp est pctũ, et ſi nudũ operiat, vel q̃cq̃d aliud hmōi faciat, ordinãs ad finẽ ſuæ infidelitatis. Alius aũt pōt esse act* charitate carẽtis nō ſm id, q̃ charitate caret, ſed ſm q̃ hēt aliquod aliud donum Dei, uel fidẽ, uel ſpẽ, vel ẽt G naturæ bonũ, quod nō totũ p pctũ tollit; ut 5. dictũ *est. Et ſm hoc ſine charitate pōt quidẽ esse aliq̃s actus bon* ex ſuo gẽe, non tũ perfectẽ bonus, quia deest debita ordinatio ad ultimum finem.

*q. 10. ar. 4. & 1. 2. q. 85. arti. 1. & 2.

AD SECVNDVM Dicendũ, q̃ cũ finis ſe hēat i agibilibus, ſicut principiũ in ſpeculabilib. ſicut non pōt esse ſimpliciter uera ſcia, ſi deſit recta æſtimatio de primo & indemōſtrabili principio: ita non pōt esse ſimpliciter uera iuſtitia, aut uera caſtitas, ſi deſit ordinatio debita ad finẽ, q̃ est per charitatẽ, q̃tumcunque aliquis ſe rectè circa alia habeat.

AD TERTIVM dicẽdũ, q̃ ſcia, & ars de ſui rōne i- H portant ordinem ad aliquod particulare bonũ, nō autem vltimum finem humanæ uitæ, ſicut uirtutes morales, q̃ ſimpliciter faciũt hoiem bonum, vt ſupra dictum * est: & ideò non est ſimilis ratio.

*In corp. 1. & 1. 3. q. 17. & qu. 66. arti. 8.

SVPRE Q. XXIII. ART. VIII.

Porrella per totum. 123

Sup. q. 4. ar. 3. Et 3. d. 23. q. 3. a. 1. q. 1. Et d. 27. q. 2. art. 4. q. 3. Et veri. q. 12. art. 4. Et vir. q. 2. ar. 3.

Dun. d. 23. q. 8. Nic. de Nyſ. Tract. 3. f. 3. p. 2. q. 11. Bannes eodem art.

IN artic. 8. aduerte virtutes aliæ, ut ex ſupradictis patet, dupliciter ſumi pñs. Primo, ut uirtutes in genere ponũtur, & ſic charitas nō est earũ forma: ſed respectu moralium pendẽtia est ſicut forma, respectu intellectualium nullũ (p̃ prie loquendo) ſuo formam. Alio ergo mōdo ſumunt ut ſunt virtutes ſimpliciter apud theologum. Et ſic q̃ habẽt virtutes in ordine ad actus formatos, utinlia dr, & formatus est ex charitate ordinante oẽs virtutũ actus in finẽ vltimũ ſimpliciter: ſic charitas est forma virtutum: ut ſic conſiderẽs ea in eſſe mentis ſimpliciter. Non ſolum ipſe charitas informat, ſed ipſa imperat, & ordinat, hoc. n. ad ẽ est ei imperare & ordinare, ſed quia participatio passiua imperij & ordinationis ſuæ est uel informa conſtituens actus alios in eſſe virtuoſo ſimpliciter. Ab hac. n. participatione actus aliarum virtutũ dicunt & ſunt formati. Et hoc est proprium charitatis ſi hoc intendebat author: & ſequitur ex tali dicto.

* Ar. p̃ c.

Libr. 2. Phy. text. 70. to. 2. Ex li. 2. in Luc. in int. redargutio ma litiæ Iudæorum 1 fine colig. to. 5. & in fine 4. in alid. 22. poſt. C.

est liberum arb. ergo vī q̃ charitas maxime sit in A libero arbitrio, ſicut in ſubiecto, & nō i uolũtate.

SED CONTRA est, quòd obiectum charitatis est bonum, quod etiam est obiectum volũtatis. ergo charitas est in uoluntate ſicut in ſubiecto.

RESPON. Dicendũ, q̃ cum duplex ſit appetitus, ſenſitiuus. ſ. & intellectiuus, qui dr voluntas vt in 1.* habitum est, utriuſq; obiectũ est bonum ſed* diuerſimodè. Nã obiectũ appetitus ſenſitiui est bonũ per ſenſum apprehẽſum. obiectũ* vero appetitui intellectiui, uel uoluntatis, est bonum ſub cōrōne boni, prout est apprehenſibile ab intellectu. Charitatis ãt obiectum non est aliquod bonũ ſenſibile, ſed bonum diuinũ, quod ſolo intellectu cognoſcit. Et iō* charitatis ſubiectũ nō est appetitus ſenſitiuus ſed appetitus intellectiuus. i. volũtas.*

1. p. q. 81. arti. 1. D. 228. D. 229. & 230.

Concla. in

*In corp. ar.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd concupiſcibilis est pars appetit* ſenſitiui. no autẽ appetitus intellectiui, ut in* 1. oſtum est. vnde amor, q̃ est i- cōcupiſcibili, est amor ſe. ſitimi boni. Ad bonũ ãt diuinũ, quod est intelligibile, cōcupiſcibilis ſe extendere non poteſt, ſed ſola voluntas. Et ideo cōcupiſcibilis, ſubiectum charitatis esse non poteſt.

*1. p. q. 81. ar. 2.

D. 306.

AD II. dicendũ, q̃ voluntas ẽt ſm Phlum in 3.* de Aia, in rōne est: & iō p hoc q̃ charitas est in vo c luntate, non est aliena à rōne. Tũ rō nō est regula charitatis, ſicut humanarũ virtutũ, ſed regulat à Dei ſapiẽtia, & excedit regulã rōnis humanæ, ſm illud Eph. 3. Supereminentẽ ſciæ charitatẽ Chriſti. Vñ nō est in rōne ſicut in ſubiecto, ſicut prudẽtia neq; ſicut in regulãte, ſicut iuſtitia, vel tẽperãtia, ſed ſolũ p quandã affinitatẽ volũtatis ad rōnẽ.

*Li. 3. de Aia. texto 42. to. 2.

AD III. dicendũ, q̃ liberum arbitriũ nō est alia potentia à uoluntate, ut in 1. dictum* est, & tũ charitas non est in uoluntate ſm rōnẽ lib. arbitrij, cuius actus est eligere. Electio. n. est eorũ, q̃ ſunt ad finem: voluntas ãt est ipſius finis, ut dr* in 3. Ethico. D Vñ charitas, cuius obiectum est finis vltimus, magis debet dici esse in uoluntate, q̃ libero arbitrio.

*1. p. q. 83. ar. 4.

*Li. 3. Ethic. c. 2. in me. lio. 10 mio 5.

ARTICVLVS II.

Vtrum charitas causetur in nobis ex infusione.

Porrella Per totum. 125

Bannes eodem articulo.

AD SECVNDVM ſic ꝓcedit. Vī q̃ charitas non causet in nobis ex infuſiõe. Illud. n.[b] quod est cõe oĩbus creaturis, naturaliter hoĩbus ieſi: ſed ſicut Dion. dicit in 4. c. de Diui. no. Oĩbus diligibile & amabile est bonũ diuinũ q̃d* est obiectũ charitatis ergo charitas ieſt nobis naturaliter & nō ex ifuſiõe.

1. d. 17. q. 2. a. 3. et 3. Ec 3. contra c. 151. Et opu. 4. cap. 3. Et Rom. 8. lec. 5.

*C. 4. par. 1. circa medium.

¶ 2 Præt. Quanto aliquid est magis diligibile, tãto facilius diligi[b] pōt: ſed Deus est maximè diligibilis cũ ſit ſummè bonus. ergo facilius est ipſum diligere, q̃ alia: ſed ad alia diligẽda nō indigemus aliquo habitu infuſo. ergo nec etiam ad diligendũ Deũ.

¶ 3 Præt. Apoſtolus dicit 1. ad Tim. 1. Finis præcepti est[b] charitas de[b] corde puro, & [b] cōſcientia bona, & [b] fide non ficta: ſed hæc tria pertinent ad actus humanos. ergo charitas causatur in nobis ex actibus præcedentibus, & non ex infuſione.

SED CONTRA est, quod Apoſtolus dicit Ro. 5. Charitas Dei diffuſa est in cordibus noſtris p Spiritum ſanctum, qui datus est nobis.

RESPON. Dicẽdum, q̃ ſicut dictũ est.* Charitas est amicitia quædam hoĩs ad Deum, fundata ſup cōicationẽ beatitudinis æternæ. Hæc ãt cōicatio non est ſm bona naturalia, ſed ſm dona gratuita: quia ut dr. Rom. 6. Gra Dei uita æterna. vñ & ipſa charitas facultatẽ, naturæ excedit. Quod ãt excedit naturæ facultatẽ, nō pt esse neq; naturale, neque p potentias naturales acquiſitũ: quia effectus naturalis nõ tranſcendit ſuam cãm. Vñ *charitas non pōt neq; naturaliter nobis inesse, neq; per vires naturales est acliqta, ſed p infuſionem* ſpũſcti, q̃ est amor Patris & Filij, cuius participatio in nobis est ipſa charitas cãt* ſicut 5.* dictũ est.

*q. præce. ar. 2.

Concla. in

D. 311.

*q. præce. ar. 2.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ Diony. loquitur de dilectione Dei, q̃ fundatur ſuper cōicationem naturalium bonorum & ideo naturaliter oĩbus inest: ſed charitas fundatur ſuper quadam communicatione ſupernaturali: unde non est ſimilis ratio.

AD II. dicendum, q̃ ſicut Deus, ſm, ſe, est maxime cognoſcibilis, non tamen à nobis pp defectum noſtræ cognitionis q̃ dependet à rebus ſenſibilibus: ita ẽt Deus in ſe, est maxime diligibilis, in quantum est obiectum beatitudinis. Sed hoc mō nō est maxime diligibilis à nobis, pp inclinationem affectus nſi ad uiſibilia bona. Vñ patet, q̃ ad Deum maxime diligendum hoc modo neceſſe est q̃ noſtris cordibus etiam charitas infundatur.

AD III. dicendum, q̃ cũ charitas dr in nobis, p- cedere ex corde puro, & cōſcientia bona, & fide non ficta hoc referendum est ad actum charitatis qui ex præmiſſis excitatur. Vel ẽt hoc dicitur, q̃ huiuſmodi actus diſponunt hominem ad recipiendum charitatis infuſionem. Et ſimiliter etiam dicẽdum est de eo, quod Aug.* dicit, q̃ timor introducit charitatem & de hoc quod dicitur in glo. 1 Matth. 1. quòd fides generat ſpem, & charitatem.

* Tracta. 9. Canon. los. ante mediũ 10 mo. 9. cloſa inter lineas. ibidẽ.

ARTICVLVS III.

Vtrum charitas infundatur ſecundum capacitatem naturalium.

SVPER Q. XXIIII. ART. III.

Porrella per totum. 126

Bannes eodem articulo.

IN art. 3. q. 1. omiſſis duobus primis dubiis occurrit ſimpliciter & ad hoĩem. Nam author in primo ſm. d. 17. q. 1. ar. 3. menſurat charitatem ſcſm conatũ recipientium. Et rō dicta, q̃ cũ charitas infundatur Deo in creaturã rōnali, ex parte vtriuſq. Eligentis, & recipientis menſuretur. Author ãt in corpore articuli ſudam Dei voluntatẽ menſurã charitatis ponit. Adeo idem à hoĩs ſcito, q̃ dupliciter affignari pōtẽ quantitatis charitatis ſimpliciter, & ex ſuppoſitione. Si dicitur cã ſimpliciter, ſic eſt ſola voluntas Dei diuidẽs ſingulis pro vtili.

1. d. 17. q. 2. a. 3. & d. 30. a. 1. co. Et veri. q. 14. a. 5. co. Et vii. q. 1. ar. 5. co. & ad 5. & 12.

* Ariſt. 1. Topic. c. 3 ab medũ 10. 1.

*q. præce. ar. 6.

q. præce. ar. 7.

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

V

X

Y

Z

vult. Si quæritur cã, ex suppositione uoluntatis diuinæ tanquã æqualiter se hñtis ad infusionẽ gr̃æ, sic causa quantitatis est conatus, seu dispositio proxima. Declaro singula. Quod.n. cã simpliciter quãtitatis charitatis sit sola uoluntas diuina, ut probat in litera ex eo, q charitas excedit totã naturæ uirtutem, & consequẽter nẽm eius conatum & dispositionem. In cuius signũ infimę naturæ, s. humanæ, & ẽt in aĩa secundũ naturalẽ conditionem proportionatã corpori imperfecto, quale est feminei sexus, dedit Deus maiorẽ charitatẽ, q̃ supremo angelo. Tã.n. aĩa Christi, q̃ beatæ Virginis beatior est essentialiter oĩbus angelis. Amplius, Conatus ipse, cui commensurari ex parte recipientis dr̃ charitas, non est conditio cta cã contra uoluntatẽ Dei, ut est gr̃æ cã simpliciter sed ex parte ipsius diuinæ uolũtatis se tenet, ut i rñsione ad primũ author dicit & probat: Quia Spũsſctus causans charitatẽ dignificat quoque receptiuum plus & minus, prout cãre intendit charitatem iuxta Apostoli doctrinam allatã in litera. Quòd aũt supposita diuina uoluntate tãquã æqualiter se hñte ad infusionẽ charitatis, ex parte dispositionis proximæ seu conatus attendatur quãtitatis charitatis manifestũ est. Et qa altius est iudiciũ secũdũ cãm simpliciter q̃ sedm cãm ex suppositione, iõ author seipso doctor. hoc in loco quãtificauit charitatem, ex cã simpliciter, quia in primo sententiarũ quantificauerat eam ex cã ex suppositione. Nec est uerum, q iõ dicitur, in creatione noui ordinis rerũ, quantitatem creaturam rerũ mẽsurari debere secũdũ receptiua, q̃uis hoc habeat locũ in actione depẽdenti a receptiuis, uel coaptatorum naturaliter eisdem, ut est de aĩa rõnali respectu materiæ, & aliorum naturaliũ. Charitas siquidem ad nouę creaturę ordinem spectat. Et ideo simpliciter loquẽdo, tã ipsius infusio, q̃ dispositio ad eam, inquantum est dispositio ad eam, ad unã & candem causam spectat, q est cã charitatis simpliciter, q est diuina uoluntas. Et hæc est uera & formalis decisio. Cum ât au diuersis, aut uideris distinguentes Deũ ex una, & dispositiones nostras ex altera parte, cãs, ut Deo attribuas id qđ solus facit, nobis ât id quod p nos facit, nõ contendas: sed memento apostolicæ sententiæ: Nõ altũ sapientes, sed humilibus cõsentientes.

¶ In rñsione ad tertium in codẽ ar. dubiũ occurrit triplex ad literam. Primò, quia in angelis charitas fuit sedm conatũ, et apud authorem, angeli fuerint creati in gr̃a, & non fuerint consecuti charitatẽ p aliquem conatũ, ut in nobis adultis contingit. Secundò, qa conatus accipientis charitatem est a Spũsſcto, ut in rñsione ad primũ dr̃. Et tñ in angelis quantitas conatus resoluitur in in conditionem eorũ naturalẽ hic in hac rñsione. Tertio, quo author hic docet, charitas sedm solã Dei uolũtatem quantificatur, et tñ in hac rñsione cõcedit, q in angelis quantificata est secundum eorum naturalia.

¶ Ad primũ horũ dr̃, q quẽadmodũ in nobis adultis, cũ de nouo infundit charitas simul tempore est conatus, i. actus uoluntatis uehemẽs in Deũ & charitas ipsa infundit proportionata illi actui: ita in creatione angelorũ simul tẽpore fuit eorũ conatus, & ipsius charitatis illi conatũ informãtis infusio. Et ppea sicut nobis adultis dat charitas sedm conatũ simultaneũ, ita & in angelis. Dicta ât est de conatu seu dispositione pcedente tempore in nobis & angelis: quia in eis non habet locum.

¶ Ad sedm ât dr̃, q conatus angelorum hẽt i se duas cõditiones una est qđ sit totalis altera est, q sit in finẽ ultim. puta charitatis. Primum cõe fuit oĩbus angelis, & resoluitur in conditionẽ naturæ. Sedm ppriũ fuit quibusdam, & per hoc secundum conatus ille erat dispositio propria ad charitatem, & u tñc resoluitur in Spiritũ sanctum, in respõsione ad primum unde nulla est cõtrarietas.

¶ Ad tertium dicitur, q etiam in angelis charitas est quantificata sedm solam Dei uoluntatem, per se loquendo. Per accidẽs.n. est q conatus Proportionales angelorũ pportionaliter dignificati sint secundũ dispositiones charitatis a Spũsſctõ. Potuisset.n. si uoluisset Spũsſctus pportionales conatus dignificare, ut essent dispositiones ad charitatẽ non proportionales, sed unũ longe altius dignificare, q̃ proportionalitas requirebat: sed quia de facto sic credimus, & rationabile est Spiritumsanctum fecisse, distingui potest inter causam & occasionem, seu causam remotam, & dici q author non recedit ab excellentia suæ doctrinę, q uere causa pp quã quantificatur charitas, est sola uolũtas Dei, dignificans etiã conatus. Remota autem causa, seu occasio quantitatis proportionalis secundum naturalia in angelis, est conditio naturalis. Ex hoc enim quod actus angelorum secundum excessum naturalium nati sunt obsequi Spiritussancto, occasionatur ut Spiritussanctus dignificet eos proportionaliter. Et sic oĩa cõsonãt.

¶ 3 Pręt. Hoĩes, & angeli sm eandem rõnem participant beatitudinẽ qa i utrisq; est sĩs beatitudinis rõ ut hr̃ Mat. 22. & Luc. 20. sed in angelis charitas, & alia dona gratuita sũt data sm capacitatẽ naturaliũ, ut Magister * dicit 3. dist. 2. li. sentent. ergo idem ur̃ esse in hominibus. G

*li. 2. Sẽ. d. 3. paragra. B.

SED CONTRA est, quod dr̃ Ioã. 3. Spũs ubi uult spirat. & 1. ad Cor. 12. Hæc oĩa operat unus & idem Spũs, diuidens singulis prout uult, ergo charitas datur non sm capacitatem naturaliũ sed secundum uoluntatem spiritus sua dona distribuentis.

RESPON. Dicendum, q uniuscuiusq; rei quantitas dependet à propria cã rei, quia uniuersalior cã effectũ maiorem producit. H Charitas ât cum superexcedat proportionẽ naturæ humanæ, ut * dictũ est, non dependet ex aliqua naturali uirtute, sed ex sola gr̃a Spũsſcti eã infundẽtis. Et iõ quãtitas charitatis nõ depẽdet ex cõditione naturæ, vel ex capacitate naturalis uirtutis sed solũ ex uolũtate Spũsſcti distribuentis sua dona, put vult. Vñ & Apos. dicit ad Ephe. 4. Vnicuiq; nostrũ data est gr̃a sm mẽsurã donationis Christi. I

*Ar. prec.

Conclu. nõ

AD PRIMVM ergo dicendum, q illa virtus, sm quã sua dona De' dat vnicuiq; est dispositio uel pparatio pcedẽs, siue conatus grãm accipiẽtis. Sed hãc ẽt dispositionem, vel conatũ præuenit Spũsſctus mouens mentem hominis uel plus uel minus sm suam voluntatem. Vnde & Apost. dicit ad Coloss. 1. Qui dignos nos fecit in partem sortis Sanctorum in lumine.

D. 318.

AD II. dicendum, q forma nõ excedit materiæ proportionẽ sed sunt eiusdem gñis. Sitr. etiã gr̃a, & gl̃ia ad idem genus referuntur: quia gr̃a nihil est aliud, q̃ quædam inchoatio gloriæ in nobis. sed charitas, & natura non pertinent ad idem genus. & ideo non est similis ratio.

AD III. dicẽdum, q angelus est intellectualis naturæ, & sm suam conditionem competit ei, vt totaliter feratur in oẽ id in quod fert, ut in primo habitũ * est. Et ideo in superioribus angelis fuit maior conatus, ad bonum in perseuerantibus, & ad malum in cadentibus. Et iõ superiorum angelorum persistẽtes facti sunt meliores, & cadẽtes facti sunt peiores alij: sed hõ est naturæ rõnalis, cui competit esse qñq; in potentia, & qñq; in actu, & ideo non oportet, q feratur totaliter in id, in quod fertur, sed eius, qui habet meliora naturalia, potest esse minor conatus, & econuerso. & ideo non est simile.

*1. p. q. 62. ar. 6.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum charitas augeri possit.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̃ q charitas augeri non possit. Nihil enim augetur nisi quantum. Duplex autẽ est quantitas, scilicet dimensiua & uirtualis, quarum prima charitati non conuenit, cum sit quædam spiritualis perfectio. Virtualis autem quantitas attendit secundum obiecta, secundum quæ charitas non crescit: qa minima charitas diligit omnia, q̃ sunt ex charitate diligenda. ergo charitas non augetur.

Porrecta per totum 117

1. 2. q. [illegible] ar. 1. [illegible] 66 ar. [illegible] 1. d. 17 [illegible] 2. ar. [illegible] uic. q. [illegible] 11. 12 q. [illegible] lib. [illegible] 13.

¶ 2 Pręt. Id quod est in termino, non recipit augmentũ: sed charitas est in termino quasi maxima uirtutum existens, & summus amor optimi boni. ergo charitas augeri non potest.

¶ 3 Pręt. Augmẽtũ, quidam motus est. ergo qđ augetur, mouetur. Quod ergo augetur essentialiter, mouetur essentialiter: sed non mouet essentialiter, nisi qđ corrũpit, uel gñat. ergo charitas nõ pt augeri essentialiter, nisi fortè de nouo generet, vel corrũpat: quod est inconueniens.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit * super Ioã. q charitas meretur augeri, ut aucta mereatur & perfici.

*Tract. 5. in Ioã. de clinando ad finem nu. 9.

SVPER QVÆS. XXIIII. ART. IIII. ET. V.

Aegid. 1. d. 17. q. 1. 2. par. p. prin. Cap. 1. d. 17. q. 2. con. 4. Alb. mag. 1. d. 17. art. 10. D. Bon. 1. s. d. 17. p. 1. a. 1. Scot. d. 17. q. 3. Ric. d. 17. q. 1. Duran. d. 17. q. 5. Fran. de mag. d. 18. q. 2. Bac. d. 15. q. 1. Scotil. d. 18. q. 1.

K

IN art. 4. & 5. eiusdem 24. q. in materia de intẽtione, & remissione formarum quia materia ualde ambigua inter tot opiniones

rationes hĩ, & mens authoris diuersæ interpretationi subiiciatur, absque multo sermone, ne moralis philosophiæ, terminos totaliter excessisse uideatur, modũ quo fit intentio & remissio in formis, tãgemus. Dicimus igitur, q opiniones diuersæ sunt, ppea q quidã putant formã habere latitudinẽ pfectionis: qdã uero putãt formam non habere latitudinẽ pfectionis. Et horũ quidam dicũt formã in indiuisibili cõsistere: sed inesse ipsius, quo subiecto inest, latitudinẽ perfectionis habere, & secundũ hoc attendi intensionẽ & remissionem formarũ: ita q albedo nunq est intẽsior, sed albũ est intẽsius, proprie loquendo. Opinantiũ aũt formã habere perfectionis latitudinem, alij putant in illa latitudine dari partes successiuas, ita q albedo, q̃ intẽditur, diuiditur in partes successiuas, sicut motus intensionis, & in termino manet albedo terminans partes pcedentes. Alij aũt putant in illa latitudine dari partes pmanentes, & distinctas inter se, ita q adueniente una, non recedit alia. Alij aũt putant in illa latitudine dari quasi partes, seu gradus permanentes, sed nõ in actu, sed unum tñ in actu, reliquos in potẽtia. Et inter hos est differentia, q uerbalis tñ uidetur, dum quidã putãt hoc conuenire formę in ordine ad subiectũ. C Sed quia forma accidentalis, quæ sola intenditur, & remittitur, secundum se habet ordinẽ ad subiectũ, ut in litera dicitur: ideo idem dr̃ in utraque opinione. Et quia hæc ultima opinio est rõnabilior, & omnes difficultates accidentes in re, soluere facile ui, Peripateticisq; cõsentanea ui: iõ eam declarare uolumus, quam indubie constat esse San. Thomæ, nisi fallor. Scito igitur in primis, q quia, ut in litera dicitur, forma secundum suam essentiam habet q insit, clare latitudo formæ secundum esse, aut in esse, & non secundum formæ essentiã, ignorantia propriæ uocis dicitur. Propter q prima opinio excluditur. Iudiciũ quoq; de forma ex natura motus, quo intensio fit, fallax inuenitur: qa manifeste patet lumẽ intẽdi, & remitti absque partibus successiuis. Oportet autem uniuersale doctrinam facere de formis, quæ intẽduntur, propter qđ secunda quoque opinio excluditur. Partes autem, aut gradus simul permanentes in actu, distinctos in una & eadem forma audire etiam erubescit schola peripatetica, quæ didicit a suo D præceptore, per actus & potentiæ naturam existẽtia in aliquo distinguere. Ex hoc tertia opinio refutatur. Consonant aũt sensui & rationi, ut forma quæ intenditur, & remittitur, gradualẽ perfectionis latitudinem habeat, ita q & calor, & esse caloris, in esse eiusdẽ latitudinẽ hmõi habeat, & cum de minus calido, puta, ut duo, fit magis calidum, puta, ut quatuor, nõ corrumpitur præcedens calor, sed abiicitur solum actualis terminatio caloris ad gradum ut duo, & peruenitur ad actualẽ terminationem caloris ad gradum ut quatuor. Sic.n. saluatur motus de affirmato in affirmatum absq; formæ corruptione: sicut in uero motu augmenti cũ Sortes de tripedali fit quadrupedalis, non abiicit pcedentẽ quãtitatẽ, sed solũ actualis terminatio quãtitatis ad tripedalẽ mensuram, & peruenitur ad actualẽ terminationem quadripedalis mensuræ eiusdẽ quantitatis, & propterea non remanet tripedalis in actu, sed in potẽtia. Et similiter nõ remanent præcedentes gradus caloris in actu, E sed in potentia. Vnde quemadmodũ in motu diminutionis, cum Sortes de quadrupedali fit tripedalis, fit quantitas in actu tripedalis: ita in motu remissionis cũ de calido ut quatuor, fit calidum ut tria, fit calor in actu tertij gradus, nec refert utrum hoc fiat per motũ, ut cum aliquid magis calefit, uel per mutationẽ, ut cũ aliquid magis illuminatur. Vtrobique.n. est eadem rõ in intrinsecis. Ex hoc autem patet & solutio alterius difficultatis, An in hmõi intẽsione interueniat corruptio. Iã.n. patet, q sola terminatio actualis secundum aliquẽ gradum corrũpitur, non gradus ipse, sicut in quãtitate molis declaratum exemplariter est. Ex hoc ẽt patet, q non fit intensio per additionẽ gradus ad gradũ, proprie loquendo, ut diffusius in commentatus super ar. 2. q. 52. in præcedenti libro manifestauimus: sed per eductionem maiorem formæ de potentia subiecti, uel aliquid proportionale in formis infusis ab extra, ut charitas est. Et ppterea in litera dr̃, q formã esse maiorem, est ipsam magis inesse susceptibili. Non.n. negat author latitudinẽ in essentia formæ, sed negat aliã esse latitudinẽ inesse ipsius formæ respectu subiecti, & aliã latitudinẽ, aut indiuisibilitatẽ essentiæ formæ secũdũ se: qa uult eãdẽ eẽ rõnẽ de essentia formæ, & de esse, & inesse, qa ipsa est essentialiter res, cui cõuenit esse i subiecto. Et uult huiusmodi latitudinẽ nõ cõuenire formę secũdũ se. i. ut distinguit cõtra seipsam, p quanto respicit subiectũ: sicut cõuenit latitudo extensiua quãtitati molis, & latitudo obiectiua quãtitati habitus scientifici, sed conuenire formæ, ut essentialiter respicit subiectũ. Ex hac nãq; pte cuilibet formæ uult author cõuenire maiorẽ pfectionẽ intẽsiue. Et ppea Caiet cor poris actendi dr̃, q intensio nõ fit per aduẽtũ nouæ formæ. Hoc.n. esset, si forma haberet aliquã quantitatẽ ex seipsa, nõ p cõparationem ad subiectũ. Quòd si adhuc de hac mẽte authoris dubitas, lege inferius in tertia par. q. 7. art. 12. iuncto 9. & uidebis latitudinẽ intẽsiuã gradualẽ in essentia formæ absq; oĩ scrupulo. Ex hoc autem, q iuxta hanc uiã nihil scrupulosum occurrit, & oĩa consonãt, apparet q hæc sola sit uera, & ab authore intẽta, nolente in hmõi motu nõ esse nisi nouũ terminũ, sed antiquũ mõ nouo se habentẽ secundũ magis, & minus qđ significat illas actuales terminationes formæ secundũ hanc, uel illum gradum. Charitas quoq; eodem mõ intenditur, a Deo tñ effectiue, ita q non corrumpitur præcedens charitas, nec noua aduenit, sed q̃ erat terminata ad secũ, terminatur ad quartum, uel sextum gradum actualiter. Et si ab importunis, aut Nouitiis inquiratur, quid est illa terminatio quæ abiicitur, quæ est terminus a quo, in intensione, Dicito q nihil addit supra rem, puta, centrum calorẽ, nisi actualitatem tertij gradus. Actus.n. est terminare, distinguere, & separare. Hæc.n. deperditur, dum terminatur idem calor ad quartum gradum, & non deperditur quãtitas ipsa caloris. Natura siquidem actus, & potentiæ philosophiam hanc aperit. In remissione quoque similes sunt termini, s. actualitates formæ secundum diuersos gradus, ut si de calido, ut sex, fiat calidum ut tria, terminus a quo, est actualitas sexti gradus, & terminus ad quem, actualitas tertij, quæ prius erat in potentia. Sed non est simile quoad deperditionem, quia non solum actualitas sexti gradus deperditur, sed deperditur etiam quantitas a sex usque ad tria. Et hæc sat sint inter moralia.

¶ In eodem quinto articulo in responsione ad primum, aduerte diligenter, q non cadit author, quòd quantitas continua intendatur in his, quæ rarefiunt. Hoc enim esset falsum, quia antrarior non est magis quantus, sed maius quantum: sed mens authoris est, quòd in rarefactione quantitas fit maior extẽsiue non per additionem quanti ad quantum, ut cõtingit in motu augmenti, sed per maiorem extensionem præcedentis quãtitatis. Et hic modus augendi quantitatem est similis proportionaliter modo, quo augetur quantitas uirtualis formarum. Intenduntur enim non per additionem aduenientis quantitatis uirtualis, sed per maiorem perfectionem præexistentis quantitatis: ita quod sicut in rarefactione est extensio quantitatis dimẽsiuæ præexistentis absque nouæ quantitatis additione: ita in intensione est quasi extensio quantitatis uirtualis præexistentis absque additione. Et quia quantitas continua infra latitudinẽ continue communicat in hoc cum formis susceptiuis magis & minus (ex eadem namque radice, qua formæ intenduntur, & remittuntur, quantitas hoc modo extendit, & contrahitur, ut in litera dicitur) ideo forte author in prima secundæ quæst. 52. art. 1. quantitatem continuæ, ut sic, species non excludit a susceptibilibus magis & minus: in ueritate tamen extra istas sunt. Vnde & in litera non dicitur, quod quantitas in rarefactione intenditur, sed q habet proprium augmentum, sicut aliæ formæ accidẽtales, per modũ intensionis eius in subiecto. In his siquidem uerbis modus augmenti, quo extenditur in rarefactione quantitas, declaratur, qđ est per modũ quo forma intenditur in subiecto, quia. s. est per maiorẽ eductionẽ formæ de potentia subiecti, quod in quantitate dimẽsiua facit maius extẽsiue, & in quantitate uirtuali facit maius intensiue. Et non significatur per illa uerba, quod quantitas dimẽsiua intendit, & remittitur, nisi proportionaliter exponẽdo, ut declaratũ est

In eodē 3. art. p re- [illegible] *ad secūdū, & tota hac materia, vide scripta sup q. 52 primæ secūdæ, ne eadē repetam⁹. Inde n. & corp⁹ articuli &c. percipies facilius.*

RESP. Dicēdū, q̃ charitas viæ F pōt augeri. Ex hoc n. dicimur esse uiatores, q̃ in Deū tēdimus, q̃ est ultimus finis nr̃æ beatitudinis. In hac ēt via tantò magis ꝓcedimus, quanto Deo magis ꝓpinquamus, cui nō appropinquat passibus corporis, sed affectibus mentis. Hac aūt ꝓpinquitatē facit charitas, q̃a per ipsam mēs Deo unitur: & ideò[m] de ratione charitatis uiæ est, vt possit augeri. * Si enim non posset augeri, iam cessaret uiæ processus. Et ideò Apost. charitatem, viam nominat dicens 1. ad Corinth. 12. Adhuc ex- G cellentiorem uiam uobis demonstro.

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̃ charitati nō cōuenit quātitas dimēsiua, sed solū quātitas uirtualis, q̃ nō solū attēdit̄ s̃m numerū obiectorū, ut s. plura, uel pauciora diligantur, sed ēt s̃m intēsionem actus, ut magis, uel minus aliquid diligatur: & hoc modo virtualis quantitas charitatis augetur.

AD II dicēdū, q̃ charitas est in summo ex parte obiecti, inquantum scilicet eius obiectum est summum bonum. Et ex hoc sequitur, q̃ ipsa sit excellentior aliis uirtutibus: non tamen est charitas in summo quantum ad intensionem actus. H

AD III dicēdū, q̃ quidā dixerunt charitatē non augeri s̃m suam essentiā, sed solū s̃m radicationē in subiecto, vel s̃m feruorem: sed hi propriā vocē ignorauerunt. Cū n. accidens sit, eius esse, est inesse. Vñ nihil est aliud ipsam s̃m essentiam augeri, q̃ eam magis inesse subiecto, quod est magis eā radicari in subiecto. Sitr̄ ēt ipsa essentialiter est uirtus ordinata ad actum: unde idem est ipsam augeri secundū essentiā, & ipsam habere efficaciā ad ꝓducendū feruentioris dilectionis actū. Augeť ergo[d] essentialiter, non quidē ita q̃ esse incipiat, vel esse desinat in subiecto, sicut obiectio illa ꝓcedit: sed I ita quòd magis, ac magis in subiecto esse incipiat.

D. 315. & 1051.

ARTICVLVS V.

Vtrum charitas augeatur per additionem.

Porrecta per totum. 128

Aegi. 1. 5. d. 17. q. 2. a. 2. Capr. 1. d. 17. q. 2. con. 3. & 5. & 2. d. 18. q. 1. con. 4. Ban. eodem art.

*1. 2. q. 6. 5. ar. 2. Et 1. d. 17. q. 2. artic. 2. Et vir. q. 1. ar. 11. 11. corpo. & ad 10. & 11. * li. 1. tex. 31. to. 2.*

AD QVINTVM sic proceditur. Vř q̃ charitas augeatur ꝑ additionē. Sicut n. est augmentū s̃m quantitatem corporalē,[h] ita s̃m quantitatem virtualē: sed augmentū quātitatis corporalis fit per additionē. dicit n. Philosophus* 1. de gňatione q̃ augmentum est præexistenti magnitudini additamentum. ergo ēt augmentum charitatis, quod est K s̃m uirtualem quantitatem, erit per additionem.

¶2 Præt. Charitas in aīa est quoddā sp̃uale[h] lumē, s̃m illud 1. Ioan. 2. Qui diligit fratrē suū, in lumine manet: sed lumē crescit in aere ꝑ additionē, sicut in domo lumē crescit alia candela superaccensa. ergo ēt charitas crescit in anima per additionem.

¶3 Præt. Augere charitatē, ad Deū ꝑtinet,[h] sicut & ipsam creare, s̃m illud 2. ad Corin. 9. Augebit icrementa frugū iustitiæ uestræ: sed Deus primò infundendo charitatē, aliq̃d facit in aīa, q̃d ibi prius nō erat. ergo ēt augēdo charitatē, aliq̃d ibi facit, q̃d prius nō erat. ergo charitas augetur ꝑ additionē.

SED CONTRA est, q̃ charitas est forma simplex: simplex aūt additū simplici ñ facit aliq̃d mai⁹, ut ꝓbat̄ 3.* Phy. ergo charitas ñ augeť ꝑ additionē. *Li. 3. tex. 59. to. 2.*

RESPON. Dicēdū, q̃ oīs additio est alicui⁹ ad aliquid. Vñ in oī additione oportet saltē ꝑintelligere distinctionē eorū, quorū unū addit̄ alteri añ ipsam additionē. Si ergo charitas addat̄ charitati, oportet ꝓsupponi charitatē additā ut distinctam à charitate, cui addit̄, nō q̃dē ex necessitate s̃m esse sed saltē s̃m intell̃m. Posset n. Deus ēt quantitatē corporalē augere addendo aliquā magnitudinē nō prius existentē, sed tūc creatā: q̃ q̃uis prius nō fuerit in rerū natura, habet tñ in se, vñ eius distinctio intelligi possit a quātitate, cui addit̄. Si ergo charitas addat̄ charitati, oportet ꝓsupponere, ad minus s̃m intell̃m, distinctionē unius charitatis ab alia. Distinctio aūt in formis est duplex. Vna q̃dē s̃m speciem: alia aūt s̃m numerum. Distinctio q̃dē s̃m speciem in habitibus, est s̃m obiectorū diuersitatem: distinctio verò s̃m numerum, est s̃m diuersitatem subiecti. Pōt ergo contingere, q̃ aliq̃s habitus per additionem augeatur, dum extendit̄ ad q̃dā obiecta, ad quæ prius se non extendebat. Et sic augetur scientia Geometriæ, in eo qui de nouo incipit scire aliqua geometricalia, quæ prius nesciebat. Hoc aūt non pōt dici de charitate, quia ēt minima charitas se extendit ad oīa illa, q̃ sunt ex charitate diligēda. Nō ergo talis additio i augmento charitatis pōt intelligi ꝓsupposita distinctione s̃m speciem charitatis additæ ad eā, cui additur. Relinquitur ergo, q̃ si fiat additio charitatis ad charitatem, q̃ hoc fiat ꝓsupposita distinctione s̃m numerū, quæ est s̃m diuersitatē subiectorū: sicut albedo augeť per hoc, q̃ albū additur albo, q̃uis hoc augmento non fiat aliq̃d magis albū. Sed hoc in ꝓposito dici non pōt, q̃a subiectū charitatis nō est nisi mens rōnalis. Vñ tale charitatis augmentum fieri non posset, nisi per hoc q̃ una mens rōnalis alteri adderet̄, q̃d est impossibile: quamuis ēt si esset possibile tale augmētū, faceret maiorē diligētē, nō aūt magis diligētē. Relinqtur ergo, q̃ nullo mō charitas augeri pōt ꝑ additionē charitatis, ad charitatē, sicut quidā ponūt. Sic ergo charitas augeť solū per hoc, q̃ subiectū magis, ac magis participat charitatem. i. s̃m quod magis reducitur in actum illius, ac magis subdit̄ illi. Hic n. est augmēti modus proprius cuiuslibet formæ, q̃ intendit̄ eo q̃ esse huius formæ totalr̄ cōsistit in eo, q̃ inhæret susceptibili. Et iō cū magnitudo rei cōsequit̄ esse ipsius formæ, formā esse maiorē, hoc est eā magis inesse susceptibili, non aūt aliam formā aduenire. Hoc n. esset si forma haberet aliquā quantitē ex seipsa, non ꝑ cōparationem ad subiectū. Sic ergo &[m] charitas augetur ꝑ hoc, q̃ intendit̄ in subiecto, & hoc est ipsam augeri s̃m essentiā: non aūt per hoc, q̃ charitas addat̄ charitati. * *Conclu. m*

AD PRIMVM ergo dicendū, q̃ quantitas corporalis habet aliq̃d, inquantū est quātitas, & aliquid inquantū est forma accidentalis. Inquātū est quātitas hēt, q̃ sit distinguibilis s̃m situm, & secūdum numerum: & ideo hoc modo consideratur augmentum

SVPER QV. XXIIII. ART. VI.

Aegi. 1. 5. d. 17. q. 3. 2. prin. Ban. eodem art. D. Bon. d. 17. q. 2. a. 1.

IN art. 6. nota in titulo Nomine, q̃ charitatem augeri ꝑ actus, tripliciter intelligi pōt. Vno mō effectiuè: & sic nō est q̃stio, q̃a sicut charitas nō fit ꝑ actus nostros, sed a Deo, ita nec augeť ꝑ eosdem, sed a Deo. Alio mō meritoriè, & hoc tripliciter, vel meritoriè solum, uel meritoriè, & efficaciter. hoc est, cū effectu augmēti. Et hoc tertio mō directè intelligit̄ in q. 3. q̃ charitas quolibet suo actu augeat̄. Secūdus ū sensus extra quæstionē omnino nō est, ut in sequentibus patebit.

*In eodē art. in rñsione ad primū. Durandus obuians occurrit in 1. sen. d. 17. q. 8. negans quolibet actu charitatis mereri aliquem, charitatis augmētū. Et iō sua est q̃a ille solus dignus ē accipiēdi, q̃ bene utitur iam accepto: sed habens habitū, & remisse utens illo, non debito mō utit̄ suo habitu, q̃a nō ꝓportionatis actibus ipsi habitui. ergo ñ quolibet actu charitatis meremur augmentū charitatis, sed solum per illos, qui excellunt, uel adæquant ipsum habitum.

*Ad hoc dr̄ q̃ cum sit merito vitæ æternæ clauditur meritum augmēti, nā charitas viatoris, ad̄ fit cōprehensoris ad terminū augmenti pueniet, mirū est, quomodo iste concedat, q̃ quolibet actu charitatis mereamur uitā æternā, & non augmentum charitatis. Nec valet [illegible] [illegible] [illegible] in merito augmenti in termino, clauditur meritum omnium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Qui enim meretur episcopatum, meretur [illegible] [illegible] Vnde ad rationem in oppositum dr̄, q̃ iō [illegible] aut est ex quatuor terminis, aut habet falsam minorem: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Nihil ergo obstat [illegible] obiecta.

¶ In rñsione ad secundum in eodem art. idē Durādus occurrit ibidem, [illegible] habitus acquisitus per quemlibet actum [illegible] augetur: quia par rō est de omnibus, & quia par rō est de intensione formarū in naturalibus, & habituum in aīa: ita q̃ sicut unico actu generatur calor, & quolibet simili calefactione augetur, ita in anima unico actu generatur habitus, licet per modum dispositionis, & quolibet simili actu agetur.

¶ Ad hoc dicitur, q̃ ista [illegible] directè spectabat ad tertiū art. q. 52 in prima secundæ, ubi nō occurrit tunc Durandus. Vnde nunc breuiter dr̄, q̃ lōge diuersa natura habitus in generatione

metū magnitudinis ꝑ additionē, ut patet in aīalibus. Inquantū uerò est forma accidētalis, ē distinguibilis solū s̃m subiectū. Et s̃m hoc hēt ꝓpriū augmentū, sicut & aliæ formæ accidentales, ꝑ modū intēsionis eius in subiecto, sicut patet in his, q̃ rarescūt, ut ꝓbat̄ in 4. Phy. Et similiter sciētia hēt quantitatē, inquātū est habitus ex parte obiectorū: & sic augeť ꝑ additionē, inquātū aliq̃s plura cognoscit. Hēt ēt quātitatē, iquātū est q̃dā forma accidentalis ex eo, q̃ inest subiecto: & s̃m hoc augeť in eo, q̃ certius eadē scibilia cognoscit nunc, q̃ prius. Similr̄ ēt & charitas hēt duplicē quantitatem: sed s̃m eam, quæ est ex parte obiecti, nō augetur, ut dictum est*. Vnde relinquitur, q̃ per solam intēsionē augeatur.

** In cor. Art.*

AD II dicēdū, q̃ additio luminis ad lumē pōt intelligi sic, q̃ intēdit̄ in aere ꝑ diuersitatem luminariū causantiū lumē: sed talis distinctio non hēt locū in ꝓposito, q̃a nō est nisi unū luminare influēs lumē charitatis.

AD III dicendum, q̃ infusio charitatis importat quādā mutationē s̃m habere charitatem, & non habere. Et iō oportet q̃ aliq̃d adueniat, q̃d prius nō infuit. Sed augmētatio charitatis importat mutationem s̃m magis, & minus habere: & iō non oportet q̃ aliq̃d in sit, q̃d prius non infuerit, sed q̃ magis insit, q̃d prius minus inerat, & hoc ē quod facit Deus charitatem augendo. s. q̃ magis in sit, & q̃ ꝑfectius similitudo Spiritussancti participetur in anima.

ARTICVLVS VI.

Vtrum quolibet actu charitatis, charitas augeatur.

Porrecta per totum 129

AD SEXTVM sic proceditur. Vř q̃ quolibet actu charitatis charitas augeat̄. Quod n. pōt id q̃d maius est, pōt[h] id q̃d minus est: sed q̃libet actus charitatis pōt mereri uitā æternā, quæ maius est, q̃ simplex charitatis augmētū: q̃a uita æterna includit charitatis perfectionem. ergo multò magis quilibet actus charitatis charitatem auget.

¶2 Præt. Sicut habit⁹ uirtutū acquisitarū generať ex actibus ita ēt augmētū charitatis cau-

A & intēsione, a naturis qualitatū naturaliū, ut patet ex eo, q̃ naturalia nō possunt assuefactione cari, vt dr̄ in secundo Eth. Si infinities namq̃ proijciatur lapis sursum, nō assuefiet ascendere: sed diuersificat descēdere. Cōstat aūt assuetudinē & dissuetudinē, multitudinē similiū actuū importare. Et ꝑ hoc patet q̃ta est differētia inter generationē naturaliū qualitatū, & habitualiū, & simile est de fectionibus earundē. Vt ñ ex sensibilibus doctrina fiat, scito q̃ qa unumquodq̃ dū patit̄, dissimile actiuo est, passum aūt ē simile, ut dr̄ in 2. de aīa. & ꝑpterea calidi existentes nō sentimus calidū extrinsecum, nisi excellat nostrū esse calidum: ideo in aīa nostra cū passiua ad esse mansuetum deducēda ē ad actū, oportet in principio dissimile esse mansuetudinis rōni, seu actiuo. Cum aūt in aliquo [illegible] mansuetudinis deducta est puta, in primū gradū, postea ꝑ actus similes præcedentibus, sic q̃ non ꝓcedunt a maiori rōne, seu actiuo mansuetudinis, q̃ unius gradus, potentia animæ ad esse mansuetum non patitur ab eis, utpote a similibus. Sed cum actus aduenit a maiori ratione, seu actiuo mansuetudinis, tūc utpote dissimilis, patit̄, & passa fit similis, dum sit in actu secundi gradus, & sic deinceps. Et q̃d diximus de mansuetudinis habitu, simile est in alijs. Et ex hoc patet quanta sit differentia inter actus alicuius habitus, puta, mansuetudinis quo ad uim intensiuam eiusdem. Nam actus remissi quodammodo disponunt ad augmentum, & quodammodo ad diminutionem. Inquātum n. exercent habitum illum, utpote illi similes, licet non perfectè, firmāt, aut firmū cōseruāt habitum. Inquantū uerò deficiunt a similitudine pfectionis habitus inclināt ad imperfectionē gradū habitus: ad̄ illi disponēt ad diminutionē. Similis n. [illegible] le inclinat. Actus aūt adæquati habitui, qui habet̄ disponunt ad augmentum habitus, dum & illum firmant, aut conseruāt in sua pfectionis gradu, ut pote perfectè similes perfectioni habitus, & sic potentia per hoc propinquior redditur ad ulteriorem pfectionis gradum eiusdem habitus. Actus uerò excedentes pfectionem habitus uirtute actiui principii ipsius habitus excessum habētes, augent, seu intendunt ipsum habitum. Tūc E enim potentia animæ, q̃ dissimilis actu erat mansuetudini in tali gradu, patitur ab illius actiuo per actum ab illo actiuo prouenientem, secundum quod excedit passiuū adhuc nō plenè assimilatum sibi, & fit ei similior. Et sic autem habes, quomodo [illegible] non sit inter naturalium & habitualium intensionē [illegible] [illegible] & q̃ actus eliciti habitus ut sic, non augent habitū, sed aliqui disponunt ad diminutionem, & aliqui ad augmentum & q̃ non est eadem ratio de omnibus actibus similibus, eo q̃ [illegible] [illegible] habitus. Ergo illi soli actus similes augent qui ab actiuo secundum id, quo excellit similitudinem passiui ad eum procedūt. Hi siquidem actus ut sic, sunt dissimiles in principio augmenti, & similes in fine eiusdem ipsi passo, & illius habitui, & sic simile simili intenditur, & augetur. Patet demum ex his sensus articuli illius in prima secundæ, & dictorū in eo. Ad hūc siquidē sensum oīa reducenda sunt: qui hic est quod quod est rei huius, ut inductiue facile pōt manifestari. Vnde ex hoc patet, quare calidū ut quatuor, nō intendit̄, si apponatur sibi calefactiuum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aliorum ut quatuor præcise aut minus, quia scilicet nihil patitur nisi dissimile: propter quod licet calefactiuum ut quatuor, sit generatiuum calidi ut quatuor in subiecto dissimili, non tamen est generatiuũ, nec augmẽtatiuum calidi in subiecto iam simili, scilicet calido ut quatuor. Cõtinetur autem hoc ex eo, F dũ unum gradũ auget capacitatẽ nõ respectu sui, sed alterius gradus. Contra. Charitas in quocumq; gradu, est forma eiusdem rationis. ergo capacitas eius in quocumq; est eiusdem rationis. ergo non potest capacitas aliqua augeri per aliquam charitatem receptam, sed tota præsupponitur naturaliter.

q pat io est de uno & eodem actiuo continuato tempore, appinquo tali passo, & de alio eiusdem rõnis, & uirtutis æqualis, appropinquato eidẽ passo, ut patet. Constat autem q A. calefactiuũ ut quatuor, postq calefacit C. patiẽs ut quatuor, non amplius potest augere, sed solũ conseruare factũ. Si remoto igitur A. calefactiuo, appropinquet ipsi C. retinenti calorẽ ut quatuor, aliud calefactiuum, ut quatuor, puta B. non poterit intendere calorem inuctum in C. sed conseruare tñ. Et hinc patet solutio rationis Durandi, si cõtra hanc doctrinã afferatur. Patet.n. q non quodlibet agẽs, nec qlibet actus eiusdem rõnis secũdum se potens habere effectum positiuum, intendit, seu auget effectum inuentum, & rõ est ex defectu patientis. Deficit siquidẽ patiẽs proportionatum tali actiuo ad patiendũ ab eo, quia similitudo iã posita inter subiectũ & actiuum, est naturale impedimentum, ut hoc patiatur ab illo, nisi forte conseruatiue.

* Ber. in Ser. 2. de purif. in fine illius ad haber expresse. Hoc autẽ inuit Gregor. 3. homil. in Exe. a medio.

SVPER QV. XXII. ART. VII.

Ponitur in Egi. 1. 5. dist. 17. q. 4. 2. princ. Capr. 1. di. 17. q. 2. art. 2. con. 1. Ban. eodem art. D Bonad. 17. q. 4. ar. 1.

IN arti. 7. eiusdem quæstionis occurrit primo dubium ex Scoto in 3. sententiarũ d. 13. q. 1. formatũ ex tribus illis, ex quibus terminatur augmentum formæ in litera di. tres rõnes,

sat per actũ charitatis: sed quilibet actus uirtuosus[h] operat ad uirtutis gẽnerationem. ergo ẽt quilibet actus charitatis operatur ad charitatis augmentum.

¶ 2 Præt. Grego.* dicit, q in uia Dei[i] stare, retrocedere est: sed nullus dũ mouet actu charitatis, retrocedit. ergo qcũq; mouetur actu charitatis, procedit in via Dei. ergo quolibet actu charitatis charitas augetur.

SED CONTRA est, q effectus non excedit uirtutẽ causæ: sed qñq; aliquis actus charitatis cũ aliquo tempore, uel remissione committitur. non ergo perducit ad excellentiorẽ charitatẽ, sed magis disponit ad minorẽ.

RESP. Dicẽdũ, q augmentũ spũale charitatis quodãmodo simile est corporali augmento. Augmentum aũt corporale in aialibus, & plantis nõ est motus cõtinuus, ita.s. q si aliquid tñ augetur in tãto tẽpore, necesse sit q proportionaliter in qualibet parte illius tẽporis aliquid augeat, sicut contingit in motu locali: sed p aliqđ tẽpus natura operat dispones ad augmẽtũ, & nihil augens actu, & postmodũ pducit in effectũ id, ad qđ disposuerat augẽdo ipsũ aial, vel plãtã ĩ actu: ita ẽt[m] nõ quolibet actu charitatis charitas augeĩ, sed qlibet actus charitatis disponit ad charitas augmentũ[n], inquãtũ ex uno actu charitatis hõ reddit prõptior iterũ ad agẽdũ s̃m charitatẽ, & habilitate crescẽte homo prorumpit in actum feruentiorem dilectionis, quousq; conetur ad charitatis profectum, & tunc

charitas augetur in actu.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q qliber actus[*] charitatis meret uitã æternã, nõ qdẽ statim exhibẽdã, sed suo tẽpore. Simil̃r ẽt quilibet actus charitatis meret charitatis augmentũ, nõ tñ statim augetur, sed qñ aliquis conatur ad hmõi augmentum.

AD II dicendũ, q in generatione uirtutis acquisitæ nõ qlibet actus cõplet generationẽ uirtutis, sed quilibet operatur ad eã ut disponens, & ultimus, q est pfectior agens, in uirtute omniũ præcedentium, reducit eã in actum, sicut ẽt est in multis guttis cauantibus lapidem.

AD III dicẽdũ, q in uijs Dei pcedit aliqs nõ solũ dũ in actu charitas eius augeĩ, sed etiã dũ disponitur ad eius augmentũ.

ARTICVLVS VII.

Vtrum Charitas augeatur in infinitũ.

AD SEPTIMVM sic procedit. Vĩ q charitas non augeat in infinitũ. Omnis enim motus est ad aliquem[h] finem & terminũ, vt dr̃ in 2. * Metaph. sed augmentum charitatis est quidã motus: ergo tendit ad aliquem finem & terminum. ergo charitas in infinitum non augetur.

¶ 2 Præt. Nulla forma excedit[k] capacitatem sui subiecti: sed capacitas creaturæ rationalis, q est subiectũ charitatis, est finita. ergo charitas in infinitum augeri non potest.

¶ 3 Prẽt. Oẽ finitũ, p cõtinuum augmẽtũ põt ptingere ad quãtitatẽ alterius finiti q̃tumcũq; maioris: nisi forte id qđ accrescit per augmentum, sp sit minus, & minus, sicut Philos. dicit

¶ Præt. Posse habere gratiam secundum augmẽtum, inest homini a natura sua, ita q ista potẽtia fundatur in natura animæ, ita q nihil eam mutat, nec auget, uel minuit, quamcumq; formã recipiat: sed summa, uel minima est ante omnem formam receptam.

¶ Dubiũ alterũ occurrit ad hominẽ, authorẽ. s. An intẽdat hic, q charitatis augmentũ nõ solũ in uia, sed simpliciter & absolute põt esse in infinitũ, sicut contingit in numeri augmento: An intendat solũ de charitate ĩ statu uiæ. Est autẽ rõ dubij ex dictis hic, & alibi. Ex dictis quidẽ hic quia titulus articuli est de augmento charitatis absolute: cõclusio uero responsiua est de augmento charitatis in uia. Rursus ratio est de forma charitatis absolute, ut ostẽdunt illa verba. Ipsa enim charitas secundum rõnem propriæ speciei, terminũ augmẽti nõ habet: est enim participatio quædã infinitæ charitatis, q est Spiritussanctus. Cum ista ratio sit de charitate absolute, nõ magis concludit de charitate in statu viæ, q̃ patriæ, quantũ est ex parte charitatis, ac p hoc aut concludit de ipsa absolute, aut nihil ualet, cõclusio tamen est de charitate in hac uita. ¶ Ex dictis autẽ alibi, quoniam author expresse inferius in tertia parte quæst. 7. art. 9. & 10. & 12. tenet in anima Christi summum gradũ gratiæ secundum quantitatem intensiuam.

Percussa per intum. 130 3. d. 17. q. 2. ar. 4. & vit. q. 1. ad 11. ad 1. & q. 5. ad 1. ad 10. * Libr. 2. text. 16. & 9. to. 1.

Vt ipse dicit, ad oppositum. Prima ex parte formæ est. Charitas est quædam participatio Dei. ergo secundũ aliquem gradum determinatum, partem capit infinitæ charitatis Dei: alioquin posset concludi, q calor, & quæuis talis forma posset esse infinita, quia quælibet forma est participatio infiniti. Secunda est ex parte efficientis, quia efficit de nihilo naturam limitatam. Tertia est ex parte capacitatis, tum quia licet capacitas sit respectu formæ secundum quemcumq; sui gradum non tamen capacitas alicuius finiti est ad formam infinitam: tum quia falsum est capacitatem augeri per charitatem, quia forma non dat materiæ aliquid pertinens ad propriam causalitatem ipsius materiæ. ergo nõ auget capacitatem respectu sui. Assumptum probatur, quia posterior causa non dat priori aliquid pertinẽs ad propriã eius causalitatẽ. Quòd si dicatur, q charitas secun-

Constat enim idem esse iudicium de charitate & gratia, cum æqualiter augeri credantur. Huiusmodi oppositum litera sonat. Nam si datur summa charitas, possibilis terminus charitatis augmento ex intrinseco ponitur, cuius oppositum hic dicitur. ¶ Ad horum euidentiã sciẽto, q litera aliud in superficie præsefert, & aliud in ueritate significat. Sumptũ namq; ex hac litera uidetur, quòd charitas secundum hanc doctoris sententiã potest absolute in infinitum augeri, sicut numerus: ita q sicut nõ est dabilis supremus numerus, sed quocumq; dato potest dari maior, ita nõ sit dare supremam charitatem, sed quacumq; data possit dari maior. & iste sensus maxime uidetur sumptus ex prima ratione literæ. s. ex parte formæ. Iuxta hunc sensum accepit Scotus, acceperũt Thomistæ, inter quos forte ego aliquã fui. Sed ille sensus siue sit verus, siue falsus quãtũ ad sententiã cõ-

sentiam

tentam falsam ex litera non hr̃. Et quidem q conclusio literæ hoc non dicat patet, q de charitate in statu viæ manifeste loquitur. Quòd aũt rõnes literæ hoc non dicãt, discurrẽdo p singulas, patet. Prima quidẽ rõ ex parte formæ, q̃ maxime hoc vĩ dicere, non dicit. Nã in litera non di. q charitas terminũ augmenti non hẽt, sed interponit nota specificatiua, significãs secundum quam rationẽ terminus augmenti negatur a charitate, ita quòd propositio literæ non est affirmatiua latitudinis infinitæ in charitate, nec negatiua absolute termini augmẽti ĩ charitate, sed est negatiua termini augmenti in charitate secundũ rõnẽ propriæ speciei, iacet.n. sic. Ipsa.n. charitas secundũ rõnem propriæ speciei, terminum augmenti non habet. Et est sensus, q charitas quãtum est ex ratione propriæ speciei, non hẽt terminũ augmenti. Et fuit forte cã erroris non uti in proposito distinctione illa de ly, secundũ, qñ tenetur specificatiue, & qñ reduplicatiue. Creditum.n. est, q ly, secundum rationem propriæ speciei, teneatur reduplicatiue, & reddat rationem repugnantiæ prædicati ad subiectum, ut sit sic dictum. Charitas secundum rationem propriæ speciei non habet terminum augmenti, ac si dictum fuisset. Charitas secundum rõnem propriæ speciei non habet auersionẽ ab incommutabili bono, quia charitas, inquãtum charitas est, repugnat huiusmodi auersio. Non sic autem, sed specificatiue accipiendum est, quòd charitas secundum rationem propriæ speciei non habet terminum augmenti, sicut cum dicitur. Charitas secundum rationem propriæ speciei non habet cõnexionẽ cum fide. Significatur enim non quòd charitati, inquantum charitas, repugnet connexio cum fide, sed quòd charitati, ut habet suam specificam naturã, non cõuenit connexio cum fide, cum quo tamen stat, q aliunde sibi competere possit talis connexio. Et similiter in proposito significatur, quòd charitas secundum quod habet suam specificam naturam, non hẽt terminum sui augmenti, cum hoc tamen stat, quòd secundum aliam rationem habeat terminum sui augmenti. Et ut clare percipias literam, memento quòd in perfectionibus simpliciter, puta, sapientia, scientia, & aliis huiusmodi, de quarum numero constat esse charitatem, quæ in Deo inuenitur formaliter, & in creaturis consueuimus distinguere rationem genericam, seu communem, & rationem differentialem, seu propriam, & cum loquimur de ipsis secundum proprias naturas, intendimus de rationibus propriis, seu differentialibus, & tunc perspice, quòd charitas secundum rationem propriæ speciei idem significat, quòd charitas secundum propriam, & differentialẽ rationem, qua inter perfectiones simpliciter computatur. Et uidebis, quòd quia secundum hanc rationem participatio est infinitæ charitatis, sicut nostra sapientia est participatio infinitæ sapientiæ, & nostra scientia participatio infinitæ scientiæ, non habet ex hac parte terminum augmenti, sicut nec sapientia, nec scientia. Et cum hoc perceperis, restat ut uideas hunc sensum esse intentum in litera. Videbis autem hoc, si supposueris doctrinam hanc esse ueram. Hoc enim supposito, seruatur rationem sufficiens in litera, quare non habet secundum rationem propriæ speciei terminum augmenti, quia s. est participatio infinitæ charitatis diuinæ. Ex hoc enim non cõcluditur, q repugnat ei terminus augmenti, ut patet de sapientia, quæ secundum rationem propriæ speciei est participatio infinitæ sapientiæ. Et conuincitur ratione: quia ex esse participationẽ formaliter alicuius perfectionis infinitæ, non sequitur necessario repugnantia ad habere terminum simpliciter perfectionis intensiuæ: sed sequitur necessario, quod inde non habeat, q habeat terminum suæ perfectionis intensiuæ. Et quia hoc est clarum & constans, ideo author pertransiuit, non putans uerba sua in alio accipienda sensu.

¶ Sed restat adhuc dubium ex duplici capite. Primo, quia iuxta hunc sensum author nõ concludit charitatem in statu viæ posse augeri in infinitum. Nam ex hoc sensu non sequitur charitatem uiæ non habere terminum, sed nõ habere terminum ex sua ratione specifica. Et hoc etiã non magis est de charitate in uia, quam in patria, verum. Secundo, quia author diminute tres enumerando modos, quibus imponitur terminus augmento formæ, & sic male intulisset unde relinquitur, q charitatis augmẽto nullus terminus pfigatur in hac uita, aut male sub primo subsumptum est. Nam cum in litera proponun- A tur tres modi, quibus terminus augmento formæ præfigi põt, & primus di. ex parte formæ, q̃ habet terminatam mẽsurã &c. uel intendit per habere terminatam mensuram hoc, quod est formam esse finitæ latitudinis uel hoc, quod est formã quantum est ex parte rõnis formalis specificæ habere finitã latitudinẽ. Si primo mõ, ut ipsa uerba testantur, tunc male subsumitur de charitate cum illa specificatione, ut expositũ est: quia sub rõne simpliciter latitudinis finitæ formæ in cõi, subsumi dẽt rõ simpliciter latitudinis finitæ, uel non finitæ talis formæ, puta, charitatis, & non rõ cũ specificatione

in 3. Phys. quod si uni lineæ additur, quod subtrahitur ab alia linea, quæ in infinitum diuiditur, additione facta, nunquãm pertingeretur ad quandam determinatam quantitatem, quæ est composita ex duabus lineis diuersis, ea scilicet ex qua additur, & ea cui additur, quod B ex alia subtrahitur: quod in pposito non contingit. Non.n. necesse est, vt secundùm charitatis augmentum sit minus, q̃ primum: sed magis probabile est, q sit æquale, aut maius. Cũ ergo charitas patriæ sit quiddã finitum, si charitas viæ in infinitum augeri potest, sequi-

respectu latitudinis talis formæ, ut tu exposuisti. Si secundo modo, sic author diminutus inuenitur quia præter hos tres modos inuenitur quartus, s. si ex intrinseco absolute nata est sibi finem latitudinem finitam. Secundum hunc autem modum ponitur charitas latitudinis finitæ, & dat charitas in summo &c.

¶ Ad primũ horũ di. q nulla illarum rõnum est tõtalis, sed quælibet partialis, ita q quælibet concludit, q quantum est ex illa parte, charitas uiæ non habet terminum, ut patet de rõne ex parte agentis, & ultima ex parte subiecti, sed oẽs inferũt, q charitas uiæ non habet terminum per totum a sufficienter enumeratis modis, quibus potest augmentum formæ terminari.

¶ Ad secundum autem, quod difficilius est, dicitur, quòd author cum proponit modos terminandi augmẽti formæ in cõmuni, sub primo mõ comprehendit oẽm modum, quo forma C ex intrinseco hẽt terminatã mensurã: & non limitat seu coartat summam ad speciales modos, an s. ex intrinseco communi, uel specifico, an cum natura ad aliam formã, ut in speciebus mediis, ut patet in exemplo de pallore an sit transitus ad alia specie, ut in augmento specierum extremarũ, post cuius finem non contingit amplius progredi, ut in augmento nigredinis nõ est ultra moueri post summam nigredinẽ. Et quia sic communiter, & non limitate proponit primum modum terminandi augmentum formæ, patet q sicut sub huiusmodi cõi subsumere quodcumq; particulare contentum sub illo communi. Et sic nec diminutus fuit author in proponẽdo, nec diuersum subsumendo: sed sicut ex agẽte proximo, & subiecti disposito, ita D ex parte propriissimæ rõnis charitatis ostẽdit charitati viæ nõ cõpetere terminum augmenti. Nec oportuit authorem discutere, an charitas habeat terminũ augmenti absolute, q cõstat q ad charitatẽ uiæ, de qua loquebatur, non spectat terminus charitatis absolute. Nec hoc tacuit, quoniam in respõsione ad primum expresse dicit, q motus augmenti charitatis, licet non tendat terminum in uia, est tamen ad terminum in patria.

¶ Ex his autem ad principalia dubia respondendo ad primum ex Scoto dicitur, q licet conclusio, quam ex illis rationibus elicit, non sit intenta ab authore, ac per hoc non oporteat solicitari de argumentis suis contra conclusionem tanquàm tamen contra intentum afferri possint, soluenda sunt. Vnde ad primam rõnem di. q non est par rõ de calore, & similibus, & de charitate: quia charitas est participatio infiniti cum conuenientia formali, calor autem non, ut patet. Non enim in Deo est calor formaliter, sed bene Deus charitas est formaliter.

E ¶ Ad secundam uero ex parte agentis dicitur, q litera non infert ex infinitate agentis infinitatem formæ, quæ sit, et arguẽs assumit, obiiciens ex hoc, q Deus de nihilo creat potentia infinita, non tñ forma quælibet creata est infinita. Sed author ex infinitate agentis proximi charitatis infert, q quantum est ex parte agentis non habetur terminus augmenti qđ clarum est.

¶ Ad tertiam autem ex parte subiecti, quæ tam uehementer impugnatur, dicitur, q prima obiectio non est contra intentã cõclusionem, quia non ponit author charitatem infinitam inesse ex hac litera. Secunda autem falsa, aut æquiuoce de capacitate loqui uidetur. Est.n. in anima, sicut ẽt in materia, potentia remota, & proxima, hoc est, potentia subiecti nuda secundũ seipsam, & est ipsa immediate disposita per aliquam superuenientem dispositionem ad talem formam, ut patet in naturalibus. Et licet potentia subiecti secundũ seipsam non uariet, aut augeat, aut minuatur, nisi subiecti natura uarietur, potentia tñ eadem secundum dispositionem uariatur, & fit, & corrumpitur, & augetur &c. Et hoc intendit litera dicendo, quòd charitas auget habilitatem subiecti ad ulterius augmentum. Reddit enim potentiam animæ magis dispositam, ut propinquiorem ulteriori gradui, quàm erat prius. Et hoc per se notum etiam

ad sensum. Res enim quanto calidior, tanto dispositior est, & propinquior ulteriori gradui caloris. Minus enim distat a decimo gradu caloris potentia reducta in actum septimi, quàm reducta in actum quinti, & sic de alijs. Cum igitur dicitur, quòd forma non dat materiæ aliquid pertinens ad propriā causalitatem materiæ, negatur simpliciter: quia forma disponēs dat materiæ et subiecto propinquius respectu eius, ad quod disponitur subiectum. Et ad probationem, qua dicitur, quòd posterior causa nō dat priori, negatur uniuersaliter: quia de causa disponente priorem per suū aduentum, falsū est euidenter.

¶Ad primam autem obiectionem contra responsionem ibi datam, quæ est ex litera sumpta quoad hoc, quòd scilicet charitas auget habilitatem respectu ulterioris gradus, dicitur negando sequelam de capacitate proxima: quia licet charitas sit in quolibet gradu eiusdem rationis secundum speciem, non tamen est eiusdem perfectionis infra latitudinem illius speciei. Et propterea capacitas proxima est et eiusdem rationis secundum speciem, & augetur infra latitudinem speciei illius. Et ne fiat uis apparentiæ in uerbo augmenti, uel distinguitur q capacitas non est unica, sed duplex, scilicet remota, & proxima, & quòd prima est eiusdem rationis & non augetur: secunda est etiam vnius rationis, sed non perfectionis, & augetur, & quòd prima & secunda inter se distinguuntur non solū ratione specifica, sed generica: quia uoluntas est in secundo genere qualitatis, & charitas in primo, & sic uide de qua capacitate loquitur &c. Vel, & doctius, concedito consequentiam primā & negans consequentiam secundā: quia nō dicimus, propriè loquēdo, quòd aliqua capacitas augetur, & aliqua non: sed dicimus quòd capacitas animæ, quæ inest animæ secundum naturam suam, licet secundum se ipsam in se sit immutabilis, est tamen ut susceptiua ulterioris charitatis mutabilis per dispositionē propinquam magis ipsam reddentem tali gradui. Et similiter tota & summa præsupponitur secundum id, quod in se est secundum se, & non ut susceptiua ulterioris gradus. Sic. n. nō tota, nec summa, sed solum fundamentum capacitatis præsupponitur: quoniam integratur & perficitur ex charitate minori, capacitas, seu habilitas ad maiorem. Et per hoc patet clare responsio ad ultimum ex authoritate Augustini.

¶Ad secundum dubium principale dicitur, quòd author intēdit de augmento charitatis secundum statum uiæ tantum, & non de augmento charitatis absolute. Et rō est, quia de augmēto charitatis absolute, loquendum erat in tractatu de gratia animæ Christi, qui fuit uerus comprehensor ab initio, & non est ei data gratia ad mensuram. Et licet titulus articuli non acceptetur secundum verborum sonum ad charitatem uiæ, ordo tamen tituli ad præcedentes & subsequentes aperit, quòd de charitate imperfecti status quærit. Postea enim quæritur de perfectione &c. Nec propterea uilis appareat tibi quæstio etiam de charitate uiæ, quia hoc singulare declaratum est, quòd in infinitum est augmentabilis in uia. Nec obstat, quòd prima ratio se teneat ex parte propriæ differentiæ charitatis, quæ conuenit ei absolute, sicut nec quòd secunda se teneat ex parte agentis proximi infiniti, qui etiam est eius author, nō solū in uia, sed in patria. Non enim est ex extraneis, nec ex communibus procedere, a uirtute proximi agentis, differentiæ propriæ ratione procedere ad ipsam in aliquo sui statu. Et scito quòd processus literæ est iste. Præuidens author, quòd charitas in statu viæ est sicut forma, in qua non contingit sistere motum, eo quòd non possit ultra progredi: intuitus modos, quibus formis præfixibilibus (ut sic loqui liceat) imponitur terminus, oēs exclusit, ut sic charitas uiæ remaneret augmentabilis sine termino. Intuitus fuit primo, quòd licet forma media, puta, pallor, sit augmentabilis, & pertransibilis, terminus augmento eis ponitur ex mensura intrinseca propriæ rationis, qua motus ducit in aliam speciem. Et deduxit hoc nō haberi locū in charitate: quia ex propria ratione non uendicat sibi terminum. Intuitus secundo, quòd licet forma, puta, calor alicuius sit augmētabilis, propter defectum tamen agentis non augetur, ut patet iuxta paruum ignem, sed terminus augmēto ex quantitate actiui imponitur: ex infinitate uirtutis diuinæ, quæ est proximum agens charitatē, deduxit non imponi sic terminum charitati uiæ. Intuitus demum, q licet forma, puta, calor sit augmentabilis, & agens possit augere, subiectū tn̄, puta, aeris incapacitas terminum ponit augmento, ita quòd si amplius ageret ad augendum, corrumperetur subiectum, puta, aer cum suo calore, vt patet. Ex concrescente habilitate subiecti ad augmētū charitatis in uia, deduxit charitatem uiæ nō sortiri hinc terminū. & sic nullo modo terminando concluditur in uia. Quo tautē

tur, q charitas viæ possit sibi adæquare charitatē patriæ, qđ est inconueniens. nō ergo charitas viæ in infinitū pōt augeri.

SED CONTRA est, quod Apo sto. dicit ad Phil. 3. Nō q iā accepe-

modis in patria terminetur, non est præsentis negotij.

¶Ad obiecta demum ex alijs locis doctrinæ authoris dicitur, q charitati terminus imponi potest, & impositus est ex extrinseco in charitate animæ Iesu Christi. Nec huius oppositum hic dicitur, scilicet quod charitas uiæ est augmentabilis in infinitum. Quomodo autē hæc stent simul, in responsione ad tertium literæ tractabitur.

¶In eodem articulo in responsione ad primum, dubium occurrit. Quo pacto charitatis augmentum in uia est in infinitum, & tamen est ad terminum in patria. Si n. est ad terminum in patria, signetur ille gradus, & sit. A. est inter A, & datam charitatē in hoc uiatore sit finita distantia, impossibile est, q augmentum medium sit in infinitum. Nā augmentum in infinitum excedit omnem terminum datum. Ad hoc respondebitur post discussam responsionem ad tertium.

¶In eodem articulo in responsione ad tertium, dubium occurrit, de diuersa ratione quantitatis in uia, & in patria. Videt. n. fictio, q forma qualis est charitas, q est qualitas spiritualis, sit quanta quantitatibus duabus diuersarum rationum: Vna siquidem quantitas est nota nobis, scilicet secundum latitudinem intensiuam, sicut in cæteris qualitatibus quæ intenduntur. Altera autem nō apparet, nec assignatur. Et confirmatur, quia ex differentia assignata in litera inter charitatem uiæ & patriæ, penes causam, scilicet fidem, & visionem, non sequitur quantitas diuersarum rationum in charitate, sed quantitas imperfecta, vel perfecta, vt patet in alijs amicitijs. Ex imperfecta nāque, aut perfecta noua amici non sortitur amicitia quantitatem diuersarum rationum, sed diuersæ perfectionis secundū minus, & magis perfectum. Et confirmatur iterum, quia quātitas charitatis in uia aut remanet cum quantitate illa, quæ aduenit in patria, aut non. Si remanet, igitur charitas remanet acto quanta secundum perfectionem intensiuam duab. quantitatib. diuersarum rationum, quod non est intelligibile. Si non remanet, quæratur quare corrumpitur, & a quo, & cui repugnat &c.

¶Ad euidentiam huius considerandum est, quòd aliud est loqui de intēsione formarum pure naturalium, ut calor, albedo, dulcedo, & huiusmodi: & aliud de intentione formarum animalium, ut uidere, audire, intelligere, uelle, & eorundē actuū habitualium principiorum: augmentum siquidem huiusmodi habitus proportionaliter, sicut actus. Formæ namque naturales unius tantum perfectionis intensiuæ latitudine cōtentæ sunt: formæ uero animales plures habent latitudines intensiuæ suæ perfectionis, alteram ex parte subiecti, alteram ex parte obiecti, ut patet in sensu uisus. Visio enim perfectionis augmētum habet, secundum quod magis, ac minus subiectum appropinquatur, seruata proportione. Et rursus perfectionis augmentū habet, secundum quod magis, ac magis attentio uidentis est ad uidēdum illud. Et quòd diuersarum sint rationum huiusmodi perfectiones ex hoc patet, quòd quantumcumque cresceret uisio ex maiori approximatione obiecti, non tamē oportet q cresceret secundum perfectionem attentionis, vt experiētia testatur. Ex his autem ad diuina ascendendo dicimus, quòd charitas habet duplicem perfectionis latitudinem, alteram ex parte obiecti, scilicet secundum maiorem approximationē ad obiectum: alteram ex parte subiecti, secundum maiorem attentionem, seu expeditionem subiecti. Prima perfectionis latitudo consistit in augmento charitatis supra exposito. Secunda uero consistit in augmento charitatis ex hoc, quòd anima expedita a uisione ænigmatica, & posita in faciali uisione Dei, in ipsum totaliter actualiter fertur, qd impossibile est conuenire uiatori. Vnde quantumcumque aliquis proficiendo in hac uita, appropinquet ad Deum magis ac magis in charitate crescendo, numquā peruenire potest ad hoc, ut totaliter actualiter amet Deum, sicut uidens illum facie ad faciem. Et propterea nunquā charitas uiæ potest adæquari charitati patriæ, quia alterius rōnis est perfectio illa: sicut linea quantumcumque crescat, nunquā æquatur superficiei.

¶Sed tunc restat adhuc dubium. An charitas uiæ possit esse æqualis, uel maior secundum illam perfectionem ex tendentem penes propinquitatem ad obiectum, charitate alicuius beati in patria. Verbigratia: An charitas beatæ Virginis in hac uita erat maior secundum illam quantitatem charitate angelorū beatorum. Et est ratio dubij: quia sicut quantitas lineæ unius potest esse multo maior secundum longitudinem, q sit quantitas secundum longitudinem alicuius certæ superficiei, licet nunquam possit æquari simpliciter quantitati superficiei, ita forte potest esse in proposito.

¶Ad hoc autem dicitur, quòd cum charitas sit eiusdem rationis specificæ in uia, & in patria, & charitas uiæ nō se habeat ad charitatem patriæ, vt motus ad arborem, vel fructū, quis sic se habeat

habeat quodammodo ad beatitudinē, sed sicut forma eiusdē speciei imperfecta ad seipsam perfectā. & quantitas perfectionis charitatis penes propinquitatem ad obiectū, sit eiusdem rationis in uia, & in patria: & in quantitatibus eiusdē rōnis, constatuam quantitatem infra latitudinē terminatam posse ab altera excedi, consequens est, ut charitas viæ in beata Virgine fuerit q̄q; maior secundū illam quantitatē, q charitas angelorum, & q̄q; q charitas archangelorū, & sic deinceps: sic ut vt in ingressu patriæ intrantium et secundum hanc quantitatem seipsam in uia excreuerit, ut ad præ-

perim, aut iam perfectus sim: sequor autem si quomodo comprehendam. vbi dicit* glo. Nemo fidelium & si multum profecerit, dicat sufficit mihi. Qui enim hoc dicit, de uia exit ante finē. ergo semp charitas in uia potest magis, ac magis augeri.

* Sumit' ex Augu. Psa. 69. su per illud, Adiutor & protector m. 8.

RESP. Dicendū, q terminus augmento alicuius formæ pōt præfigi tripl'r. Vno mō ex rōne ipsius formæ, q hēt terminatā mensurā, ad quam cum peruentū fuerit, non pōt ultra procedi in forma, sed si vltra processum fuerit, pueniet ad aliā formā. Sicut patet in pallore, cui' terminos p cōtinuā alteratio-

destinatam sibi mensuram secundum donationem Iesu Christi peruenerit. Numquam tñ fuit in uia eius charitas æqualis simpliciter charitati minimi in patria, quia charitas patriæ est quanta duabus diuersarum rationum quantitatibus, ad quarum alteram charitas uiæ non potest pertingere. Vnde simile est de augmento lineæ respectu superficiei. Sicut enim linea nō potest quantumcumq; crescat, ad quantitatem superficiei peruenire, potest tamen secundum unam dimensionem excedere certam datam superficiem: ita charitas uiæ nunquam pōt adæquare charitatem patriæ, potest tamen secundum unam rationem excedere alicuius charitatem in patria existentis.

¶Ad primum ergo in oppositum dicitur, quòd non est fictio, sed ex natura rerum notitia sumpta, quòd forma animalis, ut actus & habitus habeant quantitates diuersarum rationū intē siuas. Quia enim secundum naturam suam dependet actus animalis huiusmodi a duabus diuersarum rationum, anima scilicet, & obiecto, non est mirum si habeat perfectiones diuersarum rationum, & ambas intensiuas.

¶Ad confirmationem dicitur, quòd aliud est loqui de notitia amici imperfecta, uel perfecta eiusdem rōnis, & de notitijs diuersarum rōnum, puta uisio facialis, & uisio per speculum, aut quodcumq; aliud repræsentatiuum. Sicut amicitia quātumcūq; crescat, nunquam peruenit ad illam perfectionem, quam ex faciali conuersatione nata est habere, ita est in proposito.

¶Ad tertium dicitur, q quantitas charitatis perseuerat eadem numero in patria augumentata tunc usq; ad terminum. Rationabile quippe est, ut uisio Dei largiatur non solum alteram perfectionem totaliter, actualiter faciendo amare, sed etiam q longe magis faciat amare, quàm prius ex parte obiecti, proportionaliter tamen ad præcedens meritū in uia. Vnde aduenien te secunda perfectione charitas prima etiam maxime augetur, proportionaliter tamen ad meritum, ita q tunc incipit maxime amare Deum & ex parte obiecti, & subiecti. Nec putes has perfectiones esse duas res ab inuicem realiter distinctas, sed sicut charitati idēficatur realiter pfectio gradualis latitudinis secundū accessum ad obiectū ita eidem charitati idenficatur realiter pfectio gradualis latitudinis secūdū attentionē, seu expeditionē subiecti: sicut uisioni corporali identificatur realiter & pfectio, quā ex approximatione obiecti hēt, & perfectio, quam ex attentione animæ sortitur, & tñ est una simplex qualitas. Diuersitas autem rationū est, quæ facit diuersas partiales rōnes unius totalis, simplicis tamen perfectionis, consummatæ charitatis. Et quamuis hæc uia pdicta satisfacere uideatur, ad dubium tamen motum in responsione ad primū satisfacere non pōnnoniam si augmentum charitatis in uia sit per appropinquationem ad obiectum in infinitum, sicut contingit secūdū illā quantitatē in uia adæquare & excedere certum beatum, ita contingeret quantū est ex natura augmenti, adæquare summam in Christo charitatem secundum hanc quantitatē: quod est impossibile. Vnde licet in commentarijs super prima secundæ quæst. 67. ar. vltimo, hanc uiam inchoauerim, diligentius tamen meditatus, aliter dicendum puto.

¶Ad cuius euidētiam scito primo, quòd charitas duplicem habet statum, scilicet naturale, & quasi præternaturalem. Status naturalis charitatis est, esse isto modo, & ea perfectione, qua est in cælesti patria. Status autem quodammodo præternaturalis est, esse sicut est in uita hac. Probantur hæc. Et naturalitas quidem charitatis in patria patet ex ipsa natura charitatis, quia est amicitia inter hominē & Deum cōsequens communicationē deiformitatis. Constat enim, q amicorum est cōuiuere, & condelectari, quæ in sola patria inter hominem, & Deum inueniū tur. Quòd uerò in hac uia præternaturaliter quodammodo sit charitas, patet ex hoc, q charitas, uia nominatur ab Apostolo dicente. Adhuc excellentiorē uiā nobis demonstro. & Quādiu sumus in corpore, peregrinamur à Domino, quia per fidē ambulamus. Nec habemus manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Constat autem q non solum ciues in peregrinatione & uia, sed etiam naturalia, cum mouentur ad sua loca, aliquid habent præter naturalitatem adiūctum, s. esse extra locum suum. Existente igitur duplici charitatis statu, consequēs est, ut duplex quoq; sit illius pfectio, quatenus unicuiq; statui propria cōsonet perfectio. Et quoniā neutrius status perfectio consistit in indiuisibili, sed latitudinem habet: nam charitas in uia augetur, & in paterna domo mansiones multas habet, oportet utrique perfectioni latitudinem consonam, quantitatemque spiritualem conuenire. Et quoniam status uiæ, & patriæ non unius & eiusdem, sed diuersarum rationum est, idcirco perfectiones consequentes eos, ut distinguuntur ab inuicem, diuersarum quoque rationum esse oportet sicut uniuersaliter uidemus, quòd proprietates consequentes res diuersarum rationum, ut sic, sunt diuersarum rationum. Scito secundò, quòd difficultas huius rei consistit in assignando, quomodo sint diuersarum rationum perfectio charitatis in uia, & perfectio charitatis in patria. Et quoniam de patria nihil scimus, nisi quātum Dominus narrauit in scripturis populorum & principum, qui fuerunt in ea, ex his quæ audiuimus, nouimus quòd perfectio uiæ habet se ad perfectionem patriæ, ut perfectio puerilis ad uirilem, dicente Apostolo ad hoc propositum. Cum essem paruulus, loquebar ut paruulus &c. Et rursum quòd se habet ut lux diei in statu augmentus &c. Et rursum quòd se habet ut lux diei in statu augmenti ad diurnam, dicente Salomone Prouerbio. 4. Iustorum semita quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectum diem. Habemus siquidem ex his quatuor, Primū diuersam rationem perfectionis. Secundò, permanentiam utriusque perfectionis simul. Tertiò, augmentum in infinitum secundum perfectionem uiæ. Quartò, quòd quantumcumque augeatur, semper est simpliciter minor charitate patriæ. Diuersa imprimis perfectionis ratio patet ex hoc, quòd licet natura pueri & uiri, & similiter lucis matutinæ, & perfecti diei, una & eadem sit, perfectio tamen naturæ in pueritia, & in uirilitate diuersarū est rationum, ut experientia teste probat Apostolus. Et similiter patet de lucis diuersis statu. Nam quòd perfectioni prioris status attestatur, imperfectionis esset in succedente statu, ut patet. Permanentia autē cōmanet lux, quæ imperfectionis sunt, clare liquet. Nam eadem natura cum eo perfectionis, quod in pueritia acquisiuit, permanet in uiro: & eadem lux quæ mane admista imperfectione in die perfecto inuenitur, ut iuxta Apostolum, charitas numquàm excidat: sed cum uenerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte, idest, imperfectione est. Augmētum in infinitū sane intellectum, ut hic sumitur, hoc est, semper habeat quo crescat, non simpliciter, sed durante uia. Manifeste quoque habetur, si aduertimus, quòd durante pueritia, semper habet homo quo crescat: & similiter durante statu matutinali, semper habet lux quo crescat. Hoc enim est hominem in pueritia, & lucē in mane, & charitatem in uia, posse crescere in infinitum.

¶Propter quod in litera est differentia inter charitatem, & formas medias, puta, pallorem, quarum augmentum non est tamen motu ad terminum. Declaratum est augmentum charitatis in uia in infinitum, ac si diceret, quanto tēpore durat uia ad patriam, durat & augmentum charitatis: sicut quanto tempore durat pueritia, durat augmentum hominis: & quanto tēpore durat mane, durat augmentum lucis. Non sic autem est in formis medijs. Extenditur enim plus uia, quàm augmentum illius formæ, & quemadmodum implicat aliquem in uia non posse progredi (iam enim esset in termino), & similiter hominem in pueritia non posse amplius crescere, & lucē mane non posse crescere) ita charitatem in statu uiæ non posse augeri. Iā enim non esset in uia, sed in termino, sicut nec homo in pueritia, nec lux in mane. Et ex hoc patet quartum, scilicet, quòd quantumcumque charitas augeatur in uia, numquàm perueniat ad perfectionem patriæ, quia alterius sunt rationis & ista perfectiones. Sicut puer quantumcumque crescat, numquàm stante pueritia peruenit ad perfectionem uiri: nec lux matutina stante mane ad perfectionem diei perfecti. Sunt enim, ut dictum est, perfectiones alterius rationis unius ad hominem,

Universidad de Deusto Biblioteca

similiter q sunt diuersarum rationum assimilatæ in litera quantitati lineæ, & superficiei, sed nō est extēdenda similitudo ista. Non solum autem ex his habetur, q charitas uiæ est simpliciter minor charitate patriæ, quod & ex lineæ, & superficiei exēplo habetur: sed q charitas uiæ secundum nullam quantitatē potest adæquare charitatē cuiuscumque beati, sicut nec lux matutina potest adæquare secundum aliquam intensionem sui perfectionem lucem pfecti diei, nec perfectio puerilis pfectionē uirilem. Et rō est, q perfectiones sunt non solum habentes ordinem originis, sicut linea, & superficies, sed habētes ordinem uiæ ad terminum, qui non est in linea, & superficie. Non n. protensio lineæ terminabitur umquam ad superficiem, sed sicut pueritia ad uirilitatem, & lux mane ad perfectū diem, ita augmentum charitatis viæ ad perfectionem patriæ terminatur. Propter quod diuinus author in litera in responsione ad primum dicit, q motus charitatis est ad terminū non hic, sed in patria. Et quia non sat est multis manifestasse, nisi radix, unde hæc conueniant de facto charitati, ostendatur, dicendum est, q in litera ponitur propria radix tam in Prima secundæ, q hic. Et est differentia inter fidei lumen, & clarum diē cælestis patriæ, cum Deus amicus uidetur facie ad faciem. Ex hac enim essentialiter diuersæ rationis cognitione hic, & in patria consequuntur charitas diuersæ rationis accidentaliter, quæ constituit diuersæ rationis statum in charitate, & consequenter perfectionem, & quantitatem, ut declaratum est.

nē, aliqs trāsit, uel ad albedinē, vel ad nigredinem perueniens. Alio mō ex parte agētis, cuius virtus nō se extēdit ad ulterius augendū formam in subiecto. Tertio ex parte subiecti, qđ nō est capax ulterioris pfectionis. Nullo aūt istorū modorum imponitē terminus augmēto charitatis in statu uiæ. Ipsa.n. charitas sm rōnem propriæ speciei terminum augmenti non habet. Est enim participatio quędam infinitę charitatis, quæ est

H ¶His autem discussis, respondere argumentis non est difficile. Vnde ad primum dicitur, q cum charitas sit qualitas secundum naturam suam patriæ cælestis & secundum quādam inchoationem in uia concessa, ex hoc ipso patet, quod nō est fictio, sed ex natura rei sic communicatæ consequens, q habeat duas quantitates spirituales intensiuas diuersarū rōnum accidentaliter, sicut homo habet pueritiam, & uirilitatem. Vtraq; enim habet suam propriam quantitatē perfectionis, & habitudinem, & statū, & accidētaliter conueniunt homini absolute. Et rursus utraq; habet quantitatem molis diuersarum rōnū accidentaliter, dum in puero semper est admixta potentiæ: In viro autem pure in actu, considerando utrum secundum id quod perfectionis est, non prout senescere potest. Sic enim charitas habet status, latitudines, & quantitates diuersarum rationum, vt patet ex dictis.

I ¶Ad secundum dicitur ex eadem radice, q quia charitas est amicitia connaturalis patriæ, non uiæ, nisi inchoatiue, ideo pfecta & imperfecta notitia amici diuersarum rationum, uariat quantitatē secundum diuersas rationes, non autem quæcumque differentia secundū perfectā, & minus perfectam notitiā. Sic autem esse in pposito patet: & simile uidetur in similibus.

¶Ad tertium iam dictum est, quòd remanet quātitas prior in succedente, sublato eo quod erat imperfectionis: sicut in uiro remanet perfectio pueritiæ, iuxta doctrinā Apostoli, euacuatis his quæ erant paruuli. Sic autem remanere non est, proprie loquendo, duas quantitates, aut perfectiones diuersarum rōnū remanere, sed unam tantum simpliciter consummatē, retinētem alteram secundum id, quod perfectionis habebat. Et propterea non oportebat quærere causas, aut modum corruptionis primæ perfectionis & quantitatis, sed imperfectionis admixtæ, de qua non oportet solicitari: quia scriptum est, Cum uenerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est.

K ¶Ad dubium autem motū in responsione ad primum mō dicendum est, q cū termino alterius rōnis stat infinitas motus augmenti non simpliciter, sed secundum quantitatē uiæ. Verbi gratia, Cum hoc quod augmentum pueritiæ terminatur ad virilitatem, quæ est alterius rōnis, stat quòd augmentum pueritiæ crescat in infinitum simpliciter: quia sic numq perueniretur ad uirilitatem, sed infra latitudinem pueritiæ. Cōstat n. q quandiu quis est puer, semper habet quo crescat, & quāmprimum crescere non potest, puer amplius nō est. Et similiter cum hoc, quòd lux matutina terminatur ad perfectum diem, stat q augmentum lucis matutinæ sit in infinitum, non quia in infinitum simpliciter crescere possit, sic enim nunquā ad perfectum diem perueniret, sed quia infra latitudinē lucis matutinæ semper habet quo crescat. Si enim amplius crescere non posset, matutina non esset. Hoc ergo modo accipiendum est, q charitas in statu uiæ potest augeri in infinitum. Ly enim, in statu uiæ, est conditio determinans augmentum infra latitudi-

F nem perfectionis propriæ status uiatoris. Et, ppterea cum hoc, q charitatis augmētum est ad certum terminum alterius rōnis, s. perfectionem patriæ, stat q charitatis augmentum sit in infinitum, non simpliciter, sed in statu uiæ, hoc est, infra latitudinem pfectionis uiæ. Sēper.n. habet quo crescat charitas viæ. Et inter signatū terminū puta, pfectionē patriæ, & inchoatā charitatem uiæ in Paulo, sicut non est motus augmenti in infinitū simpliciter, ita non est distantia infinita simpliciter. Sed sicut est mot⁹ augmenti in infinitum infra latitudinem p-

G fectionis viæ, ita est distantia in infinitum secundum latitudinem perfectionis uiæ. Et similiter potest dici, q inter inchoatā charitatem in hoc, & terminum in patria, est distantia finita simpliciter, propter quod per motum augmenti tandem peruenitur ad perfectum diem cælestis patriæ, sed est infinita secundum latitudinem perfectionis uiæ, propter quod cōtingit motum in uia semper crescere. Ex hoc igitur quod est hic simpliciter finitus, & secūdum uiæ rationem infinitus, ideo & motus hic inchoatus ibi terminatur, & dum hic est motus, semp potest crescere, quod significatur per augmentum in infinitū in statu uiæ. Nec fallaris demum Nouitie in declarationibus, & exemplis datis, quærens omnimodam similitudinem: sufficit enim proportionalis. Tota siquidem uita pręsentis uitę siue parua, siue magna sit, proportionalis pueritiæ. & mane est. Quælibet quoque cælestis patrię mansio, siue excelsior siue minus celsa sit, proportionalis uirilitati & perfecto diei est.

¶Ex quibus omnibus collatis cum doctrina authoris tam hic, & in articulo sequenti in responsione ad tertium ualde ad ppositum, quàm in quæstione de uirtutibus, apparet q multi in hac re dispuasse viri, non percipientes mentem authoris, sed putantes apud eundē charitatē simpliciter augeri posse in infinitum, nec aduertisse, q de charitatis perfectione non simpliciter, sed in statu uiæ author loquens, augmētum in infinitū, & semper crescere posuit. Vnde nihil mihi uidetur cum aduersarijs tractandum, nisi unum, q.s. cum augmento in infinitum charitatis in uia, saluetur proportionaliter augmentū in patria absq; eo, quòd etiam in patria non possit charitas augeri in infinitum. Videntur.n. hæc sibi inuicem aduersari. Nam constat q quanto maior est charitas in uia, tanto maior proportionaliter erit ēe in patria. Quantum.n. unus sanctus excessit alterum secundum charitatem in uia, tanto proportionaliter excedit eundem in patria, etiam secundum charitatem. Et

I propterea si in infinitum augetur charitas in uia, ita q quocūque sancto dato in uia, pōt in eadem dari sanctior ipse, uel alter in uia, alioquin non esset in uia, oportet cōsequēter dicere, q etiā in patria charitas potest augeri in infinitum, ita q quocumq; sancto dato, potest dari sanctior essentialiter. Et confirmatur hoc in angelis: quia supponendo, q quocumq; angelo creato, Deus possit superiorem creare, & q charitas detur eis secundum capacitatem naturalium, sequitur & q charitas uię in eis sit augmentabilis in infinitum iuxta augmentum naturalium, & quòd charitas patriæ in eisdem sit augmentabilis in infinitum proportionaliter ad augmentum charitatis uiæ in eisdem. Quanto enim crearetur angelus superior, tanto maiorem charitatem uiæ haberet. Et quanto maior esset charitas uiæ, tanto maior esset charitas patriæ.

K ¶Sed hoc dubium cū suis motiuis non aliunde soluendū est, ut etiā ex hoc ostendatur soliditas doctrinæ, exposito q quid est, reddentis rationem de omnibus. Scito igitur ex 4. Physicorum, quòd quia infiniti ratio non est in ratio substantiæ, sed accidentis, ō cōditiones infiniti infra subiecti latitudinem coaduntur. v. g. Ex hoc q ponitur linea infinita, non sequitur q omnia occupet, aut q nihil extra ipsam sit: quoniam infinitas infra lineæ rationem clauditur, & simile est in alijs. Et hinc oritur differentia inter ea, quæ consequuntur ad augmentum in infinitum alicuius absolute, & ea quæ cōsequuntur ad augmētum in infinitum eiusdem infra talem latitudinem. Nā ad aliquid, puta, lineæ absolute augmentū in infinitum, sequitur interminatio absolute longitudinis, sic q non est dare lineam ita longā, quin possit dari longior. Ad Augmentum autem in infinitū lineæ infra latitudinem partium decidēdarum ab aliqua linea finita, non sequitur longitudo interminabilis sic, q excedatur quæcumq; dabilis lōgitudo, sed sequitur longitudo interminabilis sic, q illa linea numq erit ita longa, quin possit esse longior. Verbi gratia. Sint duæ lineæ tripedales, scilicet A, & B,

& B. dupliciter pōt A. linea augeri in infinitum. Primo simpliciter, & sic sequitur, q excedit oēm finitam longitudinē, vt patet. Scđo infra latitudinem infinitarum partiū, in quas pōt diuidi linea. B. est. n. diuisibilis in infinitum, & sic A. linea sic pōt augeri in infinitum, q nunquam erit ita longa, quin possit esse longior, eo q nūq cōsumi pōt eius augmentū, sicut nec diuisio alterius. Et quemadmodū hi duo modi augmēti sibi inter se distant, ut augmentum simpliciter ducat ad quantitatem infinitam, augmentum aūt scđm quid, non ducat ad quantitatem infinitam nisi si pōnamus singulis partibus per singulas

D. 313.

Spiritussanctus. Sm̄ ēt cā agens charitatem est infinitæ uirtuti, s. De⁹. Sm̄ ēt [d] ex parte subiecti terminus huic augmento prefigi non pōt: quia semper charitate excrescēte, sup excrescit habilitas ad ulterius augmentum.[e] Vnde[m] relinquitur quod charitatis augmento nullus terminus præfigatur in hac uita.[n]

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd augmētum charitatis est ad aliquem finem, sed ille finis non est in hac uita, sed futura.

B augmentationes acquisitis respondere secundum aliquam proportionem puta, decuplam duabus alijs lineis, puta. C. quæ respondeat ipsi. A. secundum augmentum in infinitum simpliciter & F, quæ respondet eidem. A. secundum augmentum infinitum secundum quid, uidebimus, q quantitas, C, est augmentabilis in infinitum simpliciter, & ducitur ad quantitatem infinitam. Quantitas autem, F, quāmuis semper in decuplo inueniretur maior quàm A, non esset tamen augmentabilis in infinitum, nisi secundum quid, nec duceretur ad quantitatem infinitam, sed infra latitudinem quantitatis maioris in decuplo q sit. B. linea, cuius singulæ partes indecuplo exceduntur á partibus ipsius. F. ex his quæ exempli causa, ut dicenda percipiant animus dicendum est, q charitas, ut prædictum est, non ponitur augmentabilis in infinitū simpliciter, sed in uia, hoc est, infra latitudinem uiæ. Via enim inquantum uia, & terminatam quantitatem, & infinitum progressum in ea importat. Oportet

C namque viam ad terminū ducere, nisi frustra sit. & dū via durat semper protendi. At per hoc nec sequitur, quòd ipsius quātitas ducatur ad infinitatem charitatis simpliciter, nec sequitur, quòd quantitas charitatis respondentis ei in patria, ducatur ad infinitatem simpliciter, sed quòd vel ducitur ad aliquā proportionalē perfectionem, tribuendo singulis gradibus augmēti in uia scđm aliq proportionē, ut in augmento scđm quid lineæ declaratū est, qm charitatis augmentū in uia nō est augmentum simpliciter, sed scđm quid, quia extra statum suum naturalem est sub obscura cognitione luminis fidei, uel respō det sic maior maiori, ut quantitas alterius rōnis, ita ut non sit proportio secundum augmentum, sed solum consumatio secundum quantitatem inuentam. Declaro vtramq; respōsionē. Prima istio concedit proportionalem excessum in patria iuxta excessum in uia, sed negat in uia dari augmentum infinitū simpliciter, & propterea etiam negat illum in patria. Nec obstat huic rōsioni, q similitudo de augmēto lineæ scđm quid, reprobatur in proposito, quia charitas non augetur semper p partes minores. Nō obstat, inquam, quia similitudo illa non asseritur quo ad hoc, q est augeri per partem semper minorem, sed quo ad hoc, q est semper augeri per aliquid quantum, non curando, an primo addito minus sit secundum, & tertium minus scđo, sed abstrahendo ab hac comparatiua, successiua additorum penes maius & minus. Linea enim est diuisibilis in semper diuisibilia abstrahēdo ab huiusmodi comparatione, ut patet. Præter hoc autem exemplum mathematicum, est exemplū in naturalibus, habens augmentum infinitum, non tamen secundum quātitatem infinitam, sed certam latitudinem, ut patet de augmento perfectionis humanæ in pueritia, etiam durāte pueritia in infinitum, & terminatur tamen ad uirilem perfectionem. Consistit ergo hæc prima responsio in hoc, quod augmentum charitatis in uia, non est augmentum eius quantitatis simpliciter, sed secundum quid, scilicet statū peregrinationis fidei, pueritiæ, matutinæq; lucis. Et ppea singulis partibus (vt sic loqui liceat) charitatis in uia, assignando singulas in decupla proportione in patria, non sequitur augmentū infinitū simpliciter, sed secūdum quid. Iam enim manifestatum est, q stat semper aliquid alicui posse apponi, & nec in se, nec proportionabiliter sibi respondente procedit ad quantitatem infinitam simpliciter. Secunda autem responsio forte magis propria est q. Quemadmodum uirilitas hōis est proportionalis pueritiæ quo ad hoc, q quanto puer perfectior, tanto uir perfectior proportionaliter, non tamen est sic proportionalis, vt singulis augmētis pueritiæ sint assignabilia singula augmenta virilitatis, sic sit in charitate patriæ, & uiæ, quæ se hñt apud Apostolū, ut uir & puer. Ita quod concedis quod quanto perfectior quis est in uia secundum charitatem, tanto proportionaliter erit perfectior in patria. Quia tamen diuersarum rationum sunt

A perfectiones istæ charitatis in patria, & in uia, quia sequuntur lumina diuersarū rōnum, nō non sunt comparabiles scđm proportionem gradus ad gradum, seu partis ad partē. Et hæc ratio amplectenda vi quia perfectio patriæ se hēt ad perfectionem viæ, ut terminus ad motū, vt patet ex inductis. Modo Atqui perfectior est motus, perfectior erit terminus nō in sua comparabiles scđm proportionem graduū motus ad gradus in termino. Vnde ex vtraque respōsione sumat. Primo quòd augmentum charitatis in uia, est augmentum eius secundum D. 102. Concilii

quid propter prædicta, & inde q non licet ex tali augmento in finitum inferre infinitatem termini alterius rationis, sed excellentiam respondentem cuicunq; augmento. Sicut augmentū hominis in pueritia est in infinitū infra latitudinem pueritiæ: semper enim habet quo crescat in statu pueritiæ, & quanto ali quis perfectior fuerit in pueritia, tanto erit perfectior uir: & quanto iste perfectior puer illo, tanto perfectior uir illo erit. Non tamen infinitus processus infra latitudinem pueritię sidet infinitus processus simpliciter virilitatis, sed aut incomparabilitas secundum proportionem iuxta secundo dicta, aut processus in infinitum secundum quid iuxta primo dicta habebitur. Ex his autem patet solutio obiectorum, qm̄ eadem est ratio de angelorum & hominum, quo ad hoc charitatē. Creato n. quocunq; superiore angelo, & data charitate scđm naturalia, non nisi charitatis viæ augmentum in infinitum concluditur quod author probauit. Ex augmento aūt charitatis in uia in

C infinitum, quomodo sequatur vel infinitas secundum quid, uel incomparabilitas scđm pportionem, dictum est. Et si formetur ratio de angelo creato beato, q quocunque dato, potest dari maior: ergo charitas patriæ in infinitum simpliciter augeri pōt, Rñdeatur, q non sequitur nisi processus in infinitum secundum quid in patria, sicut si ex uiatoribus angelis fierent beati. Deus enim creando eos, semper beatus in eiusdem rōnis gradibus locat, quales essent si media charitate uiæ ad eos peruenirent. Constat autem ex dictis, q quantitas charitatis patriæ proportionaliter respondens augmento charitatis uiæ, nō est ad infinitum simpliciter, sicut in numeris. Et forte perfectio charitatis in patria ita est alteri⁹ rōnis excellēter, q hēt utrunq; scilicet, & q est terminus consummans quicquid perfectionis inuenit in charitate uiæ, consumans, inquam, iuxta dispositionem perfectibilis quantitatis inuentæ: & q est secundum proportionem respondens augmento charitatis in uia. Et propte-

D rea vtraq; responsione oportet uti, ut communiter credita a doctoribus saluemus, absque infinitate simpliciter charitatis quam qui tenet, sicut in numeris, non uideo quare erret, quāquam ab authore declinet, vt patet ex dictis. Quamuis aūt huiusmodi de charitate sub metaphoris dicta, uera uideantur, ex pprijs tñ oportet intellectum quiescere, ne opponatur, q Theologia symbolica non est argumentatiua. Vñ tertius modus dicē[dus] est, cum multa in duobus prædictis iā tacta deseruiunt, occurrit.

¶AD cuius euidentiam oportet primo euitare confusionem quæstionum. Sunt siquidē in hac re tres quæstiones. Prima est, An charitas absolute sit augmentabilis intensiue in infinitum. Secūda est, An charitas viæ sit intēsiue augmentabilis in infinitum. Tertia est, An charitas patriæ sit augmētabilis in infinitū. Inter quas quæstiones ipsa adiunctio diuersorum statuū scilicet uiæ, & patriæ, & abstractio ab utroq; statu, ostendit differentiam esse. Et prima quidem quæstio in tertia parte, ubi de charitate

E animæ Christi, an sit summa possibilis dari, dicetur, tractabitur, de qua iam dictum est, quod secundum authorē pars negatiua est uera. Secunda autem quæstio, quæ præ manibus hī, habet partem affirmatiuā ueram, iam Ecclesiæ authoritate determinatam in concilio Viennen. a Clemente quinto, ut patet in Clemen. c. Ad nostram, de hereticis. Vbi de noua secta detestās & asserens, doctrina sua sacrilega & peruersa, infrascriptos errores. Primo uidelicet, quòd homo in uita præsenti tantum, & talis perfectionis gradum potest acquirere, q reddetur penitus impeccabilis, & amplius in gratia proficere non valebit. Nam ut dicunt, si quis semper posset proficere, posset aliquis Christo perfectior inueniri, hæc ibi. Et infra. Nos sacro approbante Cōcilio sectam ipsam cū pmissis erroribus damnamus, & reprobamus. Supposita ergo cum Ecclesia necessaria hac quòd charitas uiæ est augmentabilis in infinitum, ostendenda tria sunt. Primo, quę sit pfectio charitatis uiæ, & charitatis patriæ, Secundo, quot sunt perfectiones diuersarum rationū,

Tertio

Tertio qualis est hmôi diuersa rõ. Perfectio charitatis viæ est duplex, altera ex parte subiecti, & altera ex parte obiecti. Nã charitas viæ augetur ex parte obiecti cum Deus mouet uoluntatem ut magis ac magis bonus, ut magis ac magis amicus ut magis ac magis munificus, huic beneficio superaddendo illud, & illi alterũ & hmôi. Sic.n. accendit uolũtas ex parte obiecti ad magis amandum ipsum Deum. Augetur quoq; ex parte subiecti, dũ est ad equaliter mouentes obiectum, magis iste conatur, magis studet, magis se colligit, & applicat. Hæ sunt pfectiones charitatis in uia, quæ licet sint diuersarũ rationum inter se, ut superius monstratum est, identificantur tamen secũdum rem simplici charitatis amori ut etiam superius patet. In patria quoq; charitatis perfectio utrumq; est. Nam ex parte obiecti quantificatur ex ipso Deo in seipso uiso iuxta mensuram non Dei absolute, sed Dei uisi, quod est dictum, iuxta mensuram uisionis. Ex parte uero subiecti quantificatur ex hoc q totaliter actualiter fertur in amorem Dei, implendo totaliter illud præceptum. Diliges dominũ Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota &c. Diuersarum autem rationum esse perfectionem charitatis uiæ, & perfectionem charitatis patriæ, ex signo & rõne monstratur. Ex signo quidem, quantumcunq; crescat charitas in uia ex parte subiecti, nunquam pertingere potest ad perfectionem charitatis in patria ex parte subiecti qm nunquam potest ad hoc peruenire ut diligat actualiter Deum totaliter, hoc est, ex toto corde, ex tota mente &c. vt patet ex infra dictis ab Aug. & authore in discussione huius præcepti. Et similiter quantumcunque crescat charitas uię ex parte obiecti, nunquam pertinget ad perfectionem charitatis patriæ ex parte obiecti quoniam nunquam potest ad hoc peruenire, vt moueatur ad amandũ à Deo uiso, sed semper mouetur in hac uita a Deo in speculo creaturæ. Hoc.n. quod est quantitatem perfectionalem charitatis in uia quantumcunq; crescat, non posse pertingere ad minimum quid quantitatis perfectionalis propriæ charitati patriæ, ostẽdit quantitates has esse diuersarũ rationum. Rõne uero, quia ea quæ consequuntur ad actus diuersarum rõnum ut sic, sunt diuersarum rõnum: sed perfectio charitatis in uia, & perfectio charitatis in patria sequuntur ad actus diuersarum rõnum. ergo sunt diuersarum rõnum. Minor patet, quia subiectum in uia, & in patria diuersarum est rõnum secdm actus uisionis per fidem, & uisionis faciei ad faciem. Et similiter obiectum in uia, & in patria, inquantũ est mouens diuersarum est rationum secũdum actum uisi in speculo, & uisi in seipso, ut patet. Deus.n. uisus in speculo, nunc mouet ad amandum, tunc autem, Deus uisus in seipso. Et quoniam diuersa ratio tam subiecti, quàm obiecti ex differentia inter cognitionẽ fidei, & uisionẽ apertam oritur (nam differentia ex parte subiecti per fidem & uisionem apertam, redundat in diuersam rõnem obiecti, ut mouentis ad amandum, nam inde prouenit q Deus nunc mouet in speculo, tunc in seipso) ideo author profunde intuitus, diuersæ rationis quantitatem in charitate uię, & patriæ assignauit in hac litera ex hoc, q alterius rationis est quantitas charitatis consequentis cognitionem fidei, & consequentis uisionem apertam. Notanter ãt dixi, obiectũ ut mouens, esse alterius rõnis hic, & in patria, quoniam obiectum charitatis potest dupliciter considerari, scilicet ut terminãs amorem, & ut mouens ad amorem. Et quamuis ut terminans sit unius rõnis hic, & in patria, s. Deus ipse prout in se est, & propterea charitas nunquam excedit, ut mouens tñ est diuersarum rationum, quoniam mouere uisum in speculo, & mouere ut in seipso, constat diuersarum esse rationum. Qualis autem est hæc diuersitas rõnum, ex duabus conditionibus sumi potest. Prima est, quòd quantitas perfectionis charitatis in uia, remanet cum quantitate perfectionis charitatis in patria: quoniam charitas nihil perfectionis perdit ex hoc, quòd permanet in patria. Secunda est, quod semper est quædam illius inchoatio & per illam perficitur, ac consumatur, ut patet.

¶ Ex his.n. apparet primo, q nõ sunt diuersarũ rõnum, sicut cognitio fidei & uisio aperta, ad quas cõsequuntur cognitiones illæ [illegible] possibiles sunt, & essentialiter diuersificantur. Perfectiones ãt charitatis sic sunt diuersarum rõnum, q & simul permanent, & uno numero simplici charitati identificantur realiter.

¶ Apparet secundo, quòd sunt diuersarum rationum sicut includens hoc & aliud, & contentũ uno tantum. Et ad hoc deser-

Ad II. dicendum, q capacitas creaturæ rõnalis p charitatem augetur, quia p ipsam cor dilatatur, sm illud 2. ad Cor. 6. Cor nostrum dilatatum est. Et ideo adhuc ulterius manet habilitas ad maius augmentum.

Ad III. dicendum, q rõ illa procedit in his, q hñt quãtitatem eiusdẽ rõnis, non ãt in his q hñt diuersã rõnẽ quãtitatis: sicut linea quãtũq; crescat, nõ attingit quantitatẽ superficiei. Non est ãt eadem rõ quantitatis charitatis viæ q sequitur cognitionem fidei, & charitas patriæ, quæ sequitur visionem apertam. Vnde non sequitur rõ.

Fuit ex eplõ literæ de supficie, & linea. Supficie .n. includit lõgitudinẽ & addit latitudinẽ. Linea uero sola lõgitudine est cõtenta. Et similiter charitas patriæ claudit i se pfectionẽ viæ, & addit pfectionẽ patriæ: charitas uero viæ sola pfectiõe viæ ẽ cõtẽta.

¶ Apparet tertio, q diuersarũ sunt rõnum, sicut uia pternaturalitatis semp hñs aliqd admistũ & terminus in statu naturalissimo. Charitas.n. qa est amicitia ad Deũ cõsequẽs cõsortiũ diuinæ naturæ, est amicitia hñs suũ naturalẽ statum solũmodo in patria, ubi similes Deo erimus, & uidebimus ipsum sicut ẽ. Nunc ãt in uia, apud Apost. semp aliquid præternaturalitatis habet admistum ex ui ipsius peregrinationis. Et quicquid imperfectionis in hoc pręternaturali statu habet deponetur, & ad naturale, & perfectionis undiq statum perducta erit in patria: ideo diuersa rõ perfectionis charitatis in uia, & in patria, ab Apłolo declaratur exemplo pfectionis pueritiæ, & factionis uirilis. Cum essem paruulus &c. sicut.n. pueritia tendit ad uirilitatem, & perficitur in illa abiecta non perfectione acquisita in pueritia, sed imperfectione pertinẽte ad statum pueritiæ: sic charitas uiæ tendit semp ad charitatem patrię, & ea perficietur abiecta non perfectione quã hic habuit, sed admista imperfectione, pertinente ad uiæ statum &c.

¶ His autem declaratis, superest respondere obiectis & quæsitis.

¶ Ad obiectiones siquidẽ allatas in principali dubio, scilicet motio in responsione ad tertium, de diuersa ratione quantitatis charitatis in uia, & in patria, iam patet responsio.

¶ Ad primam quidem, quòd non est fictionis, sed naturæ, huiusmodi actum animalium habere perfectiones diuersarum rationum, & præcipue actuum habentium diuersos status.

¶ Ad cõfirmationem iam patet, quòd ex diuersa ratione fidei & uisionis, consequitur diuersæ rationis perfectio in charitate tam ex parte subiecti quàm obiecti.

¶ Ad alteram confirmationem potest dici dupliciter. Primo q non inconuenit remanere quantam, perfectionibus diuersarum rationũ, sicut etiam superficies est quãta dimensionibus diuersarum rationum. Secundo & melius, q remanet quanta in actu, perfectione patriæ tantum. Perfectione uero uiæ remanet quanta in potentia sicut trigonum dicitur esse potentia in tetragono, 2. de Anima. & sicut in uirilitate remanet perfectio pueritiæ, non quòd sint in uiro duæ perfectiones in actu scilicet æquæ in pueritia, & quæ aduenit in uirilitate: sed una in actu, s. uirilitatis claudens in se illam pueritiæ, ut quam perfecit. Sic namque ponendum est in patria, quòd perfectio patriæ claudit in se perfectionem uiæ, ut perfectam ab ipsa perfectione patriæ, & non seorsum distinctum in actu.

¶ Ad dubium uero motũ in respõsione ad primum, & illius rõnem, iam patet responsio, quia motus augmenti in uia est ad terminum alterius rationis in patria, & ideo distantia est finita, & motus est infinitus in potentia secdm alterius rationis distantiam: quoniam prima finitas attenditur secundum cõparationem status patriæ à statu uiæ. Infinitas autem secdo dicta attenditur secundum progressum infra statum uiæ. Ratio autẽ procedit, si esset ad terminum eiusdem rationis &c.

¶ Ad aliud uero dubium, Qđo cũ augmentum infinitũ in uia stat, charitatẽ nõ posse augeri in infinitũ in patria, dicitur q hæc negatio. s. nõ est eiusdẽ rõnis quantitas charitatis patriæ & uiæ, sufficit ad hoc, q sint incommensurabiles hæ quantitates ac per hoc charitas patriæ non rñdet secundum aliquam cõmensurationẽ charitati uiæ: sicut nec quantitas superficiei est commensurabilis quantitati lineæ. Et cũ hoc stat q rñdet charitas patriæ charitati uiæ ut terminus, ut uirilitas pueritię. Cõstat namq; nõ esse commensurabilem huiusmodi terminum augmento pcedenti, quia sunt diuersarũ rõnum. Et rursus stat q augmentũ charitatis in uia, est augmẽtũ charitatis secdm quid, pro quãto est augmentũ charitatis in statu pternaturali hinc semp aliquid imperfectionis admistũ. Nã hmôi augmentũ pro quãto est in infinitum, conuenit charitati secundum quod cõsequitur imperfectã, & pternaturalem ipsius causam quoad actum. s. cognitionẽ fidei. Et hoc iã habes ex sequenti articulo in respõsione ad tertium, ubi di quòd perfectio uiæ non est perfectio simpliciter, & iõ semp habet quo crescat. Si.n. nõ est perfectio simpliciter, relinquitur, q sit perfectio secdm quid, ex quo est perfectio. Et quia augmentũ est ad perfectionem, sequitur q augmentũ uiæ, nõ n. augmentũ secdm quid est augmẽto autẽ secun-

secdm quid, quãtũ in infinitũ, nõ oportet rñdere augmentũ infinitũ simpliciter. Et hæc dicta sunt sequẽdo dictũ viã, scilicet charitas nec absolute, nec in patria est augmẽtabilis in infinitũ secdm ipsum charitatis habitum qd iõ appono, quia posset dici, quòd charitas patriæ, quãuis sit finita, & in summo quo ad habitum: quo ad actũ tñ pôt augeri in infinitum ex parte subiecti, hoc ẽ, ex parte conatus maioris & secdm se, & secundũ dignificationẽ a Deo, quia p hoc subiectum magis dispositũ melius utitur eodẽ habitu, q subiectum minus dispositum. & secdm hoc quocunque angelo creato beato. Deus non potest creare meliorem in esse naturæ, sed et beatiorẽ, p quãto sp factus in meliorib. naturalibus, esset melius dispositus ad actũ summo charitatis habitu pp maiorem conatũ, & maiorẽ dignificationẽ illius conatus ab ipso Deo ad charitatem.

Porrecta per totum. 131 Inf. q. 184. ar. 2. Et 3. di. 17. q. 3. ar. 4. Et di. 29. q. 1. ar. 8. q. 1. & 2. Et uerit. q. artic. 10. & 11. Et op. 18 cap. 5. 6. & 7. * q. 36. circa princi. tom. 4.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum charitas in hac uita possit esse perfecta.

Bannes eodem art.

AD OCTAVVM sic pcedit. Vr q charitas in hac vita non possit ẽe pfecta: maximẽ.n. hęc perfectio in Apłis fuisset, sed in eis nõ fuit. Dicit.n. Apłus ad Phil. 3. Non q iam cõprehẽderim, aut pfectus sim. ergo charitas i hac uita pfecta esse nõ põt.

¶ 2 Prę. Aug. dicit li. 83. q. * q nutrimentũ charitatis est diminutio cupiditatis: sed vbi est perfectio charitatis, nulla est cupiditas. Sed hoc nõ põt ẽe i hac vita, i qua sine pctõ uiuere nõ possumus, sm illud 1. Io. 1. Si dixerimus, qñ pctm nõ habemus. ipsi nos seducimus: oẽ aũt pctm ex aliqua inordinata cupiditate procedit. ergo in hac uita charitas perfecta esse non potest.

¶ 3 Prę. Illud quod iã pfectũ ẽ, nõ pôt ulterius crescere: sed charitas in hac uita sp pôt augeri, vt dictũ est. * ergo charitas i hac uita non potest esse perfecta.

* Ar. præc.

SED CONTRA est, quod Au. dicit * sup primã Can. Io. Charitas cũ fuerit roborata, perficitur: cũ aũt ad perfectionẽ uenerit, dicit. Cupio dissolui, & esse cũ Chro: sed hoc possibile est in hac uita, sicut i Paulo fuit. ergo Charitas in hac uita potest esse perfecta.

* Tract. 5. in Canon. Io. declinãdo ad fine tom. 9.

RESPON. Dicendũ, q pfectio charitatis pôt intelligi dupl. Vno mõ, ex parte diligibilis: alio mõ ex parte diligẽtis. Ex parte qdẽ diligibilis pfecta est charitas, vt diligat aliqd, quantũ diligibile est. Deus aũt tñ diligibilis, est quãtu bonus est. Bonitas aũt eius est infinita, vñ infinitẽ diligibilis est. Nulla aũt creatura pôt eũ diligere infinitẽ, cũ qlibet uirtus creata sit finita. Vñ p hũc modũ nullius creaturæ charitas pôt esse pfecta, sed solũ charitas dei, qua seipsũ diligit. Ex parte vero diligẽtis tũc est charitas pfecta, qñ diligit tñ, quantũ pôt. Quod qdẽ cõtingit tripliciter. Vno mõ sic, q totum cor hois actualiter sp ferat in Deũ. Et hæc est pfectio charitatis patriæ, q nõ est pñs in hac uita, in qua impõe est, pp humanæ uitæ infirmitatẽ, sp actu cogitare de Deo, & moueri dilectione ad ipsũ. Alio mõ, ut hõ studium suum deputet ad vacãdũ Deo, & reb. diuinis, pmissis alijs, nisi quãtũ necessitas pñtis uitæ requirit. Et ista est pfectio charitatis q est poss in via, nõ tñ est cõis oib. hñtib. charitatẽ. Tertio mõ ita, q habitualiter aliquis totum cor suum ponat in Deo, ita s. q nihil cogitet, vel velit, q diuinæ dilectioni sit cõtrariũ. Et hæc pfectio ẽ communis omnib. charitatem habentibus.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q Apo. negat de se pfectionẽ patrię. Vñ gl. * ibidẽ dicit, q pfectus erat viator, sed nõ dũ ipsius itineris pfectione puẽtor.

AD SECVNDVM dicendum, q hoc dicitur propter peccata uenialia, quæ non contrariantur habitui charitatis, sed actui: & ita non repugnant pfectioni uiæ, sed perfectioni patriæ.

* Gl. ordinaria ibidẽ ex Augu.

AD TERTIVM dicẽdũ, q pfectio uię nõ est pfectio simpliciter & iõ semper habet quo crescat.

ARTICVLVS IX.

Vtrum conuenienter distinguantur tres gradus charitatis, incipiens, proficiens, & perfecta.

Bannes eodem articulo.

Porrecta per totum. 132 1 sf. q. 183. ar. 4. Et q. 184. art. 2. Et 3 d. 29. art. 8. q. 1. Et opu. 61. capit. 2. Et Psal. 24.

AD NONVM sic pcedit. Vr q incõuenienter distinguant tres gradus charitatis, s. charitas incipiens, pficiẽs, & pfecta. Inter principiũ.n. charitatis, & eius ultimam perfectionẽ sunt multi gradus medij. non ergo unũ solum medium debuit poni.

¶ 2 Præt. Statim cum charitas incipit esse, incipit etiam proficere. non ergo debet distingui charitas proficiens à charitate incipiente.

¶ 3 Prę. Quãtũcũq; aliqs hẽat in hoc mũdo charitatẽ pfectã, pôt eius charitas augeri, ut * dictũ est: sed charitatẽ augeri ẽ ipsã pficere. ergo charitas pfecta nõ dẽt distingui a charitate pficiẽte. Incõuenięter ergo pdicti tres gradus charitatis assignãt.

* Ar. 7. huius quæst.

SED CONTRA est, q * Aug. dicit sup primã Can. Io. Charitas cũ fuerit nata, nutrit, qd ptinet ad incipiẽtes: cũ fuerit nutrita, roborat, quod ptinet ad pficiẽtes: cũ fuerit roborata, pficit, quod ptinet ad perfectos. ergo est triplex gradus charitatis.

* Tract. 5. declinãdo ad fin. tomo 9.

RESPON. Dicendũ, q spũale augmentum charitatis cõsiderari pôt, quãtũ ad aliqd, sicut corporali hois augmento. Quod quidẽ quis in plurimas partes distingui possit, hẽt tñ aliquas determinatas distinctiones sm determinatas actiones, vel studia, ad quæ hõ perducit p augmẽtum. Sicut infantilis ętas dr anteq hẽat usum rõnis: postea aũt distinguit alius status hois, qñ iã incipit loq, & rõne vti: iterũ tertius status eius est pubertas, cũ iam incipit posse gñare, & sic deinde quousq; perueniat ad pfectũ. ita et & diuersi gradus charitatis distinguũtur sm diuersa studia, ad quæ hõ perducit per charitatis augmentum. Nam primo quidem incũbit hoi studium principale ad recedendum à pctõ, & resistẽdũ concupiscentijs eius, quæ in cõtrarium charitatis mouẽt. Et hoc ptinet ad incipiẽtes, in quibus charitas est nutrienda, uel fouenda, ne corrumpatur. Secundum autem studium succedit, vt homo principaliter intendat ad hoc q in bono pficiat. Et hoc studium pertinet ad proficientes, qui ad hoc principaliter intendunt, ut in eis charitas per augmentum roboretur. Tertium autem studium est, ut homo ad hoc principaliter intendat, ut Deo inhæreat, & eo fruatur: & hoc pertinet ad perfectos, qui cupiũt dissolui, & esse cũ Christo. Sicut ẽt videmus in motu corporali, q primũ est recessus à termino, sm autẽ est appropinquatio ad alium terminum, tertium est quies in termino.

AD PRIMVM ergo dcẽdũ, q omnis illa determinata distinctio, quæ potest accipi in augmẽto charitatis comprehenditur sub istis tribus, quæ dicta sunt: sicut ẽt ois diuisio continuorum comprehẽditur

SVPER QVÆST. XXIIII. ART. X.

Palud. 3.d.28.q.3. Ban.eod.art. D. Bon.ar.27.q.3.ar.2.

IN art. 10. omissis 8.&9. dubiū occurrit, quō pctm mortale effectiue tollit charitatem, cū charitas a solo Deo sit effectiue. & ab eodē solo effectiue cōseruet. Cōiter quoq; dicit, pctm mortale corrūpit charitatem demeritorie Author autem in litera dicit, quòd duobus modis s. effectiue, & demeritorie.

*In corp. ar. Obiect. tert. arto. 3.

¶Ad hoc dubiū dr, q charitas sine dubio corrumpit effectiue a quolibet pctō mortali, & nō solū demeritorie. Modus autē est in attingendo cōpositū ex aīa & charitate ex parte subiecti, efficiendo in eodē dispositionem contrariam charitati.

¶Ad cuius euidentiam scito, q quēadmodū in naturalib. aīa rōnalis a solo Deo fit in corpore:& tñ quia cōpositum ex aīa rōnali & corpore ex parte subiecti, subiacet agēti naturali, puta, igni, cum ignis agendo in corpus humanū efficit tñ caloris, ut contrariē mansioni aīæ in corpore, ignis effectiuē dī expellere animam à corpore: & si in ipsa expulsione aīa desineret esse, ignis non solum diceretur effectiue expellere aīam a corpore, sed corrumpere ipsam: ita proportionaliter est in proposito: quia licet a solo Deo sit charitas in aīa effectiue, a uoluntate tñ humana dependet effectiue peccatum mortale inducendū in aīam propriam, contrarium inhæsioni charitatis in aīa illa, ac per hoc peccans mortaliter, effectiue expellit charitatē ab aīa. Et quia charitas est forma, quæ in sui expulsione ab anima desinit esse: ideo non solum effectiue expellit ab anima charitatem, sed corrumpit ipsam charitatem.

Porrecta per totum. 135

a di.17.q. a art.5. Et mal.q.7. arti.2.

¶Ad primam ergo obiectionem in oppositū, dr, q quia plus requirit ad constructionem, q̄ ad destructionem, & bonū cōsurgit ex cā integra, malum aūt ex particularibus defectib. ideo non est mirum, si charitas requirat Dei ex sua gratia agentē, nec ad eius actionem ponendam sufficiant opera nr̄a, & ad faciendum Deum non conseruantem hanc charitatem, in hoc sufficiant opera nostra. Neque n. hoc ex infirma uirtute cōseruantis procedit, sed ex natura rei conseruandæ in hoc. Oportet n. actus sicut fieri, ita & conseruari in patiente dispositionē per hoc sicut non fieri, ita nec conseruari in subiecto contrarie disposito. Et propterea ipsa res, quæ conseruanda erat ab actore contrariæ dispositionis in subiecto, corrumpi effectiue dicitur. K

¶Ad obiectionem aūt ex dicto cō. dico q uideor experiri dictū Arist. in 2. Metaphysicæ, quantā uim habet cōsuetudo. Ex dictis n. manifeste constat, q peccans mortaliter ut sic, non solū demeritū perdere charitatē, sed si esset extra statū meriti, uel demeritorie ex ipsa cōtrarietate ad charitatem, expellit charitatē ab aīa, ac per hoc corrumpit ipsam effectiue. Et tñ quia apud multos uox ignotantiæ or inualuisse, negare uidentur, id quod (si dl gentes perspicerent) docent in similibus, puta, in effectiue expellente animam rationalem a corpore, & in effectiue apponente obstaculum interueniens, & corpus illuminans eundem.

¶In eodem art. 10. dubium occurrit circa illud, Quantitas charitatis quam habet in cōparatione ad obiectum proprium minui non pōt sicut nec augeri, ut supra dictū est ut n. hoc falsū. & cōtrarium supradictis, q charitas augeri potest ex parte obiecti.

Ad hoc dr, q author hic loquitur de quantitate extensiua, q̄

dicitur sub tribus his, principio, medio, & fine, ut * Philoso. dicit in 1. de cœlo,

Ad II. dicēdū, q illi in qbus charitas incipit, quis pficiant, principalior tñ cura imminet, ut resistāt pctis, quorū ipugnatione inqetant. Sed postea hāc ipugnationē min⁹ sentiētes, iā quasi securius intēdūt ad pfectū, ex una tñ parte faciētes opus, & ex alia parte hñtes manum ad gladium, ut dr in Esdra de ædificatoribus Hierusalem. G

Ad III. dicēdū, q pfecti ēt i charitate pficiūt: sed nō est ad hoc principalis eorū cura, sed iā eorū studium circa hoc maxime uersat, ut Deo ihereāt. Et q̄uis ēt hoc qrat incipiētes, & pficiētes: tñ magis sentiūt circa alia suā solicitudinē, icipiētes qdē de uitatione pctōrū, pficiētes uero de profectu uirtutum. H

ARTICVLVS X.

Vtrum Charitas possit diminui.

AD DECIMVM sic pceditur. Vr q charitas possit diminui,[b] Contraria n. nata sunt fieri circa idem: sed augmentatio, & diminutio sunt contraria. cū ergo charitas augeatur, ut * dictum est supra, uidetur etiam quòd possit diminui.

*Ar. 3. huius quæst.

¶2 Prę. Aug. 10. Confess. ad deū loquens dicit. Minus te amat, q tecum aliquid amat. Et in lib. 83. † q. dicit, quòd nutrimentū charitatis est diminutio cupiditatis. Ex quo uidetur, quòd etiā econuerso augmentum cupiditatis sit [b] diminutio charitatis: sed cupiditas, qua amatur aliqd aliud, q̄ De⁹, pōt in hoie crescere. ergo charitas pt diminui.

†li. 1 oca. 29. 8 medio to. 1. q. 36. circa prin. to. 3.

¶3 Prææt. Sicut *Aug. dicit 8. sup Gen. ad lrām. Non ita Deus operatur hominem iustum iustificando eum, ut si abscesserit, maneat in absente quod facit. Ex quo potest accipi, q [h] eodē modo Deus operatur in hoie, charitatem eius conseruando, quo operatur primo, ei charitatē infundēdo: sed in prima charitatis infusione min⁹ se pparāti De⁹ minorē charitatē infundit. ergo ēt in cōseruatione charitatis minus se præparanti minorem charitatem conseruat. potest ergo charitas diminui.

* li. 8. cap. 12. in princ. tom. 3.

Sed contra est, q charitas in

hīc charitas per cōparationem ad obiectum charitatis, q̄d est diligibile. Hanc n. quantitatem in præcedenti libro patet cōuenire habitui in cōparatione ad obiectum. Et hmōi quantitas in charitate nec augeri, nec minui pōt. quia minima charitas diligit oīa, quæ sunt ex charitate diligenda, ut expresso in art. 4. huius q̄onis, ad quem litera se refert, in respōsione ad primum patet. De quantitate autem, intensiue loquēdo, patuit, q pōt intēdi ex parte diligibilis: quia Deus est magis ac magis diligibilis, adeò ut ex hac parte nullo, nisi a seipso, perfecte diligat, ut in ar. 8. author dixit. Nihil igit falsi, aut cōtrarij pdictis hic dr.

¶In 2. rōne ad primū aduerte, q cū negat in litera, q contraria hīc fieri circa idem, uniuersaliter loquendo, non intelliges exceptionem factā de fieri in potentia, quā tū est ex natura contrariorum, sed de fieri reducibili ad actū simpliciter, & absolute. Oportet namq; ex diffinitione cōtrariorum prosiceisci, q habeant fieri circa idē, alioquin cōtraria nō essent: sed q alterum uñ contrariorum tali subiecto cōmune sit, aliunde potest procedere, puta, quia incst a natura, uel pp cāni agētē. Et ppea alterū contrariorum nunq̄ fiet in eodem. Sicaūt est in proposito, qm charitas cum habeat latitudinem, secdm q̄ I possit augeri, secundum eandem pōt diminui. Potest siquidem Deus eam diminuere, quam auxit. Sed qm sine pœnitēria sunt dona Dei, & ex parte nr̄a nulla inuenitur cā sufficiens ad diminutionem, ideo diminutio non pōt fieri circa charitatem sic, q sit reducibilis ad actum absolute, & simpliciter, quis secdm potentiā Dei & ipsius charitatis latitudinem posset reduci ad actum.

¶In eodem ar. 10. in responsione ad secundum, dubium nonnullorum occurrit circa illud, Quod enim in peccato ueniali amatur, propter Deum amatur habitu, & si non actu. Et est ratio dubij, quia amans delectationem in pomo superfluo scienter, & aduertenter, nec actu amat illam propter Deum, ut patet, nec habitualiter intendit ordinare illam in Deum. Et confirmatur, seu augetur dubium, quia tale amabile non est amabile propter Deum. ergo nec actu, nec habitu amatur propter Deum &c.

¶Ad hoc dr, q dubium procedit ex hoc, q non intelligit, quid significat amare habitu propter Deum. Pro enim claro intellectu consideranda est differentia inter amare actu, uel uirtute, uel habitu aliquid propter Deum. Nam amare actu propter Deum, est actualiter in actu exer. to referre amorem illum in Deum, quod fit dum aliquis uidet pauperem, & cōsiderat illū esse pauperē Christi, & ut Christo placeat, dat illi eleemosynā. Amare autem uirtualiter est ex præcedenti intentione ad Deū, operari pia opera, ut cum q a principio officij intēdit ex charitate dicere deuote & attente officium diuinum, & postea præter intentionem euagatus persoluit illud, talis amando deuote, & attēte uirtualiter persoluit, ac dicit officium: manet n. uis primæ intentionis in toto. Amare aūt habitu nec actualem relationem, nec præcedentem intentionem perseuerantem ponit, sed solum habitum concomitantiam, & efficaciam. quanuā est ex parte habit⁹ importatiua q sicut nihil aliud est dicere, amare habitu Deum, quàm dicere, hēr habitum, quo Deus amari pōt: ita nihil aliud est dicere, amari hoc habitu pp Deum, quā habere habitum, quo pp Deum hoc amari pōt. Et per hoc patet.

tet, q non oportet amantē habitu hoc, ordinare illud intentione habituali ad Deū, ut prima obiectio supponebat. Et similiter non oportet hoc esse amabile pp Deū, q intelligit amare habitu hoc pp Deū, quantū est ex parte habit⁹, hoc est, q quantū est ex efficacia, & natura habit⁹, quē hō in charitate existens habet, amare potest hoc pp Deum, quāuis aliter sit ex defectu amabilis, q a nō est referibile i Deū. Et p hoc cessat fcla obiectio. In infusione ad terminum dē 10. art. nota diligēter hic, q quia in augmento charitatis requirit motus liberi arbitrii nō minus, q̄ in infusione eiusdē pp conatū requiū. ut patet ex supradictis, pōt ueniala, q̄ ipso in intensione motū liberi arbitrij, ac per hoc eo natū impedit augmēd charitatis, ac q hoc obiicem ponunt actuali diminq augmentatiuæ charitatis sicut i infusione obicē ponūt, ne maior i fundat. Et hæc nūmē to applicare cum de augmento charitatis ēs susceptione sacramentorum tractabis.

Concl. m *Artic. 4. ad 2.

*1.2.q.113 art. 5. † lib. 8. & hic cap. 5. paulo a princi. tomo 5.

*art. 2. huius quest.

Scriptura igni cōparat, sm illd Can. 8. Lāpades ei⁹ s. charitatis lāpades ignis atque flammarū: sed ignis quādiu manet, semper ascendit. ergo charitas quandiu manet, ascendere pōt, sed descendere i. diminui non potest. A

Respon. Dicēdū, q [m] quātitas charitatis, q̄ hēt in cōparatiōe ad obiectū pprium, minui nō pt, sicut nec augeri, [n] ut s. dictū est. Sed cū augeat sm quātitatē, q̄ hēt p cōparationē ad subiectū, hic oportet cōsiderare, utrū ex hac pte diminui possit. Si āt diminuat, oportet q ul diminuat p aliquē actū, ul p solā cessatiōnē ab actu diminuunt uirtutes ex actib. acqsitæ, & qnq; ēt corrūpunt, ut s. *dictū ē. Vñ de amicitia Phil. dicit in 8. † Eth. q mul tas amicitias inappellatio soluit. i. nō appellare amicū, ul nō colloq ei. Sed hoc iō est, qa cōseruatio uniuscuiusq; rei depēdet ex sua cā. Cā aūt uirtutis acqsitæ ē act⁹ human⁹: uñ cessantib. humanis actib. uirt⁹ acqsita diminuit, & tādē totaliter corrūpit. Sed hoc in charitate locū nō hēt: qa charitas nō cātur ab humanis actib. sed solū à Deo, ut s. dictū est. Vñ relinquit, q ēt cessante actu, pp hoc nec diminuit nec corrūpit, si desit pctm i ipsa cessatione. Relinquit ergo q diminutio charitatis non possit cāri, nisi uel à Deo, uel ab aliquo pctō. A Deo qdē nō catur aliqs defect⁹ i nobis, nisi p modū pœnæ, sm qd subtrahit grām i pęnā pcti. Vñ nec ei cōpetit diminuere charitatē, nisi p modū pœnæ: pęna āt debet pctō. Vñ relinquit, q si charitas diminuat, q cā diminutionis eius sit pctm uel effectiue, uel meritorie *. Neutro āt mō pctm mortale diminuit charitatē, sed totaliter corrūpit ipsā, & effectiue, qa oē pctm mortale cōtrariat charitati, ut infra: *dicet: & ēt meritorie, qa q peccādo mortaliter aliqd cōtra charitatē agit, dignū est, ut De⁹ ei subtrahat charitatē. Siliter ēt nec p pctm ueniale charitas diminui pōt neq; effectiue, neq; meritorie. Effectiue qdē nō qa ad ipsā charitatē nō attigit. Charitas n. est circa finē ultimū: ueniale autē pctm est qdā iordinatio circa ea q sūt ad finē. Nō aūt diminuit amor finis ex hoc, q aliqs iordinatio nē aliq cōmittit circa ea, q sunt ad finē: sicut aliqn cōtingit, q aliq ifirmi multū amātes sanitatē, iordinatē tñ se hñt circa diætæ obseruationē. Sicut ēt in speculatiuis scijs falsę opiniones circa ea, q̄ deducunt ex pricipijs, nō diminuūt certitudinem pricipiorū. Siliter ēt ueniale pctm nō mereē diminutionē charitatis. Cū n. aliqs delinqt in minori, nō mereē detrimētū pati i maiori. De⁹ n. nō pl⁹ se auertit ab hoie, q̄ hō auertat se ab ipo. Vñ q iordinatē se hēt circa ea, q sūt ad finē, ñ mereē detrimētū pati i charitate, p q̄ ordinat ad ultimū finē. Vñ cōns ē, q charitas nullo mō diminui possit, directē loquēdo. Pōt tñ idirectē dici diminutio charitatis, dispō ad corruptionē ipsi⁹, q fit uel p pctā uenialia, ul ēt p cessationē ab exercitio opū charitatis. B C D E

Concl. 1 *art. 12. huius quest.

Concl. 2

Ad I. ergo dicēdū, q cōtraria sunt circa idē, qñ subiectum æqualiter se hēt ad utrunq; contrariorū: sed charitas ñ eodē mō se hēt augmētū, et diminutionē. Pōt n. hre cām agētē, sed ñ pōt hre cām minuētē, sicut *dictū est. Vñ rō non sequitur.

*In corp. art.

Ad II. dicēdū, q duplex est cupiditas. Una qdē, qua finis i creaturis cōstituit, & hæc mortificat totaliter charitatē, cū sit uenenū ipsi⁹, ut * Aug. dicit ibidē. Et hoc facit, q De⁹ min⁹ amēt. s. q̄ dēt amari ex charitate, no qdē charitatē diminuēdo, sed eā totalr tollēdo. Et sic itelligēdū ē, qd dr. Min⁹ te amat, q tecū aliqd amat. Subdit n. Qd nō pp te amat: q nō cōtingit i pctō ueniali, sed solū i mortali. Qd n. amat in pctō ueniali, pp Deū amat habitu, etsi nō actu. Est āt alia cupiditas uenialis pcti, q̄ sp diminuit p charitatē. Sed tamen talis cupiditas charitatē diminuere non potest, rōne *iam dicta.

*Li. 83. q. 36. to. 4.

Loco citato in arg.

*In corp. art.

Ad III. dicēdū, q i infusione charitatis reqrit mot⁹ lib. arb. sicut s. *dictū ē. Et iō illd, q diminuit intēsionē liberi arb. dispositiuē opat ad hoc, q charitas infundēda sit minor. Sed ad conseruationem charitatis nō reqrit mot⁹ liberi arb. alioquin nō remaneret i dormiētib. Vñ per impedimētū intēsionis motus liberi arbitrij, non diminuitur charitas.

*Ar. 3. ad 1. & 1.2. q. 113. ar. 3.

ARTICVLVS XI.

Vtrum Charitas semel habita possit amitti.

Petr. 4 cont. c. 69. & Bona. 3 s. d. 31. q. 2. ar. 3. Scot. 3 s. d. 31. q. 1. Ricar. 3. s. d. 31. q. 4. Duran. 3 s. d. 31. q. 6. Cap. 2. d. 7. q. 1. con. 1, & 11. ar. Bacc. d. 3. q. 1. Nic de Nyss Tra. 5. q. 3. ar. 3. de ch. q. 6. Ant. And. d. 31. q. 1. Scotell. d. 31. q. 2.

Porrecta per totum. 134

AD XI. sic pcedit. Vr q charitas semel habita ñ possit amitti. Si n. amittit, ñ amittitur nisi pp pctm: sed ille q hēt charitatē, nō pt peccare. dr n. 1. Io. 3. Oīs n. q nat⁹ ē ex Deo, pctm ñ facit, qa semē ipsi⁹ i eo manet: & [h] ñ pt peccare, qm ex Deo nat⁹ ē. Charitatē āt ñ hñt, nisi filii Dei. Ipsa n. ē q distinguit iter filios regni, & filios pdōnis, ut Au. *dicit i 15. d Tri. ergo ille q hēt charitatē, ñ pt eā amittere.

3. d. 31. q. 1. art. 1. Et 4. d. 14. q. 1. art. 4. q. 1. co. Et 4. contra G. 69. Et ver. tt. q. 2. artic. 12.

¶2 Prę. † Au. dicit i 8. de Tri. q dilectio ñ ñ ē uera, dilectio dicēda ñ ē: sed sicut ipse dicit i ep. ad *Iulianū comitē, Charitas [h] q̄ deficer pt, nūq̄ uera fuit. ergo neq; charitas fuit. Si ergo charitas semel hēat, nūq̄ amittit. ¶3 Prę. *Gre. dicit i ho. Pētecostes, q amor dei magna opat, si ē: si desinit opari, charitas ñ ē: sed null⁹ magna operādo amittit charitatē. ergo si charitas insit, amitti non potest.

*Li. 15. ca. 18. in princ. to. 3. † li. 8. c. 7. in princi. tom. 3. Refertur de pœni. dis. 2. cap. Charitas 3. in ordine.

¶4 Prę. Lib. arb. ñ iclinat ad pctm, nisi p aliqd motiuū ad peccādū: sed [h] charitas excludit oia motiua ad peccādū, & amorē sui, & cupiditatē, & qcqd aliud hmōi est. ergo charitas amitti non potest.

*Ho. 30. I Euang. nō remote a princ.

Sed contra est, q dr Apoc. 2. Habeo aduersū te pauca, quòd primam charitatem reliquisti.

Respon. Dicēdū, q p charitatē Spiritussanctus in nobis habitat, ut ex s. *dictis patet. Triplicitēr ergo possumus considerare charitatē. Uno mō ex

sq. 23. ar. 2. & q. 24. artic. 2.

parte

Universidad de Deusto Biblioteca

Concl. in Parte Spũſſcti mouentis aĩam ad diligendum Deũ F
ẽt̃ ex hac parte charitas impeccabilitatẽ hẽt ex
virtute Spũſſcti, qui infallibiliter operat̃ quod-
cunq; voluerit. Vñ impoſſibile eſt hæc duo ſil̃ eſſe
vera, ꝙ Spũſſctus uelit aliquẽ mouere actum cha-
ritatis, & ꝙ ipſe charitatẽ amittat peccãdo. Nam
donũ pſeuerantiæ cõputat̃ inter beneficia Dei, q
bus certiſſime liberant̃, quicunq; liberant̃, vt* Au.
dicit in lib. de Prædeſtin. Sanctorum. Alio modo,
põt conſiderari charitas ẽm propriam rõnem: et
ſic charitas non põt aliquid niſi id quod ptinet ad
charitatis rõnẽ. Vñ charitas nullo mõ põt pecca
re ſicut nec calor põt infrigidare: & ſic ẽt iniuſti G
tia nõ põt bonum facere, ut Aug. dicit* in lib. de
ſerm. Domini in monte. Tertio modo, põt cõſide-
rari charitas ex parte ſubiecti, quod eſt vertibile
ẽm arbitrij libertatẽ. Põt ãt attẽdi cõparatio cha
ritatis ad hoc ſubiectũ & ẽm vlem rõnem, qua cõ
parat̃ forma ad materiã, & ẽm ſpecialẽ rõnẽ, qua
cõparatur habitus ad potentiã. Eſt ãt de rõne for
mæ, ꝙ ſit in ſubiecto amiſſibiliter, qñ non replet
totã potentialitatẽ materiæ, ſicut patet in formis
generabiliũ, & corruptibiliũ: qa materia horũ ſic
recipit vnã formã, ꝙ remanet i ea potẽtia ad aliã
formã, quaſi nõ repleta tota materiæ potentiali- H
tatẽ p vnã formã. Et iõ una forma põt amitti per
acceptionẽ alterius. Sed forma corporis cœleſtis,
qa replet totã materiæ potẽtialitatẽ, ita ꝙ nõ re
manet in ea potẽtia ad aliã formã, inamiſſibiliter
ineſt. Sic ergo charitas patriæ, qa replet totã po-
tẽtialitatẽ rõnalis mẽtis, inq̃tũ. ſ. oĩs actualis mot⁹
ei⁹ fert̃ in Deũ, inamiſſibiliter hr̃. Charitas ãt viæ
nõ ſic replet potẽtialitatẽ ſui ſubiecti, qa non ſp
actu fert̃ in Deum: vnde qñ actu in Deũ non fert̃,
põt aliqd occurrere, p quod charitas amittat̃. Ha
bitui uero ppriũ eſt, vt inclinet potẽtia ad agẽdũ,
quod cõuenit habitui, inq̃tũ facit aliqd uideri bo I
nũ, ꝙ ei cõuenit, malũ aũt quod ei repugnat. Sicut
.n. guſtus diiudicat ſapores ẽm ſuã diſpoſitionẽ: ita
mẽs hoĩs diiudicat de aliquo faciẽdo ẽm ſuã habi-
tualẽ diſpoſitionẽ. Vnde & Philo.* dicit in 3. Eth.
ꝙ qualis vnuſqſq; eſt, talis finis uĩ ei. Ibi ergo cha
ritas inamiſſibiliter hr̃, vbi id quod conuenit cha-
ritati, nõ põt uideri niſi bonũ. ſ. in patria, vbi De⁹
vĩ p eſſentiã, q̃ ẽ ipſa eſſentia bonitatis, & iõ cha
ritas patriæ amitti nõ poteſt. Charitas autem viæ,
in cuius ſtatu non uidetur ipſa eſſentia Dei, boni-
tatis eſſe eſſentia, poteſt amitti.

*In li. de bono perſeuerantiæ. c. 14. paulo a prin. to. 7

Conclu. p

*li. 2. c. 37 tom. 4.

Conclu. 2

*Li. 3. c. 5. a me. to. 5.

Concl. 2

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ authoritas illa K
loquitur ſecundum poteſtatem Spiritusſancti, cu-
ius conſeruatione à peccato immunes redduntur,
quos ipſe mouet, quantum ipſe uoluerit.

Ad secvndvm Dicendũ, ꝙ charitas q̃ deficere
põt, ex ipſa rõne charitatis uera charitas non eſt.
Hoc .n. eſſet, ſi hoc in ſuo amore hẽret, ꝙ ad tẽpus
amaret, & poſtea amare deſineret, quod non eſſet
ueræ dilectionis. Sed ſi charitas amittatur ex muta
bilitate ſubiecti cõtra ppoſitũ charitatis, quod in
ſuo actu icludit̃, hoc ñ repugnat ueritati charitati

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ amor Dei ſemper ma-
gna operatur in propoſito, quod pertinet ad rõ-
nem charitatis, non tamen ſemper magna operat̃
inactu, propter conditionem ſubiecti.

Ad qvartvm dicẽdum, ꝙ charitas ẽm rõnem
ſui act⁹ excludit oẽ motiuũ ad
peccãdũ: ſed qñq; cõtigit ꝙ cha
ritas actu ñ agit, & tũc pt iter-
uenir̃ aliqđ motiuũ ad peccãdũ
cui ſi cõſẽtiat̃, charitas amittit̃.

Articvlvs XII.

Vtrum Charitas amittatur per vnum actum peccati mortalis.

Ad dvodecimvm ſic pcedi
tur. Vĩ ꝙ charitas nõ amit-
tat̃ p unũ actũ pcti mortalis. Di
cit .n. Orig. in 1.* Periarc. Si ãt b
ſatietas capit aliquẽ ex his, q i
ſũmo, pfectoq; cõſtiterit gra-
du, nõ arbitror ꝙ ad ſubitũ q3
euacuet̃, aut decidat, ſđ paulatĩ
ac ẽt p partes eũ decider̃ neceſ
ſe ẽ: ſed hõ decidit charitatẽ a-
mittẽs. ergo charitas nõ amittit̃
p unũ ſolũ actũ pcti mortalis.
¶ 2 Prę. Leo Papa dicit i* ſer. de
paſſione, alloquẽs Petrũ, Vidit
in te Dñs nõ fidẽ fictã, nõ dile-
ctionẽ auerſã, ſed cõſtãtiã fuiſ
ſe turbatã. Abundauit flet⁹, vbi
nõ defecit affect⁹: affect⁹ chari-
tatis lauit verba formidinis. Et
ex hoc accepit Ber. ꝙ dicit i Pe
tro charitatẽ ñ fuiſſe extictã,
ſed ſopitã: ſed Petrus negando
Chriſtum, peccauit mortaliter.
ergo charitas non amittit̃ per
vnum actum peccati mortalis.
¶ 3 Prę. Charitas eſt fortior q̃
uirt⁹ acquiſita. Sed habit⁹ virtu
tis acqſitæ nõ tollit̃ p unum a-
ctum pcti contrariũ. Ergo mul-
to min⁹ charitas tollit̃ per unũ
actum pcti mortalis contrariũ.
¶ 4 Præ. Charitas importat dile
ctionẽ Dei, & pximi: ſed aliqs
cõmittẽs aliqđ pctm mortale,
retinet dilectionẽ Dei, & pro
ximi, ut vĩ. Inordinatio .n. affectiõis circa ea, q̃ ſũt
ad finẽ, ñ tollit amorẽ finis, ut ſ.* dictum eſt. ergo
põt remanere charitas ad Deũ, exiſtẽte pctõ mor
tali p iordinatã affectionẽ circa aliqđ tpale bonũ
¶ 5 Prę. Virtutis theologicę obiectũ eſt ultimus fi
nis: ſed aliæ uirtutes theologicę. ſ. fides, & ſpes, nõ
excludunt̃ p unũ actum pcti mortalis, immò re-
manẽt iformes. ergo ẽt charitas poteſt remanere
informis, etiam uno peccato mortali ppetrato.

Sed contra. Per pctm mortale fit hõ dignus
morte æterna, ẽm illud Ro. 6. Stipẽdia pcti mors:
ſed qlibet hñs charitatẽ, hẽt meritũ uitæ æternæ.
Dĩ .n. Io. 14. Si qs diligit me, diliget̃ à Patre meo: &
ego diligã eũ, & manifeſtabo ei meipſũ. In qua q-
dẽ manifeſtatiõe uita æterna cõſiſtit, ẽm illud Io.

17. Hęc

SVPER Q. XXIIII. ART. XII.
D. Bon. 3. ſ. d. 31. q. 1. artic. 1.
Thom. ab arg. d. 31. q. 1. ar. 1. Ban. ad Art.

IN ar. 12. omiſſo 11. ualde notandũ aduerte, ꝙ ſicut ponẽs obſtaculũ Soli, ipſo actu ponendi obſtaculũ, effectiue expellit lumẽ, ipſa uero priuatio, ſeu cõtrarietas obſtaculi formaliter expellit lumẽ: ita pctm mortale qñ actualiter ppetrat̃, affectiue, ut actio peccãtis, expellit habitum charitatis. Ipſa uero priuatio, ſeu contrarietas maculæ obſtãtis cõſeruationi charitatis, formaliter expellit charitatem.

¶ In eodẽ articulo dubiũ occurrit inter rationẽ ad ſcdm, & tertiũ. Nã primo dr̃, ꝙ charitas indirectẽ pdit per pctm mortale ex paſſione: poſt modũ uero dr̃, ꝙ inordinatio pcti mortalis directẽ contrariatur charitati. Quo ſtant hæc duo ſimul.

¶ Ad hoc dr̃ ꝙ ipſa lra ſe declarat ex qua parte vtrobiq; loquatur. Nã ex parte cauſæ nõ oẽ pctm mortale directẽ contrariat̃ charitati, ut in reſpõne ad ſecundũ dr̃. Ex parte ãt inordinationis pcti, oẽ pctm mortale directẽ contrariat̃ charitati, qa contrariat̃ ordini diuinæ amicitiæ inter Deũ & hoĩem, q reqrit Deũ pferri reliqs amatis, cui tñ aliqđ pfert in quolibet peccato mortali: alioqn mortale pctm nõ eẽt.

Porrecta per totum. 135
3. d. 31. q. 1. ar. 1. Et veri. q. 27. ar. 6. & 11. li. 2. c. 3. circa finem tõ. 4.
*In ſerm. 9. de paſſione dñi circa finẽ
*Ar. 5. huius quęſt.

17. Hęc eſt uita ęterna, ut cognoſcãt te uerũ deũ, A
& quẽ miſiſti Ieſũ Chrm: nullus aũt põt eſſe ſil̃ di
gnus uita æterna, & morte æterna. ergo impoſſe ẽ
ꝙ aliquis habeat charitatem cũ pctõ mortali. Tol
litur ergo charitas per unum actum pcti mortalis.

Respon. Dicendũ, ꝙ unũ cõtrariũ p aliud con-
trariũ ſupueniẽs tollit̃. Quilibet aũt act⁹ pcti mor
talis cõtrariat̃ charitati ẽm ppriã rõnẽ, q̃ cõſiſtit i
hoc, ꝙ De⁹ diligat̃ ſup oĩa, & ꝙ hõ totaliter illi ſe
ſubijciat, oĩa ſua referẽdo in ipſũ. Eſt ergo de rõne
charitatis ut ſic diligat Deũ, ꝙ in oib. uelit ſe ei ſu
bijcere, & pceptorũ ei⁹ rĩam in oib. ſeq. Quicqd
.n. cõtrariat̃ pceptis ei⁹, manifeſtẽ cõtrariat̃ chari
tati: vñ de ſe hẽt, ꝙ charitatẽ excludere poſſit. Etſi
Concl. in qdẽ charitas ẽet habit⁹ acqſit⁹ ex uirtute ſubie- B
cti depẽdẽs, nõ oporteret q ſtatim p unũ actũ cõ
trariũ tolleret̃. Act⁹ .n. nõ directẽ cõtrariat̃ habi-
tui, ſed actui: cõtinuatio ãt habit⁹ in ſubiecto non
reqrit cõtinuitatẽ act⁹. Vñ ex ſupueniẽte cõtra-
rio actu nõ ſtatĩ habit⁹ acqſit⁹ excludit. Sed chari
D. 311. tas, cũ ſit habit⁹ infuſ⁹, depẽdet ex actione Dei i
fundẽtis, q ſic ſe hẽt in infuſione, & cõſeruatione
charitatis, ſicut Sol in illuminatione aeris, ut dictũ
ẽ.* Et iõ ſicut lumẽ ſtatĩ ceſſaret ẽe in aere p hoc,
ꝙ aliqđ obſtaculũ poneret̃ illuminationi Solis: ita
ẽt charitas ſtatĩ deficit ẽe in aĩa per hoc, ꝙ aliqđ
obſtaculũ ponit̃ influẽtiæ charitatis à Deo i aĩam.
Manifeſtũ eſt ãt, ꝙ p quodlibet mortale pctm, qđ C
diuinis pceptis cõtrariat̃, ponit̃ pdictæ infuſioni
obſtaculũ: qa ex hoc ipſo, ꝙ hõ eligẽdo pfert pec
catũ diuinæ amicitiæ, q̃ reqrit vt Dei uolũtatẽ ſe-
Concl. p quamur, cõns eſt, ut ſtatim p unũ actũ pcti mor-
talis habit⁹ charitatis pdat̃. Vñ & Aug.* dicit 8. ſũ
p Gen. ad lrãm, ꝙ hõ Deo ſibi pñte illuminat̃, ab-
ſente aũt continuo tenebratur, à quo non locorũ
interuallis, ſed uoluntatis auerſione diſceditur.

*Art. 10. huius qſt. arg. 3 inſtituitur.

*Li. 8. ca. 12. in medio cap. 3.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ uerbũ Origenis
põt uno mõ ſic itelligi, ꝙ hõ, q eſt i ſtatu pfecto,
nõ ſubito pcedit in actu pcti mortalis, ſed ad hoc
diſponit̃ p aliq̃ negligẽtiã pcedẽtẽ. Vñ & pcta ve- F
nialia dicunt̃ ẽe diſpoſitio ad mortale, ſicut ſ. dictũ
eſt:* ſed tñ p unũ actũ pcti mortalis, ſi eũ cõmiſe-
rit, decidit charitate amiſſa. Sed qa ipẽ ſubdit. Si ali
qs breuis lapſ⁹ acciderit, & cito reſipiſcat, ñ peni-
t⁹ ruere vĩ, põt ãr dici, ꝙ ipſe intelligit eũ penit⁹
euacuari, & decidere, q ſic decidit, ut ex malitia
peccet: ꝙ ñ ſtatĩ uiro pfecto à pricipio cõtingit.

*Art. 10. huius qſt. & 2. 1. qu. 88. ar. 4.

Ad ii. dicẽdũ, ꝙ charitas amittit̃ dupr̃. Vno mõ
directẽ p actualẽ cõtẽptũ: & hoc mõ Petr⁹ chari-
tatẽ nõ amiſit. Alio mõ idirectẽ, qñ cõmittit̃ aliqđ
cõtrariũ charitati, p aliq̃ paſſionẽ cõcupiſcẽtię,
uel timoris. Et hoc mõ Petr⁹ cõtra charitatẽ faciẽs E
charitatem amiſit, ſed eam citò recuperauit.

Ad tertivm patet reſponſio ex dictis.

Ad iiii. Dicendũ, ꝙ nõ qlibet inordinatio affe-
ctionis, quæ eſt circa, q̃ ſunt ad finem, i. circa bona
creata, cõſtituit pctm mortale: ſed ſolũ qñ eſt talis
D. 307. inordinatio, q̃ repugnat diuinæ uoluntati. Et hæc
iordinatio directẽ cõtrariat̃ charitati, ut dictũ* eſt

*In corp. & art. 10.

Ad v. dicẽdũ, ꝙ charitas iportat unionẽ q̃dã ad
Deũ, nõ aũt fides, neq; ſpes. Oẽ aũt pctm cõſiſtit i
auerſione à Deo, vt ſ. dictũ eſt. Et iõ oẽ pctm mor
tale cõtrariat̃ charitati. Non ãt oẽ pctm mortale
cõtrariat̃ fidei, uel ſpei, ſed q̃dã determinata pctã,
p q̃ habit⁹ fidei, vl ſpei tollitur: ſicut & p oẽ pctm
mortale habitus charitatis tollitur. Vnde patet, ꝙ
charitas non poteſt remanere informis, cum ſit ul
tima forma uirtutum ex hoc quòd reſpicit Deum
in ratione finis ultimi, ut dictum* eſt.

*q. 23. ar. 8.

QVAESTIO XXV.

De obiecto charitatis, in duodecim articulos diuiſa.

Deinde conſiderãdum eſt de obiecto charitatis.
¶ Circa quod duo conſiderãda occurrunt. Primò quidẽ de his, B
q̃ ſunt ex charitate diligenda. Scdò, de ordine diligendorum.
Circa primũ q̃runt̃ duodecim.

¶ Primò, Vtrũ ſolus Deus ſit ex charitate diligendus, uel etiã proximus.
¶ Secundò, Vtrum charitas ſit ex charitate diligenda.
¶ Tertiò, Vtrũ creaturæ irrõnales ſint ex charitate diligẽdæ.
¶ Quartò, Vtrũ aliqs poſſit ex charitate ſeipſum diligere.
¶ Quinto, Vtrũ corp⁹ propriũ. C
¶ Sextò, Vtrum pctõres ſint ex charitate diligendi.
¶ Septimò, Vtrum peccatores ſeipſos diligant.
¶ Octauò, Vtrum inimici ſint ex charitate diligendi.
¶ Nonò, Vtrum ſint eis ſigna amicitiæ exhibenda.
¶ Decimò, Vtrum angeli ſint ex charitate diligendi.
¶ Vndecimò, Vtrum dæmones.
¶ Duodecimò, De enumeratione diligẽdorum ex charitate.

Articvlvs I.

Vtrũ dilectio charitatis ſiſtat in Deo, an ſe extendat etiam ad proximum.

Ad primvm ſic procedit. Vĩ ꝙ dilectio charitatis ſiſtat in Deo, & nõ ſe extendat ad pximum. Sicut .n. Deo debemus amorẽ, ita & timorẽ, ẽm illud Deut. 10. Et nũc Iſrael, quid dñs De⁹ tu⁹ petit à te, niſi ut timeas & diligas eum? ſed ali⁹ ẽ timor, E quo timet̃ hõ, q dĩ timor humanus, & ali⁹ timor, quo timet̃ De⁹, q ẽ uĩ ſeruilis, uel filialis, ut ex ſ. dictis patet. ergo etiam alius eſt amor charitatis, quo diligitur Deus, & alius eſt amor quo diligitur proximus.
¶ 2 Præt. Philoſ. dicit in 8. Ethi. ꝙ amari eſt honorari: ſed alius eſt honor, q debetur Deo, q eſt no-

ordinan-

SVPER Q. XXV. ART. I. II. ET III.
S. Bon. 3. ſ. d. 27. q. 2. ar. 2.
Scot. 3. ſ. d. 28. q. 1.
Ricar. 3. ſ. diſ. 28. q. 1.
Palud. 3. d. 28. q. 1.
Aur. 3. d. 3. ſ. diſt. 28. quæſt. 1.

IN articulis 1. 2. 3. ſimul quæſt. 25. aduerte diligenter charitatẽ reſpicere Deũ vt obiectũ formale, primũ ut obiectum materiale ſub forma ſi, & ut materiam ſeipſam, autem charitatẽ, & reliqua bona ut materiã mĩ, quãq̃ difformiter, quia ſeipſam vt materiã ptĩcipalẽ, & formalẽ reſpectu aliorũ reliqua ãt vt materiã ſcdariã in ordine ad principalẽ. Declaro ſingula. Charitate Deus diligitur vt amicus rõne cuius diligit̃ oẽ quod ex charitate diligit̃, & ex hoc ꝙ diligit̃ ut amicus, eſt obiectũ ex hoc q ratione eius oĩa diligant̃, eſt formale. Proximus diligitur ut obiectũ quia diligitur ut amicus, ut in articulo 2 in rñſione ad ſcdm hẽs. Diligit̃ ãt ut obiectũ materiale, qa diligit vt amicus diuinus, ſeu in Deo, quia cõ amandi eſt Deus, ut in primo hẽs articulo. Et qñ proximus diligitur ẽt vt aliquid Dei, pro ut diligitur ad honorẽ, & gloriã Dei ſic diligit̃ ut materia ordinabilis in Deũ principaliter amicũ. Charitas, & reliqua non põt diligi vt amicus, & ppea non diligunt̃ ut obiectũ, ſed ut bonũ quod amico uolumus quod eſt diligi ut materiam ad aliquid ordinatã. Sed charitas eſt primũ, & ex neceſſitate uolitũ amico, qm nõ diligit q ex charitate, niſi ſibi uelit diligẽs charitatẽ, ut in 1. & 2. ar. dr̃. Reliqua ãt ſunt amico ex charitate uolita, q̃tenus

Porrecta per totum. 136
3. q. 188. art. 2. c. 2. Et ver q. 1. ar. 4.
*q. 19. ar. 2.
*Li. 8. c. 8. circa prĩ. tom. 5.

ordinantur ad bonū ipsius quatenus amatur ut amicus hoc est inquantum Deus uel Dei est.

¶ Sed occurrit hic unum dubium, quia falsum vr, q in dilectiōe proximi ex charitate oporteat velle ei charitatē qm constat dantem eleemosynā pauperi ex charitate non uelle propterea in charitatem sed subsidium, & sic de alijs similibus.

¶ Ad hoc di, q proximus, si diligitur ut amicus oportet ut ametur ad charitatē vt in līa dr in rñsione ad primū, q in illorum, s. Dei, proximi, & amicorū dilectione includit dilectio charitatis. Sed cū proximus diligit ex charitate ut aliquid Christi, seu Dei, tunc non oportet desiderare ei charitatē Dans autē eleemosynam pauperi ex charitate vt sic, solum Deum respicit, ut amicum, proximū ēt ut rē Dei, indigentiā tali auxilio immo tunc charitas imperat amicitiæ naturali ipsius proximi vt uelit esse subsidiū proximo pp Deum, ita q diligens Deum & ppea dans eleemosynam pauperi vt sic vt sit, aut conseruet in charitate, vere diligit illum pauperem, ut amicum ex charitate Dans si eleemosynā spēse ex charitate tū diligit quidem illum amicitia naturali, domestica uel politica, pro quanto vult illi bonū, sed ex charitate nō ut amicum, sed ut rem Dei. Et hæc intellige de hoc proximo in particulari, qm ē hic proximus diligit a quocumque in charitate existēte in cōi ad charitatem, ita q in dilectione pximi & particulari ut amici diuini, includitur dilectio charitatis in particulari, hoc est, ut sit uel conseruet, aut augeatur in charitate. Et hic hēs, Vñ mensurare possumus amorem nostrum, cū in particulari amamus amicos sanguinis vel domus, uel ciuitatis &c. an optemus eis hęc in ordine ad charitatem in eis, an ab

Sup illud Abraam genuit Isaac glosa fecit unea tis.

* 2.2. qu. 54. ar. 2. & hic q. 17. ar. 6. & q. 19. ar. 3.

D. 45.

D. 35q.

Concl. m

nor latrię & alius ē honor q debet creaturæ, q ē honor duliæ. ergo ēt ali' ē amor, quo diligit De' & alius quo diligit pxim'.

¶3 Præt. Spes gñat charitatē, vt hr in* glos. Matth. 1. sed spes ita hr de Deo, q reprehendunt separātes i hoie, sm illud Hier. 17. Maledictus hō, q cōfidit in hoie. ergo charitas ita debetur Deo, q ad pximū se ñ extēdat.

SED CONTRA est, quod dr 1. Ioan. 4. Hoc mandatum habemus à Deo, ut qui diligit Deum diligat, & fratrem suum. G

RESPON. Dicendū, q sicut s.* dictum est, habitus non diuersificantur nisi ex hoc, q uariant speciē actus. Ois. n. actus unius spēi ad eiusdē habitum ptinet. Cum aūt spēs actus ex obiecto sumatur sm formalem rōnem ipsius, necesse est q idē spē sit actus qui fertur in rōnem obiecti, & qui fert in obiectū sub tali rōne, H sicut eadē est spē uisio qua vr lumē, color sm luminis rationem. Ratio aūt diligendi proximum, Deus est: hoc. n. debemus in pximo diligere, ut in Deo sit. Vñ manifestū est, q idē spē actus est quo diligit Deus, & quo diligit proximus. Et pp hoc habitus charitatis nō solū se extēdit ad dilectionē Dei, sed etiā ad dilectionē pximi.

AD PRIMVM ergo dicendū, I q proximus timeri pōt dupliciter, sicut & amari. Vno mō pp id quod est propriū sibi, puta, cum aliqs timet tyrannum propriū sibi, puta, cū aliquis timet tyrannum pp eius crudelitatē, vel cum amat ipsum pp cupiditatem acquirendi aliqd ab eo. Et talis timor human' distiguit à timore Dei, & similiter amor. Alio mō timet hō, & amat pp id, quod est Dei in ipso: sicut cū K secularis ptas timetur pter ministeriū diuinū, quod habet ad uindictā malefactorum, & amatur pp iustitiam. Et talis timor hominis non distinguitur à timore Dei, sicut nec amor.

AD SECVNDVM dicēdum, q amor respicit bonū in cōi, sed honor respicit propriū bonum honorati: defert. n. alicui in testimoniū ppriæ uirtutis. Et iō amor non diuersificat spē pp diuersā qtitatē bonitatis diuersorū, dūmō referant ad aliqd unū bonum cōe: sed honor diuersificat sm ppria bona singulorū. Vñ eodem amore charitatis diligim' oēs pximos, inquātū referunt ad unū bonū cōe, qd est Deus: sed diuersos honores diuersis deferim', sm ppriā uirtutem singulorum. Et usiter Deo, singularē honorē latrię exhibem' pp ei' singularē uirtutem.

AD TERTIVM dicendum, q uituperant q sperāt in hoie, sicut in principali authore salutis, nō aūt qui sperāt in hoie, sicut adiuuātē ministerialiter sub Deo. Et similiter reprehensibile esset, si quis proximū diligeret tanq principalē finem, non aūt si quis proximū diligat pter Deum, q pertinet ad charitatē.

ARTICVLVS II.

Vtrū charitas sit ex charitate diligēda.

AD II. sic pcedit. Vr q charitas nō sit ex charitate diligēda. Ea. n. q sunt ex charitate diligēda, duob. pceptis charitatis concludunt, vt patet Mat. 22. sed sub neutro charitas continetur, qa nec charitas ē De', nec est proximus. ergo charitas non est ex charitate diligenda.

¶2 Præ. Charitas fundat super cōicationē beatitudinis, ut s. dictū est: sed charitas nō pōt esse particeps beatitudinis. ergo charitas ñ est ex charitate diligēda

¶3 Prę. Charitas est amicitia qdā, ut s.* dictū ē: sed null' pt hre amicitiā ad charitatē, uel aliquod accidēs, qa hmōi reamare nō pñt, quod est de rōne amicitiæ, ut dr in 8.* Eth. ergo charitas nō ē ex charitate diligēda.

SED CONTRA est, q† Aug. dicit 8. de Tri. Qui diligit pximū, cōns est ut ēt ipsam dilectionē diligat: sed proximus diligitur ex charitate. ergo consequens est, vt etiam charitas ex charitate diligat.

RESP. Dicēdū, q charitas amor qdā est, amor aūt ex natura potētiæ, cui' est act', hēt q possit s. seipsum reflecti. Quia. n. uoluntatis obiectū est bonū uře, qcqd sub rōne boni continet, pōt cadere sub actu uolūtatis. Et quia ipsum uelle est quoddā bonū, pōt uelle se uelle, sicut & intellect', cuius obiectū est uerū, intelligit se intelligere, quia hoc ēt est quoddā uerū: sed amor ēt ex rōne propriæ speciei hēt, q s. se reflectatur, quia est spōtaneus motus amātis ad amatum. Vnde ex hoc ipso, q amat aliquis, amat se amare: sed charitas nō est simplex amor, sed hēt rōnē amicitiæ, ut s.* dictū est.

solute, an inquantū quædā res Dei sunt. Nam primo mō, est uera dilectio eorum ex charitate, vt amicorum diuinorum. Scdo uero, est solum dilectio humanæ amicitiæ. Tertio āt est dilectio humanæ amicitiæ imperata a charitate respiciente ad Deū vt amicū, & ad pximum, vt ad rē quādā ipsius amici.

SVPER Q. XXV. ART. II.

Aegid. 15. d. 17. q. 1. 3. primo.

D Bō p sd. 17. q. 1. a. 1. Gentil. 3. s. di. 30. q. 1. a. 1.

IN articulo 2. eiusdem qōnis, declarandum illud spāle occurrit, qd amor ex propriæ spēi rōne hē re dr, licet cōe sit oībus uoluntatis actibus, ex eo rōne immaterialis potentiæ, q quilibet pōt esse obiectum eiusdem potentiæ ac p hoc potētia pōt super quemlibet suum actum reflecti, non tū est cōe oībus actibus hmōi q quilibet possit esse obiectum actus eiusdem rōnis. Nullus. n. irascitur contra irā suā nec disparat se desparare. Et rursus licet aliqs actus hmōi possit esse obiectum actus eiusdē rōnis (Potest. n. aliquis desiderare se desiderare, iuxta illud Concupiuit aīa mea desiderare) nō tū conuenit hoc ei ex rōne pprię spēi sed aliunde. Propter quod in līa d amore specialiter dictū est q ex rōne propriæ spēi hēt q reflectatur supra seipsum, hoc est, quod sit obiectū actus

Perrella per totum. 157 3. dist. 17. q. 1. ar. 3. Et dist. arti. 4. ad quintum

* q. 23. ar. 1.

* Li. 8. c. 1. tom. 4. * Li. 8. c. 7. a medio. tom. 3.

D. 7. 12. * Q. 23. ar. 1.

actus eiusdē rōnis in eadē potētia. Et rō assignat, quia est spōtaneus motus amātis ad amatū, hoc est, quia ad rōnē amoris sufficit, q sit spōtane' mot' amātis ad amatū. Ex hac. n. sufficientia sequit, q amor ipse est hoc ipso, q est amor, est amabilis. Nā et hoc, q est spontaneus motus in amatū, sequit q ipse motus sit cōplacētia amāti, ac p hoc amabilis quia q̄ diliter cōplacēs alicui, pōt habere spōtaneū motū amātis ad amatū, ex quo aliud nō requirit. Non sic aūt desideriū, qā desiderāti utile, est absens: desiderāt uelle adit utile, nō est absens, ac p hoc utile, nō cōsequitur se desiderabile, sed aliunde, s. ex hoc, q nō hr. Propter qd in incipiētiū, aut et proficiētiū psona, pñsēd interruptione desiderij diuini dictū est. Cōcupiuit aīa mea desiderare in oī tēpor iustificationes tuas. Et similis est in actu spei, timoris, & huiusmodi.

Concl. m

Per amicitiā aūt amat aliqd duplicitur. A Vno mō sicut ipse amicus, ad quē amicitiā habemus, & cui bona uolumus. Alio mō, sicut bonū qd amico uolumus, & hoc mō, charitas p charitatem amatur, & non primo: qa charitas est illud bonū, qd optamus omnibus, quos ex charitate diligimus. Et eadē rō est de beatitudine, & alijs virtutibus.

AD PRIMVM ergo dicendum, B q Deus & pximus sunt illi, ad quos amicitiā hēmus: sed in illorū dilectione includitur dilectio charitatis. Diligim'. n. pximū, & Deū, inquantū hoc amamus, ut nos, & pxim', Deū diligamus: qd est charitatē habere.

AD II. dicendū, q charitas est ipsa communicatio spiritualis uitæ, per quā ad beatitudinē puenitur: & ideo amatur sicut bonum desideratum omnibus, quos ex charitate diligimus. C

AD III dicēdū, q rō illa pcedit, sm q p amicitiā amatur illi, ad quos amicitiam habemus.

ARTICVLVS III.

Vtrū etiam creaturæ irrationales sint ex charitate diligendæ.

D Bon. 3. dist. 28. q. 1. artic. 1. Thom. ab arg. d. 28. q. 1. ar. 3. Durand. d. 28. q. 1. Ban. eodem artic.

Perrella per totum. 138 3. dist. 28. ar. 1. & 5. Et virt. q. 2. art. 7.

AD TERTIVM sic pcedit. Vr q ēt creaturæ irrationales sint ex charitate diligēdæ. Per charitatē. n. maxime cōformamur Deo: sed De' diligit creaturas irrationales ex charitate. diligit. n. omnia, D quæ sunt, ut habetur Sapien. 11. Et oē quod diligit, seipso diligit, qui est charitas. ergo & nos debem' creaturas irrationales ex charitate diligere.

¶2 Præt. Charitas principaliter fertur in Deū, ad alia aūt se extēdit, sm q ad Deū ptinēt: sed sicut creatura rōnalis pertinet ad Deū, inquantum hēt similitudinē imaginis, ita ēt creatura irrationalis, inquātum habet similitudinem uestigij. ergo charitas etiam se extendit ad creaturas irrationales.

¶3 Præt. Sicut charitatis obiectū ē Deus, ita & fidei: sed fides se extēdit ad creaturas irrōnales, inquantum credimus cęlum, & terram esse creata a E Deo, & pisces, & aues esse productos ex aquis, & gressibilia animalia & plantas ex terra. ergo charitas etiam se extendit ad creaturas irrationales.

SED CONTRA est, q dilectio charitatis solūm se extendit ad Deū, & ad proximum: sed noie proximi non potest intelligi creatura irrationalis, quia nō cōicat cum homine in uita rationali. ergo charitas non se extendit ad creaturas irrationales.

RESP. Dicēdū, q charitas sm pdicta, ē amicitia qdā. Per amicitiā aūt amat aliqd dupl. Vno qdē mō amic', ad quē amicitia hr, & alio mō bona, q amico optant. Primo ergo mō, nulla creatura irrōnalis pt ex charitate amari. Et hoc triplici rōe, quarū duæ ptinēt cōiter ad amicitiā, q ad creaturas irrōnales hīi nō pt. Primò qdē, qa amicitia ad eū hr, cui uolum' bonū: sed nō pprię possum' bonū uelle creaturæ irrōnali, qa nō ē ei' pprię hre bonū, sed solū creaturæ rōnalis, q ē dña utēdi bono, qd het p liberū arbitriū. Et iō Philosoph. dicit i 2. Phys. q hmōi reb. ñ dicim' aliqd bū, vel malē cōtingere, nisi sm similitudinē. Scdo, qa ois amicitia fundat sup aliqua cōicatione uitæ: nihil. n. ita ppriū ē amicitiæ, sicut bona uita, ut patet Philosoph.* 8. Eth. Creaturæ āt irrōnales ñ pñt cōicatione hre in uita humana, q est sm rōnē. Vñ nulla amicitia pōt hri ad creaturas irrōnales, nisi forte sm metaphorā. Tertia rō est ppria charitati: quia charitas fundat sup cōicatione beatitudinis æternæ, cui' creatura irrōnalis capax ñ ē. Vñ amicitia charitatis ñ pt hri ad creatura irrōnalē. Pōt tū ex charitate diligi creaturæ irrōnales, sicut bona q alijs uolum', inquātū s. ex charitate uolum' eas cōseruari ad honorē Dei, & vtilitatē hominū: & sic ēt ex charitate De' eas diligit. Vñ p3 rñsio ad primū.

AD II dicēdū, q similitudo uestigij nō dat capacitatem uitæ æternæ, sed similitudo imaginis: vnde non est similis ratio.

AD III dicendū, q fides se potest extendere ad omnia quocumque modo uera: sed amicitia charitatis se extendit ad illa sola, quæ nata sunt habere bonum uitæ æternæ: unde non est simile.

* q. 23. ar. 1. & artic. præ.

Concl. m

* Libr. 2. Phys. tex. 59. to. 2.

* Li. 8. c. 3. & 4. to. 5.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum homo debeat seipsum ex charitate diligere.

AD QVARTVM sic procedit. Vr q homo non diligat se ipsum ex charitate. Dicit. n.* Greg. in quadam Homi. quòd charitas minus, q inter duos haberi non potest. ergo ad seipsum nullus habet charitatem. F

¶2 Prę. Amicitia d sui rōne importat reamationē & ęqualitatē, ut patet 8. † Ethi. q quē nō pñt esse homini ad seipsum: sed charitas amicitia qdā ē, ut † dictū est. ergo ad seipsum aliquis charitatem habere non potest.

¶3 Præt. Illud qd ad charitatem ptinet, non potest esse uituperabile, qa charitas nō agit pperam, ut dicitur 1. ad Corinth. 13. sed amare seipsum uituperabile est. dicit. n. 2. ad Timoth. 3. In nouissimis diebus instabunt tempora periculosa, & erunt homines amantes seipsos. ergo homo non potest seipsum diligere ex charitate.

SED CONTRA est, qd dr Leuit. 19. Diliges amicū tuū sicut teipsum: sed amicū ex charitate diligimus. ergo & nos ipsos ex charitate dēm' diligere.

RESP. Dicēdū, q cum charitas sit quęda amicitia, sicut * dictū est, dupl possumus de charitate loqui. Vno mō sub cōi rōne amicitiæ, & secundū hoc dicendum est, q amicitia propriè nō hr ad

seipsum.

SVP. QV. XXV. ART. IIII.

Palud. 3. d. 28. q. 2.

IN art. 4. eiusdē qōnis aduerte, ne fallaris i secūdo dilectionis mēbro, putās q ex ppria charitatis rōne hō diligat seipsum, & ut uolēs sibi ipsi charitatē, sed ut quādā rē Dei. Hoc n. falsum cōēs patet ex līa, ubi dicit, q̄ ius est amicitia ad Deū principaliter, & ex cōsequēti ad ea quæ sūt Dei. Dicēdo amicitiā ad ea, q sūt Dei, significat ad ea q sunt Dei ut amicitia, Dei q est quædā charitatē habens diligit aliquis ex ppria charitatis ratione, vt amicum Dei.

Perrella per totum. 139 3. di. 31. q. 2. ar. 2. ad 3. Et 3. di. 28. art. Et virt. q. 2. a corp. & ad 10.

* Hom. 17 in Euāge. in princi lium.

† Lib. 8. Ethi. c. 3. & 8. simul sumptis. tom. 5.

† q. 23. artic. 1.

* q. 23. artic. 1.

Concl. m

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

seipsum, sed aliqd maius amicitia: quia amicitia vnionē quādā importat. Dicit.n.* Dion. q amor ē virtus unitiua. Vnicuiq; aūt ad seipsum est unitas, q est potior unione ad aliū. Vn sicut unitas ē principiū unionis, ita amor, quo qs diligit seipsum, est forma, & radix amicitiæ. In hoc.n. amicitiā habemus ad alios, q ad eos nos hēmus, sicut ad nosipsos. Dr.n. in 9.* Eth. q amicabilia q sunt ad alterū, veniunt ex his q sunt ad seipsum. Sicut ēt de principijs non hr scientia, sed aliqd maius, s. intellectus. Alio mō possumus loq de charitate sm propriam rōnem ipsius, prout s. est amicitiā hominis ad Deum principalr, & ex consequenti ad ea quæ C sunt Dei, inter quæ ēt est ipse homo, q charitatē hēt. Et sic iter cætera, q ex charitate diligit quasi ad Deū ptinētia, ēt seipsum ex charitate diligit.

* Ca. 4. de diui. no. 1 parte 2. & part. 1. nō multū remote a fine.
* Lib. 9. Ethi. c. 8. prin. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendū, q Greg. loquitur de charitate secundum communem amicitiæ rōnē. Et secundum hoc etiam procedit secunda ratio.

AD II dicendū, q amātes seipsos uituperant, inquantum amant se sm naturam sensibilem, cui obtēperant: quod non est uere amare seipsum secundū naturā rōnalem, ut sibi uelint ea bona, quæ pertinent ad perfectionem rōnis. Et hoc mō præcipuè ad charitatem pertinet diligere seipsum. D

SVP. QV. XXV. ART. V.

Porrecta per totum. 140 3. dist. 28. artic. 7. Et virt. q6. 2. art. 7. cor. ad 14. & 15.

D. Bon. 3. d. 28. q. 4. a. 1. Dur. d. 28. q. 2. Nic. de Nyss. tract. 5. p. 3. p. 9. 3. de. car. q. 2. Ban. eodem art.

IN art. 5. in responsione ad tertiū, dubium adhuc post responsionē restat de charitate, qua diligimus ēt corpus proximi, qd n pōt nos redamare, quō ex charitate diligi. ¶ Ad hoc dr, q corpus proximi diligi ex charitate, nō ut amicus di ligo, ppriè loquēdo, sed ut pars amici: & ppea sufficit redamatio amici, cuius ē pars. respū aūt ppriū corporis, nemini redamatio requiritur. Et hoc singulare voluit author per illam responsionem docere.

ARTICVLVS V.
Vtrum homo debeat corpus suum ex charitate diligere.

AD QVINTVM sic pcedit. Vr q hō nō debeat corp suū ex charitate diligere. Nō.n. diligim illū, cui cōuiuere nō volum: sed hoīes charitatē habētes, refugiūt corporis cōuictū, sm illud Ro. 7. Quis me liberauit d corpore mortis huius? & Phil. 1. Desideriū hns dissolui, & E esse cū Chro. ergo corpus nrm nō est ex charitate diligendū.

¶2 Præ. Amicitia charitatis fundatur sup cōicatione diuinæ fruitionis: sed hmōi fruitionis corp particeps eē nō pt. ergo corp n ē ex charitate diligēdū.

¶3 Præt. Charitas, cū sit amicitia qdam, ad eos hr, qui reamare pnt: sed corp nrm n pt nos ex charitate diliger. ergo n ē ex charitate diligēdū.

SED CONTRA est, quod August. in 1. de doct. Christia. ponit quatuor ex charitate diligenda, inter quæ unum est corpus proprium.

* Li. 1. c. 23 & 26. t. 3.

RESP. Dicēdū, q corp nrm sm duo pōt cōsiderari. Vno mō, sm eius naturā: alio mō, sm corruptionē culpæ, & pœnæ. Natura aūt corporis nostri nō est à malo principio creata, ut Manichæi fabulant, sed est à Deo. Vn possum eo uti ad seruitiū Dei, sm illud Ro. 6. Exhibete mēbra uestra arma iustitiæ Deo. Et iō ex dilectiōe charitatis, qua diligim Deū, dēmus ēt corpus nrm diligere: sed infectionē culpæ, & corruptionē pœnæ i corpore nostro diligere non debemus, sed potius ad eius remotionem anhelare desiderio charitatis.

Concl. m — Conclu. p

AD PRIMVM ergo dicēdū, q Aps n refugiebat corporis cōionē quātū ad corporis naturā, imo sm hoc nolebat ab eo spoliari, sm illud 2. ad Cor. 5. Nolum expoliari, sed supuestiri: sed uolebat carere ifectiōe cōcupiscētiæ, q remanet i corpor, & corruptiōe ipsi, q aggrauat aiam, ne possit Deū videre. Vn signāter dixit, De corpor mortis hui.

AD II dicēdū, q corp nrm q̄uis Deo frui n possit cognoscēdo, & amādo ipsum, tn p opera, q p corp agimus, ad pfectā Dei fruitionē possumus venire. Vn ex fruitione aiæ redūdat qda beatitudo G ad corp s. sanitatis, & icorruptiōis vigor, ut* Aug. dt i epla ad Dios. Et iō qa corp aliquo mō ē pticeps beatitudinis pt dilectiōe charitatis amari.

* Epi. 56. ante me. 10. 2.

AD III dicendū, q reamatio habet locū in amicitia q est ad alterū, nō aūt in amicitia, quæ est ad seipsum uel sm animam, uel secundūm corpus.

ARTICVLVS VI.
Vtrum peccatores sint ex charitate diligendi.

AD SEXTVM sic procedit. Vr q peccatores non sint ex charitate diligēdi. Dr.n. i ps. 118 H Iniquos odio habui: sed Dauid charitatē perfecta habebat. ergo ex charitate magis sūt odiēdi peccatores, q diligēdi.

¶2 Præt. Probatio dilectiōis, exhibitio ē operis, ut* Greg. dicit i Hom. Pent. sed peccatorib iusti nō exhibēt opa dilectionis, sed magis opera, q vītr eē odij, secundūm illud Psal. 100. In matutino interficiebā oēs peccatores terræ. Et Dñs præcepit Exod. 22. Maleficos non patieris uiuere. I ergo peccatores non sunt ex charitate diligendi.

¶3 Præt. Ad amicitiā ptinet, ut amicis optem, & velim bona: sed sancti ex charitate optat peccatorib. mala, sm illud psal. Conuertant peccatores in ifernū. ergo pctōres nō sunt ex charitate diligēdi.

¶4 Præt. Propriū est amicorū de eisdem gaudere, & idem uelle: sed charitas nō facit uelle, qd peccatores uolunt, neque facit gaudere de hoc, de quo peccatores gaudent, sed magis facit contrarium. ergo peccatores non sunt ex charitate diligendi.

¶5 Præt. Proprium est amicorū simul conuiuere, ut dr in 8.* Eth. sed cū peccatorib. nō est cōuiuendū, K sm illud 2. ad Cor. 6. Exite de medio eorū. ergo peccatores non sunt ex charitate diligendi.

* Hom. 30. Euāg. non longe a princip.
* Lib. 8. Ethi. c. 5. in med. to. 5.

SED CONTRA est, qd* Aug. dicit in 1. de doct. Christ. q cum dicitur. Diliges proximum tuū, manifestum est omnem hominem proximum esse deputandum: sed peccatores non desinunt esse homines, quia peccatum non tollit naturā. ergo peccatores sunt ex charitate diligendi.

* Li. 1. c. 30 parū ante med. to. 3.

RESP. Dicēdū, q in peccatoribus duo possunt considerari s. natura, & culpa. Secundū naturam quidem, quā a Deo habēt, capaces sunt beatitudinis, super cuius cōicatione charitas fundatur, ut supra* dictum est. & ideo sm naturam suam sunt

* q. 23. art. 1. & 5. & in illa q. art. 3. — Conclu. m

SVPER Q. XXV. ART. VI.

Palud. 3. d. 30. q. 3. Ban. eodem a. 1. D. Bo. 3. s. d. 28. q. 3. a. 1. Th. ab ar. d. 28. q. 1. a. 4.

Porrecta per totum 141 3. dist. 28 artic. 4. & virt. q. 2 ar. 8. ad 8. & 9.

IN art. 6. in responsione ad quīt, nota q mentatur cū peccatoribus habitas, aut cōuersatio psumēs ex se profectū, q n hoc nō sentit de seipso, fuge peccatorū cōsortia i sola cōuersatione comedēdo, colloquēdo, cōnegotiādo &c. qn profectorū ē, aut pfecti psonā induētis, tute conuersari cum peccatoribus.

ex charitate diligendi, sed culpa eorū Deo con- A trariatur, & est beatitudinis impedimentū. Vnde B sm culpam, quæ Deo aduersatur, sunt odiendi quicumq; peccatores, ēt pater, & mater, & propinqui, vt habetur Luc. 14. Debemus enim in peccatoribus odire, quod peccatores sunt, & diligere, quòd homines sunt beatitudinis capaces. Et hoc est eos verè ex charitate diligere propter Deum.

Conclu. p

AD PRIMVM ergo dicēdū, q iniquos propheta odio habuit, inquantum iniqui sunt, habens odio iniquitatem ipsorum, quod est ipsorum malum: & hoc est pfectū odium, de quo ipse dicit. Perfecto odio oderam illos. Eiusdem autem rationis est odire malum alicuius, & diligere bonum eius. Vnde ēt illud odium perfectum ad charitatem pertinet.

AD II dicēdū, q amicis peccātibus, sicut Philo. dicit in 9.* Eth. non sunt subtrahēda amicitiæ beneficia, quousq; habeat spes sanationis eorū, sed magis est eis auxiliū dādū ad recuperationē virtutis, q ad recuperationē pecuniæ, si ea amisissent, quāto virtus est magis amicitiæ affinis, q pecunia: sed qn in maximā malitiā incidunt, & insanabiles fiūt, tūc nō est eis amicitiæ familiaritas exhibēda. Et iō hmōi peccātes, de qbus magis psumit nocumētū aliorū, q eorū emendatio, sm legem diuinā, C & humanam præcipiuntur occidi. Et tn hoc facit iudex nō ex odio eorum, sed ex amore charitatis, quo bonum publicum præfertur vitæ singularis personæ. Et tn mors per iudicem inflicta peccatori prodest siue conuertatur ad culpæ expiationē, siue etiam conuertatur ad culpæ terminationem: qa per hoc tollitur ei potestas amplius peccandi.

* li. 9. c. 3. cir. med. tom. 5.

AD III dicendum, q hmōi increpationes, quæ in sacra scriptura inueniuntur, tripliciter possunt intelligi. Vno mō, p modū pronūciationis, non p modū optationis, vt sit sensus Psal. 9. Cōuertātur peccatores in infernū, idest, cōuertent. Alio mō, D p modū optationis, vt tn desideriū optātis nō referat ad pœnam hominū, sed ad iustitiā punientis, sm illud Psal. 57. Lætabit iustus, cum viderit vindictā: qa nec ipse Deus puniēs lætat in pditione impiorū, vt dr Sap. 1. sed in sua iustitia: qa iustus dominus, & iustitias dilexit. Tertio, vt desideriū referatur ad remotionem culpæ, non ad ipsam pœnam, vt s. peccata destruantur, & homines remaneant.

AD IIII dicendū, q ex charitate diligimus peccatores, non quidem vt uelimus q ipsi uolunt, uel gaudeamus de his, de qbus ipsi gaudent: sed vt faciamus eos velle qd volumus, & gaudere de his, E de quibus gaudemus. Vnde dicitur Hiere. 15. Ipsi conuertentur ad te, & tu non conuerteris ad eos.

AD V dicēdū, q cōuiuere peccatorib, infirmis qdē est vitādū p periculū, qd eis imminet, ne ab eis subuertant. Perfectis aūt, de quorū corruptione nō timet, laudabile est, q cū peccatoribus cōuersent, ut eos cōuertāt. Sic.n. Dominus cū peccatoribus manducabat, & bibebat, vt dr Mat. 9. conuictus tn peccatorum, quātū ad consortium peccati, vitandus est omnibus. Et sic dicitur 2. ad Corint. 6. Exite de medio eorum, & immundum ne tetigeritis scilicet secundum peccati consensum.

ARTICVLVS VII.
Vtrum peccatores diligant seipsos.

AD SEPTIMVM sic pceditur. Vr q peccatores seipsos diligant. Illud.n. qd est principiū peccati, maximè in peccatorib inuenit: sed amor sui est principium peccati. Dicit enim* Aug. 14. de ciuitat. Dei, q facit ciuitatē Babylonis. ergo peccatores maximè amant seipsos.

* Libr. 14. ca. vlt. in princ. tomo. 5.

¶2 Præt. Pctm nō tollit naturā: sed hoc vnicuique conuenit ex sua natura, q diligat seipsū. vn ēt creaturæ irrōnales naturaliter appetūt ppriū bonum, puta, conseruationem sui esse, & alia huiusmodi. ergo peccatores diligunt seipsos.

¶3 Præt. Omnibus est diligibile bonum, vt* Dion. dicit in 4. c. de di. no. sed multi peccatores reputāt se bonos. ergo multi peccatores seipsos diligunt.

* C. 4. parte 1. ante mediū.

SED CONTRA est, quod dicitur in Psal. 10. Qui diligit iniquitatem, odit animam suam.

RESP. Dicēdū, q amare seipsum vno mō commune est oibus: alio mō propriū est bonorū: tertio mō ppriū est malorū. Quod.n. aliquis amet id qd seipsum esse æstimat, hoc commune est oibus. Hō aūt dr esse aliqd duplr. Vno mō, sm suā substantiā & naturā: & sm hoc oēs æstimāt bonū commune se esse id, qd sunt, s. ex aīa & corpore compositos, & sic ēt oēs homines boni & mali diligunt seipsos inquātū diligūt suijpsorū cōseruationē. Alio mō, dr hō esse aliqd sm principalitatē, sicut princeps ciuitatis dr esse ciuitas. Vn qd principes faciūt, dr ciuitas facere. Sic aūt nō oēs æstimant se esse id, qd sunt. Principale.n. in homine est mens rōnalis: secundariū aūt est natura sensitiua, & corporalis, quorū primū Apostolus nominat interiorē hominē, sm exteriorē, vt patet 2. ad Cor. 5. Boni aūt æstimāt principale in seipsis rōnalem naturā, siue interiorē hominē: vn sm hoc æstimant se esse qd sunt. Mali aūt æstimāt principale in seipsis naturā sensitiuā, & corporalē, s. exteriorē hominē: vn nō rectè cognoscentes seipsos, nō uerè diligūt seipsos, sed diligūt id, qd seipsos esse reputāt. Boni aūt verè cognoscētes seipsos, uerè seipsos diligūt. Et hoc pbat Phil. in 9.* Eth. p quinq;, q sunt amicitiæ ppria. Vnusquisq;.n. amicus primo qdē vult suū amicū esse, & viuere: secūdo vult ei bona: tertio operat bona ad ipsum: quarto cōuiuit ei delectabiliter: quinto concordat cum ipso, quasi cū eodē delectatus, & cōtristatus. Et sm hoc boni diligūt seipsos, quātū ad interiorē hominē, qa ēt uolūt ipsum seruari i sua integritate, & optāt ei bona eius, q sunt bona spūalia, & ēt ad assequēda opera intēdūt, & delectabiliter ad cor prium redeūt: qa ibi inueniūt bonas cogitationes in psenti, & memoria pteritorum bonorū, & spē futurorum bonorū, ex qbus delectatio causatur. Sitr ēt non patiuntur in seipsis uoluntatis dissen-

Conclu. m — Conclu. p — * li. 9. c. 4.

SVPER QV. XXV. ART. VII. Ban. eodem art.

Porrecta per totum. 142 3. d. 29. a. 5. Et virt. q. 2. a. 12. ad 6. Et Psal. 10.

IN art. 7. sigeni cor de uno conclusiones huius articuli, & qualiter mali, vt sic, nō amant seipsos. & quoq; signa veri amoris ppri, q solis bonis conueniunt, s. velle interiorē hominem, hoc est, partē rōnalē viuere, velle illi bona virtutum, operari ad hæc, conuersari secū intus delectabiliter, cōcordare cum illo, sec illa. Et per signa examina teipsū, an vere sis bon, an vere ames teipsum, an sis tu tibi inimicus: & hoc frequēter, immo quotidie meditare.

sionẽ, qa tota aĩa eorũ tẽdit in vnũ. Ecõtrariò aũt mali nõ volunt cõseruari in integritate interioris hoĩs, neq; appetũt eius spũalia bona, neq; ad hoc operant, neq; delectabile est eis secũ cõuiuere redeũdo ad cor, qa ĩueniũt ibi mala, & pñtia, & pterita, & futura, q̃ abhorrẽt, neq; ẽt sibipsis cócordãt pp cõsciẽtiã remordentẽ, ſm illud Psalmi. Arguã te, & statuã cõtra faciẽ tuã. Et p eadẽ pbari põt, q mali amant seipsos ſm corruptionẽ exterioris hominis: sic autem boni nõ amant seipsos.

Conclu. f

Ad primvm ergo dicẽdũ, q amor sui, q est principiũ peccati, est ille, q est pprius malorũ pueniẽs vsq; ad cõtẽptũ Dei, vt ibidẽ dr. qa mali ẽt sic cupiunt exteriora bona, q spiritualia contemnunt.

Ad ii dicẽdũ, q naturalis amor etsi nõ totaliter tollat à malis, tñ in eis puertit p modũ iã dictum. *In corp. art.

Ad iii dicendum, q mali inquantum æstimant se bonos, sic aliquid participat de amore sui. Nec tamen est ista vera sui dilectio, sed apparens, quæ etiam non est possibilis in his, qui valdè sunt mali.

Articvlvs VIII.

Vtrum sit de necessitate Charitatis, vt inimici diligantur.

Ad octavvm sic pceditur. Vr q nõ sit de necessitate charitatis, ut inimici diligãtur. Dicit.n.* Aug. in Enchiridio, q hoc tã magnũ bonũ, s. diligere inimicos, nõ est tãtæ multitudinis, quantũ credimus exaudiri, cũ in orõne dr. Dimitte nobis debita nostra: sed nulli dimittit pctm sine charitate, qa vt dr Prou. 10. Vniuersa delicta opit charitas. ergo ñ ẽ de necessitate charitatis diligere inimicos.

¶ 2 Præt. Charitas ñ tollit naturã: sed vnaquæq; res ẽt irrationalis naturaliter odit suũ contrarium, sicut ouis lupum, & aqua ignem. ergo charitas nõ facit, quòd inimici diligantur.

¶ 3 Præt. Charitas nõ agit pperã: sed hoc vr esse puersum, q aliqs diligat inimicos, sicut & aliqs odio hẽat amicos. Vnde 2. Re. 19. exprobrãdo dicit Ioab ad Dauid. Diligis odiẽtes te, & odio hẽs diligẽtes te. ergo charitas ñ facit, vt ĩimici diligant.

Sed contra ẽ, qd Dñs dicit Mat. 5. Diligite ĩimicos vestros.

Resp. Dicẽdũ, q dilectio inimicorũ tripr põt considerari. Vno mõ, ut inimici diligantur, inquantum sunt inimici: & hoc est puersum, & charitati repugnãs, qa hoc est diligere malũ alterius. Alio mõ, põt accipi dilectio inimicorũ, quãtum ad naturã, s. in vniuersali: & sic dilectio inimicorum est de necessitate charitatis, vt scilicet aliquis diligens Deũ, & proximũ, ab illa generalitate dilectionis proximi inimicos suos non excludat. Tertio põt cõsiderari dilectio inimicorum in speciali, vt scilicet aliqs in speciali moueatur motu dilectionis ad inimicum. Et illud non est de necessitate charitatis absolutè: quia nec ẽt moueri motu dilectionis in speciali ad quoslibet homines singulariter est de necessitate charitatis, qa hoc esset impossibile. Est tamẽ de necessitate charitatis ſm præparationẽ animi, vt s. homo habeat animum paratum ad hoc, q in singulari inimicum diligeret, si necessitas occurreret: sed q absque articulo necessitatis hõ etiam hoc actu impleat, ut diligat inimicum propter Deum, hoc ptinet ad perfectionẽ charitatis. Cũ.n. ex charitate diligatur pximus propter Deũ, quãto aliqs magis diligit Deũ, tanto etiam magis ad proximũ dilectionem ostendit nulla inimicitia impediente. Sicut si aliquis multum diligeret aliquem hominẽ, amore ipsius filios eius amaret, etiam inimicos sibi. Et secundum hunc modum loquitur Augustinus. Vnde patet responsio ad Primum.

Ad ii dicendũ, q vnaquæq; res naturaliter odio hẽt id, qd est sibi contrariũ, inquantũ est sibi contrarium: inimici autem sunt nobis cõtrarij, inquantum sunt inimici, vñ hoc debemus in eis odio hẽre. Debet.n. nobis displicere, quòd nobis inimici sunt: non autẽ nobis sunt contrarij, inquantũ homines sunt, & beatitudinis capaces. & secũ dũ hoc debemus eos diligere.

Ad iii dicendum, quòd diligere inimicos, inquantum sunt inimici, est vituperabile, & hoc non facit charitas, vt* dictum est. * In corp. art.

Articvlvs IX.

Vtrum sit de necessitate salutis, quòd aliquis signa, & effectus dilectionis inimico exhibeat.

D. Bon. 3. S. d. 30. q. 5. ar. 1. Ban. eodem art.

Ad nonvm sic proceditur. Vr quod ex necessitate charitatis sit, q aliqs hõ signa, uel effectus dilectionis inimico exhibeat. Dicitur.n. 1. Ioan. 3. Non diligamus verbo, neq; lingua, sed opere & ueritate: sed opere diligit aliqs exhibẽdo ad

cum

Porrecta per totum. 143 3. d. 30. a. 1. Et Vij. q. 2. art. 8. Et opu. 4. c. 8. & op. 180. 15. Et Rom. 12. lect. 3. *Enchiridij ca. 73. tom. 5.

D. Bon. 3. S. d. 30. q. 4. art. 1. Scot. d. 30. q. 1. Thom. ab Arg. dis. 30. q. 1. ar. 3. Aur. And. d. 30. q. 1. Ric. d. 30. q. 1. Ban. eodem art.

Porrecta per totum. 144 3. d. 30. a. 1. ad 1. & artic. 2. Et Rom. 12. lect. 3.

Conclu. m D. 93. Conclu. p

SVPER QV. XXV. ART. VIII. ET IX.

In Art. 8. & 9. aduertentia. Primo, q quia regula generalis est, q præcepta affirmatiua, quãuis sit ex sua natura, nõ obligant, nisi in articulo necessitatis, vt author hic insinuat, & in quarto sententiarũ expresse asserit: ideo nec interior dilectio inimicorũ in speciali, nec exterior beneficentia est in præcepto, nisi in articulo necessitatis. Sufficit. n. q homo sit paratus ad faciendum quod tenetur secundum Deum, quãdo, vbi & c. tenebitur: q̃ præparatio animi est procul dubio in omnibus habẽtibus charitatẽ, nõ minus quàm præparatio illa ad martyrium in articulo necessitatis.

¶ Secũdo, q quia loqui huic personæ, salutare illã, emere, vendere, conuiuari cum illo, & alia huiusmodi, nõ sunt actus, qui fiunt ad cõitatem, sed ad personas in speciali: ideo est manifestum, sed pfectionis, q aliquis inimico suo loquatur, q illum salutet, aut aliquid huiusmodi faciat. Et potest ratione in Cõfessor, ne negat absolutionẽ nolẽti hæc signa dilectionis inimico exhibere. Habes.n. in litera regulã distinguentem inter beneficia, quæ exhibent proximis in cõi, & ista sunt, quæ oibus, aut cõitati exhibentur: & beneficia, q̃ exhibentur particulariter aliquibus personis. & ista sunt quoad particulares, vtilis, sunt q diximus. Non.n. homines tenentur cuilibet homini loqui, nec cuilibet homini salutare, nec cum quolibet negotiatione commercium habere, & alia huiusmodi. Habes & cautam regulã exterioris, regulam interiorem, q ex præcepto charitatis non tenemur [illegible] ad diligendum [illegible] præceptum [illegible] vel in cõitate, nisi in necessitate. Tertio, q cum inter aliquos ex vna parte [illegible] sed qa [illegible], ut loquatur alteri, aut alter in [illegible] loqui alteri, [illegible] charitatis præceptũ. Et nõ aliquem hõ non tenemur ad locutionem, & alia particularia beneuolentiæ signa respectu omnium hominũ, vt dictũ est. nisi in articulo necessitatis. Et propterea nõ tenemur loqui, aut videre illũ. Vñ Dauid, quãuis pepercisset Absalon filio suo, noluit etiã eũ videre: sed dixit. Reuertatur in domũ suam, & faciem meã non videat. 2. Reg. 14. Hæc autem, quæ vera sunt, per se loquendo, per accidens tamẽ rõne scandali, si qñ aliquo oporteret loqui inimico, prudẽtis arbitrio, qui circa particularia versatur, relinquuntur.

Conclu. f Conclu. h Conclu. & *Loco citato i arg. 1.

eum, quem diligit, signa, & effectus dilectionis. ergo ne necessitate charitatis est, ut aliquis huiusmodi signa, & effectus inimicis exhibeat.

¶ 2 Præt. Matthe. 5. Dominus simul dicit. Diligite inimicos uestros, & benefacite his, qui oderunt vos: sed diligere inimicos est de necessitate charitatis. ergo & benefacere inimicis.

¶ 3 Præt. Charitate amaĩ nõ solũ Deus, sed ẽt pximus: sed Greg. dicit ĩ Hom. Pẽte. q amor Dei nõ põt esse otiosus. magna.n. operaĩ, si est: si desinit operari, nõ ẽ amor. ergo charitas, q̃ hĩ ad pximũ, nõ põt esse sine operationis effectu: sed de necessitate charitatis est, ut oĩs pximus diligatur, ẽt inimicus. ergo de necessitate charitatis est, ut ẽt ad inimicos signa, & effectus dilectionis ostẽdamus.

*Hom. 30 in Euag. nõ multũ procul à princip.

Sed contra est, q Matth. 5. super illud, Benefacite his, q oderũt uos, dicit gl. q benefacere inimicis, est cumulus pfectionis: sed id, qd ptinet ad perfectionem charitatis, non est de necessitate ipsius. ergo nõ est d necessitate charitatis, q aliqs signa, & effectus dilectionis inimicis exhibeat.

*Aug. Enchirid. c. 74. ad hẽc in cõi. c. 5.

Respon. Dicẽdũ, q effectus, & signa charitatis ex iteriori dilectione pcedũt, & ei pportionant. Dilectio aũt interior ad inimicũ ĩ cõi qdẽ ẽ d necessitate pcepti absolutè: ĩ spãli aũt est nõ absolutè, sed ſm pparationẽ animi, ut supra dictũ ẽ. Sic ergo dicẽdũ est de effectu, & signo dilectionis exteri exhibẽdo. Sunt.n. qdã signa, vel bñficia dilectionis, q̃ exhibent pximis in cõi, puta, cum aliqs orat p oibus fidelibus, uel p toto populo: aut cum aliqd bñficiũ ipẽdit aliqs toti cõitati. Et talia beneficia, uel dilectionis signa, inimicis exhibere est de necessitate pcepti. Si.n. nõ exhiberent inimicis hoc ptineret ad liuorẽ vindictæ, contra id, qd dr Leuit. 19. Nõ qres ultionẽ. & nõ eris memor iniuriæ ciuiũ tuorũ. Alia verò sũt bñficia, uel dilectionis signa, q̃ qs exhibet particulr aliqbus psonis. Et alia bñficia, uel dilectionis signa inimicis exhibere nõ est de necessitate salutis, nisi ſm pparationẽ animi, ut s. subueniaĩ eis ĩ articulo necessitatis, ſm illud Prou. 25. Si esurierit inimicus tuus, ciba illũ: si sitit, da illi potũ. Sed q præter articulũ necessitatis hmõi bñficia aliqs inimicis exhibeat, ptinet ad pfectionẽ charitatis, p quã aliqs ñ solũ cauet vinci a malo, qd necessitatis est, sed ẽt vult ĩ bono vincere malũ, qd ẽ ẽt pfectionis: dũ. s. nõ solũ cauet pp iniuriã sibi illatã detrahi ad odiũ, sed ẽt pp sua beneficia intẽdit inimicum pertrahere ad suum amorem. Et per hoc patet rñsio ad obiecta.

*Ar. prec. Concl. m Concl. p Concl. s

Articvlvs X.

Vtrum debeamus angelos ex charitate diligere.

Aegi. 1. S. d. 17. q. 1. 2. prin.

Porrecta per totum. 147 3. dist. 28. artic. 3. Et vir. q6. 2. art. 7. ad & ad 7. & 8. *Li. 1. c. 24 in princ. tom. 4.

Ad decimvm sic proceditur. Vr q angelos ex charitate non debeamus diligere, ut n.* Aug. dicit in lib. de doct. Christia. Gemina est dilectio charitatis, s. Dei, & proximi: sed dilectio angelorũ non continetur sub dilectione Dei, cum sint substantiæ creatæ: nec ẽt vr contineri sub dilectione proximi, cum non communicent nobiscũ in specie. ergo angeli non sunt ex charitate diligendi.

¶ 2 Præt. Magis cõueniũt nobiscũ bruta aĩalia, q̃ angeli. Nã nos, & bruta aĩalia sumus in eodẽ gñe ppinquo. Sed ad bruta aĩalia non habemus charitatẽ, ut supra dictũ est. ergo ẽt neq; ad angelos. *Ar. 3. huius quæst.

¶ 3 Præt. Nihil est ita pprium amicorum, sicut cõuiuere, ut dr in 8. Eth. sed angeli non cõuiuunt nobiscum, nec ẽt eos uidere possumus. ergo ad eos charitatis amicitiam habere non valemus. *Li. 8. c. 5. ante medium to. 5.

Sed contra est, qd Aug. dicit ĩ 1. de doc. Christia. Iam uerò si uel cui præbendũ à nobis est, uel a quo nobis pbendũ est officiũ misericordię, rectè proximus dr, manifestũ est præcepto, quo iubemur diligere pximũ, ẽt sanctos angelos cõtineri, a qb. multa nobis misericordiæ ipeduntur officia. †Li. 1. c. 30 post medium to. 3.

Respon. Dicẽdũ, q amicitia charitatis, sicut s. dictũ ẽ, fundaĩ sup cõicatione beatitudinis æternæ, ĩ cuius participatione cõicãt cũ angelis hoĩes. Dr.n. Matthe. 22. q in resurrectione erunt hoĩes, sicut angeli in cœlo. Et ideo manifestũ est, quod amicitia charitatis etiã ad angelos se extẽdit. *q. 23. artic. 1. Conclu. m

Ad primvm ergo dicẽdũ, q proximus non solum dr cõicatione speciei, sed ẽt cõicatione bñficiorum pertinentium ad uitam æternam, sup qua communicatione amicitia charitatis fundatur.

Ad ii dicẽdũ, q bruta aĩalia cõueniũt nobiscũ ĩ gñe ppinquo rõne naturæ sensitiuæ, ſm quã nõ sum participes æternæ beatitudinis, sed ſm mẽtẽ rõnalem, in qua communicamus cum angelis.

Ad iii dicẽdũ, q angeli non conuiuunt nobis exteriori conuersatione, quæ nobis est ſm sensitiuam naturam: conuiuimus tñ angelis secundũ mentem imperfectè quidem in hac uita, perfectè autem in patria, sicut & supra dictum est. *q. 23. ar. 1. ad 1.

Articvlvs XI.

Vtrum debeamus Dæmones ex charitate diligere.

D. Bon 3. S. d. 28. q. 2. ar. 1. Thomæ ab Arg. d. 28. ar. 4. Ban. eodem artic.

Porrecta per totum. 124 4. dist. 28. artic. 4. Et di. 31. q. 2 art. 9. q. 4. Et Ro. 13. lect. 2. fin.

Ad vndecimvm sic proceditur. Vr q Dæmones ex charitate debeam diligere. Angeli.n. sunt nobis pximi, ĩquãtũ cõicamus cum eis in rationali mẽte: sed ẽt Dæmones sic nobiscum cõicant, qa data naturalia ĩ eis manent integra, s. esse, viuere, & itelligere, ut dicit Dion. in 4. cap. de diui. no. ergo dẽm Dæmones ex charitate diligere. *c. 4. par. 4. parum à medio.

¶ 2 Præt. Dæmones differũt a beatis angelis differẽtia peccati, sicut & peccatores hoĩes à iustis: sed iusti homines ex charitate diligunt peccatores. ergo etiam ex charitate debent diligere Dæmones.

¶ 3 Præt. Illi, à qbus bñficia nobis ipendunĩ, debent a nobis ex charitate diligi, tanq pximi, sicut patet ex authoritate Aug. supra iducta. sed Dæmones nobis ĩ multis sunt utiles, dum nos tẽtãdo nobis coronas fabricãt, sicut Aug. dicit. 11. de ciui. Dei ergo Dęmones sunt ex charitate diligẽdi. *Ar. prec. arg. sed cõtra. Aug. lib. 11. ca. 17. & 5.

Sed contra est, q dr Is. 28. Delebiĩ fœd vestrũ cũ morte, & pactũ uestrũ cũ inferno nõ stabit: sed pfectio pacis, & fœderis est per charitatem. ergo ad Dæmones, qui sunt inferni incolæ, & mortis procuratores, charitatem habere non debemus.

Respon. Dicendũ, q sicut supra dictũ est, ĩ peccatoribus ex charitate debemus diligere naturã, peccatũ odire. In nomine aũt Dæmonis significat *Ar. 6.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

Concl. natura peccato deformata: & ideo Dæmones ex charitate non sunt diligendi. Et si non fiat vis in nomine, & quod referatur ad illos spiritus, qui Dæmones dicuntur, utrum sint ex charitate diligendi: respondendum est secundum præmissa, quod aliquid ex charitate diligitur dupliciter. Vno modo sicut ad quem amicitia habetur, & sic ad illos spiritus charitatis amicitiam habere non possumus. Pertinet enim ad rationem amicitiæ, ut amicis nostris bonum uelimus. Illud autem bonum uitæ æternæ, quod respicit charitas, spiritibus illis à Deo æternaliter damnatis, ex charitate uelle non possumus. Hoc enim repugnaret charitati Dei, per quam eius iustitiam approbamus. Alio modo diligitur aliquid, sicut quod uolumus permanere, ut bonum alterius, per quem modum ex charitate diligimus irrationales creaturas, inquantum uolumus eas permanere ad gloriam Dei, & utilitatem hominum, ut supra dictum est. Et per hunc modum & naturam Dæmonum etiam ex charitate diligere possumus: inquantum, scilicet, volumus illos spiritus in suis naturalibus conseruari ad gloriam Dei.

*Art. 3. & 2. huius quæst. Concl.
*Ar. 3. huius quæst. Concl.

Ad primum ergo dicendum, quod mens angelorum non habet impossibilitatem ad æternam beatitudinem habendam, sicut habet mens Dæmonum: & ideo amicitia charitatis, quæ fundatur super communicatione uitæ æternæ magis, quam super communicatione naturæ, habetur ad angelos, non autem ad Dæmones.

Ad II dicendum, quod homines peccatores in hac vita habent possibilitatem perueniendi ad beatitudinem æternam, quod non habent illi, qui sunt in inferno damnati, de quibus quantum ad hoc, est eadem ratio, sicut & de Dæmonibus.

Ad III dicendum, quod vtilitas, quæ nobis ex Dæmonibus prouenit, non est ex eorum intentione, sed ex ordinatione diuinæ prouidentiæ. Et ideo ex hoc non inducimur ad habendum amicitiam eorum: sed ad hoc quod simus Deo amici, qui eorum peruersam intentionem conuertit in nostram utilitatem.

SVPER Q. XXV. ART. VLT.
D. Bon. 3. s. d. 28. q. 6. artic. 1. Bon. eodem art.

Porrecta per totum. 147
3. dist. 28. artic. 7. Et virt. q. 2. art. 7.

In reliquis arti. eiusdem 25. quæst. vsque ad vltimum, nihil scribendum occurrit. In vltimo autem in ratione ad primum, dubium occurrit: quia dictum est, quod charitas est una uirtus specie sub una ratione formali, omnia, ad quæ se extendit, diligens. Nunc uero dicitur, quod diuersa ratio diligibilitatis in diuersis diligibilibus. Repugnat igitur adinuicem hæc. Ad hoc dicitur quod nulla est repugnantia inter dicta, sed explicatio unitatis & diuersitatis utriusque in obiecto charitatis. Est siquidem eo vnitas formalis ratione, quia ad eum est obiectum formale charitatis. Est & in eo diuersitas formalis habitudo ad illum unum formale obiectum. Nec hoc est singulare in

*Trac. 87. non remote à fine tom. 9.

ARTICVLVS XII.

Vtrum conuenienter enumerentur quatuor ex charitate diligenda, scilicet Deus, proximus, corpus nostrum, & nosipsi.

Ad duodecimum sic proceditur. Videtur quod inconuenienter enumerentur quatuor ex charitate diligenda, scilicet Deus, proximus, corpus nostrum, & nosipsi. Vt enim Augu. dicit super Ioan. Qui non diligit Deum, nec seipsum diligit. In Dei ergo dilectione includitur dilectio sui ipsius, non ergo est alia dilectio sui ipsius, & alia dilectio Dei.

¶ 2 Præt. Pars non debet diuidi contra totum: sed corpus nostrum est quædam pars nostri. non ergo debet diuidi quasi aliud diligibile corpus nostrum a nobisipsis.

¶ 3 Præt. Sicut nos habemus corpus, ita etiam & proximus. Sicut ergo dilectio, qua quis diligit proximum, distinguitur à dilectione, qua quis diligit seipsum: ita dilectio, qua quis diligit corpus proximi, debet distingui à dilectione, qua quis diligit corpus suum. non ergo conuenienter distinguuntur quatuor ex charitate diligenda.

Sed contra est, quod Augu. dicit I. de doc. Christia. Quatuor diligenda, unum quod supra nos est, scilicet Deus: alterum, quod nos sumus: tertium, quod iuxta nos est, scilicet proximus: quartum, quod infra nos est, scilicet proprium corpus.

*Li. 1. c. 23 in princi. & cap. 26 tom. 3.

Respon. Dicendum, quod sicut dictum est, amicitia charitatis super communicatione beatitudinis fundatur, in qua quidem communicatione vnum quidem est, quod consideratur, ut principium influens beatitudinem, scilicet Deus. Aliud est beatitudinem directe participans, scilicet homo, & angelus. Tertium autem est id, ad quod per quandam redundantiam beatitudo deriuatur, scilicet corpus humanum. Id quidem quod est beatitudinem influens, est ratione diligibile, quia est beatitudinis causa. Id autem quod est beatitudinem participans, potest esse duplici ratione diligibile, vel quia est unum nobiscum, uel quia est nobis consociatum in beatitudinis participatione: & secundum hoc sumuntur duo ex charitate diligibilia, puta scilicet homo diligit & seipsum & proximum.

q. 23. art. 1. & 5. & q. hac art. 3. & 6. & 10.

Ad primum ergo dicendum, quod diuersa habitudo diligentis ad diuersa diligibilia, facit diuersam rationem diligibilitatis, & secundum hoc, quia est alia habitudo hominis diligentis ad Deum, & ad seipsum: propter hoc ponuntur duo diligibilia, cum dilectio unius sit causa dilectionis alterius. Vnde ea remota, alia remouetur.

Ad II dicendum, quod subiectum charitatis est mens rationalis, quæ potest esse beatitudinis capax, ad quam corpus directè non attingit, sed solùm per quandam redundantiam. Et ideò homo secundùm rationalem mentem, quæ est principalis in homine, alio modo se diligit secundùm charitatem, & alio modo corpus proprium.

Ad III dicendum, quod homo diligit proximum & secundum animam, & secundum corpus ratione cuiusdam consociationis in beatitudine. Et ideo ex parte proximi est una tantum ratio dilectionis. Vnde corpus proximi non ponitur speciale diligibile.

hac re, sed aliter sue nisi his, qui circa vnd uel ab uno. Ita quæsé illi gia, quadam eadem sanitas est obiectum formale medicinæ, & unius est in se ratio formalis sanitas, diuersa tamen est habitudo sanorum ad sanitatem: quia ea à conseruanda, medicina est sanatiua, hoc est susceptiuus &c. Ita in proposito obiectum formale charitatis est ipsa deitas, ad quam aliter se habet Deus, aliter participans in seipso ut sic, & aliter diligens participationem alio, & aliter diffusio eius vsque ad corpus. Et simile est de communicatione beatitudinis, quæ ad denatum communicationem spectantur, alitur se habet Deus &c. Nec faciat autem, quod in litera dicitur, quod Deus se habet ut causa. Est enim ut causa continens essentialiter, eminentissime habens beatitudinem, quam communicat. Est ergo charitatis obiectum vna ratio diligibilitatis secundum formalem rationem, qua ex charitate diligit, quicquid diligit. Est & diuersa ratio diligibilitatis, secundùm diuersam habitudinem diligibilium ex charitate ad illam unam rationem formalem.

QVÆSTIO XXVI.

De ordine charitatis, in tredecim articulos diuisa.

Deinde considerandum est, de ordine charitatis.

Et circa hoc quæruntur tredecim.

¶ Primò, Vtrum sit aliquis ordo in charitate.

SVPER Q. XXVI. ART. I.
D. Bo. 3. s. d. 26. q. 1. a. 1
Scot. 3. s. d. 29. q. 1.
Riccar. 3. s. d. 29. q. 2.
Duran. 3. s. di. 29. q. 2.
Capr. 3. d. 27. q. 1. c. 2.
Palud. 3. d. 29. q. p.
Thom. ab. Arg. 3. s. d. 29. q. 1. ar. 1.
Nic. de Nyss. tra. s. p. 3 p. 3. de cha. q. 4.

In articu. 1. q. 26. in princ. corporis articuli dubium primo occurrit circa processum Authoris. Videtur enim nullo pacto probare illam propositionem, quam tamen concludit scilicet Vbicumque est aliquod principium, ibi est aliquis ordo. Infert namque eam ex duabus propositionibus. Prima est Prius & posterius dicitur secundum relationem ad aliquod principium. Secunda est, Ordo includit in se aliquem modum prioris & posterioris. Et his autem propositionibus bene sequitur, quod ordo attendatur secundum aliquod principium. Non autem ordo includit prius & posterius, & hæc referuntur ad principium, sequitur quod ordo ad principium reducendus sit, ac per hoc vbi est ordo, ibi est principium. Sed in litera concluditur conuersa, scilicet quod vbi est principium, ibi est ordo.

* Dubium secundo occurrit in eodem processu circa ueritatem secundæ propositionis, scilicet, Ordo includit in se aliquem modum prioris & posterioris. Contradicit enim doctrinæ ita dictæ in constans de Trinitate. Nam dictum est, quod in diuinis est ordo, non quo aliter est prior alterio, sed quo aliter est ab altero. non ergo ordo uniuersaliter includit aliquem modum prioris & posterioris.

Porrecta per totum. 148
3. d. 29. a. 1. Et vir. q. 2. ar. 9.

¶ Ad primum dubium dicitur, quod ab authoris intentio non est, ex illis propositionibus syllogizare conclusionem illam. Clarè namque liquet, quod sua conuersam syllogizaretur potius ex illis: sed intentio authoris est ex una eis deducere duos effectus adinuicem sic ordinatos, quòd secundus includit & assequitur primum: ita ut etiam causa ipsa non possit esse in actu, sine secundo effectu: quod est dicere. Vbicumque est illa causa, oportet adesse talem secundum effectum. Et ut melius quod dicimus percipiatur, intentio authoris est, quod ex hoc ipso, quòd aliquid ponitur habere rationem principij in actu, sequitur rationem prioris & posterioris, quia prioritas ponitur in principio, & posterioritas in principiato. Et rursus ex hoc ipso, quod aliquid ponitur habere rationem principij in actu, ponitur ordo inter ipsum principium prius, & principiatum posterius. Ordo igitur licet includat prius & posterius, est in effectus proprius principij in actu. Et ex hac radice optimè sequitur, quod vbicumque est aliquod principium in actu, ibi est ordo. In litera ergo author ex notioribus doctrinam tradens, ex relatione prioris & posterioris ad principium, & ex inclusione prioris & posterioris in ordine, causam connexionis ordinis cum principio ab effectu manifestam insinuabat. Hoc enim quod est principium principiato aliquid, est causa eius quod est prius & posterius, clausa in ordine, dici per relationem ad principium. Et ex illa causa, ut monstratum est, sequitur medium, quod ubi est principium, est ordo inter prius & posterius.

*Li. 5. tex. 16. post medium, tom. 3.
* q. præc. art. 12. & q. 25. a. 1.

¶ Ad secundum dicitur cum authore in primo sententiarum distinctione 20. quod sicut scientia includit aliquid ratione generis, puta, esse qualitatem, & aliquid ratione differentiæ, puta, esse, quo certè cognoscitur: ita ordo ratione generis includit prius & posterius, & non ratione proprij differentialis conceptus. Et quia ad diuina omnia transferuntur sublatis imperfectionibus, ideo ordo in diuinis est sine priori & posteriori, sicut et est ibi principium absque principiato. Loquimur enim modo utendo terminis, prout communiter in philosophia utimur, & eorum communes sunt. Supposito autem vsum de Deo esse sermo, expoliatur eos ab his, quæ imperfectionis sunt. Et hæc sint pro omnium similium solutione.

*q. 23. artic. 7.
*q. 23. art. 7. ad 2. & 1. 2. q. 1. art. 1.
D. 111

¶ Secundò, Vtrum homo debeat Deum diligere plus quam proximum.
¶ Tertiò, Vtrum plus quam seipsum.
¶ Quartò, Vtrum se plusquam proximum.
¶ Quintò, Vtrum homo debeat plus diligere proximum, quàm corpus proprium.
¶ Sextò, Vtrum vnum proximum plus quàm alterum. B
¶ Septimò, Vtrum plus proximum meliorem, vel sibi magis coniunctum.
¶ Octauò, Vtrum plus coniunctum sibi secundum carnis affinitatem, vel secundum alias necessitudines.
¶ Nonò, Vtrum ex charitate plus debeat diligere filium, quam patrem.
¶ Decimò, Vtrum plus debeat diligere matrem, quàm patrem.
¶ Vndecimò, Vtrum plus uxorem, quàm patrem, vel matrem. C
¶ Duodecimò, Vtrum magis benefactorem, quam beneficiatum.
¶ Decimotertiò, Vtrum ordo charitatis maneat in patria.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in charitate sit ordo.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod in charitate non sit aliquis ordo. Charitas enim est quædam virtus: sed in alijs virtutibus non assignatur aliquis ordo. ergo neque in charitate aliquis ordo assignari debet. D

¶ Præt. Sicut fidei obiectum est prima veritas, ita charitatis obiectum est summa bonitas: sed in fide non ponitur aliquis ordo, sed omnia æqualiter creduntur. ergo nec in charitate debet poni aliquis ordo.

¶ 3 Præt. Charitas in voluntate est. ordinare autem non est uoluntatis, sed rationis. ergo ordo non debet attribui charitati.

Sed contra est, quod dicitur Cant. 2. Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem.

Respon. Dicendum, quod sicut Philosophus dicit in 5. Met. Prius, & posterius dicitur secundum relationem ad aliquod principium. Ordo autem includit in se aliquem modum prioris, & posterioris. Vnde oportet quod vbicumque est aliquod principium, sit etiam aliquis ordo. Dictum autem est supra, quod dilectio charitatis tendit in Deum, sicut in principium beatitudinis, in cuius communicatione amicitia charitatis fundatur: & ideo oportet quod in his, quæ ex charitate diliguntur, attendatur aliquis ordo secundum relationem ad primum principium huius dilectionis, quod est Deus.

Ad primum ergo dicendum, quod charitas tendit in vltimum finem, sub ratione finis vltimi, quod non conuenit alicui alij virtuti, ut supra dictum est. Finis autem habet rationem principij in appetibilibus, & in agendis, ut ex supra dictis patet. Et ideo charitas maximè importat comparationem ad primum principium: & ideo in ea maximè consideratur ordo secundum relationem ad primum principium.

Concl.

Ad II dicendum, quod fides pertinet ad uim cognoscitiuam, cuius operatio est secundum quod res cognitæ sunt in cognoscente. Charitas autem est in ui affectiua, cuius operatio consistit in hoc, quod anima tendit in ipsas res. Ordo autem principalius inuenitur in ipsis rebus, & ex eis deriuatur ad cognitionem nostram: & ideo ordo magis appropriatur charitati, quam fidei, licet etiam in fide sit aliquis ordo, secundum quod est principaliter de Deo, secundario autem de alijs, quæ referuntur ad Deum.

Ad III dicendum, quod ordo pertinet ad rationem, sicut ad ordinantem: sed ad uim appetitiuam pertinet, sicut ad ordinatam. Et hoc modo ordo in charitate ponitur.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus sit magis diligendus, quàm proximus. E

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod Deus non sit magis diligendus, quam proximus. Dicitur enim 1. Io. 4. Qui non diligit fratrem suum quem uidet, Deum, quem non uidet, quomodo potest diligere? Ex quo videtur quod illud sit magis diligibile, quod est magis uisibile. Nam & uisio est principium amoris, ut dicitur 9. Eth. sed Deus est minus uisibilis, quàm proximus. ergo etiam est minus ex charitate diligibilis.

¶ 2 Præt. Similitudo est causa di-

SVP. QV. XXVI. ARTIC. II.
D. Bon. 3. s. d. 27. q. 4. art. 2.
Palud. 3. d. 29. q. 1.
Bon. eodem art.

Porrecta per totum. 149
3. d. 9. a. 3. cor. & ad 5. Et vir. q. 2. ar. 7. cor. & ad 7. & 8.

In articuli secundi argumento secundo aduerte, quod quia argumentum confitebat in vi maioris similitudinis hominis ad proximum, quam ad Deum est, omnino non impossi-

*Libr. 9. Eth. c. vlt. tom. 5.

hoc ex alia rā, aufert vim illatiuā cōclusionis, s. ex prioritate, & cāsalitate. Et intēdit, q maior similitudo cæteris parib9, est rō maioris amoris. Hic aūt cætera nō sunt paria: sed similitudo ad Deum est & prior, & cā similitudinis ad proximū. Et hæc prioritas cāsalitas dat, q rationē similitudinis nō maioris, sed maioris ac prioris vinculo inexilibili homo teneatur magis Deū, q̄ proximum diligere.

* lib. 1. ca. 23. & 27. circa me. to. 3.

lectionis, fm illud Eccl. 13. Omne animal diligit simile sibi: sed maior est similitudo hoīs ad proximū suum, q̄ ad Deum. ergo homo ex charitate magis diligit proximum, quàm Deum. F

¶ 3 Præt. Illud quo in proximo charitas diligit, Deus est, vt patet p * Aug. in 1. de doct. Christ. sed Deus nō est maior i seipso, q̄ in proximo. ergo nō est magis diligendus in seipso, q̄ i proximo. ergo non debet magis diligi Deus, quàm proximus.

SED CONTRA. Illud magis ē diligendū, pp qđ aliqua odio sunt habēda: sed proximi sunt odio hñdi pp Deū, si. s. à Deo abducūt, fm illud Luc. 14. Si quis uenit ad me, & non odit patrem, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, nō potest meus esse discipulus. ergo Deus est magis ex charitate diligēdus, quàm proximus.

RESPON. Dicēdū, q unaquæque amicitia respicit principalr id, i quo principalr inenit illud bonū, sup cui9 cōicatione fundaf. Sicut amicitia politica pricipalis respicit principē ciuitatis, a quo totū bonū ciuitatis dpēdet: vñ & ei maximè dbet fides, & obediētia a ciuib. Amicitia aūt charitatis fundaf sup cōicatione beatitudinis, q̄ cōsistit in Deo essentialr, sicut i primo pricipio, a quo deriuaf i oēs, q sunt beatitudinis capaces. Et iō principalr maximè De9 ē ex charitate diligēd9. Ipse n. diligit sicut beatitudinis cā: proximus aūt sicut beatitudinem ab eo simul nobiscum participans. H

Concilia. m

AD PRIMVM ergo dicēdū, q dupli est aliqd cā dilectionis. Vno mō sicut id, qđ est rō diligendi. Et hoc mō bonū est cā diligendi, qa unūquodq; diligit, inquātū hēt rōnē boni. Alio mō, qa est via qdā ad acqrēdū dilectionē. Et hoc mō uisio est cā dilectionis, non qdem ita, q ea rōne sit aliqd diligibile, qa est uisibile: sed qa p uisionē pducimur ad dilectionē. ergo non oportet, q illud quod est magis uisibile, sit magis diligibile, sed q pri9 occurrat nobis ad diligēdū. Et hoc mō argumētatur Apostolus. Proxim9. n. qa ē nobis uisibilis, primò occurrit nobis diligēd9. Ex his. n. q̄ nouit anim9, discit ignota amaf, vt * Greg. dicit i quadā homi. Vñ si aliqs proximū nō diligit, argui pōt, q nec Deū diligit, non pp hoc, q proximus sit magis diligendus, sed qa prius diligendus occurrit: Deus aūt est magis diligibilis propter maiorem bonitatem.

D. 106. D. 424.

* Homil. 11. Euang. in princ. eius.

AD II dicēdū, q similitudo, quā hēmus ad Deū, ē prior, & cā similitudinis, quā hēmus ad proximum. Ex hoc. n. q participam9 à Deo id, qđ ab ipso ēt proximus hēt, siles proximo efficimur. Et iō rōne similitudinis magis debemus Deum, q̄ proximum diligere.

AD III dicendū, q Deus secundùm substantiā suam consideratus in quocunque sit, æqualis est, quia nō minuitur per hoc, quod est in aliquo: sed tamen non æqualiter habet proximus bonitatem Dei, sicut habet ipsam Deus. Nam Deus habet ipsam essentialiter, proximus autem participatiuè.

ARTICVLVS III.

Vtrum homo debeat ex charitate plus Deum diligere, quàm seipsum.

AD TERTIVM sic pcedit. Vr q hō non debeat ex charitate pl9 Deū diligere, q̄ seipsum. Dicit. n. * Philosophus in 9. Eth. q amicabilia, q̄ sunt ad alterū, ueniūt ex amicabilib. q̄ sunt ad seipsum: sed cā est potior effectu. ergo maior est amicitia hoīs ad seipsum, q̄ ad quemcūque alium. ergo magis se debet diligere, quàm Deum. G

¶ 2 Præt. Vnūquodq; diligit inquantū est propriū bonū: sed id quod est rō diligendi, magis diligit q̄ id, quod pp hanc rōnē diligit, sicut principia q̄ sunt ratio cognoscendi, magis cognoscunt. ergo hō diligit magis seipsum, q̄ quodcunque aliud bonum dilectum. nō ergo magis diligit Deum, quàm seipsum.

¶ 3 Præt. Quantum aliqs diligit Deum, tantum diligit frui eo: sed quantum aliqs diligit frui Deo, tm̄ diligit seipsum, quia hoc est summū bonum, qd aliquis sibi uelle potest. ergo homo nō plus debet ex charitate Deum diligere, quàm seipsum.

SED CONTRA est, quod * Aug. dicit in 1. de doct. Christia. Si te ipsum non propter te debes diligere, sed pp ipsum, ubi dilectionis tuæ rectissim9 finis est, nō succenseat aliqs alius hō, si & ipsum pp Deum diligas: sed pp quod unumquodque, illud magis. ergo magis debet homo diligere Deum, quàm seipsum. I

RESPON. Dicēdum, q a Deo duplex bonum accipere possumus, s. bonū naturæ, & bonum gratiæ. Super cōicatione autē bonorū naturaliū nobis à Deo facta fundaf amor naturalis, quo non solū homo in suæ integritate naturæ super oia diligit Deū, & plus q̄ seipsum, sed et quælibet creatura suo mō. i. uel intellectuali, uel rōnali, vel animali, uel saltē naturali amore, * sicut lapides, & alia quæ cognitione carent: qa unaquæque pars naturaliter plus amat cōe bonum totius, q̄ particulare bonū proprium, qđ manifestaf ex opere. Quælibet. n. pars hēt inclinationē principalē ad actionē cōem utilitati totius. Apparet ēt hoc in politi- K

SVPER Q. XXVI. ART. III.

Capr. 3. d. 28. q. 1. con. 3. & 4. dist. 27. q. 1. con. 3. & 4. d. 27. q. 1. con 4. & 5. Ban. eōdem art.

IN art. 3. dubiū occurrit circa rationē allatā in litera, qa vnaquæq; pars naturaliter plus amat bonū cōmune totius, q̄ particulare bonū proprium, ex duplici capite. Primo, ex naturalibus, & cōmunibus. Sed qa hæc in cōment. prioribus discussa sunt, nolo replicare. Secundo, ex partibus politicis. Dupliciter aūt confutaf hæc rō ex hoc capite a Durando in 3. Sent. dist. 29. quæst. 2. Primo, quia insufficiens signum amoris maioris alicu9 assumit, exponere se hominē morti pro illo. Nā & pro amico laudabiliter quis morti exponit se, & tñ non propterea magis diligit amicū, q̄ seipsum, vt cōstat. Similiter p saluatione bonorum temporalium suorū exponit quis se morti contra inuasorem, & tñ nō magis diligit illa. Secundo, quia falsum est, q ciuis diligat magis bonū commune, q̄ seipsum. Nam aut sit cōparatio amoris secūdum bona eiusdem rōnis, aut diuersarū. Si eiusdem rōnis, s. bonum honestum, constat q quilibet magis amat se, q̄ cōmune bonū. Quod patet ex contrario, qa magis debet odio habere malum culpæ in se, q̄ in communitate totius. Si diuersarū rōnum, s. honestū in cōmunitate, & vtile, seu delectabile in se, tunc licet uerum sit, q ciuis magis diligat bonum commune, q̄ proprium in tali sensu, non tñ est uerum simpliciter: Quia, ut in 9. Eth. patet, & rōne conuincitur, magis diligit se secundum bonum honestum, q̄ secūdum bona alia, ponēdo uitā pro bono cōmuni, vel amico.

Porrecta per totum. 150 Infra q. 44. art. 8. Et 3. d. 29 artic. 3. Et virt. q. 2. ar. 4. ad 2. & ar. 9. ad 7. Et quo. 1. a. 8. cor. * li. 9. Eth. ca. 8. non multum a princ. tom. 5.

* li. 1. c. 22 in medi. tom. 3.

Concilia. m

co. Eligit enim sibi ipsi optimum secundum rationem. ¶ Ad euidentiam huius aduertēdum est, quòd in litera author affert signum nouum pro illa conclusione. s. Pars amat magis bonum totius, quam proprium. Et est, q unaquęq; pars habet principalem inclinationem ad actionem communem utilitati totius. Experimur siquidē in partib. uiscalibus corporis, q præcipua cuiuscunq; partis actio est ad cōe totius bonū, ut patet de actione manu9, pedis, oculi, cordis, hepatis, dentiū, &c. Si ergo ita esse i partib. naturalib9 cōprobat, cō partes politicæ sint sic dispositæ, sicut si essent a natura, eo q ars, q̄ rōne pōt, imitatur naturā, consequens est, vt uirtutes politicæ inclinent ciues principaliter ad actiones communes pro bono totius: & p hoc comprobetur, q magis suapte natura inclinanf ciues ad amandū cōe bonum, quàm proprium. ¶ Ad obiectiones aūt primo loco allatas dr, q optime dr, q ex hoc, q aliquis exponit se morti pro aliquo, non sequitur, q illum magis se amet: nec author hoc assumit signum, nec somniauit etiam. sed ex hoc, q ciues secundū politicas uirtutes, res, & corpora exponunt pro bono communi, signum habuit, quòd pars amat plus totū, quàm se. Hæc autem duo distant, sicut cęlum & terra. Quàmuis etiam inepte asseratur, quod quis exponit se morti pro salute rerum suarum: quoniam hoc sit non pro illis, sed pro seipso, ad cuius fęlicitatem illæ res sunt oportunæ. ¶ Ad obiectionem autem secundo loco allatam dr, quod sit cōparatio secundū bona eiusdem rōnis, proportionaliter tamē totius, & partis seruata. Sed illud bonum, in quo sit comparatio, non est bonū honestum, ut argumentum assumit, sed est bonum utile, uel delectabile. In hoc enim genere cōmunitas est totū, & ciuis pars: sicut q intendit author, q quia virtus politica inclinat ciuem ad dispendium rerū exteriorum, vel uitæ corporalis pro salute reipublicæ in rebus, uel i personis, signum habemus, quòd pars plus diligit totum, q̄ seipsum. Et quòd illa sit mentio authoris, patet ex prima parte q. 60. art. vlt. ubi post exemplum de parte naturali, subiungit de parte ciuili, quod est uirtuosi ciuis, vt se exponat mortis periculo pro reipublicæ cōseruatione. Et si homo esset naturalis pars huius ciuitatis, hæc inclinatio esset ei naturalis. Hæc ille. Vnde

Concilia. p

Porrecta per totum. 151 3. d. 29. ar. 1. & 4. & d. 38. q. 2. art. 2. q. 1. cor. Et q. 8. artic. 8. cor. fin.

cis uirtutibus, fm quas ciues p bono cōi, & dispendia propria rum rerum, & personarum interdū sustinent. Vñ multò magis hoc uerificaf in amicitia charitatis, quę fundaf sup cōicatione donorum grā. Et iō ex charitate magis debet hō diligere Deū, qui est bonū cōe oium, q̄ seipsum: quia beatitudo est in Deo sicut in communi, & fontali principio oium, qui beatitudinem participare possunt. B

AD PRIMVM ergo dicendū q Philosophus loquif de amicabilibus, quæ sunt ad alterum, in quo bonū, quod est obiectum amicitiæ, inuenit fm aliquē particularē modū: nō aūt de amicabilibus, q̄ sunt ad alterū, in quo bonum prædictum inuenitur sm rationem totius. C

AD SECVNDVM dicēdū, q bonū totius diligit qdē pars fm q est sibi conueniens, non aūt ita, quòd bonum totius ad se referat, sed potius ita, quòd seipsam refert in bonum totius.

AD TERTIVM dicendum, q hoc q aliquis uelit frui Deo, ptinet ad amorē, quo De9 amat amore cōcupiscetiæ. Magis āt amam9 Deū amore amicitiæ, q̄ amore cōcupiscētiæ: qa maius est in se bonū Dei, q̄ participare possum9 fruēdo ipso. Et ideò simpliciter homo magis diligit Deū ex charitate, quā seipsum. D

ARTICVLVS IIII.

Vtrum homo ex charitate magis debeat diligere seipsum, quàm proximum.

AD QVARTVM sic procedit. Videtur quòd homo ex charitate non magis debeat diligere seipsum, quàm proximum. Principale enim obiectum charitatis est Deus, ut supra * dictum est: sed quandoq; homo habet proximum magis Deo coniunctum, quàm sit ipse. ergo magis debet aliquis talem diligere, quàm seipsum.

¶ 2 Præt. Detrimentum ipsius, quem magis diligimus, magis vitamus: sed homo ex charitate sustinet detrimentum pro proximo, secundum illud Prouer. 12. Qui negligit damnum propter amicum, iustus est. ergo homo debet ex charitate magis alium diligere, quàm seipsum.

¶ 3 Præt. 1 ad Corin. 13. dr, quòd charitas non quærit quæ sua sunt: sed illud maximè amamus, cuius bonum maximè quærimus. ergo per charitatem aliquis non amat seipsum magis, quam proximum.

SED CONTRA est, quod dr Leuit. 19. & Matt. 22. Diliges proximum tuum sicut teipsum. Ex quo uidetur, quòd dilectio hominis ad seipsum, est sicut exēplar dilectionis, quæ habet ad alterum: sed exemplar potius est, quàm exemplatum. ergo homo ex charitate magis debet diligere seipsum, q̄ proximum.

RESPON. Dicendum, q in homine duo sunt, s. natura spūalis, & natura corporalis. Per hoc āt homo dr diligere seipsum, q diligit se secundum naturā spiritualem, ut supra * dictum est. Et secundū hoc dēt hō magis se diligere post Deum, q̄ quemcunque alium. & hoc patet ex ipsa rōne diligendi. Nam sicut supra dictum est, De9 diligitur, vt principium boni, sup quo fundaf dilectio charitatis. Hō autē seipsum diligit ex charitate secundùm rōnem, qua est particeps pdicti boni. Proximus aūt diligitur secundum rationē so- E

Concilia. m

A habet, quod si homo esset naturalis pars huius ciuitatis, naturaliter exponeret se morti, ut totum, quod est ciuitas, nutriret: sicut manus exponitur naturaliter pro esse totius hominis. Constat aūt, quod sicut esse manus, & totius hominis, eiusdem sunt rōnis proportionaliter ita esse ciuis, & ciuitatis. Et cōfirmatur manifeste sic esse, qa non sit hic comparatio inter bonū utile, & honestū, sicut cum quis morit pro amico: sed tota vis rōnis pēdet ex comparatione partis ad totū, qa pars fedm id quod est totius est, ut ibidē patet. Ex rōne ergo, qua pars est huius quilibet, debet totius ciuitatis bonum spale proprio spali bono præponere, non aūt bonū proprium alterius ciuis tenetur suo præponere. Et hoc hic docemur. Vñ de extra propositum sunt, q̄ pro amico agēda sunt. Verificaf tñ i proposito, quòd ciuis unā ciuitatis, uitę propriæ anteponens, sibi ipsi optimū eligit secūdū rōnē, & seipsū maxime amat, secundum uirtutem excellenter operans. ¶ In rñsione ad secundum, nota elegantē glosam, & intellectū illius propositionis. Amabile qdē bonū, vnicuiq; aūt propriū: q quia esse proprium multis modis contingit, unūquodq; bonū alicuius, eo mō quo ē propriū, est amandū. Et sic cū in proposito dupliciter contingat aliqd esse bonū alicuius, aut. s. quia est pp ipsum, aut ecōtra, bonū tot9 est bonū partis, nō tñ q sit pp partem, sed ecōtra, q. s. pars est pp totū. Et propterea pars amat bonū totius tanquàm proprium, non ita quòd referat bonum totius in seipsum partem, sed econtra, ita scilicet, quòd referet se ipsam in bonum totius. Habes quoque ex hoc loco, quàm bene dictum superius sit contra Durandi phantasiam, quòd Deus secundum seipsum est proprium bonum cuiuscunq; creaturæ, & specialiter intellectualis.

* Art. 1. & 2. huius q. & q. 25. artic. 1. & 12.

* q. 25. artic. 7. Concl.

* q. 25. artic. 11. & 12.

SVPER QVÆS. XXVI. ART. IIII.

D. Bon. 3. s. d. 29. q. 3. art. 1. Ban. eōdem art.

IN articulo quarto nota, quòd hinc elicere potes, non esse de mente authoris, quòd homo amet magis commune bonum creatum, quàm seipsum secundum spirituale bonum. Sed ipsemet in bonis spiritualibus tenet primum locum amabilis post Deum, pro quo non potest quis peccare. Pro beatitudine autem, & uirtute cuiusque communitatis, nemo debet peccādo sib. nocere.

Universidad de Deusto Biblioteca

cietatis in ipso bono. Consociatio aũt est rõ dilectionis ſm quandã vnionẽ in ordine ad Deũ. Vñ ſicut vnitas potior eſt, ꝙ̃ unio, ita ꝙ hõ ipſe participat bonũ diuinũ, eſt potior rõ diligendi, ꝙ̃ ꝙ alius aſſocieť ſibi in hac participatione. Et iõ hõ ex charitate dẽt magis ſeipſum diligere, ꝙ̃ proximum. Et huius ſignum eſt, ꝙ homo non debet ſubire aliqđ malum peccati, quod contrariatur participationi beatitudinis, ut proximum liberet à peccato.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ dilectio charitatis nõ ſolũ hẽt quantitatẽ ex parte obiecti, ꝙ eſt De^9^, ſed ex parte diligẽtis, q eſt ipſe hõ, charitatẽ hñs: ſicut & quãtitas cuiuſlibet actionis dependet G quodãmodo ex ipſo ſubiecto. Et iõ licẽt ꝓximus melior, ſit Deo ꝓpinquior: qa tñ nõ eſt ita ꝓpinquus charitatẽ hñti, ſicut ipſe ſibi, non ſeqtuř, ꝙ magis debeat proximum, quàm ſeipſum diligere.

Ad secvndvm Dicendũ, ꝙ detrimẽta corporalia dẽt hõ ſuſtinere ꝓ amicũ, & ĩ hoc ipſo ſeipſũ magis diligit ſm ſpũalẽ mẽtẽ, quia hoc ptinet ad perfectionem uirtutis, quæ eſt bonũ mentis: ſed in ſpũalibus non debet homo pati detrimẽtũ peccãdo, ut proximũ liberet à peccato, ſicut * dictũ eſt.

*In corp. art.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ ſicut * Aug. dicit in regula, cũ dr̃, Charitas nõ qrit q̃ ſua ſunt, ſic intelligit, ꝙ cõia proprijs anteponit. Sp aũt cõe bonum eſt magis amabile vnicuiq;, ꝙ̃ proprium bonũ. Sicut etiam ipſi patri eſt magis amabile bonũ toti^9^, quàm bonum partiale ſui ipſius, ut * dictum eſt. H

*In regula tertia, & habetur to. 1.
*Ar. pręc.

SVPER Q. XXVI. ART. V.

Bannes eodem artic.

Porrella per totum. 152

IN art. 5. in ſolutione ad ultimũ aduertendum, Primo, quod illa ĩ q̃ſita regula, ꝙ pręcepta affirmatiua obligant quo ad exercitiũ ſolũ in caſu neceſſitatis, author dicit, ꝙ ꝓ ſalute ſpũali proximi hõ non teneť proprij corpus exponere, niſi in caſu neceſſitatis: extra aũt caſum neceſſitatis ad perfectionẽ charitatis hoc ſpectat. Propter quod laudabiliter ſe ipſos exponũt religioſi qui pelli ad ſpũalia miniſtrãda infectis, quibus ipſi non obligantur ex ſtatu [illegible]. Secundo, [illegible], qa homini cuilibet imminet cura ꝓprij corporis, non aũt cura ſalutis proximi, niſi in caſu: & hac n. radice multæ quæſtiones ſoluendæ ſunt in materia defenſionis, vt inferius patebit.

1.2. q. 71. art. 5. cor. Ex op. 18. ca. 16.
*Ar. pręc.

ARTICVLVS V.

Vtrum homo magis debeat diligere proximum, quàm corpus proprium.

AD QVINTVM ſic ꝓcedit. Vř, ꝙ hõ nõ magis dẽat diligere proximũ, ꝙ̃ corpus ꝓpriũ. In proximo. n. intelligit^h^ corp^9^ nři proximi. ſi ergo dẽt homo diligere proximũ plus ꝙ̃ corpus ꝓprium ſequitur, quod plus debeat diligere corpus proximi, quam corpus proprium.

¶2 Præ. Hõ plus debet diligere aiam propriam, quàm animam proximi, ut * dictum eſt: ſed corpus proprium ^h^ propinqui^9^ eſt aiæ nřæ, ꝙ̃ proximus. ergo plus debemus diligere corpus proprium, quàm proximum.

¶3 Præt. Vnuſquiſq; exponit id, quod min^9^ amat, pro eo, ꝙ magis amat: ſed non omnis homo^h^ tenetur exponere corpus proprium pro ſalute proximi, ſed hoc eſt perfectorum, ſm illud Ioã. 15. Maiorẽ charitatẽ nemo habet, ꝙ̃ ut animã ſuam ponat quis pro amicis ſuis. ergo homo non teneť ex charitate plus diligere proximum, quã corpus ꝓpriũ.

Sed contra eſt, ꝙ * Aug. dicit de doctrina chriſtiana, quod plus debemus diligere proximum, F quàm corpus proprium.

*Li. 1. c. 27 a medio, tom. 3.

Respon. Dicendũ, ꝙ illud magis eſt ex charitate diligendũ, ꝙ hẽt plenioreẽ rõnem diligibilis ex charitate, ut * dictũ eſt. Cõſociatio aũt ĩ plena participatione beatitudinis, q̃ eſt rõ diligẽdi ꝓximũ, eſt maior rõ diligẽdi, ꝙ̃ participatio beatitudinis, per redundantiã, q̃ eſt rõ diligendi ꝓpriũ corpus. Et ideò ^m^ proximum quantum ad ſalutẽ aiæ, magis debemus diligere, quàm proprium corpus. ^n^

*q. 25. a. 1. 2. & 12

Conclu. m

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ ſm Philoſophũ in 9. * Ethic. Vnumquodq; vř eſſe id, quod eſt præcipuum in ipſo. Vñ cum dr̃ proximus magis eſſe diligendus, quàm corpus proprium, intelligiť hoc quantum ad animam, quæ eſt potior pars eius.

*Li. 9. c. 8. non procul a medio, to. 5.

Ad secvndvm dicẽdũ, ꝙ corp^9^ nřum eſt ꝓpinquius aiæ nřæ, ꝙ̃ proximus quantũ ad conſtitutionem propriæ naturæ: ſed quantũ ad participationẽ beatitudinis maior eſt conſociatio aiæ ꝓximi ad animam noſtram, quàm etiam corporis ꝓprii.

Ad tertivm dicendum, ꝙ cuilibet hoĩ imminet cura proprii corporis, non aũt imminet cuilibet hoĩ cura de ſalute ꝓximi, niſi forte in caſu. Et iõ nõ eſt de neceſſitate charitatis, ꝙ hõ ꝓpriũ corp^9^ exponat pro ſalute proximi, niſi in caſu, quo tenet eius ſaluti prouidere: ſed quod aliqs ſpõtè ad hoc ſe offerat, pertinet ad perfectionẽ charitatis.

ARTICVL. VI.

Vtrum vnus proximus ſit magis diligendus, quàm alius.

AD SEXTVM ſic proceditur. Vř ꝙ unus proximus non ſit magis diligendus, quã alius. Dicit. n. * Aug. in 1. de doct. chriſtia. Omnes homines^h^ æque diligendi ſunt: ſed cum oĩbus prodeſſe nõ poſſis, his potiſſimum conſulendum eſt, qui pro locorum, & tpum, uel quarumlibet rerum opportunitatibus cõſtrictius tibi quaſi quadam ſorte iũguntur. ergo proximorũ un^9^ non eſt magis diligendus, quã alius.

¶2 Præt. Vbi ^h^ una, & eadẽ eſt rõ diligendi diuerſos, non dẽt eſſe inæqualis dilectio: ſed una eſt rõ diligendi oẽs ꝓximos, ſ. Deus, ut patet per * Aug. in 1. de doctri. chriſt. ergo oẽs ꝓximos æqualiter diligere debemus. K

¶3 Præt. Amare, eſt uelle bonũ alicui, ut patet per * Philoſophum in 2. Rhetor. ſed omnib^9^ proximis æquale bonum volumus, ſ. vitã ęternã. ergo oẽs ꝓximos^h^ ęquařr debemus diligere.

Sed contra eſt, quòd tantò vnuſquiſque magis debet diligi, quantò grauius peccat, qui contra eius dilectionem operatur: ſed grauius peccat, qui agit contra dilectionem aliquorum proximorum, quàm qui agit contra dilectionem ali-

SVPER Q. XXVI. ART. VI.

Bannes eodem artic.

Porrella per totum. 153

IN art. 6. occurrunt duo dubia ad hominem primo explananda, ut ſenſus literæ habeať. Eſt ergo dubiũ circa ſecundã ſolutionẽ datã ad primũ in illa diſtinctione inter beneuolentiã, & beneficentiã, [illegible] aliquid ſummi beneficii, et aliquibus nõ: beneuoli et aliis ſimus. Repugnat ſiquidẽ hæc doctrina dupliciter [illegible] auctori. Primo, doctrinæ traditæ in q. 25. ar. 8. ei. Namque eſt ſermo de beneuolentia, et beneficentia in cõi: aut in particulari. Si in cõi, omnibus ſumus beneuoli, et beneficii ex charitate, vt ibi dictũ eſt. Si in particulari, nõ oĩbus ſumus beneuoli, nec beneficii. Nõ ergo [illegible] doctrina huius ſolutionis, ꝙ oĩbus ſimus beneuoli, non omnibus aũt benefici, niſi diſſormiter interpretãdo, quod eſt, tanto

3. diſt. 29. artic. 6. Et vir. q. 2. ar tic. 9.
*Li. 1. ca. 28. in principio, to. 3.
*Li. 1. ca. 28. in principio, to. 3.
*Li. 2. Rhetho. ca. 4. in princi. tom. 8.

tanto doctore indignũ. Secũdo repugnat corpori ꝓſentis articuli. Nam contra primã opinionem concluſum eſt, ꝙ proportionalis eſt interior dilectionis affectus exteriori beneficẽtię. Si n. beneuolentia, & beneficentia proportionatæ ſunt, nõ erit beneuolentia ad oẽs & beneficentia ad quoſdã. Eſſet vna ad quoſdã, & altera ad oẽs, ſequitur, ꝙ non [illegible] ſibi inuicem proportionaliter.

¶Ad primum dubiũ dr̃, ꝙ ſermo præſentis ſolutionis ad [illegible] modum arctať ſed ſimpliciter. & abſolute eſt [illegible] hoc intentio authoris eſt dicere, ꝙ illa propoſitio eſt ſimpliciter uera. Ex illa n. in charitate eſt beneuolus oĩbus, & non beneficus oĩbus. Et iõ eſt ꝙ minima charitas extẽdit ſe ad oĩa obiecta diligibilia, ut patet ex ſupra dictis. Non eſt aũt beneficentia extẽdit ſe ad oẽs quibus põt beneficeri. Vñ patet, ꝙ nec diſſormiter oportet hoc interpretari nec nulla repugnãtia ẽ, ſed declaratio, diſtat inter beneuolentiam & beneficentiã, ut iẽ dant in omnia ſua obiecta ſimpliciter, & abſolute.

¶Ad ſcdm aũt dubiũ dr̃, ꝙ procedit ex malo intellectu liẽ. Nõ. n. in lra docemus ꝓportionalitatem ſimpliciter, & abſolutè inter diligere, & benefacere, quin põt ut (vt nõ expoſuimus) falſa inuenit illa proportionalitas. Sed tradituř in lra ꝓportio inter beneficentiam & beneuolentiã, ita ꝙ maior beneficentia præſupponit maiorẽ beneuolentiã, & non è cõuerſo. Et hoc cõtra opinionem dicentẽ, ꝙ erat maior beneficentia abſq; maiori beneuolentia. Ex hac aũt proportione, ſ. ꝙ maior beneficentia mutuo ſe inferunt, nõ ſequiť ꝙ ſi beneuolentia eſt ad oẽs, beneficentia ſit ad oẽs (hoc. n. eſt extra rõnem maioris & minoris, intenſiue de quibus eſt ſermo) ſed bñ ſequiť, ꝙ maioris beneuolentia ad illos, ad quos eſt

Conclu. m
*Ar. 1. huius queſt.

quorum aliorum. Vnde Leuit. A 20. præcipitur, ꝙ qui maledixerit patri, aut matri, morte moriať, quod non præcipiť de his, qui alios homines maledicunt. ergo quoſdam proximorũ debemus magis diligere, ꝙ̃ alios.

Respon. Dicendum, quòd duplex opinio circa hoc fuit. Quidam enim dixerunt, quod omnes proximi ſunt æqualiter ex charitate diligendi, quantũ ad affectum, ſed non quantum ad B exteriorem effectum, ponentes ordinem dilectionis eſſe intelligẽdum ſm exteriora beneficia quæ magis debemus impẽdere proximis, ꝙ̃ alienis: non autem ſecundùm interiorem affectũ, quem æqualiter debemus impẽdere omnibus, etiã inimicis: ſed hoc irrationabiliter dicitur. Nõ. n. minus eſt ordinatus affectus charitatis, qui eſt inclinatio gratiæ, ꝙ̃ appetitus naturalis, q eſt inclinatio naturæ. Vtraque. n. inclinatio ex diuina ſapientia ꝓcedit. Videmus autem in naturalibus, ꝙ inclinatio naturalis ꝓportionatur actui, uel motui, q conuenit naturæ uniuſcuiuſq;: ſicut terra hẽt maiorem inclinationem grauitatis, ꝙ̃ aqua, quia cõpetit ei eſſe ſub aqua. Oportet ergo, ꝙ etiam inclinatio gratiæ, q eſt affectus charitatis: proportionetur his, q̃ ſunt exterius D agenda: ita. ſ. ut ad eos inteñſiorẽ charitatis affectũ habeamus, quibus cõuenit nos magis beneficos eſſe. Et iõ dicẽdũ eſt, ꝙ ^m^ etiã ſm affectũ oportet magis unũ proximorum, quàm alium diligere. ^n^ Et rõ eſt, quia cum principium dilectionis ſit Deus, & ipſe diligens, neceſſe eſt, ꝙ ſm propinquitatẽ maiorẽ ad alterutrũ iſtorũ principiorũ maior ſit dilectionis affectus: Sicut. n. s. * dictũ eſt, in oĩbus, in quibus inueniť aliquod principium, ordo attenditur ſecundũ comparationem ad illud principium.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ dilectio põt eſſe inęqualis dupliciter. Vno mõ, ex parte eius boni, quod amico optamus: & quantũ ad hoc oẽs hoĩes æquè diligim^9^ ex charitate. qa omnibus optamus bonũ idẽ in gñe, ſ. beatitudinẽ æternã. Alio modo dr̃ maior dilectio propter intẽſiorem actũ dilectionis: & ſic nõ oportet oẽs æque diligere.

Vel aliter dicẽdũ, ꝙ dilectio inæqualiter põt ab aliquo hẽri dupliciter. Vno mõ ex eo, ꝙ quidam diligunť, & aliquẽ diligũt. Et hanc ẽt inæqualitatẽ oportet ſeruare in beneficentia, qa nõ poſſumus oĩbus ꝓdeſſe: ſed in beneuolentia dilectionis talis inæqualitas haberi non debet. Alia uero eſt inæqualitas dilectionis ex hoc, ꝙ q̃dã plus alijs diliguntur. Aug. ergo non intendit hãc excludere inæqualitatem, ſed primam, vt patet ex his q̃ de beneficientia dicit.

Ad secvndvm dicendum, ꝙ non oẽs proximi æqualiter ſe hẽt ad Deũ: ſed quidem ſunt ei propinquiores propter maiorem bonitatem, qui ſunt magis diligẽdi ex charitate, ꝙ̃ alij C qui ſunt ei minus propinqui.

Ad tertivm dicendum, ꝙ ratio illa procedit de quantitate dilectionis ex parte boni, quod amicis optamus.

ARTICVLVS VII.

Vtrum magis debeamus diligere meliores, quàm nobis coniunctiores.

AD SEPTIMVM ſic procedi tur. Vř ꝙ magis debeamus diligere meliores, ꝙ̃ nobis coniunctiores. Illud. n. vř eſſe magis diligendum, quod nulla rõne debet odio hẽri, ꝙ̃ illud, ^h^ quod aliqua rõne eſt odiẽdum, ſicut & albius eſt, quod eſt nigro impermiſtius: ſed perſonæ nobis coniunctę, ſunt ſm aliquam rõnem odiendæ, ſm illud Luc. 14. Si quis uenit ad me, & non odit patrem, & matrem &c. Homines autem boni nulla ratione ſunt odiẽdi. ergo videtur quod meliores ſunt magis amandi, E quàm coniunctiores.

¶2 Præt. Scdm charitatem hõ maximè Deo^h^ aſſimilať: ſed De^9^ diligit magis meliorem, ꝙ̃ ſibi coniunctiorem. ergo & hõ per charitatem magis debet meliorẽ diligere, ꝙ̃ ſibi cõiunctiorẽ.

¶3 Præt. Scdm vnamquamq; amicitiã illud eſt magis amãdũ, quod magis ptinet ad id, ſupra quod amicitia fundať. Amicitia n. naturali magis diligimus eos qui ſunt nobis magis ſcdm na-

maior beneficentia.

¶In eodem articulo, in ſolutione ad primũ aduerte, quod prima ſolutio dicens, ꝙ ex charitate æqualiter oẽs diligimus quantum ad bonũ, quod volumus dilectis, ſ. & male, & bene intelligi. Malè quẽ, ſi intelligatur ꝙ charitas vult oĩbus bonum æquale, ſi ꝙ non vult bonum inæquale in ſequenti ſiquidẽ articulo oppoſitum docetur. Bñ aũt, ſi intelligatur, ꝙ charitas vult oĩbus bonũ æquale in gñe, ut in litera dr̃ ſeu ſpecie, puta fœlicitatem æternã. Cum quo ſtat, ꝙ vult maius ſecundũ gradum bonũ vni, quàm alteri.

SVPER Q. XXVI. ART. VII.

Cap. 3. d. 27. q. 1. cen. 7. Bannes eodem art.

IN ar. 7. dubium occurrit, quo uerificatur verba liæ cum dr̃, ꝙ diuerſitas dilectionis, quæ eſt ſcdm charitatẽ, quantũ ad ſpẽm attenditř, ſcdm propinquitatem ad Deũ. Et eſt rõ dubij, quia charitas nõ eſt diuerſarum ſpecierũ ſecundum diuerſitatem bonorum, quæ vult dilectis.

Porrella per totum. 154

¶Ad hoc dr̃, ꝙ ſermo literæ, quãtum ad rã dices eſt, de uera diuerſitate ſpecifica: ſed quantum ad charitatẽ eſt de diuerſitate ſpecifica reductiue ſeu ſimilitudinarie. Intendit ſiquidẽ author, vt ipſemet explicat pro radice, ꝙ diuerſæ dilectionis ſpecies ſunt ſecundũ diuerſa bona, quæ optamus ijs, quos diligimus, ſit hæc propoſitio eſt manifeſta quia alterius ſpeciei eſt dilectio bonorum a dilectione diuinarum, & huiuſmodi. Ex hac aũt radice dilectionem cõi, maniſe tauthor intellectum diſcipuli ad differenciadum in diuerſitatem ex parte obiecti, unde dilectio habet ſpeciem, & diuerſitatẽ ex parte ſubiecti, unde habere intẽſionem, & diuerſitatem charitatis ex parte obiecti ſecundum diuerſos gradus beatitudinis, vocat

voceat s̄c̄dm spēm nō qa sit diuersitas specifica in charitate, aut s̄ gradibꝰ volūtis, sed qa est similis diuersitati specificę dilect. & ex illa parte se tenet: vñ dilectio diuersitatē specificā sortiē.
¶ In eodem articulo septimo dubium occurrit circa illud, Possum uelle, q̄ iste, qui est mihi coniunctus sit melior alio: E circa eius causam, quia. s. bonitas accedere & recedere augeri vel minui pōt. Circa ipsam quidem cōclusionem ex Durando in 29. distinctio. tertij sententiarum quæstio. 1. multipliciter probantis, quòd licet secūdum velle complacentiæ seu approbationis charitas uelit inæqualia bona: Quia in domo Patris mei mansiones multæ sunt Ioā. 14. s̄c̄dm velle tñ desiderij charitas nō volt inæqualia bona oībus, sed oīno æquale. s. summū bonum grīæ, & gloriæ cuiꝰ pura creatura ē capax, ita q̄ in isto non est latitudo: Probatur autem hoc tripliciter. Primo, Charitate optamus bonum diuinum omnibus, quatenus sunt eius capaces: sed omnes sunt æqualis boni gratiæ, & gloriæ capaces. ergo. Secundo, quia charitas nō æmulatur. 1. ad Corinth. 13. Esset autem æmulatio si non optarei vnicuique tantum bonum, quanti est capax sine cuiusquam detrimento. Tertio, quia in præiudiciū diuini amoris esset, nisi cuilibet ex charitate optaremꝰ bonum, quo efficacius tenderet in Deum. Tale autem est summum bonum gratiæ, cuius creatura pura est capax ergo. Et subdit Durandus, quod hæc optatio est conditionata, scilicet supposita ordinatione, & voluntate diuina.
¶ Ad hæc, ut vltimo inducta verba ostendunt, respōdendum forte non esset: spiritus enim contradictionis uidetur excæcasse hūc hominem ut prius magnificet fimbrias, quasi contradicendo authori de actu desiderij: & deinde limitarie ad velleitatem, quā ēt homo optat quando quæ uolare. Nunquid Paulus Apostolus de velleitate dicebat, Charitas non æmulatur? Nūquid cū desiderio disputat, de velleitate, quæ est etiam impossibilium, tractatur? Dicimus ergo simpliciter, q̄ desiderij actu possum velle bona inæqualia proximis ex charitate. Et ad primam rationem negada est vtraq;

premissa. Nam vt ex dictis patet, ego non teneor in particulari diligere oēs, & cōsequenter nec oibus desiderare totum id, cuius est capax: sed sufficit uelle approbationis, & complacitiæ, vt complaceat mihi in præparatione ad quemlibet habere bonū diuinū, quatenus est capax. Falsum quoq; est oēs esse capaces equalis boni: & hoc loquēdo nō de capacitate s̄c̄dm quid, s. s̄c̄dm naturalia, aut potentiā Dei, sed de capacitate simpliciter, q̄ attēditur s̄c̄dm dispositionem diuinæ sapientię, qua cūa in numero, pondere, & mensura disposuit & secundum mensurā donationis Christi, qua unicuique diuisit mensuram fidei dedit gratiam.
¶ Ad sc̄dm di. primo q̄ non est æmulatio in gratuitis. Ex quo. n. ergo non teneor ei hi aut illi maius bonū desiderare: si ubi ex mea beneuolentia desidero, pro te oro, &c. nulla est æmulatio, sicut nec iniuria. Sc̄do, q̄ non est æmulatio desiderium maius his fundamentū rōnale, sicut est, cum quis magis cōiuncto sanguine, uel spiritu maius bonum optat. Conūctio, siquidē illa maior, illud maius desiderium sustinet.
¶ Ad tertiū di. q̄ nullum preiudicium amori diuino fit ex hoc, q̄ aliquis nō optat id ad quod nō tenetur. Constat autem quòd habens charitatem non tenetur, nisi in cōi, diligere omnes ad vitam æternam. Et propterea nō tenetur ad optādum, q̄ hic tēdat in Deū meliori uia, quā possibile est. Et hæc sint p cōclusione illa litera dicta. s. Possum velle quod iste, qui est mihi cōiūctus sit melior alio.
¶ Circa causam autē dictę conclusionis in litera redditam, scilicet quia bonitas accedere & recedere augeri vel minui potest dubium occurrit, qa ex ista differentia coniunctionis ad hominem, & cōiunctionis ad Deum in hoc, quod coniunctio ad hominem est immutabilis, coniunctio uero ad Deum est mutabilis, non apparet unde sequatur, quod possim mihi coniuncto maius bonū optare, nisi forte in casu recessus bonitatis ab altero. Nonnihil quoq; scrupuli occurrit, cum charitas non possit diminui, quomodo in litera dicitur, quod possit appropinquatio ad Deum diminui.
¶ Ad hoc dicitur, quod ex illa differentia secundum mutabile, & im-

Concl. m

turā cōiuncti, puta parētes, vel filios sed amicitia charitatis fundatꝰ super cōicatione beatitudinis ad quā magis ptinent meliores, quàm nobis coniunctiores. ergo ex charitate magis debemus diligere meliores, quàm nobis coniunctiores.

G Sed contra est, quod dicitur. 1. ad Tim. 5. Siquis suorum, & maxime domesticorum curā non habet fidem negauit, & est infideli deterior: sed interior charitatis affectio debet respondere exteriori affectui. ergo charitas magis debet haberi ad propinquiores, quàm ad meliores.

Resp. Dicendum, q̄ ois actus oportet q̄ pportionetᷣ & obiecto & agenti: sed ex obiecto hēt spēm, ex virtute āt agentis hēt motū suæ intentionis. H Sicut motus hēt spēm ex termino ad quē est, sed intensionem velocitatis hēt ex dispositione mobilis, & virtute mouentis. Sic ergo dilectio spēm hēt ex obiecto, sed intensionē hēt ex parte ipsius diligentis. Obiectū āt charitatiuæ dilectionis Deus est, hō aūt diligēs est.[m] Diuersitas ergo dilectionis, q̄ est s̄m charitatem quantū ad spēm, est attendēda I in proximis diligendis s̄m cōparationem ad Deum, ut. s. ei qui est Deo propinquior maius bonū charitate velimus:[n] qa licet bonum quod oibus uult charitas. s. beatitudo æterna, sit vnū s̄m se, hēt tn̄ diuersos gradus s̄m diuersas beatitudinis participationes. Et hoc ad charitatē pertinet, vt velit iustitiam Dei seruari, s̄m quam meliores perfectius beatitudinē participāt K & hoc ptinet ad spēm dilectionis. Sunt. n. diuersæ dilectionis spēs s̄m diuersa bona q̄ optamus his, quos diligimꝰ: sed intensio dilectionis est attendenda p cōparationē ad ipsum hoiem, qui diligit. Et[p] s̄m hoc, illos

Conclu. p

qui sunt sibi ppinquiores, [q]intēsiori affectu diligit hō ad illud bonū, ad quod oēs diligit q̄ meliores ad maius bonum.[q] Est ēt & ibi alia diīa attendenda. Nā aliqui proximi sunt propinqui nobis s̄m naturalē originem, à qua discedere non pn̄t, qa s̄m eā sunt id, quod sunt: sed bonitas virtutis, s̄m quam aliqui appropinquāt Deo pōt accedere, & recedere, augeri, & minui, vt ex s̄.* dictis patet iō[t] possum ex charitate velle, q̄ iste, q̄ est mihi coniunctus sit melior alio, & sic ad maiorē beatitudinis gradum peruenire possit. Est āt & aliꝰ modus, quo plus diligimus ex charitate magis nobis cōiūctos qa pluribus modis eos diligimus. Ad eos. n. qui nō sunt nobis cōiūcti, nō habemus nisi amicitiā charitatis. Ad eos vero, q̄ sunt nobis coniuncti, hēmus aliquas alias amicitias s̄m modum cōiunctionis eorū ad nos. Cū āt bonū, sup quod fundatᷣ q̄libet alia amicitia honesta, ordinetur sicut finē ad bonū, sup quod fundatur charitas, consequens est, vt charitas imperet actui cuiuslibet alterius amicitiæ: sicut ars, quę est circa finē, imperet arti, q̄ est circa ea quæ sunt ad finē. Et sic hoc ipsū qd̄ est diligere aliquē qa cōsanguineus, vel coniunctus est, vel qa conciuis, vel pp quodcunque hmōi aliud licitū ordinabile in finē charitatis, pōt à charitate iperari. Et ita ex charitate eliciēte cū iperāte pluribus modis diligimus magis nobis cōiūctos.[x]

Ad primum ergo dicendum, q̄ in propinquis nostris non pcipimur odire, q̄ propinqui nostri sunt, sed solum, q̄ impediūt nos à Deo. Et in hoc non sunt propinqui, sed inimici, secundum illud Matth. 10. Inimici hominis domestici eius.

Ad ii. dicēdum, quòd charitas

* q. 24. ar. 10. & 11. Conclu.

Conclu n

& immutabile, consequitur, q̄ immutabilis coniunctio, quia ex sua immutabilitate perseuerat, rationabiliter possum in desiderio maioris boni vigorē adhuc mutabilitati supponi. Et ex quo enim intensius amo mihi coniunctum, & bonum quod desidero mihi maius est, possum in maius ac maius bonum desiderādum extēdere. Nec vllum est alicui præiudicium, si sic iuxta naturā potentię ... illi bonū illud Patris. Et hoc ab ... Nō sic ... [illegible] ... Ioannes Baptista qa ... immutabilis est bonitas eorū, sed inter viatores pōt uel ... q̄ filius sit melior illo religioso, vito nō optando diminutionem alterius, sed accessum & augmentum bonitatis in eo, ... cōi. Diminutio aūt bonitatum malitia dupliciter pōt contingere. Primo, s̄c̄dm bonitatem dispositionē pro charitatis conseruatione & augmento, ut patet, cum crescit in charitate declinat, & assuescit ad uenialia multa, & iucunda. Sc̄do s̄c̄dm ipsam charitatem, non p diminutionē eiusdem numero charitatis, sed per recuperationē minoris charitatis post ipsum. Si. n. sanctus Petrus excidit a charitate, ut decem, & per penitentiam cōmunionē non fuit dispositus ad charitatem, ut decem, sed vt octo, charitas in eo diminuta est. Et hoc sæpe accidere ei ... pide reinterpretabis.
SVPER Q. XXVII.
ART. VIII.
...
INarti. ... dubia de orationum suffragijs impendendis magis coniunctis s̄c̄dm carnem an spūm ... Et quemadmodum pater spūalis plus in spūalibus filijs hmōi q̄ carnalibus ... Filius s̄c̄dm carnē plus tenet in spūali-

* 1. 2. q. 19. ar. 10.

* In corp. art.

Porrecta per totum.
155
In q. 31. ar. 9. 1. 3. d. 29. art. & 1. 1. vit. q. 1. art. 9. ad 13. & 14.
* Li. 3. c. 7. in princ.

* Li. 1. c. 7.
* Ibid. c. 10. 1.

* Hom. 30. in Euāg. non remote a principio

facit hoīem cō formari Deo s̄m proportionem, ut. s. ita se hēat hō ad id, quod suū est, sicut Deꝰ ad id quod suum est. Quædam enim possumus ex charitate velle, quia sunt nobis conuenientia, quę tamen Deus non uult, quia non conuenit ei vt ea velit, sicut supra ✱ habitū est, cū de bonitate uoluntatis ageretur.

Ad tertium dicēdū, q̄ charitas non solū elicit actum dilectionis s̄m rōnē obiecti, sed ēt s̄m rōnem diligentis, vt * dictū est: ex quo contingit, quòd magis coniunctus magis amatur.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum sit magis diligendus ille, qui nobis est magis coniunctus secundum carnalem originem.

AD OCTAVVM sic pcedit. Vr̄ q̄ nō sit magis diligēd ille, q̄ est magis nobis coiūctus s̄m carnalē originē. Dr̄. n. Prouer. 18. Vir amicabilis ad societatē magis erit amicus, q̄ frater. Et * Valerius Maximus dicit, q̄ amicitiæ vinculū[a] prualidū est, neq; vlla ex parte sanguinis virib. inferius. Hoc ēt certius, & exploratius, q̄ istud nascēdi sors fortuitū opꝰ dedit: hoc vnuscuiusque solido iudicio inchoata voluntas cōtrahit. ergo illi, q̄ sunt cōiuncti sanguine, nō sunt magis diligendi, quàm alij.

¶2 Præt.* Amb. in 1. de Offi. Nō minꝰ uos[b] diligo, quos in Euangelio genui, q̄ si in coniugio suscepissem. Non. n. vehementior est natura ad diligendum, q̄ gratia. Plus certè diligere debemꝰ, quos perpetuò nobis cōputamus futuros, q̄ quos tm̄ in hoc sæculo. non ergo consanguinei sunt magis diligendi his, q̄ sunt aliter nobis coniuncti.

¶3 Præt. Probatio[b] dilectionis ē exhibitio operis, ut * Gre. dicit in Homil. sed quibusdam magis debemus impendere dilectiois opera, q̄ ēt consanguineis: sicut magis est obediendum in exercitu duci, quàm patri. ergo illi, qui sunt sanguine coniuncti, nō sunt maxime diligendi.

Sed contra est, q̄ spāliter in præceptis Decalogi mandatᷣ de honoratione parentum, ut patet Exo. 20. ergo illi, qui sunt nobis cōiūcti s̄m carnis originē A sunt à nobis spālius diligendi.

Respon. Dicēdū, q̄ sicut * dictū est, [m] illi, qui sunt nobis magis coniūcti, sunt ex charitate magis diligēdi, [n] tū quia intensiꝰ diligūtᷣ: tū quia plurib. rōnib. diliguntᷣ. Intēsio aūt dilectionis est ex cōiunctione diligētis ad diligēdū: & iō diuersorū dilectio est mēsuranda s̄m diuersam rōnem coniūctionis, vt. s. vnusquisq; diligat magis in eo, quod ptinet ad illā coniunctionē, s̄m quam diligit. Et ulterius comparanda est dilectio dilectioni, s̄m cōparationē coniunctionis ad coniunctionem. Sic ergo dicendū est, q̄ B amicitia consanguineorū fundatᷣ in coniunctione naturalis originis. Amicitia aūt conciuiū in cōicatione ciuili: & amicitia cōmilitantium in cōicatione bellica. Et [p] iō in his, quæ pertinent ad naturā, plꝰ debemus diligere cōsanguineos: in his aūt, quæ ptinent ad ciuilem conuersationē, plus debemꝰ diligere conciues: & in bellicis, plus cōmilitones. [q] Vñ & Philosophus dicit in 9. * Eth. q̄ singulis ppria, & cōgruentia sunt attribuēda. Sic aūt facere vīr, quidam quia ad nuptias uocant cognatos: uidebitᷣ vtiq; & nutrimēto parētibus oportere maximè sufficere, & honorē parentū, & simile est ēt in alijs. Si āt C cōparemus ēt cōiunctionē ad cōiūctionē, cōstat q̄ coniunctio naturalis originis est prior, & immobilior, quia est s̄m id, quod pertinet ad substantiā: aliæ aūt coniunctiones sunt superuenientes, & remoueri possunt. Et iō [r] amicitia cōsanguineorū est stabilior: sed aliæ amicitiæ possunt esse potiores s̄m illud, quod est propriū unicuique amicitię.

Ad primum ergo dicēdū, q̄ quia amicitia sociorū propria electione contrahitur in his, q̄ sub nr̄a electione cadunt, puta, in agendis, præponderat hæc dilectio dilectioni consanguineorū, ut. s. magis cū illis consentiamus in agēdis. Amicitia ta- D mē cōsanguineorū est stabilior, utpote naturalior existēs, & pualet in his, q̄ ad natura spectant: unde magis eis tenemur in prouisione necessariorum.

Ad secundum dicēdum, q̄ Amb. loquitᷣ de dilectione q̄tū ad bñficia, q̄ pertinent ad cōicationē gratiæ, s. de instructione morum. In hac. n. magis debet homo subuenire filijs spiritualib. quos spiritualiter genuit, q̄ filiis corporalibus, quibus tenetur magis prouidere in corporalibus subsidijs.

Ad tertium dicēdū, q̄ ex hoc, q̄ duci exercitus magis obeditur in bello, quàm patri, non probatur, q̄ simpliciter pater minus diligatur, sed q̄ E minus diligitur secundum quid, id est, secundum dilectionem bellicæ communicationis.

ARTICVLVS IX.

Vtrū homo ex charitate magis debeat diligere filium, quàm patrem.

AD NONVM sic proceditur. Videtur q̄ homo ex charitate magis debeat diligere filiū, quàm patrem. Illum. n. magis debemus [b] diligere, cui magis debemus benefacere: sed magis debemus benefacere filijs, quàm parentibus. dicit. n. Apost. 2. ad

hus cōiunctis illa secundum ipsa, q̄ patri, qui eum genuit.

SVPER Q. XXVII.
ART. IX.
D. Bon. 3. S. di. 29. q. 4. art. 1.
Scotus d. 29. q. 1.
[illegible]

* Ar. pce.
Conclu. m
Conclu. p
* Li. 9 c. tom. 3.
Concl. r

Porrecta per totum.
156.

lij ad dilectionē sui ipsiusue hoīn. concludit maior. Tertiæ uero medium est, q ipse filius quia est pars quēdā parentis, est propinquior parenti. Et propterea non sunt una, sed duæ rationes quibus propinquæ.

*Li. 8.ca. 12. parū a princi. tom.5.

Cor.12. Non debent filij thesaurizare parentibus, sed parentes filijs. ergo magis sunt diligendi filij, quàm parentes.

¶2 Præ. Grā pficit naturam: sed naturaliter parentes plus diligunt filios, q̄ ab eis diligant, vt* Philosop. dicit in 8. Ethic. ergo magis debemus[h] diligere filios, quàm parentes.

¶3 Prę. Per charitatē affect* hōis Deo[h] cōformat: sed De* magis diligit filios, q̄ diligat ab eis. ergo ēt & nos magis debem* diligere filios, quā parentes.

*Referē 3 sen.d.29. in litera

SED CONTRA est, q* Amb. dicit. Primò, Deus diligēdus est: sc̄dō, parētes: inde, filij: post, domestici:

*Ar.4.ad 1.& ar.7.

RESPON. Dicendum, q sicut s.* dictū est, gradus dilectionis ex duob. pēsari pōt. Vno mō, ex parte obiecti. Et fm hoc id, quod hēt maiorem rōnē boni, est magis diligēdū, & quod est Deo similius. Et sic[m] pr̄ est magis diligēdus, q̄ fili*, *qa. s. patrē diligimus sub rōne principij, quod hēt rōnē eminentioris boni, & Deo similioris. Alio mō cōputat grad* dilectionis ex parte ipsi* diligētis, & sic magis diligit quod est cōiunctius. Et[p] fm hoc filius est magis diligēd*, q̄ pr̄, *ut Philos. dicit in 8.* Eth. Primò qdē, quia parentes diligunt filios ut aliqd sui existentes, pr̄ aūt nō est aliquid filij: & iō dilectio, fm quā pr̄ diligit filiū, similior est dilectioni, qua qs diligit seipsū. Sc̄dō, qa parētes magis sciunt aliquos esse suos filios, q̄ ecōuerso. Tertiò, quia filius ē magis propinqu* parēti, utpote pars existēs, q̄ pr̄ filio, ad quē hēt habitudinē principij. Quarto, quia parentes diutius amauerūt. Nā statim pr̄ incipit diligere filiū: filius aūt tpe procedente incipit diligere patrem. Dilectio aūt quātò est diuturnior, tātò est fortior, fm illud Eccle.9. Non derelinquas amicum antiquum: nouus enim non erit similis illi.

Conclu. m — Conclu. p — *Li. 8.ca. 12.to.2.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q principio debet subiectio, reuerētia, & honor: effectui aūt pportionaliter cōpetit recipere influētiā principij, & puisionē ipsius. Et pp hoc parētib à filijs magis debetur honor: filijs aūt magis debet cura puisionis.

AD SECVNDVM dicēdum, q pater naturaliter plus diligit filium secundùm rationem coniunctionis ad seipsum: sed secundùm rationem eminētioris boni filius naturaliter plus diligit patrem.

*Li.1.ca. 31.in pri. tom.3.

AD TERTIVM dicēdū, q sicut Aug.* dicit in 1. de doct. Christ. Deus diligit nos ad utilitatē nr̄am, & suum honorem. Et iō, quia pater cōparat ad nos in habitudine principij sicut & De*, ad patrē pprie pertinet, ut ei à filijs honor impendatur: ad filium autem, ut eius utilitati à parentib. prouideat, quiuis in articulo necessitatis filius obligatus sit ex beneficijs susceptis, ut parētib. maximè prouideat.

ARTICVLVS X.

Vtrum homo magis debeat diligere matrem, quàm patrem.

AD DECIMVM sic procedit. Vr̄ q hō magis debeat diligere matrem, quàm patrem. Vt enim Philos. dicit in 1.* de Generat. aialium. Fœmina in gn̄atione dat[h] corpus: sed homo non habet aiam a patre, sed per creationem à Deo, ut in 1.* dictū est. ergo homo plus habet à matre, q̄ à patre. plus ergo debet diligere matrem, quàm patrem.

*Li. 2.de generat. aial.c.4 & li.1.ca.19. tom.4. — *q.90.ar. 2.& q.118. art.1.

¶2 Præt. Magis amatē dēt magis[h] diligere: sed mater plus diligit filium, quā pater. dicit.n. Philos. in 9.* Ethic. q matres magis sunt amantes filiorum. Laboriosior.n. est generatio matrum, & magis sciunt, q ipsarū sint filij, quàm patres. ergo mater est magis diligenda, quàm pater.

*Li.9.c.7. in fine.& li. 8.c.12. tom.5.

¶3 Præt. Ei debetur maior[h] dilectionis affectus, q p nobis plus laborauit, fm illud Rom. ult. Salutate Mariam, quæ multum in nobis laborauit: sed mater plus laborat i gn̄atione, & educatione, quàm pater. Vnde dr̄ Eccl.7. Gemitū matris tuę ne obliuiscaris. ergo plus debet homo diligere matrem, quàm patrem.

*Cap.44 super illud sabbatha mea sanctificabunt, to. 5.

SED CONTRA est, quod* dicit Hiero. super Ezec. quòd post Deum omnium patrem, diligendus est pater. & postea addidit de matre.

Concl. m

RESPON. Dicēdū, q in istis cōparationibus id, quod dr̄, est intelligēdū per se, vt uidelicet intelligat esse q̄situ de patre, inq̄tū est pr̄, an sit plus diligēd* matre, inq̄tū est mater. Pōt.n. in oib. hmōi tāta esse distātia uirtutis, & malitiæ, ut amicitia soluat, uel minuat, ut Philos. dicit * in 8. Ethi. Et iō, ut Ambr. † dicit. Boni domestici sunt malis filijs pponēdi: sed p[m] se loquēdo, pr̄ magis est amandus, q̄ mater.* Amant.n. pr̄ & mater, ut principia quędā naturalis originis. Pr̄ aūt hēt excellētiorē rōnem principij, q̄ mater, quia pr̄ est principiū p modum agētis, mater aūt magis p modū patiētis, & materiæ. Et iō p se loquendo, pr̄ magis est diligendus.

*Lib.8.Ethi. c.7.a medio, tomo 5. — †Ex lib.1. de Officijs, ca.7. vt haberi posse, to. 1.

AD PRIMVM ergo dicedum, q in gn̄atione hominis mater ministrat materiā corporis informē: format aūt per uirtutē formatiuā, q̄ est in semine patris. Et quāmuis hmōi uirtus non possit creare animam rōnalem, disponit tamen materiam corporalem ad huiusmodi formæ susceptionem.

AD SECVNDVM dicēdū, q hoc ptinet ad aliā rōnē dilectionis. Alia.n. est spēs amicitię, qua diligimus amātē, & qua diligim* gn̄antem: nunc aūt loquimur de amicitia quæ debet patri, & matri secūdum generationis rationem. Ad tertium patet.

SVPER Q. XXVI. ART. X.

Porrecta per totum. 157 3.d.29.a. 7.ad 4.& 5. Et Ephe.5.lec. 7.fin.

Dubium eodem art.

In articulo 10. solicite obseruādū, q formalis est sermo, & uersatur in parētibus. Et hoc modo soluūtur q̄stiones. Etsi in tuo codice deest rāsio ad tertiū, p ut in pluribus q̄litatum impressis, q̄ scripsi codicibus inueni deficere. scito tñ dem dū esse, q maior excellētia principij in patre ppondera t maiori labori matris in gn̄atione quā tō boni magis attendit in obiecto p se dilectionis, q̄ tō difficilis, seu laboriosi. Et præcipue hoc inuenit in pposito. q̄m maternus labor intra latitudinē passiui, materialisq; principij concludit. Totam naq; latitudinem passiui, materialisq; principij excedit ab actiuo pderi pro constat. Et ideo vnde quæ argumentum dehet, quis directe ex pprijs patris & matris, ut principia sic gn̄ationis, procedat.

ARTICVLVS XI.

Vtrum homo plus debeat diligere uxorem, quàm patrem, & matrem.

AD VNDECIMVM sic procedit. Vr̄ q hō plus dēat diligere uxorē, q̄ patrē, & matrē. Nullus.n. dimittit rē aliquā, nisi pro re magis[h] dilecta: sed Ge.2. dr̄. q pp uxorē relinquet hō patrē & matrē. ergo magis dēt diligere uxorē, q̄ patrē & matrē.

¶2 Præt. Apo. dicit ad Eph.5. q viri dn̄t diligere uxores,[h] sicut seipsos: sed hō dēt magis diligere seipsū, q̄ parētes. ergo ēt magis dēt diliger vxorē, q̄ parētes

*Lib.8.Ethi.12.nō procul a fine, tom.5

¶3 Prę. Vbi sunt plures rōnes dilectionis, ibi dēt esse[h] maior dilectio, sed in amicitia, q̄ est ad uxorem, sunt plures rōnes dilectionis. Dicit.n. Phil.* in 8. Ethi. q in hac amicitia ur̄ esse utile, & delectabile, & p pter uirtutem, si uirtuosi sint coniuges. ergo maior dēt esse dilectio ad uxorem, quàm ad parētes.

*Ar.5.huius quęst.

SED CONTRA est, q uir debet diligere uxorem suā,[h] sicut carnē suā, ut dr̄ ad Eph.5. sed corp* suū min* hō dēt diligere, q̄ pximū, ut s.* dictū est: iter proximos aūt magis debemus parentes diligere. ergo magis debemus diligere parentes, q̄ uxorē.

*Ar.9.huius quęst. — Concl. m — Conclu. p

RESPON. Dicendū, q sicut* dictū est, gradus dilectionis attēdi pōt & fm rōnē boni, & fm cōiūctionem ad diligentē.[m] Secūdū ergo rōnē boni, quod est obiectū dilectionis, magis sunt diligēdi parentes, q̄ uxores:* quia diligunt sub rōne principij, & eminētioris cuiusdā boni.[p] Sc̄dm aūt rōnē coniūctionis magis diligēda est uxor,* qa uxor cōiūgit viro, vt vna caro existens, fm illud Matt. 19. Itaq; iā nō sunt duo, sed una caro. Et iō intensius diligit uxor, sed maior reuerētia est parētibus exhibēda.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q nō q̄tū ad oia deserit pater, & mater pp uxorē. In quibusdā.n. magis dēt hō assistere parentibus, quàm uxori: sed quantū ad unionē carnalis copulæ, & cohabitationis, relictis omnibus parentibus homo adhæret uxori.

AD SECVNDVM dicēdū, q in uerbis Apli non est intelligendum, q homo debeat diligere uxorem suam æqualiter sibiipsi: sed quia dilectio, quam aliquis habet ad seipsum, est ratio dilectionis, quam quis habet ad vxorem sibi coniunctam.

AD TERTIVM dicēdū, q ēt in amicitia paterna inueniunt multæ rōnes dilectionis, & quantū ad aliquid præponderant rōni dilectionis, & quæ habet ad uxorem, fm. s. rationem boni, quamuis illæ præponderent secundùm coniunctionis rōnem.

AD QVARTVM dicēdū, q illud ēt non est sic itelligendū, q ly sicut, importat æqualitatem, sed rōnem dilectionis. Diligit enim homo uxorem suam principaliter ratione carnalis coniunctionis.

SVPER QV. XXVI. ART. XI.

Porrecta per totum 158 3.d.29.a. 7.ad 3. Et uiri. q.4. arti. 9.ad 18.

Dub. eodem art.

In Art. 11. cum dr̄ in calce, q nō diligit uxorem principaliter rōne carnalis cōiunctionis, non denotatur amoris, sed species amoris causantis amorē. Nō.n. principale bonum, quod hō uult vxori, est cōiunctio carnalis cum hoc sit bonū vtile ad gn̄andum, & delectabile, & uelit et bonū honestū, quod est maius: sed principaliter amor. i. ad vxorē, vt unio est ratio amoris, est coniunctio carnalis: qa hanc sequitur quæcunque alia est inter eos vnio siue uoluntatum, siue rerum.

ARTICVLVS XII.

Vtrum homo magis debeat diligere benefactorem, quàm beneficiatum.

AD DVODECIMVM sic pcedit. Vr̄ q hō magis debeat diligere benefactorē, q̄ beneficiatum. Dicit.n. Aug. * in lib. de Cathechizandis rudibus: Nulla maior est[h] prouocatio ad amandū, q̄ præuenire amādo. Nimis.n. dur* est aīus, q dilectionē etsi nō vult impēdere, nolit rependere: sed bn̄factores pueniūt nos i bn̄ficio charitatis ergo bn̄factores maxime debemus diligere.

*Ca. 4.in prin.to.4

¶2 Præ. Tāto aliqs est magis[h] diligendus, quāto, grauius homo peccat, si ab eius dilectione desistat, uel contra, eū agat: sed grauius peccat q benefactorē non diligit, vel cōtra eū agit, q̄ si diligere desinat eū, cui hactenus bn̄facit. ergo magis sunt amādi bn̄factores, q̄ hi, qb* bn̄facim*.

¶3 Præt. Inter oia diligenda maxime diligēdus est Deus, & post eū pater, vt* Hiero. dicit sed illi sunt maxime[h] benefactores. ergo benefactor est[h] maximè diligendus.

* Ezech. 44. sup illud Sabbatha mea sanctificabūt, to. 5.

SED CONTRA est, q Phil. dicit in 9.* Ethi. q bn̄factores magis vr̄ amare bn̄ficiatos, q̄ ecōuerso.

*Li. 9. ca. 7. tom.5. — *Art.9 & 11.huius quæst. — Conclu. m — *Ar.9 huius quæst. — †Lib.9.Ethi. c.7.t. 5. — Concl. p

RESPON. Dicēdū, q sicut s.* dictū est, aliqd diligit magis dupliciter. Vno mō, qa hēt rōnē excellētioris boni: alio mō rōne maioris cōiūctionis.[m] Primò qdē mō bn̄factor est magis diligēdus,* qa cū sit principiū boni in bn̄ficiato, hēt excellētioris boni rōnē, sicut & de patre dictū *est.[p] Sc̄dō āt mō magis diligim* bn̄ficiatos,* ut Phil. probat † in 9. Eth. per quatuor rōnes. Primò qdē, qa bn̄ficiat* est quasi quoddā op* bn̄factoris. Vn̄ cōsueuit dici de aliquo, Iste est factura illius. Naturale est autē cuilibet, ut diligat op* suū: sicut videm*, q Poetæ diligūt poemata sua. Et hoc iō, qa unūquodq; diligit suū esse, & suū uiuere, q maxime manifestat in suo agere. Sc̄dō, q unusqsq; naturaliter diligit illud, in quo inspicit suū bonū. Hēt qdē ergo & bn̄factor in bn̄ficiato aliqd bonū, & econuerso; sed bn̄factor inspicit in bn̄ficiato suū bonū honestū, & bn̄ficiat* in bn̄factore suū bonū utile. Bonū aūt honestū delectabili* cōsiderat, q̄ bonū utile, tum qa est diuturni*, utilitas.n. citò trāsit, & delectatio memorię nō est sicut delectatio rei pn̄tis: tū ēt, qa bona honesta magis cū delectatione recolimus, q̄ utilitates, q̄ nobis ab alijs euenerūt. Tertiò, qa ad amātē pertinet agere: uult.n. & operatur bonū amato. Ad amatū aūt pertinet bonū pati: & iō excellentius est amare, & pp hoc ad benefactorē ptinet, ut plus amet. Quartò, quia difficilius est beneficia impendere, quàm recipere. Ea uerò, in quibus laboramus, plus diligimus: quæ uerò nobis de facili proueniunt, quodammodo contemnimus.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q in bn̄factore ē, vt bn̄ficiat* puocet ad ipsum amādū. Bn̄factor āt diligit bn̄ficiatū nō quasi puocat* ab illo, sed ex seipso mot*. Qd̄ āt ex se est, poti* ē eo, q est p aliud.

AD SECVNDVM Dicendū, quod amor beneficiati ad benefactorem est magis debitus, & ideò contrarium habet rōnē maioris peccati: sed amor benefactoris ad beneficiatum est magis spōtaneus, & ideò habet maiorem promptitudinem.

AD TERTIVM dicēdū, q Deus ēt plus nos diligit,

SVPER Q. XXVI. ART. XII.

Porrecta per totum. 159 8.d.25.a. 7.ad 1. Et 5.Ethi.lec. 7.

Dubium eodem art.

In eodē & sequenti, hoc est, duodecimo articulo dubium relinquitur, An magis diligendus sit filius, quàm vxor. *Ad quod dr̄, q quātum ad rōnem boni, uxor magis diligitur quia diligitur ut coo- principium ad filiorum procreationem filius aūt ut effectus. Constat.n. excellentiores boni rōnē hēre principium, q̄ effectum. Sed quantum ad coniunctionē filius magis amat, q̄ uxor: quia filius est aliquid substantię parētis, & pars eius: coniux aūt nō ē pars eius ut patet. Et ideo coniuges magis se inuicem honorāt, inter se amant filios. Cuius signum est maior tristitia de morte filij, q̄ coniugis ut sic cæteris paribus.

git, quàm nos eum diligamus: & parentes plus diligunt filios, quàm ab eis diligantur. Nec tamen oportet, quod quoslibet beneficiatos plus diligamus quibuslibet benefactoribus. Benefactores.n. à quibus maxima beneficia recepimus, s. Deum, & parentes, præferimus his, q b. aliqua minora beneficia impendimus.

SVPER Q. XXVI. ART. XIII.
D. Bon. 3. s. dist. 31. q. 3. art. 3.
Bannes eodem art.

Porrecta per totum.
160
3. d. 31. q. 2. ar. 3. q. 1. & 2. Et viz. q. 2. a. 9. ad 12.
*Cap. 48. procul a princ. to. 1.

IN art. 13. eiusdem quæst. aduerte, quod author probat beatum in patria plus intensè ut diligere seipsum, quàm beatiorem hominem uel angelum non solum ex parte subiecti (quia scilicet actus se tenet ex parte coniunctionis ad subiectum nullus autem est sibi coniunctior quàm ipse met) sed etiam ipsius charitatis ordine in suis actibus propter hoc, quod charitas unicuique datur a Deo principaliter ad actum quo ipse recipiens se beatificat. n. Deus charitatem homini, ut amando propter bonum ipsius hominis, cui datur: & datur charitas secundario ad actum erga proximos. Ex hoc .n. manifeste ordine consequens est, ut magis intendat homo per suam charitatem principali actu, quàm secundario: & per hoc intensius se diligat in Deo quàm beatiorem. Nec obstat uerum in ratione ad ultimum dicitur, quod Deus est in patria tota diligendi ratio, quia cuicumque beato Deus est tota diligendi ratio, ut est illius beati bonum proprium. Diligere ergo Deum in tota ratione diligendi, claudit in se prius diligere seipsum, quàm proximum quia claudit in se Deum esse & consequenter diligi, ut proprium bonum diligentis, & claudit in se Deum diligi, ut bonum alterius: sed illud infert, si Deus est alterius bonum.

*Art. 4. & 5. huius quæst.
Concl. m D. 317.
*Ar. 7. & 9. hui⁹ q.
Concl. p

ARTICVLVS XIII.
Vtrum ordo charitatis remaneat in patria.

AD TERTIVMDECIMVM sic proceditur. Vr. quod ordo charitatis non remaneat in patria. Dicit.n. Aug. in li.* de uera religione. Perfecta charitas est, ut plus potiora [b] bona, & minus minora diligamus: sed in patria erit perfecta charitas. ergo plus diliget aliquis meliorem, quàm uel seipsum, uel sibi coniunctum.

¶2 Præt. Ille magis [b] amat, cui maius bonum uolumus: sed quilibet in patria existens, uult maius bonum ei, qui plus boni habet, alioquin uoluntas eius non per omnia diuinæ H uoluntati conformaretur: ibi autem plus bonum habet, qui melior est. ergo in patria quilibet magis diliget meliorem: & ita magis alium, quàm seipsum, & extraneum, quàm propinquum.

¶3 Præt. Tota ratio dilectionis in patria, [b] Deus erit: tunc.n. implebitur, quod dicitur 1. ad Cor. 15. Vt sit Deus omnia in omnibus. ergo magis diligitur, qui est Deo propinquior: & ita aliquis magis diliget I meliorem, quàm seipsum, & extraneum, quàm coniunctum.

SED CONTRA est, quod natura non tollitur per gloriam, sed perficitur. Ordo autem charitatis supra * positus, ex ipsa natura procedit: omnia autem naturaliter plus se, quàm alia amant. ergo iste ordo charitatis remanebit in patria.

RESPON. Dicendum, quod [m] necesse [d] est ordinem charitatis remanere in patria quantum ad hoc, quod Deus K est super omnia diligendus. Hoc.n. simpliciter erit tunc, quando homo perfectè eo fruetur. Sed de ordine suipsius ad alios, distinguendum videtur: quia sicut supra dictum* est, dilectionis gradus distingui potest, uel secundum differentiam boni, quod quis alij exoptat, uel secundum intentionem dilectionis.[p] Primo quidem modo, plus diliget meliores, quàm seipsum, minus uero minus bonos. Volet.n. quilibet beatus unumquemque habere, quod sibi debetur secundum diuinam iustitiam, propter perfectam conformitatem uoluntatis humanæ ad diuinam. Nec tunc erit tempus proficiendi per meritum ad maius præmium, sicut nunc accidit, quando potest homo meliorem, & uirtutem, & præmium desiderare: sed tunc uoluntas uniuscuiusque infra hoc sistet, quod est determinatum diuinitus.* Secundo uero modo aliquis plus seipsum diliget, quàm proximum etiam meliorem:[a] quia intentio actus dilectionis prouenit ex parte subiecti diligentis, ut supra* dictum est. Et ad hoc etiam donum charitatis vnicuique confertur à Deo, ut primo quidem mentem suam in Deum ordinet, quod pertinet ad dilectionem suiipsius: secundario vero ordinem aliorum in Deum velit, uel etiam operetur secundum suum modum: sed[a] quantum ad ordinem proximorum adinuicem, simpliciter quis magis diliget meliorem secundum charitatis amorem.[a] Tota G .n. vita beata consistit in ordinatione mentis ad Deum. Vnde totus ordo dilectionis[d] beatorum obseruabitur per comparationem ad Deum, vt. s. ille magis diligatur, & propinquior sibi habeatur ab vnoquoque, qui est Deo propinquior. Cessabit.n. tunc prouisio, quæ est in præsenti vita necessaria, qua necesse est, vt vnusquisque magis sibi coniuncto, secundum quamcumque necessitudinem, prouideat magis, quàm alieno: ratione cuius in hac uita ex ipsa inclinatione charitatis homo plus magis sibi coniunctum, cui magis debet impendere charitatis effectum. Contingetur tamen in patria, quod aliquis sibi coniunctum pluribus modis diliget. Non.n. cessabunt ab animo beati honestæ dilectionis causæ: tamen omnibus istis rationibus præfertur incomparabiliter ratio dilectionis, quæ sumitur ex propinquitate ad Deum.

Concl. [a]
*Art. 7. & 9. huius q.
Concl. [a]
D. 100.
Concl. ¶
Concl. &
D. 101.
*In corp. art.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quantum [d] ad coniunctos sibi, ratio illa excedenda est: sed quantum ad seipsum, oportet quod aliquis plus se, quàm alios diligat, tanto magis, quanto perfectior est charitas: quia perfectio charitatis ordinat hominem perfecte in Deum, quod pertinet ad dilectionem suiipsius vt* dictum est.

AD II. dicendum, quod ratio illa procedit de ordine dilectionis secundum gradum boni quod aliquis vult amato.

AD III. dicendum, quod vnicuique erit Deus tota ratio diligendi, eo quod Deus est totum hominis bonum. Dato.n. per impossibile, quod Deus non esset hominis bonum, non esset ei ratio diligendi. ideo in ordine dilectionis oportet, quod post Deum homo maxime diligat seipsum.

QVAESTIO XXVII.

De principali actu charitatis, qui est dilectio, in septem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de actu charitatis ¶Et primo, de principali actu charitatis, qui est dilectio.

¶Secundò, de alijs actibus, vel effectibus.

CIRCA primum quæruntur octo.

¶Primò, Quid sit magis proprium charitatis vtrum amare, uel amari.

¶Secundo, Vtrum amare, prout actus charitatis, sit idem quod beneuolentia.

¶Tertiò, Vtrum Deus sit propter seipsum amandus.

¶Quarto, Vtrum possit in hac vita immediate amari.

¶Quintò, Vtrum possit amari totaliter.

¶Sextò, Vtrum eius dilectio habeat modum.

¶Septimò, Quid sit melius, vtrum diligere amicum, vel diligere inimicum.

¶Octauò, Quid sit melius, vtrum diligere Deum, vel proximum.

SVPER Q. XXVII. ART. I.
Bannes eodem art.

IN art. 1. q. [illegible] sit aduertendum primum perspice ut[illegible] distinctione facta in corpore articuli: & propter distinguere [illegible] charitatem in seipsis ut meliores, & ut perfectiores sunt charitati. Hoc.n. est distinguere [illegible] charitatem secundum rationem boni. Nam sic maius charitas solùm [illegible] meliorem, & consequenter magis amabile, & secundum [illegible] communem charitatem [illegible] ad actum amandi, & [illegible] hominem magis amabilem *Perspice secundo, quod quia in hac ratione non solùm charitati tribuitur magis amare, quàm amari, modo doctrina corporis articuli: sed alia sit comparatio s. maioris ad minorem charitatem secundum magis, & minus amare, dicendo, quod maior charitas facit magis amantes. Et merito ad iunctum est hoc: quia si proprium est charitatis amare, consequens est, ut maior charitas faciat magis amare, & maxima maxime amare faciat, iuxta regulas, Sicut simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis &c. Et hoc quidem absolute uerissimum est respectu formalis obiecti charitatis, quod est Deus, ut patet: sed respectu secundarij obiecti, hoc est, proximi limitatur in ista hac adiectione, s. secundum proportionem amati: & intendit, quod perfectior charitas magis diligit proximum secundum proportionem, quia proximus ille est diligibilis, quàm perfectior charitas diligat proximum secundum ipsius proximi proportionem: & hoc est dicere, quod perfectior magis, quàm imperfectior diligit proximum ante ex amabilitate proximi, quod declaratur in litera positis duobus alteris perfectioris, altero imperfectioris charitatis. Constat.n. quod perfectior est melior, & magis amabilis: & imperfectior minus bonus, ac minus amabilis. In amore autem mutuo istorum hæc est differentia: quod minus bonus amat a perfectiori, quantum amabilis est, quia charitas perfectioris non solum adæquat, sed excedit bonitatem minus boni. Mel oraur non amatur ab imperfectiore, quantum amabilis est, quia charitas imperfectior non adæquat bonitatem melioris. Ex hoc ergo, quod perfectior amat minus bonum, quantum amabile est, & imperfectior redamat meliorem, quantum amabilis est, manifestum est, quod perfectior magis amat, secundum proportionem amati, hoc est, magis quàm imperfectior, attenta amabilitate obiecti.

Porrecta per totum.
161
*Lib. 8. Ethi. c. 8. in prin. to. 5.
*Ca. 4. in prin. to. 4.
*Li. 8. c. 8. parum a prin. to. 5
Conclu. m
*Li. 8. c. 8. aliquantulum a princip. to. 5.

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum charitatis sit magis proprium amari, quàm amare.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr. quod charitati sit magis proprium amari, quàm amare. Charitas.n. in B melioribus melior inuenitur: sed[b] meliores debent magis amari. ergo charitatis magis est proprium amari.

¶2 Præt. Illud, quod in pluribus inuenitur, videtur esse magis[b] conueniens naturæ, & per consequens melius: sed sicut dicit Philo. in * 8. Ethi. Multi magis uolunt amari, quàm amare, semperque amatores adulationis sunt multi. ergo melius est amari, quàm amare, & per consequens magis conueniens charitati.

¶3 Præt.[b] Propter quod unumquodque, & illud magis: sed homines propter hoc, quod amantur, amant. Dicit n. Aug. in lib.* de Catechizandis rudib⁹, quod nulla est maior prouocatio ad amandum, quàm præuenire amando. ergo charitas magis consistit in amari, quàm in amare.

SED CONTRA est, quod Philo. dicit* in 8. Ethi. quod magis existit amicitia in amare, quàm in amari: sed charitas est amicitia quæ- D dam. ergo charitas magis consistit in amare, quàm in amari.

RESPON. Dicendum, quod amare conuenit charitati, inquantum est charitas. Charitas.n. cum sit uirtus quædam, secundum suam essentiam habet inclinationem ad proprium actum. Amari autem non est actus charitatis ipsius qui amatur, sed actus charitatis eius est amare. Amari autem competit ei secundum communem rationem boni, prout. s. ad eius bonum alius ad actum cha- E ritatis mouetur. Vnde manifestum est, quod [m] charitati magis conuenit amare, quàm amari.* Magis.n. conuenit unicuique, quod conuenit ei per se, & substantialiter, quàm quod conuenit ei per aliud. Et huius duplex est signum. Primum quidem, quod amici magis laudantur ex hoc, quod amant, quàm ex hoc, quod amantur: quinimmo si non amant, & amentur, uituperantur. Secundo, quia matres, quæ maxime amant, plus quærunt amare, quàm amari. Quædam.n. ut Philos.* dicit in eodem libro, filios suos dant nutrici, & amant quidem. Reamari autem non quærunt, si non contingat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod meliores, ex eo quod meliores sunt, sunt magis amabiles: sed ex eo, quod in eis est perfectior charitas, sunt magis amantes, secundum tamen proportionem amati. Non.n. melior minus amat id, quod infra ipsum est, quàm amabile sit: sicut si ille, qui est minus bonus, non attingit ad amandum meliorem quantum amabilis est.

AD II dicendum, quod sicut Philoso.* dicit ibidem, homines uolunt amari, inquantum uolunt honorari. Sicut.n. honor exhibetur alicui ut quoddam testimonium boni in ipso qui honoratur, ita per hoc, quod aliquis amatur, ostenditur in ipso esse aliquod bonum, quia solum bonum amabile est. Sic ergo amari, C & honorari quærunt homines propter aliud, s. ad manifestationem boni in amato existentis. Amare autem quærunt charitatem habentes secundum se, quasi ipsum sit bonum charitatis: sicut & quilibet actus uirtutis, est bonum uirtutis illius. Vnde magis pertinet ad charitatem, velle amare, quàm uelle amari.

AD III dicendum, quod propter amari aliqui amant, non ita quod amari sit finis eius, quod est amare: sed eo, quod est uia quædam ad hoc inducens, quòd homo amet.

ARTICVLVS II.
Vtrum amare, secundum quod est actus charitatis, sit idem quod beneuolentia.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr. quod amare secundum quod est actus charitatis nihil sit aliud, quàm beneuolentia. Dicit.n. Philos.* in 2. Rhetoricæ, quod [h] amare est velle alicui bonum: sed hoc est beneuolentia. ergo nihil aliud est actus E charitatis, quàm beneuolentia.

¶2 Præt. Cuius est habitus, eius est actus: sed habitus charitatis est in potentia uoluntatis, ut sup.* dictum est. ergo & actus charitatis est actus uoluntatis: sed non est nisi in[h] bonum tendens, quod est beniuolentia. ergo actus charitatis nihil aliud est, quàm beneuolentia.

¶3 Præt. Philos. in * 9. Ethi. ponit quinque ad amicitiam[h] pertinentia, quorum primum est, quod homo uelit amico bonum: secundum est, quod uelit ei esse, & uiuere: tertium est, quod ei delectabiliter conuiuat: quartum est, quod eadem eligat: quintum est, quod ei condoleat, & congaudeat: sed prima duo ad bene-

*In eodem art. 1. in responsione ad primum aduerte, quod cum in litera dicitur, quod amari quæritur eadem ratione, qua quæritur honorari, s. ut manifestatiuum boni proprij, non est intelligendum, quod hæc sit per se ratio appetitus eius, quod est amari: quia hoc falsum est. Amari .n. per se ordinatur ad habendum id, quod bono proprio intus debetur ab aliis amantibus, ad intima penetrans: sed intelligendum est, quod hæc est ratio quare communiter ab hominibus homines appetunt amari. Sic.n. directe respondet argumento de accidentibus ut in pluribus.

*Li. 8. c. 8. tom. 5.

SVPER Q. XXVII. ART. II.
Bannes eodem art.

IN art. 2. duo notanda occurrunt. Primo, diuersa distinctio beneuolentiæ ab amore actua li in parte sensitiua, & in parte intellectiua. Nam ab illo ex consimili passioni actuali. s. esse cum impetu, & ex proprium passionis amoris actualis, s. non subito ex ortu, totaliter distinguitur. Ab isto autem ex una sui conditione secernitur, scilicet ex hoc, quod amor exigit unionem, quam non exigit beneuolentia, sed includit illam. Et ideo actus dilectionis charitatis claudit in se beneuolentiam. Et.n. amor amicitiæ: & ad dit.n. in litera dicitur. Ex his autem non accipias, quod beneuolentia est propria uoluntatis: sed quod sicut in parte sensitiua inuenitur participatio amicitiæ, a fortiori inueniri potest beneuolentia, quæ minus importat, quàm amor amicitiæ. Nec contra hoc militant rationes in litera ex Arist. allatæ: quia afferuntur ad concludendam separationem beneuolentiæ.

Porrecta per totum.
162
3. di. 27. q. 1. a. 1. cor. & ad 2.
*Li. 2. c. 4. in princi. tom. 6.
*q. 24. artic. 1.
*Li. 9. c. 4. tom. 5.

...ab amore sensitiuo, & non ad inferēdā incōpossibilitatē coincidētię. Sat.n.est ibi & Arist. & litterę, q̄ bñuolētia non exigit cōditiones, quas exigit passiōis amor: & p hoc illa pōt eē si ne isto, cū quo stat, q̄ pōt coincidere. Cōpatiēdo ēt secū cōditiones amoris, quas nō exigit secundū se bñuolētia, sicut in litera dr̄, q̄ coincidit cū dilectione charitatis, cōpatiēdo secū cōditionē amoris, s. unionem, quā secundum se non exigit. ¶Secūdo in r̄ṅsione ad primū, q̄ illa diffinitio, Amare est velle bonum alicui nō continet totum, sed principale pertinens ad amorem.

*Lib.9.Ethi.c.5.t.5

*q.23.art.2.

uolentiā pertinēt. ergo primus actus charitatis est bñuolētia.

Sed contra est, qḋ Philoso. dicit in* eodem libro, q̄ bñuolentia neq; est amicitia, neque est amatio, sed ē amicitiæ principiū: sed charitas est amicitia, ut supra dictū* est. ergo beneuolentia non est idē quod dilectio, quæ est charitatis actus.

Respon. Dicēdum, q̄ bñuolentia ꝓpriē dr̄ actus uolūtatis, quo alteri bonū uolumus. Hic G aūt uoluntatis actus differt ab actuali amore tā ſm q̄ est in appetitu sensitiuo, q̄ ēt ſm q̄ est in appetitu intellectiuo, qui est uolūtas. Amor.n.q est in appetitu sensitiuo, quædā passio est. Oīs aūt passio cū quoda impetu inclinat in suū obiectū. Passio aūt amoris hoc hēt, q̄ nō subito exoritur, sed p aliquā assiduā inspectionē rei amatæ. Et iō Philos.in 9.* Eth.ostendens differentiam inter bñuo H lentiā, & amorē, qui est passio, dicit q̄ bñuolētia non hēt dissensionē, & appetitum.i. aliquē impetū inclinationis, sed ex solo iudicio rōnis hō vult bonum alicui. Sīr ēt talis amor est ex quadā consuetudine. Bñuolentia aūt interdum orit ex repētino, sicut accidit nobis de pugilibus, qui pugnat, quorū alterum uellemus uincere: sed amor, q est in appetitu intellectiuo, ēt differt à beneuolētia: importat.n.quandā unionē ſm affectū amantis ad amatum, inquantū.s.amans æstimat amatum quodammō ut unū sibi, uel ad se pertinens, & sic mouet in ipsum: sed bñuolentia est simplex actus uoluntatis, quo uolumus alicui bonū, et nō præsup- I posita p̄dicta unione affectus ad ipsum. Sic m ergo in dilectione, ſm q̄ est actus charitatis, includitur quidem beneuolentia: sed dilectio, siue amor addit unionē affectus.* Et propter hoc Philo.dicit* ibid. quòd beneuolentia est principium amicitiæ.

*Lib.9.Ethi.c.5.t.5

Concl. m

*Lib.9.Ethi.c.5.parum ante med.t.5.

Ad primum ergo dicendū, q̄ Philos.ibi diffinit amare, non ponens totam rationem ipsius, sed aliquid ad rationem eius pertinens, in quo maximè manifestatur dilectionis actus.

Ad II dicēdū, q̄ dilectio est actus uoluntatis in bonum tendens, sed cum quadam vnione ad amatum, quæ quidem in beneuolentia non importat. K

Ad III dicēdū, q̄ intantum illa, quæ Philosophus ibi ponit, ad amicitiam pertinent, inquantū proueniunt ex amore, quē quis habet ad seipsum, ut ibidem dicitur, ut scilicet hæc omnia aliquis erga amicum agat sicut ad seipsum, quod pertinet ad prædictam unionem affectus.

Porrecta per totum. 163

4.di.2.q.2.ar.1.q.1 ad 2. Et opusc.61.c.7.8.9.& 14.

Articvlvs III.

Vtrum Deus sit propter seipsum ex charitate diligendus.

Ad tertivm sic proceditur. Vr̄ q̄ Deus nō pp seipsum, sed pp aliud diligatur ex charitate. Dicit.n.* Greg.in quadam homil. Ex* his, quę nouit animus, discit incognita amare. Vocat autem incognita, intelligibilia, & diuina: cognita autem F sensibilia. ergo Deus est propter aliud diligēdus.

*Hom.11 in Euāg.Ł prin.

¶2 Præt. Amor sequitur cognitionē: sed Deus per aliud cognoscitur, ſm illud Rom.1. Inuisibilia Dei per ea, q̄ facta sunt, intellecta conspiciuntur. ergo etiam propter aliud amatur, & non propter se.

¶3 Spes h gñat charitatē, ut dr̄* in glo. Matth.1. Timor ēt charitatem h introducit, ut Aug.† dicit sup primam Cano.Ioan. sed spes expectat aliqd adipisci à Deo, timor aūt refugit aliqd, quod a Deo infligi pōt. ergo vr̄ q̄ Deus propter aliquod bonum speratum, uel propter aliquod malum timendum G sit amandus. non ergo est amandus pp seipsum.

* Gl.interlinearis, sup illud Abrahā genuit Isaac.

† Tract.9. lter princip. & medium.

Sed contra est, q̄ sicut Aug.* dicit in 1.de doctri. Chri. Frui est amore inhærere alicui pp seipsum: sed Deo fruendum est, ut* in eodem libro dicitur. ergo Deus diligendus est propter seipsum.

*Li.1.c.4 in princ. tom.3.

*Li.1.c.4 & 5.to.3.

Respon. Dicendum, q̄ ly pp, importat habitudinē alicuius causę. Est aūt quadruplex genus causæ, s.finalis, formalis, efficiens,* & materialis, ad quā reducitur ēt materialis dispositio,* quæ non est cā simpl'r, sed ſm quid. Et ſm hæc quatuor genera causarum dr̄ aliquid pp alterum diligendū. Secundum quidem genus causæ finalis, sicut dili- H gimus medicinam pp sanitatem. Secundū aūt genus causæ formalis, sicut diligimus hominem pp uirtutem, quia s. virtute formaliter est bonus, & per consequens diligibilis. Secundum aūt cām efficientem, sicut diligimus aliquos, inquantū sunt filij talis patris. Secundum aūt d dispositionē, quæ reducitur ad genus causæ materialis, dicimur aliquid diligere pp id, quod nos disponit ad eius dilectionem, puta, pp aliqua beneficia suscepta: q̄uis postq̄ iam amare incępimus, non propter illa beneficia amemus amicum, sed pp eius uirtutē. m Primis ergo tribus modis Deum nō diligimus pp I aliud, sed pp seipsum.* Non.n.ordinatur ad aliud sicut ad finem, sed ipse est finis ultimus omnium. Neq; ēt informatur aliquo alio ad hoc, q̄ sit bonus, sed eius substantia est eius bonitas, secundùm quā d exemplariter oīa bona sunt. Neq; iterum ei ab altero bonitas inest, sed ab ipso omnib. alijs:* quarto mō potest diligi pp aliud, * d quia. s. ex aliquibus alijs disponimur ad hoc, quòd in Dei dilectione proficiamus, puta, per beneficia ab eo suscepta, uel per præmia sperata, uel per pœnas, quas per ipsum uitare intendimus.

D.314.

D.314.

D.1035.

Conclu. m

D.281.

Conclu. p

D.98.

Ad primum ergo dicēdū, q̄ ex his, quæ animus K nouit, discit incognita amare: non q̄ cognita sint ratio diligendi ipsa incognita per modum causæ formalis, uel finalis, uel efficientis, sed quia p hoc homo disponitur ad amandum incognita.

Ad II dicendum, q̄ cognitio Dei acquiritur quidem per alia: sed postquam iam cognoscitur, non per alia cognoscitur, sed per seipsum, secundùm illud Ioan.4. Iam non propter tuam loquelā credimus. Ipsi enim audiuimus, & scimus, quia hic est verè saluator mundi.

Ad III dicendum, quòd spes, & timor ducunt ad charitatem per modum dispositionis cuiusdā, ut ex supra* dictis patet.

*q.17.ar tic.8.

SVPER

SVP. QV. XXVII. ART. IIII.

Porrecta per totum. 164

Capr.3 d.27.q.1.con.7. Ban.eodem art.

3.d.27.q.1.ar.1.Et d.14.q.1.ar.1ad 5. Et virt.q.10.ar.11.ad 6. Et vir.q.5.a.2.ad 11. *Li.10.c.1.& 2.c.3.

In Ar.4.omisso tertio aduertendum ē, q̄ amari immediate significat esse immediatū terminum, non immediatū mouens ad amandū. Et qa Deus secūdū seipsum est immediatꝰ, & primus terminus amoris charitatis ēt in via, q̄m est obiectū formale eius ideo in via ēt Deus immediate amatur, cum quo stat, quòd mouet ad actum amādi in speculo creaturæ, ut supetius dictum est.

Articvlvs IIII.

Vtrum Deus in hac vita possit immediatè amari.

Ad qvartvm sic ꝓcedit. Vr̄ q̄ Deus in hac vita nō possit immediatè amari. Incognita h enim amari ñ possūt, vt Aug. dicit 10.* de Tri. sed Deū nō cognoscimꝰ immediatè in hac vita, quia videmus nunc per speculum in ænigmate, vt dicitur 1.ad Corinth.13. ergo neque etiam cū immediatè amamus. B

¶2 Præt. Qui nō pōt h qḋ minus est, nō pōt qḋ maius est: sed maius est amare Deū, q̄ cognoscere ipsum. Qui.n. adhęret Deo p amorem, vnus spiritus cum illo est, vt dicitur 1.ad Cor.6. sed homo non pōt Deū cognoscere immediatè. ergo multò minꝰ amare.

¶3 Præt. Hō à Deo disiungitur p peccatum, ſm illud Isa.59. Peccata vestra diuiserunt inter vos & Deū vestrū: sed peccatū magis est in voluntate, q̄ in intellectu. ergo minus pōt homo Deū h diligere immediatè quàm Deum immediatè h cognoscere. C

Sed contra est, q̄ cognitio Dei, qa est mediata, dr̄ ænigmatica, & euacuat in patria, vt patet 1.ad Cor.13. sed charitas viæ nō euacuatur, vt ibidē dicit. ergo charitas viæ immediatè Deo adhæret.

* 1.p.q.12.ar.2.

D.121.

Resp. Dicēdū, q̄ sicut supra* dictū est, actus cognitiuæ d virtutis ꝑficit p hoc, q̄ cognitū est in cognoscēte: actus aūt appetitiuæ virtutis ꝑficit per hoc, q̄ appetitus inclinat ad rē ipsam. Et iō oportet, q̄ motus appetitiuę virtutis sit in re ſm conditione ipsarū rerū: actꝰ aūt cognitæ virtutis est ſm modū cognoscētis. Est aūt ipse ordo rerū talis ſm se, q̄ Deus est pp seipsum cognoscibilis, & diligi- D bilis, vtpote essentialiter existens ipsa veritas, & bonitas, p quā alia & cognoscunt, & amant. Sed quo ad nos, qa nostra cognitio à sensu ortū hēt, prius sunt cognoscibilia, q̄ sunt sensui ꝓpinquiora: & vlterius, terminus cognitionis est in eo, qḋ est maxime à sensu remotū. Secūdū hoc ergo dicēdū est, q̄ m dilectio, q̄ est appetitiuæ virtutis actus, etiam in statu vię, tēdit in Deū primò, & ex ipso deriuat ad alia: & ſm hoc charitas Deū immediatè diligit, alia verò, Deo mediante. In cognitione verò est ecōuerso, qa.s. per alia Deū cognoscimus*, sicut causam p effectus, vel p modū eminentiæ, aut negationis, vt patet per Dion.in lib.de* diuin.nom. E

Conclu. m

*Cap.4. par.1.circa med.& alibi.

Ad primum ergo dicendū, q̄ q̄uis incognita nō possint amari, tñ nō oportet, q̄ sit idē ordo cognitionis, & dilectionis: nā dilectio ē cognitionis terminus. Et iō vbi desinit cognitio, s.in ipsa re, q̄ per aliā cognoscit, ibi statim dilectio incipere potest.

Ad II dicēdū, q̄ qa dilectio Dei est maiꝰ aliqd, q̄ eius cognitio, maximè ſm statū viæ, iō ꝑsupponit ipsam. Et qa cognitio nō qēscit ī rebꝰ creatis, sed p eas in aliud tēdit, in illo dilectio incipit, & p hoc ad alia deriuatur per modum cuiusdam circulationis, dum cognitio à creaturis incipiens, ten- A dit in Deum, & dilectio a Deo incipiens sicut ab vltimo fine, ad creaturas deriuatur.

Ad III dicendū, q̄ p charitatē tollit auersio à Deo, q̄ est p peccatum, non aūt per solā cognitionē: & iō charitas est, q̄ diligendo animā immediatè Deo coniungit spiritualis vinculo vnionis.

SVP. QV. XXVII. ARTIC. V.

Ban.eodem art.

Porrecta per totum. 165

3.d.27.q.3.ar.1.Et vir.q.2.a.10.ad 5.

In Artic.5 aduerte, quod q̄stio hæc cōmunis est charitatis viæ, & charitati patriæ: quia nihil de amari ex charitate absolute. Et ꝓpterea nō oportet discutere, quomodo ex parte diligentis Deus totaliter diligatur: quia etsi hic non sit, sufficit quòd fiat in patria.

Articvlvs V.

Vtrum Deus possit totaliter amari.

Ad qvintvm sic ꝓcedit. Vr̄ q̄ Deus nō possit totaliter amari. Amor.n. sequit cognitionē: sed Deus nō pōt totaliter à B nobis cognosci, quia hoc esset eum comprehendere. ergo nō potest à nobis h totaliter amari.

¶2 Præt. Amor est vnio q̄dā, vt patet p Dio.4.c.* de diu.nomin. sed cor hominis nō potest totaliter h Deo vniri: qa Deus est maior corde nostro, vt dr̄ 1.Ioan.3. ergo Deus nō pōt totaliter amari.

* Ca.1.in parte 2. illius.

¶3 Præt. Deꝰ seipsū h totaliter amat. si ergo ab aliquo alio totaliter amat, aliqs aliꝰ diligit Deū tm̄, quātū ipse se diligit: hoc aūt est incōueniēs. ergo Deus non pōt totaliter diligi ab aliqua creatura.

Sed contra est, q̄ dicitur Deut.6. Diliges do- C minum Deum tuum ex toto h corde tuo.

Resp. Dicēdū, q̄ cū dilectio intelligat quasi mediū inter amātē, & amatū, cū q̄rit, an Deus possit totaliter diligi tripl'r pōt intelligi. Vno mō, ut modus totalitatis referat ad rē dilectā: & m sic Deꝰ est totaliter diligēdus°, qa totū qḋ ad Deum ꝑtinet, hō diligere dēt. Alio mō, pōt intelligi ita, q̄ totalitas referat ad diligētē: & p sic ēt Deus totaliter diligi debet t, qa ex toto posse suo hō debet diligere Deū, & q̄cqd hēt, ad Dei amorē ordinare, ſm illud Deut.6. Diliges dominū Deū tuū ex toto corde tuo. Tertio mō, pōt intelligi ſm cōparationem D diligētis ad rē dilectā, vt s. modꝰ diligētis adęquet modū rei dilectæ: & s hoc nō pōt esse t. Cū.n. vnūquodq; intātū diligibile sit, inquātū ē bonū, Deꝰ, cuius bonitas est īfinita, est infinitè diligibilis. Nulla aūt creatura pōt Deū infinitè diligere, quia oīs virtꝰ creaturæ siue naturalis, siue infusa, est finita: & p hoc patet rñsio ad obiecta. Nam primæ tres obiectiones procedunt ſm hunc tertium sensum: vltima autem ratio procedit in sensu secundo.

Conclu. m

Conclu. p

Conclu. s

Articvlvs VI.

Vtrum diuinæ dilectionis sit aliquis modus habendus. E

SVP. QV. XXVII. ART. VI.

D.Bon.3.d.27.q.6.art.2.

Thom.ab Arg.dis.27.q.1.ar.2.

Capr.3 d.27.q.1.ar.6. Ban.eodem art.

Porrecta per totum. 166

3.d.27.q.3.ar.5.Et vir.q.2.a.2.ad 13.

In Ar.6.in corpore nota rōnē, quare appetiꝰ finis est infinitus, qa.s. finis non hēt rōnem mensuratī, sed mēsurę. In mēsura autem non potest esse excessus, aut defectus, alioquin mensura esset alia mēsura, & sic procederetur

* Ca.3.& 4. habes, tom.6.

Ad sextvm sic proceditur. Videtur q̄ diuinæ dilectionis sit aliquis modus habēdus. Ratio enim boni consistit in h modo, specie, & ordine, ut patet per Aug.in lib.* de nat.boni. Sed dilectio Dei est optimū in homine, secundum illud ad Colos.3. Super omnia charitatem habete. ergo dilectio Dei debet modum habere.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶2 Præt. Aug. dicit in li.* de mo F rib. eccl. Dic mihi, q̃so te, qs sit diligendi h modus. Vereor. n. ne plus, minusve q̃ oportet, inflāmer desiderio, & amore domini mei. Frustra autem quæreret modū, nisi esset aliquis diuinæ dilectionis modus. ergo est aliqd modus diuinæ dilectionis.

¶3 Præt. Sicut Aug.* dicit 4. sup Gen. ad literā. Modus est, quem vnicuiq; ꝓpria mensura pfigit: sed mēsura uolūtatis humanæ, C sicut & actionis exterioris, est rō. ergo sicut ī exteriori effectu charitatis oportet hēre modū à ratione præstitum, ſm illud Roma. 12. Rōnabile obsequiū vestrū: ita ēt interior Dilectio Dei debet modum habere.

SED CONTRA est, q Bern. dicit in lib.* de diligendo Deum, q causa diligendi Deum, Deus est. modus, sine modo diligere.

RESP. Dicēdū, q sicut patet H ex ducta authoritate* Aug. modus importat quandā mensuræ determinationē. Hæc aūt determinatio inuenit & in mensura, & in mēsurato, aliter tñ & aliter. In mēsura. n. inuenit essentialiter, qa mēsura ſm seipsam est determinatiua, & modificatiua aliorū: in mēsuratis aūt inuenitur mēsura ſm aliqd. i. inquantū attingūt mēsurā. Et ideo in mēsura nihil pōt accipi immo- I dificatū: sed res mēsurata est immodificata, nisi mēsurā attigat siue dficiat, siue excedat. In oībus aūt appetibilib*, & agibilibus mēsura est finis: qa eorū q̃ appetimus, & agimus, oportet ꝓpriā rōnē ex fine accipere, vt patet p Phil.* in 2. Phy. Et iō finis ſm seipsū, hēt modū: ea verò q̃ sunt ad finē hēnt modū ex eo, q sunt fini ꝓportionata. Et iō sicut Philo. dicit i* 1. Politic. K Appetit* finis ī oībus artibus ē absq; fine & termino: eorū aūt q̃ sunt ad finē, ē aliqs termin*. Nō. n. medicus imponit aliquē terminū sanitati, sed facit eam pfectā quātūcūq; pōt, sed medicinæ imponit terminū. Nō. n. dat tm̄ de medicina, quātū pt, sed ſm ꝓportionē ad sanitatē: quā qdē ꝓportionē si medicina excederet, uel ab ea deficeret, esset immoderata. Finis aūt omniū actionum humanarū, & affectionū, est dilectio Dei, per quā maximè attingim* vltimū finē, vt supra dictū* est. Et iō in m dilectione Dei nō pōt accipi modus, sicut in re mēsurata, ut sit in ea accipere plus, & min*: sed sicut inuenit modus in mensura, in qua non potest esse excessus, sed quanto plus attingitur regula, tātò melius est: & ita quanto Deus plus diligitur, tantò est dilectio melior n.

AD PRIMVM ergo dicendū, q illud, qd est p se, potius est eo, quod est per aliud. Et ideò bonitas mensuræ, quę per se habet modū, potior est, q̃ bonitas mensurati, quæ habet modum p aliud. Et sic ēt charitas, q̃ habet modū sicut mēsura, præeminet alijs virtutibus, q̃ hēnt modū sicut mēsuratæ.

AD II dicēdū, q sicut* Aug. ibidem subiungit, modus diligēdi Deū est, vt ex toto corde diligat, idest, ut diligatur quantumcumq; potest diligi. Et hoc pertinet ad modum, qui conuenit mensuræ.

AD III dicēdū, q affectio illa, cuius obiectū subiacet iudicio rōnis, est rōne mēsuranda: sed obiectū diuinæ dilectionis, qd est Deus, excedit iudiciū rōnis, & iō non mēsurat rōne, sed rōnē excedit. Nec est simile de interiori actu charitatis, & exterioribus actibus. Nā interior actus charitatis hēt rōnē finis, qa ultimū bonum hominis cōsistit in hoc, q aīa Deo inhæreat, ſm illud Psal. Mihi adhærere Deo bonum est. Exteriores autem actus sunt sicut ad finem: & ideò sunt commensurandi & secundum charitatem, & secundum rationem.

ARTICVLVS VII.

Vtrum sit magis meritorium diligere inimicum, quàm amicum.

AD SEPTIMVM sic procedit. Vr q magis meritoriū sit diligere inimicū, q̃ amicū. Dr. n. Mat. 5. Si h diligitis eos q uos diligūt, quā mercedē hēbitis? Diligere ergo amicū nō meretur mercedē, sed diligere inimicū meret mercedē, ut ibidē ostenditur. ergo magis est meritoriū diligere inimicos, q̃ amicos.

¶2 Præt. Tāto aliqd est magis h meritoriū, quāto ex maiori charitate ꝓcedit: sed diligere inimicū est pfectorū filiorū Dei, ut Aug. dicit* in Ench. diligere aūt amicū est ēt charitatis imperfectæ. ergo maioris meriti est diligere inimicum, quàm amicum.

¶3 Præt. Vbi ē maior conat* ad bonū, ibi vr ēē mai* h meritū: qa vnusqſq; ꝓpriā mercedē accipiet ſm suū laborē, ut dr 1. Cor. 3. sed maiori conatu idiget hō ad hoc, q diligat inimicū, q̃ ad hoc, q diligat amicū, qa difficilius est. ergo vr q diligere ini-

*Ca. 8. par tis a prin cipio, to. mo 1.

*li. 4. c. 5. cir. med. tom. 3.

*In prin. libri.

*In Arg. 3. huius art.

*Li. 3. ca. 82. to. 2.

*Li. 1. Po li. cap. 6. a medio, tom. 5.

*q. 23. ar tic. 6. Caietan. m

*Ca. 8. & 11. to. 1.

Porrecta per totum. 167 Infra art. 8. ad 2. Et 3. d. 30 art. 3. & a. ad 3. Et vir. q. 4. artic. 8. con. 6. & ad 17.

*Ench. c. 73. to. 3.

deret in infinitū. Et patet sequela, qa excessus, vel defect* attēdit per relationem mēsuræ, q̃ exceditur vel, qua aliud deficit. Ex hoc fundamētū huius nimium in appetibilibus, & agibilibus: qm omniū mensura est finis, qa penes fine sumitur omniū bonum ratio, & pluries oportet hanc propositionē vti.

¶ In eodem 6. art. in rñsione ad tertium circa illa verba, Actus interior charitatis hēt rōnē finis, qa vltimū bonū hominis consistit in hoc, q aīa Deo inhæreat: aduerte, q author cōparat hic actū interiorē charitatis ad actus exteriores imperatos, q sunt ad finem, & respectu eorum dicit, q actus interior est finis, & nō cōparat actū interiorē charitatis ad actū nō imperatū: sed naturalem in intellectu beati cātū a Deo præsente sub claro lumine gloriæ, tū quia talis actus cum sit obiectū amoris, hēt magis rōnē finis, q̃ ipse actus amandi, cū ex hoc ipso q est actus volūtatis, minus conuenit rō finis: qa rō finis est rō obiecti voluntatis: tū quia author loquit de actu, quo aīa inhæret vltimo fini, i. Deo, ut patet in litera, vt distinguit ab actibus, qbus non inhæremus, sed accedim* ad Deum. Visio autē Dei in patria nō excluditur ab actu uoluntatis, quo aīa inhæret Deo sed includit ipsum, vt ꝓpriā ipsius causam. Et ppea attribuit hic esse vltimū, actui voluntatis: & ppa esse mensurā aliorū non vt excludit uisionem in patria, sed vt claudens illam in se: ita vt totalis adhæsio ad Deū, cuius una pars act* uolūtatis ex una summa parte. s. ex parte finis, reliqua ex parte eius, qd est ad finē. Totū. n. illud, & singulas eius partes, qa sunt consecutio ultimi finis, sine mensura, & sub appetendū est: ita q quāto plus, tanto melius reliqua mēsurata oportet esse. Et hæc dicta sint, ne putes verba authoris sibijpsi cōtrariari: sed cognoscas, q cum ex pluribus integret consecutio vltimi finis, q Deus est, s. act* intellectus, & voluntatis, illius tm̄ partis author meminit explicite, quæ pserti seruit proposito.

SVPER Q. XXVII. ART. VII.

D. Bon. 3. s. di. 31. q. 6. art. 2. Nic. de Nyss. Tra. 5. p. 4. p. 3. dicat. q. 5. Capr. 3. d. 27. q. 1. & 8. Ban. eodem art.

IN art. 7. dubium est Durando in 3. sent. di. 30. q. vlti. occurrit, an diligere ceteris paribus amicū, sit magis meritoriū, q̃ diligere inimicū. Ipse siquidē simpliciter ꝓbare nititur, q dilectio inimici est magis meritoria. Primo, quia dilectio inimici ex natura operis exigit maiorē conatū, qa est difficilior ſm se. Secūdo, qa tota rō dilectionis inimici est charitas, non aūt tota rō dilectionis amici. Tertio, quia dilectio inimici includit dilectionem amici, ut patet. ergo melior.

¶ Ad hoc dicēdū ē s. ōnium authoris doctrinā, q cęteris paribus, dilectio amici ē melior, & magis meritoria. Et p se, ac tō essentialis est, quia obiectum ī tali dilectione est & Deo propinquius, qa melius & diligēdū ꝓpinquius, qa magis cōiunctū, ac p hoc vtriq; dilectionis charitatiuæ mēsuræ cōformius. Cōtra autē q ad* sūs materia per se magis cōsono, cæteris paribus est melior. Et q ñ ē meritoriū simpliciter apud Deū, cōsequitur maiorē bonitatē simpliciter, qd sit de merito respectu huius, iō optime ualet sequela. Actus charitatis ē simpliciter melior. ergo magis meritori* simpliciter: & nihil efficit sine sit magis debitus sinē nō, ut Durādus fingit. Dilectio siqdē nra erga Deū ē maximè debita, & tñ ppea pdicrōnē meritorij, & magis meritoria: sed ille decepi* est declinās à merito ad meritū ab hoc. Et rursus debuit cōsiderare, q nō est sermo de bono & meliori in cōi, sed de bono & meliori secūdum charitatem.

micum sit magis meritorium, A quàm diligere amicum.

SED CONTRA est, qa illud, qd est meli*, est magis h meritoriū: sed melius est diligere amicum, qa melius est diligere meliorē. amicus autem qui amat, est melior, q̃ inimicus qui odit. ergo diligere amicū est magis meritorium, q̃ diligere inimicum.

RESPON. Dicēdum, q rō diligēdi ꝓximū ex charitate, Deus est, sicut supra dictū* est. Cū er B go q̃rit, qd sit meliu, uel magis meritoriū, utrū diliger amicū, uel inimicū, dupli r istæ dilectiones cōparari pñt. Vno mō ex parte ꝓximi, q diligit: alio mō ex parte rōnis, pp quā diligit. m Primo qdē mō, dilectio amici peminet dilectioni inimici: qa amicus & melior est, & magis cōiūctus, vñ est materia magis conueniēs dilectioni. Et ꝓpter hoc actus dilectionis sup hanc C materiā trāsiens, melior est, vñ & eius oppositū est deteri*: peius. n. est odire amicū, q̃ inimicū. Secundo aūt mō, dilectio inimici peminet pp duo. Primo qdem, qa dilectionis amici pōt esse alia rō q̃ Deus, sed dilectionis inimici solus Deus ē rō. Secūdo, qa psupposito q uterque pp Deum diligat, fortior ostendit esse Dei dilectio, q̃ animum hois ad remotiora exten D dit. s. vsq; ad dilectionē inimicorū: sicut uirtus ignis tāto ōndit esse fortior, quāto ad remotiora diffundit suū calorē. Tātò ergo ostēdit diuina dilectio esse fortior, quanto pp ipsam difficiliora implemus: sicut & uirt* ignis tāto est fortior, quātò cōburere pōt materiā minus cōbustibilē. Sed sicut idē ignis in ꝓpinquiora fortius agit, q̃ in remotiora: ita ēt charitas feruen E tius diligit coniunctos, q̃ remotos. Et* quantū ad hoc dilectio amicorum secundùm se considerata, est feruētior & melior, quàm dilectio inimicorum. r

AD PRIMVM ergo dicēdū, q uerbū Dñi est p se intelligēdū. Tunc. n. dilectio amicorū apud Deū mercedē nō habet, qñ pp hoc solū amantur, qa amici. Et hoc vr accidere, qñ sic amātur amici, q inimici non diligūtur. Est tñ meritoria amicorū dilectio, si propter Deum diligant, & non solùm quia amici sunt.

AD ALIA patet responsio p ea, q̃ dicta sunt. Nā duæ rōnes sequentes procedunt ex parte rōnis diligendi: ultima uerò ex parte eorum, quæ diliguntur.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum sit magis meritorium diligere proximum, quàm diligere Deum.

AD OCTAVVM sic procedit. Vr q magis sit meritoriū diligere proximum, q̃ diligere Deum. Illud. n. vr esse magis meritorium, quod Apostolus magis elegit: h sed Apostolus prælegit dilectionē proximi dilectioni Dei, secundùm illud ad Rom. 9. Optabā anathema esse à Christo p fratrib. meis. ergo magis est meritoriū diligere ꝓximum, quàm diligere Deum.

¶2 Præt. Minus vr esse meritoriū aliquo mō diligere h amicū, ut dictū * est: sed Deus maximè est amicus, qui prior dilexit nos, ut dr 1. Io. 4. ergo diligere Deum uidetur esse minus meritorium.

¶3 Præt. Illud, quod est h difficilius, vr esse uirtuosius, & magis meritorium: qa uirtus est circa difficile, & bonū, ut dicitur in * 2. Ethi. sed facilius est diligere Deum, quàm proximum, tùm quia naturaliter omnia Deum diligunt: tum quia in Deo nihil occurrit, quod non sit diligendum, quod circa proximum non contingit. ergo magis est meritorium diligere proximum, quàm diligere Deum.

SED CONTRA est, quia propter quod unūquodque, illud magis: sed dilectio proximi non est meritoria, nisi propter hoc, quod proximus diligit propter Deum. ergo dilectio Dei est magis meritoria, quàm dilectio proximi.

RESPON. Dicendum, q comparatio ista pōt intelligi dupliciter uno mō, ut seorsum consideret utraque dilectio: & m tunc non est dubium, q dilectio Dei est magis meritoria. n Debetur. n. ei merces pp seipsam, quia ultima merces est frui Deo, in quem tendit diuinæ dilectionis motus. Vñ & diligenti Deū merces ꝓmittitur. Io. 14. Si quis diligit me, diligetur a Patre meo, & manifestabo ei meipsum. Alio mō, pōt attendi ipsa cōparatio, ut dilectio Dei accipiatur, ſm quod solus diligitur: dilectio aūt proximi accipiatur, ſm quod proximus diligitur propter Deum. Et sic dilectio proximi includit dilectionē Dei, sed dilectio Dei nō includit dilectionē proximi. Vñ erit cōparatio dilectionis Dei perfectæ, q̃ extendit se ēt ad proximū, ad dilectionē Dei insufficientem & impfectā: qa hoc mādatū habemus a Deo, ut qui diligit Deū, diligat & fratrē suū: & i hoc sēsu dilectio ꝓximi peminet. s

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd secundùm vnā * glossæ expositionē, hoc Apostolus nō optabat

*q. 25. ar tic. 1.

Caietan. m

Caietan. p

Caietan. s

Porrecta per totum. 168 Inf. q. 182. art. 2. cor. Et 3. dist. 30. arti. 4. Et quoli. 6. arti. 11. cor.

*Ar. prec.

*Lib. 2. Ethic. ca. 3. circa fin. tom. 3.

Caietan. m

Caietan. s *Glo. ordinaria in principio commentarij ad cap. 9.

¶ Ad primā ergo obiectionē in oppositū dr cū authore in rñsione ad ultimum huius q q cū duo cōcurrāt ad uirtutē, bonū, & difficile, pl* facit ad rōnē uirtutis act* bonū, q̃ difficile. Et ppea nō quāto difficilior ex natura operis, nisi et sit melior, actus iudicatur simpliciter magis meritori*. Et ppea licet dilectio inimici sit difficilior, non iō est magis meritoria: sicut dilectio pximi est magis difficilis, q̃ dilectio Dei, cum sit naturalissima, nō tñ est magis meritoria.

¶ Ad secūdā dr, q recedit ad hypothesi. Nā q6 est cætera paribus mō cætera nō sunt paria, nisi ponatur ex charitate pariter amicū, & inimicū diligi, sic q quæq que aīa tāto diligēdi non consideretur.

¶ Ad tertiū dr, q n ñ illa sicut opposita inter utrā dilectio nimi et ut quatuor, supponit eādē charitatem diligere amicū plus q̃ ut q amor: qa ea cē charitas in ... obiectū ꝓpinquiū q̃ ... Cū ... Dilectio proximi includit dilectionē amici, distinguendū est: dilectione habituali, uel actuali amici. Nā si d habituali est sermo, uerū assumit, sed oppositū cōcludit, ut deductū est: quia eadē charitas magis tēdit in ꝓpinquū, q̃ remotū. Et ppea negāda est sequela: quia nō includit illā gradualiter, & aliqd addit, sed includit illam ut cōem cām sui, & dilectionis amici. Si uerò de dilectione actuali amici est sermo, falsū manifeste assumit. Non. n. actu, quādo diligo Ioānē inimicū, elicitur actus, quo diligo Petrū amicū.

SVP. Q. XXVII. ART. VIII.

Ban. eodem art.

IN artic. 8. Rñsio ad tertiū cōmēdāda ē memoriæ: qa pluries oportet ea uti, nihilque aliud scribendum occurrit.

Universidad de Deusto Biblioteca

bat, quando erat in statu gratiæ, ut s. separaretur à Christo pro fratrib. suis, sed hoc optauerat, qñ erat in statu infidelitatis: unde in hoc nõ est imitãdus. Vel potest dici, sicut dicit Chrys. in lib. * de cõpunctione, q per hoc non ostenditur, q Apostolo plus diligeret proximum, q̃ Deum: sed q plus diligeret Deum, q̃ seipsum. Volebat. n. ad tempus priuari fruitione diuina, q pertinet ad dilectionem sui, ad hoc q honor Dei procuraretur in proximis, quod pertinet ad dilectionem Dei.

*Chryso. lib. 1. a medio. lib. 1.

AD II dicẽdum, q dilectio amici pro tantò est quandoque minus meritoria, quia amicus diligit propter seipsum, & ita deficit a uera ratione amicitiæ charitatis, quæ est Deus. Et ideo quòd Deus diligatur propter seipsum, nõ diminuit meritum, sed hoc constituit totam meriti rationem.

AD III dicẽdũ, q plus facit ad rationem meriti, & uirtutis, bonum, quàm difficile. Vñ nõ oportet, quòd omne difficilius sit magis meritoriũ, sed quod sic est difficilius, ut etiam sit melius.

SVP. Q. XXVIII. *Ban. eodem art.*

IN articulis hoc solũ scribẽdũ occurrit iuxta primũ artic. q charitas ex hoc, q ẽ amor Dei patitur gaudiũ scdm utrãq; rõnẽ. s. amicitiæ, & concupiscentiæ, seu d ipso Deo in se, & de participatio. Nã ex natura rei amatæ. s Dei hẽt, q nisi gaudere possit d bono diuino: qa bono diuino nihil dãni accidere pt, sed ẽ optimũ, & immutabile, & e p hoc ẽ materia gaudij est apud amantẽ. Et ex natura talis amoris Dei, quẽ significat charitas, habet q Deũ p̃sentem faciat amãti scdm nobilissimũ effectũ, ipsum. s. gratiam, & charitatẽ eleuãtẽ creaturã in diuinitatis cõsortiũ. Et pp huiusmodi p̃sentiã amati patitur ẽt gaudiũ magnũ. Sed primũ est maius, & est simpliciter charitatiũ, q est de Deo in se diuinẽ. Aliud quoq; primũ gaudiũ ex natura secũdi, s. tali p̃sentia Dei in anima, dũ ẽ sanctificantẽ diuini nobis, s regnũ Dei, in nobis [illegible] expletionẽ concorquentis. Hæc n. cũ in se, q in proximũ, maxime maiori gaudij expletis desiderium amãtis Dei sunt: sicut bono diuino in seipso ẽ maxima gaudij cõplentis amorẽ cõplacẽtiæ Dei. Hoc enim non desiderat charitas, sed amat, & cõplacet ei. Illa vero desiderat, qa cẽ, & nõ ẽ pñs. Charitas ergo vt sic, facit gaudium his modis. Quo it sit erat ẽ gaudiũ ex cõditione, qua ẽ amor facit amatũ ẽ amãte, & econuerso, ex cõmunib' dictis in præcedẽti libro sumere potes, & applicare.

Perrella per totum 169

Ies. q. 15. art. 2. & 3. cor. Et 3. q. 89. art. 6. cor. Et ma. q. 10. art. 2. cor. Et opusc. 4 aa. 2.

QVAESTIO XXVIII.

De Gaudio in quatuor articulos diuisa

DEINDE cõsiderãdũ est de effectib. cõsequẽtib' charitatis actũ principale, q est dilectio.

¶Et primò, De effectibus interioribus.

¶Secundò, De exterioribus.

CIRCA primum tria consideranda sunt.

¶Primò, de gaudio.

¶Secundò, De pace.

¶Tertiò, De misericordia.

CIRCA primum quæruntur quatuor.

¶Primò, Vtrum gaudium sit effectus charitatis.

¶Secundò, Vtrum huiusmodi gaudium compatiatur.

¶Tertiò, Vtrum illud gaudium possit esse plenum.

¶Quartò, Vtrum sit virtus.

ARTICVLVS I.

Vtrum gaudium in nobis sit effectus charitatis.

AD PRIMVM sic procedit. Vĩ q gaudium nõ sit effectus charitatis ĩ nobis. Ex abs̃tia n. rei amatæ magis seqt̃ tristitia, q̃ gaudiũ: sed Deus, quẽ p charitatẽ diligim', est nobis absẽs, quãdiu ĩ hac uita uiuim'. Quãdiu. n. sumus ĩ corpore, peregrinamur a Dño, ut dr̃ 2. ad Cor. 5 ergo charitas in nobis magis causat tristitiam, q̃ gaudium.

¶2 Præt. Per charitatẽ maximè meremur beatitudinẽ: sed inter ea, p q̃ beatitudinẽ meremur, ponit luct', q ad tristitiã pertinet, sm illud Matt. Beati qui lugent, quoniam consolabũtur. ergo magis est effectus charitatis tristitia, quàm gaudium.

¶3 Præt. Charitas ẽ uirt' distincta à spe, ut ex supradictis * patet: sed gaudium catur ex spe, sm illud Ro. 12. Spe gaudentes. nõ ergo causatur ex charitate.

*q. 17. art. 6.

SED CONTRA est, quia sicut dr̃ Rom. 5. Charitas Dei diffusa est in cordib. nr̃is p Spiritũsanctũ, q datus est nobis: sed gaudiũ in nobis cãtur ex spiritu sancto, secundum illud Roma. 14. Non est regnum Dei esca, & potus, sed iustitia, & pax, & gaudium in Spiritusancto. ergo charitas est causa gaudij.

RESPON. Dicẽdum, q sicut supra * dictum est, cũ de passionibus ageretur, ex amore procedit & gaudiũ, & tristitia, sed cõtrario mõ. Gaudiũ. n. ex amore causat uel pp p̃sentiam boni amati, uel ẽt pp hoc, q ipsi bono amato ppriũ bonũ inest, & conseruatur. Et sm hoc maximè pertinet ad amorem beneuolentiæ, per quem aliquis gaudet de amico prosperè se habente, ẽt si sit absens. Econtrario aũt ex amore seqtur tristitia uel pp absentiam amati, uel pp hoc, q amatum, cui uolumus bonum, suo bono priuat, aut aliquo malo deprimitur. Charitas aũt est amor Dei, cuius bonũ immutabile est, qa ipse est sua bonitas. Et ex hoc ipso, q amat, est in amante p nobilissimũ suum effectũ, sm illud 1. Io. 4. Qui manet in charitate, ĩ Deo manet, & Deus in eo. Et ideo m spiritnale gaudiũ, quod de Deo habetur, ex charitate causatur.*

* 1. 2. q. 25 art. 1. & 2. & 3.

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, q quandiu sumus in corpore, dicimur peregrinari a Domino, in comparatione ad illam præsentiam, qua quibusdã est præsens per spei visionem. Vnde & Apostolo. subdit ibidem. Per fidem enim ambulamus, & non p speciem. Est autem & præsens se amantibus etiam in hac uita per gratiæ inhabitationem.

AD II dicẽdũ, q luctus, q beatitudinẽ meret̃, ẽ de his q̃ sunt beatitudini cõtraria. Vñ eiusdẽ rõnis est, q talis luctus ex charitate causet̃, & tale gaudiũ spirituale de Deo: qa eiusdẽ rõnis est gaudere de aliquo bono, & tristari de his, q̃ ei repugnant.

AD III dicẽdum, q de Deo põt esse spũale gaudium dupl̃r. Vno mõ, sm q gaudemus de bono diuino in se considerato. Alio mõ, sm q gaudemus de bono diuino, prout à nobis participat̃. Primũ aũt gaudium melius est, & hoc procedit principaliter ex charitate: sed secundum gaudium pcedit ẽt ex spe, per quã expectamus diuini boni fruitionem. Quamuis ẽt ipsa fruitio uel perfecta, vel imperfecta sm mensuram charitatis obtineatur.

ARTICVLVS II.

Vtrum gaudium spirituale, quod ex charitate causatur, recipiat admissionem tristitiæ.

Ban. eodem art.

Perrella per totum 170

AD SECVNDVM sic pcedit. Vĩ q gaudiũ spũale, q ex charitate cãtur recipiat admissionẽ tristitiæ. Cõgaudere. n. bonis pximi ad charitatẽ pti

net,

net, sm illud, 1. ad Cor. 13. Charitas nõ gaudet sup iniquitate, cõgaudet aũt veritati: sed hoc gaudiũ recipit pmissionẽ tristitiæ, sm illud, Rom. 12. Gaudere cũ gaudentibus, flere cũ flentibus. ergo gaudiũ spirituale charitatis admissionem tristitiæ patitur.

¶2 Præt. Penitentia, sicut dicit* Greg. est ante acta mala flere, & flenda iterum non committere: sed vera penitentia non est sine charitate. ergo gaudium charitatis habet tristitiæ admissionem.

* Homil. 34. Euãg. à medio illius.

¶3 Præt. Ex charitate contingit, q aliqs desiderat esse cũ Christo, sm illud Philip. 1. Desideriũ habens dissolui, & esse cũ Christo: sed ex isto desiderio sequit in homine quædã tristitia, sm illud Psal. 119. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est. ergo gaudiũ charitatis recipit admissionẽ tristitiæ.

SED CONTRA est, q gaudiũ charitatis est gaudiũ de diuina sapientia: sed hmõi gaudium non habet permissionem tristitiæ, sm illud Sap. 8. Non habet amaritudinem conuersatio illius. ergo gaudium charitatis non patitur permissionem tristitiæ.

RESPON. Dicẽdũ, q ex charitate cãtur duplex gaudiũ de Deo, sicut supra * dictũ est. Vnũ quidem principale, qđ est ppriũ charitatis, quo. s. gaudemus de bono diuino sm se considerato. Et m tale gaudiũ charitatis pmissionẽ tristitiæ nõ patitur*, sicut nec illud bonũ, de quo gaudet, põt aliquam mali admissionem habere. Et iõ Apo. dicit ad Philip. 4. Gaudete in domino semp. Aliud aũt est gaudiũ charitatis, quo gaudet aliqs de bono diuino, sm q participat̃ à nobis. Hęc aũt participatio põt impediri p aliud contrarium. Et ideo p ex hac parte gaudiũ charitatis põt habere pmissionem tristitiæ, prout scilicet aliquis tristatur de eo, quod repugnat participationi diuini boni vel in nobis, vel in proximis, quos tanq̃ nosipsos diligimus q.

*art. præc. ad 4. arg.

Conclu. m

Conclu. p

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q fletus proximi nõ est, nisi de aliquo malo. Omne autem malum importat defectũ participationis summi boni. Et iõ intantum facit charitas condolere proximo, inquãtum participatio diuini boni in eo impeditur.

AD II dicẽdũ, q peccata diuidunt inter nos, & Deum, vt dr̃ Isa. 59. Et ideò hæc est rõ dolendi de peccatis præteritis nostris, uel ẽt aliorum, inquantũ p ea impedimur à participatione diuini boni.

AD III dicendũ, q q̃uis in incolatu huius miseriæ aliquo mõ participemus diuinũ bonũ p cognitionẽ, & amorẽ: tñ huius vitę miseria impedit a pfecta pticipatiõe diuini boni, qualis erit ĩ patria. Et iõ hæc tristitia, qua qs luget de dilatione gloriæ, ptinet ad ĩpedimẽtũ pticipatiõis diuini boni.

ARTICVLVS III.

Vtrum spirituale gaudium, quod ex charitate causatur, possit in nobis impleri.

Perrella per totum. 171

Nic. de Nyse Tra. 5. p. 3. par. 5. q. 7. *Ban. eodem art.*

AD TERTIVM sic pcedit. Vĩ, q spũale gaudiũ, qđ ex charitate cãtur, nõ possit in nobis impleri. Qũto. n. maius gaudiũ de Deo habemus, tãto gaudiũ eius in nobis magis implet̃: sed nũquam possumus tñ de Deo gaudere, quãtum dignũ est vt de Deo gaudeat: qa ĩp bonitas eius, q̃ est infinita, excedit gaudium creaturæ, quod est finitum. ergo gaudium de Deo numquàm potest impleri.

¶2 Præt. Illud, quod est impletum, nõ põt esse maius: sed gaudium ẽt beatorum potest esse maius, quia gaudium vnius est maius, quàm alterius. ergo gaudium de Deo non põt in creatura impleri.

¶3 Præt. Nihil aliud vĩ esse comprehẽsio, q̃ cognitionis plenitudo: sed sicut vis cognoscitiua creaturę est finita, ita vis appetitiua eiusdẽ. Cũ ergo De' nõ possit ab aliqua creatura cõprehendi, vĩ q nõ possit alicuius creaturæ gaudium de Deo impleri.

SED CONTRA est, quod Dominus discipulis dicit Ioan. 15. Vt gaudium meum in vobis sit, & gaudiũ vestrum impleatur.

RESPON. Dicẽdũ, q plenitudo gaudij põt intelligi dupl̃r. Vno mõ ex parte rei, de qua gaudetur, vt s. tñ gaudeat̃ de ea, quãtũ est dignũ de ea gauderi. Et m sic solũ Dei gaudiũ est plenũ de seipso*, qa gaudiũ Dei est infinitũ, & hoc est cõdignũ infinitæ bonitati Dei: cuiuslibet aũt creaturæ gaudiũ oportet esse finitũ. Alio mõ põt intelligi plenitudo gaudij ex parte gaudẽtis. Gaudiũ aũt cõparat̃ ad desideriũ, sicut qes ad motũ, vt supra * dictum ẽ cũ de passionib' ageret. Est aũt qes plena, cũ nihil restat de motu: vñ tunc gaudiũ est plenũ, qñ iã nihil desiderãdũ restat. Quãdiu aũt in hoc mundo sumus, nõ cessat in nobis desiderij motus: qa adhuc restat, q Deo magis appropinquemus p gratiã, vt ex supradictis* patet: sed qñ iã ad beatitudinẽ pfectã puẽtũ fuerit, nihil desiderãdũ restabit, qa ibi erit plena Dei fruitio, in qua hõ obtinebit quicquid ẽt circa alia bona desiderauerit, sm illud Psal. 102. Qui replet in bonis desideriũ tuum. Et iõ qescet desideriũ nõ solũ quo desideramus Deum, sed ẽt erit omniũ desideriorũ quies: vñ p gaudium beatorũ est perfectè plenum. Et ẽt superplenum q: qa plus obtinebũt, q̃ desiderare suffecerint. Nõ. n. in cor hominis ascẽdit, q̃ pparauit Deus diligentibus se, vt dr̃ 1. ad Cor. 2. Et hoc est, q dr̃ Luc. 6. Mẽsurã bonã, & supereffluentẽ dabũt in sinũ vestrũ: quia cũ nulla creatura sit capax gaudij de Deo ei cõdigni, inde est, q s illud gaudiũ oĩno plenũ non capit in homine, sed potius hõ intrat in ipsum s, sm illud Matth. 25. Intra in gaudium domini tui.

Conclu. m

*1. 2. q. 25 art. 1. & 2. & 4.

*q. 24. art. 4. & 7.

Conclu. p

Conclu. s

AD PRIMVM ergo dicendũ, q ratio illa procedit de plenitudine gaudij ex parte rei, de qua gaudet̃.

AD II dicendũ, q cũ puentũ fuerit ad beatitudinẽ, vnusquisq; attinget terminũ sibi p̃fixum ex pdestinatione diuina, nec restabit vlterius aliquid quo tedat: q̃uis in illa terminatione vnus pueniat ad maiorẽ propinquitatẽ Dei, alius ad minorẽ. Et iõ vniuscuiusq; gaudiũ erit plenũ ex parte gaudẽtis, quia vniuscuiusq; desiderium plene quietabit̃: erit tamen gaudiũ vnius maius, quàm alterius, pp pleniorem participationem diuinæ beatitudinis.

AD III dicẽdũ, q cõprehẽsio importat plenitudinem cognitionis ex parte rei cognitæ, vt s. tãtũ cognoscatur res, quantũ cognosci potest. Habet tñ ẽt cognitio aliquam plenitudinem ex parte cognoscẽtis, sicut & de gaudio dictum* est. Vnde & Apost. dicit ad Coloss. 1. Impleamini agnitione voluntatis eius in oĩ sapientia, & intellectu spirituali.

*In corp. art.

Universidad de Deusto Biblioteca

Porrecta per totum. 172

SVPER Q. XXVIII. ART. IIII.

IN art. 4. eiusdē q. 28. in resp̄one ad primū aduerte, ꝙ dupliciter posset impediri, ꝙ tristitia non esset speciale aliqd vitiū. Primo, si daretur aliqd speciale uitiū circa amorē, ad quē sequit' illa tristitia: & hoc impedimentum i litera tollit' ex hoc, ꝙ amor sui, ex quo sequunt' qdā specialia vitia tristitiæ, nō est speciale, sed gn̄ale vitiū, & radix vitiorū. Alio mō, si daret' aliquod speciale vitiū circa odium boni eiusdē rōnis cum delectabili, cui opponit' tristitia illa, q est speciale vitiū. Tunc.n. illud uitiū circa odiū haberet se ad tristitiam, sicut charitatis uirtus ad gaudiū. Sequitur.n. tristitia ad odiū, sicut gaudium ad charitatē. Et licet in litera hoc impedimētū nō explicetur, implicite tn̄ in proximo impedimēto dictū est: qa si sunt impedimēta eiusdē rationis.i. si haberet' unū speciale circa priorē actum eiusdē rationis, tunc tristitia nō poneret' sp̄ale uitiū.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum gaudium sit virtus.

AD QVARTVM sic ꝓceditur. Vr̄ ꝙ gaudiū sit virtus. Vitium.n. contrariatur virtuti: sed tristitia ponitur vitium, vt patet de accidia, & de inuidia. ergo ēt gaudium debet poni virtus.

¶2 Præt. Sicut amor, & spes sūt passiones qdā, quarū obiectum est bonum, ita & gaudium: sed amor, & spes ponunt' virtutes. ergo & gaudiū dēt poni virt'. G

¶3 Præt. Præcepta legis dant' de actibus virtutū: sed pcipit' nobis, ꝙ de Deo gaudeam', sm̄ illud ad Phil. 4. Gaudete in domino sp. ergo gaudium est virtus.

SED CONTRA est, ꝙ neq; cōnumerat' inter virtutes theologicas, neq; iter virtutes morales, neq; inter virtutes intellectuales, vt ex supradictis * patet.

*1. 2. q. 57. & 60. & 61. simul.

RESP. Dicēdū, ꝙ virtus, sicut supra habitū * est, est habit' quidā operatiuus: & iō sm̄ ꝓpriā rōnē hēt iclinationē ad aliquē actū. Est aūt contingēs ex vno habitu plures act' eiusdē rōnis ordinatos ꝓuenire, quorū vn' sequat' ex altero. Et quia posteriores actus nō ꝓcedūt ex habitu virtutis, nisi p actū priorem: inde est ꝙ virt' nō diffinit', nec denominat', nisi ab actu priori, q̄uis ēt alij actus ab ea cōsequant'. Manifestū est aūt ex his, q̄ s. de passionib' * dicta sunt, ꝙ amor est prima affectio appetitiuæ potētiæ, ex qua sequit' & desideriū, & gaudiū. Et iō habit' uirtutis idē est, q inclinat ad diligēdū, & ad desiderādū bonū dilectū, & ad gaudēdū de Deo: sed qa dilectio iter hos act' ē prior, ide ē, ꝙ virt' nō denominat' à gaudio, nec à desiderio, sed à dilectiōe, & dr̄ charitas. Sic ergo m gaudiū n̄ ē aliqua virt' a charitate distincta, sed ē qdā charitatis act', siue effect', & pp hoc cōnumerat' iter fruct', vt' p3 Gal. 5.

*1. 2. q. 55. ar. 2. & 4. D. 57.

*1. 2. q. 25. ar. 2. & 4.

Conclu: m

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ tristitia, q est vitiū, cātur ex inordinato amore sui, qd nō ē aliqd speciale vitium, sed quædā generalis radix vitiorum, vt supra dictū * est. Et iō oportuit tristitias quasdā K particulares ponere specialia vitia, quia non deriuant' ab aliquo speciali vitio, sed à gnāli: sed amor Dei ponit' specialis virtus, q̄ est charitas, ad quā reducit' gaudiū, ut dictū * ē, sicut ꝓprius actus eius.

*q. 77. artic. 4.

*ar. 2. huius q. & I corp. huius art.

AD II dicēdū, q spes cōsequit' ex amore, sicut & gaudiū: sed spes addit ex parte obiecti quandā specialem rationem, s. arduum, & possibile adipisci, & ideo ponit' specialis virtus: sed gaudium ex parte obiecti nullam specialem rationē addit supra amorem, q̄ possit causare specialem uirtutem.

AD III dicēdū, ꝙ itatū dat' pceptū legis d gaudio, iquātū ē act' charitatis, licet nō sit prim' act' ei'.

QVAESTIO XXIX.

De pace, in quatuor articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de pace.

ET CIRCA hoc quæruntur quatuor.

¶Primò, Vtrum pax sit idem, quod concordia.

¶Secundò, Vtrum omnia appetant pacem.

¶Tertio, Vtrū pax sit effectus charitatis.

¶Quartò, Vtrū pax sit uirtus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum pax sit idem quod concordia.

AD PRIMVM sic procedit'. Vr̄ ꝙ pax sit idē quod concordia. Dicit.n. Aug. 19. de * Ciuita. Dei. h Pax hominū est ordinata concordia: sed non loquimur nūc nisi de pace hominū. ergo pax est idem quod concordia.

¶2 Præt. Concordia est quædā H unio uoluntatum: sed ratio pacis in h tali unione consistit. dicit enim Dion. 11. cap. † de diui. nomin. quòd pax est omnium unitiua, & consensus operatiua. ergo pax est idem quod cōcordia.

¶3 Præt. Quorum est h idem oppositum, & ipsa sunt idem: sed idem opponitur concordiæ, & paci. s. dissensio. unde dicitur 1. ad Cor. 14. Non est dissensionis Deus, sed pacis. ergo pax est I idem quod concordia.

SED CONTRA est, quòd concordia potest esse aliquorum impiorum in malo: sed non est pax impijs, ut dicitur Isai. 48. ergo pax non est idem quod concordia.

RESPON. Dicēdum, ꝙ pax includit concordiā, & aliquid addit. Vnde ubicumque est pax, ibi est concordia: non tamen ubicumque est concordia, ibi est pax, si nomen pacis propriè sumatur. Concordia enim propriè sumpta, est ad alterum, inquantum scilicet diuersorum cordium uoluntates simul in unum consensum conueniunt. Contingit etiam unius hominis cor tendere in diuersa, & hoc dupliciter. Vno quidem modo secundùm diuersas potentias appetitiuas, sicut appetitus sensitiuus plerumque tendit in contrarium rationalis appetitus, secundùm illud ad Gal. 5. Caro concupiscit aduersus spiritum. Alio modo inquantum una, & eadem uis appetitiua in diuersa appetibilia tendit, quæ simul assequi non potest, unde necesse est esse repugnantiam motuum appetitus: unio autem horum motuum est quidem de ratione pacis. Non enim homo habet pacatum cor,

SVPER Q. XXIX. ART. I.

Ban. eodem art.

IN art. 1. q. 29. aduerte, ꝙ impotentia cōsequendi diuersa appetibilia simul, pōt intelligi dupliciter. Primo ex parte appetibiliū, quia scilicet implicant cōtradictionē ea simul haberi, utpote ꝙ sit homo, & equus simul. Alio mō ex parte alicuius impedimēti, uel defectus: qa licet nō repugnet illa simul haberi, ego tamē nō possum illa simul habere, ut si desiderem sanitatē, pulchritudinē, diuitias, & alia huiusmodi, & deficiant mihi. & i litera non primo, sed secundo mō intelligenda est. Cōsistit.n. pax i unione appetibiliū possibilium simpliciter, i quorum consecutione appetitus deficit. ‡ In eodem primo articulo in resp̄one ad primum, nota, quòd ad pacem unius cum altero requiritur ex Augustino duo, scilicet cōcordia, & ordo utriusq; concordantis, quo uterq; sine perturbatione manere: & propterea si ui, aut metu fiat concordia, non est pax. Et ideo vulgo dicit', Est pax, sed mala uoluntas: quoniam est tunc concordia contra id, quod homo magis uellet, ac per hoc restat uoluntas ad frangendam pacem, cui consensit, ut perueniat ad id, quod magis uellet.

Porrecta per totum. 173 3. d. 27. q. 1. ar. 1. ad 4. Et 1 ad Thessa. 5. lectio. 1. in princip. * lib. 19. c. 13. paulo a princip. to. 5.

† C. 11. in principal lius.

cor, q̄diu nō hēt, id quod uult. Etsi hēat aliqd qd A uult, tñ adhuc restat ei aliqd uolēdū, quod sil hre non pōt: hæc aūt unio non est de rōne concordiæ. Vñ m cōcordia importat unionē appetituū diuersorū appetētiū: pax aūt supra hāc unionem, importat etiam appetituum unius appetentis unionē.*

Concl. m

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ Aug. loquit' ibi de pace, q̄ est unius hōis ad aliū, & hāc pacē dicit esse cōcordiā, nō qualibet, sed ordinatā, ex eo, s. ꝙ vn' hō concordat cum alio, sm̄ illud quod utriq; conuenit. Si.n. hō concordat cū alio nō spōtanea volūtate, sed quasi coactus timore alicuius mali sibi imminentis, talis concordia nō est uera pax: quia nō B conseruat' ordo utriusq; concordantis, sed perturbatur ab aliquo timorē inferente. Et pp hoc præmittit, ꝙ pax est tranquillitas ordinis, quæ quidem tranquillitas consistit in hoc, quod omnes motus appetitiui in uno homine conquiescunt.

AD SECVNDVM Dicendū, ꝙ si homo simul cum alio hōie in idem consentiat, non tamen consens' eius est omnino sibi unitus, nisi etiam sibiinuicem omnes motus appetitiui eius sint consentientes.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ paci opponit' duplex dissensio, s. dissensio hominis ad seipsum, & dissensio hominis ad alterum: concordiæ autē op- C ponitur hæc sola secunda dissensio.

ARTICVLVS II.

Vtrum omnia appetant pacem.

Bannes eodem artic.

Porrecta per totum. 174 3. d. 27. q. 1. ar. 1. ad 5. Et 4. d. 49. q. 1. a. 1. q. 4. Et veri. quę. 22. artic. 1. ad 2. Et Dion. 11. lec. 1. * cap. 11. de diuin. nomi. in princip.

AD SECVNDVM sic ꝓcedit. Vr̄, ꝙ nō oīa appetāt pacē. Pax.n. sm̄ * Dion. est h unitiua consensus: sed in his, q cognitione carēt, nō pōt uniri cōsensus. ergo huiōi pacem appetere non possunt.

¶2 Præt. Appetitus non fertur simul ad s. cōtraria: sed multi sunt appetentes bella, & dissensiones. ergo non omnes appetunt pacem.

¶3 Prçt. Solū h bonū est appetibile: sed qdā pax vr̄ D esse mala, alioquin Dñs nō diceret Matt. 10. Nō ueni mittere pacem. ergo non oīa pacem appetunt.

¶4 Præt. Illud quod oīa appetunt, vr̄ esse summū bonum, quod est ultimus finis: sed pax h non est huiusmodi, quia etiam in statu viæ habetur. alioquin frustra Dominus mandaret Mar. 9. Pacem habete inter uos. ergo non omnia pacem appetunt.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit 19. * de ciuit. Dei, quòd omnia pacem appetunt. & idem etiam dicit Dionys. 9. cap. de diui. nomi.

* Li. 19. c. 13. to. 5.

RESPON. Dicendum, ꝙ ex hoc ipso, ꝙ hō aliqd appetit, cōsequens est ipsum appetere eius, qd appetit, E assecutionē, & per cōns remotionē eorū, q assecutionē impedire pñt. Pōt aūt impediri assecutio boni desiderati p cōtrariū appetitū uel suipsius, vel alterius: & utrumque tollitur per pacem, sicut supra dictum * est. Et ideo m necesse est, ꝙ omne appetens appetat pacem, inquantum, s. omne appetēs appetit tranquillè, & sine impedimento peruenire ad id, quod appetit, * in quo consistit ratio pacis, quam * Aug. diffinit tranquillitatem ordinis.

*Ar. sup. Concl. m

* Li. 19. de ciui. Dei c. 13. paulo princip. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ pax importat Vnionem non solū appetit' intellectualis, seu rōnalis, aut aīalis, ad quos pōt ptinere cōsensus, sed ēt appetitus naturalis. Et iō Dion. † dicit, ꝙ pax est operatiua & consensus, & connaturalitatis, vt in consensu importetur unio appetituum ex cognitione procedentium: per connaturalitatem autē importetur unio appetituum naturalium.

† ca. 11. de diui. nomi.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ illi ēt, q bella q̄rūt & dissensiones, nō desiderāt, nisi pacē, q̄ se hre nō æstimāt. Vt.n. dictū * est, nō est pax si qs cū alio cōcordet cōtra id, quod ipse magis uellet: iō hoies q̄rūt hāc cōcordiā rūpere bellando, tanquàm defectum pacis hñtē, ut ad pacē perueniant, in qua nihil eorū uoluntati repugnet. Et propter hoc oēs bellantes quærunt per bella ad pacem aliquā peruenire perfectiorem, quàm prius haberent.

* In corp. art.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ pax consistit in quietatione, & unione appetitus. Sicut aūt appetit' pōt esse simpliciter boni, uel boni apparentis: ita ēt & pax pōt esse & uera, & apparēs. Vera qdē pax nō pōt esse, nisi circa appetitū ueri boni: qa oē malū, etsi sm̄ aliquid appareat bonū, vnde ex aliqua parte appetitū quietet, hēt tñ multos defectus, ex quibus appetit' remanet inquiet', & perturbatus. Vñ pax vera nō pōt esse nisi in bonis, & bonorū. Pax aūt, q malorū est, est pax apparens, & nō vera. Vñ dicitur Sap. 14. In magno uiuentes inscientiæ bello, tot, & tam magna mala pacem appellant.

AD QVARTVM dicēdū, ꝙ cū uera pax non sit nisi de bono, sicut dupliciter habet' uerū bonū, s. perfectè & imperfectè: ita est duplex pax uera, qdā pfecta, q cōsistit in pfecta fruitione summi boni, per quā oēs appetit' vniunt' quietati in uno: & hic est vltimus finis creaturæ rōnalis, sm̄ illud Psal. 147. Qui posuit fines tuos pacē. Alia est pax imperfecta, q habet' in hoc mundo: quia etsi principalis aīę motus quiescat in Deo, sunt tñ aliqua repugnantia & intus, & extra, quæ perturbant hanc pacem.

ARTICVLVS III.

Vtrum pax sit proprius effectus charitatis.

Bannes eodem art. Nic. de Nyss. Tract. 5. q. 4. ar. 3. q. 8.

Porrecta per totum. 175 3. q. 89. a. 6. cor. Et mal. q. 10. ar. 1. cor. Et vir. q. 8. ar. 1. ad 15. Et opus. 4. c. 24.

AD TERTIVM sic ꝓcedit. Vr̄, ꝙ pax nō sit ꝓpri' effect' charitatis. Charitas.n. nō habetur sine grā gratū faciēte: sed h pax à qbuidā hebet', q non hñt grām gratū faciētē, sicut & Gētiles aliqñ hñt pacem. ergo pax non est effectus charitatis.

¶2 Prę. Illud nō est effect' charitatis, cui' cōtrariū cū charitate esse pōt: sed dissensio, h q cōtrariat' paci, pōt esse cū charitate. Videm'.n. ꝙ ēt sacri doctores, vt Hier. * & Aug. in aliquib. opinionib. dissenserūt. Paulus ēt & Barnabas dissensisse legunt' Actu. 15. ergo vr̄, quòd pax non sit effectus charitatis.

* Epist. 8. & 9. & 11. inter epla Aug. to. 2.

¶3 Præt. Idē h nō est proprius effectus diuersorum: sed pax est effectus iustitiæ, sm̄ illud Isa. 32. Opus iustitiæ est pax. ergo non est effectus charitatis.

SED CONTRA est, quod dicitur in Psal. 118. Pax multa diligentibus legem tuam.

RESPON. Dicendum, ꝙ duplex unio est de rōne pacis, sicut dictum * est, quarum una est sm̄ ordinationem propriorum appetituum in unum: alia vero est sm̄ unionem appetitus proprij cum appetitu alterius: & m utramq; unionē efficit charitas.* Primam quidem unionem, sm̄ quod Deus diligi-

*Ar. 1. huius quęst.

Concl. m

tur

Universidad de Deusto Biblioteca

tur ex toto corde, vt scilicet oia referamus in ipsum, & sic oēs appetitus nostri referuntur in vnū. Alia vero prout diligimus proximum, sicut nosipsos, ex quo contingit, q homo vult implere volūtatem proximi, sicut & suipsius. Et pp hoc inter amicabilia vnum ponitur identitas electionis vt patet in *9. Ethic. & Tullius dicit in in lib. †de Amicitia, quod amicorum est idem uelle, & nolle.

*Li. 9. Ethi. c. 4. to mo 5.
† Tullius in 3. fol. ante medium liber.

Ad primum ergo dicēdum, q a gratia gratum faciente nullus deficit, nisi propter pctm, ex quo contingit, q homo sit auersus a fine debito, in aliquo indebito finem constituēs. Et sm hoc appetitus eius nō inhęret principaliter uero finali bono sed apparenti. Et propter hoc sine gratia gratū faciente non potest esse uera pax, sed solū apparēs.

Ad secundum dicendū, q sicut Phil. dicit in* 9. Ethic. Ad amicitiam non pertinet concordia in opinionibus, sed cōcordia in bonis cōferentibus ad vitā pcipue in magnis, quia dissentire in aliquibus paruis, quasi non vr esse dissensus. Et pp hoc nihil prohibet aliquos charitatē hntes, in opinionib' dissentire. Nec hoc repugnat paci qa opiniōes ptinēt ad intellectū, qui pcedit appetitū, qui p pacem vnit. Sifr et existente concordia in principalibus bonis, dissensio in aliqb. paruis nō est cōtra charitatē. Procedit .n. talis dissensio ex diuersitate opinionū dū vn' æstimat hoc, de quo est dissensio ptinere ad illud bonū, i quo cōueniūt: & alius æstimat nō ptinere. Et sm hoc talis dissensio de minimis, & de opinionibus repugnat qdē paci pfectę, i qua plane ueritas cognoscet, & ois appetitus cōplebit: n tn repugnat paci ipfectæ, qualis hr i via.

* Lib. 9. c. & cui. c. 1. & 3. to. 5.

Ad tertium dicendum, q pax est opus iustitiæ indirectè, inquātum .s. remouet prohibens: sed est opus charitatis directe, quia sm propriam rationem charitas pacem causat. Est .n. amor uis vnitiua, vt Dionys. dicit 4. cap. *de diui. nomi. Pax autem est vnio appetitiuarum inclinationum.

* Ca. 4. in parte. 2. & parte 1. in medio.

SVPER Q. XXIX. ART. IIII.
Bannes eodem art.

In ar. 4. omissis secundo & tertio, nota q cū dr, q pax est actus charitatis, potius causalis q formalis propositio est, Pax n. significare formaliter vt perfectionem consequentem actū charitatis, quo Deus proximusq; amatur, Et quia perfectio illa nō est res absoluta distincta ab actu charitatis, sed est vel ipse actus uniens appetitiones in vnū, vel appetitus relatiua consequens ipsam: & hoc magis verum, & consonat fundamento & vnioni appetitui & authoritati Aug. 19. de ciuitate Dei c. 13. & 12 ... sed hoc pax est actus charit...

Perrecta per totum.
176

*Li. 19. c. 11 in 5. & q. ...

ARTICVLVS IIII.
Vtrum pax sit virtus.

Ad quartum sic proceditr. Vr q pax sit virtus. Præcepta enim nō dantur nisi de actibus virtutum: sed dantur præcepta de habēda pace vt patet Marci 9. Pacem habete inter vos. ergo pax est virtus.

¶2 Præt. Non meremur, nisi in actibus virtutū: sed facere pacem est meritorium, sm illud Matt. 5. Beati pacifici, qm filij Dei vocabunt. ergo pax ē virt'.

¶3 Præ. Vitia virtutib' opponūtur: sed dissensiōes q opponunt paci, numerant iter vitia, vt patet ad Gal. 5. ergo pax est virt'.

Sed contra est, Virtus nō est finis vltimus sed uia in ipsū: sed pax est quodāmodo finis vltimus, vt Augu dicit 19. de* ciuit Dei. ergo pax nō est virtus

Respon. Dicendum, q sicut supra dictum * est, cū oēs actus seinuicem consequantur, sm eandem rōnem ab agente procedentes, oēs hmōi actus ab vna uirtute procedunt, nec hnt singuli singulas virtutes, a quibus pcedant, ut patet in rebus corporalibus. Quia enim ignis calefaciendo liquefacit, & rarefacit, nō est in igne alia uirtus liquefactiua, & alia rarefactiua: sed omnes actus hos operat ignis p vnam suam virtutem calefactiua. Cum ergo pax causetur ex charitate secundum ipsam rationem dilectionis Dei & proximi, vt ostensum est, nō est alia virtus, cuius pax sit actus pprius, nisi charitatis, sicut & de gaudio dictum* est.

*Ar. pce. *q. eod. ar. 4. Conclu.

Ad primum ergo dicendum, q ideo præceptū datur de pace habenda, quia est actus charitatis: & pp hoc etiam est actus meritorius: Et ideo ponitur inter beatitudines, quæ sunt actus uirtutis perfecte, vt supra dictum* est. Ponitur etiam inter fructus, inquantum est quoddam finale bonum, spuale dulcedinē hns. Et p hoc patet solutio ad II.

* 1. 2. qu. 66 ar. 1. & q. 70. ar. 3

Ad III. dicendum, quod vni virtuti multa vitia opponunt secundum diuersos actus eius. Et secundum hoc charitati non solum opponitur odiū ratione actus dilectionis, sed etiam accidia vel inuidia ratione gaudij, & dissensio ratione pacis.

QVÆSTIO XXX.

De Misericordia, in quatuor articulos diuisa.

Postea considerandum est de misericordia.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum malum sit causa misericordiæ ex parte eius, cuius miseretur.
¶Secundo, Quorum sit misereri.
¶Tertio, Vtrum misericordia sit virtus.
¶Quarto, Vtrum sit maxima virtutum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum malum sit proprie motiuum ad misericordiam.
Bannes eodem art.

Perrecta per totum.
177

Ad primum sic proceditur. Vr q malum non proprie sit motiuum ad misericordiam. Vt .n. supra ostēsum* est, culpa est magis malum, quam pœna: sed culpa non est prouocatiuum ad misericordiam, sed magis ad indignationem. ergo malum non est misericordiæ prouocatiuum.

*q. 19. ar. 1. & 2. 3. q. 79. ar. 1. ad 3. & 1. p. q. 48. ar. 6.

¶2 Præt. Ea, quæ sunt crudelia, seu dura, videntur quendam excessum mali habere: sed Philosoph. dicit in* 2. Rethor. quòd durum est aliud a miserabili, & expulsiuum miserationis. ergo malum, inqtū huiusmodi, non est motiuum ad misericordiam.

* Libr. 2. Rhetor. c. 8. tom. 6.

¶3 Præt. Signa malorum nō uere sunt mala: sed signa malorum magis prouocāt ad misericordiā, vt patet per Philosoph. in *2. Rhetori. ergo malū non est proprie prouocatiuum misericordiæ.

*Lib. 2. c. 8. tom. 6.

Sed contra est, quod Damasc. dicit in †2. libro quòd misericordia est species tristitiæ: sed motiuū ad tristitiam, est malum. ergo motiuum ad misericordiam est malum.

†li. 2. Orthod. Fidei c. 14.

Respon. Dicendum, quòd sicut August. dicit 9. * de ciuit. Dei, misericordia est alienæ miseriæ in nro corde cōpassio, qua utiq; si possumus, subuenire, compellimur. Dr .n. mia ex eo, q aliqs habet miserum cor super miseria alterius: miseria aūt fęlicitati opponitur. Est autem de ratione beatitudinis, siue felicitatis, ut aliquis potiat eo quod uult, & quod pertinet ad iustitiam. Nam sicut Aug. dicit 13.* de Trin. Beatus est, q hēt oia quę uult, & nihil male uult. Et iō econtrario ad miseriam pertinet, ut homo patiatur, quæ non uult. Tripliciter autem aliquis uult aliquid. Vno quidē modo appetitu naturali, sicut omnes hoies uolūt esse, & uiuere. Alio mō, hō uult aliquid per electionem ex aliqua præmeditatione. Tertio modo, homo uult aliquid nō sm se, sed in causa sua, puta, qui uult comedere nociua, quodammodo dicimus eum velle infirmari: Sic ergo* motiuum miæ est tanq ad miseriam pertinens, primo quidem illud, quod contrariat appetitui naturali uoluntatis, s. mala corruptiua, & cōtristātia, quorū contraria hoies naturaliter appetunt.* Vn Philos. dicit in* 2. Rheto. q mia est tristitia quædam super apparenti malo corruptiuo, vel contristatiuo. Secundo, hmōi magis efficiunt ad misericordiam prouocantia, si sint contra uoluntatem electionis.* Vnde & Philos. ibidem* dicit, q illa mala sunt miserabilia, quorum fortuna est ca, vt puta, cum aliquod malū eueniat, unde sperabat bonum. Tertio aūt sunt adhuc magis miserabilia si sunt contra totam uoluntatem, puta, si aliqs spectatus est bona, & eueniūt ei mala. Et iō Philos. dicit* in eodem libro, quòd misericordia est maximè super malis eius, qui indignus patitur.

*Lib. 9. c. 5. an medium to. 5.
*Li. 13. c. 5. & c. 4. in fine, to. 3.
Conclu.
*Li. 2. Rhetor. c. 8. in princ. to. 6
Conclu.
*Li. 2. c. 8. circa medium to. 6.
Conclu.
*Li. 2. ca. 8. in fine to. 6.

Ad primum ergo dicēdū, q de rōne culpę est, q sit uoluntaria: & quantum ad hoc non hēt rōnē miserabilis, sed magis rōne puniendi. Sed quia culpa potest esse aliquo modo pœna, inquantum .s. habet aliquid annexum, quod est contra voluntatem peccantis, sm hoc potest habere rationem miserabilis. Et sm hoc miseremur, cōpatimur peccantibus, sicut Greg. dicit* in quadam homil. quòd vera iustitia non habet dedignationem, scilicet ad peccatores, sed compassionem. & Matth. 9. dicitur. Videns Iesus turbas, misertus est eis: quia erāt vexati & iacentes, sicut oues nō habētes pastorē.

*Ho. 14. in Euan. non procul a principio.

Ad secundum dicendum, q quia mia est compassio miseriæ alterius propriè mia est ad alterum non autem ad seipsum, nisi sm quandam similitudinem: sicut & iustitia, sm quod in homine considerantur diuersæ partes, vt dicitur in 5.* Ethic. Et sm hoc dicitur Ecclesia. 30. Miserere animæ tuæ placens Deo. Sicut ergo misericordia nō propriè ad seipsum, sed dolor, puta, cum patimur aliquid crudele in nobis: ita et si sint aliquæ psonæ ita nobis coniunctæ, vt sint quasi aliquid nostri, puta filij, aut parentes, in eorū malis non miseremur, sed dolemus sicut in vulneribus proprijs. Et sm hoc* Phil. dicit, q durū est expulsiuum miserationis.

*Lib. 5. Ethi. vlt. to mo 5.
*Loco citato in argum.

Ad tertium dicendum, q sicut ex spe, & memoria bonorum sequitur dilectio: ita ex spe, & memoria malorum sequitur tristitia, non tn tā vehemens, sicut ex sensu præsentium. Et iō signa malorum, inquantum repræsentant nobis mala miserabilia, sicut præsentia, commouent ad miserandū.

ARTICVLVS II.

Vtrum defectus sit ratio miserendi ex parte miserentis.
Bannes eodem art.

Perrecta per totum.
178

Ad secundum sic proceditr. Vr q defectus nō sit ratio miserendi ex parte miserentis. Proprium .n. Dei est misereri. unde dr in Ps. 144. Miserationes eius sup oia opera eius: sed in* Deo nullus est defectus. ergo defectus nō pōt esse rō miserēdi.

*1. p. q. 21. ar. 3. co.

¶2 Pręt. Si defectus est ratio miserēdi, oportet q illi, qui sunt maximè cū defectu, maximè misereātur: sed hoc est falsum, dicit .n. Phil. in * 2. Rhet. q q ex toto perierunt, nō miserent. ergo vr q defectus non sit ratio miserendi ex parte miserentis.

*Li. 2. c. 8. circa principiū, to. 6.

¶3 Præt. Sustinere aliquam cōtumeliā, ad defectū pertinet: sed Philos. dicit* ibidem, q illi qui sunt in contumeliatiua dispositione, non miserētur. ergo defectus ex parte miserētis non est rō miserendi.

*Li. 2. c. 8. ante medium, to. 6.

Sed contra est, quòd misericordia est tristitia quædam: sed defectus est rō tristitiæ, vnde infirmi facilius contristantur, ut supra dictum * est. ergo ratio miserendi est defectus miserentis.

*Solut. in uento in fra q. 35. ar. 1. ad 2

Respon. Dicendum, q cùm misericordia sit cōpassio super miseria aliena, ut dictū* est, ex hoc cōtingit q aliqs misereaī, ex quo cōtingit, q de miseria aliena doleat. Quia aūt tristitia, seu dolor, ē de proprio malo, intm aliquis de miseria aliena tristatur, aut dolet, inquantū miseriam alienā apprehēdit ut suam. Hoc autem contingit dupliciter. Vno modo, sm unionē affectus, quod fit p amorē. Quia .n. amans reputat amicum tanq seipsum malū ipsius reputat tanq suum malū: & ideò dolet de malo amici sicut de suo. Et inde est q Philos. in *9. Ethic. inter alia amicabilia ponit hoc, quod est cōdolere amico. Et Apost. dicit ad Ro. 12. Gaudere cū gaudentibus, flere, cum flentibus. Alio mō, contingit sm unionē realē, utpote, cū malū aliquorū ppinquum est, ut ab eis ad nos trāseat. Et iō Philos. dicit in *2. Rhet. q hoies miserent super illos, qui sunt eis cōiuncti, & similes: qa per hoc fit eis æstimatio, q ipsi et possint similia pati. Et inde est et, q senes, & sapiētes, q considerāt se posse in mala incidere, & debiles, & formidolosi sunt magis misericordes. Ecōtrario aūt illi, qui reputāt se esse fęlices, & intm potentes, q nihil mali putant se posse pati, non ita cōmiserentur. Sic ergo* semp defectus est rō miserendi uel inquantum aliquis defectū alicuius reputat suū propter unionem amoris vel propter possibilitatem similia patiendi.*

*Ar. pce.
*Lib. 9. Ethi. c. 4. to mo 5.
*Li. 2. Ethi. ca. 5. to. 5.
Conclu.

Ad primum ergo dicendum, quod Deus nō miseretur nisi propter amorem, inquantum amat nos tanquam aliquid sui.

Ad secundum Dicendū, q illi, qui iam sunt in infimis malis, non timent se ulterius pati aliquid, & ideò non miserentur. Similiter etiam nec illi, q valdè timent: quia tantū intendunt propriæ passioni, quòd non intendunt miseriæ alienæ.

Ad tertium dicēdū, q illi qui sunt in cōtumeliatiua dispositione, siue qa sint cōtumeliā passi, siue quia velint cōtumeliā inferre, prouocātur ad irā, & ad audaciā, quæ sunt quædā passiones uirilitatis, extollentes aīum hois ad arduum. vnde auferunt

ferunt

ferunt homini æstimationem, ꝗ sit aliquid in futurum passurus. Vnde tales dum sunt in hac dispositione, non miserent, ſm illud Prou. 27. Ira nõ hẽt miam, neq; erũpẽs furor. Et ex simi rõne supbi non miserent, q cõtẽnunt alios, & reputãt eos malos. Vñ reputãt, ꝗ dignẽ patiant, quicqd patiunt. Vñ & Gre.* dicit, ꝗ falsa iustitia, s. superborum, non habet compassionem, sed dedignationem.

*Ho. 34. in euãge. non longe a principio.

SVPER Q. XXX. ART. III. *Bannes eodem art.* *Porrecta per totum.*

179 In q. 30 ar. 3. nota, ꝗ si non penetras specialem & cõem rõnem boni, ſcdm quã distinguuntur charitas & mia, vide articulum primũ sequẽtis q̃onis in corpore, & ad vltimũ quia sic clara erunt tibi oia. Scdo nota, ꝗ in rõne ad ſcdm ly, et ibidẽ, refertur nõ solum ad vltimã sententiam, sed & ab eodẽ more descẽdens, sed ad penultimam etiã, & vtrumq; est laudabile: ꝗ author nõ asserit sed recitat vtrumq; esse laudabile ſcdm sententiam Aristotelis. Inferius et ipse reprehendit hoc dictum Aristotelis authoritate scripturæ in loco proprio, scilicet in tractatu de inuidia.

1.2.q.59. & 1.ca.1. ad 3.& 4. d.24.q.4. art.3.q.2. ad 2. & mal.q.10. ar.2 ad 8. *li.2.c.5. a me.to.5. †ca. 3. in ea finem. ‡In consultatione Caulinæ, in ecuius titulus est Cæsaris oratio, in prin. lib. *li.2. Rh. c.9. in principio. †ca. 9. in princ. to. 4.

ARTICVLVS III.

Vtrum misericordia sit virtus.

AD TERTIVM sic pcedit. Vr, ꝗ mia nõ sit uirtus. Principale.n. in uirtute est electio, vt patet p Philos.* in 2. Ethic. Electio aũt est appetit' pcõsiliati, vt in eodẽ li. dr. Id ergo qđ impedit cõsiliũ, nõ põt dici uirt': sed mia impedit consilium, ſm illud † Salustij. Oẽs hoies, q de reb. dubijs cõsultant, ab ira & mia uacuos esse decet. nõ.n. aius facilẽ uerũ puidet, ubi ista afficiũt. ergo mia non est virtus.

¶2 Pręt. Nihil qđ est cõtrariũ uirtuti, est laudabile: sed nemesis cõtrariat miæ, vt Philo. dicit in* 2. Rhet. nemesis aũt ẽ passio laudabilis, ut dr in † 3. Ethi. ergo misericordia non est uirtus.

¶3 Præt. Gaudium, & pax non sunt spãles uirtutes, qa consequunt ex charitate, ut ‡ dictum est: sed ẽt mia cõsequit ex charitate. sic.n. ex charitate flemus cum flentibus, sicut gaudemus cum gaudentibus. ergo misericordia non est specialis virtus.

‡q. prece. art. 4.

¶4 Præt. Cum mia ad uim appetitiuam ptineat, non est virtus intellectualis, nec est virtus theologica, cum non habeat Deum pro obiecto. Similiter etiam non est virtus moralis quia nec est circa operationes: hoc enim pertinet ad iustitiam. Nec est circa passiones: non enim reducitur ad aliqua duodecim medietatum, quas Philosoph. ponit in* 2. Ethicor. ergo misericordia non est virtus.

*Lib. 2. Ethi. ca. 7. tom. 5.

SED CONTRA est, ꝗ Aug. dicit † in 9. de ciu. Dei. Lõge melius, & humanius, & priorũ sẽsibus accomodatius Cicero Cæsaris laude locutus ‡ est, vbi ait: Nulla de virtutibus tuis nec admirabilior, nec gratior misericordia est. ergo mia est uirtus.

†Li.9.c.5. ante medium to. 5. ‡In fine orationis p q. Ligario quę incipit Nouum crimen.

RESPON. Dicendum, ꝗ mia importat dolorem de miseria aliena. Iste aũt dolor põt noiare uno quidẽ mõ motũ appetitus sensitiui, & ſm hoc mia passio est, & nõ uirt'. Alio uerõ modo, põt noiare motum appetitus intellectiui, ſm ꝗ alicui displicet malum alterius. Hic aũt motus põt esse ſm rõnem regulatus, & põt ſm hunc motum rationem regulatum regulari motus inferioris appetitus. Vnde Aug. dicit in *9. de ciuit. Dei, ꝗ iste mot' animi s. mia, seruit rõni, qñ ita pbet mia, ut cõseruet iustitia siuẽ cũ indigenti tribuitur, siue cũm ignosci

*Li. 9. c. 5. circa medium tom. 5.

tur pęnitẽti. Et quia rõ uirtutis humanæ cõsistit in hoc, ꝗ mot' animi rõne reguleť, ut ex superiorib.* patet, cõsequens est misericordiã esse uirtutẽ.

*1.2.q.59. ar.4. q. & 5. pcipue & q.63. ar. 2.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝗ authoritas illa Salustij intelligitur de misericordia secundum quod est passio ratione non regulata: sic enim impedit consilium rationis, dum facit à iustitia discedere.

AD SECVNDVM dicendum, ꝗ Philos. loquitur de misericordia, & nemesi, ſm ꝗ vtrũq; est passio, & habent quidem cõtrarietatem ex parte æstimationis, quam habẽt de malis alienis, de quibus misericors dolet, inquantum æstimat aliquẽ indigna pati. Nemesicus autem gaudet, inquantum æstimat aliquos digne pati: & tristatur, si indignis bene accidat. Et vtrumq; est laudabile, & ab eodem more descendens, vt ibidem * dicitur: sed proprie misericordiæ opponitur inuidia, vt infra † dicetur.

*Libr. 2. Rhet. ca. 9. in principio, to. 6. †q. 36. ar. 3.

AD TERTIVM dicendũ, ꝗ gaudium & pax nihil adijciunt super rõnem boni, quod est obiectũ charitatis: et ideo non requirunt alias virtutes, q̃ charitatem. sed mia respicit quandam specialẽ rationem, s. miseriam eius, cuius miseretur.

AD QVARTVM dicẽdũ, ꝗ mia ſm ꝗ est uirtus, est uirt' moralis circa passiones existens, & reducit ad illam medietatem, quæ dicitur nemesis: quia ab eodem more procedunt: ut in 2. Rhetor. * dicitur. Has autem medietates Philosophus non ponit virtutes, sed passiones: quia etiam secundùm ꝗ sunt passiones, laudabiles sunt. Nihil tamen prohibet, quin ab aliquo habitu electiuo proueniant, & secundùm hoc assumunt rationem uirtutis.

*Libr. 2. Rhet. cap. 9. i principio.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum misericordia sit maxima virtutum.

AD QVARTVM sic procedit. Vr, ꝗ mia sit maxima uirtutum. Maximẽ enim ad uirtutem pertinere uidetur cultus diuinus: sed misericordia cultui diuino præfertur ſm illud Osee 6. & Matth. 12. Misericordiam uolo, & non sacrificium. ergo misericordia est maxima uirtus.

¶2 Præ. Super illud 1. ad Tim. 4. Pietas ad omnia utilis est, * dicit gl. Ambrosij, Omnis summa disciplinæ christianæ in misericordia & pietate est. sed disciplina christiana continet oẽm uirtutem. ergo summa totius uirtutis in misericordia consistit.

* In istũ locũ Pauli, tom. 5.

¶3 Præt. Virtus est, quæ bonum facit habentem. ergo tantò aliqua uirtus est melior, quanto facit hoiem Deo similiorẽ: quia p hoc melior est hõ, ꝗ Deo est similior. Et hoc maximẽ facit mia, quia de Deo dicitur in psa. 144. Quod miserationes eius sunt super omnia opera eius. Vnde & Lucæ 6. Dominus dicit. Estote

SVPER Q. XXX. ART. IIII. *Nic. de Nysa Trac. 5. p. 5. p. 5. q. 9. Bannes eodem art.* *Porrecta per totum.*

180 In art. 4. vnum maximum dubium occurrit. An mia ſcdm se sit maxima virtutũ. Et est rõ dubij, qa nõ apparet penes qđ attenditur magnitudo virtutis ſcdm se. Didicimus nãq; hactenus virtutes ſcdm se sortiri sua loca iuxta nobilitatem obiectorum formalium, pp quod theologicæ sunt nobilissimæ, & inter eas charitas. Vnde charitas secundum se est longe maior mia, cuius oppositum in litera dr. Amplius motiuum literæ ad hoc, quia s. influere, & subleuare defectum alterius vt sic, est superioris & melioris, hoc concludit, ꝗ mia ſcdm se est superior & melior miseris, seu miserabilibus, respectu quorũ ponit̃

ponitur superior & melior, sed non cæteris virtutibus, ad quas in litera comparatur. Et confirmatur. Quia licet influere, & subleuare sit superioris in aliq̃ gñe, non in simpl. ita sicut gña re sibi simile est perfecti, non in perfecti simpliciter, sed in tali gñe. Sic.n. ꝗ aliquid impotens gñare, vt angelus, sit perfectior omni gñante inferioris ordinis: ita licet misericordia sit superior inter virtutes ad proximũ, uirtus tñ altioris ordinis, ut fides spes charitas, est perfectior ſcdm se. Et cõfirmatur iterũ: quia pcipere uirtus superioris est, & cõsequẽter ſcdm hanc rõnẽ prudentia esset et secundum se maxima virtutũ. Deficit ergo ratio literæ undiq;.

¶ Nõnullũ quoq; dubiũ occurrit de mia p cõparationẽ ad hñtem, cũ dr, ꝗ mia nõ est maxima, nisi ille qui hẽt eam, sit maximus. Ex hoc.n. vt, ꝗ in Deo misericordia sit maxima utroque modo & secundum se, & quo ad habẽtẽ. Vtrumque tamen oppositum videtur verum: quia charitas Dei qua seipsum diligit, & secundum se melior est, vt patet

misericordes, sicut & pater vester misericors est. misericordia igitur est maxima virtutum.

SED CONTRA est, quod dicit Apostolus ad Coloss. 3. cum dixisset, Induite vos sicut electi Dei viscera misericordiæ &c. postea subdit, Super omnia charitatem habete. ergo misericordia nõ est maxima virtutũ.

RESPON. Dicẽdum, ꝗ aliqua virtus põt esse maxima dupliciter. Vno modo, ſm se alio modo per comparationem ad hñtem. Scdm se quidem mia est maxima. Pertinet.n. ad misericordiam, quòd alij effundat: &, quod plus est, ꝗ defectus aliorum subleuet, & hoc maxime superioris est. Vnde & misereri ponit proprium Deo: & in hoc maxime dr eius omnipotentia manifestari. quo ad hntem misericordia non est maxima, nisi ille qui hẽt, sit maximus, q nullũ s. se hẽat, sed oẽs sub se. Etenim qui s. se aliquem hẽt magius est & melius coniungi superiori, q̃ supplere defectum inferioris. Et iõ quantum ad hoiem qui hẽt Deum superiorem, charitas, per quam Deo vnitur, est potior q̃ mia, per quam defectus proximorum supplet: sed inter oẽs uirtutes, quæ ad pximum pertinent, potissima est misericordia, sicut etiam est potioris actus. Nã supplere defectũ alterius, inquantũ huiusmodi, ẽ superioris, & melioris.

D. 898. Conclu. n. — Conclu. p — Conclu. s

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝗ Deum non colimus per exteriora sacrificia, aut munera pp ipsum, sed propter nos, & propter proximos. Non enim indiget sacrificijs nřis, sed uult sibi

circa nobiliorẽ materiam versari. Scdm se autẽ virtus potest aliunde excellentiam maiorem exigere, ut patet ex dictis, propter quod charitas in ordine ad habentem, est maxima uirtutum: misericordia autem secundum se.

¶ Ad obiectionem vero primam contra motiuum literæ, dr, ꝗ quia ad misericordiam spectat subleuare miseriam & miseria opponit maxime uirtutibus, vtpote in earum oppositis quasi cõsistẽs, ideo oẽs uirtutes, ut à miseria reducibiles ad bonitatẽ, subsunt misericordiæ. Et propterea si misericordia præstat omnibus præstat quoq; omnibus uirtutibus, quas miserendo nata est largiri.

¶ Ad secundam autẽ dicitur, quòd misericordia talis, est perfectionis in genere, sed misericordia simpliciter, est pfectionis simpliciter summæ, unde non pñs aliorum ordinum uirtutes dari.

¶ Ad tertiam demum dr, ꝗ licet præcipere sit etiam superioris longe altius tamẽ misereri est superioris: qa præcipere est superioris in motione intimatiua, misereri uero est superioris in subleuatione à miseria. & sic misereri comparatur ad præcipere, ut uniuersale ad particulare: quia & præcipere quoddam misereri est, & ut actus efficax ad actũ abstrahẽtẽ ab efficacia. Contingit.n. præcipienti non obediri. Misereri ãt nõ in pparatione est, sed pfectiõ, efficax est, alioqui à miseria nõ subleuaret.

¶ Ad alterũ dubiũ de misericordia in Deo, dicitur, ꝗ mia secundum se, est maior charitate secundum se, ut in litera dicitur, p[illegible] rationem dictam. In tali autẽ habente utramq; s. in Deo, uidetur mihi quòd, formaliter loquendo, præscindẽdo utrimque misericordiam & charitatem, charitas sit melior quia melius est Deo diligere se q̃ subleuare cætera à miseria: sicut melius est lucido habere in se lumen, q̃ illuminare alia. Sed quia in misericordia Dei supponit & includit charitatem: quia, ut in responsione ad 1. art. secundũ huius quæstionis dicitur, Deus non miseretur, nisi propter amorem, inquantum amat nos tã q̃ aliquid sui, & addit super illam, sicut lucens addit supra lucidum in se. Et absolute loquendo, melius est lucere, q̃ lucidum in se esse tantum. Et ut dicitur in 1. Rethor. Virtus est potentia benefaciẽ uã ideo simpliciter loquendo misericordia Dei, etiã in ipso Deo, melior est q̃ charitas, utpote extendẽs suppositã charitatem suam ad beneficiendum omnibus subleuando omnium miserias. Et propterea in litera dicitur, quòd misericordia non est maxima habenti, nisi habens sit maximus. Et sic patet, quod misericordia & secundum se, & in Deo est maxima virtutum, quia melius est ei coniũgi superiori, quod fit per uirtutes theologicas, quàm habere misericordiam, quæ non eleuatur in sublimitatẽ simpliciter: quia in nulla creatura potest habere misericordia simpliciter & absolute, sed talis tantũ. Repugnat siquidem hoc creaturæ non solum pure, sed etiam assumptæ Christi, non minus quàm virtus creatiua simpliciter. Propter quod miserationes Dei sunt super omnia opera eius.

¶ In eodem quarto articulo duo dubia restant. Primum de comparatione misericordiæ ad reliquas uirtutes, quæ sunt ad proximum: quod tractans omnibus uirtutibus uidendum est. Secundum in responsione ad primum, Quomodo sacrificio exteriori non colimus Deum propter seipsum sed propter nos & proximos: quod in tractatu de religione uidendum est.

ex dictis: & quo ad habentem, quia melior est Deus, formaliter loquendo, sua charitate quàm misericordia.

¶ Ad euidentiam huius prænotandus est sensus distinctionis literæ, cum dr, ꝗ aliqua uirtus potest esse maxima dupliciter. Vno modo secundum se, alio modo per comparationem ad habentem. Intendit siquidem, ꝗ virtus duplici rõne põt dici maior, vel melior. Aut quia est melior habẽti illam, quia s. facit illum meliorem, q̃ facit eidem alia virtus. Aut quia secundum seipsam, seclusa habitudine ad habentem, ponit maiorem bonitatem. hic est sensus terminorum, & distinctionis. Attendit autem magnitudo uirtutis secundum se penes perfectionem quam, ipsa simpliciter sumpta exigit in seipsam, & non penes obiectum, aut modum: qa si virtus aliqua ſcdm seipsam, secluſa habitudine ad habentem, exigit simpliciter & absolute sumpta maiorem in seipsa perfectionem q̃ alia virtus, constat, ꝗ est ſcdm se maior illa. Dico autem simpliciter & absolute, ad differentiam virtutum, quæ ex modo operandi exigunt maiorem perfectionem in se. Verbi gratia. Diligere Deum infinite, exigit in charitate perfectionem infinitã, quam tamen nõ exigit diligere Deum simpliciter & absolute. & simile est in alijs. Oportet ergo ut uirtus secundum se maxima non ex modo, sed ex ratione suæ speciei exigat in seipsa perfectionem maximam. Intuendum est ergo an hoc conueniat misericordiæ. Et actuali tem eius apparet, ꝗ misericordia in seipsa exigit immunitatẽ à miseria. Nam si distinguamus misericordiam in misericordiã simpliciter, & misericordiam respectu talis, vel talis miseriæ, inuenimus, ꝗ qua ratione misericordia respectu talis miseriæ, puta paupertatis, immunis est ut sic à paupertate, qa ad ipsam spectat dando subleuare paupertatẽ: eadem rõne mia simpliciter & absolute libera est à miseria, quia eius est subleuare à miseria non hac, uel illa. Ex qua cũ potentialitas miseria quædam est, propter quod omnem creaturam miseriæ alicui subiectam esse aliquo modo oportet, consequens est, ut misericordia ſcdm se exigat in seipsa superioritatem talem, ac tantam, ut actus purus sit, ut summa natura sit, ut Deus sit. Et propterea Deo proprium ponitur misereri, & eius oĩpotentiam, quæ super actualitate eius pura fundatur, manifestare. Et hæc vi intentio literæ, in qua aduertendum est, ꝗ quia consideratio misericordiæ ſcdm se eleuat eam super virtutum ordinem, quæ sunt dispositiones perfecti ad optimum extrinsecum, aut quæ bonum reddunt hñtem, & hmõi ideo singularis est doctrina hic tradita. Etenim in sequentibus in tractatu de iustitia, & humilitate patebit, alijq̃ res altioris ordinis, quã sit uirtus, semota est.

¶ Ad primam ergo obiectionem dr, ꝗ iam ostensum est penes

SVPER

Universidad de Deusto Biblioteca

est offerri propter nostram deuotionem, & proximorum utilitatem. Et ideò misericordia, qua subuenitur defectibus aliorum, est sacrificium ei magis acceptum, vtpote propinquius vtilitatem proximorum inducens, secundùm illud Hebr. vlt. Beneficentiæ, & communionis nolite obliuisci: talibus enim hostiis promeretur Deus.

AD SECVNDVM dicẽdum, quòd summa religionis christianæ in misericordia consistit, quantum ad exteriora opera: interior tamen affectio charitatis, qua coniungimur Deo, præponderat & dilectioni, & misericordiæ in proximos.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ per charitatem assimilamur Deo, tanquàm ei per affectum vniti: & ideò potior est quàm misericordia, per quam assimilamur Deo per similitudinem operationis. G

SVPER Q. XXXI. ART. I.

Bannes eodem artic.

IN q. 31. ar. 1. in solutione ad primum collige, ꝙ licet benefacere sit actus charitatis in quolibet, non tamẽ in quolibet est actus respectu cuiuslibet. Potest namque charitas Dei benefacere, potest etiam charitas hominis angeli benefacere: sed charitas creaturæ non potest benefacere Deo, sicut nec etiam Deus potest benefacere sibi ipsi, quia nihil potest Deo boni accrescere.

QVAESTIO XXXI.

De Beneficentia, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerãdũ est de exteriorib. actibus, uel effectibus charitatis. Et primò de beneficentia. Secundò, de eleemosyna, quæ est quædam pars beneficentiæ. Tertiò, de correctione fraterna, quæ est quædam eleemosyna. H

CIRCA primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum beneficentia sit actus charitatis.

¶ Secundò, Vtrum sit omnibus benefaciendum.

¶ Tertiò, Vtrum magis coniunctis sit magis benefaciendum.

¶ Quarto, Vtrum beneficentia sit uirtus specialis.

ARTICVLVS I.

Vtrum beneficentia sit actus charitatis.

Porrecta per totum. 181

AD PRIMVM sic procedit. Vr̃, ꝙ bñficẽtia nõ sit act⁹ charitatis. Charitas.n. maxime hr̃ ad deũ: sed ad Deum non possumus esse benefici, ſm illud Iob 35. Quid dabis ei? aut quid de manu tua accipiet? ergo beneficentia non est actus charitatis.

¶ 2 Præt. Bñficentia maximè cõsistit in collatione donorum: sed hoc pertinet ad liberalitatem. ergo bñficẽtia nõ est actus charitatis, sed liberalitatis.

¶ 3 Præt. Quod quis dat, vel dat sicut debitum, uel dat sicut nõ debitũ: sed beneficium quod impenditur tanquàm debitum, pertinet ad iustitiam, quod aũt impenditur tanquã non debitum, gratis daẽ, & ſm hoc pertinet ad misericordiam. ergo omnis beneficentia vel est actus iustitiæ, uel est actus misericordiæ. non est ergo actus charitatis. g

SED CONTRA. Charitas est amicitia quædam, ut dictum* est: sed Philos. in †9. Ethi. inter alios amicitiæ actus ponit hoc unum, quod est operari bonũ ad amicos, quod est amicis benefacere. ergo beneficentia est actus charitatis.

*q. 23. ar. 1. †lib. 9. Ethi. ca. 4. tum. 5.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ beneficentia nihil aliud importat, ꝗ̃ facere bonum alicui. Potest autem hoc bonum considerari dupliciter. Vno mõ, ſm cõem rõnẽ boni, & hoc pertinet ad cõem rõnẽ beneficentiæ: & hoc est act⁹ amicitiæ, & p cõñs charitatis. Nã i actu dilectionis includit beneuolẽtia, p quã vult aliqs bonũ amico, vt s̃. habitũ* est. Volũtas aũt est effectiua eorũ, quæ uult, si facultas adsit: & iõ ex cõñti bñfacere amico ex actu dilectionis cõsequit. Et pp hoc bñficentia, ſm cõem rõnẽ est amicitiæ, uel charitatis actus. Si aũt bonũ, qđ qs facit alteri, accipiatur sub aliqua speciali ratione boni, sic beneficentia accipiet specialem rationẽ, & pertinebit ad aliquam specialem uirtutem.

*q. 23. ar. 1. & q. 27. ar. 2. — Conclu. m — Conclu. p

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ sicut Dion.* dicit. 4. c. de diui. no. Amor mouet ordinata ad mutuam beatitudinem, & inferiora cõuertit in superiora, vt ab eis perficiantur, & superiora mouet ad inferiorum prouisionem: & quantum ad hoc beneficentia est effectus dilectionis. Et ideo nostrũ non est Deo bñfacere, sed eũ honorare, nos ei subijciẽdo: eius ãt est ex sua dilectione nobis benefacere.

* Cap. 4. par. 1. inter mediũ & finem.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ in collatione donorum duo sunt attendenda, quorũ vnũ est exterius datũ: aliud ãt est interior passio, quam hẽt quis ad diuitias, in eis delectatus: ad liberalitatem ãt pertinet moderari interiorẽ passionem, vt. s. aliquis nõ superexcedat concupiscendo, & amando diuitias ex hoc.n. efficitur homo facile emissiuus diuitiarum. Vnde si homo det aliquod donum magnum, & tñ cum quadam concupiscentia retinẽdi, datio nõ est liberalis: sed ex parte exterioris dati, collatio beneficij pertinet in generali ad amicitiã, vel charitatem. Vnde hoc nõ derogat amicitiæ, si aliquis, rẽ, quã cõcupiscit retineri, dat alteri pp amorẽ, sed magis ex hoc ostenditur amicitiæ pfectio.

AD III. dicendũ, ꝙ sicut amicitia, seu charitas respicit in beneficio collato cõem rõnem boni ita iustitia respicit ibi rõnem debiti. Mia vero respicit ibi rõnem releuantis miseriã, uel defectum.

ARTICVLVS II.

Vtrum sit omnibus benefaciendum.

Porrecta per totum. 182 — 4. d. 15. q. 2. ar. 6. Et opusc. 4. cap. 8. — *Li. 1. ca. 28. in principio. to. 3.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non sit oĩbus benefaciendum. Dicit.n. August. in * 1. de doctrina christia. quòd oĩbus prodesse non possumus: sed virtus non inclinat ad impossibile. ergo non oportet omnibus benefacere.

¶ 2 Præt. Eccles. 12. dicitur, Da bono, & nõ recipias pctõrẽ: sed multi hoĩes sunt pctõres, non ergo oĩbus est benefaciendum.

¶ 3 Præt. Charitas non agit perperã, ut dr̃ 1. ad Cor. 13. sed benefacere quibusdã, ẽ agere pperã, puta, si aliquis benefacit inimici reipublicæ, vel si bñfaciat excõicato, quia per hoc ei communicat. ergo cũ benefacere sit actus charitatis, non est omnibus benefaciendum.

SED CONTRA est, quod Apost. dicit ad Gal. ult.

SVPER Q. XXXI. ART. II.

Nic. de Nisi Trã. ſpa. 3 tr. 3. q. 10.

Bannes eodem art.

IN art. 2. in solutione ad tertium, dubiũ occurrit. An dãnanti ad mortem fame, vel siti liceat occulte ministrare cibũ, uel potũ. Et est cõ dubij: quia in sta excipitur, nisi ſedm ordinem iustitiæ paterentur: sed quia hoc ad materiã iustitiæ spectat, ô illuc usque differatur tractandum.

Dum tempus habemus, operemur bonũ ad oẽs. A

RESPON. Dicendũ, ꝙ sicut s̃.* dictum est, bñficẽtia consequit amorem ex ea parte, qua mouet superiora ad prouisionẽ inferiorũ. Gradus ãt in hoĩbus non sunt immutabiles, sicut in angelis, quia hoĩes possunt pati multiplices defectus. Vñ q est superior ſm aliquid, vel est, vel põt esse inferior ſm aliud. Et ideo cum dilectio charitatis se extẽdat ad oẽs, ẽt beneficentia se debet extendere ad omnes, pro loco tñ & tempore. Omnes.n. actus virtutum sunt ſm debitas circunstantias limitãdi.

*Ar. pce. ad 1. — Concl. m

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ simpliciter loquendo, nõ possum⁹ oĩb. bñfacere in spali. Nullus tñ est, de quo nõ possit occurrere casus, in quo oporteat ei bñfacere ẽt in spali. Et iõ charitas reqrit ut hõ, ẽt si nõ actu aliq b. bñfaciat, hẽat tñ hoc in animi sui pparatione, vt bñfaciat cuicũq;, si tps adesset. Aliquod tñ bñficiũ est, quod possum⁹ oĩb. impendere, si nõ in spali, saltem in gñali: sicut cum oramus pro omnibus fidelibus, & infidelibus. B

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ in pctõre duo sunt, s. culpa, & natura. Est ergo subueniendum peccatori, quantum ad sustentationem naturæ, non est autem ei subueniendum ad fomentum culpæ: hoc enim nõ esset benefacere, sed potius malefacere. C

AD TERTIVM dicendum, ꝙ excõicatis, & reipublicæ hostib. sunt beneficia subtrahenda, inquantum per hoc arcentur à culpa. Si tamẽ immineret necessitas, ne natura deficeret, esset eis subueniendum, debito tamen modo, puta, ne fame, aut siti morerentur, aut aliquod huiusmodi dispendium, nisi secundum ordinem iustitiæ, paterentur.

SVPER Q. XXXII. ART. III.

Bannes eodem artic.

IN ar. 3. eiusdẽ qõ. 31. in solutione ad tertium notandũ est, ꝙ author censet posse præpõderare debito restituendi domino proprio rẽ suã sibi necessariam in extrema necessitate, debitum benefaciendi alteri ẽt in extrema necessitate: ita ꝙ si ego hẽo panem Petri in extrema necessitate constituti, põt contingere, ꝙ debeo illũ panẽ magis dare Ioanni ẽt in extrema necessitate cõstituto, puta, si vita Ioannis est, vñ pẽdet publica salus: Patri ãt more parum, aut nihil damni afferet Ecclesiæ, seu reipublicæ. Et est dictũ hoc satis singulare. Et aduerte ꝙ non dicit, ꝙ liceat priuatæ personæ auferre panem a Petro in extrema necessitate constituto, vt benefaciat alteri præponderanti: sed dicit ꝙ licet non reddere illi rem suam, sed benefacere de illa alteri ppõderanti. Aliud.n. est maius vinculũ vincere minus, & aliud facere malũ, vt eueniant bona: ꝙ vũ contingere auferenti priuata authoritate ab existente in extrema necessitate.

¶ In eodem art. 3. in solutione ad quartum perspice quoq;, ꝙ licet filij magis diligãtur absolute, ꝗ̃ parentes, in casu tñ necessitatis parẽtes sunt magis diligendi opere, & veritate, pp vinculũ suscepti beneficij. Et eadem rõne magis relinqui debet cõiunx: ꝗ̃ parentes, in articulo necessitatis.

*q. 26. ar. 9. — *Li. 1. ca. 28. in principio. to. 3.

ARTICVLVS III.

Vtrum sit magis benefaciendum his, qui sunt nobis magis coniuncti.

Porrecta per totum 183 — Inf. q. 32. ar. 9. Et 4. d. 15. q. 2. art. 6. q. 3. Et quoli. 4. ar. 13.

AD TERTIVM sic procedit. Vr̃ ꝙ nõ sit magis bñfaciẽdum his, ꝗ sunt nobis magis cõiũcti. Dr̃.n. Luc. 14. Cum facis prãdiũ, aut cœnã, noli uocare amicos tuos, neq; fratres, neq; cognatos: sed isti sunt magis cõiũcti. ergo nõ est magis benefaciẽdũ cõiũctis, sed poti⁹ extraneis, & indigentibus. sequitur enim, Sed cum facis conuiuium, voca pauperes, & debiles &c. D

¶ 2 Præt. Maximum bñficiũ est, ꝙ homo aliquem in bello adiuuet: sed miles in bello magis debet iuuare extraneum cõmilitonẽ, ꝗ̃ consanguineum hostẽ. ergo beneficia non sunt magis exhibenda magis coniunctis. E

¶ 3 Præt. Prius sunt debita restituenda, ꝗ̃ gratuita beneficia impendenda: sed debitum est, ꝙ aliquis impendat beneficium ei, à quo accepit. ergo benefactoribus magis est benefaciendum, quàm propinquis.

¶ 4 Præt. Magis sunt diligẽdi parẽtes ꝗ̃ filij, ut s̃. dictum* est: sed magis est benefaciẽdum filijs, quia non dñt filij thesaurizare parẽtib. sed ecõuerso, ut dr̃ 2. ad Cor. 12. non est ergo magis benefaciendum magis cõiunctis.

SED CONTRA est, quod Augu. dicit in 1.* de doctr. christia. Cũ oĩb. pdesse nõ possis, his potissimum consulendum est, qui pro locorum, & tpum, uel quarumlibet rerum opportunitatibus constrictius tibi, quasi quadam sorte, iunguntur.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ gratia & uirtus imitanẽ naturæ ordinem qui est ex diuina sapientia institut⁹. Est aũt talis ordo naturæ, vt unũquodq; agẽs naturale per prius magis diffundat sua actionẽ ad ea, ꝗ̃ sunt sibi magis ppinqua, sicut ignis magis calefacit rẽ sibi magis propinquã. Et similiter Deus in substantias sibi ppinquiores p pri⁹, & copiosi⁹ dona suæ bonitatis diffundit, ut patet per Dion. 7. ca. cœl. hier. Exhibitio aũt bñficiorũ est qdã actio charitatis in alios: & ideo oportet ꝙ ad magis ppinquos simus magis benefici, sed ppinquitas vnius hoĩs ad aliũ põt attendi ſm diuersa, in quib. sibi ad inuicẽ hoĩes cõicant, ut consanguinei naturali cõmunicatione, conciues in ciuili, fideles in spũali, & sic de alijs. Et ſm diuersas cõiunctiones sunt diuersimode diuersa beneficia dispensanda: nã vnicuiq; est magis exhibendum beneficium pertinẽs ad illam rem: ſm quam est magis nobis coniũctus, simpliciter loquendo. Tamen hoc potest uariari ſm diuersitatem locorum, & temporum, & negotiorum. Nam in aliquo casu est magis subueniendum extraneo, puta si sit in extrema necessitate, ꝗ̃ etiam patri, non tantam necessitatem patienti.

Concl. m — Conclu. p — Conclu. s

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ Dñs non prohibet simpliciter uocare amicos, aut consanguineos ad cõuiuiũ: sed uocare eos ea intentione: ꝙ te ipsi reinuitent. Hoc.n. non erit charitatis, sed cupiditatis. Põt tñ contingere, ꝙ extranei sint magis inuitãdi in aliquo casu pp maiorẽ indigentiã. Intelligẽdũ est enim ꝙ magis coniunctis magis est, cæteris paribus, benefaciendum. Si autem duorum vnus est magis coniunctus, & alter magis indigens, nõ põt vniuersali regula determinari, cui sit magis subueniendũ: quia sunt diuersi gradus & indigẽtiæ, & ppinquitatis, sed hoc requirit prudentis iudicium.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ bonũ multorum cõe diuinius est, ꝗ̃ bonũ vnius. Vnde pro bono cõi reipublicæ vel spiritualis, uel temporalis, uirtuosum est ẽt, ꝙ aliquis propriam vitam exponat periculo. Et ideò cum communicatio in bellicis actibus ordinetur ad conseruationem reipublicæ, in hoc miles impẽdẽs cõmilitoni auxilium, non impẽdit ei tanquàm priuatæ personæ, sed sicut totam rem publicam iuuans. Et ideò non est mirum, si in hoc

præfertur extraneus coniuncto secundùm carnē. F

Ad tertium dicendum, q̄ duplex est debitū. Vnū qdē quod non est numerandū in bonis eius, qui debet, sed poti* in bonis eius, cui debet, puta, si aliqs habet pecuniā, aut rem aliq̄ alterius uł furto sublatā, uel mutuo acceptā, siue depositā, uel aliquo alio simili modo, quātū ad hoc dēt hō pri* reddere debitū, q̄ ex eo benefacere coniunctis: nisi forte esset tantæ necessitatis articul*, in quo ēt liceret ipsi rē alienā accipere ad subueniēdū necessitatē patiēti, nisi fortè & ille, cui res debet, in simili necessitate esset: i quo tñ casu pēsanda esset vtriusque cōditio ſm alias cōditiones req̄sitas prudētis G iudicio: q̄a in talib. nō pōt vl̄is rl̄a dari ꝑꝑ uarietatē singulorū casuū, ut Phil. dicit in 9.*Eth. Aliud āt est debitū, quod cōputat̄ i bonis eius, q̄ hēt, & nō eius, cui debet̄, puta, si debeat̄ nō ex iustitiæ necessitate, sed ex quadā morali æqtate, ut cōtingit in bñficijs gratis susceptis. Nulli* āt benefactoris beneficiū est tm̄, sicut parētū: & iō parētes in recompēsandis bñficijs sunt oīb. aliis ꝑferēdi, nisi necessitas ex alia parte ꝑponderaret, uel aliqua cōditio, puta, cōis utilitas Eccłæ, uel reipublicæ. In aliis āt est æstimatio hñda & cōiūctionis, & bñficii suscepti, q̄ similiter non pōt cōi regula determinari. H

*Lib. 9. c. 2. to. 5.

Ad quartum dicēdū, q̄ parētes sunt sicut superiores. Et iō amor parētū est ad bñfaciendū, amor āt filiorum ad honorandū parētes: & tñ in necessitatis extremæ articulo magis liceret deserere filios, q̄ parentes, quos nullo mō deserere licet, ꝑꝑ obligationē beneficiorum susceptorum, vt patet per Philosophum in *8. Ethi. cap. vlt.

*li. 8. circa finē libri tom. 5.

SVPER Q. XXXI. ART. IIII.

Bannes eodem artic.

In ar. 4. nota rñsionem ad ultimū, ut possis diuersitatē specificā pctōrū discernere, & ꝑcipuè maledictionē, an odij, uel iræ, aut utriusq; sint, qui unū uirtū iperat alteri, sicut ꝑ opposituum una uirtus imperat alteri.

Perrella per totum. 184

*Li. 2. c. 1. a medio. & li. 1. ca. 9. & 13.

Articvlvs IIII.

Vtrum beneficentia sit uirtus specialis

Ad quartum sic ꝑcedit. Vr̄ q̄ beneficētia sit spālis uirtus. Præcepta. n. ad* uirtutes ordinantur: quia legislatores intēdunt facere hoīes uirtuosos, sicut dr̄ in 2.* Ethic. sed seorsum dat̄ præceptum de beneficētia, & de dilectione. dr̄. n. Matt. 5. Diligite inimicos uestros, & bene I facite his, qui oderunt vos. ergo beneficentia est virtus distincta à charitate.

¶ 2 Prǣt. Vitia uirtutib. opponunt̄: sed* beneficētiǣ opponunt̄ aliqua spālia uitia, per quæ nocumētū proximo infertur, puta rapina, furtum, & alia hu- K iusmodi. ergo beneficentia est specialis uirtus.

¶ 3 Præt. Charitas non distinguitur in multas spēs: sed* beneficentia uidetur distingui in multas spēs, secundùm diuersas beneficiorum species. ergo beneficentia est alia uirtus à charitate.

Sed contra est, quòd actus interior, & exterior non requirūt diuersas uirtutes: sed beneficentia, & beneuolentia non differunt, nisi sicut actus exterior, & interior, quia beneficentia est executio beneuolentiæ. ergo sicut beneuolentia nō est alia uirtus à charitate, ita nec beneficentia.

Respon. Dicēdū, q̄ virtutes diuersificantur ſm diuersas rationes obiecti. Eadem autem est rō formalis obiecti charitatis, & beneficentiæ: nā utraque respicit rōnem communem boni, ut ex prędictis* patet. Vnde* beneficentia nō est alia uirt* à charitate: sed noīat quendam charitatis actum. n

*Ar. 1. huius quæst. Concl. m

Ad primum ergo dicendū, q̄ præcepta nō dātur de habitibus uirtutum, sed de actibus. Et ideò diuersitas præceptorum non significat diuersos habitus uirtutum, sed diuersos actus.

Ad secundum dicēdū, q̄ sicut omnia beneficia proximo exhibita, inquantum considerantur sub communi rōne boni, reducuntur ad amorē: ita omnia nocumenta, inquantum considerantur ſm communem rationem mali, reducuntur ad odium. Prout autem considerantur secundum aliquas speciales rationes uel boni, uel mali, reducūtur ad aliquas speciales uirtutes, uel uitia. Et secūdum hoc etiam sunt diuersæ beneficiorum spēs. Vnde patet responsio ad tertium.

Qvaestio XXXII.

De Eleemosyna, in decem articulos diuisa.

Deinde considerandum est de eleemosyna.

Et circa hoc quæruntur decem.

¶ Primò, Vtrum eleemosynæ largitio sit actus charitatis.

¶ Secundò, De distinctione eleemosynarum.

¶ Tertiò, Quæ sunt potiores eleemosynæ, Vtrum spirituales, vel corporales.

¶ Quartò, Vtrum corporales eleemosynæ habeant effectum spiritualem.

¶ Quintò, Vtrum dare eleemosynas sit in pręcepto.

¶ Sexto, Vtrū corpalis eleemosyna sit danda de necessario.

¶ Septimò, Vtrum sit danda de iniuste acquisito.

¶ Octauò, Quorū sit dare eleemosynam.

¶ Nonò, Quibus sit danda.

¶ Decimò, De modo dandi eleemosynas.

Articvlvs I.

Vtrum dare eleemosynam sit actus charitatis.

Ad primum sic proceditur. Videt̄ q̄ dare eleemosynā nō sit act* charitatis.* Actus. n. charitatis non pōt esse sine charitate: sed largitio eleemosynarum potest esse sine charitate, ſm illud 1. ad Corin. 13. Si distribuero in cibos pauperū oēs facultates meas, charitatem autem nō habuero, nihil mihi prodest. ergo dare eleemosynam non est actus charitatis.

SVPER Q. XXXII. ART. I.

Bannes eodem artic.

Nic. de Nysse Tra. 5. p. 3. par. 3. q. 1.

In q. 32. ar. 1. in rñsione ad scdm, dubiū occurrit. Quo pacto act* superioris virtutis pōt imperari ab inferiori uirtute, ut l litera dr̄, q̄ act* charitatis pōt imperari à iustitia, & à religiōe. Et est rō dubij, quia iperare est superioris. ¶ Ad hoc dr̄. q̄ actus superioris uirtutis, sicut & aliarū, pōt dupliciter sumi, s. & materialiter, & formaliter, q̄ distinctio [illegible] in ista in rñsione ad primū. Formaliter sumptus nō imperat̄ ab inferiori uirtute [illegible], quia imperans [illegible]. Superioris autē [illegible] ulterior est finis, q̄ imperātis, ut patet in architectonico & manuali, & similibus. Materialiter aūt sumpt* act* superioris uirtutis pōt imperari ab inferiori uirtute, [illegible] finis inferioris uirtutis [illegible] ulterior respectu actus materialiter sumpti: & hoc mō dare eleemosynā pōt simul esse actus charitatis media misericordia, & actus iustitiæ, media pœnitentia, & actus religionis & actus liberalitatis remouēdo ꝑhibēs, vt patet

Perrella per totum. 285

4. di. 15. & 2. ar. 1. q. 3.

patet cū q̄s ex charitate, & ut satisfaciat ꝑ peccatis suis, & ad honorē Dei, abstinēs cupiditatem [illegible] eleemosynā pauperi [illegible] & haud distinctionē ad doctrinā [illegible], quia [illegible].

¶ 2 Præt.* Eleemosyna cōputat̄ A inter opera satisfactionis. ſm illud Dan. 4. Peccata tua eleemosynis redime: sed satisfactio est actus iustitię. ergo dare eleemosynā non est actus charitatis, sed iustitiæ.

¶ 3 Præt. Offerre hostiā Deo est actus latriæ: sed* dare eleemosynā, est offerre hostiam Deo, secundùm illud ad Heb. vlt. Beneficentiæ autem, & communionis nolite obliuisci: talibus. n. hostiis promeretur Deus. ergo nō est actus charitatis dare eleemosynam, sed magis latriæ. B

¶ 4 Præt. Philo. dicit in *4. Eth. q̄ dare aliqd ꝑꝑ bonū, est actus* liberalitatis: sed hoc maximè fit largitione eleemosynarum. ergo dare eleemosynam non est actus charitatis.

*Li. 4. ca. 1. to. 5.

Sed contra est, q̄ dicitur 1. Ioan. 3. Qui habuerit substantiam huius mundi, & uiderit fratrem suum necessitatem patientem, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo?

Respon. Dicēdū, q̄ exteriores actus ad illā virtutē referunt̄, ad quā ꝑtinet id, qd̄ est motiuū ad agēdū hmōi actus. Motiuū aūt ad dādū eleemosynas est, ut subueniat̄ necessitatē patiēti. Vñ quidā C diffiniētes eleemosynā, dñt, q̄ eleemosyna ē op*, quo dat̄ aliqd indigēti ex cōpassione ꝑꝑ Deū: qd̄ qdē motiuū ꝑtinet ad misericordiā, ut supra * dictū est. Vñ manifestū est, q̄* dare eleemosynā ꝑpriè est act* misericordiæ:* & hoc apparet ex ipso noīe. Nā in græco eleemosyna à misericordia deriuatur, sicut in latino miseratio. Et quia misericordia est effectus charitatis, ut supra * ostensum est, ex consequenti* dare eleemosynam est actus charitatis, misericordia mediante.*

*q. 30. ar. tic. 2.

ἐλεημοσύνη ab ἔλεος.

Conclu. m

*q. 30. art. 1. & 3.

Conclu. p

Ad primum ergo dicendū, q̄ aliqd dr̄ esse actus virtutis dupł̄r. Vno mō materialr̄, sicut actus iusti D tiæ est facere iusta: & talis actus uirtutis pōt esse sine uirtute. Multi. n. nō habētes habitū iustitiæ, iusta operant̄ ex naturali rōne, uel ex timore, siue ex spe aliquid adipiscēdi. Alio mō, dr̄ esse aliquid actus uirtutis formalr̄, sicut actus iustitiæ est actio iusta eo mō, quo iustus facit, s. prōptè, & delectabilr̄. Et hoc mō acts uirtutis nō est sine uirtute. Secūdū hoc ergo dare eleemosynas materialr̄ pōt esse sine charitate. Formalr̄ aūt eleemosynas dare. i. ꝑꝑ Deū delectabilr̄, & promptè, & omni eo modo, quo debet, non est sine charitate.

Ad II dicēdū, q̄ nihil* prohibet actū, q̄ est ꝑ- E priè unius uirtutis, elicitiuè attribui alteri uirtuti sicut ordinati, & imperāti ad suū finē. Et hoc mō dare eleemosynā ponit̄ inter opera satisfactoria, inquātū miseratio in defectū patientis ordinat̄ ad satisfaciendū ꝑ culpa. Secundum aūt q̄ ordinat̄ ad placandū Deum, habet rōnem sacrificij, & sic imperatur à latria. Vnde patet responsio ad III.

B. 1175.

Ad IIII dicendū, q̄ dare eleemosynam pertinet ad liberalitatem, inquantum liberalitas aufert impedimentum huius actus, quod esse posset ex superfluo amore diuitiarum, propter quam aliquis efficitur nimis retentiuus earum.

Articvlvs II.

Vtrum conuenienter eleemosynarum genera distinguantur.

Ad secundum sic procedit. Vr̄ q̄ inconuenienter eleemosynarū gña distinguant̄. Ponunt. n. septē eleemosynæ corporales. s. pascere esuriētē, potare sitiētē, uestire nudū, recolligere hospitē, uisitare īfirmū, redimere captiuum, & sepelire mortuū: q̄ i hoc uersu cōtinent.

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

¶ Ponunt̄ ēt aliæ septē eleemosynæ spūales. s. docere ignorantē, consulere dubitanti, consolari tristē, corrigere peccantē, remittere offendēti, portare onerosos & graues, & ꝑ oībus orare: quæ ēt in hoc uersu continētur.

Consule, castiga, solare, remitte, fer, ora.

Ita tñ q̄ sub eodē intelligat̄ consiliū, & doctrina. Vr̄ aūt q̄ incōuenienter hmōi eleemosynæ distinguant̄. Eleemosyna. n. ordinatur ad* subueniēdum ꝑximo: sed ꝑ hoc, q̄ proximus sepelit̄, in nullo ei subuenit̄, alioqn nō esset uerū, qd̄ Dñs dicit Matt. 10. Nolite timere eos q̄ occidūt corp*, & post hoc nō habēt amplius qd faciāt. Vñ & Dñs Matt. 25. commemorans misericordiæ opera, de sepultura mortuorū mentionē non facit. ergo uidetur q̄ inconueniens hmōi eleemosynæ distinguantur.

¶ 2 Præt. Eleemosyna dat̄ ad subueniēdū necessitatib. ꝑximi, sicut dictū * est: sed* multæ aliǣ sūt necessitates humanæ uitæ, q̄ ꝑdictæ, sicut q̄ cæc* Idiget ductore, claud* sustētatiōe, pauper diuitiis. ergo incōueniēter ꝑdictæ eleemosynæ enumerant̄.

*Ar. pręc.

¶ 3 Prǣt. Dare eleemosynā est* act* misericordiæ: sed corrigere delinquentē magis vr̄ ad seueritatē pertinere, quam ad misericordiam. ergo non debet computari inter spirituales eleemosynas.

¶ 4 Præt. Eleemosyna ordinat̄ ad subueniēdū* defectui: sed nullus est hō, qui defectū ignorātiæ nō patiatur in aliquibus. ergo vr̄ q̄ quilibet debeat docere quemlibet, si ignoret id, quod ipse scit.

Sed contra est, quod Greg. * dicit in quadam homi. Habens intellectū, curet oīno ne taceat: habēs rerū affluentiā, uigilet ne à misericordiǣ largitate torpescat: hñs artē, qua regit̄ magnopere studeat, ut usum atq; utilitatē illius cū proximo partiatur: habens loquēdi locū apud diuitē, dānationem pro retento talento timeat, si cum ualet, nō apud eū pro pauperibus intercedat. ergo prædictæ eleemosynæ cōuenienter distinguuntur ſm ea, in quibus homines abundant: & deficiunt.

*Hom. 9. in euang. nō remote à fine.

Respon. Dicendum, q̄* ꝑdicta eleemosynarū distinctio conuenienter sumitur ſm diuersos defectus proximorum, quorum quidam sunt ex parte animæ, ad quos ordinantur spūales eleemosynæ: quidā uerò ex parte corporis, ad quos ordinant̄ eleemosynæ corporales.* Defectus. n. corporalis aut est i uita, aut ē post uitā. Siqdē est i uita, aut est

Conclu. m

SVPER Q. XXXII. ART. II.

Ban. eodem art.

In art. 2. in rñsione ad primum ꝑspice [illegible] humane, q̄ hōs cui sepulturæ est defuncto bñficiū. & secūdū qd uiuit in memoria aliorū, & secūdū [illegible] ꝑꝑ affect* ipsi*. Sicut. n. executis ordinata à defuncto uoluntatem ei* cōsumat, & quasi durāte adhuc faciunt ita sepeliēs affectum cōnitat, quē defunctus ad corp* hēbat. Differt aūt multum hoc, nihil esse sensibile à defuncto: & hoc, nihil esse illi.

Perrella per totum 186

4. di. 15. q. 2. art. 3. q. 1. & 2.

Universidad de Deusto Biblioteca

communis defect⁹ respũ eorũ, q b⁹ oẽs indigẽt: aut F est spũalis pp aliqđ accidẽs superueniẽs. Si primo mõ, aut defectus est iterior, aut exterior. Interior qdẽ est duplex. Vn⁹ qdẽ cui subuenit p alimentũ siccũ. s. fames: & sm hoc ponit, pascere esurientẽ. Alius aũt est cui subuenit p alimentũ humidũ. s. sitis: & sm hoc dr, potare sitientẽ. Defectus aũt cõis respectu exterioris auxilij est duplex. Vnus respũ tegumenti: & quantũ ad hoc ponit, uestire nudũ. Alius aũt respũ habitaculi: & quantũ ad hoc ponitur, suscipere hospitẽ. Silr aũt si sit defectus aliqs spũalis, aut est ex cã intrinseca, sicut infirmitas. & quantũ ad hoc ponit, uisitare infirmũ. Aut est ex G cã extrinseca: & quãtum ad hoc ponit redemptio captiuorum. Post uitã aũt exhibet mortuis sepultura: Silr aũt spũalibus defectibus, spiritualib. actibus subuenitur dupl̃r. Vno mõ poscendo auxiliũ a Deo: & quantum ad hoc ponit oratio, qua qs p alijs orat. Alio mõ impendendo humanũ auxiliũ, & hoc tripl̃r. Vno mõ contra defectum intell̃s. Et si quidẽ sit defectus speculatiui intell̃s, adhibetur ei remediũ per doctrinam: si aũt practici intell̃s, adhibet ei remediũ per consiliũ. Alio mõ est defectus ex passione appetitiuę uirtutis, inter quos est maximus tristitia, cui subuenit per consolationẽ. H Tertio mõ ex parte inordinati actus: q qdẽ tripl̃r considerari põt. Vno mõ ex parte ipsius peccantis, inquantum pcedit ab eius inordinata uoluntate: & sic adhibetur remediũ p correctionẽ. Alio mõ ex parte eius, in quẽ peccatur. Et si quidem sit peccatũ in nos, remediũ adhibemus remittẽdo offensam: si aũt sit in Deũ, uel in proximũ, nõ est nisi arbitrij remittere, ut * Hier. dicit sup Matt. Tertio mõ ex parte sequelæ ipsi⁹ actus inordinati, ex qua grauant ei conuiuẽtes, ẽt pter peccantis intẽtionẽ: & sic remediũ adhibet supportãdo, maximẽ in his, q ex infirmitate peccãt, sm illud Ro. 15. Debe- I mus nos firmiores infirmitates aliorũ sustinere: & nõ solũ sm q infirmi sunt, siue graues ex inordinatis actibus, sed ẽt q̃cũq; eorũ onera sunt supportãda, sm illud Galat. 6. Alter alterius onera portate.

* Super illud Matt. 18. Si peccauerit in te &c. t. 9.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q sepultura mortui nõ cõfert ei quãtũ ad sensum, quem corpus post mortẽ hẽat. Et sm hoc Dñs dicit, q interficientes corpus nõ habẽt amplius qđ faciat. Et pp hoc ẽt Dñs non cõmemorat sepulturã inter alia misericordiæ opera, sed enumerat solũ illa, q̃ sunt euidẽtioris necessitatis. Pertinet tñ ad defunctũ, qđ de eius corpore agat, tũ quantũ ad hoc, q uiuit i me K morijs hominũ, cuius honor dehonestat, si insepultus remaneat: tum ẽt quantum ad effectũ, quẽ adhuc uiuẽs hẽbat de suo corpore, cui piorũ affect⁹ conformari debet post mortem ipsius: & sm hoc commendant aliq de mortuorũ sepultura, ut Tobias, & illi qui Dominum sepelierunt, ut patet p Aug. in lib. de cura pro mortuis agenda.

* Ca. 3. & habetur. to. 4.

AD II dicendũ, q oẽs aliæ necessitates ad has reducunt. Nã cęcitas & claudicatio sunt ĩfirmitates qdã: vñ dirigere cęcũ, & sustẽtare claudũ, reducunt ad uisitationem infirmorũ. Silr ẽt subuenire homini cõtra quãcũq; oppressionẽ illatã extrinsecus, reducit ad redẽptionẽ captiuorũ. Diuitię aũt, quibus paupertati subuenitur, non quæruntur nisi ad subueniendum prædictis defectibus: & iõ non fuit specialis mentio de hoc defectu facienda.

AD III dicẽdũ, q correctio peccãtiũ quãtũ ad ipsam executionẽ actus, seueritatẽ iustitię cõtinere vr: sed quãtũ ad intẽtionẽ corrigẽtis, q vult hominẽ à malo culpæ liberare, ptinet ad misericordiã, & dilectiõis affectũ, sm illud Prou. 27. Meliora sũt uerbera diligẽtis, q̃ fraudulẽta oscula odiẽtis.

AD IIII dicẽdũ, q non qualibet nesciẽtia ptinet ad hoĩs defectũ: sed solum ea, qua quis nescit ea, q̃ conuenit eum scire: cui defectui per doctrinã subuenire ad eleemosynam pertinet. In quo tñ obseruandæ sunt debitæ circũstantiæ, personæ, & loci, & tẽporis, sicut & in alijs actibus uirtuosis.

ARTICVLVS III.

Vtrum eleemosynæ corporales sint potiores, quàm spirituales.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr q eleemosynæ corporales sint potiores, q̃ spũales. h Laudabilius. n. est magis indigẽti eleemosynã facere. ex hoc. n. eleemosyna laudẽ hẽt, q idigẽti subuenit: sed corpus, cui subuenit p eleemosynas corporales, est indigentioris naturæ, q̃ spũs, cui subuenitur p eleemosynas spũales. ergo eleemosynæ corporales sunt potiores.

¶ 2 Præt. h Recõpẽsatio bñficij laudẽ, & meritũ minuit. vñ & Dñs dicit Luc. 14. Cũ facis prãdiũ, aut cenã, noli uocare uicinos diuites, ne forte & ipsi te reinuitẽt: sed i eleemosynis spiritualib. sp est recõpẽsatio: qa q orat p alio, sibi pficit, sm illud Ps. Oratio mea in sinu meo conuertet. Qui ẽt alium docet, ipse in sciẽtia pficit, qđ nõ cõtingit in eleemosynis corporalib. ergo eleemosynæ corporales sunt potiores, q̃ spirituales.

¶ 3 Præt. Ad laudẽ eleemosynæ ptinet, q pauper ex eleemosyna data h cõsolet. vñ Job 31. dr. Si nõ bñdixerũt mihi latera eius. & ad Philemonẽ dicit Apost. uiscera sanctorũ requieuerunt per te, frater: sed qñq; magis est grata pauperi eleemosyna corporalis, q̃ spũalis. ergo eleemosyna corporalis potior est, quam spiritualis.

SED CONTRA est, quod * Aug. in lib. de serm. Domini in mõte sup illud, Qui petit à te, da ei, dicit. Dandum est quod nec tibi, nec alteri noceat. Et cũ negaueris quod petit, indicanda est iustitia, ut nõ cum inanem dimittas, & aliquando melius aliqd dabis, cum iniustè petentem correxeris: correctio autem est eleemosyna spiritualis. ergo spirituales eleemosynæ sunt corporalibus præferendæ.

* Li. 1. ca. 40. circa princ. t. 3.

RESPON. Dicẽdũ, q cõparatio illarũ eleemosy-

narum

SVP. QV. XXXII. ART. III.
Ferr. 3. cont. c. 134.

Porrecta per totum. 187

4. dist. 15. q. 2. art. 3. q. 3. Et 3. contr. ca. 134. ad 3.

IN art. 3. in propositione primi argumenti. An dare eleemosynã magis indigẽti, uel minus indigẽti meliori sit melius, occurrit tractãdũ & dicẽdũ, q nisi idigentia sit multo maior i vno, q̃ i alio, melius est dare min⁹ indigẽti iusto, q̃ magis indigenti peccatori & similiter min⁹ indigenti meliori, q̃ magis idigẽti min⁹ bono. Et iõ ẽ, qa licẽt i magis idigẽte sit maior materia misericordiæ: i bono tñ & meliori ẽ maior materia charitatis, quæ apud nos est maior uirtus, & est iõ misericordiæ: oĩa iõ miseremur alicui⁹, qa ex charitate miseria illius quasi nostra ex unione affect⁹ reputamus. Bonitas aũt act⁹ magis crescit ex rõne charitatis, q̃ alteri⁹ uirtutis, cũ ipsa sit prio bona, & forma reliquarum ex fine vltimo sibi proprio obiecto.

narũ põt attẽdi dupl̃r. Vno mõ simpl̃r loquendo, A & m sm hoc eleemosynæ spũales pemĩnẽt n triplici rõne. Primo qdẽ, qa id qđ exhibet, nobilius est. s. donũ spũale, qđ pemĩnet corporali, sm illud Prouer. 4. Donũ bonũ tribuã vobis, legẽ meã ne derelinquatis. Secũdo, rõne eius, cui subuenit, qa spiritus nobilior ẽ corpore. Vñ sicut hõ sibijpsi magis dẽt puidere quãtũ ad spiritũ, q̃ quantum ad corpus: ita & proximo, quẽ dẽt sicut seipsum diligere. Tertiò, quãtũ ad ipsos actus, q bus subuenitur proximo, qa spũales actus sunt nobiliores corporalibus, q sunt quodãmodo seruiles. Alio mõ possunt cõparari sm aliquẽ particularẽ casum, i quo B qdã corporalis eleemosyna alicui spũali pfertur q, puta, magis est pascẽdũ fame moriẽtẽ, q̃ docẽdũ: sicut & indigenti, sm * Philoso. melius est ditari, q̃ philosophari, quàmuis hoc sit simpliciter melius.

Conclu. m

Conclu. p

* Li. 3. Top. c. 2. nõ pcul a fine, to. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, q dare magis indigenti, melius est cæteris paribus: sed si minus indigens sit melior, & melioribus indigeat, dare ei melius est & sic est in proposito.

AD II dicẽdũ, q recõpẽsatio nõ minuit meritũ & laudem eleemosynæ, si nõ sit intẽta, sicut & humana gloria, si non sit intẽta, non minuit rõnẽ virtutis. Sicut & de Catone * Salustius dicit, q quo C magis gloriã fugiebat, eo magis eũ gloria sequebat. Et ita contingit in eleemosynis spiritualibus. Et tñ intentio bonorum spiritualium non minuit meritum, sicut intentio bonorum corporalium.

* In coniuratiõe Catilinæ, in cap. cuius tit. est Cõparatio M. Catonis & C. Cæsaris circa mediũ illius.

AD III dicẽdũ, q meritum dantis eleemosynam attenditur secundum id in quo debet rationabiliter requiescere voluntas accipientis, non in eo, in quo requiescit, si sit inordinata.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum eleemosynæ corporales habeãt effectum spiritualem.

AD QVARTVM sic pcedit. Vr D q eleemosynæ corporales nõ habeãt effectũ spũalẽ. Effectus. n. nõ est potior sua h cã: sed bona spũalia sunt potiora corporalib⁹. nõ ergo eleemosynæ corpales hẽnt spũales effectus.

¶ 2 Præt. Dare corporale p h spirituali uitiũ ẽ simoniæ: sed hoc uitiũ est oĩno uitãdũ. non ergo E sunt dãdæ eleemosynæ ad cõsequendum spirituales effectus.

¶ 3 Præt. Multiplicata cã, multiplicat effectus. Si ergo eleemosyna corporalis caret spũalem effectũ, sequeret q h maior eleemosyna magis spũaliter pficeret: qđ est contra illud, qđ legitur Luc. 21. de uidua mittẽte duo æra minuta in gazophylacium, q̃ sm sententiã Domini plus omnibus misit. non ergo eleemosyna corporalis habet spiritualem effectũ.

SED CONTRA est, q dr Ecclesiastici 29. Eleemosyna uiri, grãm hoĩs quasi pupillam conseruabit.

RESPON. Dicẽdũ, q eleemosyna corporalis tripliciter põt considerari. Vno mõ sm suam substãtiam, & m sm hoc non habet nisi corporalem effectũ, n inquantũ. s. supplet corporales defectus pximorũ. Alio mõ põt considerari ex parte cãæ ei o, inquantum. s. aliqs eleemosynam corporalem dat pp dilectionẽ Dei, & proximi: & p quantũ ad hoc affert fructũ spiritualẽ, q sm illud Eccl. 29. Perde pecuniam pp fratrẽ, pone thesaurum in præceptis Altissimi, & pderit tibi magis q̃ aurũ. Tertio mõ ex parte effectus, & r sic ẽt hẽt spũalem fructum, s inquantũ. s. proximus, cui p corporalẽ eleemosynã subuenitur, mouetur ad orandũ pro bñfactore. Vñ & ibidẽ subditur: Conclude eleemosynã in sinu pauperis, & hæc pro te exorabit ab oĩ malo.

Conclu. m

Conclu. p

Conclu. s

AD PRIMVM ergo dicendũ, q ratio illa procedit de corporali eleemosyna sm suam substantiam.

AD II dicendum, q ille qui dat eleemosynam, non intendit emere aliquid spirituale per corporale, quia scit spiritualia in infinitum corporalib. præeminere: sed intendit per charitatis effectum spiritualem fructum promereri.

AD III dicendum, q uidua, quæ minus dedit, secundùm quantitatem, plus dedit secundùm suã proportionem, ex quo pensatur in ipsa maior charitatis effectus, ex quo corporalis eleemosyna spiritualem efficaciam habet.

SVP. QV. XXXII. ART. IIII.
Ban. eodem art.

Porrecta per totum. 188

IN art. 4. in rñsione ad secundũ habes solutionẽ dubij, Quo pacto liceat eleemosynaliter dare aliquid p spirituali. Habes siquidẽ, q quia datio est eleemosynalis, iõ deficit intentio emẽdi missas, vel orationes, vel gratiam Dei. Quia uerò ibi est duplex charitatis effectus. s. ipsum pid op⁹ eleemosynæ, quod ẽ actus charitatis p misericordiam, & ipsa orõ pauperis ex acre pro eleemosyna mota ad orandum: ideo hunc merito spiritualem fructũ expectat absque ullo uitio.

ARTICVLVS V.

Vtrum dare eleemosynam sit in præcepto.

AD QVINTVM sic pcedit. Vr q dare eleemosynã nõ sit ĩ pcepto. Consilia. n. à pceptis distinguunt: sed dare eleemosynã est cõsiliũ, sm illud Dan. 4. Cõsiliũ meũ regi placeat, Peccata tua eleemosynis redime. ergo dare eleemosynã ñ ẽ i pcepto.

¶ 2 Præ. Cuilibet licet sua re vti, & eam retinere: sed retinendo rem suam aliquis eleemosynã non dabit. ergo licitum est eleemosynam non dare. non ergo dare eleemosynã est i pcepto.

¶ 3 Pręt. Oẽ quod cadit sub pręcepto, aliquo tpe obligat trãsgressores ad pctm mortale, qa pcepta affirmatiua obligãt pro tpe determinato. ergo si dare eleemosynã caderet sub pcepto, eẽt determinare aliqđ tps, in quo hõ peccaret mortal̃r, nisi eleemosynã daret: sed hoc nõ h vr, quia sp probabil̃r æstimari põt, q pauperi aliter subueniri possit, & q id qđ ẽ i eleemosynas erogãdũ, posset ei eẽ necessariũ uel in præsenti, vel i futuro. ergo uidetur q eleemosynã dare non sit in præcepto.

¶ 4 Pręt. Oĩa pcepta ad pcepta dcalogi reducunt: sed inter illa

SVPER Q. XXXII. ART. V.
Ban. eodem art.
Nic. de Nyletta 3. p. 3 pa. 3. q. 12.

Porrecta per totum. 189

4. dist. 15. q. 2. art. 1. q. 4. & ar. 4. q. 1. Et quol. 6. ar. 12.

IN art. 5. eiusdẽ. 32. quæst. aduertẽdũ ẽ, q doctrina authoris hoc in loco à plerisque fuit malè intellecta. Acceperunt namque, q secundũ doctrinam authoris hic, ad hoc q eleemosyna sit in præcepto, duo simul requirantur. s. superfluitas in debente, & extrema necessitas in eo, cui debetur. Cum tñ expressẽ concludendo in calce corporis articuli dicatur distinctẽ. Sic ergo dare eleemosynam de superfluo est in præcepto, & dare eleemosynã ei, qui est in extrema necessitate: aliàs autem est in consilio. Et quoniam iam multi anni sunt, q cõtra hunc sensum, tractatum specialem scripsi, ubi euidenter illum confutaui, pertranseundum puto.

* In eodem articulo aduerte, quod cum duo capita seorsum ponãt eleemosynam in præcepto. s. superfluitas, & necessitas extrema, dum litera instigat rationem, quare non suf-

Universidad de Deusto
Biblioteca

fieri q̃ libet necessitas, sed tempꝰ extrema, aliter iporet q̃ vni ad subueniendũ alicui ne cessitate paupẗ p̃ rõne. Et in hoc casu ne cessitate paupẗ p̃ rõne. Et in hoc casu, q̃ si ois necessitas, occurrẗ tibi, obligaret te ad subueniendũ ei, tunc necessitas huiusmodi esset obligatiua ad impossibile. Cõstat n. ex facti euidẽtia, q̃ cõtingit homini cuilibet occurrẗ tot necessitatẗ patiẽtes, q̃ nullꝰ sat est ad subueniẽdum eis. Et ppea non q̃libet, sed extrema necessitas occurrẗs mihi, me obligat ad executionẽ pẽcepti affirmatiui de eleemosyna. Tunc n. est tẽpus, p̃ quo obligat, nec tã multorũ, aut frequẗ est hmõi occursus, ut non possit ab vno fieri satis occurrenti: q̃a esset de suo nõ posset, de alio nõ posset subuenire. ¶ In ecclẗ ar. in rubrica ad tertũ, dubium occurrit de tẽpore, p̃ quo superfluitas obligat ad dãdã eleemosynã ex duplici capite. Primo, quia si habeas superfluũ, tenẽ pro tẽpore, quo hẽt superflua, dare eleemosynã, sequitur, q̃ continuẽ peccas mortaliter cessando ad horã a dãda eleemosyna. Et tenet sequela, q̃a totũ illud tẽpus est ipse superfluitas. Secũdo, q̃a sequeretur, q̃ nõ posset q̃ ex superfluis sẽdm pseniẽ status emẽdo aspẗdet ad statũ altiorẽ, puta, vt ex eius fit dñs alicui castri &c. Et tenet sequela, q̃ si tenẽr dare superfluũ sẽdm pseniẽ status in eleemosynã, nõ põs in p̃iudiciũ pẽcepti mutare statũ.

¶ Ad primũ hoc dicũ, q̃ cũ dare eleemosynã de superfluo intẽtum cadat sub pẽcepto, inquãtũ est actꝰ virtutis, & tunc adhuc virtutis requirat nõ solũ circũstantiã tẽporis, sed alias circũstãtias, cõsequens est, vt deficiente aliqua alia circũstãtia, quãe tẽporis circũstantia exigeret, actus ille licẽtiã omittat. Sũt n. cõiungẽti, q̃ ego habeã superfluũ, & nullus mihi nũc occurrat indigens: & licet tẽpus adsit, p̃sona indigẽs deest, & non

Conclu. m

Conclu. p

pẽcepta nihilꝰ continẽt de datione eleemosynarũ. ergo dare eleemosynas nõ est in pẽcepto.

SED CONTRA. Nullus punitur pẽna æterna p̃ omissione alicuius, qd nõ cadit sub pẽcepto: sed aliqui puniuntur pœna æterna pro omissione eleemosynarũ, vt patet Matth. 25. ergo dare eleemosynam est in pẽcepto.

RESP. Dicẽdũ, q̃ cũ dilectio p̃ximi sit in pẽcepto, necesse est oia illa cadere sub pẽcepto, sine quibus dilectio p̃ximi nõ cõseruat. Ad dilectionem aũt p̃ximi pertinet, vt p̃ximo nõ solũ velimus bonũ, sed ẽt operemur, sẽm illud 1. Io. 3. Nõ diligamus verbo, neq; lingua, sed opere & ueritate. Ad hoc aũt, q̃ velimus, & operemur bonũ alicuius, requiritur q̃ eius necessitati subueniamus, qd fit p̃ eleemosynarũ largitionẽ: & iõ eleemosynarũ largitio est in pẽcepto. Sed in qd ei superfluũt. Vñ Basi. dicit. Si

Conclu. n

* In sũd. ad diuites auarũ, super illud Luc. 12. Dẽsitũ hõrea mea.

fateris ea tui diuinitꝰ, puenisse ẽ. tẽporalia bona, an iniustus ẽ Deꝰ inæqualiter res nobis distribuẽs? Cur tu abũdas, ille uero mẽdicat, nisi ut tu bonæ dispẽsationis merita cõsequaris, ille uero patiẽtiæ brauijs decoretur? Est panis famelici, quẽ tu tenes, nudi tunica, quã in cõclaui cõseruas, discalciati calceus, q̃ penes te marcescit, idigẽtis argẽtũ, qd possides inhumatum. Quocirca tot iniuriaris, quot dare ualẽs es. Et hoc idẽ dicit * Ambro. ut habẽt in † Decre. dist. 47.

Ad III dicẽdũ, q̃ ẽ aliqd tps dare, ĩ quo mortaliter peccat, si eleemosynam dare omittat. Ex pte qdẽ recipiẽtis, cũ apparet euidẽs, & urgẽs necessitas, nec apparet in prõptu, q̃ ei subueniat. Ex pte uerõ dantis, cũ hẽt superfluũ, q̃ sẽm statũ pseniẽ non sunt sibi necessaria, put p̃babiliter æstimari pt. Nec oportet, q̃ cõsideret oẽs casus, q̃ possũt cõtigere ĩ futurũ: hoc n. esset de crastino cogitare, qd Dñs p̃hibet Mat. 6. sed dẽt dijudicari superfluũ, & necessariũ sẽm ea, quæ probabiliter, & ut in pluribus occurrunt.

Ad IIII dicẽdũ, q̃ oĩs subuẽtio p̃ximi reducit ad pẽceptũ de honoratione parẽtũ. Sic n. & Apost. interpretat 1. ad Tim. 4. dicens. Pietas ad oĩa utilis est, p̃missionẽ habẽs uitæ, q̃ nũc ẽ, & futurę. Qd dicit, quia in pẽcepto de honoratione parentũ additur p̃missio, Vt sit lõgæuus sup terrã. Sub pietate aũt comprehẽditur oĩs eleemosynarũ largitio.

Porrẽsa per tinum. 190

Inf. q. 23. ar. 1. ad 2. Et 4. dist. 15. q. 2. ar. 1. q. 4. 5.

sup̃flux ministris ab solutẽ, nõ sunt in suspẽsũ ministris diẽdẽ fatoribus, pauperũ, & hospitũ ppetuo, q̃ quibus habita rẽm p̃ monarũ locorũ &c. eleemosynæ de superfluo fidẽ ordinatę. Hoc n. non minus beet priuatæ personæ habẽti maximos reditus.

SVP. QV. XXXII. ARTIC. VI.

Eius idem art.

INAR. 6. aliudẽ q̃ā nota, q̃ est sed ẽ ciuitẽ dẽ q̃ in his casib. laudabilius determinare aliqd qd ad dicẽdũ &c. ly. laudabilius, ñ sumũ ut distinguẽ contra ly. ex debito pẽpũ, sed solũ ly. vtiliꝰ, vnde laudabiliꝰ q̃ nõ est sed ex vinculo pẽcepti, sed bonitate consilij hũ facere, sed est sensus, q̃ ñ inale, sed hũ facere est hẽ ratione authoris ex titulo, & materia. Et cũ dicit quia hoc articulo dicetur, An licitũ sit denẽ sũ dare, & nõ, an sit pẽcatũ, nec ñ illũ ex materia aũ, quia cõstat, q̃ ex materia necessitũ. Rẽpũdẽ, q̃ extrema necessitas alicuius occurrẽs, necessitatẗ ex ordine charitatis, q̃ est in pẽcepto ponẽre bonũ cõsprimo, & ultimũ proximũ, opportunũ ad decẽtẽ status, vt patet.

*Ar. 4. c. 1. tonis. 5.

Conclu. o

Conclu. p

Conclu. q

A aũt si aliqs tm̃ sibi de bonis p̃prijs subtraheret, vt aliis largiret, q̃ de residuo non posset uitã trãsigere conuenienter sẽm propriũ statũ, & negocia occurrentia.* Nullus n. incõueniẽter uiuere dẽt. Sed adhuc tria sunt excipiẽda, quorũ primũ est qũ aliqs statũ mutat, puta, p̃ religionis ingressum ĩ rũe. n. ofa sua pp Christũ largiẽs, opus pfectionis facit, se ĩ alio statu ponẽdo. Secũdo, qũ ea q̃ sibi subtrahit, etsi sint necessaria ad cõueniẽtiã uitæ, tã de facili refarciri possunt, ut non sequatur maximũ inconueniens. Tertio qñ occurreret extrema necessitas alicuius priuatæ personæ, uel etiã aliqua magna necessitas reipublicæ.* In his n. casib. laudabiliter pẽrmitteret aliqs id qd ad decentiã sui status pertinere videret, ut maiori necessitati sub ueniret. Et p hoc patet de facili rũsio ad obiecta.

Porrẽsa per tinum. 191

4. dist. 15. q. 2. art. 4. q. 2. & 3. Et quæl. 12. articu. 30. tot.

ARTICVLVS VII.

Vtrum possit fieri eleemosyna de mausis acquisitis.

AD SEPTIMVM sic pcedit. Vñ q̃ possit eleemosyna fieri d̃ illicitẽ acq̃sitis. Dr. n. Luc. 16. Facite uobis amicos d̃ ꝰ mãmona iniqtatis: mãmona. n. figũat diuitias. ergo d̃ diuitiis iniquẗ acq̃sitis põt fibi aliqs spũales amicos facẽ, elemosynas largiẽdo.

¶ 2. Præt. Oẽ turpe lucrũ est, qd vr cẽ illicitẽ acq̃sitũ: sed turpe lucrũ ẽ, qd d̃ meretricio acq̃ritur. Vñ & d̃ hmõi sacrificiũ, uel oblatio Deo offerri, ñ dẽt, sẽm illud Deut. 23. Nõ offeres mercedẽ p̃stibuli ĩ domo Dei tui. Siũ ẽt turpiter acq̃rit, qd acq̃rit p̃ aleas, q̃a ut Phil. dicit ĩ 3. Eth. Tales ab amicis lucrãt, qꝰ oportet dare. Turpissimẽ ẽt acq̃rit aliqd p̃ simoniã, p̃ quã aliqs Spũsanctũ iniuriã facit, & tã de huiusmodi eleemosyna fieri põt. ergo de malẽ acq̃sitis põt aliqs eleemosynam facere.

¶ 3. Pr. Maiora mala sũt magis vitãda, q̃ minora: sed miñ pẽtũ ẽ d̃ rẽtio rei alienæ, q̃ homicidiũ qd aliqs incurrit, nisi aliqs ĩ vltima necessitate subueniæ, ut p̃ p̃ Amb. dicẽtẽ. Pasce fame moriẽtẽ, qm̃ si ñ pauerẽ, occidisti. ergo aliqs pt eleemosynã facẽ de aliquo caitu d̃ malẽ acq̃sitis.

SED CONTRA ẽ, qd * Aug. dr in li. d̃ uerbis Dñi. De iustis laboribus facite eleemosynas. Nõ. n. corrupturi ẽtis iudicẽ Chrm, vt non nos audiat cũ pauperibus, quibus tollitis. Nolite uelle eleemosynas facere d̃ sẽnore, & vsuris. fidelibus dico quibus corpus Chri erogamus.

RESP. Dicẽdũ, q̃ tripliciter pt aliqd eẽ illicitẽ acq̃sitũ. Vno n. mõ, id qd illicite ab aliquo acq̃rit debẽt ei

Conclu. r

Conclu. s

* Referẽ dist. 86. ca. Pasce. Et lib. off.

* Serm. 31 inter prim. & med. tomo 10.

dano

datio, vel acceptio pro tanto dr̃ sedm se illicita, qa est lege ꝓhibita, & nõ pp materiã, ꝑ quã, aut q̃ datur, vel accipit. Vñ quia ex meretricio, lenocinio, & aliis hmõi nõ est ꝓhibita datio, vel acceptio, nõ nisi illicite, nisi sedm causas suas. In symonia aũt, & eius mediatoribus, & in iudicis corruptione, qa datio & accipere est prohibitum, iõ dicitur, q tam dare, quàm accipere est illicitum.

¶ Sed hæc rñsio licẽt possit habere locũ i his q sunt mala, qa prohibita, nõ tñ hẽt locũ in ꝓhibitis, qa mala. Vnde oportet aut dicere, q fieri dare, & accipere in symonia, & in meretricio non est dria, nisi quia illud est ꝓhibitũ, & hoc non, & per hoc neutrũ est ex natura sua malũ moraliter: aut utrũque fateri malũ, sed alterũ prohibitũ, alterũ permissum: aut refutata rñsione dicta, alterũ malũ, & alterum nõ malũ fateri, ut litera insinuat, & causam quam quærimus diuersitatis, reddere.

Conclu. m

Conclu. p

¶ Aliter ergo dr, ꝙ in iustitia hmõi actuũ accipiendi, & dãdi attenditur penès materiã, q dat, uel accipit: sed oportet vigilẽ esse, in actibus cõs, puta, dare, vel accipere, assignetur materia ꝓportionata, puta suũ uel alienũ, uoluntariẽ, uel in voluntariẽ. Actui uerò spãli, puta, emere, & vẽdere, assignet materia ꝓportionata, puta, vẽdibilis, uel nõ vẽdibilis, & sic de aliis. Et vt intelligi facilius possit solutio, sciẽdũ ꝙ actus põt esse malus dupliciter. Vno mõ secũdũ se: alio mõ, ut imperatus est ab aliquo alio. Exemplũ primi, accipere alienũ inuito dño: exemplũ secũdi, ut accipere mutuũ, ut det meretrici. In ꝓposito nõ est sermo de malitia actus, ut est imperatus ab aliquo alio, sed d malitia actus secũdũ se. Et dicimus, ꝙ cũ actus dandi, accipiẽdi, emendi, uendendi, & similium est secũdũ se illicitus, qñ res data, vel empta &c. è idebita materia emptiõis, vel dationis &c.

D. 543. Conclu. 3

* Ser. 35. paulo a prin. t. 10

*Li. 2. qq. 34. to. 4. Ambros. serm. 81. *Lib. 7. in Lucam. c. vl. parum a princi. tom. 5.

In Serm. de diui. et fertil. agr.

Et qñ res data, adepta, uel empta est materia nõ repugnãs acceptioni, uel uenditioni, actus sedm se est licitus: & hæc è dria inter emere, & vẽdere i symonia, & meretricio. Nã i meretricio res vẽdita est usus uenerei &c. q nõ sit sedm se malus, nõ tñ cõstituit uenditionẽ malam, & hoc quia est materia vẽdibilis. In symonia aũt res uendita est res sacra, quæ est invẽdibilis, & ꝓpterea cõstituit acqsitionem iniustam. Et simile est in subuersione iustitiæ nõ. n. est vẽdibilis iniustitia. Signũ aũt huius dñe est, ꝙ dare mulieri ꝑ uenereo usu añq̃ fiat, malũ est, ꝑ quanto ꝑ ꝑat luxuriã: post factũ aũt nõ est malũ, sed actus iustitiæ a nullo uitio imperatus. Dare aũt ꝑ sacris, & hmõi, etiã añ, q̃ post factũ, ꝑ est malũ. Hoc n manifestat hũc actũ esse sedm se malũ, & illũ ñ, vt patet. Quod. n. nũq̃ licitũ est, nõ è sedm se prauũ: & qd sedm se est prauũ, ꝑ est prauũ. & per hæc patet solutio ad obiecta.

à quo ẽ acqsitũ, nec põt ab eo retineri, q acqsiuit, sicut cõtingit in rapina, & furto, & vsuris, & hmõi talib. cũ hõ teneat ad restitutionẽ, eleemosyna fieri ñ pt. Alio verò mõ ẽ aliqd illicite acquisitũ, qa ille qdẽ q acqsiuit, retinere nõ pt, nec tñ debet ei, a quo acqsiuit, qa s. cõtra iustitiã accepit, & alter cõtra iustitiã ddit. Sicut cõtigit i symonia i qua dãs, & accipiẽs cõtra iustitiã legis diuinę agit. Vñ ñ dẽt fieri restõ ei q dedit, sed dẽt in eleemosynas erogari. Et eadẽ rõ est i silib, i qb. s. & datio, & acceptio est cõtra legẽ. Tertio mõ est aliqd illicite acqsitũ, ñ qdẽ qa ipsa acqsitio sit illicita: sed qa id, ex quo acqrit, est illicitũ, sicut patet d eo, qd mulier acqrit p meretriciũ: & hoc proprie uocat turpe lucrũ. Quòd n. mulier meretriciũ exerceat, turpiter agit, & cõtra legẽ Dei: sed i eo ꝙ accipit, ñ iniuste agit, nec contra legẽ. Vñ ꝙ sic illicite acquisitum est, retineri potest, & de eo eleemosyna fieri.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ sicut Aug. dicit i lib. * de uerbis Dñi, Illud uerbũ Dñi qdã male itelligẽdo rapiũt res alienas, & aliqd inde pauperib largiũtur, & putãt se facere, qd pceptum est. Intellẽs ille corrigendus est: sed oẽs diuitiæ iniqtatis dñr, vt dr i lib. de * qõnib. Euãgelij, qa nõ sũt istæ diuitiæ ẽm Aug. nisi iniqs, q in eis spẽ cõstituũt. Vel ẽm * Ambros. iniquũ mammona dixit, qa uariis diuitiarum illecebris nostros tentant affectus. Vel quia in pluribus pdecessoribus, qbus pˀmonio succedis, aliqs reperiẽ, qui iniuste usurpauit aliena, q̃uis tu nescias, ut Basi. dicit. Vel oẽs diuitię dñr iniqtatis, i. ięqualitatis, qa ñ æquaĩr sũt oib distributæ vno egẽte, & alio supabũdãte.

AD II dicẽdũ, ꝙ de acqsito p meretriciũ iã * dictũ est, quaĩr eleemosyna fieri pt: nõ aũt fit d eo sacrificiũ, vel oblatio ad altare, tũ pp scandalũ, tum pp sacrorũ reuerẽtiã. De eo ẽt qd ẽ p simoniã acqsitũ pt fieri eleemosyna, qa nõ est debitũ ei q dedit, sed meret illud amittere. Circa illa vero, q̃ p aleas acqrunt, vr esse aliquid illicitũ ex diuino iure. s. ꝙ aliquis lucretur ab his, q rẽ suã alienare ñ pñt, sicut sunt minores, & furiosi, & hmõi: & ꝙ aliquis trahat aliũ ex cupiditate lucrãdi ad ludũ, & ꝙ fraudulenter ab eo lucretur. Et in his casibus tenetur ad restitutionẽ: & sic de eo nõ põt eleemosynã facer. Aliqd ãt vr eẽ vlteri illicitũ ex iur positiuo ciuili, qd ꝓhibet vr tale lucrũ: sed qa ius ciuile ñ obligat oẽs, sed eos solos, q sunt his legib subiecti, & iterũ p dissuetudinẽ abrogari põt: iõ apud illos qui sunt hmõi legib obstricti, tenẽtur vr ad restitutionẽ, q lucrãtur: nisi forte cõtraria cõsuetudo pualeat, aut nisi aliqs lucratus sit ab eo, q traxit eũ ad ludũ, i quo casu ñ teneẽ restitueẽ, qa ille q amisit ñ ẽ dignus recipere, nec pt licite retineẽ tali iure positiuo durãte. Vñ dẽt de hoc eleemosynã facere i hoc casu.

AD III dicẽdũ, ꝙ i casu extremę necessitatis oia sũt cõia. Vñ licet ei, q talẽ necessitatẽ patiẽ accipere d alieno ad sui sustẽtationẽ, si ñ ieniat q sibi dare uelit. Et eadẽ rõe licet hẽre aliqd d alieno, & pt d hoc eleemosynã dare, qnimo, & accipere, si aliter subueniri ñ possit necessitatẽ patiẽti. Si tamẽ fieri potest sine periculo requisita domini voluntate dẽt pauperi ꝓuidere extremam necessitatem patienti.

*In corp. art.

D. 917.

¶ In eodẽ ar. in rñsione ad sedm aduertẽ, ꝙ tria tradãt, acqsita p meretriciũ, p symoniã, & p ludũ, ñ ut sic, sed in ordine ad eleemosynã. Et ꝓpterea sat sit hic de ijs, q põt eẽ materia eleemosynæ. Vtrum aũt lucrũ meretriciũ possit esse sublimo altaris, sfertur in q. 86. ar. 3. ad 1. declarabit. Et similiter eadẽ dãda in pecunia symoniaca, in q. 100. art. vlti. ad 4. tractabitur.

¶ Circa acqsita ũ per ludum occurrit hoc unũ dubiũ, Quo trahere aliũ ad ludũ ex cupiditate lucri obliget ad restitutionẽ. Et est rõ dubij, quia aut i sermo directio p multasiẽs, aut p coactionẽ. Si est sermo de tractu coactiuo, constat uerũ esse, sed nimis lato uocabulo usus fuisset author. Si de tractu suasiuo, falsũ apparet, cũ lusores, pui cõniugit, se procurant mutuo, nec ꝓpterea ad restitutionẽ tenentur.

¶ Ad hoc dr, ꝙ hic è sermo de quocũq; tractu, nõ causa sponte, uoluntario, ut si missũ. na ꝙ ex humilis venerad ludũ ductus precib, insultatione, exprobatione, & huiusmodi, licẽt voluntariẽ ludat. Sicut ẽt uoluntariẽ aliquis soluit vsuras, hmõi tñ uoluntarium nõ ... & ꝙ nõ est liberũ ... ut hmõi cõmutationes, q sunt in ludo, quia sunt ex natura sua turpes, nisi ẽt recreationis habeãt, ad hoc ut efficaces sint, liberã omnino uoluntatẽ exigãt: sicut ẽt donationes, q sunt meretricia, si extortæ blãdicijs & illecebris sint, nõn sunt ualidæ. Sufficere quippe dẽt iusta merces pp admissionẽ siquidẽ inuoluntarij in huiũ turpis, restitutioni obnoxia sunt sic accepta. Et p hoc patet, ꝙ illi qui inuitãt spõte ludũ, nõ trahunẽ ab alio. Quare aũt acquisitũ ex ludo sit turpe lucrũ, nota hic rõnem ex Philo. ut inferius in q. 168. declaratur, quare, & quantum turpe, an. s. cum mortali ñ & lucrum ex ludo principaliter intentum.

¶SVPER

SVP. QV. XXXII. ART. VIII. In eodem art.

IN Art. 8. in rñsione ad secundũ aduerte, ꝙ author de vxore duo dicit: Primũ, ꝙ si hẽt ex lucro ꝓprio, ꝙ possit facere eleemosynam. Secũdũ, ꝙ si nihil præter dotẽ habet, ꝙ nõ potest, quia est subdita viro in dispositione domus. Et primũ ꝙ declarat est, quando absq; subtractione domestico j domo mulier lucratur. Secundum aũt dubitationẽ habet, quia in 8 Ethi. Aristoteles vult regimen viri & vxoris in domo esse secundum dignitatẽ, & nõ dominari uirum in omnibus. Et in secũdo Oeconomicorum vult bonã mulierem eorum, q intus sunt, dominari. Si ergo mulier nõ solũ recipe et actus matrimonij, sed regimen domus, est ad secundã dignitatẽ. Et quod ad ea, quæ intus sunt dispensanda, cõsequens est, ut iuxta dispensationem sibi conuenientem possit eleemosynas facere.

¶ Ad hoc dr, ꝙ qa dare eleemosynas non spectat ad regimẽ domus, sicut emere, & commutare q̃ domus sunt pro illius commodis, sed est libera alienatio rerum pro extraneorũ sublematione: iõ licet uxori cõueniat suum seu iudẽ tõnem regimen eorum, q intus sunt in domo, nõ tñ propterea conuenit ei eleemosynam largitio: sed hoc spectat ad dominum tantũ, q dare in eleemosynam, & ꝓpterea spectant ad viri sum, vt caput, & maritum in domo.

Potesta per totum. 192 4. d. 15. q. 2. art. 4. q. 1. 2. 3. & 4. Et op. 71. cap. 17. Et quo. 3. ar. 11.

* Super illud 1. ad Timo. 4. pietas ad oia utilis est, to. 5.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum ille, qui est in potestate alicuius constitutus, possit eleemosynam facere.

AD OCTAVVM sic ꝓcedit. Vr ꝙ ille, q est in potestate alterius cõstitutus, possit eleemosynã facere. Religiosi. n. sunt in potestate suorũ p̃latorũ, qbus obediẽtiã vouerũt: sed si eis nõ liceret eleemosynã facere, dãnũ reportarẽt ex statu religionis, qa sicut * Ambr. dicit, Sũma Christianæ religionis in pietate cõsistit, quæ maxime p eleemosynarum largitionem commendatur. ergo illi, qui sunt in potestate alterius constituti, possunt eleemosynam facere.

¶2 Præt. Vxor est sub potestate viri, vt dr Gen. 3. sed vxor põt eleemosynã facere, cũ assumat in viri societatẽ. Vñ & de beata Lucia dr, ꝙ ignorãte spõso, eleemosynas faciebat. ergo per hoc ꝙ aliqs est in potestate alterius cõstitutus, nõ impeditur qn possit eleemosynas facere.

¶3 Præt. Naturalis qdam subiectio est filiorũ ad parẽtes. vnde Apo. ad Eph. 6. dicit. Filij obedite parẽtibus uestris in Dño: sed filij, vt vr, possunt de rebus patris eleemosynas facere, quia sunt quodammõ ipsorũ, cũ sint hæredes, & iõ cũ possint eis vti ad vsum corporis, multò magis vr, ꝙ possint eis vti, eleemosynas dãdo, ad remediũ aiæ suæ. ergo illi, q sũt i potestate cõstituti, possũt eleemosynas dare.

¶4 Præt. Serui sunt sub potestate dominorũ, ẽm illud ad Titũ 2. Seruos dominis suis subditos esse. Licet aũt eis aliqd i utilitatẽ dñi facere, qd maximẽ fit, si ꝑ eis eleemosynas largiant. ergo illi q sunt i potestate cõstituti, possunt eleemosynas facere.

SED CONTRA est, qd eleemosynæ nõ sunt faciẽdæ de alieno, sed de iustis laboribus ꝓpriis vnusquisq. eleemosynã facere debet, vt * Aug. dicit, in li. de verbis Dñi: sed si subiecti alijs eleemosynam facerẽt, hoc esset de alieno. ergo illi, q sũt sub potestate cõstituti aliorũ, ñ pñt eleemosynã facere.

*Serm. 35. fer prin. & mediũ tom. 10.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ ille, q est sub potestate alterius cõstitutus, inquãtũ hmõi ẽm superioris potestatẽ regulari dẽt. Hic est. n. ordo naturalis, ut inferiora ẽm superiora regulenẽ. Et ideo oportet, ꝙ ea, in qbus inferior superiori subijcitur, dispẽset nõ aliter, q̃ ei sit à superiore cõmissum. Sic ergo ille, q est sub potestate cõstitutus, de re, ẽm quã superiori subijcit, eleemosynã facere nõ debet, nisi quatenus ei à superiore fuerit cõmissum. Si qs verò hẽat aliqd, ẽm qd potestati supioris nõ subsit, iã ẽm hoc ñ ẽ potestati subiect, quãtũ ad hoc ꝓprij iuris existẽs, & de hoc pt eleemosynã facere.

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ monachus si hẽt dispẽsationẽ à p̃lato commissam, põt eleemosynas facere de rebus monasterij, ẽm ꝙ sibi est cõmissum. Si verò nõ hẽt dispẽsationẽ, qa nihil propriũ hẽt, tũc nõ põt facere eleemosynã sine licẽtia abbatis vł expresse habita, uel ꝓbabiliter psumpta, nisi forte in articulo extremæ necessitatis, in quo licitũ esset ei furari, vt eleemosynã daret. Nec pp hoc efficitur peioris cõditionis, quia sicut dicitur in lib. de * eccle. dogma. Bonum est facultates cum dispensatione pauperibus erogare, sed melius est pro intentione sequendi Dominũ insimul omnia donare, & absolutũ solicitudine, egere cũ Chro.

* C. 71. habet inter opera Augu. to. 3.

AD II dicẽdũ, ꝙ si vxor hẽt alias res pter dotẽ, q̃ ordinat ad sustẽtandũ onera matrimonij vel ex ꝓprio lucro, uel quocũq; alio licito mõ, põt dare eleemosynas ẽt irrequisito assensu viri, moderatas tñ, ne ex earũ superfluitate vir depauperetur. Aliàs aũt nõ dẽt dare eleemosynas sine consensu viri vel expresso, vel psumpto, nisi in articulo necessitatis, sicut de monacho * dictũ ẽ. Quãmuis. n. mulier sit æqualis uiro in actu matrimonij, tamen in his quę ad dispositionem domus pertinent, uir caput est mulieris, secundum Apost. 1. ad Cor. 11. Beata aũt Lucia spõsum habebat, non virũ: vnde de consensu matris poterat eleemosynam facere.

* In isto art. ad 1. argu.

AD III dicendũ, ꝙ ea q̃ sunt filijfamilias, sunt & patris, & iõ nõ põt eleemosynã facere, nisi fortè aliquam modicam, de qua potest præsumere, ꝙ patri placeat, nisi forte alicuius rei esset sibi a patre dispensatio commissa: & idem dicẽdum est de seruis. Vnde patet solutio ad 4.

ARTICVLVS IX.

Vtrum sit magis propinquioribus eleemosyna danda.

AD NONVM sic ꝓcedit. Vr ꝙ nõ sit magis ꝓpinquiorib eleemosyna faciẽda. Dr. n. Ecc. 12. Da misericordi, & ne suscipias peccatorẽ, benefac humili, & nõ des impio: sed qñq; cõtingit ꝙ nostri ꝓpinq sunt peccatores & impij. ergo nõ sunt eis magis eleemosynæ faciẽdę.

¶2 Præt. Eleemosynę sunt faciẽdę pp retributionem mercedis ęternę, ẽm illud Mat. 6. Et pater tuus q videt in abscõdito, reddet tibi: sed retributio æterna maximẽ acquirit ex eleemosynis, q̃ sanctis erogant, ẽm illud Luc. 16. Facite vobis amicos de mammona iniqtatis, ut cũ defeceritis, recipiãt uos in æterna tabernacula: qd exponẽs * Aug.

SVP. QV. XXXII. ARTIC. IX. In eodem art.

Potesta per totum. 193 4. d. 15. q. 2. ar. 6. q. 3. Et Ro. 12. lect. 3. fin. Et 1. cor. 16.

IN art. 9. in calce responsionis ad vltimũ, dubiũ occurrit ab obijcientibus contra hoc, ꝙ distributor eleemosynarum possit pro se, si indigeat, eo uenire, quo pro alijs dispensare, ex eo ꝙ in iure ciuili dñ. Quid si dedero tibi centũ, ut tu uolueris dares, si cõsumpseris, mandati teneris. Ex hoc enim apparet, ꝙ oportet ipsum dare alteri, ut mandatum expleat.

¶ Ad hoc dr, ꝙ uerba illa sunt intelligẽda formaliter, si scilicet ipse distributor non ut distributor constitutus à principali, applicaret sibi ipsi pauperi, ut alteri, sed absoluté consumpsisset. Si nã cedi stributor,

* Ser. 35. circa prin. cu. o. 10.

Universidad de Deusto Biblioteca

[illegible]tributor, pauperta-tis ppriæ intuitu fe-cit, [illegible] abūdantiā [illegible] dauidem [illegible] sunt rõne [illegible] sum nõ detractoris cõ [illegible] hoc, q distributor, [illegible] nõ esset. [illegible] solida literæ do-ctrina, q distributor libere infimmus põt seipsum inter paupe res cõputare, si est, & absq; fraude [illegible] distributi, sicut sibi similibus distribuit. Debet enim se, ut ex-traneum computa-re, & in persona do-nantis distribuere.

in lib. de verbis Dñi dicit. Qui sunt q habebūt æterna habita-cula, nisi sancti Dei? & qui sunt, qui ab eis recipiēdi sunt in ta-bernacula, nisi qui eorum indi-gentiæ seruiunt? ergo magis sunt eleemosynæ dādæ sanctio ribus, quàm propinquioribus.

¶3 Præt. Maximè hō est sibi ,p-pinquus: sed sibi hō nō pōt homo eleemosynā facere. ergo vī q nō sit magis faciēda eleemosy-na personæ magis coniunctæ. G

Sed contra est, quod Apo. dicit 1 ad Tim. 5. Si quis suorū, & maximè domesticorum, cu-ram non hēt, fidē negauit, & est infideli deterior.

* Lib. 1. c. 28. to. 3. Resp. Dicēdū, q sicut * Aug. dicit in 1. de doct. christ. Illi q sunt nobis magis cōiūcti, quasi quā-dā forte nobis obueniūt, vt eis magis prouidere-debeamus. Est tñ circa hoc discretionis rō adhi benda sm differentiā cōiunctionis, & sanctitatis, & vtilitatis. Nā multo sanctiori magis indigētiā patiēti, & magis vtili ad cōmune bonū, est magis eleemosyna dāda, q psonæ ppinquiori, maxime H si nō sit multū cōiūcta, cuius cura specialis nobis immineat, etsi magna necessitatem non patitur.

Conclu. m — Conclu. p

Ad primum ergo dām, q pētori ñ ē subueniēdū, inquātū est pētor. i. ut p hoc in pētō foueatur, sed inquantum homo est, idest ut natura sustentetur.

Ad II dicēdū, q opus eleemosynæ ad mercedē retributionis æternæ dupl̄r valet. Vno qdā mō ex radice charitatis, & sm hoc eleemosyna ē merito-ria, put i ea seruat ordo charitatis, sm quā ,ppin-quoribus magis ,puidere debem, cæteris paribus. Vñ * Amb. dicit 1 de Officijs. Est illa ,pbāda libera litas, vt ,pximos sanguinis tui nō despicias, si ege-re cognoscas. Meli' ē.n. vt ipse subuenias tuis, q-bus pudor est ab alijs sumptū deposcere. Alio mō valet eleemosyna ad retributionē uitæ æternę ex merito eius, cui donat, qui orat pro eo, q eleemo synam dedit: & sm hoc loquitur ibi Augustinus.

* Lib. 1. c. 30. circa mediū, to mo 1.

Ad III dicēdū, q cū eleemosyna sit opus miseri cordiæ, sicut misericordia nō ē ,pprie ad seipsum, sed p quādā sīlitudinē, ut supra * dictū est: ita & ,p-prie loquēdo, nullus sibi eleemosynam facit, nisi forte ex persona alterius, puta cum aliquis distri butor ponitur eleemosynarū, pōt & ipse sibi acci pere, si indigeat, eo tenore, quo & alijs ministrat. K

*q. 30. ar. 1. ad 1.

SVP. QV. XXXII. ARTIC. X.
[illegible]

Porrecta per totum. 194 Inf. q. 117 a. 1. ad 2. Et 2. Co-rin. 9. c. 9. * Lib. 1. c. 30. circa med. t. 1. † Lib. 1. c. 30. circa med. t. 1.

IN art. 10. dubiū oc currit circa illud c. q dare eleemosynā abūdanter superabun-dāter ad superfluitatē, n est laudabile, sed me lius ē pluribus [illegible] distribuere, [illegible] sit pecca tū. Litera.n. dicit, q nō ē laudabile, & sub subiūgit, sed melius

ARTICVLVS X.
Vtrum eleemosyna sit abundanter facienda.

AD DECIMVM sic ,pcedit. Vī q eleemosyna nō sit abun dāter facienda. Eleemosyna.n. maximè dēt fieri cōiūctioribꝰ: sed illis nō debet sic dari, ut ditiores inde fieri ualeāt, sicut * Ambros. dicit in 1. de Offi. ergo nec alijs dēt abundanter dari.

¶2 Præt. † Ambr. dicit ibidē: Nō dēnt sūt effundi opes, sed dispē sāndæ: sed abūdātia eleemosynarū ad effusionē ptinet, ergo elee-mosyna nō dēt fieri abūdāter.

¶3 Præt. 2 ad Cor. 8 dicit Apo-stolus. Nō ut alijs sit remissio, i. ut alij de nrīs otiosē uiuāt, vobis aūt sit tribulatio, i. pauper-tas: sed hoc cōtigeret, si eleemo syna daret abūdāter. ergo nō ē abūdāter eleemosyna largiēda

Sed contra ē, qđ dr Tob. 4. Si multū tibi fuerit abūdāt tribue

Resp. dicēdū, q abūdātia elee mosynę pōt cōsiderari & ex par te dātis, & ex parte recipiētis. Ex pte qdē dātis, cū s aliqs dat qđ ē multū sm ,pportionē ,ppriæ facultatis, & sic laudabile est abūdāter dari. Vñ & Dñs Luc. 21. laudauit uiduā, q ex eo qđ deerat illi, oēm uictū, quē ha-buit, misit, obseruatis tñ his, q sūt dicta sūt d eleemosyna faciē da d necessarijs. Ex parte uerò eiꝰ, cui dat, ē abūdās eleemosy na dupl̄r. Vno mō, q suppleat sufficiēter eiꝰ idigētiā: & sic lau dabile ē abūdāter eleemosynā tribuere. Alio mō, ut supabun-det ad supfluitatē: & hoc nō ē laudabile, sed meliꝰ ē pluribꝰ idi gētib. elargiri. Vñ & Apost. dt 1 ad Cor. 13. Si distribuero i ci-bos pauperū. Vbi * gl. dicit, Per hoc cautela eleemosynæ doce tur, ut non uni, sed multis de-tur, ut pluribus psit.

est, in qbus uerbis [illegible] comparatio, q a lyme lis, cōparat ad bonū. At hoc ñ dare plu-ribus est melius, dare vni sic, erit bonū, & cōsequēter laudabi-le: est nō est laudabi le, nō est bonū. Et cō-sequenter dare plu-ribus nō erit melius illis, nisi sicut nī est [illegible]
¶ Ad hoc dr, q dare eleemosynam alicui sic abūdāter, ut sisat supfluū, contingit [illegible] dupliciter. Pri-mò, q supfluitas in-tēdat & sic nō est lau dabile, sed uituperabile & pētū, qa actus dādi eleemosynā tēdit ad finē indebitū: finis.n. ,ppius eius subuētio est, nō sup-fluitas. Sedo, q super fluitas est credita, ut & ipse bñat vñ alijs benefaciat, ut cōtin-git in his, q ecclesijs abundantissima lega rūt, & sic nō ē pētū, nec est multū lauda-bile: sed melius ē plu ribus idigētibus sub-uenire, ut liquere dt. In experientia in his [illegible] ecclesiarum [illegible] pios est. Perspicuū er-go autem, q sic abū-dāter dare, aut nō ē laudabile, qa malū, aut qa minus bonū, dixit utrīq; & q nō est laudabile, & q qa [illegible] pluribus est me-lius, quando. [illegible] Nulla er-go repugnantia est.

Conclu. m — quæstionis limitatio. — Conclu. p — Conclu. s — *Glos. in-terlinea-ris, ibidē.

Ad primum ergo dām, q rō illa ,pcedit d abūdā tia supexcedēte necessitatē recipiētis eleemosynā.

Ad II dicēdū, q authoritas illa loqt d abūdātia eleemosynę ex pte dātis: sz itelligēdū ē, q Deꝰ ñ vult simul effundi omnes opes, nisi in mutatione status. vnde subdit ibidem. Nisi forte ut Elisæus boues suos occidit, & pauit pauperes ex eo quod habuit, ut nulla cura domestica teneretur.

*[illegible] capi 19.

Ad III dām, q authoritas inducta, quātū ad hoc qđ dr. Nō ut alijs sit remissio, vl refrigeriū: loqt d abūdātia eleemosynę, q supexcedit necessitatē re cipiētis, cui ñ ē dāda eleemosyna, ut inde luxuriet, sed ut inde sustētet. Circa qđ tñ ē discretio adhibē da ,pp diuersas cōdōes hominū, quorū qdā d licato rib. nutriti idigēt magis d licatis cibis, aut uestib'. Vñ * Ambr. dt in 1 de Of. Cōsideranda ē i largiēdo, ætas atq; d bilitas nōnūquā et uerecūdia, q inge-nuos pdit natales, aut si qs ex diuitijs in egestatē cecidit sine uitio suo. Quantū uero ad id, qđ sub-dit. Nobis aūt tribulatio, loqt de abūdātia ex par-te dātis. Sed sicut * gl. ibidē dicit, Non hoc iō dicit, quin melius esset, sabūdāter dare, sed de infirmis timet, quos sic dare monet, ut egestatē ñ patiant.

* Eiusd. 1. li. c. 30. tom. 1. — *Glos. in-terlinea-ris, ibid.

SVPER

SVPER Q. XXXIII. ART. I.
Palud. 4. d. 19. q. 3. Nic. de Nyss. Tract. 5. p. 4. in 3. q. 13.

IN art. 1. q. 33. aduer tendū, q correctio fra-terna ponit actꝰ cha ritatis mediātem, quia est spēs eleemo-synæ. Et ut in qōne p cedenti dictū est, da-re eleemosynam hoc modo est actus chari tatis, ita q pēti charitas [illegible] tanquā illa ut bñfaciens, ista ut misericordia [illegible] principali', ista sub illa. Prudētia uerò & dirigit, & exe quitur admonitionis actū ad emendationis finem.

QVAESTIO XXXIII.
De correctione fraterna, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de correctione fraterna. Et circa hoc quæruntur octo.

¶Primò, Vtrum fraterna corre-ctio sit actus charitatis.

¶Secdō, Vtrum sit sub pcepto.

¶Tertiò, Vtrum hoc præceptū extendat se ad omnes, vel so lum in prælatis.

¶Quartò, Vtrum subditi teneā-tur ex hoc præcepto præla-tos corrigere.

¶Quintò, Vtrum peccator pos sit corrigere.

¶Sextò, Vtrum aliquis debeat corrigi, qui ex correctione fit deterior.

¶Septimò, Vtrum secreta correctio debeat præ-cedere denuntiationem.

¶Octauò, Vtrum testium inductio debeat præce-dere denuntiationem.

ARTICVLVS I.
Vtrum fraterna correctio sit actus charitatis.

Porrecta per totum. 195 Infra art. 4. lat. Et 24. di. 19. q. 1. art. 1. ad 2. *Gl. ordi-naria, ibi-dem.

AD PRIMVM sic ,pcedit. Vī, q fraterna correctio nō sit actꝰ charitatis. Dicit.n. * gl. Mat. 18. sup il lud, Si peccauerit i te frater tuus, quòd frater est arguendus ex zelo iustitiæ: sed iustitia est virtus distincta a charitate. ergo correctio fraterna non est actus charitatis, sed iustitiæ.

¶2 Præt. Correctio fraterna fit per secretā admo nitionē: sed admonitio est cōsiliū quoddā, quod p tinet ad prudentiam. Prudentis.n. est esse bene cō-siliatiuum, ut dr in 6. * Ethic. ergo fraterna corre-ctio non est actus charitatis, sed prudentiæ.

*Li. 6. c. 5. tom. 5.

¶3 Præt. Cōtrarij actꝰ nō ptinēt ad eādē uirtutē: D sed supportare peccantem est actus charitatis, sm illud ad Gal. 6. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi, quę est lex charitatis. ergo uī q corrigere fratrem peccantem, quod est contrariū supportationi, non sit actus charitatis.

Sed contra, Corripere delinquentem est quædam eleemosyna spiritualis: sed eleemosyna est actus charitatis, ut supra * dictum est. ergo cor rectio fraterna est actus charitatis.

*q. 32. ar-ticu. 1.

Respon. Dicendū, q correctio delinquētis est, quoddā remediū, qđ dēt adhiberi cōtra pētm ali-cuiꝰ. Pētm aūt alicuius dupl̄r cōsiderari pōt. Vno E qdē mō, inquātū est nociuū ei, q peccat. Alio mō, inqtū uergit in nocumētū aliorū, q ex eiꝰ pētō læ dunt, uel scādalizant: & et inqtū est nocumentū boni cōis, cuiꝰ iustitia p pētm hoīs pturbatur. Du plex ergo est correctio delinquētis. Vna qdē, q ad hibet remediū pētō, inqtū est quoddā malū ipsius peccātis: & ista est ,pprie fraterna correctio, q or-dinat ad emēdationē delinquētis. Remouere autē malū alicuiꝰ, eiusdē rōnis est sicut bonū eiꝰ ,pcu-rare: pcurare aūt fratris bonū pertinet ad charita tē, per q uolumus, & operamur bonū amico. Vñ et correctio fraterna est actꝰ charitatis: qa p eā re A pellimꝰ malū fratris, s. pētm, cuiꝰ remotio magis p tinet ad charitatē, q et remotio exterioris dāni, uł et corporalis nocumēti, q tō cōtrariū bonū uirtu-tis magis est affine charitati, q bonū corporis, uel exteriorū rerū. Vñ correctio fraterna est actꝰ cha ritatis potiꝰ, q curatio infirmitatis corporalis, uel subuētio, qua excludit exterior egestas. * Alia ue-rò correctio ē, q adhibet remediū pēti delinquētis sm qđ est i malū aliorū, & pcipue in nocumētum cōis boni. Et * talis correctio est actꝰ iustitiæ, cuiꝰ est cōseruare rectitudinē iustitiæ unius ad alterū.

Concl. m — Conclu. p

Ad primum ergo dicēdū, q glossa illa loquit de B secūda correctiōe, q est actꝰ iustitię. Vel si loquat et de prima, tūc iustitia ibi sumit, sm q est uīis uirtꝰ, ut infra * dicet, put et oē pētm est iniquitas, ut dr 1. Ioan. 3. quasi contra iustitiam existens.

*q. 58. ar-tic. 5.

Ad secundum dicendū, q sicut Philos. dicit 6. Eth. Prudētia facit rectitudinē in his, q sunt ad fi-nē, de quib. est cōsiliū, & electio. Tñ cū p pruden-tiā aliqd recte agimꝰ ad finē alicuiꝰ uirtutis mora lis, puta tēperantię, uel fortitudinis, actꝰ ille ē prīci paliter illiꝰ uirtutis, ad cuius finē ordinat. Quia er go admonitio, q fit in correctione fraterna, ordi-nat ad amouēdū fratris pētm, quod ptinet ad cha C ritatē, manifestū ē, q talis admonitio principali-ter est actus charitatis, quasi imperātis, prudentię uerò sc̄dariò, quasi exequētis, & dirigentis actū.

Li. 6. et c. 5. 7. & 11. tom. 5.

Ad tertium dicēdū, q correctio fraterna nō opponit supportationi infirmorū, sed magis ex ea consequit. Intñ.n. aliquis supportat peccātē, inqtū cōtra eū non turbat, sed bñuolentiam ad eū ser uat: & ex hoc contingit, q eum satagit emendare.

ARTICVLVS II.
Vtrum correctio fraterna sit in præcepto.

AD SECVNDVM sic ,pcedit. Vī q correctio fraterna non sit in pcepto. Nihil.n. quod est impossibile, cadit sub pcepto, sm il lud * Hier. Maledictus, qui dicit Deū aliqd impossibile pcepisse: sed Eccl. 7 dr, Cōsidera opera Dei, q nemo possit corrigere, quem ille despexerit. ergo correctio fraterna non est in præcepto.

¶2 Præt. Oia pcepta legis diui-næ ad pcepta decalogi reducū-tur: sed correctio fraterna ñ ca dit sub aliquo pceptorū decalo gi. ergo nō cadit sub pręcepto.

¶3 Prę. Omissio pcepti diuini est pētm mortale, quod in san-ctis uiris nō inuenit: sed omissio fraternæ correctionis inuenit i sanctis, & in spūalib. uiris. Dicit .n. * Aug. 1 de Ciu. Dei, q nō so-lùm inferiores, uerum et hi, qui superiorē uitæ gradū tenēt, ab aliorum reprehensione se absti nent ,pp. quandam cupiditatis maculā, nō propter officia cha-

SVPER Q. XXXIII. ART. II.
Nic. de Nyss. Tra. 5. p. 3. in 3. q. 14.
[illegible]

Porrecta per totum. 196 q. d. 19. q. 1. art. 2. q. 2. Et uirt. q. 3. art. 1. ad 12. *In expo-sitio Sym boli, ad Damasū, tom. 2.

IN art. 2. in rñsione ad tertiū nota q si omittatur correctio fraterna o-mittitur, uel pp dese-ctū spei, quia ñ non sperat illum se emē-daturū, uel pp respe-ctū humanū, q ti-met ne illum offen-dat, uel quia timet ne reputetur præsum-ptuosus, uel propter ignorantiam, quia non credit se in tali casu obligari: & bre-uiter, ex quacunque causa omittatur, si hoc saluatur in præ-paratione animi, s. q si crederet probabili-ter, q illum a morta-li peccato retraheret, omnia postponeret charitati fraternę, nō est peccatum morta-le. Et ratio est, quia in tali omissione non tollitur ratio finis. Sal uatur enim intentio emendationis fratris quam intendit cha-ritas.

*Li. 1. c. 9. parum a medio, to mo 4.

ritatis. ergo correctio fraterna F est in præcepto.

¶4 Præt. Illud quod est i pcepto hēt rōnem debiti. Si ergo correctio fraterna caderet sub pcepto, hoc fratribus deberemus, vt eos peccātes corrigemus sed ille, q dēt alicui debitū corporale, pecuniā, nō dēt esse cōtentus, vt ei occurrat creditor, sed dēt eū qrere, vt debitū reddat. Oportet ergo, q hō qreret correctione indigentes ad hoc, q eos corrigeret: quod vr incōueniens, tū pp multitudinē peccantiū, ad quorū correctionē vnus hō nō posset sufficere: tū ēt, qa oporteret, q religiosi de claustris suis exirent ad corrigēdos hoīes qd est icōueniēs. nō ergo fraterna correctio est i pcepto.

Sed contra est, q* Au. dicit i li. de verbis Dñi: Si neglexeris corrigere, peior eo factus es q peccauit: sed hoc non esset, nisi H per huiusmodi negligentiā aliquis præceptū omitteret. ergo correctio fraterna est i pcepto

Resp. Dicēdū, q m correctio fraterna cadit sub pcepto.ᵃ Sed cōsiderandū est, q sicut pcepta negatiua legis prohibent actus pctōrū, ita pcepta affirmatiua inducūt ad actus virtutū. Actus āt pctōrum sunt sm se mali, & nullo mō bñ fieri pnt, nec aliquo tpe, aut loco: qa sm se sunt I coniuncti malo fini, vt dr in 2.* Ethi. & iō pcepta negatiua obligāt semp, & ad semp. Sed actus virtutū nō quolibet mō fieri debēt, sed obseruatis debitis circūstantijs, q reqrunt ad hoc, q sit actus virtuosus vt. s. fiat vbi dēt & qñ dēt, & sm quod dēt. Et qa dispositio eorū, q sunt ad finē, attendit sm rōnem finis, in illis circunstātijs virtuosi actus pcipuè attendenda est rō finis q est K bonū virtutis. Si ergo sit aliqua talis omissio alicuius circūstātię circa virtuosū actū, q totaliter tollat bonum virtutis hic actus cōtrariat pcepto: si āt sit defectus alicuius circunstātiæ, q nō totaliter tollat virtutē, licet nō pfecte attingat ad bonū uirtutis, non est cōtra pceptū. Vñ & Philosopho dicit 2.* Eth. Quod si parū discedat a medio, nō est cōtra virtutē: sed si multum discedat, corrumpit virtus in suo actu. Correctio āt fraterna ordinat ad fratris emendationem & iō hoc modo cadit sub pcepto, sm qd est necessāria ad istū finē, nō āt ita q quolibet loco vl tpe frater deliquens corrigat. ¶ Concl. p

Ad primum ergo dicēdū, q in oibus bonis agendis operatio hois nō est efficax, nisi adsit auxilium diuinum, & tñ homo dēt facere quod in se est. Vnde* Aug. dicit in lib. de correctione & grā. Nescientes quis ptineat ad prædestinatorum numerum & quis nō ptineat sic affici debemus charitatis affectu vt oēs velim' saluos fieri. Et iō oibus dēm' fraternę correctiōis officiū ipendere sub spe diuini auxilij.

Ad ii dicendum, q sicut s.* dictum est, oia pcepta, q ptinēt ad impendendū aliquod beneficium pximo, reducunt ad pceptum de honoratione parentū.

Ad iii dicēdū, q correctio fraterna tripliciter omitti pōt. Vno qdē mō meritoriè, qñ ex charitate aliquis correctionem omittit. Dicit. n.* Aug. in 1. de Ciui. Dei. Si ppea quisq obiurgādis, & corripiendis male agentibus parcit qa opportunū tps inquiritur, vel eisdē ipsis metuit ne deteriores ex hoc efficiat vl ad bonū vitā & pia erudiendos impediant aliquos infirmos & premāt atq auertāt a fide, nō vr esse cupiditatis occasio, sed cōsiliū charitatis. Alio mō pcrmittit fraterna correctio cū pctō mortali, qñ. s. formidat, vt ibi* dr, iudiciū vulgi & carnis excruciatio, vel pereptio, dū tñ hæc ita dominent in aio, q fraternę charitati præponant. Et hoc vr cōtingere, qñ aliquis psumit de aliquo delinquente, pbabiliter q posset eum a pctō retrahere, & tñ pp timorē, uel cupiditatē pcrmittit. Tertio mō hmōi omissio est pctm veniale, qñ timor, vel cupiditas tardiorem facit hoiem ad corrigendū delicta fratris, nō tñ ita q si ei cōstaret, q fratrem posset à peccato retrahere, pp timorem, vel cupiditatem dimitteret, quibus in amino suo pręponit charitatem fraternam. Et hoc modo qnq viri sancti negligunt corrigere delinquentes.

Ad iiii dicēdū, q illud qd debet alicui determinatæ & certæ psonæ, siue sit bonū corpale siue spūale oportet q ei ipēdam', ñ expectātes q nobis occurrat sed qbita solicitudinē hñtes, vt eū inq-

ritas, & defectus contingit in alijs circunstantiis, puta, consideratione temporis, medij occursus, uel dabitis, & hmōi. Virtutis bonum non tollitur substantialiter saluo bono, quod est ex fine vñ specificatur, quis deficiat i aliqua circunstantia, ut in littera dr, pp quem defectum ueniale pctm incurritur. Et hoc manifeste in hac rñsione docemur dum penes dñium, uel non dominiū passionū i aio supra charitatem fraternam, decernitur mortale, uel ueniale. ¶In rñsione ad quartum aduerte, q illa verba, ita qui hēt spiritualiter curam alicuius debet eum quærere ad hoc, vt eum corrigat de pctō, hūc dubium rōgens & sequentem articulum, An prælati teneantur quærere defectus subditorū pp præceptū correctionis fraternæ. Vbi nota, q non est dubium, An prelatus teneantur vigilare sup gregē suū, & inquirere si defectus committuntur à subditis, & corrigere eos. Hoc n. cōstat esse verissimū quia tenētur ad hoc ex præcepto iustitiæ, quam profitentur ex officio: sed dubium est, An ex præcepto charitatis debitis correctionem fraternam, prælati teneatur ad inquirēdum delicta subditorū. Et est rō dubij, quia hinc sa dicit, q hns spiritualiter curam alicuius, tenet ad inquirendū eum. Inde āt dicit, q præceptum de correctione fraterna datū est cuilibet. Constat āut, q cōia oibus præcepta obligant ad cōes oibus actus. Et sic aut oēs, aut nullum obligant ad inquirendū. ¶Ad huius euidentiā sciendum est, q affinitas inter præceptū correctionis fraternæ & præceptum correctionis prælatiuæ respectu suorum subditi, quo ad hoc, obscuritatem parit. Prelatus n. vt sic, nō solum tenet ad procurandū cōe bonum aliarum sibi commissarum, quod principaliter intendere debet: sed ēt bonū alterius subditorum,

In cuius signum tenetur et sacramentum pœnitentiæ exhibere quod ad ipsius salutem spūalem emendatio necesse sit. Et sic prælatus vt hō talis, tenetur ad emendationē fratris peculiarem p correctionem fraternam. Intendere ergo ad emendationem proximi qui est principalis actus præcepti de correctione fraterna, & est secundarium actum præcepti de correctione prælatiua in vno & eodem, cum iunguntur, difficultatē facit. Diligentius tñ perscrutanti apparet q quemadmodum iustitia, & charitas, seu misericordia sunt diuersæ virtutes, ita & præcepta de actibus earum diuersa sunt nec coincidunt. Et quemadmodum differentia hominis à seipso secundum hoc quod est esse, uel non esse prælatum, non affert, aut aufert nouum præceptū, nisi quod ad prælationis officium uelit, spectat ad nihil enim tunc tur aliquis factus prælatus, ad quod prius non tenebatur, nisi ad officium prælationis, & illud vesic consuetudinis non cōsonat rationi, vt factus quis prælatus, teneatur ad inquirendum pro correctione fraterna. Esset enim hoc nouum præceptum, ad quod prius non tenebatur, & tamen non per se spectat ad prelationis officium, sed ad communem hominū statum. Est āutē huius, quia præceptū eleemosynæ non solum præsupponit indigentiam proximi sed notitiam illius indigentiæ, ita q omne eleemosynæ preceptum consistit

*Sermo. 16. inter princi. & mediū, tom. 10.
Concl. m
*Li. 2. c. 6. tom. 5.
*Li. 2. circa finem libri 10. 5.
*Cap. 15. paulo a princ. to. 7.
*q. 32. ar. 5. ad 4.
*Li. 1. c. 9. ante medium to. 5.
*Eiusdē primi lib. c. 9. tom. 5.

ramus. Vñ sicut ille, q dēt pecuniā creditori, dēt eū reqrere cū A tps fuerit, ut ei debitum reddat: ita qui habet spiritualiter curā alicuius debet eum quærere ad hoc, q eum corrigat de peccato. Sed illa beneficia, quæ nō debentur certæ personæ, sed cōiter omnibus proximis, siue sint corporalia, siue spūalia, nō oportet nos qrere quibus impendamus: sed sufficit, q impēdam' eis, qui nobis occurrūt. Hoc. n. B quasi pro quadam sorte habendum est, ut* Aug. dicit in 1 de doctri. christ. Et pp hoc dicit in li. de uerbis Dñi, q admonet nos Dñs nr non negligere inuicem pctā nrā, non quærendo qd reprehendas, sed uidendo qd corrigas. Alioquin efficeremur exploratores uitæ aliorū, contra id quod dr Prouer. 24. Ne quæras impietatē in domo iusti, & non vastes requiam eius. Vnde C patet, quod nec religiosos oportet exire claustrum ad corrigendum delinquentes.

Articulus iii.

Vtrum correctio fraterna pertineat solum ad prælatos.

Banne eodem art.

Ad tertium sic procedit. Vr, q correctio fraterna ñ pertineat nisi ad prælatos. Dicit n. Hieronymus.ᵇ Sacerdotes studeat illud Euangelij implere, Si D peccauerit in te frater tu* &c. sed noīe sacerdotū cōsueuerūt sigñari prælati, q hñt curā aliorum. ergo vr, q ad solos platos pertineat fraterna correctio.

¶2 Prę. Fraterna correctio est qdā eleemosyna spūalis: sed corporalē eleemosynā facere ptinet ad eos, q sūt supiores i tpalib. s. ad ditiores. ergo & fraterna correctio ptinet ad eos, q sūt supiores iᵇ spūalib. s. ad platos, E

¶3 Præ. Ille q corripit aliū, mouet eū sua admonitione ad meliᵗ: sed in reb. naturalib inferiora meuent à superiorib. ergo ēt sm ordinem uirtutis, qui sequitur ordinem naturæ, ad solos platos ptinet inferiores corrigere.

Sed contra est, qd* dr. 24 q. 3. Tā sacerdotes, q reliq fideles oēs summā debēt hre curā de his, q peūt, quaten', eorū redargutiōe aut corrigāt à pctis, aut si icorrigibiles appareāt, ab Ecclā separēt

Respon. Dicendū, q sicut* dictū est, duplex ē correctio. Vna qdē, q est act' charitatis, q spāliter tēdit ad emēdationē fratris delinquētis p simplicē admonitionē: &ᵐ talis correctio ptinet ad quemlibet charitatē hñtē siue sit subdit', siue plat'.ⁿ Est aūt alia correctio, q ē act' iustitiæ, p q intēdit bonū cōe, q nō solū pcurat p admonitionē fratris, sed ēt interdū p punitionē, ut alij à pctō timētes desistāt: &ᵖ talis correctio ptinet ad solos platos, q nō solū hnt admonere, sed etiā corrigere puniēdo. ¶

Ad primum ergo dicēdū, q ēt in correctione fraterna, q ad oēs ptinet, grauior ē cura platorū, ut dicit* Aug. in 1. de ciuit. Dei. Sicut. n. tpalia bñficia potiᵗ dēt aliqs exhibere illis, quorū curā tpalē hēt, ita ēt bñficia spūalia, puta, correctionē, doctrinā, & alia hmōi magis dēt exhibere illis, q sūt suæ spūali curæ comissi. Nō intēdit* Hieronymus dicere, q ad solos sacerdotes ptineat pceptum de correctione fraterna, sed q ad hos spāliter ptinet.

Ad secundum dicēdū, q sicut ille q hēt vñ corporalr subuenire possit, qtū ad hoc diues ē, ita ille q hēt sanū rōnis iudiciū, ex quo possit alteri' delictū corrigere, qtū ad hoc est superior habendus.

Ad tertium dicēdū, q ēt in reb. naturalib. qdā mutuo in se agunt, quia quantū ad aliquid sunt se inuicem superiora, prout. s. vtrumque est quodam mō in potētia, & quodamō in actu respectu alterius. Et similiter aliquis inquantum habet sanū rōnis iudicium in hoc, in quo alter delinquit, potest eum corrigere, licet non sit simpliciter superior.

Articulus iiii.

Vtrum quis teneatur corrigere prælatum suum.

Ad quartum sic pcedit. Vr, q aliqs nō teneat corrigere platū suū. Dr. n. Ex. 19. Bestia, q tetigerit montē, lapidabit. Et 2. Reg. 6. dr q Oza peussᵘ est à Dño, qa tetigit arcā: sed p montē, & arcā sigñat plat'. ergo plati nō suntᵇ corrigēdi à subditis.

¶2 Pręt. Gal. 2. sup illud, In faciē ei restiti. dicit* Gl. ut par. ergo cum subdit' nō sit par pręlato, non debet eumᵇ corrigere.

¶3 Pręt. Greg. dicit. Sctōrū vitā corrigere nō psumat, nisi q de se meliora sentit: sed aliqsᵇ non dēt de se meliora sentire, quàm de prælato suo, ergo prælati non sunt corrigendi.

Sed contra est, qd* Aug. dicit in rla. Nō solū vestri, sed ēt ipsi', i. plati miseremini, q inter uos qto in loco superiori, tāto in pīculo maiori uersat: sed correctio fraterna est op' miæ. ergo & plati sunt corrigendi.

Resp. Dicēdū, q m correctio, quę est actus iustitiæ per correctionem pœnæ, non competit subditis respectu prælati: sed correctio fraterna, quæ est actus cha-

consistit in hoc, vt si indigenti noto, & nō in hoc, q quærat nouiā indigentiā. Et ppea q tū est ex ui illius pcepti neq subditus, nec quę prelatus tenetur inquirere. Grauior in ā cura prælatorū ut Augu. dicit, quia si occurrat aliqs indigēs correctione plato & aliis, magis tenetur prælatus ad correctionē, q subditus: sicut magis tenet prælatus ad nō scandalizandū subditos universaliter magis tenetur ad observantiam cōium pceptorū prælatus, q alij, propter quanto tenentur ad excellentiorē vitam, & doctrinam, q alij. Quo ad prælatus ex pcepto subditis eis inquirere ad notitiā quærendā de pctis subditorū, ut eos corrigat pp seipsos, uel commune bonū, nō est ppter ea q hnt, de pcepto correctionis fraternæ sibi traditur. Propter bonū ad ipsum pertinēs positū est tractatum, quo author simul de correctione fraterna, & platiua in ordine ad bonū pctōris tractat. Et dicendum est, q ad hoc sufficit uigilantia, & custodia, ad quā platus cōiter tenetur. Et secundum occurrentes eas iuxta signa alicuius particularis, pctōris inurrere, si correctionis opus est: ad qd maxima opus est prudentia, ne multa suspitio præcipitet & exitium prælatum reddat, nec iniuriam multiplicationem pariat pctōrū occultorum in iudicio. Hæc n. inquisitio, quæ ad emēdationē pctōris ordinatur, non uniformiter determinanda, sed prudentia, quæ certa particularia vt tamen, relinquitur cōsiderare qualiter, & qñ, & cuiq quærendum est peccatum sanandum.

¶ Et hec pro 3. etiam articulo sufficiant.

SVPER Q. XXXIII. ART. IIII.

Banne eodem art.

In art. 4. in rñsione ad 2. dubiū magnū est. Quo Paulus fuit par Petro, quatuō ad fidei defensionē, cū Petrus esset solus uniuersalis pastor ex papatus officio, oībus p stans, etiam quo ad fidei defensionem, ut caput membris. ¶Ad hoc dr, q quātū ad fidei defensionem executiue Paulus erat par Petro. Vnde & in littera ponitur ly, aliquem mō, quasi diceret, q non simpliciter in defensione fidei, sed aliquo mō hoc erat par. Significat āt paritas hæc uniuersalē curam in utraque defendendi fidem à Dño Iesu Christo habitā, cum qua æqualitate stat summa authoritas ex officio defendendi fidem in solo Petro. Sicut si Papa cōmitteret authoritatē spalem in aliqua dioecesi archipresbytero, ille esset æqualis episcopo ex delegata ptāte exequendi, non autem

*Lib. 4 de doct. Chr. c. 28. parū a prin. to. 3. Sermo. 16. in pri. illius, tom. 10.
Porrecta per totum. 197 4. d. 19. q. 2. art. 2. Et uir. quæst. 3. ar. 1.
*24. q. 3. c. tam sacerdotes.
*Ar. 1. huius quæst.
Concl. m
Conclu. p
*Li. 1. c. 9. tom. 5.
*Loco citato in argum.
Porrecta per totum, 198 4. di. 19. q. 2. art. 2. q. 3. Et uir. q. 1. art. 1. ad 18. Et Gal. 2. lec. 3. prin. Et ad Col. ca. vlt. fin.
*Gl. Amb. ibidem.
*In regula c. 43. nō remote à fine to. 1.
Concl. m

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

ritatis, pertinet ad unũquemq; respectu cuiuslibet psonę, ad quã charitatẽ dẽt habere, si in eo aliquid corrigibile inueniat. *Act* .n. ex aliquo habitu, uel potẽtia ,pcedẽs, se extẽdit ad oĩa, q cõtinent sub obiecto illi* potẽtię, uel habitus: sicut uisio ad oĩa q cõtinent sub obiecto vis*. Sed qa act* uirtuos* dẽt esse moderat* debitis circũstãtijs, iõ in correctione, qua subditi corrigũt platos, dẽt mod* cõgru* adhiberi, ut .s. nõ cũ ,ptervia & duritia, sed cũ mãsuetudine & reuerẽtia corrigant. Vñ Apo. dicit 1. Tim. 5. Seniorẽ ne increpaueris, sed obsecra ut patrẽ. Et iõ * Dion. redarguit Demophylũ monachũ, quia sacerdotẽ irreuerenter correxerat, eum percutiens, & de Ecclesia eijciens.

Ad primum ergo dicẽdũ, q tunc platus inordinatè vr̃ argui, qñ irreuerẽter obiurgatur, uel ẽt qñ ei detrahitur. Et hoc significatur per contactum montis & arcæ damnatum à Deo.

Ad secundum dicẽdũ, q i faciẽ resistere coram oĩb. excedit modũ fraternæ correctionis. Et iõ sic Paul* Petrũ nõ rephẽdisset, nisi aliquo mõ par esset: qtũ ad fidei defensionẽ: sed i occulto admonere, & reuerẽter, hoc põt ẽt ille, q nõ ẽ par. Vñ Apo. ad Colo. vlt. scribit de subditis, vt platũ suũ admoneãt cũ dicit. Dicite Archippo epo. Ministeriũ tuũ iple. Sciẽdũ tñ est, q vbi immineret piculũ fidei, ẽt publicè essent plati à subditis arguẽdi. Vñ & Paul*, q erat subditus Petro, pp imminẽs piculũ scandali circa fidẽ Petrum publicẽ arguit. Et sicut * Glos. Aug. dicit ad Ga. 2. ipse Petr* exẽplũ maioribus pbuit, vt sicubi forte rectũ tramitẽ reliqssẽt ñ dedignẽtur ẽt à posterioribus corrigi.

Ad iii. dicẽdũ, q piumere se esse simpliciter meliorẽ, q̃ platus, vr̃ esse præsumptuosæ superbię: sed æstimare se meliorẽ quantũ ad aliquid, non est psumptionis qa nullus est in hac vita qui non hẽat aliquẽ defectum. Et ẽt considerandũ est, q cum aliqs platum charitatiue monet, non pp hoc se maiorẽ existimat: sed auxiliũ ipartit ei q quãto in loco superiori, tanto in periculo maiori uersatur vt * Aug. dicit in regula.

Articulus V.

Vtrum peccator debeat corrigere delinquentem.

Ad quintum sic ,pcedit. Vr̃, q peccator corrigere debeat delinquentẽ. Nullus .n. pp pctm qđ cõmisit, à pcepto obseruãdo excusat: sed correctio fraterna cadit sub pcepto, vt dictum est. ergo vr̃ q pp pctm, quod commisit, non debeat ptermittere hmõi correctionẽ.

¶2 Præt. Eleemosyna spũalis potior est, q̃ corporalis eleemosyna: sed ille, qui est in pctõ, non dẽt abstinere quin eleemosynã corpalẽ faciat: ergo multo minus dẽt abstinere à correctiõe delinquentis, pp pctm pcedẽs.

¶3 Præt. 1. Ioan. 1. Si dixerimus quia pctm non habemus, nosipsos seducim*. Si ergo pp pctm aliquis impeditur à correctiõe fraterna. nullus erit, qui possit corrigere delinquentẽ: hoc ãt est incõueniens. ergo & primũ.

Sed contra est, quod * Isidorus dicit in libro de summo bono Nõ dẽt vitia aliorũ corrigere q ẽ vicijs subiectus & Ro. 2. dr̃. In quo aliũ iudicas, teipsũ cõdẽnas: eadẽ .n. agis, q̃ iudicas.

Respon. Dicendũ, q sicut dictũ est, correctio delinquentis pertinet ad aliquẽ, inquantum viget in eo rectũ iudiciũ rõnis, Pctm aũt, ut s*. dictum est, non tollit totum bonum naturę quin remaneat in peccante aliqd de recto iudicio rõnis. Et sm hoc põt sibi cõpetere à subditis delictũ arguere: sed tñ pd pctm pcedens, impedimẽtum quoddã huic correctioni affert pp tria. Primo quidem, quia ex pctõ pcedenti indignus reddit, vt aliũ corrigat, & præcipue si maius peccatum commisit, non est dignus, ut alium corrigat de minori peccato, Vnde super illud Matth. 7. Quid uides festucã &c. dicit * Hieronymus. De his loquitur, qui cum mortali crimine detineant obnoxij, minora pctã fratribus nõ cõcedũt. Secũdo, redditur indebita correctio pp scãdalũ, qđ sequit ex correctione, si pctm corripiẽtis sit manifestũ, quia vr̃ q ille qui corrigit, nõ corrigat ex charitate, sed magis ad ostentationem. Vñ super illud Matth. 7. Quomodo dicis fratri tuo &c. exponit Chryso. in quo proposito, puta, ex charitate, ut

[Marginal glosses, left page:] … in eodem ratione ad suam adiecere, cum doctrina apostolica non solo uerbo, sed facto Ecclesię proponat … per secretam monitionem, sed solũ per hoc esset prælati à subditis publice arguendi … SVPER Q. XXXIII. ART. V. Rannes eodem art. IN art. 5. notãq q̃ ista de ministerio … Conclu. — *Incipit epi. Hæreticorũ historia. — *Epist. 15 inter me dium & 2. num. 2. — opere … *Loco citato in arg. — Porrecta per totum. 199. 4. d. 19. q. 1. art. 2. q. 2. Et Mat. 7. co. 2. & Rom. 2. — *Ar. 2. huius q. — *li. 3. c. 39 in princi. — *Ar. præc. & a. 1 ad 2. — * 1. 2. q. 85. a. 1. & 2. — Concl. — D. 405. & 502. & 792. — *In hoc ppria lo co, tom. 3. — *Hom. 17 in opere imperfe ctu parũ ante medium, to. 2.

ad veniã, & cõtritionẽ pctũ se disponit multo magis quã per opera misericordiæ corporalis.

salues proximum tuum? nõ qa teipsum ante saluares. Vis ergo nõ alios saluare, sed p bonã doctrinã malos act* celare, & scię laudes ab hominibus q̃rere. Tertio modo pp superbiã corripientis, inquãtũ .s. aliquis propria pctã parui pẽdẽs, seipsũ ,pximo præfert in corde suo, pctã eius austera seueritate diiudicãs, ac si ipse esset iust*. Vñ * Aug. dicit in li. de sermone Dñi in mõte. Accusare vitia officiũ est bonorũ uirorũ, & biuolorũ: quod cũ mali faciũt, alienas partes agunt. Et iõ sicut † Aug. dicit in eodem. Cogitem* cũ aliquem reprehẽdere nos necessitas cogit, utrũ tale sit uitiũ, quod nũq̃ habuim*: & tũc cogitem* nos hoies esse, & habere potuisse. Vel tale, quod aliqñ habuimus, & iã nõ habem*: & tunc tangat memoriam cõis fragilitas, ut illã correctionẽ nõ odiũ, sed mĩa pcedat. Si aũt inuenerim* nos in eodẽ uitio ẽe, nõ obiurgem*, sed cõgemiscam* & ad æquãr conãdũ inuitem*. Ex his ergo patet, q si peccator cum humilitate corripiat delinquẽtem, non peccat, nec sibi nouam condemnationẽ acquirit, licèt per hoc vel in cõscientia fratris, vel saltem sua pro peccato præterito condemnabilẽ se esse ostendat. Vnde patet respõsio ad obiecta.

Articulus VI.

Vtrum quis debeat à correctione cessare propter timorem, ne ille fiat deterior.

Ad sextum sic ,pcedit. Vr̃ q aliqs nõ dẽat à correctiõe cessare pp timorem, ne ille fiat deterior. Pctm .n. est q̃dã ĩfirmitas aĩæ, sm illud Psalmistæ, Psal. 33. Miserere mei Dñe, qñ infirm* sum: sed ille, cui imminet cura infirmi, ẽt pp ei* cõtradictionẽ, uel cõtẽptũ nõ dẽt cessare, qa tũc mai* imminet periculũ, sicut patet circa furiosos. ergo multo magis dẽt hõ peccantẽ corrigere quantumque grauiter ferat.

¶2 Pręt. Scdm * Hier. ueritas uitę non est dimittenda pp scandalum: præcepta autem Dei pertinent ad ueritatem uitæ. cum ergo correctio fraterna cadat sub pcepto, ut † dictũ est, vr̃, q non sit dimittenda propter scandalum eius, qui corripitur.

¶3 Pręt. Scdm Apost. ad Ro. 3. Non sunt facienda mala, ut ueniant bona. ergo pari rõne nõ sunt prætermittenda bona, ne ueniant mala: sed correctio fraterna est quoddã bonũ. ergo nõ est ptermittenda pp timorẽ, ne ille, qui corripitur, fiat deterior.

Sed contra est, quod dr̃ Proue. 9. Noli arguere derisorẽ, ne oderit te. vbi dicit * gl. Non est timendum, ne tibi derisor, cum arguitur, contumelias inferat, sed hoc potius prouidendum, ne tractus ad odiũ inde fiat peior. ergo cessandũ est à correctione fraterna, qñ timetur, ne fiat ille indè deterior.

Respon. Dicendũ, q sicut * dictũ est, duplex est correctio delinquẽtis. Vna qdẽ ptinẽs ad platos, q ordinat ad bonum cõẽ, & hẽt uim coactiuã. Et talis correctio nõ est dimittẽda pp turbationẽ ei* qui corripit, tũ qa si ,ppria spõtẽ emẽdari nõ uelit, cogẽd* est p pęnas, ut pctã dimittat: tũ ẽt, qa si incorrigibilis sit p hoc ,puidet bono cõi, dũ seruatur ordo iustitiæ, & uni* exẽplo alij deterrent. Vñ iudex nõ ptermittit ferre sñiam condẽnationis in peccatẽ pp timorẽ turbationis ipsi*, uel ẽt amicorũ ei*. Alia verò est correctio fraterna, cui* finis ẽ emẽdatio delinquẽtis, nõ hñs coactionẽ, sed simplicẽ admonitionẽ. Et iõ vbi ,pbabiliter æstimat, q pctõr admonitionẽ ñ recipiat, sed ad peiora labat. est ab hmõi correctione desistẽdũ: qa ea, quę sunt ad finẽ, dẽt r̃ari sm quod exigit ratio finis.

Ad primum ergo dicẽdũ, q medic* quadã coactione utit in phrenetico, q curã eius recipere ñ uult: & huic assimilat correctio platorum, q̃ habet uim coactiuã, nõ aũt simplex correctio fraterna.

Ad secundum dicẽdũ, q de correctione fraterna dat pceptũ, sm quod est act* uirtutis. Hoc ãt est sm quod ,pportionat fini: & iõ qñ est impeditiua finis, puta, cum efficitur homo deterior, iam nõ ptinet ad ueritatem uitę, nec cadit sub præcepto.

Ad tertium dicẽdũ, q ea q̃ ordinant ad finẽ, hñt rõnẽ boni ex ordine ad finem: & iõ correctio fraterna, qñ est ipeditiua finis .s. emẽdationis fratris, iã nõ hẽt rõnẽ boni. Et iõ cũ ptermittit talis correctio, nõ ptermittit bonũ, ne eueniat malum.

Articulus VII.

Vtrum in correctione fraterna debeat ex necessitate præcepti, admonitio secreta præcedere denuntiationem.

Ad septimum sic procedit. Videtur, q in correctione fraterna non debeat ex necessitate præcepti, admonitio secreta pcedere denũtiationẽ. In operib. n. charitatis pcipuẽ debem* Deũ imitari, sm illud Ephes. 5. Estote imitatores Dei, sicut filij charissimi, & ambulate in dilectione: De* aũt interdũ publicè punit hoiem pro pctõ, nulla secreta admonitione præcedente. ergo uidetur q non sit necessariũ admonitionem secretã præcedere denuntiationem.

¶2 Prę. Sicut * Aug. dicit i li. contra Mendaciũ. Ex gestis sctõrũ intelligi põt qualiter sunt pcepta sacræ scripturæ intelligẽda: sed in gestis sctõrũ inenit facta publica denuntiatio peti occulti, nulla secreta monitione pcedẽte, sicut legit Gen. 37. q Ioseph accusauit fratres suos apud patrẽ crimine pessimo. & Actu. 5. dr̃, q Petrus Ananiam & Sapphiram occulte defraudãtes de pretio agri, publicẽ denũtiauit, nulla secreta admonitione præmissa. Ipse etiam Domin* nõ legitur secreto admonuisse unã, antequam cum

[Marginal glosses, right page:] *Lib. 2. ca. 30. ante medium. †Eodẽ li. & c. circa medium, tom. 4. — Concl. D. 351. & 429. & 796. & 940. & 965. — SVPER Q. XXXIII. ART. VI. Rannes eodem artic. IN art. 6. aduertẽtiam prudentiã, q impatienter ferentes blasphemias … exequantur. — Porrecta per totum. 200. 4. d. 19. q. 2. art. 2. q. 2. ad 1. Et Vit. 43. ar. 2. ad 1. E. Phe. 5. lec. 4. fin. — *In Epist. ad Titũ c. 1. Habetur in Glo. ord. Matt. 15. sup illud: Scis quia Pharisæi audito hoc scandalizati sunt. — *Ar. 2. huius quæst. — *Gl. ordi. ibid. Prouerb. 9. — *Ar. 1. & 3. huius q. — Concl. — SVPER Q. XXXIII. ART. VII. Ran. eodem art. IN art. 7. dubiũ Clericorũ occurrit, An teneantur denuntiare notam sibi ,pditionẽ, uel occisionẽ … ¶Ad hoc dr̃, q ius naturæ diuinũ & Ecclesiæ … — Porrecta per totum. 201. 4. d. 19. q. 2. art. 3. q. 1. ad 1. Et quoli. 11. ar. 13. — *In lib. de mẽdacio. ca. 15. ante medium. tom. 4.

ptũ diuinum est cõtra præcepta iuris naturæ: ita nullum præceptum Ecclesiæ est cõtra pceptum iuris diuini. Cũm ẽ tam tõnalis natura, q̃ charitatis lex mandet vt periculo non solum reipublicæ, sed cuiuscunq; proximi, si possumus, subueniamus & in casu paratæ proditionis, homicidij rapinæ, aut hmõi solo verbo manifestatiuo pessimus consulere periculo proximi. cõsequens est, vt nulla Ecclesiæ lex intelligatur mandare oppositũ. Quãmuis.n. ecclesiastica lex aliqñ prohibeat clericis, qd alias licite fieri posset nunq̃ tñ prohibere is dẽ aut alijs, ad quod alias tenentur. Vnde & in proposito, Ecclesiæ prælatis habibus iurisdictionem temporalem, quia tenenẽ ad iustitiam vindicatiuam ẽt in cã sanguinis, nulla irregularitas imminet, si exorto homicidio cõmittat iudici suo, ut ueritate comperta, iustitiã faciat, vt patet extra in ca. Episcopus. Ne clerici, uel monachi. se im. etc. In proposito ergo casus accidit quo sacerdos nõ põt aliter succurrere periculo proximi, nisi reuelando pparatione & præparantem, nõ debet dicere Capitalem &c. sed, Caueatis à tali, & præmittat expressam ,ptestationem, q solum cautelam proximi intendit, vt conformet se canoni si iudici reuelat, aduertatq; diligẽter, & discernat necessitatẽ reuelandi personam. Nam si ad euitandum periculũ sufficit reuelare præparationẽ, sed princeps postmodũ ulterior quærit reuelationem personæ, non debet clericus personã manifestare. Cessat.n. tunc iõ reuelandi, q̃ ipsum obligabat. Et p hæc patet solutio obiectorũ. Canones.n. phibentes agitationem causæ sanguinis a clericis, prohibent actus, ad quos non tenentur simpliciter, aut p seipsis, & non eos, ad quos tenentur. Et confirmatur hoc ex eo, q nullus tum

Serm. 16. inter pri. & me. to. 10.

Concl. m

* Sermo. 16. a me. tom. 10. Conclu. p

denũtiaret. ñ ergo ẽ de necessitate pcepti, ut secreta admonitio pcedat publicã denũtiationẽ.

¶3 Præt. accusatio est h grauior, q̃ denũtiatio: sed ad publicã accusationẽ põt aliquis accedere nulla admonitione secreta pcedẽte. Determinat.n. i Decretali q accusationẽ dẽt pcedere inscriptio. ergo vr q ñ sit de necessitate pcepti q secreta admonitio pcedat publicã denũtiationẽ

¶4 Præt. Non vr esse ,pbabile, q G ea q̃ sunt in cõi cõsuetudine religiosorum, sint contra pcepta Chri: sed cõsuetũ est in religionibus, q in capitulis aliq ,pclamẽt de h culpis, nulla secreta admonitione præmissa. ergo vr q hoc ñ sit de necessitate pcepti.

¶5 Præ. Religiosi h tenent suis platis obedire: sed qñq; plati pcipiũt vel cõiter oibus, uel alicui spãliter, vt si qd scit corrigẽdũ ei dicat. ergo vr q eis teneant H dicere ẽt añ secretã admonitionem non ergo est de necessitate pcepti, ut secreta admonitio pcedat publicã denuntiationẽ.

SED CONTRA est, quod * Au. dicit i li. de verbis Dñi exponẽs illud. Corripe ipsũ inter te & ipsũ solũ: Studẽs correctioni, parcẽs pudori. Forte.n. p verecundia icipit defendere pctm suũ, & quem vis facere meliorem, facis peiorem sed ad hoc tenemur per pceptum charitatis, vt caueamus ne frater deterior efficiatur. ergo ordo correctionis fraternę cadit sub præcepto.

RESP. dicendũ, q circa publicã denũtiationẽ pctõrum distinguendũ est. Aut.n. pctã sunt publica, aut sunt occulta. Si qdem sint publica, nõ est tm adhibẽdum remediũ ei, q peccauit, vt melior fiat sed ẽt alijs, in quorũ notitiã deuenit, vt nõ scandalizent. Et iõ m talia pctã sũt publice arguẽda, n sm illud Apost. 1. ad Timot. 5. Peccãtes corã oib* argue, vt & cæteri timorem habeant. Quod intelligit de pctis publicis, vt * Aug. dicit in li. de verbis Dñi. Si vero sint pctã occulta, sic vr hẽre locũ qd Dñs dicit. Si peccauerit in te frater tuus. q Qñ.n. te offendit publice corã alijs iã nõ solũ in te peccat, sed ẽt in alios, quos turbat: sed qa ẽt i occultis pctis pt parari pximorũ offensa, iõ adhuc vr distinguendum esse. Quędã .n. pctã occulta sunt, q̃ sunt in nocumentũ pximorũ vel corporale, uel spũale, puta si aliqs occulte tractet, qũo ciuitas tradat hostib* uel si hæreticus priuati hoies à fide auertat. Et qa d ille, q sic occulte peccat nõ solũ in te peccat, sed i alios, oportel stati pcedere ad denũtiationẽ, ut hmõi nocumẽtũ ipediat, nisi forte aliqs firmiter ęstimaret, q stati p secretã admonitionẽ posset hmõi mala impedire. Quædã vero pctã sunt, q̃ solũ sunt in malũ peccãtis, & eius in quẽ peccat, vel qa à peccãte solũ lędit vel saltẽ ex sola notitia & e tũc ad hoc solũ tẽdẽdũ ẽ, vt fratri peccanti subueniat. Et sicut medic* corporalis sanitatẽ ægroto cõfert, si pt, sine alicuius mẽbri abscissione, si ãt non põt, abscindit mẽbrũ minus necessarium, ut uita totius cõseruet: ita ẽt ille, & q studet emẽdationi fratris, dẽt, si põt, sic emẽdare fratrẽ, qtũ ad cõsciam, ut fama eius cõseruet, q q̃ quidem est utilis. Primo qdẽ & ipsi peccãti nõ solũ in tpalibus, in quibus quãtũ ad multa hõ patit detrimentũ amissa fama, sed etiã quãtũ ad spũalia qa p timore I famiæ multi à pctõ retrahunt. Vñ qñ se ifamatos cõspiciũt, irrefrænatẽ peccãt. Vñ * Hier. dicit: Corripiendus est seorsũ frater, ne si semel pudorẽ, vel verecũdiã amiserit, pmaneat i pctõ. Scđo debet cõseruari fama fratris peccãtis, tũ qa uno infamato, alij infamant, sm illud Aug. in epi. ad plebem. Hipponẽsem. Cũ de aliqb. q sctm nomẽ pfitent aliquid criminis uel falsi sonuerit, uel ueri patuerit, illãt satagũt, ambiũt, ut de oib. hoc credat: tũ ẽt, qa ex pctõ unius publicato, alij puocant ad peccãdũ. Sđ qa cõscia pferẽda est famæ, uoluit Dñs ut saltẽ cũ dispẽdio famę, fratris cõscia p publicã denũtiationẽ à pcõ liberet. Vñ p3, R q pt ẽe de necessitate pcepti, q secreta admonitio publicã denũtiationẽ pcedat h

AD PRIMVM ergo dicendũ, q oĩa occulta sunt Deo nota. Et hoc mõ se hñt occulta pctã ad iudiciũ diuinũ, sicut publica ad humanũ. Et tñ plerũq; Deus pctõres quasi secreta admonitione arguit interi* inspirãdo, uel uigilãti, uel dormiẽti, sm illud

nullum votum, nullum præceptum excusat hoĩem potentẽ subuenire à subuentione proximi in casu extremæ necessitatis, aut inhabilẽ reddit ad hmõi subuentionem in casu extremæ necessitatis, nisi status pfectionis charitatis contrarius inueniat qd est impossibile. Constat ãt in ,p posito casum esse extremæ necessitatis, qñ aliud non ẽ remedium, ad euitandam mortem alicuius, nisi reuelatio personæ fiat tali, puta iudici.

¶In rñsione ad tertiũ dubium ex Durando ambiguo in 4. d. 19. li. 4. occurrit. An secreta monitio præcedere debeat accusationem. Et sine argumentis scito, q accusatio dupliciter occurrere põt. Primo, velitiatiuẽdo, vt debita. Et qñ alicui licet accusare, si sperat per secretam monitionẽ emendationem peccatoris, nec imminet ex dilatione punitionis illius pœnitentiã damnũ cõis boni, tunc in foro pœnitentiæ tenetur præmittere correctionẽ secretam, quia & bonum cõmune, & bonũ famæ proximi saluari põt tunc cum spe salutis proximi: sed qñ aliquis tenetur ad accusandum, quod nõ solum est, ut inferius patebit, qñ bonum cõe hoc exigit, tunc non hẽt locũ secretæ monitionis præmissio: quia sine emendetur, siue non, cõe bonum non patitur dilationem. Et hoc est quod author in litera dicit in hac responsione, dum ait, q quando imminet periculum multitudinis, non habet locum præceptum Domini de secreta monitione.

Conc l.

D. 98.

Conclu. n

Conclu. &

* Sup illud verbũ Matth. 18. to. 9.

Epi. 137 inter medium & finem, tomo 2.

Concl.

nitione, quia nõ peccat frater i te tñ. Hæc .n. uerba dicunt̃ sũdẽ d oad argũ de accusatione: quia accusatio solũ pp periculũ, seu malum multitudinis est necessaria, vt inferius patet.

¶In eodẽ art. in rñsione ad quintũ, dubiũ occurrit, An cũm pcedit p uiã denuntiationis, possit prælat* pcipere, aut inquirere. Et est cõ dubij, qa inquisitio est alia via procedẽdi, q̃ denuntiatio, & hñt diuersos fines. Nã illa ad bonũ pctõris, hæc ad bonũ commune ordinat.

¶In oppositũ aũt est, q author hic excipit, qñ per aliqua indicia manifestantur.

¶Ad hoc dr, q inquisitio, proprie loquẽdo, non hẽt locũ in processu per denũtiationem: cũ inquisitionem præcedere dẽt i famia, ita q etiam si duo, uel plures iurẽt uidisse se alique commisisse crimen aliqd, & nulla adest infamia, non est ppter inquirendũ, ut in c. Inquisitionis, extra de accusationib, dũ. Sed nec est puniendus iudicaliter, nisi fraternæ correctione pmissa processum sit per denuntiationis viã, vt prædictũ est. Præcipere aũt põt prælat* subditis inductis per testes, cum per denũtiationẽ procedunt de ueritate dicenda, sicut iudex iuramentum põt exigere. Exceptio igitur authoris in litera nõ cessat ad casum, qñ procedit per denuntiationem, sed in cõmuni loquitur ad perfectionem doctrinę, qñ obligat præceptum prælati, ut patet ex eo quod dicit, puta, per infamiam. Constat namque infamiam ad formam pertinere inquisitionis.

SVPER Q. XXXIII. ART. VIII.

Bannes eodem artic.

IN art. 8. aduerte, q duplex remedium contra peccatum, inquantum nocet ipsi peccãti statutum est. Primum consumabile à quocunq;, & est secreta monitio, secũdum consumabile à solo prælato, & est medicinalis punitio pro

Iob. 33. Per sõniũ i uisione no- A cturna, qñ irruit sopor sup homines, tũc aperit aures virorũ, & erudiẽs eos istruit disciplina, ut auertat hoĩem ab his q̃ fecit.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q dñs pctm Iudæ, tanq̃ De*, sicut publicũ habebat: vñ statim poterat ad publicãdũ pcedere, tñ ipse non publicauit, sed obscuris verbis eũ de pctõ suo admonuit Petr* aũt publicauit pctm occultũ Ananiæ & Sapphiræ, tan- B q̃ executor Dei, cui* reuelatione pctm cognouit. De Ioseph ãt credẽdum est, q fratres suos qñq; admonuerit, licẽt ñ sit scriptũ. Vel põt dici, q pctm publicũ erat inter fratres: vñ dicit pluraliter, Accusauit fratres suos.

AD TERTIVM dicẽdũ, q qñ iminet piculũ multitudinis, non hñt ibi locum hæc verba Domini: quia tunc frater peccans, nõ peccat in te tantũ.

AD QVARTVM dicẽdũ, q hmõi pclamationes, q̃ in capitulis religiosorũ fiũt, sunt de aliquibus leuibus, q famæ nõ derogãt: vñ sunt quasi qdã cõmemoratiões potius oblitarũ culparũ, q̃ accusationes, uel denuntiationes. Si essent tñ talia, de quib. frater infamaret, contra præceptũ Dñi ageret, qui per hunc modũ peccatum fratris publicaret.

AD QVINTVM dicẽdũ, q plato nõ est obediẽdũ contra pceptũ Dñi, sm illud Act. 5. Obedire oportet Deo magis, q̃ hoib. Et iõ qñ plat* pcipit, ut sibi dicat qd qs sciuerit corrigendũ, intelligẽdũ est pceptũ sane, saluo ordine fraternę correctiõis siuẽ pceptũ fiat cõiter ad oẽs, siuẽ ad aliquẽ spãliter. Sed si platus expresse pciperet cõtra hũc ordinẽ à Dño institutũ, & ipse peccaret pcipiẽs, & ei obediẽs, quasi cõtra pceptũ Dñi agens, vñ nõ esset ei obediẽdũ: qa prælatus nõ est iudex indiciorũ occultorũ, sed solus Deus. Vñ non hẽt ptatem præcipiendi aliqd super occultis, nisi inquãtũ per aliqua indicia manifestant, puta, per infamiã, vel p aliquas suspiciones, in qb. casib. põt pręlatus pcipere eodẽ mõ, sicut & iudex sæcularis, uel ecclesiasticus potest exigere iuramentum de veritate dicenda.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum testium inductio debeat præcedere publicam denuntiationem.

AD OCTAVVM sic pcedit. Vr q testiũ iductio nõ debeat pcedere publicã denũtiationẽ. h Pctã.n. occulta nõ sunt alijs manifestãda, qa sic hõ magis eẽt pditor criminis, q̃ corrector fratris, vt * Aug. dicit: sed ille q iducit testes, pctm fratris alii manifestat. ergo in pctis occultis nõ debet testium inductio pręcedere publicam denũtiationem.

¶2 Prę. Hõ debet diligere pximum, h sicut seipsum: sed nullus ad suũ pctm occultũ inducit testes. ergo neq; ad pctm occultũ fratris debet inducere.

¶3 Pręt. Testes inducunt ad aliqd h probãdum: sed in occultis nõ põt fieri pbatio p testes. ergo frustra hmõi testes inducũt.

C ¶4 Prę. * Aug. dicit in rła, q pri* h præposito dẽt ondi, q̃ testib*: sed ostendere præposito, uel plato, est dicere Ecclesiæ. nõ ergo testium inductio debet præcedere publicã denũtiationem.

SED CONTRA est, quod Dñs dicit Mat. 18. Adhibe tecũ unum, vel duos, ut in ore duorum &c.

RESPON. Dicẽdum, q de uno extremo ad aliud extremũ conuenienter transit per mediũ. In D correctione autẽ fraterna Dñs uoluit, q principiũ esset occultum, dũ frater corriperet fratrẽ iter se, & ipsũ solũ. Finẽ aũt voluit esse publicũ, ut.s. Ecclesiæ denũtiaret. Et iõ m cõuenienter in medio ponit testiũ inductio, ut primo paucis indicetur pctm fratris, qui possint pdesse, & nõ obesse, ut saltẽ sic sine multitudinis infamia emẽdet. n

AD PRIMVM ergo dicendũ, q E qdã sic intellexerunt ordinem fraternæ correctionis esse seruandum, ut primo frater sit in secreto corripiendus, et si audierit, si peccatum sit oĩo occultum dicebant non esse ulterius procedendũ. Si aũt incipit iam ad notitiam plurium deuenire aliquibus indicijs, debet ulterius procedi, sm q Domin* mandat. Sed hoc est contra id quod * Aug. dicit in regula, quòd peccatum fratris non debet occultari, ne putrescat in corde. Et ideò aliter dicendũ est, quòd post admonitionem secretam semel, vel plu ries factam, quãdiu spes probabiliter habet de cor

pter ipsum sanãdum vt uel coactus pœna emendetur. Et a primo peruenitur ad vltimũ per medium testium .s. adhibitionem, ut in litera dr. Et hinc habes affinitatem supradictã inter præceptũ de correctione fraterna datũ cuilibet, & de correctione prælatiua ad emẽdationem ipsius fratris.

¶In eodem ar. in rñsione ad primum dubites Duran. in pdicta qõne simulat. Vr .n. sequi opinionem, quam author hic reprobat quo ad hoc, q crimine fratris existẽte occulto nõ sunt adhibẽdi testes, si actus iteret, ut cõuincat: qa nõ debemus esse alienæ uitę exploratores sedm Aug. & qa magis est sedm charitatẽ in tali casu reuelare ei, qui põt impedire iteratioẽ actus, quã permittere & afferre testes. Et ad authoritatẽ Augustini in regula dicit, q non vr loqui de eo, quod est crimen sedm se: sed occasio criminis. s. fixione oculi. Nec dicit ad hoc explorãdũ testes induci, sed si forte aliqui sint præsentes, qui non aduertunt, inducendi sunt ut aduertant.

¶ Ad hoc dicitur, q mirum est de isto homine, & præceptum Domini, Matth. 18. & verba Aug. in regula nõ aduertente Augustinus. n. expresse in regula, & de quolibet seloq fatet, cũ dicit: Et hoc quod dixi de oculo nõ figendo, ẽt in cæteris inueniendis, prohibendis, indicandis, conuincendis, iudicandisque pctis, diligẽter, & fideliter obseruetũ & testibus demonstrandũ, si post admonitionẽ id ipsum fecerit, ut duorũ, uel triũ possit ore conuinci, expressiẽdicit. Quid clarius? Vñ dicendum

Perrecta per totum. 202

3. d. 19. q. 2. art. 3. q. 2. Et quol. 11. ar. 12. & 13.

* De verbis dom. Ser. 16. aliquãtulum a medio, tomo 10.

* In regula c. 23. tomo 1.

Conclu. m

* In 3. reg c. 23. quæ incipit, ante oĩa fratres charissimi, tomo 1.

Universidad de Deusto Biblioteca

dicēdū ē, q si est spes correctionis, quia vel eo q ipse erubescens resipiscet, vel q2 necessario dabit intellectū abiq; dubio ex charitate demonstrādū est, si iterat pctm, pp Cōnem Aug. q qa fratres nostros, quos iudicādo corrigere possumus non debemus tacēdo pmittere perire. Nec hoc est exploratorē fieri alienæ vitæ, sed occurrētē morbū proximi velle demōstrādo curare, ex quo simplex admonitio non sufficit ad curā illius. Sapiēs.n. & amicus medicus infirmū, si nō pōt leniori remedio curare, grauiori vtit ad medelā. Nec est verū, q magis esset scdm charitatē indicare ei, qui impediret iterādum actum: qui hoc remediū non est curatiuū morbi, qm impedit a reiterādo, reiteraret si posset. Charitas āt qerit sanare morbū proximi: et ppea suadet demōstrare iterādū actū, ne putrescat occultus morbus. Non tū ppea occasio ei dāda est, ut iteret actum malū: qm nō sunt faciēda mala vt eueniāt bona pmittēd' ē iterare adhibitis testib. ut vel sic corrigat. Ols fru ... ē, vt auferat pctm. ¶In eadē q̄stione ad primū, dubiū occurrit, An inductis testibus ad uitandū iteratū crimē, si desit spes emēdationis pctōris, procedendū sit ad publicā denuntiationē. Et est rō dubij, qa apparet, q nō est procedēdū ex eo, q nō est spes emēdationis, ad quā ordinat denuntiatio. Apparet quoq; oppositū ex eo, q crimē iā nō est amplius occultum, qm potest testibus conuinci. ¶Ad hoc dr, q cū pcedere i criminibus corrigendis, ordinet ad emēdationē pctōris, vt ad finē, ut ex Au. in regula, & extra, de accusationibus, capit. Sup his, patet & ex fine sumēda sit rō eorū q ad hunc ordinant, si post inductionē testiū pbabiliter credit q pctōr videns se denūtiatū, deterior efficietur, desistēdū est a denūtiatione. Est ... si post datum

*Ar. 6. huius quest.

*Id sonit Hie. Mat. 18. to. 9.
†Loco citato i co. ar. Au. in Reg. c. 23.
† Homil. 61 i Mat. parū ante mediū to mo 2.

rectione p secretā admonitionē procedēdum est. Ex quo āt probabiliter iā cognoscere possumus, secreta admonitio non valet, procedēdum est vlterius quantumcunq; sit peccatū occultum ad testium inductionē. Nisi forte probabiliter æstimaretur, q hoc ad emendationem fratris non proficeret, sed ex inde deterior redderetur: qui pp hoc est totaliter a correctione cessandū, ut supra* dictum est.

AD SECVNDVM dicendū, q homo non indiget testibus ad emēdationem sui peccati, quod tamen potest esse necessarium ad emendationem peccati fratris: unde non est similis ratio.

AD III. dicendum, q testes possunt induci pp ter tria. Vno modo, ad ostēdendū, qd hoc sit peccatum, de quo aliquis arguitur, vt* Hier. dicit. Secundo modo, ad conuincendum de actu H si actus iteratur, vt † Aug. dicit in regula. Tertio modo, ad testificādū, q frater admonēs fecit quod in se fuit, vt† Chrys. dicit.

Ad IIII. dicendum, q Aug. intelligit, q prius dicatur plato q̄ testib*, sm quod platus est qdā singularis persona, quæ magis pōt prodesse q̄ alij, non autem q dicat ei tamquā Ecclesiæ, i. sicut in loco iudicis residenti.

QVAESTIO XXXIIII.

De odio, in sex articulos diuisa

DEINDE considerandum est de uitijs oppositis charitati.

¶Et primo, de odio, quod opponitur ipsi dilectioni. Secundo, de accidia, & inuidia, quæ opponuntur gaudio charitatis. Tertio de discordia & schismate, q̄ opponūtur paci. Quarto, de offensione & scandalo, quæ opponuntur beneficentiæ K & correctioni fraternæ.

CIRCA primū qrunt sex.

¶Primò, Vtrū Deus possit odio haberi.

¶Secundo, Vtrum odium Dei sit maximum peccatorum.

¶Tertiò, Vtrum odium proximi semper sit peccatum.

¶Quartò, Vtrū sit maximū inter pctā, q̄ sunt in proximū.

¶Quīto, Vtrū sit uitiū capitale.

¶Sextò, Ex quo capitali vitio oriatur.

ARTICVLVS I.

Vtrum quis possit Deum odio habere.

AD PRIMVM sic procedit. Vr q Deum malus odio habere possit. Dicit enim Dyonis. 4. capiti* de diui. nomin. q oibus amabile & diligile est primum bonum, & pulchrum: sed Deus est ipsa bonitas, & pulchritudo ergo a nullo odio habetur.

G ¶2 Præ. In apocryphis Esdræ dr q omnia inuocant veritatē, & benignantur in operibus eius: sed Deus est ipsa veritas, vt dr Io. 14. ergo oēs diligunt h Deum & nullus eum odio habere pōt.

¶3 Pręt. Odium est auersio quędam sed sicut† Diony. dicit in 1. c. de diui. nomi. h oia ad seipsum conuertit. Ergo nullus eū odio habere potest.

SED CONTRA est, quod dr in Psal. 73. Superbia eorum qui te oderunt, ascēdit semp. & Io. 15. Nunc autem, & viderunt, & oderunt me, & patrē meū &c.

RESPON. Dicendum, q sicut ex s. dictis patet, odium est q dā motus appetitiuæ potentię q̄ nō mouet, nisi ab aliquo apprehenso. Deus autem dupliciter ab hoīe apprehendi potest Vno mō sm seipsum, puta cū p essentiam vr. Alio modo, p effectus suos cū. s. inuisibilia Dei p ea q̄ facta sunt, intellecta cōspiciunt. Deus āt p essentiā suā seipsa bonitas, q̄ null* hēre odio pōt, qa de rōne boni est vt amet, & ideo m impossibile est, q aliquis videns Deum p essentiā, eū odio heat. * Sed effectus eius aliqui sunt, qui nullo mō pūt esse cōtrarij voluntati humanæ: quia esse uiuere & intelligere, est appetibile, & amabile omnibus, quæ sunt quidam effectus Dei. Vn et * sm quod Deus apprehenditur ut actor horum effectuum nō potest odio haberi. * Sunt quidam effectus Dei, q repugnant inordinatæ uoluntati, sicut in inflictio pœnæ, & etiam cohibitio peccatorum per legem diuinam, quæ repugnat voluntati deprauatæ per pctm: & quantum ad consideratione talium effectuū ab aliquibus Deus odio hēri pōt, in-

tiatione pbabiliter cōstet, q si conuicat, ibit in pditionē, det uides nō pcedere ad cō ... hosem ta ... & hoc dico si pctm est tale qd sibi soli nocet. Sec? ... si pctm esset i aliorū nocumē ... tū uel periculum ... non ipsi tñ solius bōda est rō. Nec obstat, q pctm iā ā est occultum ... ipsa latitudinē occultorum cōputat, qn alios non scādalizat, nec nocet alicui alteri, quia tribus, aut quatuor tacentibus notum fit.

SVPER Q. XXXIIII. ART. I.

Ran. eadem art.

IN ar. 1. q. 34. diligēter & caute aduerte q uerba litræ pñt bñ, & male itelligi. Male qdē, si ex eis sumat, q odiū n sit terminari ad ipsū Deū, scdm id qd ē i seipso, sed solū scdm q induit rōnē cāe alicui* displicentis alicui. Hic sīq, de sētur apparet i supficie litæ ... falsū ē aliena ab authoris itētiōe. Fal? q dē qa possū ex iniqua uolūtate velle, q De? n sit, quis scīa hoc rē ipossibile. Voluntas.n. puersa ē spossibiliū est. Inqt.n. pctōr, Qua uis scīā hoc posse esse tñ ego uellē, q ue cēt ut opto. Nec obstat, q uolūtas ipossibiliū ... uellent, qa uellentas talis maximū pctm ē & auctat q̄ mala uoluntas ... posset, ut patet i dānatis. Aben? et ab authoris itētiōe cō phat ... ar. sequenti, ubi odiū Dei iō pessimū ponit qa opponit optimo. s. charitati. Cōstat āt oppositū ē circa idē & charitate diligi Deū i seipso, scdm id, qd ē i seipso ac p hoc odiū oppositū uelle malū Deo scdm id, qd ē in seipso scdm se. Et ppterea est maximum pctōrū si charitas est maxima uirtuū, ut ex supra dictis cōparādo uirtutes theologicas, patet. Bene āt itelligit lra, si itelligam? q uolūtas n pt exire i actū odij respectu Dei ex clara Dei uisione qa sic obiectū mouet uoluntatem est undiq; bonū, & uoluntas naturaliter in illud sēdit actu amoris. Nec ex apprehensione ipsius, vt cā naturaliter

Perfecta per totum.
203
Supra q. 13 a. 4. Et 4. dist. 50. q. 2. ar. 1. q. 5. Et Io. 5 lec. 8, & c. 15. lec. 5. Et Ro. 8 lec. 2.
*Ca. 4. pa. 1. in medio. lib. 3.
†Ca. 1. de eliminando ad fi.
*1. 2. qu. 29. ar. 1.
Concl. m
Conclu.

turaliter a nobis amatorū eadē rōne, qua nec ipsi effectus pūt A odio haberi, ut superius declarauimus: sed ex apprehēsione ipsius, ut author est effectuū displicētiū, pōt uolūtas odio habere Deū, ita, q licet apphēsio inchoet ab effectu & Deo ut cā, odiū tū terminari pōt ad ipsum Deū secundū se, & tunc propriā est odiū Dei, q̄uis ēt ista latitudinē odij Dei sit odio hēre eū vt causam talis rei sibi displicētis: qm De' est cā per intellectū, & uoluntatem, & actionē, quæ ola sunt ipse Deus: sed peius odiū in primo gradu est positū, qd cōtra Deū in seipso directè penetrare intēdit. Quia ergo odij obiectū vt sic, est malū, vel malū apparēs, in littera rō apparentis mali redditur, quare, s. Deus appareat alicui mal'. Terminus aūt odij, quid. s. ex hac apparētia odio habeatur, Deus ipse dictus est i hoc ar. inquātū cā talis effectus, & hic est terminus odij Dei necessariò. In sequenti vero ponit terminus Deus absolutè, & hic est terminus odij possibiliter. Non.n. oportet odiū Dei i quocūque in eū progredi malū, vt eūd ipsum Deum secundum se penetrare intendat, puta, q nollet eū esse trinum, & unum &c. Ex his aūt habes vn uel accusantes, uel ignorantes doctrinā authoris repellere, uel docere ualeas, distinguendo de odio habēdi in rōne motiui, uel terminatiui. nihil dicendo, q Deus scdm se in rōne motiui non pōt odio haberi, quia non pōt seipsum mouere ad sui odiū, cum habeat rōnē omnis boni eminēter: sed tñ rōne terminatiui pōt odio haberi, qm uelleitatis iniquę terminus esse pōt, quantūcunq; summa bonitas. Dixi aūt, terminatiui tantum: quia Deum secundum se habere rationem utriusq;, respectu odij est impossibile. In cuius signum clarè D uisus Deus non potest odio haberi: quia secundum se & mouet, & terminat uoluntatem nostram.

¶In eodē 1. ar. dubium occurrit circa illud, Effectus aliqui Dei sunt, qui nullo mō possunt esse contrarij uoluntati humanæ, ut esse, & uiuere &c. Vn secundum quod Deus apprehenditur ut author horum, non pōt odio haberi. Contradicimus, inquit Martinus de Magistris, beato Thomæ in hac conclusione, & ratione. Constat.n. q hæc Thomæ rō nihil concludit, quia aut intelligit de uoluntate ordinata, & nihil concludit: quia multa possumus uelle, & nolle, ad quæ ordinata uoluntas non se extendit: aut de uolūtate siue ordinata, siue inordinata, & sic falsum est uniuersaliter, quia constat, q esse, uiuere, & intelligere, repugnant uoluntati inordinatæ. Conclusio uerò falsa ostendit ī ex his, qui interimunt seipsos: tum quia Deus si conseruaret vitā operam efficacem daret ad interimendum se, odio haberet uitā illius: iterum quia de Iuda scriptū est, Bonum erat E ei si natus non fuisset: tum quia sicut Mithridates odio habuit conseruatiuum suæ uitæ contra assumptū uenenum, ita odio habuisset quodcunq; animatum conseruans tunc suam uitā.

¶Ad hæc dicitur, q sermo formalis omnia soluit, & ostēdit veram esse doctrinam hanc. Esse namq;, & viuere, & huiusmodi, dupliciter considerari possunt. Primò, secundū id quod sunt: secundò secundum aliquid eis adiunctum. Si cōsiderentur esse secundum se, sic cū nihil habeat in se fugibile, non potest odio haberi: si uerò considerentur secundum adiunctā sibi miseriā, uel pœnam, uel quodcunque aliud contrarium uoluntati alicuius, sic pōt odio haberi. Et quia primo modo consideratur per se, & formaliter, secundo autem modo per accidens: ideò doctrina authoris primo modo loquens, non est impugnanda, sed ueneranda, & explicanda pro minus eruditis. Est igitur litteræ huius cōclusio & rō, q quia illi effectus, s. esse uiuere & c. nihil in se continent contrarium humanæ uoluntati, siue ordinatæ, siue inordinatæ, ideò nec ipsi scdm se, nec De' ut author eorū secūdū se, pōt odio hri. Et rō qdē stat solida & efficax, qa impossibile est odio hri, nisi contrariū. Nulli aūt uoluntati quātūcūq; inordinatæ cōtrariū est esse, aut uiuere scdm se, q̄uis sit alicui cōtrariū secūdū aliqd adiunctū in re, uel apparentia. Et per hoc patet solutio obiectionum. Nā interimētibus seipsos, & Mithridati, & dānatis, & Iudæ, abominabilis erat vita pp adiunctā miseriā, & Iudæ melius fuisset nō esse natū, pp adiunctā iniquitatē, & maiorem miseriam. Distinctio ergo per se, & per accidens, hoc est, per aliud, omnia tibi in hac materia aperiet.

Conclu. 1

Perfecta per totum.
204
Inf. q. 39. ar. 2. ad 3. Et 12. q6. 71 arti. 4. ad 3.

quantū. s. apprehendit peccatorū phibitor, & pęnarū inflictor*.

AD PRIMVM ergo dicendum, q rō illa procedit quantū ad illos, qui uident Dei essentiam, quæ est ipsa essentia bonitatis.

AD II dicendum, q rō illa procedit quātum ad hoc, q apprehenditur Deus ut cā illorū effectuum, qui naturaliter ab hominibus amantur, inter quos sunt opera ueritatis præbentis suā cognitionem hominibus. B

AD III dicēdū, q Deus cōuertit omnia ad seipsum, inquantum est essendi principium, qa omnia inquantum sunt, tendunt in Dei similitudinem, qui est ipsum esse.

ARTICVLVS II.

Vtrum odium Dei sit maximum peccatorum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd odium Dei nō sit maximū peccatorū. Grauissimū.n. peccatū est peccatū in Spiritumsanctū, quod est irremissibile, ut dicit Matth. 12. sed odium Dei non cōputatur inter h species peccati i Spiritumsanctum, ut ex supra * dictis patet. ergo odium Dei non est grauissimum peccatorum.

¶2 Præt. Peccatū h cōsistit i elōgatione a Deo: sed magis vr elongat* a Deo h infidelis, qui nec Dei cognitionē hēt, q̄ fidelis, q saltē quis Deū cognoscat ipsum tñ odio habet. ergo videtur q grauius sit peccatū infidelitatis, q̄ peccatum odij in Deū.

¶3 Præt. Deus habetur odio solum ratione suorum effectuū, qui repugnant uoluntati, inter C quos præcipuus est pœna: sed h odire pœnam nō est maximū peccatorū. ergo odium Dei nō est maximum peccatorum.

SVP. QV. XXXIIII. ART. II.

Ran. eodem art.

Nic. de Nyss. tra. 3. p. 9 pr. 3. q. 3.

IN art. 2. eiusdē. 34. q. recolito, q iuxta supradicta, sicut dupliciter cōsideratur amor. s. scdm cōcupiscētiā, & scdm amicitiā, & scdm cōcupiscētiā terminatur ad rē cōcupitā, scdm amicitiā ad psonā cui cōcupiscitur: ita dupliciter sumitur odium secūdū abominationem, & terminatur ad rem contrariā: & secundū inimicitiā, & terminatur ad psonā, cui malū uolumus. Et intelligenda est dña hæc terminorū formaliter ex hoc, quia psona ut sic, est obiectū odij, & inimicitiæ & res ut sic, obiectum odij abominationis, sicut in amore concupiscentiæ, & amicitiæ contingit: ita q si quandoque persona contraria appetitui nostro occurrit, quam tamen aliter amamus, habetur odio abominationis, ut habet rationem rei contrariæ nobis, ut patet de matre odiente uitam filię, pro qua a uiro suo despicitur, cui tamen filiæ bene facit cōtinuē. D Ex hac autem differentia sequitur, quòd odij actus dupliciter exprimitur. s. per ly nolle aliquid. & per ly malum uelle alicui. Vt n. terminatur ad rem, & habet rationem refutantis & abominantis, exprimitur per uolūtatis actum, qui est nolle illud, ut in exemplo dato, mater deliberatè nollet uitam filiæ contrariam amori concupiscentiæ, quo vult se amari à uiro. Vt autem terminatur ad personam, & habet rationem inimicitiæ, exprimitur per uelle malum illi personæ: qd in exemplo dato non habet directè locum, quia non uult mater filiæ secundùm se malum mortis, in cuius signum infirmā fouet, & alimat, vt uiuat: qd est consideranda uia redundantiæ, quoniam odiū abominationis quādo terminatur ad personā sub ratione rei, sed formaliter refutet contrarium amori concupiscentiæ, redundat tñ in contrarium amoris amicitiæ, ut in exēplo dato, licēt mater refutet uitam filiæ, ut cōtrariū amabilitati propriæ à uiro, tamen ex hoc committitur, q magis amat se gratam uiro, q̄ uitam filiæ, ac per hoc vult potius filiæ malum mortis, q̄ sibi malum minoris gratiæ coram uiro: & sic per viam redundantiæ odium abominationis, quando est ad rem, quæ est psona, uel aliquid eius aliquo modo siue ut pars, siue ut possessio, uel huiusmodi, est etiam odium inimicitiæ. Ex his autē habes, & quòd Deus odio habetur a peccatore, primo, ut res contraria suæ peruersæ uoluntati, & hoc dupliciter. Primò participatiuè, scil. transgressio fit præceptorum: secundò formaliter, cum peruenitur ad ipsum peccatum odij Dei: Cum enim aliquis furatur uoluntariè, refutat præceptum Dei, ac per hoc interpretatiuè refutat Deum prohibitorem illius, ut cōtrarium suæ uoluntati, qua vult habere alienum. Si autem in tantū malitia excreuerit, ut in ipsum prohibitorem dirigat aciem intētionis, iam odium abominationis est Dei, ut est res contraria amori concupiscentiæ. Et quia, ut dictum est, odium abominationis in personā redundat in odiū inimicitiæ: ideò in quolibet peccato participatiuè clauditur odiū Dei utroq; modo. Cū refutatur

*q. 14. ar. tic. 2.

restitutor Deus ordinator, & q vult, interpretatiue tñ, peccator Deo ordinatori malũ opposit, puta, nõ esse ordinatorẽ. Deinde si cõtingat scelus crescere, formaliter odio hẽt Deũ ut ordinatorẽ. Et si amplius crescat in immensum et formaliter Deũ ipsum in seipso odio inimicitiae ꝓsequi, in quo cõsummatur summa iniquitas. Et qm peccatũ mortale omne opponitur charitati, q est amicitia ad Deũ secũdũ se ipsum, iõ et hmõi odium participatiue clauditur in oĩ peccato mortali, pro quanto in eo clauditur uolũtas, q Deus nõ sit Deus. Ex hoc n. q, q aliqd ꝓponit Deo in amore, aufertur quãtum est ex parte hmõi amãtis, à Deo natura sua, q oibus ꝓponitur. Et si hoc non penetras, memento, q hoc, quod facit affirmatio, vel negatio in intellectu, facit prosecutio, uel fuga in uolũtate, ut p hoc sicut intellectus affirmãs aliũ Deũ, aut negans proprietatẽ Dei, aufert à Deo, q sit Deus: ita uoluntas nolens Deũ ut optimũ, aut cedẽs in aliud ut melius, aufert à Deo, q sit Deus: hoc aũt fieri oĩ peccato mortali. Et ppea oẽ peccatũ, quod uocatur mortale, verẽ dignũ morte aeterna est, utpote offendens Deum, non qualitercunq;, sed hostiliter, ad deficiendum. s. Deum à sua deitate: & ex his patet sensus articuli huius, quare. s. odium Dei sit grauissimum, & quomodo inueniatur in quolibet mortali.

D. 1179. * Li. 8. ca. 10. circa princi.

Sed contra est, q optimo opponit pessimum, ut patet p * Philos. in 8. Ethicor. sed odium Dei opponitur dilectioni Dei, in qua cõsistit optimum hominis. ergo odium Dei est pessimum peccatum.

* 1. 2. q. 71. art. 6.

Respon. Dicẽdũ, q defectus peccati consistit in auersione à Deo, ut * dictum est. Huiusmodi aũt auersio rõnẽ culpae non haberet, nisi uoluntaria esset. Vnde rõ culpae consistit in uoluntaria auersione à Deo. Haec autẽ uoluntaria auersio à Deo p se qdẽ importat in odio Dei: in alijs aũt peccatis quasi participatiue, & sm aliud. Sicut. n. uolũtas p se inhaeret ei, qd amat ita sm se refugit id, qd odit. Vñ qñ aliquis odit Deũ, uoluntas eius sm se ab eo auertitur: sed in alijs peccatis, puta, cum aliquis fornicatur, non auertitur à Deo secundum se, sed secundum aliud, inquantum s. appetit inordinatã delectationẽ, q habet annexam auersionem à Deo. Semper aũt id, quod est p se, est potius eo, quod est secundũ aliud: vnde odium Dei inter alia peccata est grauius.

Conclu. m

Ad primum ergo dicendũ, q sicut * Greg. dicit 25. Moral. aliud est bona non facere, & aliud est bonorum odisse datorem: sicut aliud est ex praecipitatione, aliud ex deliberatione peccare, ex quo datur itelligi, q odire Deum omniũ bonorũ datorẽ, fit ex deliberatione peccare, quod est peccatũ in Spiritumsanctum. Vnde manifestũ est, q odiũ Dei maximẽ est peccatum in Spiritumsanctum, secundũm quod peccatũ in Spiritumsanctum nominat aliqd genus speciale peccati. ideo tñ non computatur inter species peccati in Spiritumsanctũ, qa gñaliter inuenitur in omni specie peccati Spiritumsanctum.

* Li. 25. c. 16. ante medium.

est uitiũ capitale, assumit hoc principiũ. In his, q contra naturã sunt, eiusmodi sunt oia mia, paulatim, & nõ subito illud qd est cõtra naturã corrũpitur: & ex hoc probat odiũ non esse vitiũ capitale. Ex quo vñr inferri duo. Primum est, q ex odio Dei nõ oritur infidelitas. Secũdũ est, q ex hoc, q odiũ Dei est cũ infidelitatis, non pot fferri, q odiũ Dei sit infidelitate grauius. ¶ Ad haec dr, q argumenta laborãt quasi in aequiuocatione: qm sermo literae partim est de odio participatiue, seu secundũ effectũ: & partim d odio sptali peccato, & secũdũ affectũ. Cũ. n. dr, q odiũ est rõ culpae, seu peccati in infidelitate, sermo est de odio participatiuo & secũdũ effectũ. Cum aũt dr q odiũ est grauius peccatũ, sermo est de odio secundũ se, seu secundũ affectum. Nec hoc est sophisticũ, & indignũ doctrina, sed ex eo, q est p participationẽ ostẽdere seipsum secũdũ se, sicut si ex ignitio, ostẽderet naturã ignis. In quolibet. n. peccato mortali, ut iã ostẽsum est, clauditur odiũ Dei, ut i6 peccati mortalis in illo: quod iuxta huius responsionis literã processum iterum apetitur, vt magis etiam haec litera pateat. Infidelitas, inquit, habet rationem culpae ex hoc, q est uoluntaria, quia &c. Quòd autem sit uoluntaria, supple mortaliter, habet ex odio secundũm effectum cõtra ueritatem fidei. Patet. n. in infidelitate inueniri uoluntariam refutationem ueritatis diuinae, quae est odium secundum effectum ipsius diuinae ueritatis, ex quacunque causa infidelitas oriatur. Et patet huiusmodi odium in ea inueniri, esse rationem uoluntarij peccati mortalis in illa: quoniam tale odiũ est actus uoluntatis participatus in infidelitate, quo actus dicitur uoluntarium mortale, quod conuincitur ex eo, q in quolibet peccato mortali oportet inueniri formaliter, uel participatiue actus uoluntatis contrarios dilectioni Dei, quae est charitas, alioquin peccatum mortale non esset. Nam quod charitati non contrariatur, cum illa stat, & mortale peccatum non est. Ex hoc autem, q odium Dei participatiuẽ, seu secundum effectum est tam uoluntarij peccati mortalis in infidelitate, & in reliquis peccatis mortalibus optimẽ infertur, q odium Dei secundum se, secũdum affectum, & q est odium Dei, ut est speciale peccatum, est grauius caeteris: sicut id quod est per essentiam, est maius eo, quod est per participationem, sicut est ratio, & causa grauitatis peccati est secundum se grauior suo effectu.

¶ In eodẽ art. 2. in rñsione ad primũ, dubiũ ex Marti. de Magistris, occurrit cõtra hanc rñsionẽ authoris argũẽte, dicẽdo. Ista solutio nõ soluit, qa argũ ꝓcedit de peccato i Spũmsanctũ irremissibili: solutio aũt ꝓcedit d pctõ i Spũmsanctũ remissibili.

¶ Ad hoc dicendum, q cum oẽ peccatum in Spiritumsanctum sit irremissibile, obiectio istius est nulla. At si pp diuersum modum irremissibilitatis, quia s. aliquod peccatum in Spiritũsanctum dr irremissibile oino, ut finalis impenitentia, & aliquod irremissibile ex sui merito ut reliqua, arguens distinguat irremissibile omnino à remissibili. Respondetur, q assumptum est falsum. s. q argumentum loquatur de peccato in Spiritumsanctum irremissibili omnino, hoc est, de finali impenitẽtia: qm tale peccatum, ut supra in q. 14. patet, nõ est speciale genus peccati, sed pôt odium Dei, & quodcunq; aliud esse, in quo qs finaliter pęnitentiam non assumet. Sed argũ procedit de peccato in Spiritumsanctum, ut est speciale genus peccati, ut patet tam arguendo, cum dr, Non computatur inter species peccati in Spũmsanctum, q ridendo, cũ gñis, & speciei meminit, & doctrinae in 1. art. dictae q. tradita, qui genus peccati in Spiritumsanctum iuxta tertiã acceptionẽ sumit penès peccare ex electione mali, qd hic uocat peccare ex deliberatione: qd est distinguendũ uel ex habitus inclinatione, vel contẽptu impeditiui peccati, sicut ibi distinguit peccare ex electione mali. Idẽ enim est iudiciũ de peccare ex electione, & deliberatione mali.

¶ In eodem artic. 2. in responsione ad secundum, dubium ex eodem Martino occurrit contra authorem sic arguente. Haec solutio, inquit, deficit in hoc, quòd dicit, quod infidelitas, quae est culpa, semper causatur ex odio Dei. Hoc enim constat esse falsum: nam non credere Deum trinum & unum in multis paganis aliunde procedit, ut patet.

Secundo deficit in hoc, quòd innuit, quòd peccatum, quod est causa, semper est grauius eo, quod ex illo causatur. Nam odiũ oritur frequenter ex ira, & secundum Thomam ex inuidia: & tamen est grauius utraque, & multa mortalia oriuntur ex uenialibus. Immo haec opinio non concordat dictis eiusdẽ Thomae ar. 3. eiusdem quaestionis, ubi probando, q odium nõ

¶ Ad primũ ergo in oppositum dr, q aliud est infidelitatẽ causari ex odio Dei, & aliud culpabilitatẽ, & peccatũ in infidelitate cãri ex odio Dei. Author non dixit primum, sed secundum, & tamen argumentum primo modo procedit. Et rursus author nõ loquitur de odio Dei secundum se, sed secundum effectum.

¶ Ad secundum dicitur, quòd author numquam somniauit, quod arguens fingit, scilicet, quod peccatum, quod est causa, semper sit grauius peccato, quod causatur: sed ut dictum est, & inferius patet, dicit, quod peccatum, quod est causa, supple per se, & essentialis, uoluntarij, culpabilitatis, & peccati in actu peccati, ex suo genere est grauius peccato, quod est eius, quantũ ad haec, effectus. Haec autem propositio est eadem quoniam ex quo utrumque est peccatum, & hoc habet rationem peccati uoluntarij, quia aliud est peccatum uoluntarium, oportet illud sit maius peccatum, & magis uoluntarium, et per hoc grauius, iuxta illam maximam. Propter quod unũquodque, illud magis. Et rursus iuxta illam: Quod est per essentiam, seu secundum se, est maius participato. Et hoc in proposito locum habet quia quamuis de facto participatum,

sca

Ad ii dicẽdũ, q ipsa infidelitas nõ hẽt rõnẽ culpae, nisi inquãtũ est volũtaria: & ió tanto est grauior, quãto est magis uolũtaria. Quòd aũt sit volũtaria puenit ex hoc, q aliqs odio habet veritatẽ, q ꝓponit. Vñ patet, q rõ peccati in infidelitate fit ex odio Dei, circa cuius veritatẽ est fides: & ideo sicut causa ẽ potior effectu, ita odiũ Dei est maius peccatũ, q infidelitas.

Ad iii dicẽdũ, q nõ quicũq; odit pęnas, odit Deũ pęnarum actorẽ. Nã multi odiũt poenas, q tñ eas patiẽter ferũt ex reuerẽtia diuinae iustitiae. Vñ * Aug. dicit. 10. Cõfess. q mala poenalia Deus tolerare iubet, ñ amari: sed ꝓrumpere in odiũ Dei puniẽtis, hoc est hẽre odio ipsam Dei iustitiã, qd est grauissimũ pctm. Vñ * Greg. dicit 25. Mora. Sicut nõnũquã grauius est pctm diligere, q perpetrare: ita nequius est odisse iustitiã, q non fecisse.

* Li. 10. c. 28 circa mediũ. tom. 1.

* Li. 25. c. 15 ante medium.

Articulus III.

Vtrum omne odium proximi sit peccatum.

Porrecta per totum. 205 Sup. q. 25 artic. 6. Et Psal. 14.

Ad tertium sic ꝓcedit. Vĩ q nõ omne odiũ ꝓximi sit pctm. Nullũ. n. pctm inuenit in ꝓceptis, vel consilijs legis diuinae, sm illud Prou. 9. Iusti sunt oẽs sermones mei. nõ est in eis prauũ qd, nec puersũ: sed Luc. 14. dr Si qs venit ad me, & non odit patrẽ, & matrẽ, nõ pôt esse meus discipulus. ergo nõ oẽ odium proximi est peccatum.

¶2 Praet. Nihil pôt esse pctm, in quo Deũ imitamur: sed imitando Deũ, quosdã odio habemus. dr. n. Roma. 1. Detractores, Deo odibiles. ergo possum aliquos odio habere absque peccato.

¶3 Praet. Nihil naturalium est pctm, qa pctm est recessus ab eo, qd ẽ sm natura, vt * Dam. dicit 12. li. sed naturale ẽ vnicuiq; rei, q odiat illud qd est sibi contrariũ, & q nitatur ad eius corruptionẽ. ergo vr nõ esse pctm, q aliqs habeat odio inimicũ suũ.

* Li. 2. c. 4. & 10. & li. 4. c. 21. à medio.

Sed contra est, quod dr 1. Io. 2. Qui odit fratrẽ suũ, in tenebris est: sed tenebrae spũales sunt peccata. ergo odiũ proximi nõ potest esse sine peccato.

* 1. 2. q. 29. art. 2.

Resp. Dicẽdũ, q odiũ amori opponit, vt s. * dictũ est. Vñ tm hẽt odiũ de rõne mali, quantũ amor hẽt de rõne boni. Amor aũt debet ꝓximo sm id, quod à Deo hẽt, i. sm naturã, & gratiã: nõ aũt debet ei amor sm id, qd habet à seipso, & diabolo. s. sm pctm, & iustitiae defectũ. Et ió licẽt hẽre odio pctm i fratre, & oẽ illud qd pertinet ad defectum diuinae iustitiae: sed ipsam naturã, & gratiã fratris nõ pôt aliqs hẽre odio sine peccato. Hoc aũt ipsum, q in fratre odimus culpã, & defectũ boni, ptinet ad fratris amorẽ. Eiusdẽ. n. rõnis est, q velimus bonum alicuius, & q odiamus malũ ipsi: vnde simpliciter accipiendo odiũ fratris, sp est cũ peccato.

Conclu. m

Ad primum ergo dicendũ, q parentes, quantũ ad naturã, & affinitatẽ, qua nobis cõiũgunt, sunt à nobis sm ꝓceptum Dei honorãdi, ut patet Exo. 20. Odiendi aũt sunt quãtũ ad hoc, q ipedimẽtũ pstãt nobis accedẽdi ad pfectionẽ diuinae iustitiae.

Ad ii dicẽdũ, q Deus in detractoribus odio habet culpã, nõ naturã: & sic sine culpa possumus odio detractores hẽre.

Ad iii dicẽdũ, q homines sm bona, q habent à Deo, non sunt nobis contrarij: vnde quantum ad hoc sunt amandi. Contrariantur aũt nobis sm quod cõtra nos inimicitias exercent quod ad eorũ culpã pertinet, & quãtũ ad hoc sũt odio habẽdi. Hoc. n. in eis debemus habere odio, q nobis sunt inimici.

Articulus IIII.

Vtrum odium proximi sit grauissimum peccatorũ, quae in proximum committuntur.

Ad quartum sic ꝓceditur. Vĩ q odiũ proximi sit grauissimum peccatum eorũ, quae in proximo committuntur. Dicitur enim 1. Ioan. 3. Omnis qui odit fratrem suum, homicida est: sed homicidium est grauissimum peccatorum inter ea, quae committuntur in proximum. ergo & odium.

¶2 Praet. Pessimum opponit optimo: sed optimum eorũ, q ꝓximo exhibemus, est amor: oia enim alia ad dilectionem referuntur. ergo Pessimũ est odiũ.

Sed contra. Malum dicitur, quia nocet, secundum * Aug. in Enchiridion: sed plus aliquis nocet proximo per alia peccata, quam per odium, puta, per furtum, & homicidium, & adulterium. ergo odium non est grauissimum peccatum.

* Enchiri di. c. 12. tom. 3.

sm secundũ effectũ. odium inueniat sine hoc, q deriuetur ab odio secũdum se, & secundũ affectum se, eundem tñ habitudinem eorum inter se, odium secundũ effectum habet propria ex odium secũdum affectũ, & est illo imperfectius, hoc est, minus malũ, vt pote effectus participans sua causa secundũ se: & hoc intendit litera. Vñ non oportet obiectã aliter soluere: qa nõ contra hõc planũ sensum literae procedit, sed contra impositam à seipso Martino phantasiã, vt pdictũ est. Et sciẽ, q infertur infidelitatem, & alia peccata, quo ad causari ex odio Dei quo ad culpam &c. haec est differẽtia, q infidelitas causatur vt effectus proximus peccata verò contra proximũ, vt iniustitia, & hmõi, causantur vt effectus remoti. Et ió est, quia infidelitas, & odium Dei communicantur in obiecto. s. Deo. Infidelitas. n. contra veritatẽ diuinam, q Deus est, peccat, & similiter odiũ Dei contra Deum est. Odium ergo veritatis diuinae secundũ effectum in infidelitate, cõuenit cum odio Dei secundũ effectum in obiecto. Et propterea infidelitas cognata est odio Dei. Reliqua peccata, quae nõ habent Deũ pro obiecto, licẽt odium Dei includãt, ut prius declaratum est, remotiora sunt à Dei odio propter alietatẽ obiecti.

SVP. QV. XXXIIII. ARTIC. III.

Ban. eodem art.

In ar. 3. eiusdem q. 34. I sõne ad 3. Martinus occurrit, Haec (dicẽs) solutio nõ mihi vr sufficere. Nõ solũ naturale est odire eos, q iniustẽ, sed ẽt eos, q iustẽ inimicantur nobis, q vniuersaliter inimicos naturaliter odio habemus.

¶ Ad hoc dr, q iste abutitur uocabulis, & propterea errat. Qui enim iuste nobis aduersantur, non sunt inimici nostri, nisi pter ex hoc, q uolunt nobis malũ: sed odire ter culpam nolũt bonum iustitiae in punitione nostra. Inimicus aũt uult absolutẽ mihi malũ, sicut amicus vult absolutẽ mihi bonũ, cuius etiam signũ est, q Deus nulli ẽt damnato est inimicus, quis multos puniat, volens eis nõ malum absolutẽ, sed bonũ iustitiae in eis, quod malum poenae eorũ habet annexũ. Vnde solutio est solidaq; & falsissimũ est, q naturaliter odio habeamus punitores nostros, vt inimicos: licet uerũ sit, q naturaliter odio habemus poenas.

conclu. p

SVP. QV. XXXIIII. ART. IIII.

Ban. eodem art.

In art. 4. dubiũ occurrit circa rõnẽ redditã. Quare odiũ ꝓximi, ut deordinat peccãtẽ, est grauius, q exterioris actus peccatum contra proximũ, quia s. per odiũ deordinatur uoluntas, q est potissimũ in hoĩe, & ex qua est radix peccati. Oportet siquidẽ ad hoc, q id valeat, ex alia parte subintelligere, q per peccata exteriora in proximũ nõ deordinatur voluntas, qd constat esse falsum. Praeterea peccatum deordinans hominis voluntatẽ, & aliam eius partem, magis deordinat eum, q deordinans uoluntatem solã: sed peccatũ actus exterioris in proximum ita se habet ad odiũ proximi, ut patet. ergo. Et cõfirmatur, quia maior defectus est in ramo & radice, q in radice soli. Sic aũt est iuxta similitudinem literae, de uoluntate, & alijs potentijs, seu actibus.

¶ Ad hoc dicitur, q sanẽ intelligendo procedit ex alia pte oppositum

Porrecta per totum. 206 Infr. q. 158. ar. 4. & 6. Et 1. 2. q. 46. a. 6. Et ma. q. 12. a. 4. & 5.

sitam dici. Est autē sanus intellectus, q odium deordinat formaliter voluntatem: peccatum autem exterioris actus in proximum non deordinat formaliter voluntatem, sed actum illum exteriorē, quem constat esse alterius potentiæ. Peccatum enim nō deordinat formaliter, nisi id, in quo est subiectiuè. Licet aūt oē peccatum sit radicaliter in voluntate vt in subiecto: tamen in potentia alia libera, & rationali p participationem multa peccata sunt.

* Homil. 10. I operæ imperfecto nō remote a fine illi⁹, tom. 2.

¶3 Præt. Chrys. exponens illud Mat. 4. Qui soluerit vnū de mādatis istis minimis, dicit. Mādata Moysi, Nō occides, Nō adulterabis, ī remuneratione modica sunt ī pctō aūt magna. Mādata aūt Chri. i. Nō irascaris, Non cōcupiscas, in remuneratione magna sunt, ī pctō aūt minima: odiū aūt ptinet ad iteriorē motū, sicut & ira, & cōcupiscētia. ergo odiū pximi est min⁹ peccatum, quàm homicidium.

RESPON. Dicēdū, q peccatū qd cōmittit in pximum, habet rōnē mali ex duobus. Vno qdē mō, ex deordinatione eius, qui peccat. Alio mō, ex nocumēto quod infertur ei contra quem peccatur. Primo ergo modo, odiū est maius peccatū, q exteriores actus, qui sunt in proximi nocumentum, quia scilicet per odiū deordinatur voluntas hominis, quæ est potissimum in homine, & ex qua est radix peccati. Vnde & si exteriores actus inordinati essent absque inordinatione voluntatis, non essent peccata, puta, cum aliquis ignoranter, uel zelo iustitiæ hominem occidit. Et si quid culpæ est in exterioribus peccatis, quę contra proximū cōmittuntur, totū est ex interiori odio: sed quātum ad nocumētum quod proximo infertur, peiora sunt exteirora peccata, quàm interius odium. Et p hoc patet respōsio ad obiecta.

¶ Ad secūdū verò dr, q cum cōparatio sit inter distincta, quando cōparantur duo, quorum primū claudit in secundo, nō intelligitur comparatio secundi ad primum, vt includit primum, & aliquid vltra: sed quantū ad illud, in quo distinguitur à primo. Vnde non cōparamus deordinatio voluntatis deordinationi voluntatis, & alterius potentiæ: sed ex vna parte sumitur deordinatio voluntatis, & ex altera deordinatio actus exterioris liberi, seu humani: & tūc dicitur, quòd quia uoluntas est potissima in homine, & ex qua est radix peccati, aliæ autem potentiæ sunt inferiores, & vt rami: ideò deordinatio voluntatis est maior, quàm deordinatio aliarum virium. Constat namq; quòd potioris deordinatio, potior est: & malum radice, peius est quàm in ramo vt sic. Cum autem audis voluntatem esse potissimum in homine, non putes authorem sui oblitum, sed in subiecta loqui materia scilicet morali. In homine namque in ordine ad moralia potissimum est voluntas, ut patet, quāmuis simpliciter potior sit intellectus, vt in primo libro habitum est.

¶ In eodem artic. dubium occurrit. Quo pacto potest esse actus exterior inordinatus ex zelo iustitiæ absque peccato. Quòd.n. possit propter ignorantiam aliquam, puta, facti, omni cautela adhibita, actus exterior inordinatus accidere sine peccato, clarum est. Potest.n. aliquis ex huiusmodi ignorātia occidere patrē propriū, & tunc actus exterior erit inordinatus, cadens super materiam repugnātem .s. patris vitam, & tamen sine peccato. Sed q hoc possit etiam ex zelo iustitiæ accidere, ut litera dicit, nō apparet: qa si ex zelo iustitiæ secundū scientiā occidit; iam actus exterior nō erit inordinatus: & si exterior est inordinat⁹, iam non ex zelo iustitiæ secundū scientiam prouenit, sed ex zelo iustitiæ, non secundū scientiā: & tunc constat esse peccatū.

¶ Ad hoc dicitur, quòd author profert sermonem disiunctionalem, ad cuius ueritatē sufficit partis veritas ex ptāt. Et propterea nō oportet solicitari, quomodo possent actus esse inordinati absque peccato. Exemplorum quoque, etiāmsi nō requirant veritas, attamen quia etiam exempla sub disiunctione allata sunt, sufficit pro altera parte uerificari.

¶ In eodem ar. 4. dubium est circa illam propositionē. Si quid culpæ est in exterioribus peccatis, quæ contra proximum committuntur, totum est ex interiori odio, tum quia non omne q exterius committitur contra proximū, ex odio fit, sed aliquando ex ira, aliquando ex inuidia, aliquando ex luxuria, vt patet de adulterio, detractione, & vindicta: tum quia in præcedentibus determinatum fuit, quòd actus exterior habet malitiam secundum se, quam magis dat voluntati, quàm ab ea accipiat.

¶ Ad hoc dicitur, quòd iuxta Apostoli sententiam, omnia prohibita contra proximum ut, Non occides, Non adulterabis &c. in hoc vno comprehenduntur, Diliges proximū tuum. Ac per hoc in quocumq; commisso contra proximum, contrariū dilectionis eiusdem inuenitur, quod constat esse odium proximi: ideo omne exterius peccatum commissum in proximū, odiū in se proximi claudit, & ex illo procedit participatio in omnibus, etiam in ipsa ira, & inuidia, ut inferius clarificabitur.

¶ Ad secundum dicitur, q impertinens est obiectio. Nam alia est quæstio de bonitate, & malitia actus secundum se, & a voluntate finis &c. & alia est quæstio de culpa actus exterioris in proximum secundum se, & ex odio. Et de illa quæstione satis dictum est: de hac verò dicitur, quòd quicquid culpę est, ex odio est: quia quicquid habet mali ex genere suo, habet ex odio participato in ratione sui generis. Nisi.n. homicidiū ex genere suo clauderet in se odium uitæ humanæ, non esset malum moraliter. Vnde si occidatur homo à iudice, à quo fit sine odio vitæ humanæ, non est homicidium.

¶ In eodem 4. artic. dubium adhuc est, quia author videtur diminutus. Quærit namq; vniuersaliter, An odium proximi sit grauissimum peccatorū, quæ in proximū cōmittuntur. Et soluit particulariter, q odium est grauissimum respectu peccatorum exteriorum, quæ in proximum committuntur. Cōstat.n. q præter odium proximi, & peccata exteriorum actuū in proximū, sunt alia peccata in proximum, s. cōcupiscere uxorem proximi, concupiscere res illius, inuidere proximo, despicere proximum &c.

¶ Ad hoc dr, q quia rō difficultatis exigētis specialem attentionem de cōparatione odij ad alia peccata in pximū, fuit actus exterior nocens proximo: ideò author ad id, in quo difficultas erat, aspiciēs, determinauit, relinquēs pro manifesto, quòd odium pximi esset peius cæteris interioribus peccatis in proximū, ex vniuersalitate obiecti, & immensitate rationis illius. Extendit siquidem se odium contra omne bonum proximi, & absque mensura in quodlibet fertur. Cætera autem aut secundum quoddam genus boni, aut sub quadā modificatione proximū insurgunt, ut patet de inuidia, & alijs allatis, excepta superbia, quæ non cōputatur inter peccata in proximum, quia Deo se opponit: unde non est diminutio in authore. Et scito, quòd comparatio odij ad alia peccata est accipienda proportionaliter, ut scilicet odium uitæ proximi sit peius, quàm inuidia eiusdem uitæ. Et similiter odium fraternæ gratiæ sit peius, quàm inuidia eiusdem, & sic de alijs. Secus autem est respectu diuersorum: nam inuidia fraternæ gratiæ longè maius peccatum est, quàm odium proximi secundum bona exteriora.

¶ In eodem. 4. art. Martinus occurrit, arguens contra secundam conclusionem, scilicet, quòd peccata exteriora quātum ad nocumentum, quod proximo infertur, peiora sunt, quàm interius odium, supponendo, quòd actus exterior malus non addit malitiam aliquam super malitia actus interioris, quod pro nunc probat ex litera hac dicente, Si quid culpæ est in exterioribus peccatis, quæ contra proximum committuntur, totum est ex interiori odio.

¶ Arguit ergo primo. Nullus actus exterior proximo nociuus, est odio proximi culpabilior. ergo non est grauius peccatum quantum ad nocumentum. Antecedens probatur, quia actus exterior aut habet aliquid culpæ, quod non habet interior, aut nihil. Si nihil, habetur intentum: si aliquid, aut secundum illud subordinatur actui interiori malo, uel non. si non, ergo secundum illud non est culpabilis. si sic, ergo in actu interiori est aliquid grauitatis correspondens illi parti, quæ dicebatur non haberi ab actu interiori.

¶ Præterea. Ex nullo communi actibus bonis, & malis attenditur grauitas peccati: sed nocere proximo est commune actibus bonis & malis. ergo ex nocumento proximi non aggrauatur peccatum. Patet minor, quia etiam iusta occisio nocet proximo.

¶ Tertio, quia huiusmodi grauitas aut pensatur ex nocumēto, quod infertur proximo tantum, & hoc non, quia tunc occisio sui non esset hac grauitate grauior. Aut ex nocumento, quod infertur siue proximo, siue sibi ipsi: & tūc uel in hac cōparatione comparas actum exteriorem & interiorem simul ad interiorem tantum, & sic nihil ad propositum: aut comparas actū exteriorem ad interiorem, cui subordinatur, & tunc sic actus interior uolendi occidere proximū ex odio magis nocet odienti, quàm homicidium proximo noceat. ergo quantum est ex parte nocumēti, actus interior grauior est, quàm exterior. Antecedens patet, quia mors spiritualis peior est corporali.

¶ Deinde arguit tractando authoritates Augustini, & Chrysostomi allatas in litera pro dicta secunda conclusione.

¶ Et primo contra distinctionē literæ ex authoritate Chrysostomi. Quandò aliqua sunt maiora in peccato, tantò sunt magis deordinata, & grauioris culpæ: sed secundum authoritatem Chrysostomi allatam, adulteriū, & homicidiū sunt maiora in peccato, q ira & odium. ergo sunt maiora in deordinatione, & culpa, ac p hoc distinctio literæ nō ualet ad authoritatē hanc.

¶ Secūdo ex authoritate Aug. Malum dicitur, quia nocet: quia licet homicidiū plus noceat proximo, odium tamen plus nocet simpliciter: quia nocumentum illatum sibiipsi per odium, est maius, q nocumētum illatum proximo per homicidium.

¶ Ad

Concil. p

ARTICVLVS V.

Vtrum odium sit uitium capitale.

Peccata peccatorum. 207 Infra q6. 158. ar. 6. Et mal. q. 12. art. 5.

AD QVINTVM sic pcedit. Videtur q odium sit uitium capitale. Odium.n. directè op ponitur charitati: sed charitas est principalissima virtutum, & mater aliarum. ergo odium est maximum uitium capitale, & principium omnium aliorum.

¶2 Præt. Peccata oriuntur in nobis secundum inclinationē passionum, secundū illud ad Ro. 7. Passiones peccatorū operabantur in membris nostris, ut fructificarēt morti: sed in passionibus animæ ex amore, & odio uidentur oēs aliæ sequi, ut ex supra* dictis patet. ergo odium dēt poni inter uitia capitalia. * 1. 2. q. 25 ar. 1. & 2.

¶3 Præt. Vitium est malum morale: sed odium principalius respicit malum, quàm alia passio. ergo uidetur, q odium debet poni uitium capitale.

SED CONTRA est, q* Greg. 31. Moral. nō enumerat odium inter septem uitia capitalia. * Li. 31. c. 31.

¶ Ad hæc dicitur, suppositis his q in præcedenti lib. dicta sunt, q suppositum est falsum: quia actus exterior addit bonitatem, vel malitiā actui interiori, et si Aug. dicit. Actus.n. exterior auget bonitatem, vel malitiam actus interioris: itaq; velle homicidiū committere, minus malū est, q uolendo cōmittere homicidiū. Ipsa.n. executio addit grauitatē, & quantū ad propositū spectat, rōne nocumēti illati proximo ex ipsa executione, quam non infert actus interior.

¶ Ad probationē adhuc ex hac litera, cōcedo literā hæc: sed negatur sequela illi⁹ suppositi ex hac litera. Nam ex hoc, q quicquid uitæ est in arbore, est in radice, nō sequitur, q arbor nihil uitæ, aut vitalis perfectionis addat supra radicem. Multas.n. perfectiones uitales addit arbor supra radicem, ut patet: & simile est in proposito, cum author expressè in litera assimilet radici uoluntatē interius. Vnde cū hæc, q quicquid culpæ est in actu exteriori, est ex interiori odio participato, & inclusū in actu exteriori, stat q actus exterior addat culpabilē grauitatē, immò ex hoc ipso, q actus interior progreditur ī exteriorem, crescit malitia, sicut ex hoc, q radix profert plantam, crescit vita. Ad primum aūt argumentum negatur maior. Ad probationem dicitur, q actus exterior habet aliquid grauitatis culpabilis, qd non habet actus interior solus: sic.n. ad ipsum fit cōparatio. Nā si ad actū interiorē coniunctū exteriori fieret comparatio, diceretur, q una & æqua est utriusque malitia per viam redundantiæ hinc, & inde, ut in præcedenti lib. patet.

¶ Et cum arguitur. Aut illud grauitatis, quod addit exterior actus, subordinatur interiori, aut nō: dicitur, q iam digressio fit ab actu interiori solo, seu secundùm se, ad ipsum interiorē coniunctum, seu ut iā est exterioris actus, & propterea egredimur extra propositam comparationē. Veruntamē sequendo diuersionē argumēti, dicitur, q subordinatur ut executio appetitui. Et cum ex hoc infertur, Ergo in actu interiori est aliquid grauitatis correspondens illi parti, quam addere dicitur actus exterior: conceditur, quia, ut dictum est, ex actu exteriori deterior fit actus interior coniunctus. sed cum dr. ergo hæc grauitas pērat in actu interiori, negatur. Aliud est.n. grauitatem hāc inueniri in actu interiori coniuncto exteriori, & aliud est inueniri in actu interiori secundum se. Primum est uerum: secundum falsum. Et rursus, Aliud est huiusmodi grauitatem in actu interiori coniuncto exteriori inueniri: & aliud est in eodē primum ueniri. Primū est verū: secundū falsum. Et rursus. Aliud est huiusmodi grauitatē esse radicaliter ex actu interiori: & aliud est pfectionē, & cōsummationē hic ex illo. Nā primū est verū, secundum falsum. Hæc ergo distinctè considera, & solue obiecta.

¶ Ad secundū dicitur, q Maior modificatione eget. Nam aliud est loqui de communi bonis & malis actibus in sua abstractione sumpto: & aliud de eodem contracto ad consonantiam, vel dissonantiam rationi rectæ. Nam licèt primo modo nō aggrauet, secundo tamen modo aggrauat: & sic est in proposito. Nocere proximo contra rectæ rationis iudicium, est non commune bonis & malis actibus, sed contractum ad malum morale, & ex hoc oportet peccatum grauari.

¶ Ad tertiū dr, q in litera explicat, q neutro mō est sermo, sed tertio mō. s. ex nocumēto qd infertur ei, cōtra quē peccat. Sub hoc.n. cōprehenditur, siue ipse, siue alius, non ut ipse, vel alius, sed ut est is, contra quem directè, seu per se peccatur. Et ex hoc excluditur obiectio apposita de nocumēto propriæ mortis spiritualis. Nam huiusmodi nocumentum non per se intenditur per odientem, aut occidentem: sed malum illius, qui odio habetur, aut occiditur siue ipse, siue alius sit, per se & directè intēditur per odiū, & homicidiū. Contra illū.n. peccat homicida, vel odio per se directè. Mors autem spiritualis propria præter intentionem incurritur. Mallet.n. nō incurrere illā odiēs, aut occidens, qui tamen directè vult se, uel illum occidere.

¶ Ad obiecta deinde ex authoritatibus ridetur. Et quātū ad illud Chrysostomi, negatur Maior, quo ad deordinationē peccati. Quod.n. maius sit peccato, nō oportet q sit maius ex parte deordinationis peccantis. Pōt.n. maius esse in pctō aliunde, s. ex nocumēto, ut litera dicit. & sic intellexit Chrysostomus.

¶ Ad illud ex Aug. dicitur, q est. s. q grauius peccatorum quo ad nocumentū, attēditur penes nocumētū per se intētū, & nō penes id, qd præter intentionē peccātis sequitur. Arguens autem, de tali per accidens nocumento loquitur, quod est commune omni peccato mortali.

SVP. Q. XXXIIII. ART. V.

¶ In eodem art.

IN art. 5. eiusdē q. Martin⁹ occurrit, primo arguēs cōtra rōnē cōclusionis: deinde soluēs eā. Rō. inquit, multipliciter deficit. Primo, qa nō cōsonat aliis S.Th. opinionib. nā cū hoc, q aliqd uitiū est maximū ī grauitate stat, q sit uitiū capitale: ergo ex grauitate odij nō pōt cōcludi, q odiū nō est uitiū capitale. Scdo, qa uitiū minus graue aut potest oriri ex grauiori, aut nō. Si sic, ergo nulla ratio cogit, quin simul stet odium esse grauissimum & capitale. Si non, ergo tot, & tanta.

¶ Deinde soluendo rōnem dicit. Concedo q regulariter ita est, q ab aliquo, quod est minus secundum naturam, primo recedit. Sed non oportet, q a quolibet, quod est minus secundū naturam, primo recedatur, q perueniatur ad ultimum. Nō.n. oportet adulterum prius fuisse fornicarium.

¶ Ad horū primū dr, q argumēta illa nō sunt cōtra hāc literā, ut arguēs somniauit: qm author nō ex excellētia grauitatis, sed ex ordine defectionis naturaliū perfectionū, ordinatè se habētiū procedit, & cōcludit odiū nō esse uitiū capitale, ut clarè patet in litera. Ex hoc namq; q magis secundū naturā est perfectio dilectionis Dei & proximi, q aliæ pfectiones aliarum uirtutū, & primū in cōpositione est ultimū in destructione, pcedit, & infert, q prior est defectio aliarum uirtutum per alia uitia, q defectio dilectionis per uitium odij. Vbi patet, q siue sit grauius, siue non, nihil refert quo ad rōnem illā. Et propterea nō sunt recitāda oia, quæ ille somniauit esse contra hanc rōnem.

¶ Ad solutionē rōnis dr, q ipsa ratio illius est cōfirmatio rōnis: quia rō nō adducitur ad ostendendum, q quicumq; odit, oporteat q habuerit oē minus uitium: sed ad ostendendū naturalē ordinem vitij, quod est odium ad alia uitia. Naturalis aūt ordo optimè ostenditur per id, quod regulariter inuenitur. Et sic ex illa concessione, q hoc est uerum regulariter, non soluitur, sed confirmatur rō, quæ loquitur de necessitate naturalis processus vitiorū secundū se, & non de necessitate logica, aut cōtra libertatē huius peccantis, q potest eligere pōt posterius, quàm prius.

¶ In eodem 5. art. in responsione ad primū, Martinus occurrit contra authorem sic dicens. Ista solutio non placet mihi, cū primo, quia secundùm Aristotelem in prædicamentis, q vult redire à uitiis ad uirtutes, paulatim recedere debet, & secundò gradus uirtutū ascenderet cum secundo, quia secundū doctrinam omnium sanctorum, in uirtutibus primo gradum incipientium, deinde proficientium, & tertio perfectorum attingimus. tertio, quia uel loquitur hic Tho. de charitate infusa, uel acquisita. Si de acquisita, illa nō est pfectissima uirtus. Si de infusa, nūc cōstat, q minus uirtutes sine ea frequēter acquiruntur.

¶ Ad primum horum dicitur, quòd primum documentum, scilicet de recessu à uitio, nō est Arist. sed oppositum potius ab ipso docemur in 2. Ethic. vbi non exemplariter, sed ex proposito docet declinantem aliquo uitio, ... elongare se ab illo debet,

debere... aliud extremu vitiu uideatur declinare, qm sic venit ad mediu virtutis: quemadmodu faciut volentes curuas virgas dirigere, retorquendo prius eas in alteram partem. Veruntamen hoc no est ad propositu, qm ordo uirtutu no attedit, p se loquendo, secundu recessum a uitio. No oportet.n. uirtuosum uitiosu fuisse. Et ppea prima obiectio nihil dicit cotra primitatem virtutis charitatis.

¶Ad secudu quoque conceditur totu, sed nihil cotra ppositu: qm cu hoc q charitas est prima uirtutu, stat q primo est charitas incipies, deinde proficiens, & tertio perfecta.

¶Ad tertiu aut dr, q sermo est de charitate infusa: na acquisita no est spualis uirt. Et falsum est aliquu virtute simpliciter habere sine charitate infusa, ut patet ex Aug. & authore &c.

¶In eode 5. ar. i rnsio ne secudu, Martinus occurrit dicens. Haec solutio Thomae iudicio meo no sufficit: quia, ut patet ex maiore, argu pcedit de passionib. mala inclinatione habentibus: odiu aut mali oppositu bono no naturali, no hes inclinatonem mala. ergo &c.

¶Ad hoc dr, q falsu assumit, q argu pcedat de passionib. mala inclinatione habentibus. Et ex ipso argumento patet oppositu: qa pcedit ex eo, q amor, & odiu sut primae passiones. Costat aut q primitas no attribuit amori, ut hes mala iclinatione sed absolute, ut est passio amoris. Vn optime author distinguendo odiu penes diuersa obiecta, soluit ostededo quali odio couenit primitas, & quali n.

¶In eode ar. 5. in rnsione ad tertiu, Martinus occurrit, dicens q haec solutio no sufficit: quia odiu uel est respectu mali ueri, vel respectu mali apparentis tm. Si respectu mali ueri, ergo cum vitiu mortale de quo maior argumenti assumit sit malu veru seqr q argu concludit. Si respectu mali apparentis, tunc sequitur, q per odium appetitur odio iis, quod est secundum ueritatem bonum, licet ab odiente aestimetur malum, quod est falsum.

¶Ad hoc dicitur, q odij uitium proculdubio est uerum malu moraliter, & est respectu mali apparentis quide ut psonae odio habitae: veri aut ut concupiti personae odio habitae. Ita q sicut amor est respectu boni ut personae amatae (Amatur.n. psona vt bona, & est etia respectu boni ut concupiti psonae amatae: concupiscit.n. amans aliquod bonum illi) ita uitium, quod est odiu terminatur ad personam sub ratione mali, quae tamen in veritate est bona. Et propterea respectu psonae odio habitae, odium est respectu boni secudu re: mali aut secundum apparentiam, & terminatur ad malu concupitu illi sub rone mali. Et io respectu concupiti odium est mali et secundum ueritate, ut patet cu quis proximu odio hes, volens illi malum mortis. Costat enim q odiu, ut terminatur ad proximu, est respectu boni secundu rem mali, aut secudu aestimatione, ut terminatur ad mortem uolitam illi, terminatur ad malu secudu ueritate, & secudu aestimatione. Vn patet rnsio ad argu. quia cum quaerit, vel est respectu mali, &c. ... ut personae odio habitae. Et propterea non

RESPON. Dicendu, q sicut supra dictu est, uitiu capitale est ex quo ut frequentius alia vitia oriunt: uitiu aut est cotra natura hois, inquatu est aial ronale. In his aut, q cotra natura fiut, paulatim id quod est naturae, corrupit. Vnde oportet, q primo recedat ab eo qd est minus sm natura, & vltimo ab eo qd est maxime sm natura: quia id qd est primu in constructione, est ultimu in resolutione. Id aut quod est maxime, & primo naturale homini, e qd diligat bonu, & pcipue bonu diuinum, & bonu proximi. Et io odium, qd dilectioni huic opponit, no est primu in dilectione uirtutis, q fit per uitia, sed ultimum. Et io odium non est uitium capitale.

AD PRIMVM ergo dicendu, q sicut dr i 7. Phys. Virtus uniuscuiusq; rei cosistit in hoc, q sit bn disposita sm suam natura. Et io in uirtutibus oportet esse primu, & principale, quod est primu, & principale in ordine naturali. Et propter hoc charitas ponitur principalissima virtutum: & eadem ratione odiu non potest esse primum in vitiis, ut * dictum est.

AD II dicedu, q odiu mali, quod contrariatur naturali bono, est primum inter passiones animae, sicut & amor naturalis boni: sed odium boni connaturalis non potest esse primu, sed habet rationem ultimi: quia tale odium attestatur corruptioni naturae iam factae, sicut & amor extranei boni.

AD III dicedu, q duplex est malum, quoddam uerum, quod scilicet repugnat naturali bono: & huiusmodi mali odiu potest habere rationem prioritatis inter passiones. Est aut aliud malu non uerum, sed apparens, quod scilicet est uerum bonum & connaturale, sed aestimat ut malum propter corruptionem naturae: & huiusmodi mali odiu oportet, q sit in ultimo. Hoc autem odium est uitiosum, non autem primum.

*1.2.q.84. art.3.&4.
D. 302.
*In corp. ar.
D. 1178.

fequitur, quod odio appetatur uerum bonum, ut patet.

¶In ar. 5. & 6. eiusdem q. 34. dubium occurrit, quia doctrina authoris vr contraria dictis 1a. n. dictu est & q odiu Dei participatur in oi peccato mortali, & q odiu proximi participat in peccato in proximu: immo ipse author dixit in pcedeti articu. q quicquid culpae est i exteriorib. peccatis i proximu, totu est ex interiori odio. Mo vero dr, q nec odiu proximi, nec Dei est primu, sed ultimum potius peccati. Quo stant haec simul? Costat.n. q participans aliquid posterius est seipso, secundum se. Ignis.n. prius est igni tu, & aqua madefactis, & sic de aliis.

¶Ad hoc dr, q odiu Dei, uel pximi sumi pot dupliciter. Vno mo pprie, ut est speciale peccatum, & sic non clauditur in exterius peccatis odium Dei, nec in omnibus peccatis contra pximu odium proximi: & sic e sermo authoris de odio Dei, & pximi, cu negat habere rone prioris peccati. Alio mo communiter pro odiosa uoluntate, prout, s. omnis refutatio boni quolibet hat, odij ronem vr habere. Occidens naq; hostem ex ira, pro quato in ira illa clauditur nolle uitam illius, odium illius dici pot. Proprie tamen odiu no est, quia non est ibi nolle uita illius absolute, sed specificatu uelle uindictam. Et hoc mo odiu Dei in quolibet mortali, & odiu pximi in quolibet cotra proximu clauditur.

Parrella per totum.
208
Inf. q.36. articul.4. Et ma. q. 10. art 3.

ARTICVLVS VI.

Vtrum odium oriatur ex inuidia.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quod odium non oriatur ex inuidia. Inuidia.n.est tristitia quaedam de alienis bonis. Odium autem non oritur ex tristitia, sed potius econuerso: tristamur enim de psentia malorum, quae odimus. ergo odium non oritur ex inuidia.

SVPER QV. XXXIIII. ARTIC. VI.

Ben. eodem art.

IN arti. 6. dubium occurrit, quoniam cotextus literae dissonus videtur. Fundatur siquide primo ortus odij super fuga tristitiae:

stitiae: deinde infert, q odiu orit ex psentia tristitiae, q est inuidia. cu debuisset cosequeter inferri, q ex fuga tristitiae nasceret.

¶Ad hoc dr, q cotextus literae formalis, subtilis, ac optime consonus est. Cu.n. peccatu odij, de quo est sermo, sit actus refutans bonum, quod vere est bonu, & bonu ut sic, non sit refutabile, oportet ad hoc, vt actus refutationis respectu boni inueniatur, q bonu induat rationem alicuius refutabilis, ut sic actus odij tendens in illam ronem ponetret ad bonum vere sub illa ratione. Et quia odiu tale, s. vere boni e valde alienum a naturali, cosequens est, vt ro qua sit refutabile, sit de ordine eorum, quae valde refutatur a natura, ut sic valde extraneus actus reddat extra sum vestitum, quod nedum esse malu amabile. Talis autem ratio est ratio petori ratione contristatis, quam costat esse malum: quia contristans tristitia ingerit, qua naturaliter maxime fugimus. Obiectum igitur odij s. vere bonum, ad hoc vt odij obiectum sit, ratione tristis induit prius, vt sic deteriorando induat rationem mali absolute: & sic magis refutabilis rationem habet. Quod autem bonum alterius induat rationem contristantis me, non habet inquantum est bonum, sed habet inquantum est obiectum tristitiae meae, quae est inuidia: & sic odium ex parte obiecti directe oritur ex inuidia. Ambiguitas autem contextus ex mala applicatione literae oritur. Nam odium potest cosiderari dupliciter. Primo distinguendo ea, quae in odio inueniuntur, & comparando ea adinuicem. Inueniuntur.n. in peccato odij duo. Primo terminatio ad bonum, quod vere est bonum: & ex hoc habet rationem peccati, & alieni a natura. Secundo, terminatio ad ronem, qua illud bonum offertur vt malum: qm actus odij refutatio est, quae respectu mali vt sic est, & ex hoc habet rationem quasi excusabilis, & eligibilis, ut pote, refutatio mali naturaliter fugibilis. Et coparando haec duo inter se, quia, ut dictum est, ratio tristis est causaliter illa ratio mali inducens odij obiectum, optime dicitur, quod primum oritur ex secudo, quod refutatio boni oritur ex refutatione tristis, q odium boni oritur ex fuga tristitiae. Si autem consideretur totum ipsum odij vitium, sic dicimus, q causatur ex electa tristitia praecedente, quae est inuidia generatus ipsi odio proprium obiectum. Inuidedo enim fit bonum alterius contristans nos, & ex hoc crescit in odiosum nobis. Vnde contextus literae consonus est, primo distinguens intrinseca odij, & comparans inter se secundo reddens radicem vnde illa prouenium, scilicet electam tristitiam boni.

¶Potest & breuius, & subtilius dici, quod fuga tristitiae in litera proposita, non importat actu appetitus rationalis, sed naturalem abominationem appetitus naturalis respectu tristitiae, secundum quam etiam electa, & praesens tristitia fugitur, ut pote naturali appetitui contraria. Et quia naturalis huiusmodi fuga est causa dicti augmenti ... quod significat odibile, & tanto citius & vehementius, quanto saepius & intensius actualis tristitia reperitur, ideo author primo fugam naturale tristitiae ut causam posuit, & inde ad effectu processit, quem ex illa causa praesens tristitia producit. Non ergo fugam tristitiae contra illius praesentia distinxit, sed naturalem fugam simul stante cum actuali praesentia tristitiae pro causa assignauit, quare inuidia ex parte obiecti parit odium, & in litera declarauit. Quia sicut delectas parit seipsum amabile ex naturali appetitu ad delectatione: ita contristans parit seipsum odibile ex naturali fuga tristitiae. Delectabile enim parit rationem boni absolute: & triste parit rationem mali absolute, ac per hoc illud amabile, hoc odibile generat.

¶In eodem ar. aduerte ex 2. Phys. quod naturale non dicitur vno modo. Et propterea cum audis dilectione boni alterius esse naturalem, intellige sane, hoc est, secundum naturam. Sic.n. omnes virtutes sunt naturales, & omnia uitia cotra natura: est tamen in his latitudo magna. Et propterea aliquid mag. & aliqd maxime dicitur, secudum naturam, & contra naturam.

¶In eodem art. 6. in responsione ad vltimu, dubium occurrit. An peccatu odij sit vnius tantum, aut plurium specierum. Et est ratio dubij, quia dilectio charitatis, cui directe contrariatur odiu, est unius tantu speciei: vni aut tantum unum tantum est cotrarium, ut patet 10. Metaphy. tum quia peccata non distinguuntur specie penes materiale, sed penes formale diuersitatem obiecti. Constat aut q sicut omnia mala ut conueniunt in ratione uni dictae, spectat ad unu irae uitiu: ita omnia mala, ut conueniunt in ratione mali absolute, spectant ad unum odij. Et sic licet mala materialiter diuersificentur, ratio tamen formalis indiuisa manet, ac p hoc peccatum eiusdem est speciei. Et confirmatur, quia si peccatum odij & irae diuersificatur secudum speciem ex diuersitate malorum, sequitur quod eaedem erunt differentiae diuersorum generum, & non subalternatim positorum, contra doctrinam Philosophi in antepraedicamentis.

¶Ex altera autem parte est, quia appetens ex ira occidere hominem, differt specie ab appetente ex ira rapere tantu bona, sicut homicida a raptore. Et eadem ratione, uolens ex odio occisionem alicuius, & volens ex odio uiolenter auferri alicui bona differt sicut homicidium a rapina. Et cofirmatur, quia nisi sic esset, odium Dei, & odium proximi essent eiusdem speciei, qd nefas est dicere.

¶Ad hoc dicitur, quod odium cum dupliciter sumatur, p passione concupiscibilis, & pro vitio, & praesens dubiu sit de uitio odij secundum morales species, manifeste patet, q odiu Dei, & proximi differunt specie secundum genericam differentiam peccati in Deum, & in proximu: sed de odio proximi, quo ipsi proximo malum uolumus, difficultatem facit diuersitas formalis malorum, q proximo ab odiente desiderant, puta, mors, paupertas, infamia &c. Oportet namq; etiam horum unu fateri, s. vel q odiens desiderans tot diuersa mala unius tantum speciei, peccatum committat, aut quod odiu distinguatur specie secundum formalem diuersitatem huiusmodi malorum, aut quod haec desideria sint quidem diuersarum specierum, sed non odij, sed imperatarum ab odio, & tunc oportet illis assignare species suas. Primum horu non potest sustineri: quia cum uelle, & facere aliquid sint eiusdem speciei, sicut ex odio facere rapinam, uel homicidium peccat diuersis speciebus: ita ex odio desiderans, seu uolens ista, peccat secudu diuersas species. Et confirmatur hoc per simile eade rone in irae uitio. Constat.n. ex ira vindictam homicidij, vel rapinae tam uelle, quam facere in distincta specie mala incidere, & similiter i uitio maledictionis. Vnde inferius in q.76. art.4. ad secundum, author dicit, si ille qui maledicit, uelit malu occisionis alterius, desiderio non differt ab homicida, differt in, inquantum actus exterior aliquid ad scit voluntati. Secundum autem repugnat doctrinae authoris superius in quaestio. 72. artic. 4. ad secundum, dum dicit, quod omnia nocumenta, inquantum considerantur secundum communem rationem mali, reducuntur ad odium: prout aute consideranus secundum aliquas speciales rationes

*q.25.ar.1.& q.26. art.2.
*Lib.2.c.10.to.5.
*In 3.togu. quae. incipit. Ante omnia fratres, tomo 1.
†Lib.31. Moral.ca.31.
*ar.praec.

¶2 Praet. Odiu dilectioni opponit: sed dilectio pximi refert ad dilectione Dei, vt supra * habitu est. ergo & odiu pximi refertur ad odium Dei: sed odiu Dei no catur ex inuidia. no.n. inuidemus his, q maxime a nobis distat, sed his, q ppinqui vnt, vt patet * p Philosophu in 2. Rhet. ergo odiu no catur ex inuidia.

¶3 Praet. Vni * effectus vna est ca: sed odiu catur ex ira. dicit.n. Aug. i regula, q ira crescit in odiu. n ergo catur odiu ex inuidia.

SED CONTRA est, quod Greg. † dicit 31. Moral. quod de inuidia oritur odium.

RESP. Dicedu, q sicut * dictu est, odium proximi est vltimu in progressu peccati, eo q opponitur dilectioni, qua naturaliter pximus diligit. Quod aut aliquis recedat ab eo quod est naturale, cotingit ex hoc, q intedit vitare aliqd, qd est naturaliter fugiedu. Naturaliter aut omne animal fugit tristitia, sicut & appetit delectatione, sicut patet per * Philosophu in 7. & 10. Eth. Et io sicut ex delectatione catur amor, ita ex tristitia causatur odium. Sicut ergo mouemur ad diligendu ea, q nos delectant, inquatum ex hoc ipso accipiuntur sub rone boni: ita mouemur ad odiendum ea, q nos cotristant, inquatu ex hoc ipso accipiutur sub rone mali. Vn cu inuidia sit tristitia de bono pximi, sequit q bonu pximi reddat nobis odiosum: & inde est q ex inuidia orit odiu.

AD PRIMVM ergo dicendu, q qa vis appetitiua, sicut & apphesiua, reflectit sup suos act, sequit q i motib appetitiuae virtutis sit qda circulatio. Scdm ergo primu pcessum appetitiui mot ex amor cosequit desideriu, ex quo cosequtur delectatio, cu

*li.7.c.13. 14.&14.& li.10.art 2.tom.5.

Universidad de Deusto Biblioteca

tionem mali, ad aliqua specialia vitia. Ex hoc enim patet, ꝙ odij in proximum species vnitatem habet ex ipsa ratione mali, quia scilicet vult malum proximo. Alia autem uitia specialia sunt, quae volunt proximo malum tale vt sic, puta, mortis, infamiae, rapinae, & similium.

* Tertiũ autem rõni cõsonum est, ut sicut vitium odij imperet actus interiores desiderij respectu talium malorũ, sicut imperat quoque actus exteriores respectu eorũdẽ malorũ. Ita ꝙ sicut aliquis ex odio detrahit, uel cõtumeliatur, uel occidit, uel rapit, uel aliquid hmõi facit: ita aliquis ex odio desiderat pximi infamiã, vel ablationẽ, uel mortem, vel pditionẽ bonorũ &c. Et sicut odiũ cũ opere unũ constituit peccatũ multarum deformitatũ ultra & odiũ cũ desiderio talis mali, unũ cõstituit plurium deformitatũ peccatum. Vt scias autẽ assignare vnicuique desiderio suã speciẽ, non uageris per nouas species vitiorum, sed memẽto illius regulae, Eiusdem uirtutis, uel vitij est, uelle aliquid, & facere illud. Ergo est, qa actus exterior, & interior respectu eiusdẽ obiecti nõ requirũt diuersas uirtutes, aut uitia. Et ppea ad illud unũ spectat velle mortẽ, ad qđ spectat facere mortẽ, qđ constat esse homicidiũ. Et similiter ad illud velle infamiã, ad qđ spectat facere eandem, quod cõstat esse detractionẽ, & sic de alijs. Et idem est iudiciũ de desiderijs iratorum, & maledicorũ. Et ex his patet responsio ad obiecta.

* ar. 1. huius quaest.

¶Sed restat unum Nouitiorum dubium, quo pacto odium pximi est speciale vitium, si eius obiectum est ratio mali proximi, & nullum malum speciale, cum genus non sit pter suas species, nec possit inueniri odiũ pximi separatũ ab alijs uitijs: qa quicunque desiderat malum alicui, desiderat ei aliquod malum. ¶Sed hoc facile soluitur, discernendo inter actũ aiae, & rõnem obiectiuã in cõmuni. Quamuis nanque reperiri nõ possit in rerũ natura ratio generis praeter suas species, potest tamen inueniri in rerum natura actualiter terminatus ad rationem generis, & non terminatus ad aliquam speciem, ut patet in intellectu, cũ intelligitur aial in communi. Et similiter est in uoluntate, quae tendit in bonum, uel malum intellectum. Potest siquidem terminare actum suum ad rationem communem, non terminãdo eundem ad speciales. Et hoc modo uoluntas vult malũ alicui, & est uerum, ꝙ non possit separatum hoc uitium ab alijs inueniri. Cum.n. quis proximo sum desiderat ut habeat malũ, uel cum desiderat ut habeat omne malum, non descendendo ad tale, uel tale, solo odij peccato inquinatur, ut patet ex supra allegatis. Constat autem haec posse accidere.

* In eodem art. 6. in responsione ad ultimum Martinus occurrit contra illud. Ex inuidia generatur odium formaliter secũdum rationem obiecti: ex ira autem dispositiuẽ tantum: Non placet, inquit, mihi: quia secundũ ipsum, malum alterius absolutè est obiectum odij: sed inuidus & iratus conueniunt in hoc, quod uterque appetit malum alterius in ordine ad aliud, inuidus quidem in ordine ad suam gloriam, uel excellentiam: iratus autem in ordine ad uindictam. Nõ ergo inde oritur formaliter ex parte obiecti, & hinc non, sed par est de utroque ratio.

* Ad hoc dicimus, quòd inter iram, & inuidiã est maxima differentia quo ad duum propositio. Primo, quòd ira respicit malum non ut malum, sed ut iustum, Inuidia autem respicit bonum ut malum: & hinc fit, quòd ex obiecto formali affinis sit odio, quod est de bono ut malo. Vnde est eadem ratio, ut patet. Secundo, quòd obiectum inuidiae est contristans, eo quòd ipsa est essentialiter tristitia. Obiectum autem irae, quàmuis supponat contristans, non tamen est contristans ut sic, cum ira non sit tristitia formaliter: & hinc in litera ponitur odium oriri ex inuidia, quia contristans ut sic, parit odibile: sicut delectans vt sic, parit amabile. Ex ira igitur & inuidia pro quanto sunt mali contracti, nascitur dispositiuè odium ex parte subiecti, quia magis ex inuidia propter propinquitatem rationum formalium obiecti: quia tam inuidia, quàm odium est respectu mali formaliter. Sed ex inuidia pro quanto est formaliter respectu contristantis nascitur pro obiecti formaliter odium, quia contristans vt sic, parit odibile.

quis consecutus fuerit, qđ desiderabat. Et quia hoc ipsum, ꝙ est delectari in bono amato, habet quandã rõnem boni, sequitur ꝙ delectatio causet amorẽ. Et ẽm eandem rationem sequitur, quòd tristitia causet odiũ.

Ad II dicendũ, ꝙ alia rõ est de dilectione, & odio. Nã dilectionis obiectũ est bonũ, quod à Deo i creaturas deriuat: & iõ dilectio p prius est Dei, & p posterius est pximi: sed odium est mali, qđ nõ hẽt locum in ipso Deo: sed in eius effectib*. Vnde et supra dictũ est, ꝙ Deus non habet odio, nisi inquantum apprehendit ẽm suos effectus. Et iõ per prius est odium pximi, q̃ odium Dei. Vnde cum inuidia ad proximũ sit causa odij, qđ est ad proximum, fit per cõsequẽs ca odij, quod est in Deũ.

Ad III dicẽdũ, ꝙ nihil prohibet ẽm diuersas rationes aliquid oriri ex diuersis causis. Et ẽm hoc odiũ potest oriri & ex ira, & ex inuidia. Directius tñ oritur ex inuidia, per quam ipsum bonum proximi redditur contristabile, & per consequẽs odibile, sed ex ira oritur odium ẽm quoddam augmentũ. Nam primo per iram appetimus malum proximi, ẽm quandã mensuram, prout s. habet rõnẽ uindictae. Postea aũt p cõtinuitatẽ irae puenitur ad hoc, ꝙ hõ malũ proximi absolutè desideret, qđ pertinet ad rõnem odij. Vnde pãtet, ꝙ odiũ ex inuidia causatur formaliter ẽm rationem obiecti, ex ira autẽ dispositiuè.

QVAESTIO XXXV.

De accidia, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE cõsiderandum est de uitijs oppositis gaudio charitatis, qđ quidẽ est & de bono diuino, cui gaudio opponitur accidia, & de bono pximi, cui gaudio opponitur inuidia. Vnde primò considerãdum est de accidia, secundò de inuidia.

CIRCA primum quaeruntur quatuor.

¶Primò, Vtrum accidia sit peccatum.

¶Secũdò, Vtrũ sit spãle uitium.

¶Tertiò, Vtrum sit mortale peccatum.

¶Quartò, Vtrum sit uitium capitale.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum accidia sit peccatum.

Porrecta per totum. 209 Mal. q. 11. ar. 1. cor. & ar. 3. * Lib. 2. c. 5. to. 5.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr ꝙ accidia nõ sit peccatum. Passionibus.n. non laudamur, neque uituperamur, ẽm Philos. in 2. Ethico. sed accidia est quaedã passio. est enim species tristitiae, vt † Damasce. dicit & supra † habitum est. ergo accidia non est peccatum.

SVP. QV. XXXV. ARTIC. I.

Nic. de Nysse Tra. 3. p. 3. pa. 2. q. 4.

Ban. eodem art.

IN tota quaestio. 35. unum dubium occurrit, spectans specialiter ad articu. 2. simpliciter, & ad hominem. An accidia sit tristitia de bono diuino in ipso Deo, uel in nobis, uel in utroque. Et simpliciter quidem dubij ratio est: quia de bono diuino in ipso Deo tristitia pertinet ad odium Dei, eadem ratione qua desiderium mali in ipso Deo ad odium spectat, & gaudere de malo eiusdem. Eiusdem namque rationis est odio habere aliquem, optare illi malum, gaudere de malo illius, & tristari de contrario bono, ut patet. De bono autem diuino in nobis tristitia pertinet ad amorem concupiscentiae, & sic non opponitur charitati, quae est amor amicitiae ad Deum: & gaudet de bono diuino propter Deum, de bono autem diuino in vtroque tristari nõ videtur unius esse uitij: sicut nec odij Dei, & hominis unicum est uitium.

* Ad hominem uerò, authorem s. quia superius in prima secũ. q. 84. ar. 4. distinguens capitalia uitia, ponit accidiam circa bonum proprium: hic autem ponens eandem circa diuinum bonum in art. 3. ponit ipsam contrariam gaudio charitatis de Deo. Et ibidem ad secundum dicit, quòd accidia est contristari in his, quae imminent facienda propter Deum. Et in ar. 4. ad secundum expresse dicit, Spiritualia autem bona, de quibus tristatur accidia, sunt & finis, & id quod est ad finem.

* Ad hoc dr, ꝙ accidia est tristitia de bono diuino in eo, ꝙ cõtristat propria de quo est respectu boni proprij, & boni spiritualis, inquantum hẽt rõnẽ boni diuini. Cõsiderandũ est.n. ꝙ charitas licet principaliter gaudeat de bono diuino in ipso Deo, secũdario tñ & consequenter gaudet de bono diuino, & ipso et Deo in seipso amante, & eum proximo. Et licet unus sit charitas gaudens de his tribus, minime tñ oppositum nõ est unũ, quia malũ multifariam contingit, sed triplex s. odium accidia, & inuidia. Odiũ siquidem refutat bonũ in Deo, quod in proximo absolute. Inuidia aũt in proximo, ut quod non a se quaerens parabit. Accidia aũt in ipso contristante refutante bonũ non quodcumque, formaliter inquãdo, sed diuinum: quicquid refutat inquantum hoc rõnem diuini boni ipsi cõtristãti refutat. Vñ concedimus, ꝙ directe opponitur gaudio charitatis pro quanto clauditur se amorem cõcupiscentiae. Propter quod ex ea nascitur desperatio, quae Deũ à nobis aufert & hoc mõ est respectu finis ultimi. Et quia ne cõcupitũ a charitate, ut Deum amicitia amamus sine ulla relatione: accidia tristatur de bono diuino in nobis, quod pp Deũ habere debemus. Vñ author in articulo 3. cũ dixisset, ꝙ proprius effectus charitatis est gaudiũ de Deo, cum subiunxit ꝙ accidia est tristitia de bono spũali, inquantũ diuinũ: & non dixit ꝙ est tristitia de Deo quinõ si dixisset, de Deo in nobis intelligi potuisset. Et sic omnia cõsonant simpliciter, & in doctrina authoris.

† Damasc. li. 2. ca. 14. † 1. 2. q. 35. ar. 8.

¶2 Praet. Nullus defectus corporalis ꝙ statutis horis accidit hẽt rõnẽ pcti: sed accidia est hmõi. dicit.n.* Cassianus in 10. li. de Institutis monasteriorũ. Maxime accidia circa horã sextã monachũ inquietat, vt q̃da febris ingruens tpe pstituto, ardentissimos aestus accẽsionũ suarũ solitis ac statutis horis aiae iferẽs aegrotanti. ergo accidia nõ ẽ pctm.

* Li. 10. ca. 2. in medio.

¶3 Praet. Illud qđ ex radice bona pcedit, nõ vr esse pctm: sed accidia ex bona radice pcedit. dicit.n.* Cassianus i eodẽ libro ꝙ accidia pvenit ex hoc, ꝙ aliquis ingemiscit fructũ spũale nõ habere, & absentia lõgeque posita magnificat monasteria, qđ vr ad humilitatem pertinere. ergo accidia non est peccatum.

* Li. 10. ca. 1. parum a princip.

¶4 Praet. Oẽ pctm est fugiẽdũ, ẽm illud Eccles. 21. Quasi à facie colubri fuge pctm: sed Cassianus dicit in eodẽ li.* Experimento probatũ est, accidiae impugnationem nõ declinado fugiendã, sed resistendo superandam. ergo accidia nõ est pctm.

* Li. 10. in fine illius

SED CONTRA. Illud quod interdr in sacra scriptura pctm est: sed accidia est hmõi. dr.n. Eccle. 6. Subijce humerũ tuum, & porta illam. s. spiritualem sapientiã, & non acciaderis in vinculis eius. ergo accidia ẽ pctm.

RESPON. Dicendũ, ꝙ accidia ẽm* Damascenum, est q̃dam tristitia aggrauãs, q. s. ita deprimit aium hoĩs, ut nihil ei agere libeat, sicuti ea q̃ sunt acida, frigida sunt. Et iõ accidia importat quoddã taediũ operandi, ut patet p hoc quod dr. in * glosa sup illud Psalm. Oẽm escam abominata est aia eorũ. Et à qbusdã dr, ꝙ accidia est torpor mẽtis bona negligentis inchoare. Hmõi aũt tristitia semper est mala, quandoque quidẽ et ẽm seipsam, quandoque uero ẽm effectũ. Tristitia.n. ẽm se mala est, q̃ est de eo, quod est apparens malũ, & vere bonũ: sicut econtrario mala delectatio est, q̃ est de eo, quod est apparens bonum, & uere malũ. Cũ ergo spũale bonũ sit vere bonum tristitia, q̃ ẽ de spũali bono, est ẽm se mala. Et ẽt tristitia, q̃ est de uere malo, mala est ẽm effectũ, si sic aggrauet hoĩem, ut eum totaliter à bono opere retrahat. Vñ & Apostolus 2. ad Corinthi. 2. nõ vult ut poenitens maiori tristitia de pctõ absorbeat. Quia ergo accidia, ẽm quod hic sumit, noiat tristitiam spiritualis boni, est dupliciter mala & ẽm se & ẽm effectum: et ideo accidia est peccatum*. Malum enim in motibus appetitiuis dicimus esse peccatum, ut ex supra* dictis patet.

* Lib. 2. ex c. 14.

* Glos. ordinaria ibidem

Concl. an

Concl. p

* 1. 2. q. 74. ar. 3. & supra q. 10. art. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ passiones ẽm se non sunt peccata, sed ẽm ꝙ applicantur ad aliquod malum uituperantur sicut & laudantur ex hoc, ꝙ applicantur ad aliquod bonum. Vnde tristitia ẽm se non nominat nec aliquid laudabile, nec uituperabile: sed tristitia de malo moderata nominat aliquid laudabile. Tristitia autẽ de bono & iterum tristitia immoderata nominat aliquid uituperabile. Et ẽm hoc accidia ponitur peccatum.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ passiones appetitus sensitiui & in se possunt esse pctã uenialia, & inclinant aiam ad pctm mortale. Et qa appetitus sensitiuus habet organum corporale, sequitur ꝙ per aliquam corporalem transmutationem hõ fit habilior ad aliquod pctm. Et ideo põt contingere, ꝙ ẽm aliquas transmutationes corporales certis temporibus prouenientes, aliqua pctã nos magis impugnent. Ois autem corporalis defectus de se ad tristitiam disponit. Et ideo ieiunantes circa meridiẽ, qñ iã incipiũt sentire defectũ cibi & urgeri ab aestibus Solis, magis ab accidia impugnant.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ ad humilitatem pertinet, ut hõ defectus proprios considerans, seipsũ non extollat: sed hoc non ptinet ad humilitatem, sed potius ad ingratitudinem, ꝙ bona quae quis à Deo possidet, cõtemnat: et ex tali cõtẽptu sequit accidia. De his.n. tristamur, q̃ quasi mala, uel uilia reputamus. Sic ergo necesse est, ut aliquis aliorũ bona extollat, ꝙ tamen bona sibi diuinitus prouisa non contemnat, quia sic ei tristia redderentur.

AD QVARTVM dicendum, ꝙ pctm semper est fugiendum: sed impugnatio peccati quandoque est uincenda fugiendo quandoque resistendo. Fugiendo quidẽ qñ continua cogitatio auget peccati incentiuum sicut est luxuria. Vñ dr 1. ad Corint. 6. Fugite fornicationẽ. Resistendo aũt, qñ cogitatio perseuerãs tollit incentiuum pcti quod prouenit ex aliqua leui apprehẽsione. Et hoc cõtingit in accidia qa quãto magis cogitamus de bonis spũalibus tanto magis nobis placẽtia reddunt, ex quo cessat accidia.

ARTICVLVS II.

Vtrum accidia sit speciale uitium

Ban. eodem art.

Porrecta per totum. 210 Mal. q. 11. ar. 2. Etiam 3. Et 4. co.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd accidia non sit speciale uitium, Illud.n. quod conuenit omni uitio, non constituit specialis vitij rõnem: sed quodlibet uitium facit hoiem tristari de bono spũali opposito. Nã luxuriosus tristat de bono cõtinẽtiae, & gulos* de bono abstinẽtiae. Cum accidia sit tristitia de bono spirituali, sicut *dictum est, vr ꝙ accidia non sit speciale peccatũ.

¶2 Praet. Accidia, cũ sit tristitia quaedã, gaudio opponitur: sed gaudium nõ ponitur vna specialis virtus. ergo neque accidia debet poni speciale vitium.

* Art. pce.

¶3 Praet. Spũale bonum, cum sit quoddam cõe obiectum, quod uirtus appetit, & vitium refugit, nõ constituit specialem rationem uirtutis, aut uitij, nisi per aliquid additum contrahatur: sed nihil vr quod contrahat ipsum ad accidiam, si sit uitium.

speciale

Universidad de Deusto Biblioteca

fpāle, nifi labor.ex hoc.n.aliq refugiunt fpūalia bona, q̃a funt laborioſa, vñ & accidia tædiū q̃dā eſt:refugere āt labores,& q̃rere quetē corporalē ad idē ptinere vr̃, f.ad pigritiam.ergo accidia nihil aliud eſt, q̃ pigritia, quod ur̃ eſſe falſum. Nam pigritia ſolicitudini opponitur: accidiæ autem gaudium.non ergo accidia eſt ſpeciale uitium.

Sed contra eſt, q̃ *Greg. 31. Moral. diſtinguit accidiam ab alijs uitijs.ergo eſt ſpeciale uitium. (*Li. 31. c. 31.)

Respon. Dicendū, q̃ cum accidia ſit triſtitia de ſpūali bono, ſi accipiat ſpūale bonū cōiter, nō habebit accidia rōnem ſpālis vitij: q̃a, ſicut * dictum eſt, oē uitium refugit ſpūale bonū uirtutis oppoſitæ. (*1. 2. qu. 71. ar. 1.) Siſiter ēt non pōt dici q̃ ſit ſpāle uitiū accidia, inquantū refugit ſpūale bonū, prout eſt laborioſum, vel moleſtum corpori, aut delectationis eius impeditiuū: quia hoc ēt nō ſepararet accidiā à uitijs carnalibus, q̃b.aliquis quetē,& delectationē corporis quærit. Et iō dicēdū eſt, q̃ in ſpūalib. bonis eſt quidā ordo. Nam oīa ſpūalia bona, q̃ ſunt in actibus ſingularū uirtutū, ordinant ad vnū ſpūale bonū, quod eſt bonū diuinū, circa quod eſt ſpālis uirt⁹, q eſt charitas. Vñ ad q̃libet uirtutē ptinet gaudere de ꝓprio ſpūali bono, q̃ cōſiſtit in ꝓprio actu: ſed ad charitatē ptinet ſpāliter illud gaudiū ſpūale, quo quis gaudet de bono diuino. Et ſiſiter (Conclu. m) illa triſtitia qua q̃s triſtat̃ de bono ſpūali, q̃ ē in actib. ſingularū uirtutū, nō ptinet ad aliqđ uitium ſpāle, ſed ad oīa uitia: ſed triſtari de bono diuino, de quo charitas gaudet, ptinet ad ſpāle uitiū, quod accidia uocat̃.ⁿ Et per hoc patet rñſio ad obiecta.

ARTICVLVS III.

Vtrum accidia ſit peccatum mortale.

Porrecta per totum. 211

Nic. de Nyſſ. Tract. 3. p. 3. pa. 2. q. 4. Bannes eodem art.

Ad tertium ſic ꝓcedit. Vr̃ q̃ accidia non ſit pctm̃ mortale. Oē.n. pctm̃ mortale cōtrariat̃ ꝑcepto legis Dei: ſed accidia nulli ꝑcepto ʰ vr̃ contrariari, ut patet diſcurrenti per ſingula præcepta decalogi. ergo accidia non eſt peccatum mortale. (Mal. q. 11. ar. 1. cor. & art. 3.)

¶ 2 Præt. Pctm̃ operis in eodē gñe non eſt minus, q̃ pctm̃ cordis: ſed recedere opere ab aliquo ſpūali ʰ bono in Deū ducente, non eſt pctm̃ mortale, alioquin mortaliter peccaret, quicūq; cōſilia non obſeruaret. ergo recedere corde per triſtitiā ab huiuſmodi ſpiritualibus operibus, non eſt pctm̃ mortale. non ergo accidia eſt peccatum mortale.

¶ 3 Præ. Nullū ʰ pctm̃ mortale in uiris pfectis inuenit: ſed accidia inuenit̃ in uiris pfectis dicit.n. Caſſian⁹ in li. 10. *de Inſtitutis Cœnobiorum, quòd accidia eſt ſolitarijs magis experta,& in eremo commorantibus infeſtior hoſtis, ac frequens. ergo accidia non eſt peccatum mortale. (*Li. 10. in prin. illi⁹ & lib. 9.)

Sed contra eſt, quod dr̃ 2. ad Cor. 7. Triſtitia ſæculi mortem operat̃: ſed hmōi eſt accidia. Nō.n. eſt triſtitia ſm̃ Deū, q̃ cōtra triſtitiā ſæculi diuidit̃, & mortē operatur. ergo eſt peccatum mortale.

Respon. Dicēdū, q̃ ſicut * dictū eſt, pctm̃ mortale dr̃, quod ſpūalē uitā tollit, q̃ eſt p charitatē, ſm̃ q̃ Deus nos inhabitat. Vnde illud pctm̃ ex ſuo gñe eſt pctm̃ mortale, quod de ſe ſm̃ ꝓpria rōnē contrariat̃ charitati: hmōi aūt eſt accidia. Nā ꝓpri⁹ effectus charitatis eſt gaudiū de Deo, ut ſ. * dictū eſt: accidia āt eſt triſtitia de bono ſpūali, inquantū eſt bonū diuinū. Vñ ᵐ ſm̃ ſuum genus accidia ē pctm̃ mortale.ⁿ Sed cōſideradū eſt in oīb. pctis, quæ ſunt ſm̃ ſuum gen⁹ mortalia, q̃ non ſunt mortalia, niſi qñ ſuā perfectionē conſequunt̃. eſt.n. conſummatio pcti in conſenſu rōnis: Loq̃mur.n. nūc de pctō humano, quod in actu humano cōſiſtit, cui⁹ principiū eſt ro. Vñ ſi ſit inchoatio pcti in ſola ſenſualitate, & nō ptingat uſq; ad cōſenſum rōnis, pp imꝑfectionē act⁹ eſt pctm̃ veniale. Sicut in gñe adulterij cōcupiſcētia, q̃ cōſiſtit in ſola ſenſualitate, ē pctm̃ ueniale, ſi tñ ꝑuenit uſq; ad cōſenſū rōnis, ē pctm̃ mortale: ita ēt & motus accidiæ in ſola ſenſualitate qñq; eſt pp repugnātiā carnis ad ſpm̃, & tūc eſt pctm̃ ueniale. Qñq; uerò cōtingit uſq; ad rōnē, q̃ cōſentit in fugā, & horrorē, & deteſtationē boni diuini, carne cōtra ſpm̃ oīno prævalēte: & tūc manifeſtū eſt, q̃ accidia eſt pctm̃ mortale. (*q. 23. ar. 1. Conclu. m)

Ad primum ergo dicēdū, q̃ accidia cōtrariat̃ ꝑcepto de ſanctificatione ſabbathi, ī quo ſm̃ q̃ ē ꝑceptū mortale, præcipitur quies mentis in Deo, cui ēt cōtrariat̃ triſtitia mentis de bono diuino.

Ad secundum dicēdū, q̃ accidia nō eſt receſſus mētalis à quocūq; ſpūali bono, ſed a bono diuino, cui oportet mentē inhærere ex neceſſitate. Vnde ſi quis contriſtet̃ de hoc, q̃ aliquis cogit eū implere opera uirtutis, quæ facere non tenet̃, non eſt peccatum accidiæ: ſed quando contriſtatur in his, quæ ei imminent facienda propter Deum.

Ad tertium dicēdū, q̃ in uiris ſanctis inueniūtur aliqui imperfecti motus accidiæ, qui tamen non pertingunt uſque ad conſenſum rationis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum accidia debeat poni uitium capitale.

Porrecta per totum. 212

Nic. de Nyſſ. Tract. 3. p. 3. pa. 2. q. 4. Bannes eodem art.

Ad quartvm ſic ꝓcedit. Vr̃ q̃ accidia nō dēat poni uitiū capitale. Vitiū.n. capitale dr̃, q̃ mouet ad ʰ actus pctōrum, ut ſ. * habitum eſt. ſed accidia non mouet ad agendū, ſed magis retrahit ab agendo. ergo non debet poni uitium capitale. (Inf. q. 36. ar. 4. cor. Et 2. di. 42. q6. 2. ar. 3. cor. & Et mal. q. 11. ar. 4.)

¶ 2 Præt. Vitium capitale hēt filias ſibi deputatas. Aſſignat aūt † Greg. 31. Moral. ſex filias accidiæ, q̃ ſunt malitia, rācor, puſillanimitas, deſperatio, torpor circa ꝑcepta, euagatio mētis circa illicita, q̃ ʰ non vñr conuenienter oriri ex accidia. Nā rancor idem eſſe vr̃ quod odium, quod orit̃ ex inuidia, vt ſ. * dictum eſt: malitia aūt eſt genus ad oīa uitia. Et ſimiliter euagatio mentis, circa illicita & in omnibus uitijs inuenitur. Torpor autem circa præcepta idem ur̃ eſſe, quod accidia. Puſillanimitas āt, & deſperatio ex quibuſcūq; pctis oriri non pñt. nō ergo conuenienter ponit̃ accidia eſſe uitiū capitale. (*q. pced. ar. 5. & 1. 2. q. 84. 4. † Lib. 31. Moral. c. 31. à medio. *q. penul. art. 6.)

¶ 3 Præt. Iſidorus in lib. de ſummo bono ʰ diſtiguit vitiū accidiæ à uitio triſtitiæ, dicēs triſtitiā eſſe inquātū reced.t à grauiori, & laborioſo, ad qđ tenetur: accidiā aūt inquātū ſe conuertit ad quietē indebitā: & dicit̃ de triſtitia oriri rancorem, puſillanimitatē, amaritudinem, deſperationem: de accidia uerò dicit oriri ſeptē, quæ ſunt otioſitas, ſomnolentia, importunitas mentis, inquietudo corporis,

ris, inſtabilitas, uerboſitas, curioſitas. ergo uidet̃ vel quòd à Gregor. uel ab Iſidoro male aſſignetur accidia uitium capitale cum ſuis ʰ filiabus. (*Iſid. lib. 2. de ſummo bono c. 37.)

Sed contra eſt, q̃ idē * Greg. dicit 31. Moral. accidiam eſſe uitium capitale, & hře pdictas filias. (Li. 31. ca. 31.)

Resp. Dicēdū, q̃ ſicut ſ. * dictū eſt, uitiūᵈ capitale dr̃ eſſe ex quo prōptū eſt, ut alia uitia oriant̃ ſm̃ rōnem cāæ finalis. Sicut aūt hoīes multa operant̃ pp delectationē, tū ut ipſam cōſequat̃, tū ēt ex eius impetu ad aliquid agēdū per motiuā etiā pp triſtitiam multa operantur vel ut ipſam euitēt, vel eius pondere in aliqua agenda prorūpentes. Vnde ᵐ cū accidia ſit triſtitia quædam, ut * ſ. dictū eſt, conuenienter ponitur uitium capitale. * (*Arg. 1. & 1. 2. q. 84. ar. 4. D. 302. Conclu. m *In hac q̃ſtio. ar. 1. & 1. 2. qu. 35. ar. 8.)

Ad primvm ergo dicēdū, q̃ accidia aggrauando aium, hoīem impedit ab alijs operibus, quæ triſtitiā cauſant: ſed tamen inducit animum ad aliqua agenda uel quæ ſunt triſtitiæ cōſona, ſicut ad plorandum, uel ēt ad aliqua, per quę triſtitia euitatur.

Ad secvndvm dicendum, q̃ Greg. cōuenienter aſſignat filias accidiæ: q̃a.n. vt Philoſ. dicit in 8. Eth. nullus diu abſq; delectatione pōt manere, cū triſtitia, neceſſe eſt q̃ ex triſtitia aliquid dupliciter oriat̃, uno mō, ut hō recedat à contriſtantib. alio modo, ut ad alia tranſeat, in quib. delectatur. ſicut illi, q non pñt gaudere in ſpūalib. delectationib⁹, tranſferunt ſe ad corporales, ſm̃ * Philo. in 10. Eth. In fuga aūt triſtitiæ talis proceſſus attendit̃, quia primo hō fugit contriſtātia: ſecūdo ēt impugnat eā q̃ triſtitiam ingerunt. Spūalia aūt bona de quib. triſtat̃ accidia, ſunt & finis, & id quod eſt ad finem. Fuga aūt finis ſit per deſperationem: fuga aūt bonorū q̃ ſunt ad finē, quantum ad ardua, q̃ ſubſunt cōſilijs, ſit per puſillanimitatē: quantum aūt ad ea, quæ pertinent ad cōem iuſtitiam, ſit per torporē circa præcepta. Impugnatio aūt contriſtantiū bonorum ſpūalium, qñque quidem eſt circa homines qui ad bona ſpūalia inducuntur, & hic eſt rancor: qñq; uerò ſe extendit ad ipſa ſpūalia bona, in quorū deteſtationē aliquis adducitur, & hoc ꝓpriè eſt malitia. Inquantum aūt pp triſtitiam à ſpūalibus aliquis transfert ſe ad delectabilia exteriora, ponitur filia accidiæ euagatio circa illicita. Per qđ patet reſponſio ad ea, quæ circa ſingulas filias obijciebant. Nā malitia nō accipit̃ hic, ſm̃ quod eſt genus uitiorū, ſed ſicut * dictū eſt. Rancor ēt nō accipitur hic cōiter pro odio, ſed pro quadā indignatione, ſicut dictū eſt: & idē dicendum eſt de alijs. (*Lib. 8. Eth. c. 5. & 6. num. 5. *Li. 10. c. 6. circa mediū to mo 5. *In reſponſione huius ſolutionis.)

Ad tertivm dicendū, q̃ ēt Caſſianus in lib. de Inſtitutis cœnobiorum, diſtinguit triſtitiā ab accidia, ſed cōuenietius Greg. accidiam triſtitiā nominat: quia, ſicut ſupra * dictū eſt, triſtitia nō eſt vitiū ab alijs diſtinctum, ſm̃ q̃ aliquis recedit à graui & laborioſo opere, vel ſm̃ quaſcumque alias cauſas aliquis triſtetur: ſed ſolùm ſm̃ quod triſtat̃ de bono diuino: quod pertinet ad rōnē accidiæ, quæ in tm̃ cōuertit ad quietem indebitam, inquātū aſpernatur bonum diuinum. Illa aūt q̃ Iſido. ponit oriri ex accidia, & triſtitia, reducunt̃ ad ea quæ * Greg. ponit. Nam amaritudo, quam Iſido. ponit oriri ex triſtitia, eſt quidam effectus rancoris. Otioſitas āt, & ſomnolentia reducunt̃ ad torporem circa præcepta, circa quæ eſt aliquis otioſus, oīa ea præter mittēs, & ſomnolētus ea negligēter implens. Oīa autem alia quinque: quæ ponit ex accidia oriri, ptinēt ad euagationē mētis circa illicita, q̃ qdē ſm̃ q̃ in ipſa arte mentis reſidet: uolentis importunè ad diuerſa ſe diffundere, uocat̃ importunitas mentis: ſm̃ autem q̃ pertinet ad cognitionem, dr̃ curioſitas: quantum autem ad locutionem, dr̃ uerboſitas: quantum autem ad corpus in eodem loco non manens, dr̃ inquietudo corporis, quando.ſ. aliquis per inordinatos motus membrorum uagacitatem indicat mentis: quantum autem ad diuerſa loca, dicitur inſtabilitas, vel poteſt accipi inſtabilitas ſecundùm mutabilitatem propoſiti. (*Ar. 2. huius queſt. *Loco citato ſ arg.)

QVAESTIO XXXVI.

De inuidia, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de inuidia.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Quid ſit inuidia.

¶ Secundò, Vtrum ſit pctm̃.

¶ Tertiò, Vtrum ſit peccatum mortale.

¶ Quartò, Vtrum ſit uitiū capitale, & de filiabus eius.

ARTICVLVS I.

Vtrum inuidia ſit triſtitia.

Porrecta per totum. 213 (Inf. ar. 2. Et Mal. q. 10. arti. 1. ad 6. & a. 2. ad 1. & q. 11. ar. 3. & 4. corp. Et Iob. 5. princ.)

Ad primvm ſic ꝓcedit. Vr̃ q̃ inuidia nō ſit triſtitia. Obiectū.n. triſtitiæ eſt malū: ſe obiectū inuidiæ eſt ʰ bonū. dicit.n. * Greg. in 5. Moral. de inuido loquēs. Tabeſcētē mētē ſua pœna faciet, q̃ fęlicitas torq̃t aliena. ergo inuidia nō eſt triſtitia. (*Li. 5. Moral. ca. 34. paulo à princip.)

¶ 2 Præt. ʰ Siſitudo nō eſt cā triſtitiæ, ſed magis delectationis: ſed ſimilitudo eſt cā inuidię. dicit.n. † Philoſop. in 2. Rhetor. Inuidebūt tales, quibus ſunt aliq̃ ſimiles aut ſecundùm gen⁹, aut ſecundùm cognationem, aut ſecundùm ſtaturam, aut ſm̃ habitum, aut ſm̃ opinionem. ergo inuidia non eſt triſtitia. († Li. 2. ca. 10. to. 6.)

¶ 3 Præt. Triſtitia ex aliquo ʰ defectu cātur. Vnde illi, qui ſunt ī magno defectu, ſunt ad triſtitiā proni, ut ſ. * dictū eſt, cum de paſſionibus ageretur: ſed illi, q̃bus modicū deficit, & qui ſunt amatores honoris, & q reputātur ſapiētes, ſunt inuidi, ut patet per Philoſ. in 2. * Rhetori. ergo inuidia non eſt triſtitia. (*1. 2. qu. 36. *Li. 2. ca. 10. parū à princi. tom. 6.)

¶ 4 Pręt. Triſtitia delectatiōi op

SVPER Q. XXXVI. ART. I.

Bannes eodem art.

In art. 1. q. 36. circa diffinitionem inuidiæ, ſ. q̃ eſt triſtitia de bono alterius, quatenus eſt diminutiuū propriæ gloriæ, uel excellentiæ, dubiū ex Martino occurrit, multipliciter hoc impugnante. Primò, authoritate Ariſt. in 2. Rhetor. ubi dſtīam inter inuidiam, & nemeſin, ac timorem ponit per hoc q̃ nemeſis eſt de bona indigni timor de bono alterius quatenus nocivum: inuidia ſit de bono alterius pp ipſum proximum. Vbi patet, q̃ triſtitia de bono proximi, quia inde euenit diminutio gloriæ noſtræ timorem, nō inuidia. ¶ Deinde ſup hac authoritate fundat quatuor argumenta. ¶ Primum eſt. Nulla triſtitia de bono alterius, inquantum per hoc imminet nobis periculū alicuius nocumenti eſt inuidia. Patet iſta ex ipſo Thoma ēt in hoc articulo: ſed triſtitia de bono alterius inquantum eſt diminutiuū propriæ gloriæ, uel excellentiæ, eſt triſtitia de bono proximo inquantum imminet nobis periculum alicuius nocumenti. ergo hmōi triſtitia nō eſt inuidia. Minor patet, quia diminutio glorię, uel excellentię eſt maius nocumentum, quam diminutio diuitiarum. ¶ Secundum eſt. Nullus timor eſt inuidia

ſed

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed tristitia de bono proximi, vt diminutiuo ppriæ excelletiæ, F est timor: ergo non est inuidia. Maior patet: quia contra scinuicé timor, & inuidia distinguuntur ab Arist. & Thom. Minor patet: quia omnis tristitia ex apprehensione futuri corruptiui, aut contristatiui de propè apparentis est timor secdm Arist. in eo. li.

¶ Tertiũ est. Quicquid facit tristitiã de bono alterius nõ esse pp ipsum proximũ, de cuius bono tristamur, sed pp eũ q tristat, facit tristitiã nõ esse inuidiã: sed esse diminutiuũ ppriæ excellentiæ facit tristitiã de bono pximi esse non pp proximũ, de cuius bono tristamur, sed pp nos q tristamur. ergo. Maior patet ex definitione Arist. Minor ex terminis est nota.

*1.2.q.32 art. 3. ¶li.2.cap. 10. inter med. & finẽ, to.6.

¶ Quartum est. Possibile est q aliqs tristet de bono pximi pp ipsum pximũ, qa s. nõ vult sibi bõ, & non qa diminutiuum ppriæ excellentiæ: & possibile est, q aliquis tristet de bono pximi, quatenus diminutiuo ppriæ excellẽtiæ, & nõ pp ipsum proximum: sed in hmõi casu primũ est inuidia, & non secundum igitur. Ex his patet, q opinio Thom. contradicit Aristo. & sibi ipsi.

ponit: oppositorũ aũt nõ est eadẽ cã. ergo cũ h memoria bonorũ humanorũ fit cã delectationis, ut s. dictũ * est, nõ erit cã tristitiæ. Est aũt cã inuidiæ: dicit. n. Phil. in † 2. Rheto. q his aliq inuident, qui habent, aut possederunt quæ ipsis conueniebant, G aut quæ ipsi quandoq; possidebant. ergo iuidia nõ est tristitia.

Sed contra est, q Damasc. in 2. libro ponit inuidiam spẽm tristitiæ, & dicit, quòd inuidia est tristitia de alienis bonis.

Respon. Dicẽdũ, q obiectũ tristitiæ est malum proprium. Contingit autem id, quod est alienum bonum, apprehendi vt malum proprium, & secundum hoc de bono alieno potest esse H tristitia: sed hoc contingit dupliciter. Vno modo, quando qs tristatur de bono alicuius, inquantum imminet sibi ex hoc periculum alicuius nocumenti: sicut cum homo tristatur de exaltatione inimici sui, timens ne eum lædat. Et m talis tristitia nõ est inuidia, sed magis timoris effectus n, vt Philosop. dicit in * 2. Rethor. Alio modo, bonum alterius æstimatur, ut malum proprium, inquantum est diminutiuum, propriæ gloriæ, uel excellentiæ: & p hoc modo de bono alterius tristatur inuidia. ¶ Et ideò præcipue de illis bonis homines inuident, in quibus est gloria, & in quibus homines amant honorari, & in opinione esse, vt Philosophus dicit in *secundo Rhetoricorum.

Ad primum ergo dicendũ, quòd nihil prohibet id quòd est bonum uni, apprehendi ut malum alteri: & secundùm hoc tristitia aliqua potest esse de bono ut dictum *est.

Ad secundum dicẽdum, q quia inuidia est de gloria alte-

pter ipsum proximum, seu propinquum, hoc est, pp proximitatem, seu propinquitaté illius hõis, quod sub alijs verbis dixerat, æqualis & similis, hoc est, q prosperitas aliena nõ subiacet inuidiæ, quia est æqualis, & similis, seu quia est propinqui. Cõtra ueritaté aũt est, quia eiusdẽ moris est uelle alicui hoĩ malũ, putà, mortẽ absolutè, & dolere de bono oppo- sito. hoc est uita, ipsi absolutè, ut patet: sed uelle alicui absolutè malũ mortis spectat ad viriũ odij: ergo tristari de uita alicuius absolutè, spectat ad odiũ. Et idẽ est de alijs bonis ac malis indicũ. Nõ ergo inuidia distinguit ab odio, qa odiũ est respectu mali absolute pp ipsũ hominẽ, qa. s. ipsi absolutè malũ uolumus. & inuidia de bono pp eũdẽ, qa. s. ipsi absolutè bonũ nolum*, ut Martin* somniauerat: sed vterque iste motus vnius eiusdem moris est, odij. s. Hæc de secundo.

Conel. m

*Li.2.c.9. paulo à princi. to mo 6. Conclu. p

¶ Quo ad tertiũ, sñia Arist. per doctrinam authoris non excluditur, sed exponit. Declarant singula. Rõ in primis ab Arist. explicata in obiecto inuidiæ, manifestè se tenet ex parte rei. nã prosperitas propinq. seu similis, & æqualis, in

*Li.2.ca. 10. parũ à princi. tom. 6.

*In corp. ar. 1. & 2. q. 19.

¶ Ad horum euidenté notitiam, exponenda est primo sñia Aristo. de obiecto inuidiæ. Secundò, ostenditur q ria Martini est & contra Arist. & contra ueritaté. Tertio, cõferẽda est sñia Arist. cum doctrina authoris. Quarto, respondebitur obiectis.

¶ Quo ad primum. Arist. in secundo Rhetor. tractans de passionibus animę, ponit quatuor tristitiæ passiones circa bonũ alienum, s. timorem, æmulationem, indignationem, & inuidiam. Et ad timorem spectare uult, dolere de aliena prosperitate, quatenus ex illa aliquod imminet nobis malum. Ad æmulationem I verò spectat, dolere de alieno bono, non quia alius hoc habet, sed quia ipse illo caret. Ad indignationem autem spectat, dolere de prosperitate indigni. Ad inuidiam demum spectat, dolere de prosperitate æqualis & similis. Vbi persp. ce primò quatuor rõnes formales obiecti doloris in alieno bono. Perspice secundò q indignatio, & inuidia in sola cõditione hõis, de quo est dolor, differunt. Nam utraq; est dolor perturbans de prosperitate aliena, sed indignatio est de prosperitate indigni: inuidia uerò de prosperitate æqualis & similis. Ita q sicut indignatus ęgrè fert indignum prosperari, non propterea quia timet q ex indigni prosperitate aliquid mali sibi eueniat, sed ea ratione, quia indignus prosperatur: inuidus ęgrè fert hominem æqualem, & similem prosperari, non quia timeat q ex illius prosperitate aliquid alterum sibi mali eueniat, sed ea ratione, qa ęqualis, & similis prosperatur. Et per hoc uterque dolet non quia sibi timet, sed quia alter prosperatur. Hæc est plana sententia Aristo. ibidem, ut patet intuenti. Hęc de primo. K

¶ Quo ad secundum, quanta dña est inter prosperitatem alterius hominis absolutè, & prosperitatem alterius hominis ęqualis, & similis, tanta est distantia inter phantasiam Martini, & sententiam Aristo. Nam Martinus ponit inuidiam esse dolorẽ de bono alterius hominis absolutè, seu propter ipsum hominem. Aristot. autem ponit inuidiam esse dolorem de prosperitate alterius hominis æqualis, & similis. Et propterea credens sequi Arist. longè aberrauit ab eius doctrina. Fuit autem, ut puto, ratio erroris sui illud Aristo. uerbum, propter ipsum proximũ. Putauit enim Martinus proximum esse nomen substantiuũ: & quasi dixisset, propter ipsum alium hoĩem, cum tamen sit nomen accidentis, comprehendentis vtrumque dictum accidens, s. æquale & simile. Nam statim posita definitione inuidiæ supradicta, uolens declarare rationem eam hominum inuidorũ, quare prosperitatis ab inuido ęgrè feratur, dixit quod est pro-

re ipsa inuenitur: & nihil aliud in re ipsa, q est inuidiæ obiectũ secdm ueritaté, inuenit modò, ad inuidiã, nisi prosperitas ppinqui, ut patet. Et ppea inuidia est sp prauaq: quia dolor est de prosperitate propinqui, de qua est gaudendum. Et quoniam in hoc quod dico, prosperitas æqualis, & similis clauditur excessus quidam respectu qualis, & similis, ex hoc namque quòd alterum similium, & æqualium prosperatur, excedit reliquum: ideo dicendo, quòd ratio obiecti inuidiæ est p\~speritas similis, & æqualis, dicitur, quod est bonum excedens in simili, & æquali. Et si amplius scrutati fuerimus, unum aliud includitur in prosperitate similis, & æqualis, scilicet mutatio relationis in se, & suo correlatiuo. Nam ubi prius erant correlatiua æquiparantiæ, quia erãt similes & æquales, prosperitas similis & æqualis transfert ipsum in relatiuum secundum excessum, & correlatiuum in excessũ, non per diminutionem aliquam in eo qui excedit, sed per solam augmentationem in eo qui excedit. Et propterea dicendo, quòd obiectum inuidiæ est prosperitas similis & æqualis, simul dicitur, quod est bonum excedens in simili & æquali, ac per hoc habens se ad alterum, ut excedens ad excessum. Et si profundius adhuc perspexerimus, videbim*, quòd hęc ipsa mutatio relationum est secundum rem diminutiua excellẽtiæ in altero, non absolutè, sed relatiuè, hoc est, non minuit in eo aliquod bonum, sed tollit ab eo relationẽ excellentiæ cuiusdam, quam prius habebat in hoc, quod erat alteri par. Tollit dico, non nocendo illi quouis modo, sed per proprium augmentum. Perspicuè quoque circumspicientibus apparebit adhuc, quòd hęc ipsa diminutio relatiua absque sui defectu, & si mala aut nociua minimè sit secundùm rem & ueritaté, habet tamen mali speciem, non mali culpæ, de quo scriptum est: Ab omni specie mala abstinete uos, sed mali pœnæ. Nam transire de ęquali ad esse excessum ex defectu proprio, malum est: sine defectu autem proprio malum non est, sed mali spẽm, seu similitudinẽ præfert. Prosperitas ergo æqualis & similis, claudit in se rationem excedentis, ac per hoc mutantis relationem ad suum simile & æquale, in relationem excedentis ad excessum, ac per hoc quodammodo minuentis relationem excellentiam in suis simili & æquali: ac per hoc, licèt in se sit bona, quandam tamẽ habet speciem mali pęnæ respectu illius similis & æqualis, quem ino do excedit, & totum hoc est in re, quia ita res se habet. Et si his adiunxeri* illud, quod talis prosperitas sortitur in respectu ad inuidum ex communi ratione tristitiæ, hoc est, ex cõmuni conditione,

ditione, quam tristitiæ ratio in omni suo obiecto ex parte eius, A qui tristatur, supponit, s. q ipso nolente accedat (est n. tristitia de his, quæ nobis nolentibus sunt, seu sunt) oportet superaddere ad dictum inuidiæ obiectum rationem nolititæ q pprietas æqualis, & similis nolita, est proprium obiectum tristitiæ.

Nã si uolita esset, causaret gaudiũ. Et si nec uolita, nec nolita esset, nec gaudium, neq tristitiã caret, sed qa nolita est, tristitiam cãt. Hæc oĩa clara sũt secdm Arist. & idẽ omino sentit author, quã uis aliis verbis vnum horum explicauerit. Quod. n. obiectum inuidiæ sit bonũ excedẽs, expresse habes & in hoc articulo in rñsione ad secdm, & in sequẽti articulo, vbi dicit, Quarto mõ aliquis tristat de bonis alicuius, inquãtũ excedit ipsum in bonis: & hoc propriè est inuidia, & istud sp est prauum &c. hæc ibi. Et sic habes oĩa apud ipsum, q ex rõne excedentis deducta sunt. Quod exigatur rõ ppinqui, in hoc arti. cu lo in responsione ad secundum habes, vbi dr, q his qui sunt ppinqui, quibus nititur aliquis se æquare, vel præferre, q etiam præexigatur rõ noliti, ibidem patet, cum subditur, Nam cũ illi excedunt, accidit hoc contra nram uoluntatem, & inde causat tristitia. Quod concurrat & species mali, in hoc articulo patet, cum dr. Bonum alterius æstimatur ut malũ propriũ. Nõ dixit, est, sed, æstimatur, quia in veritate non est malum, sed similitudo mali. Spẽm igitur mali in quadam quasi diminutione excellentiæ relatiuæ in obiecto inuidiæ inuentam in ordine ad nolentẽ obiectum illud, author explicauit per illa uerba, Aestimatur malum proprium, inquantum est diminutiuum propriæ excellentiæ. Vnde nulla est inter Aristotelem, & authorẽ in hoc dissonãtia, sed explicauit ille, q ille implicitè dixerat, & *insinuauerat, dicendo statim post diffinitionem inuidiæ. Hoc aũt nõ q ipsi aliquid accidet alterum, sed propter ipsum propinquũ &c. D Excludendo enim euentum alicuius alterius, non excludit hoc ipsum quod cuenit, scilicet quod exceditur ab æquali & simil: sed potius includitur cum subditur, sed propter ipsum propinquum: ita quòd differentia inter obiectum inuidiæ, & timoris non consistere dixit in hoc, q alterum habeat rationem mali, alterum non: sed in hoc, quod malum in obiecto timoris est aliquid alterum ab ipso bono prouenturum. Malum uerò in obiecto inuidiæ non est aliquid alterum ab ipso bono futurum, sed est ipsum bonum, habens mali speciẽ. Hoc. n. denotant illa Aristo. uerba, Non quia ipsi aliquid accidet alterum, sed propter ipsum propinquum: nisi quis dicat, quòd frustra Aristot. dixit. Si aliquid alterum. Et ut clarius percipiatur quod dicimus, ponamus exemplum ad propositum. Prosperitas mihi æqualis & similis, seu propinqui potest esse obiectum æmulationis, indignationis, timoris, & inuidiæ. Æmulationis siquidem, si doleo: nõ quia ille prosperatur, sed quia non similiter procedo. Indignationis verò, si doleo, quia ille est indignus prosperitate. Timoris autem, si doleo, q ex illius prosperitate, rapinæ, cædes &c. sient. Hæc. n. mala aliquid alterum sunt ab ipsa prosperitate, & futura ex illa putantur. Inuidia autem, inquantum excedit me propinquum ita quod, hoc ipsum, quod me propinquum excedit, in se quidem bonum, in ordine autem ad me præcipuè inuidi mali speciem habet. Vnde stant hæc duo simul, q inuidus non tristat de prosperitate propinqui, quia aliquid alterũ accidet ei: & q tristatur, quia hoc ipsum accidit ei, s. excedi, quod mali spẽm habet. Nec oportuit Aristo. clarius hæc explicare, ut explicauit author: quia ille etiam nouitius scripsit, ille eruditis, apud quos constat, q sicut impossibile est delectari, nisi de bono secũdùm rem, uel apparentiam: ita impossibile est tristari, nisi de malo secundùm rem, uel apparentiam. Hæc de tertio.

¶ Quo ad quartum iam patet responsio, & ad authoritatem Aristo. quod est male intellecta: quoniam æquiuocat de ly, proximo, vt est nomen accidentis, & ut est nomen substantiuæ. Aris. enim utitur nomine proximi, uel propinqui ut est nomen accidentis: sicut vtitur nomine æqualis, & similis, & indigni. Martinus autem intellexit nomine proximi alium hominem secundum se.

¶ Ad primum autem argumẽtum dr, q bonum aliquid esse diminutiuum propriæ excellẽtiæ contingit dupliciter. Vno mõ vt effectiuũ diminutionis secdm rẽ sine sit rẽ diminutiuũ secdm rẽ sit in re, siue sit secdm æstimationẽ tñ. Et sic cõcedit, q spectat ad spẽm timoris, licet q aliq, si ita sit in re, si illi nãu, si est secdm æstimationẽ uitia q, qa tristat de prosperitate propinqui, quia inde lædetur in ppria excellentia nõ laborat inuidia, sed timore. Et similiter, q tristatur de prosperitate alterius, quia putat, quãmuis uanè, q ex illius prosperitate proueniet sibi diminutio propriæ excellentiæ, non laborat inuidia, sed timore: si cut qui tristatur de psperitate alterius, qa

autem delectationẽ causat, inquantum concordat uoluntati.

Ad tertium dicẽdũ, q nullus conatur ad ea, in quibus est multũ deficiẽs. Et iõ cũ aliquis in hoc eum excedat, non inuidet: sed si modicũ deficiat, vĩ q ad hoc pertingere possit, & sic B ad hoc conat. Vnde si frustraret eius conatus propter excessum gloriæ alterius, tristatur: & inde est, q amatores honoris sũt magis inuidi. Et similiter ẽt pusillanimes sunt inuidi: quia oĩa reputãt magna, & quicquid boni alicui accidat, reputant se in magno superatos ẽe. Vñ & Iob 5. dicit. Paruulum occidit inuidia. & Gregor. dicit in * 5. Moralium, quòd inuidere nõ pos-

rius, inquantum diminuit gloriam, quam quis appetit, consequens est, vt ad illos tantum inuidia habeatur, quibus hõ uult se æquare, uel præferre in gloria: hoc autem non est respectu multum à se distantium. Nullus enim, nisi insan*, studet se ęquare, uel præferre in gloria his, q sunt multò eo maiores, puta, plebeius homo regi, uel etiam rex plebeio, quem multum excedit. Et ideo his qui multum distant, uel loco, vel tempore, vel statu, homo nõ inuidet: sed his qui sunt propinqui, quib. se nititur æquare, uel præferre. Nã cũ illi excedũt i gloria, accidit hoc cõtra nostram utilitatem, & inde causatur tristitia: similitudo C

*li. 5. Mora. c. 33. à medio illius.

putat, quãmuis uanè, q inde proueniet sibi diminutio opũ, vel regni, & aliorum bonorum. Eiusdem siquidem rationis est velle, uel nolle unum & idem secundum rem, uel secundùm apparentiam. Adulterij siquidem est appetere coniugatam secundum rem, & appetere quam putat cõiugatam, licèt falsò. Alio modo contingit bonum alterius esse diminutiuum propriæ excellentiæ: quia ipsum in ordine ad me habet quandam speciẽ diminutiui excellentiæ meæ: & sic esse diminutiuum propriæ excellentiæ spectat ad inuidiam. Nam inuidus tristatur de prosperitate æqualis & similis propter hoc, quòd est prosperitas æqualis & similis, quod est excedere me, quod est similitudinarie diminuere excellentiam meam, dum mutat relationẽ meã. Et hoc est quod prius dictum est, Aristotelem docuisse, scilicet quòd timor est de bono: quia inde aliquid alterum accidet. Inuidia autem non quia inde aliquid alterum accidet, sed quia ipsum tale est, scilicet excedens habens mali speciem. Et quia hinc soluuntur tria prima argumenta, & explanatur Aristoteles, & author, & omnia consona apparent, cõcedere potes, quòd vera doctrina hæc est.

¶ Ad quartum argumentum dicitur, quòd tristari de bono proximi hoc est alterius hominis, quia nolo illi bene esse, est possibile: sed non spectat ad inuidiam, sed ad odium, cuius est velle malum alteri homini non propter aliud: sicut ad amorem amicitiæ spectat gaudere de bono alterius hominis absolutè, seu propter ipsum hominem, qui bene habet.

¶ In eodem articul. 1. in responsione ad tertium, Martinus occurrit dicens In fero contra Thomam, quòd ex pusillanimitate non sequitur inuidia. Thomas enim imponit Aristoteli, quòd pusillanimes sunt inuidi, & applicat ad hoc probandum rationem Aristotelis, quia omnia eis magna uidentur. Hæc opinio Thomæ non bene concordat cum his, quæ eodem loco dicit. Et ideo arguitur sic. Nullus inuidet in his, in quibus se multum E putat deficere: sed pusillanimis omnia reputat magna, ut Aristoteles dicit, & Thomas approbat. ergo pusillanimis ex sui pusillanimitate potius retrahitur ab inuidia, quam inducatur. Maior, & minor sunt Thomæ hic.

¶ Ad hoc dicitur, quòd pusillanimitas causat inuidiam in subiecto disposito, hoc est, infra latitudinem hominum similium. Inuidia enim, ut Aristoteles diffinitè declarat, inter similes est. Causat autem inuidiam ex ratione reddita ab Aristotele, & authore hic, quia scilicet, omnia magna putat: ita quòd prosperitas similis uni magnanimo nullam, aut paruulam inuidiam excitabit: quia pro nihilo, aut quasi nihilo reputans illam prosperitatem, non reputat se excedi. Alteri uerò pusillanimi inuidiam magnam excitabit, pro quanto ex quacunq; minima prosperitate similis, reputat se multum excedi. Vnde quia pusillanimitas similis facit, uel auget obiectum inuidiæ, scilicet rationem excedentis boni in simili, ideò inclinat ad inuidiã. Ex hoc clara

[illegible] textus Aristotelis, secundum planū literæ contextū [illegible]. Martini & extorsus est, & Aristoteli tribuit, q per æmulantes [illegible]. Ad quid .n. seruit ad quod propositum ibi oportebat de pusillanimibus loqui, ubi quales sunt qui inuident [illegible] figarat, nisi quia ipsi sunt inuidi? Et propterea ambitiosi copulans, qui [illegible] magnificant [illegible] inuidiæ, [illegible] diuersa [illegible] ostendit. ¶Ad argumentū autem in oppositum dr, q multis excessis [illegible] aliquos inuenit duplicitur, s. uel ut præexistens, & sic retrahit ab inuidia; uel ut adueniens alteri similium, & sic quāto maior excessus aduenit, tanto maior inuidia. Et propterea Iob 5 di. Paruulū occidit inuidia. Superueniēte .n. uni similiū excellētia, alter si pusillanimis sit, longe maiori torquet inuidia: quo magis se excedi patet, tāto magis retorquet. Author ergo cū Aristotele primo in hac responsione ad tertium, loquitur de multo excessu, uel de facto præexistente, de quo solo est vera maior. Postmodum cū ad pusillanimes uenit, de multo excessu superueniēte, supposita similitudine inter eos loquitur, & de hoc est vera minor: & ideo argumentum nihil ualet.

¶In eodem art. 1. in responsione ad quartum nō mireris, quòd dicantur senes inuidere iuuenibus: & cum hoc dicatur, quòd inuidi sunt similes aut secundūm genus, aut secundūm ætatem &c. ut patet in 2. Rhetor. Aristo. Nam senes habent ætatem iuuenilem in præterito suo: & ideò recolentes se olim iuuenes non assecutos quod isti iuuenes assequuntur, inuident illis. Et rursus cogitantes se similes iuuenibus in natura, cum diuturniore expectatione tanti temporis non assequi, quod illi modico tempore, scilicet iuuentutis, assequuntur, inuidēt. Semper ergo concurrit similitudo aliqua aliquo modo, ut diffusè Aristoteles ibidem prosequitur de inuidia.

sumus, nisi eis, quos nobis in aliquo meliores putamus.

AD QVARTVM dicēdū, q memoria præteritorum bonorū, inquantū fuerūt habita, delectationē cāt: sed inquantū sunt amissa, cānt tristitiam: & inquantum ab alijs hñtur, causant inuidiam, quia hoc maximè vr gloriæ propriæ derogare. Et iō dicit Philosophus in *2. Rheto. q senes inuident iunioribus: & illi qui multum expenderunt ad aliquid consequendum, inuident his, qui paruis expensis illud sunt cōsecuti. Dolent .n. de amissione suorum bonorū, & de hoc quod alij cōsecuti sunt bona.

*lib. 2. ca. 10. a medio to. 6.

ARTICVL. II.

Vtrum inuidia sit peccatum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr q inuidia nō sit peccatum. Dicit .n. Hier.* ad Lætam de instructione filiæ. Habeat socias cum quibus discat, quibus inuideat, quarum laudib. mordeatur: sed nullus est solicitandus ad peccandum. ergo inuidia non est peccatum.

*ante medium ep. tom. 1.

G ¶2 Prꝑt. Inuidia est tristitia de alienis bonis, ut Dam. †dicit: sed hoc quandoque laudabiliter fit. dicitur enim Prouerb. 29. Cum impij sumpserint principatum, gemet popul*. ergo inuidia nō est semper peccatum.

*lib. 2. ca. 14. in fid.

¶3 Prꝑt. Inuidia zelū quendam noīat: sed zelus quidam est bonus, sm illud Psal. 68. Zelus domus tuæ comedit me. ergo inuidia non semper est peccatum.

H ¶4 Prꝑt. Pena diuidit contra culpam: sed inuidia est quędam pęna. dicit .n. *Greg. 5. Moraliū. Cum deuictum cor liuoris putredo corruperit, ipsa quoque exteriora indicant q̄ grauiter animū vesania instigat. Color quippe pallore afficit, oculi deprimunt, mens accendit, membra frigescunt, fit in cogitatione rabies, in dentibus stridor. ergo inuidia non est peccatū.

*lib. 5. ca. 34. circa principiū

SED CONTRA est, quod dr ad Galat. 5 Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes.

RESPON. Dicendum, q sicut dictum* est, inuidia est tristitia q̄dam de alienis bonis: sed hæc tristitia pōt continge quatuor modis. Vno quidem mō, cū aliquis dolet de bono alicuius inquātū ex eo timet nocumentū uel sibipsi, uel et alijs bonis: & talis tristitia nō est inuidia, vt dictū* est, & pōt esse sine pctō. Et vñ Grg. 22. †Moraliū ait Euenire plerūq; solet, vt nō omissa charitate, & inimici nos ruina lętificet, & rursū eius glia sine inuidiæ culpa cōtristet, cū & ruēte eo quosdā bn erigi credim*, & pficiēte illo plerosq; iniuste opprimi formidamus. B Alio mō pōt aliqs tristari de bono alterius nō ex eo, q ipse hēt bonū, sed ex eo, q nobis deest bonū illud, quod ipse hēt: & hoc proprie est zelus, vt Philos. dicit* in 2. Rhetor. Et si iste zelus sit circa bona honesta, laudabilis est sm illud. 1. Corinth. 14. Aemulamini spiritualia. Si autem sit de bonis temporalibus, potest esse cum pctō & sine peccato. C Tertio modo, aliquis tristatur

*Art. pce.

*ar. pced. Concl. [illegible]

*li. 22. ca. 11. circa princ. to. 6.

*Li. 2. ca. 11. circa princ. to. 6.

cundūm se, & sic habet rōnē mali, pro quanto hēt rōnē iniusti non ea rōne, qua iniustū dr malum culpæ, aut pœnæ; quia nec culpa est, nec pœna hñti, nec culpa aliorum, nec pœna aliorū: q̄ñ nō oportet bonū indigni esse cū dāno alterius, ut patet de bono uitæ, vel sanitatis corporeæ, q̄ñius sic est, ut nulli auferatur, sed ea rōne iniustum est, qua mōstra iniusta sunt, qua [illegible] faciē hōis inuiste habere. Alio mō pōt cōsiderari bonū indigni simpliciter, cū ordinatur ad [illegible] circūstantijs, [illegible]. Ac sic eū sit q̄dā distributio diuinæ prouidentiæ, rōnē boni hēt. Ista q̄ppe patris est benefacere et his, q oderūt eū. Cū autē rō mali naturæ malū, q solū in moralib. malū est, geminū tñ sit, .s. culpæ & pœnæ, oportet, ut bonū indigni si tristitiam de se malū, uel bonū reddit uerè malū culpę, aut pœnæ sit, ad constituendā tristitiā bonā aut uerè bonā, ad cōstituendū tristitiam malā. Nulla aūt apparet rō mali pęnæ, aut culpæ hic in ipso hñte, ut patet: sed in distributione actiua apparet rō mali culpæ, iniustæ .s. distributionis, & in pportionali tate personarum, qui bus distribuendum est, & rerum quę distribuendæ sunt. Apparet & malum pœnæ in genere humano, dum diuitiæ, potentia, honor, & huiusmodi debita dignis, dantur indignis, & per hoc priuantur digni. Vnde & Aristoteles in 2. Rhetor. fundat doctrinam suam super hoc, scilicet, quòd præter dignitatem sit, iniustum est. Sed si diligenter considerenus, & confitearnur quòd in distributione actiua horum non potest inueniri malum culpæ, quia est actio diuinæ prouidentiæ: & quòd virtute I bonis non debentur bona huiusmodi tpalia sēdm se, sed solum in ordine ad uitam æternam, quia sic solum cadunt sub merito, ut in ultimo articulo Primæ secūdæ dictum est, & hoc quia sunt adeò parua bona, ut non sint bona simpliciter, clarè uidebimus quòd nec mali culpæ, nec mali pœnæ ratio in huiusmodi bonis indignorum inuenitur, & quòd Aristo. qui bona tantum præsentia in humano genere nouit, & prouidentiā diuinam respectu singulorum hominum negasse uidetur in 12. Meta. aliquod in distributione humana iniustum inuenit, [illegible] huiusmodi bonorum, quæ non ab homine, sed à Deo misericorditer dātur, [illegible] bona malis fit. Si quid autem mali pœnæ alicuius in huiusmodi bonis ex praua hominum uoluntate annectitur, tristari de hoc non pertinet ad nemesim, ut in litera dicitur. Non est ergo eiusdem rōnis tristari de uexatione boni, & prosperitate mali, ut Aristoteles putauit, licèt utrobique sit indignitas. Et ratio est, quia K uexatio boni in se habet unde sit malum, pœnæ scilicet. Prosperitas autem mali non habet in se mali culpæ, aut pœnæ ratione, sed solius naturalis inconsonantiæ, sicut monstrum; pp quod rationi dissonat, quemadmodum & monstrum. Quia ergo nulla est in prosperitate indigni ratio mali, et est in eadem ratio boni iustitiæ, ac misericordiæ diuinæ sic dispensantis, consequens est, quòd tristari de huiusmodi bonis indignorum, est tristari de diuina distributione. Propter quod glossa ex August. in Psal. 36. super illud uerbum. Desine ab ira &c. dicit. Inde irasci, & de dignari est contra Deum murmurare. Et igitur tristitia de bono indigni simpliciter mala, quia est de bono simpliciter, scilicet secundum diuinam distributionem, quàm tristari de huiusmodi bono indigni ut sic, abstrahendo à diuina prouidentia, magis boni, quàm mali ratione habet: sicut tristari de mō suo, & de habentibus speciem mali. Insciari siquidē nemo pōt quin, ut dictum est, secundū humanæ distributionis rōnem, apud quam huiusmodi bona distribuere indignis iniustū est, iniusti

SVPER QVÆS. XXXVI. ART. II.

Bannes eodem artic.

IN q. 36. dubium accidit in 2. art. de nemesi, quæ ab alijs uocatur indignatio: quia verè pertinere uidetur ad bonos mores, nec prohiberi in doctrina fidei. Primum probatur sic: quia tristari de uere malo, est actus bonus ex genere suo, sed nemesis est tristitia de uerè malo: nam verè malum est, quod bonum sit in indigno. Dissonat namque rōni hoc quod dico, bonum indigno, sicut consonat oppositum, s. bonum digno. Et licèt huiusmodi bonum commune bonis, & malis sit parum, aliquod tñ bonū est tñ, ut gaudii, & tristitiæ humanæ materia sit. Nec obstat si dicatur, q licèt bonum indigno dissonet: tñ bonum ad correctionem, uel damnationem, seu aliquod huiusmodi non dissonat indigno: hæc enim accidentia sunt talis boni indigno. Sermo autem doctrinalis formalis est, & de tristitia de bono indigni ut sic, quæstio est. Hanc enim Arist. ad bonos mores pertinere, & author prohiberi à doctrina fidei affirmat.

¶Secundum autem declaratur: quia æmulatio iniquorum prohibita in scriptura, intelligenda est, ut ab ipsamet scriptura declaratur, cum subditur, Noli æmulari in malignantes, ac si diceret, Noli æmulari sic, ut uelis fieri malus, ut habeas bona, quæ habent impij.

¶In oppositum autem est doctrina authoris.

¶Ad hoc dicitur, quòd sic profecto nemesis materia potest considerari dupliciter, s. secundum se, & sic habet rationem mali, & contristantis, & simpliciter, hoc est, omnibus consideratis circunstantijs, & sic habet rōnem boni, & appetibilis, ut aliud uerè [illegible] bonum indigni potest dupliciter considerari. Primo se

Porrella per totum.

214

Inf. q. 158 art. 1. cor. Et mal q. 10. ar. 1. Et Psa. 36. in p i cip.

iniusti rōnem habeat, ut per hoc sēdm se quandam mali speciē A habet in humanis ingerat: quo sit ut nullā pōt rōnem uidere q̄ñ aliquis tristatur de prosperitate indigni, quia est indignus, si non extendit se tristitia ad idem bonum, inquantum est à Deo distributum. Extendit siquidem se ad hoc, q̄ñ simpliciter tristatur de bono indigni. Non secus ē dirū q̄ñ tristatur de bono indigni sic, ut cōplaceat tñ sibi simpliciter diuina distributio. Veruntamen, q̄a huiusmodi tristitia sēdm quod parat uiam tristitiæ simpliciter, q est mala, iō et cauenda vt quasi dispositio ad malū. Vñ & i Psal. 72. ad hoc periculū insinuandū dicit vr. Mei aūt pene moti sunt pedes, & pene effusi sunt gressus mei: q̄a zelaui super iniquos, pacē petōrum uidens. Nec hoc dissonat à doctrina authoris, immo ex ipsa deducit, a quibus excusat Arist. ex rōne bonorū qualium sēdm se rationem peccati assignat ex rōne eorundem, ut ordinatorum ad æternam fœlicitatem ex diuina prudentia. Et ex his patet solutio obiectorum. Nam bonum indigni dissonat ut monstrum, & est aliquid magnum apud iustitiam humanam. Et ordinari à Deo ad correctionem, uel damnationem, licet accidat ei sit extra rōnem formalem boni indigni sēdm se, non tñ accidit eidē simpliciter, prout est. Et rursus, licet accidat illi ut quā ter est, non tñ accidit ei ut sit quoniam non accidit ei, q est iustè agens, & finis. Et propterea huic, quòd est bona huiusmodi indignis distribui, non accidit à quo, & propter quod, nō tamen tñ ratio iusti, uel iniusti moralis, quod in operatione cōsistit.

¶In eodem 2. ar. quæst. 36. circa primum modum tristitiæ qui est timoris affectus, & effectus, diligenter & cautè obseruā, q in litera non dicitur huiusmodi tristitiam esse bonam, sed dicitur, quòd non est inuidia, & quòd potest esse sine peccato. Et primum horum declaratum est: secundum autem insinuat, quòd potest etiam esse cum peccato. Iudicanda est enim huiusmodi tristitia secundum regulas timoris. Nam sicut timor potest esse cum peccato, & sine peccato: ita & tristitia, quæ timorē sequitur. Qui .n. timet bonis, ne opprimantur, aut iustitiæ, uel cultui diuino, ne conculcetur ob potentiam, diuitias & propterea tristantur de potentia, & diuitijs alicuius, si clara est huiusmodi malorum sequela non, peccant: cuius signum est, quod si habere potestatem priuandi illum huiusmodi potentia, & diuitijs, bene faceret priuādo illum. Si autem aliquis timet ex alterius potentia lædi iuste uel non iniuste, & ideo de illius potentia tristatur, peccat quoniam huiusmodi timor non debet intantum progredi, ut nollit bonum alterius, sed sat est, quòd liceat sibi uitare malum proprium: cuius signum est, quòd si haberet potestatem priuandi illum tali potentia, non licitè propter hoc priuaret illum. Eadem siquidē ratione actus interior, & exterior sibi respōdens est bonus uel malus. Similiter, si ambiguum est an aliquis potentia, uel diuitijs abutetur in alterius damnum, quamuis licitè timeat, & caueat, non tamen licitè tristatur absolute de illius potentia, uel diuitijs: sicut nec licitè posset propterea illum priuare potestate, uel diuitijs. Vnde collige quòd huiusmodi timoris affectus, & effectus, qui est tristari de bono primi ut nociuo, fræno eget rectæ rationis cōsiderantis qualitatem mali suæ causæ, & præponentis præponenda, ut tristitia de bono ex sancta, seu recta detestatione mali exercenda sit.

¶In eodem 2. ar. circa secundum modum tristitiæ, hoc est, zelū seu æmulationem, cum dicitur, quòd si est de bonis temporalibus, potest esse cum peccato, & sine peccato, Martinus occurrit dicens, Hæc Thomæ opinio uidetur mihi contradicere Aristo. qui uniuersaliter ponit zelū esse boni moris, & ponit temporalia inter bona zelabilia.

¶Ad hoc dicitur, quòd in nullo contradicitur Aristoteli: quia æmulatio tēporalium regulanda est secundum regulas desiderij temporalium. Et sicut desiderare bona tēporalia simpliciter, & absolutè nullum malum est, sed naturalis ac bonus affectus: quoniam hic homo indiget: ita tristitia de eo quod est non habere temporalia, nihil mali, sed naturalem affectum boni cōsonum importat. Sed quemadmodum cum bono absolute desiderio temporalium stat, ut desiderium ad hoc, q in hoc homine respectu talium temporalium, nunc sit rectum, requirantur aliquæ conditiones, puta q congruat sibi. (Nō .n. congruit cuilibet quodcunq; bonum temporale) ita ad hoc quod tristitia, quia non habeo nunc tale temporale bonum, eget aliqua conditione, sine qua est mala moraliter, & cum qua est bona. Si enim plebeius ideo tristatur, quia non est rex, tristitia illa non est secundum rectam rationem. Et propterea mirum est de Martino non uidente infinitas æmulationes temporaliū posse esse malas cōsideratis conditionibus personarum, & bonorum &c. Recta ergo est authoris doctrina, nec contradicit Aristot. sane intellecto. Sciuit Aristot. q æmulatio ambitiosorum, & auarorum, & malignorum nō est boni moris, sed dicens æmulationem esse boni moris, intelligebat seruata proportione, ob cuius defectum author dicit quandoque esse peccatum.

¶In eodem 2. artic. circa tertium modum tristitiæ, scilicet nemesim seu indignationem, iterū dubium occurrit ex Martino nouiter uiso, post superius scripta. Nititur siquidem primo probare, quod indignatio non est peccatum: deinde soluere, ut dicit, rationes sancti Thomæ ad oppositum. Probat ergo indignationem non esse peccatum. Primo authoritate Arist. Secundo, ratione Arist. Tristitia de malo indigni est laudabilis: ergo tristitia de bono indigni est laudabilis. Tertio, Tristitia de eo D quod si in facultate mea esset, possem rōnabiliter impedire, est bona: sed uir bonus & iustus, si in facultate sua esset, posset indigni ab assecutione talis boni impedire rōnabiliter, immò, ut videtur, si cooperaretur, peccaret, sicut prælatus peccat conferendo beneficium indigno scienter. ergo. Quarto, Vir bonus, & iustus sic, q affluentia huiusmodi bonorum communiter facit de indignis indigniores: ergo rationabiliter potest tristari de prosperitate indignorum. Et ideo, inquit, miror opinionem Thomæ in hac parte satis apertè reprehendentis Aristo. quia considerauit illa bona temporalia secundūm se. Et addit Thomas hanc tristitiam esse in sacra scriptura prohibitam: quod non reputo uerum, ut patebit respondendo ad ea, quibus hoc ipsum probare conatur.

¶Afferuntur secundo, ut dicit, Thomæ rationes. Prima est. Bona temporalia comparata æternis, parua sunt. ergo non debet vir iustus tristari, si adsunt indignis. Secunda est. Bona temporalia proueniunt indignis ex iusta Dei ordinatione, uel ponentis ea ad correctionem, uel damnationem eorum: ergo uir iustus non debet de hoc tristari. Tertia ex authoritate Psalmi. E Noli æmulari in malignantibus, neque zelaueris &c. Quarta ex authoritate psalmi. Pene effusi sunt gressus mei, quia zelaui super iniquos, pacem peccatorum uidens.

¶Et ad primam dicit negando consequentiam, tum quia bona temporalia sunt magna absolute: tum quia quantumcunque parua, illis tamen mali indigni, & boni digni sunt.

¶Ad sedm negat similiter sequelam: q de miserijs pauperum quæ ordinatæ sunt iuste à Deo, laudabiliter tristemur miserentes.

¶Ad tertiam & quartā dicit, quòd zelare ibi sumitur pro imitari, ac si diceret, Nec imiteris facientes iniquitatē. Et similiter zelaui super iniquos, hoc est, Volui imitari iniquos. Vel exponendum est de tristitia absolutè, & inuolentia quòd impellit ad sequendam semitam peccatorum affluentium in bonis temporalibus.

¶Ad hæc respondendo, non oportet alia iacere fundamenta, sed ex prius positis ad authoritatē Arist. patet solutio in litera.

¶Ad

Universidad de Deusto Biblioteca

¶Ad rationem secundo allegatam negatur sequela, quoniam non est eadem vtrobique ratio.

¶Ad tertium negatur minor, tum quia nec reges, nec leges ab indignis auferunt, cum possint, bona temporalia, immo esset subuertere pacem humanam, si daretur opera, vt tollerentur ab indignis temporalia, aut impedirentur indigni ab assecutione ipsorum. Nam sic & filius peccator impediendus esset ab assequenda hæreditate, & ab hoc vt instituatur hæres a patre, & mercator peccator ne lucraretur & miles, audax peccator, ne uictoriam haberet, & alia huiusmodi sequeretur, quæ excogitare est fatuum. Nullum quoque peccatum est cooperari peccatoribus ad bona temporalia habenda, quamuis sint illis indigni: sicut nec Deus peccat qui huiusmodi temporalia donat.

*Li. 2. ca. 9. tom. 6.

Concl. f

Concl. n

¶Ad quartum dicitur, quod hoc est per accidens, quod ex bonis temporalibus aliqui fiant peiores, ac per hoc indigniores. per accidens enim est quod aliquis abutatur bono. Sermo autem doctrinalis est, de his quæ sunt per se. Et rursus tristari de bonis indigni, quia fit peior, non spectat ad nemesim sed ad charitatem. Nemesis enim est tristitia, quia indignus prosperatur non quia fit magis indignus: hoc enim charitatis, ut dictum est, esset.

¶Ad confutandam autem solutionem Martini dico, quod prima ratio male soluitur: quoniam ratio consistit in hoc. Huiusmodi bona sunt quasi nihil in comparatione ad bona æterna quod autem quasi nihil est pro nihilo reputatur, ac per hoc de huiusmodi non debet esse tristitia simpliciter, & absolute. Solutio autem dicens, quod illa sunt magna absolute, pro quanto est uera, non soluit: quia est uera, ut ly, absolute, i. seclusis circumstantijs, significat: sicut proiectio mercis in mare absolute dicitur inuoluntaria, & æquiualet ad ly, secundum quid. Est autem falsa ut ly, absolute æquiualet ad ly, omnibus consideratis, & sic debent iudicari ad hoc, ut sint materia tristitiæ simpliciter, & non primo modo. Quod etiam dicitur, quod illis mali sunt indigni, uerum est quia etiam quantumcunque minimis sunt indigni cum digni sint, ut in nihilum redigantur. Quod uero dicitur, quod boni sunt istis digni, minus theologice dicitur: quoniam illa sunt adeo uilia ut non mereantur ad dignitatem bonorum spectare: unde Dominus illa non in præmium, quod dignitatem respicit, sed per administrationem quandam docet bonis affutura. Primum quærite regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Solutio igitur confutatur ex hoc quia bona temporalia simpliciter, hoc est omnibus consideratis, prout scilicet sunt in uniuerso, sunt fere nihil, ac per hoc non sunt obiectum tristitiæ simpliciter, sed solum secundum quid: & propterea non est laudabilis tristitia simpliciter eorum, cum adsunt indignis. Solutio uero secundæ rationis confutatur ex hoc, quod male sumitur, & applicatur ratio authoris. Nam author induxit illam ad destruendum fundamentum Arist. quod consistit in hoc, quod indigni prosperitas est iniusta. Et hoc efficaciter excludit ratio authoris ex hoc, quod ex diuina dispositione hæc proueniunt indignis. Ex hoc enim patet haberi, quod nihil iniusti contineat in prosperitate indigni. Martinus autem aliter accepit hanc rationem,

de bono alterius, inquantum illi cui accidit bonum est eo indignus: quæ quidem tristitia non potest oriri ex bonis honestis ex quibus aliquis iustus efficitur sed sicut Philosophus dicit in * Rhetor. est de diuitijs, & talibus, quæ possunt prouenire dignis, & indignis. *Et hæc tristitia secundum ipsum vocatur nemesis, & pertinet ad bonos mores. *Sed hoc ideo dicit, quia considerabat ipsa bona temporalia secundum se prout possunt magna uideri non respicientibus ad æterna: sed *secundum doctrinam fidei temporalia bona, quæ indignis proueniunt, ex iusta Dei ordinatione disponuntur uel ad eorum correctionem, uel ad eorum damnationem: & huiusmodi bona quasi nihil sunt in H comparatione ad bona futura, quæ seruantur bonis. Et ideo huiusmodi tristitia prohibetur in scriptura sacra, * secundum illud Psal. 36. Noli æmulari in malignantibus, neque zelaueris facientes iniquitatem. & alibi, 72. psal. Pene effusi sunt gressus mei, quia zelaui super iniquos, pacem peccatorum uidens. Quarto modo aliquis tristatur de bonis alicuius, inquantum alter excedit ipsum in I bonis: & hoc proprie est inuidia: et istud semper est prauum, & vt Phil. dicit in * 2. Rethor. quia dolet de eo, de quo est gaudendum, scilicet de bono proximi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ibi sumitur inuidia pro zelo, G quo quis debet incitari ad proficiendum cum melioribus.

AD II. dicendum, quod ratio illa procedit de tristitia alienorum bonorum secundum primum modum.

AD III. dicendum, quod inuidia differt a zelo, sicut dictum* est. Vnde zelus aliquis potest esse bonus, sed inuidia semper est mala.

AD IIII. dicendum, quod nihil prohibet aliquod peccatum ratione alicuius adiuncti pœnale esse, ut supra dictum* est, cum de peccatis ageretur.

ARTICVLVS III.

Vtrum inuidia sit peccatum mortale.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod inuidia non sit peccatum mortale. Inuidia enim cum sit tristitia, est passio appetitus sensitiui: sed in sensualitate non est peccatum mortale, sed solum in ratione, ut patet *per Augu. 12. de Trinit. ergo inuidia non est peccatum mortale.

¶2 Præt. In infantibus non po-

quasi quia hoc est effectus Dei, ergo non licuit eam tristari, quod nec somniauit author: & ideo solutio sua confutatur, utpote extra propositum rationis. Glossæ autem super Psalmos allatæ confutantur ex hoc, quod dato quod ipsæ sint ueræ, non tamen excludunt quin ad literam exponendo de æmulatione & zelo, ibi sit sermo nulla facta mentione de imitatione aut inuolutione.

Concl. &

*Li. 2. ca. 11. parti prin. 10. 6

¶In eodem art. 2. circa quartum modum tristitiæ, hoc est, inuidiam, circa illud, Tristitia de bono alterius, inquantum alter excedit ipsum in bonis semper est peccatum. Martinus occurrit arguens dupliciter. Primo, quia uetus theologus recte dolet, quia hæreticus excedit ipsum in fama qua attrahit alios ad hæresim. Secundo, quia doctior recte dolet, quia garrulus excedit ipsum in fama, cum ille excessus non sit sine iniuria uiri docti.

*In corp. art.

¶Ad hoc breuiter dicitur, quod iste bonus homo non percipit sententiam authoris, nec uerba propria: quoniam dolere de bono alterius, quia ille excedit, non esset formaliter loquendo alia appositione ut arguens apponit nocumentum proueniens ex hæretico, uel iniuriam ex garrulo, et si quid est eiusmodi. Hæc enim sunt extra propositum, & propterea non oportet aliter respondere.

*1. 2. q. 87 art. 1.

Porrecta per totum. 215

Mal. q. 10. 2. 1. Et q. 11. 2. 3. co.

*Li. 12. c. 12. 10. 3.

¶In eodem arti. 2. in responsione ad primum, Martinus occurrit dicens. Ista solutio non sufficit: quia inuidia sumatur a Hieronymo pro zelo seu æmulatione. Arguo, inquit, sic Hieronymus uult, quod filia mordeatur aliarum laudibus & similiter Quintilianus vult quod puer uictus fleat. Tunc sic. Nullus flet aut mordetur, nisi quia tristatur, quod ab alio exceditur. ergo uir bonus vult quod filius, uel filia tristetur, quod alij excedunt ipsum, uel ipsam, quod est contra Thomam.

¶Ad hoc dicitur, quod morsus & fletus ex alienis laudibus, & huiusmodi optatur in pueris discentibus, non quia alij excedunt, sed quia ipsi non proficiunt sicut illi quod proprie spectat ad zelum, seu æmulationem. Vnde falsum assumitur formaliter, & per se loquendo.

SVPER QVÆST. XXXVI. ART. III.

Bannes eodem articu.

K IN art. 3. circa rationem pro conclusione, Martinus occurrit arguens contra authorem, quod ista ratio non sufficiat, id quia per illum concluderetur tam faciliter, quod nemesis, & zelus essent peccata mortalia, & contrariarentur charitati, quia tristantur de bono proximi. & sic haberent idem obiectum cum charitate secundum contrarium motum. id quia non quicquid contrariatur operi charitatis, est peccatum mortale. Sunt enim aliqua charitatis opera, ad quæ non tenemur, sicut osculum leprosi, & alia supererogationis opera.

¶Ad horum primum negatur sequela. Et de zelo, seu æmulatione quidem patet, quod non communicat in obiecto cum charitate: quoniam tristitiæ talis obiectum non est bonum proximi, sed carere bono proximi. Tristatur enim non quia alter habet, sed quia ipse non habet. Vnde tristitia æmulationis habet bonum proximi pro exercitatiuo, defectum autem tristantis pro obiecto. Huiusmodi autem tristitia non est contraria, sed conformis sæpe charitatis motui quoniam charitatis est dolere de malo sui subiecti.

¶De nemesi uero quia etiam non est idem obiectum illius, & charitatis,

ritatis, quoniam indignationis obiectum est non bonum proximi absolute, sed tale bonum, scilicet temporalis prosperitatis, non hominis absolute, sed hominis talis, scilicet indigni: charitatis autem obiectum est bonum proximi absolute. Non ergo ideo litera habet locum in æmulatione, & indignatione, sicut in inuidia, quæ tristatur de bono proximi, quia excedit, quod scilicet excedere infra latitudinem boni absolute clauditur, quia spectat ad bonum ipsius proximi secundum se. consequitur enim quantitatem, & augmentum boni in ipso proximo. Ex hac enim parte se tenere, patet ex supradictis. A

*Li. 1. confess. c. 7. parum ante medi. t. 1.

¶Ad secundum dicitur, quod aliud est loqui de exterioribus aut secundarijs charitatis actibus, quales sunt, de quibus arguens loquitur: & aliud de principali charitatis actu interiori, qui est dilectio, cuius terminus est gaudium. Quicquid enim contrariatur dilectioni proximi, oportet esse peccatum mortale. Constat autem, quod tristitia de bono proximi contrariatur dilectioni proximi, quia spectat ad contrarium motum motui charitatis, ut terminus. Nam motus charitatis ad bonum proximi est amando, desiderando, gaudendo, cui contrariatur directe motus odiendo, fugiendo, tristando. Vnde patet, quod ex hoc, quod contrariatur gaudio, contrariatur dilectioni: & hoc est quod author intendit, & non intendit quod omne contrarium cuiuscunque charitatis operi est peccatum mortale. Stat ergo solida ratio literæ.

*Li. 2. c. 9. cir. princ. tom. 6.

*Art. 1.

Concl. m

*q. 35. ar. 3. & 1. 2. q. 72. art. 3. ad 1.

¶In eodem articulo 3. in responsione ad tertium, Martinus occurrit, dicens contra authorem, quod hæc responsio non satisfacit: quia argumentum semper stat in rigore siue opponatur misericordiæ, siue nemesi, quia secundum Arist. misericordia, & nemesis passiones sunt.

¶Ad hoc dicitur primo, quod locus ab authoritate negatiue nihil ualet. Quamuis enim Arist. non posuerit misericordiam inter uirtutes sed laudabiles passiones, non propterea sequitur, quin talis passio reducta ad medium secundum rectam rationem, possit fieri uirtutem propriam, ut superius author docuit.

¶Dicitur secundo, quod Aristo. nesciuit uirtutes etiam morales, quæ attenduntur penès morem, ex theologalibus uirtutibus deriuatum, qualis est misericordia, quæ ut est uirtus, est proprius effectus charitatis, ut in litera hæc non frustra dicuntur. Et propterea in argumento optime satisfactum est a theologo, in doctrina morali theologica, ex hoc quod inuidia contrariatur uirtuti misericordiæ, & uirtuti charitatis, & non solum passionibus.

test esse peccatum mortale, sed in eis potest esse inuidia. Dicit enim Augu.* in primo confessio. Vidi ego, & expertus* sum zelantem puerum, nondum loquebatur, & intuebatur pallidus amaro aspectu collactaneum suum. ergo inuidia non est peccatum mortale. B

¶3 Præt. Omne peccatum mortale alicui uirtuti contrariatur: sed inuidia non contrariatur alicui virtuti, sed nemesi, quæ est quædam passio, ut patet per Philos. in 2. Rhet.* ergo inuidia non est peccatum mortale.

SED CONTRA est, quod dicit Iob. 5. Paruulum occidit inuidia: nihil autem occidit spiritualiter, nisi peccatum mortale. ergo inuidia est peccatum mortale.

RESPON. Dicendum, quod inuidia ex genere suo est peccatum mortale. C Genus autem peccati ex obiecto consideratur. Inuidia autem secundum rationem sui obiecti contrariatur charitati, per quam est uita animæ spiritualis, secundum illud 1. Io. 3. Nos scimus, quoniam translati sumus de morte ad uitam, quoniam diligimus fratres. Vtriusque autem obiectum & charitatis, & inuidiæ est bonum proximi, sed secundum contrarium motum. Nam charitas gaudet de bono proximi: inuidia autem de eodem tristatur, ut ex supra- D dictis * patet: vnde manifestum est, quod* inuidia ex suo genere est peccatum mortale. * Sed sicut supra dictum est, * in quolibet genere peccati mortalis inueniuntur aliqui imperfecti motus in sensualitate existentes, qui sunt peccata uenialia: sicut in genere adulterij, primus motus concupiscentiæ, & in genere homicidij primus motus iræ: ita etiam in genere inuidiæ inueniuntur aliqui primi motus, quandoque etiam in uiris E perfectis, qui sunt peccata uenialia.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod motus inuidiæ, secundum quod est passio sensualitatis, est quoddam imperfectum in genere actuum humanorum, quorum principium est ratio: unde talis inuidia est peccatum mortale. Et similis est ratio de inuidia paruulorum, in quibus non est usus rationis: unde patet responsio ad secundum.

AD III dicendum, quod inuidia, secundum Philoso.* in 2. Rhe. opponitur & nemesi, & misericordiæ, sed secundum diuersa. Nam misericordiæ opponitur directe, secundum contrarietatem principalis obiecti. Inuidus enim tristatur de bono proximi: misericors autem tristatur de malo proximi. unde inuidi non sunt misericordes, sicut ibidem dicitur, nec econuerso. Ex parte uero eius, de cuius bono tristatur inuidus, opponitur inuidia nemesi. Nemesicus enim tristatur de bono indigne agentium, secundum illud Ps. 72. Zelaui super iniquos, pacem peccatorum uidens: inuidus autem tristatur de bono eorum, qui sunt digni. Vnde patet, quod prima contrarietas est magis directa, quam secunda. Misericordia autem quædam uirtus est, & charitatis proprius effectus: unde inuidia misericordiæ opponitur, & charitati.

ARTICVLVS III.

Vtrum inuidia sit uitium capitale.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod inuidia non sit uitium capitale. Vitia enim capitalia* distinguuntur contra filias capitalium uitiorum: sed inuidia est filia inanis gloriæ. dicit enim Philosophus * in 2. Rhetor. quod

SVPER QV. XXXVI. ART. III. ET IIII.

Ban. eodem art. *Nic. de Nyse tra. 3. p. 3. po. 2. q. 2.*

IN ar. 3. & 4. eiusdem q. dubium occurrit. An inuidia unum diuidatur in plures species, an sit una species specialissima. Et est ratio dubij, quia diffinitio inuidiæ, scilicet quod est tristitia de bono alterius*, inquantum est diminutiuum propriæ gloriæ, vel excellentiæ, nullam unam formalem rationem importat. Tristitia namque de bono proximi tot species est, quot odium proximi. Habent namque se odium & tristitia sicut amor & delectatio, quorum consecutio secundum species diuersitatem, vel identitatem per se nota est. Determinatio autem adiuncta, inquantum apparet diminutiuum propriæ gloriæ, uel excellentiæ dupliciter offendit. Primo, quia hæc determinatio non est differentia contractiua obiecti ad propriam speciem, sed est designatiua finis, ad quem ordinatur tristitia boni alterius, quæ scilicet ordinatur ad gloriam, uel excellentiam propriam, quod sic manifestatur. Eiusdem rationis est appetere aliquid propter propriam gloriam, uel excellentiam, & refutare impedimentum illius: sicut eiusdem grauitatis est in lapide appetere locum deorsum, & excludere impedientia ipsum a loco deorsum. Vnde ex hac determinatione ostenditur quod inuidia non est quæcunque tristitia de bono proximi, sed imperata a vana gloria, uel superbia: & sic nullius unius speciei est. Secundo, quia sub distinctione diminutiui propriæ gloriæ, uel excellentiæ: ac per hoc aut utriusque speciei est, aut nullius determinate. Et augetur dubitatio, si species sortiuntur iuxta species gloriæ, uel excellentiæ in oppositum autem est, quod inuidiæ species non assignantur.

*Li. 2. c. 9. tom. 6.

Porrecta per totum. 216

Sup. q. 34. artic. 6. Et mal. q. 8. ar. 1. co. & ad 5. & q. 10. arti. 3.

¶Ad hoc dicitur, quod inuidia unum relatum ad proximum, (quod dico propter inuidiam fraternæ gratiæ, quæ scilicet Spiritus sanctus diffunditur, quoniam hoc contra Deum tendit) unius tantum speciei specialissimæ est. Sicut enim magnanimitas in omnibus appetens magna, unius est rationis: ita inuidia in omnibus bonis proximi horrens excellentiam respectu sui, unius est rationis: ita quod ratio formalis, quia bona proximi obiectum sunt inuidiæ, est excellentia non absolute, sed respectu illius, qui inuidet. Vnde bona ipsa materialiter se habent obiecto inuidiæ, excellere autem suidum formaliter. Et quoniam excellentia ut sic unius rationis specialissimæ non minus, quam magnitudo in omnibus, quam respicit magnanimitas apparet ideo ex nulla parte inuidia inueniri habere plures species, quia latitudinem habeat, & una sit grauior altera, puta, in spiritualibus, quam in temporalibus: & circa maiora, quam circa minora.

¶Ad obiectionem autem primam in oppositum dicitur, quod tristitia de bono proximi absolute spectat ad speciem odij sui: quod est tristitia de excellentia boni proximi absolute spectat ad obiectum: sed tristitia de

Universidad de Deusto Biblioteca

bonū pximi ut excellētiā illius, spectat ad inuidiā, ita q inuidus non tollant de excellentia proximi absolutè, sed respectū sui: odit autem odit illum absolutè. Ad secūdā verò dr, q aliud est appetere propriā excellentiā, & aliud est refutare alienam in actib. & habitibus animæ: licet in naturalib. quę imperfectū bonū assequuntur, per unū fiat utrunq;. Ala n. alio actu amat bonū & alio odit malū cōtrariū, quis ignis calefaciendo inducat calorem, & expellat frigus contrariū. Vñ in proposito verum est, q ex inordinato appetitu propriæ excellentiæ, satis propinquè oritur tristitia de aliena excellētia respectu sui, non tamen sunt idem, vt patet ex separatiōe. Stat namque q inordinatè quis appetat ppriam excellentiā, & nō inuideat alienæ, ut de Dæmonib' patet, q sine mutua admittunt inuidia appetunt inordinatè proprias excellentias, & in aliquibus apprehendebātur fuisse excellentiores. Vnde inuidia habet pro ratione formali excellētiam alterius respectu sui, & non imperatur ab ipsa. Et hoc designat, cū dicitur, q est tristitia d. alieno bono ut diminutiuum propriæ excellentiæ.

¶ Ad ultimum dicit, q licet gloria inanis prius oriatur, ut Gregorius dicit ex supra, quām inuidia quia directius, vt pprius effectus, sicut gloria ab excellentia emanat, & vt in pluribus inuidia circa excellentiam huius boni quod gloria ē, uersari uideatur, & ex appetitu gloriæ īperari videatur inuidia tamen p se circa excellentiam alienā respectu sui uersat, & propterea non est diuersæ, aut incertæ speciei: Nec author de hoc dubitauit cū suus doctrinam diffusam habet in quæstione de Malo, & in quæstione de Inuidia: sed nō determi-

* Li. 31. c. 31. ſ prin. * Li. 5. ca. 34. ſ prin. * Li. 31. c. 31. a me. * In ar. pręce. hui' q. † Lib. 31. c. 31. * q. præc. artic. 4. Conclu. m * Lib. 31. cap. 31.

amatores honoris, & gloriæ magis inuident. ergo inuidia nō est uitium capitale.

¶2 Præt. Vitia capitalia vr̄ esse leuiora, q̄ alia, q̄ ex eis oriūtur. dicit. n. Greg. 31. † Moral. Prima uitia deceptæ menti quasi sub quadā rōne se ingerūt: sed q̄ sequunt, dum mentē ad oēm insaniā protrahūt, quasi bestiali clamore mētē cōfundunt: sed inuidia vr̄ esse [h] grauissimum pctm̄. dicit enim Gregor. 5.* Moral. Quāmuis per oē uitium, quod ppetratur, humano cordi antiqui hostis virus infundatur, in hac tn̄ nequitia tota sua viscera serpens cōcutit, & imprimēdæ malitię pestē uomit. ergo inuidia non est vitium capitale.

¶3 Pręt. Videtur q inconueniēter eius filiæ assignentur à Gregor.* 31. Moral. ubi dicit, q de inuidia oritur odium, susurratio, detractio, [h] exultatio in aduersis pximi, & afflictio in [h] psperis: exultatio. n. in aduersis proximi, & afflictio in prosperis, idem vr̄ esse q inuidia, ut ex præmissis * patet. non ergo ista debent poni ut filiæ inuidiæ.

Sed contra est authoritas Greg. 31. † Moral. qui ponit inuidiam uitium capitale, & ei prædictas filias assignat.

Resp. Dicendū, q sicut accidia est tristitia de bono spūali diuino: ita inuidia est tristitia de bono proximi. Dictum * est aūt supra, accidiā esse uitiū capitale ea rōne, quia ex accidia hō impellitur ad aliqua facienda, uel ut fugiat tristitiā, uel ut tristitię satisfaciat. Vñ eadē rōne inuidia ponitur uitiū capitale.

Ad primum ergo dicendū, q sicut Grego.* dicit in 31. Moraliū, Capitalia uitia tanta sibi cōiunctione coniungunt, ut non nisi unum de altero pferat. Prima namq; supbiæ soboles inanis est gloria, q̄ dum oppressam mentē corrūpit, mox inuidiam gignit, qa dū uani nois potētiā appetit, ne qs hanc alius adipisci ualeat, tabescit. Nō est ergo contra rōnem uitij capitalis, q ipsum ex alio oriatur, sed q nō habeat aliquam principalē rationem producēdi ex se multa genera pctōrum. Forte tamen propter hoc, q inuidia manifestè ex inani gloria nascitur, nō ponitur uitium capitale, neque ab Isidor.* in libro de Summo bono, neque à Cassiano in libro de Institutis cœnobiorum.

Ad II dicēdū, q ex uerbis illis nō hr̄, q inuidia sit maximū pctōrū, sed q qñ diabolus inuidiā suggerit, ad hoc hominē inducit, qd ipse principaliter in corde hēt: qa sicut ibi inducit cōsequenter, Inuidia diaboli mors introiuit in orbē terrarum. Est tn̄ quædā inuidia, quæ inter grauissima pctā cōputatur, s. inuidentiæ, fraternæ gratiæ, sm q aliquis dolet de ipso augmento gratię Dei, non solum de bono proximi. Vnde ponitur pctm̄ in Spiritumsanctum, qa p hanc inuidentiam hō quodāmō inuidet Spirituisancto, qui in suis operibus glorificatur.

Ad III dicendum, q numerus filiarum inuidiæ sic pōt sumi: quia i conatu inuidiæ est aliquid tanq̄ principium, & aliqd tanquā terminus. Principiū quidē est, ut aliqs diminuat gloriā alterius uel in occulto, & sic est susurratio: uel manifestè, & sic est detractio. Mediū aūt est, qa aliqs intēdēs diminuere gloriā alterius aut pōt, & sic est exultatio in aduersis: aut nō pōt, & sic est afflictio in psperis. Terminus aūt est in ipso odio, qa sicut bonum delectat, & causat amorē, ita tristitia causat odiū, ut supra dictū est.* Afflictio aūt in psperis pximi uno mō est ipsa inuidia, inquantum, s. aliqs tristatur de prosperis alicuius, sm q habent gloriam quandā. Alio uerò mō est filia inuidiæ, secundum quòd prospera proximi eueniunt cōtra conatum inuidentis, qui nititur impedire. Exultatio autem in aduersis non est directè idem quod inuidia, sed ex ea sequitur. Nam ex tristitia de bono proximi, quæ est inuidia, sequitur exultatio de malo eiusdem.

QVAESTIO XXXVII.

De peccatis quæ opponuntur paci, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de peccatis, quæ opponuntur paci. Et primò, de discordia, quæ est in corde. Secundo de cōtentione, quæ est in ore. Tertiò, de his quæ pertinent ad opus. s. de schismate, rixa, & bello.

nando, distinctione vsus est: ubi de hoc non erat quæstio.

SVP. QV. XXXVI. ART. IIII.

IN art. 4 eiusdē ast. circa filias inuidiæ aduerte, q filias non oportet eiusdē, aut alterius spēi esse cū mře, sed utroq; mō cōtigit. Nā exultatio i aduersis eiusdē est rōnis cū inuidia, vt patet: afflictio aūt ī psperis, vt est filia, nō est eiusdē rōnis cū inuidia, sed cū uitio illi, cōtra cuius effectū p̄portionatū est, ut si aliqs conet famā alienā diabolo lędere, & nihilominus ab ipso infamat', ob aliu meliorē estimarę, tristitia de illa æstimatione cōtra conatū detractoris inintigentis uel detractionis vitiū spectat, ad qđ spectet fo gaudere de illius infamia, si euenisset.

* Isid. li. 2. de summo bono Cassian' li. 5. ca. 1. & in sequentibus lib.

SVP. Q. XXXVII. ART. I.

Eiusdem art.

IN ar. 1. q. 37. vbi dicit, q discordia p accidēs nō est peccatū, nisi sit uel cū errore, circa ea q̄ sūt de necessitate salutis, vel pertinacia indebitē adhibeat, aduerte q error circa ea, q̄ sunt de necessitate salutis, cōtingit alicui dupliciter, s. cū culpa, ut error Iudæorū, & eorū, q negligūt q̄rere eorū notitiā, ad se spectat: & sine culpa, ut error mulierum, & simpliciū faciēntium q d i se est, ad hoc ut sciāt ea, q sūt d necessitate salutis. Et sicut error culpabilis, uel excusabilis est, ita discordia per accidens consequens ex errore peccatum est, uel à peccato excusatur. ¶ In ratione ad secūdum in eodē artic. dubiū de actu Pauli occurrit ex alio capite: s. hoc, s. q Paulus excitauit partes, scilicet, Pharisæos, & Sadducæos ad suas proprias opiniōes ac uoluntates, ut ex eis solueret cōcordia eorūdem cōtra Paulum. Constat enim, q nō sunt facienda mala, ut ueniant bona.

* q. 14 articu. 6.

¶ Ad hoc dr̄, q aliud fuit in hoc actu Pauli intentum, & aliud procuratū tn̄, & permissum. Aestimauit siquidē Paulus utrosq; ppria opinione seductos, ac p hoc cōcordiā contra eū tollendā. Intendit autē solū excitare Pharisæos in defensionem resurrectionis, ac per hoc ipsius Pauli: Sadducæorum aūt perturbationem excercendam permittere. Nō. n. ex intentione Pauli, Sadducæi in actū sunt progressi prodierunt, sed ex eorū propria uoluntate, quia parati erāt propositā qōne de resurrectione, illā impugnare. Constat aūt q licitum est permittere, & uti malis, ut eueniāt bona, quis non liceat facere, aut inducere ad mala, ut ueniant bona.

Porrecta per totum. 217 Infra. q. 42. art. 2. ad 2.

Circa primū quæruntur duo.

¶ Primò, Vtrū discordia sit peccatum.

¶ Secundò, Vtrum sit filia inanis gloriæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum discordia sit peccatum.

AD PRIMVM sic pcedit. Vr̄ q discordia nō sit pctm̄. Discordare. n. ab aliquo, ē recedere ab alterius volūtate: sed hoc nō vr̄ esse pctm̄, qa voluntas [h] pximi non est regula volūtatis nostræ, sed sola volūtas diuina. ergo discordia non est pctm̄.

¶2 Pręt. Quicūq; inducit aliquē ad peccādū, & ipse peccat: sed inducere inter aliquos [h] discordiā non vr̄ esse pctm̄. dr̄. n. Act. 23. q sciēs Paulus, qa vna pars esset Sadducęorū, & altera Pharisæorū, exclamauit in cōcilio. Viri fratres, ego Pharisęus sum fili' Pharisæorū, de spe & de resurrectione mortuorū ego iudicor. & cū hoc dixisset, facta est dissēsio iter Pharisęos, & Sadducæos. ergo discordia n̄ ē pctm̄.

¶3 Pręt. Pctm̄, pcipuē mortale, in sanctis viris nō inuenit sed i sanctis viris inuenit [h] discordia. dr̄ n. Act. 15. Facta est dissensio inter Paulum & Barnabam, ita vt discederent ab inuicem. ergo discordia non est peccatum, & maximè mortale.

Sed contra est, q ad Galatas 5. dissensiones, idest, discordiæ ponūtur inter opera carnis, de quibus subditur. Qui talia agunt, regnum Dei non cōsequentur. Nihil autem excludit à regno Dei, nisi pctm̄ mortale. ergo discordia est pctm̄ mortale.

Respon. Dicēdū, q discordia concordiæ opponitur. Concordia aūt, ut supra dictum* est, ex charitate causatur, inquantum. s. charitas multorum corda cōiungit in aliquid unum, quod est principaliter quidem bonum diuinum: secundario autē bonum proximi. [m] Discordia igitur eadē rōne est pctm̄, inquantum hmōi concordiæ cōtrariatur [n]. sed sciendum, q hæc concordia per discordiā tollitur dupl̄r. Vno quidē modo per se: alio uerò mō per accidēs. Per se quidem in humanis actibus, & motibus dr̄ esse id, quod est sm intentionem: vnde per se discordat aliquis à proximo, qñ scienter & ex intentione dissentit a bono diuino, & à proximi bono, in quo debet cōsentire. Et [p] hoc est pctm̄ mortale ex suo genere pp contrarietatem ad charitatem, licēt primi motus huius discordiæ pp imperfectionē actus, sint pctā venialia [q]. Per accidēs autem in humanis actibus consideratur ex hoc, q aliquid est præter intentionem. Vñ cum intentio aliquorum est ad aliqđ bonum, quod pertinet ad honorē Dei, uel vtilitatē pximi, sed vnus æstimat hoc esse bonū alius aūt hēt cōtrariā opinionē, discordia tūc est p accidēs contra bonū diuinū, vel pximi. Et [r] talis discordia non est pctm̄, nec repugnat charitati: nisi hmōi discordia sit uel cū errore circa ea, q̄ sunt de necessitate salutis, uel ptinacia indebitē adhibeat [t]: Cū ēt supra dictū * est, q cōcordia, q̄ est charitatis effectus, est vnio volūtatū, nō vnio opinionū. Ex quo patet, q [x] discordia qñq; est ex pctō unius tm̄ [z], puta, cū unus vult bonum, cui alius scienter resistit [&]. Qñq; autem est pctō vtriusq;, [*] puta, cum uterque dissentit à bono alterius, & vterque diligit bonum proprium.

* q. 29. ar. 1. & 3. Conclu. m Conclu. p Conclu. r * q. 29. articu. 3. Conclu. x Conclu. &

Ad primum ergo dicendū, q volūtas unius hominis sm se considerata, nō est regula uoluntatis alterius, sed inquātū voluntas pximi inhæret voluntati Dei, q̄ fit p cōsequens regula regulata sm propriam regulā. Et iō discordare à tali uolūtate est pctm̄, quia per hoc discordat̄ à regula diuina.

Ad II dicēdū, q sicut uoluntas hominis adhærens Deo, est q̄dā regula recta, à qua pctm̄ est discordare: ita ēt uoluntas hominis Deo contraria, est q̄dā puersa regula, à qua bonū est discordare. Facere ergo discordiam, p quam tollit bona concordia, quam charitas facit, est graue pctm̄. Vnde dr̄ Prou. 6. Sex sunt, quæ odit Dominus, & septimum detestat aīa eius: & hoc septimum ponit eū, qui seminat inter fratres discordias. Sed causare discordiam, p quam tollit mala cōcordia, s. in mala uoluntate, est laudabile: & hoc modo laudabile fuit q Paulus posuit dissensionem inter eos, qui erant concordes in malo. Nam & Dominus de se dicit, Mat. 19. Nō veni pacem mittere, sed gladiū.

Ad III dicendum, quòd discordia, quæ fuit inter Paulum, & Barnabam, fuit per accidēs, & non per se: vterque enim intendebat bonum, sed uni uidebatur hoc esse bonū, alij aliud, quod ad defectum humanum pertinebat. Non enim erat talis cōtrouersia in his, quæ sunt de necessitate salutis: quāmuis hoc ipsum fuerit ex diuina prouidētia ordinatum, propter utilitatem inde consequentem.

ARTICVLVS II.

Vtrum discordia sit filia inanis glorię.

AD SECVNDVM sic procedit. Vr̄ q discordia non sit filia inanis gloriæ. Ira. n. est aliud vitium ab inani gloria: sed [h] discordia videtur esse filia iræ, secundum illud Prou. 15. Vir iracundus puocat rixas. ergo non est filia inanis gloriæ.

¶2 Præt. Augu.* dicit super Io. exponēs illud, quod habet Io. 7. Nondum erat spiritus datus, Liuor separat, charitas iungit: sed discordia nihil est aliud, q̄ q̄dā separatio uoluntatū. ergo

SVP. QV. XXXVII. ARTIC. II.

Eiusdem art.

IN art. 2. dubiū occurrit, An discordiæ ortus ex inani gloria, vel inuidia sit effectiuè, uel finaliter.

¶ Ad hoc dr̄, q cū ortus uitij ex uitio, qui metaphoricè appellatur filiatio, sit ortus appetit' ex appetitu: appetitus aūt unius oriat' ex alio, inquantū ex appetitu unius appetibilis orit' appetitus alterius appetibilis, ut patet in bonis, dū ex amore filij amamus pedagogū: & in malis, dū ex odio uxoris, odio habentur cōsanguinei, in hmōi uerò ortu dependentia secundū ordinē causæ finalis apparet, atq; ab appetibili sic, causam finalē importat, & respectu appetit', & alterius appetibilis, cōsequens est ut secundū rōnē causę finalis intelligamus assignari filias uitiorum, & uirtutum.

Porrecta per totum. 218 Infra. q. 132. ar. 5. Et mal. q. 9. ar. 3. * Tra. 32. sub med. & finem. tom. 9.

Universidad de Deusto Biblioteca

virtutum. Et in proposito quidem appa ret, quod discordia secundum terminum ad quem, habet pro fine superbiam, vel vana gloriã: quoniã ideò aliquis scienter eligit propriã uolun tatem præferre uolu ntati alterius volunta ti, vt excellat uel in te, & hoc est superbia: vel in apparentia, & hoc est uana gloria. Et ex hoc q aliquis excellentiam appetit in te, vel in apparẽtia, oritur discordia. Innascitur namque vt appetat in sua volũtate persistere, ut sic excellat. Secundum autẽ terminum à quo, eodẽ ordine ab inuidia nascitur. Nam ex hoc, quod dolemus de bono proximi, ut excedente nostrum, appetimus recessum à bona uoluntate eius dem, & recessum à uolũtate proximi eligimus ad consuman dam detestationem boni illius, ut diminutiuum appareat nostri, ut sæpe hæc apparent inter discordias principum uicinorum: recolenda tamẽ sunt hic, & in similibus duo. Alterũ est, quod appetibile in anima habet causalitatem effectiuam, ut Auer dicit in 12. Metaph. comment. 98. Alterum uerò, quòd sermo moralis intelligitur secundum id, quod ut in pluribus inuenitur. Vnde nihil obstat, si quandoq; aliquã dẽ uitium possit oriri, nec etiam si quandoque causalitas effectiua inferatur: sed ꝓposito moralis doctrinę finis præcipuè accommodandus ui detur.

*Super illud: Si Satha Sathanam eijcit, to. 9.

* Lib. 31. Moral. c. 31.

Conclu. m

*In corp. art.

SVP. Q. XXXVIII. ARTIC. I.

Ban. eodem art.

IN 1. artic. quæstiõ aduerte, quòd intentio tripliciter potest ferri ad veritatẽ impugnãdam, sicut & alios fines, scilicet materialiter, formaliter, & virtualiter. Materialiter quidem tantum, cum aliquis impugnat quidẽ veritatem, sed non ut eam impugnet, sed vel tenacitatis, uel exercitij gratia. Et hoc non pertinet ad contentionem, minus est veritatem uelle supprimere. Formaliter uero, cũ aliquis cognoscit aliquam ueritatem, & ad hoc tẽdit, ut eã impugnet. Virtualiter autem, cum aliquis sic contra aliquam propositam intendit procedere, ut nõ sit sibi curæ, an vera sit, uel falsa, quæ impugnare ꝓponit. Hęc enim intentio tantæ efficacię est, ut etiam ad ipsam ueritatem impugnãdam se extendat. Clauditur.n. in intentione impugnationis etiam ueritatis impugnatio, ut patet. ¶ Ex his duobus modis contentio tendit ad ueritatem impugnandam, & habet perfectam rationem contentionis, & peccati mortalis. Et est sermo de ueritate nõ solum fidei, & moralis, sed etiam spectante ad perfectionem intellect⁹, ut sunt ueritates uniuersales, & de ueritate in singulari spectante ad bonũ, uel malũ proximi, ut patet in iudicio, & fama &c. Si.n. contenderet quis, q festuca non erat in terra, non peccaret mortaliter ꝓpter imperfectionem materiæ, scilicet ueritatis impugnatæ, quoniã nihil refert, an sic, uel aliter fuerit: sicut nec mendacium in huiusmodi esset perniciosum ꝓpter eandem rationem, scilicet imperfectionem materiæ. Et scito, quòd hac distinctione uti potes in similibus uitijs, in quibus de intento fine agitur. Et si eam applicabis, multa peccata discernes, an sint uenialia, an mortalia, ut patet in detractione, contumelia, mendacio, susurratione, discordia, & similibus. In his enim quando malũ, quod est peccati finis, non est formaliter intentum, nec ita cadit sub intentione, ut non sit illi curæ an eueniat, non est mortale peccatum. Sicut enim contendẽs absque intentione impugnãdi ueritatẽ tã formaliter, quàm virtualiter excusatur à ueritatis impugnatione euenit præter sua intentionem alijs, si denigratio famæ, si dãnũ intellectus, inimicitia &c. consequatur. ¶ In secundo autem articulo nihil occurrit scribendum, præter prius scripta in quæstione præcedenti.

*Proposi. 17. inter opera Aristo. to. 3.

discordia ꝓcedit ex h liuore, i. inuidia magis, q̃ ex inani gloria. F

¶ 3 Præt. Illud ex quo multa mala oriunt, vr esse vitiũ capitale: sed discordia est hmõi, qa sup illud Mat. 12. Oẽ regnũ contra se diuisum desolabit.* dicit Hiero. Quo mõ concordia paruæ res crescunt, sic discordia maximæ dilabunt. ergo ipsa discordia debet poni vitium capitale, magis, q̃ filia inanis gloriæ.

SED CONTRA est authoritas* Grego. 31 Moral. G

RESP. Dicendũ, q discordia importat quãdã disgregationẽ volũtatũ, in quantũ, s. voluntas vnius stat in vno, & volũtas alicui⁹ alterius stat i altero. Quòd aũt volũtas alicuius in proprio sistat, prouenit ex hoc, q aliqs ea, q̃ sunt sua, pfert his, q̃ sunt aliorũ. Qđ cũ inordinatè fit, ptinet ad superbiã, & inanẽ gloriã. Et iõ m discordia, per quam H vnusquisq; sequit qđ suum est, & recedit ab eo, qđ ẽ alterius, ponitur filia inanis gloriæ*.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q rixa nõ est idem, qđ discordia. Nã rixa cõsistit i exteriori opere: vñ cõuenięter cãtur ab ira, q̃ mouet animum ad nocendũ proximo. Sed discordia consistit in disiunctione motuũ uolũtatis, quã facit superbia, uel inanis gloria, ratione iam * dicta. I

AD II dicẽdũ, q in discordia cõsiderat quidẽ, ut terminus à quo, recessus à voluntate alterius: & quãtũ ad hoc causat ex inuidia, vt termin⁹ aũt ad quẽ, accessus ad id quod est sibi ꝓpriũ: & quantũ ad hoc causatur ex inani gloria. Et quia in quolibet motu, terminus ad quẽ est potior termino à quo, finis.n. est potior principio, potius ponitur discordia filia inanis glo- K riæ, quàm inuidiæ, licèt ex utraque oriri possit secũdum diuersas rationes, ut dictum est.

AD III dicendũ, q ideo concordia paruæ res crescunt, & p discordia maximæ dilabuntur: quia uirtus quãto est magis vnita, tanto est fortior, & per separationem diminuitur, ut dicitur in libro* de Causis. Vnde patet, quòd per hoc pertinet ad proprium effectum discordiæ, quæ est diuisio voluntatum, non autẽ pertinet ad originẽ diuersorum uitiorũ à discordia, per qđ habeat rationẽ vitij capitalis.

QVAESTIO XXXVIII.

De contentione, in duos articulos diuisa.

DEINDE cõsiderandum est de contentione,

ET CIRCA hoc quæruntur duo.

¶ Primo, Vtrum contentio sit peccatum mortale.

¶ Secundò, Vtrum sit filia inanis gloriæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum contentio sit peccatum mortale.

Porrecta per totum. 219

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd contentio non sit peccatum mortale. Peccatũ enim mortale in uiris spiritualibus non inuenitur, in quibus tamen inuenitur h contentio, secundum illud Lucæ 22. Facta est contentio inter discipulos Iesu, quis eorum esset maior. ergo contentio non est peccatum mortale.

2. Timot. c. 2. lec. 2.

¶ 2 Præt. Nulli bene disposito debet placere peccatum mortale in proximo: sed dicit Apostolus ad Philippens. 1. Quidam ex contentione Christum annuntiant. & postea subdit, Et in h hoc gaudeo, sed & gaudebo. ergo contentio non est peccatum mortale.

¶ 3 Præt. Cõtingit, q aliqui uel in iudicio, uel in disputatione contendunt non aliquo animo malignandi, sed potius intendẽtes ad bonum, sicut illi, qui cõtra hæreticos disputando contendunt. vnde sup illud primi Reg. 4. Accidit quadam die &c. dicit glos. Catholici contra hæreticos contentiones non commouent, nisi prius ad certamen conuocentur. ergo h contentio non est peccatum mortale.

¶ 4 Præt. Iob videtur cum Deo h contendisse, secundũ illud Iob. 39. Nunquid qui contendit cũ Deo, tam facile conquiescit? Et tamen Iob nõ peccauit mortaliter: qa Dominus de eo dicit. Non estis locuti rectè corã me, sicut seruus meus Iob, ut habetur Iob vltim. ergo contentio non sp est peccatum mortale.

SED CONTRA est, quòd contrariatur ꝓcepto Apostoli, q dicit 2. ad Timo. 2. Noli uerbis cõtẽdere. & Gala. 5. cõtentio numeratur inter opera carnis, q̃ q agunt, regnum Dei nõ possidebunt, ut ibidem dr: sed omne quod excludit à regno Dei, & quod cõtrariatur præcepto, est peccatum mortale. ergo contẽtio est peccatum mortale. A

RESP. Dicẽdũ, q contendere est contra aliquem tendere. Vñ sicut discordia cõtrarietatẽ quandã importat B in uoluntate: ita contentio contrarietatẽ quandã importat in locutione. Et pp hoc ẽt cum orõ alicuius per contraria se diffundit, uocatur cõtẽtio, q̃ ponitur unus color rhetoricus à Tullio* qui dicit. Contentio est, cũ ex contrariis reb. orõ efficitur, hoc pacto. Habet assentatio, i. adulatio, iocunda principia, eadẽ exitus amarissimos affert. Contrarietas aũt locutionis põt attẽdi dupl'r. Vno mõ quantum ad intentionem contendentis: alio mõ, quantum ad modũ. In intẽtione quidem considerandũ est, utrũ aliqs contrariet ueritati, quod est uituperabile: uel falsitati, qđ est laudabile. In mõ C aũt considerandum est, utrum talis modus cõtrariãdi cõueniat & psonis, & negotiis, quia hoc est laudabile, (vñ Tullius dicit in 2. Rheto. q contentio est orõ alicuius ad confirmandum, & confutandũ accommodata:) vel excedat conuenientiã psonarum, & negociorũ, & sic contentio est uituperabilis. m Si ergo accipiatur cõtentio, ſm q importat impugnationẽ ueritatis, & inordinatũ modũ, sic est pctm mortale.* Et hoc mõ diffinit Ambro.* contentionem dicens. Contentio est impugnatio ueritatis cũ confidentia clamoris.* Si autẽ contentio dicatur impugnatio falsitatis cũ debito mõ acrimoniæ, sic contentio est laudabilis. ¶ Si D aũt accipiatur * contentio, ſm q importat impugnationem falsitatis cum inordinato mõ, sic põt esse pctm ueniale: nisi fortè tanta inordinatio fiat in contendendo, q ex hoc generetur scandalum aliorum. Vnde Apostolus, cum dixisset 2. ad Timot. 2. Noli uerbis contendere, subdit. Ad nihil.n. vtile est, nisi ad subuersionem audientium.

* Lib. 4. Rhe. non parũ ante medium li. tom. 6.

Conclu. m

*Id habet glossa ordinaria ad Ro. 1. sup illud Homicidiis, cõtẽtione &c.

Conclu. p Concl. ?

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q in discipulis Christi non erat contentio cum intentione impugnandi ueritatem: quia unusquisq; defendebat, qđ sibi uerum uidebatur. Erat autem in eorum cõtentio- E ne inordinatio, qa contendebant, de quo nõ erat contendendum, s. de primatu honoris: nondum.n. erant spirituales, sicut glo.* ibidem dicit: vñ Dominus consequenter eos compescuit.

*Gl. ordinaria ibi.

AD II dicẽdũ, q illi qui ex contentione Christũ prædicabant, reprehensibiles erant: quia quàmuis non impugnarent ueritatem fidei, sed eam prædicarent, impugnabant tñ ueritatem quantum ad hoc, q putabant se suscitare pressuram Apostolo veritatẽ fidei prædicanti. Vñ Apostolus nõ gaudebat de eorũ contentione, sed de fructu, q ex hoc proueniebat, s. q Christus annuntiabatur, quia ex malis etiam occasionaliter subsequuntur bona.

AD III dicẽdũ, q ſm completã rõnem contentionis, prout est pctm mortale, ille in iudicio contẽdit, q impugnat ueritatem iustitiæ: & in disputatione cõtẽdit, q intẽdit impugnare ueritatẽ doctrinæ. Et ſm hoc catholici non cõtẽdũt cõtra hęreticos, sed potius ecõuerso. Si aũt accipiat cõtentio in iudicio, uel disputatione ſm impfectam rationẽ, s. ſm q importat quandam acrimoniam locutionis, sic non semper est peccatum mortale.

AD IIII dicẽdũ, q contentio ibi sumitur cõiter pro disputatione. Dixerat.n. Iob. 13. cap. Ad Omnipotentem loquar, & disputare cum Deo cupio. Non tamen intendens neque ueritatem impugnare, sed inquirere: neque circa hanc inquisitionem aliqua inordinatione uel animi, uel uocis uti.

ARTICVLVS II.

Vtrum contentio sit filia inanis gloriæ.

Porrecta per totum. 220

Ban. eodem artic.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr q contentio non sit filia inanis gloriæ. Contentio.n. affinitatem h hẽt ad zelum. unde dr 1. ad Cor. 3. Cũ sit inter uos zelus, & cõtentio, nõne carnales estis, & secundũ homines ambulatis? zelus aũt ad inuidiã pertinet. ergo contentio ex inuidia magis oritur.

Inf. q. 132 artic. 5. Et ma. q. 6. 9. art. 5. cor. & ad 4.

¶ 2 Præt. Contentio cum clamore quoddam est: sed clamor ex ira oritur, ut patet per Grego.* 31. Moral. h ergo & contentio oritur ex ira.

* Li. 31. c. 31. a medio.

¶ 3 Præt. Inter alia, scientia vr esse materia superbiæ, & inanis gloriæ, ſm illud. 1. ad Cor. 8. Scientia inflat: sed contentio plerũq; prouenit ex defectu scientiæ, per quam ueritas cognoscitur, nõ impugnatur. ergo contentio non est filia inanis gloriæ.

SED CONTRA est authoritas Grego.* 31. Moral.

* Ti. q. 1. c. 39. præc. art. 1.

RESPON. Dicendum, q sicut supra dictũ* est, discordia est filia inanis gloriæ, eo q discordãtium uterq; in sensu ꝓprio stat, & unus alteri nõ acquiescit. Propriũ aũt supbiæ est, & inanis gloriæ propriã excellẽtiã qrere. Sicut aũt discordãtes aliqui sunt ex hoc, q stat corde in propriis: ita contẽdẽtes sunt aliq ex hoc, q unusquisq; uerbo id, quod sibi vr, defendit. Et ideo m eadem rõne ponit contentio filia inanis gloriæ, sicut & discordię.*

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q cõtẽtio sicut & discordia hẽt affinitatẽ cũ inuidia, quantũ ad recessum eius, à quo aliqs discordat, uel ex quo cõtendit: sed quãtũ ad id, i quo sistit ille q cõtẽdit, hẽt cõuenientiã cũ supbia & inani gloria, inquãtũ. s. in proprio sensu statur, ut supra dictum est.

AD II dicẽdũ, q clamor assumit i cõtẽtione, de qua loqmur, ad finẽ impugnãdæ ueritatis: vñ non est principale i cõtẽtione. Et iõ nõ oportet, q cõtentio ex eodẽ deriuetur, ex quo deriuat clamor.

AD III dicẽdũ, q supbia, & inanis gloria occasionẽ sumũt pcipuè à bonis ẽt sibi cõtrarijs, puta, cũ de humilitate aliqs superbit. Est.n. huiusmodi deriuatio non p se, sed p accidens, ſm quẽ modum nihil prohibet contrarium à cõtrario oriri. Et iõ nihil prohibet ea, quæ ex superbia, uel inani gloria p se & directè oriuntur, causari ex cõtrariis eorum, ex quibus occasionaliter superbia oritur. i

Universidad de Deusto Biblioteca

QVAESTIO XXXIX.

De schismate, in quatuor articulos diuisa.

DEinde considerandū est de uitijs oppositis paci, pertinētibus ad opus, quæ sunt schisma, rixa, seditio, & bellum. Primo ergo circa schisma quæruntur quatuor.

¶Primò, Vtrum schisma sit speciale peccatum.

¶Secundò, Vtrum sit grauius infidelitate.

¶Tertiò. De potestate schismaticorum.

¶Quartò, de pœna eorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum schisma sit peccatum speciale.

Porrecta per totum.
221 4. dist. 13. q. 2. art. 1. ad 2.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr q. schisma non sit peccatū spāle. Schisma. n. ut Pelagius* Papa dicit, h scissuram sonat: sed omne peccatum scissuram quādam facit, fm illud Isa. 59. Peccata uestra diuiserūt inter vos, & Deum uestrum. ergo schisma non est speciale peccatum.

*Habetur 24. q. 1. c. Schisma i principio

¶2 Præt. Illi vīr esse schismatici, q Ecclesiæ nō h obediūt: sed per oē peccatum fit hō inobediēs pręceptis Ecclesię, qa peccatū fm* Ambr. est cœlestium inobedientia mandatorum. ergo omne peccatū est schisma.

*li. de Paradiso ca. 8. parum aū mediū tom. 4.

¶3 Præt. Hēsis ēt diuidit hoiem ab unitate fidei. si ergo schismatis nomē h diuisionē iportat, vr q. nō differat à peccato infidelitatis, quasi speciale peccatū.

SED CONTRA est, q. Aug.* cōtra Faustū, distinguit iter schisma & hæresim, dicēs, q. schisma est eadē opinantē, atq; eodē ritu colentem, quo cęteri solo cōgregationis delectari dissidio. Hēsis vero diuersa opinaī ab his q̃ catholica credit Ecclesia. ergo schisma ñ ē gñale pcm.

*Li. 20. c. 3. in principio. & Et cōt. Petilianū gra.

RESPON. Dicēdū, q. sicut Isido.* dicit in lib. Etymo. Nomen schismatis à scissura aīorū uocatū est: scissio aūt unitati opponit. Vñ peccatū schismatis dr, qđ directè, & p se opponit unitati. Sicut. n. i reb. naturalib*, id qđ ē p accidēs nō cōstituit speciē: ita ēt nec in reb* moralib* i qb. id, qđ est intētū, est p se: qđ aūt seqī pter itētionē, est quasi p accidēs. Et iō m peccatum ex eo, n q. itēdit se ab unitate separare, quā charitas facit, q̃ nō solū alterā psonā alteri unit spirituali dilectionis uinculo, sed ēt totā Ecclesiā in unitate spūs. Et iō p propriè schismatici dīr, q propria sponte, & intentione se ab unitate Ecclesiæ separāt, q̃ ē unitas principalis. q Nā unitas particularis aliquorū ad inuicē ordinaī ad unitatē Ecclesiæ, sicut cōpositio singulorū mēbrorū i corpore naturali ordinaī ad toti* corporis unitatē. Ecclīæ aūt unitas i duob. attendit. s. cōnexione mēbrorū Ecclesiæ adinuicē, seu cōicatione: & iterū i ordie oīum mēbrorū Ecclīæ ad unū caput, fm illud ad Col. 2. Inflat* sēsu carnis suę, & ñ tenēs caput, ex quo totū corpus p nexus, & cōiūctiones subministratū & cōstructū crescit i augmētū Dei. Hoc aūt caput est ipse Chrs, cuius vicē i Ecclesia gerit summ* Pōtifex. Et iō r schismatici dīr, q subesse renuūt summo Pontifici, & qui membris Ecclesiæ ei subiectis communicare recusant. s

*Li. 8. c. 3. à medio.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q. diuisio hois à Deo p pctm nō ē itēta à peccāte, sed pter itētionē ei* accidit ex iordinata cōuersione ipsius ad commutabile bonum. & ideo non est schisma, per se loquendo.

AD II dicēdū, q. ñ obedir pceptis cū rebellione quadā, cōstituit schismatis rōnē. Dico āt cū rebellione, cū & ptinaciter pcepta Ecclīæ cōtemnit, & iudiciū ei* subire recusat. Hoc āt ñ facit qlibet peccator. vnde nō omne peccatum est schisma.

AD III dicēdū, q. hēsis, & schisma distinguunī fm ea, qb. utrūque p se & directè opponitur. Nā hæresis p se opponit fidei, schisma āt p se, opponit unitati ecclīasticę charitatis. Et iō sicut fides, & charitas sūt diuersæ uirtutes, q̄uis qcūq; caret fide, careat charitate: ita ēt schisma, & hēsis sūt diuersa uitia, q̄uis qcūq; est hēticus, sit ēt schismaticus, sed nō cōuertiī. Et hoc est, qđ Hier. dicit in epistola * ad Gala. inter schisma, & hēsim hoc interesse arbitror, q. hæresis peruersum dogma hēt, schisma ab Ecclīa separat. Et tñ sicut amissio charitatis est uia ad amittēdā fidē, fm illud 1. ad Timot. 1. A qbus quidā aberrātes. s. a charitate, & alijs hmōi, cōuersi sunt in uaniloquiū: ita etiā schisma est via ad hæresim. Vñ Hier.* ibidē subdit, q. schisma a principio aliqua i pte pōt intelligi diuersū ab hæresi. Cæterū nullū schisma est, qđ nō sibi aliquā hæresim cōfingat, vt rectè ab Ecclesia recessisse videatur.

*Super illud ad ti. 3. Hæreticum hominē, t. 9.

*Ad Titū 3. cap. 3. sup illud. Hæreticū hominē tom. 9.

SVP. Q. XXXIX. ARTIC. I.

In corpore primi articuli q. 39. tria simul dubia occurrunt. Primū est, in quo cōsistat unitas Ecclesię, cui opponitur schisma. Secundū vero, quō unitas ē a charitate, vt litera dicit. Tertiū aūt, quō schisma opponitur illi unitati. Et primi quidem dubij in quo s. consistat vnitas Ecclesiæ, cui opponitur schisma, rō est: quia cum vnū sequatur ens, oīs vnitas oportet q. sit secundū aliquod esse. & oē tollens vnitatē tollat aliqd esse. Constat aūt, q. secluso esse relatiuo mēbrorum Ecclesiæ ad unū caput, nullū esse appareret cōmembris Ecclesię inter se, fundās unitatē Ecclesiæ, quę tolli dē per schisma. Nā esse fidei, spei, sacramentorū, & cultus stat cū schismate. Esse aūt charitatis in directē quidē pōni ne peccatū mortale, directē aūt p explicitū ipsius contemptū perditur. Sed hoc nō est schismatis uitiū. Nam qui vult charitatē nec in se, nec in alio esse, nō ppterea schismaticus est. ¶ Secūdi verò dubij, quō s. unitas hæc Ecclesiæ sit a charitate, rō est, tum quia schisma tollit illud esse, quod sine charitate possidetur, ut patet cū aliqui in peccato mortali præexistētes fiunt de nouo schismatici: tū quia schismaticus est, q renuit subesse Romano Pōtifici. Hoc autem nō directē charitati, sed obedientiæ opponit. ¶ Tertij aūt dubij rō est, quia cum vnū oppositorum tollat reliquū, & unitas Ecclesiæ non sit ab Ecclesia auferibilis, sicut nec esse ipsius quantūcunq; fiant infinita schismata, alioqn aut possent esse plures Ecclesiæ, q̃ una, aut posset desinere esse ante consummationem sæculi, cōsequēs est, q. schisma non tollat unitatem Ecclesiæ, & consequēter malè ex hoc eius natura monstratur. ¶ Ad euidentiā horū

Conclu. m

sciendū est, q. cū Ecclesia militās de qua sola est sermo, sit cōgregatio oīum fideliū, & una numero, oportet q. eā entitas, q̃ unitas eius numeralis cōsummat ex aliquo esse, nō quo aliquis est i se, sed quo ad aliud ordinatur. Inter entia aūt genera, solū relatio, actio, & passio separata iūgūt. Esse nāq; substātiæ, qualitatis, & quātitatis sic in uno supposito consistit, q ad aliud nō se extendit. Actione aūt, & passione iungūtur et celū & terra, & esse relatiuū totū uniuersi. Vñ Ecclesiæ eē, & unitas, sedm hæc cōsideranda est. Tria aūt scd inuenimus in ipsis fidelibus: Primo unitatē uirtutū theologicarū, & sacramentorū. Singuli namq; fideles credunt vnū, sperāt unū, amāt unū. s. Deū trinū, & unum &c. & tenēt eadē sacramēta. Et si fideles nō haberent aliā unitatē, Ecclesia nō esset propriè loquēdo, una, sed fideles essent similes i pdictis. Inuenim* ergo scdo unitatē capitis nō solū i celo, Christi, sed in terra, sui vicarij, ex qua unitate apponit i ipsis fidelib. esse relatiuū ordinis. s. ad caput unū: & actionis, & passionis scdm pcipere, & obedire. Mouētur si qdē singuli fideles a Spūsancto nō solū ad credēdū, sperādū &c. sed ēt ad obediēdū vni, & eidē capiti Chri Vicario. Et si apud fideles nulla alia esset unitas, & Ecclesia non diceret una, sed sub unico essent. n. fideles, sicut multa regna sub vno rege. ¶ Inuenimus igitur tertio unitatem collectionis uniuersorū fidelium, ex qua unitate

Concl. p

Conclu. r

ARTICVLVS II.

Vtrum schisma sit grauius peccatum infidelitate.

Ean. eodem art.

Porrecta per totum.
222 4. d. 13. q. 2. ar. 2. ad 4. Et mal. q. 2. a. 10. ad 4.

AD SECVNDVM sic procedit. Vr q. schisma grauī* pctm sit, q̃ infidelitas. Maius h. n. pctm grauiori pęna h punit, fm illud Deu. 25. Pro mēsura pcti erit & plagarū modus: sed pctm schismatis grauius inuenit punitū, q̃ ēt pctm infidelitatis, siuè idololatriæ. Legit. n. Exo. 32. q. pp idolatriā sunt aliq humana manu gladio interfecti: de pctō autē schismatis legit, Nu. 16. Si nouā rē fecerit Dñs, vt aperiēs terra os suū deglutiat eos, & oīa quę ad illos ptinēt, descenderintq; viuētes in infernum, scientis q. blasphemauerūt dñm Deū Decē ēt Tribus, q̃ vitio schismatis à regno Dauid recesserūt, sunt grauissime punitæ, vt habet 4. Reg. 17. ergo pctm schismatis est grauius pctō infidelitatis.

¶2 Præt. Bonū multitudinis est mai* & diuinius, q̃ bonū h vni*, ut patet p Philosophū* i 1. Eth. sed schisma est cōtra bonū multitudinis. i. cōtra ecclesiasticam vnitatē: infidelitas aūt est cōtra bonū particulare vnius, qđ est fides vnius hominis singularis. ergo videtur q. schisma sit grauius peccatum, q̃ infidelitas.

*Li. 1. c. 2. ad finem tom. 5.

¶3 Præt. Maiori malo h mai* bonū opponit, vt patet p Phi.* in 8. Eth. sed schisma opponiī charitati, q̃ est maior virt*, q̃ fides, cui opponit infidelitas, vt ex pmissis j patet. ergo schisma est grauius peccatū, q̃ infidelitas.

*Lib. 8. c. 10 circa principiū tom. 5.

*q. 10. ar. 2. & q. 23. art. 6.

SED CONTRA. Qđ se hēt ex additione ad alterū, potius est vel in bono, vel in malo: sed hæresis se hēt p additionē ad schisma: addit. n. puersum dogma, vt patet ex authoritate Hier.* supra inducta. ergo schisma est minus peccatum, q̃ infidelitas.

*Ar. prec. ad 3. arg. In epist. ad Titum cap. 3.

RESPON. Dicēdū, q. grauitas pcti dupl r pōt cōsiderari. Vno mō fm sua speciē: alio mō fm circūstātias. Et qa circūstantiæ particulares sunt infinitę, ita & infinitis modis variari possunt, cū qrit in cōi de duobus peccatis qđ sit grauī*, intelligēda est qstio de grauitate, q̃ attēdit fm genus pcti. Genus aūt, seu spēs pcti attēditur ex obiecto, sicut ex supradictis patet *. Et iō illud pctm, qđ maiori bono cōtrariat, ex suo gñe ē grauī*, sicut pctm i Deū, q̃ pctm in pximū. Manifestū est aūt q. infidelitas est pctm cōtra ipsum Deū, fm q. i se est ueritas prima, cui fides innitiī. Schisma aūt est cōtra ecclesiasticā vnitatē, q̃ est quoddā bonū participatum, & minus q̃ sit ipse Deus. Vñ manifestū est, q. m pctm infidelitatis ex suo gñe est grauius, q̃ pctm schismatis: licēt possit cōtingere, q. aliqs schismaticus grauī* peccet, q̃ qdā infidelis, vel pp maiorem contemptum, vel pp majus periculū qđ inducit, vel propter aliquid huiusmodi n.

*1. 2. q. 72 ar. 1. & q. 73. art. 1. 2. & 4.

AD PRIMVM ergo dicendū, q. populo illi manifestū erat iā p legē susceptā, q. erat vn* De*, & q. nō erat alij Dij colēdi: &

vnitate apponit singulis fideliū esse relatiuū. s. esse partē vnius numero populi, ciuitatis, domus, ac p hoc dependētiā apponit vnicuiq; à toto. Partes. n. sibi à suo toto pēdēt. Hinc secundum actionē & passionē modos & regula habet. Mouent s. quidem fideles à Spiritusancto ad opera vitæ spūalis. s. credere, sperare, diligere, sanctificare, & sanctificari, obedire, pcipere, illuminare &c. non solū scdm substātiā, sed ēt quo ad modū operandi, vt s. hæc operētur vt partes vnius tot*. Et huius rei nō est qrenda alia cā, nisi qa sic is fecit Spiritussanctus, q̃ iter articulos fidei posuit vnā sanctā Ecclesiā, vltra sanctorum cōionē. Ipse nāq; Spirit* diuidēs singulis put vult, voluit Ecclesiā catholicā. s. vniuersalē, esse vnā, & non plures. Et ppea mouet singulos ad iterius & exterius operādum, vt partes vni*, & pp illud unū, & scdū illud vnū. Quilibet enim fidelis credit se mēbrum Ecclesiæ, & vt mēbrū Ecclesiæ credit, sperat, ministrat sacramēta, suscipit, docet, discit &c. Et pp Ecclesiā hæc facit, vt pars pp totū, cuius est qequid est, & secūdum Ecclesiæ fidem, & traditionē hæc operaī. Et hinc fit vt inter ecclesias, q̃ vīr omnino separatæ, puta, Scotiæ, & Hispaniæ, nō solū sit conuenētia in fide, spe, charitate, sacramentis, & obediētia ad vnū caput, sed ēt colligatio partis ad partem in vna numero congregatione, q̃ primo & principaliter regitur à Spiritusancto, cui* vnitas est summū bonum nō simpliciter, sed in genere bonorū ad proximum spectantiū, vtpote bonū totius mūdi nō qualecumque, sed spiritualē nō p accidens, sed per se: nec secundarium, sed principaliorum est ipsum esse Ecclesiæ, ut unius tot* rōnē hēt. Signū aūt huius vnius, totius, & partiū, est unitas synodi uniuersalis. Hæc est Ecclesiæ vnitas, cui opponitur schisma. Nā ex eo aliqs est schismaticus, q. renuit vt pars Ecclesiæ operari. Nec refert ex quacunq; causa hoc uitatur. Dummodo enim ad hoc deueniatur, q. renuit se habere ut pars unius Ecclesiæ catholicæ, schisma incurritur. Ex quacumque siquidem diuersitate uel sententiarum, uel affectionum, intantum aliquis exorbitet, ut uelit sanctificare, vel sanctificari, docere, uel doceri, prouidere, uel prouideri, non ut pars Ecclesiæ catholicæ, sed tamquam ipsi inter sint uelut quoddam totum seorsum, schismatici sunt. Et per hoc patet solutio primi dubij. Sed responsio ad obiectionem de charitate, in solutione secundi dubij patebit.

¶ Dicitur ergo ad secundum dubiū, quod quia amoris est vnire, & vnitas Ecclesiæ est vnitas spūalis. iō attribuī amori spirituali, q est charitas, nō q. ista vnio sit charitas, sed qa est eff. charitatis. Mouet. n. Spiritussanctus p charitatē singulos fideles ad volēdū se esse partes vnius collectionis catholicæ, quā ipse viuificat, ac p hoc ad cōstituēdū vnā Ecclesiā catholicā. Verum effect* charitatis sūt duplices, qdā sp formati, vt contritio: qdā q. possunt esse informes, vt misereri, dare eleemosynā pp Christū. Vnitas āt ecclesiastica licēt simpliciter sit formata, sicut Ecclesia sp est i gratia, vt tñ est i hoc, vel illo, pōt esse informis. Et ppea stat vnitatē hanc esse effectū charitatis, & tñ posse eē cū peccato mortali. Et stat aliquē nolle charitatē esse i se, vel in alio, & nō esse schismaticū, nisi ad hoc deueniret, q. nollet hūc effectū charitatis esse, q est unitas Ecclesiæ. Et tūc ēt esset distinguendū: qa aliud est nolle unitatem Ecclesiæ esse, & aliud est subtrahere se aīo ab unitate Ecclesiæ: sicut aliud est, nolle fidē Christi esse, & aliud est, nō credere ea, q̃ sunt fidei. Vtrobiq; n. primum spectat ad odiū rerū spūalium: secūdum aūt ad propria uitia schismatis, & hæresis. Ad id uerò, qđ de obediētia obijcit, dr q. nolle pertinaciter obedire summo Pontifici ñ ē schisma, sed nolle subesse sibi ut capiti tot* Ecclesiæ, est schisma: sicut nō credere, est hæresis. ¶ Ad tertiū aūt dubiū dr, q. cōtra unitatem Ecclesię dupliciter cōtingit peccare. Primo secundum intellectū, scilicet nō credēdo Ecclesiam esse unam capite, uel collectione, & hoc esset peccatū infidelitatis: secūdo, secūdū uolūtatem, & hoc dupliciter. Primò secūdū intentionē, cū. s. aliquis licēt credat Ecclesiā esse unam, intendit tamen eius unitatem destruere odio, uel ira concitatus in illam, uel Papam &c. Secūdo, secundum operis uoluntatem, cum scilicet aliquis vult potius aliter se gerere, ac si non esset pars Ecclesiæ, quàm à proposito desistere. Et hoc uidetur contingere his, qui præsumūt synodos uniuersales congregare, uel congregatas, sed dissolutas tenere. Et utroq; modo schisma incurritur: sicut homicidium incurrit non solum qui directè intendit occidere, sed ēt qui potius vult opus agere, unde mors hominis sequatur, q̃ opus tale relinquere. Duplici aūt distinctione opus est, ut perspiciatur, quomodo schisma tollit unitaī Ecclesiæ. Altera est de auferre secundū affectū, uel effectum: altera est de eo, à quo aufertur, scilicet ab Ecclesia, uel à seipso. Schismaticus. n. secundū affectū tollit unitatē ab ipsa Ecclesia: sicut odio habēs Deū,

Conclu. m

tollit bonitatem ab ipso, quantum in se est: secundum autem effectum tollit unitatem Ecclesiæ à seipso. Ad hoc enim efficaciter operatur, ut in ipso non sit unitas Ecclesiæ, ut ipse non sit pars collectionis catholicæ.

¶ In eodē articulo aduerte, q̄ qa bonum cōsurgit ex cā integra apud Diu. 4. c. de diuinis nominib*, malū aūt ex singulis defectibus: ideo ad habendum hoc bonū, qd est esse mēbrū Ecclesiæ catholicæ, exiguntur duo. Primo q̄ se hēat vt pars illius in credēdo, sperādo, amādo, sanctificādo &c. Secūdō, q̄ subsit Romano pōtifici, ut capiti Ecclesiæ catholicæ. Propter qd in litera dr̄, q̄ unitas Ecclesiæ consistit cōnexione mēbrorū, & hoc quātū ad primū. Fit n. hoc p hoc, q̄ oēs sunt cōpartes vnius, & in ordine omniū ad vnū caput, & hoc quantū ad secūdum. Sed ad incurrendū hoc malum, qd est esse schismaticū, sufficit alterū illorum.s. vel defectus subiectione capitis, uel cōione cum uniuersis. Et ppea in litera subdūtur hæc duo gña schismaticorum, ut ibi patet.

¶ In eodem articulo dubium occurrit. An persona ueri, certi, & indubitati Papę, possit esse schismatica. Et uidetur quòd nō, quoniam ab unitate capitis deficere non potest, qa ipse est caput: ab unitate quoque Ecclesiæ deficere non pōt, qm Ecclesia est in ipso, iuxta illud Cypriani 7. q. 1. Scire debes, ubi dicitur, Scire debes episcopū in Ecclesia esse, & Ecclesiā in Episcopo, & si quis cum episcopo non sit, in Ecclesia non esse.

D. 707.

¶ In oppositum autē est, quoniā Papa potest incurrere in hæresim, & consequenter in schisma: quia omnis hæreticus est schismatic*, licet nō econtrario.

hoc erat apud eos p multiplicia signa confirmatū. Et iō non oportebat, q̄ peccātes contra hāc fidē p idolatriā, punirētur inusitata aliqua sola pęnæ, sed solū cōi: sed nō erat sic notum apud eos, q̄ Moyses dēret esset sp eorū princeps. Et iō rebellātes eius principatui, oportebat G miraculosa, & incōsueta pęna puniri. Vel potest dici, q̄ pc̄m schismatis qnq; grauius, est punitū in populo illo, qa erat ad seditiones, & schismata promptus. Dr̄. n. Esdr. 1. c. 4. Ciuitas illa à diebus antiqs aduersum reges rebellat, & seditiones, & p̄lia cōcitant in ea. Pęna aūt maior qnq; infligit p pc̄ō magis cōsueto, vt supra * habitū ē. Nā pęnæ sunt medicinæ q̄dā ad ar- H cēdū homines à pc̄ō, vñ vbi ē maior pnitas ad peccandū, dēt seuerior pœna adhiberi. Decē aūt trib* nō solū fuerūt punitæ pro pc̄ō schismatis, sed ēt pro pc̄ō idolatriæ, ut ibidem dicit.

* 1. 2. q. 105. ar. 2.

Ad II dicēdū, d q̄ sicut bonū multitudinis est maius, q̄ bonū vnius, q est de multitudine: ita ēt bonū multitudinis, ad quod unus ordinat, est minus q̄ bonū extrinsecū, ad qd̄ multitudo or- I dinat: sicut bonū ordinis exercitus ē min* q̄ bonū ducis: & similr bonum ecclesiasticæ vnitatis, cui opponitur schisma, est minus quàm bonum ueritatis diuinæ, cui opponit infidelitas.

Ad III dicēdum, q̄ charitas hēt duo obiecta, unū principale.s. bonitatē diuinā, & aliud secūdariū.s. bonū pximi. Schisma aūt & alia pc̄ā, q̄ fiūt in proximū, opponunt charitati, quātū K ad secundariū bonū, qd̄ est minus, q̄ obiectū fidei, qd̄ est ipse Deus, & iō ista pc̄ā sunt minora quā infidelitas. Sed odiū Dei, qd opponit charitati, quātum ad principale obiectū, nō ē minus: tū inter pc̄ā, q̄ sunt in proximū, pc̄m schismatis uidetur esse maximum, quia est contra spirituale bonum multitudinis.

ARTICVLVS III.

Vtrum schismatici habeant aliquam potestatem.

Ban. eodem art.

AD TERTIVM sic pceditur. Vr̄ q̄ schismatici habeant aliquā potestatē. Dicit. n. Aug. in lib. contra Donatistas. * Sicut redeūtes ad Ecclesiā, qui priusquàm recederēt, baptizati sūt, nō rebaptizant, ita redeūtes, q priusquàm recederēt ordinati sunt, nō utiq; rursus ordinātur: sed ordo est potestas q̄dā. ergo schismatici habēt aliquam potestatem, quia retinēt h ordinē.

¶ 2 Præt. Aug. dicit i li. de vnico baptismo. Pōt h sacramētū tradere separat, sicut pōt hēre separat: sed potestas tradēdi sacramētū ē maxima potestas. ergo schismatici, q sunt ab Ecclesia separati, hnt potestatē spūalē.

¶ 3 Præ. Vrbanus Papa dr̄, q̄ ab Epis quōdā catholicè ordinatis, sed in schismate a Romana Ecclesia separatis, q consecrati sunt, eos cū ad Ecclesię unitatē redierint, seruatis pprijs ordinibus, misericorditer suscipi iubemus, si eos uita, & cōscientia cōmēdat: sed hoc n esset, nisi spūalis h potestas apud schismaticos remaneret. ergo schismatici habent spiritualem potestatem.

¶ Ad primū aūt in oppositū dr̄, q̄ persona Papæ potest renuere subesse officio Papæ, q̄ per accidēs est pro tūc in ipso. Et si hoc in animo pertinaciter gereret, esset schismaticus p separationem sui ab unitate capitis. Ligatur siquidē persona sua legibus officij sui quoad Deum, ut in præcedenti libro declaratum est.

¶ Ad secundum dr̄, q̄ Ecclesia est in Papa, qn ipse se hēt ut Papa, ut caput Ecclesiæ: qn aūt ipse nollet se habere ut caput ei*, Ecclesia in ipso neq; ipse in Ecclesia esset.

¶ In r̄sione ad secundum, aduerte diligēter, q̄ recusare præceptum, uel iudiciū Papæ contingit tripliciter, primo ex parte rei iudicatæ, seu præcepti: secundo ex parte personæ iudicantis: tertio ex parte officij ipsius iudicis. Si quis enim etiam pertinaciter contemnat sententiam Papæ, quia scilicet non uult exequi quæ mandauit, puta, abstinere à tali bello, restituere talē statum &c. licēt grauissimè erret, non tamen est ex hoc schismaticus. Contingit namque & sępe, nolle exequi præcepta superioris, retenta tamen recognitione ipsius in superiorem. Si quis uerò personam Papæ suspectā rationabiliter habet, & propterea non solum præsentiam eius, sed etiā immediatum iudiciū recusat, paratus ad non suspectos iudices ab eodem sumēdos, nec schismatis, nec alterius uitij crimē incurrit. Naturale namq; est cauere nociua, & cauere à periculis. Potestque persona Papę tyrannicē gubernare, & tāto facilius, quantò potētior est, & nemine in terris timet ultorem. Cum quis autē Papæ præceptum, uel iudicium ex parte sui officij recusat, nō recognoscens eum ut superiorem, quāuis hoc credat, tunc propriè schismaticus est. Et

Porrecta per totum. 123

3. q. 64. a. 9. ad secūdū & 5. Et 4. d. 25 q. 1. ar. 2. Et quol. 12. ar. 16. Ex li. 2. c. 5. tom. 7.

li. 6. de bapt. contra Donat. c. 5. circa princ. to. 7. Et ad Bonifac. epist. 50.

Habet 9. q. 1. cap. Ordinationis, in princ. ea. tom. 7.

¶ Ad hoc dr̄, q̄ licēt diuersæ sint hic opiniones, absq; dubio tñ patet, q̄ Papæ persona crimen schismatis ēt sine hæresi incurrere potest. quod probatur ex eo, q̄ adunatio partium, sine quibus totum saluari potest, cum ipso toto non est indissolubilis: sed adunatio personæ Papæ cum toto, idest, Ecclesia, est talis.s. q̄ sine ipsa Ecclesia saluatur in sua unitate. ergo persona Papæ potest dissoluere se ab Ecclesiæ unitate: hoc autem est esse schismaticum. Minor patet, ex eo, q̄ sede uacāte Ecclesia est una sine ulla persona Papæ. Contingeret autem hoc in alio quidem Papæ, si nollet communicare cum Ecclesia, ut pars illius, ut caput illius in spiritualibus: sed haberet se tantum ut dominus tēporalis in opere uero, si facto hoc faceret, uel si excōmunicare p̄sumeret Ecclesiā. Constat namq; q̄ in huiusmodi mala posset p̄sona Papæ incidere, ac p hoc uere schismaticus esse.

iuxta hunc sensum intelligēda sunt uerba literæ huius, & similium. Inobedientia enim quantumcumque pertinax non constituit schisma, nisi sit rebellio ad officium Papæ, uel Ecclesiæ, ita q̄ renuat illi subesse, illum recognoscere ut superiorem &c.

IN reliquis eiusdem quæst. art. nihil scribēdum occurrit, nisi q̄ in 3. ar. notetur distinctio potestatis ordinis, & iurisdictionis quoad originem, & permanētiam, quòd illa per consecrationem, hæc per simplicem hominis iniunctionem fit. Et ideo illa indelebilis est, ista autem à uoluntate hominis pendet.

¶ In quarto autem aduertatur, q̄ sicut petens mutuum ab usurario propter suam necessitatem, non peccat, quia petit optabonum à potente illud benē exhibere, si uult: ita petens in necessitatis articulo baptismū a schismatico excusatur. Petit namque bona à potente illud bene exhibere, si uult.

SED

*Li. 1. Epi. 4. ad Antoni. *Li. 4. epi. 2. iter medium & finem. *Refert 7 q. 1. c. Nouatianus in fine.

SED CONTRA est, quod Cyprianus* dicit in quadam epistola, & habetur 7. quæst. 1. c. Nouatianus. A † Qui nec unitatem, inquit, spiritus, nec conuētionis pacem obseruat. & se ab Ecclesiæ uinculo, & sacerdotum collegio separat, nec Episcopi h potestatem habere potest, nec honorem.

RESPON. Dicendum, q̄ duplex est spiritualis potestas. Vna quidē sacramētalis: alia iurisdictionalis. Sacr̄alis q̄dē ptās est, q̄ p aliquā cōsecrationē cōfert. Oēs autem consecrationes Ecclesię sunt immobiles manente re, q̄ consecrat, sicut ēt patet in reb. inanimatis: nā altare semel cōsecratū, nō consecrat iterum, nisi fuerit dissipatū. Et iō m talis ptās B sm̄ suā essentiam remanet in hoīe, quia p cōsecrationē eā est adeptus, quandiu uiuit, siuē in schisma siuē in hæresim labat: q̄ patet ex hoc, q̄ rediēs ad Ecclesiā, nō iterū cōsecrat. Sed qa ptās inferior n dēt exire in actum, nisi sm̄ quod mouet à ptāte superiori, ut etiā in rebus naturalibus patet. inde est q̄ * tales usum ptātis amittunt, ita.s. q̄ nō liceat eis sua ptāte uti. Si tñ usi fuerint, eorū ptās effectū hēt in sacramentalibus, * quia in his hō nō operat, nisi sicut instr̄m Dei: unde effectus sacramētales nō excluduntur p p culpā quācumq; conferentis sacramentum. Ptās autem iurisdictionalis est, q̄ ex C simplici iniunctione hois confertur, & s talis ptās non immobiliter adhæret: unde in schismaticis, & hæreticis nō manet. Vnde non pñt nec absoluere, nec excōicare, nec indulgētias facere, aut aliquid hmōi. quod si fecerint, nihil est actū. t Cū ergo dr̄, tales non hre ptātem spūalem, intelligendū est vl de ptāte secunda: uel si referat ad primā ptātē, nō est referēdum ad ipsam essentiā ptātis, sed ad legitimū usum eius. Et per hoc patet r̄ñsio ad obiecta.

Concl. m

Conclu. p

Concl. s

ARTICVLVS IIII.

Vtrum sit conueniens pœna schismaticorum ut excommunicentur.

Bannes eodem artic.

Porrecta per totum. 223

*Li. 1. ca. 12. *Li. 6. ca. 4. tom. 7.

AD QVARTVM sic procedit. Vr̄ q̄ pœna schismaticorū nō sit cōueniēs, ut excōicent. Excōmunicatio. n. maximē separat hoiem à cōione sacramētorū: sed Aug. * dicit in li. cōtra Donatistas, q̄ baptisma pōt h recipi à schismatico. ergo uī, q̄ excōicatio non est conueniēs pœna schismaticis.

¶ 2 Præt. Ad fideles Chri pertinet, ut eos qui sunt despersi, reducat: unde contra quosdam dr̄ Ezech. 34. Quod abiectum est, non reduxistis, quod perierat, non quæsistis: sed schismatici conuenientius reducuntur per aliquos, qui eis communicent ergo uidetur quòd non sint u excommunicandi.

¶ 3 Præt. Pro eodem pc̄ō non infligit h duplex pęna, sm̄ illud Naum 1. Non iudicabit Deus bis in idipsum: sed p pc̄ō schismatis, aliq pœna tpali puniunt, ut hr̄ 23. * q. 5. ubi dr̄. Diuinę, & mundanæ leges statuerūt, ut ab Ecclesiæ unitate diuisi, & ei* pacē pturbantes, a sæcularibus ptātibus cōprimātur. non ergo sunt puniendi per excōicationem.

*23. q. 5. ca. quali nos, circa finem.

SED CONTRA est, quod Num. 16. dr̄. Recedite à tabernaculis hominum impiorum, qui.s. schisma fecerunt: & nolite tangere ea, quæ ad eos pertinēt ne inuoluamini in peccatis eorum.

RESPON. Dicendum, q̄ per quæ peccat quis, p ea debet puniri, ut dr̄ Sap. 11. Schismaticus autem, vt ex dictis patet * in duob* peccat. In uno quidē, quia separat se à communione membrorū Ecclesiæ: & m quantum ad hoc conueniens pœna schismaticorum est, ut excommunicentur. * In alio uerò, quia subdi recusant capiti Ecclesiæ, & ideò qa coerceri nolunt p spiritualem potestatem Ecclesiæ, p iustum est ut ptāte temporali coerceantur.

*Ar. 1. huius quęst.

Concl. m

Concl. p

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ baptismum à schismaticis recipere non licet, nisi in articulo necessitatis, qa meli* est de hac uita cū signo Christi exire, quocunq; det, ēt si sit Iudæus, vel Pagan*, q̄ sine hoc signo, quod per baptismum confertur.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ per excommunicationem non interdicitur illa communicatio, per q̄ aliquis salubribus monitis diuisos reducit ad Ecclesiæ unitatem: cum etiam ipsa separatio quodāmodo eos reducat, dum de sua separatione cōfusi, quandoque ad pœnitentiam reducuntur.

AD TERTIVM dicendū, q̄ pœnę pñtis uitę sūt medicinales: & iō qñ una pœna non sufficit ad coercendum hoiem, superaddit altera, Sicut & medici diuersas medicinas corporales opponūt, qñ una non est efficax. Et ita Ecclesia quando aliqui p excommunicationem sufficienter non reprimūtur, adhibet coertionem brachij sæcularis: sed si una pœna sit sufficiens, non debet alia adhiberi.

QVAESTIO XL.

De Bello, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de bello.

ET circa hoc querunt quatuor.

¶ Primò, Vtrum aliquod bellū sit licitum.

D ¶ Secundò, Vtrum clericis sit licitum bellare.

¶ Tertiò, Vtrum liceat bellantibus uti insidijs.

¶ Quartò, Vtrum liceat in dieb. festiuis bellare.

ARTICVLVS I.

Vtrum bellare sit semper peccatum.

AD PRIMVM sic procedit. Vr̄ q̄ bellare semper sit peccatum. Pœna enim non infligitur nisi pro peccato: sed bellantib. E à Domino indicitur pœna, secundùm illud Matth. 26. Omnis qui acceperit gladium, gladio peribit. ergo omne bellum est illicitum.

¶ 2 Præt. h Quicquid contrariat diuino pręcepto, est peccatū: sed bellare cōtrariat diuino pcepto. dr̄. n. Matth. 5. Ego autem dico uobis, non resistere malo, & Ro. 12. dr̄. Non uos defendentes charissimi, sed date locū iræ. ergo bellare semper est pc̄tū.

SVPER Q. XL ART. I.

Ban. eodem art.

IN articulo 1. quæst. 40. circa primam conditionem belli iusti, dubium occurrit An appellatione principis in hoc loco intelligantur soli illi principes q non habent superiorem. Et uidetur quòd sic quia habentes superiorem possunt recurrere ad superiorē & prosequi ius suum coram eo sicut de priuatis personis in litera dicitur propter hanc rationem. Et cōfirmatur, quia aliter contemneretur authoritas superioris. Si enim cuilibet principi liceret mouere bellum contra alterum, iam licitum esse vnicuiq; principi ut sibi ipsi diceret contra alterū principē, & sic ius superioris authoritas cō. tpa post poneret. ¶ In oppositum autē est quia principes in sta funtur ut distinguitur cōtra priuatā personā, vt patet in litera. Constat autem q̄ non oēs tales principes carent superiore.

Porrecta per totum. 224

Inf. q. 41. ar. 1. ad 3. & q. 42. ar. 2. ad 1 & q. 64. 8. ad 1.

Præterea,

Præterea, in litera dicitur, quòd ad eos spectat gladium moue re bellicum contra extraneos, ad quos spectat gladio materiali vti contra intraneos: sed contra intraneos non requiritur prin ceps carens superiori. ergo nec ad mouendum bellum.

¶Ad euidentiam authoritatis requisitæ ad bellum, sciendū est q non est sermo de bello defensiuo qñ .s. aliqs bellum facit defendē do se ab indicto sibi bello hoc .n. à naturæ iure quilibet populus hēt: sed qō est de in dictione belli, q .s. authoritas ad hoc exigatur. Et licet varia in hoc videat̃ opinio. si tñ rectè discernamus, vna est sententia. Cum.n. bellū sit reipu. inuasio, & hoc actiue quia legitima, quantum est ex parte authoritatis, bella à republica sunt, tanta dria est inter authoritatem mouēdi gladium bellicū, & gladium priuati, quāta dria est inter repub. & priuatā, in defensionis & vindictæ iure. Ad priuatam nāq; psonam non spectat nisi vim vi repellere cū moderamine inculpatæ tutelæ extra moderamen aũt inculpatæ tutelæ est, vt q̄s priuatus se, uel alios vlciscat̃, pp quod nō licet priuato occidere occisorē sui patris Respub. aũt & suorū mēbrorū, & sui sic curā hēt, vt non solum possit moderate vim repellere, sed etiam vīdicare iniurias sui vel suorum non solum contra sibi subditos, sed extraneos. Et de subditis quidē patet quoniam puniua iustitia ad rempublicam spectat. De extraneis uero probatur ex eo, q respublica debet esse sibi sufficiens, vt patet in 3. Politicorum. Constat, autem, q nisi posset licite de extraneis populis, & principibus se vindicare valde esset imperfecta, & deficeret. Nam tyranni, & iniusti, rapientes, occidentes, capientes, & quomodolibet iniuriam facientes alienæ reipublicæ ciuibus, remanerent naturaliter inulti, & naturalis ratio deficeret in necessarijs. In naturæ namq; legibus sistendo, non oportet res publicas diuersas cōmunicare in vno principe. Et si vna alteram opprimeret in suis membris, capiendo dilaniando: si altera innocens nō posset vindicare se, & suos cō tra opprimentem pugnādo: & inulti mali naturaliter manerēt & naturalis rō, quæ vniuersalioris est prouidentiæ, q naturalis instinctus animalium, defecisset non prouidendo reipublicæ de armis vltionis. Attestantur hoc gesta Ionathæ, & Simonis cō tra filios Iambri in vindictam sanguinis Ioannis fratris sui 1. Mach. 9. Approbare hoc communis omnium gentium vsus vt tanquam à natura inditum. Verba quoq; authoris in litera hac manifestè hoc significant cum authoritate Aug. Probatur quoq; hoc idem aliter: quia si respublica non posset indicere bellū, sed ad hoc esset opus authoritate alterius superioris, aut esset opus superiori respectu sui tñ, aut respectu illius tantũ contra quem est mouendum bellum, aut respectu vtriusque. Non respectu superioris tantum, quia quæcumque respublica est sic disposita, q nō pōt sibi ipsi de omnibus prouidere, sed ab aliquo, puta, Rege dependet, hoc ideo est, quia Rex ille est pars illius reipublicæ, est n. caput illius. Vnde hoc non arguit rempub. non posse, sed rempub. imperfectam absq; suo capite nō posse. Et propterea oportet te lectorem sane intelligere q ñ dicimus, quia de republica perfecta loquimur: nec à superiori illius, contra quem mouendum est bellum, tum quia ut plurimum contingit illum carere superiori, uel si hēt, esse complicem saltem negligendo uindictam ... quia licet antequā bellū indicat̃ si spes est iustitiæ, petenda est iustitia à superiori illius, quia actor sequitur forum rei, ut fecit populus Israel petens iustitiā à Tribu Beniamin de uiris Gabaa, Iudicū 20. Etsi secus fiat, ... nō est mouendū bellū, & si neglexerit, pōt moueri bellū. Hoc tñ nō ppea est, ut dicatur authoritas indicendi bellum q̄n necesse hostium superior hāc dat, nec hec per se, sed ut actus actiuorū sunt in patiente disposito. Passum.n. dispositū ad hoc, ut contra ipsum bellum fiat, est nolēs satisfacere. Si.n. satisfacere uellet, iustum bellū nō moueretur. Nec à superiori utriusque, tum quia hoc est per accidens: tum qa ex neutra parte ostēsum est opus esse authoritate. Cū igit dr̃, q ad indicendū iustū bellū requiritur authoritas principis intelligendū est uel de republica perfecta uel perfecte gerente uices reipublicæ, ut sunt Reges, uel alij similes principatus: unde & rationes utriusque partis soluendę sunt.

¶Ad primam igit̃ de principibus carentibus superiore dicitur q inter priuatam, & publicam personam hæc est differentia, quòd priuatus habet proprium superiorem, cum sit pars alicuius reipublicæ. Homo.n. est animal politicum, q ad superiorem potest recurrere pro ultione iniuriarū suorū siue intus, siue extra, & propterea ex sua natura non habet authoritatem uindicatiuam. Ipsa autem respub. seu principes ex suæ naturæ perfectione, ut ostensum est, hēt authoritatem uindicatiuam: & non oportet quòd recurrat ad superiorem pro tali authoritate. Et sō literæ optime habet locum in priuata persona, & non publica, quia illa est pars, hæc totum, ut dictum est.

¶Ad confirmationem dicitur, quòd principes sunt in duplici differentia. Quidam enim sunt simpliciter capita, & domini perfecte gerentes uices reipub. quidam uero sunt secundum quid capita, & domini, imperfecte reipublicæ uices gerentes. Primi hīt authoritatem uindicatiuam intus & extra: secundi autem habent tantum, quantum eis tributū est. In hoc secundo ordine sunt comites, marchiones, duces qui sunt partes unius regni. Rex siquidē est caput & dominus nō solū regni, sed cuiuslibet reipublicæ ipsius. Dicti autem domini sunt capita, & domini sedm quid. In cuius signum oēs respublicæ unius regni cōmunicāt in uno tribunali regio, & oēs stipēdia regia soluūt. Sunt ēt in hoc eodem ordine cōmunitates oēs, quæ subsunt alteri unq Regi, quales uidentur esse oēs quæ subsunt Romanæ Ecclesiæ. In primo autem ordine sunt communiter Reges oēs & communitates simpliciter liberæ. Et de ijs quidem cōmunitatibus planum est, quia quælibet est perfecta respublica. De regibus quoq; eadem rōne patet, quia.s. regnū perfectam rēpublicam significat, & Rex uices illius perfectē gerit, licet alicubi statuta

*Habet̃ e epistola 5. ad Marcellinum aliquantulum a me. to. 2.

Concil. m

¶3 Præt. Nihil contrariat̃ actui virtutis, nisi peccatum: sed bellare contrariatur paci. ergo bellum semper est peccatum.

¶4 Præt. Omne exercitiū ad rē licitā, licitum est, sicut patet in exercitijs scientiarū: sed exercitia bellorū, q sunt in torneamētis, phibent̃ ab Ecclesia, qa morientes in hmōi tyrocinijs, ecclesiastica sepultura priuant̃. ergo bellum vr̃ esse simpl̃r pctū.

SED CONTRA est, quod Au. dicit sermone* de puero Centuriōis. Si christiana disciplina oīno bella culparet hoc potius cōsiliū salutis parētibus in Euāgelio daret, vt abijcerēt arma, seq; militiæ oīno subtraherēt. Dictū est aũt eis. Neminē concutiatis, estote cōtēti stipēdijs uestris: qbus ppriū stipendū sufficere pcepit militare ñ phibuit.

RESPON. dicendū, q ad hoc q aliqđ bellū sit iustum, tria requirunt̃. Primo quidē authoritas principis, cuius mādato bellū est gerendū. Nō.n. ptinet ad psonā priuatā bellum mouere, quia pōt ius suū in iudicio superioris prosequi. Sit̃r ēt cōuocare multitudinem quod in bellis oportet fieri, nō ptinet ad priuatā psonā. Cū āt cura reipub. cōmissa sit principibus, ad eos ptinet rempub. ciuitatis, vel regni, seu prouinciæ sibi subditæ tueri. Et sicut licite defendūt eā materiali gladio cōtra interiores qdē pturbatores dū malefactores puniunt, sm illud Apost. ad Ro. 13. Nō sine cā gladiū portat: minister.n. Dei est, vindex i iram ei, qui male agit: ita ēt gladio bellico ad eos ptinet rēpublicā tueri ab exteriorib' hostibus. Vñ & principibus dr̃ i Psal. 81. Eripite pauperem, & egenū de manu pctōris liberate. Vnde Aug. dicit* cōtra Faustū. Ordo naturalis mortalium paci accōmodatus hoc poscit, vt suscipiē di belli authoritas atq; consiliū penes principes sit. Scđo reqritur cā iusta, vt.s. illi, qui impugnantur, pp aliquā culpā impugnationē mereant̃. Vñ Aug. dicit* in lib. 83, quæst. Iusta bella solent diffiniri, q vlciscuntur iniurias, si gens, vel ciuitas plectenda est q vindicare neglexerit, quod à suis improbe factū est, vel reddere quod p iniuriā ablatū est. Tertio requirit̃ vt sit intentio bellantiū recta, qua.s. intēdit̃ vel vt bonū pmoueat̃, vel vt malū vitetur. Vñ Aug. in li.* de uerbis Domini. Apud veros Dei cultores etiā illa bella pctā non sunt, q nō cupiditate aut crudelitate, sed pacis studio gerunt̃, ut mali coerceātur

*li. 22. ca. 74. in princip. to. 6.

Concil. p

*li. 83. q. sup Iosue q. 10. i medio. to. 4.

Pars conclusionis.

*Hi 23. q. qu. 1. cap. Apud

statuta sint talia, ut Reges ferè solo noīe sint Reges. Sed nos de Rege, qui est simpliciter dñs, loquimur. Ex hac aũt assignata differentia inter principes patet, q illi dñi, qui ob imperfectionem dñij habent superiorem, non possunt indicere bellum absq; sui superioris authoritate. Facerent siquidē ei iniuriā, usurpantes sibi superiorū authoritatē, præferentes capita simpliciter, & dños simpliciter reipublicæ, cū non sint. Illi aũt dñi, qui perfectē capita, & dñi sunt licèt habeant superiorem, puta, Imperatorē, nullā faciūt ei iniuriā, bellū ppria authoritate indicendo, quia utuntur iure suo. Sunt.n. sub eo, sicut vna perfecta cā vniuersalis sub alia uniuersaliori: & nō sicut imperfecta sub perfecta, sicut illi de secundo ordine: vel potius sunt sub eo sedm q, & non simpliciter. Et hoc videt̃ uerius ex pscripta cōsuetudine. Vnitas.n. Imperatoris, & illius dñium de iure positiuo esse sit, quia nec naturalis ratio, nec authoritas sacræ scripturæ cogit oēs quartas terrę, nec oēs nationes vnius quartæ ad electionē vnius principis tēporalis, ut patet: & constat ex electione pendere naturaliter principatum tpalē alicuius, nisi sit tyrannic'. Cū, inq̄, de iure positiuo sit, potest per consuetudinem abrogari, & tolli. Propter q principes, & cōmunitates, quæ cōsueuerūt consuetudine antiquissima vti authoritate indicēdi bella, pūcliente illa uti sit cū bonafide in pacifica possessione sunt, & sūt. Q.d dico pp usurpātes sibi hoc ex magnitudine potētiæ, & rebelles suis dñis, non potuerūt, nec pñt coercere.

¶Ad rōnes aũt p oībus principibus dr̃, & ad primum, q verū est, q litera accipit principem ut psonā publicam. Sic.n. distinguitur contra priuatam: sed non accipit personam publicam imperfecte, sed perfecte. & ideo non extenditur litera nisi ad principes perfectā.

¶Ad secundam uerò dr̃. q contra interiores, & exteriores spectat ad eosdem ex natura officij. Ad multiores spectas ex cōmissione ... gladio contra interiores, qb. nō cōcedit indicere bellū cōtra externos, ut patet in rectorib. ciuitatum, & multis dñis, qui in dominio suo indicant in eos sanguinis. Facilius.n. conceditur hoc à perfectè principibus, q authoritas contra externos. Litera ergo loquitur de his, qui ex propria hoc possunt authoritate, quales non sunt oēs domini, sed tantum perfectē domini.

¶In eodem ar. circa iustitiam cāæ belli, aduerte q quia amici, ac socij unū censent, iō iusta cā indicendi bellum est pro ultione sociorum: nec minus potest socios, & extraneos ad bellum gerendum princeps inuitare, quàm ad exercendam iustitiam intus ministros extraneos conducere.

¶In eodem articulo circa rectitudinem intentionis sciēd. q quē admodū carnifices iudices, si ex odio, uel feritate occidunt dānatos iustè, peccāt q̄dē mortaliter, sed nō tenent̃ ad restitutionē læsis ex morte, nec uestiū occisorum: ita milites bellū iustum exercētes, & cōcessa auferentes, quāmuis pessimo animo faciāt peccant, sed nō tenēt̃ restituere.

¶In rōsione ad primū sciēd. q ... est dubium, qd apud multos vr̃ esse, quo respublica non accipit gladiū, qñ bellū indicit. Iā.n. monstratū est, q concessa est ei à iure naturali rōnis authoritas vindicatiua suorū, tā cōtra intraneos, quā extraneos perturbatores.

¶In rōsione ad quartū sciēd, q exercitia bellica periculosa in hoc differunt à nō periculosis, q in illis vt in plurib. læsiones notabiles eueniūt in illis aūt vel rarò, vel nunq̃. Moralia.n. iudicant̃ sedm id, quod in pluribus inuenit̃. ppea oportet prudenter arbitrari circumspecta natura exercitij, q sint illicita exercitia in particulari. Gladiatoria.n. exercitia artis pculdubio illicita sunt, cū enses ipsi absq; acumine sint. Et similiter hastiludia illa, quæ cum lanceis proportionaliter dispositis, ut de ensibus diximus, fiunt eadem ratione.

SVPER Q. XXXX. ART. II.

Eiu. eodem art.

IN art. 2. circa calcē corporis articuli, dubium occurrit, An liceat clericis in articulo necessitatis pugnare manu propria in bello.

¶Ad hoc dr̃, q articulus necessitatis dupliciter contingere pōt in bello. Primo.s. defensiuē, ut.s. nisi clerici aliqui pugnent, ciuitas, uel exercitus euertetur ab hoste: secundo rōne uictoriæ, quia.s. nisi clerici aliqui pugnent, non haberetur uictoria tunc parata. In primo casu clerici non peccant pugnando manu ppria, quia lex positiua, qua clerici arcent̃ ne pugnēt manu propria, venit ad casum, in quo si legislator adesset, dispēsaret. Cū .n. finis legis sit cōe bonum, & legis spiritualis bonum spirituale, & bonum cōe tēporale, & spirituale, quod iusto bello defensiuo seruatur, præstet bono particulari alicuius, quo habilis est ad altaris ministerium, consequens est, ut licitè clericus* sciēs bñ dirigere bombardas, alijs ad hoc non existentibus, vel alio simili casu manu propria saluet patriam, uel exercitū sine tali auxilio

Concl. 1 *li. 22. c. 74. parũ à principio tom. 6.

*Habetur li. 22. contra Faustū c. 70. non procul à fine, to. 6.

*li. 1. c. 34. 35. & 36. & 4. & epi. 5. ad Marcellinum in medio, tomo 2.

† Epi. 5. a medio, illius, to. 2.

... fœlicitate, seu fęlicitate.

*Post medium illius & est epi. 1. ser 22. quæ sunt in fine, tomo 2.

Perrecta per totum. 225

*Ar. præced.

* Ho. 14. in Euāg. inter medium & principiū

*23. q. 8 ca. Igitur cū sępe in epistol. ad Ludo. August.

& boni subleuent̃. Pōt aũt contingere, ut si sit legitima authoritas indicētis bellū, & cā iusta, nihilominus pp prauā intētionē bellū reddat̃ illicitū. Dicit.n. Aug. in li.* cōtra Faustū. Nocēdi cupiditas, ulciscēdi crudelitas, implacat', & implacabilis aīus, feritas rebellandi, libido dñandi, & si qua sunt similia, hęc sūt quæ in bellis iure culpantur.

AD PRIMVM ergo dicendū, q sicut Aug.* dicit. Ille accipit gladiū, q nulla superiori, aut legitima ptāte, aut iubēte, uel cōcedēte, i sanguinē alicui' armatur. Qui uerò ex authoritate principis, uel iudicis, si sit psona priuata: uel ex zelo iustitię quasi ex authoritate Dei, si sit psona publica, gladio utit̃, nō ipse accipit gladiū, sđ ab alio sibi cōmisso utit̃, uñ ei pęna nō debet̃. Nec tñ illi ēt, q cū pctō gladio utunt̃, sp gladio occiduntur, sed ipsi suo gladio sp pereunt: qa pro pctō gladij æternaliter puniuntur, nisi pœniteant.

AD SECVNDVM dicēdū, q hmōi pcepta, sicut Aug.* dicit in li. de sermone Dñi in mōte, sp sunt seruāda in pparatione animi, ut .s. sp hō sit paratus nō resistere, uel se nō defendere, si op' non fuerit: sed qñq; est aliter agēdū pp cōe bonū, uel ēt illorū, cū qbus pugnat̃. Vñ Augu. † dicit in Epła ad Marcellinū. Agēda sunt multa ēt cū inuitis, benigna quadā asperitate plectēdis. Na cui licētia iniqtatis eripit̃, utiliter uincit̃: qm̃ nihil est infelici' *in felicitate peccātiū, qua pęnalis nutrit impunitas, & mala uolūtas, uelut hostis iterior, roborat̃.

AD TERTIVM dicēdū, q ēt illi, q iusta bella gerūt, pace intēdūt. & ita paci nō cōtrariant̃, nisi malę, q Dñs ñ uenit mittere i terrā, ut dr̃ Mat. 10. uñ Aug.* dicit ad Bonifaciū. Nō qrit̃ pax, ut bellū exerceat̃: sđ bellū gerit̃ ut pax acqrat̃. Esto ergo bellando pacificus, ut eos quos expugnas, ad pacis utilitatem, uincendo perducas.

AD IIII. dicēdū, q exercitia hoīum ad res bellicas spectātia, nō sūt uñr phibita: sed iordināta exercitia & piculosa, ex qbus occisiones, & deprędatiōes pueniūt. Apud antiquos āt exercitationes ad bella sine hmōi piculis erāt: & iō uocabant̃ meditationes armorum, uel bella sine sanguine, ut per Hierony. patet in quadam epistola.

ARTICVLVS II.

Vtrum clericis, & episcopis sit licitum pugnare.

AD SECVNDVM sic pcedit, Vr̃ q clericis, & epis liceat pugnare. Bella.n. intm̃ sunt licita & iusta, ut dictū* est, inqtū tuētur pauperes, & totā rēpublicā ab hostiū iniurijs: sđ hoc maximè uř ad* prælatos ptinere. dicit.n. Gre.* in quadā homil. Lup' sup oues uenit, cū qlibet iniust' & raptor fideles quousq; atq; humiles opprimit: sed is q pastor uidebat̃ esse, & nō erat, reliqt oues, & fugit, qadū sibi ab eo piculū metuit, resistere ei' iniustitiæ nō psumit. ergo prælatis, & clericis licitum est pugnare.

¶2 Prę. 23.* qu. 8. Leo Papa scribit. Cū sępe aduersa à Saracenorū partib puenïāt nūtia, quidā in Romanū portū Saracenos, clā furtiueq; uēturos ēe dicebāt, p quo nřum cōgregari pcepim' populū, maritimūque ad littus descēdere decreuimus.

Universidad de Deusto Biblioteca

ssilio pereuntium Nec solū uideret, q hoc, possit clericus, sed et q ad hoc teneatur in tali articulo pp eandē rōnem præsertim si cum infidelibus agit. Nec obstat, q fiant & remaneant irregulares quia irregularitas sine pctō, & cum merito æternæ vitæ incurri pōt. Propter qd sicut laicus ad hoc tenetur, sic & clericus in casu in quo lex quo ad pctū locum non habet hoc semp hēat locum quo ad irregularitatem, qa irregularitas sequit factū. Nec obstat dictis iō lex. Cnulli deputato ad aliquod officium licet id, per quod suo officio incongruus redditur: qm hoc est uerū regulariter, ferus autē est in singulari casu.

*23.q.8. ca. Hortatu.

*23.q.8. ca. omni timo.

¶In scdo tercasu non vī cōiter licitum. Et rō diuersitatis est: qa victoria est necessaria pp recuperationē rerū, uel punitionē aut expulsionem hostiū: quę non sunt necessaria, sicut salus, q in primo casu defenditur. Dixi āt cōiter quia si parta tunc uictoria, esset pax vniuersalis Ecclesiæ, aut fidei chriane magna ꝓfectio, crederem clericum licite manu ꝓpria pugnando, illā facere. Et hæc intelligo salua alijs conditionib.* iusti belli, s. q clerici publica authoritate hoc faciant, & constet de iustitia belli qm in eis nō hēt locum obedientia excusans.

*Li.2.c.1. parum a me.

Conclu. m

Concl. p ¶In eodem articulo, in rīsione ad tertiū aduertere, q quia alia conditio belli iusti est iusta causa, & alia authoritas, quia indicitur, attendere oportet in bellis nō solum authoritatē indicentis, sed, et cām & hinc sumere, q nulla authoritas sufficit ad iustitiam belli, si iustitia desit [illegible]. Vn licet ad Papam spectet inducere ad bellū, et in hac littera dr, si tñ Papa diceret bellū nō ꝓpterea iustū oportet illud esse, cum [illegible] Papam authoritate [illegible] possit esse iniusta, & sine cōmandi, vel vindictæ affecta, sic...

D.98.

¶3 Præ. Eiusdem rōnis esse vr, q hō aliquid[h] faciat, & q facienti cōsentiat, ſm illud Ro.1. Nō solū digni sunt morte q faciūt, sed & qui cōsentiunt facientib. maximè aūt consentit, q ad aliqd faciendū alios inducit. Licitū aūt est epis & clericis īducere alios ad bellandum. dr.n. 23.* q.8. qd hortatu, & precib. Adriani Romanæ urbis Epi, Carolus bellum contra Lōgobardos suscepit. ergo ēt eis licet pugnare.

¶4 Præ. Illud quod est ſm se honestum, & meritoriū, nō est illicitum prælatis[h] & clericis: sed bellare est qñque & honestū, & meritoriū. dr.n.*23.q.8. q si aliquis pro ueritate fidei, & saluatione patriæ, ac defensiōe christianorū mortu* fuerit, à deo cœleste pmiū cōsequet. ergo licitū est episcopis & clericis bellare.

Sed contra est, q Petro in persona episcoporum & clericorum dicitur Matt.26. Cōuerte gladium tuum in uaginam. non ergo licet eis pugnare.

Respon. Dicēdū, q ad bonū societatis humanæ plura sunt necessaria. Diuersa aūt à diuersis melius, & expeditius agunt, q ab uno, ut patet* per Philo. in sua Politi. Et quædam negotia sunt adeo sibi repugnātia, ut cōuenienter simul exerceri non possint: & iō[m] illis, q maioribus deputant, prohibent minora.* Sicut ſm leges humanas militib*, q deputant ad exercitia bellica, negotiationes interdicūt. Bellica āt exercitia maximè repugnāt illis officijs, q b. epi & clerici deputant pp duo.* Primò qdē gñali rōne, quia bellica exercitia maximas inquietudines habent: unde multum impediūt animum à contemplatione diuinorum, & laude Dei & oratione pro populo quæ ad officiū ptinent clericorū. Et iō sicut negotiationes pp hoc, q nimis īplicant animum, interdicuntur clericis, ita & bellica exercitia, ſm illud 2. ad Tim.2. Nemo militans Deo, implicat se sæcularibus negotijs. Secundò pp spālē rationem. Nam omnes *clericorum ordines ordināt ad altaris ministerium, in quo sub sacramento repræsentatur passio Christi, ſm illud 1. ad Corint.11. Quotiescūq; manducabitis panem hunc calicem biberis, mortem Dñi annūtiabitis donec veniat: & iō[i] nō cōpetit eis occidere, uel effundere sanguinem, sed magis esse paratos ad propriam sanguinis effusionem ꝓ Christo, vt imitent opere, qd gerunt ministerio. Et pp hoc est institutum, ut effundentes sanguinē ēt sine pctō, sint irregulares. Nulli aūt, q est deputatus ad aliquod offm, licet id, per quod suo offō incongruus reddit. Vnde *clericis non licet oino bella gerere, q ordinant ad sanguinis effusionem.*

& alia enormia crimina hēre. Nec excusantur dantes ei auxiliū in bello sine iustā cā, sicut nec ministrantes eidem ad rapinam, homicidia, ueneficia, adulteria, luxuriam & hmōi.

Conclu.

Concl. x

Ad primum ergo dicendū, q prælati debēt resistere nō solū lupis, q spūaliter interficiūt gregem, sed ēt raptorib. & tyrannis, qui corporaliter vexāt, non aūt materialib. armis in ꝓpria psona utēdo, sed spūalib. ſm illud Apli 2. ad Cor.10. Arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potētia Deo: q qdē sunt salubres admonitiones, deuotæ orationes, contra pertinaces excōicationis sententia.

Ad secundum dicendū, q plati & clerici ex authoritate superioris pñt interesse bellis nō qdē vt ipsi ꝓpria manu pugnēt, sed ut iustè pugnātibus spūaliter subueniāt suis exhortationib. & absolutionib. & alijs hmōi spūalib. subuētionib. sicut & ī ueteri lege mandabat Iosue 6. q sacerdotes sacris buccinis ī bellis clāgerēt. Et ad hoc primò fuit cōcessum, q epi, uel clerici ad bella procederēt: q āt aliqui propria manu pugnent, abusionis est.

Ad tertium dicendum, q sicut s̄. dictū* est, oīs potētia, uel ars, uel uirt*, ad q ptinet finis, hēt disponere de his, q sunt ad finē. Bella aūt carnalia in populo fideli sunt referēda sicut ad finē, ad bonū spūale diuinū, cui clerici deputant: & iō ad clericos ptinet disponere, & inducere alios ad bellādū bella iusta. Nō.n. iterdī eis bellare, qa pctm sit: sed quia tale exercitiū eorum personæ non congruit.

*q.23.a.4.

Ad quartum dicēdū, q licet exercere bella iusta sit meritorium, tñ illicitum redditur clericis pp hoc, q sunt ad opera magis meritoria deputati: sicut matrimonialis actus pōt esse meritorius, & tñ virginitatem uouentibus damnabilis redditur, ꝓpter obligationem eorum ad maius bonum.

Articulus III.

Vtrum sit licitum in bellis uti insidijs.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum. 216

Ad tertium sic procedit. Vr. q non sit licitum in bellis uti insidijs. Dr.n. Deut.16. Iustè, quod iustum est, exequeris: sed[h] insidiæ cum sint fraudes quædam, uidentur ad iniustitiam pertinere. ergo non est vtendum insidijs etiam in bellis iustis.

Inf q.76. art.2.3. ad 3.

¶2 Præ.[h] Insidiæ, & fraudes fidelitati videnī opponi, sicut & mendacia: sed quia ad oēs fidem debemus seruare, nulli hoi est mentiendum, ut patet per Aug.* in lib. contra mendacium. cum ergo fides hosti seruanda sit, vt Aug.† dicit ad Bonifaciū, videtur q non sit contra hostes insidijs utendum.

*Tom.4. †In epist. ad Bonif. a med. & est 1. inter alias ep. quæ habetur to 2.

¶3 Præt. Matth.7. dicit. Quæ[h] vultis vt faciant vobis hoies, & vos facite illis, & hoc est obseruandū

ad

ad oēs proximos: inimici autem sunt proximi. cū ergo nullus sibi uelit insidias, uel fraudes parari, vr q nullus ex insidijs debeat gerere bella.

*In li.qu. sup Iosue circa medium q.10. tom.4.

Sed contra est, q Aug.* dicit in li.83.q. Cum iustū bellum suscipit, ut apertè pugnet aliqs, an ex insidijs, nihil ad iustitiā interest. Et hoc ꝓbat authoritate Dñi, qui mandauit Iosue, ut insidias poneret habitatorib. ciuitatis Hai, ut habet Iosue 8.

Respon. Dicendū, q insidiæ ordinant ad fallendum hostes. Dupliciter aūt aliqs pōt falli ex facto vel dicto alteri*. Vno mō ex eo, q ei dr falsum, uel non seruaī promissum, & illud sp est illicitū: & m hoc mō null* dēt hostes fallere.* Sunt.n. qda iura bellorū, & fœdera ēt inter ipsos hostes seruanda, ut Amb.* dicit in li. de Officijs. Alio mō, aliqs pōt falli ex dicto, vel facto nřo, qa ei ꝓpositum, aut intellectū nō aperimus: hoc aūt sp tacere nō tenemur, qa ēt in doctrina sacra multa sunt occultanda, maximè infidelib. ne irrideant, ſm illud Mat.7. Nolite sanctū dare canib. Vnde multo magis ea, q ad impugnandū inimicos pparamus, sunt eis occultanda. Vndè inter cætera documenta rei militaris hoc pcipuè ponit de occultādis consilijs, ne ad hostes perueniant, ut patet in li. Stratagematum Frā corū: & *talis occultatio pertinet ad rōnē insidiarū, quib. licitū est uti in bellis iustis.* Nec propriè huiusmodi insidiæ uocantur fraudes, nec iustitiæ repugnant, nec ordinatæ uoluntati. Esset enim inordinata uolūtas, si aliquis uellet nihil sibi ab alijs occultari. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Conclu. m

*Li.1.ca. 29. & lib. 3. cap.10 tom.1.

Conclu. p

Super Q. XL. Art. IIII.

Bannes eodem artic.

Porrecta per totum. 227

IN art.4. eiusdē qu. ōmissio tertio, dubia duo occurrunt. Primum est An necessitas excusans bellū a peccato i die festo, sit sola necessitas defensionis. Et hoc pp id, quod in litera dr. s pro tuitione reipublicæ, & Machabei dixerunt pugnandum in sabbatho cōtra venientes aduersus se. Et Nicolaus Papa, ut hr 23.q.8. Si nulla, dicit, Si ineuitabilis vrgēt importunitas, licere omni tpe bellū ne temnetur Deus.

¶Scdm est, de qualitate illicitæ, An.s. absq; necessitate bellare in festo, sit illicitum, q sit mortale peccatum, an ueniale.

¶Ad primum horū dī, q non solum defensionis sed victoriæ cā aggredi licitū est bellādo, qñ opus est. Si.n. scdm iura canonica licitum est qñ piscium temporaneus euentus occurrit, in festo piscari, vt patet extra de ferijs, ca. licet. multo magis oblata opportunitate victoriæ, qua si quis in instanti non vtitur, postea non hr, licet aggredi hostes in die festo. Est siquidē in hoc & in similibus casibus, necessitas cōsequendi tñ bonum. s. pacem, pro qua tot incōmoda suscipiuntur. Nec illa oppositio sentit, q in reipublicæ tuitione oīs ista cā belli intelligi pōt. Vnio.n. perturbatorum, & reparatio rerum nonnulla reipublicæ tuitio est quã uis locus ab authoritate negatiue. Cex nō noīata alia cā, nisi defensionis, ut ēt in Machabæis accidit, non valeat. Nicolaus aūt Papa, non de necessitate exercēdi actum bellandi hoc, uel illo tpe, sed de necessitate belli loquit. Vñ dicit, si nulla vrget necessitas, non solum quadragesimali tpe, sed oi tpe est à prælijs abstinendum. Constat āt ex Aug. ad Bonifacium vt hr 23.q.1. Noli existimare, q pacem hēre est voluntatis bellum āt debet esse necessitatis Non.n. bellandum est, nisi necesse sit vel recuperare, vel vleisci, ut ex dictis patet.

¶Ad scdm dī, q cum bellare nō sit de gñe suo opus seruile, nec scdm se malum, sed pro quāto sit ipsum sabbathi improportionatum est nulla rō apparet, quare sit pctm mortale in festo absq; necessitate, si diuina non omittantur propterea. Videmus etiam hastiludia ordinata, & choreas, & nuptias, huiusmodi inquietantia mentem in festis fieri absq; scrupulo mortalis peccati.

Concl. m

Articulus IIII.

Vtrum liceat diebus festis bellare.

Ad quartum sic pcedit. Vr q in dieb. festis non liceat bellare. Festa.n. sunt ordinata ad uacandū diuinis, vñ intelliguntur p obseruationem sabbathi, quę præcipitur Exo.20. Sabbathum enim interpretatu requies sed bella maximam inquietudinē habent. ergo[h] nullo modo est in diebus festis pugnandum.

¶2 Præ. Isa.58. reprehēdunt qui dā, q in diebus ieiunij repetunt debita, & cōmittūt lites, pugno pcutientes. ergo[h] multo magis i dieb. festis illicitum est bellare.

¶3 Præt. Nihil est īordinatè agēdū ad uitandū incommodū temporale: sed bellare in die festo, hoc vr esse ſm se inordinatum. ergo pro nulla necessitate temporalis incommodi uitandi, dēt aliquis in die festo bellare.

Sed contra est, q 1. Mac.2. dr. Cogitauerunt laudabiliter Iudæi dicentes. Ois hō quicūq; uenerit ad nos ī bello ī die sabbathorū, pugnem* aduers* eū.

Respon. Dicendū, q[m] obseruatio festorū non impedit ea, q ordinant ad hois salutē, ēt corporalē.* Vñ Dñs arguit Iudæos dicens Io.7. Mihi indignamini, quia totum hoiem sanū feci in sabbatho. Et indè est, q medici licitè pñt medicari hoies in die festo. Multo āt magis est obseruanda salus reipublicæ, p quē impediunt occisiones plurimorū, & innumera mala & tpalia. et spūalia, quā salus corporalis vnius hois. Et[p] ideo pro tuitione reipublicæ fideliū, licitū est iusta bella exercere in diebus festis, si tñ hoc necessitas exposcat. Hoc.n. esset tētare Deū, si quis imminente tali necessitate vellet à bello abstinere: sed necessitate cessante non est licitum bellare in diebus festis propter rationes inductas. Et per hoc patet respōsio ad obiecta.

Conclu. p

Quaestio XLI.

De Rixa, in duos articulos diuisa.

Deinde considerandum est de rixa.

Et circa hoc quærunt duo.

¶Primo, Vtrum rixa sit pctm.

¶Secundò, Vtrum sit filia iræ.

Articulus I.

Vtrum Rixa, sit semper peccatum.

Porrecta per totum. 228

Ad primum sic procedit. Videtur quòd rixa non semp sit peccatum. Rixa.n. videtur esse[h] cōtentio quædam. Dicit.n. Isido.* in lib. Etymologiarum q rixosus est à ritu canino dictus. Semper.n. ad contradicendum paratus est, & iurgio delectatur, & prouocat contendentē: sed contētio non semper est peccatum. ergo neque rixa.

Inf.q.42. ar.2.cor.

*Li.10.c. 17. & incipi. religiosus i fine.

¶2 Præt. Gene.6. dicitur, quod serui Isaac foderunt alium puteum, & pro illo quoque[h] rixati sunt: sed non est credendum, quòd familia Isaac rixaretur publice, eo non contradicente, si hoc esset peccatum. ergo rixa non est peccatum.

¶3 Præt. Rixa videtur esse quoddam particulare bellum: sed bellum non semper est peccatum. ergo rixa non semper est peccatum.

Super Q. XLI.

Bannes eodem art.

IN q.41. vtroq; ar. nihil scribendū occurrit, nisi vt aduertar, q quia particulari

Sed contra est, quod ad Galat.5. rixæ ponuntur inter opera carnis, quæ qui agunt, regnū Dei nō consequuntur. ergo rixæ non solum sunt peccata, sed etiam sunt peccata mortalia.

Resp. Dicēdū q sicut cōtētio iportat quādā cōtradictionē verborū: ita ēt rixa iportat quādam

Universidad de Deusto Biblioteca

lariter effectui particularis cõ ut propria assignanda est: ideo rixę, quę ad malum proximi cum particularibus circunstantijs tendit, & cognitione & repugnantia ita ponitur propria materia, utpote, q ad malũ machinatur cum scientia punitionis repugnãtis: & nõ odiũ quod malum optat, absoluendo se à sic, vel sic. Inter hmõi nãque desiderium, & rixam distantia est, sicut inter vniuersale & particulare, seu absolutum & de arte ulatum. Inter irati ãt desiderium, & rixam propinquitas tanta est, ut ex contracto irati desiderio ad malum sic rixa statim pueniat. Et ppterea in litera dr in rñsione ad quartum, q preter intentionem odij est rixa, & tñ põt ab eo prouenire, ut in corpore articuli dr. Etsi quidem præter intentionẽ odij formaliter. quia non determinat ex formali intẽtio ad taliter offendẽdũ, pt tñ ex odio puenire, qa senio odij põt se extẽdere ad imperandam rixã, sicut & alia vitia.

* Glossa interlinearis id habet.
Concl. m
Conclu. P

contradictionẽ in factis. Vñ sup illud Gal. 5. Rixę, dicit gl.* q rixæ sunt, qñ ex ira inuicẽ se percutiunt. Et iõ rixa vr esse quoddã priuatũ bellũ, quod iter priuatas psonas agit nõ ex aliqua publica authoritate, sed magis ex inordinata uolũtate: & iõ m rixa sp importat pctm. Et in eo q dẽ q alterum inuadit iniustè, est pctm mortale.* Inferre.n. nocumentũ proximo, ẽt opere manuali, non est absque mortali pctõ. P In eo aũt q se defendit, põt esse sine pctõ, & qñque cũ pctõ ueniali, & qñq; cum pctõ mortali sm diuersum motũ animi eius, & diuersum modum se defendẽdi. q Nã si solo aio repellẽdi iniuriã illatam, & cum debita moderatione se defendat, nõ est pctm, nec propriẽ põt dici rixa ex parte eius. Si uerò cum aio uindictæ, uel odij, uel cũ excessu debitæ moderationis se defendat, sp est pctm: sed ueniale qdẽ qñ aliquis leuis mot* odij, vel uindictæ se immiscet, vł cũ non multũ excedit moderatã defensionem. Mortale ãt qñ ob firmato animo in impugnantem insurgit ad eum occidẽdũ, vel eum grauiter lædendum.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q rixa non simpliciter noiat contentionem: sed tria in præmissis verbis* Isidori ponuntur, quæ inordinationẽ rixę declarant. Primò quidem, q promptitudinem animi hẽt ad contendendum, quod significat cum dicit. Sp ad contradicendum paratus, s. siuè alius bñ, siuè malè dicat, aut faciat. Sedõ, quia in ipsa cõtradictione delectatur, unde sequit. Et in iurgio delectat. Tertio, quia ipse alios prouocat ad contradictiones, vnde sequitur. Et prouocat contendentẽ.

* Loco citato in argum. 1.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q ibi non intelligitur, q serui Isaac sint rixati, sed q incolæ terræ rixati sunt contra eos, unde illi peccauerunt, non autem serui Isaac qui calumniam patiebantur.

AD TERTIVM dicẽdũ, q ad hoc, q iustũ sit bellũ requiritur, q fiat authoritate publicæ ptãtis, sicut s. dictũ est.* Rixa ãt fit priuato affectu iræ, uel odij. Si.n. minister principis aut iudicis publica potestate aliquos inuadat, qui se defendant, non dicuntur ipsi rixari, sed illi qui publicæ potestati resistunt. Et sic illi qui inuadunt, non rixantur neque peccant, sed illi qui se inordinatè defendunt.

* q. præc. ar. 1.

ARTICVLVS II.
Vtrum rixa sit filia iræ.

Bannes eodem artic.

Porrecta per totum. 229

AD SECVNDVM sic procedit. Vr q rixa non sit filia iræ. Dr.n. Iac. 4. Vñ bella & lites in uobis, nonne ex h cõcupiscẽtijs, quę militant in membris vestris? sed ira non pertinet ad cõcupiscibilẽ. ergo rixa non est filia iræ, sed magis concupiscentiæ.

¶2 Præt. Prouẽ 28. dr. Qui se iactat, & dilatat, iurgia h concitat: sed idem vr esse rixa, quod iurgium. ergo uidetur q rixa sit filia supbiæ, uel inanis gloriæ, ad quam pertinet se iactare, & dilatare.

¶3 Præ. Prou. 18. dr, Labia h stulti imiscẽt se rixis: sed stultitia differt ab ira, nõ.n. opponit mãsuetudini, sed magis sapiẽ, uel prudẽtię. ergo rixa ñ ẽ filia irę.

¶4 Præt. Prouer. 18. dr. Odiũ h suscitat rixas: sed odium oritur ex inuidia, ut dicit Greg.* 31. Moral. ergo rixa non est filia iræ, sed inuidiæ.

¶5 Præt. Prouerb. 17. dicitur, Qui meditatur discordias, h seminat rixas: sed discordia est filia inanis gloriæ, ut supra dictum est.* ergo & rixa.

SED CONTRA est, quod† Gregorius dicit 31. Moral. quòd ex ira oritur rixa. & Prouer. 15. & 29. dicitur. Vir iracundus prouocat rixas.

RESPON. Dicẽdũ, q sicut dictũ* est, rixa importat quandam contradictionẽ vsq; ad facta pueniẽtẽ, dũ unus alterũ lædere molit. Dupr aũt un* aliũ lædere intendit. Vno mõ, quasi intẽdens absolutè malum ipsius: & m talis læsio ptinet ad odiũ, n cui* intẽtio est ad lædẽdũ inimicũ uel in manifesto, vł in occulto. Alio mõ, aliqs intẽdit aliũ lædere, eo sciẽte & repugnãte, qd importat noĩe rixæ: & hoc ppriẽ ptinet ad iram, q est appetit* uindictæ. Nõ.n. sufficit irato, q latenter noceat ei, contra quem irascit, sed uult q ipse sentiat, & q contra uoluntatem suam aliquis patiatur in uindictã eius, quod fecit, ut patet per ea quæ supra * dicta sunt de passione iræ. Et ideo P rixa propriè oritur ex ira. q

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q sicut s. dictũ est,* oẽs passiones irascibilis ex passionib. cõcupiscibilis oriunt: & sm hoc, illud q pximè orit ex ira, oritur etiam ex cõcupiscẽtia, sicut ex prima radice.

AD SECVNDVM dicendum, q iactatio, & dilatatio sui, q fit per superbiam, uel inanem gloriã, non directè cõcitat iurgium, aut rixam, sed occasionaliter, inquantum. s. ex hoc concitatur ira, dũ aliquis sibi ad iniuriam reputat, quod alter ei sese præferat. Et sic ex ira sequuntur iurgia & rixæ.

AD TERTIVM dicendũ, q ira sicut s. dictũ* est, impedit iudicium rõnis: unde hẽt similitudinẽ cũ stultitia, & ex hoc sequitur q habeant communẽ effectũ.* Ex defectu enim rationis cõtingit, quòd aliquis inordinatè alium lædere molitur.

AD QVARTVM dicẽdũ, q rixa, etsi qñq; ex odio oriat, non tñ est proprius effectus odij: quia prę ter intentionem odientis est, q rixosè, & manifestè inimicum lædat. Qñque.n. etiam occultè lædere quærit: sed qñ uidet se præualere, cum rixa, & iurgio læsionem intendit: sed rixosè aliquem lędere est proprius effectus iræ, ratione iam * dicta.

AD V. dicẽdũ, q ex rixis sequitur odium, & discordia in cordibus rixantium. Et ideò ille, qui meditatur, i. qui intẽdit inter aliquos seminare discordias, procurat q adinuicem rixentur, sicut quodlibet pctm potest imperare actum alterius pcti, ordinando illum in suum finem: sed ex hoc non sequitur, q rixa sit filia inanis gloriæ, ppriè, & directè.

158. ar. 2. cor. & 3. q. 7. ar. 2. ad primũ
* Li. 31. c. 31. a medio.
* q. 37. ar. 2.
† Li. 31. c. 31. a medio
* Ar. præc.
Conclu. m
* 1. 2. qu. 46. ar. 6. ad 2.
Conclu. P
* 1. 2. qu. 25. ar. 1. & 2.
* 1. 2. qu. 48. ar. 4.
* Alias affectum.
* In corp. art.

SVPER

SVPER Q. XLII. ART. I.
Bannes eodem art.

IN 1. ar. q. 42. in rñsione ad ultimum aduerte q author dicit schisma, & seditionem cõnumerari sub discordia, inter vitia numerata a beato Gregorio in 31. Mor. & ppea oriri ex superbia seu inani gloria ex qua orit discordia. Et uerificatur conuenienter hæc sedm actũ interiorem. Nam & seditio, q schisma secundum actum interiorem, discordia quædam, est. s. partium multitudinis & c.

Porrecta per totum. 230
Supra q. 39 art. 1. cor.
* Li. 10. Etymol. e. 18. in pri Sapientia ca medio.

QVAESTIO XLII.
De seditione quæ opponitur paci, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de seditione, quæ opponitur paci.

ET CIRCA hoc quæruntur duo.
¶Primò, Vtrum sit spãle pctm.
¶Sedõ, Vtrũ sit mortale pctm.

ARTICVLVS I.
Vtrum seditio sit speciale peccatum ab alijs distinctum.

AD PRIMVM sic procedit. Vr, q seditio nõ sit spãle pctm ab alijs distinctũ. Quia ut Isid.* dicit in lib. Etymologiarũ. Seditiosus est q dissensionẽ aiorũ facit, & h discordias gignit: sed ex hoc, q aliqs aliquod pctm pcurat, non peccat alio pcti gñe, nisi illo, qd pcurat. ergo vr q seditio nõ sit spãle pctm a discordia distictũ.

¶2 Præt. Seditio diuisionẽ quãdam importat: sed nomen etiam schismatis sumitur à scissura, ut s. dictum est.* ergo pctm seditionis non uidetur distinctum à peccati, schismatis.

* q. 39. ar. 1.

¶3 Præt. Omne spãle pctm ab alijs distinctũ, vel est uitiũ capitale, aut ex aliquo uitio capitali h oritur: sed seditio neque computatur inter uitia capitalia, neq; inter uitia, q ex capitalib. oriunt, ut patet in * 31. Moral. ubi utraque uitia numerantur. ergo seditio non est spãle pctm ab alijs distinctum.

* Li. 31. c. 31.

SED CONTRA est, quòd 2. ad Corint. 12. Seditiones ab alijs peccatis distinguuntur.

Concl. m

RESPON. Dicendũ, q m seditio est quoddã spãle pctm, quod quãtũ ad aliqd cõuenit cũ bello, & rixa, quantũ aũt ad aliqd differt ab eis. n Cõuenit qdẽ cũ eis in hoc, q importat quãdã cõtradictionẽ: differt aũt ab eis in duob. Primò quidẽ, qa bellũ, & rixa importat mutuã impugnationẽ in actu: sed seditio põt dici siue fiat hmõi impugnatio in actu, siuẽ sit pręparatio ad talẽ impugnationẽ. Vñ gl.* 2. ad Cor. 12. dicit, q seditiones sunt tumultus ad pugnam, cum. s. aliqui se præparant, & intendunt pugnare. Secundo differunt, quia bellũ ppriẽ est cõtra extraneos, & hostes, quasi multitudinis ad multitudinẽ. Rixa aũt est uni* ad unũ, uel paucorũ ad paucos. Seditio aũt propriẽ est inter partes unius multitudinis inter se dissentiẽtes, puta, cũ una pars ciuitatis excitat in tumultũ cõtra aliã. Et iõ qa seditio habet spãle bonum, cui opponitur. s. unitatẽ & pacem multitudinis, ideò est speciale pctm.

* Glos. interlinearis ibidẽ.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q seditiosus dr, q seditionem excitat: & quia seditio quandam discordiam importat, iõ seditiosus est, qui discordiam facit non quamcunque, sed inter partes alicui* multitudinis. Pctm aũt seditionis non solum est in eo, qui discordiam seminat, sed etiam in eis, qui inordinatè abinuicem dissentiunt.

AD SECVNDVM Dicẽdũ, q seditio differt à schismate in duob. Primò quidem, quia schisma opponitur spirituali unitati multitudinis, s. unitati ecclesiasticæ: seditio aũt opponitur temporali, uel sęculari multitudinis vnitati puta, ciuitatis, uel regni. Secundo, qua schisma non importat aliquam præparationem ad pugnam corporalem, sed solũ importat dissensionem spiritualem. Seditio autem importat præparationem ad pugnam corporalem.

AD III. dicendũ, q seditio sicut & schisma sub discordia continet. Vtrunq;.n. est discordia qdã non vnius ad vnum, sed partiũ multitudinis adinuicẽ.

ARTICVLVS II.
Vtrum seditio sit semper peccatum mortale.

AD SECVNDVM sic procedit. Vr q seditio non semp sit pctm mortale. Seditio.n. importat tumultũ ad h pugnã, vt patet p glos. s.* inductam: sed pugna non semper est pctm mortale: sed qñq; est iusta, & licita, ut s. habitũ est.† ergo multò magis seditio pt ẽe sine pctõ mortali.

¶2 Pręt. Seditio est h discordia qdã, ut dictum est:* sed discordia potest esse sine pctõ mortali, & quandoque etiam sine omni peccato, ergo etiam seditio.

¶3 Præt. Laudantur qui multitudinem à ptãte tyrannica liberant: sed hoc non de facili põt fieri sine aliqua dissensione multitudinis, dũ una pars multitudinis nititur retinere tyrãnũ, alia verò nititur eũ abijcere. ergo h seditio potest fieri sine pctõ.

SED CONTRA est, q Apost. 2. ad Cor. 12. phibet seditiones inter alia, q sunt pctã mortalia. ergo seditio est pctm mortale.

RESP. dicendũ, q sicut dictũ est*, seditio opponitur unitati multitudinis, id est, populi, ciuitatis, uel regni. Dicit autem Augu.* 2. de ciu. Dei, q populũ determinant sapientes, non oẽm cœtum multitudinis, sed cœtum iuris consensu & utilitatis communione sociatum. Vnde manifestum est, unitatem, cui opponitur seditio, esse unitatem iuris, & communis utilitatis. Manifestum est ergo, quòd seditio opponitur & iustitiæ, & communi bono: & ideo m ex suo genere est peccatum mortale, & tanto grauius, quantum bonum commune, quod impugnatur per seditionem, est maius quàm bonum priuatum, quod impugnatur per rixã. n Pctm autem seditionis primo quidem, & principaliter pertinet ad eos, qui seditionem procurant, q grauissime peccant. Secundò autem ad eos, qui eos sequuntur, perturbantes bonum commune. Illi uerò qui bonum commune defendunt, eis resistẽtes, non sunt dicendi seditiosi: sicut nec illi, qui se defendunt, dicuntur rixosi, ut supra dictum est.

SVPER Q. XLII. ART. II.
Bannes eodem art.

IN arti. 2. eiusdem quęstio in rñsione ad ad tertium aduerte, q excitatio contra tyrannum, tunc est euentu priore illicita iudicãt qa inordinate perturbatur tyranni regimẽ. Quis sit et modus ordinatus perturbandi tyranũ, & qualem tyrannum, puta, sedm regimen tm vel sedm regimen & titulum, non est præsentis intentionis sat est nunc, q utrumq; tyrannum licet ordinate perturbare absq; seditione, qñq; illum ex bono reipublicæ vacet. sed ut expellat. ¶In calce harũ quæstionum de uitijs oppositis paci aduerte ordinem, post discordiam in corde, & contentionẽ in ore, quatuor uitia in opera ordinata uideri ab authore hic secũdũ maiorem extensionẽ. Nam schisma respectu Ecclesię uniuersalis, quæ urbem comprehendit, bellum ad diuersa regna, nationes & c. rixas ad personas undecunq; seditio ad partes unius multitudinis se extẽdit.

Porrecta per totum. 231
* Ar. pce. posita in corp. art.
† q. 40. ar. 1.
* Ar. pce. ad tert.
* Ar. prec.
* Li. 2. ca. 21. ante mediũ & 19. ca. 21. tom. 5.
Concl.

AD

Universidad de Deusto Biblioteca

AD PRIMVM ergo dicendum, quod pugna, quæ est licita, fit pro cõi utilitate; sicut supra dictum est: sed seditio fit contra commune bonum multitudinis, unde semper est peccatum mortale.

AD SECVNDVM dicendũ, quod discordia ab eo, quod nõ est manifestè bonum, põt esse sine pctõ: sed discordia ab eo, quod est manifestè bonũ, nõ põt ẽe sine pctõ. & talis discordia est seditio, quæ opponit utilitati multitudinis, quę est manifestè bonũ.

AD TERTIVM dicendum, quod regimẽ tyrannicum nõ est iustũ, quia non ordinatũ ad bonũ cõe, sed ad bonũ priuatũ regẽtis, ut patet p Phi.* in 3. Polit. & in 8. Eth. Et iõ perturbatio hui⁹ regiminis nõ hẽt rõnẽ seditionis: nisi fortè qñ sic inordinatè perturbat tyrãni regimẽ, quod multitudo subiecta mai⁹ detrimentũ patiť ex perturbatione cõñti, q̃ ex tyrãni regimine. Magis autem tyrannus seditiosus est, qui in populo sibi subiecto discordias, & seditiones nutrit, ut tutius dñari possit. Hoc.n. tyrannicũ est, cum sit ordinatum ad bonum proprium præsidentis, cum multitudinis nocumento.

*Li. 3. Polit. c. 5. lib. 8. Eth. ca. 10. nõ lõge a prin. tom. 5.

SVPER Q. XLIII. IIII. I. ART.

Bannes eodem art.

IN qu. 43. primis 4. art. dubia duo occurrunt, primũ simpliciter: scdm ad hominem, authorem. s. Primum dubium est Quo verificatur, quod inducere aliquem ad peccandum est scandalum. Si.n. hoc verificatur vt sonat sequitur, quod prouocans mulierem ad adulteriũ, peccat peccato scandali & similiter inducens alium ad furandum &c. hoc aũt cõi aſ conceptioni dissonare apparet. Si aũt in aliquo particulari sensu intelligitur, oportet explanare illum. ¶Scdm aũt dubium est, qa author in primo articulo in rñsione ad quartũ ponit quod cã per se inducens ad pctũ, est non solũ intentio operantis, sed conditio operis mali, vel hñtis spẽm mali. In tertio aũt articulo ponit tñ per se actiuum scandalũ ex intentione operantis & quod ex natura facti tñ scandalizat, ponit inter p accidens Quo stantibus duo? ¶Ad primum horũ dř, quod verba hæc intelliguntur formaliter, proprie loquendo de scãdalo, vt est speciale pctm: ita quod aliud est inducere ad consensum in hoc, vel illo actu: & aliud est inducere ad pctm. Qui .n. prouocat, & inducit aliquem ad cõsensum fornicationis, furti, adulterij & hmõi, vt consentiens incurrat malũ culpæ hic propriæ peccat pctõ scandali quia intendit recte nominẽ eius afæ, cuius oppositum directe intendit correctio fraterna, vt in lra dř. Qui autem prouocat, uel inducit vt impleatur uoluntas sua, uel alterius & breuiter non pp hũc finẽ, vt incurrat malum culpæ, non scandali pctõ speciali peccat, sed spectat sua inductio ad spẽm pcti ad quod prouocat, puta, furti si furtũ suadendo, & sic de alijs. ¶Ad scdm autẽ dř, quod nulla contrarietas est inter dicta literæ: qa in primo articulo, p se, & per accidens cadũt super cãre pctũ alterius in tertio aũt articulo per se, & per accidens cadunt sup scandalizare. Et vult author, quod p se causare pctm alterius, distinguitur in per se, & per accidens scandalizare: ita quod ois scãdalizans siue per se, siue per accidens dat per se occasionẽ pcti & in hoc non distinguitur scandalizans per accidens, a scandalizante per se, sed in hoc, quod scandalizãs per se tendit ad hoc vt alter peccet: scandalizans uero per accidens, non ad hoc tendit. Sed tñ conditio operis sui mali vel scdm mali spẽm ad hoc tendit, & operans de hoc non curat, suæ cupiens satisfacere voluntati, patet & hanc esse mẽtẽ authoritatis diligẽter cõsiderantibus eam. ¶In eisdem articulis dubiũ occurrit, An scandalizare p accidens, reducatur ad spẽciẽ scãdali, uel illorũ pctõrũ, ad q̃ mouet. Et est iõ dubij, quia hic apparet, quod reducat ad scãdali spẽm. Nam

Porrecta per totum. 232 4. d. 38. q.

QVAESTIO XLIII.

De uitijs, quæ beneficentiæ opponuntur, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerãdũ restat de uitijs, q̃ bñficientiæ opponunť, inter q̃ alia qdẽ pertinent ad rõnẽ iustitiæ, illa. s. quibus aliquis iniustè proximũ lædit, sed cõtra charitatẽ spãliter scandalum esse uř: & ideo considerandum est hic de scandalo.

CIRCA quod quærunť octo.

¶Primò, Quid sit scandalum.

¶Secundò, Vtrum scandalum sit peccatum.

¶Tertiò, Vtrum sit peccatum speciale.

¶Quarto, Vtrum sit peccatum mortale.

¶Quintò, Vtrum perfectorum sit scandalizari.

¶Sextò, Vtrum eorum sit scandalizare.

¶Septimò, Vtrum spiritualia bona sint dimittenda ppter scandalum.

¶Octauò, Vtrum sint propter scãdalum tpalia dimittenda.

ARTICVLVS I.

Vtrum scandalum conuenienter diffiniatur, quod est dictum, uel factum minus rectum præbens occasionem ruinę.

AD PRIMVM sic pcedit. Vř, quod scãdalũ cõueniẽter diffiniať esse dictũ uel factũ min⁹ rectũ pbẽs occasionẽ ruinæ. Scãdalũ.n.ᵇ pctm est, ut † post dicet; sed sm Aug.* 22. cõtra Faustum. Pctm est dictũ, uel factũ, uel cõcupitũ cõtra legẽ Dei. ergo pdicta diffinitio ẽ insufficiẽs, qa pter mittit cogitatũ, siue cõcupitũ.

¶2 Pręt. Cũ iter act⁹ uirtuosos, vel rectos un⁹ uirtuosior. vř rectior altero sit, illud solũ vř ñ ẽe min⁹ rectũ, quod ẽ rectissimũ. si ergo scadalũ sit dictũ, uel factũᵇ min⁹ rectũ, sequiť quod ois act⁹ virtuos⁹ pter optimũ sit scandalũ.

¶3 Prę. Occasio noiatᵇ cãm p accidẽs: sed id qď est p accidẽs nõ dẽt poni in diffinitione, qa non dat spẽm. ergo icõueniẽter in diffinitiõe scadali poniť occasio.

¶4 Prę. Ex quolibet facto alteri⁹ põt aliqsᵇ sumere occasionem ruinæ, qa cãæ p accidẽs sũt indeterminatę. si ergo scãdalũ ẽ qď pbet alij occasionẽ ruinę, qď libet factũ, uť dictũ poterit ẽe scãdalũ: quod uť esse inconueniẽs.

¶5 Præ. Occasio ruinæᵇ dať pximo qñ offendiť, aut ifirmať: sed scãdalũ diuidiť contra offensionẽ, & ifirmitatẽ. dicit.n. Apo. ad Rom. 14. Bonũ ẽ nõ mãducare carnẽ, & nõ bibere uinũ, neq; in quo frater tu⁹ offendiť, aut scãdalizať, aut ifirmať. ergo pdicta diffiõ scãdali nõ est cõueniens.

SED CONTRA est, quod Hie.* exponẽs illud, qď hř Mat. 15. Scis, quia Pharisęi audito hoc uerbo &c. dicit, qñ legimus, Quicũq; scandalizauerit, hoc intelligimus, qui dicto, vel facto, occasionem ruinæ dederit.

RESPON. Dicẽdũ, quod sicut Hie.* ibidem dicit, quod græce scãdalũ dř, nos offensionẽ, uel ruinã, & ipactionẽ pedis possum⁹ dicere. Cõtingit.n. quod qñq; aliquis obex poniť alicui i uia corporali, cui ipingẽs disponiť ad ruinã & talis obex dř scãdalũ. Et similiter i pcessu uiæ spũalis cõtigit aliquẽ disponi ad ruinã spũalẽ p dictũ, uel factũ alteri⁹, inqtũ. s. aliqs sua admonitione, vel inductione, aut exẽplo alterũ trahit ad peccadũ: & hoc ppriẽ dř scãdalũ. Nihil aũt sm pprĩã rõnẽ disponiť ad spũalẽ ruinã, nisi sm quod habet aliquem defectum rectitudinis: quia id qď est perfectè rectum, magis munit hominem contra casum, quam ad ruinam inducat. Et ideò conuenienter dicitur, quòd dictum, vel factum minus rectũ, præbẽs occasionem ruinæ, sit scãdalũ.

13. art. 1. Et quolib. 4. art. 13. ad 3. Et Ro. 7. lec. 2. & c. 14. lec. 1. I princip.
† Arti. sequenti.
*li. 22. cõtra Faustũ, c. 27. in princ tom. 6.
*Hier. in hoc loco tom. 9.
*Mat. 15. super illud, Iudęi audito hoc scandalizati sunt, to. 9
Conclu.

Nam sicut detractio materialiter, & p accidens reducitur ad detractionis speciẽ, & similiter contumeliæ si fama, & honor lædantur pximi pręter intentionẽ, & uerbis materiam detractionis, vel contumeliæ continentibus: ita scandalũ materialiter, & p accidẽs ex dicto, uel facto materiã scandali continente, ad scandali speciẽ reducenda est, pserim cum passiuum inferat scandalum. Inde aũt apparet, quod reducatur ad speciẽ peccati, ad quod mouet: qa implicitũ ad eandẽ speciẽ, ad quam spectat explicitũ. Cõstat aũt, quod explicite inducere filiũ ad retinendam concubinã spectat ad speciẽ fornicationis. igitur retinendo concubinam publice, & occasionẽ ex hoc dãdo filio, ut imitetur patrẽ, quod est implicite ducere filiũ ad cõcubinatũ, ad speciẽ fornicationis, & non scandali reducitur, & simile est in alijs. ¶Ad hoc dř, quod scãdalizare p accidens dupliciter contingit, ut in litera dř, s. faciẽdo actũ malum coram alijs q̃ inde exemplũ sumunt peccandi: & faciẽdo actũ non malum secundũ se, sed habentẽ mali speciẽ, unde ẽ alij inducuntur ad peccandũ. Scãdalizare primo modo non sortiť speciẽ scandali & reducitur pp rõnẽ litteræ, quia scilicet manifestè peccare, est circumstantia aggrauãs, non trahẽs speciẽ, nec est de alt⁹ suis intentis. Vñ reducitur scandalũ ad speciẽ peccati quod sit ad circumstantia mali exempli. Scandalizare autem secundo mõ, reducitur ad speciẽ scãdali, quia nullã aliã habet rationẽ peccati nisi quia scãdalizat, sicut de detractione dubiũ mouendo, dictum est. Vt enim in litera dř, qui opere habente speciẽ mali, scãdalizat, nullo alio peccat uitio, nisi scandali, p se quidẽ si intendit ruinã, reducitur autẽ, si non intendit illam. Et per hæc patet respõsio ad dubium, quoniã utraque pars est uera secundum diuersa.

*1. 2. q. 75. ar. 3. & q. 80. ar. 1.
* Libr. 2. Physic. tex. 51. to. 2.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod cogitatio, uel concupiscentia mali latet in corde: unde nõ pponiť alteri, ut obex disponẽs ad ruinam, & pp hoc non potest habere scandali rationem.

AD II dicẽdũ, quod minus rectũ non dř hoc, qď ab aliquo alio supatur in rectitudine, sed qď hẽt aliquẽ rectitudinis dfectũ: uel qa est sm se malũ, sicut peccatũ, uel qa hẽt spẽm mali, sicut cũ aliqs recumbit in idolo. Quamuis.n. hoc sm se ñ sit peccatũ, si aliqs hoc non corrupta intẽtione faciat: tñ quia habet quãdã spẽm mali, uel sĩitudinẽ uenerationis idoli, pt alteri pbere occasionẽ ruinæ. Et ideo Apostolus monet 1. ad Thes. 5. Ab oi spẽ mala abstinete vos: & iõ conueniẽter dř minus rectũ, ut cõprehẽdanť tam illa q̃ sunt secundum se peccata, q̃ illa quæ habent speciem mali.

AD III dicendum, quod sicut supra hitũ est, * nihil põt esse homini sufficiẽs cã peccati, qď est spũalis ruina, nisi ppria uoluntas: & iõ dicta, uel facta, uel cõcupita alteri⁹ hois põt esse solũ cã impfecta, aliqualiť iducẽs ad ruinã. Et pp hoc nõ dř, dans cãm ruinæ, sed, dãs occasionem quod significat cãm impfectã, & non sp causam per accidẽs. Et tñ nihil prohibet in quibusdam diffinitionibus poni id qď est per accidens: quia id qď est secundum accidens uni, põt p se alteri cõuenire: sicut in diffinitione fortunæ poniť cã per accidens, ut patet 2. Physic.*

AD IIII dicẽdũ, quod dictum, uel factũ alterius põt esse dupľr alteri cã peccandi. Vno mõ per se: alio mõ p accidẽs. Per se quidem, qñ aliqs suo malo uerbo, uel facto intẽdit aliũ ad peccãdũ inducere, vel ẽt si ipse hoc nõ intendat, & ipsum factũ est tale, quod de sui rõne hẽt, quod sit inductiuũ ad peccãdũ, puta, cum aliquis publicè facit pctm, uel qď habet sĩitudinẽ peccati. Et tũc ille q hmõi actũ facit, propriè dat occasionẽ ruinę: vñ uocať scãdalũ actiuũ. Per accidẽs aũt aliqď uerbũ, uel fctũ unius est alteri cã peccãdi, qñ ẽt pter intentionem operantis, & pter conditionẽ operis, aliqs malè dispositus ex hmõi opere inducitur ad peccandũ, puta, cũ aliquis inuidet bonis aliorũ. Et tũc ille q facit hmõi actũ rectũ, non dat occasionem, quantum in se est, sed alius sumit occasionẽ, sm illud ad Rom. 7. Occasione aũt accepta &c. Et ideò hoc est scandalũ passiuum sine actiuo: qa ille qui rectè agit, quantũ est de se, non dat occasionẽ ruinę, quã alter patiť. Qñq; ergo contingit, quod etiã sit simul scandalũ actiuũ in uno, & passiuũ in altero, puta, cũ ad inductionem unius, alius peccat. Quãdoq; uero est scãdalũ actiuum sine passiuo, puta, cũ aliquis inducit uerbo, uel facto aliũ ad peccandum, & ille non consentit. Quandoq; verò est scãdalum passiuum sine actiuo, sicut iã dictum est. *

* In huiꝰ arg. solut.

AD V dicẽdũ, quod infirmitas nominat promptitudinẽ ad scãdalũ: offensio aũt nominat indignationẽ alicui⁹ cõtra eũ, q peccat, q̃ põt esse qñq; sine ruina: scãdalũ aũt importat ipsã ipactionẽ ad ruinã.

ARTICVLVS II.

Vtrum scandalum sit peccatum.

Nic de Nyse Tra. 3. p. 3. pa. 3. q. 14. *Ban. eodem art.* *Porrecta per totum.* 233

AD SECVNDVM sic pcedit. Vř, quod scandalum nõ sit pctm. Peccata.n. non eueniunt exᵇ necessitate, quia omne peccatum est voluntarium, vt supra habitum* est: sed Mat. 18. dicitur, Necesse est ut ueniant scandala. ergo scandalum nõ est peccatũ.

¶2 Præt. Nullum peccatũ procedit ex pietatis affectu, qa nõ põt arbor bona fructus malos facere, vt dř Mat. 7. sed aliquod scandalum ᵇ est ex pietatis affectu dicit enim dominus Petro, Mat. 16. Scãdalũ mihi es. Vbi dicit Hier.* quod error Apostoli de pietatis affectu veniẽs, nũquã incentiuũ videtur esse diaboli. ergo non omne scandalũ est peccatũ.

¶3 Præt. Scandalũ impactionem quandam importat: sed non quicumq; impingit, caditᵇ. ergo scãdalũ, quod est spiritualis casus, potest esse sine pctõ.

4. d. 38. q. 2. art. 2. q. 1. & ar. 4. q. 1. cor. Et Ro. 14. lect. 2.
*1. 2. q. 74. ar. 4. & 5.
* Hieron. in hoc loco, to. 9.

SED CONTRA est, quod scandalum est dictum, uel factum minus rectum. Ex hoc autem habet aliqd rationem peccati, quod à rectitudine deficit. ergo scandalum semper est cum peccato.

RESPON. dicẽdũ, quod sicut iam supra dictum est,* duplex est scandalum, scilicet passiuum in eo, qui scandalizatur: & actiuum in eo, qui scandalizat, dans occasionem ruinæ *. Scandalum ergo passiuum semper est peccatum in eo, qui scandalizat*. Non enim scãdalizať, nisi in quãtũ aliqualiter ruit spirituali ruina, q̃ est pctm *. Põt tñ esse scãdalũ passiuũ sine pctõ eius, ex cuius facto aliquis scandalizať *: sicut cũ aliquis scãdalizatur de his, quæ alius benefacit. Similiter ẽt * scandalũ actiuũ semp est pctm in eo, qui scãdalizat: quia uel ipsum opus quod facit est peccatum, uel et si habeat speciem peccati, dimittendum est semper pp proximi charitatem, ex qua unusquisq; tenetur saluti proximi prouidere: & sic qui nõ dimittit, contra charitatẽ agit *. Potest tñ esse scandalum actiuum sine peccato alterius, qui scandalizat*, sicut supra dictũ est.*

* ar. pręc. ad 4.
Conclu. Conclu. Conclu. Conclu.
* ar. pręc. ad 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod hoc quod dicitur, Necesse est ut ueniat scãdala, nõ est intelligẽ-

Universidad de Deusto Biblioteca

dum de necessitate absoluta, sed de necessitate cõditionali, qua s. necesse est p̃scita, uel prænuntiata à Deo, euenire si tñ cõiunctim accipiat, ut in 1. lib.* dictũ est: vel necesse est euenire scãdala necessitate finis; q̃a utilia sũt ad hoc, ut q̃ pbati sũt, manifesti fiãt: uel necesse ẽ euenire scãdala ſm cõdõnẽ hominũ, q̃ sibi a peccatis nõ cauẽt. Sicut si aliqs medic⁹ vidẽs aliquos idebita dięta utẽtes, dicat Necesse ẽ tales infirmari, qđ itelligẽdũ ẽ sub hac cõditione, si dięta nõ mutẽt. Et sili necesse ẽ euenire scãdala, si hões conuersationẽ malã nõ mutent.

*q.23. ar-ti.6. ad 1.

Ad II dicẽdũ, q̃ scandalũ ibi large ponitur p quolibet ĩpedimẽto. Volebat.n. Petr⁹ Chri passionẽ ĩpedire, quodã pietatis affectu mot⁹ ad Chrm.

Ad III dicendũ, quòd nullus impingit spiritualiter, nisi retardetur aliqualiter à processu in uia Dei, quod fit saltem per peccatum ueniale.

ARTICVLVS III.

Vtrum scandalum sit speciale peccatum.

Nic. de Nyse ira. 3. p. 3. pe. 3. q. 14. Ban. eodem art.

Porrecta per totum. 234. 4. dist. 38. q. 2. art. 1. q. 2. & q. 3. cor.

Ad tertium sic pcedit. Vr q̃ scandalum nõ sit spãle pctm. Scãdalũ.n. ẽ dictũ, uel factũ min⁹ rectũ: sed oẽ pctm est hmõi. ergo oẽ peccatum est scandalũ. nõ ergo scandalũ est speciale peccatum.

¶2 Præt. Oẽ speciale peccatum, siue ois spẽs iniustitia inuenit separatim ab aliis, ut dr in 5. Eth.* sed scandalũ non inuenit separatim ab aliis peccatis. ergo scandalum non est speciale peccatum.

*Li.5.c.5. tom.5.

¶3 Præt. Oẽ spãle pctm cõstituit ſm aliqđ, qđ dat spẽm morali actui: sed rõ scandali cõstituitur per hoc, q̃ corã aliis peccatur: in manifesto aũt peccare, etsi sit circũstantia aggrauãs, nõ vr cõstituere peccati spẽm. ergo scãdalũ non est spãle peccatũ.

Sed contra. Speciali uirtuti spãle peccatũ opponitur: sed scandalum opponitur spãli uirtuti, s. charitati. dr.n. Ro. 14. Si propter cibum frater tu⁹ contristatur, iam non secundum charitatem ambulas. ergo scandalum est speciale peccatum.

*Ar. prec. q. istius. Conclu. m

Respon. Dicendum, q̃ sicut supra dictũ est,* duplex est scandalũ, actiuũ. s. & passiuũ. Passiuũ q̃dẽ scandalũ nõ põt esse spãle pctm, q̃a ex dicto, uel facto alterius aliquẽ ruere cõtingit ſm quodcũq; genus peccati: nec hoc ipsum qđ est occasionẽ peccãdi sumere ex dicto, uel facto alterius, specialẽ rõnẽ peccati cõstituit: q̃a nõ importat specialẽ deformitatẽ spãli uirtuti oppositã. Scãdalũ aũt actiuũ põt accipi dupl'r, p se. & p accidens. Per accidẽs q̃dẽ, qñ est pter intẽtionẽ agentis, ut puta, cũ aliquis facto suo, uel uerbo inordinato non intẽdit alteri dare occasionẽ ruinæ, sed solũ suæ satisfacere uolũtati. (Conclu. p) Et sic ẽt scandalũ actiuũ nõ est speciale peccatũ, quia quod est p accidẽs, nõ cõstituit spẽm. Per se aũt est actiuũ scandalũ, qñ aliqs suo inordinato dicto, uel facto intendit aliũ trahere ad peccandũ, & sic ex intẽtione specialis finis sortit rõnem spãlis peccati. Finis.n. dat spẽm in moralib. ut dictũ est* supra. Vñ sicut furtũ est spãle pctm, aut homicidiũ, pp spãle nocumentũ pximi, qđ intẽditur: ita ẽt scandalum est spãle peccatum pp hoc, q̃ intendit speciale pximi nocumentũ, & opponit directè correctioni fraternæ, in qua attenditur spãlis nocumenti remotio.*

*1.2. q.1. ar.3. & q.18. ar.4. & 7. Conclu. r

Ad primum ergo dicendũ, q̃ oẽ peccatum potest materialiter se habere ad scandalum actiuũ: sed formalem rationem specialis peccati potest habere ex intentione finis, ut dictum est.*

*In corp. art.

Ad II dicẽdũ, q̃ scandalum actiuum potest inueniri separatim ab aliis peccatis, ut puta, cum aliquis proximum scandalizat facto, quod de se nõ est peccatum, sed habet speciem mali.

Ad III dicẽdũ, q̃ scandalum non habet rationem specialis peccati ex prædicta circunstantia, sed ex intentione finis, ut dictum est.*

*In corp. art.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum scandalum sit peccatum mortale.

Nic. de Nyse ira. 3. p. 3. pe. 3. q. 14. Ban. eodem art.

Porrecta per totum. 235. 4. di. 38. q. 2. art. 1. q. 2. & ar. 3. q. 2. cor. q. 2. ar. 1. & q. 3. art. 3.

Ad quartum sic proceditur. Videtur q̃ scãdalum sit peccatum mortale. Omne.n. peccatũ, quod cõtrariatur charitati, est pctm mortale, ut supra dictũ est:* sed scandalũ contrariat charitati, ut dictum est. ergo scandalum est pctm mortale.

¶2 Præt. Nulli peccato debet pęna dãnatiõis æternæ, nisi mortali: sed scãdalo debet pęna dãnatiõis æternæ, ſm illud Matt. 18. Qui scandalizauerit unũ de pusillis istis, q in me credũt, expedit ei, ut suspẽdat mola asinaria in collo eius, & demergatur in pfundũ maris, q̃a ut dicit Hieron.* Multo melius est p culpa breuẽ recipere pœnam, q̃ æternis seruari cruciatib. ergo scãdalũ est peccatũ mortale.

*in illum locum tom. 9.

¶3 Præt. Omne peccatũ, quod in Deũ cõmittitur, est peccatũ mortale, quia solum peccatũ mortale auertit hominẽ à Deo: sed scandalũ est peccatũ in Deum. dicit.n. Apost. 1. ad Cor. 8. Percutientes conscientiam fratrum infirmam, in Christo peccatis. ergo scandalum sp est peccatum mortale.

Sed contra. Inducere aliquẽ ad peccãdũ ueniale, põt esse peccatũ ueniale: sed hoc ptinet ad rõnẽ scãdali. ergo scãdalũ põt esse pctm ueniale.

*Ar. 1. huius quest. Conclu. ſm

Resp. Dicẽdũ, q̃ sicut supra dictum est,* scãdalum importat impactionẽ quandam, p quam aliquis disponitur ad ruinã: & ideo scãdalũ passiuum qñq; quidem põt esse peccatũ ueniale, quasi habens impactionẽ tm, puta, cũ aliqs ex inordinato dicto, uel facto alterius cõmouet motu uenialis peccati. (Conclu. p) Qñq; uerò est peccatũ mortale, quasi habẽs cũ impactione ruinã, puta, cũ aliqs ex inordinato dicto, uel facto alterius pcedit vsque ad peccatũ mortale. (Conclu. s) Scãdalũ aũt actiuũ, si sit p accidẽs, põt esse qñq; q̃dẽ peccatũ ueniale, puta, cũ aliqs uel actũ uenialis peccati, uel actum q̃ nõ est ſm se peccatũ, sed habet aliquã speciẽ mali, cũ aliqua leui indiscretione cõmittit. (Conclu. t) Quandoque uerò est peccatũ mortale, siue qñ committit actum peccati mortalis, siue qñ contemnit salutẽ proximi, ut si pro ea conseruanda non prætermittat aliquis facere, quod sibi libuerit. Si uerò scandalum actiuum sit per se, puta, cum intẽdit inducere alium ad peccatum, si quidẽ intendat inducere ad peccandum mortaliter, est peccatũ mortale: (Conclu. u) & similiter, si intendat inducere proximũ ad peccandum uenialiter per actum peccati mortalis. (Concl. x) Si uerò intendat inducere proximum ad peccãdum

uenialiter

uenialiter per actum peccati uenialis, est peccatum ueniale. Et p hoc patet responsio ad obiecta.

SVP. QV. XLIII. ART. V. ET VI.

Porrecta per totum. 236. 4. d. 38. q. 2. artic. 5. q. 1.

Ban. eodem art.

IN artic. 5. & 6. hoc aduerte, q̃ cum in textu corporis dr, q̃ scandalũ actiuũ pprie est, cũ quis tale aliqđ dicit, uel facit, qđ de se tale est, ut alterũ natũ sit inducere ad ruinã, q̃ q̃dẽ est solũ illud, qđ inordinate fit, aut dr, intelligitur non solum scdm se malũ, sed habens speciem mali, uel indiscretũ, quod inordinate fit, & est peccatum, ut patet in art. 2.

ARTICVLVS V.

Vtrum scandalum passiuum possit etiã in perfectos cadere.

Ad quintum sic procedit. Vr q̃ scãdalũ passiuũ possit ẽt in pfectos cadere. Christ⁹.n. fuit maximẽ pfectus: sed ipse dixit Petro, Scãdalum mihi es. ergo multò magis alij perfecti possunt scandalum pati.

¶2 Præt. Scãdalũ importat impedimẽtũ aliqđ, qđ alicui apponitur in vita spũali: sed ẽt pfecti viri in pcessibus spũalis uitæ impediri possunt, ſm illud 1. ad Thes. 2. Volumus venire ad vos, ego quidem Paulus semel & iterum, sed impediuit nos satanas. ergo etiam perfecti viri possunt scandalum pati.

¶3 Præt. Etiã in pfectis viris pctã venialia inueniri possunt, ſm illud primæ Ioãnis 1. Si dixerim⁹, q̃m pctm nõ habemus, ipsi nos seducimus: sed scãdalum passiuũ non sp est peccatum mortale, sed quandoque veniale, vt dictum est.* ergo scandalum passiuum potest in perfectis viris inueniri.

*ar. prec.

Sed contra est, q̃ super illud Mat. 18. Qui scandalizauerit unum de pusillis istis, dicit Hierony.* Nota, q̃ qui scandalizatur, paruulus est: maiores enim scandala non recipiunt.

*Hier. in hoc loco, tom. 9.

Resp. Dicẽdũ, q̃ scãdalũ passiuũ importat quãdã cõmotionẽ animi à bono in eo, q scãdalũ patitur. Null⁹.n. cõmouet, q rei immobili firmiter inhæret. Maiores aũt, siuẽ pfecti, soli Deo inhęrent, cuius est immutabilis bonitas: q̃a etsi inhæreant suis plątis, nõ inherẽt eis, nisi inquãtũ illi inhærẽt Chro, ſm illud 1. ad Cor. 4. Imitatores mei estote, sicut & ego Chri. Vñ quãtũcũq; videãt alios inordinatè se hẽre dictis, vel factis, ipsi a sua rectitudine nõ recedũt, ſm illud Psal. 124. Qui cõfidunt in Dño, sicut mons Sion, nõ cõmouebitur in æternũ, qui habitat in Hierusalẽ. (Conclu. m) Et ideo in his qui pfectè Deo adhærent p amorẽ, scandalum non inuenitur, secundum illud Psal. 118. Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum.

*Artic. 2. ad 2.

Ad primum ergo dicendũ, q̃ sicut. s. dictũ est,* scãdalũ large ponit ibi p quolibet ĩpedimẽto. Vñ Dñs Petro dixit, Scãdalũ mihi es: q̃a nitebat eius propositũ impedire circa passionem subeundam.

Ad II dicẽdũ, q̃ in exterioribus actibus pfecti viri possunt impediri: sed in interiori uoluntate p dicta, vel facta aliorũ nõ impediunt, quo minus tẽdant in Deum, secundum illud Ro. 8. Neq; mors, neque vita poterit nos separare à charitate Dei.

Ad III dicẽdũ, q̃ pfecti uiri ex infirmitate carnis incidunt interdum in aliqua peccata uenialia, non autem ex aliorũ dictis, uel factis scandalizantur ſm ueram scandali rationem: sed potest esse in eis quædam appropinquatio ad scandalum, secundum illud Psalm. 72. Mei pene moti sunt pedes.

ARTICVLVS VI.

Vtrum scandalum actiuum possit inueniri in viris perfectis.

Bannes eodem artic.

Porrecta per totum. 237. 4. d. 38. q. 2. argu. p. q. 2.

Ad sextum sic pcedit. Vr q̃ scandalũ actiuum possit inueniri i viris pfectis. Passio.n. est effectus actionis: sed ex dictis, uel factis pfectorũ aliq passiuẽ scãdalizantur, ſm illud Matt. 15. Scis, quia Pharisæi audito hoc uerbo, scãdalizati sunt: ergo in pfectis viris potest inueniri scandalũ actiuum.

¶2 Præt. Petr⁹ post acceptũ Spiritũsanctũ in statu pfectorũ erat: sed postea Gẽtiles scãdalizauit. dicit.n. ad Gal. 2. Cũ uidissem, q̃ nõ rectè ambularẽt ad ueritatem euangelij, dixi Cephæ, idest, Petro, coram oĩbus. Si tu cũ Iudæus sis, gentiliter, & nõ iudaice viuis, quomodo Gẽtes cogis iudaizare? ergo scandalum actiuum potest esse in uiris pfectis.

¶3 Præt. Scandalũ actiuũ qñq; est pctm veniale: sed pctã venialia possunt esse in uiris perfectis. ergo scãdalum actiuũ potest esse in uiris perfectis.

Sed contra. Plus repugnat perfectioni scandalum actiuum, quàm scandalũ passiuum: sed scandalum passiuum non potest esse in uiris perfectis. ergo multo minus scandalum actiuum.

Respon. dicẽdũ, q̃ scãdalũ actiuũ pprie est, cũ aliqs tale aliqđ dicit, uel facit, qđ de se tale est, ut alterũ natũ sit inducere ad ruinã: qđ q̃dẽ est solũ illud, qđ inordinate fit, uel dr. Ad pfectos autem ptinet, ea q̃ agũt ſm regulã rõnis ordinare, ſm illud 1. ad Cor. 14. Oĩa honestẽ, & ſm ordinẽ fiãt in vobis. Et pcipue hac cautelã adhibẽt in his, in q̃bus nõ solũ ipsi offenderẽt, sed ẽt alijs offensionẽ pararẽt. (Conclu. m) Et si quidẽ in eorũ manifestis dictis, uel factis aliqđ ab hac moderatione desit, hoc puenit ex infirmitate humana, ſm quam à perfectione deficiunt: non tñ in tm deficiunt, ut multum ab ordine rõnis recedatur, sed modicum & leuiter, quod non est tam magnum, ut ex hoc rationabiliter possit ab alio sumi peccandi occasio.

Ad primum ergo dicendum, q̃ scandalum passiuum semper ab aliquo actiuo causatur, sed non sp ab aliquo scandalo actiuo alterius, sed eiusdem qui scandalizatur, quia s. ipse seipsum scandalizat.

Ad II dicẽdũ, q̃ Petrus peccauit q̃dẽ, & rephensibilis fuit ſm sentẽtiã Augustini,* & ipsius Pauli, subtrahẽs se à Gẽtilibus, ut vitaret scãdalum Iudæorũ, q̃a hoc incautẽ aliqualiter faciebat, ita q̃ ex hoc Gẽtiles ad fidẽ cõuersi scãdalizabant: non tñ factũ Petri erat tã graue pctm, q̃ merito possent alij scãdalizari. Vñ patiebant scãdalum passiuum, non autem erat in Petro scandalũ actiuum.

*Epi. 8. & 9. tom. 2.

Ad III dicẽdum, q̃ pctã venialia pfectorũ pcipuẽ cõsistũt in subitis motibus, q cũ sint occulti, scãdalizare nõ pñt. Si qua uerò ẽt in exterioribus dictis uel factis uenialia pctã cõmittãt, tam leuia sunt, ut de se scandalizandi uirtutẽ non habeant.

Porrecta per totum. 238. 3. q. 43. a. 1. & 2. Et 4. d. 38. q. 2. a. 4. q. 1. & 2. Et Ro. 14. lec. 3.

SVPER QV. XLIII ART. VII.

Nic. de Nyse Tra. 3. p. 3. pe. 3. q. 14. Ban. eodem art.

ARTICVLVS VII.

Vtrum bona spiritualia sint propter scandalum dimittenda.

Ad septimum sic pcedit. Vr q̃ bona spiritualia sint pter scãdalũ dimittenda. Aug.*

*Li. 4. c. 2. a medio, tom. 7.

IN art. 7. ubi dr de scãdalo pusillorũ, si scãdalũ pcesserit ex ignorantia ...

O 2 rationem

tūc breui scandalū dureti, iā uř ex malitia esse, aduerte q͏ auctores nō asserunt uerbo ui, sed opinatiuo dicēdo, iam uř ex malitia esse. Potest n. quidem cōtingere, q͏ pusilli nō sint capaces rōnis redditæ uel pp pristinam consuetudinē, q faciat apparere dissonū qđ ueritati consonat: uel pp rōnē apud eos magis apparētē, uel aliquid hmōi. In quo casu ex quo malitia nō fiat scandalū, sed ignorantia, uel infirmitas, quāmuis reddita sit ratio, cessandum est ab huiusmodi spiritualib° non necessarijs.

enim in lib. cōtra epistolā Permeniani docet, q͏ ubi schismatis periculū timet, a punitione pctōrū cessandū ē: sed punitio pctōrū ē quoddā spūale, cū sit act° iustitiæ. ergo bonū spūale est pp scandalū dimittendum.

¶2 Præ. Sacra doctrina maxime vř esse spūalis: sed ab hac est cessandū pp scandalum, s͠m illud Matth. 7. Nolite sanctū dare canibus: neq; margaritas uestras spargatis añ porcos, ne cōuersi dirūpat uos. ergo bonū spūale est dimittendū pp scandalū.

¶3 Præt. Correctio fraterna cū sit act° charitatis, est quoddam spirituale bonum: sed interdum ex charitate dimittitur ad uitandum scandalum aliorum, ut August. dicit in 1. de ciuit. Dei. ergo bonum spirituale est ppter scandalum dimittendum.

*Li. 1. c. 9. ante medium. to. 5.

*Habetur in glo. ordinaria Matt. 15. sup illud Audito hoc scandalizati sunt. to. 9.

¶4 Præt. Hier. dicit, q͏ dimittēdū est pp scādalum oē, qđ pt ptermitti salua triplici ueritate, s. uitæ, iustitiæ, & doctrinæ: sed impletio cōsiliorū, & largitio eleemosynarum multoties pōt prætermitti, salua triplici ueritate prędicta, alioquin semp peccarent omnes qui prætermittunt, & tamen hæc sunt maxima inter spiritualia opera ergo spiritualia opera debent prætermitti propter scandalum.

¶5 Præ. Vitatio cuiuslibet pcti est quoddā spūale bonū, qa quodlibet pctm̄ affert peccanti aliquod spūale detrimētū: sed vř q͏ pro scādalo pximi uitādo dēat aliqs qñque peccare ueniał, puta, cū peccādo ueniáliter impedit pctm̄ mortale alteri°. Dēt n. hō impedire dānationē proximi, quantum pōt, sine detrimēto pprię salutis, q non tollitur p pctm̄ ueniale. ergo aliquod bonū spūale debet homo prætermittere pp scandalum uitandum.

* Homil. 7. in Ezech. in 1. pag. a prin.

SED CONTRA est, qđ Greg. dicit sup Ezec. Si de ueritate scandalū sumitur, utilius nasci pmittitur scandalū, q̃ q͏ ueritas relinquatur: sed bona spūalia maxime pertinēt ad ueritatē. ergo bona spiritualia non sunt propter scandalum dimittenda.

RESP. Dicēdū, q͏ cū duplex sit scādalū actiuū. s. & passiuū, qō ista non hēt locū de scādalo actiuo: qa cū scandalū actiuū sit dictū, uel factū minus rectū, nihil est cū scandalo actiuo faciendū. Hēt aūt locū qō, si intelligat̃ de scandalo passiuo. Cōsiderandū est ergo quid sit dimittendū, ne alii scādalizentur. Est aūt in spūalibus bonis distinguendum. Nam quædā bonū sunt de necessitate salutis, quæ ptermitti non pōt, sine pctō mortali. Manifestum est aūt, q͏ nullus dēt mortaliter peccare, ut alteri° pctm̄ impediat: quia s͠m ordinem charitatis plus debet hō suam salutem spiritualem diligere, q̃ alterius: & iō ea, quæ sunt de necessitate salutis, ptermitti non debent pp scandalum uitandū. (Conclu. m) In his aūt spiritualibus bonis, quæ non sunt de necessitate salutis, videtur distinguendum: quia scandalum quod ex eis oritur, quandoq; ex malitia pce-

F dit, cū s. aliq nolūt impedire hmōi spūalia bona, scandala cōcitādo: & hoc est scādalū Pharisæorū, q de doctrina Dñi scādalizabant, qđ esse cōtēnedū Dñs dicit Matt. 15. (Conclu. n) Qñq; uerò scādalū pcedit ex infirmitate, uel ignorātia: & hmōi est scādalū pusillorū, pp qđ sunt spūalia bona uel occultāda, uel ēt interdū differēda, ubi periculū nō immineret, quousq; reddita rōne hmōi scandalū cesset: (Conclu. o) si aūt post reddita rōnem hmōi scandalum duret, iam vř ex malitia esse. Et sic propter ipsum non sunt huiusmodi spiritualia opera dimittenda. (Conclu. p)

AD PRIMVM ergo dicendū, q͏ pœnarū inflictio

G nō est pp se expetēda, sed pœnæ infliguntur ut medicinæ qdā ad cohibēda pctā: & iō intm̄ habēt rationē iustitiæ, inquantū p eas peccata cohibētur. Si aūt per inflictionem pœnarū manifestū sit plura, & maiora peccata sequi, tūc pęnarum inflictio non continebit sub iustitia. Et in hoc casu loqtur Augu. qñ. s. ex excōicatione aliquorum imminet periculū schismatis: tunc. n. excommunicationem ferre, non pertinet ad ueritatem iustitiæ. *Loco citato in argu.

AD II dicēdū, q͏ circa doctrinā duo sunt cōsiderāda, s. ueritas q docet, & ipse actus docēdi, quo

H rū primū est de necessitate salutis, ut s. contrariū ueritati non doceat, sed ueritatē s͠m congruentiā tpis, & personarum proponat ille cui incūbit docendi officium: & iō pp nullum scandalum, qđ sequi uideatur, debet homo ptermissa ueritate, falsitatem docere, sed ipse actus docēdi inter spūales eleemosynas computatur, ut supra dictū est: & iō eadem ratio est de doctrina, & de aliis misericordiæ operibus, de quibus postea dicatur. *q. 32. arti. 4. *In solut. ad 4. arg.

AD III dicendū, q͏ correctio fraterna, sicut supra dictū est, ordinat̃ ad emendationē fratris: & iō intm̄ computāda est inter spūalia bona, inquātum hoc cōsequi pōt, qđ nō cōtingit si ex corre- *q. 33. arti. 1.

I ctione frater scādalizet: & iō si pp scandalum correctio dimittatur, non dimittitur spirituale bonū.

AD IIII dicēdū, q͏ in ueritate uitæ, doctrinę, & iustitiæ, nō solū cōprehēdit̃ id, qđ est de necessitate salutis, sed ēt id, p qđ perfectius puenitur ad salutē, s͠m illud 1. ad Cor. 12. Aemulamini charismata meliora. Vñ ēt cōsilia nō sunt simplr ptermittēda, nec ēt misericordiæ opera pp scandalum: sed sunt interdū occultāda, uel differenda pp scandalū pusillorū, ut dictū est. Qñq; tñ consiliorū obseruatio, & impletio operū misericordiæ, sunt de necessitate salutis. *In corp. art. Qđ patet in his, qui iā nouerūt

K consilia, & in his, quibus ex debito imminet defectibus aliorū subuenire uel in tēporalibus, puta, pascēdo esurientē: uel in spiritualibus, puta, docēdo ignorantem, siue hmōi sint debita pp iniunctū officium, ut patet in prælatis, siue pp necessitatē indigentis. Et tunc eadem ratio est de hmōi sicut de aliis, quæ sunt de necessitate salutis.

AD V dicēdū, q͏ quidam dixerunt peccatum ueniale esse committendum propter uitandū scandalū: sed hoc implicat contraria. Si n. faciendum est, iam non est malum, neque peccatum. Nam peccatum non pōt esse eligibile. Contingit tñ aliqd ppter aliquam circunstantiam non esse peccatum

veniale,

SVPER QV. XLIII. ARTIC. VIII.

Nic. de Nyse tra. 3. p. 3. p. 3. q. 14.

Ban. eodem art.

IN ar. 8. in prin. corporis nota diligenter, q͏ sicut magna ē dria inter cōitatē, & rectores illius respū bonorū cōium, quia rector est sicut depositarius, & dispensator: ipsa uero cōitas est dña rerū suarum, ac per hoc cōitas nō tenetur ad cōseruandū bona sua, licet rectores teneantur ad conseruationē, sicut depositarij bonorū alienorū &c. ita magna est dria inter platos Ecclesiæ includēdo ēt Papā, & ipsam Ecclesiā quia nec Papa, nec aliquis prælatus est Dñs rerum Ecclesiæ, sed Ecclesia ipsa est dña: quia donatores nō donant, & trāsferūt iura sua in Papā, aut platū, sed in Ecclesiā Romanā, vel talē. Et propterea de platis dr in litera, q͏ tenent de necessitate salutis ad conseruationē bonorū Ecclesiæ. Non aūt hoc dicitur de ipsa ecclesia, quæ est dña, quę pōt de suis disponere, sicut domina. Nec putes propterea, q͏ Papa habet plenitudinē potestatis ecclesiasticę, ob hoc possit de bonis Ecclesiæ disponere, sicut pōt Ecclesia: qīn plenitudo potestatis ecclesiasticæ ipsius Papæ, intelligitur in spūalibus tm̄. De tēporalibus. n. in ordine ad spiritualia potestatē habet. Hanc. n. spiritualem potestatē dedit Christus Petro, Matthæi 16. cap. Tibi dabo claues regni cœlorum. & quodcunq; ligaueris sup terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunq; solueris sup terrā, erit solutū & in cœlis. Claues regni cœlorū dicit, & nō regni mundi huius: & spūale cibum mandauit dandum Ioannis ultimo. Pasce oues meas. Vñ ita tenentur ad rectā, qui a Papa bona ecclesię p libito Papæ habuerūt, ut ditēcar, exaltēt & magnificētur sicut q ab alijs platis similia Ecclesię bona acceperunt.

Ferrella per totum.

239

4. di. 38. q. 2. art. 4. q. 3. Et Ro. 14. sect. 3.

* In glo. ord. Mat. 15. super illud, Audito hoc uerbo scādalizati sunt.

veniale, qđ illa circūstātia sublata, pctm̄ ueniale esset: sicut verbū iocosum est peccatū veniale, qñ absq; utilitate dr. Si autē ex cā rōnabili proferat, non est otiosum, neque peccatum. Quàmuis aūt per peccatum ueniale gratia non tollatur, per quam est hominis salus: inquantum tamen ueniale disponit ad mortale, uergit in detrimentum salutis.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum propter scandalum sint temporalia dimittenda.

AD OCTAVVM sic pcedit. Vř q͏ temporalia sint dimittēda pp scandalum. Magis. n. debemus diligere spiritualem salutem proximi, quæ impeditur per scandalum, q̃ quæcunque temporalia bona: sed id qđ minus diligimus, dimittimus propter id, quod magis diligimus. ergo temporalia magis debemus dimittere ad uitandū scandalum proximorum.

¶2 Præt. Secundùm regulā Hieronymi, oīa q possunt prętermitti salua triplici ueritate, sūt pp scandalum dimittenda: sed temporalia possunt prætermitti salua triplici ueritate. ergo sunt pp scandalū dimittenda.

¶3 Præt. In tēporalibus bonis nihil est magis necessarium, q̃ cibus: sed cibus est ptermittēdus pp scandalum, secundū illud Rom. 14. Noli cibo tuo illū perdere, pro quo Christus mortuus est. ergo multò magis omnia alia temporalia sunt ppter scandalum dimittenda.

¶4 Præt. Temporalia nullo conueniētiori mō conseruare, aut recuperare possumus, q̃ per iudicium: sed iudicijs uti nō licet, & præcipuè cum scandalo. dicitur enim Matthe. 5. Ei, qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuā tollere, dimitte ei & pallium. & 1. ad Cor. 6. Iam quidem omnino delictum est in uobis, q͏ iudicia habetis inter uos. Quare non magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini? ergo uidetur q͏ temporalia sint propter scandalum dimittenda.

¶5 Præt. Inter omnia temporalia minus uidentur dimittenda,

A quæ sunt spiritualibus annexa: sed ista sunt propter scandalum dimittenda. Apostolus. n. seminans spiritualia, temporalia stipendia non accepit, ne offendiculum daret Euangelio Christi, ut patet 1. ad Cor. 9. Et ex simili cā Ecclesia in aliquib. terris non exigit decimas, propter scandalū uitādū ergo multo magis alia tēporalia sunt ppter scandalum dimittenda.

B SED CONTRA est, qđ B. Thomas Cantuarien. repetiit res ecclesiarū cum scandalo Regis.

RESPON. Dicēdū, q͏ circa tēporalia bona distinguendū est. Aut. n. sunt nostra, aut sunt nobis ad conseruandum pro aliis cōmissa: sicut bona Ecclīæ cōmittuntur platis, & bona communia, quibuscūq; reipublicæ rectoribus. Et taliū cōseruatio, sicut & depositorū, iminet his,

C qbus sunt cōmissa ex necessitate: & ideò non sunt pp scādalum dimittēda, sicut nec alia, q sunt de necessitate salutis. (Conclu. m) Tēporalia verò bona, quorū nos sumus dñi, dimittere, ea tribuēdo si penès nos ea hēamus, uel nō repetēdo, si apud alios sint, pp scandalum quandoque, quidem debemus, quandoque aūt non. (Conclu. p) Si n. scādalū ex hoc oriatur pp ignorantiam, uel infir-

D mitatem aliorum, qđ supra diximus esse scandalū pusillorū, tunc uel totalr̃ dimittēda sunt tpalia, uel aliter scandalum sedandum, s. per aliquam admonitionem. Vnde Aug. dicit in li. de serm. Domi. in monte. Dādū est quod nec tibi, nec alteri noceat, quantū ab hoīe credi pōt. Et cum negaueris qđ petit, indicanda est ei iustitia, & melius ei aliqd dabis, cū petentē iniustē, correxeris. Aliqñ uerò scan

E dalū nascitur ex malitia, quod est scādalū Pharisæorū. Et propter eos q sic scadala cōcitāt, non sunt tpalia dimittenda: qa hoc & noceret bono cōi, daretur enim malis rapiendi occasio: & noceret rapientibus, qui retinēdo aliena, in pctō remanerēt. Vñ Greg. dicit in Mora. Quidā dum tpalia a nobis rapiunt, solummō sunt tolerādi: quidam uerò æquitate seruata

Oīs nāq; donatio Ecclesiastica rei pietate, vel necessitate uacua non distributio, sed dissipatio est a dispēsatore usurpata.

In eadē parte eiusdē articuli, caue ne hæc sētia, s. q͏ plati tenētur ad tpalia Ecclesiæ bona de necessitate salutis &c. uelamē fiat auaritiæ psonarū ecclesiasticarum. Et sub hoc prætextu, pauperes sine misericordia uexent repetēdo bona Ecclesię, postposito charitatis ordine tpalia spūalibus pponāt. Meminerint imprimis pauperes eē, s. solū q egent cibo potu, aut ueste, q sunt necessaria naturæ, sed q egēt opportunis ad sustinēdū sui statum. Ac p hoc eleemosynaliter se posse distribuere illis, sicut & aliis pauperib°. Ac p hoc nō teneri ad conseruationē, si sibi cōmissa est dispensatio. Meminerint deinde ac repetitionē bonorū esse pceptū affirmatiuū, & obligare nō ad sp, sed p loco, & tpe, ac p hoc pp scandalū pusillorū dissimulari pōt ad repetitio, sicut pp alias causas rōnabilis pōt differri. Hac siquidē rōne Ecclesiā non exigere decimas alicubi dicit in calce huius articuli. Meminerint tertio, q͏ gratiorē Deo exhiberēt famulatum qñque procurando qđ Ecclesia donaret, cū si spirituali bono populi expedit, q̃ sollicitādo repetitionē. Tēporalia nāque pp spiritualia, & nō ecōtra sunt, & esse dēnt apud Christianos.

*Ar. pręc.

*Li. 1. c. 4 parum a prin. to. 4.

In eodē ar. circa scādalū ex malitia, duo uerba literæ notāda sunt. Primū est ly pp eos, q sic scandala cōcitāt. Secundū est, ly passim, cum in respōsione ad secundum dicit, Si passim pmitterent malis hominibus ut aliena raperent &c. Primū siquidē dictū est ad distinguendum inter illos, ut concitantes scandala, & populum. Quamuis enim propter talium malitiā nō sint tēporaliā dimittēda, propter populi tamen interi-

Universidad de Deusto Biblioteca

tum spiritualẽ vitandũ, vel salutem spiritualẽ propagãdam, tẽporalia dimittẽda sunt. Vñ si princeps aliqs possit populũ ad infidelitatẽ ducere, q̃ si ferret exigi a se rapta ab Ecclesia, vel alio principe, vt Ieroboã fecit i populo Israel, ne perderet regnũ, dimittenda essent tẽporalia ꝓpter principẽ, sed ꝓpter populi salutẽ: Nõ.n. ponendũ est offendiculũ fidei ꝓ tẽporalia. Et hoc qđ dicim⁹ de salute populi, intelligẽdũ est vniuersaliter de quacunq; rõnabili cã inductiua ad dimittendum tẽporalia, exorto ex malitia scãdalo. Author.n. nõ solũ hoc dicit, ꝙ ꝓ eos, q maliciose cõcitãt scãdala, nõ sunt dimittenda tã tẽporalia, q̃ spũalia bona. Cum quo stat, ꝙ ꝓ aliam cãm dimittẽda sint, vt. Secundũ aũt dictum est, ut scias iuxta allatã in litera Gregorij authoritatẽ, q̃nq; expedire cũ bono spũali ꝑmittere rapinã. Aliud siquidẽ est, Passim: & aliud, Quãque, i casu tali ꝑmittere, & dimittere.

*Lib. 1. c. 34. 35. & 36. to. 4.

*In solut. ad 2.

§ In rñsione ad vltimũ in eodẽ articulo aduerte, ꝙ ex hoc, ꝙ Ecclesia non differt exactionẽ decimarũ in Italia vsq; ad admonitionẽ, sed simpliciter non petit, ne populi inasserit, & infirmi scãdalizent, satis dat intelligi, q̃ parũ ab Ecclesia debent temporalia æstimari, & q̃ facile debeat talia dimittere, ne fideles incidãt in tentationem, & in laqueum diaboli.

SVPER QV. XLIIII. ARTIC. I.

Fer. 3. cõt. c. 116. 117. Ban. eodem art.

IN Art. 1. q. 44. scito, ꝙ charitatẽ ꝑcedũt dispositiue ex natura q̃dã iure duę partes iustitiæ .s. declinare a malo, & facere bonum: ex diuino aũt iure fides vera. Et ꝓpterea Apostolus posuit, unde est charitas, s. ex corde puro a malis, & cõsciẽtiam bonam ꝓ bona opera, q̃ in re inuenit, & fide nõ fictã, quo ad supernaturalia, & ex his enim tribus ꝓcedit charitas, q̃ finis ꝑcepti ostẽ est. Nec hæc q̃ dicimus, dissonãt ab authore, sed expositionem eius extendunt in primis duobus mẽbris, quo ad mala, & bona.

ꝓhibẽdi nõ sola cura ne nostra subtrahant, sed ne rapiẽtes nõ sua, semetipsos perdant. Et per hoc patet solutio ad Primum. F

Ad II dicẽdũ, ꝙ si passim ꝑmitteret malis hoĩbus, vt aliena raperẽt, vergeret hoc in detrimentũ veritatis, vitæ & iustitiæ. Et iõ nõ oportet ꝓ quodcũq; scãdalũ tẽporalia dimitti.

Ad III dicẽdũ, ꝙ nõ est de intẽtione Apostoli monere, ꝙ cibus totaliter ꝓ scãdalũ dimittat, qa sumere cibũ ẽ de necessitate salutis: sed ꝙ talis cibus ẽ ꝓ scãdalũ dimittendus, ſm illud 1. ad Corinth. 8. Non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem. G

Ad IIII dicẽdũ, ꝙ ſm* Aug. in lib. de sermo. dñi in monte, illud ꝑceptũ dñi est intelligendũ ſm præparationem animi, ut s. hõ sit paratus prius pati iniuriam, vel fraudem, q̃ iudicium subire, si hoc expediat. Quandoque tamen non expedit, vt* dictum est. Et similiter intelligendum est verbum Apostoli. H

Ad V dicẽdũ, ꝙ scandalũ qđ vitabat Apostolus, ex ignorantia procedebat Gentiliũ, q hoc nõ consueuerant: & iõ ad tempus abstinẽdũ erat, vt prius instruerent hoc esse debitũ. Et ex simili cã Ecclesia abstinet a decimis exigẽdis i terris, in q̃bus nõ ẽ cõsuetũ decimas soluere. I

QVAETIO XLIIII.

De præceptis charitatis, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est, de præceptis charitatis. Et circa hoc quærũtur octo.

¶ Primò, Vtrũ de charitate sint danda præcepta.

¶ Secundò, Vtrum unum tantum, vel duo.

¶ Tertiò, Vtrum duo sufficiant.

¶ Quartò, Vtrum conueniẽter præcipiatur, vt Deus ex toto corde diligatur.

¶ Quintò, Vtrum conueniẽter addatur, ex tota mente &c.

¶ Sextò, Vtrũ præceptum hoc possit in vita ista impleri.

¶ Septimò, De hoc præcepto, Diliges proximum tuum sicut teipsum.

¶ Octauò, Vtrum ordo charitatis cadat sub præcepto.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum de charitate debeat dari aliquod præceptum.

Porrecta per totum. 240

3. contra c. 116. & 117.

AD PRIMVM sic ꝓcedit. Vr ꝙ de charitate non dẽat dari aliqđ ꝑceptũ. charitas.n. imponit modũ actibus omniũ virtutum, de quibus dantur præcepta, cum sit forma virtutum, ut supra* dictum est: sed modus non est in^b præcepto, vt communiter dicitur. ergo de charitate non sunt danda præcepta. (*q. 23. artic. 8.)

¶2 Præt. Charitas, q̃ in cordibus nostris ꝑ Spiritũ sanctũ infundit, facit nos liberos, qa vbi Spiritus Dñi, ibi libertas, vt dr 2. ad Cor. 3. sed obligatio, q̃ ex ꝑceptis nascit, libertati^b opponit, qa necessitatẽ imponit. ergo de charitate nõ sũt dãda ꝑcepta.

¶3 Præt. Charitas est ꝑcipua inter oẽs virtutes, ad quas ordinant ꝑcepta, vt ex supra* dictis patet. Si ergo de charitate dant aliqua ꝑcepta, dẽrent poni iter ꝑcipua ꝑcepta, q̃ sũt^h ꝑcepta decalogi: nõ aũt ponunt. ergo nulla ꝑcepta sũt de charitate dãda. (*q. 31. ar. 4. arg. 1. & 1. 2. q. 90. ar. 2. Et q. 110. ar. 2.)

Sed contra. Illud qđ Deus reqrit a nobis, cadit sub ꝑcepto: requirit aũt Deus ab homine, ut diligat eum, vt dr Deut. 10. ergo de dilectione charitatis, quæ est dilectio Dei, sunt danda præcepta.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ sicut supra* dictum est, præceptum importat rõnẽ debiti. Intantũ ergo aliqd cadit sub ꝑcepto, inquãtũ habet rõnem debiti. Est aũt aliquid debitum dupliciter. Vno modo per se: alio modo ꝓ aliud. Per se quidem debitum est in vnoquoq; negotio id, quod est finis, quia habet rationẽ per se boni. Propter aliud aũt est debitũ, id qđ ordinatur ad finem, sicut medico per se debitũ est, vt sanat: ꝓ aliud autem, ut medicinam det ad sanandum. Finis autem spiritualis uitæ est, ut hõ vniatur Deo, qđ fit per charitatem, & ad hoc ordinantur, sicut ad finem, omnia quæ pertinẽt ad spiritualẽ vitã. Vñ & Apost. dicit 1. ad Tim. 1.^m Finis ꝑcepti est charitas de corde puro, & cõsciẽtia bona, & fide non ficta^n. Oẽs.n. virtutes, de quarum actibus dant ꝑcepta, ordinantur vel ad purificandũ cor a turbinibus passionũ, sicut uirtutes q̃ sunt circa passiones: uel saltẽ ad habendam bonam cõsciẽtiam, sicut uirtutes, quæ sunt circa operationes: vel ad habendam rectam fidem, sicut illa, quæ pertinent ad diuinum cultum: & hæc tria requirũtur ad diligendum Deum. Nam cor impurũ a Dei dilectione abstrahitur propter passionem inclinãtem ad terrena. Conscientia uerò mala facit horrere diuinam iustitiam ꝓ timorem pœnæ. Fides autem ficta trahit affectum in id, qđ de Deo fingitur, separans a diuinitate, & a Dei ueritate. In quolibet autem genere id, quod est per se, potius est eo quod est propter aliud. Et ideò^p maximum præceptum est de charitate^q, ut dicitur Matt. 22. (*q. 16. ar. 1. & 1. 2. q. 99. ar. 1.) (Conclu. m) (Conclu. p)

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ sicut supra* dictũ est, cũ de cæteris ꝑceptis ageret, modus^4 dilectionis nõ cadit sub illis præceptis, quæ dãtur de alijs actibus uirtutũ, puta, sub hoc ꝑcepto, Honora patrẽ tuũ & matrẽ tuã, nõ cadit, ꝙ hoc ex charitate fiat: cadit tñ act⁹ dilectionis sub ꝑceptis spãlibus. (*1. 2. q. 100. a. 10. D. 1045. & 1047.)

AD

Ad II dicẽdũ, ꝙ obl'o ꝑcepti nõ opponit libertati, nisi i eo, cuius mẽs auersa ẽ ab eo, qđ ꝑcipit, sicut patet i his, q ex solo timorẽ ꝑcepta custodiũt: sed ꝑceptũ dilectionis non põt impleri, nisi ex ꝓpria uoluntate, & ideo libertati non repugnat. A

Ad III dicẽdum, ꝙ omnia præcepta decalogi ordinant ad dilectionẽ Dei, & ꝓximi: & iõ præcepta charitatis nõ fuerunt cõnumeranda inter pręcepta decalogi, sed in omnibus includuntur.

ARTICVLVS II.

Vtrum de charitate fuerint danda duo præcepta.

Porrecta per totum. 241

Ferr. 3. cont. c. 116. 117. *Ban. eodem artic.*

AD SECVNDVM sic ꝓcedit. Vr ꝙ de charitate nõ fuerint dãda duo ꝑcepta. Pręcepta.n. legis ordinantur ad^h uirtutẽ, ut supra* dictum est: sed charitas est una uirtus, ut ex supra † dictis patet. ergo de charitate nõ fuit dandũ, nisi unum præceptũ. B (1. 2. q. 99. ar. 1. ad 2. Et infra q. 58. artic. 1. ad 6. Et 3. cont. c. 116 & 117. *ar. præc. arg. 5. †q. 23. artic. 5.)

¶2 Præt. Sicut † dicit in lib. de doctr. Chri. Charitas in proximo non diligit, nisi^h Deum: sed ad diligendum Deum sufficienter ordinamur per hoc pręceptũ, Diliges dñm Deum tuum. ergo non oportuit addere aliud præceptum de dilectione proximi. (†lib. 1. ca. 27. to. 3.)

¶3 Præt. Diuersa pctã diuersis ꝑceptis opponunt: sed ñ peccat aliqs ꝑtermittẽs^h dilectionẽ ꝓximi, si ꝑtermittat dilectionẽ Dei, qnimmo dr Luc. 14. Si qs uenit ad me, & nõ odit prẽm suũ, & matrem suã, non põt meus esse discipulus. ergo nõ ẽ aliud ꝑceptũ de dilectione Dei, & đ dilectione ꝓximi. C

¶4 Præt. Apostolus dicit ad Ro. 13. Qui diligit ꝓximũ, legem impleuit: sed non implet lex nisi ꝑ obseruantiam omnium ꝑceptorũ. ergo omnia præcepta includuntur in dilectione proximi.^h sufficit ergo unum ꝑceptum de dilectione proximi. non ergo de hoc debent esse duo præcepta charitatis.

Sed contra est, qđ dr 1. Io. 4. Hoc mãdatũ habemus a Deo, ut q diligit Deũ, diligat fratrẽ suum.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ sicut supra* dictũ ẽ, cũ de ꝑ- D ceptis ageret, hoc mõ se hñt ꝑcepta in lege, sicut ꝓpositiones i sciẽtiis speculatiuis, i q̃b⁹ cõclones uirtute cõtinent in primis principiis. Vñ q pfectẽ cognosceret principia ſm totã suã uirtutẽ, ñ op⁹ hñet, ut ei cõclones seorsũ ꝓponerent: sed qa nõ oẽs, q cognoscũt principia, sufficiũt cõsiderarẽ qc qd in principiis uirtute cõtinet, necesse ẽ ꝓ eos, ut i sciẽtiis ex pricipiis cõclones deducant. In operabilib⁹ aũt, in q̃bus ꝑcepta legis nos dirigũt, finis hẽt rõnẽ principij, ut supra* dictũ ẽ. Dilectio aũt Dei finis est, ad quẽ dilectio ꝓximi ordinat: & iõ^m nõ solũ oportet dari ꝑceptũ đ dilectione Dei, sed E & đ dilectione ꝓximi ꝓ min⁹ capaces, q ñ đ facili cõsiderat vnũ horũ ꝑceptorũ sub alio cõtineri.^n (*1. 2. q6. 100. ar. 1. ad 2. & q. 94. ar. 3. & *q. 94. ar. 2) (*q. 23. ar. 7. ad 2. Et q. 26. ar. 1. ad 1.) (Conclu. m)

Ad primum ergo dicẽdũ, ꝙ licẽt charitas sit vna uirt⁹, hẽt tñ duos actus, quorũ unus ordinatur ad aliũ sicut ad finẽ. Præcepta aũt dant de actib. uirtutũ: & iõ oportuit esse plura præcepta charitatis.

Ad II dicẽdũ, ꝙ Deus diligitur in ꝓximo, sicut finis in eo, quod est ad finem: & tñ oportuit de utroq; explicitẽ dari præcepta, rõne iam* dicta. (*In corp. ar.)

Ad III dicendum, ꝙ id qđ est ad finẽ, habet rationẽ boni ex ordine ad finem: & ſm hoc ẽt recedere ab eo, habet rationem mali, & non aliter.

Ad IIII dicendum, ꝙ in dilectione proximi includit dilectio Dei, sicut finis in eo, quod est ad finẽ, & econuerso: & tñ oportuit utrumque præceptum explicitè dari, ratione iam* dicta. (*In corp. ar.)

ARTICVLVS III.

Vtrum sufficiant duo præcepta charitatis.

Porrecta per totum. 242

Ferr. 3. cont. c. 116. 117.

AD TERTIVM sic ꝓcedit. Vr ꝙ nõ sufficiãt duo ꝑcepta charitatis. Præcepta.n. dant de^h actib⁹ virtutũ. Actus aũt ſm obiecta distinguunt. Cũ ergo hõ quatuor dẽat ex charitate diligere. s. Deũ, seipsum, proximum, & corpus proprium, ut ex supra* dictis patet, videtur ꝙ quatuor debeant esse præcepta charitatis: & sic duo non sufficiunt. (3. cõtra c. 116. & 117 Et vir. q. 1 ar. 4. ad 6 Et Ro. 13. le. 1. Et Ga. 5. le. 3 *q. 25. ar. 12. & q6. 26.)

¶2 Præt. Charitatis act⁹ nõ solũ ẽ dilectio, sed gaudiũ, pax, bñficẽtia: sed de actibus uirtutũ sunt^h dãda ꝑcepta. ergo duo ꝑcepta charitatis ñ sufficiũt.

¶3 Præt. Sicut ad uirtutẽ ꝑtinet facere bonum, ita & declinare a malo: sed ad faciẽdũ bonũ inducimur ꝑ ꝑcepta affirmatiua, ad declinãdũ a malo ꝑ ꝑcepta negatiua. ergo de charitate fuerunt danda ꝑcepta nõ solum affirmatiua, sed ẽt negatiua: & sic duo ꝑcepta prædicta charitatis non sufficiunt.

Sed contra est, ꝙ Dominus dicit Matt. 22. In C his duobus mãdatis tota lex pẽdet, & prophetæ.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ charitas, sicut supra* dictũ est, est amicitia q̃dã. Amicitia aũt ad alterum est. Vñ † Greg. dicit i quadã Homil. Charitas min⁹, q̃ iter duos, hñi nõ põt. Qũo aũt ex charitate aliquis seipsum diligat, supra † dictũ est. Cũ aũt dilectio, & amor sit boni: bonũ aũt sit uel finis, uel id quod est ad finẽ, ^m cõueniẽter de charitate duo ꝑcepta sufficiũt. Vnũ qdẽ, quo inducimur ad Deũ diligendũ sicut finem: aliud aũt quo inducimur ad * diligendum proximum ꝓ Deum, sicut propter finem. (*q. 23. artic. 1.) († Homil. 17. i Euãge. i prin. †q. 25 artic. 4.) (Conclu. m)

Ad primum ergo dicẽdũ, ꝙ sicut* Aug. dicit i 1. de doct. Chris. cũ quatuor sint ex charitate diligẽda, de secundo & quarto. i. de dilectione sui, & corporis proprij, nulla ꝑcepta danda erant. Quantũcunque.n. homo excidat a charitate, remanet illi dilectio sui, & dilectio corporis sui. Modus aũt diligendi præcipiendus est homini, ut s. se ordinatè diligat, & corpus proprium: quod quidem fit per hoc, quod homo diligit Deum, & proximum. (*Li. 1. ca. 22. & 26. in princi. tom. 3.)

Ad II dicẽdũ, ꝙ alij act⁹ charitatis cõsequunt ex actu dilectiõis sicut effect⁹ ex cã, ut ex* dictis patet, vñ i ꝑceptis dilectiõis uirtute icludunt ꝑcepta de alijs actib. Et tñ ꝓ tardiores inueniunt de singulis explicitẽ ꝑcepta tradita. De gaudio qdẽ Phil. 4. Gaudete i dño sp. De pace aũt ad Heb. 12. Pacẽ seqmini cũ oĩb. de bñficẽtia aũt ad Gal. vlt. Dum tps habemus, operemur bonũ ad oẽs. De singulis bñficentiæ partibus inueniunt præcepta tradita in sacra scriptura, ut patet diligenter considerãti. (*q. 28. ar. 4 & q. 29. art. 3.)

Ad III dicendũ, ꝙ plus est operari bonũ, q̃ uitare malũ: & iõ^d in ꝑceptis affirmatiuis uirtute includunt ꝑcepta negatiua. Et tñ explicitẽ inueniũtur ꝑcepta data cõtra uitia charitati opposita. Nã contra odium dicitur Leuit. 19. Ne oderis fratrem tuũ in corde tuo. Contra accidiam dicitur Eccl. 6. Ne accidieris in uinculis eius. Cõtra inuidiã Gal. 5. (D. 1043.)

Universidad de Deusto Biblioteca

Nõ efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicẽ prouocantes, inuicem inuidẽtes. Contra discordiã verò 1. ad Chorint. 1. Idipsum dicatis oẽs, & non sint in vobis schismata. Contra scãdalum autem ad Ro. 14. Ne ponatis offendiculũ fratri, uel scandalum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conuenienter mandetur quòd Deus diligatur ex toto corde.

Porrecta per totum. 243

AD QVARTVM sic pcedit. Vr, ꝙ incõuenienter mãdet, ꝙ Deus diligat ex toto corde. Modus enim virtuosi actus nõ est in pcepto, vt ex 8.* dictis patet: sed hoc qd dr, Ex toto corde, importat modũ diuinę dilectiõis. ergo incõuenienter pcipitur, ꝙ Deus ex toto corde diligatur.

¶2 Præt. Totũ, & pfectũ est, cui nihil deest, ut dr in 3.* Physi. Si ergo in pcepto cadit, ꝙ De* ex toto corde diligat, qcũq; facit aliqd, qd nõ ptinet ad Dei dilectionẽ, agit cõtra pceptũ, & p consequens peccat mortaliter: sed peccatum veniale non ptinet ad Dei dilectionem. ergo peccatum ueniale erit mortale, quod est inconueniens.

¶3 Præt. Diligere Deũ ex toto corde est perfectionis, qa sm* Phil. totũ & pfectũ idẽ sunt: sed ea quæ sunt pfectionis, non cadunt sub pcepto, sed sub consilio. ergo non debet præcipi, ꝙ Deus ex toto corde diligatur.

SED CONTRA est, quod dicitur Deut. 6. Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ cũ pcepta dent de actib* uirtutũ, hoc mõ aliquis actus cadit sub pcepto, sm ꝙ est actus virtutis. Reqrit aũt ad actũ virtutis non solũ ꝙ cadat sup debitam materiã, sed ẽt ꝙ vestiat debitis circunstantijs, qbus sit pportionatus tali materiæ. Deus aũt est diligẽdus sicut finis ultimus, ad quem oĩa sunt referenda. Et iõ totalitas quædam fuit designanda circa præceptũ de dilectione Dei. (Conclu.)

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ sub pcepto, qd dat de actu alicuius uirtutis, nõ cadit modus, quẽ hẽt ille act* ex alia supiori virtute: cadit tñ sub pcepto modus ille, q ptinet ad rõnẽ propriæ uirtutis, & talis modus significat, cũ dr, Ex toto corde.

AD II dicẽdũ, ꝙ dupliciter cõtingit ex toto corde Deũ diligere. Vno qdẽ modo in actu, idest, ut totũ cor hois sp actualiter in Deũ ferat: & ista est pfectio patriæ. Alio mõ, ut habitualiter totũ cor hois in Deum ferat; ita. s. ꝙ nihil cõtra Dei dilectionem cor hois recipiat: & hæc est pfectio viæ, cui nõ contrariat pctm ueniale, qa nõ tollit habitũ charitatis, cũ non tẽdat in oppositũ obiectum, sed solũ impedit charitatis usum.

AD III dicẽdũ, ꝙ perfectio charitatis, ad qua ordinant cõsilia, est media inter duas perfectiones* pdictas, ut s. nõ quantũ possibile est, se abstrahat a rebus tẽporalibus ẽt licitis, quæ occupando animum, impediũt actualẽ motũ cordis in Deum.

ARTICVLVS V.

Vtrum super hoc, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, conuenienter addatur, Et ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.

Ban. eodem art.

Porrecta per totum. 244

AD QVINTVM sic pcedit. Vr ꝙ incõuenienter Deu. 6. super hoc quod dr, Diliges dñm Deũ tuũ ex toto corde tuo, addat, Et ex tota aĩa tua, & ex tota fortitudine tua. Non. n. accipit hic cor p mẽbro corporali, qa diligere Deũ nõ est corporis actus. oportet ergo ꝙ cor accipiatur spiritualiter: cor autem spiritualiter acceptum uel est ipsa anima, uel aliquid animæ. superfluum ergo fuit utrumque ponere.

¶2 Præt. Fortitudo hominis præcipue depẽdet ex corde siue spiritualiter hoc accipiatur, siue corporaliter. ergo postquam dixerat, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, superfluum fuit addere, ex tota fortitudine tua.

¶3 Præt. Matt. 22. dicitur, In tota mente tua, quod hic non ponitur. ergo uidetur quòd inconueniẽter hoc præceptum detur, Deut 6.

SED CONTRA est authoritas scripturæ. (Conclu.)

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ hoc præceptum diuersimode inuenitur traditum in diuersis* locis. Nã sicut dictum est, Deut. 5. ponuntur tria. s. ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota fortitudine. Matt. 22. ponunt duo horũ. s. ex toto corde, & ex tota aĩa, & dimittitur, Ex tota fortitudine, sed additur, In tota mẽte: sed Marc. 12. ponunt quatuor. s. ex toto corde, & ex tota aĩa, & ex tota mente, & ex tota virtute, q est idẽ fortitudini & hæc ẽt quatuor tãgunt Luc. 10. Nã loco fortitudinis, seu uirtutis, ponit, Ex omnibus uiribus tuis: & ideò horum quatuor est rõ assignada. nam ꝙ alicubi unum horum omittit, hoc est, qa unum intelligitur ex alijs. Est ergo cõsiderandũ, ꝙ dilectio est actus uoluntatis, q hic significatur p cor. Nã sicut cor corporale est principium omnium corporaliũ motuũ, ita ẽt voluntas, & maximè quantũ ad intẽtionẽ finis vltimi, q est obiectũ charitatis, est principiũ oium spiritualiũ motuũ. Tria aũt sunt principia actuũ, quę mouentur a uoluntate, s. intellect*, q significat p mẽtẽ: uis appetitiua inferior, q signatur per aiam: & uis executiua exterior, q significat p fortitudinẽ, seu uirtutẽ, siue vires. Præcipit ergo nobis, ut tota nra itẽtio ferat in Deũ, quod est ex toto corde: & ꝙ intellect* nr subdat Deo, quod est ex tota mente: & ꝙ appetit* noster reguletur, sm Deũ, ꝙ est ex tota aia: & ꝙ exterior actus nr obediat deo, quod est ex tota fortitudine, uel uirtute, uel uirib* Deũ diligere. Chrysostom* tñ sup* Matth. accipit econtrario cor, & aiam, q dictum sit. † Augu. verò in 1. de doct. chri. refert cor ad cogitationes, & animam ad uitam, mẽtẽ ad intellectũ. Quidã aũt dicunt, Ex toto corde, i. intellectu: Aia, idest, uolũtate: Mente, idest, memoria. Vel sm Greg. Nysenum, per cor, significat aiam uegetabilem: per animam, sensitiuam: per mentem, intellectiuam: quia hoc, ꝙ nutrimur, sentimus, & intelligimus, debemus ad Deũ referre. Et per hæc patet respõsio ad obiecta.

ARTICVLVS VI.

Vtrũ hoc præceptum de dilectione Dei possit in uia impleri.

Bannes eodem art. Palud. 3. d. 27. q. 3.

Porrecta per totum. 245

AD SEXTVM sic procedit. Vr, ꝙ hoc præceptũ de dilectione dei possit seruari in uia. Quia sm * Hier. in expositione catholicæ fidei, Maledictus qui dicit Deum aliquid impossibile præcepisse: sed Deus hoc præceptum dedit, ut patet Deute. 6. ergo hoc præceptum potest in uia impleri.

¶2 Pręt. Quicũq; non implet pceptũ, peccat mortaliter: quia sm † Amb. pctm nihil est aliud, q transgressio legis diuinæ, & cœlestiũ inobedientia mãdatorũ. si ergo hoc præceptũ non põt in uia seruari, sequit ꝙ nullus possit esse in uita ista sine pctõ mortali: quod est cõtra id, quod Aposto. dicit 1. ad Cor. 1. Cõfirmabit uos usq; in finẽ sine crimine. Et 1. ad Tim. 3. Ministrent, nullum crimẽ habentes.

¶3 Præ. Præcepta dant ad dirigẽdos hoies i uia salutis, sm illud Ps. 18. Pręceptũ Dñi lucidũ illuminans oculos: sed frustra dirigit aliqd ad impoẽ. non ergo impoẽ est hoc præceptum in uita ista seruari.

SED CONTRA est, qd * Aug. dicit in libro de perfectione iustitiæ, quod i plenitudine charitatis patriæ præceptum illud implebitur. Diliges dominũ Deum tuum &c. Nam cũm aliquid adhuc est carnalis concupiscentiæ, quod continendo frenetur, non omnino ex tota anima diligitur Deus.

RESPON. Dicendum, ꝙ præceptum aliquod dupliciter potest impleri. Vno mõ pfectè: alio mõ imperfectè. Perfectè qdẽ implet præceptum, qñ peruenit ad finem, quẽ intẽdit pcipiẽs: implet aũt, sed imperfectè, qñ etsi non pertingat ad finẽ pcipientis, non tñ recedit ab ordine ad finem. Sicut si dux exercitus pcipiat militibus ut pugnẽt, ille pfectè implet præceptum, qui pugnando hostẽ uincit, ꝙ dux intẽdit. Ille aũt implet, sed imperfectè, cui* pugna ad uictoriam non pertingit, non tñ cõtra disciplinã militarẽ agit. Intẽdit aũt Deus p hoc pceptũ, ut hõ sibi totaliter uniat: quod fiet ĩ patria, qñ Deus erit oia in oibus, ut dr 1. ad Cor. 15. Et iõ plenè, & pfectè in patria implebitur hoc pceptũ: in uia aũt implet, sed imperfectè. Et tñ in uia tantò unus alio perfecti* implet, quãtò magis accedit p quandam similitudinem ad patriæ perfectionẽ. (Concl.)

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ rõ illa probat, ꝙ aliquo modo potest impleri in uia, licèt nõ pfectè.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ sicut miles, q legitimè pugnãt, licèt nõ uincat, nõ inculpat, nec pœnã meretur ita ẽt q in uia hoc pceptũ nõ implet, nihil cõtra diuinã dilectionẽ agẽs, nõ peccat mortaliter.

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ sicut Aug. dicit in lib.* de pfectione iustitiæ. Cur nõ pciperet hoi ista perfectio, quis eã in hac vita nemo habeat? Non. n. rectè currit, si quo currendũ est nesciatur. Quomodo autem sciretur, si nullis præceptis ostenderet?

ARTICVLVS VII.

Vtrum conuenienter detur præceptum de dilectione proximi.

Bannes eodem artic.

Porrecta per totum. 246

AD SEPTIMVM sic procedit. Vr, ꝙ incõuenienter det præceptũ de dilectione pximi. Dilectio. n. charitatis ad oẽs hoies extẽdit, ẽt ad inimicos, ut patet Matt. 5. sed nomẽ pximi importat qdã ppinquitatẽ, q nõ ur hri ad oẽs hoies. ergo videtur, ꝙ inconuenienter detur hoc præceptum.

¶2 Pręt. Scdm Phil.* in 9. Eth. Amicabilia, q sunt ad alterũ, uenerũt ex amicabilib. q sunt ad seipsũ, ex quo ur, ꝙ dilectio suipsi* sit principiũ dilectionis pximi: sed pricipiũ poti* est eo, ꝙ est ex pricipio. ergo non dẽt hõ diligere proximum sicut seipsũ.

¶3 Præt. Homo seipsum diligit naturaliter, non autem proximum. Inconuenienter ergo mandatur, quòd homo diligat proximum sicut seipsum.

SED CONTRA est, ꝙ dr Mat. 22. Scdm pceptũ, est simile huic. Diliges proximum tuũ sicut teipsum.

RESP. Dicendũ, ꝙ hoc pceptũ cõuenienter traditur. Tangit. n. in eo & diligẽdi rõ, & dilectiõis modus. Rõ qdẽ diligẽdi tãgit ex eo, ꝙ pxim* noiatur. Propter hoc. n. ex charitate diligere dem* alios, qa sunt nobis pximi & sm naturalẽ Dei imaginẽ, & sm capacitatẽ glorię. Nec refert utrũ dicat proxim*, uel frater, ut hr 1. Io. 4. uel amicus, ut hr Leui. 19. quia per oia hęc eadẽ affinitas designat. Modus aũt dilectionis tangitur, cum dr, Sicut teipsum: qd non est intelligendum quantum ad hoc, ꝙ aliquis proximum sibi æqualiter diligat, sed similiter sibi. & hoc tripliciter. Primo quidẽ ex parte finis, vt. s. aliquis diligat proximum pp Deum, sicut seipsũ pp Deum debet diligere, ut sic sit dilectio proximi sancta. Secũdo, ex parte regulæ dilectionis, ut. s. aliqs nõ condescendat pximo in aliquo malo, sed solũ in bonis: sicut & suæ uolũtati satisfacere debet hõ solũ in bonis, ut sic sit dilectio proximi iusta. Tertiò, ex parte rõnis dilectionis, ut. s. nõ diligat aliquis proximũ propter propriam utilitatẽ, vel delectationẽ: sed ea rõne, ꝙ uelit pximo bonũ, sicut uult bonum sibijpsi, ut sic dilectio pximi sit uera. Nam cũ quis diligit proximũ pp suã utilitatem, uel delectationẽ, nõ uerè diligit pximum, sed seipsum. Et per hoc patet respõsio ad obiecta. (Concl.)

SVPER

SVPER QV. XLIIII. ART. IIII. *Ban. eodem art.*

IN ar. 4. omissis secũdo, & tertio, nota, ꝙ in actu virtutis inueniuntur tria, scilicet, substantiã actus, modũ eius intrinsecũ, & modũ extrinsecũ. exẽpli gratia, In actu, quo honorat pater, est primo substantia actus, qui est ipsa honoratio, seu subuẽtio. Est secũdo quãtitas actus. s. tanta, vel pportionalis subuentio. s. vt decet filiũ sic cõstitutũ respectu patris in tali articulo: & hoc, & similia vocant modus intrinsecus. Est tertio ordo istius actus ad alterũ finẽ, puta, ex charitate, seu pp Deum honorare patrẽ: & huiũ relationes vocãtur modus extrinsecus. Et ratio est, qa circunstantiæ illæ apponunt actui ex extranea uirtute: illæ autẽ ab illamet virtute, cui est ppri* actus. Et ppea circunstãtiæ illæ, q non extrahunt actũ a propria virtute, ad modũ intrinsecum spectant. Circunstantiæ aũt q ad alteram trahũt uirtutẽ ad extrinsecũ modũ spectant. *In Proposito igitur i dilectione Dei substãtia actus est diligere Deũ, modus autẽ eius est ex toto corde ipsum diligere. Et qa hæc cõditio act*, scilicet ex toto corde, nõ trahit actum extra uirtutẽ charitatis, a qua est dilectio, qa nõ sic se hẽt, ꝙ ex charitate prouenit diligere Deũ: & ex alia uirtute diligere ex toto corde eũ, sed utrumq; prouenit ex una & eadem charitate: iõ cõditio ista modus intrinsecus est dilectionis Dei. Oportet quoq; nosse, ꝙ modus intrinsecus actus virtuosi est duplex, qdã sine quo uirtuosus non esset, quidã reddens actũ pfectiorẽ. Exemplum primi, Si filius subueniret qdẽ patri, sed nõ quãtũ tenet. Exẽplũ secũdi, Si filius subueniret patri quantũ tenet, sed nõ cum illa prõptitudine, qua dẽret. Inter hos aũt modos, hæc est differẽtia, ꝙ modus extrinsecus nõ cadit sub pcepto pprio illius actus, ut in litera dr in rñsione ad primũ. Modus aũt intrinsecus, sine quo actus nõ est uirtuosus, cadit sub illo pcepto, ut ibidem, & in corpore dr. Mod* aũt pficiẽs, ad finem præcepti spectat. ad hoc. n. tẽdit præceptor, ut perfectè impleat, qd pcipitur: & in pposito diligere Deũ intẽsè, ẽ modus intrinsecus spectans ad finẽ præcepti, qa ad hoc tendit præcipiẽs, ut Deus magis ac magis diligat. sed diligere Deũ ex toto corde est modus intrinsec*, sine quo aliquis dilectionis non est actus charitatis: qa quãtũcumq; D. diligat, nisi diligamur sup oĩa, qd importat ly, ex toto corde, nõ diligit ex charitate, nõ satisfit præcepto charitatis. Et ppea in litera dicitur, ꝙ hoc cadit sub præcepto.

Infra art. 5. & locis ibidẽ notatur.

* ar. 1. huius q. ad 1. argu. Et 1. 2. q. 100 art. 9.

* Libr. 3. tex. 63. tomo 2.

* Libr. 3. Physi. tex. 63. to. 2.

D. 1047.

* In solu. ad præce. art.

3. d. 27. in expos. lib. circa si. Et virt. q. 2. artic. 10. ad 1.

* ar. 1. huius quęst.

* Chrysosto. hom. 42. i Mat. in opere imperfecto a me. tom. 2.

† Aug. lib. 1. ca. 22. a medio tomo 3.

3. d. 27. q. 3 ar. 4. Et virt. q. 2. ar. 10. co. & ad 1. Et opu. 4. ca. 4. & opu. 13. c. 5. 6. 7. & 15.

* In expo si. fidei ad Damasũ non procul a fine tom. 2.

† Amb. li. de Paradis. ca. 8. ante me. tom. 4.

* In respõ si. ratiocinat. 16. tomo 7.

Quodli. 4. ar. 14. ad 1. Et Ro. 13. lec. 2. Et Gal. 5. lect. 3. Et opus. 42. cap. 14.

* Ca. 8. nõ multum a prin. tomo 5.

SVPER QVÆST. XLIIII. ART. VIII.
Rannes eodem art.

IN articulo octauo eiusdem quæstionis omissis 5.6.& 7. nota ex litera dictam inter supradictos modos intrinsecos act' uirtuosi, quia. s. aliquis pertinet ad rõnẽ uirtuosi actus. Et per hoc dat intelligere aliud membrum. s. q aliqs spectat ad perfectionẽ uirtuosi actus, in- [illegible] latitudinem illi' uirtutis, ut prõptius, delectabilius, intensius, firmius operari. Et ut scias quis ẽ modus pertinens ad rationem uirtuosi act', cõsidera si spectat ad reddendũ actum proportionatum siue materiæ circa quam est, vt in 4. art. author dixit. Si namq; circumstãtia aliqua talis est, vt cum ipsa actus sit proportionatus, sine ipsa autem actus non sit proportionat', cõstat q ad ipsam rationem uirtuosi actus respectu talis obiecti spectat. Si autem sine ipsa actus proportionatus est talis obiecto patet, quòd non spectat ad rationem virtuosi actus respectu talis obiecti, ut patet in exemplis allatis. Et in proposito, quia ordo charitatis spectat ad rationem uirtuosi actus, quoniam sine ipso actus dilectionis non est proportionatus obiecto diligibili. (Non enim dilectio proximi est proximo proportionata, si minus diligitur, quàm proprium corpus diligentis. Et similiter dilectio domesticorum non est eis proportionata, si minus diliguntur, quàm extranei, & sic de alijs) ideo ordo charitatis concluditur sub præcepto. Et vnico uerbo ratio hæc explanata tangitur in litera, dicendo, Cum accipiatur secundum proportionem diligentis ad diligibile.

Porrecta per totum. 247
1.2.q.100. ar.9. Et 3. d.29.art. 1.ad 5. & di.36.ar. 6. Et veri. q.24.arti. 12.ad 16. & arti.14. ad 2.3.& 9. Et virt. q.2.art.9. ad 12.

¶In eodem articulo dubium est de ratione reddita in litera, scilicet, Cum ordo charitatis accipiatur secundum proportionem dilectionis ad diligibile; quoniam superius in quæst. 26. de ordine charitatis dictum est, quòd ordo charitatis attenditur penes duo, scilicet diligentem, & diligibile. Quomodo ergo nunc soli diligibili attribuitur?

¶Ad hoc dicitur, quòd verba literæ sunt intelligenda de diligibili simpliciter, uel huiusmodi quòd ordo charitatis meæ accipitur secundum proportionem dilectionis uel ad diligibile simpliciter, uel ad diligibile mihi, ut sic quicumque ordo charitatis ex parte diligentis cadat sub præcepto, reducatur ad proportionem diligentis ad diligibile, ut hic dicitur. Nec discrepat àsupradictis, ad quæ se remittens hic author, uoluit hæc intelligi iuxta supra determinata, quæ ad hanc breuem glosam reducũtur. Ordo enim charitatis ex parte diligibilis habet, ut propinquior Deo, magis diligatur: ex parte autem diligentis habet, vt propinquius mihi, magis diligatur a me: sed hic ordo reducitur ad proportionem dilectionis ad diligibile, quia propinquius mihi, est magis diligibile a me. Et propterea sicut actus dilectionis respectu magis propinqui Deo, est improportionatus obiecto, nisi magis ametur, quàm minus propinquum: ita actus meæ dilectionis respectu domestici mei, est improportionatus obiecto, nisi magis ametur a me, quàm extraneus.

¶In eodem articulo octauo, in responsione ad primum, dubiũ occurrit, tum quoniam argumento non uidetur responsio satisfacere. Non enim respondet illi compossibilitati, scilicet, qđ aliquis diligit aliquem, puta, fratrem carnalem quantum debet, & cum hoc multo plus diligit consobrinum sine iniuria fratris carnalis, ex quo diligit ipsum fratrem carnalem quantum debet. Ad hoc enim, in quo consistit uis argumenti, non respõdetur, an sic hoc incompossibile; & si est incompossibile, quare est incompossibile, & tamen oportebat hæc in responsione docere. Tum quoniam propositio assumpta pro fundamento responsionis, s. homo plus satisfacit ei, quem plus diligit, impertinens, & falsa est. Impertinens quidem, quia satisfacere est act' iustitiæ: quæstio autem est de actu amoris amicitiæ. Falsa vero, quia maior dilectio non est ratio maioris satisfactionis, per se loquendo. Accidit enim homini diligẽti, quod teneatur facere

ARTICVLVS VIII.

Vtrum ordo charitatis cadat sub præcepto.

AD OCTAVVM sic ꝓcedit. Vr, q ordo charitatis nõ cadat sub ꝑcepto. Quicũq; n. trãsgredit ꝑceptũ, iniuriam facit: sed si aliqs diligat aliquẽ quãtũ dẽt, & alterũ quẽcũq; pl' diligat, nulli facit iniuria. ergo nõ trãsgredit ꝑceptũ. ordo ergo charitatis non cadit sub præcepto.

¶2 Pręt. Ea q̃ cadunt sub præcepto, sufficiẽter nobis tradũtur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, q̃ s̃. positus est, nusquam tradit nobis in sacra scriptura. ergo non cadit sub præcepto.

¶3 Pręt. Ordo distinctionẽ quã dã importat: sed indistinctè pręcipitur dilectio proximi, cum dicitur, Diliges proximum tuũ sicut teipsum. ergo ordo charitatis nõ cadit sub præcepto.

SED CONTRA. Illud quod De' in nobis facit per gratiam, instruit per legis præcepta, secundum illud Hier. 31. Dabo legem meam in cordibus eorum: sed Deus causat in nobis ordinem charitatis, ſm illud Can. 2. Ordinauit i me charitatẽ. ergo ordo charitatis sb ꝑcepto legis cadit.

RESPON. Dicẽdũ, q sicut *dictũ est, modus qui pertinet ad rõnem uirtuosi actus, cadit sub præcepto, quod daẽ de actu uirtutis. Ordo ãt charitatis ꝑtinet

F satis dilectio. Et consequenter accidit homini plus diligenti aliquem, quòd teneatur plus dilecto, plus satisfacere. Tum tertio concessa dicta propositione, non rectè in literã proceditur ad intentum, quia subiuncta conditionalis, scilicet, Et si minus diligeret aliquis eum, quem plus debet diligere, plus uellet satisfacere illi, cui minus satisfacere debet, hæc, inquam, conditionalis non infert efficaciter conclusionem subiunctam, scilicet, Et sic fieret iniuria illi, quem plus deberet diligere: quoniam ex hoc, q ego nolo plus facere satis ei, cui minus teneor, dummodo faciam satis ibi, cui magis teneor, dando totum quod teneor, nõ facio ibi iniuriam. Verbi gratia, & est exemplum ad propositum. Ego plus teneor fratri carnali, q̃ consobrino. Et hoc tamen quòd ego fratri carnali relinquo de bonis meis, quantum leges statuunt, & vltra hoc talentum vnum auri: consobrino autem relinquo longè maius, puta decem milia talentorũ, nullam iniuriam facio fratri carnali. Nulli enim iniuriam facit, qui utitur iure suo.

*Ar.4.ad 2.

H

¶Ad hæc dicitur, quòd hic est sermo non de satisfactione exteriore, sed de satisfactione interioris amoris, quæ nihil aliud est, quàm habere uersus aliquem, debitum amorem, ita quod satisfactio addit supra amorem rationem debiti. Et quod author destruit illam compossibilitatem ex eo, quod charitatis obiectum distributum est sic per prius, & posterius, ut charitas habeat comparatiuam dilectionem, scilicet, plus Deo, quàm alijs, plus sibi, quàm proximis, cui, plus quàm corpori, & inter proximos plus coniuncto Deo, uel sibi quàm remotiori, & non debet solam absolutam dilectionem, ut argumentum assumit. Non enim est parandum, quod debeo fratri carnali tantam dilectionem absolutè, puta, diligere secundum quatuor gradus sicut qui accipit mutuum, debet tantùm absolute, puta, centum, sed debet charitas dilectionem comparatiuam, scilicet plus Deo &c. ut dictum est: nec est quærenda alia causa, nisi quia hæc materia est magis proportionata actui dilectionis simpliciter, uel ad hoc, quàm alterã. Et ad hoc insinuandum author in hac responsione semper comparatiua dilectione, & satisfactione usus est. Et per hoc patet solutio omnium.

I

¶Sed hæc responsio falso innititur. Nam si satisfactio addit rationem debiti, falsa est illa propositio, Homo plus satisfacit ei, quem plus diligit. Stat enim, quòd plus diligit sine debito, & per hoc sine satisfactione. Quòd etiam dicitur, quòd charitas habeat necessario dilectionem comparatiuam respectu quorumcunque, non videtur usquequaque verum, ut patebit.

¶Dicendum est ergo, quòd hic est opus duplici distinctione. Prima est circa dilectionem, quòd duplex est, quædam ex debito, ut diligere Deum, diligere patrem, & proximum in communi, & huiusmodi: quædam ex supererogatione, ut diligere in particulari extra articulum necessitatis extraneos, uel inimicos, & huiusmodi. Secunda est circa satisfacere, quòd aliud est loqui de satisfacere, & aliud de facere. Nam satisfacere est actus iustitiæ, claudens rationem debiti: facere commune est tam ad id quod ex debito, quàm ad id quod gratuito facimus. Hæc autem quatuor ita se habent inter se, quod amori ex debito respondet satisfacere: amori autem ex supererogatione respondet facere, & per hoc homo plus diligens ex debito aliquẽ plus ei satisfacit: plus autem diligens aliquem ex supererogatione, plus ei facit.

K

¶In litera ergo sermo totus est de diligere ex debito. Et propterea infra latitudinem, seu rationem dilectionis ex debito sunt omnia dicta literæ exponenda: ita scilicet, quòd omnia sunt vera, salua ratione dilectionis ex debito. Sic enim uerissima est propositio illa assumpta, Homo plus satisfacit ei, quem plus

Plus diligit. Dilectio. n. ex debito infert satisfactionẽ, & maior dilectio maiorem satisfactionem. Oportuit autem auctoritatẽ ordinẽ debiti amoris ex charitate declarare ex ordine sui effectus, qui est satisfacere: quia ordo satisfactionis ad iustitiam manifestè spectat, & iniuriam alteri fieri, si peruertat, manifestat. Vnde patet solutio secundæ obiectionis, ex hoc sane intellecta illa propositio, est uera, & pertinens ad propositum.

A

¶Ad primam ãt obiectionẽ dr, q dilectio ex debito respectu creaturæ neq; est infinita simpliciter, quia nulla creatura est amabilis infinitè, neq; ẽ terminata ad certũ terminũ simpliciter puta, tibi, & non plus quã tam pater, q̃ mater, q̃ extraneus sufficienter modo a me amatus, possit ex debito amplius amari, puta, si accidat maior necessitas: sed est quodammodo interminata, & quodãmõ terminata. Nã certa necessitatis casum sufficit unumquemque diligere tm, quãtum exigunt actualis debitus exigit. Verbi gratia Sufficit diligere patrẽ quantum honoris actus illi debitus exigit, fratrem quantũ fraterna conuersatio atq; communio requirit, & sic de alijs. Et quia sic diligere est vnumquemq; in suo gradu diligere: ideo huiusmodi dilectio sic est ad quemlibet absolute, quòd seruat comparatiuam dilectionẽ ad alios, alias nõ in suo gradu quilibet amaretur. In casu aũt necessitatis, si multorum est ĩ multa casus, plus amatus ex debito præponendus est, quia plus sibi dẽt fieri satis, cui plus debetur. Si autem uni tantum posteriores gradus accidat casus, tunc ille magis diligẽdus pro tunc est quo ad hoc, sicut & magis est illi satisfaciendũ. Ex quibus patet primo, q est implicatio, incompossibilium dicere, q ego diligam ex debito fratrem, quantum debeo: & cum hoc diligam etiam ex debito plus consobrinum, nisi in casu, in quo non peruertitur charitatis ordo: quoniã hoc habet charitatis ordo, ut in casu remotior prædiligatur. Patet secundo, q author ex hoc ipso, q loquitur de dilectione ex debito, intermisit illam assumptam, arguendo propositionem modo dictam, tanquàm incompossibilia continentem.

B

¶Ad tertium dicitur, quòd stando infra terminos dilectionis ex debito, optima est illatio literæ: quia, vt dictum est, huiusmodi dilectio est cõparatiua, quia vnumquemq; in suo gradu diligit: et consequenter unicuique iuxta suum gradum facit satis. Ex hoc .n. manifestè sequitur, quòd plus faciens satis cui minus debetur, detrahit excellentiæ illius, cui magis debetur: quia aufert ab eo illam excellentiam, scilicet, quòd magis ametur quàm alteri minus amandus, aufert ab illo amorem, & satisfactionem debitam secundum suum gradum: quoniam secundum suum gradum debet præponi, & tamen de facto postponitur. Et propterea optime infertur, quòd fit illi iniuria. Exemplum autẽ de fratre, & consobrino fallit, quia transit ad plus facere, cum sermo noster sit de plus satisfacere. Et similiter transit ad amorem supererogationis, cum sermo noster sit de amore debito. Concedimus enim, quòd potest consobrinum plus facere, quàm fratri carnali, relinquendo ei maiores opes, quia hoc spectat ad amorem supererogationis respectu vtriusq; s. tam fratris, quàm consobrini, & ex supererogationis amore potest plus amare consobrinum, quàm fratrem carnalem. Ordo enim charitatis statuitur est tantum in amore debito, & non in amore supererogationis: quoniam in amore supererogationis quocunque ordine nulli fit iniuria, sicut fit in amore debito ordine præpostero, ut author in litera docet, & declaratũ est. Verũ in ẽt oportet quòd eadem charitas, qua pl' facit cõsobrino satisfaciat & plus satisfaciet fratri, & simpliciter, & in casu sicut charitas supererogãs inimico facit plus satisfacere amico simpliciter, & in casu.

*q.25.ar. 12.& qu. 26.ar.1.& 2.
D.1047.
Conc.

ipsam rationem virtutis, cũ accipiatur ſm proportionem dilectionis a diligibile, ut ex supra* dictis patet. Vnde manifestum est, quòd ordo charitatis debet cadere sub præcepto.

AD PRIMVM ergo dicendum, q hõ plus satisfacit ei, quẽ plus diligit: & ita si min' diligeret ali q̃s eũ, quẽ plus dẽt diligere pl' vellet satisfacere illi, cui minus satisfacere dẽt, & sic fieret iniuria illi, quẽ pl' dẽret diligere.

B

AD II. dicendũ, q ordo quatuor diligẽdorũ ex charitate in sacra scriptura exprimit. Nam cum mandat, q Deum ex toto corde diligamus, dat intelligi, q Deum sup oia debemus diligere. Cum autem mandat, q aliquis diligat ꝓximum sicut seipsum, ꝑfert dilectio suiipsius dilectioni ꝓximi. Similiter etiam cum mandat 1. Ioan. 3. q debemus ꝓ fratribus animam ponere, idest uitam corporalem, dat intelligi, q ꝓximum plus debemus diligere q̃ corpus ꝓprium. Similiter ẽt cum mãdat ad Gal. vlt. q maxime operemur bonũ ad domesticos fidei & 1. ad Tim. 5. vituperat qui non habet curã suorum, & maxime domesticorum, dat intelligi quòd inter ꝓximos, meliores & magis ꝓpinquos magis dẽmus diligere.

C

D

AD III. dicendum, q ex hoc ipso quòd dicitur, Diliges ꝓximum tuum, dat consequenter intelligi, quòd illi qui sunt magis ꝓximi, sunt magis diligẽdi.

QVAESTIO XLV.

De Dono sapientiæ, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est, de dono sapiẽtiæ, quòd rñdet charitati. Et primo de ipsa sapiã. Scd'o, d uitio opposito

CIRCA primũ quęrunt sex.

¶Primo vtrum sapiẽtia debeat numerari iter dona Spũsscti.

¶Secũdò, In quo sit sicut in subiecto.

¶Tertiò, Vtrum sapiẽtia sit speculatiua tm, vel ẽt practica.

¶Quartò, Vtrũ sapientia, quæ est donũ possit esse cum peccato mortali.

¶Quinto, Vtrũ sit in oibus hñtibus grãm gratum faciẽtẽ.

¶Sextò, Quæ beatitudo ei respondeat.

ARTICVLVS I.

Vtrum sapientia debeat inter dona Spiritussancti computari.

AD PRIMVM sic ꝓcedit. Vr q sapientia non dẽat inter dona Spũsscti cõputari. Dona. n. sunt ꝑfectiora uirtutibus, ut s̃. dictũ est: sed uirtus se hẽt solum ad bonum. Vñ & † Aug. dicit in lib. de libero arbitrio, q nullus uirtutibus male vtit, ergo multo magis dona Spũsscti se hñt solum ad bonum: sed sapientia se habet ẽt ad malum. dr. n. Iacob. 3. Quędã sapientia est terrena, animalis, diabolica.

SVPER Q. XLV. ART. I.
Rannes eodem art.

IN articulo primo quæst. 45. in responsione ad secundum, dubium occurrit circa differentiam inter fidem, & sapientiam. Non enim videtur recte differentia assignata penes hoc, q fides assentit ueritati diuinæ secundũ seipsam. Sapientia autem iudicat secundum ueritatem diuinam. Aut enim differentia ista consistit in differentia inter actũ assensus, & iudicij: aut in differentia rei cui assentitur, & quæ iudicatur: aut in ratione assensus, & iudicij. Non in hoc vltimo: quoniam vtrobiq; dicitur in litera, secundum ueritatem diuinam. Non in secundo, quia tam fides, quàm sapientia est principaliter Dei, & secundario aliorum. Non in primo, quia in ratione assensu, importatur iudicium. Quicunque enim assentit absque formidine, iudicat sic esse, & econuerso.

Porrecta per totum. 248
Infr. ar. 4. ad 1.& 2. Et 3. d. 35. q.2. ar.1. q.1. 1.2.q. 68.ar.8.
†Lib.3. de liber. arb. cap.18.& 19.to.1.

E

¶Ad hoc dicitur, quòd differentia ista consistit in primo, in differentia scilicet inter assensum, & iudicium. Assensus namque est determinatio sui ad alteram partem contradictionis. Quicunque enim assentit alicui affirmationi, uel negationi siue ex euidentia rei, siue ex authoritate dicentis, siue ex signis, ex hoc dicitur assentire, quòd seipsum secundum intellectiuam partẽ determinat ad talem partem. Iudicium autẽ est determinatio rei ut est, vel esse debet. Ex hoc enim aliquis dicitur iudicare aliquid, quòd determinat illud sic esse uel sic debere esse quàm uis vtrumque alterum inferat, quia determinans seipsum ad alterã partẽ, determinat illam sic esse: & econtra, determinans aliquid sic esse, determinat se ad illam partem, formaliter tñ differunt, ut dictum est. Et assensus, prior uidetur iudicio secũdum naturam. Et differentiæ quidem signum est, q uidemus quòd nascientes determinare, quæ contradictionis pars uera sit in aliqua materia, puta, cõceptionis beatæ Virginis, abstinẽt à iudicio: & cũ hoc determinantes se ad vnam partẽ, credũt illam,

Universidad de Deusto Biblioteca

illam, tanquã aliud sit iudicare, aliud assentire. Et dum audimus bellorũ, aut quorumcumq; gestorũ historias, credere nos fatemur, nõ iudicare tanq̃ nos determinem⁹ ad narrata, si narrata sũt. Ordinis uero signũ est, q qualiter vnusquisque affectus est, taliter iudicat de re, vt patet in gustu febricitantis. Hoc.n. insinuat, q prius natura est terminatio sui ad aliquid, q̃ iudicium de illo. Et ppea sapientia in lra poni tur differens a fide scdm dĩam iudicij ab assensu, & ponit posterius fide inter fidem ergo, & sapiẽtiã hæc est dĩa, q fidei primo est assensus: sapientiæ uerò primo est iudicium. Dico aũt primo, tum quia vnũ infert reliquũ: tũ quia non intelligo dona Spũsscti sic distingui a uirtutibus theologicis, ut pertineant ad actus disparatos: sed vt pficiãt inchoationẽ bonitatis, quã actus qui non primo sed secũdario sunt theologicarum uirtutum ab illis sortiunt. Verbi grãdei actus primo est assentire, & eiusdem est ẽt percipere, & iudicare & secũdum Deũ, & scdm cãs creatas, & applicare ad singularia vt patet in hõie existente in pctõ mortali. cauet tñ se ab idololatria homicidio, furto etiã et ad pdicationes, & missas. Talis.n. absq; donis Spũsscti, q non põt esse informis per fidẽ percipit diuina, iudicat cauendũ idololatria scdm altissimã cãm, & ab homicidio etiã scdm cãm creatã quia nõ est nocendum proximo, & applicat se ad particulares excusationes obsequij fidei in missis &c. q tñ actus spectant ad dona intellectus, sapientiæ, scientiæ, & consilij. sed hi actus non pfecti sunt ita a fide, quin egeãt donorũ perfectione. a quibus cum eliciuntur, non tali, sed alio mõ, ut coniunctea instinctu Spũscti, eliciũtur, ut de dono sapiẽtiæ in proposito dr, q a sapientia elicitur iudicium secundum

*Li. 12. c. 15. circa princ. to. 3.
*q. 4. ar. 7 & 1. 2. q. 62. ar. 3.
*Li. 14. de Trin. c. 1. & lib. 12. ca. 14. to. 3.
*Li. 1. c. 2. tom. 3.
Concl. m

rena, animalis, diabolica. ergo sapientia non debet poni inter donum Spiritussancti.

¶2 Præt. Sicut* Aug. dicit. 12. de Trinit. Sapientia est diuinarũ rerũ[h] cognitio: sed cognitio diuinarum rerum, quam hõ põt p sua naturalia hẽre, pertinet ad sapientiam, quæ est uirtus intellectualis. cognitio.n. diuinorũ supernaturalis ptinet ad fidẽ, q̃ est uirtus theologica, ut ex s. *dictis patet. ergo sapientia magis dẽret dici uirtus q̃ donum.

¶3 Præt. Iob 28. dr. Ecce timor dñi, ipsa[h] est sapientia, & recedere à malo, intelligentia. ubi scdm lrãm septuaginta interpretum, qua vtitur* Aug. hr. Ecce, pietas ipsa est sapientia: sed tã timor, q̃ pietas ponuntur dona Spũscti. ergo sapientia, nõ dẽt numerari inter dona Spũscti quasi donũ ab alijs distinctum.

SED CONTRA est, q Isa. 11. dr: Requiescet super eum spũs Dñi, spũs sapiæ, & intellectus.

RESPON. Dicendũ, q scdm Philos. in princip. * Metaph. Ad sapientem pertinet considerare cãm altissimam, per quã certissimè de alijs iudicatur, & scdm quã oĩa ordinari oportet. Cã aũt altissima dupliciter accipi põt, uel simpliciter, uel in aliquo gñe. Ille ergo, qui cognoscit cãm altissimam in aliquo gñe, & per eã põt de oĩb. q̃ sunt illius gñis, iudicare, & ordinare, dr esse sapiẽs in illo gñe, vt in medicina, vel architectura, scdm illud 1. ad Corint. 3. Vt sapiens architect⁹ fundamentum posui. Ille autẽ, qui cognoscit causam altissimã simpliciter, quæ est Deus, dr sapiens simpliciter, inquantum p regulas diuinas omnia potest iudicare, & ordinare. Huiusmodi autem iudicium consequitur homo per Spiritum sanctum, secundum illud 1. ad Corin. 2. Spiritualis iudicat omnia: quia sicut ibidem dr. Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei. Vnde manifestum est, q [m] sapiẽtia est donum Spiritussancti.[n]

AD PRIMVM ergo dicendũ, q bonum dicitur dupliciter. Vno modo, quia est verè bonum, & simpliciter perfectum: alio modo dicitur aliquid esse bonum F secundùm quandam similitudinem, quod est in malitia perfectum: sicut dr bon⁹ latro, uel pfect⁹ latro, ut patet p Phil.* in 5. Met. Et sicut circa ea, q̃ sunt verè bona, inueni aliqua altissima cã, q̃ est summũ bonũ, qđ est ultim⁹ finis, p cui⁹ cognitionẽ dr hõ verè sapiens: ita ẽt in malis est inuenire aliquid, ad quod alia referuntur, sicut ad ultimum finem, per cuius cognitionem homo dr esse sapiens ad malè agendum, scdm illud Hie. 4. Sapientes sunt ut faciant mala: benè autem facere nescierunt. Quicũque aũt auertitur à fine debito, necesse est q aliquẽ finem G indebitum sibi præstituat: quia omne agens agit p pter finem. Vnde si pstituat sibi finẽ in bonis exterioribus terrenis, vocatur sapientia terrena: si aũt in bonis corporalibus, uocatr sapia aĩalis: si aũt in aliqua excellentia, uocatr sapientia diabolica, propter imitationem superbiæ diaboli, de quo dr Iob 41. Ipse est rex super omnes filios superbię.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q sapia, q̃ ponit donum Spiritussancti, differt ab ea, q̃ ponit uirtus intellectualis acquisita. Nam illa acquiritur studio humano: hæc aũt est de sursum descendens, ut dr Iac. 3. Similiter & differt à fide. Nã fides assentit ueritati H diuinæ scdm seipsam: sed iudicium quod est scdm ueritatem diuinã, pertinet ad donũ sapiæ. Et iõ donũ sapientiæ præsupponit fidem: quia unusquisq; bene iudicat quæ cognoscit, ut dicitur in 1.* Ethic.

AD TERTIVM dicendum, q sicut pietas, quæ ptinet ad cultum Dei, est manifestatiua fidei inquantũ p cultum Dei protestamur fidem: ita etiam pietas manifestat sapientiam, & propter hoc dr, q pietas est sapientia, & eadem ratione timor. Per hoc.n. ostenditur, quòd homo habet rectum iudicium de diuinis, quòd Deum timet, & colit.

quandam connaturalitatem ad diuina

*Li. 5. tex. 2. tom. 3
*Li. 1. c. 3. par. ãme.

ARTICVLVS II.

Vtrum sapientia sit in intellectu sicut in subiecto.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr q sapientia non sit in intellectu sicut in subiecto. Dicit.n. Aug. in lib. de * Gratia noui testaméti, q sapiẽtia est charitas Dei: sed charitas est sicut in subiecto in uoluntate, non intellectu, vt supra habitum* est. ergo sapientia non est K in intellectu sicut in subiecto.

¶2 Præt Eccles. 6. dr. Sapientia doctrinæ scdm nomen eius est: dr .n. sapientia quasi sapida scientia, quod vr ad affectum pertinere, ad quem pertinet experiri spũales delectatiões, siue dulcedines. ergo sapientia nõ est in intellectu, sed magis in affectu.

¶3 Prę. Potẽtia intellectiua sufficienter pficit p donũ intellectus sed ad id, qđ põt fieri p vnũ, superfluũ est plura ponere ergo non est in intellectu.

SVPER Q. XLV. ART. II.
Bannes eodem art.

IN art. 2. eiusdem quæst. dubium est, Quare fides cũ charitate nõ sufficit ad iudicandum p connaturalitatẽ scdm cãm diuinã, cũ fides intellectui & charitas voluntati sat sit ad hoc. Vt quid multiplicantur hæc entium, ut oporteat addere donum sapientiæ? Et simile est de alijs.
¶Ad hoc dr q iam ostensa est necessitas donorum ultra virtutes, in q. 68. præcedentis libri qũ. s. oportet aliæ adesse dispositionem, quamobilis sit a Spiritusanctõ per instinctũ ad iudicandum secundum causam altissimam: & hæc est donum sapientię, & sic de

Porrecta per totum.
249
3. d. 35. q. 2. art. 1. q. 3.
*Cap. 18. parũ ante mediũ est epist. 112. to. 2.
*q. 24. ar. 1.

de alijs, ut ibi diffuse declaratum est. Et nunc additur ẽt quia oportet hẽre singulos habitus primo respicientes actus, qui secundario a virtutibus respiciuntur. Vn nullum donũ ponit pro assensu, qui primo est fidei, sed pro alijs actibus scdarijs. sic.n. anima perfecta redditur ad opera supernaturalia proximè & complete.

*Li. 2. mo. 36. parũ ante me.
*Ar. prec.

SED CONTRA est, q Gre. dicit* in 2. Moral. q sapientia cõtrariatur stultitiæ: sed stultitia est in intellectu. ergo & sapia.

RESPON. Dicẽdũ, q sicut supra *dictũ est, sapientia importat quandam rectitudinem iudicij, scdm rõnes diuinas. Rectitudo autem iudicij põt cõtingere dupliciter. Vno mõ scdm perfectum vsum rõnis: alio mõ p p connaturalitatẽ quandam ad ea, de q B bus iam est iudicandũ. Sicut de his, q̃ ad castitatẽ pertinent, per rõnis inquisitionẽ rectè iudicat ille, qui didicit sciam moralem: sed p quandã connaturalitatẽ ad ipsam, rectè iudicat d eis ille, qui hẽt habitũ castitatis. Sic ergo circa res diuinas ex rõnis inquisitione rectũ iudiciũ habere pertinet ad sapiam, quæ est uirtus intellectualis: sed rectũ iudicium habere de eis scdm quandam connaturalitatem ad ipsas, ptinet ad sapiam, scdm qđ donũ est Spũscti. Sicut Dion. dicit* in 2. c. de Diu. no. q Ierotheus est pfect⁹ in diuinis non solũ discens, sed & patiens diuina. Hmõi aũt cõpassio, siue cõ C naturalitas ad res diuinas fit per charitatẽ, quæ quidem unit nos Deo, scdm illud 1. ad Cor. 6. Qui adhæret Deo, vnus spũs est. Sic ergo [m] sapientia, quæ est donum, cãm quidem habet in uoluntate, s. charitatem: sed essentiam habet in intellectu, cuius actus est rectè iudicare, ut supra * habitum est.*

* Cap. 1. parũ ãin fin.
Concl. m

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q Aug. loquit de sapia quantũ ad suam cãm ex qua etiam sumit nomẽ sapientiæ, scdm quòd saporem quendam importat.

*Ar. præce. & 1. 2. q. 11. ar. 1. ad 2. q. 14 ar. 1.

Vnde patet responsio ad scdm. Si tñ iste sit intellectus illi⁹ authoritatis, q nõ vr: q̃a talis expositio, nõ cõuenit, nisi scdm nomẽ, quod hẽt sapia in latina D lingua. In Græco aũt non competit, & forte nec in alijs linguis. Vnde potius ur nomen sapientiæ ibi accipi pro eius fama, quæ à cunctis commendatr.

AD TERTIVM dicendum, q intellectus hẽt duos actus, s. præcipere, & iudicare, ad quorum primũ ordinatur donum intellectus: ad scdm autem secundùm rationes diuinas donum sapientiæ, sed secundùm rationes humanas donum scientiæ.

SVPER Q. XLV. ART. III.
Bannes eodem art.

IN art. 3. in solutione ad primum, perspicuè, q practicũ, & speculatiuum vnũtur in uno superiori ordine & hinc videtur [illegible]

Porrecta per totum.
250
Supra q. 1. art. 7. & 1. 2. q. 62. a. 1. cor. Et d. 35. q. 2. art. 2. q. 3. cor.

ARTICVLVS III.

Vtrum sapientia sit speculatiua tantũ, an etiam practica.

AD TERTIVM sic pcedit. Vr, E q sapia nõ sit practica, sed speculatiua tñ. Donum.n. sapientiæ excellenti⁹, q̃ sapia scdm q est intellectualis uirtus: sed sapientia, secundum quod est intellectualis uirtus, est speculatiua tñ. ergo multò magis sapientia, quæ est donum, est speculatiua, & non practica.

¶2 Præt. Practicus intellectus est circa operabilia, quæ sunt contingentia: sed sapientia est circa diuina, quæ sunt [h] æterna, & necessaria. ergo sapia nõ potest esse practica.

Lib. 6. ¶3 Prę. Greg. dicit in 6. Mor. q i cõtẽplatiõe pri A cipiũ, q De⁹ est, q̃rit. In[h] operatione aũt sub graui necessitatis fasce laborat: sed ad sapiam pertinet diuinorũ uisio, ad q̃ nõ ptinet sub aliquo fasce laborare, qa, ut dr Sap. 8. Non hẽt amaritudinẽ cõuersatio eius, nec tædiũ cõuictus illi⁹. ergo sapiẽtia est contemplatiua tñ, non aũt practica, siue actiua.

Moral. 6. 18. circa med.

SED CONTRA est, quod dicitur ad Coloss. 4. In sapientia ambulate ad eos, qui foris sunt: hoc autẽ pertinet ad actionem. ergo sapientia non est solũ speculatiua, sed etiam practica.

RESPON. Dicendum, q sicut* Aug. dicit in 12. de Trinit. Superior pars rõnis, sapientiæ deputatur: inferior aũt, sciæ. Superior autem rõ, ut ipse in eodem li.* dicit, intendit rõnibus supernis, s. diuinis, & conspiciendis, & consulendis: conspiciendis quidem, scdm q diuina in seipsis contemplatur: consulendis autem, scdm q p diuina iudicat de humanis actibus per diuinas regulas dirigens actus humanos. Sic ergo [m] sapientia, secundùm quòd est donum, non solùm est speculatiua, sed etiam practica.[n]

*Li. 12. c. 14. to. 3.
*Li. 12. c. 7. in fine. tom. 3.
Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicendum, q quanto aliqua virtus est altior, tanto ad plurima se extẽdit, ut habetur in li. de* causis. Vnde ex hoc ipso, q sapientia, quæ est donum, est excellentior, quàm sapientia, quę est virtus intellectualis, utpote magis de ppinquo Deum attingens per quandam spũs unionem animæ ad ipsum, habet q non solùm dirigat in contemplatione, sed etiam in actione.

*Proposi 10. inter opera Aristo. habetur, hic libet.

AD SECVNDVM Dicendũ, q diuina in se quidem sunt necessaria, & æterna: sunt tamen regulæ contingentium, quæ humanis actibus subsunt.

AD TERTIVM dicẽdũ, q prius est considerare aliquid in seipso, q̃ scdm quod ipsum ad alterũ cõparatur. Vnde ad sapiam p prius ptinet contẽplatio diuinorum, quæ est uisio principij, & posterius dirigere act⁹ humanos scdm rõnes diuinas. Nec tñ in actibus humanis ex directione sapiæ prouenit amaritudo, ut labor: sed potius amaritudo pp sapientiã uertitur in dulcedinem, & labor in requiem.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum sapientia possit esse sine gratia, & cum peccato mortali.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum.
251

AD QVARTVM sic pcedit. Vr, q sapia possit esse sine gra, & cũ pctõ mortali. De his.n. quæ cũ pctõ mortali [h] haberi nõ põt, præcipuẽ sancti gloriantur, scdm illud 2. ad Corint. 1. Gloria nostra hæc est, testimonium consciæ nostræ: sed de sapientia non dẽt aliquis gloriari, scdm illud Hierẽ. 9. Non glorietur sapiens in sapientia sua. ergo sapientia potest esse sine gratia cum peccato mortali.

¶2 Præt. Sapientia importat [h] cognitionẽ diuinorũ, ut *dictũ est: sed aliqui cum pctõ mortali possunt habere cognitionem ueritatis diuinæ, scdm illud Ro. 1. Veritatem Dei in iniustitia detinent. ergo sapientia potest esse cum peccato mortali.

* Ar. huius quæst.

¶3 Præt.* Aug. dicit in 15. de Trini. de charitate loquẽs: Nullũ est isto Dei dono excellẽtius, hoc solũ est,[h] quod diuidit inter filios regni ęterni, & filios pditionis ęternæ: sed sapia differt à charitate. ergo non diuidit inter filios regni, & filios perditionis.

* Li. 15. c. 18. in princ. tom. 3.

Universidad de Deusto Biblioteca

nis ergo potest esse cum peccato mortali.

SED CONTRA est, quod dicitur Sapien. 1. In maleuolam animam non introibit sapiẽtia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.

Ar. 2. huius quest. RESPON. Dicendum, q; sapientia, quæ est donũ Spũssct̃i, sicut dictum est facit rectitudinẽ iudicij circa res diuinas uel regulas diuinas de alijs ex quadam connaturalitate, siue vnione ad diuina, q̃ quidem est per charitatem, vt dictum est: & iõ sapia de qua loquimur, præsupponit charitatem. Charitas aũt non põt esse cum pctõ mortali, vt ex †dictis patet. Vnde relinquitur, q; sapiẽtia, de qua loquimur, non potest esse cum peccato mortali.

*Ar. 2. huius quest. & supra. q. 24. ar. 6. †q. 4. art. 12. Conclu.

AD PRIMVM ergo dicendum, q; illud intelligẽdum est de sapientia in rebus mundanis, siue ẽt in rebus diuinis p rationes humanas, de qua sctĩ nõ gloriantur: sed eam se fatentur non hẽre, sm illud Prou. 30. Sapientia hominum nõ est mecum. Gloriantur autem de sapientia diuina, secũdum illud 1. ad Corinth. 1. Facta est nobis sapientia à Deo.

AD II. dicendum, q; rõ illa procedit de cognitione diuinorum, quæ hr̃ per studium, & inquisitionem rationis, quæ potest haberi cũ peccato mortali, nõ autem de illa sapientia, de qua loquimur.

AD III. dicendum, quòd sapientia etsi differat a charitate, tamen præsupponit eam, & hoc ipso diuidit inter filios perditionis, & regni.

SVPER Q. XLV. ART. V.

Porrecta per totum. 252 1. 2. q. 68. ar. 5. ad 1.

Ramus eodem art.

IN artic. 5. omisso quarto, dubiũ occurrit, Quo pacto sapientiæ donũ sedm altiorẽ gradũ spectet ad grãm gratis datã, cũ sapię donũ sedm totam latitudinem p secũdis seq gratũ faciẽtem. Cũ itaq; q; sicut simpliciter ad simpliciter ita magis ad magis &c. Ac per hoc sapientiæ donũ simpliciter gratũ faciẽs, magis, magis gratũ faciet. Cũ at gratia data differt a grã gratũ faciẽte penes gradũ facere & non gratum facere, apud authorẽ in 1. secundæ q. 111. art. ad ultimum.

*Li. 1. c. 1. tom. 3.

¶Ad huius rei euidentiam scito, q; sapientia, sicut & scĩa duplicitur põt augeri. s. intensiue, & extẽsiue, ex parte. s. subiecti, uel obiecti, vt superius declaratum fuit. Et licet vtrumq; perficiat hĩtem: diuersimode tñ quia augmẽtũ intensiuum per se primo ordinetur ad pfectionem hĩtis in seipso. Per hoc. n. q; aliquis magis cognoscit, & magis ex ipsa fit regulatus in ipsum, magis Deo uniẽ: augmentum uero extensiuum ad sui, & aliorũ utilitatẽ ordinatur. Per hoc. n. q; aliquis plura cognoscit de Deo, & directione actuum sedm Deum, quæ sunt salutis necessitas possit, & ipse redditur melius dispositus in seipso, & ad alios in Deum reducendos, ordinat. Cũ ergo gratum faciẽs ordinatur ad vnionẽ hĩtis cũ Deo, gra data ad utilitatem aliorum, consequens est, ut sapientiæ augmentum extensiuum ex ea parte, qua ad aliorum utilitatem ordinatur, inter gratias gratis datas sit. Ex ea vero parte, qua bonitatem hĩtis perficit, ad grãm gratum facientem spectet. Et per hæc patet solutio: nã augmẽtum intensiuum sapientiæ, de quo regula, decurrit simpliciter, ordinatur ad gratiam gratum facientem spectat: extensiuum & abundantia extensiua sapientiæ, ut dr̃, nõ gratum, nec gratiosum facit formaliter etiam intelligentiam est eã dicitur, quod gratia gratis data nõ gratum facit.

*In ultimo articulo nihil scribendum occurrit.

*Lib. 1. c. 36.

ARTICVLVS V.

Vtrum sapientia sit in omnibus hæbentibus gratiam.

AD QVINTVM sic pceditur. Vr̃ q; sapientia nõ sit in oĩbus hñtibus gratiam. Maius. n. est sapientiã hẽre, q̃ sapientiã audire: sed solum perfectorum est sapientiã audire, sm illud 1. ad Corint. 2. Sapiam loquimur inter perfectos. cum ergo non oẽs hñtes gratiã sint perfecti, vr̃ q; multo minus oẽs habẽtes gratiam, sapientiam habeant.

¶2 Præt. Sapientis est ordinare vt Philos. dicit 1. *Meta. & Iac. 3. dr̃, q; est iudicans sine simulatione: sed nõ omnium habentiũ gratiã est de alijs iudicare, aut alios ordinare, sed solum prælatorum. ergo non oĩum habentium gratia est habere sapiam.

¶3 Præt. Sapia dat̃ contra stultitiam vt Greg. dicit in *2. Moral. sed multi hñtes grãm sunt naturaliter stulti, vt patet de amentibus baptizatis, uel qui postmodum sine pctõ in amentiam inciderunt. ergo non in oĩbus habentibus gratia est sapientia.

SED CONTRA est, q; quicumque qui est sine pctõ mortali, diligitur a Deo, quia charitatem hẽt, qua Deũ diligit, Deus aũt diligẽtes se diligit, vt dr̃ Prouerb. 8. sed Sapien. 7. dr̃, q; nemĩnẽ diligit Deus, nisi eum, q cũ sapia inhabitat. ergo in oĩbus habentibus gratiam, sine pctõ mortali existentibus, est sapia.

*Art. pce. RESPON. Dicendum, q; sapia, de qua loquimur, sicut dictum *est, importat quandã rectitudinẽ iudicij circa diuina, & cõspicienda, & cõsulenda. Et m quantũ ad vtrumq; ex unione ad diuina sm diuersos gradus aliqui sapiam sortiuntur. *Quidam. n. tm̃ sortiuntur de recto iudicio tã in contemplatione diuinorũ q̃ ẽt in ordinatione rerum humanarum sm diuinas regulas, quantũ est necessariũ ad salutẽ. Et hoc nulli deest sine pctõ mortali existenti p grãm gratũ facientẽ: quia si natura nõ deficit in necessarijs, multo minus grã. Vñ dr̃ 1. Io. 2. Vnctio docet vos de oĩbus. Quidam ãt altiori gradu perficiũt sapiæ donũ, & quantum ad cõtemplationem diuinorum, inquãtum s. altiora qdã mysteria & cognoscũt, & alijs manifestare pñt: & ẽt quãtum ad directionem humanorũ sm r̃as diuinas, inquantũ pñt sm eas non solũ seipsos, sed etiã alios ordinare. Et iste grad* sapientiæ non est cõis oĩbus hñtibus gratiam gratum facientem, sed magis pertinet ad gratias gratis datas, quas Spiritussanctus distribuit, prout vult, secundum illud 1. ad Corin. 12. Alij datur per spiritum sermo sapientiæ &c.

Conclu.

AD PRIMVM ergo dicendum, q; Apost. loquitur ibi de sapientia, secundum quod se extendit ad occulta mysteria diuinorũ: sicut & ibidem dicit, Loquimur Dei sapiam in mysterio, q abscondita est.

AD SECVNDVM dicendũ, q; quis ordinare alios homines, & de eis iudicare, pertineat ad solos prælatos: tamen ordinare proprios actus, & de eis iudicare, pertinet ad vnumquẽq;, ut patet per Dionys. in epistola ad Demophylum.

Parum a medio illius incipit Hebreorum historiæ.

AD TERTIVM dicendum, q; amentes baptizati sicut & pueri, habent quidem habitum sapientiæ secundum quod est donum Spiritussancti, sed nõ habent actum propter impedimentum corporale, quo impeditur in eis usus rationis.

Porrecta per totum. 253 1. 2. q. 69. art. 3. cor. & ad 1. & ar. 4. totum & 3. d. 34. q. 1. ar. 4. & 6. cor.

ARTICVLVS VI.

Vtrum septima beatitudo respondeat dono sapientiæ.

Ramus eodem art.

AD SEXTVM sic procedit. Videtur quòd septima beatitudo non respondeat dono sapiẽtiæ Septima. n. beatitudo est, Beati pacifici, quoniam

filij Dei vocabunt. utrumq; autẽ horũ pertinet immediatè ad charitatẽ. Nã de pace dr̃ in Ps. 118. Pax multa diligentibus legẽ tuam. & Apost. dicit Ro. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nr̃is per Spiritum sanctum, qui datus est nobis: qui quidem est spiritus adoptionis filiorũ, in quo clamamus Abba pater, ut dr̃ Ro. 8. ergo septima beatitudo magis debet attribui charitati, quam sapiẽtiæ.

¶2 Præt. Vnumquodque magis manifestat per pximum effectum, q̃ per remotum: sed proxim* effectus sapientiæ uĩ esse charitas, sm illud Sap. 7. Per nationes in aĩas sanctas se transfert, amicos Dei, & prophetas constituit: pax aũt, & adoptio filiorum uĩr esse remoti effectus, cum procedãt ex charitate, ut* dictum est. ergo beatitudo sapientiæ respondens, deberet magis determinari sm dilectionem charitatis, quam secundum pacem.

*q. 29. artic. 3.

¶3 Pr. Iacob. 3. dr̃. Quæ desursum est sapia, primũ quidẽ pudica est, deinde aũt pacifica, modesta, suadibilis, bonis cõsentiẽs, plena mĩa, & fructibus bonis, iudicans sine simulatione. beatitudo ergo correspondens sapiẽtiæ, nõ magis debuit accipi sm pacem, quam sm alios effectus cœlestis sapientiæ.

*Li. 1. c. 9. parũ ante mediũ tom. 4.

SED CONTRA est, q; *Aug. dicit in li. de serm. dñi in monte, q; sapiẽtia conuenit pacificis, in quibus nullus mot* est rebellis, sed obtemperans rationi.

Concl.

RESPON. Dicẽdũ, q; septima beatitudo cõgruẽ adaptatur dono sapiæ, & quãtũ ad meritũ, & quãtũ ad præmiũ. Ad meritũ quidem pertinet quod dr̃, Beati pacifici. Pacifici autem dicuntur, quasi pacẽ facientes uel in seipsis, uel in alijs, quorũ utrũq; contingit per hoc, q; ea, in quibus pax cõstituitur ad debitum ordinem redigunt. Nam pax est tranquillitas ordinis, ut *Aug. dicit 19. de Ciu. Dei. Ordinare autem pertinet ad sapientiã, ut patet p †philos. in principio Metap. & iõ esse pacificum conuenienter attribuitur sapientiæ. ad præmium aũt pertinet, quod dr̃, Filii Dei uocabuntur. Dicunt autẽ aliqui filij Dei, inquantum participant similitudinẽ filij unigeniti, & naturalis, sm illud Ro. 8. Quos pſciuit conformes fieri imaginis filij sui, qui quidẽ est sapientia genita: & ideo participando donum sapientiæ, ad Dei filiationem homo pertingit.

*Li. 19. c. 13. parũ a principio, tom. 5. †Li. 1. Metaph. c. 2. tom. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, q; charitati est habere pacem: sed facere pacem, est sapientiæ ordinantis. Similiter autem Spiritussanctus intantum dr̃ spiritus adoptionis, inquantum per eum datur nobis similitudo filij naturalis, qui est genita sapia.

AD SECVNDVM Dicẽdũ, q; illud est intelligẽdum de sapia increata, q̃ primo se nobis unit p donum charitatis, & ex hoc reuelat nobis mysteria, quorũ cognitio est sapia infusa. Et iõ sapia infusa, quę est donũ, non est causa charitatis, sed magis effectus.

*Ar. 3. huius quest.

AD TERTIVM dicẽdũ, q; sicut iam* dictum est, ad sapientiam, sm q; est donũ, pertinet non solũ contemplari diuina, sed ẽt r̃are humanos actus, i qua quidẽ directione primò occurrit remotio à malis, q̃ cõtrariant sapiæ. Vñ & timor dr̃ esse initiũ sapię inquãtũ facit recedere a malis. Vltimum aũt est sicut finis, quo oĩa ad debitum ordinẽ redigant, qd pertinet ad rõnẽ pacis. Et iõ conuenienter Iacob* dicit, q; sapientia, quæ desursum est, q̃ est donum Spũsscti, primum est pudica, quasi vitans corruptelas pctĩ; deindẽ aũt pacifica, quod est finalis effectus sapientiæ, p p quod ponitur beatitudo. Iã vero omnia, quæ consequuntur, manifestant ea, per quæ sapientia ad pacem perducit ordine cõgruo. Nam hoĩ per pudicitiam à corruptelis recedenti primò occurrit, q; quantum ex se põt, modum in omnibus teneat: & quãtum ad hoc dr̃, modesta. Secundo, ut in his, in quibus ipse sibi nõ sufficit, aliorum monitis acquiescat: & quantum ad hoc subdit, suadibilis: & hæc duo pertinent ad hoc, q; homo consequatur pacem in seipsõ. Sed ulterius ad hoc, q; homo sit pacificus etiam alijs, primò requiritur, vt bonis eorum non repugnet: & hoc est, qđ dicit, bonis consentiens. Secundò, q; defectibus pximi & cõpatiatur in affectu, & subueniat effectu: & hoc est quod dicitur, Plena misericordia, & fructibus bonis. Tertio requiritur, ut charitatiuẽ emẽdare peccata satagat: & hoc est quod dicit, Iudicans sine simulatione, ne scilicet correctionem prætendens, odium intendat explere.

QVAESTIO XLVI.

De stultitia, quæ opponitur sapientiæ in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de stultitia, quæ opponitur sapientiæ.

ET circa hoc quæruntur tria.

¶Primò, Vtrum stultitia opponatur sapientiæ.

¶Secundò, Vtrum stultitia sit peccatum.

¶Tertiò, Ad quod uitium capitale reducatur.

SVPER Q. XLVI.

IN q. 46. aduerte, q; ea, quæ per metaphoram explanantur, oportet sane intelligi iuxta subiectam materiã, ne penuria uocabulorũ nos fallat. Cum igitur stultitia pares hebetudinẽ attendi dr̃, & perinde hoc illem actũ, dictũ sit vitiũ cõtrariũ dono intellectus, ut patet q. 15. ar. 2. scito, q; obtusio sensus spiritualis, qui est intellectus, inquantum impedit perceptionem diuinorum, contrariatur intellectus dono: inquantum autem impedit iudicium eorũdem secundum altissimam causam, contrariatur dono sapiẽ. Et isto modo continuit hebetudinem, vel cæcitatem mentis, isto autem stultitiam, uel fatuitatem. Et hæc pro tota hac quæstione sufficiant, ut de uitiis charitatis.

Porrecta per totum. 254 Sup. q. 8. ar. 6. ad 1.

ARTICVLVS I.

Vtrum stultitia opponatur sapientiæ.

Ramus eodem art.

AD PRIMVM sic pcedit. Vr̃, q; stultitia non opponatur sapientiæ. Sapientiæ enim directe vĩtur opponi insipientia: sed stultitia non* uidetur esse idẽ, quod insipientia, quia insipientia videtur esse solum circa diuina, sicut & sapientia: stultitia autem se habet, & circa diuina, & circa humana. ergo sapientiæ non opponitur stultitia.

¶2 Præt. vnum* oppositorum non est uia perueniendi ad aliud: sed stultitia est uia perueniendi ad sapientiam. dr̃ enim 1. ad Cor. 3. Si quis uidetur inter uos sapiẽs esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens. ergo sapientię non opponitur stultitia.

¶3 Præt. Vnũ* oppositorũ non est cã alterius: sapientia aũt est cã stultitiæ. dr̃. n. Hier. 10. Stultus factus est oĩs homo à scĩa sua. sapientia aũt quædam scientia est. q; Isa. 47. dr̃, Sapientia tua, & scientia, hæc decepit te. decipi autem ad stultitiam pertinet. ergo sapientiæ non opponitur stultitia.

¶4 Præt.

*Li. 10. c. 28. Incipit, sapiēs an totum ed. ¶Cap. 27. *Li. 2. ca. 36.

¶4 Præt. Isid dicit in li. Etymologiarū, q̄ stult* est, q̄ p ignominiā nō* cōmouet ad dolorē, & q non mouet iniuria: sed hoc ptinet ad sapiam spūalē, ut *Gre. dicit i 10. Mo. ergo sapiæ nō opponit stultitia.

Sed contra est, q̄ Greg. dicit in 2. Mora. q̄ donum sapientiæ datur contra stultitiam.

Respon. Dicēdū, q̄ nomen stultitię a stupore vr̄ esse sumptū. Vnde Isid. dicit in li. Etymol. Stultus est, q. p p stuporē nō mouet. Et differt stultitia a fatuitate, sicut ibidem dr̄, qa stultitia importat hebetudinem cordis, & obtusionem sensuum: fatuitas aūt importat totalē spūalis sensus priuationē, & iō ** couenienter stultitia sapiæ opponit. *Sapiēs n. vt ibidē Isidorus* dicit, dictus est a sapore: quia sicut gustus est aptus ad discretionē saporis ciborū, sic sapiens ad dignoscentiā rerū, atq; causarū. Vnde patet, q̄ * stultitia opponit sapiæ sicut contrariū: fatuitas aūt sicut pura negatio.¶ Nam fatu* caret sensu iudicandi: stultus aūt habet sensum, sed hebetatū: sapiens autem subtilē, & perspicacem.

*Li. 16. c. Incipit sapiēs dictus. Concl. ** *Li. & ca. nūc dictis in princ. cap. Conclu. ¶

Ad primum ergo dicēdū, q̄ sicut* Isid. ibidē dicit. Insipiēs cōtrarius est sapiēti. eo q̄ sine sapore est discretionis, & sensus: unde idē vr̄ esse insipientia cū stultitia. Præcipue aūt vr̄ aliqs esse stult*, qū patit defectū in summa iudicij, quæ attendit sm cām altissimam. Nam si deficiat in iudicio circa aliquid modicum, non ex hoc uocatur aliquis stultus.

*Loco citato in argum.

Ad secundum dicēdū, q̄ sicut est quędā sapiā mala, ut supra dictū * est, quæ dr̄ sapiā sæculi, quia accipit pro causa altissima, & fine ultimo aliquod terrenum bonum: ita etiam est aliqua stultitia bona huic sapientiæ malæ opposita, per quam aliqs terrena cōtēnit: & de hac stultitia loquitur Apost.

*q. præced. ar. 4. & ar. 1. ad primum.

Ad tertium dicendum, q̄ sapientia sæculi est, quæ decipit, & facit esse stultum apud Deum, ut patet per Apostolum 1. ad Corin. 3.

Ad quartum dicēdū, q̄ nō moueri iniurijs, qñque quidē cōtingit ex hoc, q̄ hoīes non sapiūt terrena, sed sola cęlestia: vñ hoc nō ptinet ad stultitiā mūdi, sed ad sapiam Dei, ut Gre. ibidē dicit. Qñque aūt cōtingit ex hoc, q̄ hō est simplr̄ circa oīa stupid*, ut patet in amētib. q. nō discernunt qd sit iniuria: & hoc pertinet ad stultitiam simpliciter.

*Li. 10. c. 17.

Articvlvs II.

Vtrum stultitia sit peccatum.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum. 255 Infra ar. 3. cor.

Ad secundum sic procedit. Vr̄, q̄ stultitia non sit peccatum. Nullum enim peccatum prouenit in nobis a natura: sed quidā sunt stulti naturaliter ergo * stultitia non est peccatum.

¶2 Prę. Oē pctm̄ est * uolūtariū, ut Au. dicit: sed stultitia nō est uolūtaria. ergo non est peccatum.

*Li. de uera relig. c. 14. circa princ. to. 1.

¶3 Præt. Omne peccatum opponitur alicui pręcepto diuino: sed stultitia * nulli præcepto opponitur. ergo stultitia non est peccatum.

Sed contra est, quod dicitur Prouer. 1. Prosperitas stultorum perdet eos: sed nullus perditur, nisi pro peccato. ergo stultitia est peccatum.

*Ar. præc.

Respon. Dicendū, q̄ stultitia, sicut* dictum est, importat quendam stuporem sensus in iudicando, & præcipue circa altissimam cām, quæ est finis vltimus, & summum bonum, circa quod aliquis pōt pati stuporem in iudicando dupliciter. Vno modo ex dispositione naturali, sicut patet in amētib. & ** talis stultitia nō est pctm̄.* Alio mō inquātū immergit hō sensum suū reb* terrenis, ex quo reddit eius sensus ineptus ad pcipiēdum diuina, sm illud 1. ad Cor. 2. Aīalis hō non percipit ea, q̄ sunt spūs Dei: sicut etiam homini habenti gustum infectum malo humore non sapiunt dulcia, & * talis stultitia ē peccatum.¶ Et per hoc patet responsio ad Primū. Concl. ** Conclu. ¶

Ad secundum dicendum, q̄ quamuis stultitiā, nullus uelit, uult tñ ea, ad quæ cōsequitur esse stultum, s. abstrahere sensum suū a spiritualibus, & immergere terrenis: & idem etiam contingit in alijs peccatis. Nam luxuriosus uult delectationem, sine qua non est pctm̄, quāmuis non simpliciter uelit pctm̄: uellet n. frui delectatione sine peccato.

Ad tertium dicēdū, q̄ stultitia * opponit pceptis, q̄ dant de cōtēplatione ueritatis, de q b. s. habitū * est, cum de scientia, & intellectu ageretur. D. 1045. *q. 16. ar. 2.

Articvlvs III.

Vtrum stultitia sit filia luxuriæ.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum. 256 Iob. 5. princip. *Li. 31. c. 31.

Ad tertium sic procedit. Vr̄, q̄ stultitia nō sit filia luxuriæ. *Greg. n. 31. Moral. enumerat luxuriæ filias: inter quas tamen non * cōtinetur stultitia. ergo stultitia non procedit ex luxuria.

¶2 Præt. Apost. dicit 1. ad Cor. 3. Sapiā hui* mundi stultitia * est apud Deum: sed sicut* Gre. dicit 10. Moral. Sapia huius mundi est cor machinationib* tegere, quod pertinet ad duplicitatem. ergo stultitia est magis filia duplicitatis, quām luxuriæ. *Li. 10. c. 17. ante medium.

¶3 Præt. Ex ira aliqui præcipue vertuntur in furorē, & insaniā, quæ pertinent ad * stultitiam. ergo stultitia magis oritur ex ira, quām ex luxuria.

Sed contra est, quod dicitur Prouer. 7. Statim eam sequitur, scilicet meretricem, ignorans quod ad uincula stultus trahetur.

Respon. Dicendū, q̄ sicut iā * dictū est, stultitia sm q̄ est pctm̄, prouenit ex hoc, q̄ sensus spūalis hebetatus est, ut non sit aptus ad spūalia iudicāda. Maximè autem sensus hominis immergitur ad terrena pet luxuriā, q̄ est circa maximas delectationes, quibus aīa maximè absorbetur. Et iō ** stultitia, q̄ est peccatum, maximè nascitur ex luxuria.¶ *Art. præc. Concl. **

Ad primum ergo dicendū, q̄ ad stultitiā ptinet q̄ hō habeat fastidium de Deo, & de donis ipsius. Vñ* Greg. duo numerat inter filias luxuriæ, q̄ pertinent ad stultitiam, s. odium Dei, & desparationē futuri sæculi, quasi diuidēs stultitiā i duas partes. * Lib. 31. Mora. ca. 31.

Ad secundum dicendum, q̄ uerbū illud Apostoli, non est intelligēdum causaliter, sed essentialiter: quia scilicet ipsa sapientia mundi est stultitia apud Deū. Vñ non oportet, q̄ quæcumq; pertinēt ad sapientiam mundi sint causa huius stultitiæ.

Ad tertium dicendum, q̄ ira, ut s.* dictū est, ex sua acuitate maxime immutat corporis naturā: vñ maxime causat stultitiam, quæ prouenit ex impedimento corporali: sed stultitia, q̄ puenit ex impedimento spūali. s. ex immersione mentis ad terrena, maxime prouenit ex luxuria, * dictum est. * 1. 5. q. 48. ar. 2. & 3. *In corp. art.

SVPER

SVPER QV. XLVII. ARTIC. I.
Palud. 4. 5. d. 34. q. 2. D. Bon. d. 33. q. 3. ar. 1.

In q̃ó. 47. ubi incipit quartus huius operis tractat* ar. 1. sū rōione ad tertiū, aduerte drīam inter artē & prudentiā, q̄ licet utraq; ordinet ad opus, & in hoc eodem fine conueniāt quia totius practicæ rōnis, quæ cōprehendit artem & prudentiā, finis est opus, differentia tñ inter eas est, q̄ applicatio ad opus est ab ipsa prudentia: applicatio autē artis nō est ab ipsa arte. Nō. n. ars medicinæ applicat se ad sanādū, sed, ut dr̄ 9. Metaphysic. applicatur ab electione, quę est itrinseca ab arte. Prudētia aūt applicat se ipsam ad opera: qa ipse actus uolūtatis, q est uirtus ipsamet, ad prudentiæ rōnē spectat, q in rōne est, nō absolutè, sed ut mouetur a uolūtate, sicut & pcepit. Et sic fit, ut applicari uelit applicari ad op* uoluntariè, non intuperatareā, sed prudentiā. Neq; n. mīn* doctus medicus censetur q noluit quando oportuit sanare, sed minus prudēs habetur, qui quādo oportet, ubi oportet &c. si vult exequi a se, uel alio, q̄ executioni essent mandāda. Et qa accidentia imitātur substantiam, sicut de ipsa substantia applicationis ad opus dictum est: ita de qualitate applicationis cōtingit, ut s. aliter applicari ad opus, puta male, si uoluntariè fiat, artem non vituperat, sed prudentiā, tanquam artis peccatum sicid. solum, qd in defectu cognitionis consistit: prudentiæ autem & id, qd in cognitionis, & id quod in appetitus defectu consistit. Propter quod ars est cōtrariorum, ut medicina sani, & ægri. Prudentia aūt non est boni & mali, sed boni tantum. Hæc enim claudit in sua ratione determinatum appetitum ad bonum: illa autem non: sed ut extrinsecum eam suscipit.

Porrecta per totum. 257 1. q. 22. ar. 1. ad 3. Et 1. 2. q. 61. arti. 2. cū. & q. 85. artic. 3. cor. Et mal. q. 4. ar. 3. ad 4. Et uir. q. 5 art. 1. cor. fi. * Cap. 15. circa medium t. 1.

QVAESTIO XLVII.

De prudentia secundum se, in sexdecim articulos diuisa.

Consequenter post virtutes theologicas primò cōsiderādū est circa uirtutes cardinales d' prudētia. Et primò, d' prudētia sm se: secūdo, de partibus eius: tertiò de dono ei corrūdē te: quartò, de uitijs oppositis: quintò, de præceptis ad hoc pertinentibus.

Circa primum quæruntur sexdecim.

¶Primò, Vtrum prudētia sit in voluntate, uel in ratione.
¶Secundò, Si est in rōne, utrū in practica tantùm, uel etiā in speculatiua.
¶Tertiò, Vtrum sit cognoscitiua singularium.
¶Quarto, Vtrum sit virtus.
¶Quintò, Vtrū sit virtus spālis.
¶Sextò, Vtrum præstituat finē uirtutibus moralibus.
¶Septimò, Vtrū constituat medium in eis.
¶Octauò, Vtrum præcipere sit proprius actus eius.
¶Nonò, Vtrū solicitudo, vel vigilātia ptineat ad prudētiā.
¶Decimò, Vtrū prudētia se extēdat ad regimē multitudinis.
¶Vndecimo, Vtrū prudentia, q̄ est respū boni pprij, sit eadem specie cū ea, quæ se extendit ad bonum communē.
¶Duodecimò, Vtrum prudētia sit in subditis, an solùm in principibus.
¶Tertiodecimò, Vtrum inueniatur in malis.
¶Quartodecimo, Vtrum inueniatur in omnibus bonis.
¶Quintodecimò, Vtrum insit nobis a natura.
¶Sextodecimò, Vtrum perdatur per obliuionem.

Articvlvs I.

Vtrum prudentia sit in ui cognoscitiua, an in appetitiua.

Ad primum sic pcedit. Vr̄ q̄ prudētia nō sit in vi cognoscitiua, sed i vi appetitiua. Dicit. n. * Aug. in li. de moribus Ecclsiæ. Prudētia * est amor, ea q b. adiuuat, ab eis q b. impedit, sagaciter eligēs: sed amor nō ē i ui cognoscitiua, s3 i appetitiua ergo prudētia ē i vi appetitiua.

¶2 Præt. Sicut ex prædicta diffinitione apparet, ad prudētiā * ptinet eligere sagaciter: sed electio est act* appetitiuæ uirtutis, ut supra† hītū ē. ergo prudētia nō est i ui cognoscitiua, sed i ui appetitiua. †q. 13. acticu.

¶3 Præt. † Philo. dicit 16. Ethi. q̄ in * arte qdē uolēs peccans, eligibilior est, circa prudentiam autem minus, quemadmodum & circa uirtutes: sed uirtutes morales, de quibus ibi loquitur, sunt in parte appetitiua, ars autem in ratione. ergo prudentia magis est in parte appetitiua, quām in ratione. †Ca. 5. t. 5 non mul tū a fine.

Sed contra est, qd* Aug. dicit i li. 83. q. Prudētia est cognitio rerū appetēdarū, & fugiendarū. * Lib. 83. q. q. 61. t. 4

Respon. Dicēdū, q̄ sicut * Isidor* dicit i li. Etymol. prudēs dr̄, quasi porrò uidēs. Perspicax. n. est, & icertorū uidet casus: uisio āt nō ē uirtutis appetitiuæ, sed cognoscitiuæ. Vñ manifestū ē, q̄ ** prudētia directè ptinet ad uim cognoscitiuā, * nō aūt ad uim sensitiuā: qa p eā cognoscim* solū ea, q̄ pñto sunt, & sensib. offerunt. Cognoscere āt futura ex pñtib*, uel pteritis, qd ptinet ad prudētiā, propriè rōnis est, qa hoc p quādā collatione agitur. Vñ relinquit q̄ * prudentia propriè sit in rōne.¶ * Li. 10 e. 15. Incipit, Prudens, in prin. Conclu. ** Conclu. ¶

Ad primum ergo dicendū, q̄ sicut supra * dictū est, uolūtas mouet oēs potentias ad suos actus. Primus aūt actus appetitiuæ uirtutis est amor, ut supra* dictū est. Sic ergo prudētia dr̄ esse amor nō q̄dē essentialr̄, sed iquātū amor mouet ad actū prudētię. Vñ & postea subdit† August. q̄ prudētia est amor bñ discernēs ea, q b. adiuuet ad tenēdum in Deū ab his, q b* impediri pōt. Dr̄ aūt amor discernere, inquantū mouet rōnem ad discernendum. * 1. 1. q. 82 art. 4. * 1. 2. q. 25 ar. 1. & 2. † Eodē li. & ca. citatis in arg.

Ad II dicēdū, q̄ prudēs cōsiderat ea, q̄ sunt pcul, inquantū ordinant ad adiuuādū, uel impediēdū ea, q̄ sunt pñtialr̄ agēda. Vñ patet, q̄ ea q̄ cōsiderat prudētia, ordinant ad alia sicut ad finē: eorū aūt q̄ sunt ad finē, est cōsiliū in rōne, & electio in appetitu, quorū duorū cōsiliū magis pprie ptinet ad prudētiā. dicit. n. * Philos. in 6. Ethi. q̄ prudēs est bñ cōsiliatiu*. Sed qa electio pšupponit consiliū: est. n. appetitus pconsiliati, ut dicitur in 3. † Eth. iō ēt eligere, pōt attribui prudentiæ consequenter, inquantum. s. electionem per consilium dirigit. *Li. 6. c. 5. tom. 5. †Li. 3. c. 3. circa fine tom. 5.

Ad III dicendum, q̄ laus prudentiæ non cōsistit in sola cōsideratione, sed in applicatione ad opus, qd est finis practicæ rōnis. Et iō si in hoc defectus accidat, maximè est contrarium prudentię: quia sicut finis est potissimus in unoquoque, ita & defectus, qui est circa finem, est pessimus: vñ ibidē Philos. subdit, quod prudentia non est solùm cum ratione, sicut ars. Habet. n. ut * dictum est, applicationem ad opus, quod fit per uoluntatem. * In ista solutione & 1. 2. q. 57. ar. 4.

Articvlvs II.

Vtrū prudētia pertineat solū ad rationē practicā, an ēt ad speculatiuam.

Ad secundum sic procedit. Vr̄ q̄ prudentia nō solùm pertineat ad rōnem practicā, sed etiam ad speculatiuam. Dicitur enim Prouerb. 10. Sapientia est uiro prudētia: sed * sapientia

SVPER Q. XLVII. ART. II.

In ar. 2. in responsione ad secundū, nota Notitię, q̄ actu speculationis potest referri ad res, circa quas uersantur, scilicet obiectum, enuntiabilia, præmissas, conclusiones, discursū: tali enim talem

Porrecta per totum. 258 1. 2. q. 57. art. 3. cor. Et 3. di. 33 q. 1. ar. 4. quæst. 4.

Universidad de Deusto Biblioteca

principalius consistit in contēplatione. ergo prudentia.

¶2 Præt.* Ambros. dicit in 1. de Officijs. Prudentia in veri inuestigatione uersat, & scientiæ plenioris infundit cupiditatē: sed hoc pertinet ad rōnem speculatiuam. ergo prudentia cōsistit etiā in ratione speculatiua.

¶3 Præt. In eadem parte animæ ponitā Philosopho ars, & prudētia, ut patet i 6.* Ethi. sed ars nō solū inuenit practica, sed et speculatiua, ut patet in artib. liberalibus. ergo prudētia inuenitur practica, & speculatiua.

SED CONTRA est, q * Philos. dicit in 6. Ethi. q prudentia est recta ratio agibilium: sed hoc non pertinet nisi ad rationem practicam. ergo prudentia non est nisi in ratione practica.

RESPON. dicēdū, q sicut *Philos. dicit in 6. Ethi. Prudentis est bū posse consiliari. Cōsiliū aūt est de his, q̄ sunt p nos agenda in ordine ad finem aliquem. Rō aūt eorum, quæ sunt agēda pp finem, est rō practica. Vñ manifestū est, q prudentia nō consistit nisi in ratione practica.

AD PRIMVM ergo dicendū, q sicut supra * dictū est, sapientia considerat cām altissimam simpliciter. Vñ consideratio causæ altissimæ in quolibet gñe, ptinet ad sapientiā in illo gñe. In gñe aūt humanorum actuum, cā altissima est finis cōis toti uitæ humanæ, & hunc finem intendit prudentia. Dicit.n.* Philos. in 6. Eth. q sicut ille, qui rōcinatur bene ad aliquem finem particularē, puta, ad uictoriā, dr esse prudens, nō simpliciter, sed in hoc gñe. s. in rebus bellicis: ita ille qui benè ratiocinat ad totum benè uiuere, dr prudens simpliciter. Vnde manifestum est, q prudentia est sapiētia in rebus humanis, non autē sapientia simplr, quia non est circa cām altissimam simpliciter: est.n. circa bonum humanū. Homo autem non est optimū eorum, quæ sunt. Et ideò signāter dicitur, quod prudentia est sapientia uiro, non autem sapientia simpliciter.

AD II dicēdū, q * Ambr. & etiam† Tullius nomen prudentiæ largius sumūt, p qualibet cognitione humana tam speculatiua, q̄ practica. Quāmuis dici possit, quod ipse actus speculatiuæ rationis, secundùm quod est uoluntarius, cadit sub electione, & consilio quantum ad suum exercitium, & per consequēs cadit sub ordinatiōe prudentiæ: sed quantum ad suā speciem, prout comparatur ad obiectum, quod est uerum necessarium, non cadit sub consilio, nec sub prudentia.

AD III dicendum, q omnis applicatio rationis rectæ ad aliquid factibile pertinet ad artē: sed ad prudentiam non ptinet nisi applicatio rationis rectæ, & ad ea, de quibus est consiliū, & huiusmodi sunt, in quib. non sunt uiæ determinatæ perueniendi ad finē, ut dicitur in 3.* Ethi. Quia ergo rō speculatiua quædam facit, puta, syllogismum, propositionē, & alia huiusmodi, in quibus proceditur secundū certas, & determinatas vias, inde est, quòd respectu horum potest saluari ratio artis, non autem rō prudentiæ: & iō inuenitur aliqua speculatiua ars, nō autem aliqua prudentia.

ARTICVLVS III.

Vtrum prudentia sit cognoscitiua singularium.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr q prudentia nō sit cognoscitiua singularium. Prudētia enim est in ratione, * ut dictum est: sed rō h est uniuersalium, ut dicitur in 1. † Physic. ergo prudentia non est cognoscitiua, nisi uniuersalium.

¶2 Præt. Singularia sunt infinita: sed h infinita non possunt cōprehendi a ratione. ergo prudētia quæ est ratio recta, non est singularium.

¶3 Præt. Particularia p sensum cognoscuntur: sed prudētia nō est in h sensu, multi.n. habentes sensus exteriores perspicaces, non sunt prudentes. ergo prudentia non est singularium.

SED CONTRA est, qd Philosophus dicit in 6. Ethi. q prudētia non est vñium solùm, sed oportet etiā singularia cognoscere.

RESPON. Dicēdū, q sicut supra* dictū ē, ad prudetiā ptinet

[Commentary, left margin column:] ... affectū, uel e... & prudentia, sed requisitus est secundū logicā, & ... habet secūdum lumen intellect maius, uel min. Pōt quoq; referri speculationis actus ad hominē, q speculari debet, & sic est uoluntarius & cadit sub cōsilio uel prudētia, an. s. sit speculandū in tali materia, puta, geometria, uel physica, an tali hora &c. Et si rectè inspiciam ad suprādicta, non est ipse speculationis act, q ē materia pxima cōsilij: sed actus uoluntatis, q uocacuti, quo uolūtas exercet actū ad speculandū, ita q cōsiliū fit, an intellectu utēdū sit ad speculationē talis rei, in tali hora, tanto tpe &c. Et sic consiliū est de usu, q est actus appetitus, tāquā materia pxima, & de speculationis actu, tanq; materia remota, quia. s. est materia usus, qui est materia consilij.

¶ In rōsiōe ad tertiū aduerte primo, q sicut facere dupliciter sumitur. s. ut distinguit contra agere, & ut extēdit se ad actionē transeuntē, & immanentē: ita factibile sumi pōt, ut distinguitur contra agibile, & sic ē materia artis: & ut extēdit se ad factibile finē pactionem immanentem, sine transeuntem, & sic sumit in litera, & est communis materia artis, & speculatiuarum scientiarum, quæ uocantur artes.

¶ Aduerte secūdò, q quia de facto ita est, q aliquæ scientiæ speculatiuæ uocantur artes, & manifestē differunt in materia ab arte, quę in 6. Eth. ponitur quinta uirtus intellectualis, & nulla ponitur prudentia speculatiua, cum tamen materia prudentiæ sit magis propinqua materiæ illarū speculatiuarum artiū, uoluit author subdere per intellectū i non considerata differentia materiæ. s. agibilia & factibilia, intus. s. & extra, reddere rōnem, qua re artis ratio, & non prudētię, ad specula-

[Margin references:] * Li. 1. c. 25. circa fi. tom. 1. — * Li. 6. c. 1. ad fin. & 11. — * Li. 6. c. 5. tom. 5. — * Li. 6. c. 5. in princi. tom. 5. — Conclu. m — * q. 45. artic. 2. & 3. — * Li. 6. c. 5. & 9. 10 5. — * Ambro. loco citato in arg. Tullius 1 li. 2. de inuentione 1 fo. 4 ante finem libri.

[Commentary, inner column:] tiuos extendat habitus, ex hoc. s. tamen, q prudentia est, quia q nō sunt determinatæ uiæ: artiū uerò in pluribus p determinatas procedit uias. Ex hoc. n. fit, ut speculatiui habitus, quasi aliquid factibile p determinatas vias, artis ratione induunt, non aūt prudentiæ: non sic continentur sub arte: q a hæc propriè est rō recta factibiliū propter ē. q. s. sunt extra, quia in intellectu practicus est factiuus.

¶ In eadē rōsione dubium occurrit, quia hic dr. Omnis applicatio rōnis rectæ ad aliqd factibile, pertinet ad artem. In præcedenti uero ar dictum est, quod applicatio rationis rectæ ad opus factibile, nō ē artis, sed uoluntatis.

¶ Ad hoc facile dr, q applicatio huiusmodi pertinet ad uolūtatem ut applicantē: & pertinet ad artem, ut applicatam. Vnde nulla est repugnantia, sed secundum diuersa proposita modo hinc, mō illinc attribuit. Quāmuis possit dici, q hoc in loco applicatio pro regulatione sumitur. Hoc.n. erat ad ppositum literę, quod omnis regulatio factibilis secūdum rectam rōnē, spectet ad artē.

SVPER QV. XLVII. ART. III.

IN art. 3. in rōsione secūdū aduerte, q certitudo prudētiæ, est duplex, qdā i sola cognitione cōsistēs: & hæc in vniuersali quidē est eadē cum certitudine scientiæ moralis, eo q est uniuersale est ut in... uerum in pluribus. In particulari aūt non excedit certitudinē opinionis, cū de futuris conclud., aut absentib. & hæc non est propria prudentiæ. Quædam aūt est certitudo practicæ, [illegible] conformiter se habere appetitui recto: & hæc est propria prudentiæ, quæ non in sola ratione cōsistit. Et talis certitudo, semper adest prudētiæ etiam respectu singularium absentium, & futurorum: quoniā prudēs præcipiens

[Margin references:] * Li. 3. c. 3. tom. 5. — Perrella per totum. 259 — Inf. a. 15 cor. & q. 49. art. 2. ad 1. & art. 5. ad 1. & artic. 7 cor. — * Art. 1. & 2. hui q. — † Li. 1. Phy fin. tex. 49 tom. 1. — * Li. 6. c. 7. circa fin. tom. 5. — * Ar. 1. ad 3. argum.

non solū cōsideratio rōnis, sed ēt applicatio ad opus, qd' est finis practicæ rōnis. Nullus autē pōt cōueniēter alteri aliqd applicare, nisi vtrūq; cognoscat. s. & id, qd' applicādū est, & id, cui applicādū est. Operationes aūt sunt i singularib: & iō necesse est q prudēs & cognoscat vlia principia rōnis, & cognoscat singularia, circa q̄ sūt operationes.

AD PRIMVM ergo dicendū, q rō primo qdē & principaliter est vñium, pōt tū vles rōnes ad particularia applicare. Vñ syllogismorū cōclusiones non solū sunt vniuersales, sed ēt particulares: q a intellectus p quandā reflexionem se ad materiam extendit, ut dr in 3. de* Anima.

AD II dicēdū, q qa infinitas singulariū nō pōt rōne humana comprehēdi, inde est q sunt incertæ puidētiæ nostræ, ut dr Sapien. 9. tū p experientia singularia infinita reducuntur ad aliqua finita, quæ ut in pluribus accidūt, quorum cognitio sufficit ad prudētiam humanā.

AD III dicēdū, q sicut* Philoso. dicit in 6. Eth. prudētia nō cōsistit in sensu exteriori, quo cognoscimus sensibilia ppria: sed in sensu interiori, q pficit p memoriā, & p experimentū ad prōpte iudicandū de particularibus expertis: nō tū ita, q prudētia sit in sensu interiori sicut in subiecto principali, sed principaliter quidem est in ratione, p quandam autem applicationem pertingit ad hmōi sensum

ARTICVLVS IIII

Vtrum prudentia sit virtus.

AD QVARTVM sic pcedit. Vr q prudētia nō sit virt. Dicit.n.* Aug. in 1. de li. arb. q prudētia ē appetēdarū, & uitādarū rerum h sciētia: sed sciētia cōtra virtutē diuidit, ut patet i pdica mētis. ergo prudētia ñ ē virt.

¶2 Præt. Virtutis nō ē uirt, sed artis est uirtus, ut † Phil. dicit in 6. Eth. ergo ars nō est virt: sed i arte ē h prudētia. dr.n. 2. Parap. 2. de Hira. q sciebat cælare omnē sculpturā, & adinuenire prudēter qdcūq; in ope necessariū est. ergo prudētia nō est virtus.

¶3 Præt. Nulla uirt pōt esse immoderata: sed prudentia est immoderata, alioquin frustra diceretur in Prouer. 23. c. Prudentiæ tuæ pone modum. ergo prudentia non est uirtus.

SED CONTRA est, q Grego.* in 2. Moral. prudentiam, temperantiam, fortitudinem, & iustitiā dicit esse quatuor uirtutes.

RESPON. Dicēdū, q sicut supra* dictū est, cū de uirtutibus in cōi ageretur, uirtus est q̄ bonū facit habētem, & opus eius bonum reddit. Bonum aūt pōt dici dupliciter. Vno modo materialiter pro eo qd' est bonū: alio mō formaliter sm rationē boni. Bonum aūt, inquantū huiusmodi, est obiectū appetitiuę virtutis: & iō si q habitus sunt, q faciant rectā considerationē rōnis nō habito respectu ad rectitudinē appetitus, minus habēt de rōne virtutis, tāquā ordinātes ad bonū materialiter. i. ad id qd' est bonū non sub ratione boni. Plus aūt habent de rōne virtutis habitus illi, q respiciūt rectitudinē appetitus: qa respiciūt bonū nō solum materialiter, sed ēt formaliter. i. id quod est bonū sub rōne boni. Ad prudentiā aūt pertinet, sicut* dictū est, applicatio rectę rationis ad opus, qd' nō fit sine appetitu recto. Et iō prudētia nō solū hēt rōnē virtutis, quā habent aliæ virtutes intellectuales: sed etiā habet rationem uirtutis, quam habent aliæ uirtutes morales, quibus etiam connumeratur.

AD PRIMVM ergo dicendum, q Aug. ibi largè accepit scientiā pro qualibet recta ratione.

AD II dicēdū, q Philos. dicit artis esse virtutē, qa nō importat rectitudinē appetitus. Et iō ad hoc, q hō rectè utat arte, requirit q habeat uirtutem, q̄ faciat rectitudinē appetitus. Prudētia aūt nō habet locū in his, q̄ sunt artis, tū quia ars ordinat ad aliquem particularem finem: tum quia ars habet determinata media p quæ peruenitur ad finem: dr tñ aliquis prudenter operari in his, quæ sunt artis per similitudinem quandā. In quibusdam aūt artibus propter incertitudinem eorum, quibus peruenitur ad finē, necessarium est cōsiliū, sicut in medicinali, & in nauigatoria, ut dicitur in 3.* Ethic.

AD III dicendum, quod illud dictum Sapientis non est sic intelligendum, quòd ipsa prudentia sit moderāda, sed quia secundum prudentiam est aliquis modus imponendus.

[Commentary, inner column:] sapiens sic agendū p republica, quia non euentat intētus finis, aut impediat actio, hēt tū actum præcepti verissimum, optimum, & certū, vtpote conformem rōni, & appetitui recto. Dicūtur aūt prouidentiæ nostræ incertæ & propter incertitudinem euentus, & propter occulta nobis.

¶ In rōsione ad tertiū habes, q prudētia est principaliter i rōne, secundariò aūt in cogitatiua: sed hoc hēt qōnem, quia in illa potentia ponenda est principaliter prudentia, cuius est præcipuus prudētiæ actus: sed præcipuus act prudentiæ est præcipere singulare sequēs minorem singularem. Hęc autē singularia spectat ad cogitatiuam directè. Et confirmatur, Quia uirtus ponitur in potentia cōsumatiua operis: vñ temperantia ponitur in concupiscibili: & continentia, q nō est in illa, nō est uirtus, quæ rectè disponat partē superiorē, sed cogitatiua est, q̄ consumat discursum de singularibus. ergo in ipsa ponenda est.

¶ Ad hoc dr, q pp rationes dictas oportet tam in intellectu, q̄ cogitatiua ponere habitū, quo bene disponatur ad prudentiæ actus. Et licet secundū q apparet 6. Ethi. c. 1. & cap. penult. intellectus ex scientia in proposito morali, cogitatiua aūt ex habitu circa singularia intellectiuo & rōcinatiuo perficiat, pro quā rō rectè iudicat de singulari, & rectè præcipit de singulari opere, & p hoc prudentia principaliter videatur esse cogitatiua, secundū tū authoris doctrinam, in intellectu principaliter ponitur. Et probat q ita sit tali rōne. Eiusdem est habitus, cuius est actus: sed actus prudentiæ est intellectus. ergo. Probatur minor. Actus prudentiæ est cognoscere uniuersale & singulare, & applicare illud huic, ut patet. ergo est intellectus, aut cogitatiuæ. Nō n. iō est eiusdem

[Margin references:] Conclu. m — D. 753. — * Libr. 3. tex. 10. tomo 2. — * Li. 6. c. 8. ad fi. to. 5. — Perrella per totum. 260 — Inf. q. 55. art. 1 ad 1. & 12 q. 57 ar. 5 ad 3. & q. 61. ar. 1. cor. — * Li. 1. c. 13 in fi. to. 1. — † Li. 6. c. 5. non pcul a fine, t. 5.

[Commentary, outer column:] dispositionū, ut patet in 2. de An. i processu inuestigatiuo sensus cōmunis. ergo vel est cogitatiuæ solius uirtus intellectus & hoc nō: q a cogitatiua nō se extēdit ad uniuersale: uel est intellectus solius, uel utentis cogitatiua, & habetur intentū, q. s. est principaliter in intellectu, in quo habitus ipse est subiectiue, & secūdariò in cogitatiua, in qua est experimentalis habitus, sed dēs cogitatiuā habilē ad cooperandū intellectui in consiliando, iudicando, & præcipiendo de singularibus. ita q hi act principaliter sunt intellectus, ministerialiter aūt cogitatiuæ: propter quod ministerium, vt magis naturalis, & citius, q ui prudētia, q scientia, ut dicitur in 6. Ethic.

SVPER QV. XLVII. ART. IIII.

IN art. 4. aduerte, q prudētia pro quāto in sola cognitione cōsistit, habet cōmunē rōnē uirtutis intellectualis, quia. s. est verorum tñ, quia. s. est uniuersalis, q ut in pluribus uera: sed quia hoc nō conuenit prudentiæ secūdū propriam rōnem, quia ab alijs intellectualibus uirtutibus differt, quia. s. perspicua est operis singularis, iō hēt specialem rōnem uirtutis, qua est uirtus simpliciter, sicut uirtus moralis, & ex eadē radice, scilicet rectitudine appetitus.

¶ In rōsione ad tertiū cōclude Nouitie, ergo ly prudentiæ, est casus genitiui. Argumētū aūt procedebat ex casu datiuo.

SVPER

[Margin references:] * Li. 2. Mora. c. 46. — * Art. 1. huius q. ad 3. & 1. 2. q. 55 ar. 2 & 3. & q. 56. & 57. — * Art. 3. huius q. & a. 1. ad 3. — Conclu. m — * Li. 3. c. 3. tom. 5.

Porrecta per totum. 261

SVPER QV. XLVII. ARTIC. V.

IN art. 5. in responsione ad tertiū, dubiū occurrit, quia hic ponit differētia inter prudentiā, & moralē virtutē ex parte rōnis formalis, q.s. sapiētiæ est obiectū prudētiæ sub rōne ueri, moralis aūt virtutis sub ratione boni. In præcedēti aūt ar. dictū est, quod prudētia respicit bonum sub ratione boni. Quomodo modo stant hæc simul?

¶Ad hoc dr, quod prudētia hēt utrūq;, & quod respicit verū ut uerū, & ppea ponit' inter intellectuales virtutes, & respicit verū ut bonū: & ppea cōnumerat' virtutibus moralibus, & ponit' prima virtus cardinalis. Et ne duas rōnes formales uni habitui tribuas, quas vni potentiæ nō licet tribuere, memēto, quod nō sedm idē hæc verificatur, sed prudētia secundū cognitionem respicit verū, sedm pceptum, seu applicationē respicit bonū. Et simul est prudētia sedm id, quod hēt ex intellectu, respicit uerū: sedm id, qd hēt ex appetitu, respicit bonū. Est.n. perfectio intellectus, ut subest appetitui recto. cñ est autē subordinatus possit habere plures rōnes. Opinio ergo posita est differētia inter prudentiā, & moralē uirtutē: quod illa ueri, illa boni. Neq; enim obstat quod illa boni & ueri. ista aūt boni tātum.

(1.8.q.9.a. art.1.q.2. cor. Et di. 33. q.1.a. 1. q.2.& q.3.ad 3. q.1.ad 2. Lib. 2.c.6. — †Li. 6.c.5. a medio, & ca. vlti. circa medium. — †Lib. 6.c. 12. circa med. & circa finē lib. to.5. — *Li. 6.c.5. tom. 5. — *1.2.q.1. art.2.& q. 18. art. 2. & q. 54. ar.2.)

SVPER QV. XLVII. ART. VI.

IN art. 6. eiusdē q. 47. nota in titulo, quod præstituere finem virtuti morali potest dupliciter intelligi. primò præstituere, ut virtus moralis tendat in talē finem: & hoc spectat ad datorē naturæ. Genitor siquidē dat naturā determinatam ad talē finem: & sic nō quæritur hic. Alio ergo modo sumitur prædictare, quis est ille statiuus finis: & sic quæritur in pposito, an prudētia primo dictet cuilibet finē moralium uirtutū, & est sensus de fine proprio earundē.

¶In eodē art. 6. eiusdē quæst. dubium est

(*1.2.q.54 ar.1.& in hac q.a.1. — D. 205. *1.2.q.54 art.1. — Conclu. m — *Ar.1.huius quæst.)

ARTICVLVS V.

Vtrum prudentia sit uirtus specialis.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quod prudentia nō sit specialis virtus. Nulla.n. specialis virtus ponitur in communi diffinitione virtutis: sed prudentia ponitur in cōi h diffinitione virtutis, quia in 2. Eth. diffinitur virtus habitus electiuus in mediocritate existens, determinata ratione quo ad nos, prout sapiens determinabit: recta autē G ratio intelligitur ſm prudētiā, vt dicitur in 6.† Ethi. ergo prudentia non est specialis virtus.

¶2 Præt. † Phil. dicit in 6. Ethi. quod virtus moralis rectē facit operari finem, prudentia autem ea, quæ sunt ad finē: sed i qualibet virtute sunt aliqua operāda pp finē. ergo prudētia est i qualibet uirtute. nō h ē ergo virt' specialis.

¶3 Præt. Specialis virtus hēt speciale obiectū: sed prudentia nō H hēt speciale obiectū, est enim recta ratio h agibilium, vt dicit in 6. Ethi.* agibilia aūt sunt omnia opera virtutum. ergo prudentia non est speciale virtus.

SED CONTRA est, quod cōdiuidit, & connumerat alijs virtutibus. dr.n. Sapiē. 7. Sobrietatē & prudentiā docet, iustitiā & virtutē.

RESP. Dicēdū, quod cum actus, & habitus recipiant speciē ex obiectis, vt ex supra* dictis patet, necesse est quod habit', cui rñdet spāle obiectū ab alijs distinctum, spālis sit habitus, & si est bonus, est spālis uirtus. Speciale aūt obiectum dr non solū ſm materialem considerationē ipsius, sed magis ſm rōnē formalē, vt ex supra* dictis patet. Nā vna & eadem res cadit sub actu diuersorū habituū, & ēt diuersarum potentiarum ſm rōnes diuersas. Maior autē diuersitas K obiecti requiritur ad diuersitatē potētiæ, q̄ ad diuersitatē habitus, cū plures d habitus inueniantur in vna potētia, ut supra* dictū est. Diuersitas ergo rōnis obiecti, q̄ diuersificat potentiā, multō magis diuersificat habitū. Sic ergo dicēdū est, quod m cum prudentia sit in rōne, vt* dictū est, diuersificatur quidem ab alijs virtutibus intellectualibus ſm materialē diuersitatē obiecto- I rū*. Nā sapiētia, sciētia, & intellectus sunt circa necessaria: ars āt & prudētia circa cōtingētia. Sed est ars a circa factibilia, q.s. in exteriori materia cōstituuntur, sicut domus, cultell', & huiusmodi. Prudētia aūt est circa agibilia, q.s. in ipso operāte cōsistūt, ut supra* habitū est: sed a virtutibus moralibus distinguit prudētia ſm formalē rōnē potētiarū distinctiuā q. s. intellectiui, in quo est prudētia: & appetitiui, in quo est virtus moralis. Vñ * manifestū est prudētiā esse specialē virtutē ab omnibus alijs virtutibus distinctam t.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod illa diffinitio non datur de virtute in cōi, sed de virtute morali, in cuius diffinitione cōuenienter ponit virtus intellectualis cōicans in materia cum ipsa. s. prudentia. Quia sicut virtutis moralis subiectū ē aliqd participās rōnem: ita virtus moralis hēt rōnē virtutis, inquātū participat virtutē intellectualem.

AD II dicēdū quod ex illa rōne habetur, quod prudentia adiuuet omnes virtutes, & in omnibus operetur, sed hoc nō sufficit ad ostendendum, quod non sit virtus specialis: quia nihil prohibet in aliquo genere esse aliquam speciem, quæ aliqualiter operetur I in omnibus speciebus eiusdem generis, sicut Sol aliqualiter influit in omnia corpora.

AD III dicēdum, quod agibilia sunt quidem materia prudentiæ, ſm quod sunt obiectum rationis, scilicet sub ratione ueri. Sūt autem materia moralium virtutum, secundum quòd sunt obiectum virtutis appetitiuæ, scilicet sub ratione boni.

simpliciter, & ad hominē. Simpliciter quidē pp rōnes allatas à Scoto in 36. d. tertij sentent. art. 2. quibus infert, quod prudētia dictat de fine pprio virtutis moralis. & primō sic. Virtus moralis, puta, castitas, semper sequitur naturæ ordine prudentiā aliquā: ergo sequitur dictamen proprij finis, qui eligitur quia uirtus moralis generatur ex electione proprij finis. Secundò, qa aliter non saluaretur vna prudētia tendens vni virtuti propriè & per se morali. Probatur, qa virtus moralis est vna unitate finis, ad cuius electionē principaliter inclinat. Et si ad dictandum de illo fine nulla esset prudentia, quot essent dictamina mediorū, tot essent prudentiæ: quia nullum esset obiectum, à quo sumeretur unitas, nō dictaminum, sublato à singulis dictaminibus de fine.

¶Ad hominem autē scilicet diuum Thomam, dubiū est, quia in Prima secundæ q. 66. art. 3. ad tertium expresse dicit, quod prudentia dirigit uirtutes morales etiam in præstituendo finē. Et probat, quia finis virtutis moralis est attingere medium, quod prudentia determinat.

¶Ad euidentiā huius rei simpliciter aduerte, quod dupliciter uerti potest in dubiū propositio dicens, quod prudētia est de his, q̄ sunt ad finē. Primo absolutē, & sic dicendū est de prudētia respectu eorum, q̄ sunt ad

(D. 257. — *1.2.q.57 art. 4. Conclu. p — Conclu. 2)

ARTICVLVS VI.

Vtrum prudentia præstituat finem uirtutibus moralibus.

Porrecta per totum. 262

AD SEXTVM sic procedit. Vr quod prudētia pstituat finē virtutibus moralibus. Cum.n. prudentia sit in ratione, virtus autem moralis in vi appetitiua, vr quod hoc h modo se habeat prudentia ad virtutem moralem, sicut ratio ad vim appetitiuam: sed ratio præstituit finem potentiæ appetitiuæ. ergo prudentia præstituit finem virtutibus moralibus.

¶2 Præt. Hō excedit res irrationales ſm rōnē: sed secundum alia cum eis communicat. sic ergo se habent aliæ partes hominis ad rationem, sicut se hēt, homo ad creaturas irrationales: sed homo est finis creaturarum irrationaliū, vt dr in 2.* Politic.

(1.q.21. artic.1.ad 2. & 1. 2. q. 66. art. 3. ad 3. Et 3. d. 33. q. 2. art. 2. & 3. cor. — * Libr. 2. Phys. text. 24. to.2.& lib.1. Poli. ca.5. to.5)

ad finē, sicut de scientia respectu conclusionū. Sciētia nāq; est conclusionum, sed tñ scientia secundæ conclusionis est materialiter scientia principij tertiæ cōclusionis: qa illa met ppositio, q̄ fuit conclusio secundæ, est principiū tertiæ demōstrationis, & sic de alijs. Et similiter prudētia ip est respectu eorum, q̄ sunt ad finē: sed est hoc stat, quod prudētia respectu huius ad talē finē, sit materialiter de fine respectu alterius subordinati illi medio, & sic deinceps, prout contingit plura subordinari media ad unū finē principalē. Quod enim fuit ad finē in primo discursu, fit finis i secūdo discursu, & sic deinceps in tertio, & reliquis. Est ēt unū aliud hic aduertēdū, quod sicut sciētia dr conclusionum tm̄ ut sciatur, & sic hoc stat quod est pmissarum ut cognitarum (Virtus enim eis ut cognitis, applicando ad cōclusionem) ita prudentia est tantum eorum, quæ sunt ad finem ut rerum præceptarum, & electarum: & cum hoc stat immò exigitur, quod sit finis, ut aspecti, & intenti. Virtus siquidē prudentia fine, applicando ipsum ad id, quod est ad finē. Secundo, potest uerti in dubium respectu finium propriorum uirtutum moraliū, & iuxta hūc sensum tractatur in litera, & impugnatur a Scoto. Author.n. sentit, quod uirtuti morali finis præstituitur à synderesi quia naturalis ratio dictat, quod in amoribus bonum rationis, & similiter in concupiscentiis, & similiter in ira, & operationibus sectandum est.

¶Ad primam ergo rationem Scoti dicitur, quod licet uirtutē moralem præcedat naturaliter prudentia, non tamen prudentia dictatiua de fine: sed sufficit naturalis rō dictatiua de fine, & prudentia dictatiua de medijs ad finem. Probatio aūt dicens, quia uirtus moralis generatur ex electione finis, implicat in adiecto: quia electio non est finis, sed eorum, quæ sunt ad finē.

¶Ad secundum aūt dr, quod ad unitatem prudentiæ respectu omnium mediorum ad finem, sufficit unitas finis aspecti à prudētia, & non requiritur unitas finis dictati ab illa. Accedit.n. unitas finis respectu eorum quæ sunt ad finē, & dirigitur eorum in illum, quod sit dictatorum ab hoc, uel altero: sufficit.n. quod sit aspectum à directiuo mediorum in illum. Argumentum autē procedit ac si directiuū mediorum nō cognosceret finē, ad quem dictat media. & hæc sat sunt argumentis Scoti. Si quis tñ quæret, quare in parte intellectiua ponantur duæ uirtutes respū vnius materiæ moralis. s. synderesis, & prudentia, altera respū finis, altera respectu eorum q̄ sunt ad finem: in parte aūt appetitiua una tñ ponitur uirtus respectu finis, & eorū, q̄ sunt ad finē puta, castitas, Rñdēdū est, quod ex hoc quod cognitio prior secundū q̄d res sunt in aīa, sequitur q. alia sit uirtus, quæ aīa iudicat aliqua sedm seipsa, & alia qua iudicat aliqua p resolutionē i alia. Aliter siquidē oportet eē dispositum intellectum circa principia, & circa illa, ut patet ex diuersitate luminis. Et ppea iā in intellectu practico, q̄ speculatiuo alia est uirtus respectu principiorum, & alia respectu conclusionum. Ex hoc autem quod appetitio perficitur, secundū q̄d anima tendit ad res, sequitur q. sicut in rebus naturalē naturā aliquid mouetur ad medium & terminū, ut patet in grauibus

(†Ar.1.huius quæst. — *Li. 9. ca. 12. circa medium. tom.5. — Conclu. m)

ergo oēs aliæ partes hoīs ordinant ad rōnē, sicut ad finē: sed prudentia est recta rō agibiliū, ut dictum est. ergo oia agibilia ordinant ad prudentiā, h sicut ad finē ipsa ergo pstituit finem omnibus uirtutibus moralibus.

¶3 Præt. Propriū est uirtutis, vel artis, seu potētiæ, ad h quā pertinet finis, ut pcipiat alijs uirtutibus, seu artib ad quas ptinēt ea, q̄ sunt ad finē: sed prudētia disponit & de alijs uirtutibus moralibus, & præcipit eis. ergo præstituit eis finem.

SED CONTRA est, quod * Philo. dicit in 6. Eth. quod uirt' moralis itētionē finis facit rectā: prudētia aūt, q̄ ad hāc. ergo ad prudētiā nō ptinet pstituere finē uirtutibus moralibus, sed solū disponere de his, quæ sunt ad finem.

RESP. Dicedū, quod finis uirtutū moralium est bonum humanum. Bonū aūt humanæ aīæ est ſm rōnē esse, ut patet p Dionysiū 4. ca. de diuin. nominib. Vñ m necesse est quod fines moraliū uirtutū pexistāt i rōne. n Sicut aūt in rōne speculatiua sunt q̄dā, ut naturalr nota, quorū est intellectus, & q̄dā, quæ per illa innotescūt. s. cōclusiones, quarū est scientia: ita in ratione practica B pexistūt quædam, ut principia naturaliter nota. Et hmōi sunt fines uirtutū moraliū: quia finis se hēt in operabilib. sicut principiū i speculatiuis, ut supra* habitū est. Et quædā sunt in ratione practica, ut cōclōnes: & hmōi sunt ea, q̄ sunt ad finem, in q̄ peruenimus ex ipsis finib. & horū est prudentia applicās uniuersalia principia ad particulares conclōnes operabiliū. Et iō o ad prudētiā nō pertinet pstituere finem uirtutibus moralibus, sed solùm disponere de his, quæ sunt ad finem. q

AD PRIMVM ergo dicēdū, quod virtutib* moralibus prestituit finē rō naturalis, quæ dr synderesis, ut in 1.* habitū est, nō aūt C prudentia rōne iā * dicta. Et p hoc patet rñsio ad secundum.

AD III dicendū, quod finis non ptinet ad uirtutes morales, tanquam ipsæ pstituant finem: sed qa tendunt in finem à rōne naturali pstitutū, ad quod iuuātur per prudentiam, quæ eis uiam parat, disponendo ea q̄ sunt ad finem. Vnde relinquitur, quod prudentia sit nobilior uirtutibus moralib. & moueat eas: sed synderesis D mouet prudētiā, sicut intellectus principiorū sciētiam:

A & sicut omnis appetitus per eandem uirtutem tēdat in finem, ut terminum, & id quod est ad finem, ut medium.

¶Ad dubium autem ad hominem, dicta in prima secundæ approbo admittens dicendis in hoc, & sequenti articulo.

¶In rñsione ad tertiū, aduerte tria. Primō, quod formalis rñsio ad argūm cōsistit in hoc, quod prudentia nō pcipit uirtuti morali simpliciter, sed disponēdo ea, q̄ sunt ad finē. Secūdō, quod ex eodem medio poteras argui cōtra subsumendo. Sed uirtus moralis ē de fine ergo præcipit prudētiæ, ea quo ipsa non est de fine. Et ex hoc sequit, quod virtus moralis est nobilior prudētia: nec euadit, ut in Prima secundæ dicebat, quia prudētia dirigit i pstituendo fine, ideo author hæc tractat i responsione hac. Tertio, quod hæc difficultas de superioritate, & nobilitate inter uirtutē moralē, & prudētiā, obscura ppea quia uirtus moralis est de fine, prudētia autē de his, q̄ sunt ad finē, in pcedēti libro loco allegato soluta est dupliciter. Primō, quia prudētia est ēt d fine applicatiuē. Secūdò, qa uirtus moralis nō est de fine absolutē, sed medicatione à prudentia. Et quis utrūq; horū sit uerū in se, & nonnihil cadeat difficultati: solutio tñ difficultatis similiter hic sumēda est, quod uirtutē aliquā ēē finis, cōtingit dupliciter. s. executiuē, & authoritatiuē. Virt' illa, q̄ ē de fine executiuè, p modū exequentis tēdit in illā, ut patet in actibus exteriorum actibus & uirtus aūt illa, q̄ est de fine authoritatiuē, intēdit primò illā, & circa illā uersatur ab omnem electionē. Dicta aūt inter istas ad propositum est, quod cum dicitur, quod uirtuti de fine proprium est præcipere ei, quæ est de his, q̄ sunt ad finem, intelligitur de ea, quæ est de fine authoritatiuē. Hæc n. est, quæ finem præstituit alijs, & præcipit, ut patet in artibus architectonicis, & charitate respectu aliarum uirtutū. Virtus igitur moralis non est de fine authoritatiuē, sed executiuē: quod patet ex eo, quòd uirtus ex principali actu suo iudicanda est. Constat aūt, quod præcipuus actus uirtutis moralis est electio, ut patet ex ipsa eius diffinitione. 2. Ethi. Virtus est habitus electiuus &c. electio aūt ad executionē E spectat, sequitur.n. præceptum, & est ipsa executio appetitus in appetibilem, nihil restat, nisi exterior executio post electionē. Et propterea uirtus moralis non præcipit prudentiæ, nec est ea prior naturaliter, & tamen oporteret eam pcedere naturaliter prudentiam, si esset de fine authoritatiuē. Esset autem hoc, si uirtus moralis esset primò habitus intentiuus finis, hoc est, si primò perficeret intentionē finis: quia intentio non dependet ab his, q̄ sunt ad finem. Dicitur autem primò, quod uirtus moralis perficiendo primò electionem, perficit secundariò intentionem. Propter quod in 6. Ethi. dicitur, quod facit intentionem rectam, & quòd principium prudentiæ firmat in anima. Et hoc est quod in littera a posteriori, declaratur, dicendo, quòd finis non pertinet ad uirtutes morales, tanquam ipsæ præstituant finem. Et exclusa superioritate uirtutis moralis respectu prudentiæ, declaratur superioritas prudentiæ: quia prudentia mouet eam, disponendo ea quæ sunt ad finem, quæ eligantur à uirtute morali, ut in sequenti patebit articulo.

(*q.5.ar.7 & q.13.artic.7.ad 1. & 96. 26. art.1.& 2. 3.q.13.artic.3. — Conclu. — *3.5.96. 79.ar.12. *In corp. art.)

Universidad de Deusto Biblioteca

SVPER QV. XLVII. ART. VII.

Porrecta per totum. 263 Inf. q. 123 arti. 12. & q. 141. ar. 1. Et 1. 2. q. 64. ar. 2. & 66. arti. 2. Et 3. d. 33. q. 1. art. 1. * Ar. præc.

IN arte 7. eiusdẽ 47. q. aduerte quatuor. Primò diffinitionẽ & medium uirtutum moralium, q̃ hoc est consimiliter in unã & aliam. Sic est uirtutis medium, in sua operatione ad extrema dicit. Et in ꝓposito, medium nõ secundum quantitatẽ, sed rõnẽ, seu proportionẽ dicit, ut in 2. patet Ethi. & opponitur utrique extremo, s. improportionato p excessum, & improportionato p defectũ, similiter aũt hoc nõ respicit. Et propterea non uirtutis, si posset quæstione de præstituto ne finis, quæritur de inuentione medij moralium uirtutum.

¶ Secundo, q̃ mediũ moralis uirtutis dupliciter interpretari possumus. Primo formaliter, pro ipsa medij rõne: secundo materialiter, p re denominata media. Si sumatur primo mõ, sic ẽ bonitas rõnis. Si secundo mõ, sic est res bona bonitate rõnis. Et primo mõ est finis moralis uirtutis: secundo aũt est id q̃ est ad finẽ. Vñ moralis uirtus eligit operationẽ, seu passionẽ talẽ, tantã &c. ut bonam secundum rõnem. Materia n. est propter formam, & id quod est ad finẽ, ut materiale, est finis, ipse autem finis, formale est.

¶ Tertio, q̃ quemadmodũ naturalis rõ dictat finẽ uirtutum moralium, ita dictat mediũ earũdem, inquãtũ opponit̃ extremo, s. excessui. Dictat siquidẽ naturalis rõ cuilibet, q̃ nõ sit irascendu, delectãdu, &c. plusquã oportet: sed an sit irascendũ, tristãdũ, delectãdũ, nihil vel vsq; ad tãtũ terminũ, non dictat naturalis rõ sufficiẽt̃ sine dẽtia absq; rõnis discursu. Propter qd & hoc naturæ dñt opiniones, & ad morale philosophiã, spectat hoc in cõi determinare, ut eiuidẽ nobis sit. Ad prudentiã aũt spectat in principiis. Nõ est pl9, uel minus delectandum &c. sed moderatẽ, & applicare eas ad particulares passiones. s.

*Ar. 5. huius quæst.

*Lib. 1. de inuentio ne in fol. 4. ante fi.

* Ar. 5. huius q. ar. 1.

Conclu. m

Conclu. p

ARTICVLVS VII.

Vtrũ ad prudentiã pertineat inuenire medium in uirtutibus moralibus.

AD SEPTIMVM sic ꝓcedit. Vr̃ q̃ ad prudentiã non pertineat inuenire mediũ in uirtutibus moralibus. Cõsequi n. mediũ est finis moraliũ uirtutum: sed prudẽtia nõ præstituit finẽ moralib. uirtutib. ut* ostensum est. ergo nõ inuenit in eis mediũ.

¶2 Præt. Illud qđ est p se, nõ vr̃ causam habere: sed ipsum esse est G subiiptius eã, quia unumquodque dr̃ esse per cãm suam: sed existere in medio conuenit virtuti morali per se, quasi positũ in eius diffinitione, ut ex* dictis patet. non ergo prudentia causat mediũ in uirtutib. moralib.

¶3 Præt. Prudentia operat̃ sm modũ rõnis: sed uirtus moralis tẽdit ad mediũ per modum naturæ, q̃a ut Tull. dicit in 2.* Rhethoricæ. Virtus est habitus per H modũ naturæ rõni cõsentaneus. ergo prudentia non præstituit medium uirtutibus moralibus.

SED CONTRA est, q̃ in suprapositã* diffinitione uirtutis moralis dr̃, quod est in medietate existens determinata ratione, prout sapiens determinabit.

RESPON. Dicẽdũ, q̃ hoc ipsum, qđ est cõformari rõni rectæ, est finis ꝓprius cuiuslibet uirtutis moralis. Tẽperantia n. I hoc intẽdit, ne ꝑ cõcupiscentias hõ diuertat a rõne: & sĩr fortitudo ne a recto iudicio rõnis diuertat, ꝑ timorem, uel audaciã: & hic finis ꝓstitut9 est homini sm naturalẽ rõnem. Naturalis n. rõ dictat unicuique, ut sm rõnẽ operet̃: sed quãr, & p q̃ hõ in operãdo attingat mediũ rõnis, ptinet ad rõnem prudentiæ. Licet n. attingere mediũ sit finis uirtutis moralis, tñ per K rectã dispositionẽ eorũ, q̃ sunt ad finẽ, medium inuenit. Et per hoc patet rñsio ad Primum.

AD II dicẽdũ, q̃ sicut agens naturale facit ut forma sit in mã, nõ tñ facit ut formæ cõueniãt ea, q̃ p se ei insunt: ita et prudẽtia mediũ cõstituit in passionibus, & operationib. nõ tñ facit q̃ mediũ q̃rere cõueniat uirtuti.

AD III dicẽdũ, q̃ virtus moralis p modum naturæ intendit F puenire ad mediũ: sed q̃a mediũ, sm quod medium, non eodẽ mõ inuenit̃ in oĩbus, iõ inclinatio naturæ, q̃ sp eodẽ modo operat̃, ad hoc non sufficit, sed requiritur ratio prudentiæ.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum præcipere sit principalis actus prudentiæ.

Nic. de Nyse tract. 5. par 3 po. 3. de Prud. q. 1.

AD OCTAVVM sic ꝓcedit. Vr̃ q̃ pcipere nõ sit principalis act9 prudẽtiæ. Præcipere n. ptinet ad bona, q̃ sunt fienda: sed Aug. 14. de Tri. ponit actũ prudentiæ præcauere insidias ergo præcipere non est principalis actus prudentiæ.

¶2 Præt.* Philo. dicit in 6. Eth. q̃ prudentis est bñ consiliari: sed alius actus, vr̃ esse consiliari & præcipere, ut ex supra † dictis patet. ergo prudentię principalis actus non est præcipere.

¶3 Præt. Præcipere, uel imperare vr̃ ptinere ad uolũtatẽ, cuius obiectũ est finis, & q̃ mouet alias potẽtias aĩæ: sed prudẽtia n̄ est in uolũtate, sed in rõe. ergo prudẽtiæ actus nõ est pcipere.

SED CONTRA est, quod* Phil. dicit in 6. Ethi. quod prudentia est præcipere.

RESP. Dicẽdũ, q̃ prudentia est recta rõ agibiliũ, ut supra* dictum est. Vñ oportet q̃ ille sit pcipuus actus prudentiæ, q̃ est pcipuus actus rõnis agibiliũ, cuius quidẽ sunt tres actus, quorũ primus est cõsiliari, qđ ptinet ad inuẽtionẽ. Nã cõsiliari est q̃rere, ut supra habitũ ẽ. Secũdus est iudicare de inuẽtis & hoc facit speculatiua ratio: sed practica rõ, q̃ ordinat̃ ad opus, ꝓcedit ulteri9. Et est terti9 act9 ei9 pcipere, q̃ quidẽ act9 cõsistit in applicatiõe cõsiliatorũ, & iudicatorũ ad operãdũ. Et q̃a iste act9 ẽ ꝓpinquior fini rõnis practicæ, inde ẽ, q̃ iste ẽ principalis act9 rõnis practicæ, & p cõsequẽs prudẽtiæ. Et hui9 signũ ẽ, q̃ pfectio artis cõsistit in iudicãdo, n̄ aũt in pcipiẽdo. Iõ reputat̃ melior artifex, q̃ uolẽs peccat in arte, quasi hñs rectũ iudiciũ, q̃ q̃ peccat nolẽs, quod vr̃ esse ex defectu iudicii: sed in prudẽtia est econuerso, ut dr̃ in 6.* Ethi. Imprudentior n. est qui uolens peccat, quasi deficiẽs in principali actu prudẽtiæ, q̃ est præcipere, q̃ q̃ peccat nolẽs.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ actus præcipiendi se extẽdit & ad bona ꝓsequẽda, & mala cauẽda:

hanc, ut iustitia &c. Et sic deinceps nam q̃ sit iustitia maior, nec minor q̃ oporteat nũc, sic, uel sic, in tali casu &c. Et hæc ẽ rõ, quare prudẽtiæ tribuit̃ inuenire mediũ, synderesi aũt præstituere finem.

¶ Quarto, q̃ mod9 inueniẽdi mediũ in moralib. a prudẽtia, ẽ ex parte materiæ, ita q̃ sicut in naturalib. agẽs disponẽdo materiã inducit formã in materiã, ita in moralib9 rõ determinãdo operationẽ, seu passionẽ, in qua saluatur rõ medij, & pcipiẽdo q̃ illa operatio eligat̃, facit q̃ appetit9 eligens [illegible] propter actionẽ in medio cõsistentẽ. qđ est eligere materiã [illegible] & id qđ est ad finẽ, puta, tñ, talem, q̃ sit mere [illegible] bonũ rationis, quod est medium.

¶ Ex his aũt patet & quo prudentia disponit ea, q̃ sunt ad finẽ, & quomodo per hoc [illegible] moralis eligẽ dicta, quum ad finẽ. Et propterea in Prima Secundæ dictum est, q̃ inueniendo dirigit in præstituendo finẽ, & non simpliciter [illegible] mouet uirtutem moralẽ [illegible] de potentia ad actũ, determinando, eligendo, & præcipiendo electionẽ illorũ & quæ magis in diffinitione moralis uirtutis posita est mediũ, q̃ finis, seu bonũ rationis, quia s. doctrina ex ꝓprijs, non ex cõibus esse debet [illegible] autem specificationem, & bonum rationis, ad finẽ sola cerit medium. Et sim liter specificat qualia

Porrecta per totum. 264 Inf. q. 53. ar. 2. Et 3. d. 33. q. 2. artic. 3. Et Ro. 8. lec. 1. Et Eph. 2. lec. 8. lib. 14. c. 9. circa fi. to. 5. * Li. 6. c. 5. in princi. to. 5. * Ar. 6 & 7. huius q. & 1. 2. q. 14. & 17.

* Li. 6. ca. 10. & in fi. li. tom. 5.

* Ar. 2. huius quęst.

* 1. 2. q. 3. ar. 2.

Conclu. m

* Li. 6. c. 5. non lõge a fine, t. 5.

sis est operatio eligẽda, ut media, felicitas, nõ extrema, & non dicit tantum in communi, quòd sit bona.

¶ In rñsione ad tertium, habes unde videre poteris aliam rõnẽ, quare virtus moralis nõ cõ esse à natura, q̃a s. mediũ nõ põt esse determinatũ à natura, q̃a natura determinata est ad vnũ. Mediũ aũt non vno, sed multis modis oportet esse propter ad rõne determinet in vnoquoq; secundum contingentia. Ex hoc namq; q̃ mediũ non est à natura determinatum, sequit̃ q̃ virtus, quæ natura est tendere ad mediũ, nõ est à natura, cũ natura gentia virtus ad vnũ determinata est, ut patet I habitu principiorũ.

SVPER QV. XLVII. ARTIC. IX.

IN arti. 9. in rñsione ad primũ aduerte, ut penetres ꝓprium significatũ solicitudinis, q̃ solicitus, sicut & solicito, solicitas, à cito derivat secundũ [illegible] & citus & solicitus dicitur simodẽ inueniuntur compositum, ut excito, suscito &c. inuenimus solicitus à solo & cito, mutato, o, in i, quasi ex solo, i. quieto loco motus. Sed q̃a non solum in actiua, sed passiua significatione inuenitur composita huiusmodi, ut patet de accitus, & propter loquendo, solicitus passiua hic significationem, quandoque ad idẽ, motum, ad similitudinẽ cõmotionis ex suo loco, inquietum [illegible]. Vnde quia ad in inquietudinem [illegible] agenda, cauenda, excitatur, impositũ est nomen solicitudinis, iõ propter significare videtur inquietis attentum. Quandoq; solicito nos, inquiete attendimus: & econuerso, quando inquiete attendimus, solliciti sumus. Et iuxta hunc significationẽ, ex vtroq; conuenienti [illegible] sacra scriptura visus communiter [illegible]. Et iuxta hanc significationem oportet [illegible] ad prudẽtiam [illegible] ad præcipuam

*Ar. 2. huius & 1. 2. q. 7.

Porrecta per totum. 265 Infr. q. 48 ar. vnico, ad 5. Et q. 14. a. 2. *Libr. 10. Etym. ca. 19. & incipit, Sapiens, inter princi. & medium. † ar. 1. huius quęst.

*Li. 4. c. 3. a medio, tom. 5.

In post prin. de mor. eccle. & ei opposito, tom. 1.

* Li. 10. c. 18. & incipit, Sapiens, inter pri. & medium.

& tñ pcauere insidias non attribuit Aug. prudẽtię quasi ad principalẽ actũ ipsius, sed q̃a iste actus prudẽtię nõ manet in patria.

AD II dicẽdũ, q̃ bonitas cõsilii requiritur vt ea, quæ sunt bene inuenta, applicentur ad opus. Et iõ pcipere pertinet ad prudẽtiã, q̃ ẽ bene cõsiliatiua.

AD III dicẽdum, q̃ mouere absolutẽ ptinet ad uolũtatem, sed pcipere importat motionẽ cũ quadã ordinatione: & iõ est actus rõnis, ut supra * dictũ est.

ARTICVLVS IX.

Vtrum solicitudo pertineat ad prudentiam.

AD NONVM sic ꝓcedit. Vr̃ q̃ solicitudo non ptineat ad prudẽtiã. Solicitudo n. inquietudinẽ quandã importat. Dicit enim* Isidor. in lib. Etym. q̃ solicitus dr̃, qui est inquietus: sed motio maximẽ ptinet ad uim appetitiuã. ergo & solicitudo: sed prudentia nõ est, in vi appetitiua, sed in rõne, ut supra † habitum est. ergo solicitudo non pertinet ad prudentiam.

¶2 Præt. Solicitudini vr̃ opponi certitudo veritatis. vnde dr̃ 1. Reg. 9. q̃ Samuel dixit ad Saul. De asinis, quas nudiustertius pdidisti, ne solicitus sis, quia inuentæ sunt: sed certitudo ueritatis ptinet ad prudentiã, cũ sit virtus intellectualis. ergo solicitudo opponitur prudentiæ magis, quam ad eam pertineat.

¶3 Præt.* Philos. dicit in 4. Ethi. q̃ ad magnanimũ ptinet pigrũ esse, & otiosum: pigritię aũt opponit̃ solicitudo. cũ ergo prudentia non opponat̃ magnanimitati, q̃a bonum nõ est bono contrariũ, ut dicitur in Predicamentis. ergo uidetur q̃ solicitudo non pertineat ad prudentiã.

SED CONTRA est, quod dr̃ 1. E Petr. 4. Estote prudẽtes, & uigilate in orationibus: sed vigilantia est idẽ solicitudini. ergo solicitudo pertinet ad prudentiã.

RESP. Dicẽdũ, q̃ sicut dicit* Isid. in li. Ety. Solicitus dr̃ quasi solers citus, inquãtum s. aliquis ex quadã solertia animi uelox est ad ꝓsequẽdũ ea, q̃ sunt agẽda. Hoc aũt ptinet ad prudentiã, cuius pcipuus actus est circa agẽda pcipere de pconsilia- A tis, & iudicatis. Vñ * Philo. dicit in 7. Ethi. q̃ oportet operari quidẽ uelociter cõsiliata, cõsiliari aũt tardẽ. Et inde est, q̃ solicitudo propriẽ ad prudentiã ptinet. Et ꝑ hoc* Aug. dicit lib. de moribus Ecclesiæ, q̃ prudentiæ sũt excubię, atq; diligẽtissima uigilantia, ne subrepẽte paulatim mala suasione fallamur.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ motus quidem pertinet ad uim B appetitiuã, sicut ad principium mouens tamen secundum præceptũ, & directionem rõnis, in quo consistit rõ solicitudinis.

AD II dicẽdũ, q̃ sm* Phil. in 1. Ethi. Certitudo nõ est similiter q̃renda in oĩbus, sed in unaquaq; materia sm propriũ modũ. Quia verò materiæ prudentiæ sunt singularia contingentia, circa quæ sunt operationes humanæ, non potest certitudo C prudentiæ tanta esse, quòd omnino solicitudo tollatur.

AD III dicẽdũ, q̃ magnanimus dr̃ esse piger, & otiosus, nõ q̃a de nullo sit solicitus, sed q̃a nõ est supfluẽ solicitus de multis: sed cõfidit in his, de q̃bus cõfidẽdũ est, & circa illa nõ supfluẽ solicitatur. Superfluitas n. timoris, & diffidẽtiæ facit supfluitatẽ solicitudinis: q̃a timor facit cõsiliari nos, ut s.* dictũ ẽ, D cũ de passione timoris ageret.

ARTICVLVS X.

Vtrum prudentia se extendat ad regimen multitudinis.

AD DECIMVM sic ꝓcedit. Vr̃ q̃ prudẽtia nõ se extendat ad regimen multitudinis, sed solũ ad regimẽ suijpsius. Dicit n.* Phil. in 5. virt9 relata ad bonũ cõe ẽ iustitia: sed prudẽtia differt a iustitia. ergo prudẽtia nõ refertur ad bonum commune.

¶2 Præt. Ille vr̃ esse prudens, q̃ sibiipsi bonum quærit, & operatur: sed frequenter illi, qui q̃runt bona cõmunia, negligunt sua. ergo non sunt prudentes.

¶3 Præt. Prudentia diuidit contra tẽperantiã, & fortitudinẽ: sed tẽperãtia, & fortitudo uidẽtur dici solũ p cõparationẽ ad bonũ ꝓpriũ. ergo et prudẽtia.

SED CONTRA est, qđ Domin.* dicit Mat. 24. Quis puta ẽ fidelis seruus, & prudẽs, quẽ costi-

dũ, ad cauẽdum, circumspiciendũ, discẽdum &c. maximẽ ad prudẽtiã spectat. Vñ Apost. solicitudinem oĩum se hẽre ecclesiarũ cõfessus q̃ inquietẽ attẽdebat, quo ꝓficiebant, in quo deficerẽt, quo egerẽt &c. Nec id dicimus, ut Isidorũ reprehendamus, q̃a ille nõ derivationẽ, sed etymologiam uocabuli dixit iuxta rei significatum, uel literarũ similitudinẽ: quẽ in plurib9 locis afferi author ueritati & his minimis locis sanctorũ patrũ ad clarificãdam rem his specialiter, quos sacrorũ doctorũ lectio caret. Explanatur nihilominus ea illa etymologia, q̃ solicitus est actiuẽ citus i. festinus. Qui n. ingẽtẽ audit aliquid, festinẽ exequitur, cũ semper est, & potest, alioquin non inquietẽ attendebat: quærit n. hic quiescere.

¶ In rñsione ad primũ aduerte, q̃ solicitudo, seu inquieta attẽtio, nisi sit ratione regulata, non spectat ad prudẽtiã. Et ꝓpterea author solicitudinis vocabulũ ad bonum determinans, quia multi ad effundẽdũ sanguinẽ soliciti sunt, dixit, q̃ cõsistit in pcepto, & directione rõnis. Porro autẽ hoc ipsũ dixisse, q̃a licet solicitudo absolutẽ ad bonum, & malũ sit, in morali tamen scientia ad bonũ tantum usurpata est.

SVPER QV. XLVII. ARTIC. X.

IN ar. 10. in rñsione ad secũdum, dubiũ occurrit circa illud, Bonũ ꝓpriũ non põt esse sine cõi, & circa ꝓbationẽ. Nã põt q̃s habere bonum honestũ, puta, uirtutẽ temperantiæ, & utile, puta, diuitias & delectabile in loco, uel hulo absq; cõi bono. Nec ex hoc q̃ Romani amabãt magis cõmunes, q̃ proprias diuitias, probatur, q̃ propriæ nõ possunt esse absq; communibus.

¶ Ad hoc dicit, q̃ author loquit̃ ad literã de bono utili, & delectabili, & intentio, q̃ nõ ꝓt haberi solum [illegible] ratione bonũ [illegible] relatione

*Li. 6. c. 9. parum à prin. to. 5.

Conclu. m

*C. 24. in medio illius, to. 1.

*Li. 1. c. 3. circa pri. & c. 7. circa fi. to. 5.

* 1. 2. q. 44 art. 2.

Porrecta per totum. 266 Inf. q. 49. ar. 5. ad 3. Et 2. q. 22 ar. 1. cor. *Li. 5. c. 1. circa finẽ pricipuũ, tom. 5.

Universidad de Deusto Biblioteca

*Li.5.c.1. circa finẽ videt' in- finito. 5.

relatione ad bonum cõe, hoc est, nisi proprium pro eõ bono sit paratum, non recta rõne habetur. Et hoc probatur per Romanos nõ abdicatione suorum bonorũ, sed ex recta ratione propria bona pro cõmunibus sic ponebãt, ut mallent propria nõ habere, communitate ea habẽte, quàm communitatẽ non habere, & se habere. Optimum autẽ fuisset & ipsos, & cõmunitatem habere.

SVPER QV. XLVII. ARTIC. XI.

IN art. 11. eiusdẽ q. dubium occurrit multiplex. Primum est, Quo pacto 1 virtute boni viri includit virtus principis, cum distinguant specie, vt in corpore ar. dr prudentia monastica, q̃ est virtus boni uiri, & prudẽtia politica, quæ est uirtus principis. Scdm est, Quo pacto valet 16 litera, qa ad bonum uirũ pertinet posse bene principari, & bene subijci. Ex hoc n. si sequitur, q includat virtutem principis, sequitur ẽt q includat virtutem subditi, pari rõne. Et cum uirtus principis distinguatur specie à virtute subditi, ut in litera dr ex Aristotele, sequitur, q virtus boni viri includat oppositas virtutes. Tertium dubium est, qa falsum est, q ad bonũ uirũ spectet posse bene præesse, & subesse. Multi enim sũt viri boni, q non possent bene præesse, ut experientia testatur. Quartũ est dubium politicũ in pcedenti lib. de q. 9. Quare s. virt' boni viri magis identificetur uirtuti principis, q̃ ciuis, ut dicamus, q eadem est virtus boni uiri, & boni principis, & q nõ est eadem uirtus boni uiri, & boni ciuis, cum sẽd bonũ ciuem spectet posse bene pesse, & subesse, ut in eodem 3. Politicorum dicitur. (Conclu. m)

*Li.4.c.4. in titulo de Aula familia sine.

¶Ad horum euidentiam scito, q sunt hic quatuor genera uirtutum. s. virtus uiri, virtus ciuis, uirtus subditi, & uirtus principis, & ut in primo Politicorũ capite pe-

*Li.5.c.8. inter mediũ & fi. tom. 1.

*Li.5.c.1. à medio, tom.5.

tuit dominus sup familiã suã? F

RESPON. Dicendum, q* sicut Phil. dicit in 6. Ethi. Quidã posuerũt q prudẽtia non se extẽdit ad bonum cõe, sed solũ ad bonũ propriũ: & hoc ideò, qa existimabat q non oportet hominẽ q̃rere nisi bonũ propriũ: sed hæc æstimatio repugnat charitati, q̃ nõ q̃rit q̃ sua sunt, vt dr 1. Ad Cor. 13. Vñ & Apo. de seipso dicit 1. ad Cor. 10. Nõ quærens quod mihi vtile sit, sed G quod multis, ut salui fiant. Repugnat ẽt rõni rectæ, quæ hoc iudicat, q bonũ cõe sit melius, q̃ bonum unius. Quia ergo ad prudentiã pertinet rectè consiliari, iudicare, & præcipere de his, per q̃ peruenitur ad debitũ finẽ, manifestũ est, q m prudentia nõ solũ se habet ad bonum priuatũ unius hominis, sed etiã ad bonũ commune multitudinis*.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q H Philos. ibi loquit de uirtute morali. Sicut aũt omnis virtus moralis relata ad bonum cõe, dicitur legalis iustitia: ita prudentia relata ad bonum cõe, vocatur prudentia politica. Nam sic se habet politica ad iustitiam legalẽ, sicut se hẽt prudẽtia simpliciter dicta ad uirtutem moralẽ.

AD II dicẽdũ q ille, qui q̃rit bonum cõe multitudinis, ex cõsequenti ẽt quærit bonum suũ I pp duo. Primò quidẽ, quia bonum proprium non potest esse sine bono cõi vel familiæ, uel ciuitatis, aut regni. Vñ Maximus Valeriu* dicit de antiquis Romanis, q mallebant esse pauperes in diuite imperio, q̃ diuites in paupere imperio. Secundò, qa cũ hõ sit pars domus, uel ciuitatis, oportet q hõ cõsideret quid sit sibi bonũ ex hoc, q est prudens circa bonũ multitudinis. K Bona n. dispositio partiũ accipit ẽm habitudinẽ ad totum, qa vt* Aug. dicit in lib. confess. Turpis est oĩs pars suo toti nõ cõueniens, uel non congruens.

AD III dicẽdum, q ẽt temperantia, & fortitudo possunt referri ad bonũ cõe. Vñ de actib' earũ danẽ pcepta legis, ut dr in 5.* Ethi. Magis tñ prudentia, & iustitia, quæ pertinent ad partẽ rõnalem, ad quam directè pertinent communia, sicut ad partẽ sensitiuam pertinẽt singularia.

ARTICVLVS XI.

Vtrum prudentia, quæ est respectu boni proprij, sit eadem specie cum ea, quæ se extendit ad bonũ commune.

AD VNDECIMVM sic pcedit. Vr q prudẽtia, q̃ est respectu boni pprij, sit eadẽ specie cum ea, q̃ se extẽdit ad bonum cõe. Dicit. n.* Philo. in 6. Ethi. q politica, & h prudentia idẽ habitus est: esse aũt, nõ idem ipsis.

¶2 Præt.† Phil. dicit in 3. Politicæ, q eadẽ ẽ virt' uiri boni, & boni principis: sed politica maximè ẽ i principe, i quo ẽ sicut architectonica. cũ ergo prudentia sit uirtus boni uiri, vr q sit idẽ habit' prudẽtia, & politica.

¶3 Præt. Ea, quorũ unũ ordinatũ ad aliud, non l diuersificãt speciẽ, aut subiectũ habit': sed bonũ propriũ, qđ pertinet ad prudentiã simpliciter dictã ordinatur ad bonũ cõe, quod pertinet ad politicam. ergo politica, & prudẽtia non differunt specie, neq; ẽm habitus substantiam.

SED CONTRA est, q diuersæ sciẽtiæ sunt politica, q̃ ordinatũ ad bonũ cõe ciuitatis: & œconomica, q̃ de his ẽ, q̃ ptinẽt ad bonũ cõe dom', uel familiæ: & monastica, q̃ est de his q̃ ptinẽt ad bonũ vni' psonæ. ergo pari rõne & prudẽtiæ sunt spẽs diuersæ, ẽm hãc diuersitatẽ materiæ.

RESP. Dicẽdũ, q sicut supra *dictũ est, species habituum diuersificant ẽm diuersitatẽ obiecti, q̃ attenditur penes rationẽ formalem ipsius. Rõ autem formalis omnium, q̃ sunt ad finẽ, attendiẽ ex parte finis, sicut ex supra* dictis patet. Et iõ necesse est, q ex relatione ad diuersos fines diuersificenẽ spẽs habitus. Diuersi aũt fines sunt bonũ ppriũ vnius, & bonũ familiæ, & bonum ciuitatis, & regni. Vnde n necesse est, q prudẽtiæ differant specie ẽm differentiam horum finiũ, ut s. una sit prudẽtia simpliciter dicta, q̃ ordinatũ ad bonũ ppriũ. Alia aũt est œconomia, q̃ ordinatũ ad bonũ cõe domus, uel familiæ. Et tertia politica, q̃ ordinatur ad bonũ cõe ciuitatis, uel regni*.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Philos. non intendit dicere, quòd politica sit idem secundum substantiam habitus cuiuslibet prudentiæ, sed pru-

nultimo, & tertio Politicorũ capite secundo patet, uirtus uiri est perfecta uirtus, q̃ est prudentia monastica. Hæc enim oẽs virtutes morales cõnexas hẽt, ut superi' patuit. Virtus ciuis ẽ benè se hẽre, ad rẽp. Virt' principis est bene præcipere simpliciter. Virtus subditi est quantum ẽm arti ners, parere. Ex qbus dr, q in uirtute boni uiri clauditur in potentia proxima & uirtus subditi, & uirtus principis. Et de uirtute quidem subditi satis patet, quia prudens non est, qui subesse nescit. De uirtute autẽ principis ex hoc probatur, quia cui tñ naturalis luminis, & studiosæ exercitationis concessum est, ut prudẽtiæ uirtutem, quæ sine alijs moralibus esse nequit, acquisierit, valde propinquus ẽ, ut etiam princeps sit. Et per hoc patet solutio primorum duorum dubiorum.

¶Ad tertium autem dicitur, q licẽt multi sint boni uiri prudentia infusa, quæ sequitur gratiam, qui nesciunt præesse, cõmuniter tamen boni uiri prudentia acquisita, sciunt saltem in potẽtia proxima præesse: & de hac prudentia loquitur Philo. quæ hic tractatur.

¶Ad quartũ dicitur, pmittendo duo. Primum est, q hic non est sermo de identitate, qua aliqua dicũtur una res, sed de idẽtitate subiecti: ita q nõ intendimus dicere, q una uirtus est eadem alteri secundum unitatem realem cum illa, sed secundum unitatem subiecti, ita q virtus boni viri est eadem subiecto uirtuti principis, & econtra. Non est autem sic eadem uirtuti ciuis, quia potest esse bonus ciuis, & non bonus vir.

¶Secundum

Porrecta per totum. 267 Inf. q. 48. ar. unico, cor. fi. & ad 2. Et 2. 2. q. 17. a. 9. ad 4. *Li. 6. c. 8. in princ. tom. 5. †Li. 3. c. 3. à medio. tom. 5.

*Argu. 5. huius q. & 1. 2. q. 54. ar. 2.

*1. 2. in Prolo & q. 102. artic. 1.

Conclu. m

*Locũ citatũ to in arg.

¶Secundum est, q ciues sunt in duplici drĩa, quidam præclari, quidam cões, & q licet virtus ciuis absolute & uiri boni separentur uirtus in boni uiri & præclari ciuis, eadẽ est subiecto: q̃a ad utrũq; spectat posse, & scire bñ pesse & subesse, ut ibidem ab Aristotele dr. Rõ ergo quare uirtus boni viri & principis cõueniunt est iuxta Aristotelem qa princeps tenet locũ rõnis præceptiuæ simpliciter & nõ ad hoc vel illud particulare. Ad perfectionem aũt rõnis præceptiuæ simpliciter exiguntur oẽs morales uirtus. Vñ et bñ subesse debet scire & posse princeps, aliõ quin nõ bene præest. Ciuis ẽt absolute locum tenet participantis rationem, ut manus uel nauta, cui nõ est opus, nisi secundum suum officium quod particulare est, bene se habere.

SVPER Q. XLVII. ART. XII.

IN art. 12. dubiũ est, de qua prudentia est sermo, monastica, an politica. Et est rõ dubij, quia argumenta oĩa pro, & contra, sunt de prudentia politica, ut patet intuenti. Determinatio aũt corporis art. & respõsiones, ad prudentiã monasticã declinant dum dicunt q seruus in quantum habet rationis arbitriũ est animal rationale est consiliatiuus, habet prudentiam præcipit sibi ipsi, subiecti enim monasticæ sunt prudẽtiæ.

¶Ad hoc dr, q totus sermo est de prudentia politica sic itã q sed fusilis est. An prudentia politica sit in solis principibus, an & in subditis. Et cõ est quia sic solum saluatur sermo formalis in argumentis pro & contra, & conclusionibus de prudentia architectonica, & manualiter. Hæc n. distinctio non monasticæ, sed politicæ prudentiæ est.

¶Ad obiecta ẽt in oppositum dr, q subditus, seu seruus non est velut mobile & organũ irrõnale, sed rõnale: & ppea secundã politicæ prudentiæ rõnem obsequi & ser-

Porrecta per totum. 268 Inf. q. 49. ar. 3 ad 3. Et q. 50. a. 2. cor. *Li. 3. Politi. cap. 3. à medio tomo 5.

†Li. 1. cap. vlt. post medium tomo 5. ¶Li. 6. cap. 5. tom. 5.

*Ar. 8. huius quæst.

¶Li. 6. c. 8. in princi. tom. 5.

dẽtiæ, quæ ordinatũ ad bonũ cõe: A q̃ qdẽ prudẽtia dr ẽm cõem rõnẽ prudentiæ, prout. s. est q̃dam rõ recta agibilium. Dr aũt politica, ẽm ordinem ad bonũ cõe.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q* sicut Phil. ibidẽ dicit. Ad bonũ virum pertinet posse bñ principari, & bñ subijci. Et iõ in uirtute boni uiri includiẽ ẽt uirt' principis: sed uirtus principis & subditi differt spẽ, sicut ẽt uirt' uiri & mulieris, ut ibidem dicitur. B

AD III. dicẽdũ, q ẽt diuersi fines, quorũ un' ordinatũ ad aliũ, diuersificant spẽm habitus, sicut sequestris, & militaris, & ciuilis differũt specie, licẽt finis vni' ordinet ad finẽ alterius. Et similiter licet bonũ unius ordinetur ad bonũ multitudinis, tamẽ hoc nõ ipedit, quin talis diuersitas faciat habit' differre spẽ: sed ex hoc sequit, q habit', q ordinatũ ad finẽ ultimũ, sit principalior, & imperet alijs habitibus. C

ARTICVLVS XII.

Vtrum prudentia in subditis sit, an solum in principibus.

AD DVODECIMVM sic procedit. Vr, q prudẽtia non sit in subditis, sed solũ in principibus. Dicit. n.* Phil. in 3. Politi. q prudentia sola est propria uirtus principis: aliæ aũt uirtutes sunt cões subditorum, & principum. h subditi aũt non est virtus D prudentia, sed opinio uera.

¶2 Præt. In 1. Polit. dr, q h seruus oĩno non hẽt, qd cõsiliatiuum: sed prudẽtia facit bñ cõsiliatiuos, ut dr 16. †Eth. ergo prudentia nõ cõpetit seruis, seu subditis.

¶3 Præ. Prudẽtia est ppceptiua, vt s.* dictũ ẽ: sed pcipere nõ ptinet ad seruos, uel subditos, sed solùm ad principes. ergo prudentia non est in subditis, sed solùm in principibus. E

SED CONTRA est, quod Philos. dicit in 6.† Ethi. q prudẽtiæ politicæ sunt duæ spẽs. Vna q̃ est legũ positiua, quæ ptinet ad principes, alia q̃ retinet cõe nomen politicæ, quæ est circa singularia: hmõi autem singularia peragere, pertinet etiam ad subditos. ergo prudentia nõ est solũ principũ, sed ẽt subditorum.

RESPON. Dicendum, q prudẽtia in rõne est: regere aũt, & gubernare propriè rõnis est. & iõ vnusq; inquatũ participat de regimine, & gubernatione, intm cõuenit sibi habere rõnẽ & prudẽtiã. Manifestum est aũt q subditi, inquantũ est subdit', & serui, inquatũ est seruus, nõ est regere & gubernare, sed magis regi & gubernari: & iõ m prudẽtia non est uirtus serui, inquantum est seruus, nec subditi, inquantum est subditus: n sed quia quilibet hõ inquantũ est rõnalis, participat aliquid de regimine ẽm arbitrium rationis, intantum conuenit ei prudentiam habere. Vndẽ manifestum est, q p prudentia quidem in principe est ad modum artis architectonicæ, ut dicitur in 6.* Ethico. in subditis autem ad modum artis manu operantis. q

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q verbũ Phil. est intelligẽdum, p se loquẽdo, q. s. prudẽtia nõ est virt' subditi, inquãtũ hmõi.

AD II. dicẽdũ, q seruus non hẽt quid consiliatiuũ, inquãtũ est seruus, sic. n. est instrumentũ Domini: est tñ consiliatiuus, inquantum est animal rõnale.

AD III. dicendũ, q per prudentia homo non solũ pcipit alij, sed ẽt sibiipsi, prout. s. rõ dr pcipere inferioribus virib'.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum prudentia possit esse in peccatoribus.

AD DECIMVMTERTIVM, sic pcedit. Vr q prudẽtia possit esse in pctõribus. Dicit. n. Dominus. Luc. 16. Filij huius sæculi, h prudẽtiores filijs lucis i gñatione sua sunt: sed filij huius sæculi sunt pctõres. ergo in peccatoribus potest esse prudentia.

¶2 Præt. Fides est h nobilior uirtus quàm prudentia: sed fides potest esse in peccatoribus. ergo & prudentia.

¶3 Præt. Prudentis hoc opus maxime dicimus, bñ consiliari, vt dr in * 6. sed multi pctõres sunt boni consilij. ergo multi peccatores hñt prudentiam.

SED CONTRA est, quod Philos. dicit in 6.† Ethico. Impossibile est prudentem esse non entem bonum: sed nullus peccator est bonus. ergo nullus peccator est prudens.

RESPON. Dicendũ, q prudẽtia dr tripliciter. Est n. q̃da prudentia falsa, vel p similitudinẽ dicta. Cũ. n. prudens sit, q bñ disponit ea, q̃ sunt agenda propter aliquem bonum finem, ille qui propter malũ finem, aliqua disponit congruentia illi fini, habet

ui re debet, & consiliari vt ipsum decet, ne velut brutũ aĩal exequat. Et similiter sperare, neq ppriã electionẽ, timiditatem, dimittat seruire, sibi ipsi &c. Et hæc inferius in quæst. 50. art. 2. clarius patent.

SVPER Q. XLVII. ART. XIII.

Nic. de Nyss Tract. sp. 5. per. 3. q. 2.

IN ar. 13. dubiũ occurrit circa illud. Prudentia vera, & perfecta in pctõribus esse non potest, cum superius dictum sit, q virtutes morales acquisitæ possunt esse sine charitate, ac per hoc in peccatoribus. (Concl. m)

¶Ad hoc dr, q sermo literæ huius formaliter intellectus est verissimus, & intelligendus & proportionaliter, q. s. prudentia infusa non potest esse in pctõribus simpliciter. Prudentia aũt acquisita nõ potest esse in pctõribus infra viæ naturalis terminos. Qui. n. pctõres sunt in his, quæ solo naturali lumine dictant, prudentes non sunt prudẽtia acquisita: & q pctõres sunt absolute siue in naturaliter, siue in supernaturaliter notis, prudentia infusa carent sed memẽto, q pctõc respectu prudentiæ acquisitæ, & infusæ non eodem modo sumuntur, quia vnicus actus imprudẽtiæ tollit infusam, non autem acquisitam: & quia Author theologice loquitur de prudentia infusa, & pctõribus. s. existentibus in mortali pctõ cuiũ vnico intendere ut. (Concl. p)

¶In eodem art. circa prudentiam imperfectam, pp defectum præcepti.

*Li. 6. c. 8. circa pri. tom. 5.

Porrecta per totum. 269 Inf. q. 50. ar. 3. ad 2 Et q. 51. a. 3. ad 3. Et vit. qu. 5. ar. 2. cor. & ad 3.

*Li. 6. c. 5. circa pri. & cap. 7. a medio. 5 †Li. 6. ca. 12. id fin. tom. 5.

falsam prudentiã, inquantũ illud accepit ꝑ fine, non est vere bonum, sed ꝓ si fitudinẽ, sicut dr̃ aliqs bonus latro. Hoc.n.mõ põt ꝓ si fitudinem dici prudẽs latro, qui cõuenientes vias adiuenit ad latrocinãdũ: et hmõi est prudentia, de qua Apost. dicit ad Rom. 8. Prudentia carnis mors est, q̃.s.finem vltimum cõstituit in delectatiõe carnis. Secũda ãt prudentia est quidẽ vera, quia adinuenit vias accõmodatas ad finẽ vere bonũ, sed est imperfecta duplici ratione. Vno mõ, qa illud bonũ, qd̃ accipit pro fine, nõ est cõis finis totius humanæ vitæ, sed alicuius specialis negotij, puta, eum aliquis adinuenit vias accõmodatas ad negotiandum, vel ad nauigãdũ dr̃ prudẽs negotiator, vl̃ nauta. Alio mõ, qa deficit in principali actu prudentiæ, puta, cũ aliqs recte consiliatur, & bũ iudicat ẽt de his, quæ pertinent ad totã vitam, sed nõ efficaciter ꝑcipit. Tertia ãt prudentia est & uera & pfecta, q̃ ad bonũ finẽ totius vitę recte cõsiliatur, iudicat, & & ꝑcepit. [m] Et hæc sola dr̃ prudentia simpliciter, q̃ in pctõribus esse nõ põt: prima ãt prudẽtia est in solis pctõribus. Prudẽtia ãt imperfecta est cõis bonis & malis, maxime illa q̃ est imperfecta pp finem particularẽ. Nã illa quæ est imperfecta pp defectum principalis actus, etiam non est nisi in malis.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ illud uerbum Dñi intelligit de prima prudentia: unde non dr̃ simpliciter, quòd sint prudentes, sed in generatione sua.

Ad ii. dicendum, ꝙ fides in sui rõne non importt aliquam cõformitatẽ ad appetitũ rectorũ operũ, sed rõ fidei cõstitit in sola cognitiõe: sed prudẽtia importat ordinẽ ad appetitum rectũ, tũ qa principia prudentiæ sũt fines operabilũ, de q̃ bus aliqs hẽt rectã æstimationẽ ꝑ habitus virtutũ moraliũ, q̃ faciũt appetitum rectũ, vũ prudentia non põt esse sine uirtutibus moralibus, vt 3.* ostũsum est. Et prudentia est præceptiua rectorũ operũ, quod nõ cõtingit nisi existente appetitu recto. Vũ fides, licet sit nobilior q̃ prudẽtia ꝑ obiectũ, tũ prudẽtia ꝓ sui rõnẽ magis repugnat pctõ, qd̃ ꝑcedit ex puerilitate appetitus.

Ad iii. dicendũ, ꝙ pctõres pũt quidem esse bũ cõsiliatiui ad aliquem finem malũ, uel ad aliquod particulare bonũ. Ad finẽ ãt bonũ totius vitę nõ sunt bũ cõsiliatiui pfecte, quia cõsilium ad effectum nõ perducũt. Vũ nõ est in eis prudentia, q̃ sẽhẽt solũ ad bonũ: sed sicut Phil. dicit in 6.* Ethic. est i talibus dinotica, i. naturalis industria q̃ se hẽt ad bonũ & malũ vel astutia quæ se habet solum ad malum quã supra† diximus falsam prudentiam, vel prudentiã carnis.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum prudentia sit in omnibus habentibus gratiam.

AD QVARTVMDECIMVM sic ꝑcedit. Vt, ꝙ prudentia nõ sit in oibus hũtibus grãm. Ad prudentiã.n. requirit industria q̃dam, ꝑ quã sciant bũ ꝓuidere q̃ agenda sunt: sed multi hũtes grãm, carẽt tali idũstria. ergo ũ oẽs hũtes grãm, hũt prudentiã.

¶ 2 Præt. Prudens dr̃, qui est* bũ cõsiliatiuus, vt* dictum est: sed multi hũt grãm, q̃ non sunt bũ cõsiliatiui, sed necesse hũt regi consilio alieno. ergo nõ oẽs habentes gratiam, hũt prudentiã.

¶ 3 Præt. Philoso. dicit in 3. Top. ꝙ iuuenes nõ constat esse* prudentes: sed multi iuuenes habẽt grãm. ergo prudentia non inuenitur in oibus gratiã hũtibus.

Sed contra est, ꝙ nullꝰ hẽt grãm, nisi sit uirtuosus: sed nullus põt esse uirtuosus, nisi hẽat prudentiam: dicit n.* Gre. in 2. Mora. ꝙ cæteræ uirtutes, nisi ea q̃ appetit prudẽter agãt, virtutes esse nequaquã pnt. ergo oẽs hũtes gratiam hũt prudentiã.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ necesse est virtutes esse cõnexas, ita ut qui unam habet, omnes habeat, sicut supra* ostensum est. [n] Quicunque autem habet gratiam, habet charitatẽ. Vnde necesse est, quòd habeat omnes alias virtutes. Et ita cũ prudentia sit uirtus, vt* ostẽsum est necesse est, quòd habeat prudentiam.*

Ad primvm ergo dicẽdũ ꝙ duplex est industria. Vna qdẽ q̃ est sufficiens ad ea q̃ sunt de necessitate salutis: & talis idũstria dat oibus hũtibus grãm, quos vnctio docet de oibus, ut dr̃ 1. Ioan. 2. Est ãt alia industria plenior, ꝑ quam aliquis sibi, & alijs augmentum usq; ad perfectionem solidi cibi largiatur.

* In enthime ãt ad tertũ cũ legitur, in iuuene non esse prudentiam sed habitũ, nec sed dã ad nũ intelligẽ nõ de actu prudentiæ secundũ suam substantiam, sed de actu formam prudentiæ, hoc est, q̃ iuuenis nõ hẽt actum prudẽtiæ eo modo, quo prudẽtes habẽtur, qui ex habitu prudentiæ operantur, sicut hẽat q̃ ꝓ eo nõ quærũtur, quoniam tẽ habitum habẽt multi enim operantur in sta, sed non ut iusti & multi operantur fortia. Per hoc ãt non habẽtur d̃ fortia inter iustũ, & acquisitam prudentiam, q̃ illa sedũ habitũ pũt esse in pueris iuuenibus, & sedũ actũ esse formam ex habitu infusũ, sicut in pueris modo. * In penultimo ãt ratiũ duplũ duplex occurit. Primũ in corpore animali, q̃ finis vltimus non determinatur in q̃ ãt quæ sunt ad finẽ, sunt indeterminata, de qua indeterminatione est sermo. Nõ de numero habẽtia, quia sic ãt fines efficaciũ determinati, cum habẽat infinita singularia. Nec species hũ, ut quia non sunt infinitæ species sub prudẽtia vnius speciei rũm quã differentia inter medii in Milone, & Philo. nõ est nisi numeralis sub eadem specie, sicut prudẽtia est eiusdem speciei in omnibus.

¶ Secundũ autem est extra rationẽ reddituũ in respõsione ad tertium, Quare prudentia non potest esse homini naturalis, quia scilicet ciuitas, cum sit unitas salũ ad infinita singularia

gularia & excẽdũ. Non ãt.n. erat, q̃ ad finẽ vltimũ nõ hõis sed excẽdũ hoc est operatum eius, quod inuenit in hũ quæ per determinationẽ ad procedendo, à natura prudentiæ sortita sunt huic. In his autẽ probat, q̃ ad infinita singularia se extẽdũt.

¶ Ad primum dicẽdũ, q̃ illi q̃ indigẽt regi cõsilio alieno, falsẽ in hoc sibijpsis consulere sciunt, si gratiam habent, ut aliorum requirant consilia, & discernant cõsilia bona a malis.

Ad tertivm dicendũ, ꝙ prudẽtia acquisita caulatur exercitio actuum: unde indiget ad sui gũationem experimento, & tẽpore, ut dr̃ in 2.* Ethi. Vnde nõ põt esse in iuuenibus nec ꝑ habitum, nec ꝑ actum: sed prudẽtia gratuita cãtur ex infusione diuina. Vũ in pueris habẽ prizatis nõdum hũtibus vsum rõnis, est prudentia ꝑ habitum, sed non ꝑ actum, sicut & in amentib. In his ãt, qui iam hũt usum rõnis, est ẽt ꝑ actum, quantũ ad ea quæ sunt de necessitate salutis: sed per exercitium meretur augmentum quousq; perficiat, sicut & cæteræ uirtutes. Vnde & Apo. dicit ad Heb. 5. ꝙ perfectorũ est solidus cib. eorũ, q̃ ꝑ cõsuetudinẽ exercitatos hũt sẽsus ad discretionẽ boni, & mali.

ARTICVLVS XV.

Vtrum prudentia insit nobis à natura.

AD QVINTVMDECIMVM sic procedit. Vt, ꝙ prudentia insit nobis à natura. Dicit.n.* Philos. in 6. Ethi. ꝙ ea quæ pertinẽt ad* prudentiã naturalia uũr ẽe .f. synesis, gnome, & hmõi, non ãt ea, quæ pertinent ad sapientiam speculatiuam: sed eorum, quæ sunt unius generis eadem est originis ratio. ergo etiã prudentia inest nobis à natura.

¶ 2 Præt. Aetatum uariatio est ꝑ naturã sed prudentia consequit* ætates, secundũ illud Iob 12. In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia. ergo prudentia est naturalis.

¶ 3 Præt.* Prudentia magis cõuenit naturæ humanæ, quã naturæ brutorum alaliumed bruta habent quasdam naturales prudentias, ut patet per* Philos. in 8. de hist. orijs animaliũ. ergo prudẽtia est naturalis.

Sed contra est, q̃* Philos. dicit in 2. Ethi. ꝙ uirtus intellectualis plurimum ex doctrina habẽt & generationem, & augmentum, ũ experimento indiget & ꝑ ipsed prudentia est uirtus intellectualis, ut supra* habitum est. ergo prudentia non inest nobis à natura, sed ex doctrina, & experimento.

Resp. Dicendũ, ꝙ sicut ex* præmissis patet, prudentia in cludit cognitionem & finum, & singularium operabilium, ad* quã prudens ũtur principia applicat. Quãtũ ergo ad ũ cognitionem, eadem rõ est de prudentia, & scia speculatiua: quia* ũ triusq; prima principia vsia sunt naturaliter nota,* ut ex 5.* dictis patet, nisi ꝑ principia cõia prudentiæ sunt magis connaturalia hoi. Vt.n.* philoso. dicit in 12. Ethi. Vita, q̃ est ꝑ speculationẽ, est melior, q̃ quæ est ꝑ hominẽ: sed* alia principia usia posteriora siue sunt rõnis speculatiuæ, siue practicæ, non hẽ ꝑ naturam, sed per inuentionẽ ꝑ vsi experimẽti, vel per disciplinã. * Quãtũ ãt ad particularẽ cognitionem eorũ, circa q̃ operatio cõsistit, est iterũ distinguẽdum: quia operatio cõsistit circa aliquid, uel sicut circa finẽ, vel sicut circa ea, quæ sunt ad finẽ. Fines ãt recti humanæ vitæ sunt determinati, & iõ* põt ẽe naturalis iclinatio respectu horũ finium: sicut 3.* dictũ est, ꝙ qdãm hũt ex naturali dispõne quasdã uirtutes, quib. inclinant ad rectos fines, & per cõs etiã hũt naturaliter rectũ iudiciũ de hmõi finib. sed ea quæ sunt ad finem in rebus humanis, nõ sunt determinata, sed multipliciter diuersificantur ꝑ diuersitatem personarũ, & negotiorum. Vnde qa inclinatio naturæ ꝑ est ad aliquid determinatũ, talis cognitio nõ põt hominẽ esse naturaliter, licẽt ex naturali dispõne unꝰ sit aptior ad hmõi discernẽda, q̃ alius, sicut ẽt accidit circa cõclusiones speculatiuarũ sciarũ. Quia ergo prudentia nõ est circa fines, sed circa ea, q̃ sunt ad finẽ ut supra* habitũ est, iõ* prudẽtia nõ est naturalis*

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ philoso. ibi loquitur de pertinentibus ad prudentiam, secundũ quòd ordinatur ad fines. Vnde supra præmiserat, ꝙ principia sunt eius, quod est gratia, id est finis, & propter hoc non facit inter ea mentionem de eubolia, quæ est consiliatiua eorum, quæ sunt ad finem.

Ad ii. dicendũ, ꝙ prudẽtia magis est in senibus non

Universidad de Deusto Biblioteca

non solum propter naturalem dispositionem qui ætatis motibus passionum sensibilium, sed etiam propter experientiam longi temporis.

AD TERTIVM dicendum, quòd etiam in brutis animalibus sunt determinatæ viæ perueniendi ad finem. Vnde videmus, ꝙ omnia animalia eiusdem speciei similiter operantur sed hoc non potest esse in homine ꝑpter rationem eius quæ, cũ sit cognoscitiua vniuersaliũ, ad ĩfinita singularia se extẽdit.

Porrecta per totum. 272

ARTICVLVS XVI.

Vtrum prudentia possit amitti per obliuionem.

1.2.q.53. ar.1. cor. Et uer.q. 18. art.7. ad 6.

AD DECIMVMSEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ prudentia possit amitti per obliuionem. Scientia.n. cum sit necessariorũ, est certior q̃ prudẽtia, quæ est cõtingentium operabilium: sed scia amittiť ꝑ obliuionẽ. ergo multo magis prudentia.

Li.2.c.1. & 2. to.5.

¶2 Præt. Sicut* Philo. dicit in 2. Ethi. Virtus ex eisdem gñatur, & corrũpitur cõtrario mõ factis: sed ad gñationem prudentiæ necessarium est experimentum, ꝙ fit ex multis memorijs, vt dr̃ in princ.* Meta. ergo cum obliuio memoriæ opponatur, videtur ꝙ prudentia per obliuionem possit amitti.

Li.1.c.1. non longe a prin. tom.3.

¶3 Præt. Prudentia nõ est sine cognitione vniuersalium: sed vniuersalium cognitio potest per obliuionem amitti. ergo & prudentia.

SED CONTRA est, ꝙ * Philos. dicit in 6. Ethico. quòd obliuio est artis, & non prudentiæ.

Li.6.c.5. in fine. tomo 1.

RESPON. Dicendũ, ꝙ obliuio respicit cognitionem tm̃, & iõ per obliuionẽ põt aliqs artẽ totaliter perdere, & similiter sciam, q̃ in rõne cõsistũt: sed prudentia nõ cõsistit in sola cognitione, sed ẽt in appetitu: quia, ut * dictum est, principalis eius actus est ꝓcipere, quod est applicare cognitionẽ habita ad appetendũ, & operandum. Et iõ prudẽtia nõ directè tolliť ꝑ obliuionẽ, sed magis corrũpiť per passiones. Dicit.n.* Philos. in 6. Eth. ꝙ delectabile, & triste ꝑuertit æstimationem prudentiæ. Vnde Dan. 13. dr̃. Spẽs decepit te, & concupiscẽtia subuertit cor tuũ. & Exo. 23. dr̃. Ne accipias munera, q̃ excœcant ẽt prudentes. Obliuio tñ põt impedire prudentiã, inquantum procedit ad ꝓcipiendũ ex aliqua cognitione, q̃ per obliuionẽ tolli põt.

Ar.8. huius quest. Concl. — Li.6.c.5. a medio, tom.1. — Conclu.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ scia est in sola rõne, unde de ea est alia rõ, ut supra * dictum est.

In corp. ar. & 1.2. q.53. ar.1.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd experimentum prudentiæ non acquiritur ex sola memoria, sed ex exercitio rectè præcipiendi.

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ prudẽtia principaliter cõsistit nõ in cognitione vliũ, sed in applicatione ad opera, ut * dictum est: & iõ obliuio vliũ cognitionis non corrũpit id, quod est principale in prudẽtia, sed aliqđ ipedimẽtũ ei affert, ut dictũ est.

Ar.3. huius quest.

SVPER Q. XLVIII. IN q. 48. vnico contextu ar. nihil occurrit scribendũ aliud, q̃ vt partes quasi integrales prudentiæ intelligãtur in sũo, & exercitatione firmẽtur in operibus, in illum sumendo a docilitate, & non semp. sequẽntium tñ. Audimus n. ad propositũ multa interrogantes, & el nantes, uel quasi proponentes falsè singularia, quæ plurimum prosunt prudentiæ aliorũ gubernatiuæ.

QVAESTIO XLVIII.

De partibus prudentiæ, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de partibus prudentiæ.

ET circa hoc quæruntur quatuor

¶Primo, Quæ sint partes prudentiæ.

¶Secundò, De partibus quasi integralibus eius.

¶Tertiò, De partibus subiectiuis eius.

¶Quartò, De partibus potentialibus.

ARTICVLVS I.

Vtrum conuenienter assignentur tres partes prudentiæ.

Porrecta per totum. 273

Inf.q.49. Et 3.d.33. q.3. ar.1. Tullius li.2. de inuentione in fol.4. ante finẽ. †Macrob. in 2. fol. ante me. li.1. in Sõnium Scipionis. †Li.6.c.9. 10.11.10.5.

AD PRIMVM sic procedit. Vr̃, ꝙ incõuenienter assignenť tres partes prudẽtiæ. Tullius.n. in 2. Rhetoricæ, ponit tres partes prudẽtiæ, s. memoriã intelligẽtiã, & prudẽtiã. Macrobius aũt sm̃ sniam Platonis, attribuit prudentiæ sex. s. rõnẽ, itellectũ, circunspectionem, prouidentiam, docilitatem, & cautionẽ. Arist. aũt in 6. Ethi. dicit ad prudentiã ptinere euboliam, synesim, & gnomen. Facit ẽt mentionẽ circa prudentiã de eustochia, & solertia, sensu, & intellectu. Quidam aũt alius Philos. Græcus dicit, ꝙ ad prudentiam decẽ pertinẽt. s. eubolia, solertia, prouidentia, regnatiua, militaris, politica, œconomica, dialectica, rhetorica, physica. ergo vr̃ ꝙ uł una assignatio sit supflua, uł alia diminuta.

¶2 Præt. Prudentia diuidiť cõtra sciam: sed politica, œconomica, dialectica, rhetorica, physica, sũt quædam sciæ. non ergo sunt partes prudentiæ.

¶3 Præt. Partes non excedunt totũ: sed memoria intellectiua, uel itelligẽtia, rõ, sensus, & docilitas, nõ solũ ptinẽt ad prudẽtiã, sed ẽt ad oẽs habit⁹ cognoscitiuos. ergo nõ debẽt poni partes prudẽtiæ.

¶4 Præt. Sicut cõsiliari, & iudicare, & ꝓcipere sũt act⁹ rõnis practicæ, ita ẽt & uti, sicut s̃. habitũ * est. sicut ergo eubolia adiũgiť prudẽtiæ, q̃ ptinet ad cõsiliũ, & synesis, & gnome, quæ pertinẽt ad iudiciũ, ita ẽt debuit poni aliquid pertinens ad vsũ.

1.2. qu. 16. ar.1.

¶5 Præt. Solicitudo ad prudentiam pertinet, sicut supra dictum * est. ergo etiam inter partes prudẽtiæ solicitudo poni debuit.

q. ꝓced. art.9.

RESPON. Dicendum, ꝙ triplex est pars. s. itegralis, ut paries, tectũ, & fundamẽtũ sũt partes dom⁹: subiectiua, sicut bos & leo sunt partes aĩalis: & potẽtialis, sicut nutritiuũ, & sensitiuũ sunt partes aĩę. Tribus ergo modis pñt assignari partes alicui uirtuti. Vno mõ ad similitudinẽ partiũ integraliũ, ut. s. illa dicãtur esse partes uirtutis alicui⁹, q̃ necesse est cõcurrere ad pfectũ actũ virtutis illi⁹. Et sic ex oĩb. enumeratis pñt accipi octo partes prudentiæ. s. sex, quas enumerat * Macrobi⁹, qb. addẽda ẽ septima. s. memoria, q̃ ponit Tulli⁹, & eustochia, siuẽ solertia, q̃ ponit Arist. Nã sens⁹ prudẽtię, ẽt intellect⁹ dr̃. Vnde Philos. dicit * in 6. Eth. Horũ ergo oportet habere sensum, hic aũt est intellect⁹. quorũ octo quinq; ptinẽt ad prudẽtiã sm̃ id, ꝙ est cognoscitiua. s. memoria, rõ, itellect⁹, docilitas, & solertia. Tria uero alia ptinẽt ad eam sm̃ ꝙ est pręceptiua, applicãdo cognitionem ad opus. s. prouidentia, circumspectio, & cautio, quorũ diuersitatis rõ patet ex hoc, ꝙ circa cognitionem tria sunt cõsideranda. Primo quidẽ ipsa cognitio, q̃ si sit pteritorũ, est memoria: si autem pñtium, siuẽ cõtingentium, siuẽ necessariorum, uocaẽ intellectus, siuẽ intelligẽtia. Secundo ipsa cognitionis acquisi-

Concl. — Locis in argu. citatis. — Lib. 6.c.11. circa finem to.5. — Concl.

tio,

tio, quę fit vel per disciplinã, & ad hoc ptinet docilitas: uel inuẽtionẽ, & ad hoc ptinet eustochia, q̃ est bona cõiecturatio, hui⁹ aũt pars, vt dr̃ in 6.* Et hi. est solertia, q̃ est uera cõiecturatio medij, ut dr̃ in 1. Poster. Tertio, cõsiderãd⁹ est usus cognitiõis, sm̃, s. ꝙ ex cognitis aliquib. ꝓcedit ad alia cognoscẽda, uel iudicãda, & hoc ptinet ad rõnẽ. Rõ autẽ ad hoc, ꝙ rectè ꝓcipiat, tria dẽt hr̃e. Primo quidẽ, ut ordinet aliquid accommodũ ad finẽ, & hoc pertinet ad prouidentiam. Secundò, ut attẽdat circũstantias negotij, quod pertinet ad circũspectionẽ. Tertiò, ut uitet ipedimẽta, qđ ptinet ad cautionẽ.

Li.6.c.9. & 1. Poste. circa finẽ, tom.5.

Partes aũt subiectiuæ uirtutis dicunẽ spẽs eiusdẽ diuersæ: & hoc modo partes prudentiæ, sm̃ ꝙ ꝓpriè sumunẽ, sunt prudẽtia, p q̃ aliqs regit, seipsum: & prudẽtia, per q̃ aliqs regit multitudinẽ, q̃ differũt spẽ, ut dictũ * est. Et iterũ prudentia, q̃ est multitudinis regitiua, diuidiť sm̃ diuersas spẽs multitudinis. Est.n. q̃dam multitudo adunata ad aliqđ spãle negotiũ, sicut exercitus cõgregaẽ ad pugnãdũ, cuius rr̃a est prudẽtia militaris. Quædam uerò multitudo est adunata ad totam uitã, sicut multitudo uni⁹ dom⁹, uel familiæ, cuius rr̃a est prudentia œconomica. Et ẽt multitudo uni⁹ ciuitatis, vel regni, cui⁹ qdẽ rr̃a directiua est in principe regnatiua: in subditis aũt politica simpliciter dicta. Si verò prudẽtia sumaẽ largè, sm̃ ꝙ icludit ẽt sciam speculatiuã, ut s̃. dictũ * est, tũc ẽt partes eius ponunẽ dialectica, rhetorica, & physica, sm̃ tres modos ꝓcedẽdi in scijs, quorũ unus est per demonstrationẽ ad sciam cãnda, quod pertinet ad physicam, ut sub physica itelligaẽ oẽs sciæ demõstratiuæ. Ali⁹ modus est ex probabilib. ad opinionẽ faciẽdam, quod pertinet ad dialecticã. Tertius modus est ex qbusdã cõiecturis ad suspitionẽ inducẽdã, uel ad aliqualiter persuadẽdũ, quod ptinet ad rhetoricã. & Põt tñ dici, ꝙ hæc tria ptinẽt ad prudẽtiã ẽt ꝓpriè dictã, q̃ rõcinaẽ interdũ qdẽ ex necessarijs, interdũ ex probabilib. interdũ ãt ex qbusdã cõiecturis. Partes ãt potẽtiales alicuius uirtutis dicunẽ uirtutes adiũctæ, q̃ ordinanẽ ad aliquos secũdarios actus, uel materias, quasi nõ hñtes totã potẽtiam principalis uirtutis. Et sm̃ hoc ponunẽ partes prudẽtiæ eubulia, q̃ est circa cõsiliũ: & synesis, q̃ ẽ circa iudiciũ eorũ, in qb. oportet quandoque a communi lege recedere. Prudentia uerò est circa principalem actum, qui est præcipere.

Concl. — q.47. artic.11. — Concl. — q. præce. ar.1. ad 2. arg. — D.1093. — Conclu. — Concl.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ diuersæ assignationes differũt, sm̃ ꝙ diuersa gña partiũ ponunẽ, uel sm̃ ꝙ sub una parte uni⁹ assignationis includuntur multæ partes alteri⁹ assignationis. Sicut * Tulli⁹ sub ꝓuidẽtia includit cautionẽ, & circũspectionẽ: sub intelligẽtia ãt rõnẽ, docilitatẽ, & solertiam.

Loco citato in argum.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ œconomica politica non accipiuntur hic secundùm ꝙ sunt sciẽtia, sed secundum quod sunt prudentiæ quædam. De alijs autem tribus patet responsio ex * dictis.

In corp. art.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ oĩa illa ponunẽ partes prudẽtiæ nõ sm̃ suam cõitatem, sed sm̃ quod se habent ad ea, quæ pertinent ad prudentiam.

AD QVARTVM dicẽdũ, ꝙ rectè ꝓcipere, & rõne uti sp se comitantur: quia ad ꝓceptum rõnis sequiẽ obedientia inferiorum uiriũ, quæ ptinẽt ad usum.

AD QVINTVM dicendum, quòd solicitudo includitur in ratione prouidentiæ.

QVAESTIO XLIX.

De singulis prudentiæ partibus quasi integralibus, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerãdum est, de singulis prudẽtiæ partibus quasi integralibus.

ET circa hoc quæruntur octo.

¶Primò, De memoria.

¶Secundò, De intellectu, uel intelligentia.

¶Tertiò, De docilitate.

¶Quartò, De solertia.

¶Quintò, De ratione.

¶Sexto, De prouidentia.

¶Septimò, De circunspectione.

¶Octauò, De cautione.

SVPER Q. XLIX. ART. I. *Nic. de Nyse Tra. 5. p. 3 Par. 3. de prud. q. 3.* IN q. 49. ar. 1. ad secundum, nota ꝙ tertiũ documentum a quarto in hoc differt, ꝙ tertiũ refert solicitudinem meditatiuam ad simulacra, quartũ aũt ad res ipsas memorandas.

ARTICVLVS I.

Vtrum memoria sit pars prudentiæ.

Porrecta per totum. 274

Sup.q.48 cor. Et 3 di.33.q.3. art.1.q.1. — In li. de memoria c.1.10.2. — †Li.6.c.5. non procul a fine, tom.5.

AD PRIMVM sic ꝓcedit. Vr̃, ꝙ memoria ñ sit pars prudẽtiæ. Memoria.n. ut dicit * Phil. est i parte aĩæ sensitiua: prudẽtia aũt in rõcinatiua, ut patet in † 6. Ethi. ergo memoria nõ est pars prudentiæ.

¶2 Præt. Prudentia per exercitium acquiritur, & perficitur: sed memoria inest nobis a natura. ergo memoria non est pars prudentiæ.

¶3 Præt. Memoria est ꝓteritorũ, prudentia aũt futurorũ operabilium, de quibus est cõsilium, ut dr̃ in 6. Ethic. ergo memoria non est pars prudẽtiæ.

SED CONTRA est, quòd Tullius in † 2. Rectoric. ponit memoriam inter partes prudentiæ.

†Li.6.c.2. & 7. simul tomo 5.

RESPON. Dicendũ, ꝙ prudẽtia est circa cõtingẽtia operabilia, sicut dictũ * est. In his ãt non põt hõ dirigi ꝑ ea, quę sunt simpłr, & ex necessitate uera, sed ex his, quæ ut in plurib. accidũt. Oportet.n. principia cõclusionib. esse ꝓportionata, & ex talib. talia concludere, ut dr̃ * in 6. Eth. Quid aũt ut in pluribus sit uerũ, oportet ꝑ experimẽtũ cõsiderare. Vñ & in † 2. Eth. Phil. dicit, ꝙ uirt⁹ intellectualis hẽt generationem, & augmẽtũ ex experimento, & tpe. Experimẽtũ aũt est ex plurib. memorijs, ut patet in 1. † Met. Vnde consequens est, ꝙ ad prudentiã requiritur pluriũ memoriam habere: unde conuenienter memoria ponitur pars prudentiæ.

Lib. 2. de Inuentione in fol. 4. ante finem lib. — q.47. ar. 2. & 4. — †Lib. 6. ex c.1. uidetur haberi. — †Li.2. Ethi. in princ. tom.5. — Concl. — † li.1.c.1. non longe a princ. tomo 3.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ sicut dictũ * est, prudentia applicat uniuersalem cognitionem ad particularia, quorum est sensus: unde multa, quæ pertinent ad partem sensitiuam, requirũtur ad prudentiam, inter quę est memoria.

q.47. ar. 3. & 7.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ sicut prudẽtia aptitudinẽ qdẽ hẽt ex natura, sed eius cõplemẽtũ est ex exercitio, uel gratia: ita etiã ut Tullius dicit * in sua Rhetorica, memoria non solũ a natura perficitur, sed etiã habet plurimum artis, & industriæ. Et sunt quatuor, per q̃ homo proficit in benẽ memorãdo, quorũ primum est, ut eorum quæ uult memorari, quasdã similitudines assumat cõuenientes, nec ta-

Lib. 3. ad Herẽniũ in 4. folio ante finẽ libri.

men

men oĩbo consuetas, quia ea quæ sunt inconsueta magis miramur, & sic in eis aĩus magis & vhementius detinetur: ex quo fit, ꝙ eorum, quæ in pueritia uidimus, magis memoremur. Iõ ãt necessaria est hmõi sĩtudinum, vel imaginum adinuentio, qa intentiones simplices, & spũales facilius ex aĩa elabuntur, nisi quibusdam sĩtudinibus corporalib. quasi alligẽtur: qa humana cognitio potẽtior est circa sensibilia vñ & memoratiua ponit̃ in parte sensitiua. Scđo oportet vt hõ ea q̃ memoriter uult tenere, sua cõsideratione ordinatè disponat vt ex vno memorato facile ad aliud ꝓcedat. Vnde Phil. dicit in lib.* de Memoria. A locis videmur reminisci aliq̃n. Cã, aũt est quia velociter ab alio in alĩud veniunt. Tertio, oportet vt hõ solicitudinẽ apponat, & affectum adhibeat ad ea quæ vult memorari: qa quãto aliquid magis fuerit impressum animo, tanto minus elabit̃. Vnde & Tullius dicit in sua Rhetorica, ꝙ solicitudo conseruat integras sĩlacrorũ figuras. Quarto, oportet ꝙ ea frequẽter meditemur, q̃ uolumus memorari. Vñ Phil. dicit in li.* de Memoria, ꝙ meditationes memoriã saluant qa, vt i eodẽ li. dr̃, cõsuetudo est quasi natura. Vñ q̃ multotiẽs intelligimus, cito reminiscimur, quasi naturali quodã ordĩe ab vno ad aliud ꝓcedẽtes.

*Ca. 3. in medio, tomo 2.

*Ca. 3. to. 2.

Ad III. dicendũ, ꝙ ex p̃teritis oportet nõ quasi argumentũ sumere de futuris: & iõ memoria p̃teritorũ necessaria est ad bñ cõsiliandũ de futuris vt ex dictis patet. Conclusio ãt singularis sylogizatur ex vñ, & singulari propositione. Vñ oportet ꝙ rõ prudẽtiæ ex duplici intellectu procedat, quorũ unus est qui est cogno scitiuus vñium, quod pertinet ad intellectum, qui ponitur virtus intellectualis: quia naturaliter nobi cognita sunt nõ solũ vñia principia speculatina, sed ẽt practica, sicut nulli esse malefaciẽdũ, ut ex dictis* patet. Ali* aũt intellect* est, q̃ ut dr̃ in† 6. Eth. est cognoscitiu* extremi. i. alicui* primi singularis, seu principij cõtingẽtis operabilis ꝓpositionis. s. minoris, q̃ oportet esse singularẽ ĩ syllogismo prudẽtiæ, ut dictũ* est. Hoc ãt pricipiũ singulare est aliq̃s sĩnaris finis, ut dr̃ ibidẽ: vñ intellect*, q̃ ponit̃ pars prudẽtiæ, ẽ q̃dam recta æstimatio de aliquo particulari fine.

*q. 47. ar. 3. & 6. †Li. 6. c. 11. circa me. *q. 47. ar. 3. 6. & 7.

Ad secvndvm Dicendũ, ꝙ intellectus, qui ponitur donũ Spũsfcti, est quædam acuta perspectio diuinorũ, ut ex supradictis* patet: aliter aũt ponit̃ intellectus pars prudentiæ, ut dictum † est.

*q. 8. ar. 1. & 2. † In corp. art.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ ipsa recta æstimatio de fine particulari & intellectus dr̃, inquantum est alicuius principij: & sensus, inquantum est particularis. Et hoc est quod Philos. dicit * in 6. Ethic. Horũ .s. singularium, oportet habere sensum: hic aũt est intellectus. Non aũt hoc est intelligendũ de sensu particulari, quo cognoscimus propria sensibilia, sed de sensu iteriori, quo de particulari indicam*.

*Li. 6. c. 11. circa medium to. 5.

SVPER Q. XLIX. ART. II.

Porrecta per totum. 275

Nic. de Nyss. Trac. 5. p. 3. pa. 3. de palu. q. 3.

In art. 2. hęc aperte, ꝙ prudentiæ principium, & conclusio est in cogitatiua. Ipsa .n. assueta ad rectum de particulari fine iudicium, actum hẽt, q̃ intellectus, & sensus vocatur diuersa rõne, vt in lra dicitur.

Sup. q. 48. co. Et 3. d. 33. q. 3. ar. 1. q. 1.

Articvlvs II.

Vtrum intellectus sit pars prudentiæ.

Ad secvndvm sic proceditur. Vĩ, ꝙ intellectus nõ si pars prudentiæ. Eorum .n. q̃ ex h oppositõ diuidunt̃, vnũ ñ est pars alterius: sed intellectus ponitur virt* itellectualis cõdiuisa prudẽtiæ, vt patet i* 6. Eth. ergo itellect* ñ dẽt poni pars prudẽtiæ.

*Li. 6. c. 3. & 6. to. 5.

¶2 Præt. Intellectus ponit̃ inter dona Spũsfcti, & correspondet fidei, vt s. habita † est: sed prudentia est alia virtus a fide, vt per s̃ dicta † patet. ergo intellectus nõ ꝑtinet ad prudẽtiã.

†q. 9. ar. 2. †1. 2. q. 62. ar. 2. & supra q. 4.

¶3 Præt. Prudentia est singulariũ operabilium, vt dr̃ in* 6. Ethic. sed intellectus est vniuersalium cognoscitiuus, & immaterialium, vt patet in 3. † de Anima. ergo intellectus non est pars prudentiæ.

*Li. 6. c. 7. & 8. to. 5. *Lib. 3. de aĩa textu 38 to. 2.

Sed contra est, ꝙ † Tullius ponit intelligentiã partẽ prudẽtię, & Macro. itellectũ, qđ i idẽ redit.

† Tullius li. 2. de inuentione fol. 4. ante finem libri.

Resp. Dicendũ, ꝙ intellectus nõ sumit̃ hic pro potentia intellectiua, sed ꝓut importat quãdam rectã æstimationẽ alicui* extremi principij, quod accipit̃ vt p se notũ: sicut & prima demõstrationũ principia intelligere dicimur. Oĩs ãt deductio rõnis ab aliq̃bus ꝓcedit, q̃ accipiunt̃ vt prima: vñ oportet ꝙ oĩs ꝓcessus rõnis ab aliquo itellectu ꝓcedat. Quia ergo prudẽtia est recta rõ agibiliũ, iõ necesse est ꝙ totus ꝓcessus prudẽtię ab itellectu deriuet̃, & ꝑp hoc ĩtellect* ponit̃ pars prudẽtię.

Concl.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ rõ prudentię terminat̃, sicut conclusionẽ quandã, ad particulare operabile, ad quod applicat vñem cognitionem, ut ex dictis patet...

Articvlvs III.

Vtrum docilitas debeat poni pars prudentiæ.

Ad tertivm sic ꝓcedit̃. Vĩ, ꝙ docilitas non dẽat poni pars prudẽtiæ. Illud .n. qđ requirit̃ ad oẽm uirtutẽ intellectualẽ, nõ dẽt appropriari alicui earũ: sed docilitas necessaria est ad q̃libet uirtutẽ intellectualẽ. ergo nõ dẽt poni pars prudentię.

¶2 Præt. Ea q̃ ad uirtutes humanas ꝑtinẽt, sunt i nobis, qa ẽm ea, q̃ in nobis sunt, laudamur, vĩ uituperamur: sed nõ est in ptãte nr̃a ut dociles simus, sed hoc ex naturali dispositione q̃busdam conuenit. ergo non est pars prudentiæ.

¶3 Prę. Docilitas ad discipulũ pertinet: sed prudẽtia cum sit præceptiua, uidetur magis ad magistros pertinere, qui etiam præceptores dicuntur. ergo docilitas non est pars prudentiæ.

Sed contra est, ꝙ* Macrobius ẽm sñiam Platonis, ponit docilitatem inter partes prudentiæ.

*Lib. 1. in Somniũ Scipionis in fol. 2. ante mediũ libri.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ sicut s. dictũ* est, prudentia cõsistit circa particularia operabilia, in q̃b* cum sint quasi infinitæ diuersitates, nõ pñt ab uno hoĩe sufficiẽter oĩa cõsiderari, nec p modicũ tp̃s, sed p tp̃is diuturnitatẽ. Vñ i his q̃ ad prudẽtiã pertinẽt, maximẽ indiget hõ ab alio erudiri, ꝓcipuẽ ex senibus, q̃ sanũ intellectũ adepti sunt circa fines operabiliũ. Vñ Philos. dicit in * 6. Ethi. Oportet attendere expertorum, & seniorũ, & prudentiũ in demonstra-

*Art. pręc. ad 1. & q. 47. art. 3.

*Li. 6. c. 11. in fine to. 5.

SVPER Q. XLIX. ART. III.

Porrecta per totum. 276

In ar. 3. nota in sĩ̃ne ad scdm, i quo cõsistit docilitas acquisita, quia innata a nobis non est, & attẽde quãtam solicitudinem ad documenta maiorum exigat prudentia. Et tu adde ꝙ non solum maiorum, sed etiam minorum recordationes & suggestiões docilitas excitat, ut inde rõ discurrere perfectẽ possit. Et nota, ꝙ tam negligẽt a, q̃ cõtemptus audiendi vinos, uel vita functos, inatet est imprudentiæ.

Supr. q. 48. art. unico cor. Et 3. d. 33. q. 3. ar. 1.

monstrabilib* enuntiationibus, & opinionib*, nõ minus, q̃ demonstrationib*: ꝑp experientiã .n. vident principia. vnde & Prou. 3. dr̃: Ne innitaris prudentiæ tuæ. & Eccl. 6. dr̃: In multitudine presbyterorum .i. seniorũ prudẽtiũ sta, & sapiæ illorum ex corde coniungere. Hoc aũt ꝑtinet ad docilitatẽ, ut aliquis sit benẽ disciplinæ susceptiuus: & ideò conuenienter docilitas ponitur pars prudentiæ.

Concl.

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ etsi docilitas utilis sit ad quãlibet uirtutem intellectualẽ, ꝓcipuẽ tamen ad prudentiam pertinet, ratione iam* dicta.

*In corp. art.

Ad secvndvm dicẽdũ, ꝙ docilitas, sicut & alia, q̃ ad prudẽtiã ꝑtinẽt, ẽm aptitudinẽ q̃dẽ est à natura: sed ad eius cõsummationẽ plurimũ ualet humanũ studiũ, dũ. s. hõ solicitẽ, frequẽter, & reuerẽter applicat aĩum suũ documẽtis maiorũ nõ negligẽs ea ꝑp ignauiam, nec contemnens ꝑp superbiam.

Ad tertivm dicendum, ꝙ per prudẽtiã aliquis ꝓcipit nõ solũ alijs, sed ẽt sibijpsi, ut dictũ * est. Vnde ẽt in subditis locum hẽt, ut supra dictum † est, ad quorum prudentiã pertinet docilitas, quãmuis ẽt ipsos maiores oporteat dociles quantũ ad aliqua esse: quia nullus in his, quæ subsunt prudẽtię, sibi quantum ad omnia sufficit, ut dictum * est.

*Q. 47. ar. 12. ad 3. Q. 47. art. 12.

*In corp. art.

SVPER Q. XLIX. ART. IIII.

Porrecta per totum. 277

In art. 4 aduerte, ꝙ eustochia plurimũ confert prudentiæ, si comites habeat alias partes, præcipue circunspectionẽ, & cautionem, nec ita sibi credat, vt docilitatẽ aspernetur. Habet .n. multũ periculi annexum eustochia ꝑp sius excellentiã, pleriũ ubi plures infœlices prosperos habuit.

Sup. q. 48. art. unico cor. Et 3. d. 33. q. 3. art. 1. q. 4. *Circa finem lib. 1. Posteriorum to. 1.

Articvlvs IIII.

Vtrum solertia sit pars prudentiæ.

Ad qvartvm sic ꝓcedit̃. Vĩ, ꝙ solertia nõ sit pars prudẽtiæ. Solertia .n. se hẽt ad facile inueniẽda media in demonstrationib. ut patet in * 1. Posteriorũ: sed rõ prudẽtiæ nõ est demõstratiua, cũ sit cõtingẽtiũ. ergo ad prudẽtiã ñ ꝑtinet solertia.

¶2 Præt. Ad prudentiã pertinet bñ cõsiliari, vt dr̃ in * 6. Eth. sed in bñ cõsiliãdo nõ hẽt locũ solertia, q̃ est eustochia quædam .i. bona coniecturatio, quæ est sine ratione, & velox. Oportet autem consiliari tarde, vt dicitur in 6. Ethic. ergo solertia non debet poni pars prudentiæ.

*Lib. 6. ca. 5. tom. 5.

¶3 Præt. Solertia, vt dictum* est, est quædam bona coniectura: sed coniecturatione vti est proprium rethoricis. ergo solertia magis pertinet ad rethoricam, quam ad prudentiam.

*q. præc. art. 1.

Sed contra est, q̃ Isid. dicit in li. * Etimolog. Solicitus dr̃, quasi solers, & citus: sed solicitudo ad prudẽtiã ꝑtinet, sicut s. dictũ † est. ergo & solertia.

*Li. 10. c. 18. & inci. pit. Sapiẽs † q. 47. art. 9.

Respon. Dicendũ, ꝙ prudentis est rectã æstimationẽ hẽre de operandis. Recta ãt æstimatio siuẽ opinio acquirit̃ in operatiuis, sicut in speculatiuis dupliciter. Vno quidẽ mõ p se inueniendo: alio mõ, ab alio addiscendo. Sicut ãt docilitas ad hoc pertinet, vt hõ bñ se habeat in acquirendo rectã opinionẽ ab alio: ita solertia ad hoc ꝑtinet vt hõ bñ se hẽat in acquirendo rectam existimationem p seipsum, ita tñ ut solertia accipiat̃ pro eustochia, cuius est pars. Nã eustochia est bñ coniecturatiua de quibuscunq; solertia ãt est facilis, & prõpta coniecturatio circa inuentionem medij, vt dr̃ in 1. Posteriorum. Tñ ille Philosophus, qui ponit solertiam partem prudentiæ, accipit eam cõiter ꝓ oĩ eustochia: Vñ dicit. Solertia ẽ habitus q̃ ꝓuenit ex repentino, inueniens quod cõgruit.

Concl.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ solertia non solũ se hẽt circa inuentionem medij in demonstratiuis sed etiam in operatiuis, puta, cum aliquis videns aliquos alicui amicos factos, coniecturando putat eos fuisse inimicos eiusdem, ut ibidem Philos. dicit: & hoc mõ solertia pertinet ad prudentiam.

Ad secvndvm dicẽdũ, ꝙ Phil. unã rõnẽ inducit in* 6. Ethi. ad oñdẽdũ, ꝙ eubulia, quæ est bñ cõsiliatiua, nõ est eustochia, cuius laus est in ueloci cõsideratione eius, quod oportet. Põt aũt aliquis esse bñ cõsiliatiu*, etsi diuti* cõsiliet, uel tardius: nec tñ ꝑp hoc excluditur, quin bona coniecturatio ad bñ cõsiliãdum ualeat, & q̃nq; necessaria sit, q̃ñ. s. ex improuiso occurrit aliquid ad agendum: & iõ solertia conuenienter pars prudentiæ ponitur.

*Li. 6. c. 9. tom. 5.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ rhetorica ẽt rõcinatur circa operabilia. Vñ nihil ꝓhibet idẽ ad rhetoricã, & prudentiã pertinere: & tñ coniecturatio hic non sumitur solũ ẽm quòd pertinet ad coniecturas, quibus utuntur rhetores, sed secundum quod in quibuscunque conijcere dr̃ homo ueritatem.

SVPER Q. XLIX. ART. V.

Porrecta per totum. 278

In ar. 5. scito, ꝙ intellectus, & rõ, ut actus sunt, ponuntur partes prudentię & ꝙ æquiualet dicere, potentia scdm ꝙ subest intellectui, ponit̃ vna pars & scdm ꝙ subest discursui, altera pars prudẽtiæ: & dicere, ꝙ vterq; actus ponitur pars prudentiæ.

Articvlvs V.

Vtrum ratio debeat poni pars prudentiæ.

Ad qvintvm sic ꝓcedit̃. Vĩ, ꝙ ratio nõ dẽat poni pars prudẽtiæ. Subiectum .n. accidentis non est pars eius: sed prudentia est in rõne sicut in subiecto, ut dr̃ in * 6. Ethic. ergo rõ nõ debet poni pars prudentiæ.

*Li. 6. c. 5. non procul à fine, tomo 5.

¶2 Præt. Illud, quod est multis cõe, nõ dẽt alicui* eorũ poni pars, vel si ponatur, dẽt poni pars eius, cui potissimè cõuenit: rõ aũt necessaria est in oĩb. uirtutib. intellectualibus, & p̃ ꝓpue in sapiã, & sciã, quæ utuntur rõne demonstratiua. ergo rõ non debet poni pars prudentiæ.

¶3 Præt. Rõ nõ differt per essenciã potẽtiæ ab intellectu, ut pri* habitũ* est. Si igit̃ intellect* ponit̃ pars prudentiæ, superfluum fuit addere rationem.

Sed contra est, ꝙ Macrobius* ẽm sñiam Plotini, rationem numerat inter partes prudentiæ.

*Lib. 1. in Somniũ Scipionis, in 2. folio ante medium li. 6 c. 5 to. 5.

Respon. Dicendum, quòd opus prudentis est esse benè consiliatiuum, ut dicitur in * 6. Ethicor. Consilium autem est inquisitio quædam ex quibusdam ad alia procedens, hoc autem est opus rationis: unde ad prudentiam necessarium est, ꝙ homo sit benè ratiocinatiuus. Et quia ea, quæ exigũtur ad perfectionem prudentiæ, dicuntur quasi integrales partes prudentiæ, indè est, ꝙ ratio inter partes prudentiæ connumerari debet.

Conclu.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ rõ non sumitur hic pro ipsa potentia rõnis, sed pro eius bono usu.

Ad secvndvm dicendũ, ꝙ certitudo rõnis est ex intellectu: sed necessitas rationis est ex defectu intellect*. Illa .n. in quibus uis intellectiua plenariè viget,

viget, rõne non indigent, sed suo simplici intuitu veritatem comprehendunt, sicut Deus, & angeli. Particularia ãt operabilia, in quibus prudentia dirigit, recedunt pcipue à conditione intelligibiliũ & tanto magis, quãto sunt minus certa, seu determinata. Ea n. quæ sunt artis licet sint singularia, tñ sunt magis determinata & certa: vñ in pluribus eorum non est cõsilium pp certitudinem, vt dr in 3. *Ethic. & ideo q̃uis in quibusdã alijs virtutibus intellectualibus sit certior ratio, quã prudentia, tñ ad prudentiam maxime requiritur, q sit homo bñ ratiocinatiuus, vt possit bñ applicare vniuersalia principia ad particularia, q̃ sunt varia, & incerta.

Ad III. dicẽdũ, q etsi intellectus, & rõ nõ sint diuersæ potẽtię, tñ denominaf ex diuersis actibus. Intellectus n. nomẽ sumif ab intima penetratione ueritatis: nomẽ ãt rõnis ab inqsitiõe & discursu: & iõ vtrũq; ponif pars prudẽtiæ, vt ex dictis* patet.

ARTICVLVS VI.

Vtrum prouidentia debeat poni pars prudentiæ.

Ad sextum sic proceditur. Vr, q prouidentia non debeat poni pars prudentiæ. Nihil n. est pars suiipsius: sed prouidentia uidetur idem esse quod prudentia, quia, ut Isido.* dicit in lib. Etymol. Prudens dr quasi procul videns, & ex hoc etiam nomen prouidentiæ sumitur, vt Boetius dicit in lib. de consolatione. ergo prouidentia non est pars prudentiæ.

¶2 Præt. Prudentia est solũ practica: sed puidentia potest etiã esse speculatiua, quia uisio, ex qua sumitur nomen prouidentiæ, magis pertinet ad speculatiuam, q̃ ad operatiuam. ergo puidentia non est pars prudẽtiæ.

¶3 Præt. Principalis actus prudentiæ est pręcipere, secundarius autem iudicare, & consiliari: sed nihil horum uidetur importari propriè per nomen puidentiæ. ergo prouidentia non est pars prudentiæ.

Sed contra est authoritas * Tullij, & Macrobij, qui ponunt prouidẽtiam partem prudentiæ, ut ex † supradictis patet.

Respon. Dicẽdũ, q sicut s. dictũ est, prudẽtia pprie est circa ea, quæ sunt ad finẽ, & hoc ad eius officium proprie pertinet ut ad finem debite ordinentur: & q̃uis aliqua necessaria sint pter finem, quę subijciuntur diuinæ prouidentiæ, humanæ tñ puidentiæ non subijciunt, nisi contingentia operabilia, q̃ per hominem possunt fieri pp finem. Pręterita autem in necessitatem quandam transeunt: qa impossibile est non esse, quod factum est. Silr etiam pręsentia inquantum huiusmodi, necessitatem quandam hñt: necesse est enim Sortem sedere, dum sedet. Vnde consequens est, q contingentia futura, fm q sunt per hominem in finem humanæ uitæ ordinabilia, ptineant ad prudentiam, utrumq; ãt horum importatur in nomine prouidentiæ. Importat n. prouidentiã respectum quendam alicuius distantis ad ea, quę in pręsenti occurrunt, & ordinanda sunt: vñ prouidentia est pars prudẽtiæ.

Ad primum ergo dicẽdũ, q quandocumq; multa requirũtur ad unum, necesse est vnum eorum esse principale, ad quod omnia alia ordinantur: vnde in quolibet toto necesse est esse vnam formalem partem, & pdominantem, à qua totum vnitatem hẽt. Et fm hoc prouidentia est principalior inter omnes partes prudentiæ: quia omnia alia, quæ requiruntur ad prudẽtiam, ad hoc necessaria sunt ut aliquid recte ordinetur ad finẽ. Et ideo nomẽ ipsius prudentię sumitur à prouidentia sicut à principaliori sua parte.

Ad secundum dicendũ, q speculatio est circa vñia, & circa necessaria, quę fm se non sunt procul, cum sint ubiq; & semper: etsi sint procul quo ad nos inquantũ ab eorum cognitione deficimus. Vnde prouidẽtia non propriè dicitur in speculatiuis, sed solum in practicis.

Ad tertium dicendũ, q in recta ordinatione ad finem, qui includitur in ratione prouidentię, importatur rectitudo consilij, & iudicij, & pręcepti, sine quibus recta ordinatio ad finẽ esse non potest.

ARTICVLVS VII.

Vtrum circunspectio possit esse pars prudentiæ.

Ad septimum sic proceditur. Videtur quòd circunspectio non possit esse pars prudentię. Circunspectio enim uidetur esse consideratio quędam eorum, quę circunstant: huiusmodi autem sunt infinita, quę non possunt comprehendi ratione, in qua est prudentia. ergo circunspectio nõ dẽt poni pars prudẽtię.

¶2 Præt. Circumstantiæ magis uidentur pertinere ad uirtutes morales, q̃ ad prudentiam: sed circũspectio nihil aliud esse uidetur, q̃ respectus circumstantiarum. ergo circumspectio magis uidetur ad morales ptinere uirtutes quàm ad prudentiam.

¶3 Præt. Qui põt uidere q̃ pcul sunt, multo magis põt uidere quæ circumstant: sed p prouidentiam homo est potens pspicere q̃ pcul sunt. ergo ipsa sufficit ad considerandũ ea, q̃ circũstant. non ergo oportuit præter puidentiam ponere circunspectionem partem prudẽtiæ.

Sed contra est authoritas Macrobij, ut dictum † est.

Respon. dicẽdũ, q ad prudẽtiam, sicut dictum * est pcipuẽ ptinet rectè ordinare aliquid I finem. Quod quidem rectè nõ fit, nisi & finis bon* sit, & id, qđ ordinaf in finẽ, sit ẽt bonum, & conueniẽs fini: sed qa prudentia, ut dictũ* est, est circa singularia operabilia, in quib. multa concurrunt, contingit aliquid fm se consideratũ esse bonũ, & conueniens fini, qđ tñ ex aliquibus concurrentibus reddif uel malũ, uel non opportunum ad finem. Sicut ostendere signa amoris alicui fm se cõsideratũ, uidef esse cõueniens ad alliciẽdum eius animum ad amorem. Sed si contingat in aio illius superbia, uel suspicio adulatiõis, non erit hoc conueniens ad finem: & ideò necessaria est circunspectio ad prudentiã, ut s. homo id, quod ordinatur in finem, comparet etiam cum his, quæ circumstant.

Ad primum ergo dicendũ, q licẽt ea, quæ pñt circumstare, sint infinita: tñ ea, quæ circunstant in actu, non sunt infinita, sed pauca q̃dam sunt, quæ immutãt iudiciũ rõnis in agendis.

Ad II dicẽdũ, q circũstãtiæ ptinent ad prudẽtiam quidem sicut ad determinãdum eas: ad uirtutes autem morales, inquãtum per circunstantiarum determinationem perficiuntur.

Ad III dicẽdũ, q sicut ad puidentiam ptinet pspicere id, quod est p se cõueniens fini, ita ad circunspectionẽ ptinet considerare, an sit cõueniẽs fini secundũ ea, q̃ circũstãt. Vtrunque aũt horũ habet specialem difficultatem: & iõ utrũque eorum seorsum ponif pars prudentię.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum cautio debeat poni pars prudentiæ.

Ad octauum sic pcedif. Vr q cautio non debeat poni pars prudentiæ. In eis enim, in quibus malum nõ potest esse, non est necessaria cautio: sed uirtutib. nemo male utif, ut dicit Aug. in lib.* de lib. arb. ergo cautio non ptinet ad prudentiã, quę est directiua uirtutum.

¶2 Pręt. Eiusdẽ est puidere bona, & cauere mala, sicut eiusdẽ artis est facere sanitatem, & curare ægritudinem: sed puidere bona ptinet ad prudentiam. ergo ẽt cauere mala. non ergo cautio debet poni pars alia prudentię à prouidentia.

¶3 Pręt. Nullus puidens conaf ad impossibile: sed null* potest pcauere omnia mala, quę possunt contingere. ergo cautio non pertinet ad prudentiam.

Sed contra est, q Apostolus dicit ad Eph. 5. Videte quomodo cautè ambuletis.

Respon. Dicẽdũ, q ea, circa quæ est prudentia, sunt contingẽtia operabilia, in qb. sicut uerum põt admisceri falso, ita & malum bono pp multiformitatẽ huiusmodi operabiliũ, in quib. bona plerumque impediunf à malis, & mala habent spẽm boni. Et iõ necessaria est cautio ad prudẽtiã, ut sic accipianf bona, quòd uitenf mala.

Ad primum ergo dicendũ, q cautio non est necessaria in moralibus actibus, ut aliqs sibi caueat ab actibus uirtutũ, sed ut sibi caueat ab eis, per quę actus uirtutũ impediri possunt.

Ad II dicendũ, q opposita mala cauere eiusdem rõnis est, & psequi bona: sed uitare aliqua impedimenta extrinseca, hoc ptinet ad aliam rõnem. Et iõ cautio distinguif à puidentia, q̃uis utrumque pertineat ad unam uirtutem prudentiæ.

Ad III dicendũ, q malorũ, q̃ homini uitãda occurrunt, q̃da

SVPER Q. XLIX. ART. VI.

Nic. de Nyss Trac. 3. p. 3 pa. 3. de pu. q 3.

In arti. 6. in rñsione ad primũ, dubium occurrit: quia non apparet quin sumendo prudentiam propriè, vt s. è pceptiua eorũ, quæ sunt ad finẽ virtutis idẽ ponaf pars suiipsius, dum prouidentia ponif pars prudentiæ. Prouidentia n. humana ut ad prudentiã spectat nihil aliud est, q̃ iõ pceptiua eorum, quæ sunt ad finem uirtutis.

¶Ad hoc dr, q diligẽter notanti rñsionem lræ, apparet solutio consistens in hoc, q prudentia põt dupliciter sumi. Vno mõ, ut significat formalẽ & principalem prudentiæ partem, quæ est recta ratio præceptiua, ut s. distinguitur à cæteris ad ipsam requisitis: & sic prudentia est prouidentia, ut in corpore ar. probatur. Alio modo, ut significat eandem partem, & oẽs alias in ordine ad ipsam & sic est uelut nomen cumulatiuum, formaliter ut principalem partem importans, quasi sicut aiam figuricans aiam in concreto. Et sic prouidentia, ponitur principalis, & formalis pars eius ac si diceretur, q esse præceptiuum eius quod est ad finem uitæ humanæ, est pars prudentię cõnumerata septẽ alijs. Aduerte tñ, q prudẽtia [illegible] modo coincidat cum prouidentia, non tñ ita coincidere accipias, ut synonima: quia formaliter distinguunt, sicut cõe, & propriũ. Nam prouidentia actum, qui est recte ordinare prudentia uero actum, qui est recte præcipere, respicit formaliter. Cõstat aũt q præcipere se hẽt ad ordinare ut inferius ad superius. Vñ ista prouidentia penes ordinationem semper declaratur & includere dr recte ordinare ad finem rectitudinem consilij iudicij & præcepti in rñsione ad secũ. Posset tñ aliter prouidẽtia poni pars prudentiæ ut in præceptiua est, ponendo q prouidentia non ponitur pars prudentiæ, nisi sedm q dicit cognitionem futurorum. Et sic prouidentia non pertineret ad applicationem, sed ad cognitionem prudentiæ, ut s. duæ ad acquisitionem, s. docilitas & solertia ad ipsam cognitionẽ scilicet memoria præteritorum intellectus, præsentium, prouidẽtia futurorum & vna ad usum cognitionis s. rõ & duæ ad applicationẽ, s. circũspectio & cautio ipsa applicatio medij accommodi non pars sed substantia prudentię poneretur, quæ in recto præcepto cõsistit. Exigit namq; prudẽtia considerationem futurorum euentuũ, & non solum exercẽdorum per nos, licet ab homine male cognosci possint: propter quod incertę dicuntur prouidentiæ nostræ, sapien. 14.

SVPER Q. XLIX. ARTIC. VII. ET VIII.

In art. 7. & 8. simul dubiũ occurrit, quia, ea quo ad prudentiã spectat actũ, secundũ se cõgruunt fini, & ad circũspectionẽ actus sedm circũstãtias cõgruus sint, & eiusdẽ rõnis ẽ facere bonũ, & uitare malũ oppositũ, cõsequens est, q uitatio mali oppositi bonitati actus secũdum se, q sedm suas circũstãtias, non spectat ad cautionẽ, sed primũ ad prudẽtiã, secũdũ ad circũspectionẽ. Quod ẽ ergo illud malũ, p quo uitãdo opus est cautione? Si dicas, ut litera dicit I rñsione ad secũdũ & I. ar. q est malũ extrinsecorũ impedimẽtorũ, optimẽ dr in ordine ad substãtiã actus, sed nõ in ordine ad circũstãtias qa circũstãtiæ & extrinseca mala excludunt, ut patet discurrẽti p circumstantias. Et cõfirmatur: qa in litera 7. art. extrinseca mala euentuũ uitare, ad circũspectionẽ spectare dr in exẽplo de ostẽsione signi amoris ad alliciendũ &c. ut patet ibi. Et augef dubiũ, qa in corpore octaui art. dr, q ad cautionẽ spectat uitare mala, q habent speciem boni. Cõstat n. q mala ex gñe ad prudentiã, mala ex circũstãtiis ad circũspectionem, uitare spectat. Quæ ergo sunt illa alia mala habentia boni speciẽ uitanda à prudentia, præter ẽ extrinseca impedimenta, quæ condiuidunt istis malis?

¶Ad hoc dr, q licet facile dici ab aliquo posset, q hæc tria in hoc distinguũtur, q prudẽtia respicit actũ ut bonum ex gñe ad finẽ: circũspectio ut bonũ ex circũstãtiis: cautio ut remotũ à malis utriq; bonitati oppositis, ita q illa duo respiciant actũ sedm terminum ad quẽ, s. bonitatem: hoc aũt tertiũ respiciat eundẽ sedm terminũ a quo. Quia tñ author actus istos distinguit sedm proprias difficultates, nec est alia difficultas recessus à malo, & accessus ad bonũ oppositũ, sed eadẽ: ò aiẽdẽdũ est, q in litera tria mala numerãtur ad cautelam spectãtia, scilicet extrinsecorũ impedimentorũ, & habentia boni spẽm, & ex eisdẽ, q dr in rñsione ad ultimum addi vr. Ita q intẽtio authoris est, q actus sint cõsonus sedm se tanq̃ bonus ex gñe, & bonus ẽ ex circũstãtiis, eget cautela ad euitãdũ mala extrinsecorũ impedimẽtorũ. uerbi gratia, Actus ieiunandi pp castitatem, qñ oportet &c. eget cautione, vt nõ euitet ire ad socios tales, q sdu cẽt fortè ad frangendũ ieiunium. Et qm huiuś impedimenta cõtingũt dupliciter, scilicet sedm manifestã oppositionem, & secundũ occultã sub specie boni, & subtili acumine opus est ad cõprehẽdẽdũ latẽtes sub specie boni insidias, author cõtra impedimenta distinxit mala sub specie boni, quasi occulta contra aperta.

¶Patet aũt ambo spectare ad cautionẽ ex eo, q cautos dicimus, q incidũt in quoslibet horum. Euentus aũt mali sunt in duplici ordine, quidã pertinẽtes ad circũstãtias, & hi ptinẽt ad circunspectionẽ: & talis est euẽtus in exẽplo literæ, spectat n. ad circũstãtiã circa quid. Amãs enim aliquem dẽt pspicere, qualis ẽ quẽ amat, & ex consideratione conditionũ psonæ amatæ, q est materia, & obiectum amoris, circũstantias actui adhibere. Quidam aũt ex extrinsecis ab actu, & circũstantiis proueniunt, ut illi qui consequũtur impedimenta tã aperta, quãm sub specie boni, & tales spectant ad cautionem. Breuiter autem dicitur, & sine tot difficultatibus resoluẽ, quòd circunspectio ad actum utionis internos spectat, & habet pro obiecto circumadiacentia, & obuenire possibilia bona, & mala, ut ipsum nomen circunspectionis sonat. Cautio verò ad actum applicandũ spectat, & ad mala tantum uitanda refertur. Oportet namque rationẽ practicam vtrunque actum habere, scilicet uidere circum-

Universidad de Deusto Biblioteca

circumquaq;. & uitali misione applicando ad uitandũ mala. Vnde incircumspectos dicimus, qui nõ uident circumquaque: incautos uerò, qui licet circũspiciãt omnia, nõ tamẽ student, ut uitent mala, quæ præuidẽt. Et per hoc solutio omnium pateret, nisi obstaret, q author circũspectionem ad applicationem pertinere posuit, & ideò sola prior solutio cõsona authori uidetur.

SVPER QV. L. ARTC. I.

IN q.50.arti.1. dubium occurrit circa illud dictum, scilicet q leges ponere ñ conuenit alijs principantibus, & populo, nisi secundùm quòd participant aliquid de regimine regio. Videtur enim oppositum, quia rex participat populum, & non econtra: quoniã rex fit naturaliter à populo, & rex quasi gerens uicem totius populi, leges ponit. ¶Ad hoc dicitur, q licèt prima facie uideatur distinguẽdũ, & dicendum, q regimen regium, & populare comparat dupliciter, s. ordine formali: & sic eum perfectiora in entibus sint exemplaria imperfectiorum, regimen regium, utpotè perfectissimum, est exemplar omnis regiminis, ac per hoc in litera dicit quòd alij principatus, uiã popularis, intantum leges ponunt, inquãtum participant regimen regium: uel ordine generationis, & sic regimen populare secundùm aliam electionis est prius regimine regis, ut obijciendo dicitur: Sed si diligenter consideretur, q electio regiminis non est pars regiminis, sed prærequi ad omnem speciem regiminis, ad electionem si quidem populi spectat secundũ naturale ius, an populare, an optimatum, an regale sit futurum regimen, manifestè patet, q hic etiam, secundùm generationis ordinẽ, regalis principat' dependet à populari, q

Porrecta per totum. 282
Sup.q.48. arti.unic. cor. Et 3. di.33.q.3 art.1.q.4.
*Li.5.c.6. a med. tomo 5.
*Li.3.Polit.c.5.t.5.
*Li.5.Etymol.c.10.
†Li.6.c.8. paulo a prin.to.5.
*Li.3.c.3. post mediũ to.5.

sunt, q ut in pluribus accidere solent, & talia cõprehẽdi rõne põt: & contra hæc ordinat cautio, ut totaliter uitentur, uel ut minus noceãt. Quædã verò sunt, q ut in paucioribus, & casualiter accidũt: & hæc cũ sint infinita, rõne cõprehendi non põt, nec homo sufficit ea præcauere: quis per officium prudentiæ hõ contra oẽs fortunæ insultus disponere possit, ut minus lædat.

QVAESTIO L.

De partibus subiectiuis prudentiæ, in quatuor articulos diuisa.

POstea considerandũ est de partibus subiectiuis prudẽtiæ. Et qa de prudentia, p quã aliquis regit seipsum, iam dictũ est, restat nunc dicẽdum de speciebus prudentiæ, quibus multitudo gubernatur.

CIRCA quas quæruntur quatuor.

¶Primò, Vtrũ lex positiua debeat poni species prudẽtiæ.
¶Secundò, Vtrum politica.
¶Tertiò, Vtrum œconomica.
¶Quartò, Vtrum militaris.

ARTICVLVS I.

Vtrum regnatiua debeat poni species prudentiæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr q regnatiua non dẽat poni species prudentiæ. Regnatiua.n. ordinatur ad iustitiã conseruandam. dicitur.n. in 5.*Eth. q princeps ẽ custos iustitiæ. ergo regnatiua magis ptinet ad iustitiam, q ad prudentiam.

¶2 Præt. Secundũ Phil.* in 3.Polit. regnũ est una sex specierum politiarũ: sed nulla spẽs prudẽtiæ sumitur ẽm alias quinque politias, q sunt aristocratia, timocratia, tyrãnis, olicratia, democratia. ergo nec secũdũ regnum debet sumi regnatiua.

¶3 Præt. Leges ponere nõ solũ ptinet ad reges, sed ẽt ad quosdã alios principat*, & ẽt ad populum, ut patet p Isido.* in lib. etymol. sed Philos. in 6.†Eth. ponit legis positiuam partem prudentiæ: inconuenienter ergo loco eius ponitur regnatiua.

SED CONTRA est, q Phil. dicit* in 3. Poli. q prudẽtia est ppria uirt* principis. ergo spalis prudẽtia debet esse regnatiua.

RESPON. Dicẽdũ, q sicut ex supra dictis* patet, ad prudẽtiã pertinet regere, & præcipere: & iõ ubi inuenitur specialis rõ regiminis, & præcepti in humanis actibus, ibi ẽt inuenitur specialis rõ prudentiæ. Manifestũ est aũt, q in eo, q nõ solũ seipsum hẽt regere, sed ẽt cõitatẽ pfectã ciuitatis, uel regni, inuenit spalis & perfecta rõ regiminis. Tantò.n. regimen pfectius est, quantò uniuersalius est ad plura se extẽdens, & ulteriorẽ finem attingens: & iõ regi, ad quẽ pertinet regere ciuitatem, uel regnũ, prudentia competit ẽm specialẽ & perfectissimam sui rõnem. Et propter hoc regnatiua ponitur species prudentiæ.

*q.47.artic.8.
Conclu.

AD PRIMVM ergo dicendum, q omnia, quæ sunt uirtutum moralium, pertinent ad prudentiã, sicut ad dirigentem: vnde & rõ recta prudentiæ ponit in diffinitione uirtutis moralis, ut supra* dictũ est. Et iõ ẽt executio iustitiæ, prout ordinatur ad bonum cõe, quod pertinet ad officiũ regis, indiget directione prudẽtiæ. Vnde istæ duæ uirtutes sunt maximè propriæ regi. s. prudentia, & iustitia, ẽm illud Hiere. 23. Regnabit rex, & sapiẽs erit, & faciet iudiciũ, & iustitiam in terra. Quia tñ dirigere magis ptinet ad regem, exequi aũt ad subditos: ideo regnatiua magis ponitur species prudentiæ, quæ est directiua, quàm iustitiæ, quæ est executiua.

*q.47.ar.5.ad 1.ar. pcipue & 1.2.q.58. ar.1.&2. ad 4.&arti.4.

AD II dicẽdũ, q regnum inter alias politias est optimũ regimen, ut dr in 8.* Ethic. Et ideò species prudentiæ magis debuit denominari a regno, ita tamen q sub regnatiua comprehendantur omnia alia regimina recta, non autem peruersa, q uirtuti opponuntur: undẽ non pertinent ad prudentiam.

*Li.8.ca.10. circa prin. to.5

AD III dicẽdũ, q Philos. denominat regnatiuã à principali actu regis, q est leges ponere: qd etsi conueniat alijs, non conuenit eis, nisi secundùm quòd participant aliquid de regimine regis.

ARTICVLVS II.

Vtrum politica conuenienter ponatur pars prudentiæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr q politica incõuenienter ponat pars prudẽtiæ. Regnatiua.n. est pars politicæ prudẽtiæ, ut dictũ* est: sed pars nõ dẽt diuidi cõtra totũ. ergo politica nõ dẽt poni alia spẽs prudẽtiæ.

*Ar. præc.

¶2 Præt. Spẽs habituum distinguunt ẽm diuersa obiecta: sed eadem sunt, q oportet regnãtẽ pcipere, & subditũ exeq. ergo politica secundum q pertinet ad subditos, non dẽt poni spẽs prudẽtiæ distincta à regnatiua.

¶3 Præt. Vnusquisque subditorũ est singularis psona: sed qlibet singularis psona seipsam sufficienter dirigere potest per prudentiam communiter dictam. ergo non oportet poni aliam speciem prudentiæ, quæ dicatur politica.

in litera populus uocatur: magis autẽ distinguendum est de populi significatiõe. Quandoq;.n. sumitur populus pro regimine populari. quandoque autẽ pro ipso populo. Regimen autem regium à populi quidem electione dependet, qui uota sua, & potestatem in eum transtulerunt: & ppterea vices populi gerere dicitur. Non dependet autẽ à regimine populari, sed econtra, ut in litera dicitur, nec uices illius gerit.

SVPER QV. L. ART. II.

IN ar.2. in rñsione ad secundum aduerte, quòd politica, quæ quasi manualis est, non unius, sed multarum est specierum iuxta multitudinem formaliũ partium ciuitatis: sicut nautica distinguitur in eam quæ regit temonem, & eam quæ regit remos &c. Propter huiusmodi.n. diuersitatẽ diximus superius ex Aristot. esse tot genera uirtutum. Simile enim est in omnibus huiusmodi: propter quod etiam œconomica in multas species diuiditur eadẽ ratione, pp diuersas scilicet partes formales.

Porrecta per totum. 283
Locus sup. art.1. notat.

cienter

SED CONTRA est, qd Phil. dicit* in 6. Eth. Eius autem quæ circa ciuitatem, hæc quidem architectonica prudentia legis positiua: hæc autem commune nomen habet politica, circa singularia existẽs.

*Li.6.c.8. ad princ. tom.5.

RESPON. Dicendũ, q seruus per imperium mouet à dño, & subditus à principãte, aliter tñ q irrationabilia, & inanimata moueant à suis motorib. Nã inanimata, & irrõnabilia agunt solũ ab alio, nõ aũt ipsa agũt seipsa, qa nõ habẽt dominiũ sui act' p liberũ arbitriũ: & iõ rectitudo regiminis ipsorũ nõ est in ipsis, sed solũ in motoribus. Sed homines serui, vel qcũq; subditi, ita agunt ab alijs p pceptũ, q tñ agũt seipsos p liberũ arbitriũ: & iõ reqrit i eis qdã rectitudo regiminis, p quã seipsos dirigant in obediendo principantibus. Et ad hoc pertinet species prudẽtiæ, quæ politica vocatur.

Conclu.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q sicut dictum* est, regnatiua est perfectissima species prudẽtiæ: & iõ prudentia subditorum, q deficit à prudẽtia regnatiua, retinet sibi nomen cõmune, ut prudẽtia dicatur: sicut in logicis conuertibile, qd non significat essentiam, retinet sibi commune nomen proprij.

*In corp ar. & in solut. argu art. præce.

AD II dicẽdũ, q diuersa rõ obiecti diuersificat habitũ ẽm speciẽ, ut ex supra dictis* patet. Eadem aũt agẽda cõsiderant qdẽ à rege ẽm vniuersaliorẽ rõnẽ, q cõsiderent a subdito, q obedit. Vni.n. regi in diuersis officijs multi obediunt: & iõ regnatiua comparatur ad hanc politicã, de qua loquimur, sicut ars architectonica ad eam, quæ manu operat.

*q.47.ar.5.& 1.2. q.54.a.2.

AD III dicẽdũ, q p prudẽtiã cõiter dictam regit hõ seipsum i ordine ad pprium bonũ: p politicã autem, de qua loquimur, in ordine ad bonum cõe.

ARTICVLVS III.

Vtrum œconomica debeat poni species prudentiæ.

AD TERTIVM sic pcedit. Vr q œconomica nõ debeat poni spẽs prudentiæ. Quia ut Phil. dicit* in 6. Eth. prudẽtia ordinat ad benè viuere totum: sed œconomica ordinat ad aliquẽ particularẽ finẽ, s. ad diuitias, vt dr in 1.* Eth. ergo. œconomica non est species prudentiæ.

¶2 Præt. Sicut supra habitũ est, prudẽtia nõ est nisi bonorũ: sed œconomica põt ẽt esse malorum. multi enim peccatores puidi sunt in gubernatione familiæ. ergo œconomica nõ debet poni species prudentiæ.

¶3 Præt. Sicut in regno inuenit principãs, & subditus, ita ẽt in domo: si ergo œconomica est spẽs prudentiæ, sicut & politica, deberet ẽt paterna prudentia poni, sicut & regnatiua: non aũt ponit. ergo nec œconomica debet poni spẽs prudentiæ.

SED CONTRA est, qd Phil. dicit in* 6. Eth. q illarũ, s. prudentiarũ, quæ se habẽt ad regimen multitudinis, hæc qdẽ œconomica, hæc autem legis positiua, hæc autẽ politica.

*Lib.6.c.8. paulo a prin. to.5.

RESPON. Dicendum, q ratio obiecti diuersificata ẽm vniuersale, & particulare: vel ẽm totum, & partem, diuersificat artes, & virtutes, secundũ quã diuersitatem vna est principalis respectu alterius. Manifestum est autem, q domus medio modo se habet inter vnam singularem personam, & ciuitatem, vel regnum. Nam sicut vna singularis persona est pars domus, ita vna dom' est pars ciuitatis, vel regni: & ideo sicut prudẽtia cõiter dicta, quæ est regnatiua vni*, distinguit a politica prudẽtia, ita oportet, q œconomica distinguat ab vtraq;.

Conclu.

AD PRIMVM ergo dicendum, q diuitiæ cõparantur ad œconomicam nõ sicut finis vltimus, sed sicut instrumenta qdã, ut dr in* 1. Polit. Finis autem vltimus œconomicæ est totum bene viuere, secũdum domesticam conuersationem. Philo. autem* in 1. Ethico. ponit, exemplificando, diuitias finem œconomicæ, secundum studium plurimorum.

*Li.1.c.5. &7. to.5.
*Li.1.Eth. c.1. to.5.

AD II dicẽdũ, q ad aliqua particularia, q sunt i domo disponẽda, possunt aliq peccatores puidẽ se hẽre: sed ñ ad ipsũ totũ benè viuere domesticæ cõuersationis, ad qd pcipuẽ reqrit uita uirtuosã.

AD III dicendum, q pater in domo hẽt quãdã similitudinem regij principatus, ut dr* in 8. Ethic. non tamen habet perfectam potestatem regiminis, sicut rex: & ideò non ponitur separatim potestas paterna, species prudentiæ, sicut regnatiua.

*Li.8.c.10 parum à medio, tomo 5.

SVPER QV. L. ARTIC. III.

IN rñsione ad secũdum, dubiũ occurrit circa illud, s. Peccatores nõ põt prouidi se habere ad totũ benè viuere domesticæ cõuersationis, tũ qa non magis exigitur virtuosa uita ad totũ benè viuere secũdum eiusdem cõuersationem, q secũdũ diuitias: tũ quia ad bene se habere secũdum domesticam conuersationẽ, sufficit filijs suis, vxori &c. quãtum ad se attinet, benè se habere. Sic aũt benè se habere distinguit cõtra bene se habere simpliciter, vt patet 1. Polit. c. penult. ¶Ad hoc dicitur, q dictum authoris intelligẽdũ est de patrefamilias, cuius est prouidere pp quod dixit, prudẽ se habere. Oportet enim patrẽfamilias esse bonum virũ, sicut & principem ciuitatis, eadem ratione. ¶In articulo quarto nihil aliud scribẽdum occurrit.

Porrecta per totum. 284
Supra q.47.ar.11. Et q.48. art. vnic. cor. si & ad 2. Et 3. d.33.q.3. art.1.q.4. Et 6. Eth. lect.7.
*Li.6.c.5. tom.5.
*Li.1.c.4. tom.5.
†q.47.artic.13.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum militaris debeat poni species prudentiæ.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q militaris non debeat poni species prudentiæ. Prudẽtia enim contra artem diuiditur, ut dr in* 6. Ethi. sed militaris videtur esse quædam ars in rebus bellicis, sicut patet per Philos. in* 3. Ethic. ergo militaris non debet poni species prudentiæ.

Porrecta per totum. 285
Locus supra art.3. notat.
*Libr. 6. Eth. ca. 3. 4. & 5. t.5.
*Ca.8. in ... nuitur, & lib. 3. Eth. ca.1. & 2. tom.5.

¶2 Præt. Sicut militare negotiũ cõtinet sub politico, ita ẽt & plura alia negotia, sicut mercatorũ, artificũ, & aliorum hmõi: sed ẽm alia negotia, quæ sunt in ciuitate, nõ accipiũtur aliquæ species prudentiæ. ergo etiam neque ẽm militare negotium.

¶3 Præt. In rebus bellicis plurimum valet militũ fortitudo. ergo militaris magis pertinet ad fortitudinem, quàm ad prudentiam.

SED CONTRA est, quod dicitur Prouer. 24. Cum dispositione initur bellum, & erit salus, ubi sunt multa consilia: sed consiliari pertinet ad prudentiam. ergo in rebus bellicis maximè necessaria est aliqua species prudentiæ, quæ militaris dicitur.

RESPON. Dicendum, q ea quæ ẽm artem, & rationem aguntur, conformia esse oportet his, quæ ẽm naturam, quæ à ratione diuina sunt instituta. Natura aũt ad duo tendit. Primò quidem ad regẽdũ vnamquamq; rem in seipsa: secundò verò ad resistẽdũ extrinsecis ipugnãtibus, & corruptiuis. Et pp hoc non dedit solum animalibus vim cõcupiscibilem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

scibilē, per quam moueātur ad ea, quæ sunt saluti eorū accommoda, sed ēt vim irascibilem, per quā animal resistit impugnantibus. Vnde & in his, q̄ sunt sm rationem, non solum oportet esse prudētiam politicam, per quam disponantur conueniēter ea, quæ pertinent ad bonum cōmune, sed etiā militarē, per quā hostium insultus repellantur.

AD PRIMVM ergo dicendū, q militaris pōt esse ars, sm q hēt quasdā regulas vtēdi qbusdā exterioribus rebus, puta, armis, & eqs: sed sm q ordinat ad bonū cōe, habet magis rationē prudentiæ.

AD II dicēdū, q oīa negotia, q̄ sunt ī ciuitate, ordinant ad aliquas particulares vtilitates: sed militare negotiū ordinat ad tuitionē toti" boni cōis.

AD III dicēdum, q executio militiæ pertinet ad fortitudinem: sed directio ad prudentiam, & præcipuè secundum quod est in duce exercitus.

QVAESTIO LI.

De Virtutibus adiunctis prudentiæ, in quatuor articulos diuisa.

POSTEA cōsiderādū est de virtutibus adiūctis prudētię, q̄ sunt quasi ptes potētiales ipsi". ET CIRCA hoc qrunt quatuor.

¶ Primò, Vtrū eubulia sit virt".

¶ Secundò, Vtrū sit specialis virtus à prudentia distincta.

¶ Tertiò, Vtrum synesis sit specialis virtus.

Quartò, Vtrū gnome sit specialis virtus.

ARTICVLVS PRIMVS

Vtrum eubulia sit uirtus.

AD PRIMVM sic pcedit. Vř q eubulia nō sit virtus. Quia sm Aug. in lib. de* lib. arb. virtutibus nullus malè vtit: sed eubulia q̄ est bene cōsiliatiua, aliqui malè vtunt, vel qa astuta cōsilia excogitāt ad fines malos cōsequēdos, aut ēt ad bonos fines cōsequendos aliqua pctā ordināt, puta, q furat, vt eleemosynā det. ergo eubulia ñ ē virtus.

¶ 2 Præt. Virtus pfectio" qdam est, vt dř in* 7. Phys. sed eubulia circa cōsiliū consistit, qd importat dubitationem & inquisitionem, q̄ imperfectionis sunt. ergo eubulia non est virtus.

¶ 3 Præt. Virtutes sunt connexę adinuicē, vt supra habitū* est. sed eubulia nō est cōnexa alijs virtutibus, multi n. peccatores sunt benè consiliatiui, & multi iusti sunt in consilij tardi. ergo eubulia non est virtus.

SED CONTRA est, q eubulia est rectitudo consilij, vt Philos. dicit in 6.* Ethic. sed recta ratio perficit rationem virtutis. ergo eubulia est virtus.

RESPON. Dicendū, q sicut supra dictū* est, de rōne virtutis humanæ est, q faciat actum hominis bonū. Inter ceteros autē actus hominis, proprium est ei consiliari, quia hoc importat quandam rationis inquisitionē circa agenda, in quibus cōsistit vita humana. Nā vita speculatiua est supra hominem, ut dicitur in 10.* Ethi. Eubulia autem importat bonitatē consilij. Dicitur. n. ab eu, quod est bonū, & bole, qd est cōsilium, quasi bona cōsiliatio, vel poti" bene cōsiliatiua. Vñ manifestum est, q eubulia est uirtus humana.

AD PRIMVM ergo dicendū, q non est bonū consilium siue aliquis malū finem in consiliando præstituat, siuè ēt ad bonū finē malas vias adinueniat: sicut ēt in speculatiuis nō est bona rōcinatio: siuè aliqs falsum cōcludat, siuè ēt cōcludat verū ex falsis dictis, qa non vtit cōuenienti medio. Et ideò vtrumq; prædictorum est contra rōnem eubuliæ, vt Philos. dicit in* 6. Eth.

AD II dicēdum, q etsi virtus sit essentialiter perfectio qdā, non tñ oportet, q oē illud qd est materia virtutis, importet pfectionē. Oportet. n. circa oia humana pfici p uirtutes, & nō solū circa actus rationis, inter quos est consilium, sed ēt circa passiones appetitus sensitiui, q̄ adhuc sunt multò imperfectiores. Vel pōt dici, q uirtus humana est perfectior sm modū hominis, qui non potest per certitudinem comprehendere ueritatem rerum simplicium intuitu simplici, & præcipue in agibilibus, quæ sunt contingentia.

AD III dicendum q in nullo peccatore, inquātū hmōi, inuenit eubulia. Oē n. pctm est contra bonā cōsiliationē. Requiritur. n. ad benè cōsiliādū non solū adinuentio, vel excogitatio eorū, q̄ sunt opportuna ad finē, sed ēt aliæ circunstātiæ, s. tēpus congruum, ut nec nimis tardus, nec nimis uelox sit in cōsilijs: & modus consiliandi, ut scilicet sit firmus in suo cōsilio, & aliæ huiusmodi debitæ circunstātiæ, quæ peccatores peccādo nō obseruant. Quilibet autem uirtuosus est bene cōsiliatiuus in his,

Conclu. m

SVPER QV. LI. ARTIC. I.

IN ar. 1. q. 51. ad secundū nota, quòd si argumentum tendat cōtra materiam cōsilij, prima rñsio, si contra pfectionem formalem, quòd rectitudo inquisitiua est, secunda responsio amplectenda est.

¶ In responsione ad tertium eiusdem artic. primi dubiū occurrit, quia respōsio non videtur satisfacere argumento. Nā argumentum tendebat ad hoc, q eubulia nō esset virtus, eo q esset in peccatoribus: respōsio autem ostēdit, q non est in peccatoribus, inquātum peccant. Ex hac enim respōsione nō habetur, quòd nō sit in eis, qui sunt peccatores, quod erat intētum argumenti. Ex eo namq; quòd illi, qui sunt peccatores, habent eubuliā non in peccando, sed in alijs, sequitur q eubulia non est virtus. Nā in illis, qui sunt peccatores, nulla est virtus, cum omnes sint cōnexæ, vt argumentum assumit.

¶ Ad hoc dicit, quòd respōsio optimè euacuat argumentū. Nā responsio ostendendo q peccatores peccādo contrariatur rectitudini consilij, satis per hoc ostendit, q in illo, qui est peccator, non est eubulia. Oportet n. eubulianē rectè consiliari nō solum in huius, vel illius virtutis materia, sed in omnium virtutum materijs. Et ñ [illegible] una deficit, ipsa deficit. Et propterea cū hoc, q in peccatore deficit illa materia, in qua peccat, sequitur quòd absolutè in illo non sit.

¶ In eadem responsione dubium occurrit. Quomodo oē peccatum est contra bonā consiliationem, cum pluries cōtingat peccare in nullo offendendo cōsilium, sed præceptum, ut patet cum quis in eodem perseuerans consilio & iudicio, contrariū præcipit ex passione, uel illud ex negligentia nō præcipiendo, peccat. Si dicatur, ut litera innuere uidetur, quòd peccat contra consilium, quia nō est firmus in suo consilio. Contra, firmitas consilij cum distinguatur à firmitate præcepti, sicut & ipsum consilium à præcepto, quoniā modus est cuiusque suus; negligens in præcipiendo, & perseuerans in cōsilio, est firmus in consilio, & tamen peccat.

¶ Ad hoc dicit, quòd quia omne peccatū liberi arbitrij sit, cuius proprius actus est electio, qui appetitus est præcōsiliati: ideò omne peccatum contra consiliū aliquod formaliter, vel virtualiter cōmittitur. Nam & præcipiens ex passione, ex apparenti secundum illā passionem statim aliter iudicat, tāquàm aliud consilium sequens: & negligens ad præceptum post rectum consilium, & iudicium, nūquàm peccaret nisi indirectè saltē eligeret non præcipere, ac per hoc tamquàm ex alio cōsilio concludens se habet. Et sic non est firmus in ipso suo consilio secundum ueritatem, quo ad illum actum in particulari.

SVPER

Porrecta per totum. 286
1. 2. q. 7. ar. 6. Et 3. d. 33. q. 1. art. 1 q. 2. Et 6. Ethi. lec. 8 & 9.
*Lib. 3. de liber. arb. c. 18.
*Li. 7. tex. 17. to. 2.
*1. 2. q. 65 art. 1.
*Li 6. c. 9. cir. med. tom. 5.
*q. 47. art. 4. & 1. 2. q. 57. art. 2. & 3.
*Li. 10. ca. 7 a med. tom. 5.
Conclu. m
*Li. 6. c. 5. tom. 5.

quæ ordinantur ad finem uirtutis: licet fortè in aliquibus particularibus negotiis non sit benè consiliatiuus, puta, in mercationibus, uel in rebus bellicis, uel in aliquo huiusmodi.

ARTICVLVS II.

Vtrum eubulia sit uirtus distincta a prudentia.

AD SECVNDVM sic pcedit. Vř q eubulia nō sit uirtus distincta a prudentia. Quia, ut Philos. dicit* in 6. Eth. vř prudētis esse bene cōsiliarij: sed hoc pertinet ad eubuliam, ut dictum* est. ergo eubulia non distinguitur a prudentia.

¶ 2 Præt. Humani act", ad quos ordinant humanæ uirtutes, pcipuè specificant ex fine, ut s. dictū* est: sed ad eūdē finē ordinant eubulia, & prudētia, ut dř 6.* Ethi. non aūt ad quendā particularē finē, sed ad cōem finē totius uitæ. ergo eubulia nō est uirtus distincta a prudentia.

¶ 3 Præt. In sciētiis speculatiuis ad eandē sciētiā ptinet inquirere, & determinare. ergo pari ratiōe i operatiuis hoc ptinet ad eādē uirtutē: sed inqrere pertinet ad eubuliā, determinare autē ad prudentiam. ergo eubulia non est alia uirtus a prudentia.

SED CONTRA est, q prudētia est præceptiua, ut dicitur* in 6. Ethi. hoc autem non conuenit eubuliæ. ergo eubulia est alia uirtus a prudentia.

RESPON. Dicendū, q sicut dictū* est supra, uirtus pprie ordinatur ad actum, quē reddit bonū: & iō oportet sm differētiā actuum esse diuersas uirtutes, & maximè qñ non est eadē rō bonitatis in actibus. Si n. esset eadem rō bonitatis in eis, tunc ad eandē uirtutē pertinerēt diuersi actus: sicut ex eodē depēdet bonitas amoris, desiderij, & gaudij, & iō oia ista pertinent ad eadē uirtutē charitatis. Act" aūt rōnis ordinati ad op" sunt diuersi, nec habēt eandē rōnē bonitatis. Ex alio n. efficitur hō bñ cōsiliatiuus, & bene iudicatiuus, & bene præceptiuus: qd patet ex hoc, q ista aliquando abinuicem separantur. Et ideo oportet aliam esse uirtutē eubuliā, p quam hō est benè consiliatiuus: & aliā prudentiam, p quā hō est bene præceptiuus. Et sicut consiliari ordinat ad pcipere tanq ad principalius: ita ēt eubulia ordinat ad prudētiā tanq ad principaliorē uirtutē, sine qua nec uirtus esset, sicut nec morales uirtutes sine prudentia, nec cæteræ uirtutes sine charitate.

AD PRIMVM ergo dicendū, q ad prudentiam pertinet benè consiliari imperatiuè, ad eubuliam autem elicitiuè.

AD II dicēdū, q ad unū finē ultimū, qd est bñ uiuere totū, ordinant diuersa actus sm quēdā gradū. Nā præcedit cōsiliū, sequitur iudicium, & ultimū est pceptum, qd immediatè se habet ad finē ultimū. Alij aūt duo actus remotè se habēt, q. tñ habēt quosdā proximos fines, cōsiliū quidē intentionē eorū, q̄ sunt agenda: iudiciū aūt certitudinē. Vñ ex hoc non sequit, q eubulia, & prudentia nō sint diuersę uirtutes. sed q eubulia ordinet ad prudentiā, sicut uirtus secundaria ad principalem.

AD III dicendum, q etiā in speculatiuis alia rōnalis sciētia est dialectica, quæ ordinat ad inquisitionem inuentiuā: & alia sciētia demonstratiua, quæ est ueritatis determinatiua.

ARTICVLVS III.

Vtrum synesis sit uirtus.

AD TERTIVM sic pcedit. Vř q synesis nō sit uirtus. Virtutes. n. non insunt nobis a natura, ut dicitur in 2.* Ethic. sed synesis inest aliquibus a natura ut dicit Philos. in 6.† Ethi. ergo synesis non est uirtus.

¶ 2 Præt. Synesis, ut in eodē lib. *di, est solum indicatiua: sed iudicium solū sine pcepto pōt esse ēt in malis. cum ergo uirtus sit solùm in bonis, uidetur quòd synesis non sit uirtus.

SVPER QV. LI. ARTIC. II.

IN art. 2. eiusdē 51. q. dubiū occurrit, Quo esse bñ cōsiliatiuū, bñ iudicatiuū, & benè pceptiuū, abinuicē separātur, & tñ oēs virtutes sunt connexæ. Ad hoc bř dř, q author non loquitur in verbis de uirtutibus facientibus benè consiliari, iudicare, & præcipere: sed de naturalibus dispositionib", & exercitationib præuiis ad uirtutes, & ex diuersitate horum, quæ ex separabilitate probat, diuersitatē uirtutū cōcludit. Naturales autē dispositiones separari patet ex eo, q inquisitionis ex imaginatione, iudicij ex sensu cōi, præcepti autē ex naturali inclinatione ad aliqd, puta, castitatem, liberalitatem, bonitas consurgit. imaginatio n. bona plurimū est adinuentiua mediū. Sensus aūt cōis, iudicij circa singularia firmatiuus est, & hoc ut ministrat rōni. Inclinatio aūt ad aliqd propter nos reddit ad executionē & pcipere facere, trahēdo uoluntatē ad consona illi inclinationi. Exercitationes quoque uidemus separatas, dū inuētiuos ad proponendū libēter audimus", iudicatiuos ad decernendū, Prōptos ad aliqd animus ad exequēdū in illo gñe, puta, liberalibus nam ad dispēsandū cōia, & natis castis ad conseruādum cū mulieribus.

¶ In eod. art. in rñ. ad primum, dubium occurrit, Quo uerificat q prudentia sit consiliatiue imperatiua, cū eubulia sit prior, natura saltē, q prudētia. Prius est n. rectè consiliari, & deinde iudicare, & demum præcipere. Quomodo ergo prudentia præcipiat facto?

¶ Ad hoc di, q cum prudentia se habeat ad eubuliam & alias adiunctas uirtutes, quēadmodū militaris se habet ad equestrē, & gladiatoriam, ut patet ex ordine finium, subsequentiū ad finē principalē cōsequenter est, ut sicut militaris imperat subseruientibus sibi artibus, ita prudētia præcipiat ministrantibus sibi uirtutib. Reducit ad hoc in exte [illegible] in quib. præcipiens subiecto, distinguntur a consiliātibus. Princeps n. aūt

cuius est pcipere, īperat cōsiliariis & simile accidit intus in aīa.

¶ Ad obiectionē aūt in opposi dr, q quia finis principalis est ultimū in executione, & primū ī intentione: iō virtus, uel ars, cuius est respicere illū finē principalē ut propriū, imperat ministrantibus tali ordine, q primo est intētio illius finis: secundo executio ministrantium, & earū fines, & demum est executio principalis, ut patet ī militari. Prius n. est executio equestris, & gladiatoriæ, & frenefactiuæ, q̄ executio militaris. Imperat tñ militaris his omnib" ex priore intentione finis. Et simile patet ī principe, & consiliariis &c. Neq; n. princeps primò præcipit agenda, & deinde cōsiliū adhibet, sed intendēs pcipere adhibet cōsilium ad inuenienda, q̄ sunt pcipienda ad talem finē: oportet n. cōsilia cōgruere pcepto: aliōquin quāuis aliàs optima, tunc uana, & nulla reputantur, ut patet in dantib. cōsilia de illis mediis, q̄ sibi non subsunt pnunc imperio. Sic ēt contingit in aīa intēdente finē aliquem, puta, castitatē, & uolente præcipere sibi media congrua, cōsiliatur: & cum comu[illegible] ieiunia, disciplinæ, lectiones sacræ, orationes mentales expediunt, in hoc bonum consiliū est, si media, quæ suo subsunt imperio, cōcludet. Contingit n. infirmitatem esse corpore, sic ut peccaret ieiunando, & huiusmodi. Imperat ergo prudentia eubuliæ, ut architectonica, ministrantibus.

¶ In articulū 3. eiusdem quæst. in respōsione ad primū, nota duplex iudicium cōcurrere ante actū præcepti, scilicet, de fine particulari, & hoc fit in minori ppositione: & de eo quod est ad finē, q̄d præcipiendum est: & hoc fit in conclusione. Et licèt utrunque iudicium spectet ad synesim, primi tamē bonitas uirtuti morali tribuitur: secundi aūt synesi, quia illius est magis suum, illius autem est magis id quod est ad finē. Ministrat enim hęc prudentiæ, q̄ est eorum [illegible]

Porrecta per totum 287
Locis sup. art. 1. notat.
*Li. 6. c. 5.
*Ar. præced.
*1. 2. q. 18. art. 1.
*Li. 6. ca. 11. tom. 5.
*Li. 6. ca. 10. circa med. to. 5
*Ar. præc. & 1. 2. q. 66. 55. art. 1. & 3.
Conclu. m
Porrecta per totum. 288
1. 2. q. 57. ar. 6. Et 3. di. 33. q. 3 ar. 1. q. 6. Et 6. Ethi. lect. 5.
*Li. 2. c. 1. tom. 5.
†Li. 6. c. 11 a medio.
*Li. 6. c. 10 tom. 5.

SVPER QV. LI. ART. IIII.

IN arti. 4. dubium occurrit, quo pacto gnome est uirtus. Et est rō dubij, quia si est uirtus aut naturalis, aut acquisita: sed naturalis nō est, quia ꝓter synderesim, q̃ habitus principiorū est, nulla uirtus ponitur naturalis in intellectu practico, sicut nec in speculatiuo, nisi habitus principiorū. Nec acquisita, quia acquirunt̃ uirtutes intellectus experimentis, q̃ ex memoria cōsurgūt, ut patet i ꝓlogo Metaphy. Hec aūt ꝓter cōes regulas iudicāda sunt raro cōtingentia, ac per hoc ab uno, & eodē hoie parum, aut nihil experimento ꝓbabilia: & sic uirtus nec unquam habebitur.

¶Ad hoc dr, ꝙ uirtutes sunt i duplici differētia. Nā quā sunt quarū materia i cōmuni frequēter occurrit, ut uirtutes, quæ cardinales uocātur, ut patet discurrēti ꝑ earū materias, scom mutationes, distributiones, appetit*, ac delectationes ciborū, & venereorū, timoresque periculorū. Quędā uerò sunt, quarū materiæ non cōiter, aut frequenter accidunt, ut patet de magnificentia, & magnanimitate. Non. n. magnæ diuitiæ, aut magni honores crebrò occurrūt. Et quia exercitationes earū non sunt similes, iō ēt cōnexio ipsarum cum alijs non intelligitur simili mō, sicut d primis. Nā cū uirtutes oēs connexæ sint, primas sibi connexio ponit in actu simpliciter: secundas aūt in actu secūdum quid, idest, in potentia propinqua actui simpliciter. Pauper. n. uirtuosus nō est magnificus simpliciter, sed in potentia propinqua, præparatione. s. animi. Ex his aūt omnibus hoc hī ad propositum, ꝙ virtutes aliquæ inesse nobis dūt, qñ sunt in potētia propinqua præparati animi. Sic. n. cōtingere vr de gnome. Ipsa. n. tunc haberi dr, quando in suis principijs mens exercitata est, quāmuis ca-

Conclu. m

¶3 Præt. Nūquā est defect* in ꝓcipiēdo, nisi sit aliqs defectus in iudicādo, saltē in particulari operabili, in quo ois malus errat. si ergo synesis ponit uirtus ad bñ iudicandum, vr ꝙ nō sit necessaria alia uirtus ad benè præcipiendum: & iō prudentia erit supflua, quod est inconueniens. nō ergo synesis est virt*.

Sed contra. Iudiciū est pfectius, q̃ consilium: sed eubulia, quæ est bñ consiliatiua, est uirtus. ergo multo magis synesis, q̃ est bene iudicatiua, est uirt*.

Resp. Dicēdū, ꝙ synesis importat iudiciū rectū, non qdē circa speculabilia, sed circa particularia operabilia, circa q̃ ēt est prudentia. Vnde ſm synesim dūr aliqui ī græco synecti, i. sensati, uel eusyneci, i. homines boni sensus. Sicut econtrario, qui carent hac uirtute, dūr asyneci, i. insensati. Oportet aūt ꝙ ſm H differentiam actuū, q nō reducunt̃ in candē cām, sit ēt diuersitas uirtutum. Manifestū est aūt, ꝙ bonitas cōsilij, & bonitas iudicij, non reducuntur in eandē cām. Multi. n. sunt benè consiliatiui, qui tñ non sunt benè sensati, quasi rectè iudicantes. Sicut ēt in speculatiuis aliq sunt bñ inquirentes ꝓp hoc, ꝙ rō eorum prompta est ad discurrēdum ꝑ diuersa: quod vr prouenire ex I dispōne imaginatiuæ uirtutis, q̃ de facili pōt formare diuersa phātasmata: Et tñ hmōi qñq; non sunt boni iudicij, quod est ꝓp defectū intell. qui maximè cōtingit ex mala dispositione cōis sensus non bene iudicatis. Et iō ᵐ oportet præter eubuliā esse aliā uirtutē, q̃ est benè iudicatiua, & hęc dicitur synesis.ⁿ

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ rectū iudiciū in hoc consistit, K ꝙ uis cognoscitiua apprehēdit rē aliquā, ſm ꝙ in se est. Quod quidē prouenit ex rectā dispositione uirtutis apphēsiuæ: sicut ī speculo si fuerit bñ dispositū, imprimunt̃ formæ corporū secūdū ꝙ sunt. Si uerò fuerit speculū malè dispositū, apparent ibi imagines distortæ, & prauè se hūtes. Quòd autē uirtus cognoscitiua sit bñ disposita ad recipiēdū res, ſm ꝙ sunt, cōtingit qdē radicalr ex natura, cōsumatiuè aūt ex exercitio, uel ex munere grãæ, & hoc dupl. Vno mō directè ex parte ipsius cognoscitiuæ uirtutis, puta, quia nō est imbuta prauis cōceptionibus, sed veris, & rectis: & hoc ptinet ad synesim, ſm ꝙ est specialis uirtus. Alio mō indirectè ex bona dispositione appetitiuæ uirtutis, ex qua seqt̃, ꝙ hō bñ iudicet de appetibilib. & sic bonū uirtutis iudiciū cōsequit habitus uirtutum moraliū, sed circa fines: synesis aūt est magis circa ea, quæ sunt ad finem.

Ad ii dicēdū, ꝙ in malis quādē pōt iudicium rectum esse in vlī, sed in particulari agibili, ſp eorum iudicium corrumpitur, ut supra habitum ✱ est.

Ad iii dicendū, ꝙ cōtingit qñq; id, quod bene iudicatū est differri, uel negligēter agi, aut iordinatè. Et iō post uirtutē, q̃ est bñ iudicatiua, necessaria est finalis uirtus principalis, quę ē bene pręceptiua. s. prudentia.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum gnome sit specialis uirtus.

AD qvartvm sic procedit. Vr ꝙ gnome non sit spālis uirtus à synesi distincta. Quia ſm synesim dr aliquis bene iudicatiuus: sed nullus pōt dici benè iudicatiuus, nisi in ᵏ omnibus bene iudicet. ergo synesis se extendit ad oia diiudicanda. non est ergo aliqua alia uirtus benè iudicatiua, quæ gnome dicat̃.

¶2 Prę. Iudiciū mediū est inter cōsiliu, & ꝓceptū: sed una tātū uirtus est bñ consiliatiua, s. eubulia: & una tñ uirtus est bene præceptiua. s. prudētiaᵇ ergo ēt una tantum est uirtus bene iudicatiua. s. synesis.

¶3 Pręt. Ea q̃ raro accidūt, in qbus oportet aliqñ a cōibus legibus discedere, vnr pręcipue casualia esseᵇ quorum non est rō, ut dr in 2.* Phys. oēs autē virtutes intellectuales ptinent ad rōnem rectā. ergo circa pdicta nō est aliqua uirtus intellectualis.

Sed contra est, ꝙ Philoso. determinat in 6.✱ Ethic. gnomen esse specialem uirtutem.

Respon. Dicendum quod habitus cognoscitiui distinguuntur secūdum altiora, uel inferiora principia, sicut sapientia in speculatiuis altiora principia considerat, quam scientia, & ideò ab ea distinguuntur: & ita etiam oportet esse in actiuis. Manifestum est autem, ꝙ illa, quæ sunt pręter ordinē inferioris principij, siue causę reducuntur qñque in ordinem altioris principij: sicut monstruosi

sus non occurrant.

¶Ad cuius euidentiā recolendū est, quod quemadmodū prudēcia fit ex eustochia per inuentionem, & docilitate per disciplinā, & consumatur exercitatione: ita gnome fit & inuentione, ex naturali perspicacitate plurimū ad tale iudiciū conferēte, cuius signum est, ꝙ uiri quantumcūque doctissimi desiciētes in naturali sagacitate, nesciūt vltra legū uerba decernere, sit & disciplina ex lectione exceptionum, & gestorum sapientū, ac proborū, & eorum rōnibus. Legentes. n. ꝙ ꝓter cōes regulas, depositū nō est reddēdum impugnationi patrię, & pernetrantes rōnem, quia scilicet oē depositū redditur sub ratione boni ut his (in tali au ré casu daretur malū incommoni bono cōi, ꝙ ꝓtitat particulari) perspiciunt*, quod nec direptori, & esu sori bonorum Ecclesiæ, quis officium ē tuendis habeat, restituenda sunt Ecclesię bona.

Attendentes quoq; ꝙ præter cōes regulas modestiæ, Dauid, ut habetur 1. Regū. 21. actus furētis, vel epileptici assumpsit, ut uitā saluaret, docemur, ꝙ stultitiam simulare loco, prudētia summa est: & ita dato ꝙ materia gnomes rarò occurrat, ac per hoc nō habeatur frequēter gnome cōsummatè: haberi tamē potest sicut aliæ uirtutes similes in principijs

* q. 47. ar. 1. & 15.

Porrecta per totum. 289

Locis sup. artic. 3. citat.

*Li. 2. to. 48. & 57. tomi. 2.

*Li. 6. ca. 11. tomi. 5

principijs suis, & ꝓxima dispositione, quamuis exercitium gnomes nō ita rarū sit: quia & in materia iustitiæ ē priuatis ꝑsonis pluries accidit in recompensatione bonorum, q̃ nō possunt: aliter recuperare. facientes sibij psis iustitiam, vt fecerūt filij Israel, petentes mutuō ab Aegyptijs oppressoribus suis, quis hoc diuina etiā fecerint authoritate. Et in materia tēporātiæ præter cōmunes regulas corporis incolume sub jectiones, ti, pluries occurrit ꝓp occurrentē finem et cum corporis dispendio abstinere, ut in actibus lectionis, sermonis veloces, equitationis necessariæ, seruitij itinerorum, & huiusmodi. Et per hæc patet responsio ad obiecta, quia scilicet est uirtus acquisita, & quomodo acquiritur.

Conclu. m

partus aialium sunt pręter ordi A nē virtutis actiuæ in semine, tñ cadunt sub ordine altioris principij, s. cælestis corporis, vel vlterius, prouidentiæ diuinæ. Vñ ille, qui consideraret virtutē acti uā in semine, nō posset certum iudiciū ferre de hmōi mōstris, de quibus tñ pōt iudicari ſm cōsiderationē diuinæ prouidētię. Cōtingit aūt qñq; aliquid esse faciendū ꝑter cōes regulas agē B dorū, puta, cum impugnatori patriæ nō est depositū reddendū, vel aliquid aliud hmōi: & iō ᵐ oportet de hmōi iudicare ſm aliqua altiora principia, quàm sint regulæ communes, secundum quas iudicat synesis. Et secundū illa altiora principia exigit altior uirtus iudicatiua, quę vocatur gnome, quæ importat quādā pspicacitatem iudicijⁿ.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ synesis ē verè iudicatiua de oi- C bus, quæ ſm cōmunes regulas fiunt: sed præter communes regulas sunt quædā alia dijudicanda, ut in dictū* est.

*Ar. prec.

Ad ii dicēdū, ꝙ iudicium debet sumi ex principijs proprijs rei, inquisitio aūt fit etiam per cōmunia. Vnde etiam in speculatiuis dialectica, quæ est inquisitiua, procedit ex communibus: demonstratiua autem, quę est iudicatiua, procedit ex ꝓprijs. Et ideò eubulia, ad quam pertinet inquisitio consilij, est vna de oibus, non aūt synesis, q̃ est iudicatiua. Præceptum aūt respicit in omnibus vnā rōnem boni: & ideo etiā prudentia non est nisi vna. D

Ad iii dicendū, ꝙ omnia illa, quæ præter communē cursum contingere possunt, cōsiderare ptinet ad solam prouidentiā diuinam: sed inter homines ille, qui est magis pspicax, pōt plura horū sua ratione dijudicare. Et ad hoc pertinet gnome, quæ importat quandam perspicacitatem iudicij.

QVAESTIO LII.

De dono consilij, in quatuor articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de dono consilij, quod respondet prudentiæ.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum consilium debeat poni inter septem dona Spiritussancti.

¶ Secundò, Vtrū donū consilij respōdeat virtuti prudentię.

¶ Tertiò, Vtrum donum consilij maneat in patria.

¶ Quartò, Vtrū quinta beatitudo, quæ est, Beati misericordes &c. rńdeat dono consilij.

SVPER QV. LII. ARTIC. I.

IN arti. 1. q. 52. aduertē, ꝙ donū cōsilij ab eubulia dr armari sua, q̃ infusa non solum differt secundū cōem differentiā doni à virtute, quia pficit altiori mō, s. ad superhumanē operādum, sed secundū propriā rōnē, quia eubulia est rectè cōsiliatiua aditudonū aūt cōsilij est rectè cōsiliatiuum passiuè, quo ad ipsā acquisitionē cōsilij, vt in infusione ad primū dr, quā oia acceptum iam cōsiliū adhuc et rigat, vt in sequenti artic. in responsione ad vltimum dicitur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum consilium debeat poni inter dona Spiritussancti.

AD primvm sic ꝓcedit. Vr ꝙ cōsiliū nō debeat poni inter dona Spiritussancti. Dona enim Spiritussancti in adiutorium virtutum dantur, vt patet per Greg.* in 2. Moral. sed adʰ consilium hō sufficienter perficitur per virtutem prudentię, vel etiam eubuliæ, ut ex † dictis patet ergo consilium non debet poni inter dona Spiritussancti.

¶2 Præt. Hæc vr esse differētia inter septem dona Spiritussancti, & gratias gratis datas, ꝙ gratię gratis datæ nō dant̃ oibus, sed distribuunt̃ diuersis: dona aūt Spiritussancti dant̃ oibus habētibus Spiritūsanctū: sed cōsiliūʰ vr esse de his, q̃ specialiter aliquibus à Spiritusancto dant̃, ſm illud 1. Machab. 2. Ecce Simon frater uester, ipse vir consilij est. ergo consilium magis debet poni inter gratias gratis datas, quàm inter septem dona Spiritussancti.

¶3 Præt. Rom. 8. dr. Qui spiritu Dei aguntur, hi filij Dei sunt: sed his, q ab alio aguntur, nō cōpetit cōsiliū. cū ergo dona Spūssancti maximè cōpetāt filijs Dei, q acceperunt spiritū adoptionis filiorū, vr ꝙ cōsiliū inter dona Spiritussancti poni non debeat.

Sed contra est, quod Isa. 11. dicitur. Requiescet C super eum spiritus consilij, & fortitudinis.

Resp. Dicendū, ꝙ dona Spiritussancti, vt supra dictū ✱ est, sunt qdā dispositiones, qbus aia reddit bene mobilis à Spiritusancto. Deus autem mouet vnūquodq; ſm modū eius, qd mouet, sicut creaturā corporalē mouet ꝑ tēpus, & locum: creaturā aūt spiritualē ꝑ tempus, & non ꝑ locum, vt Aug. dicit in 8. sup* Gen. ad literā. Est aūt proprium rationali creaturæ, ꝙ per inquisitionē rōnis moueatur ad aliquid agendum, q̃ quidem inquisitio consilium dr. Et ideò Spiritussanctus dr per modū cōsilij creaturam rationalē mouere: & propter hoc ᵐ consilium ponitur inter dona Spiritussanctiⁿ.

Conclu. m

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ prudentia, vel eubulia siuè sit acquisita, siuè sit infusa, dirigit hominem in inquisitione consilij, ſm ea, quæ ratio cōprehendere pōt: unde homo per prudentiam, vel eubuliā fit benè consilians uel sibi, uel alij. Sed quia humana rō non pōt cōprehendere singularia, & cōtingentia, q̃ occurrere possunt, fit ꝙ cogitationes mortaliū sunt timidæ, & incertæ prouidentiæ nostræ, ut dr Sap. 9. Ideò indiget homo in inquisitione consilij dirigi à Deo, qui oia comprehēdit, quod fit per donum consilij, per quod hō dirigit̃, E quasi cōsilio à Deo accepto. Sicut etiam in rebus humanis, qui sibiipsis non sufficiunt in inquisitione consilij, à sapientioribus consilium requirunt.

Ad ii dicēdū, ꝙ hoc potest pertinere ad gratiā gratis datam, ꝙ aliquis ita sit boni consilij, ꝙ alijs consiliū præbeat: sed ꝙ aliquis à Deo consiliū habeat, qd fieri oporteat in his, quæ sunt necessaria ad salutem, hoc est commune omnium sanctorū.

Ad iii dicēdū, ꝙ filij Dei aguntur à Spiritusancto ſm modum eorum, saluato. s. libero arbitrio, quæ est facultas voluntatis, & rationis. Et sic inquantum rō à Spiritusancto mouetur, vel instruitur de agendis, competit filijs Dei donum consilij.

Porrecta per totum. 290

1. d. 35. q. 2. artic. 4. q. 1.

*Li. 2. morā. ca. 26. aū med.

† q. 47. & 51. art. 1. & 2.

* 1. 2. q. 68. ar. 1.

*Li. 8. cap. 11. to. 3.

Universidad de Deusto Biblioteca

SVPER QV. LII. ARTIC. II.

Porrecta per totum. 291 — 3.d.34 q.1.artic.2. cor. Et d. 4.q.1.art. 2.cor. — *Ca.7.inter medi. & finē illius. — † 1.2.q.68.ar.8.

IN ar.2. aduerte, q dona aliter indēt virtuti theologicę, & aliter virtuti morali. Nam dona medium tenent horum inter theologicas, & morales virtutes, sūt enim nobiliora moralib*; sed theologicæ sunt nobiliores ipsis, vt ex supradictis patet, & ppea theologicis virtutibus indent quasi organa, moralib' autē quasi formæ. Et ad hoc insinuādum auctor in tractatu hic de prudētia, quæ primū tenet in moralibus locum, assignādo eidem donū, non cōcludit, q rñdet prudentiæ simpliciter, & absolute, sed addidit, sicut adiuuans, & perficiens.

ARTICVLVS II.

Vtrum donum consilij respondeat virtuti prudentiæ.

AD SECVNDVM sic procedit. Vr q donum cōsilij nō respōdeat cōueniēter virtuti prudētiæ. Inferius.n. in suo supremo h attingit id, qđ est superi*, vt patet p Dion.7.c.de* Diuin. nom. sicut hō attingit angelum sm intellectū: sed virt* cardinalis est inferior dono, vt supra † habitū est. Cū ergo consiliū sit G primus, & infimus actus prudētiæ, supremus aūt actus eius est pcipere, mediu autē iudicare, videtur, q donum respondens prudentiæ nō sit consilium, sed magis iudicium, vel præceptū. ¶2 Præt. Vni virtuti sufficienter auxiliū pbet[h] p vnū donū, quia quāto aliqd est superius, tanto est magis vnitum, vt probatur in lib. de Causis: sed prudentiæ auxiliū præbetur p donum scientiæ, quæ non solum est speculatiua, H sed etiam practica, vt supra habitum* est. ergo donum consilij non respondet virtuti prudentiæ. [*q.9.ar.3]

¶3 Præt. Ad prudentiā proprie pertinet[h] dirigere, vt supra habitū* est: sed ad donū consilij pertinet, q homo dirigatur à Deo, sicut dictum † est. ergo donum consilij non pertinet ad virtutē prudētiæ. [*q.57.artic.8. †Ar.pręc.]

SED CONTRA est, quia donū consilij est circa ea, quæ sunt agenda propter finem: sed circa hæc est etiam prudētia ergo sibijnuicem correspondent.

RESPON. Dicendū, q principiū motiuū inferius adiuuat pcipuè, & pficit p hoc, q mouet à superiori motiuo principio, sicut corpus in hoc, q mouet à spiritu. I Manifestū est aūt, q rectitudo rōnis humanæ cōparat ad rōnē diuinā, sicut principiū motiuū inferius, qđ mouet ad superius, & refert in ipsum. Rō.n. æterna est suprema regula ōis humanæ rectitudinis. Et iō prudētia, q importat rōnis rectitudinē, maximè pficit, & iuuat sm qđ regulat, & mouet à Spiritusancto: qđ pertinet ad donū consilij, vt dictum* est. Vnde m donum consilij rñdet prudētiæ, sicut ipsam adiuuās, & perficiēs n. [*Ar.pręc. Concl. m]

AD PRIMVM ergo dicēdū, q iudicare & pcipere nō est moti, sed mouetis. Et qa i donis Spiritusancti mēs humana nō se hēt, vt mouēs, sed magis vt K mota, vt supra* dictū est, inde est, q nō fuit conueniēs, q donū correspōdēs prudentiæ, pceptū diceret, vel iudiciū, sed consiliū, per quod pōt significari motio mentis consiliatæ ab alio consiliāte. [*Ar.pręc. & 1.2.q.68.ar.1.]

AD II dicendum, q scientiæ o donum non directè respondet prudentiæ, cum sit in speculatiuis, sed secundum quandam extensionem eam adiuuat. Donum autem consilij directè respondet prudentiæ, sicut circa eadem existens. [D.1114.]

AD III dicēdū, q mouēs motū ex hoc, q mouetur, mouet. Vñ mens humana ex hoc ipso, q dirigitur à Spiritusancto, fit potens dirigere se, & alios.

ARTICVLVS III.

Vtrū donum consilij maneat in patria.

AD TERTIVM sic pcedit. Vr q donū cōsilij nō maneat i patria. Cōsiliū.n. est corū, q sūt agēda pp[h] finē: sed in patria nihil erit agēdum pp finē, qa ibi homines vltimo fine potiētur. ergo i patria nō ē donū cōsilij. ¶2 Præt. Cōsiliū h dubitationem importat. In his.n. q manifesta sunt, ridiculū est cōsiliari, sicut patet p Philo* 3. Ethi. In patria aūt tolletur ois dubitatio. ergo in patria non est consilium. ¶3 Præt. In patria sancti maximè Deo[h] conformant, sm illud 1.Io.3. Cum apparuerit, similes ei erimus: sed Deo non conuenit cōsilium, secundū illud Ro. 11. Quis consiliarius eius fuit? ergo etiam neque sanctis in patria competit donum consilij.

SED CONTRA est, qđ Greg. dicit 17 Moral. Cūq; vniuscuiusq; gētis vel culpa, vel iustitia ad supernę curię cōsiliū ducit, eiusdē gētis pposit* vel obtinuisse in certamine, vel nō obtinuisse phibetur. [L.17. Moral.c.7.]

RESP. Dicēdū, q sicut dictū* est, dona Spiritussancti ad hoc ptinet, q creatura rōnalis moueat à Deo. Circa motionem aūt humanæ mētis à Deo, duo cōsiderari oportet. Primo qdē, q alia ē dispositio eius qđ mouet, dū mouet, & alia dū est in termino motus. Et qdē qñ mouēs est solū principiū mouēdi, cessante motu cessat actio mouētis super mobile, qđ iā puenit ad terminū, sicut dom* postquam ædificata est, nō ædificat vlterius ab ædificatore: sed qñ mouēs nō solū est cā mouendi, sed ēt est cā ipsius formæ, ad quā est motus, tūc nō cessat actio mouētis ēt post adeptionē formæ, sicut sol illuminat aerē ēt postq est illuminatus. Et hoc mō Deus causat in nobis & virtutem, & cognitionem, non solum qñ primo acquirimus, sed etiam quādiu in eis pseueramus. Et sic cognitionē agēdorū cāt Deus in beatis nō quasi in ignorātibus, sed quasi cōtinuando in eis cognitionē eorum, q agenda sunt, cū qdā sint, quæ beati, uel angeli, uel homines nō cognoscūt, q nō sunt de essentia beatitudinis, sed ptinent ad gubernationē rerum sm diuinam prouidentiā. Et quantum ad hoc est aliud considerandum. s. q mens beatorum mouetur aliter à Deo, & aliter mens viatorū. Nā mens uiatorū mouetur à Deo in agēdis p hoc, q sedatur anxietas dubitationis in eis pcedens. In mente uerò beatorum circa ea, q non cognoscūt, est simplex nescientia, quia etiam angeli purgātur, sm Dion. *7.ca. cælest. hier. Non aūt pcedit in eis inquisitio dubitationis, sed simplex cōuersio ad Deū. Et hoc est Deū cōsulere, sicut Aug. dicit 5 sup* Gen. ad literā, q angeli de inferioribus Deū consulūt. Vnde & instructio, quā super hoc à Deo instruuntur, consilium dicitur. Et secundum hoc m donum consilij

[*Ar.pręc. & 1.2.q.68.ar.1. — *Li.3.c.3 tom.5. — *Cap.7.a medio. — *Lib.5.c.19. circa princ. tomo 3. — Concl. m]

SVPER QV. LII. ART. III.

Porrecta per totum. 292 — D.Bon.3.s.di.34.q.3.art.2. — 3.d.35.q.2.artic.4.q.3.

IN artic.3. aduerte in, q speculatiuis vacat, q ministeria angelorū, & orationes sanctorum, quatum ad executionē, ad donū consilij spectant: & cum nō spectent ad essentiā beatitudinis secundum planum sensum literę, ad secundum modum consilij, purgationis scilicet à nescientia, pertinent, ac per hoc nō in uerbo, sed in huiusmōi disciplinali cognitione uidēt beati quid agendū, orandumve, p nobis sit, licet ipsas orationes nostras ad eos directas in Verbo fortè videant in articulo quarto, nihil scribendum occurrit.

consilij est in beatis, inquantum in eis à Deo cōti A nuatur cognitio eorum, quæ sciunt, & inquantū illuminantur de his, quæ nesciunt circa agenda. n

AD PRIMVM ergo dicendū, q ēt in beatis sunt aliqui actus ordinati ad finem, vel quasi procedētes ex consecutione finis: sicut quod Deum laudant, vel quibus alios pertrahunt ad finem, quem ipsi sunt consecuti, sicut sunt ministeria angelorum, & orationes sanctorum. Et quantum ad hoc habet in eis locum donum consilij.

AD SECVNDVM dicendum, q dubitatio pertinet ad consilium secundum statum vitæ præsentis, non autem pertinet secundum quòd est consi B lium in patria: sicut etiam virtutes cardinales non habent omnino eosdem actus in patria, & in uia.

AD TERTIVM dicēdū, q cōsiliū nō est in Deo sicut in recipiēte, sed sicut in dāte. Hoc aūt mō cōformant Deo sancti in patria, sicut recipiēs influēti.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum quinta beatitudo, quæ est de misericordia, correspondeat dono consilij.

Porrecta per totum. 293 — 1.2.q.59.ar.4.ad 4. Et 3.d.34.q.1.ar.4. coriut. Et Matth.5. — *1.2.q.69 art.1.

AD QVARTVM sic procedit. Vr, q quinta beatitudo, q est de mīa, nō respondeat dono consilij. Oēs.n. beatitudines sunt quidam actus uirtutū, ut supra habitum* est: sed per consilium h in oībus C uirtutum actib. dirigimur. ergo consilio non respōdet magis quinta beatitudo, quàm alia. ¶2 Præt. Præcepta dantur de his, quæ sunt de necessitate salutis: consilium autem datur de his, h q non sunt de necessitate salutis: h mīa autem est de necessitate salutis, sm illud Iac.2. Iudiciū sine mīa fiet illi, q non facit miam. Paupertas aūt nō est de necessitate salutis, sed ptinet ad pfectionē uitę, vt patet Mat.19. ergo dono cōsilij magis rñdet beatitudo paupertatis, quàm beatitudo misericordię. ¶3 Præt. Fructus consequuntur ad h beatitudines, D important enim delectationem quandam spūalē, quæ consequitur perfectos actus uirtutum: sed inter fructus non ponitur aliquid respondens dono consilij, ut patet Gala.5. ergo etiam beatitudo misericordiæ non respondet dono consilij.

SED CONTRA est, quod August. dicit in lib.* de Sermone Domini in monte. Consilium conuenit misericordibus: quia unicum remedium est de tantis malis erui, dimittere alijs, & dare. [*Li.1.cap.5. paulo ante inedium. to.4]

RESPON. Dicendū, q consiliū ppriè est de his, q sunt utilia ad finē. Vñ ea, q maximè sunt utilia ad finē, maximè dñt corrñdere dono cōsilij. Hoc aūt est mīa sm illud 1. ad Tim.4. Pietas ad oia utilis est: E & iō m spāliter dono consilij rñdet beatitudo mię, non sicut elicienti, sed sicut dirigenti. n [Concl. m]

AD PRIMVM ergo dicēdū, q etsi cōsiliū dirigat in omnibus actibus uirtutum, spāliter tamen dirigit in operibus misericordiæ, ratione iam * dicta. [*In corp. art.]

AD SECVNDVM dicēdum, q consilium sm quòd est donum Spiritussancti, dirigit nos in omnibus, quæ ordinantur in finem uitæ æternæ, siuē sint de necessitate salutis, siuē non: & tamen non omne opus misericordiæ est de necessitate salutis.

AD TERTIVM dicēdū, q fructus importat qdem vltimū. In practicis aūt nō est ultimū in cognitione, sed in operatione, quæ est finis: & iō inter fructus nihil ponit. qđ pertineat ad cognitionē practicā, sed solū ea quæ pertinēt ad operationes, in quibus cognitio practica dirigit, inter quæ ponit bonitas, & benignitas, quæ respondent miæ.

QVAETIO LIII.

De uitijs prudentiæ oppositis, in sex articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de uitijs oppositis prudentiæ. Dicit.n. Aug. in 4. contra Iulianum, q oib. uirtutib. nō solū sunt uitia manifesta discretione cōtraria, sicut prudentiæ temeritas: uerūēt uitia quodāmō nec ueritate, sed quadam specie fallēte simia, sicut ipsi prudētiæ astutia. Primò ergo cōsiderādū est de uitijs, q manifestè cōtrarietatē hñt ad prudētiā, quæ s. vitia pueniūt ex defectu prudētiæ, uel eorū, q ad prudentiā requirunt. Scdò, de uitijs quæ habent quandam similitudinē falsam, cū prudentia, quæ s. cōtingunt per abusum eorum, quæ ad prudentiam requiruntur.

¶ Quia uerò solicitudo ad prudentiā ptinet, circa primū cōsiderāda sunt duo. Primò qdē, de imprudentia: scdò, de negligētia, quæ solicitudini opponit.

CIRCA primum quęrunt sex.

¶ Primò, De imprudentia, Vtrū sit peccatum.
¶ Secundò, Vtrum sit speciale peccatum.
¶ Tertiò, De præcipitatione, siue temeritate.
¶ Quartò, De incōsideratione.
¶ Quintò, De inconstantia.
¶ Sextò, De origine horum uitiorum.

ARTICVLVS I.

Vtrum imprudentia sit peccatum.

Porrecta per totum. 294 — Lib. de uera relig. c.14. to.1.

AD PRIMVM sic pcedit. Vr, q imprudētia nō sit pctm. Omne enim h peccatum est uoluntarium, ut Augu.* dicit: imprudentia autem non est aliquid uoluntarium, nullus enim uult esse imprudēs. ergo imprudentia non est peccatum. ¶2 Prę. Nullū pctm nascit cū hoie, nisi h originale: sed iprudētia nascit cū hoie, uñ & iuuenes imprudentes sunt: nec est originale pctm, qđ opponitur originali iustitię. ergo imprudentia non est pctm. ¶3 Prēt. Omne h peccatum per pœnitentiā tollitur: sed imprudentia non tollitur per pęnitentiam

SVPER QV. LIII. ART. I.

IN q.53. ar.1. dubiū occurrit. An iprudentia priuatiue sit separabilis à prudentia cōtraria. Et est rō dubij pro parte negatiua quidem, quia si quęretur cuilibet virtuti morali opponi pctm non solum declinando in contraria vitia, sed in priuatiue oppositum. Par.n. est ratio de prudentia, & alijs virtutibus moralis consequens āt est falsum: quia ōis intēperatus in excessum aut defectū declinat, & sic de alijs. ¶ Præt. Carēs in actu suo prudentia quam dēt hēre non minus in contrarium prudentiæ incurrit, q carens modestia, quam debet habere, incurrat contrarium modestiæ, & sic de alijs non est igitur separabilis imprudētia priuatiuā ab imprudentia contrariā. ¶ Pro parte uero affirmatiua, quia minus requirit ad priuationem, q contrarium, cum quasi forma positiua sit, contingitq; imprudēter bolem hēre absq; eius actu, ut patet cū pōt & debet consiliari, & non consulit. ¶ Præt. Imprudentia priuatiua est pctm ex rōne negligentiæ, sicut cæteræ priuationes bonorum debitorum: imprudentia āt contraria est pctm ex propria rōne imprudentiæ ut in literā dt. ergo non coincidunt sed separātur. Probat sequela, quia si coinciderent, sequeretur q ēt imprudēs priuatiue peccaret secundum propriā rōnem imprudentiæ, & non solum ratione negligentiæ. ¶ Ad

Universidad de Deusto Biblioteca

Ad hoc dicitur, quod imprudentia priuatiuè dupliciter sumi pōt. Primò, ut priuat prudentia habituali, & sic pōt separari ab imprudentia contrariè, qua aliquis negligit exercere se in legibus, documentis, lectionibus, & auscultationibus oportunis, ex quibus ipse suo posset prudenter se habere in occurrentibus, nec talis est imprudens priuatiuè: & illa priuatio nullam hēt rōnem pctī, nisi rōne negligentię. Notanter autē dico, quod illa priuatio non est pctm, nisi ratione negligentiæ: quia non est hic quæstio de ipso, qui priuatur debita prudentia, an sit imprudens contrariè, sed de ipsa priuatione prudentię, an sit peccatum imprudentiæ contrariè sumptæ, an sedm se non est peccatum, nisi rōne annexæ negligentiæ ipsius, qui priuat. Alio modo pōt sumi, ut priuat prudentia actuali, quando oportet &c. sicut si aliquis iudicet non secundū statuta, quando seruanda essent, & sic de alijs omissionib. Et sic duplex est modus dicendi, alter quod prudentia priuatiuè est, quando quis non seruat quę regulas prudētię, sed tamen non refutat eas uoluntariè directè, sed ex ignorātia, vel passione: imprudentia autem contrariè est, quando quis spernit, aut saltem directè non uult uti regulis prudentiæ. Et hæc opinio fundatur super litera huius art. quia in corpore art. dr de imprudentia contrariè quod spernit consilium, quasi contemnit, aut repudiat. Et in responsione ad primum affertur illud 6. Ethic. Imprudens peccat volens: & secundùm hoc imprudentia priuatiuè est separabilis ab imprudentia contrariè, ut patet. Sed hæc opinio falsa est, & malè fundata. Falsa quidem, quia impossibile est deficere à prudentia actuali, quando oportet, nisi deficiendo ab actu, uel ab aliqua conditione actus, committendo, uel omittendo. Cōstat aūt, quod committere absque debito actu consilij, uel iudicij, uel præcepti, aut conditionis alicuius eorum, imprudentia contrariè est, sicut cibum sumere absque temperantiæ conditione, intemperantia contrariè est: & uendere, uel emere absque iustitię cōditione, iniustitia contrariè est. par. n. est ratio. Omittere autem ad commissionis genus, & speciem reduci, ex supra dictis in 1. 2. q. 72. art. 6. patet. Non uelle. n. consiliari, aut iudicare, vel præcipere, pro tanto pctm est, pro quanto participat se uelle nō cōsiliari, uel non iudicare, tum quia velle omittere est primum in genere peccati omissionis, utpote per se & directè uoluntarium: tum quia potens rationale, & debens facere, & non faciens, ab electione determinatur ad non facere, secundùm Arist. doctrinam. 9. Metaph. Et propterea uoluntaria indirectè dr, quando electio determinans implicitè tantùm interuenit, ut cum quis alijs occupatur nihil cogitans de consiliando, iudicando, vel præcipiendo. Volens enim occupari, implicitè uult non consiliari: ex quo incompossibilia simul sunt occupari, & consiliari. Qui enim uult aliquid, cum quo aliud simul esse non potest, ex consequenti uult illo carere, inquit diuus Tho. 1. 2. q. 71. art. 5. Malè autem fundata est, quia in litera expressè de prudentia contrariè subiungitur, quod sine contemptu, & detrimento necessariorum ad salutem esse potest. Et in responsione ad primū cōparatio peccantis per imprudentiam uolendo, ut peccantē per imprudentiā non uolendo, conuincit imprudentiam contrariè, de qua est sermo, ad utrumque modum peccandi se extēdere.

¶Ad obiecta aūt in oppositum pro parte negatiua dr, quod de imprudentia ut priuat actuali prudentia, procedunt.

¶Ad primum autem pro parte affirmatiua dr, quod licet priuatio ex cōi rōne priuationis non sit necessario cōnexa positiuo contrario, talis tamē primario necessario infert contrarium, sicut priuatio sanitatis ægritudinem. Vnde imprudens absq; oī actu incidit in imprudentiā contrariè, nō minus, quā intemperatus absque actu incidit in contrarium temperātiæ, eadem rōne. Et si contra hoc instetur, quia ex nullo actu nullus fit habitus, cōcedatur: sed addatur quod primario spectat ad contrariū reductiuè, ac per hoc non oportet quod faciat habitum, aut fiat ab habitu.

¶Ad secundum aūt, quod de habitualium prudentia priuatiuè, loquimur, admisso antecedente, neganda est sequela. Et ad probationem dr, quod hmōi imprudentia separabilis est ab imprudentia contrariè, ut patet ex dictis. Licet negligentia qua est pctm talis priuationis, sit spēs imprudentiæ contrariè oppositæ solertudini.

¶In eodem art. in responsione ad 3. dubium occurrit circa illud, Per pœnitentiā tollitur habitus contrarius, in quo propriè consistit peccatū imprudentiæ. Et dupliciter circa hoc dubitatur. Primò, quo pacto per unum actum pœnitentiæ corrumpitur habitus acquisitus imprudentiæ, cum regulare sit, quod habitus acquisiti morales nec uno actu fiant, nec uno actu corrumpantur. Secundò, quo pacto peccatum imprudentiæ consistit propriè in habitu, cum omne peccatum præter originale consistat in actu.

¶Ad primum horum dicitur, quod habitus dupliciter potest corrumpi. Vno modo, quia qualitas illa desinit esse, sicut lumē desinit esse in aere in absentia luminantis. Alio modo, quia subtrahitur aliquid, quod est de ratione illius, sicut scientia conclusionis desinit per obliuionem medij. Quāmuis autem habitus acquisitus moralis uitij nō corrumpatur primo per vnū actum pœnitentiæ, in cuius signum remanet in pœnitente inclinatio magna ad pristinos actus malos, corrumpitur tamen per unum actum pœnitentiæ secundo modo, quoniam mutatur uoluntas, quæ est de ratione omnis uirtutis, & uitij moralis, ut patet ex supradictis. Prudentia enim, & imprudentia sunt in intellectu, ut subest uoluntati: uirtus autem & reliqua, habitus sunt electiui.

¶Ad secundum autem dicitur, quod peccatum dupliciter sumi potest. Primò, secundùm suam essentiam, & sic non in habitu, sed actu consistit. sit. n. dictum, factum, uel concupitum &c. Secundo, ut perseuerat in denominando peccatorem, puta, furē, vel adulterum, & sic consistit in habitu cōtrario, qui per pœnam tollitur. Tamdiu. n. aliquis fur est, & dr, quamdiu non mutat uoluntatem de furando in non furandū: & sic de alijs. Et si etiā hoc Thomista aliquis memor dictorū in præcedenti lib. intellec, quia non ab habitu, sed à macula pctī post actum pctī peccator dr. Respondeatur, quod strictius sumitur hic esse peccatorem, quàm ibi. Nam ibi peccator dr omnis, cuius pctm nō est deletum, quāuis uoluntas sit mutata: hic autem peccator, ut à uoluntate peccandi pendet, sumitur. Vnde si quis primò fur, aut mendax &c. fuisset, & postmodum abstineret à peccatis non charitate, sed amore virtutis moralis, talis esset apud theologum pctōr, & habens maculā furti, aut mendacij: non tñ esset fur, aut mendax propriè, nec pctōr apud philosophū moralem. Nec alienum est à ratione, ut quandoque philosophum, theologumq; moralem tradimus, nunc theologorum, nunc philosophorum moralium more loquamur iuxta ppositi diuersitatem: medium. n. verū que extremum sapit.

ergo imprudētia non est pctm.

SED CONTRA. Spūalis thesaurus gratiæ non tollitur, nisi per pctm: tollitur autem per imprudentiam, sēm illud Prouerb. 21. Thesaurus desiderabilis, & oleū in habitaculo iusti, & homo imprudens dissipabit illud. ergo imprudentia est peccatum.

RESPON. Dicēdū, quod imprudētia dupliciter accipi pōt. Vno modo priuatiuè: alio modo cōtrariè. Negatiuè autem non ꝓpriè dr, ita. s. quod propriè importet solam carentiam prudētiæ, quæ pōt esse sine pctō. Priuatiuè quidem imprudentia dr, inquātum aliquis caret prudētia, quā quis natus est, & dēt habere. Et [m] sēm hoc imprudentia est pctm rōne negligētiæ, [n] qua quis nō adhibet studium ad prudentiā habendam. Contrariè uerò accipitur imprudentia, sēm quod ratio contrario modo mouet, uel agit prudentiæ: puta, si recta rō prudentiæ agit consiliando, imprudens consilium spernit, & sic de alijs, quæ in actu prudentiæ cōsideranda sunt. Et [p] hoc mō imprudētia est pctm sēm rōnem ꝓpriā prudētiæ. Nō. n. pōt hoc contingere, quod hō cōtra prudētiā agat, nisi diuertēs à rīs, qb' rō prudentiæ rectificat. Vnde [s] si hoc cōtingat p auersionem à rīs diuinis, est pctm mortale, [t] puta, cū qs quasi cōtēnēs & repudiās diuina documēta, pcipitanter agit. Si [x] verò pter eas agat absq; cōtēptu, & absq; detrimēto eorū, quæ sunt de necessitate salutis, est pctm ueniale.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod deformitatem imprudētiæ nullus uult, sed actum imprudētiæ uult temerarius, qui uult præcipitanter agere. Vnde & Philosophus dicit in *6. Ethic. quod ille, qui circa imprudentiā peccat uolēs, minus acceptatur.

AD SECVNDVM dicendum, quod rō illa procedit de imprudētia, sēm quod sumit negatiuè. Sciendū tñ quod carētia prudētiæ, & cuiuslibet uirtutis, includitur in carentia originalis iustitiæ, quæ totam aīam pficiebat. Et sēm hoc oēs isti defectus uirtutum possunt reduci ad originale peccatum.

AD TERTIVM dicēdū, quod per pniam restituitur prudentia infusa, & sic cessat carētia huius prudētiæ. Non tamen restituitur prudentia acquisita quātum ad habitū: sed tollitur *habitus contrarius, in quo proprie consistit peccatum imprudentiæ.

Concl. m. Concl. n. Concl. p.

*li. 6. Eth. ca. 5. non multum a fine, tomo 3.

xAlias, actus.

ARTICVLVS II.

Vtrum imprudentia sit speciale peccatum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr quod imprudentia nō sit speciale pctm. Quicunq;. n. peccat agit cōtra rationem rectam, quæ est prudentia: sed imprudentia consistit in hoc, quod aliquis agit contra prudentiam vt dictum *est. ergo imprudentia non est speciale peccatum.

¶2 Præt. Prudentia magis est affinis moralibus actibus, quā scientia: sed ignorantia, quæ opponitur scientiæ, ponitur inter generales causas peccati. ergo multo magis imprudentia.

¶3 Præt. Pctā cōtingunt ex hoc quod virtutum circunstantiæ corrumpuntur vnde & Dyonys. dicit 4. c. de * diui. nomi. quod malum contingit ex singularibus defectibus: sed multa requiruntur ad prudentiam sicut ratio, intellectus, docilitas &c. quæ supra †posita sunt. ergo multæ sunt imprudentiæ species. ergo nō est speciale peccatum.

SED CONTRA. Imprudentia contraria est prudentiæ, vt dictum * est: sed prudentia est vna virtus specialis. ergo imprudentia est vnum vitium speciale.

RESPON. Dicendū, quod aliquod vitium, uel pctm potest dici generale dupliciter. Vno modo absolute quia scilicet est generale respectu omniū pctōrum: alio modo, quia est generale respectu quorundam vitiorum, quæ sunt spēs eius. Primo āt modo pōt dici aliquod vitium generale dupliciter. Vno modo, per essentiam, quia s. prædicatur de oibus peccatis: & [m] hoc mō imprudētia nō est generale pctm sicut nec prudentia generalis virtus, [n] cū sint circa actus speciales. s. circa ipsos actus rōnis. Alio modo per participationē & [p] hoc modo imprudentia est generale pctm. Sicut. n. prudentia participatur quodāmodo in oibus virtutibus, inquantum est directiua earum: ita & imprudentia in oibus vitijs, & peccatis. Nullū. n. pctm potest accidere, nisi sit defectus in aliquo actu rōnis dirigentis, quod pertinet ad imprudentiam. Si vero dicatur pctm gñale non simpliciter, sed sēm aliquod genus, quia s. continet sub se multas species, [r] sic imprudentia est generale pctm: continet. n. sub se diuersas spēs tripliciter. Vno quidem mō per oppositum ad diuersas partes subiectiuas prudentiæ. Sicut. n. distinguit prudentia in monasticā, quæ est regitiua vnius & in alias spēs prudentiæ, quæ sunt multitudinis regitiuæ, vt s. habitum * est: ita etiam prudentia. Alio modo sēm partes quasi potētiales pru-

Ferrella, ... 295

SVPER QV. LIII. ART. II.

In ar. 2. eiusdem q. 53. dubium occurrit in corpore ar. circa illud prudētia participatur quodammodo in omnibus virtutibus, inquantum est directiua earum. Videtur enim hoc esse falsum, cum nec intellectuales virtutes, nec theologales dirigantur à prudentia. Et de intellectualibus quidem patet 6 Ethi. De theologalibus autem patet ex eo quod charitas est forma omnium virtutum, dirigens omnes in finem proprium ipsius charitatis.

¶Ad hoc dicitur, quòd prudentia licet diuersimode, omnium tamen virtutū actus dirigit, cuius ratio in litera tangitur quia scilicet omni actu virtutis, oportet actum rationis aliquem ad prudentiam spectantem, puta consiliari, iudicare, vel præcipere, rectum concurrere: sicut in oī actu vitij, defectum alicuius eorum oportet interuenire. Verum quia actus rōnis huiusmodi respectu aliquarum virtutum, puta moralium, & artis, principatur: respectu autem aliquarum, vt intellectualium reliquarum, & theologalium famulantur, & ministrant, vt medicus sanitati, quemadmodum in 6. Ethic. dicitur: ideo eo cum excellentia dictatum virtutum stat, quod dirigantur à prudentia. Manifesta autem est directio omnium quo ad actus exercitium. Prudentis si quidem est discernere non solum quando speculandum est & vtendum hac, uel illa virtute morali, & intellectuali, sed etiam theologica. Non enim semper est actu credendum, nec semper actuali assensu credendum cito amandus Deus, sed oportet alij quandoq; intendere actualiter, & quiescere ab animi actu virtutis eligere quandoq;, dum in corpore hoc peregrinamur. Huiusmodi autem vicissitudines nisi prudentiā dirigente sæpe errabimus, sæpe, & multa, ad quæ tenemur omittemus bona simpliciter, vel tempus debitum dum tempus misericordia occupabimus oratione, uel è conuerso & tempus audiendi, pro audiendi, meditandi &c. occupabimus contemplatione speculatiua, uel è conuerso, & sic de alijs.

¶In responsione ad tertium eiusdem articul. dubium occurrit, Quomodo verificatur quòd quando corruptio diuersarū circunstantiarū habet idem motiuum, non diuersificatur species pctī, an scilicet intelligatur de motiuo peccantis, an de motiuo peccati secundum se, an de utroq;. Si namque intelligitur de motiuo peccātis, sequeretur, quòd cognoscens nō suam in Ecclesia, non ut iniuriam faciat loco sacro, sed ex sola libidine cognoscendi illam ibi oblatam, non esset sacrilegus. Si vero intelligitur de motiuo peccati secundum se, sequeretur quòd nulla circunstantia vnq variaret speciem peccati, quia nulla circunstantia habet rationē motiui secundum se in pctō. Hęc enim rōnem motiui, est ex se obiectū, seu finem. Et nisi circunstantia transeat in rōnē obiecti seu finis, nūquam hēt rōnē motiui. Circunstantia autē actus, puta, locus, tunc q nā fit in obiectū ex parte actus pctī, sed ex parte peccantis, quod illius est circunstantia, ad hoc pōt esse obiectum. Si ꝑ intelligatur de motiuo ex parte vtriusq; sequitur idē quod in primo casu, quia sic locus nō hēt rōnē obiecti respectu actus illius sedm se, ut patet: nec hēt rōnē obiecti ex parte peccantis, quia ex sola libidine mulieris mouetur.

¶Ad hoc dr, quòd licet prima facie uideatur loqui de motiuo peccantis, quod exempla dat de hmōi motiuis dū dicit, Vt faceret iniuriam loco sacro secundum veritatē sā loquitur de motiuo vniuersaliter, quocunq; s. mō contingat esse motiuū: ita quod sensus est, quod qn est unum solū motiuū, sic oīum circunstantiarum, s. qn ubi cur qd &c. corruptio, unius est spēi. Qn vero plura sunt motiua siue ex parte peccantis, vt cū quis fornicat, ut furet, siue ex parte naturæ ipsius circunstantiæ, quæ nata est habere proprium motiuum in aliqua materia, vt patet de speciebus gulæ secundum circunstantias assignatas in 1. 2. q. 72. ar. 9. vbi hæc doctrina fundat distinctio appositi specifica & in hoc non est difficultas: sed cōsistit difficultas in discernendo, quā circunstantia hēt proprium motiuū, & qn nō hēt aliud motiuum, quàm motiuum actus. Si quis namq; diligenter consideraret circunstantiā, Quid, animaduerteret, quòd non sufficit ad hoc, quod circunstantia habeat speciale motiuum, illam secundum se opponi alteri virtuti, sed exigitur, quod sit directè intenta. Constat enim quòd qn quis inducit mulierem ad cōsensum fornicationis, circunstantiam, Quid, esse ruinam alterius mulieris, & tale malum sedm se opponi bono correctionis fraternæ & pertinere ad scandali vitium. Et tñ actus requisitus & inductiuus mulieris, ad fornicationis copulam est in specie fornicationis tantum, nec trahitur ad speciem etiam scandali ad quam traheretur, si malum peccati mulieris esset directè intentum. Et hac eadem radice apparet, quod non sufficit etiam cō sequi ad principale intentum ex natura actus. Ruina nāque mulieris ex natura actus requirentis, & stimulantis eam ad fornicandum nata est sequi. Et tamen quia fornicatio nō intēdit nisi suæ satisfacere voluptati, huiusmodi malum non hēt rōnem motiui, & consequenter nec circunstantiæ ad suam speciem trahentis. Et ex hoc apparet quod cū sit eadem de omnibus circun-

*Art. præ. *C. 4. par. 4. inter media & finem. †q. 49. *Ar. 1. ad 1.

Concl. m. Concl. p. Concl. r.

*q. 48. & so. ad 1.

Universidad de Deusto Biblioteca

circunstantiis rõ, ad hoc q circunstantia trahat actū in suam spem, exigit q sit per se intenta à peccante ac p hoc tunc nō hēt circunstātia propriū motiuū, qn illud est intentum per se à peccante. Ex altera aūt parte apparet oppositum: qā sequeretur, vt dictum est q cõmittens adulterium in ecclesia solo appetitu suæ satisfaciendi voluptati, non esset sacrilegus, quod omnium aures offendit.

¶ In hoc dubio libenter essem discipulus, quoniā docere nec me nec alios noui.

¶ In eadem rñsione ad tertium, aduerte, q licet malum iudicium, & malum præceptum distinguantur specie infra rõnis limites, ac p hoc, ut in lra dr defectus conditionum prudentiæ non faciunt diuersitatem specificā, nisi sedm horum diuersitatem actuum, relati tñ hi actus ad materiā vnā sunt vnius speciei, v.g. consilium, iudiciū & præceptum de iniusta percussione clerici ad vnicam spēm sacrilegij spectant, q est motiuum ad oia. Vñ percussio talis licet multarum sit specierum, si spēs defectuum rõnis connumerandæ sunt, quia tñ spēs rõnis non adduntur in infinitum, ideo non computantur inter exprimenda de necessitate in confessione.

dentiæ, quæ sunt uirtutes adiūctæ, & accipiuntur fm diuersos actus rõnis. Et hoc mō quantū ad defectum consilij, circa qd est eubulia, est præcipitatio, siuè temeritas imprudentiæ spēs. Quantum uerò ad defectum iudicij, circa qd sunt synesis, & gnome, est incõsideratio. Quātum uero ad ipsum præceptum, q est proprios actus prudētiæ, est incõstantia, & negligentia. Tertiò mō pōt sumi p oppositū ad ea, quæ requirunt ad prudētiā, quæ sunt quasi partes integrales prudētiæ. Sed quia oia illa ordinant ad dirigendū prædictos tres rõnis actus, inde est, q oēs defectus oppositi reducunt ad quatuor pdictas partes sicut incautela, & incircunspectio includunt sub incõsideratione. Quòd aūt aliqs deficiat à docilitate, & memoria, uł rõne, pertinet ad præcipitationē. Improuidentia uerò, & defectº intelligētiæ, & solertia ptinent ad negligentiā, & inconstantiā.

Ad primum ergo dicendū, q rō illa procedit de generalitate, quæ est fm participationem.

Ad secundum dicendum, q qa scia est magis remota à moralibus, q prudentia fm ppriā rõnem vtriusq;, inde est, q ignorātia ñ hēt de se rõnē pcti mortalis, sed solū rõnē negligētię pcedētis, uel effectus sequētis, & pp hoc ponit inter gnales cās pctī: sed imprudentia fm ppriā rõnē importat uitiū morale, & iō magis pōt dici spāle peccatū.

Ad tertium Dicendū, q qū corruptio diuersarū circūstātiarū hēt idē motiuū, nō diuersificatur pcti spēs: sicut eiusdē spēi est pctm, ut aliqs accipiat nō sua, & ubi nō dēret, qū nō dēt. Sed si sint diuersa motiua, tūc essent diuersæ spēs, puta, si vnus acciperet, ubi nō deberet, ut faceret iniuriā loco sacro, qd faceret spēm sacrilegij: aliº qū nō dēt pp solū superfluū appetitū hndi, quod esset simplex auaritia. Et iō defectus eorū, q requirunt ad prudentiam, non diuersificant species, nisi quatenus ordinantur ad actus rõnis, ut dictum * est.

*In corp. ar. & 1.2. q.72. ar.9

SVPER QV. LIII. ART. III.

In ar. 3. rñsione ad tertiū nota quid p [illegible] temeritati inordinationem. s. ex contemptu regulæ. Ex hoc n. pote- [illegible]

per totum. Ferretts

296

Infra ar. 5. cor. & q. [illegible]

Articvlvs III.

Vtrum præcipitatio sit peccatum sub imprudentia contentum.

Ad tertium sic pcedit. Vr, q præcipitatio non sit peccatum sub imprudentia cõtentum. Imprudentia n. opponitur virtuti prudentiæ: sed præcipitatio opponit dono consilij. dicit. n. G. reg.* in 2. Moral. q donū consilij dat contra præcipitationē. ergo pcipitatio non est pctm sub imprudētia cõtentū.

¶2 Præt. Præcipitatio vr ad temeritatē ptinere: temeritas aūt psumptionē iportat, q pertinet ad supbia. ergo pcipitatio ñ est uitiū sub iprudētia contentum.

¶3 Præt. Præcipitatio vr importare quandā inordinatā festinationē: sed in cõsiliādo nō solū contingit esse pctm per hoc, q aliqs est festinus, sed ēt si sit nimis tardus, ita q ptereat opportunitas operis, & ēt fm inordinationes aliarū circūstātiarū, ut dr in *6. Eth. ergo nō magis pcipitatio dēt poni pctm sub imprudentia contentum, q tarditas, aut aliqua alia hmōi ad inordinationem consilij pertinentia.

Sed contra est, qd dr Prouer. 4. Via impiorū tenebrosa, nesciunt ubi corruant: tenebrę autem uię impietatis pertinent ad imprudentiam. ergo corruere, siuè pcipitari ad imprudētiam pertinet.

Respon. Dicēdū, q pręcipitatio in actibus aię, metaphoricè dr fm similitudinem à corporali motu acceptam. Dicitur autem pręcipitari fm corporalem motum, quod à superiori in ima peruenit fm impetum quendam proprij motus, uel alicuius impellentis, non ordinatè descendendo per gradus. Summum autem animę est ipsa ratio: imū autem est ipsa operatio per corpus exercita. Gradus autem medij, per quos oportet ordinatè descendere, sunt memoria pręteritorum, intelligentia pręsentium, solertia in considerandis futuris euentibus, rõcinatio conferens unum alteri, docilitas, per quam aliquis acquiescit sntijs maiorum: per quos qdē gradus aliquis ordinatè descendit rectè consiliando. Si quis autem ferat ad agendū per impetum uoluntatis, uel passionis, pertrāsitis hmōi gradibus, erit pręcipitatio. Cūm ergo inordinatio cõsilij ad imprudētiā ptineat manifestū est, q m vitiū pcipitationis sub iprudētia cõtinet.*

Ad primum ergo dicendum, q consilij rectitudo pertinet ad donum, consilij & ad uirtutē prudentiæ, licet diuersimode, vt supra dictum * est, & ideo pręcipitatio vtrique contrariatur.

Ad II. dicendum, q illa dicuntur fieri temere, q rõne non reguntur. Quod quidem pōt contingere dupliciter. Vno mō ex impetu uolūtatis, vel passionis alio mō ex contemptu regulę dirigētis. Et hoc propriè importat temeritas, vñ vr ex radice superbię prouenire, quę refugit subesse regulę alienę: pręcipiatio autem se habet ad vtrumque. Vñ temeritas sub pręcipatione continetur, quàmuis pręcipatio magis respiciat primum.

Ad III. dicēdū, q in inquisitione cõsilij multa particularia sunt cõsideranda: et iō Phil. dicit in * 6. Ethic. Oportet consiliari tarde. Vñ pręcipitatio directius opponitur rectitudini cõsilij, q tarditas superflua, q hēt quādam silitudinem recti cõsilij.

ne, qū temere transgredientes excōicant seu aliter puniūt vel ba. n. iura nō frustra apposita, nec impropriè sumenda sunt quia qsq. cõuer sumātur. In materia tñ penali, utpote restringenda, propter enim uocabulorum restrictiōna penarum amplectenda est. Memento ergo quòd temeritas ipsa est pcipitationis contemptū addens.

ad 2. Et ma. q. 15. art. 4 cor.

*Li. 2. ca. 36. parū ante medium.

*Li. 6. c. 9. tom. 5.

Cancl. m

*q. pręce ar. 2.

*Li. 6. ca. 9. parum a ptin. to 5.

ARTI-

SVPER QV. LIII. ART. IIII.

In ar. 4. eiusdē q. aduerte, q lra accipit tres terminos, s. considerationem, iudicium, & intellectū vt distinguitur contra rõnem. Et ex coniunctione illorū duorum actuum. s. considerationis, & iudicij in tertio. s. in intellectu, concludit considerationem illorū duorū inter se, ac p hoc infert defectū considerationis ad defectū iudicij pertinere, quod erat intentum. Assumptam aūt à primo propositionē s. q cõsideratio importat actū intellectus, veritatē rei intuentis, author nō aliter manifestam fore quia vocabulū ipsum à cõtione syderū uenit, & frequenti usu considerare nominamur oblata ante oculos, & nō considerasse dicimus q ante oculos habuimus, tamē consideratio si non simplex visio, aut iudicium, sed attentio ad visa, vt in dicentes plene, quasi intueamur illa, ut in siderū inspectione cõtingit astrologis. Propter q in littera dr in ratione ad sedm, q consideratio perficit in iudicij actu.

Ferretts per totum.

297

Supra ar. 2. cor. & infra artic. 5. cor. Et ma q. 15. art. 4. cor.

Articvlvs IIII.

Vtrum inconsideratio sit speciale peccatum sub imprudentia contentum.

Ad quartum sic pcedit. Vr, q inconsideratio non sit pctm speciale sub imprudentia contentū. Lex. n. diuina ad nullum pctm nos inducit, fm illud Psal. 10. lex Dñi immaculata: inducit aūt ad non considerandū, fm illud Matth. 10. Nolite cogitare quō, aut qd loquamini. ergo incõsideratio nō est pctm speciale sub imprudentia contentū.

¶2 Præt. Quicunq; consiliatur, oportet q multa h cõsideret: sed per defectum consilij est præcipitatio, & per cõsequens ex defectu considerationis. ergo pręcipitatio sub inconsideratione continetur. non ergo inconsideratio est speciale peccatum.

¶3 Præt. Prudentia consistit in actibus rõnis practicæ, q sunt cõsiliari, iudicare de cõsiliatis, & pcipere sed h cõsiderare pcedit oēs illos actus, qa ptinet ēt ad itellectum speculatiuū. ergo incõsideratio non est speciale pctm sub imprudētia cõtentū.

Sed contra est, quod dr Prouerb. 4. Oculi tui videant recta, & palpebræ tuæ præcedāt gressus tuos qd pertinet ad prudentiam: sed contrarium huius agii p incõsiderationē. ergo incõsideratio est spāle pctm sub iprudētia cõtētū.

Respon. Dicendum, q cõsideratio importat actum intellectus, veritatem rei intuentis. Sicut aūt inquisitio pertinet ad rõnem, ita iudicium pertinet ad intellectum. Vñ & in speculatiuis demonstratiua scia dr iudicatiua, inquantum per resolutionē in prima principia intelligibilia de veritate inquisitorum diiudicatur: & iō consideratio maximè pertinet ad iudicium. Vñ & m defectus recti iudicij ad vitiū inconsiderationis ptinet, put s. aliqs in rectè iudicando deficit ex hoc, q cõtemnit, vel negligit attendere ea, ex qbus rectū iudiciū pcedit. Vñ manifestum est, q incõsideratio est pctm.*

Ad primum ergo dicendum, q Dñs non prohibet considerare ea, quæ sunt agenda, vel dicenda qñ homo hēt oportunitatem: sed dat fiduciam discipulis in uerbis inductis vt deficiente sibi opportunitate vel pp imperitiā, uel quia subito præoccupantur, in solo diuino confidant consilio, qa cum ignoramus quid agere debeamus, hoc solum hēmus residui, vt oculos nostros dirigamus ad Deū sicut dr Paralipomenon 20. Alioquin si homo prætermittat facere quod potest, solum diuinum auxilium expectans, videtur tentare Deum.

Ad II. dicendum, q consideratio eorum, quæ in cõsilio attendunt, ordinatur ad rectè indicandum et ideo consideratio in iudicio perficitur. Vnde ēt icõsideratio maximè opponit rectitudinē iudicij.

Ad III. dicendum q inconsideratio hic accipitur fm determinatam materiam, idest fm agibilia humana, in quibus plura sunt attendenda ad rectè iudicandum, quàm etiam in speculatiuis: quia operationes sunt in singularibus.

Cancl. m

Articvlvs V.

Vtrum inconstantia sit uitium sub imprudentia contentum.

Ad quintum sic procedit. Vr q incõstantia nō sit uitium sub imprudentia contentum. Inconstantia enim videtur in hoc consistere, quòd homo non persistat in aliquo difficili: sed persistere in difficilibus h pertinet ad fortitudinem. ergo inconstantia magis opponit fortitudini, quàm prudentiæ.

¶2 Præt. Iacob. 3. dr. Vbi zelus & contētio, ibi inconstantia, & omne opus prauū: sed zelus ad inuidiā pertinet. ergo h incõstātia non pertinet ad imprudentiam, sed magis ad inuidiam.

¶3 Præt. Ille uidetur esse inconstans, qui non perseuerat in eo, quod propōsuerat: quod quidē pertinet in delectationibus ad incontinentem, in tristitijs autē ad h mollem, siuè delicatum, ut dicitur. 7. * Ethicor. ergo inconstantia non pertinet ad imprudentiam.

Sed contra est, quòd ad prudentiam pertinet præferre maius bonum minus bono. ergo desistere à meliori pertinet ad imprudentiam: sed hoc est inconstantia. ergo inconstantia pertinet ad imprudentiam.

Respon. Dicendum, quòd inconstantia importat recessum, quendam à bono proposito diffinito. Huiusmodi autem recessus principium quidē hēt à ui appetitiua. Non enim aliqs recedit à priori bono proposito, nisi pp aliquid, quod sibi inordinatè placet: sed iste recessº non consumatur, nisi per defectum rationis, quæ fallitur in hoc, quòd repudiat id, quod rectè acceptauerat. Et quia cum possit resistere impulsui passionis, si non resistat, hoc est ex debilitate ipsius, quæ non tenet se firmiter in bono proposito concepto: & iō m inconstantia quantum ad sui consumationem, pertinet ad defectum rationis.* Sicut aūt oīs rectitudo rationis practicæ pertinet aliqualiter ad prudentiam; ita omnis

SVPER QV. LIII. ART. V.

In art. 5. in rñsione ad tertiū, duo sunt dubia ad hoīem, authorem s. Primum est de subiecto continentiæ. Nam hic author cõfirmat quod præcedenti libro quęstionis quinquagesimæ octauæ, art. 3. ad sedm inchoasse vi. s. q cõtinentia sit subiectiuè in ratione, in qua est prudentia. Inferius uero qōe 155. ar. 3. determinat, q continentia est subiectiuè in uoluntate. Quia prima differentia inter continentē & incontinentem inuenitur secundum electionem, quæ est actus voluntatis.

¶ Secundum autem dubium est. Quo pacto continentia est pars constantiæ, quæ est pars prudentię, q est uere & propriè virtus. Et tamē inferius q. prædicta ar. 1. docetur cum Arist. 7. Ethi. quòd continentia non est virtus.

¶ Ad hæc dubia rñdebis, si sensº i loco dicto ubi ex pposito materia vtraq; tractat. Hic sat sit nosse dubitare, & aduertere, q author vtr hoc in loco verbis opinatiuis dū dicit, q non uidentur esse in ui appetitiua, & q uident esse spēs constantiæ: & rursus q iō authoris hic nō hēt locum, nisi in appetitu sensitiuo, cuiº actus sunt passiones concupiscentię, & tristitię. Et tradit tunc & sustinendum, qūo constātia est pars prudentiæ, si cõtinentia est in voluntate, quo argu-

Ferretts per totum.

298

*Lib. 7. ca. 7. tom. 5.

Cancl. m

Universidad de Deusto Biblioteca

defectus eiusdē pertinet ad imprudentiam: & iō inconstantia s̄m sui cōsumationē ad iprudētiā ptinet. Et sicut pcipitatio est ex defectu circa actū cōsilij & incōsideratio circa actū iudicij: ita incōstantia circa actū pcepti. Ex hoc.n. dr aliqs esse incōstās, q rō deficit in pcipiēdo ea, q̄ sunt consiliata & iudicata.

Ad primum ergo dicēdum, q bonū prudentiæ participat in oibus virtutibus moralibus: & s̄m hoc persistere in bono ptinet ad oēs virtutes morales, pcipue tñ ad fortitudinē, q patit maiorē impulsum ad cōtrariū.

Ad II dicendū, q inuidia, & ira, q̄ est cōtentionis principiū, faciūt inconstantiā ex parte appetitiuæ virtutis, ex qua est principiū inconstantię vt dictū est.

Ad III dicendū, q continētia, & pseuerantia non videnť esse in vi appetitiua, sed sōlū in rōne. Cōtinens.n. patiť qdē puersas cōcupiscentias, & pseuerās graues tristitias, quod designat defectū appetitiuæ uirtutis: sed rō firmiter psistit, continentis quidē contra concupiscentias, perseuerātis āt cōtra tristitias. Vñ cōtinentia, & perseuerantia uidenť esse spēs constantiæ ad rōnē pertinentis ad quam ēt pertinet inconstantia.

Concl. p argumentum, cui hic respondetur, tendebat. Licet ēt simpliciter determinandum de subiecto continentiæ, examinando rōnē Authoris ibi, Propter præceptum præueniens electionē, in cuius persistentia p distinguit continentē ab incontinenti: sed supposito, q continētia sit in voluntate, facile sustinetur constantia in rōne dicendo q incontinentia & mollities ex parte appetitus causant inconstantiam: & similiter continentia & perseuerātia ex parte appetitus causant constantiam. Patet.n. in litera, q tam constantia, q inconstantia, inchoatiuè est ex appetitu consūmatē aūt est ex rōne. Vñ de subiecto utriusque continentiæ restat qstio.

*In corp. art. D. 391. & 1025.

SVPER Q. LIII. ART. VI.

IN art. 6 aduerte in calce corporis ly, maximè: q̄m hmōi rationis defectus ex alijs ēt vitijs oriuntur, vt experientia testatur in his, quæ, ex auaritia, vel ambitione præcipites, inconsiderati, incōstantesque fiunt: sed luxuria quia eneruat rōnem, vt in litera dr, ō maximè causat eosdem. D. 387. & 390.

ARTICVLVS VI.

Vtrum prædicta vitia oriantur ex luxuria.

Porrecta per totum. 299 In 4. q. 53. ar. 4. & 5. Et mal. q. 15. art. 4. ar. pręcedentis ad 2.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd prędicta vitia non oriatur ex luxuria. Inconstantia.n. oritur ex inuidia, ut dictum est: sed inuidia est uitium distinctum à luxuria. ergo prædicta vitia non oriuntur ex luxuria.

¶2 Præt. Iacob. 1 dicitur. Vir duplex animo inconstans est in omnibus vijs suis: sed duplicitas nō videtur ad luxuriam pertinere, sed magis ad dolositatem, quæ est filia auaritiæ secundum Greg. 31. Mora. ergo prædicta vitia non oriunť ex luxuria. *Li. 31. c. 31. a me.

¶3 Præt. Prædicta vitia pertinent ad defectum rōnis: sed vitia spiritualia propinquiora sunt rōni, q̄ vitia carnalia. ergo prædicta uitia magis oriuntur ex vitijs spiritualibus, q̄ ex vitijs carnalibus.

SED CONTRA est, quod Gregor. 31. Moral. ponit prædicta vitia ex luxuria oriri. *Lib. 31. Mora. ca. 31. a medio.

RESPON. Dicendū, q sicut Philo. dicit in 6. Ethi. delectatio maximè corrumpit ęstimationē prudētię, & præcipue delectatio quę est i venereis, quę totam animam absorbet, & trahit ad sensibilē delectationem. Perfectio āt prudentiæ, & cuiuslibet intellectualis virtutis cōsistit in abstractione a sensibus. Vñ cū prædicta vitia ptineant ad defectum prudentiæ, rationis practicæ, sicut habitum est, sequitur quòd ex luxuria maxime oriantur. *Li. 6. ca. 5. & lib. 7. cap. 11. a medio tomo 5. D. 438. Concl. *Ar. 2. & 5 huius qst.

AD PRIMVM ergo dicendum, q inuidia, & ira causant inconstantiā ptrahēdo rōnē ad aliud: sed luxuria causat incōstantiā totaliter extinguendo iudiciū rōnis. Vñ Phil. dicit in 7. Eth. q incōtinēs iræ audit quidem rōnem, sed non perfectè: incontinens āt concupiscentiæ totaliter eam nō audit. *Li. 7. ca. 6. tom. 5. D. 726.

AD SECVNDVM dicendū, q ēt duplicitas aīi est quoddā cōsequens ad luxuriā, sicut inconstantia, prout duplicitas animi importat vertibilitatem aīi ad diuersa. Vnde & Terentius in Eunucho dicit, q in amore est bellum, & rursus pax, & induciæ. *In Scena 1. quæ incipit: Quid igitur faciat circa medium illius.

AD TERTIVM dicendum, quòd vitia carnalia in tantum magis extinguunt iudicium rationis, in quantum longius abducunt à ratione.

QVAESTIO LIIII.

De Negligentia in tres articulos diuisa.

POSTEA considerandum est, de negligentia. ET CIRCA hoc quæruntur tria.

¶Primò, Vtrum negligentia sit peccatum speciale.

¶Secundò, Cui virtuti opponatur.

¶Tertiò, Vtrum negligentia sit peccatū mortale.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum negligentia sit peccatum speciale.

Porrecta per totum. 300

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd negligentia non sit peccatum speciale. Negligētia enim diligentię opponitur: sed diligentia requiritur in qualibet virtute. ergo negligentia non est peccatum speciale.

¶2 Præt. Nihil, quod inuenitur in qualibet peccato est speciale peccatum: sed negligentia inuenitur in quolibet peccato, quia omnis q peccat, negligit ea, per quæ à peccato retrahitur, & qui in peccato perseuerat, negligit conteri de peccato. ergo negligentia non est speciale peccatum.

¶3 Præt. Omne speciale peccatum habet materiā determinatam: sed negligentia non videtur habere determinatam materiam. neque enim est circa mala, aut in differentia: quia ea prætermittere nulli ad negligentiam reputatur. Similiter etiam nō est circa bona: quia si negligenter aguntur, iā non sunt bona. ergo videtur quòd negligentia non sit vitium speciale.

SED CONTRA est, quòd peccata, quæ committuntur ex negligentia, distinguuntur contra peccata, quæ committuntur ex contemptu.

RESPON. Dicendū, q negligentia importat defectum debitæ solicitudinis. Omnis āt defectus debiti actus hēt rationem peccati. Vnde manifestū est, q negligentia habet rationem peccati, & eo modo quo solicitudo est specialis virtutis actus, necesse est q negligētia sit speciale pctm. Sunt.n. aliqua peccata specialia, quia sunt circa aliquam materiā speciale, sicut luxuria est circa venerea. Quędam āt sunt vitia specialia pp specialitatem actus se extēdentis ad omnem materiam: et hmōi sunt omnia vitia, quæ sunt circa actum rōnis. Nā quilibet actus rationis se extendit ad quamlibet materiā moralem: & ideò cum solicitudo sit quidam specialis actus rationis, vt supra habitum est consequens est, quòd negligentia, quæ importat solicitudinis defectum, sicut speciale peccatum. Concl. *q. 47. art. 9. D. 524.

AD PRIMVM ergo dicēdum, q diligentia vř esse idē solicitudini, qa in his q̄ diligim, maiorē solicitudinem adhibemus. Vnde diligentia, sicut solicitudo, requiritur ad qualibet uirtutem, inquantum in qualibet virtute requiruntur debiti actus rōnis.

AD SECVNDVM dicendū, q in quolibet pctō necesse est esse defectū circa aliquē actū rōnis, puta, defectū cōsilij, & aliorū hmōi. Vñ sicut pcipitatio est spāle pctm pp spālē actū rōnis, q pteermittitur .s. cōsiliū, q̄uis possit inueniri in quolibet gn̄e pctōrū: ita negligentia est spāle peccatum propter defectū spālis actus rationis, qui est solicitudo, quāuis inueniatur, aliqualiter in omnibus peccatis.

AD TERTIVM dicendū, q materia negligentiæ propriè sunt bona, q̄ qs agere dēt, nō q ipsa sint bona, cū negligēter aguntur: sed quia per negligentiā accidit defect bonitatis in eis, siuè prætermittaē totaliter actus debitus pp defectum solicitudinis, siuè etiam aliqua debita circunstantia actus.

ARTICVLVS II.

Vtrum negligentia opponatur prudentiæ.

Porrecta per totum. 301 Sup. q. 53. ar. 1. cor. Et Phili. 4.

AD SECVNDVM sic procediť. Vř, q negligētia nō opponaē prudētiæ. Negligētia.n. vř esse idē quod pigritia, uel torpor, q ptinet ad accidiā, ut patet p Gre. 31. Mor. accidia aūt ñ opponiť prudētiæ, sed magis charitati, ut s. dictū est. ergo negligētia nō opponiť prudētiæ. *ca. 31. †q. 35. articu. 2.

¶2 Præt. Ad negligentiam vř ptinere oē pctm omissionis: sed pctm omissionis nō opponitur prudētiæ, sed magis virtutibus moralib executiuis. ergo negligentia non opponiť prudētiæ.

¶3 Præt. Imprudentia est circa aliquē actū rōnis: sed negligentia nō importat defectū, neq; circa cōsiliū, in quo deficit præcipitatio, neq; circa iudiciū, in quo deficit inconsideratio, neq; circa pceptū, in quo deficit incōstantia. ergo negligētia nō pertinet ad imprudentiam.

¶4 Præt. Eccles. 7. dr. Qui timet deū, nihil negligit: sed unūqdq; pctm pcipue excludit p uirtutē oppositā. ergo negligētia magis opponiť timori, q prudētię.

SED CONTRA est, quod dr Eccl. 20. Lasciuus, & imprudēs non obseruāt tps: sed hoc ptinet ad negligētiā. ergo negligentia opponitur prudentię.

RESPON. Dicendū, q negligentia directè opponiť solicitudini. Solicitudo aūt pertinet ad rōnem, & rectitudo solicitudinis ad prudētiā: vñ p oppositum negligentia ad imprudētiā ptinet. Et hoc ēt ex ipso noie apparet, quia sicut Isid. dicit in li. Etymo. negligens dr, quasi nec eligens. Electio aūt recta eorū, quæ sunt ad finem, ad prudentiam pertinet: vnde negligentia pertinet ad imprudentiā. *Li. 10. ca. 13. icipit Nobilis non longe a fin. Concl.

SVPER Q. LIIII. ART. II.

IN q. 54. art. 2. quia in primo nihil occurrit, dubiū est, quia declaratio sumpta ex etymologia Isidori, vr potius ad oppositū, q̄ ad ppositū facere. Ex hoc nāq; q negligētia sonat defectionē, sequitur q spectat ad uoluntatē, cuius actus est electio, & non ad rōnem in qua est prudentia. Ad hoc dr, q qā de habitib. vitiorum, & virtutum, & non de potentijs est sermo, & negligentia, uitiū prudentia, uirtus est, consequens est, ut electio hoc in loco illius dicatur esse, cuius est eius rectitudo, uel defect & nō cuius est act absolutè. Cōstat aūtē, q licet rectitudo talis electionis sit à tali uirtute, puta, iustitia, & talis à tali uniuersaliter tñ rectitudo electionis est à prudentia, ac per hoc defect electionis spectat ad oppositū prudētię. Et pp hoc in lra dr, Electio aūt recta &c. ad prudentiā ptinet. Vñ optimè declaratio illa seruit proposito, qcquid sit de etymologia illa.

AD PRIMVM ergo dicendum, q negligētia cōsistit in defectu interioris actus, ad quē ptinet ēt electio. Pigritia aūt, & torpor magis ptinēt ad executionē: ita tñ q pigritia importat tarditatē ad exequēdū, torpor remissionē q̄dā iportat in ipsa executione, & ideò conuenienter torpor ex accidia nascitur, quia accidia est tristitia aggrauans, idest, impediens animum ab operando.

AD SECVNDVM dicendū, q omissio pertinet ad exteriorem actum. Est enim omissio, quando prætermittitur aliquis actus debitus, & ideò opponiť iustitiæ, & est effectus negligentiæ: sicut etiam executio iusti operis, est effectus rationis rectæ

AD TERTIVM dicendum, q negligentia est circa actum præcipiendi; ad quem etiam pertinet solicitudo. Aliter tamen circa actum hunc deficit negligens, & aliter inconstans. Inconstans enim deficit in præcipiendo, quasi ab aliquo impeditus: negligens autem per defectum promptæ uoluntatis.

AD QVINTVM dicendum, q timor Dei operaē ad uitationem cuiuslibet peccati, quia ut dr Prou. 15. Per timorem Dñi declinat omnis à malo: & iō timor facit negligentiam uitare, non tñ ita q directè, negligentia timori opponaē, sed inquantum timor excitat hominem ad actus rationis. Vnde etiam supra habitū est cū de passionibus ageret, quòd timor facit consiliatiuos. *1. 2. q. 44. ar. 2.

ARTICVLVS III.

Vtrum negligentia possit esse peccatum mortale.

Porrecta per totum. 302 Sup. q. 53. ar. 1. cor. Et Phil. 4.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd negligentia non possit esse peccatum mortale. Quia super illud Iob 9. Verebar omnia opera mea, dicit Gloss. Greg. quòd illam .s. negligentiam minor amor Dei exaggerat: sed vbicumque est peccatum mortale, totaliter tollitur amor Dei. ergo negligentia nō est peccatū mortale. *li. 9. Moral. ca. 26. circa principium.

¶2 Præt. Super illud Ecclesia. 7. De negligentia tua purga te cū paucis, dicit †glo. Quamuis oblatio parua sit, multorum delictorum purgaē negligentias: sed hoc nō esset, si negligētia esset pctū mortale. ergo negligētia non est peccatū mortale. †Gl. ordi. Ibid.

¶3 Præterea. In lege fuerunt statuta sacrificia p peccatis mortalibus, sicut patet in Leuiti. sed nullum fuit statutum sacrificium pro negligentia. ergo negligentia non est peccatum mortale.

SED CONTRA est, quod habetur Prouer. 19. Qui negligit uiam suam, mortificabitur.

RESPON. Dicendum, q sicut dictum est, negligentia pueniť ex quadam remissione uoluntatis, *Ar. præc. in solu. ad 3.

SVPER QV. LIIII. ART. III.

IN art. 3. in rñsione ad tertiū aduerte, q sicut in pcedēti diximus qōne, in pctīs mortalibus, si distinguēdo est defectus rōnis a defectu appetitus, aut alterius executiuę potētiæ, plura gña peccatorū in uno actu inuenienť. v.g. Si qs negligēdo iura partiū, iniustā sententiam inferat in rōne, imprudētiæ reus est secundum negligentiæ spēm, sed inferendo in actu iudicij, iniustitiæ reus est. & simile est in alijs. Et iō lra dicit, q negligētia trahit ad aliud genus pcti. Et par est rō de præcipitatione, inconsideratione, & incōstātia, q̄ circa act rōnis cōes omnibus moralibus sunt, sicut & negligentia.

per quam contingit q̃ rō non solicitatur, vt præcipiat ea quæ dēt, uel eo modo, quo dēt. Pōt ergo dupliciter cōtingere, q̃ negligentia sit pčtm̄ mortale, uno modo ex parte eius quod [m] ꝑtermittit negligentiam, quod quidem si sit de necessitate salutis siue sit actus, siue circunstantia, erit pčtm̄ mortale:[n] alio modo ex parte causæ. Si.n. volūtas intm̄ sit remissa circa ea quæ sunt Dei vt totaliter à Dei charitate deficiat[p] talis neglig ētia est pčtm̄ mortale: & hoc pcipuē contingit, qñ negligentia sequitur ex contemptu.[q] Alioquin si negligentia consistat in prætermissionē alicui[9] actus, uel circūstātię, q̃ nō sit de necessitate salutis: nec hoc fiat ex contēptu, sed ex aliquo defectu feruoris, q̃ impeditur interdum per aliquod ueniale pčtm̄,[r] tūc negligētia non est mortale peccatū, sed ueniale.[s] G

Concl. m — Conclu. p — Conclu. r

Ad primum ergo dicendū, q̃ minor amor Dei pōt intelligi dupľr. Vno mō, p defectum feruoris charitatis: & sic cātur neglig ētia, q̃ ē pčtm̄ ueniale. Alio mō, p defectū ipsi[9] charitatis: sicut dr̄ minor amor Dei, qñ aliqs diligit Deū solū amore naturali, & tūc cātur neglig ētia, q̃ est pčtm̄ mortale.

Ad secundum dicēdū, q̃ parua oblatio cū humili mēte, & pura dilectione facta, ut ibidē * dr̄, non solūm purgat peccata uenialia, sed ēt mortalia. H

*Id innuit glossa cita in marg.

Ad tertium dicēdū, q̃ qñ neglig ētia consistit in ꝑtermissione eorū, q̃ sunt de necessitate salutis, tūc trahit ad aliud gen[9] pčti magis manifestū. Pčtā .n. q̃ cōsistūt in interioribus actib[9], sunt magis occulta. Et ideò pro eis certa sacrificia nō iniūgebantur in lege: q̃a sacrificiorū oblatio erat q̃dā publica ꝑtestatio pcti, q̃ nō ē faciēda de pctō occulto.

SVPER QV. LV.

IN tota q. 55. qm̄ uitia tractata sunt generalia, & scd̄m materiam, in qua sunt, grauitatem assumūt eritq; de materijs singularū uirtutum, & uitiorū specialis sermo nunc satis sit scire, q̃ uitia ista imprudētiæ spēs sunt, & ex se quidē hñt deformitatem in rōne, vt in lra explanat de prudētia carnis, & astutia, ad quā spectant dolus & fraus, & de solicitudine tēporaliū. Pro claritate lr̄æ .2. ar. memēto illius distinctionis .f. de fine totius uitæ, & de fine particulari, i. de fine ultimo, & de fine proximo harum operationum. Finis.n. vltimus oportet, q̃ sit solus Deus: finis at proximus, harū operationum, puta emptionis, ꝑparationis ludi & c. pōt esse aliquid inordinatū contrarium, uel aliquid huiusmodi, quod non cōtrariat charitati.

Porrecta per totum. 303

QVAESTIO LV.

De Vitijs oppositis prudentiæ, in octo articulos diuisa.

POSTEA considerandū est de vitijs oppositis prūdentiæ, quæ hñt similitudinē cum ipsa. Et circa hoc quęruntur octo. I

¶Primò, Vtrum prudentia carnis sit peccatum.

¶Secūdò, Vtrum sit peccatum mortale.

¶Tertiò, Vtrum astutia sit peccatum speciale.

¶Quartò, De dolo.

¶Quintò, De fraude.

¶Sextò, De solicitudine temporalium rerum.

¶Septimò, De solicitudine futurorum.

¶Octauò, De origine horum vitiorum.

ARTICVLVS I.

Vtrum prudentia carnis sit peccatum.

AD PRIMVM sic ꝓcedit. Vr̄, q̃ prudentia carnis non sit pčtm̄. Prudentia.n. est nobilior uirtus, q̃ aliæ uirtutes morales, vtpotē oium regitiua: sed nulla iustitia, uel tēperātia est pctm̄. ergo neq; aliqua[h] prudentia est pctm̄.

¶2 Præ. Prudenter operari ad finē, q̃[h] licitē amat, non est pctm̄: sed caro licitē amatur. nemo.n. unquàm carnem suam odio habuit, ut habet ad Eph. 5. ergo prudentia carnis non est peccatum.

¶3 Præt. Sicut homo tentat à carne, ita [h] ēt tentat à mundo, & à diabolo: sed non ponitur inter pctā aliqua prudētia mūdi, uel ēt [h] diaboli. ergo neque debet poni inter peccata aliqua prudentia carnis.

Sed contra. Nullus est inimicus Deo, nisi ꝓpter iniquitatem, secundùm illud Sapien. 14. Simul odio sunt Deo impius, & impietas eius: sed sicut dr̄ ad Roman. 8. Prudentia carnis inimica est Deo. ergo prudentia carnis est peccatum.

Respon. Dicendū, q̃ sicut supra dictū * est. Prudentia est circa ea, quæ sunt ad finē totius uitę: & iō prudētia carnis propriē dr̄, fm̄ qđ aliquis bona carnis habet ut ultimum finem suæ uitæ. Manifestum est autem, q̃ hoc est peccatum: per hoc.n. homo deordinatur circa ultimum finem, qui nō consistit in bonis corporis, sicut habitum * est. & iō [m] prudentia carnis est peccatum.[n]

*q. 47. ar. 13. — * 1. 2. q. 2. ar. 5. Conclu. m

Ad primum ergo dicendum, q̃ iustitia, & temperantia in sui ratione important id, unde uirtus laudatur, scilicet æqualitatem, & concupiscentiarum refrænationem, & iō nunquàm accipiuntur in malo: sed nomen prudentiæ sumitur à prouidēdo, sicut supra dictum * est, quod ēt ad mala extēdi pōt. Et iō licet prudentia simpliciter dicta in bono accipiatur, alio tñ addito potest accipi in malo: & fm̄ hoc dr̄ prudentia carnis esse peccatum.

*q. 47. ar. 1. & q. 49. ar. 6.

Ad secundum dicendū, q̃ caro est propter animam, sicut materia ꝓp formam, & instrumentum propter principale agens: & iō sic licitē diligit caro, ut ordinetur ad bonum animæ sicut ad finem. Si autem in ipso bono carnis constituatur ultim[9] finis, erit inordinata, & illicita dilectio; & hoc mō ad amorem carnis ordinatur prudentia carnis. I

Ad tertium dicendum, q̃ diabolus nos tentat non per modum appetibilis, sed p modū suggerētis. Et iō cum prudētia importat ordinē ad aliquē finem appetibilem, non ita dr̄ prudentia diaboli, sicut prudentia respectu alicuius mali finis, sub cuius rōne tentat nos mundus & caro, inquantum.s. proponuntur nobis ad appetendum bona mundi vel carnis. Et ideo dr̄ prudentia carnis, & ēt prudentia mundi, fm̄ illud Lu. 16. Filij hui[9] seculi prudētiores sunt in gñatione sua &c. Apostolus autē K totum comprehendit sub prudentia carnis, quia ēt exteriores res mundi appetimus ꝓp carnē. Pōt tñ dici, q̃ quia prudentia quodammodo dr̄ sapientia, ut supra dictum * est, ideo secundum tres tentationes potest intelligi triplex prudētia. Vñ Iac. 3. dicit sapientia esse terrena, animalis, & diabolica, ut s̄. habitum * est, cum de sapientia ageretur.

*q. 47. ar. 2. ad 1. — *q. 45. ar. 4. & ar. 1. ad 1.

ARTICVLVS II.

Vtrum prudentia carnis sit peccatum mortale.

Porrecta per totum. 304

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ prudentia carnis sit peccatum mortale. Rebellare.n. diuinæ legi est peccatum mortale, quia per hoc Deus contemnitur: sed[h] prudētia carnis nō est subiecta

subiecta legi diuinæ, ut habetur Rom. 8. ergo prudentia carnis est peccatum mortale. A

¶2 Pręt. Omne peccatum in Spūmsanctū est pčtm̄ mortale: sed prudētia carnis vr̄ esse pčtm̄ in Spiritumsanctum. non.n. pōt esse subiecta legi Dei, vt dicitur Ro. 8. & ita [h] videtur esse peccatū irremissibile, quod est propriū peccati in Spiritūsanctū. ergo prudentia carnis est peccatum mortale.

¶3 Præt. Maximo bono maximum malum[h] opponitur, ut patet in * 8. Eth. sed prudentia carnis opponitur prudentiæ, quæ est præcipua inter virtutes morales. ergo prudentia carnis est præcipuum inter peccata mortalia: & ita est pčtm̄ mortale.

*Li. 8. ca. 10. circa prin. c. 5.

Sed contra. Illud, qđ diminuit pčtm̄, non importat de se rōnē peccati mortalis: sed cautē ꝓseq ea, q̃ ptinēt ad curā carnis, qđ vr̄ ad prudentiam carnis pertinere, diminuit peccatū. ergo prudētia carnis de sui rōne non importat pčtm̄ mortale. B

Resp. Dicēdū, q̃ sicut supra dictū * est, prudens dr̄ aliqs dupľr. Vno mō simpľr. s. in ordine ad finē totius vitæ: alio mō, fm̄ qd. s. in ordine ad finē aliquē particularē, puta, sicut dr̄ aliqs prudēs in negotiatione, vel in aliquo hmōi.[m] Si ergo prudētia carnis accipiatur fm̄ absolutā prudentiæ rōnem, ita s. q̃ in cura carnis cōstituat ultimus finis totius vitæ, sic est pčtm̄ mortale:[m] q̃a p hoc hō auertit à Deo, cū impossibile sit esse plres fines ultimos, vt supra habitū * est.[p] Si verò prudētia carnis accipiatur fm̄ rōnē particularis prudentiæ, sic prudētia carnis est pčtm̄ ueniale.[q] Cōtingit.n. qñque, q̃ aliqs inordinatē afficit ad aliqđ delectabile carnis absq; hoc, q̃ auertat à Deo p pčtm̄ mortale: vnde nō cōstituit finē totius vitæ in delectatione carnis. Et sic adhibere studiū ad hāc delectationē cōsequēdā, est pčtm̄ ueniale, qđ ptinet ad prudētiā carnis.* Si verò aliqs actu curam carnis referat in finē honestū, puta, cū aliqs studet comestioni ꝓp corporis sustentationem, non uocat prudētia carnis:[t] q̃a sic utitur homo cura carnis, ut ad finem. C

* q. 47. ar. 13. & ar. 2. ad 1. — Conclu. m — * 1. 2. q. 1. art. 5. Conclu. p — Conclu. s

Ad primum ergo dicendū, q̃ Apost. loquit de prudētia carnis, fm̄ qđ finis cōstituit in bonis carnis totius uitæ humanæ, & sic est pčtm̄ mortale. D

Ad II dicendū, q̃ prudētia carnis nō importat pčtm̄ in Spūmsanctū. Quod.n. dr̄, q̃ nō pōt esse subiecta legi Dei, nō sic est intelligēdū, q̃ illo q̃ hēt prudētia carnis, nō possit cōuenire, & subijci legi Dei: sed q̃a ipsa prudētia carnis legi Dei non pōt esse subiecta, sicut nec iniustitia pōt esse iusta, nec calor pōt eē frigid[9], q̃uis calidū posset eē frigidū.

Ad III dicendum, q̃ oē peccatū opponit prudentiæ, sicut & prudentia participatur in oī uirtute: sed iō non oportet q̃ quodlibet peccatum prudentiæ oppositum, sit grauissimum, sed solū quando opponitur prudentiæ in aliquo maximo. E

ARTICVLVS III.

Vtrum astutia sit speciale peccatum.

Porrecta per totum. 305 — Infr. ar. 4. co. & q. 69 art. 1. cor. & q. 97. ar. 1. ad 3.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ astutia non sit speciale pčtm̄. Verba.n. sacræ scripturæ non inducūt aliquē ad peccandū: inducunt aūt ad [h] astutiam, secundum illud Prouerb. 1. Vt detur paruulis astutia. ergo astutia non est peccatum.

¶2 Præt. Prou. 13. dr̄. Astut[9] oīa agit cū cōsilio. Aut ergo ad [h] finē bonū, aut ad finē malū. Si ad finē bonum, non vr̄ esse pčtm̄: si aūt ad [h] finē malū, vr̄ pertinere ad prudentiā carnis uel sæculi. ergo astutia non est spāle pčtm̄ à prudentia carnis distinctum.

¶3 Pręt.* Greg. 10. Moral. exponēs illud Iob. 12. Deridet iusti simplicitas, dicit.[h] Sapiētia huius mundi est cor machinationib[9] tegere, sensū uerbis uelare, q̃ falsa sunt, uera ońdere, q̃ uera sunt, falsa demōstrare, & postea subdit. Hæc prudētia usu a iuuenibus scitur, à pueris pretio discitur: sed ea quæ prædicta sunt, uidentur ad astutiam pertinere. ergo astutia non distinguit à prudentia carnis, uel mundi, & ita non videtur esse speciale peccatum.

* Lib. 10. Moral. c. 17. ante med.

Sed contra est, q̃ Apos. dicit 2. ad Cor. 4. Abdicam[9] multa d'decoris, ñ ambulātes ī astutia, neq; adulterātes uerbū Dei. ergo astutia ē q̃dā pčtm̄.

Respon. Dicēdū, q̃ prudētia est recta rō agibiliū, sicut scientia est recta rō scibiliū. Cōtingit aūt cōtra rectitudinē scientiæ dupľr peccari in speculatiuis. Vno q̃dē mō, qñ rō inducit ad aliquā cōclōnē falsam, q̃ apparet uera. Alio mō ex eo, q̃ rō ꝓcedit ex aliq̃bus falsis, q̃ vr̄ esse uera siuē sint ad cōclōnē verā, siue ad cōclōnē falsam. Ita ēt aliquod pčtm̄ pōt esse cōtra prudētiā, hñs aliquam sīītudinē eius dupľr. Vno mō, q̃a studiū rōnis ordinat ad finē, q̃ nō est uerē bonus, sed apparēs: & hoc ptinet ad prudētiā carnis. Alio mō, inquātū aliqs ad finē cōsequēdū, uel ad bonū, uel ad malū, utit nō ueris viis, sed simulatis & apparētibus, & [m] hoc ptinet ad pčtm̄ astutiæ. Vñ ē quoddā pčtm̄ prudētię oppositū, & à prudētia carnis distinctū.*

Conclu. m

Ad primum ergo dicēdū, q̃ sicut * Aug. dicit ī 4. cōtra Iulianū. Sicut prudētia abusiuē qnq; in malo accipit: ita ēt astutia qñque in bono, & hoc ꝓp sīītudinē vnius ad alterū. Propriē tñ astutia ī malo accipitur, sicut & * Philos. dicit in 6. Ethicor.

*Li. 4. c. 3. parū ante medi. c. 7. — *cap. 11. à medio illius, to. 5.

Ad II dicendū, q̃ astutia pōt consiliari & ad finem bonum, & ad finē malū, nec oportet ad finē bonū falsis viis ꝑuenire, & simulatis, sed ueris: unde astutia ēt si ordinetur ad bonum finē, est pčtm̄.

Ad III dicendum, q̃ Greg. sub prudētia mundi accepit oīa, quę possunt ad falsam prudentiā ꝑtinere: vnde etiam sub hac comprehendit astutia.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum dolum sit peccatum, ad astutiam pertinens.

Porrecta per totum. 306 — Inf. q. 69. art. 2. cor. & q. 111. ar. 3. ad 2.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ dolus non sit peccatū ad astutiā pertinens. Peccatum.n. in perfectis uiris non inuenitur, præcipuē mortale: inuenitur autē in eis aliquis[h] dolus, secundum illud 2. ad Corint. 12. Cum essem astutus, dolo uos cępi. ergo dolus non est semper peccatū.

¶2 Præt. Dolus maximē ad linguam pertinere videtur, secūdùm illud Ps. 5. Linguis suis dolosē agebant: astutia aūt, sicut & prudētia, est in ipso actu rationis. ergo dolus [h] non pertinet ad astutiam.

¶3 Præt. Prou. 12. dr̄.[h] Dolus in corde cogitantium mala: sed non oīs malorū cogitatio ptinet ad astutiā. ergo dolus non uidet ad astutiam pertinere.

Sed contra est, q̃ astutia ad circūueniendum ordinat, fm̄ illud Apostolo. ad Ephes. 4. In astutia ad circum-

Universidad de Deusto Biblioteca

circumuentionem erroris, ad quod etiam dolus ordinatur. ergo dolus pertinet ad astutiam.

* Ar. pce. RESPON. Dicẽdũ, ꝙ sicut supra * dictũ est, ad astutiã ptinet assumere vias nõ veras: sed simulatas & appareẽtes ad aliquẽ finẽ ꝓsequẽdũ vel bonũ, vel malũ. Assumptio aũt harũ viarũ põt dupl'r cõsiderari. Vno qdem mõ in ipsa excogitatione viarum hmõi: & hoc ꝓpriẽ ptinet ad astutiã, sicut ẽt excogitatio rectarũ viarũ ad debitũ finẽ, ptinet ad prudentiã. Alio mõ põt cõsiderari taliũ viarũ assumptio ſm executionẽ operis: & ſm hoc pertinet ad dolum. & ideò [m] dolus importat quandam executionem astutiæ: & ſm hoc ad astutiam pertinet.[n] G

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ sicut astutia ꝓpriẽ accipitur in malo, abusiuẽ autem in bono: ita etiam & dolus, qui est astutiæ executio.

AD II dicendũ, ꝙ executio astutiæ ad decipiendũ, primò qdẽ & principal'r fit p verba, q̃ pcipuũ locũ tenẽt inter signa, qbus hõ significat aliquid alteri, ut patet p * Aug. in lib. de doct. Christ. Et iõ dolus maximẽ attribuit locutioni. Cõtingit tñ esse dolũ & in factis, ſm illud Psal. 104. Et dolum facerent in seruos eius. Est ẽt dolus in corde, ſm illud Ecclesi. 19. Interiora eius plena sunt dolo: sed hoc est secundum ꝙ aliquis dolus excogitat, secũdùm illud Psal. 37. Et dolos tota die meditabãtur. H

* Li. 2. c. 3 circa mediũ to. 3.

AD III dicendum, ꝙ quicunq; cogitat aliquod malũ facere, necesse est ꝙ excogitẽt aliquas uias ad hoc, ꝙ suũ ꝓpositũ impleat, & ut plurimũ excogitãt uias dolosas, qbus facilius ꝓpositũ consequantur: quis contingat qñque, ꝙ absque astutia, & dolo, aliq apertè, & per uiolentiã malũ operent: sed hoc, quia difficilius fit, in paucioribus accidit.

Porrecta per totum. 307 Supra ar. 4. & locis ibidẽ notatis.

SVPER QV. LV. ART. V.

IN artic. 5. si uerba litter. notes, solicitudo inquietudinẽ secũ deferẽs, quã Dñs ualidẽ notat, & in malã partẽ respũ tẽporalium sonare, ut: Author tñ pro claritate superflua rarẽ apponit, ita ut nõ solicitudo, sed solicitudo superflua damnetur & in idem redit.

ARTICVLVS V.

Vtrum fraus ad astutiam pertineat.

AD QVINTVM sic ꝓcedit. Vr ꝙ fraus ad astutiã non ptineat. Non. n. est laudabile, ꝙ aliquis [h] decipi se patiat, ad quod astutia tẽdit: est aũt laudabile, ꝙ aliqs patiat fraudem, ſm illud 1. ad Corint. 6. Quare non magis fraudem patimini? ergo fraus non pertinet ad astutiã.

¶ 2 Præt. Fraus pertinere vr ad illicitã exceptionẽ, uel receptionẽ exteriorũ rerũ. dr. n. Act. 5. ꝙ uir quidam nomine Ananias cũ Saphira uxore sua uendidit agrum, & fraudauit de ptio agri: sed illicitẽ vsurpare, uel retinere res exteriores, ptinet ad iniustitiã, uel illiberalitatẽ. ergo fraus nõ ptinet ad[h] astutiã, q̃ opponit prudentiæ.

¶ 3 Præt. Nullus astutia [h] utitur cõtra seipsum: sed aliquorũ fraudes sunt cõtra seipsos. dr. n. Prouer. 1. de quibusdam, quòd moliuntur fraudes cõtra animas suas. ergo fraus non pertinet ad astutiam.

SED CONTRA. Fraus ad deceptionem ordinat, secundùm illud Iob. 13. Nunquid decipietur, ut homo uestris fraudulentiis? ad idem etiam ordinatur astutia. ergo fraus ad astutiam pertinet.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut dolus consistit in executione astutiæ, ita etiam & fraus: sed in hoc F differre uidentur, ꝙ dolus pertinet uniuersaliter ad executionem astutiæ siue fiat per uerba, siue p facta. [m] Fraus aũt magis propriè pertinet ad executionem astutiæ, secundum quod fit per facta.[n]

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ Apostolus nõ inducit fideles ad hoc, ꝙ decipiantur in cognoscendo, sed ad hoc ꝙ defectum deceptionis patienter tolerent in sustinendis iniuriis fraudulẽter illatis.

AD II dicendũ, ꝙ executio astutiæ põt fieri p aliquod aliud uitium, sicut & executio prudentiæ fit per uirtutes. Et hoc mõ nihil ꝓhibet defraudationem pertinere ad auaritiã, uel ad illiberalitatẽ.

AD III dicendum, ꝙ illi q fraudes faciũt ex eorũ intẽtione nõ moliunt aliqd cõtra seipsos, vel cõtra animas suas: sed ex iusto Dei iudicio prouenit, ut id qd cõtra alios moliunt, cõtra eos retorqueat, ſm illud Ps. 7. Incidit in fouẽ, quam fecit.

ARTICVLVS VI.

Vtrũ licitũ sit solicitudinem habere de temporalibus rebus.

Ferr. 3. cont. c. 435.

Porrecta per totum. 308 Infra qõ. 118. ar. 7. cor. Et 3. contra c. 135. Et quol. 7. ar. 1. c. 17. ad 7. Et Philip. 4.

AD SEXTVM sic ꝓcedit. Vr ꝙ licitũ sit solicitudinẽ hre de tpalibus rebus. Ad psidẽtẽ. n. ptinet [h] solicitũ esse de his, qbus pest, ſm illud Rom. 12. Qui pest in solicitudine: sed hõ pest ex diuina ordinatione tpalibus rebus, ſm illud Ps. 8. Oĩa subiecisti sub pedibus eius, oues & boues &c. ergo hõ dẽt hre solicitudinem de tẽporalibus rebus. H

¶ 2 Præt. Vnusquisq; solicitus est de fine, pp quem operat: sed licitum est hominẽ operari pp tẽporalia, quibus uitam sustentet, unde Aposto. dicit 2. ad Thess. 3. Si quis non vult operari, non mãducet. ergo licitum est[h] solicitari de rebus tẽporalibus.

¶ 3 Præt.[h] Solicitudo de operib' misericordiæ laudabilis est, ſm illud 2. ad Timot. 1. Cum Romã uenisset, solicitẽ me quæsiuit: sed solicitudo temporalium rerum qñque pertinet ad opera misericordiæ, puta, cum quis solicitudinẽ adhibet ad procurandum negotia pupillorum, & pauperum. ergo solicitudo temporalium rerum non est illicita. I

SED CONTRA est, ꝙ Dñs dicit Mat. 6. Nolite soliciti esse, dicẽtes, Quid mãducabim', aut qd bibem', aut quo operiemur, q̃ tñ sũt maximẽ necessaria.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ solicitudo importat studiũ quoddã adhibitũ ad aliqd cõsequẽdũ. Manifestũ est aũt, ꝙ maius studiũ adhibet, ubi est timor deficiẽdi: & iõ ubi est securitas cõsequẽdi, minor interuenit solicitudo. Sic ergo [m] solicitudo tpalium rerum tripl'r põt esse illicita.[n] Vno quidẽ modo, ex parte eius de quo solicitamur, si. s. tpalia tanq̃ finẽ qramus. Vnde & * Aug. dicit in lib. de operib. monachorũ. Cum Dñs dicit, Nolite soliciti esse &c. hoc dicit, ut non ista intueant, & pp ista faciat qcquid in Euangelij pdicatione facere iubent. Alio mõ, põt esse tpalium solicitudo illicita pp superfluum studium, qd apponitur ad tpalia procuranda, propter quod hõ à spiritualibus, quibus principalius inseruire debet, retrahitur: & ideo dicitur Mat. 13. ꝙ solicitudo sęculi suffocat uerbum. Tertio modo, ex parte timoris superflui, qñ scilicet aliquis timet ne faciendo qd debet, necessaria sibi deficiant: qd Dominus dupliciter excludit. Primo

Conclu. m

E

* Cap. 26. paulo a prin. to. 3

mo

mo pp maiora beneficia homini præstita diuinitus pter suam solicitudinem. s. corpus, & animam. Secundo, pp subuentionẽ, qua Deus aĩalibus, & plantis subuenit absq; opere humano, ſm proportionẽ suæ naturæ. Tertio, ex diuina prouidentia, pp cuius ignorantiã Gentiles circa tẽporalia bona q̃renda principalius solicitantur: & ideò cõcludit, ꝙ principaliter nostra solicitudo eẽ dẽt de spiritualibus bonis, sperãtes ꝙ ẽt temporalia nobis ꝓueniãt ad necessitatẽ, si fecerimus qd debemus. A

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ tẽporalia bona subiecta sunt homini, vt eis vtat ad necessitatẽ, nõ vt i eis finẽ cõstituat, & superfluẽ circa ea solicitet.

AD II dicẽdũ, ꝙ solicitudo eius, qui corporali labore panẽ acquirit, nõ est superflua, si sit moderata: & iõ * Hier. dicit ꝙ labor exercendus est, solicitudo tollenda, superflua. s. animum inquietans. B

* Super illud Matt. 6. Nolite soliciti esse, tom. 9.

AD III dicendũ, ꝙ solicitudo temporalium in operibus misericordiæ ordinatur ad finem charitatis: & ideo non est illicita, nisi sit superflua.

ARTICVLVS VII.

Vtrum quis debeat esse solicitus futurorum.

Porrecta per totum. 309 Infr. 188. ar. 7. ad 2. Et 3. contra. c. 135. fin.

SVPER QV. LV. ARTIC. VII.

IN 7. vero artic. in responsione ad sextum habet sensura nulli. pro quo supponit ly futurorũ pro tẽporalibus: nã in tẽporalibus uis habẽs ex proprio genere locũ præteriti, & futuri. Spiritualia nãque ex suo genere supra tẽpus est, itaq; sensus est, an aliquis debeat esse solicitus futurorũ tẽporaliũ. Et hoc oportuit specialiter inquiri post pcedentẽ articulũ de solicitudine tẽporaliũ absolutẽ, quia habet proprias difficultates, vt patet in litera.

AD SEPTIMVM sic ꝓcedit. Vr ꝙ aliqs dẽat solicitus esse futurorũ. Dr. n. Prou. 6. Vade ad formica ò piger, & considera vias eius, & disce sapiẽtiã, q̃ cũ nõ hẽat ducẽ, nec pręceptorẽ, [h] parat in æstate cibũ sibi, & cõgregat in messe qd comedat: sed hoc est in futurũ solicitari. ergo laudabilis est solicitudo futurorum. C

¶ 2 Præt. Solicitudo ad prudẽtiã ptinet: sed prudẽtia pcipuẽ est futurorũ. pcipua. n. pars ei' est[h] prouidẽtia futurorũ, vt supra * dictũ est. ergo virtuosum est solicitari de futuris.

* q. 49. artic. 6.

¶ 3 Præt. Quicũq; reponit aliqd in posterum conseruandum, solicitus[h] est in futurum: sed ipse Chrs legitur Io. 12. loculos habuisse ad aliquid conseruandum, quos Iudas deferebat. Apostoli ẽt cõseruabant pretia pdiorũ, q̃ ante pedes eorũ ponebãtur, vt legit Act. 4. ergo licitũ est i futurũ solicitari. D

SED CONTRA est, quod Dominus dicit Matth. 6. Nolite soliciti esse in crastinũ. Cras autem ibi ponitur pro futuro, sicut dicit * Hieronymus.

* In fine cõmentarij cap. 6. Matt. to. 9.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ nullũ op' põt esse virtuosum, nisi debitis circunstãtijs vestiat, inter quas vna est debitũ tẽpus, ſm illud Ecc. 8. Omni negotio tempus est opportunitas: qd nõ solũ in exterioribus operibus, sed ẽt in interiori solicitudine locum hẽt. Vnicuiq;. n. tẽpori cõpetit ꝓpria solicitudo, sicut tẽpori æstatis cõpetit solicitudo metendi: ipsi autũno aũt cõpetit solicitudo vindemiæ [m]. Si qs ergo tẽpore æstatis de vindemia iã esset solicitus, supflue pocuparet futuri tẽporis solicitudinẽ[n]; vñ hmõi solicitudinẽ tamq̃ supfluã Dñs ꝓhibet, dicẽs. Nolite soliciti esse in crastinũ. Vñ subdit: Crastinus. n. dies solicitus erit sibijpsi, i. suã ꝓpriam solicitudinem habebit, quæ sufficiet ad animum affligendum. & hoc est, quod subdit: Sufficit diei malitia sua, idest, afflictio solicitudinis. E

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ formica hẽt solicitudinẽ cõgruã tẽpori: & hoc nobis imitãdũ ꝓponit.

AD II dicẽdũ, ꝙ ad prudẽtiã ptinet prouidẽtia debita futurorũ. Esset aũt inordinata futurorũ ꝓuidẽtia, uel solicitudo, si quis tẽporalia, in quibus dr præteritum, & futurum, tamq̃ fines, quæreret, uel si superflua quæreret vltra præsentis uitæ necessitatẽ, uel si tẽpus solicitudinis præoccuparet.

AD III dicẽdũ, ꝙ sicut * Aug. dicit in lib. de ser. Domi. in mon. Cũ viderimus aliquem seruum Dei ꝓuidere, ne ista necessaria sibi desint, nõ iudicem' eũ de crastino solicitum esse: nam & ipse Dñs pp exẽplũ loculos habere dignatus est, & in Actibus Apostolorum scriptũ est, ea q̃ ad victum sunt necessaria, procurata esse in futurũ pp imminentem famẽ. nõ ergo Dñs improbat, si quis humano more ista procuret, sed si qs pp ista non militet Deo.

* Li. 2. ar. 16. i prin. tom. 4.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum hmõi uitia oriant ex auaritia.

Ferr. 3. cont. c. 135.

Porrecta per totum. 310 Inf. q. 118. art. 7. & 8. Et 2. d. q. 2. & 3. Et Mal. q. 13. ar. 5. * q. 55. artic. 6.

SVPER QV. LV. ART. VIII.

IN vltimo aũt art. aduerte, ꝙ quẽadmodũ in uirtute tẽperantiæ maximè relucet refrænatio concupiscentiæ, & in fortitudine firmitas animi: ita in iustitia rectitudo rationis, dũ æqualitas seruat, & ius suũ cuiq; attribuitur. Et ppea proportionaliter in contrarijs vitijs earũdẽ operationũ deformitates relucẽt, s. cõcupiscẽtię immoderatio, animi uilitas, rõnis peruersitas. Et propterea vitia ista q̃ rõne quidẽ vtũtur, sed malẽ, ex cõtrarijs iustitiæ præcipuè oriri docet author. Et hec sufficiant pro hac, & pro tota sequẽti, 56. scilicet quæstione, ac per hoc pro toto tractatu prudentiæ.

AD OCTAVVM sic ꝓcedit. Vr ꝙ hmõi vitia nõ oriant ex auaritia. Quia sicut* dictũ est, p luxuriã maximè rõ patit defectũ in sua rectitudine: sed hmõi vitia opponuntur rõni rectæ, s. prudẽtiæ. ergo hmõi uitia maximè ex luxuria oriunt, præsertim cũ † Philosophus dicat in 7. Eth. Quòd Venus est dolosa, & ei* corrigia ẽ uaria, & ꝙ ex insidijs agit i cõtinẽs cõcupiscẽtię.

† li. 7. Eth. ca. 6. circa medium. lect. 6.

¶ 2 Præt. Pręd icta uitia habent quandam similitudinem prudẽtiæ, vt † dictũ est: sed ad prudentiam, cũ sit in ratione, maiorẽ propinquitatẽ habere uidẽtur uitia magis spiritualia, ut superbia, & inanis gloria. ergo huiusmodi uitia magis uident ex[h] superbia oriri, q̃ ex auaritia.

† q. 47. ar. 13. & in diuisione q. 55. & 55.

¶ 3 Pręt. Hõ insidijs utit nõ solũ in diripiẽdis bonis alienis, sed ẽt in machinando aliorum cædes quorum primum pertinet ad auaritiam, secundum ad[h] iram: sed insidijs uti pertinet ad astutiam, dolum, & fraudẽ. ergo prædicta uitia non solum oriuntur ex auaritia, sed etiam ex ira.

SED CONTRA est, quod * Gregor. 31. Moral. ponit fraudem filiam auaritię.

* Lib. 31. Moral. ca. 31. a medio.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ sicut * dictũ est, prudentia carnis, & astutia cũ dolo & fraude, quãdã similitudinẽ habẽt cũ prudẽtia i aliquali usu rõnis. Pręcipuè aũt iter alias uirtutes morales usus rõnis rectę apparet in iustitia, q̃ est in appetitu rõnali: & iõ usus rõnis indebitus ẽt maximè apparet in uitijs oppositis iustitię. Opponit aũt sibi maximè auaritia: & iõ [m] pdicta uitia maximè ex auaritia oriũt [n].

* Ar. 3. huius q. & q. 47. ar. 13.

Conclu. m D. 438.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ luxuria[d] propter uehementia delectationis, & cõcupiscẽtiæ, tota-

liter opprimit rõnem, ne prodeat in actũ. In prędictis aũt vitijs aliquis vsus rationis est, licèt inordinatus: vñ prædicta uitia nõ oriuntur directè ex luxuria. Quòd aũt* Philosophus Venerem dolosam appellat, hoc dr̃ secundum quadam similitudinẽ, inquantũ s. hominem subito surripit, sicut & in dolis agitur: non tamen per astutias, sed magis p̃ violentiam concupiscentiæ, & delectationis. Vnde & subdit, q̃ Venus furatur intellectũ multũ sapiẽtis.

*Loco citato sæpe.

Ad ii dicendũ, q̃ ex insidijs agere, ad quãdã pusillanimitatẽ ptinere vr̃. Magnanimus.n. in oĩbus vult manifestus esse, vt* Phil. dicit in 4. Eth. & ideo q̃a superbia quandã similitudinẽ magnanimitatis hẽt, vel fingit, inde est, q̃ non directè ex superbia hmõi vitia oriunt, q̃ vtuntur fraude, & dolo. Magis aũt hoc pertinet ad auaritiam, quæ propriam vtilitatem quærit, paruipendens excellentiam.

*li. 4. Eth. ca. 3. no. 5.

Ad iii dicẽdũ, q̃ ira habet subitum motũ. Vnde præcipitanter agit, & absq; consilio, quo vtuntur p̃dicta vitia, licet inordinatè. Quòd aũt aliqui insidijs vtant ad cædes aliorum, non prouenit ex ira, sed magis ex odio: q̃a iracũdus appetit esse manifestus in nocendo, vt dicit* Philos. in 2. Rhetor.

*li. 2. c. 2. declinando ad fi. tom. 6.

QVAESTIO LVI.

De præceptis pertinentibus ad prudentiam, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de præceptis pertinentibus ad prudentiam.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, De p̃ceptis pertinẽtibus ad prudentiam.
¶ Secũdo, De p̃ceptis ptinẽtib⁹ ad vitia opposita.

Articvlvs primvs.

Vtrum de prudentia fuerit dandum aliquod præceptum inter præcepta decalogi.

Porrecta per totum.
311

AD PRIMVM sic p̃cedit. Vr̃ q̃ de prudẽtia fuerit dãdũ aliqd̃ p̃ceptũ inter p̃cepta decalogi. De principaliori.n. virtute principaliora p̃cepta dari debent: sed principaliora p̃cepta legis sunt p̃cepta decalogi. cũ ergo prudẽtia sit principalior inter virtutes morales, vr̃ q̃ de prudentia fuerit dandum aliquod præceptũ inter præcepta decalogi.

¶ 2 Præt. In doctrina euãgelica continetur lex, maximè quãtũ ad præcepta decalogi: sed in doctrina euangelica datur præceptũ de prudentia, vt Mat. 10. Estote prudentes sicut serpentes. ergo inter p̃cepta decalogi debuit præcipi actus prudentiæ.

¶ 3 Præt. alia documẽta veteris testamenti ad p̃cepta decalogi ordinant. vnde & Malach. vlt. dr̃ Mementote legis Moysi serui mei, quam mãdaui ei in Horeb: sed in alijs documẽtis ueteris testamẽti dãtur p̃cepta de prudẽtia, sicut Prou. 3. Ne innitaris prudẽtiæ tuæ. & infra 4. c. Palpebræ tuæ p̃cedant gressus tuos. ergo & in lege debuit aliqd̃ p̃ceptũ de prudẽtia dari, & p̃cipuè inter p̃cepta decalogi.

Sed contrarivm patet enumerãti præcepta decalogi.

Respon. Dicendũ, q̃ sicut supra* dictũ est, cum de præceptis ageretur, p̃cepta decalogi sicut data sunt omni populo, ita et cadũt in æstimatione omnium, quasi ad naturalem rationem pertinentia. Præcipuè autem sunt de dictamine rationis naturalis fines humanæ vitæ, qui se habent in agendis sicut principia naturaliter cognita in speculatiuis, vt ex supra* dictis patet. Prudentia autem non est circa finem, sed circa ea quæ sunt ad finẽ, ut supra* dictũ est: & ideò nõ fuit conueniens, vt inter præcepta decalogi aliquod p̃ceptum poneret, ad prudentiam pertinens directè, ad quam tamẽ omnia præcepta decalogi pertinent, secundum quòd ipsa est directiua omnium virtuosorum actuum.

* 1. 2. q. 100. ar. 1.
*q. 47. artic. 6.
*q. 47. artic. 6.
Conclu.

Ad primvm ergo dicendum, q̃ licet prudentia sit simpliciter principalior omnibus alijs uirtutibus moralibus, iustitia tamẽ principalius respicit rationem debiti, quod requiritur ad præceptum, vt supra* dictum est: & ideo principalia præcepta legis, quæ sunt præcepta decalogi, magis debuerunt ad iustitiam, quàm ad prudentiam pertinere.

* q. 44. ar. 1. & 1. 2. q. 60. a. 3.

Ad ii dicẽdũ, q̃ doctrina euangelica est doctrina perfectionis: & ideò oportuit, quòd in ipsa p̃fectè instrueretur hõ de omnibus, quæ pertinẽt ad rectitudinem uitæ siuẽ sint fines, siue sint ea, q̃ sunt ad finem. Et propter hoc oportuit in doctrina euangelica etiam de prudentia præcepta dari.

Ad iii dicendũ, q̃ sicut alia doctrina ueteris testamẽti ordinat ad præcepta decalogi, ut ad finẽ: ita ẽt conueniens fuit, ut in subsequentibus documẽtis ueteris testamẽti, homines instruerentur de actu prudentiæ, qui est circa ea, quæ sunt ad finẽ.

Articvlvs ii.

Vtrum in veteri lege fuerint conuenienter præcepta prohibitiua proposita de uitijs oppositis prudentiæ.

Porrecta per totum.
312

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ in ueteri lege fuerint incõuenienter p̃cepta p̃hibitiua p̃posita de uitijs oppositis prudẽtię. Opponuntur.n. prudentię nõ minus illa, q̃ habent directã oppositionẽ ad ipsam, sicut ĩprudẽtia, & partes eius, q̃ illa, q̃ cum ipsa similitudinem habent, sicut astutia, & q̃ ad ipsam pertinent: sed hęc uitia prohibentur in lege. dicitur enim Leuit. 19. Nõ facias calumniã proximo tuo. & Deut. 25. Nõ habebis ĩ sacculo tuo diuersa põdera, minus, & maius. ergo & de illis uitijs, q̃ directè opponuntur prudẽtię, aliqua pręcepta prohibitiua dari debuerunt.

¶ 2 Pręt. In multis alijs rebus potest fieri fraus, q̃ in emptione, & uẽditione. icõuenièter ergo fraudẽ in sola emptione, & uẽditione lex prohibuit.

¶ 3 Pręt. Eadem rõ est pręcipiendi actum uirtutis, & prohibendi actum uitij oppositi: sed actus prudentię non inueniuntur in lege pręcepti. ergo nec aliqua opposita uitia debuerũt in lege prohiberi.

Sed contrarivm patet per pręcepta legis inductiua.

Respon. Dicendũ, q̃ sicut supra* dictũ est, iustitia maximè respicit rõnẽ debiti, qd̃ requiritur ad p̃ceptũ: q̃a iustitia est ad reddẽdũ debitũ alteri, ut infra* dicet. Astutia aũt quãtũ ad executionẽ maximè cõmittit in his, circa q̃ est iustitia, vt* dictũ est: & iõ cõueniẽs fuit, vt p̃cepta prohibitiua darent in lege de executione astutię, & inquãtũ ad iniustitiã pertinet: sicut cum dolo, & fraude aliqs alicui calumniam ingerit, uel eius bona surripit.

* 1. 2. q. 60. art. 3. ad 1.
*q. 58. artic. 1.
*q. 55. artic. 5.
Conclu.

Ad primvm ergo dicendum, quòd illa uitia quæ directæ opponunt prudentiæ manifesta contrarietate, non ita pertinẽt ad iniustitiã, sicut executio astutiæ. Et ideò non ita prohibent in lege, sicut fraus, & dolus, quæ ad iniustitiã pertinent.

Ad ii dicendũ, q̃ omnis fraus, vel dolus cõmissa in his, quæ ad iniustitiam pertinent, potest intelligi esse prohibita, Leuit. 19. in prohibitione calũniæ. Præcipuè aũt solet fraus exerceri, & dolus in emptione, & venditione, sm̃ illud Eccl. 26. Nõ iustificabitur caupo à peccato labiorũ. Propter hoc specialiter præceptum prohibitiuũ datur in lege de fraude circa emptiones & vẽditiones cõmissa.

Ad iii dicẽdũ, q̃ omnia præcepta de actib. iustitiæ ĩ lege data, ptinẽt ad executionẽ prudẽtiæ: sicut & p̃cepta p̃hibitiua data d̃ furto, calũnia, & fraudulẽtia vẽdõne ptinẽt ad executionẽ astutię.

QVAESTIO LVII.

De iure, in quatuor articulos diuisa.

CONSEQVENTER post prudẽtiã cõsiderandum est de iustitia.

¶ Circa quam quadruplex consideratio occurrit. Prima est, de iustitia: secũda de partibus ei⁹: tertia, de dono ad hoc pertinente: quarta, de præceptis ad iustitiam pertinentibus.

¶ Circa iustitiã verò considerãda sunt quatuor. Primò quidẽ, d̃ iure: sed̃ò, de ipsa iustitia: tertiò, d̃ ĩiustitia: quartò d̃ iudicio.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum ius sit obiectũ iustitiæ.
¶ Secundò, Vtrũ ius conuenienter diuidatur in ius naturale, & positiuum.
¶ Tertiò, Vtrum ius gẽtium sit idem quod ius naturale.
¶ Quartò, Vtrum ius dominatiuum, & paternum debeat specialiter distingui.

Articvlvs i.

Vtrum ius sit obiectum iustitiæ.

Porrecta per totum.
313

AD PRIMVM sic procedit. Vr̃ q̃ ius nõ sit obiectũ iustitiæ. Dicit.n.* Celsus Iuriscõsultus, q̃ ius est ars boni, & æqui: ars aũt non est obiectũ iustitię, sed est p̃ se uirtus intellectualis. ergo ius nõ ẽ obiectũ iustitiæ.

* Infra q. 60. arti. 1.
* In digesto ueteri li. 1. tit. 1. in princi.

¶ 2 Præt. Lex, sicut† Isidorus dicit in lib. Etymol. iuris est spẽs: lex aũt non est obiectum iustitiæ, sed magis prudentiæ. unde & † Philosoph. legis positiuam, partem prudentiæ ponit. ergo ius non est obiectum iustitiæ.

† Lib. 5. Etymo. c. 3 princ.
† Libr. 6. Eth. ca. 8. tom. 5.

¶ 3 Præt. Iustitia principalr̃ subijcit hominem Deo. Dicit.n.* Aug. in lib. de moribus Ecclesiæ, q̃ iustitia est amor tm̃ Deo seruiens, & ob hoc bñ imperãs cæteris, q̃ homini subiecta sunt: sed ius nõ ptinet ad diuina, sed solũ ad humana. dicit.n.* Isido. in lib. Etymol. q̃ fas lex diuina est, ius autem lex humana. ergo ius non est obiectũ iustitiæ.

*Ca. 5. circa media tom. 1.
*Li. 5. ca. 2.

Sed contra est, qd̃* Isidorus dicit in eodem, q̃ ius dictũ est, quia est iustum: sed iustũ est obiectũ iustitiæ. Dicit.n. † Philosoph. in 5. Ethi. q̃ omnes talem habitum volunt dicere iustitiã a quo operatiui iustorum sunt. ergo ius est obiectum iustitiæ.

*Li. 5. c. 3. in princi.
†Li. 5. c. 1. in princi. tom. 5.

Respon. dicẽdum, q̃ iustitiæ p̃prium est inter alias virtutes, ut ordinet hominem in his, quę sunt ad alterum. Importat.n. æqualitatem quandã, ut ipsum nomen demonstrat. Dũr.n. vulgariter ea quæ adæquantur, iustari: æqualitas aũt ad alterum est. Aliæ aũt uirtutes perficiũt hominem solum in his, q̃ ei cõueniunt sm̃ seipsum. Sic ergo illud, qd̃ est rectũ in operib. aliarum uirtutũ, ad quod tẽdit intẽtio uirtutis quasi in p̃priũ obiectũ, nõ accipitur nisi p̃ cõparationẽ ad agentem. Rectũ verò, qd̃ est in operæ iustitię, ẽt præter comparationẽ ad agẽtem, constituitur p̃ cõparationẽ ad aliud. Illud.n. in opere nr̃o dr̃ esse iustum, qd̃ rñdet sm̃ aliquam æqualitatem alteri, puta, recõpensatio mercedis debitæ pro seruitio impenso. Sic ergo iustũ dr̃ aliquid, quasi habens rectitudinem iustitiæ, ad quod terminatur actio iustitiæ, etiam non considerato qualiter ab agente fiat: sed in alijs uirtutibus nõ determinatur aliquid rectum, nisi sm̃ quod aliqualiter fit ab agente. Et pp̃ hoc specialiter iustitiæ præ alijs uirtutibus, determinatur secundum se obiectum, quod uocatur iustũ: & hoc quidẽ est ius. Vñ manifestum est q̃ ius est obiectum iustitiæ.

Conclu.

Ad primvm ergo dicendũ, q̃ consuetum est, q̃ nomina a sui prima impositione retorqueant ad alia significanda. Sicut nomẽ medicinæ impositũ est primo ad significandum remedium, quod pręstat ĩfirmo ad sanãdũ, d̃inde tractũ est ad significandã artẽ, qua hoc fit: ita ẽt hoc nomẽ ius, primo impositũ est ad significãdũ ipsam rẽ iustã: postmodũ

SVPER QV. LVII.
IN hac q. 57. incipit quarta pars huius libri, tractãs de uirtute iustitiæ, & extẽditur vsque ad quæstionem 122. inclusiuè.

SVPER QV. LVII. ARTIC. I.
IN arti. 1. q. 57. dubium occurrit circa differẽtiam inter rectum secundũ iustitiam, & alias virtutes, quia vt vndique falsa. Nam aut intelligitur de ipsis operib⁹, ut sunt a virtutibus, aut absolutè. Si vt sunt à virtutibus, cõstat quòd commune ẽ omni operi virtuoso, inquantũ huiusmodi, esse ab operante sic, ut describitur secundo Ethic. s. sciente, & ex electione, & propter finem ad virtutem, & immobiliter. Et in hoc nõ est differentia inter rectũ secundum iustitiam, & alias virtutes. Si vero absolutè, constat & q̃ temperatũ, & forte opus fieri potest, & tamen male ab agẽte, vt patet de exercente hæc propter hypocrisim, uel aliud malum. In his.n. est rectũ opus secundum temperãtiæ rationem, nõ cõsiderato qualiter ab agente fiat. Et rursus, rectum secundum iustitiam non determinatur in ordine ad alterum, nõ considerato qualiter ab agente fiat, quoniam oportet cõsiderare potentiã agẽtis. Nam non est iustum creditori soluere impotentem. Et similiter oportet circũstãtias alias ex parte agẽtis considerare ad iusti rõnẽ: non enim tenet occupatus maioribus, & inuentus in tali loco &c. debitũ soluere, ut patet.

¶ Ad hoc dr̃, q̃ dubiũ ex minore intellectu literæ p̃cedit. Differẽtia siquidẽ prima inter rectum secũdũ iustitiã, & alias morales uirtutes, est quòd opus rectũ secundũ alias uirtutes constituitur in esse recti cõmẽsuratione ad operantẽ. Rectum uerò opus secundũ iustitiã cõstituitur in esse recti cõmensuratione ad alterũ: ita q̃ licet opera ipsa nõ vt sunt à uirtutibus, sed absolutè, est dira hęc, q̃ nullum opus dicitur temperatũ, n. si quia est commẽsuratum operãti: & similiter, nullũ forte. Iustũ autẽ vere dicitur, si est cõmensuratũ alteri.

¶ Ad id aũt, q̃ obijcitur, de opere temperato hypocritæ, & similium dr̃, q̃ opus talium pro tanto est temperatũ, p̃ quanto est commensuratũ operanti, licet mala intentione. Non.n. spectat ad huiusmodi cõmensurationes ordinatio taliũ operum ad bonum, uel malum finem, sed quis sit terminus, ad quem referuntur. s. operans, vel alter.

¶ Ad id verò quod ex parte iusti obijcit, dicetur, q̃ aliud est loqui de iusto absolutè, aliud est loq̃ de executione, seu exhibitione iusti. Nos loquimur d̃ ipso iusto absolutè, quo. s. constituitur in esse iusti, & dicimus de cõmẽsuratione ad alterũ: obiectiones uerò loquunt de executiõe iusti. Creditori nãq; centũ aureorũ iustũ est absolutè, ut reddantur centum aurei. An autẽ hic debitor factus impotẽs tenea-

tenetur ad executionem huius iusti, & similiter, an in tali tempore, loco, vel casu, debeat fieri exhibitio, alia ab illo est.

Ex hoc aūt essentiali dua inter op^s iustū secūdū iustitiam, & alias uirtutes, sequuntur duæ aliæ. Prima est, q in opere iusto nō cōsideratur qualiter fit ab agēte: in opere vero tēperato hoc attēditur. Nō.n. in reddēte cētū aureos creditori, curatur ipsum iustum, qa reddit ex odio, uel inuidia, aut inani gloria. Sat.n.ē q reddit, qd dēt: sed in tēperato opere, puta, sobrietate attēditur, an ex auaritia, an ex timore uidentiū &c. faciat. Et rō est, quia ex parte eiusdem termini, quē respicit cōmensuratio tēperāti operis, uia ista se tenēt. s. ex parte operātis: in opere uero iusti nō tenēt se ista ex parte alteri^t, ad quē dr iustum, sed ex parte operātis. Secunda est, q doctores pp eādē rōnē non dederūt alijs uirtutibus obiectū secūdū se, sed solū iustitiæ. Et oēs hæ differentię tangūtur in litera. Nā prima, q est radix oīum exprimit, dicēdo, Rectū in operibus aliarū uirtutum, nō accipitur, nisi per cōparationē ad agentē: rectū uero qd est in opere iustitiæ, constituitur p cōparationē ad aliud. Secunda aūt subiungitur ibi, Sic ergo iustum &c. & non cōsiderato qualiter ab agente fiat, sed in alijs uirtutibus &c. Tertia vero, cū subditur. Et pp hoc spāliter &c.

* Libr. 5. Etymol. c. 3 parū a prin.

Porrecta per totum. 314 Inf. q. 60. ar. 5. cor. Et 1. 2. q. 95. arti. 4 cor. Et 5. Eth. le. 12 fin. 1.

SVPER QV. LVII. ART. II.

In arti. 2. in rñsione ad primum, nota tria. Primo, sensum illius maximæ, Naturale est immutabile: secundo, rōnē quare nūq depositū nō est reddēdū: tertio, q variatio dr iusti in nō iustum in reddi[illegible] de depositi, & similium assignat ex parte alterius, ad quem dr iustum. Ex mutatione nāq ipsius, mutatio fit in actu reddendi. Et hoc iō mi specula[illegible] spāliter notare debes, ut in secūdū[illegible]

autem est deriuatū ad artē, qua cognoscitur quid sit iustū. Et vlterius ad significādū locum, in quo ius redditur, sicut dr aliqs cōparere in iure. Et ulterius dr ēt ius, quod redditur ab eo, ad cuius officium pertinet iustitiam facere, licèt etiam id quod decernit, sit iniquum.

AD II dicendū, q sicut eorū q p artē exterius fiunt, qdam rō in mente artifici pexistit, q dr regula artis: ita ēt illius operis iusti, qd rō determinat, qdā rō præexistit in mente, quasi quædam prudentiæ regula: & hoc si in scriptum redigat, uocat lex. Est.n. lex sm * Isid. constitutio scripta: & i. eō lex non est ipsum ius, propriè loquendo, sed aliqualis ratio iuris.

AD III dicendum, q quia iustitia ęqualitatē importat, Deo aūt non possumus æquiualens recōpensare, inde est, q iustū sm perfectam rōnem non possumus reddere Deo: & pp hoc non dr propriè ius lex diuina, sed fas, quia uidelicet sufficit Deo, ut implemus qd possum^s: Iustitia tñ ad hoc tendit, ut hō, quantum pōt, Deo recōpenset totaliter animam ei subijciens.

ARTICVLVS II.

Vtrum ius conuenienter diuidatur in ius naturale, & ius positiuum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr q ius non conuenienter diuidatur in ius naturale, & ius positiuū. Illud.n. quod est^h naturale, est immutabile, & idē est apud oēs. non aūt inuenitur in rebus humanis aliquid tale: qa oēs regulæ iuris humani, in aliquibus casibus deficiūt, nec habent suam uirtutem ubique. ergo nō est aliquod ius naturale.

¶ 2 Præt. Illud dr esse positiuū,^h quod ex uoluntate humana pcedit: sed non iō aliquid est iustum, quia à uolūtate humana pcedit, alioquin uoluntas hois iniusta esse non posset. ergo cū iustū sit idem quod ius, uidetur quòd nullum sit ius positiuum.

¶ 3 Præt. Ius diuinū non est ius naturale, cū excedat naturā humanam: sīr ēt non est ius positiuum, quia nō innititur authoritati humanæ, sed authoritati diuinę. ergo^h incōuenięter diuidit ius p naturale, & positiuū.

SED CONTRA est, q * Philos. dicit in 5. Eth. quod politici iusti hoc quidē naturale est, hoc autem legale, i. lege positum.

RESPON. Dicendum, q sicut *dictum est, ius, siuè iustum est aliqd opus adæquatū alteri secundū aliquem æqualitatis modum.^m Dupliciter autem potest alicui homini esse aliquid adęquatū.^n Vno quidem mō, ex ipsa natura rei, puta, cū aliqs tm̄ dat, ut tantundē recipiat: & hoc uocatur ius naturale. Alio mō, aliquid est adæquatum, uel commensuratum alteri ex condicto, siue ex cōi placito, quādo s. aliquis reputat se contentum, si tm̄ accipiat: quod quidem potest fieri dupliciter. Vno modo, per aliquod priuatū cōdictū, sicut quod firmatur aliquo pacto inter priuatas personas. Alio mō ex condicto publico, puta, cum totus populus consentit, q aliquid habeatur quasi adæquatum, & commensuratum alteri, uel cum hoc ordinat princeps, qui curam populi hēt, & eius personā gerit: & hoc dr ius positiuum.

AD PRIMVM ergo dicendū, q illud^d quod est naturale habēs naturā immutabilē, oportet q sit sp, & ubiq; tale. Natura aūt hois est mutabilis, & iō id quod naturale est homini, pōt aliqñ deficere: sicut naturalē æqualitatē habet, ut deponenti depositum reddaī. Et si ita esset, q natura humana sp esset recta, hoc esset sp seruandum: sed qa qñq; contingit, q uoluntas hois deprauatur, est aliquis casus, in quo depositum nō est reddendum, ne hō puersam uoluntatē habēs, malè eo utaī, ut puta, si furiosus, uel hostis reip. arma d̄posita reposcat.

AD II dicendū, q uoluntas humana ex cōi cōdicto potest aliquid facere iustum in his, quæ sm se non habent aliquam repugnantiam ad naturalem iustitiam, & in his habet locum ius positiuū. Vnde * Philos. dicit in 5. Eth. quod legale iustū est, quod ex principio quidem nihil differt sic, uel aliter: quando aūt ponitur, differt. Sed si aliquid de se repugnantiam habeat ad ius naturale, non pōt uoluntate humana fieri iustum, puta, si statuatur, quod liceat furari, uel adulterium committere. vñ dicitur Isai. 10. Væ qui condunt leges iniquas.

AD III dicendum, q ius diuinum dicitur quod diuinitus promulgatur. Et hoc quidem partim est de his, q sunt naturaliter iusta, sed tamen eorū iustitia homines latet: partim autem de his, quæ fiūt iusta institutione diuina. Vnde etiam ius diuinum per hęc duo distingui potest, sicut & ius humanū. Sunt enim in lege diuina quædam præcepta, quia bona: & prohibita, quia mala: quædam verò bona, quia præcepta: & mala, quia prohibita.

ARTICVLVS III.

Vtrum ius gentium sit idem cum iure naturali.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q ius gentium sit idem cū iure naturali. Non.n.

tibus difficultatibus iustitiæ decidēdis, discernas qn iustum ipsum mutatur, & qn exhibitio iusti impeditur. Illud.n. ex uariato ordine ad alterū sumendū est, hoc aūt ex parte agentis accipitur, ut in pdictis exēplis apparet.

* Li. 5. Ethi. c. 7. in prin. to. 5

* Ar. pce.

Conclu. m

D. 918.

* Li. 5. c. 7. in prin. tom. 5.

SVPER QV. LVII. ART. III. ET IIII.

In articu. 3. & 4. simul dubiū occurrit. Quo in parentū dicitur iustum p defectum a iusto simpliciter,

Porrecta per totum. 315 1. 2. q. 95. ar. 4 ad 1. Et 5. Eth. lect. 12. &.

oēs^k homines cōueniunt nisi in eo qd est eis naturale: sed in iure gentiū omnes homines conueniunt. dicit enim * Iurisconsultus, quòd ius gentium est, quo gentes humanæ vtuntur. ergo ius gentium est ius naturale.

¶ 2 Præt. Seruitus inter homines est^h naturalis: q da.n. sunt naturaliter serui, vt * Phil. probat in 1. Polit. sed seruitutes pertinēt ad ius gētiū, vt † Isidor. dicit. ergo ius gētium est ius naturale.

¶ 3 Præt. Ius, vt * dictū est, diuiditur per ius naturale, & ^h positiuum: sed ius gētiū nō est ius positiuū. nō.n. omnes gentes vnquàm cōuenerunt, vt ex cōmuni cōdicto aliquid statuerēt. ergo ius gētium est ius naturale.

SED CONTRA est, quod * Isid. dicit, q ius aut naturale est, aut ciuile, aut gentiū: & ita ius gentium distinguiī a iure naturali.

RESP. Dicēdū, q sicut * dictū est, ius siuè iustū naturale est, qd ex sui natura est adæquatū, vel cōmēsuratū alteri: hoc autē pōt cōtingere dupl̄r. Vno mō sm absolutā sui cōsiderationē: sicut masculus ex sui rōne hēt cōmensurationē ad fęminā, vt ex ea gñet, & parens ad filiū, ut eū nutriat. Alio modo, aliqd est naturaliter alteri cōmensuratū nō sm absolutā sui rōnem, sed sm aliqd, qd ex ipso sequitur, puta, ppriętas possessionum. Si enim cōsideretur iste ager absolute, nō hēt vñ magis sit huius, q illius: sed si cōsidereī p respectū ad opportunitatē colēdi, & ad pacificū vsum agri, sm hoc hēt quandam commensurationē ad hoc, q sit vnius, & nō alterius, vt patet p * Phil. in 2. Politic. absolutè aūt apprehēdere aliqd non solū conuenit homini, sed ēt alijs animalibus: & iō ^m ius, quod dr naturale, sm primum modum, cōe est nobis, & alijs animalibus. A iure aūt naturali sic dicto recedit ius gentium, ut Iurisconsultus dicit ^n, qa illud omnibus aialibus, hoc solū hominib^9 inter se cōe est. Cōsiderare aūt aliquid cōparādo ad id, qd ex ipso sequiī, est propriū rōnis: & iō ^p hoc idem est naturale homini sm rōnem naturalem, quæ hoc dictat ^q: & iō dicit * Caius Iurisconsultus:

* In digesto ueteri lib. 1. tit. 1. lege 9.

* Li. 1. Polit. c. 3. & 4. to. 5. † Lib. 5. Etymol. cap. 6. * ar. prçc.

* Li. 5. Etymol. c. 4. in princ.

* ar. prçc.

* Li. 2. c. 3. tom. 5.

Conclu. m

Conclu. p

* In digesto ueteri li. 1. tit. 1. lege 9.

pliciter. vt in ar. 4 in responsione ad vltimum dicitur: & tamē inter patrem & filium est ius naturale, vt in ar. 3 dicitur. Ius n. naturale exigit, q pater nutriat filium. Qõ stant hæc simul? ¶ Ad hoc dr, q quemadmodum ius distinguitur in ius simpliciter, & secundum quid, ita ius naturale distinguendū est in naturale i^o simpliciter, & secundum quid. Comedere.n. & bibere, & conseruare seipsum naturalis iuris est nō simpliciter, sed secundū quid: quia eiusdem ad seipsum non est proprie ius, qm ad alterū ppriè est. Et simile est in pposito de patre, & filio. Et scito, q cū dr ius naturale secūdū quid seu deficiēs, seu similitudinarium, nihil horū cadit supra ly naturale, sed supra ly iustum q ius, seu iustū est secundū quid, qa rō iuris saluatur secundū aliqd. & nō perfectè. Rō autē naturalitatis perfectissime saluatur in omnibus istis. Ex proptere a pelatiuæ sensus debet dici ius simpliciter, vel secundum quid. & postea addere naturale. Non obstāt ergo articuli tertij verba art. 4.

¶ In eodem ar. 4. dubium occurrit circa hoc, q iustū paternū dicatur p defectū à iure simpliciter, cum qa inter patrē & filiū est iniustum simpliciter. ergo & iustum qm vt in 5. Eth. dicitur, quot modis dicitur unū, tot dicitur & reliquum. Assumptum patet quoniam si filius percutiat, vel occidat patrē iniustissimum est magis, q occidens quemcumq; alium, quia rō allata ex Aristot. in litera, claudicat, qm licet filius sit aliquid patris, & seruus aliquid domini, non est tamē econuerso. Pater n nihil est filij, & dominus nihil est serui.

¶ Ad hoc dr, q cum eiusdem ad seipsum nō sit proprie ius, sed iuris ratio exigat, q sic inter duos non qualitercūq; distinctos, sed ita, ut vnus non sit aliquid alterius, ea ratione, quia si unū est aliquid alterius, non duobus, sed vni, vel quasi uni dat quicquid datur. Si enim aliqua duo se habent ut totū & pars, quicqd boni uel mali euenit parti, parti q euenit toti, cuius est illa pars, & ecōuerso. Quicqd euenit toti, euenit parti, q est in illo toto. Ita q licet malum, aut bonum primo partē, uel totum afficiat, redundat tñ ex parte in totum, uel ex toto in partem: neutrū enim alienū est ab altero. Oportet ergo aliena ab inuicem esse, inter quæ est ius simpliciter, quale est in commutatiōibus. De tali enim esse sermonem materia ipsa ostendit.

¶ Ad primam autem obiectionem dicitur, quòd inter patrē & filiū, nec iustum, nec iniustum simpliciter est: sed quemadmodum inter eos est plusquam ius, quia est unitas: ita est ēt plusquàm iniustū, quia est uiolatio vnitatis, q peior est violatione iuris. Vnde sicut occidere seipsum est summe cōtrariū naturę, & peius extero homicidij, qa uiolatur idēntitas, quæ plus est, q æqualitas, in qua consistit iustitia cum filius occidit patrem, aut econuerso, qa quasi contra seipsum consurgit, peius quàm iniustum committit, quod in æqualitate constituitur.

¶ Ad secundum autem dicitur, quòd licèt pater non sit aliquid filij, ex hoc ipso tamē, q filius est aliquid patris, habetur quòd ex neutra parte est iustum simpliciter: qm ex hoc ipso habetur q nō se habent vt duo totaliter distincta. Et simile est de domino ac seruo, secundū aliud tamen esse, quia pater & filius accipiuntur secundū esse naturæ: dominus autē & seruus secundum esse operatiuū, uel possessiuū. Seruus enim est uelut pars possessionis, & operis domini. Filius autem est pars, separata tamen patris secundum esse naturale.

¶ In eodē 4. art. in rñsione ad secūdum specialiter est dubium simpliciter, & ad hominē. An inter patrē & filiū, vt sunt quidā homines, sit iustū simpliciter. Et ad hominem quidem, authorem, s. dubiū occurrit quia in litera dr, q inquantum vterq; est homo, aliquo modo ē ad eos iustitia. Aut enim author intendit, q inter hos inquantū hoīes, est iustitia secundū quid, & sic coincidit secundū membrū cū primo membro: qa ēt inter eos, inquantum sunt pater & filius, est iustitia secundum qd, alioquin nō esset formalis sermo de iusto paterno. Aut intēdit, q inter eos inquantum hoīes, est iustitia simpliciter, & sic malè dicitur in litera, q aliquo modo ad eos est iustitia. Si enim est iustitia simpliciter, nō est aliquo modo, sed simpliciter: & si aliquo modo non est simpliciter. Occurrit autem dubiū simpliciter, quia inter patrem & filium, ut sunt quidam hoīes, saluatur perfectè ratio iusti, qa saluatur perfectè ratio alietatis ab inuicem. Neuter.n. vt sic, est aliqd alterius, sed quilibet sui pprij esse, & operari est. Et cōfirmat, quia filius habet aliquid quod nō est patris, secundum leges ciuiles, ut peculium castrense: & similiter posset agere contra patrē ratione enormis iniuriæ. Est igitur inter eos ut sunt quidam homines, iustum simpliciter.

¶ Ad hoc dicitur, quòd cum ab Arist & authore, inter patrem & filium negatur iustum absolutè, & ponitur iustum tale, scilicet paternum, non est sensus, quòd inter patrem & filiū ut sic, ponatur tale iustum, scilicet, quòd inter illum hominē qui est pater, & illū qui est filius, non est iustum simpliciter, sed tale. Ita quod non intendimus distinguere duplex iustū inter eos, alterū, ut est pater & filius, & alterū ut sunt quidam homines: sed intendimus per hanc distinctionem radicem, rationemq; explicare, unde prouenit quòd inter eos sit ius tale. Ex eo namque quòd sunt homines quidam, est inter eos ius: ex eo autem q sunt pater & filius, deficit illud ius ab absoluta iuris ratione, & determinatur ad tale, scilicet paternum: & hic est planus sensus literæ. Nec est sermo nō formalis, sed pater & filius rōnem sustinent diminutiuā iuris in illis personis, & non arcētur ad patrē & filiū exclusis eorū psonis. Vnde patet q nullum restat dubiū ad hominem, quod ex malo intellectu literæ oriebatur.

¶ Ad dubium autem simpliciter dicitur, quòd cum inter illos, qui sunt pater & filius non sit iustitia, nisi secundum aliquid, verbi gratia, secundum peculium castrense, uel in aliquo casu, puta, enormis iniuriæ, ex hoc ipso patet, quod inter eos nō est iustitia simpliciter, sed secundum quid.

¶ Sed hæc responsio non consonat principijs conclusionis, neque oportet quòd inter quoscumque est iustitia, sit iustitia simpliciter secundū omnia. Dicendum ergo ex principio conclusionis est, q qa illi hoīes, q sunt pater & filius, non ita sunt diuersi, qn simpliciter, & absolute sint totū & pars: nā una pars patris, semen scilicet, qd ex substantia patris decisum est, est filius, ac p hoc bonū, uel malū unius nō est alienū a reliquo. Et peculiū siquidē castrense ex hoc ipso quod est filij, est patris, quia est suæ partis, & accusatio alterius contra reliquum redun-

Sup. ... Vnde si d̄a-narentur filius, nō esset ad dominationem extranei: patet. Et hoc experientia testatur. Propter hoc.n. Seleucus Locrensiū princeps, cum filio uterq; esset eruēdus oculus inter se & filium eruēdos diuisit oculos. Propter hoc quoque Dauid occiso Amon ab Absalom, parcendo Absalom, sibi ꝑ pepercit. Non est igitur, absolutè loquendo, inter patrem & filium iustum simpliciter, quemadmodum quę sumantur.

*Lib. 1.c. 3.in fi. ꝑcipue, t.5.

Qđ naturalis rō īter oēs hoīes cōstituit id, qđ apud oēs gētes custodit, vocaturq; ius gētium. Et ꝑ hoc patet rńsio ad Primū.

Ad II dicēdū, ꝙ hūc hominē esse seruum, absolutè cōsiderando, magis q̄ aliū, non habet rōnem naturalem, sed solū ſm aliquā vtilitatē cōsequentē, inquantum utile est huic, ꝙ regatur à sapientiori, & illi quòd ad hoc iuuetur, ut dicitur in 1.*Polit. Et ideo seruitus pertinēs ad ius gentium est naturalis secundo modo, sed nō primo modo.

Ad III dicendū, ꝙ quia ea q̄ sunt iuris gentium naturalis ratio dictat, puta, ex propinquo habentia æquitatem: inde est, ꝙ nō indigēt aliqua speciali institutione, sed ipsa naturalis rō eā instituit, vt dictū est in authoritate inducta.

*Arg.1.& 1 s. corp. art.

Articvlvs IIII.

Vtrum debeat specialiter distingui ius paternum & dominatiuum.

Porrecta per totum. 316

Inf. q.58. ar.7. ad 4 Et 2. d.44 q.2.art.1. cor. Et 5. Eth.lec.11 *lib.1 de officijs c.24. circa finē to. 1. †ar. 1 hu ius quest. † artic. 1. ad 1.

Ad qvartvm sic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ nō dēat specialiter distingui ius paternū & dominatiuū. Ad iustitiam.n. pertinet reddere vnicuiq; quod suum est, ut dicit * Ambro. in 1. de Officijs: sed ius est obiectum iustitiæ, sicut † dictum est. ergo ius ad vnumquemque æqualiter pertinet: & sic non debet distingui specialiter ius patris & domini.

¶2 Præt. Rō iusti est lex, vt † dictū est: sed lex respicit cōe bonū ciuitatis, & regni, ut supra * habitum est, nō aūt respicit bonū priuatū vni' ꝑsonæ, aut ēt vni' familiæ. nō ergo dēt esse aliqđ speciale i', vel iustū dominatiuū, uel paternū, cum dñs & pater pertineant ad domum, vt dicitur in 1.† Politic.

* 1. 2. q. 90. ar. 2. † c. 3. t. 5.

¶3 Præt. Multæ aliæ funt differentiæ graduum in hominibus, vtputa, quòd quidā sunt milites, quidam sacerdotes, quidam principes. ergo ad eos debet aliquod speciale iustum determinari.

*li. 5. c.6. circa finē tom. 5.

Sed contra est, qđ *Phi. i 5. Eth. spāliter a iusto politico distinguit dñatiuū & p̄rnū, & alia hmōi.

Respon. Dicēdū, ꝙ ius, siue iustū dr̄ ꝑ cōmensuratione ad alterū. Alterum autē pōt dici dupl̄r. Vno mō, ꝙ simpl̄r est alterū, sicut qđ est omnino distinctū: sicut apparet ī duobus hominibus, quorū vnus non est sub altero, sed ambo sunt sub vno principe ciuitatis: & inter tales ſm * Phil. in 5. Eth. est simpl̄r iustū. Alio modo dr̄ aliquid alterum nō simpl̄r, sed quasi aliquid eius existens. Et hoc mō in rebus humanis filius est aliqd patris, quia quodāmodo est pars eius, ut dr̄ in 8.* Eth. & seruus est aliqd Dñi, qa est instrumētū eius, ut dr̄ in 1.† Poli. Et ĩō patris ad filium nō est cōparatio, sicut ad simpl̄r alterū. Et ꝑꝑ hoc nō est ibi simpl̄r iustum, sed quoddā iustū. s. paternū: & eadē rōne nec inter dñm & seruū, sed est inter eos dominatiuū iustū. Vxor aūt, quis sit aliqd viri, qa cōparat ad eā sicut ad ꝓpriū corpus, ut patet ꝑ Apo. ad Eph. 5. tñ magis distinguit à viro, q̄ filius à patre, uel seruus a dño. Assumitur.n. in quādā socialem vitā matrimonij: & iō, vt * Philo. dicit, inter virum & vxorē plus est de rōne iusti, q̄ inter patrem & filium, uel dñm & seruū, quia cum uir & vxor habeāt immediatā relationem ad domesticam cōmunitatē, ut patet in 1.* Polit. ideò inter eos nō est simpliciter politicum iustū, sed magis iustum œconomicū.

*li. 5. c.6. circa finē tom. 5. *Lib. 8 ca. 12. to. 5. †li. 1. Polit. ca. 3. & 4. to. 5. 12. to. 5. *Conclu. m.* * Lib. 5. Eth. ca. 6. in fi. to. 5. *Conclu. p* * Lib. 1. ex c. 3. elicitur, & ex vlt. to. 5. *Conclu. s*

Ad primvm ergo dicēdum, ꝙ ad iustitiam pertinet reddere ius suum unicuique, supposita tamē diuersitate unius ad alterum. Si quis enim sibi det quod sibi debetur, non propriè uocatur hoc iustum. Et quia quod est filij est patris, & quod est serui est domini: ideò non est propriè iustitia patris ad filium, uel domini ad seruum.

Ad II dicēdū, ꝙ filius inquantum filius, est aliquid patris, & similiter seruus inquantū seruus, est aliquid dñi. Vterq; tñ prout consideratur ut quidā hō, est aliquid ſm se subsistēs ab alijs distinctū: & iō inquātum vterq; est homo, aliquo modo ad eos est iustitia. Et ꝑꝑ hoc etiam aliquæ leges dant de his quæ sunt patris ad filium, vel domini ad seruum: sed inquantum vterque est aliquid alterius, ſm hoc deficit ibi perfecta ratio iusti, uel iuris.

Ad III dicendum, ꝙ omnes aliæ diuersitates personarum, q̄ sunt in ciuitate, habent immediatam relationem ad cōitatem ciuitatis, & ad principem ipsius: & ideò ad eos est iustum secundum perfectam rationem iusti. Distinguitur tamē istud iustum secūdum diuersa officia. Vnde & dicitur ius militare, uel magistratuum, aut sacerdotum non propter defectum à simpliciter iusto, sicut dicitur paternum & dominatiuum, sed ꝓpter hoc quòd unicuique conditioni personę secundum propriū officium aliquid proprium debetur.

Qvaestio LVIII.

De iustitia, in duodecim articulos diuisa.

Deinde considerandum est, de iustitia. Circa quam quæruntur duodecim.

¶Primò, Quid sit iustitia.
¶Secundo, Vtrum iustitia semper sit ad alterum.
¶Tertiò, Vtrum sit uirtus.
¶Quartò, Vtrū sit in voluntate, sicut in subiecto.
¶Quintò, Vtrum sit virtus generalis.
¶Sextò, Vtrum secundum quòd est generalis, sit idem in essentia cum omni virtute.
¶Septimò, Vtrum sit aliqua iustitia particularis.
¶Octauo, Vtrum iustitia particularis habeat ꝓpriam materiam.
¶Nonò, Vtrum sit circa passiones, vel circa operationes tantum.
¶Decimò, Vtrum medium iustitiæ sit mediū rei.
¶Vndecimò, Vtrum actus iustitiæ sit reddere unicuique quod suum est.
¶Duodecimò, Vtrum iustitia sit præcipua inter omnes virtutes morales.

Porrecta per totum. 317

4. d. 33. q. 3. ar. 1. ad 5. Et veri. q. 1. ar. 5. ad 12. *In digesto veteri lib. 1. titu. 1. lege 10. in prin. †li. 5. c. 1. nō lōge a prin. t. 5.

Articvlvs primvs.

Vtrum conuenienter diffiniatur iustitia, quòd est perpetua & constans voluntas, ius suum unicuique tribuens.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd incōuenienter diffiniatur à * Iurisperitis, quòd iustitia est perpetua & constans voluntas, ius suum vnicuiq; tribuens. Iustitia enim secundum † Philo. in 5. Ethi. est habitus, à quo sunt aliq operatiui iustorum, & à quo operantur, & volunt iusta: sed voluntas nominat potentiam, vel etiam actum. ergo inconuenienter iustitia dicitur esse voluntas.

¶2 Præt. Rectitudo voluntatis non est uoluntas, alioquin si volūtas esset sua rectitudo, sequeretur, quòd nulla voluntas esset peruersa: sed secūdum † Anselmum in librode Veritate, Iustitia est rectitudo. ergo iustitia non est voluntas.

†In dialogo de veritate ca. 13.

¶3 Præt. Sola Dei voluntas est perpetua. si ergo iustitia est ꝑpetua voluntas, in solo Deo erit iustitia.

¶4 Præt. Omne perpetuum est constans, quia est immutabile superflue. ergo vtrumque ponitur in diffinitione iustitiæ, & perpetuum, & constans.

¶5 Præ. Reddere ius vnicuiq; ꝑtinet ad principē. ergo si iustitia si vnicuiq; ius suū tribuens, sequit ꝙ iustitia nō sit nisi in principe, qđ est incōueniēs.

*Cap. 15. circa medium to. 1.

¶6 Præt. * Aug. dicit in libro de moribus Ecclesiæ; quòd iustitia est amor Deo tantum seruiens. non ergo reddit vnicuique quod suum est.

Concl. m

Respon. Dicendū, ꝙ p̄dicta iustitiæ diffinitio conueniens est, si recte intelligat. Cū.n. oīs virtus sit habitus, qui est principiū boni actus necesse est ꝙ virtus diffiniat ꝑ actum bonū, qui est circa eā, q̄ ad alterū sunt, sicut circa ꝓpria materiā virtutis. Est āt iustitia ꝑcipue circa ea q̄ ad alterum sunt, sicut circa ꝓpriā materiā vt infra * patebit. Et ideò actus iustitiæ ꝑ cōparationem ad ꝓpria materiā virtutis, & obiectum tangit cū dr̄. Ius suū vnicuiq: tribuens. Quia, vt * Isidorus dicit in libro Ethymolo. Iustus dr̄ quia ius custodit. Ad hoc āt ꝙ aliquis actus circa quācunq; materiā sit virtuosus, requirit, ꝙ sit voluntarius, & ꝙ sit stabilis & firmus: qa † Phil. dicit in 2. Ethi. ꝙ virtutis actū requirit, primò quidem ꝙ operet sciens: scđo āt, ꝙ eligens, & ꝑꝑ debitū finē: tertio, ꝙ immobiliter operet. Primus āt horū includit in scđo, qa quod ꝑ ignorantiā agit, est inuoluntarium, vt dr̄ in 3. Ethi. Et iō in diffinitione iustitiæ primo ponit voluntas ad ostendendū, ꝙ actus iustitiæ dēt esse voluntarius. Addit āt de constantia, & perpetuitate, ad designandam actus firmitatē. Et iō p̄dicta diffinitio est cōpleta diffinitio iustitię, nisi ꝙ actus ponit pro habitu, q̄ ꝑ actum specificat: habitus.n. ad actum dr̄. Et si qs vellet eam in debitam formam diffinitionis reducere, posset sic dicere, ꝙ Iustitia est habitus, ſm quē aliquis constanti & ꝑpetua voluntate ius suū unicuiq; tribuit. Et quasi est eadē diffinitio cū ea, quā * Phil ponit in 5. Ethi dicēs, ꝙ iustitia est habitus, ſm quē aliqs dr̄ operatiuus ſm electionē iusti.

*Arti. sequenti. *Li. 10. c. 9. incipit, Ingeniosus: parū a princ. †Lib. 2. Ethi. c. 4. to. 5. *Li. 3. c. 1. tom. 5. *Li. 5. c. 1. & simul tom. 5.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ voluntas hic nominat actū, nō potentiā. Est āt consuetū, ꝙ apud authores habitus ꝑ actus diffiniāt, sicut * Aug. dicit sup Ioan. ꝙ fides est credere quod non vides.

*Trac. 79 in Ioan. paulo a princ. to. 9.

Ad II. dicendū, ꝙ neq; ēt iustitia est essentialiter rectitudo, sed causaliter tantum. Est.n. habitus secundum quem aliquis rectè operatur, & vult.

Ad III. dicendum, ꝙ voluntas pōt dici perpetua dupliciter. Vno mō, ex parte ipsius actus, q̄ perpetuo durat. Et sic solius Dei voluntas est ꝑpetua. Alio mō ex parte obiecti, quia. s. aliquis vult perpetuo facere aliquid: & hoc requiritur rōnem iustitiæ. Non.n. sufficit ad rōnem iustitiæ, ꝙ aliqs velit ad horam in aliquo negotio seruare iustitiā, quia vix inuenitur aliquis, qui velit in oibus iniuste agere: sed requiritur ꝙ hō habeat voluntatem perpetuę, & in omnibus iustitiam conseruandi.

Ad IIII. dicendum, ꝙ quia perpetuū non accipitur ſm durationem perpetuam actus uolūtatis, non superflue addit, cōstās, ut sicut per hoc ꝙ dr̄, perpetua uoluntas, designatur ꝙ aliquis gerat in proposito perpetuo iustitiam conseruandi: ita ēt per hoc quòd dicitur, constans, designatur quòd in hoc proposito firmiter perseueret.

Ad qvintvm dicendum, ꝙ iudex reddit quod suum est per modum imperantis, & dirigentis, qa iudex est iustum animatum, & princeps est custos iusti, ut dr̄ in 5.* Ethicor. sed subditi reddunt quod suum est unicuique per modum executionis.

*Li. 5. c. 6. a medio. tom. 5.

Ad sextvm dicendū, ꝙ sicut in dilectione dei includitur dilectio proximi, ut supra * dictum est: ita etiam in hoc, quòd homo seruit Deo, includit quòd unicuique reddat quod debet.

*q. 24. ar. 1.

Articvlvs II.

Vtrum iustitia semper sit ad alterum.

Porrecta per totum. 318

Sup. q. 57. a. 4. & infr. ar. 8. cor. & ad 3. Et virt. q. 1. art. 7. ad ad 12.

Ad secvndvm sic procedit. Vr̄ ꝙ iustitia nō semper sit ad alterum. Dicit.n. Apo'. sunt ad Ro. 3. ꝙ iustitia Dei est per fidem Iesu Chri, sed fides nō dr̄ per comparationem unius hoīs ad alterum. ergo neque iustitia.

¶2 Præt. Secūdum * Aug. in li. de moribus Ecclesiæ. Ad iustitiam ꝑtinet ob hoc, ꝙ serui Deo bñ imperare cæteris, quæ hoi sunt subiecta: sed appetitiua sensitiuus est hoi subiectus, vt patet Gene. 4. vbi dr̄. Subter te erit appetitus eius. s. pcti, & tu dña beris illi*. ergo ad iustitiā pertinet dominari ꝓprio appetitui: & sic erit iustitia ad seipsum.

*Cap. 15. circa medium to. 1.

¶3 Pr. Iustitia Dei est æterna: sed nihil aliud est Deo coæternū. ergo de ratione iustitiæ nō est, quòd sit ad alterum.

¶4 Præt. Sicut operationes, q̄ sunt ad alterū, indigent rectificari, ita ēt operationes, q̄ sunt ad seipsum: sed ꝑ iustitiā rectificant operationes, ſm illud Prouerb. 11. Iustitia simplicis diriget uiā eius. ergo iustitia nō est solū circa ea q̄ sunt ad alterū, sed ēt circa ea quæ sūt ad seipsum.

Sed contra est, qđ * Tull. dicit i 1. de Offi. ꝙ iustitiæ ea rō est qua societas hoium īter ipsos, & uitæ cōitas cōtinet: sed hoc īportat respectū ad aīum. ergo iustitia ē circa ea q̄ sūt ad alterū.

*Lib. 1. in cap. de iustitia in princ. *q. præc. art. 1. & 3.

Resp. Dicēdū, ꝙ sicut s.* dictū ē, cū nomē iustitię

Svper Q. LVIII ART. II

In ar. 2. omissio. 1. q. 58. in r̄sione ad vltimū aduerte, ꝙ actiones q̄ ad alterū, dupliciter egent speciali rectificatione in cōparatione ad agentem. Primo, rōne passionū q̄ immiscetur hmōi actionibus: sicut restitutionis pecuniæ ablatæ immiscetur tristitia abdicandi à se ꝓprium commodum, & adulterio concupiscentia carnis. Et sic hæ actiones rectificātur alijs virtutibus moralibus, puta, liberalitate, castitate, vel aliqua alia hmōi. Secundò rōne ipsius voluntatis, quā oportet ex electione ꝓmptē, & immobiliter æqualitatē alterū facere, & seruare. Et sic hæ actiones rectificantur habitu iustitiæ. Eius .n. est non solū rectificare actiones in ordine ad alterum sed ēt ad agētē quātū ad id, ꝙ se tenet ex parte voluntatis solum, & non quantum ad id, quod se tenet ex parte voluntatis vel ... passionibus, ut patet [illegible] ... in ...

Universidad de Deusto Biblioteca

æqualitatem importet, ex sua rõne iustitia hẽt, φ sit ad alterũ nihil.n. est sibi æquale, sed alteri. Et qa ad iustitiã ptinet actus humanos rectificare, vt * dictũ est, necesse est φ æqualitas ista, quã requirit iustitia, sit diuersorum agere potentium. Actiones aũt sunt suppositorum, & totorum: non ãt proprie loquendo, partium, & formarum, seu potentiarum. Non.n. propriè dr̃ φ manus percutiat, sed hõ per manũ: neq; ppriè dr̃ φ calor calefaciat, sed ignis per calorem, s̃m tñ similitudinem quandam hæc dicuntur. Iustitia ergo propriè dicta requirit diuersitatem suppositorum, & ideo non est nisi vnius hois ad alium: sed s̃m similitudinem accipiuntur in uno & eodem hoie diuersa principia actionum quasi diuersa agentia sicut rõ & irascibilis; & concupiscibilis: & ideò metaphoricè in vno & eodẽ hoie dr̃ esse iustitia, s̃m φ ratio imperat irascibili, & concupiscibili, & s̃m quod hæc obediunt rõni, & vniuersaliter s̃m φ vnicuiq; parti hoĩs attribuitur quod ei conuenit. Vnde & * Philo. in 5. Ethico. hanc iustitiam appellat s̃m metaphoram dictã.

Ad primum ergo dicendũ, φ iustitia q̃ fit per fidem in nobis, est per quam iustificatur impius, q̃ quidem in ipsa debita ordinatione partium aiæ consistit, sicut s̃. * dictum est, cum de iustificatione impij ageretur. Hoc ãt ptinet ad iustitiã metaphoricè dictã, q̃ põt inueniri ẽt in aliquo solitariam vitam agente. Et hoc patet responsio ad II.

Ad III. dicẽdũ, φ iustitia Dei est ab æterno s̃m voluntatem, & propositum æternum, & in hoc p̃cipuè iustitia consistit, q̃uis secundum effectum non sit ab æterno, quia nihil est Deo coæternum.

Ad IIII. dicẽdũ, φ actiones, quæ sunt hoĩs ad seipsum, sufficienter rectificantur rectificatis passionibus per alias virtutes morales: sed actiones q̃ sunt ad alterum, indigẽt speciali rectificatione nõ solum per cõparationem ad agentem, sed ẽt per comparationem ad eum, ad quem sunt. Et ideo circa eas est specialis virtus, quæ est iustitia.

Articvlvs III.

Vtrum iustitia sit virtus.

Ad tertium sic p̃cedit. Vr̃ φ iustitia ñ sit virtus. Dr̃.n. Luc. 17. Cum feceritis oia quæ p̃cepta sunt vobis, dicite. Serui inutiles sumus, quod debuim' facere, fecim': sed nõ est inutile facere opus virtutis. dicit.n. * Amb. in 2. de officijs, Vtilitatem ñ pecuniarij lucri æstimationẽ dicim', sed acq̃sitionẽ pietatis ergo facere quod quis dẽt facere, non est opus virtutis: est aũt opus iustitiæ quod quis facere tenet̃. ergo iustitia nõ est virtus. ¶2 Præ. Quod fit ex necessitate nõ est meritoriũ sed reddere alicui qđ suũ est ptinet ad iustitiã, est necessitatis. ergo ñ est meritorũ: actibus ãt virtutũ meremur. ergo iustitia nõ est virtus. ¶2 Præt. Oĩs virtus moralis est circa agibilia. Ea aũt q̃ exterius cõstituunt, nõ sunt agibilia, sed factibilia, vt patet p * Phil. in 9. Meta. Cũ ergo ad iustitiã pertineat exterius facere aliqđ op' s̃m se iustum, vr̃ φ iustitia non sit virtus moralis.

Sed contra est, qđ * Greg. dicit in 2. Mora. φ in quatuor virtutibus. s. tẽperãtia, prudẽtia fortitudine, & iustitia, tota boni operis structura cõsurgit.

Respon. Dicendũ, φ virtus humana est q̃ bonũ reddit actum humanũ, & ipsum hoĩem bonũ facit quod quidem cõuenit iustitiæ. Actus.n. hoĩs bonus redditur ex hoc, φ attingit regulã rõnis s̃m quam humani actus rectificant. Vñ cũ iustitia operationes humanas rectificet, manifestũ est φ opus hoĩs bonum reddit. Et ut * Tullius dicit in 1. de officijs, ex iustitia præcipue uiri boni nominant. Vñ sicut ibidẽ dicit, in ea virtutis splendor est maximus.

Ad primum ergo dicendũ, φ cũ aliquis facit qđ dẽt nõ affert vtilitatem lucri ei, cui facit quod debet, sed solum abstinet à damno eius: sibi tñ facit vtilitatem, inquantum spontanea & prõpta volũtate facit illud quod dẽt, quod est virtuosè agere. Vñ dr̃ Sapien. 8. φ sapientia Dei sobrietatem, & iustitiam docet, prudentiam & virtutem, quibus in vita nihil est vtilius hominis, scilicet virtuosis.

Ad II. dicẽdũ, φ duplex est necessitas, vna coactionis, & hæc qa repugnat voluntati, tollit rõnẽ meriti. Alia ãt est necessitas ex obligatione p̃cepti siue ex necessitate finis, qñ. s. aliquis nõ põt cõsequi finẽ virtutis nisi hoc faciat; & talis necessitas non excludit rõnẽ meriti, inquãtũ aliqs hoc, qđ sic est necessariũ, voluntariè agit, excludit tñ gloriã supererogationis, s̃m illud 1 ad Cori. 9. Si euãgelizauero, nõ est mihi gloria: necessitas.n. mihi incũbit.

Ad III. dicẽdũ, φ iustitia nõ cõsistit circa exteriores res, quãtũ ad hoc, quod est facere quod ptinet ad artẽ, sed quantũ ad hoc, φ utit̃ eis ad alterũ.

Articvlvs IIII.

Vtrum iustitia sit in uoluntate sicut in subiecto.

Ad quartum sic procedit. Vr̃ φ iustitia non sit in voluntate sicut in subiecto. Iustitia.n. q̃nq; veritas dicitur: sed veritas non est uoluntatis, sed intellectus. ergo iustitia nõ est in voluntate sicut in subiecto. ¶2 Præ. Iustitia est circa ea, quę sunt ad alterũ: sed ordinare aliqđ ad alterũ est rõnis iustitia ergo non est in voluntate sicut in subiecto, sed magis in ratione. ¶3 Præt. Iustitia ñ est virtus itellectualis cũ ñ ordinet̃ ad cognitionẽ, vñ relinquit̃ φ sit virt' moralis: sed subiectũ virtutis moralis est rõnale p participationem, qđ est irascibilis, & concupiscibilis, ut patet p * Philoso. in 1. Ethic. ergo iustitia non est in uoluntate sicut in subiecto: sed magis in irascibili, & concupiscibili.

Sed contra est, quod * Ansel. dicit, φ iustitia est rectitudo uolũtatis propter se seruata.

Respon. Dicendũ, φ illa potẽtia est subiectum uirtutis, ad cuius potentiæ actum rectificãdũ uirtus ordinatur. Iustitia aũt nõ ordinatur ad dirigendum aliquem actum cognoscitiuũ. Nõ .n. dicimur iusti ex hoc, φ rectè aliquid cognoscimus: & iõ subiectũ iustitię nõ est intellectus, uel rõ, q̃ est potẽtia cognoscitiua. Sed qa iusti i hoc dicimur, φ aliqd rectè agim', proximũ aũt principium actus est uis appetitiua, necesse est φ iustitia sit in aliqua ui appetitiua sicut in subiecto. Est aũt duplex appetitus. s. uolũtas, q̃ est in rõne, & appetitus sensitiuus cõñs apprehensionem sensus, qui diuidit per irascibile, & concupiscibile, ut in 1. * habitum est. Reddere aũt unicuiq; quod suũ est, non põt procedere ex appetitu sensitiuo: qa apprehẽsio sensitiua non se extedit ad hoc, φ cõsiderare possit pportionẽ vni' ad alterũ, sed hoc est pprium rõnis. Vñ iustitia non põt esse sicut i subiecto in irascibili & concupiscibili, sed solùm in uoluntate. Et ideò * Philoso. diffinit iustitiam per actum uoluntatis, ut ex supra † dictis patet.

Ad primum ergo dicẽdum, φ quia uoluntas est appetitus rationalis, ideò rectitudo rõnis, quæ ueritas dicitur, uoluntati impressa propter propinquitatem ad rationem, nomen retinet ueritatis. Et inde est, quòd quandoque iustitia ueritas uocatur.

Ad secundum dicendũ, φ uolũtas fert̃ in suum obiectum cõñter ad apprehensionem rõnis. Et iõ quia rõ ordinat in alterum, uoluntas põt uelle aliquid in ordine ad alterũ, quod ptinet ad iustitiam.

Ad tertium dicendũ, φ rationale per participationẽ non solùm est irascibile, & concupiscibile, sed omnino appetitiuum, ut dr̃ in 1. Ethico. qa omnis appetitus obedit rationi, sub appetitiuo autem comprehenditur uoluntas: & ideo uolũtas potest esse subiectum uirtutis moralis.

Articvlvs V.

Vtrum iustitia sit uirtus generalis.

Ad quintum sic p̃cedit. Vr̃, φ iustitia non sit virtus gñalis. Iustitia.n. condiuiditur alijs uirtutibus, ut patet Sap. 8. Sobrietatẽ & iustitiam docet, prudentiam & uirtutẽ: sed gñale non condiuiditur, seu connumeratur speciebus sub illo gñali contentis. ergo iustitia non est uirtus generalis. ¶2 Præt. Sicut iustitia ponitur uirtus cardinalis, ita ẽt temperantia, & fortitudo, sed tẽperãtia, uel fortitudo non ponit̃ uirtus generalis. ergo neque iustitia debet aliquo modo poni uirtus generalis. ¶3 Præt. Iustitia est sp ad alterũ, ut s̃. * dictũ est: sed pctm̃ qđ est in proximũ, nõ põt esse pctm̃ gñale, sed diuidit contra pctm̃, quo peccat hõ contra seipsum. ergo etiã neq; iustitia est uirtus generalis.

Sed contra est, quod * Philos. dicit in 5. Ethic. quòd iustitia est communis uirtus.

Respon. Dicẽdũ, φ iustitia, sicut dictũ est, ordinat hoiem in cõparatione ad aliũ: quod qdẽ põt esse dupl'r. Vno mõ, ad aliũ singl'r cõsideratũ: alio mõ ad alium in cõi, s̃m. s. φ ille, q seruit alicui cõitati, seruit oĩbus hoĩbus q sub cõitate illa cõtinẽtur. Ad utrũque ergo se põt habere iustitia s̃m ppriam rõnem. Manifestũ est aũt φ oẽs, q sub cõitate aliqua cõtinent, comparantur ad cõitatem sicut partes ad totũ. Pars aũt id quod est, totius est, unde & quodlibet bonum partis est ordinabile in bonũ toti'. Secundũ hoc ergo bonum cuiuslibet uirtutis siuè ordinantis aliquem hoiem ad seipsũ, siuè ordinantis ipsum ad aliquas alias personas singulares, est referibile ad bonum cõe, ad quod ordinat iustitia. Et s̃m hoc actus oĩum uirtutum põt ad iustitiã pertinere, s̃m φ ordinat hoiem ad bonum commune: & quantum ad hoc iustitia dr̃ uirtus generalis. Et quia ad legem pertinet ordinare in bonum commune, ut supra * habitum est, inde est φ talis iustitia prædicto modo gñalis, dr̃ iustitia legalis, quia. s. per eam homo concordat legi ordinanti actus oĩum uirtutum in bonum commune.

Ad primum ergo dicẽdum, φ iustitia cõdiuidit̃, seu cõnumerat̃ alijs uirtutib. non inq̃tũ est gñalis, sed inquantũ est specialis uirtus ut infra * dicetur.

Ad secundum dicendũ, φ tẽperãtia, & fortitudo sunt in appetitu sensitiuo. i. in cõcupiscibili, & irascibili. Hmõi aũt uires sunt appetitiuæ quorũdã bonorũ particulariũ, sicut & sensus est particulariũ cognoscitiu': sed iustitia est sicut in subiecto in appetitu intellectiuo, q põt esse uĩs boni, cui' itellectus est apprehensiuus. Et iõ iustitia magis põt esse uirt' gñalis, q̃ tẽperãtia, uel fortitudo.

Ad tertium dicẽdũ, φ illa q̃ sunt ad seipsum, sunt ordinabilia ad alterũ, p̃cipuè q̃tũ ad bonum cõe. Vnde & iustitia legalis, s̃m φ ordinat ad bonum commune, potest dici uirtus generalis: & eadem rõne iniustitia põt dici peccatum cõe. Vnde dicitur 1. Io. 3. φ omne peccatum est iniquitas.

Articvlvs VI.

Vtrum iustitia, secundùm quòd est generalis, sit idem per essentiam cum omni uirtute.

Ad sextum sic proceditur. Vr̃, φ iustitia, s̃m φ est gñalis, sit idem per essentiam cũ oĩ uirtute. Dicit .n. * Phil. in 5. Eth. φ uirtus, & iustitia legalis est eadem oĩ virtuti, esse aũt nõ est idẽ: sed illa q̃ differunt solũ s̃m esse, uel s̃m rõnem, nõ differunt s̃m essentiam. ergo iustitia est idem secundũ essentiam cum omni uirtute.

¶2 Præt.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶2 Præt. Ois uirtus, q̃ nõ est idē per essentiā cũ oī uirtute, est pars uirtutis: sed iustitia pdicta, ut ibid. * Phil. dicit, nõ est pars uirtutis, sed a tota uirt*. ergo pdicta iustitia est idē essentialiter cũ oī uirtute.

*Idē lib. & tom. 5.

¶3 Præt. Per hoc, q aliqua uirt* ordinat actũ suũ ad altiorē finē, nõ diuersificat ſm essentiā habit*, sicut idē est essentialiter habit* tēperantiæ, etiā si act* eius ordinet ad bonũ diuinũ: sed ad iustitiā legalē ptinet, q actus oīum uirtutũ ordinent ad altiorem finē, i. ad bonũ cõe multitudinis, quod præeminet bono unius singularis personæ. ergo uī q iustitia legalis essentialiter sit omnis uirtus.

¶4 Præt. Oē bonũ partis ordinabile est ad bonũ toti*. vñ si nõ ordinet in illud, uī esse vanũ & frustra: sed illud quod est ſm uirtutē, nõ põt esse hmõi. ergo uī q nullus actus possit esse alicuius uirtutis, qui non pertineat ad iustitiam gñalem, quæ ordinatur in bonum cõe. & sic uī q iustitia generalis sit idem in essentia cum omni uirtute.

SED CONTRA est, quod dicit* Phil. in 5. Eth. q multi in proprijs quidem pñt uirtute uti, in his autem quæ ad alterum sunt, non pñt. Et in 3.† Pol. dicit, q non est simpliciter eadem uirtus boni uiri, & boni ciuis: sed virtus boni ciuis est iustitia generalis, per quam aliquis ordinatur ad bonum cõe. ergo non est eadem iustitia generalis cum uirtute communi, sed una potest sine alia haberi.

*Li. 5. c. 1. paulo ante fin. †Li. 3. Pol. c. 3. to. 5.

RESPON. Dicēdũ, q generale dī aliquid dupliciter. Vno modo per prædicationem, sicut animal est gñale ad hoiem, & equum, & ad alia hmõi. & hoc modo gñale oportet, q sit idem essentialiter cũ his, ad q̃ est gñale, quia gen* pertinet ad essentiā spēi, & cadit in diffinitione eius. Alio mõ dī aliquid gñale ſm uirtutem, sicut cā uñis est gñalis ad oēs suos effectus, ut Sol ad oīa corpora, q̃ illuminant, uel immutantur per uirtutem ipsius: & hoc modo gñale non oportet q sit idē in essentia cum his, ad quæ est gñale, quia non est eadem essentia causæ, & effectus. Hoc aũt modo ſm prædicta iustitia legalis dī esse uirtus gñalis, inquantũ. s. ordinat actus aliarũ uirtutũ ad suũ finē, quod est mouere p imperiũ oēs alias uirtutes.* Sicut. n. charitas põt dici uirtus gñalis, inquantũ ordinat act* omnium uirtutum ad bonum diuinum: ita ēt iustitia legalis, inquantũ ordinat actus oīum uirtutũ ad bonũ cõe. Sicut ergo charitas, quæ respicit bonũ diuinum, ut proprium obiectum, est quædā spālis uirtus ſm suā essentiā: ita ēt iustitia legalis est spālis uirtus ſm suā essentiā, ſm q respicit cõe bonum ut proprium obiectum. Et sic est in principe principaliter, & quasi architectonicē. in subditis autē secundariē, & quasi administratiuē. Põt tamen quælibet uirtus, ſm q a prædicta uirtute, spāli quidem in essentia, generali aũt ſm uirtutem, ordinatur ad bonum cõe, dici iustitia legalis: & hoc mõ loquendi, iustitia legalis est idem in essentia cũ oī uirtute, differt aũt rõne: & hoc mõ loquit Philosoph*. Vnde patet responsio ad Primum, & Secundum.

Concl. in — Concl. p — Conclu. 2 *Ar. 5. huius quæst. — D. 305. — Conclu. n

AD TERTIVM dicēdũ, q ēt illa rõ ſm hũc modum procedit de iustitia legali, ſm q uirtus imperata a iustitia legali, iustitia legalis dicitur.

AD QVARTVM dicendum, q quælibet uirtus ſm propriam rationem ordinat actum suum ad proprium finem illius uirtutis. Q̃ d aũt ordinet ad ulteriorem finem siuē sp, siuē aliqñ, hoc non hēt ex ppria ratione, sed oportet esse aliam superiorē uirtutem, a qua in illum finem ordinetur. Et sic oportet esse unam uirtutem superiorem, quæ ordinet omnes uirtutes in bonum commune, quæ est iustitia legalis, & est alia per essentiā ab omni uirtute.

ARTICVLVS VII.

Vtrum sit aliqua iustitia particularis præter iustitiam generalem.

AD SEPTIMVM sic procedit. Videtur, q non sit aliqua iustitia particularis præter iustitiam gñalem. In uirtutib. n. nihil est superfluum, sicut nec in natura: sed iustitia gñalis sufficienter ordinat hoiem circa oīa, q̃ ad alterũ sunt. ergo nõ est necessaria aliqua iustitia pticularis.

¶2 Præt. Vnum, & multa nõ diuersificāt spēm uirtutis: sed iustitia legalis ordinat hoiem ad alium ſm ea, quæ ad multitudinē pertinent, ut ex * prædictis patet. ergo non est alia species iustitiæ, quæ ordinet hoiem ad alterum in his, quæ pertinent ad unā singularem personam.

*Art. 5. & 6.

¶3 Præt. Inter unam singularē psonam, & multitudinem ciuitatis, media est multitudo domestica. Si ergo est iustitia alia particularis p comparationem ad unam personam præter iustitiā gñalem, pari rõne dēt esse alia iustitia œconomica, q̃ ordinet hoiem ad bonum cõe unius familiæ: quod quidem non dī. ergo nec aliqua particularis iustitia est præter iustitiam legalem.

SED CONTRA est, quod* Chrysost. super illud Matt. 5. Beati q esuriunt, & sitiunt iustitiam, dicit. Iustitiā aũt dicit ad usem uirtutem, uel particularem, auaritiæ contrariam.

*Hom. 15. in Matth. inter pri. & medid tom 2.

RESPON. Dicendũ, quòd sicut * dictum est, iustitia legalis non est essentialiter omnis uirtus, sed oportet præter iustitiam legalem, quæ ordinat hominem immediatè ad bonum commune, esse alias uirtutes, quæ immediatē ordinant hominem circa particularia bona, quæ quidem possunt esse vel ad seipsum, uel ad alteram singularem personam. Si cut ergo præter iustitiam legalem oportet esse aliquas uirtutes particulares, quæ ordinent hominē in seipso, puta, temperatiam, & fortitudinem: ita etiam præter iustitiam legalem oportet esse particularem quandā iustitiam, quę ordinet hominem circa ea, q̃ sunt ad alteram singularem personā. *

*Ar. prec. — Concl. m

SVPER Q. LVIII. ART. V. VI. ET VII. *Porrecta per totum.* 323

IN ar. 5. 6. & 7. aduertē Nouitie, q cũ dī iustitia legalis, virtus spālis quidē in essentia, gñalis autē in esse, non intelligit de esse, q uocat actualis existentia: sed intelligit de esse relatiuo, quo obsequentibus virtutibus unit. Hēt n. iustitia legalis suā essentiā cum sua existentia in uolūtate sola: sed qa imperat alijs uirtutibus, puta, tēperantię, & fortitudini, dũ ordinat actus illarum ad cõe bonum, in qua libet uirtute fit relatio ad cõe bonum: & secundum talem relationē iustitia imperās dī esse in virtute imperata. Et qa relatio cõstituit esse relatiuū sicut albedo esse albũ, iõ iustitia legalis dī esse gñalis scdm esse relatiuum, & secūdũ tale esse identificari oībus uirtutibus. Et q̃libet uirtus dī identificari iustitię legali eo mõ loquendi, quo imperatum & imperans unum quodam modo esse, dicuntur, vt in lib. di. Et simile est de charitate, & alijs uirtutibus, iuxta illud Apostoli. Charitas patiēs est, benigna est &c. Tribuuntur. n. charitati, quę mediātibus alijs uirtutibus operatur, ut patet.

Sup. ar. 5. & 6. Et ifr. q. 59. ar. 1. Et 1. 2. q. 60. art. 3. Et 5. Ethic. lect. 1. 2. & 3.

AD PRIMVM ergo dicēdũ, q iustitia legalis sufficienter quidem ordinat hominem in his, q̃ sunt ad alterum, quantum ad commune quidem bonũ, immediate: quantum autem ad bonũ vnius singularis personæ, mediatē. Et ideò oportet esse aliq̃ particularem iustitiā, quæ immediate ordinet hominem ad bonum alterius singularis personæ.

AD SECVNDVM dicendũ, q bonum cõe ciuitatis, & bonum singulare unius personæ nõ differũt solũ ſm multum, & paucum, sed ſm formalē differentiam. Alia. n. est rõ boni cõis, & boni singularis, sicut & alia est rõ totius, & partis. Ideò Philos. in 1. Politic. dicit, q non bene dicunt, qui dicunt ciuitatem, & domum, & alia huiusmodi differre solũ multitudine, & paucitate, & non specie.

Lib. 1. c. 5. circa pri. tom. 5.

AD TERTIVM dicēdũ, q domestica multitudo ſm Philos. in 1. * Polit. distinguitur ſm tres cõiugationes, s. uxoris & uiri, patris & filij, domini & serui, quarum personarum una est quasi aliquid alterius. Et ideò ad huiusmodi personas non est simpliciter iustitia, sed quædam iustitiæ species, scilicet, œconomica, ut dicitur in 5. †Ethico.

*Li. 1. ca. 3. & c. vlt. tom. 5. D. 304. †Li. 5. Eth. c. 6. in fin. & ca. ult. tom. 5.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum iustitia particularis habeat materiam specialem.

AD OCTAVVM sic pcedit. Vī, q iustitia particularis ñ habeat materiā spālē. Quia sup il lud Gene. Fluui* quart* ipse est Euphrates, dicit Gl. Euphrates, frugifer, interpretaī, nec dī cõtra quos uadat, quia iustitia ad oēs aīæ partes ptinet: hoc autē nõ esset, si haberet materiā spālem: qa quælibet materia spālis ad aliquam spālem potentiā ptinet. ergo iustitia particularis non hēt materiam specialem.

¶2 Præt. Aug. dicit in li. 83. q. q quatuor sunt aīæ uirtutes, q b* in hac uita spūaliter uiuit. s. tēperātia, prudētia, fortitudo, & iustitia. Et dicit, q quarta est iustitia, q̃ p oēs diffundit. ergo iustitia particularis, q̃ est una de quatuor uirtutib* cardinalibus, non hēt specialem materiam.

*Li. 83. q. 61. 10. 4.

¶3 Præt. Iustitia dirigit hoiem sufficienter in his, q̃ sunt ad alterũ: sed per oīa quæ sunt huius uitæ homo potest ordinari ad alterũ. ergo materia iustitiæ est generalis, & non specialis.

SED CONTRA est, quod* Philos. in 5. Ethi. ponit iustitiam particularē circa ea spāliter q̃ ptinet ad cõmunicationem uitę.

*Li. 5. c. 2. tom. 5.

RESPON. Dicendũ, q oīa quę cunque rectificari pñt p rõnē, sunt materia uirtutis moralis, q̃ diffinitur per rõnē rectam, ut patet per Philos. in 5. Eth. Pñt aũt p rõnem rectificari & interiores aīæ passiones, & exteriores actiones, & res exteriores, quæ in usum hoīs ueniunt: sed tñ per exteriores actiones, & per exteriores res, qb. sibi inuicē hoīes cõicare pñt, attēdit ordinatio unius hoīs ad alterũ: ſm aũt interiores passiones cõsideraī rectificatio hoīs in seipso. Et iõ cũ iustitia ordinet ad alterũ, nõ est circa totā materiā uirtutis moralis, sed solũ circa exteriores actiones, & res, ſm q̃dā rõnē obiecti spālem, prout. s. ſm eas unus homo alteri coordinatur. *

Concl. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, q iustitia pertinet q̃dē essentialiter ad unam partem aīæ, in qua est sicut in subiecto. s. ad uolũtatē, q̃ quidem mouet p suũ imperium omnes alias animæ partes. Et sic iustitia non directē, sed quasi per quandam redundātiam ad omnes animæ partes pertinet.

AD SECVNDVM dicendum, q sicut supra * dictũ est, uirtutes cardinales dupliciter accipiunt. Vno mõ, ſm q sunt spāles uirtutes hñtes determinatas materias. Alio modo, ſm q significant quosdā generales modos uirtutis: & hoc modo loquitur ibi * Aug. Dicit enim q prudentia est cognitio rerum appetendarum, & fugiendarum. Temperantia est refrænatio cupiditatis ab his, quæ tēporaliter delectant. Fortitudo est firmitas animi aduersus ea, q̃ temporaliter molesta sunt. Iustitia est, quæ per cæteras diffunditur, dilectio Dei, & pximi, quæ. s. est communis radix totius ordinis ad alterum.

*1. 2. q. 61. ar. 3. & 4. — *Eodē li. & c. in articulo.

AD TERTIVM dicēdum, q passiones interiores, quæ sunt pars materiæ moralis, secundùm se non ordinantur ad alterum, quod pertinet ad specialē rõnem iustitiæ: sed earum effectus sunt ad alterum ordinabiles, scilicet operationes exteriores. Vnde non sequitur, quòd materia iustitiæ sit generalis.

SVPER Q. LVIII. AR. VIII. *Porrecta per totum.* 324

IN art. 8. memento, Nouitie, ut distinguatis materiā moralē, & act* morales. Materia. n. est, in qua ponit medium, & ut in fra dī, comprehendit passiones, & operationes, & res quas [illegible], q. s. sunt materia operationū humanarum ad alterū. Actus autē eliciti sunt pprie loquendo, electiones essentialiter, uel paracipatiuē. Oīs. n. moralis uirt* est habitus electiu*, ut iustitia, quia est in uoluntate, cui* electio est essentialiter, est principiũ electionis iustæ, q̃ est essentialiter electio. Tēperantia aũt, siuē fortitudo sappetitu sensitiuo existens est, principiũ electionis participatæ, dũ est principiũ timoris & audaciæ moderatæ, uel moderatæ delectationis. Et licèt oīs moralis virtus hēat pro actu elicito electionē saltē participatam: aliæ tñ uirtutes eligunt mediũ in passionib. s. cõcupiscentiæ, ira timore &c. quæ sunt actus ēt ipsius appetitus sensitiui, in qua sunt uirtutes subiectiuē. Iustitia aũt eligit mediũ in operationibus exterioribus, quibus ad alium ordinamur. Verũ operationes illę nõ sunt unius modi. Nā aliquæ sũt, quæ scdm seipsas iustum, vel iniustũ faciunt, ut percussiones, occisiones, tenerationes, & hmõi: aliquæ uerò sunt, q̃ scdm rerum materiam iustā, vel iniustā suscipiunt, ut emptio, uēditio, restitutio &c. Hæ. n. secundũ res, q̃ uenduntur, aut restituuntur, puta, domos, agros, pecunias iustę, uel iniustę dicunt. Et pp hanc diuersitatē in littera ponunt duæ materiæ iustitiæ, s. secundum actiones, & res exteriores.

1. 2. q. 60. art. 2. cor. Et 3. d. 33. q. 2. art. 1. q. 3. Et 2. Ethi. lect. 8. — Li. 1. ca. 2. & 6. to. 5.

ARTICVLVS IX.

Vtrum iustitia sit circa passiones.

AD NONVM sic procedit. Videtur quòd iustitia sit circa passiones. Dicit enim Philos. in *2. Ethico. quòd circa voluptates, & tristitias est moralis uirtus: uoluptas autem, id est delectatio, & tristitia sunt passiones quædam, ut supra † habitũ est, cum de passionibus ageretur. ergo iustitia, cum sit uirtus moralis, erit circa passiones.

*Lib. 2. ca. 3. tom. 5. †1. 2. q. 23. art. 4.

¶2 Præt. Per iustitiam rectificātur operationes, q̃ sunt ad alterũ: sed operationes hmõi rectificari non pñt, nisi passiones sint rectificatæ, qa ex inordinatione passionũ puenit inordinatio in prædictis operationibus.

SVPER Q. LVIII. ART. IX. *Porrecta per totum.* 325

IN ar. 9. eiusdē. in responsione ad primũ est legis, q delectatio est finis principalis &c. non intelligas, q est finis principalis ipsius uirtutis. Id. n. dictũ uidetur ibi, q est finis cõis, sed q est principalis quo ad nostrũ iudicium discernentium bonũ, & mali. Discernimus namq; malè habituatum uel benè habituatum ex delectatione in bono, uel malo. Temperatus enim gaudet abstinentia: iustus

4. d. 15. q. 1. artic. 1. q. 2. ad 2.

Universidad de Deusto Biblioteca

liberalis iustitia, liberalis liberalitate, & sic de alijs. Et gaudētes in oppositis, cōtrariè habituatos dicimus.

concupiscentiam.n. uenereorū pcedit ad adulteriū, & pd' superfluum amorem pecuniæ proceditur ad furtum. ergo oportet, quòd iustitia sit circa passiones.

¶3 Præt. Sicut iustitia particularis est ad alterum, ita etiam & iustitia legalis: sed iustitia legalis est circa passiones, alioquin non se extenderet ad omnes uirtutes, quarum quædam sunt manifestè circa passiones. ergo iustitia est circa passiones.

*Li. 5. c. 1. a 2. to. 5.

Sed contra est, quòd Philos. dicit in 5.* Ethi. quòd est circa operationes.

Respon. Dicendū, q huius qōnis ueritas ex duobus apparet. Primò qdē ex ipso subiecto iustitiæ, quod est uoluntas, cuius mot*, uel act* nō sunt passiones, ut s.* habitū est, sed solū mot* appetit* sensitiui passiones dicunt. m Et iō iustitia nō est circa passiones: n sicut tēperātia, & fortitudo, q̄ sunt irascibilis & cōcupiscibilis, sūt circa passiones. Alio mō ex parte materiæ: qa iustitia est circa ea, quæ sunt ad alterum, non autem per passiones interiores immediatè ad alterum ordinamur: & ideò iustitia circa passiones non est.

*1.2.q.22 ar.3. et q. 59. art.4. Concl. m

Ad primum ergo dicēdum, q nō quælibet uirtus moralis est circa uoluptates, & tristitias, sicut circa materiā. nā fortitudo est circa timores & audacias: sed ois uirt* moralis ordinat ad delectationē & tristitiā, sicut ad quosdā fines cōsītes: qa, ut Phil. dicit in 7.* Eth. delectatio, & tristitia est finis, principalis, ad quē respiciētes unūquodq; hoc q-dem malū, hoc qdē bonū dicim*. Et hoc mō pertinent etiam ad iustitiā: quia nō est iustus, qui non gaudet iustis operationibus, ut dicitur in 1.* Ethic.

*li. 7. c. 11. in princi. tom. 5. *Li. 1. c. 8. tom. 5.

Ad secundum dicēdū, q operationes exteriores mediæ sunt quodāmō inter res exteriores, quę sunt earū materia, & inter passiones interiores, q̄ sunt earū principia. Cōtingit āt qńq; esse defectū in uno eorū sine hoc, q sit defect* in alio: sicut si aliqs surripiat rē alteri* nō cupiditate hńdi, sed uolūtate nocēdi: uel ecōuerso, si aliqs alteri* rē concupiscat, q̄ tń surripere nō uelit. Rectificatio ergo operationū sm q ad exteriora terminant, ptinet ad iustitiā: sed rectificatio earū sm quòd à passionibus oriunt, ptinet ad alias uirtutes morales, q̄ sūt circa passiones. Vń surreptionē alienæ rei iustitia impedit, inqtū est cōtra æqualitatē in exteriorib* cōstituēdā: liberalitas uerò inquātū pcedit ab immoderata cōcupiscētia diuitiarū. Sed qa operationes exteriores nō hńt spēm ab interiorib. passionibus, sed magis à reb* exteriorib. sicut ex obiectis: iō p se loquēdo operationes exteriores magis sūt materia iustitiæ, quàm aliarū uirtutum moralium.

Ad tertium dicēdū, q bonū cōe est finis singularū psonarū in cōitate existētiū, sicut bonū totius, finis est cuiuslibet partis: bonū aūt uni* personæ singularis nō est finis alteri*. Et iō iustitia legalis, q̄ ordinat ad bonū cōe, magis se pōt extēdere ad interiores passiones, qb. hō aliqualiter disponit in seipso q̄ iustitia particularis, q̄ ordinat ad bonū alterius singularis personæ: quāuis iustitia legalis principalius se extendat ad alias uirtutes quantū ad exteriores operationes earum, inquantum s. præcipit lex fortia opera facere, & quæ temperati, & quæ mansueti, ut dicitur in quinto † Ethicorum.

†li. 5. Eth. [illegible] tom. 5.

ARTICVLVS X.

Vtrum mediū iustitiæ sit medium rei.

Ad decimum sic pcedit. Vr q mediū iustitiæ nō sit medium rei. Rō. n. gńis saluat in oībus spēbus: sed uirtus moralis i 2.* Ethi. diffinit esse habitus electiuus immediatè existens determinata rōne quoad nos. ergo & in iustitia est medium rationis, non rei.

¶2 Præt. In his, quæ simplr sūt bona, nō est accipere superfluū, & diminutū, & per consequens nec mediū. sicut patet de uirtutibus, ut dicitur in 2.† Ethic. sed iustitia est circa simpliciter bona, ut dicitur in 5.† Ethic. ergo in iustitia non est medium rei.

¶3 Præ. In alijs uirtutibus iō dr esse mediū rōnis, & nō rei; qa diuersimodè accipit p cōparatione ad diuersas psonas, qa quod uni est multū, alteri est parū, ut dr in *2. Eth. sed hoc ēt obseruatur in iustitia. Nō. n. eadē pęna punit, q pcutit principē, & qui percutit priuatam personā. ergo etiam iustitia non habet medium rei, sed medium rōnis.

Sed contra est, quod* Phil. in 2. Ethi. assignat mediū iustitię sm proportionalitatem arithmeticam, quod est medium rei.

Respon. dicendum, q sicut s. *dictū est, aliæ uirtutes morales principaliter consistunt circa passiones, quarū rectificatio nō attendit: nisi sm comparationē ad ipsum hoīem, cuius sunt passiones, sm. s. q irascitur, & concupiscit prout debet sm diuersas circunstantias. Et iō m medium talium uirtutum nō accipit sm proportionem unius rei ad alterām, sed solūm sm cōparationem ad ipsum uirtuosum. Et propter hoc in ipsis est mediū solū sm rōnem, quo ad nos. * sed materia iustitiæ est exterior operatio, secundùm q ipsa, uel res cuius est vsus, debitam proportionem habet ad aliam personam. Et ideò p medium iustitiæ consistit in quadam proportionis æqualitate rei exterioris ad personam exteriorem. Aequale autē est realiter medium inter maius & minus, ut dicitur in 10. Metap. vnde * iustitia habet medium rei.

Ad primum ergo dicendum, quòd hoc medium

SVPER Q. LVIII. AR. X. ET XI.

Porrecta per totum. 326

IN titulo ar. 10. & 11 memento, q in precedēti idē cōclusū est, uirtutē cōsistere in medio. Et ppea hic supponitur iustitiam cōsistere in medio, & qrit de qualitate medij quale. s. sit mediū eius, an rei, an rōnis. Et est rōsp̄aliter dubitādū: qa sola iustitia inter morales uirtutes a mediū medium rei. Vocat aūt medium rei, quod in rerū æqualitate cōsistit, puta, precij, & rei vēditę, & huiusmodi, uel rerū, aut onerum cōmū, q distribuuntur singulis. Medium aūt rōnis, q in adæquatione cōditionū à recta rōne determinādū cōsistit. v.g. Medium intēperantiæ actu, non est comedere unam panis librā, sed pro loci, tpis, laboris, cōplexionis ratione. Aliqñ medium est sumere librā, aliqñ tres uncias, aliqñ sex. [illegible] p medio sēdm rationem rectam, & in delectationibus, & in ira, & in alijs patet manifestō.

¶ In corpore [illegible]

1.2.q. 64. ar. 2. Et 3. di. 33. q. 1. art. 3. q. 4. Et 4. d. 15. q. 1. art. 3. q. 2. Et ver. q. 1. art. 13. ad 7. 11. 13 & 17. *Li. 2. c. 6. tom. 5. †Li. 2. c. 6. nō procul à fine, tom. 5. ††Li. 5. ca. 1. parū ante medium. *Li. 2. c. 6. tom. 5. *Li. 2. c. 6. tom. 5. *Ar. præc. et 1.2.q. 59. ar. 4. et q. 60. ar. 2. Concl. m. Conclu. p. *Li. 10. te. 18. et 19. tom. 3. Concl.

dium rei, est etiam mediū rationis, & ideò in iustitia saluatur ratio virtutis moralis.

Ad secundum dicendū, q bonum simpliciter dr vno modo, quod est oībus modis bonum, sicut virtutes sunt bonæ: et sic in his quæ sunt bona simpliciter, nō est accipere medium, & extrema. Alio mō dr aliquid simplr bonū, quia est absolutè bonum. s. sm suā naturā consideratū: quis p abusum possit fieri malū, sicut patet de diuitijs, & honoribus. Et in talibus pōt accipi superfluū diminutum & mediū quārū ad hoies, qui pńt eis vti vel benè vel male. Et sic circa simplr bona dr esse iustitia.

Ad tertium dicendū, q iniuria illa aliā proportionem hēt ad principem, & aliā ad personā priuatam, Et iō oportet aliter adæquare vtramq; iniuriam per vindictam: quod pertinet ad diuersitatem rei, & non solum ad diuersitatem rationis.

ARTICVLVS XI.

Vtrum actus iustitiæ sit reddere vnicuique quod suum est.

Porrecta per totum. 327 Inf. q. 66. ar. 3 & 5. cor. Et 4. parte qu. 2. art. 1. 1. & Et 2. d. 27 art. 3. cor. & ad 3.

Ad vndecimum sic proceditur. Vr q actus iustitiæ non sit reddere vnicuiq; quod suum est. * Aug. in 14. de Trinit. attribuit iustitiæ subuenire miseris: sed in subueniendo miseris, nō tribuimus eis q̄ sunt eorum, sed magis q̄ sunt nostra. ergo iustitiæ actus nō est tribuere vnicuiq; quod suū est.

¶2 Præt. † Tullius in lib. de Offic. dicit, q beneficentia, quam benignitatem vel liberalitatem appellare licet, ad iustitiam pertinet: sed liberalitatis est de pprio dare alicui, non de eo, qd' est eius ergo iustitiæ actus non est reddere vnicuiq; qd suū est.

* Li. 14. c. 9. circa finē to. 3. †Lib. 1. in c. de iustitia, circa princ.

¶3 Præt. Ad iustitiam pertinet non solū res dispensare debito modo, sed ēt iniuriosas actiones prohibere, puta, homicidia, adulteria, & alia hmōi: sed reddere quod suum est, vr solum ad dispensationem rerum pertinere. ergo nō sufficienter per hoc notificatur actus iustitiæ, quod dicitur, Actus est reddere vnicuique quod suum est.

Sed contra est, quod* Amb. dicit in 1. de Offi. Iustitia est, quæ vnicuique quod suum est tribuit, alienum non vendicet, vtilitatem propriam negligit, vt communem æquitatem custodiat.

*Li. 1. ca. 14. circa fi. tom. 1.

Respon. Dicendū, q sicut * dictū est, materia iustitiæ est operatio exterior, sm q ipsa, vel res, qua per eā vtimur, proportionatur alteri personæ, ad quem per iustitiam ordinamur. Hoc autem dr esse suū vnuicuiusq; personæ, quod ei sm proportionis æqualitatem debet: & iō m proprius actus iustitiæ nihil aliud est q̄ reddere vnicuiq; quod suū est.

*Art. 9. & 10. huius quæst. Concl. m

Ad primum ergo dicendū, q iustitiæ, cū sit virtus cardinalis, quędam aliæ virtutes secūdariæ adiūguntur, sicut mia, liberalitas & aliæ hmōi virtutes vt infra * patebit. Et ideo subuenire miseris quod pertinet ad misericordiam, siuè ad pietatem: & liberaliter benefacere, quod ptinet ad liberalitatē per quidam reductionē attribuitur iustitiæ, sicut principali virtuti. Et p hoc patet rńsio ad Secūdm.

*q. 80. ar. 1.

Ad III. dicendum, q sicut* Phil. dicit in 5. Ethic. Oē superfluum in his, quæ ad iustitiam pertinēt, lucrum extenso nomine vocat: sicut q oē quòd minus est, vocat damnū. Et hoc iō, qa iustitia pri* est exercita, & cōis exercitat, in volūtarijs cōmutationibus rerū, puta emptione & vēditione, in q̄bus pprie hæc noīa dicunt: & ex inde determinant hæc noīa ad oīa, circa q̄ pōt esse iustitia. Et eadem rō ē de hoc, quod est reddere unicuiq; qd suū est.

*Li. 5. c. 4. tom. 5.

ARTICVLVS XII.

Vtrum iustitia præmineat inter omnes uirtutes morales.

Ad duodecimum sic pcedit. Vr q iustitia nō præmineat inter oēs uirtutes morales. Ad iustitiam. n. ptinet reddere alteri quod suū est: ad liberalitatem āt pertinet de proprio dare, quod uirtuosius est. ergo liberalitas est maior uirtus, q̄ iustitia.

¶2 Præ. Nihil ornatur, nisi per aliquid dignius se: sed magnanimitas est ornamentum & iustitiæ, & omnium uirtutum, ut dr in 4.* Ethico. ergo magnanimitas est nobilior, quàm iustitia.

¶3 Præt. Virtus est circa difficile & bonum, vt dr in 2. † Ethi. sed fortitudo est magis circa difficilia, q̄ iustitia. i. circa pericula mortis, vt dr in 3. † Ethico. ergo fortitudo est nobilior iustitia.

Sed contra est, quod* Tullius dicit in 1. offi. In iustitia virtutis splendor est maximus, ex qua boni viri nominantur.

Respon. Dicendum, q m si loquamur de iustitia legali, manifestū est q ipsa est præclarior inter oēs virtutes morales, * inquātum bonū cōe præeminet bono singulari vnius personæ. Et sm hoc * Phil. in 5. Ethi. dicit, q præclarissima virtutum vr esse iustitia, & neq; est Hesperus, neque Lucifer ita admirabilis: sed ēt p si loquamur de iustitia particulari, pcellit iter alias virtutes morales duplici ratione, quarum prima pōt sumi ex parte subiecti, qa. s. est in nobiliori parte aīæ. i. in appetitu rōnali. s. in volūtate, alijs virtutibus moralibus existentibus in appetitu sensitiuo, ad quem pertinēt passiones quę sunt materia aliarum virtutum moralium. Sedā ratio sumitur ex parte obiecti. Nam aliæ virtutes laudantur solum sm bonum ipsius virtuosi. Iustitia āt laudatur, sm q virtuosus ad aliū bń se hēt: et sic iustitia quodammō est bonum alterius, ut dr in 5. * Ethi Et pp hoc Philo. dicit in 1. † Rheto. Necesse est maximas uirtutes esse eas, quæ sunt alijs honestissimæ: si quidē est uirtus potentia benefactiua. Propter hoc & fortes, & iu-

SVPER Q. LVIII. ART. XII.

Porrecta per totum. 328

IN ar. 12. omisso penultimo dubio occurrit ad hominem, Quo pacto author hic ponat iustitiā nobilissimam inter virtutes morales, & iā superius in q. 30. ar. 4 posuit miam inter virtutes & potissimā inter oēs virtutes ad proximum pertinet. Quomodo sunt hæc duo simul?

* Ad hoc di, q mia, sōt sumi dupliciter. Primo vt dicit passionē iustitię de aliena miseria rōne regulatā. Et sic ponitā ab authore iter morales circa passiones, & est subiectiuè in cōcupiscibili, in qua est passio tristitiæ: et sic procul dubio est min' nobilis q̄ iustitia tā legalis q̄ particularis. Et legalis, quidē p̄tat, sicut vniuersalis virtus respectu particularis. Nā sicut lex pcipit, q mansueti, & quę temperati, ita ēt præcipit q̄ misericordia sunt: hospitalia infantibus & infirmis cōstituuntur. Particularis āt qa in subiecto nobiliori est & ppalia, q de ipsa contra liberalitatē afferuntur in lia in rńsione ad primū. Cōa. n. locū hńt i mia sic sumpta, & similis est de vtraq; rō. Sedo āt mō pōt sumi mia, p ut noīat actum appetitus intellectiui rōne regulatū qua malum alterius odit efficaciter. s. volendo efficaciter illud ab eo auferre: et sic mia vt pluś humana virtus, participatio. s. proprietatis diuinæ. A Tullio tamen virtus appellatur in oratione pro Quinto Ligario, & ab authore superius posita

Inf. q. 123. art. 12. & q. 141. ar. 8. Et 1. 2. q. 66. art. 4. Et 3. d. 35 q. 1. ar. 3. q. 1. cor. *Li. 4. c. 3. ante mediū to. 5. †Li. 2. c. 3. circa fine tom. 5. †Li. 3. c. 1. & 2. simul to. 5 *Li. 1. in c. de iustitia, circa princ. Concl. m. *Li. 5. c. 1. aliquantulum ante fi. to. 5. Concl. p. *Li. 5. c. 1. aliquantulum ante fi. to. 5. † Lib. 1. Rhet. c. 9. paulo a princ. to. 5.

Universidad de Deusto Biblioteca

possit est potissima inter omnes virtutes quæ sunt ad proximum. Et hoc probatur author, quia actus eius est subleuare alterius defectum, est superioris: et sic sumpta misericordia supra iustitiam etiam legalem est vt actus utriusque comparando patet. Longe siquidem maioris est subleuare communitatē a miseria, seu defectu quàm tribuere communitati, quod sibi debetur. Non enim misericordia sic sumpta est respectu particularis proximi tantum, sed etiam respectu communitatis. Potest enim communitas ipsa in defectus miseriamque incidere. Nec author propterea contradixit sibi hic, & ibi: quoniā sermo de misericordia sic sumpta, est singularis. Nec intendebat author comparare hic iustitiā misericordiæ sic sumptæ, sed solis virtutibus quæ inter uirtutes morales communiter numerantur qualis non est misericordia sic sumpta.

...o corp. ar.

SVPER QV. LIX. ART. II.

IN q. 59. artic. 2. ad tertium dubium occurrit circa illa verba. Et ideo quod est per accidens, & præter intentionem non potest dici temperatum nec formaliter nec materialiter: & similiter neque intemperatum. Et est ratio dubij, quia si quis ignorans uini potentiam, ut Noe, inebriaretur, licet potius ille non esset formaliter ebrietas fingi tamen non potest, quin sit materialiter ebrietas quod est esse materialiter intemperatum. Et similiter est in cibis, qui ignoranter sumuntur improportionati sanitati corporis, constat etiam ibi esse intemperatū materialiter.

Porrecta per totum. 329 Sup. q. 58. ar. 5. ad 3 & inf. qu. 79. art. 2. ad 3.

¶Ad hoc dicitur, quod dubium procedit ex malo intellectu differentiæ positæ in litera inter iniustum, & intemperatum.

¶ Ad cuius euidentiam scito, quod magna differentia est inter comparare iniustum & intemperatū penes formaliter, uel materialiter, & cōparare iniustum facere & intemperatum facere penes formaliter, & materialiter.

¶In prima namque comparatione nulla est differentia inter vtrumque materialiter nisi quantum materia à materia distat quia s. iustitiæ operationes temperantiæ passiones instinc operationes, ut ad extra terminantur: temperantiæ operationes, ut ab intra oriuntur, materia sunt.

¶In formali uerò manifesta est tum discussa differentia, quod iustitiæ rectitudo ad alterū: temperantiæ uerò ad operantē commensuratione construitur.

¶In secunda autem cōparatione magna est differentia inter utrumque materialiter, eo quod ly, materialiter determinat ly, facere, seu & in iuste facit ly iniustū, uel intemperatum in ordine ad facere. Et est sensus differentiæ, quod facere pōt per accidens habere pro materia iniustum. Non pōt āt ēt per accidens hēre pro materia intemperatum, ita quod iniustum formaliter pōt concurrere materialiter ad facere iniustum, ut patet in eo qui ex ignorantia facit iniustum: intemperatum āt formaliter nō pōt concurrere materialiter ad facere intemperatum, sed uel concurrit formaliter, uel non concurrit omnino. Et ratio diuersitatis assignatur in lra, quia iniustum sumitur per cōparationē ad alterum: intemperatum āt solū p cōparationem ad operantē. Ex hoc .n. sequitur quod seclusa intentione operātis, l in sui forma sedm se remanet quia penes alterū attenditur. Intemperati uero forma sedm istā et ppriū obiectū intemperantiæ sedm se non remanet, quia penes

*Libr. de duabus afabus. c. 10. & 11. tom. 6.

flos maximé honorant: quoniā F fortitudo est vtilis in bello iustitia autem in bello, & in pace.

Ad primvm ergo dicendum, quod liberalitas etsi de suo det, tñ hoc facit inq̄tū in hoc considerat propriæ virtutis bonum: iustitia āt dat alteri quod suū est quasi considerans bonum cōe. Et pæterea iustitia obseruatur ad oēs: liberalitas āt ad oēs se extendere non pōt. Et iterum liberalitas, quæ de suo dat, sñ iu- G stitiam fundatur, per quam unicuiq; quod suum est tribuitur.

Ad secvndvm dicēdū, quod magnanimitas qñ superuenit iustitię auget eius bonitatem, q̄ tñ sine iustitia nec virtutis rōnē hēret.

Ad tertivm dicēdū, quod fortitudo etsi cōsistat circa difficiliora, ñ tñ est circa meliora, cū sit solū i bello vtilis iustitia āt & i pace, & ī bello, sicut* dictū est.

QVAESTIO LIX.

De iniustitia, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de iniustitia.

Et circa hoc quærunt quatuor.

¶Primò, Verū iniustitia sit speciale uitium.

¶Secundò, Vtrum iniusta agere sit proprium iniusti.

¶Tertiò, Vtrum aliquis possit iniustum pati uolens.

¶Quartò, Vtrum iniustitia suo I genere sit peccatū mortale.

ARTICVLVS I.

Vtrum iniustitia sit vitium speciale.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr quod iniustitia nō sit uitiū speciale. Dicitur .n. 1. Ioan. 3. Oē peccatum est[h] iniquitas: sed iniquitas vr idem esse quod iniustitia, quia iustitia est æqualitas quędam vnde iniustitia idem videtur esse quod inæqualitas, siuè iniquitas. ergo iniustitia non K est speciale peccatum.

¶2 Præ. Nullū spale pctm opponit oibus virtutibus: sed iniustitia[b] opponit oibus virtutib*. nā quātū ad adulteriū, opponit castitati: quātū ad homicidiū opponit māsuetudini: & sic de alijs ergo iniustitia ñ est spale pctm.

¶3 Præt. Iniustitia, iustitiæ opponitur, q̄ in voluntate est: sed oē peccatum est in voluntate, vt* Aug. dicit. ergo iniustitia non est speciale peccatum.

Sed contra est, quod iniustitia iustitiæ opponitur: sed iustitia est specialis virtus. ergo iniustitia est specialis virtus. ergo iustitia est speciale peccatum.

Respon. Dicendum, quod iniustitia est duplex. Vna quidē illegalis, quæ opponitur legali iustitiæ: et[m] hæc quidem sm essentiā est speciale uitium, inqātum respicit speciale obiectū, scilicet bonum, commune, quod contemnit: sed quantum ad intentionem est uitium gñale,[n] quia per contemptum boni communis potest homo ad omnia peccata deduci. Sicut etiam omnia vitia, inquantum repugnant bono cōi iniustitiæ, hñt rationem quasi ab iniustitia deriuata, sicut & s̄. de iustitia * dictum est. Alio modo, dr iniustitia sm inæqualitatem quandam ad alterū, H prout scilicet homo vult habere plus de bonis, puta, diuitijs, & honoribus: & minus de malis puta, laboribus, & damnis. Et sic[m] iniustitia hēt materiam specialem, & est particulare vitiū iustitiæ particulari oppositū.[n]

Ad primvm ergo dicendū, quod sicut iustitia legalis dr per cōparationem ad bonum commune humanum: ita iustitia diuina per cōparationem ad bonum diuinum, cui repugnat oē peccatum: & secundum hoc omne peccatum dicitur esse iniquitas.

Ad II. dicendum, quod iniustitia etiā particularis opponit indirecte omnibus uirtutibus, inquantum s. exteriores ēt actus pertinent & ad iustitiam, & ad alias virtutes morales, licet diuersimodè, sicut s̄. dictum est.*

Ad III. dicendū, quod voluntas sicut & rō se extendit ad mate- K riam totā moralem. s. ad passiones, & operationes exteriores, q̄ sunt ad alterū, sed iustitia pficit voluntatē solū sm quod se extendit ad operationes q̄ sunt ad alterū, & similiter iniustitia.

ARTICVLVS II.

Vtrum aliquis dicatur iniustus ex hoc, quod facit iniustum.

Porrecta per totum. 330 Inst. ar. 4. ad 14. & 5. Eth. lec. 13. & Psal. 35. princ. a 1.2. qu. 54. ar. 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd aliquis dicatur iniustus ex hoc, quòd facit iniustum. Habitus .n. specificantur per obiecta, vt ex s̄.* dictis patet: sed proprium obiectum iustitię est

Concl. m

*q. 58. ar. 6.

Concl. m

*Ar. 9. p.ce. quæst.

commensurationē ad operātis rationem, quæ seclusa est, attendi debet.

¶Ad dubiū ergo dr, quod intentū literę est loqui de secūda cōparatione, & quod Noe, siue quiscūq; ex ignorantia facti excusante incurrēs ebrietatē uel aliqd huiōi, non facit ēt materialiter intemperatū formaliter. hoc est, nō facit actum, qui terminetur ad intēperatū, tanquā ad materiam illius actus: quia ebrietas, & excessus talis & actus extra genus moris. Licēt uerū sit, quod terminatur ad materiā intēperantiæ, quia terminatur ad talem potū, q respō huius esset materia intēperantiæ, si moralis gsm formā participaret. Nō sic āūt esse de facere ex ignorātia facti iniustū, patet: quia quantumcunq; accidens casu proximū omni præposita diligentia excuset, materia tū talis occisionis iniustum secūdū se formaliter est, quod alter patitur, cui aufertur quod suū est.

*Li. 5. c. 4. & 16. in ptin. & c. 9. a med. tom. 5.

*Li. 5. c. 6. tom. 5.

iniustū. ergo & iustus dicendus A est aliqs ex hoc, quod facit iustū, & iniust* ex hoc, quod facit iiustū.

¶2 Præt. Philosoph* dicit in 5.* Ethi. falsam esse opinionē quorundā, q æstimāt in ptāte hominis esse, ut statim faciat iiustū, & quod iustus non possit minus facere iniustū, q̄ iniustus: hoc aūt non esset nisi facere[h] iniustum, esset proprium iniusti. ergo aliquis iudicandus est iniustus ex hoc, quòd facit iniustum. B

¶3 Præt.[b] Eodem mō se hēt omnis uirtus ad propriū actū, &[b] eadem rō est de uitijs oppositis: sed quicunque facit aliquid intēperatum, dr intemperatus. ergo qcunque facit aliquid iniustum, dicitur iniustus.

Sed contra est, quod Phil.* dicit in 5. Ethic. quòd aliquis facit iniustum, & iniustus non est.

Respon. Dicendum, quod sicut obiectū iustitiæ est aliqd ęquale in reb. exteriorib. ita ēt obiectū iniustitiæ est aliqd inæquale, put. s. alicui attribuit pl[s], vel minus, q̄ sibi competat. Ad hoc aūt obiectū cōparaī habitus iniustitię mediante pprio actu, q uocaī iniustificatio. Pōt ergo contingere, quod qui facit iniustum, nō est iniustus dupr. Vno mō, pp defectū comparationis ipsius operationis ad ppriū obiectū, q̄ quidem recipit spēm, & nomē a per se obiecto, nō aūt ab obiecto p accidēs. In his aūt q̄ sunt pp finem, p se dr aliqd quod est intentum: p D accidens aūt quod est pter intētionem. Et iō si aliquis faciat aliqd quod est iniustum, non intendēs iniustum facere, puta, cum hoc facit p ignorātia, non existimans se iniustum facere, tunc non facit iniustum p se, & formaliter loquēdo, sed solūm p accidens, & quasi materialr faciens id, quod est iniustū: vnde & talis operatio nō denominaī iniustificatio. Alio mō, potest contingere pp defectum comparationis ipsius operationis ad habitū. Potest .n. iustificatio pcedere qñque qdem ex aliqua passione, puta, iræ, uel concupiscentiæ: qñque aūt ex electione, quādo. s. ipsa iustificatio p se placet, E & tunc pprie procedit ab habitu, qa unicuique habenti aliquem habitum, est secundùm se acceptum, quod conuenit illi habitui.[m] facere ergo iniustū ex intentione, & electione est ppriū iniusti, sm quod iniustus dr, qui habet iniustitiæ habitū: sed facere iniustum præter intentionē, uel ex passione, potest aliqui absque habitu iniustitiæ.*

Conclu. m

Ad primvm ergo dicendū, quod obiectum per se, & formaliter acceptum, specificat habitū, non autem prout accipitur materialiter, & p accidens.

Ad II dicendū, quod non est facile cuique facere iniustum ex electione, quasi aliquid per se placēs, & non propter aliud: sed hoc proprium est habentis habitum, ut ibidem Philosophus dicit.

Ad III dicendum, quod obiectum temperātię nō est aliqd exterius constitutum, sicut obiectum iustitiæ: sed obiectum temperantię .i. temperatū, accipitur solūm in comparatione ad ipsum hominem. Et ideò quod est per accidens, & pter intentionem, non pōt dici temperatum nec materialr, nec formalr, & similiter neque intemperatum. Et quantum ad hoc est dissimile in iustitia, & in alijs uirtutibus moralibus: sed quātū ad cōparationem operationis ad habitū, in oibus similiter se habet.

ARTICVLVS III.

Vtrum aliquis possit pati iniustum uolens.

Porrecta per totum. 331 Inf. q. 66. art. 4. cor. & 5. Eth. lect. 12. 13 & 14. *Ar. prec.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr quod aliquis possit pati iniustum uolens. Iniustū .n. est inæquale, ut dictū ē:* sed aliqs[b] lædēdo seipsum, recedit ab æqualitate, sicut & lędendo alium. ergo aliqs potest sibijpsi facere iniustum, sicut & alteri: sed quicunque facit iniustum, uolens facit. ergo aliqs uolens potest pati iniustum, maximè a seipso.

¶2 Præ. Nullus secundùm legem ciuilem punitur, nisi pp hoc, quod facit aliquam[h] iniustitiam: sed illi, q interimunt seipsos, puniuntur secundùm legem C ciuitatum in hoc, quod priuabantur antiquitus honore sepulturæ, ut patet p Philosophum in 5. Eth.* ergo aliqs potest facere sibijpsi iniustum: & ita cōtingit, quòd aliquis iniustum patiatur uolens.

*Li. 5. ca. vlt. paulo a princ.

¶3 Præt. Nullus facit iniustum, nisi alicui[b] patienti iniustum: sed contingit quod aliqs faciat iniustū alicui hoc uolēti, puta, si vēdat rē carius q̄ ualeat. ergo cōtingit aliquē uolētē aliqd iniustum pati.

Sed contra est, quod iniustum pati, est oppositum ei, quod est iniustum facere: sed nullus facit iniustum, nisi uolens. ergo per oppositum nullus patitur iniustum, nisi nolens.

Respon. dicēdū, quod actio de sui rōne pcedit ab agente: passio aūt sm propriam rōnē est ab alio. Vnde non pōt esse idem sm idē, agens, & patiēs, ut dr in 3. & 8.* Physi. Principium aūt ppriū agendi in hominibus est uoluntas, & iō illud pprié, & p se homo facit, quod volens facit. Et econtrario, illud propriè hō patitur, quod pter uoluntatē suā q̄ patitur, qa inquantum est uolens, principiū est ex seipso: & iō inquantum huiōi magis est agens, q̄ patiens. Dicendū est ergo, quòd[m] iniustum per se, & formaliter loquendo, nullus pōt facere nisi uolens, nec pati nisi nolens. Per accidens autem, & quasi materialiter loquēdo, potest aliqs id, qd est de se iniustum uel facere nolens, sicut cum qs pręter intentionem operatur: uel pati uolēs, sicut cū aliqs plus alteri dat sua uoluntate, q̄ debeat.[n]

*Li. 8. tex. 40. tom. 1

Conclu. m

Ad primvm ergo dicendum, quod cum aliqs sua uoluntate dat alicui id, quod ei non debet, non facit nec iniustitiam, nec inæqualitatem. Homo .n. p suam uoluntatem possidet res: & ita non est pręter pportionē, uel ppositū, si aliqd ei subtrahat, sed sm ppriā uoluntatē uel a seipso, uel ab alio.

Ad II dicendū, quod aliqua persona singularis potest dupliciter considerari. Vno modo secundum se: & sic, si sibi aliquod nocumentum inferat, potest

potest quidē habere rōnē alterius peccati, puta, intēperātiæ, vel imprudētiæ, non tñ rōnē iniustitiæ; qa sicut iustitia sp est ad alterum, ita & iniustitia. Alio mō pōt considerari aliquis homo, in quantum est aliquid ciuitatis, s. pars, vel inquantū est aliquid Dei, s. creatura, & imago. Et sic qui seipsum occidit, iniuriam quidem facit non sibi, sed ciuitati, & Deo: & ideō punitur tam ſm legem diuinam, quàm secundùm legem humanā, sicut de fornicatione Apostolus dicit. Si quis tēplum Dei uiolauerit, disperdet illum Deus.

AD III dicendum, q̄ passio est effectus actionis exterioris. In hoc aūt qđ est facere, & pati iniustū, id qđ materialr est, attendit ſm id qđ exterius agitur, put in se cōsideraī, ut * dictū est: id aūt qđ est ibi formale, & p se, attendit secundū uoluntatem agētis, & patiētis, ut ex dictis patet.* Dicendū est ergo, q̄ aliquē facere iniustū, & aliū pati iniustū, materialr loquendo, sp se concomitantur: sed si formalr loquamur, facere aliquis pōt iniustum, intendens iniustū facere, tñ alius non patietur iniustum, qa uolens patietur. Et econuerso, pōt aliquis pati iniustum, si nolens id qđ est iniustū, patiatur: & tñ ille qui hoc facit ignorans, non faciet iniustum formaliter, sed materialiter tantum.

* Ar. pce

*In corp. & ar. præced.

SVPER Q. LIX. ARTIC. IIII.

Porrecta per totum. 332

Inf. q. 69. ar. 1. cor. & q. 70. art. 4. co. Et q. 1 in. ar. 3. co.

IN ar. 4. omissis primo, & tertio, aduerte Nouitie, quòd uniuersale dictum liter, s. q̄ facere iniustum est ex suo gñe peccatum mortale, intelligēdum est de facere iniustum formaliter. Qñ aūt facere iniustum materialiter sit peccatū mortale, & qñ non, oportet ex parte facientis cū in pēsare, & ex parte patientis quantitatem nocumenti. Cōtingit. n. ignorātiam q̄nque excusare, & q̄nque non, & dato q̄ sit notabile nocumentum. Contingit etiā q̄nque nocumentum ob prauitatem reddere culpam imperfectam uenialē. s. ut in iniuria uerborum accidit, quæ & superius in tractatu de ignorantia, & inferius in specialibus peccatis nota erunt, quæ tamen hic adducuntur in responsionib. ad argumēta notat.

Li. 5. ca. 8. In fi. to. 5

* Li. 2. ca. vlt. cir. finem, to. 5

ARTICVLVS IIII.

Vtrum quicumque facit iniustum, peccet mortaliter.

AD QVARTVM sic procedit. Vr q̄ non quicumque facit iniustum, peccet mortaliter. Peccatum. n. ueniale mortali opponitur: sed quādoque ueniale peccatum est, q̄ aliqs faciat iniustum. dicit. n. Philosophus in 5. Ethi. de iniusta agentibus loquens. Quicunque non solùm ignorantes, sed & propter ignorantiam peccant, uenialia sunt. ergo nō quicunque facit iniustū, mortaliter peccat.

¶2 Præt. Qui in aliquo paruo iniustitia facit, parū à medio declinat: sed hoc uidetur esse tolerabile, & inter minima malorum computandum, ut patet p Philosophum * in 2. Ethi. non ergo quicunque facit iniustū peccat mortaliter.

¶3 Præt. Charitas est mater omnium uirtutum, ex cuius contrarietate aliqđ peccatū dicit mortale: sed nō omnia peccata opposita aliis uirtutibus sunt mortalia. ergo etiā neque facere iniustū, sp est peccatum mortale.

SED CONTRA. Quicquid est contra legē Dei, est peccatum mortale: sed quicunque facit iniustum, facit contra præceptum legis Dei, quia uel reducitur ad furtum, uel ad adulterium, uel ad homicidium, uel ad aliquid huiusmodi, ut ex sequentibus * patebit. ergo quicunque facit iniustum, peccat mortaliter.

* qō. 64. & sequentib. q. 24. ar. 12. & 1. 2. q. 72. artic. 5.

RESPON. Dicēdū, q̄ sicut supra dictum * est, cū de differentia peccatorū ageretur, peccatū mortale est qđ contrariaī charitati, per quam est animæ uita. Omne aūt nocumentum alteri illatum, ex se charitati repugnat, quæ mouet ad uolendum bonum alterius: & ideō cū iniustitia semper cōsistat in nocumento alterius, manifestum est, q̄ facere iniustum, ex genere suo est peccatum mortale.

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ illud uerbum Philosophi intelligitur de ignorantia facti, quam ipse uocat ignorantiam particularium circunstantiarum, quæ meretur ueniam: non autem de ignorantia iuris, quæ non excusat. Qui autem ignorās facit iniustum, non facit iniustum, nisi per accidens ut supra dictum * est.

*Artic. 2.

AD II dicēdū, q̄ ille qui in paruis facit iniustitiam, deficit a perfecta ratione eius, quod est iniustum facere, inquantum potest reputari non esse omnino contra uoluntatem eius, qui hoc patitur, puta, si auferat aliquis alicui unum pomū, uel aliquid tale, de quo probabile est, quod ille inde nō lædatur, nec ei displiceat.

AD III dicendum, quòd peccata, quæ sunt contra alias uirtutes, non semper sunt in nocumentū alterius, sed important inordinationem quandam circa passiones humanas: unde non est similis rō.

QVAESTIO LX.

De iudicio, in sex articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de iudicio. ET CIRCA hoc quæruntur sex.

¶ Primò, Vtrum iudicium sit actus iustitiæ.
¶ Secundò, Vtrum sit licitum iudicare.
¶ Tertiò, Vtrum per suspitiones sit iudicandum.
¶ Quartò, Vtrum dubia sint in meliorem partem interpretanda.
¶ Quinto, Vtrum iudicium semper sit secundùm leges scriptas proferendum.
¶ Sexto, Vtrum iudicium per usurpationem peruertatur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum iudicium sit actus iustitiæ.

Porrecta per totum. 333

Inf. q. 61. art. 4. cor. Et Lau. 3. lec. 6. pricip. Lib. 1. c. 3. to. 5.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̄ iudicium non sit actus iustitiæ. Dicit enim Philosophus in 1. Eth. quòd unusquisque bene iudicat, quæ cognoscit, & sic iudicium ad uim cognoscitiuam pertinere uidetur: uis autem cognoscitiua p prudentiam perficitur. ergo iudicium magis pertinet ad prudentiam, quàm ad iustitiam, quæ est in uoluntate, ut * dictum est.

*q. 58 artic. 4.

¶2 Præt. Apostolus dicit 1. ad Corinth. 2. Spiritualis iudicat omnia: sed homo maxime efficit spiritualis per uirtutem charitatis, quæ diffunditur in cordibus nostris per Spiritumsanctum, qui datus est nobis, ut dicitur Rom. 5. ergo iudicium magis pertinet ad charitatem, quàm ad iustitiam.

¶3 Præt. Ad unamquamque uirtutem pertinet rectum iudiciū circa propriam materiam: quia uirtuosus in singulis est regula, & mensura, secundū Philosophū in lib. * Ethic. non ergo iudiciū magis

*Lib. 3. Ethic. ca. 4. ad fi. t. 5.

perti-

pertinet ad iustitiam q̄ ad alias virtutes morales. A

¶4 Præt. Iudicium videtur ad solos iudices pertinere: actus autem iustitiæ inuenitur in omnibus iustis. cum ergo non soli iudices sint iusti, videtur q̄ iudicium non sit actus proprius iustitiæ.

SED CONTRA est. quod in Psal. 93 dicitur, Quoadusque iustitia conuertatur in iudicium.

RESPON. Dicēdū, q̄ iudicium propriè nominat actum iudicis, inquantum iudex est. Iudex autem dicitur quasi ius dicens: ius autem dicitur obiectū iustitiæ, vt supra * habitum est. Et ideò iudiciū importat secūdum primam nominis impositionem, diffinitionem, vel determinationem iusti, vel iuris. B Quòd autē aliquis benè diffiniat aliquid in operibus virtuosis, propriè procedit ex habitu virtutis: sicut castus rectè determinat ea, q̄ pertinēt ad castitatem. & ideò iudiciū, quod importat rectam determinationem eius, quod est iustum, propriè pertinet ad iustitiā. Propter quod Philosophus in * 5. Ethico. dicit, quòd homines ad iudicem confugiunt, sicut ad quandam iustitiam animatam.

* q. 57. artic. 1.

Conclu. m

*Li. 5. c. 4. paulo añ medium tom. 5

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ nomen iudicij, quod secundum primam impositionem significat rectam determinationem iustorum, ampliatū est ad significādam rectam determinationem in quibuscumq; rebus tam in speculatiuis, quam in practicis: in omnibus tamen ad rectum iudicium duo requiruntur, quorum vnū est ipsa virtus proferēs iudicium, & sic iudicium est actus rationis: dicere enim, vel diffinire aliquid rationis est. Aliud autem est dispositio iudicātis, ex qua habet idoneitatem ad rectè iudicandum: & sic in his q̄ pertinent ad iustitiam, iudicium pcedit ex iustitia, sicut & in his q̄ ad fortitudinem pertinēt, ex fortitudine. Sic ergo iudiciū est quidam actus iustitiæ, sicut inclinantis ad rectè iudicandum: prudentiæ aūt sicut iudicium proferentis. Vñ & synesis ad prudentiam pertinens, dr benè iudicatiua, ut supra * habitum est.

*q. 51. artic. 5.

AD II dicēdū q̄ homo spiritualis ex habitu charitatis habet inclinationem ad rectè iudicandū de oībus ſm regulas diuinas, ex quibus iudicium per donum sapientiæ pronūtiat: sicut iustus p virtutē prudentiæ pronunciat iudicium ex regulis iuris.

AD III dicēdum, q̄ aliæ virtutes ordinant hominem in seipso, sed iustitia ordinat hominem ad alium, vt ex dictis * patet. Homo autē est dominus eorum, quæ ad ipsum pertinent, non aūt est dominus eorum quæ ad aliū pertinent. Et ideò in his, q̄ sunt secundum alias virtutes, non requiritur, nisi iudicium virtuosi, extenso tamen nomine iudicij, vt * dictum est: sed in his quæ pertinent ad iustitia, requiritur vlterius iudiciū alicuius superioris, qui vtrumq; valeat arguere, & ponere manum suā in ambobus. Et propter hoc iudicium specialius ptinet ad iustitiam, quam ad aliquam aliam virtutē.

*q. 58. ar. 2. 9. & 10.

* In isto art.

AD IIII dicendū, q̄ iustitia in principe quidem est sicut virtus architectonica, quasi imperans, & pcipiens quod iustum est: in subditis aūt est tamq̄ virtus executiua, & ministrans. Et ideò iudicium, quod importat diffinitionem iusti, pertinet ad iustitiam ſm q̄ est principaliori modo in præsidēte.

ARTICVLVS II.

Vtrum sit licitum iudicare.

AD SECVNDVM sic procedit. Vr q̄ nō sit licitū iudicare. Non. n. infligit pœna nisi p illicito: sed iudicantibus imminet pœna, quam nō iudicantes effugiunt, secundum illud Mat. 7. Nolite iudicare, ne iudice mini. ergo iudicare est illicitum.

¶2 Præt. Rom. 14. dicitur. Tu qs es, qui iudicas alienum seruum? suo domino stat, aut cadit: Dñs autem omnium Deus est. ergo nulli homini licet iudicare.

¶3 Præt. Nullus hō est sine peccato, ſm illud 1. Ioan. 1. Si dixerimus, qa pētm non habemus, nosipsos seducimus: sed peccanti non licet iudicare, ſm illud Rom. 2. Inexcusabilis es homo omnis, qui iudicas. In quo. n. alterum iudicas, teipsum condēnas, eadem. n. agis quæ iudicas. C ergo nulli est licitum iudicare.

SED CONTRA est, quod dicit Deut. 16. Iudices, & magistros cōstitues i oibus portis tuis, vt iudicēt populum iusto iudicio.

RESPON. Dicēdū, q̄ iudiciū intatū est licitū, inquatū est iustitiæ actus. Sicut aūt ex * predictis patet, ad hoc q̄ iudiciū sit actus iustitiæ, tria reqruntur. Primo qdē, vt pcedat ex inclinatione iustitiæ. Scđo, q̄ pcedat D ex authoritate psidētis. Tertio, q̄ pferaī ſm rectā rōnē prudētiæ. Qđcumq; aūt horū defuerit, iudiciū erit vitiosum, & illicitū. Vno qdē mō, qñ est contra rectitudinē iustitiæ: & sic dr iudiciū puersum, vel iniustum. Alio mō, qñ hō iudicat in his, i qbus nō hēt authoritatē: & sic dr iudiciū vsurpatū. Tertio mō, qñ deest certitudo rōnis, puta, cū aliqs de his iudicat, q̄ sūt dubia, vl occulta pp aliquas leues E coniecturas: & sic dr iudicium suspiciosum, vel temerarium.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ Dñs ibi phibet iudiciū temerariū, qđ est de intētione cordis, vel de alijs incertis, vt * Aug. dicit in libro de sermone Dñi in mōte. Vel phibet ibi iudiciū de rebus diuinis, de qbus cū sint supra nos, nō debemus iudicare, sed simplr ea credere, vt * Hilarius dicit sup Mat. Vel phibet iudiciū qđ ñ sit ex beneuolētia, sed ex animi amaritudine, vt Chry. dicit.

SVPER QV. LX. ART. II.

Porrecta per totum. 334

Intra. ar. 3. & 6. & q. 67. ar. 1 Et 4. d. 48 cor. prin. Et Rom. 2. & c. 14. Et 1. corinth. 4.

IN art. 2. quæst. 60. omisso primo, dubium in responsione ad tertium occurrit ad hominem, & simpliciter, An iudex in peccato mortali etiā occulto constitutus, peccet iudicās alios. Et est ratio dubij, qa author in 4. sententiarum dist. 19. q. 2. ar. 2. tenet affirmatiuā partem in prælato ecclesiastico: & ratio eius ibi est, quia indignè vtitur officio prælationis. Et additur ab alijs alia ratio, qa scilicet est suspensus quo ad se, vt habetur ex capit. vltim. extra, De tempo. ordin. In hoc autem loco author indistinctè determinat dicit, quòd si propter officiū tenetur iudicare peccator, potest iudicare cum humilitate, absq; quod incurrat nouā damnationis causam, q̄uis se dānabilē ostendat alios iudicando. ¶ Ad dubiū hoc simpliciter dicendū est, quod iudex, seu prælatus spiritualis, v. g. officio suo in his q̄ non ordinis, sed iurisdictionis sunt, vtitur in peccato mortali, non peccat, saltem mortaliter, per se loquendo. Dico autem, per se loquendo, ad excludendum id qđ est per accidēs, puta, deformitatem scandali, si peccatum est manifestum. Probat autē quod dicimus ex eo, q̄ macula peccati mortalis nō cōtrariatur rectitudini requisitę ad iudiciū, luminis scilicet rationis, inclinationi ad tribuēdum alteri ius suum, & authoritati iurisdictionis. Stant enim hæc omnia cū peccato mortali, ut patet, & Gentilium testimonia attestātur. Quia tamen impedimentum bonorum est peccatum mortale, pro quanto boni personam gerit alijs prælatus, qui bonus verè nō est, si non humiliter exercet officium.

*Ar. præc.

Conclu. m

D. 552.

* Lib. 2. c. 18. to. 4.

*Ca. 5. in Mat. non procul a fi.

*Hom. 17 in opere imperfecto to. 2.

...iudicandi, uenia ... incurrere videtur. Procedit namque in actum morale nō quasi debet.
¶Ad dubiu autē hoc uiē, pro quāto est ad hominem, dr, q author secundus alios in libris sententiarū illa dixit, q post modum in Sūma correxit, ut patet hic, & inferius, scilicet in 3. p. q. 67. artic. 6. vt diffusius in quæstione speciali de hoc declarauimus.
¶Ad primā aūt obiectionē in oppositum dr, q indignè vel officio contingit dupliciter. s. priuatiuè, & cōtrariè. Et q existēs in peccato mortali priuatiuè officio indignè priuatiuè, nō aūt cōtrariè quia, s. est priuatus cōditione, quā natus est habere, ut condignè iudicis officium ageret: non autē aliquid contrarium iusto iudici, ut sic. & ꝓpterea non oportet quòd peccet.
¶Ad secundam verò dr, q magna differentia est inter vsum potestatis iurisdictiōis, & potestatis ordinis: qm ad illum non est opus consecratione, sed ad istum nemo sine cōsecratione habet. Et ppea aliud ē iudiciū de ministro vitiis, & alterius quō nō sit minister Dei & Ecclesiæ ad actum sanctæ potestatis debet esse sanctus, & de tali loquitur Decretalis illa. Ministerium autem ad actum iustum sufficit quòd sit iustus in opere.

SVPER QV. LX. ART. III.

IN art. 3. ubi assignatur secundus gradus suspicionis, diligenter aduerte, & caueas ne fallaris in illis verbis. Pro certo malitiā alterius æstimat ex leuibus indicijs. Pōt siquidē dupliciter intelligi, primo, pro credulitate vnius partis, cum aliqua tñ hæsitatione admissa. Secundo, p assertiua determinatione. verbi gratia. Video iuuenē cum inhonesta muliere loqui, & credo in mente mea illos simul velle peccare, aut hoc tāquā uerum existimans pertranseo, uel admiror, sim q. ita in mēte mea disposi-tus, ut si egomet interrogarē meipsum, an ista æstimatio mea sit apud me adeò uera & certa, qn ē credam, q forte falsa est æstimatio illa, rñderem, q forte falsa est: veruntamen mihi sic vr. Tūc est credulitas firma nō simpliciter, sed hæsitationi admista. Si aūt essem sic dispositus, q rñderem, q mea æstimatio est uera & certa, ut nullus dubitationi locus sit, tūc ē assertiua determinatio. Sensus literæ non accipit æstimationem pro certo primo mō, sed secundo, ut & ly pro certo significat. & authoritas subiūcta testatur, q diffinitiuas sententias prohibet. In primo ergo gradu suspicionis locato totam latitudinem æstimationis aliquo mō hæsitātis: & in secundo solā diffinitiuā, siue intus, siuè extra fiat verbis circa tribunal etiā tertio autē sententiā iudicis, q coactiuā vim materiæ hēt, pro quanto authoritatiuè fit. Et hoc nota, q multi, q credunt se incidisse in temerariū iudiciū ex malo, quā conceperūt opinione ꝓximi nec sciūt discernere inter opinionē, q cū formidine aliqua alterius partis est, & iudiciū ex opinione nō natum, sed temerè prolatū corde, & ore.
¶In eodē articulo ad rñsionem ad primū aduerte, q certitudo in humanis actibus sufficiens ad iudiciū fidelis, nō est certitudo euidentiæ: quoniā quantumcumque testes cōcurrant, & ꝓpria hominis cōfessio de facto proprio, nō propterea euidēs fit

* Homil. 24. nō remote a prin. t. 2.
D. 263. & 405. & 796. & 965.
* Lib. 2. c. 18. a medio. to. 4.
D. 519. & 640.
Porrecta per totum. 335
Locis sup. at annotatis. Et quol. 12. ar. 25. & li. 6. c. 3. tom. 5.
* Ar. 1.
* q. 59. articu. 4.
* Tra. 90. in Io. circa medi. tom. 9.

AD II dicendū, q iudex constituitur vt minister Dei. vnde dicitur Deuterono. 1. Quod iustū est, iudicate. & postea subdit: Quia Dei est iudicium.

AD III dicēdū, q illi, q sunt in grauibus peccatis, nō debēt iudicare eos, q sunt i eisdē peccatis, vel minoribus, ut Chrys. dicit* sup illud Mat. 7. Nolite iudicare. Et pcipuè hoc est intelligēdū, qñ illa pctā sūt publica, qa ex hoc gñatur scādalū i cordibus aliorū. Si aūt nō sunt publica, sed occulta, & necessitas iudicādi imineat pp officiū, pt cū humilitate, & timore vel arguere, vel iudicare. Vñ Aug. dicit in libro de sermone Dñi in mōte. Si inuenerim⁹ nos i eodē vitio esse, cōgemiscamus, & ad pariter conādū inuitemus. Nec tñ pp hoc hō sic seipsum condemnat, ut nouū cōdemnationis meritū sibi acqrat: sed quia condēnans aliū, ostēdit se similiter cōdēnabilem esse propter idem peccatum, vel simile.

ARTICVLVS III.

Vtrum iudicium ex suspicione procedens, sit licitum.

AD TERTIVM sic ꝓcedit. Vr q iudiciū ex suspiciōe ꝓcedēs, ñ sit licitū. Suspitio. n. vr esse opinio icerta de aliquo malo. vñ & Phi. in 6. Eth. ponit, q suspicio se hēt & ad verum, & falsū: sed de singularibus cōtingētib⁹ nō pōt hēri opinio, nisi incerta. cū ergo iudiciū humanū sit circa humanos act⁹, q sūt i singularib⁹, & cōtingētib⁹, vr q nullū iudiciū esset licitū, si ex suspicione iudicare nō liceret.

¶2 Præt. Per iudicium illicitū fit aliqua iniuria ꝓximo: sed suspicio mala in sola opinione hoīs consistit, & sic non vr ad iniuriā alterius ptinere. ergo suspicionis iudiciū nō est illicitum.

¶3 Præ. Si sit illicitū, oportet q ad iustitiā reducat, qa iudiciū est actus iustitiæ, vt dictū* est: sed iniustitia ex suo gñe sp est pctm mortale, ut supra* habitū est. ergo suspicionis iudiciū esset sp pctm mortale, si esset illicitū. sed hoc est falsum, quia suspiciones vitare non possumus, ut dicit glos. Augu. super illud 1. ad Cor. 4. Nolite ante tēpus iudicare. ergo iudicium suspiciosum non vr esse licitum.

SED CONTRA est, qd Chrys. sup illud Matth. 7. Nolite iudicare &c. dicit. Dñs hoc mandato non phibet Christianos ex bñuolētia alios corripere, sed ne p iactātiā iustitiæ suæ Christiani Chrianos despiciant, & solis plerunque suspicionibus odiētes cæteros & cōdēnātes.

RESPON. Dicēdū, q sicut Tullius dicit suspicio importat opinionē mali qñ ex leuib⁹ idicijs ꝓcedit, & cōtingit ex trib. Vno qdē mō ex hoc, q aliqs ex seipso mal⁹ est: & ex hoc ipso quasi conscius suæ malitiæ, facile de alijs malū opinat, sm illud Eccle. 10. In uia stultus ambulans, cū ipse sit insipiēs, oēs stultos æstimat. Alio mō prouenit ex hoc, q aliqs male afficit ad alterū. Cū. n. aliqs cōtēnit, uel odit aliquē, aut irascit, uel inuidet ei, ex leuib⁹ signis opinat mala de ipso: qa unusqsq; facile credit, qd appetit. Tertio mō ꝓuenit ex lōga experiētia. vñ* Phil. dicit 2. Rhet. q senes sunt maximè suspiciosi, qa multotiēs experti sunt aliorū defectus. Primæ aūt duæ suspicionis causæ, manifestè ptinēt ad puersitatē affect⁹. Tertia uerò cā diminuit rōnē suspicionis, iquātū experientia ad certitudinē ꝓficit, q est cōtra rōnē suspicionis. Et iō suspicio uitiū quoddā importat. & quāto magis ꝓcedit suspicio, tantò magis est uitiosum.

Est aūt triplex grad⁹ suspiciōis. Primus qdē gradus ē, ut hō ex leuib. indicijs de bonitate alicuius dubitare icipiat: & hoc est ueniale, & leue pctm. Pertinet n. ad tētationē humanam, sine qua uita ista nō ducit, ut hr in gl.* sup illud 1. ad Cor. 4. Nolite ante tps iudicare. Secūdus gradus est, cū aliqs pro certo malitiā alterius æstimat ex leuib⁹ idicijs. Et hoc si sit de aliquo graui est pctm mortale, inquātū nō ē sine cōtēptu ꝓximi. Vñ * glo. ibidē subdit. Si ergo suspiciones vitare nō possumus, qa hoies sumus, iudicia tñ. i. diffinitiuas firmasq; sententias cōtinere debem⁹. Tertius grad⁹ est, cū aliqs iudex ex suspicione ꝓcedit ad aliquē cōdēnādū, & hoc directè ad iniustitiā ptinet: vñ est pctm mortale.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in humanis actibus inuenitur aliqua certitudo, non quidem sicut in demonstratiuis, sed secundum q

† Homil. 17. in opere imperfecto i prin. tom. 2.
* Libr. 2. Rhe. c. 13. parum a prin. t. 6.
Conclu. m
Conclu. p
* Est Au. tra. 90. in Ioā. parū ante medū to. 9.
Conclu. s
* Est Au. loco nūc dicto circa medi.
Conclu. n

sic intellectui hoc esse ab illo ppetratū, pōt siquidē oēs mētiri. sed est certitudo fidei quā idonei testes, & ppria cōfessio, sufficiētes causæ sunt ad determinandū intellectum nrm ad alterā partē contradictionis nō uidēdā, sed indubiè tenēdā in tali materia, s. in his quæ consistunt in facto actuum humanorum.
¶Scito secūdo, q author certitudinē in humanis possibilē, licèt declarauerit illā esse, q est p idoneos testes, non tñ arctauit ad solā certitudinē p testes idoneos. Contingit. n. aliquādo sine tali certitudine rectè iudicari, ut patet de iudicio Salomonis, 3. Regum. 3. qui ex indicio piæ cōmotionis super occisione infantis, iudicauit illā esse matrem. Sed aduerte, q humanis iudicijs, licèt possit iudex quando oportet iudicādo alicui ꝓdesse, non tñ alterū criminis damnare: qm in crimine puniēdo omnia debēt esse clara. Vnde Salomon si cēradiudicauerit infantem mulieri piæ, quod profuit vtrique, filio scilicet & matri, non damnauit tamē per hoc alteram homicidij, q oppressisset filium. Ex quo namq; alia certitudo haberi ñ potuit, debuit ex illo indicio iudex iudicare i meliorē partē. Et similiter pōt, & debet qlibet iudex facere i similibus euētibus. In humanis siquidem oportet uti pro certo eo, quod communiter creditur, quāmuis verè certum non sit.
¶In responsione ad tertium eiusdem articuli aduerte, quòd quia leuia indicia non sunt nata causare malam opinionē de proximo, & inter præcipua bona hominum computatur bona de ipso opinio, quia humana gloria, cum diuinæ non comparātur, in hominum opinione consistit: ideo accipiens ex leuibus indicijs siuè malam opinionem, siuè ulterà opinionem iudicij apud se malum, iniuriam facit illi tribuens illi de malo, quod ille non meruit, aut plusquàm meruit. Hoc enim iniustum esse manifestè patet, & ex hoc proximū indebitè despici, & si non affectu, facto tamen constat dum malum iniustè æstimatur. Verum tamen est, quòd quia opinio imperfectum quid est in genere cognitionis, & determinationis propter hæsitationē admissam, & iudicium temerarium de peccatis leuibus ratione materiæ imperfectum est: ideo nullum horum est peccatum mortale, sed solummodo temerarium iudicium de mortali ex leuibus indicijs, vt in litera dicitur.
¶In responsione ad tertium eiusdem articu. 3. dubium occurrit, quo pacto uerificetur, quòd iudicium interius reducitur ad iudicium exterius, cum contingat sæpe exterius iudiciū fieri sine animo iudicandi exterius. Vt frequenter. n. priuatæ personæ iudicant talem malum, contra quem tamen non cogitāt proferre sententiam damnationis, & quandoq; si possent, non proferrent.
¶Ad hoc dicitur, quòd quemadmodum ad homicidij uitium, reducitur non solùm desiderium occidendi aliquem, sed etiā desiderium, quòd aliquis moriatur, quāmuis nullo pacto velit ipsum occidere: ita ad exterioris iudicij uitium reducitur, non solùm uelle dare damnationis sententiam, sed qualitercunque iniustè, iudicans ex leuibus causis. Eiusdem enim rationis est, iniuria temerarij iudicij intus, & extra, quamuis nō sit æquale nocumentum.

SVPER QV. LX. ARTIC. IIII.

IN art. 4. eiusdem q. quæst. circa responsionem ad primum & secundum simul, dubium occurrit & de conclusione scili-cet qd melius est, q aliqs frequēter fallatur, habēdo bonā opinionē de malo hoie, q q rarius fallatur habēs malā opinionem de aliquo bono: & de illius rōne, qa ex hoc fit iniuria alicui, nō aūt ex primo. De conclusione quidē, quia iudicium in materia morali ut in pluribus, uerū est habendum pro uero absolutè, & consequenter amplectendū ut meli⁹: sed iudiciū qðrarius falsum est uerū, ut i pluribus ergo. De ratione uero, quia falsum est q illa q frequēter fallitur in bona opinioē nulli nocet. Nā nocet sibi ipsi, implēdo animā suā falsis opinionib. peius est aūt nocere sibi, quàm alteri.
¶Et si cōtra hoc affertur q in litera dr, q falsum iudiciū de bono alterius nō ptinet ad malū intellectus iudicātis, sed ad bonū affectū ipsius: sicut nec ad pfectionē intellectus solū se ptinet cognitio singularium contingētiū, magnū augetur dubiū, tum qa licèt ad pfectionē intellectus secundùm se, nō ptineat cognoscere ueritatem contingentiū singularium ptinet tñ ad perfectionem intellectus, ut extenditur ad operationem, hoc est, q licet ueritas singularium contingentium non sit de pfectione intellectus speculatiui, est tamen de perfectione intellectus practici. Intellectus enim extēsione fit practicus, ut dicitur in tertio de Anima. Patet autē quod dicimus, Et simpliciter: quia ad prudentiam requiritur memoria præteritorum, & intelligentia præsentium, & prouidentia futurorum. Et ad hominem. Nam author inferius in tertia parte quæstio. 11. art. primo ad tertium hoc expressè dicit. Constat autē quòd iudicium, de quo est sermo, ad intellectum practicum spectat. ergo falli in huiusmodi, contra perfectionem est eius, & prudentiæ nocet. Et ulterius sequitur, quòd impertinenter litera attendit ad propositum, quòd cognoscere ueritatem contingentium singularium non pertinet ad perfectionem intellectus secundùm se, idest speculatiui. Nam sermo est de intellectu practico. Tum quia non ualet argumentum. Cognoscere ueritatem singularium contingentium non pertinet ad pfectionem intellectus. ergo errare circa hæc non est malum intellectus: quoniam error de ratione sua ponit malum in intellectu errante. Sicut non ualet, Videre columnas Herculis, non est de perfectione uisus. ergo male uidere ipsas nō spectat ad imperfectionem uisus: sed benè ualet, ergo carere taliū cognitione, non ponit malum in intellectu.
¶Ad euidentiam huius rei, sciendum est, quòd dubia in meliorem partem interpretanda esse, dupliciter intelligi potest, scilicet negatiuè, & positiuè. Et si intelligatur negatiuè, sensus est, quòd dubia non sunt in deteriorem partē interpretāda: & sic intellecta hæc propositio est uerissima, ac certissima. Et pp hunc sensum Dominus negatiuè præcepit Matt. 7. Nolite iudicare. & Apostolus ad Corinth. Qui non manducat, manducantem non iudicet. Et dum negatiuè seruatur hæc regula, fit ut si quando occurrat factum dubij iudicij, de proximo, in eadē persistamus opinione de illo proximo, in qua prius erām⁹ verbi gratia. Habebam Ioānem pro uiro sobrio, inuenio postmodum ipsum bene comedentem, & bibētem, nō moueor ex hoc facto ad iudicandum, quòd necessitate ductus sanctè facit, q esset in meliorem partem interpretari: nec ad dubitādum de sobrietate eius, quod esset in peiorem partē declinare, sed persisto in prima opinione immotus, hoc est. n. in meliorē partem

conuenit tali materiæ, puta, cū aliquid p idoneos testes ꝓbat.

AD II dicendum, q ex hoc ipso, q aliquis malā opinionē habet de alio sine causa sufficiēti, indebitè contemnit ipsum: & ideò iniuriatur ei.

AD IIII dicendū, q quia iustitia, & iniustitia est circa exteriores operationes, ut dictū* ē, tunc iudiciū suspiciosū directè ad iustitiā pertinet, quando ad actū exteriorē procedit: & tūc est peccatū mortale, ut dictum * est. Iudicium aūt interius pertinet ad iustitiam, secundum q comparat ad exterius iudiciū, ut actus interior ad exteriorē: sicut concupiscētia ad fornicationem, & ira ad homicidium.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum dubia sint in meliorem partem interpretanda.

AD QVARTVM sic procedit. Videtur q dubia non sint in meliorem partem interpretanda. Iudicium enim magis debet esse de eo, quod in pluribus accidit: sed in pluribus accidit, quòd aliqui male agant, qa stultorum est numerus infinit⁹, ut dicitur Eccles. 1. Proni enim sunt sensus hominis ad malum ab adolescentia sua, ut dicitur Gen. 8. ergo dubia magis debemus interpretari in malum, q in bonum.

¶2 Præt. Augu.* dicit, q ille piè, & iustè uiuit, qui rerū integer est æstimator in neutrā partem declinando: sed ille, q interpretatur in melius quod dubiū est, declinat in alteram partem. ergo non est faciendum.

¶3 Præt. Homo debet diligere proximū, sicut seipsum: sed circa seipsum homo debet dubia interpretari in peiorem partē, secundùm illud Iob 9. Verebar omnia opera mea. ergo uidet quòd ea, quæ sunt dubia circa proximos, sint in peiorem partem interpretanda.

SED CONTRA est, q Roman. 14. super illud, Qui non manducat, manducātem non iudicet, dicit * glo. Dubia in meliorem partem sunt interpretanda.

* q. 59. ar. 2. ad 3.
* In corp. art.
Porrecta per totum. 336
* Lib. 3. de doc. Christia. c. 27. in princi. tom. 3.
* Est Aug. libr. 2. de sermo Domi. in monte c. 18. ante medū, tom. 4.

interpretari negamus. Et iuxta hunc sensum, nullũ imminet periculũ falsi iudicij, & oẽs difficultates motæ locũ nõ hñt: nam nullũ fit nouũ iudiciũ, dũ negatiuè interpretamur dubia in meliorẽ partẽ. Si aũt intelligat̃ positiuè, scilicet ꝙ dubijs occurrẽtibꝰ de proximo, fiat interpretatio in partẽ meliorẽ, idest sensus, ꝙ qñ factũ aliqd à proximo occurrit dubiũ, quo animo factũ sit, faciẽdũ est de nouo iudiciũ opinatiuũ, ꝙ bono aĩo fecerit. Sed regula hæc in hoc sensu dupliciter põt accipi. Primo ut sit regula docẽs, qđ absolutè facere debemus in tali occursu, ut si doceat, ꝙ bonũ ẽ qñ occurrũt nobis hæc dubia, propter factũ opinionis bonæ d' proximo, interptãdo ꝙ bono animo fecerit, excusando illũ, & huiusmodi. Et sic ego nõ intelligo regulã istã esse secũdũ rectã rationẽ: qñ recta rõ nõ tradit, ꝙ ex obiecto neutrali generetur, aut sumat̃ opinio declinans ad alterã partẽ, sed ꝙ neuter perueniat intellectus. Nulla etiã rõ suadet, ut occursus ambigui facti alterius obliget me ad bñ opinãdum de ipso, cũ nõ teneat̃ ad aliquid opinãdũ de ipso in particulari, sicut nec ad diligẽdũ, vt patet ex supra dictis in tractatu de charitate. Poni demum [illegible] absq; necessitate, aut [illegible] exponã intellectũ meum periculo falsitatis [illegible] incurrẽdæ. Non est igit̃ sensus iste positiuus sumendus absolutè, & simpliciter. Alio vero mõ sumi põt sensus iste ex suppositione, s. si iudicandum est, ita ꝙ regula ista doceat, ꝙ dubia in meliorẽ partẽ sunt interpretanda, si iudicandum est, si oportet iudicari. Et hic est uerus sensus huiꝰ regulæ, [illegible] & [illegible] in litera, & hẽt motas difficultates: & propterea declarare eas oportet. De præcipua autẽ difficultate, ꝙ homo interpretando in meliorẽ partem, incurrit, ut frequentius, falsitatẽ, recolendum est, ꝙ intellectus practicus in moralibus dupliciter concurrit, ut cognoscens, & ut dirigens, & ꝙ non eodem modo uerus est ut cognoscens, & dirigẽs, sed diuerso. Nam ut cognoscens, uerus est per conformitatem ad rẽ cognitam, sicut intellectus speculatiuus. Ab eo enim q res est, uel non est, oratio dicitur uera, uel falsa: sed ut dirigens, uerus est per conformitatem ad appetitum rectum, ut dicitur in 6. Eth. & in præcedenti libro 57. quæst. declarauimus. His etenim si iungamus quæ in litera dicuntur, ꝙ interpretari in meliorem partem spectat ad affectum, seu appetitum rectum, & hẽt plurie annexam falsitatem, facile est deducere, quòd huiusmodi interptatio in meliorẽ partem nocere põ: intellectui ut cognoscẽs est, ꝑ quãto falsam cognitionẽ qñq; ingerit: sed prodest intellectui, ut dirigens est, qa facit ipsum dirigere cõformiter ad appetitũ rectũ, atq; ꝑ hoc intellectũ, ut dirigẽtẽ esse verũ. Et si cũ hoc recordatus fueris, ꝙ intellectus practicus non differt à speculatiuo in ueritate cognitionis, sed directionis, & hoc esse illi propriũ, inferes ꝙ in hmõi interpretatione, licet qñque misceat̃ falsitas cognitionis, ꝑ inuenit̃ uerũ in intellectu practico, inquantũ practicus est, ꝑp ueritatẽ directiõis. Et cũ notitia moralis ad hoc ordinat̃, non ut cognoscamus, sed ut operemur, ut dr̃ in 2. Ethi. iõ maiori in pꝛtiendo uersatur ꝙ in- [illegible] id qđ cõtrariat̃ intellectui, ut diligẽter, [illegible] ꝙ cognitio [illegible] ut in litera S. Tho. defenditur.

¶ Ad obiecta igit̃ defendẽdo, & dubium de conclusione dr̃, ꝙ ex malo sensu literæ procedit. Nã aliud est dicere, i dubijs iudiciũ in meliorẽ partẽ esse falsum ut in pluribus, & aliud est dicere, in dubijs iudiciũ in meliorẽ partẽ esse falsum pluries, q̃ in deteriorẽ partẽ. Primũ siquidẽ dictũ significat, ꝙ absolutè est falsum vt in pluribus: secundũ aũt nõ significat hoc, sed significat ꝙ cõparãdo numerũ falsitatũ incidentiũ pro peiore parte, ille numerꝰ est maior, cum cuius cõparatione ueritas stat ꝙ absolutè loquẽdo, neutra declinatio in dubijs est uera ut in pluribus, quoniã dubia neutra sunt ex natura sua. Vñ cum argumentum procedat ex primo dicto, & litera nõ illud, sed secundum dicat, patet responsio, quòd falsa est minor.

¶ Ad dubiũ uerò de ratione dicitur, quãtum ad præsentem literam spectat, quòd author intendit, ꝙ nulli alteri nocet, quoniam iniustitia non est ad seipsum. Quãtum uerò ad difficultatem materiæ huius absolute, dicitur, quòd negari non põt, quin falsa opinio noceat sibi ipsi aliquantum, cum falsum cõtrarietur uero, quod est bonũ intellectus: & bonum ex necessitate contrarietur malum, ut dicitur in prædicamẽtis. Sed comparando duo mala occurrẽtia, s. pluries falli in huiusmodi singularibus cum bono affectu ad proximum, & minus falli cum iniuria proximi, dicimus quòd minus malum est primum, q̃ secundum. Et quia de duobus malis minus est eligendum, si oportet alterum eligere: ideo melius est frequentius falli cum bona opinione. Et si contra hoc infleetur, quia in litera non dicitur minus malum, sed melius est, quod aliquis frequenter fallitur: respondetur primo quod [illegible], melius, non potest sumi in hac comparatione, nisi abusiue, quoniam compa-

*Ar. præc. ad 2.

Consilu. m

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut dictũ est,* ex hoc ipso ꝙ aliqs habet malam opinionẽ de alio absq; sufficienti cã, iniuriat̃ ei, & contẽnit ipsum. Nullus autẽ dẽt aliũ cõtẽnere, uel nocumẽtũ quodcunq; inferre, absq; cã cogente. Et ideò m ubi non apparẽt manifesta indicia de malitia alicuius, debemus eum ut bonum habere, in meliorẽ partẽ interptando qđ dubium est.n

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ potest contingere ꝙ ille, qui in meliorẽ partem interpretatur frequentius fallitur: sed melius est, ꝙ aliqs frequẽter fallatur, habẽs bonã opinionem de aliquo malo hoie, q̃ ꝙ rarius fallatur, habens malã opinionẽ de aliquo bono: qa ex hoc fit iniuria alicui, non autem ex primo.

AD II dicẽdũ, ꝙ aliud est iudicare de rebus, & aliud de hominibus. In iudicio n. in quo de rebus iudicamus, nõ attẽdit̃ bonũ, uel malũ ex parte ipsius rei, de qua iudicamus, cui nihil nocet qualitercunq; iudicemus de ipsa: sed attendit̃ ibi solũ bonũ iudicãtis, si verè iudicet, uel malũ si falso: quia uerũ est bonum intellꝰ, falsum aũt est malũ ipsius, ut dr̃ in * 6. Ethi. & iõ unusquisq; dẽt niti ad hoc, ꝙ de rebus iudicet ẽm ꝙ sunt. sed in iudicio, quo iudicamus de hominibus, præcipue attendit̃ bonũ & malũ ex parte eius de quo iudicatur, q in hoc ipso honorabilis habetur, quòd bonus iudicatur: & contẽptibilis, si iudicetur malus. Et ideò ad hoc potius tendere debemus in tali iudicio, quòd hominem iudicemus bonum, nisi manifesta ratio in cõtrarium appareat. Ipsi aũt homini iudicanti falsum, iudiciũ, quo bene iudicat de alio, non pertinet ad malum intellectus ipsius: sicut nec ad eius pfectionem pertinet secundũ se cognoscere ueritatem singularium cõtingentium, sed magis pertinet ad bonum affectum.

*Lib. 6. Ethi. ex c. 2 colligitur tom. 5. Et lib. 6. Meta. text. 8. habet expresse tomo 3.

AD III dicendũ, ꝙ interpretari aliquid in deteriorem, vel meliorem partem cõtingit dupliciter. Vno modo, per quandã suppositionem: & sic cum debemus aliquibus malis adhibere remedium siue nostris, siue alienis, expedit ad hoc, ut securius remedium apponatur, ꝙ supponat̃ id quod est deterius: quia remediũ, quod est efficax cõtra maius malum, multo magis est efficax contra minus malum. Alio modo, interpretamur aliquid in bonum, uel malũ, diffiniendo, siue determinando: & sic in rerum iudicio debet aliqs niti ad hoc, ut interpretet̃ vnũquodque, secundum quod est. In iudicio autem personarum, ut interpretetur in melius, sicut dictum est.*

*In corp. ar. & ad 2

ARTICVLVS V.

Vtrum sit semper secundum leges scriptas iudicandum.

Perrecta per totum.

337 [illegible] art. 6. cor.

AD QVINTVM sic procedit. Vr̃ ꝙ non sit sp ẽm leges scriptas iudicãdũ. Semper n. vitandũ est iniustũ iudicium: sed quandoque leges scriptę continent iniustitiã, secundum illud Isa. 10. Væ qui cõdunt leges iniquas, & scribentes, iniustitiam scripserũt. ergo non semp est[h] ẽm leges scriptas iudicandum.

cõparatio fit ad aliud manifestè malum, similiter [illegible] Non ergo inconueniens est exponere hic, melius, in cõparatione ad aliud, idest, minus malũ. Rñdetur secundo, ꝙ licet cõparatio sit abusiua, sicut cum dr̃. Nix est albior coruo, & eligere falsam opinionem sit malum moraliter: exponere tñ se periculo incurrendi falsam opinionem qñ oportet, non est malũ moraliter: sic aũt docet regula ista. Nam qui vtit̃ regula ista, Non nisi oporteat iudicare, in meliorẽ partẽ declinat, nõ eligẽdo falsam opinionẽ, sed periculũ incurrendi falsam opinionem ꝓponit certæ iniuriæ proximi: qñ is q in deteriorẽ partem interpretat̃, quantũ est ex parte sua, facit absque dubio illi iniuriã, iudicans illũ malum ex dubio, etiam si diuinaret verum, quoniam hoc est per accidens. & hic sensus est amplectẽdus. Responsio autem ex litera sumpta, & confutata, si vera litera hac iacet, afferat̃ ad hoc deseruit, ꝙ falsitas hmõi non est malum intellectus secũdum se. Iniquitas autem huiusmodi est malũ affectus secundum se. Igitur hoc est vitandum, & de illo non curandũ, quando oportet, ut dictũ est. Vnde ad cætera obiecta, quæ procedunt, ac si author ex hac propositione, Cognoscere veritatẽ singularium contingentium, non ptinet ad pfectionẽ intellectus secundum se, intẽderet inferre, quòd falli in huiusmodi nullo modo est malũ intellectus, qđ author nõ intendit, ut ex iã praedictis iam patet. Ipse enim licet huiusmodi falsitatem permittat ad malum intellectus non secundum se, sed vt extenditur ad opus, idest, practici, sicut etiam male uidere columnas Herculis [illegible] non ex mala dispositione organi procedens non pertinet ad imperfectionem uisus secundũ se, quamuis aliquod malum uisus in actu sit. Nec intendit arguere, nec arguit ex illa propositione, in obiectio ultima accepit: sed intendebat solum monstrare, quòd sicut uerum in huiusmodi est extra latitudinem boni intellectus secundum se: ita etiam falsum in huiusmodi, est extra latitudinem mali intellectus secundum se: ac per hoc, ut dictum est, parui pendendum est quando oportet. Et ex hoc patet, quòd non impertinenter sed ad propositum sunt afferre, cum dicuntur nocumentum falsi iudicij, bonum & malum intellectus secundum se, quoniam malum intellectus secundum se est omnino uitandum: malum autem intellectus secundum quid, facile potest tolerari. Illud & illius periculum eligere, malum moraliter est: hoc eligere licet malum moraliter sit, illius tamen periculo se exponere pro uitanda iniuria proximi, ustitia est, ut hic docemur.

¶ In eodem articulo in responsione quoque ad secundum, nota. Nonnulli in distinctionis exercitium, scilicet, Aliud est iudicium de rebus, aliud de hominibus. Nam ad iudicium de rebus spectat rem de re dicere: ad iudicium de hominibus, seu personis spectat malum, uel bonum de persona dicere. Vnde si uideo personam agentem ante se onerarium iumentum, & maledicentem, ut à multis fieri solet, Vade in malam horam, & similia, & ego puto, quòd actus ille sit peccatum mortale non propter intentionem illius, sed absolutè puto, quasi actus ille ex genere suo sit peccatum mortale, propterea concipio indubie illius peccatum mortale iudicium illud falsum non spectat ad iudicium de personis, sed ad iudicium de rebus: quoniam in ueritate nõ iudicatur persona, sed actus ipse secundum se, ita quòd dicit rem de re, scilicet esse peccatum mortale de illo actu. Si uerò uidero aliquam personam ornatam, & indubiè iudico illam se ornasse impudicitiæ causa, ad iudiciũ de personis hoc spectat: dico enim de personali intentione esse impudicã. Et similiter si uideo furtũ commissum, aut demum combustam ignoto actore, & iudico Ioannem hoc patrasse, nam etiam tunc de persona enuntio esse actorem, scilicet directe, quòd absque personæ contemptu indebito non fit, ex quo non constat personam illam in hoc peccasse. Ex quibus colliges, quòd iudicium de personis est solũ iudicium de corde, seu intentione alterius, aut de applicatione personæ ad hãc actionem. Actus autem ipsos &c. etiam singulariter iudicare, spectat ad iudicium de rebus. Et propterea cũ iudicamus, quòd facere hoc, uel illud, uel factum tale est, uel non est peccatum mortale, etiam si erramus, non peccamus iudicio temerario, nec in iniuriam alicui facimus: quoniam de rebus ipsis dijudicamus, in quo iudicio, ut in litera dicitur, in neutram partem est declinandum, sed soli est uerum [illegible] intendum.

¶ In responsione ad tertium diligenter nota distinctionem literæ, de duplici modo interpretandi in primẽ peiorem, scilicet per modum diffinitionis, & per modum suppositionis, & scito, ꝙ quo ad actum cautelæ, & remedij, & huiusmodi, omnia supponenda sunt in peiorem partem. Si enim uidero pauperem, non diffinio eum furem, sed custodio res meas, ac si esset fur. Et similiter si uideo iuuenem deambulantem, non iudico eum adulterum, caueo tamen ac si esset adulter, & sic de alijs. Quo ad actum uerò punitionis, quoniam iudicium sequitur, in meliorem partem omnia interpretanda sunt. Et sic regula dicta simul & semel reddit nos iustos erga proximos iudicando, & prudentes ad cauendum, custodiendum, ac prouidendum. Quod enim caues, custodis, ac prouidet in maiori malo, consequens est, ut magis caueas in minori, ut in litera dicitur. Et ex ista regula, prælati debent subditos, subditaque ex dubijs factis non malitiæ arguere, aut punire, sed bonam de eis opinionem, ut prius habere, & tamen cautelas, custodias, remediaque adhibere ac si mali essent: prouiso tamen ne aliquid fiat, quod famæ proximi detrogeret: hoc enim esset iniuriari illi, quod in dubijs uitandum esse dictum est.

¶2 Præt. Iudicium oportet esse de singularibus euentibus: sed nulla lex scripta põt oẽs singulares euentus cõprehẽdere, vt patet per Philo.* in 5. Ethic. ergo videtur quòd nõ semper sit ẽm leges scriptas iudicandum.

*Li. 6. ca. 10. tom. 5.

¶3 Præt. Lex ad hoc scribit̃, vt sentẽtia legislatoris[b] manifestetur: sed qñq; contingit ꝙ si ipse legislator psens esset, aliter iudicaret. ergo non est semper ẽm leges scriptas iudicandum.

SED CONTRA est, ꝙ Augu. dicit in * lib. de vera rel. In istis tẽporalibus legibus, q̃q̃ de his homines iudicent, cũ eas instituerint: cũ tñ fuerint institutæ, & firmatæ, non licebit iudicibus de eis iudicare, sed ẽm seipsas.

*Ca. 31 a med. t. 1.

RESPON. Dicendũ, ꝙ sicut dictũ est*, iudiciũ nihil aliud est, q̃ qdã diffinitio, vel determinatio eius qđ iustũ est. Fit aũt aliqd iustũ dupr̃, vno mõ ex ipsa natura rei, qđ dr̃ ius naturale: alio mõ ex quodã cõdicto inter hoĩes, qđ dr̃ ius positiuum, vt supra habitũ est*. Leges aũt scribuntur ad vtriusq; iuris declarationem, aliter tamẽ, & aliter. Nã legis scriptura, ius quidẽ naturale cõtinet, sed nõ instituit: non[h] enim hẽt robur ex lege, sed ex natura. Ius aũt positiuũ scriptura legis & cõtinet, & instituit dans ei authoritatis robur. Et ideo[m] necesse est ꝙ iudiciũ fiat ẽm legis scripturã*, alioqn iudiciũ deficeret vel à iusto naturali, vel à iusto positiuo.

*Ar. 1. huius quæst.

*q. 57. artic. 2.

Consilu. m

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ lex scripta, sicut nõ dat robur iuri naturali, ita nec põt eiꝰ robur minuere, vel auferre: quia nec volũtas hoĩs põt immutare naturam. Et iõ si scriptura legis cõtineat aliqd cõtra ius naturale, iniusta est, nec hẽt vim obligãdi. Ibi n. ius positiuũ locum hẽt, vbi quãtũ ad ius naturale, nihil differt vtrũ sic, vel aliter fiat, sicut supra habitum* est. Et iõ nec tales scripturæ leges dicuntur, sed potius legis corruptiones, ut supra dictũ est *: & ideo ẽm eas non est iudicandũ.

*q. 57. artic. 2.

*1. 2. q. 95 art. 2.

AD II dicendũ, ꝙ sicut leges iniquæ ẽm se cõtrariant̃ iuri naturali vel sp, vel vt in pluribus: ita ẽt leges q sunt rectè positę, in aliqbus casibus deficiũt, in quibus si seruarent̃ essent cõtra ius naturale: & iõ in talibus nõ est ẽm literã legis iudicãdũ, sed recurrẽdũ ad æqtatẽ, quã intẽdit legislator. Vñ Iurisperit * dicit. Nulla rõ iuris, aut æqtatis benignitas patit̃, vt q̃ salubriter ꝓ vtilitate hominũ introducunt, ea nos duriore interpretatione cõtra ipsorũ cõmodũ ꝓducamus ad seueritatem: & in talibus etiam legislator aliter iudicaret, & si considerasset, lege determinasset. Et per hoc pa

*In digesto veteri. lib. 1. tit. 3. lege 24.

SVPER QV. LX. ART. VI.

Porrecta per totum. 338 Supra ar. 1. cor. & infra q.67. ar.1. Et 4. dist.17. q. 3. ar. 1. q. 4. Et d.48 q. 1. ar. 1. or.

OMisso articu. 5. de cui* materia quoad subditos in pcedenti lib. dictũ est, in sexto art. in respõsione ad tertiũ aduerte, q̃ author ex Decretali, Solitæ benignitatis, De maio. & ob. assumens id, q̃d potestas temporalis subditur spũali, sicut corpus aĩæ, duos modos assignat, quibus potestas spiritualis se intromittit se de temporalibus, quorum primus conuenit potestati spirituali ex natura sua: secundus autem cõuenit ei ex alio, scilicet ex ipsa sęculari potestate.

¶Ad euidentiam aũt assumpti, scito ex secundo de Aĩa, q̃ aĩa præest corpori in triplici gñe causæ, s. effectiuẽ, qa efficit corporeos aĩalis motus: formaliter, qa est illius forma: & finaliter, qa corpus est pp aĩam. Et simile est pportionaliter de potestate spũali respectu potestatis sæcularis: est siquidẽ ut forma illius, & mouẽs, & finis. Manifestum est.n. q̃ spirituale est formale respectu corporalis, ac p hoc potestas disponens de spiritualibus est formalis respectu potestatis disponentis de sęcularibus, q̃ corporalia sunt. Indubiũ quoq; liquet, q̃ corporalia, & tẽporalia sunt pp spũalia, & æterna, atq; ad illa ordinantur ad finẽ. Et qm ainor finis ahorũ agẽn, mouẽt, atq; dirigẽt illas, consequens est, ut potestas spiritualis, q̃ circa spiritualia ut primum obiectũ uersat, moueat, agat atq; dirigat potestatẽ sęcularẽ, & q̃ illius sunt, in spirituale finẽ. Et ex hoc patet, q̃ sit a prima natura potestas spiritualis pcipit potestati sæculari ad finem spiritualẽ: hæc enim sunt, in quibus potestas sæcularis subdit spirituali. Hac specificationẽ intendit litera p illa verba, Quantum ad ea, in quibus subditur ei sæcularis potestas. Denotauit enim p hoc author, q̃ potestas sæcularis

* Art.2. * ar. prec. D. 552. & 559. Conclu. m

tet responsio ad Tertium.

ARTICVLVS VI.

Vtrum iudicium per usurpationem reddatur peruersum.

AD SEXTVM sic pcedit. Vr̃ q̃ iudiciũ p vsurpationẽ nõ reddat̃ puersum. iustitia.n. est rectitudo q̃dã in agẽdis: sed nihil deperit veritati à quocũq; dicatur, sed à quocũq; est h accipienda. ergo et nihil deperit iustitię, à quocũq; iustũ determinetur, qd̃ ptinet ad rõnẽ iudicij. G

¶2 Præt. Pctã punire ad iudiciũ ptinet: sed aliq laudabiliter legunt pctã punisse, q tñ h authoritatẽ nõ hẽbãt sup illos quos puniebãt. sicut Moyses occidẽdo Aegyptiũ, vt habet Exod.2. & Phinees filius Eleazari, Zambri filiũ Salumi, ut legit Nu.25. & reputatum est ei ad iustitiã, vt dr̃ in Psalm. ergo vsurpatio iudicij non ptinet ad iniustitiã.

¶3 Præt. Potestas spiritualis h distinguit à tẽporali: sed qñq; plati habẽtes spiritualẽ potestatẽ, intromittũt se de his, q̃ ptinent ad sæcularem potestatẽ. ergo usurpatũ iudiciũ nõ est illicitũ. H

¶4 Præt. Sicut ad rectẽ iudicandũ reqrit authoritas, ita h ẽt & iustitia iudicãtis, & scientia, ut ex supradictis * patet: sed nõ dicitur iudicium esse iniustum, si aliqs iudicet non habens habitũ iustitiæ, uel non habens sciẽtiam iuris. ergo etiam neq; iudiciũ vsurpatũ, quod fit per defectũ authoritatis, sp erit iniustũ. I

SED CONTRA est, quod dicitur Ro. 14. Tu quis es, qui iudicas alienum seruum?

RESPON. Dicẽdũ, q̃ cum iudicium sit ferẽdũ s̃m leges scriptas, ut dictũ * est, ille, q iudiciũ fert, legis dictũ quodammodo interpretat, applicando ipsum ad particulare negotiũ. Cum K aũt eiusdẽ authoritatis sit legẽ interpretari, & legẽ cõdere, sicut lex cõdi nõ põt nisi publica authoritate: ita nec iudiciũ ferri põt nisi publica authoritate, q̃ qdẽ se extẽdit ad eos, q cõitati subduntur. Et iõ m sicut iniustũ esset, ut aliqs cõstringeret aliũ ad legẽ seruãdã, q non esset publica authoritate sancita: ẽt iniustũ est, si aliqs compellat aliquẽ ferre iudiciũ, qd̃ publica authoritate non ferẽ n.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ pronunciatio veritatis nõ importat cõpulsionẽ ad hoc, q̃ suscipiat: sed liberũ est vnicuique eã recipere, vel non recipere, put ult, sed iudicium importat quãdã impulsionẽ. Et iõ iniustũ est, q̃ aliquis iudicetur ab eo q publica authoritatẽ nõ habet.

AD II dicẽdũ, q̃ Moyses vr̃ Aegyptium occidisse, quasi ex inspiratione diuina authoritatẽ adeptus, ut vr̃ per hoc, quod dr̃ Act.7. q̃ percusso Aegyptio æstimabat Moyses intelligere fratres suos, qm̃ Dominus per manum ipsius daret salutẽ Isr. Vel põt dici, q̃ Moyses occidit Aegyptiũ defendẽdo eum, qui iniuriã patiebat̃, cũ moderamine inculpatæ tutelæ. Vñ Ambr. * dicit in lib. de Offic. q̃ qui non repellit iniuriã à socio cũ põt, tã est in uitio, q̃ ille qui facit, & inducit exemplum Moysi. Vel potest dici sicut dicit Augu.* in quæstionibus Exod. q̃ sicut terra ante utilia semina herbarum inutiliũ fertilitate laudatur: sic illud Moysi factũ uitiosum q̃dẽ fuit, sed magnæ fertilitatis signũ gerebat, inquantũ s. erat signũ uirtutis eius, qua populũ liberaturus erat. De Phinees autẽ dicendũ est, q̃ ex inspiratione diuina zelo Dei commotus hoc fecit. Vel qa licẽt nõdũ esset summus Sacerdos, erat tamen filius summi Sacerdotis, & ad eum hoc iudicium pertinebat, sicut & ad alios iudices, quibus hoc erat præceptum.

AD III dicendũ, q̃ potestas sæcularis subditur spirituali, sicut corpus animæ. Et ideò non est usurpatum iudicium, si spiritualis prælatus se intromittat de temporalibus, quantum ad ea, in quibus subditur ei sæcularis potestas, uel quæ eia sæculari potestate relinquuntur.

AD IIII dicẽdũ, q̃ habit* sciẽtię, & iustitię sũt pfectiones singularis psonæ: & iõ p eorũ defectũ nõ dr̃ usurpatũ iudiciũ, sicut per defectũ publicæ authoritatis, ex qua iudiciũ uim coactiuã habet.

QVAESTIO LXI.

De partibus Iustitiæ, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE cõsiderandum est de partibus iustitiæ. Et primò, de partibus subiectiuis, q̃ sunt species iustitiæ, s. distributiua, & commutatiua. Se

non omnino subdit̃ potestati spũali. Propter quod magis obedĩdum est in ciuilibus rectori ciuitatis, & in militaribus duci exercitus, q̃ Episcopo. qui de his non se hẽt implicari, nisi in ordine ad spiritualia, sicut nec de cæteris tẽporalibus. Sed si contingeret aliqd in horũ detrimẽtum spiritualis salutis occurrere, platus disponens de his pħibendo, uel pcipiendo pp spiritualẽ salutẽ, non penit falcem in messem alienam, sed ppria utitur authoritate: cũ eo ad hæc, subdunt̃ oẽs potestates sæculares potestati spirituali. Et sic patet vltra assumptũ, etiam primus mod* quo potestas spiritualis iudicat de temporalibus. Secundus aũt, s. ex concessione potestatis sæcularis, satis clare patet in platis habẽtibus utrãque iurisdictionẽ in multis locis ex donationibus principum.

* Lib. 1. c. 36. in prin. tom. 1.

* Li. 2. c. 1. m. 4. & li. 22. cõtra Faustũ c. 70. to. 6.

SVPER QV. LXI. ARTIC. I.

Nic. de Nyss. Tra. 5. p. 5. par. 3. de iust. q. 2.

IN Ar. 1. q. 61. nota q̃ iuxta triplicem ordinem inuentum in aliquo loco, triples spẽs iustitię inuenitur. Inuenitur siqdem ordo partium inter se, & ordo toti* ad partes, & ordo partiũ ad totum. Et similiter iustitia triplex, legalis, distributiua, & cõmutatiua. Legalis.n. dirigit partes ad totum: distributiua verò totum ad partes: commutatiua demum partes inter se. sed hæ duæ uocãtur iustitiæ particulares illa gñalis. ¶In eodem ar. in r̃sionibus ad tertiũ & quintum, aduerte & diligenter, q̃ diuersimode

mode sortiant̃ hæc duo, s. suũ, & debitũ i iustitia distributiua & cõmutatiua. Nã in commutatiua datur cuique suum simpliciter, vt patet in restitutionibus, & solutionibus: in distributiua verò datur vni cuiq; suum quodãmodo. Non.n. id quod est toti*, est simpliciter partis, sed est aliquo modo partis. Et similiter in commutatiua, debitum est alicui. quia proprium: in distributiua vero. quia cõe. Et hæc differunt formaliter, quia propriũ debetur alicui loco accepti ab eo sponte vel inuite, alioquin in dãno remaneret: cõe vero est debitũ alicui ex hoc solũ q̃ pars est illius, & tãta portio dẽtur, quia tãtis pars. Et hæc p materia restitutionis, q̃ iustitia distributiua violatur, oportet pr̃ oculis habere.

cundo, de partibus quasi integralibus. Tertiò, de partibus quasi potentialibus, scilicet, de virtutibus adiunctis.

¶Circa primũ occurrit duplex cõsideratio. Prima de ipsis iustitiæ partibus. Scdã, de uitijs oppositis. Et quia restitutio vr̃ esse actus cõmutatiuæ iustitiæ primo cõsiderãdũ est de distinctione iustitię cõmutatiuę, & distributiuæ: scdõ, de restitutione.

CIRCA primum quæruntur quatuor.

¶Primò, Vtrũ sint duæ species iustitiæ, scilicet iustitia distributiua, & commutatiua.

¶Secundò, Vtrum eodẽ modo in eis medium accipiatur.

¶Tertiò, Vtrum sit earũ vniformis, vel multiplex materia.

¶Quartò, Vtrum s̃m aliquam earum specierum, iustum sit idem quod contra passum.

ARTICVLVS I.

Vtrum conuenienter ponãtur duæ species, iustitię, scilicet commutatiua, & distributiua.

Porrecta per totum. 339 * 1. q. 21. ar. 1. cor. Et d. 39. q. 3. ar. 4. q. 5. Et 4 d. 46. q. 1. a. 1. q. 1.

AD PRIMVM sic procedit. Vr̃ q̃ inconuenienter ponantur duæ species iustitiæ, iustitia distributiua, & commutatiua. Nõ enim põt esse iustitię species, quod multitudini nocet, cum iustitia ad bonũ cõmune ordinetur: sed * distribuere bona cõmmunia in multos, nocet bono cõi multitudinis, tum qua exhauriuntur opes communes: tum ẽt quia mores hominum corrumpũtur. dicit enim Tull. in lib. de Offi. Fit deterior qui accipit, & ad idem semper expectãdum paratior. ergo distributio non pertinet ad aliquam iustitiæ speciem.

* Li. 2. paulo a medio illius in ca. Duplex liberalitatis genus. & ca. Quatenus ad concilian dum &c. † q.58. ar. 11. * 1.2. q. 58 ar. 6. & artic. 1. & 5. * Li. 5. c. 2. circa finẽ & cap. 3.

¶2 Præt. Iustitiæ actus est reddere vnicuiq; quod * suum est, vt s̃. habitũ † est: sed in distributione non reddit̃ alicui qd̃ suũ erat, sed de nouo appropriat̃ sibi id, qd̃ erat cõe. ergo hoc ad iustitiã nõ ptinet.

¶3 Præt. Iustitia nõ solũ est ĩ principe, sed ẽt in subditis vt s̃. habitũ * est: sed h distribuere, sp ad pricipẽ ptinet. ergo distributiua non ptinet sp ad iustitiã.

¶4 Præt. Distributiuum iustum est h bonorũ cõium vt dicitur in 5.* Ethi. sed communia pertinent ad iustitiam legalem. ergo iustitia distributiua nõ est species iustitiæ particularis, sed iustitiæ legalis.

¶5 Præt. h Vnum, & multa nõ diuersificãt spẽm virtutis: sed iustitia cõmutatiua cõsistit in hoc, q̃ aliqd reddit, vni, iustitia verò distributiua in hoc, q̃ aliqd dat multis. ergo nõ sũt diuersæ spẽs iustitię.

SED CONTRA est, quòd Philos.* in 5. Ethi. ponit duas partes iustitiæ, & dicit quòd vna est directiua in distributionibus, alia in commutationibus.

* Li. 5. c. 2. circa finẽ tom. 5.

RESPON. Dicendum, q̃ sicut dictum* est, iustitia particularis ordinatur ad aliquam priuatã personam, quæ comparatur ad cõitatem, sicut pars ad totum. Põt ãt ad aliquã partẽ duplex ordo attẽdi. Vnus quidem partis ad partem, cui sĩlis est ordo

* q. 58. ar. 8.

A unius priuatę personę ad aliam: & hunc ordinem dirigit cõmutatiua iustitia, q̃ cõsistit in his, q̃ mutuò sunt inter duas personas adinuicẽ. Alius ordo attẽdit toti* ad partes: & huic ordini assimilat̃ ordo ei*, qd̃ est cõe ad singulas personas, quẽ qdem ordinẽ dirigit iustitia distributiua, q̃ est distributiua cõiũ s̃m proportionalitatẽ. Et ideò m duę sunt iustitiæ spẽs, s. distributiua, & commutatiua. u Concl. m

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q̃ sicut in largitionibus priuatarum personarum commendat̃ moderatio, effusio verò culpatur: ita etiam in distributione cõium bonorum est moderatio seruãda, in quo dirigit iustitia distributiua. B

AD SECVNDVM dicendũ, q̃ sicut pars, & totũ quodammodo sunt idem: ita id quod est toti*, quodammodo est partis. Et ita cum ex bonis communibus aliquid in singulos distribuitur, quilibet aliquo modo recipit quod suum est.

AD TERTIVM dicẽdum, q̃ actus distributionis, q est cõium bonorum, pertinet solùm ad præsidẽtem cõibus bonis: sed tamen iustitia distributiua, est, & in subditis, q bus distribuitur, inquãtũ s. sunt cõtenti iusta distributione. Quàmuis etiam distributio quandoque fiat bonorum cõium, non quidem ciuitati, sed uni familiæ, quorum distributio fieri potest authoritate alicuius priuatę personę. C

AD QVARTVM dicendum, q̃ motus accipiũt speciem à termino ad quem: & ideò ad iustitiã legalẽ pertinet ordinare eã, quæ sunt priuatarum personarum in bonum cõe: sed ordinare econtrariò bonum commune ad personas particulares per distributionem, est iustitiæ particularis.

AD QVINTVM dicendum, q̃ iustitia distributiua, & commutatiua non solùm distinguunt̃ s̃m unũ, & multa, sed secundùm diuersam debiti rõnem. Alio enim modo debetur alicui, id quod est commune, D alio modo id, quod est proprium.

ARTICVLVS II.

Vtrum medium eodem modo accipiatur in iustitia distributiua, & commutatiua.

AD SECVNDVM sic pcedit. Vr̃ q̃ mediũ eodẽ modo accipiat̃ i iustitia distributiua, & cõmutatiua. Vtraq;.n. sub iustitia particulari cõtinet̃, ut dictũ est: E sed in oib. tẽperatiæ, uel fortitudinis partib* accipit̃ uno mõ medium. ergo h ẽt eodẽ modo mediũ est accipiẽdũ in iustitia distributiua, & commutatiua.

¶2 Præ. Forma uirtutis moralis in medio consistit, quod s̃m rõnem determinatur. cùm ergo unius uirtutis sit una forma, uidetur q̃ in utraque sit eodem modo, h medium accipiẽdum.

¶3 Pręt. In iustitia distributiua accipitur mediũ attendendo h diuersam dignitatem personarum:

SVPER Q. LXI. ART. II.

IN Ar. 2. eiusdẽ q. scito: q̃ morali proposito nõ videtur expedire, vt res claras inuoluamus. Dico ãt hoc, quia constat q̃ iustum in distributionibus est quale secundum proportionem: et in commutationibus æquale secundũ quantitatem, ut scilicet res q̃ distribuũtur, ita se habeant inter se sicut personæ q̃bus distribuuntur se habent inter se. & res quæ commutantur, sint æquales q̃ ãtitatiue. Nec est opus disputare, an æquale medium sit: constat enim, quod est mediũ inter plus, & minus. Quæ autem æquale

Porrecta per totum. 340 Inf. ar. 4. cor. si. Et 2. dist. 27. ar. 3. cor. Et 3. d. 33. q. 1. art. 3. q. 1. ex Et vit. q. 1 ar. ti. 13 ad 7 * Ar. prę.

æquale proportionaliter dicatur secundum proportionalitatem geometricam, & æquale quantitatiuum secundum proportionalitatem arithmeticam discutere, & declarare, est inuoluere quodammodo intellectum mo talem. & ideo petrãn seorsum s.n. Etiue potes rationem Aristotelis de hoc inspicere. ¶ In responsione ad tertium, dubium occurrit ad hominem: quia author in tertio sententiarum d.33.q.1. ar.3.q.2. ad tertium nullo vtraque iustitia distributiua.s. & commutatiua attēdat cōditionem psonæ, vt redundat in diuersitatem rei. Et iō sua est, quia vtriusq; iustitię mediū est medium rei: hic āt dr q in iustitia distributiua cōsiderat cōditio psonę secdm se: in cōmutatiua autē secdm quod per eam diuersificatur res. Quomō stant hęc duo simul? ¶ Ad hoc dr, q licet facile dici possit, q sententia illa correpta fuit hic, saluari tamē vtraq; affirmatio potest. s. q conditio personę in iustitia distributiua attendit secdm se, secdm q in diuersitate rei redūdat. Cōsiderādum est.n. q in rebus cōmutādis, vel distribuendis concurrunt duo.s. quantitates earū, & forma ęqualitatis. Oportet.n. eas esse quantitate ęquales quantitatiuę, vel proportionaliter. [illegible] Vtriusq; iustitię in conditio personæ, si considerauerit, quātitatē rei augeat, uel minuat: in distributiua enim eo q maiori maius, & minori minus debetur: in commutatiua vero patet de percussione principis. Dicitur, si consideranda uenit, quia in cōmutatiua non ip est cōsiderãda conditio personæ. Nihil.n. refert emere à principe, uel à riue. Et quia in hoc commuunicāt ambę iustitię, ideo verificari potest affirmatio illa. Quia uero differūt in hoc q in constituendo ęqualitatis formā cōmutatiua iustitia no attendit conditionē

*Li.5.ca. 3. tom.5 — *Art.pce. — Conclu. m — *Lib.5.Ethi. c.3.a med. to 5 — Concl. p

sed dignitas psonarum attendi F tur ēt in commutatiua iustitia, sicut in punitionibus, plus.n. punit, qui percutit principem, q̃ qui percutit priuatam personā ergo eodem modo accipitur medium in vtraque iustitia.

SED CONTRA est, quòd Philos.* dicit in 5. Ethi. q in iustitia distributiua accipitur medium secundum geometricam proportionalitem: in commutiua autem secundum arithmeticā. G

RESPON. Dicendum, quòd sicut dictū est*, in distributiua iustitia daī aliquid alicui priuatæ personæ, inquantū id quod est totius, est debitū parti: quod qdē tāto maius est, quāto ipsa pars maiorē principalitatē hēt in toto. Et iō in distributiua iustitia tanto plus alicui de bonis cōibus daī quāto illa psona maiorē hēt principalitatē in cōitate. Quæ qdē principalitas in H aristocratia cōitate attēdit ſm virtutē: in olicratia ſm diuitias: in democratia ſm libertatē, & in alijs aliter. Et iō m in iustitia distributiua non accipit mediū ſm æqualitatē rei ad rē, sed ſm pportionē rerū ad psonas, vt s. sicut vna psona excedit aliā ita ēt res quæ daī vni psonę, excedit rē q̃ datur alij. n Et iō dicit Phil.* q tale mediū est ſm geometrica proportionalitatē, in I qua attendiī ęquale nō ſm quātitatē, sed ſm proportionē. Sicut si dicam.o, q sicut se hūt sex ad quatuor, ita se hūt tria ad duo, quia vtrobique est sexquialtera proportio, in qua maius hēt totum minus, & mediā partem eius. Non āt est æqualitas excessus ſm quantitatē, qa sex excedunt quatuor in duobus, tria vero excedunt duo in vno. p Sed in cōmutationibus reddiī K aliqd alicui singulari psonę pp rem eius q̃ accepta est, vt maxime patet in emptione & venditione, in quibus primo inueniī rō cōmutationis. Et iō oportet adęquare rem rei, vt quāto iste plus hēt, q̃ suum sit de eo quod est alterius, tantundē restituat ei cuius est. q Et sic fit æqualitas ſm arithmeticam medietatē, q̃ attenditur ſm partem quātitatis excessum: sicut quinq; est medium inter sex & quatuor, in vnitate.n. excedit, & exceditur. Si ergò à principio vterq; habeat quinq;, & vnus eorum accepit vnum de eo quod est alterius, vnus.s. accipiens habebit sex & alij relinquenī quatuor. Erit ergo iustitia, si vterq; reducaī ad mediū vt accipiatur vnū ab eo qui hēt sex, & detur ei qui hēt quatuor. Sic.n. vterque habebit quinque, quod est medium.

AD PRIMVM ergo dicēdum, q in alijs virtutibus moralibus accipitur medium ſm rationem & non ſm rem: sed iniustitia accipiī medium rei & ideo secundum diuersitatem rerū, diuersimode medium accipitur.

AD II. dicendum, q generalis forma iustitiæ est ęqualitas, in qua cōueniī iustitia distributiua cum commutatiua. In vna tamen inuenitur æqualitas ſm proportionalitatem geometricam, in alia ſm arithmeticam.

AD III. dicendum, q in actionibus, & passionibus cōditio psonę facit ad quantitatē rei: maior.n. est iniuria si percutiatur princeps, q̃ si pcutiaī priuata persona. Et iō cōditio psonę in distributiua iustitia attenditur ſm se: in commutatiua autem in quod p hoc diuersificaī res.

ARTICVLVS III.

Vtrum materia vtriusque iustitiæ sit diuersa.

AD TERTIVM sic procediī. Vī q materia vtriusq; iustitiæ nō sit diuersa. h Diuersitas.n. materiæ faciī diuersitatē virtutis, vt patet in temperantia, & fortitudine. si ergo distributiuę iustitię, & cōmutatiuę sit diuersa materia, vī q nō cōtineātur sub vna virtute. s. sub iustitia.

¶ 2 Præt. Distributio, q̃ pertinet K ad iustitiā distributiuā, est pecuniæ, vel honoris, vel aliorum q̃ cunq; dispartiri pñt inter eos q communitate communicant, vt dr in* 5. Eth. quorum ēt est commutatio inter personas adinuicem q̃ ptinet ad cōmutatiuā iustitiā. ergo nō est diuersa materia distributiuæ, & commutatiuę iustitię.

¶ 3 Præt. Si sit alia materia distributiuæ iustitiæ, & alia materia cōmutatiuæ pp hoc, q differūt spē vbi nō erit dria spēi, non debebit esse materiæ diuersitas: sed Phil.* ponit vnā spēm cōmutatiuæ iustitiæ, quæ tñ hēt multiplicem materiam. non ergo vī esse multiplex materia harum specierum.

persone, sed præsuppositi rei q̃ tã se tam ex persona quàm ex quacumque alterius circunstant, conditione adæquare uni rei rem alteram absolute quęrit. distributiua uero in constituendo æqualitatis formam cōditiones personarum assumit quasi mēsuras ęqualitatis rerū adequat enim rem rei ex hoc quod se habent ad inuicem, licet persona ad personam: et propterea formaliter hoc dictum est, quòd distributiua cōsiderat conditionem personę secundum se. Considerano enim prima ad materiam est scilicet ad quantitatem: reliqua uero ad ęquationis formam.

SVPER Q. LXI. ART. III.

IN art. 3. nota quinque. Primo quòd cōmutationes ideo dicuntur uoluntarię quia uterque actus, scilicet dare, et reddere, fiunt animo commutandi, qui enim emit, mutuat, aut uendit, locat, & huiusmodi, dat id, quod dat, uoluntate commutandi in aliud, puta pretium, uel idem alio tempore. inuoluntarię autē, quia alter actus, scilicet damnificatio tam actiuè quàm passiuè, hoc est tam ab eo qui damnificat, quàm ab eo qui damnū patitur, non fit animo commutandi. Qui enim furatur, percutit, contristatur, aut huiusmodi aliquid facit, non facit ut illi reddat, aut reddatur sibi ęquiualens aliquod & qui damnum patitur, nulla commutationis [illegible]. Et propterea solus alter actus.s. reddere, fit animo cōmutādi pro dāno.

Porrecta per totum. 341

*Li.5.ca. 2. circa finem, to. 5.

*Lib.5 Ethi.cap.2 ante me. tom.5.

no. Inter voluntarias ergo, & inuoluntarias cōmutationes hæc est differentia, q illæ habent rōnē commutationis in vtroque actu ex aio operantis: illę uero in altero tñ. Et ex hoc sequitur, q in illis rō cōmutationis est uoluntaria, quia utrinq;: in istis uero rō commutationis est inuoluntaria, quia cōtra uoluntatē dānificātur ut sic. Nō.n. pōt commutationis rō saluari in uno extremo tñ, sed oportet quod commutatur cum altero commutari, qd cōmutatur in illud: sed commutationis relatio in actu dānificantis cōtra uoluntatem suam deuenit. Et propterea inuoluntariæ dicuntur cōmutationes tales. ¶ Scdo, q uoluntariū, & inuoluntariū iō distinguunt commutationes, quia diuersificant rōnē iusti. Nā in cōmutationib. voluntarijs una tñ est rō iusti, s. res q̃ datur. In cōmutationib. aūt inuoluntarijs dupliciter est rō iusti, s. dānum, & iniuria, quæ fit non uolenti. ¶ Tertiò, q inuoluntariæ commutationes iō distinguunt in occultas, & manifestas: quia alia est rō inuoluntarij, qñ occultè, & alia, qñ manifeste patitur. Cū.n. occultè q patiī, est inuoluntariū quasi per ignorantiā, iuxta illum 3. Ethic. pater familias, qua hora fur ueniret, &c. Cū uero manifeste patiī, uiolentia adhibetur, & sic est inuoluntarium per uiolētiā. Rursus licet utrobiq; fiat iniuria patienti, quia contra uoluntatem suā dānificatur: tñ qñ manifesta est aggressio, irrogatur ignominia quædā patienti, quæ non irrogaī in occulta. Nā dū mala nobis corā inferuntur, despicimur, nec ita rō habetur, quā occultè offendentes habere ui, ut patet in cōtumelia & detractione, rapina, & furto. ¶ Quartò, q in littera inuoluntarias cōmutationes non cōputauit ex his, nec usuram [illegible] sed quia ad numerata in lra spectat. Ex hīs quædā ad incarcerationem pertinet pp haec circumscriptionē, quæ sit ex uiolentia uero ad manifestam venditionē spectat. Venditio.n. aut idē bi, aut quod non est, ut inferius in tractatu de usura patet. ¶ Quinto, q numerus commutationum in lra, & in 5. Ethi. nō est uniformis. Aliquæ.n. ibi numerantur, ut aquæ deriuatio, & A vinculatio, quæ non numerantur hic: & econtra, aliq numerantur hic, ut mutilatio, & detractio, q nō exprimuntur ibi. Et iō ui, quia neuter intendit numerare integraliter spēs commutationum, sed distinguere sic, ut facile possit quis percipere spēs permutationum spēs ex enumeratis. Tam.n. ex his quæ ibi, q̃ ex his quæ hic dicuntur, apparet quæ sunt in his generibus cōputāda.

*Li.5.c.2. circa finē tom.5. — *Ar.1.huius quæst. & q.58.ar.8. ad 2. & ar.10. — uel. m — uel. p

IN CONTRARIVM est, quod dī in 5.* Ethi. q una species iustitiæ est directiua in distributionib. alia in cōmutationibus.

RESPON. Dicendū, q sicut supra dictum* est, iustitia est circa quasdā operationes exteriores, s. distributionē, & cōmutationē: q quidē sunt usus quorūdam exteriorum uel rerū, uel psonarum, uel ēt operum. Rerū quidem, sicut cum aliquis ui aufert, uel restituit alteri suā rem: personarum autem, sicut cū aliquis in ipsam personam hominis iniuriā facit, puta, percutiēdo, uel conuitiando, aut ēt cum irreuerentiam exhibet: operū aūt, sicut cū aliquis iustè ab alio exigit, uel alteri reddit aliquod C opus. Si m ergo accipiam r ut materiā utriusq; iustitiæ ea, quorū operationes sunt usus, eadē est materia distributiuę, & cōmutatiuæ iustitiæ: n nā & res distribui pñt a cōi in singulos, & cōmutari de uno in aliū: & ēt est quædam distributio laboriosorum operum, & recompensatio. p Si autem accipiamus ut materiā utriusq; iustitiæ actiones ipsas principales, quibus utimur pso D nis, rebus, & operibus, sic inuenitur utrobiq; alia materia. q Nā distributiua iustitia est directiua distributionum: commutatiua uero iustitia est directiua cōmutationum, q̃ attendi pōt inter duas personas, quarū quædā sunt inuoluntarię, qdā uero uoluntariæ. Inuoluntariæ qdē, qñ aliquis utiī re alterius, uel psona, uel opere, eo inuito: quod quidē cōtingit qñq; occultè p E fraudem, qñq; ēt manifestè per uiolentiam. Vtrūque aūt cōtingit aut in rem, aut in personam propriā, aut in personā coniunctam. In rem quidem, si occultè unus rē alterius accipiat, & uocaī furtū: si aūt manifeste, uocatur rapina. In psona āt ppriā vel qtū ad ipsam cōsistētē psonæ, uel q̃tū ad dignitatē ipsi. Si aūt q̃tū ad cōsistentiā personæ, sic lædiī aliqs occultè p dolosam occisionē, seu pcussionē & per ueneni exhibitionē. Manifestè aūt per manifestā occisionem, aut per incarcerationē, aut uerberationē, seu mēbri mutilationē. Quātū aūt ad dignitatē personæ, lędiī aliqs occultè quidē per falsa testimonia, seu detractiones, qb* aliqs aufert famā suā, & p alia hmōi. Manifestè āt p accusationē in iudicio, seu p conuitij illationē. Quantū aūt ad personam coniunctam, læditur aliqs in uxore, ut in pluribus occultè per adulteriū: in seruo aūt cum aliquis seruū seducit, ut à dño discedat: & hæc ēt manifestè fieri pñt. Et eadem rō est de alijs personis coniunctis, in quas etiam pñt oībus modis iniuriæ committi, sicut & in personā principalē: sed adulteriū, & serui seductio sunt ppriæ iniuriæ circa has personas, tñ qa seruus est possessio qdā, hoc refert ad furtū. Volūtariæ aūt cōmutationes dicuntur, qñ aliqs uolūtariè trāsfert rem suā in alterū. & si quidē simpl'r in alterū trāsferat rē suam absq; debito, sicut in donatione, non est act9 iustitiæ, sed liberalitatis. In tñ āt ad iustitiā uolūtaria trāslatio ptinet, inquantū est ibi aliquid de rōne debiti: quod qdem cōtingit multipliciter. Vno mō qñ quis transfert simpliciter rē suā in alterum pro recompensatione alterius rei, sicut accidit in uēditione, & emptione. Alio mō, qñ aliqs tradit rē suā alteri, cōcedē ei usū rei cū debito recuperandi rē. Et siqdē gratis cōcedit usū rei, uocaī usus fruct9 in rebus, q̃ aliquid fructificant: uel simpl'r mutuū, seu accōmodatū in rebus, quæ non fructificant, sicut sunt denarij, uasa & hmōi. Si uerò nec ipse us9 gratis cōcediī, uocaī locatio, & cō

¶ In eodem 3 art. dubium accidit circa tale articuli, de quo specie author loquitur cum dicit, oēs cōmutationes uoluntarias, & inuoluntarias ad vnam iustitiæ spēm pertinere, an.s. de specie specialissima, an de subalterna. Et est ratio dubij, quia in 5. Ethi. Aristoteles distinguit iustitiam particularē in distributiuā, & commutatiuā, & cōmutatiuam in duas partes, quia commutationes sunt duplices, s. uolūtariæ, & inuoluntariæ. Multimodo quoq; uniorū oppositorū idem articulus [illegible] oppōnuntur n. quæ huic iustitię homicidiū, rapina, furtū, cōtumelia, detractio &c. in oppositum autem ut hæc littera. ¶ Ad hoc dr, q cū iustum commutatiuū consistat formaliter in æqualitate rei ad rē, & actus commutatiuæ iustitiæ sit dare, uel reddere æquiualens, & nihil horū uariatur nisi materialiter, per reddere æquiualens in tali, uel tali materia consequens est, q propter diuersitatem materiæ non multiplicatur species iustitia cōmutatiua. Maximè autem apparere posset, q uariaretur spēm iustitię, reddere æquiualens uoluntariæ, uel inuitæ commutationi, ita q alia sit species iustitię reddens æquale uoluntariæ, puta, uenditioni, & alia reddens æqualem uicē, puta, rapinę: quia hic forma iustitię interuenit differens cōmutationis. Sed si quis considerat, q differentiæ diuisiuæ generis & constitutiuæ specierū oportet q sint differentiæ per se, & non per accidens, & q differentiæ per se sunt quæ sunt diuersificatiuæ generis, ut patet 7. Metap. & q adæquatio rei ad rem non diuersificatur p hoc, q redditur uolūtario, uel inuoluntarie, tā pñdem enim & secundum eandem formam æqualitatis redditur voluntario & inuoluntario. sola .n. enim adæquationem rei ad rem spectatur

Universidad de Deusto Biblioteca

ſpectatur utrobique, videbisq; dria hæc per accidens concurrit ad oppoſitum. Ad dictum aũt Ari. dr̃, q; ipſe non dixit eſſe duas ſpẽs, ſed duas partes, non pp uirtutis differentiam formalem, ſed pp notabilem diuerſitatem materialem, quia .ſ. in una concurrunt duo recompenſanda, in altera unum. In cõmutationibus.n. uoluntarijs ſola res venit ad æquandam, in inuoluntarijs aũt dãnũ eſt offenſa, quia contra uoluntatẽ, ut dictũ eſt. Adæquare aũt oportere vnũ, uel duo non uariant ſpẽ ad æquationis, vt patet, dũmmõ ſeruet eadẽ æqualitatis forma, vt in his eſt. Multitudo quoq; vitiorũ oppoſitorũ ſignum non eſt multitudinis virtutis oppoſitæ, cũ malũ oſſaciam, & ex ſingularibus defectib. contingat: bonũ aũt uñ, ſed ex integra cã. Eſt ergo iuſtitia cõmutatiua una ſpẽs ſpecialiſſima, & ſimiliter, diſtributiua una alia ſpẽs ſpecialiſſima pp eandẽ rõnẽ, qa .ſ. ſuã vnicam adæquationis formã operat̃ diuerſam formaliter ab æqualitate commutatiuæ, ut patet ex ſupradictis.

Concl. s

Porrect. per totum. 342 5. Ethico. lect. 8.

SVPER Q. LXI. ART. IIII.

IN art. 4. aduerte, q; ex Pythagoricis, & Rhadamãthe legiſlatore, ac diſputatione 5. Ethi. proceſſit articulus iſte. Significat aũt in propoſito contrapaſſum uñ dãnificari, quantũ damnificauit rũ pati, quantum egit ſibi ſoluere quãtũ accepit, & huiuſmodi. Et hoc in q̃ſtionẽ uertit. An ſeruare cõtrapaſſum, ſit ſeruare iuſtitiam, ita quod idem ſint.

¶ In corpore articuli, nota primò, q; cõtrapaſſum põt dupliciter itelligi. Primo ſecundũ identitatem ſpẽc ei, ut .ſ. patiatur quis idem ſpẽ, quod egit, puta, aĩam pro aĩa, oculum p oculo. Et ſic reſpondendũ eſt quæſtioni negatiuè, q; .ſ. iuſtum commutatiuum, & cõtrapaſſum non ſunt idẽ, ut patet ex inconuenientib. allatis in lra. ¶ Secũdò, ſcdm ęqualitatem quantitatis, vt .ſ. tãta ſit paſſio, quãta fuit, vel eſt actio, qñtumcunque diuerſarum ſpecierum, vel generum ſint actio, & paſſio, puta, paſſ bonis exterioribus p læſione illata in bonis corporis, ut .ſi. ꝗ caſtiſ-

ductio. Tertio modo aliquis tradit rem ſuam ut recuperãdam, non ratione uſus, ſed uel ratione conſeruationis, ſicut in depoſito, uel ratione obligationis ſicut cum quis rem ſuam pignori obligat, ſeu cum aliquis pro alio fideiubet. In omnibus autẽ huiuſmodi actionibus ſiuè uolũtarijs, ſiuè inuoluntarijs eſt eadem ratio accipiendi medium, ſm æqualitatem recompẽſationis. Et ideò[a] omnes iſtæ actiões ad unam ſpeciem iuſtitiæ pertinent, ſ. ad cõmutatiuam.[f] Et per hoc patet reſpõſio ad obiecta.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum iuſtum ſit ſimpliciter idem quod contrapaſſum.

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr̃, q; iuſtum ſit ſimpliciter idem quod contrapaſſum. Iudicium.n. diuinum eſt ſimpliciter iuſtum: ſed hæc forma[h] diuini iudicij, ut ſm quod aliquis fecit, patiatur, ſecundùm illud Mat. 7. In quo iudicio iudicaueritis, iudicabimini: & in qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis. ergo iuſtum eſt ſimpliciter idem quod contrapaſſum.

¶2 Præt. In utraque iuſtitię ſpecie datur aliquid alicui ſm quãdam[n] æqualitatem, in reſpectu quidem ad dignitatem perſonę, in iuſtitia diſtributiua, quæ quidem perſonæ dignitas maximè vr̃ attẽdi ſm opera, qb. aliq cõitati ſeruiunt: in reſpectu aũt ad rẽ, in qua q̃s dãnificatus eſt, in iuſtitia cõmutatiua. Scdm autẽ utramq; æqualitatẽ aliqs cõtrapatitur, ſm q; fecit: ergo videt̃ quòd iuſtum ſimpliciter ſit idẽ quod contrapaſſum.

¶3 Pręt. Maximè ur̃ q; nõ oportet aliquẽ contrapati, ſm quod fecit, pp drĩam uolũtarij, & inuolũtarij. q.n. inuolũtariè fecit iniuriã, min[9] punit: ſed uolũtariũ, & inuolũtariũ, q̃ accipiunt̃ ex parte nra, nõ[h] diuerſificant mediũ iuſtitiæ, q; eſt mediũ rei, & nõ quo ad nos. ergo iuſtũ ſm pſr ur̃ eſſe idẽ qđ cõtrapaſſum.

SED CONTRA eſt, q; Philo. in 5. Ethic. probat non quodlibet iuſtum eſſe contrapaſſum.

RESPON. Dicendũ, q; hoc qđ dr̃ contrapaſſum, importat æqualem recompenſationẽ paſſionis ad actionem præcedẽtẽ: quod quidem pprijſſimè dr̃ in paſſionibus, & actionibus iniurioſis, quibus aliqs perſonã pximi lædit, puta, ſi percutit, q; repercutiatur: & hoc quidẽ iuſtũ determinat̃ in lege Exo. 21. Reddet aĩam pro aĩa, oculũ p oculo &c. Et quia ẽt auferre rẽ alterius, eſt quoddam iniuſtũ facere: ideò ſecundariò ẽt in his dr̃ contrapaſſum, prout .ſ. aliqs q damnum intulit, in re ſua ẽt ipſe damnificetur, & hoc etiã iuſtum damnum continet̃ in lege, Exo. 22. Si quis furatus fuerit bouem, aut ouem, & occiderit, uel uendiderit, quinq; boues pro uno boue reſtituet, & quatuor oues pro una oue. Tertiò uerò trãſfert̃ nomẽ contrapaſſi ad uolũtarias cõmutationes, in quib. utriuſq; eſt actio, & paſſio; ſed uoluntariũ diminuit de rõne paſſionis, ut dictum[*] eſt.[m] In oĩbus autem his debet fieri ſm rõnem iuſtitiæ cõmutatiuæ recõpenſatio ſm æqualitatem, ut .ſ. paſſio recompenſata ſit æqualis actioni, non autem ſemper eſſet æqualis, ſi idem ſpecie aliquis pateretur, quod fecit.[n] Nã primo quidem cum aliquis iniurioſè lædit, alterius perſonã maiorem, maior eſt actio, quã paſſio eiuſdem ſpẽi, quam ipſe pateretur. Et iõ ille qui percutit principem, non ſolũ repercutitur, ſed multò grauius punit̃. Similiter etiã cum quis aliquẽ inuoluntarium in re ſua dãnificat maior eſt actio, q̃ eſſet paſſio, ſi ſibi ſola res illa auferret: qa ipſe, qui dãnificauit aliũ in re ſua, nihil damnificaretur. Et iõ punitur in hoc, q; multiplicius reſtituat: quia ẽt non ſolùm damnificauit perſonã priuatã, ſed rẽpublicã, eius tutelæ ſecuritatẽ

¶ Nota ſcdo, q; ubi æqualitate pportionali, cõtingit dupliciter. Primò ut forma iuſti ita q; ipſũ iuſtũ conſiſtat in hmõi ęqualitate, & ſic iuſtitia diſtributiua utit̃ æqualitate pportionali, & in hoc differt à iuſtitia cõmutatiua, q̃ utitur æqualitate q̃titatiua, ut forma iuſti. Scdò: vt mõ puenĩẽdi ad q̃titatẽ rei, ut ſit æqualis alteri rei: & ſic iuſtitia cõmutatiua utitur ęqualitate pportionali in cõmutationib. rerũ, ut dr̃ hic & in 5. Et hi. ut ſi domificator dẽat cõmutare domũ q̃ eſt op[9] ſuũ, cũ calceo, qđ eſt op[9] cerdonis, oportet q; ita ſe hẽat cerdo ad calceũ, ſicut domificator ad domũ, ac per hoc tot calceos det p cõmutatione, quot æqualeãt domui. Cõſtat.n. q; pportionalitas in ppoſito nõ eſt forma iuſti, ſed uia ad q̃titatẽ æqualẽ rerũ, i. quia æqualitate cõſiſtit forma iuſti. Vñ numiſmate loco rei utimur vt facili[9] æqualitas cõmutationũ fiat. Vẽdit ſiqdem cerdo tot calceos, & nũmis inde habitis adæquat domum, quam emit.

¶ In rñſione ad primũ eiuſdẽ ar. dubium occurrit ad hoiem, qa author i 1. par. q. 21. ar. 1. & ſimiliter in 1. ar. di. 46. quarti ſen. negat in Deo iuſtitiã cõmutatiuã: hoc uerò loco dicit ad rõnẽ cõmutatiuæ iuſtitiæ ſpectare recompẽſare pmia meritis, & ſupplicia peccatis. Quõ ſtant hęc duo ſimul?

¶ Ad hoc dr̃, q; proculdubio inter Deum, & creaturã non põt eſſe iuſtitia cõmutatiua multò minus q̃ inter dñm & ſeruũ: qđ de[9] nihil ſi ſuũ põt à nobis accipere, ut teneat̃ reddere: neq; nos ęqualẽs acceptis poſſum[9] reddere. Punitio verò pctõrũ ad diſtributiuã iuſtitiã Dei ptinet, qua unãquãque rẽ in ſuo parte in ſibi debito loco cõſtituit ac ſaluat, iuxta illud actuũ. 1. de Iuda ſeriptũ, Vt abiret in locũ ſuũ. Et licẽt diuinũ iudiciũ diſtributiuæ ſuæ

Li 5. c. 5 tom. 5.

*q. 58. ar. 3. & 1. 2. q. 6. art. 5. & q. 24. art. 3.

Concl. m

ſuæ iuſtitiæ ſit actus, concurrit tñ in eo quidã modus commutatiui iuſti, pro quanto res pro re dat̃, puta, pmiũ pro merito, & pœna pro offenſa, cuius ſignum eſt, q; pœna citra cõdignũ, & præmium ultra condignum datur: forma aũt iuſti cõmutatiui, æqualitas ſimpliciter eſt. Vnde nõ ſibi inuicẽ aduerſantẽ dicta hic, & alibi: ſed alibi remouetã Deo iuſtitia cõmutatiua pptẽ dictã: hic verò ponit, q; Deus in quibuſdã ſuis operibus modũ aliquẽ iuſtitiæ cõmutatiuæ obſeruat, ita q; diſtributioni modũ quendam cõmutationis immiſcet, in cui[9] ſignum paterfamilias q dixerat, Voca operarios, & redde illis mercedẽ, quod ad cõmutationem ſpectat, ſubdidit dare mercedis rõnem. An non licet mihi quod uolo facere[9] quod ad diſtributionem iuxta ſuæ uoluntatis dignificationẽ ſpectat. Illud quidẽ eſt cuiuſque perſonę gradus, quo cũ diuina uolũtas donat. At p hoc nouiſſimum ęqualem primo reddidit in dignitate, q mi nor erat in labore, qa ſic ei cõplacuit. Et ſic æque digni s æqualia diſtribuit, vt ſic pares facere, fuerit liberalis diſtributionis, cõtra quã alij murmurabãt reddere aũt iã factis paribus paria, iuſtę diſtributionis fuerit.

Concl. p

*Ar. 2. huius queſt.

SVPER Q. LXII. ART. I.

IN ar. 1. q. 62. in rñſione ad ſcdm, dubium occurrit: qa cũ diſtributio reſpiciat debitũ ut cõe, recõpẽſatio aũt ſcdm æqualitatẽ rei ad rẽ, reſpiciat debitũ ut ppriũ, qa illa ad diſtributiuam, iſta ad cõmutatiuã iuſtitiã ſpectat, q̃ ſine applicatione cõis boni ad hunc, quę ſi per diſtributionis actum, qui in caſu ppoſito omiſſo ſupponit, ex cõi factum eſt proprium, ſeu ex debito ut cõe, factũ eſt debitum ut propriũ. Oportet aũt eſſe debitum ut propriũ, quicquid eſt debitũ ſcdm commutatiuam iuſtitiam, ac per hoc quicquid dẽt reſtitui, quia reſtitutio actus eſt cõmutatiuæ iuſtitiæ. Quõ ergo uerificari põt quod in litera dr̃, q; recompenſatio, quam facit diſtribuens ei, cui dedit minus, q̃ debuit, fit per cõparationẽ rei ad rẽ? Nam ex hoc, q; diſtribuens minus dedit, q̃ debuit de cõi, ſequitur nõ applicauit illud, quod debuit, huic. Et ſi non applicauit huic, ergo non eſt proprium huius. Et ſi nõ eſt proprium, ergo non eſt reſtituendum ſcdm æqualitatem rei ad rem, ut .ſ. quantũ defuit, tantum habeat, cuius oppoſitum in litera dicitur.

infringendo. Siſr ẽt nec in cõmutationib. uolũtarijs eſſet ſpæqualis paſſio, ſi q̃s daret rẽ ſuã accipiẽs rẽ alteri[9]: qa fortè res alterius eſt multo maior q̃ ſua. Et iõ oportet ſm quãdã pportionatã commenſurationẽ adæquare paſſionẽ actioni in cõmutationib[9], ad qđ inuẽta ſunt numiſmata: & ſic[p] cõtra paſſum ẽ cõmutatiuũ iuſtũ. In diſtributiua aũt iuſtitia locum non hẽt,[q] quia in diſtributiua iuſtitia non attenditur æqualitas ſm pportionem rei ad rem, uel paſſionis ad actionem, unde dr̃ contrapaſſum: ſed ſecundùm proportionalitatem rerum ad perſonas, ut ſupra dictum eſt.*

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q; illa forma diuini iudicij attenditur ſecundum rationẽ cõmutatiuę iuſtitię, prout ſcilicet recompenſat præmia meritis, & ſupplicia peccatis.

AD SECVNDVM dicendum, q; ſi alicui qui cõitati ſeruiſſet, retribueret̃ aliquid pro ſeruitio impenſo, nõ eſſet hoc diſtributiuæ iuſtitiæ, ſed cõmutatiuæ. In diſtributiua.n. iuſtitia nõ attẽdit̃ æqualitas eius, qđ q̃s accipit, ad id quod ipſe impẽdit, ſed ad id quod alius accipit, ſm modum vtriuſque perſonæ.

AD TERTIVM Dicendũ, q; q̃ñ actio iniurioſa eſt uolũtaria, excedit iniuriã, & ſic accipit̃ ut maior res: vñ oportet maiorẽ pœnã ei recompenſari non ſm differentiam quo ad nos, ſed ſecũdum differentiam rei.

QVAESTIO LXII.

De Reſtitutione, in octo articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de reſtitutione.

ET circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, Cuius actus ſit.

¶ Scdo, Vtrum neceſſe ſit ad ſalutem, oẽ ablatum reſtitui.

¶ Tertiò, Vtrum oporteat illud multiplicatum reſtituere.

¶ Quartò, Vtrũ oporteat reſtitui quod q̃s non abſtulit.

¶ Quintò, Vtrum oporteat reſtitui ei, à quo acceptum eſt.

¶ Sexto, Vtrum oporteat reſtituere eum, qui accepit.

¶ Septimò, Vtrũ aliquẽ alium.

¶ Octauò, Vtrum ſit ſtatim reſtituendum.

ARTICVLVS I.

Vtrum reſtitutio ſit actus iuſtitiæ commutatiuæ.

AD PRIMVM ſic procedit. Vr̃, q; reſtitutio non ſit actus iuſtitiæ commutatiuæ. Iuſtitia .n. reſpicit rõnem debiti: ſed ſicut donatio põt eſſe eius q; nõ debetur, ita etiam & reſtitutio. ergo[h] reſtitutio non eſt actus alicuius partis iuſtitiæ.

¶2 Præt. Illud quod iã tranſijt, & [h] non eſt, reſtitui nõ põt: ſed iuſtitia, & iniuſtitia ſunt circa quaſdã actiones, & paſſiones, q̃ nõ manẽt, ſed trãſeũt. ergo reſtitutio non uidetur eſſe actus alicuius partis iuſtitiæ.

¶3 Pręt. Reſtitutio eſt q̃dã recõpenſatio eius qđ ſubtractũ eſt: ſed aliquid põt hoi ſubtrahi nõ ſolum in commutatione, ſed ẽt in[h] diſtributione, puta, cum aliq̃s diſtribuẽs min[9] dat alicui, q̃ debeat habere. ergo reſtitutio non magis eſt actus commutatiuæ iuſtitiæ, quã diſtributiuæ.

SED CONTRA. Reſtitutio ablationi opponitur: ſed ablatio rei alienæ eſt actus iniuſtitiæ circa commutationes. ergo reſtitutio eius eſt actus iuſtitiæ, quæ eſt in cõmutationibus directiua.

RESPON. Dicẽdũ, q; reſtituere nihil aliud eſſe ur̃, q̃ iterato aliquẽ ſtatuere in poſſeſſionẽ, uel dñium rei ſuæ. Et ita in re-

¶ Ad hoc licẽt poſſit prima facie dici, q; falſum eſt, diſtributionis actum in caſu poſito omiſſum eſſe, quia litera non dicit, Recompenſatio quam facit diſtribuens ei, cui non dedit quod debuit, ſed dicit, Ei cui minus dedit, vbi affirmatur dediſſe ei aliquid, & negatur quantum debuit.

¶ Sed hoc friuolũ eſt: qa ſi cui debent̃ cẽtũ, & dedit quinquaginta, tenet̃ recompẽſare quinquaginta: ſi nihil dedit, tenet̃ recõpẽſare cẽtũ, alioquin melioris cõditionis efficeret̃ diſtribuens pci[9] operando, ſ. priuãdo aliquẽ toto, q̃ ſi priuaret illũ una parte. Aliter poſſet dici, q; author loquit̃ de diſtribuẽte, non de diſtributore: ita q; diſtribuens ex hoc ipſo, q; diſtribuit, ſeu qđ idẽ eſt, ſuppoſito, q; diſtribuat, tenet̃ æqualis ęqualib[9] dare. Et ſi nõ dat alicui, tenet̃ illi ad reſtitutionẽ tou[9] illius, qđ nõ dedit illi. Et ſic falſũ quoq; eſt, diſtributionis actum in oppoſitum omitti.

¶ Sed & hoc inſufficiẽs eſt, qa ſecũdũ hoc diſtributor boni cõis, q nunq̃ diſtribueret partibus cõitatis, ſed oĩa uſurparet, vel alijs daret, nõ teneret̃ partibus cõitatis ad reſtitutionẽ. Et ſic ex aliena tyrannide partes cõitatis nõ ſolũ læderent̃ in facto, ſed in iure: qa nec data illis eſſent, quæ ſunt illis, debita, nec ẽt ius repetendi haberent.

¶ Dicẽdũ eſt ergo, q; ſi ſit diſtributio naturalis, ſiue nõ, dũmõ reuiſſtribuẽdi actio, & ipſi diſtribuẽdi vigeat, ęqualitas cõditionib. requiſitis concurrentib. ſine impedimẽto, diſtributor tenet̃ ad faciendũ de cõi proprium parti ciuili hec ſecundum ſuam proportionẽ. Et quia tenet̃ ad hunc actum reſpectu ciuili her partis, iõ oib[9], & ſingulis partib[9] tenet̃ ad recõpenſandũ iſti, quum nõ dedit alicui de portione ſibi debita. Et hoc quia omiſſa applicatio illi[9] portionis ad hũc, damnificauit illũ i ppriõ, nõ quod erat proprium auferendo, ſed, ad q̃ tenebatur, appropriationem auferendo.

Porrect. per totum. 343 Intra art. 5. & 3. co.

¶ Deinde ad dubiũ dr̃, q; licẽt debitũ ut ppriũ abſolutè ſit ſuum, vel loco ſui, reſpectu tñ alicuius eſt ẽt debitũ ut ppriũ illud, qđ q̃ tenebat̃ facere ſuũ, & nõ fecit. Hoc.n. eſt ut ppriũ debitũ nõ abſolutè, ſed ab illo q tenebat̃ facere ppriũ illi. Et ſic licẽt valeat argũ. Non eſt proprium, ergo nõ eſt reſtituẽdũ ſcdm ęqualitatẽ abſolutè loquẽdo: nõ valet ſi reſpẽ diſtributionis, qa tenebat̃ ad appropriationẽ. Sed oportet dicere, q; nõ eſt ppriũ, nec debitum

distributor tenebatur ad propriandum hoc illi, ergo non est restituendum æquale: sed nunc assumptum est falsum pro secunda parte, vt dictum est. Et sic patet, quomodo ex debito vt cōi factum est debitum vt proprium ab hoc, quia damnificatio quam fecit distributor, omittendo appropriationem, ad quam tenebatur, facit de debito vt communi debitum vt proprium nō simpliciter, sed ab hoc .s. distributore qui tenebatur.

Caiet.

¶Et ex his patet de dubio casu .s. q si deberent in aliqua republica prouentus dāni distribui conscriptis ciuibus singulis annis, distributor autem occupasset prouentus annis tribus, & postmodum pœnitentia ductus restitueret reipubl. eosdē, nō deberet summa illa distribui ciuibus conscriptis in quarto anno sed prouentus primi anni deberet distribuere ciuibus cōscriptis primi anni, & sic deinceps. Et si aliquis eorū esset defunctus, teneretur dare heredibus illius. Et hoc, qa ipse dānificauit illos indiuidualiter, non appropriando sicut tenebat. Sec° āt esset, si prouentus illi fuissent ab hoste, aut alio occupati: qa ipse hostis nō tenet ad appropriādū cōia huic vel illi. Et ppea nō lęsit singulos nisi lędēdo cōitatē, à qua aufert. Diffusior aūt erit inferius sermo in sequenti ar. de obligatis ad restituendum rōne distributionis iusti violati ad distributionem beneficiorum Ecclesiasticorum, vbi prædicta latius repetētur applicata ad materiā illam.

stitutione attenditur æqualitas iustitiæ s̄m recōpensationē rei ad rem: quod ptinet ad iustitiā cōmutatiuam. Et iō m restitutio est actus cōmutatiuæ iustitiæ, qñ .s. res unius ab alio hr̄ uel per voluntatē eius, sicut in mutuo, vel deposito: uel contra volūtatē ei°, sicut i rapina, vel furto. G

AD PRIMVM ergo dicēdum q illud, quod alteri nō debetur nō est ,pprie loquēdo, eius, etsi aliqñ eius fuerit. Et iō magis vr̄ esse noua donatio q̄ restitutio, cū qs alteri reddit quod ei non debet. Hēt tñ aliquam similitudinē restitutionis, qa res materialiter eadem est: non tñ est eadē s̄m formalem rationem, quam respicit iustitia, quod est esse suum alicuius: vnde nec proprie restitutio dicitur. H

AD SECVNDVM dicendū, q nomen restitutionis, inquantū importat iterationem quandā, supponit rei identitatem. Et iō s̄m primā impositionem nominis, restitutio vr̄ locū hēre pręcipue in exterioribus, q̄ manentes eædē & s̄m substātiā & s̄m ius dñij ab vno pñt ad alium deuenire. Sed sicut ab hmōi rebus nomen cōmutationis translatū I est ad actiones, uel passiones, quæ ptinēt ad reuerentiam, vel iniuriā alicuius psonæ, seu nocumentū vel profectū: ita ēt nomen restitutionis ad hoc deriuat, q̄ licet realiter non maneāt tñ manent in effectu uel corporali, p ita, cū ex percussione lęditur corpus, uel qui est in opinione hoium sicut cū aliqs verbo op,pbrioso remanet ifamatus vł ē minoratꝰ in suo honore.

AD III. dicendū, q recōpensatio, quā facit distribuēs ei cui dedit minus q̄ debuit, fit p cōparationē rei ad rē, vt si quātò minus habuit, q̄ debuit, tāto plus ei detur: et ideò iam pertinet ad iustitiam commutatiuam.

ARTICVLVS I.

Verum sit necessarium ad salutē quòd fiat restitutio eius, quod ablatum est.

AD SECVNDVM sic ,pcedit. Vr̄ q nō sit necessarium ad salutē, q fiat restutio eius quod ablatum est. Quod .n. est impossibile, nō est de necessitate salutis sed aliqñ impossibile est restituere id, qđ est ablatū, puta, cū aliquis abstulit alicui membrū, vel vitā. ergo non vr̄ esse de necessitate salutis, quòd aliquis restituat, quod alteri abstulit.

Porrecta per totum. 244

4.d.15.q.1.ar.8.q.2 Et quoli. 12.ar.16.

SVPER QVÆST. LXII. ART. II.

IN art. 1 & 2. q. 62. not. q codices circa principium corporis art. 1. corrupti sunt. Deficit siquidem manifeste ibi causa, ex quo sequitur, Et ideo restituere importat redditionem illius rei, quæ iniuste ablata est. Vñ quærendus est codex rectus: ego enim hactenus non inueni. Quicquid tñ de lrā sit euidens est, q restitutio importat actum iustitiæ commutatiuę, qui est reddere rem acceptam siue sit accepta iniuste, ut in furto, & iniurijs, sit accepta ex voluntate dñi, ut in mutuo, & similibus, vt in 1. dē art. Restitutio tñ hīs pro materia rem ablatā, uersatur tñ circa rem iniuste ablatam, vt in 2. art. Ita probat, quia ablatum oportet aut iuste, aut iniuste ablatum esse. Et iuste non est restituendum, qm hoc esset contra æqualitatem iustitiæ. Si iniuste, æqualitas iustitiæ exigit, ut restituatur. Intellige ergo literam 1. ar. non de restitutione simpliciter, sed de restitutione ablati. Hæc .n. contracta est ad materiam talem, s. ablatorum: illa autem communiter se habet ad ablata, & ad spontè concessa per mutuum, depositum, locationem &c. Et forte quia author supponit sermonem suum esse cōtractum ad talem materiam ,pter præmissum iam articuli titulum, litera non est diminuta. ¶In eodē ar. 2. in rñsione ad 2. dubia duo occurrūt circa illud, s. q lædens alterū in fama falsum dicendo, tenet ad restitutionē famæ. Primū est de eo, qui indirecte lædit alterius famā, puta, denūciatus, uel accusatus negat, uerū tñ est cōmissi delicti de quo accusat., uel denuntiatus est. Tunc nāq; indirectè notat accusatorē, seu denuntiantē calūniæ, an iste mēdax, ac excusans, ac p hoc alterius famā lędēs, teneat ad restitutionē famę. ¶Secundum dubium est, de læsione famæ earum mendaciter

K à multo tpe, ante q̄ data est obliuioni. v.g. Ioānes falso iactanit se quodam tempore cognouisse carnaliter talem mulierem, post multos autē annos iam senex Ioannes recordatus peccatorum adolescentiæ suæ, & pœnitentiam agens, quærit an teneatur ad restitutionem famæ. Et rō dubitandi est, quia forte sui, quibus hoc dixerat olim, vel postergata videntur habere, & oblita, quę fuerunt adolescentiæ sicut & ipse euacuauit quæ erant paruuli: nec mulier illa hr̄ minus bona, sed ipsa in antiqua ppria optima fama perseuerat apud oēs. ¶Ad primū dubium quod à Scoto, & Ricardo in 4. sentent. d. 15. tractatur cū distinctione, uidendum est q dupliciter contingit mentiri accusātē vel denunciātē. Primo in casu, quo seruato iuris ordine tenetur fateri veritatē, & sine dubio lędit quantum in se est famam accusantis, uel denunciantis, si calūniatorem eum dicit: qđ, vt patet extra, De calūniatoribus p totum, magnum crimē est accusare uel denūtiare falsum, & magna pœna punit. Dico aūt quantum in se est, quia forte ex circunstantijs, & conditionibus personarū in nullo lęsa remanet fama denunciantis, dum omnes credunt denunciantē veracem, & denunciatum mendacem, qui nō conuincatur. Dico quoque, si calūniatorem eum dicit: qđ secus esset, si ex alleuitate, vel iusto errore accusatio, vel denunciatio potuit procedere absq; calumnia. Alio modo contingit mentiri in casu, in quo non tenetur fateri veritatem. Et sic licet dicant Scotus, & Ricardus, quod iste non lędit famam accusatoris, seu denunciantis, sed ipse lędit seipsum, quia accusat, uel denunciat in iudicio, q̄ ea non possunt probari in iudicio: mihi tñ distinguitur, quòd accusator, seu denunciator dupliciter consideratur. Primo vt accusator, vel denunciator, & sic non lęditur à mentiente, quia non tenet dicere veritatē. Secundo, prout est talis hō, & sic lęditur in fama à mentiente: qñ iste negans dicit īdirectè illum hominem esse mendacem mendacio pernicioso, vtpote impositorem criminis. De obligatione ergo ad restitutionem famæ in primo casu satis clarum est, si subsecuta est lęsio famæ. Dico autem hoc, quia cū in nullo istorum casuum reus insidietur famæ alterius, nisi quia indirectè, & per accidens aufert famā: mihi autem est indirecta & per accidens ablatio famæ, si nō sequitur effectus lęsionis famę, non habet locum obligatio ad restituendum: quoniam nec ex intentione, nec effectu fama ablata est, q̄uis actus fuerit indirectè ablatiuus famæ. Considerandū est enim quid per accidens euenit in effectu, ex quo etiam causa per accidens discutitur. ¶In secundo autem casu supradicto doctoribus uidetur, quòd non teneatur ad famæ restitutionem propter dictam rationē, qa scilicet accusans, seu denuncians, sibi ater imputare hoc debet, proponendo quod non potest probare. ¶Sed salua eorum reuerentia, oppositum est uerum: quoniam hic duplex malum interuenit accusantis, seu denunciantis. Primum est, quòd deficit in probatione: & hoc sibi imputandum proculdubio est. Alterum est, quòd mendax dicitur à negante: et hoc nulla iuris ratione actori imputantur, sed ex iniquitate negantis, qui non fuit ad mentiendum inuitatus

tus

tur ab actore, aut iudice: sed poterat subterfugere nec affirmando, nec negando, ex quo non tenebatur fateri. Cum igitur vterque, actor, s. & reus errauerit, neuter alterius iniuriam excusat. Nec est hic compensatio iniuriarū adinuicem, sed uterq; tenetur ad restitutionē famæ, diuersimodè tñ quia actor q iniuste, non in falso infamat, tenetur dicere, q iniuste fecit: reus autē q falsò infamauit, tenet dicere se falsò illū criminatorē dixisse. Et hoc vt prædictum est, si secuta sit infamia actoris, aliter nō tenetur: qa restitutio ad hoc principaliter ordinat, vt dāni passo satisfaciat. Sunt autē hæc oīa in utroque casu tractata, & determinata accipiēda, qñ vterque, s. actor, & reus, ex certa sciā de iusti loquūt, & asserunt contradictoria, unus affirmando, alter negando: alioquin posset altera pars excusari de tanto, qñ ut s. de soto pp iustū errorē, vel lenitatē, ut dictū est, & si nō lęderet notabiliter in fama. Et ex his patet, qđ dicendū est de falsò defendentibus se, vel alios extra iudicium contra asserentes ex certa scientia, crimen, aliquod, & uerè sic est. Si namque ex hoc assertor ille lęditur in sua fama, ut puta, quia defensor dicit se certò scire oppositum, & sic alter reputatur malus, ad famæ restitutionem tenetur. ¶Ad secundum dubium dicitur, quod quia non constat auditores esse illos, & mentorum etiam nunc non recordamur, quæ tum post tempora reminiscemur, & per hoc effectus infamia, a principio causatus falsa iactantia, seu relatione permanet: ideo ad restitutionem tenetur ille, qui falsò, dum puer esset, tunc heri detraxit. Contingit enim ut ea, quæ pueri audiuimus, memores, in eadem tanto firmius perseueremus credulitate, quanto detractor sæpe pœnitens more christianorum, nunquam retractauit dictum suum. ¶In eadem responsione ad secundum aduerte, q author in secundo suæ distinctionis membro, quod modo tractauimus, adiungit si literam iustitiam. Dicit .n. Alio modo, falsum dicendo, & iniuste. neque frustra addidit, sed ut præseruaret doctrinā hac à casibus, in quibus falsum di, iuste tamen, ut contingit iudici secundum allegata & probata damnanti aliquem innocentē. Talis enim non tenetur ad restitutionem famæ, sicut nec alterius damni, sed falsi testes tenentur ad omnia. ¶In eadē rñ. ad secūdum, quoad .... membrum, s. qui abstulit famā, dicendo verum iniuste, aduerte duo. Primo, corā quibus est restituēda fama, tali modo, s. q maledixit, iniuste affirmat &c. Quia si sunt ,psonæ aliquid ingenui, & nomine de modo restituendi famam iustitꝭ, talis restitutio nō est facienda, quia D esset magis cōfirmatio il, qđ prius, q̄ restitutio famę. sed coram talib. dēt tacendo de priori dicto laudare, (cū ueritate tñ,) ipsonā illā, pluries aperiēdo, q credit ipsā virū bonū, & dare operā ad hoc, q sic habeatur ab illis. Et hæc est causæ, ne uideat hoc facere ,p restitutione, qa hoc esset infirmiæ cōfirmatio, ut dictū est. ¶Secūdo, q si qñ restitutio talis uideretur magis rememoratio, quam excusatio, ut puta, quia iam habentur huiusmodi pro uiliss., ex quo non interuenit mendax infamia, omitti potest: & si opus fuerit aliter satisfacere, puta, laudando personam quando expedit, & conuersando amicabiliter cum illa &c. ¶In rñsione ad quartum eiusdem art. dubia plura occurrunt. Primum est, An procurans q detur æque digno, ac per hoc impediens alium æquè dignum, teneatur ad restitutionē. De hoc .n. nihil in litera dicitur, sed solum de digniore, & min° digno. ¶Secundum est, An multis pro seipsis procurantibus, si non talis quatur dignior, teneatur ille, qui assequutus est, ad restitutionē. Et est hic tanto dubiū, quia quilibet potest pro seipso licitè procurare, & nemo damnum facit, nisi qui facit id, quod facere ius non habet, ut dicit regula iuris. ¶Tertium est, quia cum nullus teneatur ad restituendum, nisi vel ratione status illum in possessione rei suæ, nulla ratio apparet, quare ego impediens alium a consecutione beneficij, in quo nihil unquā habuit, teneat restituere totum, vel partem. Ex hoc namque, q nihil unquā iuris est sibi quæsitum in aliquo, sequitur q nihil sui sit ablatum, & per consequens sequitur, q nihil est sibi restituendum. Et si diceretur q habebat ius in spe, hoc non ualet, tum quia ius in spe non est ius, sicut nec diues in spe, est diues: tum quia restitutio rei in spe, tunc habet locum, qñ aufertur, quod hēt in re, in qua fundat illa spes, vt patet in destruente seminā, vel dissipante instrumenta artis, quorum vtitur quis cum sua familia, & similibus. In oībus .n. aliās seu damnificatio fit alicuius rei, in qua actu habetur, qui dā-

¶2 Præt. Cōmittere aliqđ pctm̄ nō est de necessitate salutis, qa sic homo esset perplexus: sed qñque illud quod aufertur, nō pōt restitui sine peccato, puta, cū aliqs alicui famā abstulit, verū dicēdo. ergo restituere ablatū nō est de necessitate salutis. B

¶3 Præ. Quod factū est, nō pt fieri vt factū nō fuerit: sed aliqñ alicui aufertur honor suæ personæ ex hoc ipso, q passus est ab aliquo iniustè uituperante eū. ergo nō pōt sibi restitui qđ ablatū est, & ita nō est de necessitate salutis restituere ablatū.

A nificatur, quæ est fundamentum spei: in casu autem proposito nullius rei sui habet actu, qui impeditur à consecutione. ¶Et confirmatur, quia si is, ad quem spectat conferre tali beneficiū siue antequam omnino contulerit, siue post, antequā dēt ex seipso motu proprio mutat uoluntatem, nec dat illi beneficiū, non tenet ad restitutionē: ergo nullū ius illi abstulit: contra si tamen aliquod ab illo si ius illi, teneret procul dubio ad restitutionē. Et cum constet, quod abstulit illi nihil qđ habebat, q petitio auferri à malis consultoribus, sequitur q ipse nihil iuris habebat, & q nullus teneatur ei ad restitutionem. Et confirmatur rursus: quia si ipse dignior aliquid iuris haberet, teneretur ei ad restitutionem minus dign° illo, qui tñ est dignus, cui non petenti collatum est beneficium illud. Et tenet sequela, qa iste plus occupat iura digniori, quia irreparabiliter, q̄ ille, qui impediuit consulēdo: qa poterat nō sequi consilium eius distributor, & reddere digniori ius suum. ¶Quartum dubium est, quia cum in litera dr̄, Si uerò iam firmatum sit, q alicui detur præbenda &c. aut intelligitur de firmitate tali, qua est illi ius acquisitum, aut de firmitate adhuc impedibili, quæ non sit illi ius acquisitum. Non de prima firmitate, quia sic non esset firmitas, ut det beneficium, sed firmitas iā danis: nec esset amplius impedibilis, nisi sicut potest quis priuari suo. Nec de secunda, quia si est impedibilis, non debet restitui æquale: multum enim refert inter actum, & potentiam. C ¶Quintum dubium est, circa fundamentum literæ, sumptum ex 2. Physic. tex. 56. s. Quod parum distat, quasi nihil distare videtur: quoniam regula ista datur ab Aristotele, non de rebus in se ipsis, sed ut subsunt practicæ æstimationi, & affectui humano. Vnde dixit, q intellectus accipit parum distans, perinde ac si nihil distaret, cum secus magna mala, aut magna bona fuerimus: accipit enim tanquam si fuissemus in ipsis malis, aut magnis bonis. Constat autem ex dictis, quòd æqualitas commutatiuæ iustitiæ, ad quam faciendam ordinatur restitutio, attenditur secundùm æqualitatem rei ad rem, & non secundùm æquatur secundùm æqualitatem rei ad rem. Cuius signum licet ratione parum pro nihilo æstimamus, est, quòd non æquè punitur, qui parum distauit à peccādo mortaliter, & qui peccauit mortaliter: nec est idem secundùm iustitiam propinquissimū fuisse actui peccati mortalis, & cecidisse in illud: hic n. punitur pœna æterna, ille non. Neque est idem propinquissimum fuisse mutuo concedendo, & mutuasse: illi n. nihil reddendum esse, qui nihil mutuauit, huic uerò restituendum oportere censet iustitia. Multum ergo refert ad æqualitatem iustitiæ cōmutatiuæ parum distare, seu propè esse, & applicuisse, licet esse in terminis: quāuis in pluribus secundùm passiones, & æstimationes utamur illo modico pro nihilo. Et quia modo de iustitia commutatiua tractamus, ideo illo fundamento malè uidentur doctores vti in proposito. ¶Sextum est, An ea, quæ hic dicuntur, habeant locum in alijs consecutionibus bonorum, puta, in testamentis, & donationibus. Et est ratio dubij, tum quia litera in hoc argumento meminit non solum præbendæ consequendæ, sed aliorum bonorum consequendorum, quia respondendo, de conferentione præbendæ solummodo loquatur: tum quia uidetur eadem ratio restitutionis, quia scilicet aut impedit iuste, aut iniuste &c. ¶Ad hæc dubia non eodem, quo mota sunt, ordine respondendo, sed ut facilior sit doctrina, à quinto dubio, quod de fundamento est, initium soluendi sumemus.

E ¶Ad quintum igitur dubium, de illa propositione ex 2. Physic. Quod parum distat, nihil distare uidetur, dicendum est, quod propositio illa nec habenda est ut regula in materia iustitię, nec omnino spernenda est, quando subiecta materia patitur. Et quidem, q non sit pro regula habenda in determinatione iusti, patet ex hoc, quòd subuerteret iustitiam, ut in ipsa materia, de qua loquitur Aristo. liquet. v.g. Transit princeps aliquis iuxta paratas insidias & parum defuit quin caperet, & occideret &c. Iste princeps reputatur infortunatus, ut ibidem dicit Aristote. quia parum pro nihilo reputando, ex magno malo liberatus est. Si tamen ad iust. æqualitatem respiciamus, non reputatur iste princeps damnum passus, licet parum à damno distauerit, propter quod nullus tenetur ei aliquid restituere. Et tamē si illa propositio admitteretur in proposito, s. Propè habere, & habere, reputatur pro eodem, sequeretur quòd iste, qui propè habuit damnum, habuisse reputaretur damnum, & consequenter esse sibi restituendum. Similiter etiam falsa est regula

gula

Universidad de Deusto Biblioteca

quia hec in lucro. Princeps n. qui prope acquisitionem monar F chiae fuit, ita q parum defuit, quin esset monarchia, infortunatus reputatur ex eadem rōne non tñ ppea ad aequalitatem rapti regni reputatur peruenisse, sicut nec peruenit: vñ non tenet ad regni restitutionem. Et sic si illa regula hēt locum, hēre regnum & parum distare pro eodem reputando, sicut qui abstulisset, tenetur ad restitutionem, ita hic qui p pe abstulit. Ex propositione ergo illa non est sumenda ratio efficax in hac materia. Quandoq; tamen ratione subiectae materiae, quae vel habet magnam latitudinē vel incertitudinem materialium, ut in mensuris, & numeris vtimur propositione illa. Vnde & author in hac responsione non est illa vsus, licet arguendo eam attulerit.

¶4 Praet. Ille, q impedit aliquē ab aliquo bono consequendo, vr illud ei auferre, qa quod modicum deest, quasi nihil deesse vr, vt Philosophus dicit* in 2. Physic. sed cū aliquis[h] impedit aliquem, ut non consequatur p̄bendam, vel aliquid hmōi[h] non vr q teneatur ei restitutionem p̄bendae, quia quandoq; non G posset. non ergo restituere ablatum est de necessitate salutis.

*Li. 1. tex. 56. to. 2.

SED CONTRA est, qd Au. dicit i epistola ad * Maced. 14. q. 6. Si res aliena, pp quā pctm est, reddi possit, & non redditur, pœnitentia non agitur sed simulatur Si aūt veraciter agitur, non remittitur pctm, nisi restituatur ablatum, si, vt dixi, restitui pōt.

*Epist. 54 a medio illius to. 2. Et habetur 14. q. 6. c. si res aliena.

tale beneficium vacans debetur alicui illius Ecclesiae parti quae digna est: sed aliter debet ante actū distributionis, & aliter post: quia ante actum distributionis debetur digno vt cōe, ita q est suū ut res cōis. Distributionis aūt act* facit de cōi propriū. Est siquidē distributio appropriatio rei cōis ad singulares psonas. Et propterea quando incipit distribui hoc beneficium pro illo digno, incipit illud beneficium fieri suum vt appropriatum et quanto plus procedit distributionis actus pro ipso, tanto plus fit suum, ut proprium. Itaque consumato distributionis actu pro ipso beneficiū, quod a principio uacationis erat suum vt commune est suum vt proprium. Et propterea quod prius erat sibi debitum ut commune, postmodum est sibi debitum ut proprium. Et si quis post distributionem auferret, proculdubio auferret ab illo proprium. Impediens ergo a consecutione beneficij digniorem, directè agit contra distributionis actum, quo beneficium illud debebat fieri suum ut proprium: et propterea quanto magis processit actus distributionis pro illo, tanto ad plus tenetur. Distributor autem, quia sibi cōmissa est dispensatio communium bonorum, & tenet ad tribuendum beneficiū digniori siue ex malo impedientis consilio auertat se a digniore, siue pprio motu, ad restitutionem tenetur. Et quia ipse tenet ad tribuendum digniori quod erat suū ut cōmune, quia ad officiū suum spectat applicare commune huic, ideò ipse tenetur ad restituendum aequale illi beneficio: qui ipse tenebatur ad actum distributionis consumatum pro illo, & hoc si non poterat impedire. Vnde inter distributorem, & impedientem haec est dīa quia impediens tenetur ratione appropriationis debitae uiolatae: distributor aūt ratione utriusq;, scilicet & uiolatae appropriationis debitae, & omissae distributionis debitae. Et q distributor teneatur ad restituendum aequale, potest sumi ex praecedenti artic. in responsione ad ultimum, ubi dicitur, q distribuens, qui minus q debuit, dedit alicui de communibus, tenetur recompēsare secundum equalitatem rei ad rem, ut. s. quāto minus habuit q debuit, tanto plus ei detur. uerbi gratia. Si debebantur alicui de communibus centum, & data sunt ei quinquaginta, debentur alia quinquaginta, & si nihil habuisset, deberent ei centū: alioquin non fieret restitutio secundum aequalitatem rei, in qua damnificatus est, ad rem quae in recompensationem datur. Et similiter in pposito, si, pro quia, illi digniori debebatur de communibus bonis tale beneficiū, & non est ei datum, ex quo in tantū damnificatus est a distributore, qui tenetur ad hoc, non fieret restitutio, nisi aequiualens restituatur.

¶Ad tertiū deinde dubiū dicendū est, qa ex quo exclusa est pro fundamento illa ppositio, uidendū est qd est fundamentū, de quo tertium dubium quaerit. Fundamētū igitur necessitatis impedientē ad restitutionem in casu proposito, vt ex lra colligi potest, hēt duo capita simul. s. violationem iusti distributiui, & violationē boni propositi distributoris respectu huius personae cui dandum erat beneficium. Quòd. n. author fundet se super iusto in distributionibus, patet ex hoc, q attendit ad dignā & magis dignam personam. Iam. n. patet, quòd ad distributiuam iustitiam spectat considerare dignitates personarum secundū se. Quòd et fundet se super volūtate distributoris, patet ex hoc H quòd attendit, si impedimentum praestatur consulendo, antequam sit firmatum, vel post. Notanter autem dixi haec duo capita simul concurrere, quia neutrum sine altero sufficit ad obligandum ad restitutionem huic. Et q nō sufficiat violatio sola iusti distributiui, ex hoc patet quòd requiritur vltra dignitatē personae praeparatio aliqua, quae impediatur. Si enim nulla est de aliquo memoria, nec ad eum est aliqua inclinatio, quis dignior sit, nullus dicitur impedysse illum à consequutione beneficij, quamuis distribuens peccet, omittens digniorem, ac p hoc violās iustitiam distributiuā in beneficii collatione. Quòd verò non sufficiat sola mutatio propositi etiam firmati distributoris, ex hoc patet, quòd si bona ratione quis persuadeat, & inducat mutationem, ut detur digniori, nulli dicitur augeri iniuria quia non violatur, sed seruatur iustum distributiuum, praeponendo digniorem non tam digno. Vtriusq; ergo simul violatio facit, vt obligetur impediens ad restituendum illi in toto I vel in parte. Et quia nulli restituendum est nisi suum, consequens est, quòd ex vtroque simul cōcurrente, s. dignitate maiore & applicatione saltem inchoata istius beneficij ad hunc digniorem, beneficium hoc fiat illius dignioris, ita quòd incipit esse suum quodāmodo, vel simpliciter, quando est applicatio firmata, ut in litera dicitur. Et quia vnusquisq; habet ius in eo quod est suum, quatenus suum est: ideo iste dignior, cui dispositum erat dari beneficium, habet tantum iuris in illo, quantū habet ibi de suo. Et licet uere suum absolutè non sit quousque sit sibi datum, s. est, tamen vere secundum quid suum plus, & minus, quanto plus, vel minus proxima est dispositio ad collationem. Sicut enim dispositiones agri ad fructificandum sunt expectatio fructus, & qui illas dispositiones tollit, impedit fructificationem & tenetur ad restitutionem: ita dispositiones ad consecutionem beneficij sunt illius consequuturi beneficiū & qui eas tollit, tenetur ad restitutionem eius incurrens hic K ius in re respectu dispositionum, et super hoc fundatur ius in spe, respectu beneficij. Et pterea impediens dispositiones ad consequendum beneficium non tenetur ad restituendum aequiualens beneficio, sed ad restituendum aliquid, pensata propinquitate, vel elongatione potentiae ab actu, sicut in laedente semina accidit.

¶Ad considerationē dicitur, falsum esse, quòd distributor mutans sententiam, & declinans ad minus dignum, non teneatur ad restitutionem. Deterioris siquidē conditionis in hoc distributor, quā impediens est: quia quandocunq; tenetur impediens ad restituendum, tenetur etiam distributor, nisi sit deceptus rationabiliter, ita vt excusetur: sed aliquando tenetur distributor ad restitutionem nullo impediente concurrente.

¶Ad cuius euidentiam, altius aliquid ex radicibus restitutionis repetendo, nosse oportet, q beneficia ecclesiastica sunt bona cōmunia Ecclesiae dei, et personis ecclesiasticis dignis, ita quod

¶Sed cōtra hec conclusa militat ratio restitutionis: quia si duo eam neuter tenetur ad restituendū aequale, aut utroq; Quod sic patet. Aut illi digniori impeditio beneficium erat debitū ut commune aut proprium: si ut cōe, ergo nō debet sibi restitui ut proprium. Sed reddere aequale secundum rem est reddere quod alicui debetur ut pprium: ergo nec distributor, nec impediens tenetur ad restitutionem aequalis. Si namq; redderetur aequale ipsi beneficio, plus esset id, quod redderetur, q id quod ablatum est: quia ablatum est quod erat suum ut commune, & ceptum appropriari. & restitutū est ut suum propriū, et sic ille dignior ex impedimento, uel mutata sententia lucraretur. Plus. n. haberet, q habebat tunc, quando impedimentum appositū est quia habet ut proprium, quod tunc non habebat nisi ut commune, & ceptum appropriari. Si ut proprium, sequitur, ergo uterq; s. distributor, & impediens tenetur ad restitutionem aequalis: q sedm aequalitatem rei ad rem faciendū restitutionē, oportet totum q erat illi ppriū, reddere. Falsum igitur est, q teneatur ad restituendum plus distributor, q impediens, ut conclusum erat: ita quod ille ad aequale, iste ad aliquā partem tenet. quoniam idem iustum est, quod ab utroq; uiolatur, licet diuersimode, quod non facit teneri ad plus restituendum, sed facit istum magis teneri ad restituendum, quam illū v.g. principalem magis, quam secundarium damnificantem.

¶Ex eum ambus igitur in vtraq; parte rōnibus satis ambiguis oportet materiam restitutionis ex proprio gñe decidere in ppria principia reducendo. vt mens quiescat. Restitutio iustitiae cōmutatiuae act* est: iustitia aūt cōmutatiua respicit debitū vt ppriū, ut in quaestione praecedenti, ar. 1. ad vltimū litera dicit. Quod igitur restituendum est, oportet debitum esse non qualiter-

literumque, sed vt proprium. Firma ergo sententiā, q obiectū A restitutionis est debitum alicui ut proprium, ita quod nisi debeatur alicui vt proprium, non est illi necessario restituēdū. Et hoc hēt restitutio ex suo gñe: quia cuiuslibet cōmutationis iniustae obiectū, est debitum alicui ut proprium, ut patet in emptione & venditione, furto & rapina, & huiusmodi. Applicatio aūt restitutionē ad recōpēsandas distributiones iniustas, dicimus q res distribuēda nō est partium ut propria, sed ut communis. Et efficienda est propria singulis partibus secundum proportionalitatis formam per actum distributionis: ita q distributio, ut est actus distributiuae iustitiae, non significat applicationem communis boni ad has personas: quoniā talis applicatio potest fieri per actū donationis, ut patet cum communitas largitur legatis. Nec significat applicationem debitā distributiuae iustitiae, quia haec potest fieri per actum cōmutatiuae iustitiae, ut patet cum communitas soluit mercenariis: sed significat applicationem communis boni secundū proportionalitatē debitā, particularibus communitatis a distributore. Huiusmodi uerò applicatio, quae distributio vocatur, non praesupponit portionē tali parti debitam, ut sit illius ut propriā, sed facit illam esse sibi propriam. Distributio n. est inter duos terminos, ita quòd terminus à quo, est res debita parti, ut communis: terminus uerò ad quem, res propria partis, & ipsa distributio est faciens de communi proprium partibus, ut iam dictum est. Ex hoc ipso q distributio est faciēs propriū, & restitutio fundatur sup ppriō, cōsequens est, q sicut diuersimodè aliqui se habēt ad distributionem, ita diuersimodè se habeant ad faciendū proprium huic, vel illi: Et sicut diuersimodè aliqui tollunt distributionem, ita diuersimodè tollant appropriationem. Constat autem quòd diuersimodè habēt se ad distributionem distributor, & priuata persona: quia ille tenetur ad distributionem, hoc est, ad faciēdū consumatē de communi proprium huic parti secundum suā proportionem: priuata autem persona non tenetur ad distributionem. Quicunque autem tenetur ad faciendum cōsumatē A meū, & absq; rationabili causa non facit, non satisfacit mihi, si aliquid minus q A, facit meum, ut de se patet. Quia damnum meum ex negata appropriatione debita ab ipso distributore tantum est, quantum opponitur ipsi A. Et propterea distributor tenetur secundum formam iustitiae commutatiuae mihi, cui debebat distribuere A, restituere aequiualens ipsi A: qa restitutio respicit debitum proprium damno. Vt autem dictum est, proprium damnum mihi à distributore illatum, mensuratur, secundum quantitatem boni communis mihi appropriādi ex debito ab ipso distributore: ipse. n. ad consummatam appropriationem tenetur. Et paria sunt auferre alicui suū, & non facere alicui suū, si referatur ad illū, q tenetur ad hoc faciēdū, & expeditus ita est, ut impediri nequeat. Priuata autem persona, quae ex aduerso ueniens impedit distributionē, de qua loquimur, quae scilicet est actus iustitiae distributiuae, ex eo quòd nō tenetur ad ipsam consumandam distributionem, non tenetur restituere aequiualens beneficio distribuendo. Sed ex eo quòd distributionem, quae est debita appropriatio cōmunis ad hanc partem, impedit, intantum tenetur, quantum illa appropriatio accedit ad proprium. Quantò enim appropriatio magis ap E propinquat huic, tanto dānum propriū istius est maius. Penes proprium autem damnum illatum mensurāda est restitutio, quae ad debitum, ut proprium, respicit. Et propterea in litera dicitur, quòd impediens tenetur ad arbitrium boni uiri, si non erat firmatum, quia non erat suum ut proprium: nec ille tenebatur ad cōsumandū distributionis actum, ut esset suum ut proprium. Sic ergo patet, q non est eadem de utroque, s. distributore, & impediente ratio: quia impediens tenetur ex hoc solo, quia impediuit digniorem à consecutione sui, ut communis, debiti sibi, ut fieret sibi proprium. Et quia quantò magis distributio erat disposita pro eo, tantò magis erat suum ut propriū: ideò tantò ad plus restituendum tenetur. Distributor autem ex alio capite tenetur ad restitutionem. s. ex hoc, quòd tenebatur ad inchoandam, & consumandam distributionem huius beneficij pro isto. Et nisi hoc afferatur, perit natura restitutionis pro dānis restitutionum. Fieret. n. melioris cōditionis distributor omittens dare huic: quia non tenetur restituere tantum huic, quantum tenebatur distribuere huic. Cessat aequoque iustitia querelarum ciuium hic pugnātium, q aequalia nō aequalibus, aut inaequalia aequalibus dantur, ut dr in 5. Ethicorum: aut iniustum hoc non deberet ad iustum per restitutionē deduci, ut patet.

*Ar. pce.

RESPON. Dicendum, q restitutio, sicut dictū* est, est act* iustitiae cōmutatiuae, q in quadā aequalitate consistit. Et iō restituere, importat redditionē illi* rei, q iniustè ablata est: sic. n. p iteratā eius exhibitionē aequalitas reparatur. Si uerò iustè ablatum sit, inaequalitas erit ut ei restituat: quia iustitia in aequalitate consistit.[m] Cū ergo cōseruare iustitiā sit de necessitate salu B tis, consequens est q restituere id, quod iniustè ablatū est alicui, sit de necessitate salutis.*

Caieta. m

AD PRIMVM ergo dicendū, q in quibus non potest recompēsari aequiualens, sufficit q recompēsetur quod possibile est: sicut patet de honoribus, qui sunt ad Deū, & ad parentes, ut Philo. dicit* in 8. Ethic. Et ideò quando id, quod est ablatum, non est restituibile per aliquid

*Li. 8. & vlt. nō p cul a fine tom. 5.

¶Notāter autē dixi, q impediens ex aduerso ueniēs non tenetur ad aequale: qa cōsiliarij distributoris, quorū consilio distributor regit in distribuendo, non minus tenentur ad restituendum aequale, q distributor: quia ipsi tenētur ex officio ad inchoandam, & consumandam distributionē pro digniore, ex quo est eorum cōsilio distributio ppo sita. Haec aūt, quae de distributoris obligatione dicta sunt, intelligenda sunt qn distributio pro digniore liquida est, & non impossibilis. Et quoniam difficile est restitutionem facere in distributionibus bñficiorum, iō caueant sibi distributores: quia non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. Nec fallat se, aut blandiatur sibi quisquam, putans Papam propter plenitudinem suae potestatis nō arctari distributiuae iustitiae legibus in beneficiis distribuendis: qm Paulus Apostolus cui uniuersalis Ecclesiae regimē cōmissum erat, sicut aliis Apostolis a Christo, ait, Sic nos existimet hō, ut dispensatores ministeriorū Dei. Vt C dispensatores ministeriorū dixit, non ut dominos. Constat autem ministeria ecclesiastica distribui, cum beneficia ecclesiastica distribuuntur: quoniam haec sunt illorum quasi stipendia.

¶Sed quid dicendum in casu, quo corrupta esset Ecclesia in capite, & omnes auaritiae studerent, & sola uenalitas, aut uoluntas, aut aliqua conditio extranea à iusto, esset ratio distributionis, seu dissipationis beneficiorum, & unus alium supplantare quaereret, quis cui restituere teneretur, cum omnes sint indigni, cum nulla impediatur distributio: quia omnino non fuisset iustè datum beneficium, sed ad libitum &c.

¶Rñdeo, q sicut in moralibus sunt, ut dicitur in 7. Ethicorum, uitia duplicis ordinis, quaedam humana, ut auaritia, pusillanimitas, furtum, & similia, quaedam uerò bestialia, ut coitus cū animalibus, feritates, & hmōi, & de illis disputatur, ista relinquuntur: ita in Ecclesia quaedam sunt uitia ecclesiastica, ut intrusio, symonia, aliqua mala distributio, impedimentum praestare digniori, & huiusmodi: quaedam autem sunt uitia Babylonica, q indigna sunt disputatione, & huiusmodi sunt uitia Romanae curiae, quando (quod Deus auertat) uenalitas, uoluntas, lenocinium, & huiusmodi, distribuerent beneficia. D

¶Ad confirmationem ultimam in dubio principali dicitur, q cum iste minus dignus ratione actionis suae in nullo teneatur digniori, quia non impediuit eum, ut supponitur: nec beneficium unq fuerit illius dignioris, nec ipse fuerit unq debitor illi, ut faceret illud esse suum, sicut debitor erat distributor, nullo iure tenetur ad restitutionem. Nec est uerum, q iste occupet iura dignioris: quoniam ius dignioris erat respectu illius, quādiu erat inter bona communia. Modo autem factum est bonū proprium per applicationem ad istum: & ius dignioris remansit ad communia, & ad distributorem, qui ei tenetur duplici iure, scilicet distributionis, & restitutionis.

¶Ad secundum postmodum dubium, q de procurantibus p se minus dignis, ac per hoc indirectè impedientibus digniorē, tractat, dicitur à Scot. & Ric. in 4. sent. dist. decimaquinta, q taliter pro se procurans non tenetur ad restitutionem aliquam: qa licet unicuique pro seipso procurare per uiam licitam & honestam, alio neglecto.

¶Et firmatur, seu declaratur ex iure ciuili. ff. de nou. oper. nū. l. 1. ubi dicitur, quòd si praescindo uenas in fundo meo, p quas deriuatur aqua ad puteum alterius causa damnificādi, teneor, illi: Si autem ut propriae consulam utilitati in aliquo aedificio, non teneor, iuxta allatam regulam arguendo.

¶Petrus autem de Palude in 4. sen. dist. 15. dicit, q si quis procurat ut beneficium detur minus digno sibi, uel alij, tenetur ad restitutionem digniori, quem impediuit: quia beneficium est debitum secundum distributiuam iustitiam digniori.

¶Mihi verò uidetur distinguēdum, quia minus dignus potest dupliciter pro se procurando impedire digniorem. Primò, ut impedimentum claudatur infra latitudinē uoluntarij, qd sūe

geret, nisi procurans pro se mauult se cōsequi cū dignioris impedimēto, q̃ se nō cōsequi, ut dignior nō impediatur. Qui n. pro minus digno sic cēdit ad cōsequendū, ut nō curet de impedimēto dignitatis, ad restitutionem tenet, iuxta arbitrium uiri boni. Ergo est, qa huius pcuratio est iniusta, utpote contra iustitiā distributiuā.

Alio mō, vt impedimentū nō sit voluntarium, qd sic accidit, qñ aliqs petit pro se, vel alio sine cuiusquā iniuria. Et si hoc qdē exprimit, clarū ē q̃ iniustè nō petit. Et si sibi dari contingit à distributore, posthabito digniore, ipse q petit, in cā non fuit, vñ non tenetur ad restitutionē. Si aūt hoc non explicat, qa non est de stylo petentiū, petitio sic intelligenda est sine iniuria alterius, qa nemo presumendus malus est absq; sufficiēti indicio. Et ppea ēt absolutè procurans, non volens impedire pp se digniorē, & si in ueritate aduerteret se īpedire digniorē, desisteret, aut exprimeret suā intentionem, si de hoc rōnabiliter dubitaret, non tenet ad restituendū in aliquo, si sibi minus digno datū est, qa non iniustè procurat. Et si hanc distinctionē perspexeris, videbis, q. opiniones recitatę quæ uisæ sunt cōtrariæ, non sunt contrariæ: quia Scotus & Richardus verū dicunt, quando iustè qs procurat, non quando contra rationem distributiuæ iustitiæ: Petrus verò, quando iniustè quis procurat.

* In resol. ad 1.

æquale dēt fieri recōpensatio, quali possibilis est, puta, cū aliquis alicui abstulit mēbrum, debet ei recōpensare uel in pecunia, uel in aliquo honore considerata cōditione utriusq; psonæ fm arbitrium boni viri.

AD II dicendum, q. aliquis pōt alicui famam tripl̃r auferre. Vno mō, uerum dicendo, & iustè, puta, cum aliquis crimen alicuius pdit ordine debito seruato, & tūc nō tenetur ad restitutionem famę. Alio modo, falsum dicēdo, & iniustè: & tūc tenetur restituere famā, confitēdo se falsum dixisse. Tertio mō, verū dicendo, sed iniustè, puta, cū aliquis prodit crimen alterius contra ordinem debitū: & tunc tenet ad restitutionem famæ quantum pōt, sine mendacio tñ, utpote q. dicat se malū dixisse, uel q. iniustè eū diffamauerit: Vel si non possit famā restituere, dēt ei alr recompensare, sicut & in aliis dictum* est.

AD III dicendū, q. actio cōtumeliā inferentis non pōt fieri, ut non fuerit. Potest tñ fieri, vt eius effectus, s. diminutio dignitatis personæ in opinione hominum reparetur per exhibitionem reuerentiæ.

AD IIII dicendum, q. aliquis pōt impedire aliquem, ne hēat pręebendam multipl̃r. Vno modo iustè, puta, si intendens honorem Dei, uel utilitatē Ecclesię, pcuret q. detur alicui psonæ digniori: & tunc nullo mō tenet ad restitutionē, uel ad aliquā recompensationē faciēdā. Alio modo iniustè, puta, si intēdat eius nocumentum, quē impedit p p odium, uel uindictam aut aliquid huiusmodi: & tunc si impedit ne pręebenda det dignō, consulens q. non detur, antequam sit firmatum q. ei det, tenetur quidem ad aliquam recōpensationem pensatis conditionibus personarū, & negotij fm arbitrium sapientis: non tñ tenetur ad ęquale, quia illā nondum fuerat adeptus, & poterat multipliciter impediri. Si verò iam firmatum sit, q. alicui detur præbenda, & aliquis propter indebitam cām procuret q. reuocetur, idem est ac si iam habitā ei auferret: & ideò tenet ad restitutionem æqualis, tamē secundùm suam facultatem.

¶ Ad primum deinceps dubium de æque digno, ex dictis patet solutio, quia s. impediens dignum, ut detur æque digno, non tenetur ad restitutionem: quia non uiolat iustum distributiuum. Iam. n. dictum est, q. nisi uioletur iustum, non habet locum restitutio. Et si contra insteter, qa uiolatur appropriatio inchoata pro uno, Respondetur, q. in æquè dignis appropriatio inchoata non iustitiæ, sed gratiæ, donec fuerit confirmata, seu facta ut proprium. Et propterea non læditur iustitia, sed gratia: non impeditur appropriatio debita, sed gratuita.

¶ Ad quartū demum dubium de gradibus in pgressu distributionis, quando. s. distributio est firmata, & tamen nō est executioni mandata, dicitur q. author, ut ex dictis patet, loquitur de distributione debita, nō gratuita. i. respectu dignioris, nō æque digni. & istius ponuntur tres status. Primus ante firmitatē, hoc est antequam sit decreta distributio ad hunc. Secundus, quando iam est decreta respectu huius, sed non executioni mandata. Tertius, quando iam est executioni mandata. De hoc tertio statu in litera nihil dicitur, quia de impedimento consecutionis est quæstio. Consummata autem distributione, consecutio impediri non potest, licèt possit impediri possessio cōsecuti. Sed de iniustè impediente possessionem, nō est dubium, q. tenetur ad restitutionem æqualis: quia iam in proprio damnificatur, q impeditur à possidendo suum beneficium. De primo uerò statu dicitur, q. ad arbitrium boni viri, pensatis conditionibus restitutio fieri debet. De secundo verò, de quo est præsens dubium, in litera dicitur, q. tenetur ad restitutionem æqualis. Et q. intelligat litera per sua verba hunc statum, scilicet quando distributio debita est decreta respectu huius, patet ex duobus. Primo, ex hoc q. dicit, Si est firmatum, q. alicui detur: secundo, ex hoc q. subdit, Et aliquis procuret q. reuocetur. Si non loqueretur de distributione executioni mandata, ante tamen possessionem, non diceret ly, ut detur, quia iam data esset præbenda. Nec diceretur reuocabilis, quia ex quo est executioni mandata, non est reuocabilis, sed auferibilis.

¶ Vnde ad motum dubium dicitur, q. author loquitur de firmitate impedibili, ita ut non sit adhuc omnino proprium illius, pro quo firmatum est beneficium. Patet namque quòd ponit casum, in quo de facto impeditur est ille dignior. Et factū est ut sibi non detur per reuocationē statutæ distributionis. Et cum obiicitur, ergo impediens non tenetur ad æquale, quia adhuc non erat actu suum, Respondetur, quòd parua interest esse actu meum, & esse ex debito decretum, velut meum. Statim enim ut distributio iustitiæ distributiua exigente decreta est, ut hoc detur illi parti, & illud illi alteri parti, unicuique par debetur id, quod è decretum sibi quasi proprium: quamuis usque ad executionē decreti non sit illud verè proprium. Quia ergo parua sunt proprium, & quasi proprium, ideò author dixit, quòd tenetur ad restitutionē æqualis.

¶ Sed occurrit non spernēda speculatio. Contingere potest q. iuste decreta distributione talium beneficiorum pro tali, & tali, antequā executioni mandetur distributio, appareat alius dignior, cui secundū rōnem distributiuæ iustitiæ debetur locus primus in distributionibus, si quis ad distributorem accedens procuret, ut reuocet decretam distributionē, ut detur digniori præbenda, iste non uiolat iustitiam distributiuam, nec tenetur ad restitutionē illi, cui erat decretum beneficium, & tñ aufert illi, quod erat illi debitum quasi proprium. Non ergo parua sunt, auferre debitum quasi proprium, & auferre debitum ut proprium: quia constat non esse auferendum proprium beneficium ab aliquo, ut detur digniori. Sed hoc non obstat determinationi factæ, quia res non in eodem statu permanent. Aduertendum est n. q. quandiu decreta distributio habuit rōnem iusti, portio decreta huic erat debita quasi propria. Et quandiu habebat hanc rōnem, non poterat nisi iniustè auferri ab eo, & æquiualebat proprio. Sed statim ut distributio desiit habere rōnem iusti pp digniorem personā iam manifestatā, desiit illa pbenda debita esse huic, quasi propria, ac per hoc licite dari est alteri. Hoc aūt ostendit, q. non sunt idē proprium, & quasi propriū, & q. non habent omnino eandem uim: qa proprium non est uariabile, quasi proprium adhuc uarietati subiicitur. Sed nō ostendit, quin stante in suo robore quasi proprio, æquiualeat proprium, & quasi propriū quo ad damnum, & consequenter quo ad restitutionem.

¶ Ad sextū postremo dubium, an hæc doctrina locum habeat in donationibus, testamentis, & legatis, Respondet breuiter, quòd quia liberalium collationum uoluntas donantis est iō iuxta uerbum patrisfamilias, An non licet mihi, quod uolo, facere? Et uoluntas donantis, testantis, aut legantis, quandiu est ambulatoria, in sua est libertate: ita quòd nulli facit iniuriam, aut ferendo legatum factum, consequens est quòd nullum ius uiolat qui legatum, testamentum, aut aliquid huiusmodi impedit, procurando reuocari non solū ut sibi, aut alteri bñfaciat, sed & animo damnificandi eos, quibus erāt danda huiusmodi bona, reuocationē eorū procuret ab eo, qui donabat: & ratio est, quia restitutio est actus iustitiæ. Et in eo damno illato consurgit, præsupponit violationem iusti, seu iuris, ad quod reparandum restitutio ordinatur. In proposito autem nullius ius uiolatur, quia nihil erat alicuius, voluntate adhuc existente ambulatoria. Signū aūt huius est, q. si ipse testator ex odio reuocet testamentū, nulli facit iniuriā. Et si ipse, qui est principalis cā reuocationis, nulli facit iniuriā, alij etiam iter ipsum, & inducentes ad reuocandū, nō inducūt ad faciēdū iniuriā alicui, & per hoc nō tenentur ad restitutionē, sed ad pœnitentiā de peccato odij. Et si cōtra hoc afferatur aliud exēplum de persone uenarū aquæ, q. si alio damnificandi alius quis præcidit in proprio fundo uenas aquæ, p quas in puteū fluit alterius, tenetur ad restitutionē, ad quam non teneretur, si non animo damnificandi faceret idē, ut pdictā est. ergo à simili, q. aio dānificandi proximum procurat reuocari testamentum, tenetur de damno.

¶ Rñdendum est, q. nō est simile: quia in casu personis aufertur proximo aqua propria, dependens tñ à fundo alterius: & ppterea oportet auferentem, ex legitima cā auferre. Hic uerò nihil propriū aufertur, quia nihil iuris habebat ex uolūtate ambulatoria.

Porrecta per totum.

345

Infra art. 4 cor. Et 12. q. 105. ar. 1. ad 9. Et 4. d. 15. q. 1. ar. 5. q. 2. ad 5.

ARTICVLVS III.

Vtrum sufficiat restituere simplum, quod iniustè ablatum est.

AD TERTIVM sic pcedit. Vr q. non sufficiat restituere simplū, qd̃ iniustè ablatum est. Dr̃ n. Exo. 22. Si qs furatus fuerit bouē, aut ouē, & occiderit, vel vēdiderit, qnq; boues pro vno restituet, & quatuor oues p vna oue: sed qlibet tenet mādatū diuinę legis obseruare. ergo ille q furat, tenet restituere quadruplum, vel quintuplum.

¶ 2 Præt. Ea quę scripta sunt, ad nostrā doctrinā scripta sunt, vt dr̃ ad Rom. 15. sed Lucæ 19. Zachæus dixit ad Dñm. Si quē defraudaui, reddo quadruplū. ergo homo debet restituere multiplicatū id, qd̃ iniustè accepit.

¶ 3 Præt. Nulli pōt iustè auferri id qd̃ dare nō dēt: sed iudex iustè aufert ab eo, qui furatus est plus q̃ furatus est, p emenda. ergo hō debet illud soluere, & ita non sufficit reddere simplum.

SED CONTRA est, quia restitutio reducit ad æqualitatem, qd̃ inæqualiter ablatum est: sed aliquis reddēdo quod accepit simplum, reducit ad æqualitatem. ergo solum tenetur restituere tantum, quantum accepit.

RESPON. Dicendum, q. cum aliquis iniustè accepit re alienam duo sunt ibi cōsideranda: quorum vnum est inæqualitas ex parte rei, quæ quandoq; est sine iniustitia, ut patet in mutuis. Aliud autem est iniustitiæ culpa, quæ potest esse etiam cum æqualitate rei, puta, cum aliquis intendit inferre violentiam, sed non præualet. Quantum ergo ad primum, adhibetur remedium per restitutionem, inquantum per eam ęqualitas reparatur, ad quod sufficit quòd restituat tantum, quantum habuerit de alieno: sed quatum ad culpam, adhibetur remedium per pœnam, cuius inflictio pertinet ad iudicem & ideò antequàm sit condemnatus per iudicem, nō tenetur restituere plus quàm accepit: sed postquàm condemnatus est, tenetur pœnam soluere*. Et per hoc patet responsio ad primū: quia lex illa determinatiua est pœnæ per iudicem infligendę, cum ad obseruantia iudicialis præcepti nullus teneatur post Christi aduentum, ut supra habitum* est. Potest tamen idem, vel simile statui in lege humana, de qua erit eadem ratio.

* 1. 2. q. 104. ar. 3.

AD II dicendū, q. Zacchæus id dixit, quasi supererogare uolens. Vnde & præmiserat: Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus.

AD III dicēdū, q. iudex condemnando, iustè potest accipere aliquid amplius loco emendæ: quod tamen antequàm condemnaretur, non debebat.

SVPER QV. LXII. ART. III.

IN art. 3 eiusdem 62. q. dubium occurrit circa illam redditionem causæ in corpore ar. cum dicitur, Et ideo antequàm sit condemnatus per iudicem, non tenetur restituere. Vi enim q. ex hoc, q. inflictio pœnæ pertinet ad iudicem, non sequatur, anteq. sit condemnatus, non teneatur, tum quia inflictio pœnæ non pertinet ad iudicem tñ, sed ad legem. dictum est enim in præcedenti libro, q. actus legis est punire, tum quia iudex punit, et lex animata. Si ergo lex pœnalis lata est, non est opus iudice damnante, quia lex infligit pœnam: tum quia manifestè patet teneri aliquos ad pœnas legis absque iudicis quocumq; actu, ut patet in excommunicationibus, & censuris latis à iure.

¶ Ad hoc dicitur, quòd author non loquitur vniuersaliter de pœna à lege imposita, sed de pœna restitutionis in quadruplo, uel huiusmodi, ut patet in litera. sed quia ratio in litera ad maiorem restitutionem a lege statutam uniuersalior est, quàm restitutionis pœna, vt patet, oportet aliter dicere, distinguendo q. pœna statuta in lege est duplex, quædam ad cuius executionē requiritur aliqua actio, quædam autem cuius executio nullam actionem requirit, verbi gratia. Pœnæ mortis, mutilationis, verberis, carceris, exilij, solutionis, confiscationis, seu priuationis bonorum, & huiusmodi, non possunt executioni mandari per solam legem, nisi interueniat actio aliqua, puta, occidere, mutilare, uerberare, includere, ire, soluere, accipere, uel dare, & si qua est alia eiusmodi actio. Pœnæ autem excommunicationis, suspensionis, interdicti, & irregularitatis, & si qua est alia similis, nullam actionem in sui executionem exigunt: sed non communicare cum fidelibus, non immiscere se prohibitis, nō exercere actum ordinis, quæ in sola negatione, seu priuatione consistunt, sufficiunt ad earum executionē. Ex hoc autem sequitur altera differētia, scilicet, q. quædam est pœna cuius inflictio est propria iudicis: quædam autem cuius inflictio est communis iudici, & legi declaratiuæ, quia pœna in executione exigens agere, consistit propria iudici ex hoc, qa aut ad illud agere tenet reus, aut iudex. Non reus, quia non tenetur ex lege nisi ad pœnam. Pœna autem consistit in pati, non in agere. ergo tenetur iudex. Et uere sic est, quia nisi iudex p se, uel alium occidat, mutilet, uerberet, claudat, agat ad exilium, accipiat bona, aut huiusmodi, non tenetur reus ex sola lege ad huiusmodi pœnæ executionem. Pœna autem in executione non exigens agere, communiter infligi potest à iure, uel iudice. Itaq; sola legislata sententia obligat reū ad executionem pœnæ. Et in promptu causa est, quia non exigit necessario actionem iudicis.

¶ Ad dubium ergo dicitur, quòd doctrina authoris uniuersalis est de pęna, cuius inflictio pertinet ad iudicem, ut propria de tali enim optimè sequitur redditio causę. Et ideo antequàm sit condemnatus per iudicem, nō tenetur ad executionem. Et quòd hæc sit uera intentio authoris, patet ex hoc, quòd loquitur de iudice, ut distinguitur à lege. Loquendo enim de iudice, ut distinguitur à lege, oportet loqui de proprijs iudicis, & de communibus iudici, & legi.

¶ Et per hæc patet responsio ad primam obiectionem: quia punire, idest, punitionem statuere, est actus legis, & punire executiuè conuenit etiam legi, quando pœna non exigit actionem in executione. Et ad secundam, quia de pœnis, quarum inflictio communis est iudici, & legi loquuntur: litera autem loquitur de pœna, cuius inflictio est propria iudicis. Et tu notabis, & applicabis hæc ad iurium & statutorum tam ciuilium, quàm canonicorum intellectum, & rationem. Videbis enim quòd si pro quibusdam criminibus, puta hæresis, læsæ maiestatis, & huiusmodi, pœnæ priuationis bonorum ipso facto incurrendæ ponuntur, inquantum claudunt se in priuationem, à lege infligi dicuntur: inquantum uerò exigunt actionem, iudicis actū expectant, unde dicuntur priuati dominio rerum à lege: non tamē tenentur ea assignare fisco, nisi interueniat actio iudicis.

SVPER QV. LXII. ARTIC. IIII.

IN art. 4. eiusdem quæstionis in responsione ad primum & secundum, dubium est, quare damnum lucri cessantis ex pecunia mutuata debet restitui creditori post moram, ut in litera

Universidad de Deusto Biblioteca

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aliquis debeat restituere quod non abstulit.

AD QVARTVM sic pceditur. Vr q aliqs debeat restituere quod non abstulit. Ille.n. q h damnum infert alicui, tenet dãnum remouere: sed quando aliquis damnificat aliquẽ ultra id, quod accepit, puta, cum aliqs effodit semina, damnificat eum qui seminauit in tota messe futura: & sic uidetur quòd teneatur ad eius restitutionem. ergo aliquis tenetur ad restitutionẽ eius, quod non abstulit.

¶2 Præt. Ille q detinet pecuniã creditoris ultra terminũ præfixum, vr eum damnificare in toto eo, h quod lucrari de pecunia posset, quod tñ ipse nõ aufert. ergo uidetur q aliquis teneat restituere quod non abstulit.

¶3 Pręt. Iustitia humana deriuatur a iustitia diuina: sed Deo dẽt aliquis restituere h plus q̃ accepit h ab eo, fm illud Matthe. 25. Sciebas q meto ubi non semino, & cõgrego ubi non sparsi. ergo iustum est, ut ẽt restituat homini aliqd, qđ non accepit.

SED CONTRA est, quod recõpẽsatio ad iustitiã pertinet, inquantũ æqualitatem facit: sed si aliqs restitueret qđ nõ accepit, hoc nõ esset æquale. ergo talis restitutio nõ est iustum q fiat.

RESPON. Dicendum, q quicunq; damnificat aliquẽ vr ei auferre id, in quo ipsum damnificat. Damnũ.n. dr ex eo, q aliquis minus habet, q̃ debet habere, fm Phil. in 5.* Ethic. Et iõ hõ teneẽ ad restitutionem eius, in quo aliquẽ damnificauit: sed aliqs damnificatur dupr. Vno mõ, qa aufertur ei qđ actu habebat: & tale m damnũ est sp restituendũ fm recompensationẽ ęqualis n, puta, si aliqs dãnificet aliquẽ diruens domũ eius, tenetur ad tm, quantũ ualet domus. Alio mõ, si damnificet aliquẽ, impediẽdo ne adipiscaẽ, quod erat in uia habẽdi. Et tale dãnũ non oportet recompensare ex æquo, qa minus est habere aliqd virtute, q̃ habere actu. Qui aũt est in uia adipiscẽdi aliqd, habet illud solum fm virtutẽ, vel potentiam: & ideo si redderet ei, vt haberet hoc in actu, restitueretur ei quod est ablatũ non simplũ, sed multiplicatum, qđ nõ est de necessitate restitutionis, vt dictũ* est.* Tenetur tñ aliquam recompẽsationem facere fm conditionem personarum, & negotiorum l. Et p hoc patet rñsio ad Primum, & Secũdum. Nam ille qui semen sparsit in agro, nondum habet messem in actu, sed solũ in uirtute. Et similiter ille qui habet pecuniam, nõdum habet lucrum in actu, sed solum in uirtute, & vtrũq; põt multipľr impediri.

AD III dicẽdũ, q Deus nihil reqrit ab homine nisi bonum, qđ ipse in nobis seminauit: & iõ verbum illud uel intelligitur fm prauam existimationem serui pigri, qui existimauit se ab alio nõ accepisse: vel intelligit quãtũ ad hoc, q Deus requirit a nobis fructus donorũ, q sunt & ab eo, & à nobis: quamuis ipsa dona à Deo sint sine nobis.

ARTICVLVS V.

Vtrum oporteat semper restitutionem facere ei, à quo acceptũ est aliquid.

AD QVINTVM sic pceditur. Videtur quòd non oporteat semper restitutionẽ facere ei, à quo acceptum est aliquid. Nulli n. debemus nocere: sed aliquando esset in nocumentum hoĩs, si h redderetur, quod ab eo acceptũ est, uel etiam in nocumentũ aliorum, puta, si aliquis redderet gladium depositũ furioso. ergo non semper est restituendũ ei, à quo acceptum est.

¶2 Præt. Ille q illicitè h aliqd dedit, non mereẽ illud recuperare sed qñq; aliquis illicitè dat, qđ alius ẽt illicitè accepit, sicut ap paret i dãte, & recipiẽte aliqd symoniace. ergo nõ sp restituẽdum est ei, à quo acceptum est.

¶3 Præt. Nullus tenetur h ad impossibile: sed quandoque est impossibile restituere ei, à quo acceptum est, vel quia est mortuus, vel quia nimis distat, vel quia est ignotus. ergo non semper faciẽda est restitutio ei, à quo acceptum est.

¶4 Præt. Magis debet homo h recompensare ei, à quo maius beneficium accepit: sed ab aliis personis hõ plus accepit beneficiũ, q̃ ab illo qui mutuauit, vel deposuit, sicut à parentibus. ergo magis subueniendum est quandoque alicui personæ alteri, quàm restituendum ei, à quo acceptum est.

¶5 Pręt. Vanum est restituere illud, qđ ad manum h restituentis p restitutionem peruenit: sed si platus iniustè aliquid Ecclesiæ subtraxit, & ei restituat, ad manus eius deueniet, qa ipse est rerũ Ecclesiæ cõseruator. ergo nõ dẽt restituere Ecclię, à qua abstulit: & sic non sp restituendum est ei, à quo est ablatum.

SED CONTRA est, q dicitur Rom. 13. Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal.

RESPON. Dicẽdũ, q per restitutionẽ fit reductio ad ęqualitatem commutatiuę iustitiæ, quę consistit in rerum adęquatione, sicut dictũ* est. Huiusmodi aũt rerũ adęquatio fieri non posset, nisi ei, q minus habet q̃ quod suum est, suppleretur qđ deest. Et ad hanc suppletionem faciẽdã m necesse est ut ei hat restitutio, à quo acceptum est. n

AD PRIMVM ergo dicendũ, q qñ res restituenda apparet esse grauiter nociua ei, cui restitutio facienda est, uel alteri, non ei debet tunc restitui: quia restitutio ordinaẽ ad utilitatẽ eius, cui restituitur. Omnia.n. q̃ possidentur, sub rõne utilis cadũt. Nec tñ debet ille, q detinet rẽ alienam, sibi appropriare, sed vel reseruare ut congruo tempore restituat, uel etiã alibi tradere tutius conseruandam.

AD II dicendum, q aliqs dupliciter aliquid dat illicitè.

Perrect. per totum. 346

dicitur, & nõ à principio absolutè loquẽdo. Nulla.n. apparet inter hæc differẽtia, nisi quia post morã inuoluntariè sustinet damnum creditor à principio aũt uoluntariè. Sed hæc iõ nõ ualet, quia iustitię cõmutatiuę est adęquare rẽ rei siue uoluntariè, siue inuoluntariè quis damnũ sustineat, ut patet ĩ mutuo, & vẽditione voluntariis, & in furto, quo ad inuoluntaria. Propter quod si debitor pecuniæ, puta, mille ducatorum, tenetur post morã ad aliquid plusquã mille ratione interesse lucri cessantis, oportet hoc debitum nõ aliunde prouenire, quàm ex hoc, quod in litera dicitur, scilicet q habens mille, non solum habet mille, sed habet lucrum in uirtute, in quo damnificatur à debitore detinente illos mille. Ac p hoc, ut æqualitas fiat rei ad rem, oportet restituere illi non solum mille, sed etiã quantum æstimatur ualere lucrum in uirtute. Sicut in seminibus destructis, quantum æstimantur fructus in uirtute, non in actu, ut in litera dicitur. Et si ex hoc prouenit huiusmodi restitutio, consequens est, quòd etiã à principio habens mille ducatos nõ solum habet mille, sed lucrum in uirtute. Ac per hoc voluntariè sustinens damnum mille, dum mutuat alteri, sustinet etiam damnum lucri in uirtute. Ac per hoc debentur eidem nõ solum mille, sed aliquid æquiualens damno lucri, alioquin non restituetur æquale. Et confirmatur: quia sicut habens semina in agro sata potest licitè vendere messem, quam habet in uirtute, nõ quantum ualebit, sed quantum valet in cõparatione tali existẽs: ergo pari ratione si habens mille ducatos habet lucrum in virtute, potest alienare totum simul, s. illos mille, & lucrũ in virtute.

* Li. 5. ca. 4. tom. 5.

Conclu. m

*Ad hoc dubiũ, quia ad materiam vsuræ spectat, ideò in tractatu de vsura inferius respondebitur. Coincidit enim hæc questio cum illa, An liceat accipere aliquid plus mutuata summa ex hoc, quòd pecunia est organũ ad lucrandum, & commoda humanæ uitæ habẽdum: quæ quęstio ibidem disputabitur.

*ar. prec. Conclu. l

SVPER QV. LXII. ART. V.

IN art. 5. eiusdem quęstionis in corpore articuli illa verba, Nisi ei qui minus habet, quam quòd suũ est, suppleretur. Ex hac siquidem radice, q scilicet ideò reddendum est ei, à quo acceptum, quia suum est, habetur quòd q accepit ab aliquo rẽ alienam vel furto, vel vsura, uel aliàs occupatam, non tenetur restituere illi, à quo accepit, quia non minus habet, q̃ suum est: sed debet facere quantum potest, ut reddatur domino. Debet tamen significari per aliquam bonam uiam illi qui occupauerat, quòd non tenetur satisfacere tali pro tali re, ne contingat, si forte ueniat ad pœnitentiã, bis fieri restitutionem, & damnificari pœnitẽtem. Ex hac quoque radice prouenit, quòd si quis bona Ecclesiæ, seu religiosi, sic habuit, q tenetur ea restituere, & prælatus ecclesię illius, uel monachus administrator sit dilapidator, quòd non sunt ei restituenda: quia non minus habẽt de suo, sed de alieno existẽdo ad dispensandum, non ad dissipãdũ. Et ideo tenetur reddere Ecclesiæ, quæ est rerũ dña in rebus q non pñt dilapidari. Et similiter reddi debẽt abbatiæ, seu conuentui, cuius sunt. & idẽ est de similibus iudiciũ. Et hæc intellige in foro cõscientiæ. Cũ secreto hæc fieri pñt agendo taliter cum utrisque, s. fisi & occupatoris parati ad denunciãdũ alienũ, aut dilapidãdũ ecclesiasticum, seu cõe bonũ. Nã secus est in foro iudiciali, & absolutè, pro quanto & prędoni cõmunis, q rapta bona sunt sua non simpliciter, sed ad custodiendũ, & restituendum in cuius signũ non nisi publica potestate pñt illi auferri licitè absolutè loquendo: & propterea iudex compelleret ad restituẽdum illi occupatori, & dilapidatori, non ad tuẽdum et p donem in possessione. Explicuisse iustitiæ exigentis, ut ipse occupator, aut dilapidator, rehaberet, qd suũ sic est, & restitueret dño, aut rectè dispẽsaret. Nã si sic fieret, etiam modus iustitiæ quo ad personã, quæ tenetur ad restituendum dño simpliciter, uel dispensandum, seruaretur, qui violaẽ hoc est non seruatur, cum in foro conscientiæ supradicto modo restitutio fit, sed sanè in dictis casibus non seruatur in sententiã utrunque, ut dictum est. Defectus siquidem legis hic accidẽte videtur corrigandus ab æquitate, ne foueat quis occupationem, aut dilapidationem, materiam ministrando, cũ possit illam subtrahere, & proximi, aut Ecclesiæ iura tueri sic &c.

Perrect. per totum. 347

4. d. 15. q. 1. ar. 5 q. 4. Et opu. 67. Et opu. 73. ca. 17. & 18.

* Ar. 2 huius quæst, & q. 58. articu. 10.

¶ In responsione ad primum eiusdem artic. aduerte, q ex hac eadem radice prouenit, q quæ iniusti belli non sunt restituenda magna data iniusti principi, quibus ad exercitũ fouẽdũ egentes cõseruanda ut congruo tpe, sine. Cæterum iniuria reddantur. Et si depositum, aut mutuũ non est reddendum dño expositurò in dãnum, alterius, quo pacto põt quis mutuare alicui expositurò in damnum, & iniuriam Ecclesiæ, puta, p emẽdo cardinalatu? Minus n. est reddere suum alicui, q̃ mutuare. Et si neutrum agendum est, quo pacto nummularij, ut mediatores, ministrant eisdem ad habẽdum pecunias suas ex aliquo distanti loco pro tali opere? Nec enim eum sint uoluntaria, absque peccato sunt, quando constat quòd ad hoc petuntur.

¶ In responsione ad secundum eiusdem articuli quinti, scito discernere inter dationem illicitam, & propter causam illicitam, respiciendo ad id, quod lege diuina, vel humana prohibitum est. Quando n. ipsum dare est peccatum, seu prohibitum, ut cũ lex prohibet dare, ut patet cum prohibetur dari iudici pro sententia, uel monasterio pro ingressu, uel episcopo p beneficio, & huiusmodi, tunc ipsa datio est illicita. Quando uero dare nõ prohibetur, sed actus, seu causa propter quam datur, ut cũ prohibetur fornicatio adulterium, & huiusmodi, nõ prohibetur dare propter illa, sed ipsa prohibentur. Vnde homo propter acceptã huiusmodi seruitia, quãtumuis nefanda, tenetur dare qd promittit, uel solitum est. Et quia sola causa in culpa est, non refert in proposito, an propter fornicationem, an propter adulterium, aut aliam speciem luxuriæ detur. Et similiter est de alijs malis seruitijs, dummodo dare prohibitum non sit lege diuina, ut in symonia, uel humana, ut in multis & tactum est, & fieri potest contra dantes pro tali, uel tali actu &c. Et forte propter illos duos modos, quibus datio ipsa potest esse mala, author dixit dupliciter, scilicet, illicita, & contra legem, referẽdo illicitum ad ius naturale, uel diuinum: & contra legem, ad ius humanum.

¶ In eadem responsione aduerte, q. licet mulier possit sibi retinere ex meretricio actu acquisita sine dolo, & fraude: quæ tamen acquisiuit ex simulatis uerbis, aut factis, tenetur restituere. Huiusmodi namque simulationes important dolum, & fraudem, ut patet superius in tractatu de prudentia. Et quia per huiusmodi simulationes frequenter ab amatoribus extorquere uidentur, si crebra essent harum pœnitentiæ, magis essent exempla ponenda, sed ipsæ uideant quid, & quod simulauerunt.

¶ In rñsione ad tertiũ, quia tria tractantur, s. de omnino ignoto dño rei, de mortuo, de multũ distanti, de extremis singillatim oportet aliqd dicere. De oĩno ergo ignoto dño nota tria, s. uiã, terminũ, & cõsequens. Quo ad uiã uide in litera, q est diligẽs inquisitio. Et dr diligens inquisitio, quã diligens hõ accuratè inuestigando, vbi qñ, p quos, à quibus &c. faceret. Et cũ ad terminũ non perueniatur nisi per transitũ uiæ, non debet rei dominus haberi p omnino ignoto, nisi post q̃ processit diligẽs inquisitio. Et ppea si quis absq; inquisitione rẽ alterius pauperi dedisset, non satisfecisset, sed tenet inuento dño restituere, & sibipsi imputet qui imprudenter alienauit alienũ. Quo ad terminum, uide in litera, quòd omnino ignotum, ita quòd præmissa diligẽti inquisitione perueniẽdũ est ad hoc, q rei dominus sit omnino ignotus. Nam si aliqualiter esset notus, puta, q est unus talis uillæ &c. deberet inquisitio ad ulteriora procedere, ut particularis notitia haberetur de domino, ut prudens uir sciret ingrere. Rursus qñ sciri non potest dominus in particulari, sed scitur quasi sub distinctione q alicui illorum dabatur, non est omnino ignotus dominus. Vnde debet eis dari, uel distribui eisdem, uel ut fortè aliquis accipiat, quando diuisa res pluribus non prodesset, & unita aliquem releuaret. Et ne alicui fiat iniuria, de cordi uoluntate agendũ est, quicquid agendum est. Et per hoc patet, quomodo debeat restitui quod acceptũ est in bello iniusto, qñ ciuitas data est in prædam, nec sciri potest, cui debetur hoc, q ab hoc pœnitente restituendum est. Non est enim dandũ pauperibus, nec ædificanda sunt monasteria, aut hospitalia extantibus damnum passis, de bonis eorum sine eorum uoluntate. Nec excusantur qui damnum intulerunt ex difficultate inquirendi, aut hoc faciendi: quoniam dãnificator ipse fuit in culpa, & posuit seipsum in huiõi difficultatibus, ponendo alios in paupertate. Quo ad id uerò quod sequitur, quando dominus est ignotus, uide in litera, quòd debet ei restitui eo mõ, quo potest, s. erogando illud nomine illius, pauperibus Christi. Sic n. redditur bonum, utile ut sit utile spiritualiter, quod non potest illi reddi ut sit utile corporaliter, uel spiritualiter ad arbitrium domini. Et hinc habes solutionem quæstionis, qd agendum est de casu inuentis habẽtibus dominum, quando dominus est omnino ignotus. Dico autem habẽtibus dominũ: quia de inuentis distinguendum erit inferius in quęstio 66. Debent enim hæc erogari pauperibus. Et cum ipse inuentor nõ sit deterioris conditionis ex hoc, quòd inuenit, põt sibi ipsi si pauper est, non minus quàm alteri applicare eleemosynaliter: sicut is, cui commissa est distributio aliquarum eleemosynarum, potest seipsum computare in numero pauperum, si pauper est, & distribuere proportionaliter sibi, sicut alij, secundum authoris doctrinam superius habitam.

Conclu. m

¶ De multum aũt distante domino rei, si commodè põt transmitti ei, aut significari, ut ordinet cui detur sui dominũ, ut perueniat ad eum, nulla difficultas est, quòd tenetur habens rem ad restituendum ei. Sed qõ est, quando non põt aliter absenti restitui suum, nisi cum magno damno restituẽtis, puta, qa oportet tantum de suo expendere in mittendo, uel significãdo quãtum ualet id quod restituendũ est. Author namq; & Sco. & Ricardus in 4. dist. 15. tenent, quòd tunc restitutor non tenetur ad restituendum ei cum tali damno, quia non tenetur nisi ad restitutionem rei acceptæ. Et addunt Sco. & Ricar. q in hoc casu debet illud erogari pauperibus, si non adsunt parentes illius.

¶ In hoc autem loco author nihil loquitur de sumptibus agendis, sed absolutè loquens de multum distante, dicit q debet, si commodè potest, domino mitti debitum aliquem debet deponi, & domino significari.

¶ Mihi autem uidetur distinguendum de causa restitutionis

Universidad de Deusto Biblioteca

ab scilicet fuerit acceptio iniusta, ut furtũ, rapina, usura, & huiusmodi: vel sine iniustitia, ut mutuo, successio, mutuũ, depositi, & hmõi. Nã si tenetur ad restitutionẽ rõne furti, & similiũ, tenetur ad expensas ẽt in quadruplũ, si aliter non põt facere, q rei reddat dño. Et iõ est, q dñs rei ex eo q passus est furtũ, non dẽt damnificari. Cõstãt aũt q damnificaretur, si ppriis expẽsis deberet recuperare rẽ sibi ablatam. Cũ ergo ipse non teneatur ad expẽsas, & fur teneatur ad iteratõ statuendũ dñm rei in possessione, cõsequens est, q fur teneatur p accidens, s. pp accidentem distãtiã, ad plus dãni sustinendũ, q intulerit alteri. Nec ppea concedendum est, q tenetur ad aliud, q ad restitutionẽ. Sed q tenetur ad consummatã restitutionẽ, q per accidens requirit expensas & tenetur ad subeundũ dãnum. Nec refert in proposito, an fur, an passus furtum, se absentauerit à loco furti: sed sibi imputet fur, qui furãdo effecit se debitorem ad ponendum dñm in possessione rei suę, non in hoc, vel illo loco, sed simpliciter. Nec debet dñs, qui non potuit rem suã ablatam ferre secũ, pati: pateretur autẽ, si sine eius voluntate res sua pauperi, aut alteri daret. Si verò tenetur ad restitutionem ratione acceptionis non iniustę, tũc cessante mora, fraude, atq; iniustitia, quo ad hæc, ne cessi debitum, non tenet debitor ad damnũ subeundũ pp restitutionem faciendam, ẽt si ipse se absentauerit quia iure suo vtebatur, se absentando pp negotium, aut commodum, q non erat obligatus significare creditori, seu dño suum recessum. Et iõ est, quia in huiusmodi debitor aut tenetur ad restitutionem solum rõne rei alienæ apud se, ut patet de inuento, & ex successione habito, deposito & huiusmodi, & sic constat, q non tenetur ex huiusmodi mittere damnũ in propriis: aut tenetur ratione acceptionis ex voluntaria dñi cõcessione, ut in mutuo, pignore, emptione, & huiusmodi. Et sic cum dñs exposuerit se sponte huic periculo distantiæ, quæ possit aliquando contingere, in K utraque parte [illegible] [illegible] in tali loco. Vnde secundum dictum est, q auctor in hac q[uaestio]ne dicit in huiusmodi restitutionibus, quæ ex voluntariis, seu non iniustis acceptionibus proueniunt in aliis autem [illegible] quod supra diximus. Et sic sanus [illegible] secundũ rationem [illegible] autem humanas coniecturas, pensatis conditionibus personarũ & rerum, potest contingere, q [illegible] pauperibus, puta, quia cognoscitur qualitas uoluntatis domini [illegible] absentis, & etiam [illegible] quòd tamen haberet.

¶ In responsione ad quartum, occurrit dubium, à Scoto in 4. di. 15. q. [illegible] motum. An scilicet [illegible] in extrema necessitate, teneatur restituere creditori simul ipse collapso in extremã necessitatem. Ipse namq; Scotus tenet partem affirmatiuam: quia creditor nunquam cecidit à dominio suis rebus. Ex hoc enim quod simul deuenerit ad extremam necessitatem, sequitur q dominium rei prius habitum nõ perdidit propter extremam

D.543.

Vno mõ, qa ipsa datio est illicita, & cõtra legẽ, sicut patet in eo q symoniacẽ aliqd dedit, & talis meret amittere quod dedit: vñ non dẽt ei restitutio fieri de his. Et quia ẽt ille qui accepit, cõtra legẽ accepit, nõ dẽt sibi retinere, sed debet in pios usus conuertere. Alio mõ aliqs illicitẽ dat, quia p p rem illicitã dat, licẽt ipsa datio non sit illicita, sicut cum quis dat meretrici propter fornicationem. Vnde & [d] mulier potest sibi retinere quod ei datum est, sed si superfluẽ ad fraudẽ, uel dolũ extorsisset, tenet eidẽ restituere.

Ad III dicendũ, q si ille, cui dẽt fieri restitutiõ, sit oĩno ignotus, debet hõ restituere secundùm q potest, s. dando in eleemosynas p salute ipsius siue sit mortuus, siue sit viuus, pmissa tñ diligenti inqsitione de persona eius, cui est restitutio faciẽda. Si verò sit mortuus ille, cui est restitutiõ facienda, dẽt restitui hæredi eius, q cõputat quasi una psona cum ipso. Si verò ille sit multũ distans, dẽt sibi transmitti qd ei debetur, & præcipuẽ si sit res magni ualoris, & possit cõmodẽ transmitti: alioqn dẽt in aliquo loco tuto dponi, vt p eo cõseruet, & dño significari.

Ad IIII dicendum, q aliquis de hoc, qd est sibi pprium, dẽt magis satisfacere parentibus, vel his, à qbus accepit maiora beneficia: non aũt debet aliqs recõpẽsare benefactori de alieno, qd cõtingeret, si qd debet uni, alteri restitueret: nisi fortẽ i casu extremæ necessitatis, in quo posset, & deberet alicui ẽt auferr aliena ut pñi subueniret.

Ad V dicẽdum, q prælatus potest rem Ecclesiæ surripere tripl[icite]r. Vno mõ si rem ecclesiæ nõ sibi deputatam, sed alteri, sibi vsurparet: puta, si Episcopus usurparet sibi rem capituli. Et tunc planũ est, q debet restituere, ponẽdo in manus eorũ, ad quos de iure ptinet. Alio mõ, si rẽ Ecclesiæ suæ custodiæ deputatã, in alterius dñium transferat, puta, cõsanguinei, uel amici: & tunc dẽt restituere Ecclesiæ, & sub sua cura hr̃e, ut ad successorẽ pueniat. Tertio mõ, põt prælatus surripere rem Ecclesiæ solo animo, dum s. incępit habere animum possidendi eam ut suam, & nõ nomine Ecclesię: & tunc debet restituere, talem animum deponendo.

F alterius necessitatem: & consequenter sibi debet restitui etiam ab existente in extrema necessitate. Mihi autem uidetur oppositum esse verum. Et ratio me mouens est, quia tempore extremę necessitatis quomodocunq; cessat proprietas rerum ad iuris genus spectãs, ut inferius patebit. Et iudiciũ de usu rerũ, tunc non debet fieri secũdũ statum proprietatis rerum, secundùm quem hoc est illius, & illud alterius: sed debet fieri secũdum statum, quo omnia sunt communia. Cõsiderando autem res in statu, quo omnia sunt communia, manifestũ est quòd melior est conditio occupantis, seu possidẽtis, ac per hoc cum multi sint in extrema necessitate, & ego inuenio i manu mea unde uiuam, non teneor illud subtrahere, & tibi etiam in extrema necessitate existenti tribuere: licẽt hoc, qd in mea manu est, iure gẽtium, vel positiuo, sit tuũ: Quia extrema mea necessitas ius gentiũ respectu huius, quod in manu mea est, tibi abstulit: & ius naturę, quod solum remãsit, fouet possidẽtẽ. Vnde falsum est, q ille dñs rei nũquã cecidit à Dominio: quia extrema necessitas alterius, cũ possessione illius rei, abstulit hunc ius positiuum, ius gentium, & iui naturæ. Vnde falsum est, q ille debitor occidat dñm, aut iniustẽ cõteruet vitam suam, quia dominium cessauit alterius, & ille usum ex hoc, quòd possidere inuenitur, ex naturæ iure habet.

Porrecta per totum. 348

ARTICVLVS VI.

Vtrum teneatur semper restituere ille, qui accepit.

AD SEXTVM sic procedit. Vr quod non teneatur sem-

¶ In responsione ad quintum eiusdẽ articuli, nota in secundo membro illud uerbum, Suæ custodiæ deputatam. Habet nãq; se prælatus ad res Ecclesiæ dupliciter. s. ut custos, & ut dispensator. Est siquidem custos rerũ immobiliũ, & aliorũ, quorum alienatio est sibi prohibita. Est autem dispensator fructuum, & aliorum prouentuum, ad suum quasi stipendiũ pertinentium. Et iõ (vt author meus dicit in quolibeto 6. ar. 1.) Prælatus male utens, & dissipans portionem illam, quæ est quasi stipendiũ eius, non tenetur ad restitutionem, sed ad solam pœnitentiam. Iõ ut præteriret se ab his, quæ sunt suæ dispẽsationi proprio usu commissa, dixit, Suæ custodiæ deputata. Tenetur ergo in duobus casibus ad restitutionẽ. Primo, si usurparet sibi rẽ deputatã alteri, & in hoc clauduntur bona deputata tam alteri particulari, ut canonico, officiali, capellano, q collegio, ut capitulo, hospitali, quam multitudini, ut pauperib[us], aut puellis nubilibus, aut studentibus, transeuntibus, infirmis &c. Propter quod qui præsunt hospitalibus, qui sunt commissarij in huiõi, uideãt q mundas seruent manus. Cum enim hæc bona aliorũ sint, rapina pauperũ in domo eorũ est, si hæc sibi applicant. Secundo, si alienaret rem suæ custodiæ depositã. Et sub hoc clauduntur, ut dixi, & immobilia, q prohibita alienari, q thesauri & similia, nisi in casu in quo licite dispensari possunt. De his tamen amplius dicetur inferius, cum de statu episcoporũ tractabitur.

SVPER QV. LXII. ARTIC. VI.

IN art. 6. eiusdem quæst. 62. nota in corporeari, uniuersalem radicem, unde omnes restitutiones in quacunque materia, & quomo-

& quomodolibet oriũtur, ut in casibus non scriptis scias resoluere vsq; ad principia, an teneatur quis ad restitutionem. Duę ergo sunt radices, ad quarum alteram restitutionẽ omnẽ oportet reduci. Prima est acceptio: secunda est res accepta. Et extẽditur in proposito acceptionis nomen ad omnem actũ, quo proximus minus hẽt de suo q habere debeat. Incendium. n. contumelia, iniqua distributio, & alia hmõi, sub acceptione comprehẽduntur. Oportet igit' primo inspicere, an ille de quo qritur, teneat ad restituendũ rõne acceptionis, vel rõne rei acceptæ, an ratione vtriusque. Oportet namq; inter illa tria cõprehendi omnẽ restitutionẽ. Et vt singillatim differamus sequẽdo literam, generalis regula in restitutionib[us] ratione rei est, Qòd tandiu tenetur quis ad restitutionem rõne alienæ rei, quandiu eam habet. Et in proptu rõ in litera redditur: quia habens id quod alterius est hẽt plusquã suũ est, & dãnificatus tãtũdẽ habet minus de suo. Et iõ secũdum formã iustitiæ cõmutatiuæ oportet æqualitatem inter eos cõstituere, auferendo ab illo qui habet plus, & dãdo ei qui habet minus, ut sic fiant æquales, sicut erãt à principio, antequàm scilicet & ille minus, & iste plus haberet, quàm suum est. Et ex hac radice prouenit, quòd si quis ẽt alienam ignoranter emisset nõ potest retinere eam, quam primum nouit eam esse alienã: sed tenetur eam domino restituere, nec potest petere ab eo pretiũ, quod ipse emit à domino rei, sed à venditore: ex hoc enim, q res illa aliena est, obligat possessorẽ ad sui restitutionem domino. Sed occurrit hoc in loco dubiũ. An iudicatur esse apud aliquem solummodo, quãdo res ipsa, puta, vestis, uinum, frumẽtum extat apud eum: uel intelligendũ est, quando vel res ipsa salua, uel aliquid loco eius extat, puta, pretium, uel effectus ipsius, puta, conseruatio proprij uini, aut proprii frumenti, quod consumpsisset dum consumpsit alienum: vel aliis effectus, puta, nutritio, & hmõi, quę D ex consumptione relinquuntur: uel amicitia, quæ ex donatione, si rem donando distraxit, consequitur: vel aliquid aliud huiusmodi. Et est ratio dubij, quia varia dicuntur de possessore bonæ fidei, de quo loquimur. Dicitur enim imprimis, q si emptã rẽ distraxit vendendo, q non tenetur ad restitutionem: & similiter si donauit, aut cõsumpsit, & si res est salua, & fructifera, non tenetur ad restitutionem fructuũ perceptorum cõsumptorum. Dicitur deinde, quòd quandocunq; possessor bonæ fidei factus est ex re aliena locupletior, tenetur ad restitutionẽ. Et ad hoc est textus iuris ciuilis. ff. de petitio. hæred. Licet uero [illegible] & cor autem. Ex his enim consurgit, q pretium quandoq; computatur loco rei, puta, cum mihi donatam rem alienam uendidi: factus sum enim ex illa locupletior, & quandoque non, puta, cum emptam rem uendidi sine lucro ex parte rei: & cursus consumptio quandoque commutatur loco rei, ut cum quondiantes sumptus ex re aliena percipio, quos ex proprio effecissem: factus sum enim ex his eatenus expensis locupletior. Et hoc expresse dr ibid. l. sed & si lege. § quòd autem. Qñq; non, ut cum consumpsi, quia abundabam habendo talẽ rem, nec fecissem tales sumptus, nisi talem rem habuissem.

¶ Ad euidentiam horum præsupponendum est, quòd sermo totus est de possessore bonæ fidei, qui tamen post factum compatit se alienum possidere, & paratus est unicuique suũ reddere. De hoc enim quo modo ratione rei teneatur, qstio est, ad quid tenetur in casibus huiusmodi. Si rectè igitur perspiciamus formam commutatiuæ iustitiæ antedictã, apparebit q nõ solũ res ipsa aliena obligat possessorẽ ad restitutionem, sed etiam quicquid loco rei successit, ut pretium, uel effectum si ex hic factus est possessor locupletior obligat eumdẽ ad restitutionem. Ita quòd inter rem ipsam alienam, & id, quòd loco eius successit, hæc est differentia, q res ipsa obligat possessorẽ simpliciter, & absolutam, uero quod loco rei successit, ob-

A ligat possessorẽ solummodo in casu, qñ. s. ex hoc factus est locupletior, & ad tantum quantum factus est locupletior, ut bene ius ciuile decernit. Et de re quidem ratio manifesta est: de eo verò qd loco rei successit ad lucrũ manifesta ratio, quia quicqd lucri ex re aliena apud possessorẽ est, suũ nõ est, ac p hoc quãtũ habet de huiusmodi lucro, tãtũ habet plus q suum est. Et cũ dñs rei tantundẽ habeat minus de suo, oportet secũdum iustitiæ commutatiuæ formã auferri à possessore non suo, & dari domino rei, ut sic inter eos sit æqualitas: & huic rationi omnia cõsonãt. Nã si ex dono possideo alienũ, & uendidi, teneor de pretio quo factus sum locupletior. Si autem emi prius, & postea uendidi sine lucro ex parte rei quãtum ad se lucratus fuerim ex labore, uel industria adiuncta, nõ teneor de aliquo. Et similiter si ex dono habitum donaui, nõ sum ex re illa factus locupletior. De consumptione quoque distinctio consonat, quando scilicet consumptio redũdat indirectẽ in lucrum, puta, quia consumpsi, & seruaui tantundem de proprio: tunc. n. indirectẽ factus est locupletior. Quando verò consumptio in nullũ redundat lucrum, ad nihil tenetur. Propter quòd inuitatus ad cęnam rei furtiuæ, si bona fide cęnat, & nihil ppterea lucratur, quia omnino in domo propria tantum expendisset in ea cęna, quantum si nõ, ad nihil tenetur: sed si ex hoc, quòd ad conuiuium accedit, minus domi expendit, tenetur non de tanto, quantũ cõsumit in cęna, sed quantum lucratus est indirectẽ, non expendẽdo, & comedendo propria. Et similiter dicendũ de ueste pretiosa consumpta, qualem nõ consumpsisset, nisi dono habuisset. Non enim tenetur de tanto quantum valebat uestis illa, sed quantum cõsumpsisset de sua ueste. Proportionali enim regula in succedẽtibus, & fructibus, & effectibus rei habẽdum est, quòd solummodo tenetur inquãtum aliquid lucri, uel directẽ habuit, ut puta, recipiẽdo pretium locationis domus, & fructũ agri, & similium: vel indirectẽ, ut puta, quia tantum expendisset de suo: vtroque enim modo factus est locupletior in tantũ ex re aliena. Notanter diximus, ex re aliena, ad differentiam lucri ex propria industria: non enim tenetur de tali lucro. Propterea si habuissem pecuniam alienam, & cum ea lucratus fuissem, non tenerer de tali lucro, & de similibus idem est iudiciũ. Et ex his patet, quare quandoq; pretium in proposito succedit loco rei, & quandoque non: quia quandoque habet rationem non sui respectu possessoris, quando scilicet reddit ipsum locupletiorẽ: & quandoque habet rationem sui, quando scilicet saluatur indemnis: & similiter est proportionaliter de consumptione.

¶ Sed restat adhuc unum dubium: quia scilicet secundum doctrinam hanc, non uidetur æqua lex illa de restitutione ex parte rei, sed claudicat ex una parte. s. ex parte possessoris. Nã possessor stat in periculo damni, & non lucri sine alla culpa E sua. Declaratur sequela: quia possessor qui emit, tenetur restituere rem apud se existentem, etiam si non possit pretium qd dedit, recuperare à uenditore, ut patet ex dictis. Et tamen nunquàm potest lucrari: quia inquantum est factus locupletior, tenetur restituere, ut dictum est.

¶ Sed hoc non est difficile soluere, considerando quòd obligatio ad restituendũ, de qua loquimur, nõ oritur ex actione, aut passione, sed ex ipsa re aliena, cui accidit, q ab hoc possessore habetur dono, uel pretio, ac per hoc, quòd ille damnificetur, & non ille. Quia ergo possedamnũ in [illegible] possessorem ex re aliena, nõ prouenit ex ipsa re, sed ex modo ad iuncti actionis, scilicet emptionis, nõ debet autẽ lucrari, ex re ipsa prouenit, æquissima est restitutionis lex ex parte rei secũdũ ea, quæ sunt per se, & non secundum ea, q sunt per accidens dispositiones.

¶ Circa restitutionem vero ex parte acceptionis, in litera tria membra sũt. Primum est quando acceptio est iniuriosa, & tũc acceptio ipsa obligat accipientem ad restitutionem. Et sub hoc

B

C

Conclu. an

eius, qui est rei dñs, ut patet in furto, & rapina. Et tunc tenet ad restitutionẽ, nõ solũ rõe rei, sed et rõne iniuriosae actionis, et si res apud ipsum non remaneat. Sicut enim qui percutit aliquem, tenetur recompẽsare iniuriam passo, quis apud ipsum nihil maneat: ita etiam qui furatur, uel rapit, tenetur ad recompensationem dãni illati, etiam si nihil inde habeat: & ulterius pro iniuria illata debet puniri. Alio modo, aliquis accipit rem alterius in utilitatem suã absq; iniuria, cum uoluntate, scilicet eius cuius est res, sicut patet in mutuis. Et tunc ille qui accipit, tenetur ad restitutionẽ ei' quod accepit non solum ratione rei, sed etiam ratione acceptionis, etiam si rem amiserit: tenetur enim recompẽsare ei, qui gratiam fecit, quod non fieret, si per hoc damnum incurrat. Tertio modo aliquis accipit rem alterius absq; iniuria, non pro sua vtilitate, sicut patet in depositis. Et ideo ille qui sic accepit, in nullo tenetur ratione acceptionis, quinimmo accipiendo, impẽdit obsequiũ:

membro comprehenditur omnis iniusta damnificatio in quacunque natura: quia formale considerandum in hoc, est ipsa damnificatio, quae acceptio uocatur, siue fiat capiendo, siue comburendo, siue praecidendo, siue quouis alio modo. Semper enim in huiusmodi interuenit damnum alterius: quod ideo est, quia accipitur ab inuito dño id suum est, quàmuis nulli quã aliquid detur, sed annihiletur. Quia ergo qui damnificator est alterius, tenetur ad restitutionẽ non rõne lucri sui, sed rõne acceptionis, seu dãnificationis. Et hoc fundamentum, hanc rationem, hanc regulã bñ nota: quia cum primũ inueneris aliquẽ acceptionis iniustae cãm fuisse, scito illũ cõprehẽdi sub dãnificationis nomine, & ipsum obligatum ad restitutionem illati damni. Considera ergo in casibus occurrentibus, si operatus est ad damnum alterius: quia damnificator est proculdubio, quando subsequutus est ex sua illatione effectus.

Pars 2.

¶Secundum membrum est, quando acceptio est ex uoluntate domini in utilitatem accipientis: tunc et acceptio ipsa obligat accipientem ad restitutionem. Et sub hoc mẽbro non clauditur nisi acceptio illa, quae est pro sola utilitate accipientis, ut patet ex rõne literae, quia s. tenetur ad gratiam recompensandam ille q accepit. Hoc n. non habet locum in acceptione pro cõi utilitate s. tradentis, & accipientis: quia ex quo commune est beneficium, neuter alteri tenetur ad gratiam recompensandam.

¶Sed quod in litera dicitur, quod accipiens in suam solam utilitatem à domino uoluntario tenetur ad restitutionem, etiã si rem amisit, non caret scrupulo, quoniam ut patet extra, de commodato, Casus fortuitus, quo perit commodatum, non debet imputari ei cui commodatum est, nisi propter moram, culpam, aut pactum. Non tenetur ergo qui accipit in suã praecisè utilitatem ad restitutionem, si rem amisit sine omni culpa sua, quamuis teneatur de leuissima culpa, ut ibidem dicitur. Quomodo ergo saluabitur praesens litera absolutè dicens, q tenetur restituere, etiam si rem amiserit?

I ¶Ad hoc dubium licet dici fortè posset, q author loquitur de acceptione, qua transfertur dñium rei, qa dat exẽplũ de mutuo, quia & exempla rõne clarioris disciplinae ponuntur, aliter dicendum est, q doctrina moralis est secundũ ea, quae conueniunt, ut in pluribus, nec oportet in moralium documentis excipere raro contingentia. Vnde cum fortuita sint de numero raro, ut patet in 2. Phys. consequens est, q praesens litera docens moraliter absolutè, uera sit, indicans secundum id quod est frequentius, q s. accipiens in sui utilitatem praecisè à domino uoluntario, tenetur restituere, etiam si rem amiserit. Et Decretalis aspiciens ad casus, uera quoque est, decernens q accipienti commodatum causa sui, nõ debet fortuitos casus imputari.

¶Tertium membrum est, qñ acceptio est ex uoluntate dñi, nõ pro utilitate accipientis. Tunc n. acceptio ipsa non obligat accipientem ad restitutionem: quia accipiendo, obsequium impẽdit: sed res accepta, qa aliena est, obligat eũdẽ ad restitutionẽ. Et ideo secundum regulam prius datam de obligatione ex parte rei, tandiu ille q sic accepit, tenetur, quandiu rẽ habet. Propter q si rẽ perdidit, nõ tenetur, nisi ex magna sua culpa, inquit author, amiserit illam. Quod Iuristae sub alijs uerbis docent, dicentes, quod tenetur de dolo, & lata culpa, non autẽ de leui, aut leuissima: & uocatur magna, seu lata culpa, quando non custodiuit ea diligentia res depositas, qua custodiuit suas.

¶Et nota, quod hoc tertium membrum à negatione ppriç utilitatis distinxit author, & non ab affirmatione utilitatis tradẽtis: quia nihil refert, an accipiat pro utilitate tradẽtis, an alicuius tertij. Sat est enim q non accipiat pro utilitate sua ad hoc, ut teneatur ad restitutionem ratione acceptionis, sed rei.

¶Sed occurrit circa hanc tamen tamen istam distinctionem dubiũ: quia pluribus modis, quàm his tribus acceptio rei alienç potest se habere. Potest namque esse pro utilitate utriusque partis, scilicet tradẽtis, & accipientis, ut patet in cõductione, & locatione: & in commodato, ut seruire, aut ministrare possit accõmodanti, vt cum accommodo equum, vt uadas ad negotiũ meũ: & in deposito, cum quis pro mercede custodit, & huiusmodi. Insufficienter ergo author modos, quibus acceptio rei alienae se habere potest, distinxit.

¶Ad hoc dr, q author nõ intendebat distinguere uniuersaliter modos acceptionis alieni. Qđ ex eo patet, q de acceptione rei ex dono, nihil dicit. Intendit ergo de aliquo acceptionis gñe distinguere. Et v̄r mihi, q genus hoc sit acceptio simplex, annexũ habẽs restitutionis debitũ: uocatur aũt simplex p exclusionẽ compositionis cũ aliquo correspõdẽte dare. Cõtingit enim utroq; mõ accipere, s. cũ correspõdẽte dare, ut in conductione, pignore, emptione, & hmõi. Accipit n. tunc quis alienũ, pro quo datur aliquid correspõdens: et sine aliqua datione admixta, ut patet in mutuis, in quibus si daret correspondens, non esset mutuũ. Dixit quoq; habens annexum restitutionis debitũ pp acceptionem dom, quoq licet sit simplex: quia si non habet restitutionis debitũ annexũ, extra genus hoc ponitur. Distinguitur ergo simplex, annexum restitutionis debitũ habens, acceptio rei alienae, & dicitur, q tripliciter se habere põt, s. cum iniuria, & hoc est primũ membrum: uel cum uoluntate domini, & sic aut in solã accipientis utilitatẽ, & hoc secundum est membrum: aut non in utilitatẽ accipientis, & hoc est tertiũ mẽbrum. In his enim omnibus simplex est acceptio, ut patet discurrenti, & in tantũ est simplex, ut si admisceatur aliqua correspondens datio ut merces pro deposito, uel aliquid hmõi, manetur debitum restituendi, ut patet ex hoc, q qui accipit depositum mercede, aut aliqua propria utilitate, tenetur et de leui, & fortè de leuissima culpa, de quarum nulla tenebatur, si simplex fuisset acceptio &c.

Conclu.

¶Quartum igitur quod obijcitur relictũ membrum, quando scilicet acceptio est in fauorem utriusque, non est membrũ diuisi generis: quia non est acceptio simplex, qñ est in fauorẽ utriusq;: sed acceptio composita: tunc enim aliqua correspondẽte datione, ut patet discurrenti per hm̃ contractus. At si quis quaerat, quare author suscepit onus distinguendi hmõi acceptionem simplicem, & non potius simplicem, & mixtã: Rñdetur, q causa quare nõ uniuersaliter de acceptione dixit, est, quia tractabat de iustitiae cõmutatiuae actu, a qua acceptiones gratuitę lõgae sunt. & acceptiones ad iustũ, aut iniustũ spectãtes mixtae post simplices tradandae sunt, aut ex simplicibus iudicandae.

Conclu.

¶In responsione ad primum eiusdem sexti articuli, uide conclusionem, quod quando qui ratione acceptionis tenetur, transtulit rem in alium, uterque tenetur: alter ratione acceptionis, & alter ratione rei, ut scias decernere in casibus.

¶In responsione ad secundum, circa illius argumenti materiã dubium occurrit, An si restituendo per confessorem eandem rem, sequeretur criminis detectio, teneatur aliquis ad restituendum eandem rem acceptam: An sufficiat restituere illius aestimationem. Et licet hoc dubium spectet directè ad articulum secundum, vbi tractatur quid est restituendum propter materiam tamen argumenti huius hic motum est. Et est ratio dubitandi, quia non debet fieri commutatio rei inuito domino. Contingit enim domino displicere commutationẽ rei suae in aestimationem illius: si enim illam haberet, nullo pacto uenderet. Ex alia autem parte est, quia homo non tenetur ad damnificãdum famam suam ut restituat alteri rem suam.

¶Ad hoc dicitur, quod licet casus iste non facile possibilis sit, eo quòd oporteret simul concurrere, quod nec per se, nec per alium, nec tunc, nec facta post cognita media arte opportunitate possit restitui res illa in specie, & cum hoc res sit talis, quod nullo modo dominus commutationem acceptaret: si tamẽ ea sic accideret, uidetur mihi, quod non teneatur ad restitutionem illius rei, sed aestimationis eiusdem. Et ratio me mouens est, quia ob restitutionem bonorum inferioris ordinis, non tenetur aliquis ex iudicio ad damnificandum se in rebus superioris ordinis. Res autem exteriores, quales sunt omnes ad diuitias

tenetur autem ex ratione rei. Et propter hoc, si ei subtrahat res absque sua culpa, non tenet ad restitutionem: secus autem esset, si cum magna sua culpa rem depositam amitteret.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q restitutio nõ ordinat principaliter ad hoc, q ille, qui plus habet, q dẽt habere desinat: sed ad hoc, q illi qui min' hẽt, suppleatur. Vnde in his rebus, q̃ unus põt ab alio accipere sine ei' detrimento, non habet locum restitutio, puta, cũ aliquis accipit lumen à cãdela alterius. Et ideo quàmuis ille, qui abstulit, nõ habeat id, quod accepit, sed i aliũ sit translatũ: quia tñ alter priuatur re sua, tenetur ei ad restitutionem, & ille qui rem abstulit rõne iniuriosae actionis, & ille, qui rem habet rõne ipsius rei.

AD II. dicẽdũ, q homo etsi non teneat crimen suum detegere hoibus, tenetur tñ crimen suũ detegere Deo in cõfessiõe: & ita p sacerdotẽ, cui confitet, põt restitutionẽ facere rei alienę.

AD III. dicendũ, q quia restitutio principaliter ordinat ad remouendum damnum eius, à

ad diuitias spectantes, sunt bona inferioris ordinis: fama autẽ est superioris ordinis, iuxta illud, Melius est nomen bonum, quàm diuitiae multae: unde non tenetur quis dãnificare se in fama, ut restituat rem illam, in spẽ. Et si quis obijciat, q non pp rẽ illã, sed propter actum uirtutis iustitiae, s. exercendum, q bonum est superioris ordinis, q est fama: tenet iste dñum sustinere famç, sicut ille, q iuste torquet, tenet crimẽ suũ dicere, Rñdetur, q q̃uis iustitiae id exigat, vt illam rẽ alienam, & non aliã pro ea restituat: quia tñ exhibitio nisi ab hoc fieri non põt sine damno proprio in re superioris ordinis, cõsequẽs est, q per accidens restitutio illius rei in specie desinat habere rationem actus iustitiae, ac per hoc iste omittens reddere rẽ eandem non omittit actum iustitiae debitum. Maior propositio manifestatur ex hoc, quòd homo non tenetur ex natura debiti uendere seipsũ, ut restituat pecuniam, quam furatus est: quia libertas est bonũ superioris ordinis inaestimabile. Nec bene pro toto libertas venditur auro. & simile est de fama. Dixi autem ex natura debiti: quia licet ex natura legis punitiuae fur teneatur se vẽdere, si heres les talis, ut olim erat in lege Moysi, iuxta illud Exod. 22. Si non habuerit fur, quod pro furto reddat, venundabitur: nõ tamen ad hoc tenetur ex natura debiti. Vnde etiam stante lege nõ tenetur, nisi post sententiam.

¶In responsione ad secundum, dubium occurrit, An uno integrè restituente, alij qui etiam in solidum tenebantur ad restituendum, teneantur de necessitate salutis ad refundendum illi, qui restituit, & ad quantum quisque teneatur, si tenetur. Et est ratio dubij: quia cum illi nihil acceperunt ab isto, qui restitutionem fecit, non tenentur ei aliquo restitutionis iure. Restitutio n. praesupponit acceptionem, uel rem acceptam, ut dictum est. Quo autem alio iure teneatur, oportet ostendere.

¶In oppositum autem est litera praesens, cui consonare omnes de hoc scribentes, uidentur.

D ¶Ad hoc dr, quod in hac materia est aliquid clarum & manifestum: aliquid uero obscurum, & quod magna inquisitione indiget, ut dilucidetur: hac ergo partitione utendum est. Tripliciter namque modo contingere potest casus iste. Primò, rebus acceptis praeexistentibus apud eos, qui acceperunt. Scdo, rebus acceptis consumptis ab eisdem. Tertiò, q nulla fuerit acceptio lucratiua alieni, sed solùm damnificatoria, ut in destructione domus, incendio, conculcatione seminum, & huiusmodi. Et in primo, & secundo casu clarum est, quòd alij tenentur refundere ei, qui restituit, tanquàm substituto domino illarum rerum. Ex eo nãque, quòd unus restituit pretium totius, factus est dominus rerum existentium apud alios, & est subrogatus in iuribus illius, cui rerum consumptarum pretium debebatur ab his, qui eas sumpserunt. Et hoc patet, quia ista refusio debet fieri iure restitutionis ratione rei acceptae extantis, uel mala fide cõsumptae: quoniam sit illi, qui succedit domino, uel in domino respectu extantium rerum, uel in iuribus respectu consumptarũ. Et hoc est quod doctores dicunt, dum docent, q tenetur refundere quilibet pro portione, quae ad eum deuenit.

¶In tertio casu, qñ ad nullum portio aliqua deuenit, obscurũ est, an alij teneantur refundere. Nam ratione rei, nullus tenet, sicut in prioribus casibus: ratione autem actionis, qua tenebantur iniuriato, non tenentur illi tanquam subrogato in iniuria, quia ille qui restituit, non subrogatur in iniuria, ut patet. Vnde autem mihi considerandum, & distinguendum esse, an ille unus, qui integrè restituit, succedat damnificato in damnum tantum, an etiam in damnum passum ab eisdem. Nam ex hoc, q aliquis incurrit dãnũ, non sequitur, q aliquis teneatur illum à damno releuare, ut patet: sed ex hoc, q aliquis patitur ab aliquo damnum, benè sequitur, q sit ab illo releuandus. Ad hoc autem discernẽdum oportet perspicere, an ille unus, qui integrè restituit, fuerit inductus, aut inducens, aut aequè spontaneus ad damnificandum. Siquidem quia si fuit inductus, tenentur alij, qui ipsum ad maleficium induxerunt, ad refundendum ei, saltem aequis portionibus: quia inductus ad maleficium ex hoc ipso, q inductus est ad damnificandum alium, consequenter ductus est ad statum, in quo tenetur ad satisfaciendum in solidum, ac per hoc ab inducentibus passus est per uiã sequelae hoc damnũ: & sic iste inductus non solũ succedit in damno, sed etiã in dãnificari ab eisdẽ. Si uerò fuit inductor aliorum ad maleficiũ ille, qui integrè restituit, non tenentur inducti ad refundẽdũ eidem: quia illi non dãnificauerũt deducẽdo ipsum ad statũ, in quo tenetur ad restituẽdum in solidũ, sed ecõtra. Vnde iste nõ succedit, nisi dãno. Si aũt aequè spõtaneus fuit ille, qui integrè restituit, ita q nec induxit, nec inductus fuit: tunc subdistinguendũ est, aut ille sine alijs ad maleficium perpetrandũ non iuisset, puta, quia periculosa aggressio, vel sine socijs nõ fuisset ausus, uel hmõi. Et tunc par sit de omnibus huiusmodi ratio, quilibet alium praedicto modo damnificauit indirectè, quoniam quilibet posuit socium in statu restituendi in solidum: ac per hoc aequis saltẽ portionibus tenentur ei, qui restituit, refundere, & gratias agere illi, quod eripuit eos ab onere restituendi in solidũ. Aut quilibet sine alijs iuisset, sed tamen socialiter iuerunt: & tunc de rigore iuris non uideo, quòd teneantur alij eidẽ refundere, quia nullus alium damnificauit, quamuis de aequitate deberent refundere eidem. Aequum quippe est, ut socij in damni inferendo, sint etiam socij in damno sustinendo.

¶Ad argumentum igitur ex litera assumptum dr, quod author loquitur in litera de surripientibus res, ut patet in argumẽto, quos concessum est teneri ad refundendum ratione rei, quae ad eos peruenit. Nos autem loquimur in hoc ultimo de praecisè damnificantibus alterum sine cuiuscumque lucro, de quibus etiam dixi, quod mihi uidetur ratione consonum.

¶In eadem responsione ad secundum eiusdem sexti articuli dubium quorundam occurrit circa ultima uerba, s. Quòd tamen potest condonare, An is, qui ad restituendum tenetur, absolutus sit coram Deo à debito restitutionis ex hoc, quod petiit ab eo, cui tenetur remissionem, & habuit ab eo gratiam: an requiratur, quod offerat pecuniam, uel rem in promptu. Et est ratio mouendi hoc dubium diuersitas scriptorum.

¶Ad hoc breuiter dicitur, quòd quocumque modo perueniatur ad hoc, quòd dominus rei, seu cui restitutio fieri debet, libere donat, aut remittit, absolutus est debitor coram Deo. Nihil enim refert precibus, obsequio, uel intercessione, aut oblatione, aut quouis alio modo procurare, dummodo perueniat ad id, unde pendet uinculum restitutionis, liberam s. uoluntatem domini, per quam est possessor, & distributor, & donator rerũ suarum. Quicquid autem rationabiliter in hac re dubitatur, est pro tanto, quia dubitatur, an liberè ille donet sua, quae nõ sunt in sua potestate posita: sed hoc, & caetera dubia cessant, qñ constat ex uerbis donantis absque metu, fraude, desperatione rei recuperandę & breuiter omnibus facientibus uoluntarium mixtum, q ipse liberè donat. Nec obstat si fortè idem oblata re nõ donat, aut donaret, qñ praesentia rei mouet ad cupiditatis passionem, ex qua fit ille illiberalis, extra quam passionem existẽs, in absentia rerum liberaliter donat. Facilius est enim esse liberalem in donando sua, quae non possidet, quàm extrahendo à se, quae possidet. Vnde scrupulositas superflua est: quin potius si restitutor in ueritate paratus est, & pauper, & creditor diues, & uniuersaliter quando donatio esset opus pietatis, consulendum esset ut absentibus rebus petat donationem, ne intret creditor in tentationem illiberalitatis ex praesentia rerum, sed extra omnem passionem existens liberaliter donet. Experimur enim in alijs, q uirtutem facilius seruamus remotis praesentia obiectorum, ut patet in cibis, & uenereis. Nec propterea non liberè abstinemus: quia extra praesentiam obiectorum sobrij, & casti sumus, qui fortè in praesentia laberemur.

¶Circa praedicta occurrit nouum dubium, An pluribus in solidum obligatis ad restitutionem, possit dominus gratiam remissionis quibusdam facere, & totum ab uno exigere in foro conscientiae

scientiae

Universidad de Deusto Biblioteca

sententiæ, ut est rō dubij, qa dns remittēdo qbusdā, donat eis qe F qd hūt de suo. Quod aut donatur uni, nō deo amplius ab alio repetere: alio quin nō simplū, sed multiplicatum restitueretur. ¶ In oppositū autem est, quia omnia iura concedūt contra quē libet eorū, qui tenetur insolidum ad restitutionē posse agi.

¶ Ad hoc dr, q cū donatio de suo, & nō de alieno, aut alij debito, fieri possit, si dns, cui restituto facienda est, liberaliter donat, non dēt in præiudicium aliorū hmōi donatio redundare. Vereret aūt in præiudicium aliorum, si istis qui tenenē aut restituere, aut refundere, restitutionibus absolutis, ipsi soli damnum inde incurrerēt. Imō cōgruere et posset sedm hoc, q nihil habuissent, restituendo eorum damnū incurrerent, & illi qui adhuc res saluas haberent, lucrū reportarent eorum illarum, & dns qui prius damnificatus erat, & in nullo remaneret damnificatus, & effectus esset liberalis renātis illius, qui restituit: quod iniquitate plenum est. Non pōt ergo dns, cui restitui debet, donare in casu, si quibus tenenē alij se fundere restituendo, in præiudicium restituentis. Et propterea, si donauit quibusdā alibus, qui si teneban tur refundere illi, qui restituet, non pōt in foro conscientiæ petere ab uno integram restitutionem, sed tm minus, quantum donauit alijs, & sibipsi imputet, qui donauit suum, si illud non habet. Secus aūt esset, si non donasset, sed noller eos nexare, sed ab vno tm exigere: & ipsi inter se possint modū, qui tenenē insolidū, viderint. Et hoc conceduat iura, & non q portiones donatæ qbusdam, exigant posse modum ab uno, aut pluribus obligatorum insolidum: quoniam hoc, vt patet ex prædictis, iniquum est.

* Alias, quādoq.

Porrecta per totum. 349 4.d.15.q.1.ar.5.q.3.

SVPER QVÆST. LXII. ART. VII.

IN ar. 7. eiusdem 62. q. prosequendo ambiguitates spectantes ad personā restituēntis, quis. l. teneat ad restitutionē, notāda, & declarāda primo occurrit illa maxima. Quicū q; est causa iniustæ acceptionis, tenet ad restitutionē. Vt liquide malē intellecta, & applicata, ut scripta doctori pīceptori, b. authoris verba hoc in loco fauere vīdēt, dūdicit, q ad restitutionē obligat consentiēs in eo, sine quo rapina fieri nō pōt, aliūq; q requiritur ad restitutionis unculū, q si ea, sine qua nō accideret. Sed si eīno accepto fuisset p aliū facta, nō teneret ad restitutionē nisi rōne rei, q ad ipsum deuenit. Et ex hoc principio deducitur, q causæ instrumentales particulares, loco quarum eīno fuissent ēlatæ, vt ministri ad furtum, & infectores milites, & pedites ad bellum manifestē iniustum, non tenentur, nisi aliquid ad eos deuenerit quoniam loco eorum alij affuissent, qui idem fecissent.

¶ Ad dīta corū tenētēa, valde illi certā in sensu dictus maxi-

¶ Considera ergo quando quis præcepto, consilio, auxilio, ma A nifestatione, potest, & tenetur impedire furtum rapinam, fraudem &c. & differunt quando tenetur ad restitutionem & quādo non. & ne ubi hoc difficile videatur, author in litera dicit, quōd hoc solum accidit, quādo alicui incumbit hoc ex officio vt patet ex responsione ad tertium.

¶ In eodem articulo in responsione ad secundum, videre potest primo, quōm conformæ sint dictis authoris, quod in præcedenti articulo de obligatione ad refundēdum restituenti dximus. Duo namq; genera nominat hic author hmōi modi obligatorum, scilicet eorū, qui fuerūt principaliter i facto, & eorū ad quos res peruenit. Principales namque sunt inducētes alios, & ꝓpi ponantes &c. Animaduertere quoque secundo potest in principio responsionis, quod paulo superius de obligatione manifestorū dximus. Nam author secundo loco ponit obligatum ad restitutionē executorem iniustæ acceptionis ex præcepto alterius.

SVPER QVÆST. LXII. ART. VIII.

IN titulo articul. & eiusdem quæstio, aduerte, q expedius omnibus, quæ de restitutione dicenda sunt, quod sit restitutio in primo articulo, aut in restituendum in secundo: quid sit restituendum, in tertio, & quarto: cui sit restituēdum, in quinto: quis teneatur restituere, in sexto, & septimo reliquum fuit quærere, qñ restituēdum, an scilicet statim: an cum aliqua certo tempore. Et est rō dubij, quia sonat præceptum affirmatiuum, cuius natura est obligare ad executionem quodam tempore.

¶ In eodem articulo aduerte, quōd in præcepto restitutionis claūdūtur duo. Primum est, quōd alio non detineatur alienū iniusto domino: Secundū est, q secundum actum exteriorem non detineatur alienum iniusto domino. Primum enim exigit ad hoc, vt detinens cesset à voluntate peccandi mutando eam, & deliberando restituere: secundum autem exigitur ad hoc, vt dominus satisfiat. Nō enim satisfactum est ei ex dil beratione restituendi, sed ex hoc, q reddūtur ei, quod suum est. Hoc autem secundum continetur primo, licet actus exterior ab habitu virtutis. Et vt litera in responsione ad tertium patet, circumstantia temporis diuersimode se habet ad actum restitutionis, & ad alios actus humanos. Nam in multis actibus tam iustitiæ quam aliarum virtutum circumstantia temporis ita se habet, q prudentia determinando communiter, vt patet in actibus fortitudinis, & in iudicijs, accusationibus, reuocationibus & huiusmodi. Sed restitutio ipsa non ex hoc quod determinandum prudentiæ, sed determinatum est ad stantiquia omissio huius circumstantiæ contraria omnino iustitiæ. Nam nisi statim restituatur detinetur alienū iniusto domino, quod est q

B

C

D

E

Conclu. x

Conclu. x

Concl. y

Conclu. z

Conclu. p

iubet, est principaliter mouēs uñ ipse pricipaliter tenet ad restituendum. Secdo, consensus in eo, sine quo rapina fieri non potest. Tertio, recursus, quia. l. aliquis est receptator latronū, & eis patrocinium pstat. Quarto participatio, qñ. l. aliqui participat in crimine latrocinij, & in præda. Quinto, tenetur ille, qui non obstat, cum obstare teneat. Sicut principes q tenenē custodire iustitiam in terra, si p eorum defectum latrones increscūt, ad restitutionē tenenē: quia reditus, quos hēt, sunt quasi stipendia ad hoc instituta, ut iustitiā conseruent in terra. In alijs at casibus enumeratis non semp obligatur aliqs ad restituendum. N. n. semper consiliū uel adulatio, uel alqd hujusmodi est efficax causa rapinæ. Vñ tunc solum tenetur cōsiliator aut palpo. l. adulator ad restitutionē, qñ probabiliter æstimari potest, q ex hmōi causis fuerit iniusta acceptio subsecuta. q

AD PRIMVM ergo dicendū, q non solum peccat, q pcīm exequitur, sed etiā q quocumque modo peccati est causa sine consiliando, sine præcipiendo, sine quouis alio modo.

AD SECVNDVM dicendū. q principaliter tenetur restituere ille, q est principalis in facto, principalē qdē ꝓcipiens sed ario uero exequens, & cōsequenter alij p ordinē. Vno tm restituēte illi, q passus est damnū, alius eidem restituere non tenet: sed illi, q sunt principales in facto, & ad quos res peruenit, tenenē alijs restituere, q restituerunt. Qñ autem aliquis præcipit iniustam acceptionem, q non sequtur, nō est restitutio facienda cum restitutio principaliter ordinatur ad reintegrandam rem eius, q iniuste est damnificatus.

AD TERTIVM Dicendū, q non sp ille, q manifestat latronem, tenetur ad restitutionem, aut q non obstat, vel q non reprehendit: sed solum qñ incumbit alicui ex officio, sicut principibus terræ, qbus ex hoc non multum imminet periculū. Propter hoc. n. ptāte publica potiūtur, vt sint iustitiæ custodes.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum quis teneatur statim restituere, an vero possit restitutionem differre.

AD OCTAVVM sic procedit. Vī q non teneatur aliquis restituere statim, sed potius licite potest restitutionem differre. Præcepta. n. affirmatiua non obligant ad semper: sed necessitas restituendi imminet ex præcepto affirmatiuo. ergo nō obligatur homo ad statim restituendum.

¶ 2 Præt. Nullus tenet ad impossibile: sed qñ q; aliquis non pōt statim restituere. ergo nullus tenet ad statim restituendū.

¶ 3 Præt. Restitutio est quidam actus virtutis, s. iustitiæ: tempus extrema necessitatem semper loquēdo, tripliciter intelligi potest restitutionem non posse fieri statim sine magno detrimento. Primo, ut detrimentum sit magnum, quia res restituēda est magna, & valde opportuna. Et sic proculdubio nō obstante tali detrimento tenetur statim restituere: qñ ille in restituendo tam magnum in nullo damnificatur, quoniam nihil rei suæ p distributionem melioris conditionis essent, qui magnas fecerunt rapinas, & usuras, quam qui modicum rapuerunt. Secundo, ut detrimentum sit magnum ratione lucri cessantis. Vel hi gratia Teneur me emtor ad restitutionem mille ducatorum. Esti illos statim restituit, cum non heat alios cum quibus lucraretur ut utiliter commentiter secundum statum suum, magnum damnum incurrentis ingerit. Et propter huiusmodi quoque detrimentum non excusatur à subita restitutione, sed tenetur p cuidubio ad restitutionem statim. Non enim, ut Ricar. & Scot. in 15. dist. 4. dicunt, & bene, licitum est pro status conseruatione alienum detinere. Etiā promptu tō est, quia tō lucri cessantis quandoq; licite habetur in re propriæ distractione, ut patet in eo qui non erat nec uidetur hic uenditurus res suas. Nō quām autem habetur in re aliena, quin potius detinens alienum, tenetur restituere domino non solum rem, sed etiā in re-

Porrecta per totum. 350 4.d.17.q.1.ar.2.q.4 ad 3.

¶ Circa determinationē huius articuli dubiū occurrit, an qñ restitutio non pōt fieri statim sine magno detrimento restituēntis, possit differtur congruo sibi tpe fiat. Et est tō dubij, diuersitas scriptorum. Nā quidam solius extremæ necessitatis rōnē habendam in restitutionis docuerunt: q dam autem magnū detrimentum considerandum quoque esse dixerunt. Mihi autem distinguendum uidetur, & dicendum, quod extra

cessaueri cessantis, ut patet ex 4. artic. huius quaestionis. ¶Tertio autem modo potest intelligi, vt detrimentum magnũ sit damni emergentis in proprijs, uerbi gratia. Detinens mille aureos alterius, nec habens pecuniam, si statim restituere vellet cogeretur vendere domum, vel agrum multo minus quàm valeat, uel quia non inueniuntur, tunc emptores, uel quia vltronea vilescunt & si differret restitutionem non incurreret tale damnum. Et de huiusmodi notabili dãno in proprijs loquendo, oportet subdistinguere, quia uel talis dilatatio esset cum multo damno creditoris, seu domini, aut cũ paruulo, seu nullo. Siquidem dilatio esset cum notabili dãno creditoris, seu domini, cum sit in mora, & teneatur domino de damno omni quod ex detentione sequitur, consequens est quòd sibi ipsi imputet detinens, quòd damnum notabile, incurrat in proprijs ex restitutione alieni, ex quo in culpa, aut mora est, & dominus notabiliter dãnificatur: & hoc est etiam sine dubio verum. Si verò talis dilatio in modicum, aut nullum damnũ creditoris esset, tunc secundum Sco. in 4. d. 4. non tenetur statim restituere: quia dominus debet magis

Concl. m velle, quod vitet magnum incõmodum proximi restituentis, q̃ modicum, vel nullum suũ incõmodum in illa sua modica dilatione restitutionis. ¶Sed hæc ratio non concludit, quia sicut nullus, damnum alteri facit qui vtitur iure suo: ita nullus damnũ alteri vult, q vult vti iure suo. Constat autem quòd dominus rei licite potest velle vti nunc re sua, quia est dominus rei suæ. Nec debet esse deterioris cõditionis quia detenta est res sua ab alio, quàm si eam apud se haberet. Non igitur tenetur dominus rei ad non velle uti nunc re sua propter damnum quod sequitur in detentore: quoniam ipse qui vtitur iure suo, non infert damnum illud. Non tenetur igitur dominus male quod vitetur magnum proximi incommodum, quàm suum paruum, aut etiam nullum: quia non tenetur velle impedire se a libero vsu rei suæ quandocumque vult, quod impedimentum necessario infert talis dilatatio. Nec quoque igitur actu debito, neque actu debito desinit esse inuitus dominus in huiusmodi casu. Aliunde ergo sustinenda est hæc conclusio, si sustinenda est. Videtur autem mihi, quòd in tali casu licitè possit differri restitutio ratione impotentiæ restitutionis: est siquidem restitutor, cui tantum emergeret damnũ in proprijs ex restitutione subita, impotens pro tunc ad restituendum. Impotentia autem pro nunc absoluit, vt in littera dicitur in responsione ad secundum debitorem à restituendo statim, sicut impotentia simpliciter absoluit à restitutione simpliciter. Quòd autem debitor in tali casu sit pro nunc impotens, patet ex hoc, quod impotens non solum dicitur, qui non potest, sed qui male potest, ut habetur ex 5. Meta. & 2. de Anima

ât est vna de circunstantijs q̃ requiruntur ad actus virtutũ cum ergo aliq^h circũstãtię nõ sint determinatę i actibus virtutũ, sed determinabiles s̃m rõnẽ prudẽtiæ, vr̃ q̃ nec in restitutione sit tp̃s determinatũ, vt. s. aliquis teneatur ad statim restituendum.

G Sed contra est, q̃ eadem rõ esse vr̃ in oĩbus, q̃ sunt restituenda: sed ille qui cõducit opera mercenarij, nõ põt differre restitutionem, vt patet p illud quod hr̃ Leuit. 19. Non morabit opus mercenarij tui apud te vsque mane. ergo neq; in alijs restitutionib. faciẽdis põt fieri dilatio, sed statĩ restituere oportet.

Respon. Dicendũ, q̃ sicut accipere rẽ alienã est pc̃tm̃ cõtra iustitiã, H ita ẽt detinere eã: q a p hoc, q̃ aliquis detinet rem alienam inuito dño, impedit eũ ab vsu rei suę, & sic ei facit iniuriã Manifestũ est ât, q̃ nec modicũ tp̃s licet in pc̃tõ morari: sed q-libet tenetur pc̃tm̃ statim deserere s̃m illud Eccl. 21. Quasi à facie colubri fuge pc̃tm̃: & iõ^m q-libet tenet̃ statim restituere, si põt, vel petere dilationẽ ab eo qui habet vsum rei cõcedere.*

I Ad primum ergo dicendũ, q̃ p̃ceptum de restitutione facienda, quis s̃m formam sit affirmatiuum, implicat tñ in se negatiuum præceptum, quo prohibemur rem alterius detinere.

Ad secundum dicendũ, q̃ q̃ñ aliquis non põt statim restituere, ipsa impotentia absoluit cum ab instanti restitutione facienda: sicut ẽt totaliter à restitutione absoluit, si oĩno sit impotens. Debet tñ remissionem, vel dilationẽ petere ab eo, cui debet aut per se, aut per alium.

Ad tertium dicendum, q̃ quia cuiuscumq; circunstantiæ omissio contrariat̃ virtuti, pro determinato est habendum, q̃ oportet illam circunstantiã obseruare. Et quia per dilatationẽ restitutionis committitur pc̃tm̃ iniustę detẽtionis quod iustitię opponitur: ideò necesse est tempus esse determinatum, vt statim restitutio fiat.

QVAESTIO LXIII.

De acceptione personarum, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de vitijs oppositis prædictis iustitiæ partibus. Et primo, de acceptione personarũ, q̃ opponitur iustitiæ distributiuæ. Secundò, de pc̃tis, quæ opponuntur iũstitiæ cõmutatiuæ.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶Primò, Vtrum personarum acceptio sit peccatum.

¶Secundò, Vtrum habeat locũ in dispensatione spũalium.

¶Tertio, Vtrum in exhibitione honoris.

¶Quartò, Vtrum in iudicijs.

¶Ad hanc etiam causam reducitur, q̃ quando detentio alieni est secreta, potest quis differre restitutionem quousque habeat per quem sine damno suæ famæ restituat. Est namq; pro tunc impotens, qui sine suæ famæ damno non potest restituere. Sed restat tunc dubium, An in hoc casu teneatur iste sic pro nunc impotens ad restitutionem illius modici damni, quod dominus incurrit ex ista dilatione. Videtur enim quòd non, quia ex impotentia concedit sibi beneficium dilationis, non est pro tunc in mora & consequenter non tenetur ad solutionẽ interesse. Ex alia parte apparet oppositũ, quia vitatio damni debitoris non debet esse cum damno creditoris.

¶Dicẽdum est, quòd licet tam impotentia absoluat, q̃ impotentia ex causa superioris ordinis excuset à solutione interesse in foro conscientiæ: quia & pauper omnino debitor cum peruenerit ad pinguiorem fortunam non tenetur ratione moræ ad interesse, quia non fuit in mora, q non habuit, & qui ratione vitandæ suæ infamiæ cogitur differre restitutionem: nõ tenetur etiam ratione moræ ad interesse quia non est in mora, q superioris ordinis bonorum legibus astringitur ad differendum. fama enim est bonum superioris ordinis, quàm sint pecuniæ agri & huiusmodi impotentia iã pro nũc ex causa eiusdem ordinis non vr̃ excusare a solutione interesse. Nam recta ratio postulat, ut ita indemnis in huiusmodi bonis debitor seruetur, vt magis indemnis in eiusdẽm ordinis bonis seruetur creditor.

¶Ad obiectionem autem in oppositum dicitur, quòd licet iste restitutor non sit in mora simpliciter, & propterea potest differre restitutionem: est tamen in mora secundum quid. s. secũdum factum, quia scilicet facto detinet alienum ex causa tali, quæ non debet in damnum domini redundare.

K ¶In eodem art. K aduerte, quòd petitio dilationis, si speratum consequitur effectum, absoluit detentorem à mora, ita vt de cętero non teneatur ad interesse soluendum si tamen conceditur libere, dilatio. Si enim metu voluntario conceditur, puta, metu, vel quia non potest aliter facere, aut dicere, non absoluit ab interesse soluendo: sicut econtrario soluens voluntario mutuo usuras, non perdit ius illarum.

SVPER QVÆST. LXIII. ART. I.

IN art. 1. q. 63. nota pro radice huius materiæ duo. Primo illã distinctionem de acceptione personæ, vel causæ. Secundo, q̃ ista distinctio refertur ad rationem debiti, ita q̃ acceptio causę est recognoscere causam, per quam aliquid est personę debitũ. Acceptio uerò personæ est recognoscere vt causam, illam conditionem, propter quam aliquid non est personæ debitum secundum veritatem. Iustitia enim respicit rationem, ac per hoc vitium oppositum iustitiæ violat debitum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum personarum acceptio sit peccatum.

Porrecta per totum. 351

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̃, q̃ personarum acceptio non si pc̃tm̃. In nomine. n. personæ intelligitur personæ dignitas: sed considerare^h dignitates personarum pertinet ad distributiuam iustitia. ergo personarum acceptio non est peccatũ.

* Infra art. 2. cor. Et Rom. 2. lect. 2.

¶2 Præt. in rebus humanis personæ sunt principaliores, quam res, quia res sunt propter personas, & non econuerso: sed rerum, acceptio nõ est peccatum. ergo multò minus acceptio personarum.

B ¶3 Prę. Apud Deũ nulla põt esse iniq̃tas, vel pc̃tũ sed Deus^a vr̃ personã accipere, quia interdum duorum hoĩum vnius conditionis vnum assumit p gratiam, & alterum relinquit in pc̃tõ, s̃m illud Matt. 24. Duo erunt in lecto, vnus assumetur, & alius relinquetur. ergo acceptio personarũ non est pc̃tm̃.

Sed contra. Nihil prohibetur in lege diuina nisi pc̃tm̃: sed personarum acceptio prohibetur Deut. 1. vbi dicitur. Non accipietis cuiusquam personam. ergo personarum acceptio est peccatum.

Respon. Dicendum, q̃ ^m personarum acceptio

Concl. m opponitur iustitiæ distributiuæ.ⁿ Consistit. n. æqualitas distributiuæ iustitię in hoc, q̃ diuersis p̃sonis diuersa tribuuntur s̃m proportionem ad dignitates personarum. Si ergo aliquis consideret illam proprietatem personæ, pp quam aliquid, quod ei confertur, est ei debitum, non est acceptio p̃sonæ sed causæ. Vñ* Glo. super illud ad Ephes. 6. Personarum acceptio nõ est apud Deum, dicit, q̃ Deus iudex iustus causas discernit, nõ personas. Puta, si iudex aliquis promoueat aliquẽ ad magisteriũ pp sufficientiam sciæ, hic attenditur cã debita, non p sona. Si ât aliquis consideret in eo, cui aliquid confert, non id, pp quod id quod ei datur, esse rei p-portionatum, vel debitum sed solum hoc q̃ est hõ puta, Petrus, vel Martinus, hic est acceptio personæ: quia non attribuitur ei aliquid pp aliquã cãm quæ faciat eum dignum, sed simpliciter attribuit personæ. Ad personam ât refertur quæcumq; cõditio nõ faciens ad causam, pp quã fit dignus hoc dono. Puta, si aliquis promoueat aliquem ad prælationem, vel magisterium, quia est cõsanguineus suus, est acceptio personæ. Cõtingit tñ aliquam conditionem personæ facere eam dignam respectũ vnius rei, & non respectu alterius. Sicut consanguineitas facit aliquem dignum ad hoc, q̃ instituatur hæres patrimonij, non ât ad hoc, q̃ conferatur ei prælati ecclesiastica. Et ideò^r eadem cõditio personæ in vno negotio considerata, facit acceptionem personæ, in alio ât non facit.^s Sic ergo patet, q̃ personarum acceptio opponitur iustitiæ distributiuæ in hoc, q̃ præter proportionem agit̃ nihil ât opponitur virtuti, nisi pc̃tm̃.^t Vnde consequẽs est, quòd personarum acceptio sit peccatũ*.¹

* Glo. interlinea. ibid.

Conclu. r

Concl. t

Ad primum ergo dicendum, q̃ in distributiua iustitia considerantur conditiones personarum, q̃ faciunt ad dignitatis, uel debiti causam. Sed in acceptione personarum considerantur conditiones quæ non faciunt ad causam, ut dictum* est.

a In corp. art.

Ad secundum dicendum, q̃ personæ proportionantur, & id dignę redduntur in aliquibus, quę eis distribuuntur pp aliquas res, quæ pertinẽt ad conditionem personæ: & ideò huiusmodi cõditiones sunt attendendæ tamq̃ proprię causæ. Cum ât considerantur ipsæ personę, attenditur non cã, vt causa: et ideo patet q̃uis p̃sonæ sint digniores simpliciter non tamen sunt digniores quo ad hoc.

Ad tertium dicẽdũ, q̃ duplex est datio. Vna quidem pertinens ad iustitiã, qua. s. aliquis dat alicui quod ei debet̃: et circa tales dationes attendit̃ personarum acceptio. Alia est datio ad liberalitatem pertinens, qua. s. gratis dat̃ alicui, quod ei non debet̃: et talis est collatio munerum gratiæ p quã pc̃tõres assumũtur à Deo. Et in hac donatione nõ hẽt locum personarum acceptio quia quilibet absque iniustitia potest de suo dare quantum vult, & cui vult, s̃m illud Matth. 20. An non licet mihi, quod volo, facere? Tolle quod tuum est, & vade.

ARTICVLVS II.

Vtrum in dispensatione spiritualiũ locum habeat personarum acceptio.

AD SECVNDVM sic p̃cedit̃. Vr̃, q̃ in dispẽsatione spũalium locum non habeat personarum acceptio. Conferre. n. dignitatem ecclesiasticam, seu bñficium alicui^b pp cõsanguinitatẽ, vr̃ ad acceptionem personarum ptinere, q a consanguinitas non est cã faciens hoiem dignum ecclesiastico bñficio: sed hoc non vr̃ esse pc̃tm̃, cum hoc consuetudine Prælati ecclesiæ faciant. ergo pc̃tm̃ p̃sonarũ acceptionis non vr̃ locum habere in dispensationẽ spiritualiũ.

D ¶2 Præ.^b Præferre diuitẽ pauperi vr̃ ad acceptionẽ p̃sonarũ p-tinere, ut patet Iac. 2. sed facili^a dispensat̃ cũ diuitibus, & potẽtibus, q̃ in gradu prohibito cõtrahãt matrimoniũ, q̃ cũ alijs. ergo pc̃tm̃ personarũ acceptionis non ur̃ locum habere circa dispẽsationem spiritualium.

¶3 Præt. Secundũ iura sufficit eligere bonũ, non autem requiritur, q̃ aliquis eligat meliorẽ: sed eligere minus bonũ ad aliquid altius, ur̃ ad acceptionem personarum pertinere. ergo personarum acceptio non est peccatum in spiritualibus.

¶4 Præ. Secũdũ statuta ecclesię eligẽdus est aliquis de gremio ecclesiæ: sed hoc ur̃ h ad acceptionẽ personarum pertinere, quia q̃nq; sufficiẽtiores alibi inuenirent̃: ergo personarum acceptio nõ est peccatum in spũalibus.

Sed contra ẽ, qđ dr̃ Iac. 2. Nolite i p̃sonarũ acceptiõe hẽre fidẽ Dñi nostri Iesu Chr̃i. Vbi dicit gl.

SVPER Q. LXIII. ART. II.

IN ar. 2. eiusdẽ q. nota quatuor. Primo q̃ cõis vtilitas, ad q̃ p̃cipaliter ordinant̃ ministeria ecclesiastica, si est vtilitas corporalis, sed spũalis: q̃m, vt ex dictis in p̃cedẽti libro patet regimẽ ecclesiasticum in hoc differt à ciuili q̃ hoc ordinatur ad cõe bonum exterius puta, pacem, sufficiẽtiã &c. illud uerò ad interiorem aĩæ pacẽ. Qñ ergo aliq̃s pp potentiam secularem erit magis vtilis cõi saluti aiarum, puta, quia erit sufficiẽs ad euellendos hæreticos inficientes Christi gregẽ, uel ad cogẽdũ potentes clericos vt seruentur quæ sunt de vita, & honestate clericorum, uel aliquid hmõi, non hr̃ tõ personæ, sed causæ. Si q̃ ẽ consideratur q̃ spũalia sine temporalibus pp nostram infirmitatem male subsistũt q̃ñ cæteris paribus p̃ponetetur ille, q vtilior esset ad temporalia bona, non esset p̃sonæ, sed causæ acceptio. Sed q̃ñ cætera non sunt paria, puta q a pro temporalibus optimus, sed spũalia negligit, præferenda est vtilitas spũalis tẽporali q a illa est finis cũ spũalia data sunt Ecclesia pp spũalia.

Porrecta per totum. 352

¶Nota

Universidad de Deusto Biblioteca

*Epist. 29. Hier. de eligendo ad finé. 2.

*Art. pre.

Nota secūdo, q cū cōparationes eligibiliū ad ecclesiastica ministeria præsupponunt bonitatem absolute, hoc est esse bonū virū, hoc est, quantum humana fragilitas non cedit psonam illā esse in grā. Dei. Vñ qui manifestè tenet concubinā uel in alio pctō mortali credit̄ versari extra latitudinē eligibilium, seu pmouendorū est. Propterea, in litera dr̄, q minus boni, & non dicitur, q mali præferuntur melioribus.

Nota tertio, q cum in rñsione ad primū di q prælatus ecclesiasticus non est dominus, ut possit ministeria ecclesiastica dare pro libito sed dispensator, sub nomine ecclesiastici prælati claudit̄ ét Papa, vt patet per autoritaté Pauli Apostoli allatā ad probadam intentum. Est namq; Papa Christi minister & dispensator ministeriorum Dei.

Nota quarto, q cū in rñsione ad tertiū dr̄ q oportet in foro conscientiæ eligere meliorem &c. intelligitur de possibilibus haberi. Hi n. de quibus constat, q haberi non possunt, extra latitudinem eligibiliū computādi sunt.

*Aug. Quis ferat si quis diuitē eligat ad sedē honoris ecclesię contempto paupere instructiore, & sanctiore? F

RESPON. Dicendū, q sicut dictū* est, acceptio personarū est pctm̄, inquantū cōtrariat̄ iustitiæ. Quantò āt in maioribus aliquis iustitiā transgredit̄, tanto grauius peccat. Vñ cum spūalia sint tēporalibus potiora m grauius pctm̄ est personas accipere in dispensatione spūalium q̃ in dispensatione tēporaliū. n Et quia psonarū acceptio est, cum aliquid psonæ attribuit̄ pter pportionem dignitatis ipsius, cōsiderare oportet, q dignitas alicuius personæ pōt attēdi dupliciter. Vno mō simpl̄r, & s̄m se, & sic maioris dignitatis est ille qui magis abūdat in spūalibus grę donis. Alio mō p cōparationē ad bonum cōe. Cōtingit n. qñq; q ille, qui est minus sanctus, & minus sciens, pōt magis conferre ad bonum cōe pp potentiā, uel industriam sęcularē vel pp aliquid hmōi. Et quia dispensationes spūaliū principalius ordinant̄ ad vtilitatē cōem s̄m illud 1. ad Cori. 12. Vnicuiq; datur manifestatio spūs ad vtilitatē: iō p qñq; absq; acceptione personarū in dispēsatione spūaliū illi, q̃ sunt simpliciter minus boni, melioribus pferuntur q sicut ét & Deus gratias gratis datas, qñque concedit minus bonis.

Concl. m

Conclu. p

AD PRIMVM ergo dicendum, q circa consanguineos prę lati distinguendum est: quia qñq; sunt minus digni, & simpliciter, & per respectū ad bonum cōe, & sic si dignoribus præferātur, est pctm̄ personarum accceptionis in dispensatione spūalium, quorum prę latus ecclesiasticus non est dñs, vt possit ea dare p libito, sed dispensator, s̄m illud 1. ad Cor. 4. Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispēsatores ministeriorū Dei. Qñque uero cōsanguinei plati ecclesiastici sunt æque digni, ut alij; & sic licite pōt absq; personarum acceptione consanguineos suos præferre, quia saltē, magis in hoc peminent, q de ipsis magis cōfidere pōt, ut unanimiter secū negotia ecclesiæ tractēt. esse tñ hoc propter scandalum dimittendum, si ex hoc aliqui exemplum sumerent, etiam præter dignitatem, bona ecclesiæ consanguineis dandi.

AD II. dicendum q dispensatio matrimonij cōtrahendi principaliter fieri cōsueuit pp fœdus pacis firmandū: quod qdem magis est necessariū cōi vtilitati circa psonas excellentes. Et iō cū eis facilius dispensatur absq; pctō acceptionis psonarū.

AD III. dicēdū q quantū ad hoc, q electio impugnari nō possit in foro iudiciali, sufficit eligere bonū nec oportet eligere meliorē, qa sic oīs electio posset hēre calumniā. Sed quantum ad conscientiā eligentis, necesse est eligere meliorē vel simpliciter, vel in cōparatione ad bonū cōe: quia si pōt hēri aliquis magis idoneus erga aliquā dignitatem, & alius pferatur, oportet q hoc sit pp aliquam causam. Quæ quidē si pertineat ad negotium, quantū ad hoc erit ille, qui eligit, magis idoneus: si uero non pertineat ad negotiū id, quod cōsideratur ut causa, erit manifestè acceptio psonæ.

AD IIII. dicendū, q ille qui de gremio ecclesiæ assumit̄, vt in pluribus cōsueuit esse vtilior quātū ad bonū cōe. qa magis diligit ecclesiā, in qua est nutritus. Et pp hoc ét mādat̄ Deut. 17. Nō poteris alteri* gētis hoīem facere regē, q ñ sit frater tuus. G

ARTICVLVS III.

Vtrum exhibitione honoris & reuerentiæ locum habeat peccatum acceptionis personarum.

AD TERTIVM sic procedit. Vr̄ q in exhibitione honoris, & reuerentiæ non hēat locum pctm̄ acceptionis personarū. Honor. n. nihil aliud esse vr̄, q̃ reuerentia quædam alicui exhibita in testimonium virtutis, vt patet per Phil. in 1.* Ethi. sed prælati, & pirncipes sunt honorandi, ét si sint mali, sicut ét parentes, de qbus mādat̄. Exo. 20. Honora patrem tuū, & matrē tuam: ét dñi sunt à seruis honorādi, etiam si sint mali, s̄m illud 1. ad Timoth. 6. Quicumq; sunt sub iugo serui, dominos suos honore dignos arbitrentur. ergo uidet̄ quòd acceptio personæ non sit peccatum in exhibitione honoris. H I

¶ 2 Præt. Leuit. 19. præcipit̄. Coram cano capite cōsurge, & honora persona senis: sed hoc h vr̄ ad acceptionem personam ptinere: qa qñq; senes nō sunt virtuosi, s̄m illud Dani. 13. Egressa est iniquitas à senioribus populi. ergo acceptio psonarū ñ est pctm̄ in exhibitione honoris. K

¶ 3 Præ. Super illud Iac. 2. Nolite in personarū acceptione hēre fidem &c. dicit* glo. Aug. Si hoc quod Iacobus dicit. Si introierit in conuentu vestro vir hñs annulum aureum &c. intelligatur de quotidianis cōsessibus, quis hic non peccat, si tamen peccat? sed h hęc est acceptio personarum diuites propter diuitias honorare. dicit enim* Greg. in quadā homil. Superbia nostra retūditur, quia in hominibus non naturam, qua ad imaginem Dei facti sunt, L

SVPER Q. LXIII. ART. III.

IN ar. 3. eiusdem q. dubiū occurrit circa calcē articuli, vbi, dr̄, si āt solum intuitu diuitiarū honorētur erit pctm̄ acceptionis psonarum, uñ quia acceptio personarum non hēt locū in gratuitis, sed solū in debitis exhibitionibus. De gratuitis n. scriptum est. An licet mihi, q uolo facere? quāuis igr̄ in honoribus debitis esset acceptio psonarū, ut si in cōuentu Christiano aliquis supra honorent pp diuitias, vt Iac. Apostolus dicit, quia in hmōi cōuentu locus debet pp virtutem: in honoribus tñ gratuitis, cū quotidie honoramus eos qui nobis occurrunt detegendo caput, & hmōi, qui tñ nō sunt nostri superiores, ut uniuersos, nulla apparet iō acceptionis psonarū. Volo nulli pp diuitias assurgere, quis non mereat. An non licet mihi qd volo facere? Tum qa dato, q in hmōi gratuito honore pp diuitias sit pctm̄, nō est tñ pctm̄ acceptionis psonarum, sed pctm̄ in obseruantiæ. Exhibere .n. hmōi honores ad obseruātiæ virtutē spectat, ac p hoc errare in hmōi ad vitium

Porrecta per totum. 353

Quo. 1. 10 ar. 12.

*Li. 1. c. 5. tom. 5.

*In epist. 29. ad Hic tom. 10-2.

*Homi. 18. seute ge. ante med.

tium illi contrarium, & non ad acceptionem personarum, quę contrariatur iustitiæ distributiuę speciali. ¶ Ad hoc dr̄, q cum acceptio personarū sit pctm̄, inquantum contrariat̄ iustitiæ, & iustitia solū uersetur circa debita, cōsequēs est, ut in gratuitis locum non hēat. Et si notatū esset vitiū contrariū virtuti obseruantiæ, diceret, q litera ista intelligenda esset non de honore vniuersaliter, sed de honore solū debito. Sed quia obseruātiæ contrariū uitiū mō notatū est, & obseruantia est pars iustitiæ, & extendit se ad debitū morale, ut in suo tractatu patebit: iō literam hanc uniuersaliter intelligo, & dico, q licet gratis dari dupliciter .s. vbi, quia &c. nō oportet, pecco cōtra liberalitatē. Quis nō faciā iniuriā alicui in gratis honorādo aliquē, quare nō oportet, est peccatum cōtra obseruātiā. Sed qa hoc iō est pctm̄, qa accipit̄ non cā honoris debita, ut cā honoris debiti, iō reductiuè est acceptio psonarū. Dixi āt debiti, qa omni causa honoris est honor debitus, licēt non à me. Propter quod cū pp diuitias exhibetur honor non solū ā cā exhibitionis, sed circa debitū uiolat̄. Nō sic aūt est de prodigo donante ex cā irrōnabili. qm̄ peccat q de in cā, sed non in cā debiti. Nō n. oī causæ, pp q̃ pōt donari, debet̄ donatio: sicut oī uirtuti, q sola est cā honoris, ut Illa dr̄, debet̄ honor. Et iō exhibitio honoris solū pp diuitias, iniustitiā participat. Et per hæc patet solutio obiectorū. Nā in gratuitis licet mihi, qd volo facere, quantū ad hoc, q non facio alteri iniuriam, non āt absolute, alioqui pdigalitas nō esset viū. Licet n. mihi qd uolo facere, seruatis tñ debitis circunstantijs, qñ facio. Superiō āt patrisfamilias, cuius lex est sua uoluntas, licet quod uult facere absolutè. Et scito, q quando dr̄, q honorare hoies pp diuitias, est pctm̄, intelligitur pp diuitias, ut distinguunt̄ cōtra oēm habitudinē ad uirtutē. Dico aūt hoc, quia diuitiæ, ut adiuuant organicè ad fœlicitatē, ut reddunt hoīem potentem ad benefaciendum A dōt alteri ad uirtutē, ad patriæ conseruationem, & hmōi, reddūt hoīes honorabiles. Et pptea qui non aliud cogitat, nisi qua aliqs vt diuites occurrit sibi, nō peccat honorando eum, cū intelligit̄ honorare potentiam, seu habitudinem ad uirtuté. Et per hoc patet gl. Aug. sup Iac. 3. Si introierit in cōuentu uestro &c. dicēs.

*Gl. interlinearis sup illud Iaco. 2. Nolite in personarum acceptionibus.

Concl. m

Conclu. p

Concl. r

Concl. x

Concl. &

sed diuitias honoramus, & sic cum diuitiæ non sint debita cā honoris, pertinebit hoc ad personarum acceptionem. ergo psonarum acceptio nō est pctm̄ circa exhibitionem honoris.

SED CONTRA est, quod dr̄ in *gl. Iac. 2. Quicumque diuitem propter diuitias honorat, peccat. Et pari ratione, si aliquis honoretur propter alias causas, q̃ non faciunt dignum honore, q pertinet ad acceptionē personarum. ergo acceptio personarum in exhibitione honoris est peccatum. B

RESPON. Dicendū, q honor est quoddam testimonium de uirtute eius, qui honoratur: & ideo m sola virtus est debita cā honoris. n Sciendum tamē, q aliquis potest honorari non solū propter uirtutem ppriā, sed ét propter uirtutem alterius: sicut p principes, & prælati honorantur, etiam si sint mali, q inquantū gerunt personā Dei, & cōitatis, cui præficiunt̄, s̄m illud Prouer. 26. Sicut qui immittit lapides in aceruū Mercurij, ita qui tribuit insipienti honorē. Quia Gentiles rationem attribuebat Mercurio, aceruus Mercurij dr̄ cumulus ratiocinij, in quo mercator qñque mittit unum lapillum loco cētum marcarum: ita etiam honoratur insipiens, qui ponit̄ loco Dei, & loco totius cōitatis. Et r eadem rōne parentes, & dñi sunt honorandi s propter participationem diuinę dignitatis, qui est oium pater & dñs. x Senes aūt sunt honorādi pp signum uirtutis, quod est senectus, licēt hoc signum qñq; deficiat. y Vnde, ut dr̄ Sapien. 4. Senectus uenerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata. Cani āt sunt sensus hois, & ætas senectutis uita est immaculata. & Diuites aūt honorandi sunt pp hoc, q maiorem locum in cōitatibus obtinent. Si aūt solūm intuitu diuitiarum honorētur, erit peccatū acceptionis personarū, Et C D E

p hoc patet rñsio ad obiecta. q

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in iudicijs locum habeat peccatum acceptionis personarum.

AD QVARTVM sic procedit. Videtur quod in iudicijs locum non habeat peccatum acceptionis personarū. Acceptio n. personarū opponitur distributiuæ iustitiæ, ut * dictum est: sed iudicia maximè uidentur ad iustitiam commutatiuam ptinere. ergo psonarū acceptio non habet locum in iudicijs.

¶ 2 Præt. Pœnæ secundum aliquod iudicium infligunt̄: sed in pœnis h accipiuntur personæ absque peccato: quia grauius puniuntur, qui inferunt iniuriā in personas principum, quam q̃ in personas aliorum. ergo personarum acceptio non habet locum in iudicijs.

¶ 3 Præt. Eccl. 4 dicitur, In iudicādo esto pupillis h misericors: sed hoc uidetur esse accipere psonam pauperis. ergo acceptio personarum in iudicijs non est peccatum.

SED CONTRA est, quod dicit Prouerb. 18. Accipere personā in iudicio, non est bonum.

RESPON. dicendum, q sicut dictū * est, iudicium est act* iustitiæ, put iudex ad æqualitatē iustitiæ reducit ea, q̃ inęqualitatē oppositā facere pñt: psonarum āt acceptio inæqualitatē q̃dā hēt, inqtū attribuit alicui psonæ pter pportionē suā, in qua consistit ęqualitas iustitiæ. Et iō manifestū est, q m per psonarū acceptionē iudiciū corrūpit. n

AD PRIMVM ergo dicēdū, q iudiciū dupl̄r pōt considerari. Vno mō quātū ad ipsam rē iudicatā: & sic iudiciū se hēt cōiter ad cōmutatiuā, & ad distributiuam, iustitiā. Pōt. n. iudicio diffiniri qualiter aliquid cōe sit distribuēdū in multos, & qualiter alteri un* restituat, & quod ab eo accepit. Alio mō pōt cōsiderari quātū ad ipsam formam iudicij, prout. s. iudex etiam in ipsa commutatiua iustitia ab uno

Si hoc intelligat̄ de quotidianis cōsessib*, quis hic non peccat, subdūnt. Si ñ peccat: cū rōne dicta, non peccat in hmōi humana conuersatione.

SVPER Q. LXIII. ART. IIII.

IN art. 4. dubiū occurrit circa id, qd dr̄ in rñsione ad tertium, q forma iudicij pertinet ad iustitiā distributiuam. Et est rō dubij, quia nō quodcumq; accipere ab uno, & dare alteri est act* iustitiæ distributiuæ: sed ut patet ex supradictis, accipere ab uno cōi, & dare alteri, ut parti illius cōis, est act* iustitiæ distributiuæ. Iudex āt inter emptorē & venditorem, possessorē & pulsum, & alios huiusmodi, n. accipit ab uno cōi, sed ab una parte: nec dat alteri ut parti cōis, sed ut singulari personę. Falsū ergo uī, q iudicij forma ad iustitiā distributiuā pertineat. ¶ Ad hoc dr̄, q quia forma distributiuæ cōsistit in hoc, q unicuiq; detur s̄cdm suā dignitatem: & forma iudicij consistit i hoc q unicuiq; parti tam. s. actori, q̃ reo attribuatur id, quod proportionatum est illi: siuē hoc oriatur ex cōmutatione, siuē ex distributione, iō forma iudicij spectare dr̄ ad distributiuā iustitiā: ita q nō ex hoc, q in actu iudicij interuenit accipere ab uno & dare alteri, asseritur forma distributiuæ iustitiæ, aut iudicij, ut obiectio facta accepit ex lia: Sed qa in actu iudicij interuenit accipere ab uno, & dare alteri, unicuique secundū suā proportionem: ideò ad iustitiam spectat distributiuā, forma iudicij cuiusque. Præterauntur quod dr̄ ex eo, q iudex restituat accipiendo ab uno bonum aliquod, grauat ipsum non ultra proportionem illi debitam. Et similiter dando alteri bonum aliquod, non plus, aut minus dat, quam sit illi

Porrecta per totum. 354

*Ar. 2. huius quæst.

*q. 60. artic. 1.

Concl. m

illi

illi cōmensurari. Hic ergo est differentia quoniam in re iudicata, s. quod est cōmutatio, uel distributio, sed in forma iudicij, oēs materiæ cōueniunt, pro quanto iudex nulli præter suam proportionē, quasi distribuit bona & mala. Et propterea uitiū acceptionis personarū, quod distributiuæ opponitur iustitiæ, in oī potest habere locum iudicio. Hāc aūt esse mentem authoris, etiā ex corpore articuli patet.

accipit, & alteri dat: & hoc pertinet ad distributiuam iustitiam. F Et secundùm hoc in quolibet iudicio locum habere potest personarum acceptio.

Ad secvndvm dicendū, quod cū punitur aliquis grauius propter iniuriam in maiorem personam commissam, non est personarum acceptio, quia ipsa diuersitas personę facit, quātum ad hoc, diuersitatem rei, ut supra * dictum est.

*q.58.ar. 10. ad 3. & q.61. articu. 2 ad tertium.

Ad tertivm dicēdū, quod homo in iudicio debet pauperi subuenire quantum fieri potest, tamen sine læsione iustitiæ: alioquin non haberet locum illud, quod dr̄ Exo. 23. Pauperis quoque non misereberis in iudicio.

QVAESTIO LXIIII.

De Vitijs oppositis commutatiuæ iustitiæ, in octo articulos diuisa.

Postea considerandum est de uitijs oppositis commutatiuæ iustitiæ. Et primo considerandum est de peccatis, quæ committuntur circa inuoluntarias cōmutationes. Secundò, de peccatis, quæ committuntur circa commutationes uoluntarias. Committūtur aūt peccata circa inuolūtarias commutationes per hoc, quod aliquod nocumentum proximo infert contra eius uoluntatē: quod quidem potest fieri dupliciter, s. facto, & uerbo. Facto quidem, cum proximus læditur uel in persona propria, uel in persona coniuncta, uel in proprijs rebus. De his ergo per ordinem considerandum est. Et primò, de homicidio, per quod maximè nocetur proximo.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, Vtrum occidere animalia bruta, uel etiā plantas sit peccatum.
¶ Secūdò, Vtrū occidere peccatorem sit licitum.
¶ Tertiò, Vtrum hoc liceat priuatæ personæ, uel solùm publicæ.
¶ Quartò, Vtrum hoc liceat clerico.
¶ Quintò, Vtrum liceat alicui occidere seipsum.
¶ Sextò, Vtrum liceat occidere hominem iustum.
¶ Septimò, Vtrum liceat alicui occidere hominē, seipsum defendendo.
¶ Octauò, Vtrum homicidium casuale sit peccatum mortale.

Articvlvs primvs.

Vtrum occidere quæcunque uiuentia sit illicitum.

Ferr. 3. contra cap. 112.

Porrecta per totum. 355 1. d. 39. q. 2. ar. 1. co. Et 3. cōtra ca. 112. fin.

Ad primvm sic procedit. Vr̄, quod occidere quæcūque uiuētia sit illicitū. Dicit. n. Apo. ad Ro. 13. Qui [b] ordinationi Dei resistūt, ipsi sibi dānationē acquirūt: sed per ordinationē diuinæ prouidētiæ oīa uiuētia conseruant, sm̄ illud Psa. 146. Qui producit ī mōtibus fœnū, & dat iumētis escā ipsorum. ergo mortificare quæcunque uiuentia videt̄ esse illicitum.

¶ 2 Præt. Homicidium est peccatum ex eo, quod homo priuat̄ [h] uita: sed uita cōis est omnibus animalibus, & plantis. ergo eadem ratione videtur esse peccatum occidere bruta animalia, & plantas.

¶ 3 Præt. In lege diuina nō determinat̄ spālis pœna, nisi pro pctō: sed occidēti bouē, uel ouē alterius statuit̄ [h] pęna determinata in lege diuina, ut patet Exo. 22. ergo occisio brutorū aīaliū est peccatum.

Sed contra est, quod * Aug. dicit in 1. de Ciui. Dei. Cū audim^9, Nō occides, nō accipim^9 hoc dictū ēe de fructetis, qa null^9 eis ē sens^9: nec de irrōnalib^9 aīalib. qa nulla nobis rōne socianī. Restat ergo ut intelligam^9 de hoīe, quod dictū est, Non occides.

* Li. 1. ca. 20. declinando ad fi. to. 5.

Resp. Dicēdū, quod nullus peccat ex hoc, quod utit̄ re aliqua ad hoc, ad qd̄ est. In rerū aūt ordine G impfectiora sunt pp pfectiora: sicut ēt in gñationis uia natura ab imperfectis ad pfecta procedit. Et inde est, quod sicut in gñatione hoīs prius est uiuum, deinde aīal, ultimò aūt hō: ita ēt ea, q tm̄ uiuunt, ut plātæ, sunt cōiter pp aīalia, oīa aūt aīalia sunt pp hominem. Et iō [m] si hō utat̄ plantis ad utilitatē aīaliū, & aīalibus ad utilitatē hoīs, non est illicitū, [n] ut patet per Philos. in 1. Polit. Inter alios aūt usus maximè necessari^9 esse uī, ut aīalia plātis utant̄ in cibū, & hoies animalibus, quod sine mortificatione eorū fieri nō pōt. Et iō [p] licitū est & plātas mortificare in usum aīaliū, & aīalia in usum hoīum ex ipsa H ordinatione diuina. [q] Dr̄. n. Gen. 1. Ecce dedi uobis oēm herbā, & uniuersa ligna, ut sint uobis ī escā, & cūctis aīantibus terræ. Et Gen. 9. dr̄. Omne quod mouetur, & uiuit, erit uobis in cibum.

Concl.

* Li. 1. c. 5. ā medio. & c. 7. tomo 5.

Conclu.

Ad primvm ergo dicēdū, quod ex ordinatione diuina conseruant̄ uita aīalium, & plantarū non pp seipsam, sed pp hominem. Vnde vt * Aug. dicit in 1. de ciu. Dei. Iustissima ordinatione creatoris, uita, & mors eorum, nostris usibus subditur.

* Li. 1. ca. 20. in fin. tom. 5.

Ad secvndvm dicēdū, quod aīalia bruta, & plantę non habent uitam rōnalem, per quā à seipsis agantur, sed semper agūtur quasi ab alio, naturali quodam I impulsu: & hoc est signum, quod sunt naturaliter serua, & aliorum vsibus accommodata.

Ad tertivm dicendū, quod ille q occidit bouē alteri^9, peccat qdē: nō qa occidit bouē, sed quia dānificat hoiem in re sua. Vnde nō continet̄ sub peccato homicidij, sed sub peccato furti, uel rapinæ.

Articvlvs II.

Vtrum sit licitum occidere peccatores.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur, quòd non sit li K citum occidere homines peccatores. Dominus. n. Matth. 13. in parabola prohibuit extirpare [a] zizaniam, qui sunt filij nequā, ut ibidem dicitur: sed omne qd̄ est prohibitum à Deo, est peccatum. ergo occidere peccatorem est peccatum.

¶ 2 Præt. Iustitia humana cōformatur iustitiæ diuinę: sed sm̄ diuinam iustitiam [b] pctōres ad pęnitentiam reseruantur, sm̄ illud Eze. 18. Nolo mortem peccatoris, sed magis ut cōuertatur, & uiuat.

SVPER Q. LXIIII. ART. II.

Ferr. 3. cont. c. 140.

Porrecta per totum. 356 Inf. q. 108 art. 1. & 3. Et 1. 2. q. 100. ar. 8. ad 3. Et 3. cōt. c. 140. Et Ro. 13. lect. 1.

In ar. 2. q. 64. omisso primo, dubium occurrit ex Scoto in 4. d. 15. q. 3. decā iustè occidēdi hoīem. Opinat̄ siquidē, quod non licet pctōrē occidere, nisi in casibus excepti à Deo, s. blasphemiæ, homicidij, & alijs in sacra scriptura cōtētis, aut à Deo reuelatis. Et rō sua ē, qa nulli īferiori licet ī lege superioris dispēsare: sed Deus absolutè prohibuit hoīem occidi, dicēs, Nō occides. ergo nulla lex posi- A tiua cōstituens hoīem occidēdū, iusta est, si in illis casibus statuat, quos Deus nō excipit. Et ex hoc deducit duo Scot^9. primū est, quod non videt, quod lex iusta possit esse, quod fur, q uī putē fur, non in usur [illegible] occidatur. Q̄ŋ bullam super hac exceptione de q lo desēdēt, inq̄, nō audiuimus. Secundū est, quod pœnā occisionis, pro adulterio, q in lege ueteri statuta erat ab ipso Deo, ab eo dē reuocata est, iuxta Iohānis 8. Nemo te cōdānauit, nec ego te condemnabo &c.

¶ In oppositum autē est consuetudo fures occidēdi, & lex adulteram occidens.

¶ Ad hoc dubiū, non oportet diuide mendicare rationem, sed sup fundamento solido in litera posito cōstruere. Et naturalis nāq; & theologica simul in litera radicaliter affert, cum pars pnciosa nō sit abscindēda dr̄, & hō pniciosus cōitati, pars pniciosa subsumit, quodq; in ordinē bō illarū transit, utpote pp aliud. & tanq; de gñe bonarū vtilium sit, scriptura teste prohibitū & ordo diuinę pmidentiæ manifestat, quia hoīes qpp seipsos, utpote liberi percessi sunt. ex hoc quod malos seipsos fecerūt, pp alios bonos s. disponūtur, vt patet ex eo, quod ne boni pereant, Dñs prohibet malos eradicari. Mat thæi 13. Cū n. ratio moralis sumatur ex fine, & salus bonorū sit ratio, quare mali non sint eradicandi de terra uiuentium, cōsequens est, ut qñ salus bonorum exigit malorū occisionem, occidēdi sint, & quando non, non.

*Ca. 7. post cum ante medium. tom. 4.

† Libr. 2. Eth. ca. 6. paulò ante finē. to. 4.

* Li. 9. c. 4. tom. 5.

* Ar. prec.

Conclu. [illegible]

D. 792.

¶ Ad fundamentum Scoti dicitur, quod præcepta ueteris legis in quantum sunt iudicialia, cessauerunt in passione Christi: inquātū sunt moralia, æterna sunt. De moralib. āt pceptis quō, quat, & uī ligāt, rōis ē naturalis disserere, & diffinire. Vñ non oportet magis recurrere ad exceptionē Dei circa occisionē hoīs, q circa ablationē, q circa cętera non uiuentia hoīs moralia siquidē Iesus Chrs moralia cōi reliqt. Non. n. occidere hoīem iō est pctō, qa phibitū, sed ecōtra, iō phibitū, qa malū. Et ppterea nō oportet expectare nullā ab authore naturæ, sed seruari sedm lumē signatū ab eo sup nos, qñ occidere hoīem pctōrē est malū, & qñ non. Qñ. n. est malū, tunc est prohibitum à Deo p illud pceptū, Non occides. Qñ aūt nō est ma-

*Li. 3. ca. 2. a medio. tom. 7.

lū, nō est prohibitū à Deo, q pcepta moralia pmulgauit in lege utraq;, negatiua qdē, qa mala sunt, q phibent affirmatiua uerò, qa bona sunt, q mandant̄. & hæc in cōi de oī peccatore uera sunt. In spāli aūt de fure dicēdum est, quod qñ pniciosi sunt sic res paci publicæ, nō minus q hostes publicæ patriæ, pñt publica authoritate occidi.

Reuocatio aūt extorta ex illis uerbis Dñi de pœna adulteræ, si ad iudicialiū pceptorum euacuationē referat̄, nulla est. Nō. n. propter illa Dñi uerba minus licuit iudicibus, & principibus terrarū occidere adulteras, q antea licuerat. & mō constat licere. Euāgelicæ nāq; legis misericordiā, q pœnā sanguinis nō imponit, sed benè sanctorum etiā mimicis mandat, monstrabat Saluator, non autem eiusdem potestatē principibus, restituēbatque auferebat.

ergo uidetur omnino esse iniustum, quòd pctōres occidātur.

¶ 3 Præt. Illud [h] qd̄ est sm̄ se malū, nullo bono fine fieri licet, vt patet p * Aug. in li. cōtra mēdaciū, & † Phil. in 2. Eth. sed occidere hominē, sm̄ se malum est, qa ad oēs hoies tenemur charitatē habere: amicos autē uolumus uiuere, & esse, ut dr̄ in 9. * Ethi. ergo nullo modo licet hominem peccatorem occidere.

Sed contra est, quod dr̄ Exo. 22. Maleficos nō patieris uiuere. Et in Ps. 100. In matutino interficiebam oēs pctōres terræ.

Resp. Dicēdū, quod sicut * dictū ē, licitū ē occider aīalia bruta, īquātū ordinantur naturalr̄ ad hoīum usum, sicut impfectū ordinat̄ ad pfectū. Oīs āt pars ordinat̄ ad totū, ut impfectū ad pfectū: & iō oīs pars naturalr̄ ē pp totū. Et pp hoc uidem^9, quod si saluti toti^9 corporis humani expediat pcisio alicui^9 mēbri, puta, cū ē putridū, uel corruptiuū aliorū mēbrorū, laudabilr̄ & salubriter abscindit. Qualibet āt psona singularis cōparatur ad totā cōitatē, sicut pars ad totū: & iō [m] ī aliqs hō sit periculosus cōitati, & corruptiu^9 D ipsi^9 pp aliqd pctm̄, laudabilr̄, & salubriter occidit, ut bonum cōe cōseruet. * Modicum. n. fermentū totā massam corrumpit, vt dicitur 1. ad Corinth. 5.

Ad primvm ergo dicendū, quod Dñs abstinēdū mādauit ab eradicatione zizaniorū, ut tritico parceret. i. bonis: qd̄ qdē fit, qñ nō pñt occidi mali, quin simul occidant̄ & boni: uel qa latent inter bonos, uel quia habent multos sequaces, ita quod sine bonorū periculo interfici nō pñt, ut Augu. * dicit contra Parmenianū. Vnde Dñs docet magis esse sinendū malos uiuere, & vltionē reseruandā vsq; ad extremum iudicium, q̄ quod boni simul occidātur. Qñ uerò ex occisione malorū nō imminet periculū bonis, sed magis tutela, & salus, tūc licitè pñt mali occidi.

Ad II dicendum, quod Deus sm̄ ordinē suæ sapientiæ quādoq; statim pctōres occidit ad libera- B tionē bonorū, qñque aūt eis pęnitendi tpś concedit sm̄ quod ipse nouit suis electis expedire: & hoc ēt humana iustitia imitat̄ pro posse. Illos. n. qui sunt pniciosi in alios, occidit: eos verò q peccant, alijs grauiter nō nocentes, ad pęnitentiā reseruat.

Ad III dicēdū, quod homo peccando ab ordine rōnis recedit: & iō decidit à dignitate huma C na, prout s. hō est naturalr̄ liber, & pp seipsum existens, & incidit quodammō in seruitutē bestiarū, ut s. de ipso ordinet̄ sm̄ qd̄ est utile alijs, sm̄ illud Ps. 48. Homo cum in honore esset, nō intellexit, cōparatus est iumentis insipiētibus, & similis factus est illis. & Prouer. 11. dicit̄. Qui stultus est, seruiet sapienti. Et iō quis hominem in sua dignitate manentem occidere sit secūdū se malum, tn̄ hominē pctōrem occidere potest esse bonum, sicut occidere bestiam. Peior. n. est malus homo, q̄ bestia, & plus nocet, ut Philo. dicit in 1. * politicorum, & in 7. Ethic.

¶ In eodem art. 2. q. 64. in responsione ad tertium, si etiam responsionem desideras ad id, quod in argumento afferebat, s. quòd charitatis amicitia est ad omnes, & eis uolumus esse, & uiuere, habes ex prædictis de ordine charitatis solutionē. Ordinata nāq; charitas magis diligit cōe bonum, q uitam temporalem talis peccatoris. Et propterea præcisionē illius mauult q perniciem communis boni.

SVPER Q. LXIIII. ARTIC. III.

In art. 3. eiusdē 64. q. dubiū occurrit. Nā author in 2. sent. dist. 44. ar. penult. ad vlt. dicit, quod qñ nō ē recursus ad superiorē, laudabiliter tyrānum, q p uiolētiam se fecit dnm̄, occidit à priuata psona, quis nō oēm peccatorem possit priuata occidere psona, talē th̄ peccatorem licebit occidere. Et cōfirmatur, qa Iudicum 3. Aioth psona priuata occidit Eglō regē Moab p liberando populo ab ei^9 seruitute. Quo modo stāt hæc simul cū doctrina præsentis articuli?

* Libr. 7. Ethi. c. 6. in fi. t. 5.

Articvlvs III.

Vtrum occidere hominem peccatorem liceat priuatæ personæ.

Porrecta per totum. 358 Inf. q. 65. ar. 1. co. & ad 2. Et 4. di 37. q. 2 art. 1.

Ad tertivm sic Procedit. Vr̄, quod occidere hominē pctōrem liceat priuatæ personæ. In lege. n. diuina nihil illici E tū mādatur: sed Exodi. 32. præcepit Moyses, Occidat [h] unusq; que fratrē suū, & amicū, & pximū suum, pro pctō uituli cōflatilis. ergo ēt priuatis personis licet peccatorem occidere.

¶ 2 Præt. Homo propter pctm̄

¶ Ad hoc di distinguēdo de tyrāno, quod est duplex. Quidā est tyrānus, I mō sui regiminis, ut plures cōtingit, quod ueri dñi tyrānicè regūt ad sua util. tanq. oīa cōuerterēt discordias inter subditos seminātes, aut nutrientes, ut ipsi luceret, uel exaltent &c. & q tali tyrāno nō est [illegible] cōstat, quod nō licet subditis populo illū occidere. Propter hmōi. n. tyrānos reprobata fuit ī cōcilio Cōstan. sessione, propositio dicens, quod quilibet tyrannus licitè pōt à quo-

*Ar. præc. ad 3.

Quod habet suo subdito occisio. Quidā aūt tyrānus est in ipso iure dñij, q̄a s. usurpauit sibi dñiū vi armorū, vel alias iniquè & de tali tyrāno est sermo. Et ideo dicimus, primò q̄ licitè pōt à quolibet de populo occidi ꝑ libertate populi, q̄n nō est recursus ad superiorem, à quo possit iustitia fieri de huiōi inuasore. Secūdo, q̄ q̄n sic occidit, non occidit a ꝑsona priuata ꝑpriè, sed publica authoritate. Declarat vtrūq; ex hoc, q̄ talis tyrannus est hostis populi, habens continuū bellū iniustū cō populo. Quòd n. sit hostis populi, patet ex hoc, q̄ inuasor est, & oppressor libertatis, seu iuris publici illius. Qd aūt intelligantur hic cōtinuū bellū cū populo, patet ex eo, q̄ īchoatū bellū quo populū inuadens, seipsum nominauit dominū, ahoōi cogit ad recognoscēdū se vt dñm, nulla ē treuga interruptū, nulla pace terminatū, sed succūbēs iacet populus. Cū aūt bellū hoc ex parte populi sit iustū, & ex parte tyranni iniustū, cōsequens est, q̄ qlibet de populo insurgēs, pro populo cōtra tyrānum bellū agat iustū. Ac ꝑ hoc licitè pōt tyrānū illū occidere authoritate iusti belli, q̄ est authoritas publica, ut patet ex supradictis. Nec obstat q̄ tyrānus à principio sine bello se fecerit dominū: q̄m ipsa usurpatio dñij, inuito populo, ē debellare populū. Sp ergo est bellū implicitū, aut explicitū, & publica sp interuenit authoritas explicitè, ut i bello explicito: vel implicitè, vt in bello implicito. Vtcūq; igit ꝑculdubio totius cōitatis geris pars, & ipsius nōmine militer gerēs, ad ipsius libertationē pendit. Et hoc sēsu Ansh. ut author in primo libro de regimine principū, dicit in c. 6. occidit Eglon. ut hostē. & iuxta hūc sensum intelligēda sunt uerba authoris 3. sent. & sic ōia consonant.

*Ar. præc. · * Li. 1. ca. 26. in medio, & ca. 21. in fine tom. 5. · *Ar. præc. · *Conclu.* m · * Ex c. 3. ¶ Li. 1. c. 21 circa prin cā. tom. 5.

h comparat̄ bestijs, vt dictū * ē: F sed occidere bestiā syluestrem maximè nocētē, cuilibet priuatę ꝑsonæ licet. ergo & pari ratione occidere hoīem pctōrē.

¶ 3 Præt. Laudabile est, q̄ hō ēt si sit priuata ꝑsona h operet̄ qd̄ est utile bono cōi: sed occisio malefactorū est utilis bono cōmuni, ut dictū * est. ergo laudabile est si etiam priuatæ personæ malefactores occidant.

SED CONTRA est, q̄ Aug. di- G cit in 1. * de ciui. Dei. Qui sine aliqua publica administratiōe maleficū occiderit, uelut homicida iudicabit: & tātò amplius, quātò sibi ptatē à Deo nō concessam vsurpare non timuit.

RESP. Dicēdū, q̄ sicut dictū * ē, occidere malefactorē licitū ē, īquātū ordinat̄ ad salutē totius cōitatis: & iō ad illū solū ptinet, cui cōmittit̄ cura cōitatis cōseruādæ. Sicut ad medicū ptiH net ꝑcidere mēbrū putridū, q̄n ei commissa fuerit cura salutis totius corporis. Cura aūt cōis boni cōmissa est principib' habētibus publicā authoritatē: & iō m eis solū licet malefactores occidere, nō aūt priuatis ꝑsonis. n

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ ille aliqd facit, cui' authoritate fit, ut patet ꝑ Dion, * 12. cap. cęlestis hierar. Et iō ut Aug. ¶ dicit i 1. d ciui. Dei, ñ ipse occidit q̄ mi I nisteriū dēt iubēti, sicut adminiculū gladi' est utēti. Vñ illi q̄ occiderūt ꝓximos, & amicos ex mandato Dñi, non hoc fecisse ipsi uidentur, sed potius ille, cuius authoritate fecerunt. Sicut & miles iterficit hostē authoritate principis, & minister latronem authoritate iudicis.

AD II dicendū, q̄ bestia naturalr̄ est distincta ab hoīe. Vnde sup hoc ñ reqrit̄ aliqd̄ iudiciū, K an sit occidēda, si sit syluestris: si uerò sit domestica, reqret̄ iudiciū ñ ꝑp ipsam, sed ꝑp dānū dñi. Sed hō peccator nō est naturalr̄ distinctus ab hominibus iustis: & iō indiget iudicio publico, ut discernat̄ an sit occidēdus propter salutem cōmunē.

AD III dicēdū, q̄ facere aliqd ad utilitatē cōem, qd̄ nulli nocet, hoc ē licitū cuilibet priuatæ ꝑsonæ: sed si sit cū nocumēto alteri *, hoc nō dēt fieri, nisi sm̄ iudiciū eius, ad quē ꝑtinet æstimare qd sit subtrahendū partibus pro salute totius.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum occidere malefactores liceat clericis.

AD QVARTVM sic ꝑcedit. Vr̄ q̄ occider malefactores licet clericis. Clerici. n. pręcipuè dēnt īplere qd̄ Apost. dicit 1. ad Cor. 4. Imitatores mei estote, sicut & ego Chri. Per qd̄ nobis i dicit, ut Deū & sctōs ei' h imitemur: sed ipse De' , quē colim', occidit malefactores, sm̄ illud Ps. 135. Qui ꝑcussit Aegyptū cū primogenitis eorū. Moyses etiā Leuitis fecit iterfici vigīti tria milia hoīum ꝑp adorationē uituli, ut hr̄ Exo. 32. Et Phinees sacerdos interfecit Israelitē cum Madianitide coeūtē, ut hr̄ Numeri 25. Samuel etiā interfecit Agag regē Amalec, & Elias sacerdotes Baal, & Matathias eū, q̄ ad sacrificādū accesserat, & i nouo testamento Petrus Ananiam & Sapphiram. ergo vr̄ q̄ etiam clericis liceat occidere malefactores.

¶ 2 Præt. Potestas spiritualis est h maior, q̄ temporalis, & Deo coniunctior: sed potestas temporalis licitè malefactores occidit, tanq̄ Dei minister, ut dr̄ Rom. 13. ergo multo magis clerici, qui sunt Dei ministri, spiritualem potestatem habentes, licitè possunt malefactores occidere.

¶ 3 Præt. Quicunq; licitè suscipit aliquod officiū, licitè potest ea, quæ ad officium illud pertinent, h exercere: sed officium principis terræ est malefactores occidere, ut dictū * est. ergo clerici q̄ sunt terrarū pricipes, licitè pñt occidere malefactores. *Ar. præc.

SED CONTRA est, q̄ dicit̄ 1. ad Timo. 3. oportet epm̄ sine crimine esse, nō uinolētū, nō ꝑcussorē.

RESPON. Dicēdū, q̄ m nō licet clericis occidere, * duplici rōne. *Conclu.* m Primo qdē, q̄a sunt electi ad altaris ministeriū, in quo repñtat̄ passio Chri occisi, q̄ cū ꝑcuteret, nō repercutiebat, ut dr̄ 1. Petr. 2. & iō nō cōpetit, ut clerici sint ꝑcussores, aut occisores. Debēt. n. ministri suum dñm imitari, sm̄ illud Eccl. 10. Secūdū iudicē populi, sic & ministri eius. Alia rō est, quia clericis committitur ministerium nouæ legis, in qua non determinatur pęna occisionis, uel mutilatiōis corporalis. Et iō ut sint idonei ministri noui testamēti, dēnt a talib. abstinere.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ Deus uniuersaliter in omnibus operatur q̄ recta sunt, in unoquoque tñ sm̄ eius congruētiam: & iō unusquisq; debet Deum imitari in hoc, quod sibi specialr̄ congruit. Vñ licēt Deus corporaliter malefactores occidat, non tñ oportet q̄ omnes in hoc eum imitentur. Petrus aūt non propria authoritate, uel manu

Ananiam

SVP. QV. LXIIII. ARTIC. IIII.

In art. 4. in rñsione ad tertiū, aduerte hinc, q̄ cōiūctio dñij tpalis cū spūali non ꝑquā reddit utriusq; conditionē, ut possit & tanq̄ plānus ōia illius efficij, & tanq̄ dñs ōia illius dñij facere. sicut si solum esset dñs. Patet. n. q̄ nō pōt eps, qui est dñs tpalis, exercere iudiciū sanguinis, bellare, & huiōi, q̄ tñ posset si esset ōnimodo dñs tpalis: sed dñiū tpale modificatur à spūali, ut utcūq; dedecent plānū, dedeciāt dñum, qui simul est plā', & dñs, & merito. q̄a nobili' dēt ad se trahere ignobili' ue. Et ex hac radice habes, q̄ non licet huiōi plānis, & dñis simul uacare uenationibus, & alijs phibitis clericis, & ꝑsīa sæcularis non sunt eis dānosa alia suprà dicta. Eadem. n. rō est quo ad esse licitū, uel illicitum, q̄uāmuis nō sit eadem pœna.

Porrecta per totum. 358 Inf. q. 70. ar. 1. ad 3. Et 4. di. 25 q. 2. art. 2. q. 2.

Ananiam & Sapphirā interfecit, sed magis diuinā A sniam de eorū morte ꝓmulgauit. Sacerdotes aūt, vel Leuitæ ueteris testamēti, erāt ministri ueteris legis, sm̄ quam pœnæ corporales infligebantur: & iō ēt eis occidere propria manu congruebat.

AD II dicēdū, q̄ ministeriū clericorū est i melioribus ordinatū, q̄ sint corporales occisiones. s. in his, q̄ pertinent ad spiritualē salutem: & iō non congruit eis, quòd minoribus se ingerant.

AD III dicēdū, q̄ plati ecclīarū accipiūt officia principum terræ, non ut ipsi iudicium sanguinis exerceant per seipsos, sed q̄ eorum authoritate per alios exerceatur.

ARTICVLVS V.

Vtrum liceat alicui occidere seipsum.

AD QVINTVM sic ꝑcedit. Vr̄ q̄ alicui liceat seipsum occidere. Homicidiū. n. est pctm̄, inquātū h iustitiæ cōtrariat̄: sed nullus pōt sibiipsi iiustitiā facere, ut ꝓbat̄ in 5. * Ethi. ergo nullus peccat occidendo seipsum.

¶ 2 Pręt. Occidere h malefactores licet hñti publicā ptatē, sed q̄nq; ille, q̄ hēt publicā ptatē, ē malefactor. ergo licet occidere seipsū. C

¶ 3 Præt. Licitum est q̄ aliquis spōtaneè minus periculum subeat, ut h maius periculum uitet, sicut licitum est, q̄ aliquis etiam sibiipsi amputet membrum putridū, ut totum corpus saluetur: sed quandoque aliquis per occisionem suijpsius uitat maius malum, uel miseram uitam, uel turpitudinem alicuius peccati. ergo licet alicui occidere seipsū.

¶ 4 Præt. h Samson seipsum interfecit, ut hr̄ Iudicū 16. qui tñ connumeratur inter sanctos, ut patet Heb. 11. ergo licitum est alicui occidere seipsum.

¶ 5 Præt. 2. Mach. 14 dr̄, q̄ Razias quidam seipsum interfecit eligens nobiliter mori potius, q̄ subdi- D tus fieri peccatoribus, & contra natales suos iniuriis agi: sed nihil quod h nobilr̄ fit & fortiter, est illicitum. ergo occidere seipsum non est illicitum.

SED CONTRA est, q̄ Aug. dicit in 1. de ciui. Dei. Restat ut de hoīe intelligamus illud, qd̄ dictū est. Non occides, nec alterū. ergo nec te. Neque enim aliud quam hominē occidit, qui seipsum occidit.

RESPON. Dicendū, q̄ m seipsum occidere est omnino illicitum n triplici rōne. Primò qdē, q̄ naturaliter q̄libet res seipsam amat, & ad hoc ꝑtinet, q̄ q̄libet res naturalr̄ cōseruat se in esse, & corrūpētibus resistit quantū pōt. Et d iō q̄ aliq̄s seipsum E occidat, est contra inclinationē naturalē, & contra charitatē, qua quilibet dēt seipsum diligere. Et iō r suijpsius occisio sp est pctm̄ mortale, 3 vtpotè contra naturalē legē, & contra charitatem existens. Secundò, q̄a q̄libet pars id qd̄ est, est totius. Quilibet aūt homo est pars cōitatis, & ita id quod est, est communitatis. Vnde in hoc, quòd seipsum interficit, iniuriam cōitati facit, ut patet ꝑ Philo. in * 5. Ethico. Tertiò, quia uita est quoddam donum diuinitus homini attributum, & eius potestati subiectum, qui occidit, & uiuere facit. Et iō qui seipsum uita priuat, in Deum peccat: sicut q̄ alienum seruum interficit, peccat in dominū, cuius est seruus: & sicut peccat ille, q̄ usurpat sibi iudicium de re sibi non commissa. Ad solum. n. Deū pertinet iudicium mortis & uitæ, secundùm illud Deuter. 32. Ego occidam, & ego uiuere faciam.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ homicidiū est pctm̄ non solùm quia contrariatur iustitiæ: sed ēt quia contrariatur charitati, quam habere debet aliquis ad seipsum. Et ex hac parte occisio suijpsius ē peccatū per cōparationē ad seipsum. Per cōparationem aūt ad cōmunitatem, & ad Deum, habet rōnem peccati etiam per oppositionem ad iustitiā.

B AD II dicendū, q̄ ille qui habet publicam potestatem, pōt licitè malefactorē occidere ꝑ hoc, q̄ pōt de ipso iudicare. Nullus d aūt est iudex suijpsius: vnde non licet habenti publicam potestatem seipsum occidere propter quodcumque pctm̄: licet tamen ei se committere iudicio aliorum.

AD III dicēdū, q̄ hō cōstituit̄ dñs suijpsius ꝑ liberū arbitriū: & iō licitè pōt hō de seipso disponere quātū ad ea, q̄ ꝑtinēt ad hāc vitā, q̄ hoīs libero arbitrio regitur: sed trāsitus de hac uita ad aliā feliciorem non subiacet libero arbitrio hoīs, sed potestati diuinę. Et ideò nō licet homini seipsum interficere, ut ad feliciorē trāseat uitam. Silr̄ ēt nec vt quaslibet miserias ꝑsentis uitæ euadat: q̄a ultimū malorum huius uitæ, & maximè terribile, est mors, ut patet ꝑ Philos. in * 3. Eth. Et iō inferre sibi mortē ad alias huius uitæ miserias euadendas, est maius malū assumere ad minoris mali uitationē. Silr̄ ēt nō licet seipsum iterficere ꝑp aliqd̄ pctm̄ cōmissum, tū q̄a in hoc sibi maximè nocet, q̄ sibi adimit necessariū pœnitētiæ tēpus: tū ēt, quia malefactorē occidere nō licet, nisi ꝑ iūdiciū publicæ potestatis. Silr̄ ēt non licet mulieri seipsam occidere, ne ab alio corrūpat̄, quia non debet in se cōmittere crimē maximum, qd̄ est suijpsius occisio, vt uitet minus crimen alienū. Non enim est crimē mulieris ꝑ violentiā violatæ, si cōsensus nō adsit: q̄a nō inquinat̄ corpus, nisi de consensu mētis, ut Lucia dixit. Constat aūt minus esse pctm̄ fornicationē, uel adulteriū, q̄ homicidiū, & ꝑcipuè suijpsius, qd̄ est grauissimū: q̄a sibijpsi nocet, cui maximā dilectionē dēt. Est ēt periculosissimū, quia nō restat tēpus vt ꝑ pœnitentiā expietur. Silr̄ ēt nulli licet seipsum occidere ob timorē ne consentiat in pctm̄, q̄a nō sunt facienda mala, ut veniant bona: vel ut vitent̄ mala, ꝑsertim minora, & minus certa. Incertum. n. est, an aliquis in futurū consentiat in pctm̄. Potēs est enim Deus hominem quacumque tentatione superueniēte liberare à pctō.

AD IIII dicendum, q̄ sicut Augu. dicit in 1. * de ciu. Dei. Nec Samson aliter excusatur, q̄ seipsum cū hostibus ruina domus oppressit, nisi q̄ latēter Spiritussanctus hoc iusserat, q̄ per illum miracula faciebat. Et eandē rōnem assignat de quibusdam sanctis fœminis, q̄ tēpore ꝑsecutionis seipsas occiderunt, quarū memoria in Ecclesia celebratur.

AD V dicendum, q̄ ad fortitudinem pertinet, q̄ aliquis ab alio mortem pati non refugiat propter bonum uirtutis, & vt vitet peccatum. Sed q̄

V 2 aliquis

Porrecta per totum. 359 Sup. q. 59. ar. 3. ad 2. Et inf. q. 124. ar. 2. ad 2. Et 4. q. 47. art. 6. ad 3. Et 4. d. 49. q. 5. art. 3. q. 2. ad 6. Et Hebr. 11. lect. 7. · * Li. 5. ca. vlt. & c. 6. ad finē, tom. 5. · Lib. 1. ca. 20. in fine, to. 5. · *Conclu.* m · D. 781. · *Conclu.* p · * Li. 5. ca. vlt. to. 5. · D. 791. · * Li. 3. c. 6. tom. 5. · * Li. 1. ca. 21. a medio. to. 5.

SVP. QV. LXIIII. ARTIC. V.

In art. 5. & 6. nihil aliud scribendum occurrit, nisi q̄ difficultas tertij argumēti in 6. ar. tractabitur inferius, cum exponetur quæstio de iudice, & tunc etiam de ministro iudicis tractabitur.

Universidad de Deusto Biblioteca

aliqs sibijpsi inferat mortē vt vitet mala pęnalia, habet quidem quandam speciem fortitudinis, pp qđ quidam seipsos interfecerunt, æstimātes se fortiter agere, de quorū numero Razias fuit. Non tñ est vera fortitudo, sed magis quædā mollities animi non valentis mala pęnalia sustinere, ut patet p Philos. in 3. Ethi. & per Aug. in 1. de ciuit. Dei.

ARTICVLVS VI.

Vtrum liceat in aliquo casu interficere innocentem.

AD SEXTVM sic procedit. Vr, q̃ liceat in aliquo casu interficere innocentem. Diuinus enim timor non manifestatur per pc̃tm̃, qñ magis timor Domini expellit pc̃tm̃, vt dicitur Eccl. 1. sed Abraham commendatus est, q̃ timuit Dominum, quia voluit interficere filium suum innocentem. ergo potest aliquis innocentem interficere sine pc̃tō.

¶ 2 Præt. In gñe pc̃torum, q̃ cōtra proximū cōmittuntur, tantō maius vr̃ aliqđ esse pc̃tm̃, quātō maius nocumētū infert̃ ei, in quē peccatur: sed occisio plus nocet pc̃tōri, q̃ innocēti, qui de miseria huius uitæ ad cęlestē gloriam trāsit per mortem. cū ergo liceat in aliquo casu pc̃tōrem occidere, multō magis licet occidere innocētē, uel iustum.

¶ 3 Præt. Illud qđ fit s̃m ordinem iustitiæ, non est pc̃tm̃: sed qñq; cogit aliqs s̃m ordinē iustitiæ occidere innocentē, puta, cū iudex, qui dēt s̃m allegata iudicare, cōdēnat ad mortē eum, quem scit innocentē p falsos testes conuictū: & sir̃ minister, q iniustē cōdemnatū occidit obediens iudici. ergo absq; pc̃tō potest aliquis occidere innocentē.

SED CONTRA est, quod dicitur Exod. 23. Insontem, & iustum non occides.

RESPON. Dicēdū, q̃ aliquis homo dupliciter cōsiderari pōt. Vno modo, s̃m se: alio modo, per cōparationem ad aliud. Secundum se quidē considerādo hominē, nullū occidere licet: qa in quolibet ēt pc̃tōre debemus amare naturā, quā Deus fecit, q̃ per occisionē corrumpit̃. Sed sicut supra dictū est, occisio pc̃tōris fit licita p comparationem ad bonum cōe, quod per pc̃tm̃ corrumpitur: uita autē iustorum est conseruatiua, & promotiua boni cōis, quia ipsi sunt principalior pars multitudinis. Et ideo nullo modo licet occidere innocentem.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ Deus habet dominiū mortis, & vitæ. Eius enim ordinatione moriuntur & peccatores, & iusti. Et ideō ille q mandato Dei occidit innocentem, talis non peccat, sicut nec Deus, cuius est executor: & ostēdit se Deū timere, eius mandatis obediens.

AD II dicendū, q̃ in pēsanda grauitate pc̃ti magis est cōsiderādū id qđ est p se, q̃ id qđ est p accidens. Vñ ille q occidit iustū grauius peccat, q̃ ille q occidit pc̃tōrem. Primō quidem, quia nocet ei, quē prius dēt diligere, & ita magis contra charitatē agit. Secūdo, qa iniuriā infert ei, qui est minus dignus, & magis contra iustitiā agit. Tertio, quia priuat cōitatem maiori bono. Quartō, qa magis Deū contēnit, s̃m illud Lucæ 10. Qui vos spernit, me spernit. Quōd aūt iustus occisus ad gloriā pducatur à Deo, per accidēs se habet ad occisionem.

AD III dicēdū, q̃ Iudex si scit aliquē innocentem esse, qui falsis testibus conuincitur, debet diligentius examinare testes, ut inueniat occasionē liberandi innoxium, sicut Daniel fecit. Si autem hoc nō potest, debet eum superiori relinquere iudicandum. Si autem hoc non potest, nō peccat secundum allegata sententiā ferens: quia ipse non occidit innocentem, sed illi qui eum asserunt nocentem. Minister autem iudicis condemnantis innocentem, si sententia intolerabilem errorē contineat, non debet obedire: alias excusarentur carnifices, qui martyres occiderunt. Si verō non contineat manifestam iniustitiam, non peccat, præceptum exequendo: quia ipse non habet discutere superioris sententiam, nec ipse occidit innocētem, sed iudex, cui ministerium exhibet.

ARTICVLVS VII.

Vtrum liceat alicui occidere aliquē, se defendendo.

AD SEPTIMVM sic pceditur. Vr̃ q̃ nulli liceat occidere aliquē, se defendendo. Dicit. n. Aug. ad Publicolā, de occidendis hominibus. Ne ab eis quisquam occidatur, non mihi placet consiliū, nisi fortē sit miles, aut publica functione teneat, vt n̄ p se hoc faciat, sed p alijs accepta legitima potestate, si eius cōgruat psonæ: sed ille q se defendēdo, occidit aliquē ad hoc eū occidit, ne ipse ab eo occidat. ergo hoc vr̃ esse illicitū.

¶ 2 Præt. In 1. de Libero arbitrio dr̃. Quō apud diuinā prouidētiā à pc̃tō liberi sunt, q̃ p his rebus, quas cōtēni oportet, humana cæde polluti sunt? Eas aūt res dicit esse cōtemnēdas, quas hoīes inuiti amittere possunt, ut ex pmissis patet. Horū aūt est vita corporalis. ergo p cōseruāda uita corporali nulli licitum est hominem occidere.

¶ 3 Præt. Nicolaus Papa dicit, vt habetur in Decretis 1. distin. 50. De clericis, pro quibus cōsuluisti s. qui se defendendo paganum occiderent, si postea p pœnitentiam emēdati, possunt ad pristinum statum redire, aut ad altiorem ascēdere, scito nos nullam occasionem dare, nec vllam tribuere licētiā eis quēlibet hominem quolibet modo occidēdi: sed ad præcepta moralia seruanda tenentur communiter clerici, & laici. ergo etiam laicis non est licitum occidere aliquem, se defendendo.

¶ 4 Præt. Homicidiū ē grauius pc̃tm̃, q̃ simplex fornicatio, vł adulteriū: sed nulli licet cōmittere uplicē fornicationē, vł adulteriū vł qđcūq; aliđ pc̃tm̃ mortale, p cōseruatione ppriæ vitæ: quia uita spūalis pferēda est corporali. ergo nulli licet defendēdo seipsum, aliū occidere, ut propria uitam cōseruet.

¶ 5 Præ. Si arbor est mala, & fructus, ut hr̃ Matth. 7. sed ipsa defensio sui vr̃ esse illicita, s̃m illud Rom. 12. Nō uos defendentes charissimi. ergo & occisio hoīs exinde pcedēs est illicita.

SED CONTRA est, q̃ Exo. 22. dr̃: Si effringēs fur domum, siue suffodiēs inuētus fuerit, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis: sed multo magis licitū est dfendere ppriam uitam, q̃ propriā domum. ergo ēt si aliquis occidat aliquē pro defensione uitæ suæ, non erit reus homicidij.

RESPON. Dicēdū, q̃ nihil phibet unius actus esse duos effectus, quorū alter solū sit in intētione, alius uerō sit pter intentionē. Morales aūt actus recipiūt spēm s̃m id, qđ intenditur: nō aūt ab eo qđ est pter intētionē, cū sit p accidens, ut ex supradictis patet. Ex actu ergo alicuius se ipsum defendentis duplex effectus seq pōt. Vnus quidē cōseruatio ppriæ uitæ, alius aūt occisio inuadētis. Actus ergo hmōi ex hoc, q̃ intēdit cōseruatio ppriæ uitæ, nō hēt rōnem illiciti, cū hoc sit cuilibet naturale, q̃ se cōseruet in esse, quātū pt. Pōt tñ aliqs actus ex bona intētione pueniēs, illicitus reddi, si nō sit pportionatus fini. Et iō si aliqs ad defendendū ppriam vitam utat maiori uiolentia, q̃ oportet, erit illicitū. Si verō moderatē uiolētiā repellat, erit licita defensio. Nā s̃m iura, vim vi repellere licet cū moderamine inculpatæ tutelę. Nec ē necessariū ad salutē, ut hūc actū moderatæ tutelę pętermittat ad euitādā occisionē alterius: qa plus tenet hō uitæ suę puidere, q̃ vitę alienę. Sed qa occidere hominē nō licet nisi publica authoritate pp bonū cōe, ut ex prædictis patet, illicitū est q̃ hō intēdat occidere hoīem, ut ipsum defendat, nisi ei qui hēt publicā authoritatē, q intēdēs hoīem occidere ad sui dfensionem, refert hoc ad publicum bonū, ut patet in milite pugnante contra hostes, & in ministro iudicis pugnante contra latronē quamuis ēt & illi peccent, si priuata libidine moueatur.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̃ authoritas August. intelligēda est in eo casu, quo quis intēdit occidere hominem, ut seipsum à morte liberet. In quo ēt casu intelligitur authoritas inducta ex libro de libe. arb. Vnde signanter dicitur, pro his rebus in quo designatur intentio. Et per hoc patet responsio. Ad II.

SVP. QV. LXIIII. ART. VII.

In art. 7. eiusdē q. 64. intellige bene distinctionē literæ, q̃ dupliciter pōt referri occisio alterius ad conseruationē uitæ ppriæ. Primō, vt mediū ad finē: secundō, vt consequens ex necessitate finis. Et ut in litera dr̃, multū interest altero mō se habere. Nā & finis, & medium ad finē cadunt sub intētione, ut patet in medico, qui intendit sanitatē per potionē, vel dietā. Id aūt quod consequitur ex necessitate finis, nō cadit sub intētione, sed præter intentionem existēs emergit, ut patet de debilitatione ægroti, q̃ sequitur ex medicina sanante. Et iuxta duos hos modos dupliciter occidere [illegible] persona publica, & priuata. Nā psona publica, ut miles, ordinat occisionē hostis, ut mediū ad finē subordinatū bonū cōi, ut in litera dicitur: persona autem priuata non intēdit occidere, ut seipsum saluet: sed intēdit saluare seipsum, nō destructurus à sui defensione, etsi alterius mortē ex sua defensione oporteat seq. Et sic iste nō occidit, nisi p accidens, ille aūt per se occidit. Et propterea ad illud requiritur publica authoritas, ad hoc non.

[illegible]

Porrecta per totum. 360

Porrecta per totum. 361

In eodē art. 7. dubiū occurrit circa illā rōnē redditā in litera. Quare nō tenet̃ hō prætermittere actū tutelæ ppriæ uitæ ad euitandā occisionē alterius, qa plus tenet hō uitæ suæ puidere, q̃ uitæ alienæ. Et est ratio dubij: qa uni defendendo se, sui occidit inuasorē, nō solū priuat illū uita hac, sed ēt uita æterna, qñ occidit illū in peccato mortali actu [illegible]

[illegible] Alij dicunt, q̃ licet impune occidere saluando res, quātum ad forum ciuile, sed in foro cōscientiæ nō licet. Et asserunt ad hoc capitulum, Interfecisti extra de homicidio. Mihi aūt aliter occurrit ex principijs habitis dicendū, s. q̃ [illegible] [illegible] defendendo occidere illū. [illegible]

[illegible]

¶ In oppositū est & ciuile ius, & multorū authoritas doctorū.

¶ Ad hoc dubium à quibusdam dr̃, q̃ dupliciter cōtingit defendere res, s. recuperabiles uel irrecuperabiles. [illegible]

[illegible]

¶ Ad primam igitur obiectionem dr̃, q̃ [illegible]

[illegible]

...uitæ, ꝙ curam habere rerum meorum, ut adminicula sunt uitæ & uirtutis, quis teneat plus diligere alienam uitam, ꝙ res meas, ut declaratum est. motus dispendio, in eõ, vel spiritali, & citra mihi imminens, vel non imminens, omnia soluuntur.

¶Ad secundam obiectionem dicitur, ꝙ cum illa verba ad præcepta iudicialia spectẽt, in foro iudiciali intelligẽda sunt, in quo nõ discernit, an defensor intẽdat occidere p saluandis, an saluare, & ex consequenti sequitur occisio. Sermo autem noster est in foro conscientiæ, ubi intentio discernitur, & iudicatur. Rursus lex illa absolutè loquitur, & nõ in casu, in quo non potest aliter vim vitæ, ellere: nos autem in solo hoc casu loquimur. Vnde non excusamus quando potest repellere vim capiendo ipsum, uel quocunque aliomodo. Decretalis autem illa, Interfecisti, non est contra dicta: quoniam affirmando cum aduersatiua, Si autem te, tuaque liberãdo, interfecisti, oppositum casum tractat, respectu præcedentis, scilicet interfecisti furem, aut latronem, ubi comprehẽdi poterat absque occisione. Et licet non dicat disiunctiuè, te, uel tua, sed copulatiuè, te tuaque: non propterea dicit, quod si solum tua, liberando interfecisti, ubi aliter absque occisione saluari nequiueris, homicidij reus es.

*Glos. interlinearis ibi.

Perrecta per totum.

362

4. dist. 25. q. 3. art. 2. q. 2. ad 3.

Ad III dicendũ, ꝙ irregularitas cõsequitur actum homicidij, etiã si fit absq; peccato, ut patet in iudice, q iustè aliquẽ cõdẽnat ad mortem. Et pp hoc clericus, et si se defendendo interficiat aliquẽ, irregularis est, quamuis non intendat interficere, sed seipsum defendere.

Ad IIII dicẽdũ, ꝙ actus fornicationis, vel adulterij nõ ordinat ad conseruationẽ ꝓpriæ uitæ ex necessitate, sicut actus, ex quo qñq; sequit homicidiũ.

Ad V dicendum, ꝙ ibi prohibetur defensio, quæ est cum liuore uindictæ. Vnde * gl. dicit. Non uos defendentes, i. non sitis referientes aduersarios.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum aliquis casualiter occidens hominem, incurrat homicidij reatum.

AD OCTAVVM sic procedit. Vr ꝙ aliquis casualiter occidens hominem, incurrat homicidij reatũ. Legitur. n. Gen. 4. ꝙ Lamech credens interficere bestiã, [b] interfecit hoiem, & reputatũ est ei ad homicidium. ergo reatum homicidij incurrit, q casualiter hominem occidit.

¶2 Præt. Exod. 21. dicitur. Si quis percusserit mulierẽ pgnãtem, & aborsũ fecerit, si mors ei' fuerit subsecuta, reddet animã ꝓ anima: sed hoc põt esse absq; [h] intẽtione occisiõis. ergo homicidiũ casuale hẽt homicidij reatũ.

¶3 Præt. In Decretis dis. 50. * inducunt plures canones, qbus [h] casualia homicidia puniuntur: sed pœnæ nõ debent nisi culpæ. ergo ille qui casualr hoiem occidit, incurrit homicidij reatũ.

SED CONTRA est, qđ August. † dicit ad Publicolã. Absit, ut ea quæ pp bonum, aut licitũ facimus, si quidem pp hoc præter nostrã uoluntatẽ quicquã mali acciderit, nobis imputetur. Sed contingit qñque, ut pp bonum aliquod facientibus homicidiũ cõsequatur casualiter. ergo nõ imputatur facienti ad culpam.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ sm Phil. in 2. * Physi. Casus est cũ agens pter intẽtionẽ: & iõ ea q casualia sunt, simplr loquẽdo, nõ sunt intẽta, neq; uolũtaria. Et qa oẽ pctũ ẽ volũtariũ, sm Aug. cõsequens est, q[m] casualia, inquãtũ hmõi, nõ sunt pctã. * Cõtingit tñ id, qđ nõ est actu, & p se uolitũ, uel intentũ, esse p accidẽs uolitũ, uel intentum, sm quod causa per accidens dr remouẽs phibẽs. Vñ ille, q nõ remouet ea, ex qbus sequtur homicidiũ, si dẽat remouere, erit quodam modo homicidiũ volũtarium. Hoc aũt contingit dupl̃r. Vno mõ, qñ dans operã rebus illicitis, quas vitare dẽbat, homicidiũ incurrit. Alio mõ, qñ nõ adhibet debitã solicitudinẽ. Et iõ * sm iura, si aliqs det operã rei licitę, debitã diligẽtiã adhibẽs, & ex hoc homicidiũ sequatur, nõ incurrit homicidij reatũ. Si verò det operã rei illicitæ, vel ẽt det operã rei licitæ, nõ adhibens diligentiã debitã, nõ euadit homicidij reatũ, si ex eius opere mors hoĩs cõsequatur.

Ad PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ Lamech nõ adhibuit sufficiẽtẽ diligẽtiã ad homicidiũ uitãdũ, & iõ reatũ homicidij nõ euasit.

Ad II dicẽdũ q ille q percutit mulierem prægnantem, dat operam rei illicitę. Et ideò si sequatur mors mulieris, uel pueri animati, non effugiet homicidij crimen, præcipuè cum ex tali percussione in promptu sit, quod mors sequatur.

Ad III dicendum, ꝙ secundũ canones imponitur pœna his, q casualiter occidũt, dantes operam rei illicitæ, uel non adhibẽtes diligentiam debitam.

QVAESTIO LXV.

De Mutilatione membrorum, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerãdum est de peccatis aliarũ iniuriarum, q in personam committuntur.

ET CIRCA hoc quæruntur quatuor.

¶Primò, de mutilatione membrorum.

¶Secundò, De uerberatione.

¶Tertiò, De incarcratione.

¶Quartò, Vtrum pctũ hmõi

¶Ex his autem patet solutio alterius quæstionis ab Aug. ubi supra, & pollicitoribus mota, an liceat repellendo uiolentiam stupri, adulterij, sodomiæ, & huiusmodi, occidere: quoniã quando non potest aliter euadere, quæ tunc ad hoc infertur actualiter vim, licitè potest tuendo suorum membrorum libertatẽ occidere. Et tamẽ plus licet in defensione hac, quam in defensione rerum exteriorũ, quanto uiri hæc magis æstimant rebus inferius & periculum consensus magnum ex hoc imminet, q uirtuti bono contrarium. Vnde Tullius in orone pro Milone laudabiliter cõmemorat militẽ adolescentẽ, qui ne turpiter pateretur à tribuno militari, ppinquo Caij Marij, ipsum interfecit.

¶In responsione ad tertium in eodẽ articulo, considera, quod materia est iuris positiui irregularitas. Et nunc iure in cle. vnica De homicidiis statutum est, ꝙ is, qui aliter mortem euitare non ualens, suum occidit inuasorem, irregularis non est, quæ lex si tempore authoris extitisset, non scripsisset hoc author.

SVPER QV. LXIIII. ARTIC. VIII.

IN arti. 8. eiusdem 64. quæsti. circa imputationem casualis homicidij, notandum est, quòd cum dupliciter contingat homicidium casuale imputari, scilicet dando operam rei illicitæ, vel dando operam rei licitæ, aliquæ conditiones sunt communes utrique modo, & aliquæ propriæ singulis. Communes quidem sunt tres. Prima est, quòd non sit intentio occidendi, quia iam non esset casuale homicidium. Secunda est, quòd mors sequatur ex opere illius, cui imputatur, ut in textu corporis articuli expresse habetur. Et ratio est, quia cum homicidium nõ sequatur ex intentione illius, si etiã non sequatur ex illius opere, nulla restat ratio, quare illi imputetur occisio. Et ex hoc capite excusatur non intendens occidere percussor ab homicidio: quando mors ex mala cura, vel regimine sequitur. Et propterea in particularibus casibus iudicandis oportet diligenter aduertere, an ex illius, cui imputatur, opere mors subsecuta fuerit. Tertia est, ꝙ debuerit remouere id, ex quo sequitur homicidium, ut in medio corporis articuli habetur: ita quod ad hoc, ꝙ alicui imputetur homicidium, requiritur, ꝙ non solum potuerit remouere illud, ex quo mors sequitur, puta, iactum lapidis, gladium accinctum &c. sed etiam quòd debuerit illum auferre hoc est, quòd obligatus fuerit diuino, uel naturali, uel humano iure ad remouendum illud: uel ponendo, puta, auferendo accinctum gladium, vel negatiuè, puta, abstinendo a iactu lapidis. Et ratio huius conditionis est, quia ad hoc, quòd imputetur alicui homicidium, oportet quòd uoluntarium sit directè, uel indirectè. Et cum casuale non sit directè uoluntariũ, oportet quòd sit uolũtarium indirectè. Constat autem ex dictis in præcedenti lib. quòd ad uoluntariũ indirectè non sufficit, quòd uoluntas possit prohibere, sed requiritur etiam ꝙ debeat prohibere: alioquin non ei imputatur. Oportet igitur in casibus iudicandis considerare, si is, cui imputatur, tenebatur ad abstinendũ à tali opere, seu remouendum tale quid, unde secuta ẽ mors. Ex hoc. n. capite excusor ab homicidio, si petenti à me dimittere centum aureos, alioquin cogetur ire ad occidendum aliquem, uel aliquos, ut tantum lucretur, nego, & non do: quia licet possim dare, & sic prohibere homicidia, non tamen teneor dare. Ad proprias aũt conditiones singulorum modorum descendendo, quando datur opera rei licitæ unica opus est conditione, ut scilicet diligentẽ adhibeat diligentiam, ne mors sequatur ad hoc, ne sibi homicidium imputetur ex negligentia siquidem imputatur. Dictũ est. n. in præcedenti libro, ꝙ negligentia eius, ad quod homo tenetur ex præcepto, peccatum mortale est: uerumtamen diligentia secundũ naturam negotiorum, tpis, ac personarum censenda est. In quibusdã namq; negotiis diligens est, qui illud ut cõmuniter fieri, facit, ut patet in casu Decretalis, Ioannes. extra de homicidio. Qui. n. pulsat campanas iuxta solitũ, nullius est reus negligentiæ, si inde alterius mors sequitur. In quibusdã aũt aliquid periculi, à remoto tamen annexum habentibus, diligens est, q ea sic disponit, & facit, ut ea circumspiciat, quæ rationabiliter considerari debent pensatis conditionibus personarum &c. Fortuita. n. eaque uiri prudentes communiter non cogitãt, si eueniant, non sunt nobis imputanda, quia homines sumus, & humana ratione gubernamur non angelica. Verbi gratia, & accidit de facto, quòd Princeps Hispaniæ habens ceruã paruulã sibi domesticam, quasi catellum, abortum fecit ex timore canũ insequentium ceruam illam sequentem ad solitum gremium dominæ suę. Erat enim casus non solùm ab ipsa puella inexcogitatus, sed a suis principibus, & uiris, qui principis curam habebant, aut ei assistebant, & ea regni successorem expectabant. Et tamen post factum omnes diximus, quòd debuerat caueri ne in locum, vbi venatici canes adessent, illa iret cum ceruia. Nec hoc diceruæ tantum occisione, sed catellæ, uel alia posse accidere. Et hoc diximus, ut in casibus distinguatur, quid

*In Decr. d. 50. c. Maior, & ca. Clericũ, & ca. De his clericis, & c. Si quis uiduã.

† Epist. 154 non multum procul a fine epi. 10 2.

* Libr. 2. text. 49. & 50. to. 2.

Cautela, m.

post factum experientia prudentiores facti fuissemus, & quid A inexperti fecissemus. Neq; n. ex acta diligentia exquisitũ, quasi summa prudentia emanare potuisset, sed q̃ cõiter prudentibus emanare cõsueuit in hmõ negotiis. Et ex hoc capite, tutiũ pñt sacerdotes religiosi, remedio iustitiæ, cõ ẽt in suæ vitæ uoluerint lecto, ut quietius iaceat & reliqua ferunt exhibere, cum prudentia quæ in hmõi consueta est. Nec oportet scrupulum inde capere, si mors forte ex hoc accelerata. Quemquãm tamen est contrarium in huiusmodi operis, licitum est sacerdotibus. Nec illius est irregularitatis timor in proposito, ubi nulla est culpa negligentiæ, quæ ita reum faceret conuersum. Sicut clericum: In quibusdam autem periculosis ex suo genere actibus diligens est, qui aut consilio proprio, uel alieno, ubi timor adhuc superest periculi, hæc operatur. Verbi gratia. Tenere infantes tenellos secum in lecto, opus est statim periculi oppressionis afferens: & propterea nisi debitis circumstantiis honestetur, opus est dicendũ. Et quia est contra eãtem debitã uitæ pximi, eũ facili casu mortis (dormiẽtes qppe non sumus nostrorũ motuũ dñi) mortale peccatũ est. Si adsit honestatur circumstantiis, puta, qa lectus est extensus, & nõ habent propè se, & nutrix consueuit semper inueniri in eodẽ lecto & situ, quo se incipiẽdo dormire posuit, & implacabilius i- fantis hoc exigat, excusari uidetur, quia non est rõnale his cõcurrẽtibus, periculum timere. Propter quod in cap. Cõsuluisti, 2. q. 5. non omnino præcipitur parentibus, nec pueros teneant in lecto, sed admonẽdi, & protestandi sunt, ne negligentia proueniente mors subsequatur. Et similis est in aliis actibus licitis periculosis, ut sunt ruinæ domorum, iactus lapidum &c. In omnibus. n. his tãto maiori opus est consilio & solicitudine, quanto periculũ propinquius timetur. Qñ verò datur opera rei illicitæ, in litera dicitur, & communiter uidetur concessum, q imputatur ei homicidium ex illius opere cõsequens: nec oportet hic aliã apponere propriam conditionem. Ego autem nõ intelligo indistinctè doctrinam hanc, qui dicitur, q actus materialiter mortalis, qñ non est uoluntarius, nisi indirectè, & in causa, iudicandus est secundũ illam cãm, & per hoc effusionẽ humani seminis extra matrimonij actũ, posse esse solũ pctũ veniale, ut le definitum est, qn. s. in causa solum fuit peccatum veniale, ut patet ex pollutione nocturna ex veniali delectatione in die habita cõsequente. Sequendo igitur principia habita de uolũtario, distinguendũ est de imputatione ad pœnã, uel ad culpam: & si culpam, mortalem, uel uenialem. Et quo ad pœnam irregularitatis indistinctè, intelligo, q qñ dat operam rei illicitæ, imputatur ei homicidium consequens ex suo opere ad pœnã irregularitatis. Quo ad culpã verò, cum distinctione intelligo, q qñ dat operam rei illicitæ, uenialiter tamẽ, si est diligens ad cauẽdam sequelã periculi, sicut de dante operam rei illicitæ dictũ est, nõ est reus homicidij nisi in sua cã, quod nihil aliud est, q esse reum illius rei illicitæ uenialis, & probatur hoc ex ratione voluntarij supradicta. Vnde si religiosus aliquis ex his, quibus statuto prohibetur equitare, acciderit casus, ut in cap. Dilectus, uel in c. Significasti. extra, de homicidio, licet daret opera rei illicitæ sibi equitando sine licentia & necessitate, ac p hoc indicatus fuisset irregularis, nõ plus peccasset pp homicidiũ subsecutũ, q si non fuisset subsecutũ, quã solius equitationis reus esset. * Et confirmatur auctoritate Augustini dicentis, quod Lot nõ quantũ ille incestus, sed quantum ebrietas præcedens meruit, in culpa fuit non dissimile aũt est de alijs similium. Et ex hoc

patet, q etiam qñ dat operam rei illicitæ mortaliter, adhibendo tñ omnẽ diligentiã ne mors sequatur, licet sit reus genẽdi pp illud pctm mortale, non tñ est reus homicidij pp eandem rõnem, quia s. volontarium indirectè in sola cã contra uolunt. & diligentiã adhibitã, non nisi in cã culpatur. Vñ si ebrietas Lot fuit peccatum mortale, nõ ppea arguitur est incestus. Hæc aũt dico, quãdo actus peccati mortalis non est de genere suo via ad mortem. Percutientem enim aliquẽ, quamuis nolit occidere, nõ excuso ab homicidio, qa percussio via ẽ ad mortem. Sed clericũ mortaliter uenationi uacantẽ ab homicidij culpa excuso, quãdo nobilis laicus uenationi uacãs ab homicidij culpa excusaretur, q a adhibita est ois diligentia, ne cuiquam noceret uenatio. Est igitur casuale homicidium sp imputãdũ danti operã rei illicitæ, ut cõmuniter dr, sed diffor- miter: quia quo ad pœnam irregularitatis & culpã aliquam semper, sed non semper quo ad culpam mortalẽ, nec ẽt semper quo ad culpam mortalem illius speciei. s. homicidij. Et qa huic doctrinæ oĩa consonant, amplectẽda procul dubio est.

¶In responsione ad tertium in eodem, aduerte ꝙ percussio prægnantis absq; intẽtione occidẽdi, põt dupliciter cõtingere. Primo, ut sit talis, q de genere suo nata est inferre abortum vel lædendo corporaliter, uel incutiẽdo timorẽ mulieribus, q sunt communiter timidæ, & hmõi: & si sic sequitur homicidium, nõ inter casualia, sed uoluntaria cõputãdũ uidetur, cũ in promptu ratio est, vt actus ipse occisio sit: cũ talis actus in pluribus natus est facere abortum: casuale aũt est ut in paucioribus, & hoc dico qñ scienter grauidã sic percutit. Nam qui ex ignorantia uterũ sic grauiter & grauius perrumperet, casuale incurreret homicidium pp abortum, etiam si ignorãtia laboraret culpabili. Nã licet non excusetur à culpa homicidij, excusatur tamẽ à mõ homicidij, quia s. non est per se uolitum ab eo, q si sciret materiæ conditionẽ, in quã agit, non ageret in illam: & de similibus idem est iudicium. Si aũt percussio sit aliqualis, quis indiscreta, ioco, uel leuis, uel timor leuis incutiatur imprudẽter casuale est homicidium, quod ex dispositione singulari mulieris potius prouenit partum, quàm ex actione infertur agentis.

¶In responsione ad tertium, ubi de canonum pœna agitur, aduerte, q quia tam author, q alij in Decretis dist. 50. ut patet in introductione capituli, Clerico, distinguũt homicidiũ uoluntariũ à casuali, non pp hoc, quia illud est uolitum, & hoc nõ uolitũ &c sed pp hoc, ꝙ illud est uolitum per se, hoc aũt aut nullo modo, aut in causa tantum, & indirectè habet uoliti rõnem, ut patet ex hoc, ꝙ de homicidio casuali disputãtes, distinguũt de dante operã rei licitæ, uel illicitæ. Tota igĩ coordinatio horũ his mixtorũ sub casuali homicidio cõprehẽditur & hoc quãtũ ad culpã, parum aut nihil refert, dũmodo homicida in ueritate qa sit. Quãtũ tñ ad authoritatẽ dispẽsandi in irregularitate, multũ refert, quia priuilegiati, quibus concessum est dispensare cũ irregularibus, nisi sit ex homicidio uoluntario contracta irregularitas, possunt dispensare cum irregularibus propter homicidium casuale, quamuis culpabile siue dando operam rei licitæ, siue debita adhibita diligentia siue dando operã rei illicitæ.

SVPER QV. LXV. ARTIC. I.

IN q. 65. ar. 1. dubium occurrit, quid nomine membri in materia mutilationis intelligamus. Et est ratio dubij, quia quidã uolunt quòd membrum propriè sit membrum principale, qđ habet officium, ut pes ad ambulandum &c. Et ex hoc inferunt, quòd digitus non est membrum.

Cautela, p

Cautela, s

Universidad de Deusto Biblioteca

In oppositũ aũt est, quia mẽbra sunt, ex quibus integritas corporis toti⁹ cõsurgit. Constat aũt non esse integrum corpus, cui deest unus digitus.

Porrecta per totum. 363

Ad hoc dr, q cũ mẽbrũ sit proculdubio pars hñs actũ, iuxta illud ad Rom. 12. Oia aũt mẽbra nõ eundẽ actũ habẽt: & in iure canonico inter mẽbra cõputentur non solũ mẽbra habẽtia actus separatim, sed coniunctim, ut patet de testibus, quorum officiũ non nisi genitalibus exercetur. Eunuchi nãq; ppter mutilatos cõputãtur, ut patet, & in Decretis distin. 55. & extra de corp. vitiatis, consequens est, ut nomine mẽbri materia mutilationis appelletur nõ solũ mẽbrũ principale habẽs separatũ officium, sed etiã membrũ accessoriũ, & consolidale. Et qui digitus est membrũ habens et proprium officium euidẽtius, q dicta similia, ut patet in exercitio musico, ubi digiti magis q manus exercẽtur: iõ inter mẽbra computandi sunt. Secus aũt de parte digiti, q ita est pars, ut nulli⁹ membri appellationem habeat, ut patet extra, de corpo. uitiatis. c. De presbytero. Ut aũt nihil distinguendũ de mutilante, uel mutilato quo ad irregularitatem: q aũ mutilãtẽ sufficit abscindere digitũ sibi, uel alteri ad hoc ut fit irregularis: ad mutilatum vero non, quia oportet q mẽbrũ abscissum inducat uel impotentiã, uel enormẽ defectũ, uel deformitatẽ, seu scãdalũ &c. ut patet in iure & hoc intellige quando est ex parte membri, ut patet extra de clerico pugnante in duello, capit. Porro. Nam ex parte culpæ, aut ex circũstãtijs, & necessaria, puta, pp sanitatẽ, aut culpabiliter, aut pp iustitiã, ubi iudex, alia est cõsideratio. Cõsiderentur n. agens mutilationẽ pp necessitatem medicinæ, ut sint irregulares, ut patet ibi. Quis culpabiliter aũt, seu pp iustitiam se, uel aliũ mutilantes, sunt irregulares, ut patere pñt ex allegatis hic, & in materia homicidij.

Lib. 2. c. 4. & 10. & li. 3. to. 4. ca. 36.

* Lib. 2. tex. 9. t. 2.

† In decretis di. 55. ca. Si quis abscide rit, Et ca. Si quis p ægritudinem.

* q. 61. ar. 1. & 2. & q. pręc. ar. 1. 2. & 5.

iniuriarũ aggrauet ex hoc, q committitur in personam coniunctam alijs.

ARTICVLVS I.

Vtrum mutilare aliquem membro suo, in aliquo casu suo possit esse licitum.

AD PRIMVM sic pcedit. Vr q mutilare aliquẽ membro suo in nullo casu possit esse licitũ. Dam. n. dicit in 2. lib. q pctm committit p hoc, q recedit ab eo, qd est ẽm naturã in id, qd ẽ contra naturã: sed ẽm naturã à Deo institutũ est, q corp⁹ hoĩs sit itegrũ mẽbris, cõtra naturã aũt est, q sit mẽbris diminutũ. ergo mutilare aliquẽ mẽbro, semper videtur esse peccatum.

¶2 Præt. Sicut se hẽt tota aĩa ad totũ corp⁹, ita se habẽt partes aĩæ, ad partes corporis, ut dr in 2. de aĩa: sed nõ licet aliquem priuare aĩa occidendo ipsum, nisi publica potestate. ergo ẽt nõ licet aliquẽ mutilare mẽbro, nisi forte ẽm publicã ptãtem.

¶3 Præt. Salus aĩæ pferenda est saluti corporali: sed nõ licet aliquem mutilare se membro pp salutẽ aĩæ, puniuntur. n. ẽm statuta Niceni cõsilij, q se castrauerũt pp castitatẽ conseruãdã. ergo pp nullam causam aliam. licet aliquẽ membro mutilare.

SED CONTRA ẽ, qd dr Exo. 21. Oculũ p oculo, dẽtẽ p dente, manũ pro manu, pedẽ p pede.

RESPON. Dicẽdũ, q cũ mẽbrũ aliqd sit pars totius humani corporis, est pp totum sicut imperfectũ pp pfectũ. Vñ disponẽdũ est de mẽbro humani corporis, ẽm qd expedit toti. Mẽbrũ aũt humani corporis p se qdẽ vtile est ad bonũ totius corporis: p accidens tñ põt cõtingere, q sit nociuũ, puta, cũ mẽbrũ putridum est totius corporis corruptiuũ. Si ergo membrũ sanũ fuerit, & in sua naturali dispositione cõsistẽs, non põt pscindi absq; totius corporis detrimẽto: sed qa ipse totus hõ ordinaẽ vt ad finẽ, ad totã cõitatẽ, cuius est pars, ut supra dictũ ẽ, põt cõtingere, q abscisio mẽbri etsi vergat in detrimentum totius corporis, ordinatur tñ ad bonum cõitatis, inquantum alicui infertur in pœnam ad cohibitionem pctõrũ. Et iõ sicut per publicã potestatem aliquis licitè priuat totaliter uita pp aliquas maiores culpas: ita ẽt priuatur membro pp aliquas culpas minores. Hoc aũt non est licitum alicui priuatæ personæ, ẽt uolente illo, cuius est membrum: quia per hoc fit iniuria cõmunitati, cuius est ipse homo, & oẽs partes eius. Si vero membrum pp putredinem sit totius corporis corruptiuum, tunc licitũ est de uoluntate eius, cuius est membrũ putridum, membrũ pscindere pp salutem totius corporis: quia unicuiq; commissa est cura propriæ salutis. Et eadem ratio est si fiat uolũtate eius, ad quẽ pertinet curare de salute eius, qui habet mẽbrum corruptiuum. & aliter aũt aliquẽ mẽbro mutilare est omnino illicitum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q nihil prohibet id, quod est contra particularem naturam, esse ẽm naturam uniuersalem: sicut mors, & corruptio in rebus naturalibus est cõtra particularẽ naturã eius, quod corrumpitur, cum tamen sit ẽm naturã uniuersalem. Et similiter mutilare aliquem membro, etsi sit contra naturã particularem corporis eius, qui mutilatur, est tamen secundum naturalem rationem in comparatione ad bonum commune.

AD II dicẽdũ, q totius hominis uita nõ ordinatur ad aliquid propriũ ipsius hoĩs: sed ad ipsam potius omnia quæ sunt hominis ordinantur. Et iõ priuare aliquem vita, in nullo casu pertinet ad aliquem, nisi ad publicam potestatẽ, cui cõmittitur procuratio boni cõmunis: sed præcisio mẽbri potest ordinari ad propriam salutem unius hominis. & ideo in aliquo casu potest ad ipsum pertinere.

AD III dicendum, q membrum non est præscindendum propter corporalem salutem totius, nisi quando aliter toti subueniri non potest. Saluti autem spirituali semper potest aliter subueniri, q p membri præscisionem, quia pctm subiacet uoluntati: & ideo in nullo casu licet membrum præscindere propter quodcumq; pctm uitandum. Vnde Chrysost. exponens illud Mat. 19. Sunt eunuchi, q seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum, dicit, Non per membrorum abscisionem, sed malarum cogitationũ interemptionem. Maledictioni. n. est obnoxius, qui membrũ abscindit: etenim homicidæ sunt, qui talia præsumũt. & postea subdit, Neq; concupiscentia mãsuetior ita fit, sed molestior. Aliunde enim habet fontes sperma quod in nobis est, & præcipuẽ à proposito incontinenti, & mente negligente: nec ita abscisio membri comprimit tentationes, ut cogitationis frænum.

Homil. 63. in Mat. circa medium to. 2.

ARTICVLVS II.

Vtrum liceat patribus verberare filios, aut dominis seruos.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr q non liceat patribus uerberare filios, aut dominis seruos. Dicit enim Apos. ad Ephe. 6. Vos patres nolite ad iracũdiã pvocare filios vestros & infra subdit, Et vos Dñi eadẽ facite seruis, remittẽtes minas: sed pp verba aliqui ad iracũdiã pvocanẽ, & sunt ẽt minus grauiora. ergo neq; patres filios nec dñi seruos dñt verberare.

¶2 Præt. Phil. dicit in 10. Ethi. q sermo paternus hẽt solũ admonitionẽ, nõ aũt coactionẽ: sed q dã coactio ẽ p verbera. ergo parẽtibus ñ licet filios verberare.

¶3 Præt. Vnicuiq; licet alteri disciplinã impẽdere hoc. n. ptinet ad eleemosynas spũales, vt s. dictũ est. Si ergo parentibus licet pp disciplinã filios verberare, pari ratione cuilibet licebit quemlibet verberare, quod patet esse falsum. ergo & primum.

SED CONTRA est, quod dr Prouer. 13. Qui parcit virgæ, odit filiũ suum. & infra. 23. Noli subtrahere à puero disciplinam: si. n. pcusseris eũ virga, nõ morietur. Tu virga pcuties eum & animam eius de inferno liberabis. Ecclesi. 33. dicitur. Seruo maleuolo tortura & compedes.

RESPON. Dicendum, q p verberationẽ nocumentum quoddam inferẽ corpori ei⁹, qui verberatur aliter tñ q in mutilatione. Nam mutilatio tollit corporis integritatẽ verberatio uerò tãtmodo afficit sensum dolore: vñ multò minus nocumentum est, q mutilatio membri. Nocumẽtũ aũt inferre alicui nõ licet, nisi per modum pœnæ pp iustitiam. Nullus aũt iuste punit aliquem nisi sit eius iurisdictioni subiectus: & iõ verberare aliquẽ non licet, nisi hñti ptãtem aliquam sup illum, qui verberatur licitè. Et quia filius subditur ptãti patris, & seruus potestati dñi, licitè põt verberare pater filium, & dñs seruum causa correctionis, & disciplinæ.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q cũ ira sit appetit⁹ vindictæ præcipuè concitatur ira, cum aliqs se reputat læsum iniuste, vt patet p Phi. in 2. Rhetoricæ. Et iõ per hoc, q patribus interdicitur, ne filios ad iracundiam prouocent, non prohibetur quin filios verberẽt cã disciplinæ, sed q nõ immoderatè eos affligãt verberibus. Quod uero indicit dñis, q remittant seruis minas, põt dupliciter intelligi. Vno mõ, vt remisse minis vtanẽ, quod ptinet ad moderationem disciplinæ. Alio modo, vt aliquis non semper impleat quod comminatus est, quod pertinet ad hoc, q iudiciũ quo quis comminatus est pœnam, quãdoq; per remissionis misericordiam temperet.

AD SECVNDVM dicendum, q maior ptãs maiorem dẽt hẽre coactionem. Sicut aũt ciuitas est perfecta cõitas, ita princeps ciuitatis hẽt perfectam ptãtem coercendi: & iõ põt infligere pœnas irreparabiles, s. occisionis, vel mutilationis. Pater autem, & dñs, qui præsunt familiæ domesticæ quæ est imperfecta cõitas, habent imperfectam potestatem coercendi ẽm leuiores pœnas, quæ non inferunt irreparabile nocumentũ: & hmõi est verberatio.

AD TERTIVM dicendũ, q exhibere disciplinã volenti cuilibet licet: sed disciplinam nolenti adhibere, est solum eius, cui alterius cura committiẽ. Et ad hoc pertinet aliquem verberibus castigare.

* Li. 10. c. vlt. ante medium tom. 5.
* Li. 2. ca. 2. parũ a princ. to. 6.

SVPER QV. LXV. ART. II.

Porrecta per totum. 364

Inf. q. 72. ar. 2. ad 2.

IN Art. 2. & 3. eiusdem quæst. dubiũ occurrit, quare Author tractans de iniurijs, quæ facto inferuntur in personam quatuor enumerans, s. homicidio, mutilatione, verberatione, & incarceratione, omisit vulnerationẽ præsertim cũ nec ad mutilationem reducatur, vt patet ex eo, q vulneratis nulli est censuræ ob noxius, nec ad uerberationem vt patet ex eo, q non licet patri vulnerare filium, cui tamen licet verberare eundẽ.

Ad hoc dr, q vulneratio non distinguitur cõtra occisionẽ, & mutilationem, ad uerberationem reducitur. Verbera. n. vulnera inferunt: nã continuitatem carnis soluunt, in qua dissolutione vulnus consistit. Nec obstat q patres non pñt vulnerare filios: quoniam hoc de perfectis vulneribus intelligitur, ad q non extendit oeconomicã, sed politicã ptãtem ex ministris & iustitia parem. Patet namq; manu, flagello, virga, aures fuste [illegible] lingua vulnerat &c. Non fecit ẽt autor specialem articulum de vulneratione, q non est simplex iniuria, hñs seorsum propriã difficultatẽ. Hẽt namq; in primis vul[nus] idẽ oppositum q opponitur. n. continuitati carnis, q utrum cõtinuũ sensibilium sit, ad quaẽ, vel delectationẽ sensus spectat, cui opponitur verberatio. Est deinde effectus uerberationis [illegible] est, vñ nec differet vt à verberatione, sed significare excellentia ei⁹ nihil aliq. sonat ferro, vel ligno vulnus infligere. Eadem demum rõne licitẽ, uel illicitẽ fit q maior vel minor uerberatio licita uel illicita est. Vñ & patri inhibita de in 1. art. immoderata verberatio. Nec tñ silentio prætermittenda fuit vulnera, sed ea comprehendit subnens illa uerba in littera 3. art. Vel quolibet sensum dolore afficiens.

ARTICVLVS III.

Vtrum liceat aliquem hominem incarcerare.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr q non liceat aliquem hoiem incarcerare. Act⁹. n. est malus ex genere, qui cadit s. indebitam materiam, vt s. dictum est: sed homo hñs naturalem arbitrij libertatem indebitã materia incarcerationis, q libertati repugnat. ergo illicitum est aliquẽ incarcerare.

Porrecta per totum. 365

* 1. 2. q. 18 ar. 2.

¶2 Prę. Humana iustitia regulari dẽt ex diuina: sed sicut dr Eccl. 15. Deus reliqt hoiem in manu cõsilij sui. ergo vr q ñ ẽ aliqs coercẽdus vinculis, vel carcere.

¶3 Præt. Nullus est coercendus nisi ab opere malo à quo quilibet põt alium licitè impedire. Si ergo incarcerare aliquem esset licitum ad hoc, q cohiberetur à malo, cuilibet esset licitum aliquem incarcerare: quod patet esse falsum. ergo & primũ.

SED CONTRA est, q Leui. 24. legitur, quendam missum fuisse in carcerem pp pctm blasphemiæ.

RESPON. Dicendũ, q in bonis corporis tria per ordinẽ cõsiderantur. Primò quidẽ integritas corporis substãtiæ, cui detrimentũ affert p occisionẽ, vel mutilationẽ. Scdo, delectatio, vel quies sensus cui opponiẽ verberatio, vel quolibet sensum dolore efficiẽs. Tertio, motus & usus mẽbrorũ, q impedit p ligationẽ, vel incarcerationẽ, seu quãcũq; detẽtionẽ. Et iõ incarcerare aliquẽ, vel qualitercũq; detinere est illicitũ, nisi fiat ẽm ordinẽ iustitiæ aut in pœna, aut ad cautelã alicuius mali vitãdi.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q hõ qui abutitur ptãte sibi data, meretur eã amittere: & iõ homini, qui peccando ab usu est libero vsu suorum membrorum conueniens est incarcerationis materia.

AD II. Dicendũ, q Deus qñq; ẽm ordinẽ suæ sapientiæ pctõres cohibet ne possint pctm implere, ẽm illud Iob. 5. Qui dissipat cogitationes malignorũ, ne possit implere manus eorũ, quod cœperant: qñq; verò eos permittit, quod voluerint agere. Et silr ẽm humanam iustitiam nõ pro qualibet culpa homines incarcerantur, sed pro aliquibus.

AD III. dicendũ, q detinere hoiem ad horã ab aliquo opere illicito statim perpetrando, cuilibet licet, sicut cum aliquis detinet aliquẽ ne se pcipitet, uel ne aliũ feriat: sed simplr aliquẽ includere, uel ligare, ad eum solũ pertinet, q hẽt disponere

vniuersaliter

Universidad de Deusto Biblioteca

SVPER Q. LXV. ART. IIII.

Porrella per totum. 366

IN art. 4. eiusdem, q. 65. aduerte Noui tie tria. Primo, quòd nomine psonæ alijs coniunctæ significatur filius, pater, materagnatus, amicus, tutor, custos, ciuis, famulus, & huiusmodi. Importatur .n. his nominibus relatio spectãs ad coniunctionem cum alio. Vidua autem pupillus & huiusmodi, important personas separatas ab alijs, vt patet.

¶ Secundo, q̃ coniunctio cum alijs nõ variat speciem iniuriæ, sed aggrauat ipsam. Non .n. occisio Sortis qui non est filius, alterius est speciei ab occisione eiusdem si filius esset sed alteri gratitatis, ut litera dicitur. Et ratio est, quia vnum, & multa nõ uarians speciem.

¶ Tertio, q̃ hic non est sermo de personis coniunctis nobis, qui facimus iniuriã, puta de patre meo, principe meo, fratre meo & hmõi. De his .n. nihil in litera dicitur forte quia primo tractãdũ est de differentia debiti, quod illis debemus, vt ex illius diuersitate, cognoscamus diuersitatem iniusti erga eosdem tã facto, q̃ verbo &c.

¶ At si uõ vis hæc spectare, scito quòd omnis diuersitas cõiunctionis mei ad aliquos, penes quam diuersificantur partes iustitiæ, ut pietas, obseruantia, & huiusmodi uarias species dictarum iniuriarũ, ita quòd homicidiũ in aliam trahitur speciem si propriam occulam parentem, in aliam patrium principem, & similiter de mutilatione, & alijs dictis. Et ratio est, quia non solum fit contra commutatiuam iustitiam auferendo vitam, sed fit contra pietatem, vel obseruantiã &c. vt inferius post discussas iniuriarum singulas species, & partes iustitiæ latius manifestabitur in q. 117. in fine.

* 1. 2. qu. 73. ar. 9.

vniuersaliter de actibus, & vita alterius: quia per hoc impedit nõ solum à malis faciendis, sed etiam à bonis agendis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum peccatum aggrauetur ex hoc quòd prædictæ iniuriæ inferuntur in personas alijs coniunctas.

AD QVARTVM sic procedit. Vr q̃ peccatum non aggrauetur ex hoc, q̃ prædictę iniuriæ inferuntur in personas alijs coniunctas. Huiusmodi .n. iniuriæ habent rationem peccati, prout nocumentum alicui infert contra eius voluntatẽ: sed magis est contra hoĩs uoluntatem malum, quod in propriam personam infertur, q̃ quod infertur in personam coniunctã. ergo iniuria illa in personam coniunctam est minor. h

¶ 2 Præt. In sacra scriptura præcipuè reprehenduntur, qui pupillis & viduis iniurias inferunt. vñ dr̃ Eccle. 35. Non despiciet preces pupilli, nec viduam, si effundat loquelã gemitus: sed vidua, & pupillus non sunt psonæ alijs coniunctę. ergo ex hoc q̃ infertur iniuria personis coniunctis, h non aggrauatur pctm̃.

¶ 3 Præt. Persona coniuncta hẽt propriam voluntatem, sicut & principalis persona. Põt .n. aliquid ei esse uoluntarium, quod est cõtra uoluntatem principalis personæ, ut patet in adulterio, quod placet vxori, & displicet viro: sed hmõi iniuriæ hñt rationem pcti, prout consistit in h voluntaria commutatione. ergo huiusmodi iniuriæ minus habent de ratione peccati.

SED CONTRA est, quod Deut. 28. ad quandam exaggerationem dicitur. Filij tui, & filiæ tuæ tradentur alteri populo uidentibus oculis tuis. K

RESPON. Dicendum, q̃ quantò aliqua iniuria in plures redũdat, cæteris paribus, tanto grauius est pctm: & iuste est, q̃ grauius est pctm̃ si aliquis percutiat principem, q̃ personam priuatam quia redundat in iniuriã totius multitudinis, vt supra * dictum est. m Cum autem infertur iniuria in aliquam personã coniũctam alteri qualitercunq, illa iniuria pertinet ad duas personas: et ideò cæteris paribus ex hoc ipso aggrauatur pctm̃. Potest tñ contingere, q̃ sm̃ aliquas circunstantias sit grauius pctm̃, quod fit contra personam nulli coniunctam vel propter dignitatem personæ, vel pp magnitudinẽ nocumenti. n

Concl. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ iniuria illata in personam cõiunctam minus est nociua personæ, cui coniungitur, q̃ si in ipsam immediate inferretur, & ex hac parte est minus peccatũ sed hoc totum quod ptinet ad iniuriam personæ: cui coniungitur supperadditur peccato, quod aliquis incurrit ex eo, q̃ aliam personam sm̃ se lædit.

AD SECVNDVM dicendũ, q̃ iniuriæ illatæ viduas, & pupillos magis exaggerãtur, tum qa magis opponuntur miæ, tum quia idem nocumentum hmõi personis inflictum, est eis grauius, quia non hñt releuantem.

AD TERTIVM Dicendũ, q̃ per hoc, q̃ vxor voluntariè cõsentit in adulterium minoratur quidem pctm̃, & iniuria ex parte ipsius mulieris: grauius .n. esset si adulter violenter eam opprimeret. Non tñ pp hoc tollitur iniuria ex parte viri: quia vxor non habet potestatem sui corporis, sed vir vt dr̃. 1. ad Corint. 7. et cadẽ rõ est de filiibus. De adulterio tñ, quia non solũ iustitiæ, sed etiam castitati opponitur, erit locus * infra agendi in tractatu de temperantia.

* q. 154. ar. 9.

QVAESTIO LXVI.

De peccatis iustitiæ oppositis, in nouem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de pctis iustitiæ oppositis, per quæ infertur nocumẽtũ pximo in rebus. s. de furto, & rapina.

ET CIRCA hoc quæruntur nouem.

¶ Primò, Vtrum naturalis sit homini possessio exteriorum rerum.

¶ Secundò, Vtrum licitum sit, quòd aliquis rem aliquam possideat quasi propriam.

¶ Tertio, Vtrum furtum sit occulta acceptio rei alienæ.

¶ Quarto Vtrũ rapina sit pctm̃ spẽ differẽs à furto

¶ Quinto, Vtrum omne furtum sit peccatum.

¶ Sexto, Vtrum furtum sit peccatum mortale.

¶ Septimò, Vtrum liceat furari in necessitate.

¶ Octauò, Vtrum omnis rapina sit pctũ mortale.

¶ Nono, Vtrũ rapina sit grauius pctũ, q̃ furtum.

ARTI-

SVPER Q. LXVI. ART. I.

Ferr. 3. cont. cap. 22.

IN ar. 1. q. 66. nota quòd, quia quod conuenit alicui, conuenit ei secundum modum eius, cui cõuenit, per hoc, quando aliquid conuenit superiori & inferiori eminentius cõuenit superiori, quam inferiori. Et inde est, q̃ diuersimodè exteriora quibus vescimur, quæ imperfectiora sunt, non solum nobis, sed animalibus, diuersimode facta sunt propter animalia, & propter nos. Nam quia animalia non se agunt, sed aguntur naturę instinctu ideo non conuenit eis habere dominium, & possessionẽ rerum, quibus uescũtur, quamuis sint facta propter ipsa. Homini autem, quia rationis particeps liberè est conueniens per modum domini & possessionis, vt sit super imperfectiora, quæ sunt propter ipsum facta. Vtimur ergo diuersimodè exterioribus nos, & animalia, non solum quia etiam spiritualib? utimur, sed quia vt dñi naturaliter ex nostra natura rationali eis vtimur. Animalia autem ei instinctu naturæ vti dicuntur, & improprie vti dicuntur eis, quibus vescuntur, ut patet ex dictis in quæstione de Vsu &c. Et ideo nõ ex alterio, sed vtro que simul author in litera ostendit naturale hominis possessorum rerum exteriorum, ex hoc. s. q̃ illa sunt facta, utpote imperfectiora, & homo habet rationem, & voluntatem.

Porrella per totum. 367

Iul. cont. c. 22. & 127. s.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum naturalis sit homini possessio exteriorum rerum.

AD PRIMVM sic procedit. Vr, q̃ nõ sit naturalis homini possessio exteriorum rerum. Null? .n. debet sibi a attribuere quod Dei est: sed dominiũ oĩum creaturarum est proprium Dei, secundum illud Psal. 23. Domini est terra &c. ergo non est naturalis homini possessio rerum exteriorum.

* In serm. ad diuites auaros a medio illius.

¶ 2 Præt. * Basilius exponens uerbũ diuitis dicẽtis, Lu. 12. Congregabo oia quæ nata sunt mihi, & bona mea, dicit. Dic mihi quæ tua? vnde ea sumens in uitam tulisti? sed illa quæ homo possidet naturaliter, potest aliquis conuenienter dicere b esse sua. ergo hõ non possidet naturaliter exteriora bona.

* Lib. 1. de fide, ca. 1. circa medium tomo 2.

¶ 3 Præt. Sicut * Amb. dicit in lib. de Trini. Dominus nomen est potestatis: sed homo non habet potestatem super res exteriores, nihil enim põt circa earum naturam immutare. ergo possessio c exteriorum rerum non est homini naturalis.

SED CONTRA est, quod dr̃ in Psal. omnia subiecisti sub pedibus eius, scilicet hominis.

RESPON. Dicendũ, q̃ res exterior potest dupliciter considerari. Vno mõ, quantum ad eius naturam, m q̃ non subiacet humanæ ptati, sed solũ diuinæ, n cui oia ad nutũ obediũt. Alio mõ, quantũ ad vsum ipsius rei, & * sic habet hõ naturale dñiũ exteriorũ rerũ, qa p rõnem & uolũtatẽ põt uti reb. exteriorib? ad sua utilitatẽ, quasi pp se factis. Sp .n. imperfectiora sunt pp perfectiora, ut s. * habitũ est. Et ex hac rõne Phil. pbat in 1. Polit. q̃ possessio rerũ exteriorũ est hoi naturalis. Hoc aũt naturale dñium sup cæteras creaturas, quod competit hoi sm̃ rõnem, in qua imago Dei consistit, manifestatur in ipsa hominis creatione, Gen. 1. vbi dicitur. Faciamus hoiem ad imaginem, & similitudinem nostram: & præsit piscibus maris &c.

Concl. m

Concilia. p

* q. 64. ar. 1.

† Li. 1. c. 5. tom. 5.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ Deus habet principale dominium omnium rerum. Et ipse sm̃ suã prouidentiam ordinauit quaidã res ad corporalẽ hoĩs sustentationem: & pp hoc hõ habet naturale rerum dñium, quantũ ad potestatem utendi ipsis.

AD SECVNDVM dicendum, q̃ diues ille reprehẽdit ex hoc, q̃ putabat exteriora bona esse principaliter sua, quasi nõ accepisset ea ab alio, s. a Deo.

AD TERTIVM dicẽdũ, q̃ illa rõ procedit de dñio exteriorũ rerũ quantum ad naturas ipsarũ: quod quidẽ dñium soli Deo conuenit, ut * dictum est.

* In corp. ar.

ARTICVLVS II.

Vtrum liceat alicui rem aliquam, quasi propriam, possidere.

Porrella per totum. 368

3. cont. c. 127. s. Et opusc. 20. li. 2. c. 4.

AD SECVNDVM sic procedit Vr, q̃ nõ liceat alicui rẽ aliquã, quasi pprĩã possidere. Oẽ .n. quod est contra ius naturale, est illicitum: sed h sm̃ ius naturale oia sunt cõia, cui qdẽ cõitati cõtrariatr̃ pprietas possessionũ. ergo illicitũ est cuilibet hoi appriare sibi aliq̃ rẽ exteriorẽ.

* In serm. ad diuites auaros, post medium illius.

¶ 2 Prę. * Basilius dicit exponẽs prædictum uerbũ diuitis. Sicut q̃ pueniẽs spectacula, prohiberet aduenientes appropriãdo sibi, qđ ad cõem usum ordinatr̃, similes sunt diuites, q̃ cõia, quæ præoccupauerũt, æstimãt sua esse: sed illicitũ esset pcludere viã alijs ad potiendũ cõib? bonis. ergo illicitũ est appropriare sibi aliquam rem communem.

¶ 3 Præ. * Amb. dicit, & hr̃ in Decretis di. 47. c. Sicut hi. b Propriũ nemo dicat, q̃ est cõe; appellat aũt cõcs res exteriores, sicut patet ex his q̃ præmittit. ergo ũr illicitũ esse, q̃ aliquis appropriet sibi aliquam rem exteriorem.

* In serm. 81. tom. 3. Et habet di. 47. c. Sicut hii.

SED CONTRA est, quod * Aug. dicit in li. de hæresib. Apostolici dicunt, qui se hoc noie arrogãtissimè uocauerũt, eo q̃ in suã cõione nõ acciperẽt utẽtes cõiugib?, & res pprias possidentes, quales hãt catholica Eccl'a, & monachos, & clericos plurimos: sed iõ isti hæretici sũt, qa se ab Ecclesia separantes, nullã spẽ putãt eos habere, q̃ utunt his reb?, quibus ipsi carent. Est ergo erroneũ dicere, q̃ ñ liceat homini propria possidere.

* Cap. 40. tom. 6.

RESPON. Dicendũ, q̃ circa rẽ exteriorẽ duo competunt hoi, quorũ unũ est ptãs pcurãdi, & dispẽsãdi: & m quãtũ ad hoc licitũ est, q̃ hõ ppria possideat. Et est ẽt necessariũ ad humanã uitã pp tria. Primò qdẽ, quia magis solicitus est unusquisque ad pcurãdũ aliqd, quod sibi soli cõpetit, q̃ id quod cõe oium, uel multorũ: qa unusquisq; laborẽ fugiẽs, relinqt alteri id, q̃ pertinet ad cõe, sicut accidit in multitudine ministrorum. Alio mõ, qa ordinatius res humanæ tractant, si singulis immineat ppria cura alicui? rei pcurãdæ: esset aũt cõfusio, si quilibet indistinctè quælibet pcuraret. Tertiò, qa per hoc magis pacificus status hoium cõseruat, dũ unusquisq; re sua cõtẽt? est. Vñ videmus, q̃ inter eos q cõiter, & ex indiuiso aliqd possidẽt, frequentius iurgia oriunt. Aliud uerò quod cõpetit hoi circa res exteriores, est usus ipsarũ. p Et quantũ ad hoc non dẽt hõ habere res exteriores ut proprias, sed ut communes, ut. s. de facili aliquis eas communicet in necessitates aliorũ. * Vnde Apost. dicit 1. ad Timot. ult. Diuitibus hu-

Concl. m

Concilia. p

SVPER Q. LXVI. ART. II.

Ferr. 3. cont. c. 127.

IN ar. 2. eiusdẽ q6. nota distinctionẽ de ptãte procurandi, ac dispensandi, & de vsu. Et si vis hæc penitus penetrare, mumẽto cõsii, q̃ scripta sũt de eleemosynæ pcepto finibus. Inquidem ptãtẽ dispẽsandi præcipẽ & ut superflua naturæ, & psonæ cõicẽt. Hoc .n. est de quo Amb. dicit Pũu q̃ sui fiela? sumpsit uiolẽter obiectũ est. hoc est, q̃ nemo pprium dicere debet quo ad usum, qa non ad usum cõe est. Et ut cõsistunt in extrema necessitate, naturæ supfluũ cõcedens, eis sit ut cõe debitũ est. Et nihilominus cõsulit, ut ẽt extra hoc cuius facile tribuãt necessitate patentibus: qui tota summa christianæ uitę in mia posita est. Sic .n. & possessorem bonæ dispẽsationis meritũ, & pauperes pauoriæ coronã sibi absq; iniqua inæqualitate rerum exteriorum.

¶ In eodem articulo in rñsione ad primũ nota, q̃ cõmuñe rerũ esse de iure naturæ, quoad usum, põt dupliciter intelligi. s. positiuè, & negatiuè. Et si intelligatur positiuè, est sensus, q̃ ius naturale dictat, q̃ oia sint cõia. si uerò intelligatur negatiuè, est sensus, q̃ ius naturale nõ instituit appriatas rerũ. Et in utroque sensu propositio est uera, si sanè intelligat. In primo quidẽ. s. positiuè, uerificatur in casu. s. extremæ necessitatis. Qñ .n. aliqs est in extrema necessitate põt undecunq sibi occurrit, sibi, vel alteri huiusmodi subuenire, nec tenetur ad restitutionem: quia sua tunc naturæ iure ter sua est. In secundo uerò. s. negatiuè, uerificatur absolutè. Nam extra casus loquendo, ius naturæ non statuit omnia esse communia, ut pateret ex eo, q̃ non licere regulariter habere p commune sed uũ fecit aliquid esse proprium alicui, & aliud alteri. Et quoniã sermo literæ est de communitate, & proprietate absolutè, & non in casu, ideò in litera negatur sensus affirmatiuus, & conceditur negatiuus.

¶ In eodem articulo etiam in responsione ad primum, dubium occurrit

currit ad hominem, quia, in litera dicitur, quod proprietas possessionum est ab humano condicta, quod pertinet ad ius positiuum: & tamen superius in quæstione 57. art. 3. dictum est, quod huiusmodi proprietas spectat ad ius gentium, quod distinctum constat ius positiuum.

¶ Ad huius, quod in proprietate possessionū, inueniuntur duo. Primò, quod aliquid sit meum, & aliquid alterius. Secundò, quod hic ager sit istius, & ille illius. Quoad primum, proprietas rerum est a iure gentium. Dictat.n. hoc rō, ut in ista multiplicitate ostenditur. Quoad secundum est à iure positiuo, quia antequam sit hoc appropriatū huic, & illud alteri, nihil differt an contrarium fiat. Diffinitum est n. quod ius positiuum est, quod à principio nihil differt. ex 5. Ethic.

*q.57.ar.2.&3.

ius sęculi pręcipe facere tribuere, communicare.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod cōitas rerum attribuitur iuri naturali, non quia ius naturale dictet omnia esse possidēda cōiter, & nihil esse quasi proprium possidendū: sed quia secundum ius naturale nō est distinctio possessionū, sed magis secundum humanū condictū, quod pertinet ad ius positiuū, ut supra * dictum est. Vnde proprietas possessionū nō est contra ius naturale, sed iuri naturali superadditur per adinuentionem rationis humanæ.

AD II dicendū, quod ille qui præueniens ad spectacula, præpararet alijs uiā, nō illicitè ageret: sed ex hoc illicitè agit, quod alios prohibet. Et similiter diues nō illicitè agit, si præoccupās possessionē rei, quæ à principio erat cōis, alijs etiam communicat. Peccat autem si alios ab usu illius rei indiscretè prohibeat. Vnde* Basilius ibidem dicit. Cur tu abundas, ille uero mēdicat, nisi ut tu bonæ dispēsationis merita cōsequaris, ille uerò patientiæ præmijs coronetur?

*Loco citato in argum.

AD III dicēdum, quod cū dicit Ambrosius. Nemo propriū dicat quod est cōe, loquitur de proprietate quantum ad usum. Vnde subdit: Plusquā sufficeret sumptui, uiolenter obtentum est.

*Loco citato in argum.

ARTICVLVS III.

Vtrum sit de ratione furti occultè accipere rem alienam.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, quod non sit de rōne furti, occultè accipere rem alienā. Illud.n. quod diminuit pctm, non uidetur ad rationem peccati pertinere: sed in occulto peccare pertinet ad diminutionē pcti, sicut ecōtrario ad exaggerādū pctm quorūdā dicitur Isai.3. Pctm suum quasi Sodoma prædicauerūt, nec abscōderūt. ergo nō est de rōe furti occulta acceptio rei alienę.

Porrecta per totum. 369

¶2 Præt.* Ambrosius dicit, & habetur in Decretis d.47. Minus est crimen habenti tollere, quàm cū possis, & abundans sis, indigentibus denegare. ergo sicut furtū cōsistit in acceptione rei alienæ, ita & in detentione ipsius.

*Amb. in ser. 81. nō procul à fine, to.3. Et habetur d.47.c. sicut ii. ante mediū.

¶3 Præt. Hō pōt furtim ab alio accipere et quod suum est, puta, rem quam apud alium deposuit, vel quæ est ab eo iniustè ablata. non est ergo de rōne furti, quod sit occulta acceptio rei alienæ.

SED CONTRA est, quod* Isidorus dicit in lib. Etymo. Fur à furuo dictus est, idest, à fusco: nam noctis utitur tempore.

*Li. 10.c. f. incipit Facūdus dictus est a medio illius.

RESPON. Dicendum, quod ad rōnem furti tria concurrunt, quorum primum conuenit sibi, secundum quod cōtrariatur iustitiæ, quæ vnicuique tribuit quod suū est: & ex hoc competit ei, quod vsurpat alienum. Scdm verò pertinet ad rōnem furti, prout distinguitur à pctis, quæ sunt contra psonam, sicut ab homicidio, & adulterio: & secundum hoc competit furto, quod sit circa rem possessam. Si quis.n. accipiat id, quod est alterius non quasi possessio, sed quasi pars, sicut amputet membrum vel sicut persona coniuncta, vt si auferat filiā, uel uxorem, non habet propriè rationem furti. Tertia dria est, quæ complet rōnem furti, vt.s. occultè vsurpet alienum & secundum hoc* propria ratio furti est, vt sit occulta acceptio rei alienæ.*

Conclu.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod occultatio quandoque quidem est cā pcti, puta, cum quis utitur occultatione ad peccādū, sicut accidit in fraude, & dolo: & hoc mō non diminuit, sed cōstituit speciem pcti, & ita est in furto. Alio mō occultatio est simplex circūstantia pcti: & sic diminuit pctm, tum quia signum uerecūdię est, tū quia tollit scandalum.

AD SECVNDVM dicendū, quod detinere id, quod alteri debet, eandem rationem nocumenti habet cum acceptione iniusta: & ideo sub iniusta acceptione intelligitur, iniusta detentio.

SVPER Q. LXVI. ART. III.

IN art. 3. eiusdē. 66. quæstionis circa rōnē furti, occurrit dubium, quia diffinitio vr, quod ex duobus apparet. Primò ex hoc, quod multi diffinientes furtum, apponunt tot particulas, dum dicunt, quod furtum est cōtrectatio rei alienæ, mobilis, corporalis, inuito domino, animo lucrandi sic ipsius rei, siue usus, siue possessionis, quæ ut patet, in litera rōne non ponuntur. Secundo ex hoc, quod iniustitiæ deformitas in hac diffinitione non exprimitur accepionis nomine. Constat n. quod acceptio potest esse iusta, & iniusta, & neutra: & tamen in litera exponitur acceptio pro usurpatione.

¶ Ad hoc retrogrado ordine respondendo dr quod quia occultatio acceptionis posita in diffinitione furti, importat duo [illegible]

[illegible]

¶ In eodem art. in responsione ad tertium [illegible]

furandi non magis requiritur ad furtum, quam animus adulterandi ad adulterium: nec oportet ponere in diffinitione adulterij hoc &c. De ipso namque pctō, seu uitio loquimur, non nisi sub genere uoluntarij uersantur, cum pctā sub genere uoluntarij, sicut quodlibet morale. Ly inuito dño, superflue adderetur, quia si occulte accipitur, constat quod inuito [illegible]

[illegible]

accidit, & ad hoc partes instrumēta, & huiusmodi. De hoc.n. est affirmandum, quod cōtinue peccat mortaliter, quandiu hæc exercet, de illo autem [illegible]

[illegible]

ta. prima fronte apparet propter unitatem mortalis deformitatis. Si quis tñ consideret, q operantes secundum habitum, non deliberant circa rationem formalem habitus, ut patet in artificibus, qui mouent arte quasi natura ut habes in 10. Ethi. de cithareda manifestum fiet, q detentor quasi ex habitu operatur de libertate detentionis.

Et ppea non cogitat an re sua, an aliena vtatur. Vñ non est ppterea melioris cõditionis, q̃ non detentor, qui vteretur aliena inuito dño, quem constat, totiens quotiens peccare mortaliter. Et p hoc ẽt excluditur media via distinguẽs inter actus cum noua iniuria, uel sine noua iniuria, quia s. non est melioris conditiõis detẽtor, q̃ nõ detentor. Sed si qs non esset detentor rei alienæ, & tñ vteretur ea sciẽter inuito dño tali usu, qui consueuit precio æstimari peccaret mortaliter ex natura actus. Detẽtor igitur totiẽs peccat mortaliter, quotiẽs nouum consẽtit, quotiẽs nouiter vtẽs est, sicut peccaret totiẽs nõ detẽtor. Restat igitur ex tribus allatis uijs, q illa sola sit uera, q̃ actus ex natura sua nouus circa rẽ aliquã inuito dño sit. Et sic ad dubiũ in principio motũ patet solutio, q detentor quidẽ inquantũ detinet nõ cõtinue peccat, sed quotiẽs renouat cõsensum detinẽdi. Consumptor autẽ & vtẽs quotiẽs de nouo consumit, seu utitur tali usu, qui consueuit pretio æstimari siue de hoc cogitet, siue non.

[Porrecta per totum. 370] [*Inf. ar. 9 eo. & qu. 73. a. 1. co. & ad 2. Et 2. co. 12.] [ar. 2. q. 1. ar. 3. & q. 18. ar. 6.] [*Li. 10. c. 17. & incipit Religiosus a medio.]

Et confirmatur hoc ex diffinitione supradicta iuristarum scilicet quòd furtum est contrectatio non solum rei, sed vsus.

In eodem art. 3 in responsione ad tertium, dubium occurrit duplex. Primum est, circa ultima uerba. s. Id, quod est p rapinã ablatum, est raptoris non simpliciter, sed quantum ad detentionem: q̃ñ in præsenti materia esse alicuius quantum ad detentionem, est habere ius detinendi, sicut esse alicuius quantũ ad custodiã, importat habere ius custodiendi. Constat autem q raptor non habet ius detinendi, quia tenetur ad non detinendũ & peccat mortaliter uolendo detinere; & tandiu est in statu peccati mortalis, quandiu detinet. Non est igitur uerum quòd res rapta sit raptoris quantum ad detentionem.

Secũdum dubiũ est, quia in hac responsione author sustinet q si quis rem propriam raptã ab alio occultè accipit ab illo, q furtum committit: quod multipliciter apparet falsum. Primò, quia si eandem ab eodem violenter acciperet, non committeret rapinam. ergo occultè accipiendo non committit furtum.

Secũdo, quia cõis est sententia, q in re ppria nõ cõmittitur furtũ, nisi alius habeat ius in illa, puta, pignoris, vel cõmodati, & huiõi. Et affert ad hoc ius ciuile. ff. de furtis l. si res. § 1. & l. si is, qui rem.

Tertio, quia secundum multos licitum est alicui accipere occultè rem ab occupatore non solum propriam, sed etiam uerè debitam, si non põt aliter recuperare suũ. Et quia secundum iura ciuilia id ciuibus ius, debeat priuari iure, qd hẽt in re illa, uõ est argumentum furti.

Ad primum dubium, dr, q rem raptam esse raptoris, quantũ ad detentionem, dupliciter uerificatur. Primò, quantum ad hoc quòd non potest priuata authoritate ab eo auferri inuito. Dominus namque rei non potest sibiipsi ius dicere: reliqui autem priuari nullum ius habent ab eo tollendi rem illam.

Secundò, quantum ad hoc, q ipse tenetur tenere eam nõ sibi sed domino restituendam. Et propterea si dominus rei occulte accipiat illam, iniuriam facit illi qui rapuit, pro quanto raptor incurrit damnum duplum, dum & rem perdidit, & pretium tenetur domino, nesciens rem deuenisse ad dominum.

Ad III. dicendum, q nihil phibet id, quod est simplr vnius fm quid esse alterius: sicut res deposita est simpliciter qdẽ deponentis, sed est eius, apud quẽ deponit quantũ ad custodiã. Et id quod est per rapinã ablatum est rapientis nõ simpliciter, sed quantum ad detentionem.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum furtum, & rapina sint peccata differentia specie.

AD QVARTVM sic procedit. Vr, q furtum, & rapina nõ sint peccata dña specie. Furtũ .n. & rapina differunt fm occultum, & manifestum. Furtum.n. importat occultam acceptionem, rapina uero violentam & manifestam: sed in alijs generibus pctõrum occultum, & manifestum non diuersificant speciem. ergo furtum, & rapina nõ sunt pctã specie diuersa.

¶2 Prẽ. Moralia recipiunt spẽm à fine, vt s. dictum est: sed furtũ & rapina ordinantur ad eundẽ finem, scilicet habendum aliena. ergo non differunt specie.

¶3 Præt. Sicut rapit aliquid ad possidẽdum, ita rapitur mulier ad delectandum. vñ & *Isido. dicit in li. Etymologiarum, q raptor dr corruptor, & rapta dr corrupta. sed raptus dr siuè mulier auferatur publicè, siuè occultè. ergo & res possessa rapi dicitur siuè occultè siuè publicè rapiatur. ergo non differunt furtum, & rapina.

SED CONTRA est, q *Philos. in 5. Ethi. distinguit furtum à rapina, ponens furtum occultum rapinam verò violentam.

RESPON. dicendũ, q furtũ, & rapina sunt uitia iustitiæ opposita, inquãtum aliquis alteri facit iniustum. Nullus aũt patit iniustum uolens, ut probatur in *5. Eth. Et ideo furtum, & rapina ex hoc hñt rõnem pcti, q acceptio est inuoluntaria ex parte eius, cui aliqd subtrahit: Inuolũtarium aũt dupliciter dr. s. p ignorantiam, & uiolẽtiam, ut habetur in 3*. Ethi. Et ideo aliã rationem peccati habet rapina, & aliam furtum. ergo propter hoc differunt specie.

AD PRIMVM ergo dicendum, q in alijs gñibus pctõrum non attendit ratio pcti ex aliquo inuoluntario, sicut attenditur in pctis oppositis iustitię. Et ideo vbi concurrit diuersa ratio inuoluntarij est diuersa spẽs pcti.

[*Li. 5. c. 4. in fi. to. 5.] [*Li. 5. c. 2. ante medium to. 5.] [*Li. 3. c. 1. tom. 5. Concl.]

Ad argumentum ergo dicitur, quòd raptor detinendo rẽ sibi peccat mortaliter, non autem detinendo restituendam domino. Et rursus, licet raptor nõ habeat ius detinẽdi absolutè, habet tamen ius detinendi contra priuatas acceptiones, quia nullus potest, vt dictũ est, priuata authoritate ab eo illud accipere: & si illi iniuriã accipiendo ab eo occultè rem raptam in cuius signum licite potest res rapta ab inuasoribus p aliis defendere.

Ad secundum dicitur, quòd idem est pportionaliter iudicium de furto, & rapina, nisi q in rapina manifeste fit iniuria publicæ potestati, adhibendo violentiam priuata authoritate. Vnde si quis res raptas vult violenter recuperare, oportet q aut incontinenti vim vi repellendo recuperet, vt fecit Dauid aduersus latrunculos Amalechitas primi Regum cap. 30. Si enim propria authoritate violentiam inferat rapinæ vitium quo ad modũ, etsi nõ quo ad rem raptam, non effugit. Et simile est de furto iudicium quòd scilicet furti vitium non euadit quoad modum accipiendi, & quoad damnum proximi, quãtum ex parte actus quia s. latet acceptor: & ille remanet obligatus ad restitutionem.

Ad tertium dr, q accipere occulte rem propriã apud aliũ existentem, contingit dupliciter. Primo, ex intentione accipiendi proprium, & non damnificandi proximum. Et sic non est ppriè furtum, fure quantum quo ad modum accipiendi & sic ita intelligenda sunt uerba. Alio modo, ex intentione accipiendi rẽ illã, q est propria non vt propriã, sed absolutè, & sic est furtum, vt in litera dr: quia acceptio terminatur ad rem ipsam sub de ratione alieni, vt inde damnificetur proximus, & in iure custodiæ, uel detentionis, saltem pro restitutione, & in vinculo restituendi, vt declaratum est. In neutro tamen modo accipiens tenetur ad restitutionem, sed ad insinuandum ei, apud quem existebat, quòd liber est à vinculo restitutionis illius rei.

Ad tertium dicitur, quòd argumentum tangit duas difficultates. Prima, est, an potens recuperare rem suam apud alium, liceat illam occulte accipere, vt recuperet rem suam sine ullo damno proximi, scandalo. Secũda est an eidem liceat accipere res, uel pecunias sui debitoris, occurrentibus eisdem conditionibus. Et quia hoc pertinet ad tertium argumentum quinti articuli sequentis, illuc vsque differatur.

SVPER QVÆST. LXVI. ART. IIII.

IN art. 4. eiusdẽ 66. q. nota in corpore articuli, q non est intẽtio literæ inferre diuersitatẽ specificã furti, & rapinæ ex diuersa dispositione mentis personæ læsæ: accidit. n. pctõ in eo qui laedit, cuiuscumq. læsus dispositionis in mente sua: sed ex diuersa rõne obiecti circa quod versatur. Ex hoc nãq; quod iniustè acceptum iniustum facit, patet obiectum acceptionis vtrobiq; esse iniustum. Et quia iniustum alicui claudit in se rõnem inuolũtarij illi, quia nullus patitur iniustum uolens, consequens est, ut secundum diuersam rõnem inuoluntarij diuersificentur iniusti species per hoc acceptio iniusta inuoluntarij per uiolentiã, distinguitur spẽ ab acceptione iniusta inuoluntarij per ignorantiã. Et sic constituuntur duæ spẽs. s. furtũ, accipiendo occulte alienũ: & rapinæ, uiolẽter accipiendo alienum.

SVPER Q. LXVI. ART. V.

IN ar. 5. eiusdẽ qõ. 66. in rñsione ad primum aduerte illa verba, Per hoc q sin[gu]lariter est sibi adiudicatũ. Diuersæ enim liquidũ distinguere iudicem, vel principem mandare aliquid, quod proximo noceat, seu ei eo aliquid auferre. Primo iudicialiter, & sic iuxta modũ iuris patrato, nullus ... Vnde hanc quis occidere hominem rebus, & vita ẽt priuat, parẽdo iussis suis. Alio mõ cõtra, sicut dñs mandant fieri aliquid seruitia & sic nõ est ei obediendum in occultis executionibus ad accipiendum res, aut vitam alteri, aut aliquid huiõi, q si nõ põt, princeps hæc præcipere, nisi ut iudex. In manifestis aũt seruanda est regula eorũ, qui ex obedientia pergunt ad bellũ, q. s. subditi credẽtes rõnabiliter se hĩtes, excusantur ex obediẽtia. ut Aug. dicit, & hĩ 23. q. 1. ca. Quid culpatur.

In rñsione ad secũdum eiusdem art. collige primũ distinctionem inuẽtorũ. Quædam n. nunq fuerunt alicuius dñi, ut gẽmæ &c. & hæc sunt occupantis. Quædam aliquãdo fuerunt, & hæc aut sunt antiqua, ut thesauri, & hæc in propriis sunt, sunt inuẽtoris, in alieno diuiduntur inter se, & dñm aut de propinquo, & hæc aut habentur p derelictis, & tunc reputantur inuẽtoris, aut non habentur p derelictis, & tunc sunt ab inuentore ... retinendo, furtum in ducuntur animo dandi domino, nullum est peccatum.

Adderem secundo, q quia iura ciuilia, vt in præcedenti libro dictum est, obligant etiam in foro cõscẽtiæ, & lex de inuẽtis thesauris in alieno agro non est pœnalis, vt exponere suam ... iam dictum est, q proprietas rerũ est à iure positiuo: ideo vbi lex illa imperialis robur legis obtinet, inuentor thesauri alieno solo tenetur in foro conscientiæ seruare illam.

Nota tertio, q quia bona naufragorum non habentur ab illis p derelictis, quæ naues periclitant, & franguntur, inuenientes illa, tenentur eis eadẽ restituere: & qa nõ est addenda afflictio afflicto, statuta ciuitatũ illarũ, qb. applicantur occupare uolẽtibus talia res, quæ dñi rerum pñt per se, vel p alios easdẽ res saluare, iniquitatis plena sunt.

[Porrecta per totum. 371] [Inf. q. 118. ar. 4. cor. Et 2. 2. q. 42. q. 2. art. 4. cor. Et ma la. q. 10. ar. 1. 2. co. Et q. 15. arti. 2. co. princip.]

AD SECVNDVM dicendum, q finis remotus rapinæ, & furti idem est: sed hoc non sufficit ad identitatem speciei, quia est diuersitas in finibus proximis. Raptor.n. uult p propriã potestatẽ obtinere, fur verò per astutiã.

AD TERTIVM dicendum, q raptus mulieris non pôt esse occultus ex parte mulieris, quę rapit. Et ideo ẽt si sit occultus ex parte aliorũ, quibus rapit, adhuc remanet rõ rapinæ ex parte mulieris, cui uiolẽtia infert.

ARTICVLVS V.

Vtrum furtum semper sit peccatum.

AD QVINTVM sic procedit. Vr, q furtũ non semper sit pctm. Nullum.n. pctm cadit sub præcepto diuino. Dr.n. Eccl. 15. Nemini mandauit impiè agere: sed Deus inuenitur præcepisse furtum. dicitur enim. Exo. 12. Fecerunt filij Israel sicut præceperat Dominus Moysi, & expoliauerunt Aegyptios. ergo furtũ non semper est peccatum.

¶2 Præt. Ille q inuenit rẽ non suã, si eã accipiat, vr furtũ committere, quia accipit rem alienam: sed hoc uĩ esse licitum fm naturalem æquitatem, ut iuristæ dicunt. ergo videt q furtũ non semper sit peccatum.

¶3 Prẽt. Ille q accipit rem suam non uĩ peccare, cũ nõ agat cõtra iustitiam, cuius æquitatẽ nõ tollit: sed furtum committitur ẽt si aliquis rem suam occultè accipiat ab altero detẽtam, vel custoditam. ergo uidetur q furtum non semper sit peccatum.

SED CONTRA est, quod dr Exod. 20. Non furtum facies.

RESPON. dicendum, q si aliqs consideret furti rõnem, duas rationes pcti in eo inueniet. Primo quidem pp contrarietatem ad iustitiã, q reddit unicuiq; qd suũ est: & sic furtũ iustitię opponitur, inquantum furtũ est acceptio rei alienæ. Secdõ rõne doli, seu fraudis, quã fur committit occultè, & quasi ex insidijs rem alienã usurpãdo. Vñ manifestũ est, q oẽ furtum est peccatũ.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q accipere rẽ alienã vl occulte, vl manifestè authoritate iudicis hoc decernẽtis, nõ est furtũ: qa iã fit sibi debitũ p hoc, q sntaliter sibi ẽ adiudicatũ. Vñ multò minus furtũ fuit, q filij Israel tulerũt spolia Aegyptiorũ de pcepto Dñi hoc decernẽtis p afflictiõib. qb. Aegyptij eos sine cã afflixerat: & iõ signãter dr. Sap. 10. Iusti tulerũt spolia impiorũ.

AD II. dicẽdũ, q circa res inuẽtas ẽ distinguẽdũ. Quędã.n. sũt q̃ nunq fuerũt i bonis alicui, sicut lapilli, & gẽmę, q̃ inueniunt i littore maris: & talia occupãti cõceduntur. Et eadẽ rõ est de thesauris antiquo tpe sub terra occultatis, quorũ nõ est aliqs possessor, nisi q fm leges ciuiles tenet inuẽtor dare medietatẽ dño agri, si i alieno agro inuenerit. Propter qd i parabola Euãgelij dr Mat. 13. de inuẽtore thesauri abscõditi i agro, q emit agrũ, quasi hẽret ius possidẽdi totũ thesaurũ. Quędã uerò res inuẽtæ fuerũt de ppinquo i alicuius bonis: & tũc si qs eas accipiat nõ aĩo retinẽdi, sed aĩo restituẽdi dño. q eas p derelictis nõ hẽt, nõ cõmittit furtũ. Et similiter si p derelictis hẽant, & hoc credat inuẽtor, licet sibi eas retineat, nõ cõmittit furtũ, alias aũt cõmittit pctm furti. Vñ Aug. dicit i quadã Ho. & hr 14. q. 5. Si qd inuenisti, & non reddidisti, rapuisti.

AD III. dicẽdũ, q ille q furtĩ accipit rẽ suã apud aliũ depositã, grauat depositariũ: qa tenet ad restituẽdũ eã, uel ad oñdẽdũ se ẽe inoxiũ. Vñ manifestũ ẽ, q peccat, & tenet ad releuadũ grauamẽ depositarij. Qui uerò fur tim accipit rẽ suã apud aliũ iniustè detẽtã, peccat qdẽ, nõ quia grauet eũ q detinet: & iõ nõ tenet ad restituẽdũ aliqd, uel ad recõpẽsandum: sed peccat cõtra cõem iustitiã, dũ ipse sibi usurpat suæ rei iudiciũ, iuris ordine prætermisso. Et ideò tenetur Deo satisfacere, & dare operam, ut scandalum proximorũ,

In rñsione ad tertiũ in eodem articulo in calce rñsionis duplex occurrit prætaxatum dubium in ar. 3. an. s. impotens recuperare rem suã, aut aliquid sibi debitũ uia iuris, accipiendo illam sine scandalo, peccet corã Deo. Et est rõ dubij, quia talis agit contra cõem iustitiam, dicẽs sibiipsi in re sua ius. Ex opposito aũt vr, q in defectu iudicis licitum sit huic dicere sibiipsi ius.

Ad hoc dr, q aliud est loqui regulariter, & aliud in casu. Constat namque, q regulariter nõ licet occultè accipere proprium apud furem, aut raptorem detentum propter rõnem in litera assignatã, quia. s. agit contra iuris ordinẽ. In casu aũt, in quo alius uel pp detinentis, uel iudicis iniustitiam, aut defectũ probationum, aut propter maius damnũ amicitiæ, pacis, uel rerũ, aut huiõi, non potest via iudicis suum, aut sibi debitũ recuperare, & absque scandalo, periculo, & offensa cuiuscumque põt occultè accipere a debitore vnde sibi satisfaciat. Multi dicunt, q licitè hoc põt, & ratio est: quia tunc non agitur contra iuris ordinẽ, quoniam iuris ordo ad reddendum vnicuique suum, & pacẽ communem, ordinatur. Hic autem pax non uiolatur, vt supponitur, & obseruatio ordinis iuris, aut impediret dominum ab habendo suum, aut efficere non posset vt dominus haberet suũ nisi fortè cum maiore damno domini, vt patet discurrendo in causis allatis. Est igitur casus in quo licet à lege discedere, saltem ..., q non sic contra iusti-

[*Ser. 19. de verb. Apo. a medio, to. 10. Et habet 14. q. 5. ca. Si quid.]

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſtitiam, quãuis fieri uideat' præt iuſtitiam diſcernendo à directo illius mõ. Et propterea abſque mortali pctõ pôt in hmõi caſib' occultè quiſq; recuperare tã ſuum, q̃ ſibi debitũ adhibẽdo cautelã ſupradictam, uel ſi ille qui occupabat, ſciat ſe non teneri amplius ad reſtitutionẽ, ne tali ignorãtia ex hoc facto conſurgente grauetur, ſi peniteat ſe, ne et in futuro, ad reſtitutionem, quod non teneret reſtituere. Nec in his caſib' accipiẽs propriè dicis ſibi ipſi ius, ſed potius exequitur ius ſuum, cũ non authoritate aliqua utatur, ſed ſola occulta acceptione.

Porrecta per totum. 372 Locis ſupra art. 5. induſtri.

SVPER Q. LXVI. ART. VI.

IN art. 6. eiuſdẽ. 66. q. in reſponſione ad tertiũ, eſſet tractandum, An pro furto minimo homo occidatur, niſi ſuperius in tractatu de homicidio tractatum hoc eſſet.

¶ In rñſione uerò ad tertiũ, verba in calce ſcitu rectè punctis diſtinguere, ne ſortiẽ putes authorem dicere, q; animus inferendi nocumentum taliũ minimorum conſtituat pctũ mortale. Hoc.n. eſt alienum à mente eius, cum conſtet accipientem minima, intendere priuare illa minima habere, ac per hoc priuare dñm illa minimus. Hoc.n. eſt inſeparabile ab acceptione minimorum: ſed doctrina ſua eſt, q; ſi habet aĩum inferendi proximo nocumẽtũ abſolute, & ſimpliciter, & non nocumentum limitatum ad hmõi minima, tũc rõne talis animi peccat mortaliter accipiendo ex tali animo: ſicut etiã ſine acceptione habẽdo talem conſenſum in aĩo, peccaret mortaliter pctõ furti: & ſi gnũ differentiæ animi eſt, ſi paratus erat accipere aliquid notabile, aut nõ accepiſſet, niſi minus: ſi noceat. Nocumentum autem huiuſmodi non ſeparat ab humano animo nocumẽta ſimpliciter, & abſolute. Et pena illa inferre nõ. peccatum per ſe,

*q. 24. ar. 12. & q. 72. ar. 5. & 87. ar. 3.

Concl. m

*Arti. ſe-

ſi inde exortum fuerit, ſed[c] tur. F

ARTICVLVS VI.

Vtrum furtum ſit peccatum mortale.

AD SEXTVM ſic procedit. Vr, q; furtũ non ſit pctm mortale. Dr.n. Prouer. 6.[b] grandis eſt culpæ, cum quis furatus fuerit: ſed omne peccatum mortale ẽ grandis culpæ. ergo furtũ non eſt peccatum mortale.

¶2 Præt. Pctõ mortali mortis[a] pęna debetur: ſed pro furto nõ infligitur in lege pœna mortis, G ſed ſolũ pęna dãni, ſm illd Exo. 22. Si quis furatus fuerit bouẽ, aut ouẽ, quinq; boues pro uno boue reſtituet, quatuor oues ꝓ una oue. ergo furtum non eſt peccatum mortale.

¶3 Præt. Furtũ pôt cõmitti in[b] paruis reb', ſicut & in magnis: ſed inconueniens uĩ, q; ꝓ furto alicuius paruæ rei, puta, unius acus, vel unius pęnę, aliqs puniat morte æterna. ergo furtũ H non eſt peccatum mortale.

SED CONTRA eſt, q; null' dãnat ſm diuinũ iudiciũ, niſi pro pctõ mortali: cõdẽnat at aliqs ꝓ furto, ſm illud Zac. 5. Hęc eſt maledictio, q̃ egredit ſup faciẽ oĩs terræ, quia oĩs fur, ſicut ibi ſcriptum eſt, iudicabitur. ergo furtũ eſt peccatum mortale.

RESPON. dicendum, q; ſicut s. * habitũ eſt, pctm mortale eſt, quod contrariat charitati, ſm I quod eſt ſpũalis aĩæ uita. Charitas aũt cõſiſtit qdẽ principaliter in dilectione Dei, ſm verò i dilectione proximi, ad quã pertinet ut ꝓximo bonũ uelim', & operemur: per furtũ aũt hõ infert nocumẽtũ proximo in ſuis rebus, & ſi paſſim hoĩes ſibi inuicem furarent, periret humana ſocietas. Vñ[m] furtũ tãq̃ cõtrariũ charitati, eſt pctm mortale[n]

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q; furtũ dr̃ nõ eſſe grandis culpæ duplici rõne. Primò qdẽ pp neceſſitatẽ inducentem ad furandũ, q̃ diminuit, uel totaliter tollit culpã, vt infra * patebit. Vñ ſubdit. Furat.n. ut eſurientẽ impleat aĩam. Alio modo dr̃ furtũ non eſſe grandis culpæ per cõparationem ad reatum adulterij, quod punit morte. Vñ ſubditur de fure, q; deprehẽſus reddet ſeptuplum: qui autem adulter eſt, perdet animam ſuam.

AD SECVNDVM dicendũ, q; pęnę pñtis uitæ magis ſunt medicinales, q̃ retributiuæ. Retributio.n. reſeruat diuino iudicio quod eſt ſm ueritatẽ i peccãtes. Et iõ ſm iudiciũ pñtis uitæ non ꝓ quolibet pctõ mortali infligitur pęna mortis, ſed ſolũ ꝓ illis q̃ inferũt irreparabile nocumẽtũ, uel ẽt ꝓ illis, q̃ hñt aliq̃ horribilẽ deformitatẽ. Et iõ ꝓ furto, quòd irreparabile, dãnũ nõ infert, nõ infligit ſm pñs iudiciũ pęna mortis. niſi ut furtũ aggrauat ꝑ aliq̃ graue circũſtãtiã ſicut patet de ſacrilegio, qđ eſt furtũ rei ſacræ: & de peculatu, q; eſt furtũ rei cõis, ut patet *ꝑ Aug. ſup Ioãnẽ: & de plagio, q; eſt furtũ hoĩs, pro quo qs morte punitur, ut patet Exod. 21.

AD TERTIVM dicendum, q; illud q; modicũ eſt, rõ apprehendit H quaſi nihil: & iõ in his q̃ minima ſunt, hõ non reputat ſibi nocumẽtũ inferri. Et ille q̃ accipit, pôt pſumere hoc nõ ẽe cõtra uolũtatẽ eius, cui' eſt res. Et ꝓ tãto ſiqs furtiuè hmõi res minimas accipiat, pôt excuſari a pctõ mortali. Si tñ hẽt aĩum furandi, & inferendi nocumẽtũ ꝓximo, etiam in talibus minimis pôt eſſe pctm mortale, ſicut & in ſolo cogitatu per cõſenſum.

ARTICVLVS VII.

Vtrum liceat alicui furari propter neceſſitatem.

AD SEPTIMVM ſic procedit. Vr, q; nõ liceat alicui furari pp neceſſitatem. Nõ.n. imponit pñia niſi peccãti: ſed extra, de furtis * dr̃. Si quis per[h] neceſſitatẽ famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria, ueſtẽ, uel pecus, pęniteat hebdomadas tres. ergo non licet furari propter neceſſitatem.

¶2 Præt. † Phil. dicit in 2. Eth. q; qdã cõfeſtim noĩata, cõuoluta ſunt cũ malitia, inter q̃ ponit[h] furtũ: ſed illud quod eſt ſm ſe malũ, nõ pôt pp aliquem bonum finem, bonum fieri. ergo non poteſt aliqs licitè furari, ut neceſſitati ſuæ ſubueniat.

¶3 Præ. Hõ dẽt diligere ꝓximum ſicut ſeipſũ: ſed nõ licet[h] furari ad hoc, q; aliqs ꝑ eleemoſynã ꝓximo ſubueniãt, ut † Aug dicit i li. cõtra mẽdaciũ. ergo nõ licet furari ad ſubueniẽdũ ꝓprię neceſſitati

SED CONTRA eſt, quod in neceſſitate ſunt omnia communia: & ita non uidetur eſſe peccatum, ſi aliquis rem alterius accipiat propter neceſſitatem ſibi factam communem.

quod eſt pctm mortale ſed pctm ueniale, quod eſt imperfectũ in genere peccati.

SVPER Q. LXVI. ART. VII.

IN ar. 7. eiuſdẽ q̃ô. duo ſunt notãda pp quorundam ignorantiam. Primum eſt. q; furtũ eſt de genere prauorum, ſicut mẽdacium, adulterium, homicidium, & alia hmõi, q in nullo caſu ſunt licita, & nulla pñt recta intentione excuſari. Sed in caſibus, in quibus licitè accipimus aliena, nõ committimus furtũ. nec eius diffinitio in tali actu ſaluat, cũ nõ ſaluetur iniuſtitia ibidem. Et hoc habes in corpore articuli in reſponſione ad ſecũdũ. Vnde abuſiua locutio eſt, q; liceat furari in extrema neceſſitate, & alia hmõi, ſicut nõ rectè diceretur, q; iudici licet committere homicidium.

¶ Scdm eſt, q; licet in caſu extremæ neceſſitatis licitũ ſit uti occurrentibus rebus cuiuſcũque fuerint: nõ tñ extra caſum extremæ neceſſitatis licitũ eſt accipere occultè res ſuperfluas alteri', vt ſubueniatur magnæ neceſſitati ꝓpriæ vel alienæ, ut quidã ſomniare vñt ex hoc q; habens ſuperfluũ naturę, & perſonæ, tenetur de precepto erogare illud indigentibus, & ut dr̃ in littera ex Ambr. Eſurientiũ panis eſt, quẽ, tu detines &c. Hic namq; error excluditur in littera per hoc, quod ſubditur. Sed quia multi ſunt neceſſitatẽ patientes, non pôt ex eadem re omnib' ſubueniri

*Tract. 50. a medio tom. 9.

Porrecta per totum. 373

Inf. q. 118. ar. 4. ad 4. Et 4. d. 15. q. 2. art. 1. q. 4. ad 2. & art. 4. q. 2. ad 2. & art. 5. q. 1. cor.

*In decretalibus li. 5. tit. 18. c. 3. & incipit, Si quis propter.

† li. 2. c. 6. ad finem tom. 5.

† Ca. 7. in medio, tomo 4.

ſubueniri committitur arbitrio uniuſcuiuſq; diſpenſatio ꝓpriarũ rerum, ut ex eis ſubueniat neceſſitatẽ patientibus. Non eſt ergo cuicunq;, ſed dño tñ cõmiſſa applicatio rerũ ſuperfluarum ad ſubueniendum neceſſitatẽ patientibus. Vnde auctor in quolibeto 8, q. 6. ar. 2. dicit, q; habens ſuperfluum, non tenetur huic pauperi petenti dare eleemoſynã: q licet teneat dare ſuperfluũ in eleemoſynã, non tñ tenetur dare huic. Et ſi ipſe dñs ſi tenet dare huic, ſeq̃tur, q; ego non poſſũ à domino accipere, ut dem. huic. Caue ergo à tali doctrina, quia falſa eſt.

Conclu. m

SVP. QV. LXVI. ARTIC. VIII.

IN artic. 8. eiuſdem queſtio. in rñſione ad ſecundum, tria dicuntur. Primum eſt, quòd infidelium in ſi deles res ſuas iniuſtè poſſident, inquãtum ſecundum leges terrenarum principũ amittere eas iuſſi ſũt. ¶ Secũdum eſt, q; huiuſmodi res nõ poſſunt priuata authoritate ab eis auferri. Tertiũ eſt, quòd huiuſmodi res poſſunt ab eis per uiolẽtiam ſubtrahi publica authoritate. Et quoniam ſingula habent quæſtiones ſuas, ſingillatim diſcutienda ſunt.

Conclu. p

*Ambro. in ſer. 81. non procul a fine, tom. 5. Et habet di. 47. cap. ſicut hi.

Conclu. ſ

¶ Circa primum igitur tria videnda ſunt, qui ſunt infideles, q ſunt principes, quæ ſunt res, de quibus eſt ſermo.

¶ Ad quorum euidẽtiam ſciendum eſt, quòd infideles tripliciter ſe habent ad Chriſtianos principes. Quidam enim ſunt ſubditi de facto, & de iure Chriſtianis, ut Iudæi hæretici, & mauri, qui ſunt in terris Chriſtianorum, & hi ſunt priuati, ut hæretici, vel rebus, vel ſeruis, & mulieribus &c. iuxta ſacros canones, ut patet in titulis de Iudæis, & hæreticis. & in Decretis diſtin. 54. Nec ſolum Eccleſia, ſed principes, quibus hi temporaliter ſubſunt, poſſunt leges cõdere contra iſtos in fauorẽ nominis Chriſtiani, ſicut poſſunt ꝓ aliis pñs cauſis. Quidam uerò ſunt ſubditi de iure, & nõ de facto principibus Chriſtianis, ut infideles occupãtes terras Chriſtianorum. Hi namque, ſi eorum principes Chriſtiani, aut ſui hæredes viuũt, illis de iure ſubſunt, in quorum ſunt dominiis. E Et ſi nullus ſupereſt hæres, ſubiiciendi ſunt de iure Eccleſiæ Romanæ, alicui alteri Chriſtiano ab apoſtolica ſede, cuius intereſt in hoc caſu prouidere de principe Chriſtiano in fauorẽ fidei. Et hi non ſolùm ſunt infideles, ſed hoſtes Chriſtianorum. Et ſi de rebus iſtorum aliquid lege ſancitum eſt à prædictis, executioni mandandum eſt publica authoritate, non priuata rapinis, aut furtis. Verum tñ eſt, q; quoad bellum inferẽdum illis, quilibet Chriſtianus princeps habens authoritatem indicendi bellum pro republica propria poteſt ex commutari uoto, quàm ulteriori, Chriſtiani populi, prædictis inferre bellum: & licitè poſſidere, quæ obtinebit, ſi nullus ſupereſt hæres Chriſtianus. Si eum ſupereſſet, deberent ſua tibi reſtitui. Manifeſtat autem A cõe Chriſtianorũ notũ, celebrata ſp ſolẽnitas in Romana, q̃ cõtinet, Eccleſia, in nouis uictoriis principum Chriſtianorũ quorumcunq; bellãtiũ aduerſus Mahumetanos. Quidam aũt infideles nec de iure, nec de facto ſubſunt ſecundũ qualẽ iuriſdictionem principibus Chriſtianis, ut ſi inueniuntur Pagani, q nunq̃ imperio Romano ſubditi fuerunt, terras inhabitãtes, in q̃bus Chriſtianũ nunq̃ fuit nomẽ. Horum nãq; domini, quãuis infideles, legitimi dñi ſunt ſiue regali, ſiue politico regimine gubernentur: nec ſunt pp infidelitatẽ à dominio ſuorũ priuati, cũ dñium ſit ex iure poſitiuo, & infidelitas ex diuino iure, quod nõ tollit ius poſitiuũ ut ſuperius in q̃ô. 10. habitũ eſt. Et de his nullã ſcio legẽ, quo ad tpalia. Cõtra hos nullus Rex, null' imperator, nec Eccleſia Romana pôt mouere bellũ ad occupandas terras eorũ, aut ſubiiciendũ eos tpaliter: quia nulla ſubeſt cauſa iuſti belli, cũ Ieſus Chriſtus rex regũ, cui data eſt omnis poteſtas in cœlo, & in terra, miſerit ad capiendã poſſeſſionẽ mundi non milites armatæ militiæ, ſed ſanctos pdicatores, ſicut oues inter lupos. Vñ nec in teſtamẽto ueteri, ubi armata manu poſſeſſio erat capiẽda, terræ infidelium indictũ lego bellum aliquod pp hoc, q; nõ erant fideles: ſed uel quia nolebãt dare tranſitum, uel q eos offenderant, ut Madianitæ: uel ut recuperarent ſua, diuina largitione cõceſſa. Vñ grauiſſime peccaremus, ſi fidẽ Chriſti Ieſu per hanc uiã ampliare cõcederemus: nec eſſemus legitimi domini illorũ, ſed magna latrocinia committeremus, & teneremur ad reſtitutionem, utpote iniuſti debellatores, aut occupatores. Mittendi eſſent ad hos pdicatores boni uiri, qui uerbo, & exemplo conuerterent eos ad Deum: & non qui eos opprimant, ſpolient, ſcandalizent, ſubijciant, & duplo gehennæ filios faciant more Phariſæorum.

¶ Circa ſecundum dictum litteræ, ſ. q; huiuſmodi res infideliũ non poſſunt priuata authoritate ab eis auferri, dubium occurrit, An liceat Chriſtianum ſeruum infideli furari, uel rapere. Et eſt ſermo de infidelibus, qui de facto non ſubſunt principibus Chriſtianis. Et eſt ratio dubij, quia multi dicunt, q; ſic, eo quia infidelis iniuſtè eum detinet, ut patet per iura ciuilia, & canonica. Alij verò diſtinguunt de tempore belli &c.

¶ Ex dictis aũt patet, q; publica authoritate bellum eſt & ꝑ modum furti, & rapinæ, ſicut belli, uel iuſtitiæ contra infideles licere: priuata uerò opportunitate cõtraſſã alienũ, q licitũ eſt adiuuare talem ſeruum ad ſui libertatẽ uendicandam, qui, utpote iniuſtè oppreſſus, & in libertate habet iuſtum bellum contra infidelẽ dñum, pôt, & debet opẽ ferre tali ſeruo ſiue occultã ꝑ modũ furti, ſiue manifeſtã ꝑ modũ rapinæ. Nec diſtinguo inter tempus belli, & pacis, q a ex hoc capite, ſ. ex parte ad[illegible] ad

RESPON. Dicendũ, q; ea quæ ſunt iuris humani, non pñt derogare iuri naturali, uel iuri diuino. Secundũ aũt naturalẽ ordinẽ ex diuina ꝓuidẽtia inſtitutũ, res inferiores ſunt ordinatæ ad hoc, q; ex his ſubueniat hominũ neceſſitati: & iõ[m] ꝑ rerum diuiſionem, & appropriationẽ ex iure humano ꝓcedentẽ nõ impeditur, q̃n hominis neceſſi- B tati ſit ſubueniendum ex hmõi rebus.[a] Et ideò res, quas aliq ſuperabundanter habẽt, ex naturali iure debentur pauperũ ſuſtentationi.[s] Vnde* Ambr. dicit, & hr̃ in Decretis di. 47. Eſurientiũ panis eſt, quem tu detines: nudorũ indumentũ eſt, qđ tu recludis: miſerorũ redẽptio & abſolutio eſt pecunia, quã tu in terrã defodis: ſed quia multi ſunt neceſſitatẽ patiẽtes, & nõ C pôt ex eadem re omnib' ſubueniri, * cõmittit arbitrio uniuſcuiuſq; diſpẽſatio propriarum rerũ, ut ex eis ſubueniat neceſſitatẽ patientibus. Si tñ adeò ſit euidẽs, & urgens neceſſitas, ut manifeſtũ ſit inſtanti neceſſitati de rebus occurrẽtib. eſſe ſubueniẽdũ, puta, cũ imminet pſonæ periculum, & aľr ſubueniri non pôt, tunc licitè pôt aliquis ex rebus alienis ſuæ neceſſitati D ſubuenire ſiue manifeſtè, ſiue occultè ſublatis, nec hoc ꝓpriè habet rõnem furti, uel rapinæ.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q; Decretalis illa loqtur in caſu, i quo non eſt urgens neceſſitas.

AD II dicendũ, q; vti re aliena occultè accepta in caſu neceſſitatis extremæ non hẽt rationẽ furti, ꝓpriè loquẽdo: q a ꝑ talem neceſſitatem efficitur ſuum id, qđ aliquis accipit ad ſuſtentandũ propriam uitam.

AD III dicẽdũ, q; in caſu ſimilis neceſſitatis ẽt pôt aliquis occultè rẽ alienã accipere, ut ſubueniat ꝓximo ſic indigẽti.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum rapina poſſit fieri ſine peccato.

AD OCTAVVM ſic ꝓcedit. Vr q; rapina poſſit fieri ſine pctõ. Præda.n. per uiolentiã accipitur, quod vĩ ad rõnem rapinæ pertinere, ſm * pdicta: ſed ꝑdam accipere ab hoſtibus licitum eſt. dicit.n. * Ambr. in lib. de Patriarchis. Cũ pręda fuerit in C poteſtate uictoris, decet militarẽ diſciplinã, ut regi ſeruẽtur oĩa. ſ. ad diſtribuendum.[h] ergo rapina in aliquo caſu eſt licita.

¶2 Prę. Licitũ eſt[h] auferre ab alio id, qđ non eſt eius: ſed res, quas infideles hñt, nõ ſunt eorũ. dicit.n. Augu. in epiſtola ad* Vincentiũ Donatiſtã. Res falsò appellatis ueſtras, quas nec iuſtè poſſidetis, & ſm leges terrenorũ regũ amittere iuſſi eſtis. D ergo uidetur q; ab infidelibus aliquis licitè rapere poſſit.

¶3 Prę. Terrarũ principes multa à ſuis ſubditis[b] uiolẽter extorquent, qđ vĩ ad rõnem rapinæ pertinere. Graue autẽ uidetur

Porrecta per totum. 374

* Ar. 4. huius queſt.
* Lib. 1. de Abrahã, ca. 3. a medio, to. 4.

*Epiſt. 48. in 2. pagi. ante finẽ epiſt. to. 2

dicere, ꝙ in hoc peccent, qa sic ferè omnes principes damnarentur. ergo rapina in aliquo casu est licita.

SED CONTRA est, ꝙ de quolibet licitè accepto pōt fieri Deo sacrificiū, uel oblatio: non aūt potest fieri de rapina, sm̄ illud Isa. 6. Ego Dn̄s diligēs iudicium, & odio habens rapinā in holocaustū. ergo p rapinam aliquid accipere non est licitum.

RESPON. Dicēdū, ꝙ rapina quādā uiolentiā, & coactionē importat, p quā contra iustitiā alicui aufert, qđ suū est. In societate aūt hominū nullus hēt coactionē, nisi p publicā potestatē. Et iō m quicunq; p uiolētiā aliqd alteri aufert, si sit priuata psona, nō utēs publica ptāte, illicitè agit, & rapinā cōmittit, n sicut patet in latronib9. Principibus uerò ptās publica cōmittit ad hoc, ꝙ sint iustitiæ custodes: & iō p nō licēt eis uiolētia & coactione uti, nisi sm̄ iustitiæ tenorē: q & hoc uel contra hostes pugnādo, uel cōtra ciues, malefactores puniendo. Et qđ p talem uiolentiam auferī, non habet rōnem rapinæ, cum non sit cōtra iustitiā. r Si verò cōtra iustitiā aliq p publicā ptātem uiolēter abstulerint res aliorū, illicitè agunt, & rapinā cōmittunt, & ad restitutionē tenent.

Conclu. m — *Conclu. p Pars 2.* — *Conclu. 2*

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ circa pdā distinguēdū est. Quia si illi q deprędant hostes, hēant bellū iustū, ea q p uiolētiā i bello acqrunt, eorū efficiuntur: & hoc nō hēt rōnē rapinæ, unde nec ad restitutionē tenentur. Quāuis possint in acceptione pdæ iustū bellū hātes, peccare p cupiditatē ex praua intētione, si. s. nō p p iustitiā, sed p p pdā principalr pugnēt. Dicit. n. * Aug. i lib. de uerbis Dn̄i, ꝙ p p pdā militare pctm̄ est. Si uero illi, q pdam accipiunt, habeant bellū iniustū, rapinā cōmittūt, & ad restitutionem tenentur.

** Ser. 19. circa princip. to. 10. Et habet. 23. q. 1. c. militare.*

AD II dicēdū, ꝙ intm̄ aliq̃ infideles res suas iniustè possidēt, in quātū eas sm̄ leges terrenorū principū amittere iussi sūt: & iō ab eis pōt p uiolētiā subtrahi n̄ priuata authoritate, s3 publica.

AD III dicēdū, ꝙ si principes à subditis exigant, qđ eis sm̄ iustitiā debet p p bonū cōe cōseruādū, et si uiolētia adhibeat, n̄ est rapina. Si uerò aliqd principes indebitè extorqueāt p uiolētiā, rapina est, sicut & latrociniū. Vn̄ dicit * Aug. in 4. de ciuit. Dei. Remota iustitia qđ sunt regna, nisi magna latrocinia: qa & latrocinia qđ sunt, nisi parua regna? & Eze. 22. dr̄. Principes ei9 in medio eius quasi lupi rapientes pdā. Vn̄ ad restitutionē tenent sicut & latrones: & tātò grauius peccant, q̃ latrones, quantò periculosiꝰ, & cōmunius cōtra publicā iustitiam agūt, cui9 custodes sunt positi.

** Li. 4. c. 4. in princi. tom. 5.*

ARTICVLVS IX.

Vtrum furtum sit grauius peccatum quam rapina.

Ric. de Nyseira. 3. q. 5 per. 2. q. 12.

AD NONVM sic procedit. Vr̄ ꝙ furtū sit grauius pctm̄, q̃ rapina. Furtū. n. sup acceptionē rei alienæ hēt adiūctā fraudē, & dolū, qđ nō ē i rapina: sed fraus, & dolus de se hn̄t rōnē peccati, ut supra * hitū est. ergo furtū est grauius pctm̄, q̃ h rapina.

Porrella per totum. 375 Inf. q. 73. ar. 3 ad 2. & q. 116. ar. 2 ad 1. & q. 62. ar. 2 ad 4. — ** q. 55. art. 4. & 5.*

¶ 2 Præt. Verecundia est timor de h turpi actu, ut dicitur in 4. * Eth. sed magis verecundantur homines de furto, quàm de rapina. ergo furtum est turpius, quàm rapina.

** Li. 4. c. 9. tom. 5.*

¶ 3 Præt. Quātò aliqd pctm̄ pluribus nocet, tātò h grauius esse vr̄: sed per furtū pōt nocumentum inferri & magnis, & paruis: p rapinam aūt solū impotentibus, quibus potest uiolentia inferri. ergo grauius uidetur esse pctm̄ furti, quàm rapinæ.

SED CONTRA est, quòd secundum leges grauius punitur rapina, quàm furtum.

RESPON. Dicendū, ꝙ rapina, & furtū hn̄t rōnē peccati, sicut * supra dictū est, p p inuolūtariū, qđ est ex parte eius, cui aliqd aufert: ita tn̄ ꝙ in furto est inuolūtariū p ignorātiā, in rapina aūt est inuolūtariū p uiolētiā. Magis est aūt aliqd inuolūtariū p uiolētiā, q̃ p ignorātiā: quia uiolentia directius opponitur uoluntati, q̃ ignorantia: & iō m rapina est grauius pctm̄, q̃ furtū. n Est & alia rō, quia per rapinā nō solū infertur alicui damnū in rebus, sed ēt uergit in quandā psonæ ignominiam, siue iniuriā: & hoc ppondérat fraudi, uel dolo, quæ ptinet ad furtum. Vnde patet responsio ad Primum.

** Artic. 4. & 2.* — *Conclu. m*

AD II dicēdū, ꝙ hoies sensibilibus inhærētes, magis gloriant d̄ uirtute exteriori, q̃ manifestat i rapina, q̃ de uirtute interiori, q̃ tollitur p pctm̄: & ideò minus uerecundantur de rapina, q̃ de furto.

AD III dicendum, ꝙ licet pluribus posit noceri per furtum, q̃ per rapinam: tamen grauiora nocumēta possunt inferri p rapinam, quam per furtum: unde etiam ex hoc rapina est detestabilior.

...liberationē sic oppressi, nō oportet distinguere: qm̄ oppressus hēt cōtinuū bellū iustū cū detētore. Nec oportet publicā authoritatem aliter interuenire, q̃ q vim vi repellere licet cū moderamine inculpatæ tutelæ. Satis. n. inculpata est tutela, q̃ si p libertate Christiani iniustè detēti, non nisi modus furti aut rapinæ [illegible], cū talis libertas multo pretiosior sit oi. in quo apparet [illegible] bono infidelis p hos actus. & nulla sit spes iustitiæ cōsequēdæ a quocūque iudice. Et Ambrosius dicit in li. de Officijs, ꝙ q nō repellit iniuriā a socio, cū pōt, tā est in uitio, q̃ ille q facit. De operis aūt iniustè detentis ab eisdē, idem est iudiciū: sed tūc insurgit dubiū, Cur nō liceat priuata authoritate furari, uel rapere ab infidelibus res, quas iniustè detinēt, sicut hos seruos, cū seruus quædam possessio domini sit, & utrobique iniusta possessio sit.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ res horū infideliū iniustæ, sūt duplices. Quędā. n. iō iniustè possidentur ab eis, qa inde læsi sunt, ut sunt dñorū & hmōi. & hoc ñ nisi publica authoritate inuadere licet, qa in nullius particularis psonæ bonis sūt. Quędā uerò iō iniustè possidentur, qa sunt alterius particularis psonæ, ut res furtiuę, raptæ, uel p usuram extortæ: & has p modū furti dominis accipere ab eis sine scandalo &c. non minus licet, q̃ a nostris, iuxta supradicta. Accipere aūt p modū rapinæ priuata authoritate, cū impossibile sit in pluribus hoc fieri sine scandalo, & ēt9 de ghe suo sit illicit9, qa nō licet priuatæ psonæ ius sibi armata manu dicere; qa interuentu sic p hoc iniuria principi, & i terris eorū magna immineret periculū, [illegible] nisi forsan ita esset commoditas oblata, ut [illegible] sine mētu cessaret, [illegible] abstulerit.

tra hmōi, qui hostes sunt Christianorū. Quare aūt licet per modū rapinæ Christianos à seruitute liberare, & nō res, ea est: qa liberatio serui habet rōnē recuperationis factæ incōtinenti: cū homini tuo cōtinue infert uiolētia psonalis, dū detinet in seruū. Receptio aūt rei, nō hēt hmōi rationē: qa occupatio iniusta in rē redacta. Et p hoc patet [illegible] terrij, q in litera dr̄, s. q. hmōi res pn̄t ab eis subtrahi publica authoritate. Iā. n. patet, q ab infidelibus de iure, & de facto subiectis Christianis p seorū dn̄i, & [illegible] per suam auferre & seruos, & tradi. &c. Ab his aūt q de iure, sed nō de facto subsunt, pūt oēs, indiciū est, Christiani principes per viā belli auferre. Licēt, scilicet belli ipsius, uia iuste fieri acceptatione publica authoritate, cū s. qua bella gerunt. Et hæc sufficiunt etiā p tractatu huius eiusdem. q. 66.

SVPER

QVAESTIO LXVII.

De vitijs oppositis commutatiuæ iustitiæ, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE cōsiderandum est de vitijs oppositis cōmutatiuæ iustitiæ, quæ consistit in verbis, in qbus læditur proximus. Et primò, de his, quæ pertinent ad iudicium. Secundò, de nocumentis verborum, quæ fiunt extra iudicium.

¶ Circa primum quinque consideranda occurrunt. Primò quidem, de iniustitia iudicis in iudicando. Secundò, de iniustitia accusatoris in accusando. Tertiò, de iniustitia ex parte rei in sua defensione. Quartò, de iniustitia testis in testificādo. Quintò, de iniustitia aduocati in patrocinando.

CIRCA primum quæruntur quatuor.

¶ Primò Vtrum aliquis possit iustè iudicare eum, qui non est sibi subditus.

¶ Secūdò, Vtrū liceat iudici iudicare cōtra ueritatē, quā nouit p p ea, q̃ sibi proponunt.

¶ Tertiò, Vtrum iudex possit aliquem iustè condemnare nō accusatum.

¶ Quartò, Vtrum licitè possit pœnam relaxare.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum quis possit iustè iudicare eum, qui non est sibi subiectus.

Porrella per totum. 376 Sup. q. 60 ar. 6. & 4. di. 17. q. 3. art. 3. q. 4. Et dis. 48. q. 1. art. 1. cor.

AD PRIMVM sic pcedit. Vr̄ ꝙ aliquis possit iustè iudicare eū, q nō est sibi subditus. Dr̄. n. Daniel. 13. qđ Daniel seniores de falso testimonio conuictos suo iudicio condēnauit: sed illi

SVPER QV. LXVII. ARTIC. I.

IN ar. 1. q. 67. circa responsionem ad secundum, dubium triplex occurrit, propter id, quod dicitur, quòd Leo Papa subiecit se iudicio Imperatoris. Primum est, qua, & quali potestate Imperator iudicare poterat Papam [illegible] in primo, s. cū Papa se illius iudicio subiecit. Et est ratio dubij, quia aut authoritate Papæ sibi concessa, aut alia nō Papæ, tum quia sic nō haberet vim coactiuam ipsius Papæ, cum nemo cogatur à seipso: tū quia Papa non potest dare potestatem maiorē sua, ac per hoc non potest cōstituere aliquem, qui sit superior Papa: & consequenter omnis fungēs authoritate à Papa accepta, remanet subditus Papæ, & nō iudex, aut superior illo sit per hoc, nō alia: quia nec ordinaria Imperatoris, cum illa sit infra potestatem Papæ, nec se ad spūalia extendat, nec aliunde habens, qm̄ nō apparet vnde.

¶ Secundum dubium est, An Papa possit se subijcere in omnibus ad se spectantibus iudicio alicuius, aut aliquorum, in aliquibus tantum. Et est ratio dubij, quia author hic indistinctè dicit, ꝙ potest se subijcere: & in Decretis 2. quæst. 7. cano. Nos, si, Leo quartus, de quo est sermo, subiecit se iudicio Imperatoris in criminalibus, scilicet in crimine [illegible], & uniuersaliter in omnibus, quæ essent discutienda.

¶ In oppositum autem est quorundam sententia, dicentium conclusionem S. Thomæ in 4. Sent. dist. 19. & Alberti magni, & S. Bonauenturæ, & Ricardi de Media villa esse, quòd Papa non potest se subijcere in personalibus, seu criminalibus alicui in foro iudiciali.

¶ Tertium dubium est. An Papa subijciens se alteri in foro iudiciali in his, in quibus potest se subijcere, sic se subijcere intelligatur, ut spontanea à principio subiectio transeat in necessitatem. Et est ratio dubij, quia si non transit in necessitatem, sed sit semper in libertate eius parere, & non parere iudicanti, sequitur ꝙ non fuerit in ueritate subditus: qm̄ quo ad hoc, & q iudex non fuerit in ueritate iudex, utpote non habens vim coactiuam, quæ vt in litera patet, est necessaria iudici. Si verò transit in necessitatem, sequitur quòd potestas Papæ non sit maior potestate illius iudicis. Et tenet sequela, quia si remaneret potestas Papæ maior illa, sicut ab ipso posset reuocare illam, & derogare illi, sicut alijs inferioribus potestatibus, & eripere, & liberare seipsum ab illa, ac per hoc non transisset in necessitatem, sed in sua remaneret potestate, parere, & non parere, tollere, & non tollere potestatem illam, & gesta per illam.

¶ Ad primum dubium dicitur, quòd cū potestas iudicis, ut in litera dicitur, sit aut ordinaria, aut per commissionem: & in proposito constat, ꝙ iudex non possit ordinaria potestate iudicare Papam, consequens est, quòd potestas illa per commissionem est accepta. Et quia nullus alter dat hanc potestatem, nisi ipsemet Papa sponte se subijciens, sequitur quòd potestas illa est p commissionem à Papa. Et quia Papa non potest dare potestatē maiorem sua, ut patet, nec æqualem suæ, quia oportet potestatem datam à Papa dependere ab ipso, ut effectum a causa, ita quòd oppositum implicat contradictionem (esset enim à Papa, & non esset à Papa, ut patet) & constat, quòd potestas dependens ab alia potestate, est minor illa a qua dependet, consequens est, quòd potestas huiusmodi iudicis & est à Papa, & est minor potestate Papæ.

¶ Ad vltimam autem obiectionem in contrarium, scilicet, quia sequeretur quòd non haberet vim coactiuam, & quòd nō esset superior ipse iudex una & eadē responsione dicitur, quòd hęc coniunguntur dupliciter. s. simpliciter, uel secundū quid. Et quia iudex hmōi nō est simpliciter superior Papa, sed est secūdum qd superior eo, quantum. s. ad hanc causam. Et similiter dicitur iudex nō habet uim coactiuā simpliciter respectu Papæ, sed habet coactiuam secūdū quid respectu eiusdē, quantū. s. spectat ad hanc sententiā, sicut arbitri hēnt uim coactiuā, quātū ad id, qđ eorū arbitrio creditū est.

¶ Ad secundum dubium dr̄, ꝙ & Papā posse se subijcere in foro iudiciali in quibusdā, ut hæc authoritate literæ constat. Ex allegato text. Decre. 2. q. 7. Nos, si incompetenter, ubi Papa manifestè subdidit se iudicio nunciorū Imperatoris se de proprijs actionibus, An iuste, vel iniustè &c, vt clarè patet ibi. Et Papam non posse se subijcere in foro iudiciali alicuius iudicio in quibusdā, constat etiam ex authoritate in 4. Sent. dist. 19. quæst. 1. artic. 3 q. 1. ad tertium, vbi dicit. Sicut nullus potest in seipsum sententiam dare excommunicationis, ita nec alteri committere, ut excōmunicare. Et eiusdem sententiæ est Ricardus in quarto distinct. 18. art. 1. quæstio. 1. ad secundum. Et Petrus de Palude in eadem distin. q. 2. Quare autem in quibusdam sic, in quibusdam non: & quæ sint in quibus potest, quæ autem in quibus nō potest se subijcere, uidendum restat. Et si diligenter perspectum fuerit, apparebit quòd in omnibus, q Papa potest per seipsum iudicare, potest se alteri subijcere: & q Papa in nullo potest se alteri subijcere, quod per ipsum iudicare nō potest. Manifestatur autem quod dicimus primò ex ratione: quia constat, quòd omnia, quæ pertinent ad potestatē iurisdictionis [illegible] alteri committi, & ad nihil potest se extendere potestas delegata, quod non includatur sub obiecto potestatis committentis. Deinde ex communiter accidentibus, & dictis doctorum. Nam ex eo, quòd non potest se subijcere alicui in aliquo, quod non potest per seipsum, sequitur quòd non possit committere alicui, quòd ipsum possit excommunicare, deponere, suspendere, & huiusmodi: hæc namque non potest per seipsum facere. Ex eo autē, quòd causas inter fiscum apostolicam [illegible] potest per seipsum iudicare, & quemcunque alium potest per seipsum iudicare, potest etiam per alium iudicare. Et ulterius ex eo, quòd causas inter seipsum, & alios potest per seipsum iudicare, ut patet in [illegible] ab ipso Papa sibi allato, consequens est, quòd possit in illis alteri committendo iudicium, se subijcere.

¶ Aduertendum tamen particulariter hoc in loco est, quòd quia iustitia, cuius actus est iudicium, non est ad se, sed ad alterum, inter hæc duo genera causarum, hæc est differentia, quòd in causis, quæ uertuntur inter cameram apostolicam, & alios, Papa est iudex causæ ex utroque extremo, ita quòd ligat, uel soluit utrāque partem: quoniam camera apostolica est uelut una pars distincta a Papa, sicut fiscus distinguitur à principe. Et propterea si committit alteri tale iudicium, eodem modo fieri sententia utrumque habens plenè rationem iustitiæ. In causis autem, quæ uertuntur inter personam Papæ, & alios, puta, si Papa rapuit, infamauit, occidit, & huiusmodi, Papa est iudex ex parte personæ suæ, non secundum plenam rationem iudicis, sed diminutæ: quia non potest damnare personam suam punitione, sed amendatione ad restituendum læso, quod sibi tenetur. Et quemadmodum hoc potest, & deberet per seipsum iudicare, ita potest in hoc alterius iudicio se submittere. Et hoc est, quod in dicto cano. Nos, si incompetenter Papa se submittendo Imperatori, dicit dumtaxat, Quod si iniuste egimus, cuncta uolumus uestro emendare iudicio. Et secundum hoc videtur nulla esse differentia inter dicentes, quòd Papa potest se submittere alteri in criminalibus, & negantes hoc quoniam, ut patet ex dictis, est aliquo modo uerum, & aliquo

Non falsum. Et propterea vtrumque extremum in medio saluari potest. Patet etiam nullam esse contrarietatem inter doctrinam authoris hic, & in 4. Senten. sed vtramque esse verã quoad diuersa, vt declaratum est.

¶ Ad tertiũ dubiũ dr q necessitas est duplex, iustitiæ, & potentiæ; & vocat necessitas iustitiæ, qua non potest aliter fieri sine violatione iustitiæ; necessitas verò potẽtiæ, qua nõ põt aliter fieri ex defectu iurisdictionis. Si de necessitate iustitiæ est sermo, dr, q trãsit in necessitatẽ iustitiæ, ita q sententia illius iudicis iusta, hẽt uim coactiuã ad parẽdũ sic, q nõ parẽdo, iniustitię reus est Papa: & hæc vis sufficit iudicis superioritati, & authoritati. Si autẽ est sermo de necessitate potentiæ, sic dr, q ex cã rõnabili Papa posset reuocare hmõi iudices, & commissiones, sicut potuit cõcedere. Vñ hodie iura cõcessa Imperatori de Romana Ecclesia in dist. 63. canone, Adrianus, & ca. in synodo, cessant non ũ deberet Papa in proprijs causis iudices datos siue vigẽti cã reuocare, aut mutare pp scãdalum. Si tamen faceret, factũ teneret: sicut reuocando inique iudices aliarum causarum malè facit, factum tn valet. Et ex his patet solutio ad obiecta. Nam quia trãsit in necessitatem iustitiæ, saluatur superioritas, & vis coactiua in iudice: quia verò nõ trãsit in necessitatẽ potentiæ, ideo Papa remanet superior simpliciter, & potest ex causa rationabili, & vrgente reuocare, & mutare, atque aliter satisfacere læsis.

¶ In eadẽ rñsione pro quãto dr, q Christus spontè se subdidit Pilato, aduerte q non intelligitur, q Christus, secũdum quod homo, Rex regũ, cõmiserit Pilato potestatem supra se: qm Christus secundum q homo, non administrauit regnum mundi ante resurrectionẽ. Ideo dixit, Regnum meum non est de hoc mundo: sed quia Pilato p̃sidenti in Iudæa nomine Romani imperij Christus dominus se exhibuit, sicut unũ de subditis, nec Pilatus peccauit iudicando Christũ rõne usurpati iudicij, sicut iudicans nõ sibi subditum, quãuis peccauerit peccato iniqui iudicij dãnans innocẽtẽ, dicente ipsomet. Ego nullam causam inuenio in eo.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli, nota quòd author loquitur de exemptorum subiectione in communi, & secundum iura communia; secus enim est secundum iura priuilegiorum, quibus concessum est multis exemptis, quòd nec ratione rei, delicti, aut contractus, ubicunque res delictum, aut contractus fuerit &c.

[D. 352. *Refert. 6 q. 1. c. scriptum est.] [* Li. 10. c. vlt. to 5.] [Donelu. 20]

seniores nõ erãt subditi Danieli, quinimmo ipsi erant iudices populi. ergo aliquis potest licitè iudicare sibi non subditum.

¶ 2 Præt. Christus nõ erat alicuius hoĩs subdit⁹, quinimmo ipse erat rex regũ, & dominus dominantiũ: sed ipse exhibuit se iudicio hominis. ergo videtur q aliquis licitè possit iudicare aliquẽ, qui non est subditus eius. G

¶ 3 Præt. Secũdũ iura q̃libet sortitur forũ fm rõnem delicti: sed quñq; ille, q delinq̃t, nõ est subditus eius, ad quẽ ptinet forũ illius loci, puta, cũ alterius ẽ diœcesis, vel cũ est exemptus. ergo videtur q aliquis possit iudicare eũ, qui non est sibi subditus.

Sed contra est, qd Gre.* dicit super illud Deut. 23. Si intraueris segetẽ &c. Falcẽ iudicij mittere non põt in eam rẽ, q̃ alteri videtur esse commissa. H

Resp. Dicẽdũ, q sentẽtia iudicis est quasi q̃dã particularis lex in aliquo particulari facto. Et iõ sicut lex gñalis dẽt habere vim coactiuam, ut patet per Phil. * in 10. Eth. ita ẽt & sentẽtia iudicis dẽt habere uim coactiuã, p quã constringat vtraq; pars ad seruãdã sententiã iudicis, alioq̃n iudiciũ nõ esset efficax. Potestatẽ aũt coactiuã nõ hẽt licitè in rebus humanis, nisi ille, q fungit publica potestate: & q ea fungunt, superiores reputant respectu eorũ, ĩ quos sicut ĩ subditos, ptãtẽ accipiũt siuè hẽant ordinariã, siuè p cõmissionẽ. Et iõ manifestũ ẽ, q nullus pt iudicare aliquẽ, nisi aliquo mõ subdit⁹ ei⁹ vel p cõmissionẽ, vel p ptãtem ordinariã. K

Ad primum ergo dicendũ, q Daniel accepit potestatem ad iudicãdum illos seniores, quasi cõmissam ex instinctu diuino: quod signatur per hoc, q ibidẽ dicitur, Quòd suscitauit Dominus spiritum pueri iunioris.

Ad II dicẽdũ, q in rebus humanis aliq ppria spõte possunt se subijcere aliorũ iudicio, q̃uis nõ sint eis superiores, sicut patet in his, q cõpromittũt in aliquos arbitros. Et inde est, q necesse ẽ arbitriũ pœna uallari: q̃a arbitri, q nõ sũt superiores, nõ hẽnt de se plenã potestatẽ coercẽdi. Sic ergo & Christus ppria spõte humão iudicio se subdidit: sicut ẽt & * Leo Papa se iudicio Imperatoris subdidit.

Ad III. dicẽdũ, q Episcopus in cuius diœcesi aliqs deliquit, efficitur superior eius rõne delicti, etiam si sit exẽptus, nisi fortè delinquat in re aliqua exempta, puta, in administratione bonorum alicuius monasterij exempti. Sed si aliquis exemptus committat furtum, uel homicidiũ, uel aliquid hmõi, põt per ordinariũ iustè cõdemnari.

Articvlvs II.

Vtrum iudici liceat iudicare contra veritatem, quam nouit, propter ea, quæ in contrarium proponuntur.

Ad secundum sic proceditur. Vr q iudici non liceat iudicare contra ueritatem, quã nouit propter ea, quæ in contrarium proponuntur. Dicitur. n. Deut. 16. Venies ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tpe, quæresq; ab eis, qui indicabunt, tibi iudicij veritatẽ: sed quandoq; aliqua

Super Qv. LXVII. Artic. II.

In art. 2 eiusdẽ 67. q. dubiũ occurrit multorũ, de cõclusione huius articuli dubitantiũ, uel dicentiũ eã esse falsam, & peccare mortaliter iudicãtẽ sedm allegata & probata contra ueritatem, quam nouit, vt priuata persona. Et licet rationes eorum coincidãt cum istis, quas author in littera soluit, pro claritate tñ maiori tractandæ sunt, ut materia, & litera clarior fiat. Afferunt igitur quinque ad suum propositũ ostendendũ. Primò, quia iudicare cõtra ueritatem est contra ius naturale, & contra ius diuinum. Exod. 23. Non suscipies vocem mẽdacij, neq; in iudicio plurimorum acquiesces sentẽtię, ut à ueritate deuies, & subdit, Innocentem, & iustum non occides.

¶ Secũdò, quia extra de regulis iuris cap. Qui scãdalizauerit, dicitur. Vtilius scandalum nasci permittitur, quàm ueritas deseratur. Hinc. n. patet, q nullius est permittere, ut scandalizentur alior, & nunc ex negata sententia contra ueritatem, q ueritatem deserere.

¶ Tertiò quia secundum iura iudex debet secundùm Deũ, & illius imperium, ueritatem, & conscientiam non per gratiam, aut sordes testium iudicare. Ex hoc enim habetur, quòd non per sordes falsorum testiũ, & contra propriam conscientiam, & iustitiam, & interni iudicis sententiam iudicare debet, ut faceret iudicando contra ueritatem notã.

¶ Quartò, quia officiũ iudicis est lausissimum, & potest subterfugere in fauorẽ ueritatis, & si aliter non potest euadere, debet potius officio renunciare.

¶ Quintò, quia iura nõ cogunt iudicem ad iudicandũ secundum allegata & probata, sed ad iudicandum secundũ leges, & iura. Modo aliud est iudicare secundũ leges & iura, & aliud secundùm allegata & probata: quia leges & iura uolũt, ut unicuique ius suum reddatur. Allegata autem & probata uolunt quandoque, ut ius uitæ, uel matrimonium, uel rerum innocenti auferatur. Et per hoc soluitũ ratio literæ fundata super hoc, quòd debet iudex secundum leges iudicare.

¶ Additur & his sextũ, roborãdo rẽ ouã argũ literæ, sic. Finis, & medium ordinatum ad finẽ sic se habent, q si media ducunt ad contrarium finis, non sunt media ad finem, necẽ sapientis executioni mandantur, ut patet in sanitate, & medicinis. Si. n. medicinas inducere constat infirmitatẽ contrariã sanitati, esse fatuum esset sequi illas propter cautionem omnium medicorũ: sed grationes in iudicio sunt, ut media ordinata ad finẽ

veritatis

[* Habet̃ 2 q. 7. c. nos si incompetenter. D. 389.] [Ferrella per totum.] [377 Supra q. 64. art. 6. ad 3. Et 4. d. 27. q. 2. art. 2. q. 4. ad 2. & 3. Et quol. 5. art. 15. ad 1.]

veritatis innotescendæ, & ius suũ unicuiq; reddendũ qm̃ ideo A co afferũtur testes, & alia documẽta facti in iudicio, ut patet. Si ergo cõstat, q hmõi media ducũt ad cõtrariũ ueritatis, & iuris illius hois cõsequẽs est, ut ad sapientẽ iudicẽ spectet nõ psequi talia media cõtra finẽ, & sic fatuũ, ac p hoc malè facit iudicãdo in hoc casu secundũ allegata, & pbata. Et cõfirmatur, q̃a sicut epicheia dẽt iudicẽ inclinare in casib. ad iudicandũ nõ secundũ leges scriptas: ita dẽt in hoc casu inclinare ad nõ sequẽdũ leges scriptas, secũdũ quas est secũdũ allegata & probata iudicãdũ, qm̃ hoc est in fauorẽ innocẽtiæ, & iuris ipsius iuris.

¶ Arguit postremò, q̃a testes, p quos contra ueritatẽ innocẽs conuictus dãnandus est, ueniũt ĩ uestimẽtis ouiũ, & intrinsec⁹ sunt lupi rapaces rerũ, uel vitæ: ac p hoc si iudex cert⁹ de suo cẽsu, iuxta eorum dicta iudicat, minister est homicidarũ, aut pdonũ: & sic nõ excusat, esti p aliũ iudicẽ omnino damnaretur. Scriptũ est. n. Necesse est ut ueniãt scãdala; uerumtamen væ homini illi, p quẽ scandalũ uenit. Et qm̃ ad hunc locum remissũ est quæstio hæc superius in q. 64. art. 6. ad tertium, iõ ut compleatur discussio, arguunt ẽt a quibusdã contra ibi dicta sic: in hoc casu inferior iudex, si non põt innocentem liberare conuictum, debet ad superiorem remittere. Contra, inquiunt, si hoc faceret, exponeret innocentẽ discrimini mortis: quoniam superior non habens certam notitiam illius, damnaret illum. Et eadem ratio est, si substitueret iudicẽ: non enim euaderet reatum, cautam dans morti innocentis.

¶ In hac quæst. multi scripserunt, Alij dicentes cũ authore, q iudex potest, & debet secundùm allegata & probata cõtra ueritatẽ sibi certã iudicare. Alij totaliter oppositum, quòd nec dẽt, nec potest sine peccato mortali. Alij q in causis criminalibus, & ciuilibus magnæ importantiæ non, in paruis autem sic. Nõnulli etiam nolunt, q remedium de remittendo ad superiorẽ D sit malum propter allatam in oppositum rationem, dicentes, q si per impossibile casus hic accideret, præmissis omnibus premittendis deberet iudex manifestare populo, quare nõ potest damnare illum, & relinquere eius curam, an uelint ad superiorem remittere. Sed hi non preuidentes casui, quia si supremo iudici casus hic accidat, & q sciat innocẽtiã, & pars, atq; populus petat iustitiam, quid facere debet princeps, quo se uerterẽ? Iudicare contra innocentem non põt secundũ istos: absoluere non põt sedm iura: supsedere non põt, parte, & populo instãte: delegare non põt, sedm istos. Erit ergo pplexus Rex, aut Imperator in hoc casu, nisi renũciet regno, aut imperio, sedm istos.

¶ Distinguentes aũt in proposito inter causas criminales, aut ciuiles magnas, aut paruas, nisi pro quanto modicũ pro nihilo reputaretur, quod tamen in iudicium uenire nõ solet, irrationabiliter loquũtur: qm̃ aut inuenitur hic facere iniustum, aut non. Si est hic iniustitia, sequitur q non liceat: & si non est iniustitia, constat q licet, quæcunque occurrat materia rerũ, honoris, uitæ &c. Vt autem ueritas melius elucescat, non à rationibus ducentibus ad inconuenientia, eã minus efficaces sunt sed à rationibus ostensiuis moueri debemus. Et ad ostendẽdũ quidem, quòd iudex peccat iudicando contra ueritatem sibi, ut priuatæ tamen personæ notam, in quocunque casu, unica est ratio ostensiua, quia s. iniustum facit damnando innocentem, quod est secundùm se prauum, & nulla potest recta intẽtione, nullo timore, nulla scandali intentione, licitum fieri. Ad ostendendum verò, quòd iudex non peccat, sed debet quãdo non potest aliter facere, iudicare contra huiusmodi ueritatem secundum allegata & probata, est unica ratio, s. quia persona publica, potestate publica, scientia publica, & uoluntate publica uti debet in iudicijs sine ignorantia, impudentia, & negligentia propria, quicquid inde ueniat: sed iudex est huiusmodi, & in casu proposito omnia ista concurrunt. ergo.

proponuntur contra ueritatẽ, sicut cum aliquid per falsos testes probatur. ergo non licet iudici iudicare secundum ea quæ proponuntur, & pbantur contra ueritatẽ, quam ipse nouit.

¶ 2 Præt. Homo in iudicãdo dẽt diuino iudicio cõformari, quia Dei iudicium est, ut dr Deut. 1. B sed iudicium Dei est fm ueritatem, ut dr Rom. 2. & Isa. 11. prædicitur de Christo. Non secundũ uisionem oculorum iudicabit, neq; fm auditum auriũ arguet: sed iudicabit ĩ iustitia pauperes, & arguet in æquitate p mãsuetis terræ. ergo iudex nõ debet secundùm ea, quæ corã ipso probantur, sententiã ferre contra ea, quæ ipse nouit. C

¶ 3 Præt. Idcirco in iudicio pbationes requiruntur, ut fides fiat iudici de rei ueritate. Vnde in his, quæ sunt notoria, non requiritur iudicialis ordo, fm illud 1. ad Timoth. 5. Quorundã hominũ peccata manifesta sũt, pcedentia ad iudiciũ. Si ergo iudex p se cognoscit ueritatẽ, nõ dẽt attendere ad ea, quę probãtur, sed sententiam ferre secundum ueritatem, quam nouit.

¶ 4 Præt. Nomen consciẽtię importat applicationem scientię ad aliquid agibile, ut in 1. * habitum est: sed facere contra sciẽtiam est peccatum. ergo iudex peccat, si sententiam ferat fm allegata contra conscientiam veritatis, quam habet.

[* 1. 1. qõ. 79. art. 13.]

¶ Ad hoc deducitur tota ista qõ, ut examinentur hæ rõnes, & discernatur ius earũ ad propositũ. Principiũ aũt inuestigationis huius hinc sumendũ est, q iã secundũ moralẽ philosophiã, q secundũ iura, ex intentione maleficia distinguunt. Et hoc initio considerat, ut dicamus unanimiter, q occidẽs suum inuasorẽ, aliter se saluare non potẽs, si intendit occidere, homicida est. Si intẽdit se defendere, sed occisio potius ẽt consequitur ex actione defensiua, non peccat: ab intẽtione n. sũt iudicia species, & natura huius operis sũmenda est. Constat ergo q iudex, de quo loquimur, qui s. omnem suã prudentiã, solicitudinẽ, scientiã, potestatem &c. adhibuit ut liberaret innocentẽ hmõi, constat, inquam, q non intẽdit ex priuata voluntate occidere, mutilare, & breuiter iniustum facere, sed tale iniustum constat sequi ex hoc, q intendit uti publico officio, & virtute illo. Vnde non est iniustitia ex hoc actu, quòd iudex faciat iniustum innocenti, cum hoc nõ intendat priuata, aut publica uoluntate. Sed uidendum restat, si fortè esset iniustitia ex hoc, quòd teneretur non uti publico officio in tali casu propter talem ex sui officij actione euentum præuisum, scilicet mortem innocentis. Sed si diligenter consideremus, persona, quæ est iudex, tenetur uti officio suo parte, & populo instante; quoniam sibi incumbit cura utendi potestate publica. Et plus tenetur curam habere publici officij suæ curæ commissi, quàm uitæ alterius, cuius cura nõ spectat ad ipsum, nisi sicut ad iudicem. Et quemadmodum superius in quæstione de homicidio per hanc rationem conclusum est, quòd defendens se non tenetur omittere actum defensionis propriæ per hoc, quòd uidetur ex ipso sequi mortem alterius etiam impœnitentis, quia scilicet sibi magis incumbit cura sui, quàm proximi: eadem efficacia potest hic concludi, quòd quia personæ iudicis incumbit cura, ut utatur publico officio, & non cura proximi, nisi ratione publici officij: ideò non tenetur abstinere ab usu publici officij propter damnum consequens proximi.

¶ Et confirmatur, quia nemo damnum facit, nisi qui id facit, quod facere ius non habet secundùm iura. Cum ergo persona iudicis ius habeat utendi publico officio secundùm leges, & iura, & allegata & probata, sequitur quod non facit damnũ alicui utendo iure officij sui.

¶ Ratio ergo, super qua fundatur positio dicentium iudicem peccare, si contra ueritatem sibi notam iudicet secundùm allegata & probata &c. infirma est, & non concludit intentũ, utpote ex his, quæ sunt per accidens procedens.

¶ Ratio autem allata pro parte contraria, manifestè procedit ex his, quæ conueniunt per se actui. Actus namque sententię damnantis est actus publicus. Et propterea debet per se causas E habere publicas, scilicet personam, potestatem, scientiam, & uoluntatem, quæ præcepto publico, quod iudex facit de pœna huiusmodi, manifestatur. Præceptum enim à uoluntate est. Nec persona iudicis aliquem actum propriæ uoluntatis apponit in hoc casu in damnum innocentis, nisi ut potestate, scientia, & uoluntate publica, quem actum si posset omittere, libenter omitteret. Sed quia tenetur ad illum propter coincidentiam personæ publicæ cum sua, ideò non tenetur omittere illum propter damnum alterius, per accidens ratissimum eueniens ex usu publici officij. Et quoniam hæc via solidum habet fundamentum, & nihilominus tenetur à tot doctoribus, scilicet sancto Thoma, Alexandro de Ales, Ricardo, Petro de Palude, & Petro de Tarantasia, & multis aliis, ut referunt tractantes materiam hanc, & ortum habet ab Ambrosio super, Beati immaculati in uia, ut patet 3. Quæstione septima. & ab Augustino super Psalterio, ut in litera affertur: ideò amplectenda est. Nunc superest ad obiecta respõdere.

Universidad de Deusto Biblioteca

Et ad primum, & similia dr, q occidere innocentē p se, ita q ille dat occisio innocētis, est cōtra iura: sed occidere innocentē p accidens, dādo sc. operā rei licitæ, & necessariæ, ut facit utens publico officio, nō est cōtra ius naturale, aut diuinum, aut scriptum. ¶Ad secundū dr, q iudex in casu isto nullā deserit ueritatem, quā debet amplecti: quia dat operā rei licitæ, & per accidens in detrimentū ueritatis cōsistentis in facto actio sua uertit. ¶Ad tertium dr ex litera in solutione secūdi, q iudex humanus nō tenetur iudicare, sicut iudicat Deus, sed tenet iudicare sicut uult Deus, q homo iudicet. Statuit aūt ipse Deus, ut homo iudicet secundū ueritatē publicā, ut patet ex eo qđ statuit, q in ore duorū vel trium stet omne verbū. Et ppterea iudex iudicando secūdùm allegata, & probata, iudicat secūdū Deū, & conscientiā publicā, ut in litera dr in responsione ad ultimū. & non iudicat secūdū sordes testiū, nisi materialiter, & per accidēs rarissimū, quod homini non imputatur. Esset n. homini imputandū, si uel ex malitia, vel ignorantia, uel imprudentia, uel negligētia sordes testiū sequeret: sed qn ex contingentibus nihil omittit, sibi non imputatur. ¶Ad quartum dr, q ex hoc, q officiū iudicis est laudabile, nihil aliud hr, nisi q debet, quantum potest saluo officio, innocentē adiuuare, & non tenetur propterea renunciare officio.

cuiq; ius verū sumitur ī iustitiæ publicæ humanæ est reddere unicuiq; ius suū nō simpliciter, sed quātū ptās, & scientia publica se extēdere possunt, ueq; n. plus exigendū ab homine est. ¶Ad confirmationē de epicheia dr, q epicheia in persona publica nō inclinat ad priuatas operationes, uel omissiones: sed operationes, & omissiones conuenientes iudicis officio. In pposito aūt supponit, quòd ex officio iudex non possit illū liberare nec ex iustitia, nec ex epicheia, nec ex quacunque prudentia. ¶Ad postremum dr, q licet testes ueniant intrinsecus ut supra, iudex tñ non est minister eorum, sed iuris: & propterea non incurrit reatum sequelæ eorum, nec per ipsum uenit scandalū, sed per illos testes, q abutuntur iure, & iudicis officio. ¶Ad ea aūt quæ obijciuntur deinde contra remedium de remittendo ad superiorem, dr, q argumenta illa non sunt contra authorem, qui autor non dicit, q remittat ad superiorē, sed q relinquat superiori iudicandū reū: et idem cum illo, qd arguentes confudit, scilicet, q exoneret se & relinquat curam aliis, si uolunt ad superiorē recurrere. Et tertio, q si casus dubitatus accideret inferiori iudici, deberet coram populo iurare, quod sibi constat oppositum, & propterea non iudicare, & indicare modū, quo constat sibi, puta, quia uidit in tali loco &c. Et hoc ipsum dēret

* Ambr. in Psal. 118. ser. 20. vers. 4. in medi. tom. 4. August. de ve. relig. c. 31. tom. 1.

SED CONTRA est, qđ* Augu. dicit sup Psalteriū. Bon* iudex nihil ex arbitrio suo facit, sed sēm leges, & iura pronūciat: sed hoc est iudicare sēm ea, quæ in iudicio proponunt, & probantur. ergo iudex debet secundū huiusmodi iudicare, & non secundum proprium arbitrium.

*Ar. præc. & sup q. 60. ar. 2. 5. & 6.

RESPON. Dicendū, q sicut dictū* est, iudicare ptinet ad iudicē, sēm qđ fungitur publica potestate: & iō informari dēt in iudicando non sēm id, quod ipse nouit tanquā priuata psona, sed sēm id, quod sibi innotescit, tanq̄ psonæ publicæ. Hoc autē innotescit sibi & in cōi, & ī particulari: in cōi quidem p leges publicas uel diuinas, uel humanas, contra quas nullas probationes admittere dēt: in particulari aūt negotio aliquo per instra, & testes, & alia hmōi legitima documēta, [m] q̄ dēt seq̄ i iudicando magis, q̄ id qđ ipse nouit tanquam priuata persona. Ex quo tamen ad hoc adiuuari potest, ut districtius discutiat probationes inductas, ut possit earum defectum inuestigare. Quod si eas non possit de iure repellere, debet, sicut dictum * est, eas in iudicando sequi. [n]

Conclu. m

* In isto art.

AD PRIMVM ergo dicendū, q ideò præmittitur in illis verbis de qōne iudicibus faciēda, ut intelligat q iudicare debēt iudices ueritatem secūdùm ea, quæ fuerunt sibi proposita.

AD II dicendum, q Deo cōpetit iudicare sēm propriam potestatem: & iō in iudicando informatur secundùm ueritatē, quam ipse cognoscit, non sēm hoc, quod ab aliis accipit. Et eadem ratio est de Christo, q est verus Deus, & homo. Alij autē iudices non iudicāt secundùm propriam potestatem: & ideò non est similis ratio.

*Ar. præc.

AD III dicendum, q Apost. loquitur in casu, quando aliqd non solum est manifestum iudici, sed sibi, & aliis, ita q reus nullo modo crimē inficiari potest, ut i notoriis, sed statim ex ipsa euidentia facti conuincit. Si aūt sit manifestū iudici, & nō aliis: uel aliis, & nō iudici, tunc est necessaria iudicis discussio.

AD IIII dicēdū, q homo in his, q ad propriā psonā ptinēt, debet informare consciētiam suam ex propria scientia: sed in his, q pertinent ad publicā potestatē, dēt informare cōscientiam suam secūdùm ea, q in publico iudicio sciri possunt &c.

¶Ad quintum dicitur, quòd ridiculum est dicere, q iudex tenetur secundum leges & iura, & non secūdùm allegata & probata iudicare, cum & leges, & iura sint de uniuersalibus, & sententia debeat esse de hoc singulari facto. Constat n. quòd ad conclusionem singularem, quæ per sententiam infertur, nō descenditur ab uniuersalibus legibus & iuribus, nisi per particulares, & singulares propositiones, quæ per allegata & probata constant. Et lex diuina mandat, quòd per allegata & probata iudicetur, dum Deuteronom. 19. dicitur. In ore duorum, uel trium stabit oē uerbum. Et in materia mortis, c. 17. dicitur, In ore duorum, uel triū testium peribit, qui interficietur. non obstante, quòd allegata & probata quandoque uiolentur; quia hoc est per accidens, & ut in paucioribus. Leges autem, & moralia iudicant per se, & quæ ut in pluribus fiunt. ¶Ad sextum dicitur, quòd finis iustitiæ publicæ humanæ non est ueritas facti absolutè, sed ueritas facti publica homini. Et hoc est, quod author dicēdo ad tertium dicit sub aliis verbis, scilicet, q si factum firmiter sciatur iudici, & non aliis uel alijs, & non iudici, tunc est necessaria discussio, hoc est, non habetur ueritas publica sicut in notorijs: & propterea est necessaria discussio, ut ueniatur ad finem, scilicet manifestum publicè, scilicet iudici, & aliis. Quantumcunque ergo iudici sit esse manifestum, non habetur finis, sed est necessaria discussio, ut perueniatur ad finem, publicam scilicet ueritatem. Constat autē, quòd iudicans secundum allegata & probata, iudicat secundū ueritatem non simpliciter, sed publicā in humanis iudicijs &c. Et simili modo dicitur, quòd licet finis iustitiæ sit reddere uni-

significare superiori, ut uel sic habeat dominum ipsum minorem iudicem pro uno teste, ut coram eo adiuuetur coram superiori iudicio. Princeps autem posset simili modo coram populo iurare, quando ut ita casus ille accideret, & conari quantum potest, ut populus placet, & pacem quaerit. Optima autem cautela iudicis in casu huiusmodi est, antequam perueniatur ad ultima, uel repellere ex officio accusationem, uel ita procurare, ut non procedatur in causa, quod multis potest fieri. De ministro autem iudicis sciente sententiam esse iniquam, dicendum est, quòd debet ab ea deterreri, ut in ... suum confirmaret sententiam iniquam. Et si hoc non potest, debet petere ut subleuetur ab hac executione. Quod si nec hoc potest obtinere, sed oportet ipsum obedire, aut recedere officio, licite potest publica ministeriali potestate uti, à publica scientia, & punire principali mota, sicut de iudice dictum est: eadem enim est ratio. Propter quod sententiam, si sententia contineat errorem intolerabilem, aut manifestam impietatem, quia tunc non est iniusta, sed ignorantia, malitia, imprudentia, aut negligentia publica mouetur. Vnde in capitulo Pastoralis, de officio delegati, dicitur, quòd ordinarius exequi debet sententiam delegati etiam si sciat eā esse iniustam, si non potuit obtinere, ut subleuetur ab onere executionis: & non dicit, si sciat ipse, & alij eam esse iniustam. Et author superius in loco allegato dicit, quòd minister non peccat exequendo, si sententia non contineat manifestam iniustitiam: & non dicit manifestam sibi, sed manifestam absolutè.

SVPER

Porrecta per totum.

SVPER Q. V. LXVII. ART. III.

378 Opusc. 19 c. 5. 6.

IN articulo tertio eiusdem quæstionis aduerte, q licet ratio in corpore articuli allata ad ostēdēdū iudicem oportere inter duos iudicare, cōcludat et in ciuilibus, q in criminalibus, & ita regulariter secundū sit, tamen autor th cōcludit specialiter i criminalibus dicens, Et iō in criminalibus non pōt &c. quia euidentius personæ comparere exiguntur in criminalibus. Exigitur namq; præsentia personalis, quæ non requiritur in ciuilibus. ¶In eodē articulo dū dicitur ad secūdū, aduerte quatuor poni in litera supplentia uicē accusatoris. Primò, publicā infamiam & hoc cum proceditur per uiam inquisitionis. Secūdo, manifestam rebellionē ad Ecclesiā, cui denunciatum est crimen & hoc qn pceditur per uiam denuntiationis. Tūc n. iuxta dñi mādatum Matt. 18. si ecclesiam non audierit, sit sicut ethnicus, hoc est, excōmunicādus est. Denunciatio n. ex natura sua ordinat ad bonū peccantis: sed ex rebellione denunciati uertitur in intentiā puniendi pp cōe bonum. Et ppea in principio nō eget aliquo supplente locū accusatoris, sed in tali euentu. Propterea n. euentum in litera dr, Pœna n. infertur denūciato, supple propter rebellionē &c. Tertiò, publicā iniuriā ordinatum. Et hoc intelligatur qn crimē coram iudice, & alijs cōmittitur, ut cum iudex cum suis audit blasphemare, uel uidet occidere &c. Tūc n. sine ulla alia fama, denuntiatione, accusatione, pp euidentiā facti iudex punit. Vñ & pontifices Iudæorum dicebant, Audistis blasphemiā, qd adhuc desideramus testes? Et sanctus Ladislaus Rex Hūgariæ legitur populū sanxisse lingua eius, quem audierat blasphemare: nisi forte quis dicat, q author

*1. ad Corin. 5. & 5. Habet. 23 q. 4. ca. Si quis pse statim.

* Li. 5. c. 4. parū ante medium tom. 5.

*q. 58. artic. 1.

Conclu. m

ARTICVLVS III.

Vtrum iudex possit aliquem cōdemnare, etiam si nō sit aliquis accusator.

AD TERTIVM sic pcedit. Vr q iudex possit aliquē iudicare, ēt si non sit aliquis accusator. Humana n. iustitia deriuatur à iustitia diuina: sed Deus pctōres iudicat, ēt si nullus sit [h] accusator. ergo vr q hō possit in iudicio aliquem condemnare, etiam si nō adsit accusator.

¶2 Præt. Accusator reqrit in iudicio ad hoc, q deferat crimen ad iudicē: sed qnq; pōt crimen ad iudicē deuenire alio modo, q̄ per [h] accusationem, sicut per denūtiationē, uel per infamiā, vel etiam si ipse iudex videat. ergo iudex potest aliquem cōdemnare absque accusatore.

¶3 Præt. Facta sanctorū in scripturis narrant, quasi qđā exemplaria humanæ vitæ: sed Daniel simul fuit accusator, & iudex contra iniquos senes, ut patet Daniel. 13. ergo nō ē cōtra iustitiā, si aliqs aliquē cōdēnet tāq iudex, & ipsemet sit accusator.

SED CONTRA est, q 1. ad Cor. 5.* Amb. exponens sententiam Apostoli de fornicatore, dicit, q iudicis nō est sine accusatore dānare: quia Dominus Iudam, cum fuisset fur, quia nō est accusatus, minime abiecit.

RESP. Dicēdū, q iudex ē interpres iustitiæ. Vñ sicut * Phil. dicit in 5. Eth. hoīes ad iudicem cōfugiūt, sicut ad quādā iustitiā aīatā. iustitia aūt, sicut supra *dictū est, nō ē ad se ipsum, sed ad alterū. Et iō oportet q iudex inter aliquos duos dijudicet: qđ qdē fit, cū vn* est actor, & ali* est reus. Et iō [m] i criminibus nō pōt aliquē iudicio cōdēnare iudex nisi hēat accusatorē [n], sēm illud Actuū. 25. Nō est consuetudo Romanis damnare aliquem hominē, priusq̄ is, q accusat, psentes habeat accusatores, locūq; defendēdi accipiat ad abluēda crimina, q̄ ei obijciūtur.

AD PRIMVM ergo dicendū, q Deus in suo iudicio utit cōsciētia peccantis quasi accusatore, sēm illud Rom. 2. Inter seinuicē cogitationū accusantiū, aut ēt defendētiū. Vel ēt euidentia facti, quantū ad ipsum, sēm illud Genes. 4. Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra.

AD II dicēdū q publica infamia hēt locū accusatoris. Vñ super illud Gen. 4. Vox sanguinis fratris tui &c. dicit gl. Euidētia ppetrati sceleris accusatore nō eget. In denūtiatione verò, sicut supra* dictū est, nō intēdit punitio peccatis, sed emēdatio: & iō nihil agit contra eū, cuius pctm denuntiat, sed p eo: & iō nō est ibi necessarius accusator. Pœna aūt infert pp rebellionē ad Ecclesiā, q q̄ est manifesta, tenet locum accusatoris. Ex eo aūt q ipse iudex videt, nō pōt pcedere ad sententiam ferendam, nisi sēm ordinē publici iudicij, quod tenet locum accusatoris.

de quadā inquisitionis specie loquitur, quia iudex ex eo, qđ ipse vidit, paulatim inuestigat ex officio. Et hæc sufficiant ēt p quarto articulo &c.

*q. 33. artic. 7.

AD III dicēdū, q Deus in suo iudicio procedit ex ppria notitia veritatis, non aūt homo, ut supra* dictum est: & iō homo non potest simul esse accusator, & testis, & iudex, sicut Deus. Daniel āt accusator fuit simul & iudex, quasi diuini iudicij executor, cuius instinctu mouebat, ut* dictum est.

*Ar. præc. *Artic. 3. ad 1.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum iudex licitè possit pœnam relaxare.

Porrecta per totum. 379 1. q. 46 ar. 11. 2. ad 5. Et 1. di. 41 q. 2. ar. 1. ad 5. Et 4. di. 46. q. 1 art. 2. q. 2. & q. 2. artic. 1. q. 3. ad 1.

AD QVARTVM sic pcedit. Vr q iudex licitè possit pœnā relaxare. Dr enim Iacobi. 2. Iudiciū sine misericordia ei, q non facit [h] misericordiā: sed nullus punitur propter hoc, q non facit illud, qđ licitè facere nō potest. ergo quilibet iudex potest licitè misericordiam facere, relaxando pœnam.

¶2 Præt. Iudicium humanum debet imitari iudicium diuinum: sed Deus pœnitentibus relaxat pœnam, quia non vult mortem peccatoris, ut dicitur Ezech. 18. ergo etiam homo iudex potest pœnitenti licitè laxare [h] pœnam.

¶3 Præt. Vnicuique licet facere, quod alicui prodest, & nulli nocet: sed absoluere reum à pœna prodest ei, & [h] nulli nocet. ergo iudex licitè potest reum à pœna absoluere.

SED CONTRA est, quod dr Deuter. 13. de eo, qui persuadet seruire dijs alienis. Non parcat ei oculus tuus, ut miserearis, & occultes eum: sed statim interficies eum. & de homicida dicitur Deuter. 19. Morietur, nec misereberis eius.

RESP. Dicēdū, q sicut ex dictis* patet, duo sunt, quantum ad propositum pertinet, circa iudicem consideranda, quorum unum est, quòd ipse habet iudicare inter accusatorem, & reum: Aliud autem est, quod ipse non fert iudicij sententiam quasi ex propria, sed quasi ex publica potestate. [m] Duplici ergo ratione impeditur iudex ne reum à pœna absoluere possit. [n] Primò quidem ex parte accusatoris, ad cuius ius quandoque pertinet, ut reus puniatur, puta, propter aliquam iniuriam in ipsum cōmissam, cuius relaxatio nō est in arbitrio alicuius iudicis: quia quilibet iudex tenetur ius suū reddere vnicuiq. Alio mō, impedit ex parte reipublicæ, cuius ptāte fungit, ad cui* bonū ptinet, q malefactores puniant. Sed tñ quantum ad hoc differt inter inferiores iudices, & supremum iudicem, s. principem, cui est plenarie potestas publica commissa. [p] iudex. n. inferior non habet potestatem

*Artic. 2. & 3.

Conclu. m

Universidad de Deusto Biblioteca

Conclu. p

SVP. QV. LXVIII. ARTIC. I.

IN art. 1. q. 68. caue ignorantiā illorū, q putāt neminem teneri ad accusationē, sed accusationē quãdo, nõ esse cõtra pceptum diuinū. Dimitte nobis debita nostra &c. Non aduertūt isti, q nõ minus tenet aliquis succurrere cũ detrimēto corporali, vel spūali, q priuato, quantò bonū cõe & diuini' est, & amabilius, q priuatū. Cõstat aūt, q tenetur quilibet sciens, & potens subuenire periculo corruptelæ spūalis, vel corporalis proximi, seruans debitis cõditionibus: multo ergo magis tenetur subuenire periculo publico. Scito igit', q quia accusatio ordinatur ad cõe bonū, si sciens crimē alteri', qd in periculū multitudinis vergat, & habēs testes, qbus potest illud probare, pt p aliam uiam, q per accusationē prouidere bono multitudinis, non teneť ad accusationē, licet licitè posset ex zelo iustitiæ accusare, pstatis cõditionibus psonæ puniendæ in exēplū aliorum. Si aūt aliter non põt, q per accusationē uiā, periculo multitudinis obuiare, tenet de necessitate salutis ad accusationē: alioquin non diligeret bonum cõe opere, & ueritate. Ridiculū aūt est inducere ad hoc illud orationis Dominicæ, Dimitte nobis debita nostra, cum nõ suā, sed primi, nõ vnius, sed multitudinis causam agat accusator huiusmodi. Et si suā ageret causam, non tenetur ex hac diuina institutione remittere, qn uelit iustitiã habere locum suum: sed non ex passione, non ex propria authoritate vindicare.

¶ In rñsione ad primū aduerte, q q accusare phibent, possunt, & debent in casu, vt multitudinis periculo succurrat, iudici reuelare psonā criminosam, & testes eā cernentes, ut uel ex officio suo iudex prouidere possit reipublicæ.

*Tra. 126 parum a medio, to mo 9.

Conclu. 2

*Lib. 5. c. 10. circa finē to. 5.

absoluendi reū à pœna contra leges à superiore sibi impositas. Vñ super illud Io. 19. Non haberes aduersum me potestatē vllam, dicit *Aug. Talē Deus dederat Pilato potestatem, ut esset sub Cæsaris potestate, ne ei omnino liberū esset accusatũ absoluere: sed princeps, qui hēt plenariā potestatē in republica, si ille, q passus est iniuriā, velit eā remittere, poterit reū licitè absoluere, si hoc publicæ vtilitati viderit nõ esse nocumētū. F G

Ad primvm ergo dicendū, q misericordia iudicis hēt locum in his, q arbitrio iudicis relinquunť, in quibus boni viri est, vt sit diminutiuus pœnarū, sicut Phil. dicit in 5.* Eth. In his autē quæ sunt determinata sm legē diuinam, uel humanam, nõ est suum, misericordiam facere.

Ad II dicēdū, q Deus hēt supremam potestatem iudicãdi, H & ad ipsum ptinet qcquid contra aliquē peccatur. Et iõ liberū ei est pœnā remittere, pcipuè cũ pctõ ex hoc pœna maximè debeať, qđ est cõtra ipsum: non tamen remittit pœnam, nisi sm quod decet suam bonitatē quæ est omnium legum radix.

Ad III dicendum, q iudex si inordinate pœnā remitteret, nocumētū inferret & cõitati, cui expedit, vt maleficia puniant, I ad hoc, q pctā viteñ. Vñ Deut. 13. post pœnā seductoris subdit. Vt oīs Israel audiens timeat, & nequaq̃ vltra faciat qppiã huius rei simile. Nocet ẽt psonæ, cui ẽ illata iniuria, q recõpēsationē accipit p quādā restitutionē honoris i pœna iniuriãtis.

QVAESTIO LXVIII.

De pertinentibus ad iniustā accusationem, in quatuor articulos diuisa.

POstea considerandum est de his, quæ ptinent ad iniustam accusationem. K

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primò, Vtrum homo accusare teneatur.

¶Secundò, Vtrum accusatio sit facienda in scriptis.

¶Tertiò, Quomodo accusatio sit vitiosa.

¶Quartò, Qualiter malè accusantes sint puniendi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum homo teneatur ad accusandum.

Porrecta per totum. 380

AD PRIMVM sic proceditur. Videť q homo non teneatur ad accusandum. Nullus n. excusatur ab impletione diuini præcepti propter peccatū, quia iam ex suo peccato commodum reportaret: sed aliqui propter peccatum redduntur inhabiles ad accusandum, sicut excommunicati, infames, & illi, qui sunt de maioribus criminibus accusati priusquàm innoxij monstrentur. ergo homo non tenetur ex præcepto diuino ad accusandum.

¶2 Præt. Omne debitum ex charitate dependet, q est finis præcepti. Vnde dr Rom. 13. Nemini quicquā debeatis, nisi ut inuicē diligatis: sed illud, qđ est charitatis, homo debet omnibus maioribus & minoribus, subditis & prælatis. cum ergo subditi non debeat prælatos accusare, nec minores suos maiores, vt per plura capitula probatur, *2. q. 7. videtur quòd nullus ex debito teneatur accusare.

*2. q. 7. multa ca.

¶3 Præt. Nullus tenetur cõtra fidelitatē agere, quā debet amico, quia non dēt alteri facere, quod sibi non vult fieri: sed accusare aliquem qñq; est contra fidelitatem, quam quis debet amico. dicitur. n. Prouer. 11. Qui ambulat fraudulenter, reuelat arcanum: qui autem fidelis est, celat amici commissum. ergo homo non tenetur ad accusandum.

Sed contra est, quod dicitur Leuit. 5. Si peccauerit anima, & audiuerit vocem iurantis, testisque fuerit quòd ipse vidit, aut conscius est, nisi indicauerit, portabit iniquitatem suam.

Respon. Dicendū, q sicut supra * dictū est, hæc est differentia inter denũtiationē, & accusationē: qa in denũtiatione attēdit emēdatio fratris, i accusatione aūt attēdit punitio criminis. Pœnæ aūt psentis uitæ nõ p se expetunť, quia non est hic ultimū retributionis tēpus, sed inquantū sunt medicinales cõferētes uel ad emēdationē psonæ peccātis, uel ad bonū reipubl. cuius quies pcuratur p punitionē peccantiū, quorū primū intendit in denunciatione, ut dictū *est: sm autem propriè pertinet ad accusationē. Et iõ si crimen fuerit tale, q uergat in detrimentū reipub. teneť hõ ad accusationē, dummodo sufficienter possit pbare, quod ptinet ad officiū accusatoris, puta, cũ pctm alicuius vergit in multitudinis corruptelā corporalē, seu spūalem: si aūt non fuerit tale pctm, quod in multitudinem redundet, uel etiam si sufficientem probationem adhibere non possit, non teneť ad intentandum accusationem, quia ad hoc nullus tenetur, quod nõ potest debito mõ perficere.

*q. 33. ar. 6. & 7. & q. præce. artic. 3. ad secundū.

*q. 33. artic. 7. Conclu. m

Conclu. p

Ad primvm ergo dicendū, q nihil phibet, per pctm reddi aliquem impotentem ad ea, quæ homines facere tenent, sicut ad merendum uitā æternā, & ad assumendum ecclesiastica sacramēta: nec tñ ex hoc homo reportat cõmodum, quinimmo deficere ab eis, q tenenť facere, est grauissima pœna, qa virtuosi actus sunt qdam hoī pfectiones.

Ad II dicēdū, q subditi prælatos suos accusare prohibenť, qui nõ affectione charitatis, sed sua prauitate uitam eorum diffamare, & reprehēdere quærunt. Vel etiā si subditi accusare uolētes fuerint

rint

*L. q. ca. Clericus, & in se quentibus tribus ca.

SVPER LXVIII. ART. II. ET III.

IN ar. 2. & 3. & 4. nihil speciale scribēdum occurrit, nisi q scias, quod regulariter sit docet & in sexto tria accusationis vitia qñq; verè crimina iuris redduntur, diligenter notes. Calumnia ex malitia, præuaricatio fraudulenta, & tergiuersatio inordinata. Et ut intelligas literæ terminos, vocatur ex temeritate accusare qui uel ex incõsulto caloris impetu accusat, nõ prospiciens q pbare nequit, vel qui aud nimia credulitate accusat: & ita aūt errorē dicere prius ab aliquo teste idoneo, deficit in pbando, quia t. promisit testificari, & recessit, vt non uellet, vel cõsiliū habuit ab aliquo doctore, q sufficerent illa quæ hēt ad accusandum, cũ tñ non sufficerent.

¶ In rñsione ad tertiū aduerte, q princeps põt accusationē non solum à principio refutare, sed etiā in progressu abolere si bonū cõi expedire hoc indicauerit. Et iõ est, quia accusatio ad cõe bonum ordinatur: hoc n. sequitur, q ille qui curam cõis boni hēt, si alia medij ablationē ad finem eius boni pro desse magis viderit q ipsius positionē, aut psecutionem, possit dēat tale accusationis mediū tollere: p uidendo tñ accusato, vt sibi fiat alias satis, si aliqd sibi debeť.

¶ Sed occurrit hoc dubiū, An iudex non princeps possit abolere accusationē. Et est iõ dubij, quia ẽt ipse non princeps iudex hēt curam boni cõis, cui contingit non expedire prosequi accusationem.

¶ Ad hoc di q hic nõ est qõ de accusatione vitiosa, se defectuosa siuē pp temeritatem siuē pp calumniam: qm constat q iudex hoc cognoscens, etiā si nõ sit princeps, põt & a principio nõ admittere accusationes nõ legitimas. Et si ad mittit fuerit, potest ex quo legitimæ nõ sūt abolere, cum nullam

Porrecta per totum. 381

4. d. 19. q. 2. ar. 3. q. 1 ad 4. Et d. 35. ar. 1 ad 6. Et quo. 11. ar. 13. co.

*2. q. 8. c. P scripta.

*Li. 10. c. 1. aliquā tulū a pri ci. tom. 3.

*2. q. 8. c. Accusatorum,

*Ar. præcedēt. & q. pce. ar. 3.

Concl. m

rint criminosi, vt habet *2. q. 7. A alioquin si fuerint alias idonei ad accusandū, licet subditis ex charitate suos platos accusare.

Ad III. Dicendū, q reuelare secreta in malū personæ, est cõtra fidelitatē: non aūt si reuelentur pp bonum cõe, quod semper præferendum est bono priuato. Et ideò contra bonū cõe nullum secretum licet recipere nec tñ oino est secretum, quod p sufficientes testes põt pbari. B

ARTICVLVS II.

Vtrum sit necessarium accusationem in scriptis fieri.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vť q non sit necessariū accusationem in scriptis fieri. Scriptura enim adinuenta est ad subueniendum humanæ memoriæ circa præterita: sed accusatio in psenti agitur. ergo accusatio scriptura non indiget.

¶2 Præt. *2. q 8 dť. Nullus absens C accusare põt, nec ab aliquo accusari: sed scriptura ad hoc vī esse vtilis, vt absentibus aliqd significeť, vt patet per* Aug. 10. de Trinita. ergo in accusatione nõ est necessaria scriptura psertim cum Canon dicat, q p scripta nullius accusatio suscipiať.

¶3 Præt. Sicut crimen alicuius manifestatur per accusationē, ita p denuntiationē: sed in denuntiatione non est scriptura D necessaria. ergo videtur quòd neque etiam in accusatione.

Sed contra est, quod dť * 2. q. 8. Accusatorum personæ sine scripto nunq̃ recipiantur.

Respon. Dicendū, q sicut * dictum est, qñ in criminibus p modum accusationis agitur accusator constituitur pars, ita q iudex inter accusatorem, & eũ qui accusatur, medius constituitur ad examen iustitiæ, in quo E oportet, quantum possibile est, sm certitudinem procedere. Quia verò ea, quæ verbotenus dicunť, facilè labuntur à memoria, non posset iudici esse certū quid, & qualiter dictū sit, cum dēt proferre sententiam, nisi esset in scriptis redactum. Et ideò rõnabiliter institutum est vt accusatio, sicut & alia, q in iudicio agunť, redigať in scriptis.

Ad primvm ergo dicendū, q difficile est singula verba pp eorū multitudinē, & uarietatē retinere: cuius signū est, q multi eadem verba audientes, si interrogarenť, non referrent ea. Similiter ẽt cum modica verborum dña sensum variet, ideo ẽt si post modicum tps debeat iudicis sententia promulgari, expedit ad certitudinē iudicij, vt accusatio redigatur in scriptis.

Ad secvndvm dicendū, q scriptura nõ solū necessaria est pp absentiā psonæ, q significat vel cui est aliquid significandū, sed ẽt pp dilationē temporis, vt* dictum est iõ cum dicit Canon, Per scripta nullius accusatio suscipiatur, intelligendum est de absente, qui peremptam accusationem mittat non tñ excluditur, quin cum præsens fuerit, necessaria sit scriptura.

Ad tertivm dicēdū, q denuntiator nõ obligat se ad probandum: vñ nec puniť, si pbare nequiuerit. Et pp hoc in denuntiatione nõ est necessaria scriptura, sed sufficit si aliquis verbo denuntiet ecclesiæ, quæ ex officio suo procedet ad fratris emendationem.

ARTICVLVS III.

Vtrum accusatio reddatur iniusta propter calumniam, præuaricationem & tergiuersationem.

AD TERTIVM sic procedit. Vť q accusatio non reddatur iniusta pp calumniam, præuaricationem, & tergiuersationem. Quia sicut dť * 2. q. 3. calumniari est falsa crimina intēdere: sed quandoq; aliquis alteri falsum crimen obijcit ex ignorātia facti quæ excusat. ergo videtur q non semper reddatur iniusta accusatio, si sit calūniosa.

¶2 Præt. *Ibidem dť, q præuaricari est vera crimina abscondere: sed hoc nõ vť esse illicitum, qa hõ non tenetur ad omnia crimina detegenda, vt supra* dictum est. ergo videtur quòd accusatio non reddatur iniusta ex præuaricatione.

¶3 Præt. Sicut ibidem dť, Tergiuersari est in uniuerso ab accusatione desistere: sed hoc absq; iniustitia fieri potest dicitur enim* ibidem. Si quem pœnituerit criminaliter accusationem, & inscriptionem fecisse de eo quod probare non potuerit, si cum accusato innocente conuenerit, inuicem se absoluant. ergo accusatio nõ redditur iniusta per tergiuersationem.

Sed contra est, qđ ibidē* dť. Accusatorū teme

hoc faciat iniuriam immo prosequendo vi faceret iniuriā ordini iuris. Nec ẽt est quæstio de accusatione ordinata ad satisfaciendum alteri parti, que passa est iniuriam: qm constat iudicem teneri & ad acceptandum, & ad prosequendum accusationem talem quia tenetur ius vnicuiq; dicere, sed quæstio ẽ de accusatione pri se ad cõe bonū ordinata. Vñ dicimus q dña inter principem & inferiorem iudicē in ppositio, q princeps põt de iure abolere hmōi accusationes qñ expedire iu bono cõi, & non solū illas, sed ẽt ordinatas ad satisfaciendū parti offensæ: quia ipse princeps plenè gerit curam cõis boni: ad quod omne bonum, vel malū partis ordinari põt. Vñ in litera simpliciter dť, q princeps abolere. Iudex autē inferior põt ex epicheia, & gnome, hoc est, ex æquitate, & alteriori iudicio nõ admittere à principio accusationem legitimam pro cõi bono si uidet illā cõi bono perniciosam, vtpote si causatiua seditionis pp conditiones accusati est uel pp aliquid hmōi. Inchoatam ẽt abolere, si aliter non potest sustinere cõe bonum, suspendendo prosecutionem, vel dissimulando, põt: quia lex arctius potestatis pro communi bono saluando prætermittēda est & vsurpāda est quodāmodo maior potestas, quæ cõi bono necessaria sue est, & soli iuris ordini nocet, si sic nocet.

*Ad 1. argum.

Porrecta per totum. 382

*2. q. 3. c. Si quem pœnituerit.

*2. q. 3. c. Si quem pœnituerit.

*Ar. 1. & q. 33. ar. 7

*2. q. 3. c. Si quem pœnituerit.

* Loco nunc dicto.

*2. q. 3. c. Si quem pœnituerit.

ritas tribus modis detegitur. Aut enim calumniantur, aut præuaricantur, aut tergiuersantur.

Ar. 1. huius quæst. RESPON. Dicendũ, q̃ sicut dictum est accusatio ordinat̃ ad bonum cõe, quod intendit̃ p̃ cognitionem criminis. Nullus ãt dẽt nocere alicui iniustè, vt bonum cõe promoueat: et iõ in accusatione dupliciter rõne contingit esse pctm̃. Vno modo ex eo, q̃ aliquis iniustè agit contra eum, q̃ accusatur crimina falsa ei imponendo, quod est calumniari. Alio mõ, ex parte reipublicæ, cuius bonũ principaliter intenditur in accusatione, dum aliquis impedit malitiosè punitionẽ pcti. Quod iterũ dupliciter cõtingit. Vno mõ fraudẽ in accusatione adhibendo: et hoc pertinet ad p̃uaricationẽ. Nam p̃uaricator dr̃ quasi varicator, q̃ aduersam partẽ adiuuat, prodita cã sua. Alio mõ, totaliter ab accusatione desistẽdo, quod est tergiuersari. In hoc.n. q̃ desistit ab hoc qd̃ cœperat, quasi tergũ vertere vr̃.

Concl.

Conclu.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ hõ non dẽt ad accusationẽ p̃cedere, nisi de re oĩno sibi certa, in qua ignorãtia facti locũ nõ hẽat. Nec tñ q̃ falsum crimen alicui imponit calumniatur, sed solum, q̃ ex malitia in falsam accusationẽ prorũpit. Cõtingit.n. qñq; ex aĩi leuitate ad accusationẽ p̃cedere, q̃a .s. aliqs nimis faciliter credit, quod audiuit: & hoc temeritatis est. Aliqñ ãt ex iusto errore mouetur aliquis ad accusandum, quæ omnia ẽm prudentiã iudicis debent discerni, ut non prorumpat eum calumniatum fuisse, qui ex leuitate animi, uel ex iusto errore in falsam accusationem prorupit.

AD II. dicendum, q̃ non quicumque abscondit uera crimina, præuaricatur: sed solum si fraudulẽter abscondit ea de quibus accusationem proponit colludens cum reo, proprias probationes dissimulando, & falsas excusationes admittendo.

AD III. dicendũ q̃ tergiuersari est ab accusatione desistere, oĩno aĩum accusandi deponendo nõ qualitercũq;, sed inordinate. Cõtingit ãt aliquem ab accusatione desistere ordinatè absq; vitio dupliciter. Vno mõ in ipso accusationis p̃cessu, si cognouerit esse falsum id, de quo accusauit, & si pari cõsensu se absoluũt accusator, & reus. Alio mõ, si princeps ad quẽ p̃tinet cura boni cõis quod p̃ accusationem intenditur, accusationem aboleuerit.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum accusator, qui in probatione defecerit, teneatur ad pœnam talionis.

Porrecta per totum.

383 *4. d. 41. artic. 5. q. 2. ad 1. Et quol. 11. ar. 14. cor.*

AD QVARTVM sic p̃cedit. Vr̃, q̃ accusator, qui in probatione defecerit, nõ teneat̃ ad pœnam talionis. Contingit.n. qñq; aliquẽ ex iusto errore ad accusationẽ p̃cedere, in quo casu iudex accusatorẽ absoluit, vt dr̃ * 2. q. 3. non ergo accusator q̃ in p̃batione defecerit, tenet̃ ad pœnã talionis.

2. q. 3. c. Si quẽ pœnituerit.

¶ 2 Præt. Si pœna talionis ei, qui iniustè accusat, sit iniungẽda hoc erit p̃p iniuriã in aliquẽ cõmissam: sed non p̃p iniuriã cõmissam in p̃sonam accusati quia sic princeps nõ posset hanc pœnã remittere: nec ẽt p̃p iniuriã illatã in rẽpublicã, quia sic accusatus non posset eum absoluere. ergo pœna talionis non debet̃ ei qui in accusatione defecerit.

¶ 3 Præt. Eidem pctõ nõ debet̃ duplex pœna, ẽm illud Naũ. 1. Nõ iudicabis Deus bis in idipsum: sed ille qui probatione deficit, incurrit pœnã infamię quam ẽt Papa non vr̃ posse remittere, ẽm illud * Gelasij Papæ. Quamquam animas per pœnitentiam saluare possimus, infamiam tamen abolere nõ possumus. non ergo tenet̃ ad pœnam talionis

Habet̃ 2. q. 3. c. Euphemiũ.

SED CONTRA est, qd̃ * Adrianus Papa dicit. Qui nõ p̃bauerit qd̃ dicit, pęnã quã intulit, ipse patiat̃.

Habet̃ 2. qu. 3. cap. Qui non probauerit.

RESPON. Dicendum, q̃ sicut s. * dictum, est, accusator in cã accusationis constituit̃ pars, intendens ad pœnam accusati. Ad iudicem ãt pertinet, vt inter eos iustitiæ æqualitatem constituat. Iustitiæ ãt æqualitas hoc requirit, vt nocumentum quod q̃s alteri intentat, ipse patiat̃, ẽm illud Exod. 21. Oculum pro oculo, dentẽ pro dente: & iõ iustũ est, vt ille qui per accusationem aliquẽ in periculũ grauis pœnæ inducit, ipse ẽt sĩlem pęnam patiatur.

ar. 1. & 2.

Concl.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ sicut * Phil. dicit in 5. Ethi. In iustitia non sp̃ cõpetit contrapassum simpliciter: quia multũ differt, an aliquis voluntariè, vel inuoluntariè aliũ lędat. Voluntario ãt debetur pęna, sed inuoluntario debetur venia: & iõ qñ iudex cognouerit aliquẽ de falso accusasse nõ voluntate nocendi, sed inuoluntariè p̃p ignorantiam ex iusto errore, non imponit pœnã talionis.

Li. 5. ca. 9.

AD SECVNDVM dicendũ, q̃ ille qui malè accusat, peccat & contra p̃sonam accusati, & contra rempublicam. Vñ p̃p vtrumq; punitur. Et hoc est quod dr̃ Deut. 19. Cumq;, diligentissimè p̃scrutantes, inuenerint falsum testem dixisse contra fratrẽ suum mendaciũ, reddent ei sicut fratri suo facere cogitauit: quod p̃tinet ad iniuriã p̃sonæ. Et postea quantum ad iniuriã reipublicæ subdit, Et auferes malum de medio tui, vt audientes cæteri timorẽ habeant, & nequaq̃ talia audeant facere. Specialiter tñ personę accusati facit iniuriam, si de falso accuset: & iõ accusatus, si innocens fuerit, põt ei iniuriam suã remittere, maximẽ si nõ calumniosè accusauit, sed ex animi leuitate. Si uerò ab accusatione innocentis desistat p̃p aliquam collusionẽ cum aduersario, facit iniuriã reipublicę: et hoc nõ potest ei remitti ab eo, qui accusatur, sed põt ei remitti per principem, qui curam reipublicæ gerit.

AD TERTIVM dicẽdũ, q̃ pœnã talionis meret̃ accusator in recompensationẽ nocumenti, quod p̃ximo inferre intentat: sed pœna infamiæ ei debetur p̃p malitiam, ex qua calumniosè aliũ accusauit. Et qñq; quidem princeps remittit pęnam & non abolet infamiã: qñq; ãt ẽt infamiã abolet. Vñ & Papa põt hmõi infamiam abolere. Et quod dicit * Papa Gelasius, Infamia abolere non possumus, intelligendũ est de infamia facti, uel q̃a eam abolere aliqñ nõ expedit: vel ẽt loquit̃ de ĩfamia irrogata per iudicẽ ciuilem sicut dicit † Gratianus.

Loco citato in margum.

†Ibidem.

QVAESTIO LXIX.

De peccatis quæ sunt contra iustitiam in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de peccatis, quæ sunt contra iustitiam ex parte rei.

SVPER Q. LXIX. ARTIC. I. ET II.

IN articul. 1. & 2. quæstion. 69. circa confessionem accusati, seu rei, notat tres casus in littera, in quibus

quibus solùm tenetur reus fateri veritatem. Primus est, q̃ præcessit infamia super aliquo crimine. Secundus, cum aliqua expressa indicia apparuerint. Tertius, cum præcessit semiplena p̃batio. Et q̃m triplex est modus procedendi in criminibus, s. p̃ inquisitionem, denunciationem, & accusationem, aduerte diligentissimè, q̃ qñ p viam inquisitionis proceditur, oportet præcedere infamiã. Et uocat̃ infamia nõ frequens vox discolorũ, sed frequens uox talis, ut apud probos & graues viros reddatur p̃sona de crimine tali sĩnabiliter suspecta. Dico aũt de crimine tali, q̃a inquisitio nõ pot fieri nisi de crimine illo, de quo aliquis est diffamatus. Nec est verũ id, quod quidã scripserunt, s. q̃ diffamatus de uno crimine, possit inquiri de alijs. Sed hoc est manifestè cõtra Decretalem, extra de accusationibus, capit. Inquisitionis, vbi habẽtur hæc uerba. Inquisitio fieri debet solũmodo super illis, de quibus clamores aliqui præcesserunt. Et idẽ Decretalis illa innuit, q̃ vult præcedentem infamiam super aliquo crimine. q̃ si duo, uel plures iurati affirmant aliquem, crimen aliquod eisdem uidentibus commisisse, de quo aliqua non laborat infamia, non est contra eum p̃pter inquirendũ &c. Nec iõ quæ illos mouit, s. quia non p̃p occultationẽ pcti, sed p̃p oreulationem publicis prohibemi hõs de occultis iudicare, concludit intentum eorum q̃ falsum est, q̃ iudicium de occultis sit prohibitũ non p̃p occultationem pcti: immò quia peccatum est occultum, ideò exemptum est ab inquisitione humana, & iudicio humano q̃m omnia iudicia humana ad publicam potestatem solamq; spectant. Caueat ergo sup̃ & subditorum suorum conscientiæ prælati illorum religiosorum, qui diffamato de uno, præcipiunt inquirendo de alijs, de quib. non est diffamatus: peccant enim ipsi præcipiendo, & subditi non tenentur obedire. Nec conseruantur prælati huiusmodi ex eo, q̃ inquirunt de aliquo, de quo fuit aliqua suspicio aliquando. Oportet.n. infamiam, seu clamorosam insinuationem præcedere, & non simplicem suspicionem, ut dictum est.

¶ In secundo aũt casu, cum.s. manifesta apparuerint indicia, notatis. Primò, q̃ indicium dupliciter sumi potest, primo cõmuniter, ut frequenti usu signa indicia vocamus: alio mõ proprię, ut iuristæ indicij nomine utuntur. Et sic sumitur in proposito, & distinguitur in indicium perfectum, & imperfectum, adeò ut multi testes singulares, nisi aliquis eorum sit omni exceptione maior, non faciant apud eos unum perfectum indicium, & uolunt ad indicium requiri duos testes.

¶ Secundò, quòd non singulariter, sed pluraliter author dicit, indicia, quia regulariter unum indicium non sufficit ad præcipiendum, & ueritatem extorquendam à reo. Dico autem regulariter, quia maxima illa de indicijs multum ex prudentia iudicis pendet, consideratis conditionibus, & circumstantijs personæ, loci, temporis, conditionis &c.

¶ Tertiò, quòd author dicit, indicia non qualiacumque, sed manifesta, quod ad tria referri intelligo. Primò ad factum, cuius est indicium, ita quòd manifestè indicent tale factum. Secundò ad personam, ita quòd indicent, quòd ipsa perpetrauerit tale facinus. Nam sicut præcedens infamia de crimine intelligitur non de crimine absolutè, sed de crimine huius personę, ita quòd persona sit diffamata de crimine, ita in indicijs oportet vt indicia personæ criminosæ appareant. Tertiò ad processum, ita q̃ iudicia huiusmodi manifestentur reo, ut sciat se esse in tali processu constitutum, & q̃ tenetur obedire iudici præcipienti, & extorquenti ueritatem: aliòquin cum ipse reputet se esse occultum, & illa indicia sint non iuris, sed facti, ignorantia facti quod latet ipsũ, nisi iudex illi manifestet, excusabit eum. Debent quoque ei manifestari, ut possit se ab illis purgare, vel illis opponere rationabiliter: quemadmodum enim præcessit infamia, manifestatur ei, quòd diffamatus est super tali crimine.

¶ Sed occurrit hic dubium ad hoc, q̃a author alibi dicit, q̃ si factum est notorium v. g. furtum factũ est, sed nescitur eius author, nec habent indicia aliquis, prælato præcipienti ut si q̃s fecit furt, reuelet, tenet̃ ipse, qui furatus est, seipsum reuelare, ut patet ex allegata collatione habita Parisijs inter Magistros. Et simpliciter, quia 5. q. 1. c. Quidã. B. Gregorius excõicauit occultum actorem libelli famosi, nisi se reuelauerit &c. vt patet ibi. Et cõtra vt excipi casus, qñ factum est notorium, & author occultus à casibus, in quibus Iusti nẽ nequ. ¶ Ad hoc di. q̃ consonũ sit p̃ssit sacris, & iuri canonico, & rationi est, q̃ occultus author non teneatur se prodere. Cũ.n. contra Cain, & Sodomã procederetur, præcessit clamor nõ solum criminis, sed personæ. Et dr̃ Sodomæ & Gomorrhę. Clamor Sodomorum ascendit ad me, descendam &c. De Cain verò insinuatur cũ d. Quid fecisti? vox sanguinis fratris tui clamat ad me. Extra quoque de accusationibus c. Inquisitionis, expressè dicitur, nullum puniendum de crimine, super quo non laborat infamia. Ecce q̃ textus vult, quòd p̃sona sit diffamata &c. Nam ratio dictat, q̃ occulta scientiæ publicæ, non subsunt iudicio publico: constat autem quòd persona, quæ furtũ fecit, aut incendium posuit, quandoque est occultissima. Non subest igitur humano iudicio, ut teneatur se prodere.

q. 24. ar. 12.

¶ Ad primam autem obiectionem in oppositũ, ex quo author in libro hoc, vbi ex proposito magis tractat illam sententiam non explicauit, dicitur, quòd pro infirma habetur.

¶ Ad secundam di. quòd aliud est præcipere, quòd se reuelet, & aliud est præcipere, restituat, aut probet quod proposuit, aut pœniteat, aut sit excommunicatus &c. Gregorius non præcepit primum, sed secundum. Et scito, quòd sicut ante factum potest excommunicari quicumque furtum, vel incendium commiserit, & huiusmodi ita post factum potest excommunicari quicumque fecit. Et quia potest excommunicari absolutè, multò magis potest excommunicari sub conditione, quæ pendet ex voluntate rei, si non se reuelauerit. Intelligitur siquidem latæ tunc excommunicationi non super debito reuelandi, sed super commisso crimine, & de gratia speciali apposita est illa conditio, qua possit reus, si uult, euadere excommunicationem. Et hoc directè facit canon ille Gregorij. Absolutè autem præcipere ad reuelandum excedit vires humani iudicij, & propterea non teneretur ille obedire. Et ideò huiusmodi uidentur mihi illi doctores in hoc fuisse, qui oppositum sensisse uidentur. Oportet igitur vel infamiam, seu clamorosam insinuationem, vel indicia manifesta præcedere, vt vehementer suspectã reddant personam ad hoc, ut teneatur ad præceptum superioris seipsum reum prodere. Quando aũt in tertio sumus casu s. q̃ præcedit semiplena probatio, constat etiam q̃ tenet̃ ad aduertendum, quòd cum plenam probationem efficiant duo testes integrarum conditionum, semiplenam probationẽ efficit un' testis omni exceptione maior. Et est sermo de teste secũ iura, quid non actor, non secretus depositor, sed uerè testis est iuratus, non particeps criminis, & ad iudicium concurrens ut testis. Hoc est, quòd ultra accusatorem, uel id quod tenet accusatoris locũ, ut infamia &c. iste est exceptione maior testat̃ directè de uisu cõmissionis criminis ab illo, puta, quia uidit ipsũ occidentẽ illũ, uel furari hoc illud &c. vere testis semiplenè probans.

¶ In

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum peccet aliquis mortaliter ueritatẽ negãdo, per quam condemnaretur.

¶ Secundò, Vtrum liceat alicui se calumniosè defendere.

¶ Tertiò, Vtrũ liceat alicui iudiciũ subterfugere appellãdo.

¶ Quartò, Vtrũ liceat alicui cõdemnato, per uiolẽtiã se defendere, si adsit facultas.

ARTICVLVS I.

Vtrum absque peccato mortali possit accusatus ueritatem negare, per quam condemnaretur.

Porrecta per totum.

384 *4. d. 17. q. 3. ar. 1. q. 2. ad 1. & 3. Et d. 19. q. 2. ar. 3. q. 1. ad 3. & q. 2. co.*

Chryso. homi. 31. ad hebræos à medio, to. 4.

AD PRIMVM sic procedit. Vr̃ q̃ absq; pctõ mortali possit accusatus veritatem negare, per quam condemnaretur. Dicit enim * Chryso. Non tibi dico, vt te p̃rodas in publicum, neque apud alium accuses: sed si veritatem confiteretur in iudicio accusatus, seipsum proderet, & accusaret. non ergo tenetur ueritatem dicere, & ita non peccat mortaliter, si in iudicio mentiatur.

¶ 2 Præt. Sicut mendacium officiosum est, quando aliquis mẽtitur, ut alium à morte liberet: ita mendacium officiosum est, quando aliquis mẽtitur, ut se liberet à morte, quia plus sibi tenetur, quàm alteri: mendacium autem officiosum non ponitur esse peccatum mortale, sed ueniale. ergo si accusatus ueritatẽ in iudicio neget, ut se a morte liberet, nõ peccat mortaliter.

¶ 3 Præt. Omne peccatũ mortale est contra charitatem, ut supra * dictum est: sed quòd accusatus mentiatur, excusando se à peccato sibi imposito, non contrariatur charitati neque quantum ad dilectionẽ Dei, ne-

que quãtũ ad dilectionẽ proximi. ergo huiusmodi mẽdaciũ non est peccatum mortale.

SED CONTRA. Oẽ quod est contrarium diuinæ gloriæ, est, pctm mortale, qa ex pcepto tenemur oĩa in gloriã Dei facere, ut patet 1. ad Corin. 10. sed q reus id, quod cõtra se est, cõfiteat, ptinet ad gloriã Dei, vt patet p illud quod Iosue dixit ad Acham. Fili mi, da gloriam dño Deo Israel, & confitere, atq; indica mihi quid feceris, ne abscondas, ut habetur Iosue 7. ergo mentiri ad excusandũ pctm, est peccatum mortale.

RESPON. Dicendum, q quicũque facit cõtra debitũ iustitiæ, mortaliter peccat, sicut s. dictũ est. Pertinet aũt ad debitum iustitiæ, q aliqs obediat suo superiori in his, ad q ius plationis se extẽdit. Iudex aũt, ut s. dictũ est, superior est respectu eius, q iudicat: & iõ ex debito tenet accusatus iudici ueritatẽ exponere, q ab eo sm formam iuris exigit. Et iõ si cõfiteri noluit ueritatem, quam dicere tenet, uel si eã mendaciter negauerit, mortaliter peccat. Si uerò iudex hoc exqrat, quod non põt sm ordinẽ iuris, nõ tenet ei accusatus rñdere: sed potest uel p appellationem, uel aliter licitè subterfugere: mendacium tamen dicere non licet.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q qñ aliquis sm ordinẽ iuris à iudice interrogatur, nõ ipse se pdit, sed ab alio proditur, dũ ei necessitas rñdendi imponitur per eum, cui obedire tenetur.

AD SECVNDVM dicendũ, q mẽtiri ad liberandũ aliquem à morte cũ iniuria alterius, non est mẽdaciũ simpliciter officiosũ, sed hẽt aliqd de pnicioso admixtũ. Cũ aũt aliqs mentit in iudicio ad excusationẽ sui, iniuriã facit ei, cui obedire tenetur, dũ sibi denegat, quod ei debet, s. confessionem ueritatis.

AD TERTIVM dicẽdũ, q ille, q mẽtit in iudicio se excusando, facit & cõtra dilectionẽ dei, cuius est iudiciũ, & contra dilectionẽ proximi, tũ ex parte iudicis, cui debitũ negat: tum ex parte accusatoris, q punitur, si in probatione deficiat. Vñ & in Psal. 140. dr. Ne declines cor meũ in uerba malitiæ ad excusandas excusationes in pctis. Vbi dicit gl. Hæc est consuetudo impudẽtium, vt deprehensi, per aliqua falsa se excuset. Et Grego. 22. Mora. exponens illud Iob 31. Si abscondi quasi homo pctm meum, dicit. Vsitatum humani generis uitium est, & libendo pctm committere, & commissum negando abscondere, & conuictum defendendo multiplicare.

re ueritatem. Et sic ta la mentiens mentit contra ueritatem debitam iudici, nõ simpliciter & absolutè, sed debitam iudici ex suppositione, s. si hoc supponitur illius iudicio.

* Li. 22. c. 13. in pri.

ARTICVLVS II.

Vtrum accusato liceat calumniose se defendere.

Porrect. per totum. 385

AD SECVNDVM sic procedit. Vr, q accusato liceat calũniosè se defendere. Quia sm iura ciuilia, in causa sanguinis licitum est cuilibet aduersarium suum corrumpere: sed hoc maximè est calumniose se defendere. ergo nõ peccat accusatus in causa sanguinis, si calumniosè se defendat.

Infra ar. 3. cor.

¶2 Præt. Accusator cum accusato colludens, pœnam recipit à legibus constitutam, ut habetur 2. q. 3. non autem imponitur pœna accusato per hoc, q cum accusatore colludit. ergo uidetur q liceat accusato calumniosè se defendere.

* 2. q. 3. c. si quẽ pœnituerit.

¶3 Præt. Prou. 14. dr. Sapiens timet, & declinat à malo: stultus aũt transilit, & confidit: sed illud qd fit per sapientiam, non est peccatum. ergo si aliqs qualitercumque se liberet à malo, non peccat.

SED CONTRA est, q in causa criminali iuramẽtum de calumnia est præstandum, ut habetur extra, de iuramento calumniæ, Inhærentes: quod nõ esset, si calumniosè se defendere liceret. ergo non est licitum, accusato calumniosè se defendere.

* In decretal. li. 2. ti tu. 7. c. 1.

RESP. Dicẽdũ, q aliud est ueritatẽ tacere, aliud est falsitatẽ pponere, quorũ primũ in aliquo casu licet. Nõ. n. aliqs tenet oẽm ueritatẽ confiteri: sed illã solũ, q ab eo põt, & dẽt reqrere iudex sm ordinẽ iuris, puta, cũ pcessit infamia super aliquo crimine, uel aliqua expressa indicia apparuerint: vel ẽt cũ pcessit pbatio semiplena. Falsitatẽ tñ pponere in nullo casu licet alicui. Ad id aũt qd licitũ est, põt aliqs pcedere uel p uias licitas, & fini intẽto accõmodas, quod ptinet ad prudẽtiã: vel per aliquas uias illicitas, & pposito fini incõgruas, qd ptinet ad astutiã, q exercet p fraudẽ, & dolũ, ut ex s. dictis patet, quorũ primũ est laudabile: sm uerò uitiosum. Sic ergo reo, q accusat, licet se defendere ueritatẽ occultãdo, q cõfiteri nõ tenet per aliquos cõuenietes modos, puta, quod nõ rñdeat, ad q rñdere non tenet, hoc aũt non est calumniosè se defendere, sed magis prudẽter euadere. Nõ aũt licet ei uel falsitatem dicere, uel ueritatẽ tacere, q confiteri tenet. Neque etiam aliquem dolum, uel fraudem adhibere: quia fraus, & dolus uim mẽdacij habent. Et hoc est calumniosè se defendere.

Concl. m
Conclu. p
* q. 55. ar. 4. & 5.
Concl. s
Concl. z

AD PRIMVM ergo dicendũ, q multa sm leges humanas impunita relinquuntur, quæ sm diuinũ iudicium sunt peccata, sicut patet de simplici fornicatione: quia lex humana non exigit ab homine omnimodam uirtutem, quæ paucorum est: & non potest

SVPER QVAEST. LXIX. ART. III. ET IIII.

IN ar. 3. & 4. eiusdem q. 69. quæstiunculæ multæ occurrũt circa doctrinam traditam in responsione ad secundum 4. ar. de fuga iustè damnati ad mortem.

¶ Prima est, quia conclusio ipsa, s. q liceat iustè damnato fugere, non uĩ quibusdã ueraquia hoc esset in scandalum custodum qui ex fuga illius molestarentur.

¶ Secunda est, quia detentus damnatus ad mortem, est implicitè damnatus ad carcerem, ac per hoc tenetur subire pœnam carceris inflictam à iudice, & consequenter iustitiam, & obedientiam debitam uiolat fugiens.

* Li. 3. c. 6. tom. 5.

¶ Et confirmatur, qa eadem est rõ de pœna hac, uel illa, puta, mortis, uerberis &c. sed detentus propter alias pœnas, & damnatus, non potest licitè fugere, ut quidam dicunt. ergo nec damnatus ad mortem.

¶ Tertia quæstio est, An iste damnatus licitè possit disrumpere uincula, & cõpedes, q bus alligatus est, ut possit fugere.

¶ Quarta est, An possit effringere carcerẽ licitè. & est rõ dubij, quia duo hæc nõ põt nisi uiolenter fieri. Et cum hæc sint superioris authoritate facta, inferendo uiolentiã illis, infert uis actoribus, & resistitur eidem. Ex alia aũt parte apparet licitum: qa aliàs uana esset concessio fugæ, & nõ posset se à uinculis absoluere.

* In solut. ad 1.

¶ Quinta quæstio est, An liceat alijs adiuuare hoiem hmõi ad fugiendum, dãdo ei cõsilium, & auxiliũ. Et est ratio dubij: quia hinc apparet quòd sic eo, q opem ferunt dãti operam rei licitæ, & sicut digni sunt morte, scdm Apostolum, qui consentiunt malefacientibus, ita per oppositum qui consentiunt licita facientibus, non errant. Inde uerò apparet q non, quia turpis est illa para, q nõ cõsonat suo toti. Publica autem ptãs q totum repræsentat, uult illum detineri. Non potest ergo absque publica offensa ab alijs opera dari ad damnati fugam. Et confirmat, quia tales inuenti puniuntur, q non fieret, si non peccarent.

Porrecta per totum. 386

¶ Sexta quæstio est circa rationem literæ, quia assignat nõ causam ut causam. Ex hoc enim quòd nullus ita damnatur, ut ipse sibi mortem inferat, non sequitur, quòd non teneretur damnatus manere in carcere, nisi manere in carcere esset seipsum occidere, quod est manifestè falsum. Manere enim in carcere, & non nolens fugere, non occidit seipsum: alioquin martyres nolentes fugere, fuissent sui homicidæ.

¶ Septima quæstio est, quia hæc etiam propositio, s. Nullus ita condemnatur, ut inferat sibi mortem, pati ur instantiam de damnatis ad sumendum uenenum, vt Socrates fuit.

¶ Octaua quæstio est, An damnatus, ut famæ moriatur, teneat comedere si potest, aliquin sui homicidium incurrat: qa hic ut, q teneatur, qñ non comedere est directè se occidere, ut patet in 2. de Anima, & experientia testatur. Inde autem q non, quia potest patienter sententiam contra se latam sustinere: nec tenetur eius executionem impedire, quamuis possit, ut sancti martyres fecerunt, nolentes impedire martyrium suum.

¶ Nona quæstio est pollicita superius in q. 51. ar. 2. ad tertium, An damnatis iustè ut famæ moriãtur, possimus licitè mistrare occultè panem. Et est spãlis dubitãdi rõ, quia in loco allegato author excipere uidetur hanc subuentionem ab operibus misericordiæ concludendo nisi scdm ordinem iustitiæ patiantur.

* 2. q. 6. c. A iudicib.

¶ Ad primã dubitationem dr, q quia ea, q fiunt per accidens, nõ mutãt iudicia actuũ & per accidens: quia præter intentionem fugientis est, q custodum tribulatio cõsequatur: ideò oĩs hõ damnatus ad mortẽ non tenetur non fugere, sed licitè potest fugere. Et quia dat operam rei licitæ, quicquid mali pinde custodibus inferatur à iudice, non imputat fugienti.

¶ Ad secundam dubitationem dr, q talis est, q detentus damnatus ad mortem, sit implicitè damnatus ad carcerem. Neq; n. ad tenendum, neq; in sententia facta est talis condemnatio: sed solum custoditur, vt dãnandus, vel damnatus ad futuram pœnam. Dico aũt hoc, quia iudex sicut põt dãnare aliquẽ ad carcerẽ amplũ, assignando sibi unã insulã p carcere, ut patet his qui exulant in certo scripto loco, & pculdubio tenent dãnati ad hoc seruare sententiam: ita põt dãnare ad carcerem arctum, & uincula, & nõ posset sic damnatus licitè fugere: licèt quidã dixerint, quod iudex non põt iuridicè, nisi uiolentia facti capere, detinere, & occidere: hoc n. circumscriptus sola falsa loc in r. c. detinere, & occidere: hoc n. circumscriptus sola falsa loc in exilijs manifestat esse falsum. Propter quod si iuris ordo haberet, q damnatus ad mortẽ, damnaretur quoque interim ad carcerẽ, non posset licitè ille fugere: quia ex damnatione ad carcerẽ, non posset licitè ille fugere: quia ex damnatione ad carcerem, teneretur iste ibi manere, sicut tenetur alijs iustis sententijs parere. Nec hoc est damnare eum ad mortem sibi inferendam, sed ad manendum infra terminos loci illius.

Concl. m
Concl. p
* 2. q. 3. c. Omnis oppressus.
* At præ

¶ Ad confirmationem dr, q non est eadem ratio de omnibus pœnis, quæ consistunt solùm in pati, sed de omnibus pœnis, quæ consistunt solùm in pati.

¶ Ad cuius euidentiam scito, quòd pœnæ sunt in duplici differentia, quædam sunt, ad quas non aliter quis damnatur, nisi ut patiatur illas, ut patet de morte, mutilatione, flagellis, tortura, & huiusmodi. Non enim damnatur aliquis, ut se occidat, mutilet, torqueat &c. sed ut patiatur hæc sibi illata. Et de his omnibus eadem est ratio, quæ de morte, ut scilicet damnatus, aut damnandus ad aliquid horum, possit licitè fugere, quia non tenetur nisi ad pati, ut infra patebo. Quædam uerò sunt, ad quas si subeundas aliquis dãnatur, ut ipse cooperetur ad eas, ut patet de exilio, & circumscriptione, & pœna pecuniaria. Damna-

Ois anima potestatibus sublimioribus subdita sit: sed reus appellãdo, recusat subijci ptãti superiori, s. iudici. ergo peccat.

¶2 Præt. Maius est uinculũ ordinariæ ptãtis, q propriæ electionis: sed sicut legit 2. q. 6. A iudicibus, quos cõis consensus elegerit, non liceat prouocare. ergo multò minus liceat appellare à iudicibus ordinarijs.

¶3 Præt. Illud, quod semel est licitum, sp est licitum: sed non est licitum appellare post decimũ diem, neque tertio super eodẽ. ergo uidetur quòd appellatio non sit secundùm se licita.

SED CONTRA est, quòd Paulus Cæsarem appellauit, ut habetur Act. 25.

RESPON. Dicẽdum, q duplici de cã contingit aliquem appellare. Vno quidem modo, confidentia iustæ causæ, quia uidelicet iniustè à iudice grauat. Et sic licitũ est appellare: hoc. n. ẽ prudenter euadere. Vnde 2. q. 6. dr. Omnis oppressus, liberè sacerdotum, si uoluerit, appellet iudicium, & à nullo prohibeat. Alio modo aliquis appellat cã differendæ moræ, ne contra eũ iusta sententia proferat: & hoc est calumniosè se defendere, q est illicitum, sicut dictũ est. Facit. n. iniuriam & iudici, cuius officium impedit, & aduersario suo, cuius iustitiam, quãtũ põt, perturbat: & ideò sicut dicit 2. q. 6. omnimodo puniendus est,

potest inueniri in tanta multitudine populi, quantam lex humana hẽt necesse sustinere. Qd aũt aliquis non uelit aliqd pctm committere, ut mortem corporalem euadat, cuius periculum in cã sanguinis imminet reo, est perfectæ uirtutis: quia omniũ terribilium maximè terribile ẽ mors, ut dr in 3. Eth. Et ideò si reus in causa sanguinis corrumpat aduersarium suum peccat q dem inducendo eum ad illicitũ, non autem huic peccato lex ciuilis adhibet pœnam: & pro tãto licitum esse uidetur.

AD SECVNDVM dicendũ, q accusator, si colludat cum reo, qui noxius est, pœnam incurrit, ex quo patet q peccat. Vñ cum inducere aliquem ad peccandum, sit peccatum, uel qualitercũque pcti participẽ esse, cũ Apostolus dicat dignos morte eos, qui peccantibus consentiunt manifestum est, q etiã reus peccat, cum aduersario colludẽdo: non tamen sm leges humanas imponitur sibi pœna, propter rationem iam dictam.

AD TERTIVM dicendũ, q sapiens non abscondit se calumniosè, sed prudenter.

ARTICVLVS III.

Vtrum reo liceat iudicium per appellationem declinare.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur, q reo nõ liceat iudicium declinare per appellationem. Dicit. n. Apost. Rom. 13.

tur siquidem aliquis, vt eat in exilij locum, & ibi infra praefixos sibi terminos maneat, ut soluit hmōi. Et ab harum executione non licet se subtrahere post sententiam, quia damnatus est ad faciendum. Ante verò sententiam potest licitè fugere eadē rōne, qua damnatus ad mortē pōt licitè fugere. s. quia non tenet facere, hoc est, manere in loco, unde is quaeretur suum pati, hoc est, dānare, si ex sua absentia [illegible] dānationē: alioquin non teneretur in foro cōscientiæ subire locum post sniam, Religiosi m̄, quia libertate sui motus processum extra claustra se priuarūt, supponētes se per tria vota plane suis, quacunque ex cā a suis platis iuste detineantur, non plus licitè extra plazos sibi terminos fugiēdo exire, cū nec exire possint nō detenti claustra sine licentia prælati.

vel officio suo hoc repugnat. Apparet namque in doctrinē in ol bus, q si mihi licitum est emere, uendere, bellare, cōtrahere &c. q dans mihi consilium, auxilium, uel fauorem, ad actum illū licite operatur, nisi rōne status, officij, uel hmōi reddatur sibi illa cooperatio illicita: ut clericis redditur illicitum cooperari ad cām sanguinis, quam [illegible]. Et in proposito, officialibus, q tenent ad custodiā dānati, redditur illicitum cooperari quouismō ad fugā. Et si opinio in præcedenti qōne de licita effractione carceris a dānato est vera, consequens est, vt his, q licitē cooperantur ad fugā, liceat cooperari ad frangēdum uincula, & carceres, eadem ratione subministrando dānato incluso limam, vel aliquod instrumētum, quo possit se absoluere à uinculis, & carcere. Nec hinc accipias me dicere, q li ceat alijs concurrere

cuius appro iniusta pronūtiat.

AD PRIMVM ergo dicendum, q pti inferiori intm aliquis subijci dēt, inquantum ordinem superioris seruat, à quo si exorbitauerit, ei subijci non oportet, puta, si aliud iusserit Procōsul, & aliud Imperator, ut patet per *gl. Ro. 13. Cum autē iudex aliquē iniuste grauat, quantum ad hoc relinquit ordinem superioris ptātis, sm quàm necessitas sibi iuste iudicandi imponitur: & ideò licitum est ei, q contra iustitiam grauatur, ad directionem superioris potesta

tis recurrere appellando uel ante sniam, vel post. Et quia non p sumit esse rectitudo, ubi uera fides non est: ideò non licet catholico ad infidelē iudicem appellare sm illud 2. q. 6.* Catholi cus qui causam suam siuē iustā, siuē iniustam ad iudicium alterius fidei iudicis prouocauerit, excommunicetur. Nam & Apostolus arguit eos, qui iudicio cōtendebant apud infideles.

AD II dicēdū, q ex proprio defectu, uel negligētia pcedit, q aliquis sua spōte se alteri° iudicio subiiciat, de cuius iustitia

*Est Aug. ferm. 6. de verb. do. ro. 10.

2. q. 6. ca. Catholic

¶ Ad tertiam & quartā quęstionē simul, Henricus de Gandano quolibeto 9. ar. 21 respondet negatiuē: quia si frangeret vincula, aut carcerem, resisteret iudici in his, in quibus hēt ptātem, & iniuriā illi faceret: sicut si percuteret suos ministros custodes. Et quēadmodū, inquit, licitum est transire p alienum agrum, non tn̄ sepem illius disrumpere vt transeat: ita licitum est fugere, non tn̄ uincula & carcerem rumpere, vt fugere possit. Si quis tamen diligenter distinguat inter fugam, vel defensionē ac inter vim inferre rationalibus, vel irrationalibus, declinabit in partem oppositam. Cum n. inter iudicē, & damnatum iustè ad mortem, sit ex parte iudicis bellū iustum, consequens est, q damnatus non possit se defendere, nō resistere, pugnando contra eum: sed sicut fugere non est resistere, pugnare, aut defendere, sed nō tenere seipsum in hoc loco: ita frāgere uincula & carceres non est pugnare, sed absoluere seipsū à continentia vinculorum, & carceris. Multum quoque refert vim irrationalium, uel rationalium repellere. Nam illata vis rebus irrationalibus præcisē non redūdat in authorē eorum: cuius signum est, q si quis vinculis sibi ab ecclesiastico iudice impositis uiolentiam inferat effringendo, non est excōicatus. Et si quis damnatus, ut deuoretur à leone, pugnet cum leone, & leone superato fugiat, nulli iniuriam facit. Hæc n. attestari uidentur, quòd si fugere volens, vim inferat custodibus quòd iniustè faciat: sed si absentibus, uel dormiētibus eis frangat uincula, vel carceres, iudici, vel officialibus imputandum videtur, quòd tā debiliter ostia firmata, vel feræ fabricatæ sunt, ut potuerint à detento frangi. Vnde non uideo, quare non possit damnatus ad mortem, violentiam uinculis, & carceri præcisè, absque scilicet resistentia omni cuicumque custodi inferre. Non enim hoc est sicut percutere ministros, aut pugnare contra eos: nec est resistere iudici in his, in quibus habet potestatem, sed nō cōtinere se sub circumscriptione vinculorum, & carceris, & eisdem, non actori eorum vim inferre. Nec est simile de fractione sepis: quia in fractione sepis agitur de damno, quod infertur domino per sepis ruinam. Hic autem non est quæstio de damno pretij uinculorum, aut seraturum carceris: facilè enim dici potest, quod effractor soluere tantundem est paratus: sed est quæstio, an iste actus effractionis reducatur ad fugam, an ad pugnā. Nam si tenet se ex parte fugæ, licitus est: si ex parte pugnam, illicitus est. Propter quod non oportet ueritatem ex similitudinibus scrutari, sed ex proprijs.

¶ Ad quintam qōnem dicunt quidam, q eadem rōne possunt alij opem ferre damnato vt fugiat, sicut potest ipse fugere.

¶ Mihi distinguendum occurrit, quòd quidam homines sunt velut partes publicæ potestatis, ut custodes, ministri, officiales, partes reipublicæ, & huiusmodi, quorum est fouere, vel exercere publicam potestatem. Et his ratione status eorum, quibus incumbere fouere publicam potestatem, illicitum est consilium, vel auxilium fugæ præstare. Eorum enim est damnatum, seu damnandum detinere, & uelut proditores, & collusores essent partes detenti fouendo. Cæteri autem, quorum non interest publicam fouere potestatem, licitè possunt cooperari ad fugam damnati. Et ratio est, quia regulariter nullus prohibetur à cooperatione actus alterius liciti, nisi per accidens, puta, quia status,

ad carcerem, & frangere illum: hoc enim nec somniaui. Nam si non liceat ita ad frangendum sepē domus priuatæ multò minus domus publicæ. Multum enim refert, ab intus incluso frāgi seram carceris, & ab extra a libero, hoc est, offendere publicā potestatem, cuius carcer est: sicut frangere, uel aperire intus domum priuatam, est offendere dominum illius. Illud autem ad licitam fugam spectare uidetur: nec tales inuenti puniretur, quia adiutori erant ad fugam, sed quia præsumeretur, quòd contra publicam potestatem operarentur.

¶ Ad sextam quæstionem dī, q ratio literæ est optima: sed non sic deducenda est, vt arguendo deducitur. Solutitas siquidem illius rōnis sita est differentia inter damnationem ad pati, & damnationem ad facere: & intēdit q dānatus ad pati nō tenet ad facere id, unde sequatur suum pati. Et in promptu rōnis, qa non est damnatus ad facere, unde assumit, q quia nullus damnatur ad mortem sic, ut sibi mortem inferat, sed ut patiat: ideo non tenetur facere id, vnde sequatur pati mortem, quod tamē faceret, si contineret seipsum in eodem loco, potens seipsum inde mouere. Et hic est verus sensus huius rationis: & hinc patet ratio dictorum in secunda dubitationis solutione.

¶ Ad septimam dubitationem dicitur, quòd postquam oc.° est Sol iustitiæ, Christus Deus noster, cognouisse uidentur iudices, quòd hoc non liceat, quàuis fortè ueteres concedēdo opinionē generis mortis, magis quàm iubeando faciebant hæc. Quēadmodum enim non licet damnare aliquem, vt seipsum confodiat, ita nec quòd seipsum mergat, aut ueneno occidat: da sententia debet esse de actu iustitiæ. Non est autem actus iustitiæ seipsum occidere, tum quia actus iustitiæ est ad alterum, & non ad seipsum: tum quia est contra ius naturæ, & charitatem, ut in quæstione de homicidio habitum est.

¶ Ad octauam dubitationem dicunt quidam, quòd non tenet comedere, sed potest tanquam patienter sufferens sententiam, absque cibo expectare mortem: sed hoc non est verum, quia nec priuata, nec publica authoritate potest quis seipsum licitè occidere. Constat autem quòd nolle vti alimento habito, est occidere seipsum non minus, quàm seipsum gladio transuerberare: vnde dicendum est, quòd tenetur comedere, ut ius naturę seruet. Nec hoc est impedire executionem sententiæ, tum quia non est damnatus ad hoc, sed se occidat non comedendo: sed ad hoc, ut subtracta sint sibi alimenta non à quibuscumque, sed custodibus, & huiusmodi. Vnde alij ministrantes tali damnato alimenta, non peccant eadem ratione, qua possunt adiuuare ad fugam. In cuius signum laudabiliter a Maximo Valerio in lib. 5. commemoratur Rura Atheniensis, quæ Cimonā patrem suum lacte proprio pauit, ne inediæ moreretur: pœna quàmuis nullus teneatur tali damnato ministrare alimenta, tanquàm in extrema necessitate constituto, quia secundum iustitiæ ordinem in illa constituitur necessitate &c. tum quia si ad se occidendum esset damnatus, sententia contra ius naturæ iniqua esset, & non seruanda.

¶ Ad nonam quæstionem ex dictis patet, quid dicendum est. Ad obiectionē autem ex uerbis authoris superius habitis respondetur dupliciter. Primò, quòd secundum literalem constructionem illa

ista exceptio non refertur ad mortem ex famæ, aut sit, sed ad pati aliquod hmōi dispendium. Inquit n. Sicut subueniendum ei esset, ne famę, aut illi moreretur, aut aliqd hmōi dispendiū, nisi sedm ordinem iustitiæ patitur. Vbi patet q exceptio illa, nisi sedm ordinem iustitiæ, nō conflectitur cum illo verbo, moreretur, sed cū illo verbo, patitur. Secūdi, & melius, concedendo q exceptio ad totū referatur, qa de simili dispendij passione loquitur, expressē loquitur exceptione, dum dicit Aut aliqd simili dispēdium, nisi sedm ordinem iustitiæ patiatur. Vbi patet q excipit ordinem iustitiæ, q patitur quis dispendiū simile vel sui. Dicendū ergo est, q quia tota illa authoris sententia sundatur super articulo, seu necessitate, in quo hostes reipublicę, vel excōicati cōsiliati essent, vt patet ex eo q ita incipit. Si tn̄ imminerēt necessitas, de natura deficeret, esset ei subueniendum &c. Iō exceptio intelligenda est, q fiat a debito subueniendi. & non ē potestas subueniendi dānatis ad patiendum sedm iustitiæ ordinā hmōi dispendia: ut q sensus est, q licet necessitas deficientis naturę iniunctā in hoste reipublicę, aut excōicato, obliget nos ad subueniendum illis ne famę, aut sui moriantur, an simile dispendium patiant, non tenemur in aliis hmōi subueniendi sit solū iustitiæ ordinem hæc patiant. cū qua doctrina paret stare, q licitē possimus dānatis ad mortem, & hmōi dispendia patiēdis ministrare necessaria vitæ.

Porrecta per totum. 387

non confidit. Leuis ēt animi esse vī, vt semper nō permaneat in eo, quod semel approbauit: & ideò rationabiliter denegatr subsidiū appellationis à iudicibus arbitrarijs, qui non hāt potestatem, nisi ex consensu litigātium. Sed ptās iudicis ordinarij non depēdet ex cōsensu illius, qui eius iudicio subditur, sed ex authoritate regis & principis, qui eum instituit. Et ideò cōtra eius iniustum grauamen lex tribuit appellationis subsidiū: ita q ēt si sit sī ordinarius, & arbitrarius iudex pōt ab eo appellari, quia vī ordinaria potestas occasio fuisse, q arbiter eligeret, nec debet ad defectū imputari eius, qui cōsensit in eū sicut in arbitriū, non vt in eū, quē princeps iudicem ordinariū dedit.

AD III dicendū, q æquitas iuris ita subuenit vni parti, q altera non grauetur. Et iō tempus decem dierū cōcessit ad appellandū, quod sufficiens æstimauit ad deliberandū, an expediat appellare. Si verò non esse determinatū tps in quo appellare liceret, sp certitudo iudicij remaneret in suspenso, & ita pars altera dānificaret. Ideo āt non est concessum, vt tertio aliquis appellet sup eodem, quia non est probabile totiens iudicesā recto iudicio declinare.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum liceat condemnato ad mortem se defendere, si possit.

AD QVARTVM sic procedit. Vī q liceat cōdemnato ad mortem se defendere, si possit. Illud n. ad quod natura inclinat semper est licitum, qua si de iure naturali existens: sed naturæ inclinatio est ad resistendū corrumpentibus non solum in hominibus & aīalibus, sed ēt in insensibilibus rebus, ergo licet reo condemnato resistere, si potest, ne tradatur in mortem.

¶2 Præt. Sicut aliquis sententiā mortis cōtra latā subterfugit resistendo, ita ēt fugiendo: sed licitum esse vī, q aliquis se à morte p fugam liberet, sm illud Eccle. 9. Longe esto ab homine potestatem habente occidendi, & non viuificandi. ergo etiam licitum est reo resistere.

¶3 Præt. Prouer. 24. dī. Erue eos: qui ducuntur ad mortem & eos, qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses: sed plures tenet aliquis si, quàm alteri ergo licitum est quod aliquis condemnatus seipsum defendat, ne in mortem tradatur.

SED CONTRA est, quod dicit Apostolus Rom. 13. Qui ptāti resistit, Dei ordinationi resistit, & ipse sibi damnationē acquirit: sed cōdemnatus, se defendendo, ptāti resistit quātum ad hoc in quo est diuinitus instituta ad vindictam malefactorum, ad laudē verò bonorum. ergo peccat se defendēdo.

RESPON. Dicēdum, q aliquis damnatur ad mortem dupliciter. Vno modo iustē, & sic non licet condemnato se defendere. Licitum n. est iudici eum resistentem impugnare: vñ relinquit, q ex parte eius sit bellū iniustum, vñ indubitanter peccat. Alio modo condemnatur aliquis iniustè, & tale iudicium simile est violentiæ latronum, sm illud Ezechiel. 22. Principes eius in medio illius quasi lupi rapientes prædam ad effundendum sanguinem. Et ideò sicut licet resistere latronibus, ita licet resistere in tali casu malis principibus nisi fortè pp scādalū vitādū, cū ex hoc aliqua grauis turbatio timeret.

Concl. *Concl.*

AD PRIMVM ergo dicendum, q ideò homini data est ratio, ut ea, ad quæ natura inclinat, non passim, sed secundum rationis ordinem exequatur. Et ideò non quælibet defensio sui est licita, sed solum quæ fit cum debito moderamine.

AD SECVNDVM dicendum, q nullus ita condēnat, quòd ipse sibi inferat mortem, sed quod ipse mortem patiatur: & ideo non tenetur facere id, vnde mors sequatur, quod est manere in loco, vnde ducatur ad mortem. Tenetur tamen non resistere agenti, quin patiatur quod iustum est eum pati. Sicut etiam si aliquis sit condemnatus, vt fame moriat, non peccat, si cibū sibi occultē ministratū sumat: qa nō sumere, esset seipsum occidere.

AD TERTIVM dicendū, q p illud dictū sapientis, non inducit aliquis ad liberandū aliū à morte cōtra ordinem iustitiæ: vñ nec seipsum contra iustitiam resistendo, aliquis debet liberare à morte.

QVAESITO LXX.

De iniustitia pertinente ad personam testis, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE cōsiderandum est de iniustitia pertinente ad personam testis.

ET CIRCA hoc quęruntur quatuor.

¶ Primò Vtrum homo teneatur ad testimonium ferendum.

¶ Secundò, Vtrum duorum, vel trium testimonium sufficiat.

¶ Tertiò, Vtrū alicuius testimoniū repellat absq; eius culpa.

¶ Quartò, Vtrū phibere falsum testimoniū sit pctm mortale.

ARTICVLVS I.

Vtrum homo teneatur ad testimonium ferendum.

AD PRIMVM sic procedit. Videtur quod homo non teneatur ad testimonium feren

SVPER Q. LXX. ART. I.

IN art. primo quæstionis septuagesimæ, nota in corpore articuli doctrinā superius datam in hoc scilicet, q infamia debet in crimine nō dat ius iudici inquirendi de aliis eiusdem viri criminibus occultis sine infamia de illis, firmari ex potenti doctrina, cum habeat dicitur quid si a iudice exigatur testimonium in aliis, puta, in occultis, & de quibus infamia non præcessit, non tenet ad testificandū subditus, de quo loquit. Par autem, aut maior est ratio de reo, qa cōniugis occulta essent grauiora crimē de quo interrogatur, quam

Porrecta per totum. 388 *Infr. ar. 3 ad tertiū.*

ali, de quo iā posset testimonium reddere. Qua nāq; rōne te stis conscius, & subditus nō tenetur de his testificari, eadem, & maiori, vt dictū est, non tenetur subditus reuelare interrogatus ¶In eodem articulo circa calcem corporis, ubi dicitur, q si immineat periculum accusatori, non est curandum, quia ipse in hoc periculum spon te se ingessit dubium occurrit, quia cū superius author dixerit, q accusator qñq; tenetur ad accusandum tunc.n. si sciens non tenet testificari nec tenet curam hēre de accusatoris defectus, in qua erit accusatoris, & testiū cō ditio, nisi vnus teneatur ad accusandū & alio non teneatur ad testificandū, nisi coactū à iudice? Tam aperta aūt esset iniquitas hæc, ut non egat probatione.

*Ad hoc dr̃. q obiectio procedit ex mala applicatione literę In ira siquidem ponuntur duo casus circa non coactum testimonium. Primus est qñ agitur ad liberandū hoīem ab iniustitia aliqua: sedē est, qñ agitur ad cōdemnationem alicuius. Et qm̄ sermo doctoris est formalis, non loquit̃ in hoc sedo casu nisi qñ p̄cisè agitur ad cōdemnationem alicuius. Et ppea collat, q non continetur sub hoc mēbro casus, in quo aliquis tenetur ad accusandū seu ex obligatiōe accusant qa nullus tenetur ad accusandum de quo cumq; crimine, ut p ximus cōdemnetur quantūcūq; iuste cōdemnari possit, sed sponte accusat, quicumq; sic accusat. Et ppea ita dicit, q de accusatore tali nō curādum. Cōtinetur igitur casus, in quo accusatur ex necessitate accusatus, sub primo huius līe casu, & mēbro qñ.s. agitur ad liberādum hoīem ab aliquo dāno qñ obligatio ad accusandum est qñ imminet periculum spirituale vel corporale multitudinis, iuxta superius habita. Continetur q, si pro liberando hoīe ab aliquo iniquo malo tenet nō testificari, sponte à fortiori pro liberanda multitudine ab infectione hæresis, uel a seruitute tyrannica &c. Vniuersaliter aūt, pro regula tandum est, q si

*2.q.2.c. nd hiis 4 Et lib. 22. cōt Faustum ca. 33.

dum. dicit. n. * Aug. in quæst. Genes. q Abraham dicens de vxore sua, Soror mea est, veritatē celari voluit, non mendaciū dicere, sed veritatem celando, aliq à testimonio abstinet. ergo non tenetur aliquis ad testificandū.

¶2 Præt. Nullus tenetur fraudulenter agere: sed Prou. 11. dicit. G Qui ambulat fraudulēter, reuelat arcana: q āt fidelis est, celat amici cōmissum. ergo nō tenetur hō semper ad testificandū, p̄sertim super his, quæ sunt sibi * in secreto ab amico cōmissa.

¶3 Præt. Ad ea q̄ sunt de necessitate salutis, maximè tenentur clerici, & sacerdotes: sed clericis & sacerdotibus p̄hibet̃ ferre testimoniū i cā sāguinis ergo testificari ñ ē de necessitate salutis. H

SED CONTRA est, quod Aug. dicit. Qui veritatē occultat, & qui prodit mendacium, vterq; reus est. Ille, qa prodesse non vult: iste, quia nocere desiderat.

RESPON. Dicendum, q in testimonio ferendo distinguendū est: quia aliqñ requiritur testimonium alicuius, aliqñ non requiritur. m Si requiritur testimoni um alicuius subditi authoritate superioris, cui in his, q̄ ad iustitiam pertinent, obedire tenetur, non est dubium, quin teneatur testimoniū ferre in his, in quibus s̄m ordinem iuris testimonium ab eo exigitur[n] puta, in manifestis, & in his de quibus infamia præcessit. *Si āt exigitur ab eo testimoniū in alijs, puta in occultis, & de qbus infamia non præcessit, non tenet̃ ad testificādum. * Si uerò reqratur eius testimonium nō autho K ritate superioris cui obedire tenet̃, tunc distinguendū est: qa *si testimoniū requirat̃ ad liberandum hoīem, uel ab iniusta morte, seu pęna quacumq; uel à falsa infamia, uel ēt ab iniquo dāno, tunc tenet̃ hō ad testifiā dum. Et si eius testimoniū non reqratur[l], tenetur facere quod in se est, ut ueritatem denūtiet alicui, qui ad hoc possit p̄desse.

Canel. m

Canel. p

Concin. r

Canel. x

se. Dr̃. n. in Psa. 81. Eripite pauperem, & egenū de manu peccatoris liberate. Et Prouer. 24. Erue eos qui ducuntur ad mortem. & Roma. 1. dr̃. Digni sunt morte non solū qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facienti bus. Vbi dicit * glo. Consentire est tacere cum possis redarguere. & Super his uerò, quæ pertinent ad cōdēnationē alicuius, non tenet̃ aliquis ferre testimonium, nisi cum à superiori compellitur s̄m ordinem iuris. Quia si circa hoc ueritas occultetur, nulli ex hoc speciale damnum nascit̃. Vel si immineat periculū accusatori, nō est curādū: qa ipse in hoc periculū spōte se ingessit. Alia aūt rō est de reo, cui periculū imminet eo nolente. q

AD PRIMVM ergo dicendū q Aug. loquitur de occultatione ueritatis in casu illo, quādo aliquis non compellitur superioris authoritate ueritatē propalare, & qñ occultatio ueritatis est nulli specialiter dānosa.

AD SECVNDVM dicendū, q de illis, q̄ hoī sunt commissa in secreto per confessionem, nullo mō dēt testimoniū ferre qa hmōi non scit vt homo, sed tāq̄ Dei minister, & maius est uinculum sacramenti quolibet hominis præcepto. Circa ea verò, quæ aliter homini sub secreto committuntur distinguendum est. Qñq;. n. sunt talia, quæ statim cum ad notitiam hominis venerint, homo ea manifestare tenetur puta, si p̄tinent ad corruptionē multitudinis sp̄ualē, vel corporalem uel in graue dānum alicuius personæ, vel si qd aliud est huiusmodi, quod quis p̄palare tenetur uel testificādo vel denuntiando. Et contra hoc debitum obligari non pōt p secreti commissum, quia in hoc frangeret fidem, quā alteri dēt. Qñq; uerò sunt talia, quæ quis prodere non tenetur, vnde pōt obligari ex hoc, q sibi sub secreto cōmittuntur, & tunc nullo modo tenetur ea prodere ēt

quis tenetur ad accusandum conscij tenetur ad testificandū, tanto plus, quanto cum minori suo periculo pōt quis testificari, q̄ accusare, quia non obligat se testis ad pnā talionis. ¶Nulla igitur ex dictis consurgit iniquitas. Vñ in rñsione ad primū author colligens doctrinā hanc, ad duo capita reducit. s. ad authoritatē iudicis, & damnum proximi. Et in responsione ad sedm explicite tenet, q in huiusmodi propalare tenetur testificando, uel denuntiando prout oportuerit.

¶In rñsione ad tertiū eiusdem art. aduerte vt scias discernere inter illa quæ feruntur sub sacramentali cōfessionis sigillo, ita q vere audiuit illius cōfessionem, & inter illa quæ feruntur sub sigillo cōfessionis n̄ vere sed ad imitationē, seu similitudinē cōfessionis, ut frequenter fit à dicēntibus aliquid in secreto Dico tibi hoc in confessione, seu in pænitentia seu inchoant, Confiteor Deo, & tibi, & in in nullo consentiunt se peccasse, sed communicant iā quæ sunt dicturi, & huiusmodi. Hęc enim si acceptatio audientis, si ne qua nihil fit, inter uenit, non magis obligant, quàm iuramentum de tenendo secretum. Et propterea tenetur ea reuelare, si sunt talia, quæ sint in alterius damnum. Prima autem in nullo casu reuelare licitum est, quia, vt in litera dicitur, illa scit vt Deus: & maius est vinculum sacramenti quolibet hominis etiam papæ præcepto.

¶In calce eiusdem rñsionis ad sedm, nota q et si hoc, q seruarē fidē est de iure naturæ, non sequitur, ergo præterire, sed dicit querere hoc, est p̄cīm mortale. Potest.n. esse ueniale vt patet in similib. Mentiri.n. est contra ius naturæ, & tñ non sequitur, ergo omne mendacium est peccatum mortale. Oportet ergo aduertere ad materiā simpliciter, uel ut ab hoc, ut discernatur quando reuelare secretū est mortale, uel ueniale. Sunt.n. quædam, q̄ et si non sint nostræ fidei cōmissa, tenemur seruare secreta, ut occulta adulteria & facta q̄ reuelata essent seruanda distrahenda huiusmodi.

Sunt

"Est glo. Ambr. in istum locum, to. 5

Canel. d

Sunt ēt q̄dā, quæ etsi simpliciter posset referri quārū t nociua nō ē, occultas tñ habēt rōnes in eo, q sit dei uræ cōmisit, qa voluit secretū seruari. Et ppea ex quo p̄missum est acceptando in secreto, nō solū seruādū ē, sed posset pro rei nobilitate esse peccatū mortale hmōi reuelatio. Sūt aūt q̄dā, quorū occultatio nulli p̄dest, reuelatioq; nulli nocet, & leuiter cōmittuntur, & acceptātur in secreto. Et in his ueniale est fidē uiolare, qa cū nec ex materia inferat̃ alicui iniuria, aut iniustitia, qa nō est materia pretiosa, nec ex forma. s. uiolatione iuris naturæ, sit cōtra Deū, aut proximum, sed præter debitū proximo, ratione imperfectionis rei, de qua agitur, nō cōtrariatur charitati, sed præter ea agitur.

*q. 64. artic. 4.

Porrecta per totum.

389

SVP. QV. LXX. ARTIC. II.

IN ar. 2. eiusdē q. in rñsione ad secūdū aduerte, q distinctio illa de testib⁹, q sunt singulares, uel contestes, regulariter lıcet locū, ut q singulares nullus dānet: qa si multi singulares testes in factis iterabilibus uiolentā suspicionē inducūt, ut si unus uidit aliquē cō mittere vnū furtū, & alius uidit eundē cō mittere aliud furtū, & sint testes ut exceptione maiores, sint religiosos, qui q exi stimat alias tali uiolo inuolutos, aut numerus multus taliū contestiū cōcurrat, si actatus nō cōfitet̃, iuditari vñ qñq; subsecuta cōdēnatio multorū patrū cōtiho sulta. Et licet hoc nō sit secūdū iuris rigorē, ubi tñ abiq; tormenti p̄dictō nō tam ad puniēdū, q̄ ad salutē āīæ, & regularis obseruātiæ fauorē, tolerabila vr̃, ut hæc p̄babilitas sufficiat ad certitudinē sicut eos, q mortui sunt mundo: Quia in reus non pōt ad hmōi iniam tolerandā cogi, debet ex hmōi indicijs p tormēta, religiosis in, ueritas exquiri, ut sñia nō ferat̃, nisi cōtra cōfessum, uel cō-

*2. q. 4. c. Presul. Aliqui codices habēt hoc ca. in q. 5.

* Li. 1. c. 3. cir. princ. & c. 7. circa fi. to. 5.

*Concin. m

ex p̄cepto superioris, qa serua re fidē est de iure naturali. Nihil aūt pōt p̄cipi homini contra id, qđ est de iure naturali.

AD III dicēdū, q operari, cooperari ad occisionē hominis nō cōpetit ministris altaris, ut supra * dictū est: & ideò secūdum iuris ordinē compelli non possunt ad ferendum testimonium in causa sanguinis.

ARTICVLVS II.

Vtrum sufficiat duorum, uel trium testimonium. B

AD SECVNDVM sic procedit. Vr̃ q nō sufficiat duorum, vel triū testimoniū. Iudiciū. n. h certitudinē requirit: sed non hr̃ certitudo ueritatis per dictum duorū testiū. legitur. n. 3. Reg. 21. q Naboth ad dictum duorum testium falsò cōdemnatus est. ergo duorum, uel trium testimonium non sufficit.

¶2 Præt. Testimoniū ad hoc, q C sit credibile, dēt esse[h] concors: sed plerunque duorum, uel triū testimoniū in aliquo discordat. ergo non est efficax ad ueritatem in iudicio probandam.

¶3 Præt. * 2. q. 5. dr̃, Præsul non damnet̃, nisi septuaginta duob. testibus, presbyter aūt Cardinalis nisi quadraginta quatuor testibus nō deponatur, dyaconus Cardinalis urbis Romę nisi in uiginti octo testibus non D cōdēnabitur, subdyacon⁹, acolyt⁹, exorcista, lector, ostiari⁹, nisi cū septē testib. nō cōdēnabitur: sed magis est periculosū p̄ctm̄ eius, qui in maiori dignitate constitutus est, & ita[h] minus est tolerandū.[h] ergo nec in aliorū condemnatione sufficit duorū, uel trium testimonium.

SED CONTRA est, q dicitur Deuter. 17. In ore duorum, uel triū testiū peribit, q interficiet. E Et infra 19. In ore duorum, uel triū testium stabit oē uerbum.

RESPON. Dicendū, q secundūm Philos. in 1. * Eth. Certitudo non est similiter quærenda in omni materia. In actibus. n. humanis, sup qbus cōstituunt̃ iudicia, & exigunt̃ testimonia, non pōt hri certitudo demonstratiua, eo q sunt circa cōtingētia, & uariabilia. Et iō[m] sufficit p̄babilis certitudo, q̄ ut in

A pluribus ueritatē attingat, & sic in paucioribus a ueritate deficiat. * Est aūt p̄babile, q magis ueritatē contineat dictū multorum, q̄ dictum unius. Et iō * cū reus sit unus qui negat, sed multi testes asserunt idem cū actore, rationabiliter institutum est de iure diuino, & humano, q dicto testiū stetur. * Omnis autem multitudo in tribus cōprehenditur, s. principio, medio, & fine. Vnde secundùm Philoso. in 1. * de cœlo. Omne totum in tribus ponimus. Ternarius quidem constituitur asserentium, cum duo testes conueniunt cū actore. Et ideò * requiritur binarius testium, uel ad maiorem certitudinē, ut sit ternarius, qui est multitudo perfecta in ipsis testibus. * Vnde & Eccl. 4. dicitur. Funiculus triplex difficile rumpitur. * August. autem super illud Ioan. 8. Duorum hominū testimonium uerum est, dicit quòd in hoc est trinitas secundùm mysterium commendata, in qua est perpetua firmitas ueritatis.

nistum, iuxta sacros canones. 2. q. 1. Nos in quemquàm.

* In rñsione ad tertiū nota duo. Primū est, de sanctitate debita Romanæ Ecclesiæ Cardinalib⁹, q uuná tanta esset, ut nullus vnq̄ esset in scādalū Ecclesiæ. Secundum est cōtra latrantes, q malus Cardinalis nō punitur, qa s. periculosius est derogare i opinione hominum dignitati, & authoritati Romanæ Ecclesiæ cōdēnādo Cardinalem, q̄ tolerare illum sine scandalo.

Concin. p

*Li. 1. tex. 2. to. 2.

Concin. 2

*Trac. 36 in Ioā. in vl. pagina ante f. 19

AD PRIMVM ergo dicendum, q quantacumque multitudo testium determinetur, posset quandoque testimonium esse iniquū, cum scriptū sit Exo. 23. Non sequaris turbā ad faciēdū malum. Nec tñ quia non pōt in talibus infallibilis certitudo haberi, debet negligi certitudo, quę probabiliter haberi potest per duos, uel p tres testes, ut * dictum est.

*In corp. ar.

AD II dicēdū, q discordia testium in aliquibus principalibus circunstantiis, q̄ uariāt substātiā facti, puta, in tpe, uel in loco, uel in p̄sonis, de qbus principaliter agitur aufert efficaciā testimonij: qa si discordant in talibus, uidētur singulares esse in suis testimonijs, & de diuersis loqui, puta, si unus dicat hoc factū esse tali tempore, uel loco, alius alio tpe, uel loco, non vr̃ de eodem facto loqui. Non tñ præiudicatur testimonio, si unus dicat se non recordari, & alius afferat determinatum tp̄s, uel locū. Et si in talibus omnino discordauerint testes actoris, & rei, si sint æquales numero, & pares dignitate, stat̃ p reo: qa facilior dēt esse iudex ad absoluendū, q̄ ad condemnandum, nisi fortè in causis fauorabilibus, sicut est cā libertatis, & huiusmodi. Si uerò testes eiusdē partis dissenserint, dēt iudex ex motu sui animi p̄cipere cui parti sit stādū uel ex numero testiū, uel ex dignitate eorū, uel ex fauorabilitate causæ, uel ex cōdōne negotij, & dictorū. Multò aūt magis testimoniū unius repellit, si sibiipsi aliqs diffideat interrogatus de opinione, & scietia, nō aūt si diffideat iterrogat⁹ de opinione, & fama: qa pt s̄m diuersa uisa, & audita diuersimodè motus esse ad rñdēdū. Si verò sit discordia testimonij in aliqb. circūstātiis nō p̄tinētibus ad substantiā facti, puta, si tp̄s fuerit nubilosum, uel serenū, uel domus fuerit picta, aut nō, aut aliquid hmōi, talis discordia non præiudicat testimonio: quia homines non consueuerunt circa talia

Universidad de Deusto Biblioteca

multum solicitari, vñ facile à memoria elabitur. Quinimmo aliqua discordia in talibus facit testimoniũ credibili' vt * Chryso. dicit sup Matth. qa si in oĩbus concordarent, ẽt in minimis uiderẽtur ex condicto eundẽ sermonem proferre, quod tñ prudentiæ iudicis relinquitur discernendum.

*Homil. I. paulo princ. incipit hæc homil. Oportuerat hoc quidem. to. 2

Ad III dicẽdũ, ꝙ illud locũ hẽt spãliter in episcopis, ꝑsbyteris, dyaconis, & clericis ecclesię Romanæ pp eius dignitatẽ: & hoc triplici rõne. Primò quidẽ, qa in ea tales institui debẽt, quorũ sanctitati plus credat, q̃ multis testibus. Secundò, qa hoĩes, qui habẽt de aliis iudicare, sæpe pp iustitiã multos aduersarios habẽt: vñ non est passim credendum testibus contra eos, nisi magna multitudo cõueniat. Tertio, qa ex cõdẽnatione alicuius eorũ derogaret in opinione hominũ dignitati illius Ecclĩæ, & authoritati, quod est periculosius, q̃ in ea tolerare aliquẽ pc̃tõrẽ: nisi sit ualde publicũ, & manifestũ, de quo graue scandalũ oritetur.

Porrecta per totum 390

SVP. QV. LXX. ARTIC. III.

In arti. 3. multa de conditionibus testiũ in aliquibus cau sis, uel caũb. essent dicẽda, nisi multis hæc relinquenda essent à me, quia non suscepi onus in iure, sed in moralibus scribẽdi. ¶ In rñsione ad tertiũ, habes qđ supra dictũ est de declinando in bonũ, uel malã opinionẽ proximi, quo ad actũ iudicij, uel quo ad actũ cautelæ. Pauper. n. nõ ni dicatur malus, sed cauet ab illo, ne sit malus mentiendo propter paupertatẽ &c.

ARTICVLVS III.

Vtrum alicuius testimonium sit absq; eius culpa repellendum.

Ad tertium sic procedit. Vr ꝙ alicuius testimoniũ non sit repellendum, nisi ꝓpter culpam. Quibusdam. n. in pœnã infligitur, ꝙ ad testimoniũ non admittant, sicut patet in his, q infamia notant: sed pœna non est inferẽda nisi ꝓ culpa. ergo vr ꝙ nullius testimonium debeat[h] repelli, nisi ꝓpter culpã.

¶2 Præt. De[n] quolibet ꝓsumẽdũ est bonũ, nisi appareat contrariũ: sed ad bonitatẽ hoĩs pertinet, ꝙ uerum testimoniũ dicat. cũ ergo nõ possit cõstare de cõtrario, nisi pp aliquam culpam, vr ꝙ nullius testimonium debeat repelli, nisi propter culpam.

¶3 Præt. Ad ea, q̃ sunt de necessitate salutis, nullus reddit non idoneus nisi pp pc̃m: sed testificari veritatẽ est de necessitate salutis, ut supra* dictũ est. ergo nullus dẽt excludi à testificãdo, nisi pp culpã.

*Ar. 1. huius quest.

Sed contra est, quod* Greg. dicit, & habetur 2. q. 4. Quià seruis suis accusatus est Episcopus, sciendum est, quòd minimè audiri debuerunt.

* Greg. in registro li. 11. c. 54 a medio. Et habetur 2. q. 4. ca. Præsu. nõ procul. a fine.

Respon. Dicendũ, ꝙ testimoniũ sicut * dictum est, non hẽt infallibilẽ certitudinẽ, sed probabilẽ: & iõ[m] quicqd est, qđ probabilitatẽ afferat in contrariũ, reddit testimoniũ inefficax.[n] Redditur autẽ probabile, q aliqs in ueritate testificãda nõ sit firmus, qñq; quidem pp culpam: sicut infideles, & infames, itẽ illi q publico crimine rei sunt, q nec accusare pñt; qñq; aũt absq; culpa, & hoc est uel ex defectu rõnis, sicut patet in pueris, amẽtib. & mulieribus: uel ex affectu, sicut patet de inimicis, & ꝑsonis coniunctis, & domesticis: uel ẽt ex exteriori cõditione, sicut sunt pauperes, serui, & illi, quibus imperari potest, de quibus probabile est, ꝙ de facili possunt induci ad testimonium ferendũ cõtra ueritatem. Et sic patet, ꝙ [p] testimonium alicuius repellitur & propter culpam, & absq; culpa.[q]

*Ar. præc. Conclu. m

Conclu. p

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ repellere aliquẽ à testimonio, magis ptinet ad cautelã falsi testimonij uitandi, q̃ ad pœnam: unde rõ non sequitur.

Ad II dicẽdũ, ꝙ de quolibet ꝓsumendũ est bonum, nisi appareat contrarium, dummõ non vergat in periculum alterius: quia tunc est adhibẽda cautela, ut non de facili unicuiq; credatur, secundùm illud 1. Ioan. 4. Nolite credere omni spiritui.

Ad III dicẽdũ, ꝙ testificari est de necessitate salutis, supposita testis idoneitate, & ordine iuris. Vñ nihil prohibet, aliquos excusari à testimonio ferendo, si non reputentur idonei secundùm iura.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum falsum testimonium semper sit peccatum mortale.

Ad quartum sic ꝓcedit. Videtur ꝙ falsum testimoniũ non semper sit pc̃m mortale. Contingit. n. aliquem falsum testimonium ferre ex ignorantia facti: sed talis[h] ignorantia excusatã peccato mortali. ergo testimonium falsum non semper est peccatum mortale.

¶2 Præt. Mendaciũ, qđ alicui ꝓdest, & nulli nocet, est officiosum, quod non est pc̃m mortale: sed qñque in falso testimonio est tale mẽdaciũ, puta, cum aliqs falsum ꝓhibet, ut aliquẽ à morte liberet uel ab iniusta sententia, q̃ intentat per aliquos falsos testes, uel ꝑ iudicis peruersitatẽ. ergo tale falsum testimoniũ[h] non est peccatũ mortale.

¶3 Præt. Iuramentũ à teste requiritur, ut timeat peccare mortaliter peierando: hoc aũt nõ esset necessariũ, si ipsum falsum testimonium esset pc̃ũ[h] mortale. ergo falsum testimonium non semper est pc̃m mortale.

Sed contra est, quod dicitur Prouerb. 19. Falsus testis nõ erit impunitus.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ[m] falsum testimoniũ hẽt triplicẽ deformitatem.[n] Vno mõ ex periurio, qa testes nõ admittunt, nisi iurati: &[p] ex hoc sp est peccatũ mortale.[q] Alio mõ, ex uiolatione iustitiæ: &[r] hoc modo, est pc̃m mortale in suo gñe, sicut & quælibet iniustitia. Et iõ in præcepto decalogi sub hac forma interdicit falsum testimonium, cũ dr Exo. 20. Non loqueris contra proximũ tuũ falsum testimonium. Non. n. cõtra aliquẽ facit, q eum ab iniuria facienda impedit, sed solũ q ei sua iustitiam tollit. Tertio, ex ipsa falsitate, secundùm ꝙ omne

SVPER Q. LXX. ART. IIII.

In arti. 4. eiusdẽ. 70. q. in rñsiõe ad primũ, dubiũ occurrit, Quid debet facere testis, q præmissa debita diligentia testatus est falsum, deceptus a sua memoria, & ppter suum testimoniũ alter est condemnandus, aut cõdẽnatus. ¶ Ad hoc dr, ꝙ cũ dictus testis nõ teneat ad restitutionẽ rõne rei habitæ, ut patet, qa nõ est testis in cã propria: nec ratione actionis iniustę, qa non perfectè & formaliter iniustum testimoniũ tulit: nec ex ignorantia dãnabili, consequens est, ꝙ sicut excusatur ab offensa Dei in falso iuo, ita excusatur ab offensa proximi i nocumẽto subsecuto. Si tñ prodesse põt explicando puram ueritatẽ, teneretur ad hoc, ne ex hac taciturnitate inciperet nocumentum ꝑ accidẽs, transire in nocumentum per se. Et licet secundũ iura testis nõ admittatur ad mutationẽ testimonij nisi in continenti, ut patet extra, de testibus cogen. c. Præt. qa tamen, ut ibidem glo. dicit cum doctorib*, correctio testimonij post interuallum tẽporis, & prius datũ testimonium minus firmum reddit, & ex qualitate ꝑsonæ admittẽdum qñq; est, quando. s. verè credi tur, ꝙ nõ fuit fal[illegible]natus, sed ex cõic. [illegible] [illegible]

Porrecta per totum 391

Conclu. m

Conclu. p

Conclu. r

tia, & memoria corrigit uitiũ suũ, iõ debet quilibet in tali casu corrigere obliuionẽ suã, vt falsũ dẽmbat [illegible] falso & seditiũ. Et si ꝑsona est bonæ famæ, & in opinione hoĩem pp eius uitã bonã talis cõscientiæ, ꝙ nõ posset [illegible] in mẽte hoĩum illius notitiã habendũ, qđ perniciosam [illegible] diceret, & cũ iuramento assereret obliuionẽ suã, & putam ueritatẽ pronunciaret iudex, cui' est qualitates testiũ discernere, posset ppter a sententia uel executione desistere, & alias, put melius posset, obuiare, si ille in cuius fauorẽ falsum fuerat dictũ, nõ destitit, aut restituit, cum teneatur hoc facere ad tollendum iuramentum in foro conscientiæ. ¶ In rñsione ad secũdũ eiusdem articuli, dubiũ occurrit circa illã rõnẽ redditam, Iniustũ iudicium nõ est iudicium: & iõ ex vi iudicij falsum testimoniũ ibidẽ non est pc̃m mortale. Primo quidẽ, qa aduersarij hoc vr distinctionẽ inter sententiam nullã, & iniustam. Nã iniustũ iudiciũ non est iudiciũ, cõstat ꝙ iniusta sententia non est sententia: et si nõ est sententia, ergo est nulla impossibile & nõ intelligibile, ꝙ nõ sententia sit sententia iniusta. ergo sententia est nulla. malè ergo distinguit inter sententiã iniustã, atq; nullã, tãquam aliqua sit sententia iniusta, quæ tñ nõ est nulla. Secũdo, quia aduersari vr iuri Canonico. Nã scdm illud, sñia pastoris siuẽ iusta, siuẽ iniusta, est timẽda, ut patet ex authoritate beati Gregorij i Decretis 11. q. 3. Sñia. Ex ꝑsenti aũt doctrina iniustum iudiciũ quia non est iudicium, nõ obligat testes, si iuramentum nõ interueniret eorum ad mendacium perniciosum. Igitur iniusta sententia, quæ est conclusio iniusti iudicij non obligat reum ad perniciosam inobedientiam. Sic enim se habet reus ad sententiam, sicut testes requisiti, & coacti ad iudicij processum. ¶ Ad hoc dr, ꝙ aliter in para moralibus vtimur nominibus iudicij & sententiæ, & aliter iuristæ utuntur illis. Et ppea accidit, vt moralis ad solã rei ueritatẽ spectãtes, nõ distinguãt inter iudiciũ iniustũ, & nullum: iuristæ aũt inter ea distinguant. Scito igitur ꝙ sententia iniusta, licet apud iuristas, vt patet 11. q. 3. Episcopus, in subiunctis ꝑ Gratianum, multipliciter dicatur. [illegible] vel ex animo, ut cum quis ex odio condemnat aliquem uel ex ordine, ut cum non seruato iuris ordine cõdemnat: uel ex causa, ut cum quis cõdemnat innocentẽ, ad nostrum propositum, ut in litera patet, sententia tertio mõ iniusta spectat, qm talis sententia est per se iniqua: reliquæ autẽ duæ per accidens, ut prima, aut quasi ꝑ accidẽs, ut secunda. De sententia ergo iniusta qa sic iniustum determinat, puta, dãnationẽ innocẽtis, dicẽdum est, ꝙ scdm ueritatẽ nõ est sententia: & similiter iudicium sic iniustum, non est iudicium. Et ratio est, quia iudicium est determinatio iusti, ut superius patetiu q. 60. art. 1. Et sententia est sicut lex particularis in particulari facto, ut in art. 1. q. 67. superius est patet. Constat autem, ꝙ determinatio iniusti, quam significat iniustum iudicium, non est determinatio iusti, quam significat iudicium: nec lex iniqua particularis, quã significat iniusta sententia, est lex particularis, quam significat sententia. Sicut uniuersaliter patet, ꝙ leges iniquæ, non sunt leges, sed legum corruptiones. Vnde nec iniquũ iudicium, nec iniusta sententia uim habet obligatiuã. Et propterea quantum est ex parte sui, non obligat testes, ministros, aut reum. Dico autẽ ex parte sui, quia aliunde contingit quandoq; quòd huiusmodi sententiæ parendum est, puta si iniustitia aut nõ continuatur in sententia, aut nõ sit manifesta aliqs. Si enim in sententia manifesta iniustitia continetur, tunc cõtinet errorem intolerabilẽ, & apud iuristas etiam est nulla. Si non continetur in sententia iniustitia, aut si continetur, nõ tamen est publicè manifesta, tunc quis secundum ueritatem sit nulla, quia tñ non spectat ad quemlibet, sed ad publicam potestatem atq; sententiam hæc decernere, timenda est, & appellandum, vel aliàs recurrendum ad superiorem, & si ipse contẽptus sententiæ culpabilem eũ reddat. Et hoc intẽdebat Gregorius per illud, Sententia pastoris. Et hæc doctrina cõsonat apertè superioribus dictis ab authore in q. 61. art. 6. ad tertiũ, & dictis in q. 67. art. 1. ¶ Ad obiecta ergo in oppositum dicitur, quòd secundum ueritatẽ sententia iniusta non est sententia, & est nulla: sed apud iuristas, & sententia iniusta cõiter sumitur ut dictum est. Et rursus etiã sententia iniusta, ex qua apud eos non semper est nulla quãtum ad publicam seu manifestam notitiam ipsi respiciũt. Morales autem ad solam ueritatem, dicẽdo, quòd nulla est in ueritate. Vnde non interimitur ex hac doctrina distinctio iuristarum. Non cõtradicit quoque doctrina hæc sacris canonibus decernentibus, ꝙ iniusta sententia sit timenda, & executioni mandanda, ut capitulo Pastoralis, de officio delega. dicitur: quoniam hic uires sententiæ iniustæ tradũtur, in ex accidentibus circunstantiis, quia occulta, seu ambigua, uel non manifesta iniustitia est, subiectorum officium determinatur, quod scilicet ante manifestè propalatam iniustitiam timenda est, aut exequenda est a subditis. Et ex his sequitur, quòd si mihi constet iniuste esse prolatam sententiam excommunicationis iniustam, si non possum aliter meam innocentiam tueri simpliciter, uel pro nunc, possum interim euitato scandalo interesse sacris loco dimitto, & celebrare. Et eadem ratione illi qui nouerunt me uirum bonæ conscientiæ, & credunt me innocentẽ, quia sciant me excommunicatum, possunt mihi seruire in missis, aut participare aliàs in diuinis, seruatò tamen quoniam sic faciendo & timetur iniusta sententia, ac executioni mandatur in publico, & iustitia iudicio humano iudicandi quæ foris sunt, dum manifestè uident, quòd non contemnitur Ecclesiæ authoritas, & non priuatur innocens omnino spiritualibus consolationibus animæ suæ, qui in ueritate non est excommunicatus, quia in ueritate sententia iniusta non est sententia.

Conclu. s

mendaciũ est pc̃m & ex[s] hoc nõ habet falsum testimoniũ, ꝙ semper sit peccatum mortale[t].

Ad primum ergo dicẽdũ, ꝙ in testimonio ferendo non dẽt hõ ꝓ certo asserere, quasi sciẽs id, de quo certus nõ est, sed dubiũ dẽt sub dubio proferre, & id de quo cert' est, ꝓ certo asserere. Sed qa cõtingit ex labilitate humanæ memorię, ꝙ reputat se hõ qñq; certũ esse de eo, qđ falsum est, si aliqs hoc cum debita solicitudine recogitans, æstimet se certũ esse de eo, qđ falsum est, non peccat mortaliter hoc asserens: quia non dicit falsum testimonium per se, & ex intentione, sed per accidens contra id, quod intendit.

Ad II dicendũ, ꝙ iniustũ iudiciũ, nõ est iudiciũ: & iõ ex vi iudicij falsum testimonium in iniusto iudicio prolatũ ad iniustitiam impediendam, non habet rationem pc̃ti mortalis, sed solum ex iuramento uiolato.

Ad III dicẽdũ, ꝙ hoĩes maximè abhorrẽt pc̃ta, q̃ sunt cõtra Deum, quasi grauissima, inter q̃ est periurium, non autem ita abhorrent peccata, quæ sunt cõtra proximum: & ideò ad maiorem certitudinẽ testimonij requiritur testis iuramentum.

QVAESTIO LXXI.

De iniustitia quæ fit in iudicio ex parte aduocatorum, in quatuor articulos diuisa.

Postea considerandum est de iniustitia, quæ fit in iudicio ex parte aduocatorum.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum aduocatus teneatur præstare patrociniũ causæ pauperum.

¶ Sedò, Vtrum aliqui debeant arceri ab officio aduocati.

¶ Tertiò, Vtrũ aduocatus peccet, iniustã cãm defendẽdo.

¶ Quartò, Vtrum peccet pecuniam accipiendo pro suo patrocinio.

SVP. QVAESTIONEM LXXI.

In titulo art. 1. & cæterorum q̃stio. 71. aduerte, quòd aduocatum hoc in loco communiter significat tam eum, quem dicimus vulgariter aduocatum, quàm procuratorem, ita tamen quòd aduocatum non uocet eum, qui solùm consilium dat in scriptis, aut uerbo domi: sed qui patrocinatur opere, comparẽ do coram iudice. Vnde & Aug. ut in art. 4. habes, distinguit aduocatum contra iurisperitum, dicens, quòd aduocatus iustam patrocinium, & iurisperitus uerum consilium licitè vendit.

SVPER QV. LXXI. ARTIC. I.

In ar. 1. eiusdem q. 71. dubium occurrit de sensu literę in illis verbis, Si in promptu appareat, quomodo ei aliter subueniri, possit &c. Nam aut intendit, quod ex hoc, quòd in promptu apparet modus, quo potest aliter pauperi subueniri, non

tenetur quis subuenire. Et sic falsum dr̃ quia quantumcu̅q; apparent in promptu mille modi, quibus possit sine me famelico, aut aliàs impotẽti subueniri, & nõ subueniat, non excusor ego ab homicidio, si nõ pasco fame morientẽ. Oportet nãq; in promptu apparere non solũ potentiã, sed actum subuentionis aliunde, ut ego non teneat subuenire. Aut intendit q in promptu apparet modus, quo de facto subueniat: & tũc litera est diminuta quia nihil dicit de apparentia facti, sed potentiæ. F promptu dr̃ apparere modus, quo põt subueniri, qñ absq; inquisitione offert modus quo põt nõ qualitercu̅q;, sed potentia probabiliter cõiūgẽda actui: ut si quis uidet pauperẽ uexari, & scit illũ habere fratrẽ aduocatũ, satis in promptu uidet quõ põt ei aliter subueniri cũ effectu ,pbabiliter. Et similiter si scio aliquẽ esse captiuũ habentem fratres diuites, satis ,pbabile est, q redimentur eũ, & sic de alijs. Nõ loquitur ergo author in casu, quo apparet ipsa subuentio in actu exercito, quia tunc non esset in casu necessitatis, sed extra necessitatẽ: sed qñ subuentio apparet in promptu futura iuxta humanã æstimationẽ. Et propterea usus est potentiæ nomine, & nulla est diminutio in eo.

¶ In eodem art. 1. dubium alterum est, an cõclusio, s. q qñ non apparet quo mõ aliter subueniri possit, tenetur sciens subuenire, & aduocatus patrocinari, & medicus mederi, intelligatur de obligatione peccati mortalis, an uenialis. Et est rõ dubij, quia si intendit de peccato mortali contradicit sibi, & rõni. Sibi quidem, quia in principio corporis huius articuli dicit, q idẽ est hic dicendum, qd supra de alijs operibus misericordię dictum est. Cõstat aũt, quod superius in artic. 5. q. 32. dictum est, q non omnis necessitas obligat ad pceptum, sed illa sola, sine qua is, q necessitatẽ patitur, sustentari nõ potest. Cum igitur pauper ex hoc, quòd opprimitur causa sua, non incurrat in casum hunc, quòd sustentari non possit, sequitur q secundum antedicta non teneatur aduocatus sub peccato mortali patrocinari etiã, si nullus alius apparet potens subuenire. Rationi verò, quia cum præceptũ de misericordiæ operibus non obliget ad mortale, nisi tempore necessitatis, cum sit affirmatiuum, aut hoc intelligitur de necessitate simpliciter, s. respectu uitæ, quia s. aliter non posset uiuere, aut de necessitate respectu alicuius particularis casus, quia scilicet aliter non posset in tali negotio subsistere: sed constat, q nõ intelligitur de necessitate hoc secũdo mõ, ut patet discurrendo per opera misericordiæ. Nam non teneor sub peccato mortali colligere hospitẽ, qui domi mẽdo subdiuo nõ moreretur, nec similiter teneor sepelire mortuum, quem nullus sepelire curat, aut redimere captiuum, qui propterea non moritur, & sic de alijs: ergo intelligi de necessitate primo modo s. respectu vitæ: ac per hoc non tenebitur quis sub pctõ mortali patrocinari causæ pauperis, quãuis opprimatur, si perditio causæ nõ pertinet ad extremam uitæ necessitatem. Si autem intendit de peccato ueniali, obstant tria. Primo responsio ad tertium, ubi author expresse respondens argumento de præcepto, dicit necessitatem in corpore articuli positam causare debitũ. Secundo, quorundam opinio credentium esse mortale pctm, si aduocato nõ patrocinante pauper in notabile dãnũ incurrit. Tertio ius scriptum disponens, quòd pauperi uel propter inopiã, uel propter aduersæ partis potentiã carenti aduocato, iudex det aduocatum cogendo illũ, & contẽnentẽ obedire potest punire, ut patet ff. de officio ,pconsu. & leg. l. nec quicquã ,dnũcio, C. de postu. l. ,puidẽdũ. Hoc aũt nõ esset, si nõ teneretur quis pauperis causæ patrocinari, cum aliter non possit iustitiam suam tueri. ¶ Ad primũ dubiũ dicitur, q sensus literæ sumendus est iuxta materiã subiectã. In huiusmodi moralibus in particulari, tunc in-

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum aduocatus teneatur præstare patrocinium causæ pauperum.

Porrecta per totum. 392 Inf. art. 4. cor. & ad 1.

AD PRIMVM sic procedit. Vr̃ q aduocatus teneat pstare patrocinium causæ pauperum. Dr̃.n. Exod. 23. Si videris asinũ odiẽtis te iacere sub onere, nõ ptransibis, sed subleuabis cum eo: sed nõ minus periculum imminet pauperi, si eius causa cõtra iustitiã opprimatur, quam si eius asinus iaceat sub onere. ergo aduocatus tenetur pstare patrociniũ causæ pauperũ.

¶ 2 Præt. *Gre. dicit in quadã homil. Habẽs intellectũ, curet omnino, ne taceat: habens rerũ effluẽtiã, à misericordia nõ torpescat: habẽs artẽ qua regit, vsũ illius cũ ,pximo partiat: habẽs loquẽdi locũ apud diuitẽ, pro pauperibus intercedat. Talenti.n. nomine cuilibet reputabit qd uel minimũ accepit: sed talẽ tũ cõmissum nõ abscõdere, sed fideliter dispẽsar qlibet tenet, qd patet ex pęna serui abscondẽtis talẽtũ, Mat. 25. ergo aduocat teneť ,p pauperibus loqui.

*Homil. 9. I euãg. non procul a fi.

¶ 3 Præt. Præceptũ de misericordiæ operibus adimplẽtis, cũ sit affirmatiuũ, obligat ,p loco, & tẽpore, qd est maximè i necessitate: sed tẽpus necessitatis vr̃ esse, qñ alicuius pauperis causa opprimitur, ergo in tali casu uidetur q aduocatus teneat pauperibus patrocinium præstare.

SED CONTRA Non minor necessitas est indigẽtis cibo, q indigentis aduocato: sed ille qui hẽt potestatẽ cibandi, nõ semper teneť pauperũ cibare. ergo nec aduocatus sp teneť causæ pauperũ patrociniũ præstare.

RESP. Dicẽdũ, q cũ pręstare patrociniũ cãę pauperũ ad op misericordiæ ptineat, idem est hic dicẽdũ, qd & supra de alijs operibus misericordiæ *dictum est. Nullus aũt sufficit oibus indigẽtibus misericordiæ op im pẽdere. Et iõ, sicut * Aug. dicit i 1. de doct. christ. Cũ oibus prodesse nõ possis, his potissimẽ cõsulẽdũ est, q ,p locorũ, & tẽporũ, vel quarũlibet rerũ opportunitatibus cõstricti tibi, quasi quadã sorte, iũgunt. Dicit ,p locorũ opportunitatibus, qa nõ tenet hõ p mũdũ qrere indigẽtes, qbus subueniat, sed sufficit, si eis q sibi occurrũt, misericordiæ opus impẽdat. Vñ dr̃ Exod. 23. Si occurreris boui inimici tui, aut asino erranti, reduc ad eũ. Addit aũt & tẽporũ, qa non teneť homo futuræ necessitati alterius prouidere sed sufficit si prẽsenti necessitati succurrat.

*q. 32. ar. 5.

*Li. 1. c. 28. I princip. tom. 3.

Tri-plic-iter ergo causa pauperis occurrere potest aduocato. Primo, ad extremam spectans necessitatem simpliciter: & tunc tenet sub peccato mortali si alius non appareat, qui subueniat tempore suo. Secũdo ut ad magnã pauperis necessitatẽ spectans: & tũc si alius non apparet, qui suo subueniat tempore, tenet, sed non sub mortali. Tertio, quandoq; apparet ali ut patrocinator: & tunc de consilio est operam suam præueniendo impendere. ¶ Ad prima ergo obiecta nõ oportet aliter rñdere, qa iam patet ex dictis q conformis est sententia ista supradictis, & rationi. ¶ Ad obiecta uerò scdo loco de obligatione ueniali, rñdẽdo dr. Ad primũ qdẽ, q author nõ loquit distinctẽ de uinculo mortali, aut ueniali, sed cõi. Et ppea tradidit pceptũ si rñdit, q s debitũ mortale, sed q est debitũ ex antedicta necessitate cõdicta cũ maiori necessitate s. extrema, quã i principio corporis referẽdo se ad superius dicta de operibus misericordię, expressam eẽ cẽsuit. ¶ Ad scdm uerò, q dicẽtes peccare mortaliter aduocatũ si exhibere patrociniũ pauperi grauis, vñ pauper notabile dãnũ incurrit, absq; fundamento loquũtur, qa ex pcepto charitatis non tenetur sub mortali pctõ ad subuẽtionẽ proximorũ nisi sit necessitas pcisè, nisi sit extrema. De alio. Ioãnes intelligendum est, cũ dicit. Qui uiderit fratrem suum necessitatem habere &c. si ly, Quomodo charitas manet in eo, accipiendum est negatiuè. At si putet quispiam ex præcepto iustitiæ teneri aduocatum ad patrocinium pauperis, meminerit, quòd si ex præcepto iustitiæ obligaretur, aut esset hoc ex iustitia distributiua: & hoc non, quia illa est à toto ad partem. Aut ex iustitia commutatiua, quæ est inter partẽ & partem: & hoc non, qa nulla est hic commutatio rerũ, actionũ, aut psonarũ. Aut ex iustitia legali, &

li, & hoc non quia illa est à parte ad totũ, aliã iustitiã nescio. Amplius, q tenentur ex præcepto iustitiæ obstare inuasoribus, uel oppressoribus, si hoc cum põt non faciunt, tenentur ad restitutionẽ: sed ut superius in q. 62. author dixit, tunc solũ non obstãs tenetur ad restitutionẽ, qñ ex officio tenetur obstare, vt principes, & custodes. Aduocatus autẽ non ex officio, quia non est publicus officialis: sed ex arte aduocãdi debet de opera suæ artis subuenire. Non igitur tenetur ad restitutionem non subueniendo, nec rem est uiolatæ iustitiæ propter damnum notabile, quod pauper incurrit. ¶ Ad tertiũ dicitur, q iura ea, disponant quòd detur pauperi aduocatus, non tamen quòd gratis seruiat: sed de publico ærario merces sibi dari debet, si pauper nõ potest soluere, & aduocat tenetur gratis patrocinari.

Vñ dr̃ 1. Ioan. 3. Qui viderit fratrẽ suũ necessitatẽ habẽtem, & clauserit uiscera sua ab eo &c. Subdit aũt: Vr̃ quarũlibet rerũ, qa hõ sibi cõiũctis quacunque necessitudine maximè dẽt curã impẽdere, sm illud 1. ad Timot. 5. Si quis suorũ, & maximè domesticorũ curã non habet, fidẽ negauit. Quib. tñ cõcurrẽtibus cõsiderandũ restat, utrũ aliquis tata necessitatẽ patiatur, q nõ in prõptu appareat qũo ei possit alr̃ subueniri, &[m] in tali casu tenet ei opus misericordiæ impẽdere. Si aũt in prõptu appareat, qũo alr̃ ei subueniri possit vel p seipsum, uel p aliã psonã magis cõiunctã, aut maiorẽ facultatẽ habentẽ, nõ tenetur ex necessitate indigẽti subuenire, ita q nõ faciẽdo peccet,* quis si subuenerit absq; tali necessitate, laudabilr̃ faciat. Vñ aduocat nõ teneť sp causæ pauperũ patrociniũ pstare, sed solum cõcurrẽtibus cõditionibus pdictis: alioq̃ oporteret eũ oĩa alia negotia pmittere, & solis causis pauperũ iuuãdis intẽdere. Et idẽ* dicẽdũ ẽ de medico, * quãtũ ad curationẽ pauperũ.

Conclu. m

Conclu. p

Conclu. s

AD PRIMVM ergo dicendũ, q qñ asinus iacet sub onere, ñ pt ei alr̃ subueniri in casu isto, nisi p aduenientes subueniat: & iõ tenentur iuuare. Nõ aũt teneretur si posset aliũde remediũ afferri.

AD II dicẽdũ, q homo talentũ sibi traditũ teneť utiliter dispensare, seruata opportunitate locorum, & temporum, & aliarũ rerum, vt * dictum est.

*In corp. ar.

AD III dicendũ, q non quęlibet necessitas causat debitum subueniendi, sed solùm illa, quæ est * dicta.

*In corp. ar.

SVP. Q. V. LXXI. ART. II. ET III.

IN art. 2. & 3. nihil occurrit scribẽdũ, nisi q in 3. art. memineris ignorantiã excusare: qñ est causa actus, & non est peccatũ. Et uocat ignorantiã eã, a stãtiqũ non do si sciuisset, non fecisset. Est quoq; sine peccato, quando est alicuius circũstantiæ, quam non põt, aut non tenetur scire, & si tenetur scire non fuit negligẽs ut sciret. Et hæc amplius ad aduocatũ perspicere poteris si excusatus est à defendendo iniustã cãm ignoranter. Qui.n. omnino defendissent suã iustam, siue iniustam, quãuis nescirent iniustã non ex ignorantia, sed cũ ignorantia, quæ non excusat, patrocinarẽt iniustè, qui etiam nõ curant discernere, & penetrare, an iusta, vel iniustam causam suscipiant, manifeste negligũt scire, quod tenentur scire. Qui autem ex contingentibus nihil omittunt, tuti incedunt, etiam si errant.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter aliqui secundùm iura arceantur ab officio aduocãdi.

Porrecta per totum. 393 Inf. q. 188 ar. 3. ad 2.

AD SECVNDVM sic procedit. Vr̃ q inconuenienter aliq sm iura arceant ab officio aduocãdi. Ab operibus.n. misericordiæ nullus dẽt arceri: sed patrociniũ pstare in causis ad opera misericordiæ pertinet, ut * dictum est. ergo nullus debet ab hoc officio arceri.

*Ar. præc.

¶ 2 Præt. Contrariũ cãrum non videtur esse idem effectus: sed esse deditum rebus diuinis, & esse deditum peccatis, est contrarium. inconuenienter ergo excludũtur ab officio aduocati, qdã pp religionẽ, ut monachi, & clerici: quidam aũt propter culpam, ut infames, & hæretici.

¶ 3 Præt. Homo dẽt diligere ,pximũ sicut seipsum: sed ad officiũ dilectionis ptinet, q aliqs aduocat causæ alicuius patrocinet. incõueniẽter ergo aliqui, quibus conceditur pro seipsis authoritas aduocationis, ,phibẽtur patrocinari causis aliorum.

SED CONTRA est, q * 3. quæstio. 7. multæ personæ arcentur ab officio postulandi.

*3. q. 7. c. infames.

RESPON. Dicẽdũ, q aliquis impeditur ab aliquo actu duplici rõne. Vno mõ pp impotentiam; alio mõ pp indecentiam, sed impotentia simplr̃ excludit aliquem ab actu: indecentia aũt non excludit omnino, quia necessitas indecentiam tollere põt. Sic ergo [m] ab officio aduocatorũ prohibẽtur quidam pp impotentiam, eo q deficiũt sensu, uel interiori, sicut furiosi & impuberes: vel exteriori, sicut surdi, & muti. Est.n. necessaria aduocato & interior peritia, qua possit cõueniẽter iustitiam assumptæ causæ ostẽdere: & iterũ loquela cũ auditu, ut possit ,pnũciare, & audire qd ei dr̃. Vnde qui in his defectũ patiũtur, omnino ,phibẽtur ne sint aduocati nec ,p se, nec ,p aliis. Decentia aũt huius officij exercendi tollitur duplr̃. Vno mõ ex hoc, q aliquis est rebus maioribus obligatus: vñ monachos, & presbyteros non decet in quacunque cã aduocatos esse, neq; clericos in iudicio seculari, * qa hmõi personæ sunt rebus diuinis astrictæ. Alio mõ, pp psonæ defectũ uel corporalẽ, ut patet de cæcis, * q conuenienter iudicio astare nõ possent: uel spũalẽ. Nõ.n. decet, ut alterius iustitiæ patronus existat, q in seipso iustitiã cõtẽpsit: & iõ * infames, infideles, & dãnati de grauibus criminib. nõ decẽter sunt aduocati, * tñ hmõi indecẽtiæ, necessitas pfertur. Et & pp hoc hmõi psonæ põt ,p seipsis, uel ,p psonis sibi cõiũctis uti officio aduocati. Vñ & clerici ,p ecclesijs suis põt esse aduocati, & monachi ,p cã monasterij sui, si abbas pceperit.

Conclu. m

Conclu. p

Conclu. s

Conclu. x

Conclu. &

AD PRIMVM ergo dicendũ, q ab operibus misericordiæ interdum pp indecentiã impediunt aliqui, & aliqui pp impotentiam. Non.n. omnia opera misericordię omnes decent: sicut stultos non decet consilium dare, neque ignorantes docere.

AD II dicẽdũ, q sicut uirtus corrumpitur p superabundantiam, & defectum: ita aliqs fit indecẽs & per maius, & per minus. Et propter hoc quidã arcentur a patrocinio præstando in causis, quia sunt maiores tali officio, sicut religiosi, & clerici: quidam uerò, quia sunt minores, quàm ut eis hoc officium competat, sicut infames, & infideles.

AD III dicendũ, q nõ ita imminet homini necessitas patrocinari causis aliorũ, sicut ,ppriis: qa alij põt sibi alr̃ subuenire. Vñ non est similis rõ.

ARTICVLVS III.

Vtrum aduocatus peccet, si iniustam causam defendat.

Porrecta per totum. 394

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q aduocatus non peccet, si iniustam causam defendat. Sicut enim ostenditur peritia medici, si infirmitatem

nitatem desperatam sanet,[h] ita ēt ostenditur peritia aduocati, si iniustā cām defendere possit: sed medicus laudatur, si infirmitatem desperatam sanet: ergo etiam aduocatus non peccat, sed magis laudandus est, si iniustam causam defendat.

¶2 Præt. A quolibet pctō licet desistere: sed aduocatus punitur, si[h] cām suam perdiderit, ut habet. 2. q.3.* ergo aduocatus nō peccat, iniustam causam defendendo, si eam defendendam susceperit.

*Cap. 2. Si quis pœnituerit.

¶3 Præt. Maius vr esse pctm, si iniustitia utatur ad iustam cām defendēdam, puta, producēdo falsos testes, uel allegando falsas leges, q̃ iniustam cām defendendo, quia hoc est pctm in forma, illud in materia: sed vr aduocato licere[h] talibus astutijs vti, sicut militi licet ex insidiis pugnare. ergo vr q aduocatus non peccet, si iniustam cām defendat.

Sed contra est, q dr 2. Paralipomen. 19. Impio pbes auxiliū, & iō iram Dñi mereberis: sed aduocatus defendens cām iniustam, impio præbet auxilium. ergo peccando, iram Domini meretur.

Respon. Dicēdū, q illicitū est alicui cooperari ad malū faciēdū siue cōsulēdo, siue adiuuādo, siue qualitercūq; cōsentiēdo, qa cōsiliās, & coadiuuās quodammō est faciēs. Et Apos. dicit ad Roma. 1. q digni sunt morte nō solū q faciunt pctm, sed ēt q consentiūt facientibus: vn & supra dictū est,* q oēs tales ad restitutionē tenent. Manifestum est aūt, q aduocatus auxiliū, & cōsiliū pstat ei, cuius causæ patrocinat. Vnde[m] si sciēter iniustā cām defendit, absq; dubio grauiter peccat, & ad restitutionē tenet eius dāni, qd cōtra iustitiā p eius auxiliū altera pars incurrit. Si aūt ignoranter iniustam cām defendit, putans esse iustam, excusatur sm modū, quo ignorantia excusari potest.*

*q.62. articu.7.

Conclu. m

Ad primum ergo dicendū, q medicus accipiēs in cura infirmitatē desperatā, nulli facit iniuriā: aduocatus aūt suscipiens cām iniustā, iniuste lædit eū, contra quē iniustē patrocinium pstat: & iō non est similis rō. Quamuis.n. laudabilis uideatur quantum ad peritiam artis, tū peccat quantū ad iniustitiā uoluntatis, quia abutit arte ad malum.

Ad II dicendū, q aduocatus si in principio credidit cām iustā esse, & postea in pcessu appareat eā esse iniustā, nō dēt eā pdere, ut s. aliā partē iuuet, uel secreta suæ cāe alteri parti reuelet, pt tū, & dēt cām deserere, uel eū, cui* cām agit ad cedēdū iducet, siue ad cōponēdū sine aduersarij dāno.

Ad III dicendū, q sicut supra dictū est* militi, vel duci exercitus licet in bello iusto ex insidiis agere ea, q facere dēt prudenter occultādo, non aūt falsitatem fraudulenter faciendo: quia ēt hosti fidē seruare oportet, sicut Tulli. dicit in 1. de Offic. Vn & aduocato defendēti cām iustam, licet prudēter occultare ea, qbus impediri posset processus eius: non aūt licet ei aliqua falsitate uti.

*q.40. ar. 3. in c. vlt. quod de iustitia agit a medio.

SVPER Q. LXXI. ART. IIII.

Porrella per totum. 395 Opusc. 19 cor. 11.

In art. 4. dubiū occurrit rōne ad tertiū, circa rōnē redditā, quare iudex & testes sunt cōes q.s. iustitia, & ueritas in neutrā partem declināt. [illegible] sed simpliciter [illegible] iustum patrocinium [illegible]

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aduocato liceat pro suo patrocinio pecuniam accipere.

Ad quartum sic pcedit. Vr q aduocato nō liceat pro suo patrocinio pecuniā accipere. Opera.n. misericordiæ nō sunt intuitu humanæ remunerationis[h] facienda, sm illud Lucæ 14. Cū facis prādiū, aut cœnam, noli uocare amicos tuos, neq; uicinos diuites, ne forte ipsi te reinuitēt, & fiat tibi retributio: sed pstare patrociniū cāe alicuius, ptinet ad opera misericordiæ, ut dictū ē.* ergo si licet aduocato accipere retributionē pecuniæ p patrocinio pstito [illegible]

*Artic. 1. huius qst.

¶2 Præt. Spūale nō est p tpali cōmutandū: sed patrociniū pstitū vr esse quoddā spirituale, cū sit usus scientiæ iuris. ergo non licet aduocato pro patrocinio præstito pecuniam accipere.

¶3 Præt. Sicut ad iudiciū cōcurrit psona aduocati,[h] ita ēt psona iudicis, & psona testis: sed sm Aug. ad* Macedonium, nō debet iudex uendere iustum iudicium, nec testis uerū testimoniū. ergo nec aduocatus poterit vēdere iustū patrocinium.

*Epist. 54 in 1. parte ante finē illius. 2. 22 vel ep. 54

Sed contra est, qd Augu.* dicit ibidē, q aduocatus licitē vendit iustum patrocinium, & Iurisperitus uerum consilium.

*Eodē loco nūc pxime dicto.

Respon. Dicēdū, q ea q̃ quis nō tenet alteri exhibere, iustē pōt p eorū exhibitione recompēsationē accipere. Manifestū est aūt, q aduocatus nō sp tenetur patrociniū pstare, aut consiliū dare causis aliorū: & iō[m] si vēdat suū patrociniū, siue cōsiliū nō agit cōtra iustitiā. Et eadē rō est de medico opē ferēte ad sanādū, & de oib* aliis hmōi psonis, dumtū moderatē accipiāt, cōsiderata cōdōne personarū, & negotiorū, & laboris, & cōsuetudine priæ. Si[p] aūt p improbitatē aliqd immoderatē extorqueāt, peccāt cōtra iustitiā. Vn Aug. dicit ad Macedonium, q ab his extorta per immoderatam improbitatē repeti solent, data per tolerabilē consuetudinem non solent.

Conclu. m

Conclu. p

*Epi. 54. non multū remote ab 10. 2.

Ad primum ergo dicendū, q non semper quæ homo potest misericorditer facere, tenet facere gratis, alioqn nulli liceret aliquā rē uendere, quia quālibet rem pōt homo misericorditer impendere: sed qn eam misericorditer impendit, non humanam, sed diuinam remunerationem quærere debet. Et similiter aduocatus, quando causæ pauperum misericorditer patrocinatur, nō debet intendere remu-

neurā partem declināt. Vn. q dicta rō nō concludat de [illegible] & alios [illegible] sed simpliciter iustū patrocinium [illegible] Ad hoc dr, q cum vnūquodq; efficiat a proprio fine [illegible] Conclu. [illegible] in cuius signū si in processu

[illegible] causam suam iniustā, nō debent [illegible] & iusta cōsilium huius partis.

nerationē humanā, sed diuinā, non tamen semper tenetur gratis patrocinium impendere.

Ad II dicendū, q etsi sciētia iuris sit quoddam spirituale, tū vsus eius fit opere corporali. Et iō p ei* recōpēsatione licet pecuniā accipere, alioqn nulli artifici liceret de arte sua lucrari.

Ad III dicendū, q iudex, & testis cōes sunt vtriq; parti, qa iudex tenetur iustam sentētiā dare, & testis tenetur uerū testimoniū dicere. Iustitia aūt, & ueritas non declināt in unā partē magis, q̃ in aliā. Et iō iudicibus de publico sunt stipēdia laboris statuta, & testes accipiūt nō quasi pciū testimonij, sed quasi stipēdiū laboris, expēsas uel ab vtraq; parte, uel ab ea, a qua inducunt: quia nemo militat stipēdijs suis unquam, vt dicitur 1. ad Corin. 9. Sed aduocatus alterā partem tātum defendit: & ideō licitē potest pretium accipere a parte, quam adiuuat.

SVP. Q. V. LXXII. ARTIC. I.

In art. 1. q. 72. dubiū occurrit, an de rōne contumeliæ sit, q dicatur contumelia cōrā illo, cui infertur contumelia. [illegible] quia contumelia importat manifestationem [illegible] Cōstat autē q hmōi manifestatio principaliter refert ad eū, contra quem irrogatur contumelia, [illegible] altera autem parte apparet oppositum, nam multi contumelias contra absentes proferunt.

Ad hoc dicitur, q cum actus morales ex intentione iudicētur, & contumeliæ actus per hoc in sua natura locetur, quod contra honorem directē machinatur alterius, consequēs est q ad hoc, q aliquid sit per se, & directē contumelia, exigitur quod directē contra honorem tendat proximi. Non tendit autem directē, & per se contra honorem alicuius, qui illum tacitē [illegible] sed solus ille qui eā [illegible] manifestā sibi iniuriā tendat. Et pp hoc in littera dr, q contumelia id, quod est cōtra honorem alicui* deducit in notitiam eius. Sciendum tamē est, quod [illegible] contingit hoc facere. Primò, in faciem eius personaliter audiē [illegible] uel signis in absentia p [illegible] Et per hoc patet solutio obiectorum.

*In eodē 1. q. 72. ar. dubiū occurrit, an sit uera determinatio litteræ, s. q contumelia, cōsistat in factis, nō cōsistit in eis inquantum sunt facta, sed inquantū sunt signa. Apparet n. [illegible] falsum, co-

QVAESTIO LXXII.

De iniurijs verborum, quæ inferuntur extra iudicium, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandū est de iniurijs uerborum, quæ inferuntur extra iudicium. Et primò de contumelia: secundò, de detractione: tertiò, de susurratione, quartò, de maledictione.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶Primò, Quid sit contumelia.

¶Secundò, Vtrum omnis contumelia sit pctm mortale.

¶Tertiò, Vtrum oporteat contumeliosos reprimere.

¶Quartò, de origine contumeliæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum contumelia consistat in verbis.

Ad primum sic pcedit. Vr, q contumelia non consistat in verbis. Cōtumelia.n. importat quoddam nocumentum proximo illatū, cū pertineat ad iniustitiā: sed verba[h] nullū nocumentum vr inferre pximo nec in psona, nec in reb[9]. ergo cōtumelia nō cōsistit in verbis.

Porrella per totum. 396 q.57.ar.1 Et Ps. 44. Et Rom. lect. 8.

¶2 Præt. Cōtumelia vr ad quandā dehonorationē ptinere: sed magis aliquis pōt inhonorari, seu vituperari[h] factis, q̃ verbis. ergo vr q cōtumelia nō consistat in verbis, sed magis i factis.

¶3 Præt. Dehonoratio, q fit in[h] verbis, dr cōuitiū, vel impropetiū: sed cōtumelia vr differre a cōuitio, & ab iproperio. ergo cōtumelia nō cōsistit in verbis.

Sed contra. Nihil auditu pcipit, nisi uerbū: sed cōtumelia auditu pcipit, sm illud Ieremiæ 20. Audiui cōtumelias i circuitu. ergo cōtumelia ē i verbis.

Resp. Dicēdū, q cōtumelia importat dehonorationē alicuius: qd qdē cōtingit dupliciter. Cū.n. honor aliquā excellētiā cōsequatur, uno mō aliqs aliū dehonorat, cū priuat eū excellētia, pp quā hēbat honorē: qd qdē fit p peccata factorum, de qbus supra dictū est.* Alio mō, cū aliquis id, qd est cōtra honorē alicuius, deducit in notitiam eius, & aliorū: & hoc pprie ptinet ad contumeliā, qd quidem fit per aliqua signa. Sed sicut* Aug. dicit in 2. de doctr. Christ. omnia signa uerbis comparata, paucissima sunt. Verba n. inter homines obtinuerunt principatū signandi q̃cunq; animo pcipiūt. Et iō[n] cōtumelia, p-

*q.64.6.

*Li. 2. c. 3. circa principium. t. 1.

A q contumelia cōsistens in dehonestatione [illegible] uel destructione imaginū, uel [illegible] alicuius, cōsistit in factis ipsis, ut talia facta sunt, ut patet sicut rapina in ablatione rerū, & verberatio in pcussione psonæ. Hoc.n. cōcessit significātiam animū malē dispositū erga illū &c. Hoc.n. cōcessit oibus malis factis, q g sc. s. ex sicūde sūt. Et cōfirmatur: quia hmōi iniuriæ n spectant ad aliquid incōpatibile iniuriā, q posita sunt opponi iustitiæ, ut patet discurrendo per singula, homicidia, furta, rapinam &c.

Ad hoc dr, q dubitatio orit ex hoc, q credit̃ s. ppositio sonat rōne signi respectu factorum, sicut uerba respectu loquētis, cū tū hoc nō sufficiat. Sed q facta [illegible] distinguuntur hic contumelia [illegible] nō puerunt factis, sed ut signa. Per signā, aut latro furatur facto, ut factū est, q̃ actio aut ferendi pmarilis referendi bus sunt. Et simile est de homicidio, & aliis supradictis. Cōtumeliosus qn facto [illegible] ut factū est, sed facto ut signo, q actio illa dehonestationis iniuriā, & hmōi, [illegible] [illegible] fit, ut sunt cōtumeliosa, ad hoc ut sint cōtumeliosa, [illegible] rōne signi quo significant [illegible] ut signa, ac p hoc talia facta sunt contumeliosa, ut sunt talia facta materialiter ut signa formaliter. Et aduerte, q quia unum uitium [illegible] honorē, & peccatis [illegible] contumeliæ, quia ad [illegible] hoc fiunt, ut in notitiā [illegible] ut honorē eius [illegible] contumeliosa sunt manifestata [illegible]

sin dissione ad tertiũ eiusdẽ primi articuli, dubium occurrit, An cõtumelia distinguatur in plures species, seu distinguat specie ab improperio, & cõuitio. Et est rõ dubij, quia distinctio specifica attẽditur penes obiectum, qđ est materia circa quã. Constat autẽ ex litera, q defectus culpæ est materia cõtumeliæ, defectus communiter est materia conuitij, defectus pteritæ indigentiæ est materia improperij: rursus defect⁹ culpæ maximã hẽt diuersitatẽ specificam, ut patet de diuersitate uitiorũ. In oppositum autem est, quòd non cõuenit author præterire specificam distinctionem uitiorũ in hoc opere, ubi descendit usque ad specialissima moraliũ, alioquin nõ esset vltimus moraliũ liber. ¶ Ad hoc dr, q procul dubio, cõtumelia unius est speciei specialissimæ ex vnitate honoris, contra quẽ tendit specificã unitatẽ habens, sicut detractio ex unitate famæ. Huius autem signum manifestũ est, q idem defectus culpæ spectat ad detractionẽ, & contumeliam. Potest. n. quis & detrahendo, & cõtumeliando, defectũ adulterij, furti &c. dicere. Habent ergo se omnes defectus, qui dicuntur, ad hæc, uitia, non ut materia circa quã formaliter variantur, sed materialiter. Et propterea non uariant species, sed secundum diuersitatẽ finiũ ad quos ordinant, puta, dehonorationis, uel infamiæ ad diuersas species moraliũ uitiorũ reducuntur, & ... Cũ siquidẽ defectus quæren⁹ honoris læsũ, unius sunt rõnis, & ad contumeliã spectant quatenus famã minuũt, aut auferunt, unius alterius sunt rõnis & ad detractionẽ pertinẽt. Et sic in utrisq; cum unitate speciei diuersitas graduum scdm magis & minus, dum unus defectus magis dehonorat, aut infamat, q alius,

* Li. 10. c. 1 incipit: Clar⁹: parum ante medium.

Conclu. p

Glo. interlinearis ibi.

*q. 44. & s. 66.

priè loquẽdo, i uerbis cõsistit.* F Vñ Isid.* dicit i li. Etymo. q cõtumeliosus dr aliqs, qa uelox ẽ & tumet uerbis iniuriæ. Tñ quia ẽt p facta aliqua significat aliquid, q in hoc, q significat, habẽt uim uerborũ significatiũ, inde est q contumelia extẽso nomine ẽt in factis dicit. Vnde Roma. 1. sup illud, Contumeliosos superbos: dicit gl. q contumeliosi sunt, q dictis, uel factis cõtumelias, & turpia inferunt. G

Ad primvm ergo dicendum, q uerba sm sui essentiã. i. iquãtũ sunt qdã soni audibiles, nullũ nocumẽtũ alteri inferũt, nisi fortè grauãdo auditũ, puta, cũ aliqs nimis alte loqtur. Inquantũ uerò sunt signa repsentatia aliqd in notitia aliorũ, sic pñt dãna multa inferre, inter q unũ est, q homo dãnificatur quãtũ ad detrimẽtũ honoris sui, uel reuerentiæ sibi ab aliis exhibendę. H Et iõ maior est cõtumelia, si aliqs alicui defectũ suum dicat corã multis: & tñ si sibi soli dicat, põt esse contumelia, inquãtũ ipse qui loqtur, iniustè contra reuerẽtiam audientis agit.

Ad II dicendũ, q intm aliqs aliquẽ factis dehonorat, inquãtum illa facta uel faciũt, uel significãt illud qđ est contra honorẽ alicuius, quorũ primũ nõ ptinet ad cõtumeliã, sed ad alis iustitiæ spẽs, de qbus supra dictũ est:* I sm uerò ptinet ad cõtumeliã, inquãtũ facta habent uim uerborum in significãdo.

Ad III dicẽdũ, q cõuitiũ, & ĩproperiũ cõsistũt verbis, sicut & cõtumelia: qa p oia hæc repñtat aliqs defectus alicuius in detrimẽtũ honoris ipsi⁹. Hmõi aũt defect⁹ est triplex. s. defect⁹ culpæ, q repñtat p uerba cõtumeliosa: & defect⁹ gñatr culpæ, K & pęnæ q repñtat p conuitiũ: qa uitiũ cõsueuit dici nõ solũ aiæ, sed ẽt corporis. Vñ siqs alicui iniuriosè dicat, eũ eẽ cæcũ, cõuitiũ quidẽ dicit, sed non contumeliam. Si quis aũt dicat alteri, q sit fur, nõ solùm cõuitiũ, sed ẽt contumeliam infert. Qñq; uerò repñtat aliqs alicui defectũ minorationis, siue indigentiæ, qui ẽt derogat honori cõsequenti quãcunq; excellentiã, & hoc fit per uerbũ improperij: quod ꝓpriè est, qñ aliquis iniuriosè alteri ad memoriã reducit auxiliũ, qđ cõtulit ei necessitatẽ patiẽti. vnde dr Ecclesiæ. 20. Exigua dabit, & multa improperabit. Quandoq; tamẽ unum istorũ pro alio ponitur.

ARTICVLVS II.

Vtrum contumelia, seu conuitium sit peccatum mortale.

Ad secvndvm sic procedit. Vr q cõtumeliã uel conuitiũ, non sit pctm mortale. Nullũ. n. pctm mortale est actus alicuius virtutis: sed cõuitiari est actus alicuius uirtutis. s. eutropeliæ, ad quã pertinet bene cõuitiari, secundũ Philo. in 4. Eth.* ergo conuitium, siue cõtumelia non est peccatum mortale.

¶ 2 Præt. Pctm mortale nõ inuenit in uiris pfectis, q tñ conuitia, uel contumelias aliqñ dicũt, sicut patet de Apost. q ad Galatas tertio dixit. O isensati Galatæ. Et Dñs dicit Lucæ ultimo. O stulti, & tardi corde ad credẽdũ. ergo cõuitiũ, siue cõtumelia non est pctm mortale.

¶ 3 Præt. Quãmuis illud qđ est pctm veniale ex gñe, possit fieri mortale, nõ tñ pctm, qđ ẽ ex gñe mortale, põt esse ueniale, vt supra habitũ est.* Si ergo cõuitiũ, vel cõtumelia esset pctm mortale ex gñe suo, sequeret q sp esset pctm mortale: qđ vr eẽ falsũ, ut patet i eo, q leuiter & ex surreptiõe, uel ex leui ira dicit aliqđ uerbũ cõtumeliosum. nõ ergo cõtumelia, uel cõuitiũ ex gñe suo est pctm mortale.

Sed contra. Nihil meret. pęnã æternã inferni, nisi pctm mortale: sed cõuitiũ, uel cõtumelia meretur pęnam inferni, sm illud Mat. 5. Qui dixerit fratri suo, fatue, reus erit gehẽnę ignis. ergo cõuitium, uel contumelia est peccatum mortale.

Resp. Dicẽdũ, q sicut supra dictũ est,* verba inquantũ sunt soni quidam, non sunt in nocumẽtũ aliorũ, sed iquãtũ significãt aliquid, quæ quidem significatio ex interiori affectu procedit: & ideo in peccatis verborum maximè cõside-randum videtur, ex quo affectu aliquis verba proferat. Cũ ergo conuitiũ, seu contumelia de sui rõne importet quãdã dehonorationẽ, si intẽtio ꝓferẽtis ad hoc ferat, ut aliqs per uerba q profert, honorẽ alterius auferat, hoc ꝓpriè &

ut patet. Et p hoc patet solutio obiectorum. Oẽs enim defectus quatenus dehonorant, unius sunt speciei, ut dictũ est.

SVP. Q. V. LXXII. ART. II.

In art. 2. eiusdẽ q. 72. diligẽter discerne nõ solũ inter contumeliã formaliter, & materialiter ex intẽtione dehonorandi, sed ẽt latitudinẽ tam contumeliæ formalis, q materialis. Nam cõtumelia formalis. s. ex aio dehonorandi procedens, licet ex suo genere sit peccatũ mortale, pp imperfectionẽ tñ actus aliqñ est ueniale, qñ. s. uel est imperfectio ex parte honoris, puta, cũ intendit nõ nisi parũ dehonorare, qđ author notat in risione ad tertium, leuiter contristare: modicũ. n. pro nihilo reputat: Vel est ĩperfectio ex parte intentionis, puta, cũ ex leui ira prorũpit in uerbũ cõtumeliosum, nõ ex consensu dehonorãdi. Materialis aũt contumelia nõ est ex se mortalis, sed posset eẽ mortalis ex dãno, qd inferret pximo. Vndẽ quantũcũq; excessiuam cõtumeliam in aliquẽ dicerẽ nõ animo iniuriandi, si pptera non dãnificatur ille in honore, nõ peccõ mortaliter peccato cõtumeliæ. In istis. n. peccatis materialiter, & per accidens nõ est mirũ si iudicamus ex materiali, & p accidens damno. Et ppea in litera dr, q per incautelam prolatũ auferret honorẽ eius &c. Et aduerte hic, q cõtumelias, quas plati obiurgãdo proferre possunt, licet ut materiam uirtutis assumãt, & litera dicatur q raro, & ex magna

Perfecta per totum.

397 Infra q. 158. ar. 5. ad 3. Et 1. corin. 15. lect. 7. Et Gal. 3. pct.

*Li. 4. c. 8. tom. 5.

*1. 2. q. 72 ar. 5. q. 88 ar. 4. 5.

* ar. pręc

Conclu. m

Conclu. p

gna necessitate dicef debeãt, tutius tñ mihi vr, q nũq, nisi Spũ sctõ suggerente dicat, qñ repræsentãt subditis, q non ex charitate, sed ex passione procedãt fiunt; deteriores non suscipiẽtes disciplinã, deniq; que verbera, q contumeliosa verba suscipiunt. Vñ Tullius in libro de Officijs, Oĩs animaduersio, & castigatio contumelia vacare debet.

Conclu. p

per se est dicere cõuitiũ, vel cõtumeliam: A & hoc est pctm mortale non minus q furtũ, vel rapina. Nõ. n. homo minus amat suum honorem, q rem possessam. Si vero aliquis verbum cõuitij, uel contumeliæ alteri dixerit, non tñ animo de honorãdi, sed forte pp correctionem, vel pp aliquid huiusmodi, non dicit conuitium, vel contumeliam formaliter, & per se, sed p accidens, & materialiter, inquãtum. B i. dicit id quod potest esse conuitium, uel contumelia. Vnde hoc potest esse qñq; pctm veniale, quandoq; autem absq; omni peccato. In quo tamen necessaria est discretio, vt moderate homo talibus verbis utatur quia posset esse ita graue cõuitium, quod per in cautelã prolatum auferret honorem eius, contra quem proferretur: & tũc posset hõ peccare mortaliter, ẽt si non intenderet dehonorationẽ alterius. Sicut ẽt si aliqs icautè aliũ ex ludo pcutiens, grauiter lædat, culpa nõ careat.

Pars tertia.

Concl. m

Ad primvm ergo dicendũ, q ad eutropelim pertinet dicere aliquod leue conuitium nõ ad dehonorationem, C vel ad contristationẽ eius, in quẽ dr, sed magis cã delectatiõis, & ioci et hoc põt esse sine pctõ, si debitæ circunstantiæ obseruentur. Si aliquis non reformidet contristare eũ, in quem profertur hmõi iocosum conuitium, dummodo alijs risum excitet, hoc est vitiosum, vt ibidẽ dr.*

* lib. 4. Ethic. c. 10. 5.

Ad secvndvm dicendum, q sicut licitum est aliquem verberare, vel in rebus damnificare cã disciplinæ: ita ẽt & cã disciplinæ põt aliquis alteri, quẽ dẽt corrigere, uerbum aliquod conuitiosum dicere. Et hoc mõ Dñs discipulos vocauit stultos: & Apostolus Galatas insensatos. Tñ, sicut dicit D Aug.* in in libro de sermone Dñi in monte, raro, & ex magna necessitate obiurgationes sunt adhibendæ, in quibus non nobis, sed vt Domino seruiatur, instemus.

*li. 2. c. 30 nõ remota a fine. tom. 4.

Ad III. Dicendũ, q cum pctm conuitij, vel cõtumeliæ ex animo dicentis dependeat, põt contingere, q sit pctm veniale, si sit leue conuitium, non multum hoiem dehonestãs, & proferat ex aliqua animi leuitate vel ex leui ira absq; firmo ꝓposito aliquem dehonestandi, puta, cum aliquis intendit aliquem per huiusmodi verbũ leuiter contristare.

SVPER Q. LXXII. ART. III.

In art. 3. eiusdem 72 q̃õnis exercere teipsum sic in charitatis ac mansuetudinis pceptis, vt scias qñ, & ubi oporteat uti vtroque præcepto. ... in uno eodemq; capite. s. Rñde stulto iuxta stultitiã suã, ne sibi sapiens uideat: & Ne respondeas stulto iuxta stultitiã suã, ne ei similis efficiaris

Perfecta per totum.

398 Int. q. 74. ar. 4. ad 1. Et opusc. 19. c. 16.

ARTICVLVS III.

Vtrum aliquis debeat contumelias sibi illatas sustinere.

Ad tertivm sic pcedit. Vr q aliquis nõ dẽat cõtumelias sibi illatas sustinere. Qui. n. sustinet cõtumeliã sibi illatã, audaciã nutrit cõuitiantis: sed hoc nõ est faciendũ. ergo hõ nõ dẽt sustinere contumeliã sibi illatã sed magis conuitianti rñdere.

¶ 2 Præt. Homo dẽt plus se diligere, q aliũ: sed aliquis nõ dẽt sustinere, q alteri conuitiũ inferatur. vñ dr Prouer. 26. Qui imponit stulto silentium, iras mitigat. ergo ẽt aliqs nõ dẽt sustinere contumelias illatas sibi.

¶ 3 Præt. Nõ licet alicui vindicare seipsum, sm illud. Mihi vindictam, & ego retribuam: sed aliquis non resistendo cõtumeliç se vindicat, sm illud Chrysost. *Si vindicare vis sile, & funestã ei dedisti plagã. B ergo aliquis nõ dẽt silendo sustinere verba cõtumeliosa, sed magis rñdere.

Sed contra est, quod dr in Psal. 37. Qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitates. & postea subdit. Ego autem tanq surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum.

Respon. dicendum, q sicut patientia necessaria est in his, q contra nos fiunt, ita ẽt in his q C contra nos dicunt. Præcepta ãt patientiæ in his, quæ contra nos fiunt, sunt in præparatione animi habẽda, sicut Aug.* in libro de sermone Dñi in mõte exponit illud præceptum Dñi, Si quis percusserit te in vna maxilla, præbe ei & aliam, ut. s. homo sit paratus hoc facere, si opus fuerit. Non tñ semper tenetur facere actu, quia nec ipse Dñs hoc fecit: sed cum suscepisset D alapam dixit. Quid me cædis? vt hr Ioannis. 18. Et iõ ẽt circa verba contumeliosa, quę cõtra nos dicuntur, est idem intelligẽdum. Tenemur ẽt habere animum paratum ad contumelias tolerandas, si expediens fuerit. Qñq; iõ oportet vt contumeliam illatã repellamus, maximè pp duo. Primo quidem pp bonum eius qui contumeliam infert vt uidelicet eius audacia re E primatur, & de cætero talia nõ attentet, sm illud Prouerb. 27. Rñde stulto iuxta stultitiã suã, ne sibi sapiens videatur. Alio modo propter bonum multorum quorum profectus impeditur propter contumelias nobis illatas. Vndẽ Gregorius* dicit super Ezech. homil. nona. Hi, quorum uitia in exemplo imitationis est posita debent, si possunt, detrahẽtium sibi uerbũ compescere, ne eorum prædicationem non audiant, qui audire poterant: & ita in prauis moribus remanentes, benę uiuere contemnant.

Qui primo uult ut precepto attendas in ira si ad hoc moueatur ex charitate fraterna, qua malum pximi tolerare nõ possit, si sapiens se reputet an moueri potius ut ipse studens, sapiens uideatur aut bonus, aut non malus &c. Si. n. non pp proximi charitatem studet, frustra se illã at charitate excusat. Et eo pacto iactat se, aliquis fraterna charitate moueri ad respondendũ, qui multa alia mala eiusdem proximi, & sua grauiora nouit, nec curat ei subuenire? Qui & tamen se non flagrare charitate cognoscit, mansuetiq; taceat, ne & ipse peccet respondendo, optimè sibi consulit. ¶ Circa reparationẽ contumeliæ iã illatæ dubium occurrit, An teneatur ad petendã ueniã ab iniuriato is qui contumeliam in eũ protulit. Et est rõ dubij, quia Au. in regula mandat hoc fieri, & quidem dicunt ad hoc teneri. ¶ In oppositum aũt est quia sicut in alijs iniurijs sufficit restituere. & non oportet aliter petere ueniam, ita nec in contumelia. ¶ Ad hoc dr, q quia iniuria emendat sufficienter p reductionem ad æqualitatem quam facit restitutio non tenetur cõtumeliosus ad aliud primo exhibendum, q restitutionẽ. Vñ quõmodocũq; restituat ei honorem, quẽ abstulit, reuerentiã exhibẽdo, uel aliter, satisfecit, nec ad aliud tenetur, nec aliud docuit Aug. cum expresse dicat, Quicunque conuitio, uel maledicto aliquem læserit, meminerit satisfactione ... curare quod fecit. Præcipit ergo in primis satisfactionem, quam restitutio importat. Sed quia in religiosis debet

*Homil. 43 I Mat. circa medium habetur ad sensum. Et homi. 85. a medio. 10. 4.

Conclu. m

*lib. 1. ca. 34. 35. & 36. tom. 4

Pars prima.

Conclu. p

Conclu. s

*Homi. 9. in Ezech. circa medium.

Universidad de Deusto Biblioteca

dēt abundantior esse iustitia, modus satisfaciendi abundātioris humilitatis dandus est: idcirco ad petitionem veniæ modum restitutionis determinauit: est n. ſiq. in petitione veniæ maxima hois, à quo petitur honoratio. Doctores sic dicentes teneri hoiem ad veniā petendam, exponendi sunt, qn nō pōt aliter restitutionem facere. Vñ S. Tho. superius in qōne 72. ar. 2. ad tertium, dicit, q restitutio honoris ablati per contumeliā, fit per exhibitionem reuerētiæ. Satisfactio ergo est in pcepto nō modus satisfaciendi. Et hæc ē pro 4. 72. q. art. sufficiant.

Ad primum ergo dicendum, q audaciam conuitiantis contumeliosi dēt aliquis moderatē reprimere. s. pp officium charitatis non pp cupiditatem priuati honoris. Vñ dr Prouer. 26. Ne rñdeas stulto iuxta stultitiā suam, ne ei similis efficiaris.

Ad II dicendum, q in hoc, q aliquis alienas cōtumelias reprimit, non ita timetur cupiditas priuati honoris, sicut cū aliqs repellit cōtumelias ,pprias: magis autem videtur hoc prouenire ex charitatis affectu.

Ad III. dicendum, q si aliquis hoc aio taceret, vt tacendo cōtumeliātem ad iracundiā prouocaret, hoc pertineret ad vindictā. Sed si aliqs taceat, volens dare locum iræ, hoc est laudabile. Vnde dr Eccle. 8. Non litiges cum homine linguato, & non struas in ignem illius ligna.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum contumelia oriatur ex ira.

Porrecta per totum. 399 Inf. q. 71. ar. 3 ad 3 & q. 158. ar. 7. cor.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr q contumelia non oriat ex ira quia dr Prouerb. 11. Vbi superbia, ibi contumelia: sed ira est uitium distinctū à superbia. ergo contumelia nō oritur ex ira.

¶2 Præt. Prouerb. 20. dr. Oēs stulti miscentur contumelijs: sed stultitia est vitium oppositum sapientiæ, ut supra habitum est,* ira autem opponitur mansuetudini. ergo contumelia nō oritur ex ira. *q. 46. ar. 1.

¶3 Præt. Nullum pctm diminuitur ex sua cā: sed pctm contumeliæ diminuitur, si ex ira proferatur: grauius. n. peccat qui ex odio contumeliā infert, q qui ex ira. ergo contumelia non oritur ex ira.

Sed contra est, quod Gregorius 31.* Moralium dicit, quòd ex ira oriuntur contumeliæ. *lib. 31. c. 31. a me.

Respon. dicēdum, q cum vnum pctm possit ex diuersis oriri, ex illo tamen dr principalius habere originem, ex quo frequentius procedere consueuit pp propinquitatem ad finem ipsius. Contumelia āt magnam hēt propinquitatem ad finē iræ qui est vindicta. Nulla. n. vindicta est irato magis in promptu, quam inferre contumeliam alteri: & ideo contumelia maximè oritur ex ira. *Concl.*

Ad primum ergo dicendum, q contumelia nō ordinatur ad finem superbiæ, qui est celsitudo, & iō non directè contumelia oritur ex superbia. Disponit tñ superbia ad contumeliam, inquantum illi, qui, se superiores æstimant, facilius alios contemnunt, & iniurias eis irrogant. Facilius enim irascuntur, vtpote reputantes indignum quicquid contra eorum voluntatem agitur.

Ad secundum dicēdum, q sm Phil. in 7. Ethicorum,* ira non perfectè audit rōnem. Et sic iratus patitur rōnis defectum, in quo conuenit cum stultitia. Et propter hoc ex stultitia oritur contumelia secundum affinitatem quam habet cum ira. *li. 7. c. 6. in princ. tom. 5.

Ad tertium dicendum, quòd secundum Philosph. in 2. Rhetoric.* iratus intendit manifestam offensam, quod non curat odiens. Et ideò contumelia, quæ importat manifestam iniuriam, magis pertinet ad iram, quàm ad odium. *li. 2. c. 4. d. e. tan do ad finem to.

QVÆSTIO LXXIII.

De Detractione, in quatuor articulos diuisa.

POSTEA cōsiderādum est de detractatione.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primò, Quid sit detractio.
¶Secūdò, Vtrum sit peccatum mortale.
¶Tertiò, De cōparatione eius ad alia pecata.
¶Quartò, Vtrum peccet aliqs audiendo detractationem.

ARTICVLVS I.

Vtrum detractio conuenienter diffiniatur, quod est denigratio alienæ famæ per verba.

Porrecta per totum. 400 Inf. q. 74. ar. 1. & q. 75. art. 1. corin. Et Rom. 1. l. 8.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr q detractio non sit denigratio alienę famę per occulta verba, vt à quibusdam diffinitur. Occultum. n. & manifestum, sunt circunstantiæ non constituentes speciem pcti. Accidit enim pctō, q à multis sciatur, vel à paucis: sed illud, quod non constituit speciem pcti, non pertinet ad rōnem ipsius, nec debet poni in eius diffinitione. ergo ad rōnē detractionis nō ptinet, q fiat p occulta verba.

¶2 Præt. Ad rōnem famę ptinet publica notitia. Si ergo p detractionem denigretur fama alicuius, non poterit hoc fieri per verba occulta, & per verba in manifesto dicta.

¶3 Præt. Ille detrahit, q aliquid subtrahit, vel diminuit de eo, qd' est: sed qñq, denigrat fama alicuius, ēt si nihil subtrahat de veritate, puta, cū aliqs vera crimina alicuius pādit. ergo nō ois denigratio famæ est detractio.

Sed contra est, quod dr Eccle. 10. Si mordeat serpēs in silentio, nihil eo minus hēt, q occulte ḋtrahit. ergo occulte mordere famā alicui*, est detrahere.

Respon. Dicendum, q sicut facto aliquis nocet alteri dupliciter, manifestè quidē, sicut in rapina, uel quacumq; violentia illata: occulte autem, sicut in furto, & dolosa percussione: ita etiam uerbo aliquis dupliciter alterum lædit. Vno mō in manifesto, & hoc fit per cōtumeliā, vt s. dictū est.* alio mō occultè, & hoc fit p detractionē. Ex hoc āt q aliquis manifestē verba contra alium profert, vr eum paruipendere, unde ex hoc ipso dehonorat: & iō contumelia detrimentum affert honori eius, in quem profertur. Sed qui uerba contra aliquem profert in occulto, uf eū uereri magis, quā paruipendere: unde non directè infert detrimētum honori, sed famæ, inquantum hmōi uerba occultè proferens, quātum in ipso est, eos q audiunt, facit malam opinionem hre de eo, contra quem loquitur. Hoc .n. intendere uf, & ad hoc conatur detrahēs, ut eius uerbis credat. Vñ patet q detractio differt à contumelia dupr. Vno mō, quantum ad modū proponendi uerba: qa. s. contumeliosus manifestè contra aliquem loqtur, detractor aūt occulté: Alio mō, quantum ad finem intētū, siue quantum ad nocumentum illatū, quia. s. contumeliosus derogat honori, detractor famæ. *q. præ. art. 1.* *Conclu.* *Concl.*

Ad primum ergo dicēdū, q in uoluntarijs commutationib. ad quas reducuntur omnia nocumenta proximo illata uerbo, vel facto, diuersificant rōnem peccati occultum, & manifestū: quia alia est ratio inuoluntarij per uiolentiam, & per ignorantiam, ut supra dictum est.* *q. 66. ar. 4. & 1. 2. q. 6. ar. 5 & 8.

Ad secundum dicēdū, q uerba detractionis dicuntur occulta non simpl'r: sed per cōparationem ad eum, de quo dicuntur, quia eo absente, & ignorante dicuntur: sed cōtumeliosus in faciē cōtra hoiem loquit. Vñ si aliqs de alio malè loquat corā multis ab eo absente, detractio est: si aūt eo solo pñte cōtumelia est, quis ēt si uni soli aliqs de absente malū dicat, corrūpit famā ei9 nō in toto, sed in parte.

Ad tertium dicēdū, q aliquis dr detrahere, non qa diminuat de ueritate, sed qa diminuit famā eius quod qdē fit qñque directè, qñq; indirectè. Directè quidē quadrupliciter. vno mō, qñ falsum imponit alteri: secūdo, qñ pctm adauget suis uerbis: tertio, qñ occultū reuelat: quarto, qñ id quod est bonū dicit, mala intētione factū. Indirectè aūt uel negando bonum alterius, uel malitiosè reticendo, vel minuendo.

SVPER Q. LXXIII. ART. I.

IN Art. 1. q. 73. circa modos detrahendi positos in solutione ad tertiū, dubium occurrit de quarto. s. qn id quod est bonū dicit mala intentione factum. Et est rō dubij, quia hoc non ad detractationem sed iudicij temerarij uitium spectat: qui talis iudicat, pſumit de occulta cordis intentione contra operis attestationem, dum ille bonum facit, & iste intētionē diuinæ pſumit malā. Rursus ex hmōi temerarij verba nullum infamant, si uerba intelligantur, qñ qlibet sciat, q iste non plus videt intentionem proximi, quā ipse audiēs & quilibet alius: secretorū namq, cordis apud unumquemlibet homo est iudex. Ad hoc di, q qa nō inconuenit vnū vitium esse materiam alterius vitij: ex hoc q hmōi verba sunt temerarij iudicij, nō excluditur quin sint detractoria. Eiusmōi verba ex intentione considerantur, & vitia ex finibus pprijs iudicantur, quando aliquis dicit de isto non ab aliquo mala intentione factum, vt detrahat famæ, tollat q ex intentione detractoris. Et si uerba ista secūdū suam significationē attendantur, manifeste quoq; patet, q detractoria sunt. Ita significat illū esse malum malo morali, licet mala intentionē ēt in bonis, quod est esse pessimum. Vñ ex intentione, & ex ui uerborum detractionis uitium incurrit si diuenit: & p hoc patet solutio primi. Ad sedm uerum dr, q hoc est paccidens respectu detractionis, q uerba illa ... ut significant tam, ut patet in detractione mendacij. Et similiter sunt per accidēs, nō uariat iō uitiū falsum iō assumitur, q nō tenet de intentione proximi, quilibet, quantum dicens illū mala intentione operari, tū q præsumunt audiētes, q ille dicens aliquod sciat secretū sibi testimonium de proximi mala intētione: tum quia asserendo malā intentionem proximi, insinuat se scire aliquid de intentione proximi, quod audientibus manifestat: loquitur n. tanquam verum dicens. Vnde si psona sic detrahēs est talis, de qua potest præsumi, q dicat hoc ex aliqua particulari notitia, quam habet de intentione illius, tenetur ad restitutionem famę, sicut qui crimen aliquod imponit falso. Et dicere q ipsa famæ se iudicaui, & dixit quod non sciuit &c. Si adest persona, q constat audientibus oibus nihil nosse de proximo illo magis q alios, sed ex sua temeritate, odio, uel inuidia, & hmōi hæc dixisse, licèt peccauerit, restituere tñ non tenetur famam quam non abstulit, quāmuis conatus fuerit auferre.

ARTICVLVS II.

Vtrum detractio sit peccatum mortale.

Porrecta per totum. 401 Locis supra art. 1. adductis.

AD SECVNDVM sic procedit. Vr q detractio nō sit pctm mortale. Nullus. n. actus uirtutis est pctm mortale: sed reuelare pctm occultū, quod sicut dictū* est, ad detractionē ptinet, est actus uirtutis, uel charitatis, dum aliquis fratri pctm denunciat, eius emendationem intendens, uel ēt est actus iustitię, dū aliqs fratrem accusat. ergo detractio non est pctm mortale. *Ar. præc. ad 3.

¶2 Præt. Super illud Prouer. 24. Cū detractoribus ne comiscearis, dicit gl. Hoc spāliter uitio periclitat totum genus humanum: sed nullum pctm mortale in toto humano gñe inuenit, quia multi abstinent à peccato mortali: pctā aūt uenialia sunt, quæ in oibus inueniuntur. ergo detractio est peccatū ueniale.

¶3 Præt. Aug. in hom.* de igne purgatorio, inter pctā minuta ponit, q si cum oī facilitate, uel temeritate maledicimus, qd pertinet ad detractionem. ergo detractio est peccatum ueniale. *Hom. de san. 41. Est ser. 4. in die ante mariū antemedi. Et est ser. 14. in ordine San. Tho. 10. † gl. ordinaria ibidem.

Sed contra est, q Rom. 1. dr, Detractores Deo odibiles: quod ideo additur ut dicit gl. ne leue putetur pp hoc, quod consistit in uerbis.

Respon. dicendum, q sicut s. dictum* est, pctā uerborum maximè sunt ex intētione dicētis diiudicanda. Detractio aūt sm suam rōnem ordinat ad denigradū famā alicuius. Vnde ille, p se loquendo, detrahit, qui ad hoc de aliquo obloquit eo absente, ut ei9 famam denigret. Auferre āt alicui famā, ualdè graue est, qa inter res tpales uī fama esse pretiosior, p cuius defectum impeditur homo à multis bñ agēdis. Propter quod dr Eccles. 41. Curam habe de bono nomine: hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri magni, & pretiosi: & ideo detractio, per se loquendo, est peccatum mortale. Cōtingit tamen quandoque q aliquis dicit aliqua uerba, per quæ diminuitur fama alicuius nō hoc intēdens, sed aliquid aliud: hoc aūt nō est detrahere p se, & formaliter loquēdo, sed solum materialiter, *q. 61. ar. dic. 1.* *D. 193.* *Concl.*

SVPER Q. LXXIII. ART. II.

Nic. de Nysse Tra. 3. & 3. par. 1. q. 13.

IN art. 2. eiusdē 73. q. nota detractionē materialiter, sinō aio detrahendi, non esse regulariter mortale pctm: per accidēs tū posse esse mortale, si notabiliter lædat famā proximi. sed aduerte q non læditur fama proximi, saltē notabiliter ex hoc, q narratur secretum crimen eius tali personæ, apud quam perinde erit, ac si non esset dictum, vt cōtingit in colloquijs inter virum & vxorem de criminibus filiorum & confessionibus eorum, qui confitentes pctā propria, dicunt imprudenter confessori in quo confiduntur, personā, cū qua grauissimè peccauerunt, & similia. Et hic ... aut non lædit fama proximi, quia ... magis ... cent, uel ... tur quia ... peditur à bono ... nomina infamiā, non nisi secundum quid, remanē consistit, si in illa ... rum ... dictum est. Et ad hunc casum reducuntur circa secreta fidei commissa petitio consilij a secreta persona, ut possit prouidere sibi, vel alteri, & hmōi, quia hæc sunt enim indifferentia reuelatione occultorum. Nō est. n. in hmōi mortale peccatum quia non notabiliter lædit fama proximi in effectu, neque in intentione.

¶In eodē ar. 2. dubiū occurrit circa illa verba. Quia hoc ex ipso genere uerborū hēt rōnem pctī mortalis. Et est rō dubij, q aut demonstrat dicta uerba, per quæ diminuit fama alterius in his, quæ spectant ad honestatem uitæ, ut patet ex contextu literæ: & sic intelligitur aut pctā materia turpia, & hoc non: quia constat q ex ipso gñe uerborū nō cōstituit malum pctm, q turpiloquiū, scurrilitas, & si quid hmōi est, quæ non esse ex suo genere pctā mortalia Apostolo ad Ephe. 5. c. insinuat; & glo. Remigij ibidem notat. Quō ergo uerificabit q ex ipso genere uerborum sit pctm mortale? Aut gratia pcti mortalis significati per hæc verba in altero, de quo est sermo, puta, quia p hæc uerba dr adulter, aut fornicator &c. Et hoc non: quia cum iniustitia sit ex suo genere peccatum mortale

mortale, ut superius determinatum est, idem esset iudicium de verbis in materia iniustitiæ ex suo genere uerborum.
¶ Ad hoc dr, q sensus literæ neuter assignatorum esse vr, sed cũ distinxisset author, q dicere uerba detractoria cõtigit dupliciter. s. formaliter, & materialiter, & q detrahere formaliter est ex suo gñe pctm mortale, qa tollit famã: detrahere aũt materialiter non excipit à materiali detractione casum notabilis læsionis famæ. Et hunc casum præcipuè accidere posse dicit in verbis detractorijs, quo ad honestatẽ uitæ: qa hmõi uerba ex suo genere sunt ademptiua famæ, quasi diceret, q inter detrahere materialiter in alijs materijs, & in materia honestatis hæc est dria, q in alijs materijs raro accedit notabilis læsio famæ: in materia autem honestatis sæpe, qa hmõi detractio hẽt ex suo gñe rõnem infamatiui, ac p hoc peccati mortalis, de quo est sermo, hoc est, detractionis. & hoc qa pctã carnis sunt maxime infamia. Scito tñ discernere personarũ driam, & modum dicẽdi. Sunt. n. quædam personæ, q̃ ex quibuslibet inhonestis infames redduntur, ut moniales, puellæ nobiles, nuptæ, pudicæ, religiosi, sui nominis curam habentes, & hmõi: & de his accipienda sunt uerba literæ. Sunt autem personæ multæ, quarum famam simplex fornicatio in nullo lædit, ut iuuenes sæculares, qui tanti faciũt, q hoc di de eis, quantum q cœnauerunt. & simile est de adulterio apud multos. Et breuiter eorum nulla uidetur ex alienis uerbis per accidens infamia, quia proprio ore hoc se patrasse liberè dicunt, uel iactant. Modus autem dicendi. s. assertiue, uel ex auditu, aut dubitatiuè multam uarietatem in hoc facit. Nã solus assertor propriè tollit famam. Propter quod taliqui tñ tenentur ad restitutionem famæ, si falsum sit quod retulerũt, aut dubia æstimatione narrarunt. Ex leuitate siquidẽ audiẽtis, non ex vi dicentis læditur fama, si læditur in illis casibus. Et licet hæc dicta in se sint uera ad literam, tamen aliter exponenda est, litera, ut formaliter intelligatur: nec ad maiorem infamiam, sed ad ipsam infamiam, quæ pctm mortale constituit, recurrat. Dicendum est igr, q ly hoc, non demonstrat dicere uerba inhonestatis, sed demonstrat uerbum notabiliter famam alicui' lædentia, q cum doceret author detractionem materialiter nõ esse pctm mortale, excepit ab hmõi regula detractionem materialẽ, q si fit uerbo notabiliter lædente famam proximi, qa hoc, i. verbũ notabiliter lædens famam proximi, ex suo gñe est pctm mortale, q est per se notum, quia ex suo gñe importat notabile nocumentum famæ proximi. Et hic est planus & clarus sensus literæ, q si sic redditur rõ exceptionis quo ad substantiam, & nõ quo ad quantitatis magnitudinem importatam per ly, præcipuè in his quæ pertinent ad honestatem uitæ. Est enim ly hoc demonstratiuum substantiæ. Et tutius, cũ sic est directè ad propositum de detractione uniuersaliter, & nullum habet scrupulum. Et benè nota, quia in litera di, q hmõi detractio materialiter lædas famam notabiliter & non dicit, quòd sit læsiua, hoc est, potens lædere, quia, ut dictum est, si tali modo dicatur, quòd non lædat notabiliter famam proximi, quamuis ex suo genere uerbum sit notabiliter læsiuum, non est peccatum mortale, ꝓpter imperfectionem actus, ut declarauimus.
¶ Circa detractionem materialiter quo ad finem, non quo ad modum, hoc est, circa infamationem sui ipsius, dubium occurrit, An ille qui tormentis ductus, aut metu mortis, & cruciatus infamat seipsum mentiendo, peccet mortaliter, & teneatur ad restitutionem famæ suæ. Et est ratio dubij, quia sicut homo est dominus aliarum suarum rerum exteriorum ita & suæ famæ.

Concl. 1 & quasi per accidens. Et* siquidẽ verba, per quæ fama alterius diminuit, proferat aliquis ꝓpter aliquod bonum, uel necessariũ debitis circunstantijs obseruatis, non est peccatum, nec põt dici detractio. Si aũt proferat ex animi leuitate, uel pp cãm aliquam non necessariam, non est pctm mortale, nisi fortè uerbum quod dr, sit adeò graue, q notabiliter famam alicuius lædat, & præcipuè in his, quæ pertinent ad honestatem uitæ, *qa hoc ex ipso gñe uerborũ hẽt rõnẽ pcti mortalis. Et* tenetur aliqs ad restitutionẽ famæ, *sicut ad restitutionem cuiuslibet rei subtractę, eo mõ, quo s. dictũ* est: cũ de restitutione ageretur. (Conclu. 2; Concl. 3; *q. 62. articu. 1.)

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q reuelare pctm occultum alicuius propter eius emendationẽ denuntiando, uel propter bonũ iustitię publicæ accusando, nõ est detrahere, ut dictũ * est. (*In corp. ar. & q. 68. art. 1.)

AD II. dicendum, q glo. illa non dicit quòd detractio in toto genere humano inueniatur, sed addit, penè, tum quia stultorum infinitus est numerus: & pauci sunt qui ambulent per viam salutis: Tum etiam quia pauci, uel nulli sunt, qui non aliquando ex animi leuitate aliqd dicant, unde in aliquo uel leuiter alteri* fama minoret: qa ut dr Iacob. 3. Si quis in uerbo non offendit, hic est perfectus uir.

AD III. dicendum, q Aug. loquit in casu illo, quo aliqs dicit aliquod leue malũ de alio nõ ex intẽtione nocẽdi, sed ex aĩ leuitate, uel ex lapsu linguæ.

Est enim fama inter exteriora bona hoĩs, q̃ põt ab inuito auferri. Sicut ergo potest homo ut se à morte, aut tormentis liberet miscendo etiam multa mendacia sine præiudicio proximi, diuitias suas dare ita & famam absque peccato mortali. In oppositum autem est glo. in cap. Si sacerdotibus. 15. quæst. 6.
¶ Ad hoc dr, q licẽt quidam opinentur non esse pctm mortale infamare seipsum pp cruciatus &c. nec esse perniciosum mendacium, quia hmõi confessio non ualet, nec cedit sibi ad infamiã, ut in dicto c. dr. Verũ tñ procul dubio est, q est peccatum mortale, sicut occidere seipsum. Et ratio est, quia est contra charitatis præceptum quo quilibet tenet seipsum diligere: & quia iniuriatur saltem Ecclesiæ, cuius est pars, infamãdo partem illius iniustè, sicut occidens seipsum offendit ciuitatem cuius est pars: & propterea punit, q caret sepultura. Et propterea tenetur Ecclesiæ ad restitutionem famæ sui membri. Et ex hac parte hmõi infamatio opponit iustitiæ, quæ est ad alterum. Amplius infamare seipsum, absolutè loquẽdo est, peccatum mortale ex suo genere, ut patet. ergo infamare seipsum metu mortis, uel propter tormenta &c. est peccatum mortale. Et tenet consequentia, quia nec metus mortis, nec tormenta excusant actum ex suo genere peccatum mortale ab hoc, q est esse peccatum mortale alioquin per tormenta liceret fornicari, & alia huiusmodi facere.
¶ Ad obiecta igitur in oppositum dr, q quia homo non est ita suus, quin sit pars alterius, tenetur ita de se disponere, ut iniuriã non fiat alteri, hoc est, toti, cuius est pars. Expositio aũt proprias diuitias pro conseruatione uitæ & integritatis, & sanitatis corporis, nulli facit iniuriã, sed rectum seruat ordinẽ: sed infamando seipsum afficit totum rõne partiali nota infamię, ut saluet uitam corporalem, quod est iniustum: sicut etiam infamare proximum pp eandem cãm esset mortale. Non est ergo eadem rõ de diuitijs & fama. Quamuis sit etiam alia drĩa, quia exponendo diuitias fit sola priuatio rerum: in infamando uerò non solum fit priuatio famæ, sed appositio infamiæ. Aliud. n. est sustinere priuationem famæ pp tormenta: aliud est apponere infamiam, quod facit infamans seipsum. Vnde non posset excusari à pernicioso mendacio, cum sit mendacium læsiuum proximi, seu totius in magno bono. Et pro quanto est contra seipsum, est plusquam iniustum: Est. n. contra charitatem ꝓpriã, qua quilibet non minus seipsum, quàm proximum tenetur diligere. Et licet teneat magis diligere ꝓpriã uitã, quam propriã famam, & magis curam habere de priuatione uitæ, q̃ de priuatione famæ, tenet tñ magis curam habere, ne apponat sibi infamiã, quam ne auferantur ab eo uita, & integritas, & sanitas, & quies, & libertas, quoniam hoc consistit in mala pati, quod nõ est malum: illud uerò est malefacere, quod est malum. Canon autem allegatus ex Decretis, q confessio extorta non est ad infamiam, si generaliter intelligatur, uerificabitur de infamia iuris: nos autem de infamia moris tractamus. Nam cõfessio in tormentis, & si non sit ualida ad infamandum in foro iudiciali, est tñ ualida in foro cõtẽtioso qa est actus insitus ex uoluntario & inuoluntario, qui ut dr in 3. Ethi. est tunc in singulari uoluntari'.

SVPER QVÆST. LXXIII. ART. III.

IN ar. 3. nota tria. Primo, radicem, quare peccata luxurię sunt peccata, quia. s. sunt contra gñationẽ humanã, p quã suscipitur uitam. Sed esse contra hmõi generationem cum multipliciter contingat, s. uel contra debitum ordinem uel contra finẽ primarium, uel secundarium, &c. multa sunt huiusmodi uitia quæ in suo tractabimus loco inferius, &c.

Secundo

ARTICVLVS III.

Vtrum detractio sit grauius omnibus peccatis, quæ in proximum committuntur.

Porrecta per totum. 402

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd detractio sit grauius oĩbus pctis, quæ in proximum committunt. Quia sup illud Psal. 108. Pro eo ut me diligerent, detrahebant mihi dicit. gl. Plus nocẽt in mẽbris detrahentes Christo, quia aĩas crediturũ interficiunt q̃ qui eius carnem mox resurrecturã peremerunt. Ex quo vr q detractio sit grauius pctm quã homicidium quãtò grauius est occidere animã, quam occidere corpus; sed homicidiũ est grauius inter cætera pctã, quæ in proximũ cõmittunt. ergo detractio est simpl'r iter oĩa grauior.

¶2 Præt. Detractio vr esse grauius pctm q̃ contumelia, quia contumeliam põt hõ repellere non aũt detractionem latẽtem: sed contumelia vr esse maius pctm q̃ adulterium per hoc, q adulterium uenit duos in unam carnem, contumelia aũt unitos in multa diuidit. ergo detractio est maius peccatũ quàm adulterium quod tamen inter alia dicta quę sunt in proximum, magnam grauitatem habet.

¶3 Præt. Contumelia oritur ex ira, detractio aũt ex inuidia, vt patet per* Greg. 31. Moral. sed inuidia est maius pctm, q̃ ira. ergo & detractio est maius pctm, quam contumelia. & sic idem, quod prius. (*lib. 31. c. 31. a medio.)

¶4 Præt. Tantò aliquod pctm est grauius, quantò inducit grauiorẽ defectum: sed detractio inducit grauissimum defectum. s. excæcationem mentis dicit. n. *Greg. Quid aliud detrahentes faciunt, nisi q in pulverem sufflant, & in oculos suos terrã excitant, ut vñ plus detractionis sufflant inde minus veritatis videant? ergo detractio est grauissimum pctm inter ea, quæ committuntur in proximum. (* In registro lib. 8. c. 45. ante medium)

SED CONTRA. Grauius est peccare facto, q̃ verbo: sed detractio est pctm verbi adulteriũ aũt & homicidium, & furtũ sunt pctã in factis. ergo detractio nõ est grauius cæteris pctis q̃ sunt in ꝓximũ.

RESPON. dicendum, q pctã, quæ committuntur in proximum sunt pensanda per se quidem ſm nocumenta, q̃ proximo inferuntur, quia ex hoc hñt rõnem culpæ. Tanto aũt est maius nocumentũ quãto maius bonũ demit. Cum aũt sit triplex bonum hoĩs. s. bonum aĩæ, bonum corporis, & bonũ exteriorum rerum, bonum aĩæ, quod est maximũ non põt alicui ab alio tolli nisi occasionaliter, puta, p malã persuasionem, quæ necessitatem non infert: sed alia duo bona. s. corporis & exteriorum rerũ, pñt ab alio violenter auferri. (Concl. 1) Sed quia bonũ corporis præeminet bono exteriorũ rerũ, grauiora sunt pctã, qbus infert nocumentũ corpori, q̃ ea, qbus infert nocumentũ exterioribus rebus. Vñ inter cætera pctã, q̃ cõmittunt in proximũ homicidiũ grauius est, per quod tollit uita ꝓximi iam actu existens. Consequenter aũt adulteriũ, quod est cõtra debitũ ordinẽ gñationis humanæ, p quã est introitus ad uitã. Consequenter aũt sunt exteriora bona, inter q̃ fama præeminet diuitijs, eo q propinquior est spũalibus bonis. Vnde dr Prouer. 22. Melius est nomẽ bonũ, q̃ diuitiæ multæ. Et ideo *detractio ſm suum genus, est maius pctm, q̃ furtũ: minus tñ q̃ homicidiũ, uel adulteriũ. (Conclu. 1) Põt tñ esse alius ordo pp circunstantias aggrauantes, uel diminuẽtes. per accidens aũt grauitas pcti attenditur ex parte peccantis, qui grauius peccat, si ex deliberatione peccet, quam si peccet ex infirmitate, uel incautela. (Conclu. 2) Et ſm hoc peccata locutionis habẽt aliquam leuitatem, inquantum de facili ex lapsu linguæ proueniunt absque magna præmeditatione.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q illi, qui detrahũt Christo impediẽtes fidem membrorum ipsius, derogant diuinitati eius, cui fides innititur: vnde non est simplex detractio, sed blasphemia.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q grauius pctm est cõtumelia, q̃ detractio, inquantum hẽt maiorẽ cõtemptũ ꝓximi: sicut & rapina est grauius pctm, q̃ furtũ, ut s. dictũ * est. Cõtumelia aũt non est grauius pctm, q̃ adulterium: non. n. grauitas adulterij pensat ex cõiunctione corporum, sed ex deordinatione generationis humanæ. Contumeliosus aũt nõ sufficienter causat inimicitiã in alio, sed occasionaliter tñ diuidit vnitos, inquãtum. s. per hoc, q mala alterius promit, alios inquantũ in se est, ab eius amicitia separat, licet ad hoc per eius uerba non cogantur. Sic ergo & detractor occasionaliter est homicida inquantum. s. p sua uerba dat alteri occasionem, ut proximum odiat, uel cõtemnat. Propter quod in epistola Clementis * dr, detractores esse homicidas, scilicet occasionaliter: qa qui odit fratrem suum, homicida est ut dicitur. Ioannis. 3. (*q. 66. ar. 9.) (*Habetur de pænitentia d. 1. ca. Homicidiorum.)

AD TERTIVM dicendũ, q ira q̃rit in manifesto vindictã inferre, vt Phil. dicit in sc'do * Rethor. Iõ detractio quæ est in occulto, non est filia irę, sicut cõtumelia sed magis inuidiæ quæ nititur qualiter cũq; minuere gloriam proximi. Nec tñ sequitur pp hoc q detractio sit grauior q̃ contumelia: qa ex minori uitio põt oriri maius pctm, sicut ex ira nescit homicidium, & blasphemia. Origo. n. peccatorum attenditur ſm inclinationem ad finem quod est ex parte conuersionis: grauitas autem peccati magis attenditur ex parte auersionis. (*Li. 2. c. 4. declinando ad finem, to. 6.)

AD IIII. dicendũ, q quia hõ lætat in sententia oris sui, ut dr Prouer. 15. inde est q ille qui detrahit incipit magis amare, & credere quod dicit, & p consequens proximũ magis odire, & sic magis recedere à cognitiõe ueritatis. Iste tñ effectus põt sequi et ex alijs pctis, q̃ ptinent ad odiũ proximi.

¶ Secundo, responsionem ad primum, q peccata, quæ in nobis distinguuntur, vt detractio, & contumelia, in his quæ ad Deum sunt uniunt in blasphemia, vt superius dictum fuit.
¶ Tertio, q rñsio ad tertium, consistit in hoc, q excæcatio mẽtis non est proprius affectus detractionis sed cõis sibi alijs vitijs: & ppea non concludit detractionem grauius peccatũ esse.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum audiens, qui tolerat detrahentem, grauiter peccet.

Porrecta per totum. 403

AD QVARTVM sic ꝓceditur. Videtur, q audiẽs, q tolerat detrahentẽ, nõ grauiter peccet. Nõ. n. aliqs magis tenet alteri, quã sibi ipsi: sed laudabile est, si patienter hõ suos detractores tolleret. dicit. n. *Gregorius super Ezechielem homilia nona, Linguas detrahentiũ sicut nostro studio nõ debemus excitare ne ipsi pereant: ita p suã malitiam (*Homil. 9. i Ezec. parũ ante mediũ)

SVPER Q. LXXIII. ART. IIII.

IN art. 4. eiusdẽ 73. qu. dubiũ occurrit circa audientem materialiter aut, hoc est sine cõplacẽtia detractionis, qñ est pctm mortale. Et est rõ dubij, quia litera ponit tres casus, in quibus potest esse mortale. s. si incumbit ex officio corrigere, si audiẽs nouit aliquod periculum consequẽs si timor humanus esset tãtus quod alias

Universidad de Deusto Biblioteca

esse pctm mortale. Et inferius in ssione ad vltimũ dr, q resistendum est detractoribus, sicut raptoribus, uel oppressoribus aliorũ. & in calce corporis articuli, q sicut tenet' ex Deuter. 22. subleuare asinum proximi iacentẽ sub onere: ita hominem ab infamia oppressum. &c. Videntur.n. hęc doctrinę superius datę in art. 7. quæst. 62. ad tertiũ aduersari, ubi dr, q non obstante ratione, uel non reprehendens, solum tenetur qui ex incũbit ex officio. Hic.n.dr, q si solũ ex incũbit ex officio sed & si non est periculũ consequens, q tenentur nihilominus plus, q tenetur ipsum subleuare infamiæ iacentem subleuare.

¶ Ad hoc dr, q sententia authoris est vna & eadem hic, & supra. Neq;.n. intẽdit q teneat' q plus obstare detrahenti, q rapienti, vel inuadenti seu percutienti, sed q proportionaliter teneat' in vtraq; materia.

¶ Ad cuius euidentiã sciendũ q tres numerantur casus in ssa ita se hñt, q primus respicit non solũ bonum hois, qui detrahit vel bonũ eõr, sẽ & bonũ proximi, cui detrahit', propter q si ẽ & subdit' ei, cui ex officio incumbit detractorem corrigere: & qñ tunc vtrinque incumbit sibi cura & ne detractor offendat, & ne proximus subditus lędatur in fama. Magis.n. tenet' ad defensionẽ subditorũ q aliorũ. & iõ regulandus est sedm regulas correctionis fraternæ, & iustitiæ: & ideo discernere, oportet qñ est mortale, & qñ non. Tertius uerò respicit psonã audientis, quã tũ.s. ratio timoris dominet', vt si præponat charitati fraternæ humanã: & hic secundũ charitatis, & fraternitatis leges examinandus est. Secũdus verò respicit non ipsam infamiã proximi, sed periculũ consequens, nõ quodcũq; sed notabile, siue illi' siue alterius. Et ppea regulandus est sedm regulas non obstantiæ participatu. Et si

*Art. 1. huius quest. ad 3.
*6. q. 1. c. oues 'pastorum.
*In epist. ad Nepotianũ in vlt. pagi. ante fi nẽ epist. 10. 1
Concl. m
Conclu. p
*Lib. 2. de Considera tiõe ad Eugeniũ circa finẽ illius.
Conclu.

excitatas dẽmus æquanimiter F tolerare, vt nobis meritum crescat. ergo nõ peccet aliqs si detractionibus aliorũ nõ resistat.

¶2 Præt. Eccle. 4. dr. Nõ cõtradicas verbo veritatis vllo mõ: sed qñq; aliquis detrahit verbo veritatis dicendo vt s. dictum* est ergo vr q nõ semper teneatur homo detractoribus g resistere.

¶3 Præt. Nullus dẽt impedire id h quod est i vtilitatẽ aliorũ: sed detractio frequenter est in vtilitatẽ aliorũ cõtra quos detrahit G dicit.n.* Pius Papa. Nonnũquã detractio aduersus bonos cõcitat ut quos uel domestica adulatio uf aliorũ fauor i aliũ extulerat, detractio humiliet. ergo aliqs nõ dẽt detractores ipedire.

Sed contra est, qd Hier.* dicit. Caue ne linguã, aut aures hẽas prurientes, aut alijs detrahas, aut alios audias detrahẽtes

Respon. Dicendũ, q sm Apostolũ ad Romanos 1. Digni sunt H morte non solũ qui pcta faciũt sed ẽt qui facientibus pcta consentiunt: quod quidem contingit dupliciter. Vno modo directẽ, qñ.s. quis inducit alium ad pctm, vel ei placet pctm. Alio modo indirectẽ .s. qñ non resistit, cum resistere possit: & hoc contingit qñq; non quia pctm placet, sed pp aliquem humanum timorem. Dicendum est I ergo, q m si aliquis detractiones audiat absq; resistentia, vr detractori consentire, vñ fit particeps pcti eius. n Et* si quidem inducat eum ad detrahendũ, vel saltem placeat ei detractio pp odium eius, cui detrahitur, non minus peccat, q detrahens, & qñq; magis. Vnde Bernardus* dicit detrahere, aut detrahentem audire, quid horum damnabilius, sit, nõ facile dixerim. K *Si uerò non placet ei pctm, sed ex timore, vel negligentia, uel ẽt verecundia quadã ommittat repellere detrahentem, peccat quidem, sed multò minus q detrahens, & plerumq; venialiter Qñq; etiam hoc pot esse pctm mortale vel pp hoc q alicui ex officio i ncumbit detrahentem corrigere, vel pp aliquod periculum, quod audiens nouit cõsequens vel pp radicem, qua timor humanus qñq; potest esse pctm mortale, vt s. habitũ* est.

Ad primum ergo dicendũ, q detractiones suas nullus audit: quia mala quæ dicunt de aliquo eo audiente, non sunt detractiones propriẽ loquendo, sed contumeliæ, vt dictum* est Possunt tñ ad notitiam alicuius detractiones contra ipsum factæ aliorum relationibus peruenire: & tunc sui arbitrij est detrimentũ suæ famæ pati, nisi hoc uergat in periculum aliorum, vt supra dictum* est. Et ideò in hoc pot commendari eius patientia, q patienter detractiones sustinet. Non ãt est sui arbitrij, q patiatur detrimentum famæ alterius: & ideo in culpam ei uertitur, si non resistit cũ possit resistere eadem ratione, qua tenetur aliquis subleuare asinũ alterius iacentem sub onere, vt præcipitur Deuter. 22.

Ad secundum dicendũ, q non semper aliquis dẽt resistere detractori, arguẽdo eum de falsitate, & maximẽ si sciat verum esse quod dr: sed debet eũ verbis redarguere de hoc, q peccat fratri detrahẽdo, vel saltem oñdere q ei detractio displiceat per tristitiã faciei: quia ut dr Prouerb. 25. Ventus Aquilo dissipat pluuias, & facies tristis linguam detrahentem.

Ad tertium dicendum, q vtilitas, quę ex detractione prouenit, non est ex intentione detrahentis, sed ex Dei ordinatione, qui ex quolibet malo elicit bonum: & ideo nihilominus est detractoribus resistẽdum, sicut & raptoribus, vel oppressoribus aliorum, quamuis ex hoc oppressis, uel spoliatis per patientiam meritum crescat.

quidem non obstante periculo notorio in eo, tum cõsideremus dicemus, q quantũ est ex parte sua non tenetur sub mortali pctõ, nisi incumbat ei ex officio, iuxta supradicta. Sed quantũ est ex parte imminentis necessitatis proximi, uel reipublicæ in spũalibus, uel tẽporalibus, tenetur sub mortali, vel veniali iuxta conditionẽ necessitatis, puta, quia uidet inde homicidia, uel proditionem uel hæreticos, & huiusmodi prouenire, quibus tenetur hõ ratione instantis necessitatis sibi occurrentis subuenire. Si autẽ consideremus uinculum participationis in crimine, quod directẽ litera præsens intendere uidetur, qa de peccato audientis loquens dicit. Propter periculũ quod audiens nouit consequens, scilicet ex detractione audiens tunc ipsa auditio causa, uel cum causa periculi consequentis non constituit ipsum audientem in peccato mortali. & sic audiens tenetur ratione participij in crimine detractionis, quamuis materialiter propter possibile periculum seu damnum quod cõcauset, nec de hoc est sibi cura. Ex quibus patet quod nulla est contradictio inter hæc, & supradicta, quoniam sicut necessitas succumbentis oneri obligat proximum ad subleuandum, iuxta conditionem tamen necessitatis quoque est in eo, qui opprimitur à detractoribus.

*q. 19. ar. 3.
*Ar. 1. ad 2.
*In corp. ar. & q. 71 ar. 3.

QVAESTIO LXXIIII.

De Susurratione, in duos articulos diuisa.

Deinde considerandum, est de susurratione.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, Vtrum susurratio sit peccatum distinctum à detractione.

¶ Secundo, quod horum sit grauius.

SVPER Q. LXXIIII. ART. I.
Nic. de Nysa tract. 5. p. 3. c. 4. q. 14.

In vtroq; simul articulo quæ. septuagesimæquartę de susurratione

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum susurratio sit peccatum distinctum à detractione.

Porrecta per totum. 404
Isi. l. 7. ar. 1 cor. Et Ro. lec. 1.

Ad primum sic pceditur. Vr q susurratio non sit pctm distinctũ a detractione. Dicit.n. Isid. in lib.* Erymologiarũ. Susurro A de sono locutionis appellatur, qa nõ in facie alicuius, sed i aure loquitur detrahẽdo: sed loq de altero b detrahendo, ad detractionẽ ptinet. ergo susurratio nõ ẽ pctm distinctũ à detractione.

susurratione, dubium occurrit, an susurratio sit uni* spẽi spẽalis sitæ, & est ratio dubij: quia susurratio directẽ sedit cõtra amicitiã, sicut detractio cõtra famã, & contumelia cõtra honorẽ. Constat autem amicitiæ esse multas spẽs, s. honesti, utilis, &c. Vr ergo q susurratio in tot debeat distingui spẽs, quot sunt amicitiæ species.

¶ In oppositũ authoritas est literæ, quę susurrationẽ ut unicam tractat spẽm: & ut patet, hic liber est cõsumatio moralium.

¶ Ad hoc dr, q qa nõ incõuenit vnã spẽm specialissimam habituum tendere in rõnẽ cõem multis generibus, ut in habitib' intellectualibus patet de Metaphysica, quæ tendit in ens inquantum ens: & in habitibus moralibus de odio uitio, quod iuxta supradicta tendit in cõem mali rõnem: ita circa minimum non est, si amicitiæ multę sint spẽs, & tñ susurratio unica tm est spẽs, tendẽs in communem rõnẽ inimicitiæ. Ita q sicut odium in q cunque mala tendit, attingit ea inquantũ sub mali rõnem: ita susurratio in quacũq; amicitiæ diuortium tendat, attingit eã inquantũ cõmuniter amare, & nõ amari, quæ est cõis rõ amicitiæ. Vnde patet, q nõ oportet multiplicare spẽs susurrationis, dato q multiplicentur spẽs amicitiæ. Recolẽdum in hoc in loco est, q quia unũ aliud utitur alio, si quis susurrãdo intendit delectabile, puta, qa ponendo discordiam inter coniuges, abutet' vxore illius ut uelle puta, quia susurrãdo inter principes, vsurpabit sibi regnũ, uel comitatũ, aut damnũ alterius cui inuidet, puta, quia susurrãdo inter negotiatores, alter excludetã sic eã se cõmercij, hmõi susurratio non ẽ simpliciter susurratio, sed sicut qui furatur ut mœchetur, magis est mœchus q fur: sic hic magis est adulter, latro &c. q susurro. & hæc dicta sint, ut perspi-

*Gl. interlinearis ibidem.
Concl. m
*Gl. interlinearis ibidem.
Pars conclusionis.
*Indoctã in argu. Sed cont.

¶2 Præt. Leuit. 19. dr. Non eris criminator, nec susurro in populis: sed criminator idẽ b uf esse q detractor. ergo etiam susurratio à detractione nõ differt.

¶3 Præt. Eccl. 28. dr. Susurro, & B bilinguis maledictus erit: sed b bilinguis uf idẽ ẽe q detractor quia detractorum est duplici lingua loqui, aliter .s. in absentia, & aliter in præsentia. ergo susurro idem est quod detractor.

Sed contra est, q Ro. 1. super illud, Susurrones, detractores, dicit* glo. Susurrones, inter amicos discordiam seminantes: detractores, qui aliorum bona negant, uel minuunt.

Resp. Dicẽdũ, q q m susurro, & detractor in materia conueniunt, & etiam in forma, siue in mõ loquendi, o quia uterq; malum occultẽ de proximo dicit: pp quam similitudinẽ interdũ unũ pro alio ponit. Vñ Ecc. 5. super illud, Non appelleris susurro, dicit* gl. i. detractor. Differũt ãt in fine, qa detractor intẽdit denigrare famã proximi: unde illa mala de proximo præcipuẽ p- D fert, ex qbus pximus infamari possit, uel saltẽ diminui eius fama: susurro aũt intẽdit amicitiã separare, ut patet per* gl. inductam, & per illud quod dr Prou. 26. Susurrone subtracto iurgia conquiescũt: & iõ susurro talia mala profert de proximo, quæ pñt contra ipsum cõmouere, aium audientis, sm illud Eccle. 28. Vir peccator conturbabit amicos, & in medio pacem ha- E bentium immittit inimicitiam.

Ad primum ergo dicendum, q susurro, inquantũ dicit malũ de alio, dr detrahere. In hoc tñ differt à detractore, qa non intendit simpliciter malum dicere: sed quicquid sit illud, q possit aiom unius perturbare contra alium, etiam si sit simpliciter bonũ, tñ apparẽs malũ inquantũ displicet ei, cui dicitur.

Ad secundum dicendũ, q A criminator differt à susurrone, & à detractore: quia criminator est, q publicẽ crimina alijs imponit uel accusando, uel cõuitiando, quod non pertinet ad detractorem, & susurronem.

Ad tertium dicẽdũ, q bilinguis propriẽ dr susurro. Cum .n. amicitia sit inter duos, nitit susurro ex utraque parte amicitiam rumpere: & iõ duabus linguis utitur ad duos, uni dicens B malum de alio: pp quod dr Eccle. 28. Susurro, & bilinguis maledictus. & subditur: Multos .n. turbauit pacem habentes.

ARTICVLVS II.

Vtrum detractio sit grauius peccatum, quàm susurratio.

N. de Nysa. Tra. 5. p. 3. c. 4. q. 15.

Porrecta per totum. 405
Mal. q. 10. ar. 3. ad 3.

Ad secundum sic procedit. Vr q detractio sit grauius pctm, q susurratio. Pcta.n. oris consistunt, h in hoc, q aliqs maledicit: sed detractor dicit de p C ximo ea, q sunt mala simpliciter, qa ex talibus orit infamia, uel diminuit fama: susurro aũt non curat dicere nisi mala apparentia, quæ.s. displicent audienti. ergo grauius peccatum est detractio, quàm susurratio.

etiam q particula est, nes, ad quas ordinat susurratio in dissolutione amicitiarũ siue spectent ad utile, siue ad delectabile, seu illorũ opposita, nõ variãt susurrationis speciem. sed apponũt circunstantiam alterius speciei, ut exempla allata ostendunt.

¶ In eisdem articulis quæstionis septuagesimæquartæ, memẽto ut scias distinguere susurrationẽ sicut distinguitur tam contumelia, q detractio, .s. in materialẽ & formalẽ. & q licẽt susurratio formalis, quę .s. intendit separationẽ amicitiæ, sit mortale pctm ex suo genere, materialiter tamẽ nõ est mortale. Posset in esse mortale, sicut de detractione, dictum est. qñ.s. culpabiliter homo ad utramque partem sic loquit, ut inferat diuortiũ amicitiæ, nec de hoc curat. Hoc.n. est peius, q notabiliter lędere honorẽ, aut famã pximi præter intẽtionẽ

¶2 Præt. Quicũq; aufert alicui famã, h aufert ei nõ solũ unum amicum, sed multos: quia intellect' vniuscuiusq; refugit amicitiam infamium personarum. unde contra quendam dr, Paralip. 19. His qui oderunt Dominum, amicitia iũgeris: susurratio ãt aufert unum solum amicũ. grauius ergo peccatũ est detractio, quàm susurratio.

¶3 Præt. Iacob. 4. dr. Qui detrahit fratri suo, h detrahit legi, & per consequens Deo, qui est legislator: & sic pctm detractionis vr esse pctm in Deũ, quod est grauissimum, ut supra habitũ* est: peccatum autem susurrationis est, in proximum. ergo peccatum detractionis est grauius, quàm peccatum susurrationis.

* q. 20. ar. 3. & 1. 2. q. 73. ar. 3. & 6.

Sed contra est, quod dicitur Eccle. 5. Denotatio pessima super bilinguem: susurratori autem odium, & inimicitia, & contumelia.

Respon. dicendũ, q sicut s. dictũ* est, pctm in pximũ tãtò est graui', quãtò per ipsum mai' nocumẽtũ pximo infert: nocumẽtũ aũt tãtò mai' est, quãtò maius est bonũ qd tollit. m Inter cætera uerò exteriora bona pẽminet amic', n qa sine amicis nullus uiuere pot, ut patet p Phil. in* 8. Ethi. uñ dr. Eccl. 6. Amico fideli nulla est cõparatio. Fama aũt ipsa, q p detractionẽ tollit, ad hoc maximẽ necessaria est, ut hõ idone' ad amicitiã hẽatur: & iõ p susurratio est maius pctm, q detractio, & ẽt q cõtumelia, q qa amicus est melior, q honor, & amari, quàm honorari, ut in* 8. Ethi. Phil. dicit.

*Art. 3. & 1. 2. q. 73. ar. 8.
Concl. m
*Li. 8. Eth. c. 1. in principio, to. 5
Conclu. p
*Li. 8. c. 8. tom. 5.

Ad primum ergo dicendũ, q spẽs, & grauitas peccati

peccati magis attenditur ex fine, quàm ex materiali obiecto: & iò rõne finis susurratio est grauior quàmuis detractor quandoque peiora dicat.

Ad secundum dicendũ, q fama est dispositio ad amicitiam, & infamia ad inimicitiam. Dispositio autem deficit ab eo, ad quod disponit: & ideò ille qui operatur ad aliquod, quod est dispositio ad inimicitiam, minus peccat, quàm ille qui directè operatur ad inimicitiam inducendam.

Ad tertium dicẽdũ, q ille qui detrahit fratri, in tm̃ vr̃ detrahere legi, inquantum contemnit præceptum de dilectione proximi, contra quod directius agit, qui amicitiam disrumpere nititur. Vnde hoc peccatum maximè contra Deum est, quia Deus dilectio est, ut dr̃ 1. Io. 4. & propter hoc dicit Prou. 6. Sex sunt quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima eius: & hoc septimum ponit eũ, qui seminat inter fratres discordiam.

SVPER Q. LXXV. ART. I.

In arti. utroque simul q. 75. nota primo, q aliunde hẽt irrisio distinctionẽ ab alijs peccatis verborũ contra pximum, & aliunde hẽt grauitatem. Nam distinctionem hẽt à fine malo, ad quẽ directè tẽdit, s. ab erubescentia, & confusione, quam intendit causare in pximo. Grauitatẽ uerò habet a contemptu proximi maiore in mõ iocoso, q̃ serio.

Nota secũdo, q irrisio Dei clauditur sub blasphemia, ut prædictũ fuit, nec est pctm̃ spẽ distinctum à blasphemia, sicut nec contumelia. Vnde Isaias blasphemos dixit irrisores Dei Israel. Et Luc. 22. de irrisorib. Christi dicendo, Prophetiza nobis, quis est, qui te percussit, dĩ. Et alia multa blasphemantes dicebant in eum. Respectu autem proximorum distinguitur irrisio ab alijs peccatis dictis.

Nota tertio, quòd etiam irrisio fit dupliciter, scilicet materialiter, & formaliter, s. ex intentione irridendi, ut confundatur & erubescat: uel præter hanc intentionem ludendo, seu loquendo talia, unde possit sequi erubescentia. & regulariter quando sic fit, est ueniale.

Perrella per totum. 406

QVAESTIO LXXV.

De Derisione, in duos articulos diuisa.

Deinde considerandum est de derisione.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, Vtrum derisio sit peccatũ spãle, distinctum ab alijs peccatis, quibus per verba nocumẽtũ proximo infert.

¶ Secundò, Vtrũ derisio sit peccatum mortale.

Articvlvs I.

Vtrum derisio sit speciale peccatũ, ab alijs præmissis distinctum.

Ad primvm sic pcedit. Vr̃, q derisio non sit spãle peccatum, ab alijs præmissis distinctum. Subsannatio. n. vr̃ idem esse q derisio: sed subsannatio ad contumeliam uidetur pertinere. ergo derisio non uidetur distingui à contumelia.

¶ 2 Præt. Nullus irridet, nisi de aliquo turpi, ex quo hõ erubescit: hmõi aũt sunt pctã, quæ si manifestè de aliquo dicunt, ptinent ad cõtumeliã: si aũt occultè, pertinent ad detractionẽ, siue susurrationem. ergo derisio nõ est uitiũ a pmissis distinctũ.

¶ 3 Præt. Hmõi pctã distinguuntur ẽm nocumẽta, q̃ pximo inferuntur: sed per derisionẽ non infertur aliud nocumentum pximo, quàm in honore, uel fama, vel detrimento amicitię. ergo derisio non est peccatum distinctum a præmissis.

Sed contra est, q derisio fit ludo, vnde & illusio nominatur: nullum aũt pmissorum ludo agitur sed serio. ergo derisio ab oĩbus prædictis differt.

Resp. Dicẽdũ, q sicut s. dictũ est, pctã uerborũ pcipuè pẽsanda sunt ẽm intẽtionẽ pferẽtis: & iõ ẽm diuersa quæ quis intẽdit cõtra alium loquẽs, hmõi pctã distinguunt. Sicut aũt aliqs cõuitiãdo intẽdit cõuitiati honorẽ deprimere, & detrahendo diminuere famã, & susurrãdo tollere amicitiã: ita ẽt irridẽdo aliqs intẽdit, q ille q irridet, erubescat. Et quia hic finis est distinctus ab alijs, iõ etiã pctm̃ derisionis distinguit à præmissis peccatis.

Ad primvm ergo dicendum, q subsannatio, & irrisio conueniunt in fine, sed differunt in mõ, qa irrisio fit ore, i. verbo & cachinnis: subsannatio aũt naso rugato, ut dicit gl. super illud Psa. 2. Qui habitat in cœlis, irridebit eos. Talis aũt dr̃ia non diuersificat spẽm: utrumque tñ differt à cõtumelia, sicut erubescentia à dehonoratione. Est. n. erubescentia timor dehonorationis, sicut Dam. dicit.

Ad secvndvm dicendũ, q de opere uirtuoso aliquis apud alios & reuerentiã meretur, & famã, & apud seipsum bonæ consciẽ groriã, ẽm illud 2. ad Corin. 1. Gloria nr̃a hæc est, testimonium conscientiæ nr̃æ. Vnde ecõuersò, de actu turpi, i. uitioso, apud alios qdẽ tollit hoĩs honor, & fama: & ad hoc contumeliosus, & detractor turpia de alio dicunt. Apud seipsum autem per turpia, quæ dicuntur, aliquis perdit consciẽ gloriam per quandã cõfusionem & erubescentiam: & ad hoc turpia dicit derisor. Et sic patet q derisor communicat cũ prædictis vitijs in materia, differt autem in fine.

Ad III. dicendũ, q securitas cõsciẽ, & quies illius magnum bonum est, ẽm illud Prou. 15. Secura mens quasi iuge conuiuiũ: & iõ q consciam alicuius inqetat cõfundẽdo ipsum, aliquod spãle nocumentum ei infert. Vnde derisio est pctm̃ speciale.

Articvlvs II.

Vtrum derisio possit esse peccatum mortale.

Perrella per totum. 407

Ad secvndvm sic pcedit. Vr̃, q derisio nõ possit esse peccatum mortale. Oẽ. n. pctm̃ mortale contrariatur charitati: sed derisio non uidetur contrariari charitati, agitur enim ludo quandoq; inter amicos, unde & delusio nominatur. ergo derisio non potest esse peccatum mortale.

¶ 2 Præt. Derisio illa vr̃ esse maxima, quæ fit in iniuriam Dei: sed non oĩs derisio, quæ uergit in iniuria Dei, est pctm̃ mortale, alioquin quicũque recidiuaret in aliquod pctm̃ ueniale, de quo pęnituit, peccaret mortaliter. Dicit. n. Isidorus, q irrisor ẽ, & non pœnitens, qui adhuc agit, quod pœnitet. Similiter & sequeretur, q oĩs simulatio esset pctm̃ mortale: quia, sicut Greg. dicit in Moral. Per struthionem significatur simulator, qui deridet equũ, id est, hominem iustum, & ascensorem, id est, Deũ. ergo derisio non est peccatum mortale.

¶ 3 Præt. Cõtumelia, & detractio vr̃ esse grauiora pctã, q̃ derisio, quia maius est facere aliquid serio, q̃ ioco: sed non omnis detractio, uel contumelia est pctm̃ mortale. ergo multo minus derisio.

Sed contra est, qđ dr̃ Prou. 3. ipse deridet illusores: sed deridere Dei, est æternaliter punire pro pctõ mortali, ut patet p id qđ dr̃ in Ps. 2. Qui habitat i cęlis irridebit eos. ergo derisio ẽ pctm̃ mortale.

Respon. Dicendũ, q irrisio nõ fit nisi de aliquo malo, uel defectu. Malũ aũt, si sit magnũ non pro ludo accipit, sed seriosè. Vñ si in ludum, uel risum vertat, ex quo irrisionis, vel illusionis nomẽ sumitur, hoc est qa accipit, ut paruũ. Põt aũt aliqđ malũ accipi, ut paruũ, dupr̃. Vno mõ, ẽm se: alio modo, rõne personæ. Cũ aũt aliqs alterius psonæ malũ, vel defectũ in ludũ, uel risum ponit, qa ẽm se paruum malũ est, est ueniale, & leue pctm̃ ẽm suũ genus. Cũ aũt accipit quasi paruũ rõne psonæ, sicut defectus puerorũ, & stultorũ parũ põderare solemus, sic aliquẽ illudere, uel irridere, ẽ eũ oĩno paruipẽdere, & eũ tã uilẽ æstimare, ut de eius malo nõ sit curandũ, sed sit quasi p ludo habẽdũ: & sic derisio est pctm̃ mortale, & grauius q̃ contumelia, q̃ fit est in manifesto, quia cõtumeliosus vr̃ accipere malũ alterius seriosè, illusor aũt in ludũ, & ita vr̃ esse maior cõtẽptus & dehonoratio. Et ẽm hoc illusio est graue pctm̃, & tantò grauius, quãto maior reuerẽtia debet psonæ, q̃ illuditur. Vñ grauissimũ est irridere Deũ, & ea q̃ Dei sunt, ẽm illud Isaiæ 37. Cui exprobrasti? & quem blasphemasti? & super quẽ exaltasti uocẽ tuã? & postea subdit. Ad sanctũ Israel. Deinde ẽm locũ tenet irrisio parentũ: vñ dr̃ Prou. 30. Oculum, q subsannat prẽm, & despicit partũ mr̃is suæ, effodiãt eũ corui de torrẽtibus, & comedant eum filij aquilæ. Deinde iustorũ derisio grauis est, quia honor est uirtutis pmiũ. & contra hoc dr̃ Iob 12. Deridet iusti simplicitas: q̃ qdẽ derisio ualdè nociua est, qa p hoc hoĩes a bñ agẽdo impediunt, ẽm illud Greg. Qui in aliorũ actib. exoriri bona respiciũt, mox ea manu pestiferę ex pbratiõis euellũt.

Ad primvm ergo dicendũ, q ludus non importat aliquid contrarium charitati respectu eius, cũ quo luditur: potest tamen importare aliquid contrarium charitati respectu eius, de quo ludit, propter contemptum, ut dictum est.

Ad II dicendũ, q ille qui recidiuat in pctm̃ de quo pęnituit, & ille qui simulat, nõ expressè Deũ irridet, sed quasi interpretatiuè, inquantum, s. ad modum deridentis se habet. Nec tamen uenialiter peccando aliquis simpliciter recidiuat, uel simulat, sed dispositiuè, uel interpretatiuè.

Ad III dicẽdũ, q derisio ẽm suam rõnẽ, leuius aliqđ est, q̃ detractio, uel contumelia: qa non importat cõtẽptum, sed ludũ. Quandoque tñ habet maiorem contemptum, q̃ contumelia, ut supra dictum est, & tunc est graue peccatum.

SVP. QV. LXXVI. ART. I.

In q. 76. nota ex 1. arti. eiusdẽ, q sit ppriè maledictio, s. dicere malũ, inquãtũ malũ, aliter i extẽtione. Et ex hoc oritur, q maledictio, sicut alia supradicta peccata, distinguitur in maledictionẽ formaliter & materialiter: & q utraque est pctm̃ mortale, & aliqũ ueniale. Nã maledictio formaliter ẽ ex suo gñe mortale, ut patet. Materialiter aũt si sit optatiuè, nõ est mortale: si uerò fieret imperatiuè, posset esse mortale. Et ratio diuersitatis est, quia præter intentionem opt. tiuè maledicẽs, neminẽ lędit: qa nec ex intẽtione, nec ex opere. Imperatiuè aũt quandoque lędit ex opere ministri obsequẽtis, quãuis nõ ex propria intentione. Dixi autẽ, ex suo gñe, quia pp imperfectionem actus, siue ex parte obiecti, ut si parũ malum optet, uel imperet: siue ex parte operãtis, ut si ex ira aut alia passione maledicat q̃uis affectu tendat in malum, quia non ex consensu rationis in malum tendit, deficitã perfecta ratione peccati, sicut in cęteris peccatis ex suo genere contingit, ac p hoc nõ est mortale, ut in articulo 3. dicitur. Et hinc patet, q maledictiões filiorũ à parentibus, quæ nõ exaudiunt gñatur, nõ aũt mortalia peccata. Discerne tñ hęc inter ipsi passionis, & tempus quietis, ne fallaris. Et scito q ex hoc, q maledicẽs post transacta passionem doleret, si eueniret malũ qđ optauit, nõ ppea signum est quod fuerit pctm̃ ue male maledictio, aut quod nõ ex intẽtione maledixerit nunquam: nam si tempore irę, aut alterius passionis uĩ uoluit passim, ut portionẽ superiorẽ ad cõsensum maledictionis flexerit, mortale pctm̃ est: si uerò cũ passio cõcupiscentię aliquam exardesceret, q trahit ad cõsensum in actũ uenereũ. Oportet ergo ad ipsum passionis tempus inspicere, an rõne maledicens cõsenserit, hoc est, noluisset ꝑ tunc, q sic esset ut dicebat, an non. Hoc enim tempus infallibiliter ostendit an mortale, an ueniale fuerit. Tempus autẽ quiet-

QVAESTIO LXXVI.

De maledictione, in quatuor articulos diuisa.

Postea considerãdum est de maledictione.

Et circa hoc quęruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum licitè possit aliquis maledicere homini.

¶ Secundò, Vtrum licitè possit aliquis maledicere irrationali creaturæ.

¶ Tertiò, Vtrum maledictio sit peccatum mortale.

¶ Quartò, De comparatione eius ad alia peccata.

Articvlvs primvs.

Vtrum liceat maledicere aliquem.

Perrella per totum. 408

Ad primvm sic procedit. Vr̃, q nõ liceat maledicere aliquẽ. Nõ est. n. licitũ pterire mãdatũ Apostoli, in quo Christus loquebat, ut dr̃ 2. ad Cor. 13. sed ipse præcipit Ro. 12. Benedicite, & nolite maledicere. ergo non licet aliquem maledicere.

¶ 2 Præt. Oẽs tenentur Deũ benedicere, ẽm illud Dan. 3. Bñdicite filij hominũ dño; sed non põt ex ore eodẽ pcedere bñdictio Dei, & maledictio hominis, ut pbat Iacob. 3. ergo nulli licet aliquem maledicere.

¶ 3 Prę. Ille q aliquẽ maledicit, vr̃ optare ei malũ culpæ, uel pęnæ, qa maledictio vr̃ ẽe imprecatio qđã: sed nõ licet desideraẽ malũ alteri, quimo orare oportet p oĩb. ut liberent a malo. ergo nulli lз maledicere.

¶ 4 Præt. Diabolus p ostinationẽ maximè subiectus est malitiæ: sed nõ licet alicui maledicere Diabolũ, sicut nec seipsũ. dicit. n. Eccl. 21. Cũ maledicit impius diabolũ, maledicit ipse animam suã. ergo multo minus licet maledicere hominem.

¶ 5 Præt. Nu. 23. sup illud, Quõ maledicam, cui non maledixit Dñs, dicit glo. Non põt esse iusta maledicendi cã, ubi peccantis ignorat affectus: sed hõ nõ põt scire affectum alterius hominis, nec ẽt utrum sit maledictus a Deo. ergo nulli licet aliquem hominem maledicere.

Sed contra est, qđ Deu. 27. dr̃. Maledictus, q nõ pmanet in sermonibus legis huius. Elisęus etiam pueris sibi illudentibus maledixit, ut habetur 4. Reg. 2.

Respon. Dicẽdum, q maledicere idẽ est, qđ malum dicere. Dicere aũt tripl̃r se habet ad id, quod dr̃. Vno mõ, p modum enunciationis, sicut aliquid exprimitur mõ indicatiuo: & sic maledicere nihil aliud ẽ, q̃ malum alterius referre, qđ ptinet ad detractionẽ: vñ qñque maledici detractores dicuntur. Alio mõ, dicere se habet ad id, quod dicitur per modũ causæ: & hoc quidẽ primo, & principali compet. t Deo,

Universidad de Deusto Biblioteca

...post passioné ... q nū é psistés ... non per modū habitus, sed passionis trāseuntis peccatum. ¶ Nota secundo ex secūdo articulo, q maledicere creaturæ irrōnali, inquantū ordiné hēt ad rōnalé, pinde est ac maledicere ipsi rōnali creaturæ ad quā ordinat: sicut maledicere creaturis inquantū sunt Dei, pinde est ac maledicere Deo, ut in litera dr, qđ é blasphemiæ peccatum. Cum igitur maledicit q diem natiuitatis suæ & huiusmodi, si non solo ore, sed corde maledicit, maledicit sibi, inquantum continet rōnalis creaturæ natiuitaté: ac per hoc maledicit natiuitati suæ, qđ est optare malum natiuitati suæ, qđ é optare malū sibiipsi, qui natiuitate ingressus est uitā. Et qā non optat hoc uel illud modicū malū, sed absolutē maledicit natiuitaté, quæ capax est magni mali rōnalis creaturæ, ut patet consequens est q peccet mortaliter. Nec obstat, q natiuitas sua, quia præteriit, nō est amplius capax mali: sufficit.n. ad peccatū peruersitas intentionis, etiā si impossibile sit quod intendit, ut patet in maledictione Dei, cui nihil mali pōt accidere. Nec agiteris scrupulo, si die festo natus sis, q diei suæ natiuitatis maledixit, quia nisi festi maledictio interuia fuit, non aggrauat peccatum. Et si aliqua hoc p accidens ... illius maledictionis ... creaturā Dei diem illum, per accidens se habet ad actū illius maledictionis, d non nisi inquantum natiuitaté suam continuit, fecisti illō &c. Secus autem si ex sola ira maledixit, nec sibi, nec aliter optans malū, sed dicacitati satisfaciens: & similiter si maledixisset natiuitati suā, inquātū cum maiori pœna ... non fuisset non simpliciter, sed nō sufficit auferri unum mali. Hoc

*1.2.q.20 art.3.

Conclu. m

Conclu. p

Conclu. s

q oīa suo uerbo fecit, ſm illud Ps.32. Dixit, & facta sunt. Cōsequēter aūt cōpetit hoībus, qui uerbo suo alios mouēt p imperiū ad aliqđ faciēdū: & ad hoc instituta sunt uerba imperatiui modi. Tertio mō, ipsum dicere se hēt ad id qđ dr, quasi expsſio qdā affectus desiderātis id, qđ uerbo exprimit: & ad hoc instituta sunt uerba optatiui modi. Prætermisso ergo primo modo maledictionis, q est p simplicē enūciationē mali, cōsiderandū est de aliis duob*. Vbi sciē oportet, q facere aliqđ, & uelle illud, se cōsequunt i bonitate & malitia, ut ex supradictis* patet. Vñ in istis duob. modis, qbus malū dr p modū imperātis, uel p modū optātis, eadē rōne est aliqđ licitū & illicitū. Si.n. aliqs imperet uel optet malū alteri*, inquantū est malū, quasi ipsum malū intēdēs, [m] sic maledicere utroq; mō erit illicitū. [n] & hoc est maledicere, p se loquēdo. [p] Si aūt aliquis iperet, uel optet malū alteri* sub rōne boni, sic est licitū, [q] nec erit maledictio, p se loquēdo, sed p accidēs: qa principalis intētio dicētis non fert ad malū, sed ad bonū. [r] Cōtingit aūt malū aliqđ dici iperādo uel optādo sub rōne duplicis boni. [t] Qñq; quidē sub rōne iusti, & sic iudex licite maledicit illū, cui pcipit iustā pęnā inferri. Et sic ēt Eccīa maledicit anathematizādo: sicut & pphetę in scripturis qñq; imprecant mala pctōribus, quasi cōformātes uolūtatē suā diuinę iustitię: licet hę imprecationes possint ēt p modū pnūciationis intelligi. Qñq; uerò dr aliqđ malū sub rōne utilis, puta, cū aliqs optat aliquē pctōrē pati aliquā ęgritudinē, aut aliqđ impedimētū, uel ut ipse melior efficiat, vł ut saltē ab aliorū nocumēto cesset.

AD PRIMVM ergo dicendū, q Apostol* phibet maledicere p se loquēdo cū intentione mali. Et sic dicendum ad secundum.

AD III dicēdū, q optaē alicui malū sub rōne boni nō cōtrariat affectui, quo qs simpliciter alicui optat bonū: sed magis habet conformitatem ad ipsum.

AD IIII dicēdū, q in diabolo est cōsiderare naturā, & culpā. Natura qdē ei* bona ē, & à Deo, nec eā maledicere licet: culpa aūt ei* ē maledicēda, ſm illud Iob.3. Maledicāt ei q maledicūt diei. Cū aūt pctōr maledicit diabolū pp culpā, seipsum simili rōne iudicat maledictione dignum: & secūdùm hoc dr maledicere animam suam.

AD V dicēdū, q affect* peccātis etsi i se nō uideat, pōt tñ pcipi ex aliquo manifesto pctō p quo pęna est ifligēda. Siīr ēt q-uis sciri nō possit quē Deus maledicat ſm finalē reprobationē, pōt tñ sciri qs sit maledictus a Deo ſm reatū præsentis culpæ.

ARTICVLVS II.

Vtrum liceat creaturam irrationalem maledicere.

Porrecta per totum 409

AD SECVNDVM sic pcedit. Vr q ñ liceat creaturā irrōnalē maledicere. Maledictio.n. pcipue vr eē licita, iquātū respicit pęnā: sed creatura irrōnalis nō ē susceptiua nec culpę nec pœnæ. ergo [h] eā maledicere ñ licet.

¶2 Præt. In creatura irrōnali nihil inenit [h] nisi natura, quā De* fecit: hanc aūt maledicere non licet, ēt in diabolo, ut dictum* est. ergo creaturam irrationalē nullo mō licet maledicere.

¶3 Præt. Creatura irrōnalis aut est pmanēs, sicut corpora aut ē trāsiēs, sicut tpa: sed sicut Gre. dicit in* 4. Moral. Otiosū ē maledicere ñ existēti, uitiosū uerò, si existeret. ergo nullo mō licet maledicere [h] creaturæ irrōnali.

SED CONTRA est, q Dominus maledixit ficulneæ, ut habetur Matth.21. Et Iob maledixit diei suo, ut habetur Iob.3.

RESPON. Dicendum, q benedictio, uel maledictio proprie ad illā rem ptinet, cui pōt aliqđ bñ, uel malē contingere, s. rōnali creaturæ. [m] Creaturis autem irrationalibus bonum uel malū dr contingere in ordine ad creaturam rationalem, propter quam sunt. Ordinantur autem ad eam multipliciter. [n] Vno quidem modo, per modum subuentionis, inquantum. s. ex creaturis irrationalib. subuenitur humanæ necessitati: & hoc mō Dominus homini dicit, Gen.3. Maledicta terra in opere tuo, ut s. per eius sterilitatē hō puniretur, & ita ēt intelligitur quod hr Deut.28. Benedicta horrea tua, & infra: Maledictum horreum tuum. Sic ēt Dauid maledixit montes Gelboe, secūdùm* Greg. expositionē. Alio mō, creatura irrationalis ordinat ad rationalem per modum significationis: & sic Dñs maledixit

namque mā nec ēt ueniale peccatū est, iuxta illud Iob, Pereat dies, in qua natus sum. Et de similibus idem intelligas, quod de die natiuitatis dictum est. ¶ Nota 3. ex 4. articulo, q maledictio tot spēs distinguit, quot species sunt mala q̄ spetr, uel optat. Vñ in ista dr i rñsione ad sedm, q si ille, q maledicit, uelit malum occisionis alteri*, nō differt desiderio ab homicida. & simile est de aliis malis, puta, cōtumeliæ, infamiæ, rapinæ, percussionis, carceris, mutilationis &c. Vniuersaliter nāq; uerū est, q optare, uel imperare aliquid, ad illā spēm spectat, ad quā spectaret facere illud. Vbi memēto q sicut odiū tendit ad malū absolute alia aūt ut in..., puta, homicidiū, cōtumelia &c. ad tales malorū spēs ita hoc qđ dico, Maledictio ... & huiusmodi, sint species est & non differēs spēce ab odij ... ad malū ... Cū uero ad spēs malorū imprecando descendit, puta, Sit mortuus, pauper, caput*, æger, & huiusmodi, ad species homicidij, furti, lacerationis &c. declinatur, iuxta præsentis literæ doctrinā. Et si omnia, aut multa simul mala qs imprecatur, multarum specierum deformitates incurrit uno uitio circumstantia aliud, ut frequenter accedit. Et hæc de tota q 76. sufficiant.

Infra ar. ad 2.

*Ar. præce. ad 4.

*Li.4.c.5. paulo ante prin.

Conclu. m

maledixit ficulneam in significationē Iudææ. Tertio mō, ordinat creatura irrationalis ad rōnalem p modum continentis, s. tēporis, uel loci: & sic maledixit Iob diei natiuitatis suæ pp culpā originalem, quā nascendo contraxit, & pp sequentes pęnalitates. Et pp hoc ēt pōt intelligi Dauid maledixisse montibus Gelboe, ut legitur 2. Regum 1. s. pp cædem populi, q in eis cōtigerat. [p] Maledicere aūt rebus irrationalibus, inquantū sunt creaturæ Dei, est pctm blasphemiæ: maledicere aūt eis ſm se cōsideratis est otiosum, & uanū, & p cōsequēs illicitum [q]. Et per hoc patet respōsio ad obiecta.

Conclu. p

ARTICVLVS III.

Vtrum maledicere sit peccatum mortale.

Nic. de Nyse Tra.3. p.3. por.3. q.13.

Porrecta per totum. 410

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q maledicere non sit pctm mortale. Augustinus enim in homilia de Igne purgatorio, numerat [h] maledictionē inter leuia peccata: hæc aūt sunt uenialia. ergo maledictio nō ē pctm mortale, sed ueniale.

¶2 Præt. Ea quæ ex [h] leui motu mentis procedunt, non uidentur vniuersaliter esse peccata mortalia: sed interdum maledictio ex leui motu procedit. ergo maledictio non est peccatum mortale.

¶3 Præt. Grauius est malefacere, quam maledicere: sed malefacere [h] non semper est peccatum mortale. ergo multò minus maledicere.

SED CONTRA. Nihil excludit à regno Dei, nisi peccatum mortale: sed maledictio excludit à regno Dei, secundum illud 1. ad Corinth.6. Neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebūt. ergo maledictio est peccatum mortale.

RESPON. Dicēdū, q maledictio, de qua nūc loquimur, est p quā pronuntiatur malū contra aliquē vel imperando, vel optando. Velle aūt, uel imperio mouere ad malum alterius, ſm se repugnat charitati, qua diligimus pximū uolentes bonum ipsius: & ita [m] ſm suū genus est pctm mortale, & tāto grauius, quāto psonā, cui maledicimus, magis amare, & reuereri tenemur [n]. Vnde dr Leuit.20. Qui maledixerit patri suo, & matri, morte moriatur [p]. Contingit tñ verbū maledictionis prolatū, esse pctm ueniale, vel pp paruitatē mali, qđ qs alteri maledicēdo, imprecat: vel ēt pp affectū eius, q pfert maledictionis verba, dū ex leui motu, uel ex ludo, aut ex surreptione aliquā, talia uerba pfert, [q] qa pctā uerborū maximē ex affectu pēsant, vt s. dictū est*. Et per hoc patet rñsio ad obiecta.

Conclu. m

Conclu. p

*q.72. articu.1.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum maledicere sit grauius peccatum, quàm detractio.

Porrecta per totum 411

AD QVARTVM sic proceditur. Vr q maledictio sit grauius pctm, q detractio. Maledictio.n. vr esse blasphemia qdam, ut patet per id, quod dr in Canonica Iudæ, q cū Michael archangelus cum diabolo disputās, altercaret de Moysi corpore, ñ est ausus iudiciū inferre blasphemiæ: & accipitur ibi blasphemia pro maledictione secundum glos.* blasphemia autem est grauius peccatū, q detractio. ergo maledictio est grauior detractione.

*Glos. interlinearis ibi.

¶2 Præt. Homicidiū est detractione grauius, vt supra dictū est*: sed maledictio est par [h] peccato homicidij, dicit enim Chrisost.† super Matth. Cum dixeris, Maledic ei, & domum euerte, & omnia perire fac, nihil ab homicida differs. ergo maledictio est grauior, quàm detractio.

*q.73. artic.3.

† Homil. 20. i Mal. inter mediū & finē 10. a.

¶3 Præt. Causa præeminet signo: sed ille qui maledicit, causat [h] malum suo imperio, ille autē qui detrahit, solum significat malum iam existens. grauius ergo peccat maledicus, quàm detractor.

SED CONTRA est, q detractio non potest bene fieri: maledictio aūt fit bene, & male, ut ex dictis* patet. ergo grauior ē detractio, quàm maledictio.

*ar.1 huius quæst.

RESP. Dicendū, q sicut in primo habitū* est, duplex est malū, s. culpæ, & pœnæ. Malū aūt culpæ peius est, ut ibidē ostēsum† est: vñ dicere malū culpæ peius est, q dicere malū pœnæ, dummodo sit idē modus dicendi. Ad cōtumeliosum ergo, & susurronē, & detractorē, & ēt derisorem ptinet dicere malū culpæ: sed ad maledicente, prout nunc loquimur, ptinet dicere malum pœnæ, nō autem malū culpæ, nisi forte sub rōne pœnæ. Nō tñ est idē modus dicendi nā ad pdicta quatuor uitia ptinet dicere malū culpæ solū enūtiando. Per maledictionē vero dr malū pœnæ uel causando p modū imperij, uel optando. Ipsa autē enuntiatio culpæ, pctm est, inquātū aliquod nocumentū ex hoc pximo infert. Grauius aūt est nocumētū inferre, q nocumentū desiderare, cæteris paribus: vñ [m] detractio ſm cōmunem rōnem grauius pctm est, q maledictio simplex desideriū exprimens. Maledictio vero q fit per modum imperij, cum habeat rōnē causę, pōt esse detractione grauior, si maius nocumētum inferat, q sit denigratio famę, uel leuior, si minus*. Et hæc quidem accipienda sunt ſm ea, q per se pertinent ad rationem horum uitiorum. [p] Possunt autem & alia per accidens considerari, q prædicta vitia vel augent, vel minuunt. [q]

* 1. p. q. 48. ar. 5.

† 1. p. q. 48. ar. 6.

Conclu. m

Conclu. p

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd maledictio creaturæ, inquantum creatura est, redundat in Deum, & sic per accidens habet rationē blasphemiæ: non autem si maledicatur creaturæ propter culpam. Et eadem ratio est de detractione.

AD II dicendum, q sicut dictum est*, maledictio vno modo includit desiderium mali. Vnde si ille q maledicit, velit malū occisionis alterius, desiderio non differt ab homicida: differt tamen, inquantum actus exterior aliquid adijcit voluntati.

*ar. præc.

AD III dicendum, quòd ratio illa procedit de maledictione, secundum q importat imperium.

QVAESTIO LXXVII.

De fraudulentia, quæ committitur in emptionibus, & venditionibus, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerādum est de peccatis, quæ sunt circa uoluntarias cōmutationes. Et primò de fraudulentia, quæ committitur in emptionibus, & venditionibus. Secundò, de vsura, quæ fit in mutuis. Circa

SVP. QV. LXXVII. *Nic. de Nysi Tra.3. p.3. par.1. & 2. q.11.*

IN principio introductiōis q.77. ubi redditur prosā, quare de solis his duobus uitijs commutationum uolūtariarū hoc ast, de fraudulentia, & usura tractandum est, s. quia circa alias uoluntarias cōmutationes non committitur aliqua specialis peccati, quæ distinguatur

ſeguretur à rapina, vel furto dubiũ occurrit, vñ diſtinctionem habeat ſpecificã à furto, fraudulẽtia in venditione, & emptione. Et aſſignãdo dubij, tum quia huiõi acceptio aut fit ſciẽte dño inuito, aut nõ. Si ſciente, nõ eſt fraudulentia, ſed rapina. Si neſciente, eſt furtũ, qđ eſt occulta rei alienæ acceptio: tũ quia ſicut cõmuniter fraus in emptione, & venditione, ita in alijs commutationibus voluntarijs, vt patet in cõductione, & locatione, & pignore. Contingit n. locare equum vitioſum, dare pignus falſum &c. Nõ eſt ergo ſpecifica diſtinctio pl' in emptione & venditione, quàm ſ alijs, ſi in alijs hæc diſtinguuntur à furto, & rapina.

¶Ad hoc dicit', q diſtinctio iniuſtitiæ, q fit in emptionibus & venditionibus, à rapina & furto ex multis manifeſta eſt.

Porrecta per totum. 412

4.d.15.q.5.ar.1.q.1.cor. Et quo.2 artic.2.cor. & 10.

¶Primò ex hoc, q iniuſtitia huiõi communiter fit doloſe, ſeu fraudulenter: vñ & fraudulẽtia nominat', qđ nõ eſt de ratione furti, aut rapinæ.

¶Secũdò, q acceptio iniuſta hic fit quodãmodo inuito, & quodammõ uolẽte dño: in furto aũt & rapina fit acceptio dño inuito ſimpliciter: cũ in emptione & uenditione iniuſta, utraq; pars uolũtariè dat alteri qđ ſuũ eſt, & ſic eſt ibi aliquo mõ uoluntariũ: ſed q: pars decepta non daret, ſi ſciret ſe deceptam, iõ eſt ẽt ibi inuoluntariũ. Furtũ aũt, aut rapinã patiens nõ agit ad tranſlationem rei ſuæ à ſe, ſed tantummodo patitur.

*Li.13.c.3. paulo a princ.t.3.

¶Tertiò, quia huiõi iniuſtitia cõiter ſe habet ad ſcientiã, & ignorantiam patiẽtis. Acceptio aũt tam furtiua, q rapinæ determinata eſt: quia rapina rẽ in manifeſto, furtũ in occulto accipit. ¶Ad primam ergo obiectionem in oppoſitum dicitur, q acceptio in uenditione iniuſta ſciente domino, ſed propter ignorantiam patiente, non eſt rapina: quia nõ eſt uiolenta ibi, nec furtum, quia fit ſciente & uolente quodammodo domino: ſed eſt ſpeciale uitium, de quo nunc tractamus. Acceptio uero quę fit ignorante parte, nõ eſt furtum, ſed clandeſtina fraudulẽtia participatã, & tẽdit non ad inferendã paſſionẽ ſimpliciter ut furtiua, ſed paſſionẽ quodammõ puenientẽ à patiẽte, ut pdictũ eſt. ¶Ad ſecundũ dr, q appellatione furti, & rapinæ in propoſito intelligi poſſunt oĩa enumerata uitia: qa author intẽdit, q per alias cõmutationes uoluntarias non oportet de aliquo alio uitio tractare, ſed ſufficit tractare de enumeratis. Conſtat autẽ ex litera, q tam enumerauerat fraudulẽtiam, & uſuram: unde ſicut quia tractatum eſt de furto, non oportet per alias cõmutationes ſpecialiter tractare de furto interueniente in illis, ut ſi q furetur pignus, aut depoſitum: ita quia tractandum eſt de fraudulentia in ppria ſua materia, ſ. emptione & uẽditione, non eſt opus tractare de illa interueniẽte in pignoribus, aut depoſitis. Nõ intendit ergo author, q in alijs cõmutationibus uoluntarijs fraudulẽtia ſit furtũ, aut rapina, in emptionibus uerò & uẽditionibus ſit ſpeciale uitiũ, ſed q p alias cõmutationes uolũtarias nõ eſt tractãdũ de aliquo ſpeciali uitio: qa ĩ his duob' ſ. fraudulẽtia, & uſura adiectis ſuperius tractat ſ. furto &c. nõ reſtat aliqua uitij ſpẽs tractãda in cõmutationibus uoluntarijs.

alias n. cõmutationes voluntarias, nõ inuenit' aliqua ſpẽs pẽti, q diſtinguat' à rapina, vel furto. CIRCA primũ quærũtur quatuor.

¶Primò, De iniuſta venditione ex parte pretij, ſ. vtrũ liceat aliquid vendere plus q valeat.

¶Secundò, De iniuſta venditione ex parte rei venditæ.

¶Tertiò, Vtrũ venditor teneatur dicere vitiũ rei venditæ.

¶Quartò, Vtrum licitum ſit aliquid negotiando plus uendere, quàm emptum ſit.

ARTICVLVS I.

Vtrum licitè aliquis poſſit vendere rẽ plus quàm valeat.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr q aliqs licitè poſſit vendere rẽ plus q valeat. Iuſtum.n. in cõmutationibus humanæ uitæ ſm leges ciuiles[b] determinatur: ſed ſm eas licitũ eſt emptori, & vẽditori, vt ſeinuicẽ decipiãt: qđ qdẽ fit, inquãtũ vẽditor pl' vẽdit rẽ q valeat, emptor ãt minus q valeat. ergo licitũ ẽ q aliquis vendat rem plus q valeat.

¶2 Prẹt. Illud[b] qđ eſt oĩbus cõe, vr eẽ naturale, & nõ eſſe pẽtm: ſed ſicut Auguſt. refert 13.* de Tri. dictũ cuiuſdã Mimi fuit ab oĩb' acceptatũ, Vili vultis emere, & care vẽdere: cui ẽt conſonat qđ dr Prou.20. Malũ eſt, malum eſt, dicit omnis emptor, & cum receſſerit, gloriatur. ergo licitum eſt aliquid carius vendere, & vilius emere, q valeat.

¶3 Prẹt. Nõ vr eſſe illicitũ ſi ex cõuẽtione agat[b] id, qđ fieri dẽt ex debito honeſtatis: ſed ſm Phil. in 8. Eth.* ĩ amicitia vtili recõpẽſatio fieri dẽt ſm vtilitatẽ, quã cõſecutus eſt ille, q beneficiũ ſuſcepit, q quidẽ q̃nq; excedit valorem rei datæ: ſicut cõtingit cũ aliqs multũ re aliqua indiget vel ad periculũ euitãdũ, uel ad aliqđ cõmodũ conſequẽdũ. ergo licet in cõtractu emptionis, & vẽditionis aliqd dare p maiori pretio q valeat.

*Lib.8. Eth. c.13 nõ longe à fin. t.5.

SED CONTRA eſt, qđ dr Matt. 7. Oĩa q̃cunq; vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis: ſed nullus vult ſibi rẽ vendi carius q valeat. ergo nullus dẽt alteri vẽdere rẽ cari' q valeat.

RESPON. Dicẽdũ, q[m] fraudẽ adhibere ad hoc, q aliqđ plus iuſto pretio vẽdat', oĩno pẽtm eſt[n], inquãtũ aliqs decipit proximũ in damnũ ipſius. Vnde & Tullius dicit in libro * de Offic. Tollẽdũ eſt igit' in rebus cõtrahendis oẽ mendaciũ: nõ licitatorẽ venditor, nec q cõtra ſe licitetur, emptor apponet. Si aũt fraus deficit, tũc de emptione, & venditione dupliciter loqui poſſumus. Vno modo ſm ſe, & ſecundum hoc emptio, & venditio videtur eſſe introducta p cõi vtilitate utriuſq; dum ſcilicet unus indiget re alterius, & econuerſo ſicut patet p Philoſophũ 1.* Polit. Qđ aũt p cõi vtilitate iductũ eſt, nõ dẽt eſſe magis ĩ grauamẽ uni', q alteri[o]: & iõ[p] dẽt ſm æqualitatẽ rei inter eos cõtractus iſtitui.[q] Quãtitas aũt rei, q ĩ uſum hoĩs uenit, mẽſurat' ſm ptiũ datũ, ad qđ eſt inuẽtũ nũmiſma, ut dr in 5.* Eth. Et iõ ſi preciũ uel excedat quãtitatẽ ualoris rei, uel ecõuerſo, res excedat ptiũ, tollet' iuſtitiæ æqualitas: & iõ[r] carius uendere, uel uili' emere rẽ, q ualeat, ẽ ſm ſe iniuſtũ, & illicitũ.[s] Alio modo, poſſumus loq de emptione & vẽditione, ſm q per accidẽs cedit in utilitatẽ unius, & detrimẽtũ alterius, puta, cũ aliquis multũ indiget habere rem aliquã, & alius lædit', ſi ea careat. Et[t] ĩ tali caſu iuſtũ ptiũ erit, ut nõ ſolũ reſpiciat' ad rẽ, q vẽdit', ſed ad dãnũ, quod uenditor ex venditione incurrit. Et ſic licitè poterit aliquid uendi plus q ualeat ſm ſe[u], q̃uis nõ vẽdat' pl' q ualeat hñti.[x] Si uero aliqs multũ iuuetur ex re alterius, quam accepit, ille uerò q uendit, non dãnificatur carẽdo re illa, non dẽt eã ſuperuẽdere: & quia vtilitas, q alteri accreſcit, non eſt ex vẽditione, ſed ex cõditione ementis. Nullus aũt dẽt uendere alteri, quod nõ eſt ſuum, licẽt poſſit ei vẽdere dãnũ, quod patit'.[y] Ille tñ q ex re alteri' acceptã multũ iuuat', põt ppria ſpõte aliqđ vẽdenti ſuperogare,[z] qđ ptinet ad ei' honeſtatẽ.

*Li.3. circa mediũ illius.

*Li.1.c.5. & c.10.t.5.

*Li.5.c.5. tom.5.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q ſicut ſupra* dictum eſt, Lex humana populo dat', in quo ſunt multi à uirtute deficiẽtes, nõ aũt dat' ſolũ uirtuoſis. Et iõ lex humana nõ potuit phibere q̃cq̃d eſt cõtra uirtutẽ, ſed ei ſufficit ut prohibeat ea, q deſtruũt hominũ cõuictũ: alia uerò habeat quaſi licita, nõ q ea approbet, ſed q ea nõ punit. Sic ergo habet quaſi licitũ pęnã non inducens, ſi abſq; fraude vẽditor rẽ ſuã ſupuendat, aut emptor uilius emat, niſi ſit nimius exceſſus: quia tunc ẽt lex humana cogit ad reſtituendũ, puta, ſi aliqs ſit deceptus ultra dimidiam iuſti ptij quantitatẽ. Sed lex diuina nihil impunitũ relinqt, qđ ſit uirtuti cõtrariũ: vñ ſm diuinã legẽ illicitũ reputat', ſi ĩ emptione, & vẽditione nõ ſit æqualitas iuſtitię obſeruata. Et tenet' ille q plus hẽt, recõpẽſare ei, q

*1.2.q.96 art.2.

SVPER QV. LXXVII. ARTIC. I.

IN ar. 1. q. 77. dubiũ occurrit, An iniuſtũ pretium rei ſit quãdo cõiter vendi ſolet abſolutè in tali loco &c. an quãtum in tali mõ uendẽdi inuenit', puta cũ ultrò offertur in ſubhaſtatione, uel per mediatores &c. Et eſt ſinis dubij: q a hinc pedet ſolutio multarũ q̃ſtionũ. Rõ aũt dubitandi eſt, quia ſi iuſtũ ptiũ determinatur nõ attẽto mõ uẽdendi, tũc q emunt res, q publico pcone ſubhaſtant', & minus q abſolutè ualeãt, uẽdũtur, cõmuniter iniuſtè emerent, & conſequenter q rectores re pu. cauſam darẽt iniq; emptionibus. ¶In oppoſitũ aũt eſt, q a ſi iuſtũ ptiũ determinaretur attẽto mõ uendẽdi, ſequeret', q hĩtũ eſſet emere minus q ualeat res, ab his q neceſſitate indigẽtiæ ultro uẽdũt longẽ minus q eadẽ res in eodẽ loco cõiter uẽndatur, q ſi ut iniuſtũ: qa nõ omnino uoluntaria eſt cõmutatio, ſed ſemiuiolẽta, ſicut q̃s proijcit merces in mare, ne pereat. ¶Ad euidentiã huius difficultatis tria uidẽda ſũt. Primò, ĩ quo conſiſtat difficultas. Secundò, determinãda ueritas. Tertiò, ſoluẽdæ ſunt ex ueritate difficultates accidẽtes. Quo ad primũ cõcurrũt in hoc caſu tria, ſ. modus uendẽdi, ſ. q̃rẽdo emptorẽ: cã uẽdendi, puta, neceſſitas, uel aliquid aliud &c. & diminutio notabilis ptij reſpectu ptij cõiter currentis. uerbi gratia pannus iſte à mercatoribus cõiter uenditur centũ: ergo q ultro offero, & q̃ro emptorẽ, non inuenio q uelit mihi dare plus q 80. & ſic uendente me pro 80. longẽ minus q cõiter ualet, emitur: ex quibus apparet unde difficultas cõtingit. Nã modus uendendi, ſ. ultro offerre, & q̃rere emptorẽ, manifeſtẽ in æſtimatione hominũ uiliſicat rem uenalẽ. Vlt' onerãt, merces, ut in Prou. dr, uileſcũt pro tertia parte. Et ſi prẽtia rerũ determinãda ſunt, put res æſtimant' ab hominibus, conſequẽs vr, q modus iſte uẽdẽdi rõnabiliter minuat de pretio cõmuniter inuẽto: ſed cũ modus uẽdendi reducat' in cauſam uendendi, apparet oppoſitum: quia cõiter minus notabiliter uendẽtes, ex neceſſitate, nõ uoluntate hoc faciũt, ut patet & in his q ſubhaſtantur. Sunt n. bona pauperum debitorum, q ut ſatiſfiat creditori in pecunia, uendunt' plus danti illo mõ uẽdẽdi. Et totũ hoc dãnum ſuſtinet pauper, quia non habet vñ aliter ſoluat, ſaltẽ p tẽnc. Patet ẽt in his q per mediatores uẽduntur, ab illis q emerunt ad tẽpus, non ut illa haberent, ſed ut ſtatim uenderent, ut pecuniã haberent ſibi neceſſariã, & hoc quia nõ inueniũt qui eis mutuet. Tales n. q hodie iuſto pretio emunt mille, hodie dant ibidẽ pro octingentis, uel minus, prout poſſunt. Stat ergo difficultas in hoc, an modus vẽdẽdi, an cã uẽdẽdi, an utriq;, an neutrũ, ſit hac in re penſitãdũ. Hæc de primo. ¶Quo ad ſecundum ſcito, q in huiuſmodi commutationibus, ſcilicet emptione, & uenditione, non eſt recurrendũ ad ea, quę ſunt per accidẽs, puta, donationẽ admiſtã, dicendo q vẽditor præſumitur donare, & huiõi, tũ quia hoc nõ eſt uerũ, ſicut nec in uſura, ẽt ſi ſine neceſſitate aliqua quis accipiat mutuũ ſub uſura, pſumitur donare: tũ quia iuſtũ quæritur, non donũ in emptionibus, & venditionibus. Et hoc bñ nota, ne fallaris dicẽdo. Ille nõ eſt in neceſſitate, noluit vendere: nemo coegit, potuit donare. ergo donauit ſuperfluũ. Applica namque hoc ad accipientem ſine neceſſitate mutuũ ſub uſura, ut dictum eſt, & pſpices erroneũ eſſe dicẽtem ſuum uerũ pp allatam cãm, quia commutatio exercetur, nõ donũ: iuſtitia, non liberalitas exam̃nanda eſt. Et ex hoc capite ſequitur, q cã vendẽdi per accidens ſe habet ad iuſtũ ptiũ, niſi redundet in quãtitatẽ maiorẽ, vel minorẽ valoris rei uenalis: q iuſtũ ptiũ determinãdũ eſt ſecundũ æqualitatẽ rei ad rẽ, hoc eſt, rei venalis ad rẽ q dat' pro ea, & ecõuerſo. Vñ ſiue ex indigẽtia, ſiue ex abũdãtia, ſiue ex cõplacẽtia, ſiue ex dſpectu q vẽdat, nõ auget', uel diminuit' preciũ, niſi redũdet in quãtitatẽ ualoris rei uel ſimpliciter, uel uendenti. Simpliciter, cũ abundantia rei tanta eſt, q facit rem uilioris ptij: uendenti aũt, cũ incõmoditas, uel indigentia magnificat valorem rei uendenti, q ſ. ualet plus ſibi licet, non ſimpliciter, ut in litera dicitur. Et ex hoc ſequitur q ſi certa merces, puta, una petia ſerici, ualet apud mercatores communiter centum nunc Romæ, & inueniantur duo pringipes viri, quorum quilibet unam huiuſmodi petiam habet, & uterque vult ſuam uendere, ſed ex diuerſa cauſa, unus quia in neceſſitate conſtitutus, nec poteſt alter ſui pondere neceſſitatibus: alter diues, quia non placet ſibi tenere illam domi, & exponant ambæ uenales, ultro oblatę quærant emptores, & nõ inueniant emptorẽ niſi pro 70. pro qualibet, & vendant ambæ tali pretio, ſi ſic, inquã, accidat, par ratio eſſet de iuſto, uel iniuſto pretio utriuſque. Et ſi emere à diuite tali pretio non eſt peccatum, nec emere ab indigente erit pctm. Et ſi emere ab indigẽte erit pctm, emere ẽt à diuite erit pctm: & rõ eſt, qa hic non eſt differentia in ualore rei q vẽdit, nec ſimpliciter, nec huic. Alioqn quæ libet res pauperis ualeret plus, q ſimilis rei diuitis, quod experientia quotidiana teſtatur falſum eſt. ſed eſt differentia in ſola cã uendendi, ut patet. Ad hoc igitur deduci vr omnis quæſtio, ſi modus ipſe uendendi ſit rõnabilis cã notabilis diminutionis à communi pretio, ex quo non refert quã quis cã uendat: ſed reuera modus uendendi, licet forte in cum cã diminutionis huiuſmodi, uera tamen cã eſt defectus emptorum. Si n. adeſſent emptores tanti, aut quan tanti, emerent ultra tanta merces, quanti retenta apud mercatores: ſed quoniam p tunc q ille vult uendere, deſunt emptores, adeo minus uenditur, & rõnabiliter: quia regulare eſt, q tãto quãto plures habet emptores, tanto plus æſtimatur & ualet. Vnde gẽmæ quando non habeant emptores, uiliſſimè uenduntur: & quando multi inueniuntur carum emptores, magni ſunt, & pretio notabiliter excellino uenduntur. Et ſimile uidemus in alijs rebus, quod quãdo in aliquo loco, uel tempore non indigent, aut non inueniuntur aliquibus, aut nequeunt illas emere propter penuriam pecuniæ, uileſcunt res huiõi notabiliter. Quia igitur pecunia emptorum nũc rõnabilis cã eſt notabilis diminutionis pretij à pretio cõi expectãtium emptores, iõ iuſtum pretium cenſendum eſt id, quod inueniri nunc põt, facta promulgatione rei uenalis, ne occulta uenditio ſit cã penuriæ emptorũ, quãuis ſit notabiliter minus, q ptiũ, qđ cõmuniter currit apud expectãtes emptores. Et licet hoc ex dicta rõne oſtenſiua clarum videatur, manifeſtatur tñ ex cõiter accidentibus reputatis iuſtis. Videmus q poſt bella, & deuaſtatas vrbes, habẽtes domos, nec potentes expectare emptores, q cõparatis rebus & refectis vrbe erant, vẽdunt p mille domos ualentes quatuor millia, ſi caſus hic non eſſet. Et iuſtũ pretium dr mille: quia hodie nõ inuenit emptorẽ, qui emat plus. Similiter à mercatoribus ĩ ſine nũdinarũ, q a nolunt expectare futuros emptores, poſt nundinas emunt' cõducte merces multò uilius, q illis diebus cõiter valebãt. Et libere inter ceſſantib' fraudibus, & coactione, & pp penuriã emptorũ ndetantum uendit', quantum inuenitur ab emptoribus nũc, & communiter ſciẽtem talam eſſe uenalem nunc, iuſto pretio uenditur, & emit' quacunque ex cauſa quis uendat, quãtũcunque expectantes craſſinum emptorẽ communiter longẽ plus uendant.

¶Et ſi obijciatur, q paucitas emptorum oritur ex hoc, q homines æſtimant huiuſmodi emptionem eſſe iniuſtam, Rñdetur primò, q hoc non conſtat. Secundò, q ſtultorũ infinitus eſt numerus, & pauci ſunt adeò timorati: vñ nõ vr cã illa probabilis. Tertiò, q apparet manifeſtè in ſubhaſtatione, ẽt ſine curiæ authoritate, non deeſſe emptores. Vt autẽ probabilis rõ defectus emptorum: quia pauci ſunt qui egeant tunc re illa, & habeant tunc paratam pecuniam ad emendum hæc. Et hæc de ſecũdo. ¶Quo ad tertium, ſcito q ex hac concluſione, ſ. iuſtum pretiũ rei eſt illud, quod nunc poteſt inueniri ab emptoribus præſuppoſita cõi notitia, & remota omni fraude, & coactione &c. ſuppoſita cõi notitia... ſoluuntur multæ quæſtiones, ſcilicet de ementibus ab ultrò offerentibus, ſiue ſubhaſtando interuedente, aut non interuedente curia: & de ementibus ab his, qui recedere volunt, nec amplius illic expectare vel ab his qui neceſſitate diuiti expectare nequeũt emptores, & alia huiuſmodi &c. Apparet quoque ex hac eadẽ radice, q facientes monopolium, ut pretium prout uolunt imponant, iniuſtiſſimi ſunt: quoniam coguntur ex hac homines plus ſoluere, quàm communiter vẽderetur, ſi huiuſmodi monopolium non eſſet: ſicut coguntur ſoluere uſuras egentes pecunia, & non inuenientes mutuum ſine uſura, unde tenẽtur ad reſtitutionẽ totius ſummæ excedẽtis ptiũ qđ ualeret, ſi non eſſet huiõi monopolium. Tenentur aũt reſtituere his, à quibus extorſerunt: nec ſolum ipſi tenentur reſtituere, ſed dãt concedentes hoc, & reliq qui ſunt cauſæ huiõi iniuſtæ acceptionis. ¶Ad rationem autem in oppoſitum, ſ. quia huiuſmodi uenditio ex indigentia non eſt uoluntaria ſimpliciter, ſed ſemiuiolenta, ſicut proiectio mercium in mare, Reſpondetur, quod licẽt huiuſmodi uenditio habeat aliquid admiſtum de inuoluntario, quo ad cauſam uendendi, eſt tamen ſimpliciter, & abſolute

Conclu. f

Conclu. i

Conclu. m

Conclu. n

Conclu. q

Concl. R

...unt voluntaria. Regula tamen est, q si iusto ptio res vendit, nihil nocet commutationi, q secundum eam inuoluntaria sit venditio, ut patet in eo, q necessitate indigentiæ ductus, vendit a proximis habitu agrum iusto tñ precio, & similibus unde si iustu est pretium q dximus, nihil obstat huiusmodi admissio uoluntarij &c.

nantur ex debito iustitiæ, ex debito tñ honestatis gratiose donare debent aliquid dominis depositorũ. Et si gratiose donant ex dicta cã, quia simulũ iuuantur ex uero deposito, ipsi laudabiliter operantur dãdo, & illi depositorũ licitè psit recipere data. Attendat tñ utraq; pars, ne corrupta sit intentio, ut quasi ex debito iustitiæ soluatur, aut expectet. Et si dñs depositi liberius tenet depositũ suum apud hũc gratum, q apud non gratũ, nõ propterea peccat. Et similiter, si nũmularius iõ supererogat, ut grat⁹ sit, & ex hoc ipso q gratus est sperat, q dñs tenebit suũ depositum apud ipsum gratum, nõ peccat. Et ratio est, quia omnium iõ est gra, non obligat o implicitè, uel explicitè. Quod si non ex gratitudine, sed propter vsum pecuniæ datur quasi pretium, usura est.

¶In eodé art. dubiũ occurrit, q a vendere aliquid, puta agrũ, uel domũ cũ pacto de retrouendendo: & ex cũ pacto q iterum q retrouendat, locetur ipsi eidẽ primo venditori, est licitũ, ut communis obseruãtia testat, si sint iusta ptia. Et tñ cõstat, quod in hoc casu res venditur plus q ualet: qa si ualet mille, venditur pro mille, & pro obligatione ad retrouendẽ dũ, quã obligationẽ constat esse æstimabilẽ pecunia, nõ minus q obligationẽ ad renũciandũ, quam pecuniæ æquiualere dicit author infer⁹ in qõne sequenti articulo 1. ad 4. est ergo licitum uendere rẽ plus quàm ualet.

¶Ad hoc di q in huiusmodi cõtractibus non vendit res plus q ualet pp duo. ¶Primo, quia cõiter res, q sic uenduntur, ualet plus nõ absolutè, sed venditori: qa iõ vult illud pactũ, quia incõmodũ ex venditione incurrit. Rñdet ergo obligatio emẽtis ad reuertẽdũ & locãdũ, quãtitati ualoris rei respõ inius. Et sic quia res ualet mille, & quanti est incommoditas mea, ideò emitur pro mille, & obligatione ad uendendum, & locãdũ. ¶Secũdo, quia cũ ex iure positiuo sic rerũ dñio, & pprietas cõsuetudo, quæ iuris uim habet, effecit, ut pro nihilo habeatur hæc pacta in hmõi cõtractibus, & hoc ad obuiandũ fraudibus usurarum. Si enim ager ualens mille, venderetur octingentis cũ illis pactis in fraudem usurarum, mutuum magis quàm uenditio pararetur. ¶In calce corporis eiusdẽ articuli nota illa uerba, Ille qui ex re alterius accepta multũ iuuat &c. Ex his namq; apparet, q nũmularij habentes in deposito aliorũ pecunias, quibus vtendo in exercitio suo licito multũ iuuantur, quia non te-

danificatus ẽ, si sit notabile dãnũ. Quod iõ dico, quia iustũ ptiũ rerũ nõ est punctualr determinatum, sed magis in quadam æstimatione consistit: ita q modica additio, uel minutio non vr̃ tollere æqualitatẽ iustitiæ.

Ad II dicẽdũ, q sicut Aug. ibidem* dicit. Minus ille uel seipsum intuẽdo, uel alios experiẽdo, uili uelle emere, & carè vendere, oĩbus id credidit esse cõe: sed qm̃ reuera uitiũ ẽ, põt quisq; adipisci hmõi iustitiam, qua huic resistat, & uincat. Et ponit exẽplũ de quodã, q modicum pretium de quodã libro pp ignorantiã postulanti, iustũ pretium dedit. Vnde patet q illud cõe desiderium non est naturæ, sed uitij: & ideò commune est multis, qui per latam viã vitiorum incedunt.

Ad III dicẽdũ, q in iustitia commutatiua considerat principalr æqualitas rei: sed in amicitia utilis, consideratur æqualitas utilitatis. Et iõ recompensatio fieri debet sm̃ utilitatem perceptam: in emptione uerò secundum æqualitatem rei.

ARTICVLVS II.

Vtrum uenditio reddatur illicita propter defectum rei uenditæ.

Ad secundum sic pcedit. Videtur q venditio non reddatur iniusta, & illicita pp defectum rei uenditæ. Minus. n. cætera sunt pẽsanda in re, q rei spẽs substantialis: sed pp defectum speciei substẽtialis non vr̃ reddi vẽditio rei illicita, puta, si aliqs uendat argentũ, uel aurum alchimicũ pro uero, qđ est utile ad oẽs humanos vs⁹, ad quos necessariũ est argentũ & aurũ, puta, ad vasa, & ad alia hmõi. ergo multo minus erit illicita venditio, si sit defectus in alijs.

¶2 Præ. Defectus ex parte rei, q est sm̃ quantitatem, maximè vr̃ iustitiæ contrariari, q in æqualitate consistit, quãtitas autem p mensuram cognoscitur. Mensuræ aũt rerũ, q in usum hominũ ueniunt, nõ sunt determinatæ, sed alicubi maiores, alicubi minores, ut patet per Philosophũ in 5.* Ethico. ergo nõ põt euitari defectus ex parte rei vẽditæ: & ita uidetur q ex hoc vẽditio non reddatur illicita.

¶3 Præt. Ad defectũ rei uenditæ ptinet, si ei conueniens qualitas deest: sed ad qualitatẽ rei cognoscendã requirit magna sciẽtia, quæ plerisq; uenditoribus deest. ergo non reddit vẽditio illicita propter rei defectum.

Sed contra est, qđ Ambr.* dicit in lib. de Offi. Rẽla iustitiæ manifesta est, q à vero non declinare virũ deceat bonum, nec dãno iniusto afficeẽ quẽquã, nec aliqd dolo annectere rei suæ.

Respon. Dicendum, q circa rẽ, quæ uenditur, triplex defectus considerari põt. Vnus qdẽ sm̃ speciem rei: & hunc qdẽ defectũ si uenditor cognoscat in re, quã vẽdit, fraudẽ cõmittit in vẽditione, vñ uenditio illicita reddit. Et hoc est qđ dr̃ contra quosdã Isa. 1. Argentum tuũ uersum est in scoriã, uinum tuũ mistũ est aqua. Quod. n. permistũ est, patitur defectũ quantũ ad speciẽ. Alius aũt defectus est sm̃ quantitatem, quæ p mẽsurã cognoscitur: & iõ si quis scienter utatur deficiẽti mẽsura in vẽdẽdo, fraudẽ cõmittit, & est illicita vẽditio. Vñ dicit Deut. 25. Nõ habebis in sacculo diuersa põdera, mai⁹, & minus: nec erit i domo tua modius maior, & minor. & postea subdit: Abominat Dñs cũ, q facit hæc, & aduersat oẽm iniustitia. Terti⁹ defect⁹ est ex parte qualitatis, puta, si aliquod aĩal infirmũ uendat quasi sanũ: qđ si qs scienter fecerit, fraudẽ cõmittit i vẽditione, vñ est illicita vẽditio. Et * in omnibus talib. nõ solum aliquis peccat iniustã vẽditionẽ faciendo, sed ẽt ad restitutionẽ tenetur. & Si q verò eo ignorãte aliqs prædictorũ defectuũ in re vendita fuerit, uenditor quidẽ nõ peccat, qa facit iniustum materialiter: nec eius

¶In responsione ad primum nota, q ex hoc q iustum pretiũ habet latitudinẽ, & distinguit solet i piũ, moderatum, & rigorosum, soluũtur quę sit once multæ ex vario pretio eiusdẽ rei in eodem loco, & tẽpore, dum uendi tur ab uno decẽ, ab alio vñcim, ab alio duodecim, & ab omnib⁹ iustè. Et hinc fit, vt unus emat decem, & statim uendat rem illam duodecim absque læsione cõscientię. Hinc quoq; fit, vt uendat soluenti nũc pro decem, qui scit futuro ad annum nõ vult uendere nisi pro duodecim, & sic de alijs similibus.

SVP. Q. LXXVII. ART. II.

In ar. 2. eiusdẽ quæstionis 77. nota, q licet author in rñsione ad primũ, non reputet impossibile fieri aurum uerum per artem, quia si nunq aut raro fit, sed sæpissimè accidit contrarium, quod scilicet ex uero auro fiunt fumum, dum multas expensas faciũt, quæ in fumum resoluuntur: ideo huiusmodi ars aut nõ humana, aut principiũ post res consultas cũ sapientibus est. Habet autem in litera, quod non sufficit al chimicum aurũ, uel argentum tale facere, ut nummus, vasa, & huiusmodi construendis sit habile, cum

*Loco citato in argũ.

*Li. 5. c. 7. tom. 5.

*Li. 3. c. 11. a medio illius. t. 1.

Parrella per totum. 413

Conclu.

Conclu.

Concl.

Conclu.

Conclu.

F G H I K

enim pp naturæ impuritatẽ, tũ pp operationes naturales, tũ pp frequentiorẽ applicationẽ, tũ pp diuturniorẽ permansionẽ. Iniustã ergo reddit venditionẽ talis speciei defectus &c. Et si bene pspexeris has quatuor rõnes, videbis eas habere locũ in alijs, q p alchimiã fieri possunt pportionaliter applicãdo, nisi fortè tertia iõ locũ in quibusdã careat, propterea q res illæ non nisi semel applicari possint ad operationẽ ex natura sua. Reliquæ namq; cõmunes ad oĩa hmõi rationes videntur &c. Et iõ memento applicare eas ad occurrentia.

SVP. QV. LXXVII. ART. III.

In art. 3. eiusdem quæstio. nota tria. Primũ in principio corporis articuli. s. generalẽ regulã, vñ aliquis tenet dare auxiliũ, vel consiliũ &c. proximo, s. vel ex parte agẽtis, qa sue curæ incumbit, vel ex parte patientis, quia est in necessitatis articulo, ita q non possit ei p alium subueniri. In his. n. duobus casib⁹ tñ tenetur quis pximũ adiuuare, ut in litera dr̃. Et ex his tu applicãdo, casus occurrẽtes determinato. ¶Secundum in calce eiusdẽ corporis, q illud dictum, s. venditor põt suæ indẽnitati cõsulere reticendo occultũ uitium, est intelligẽdum, qñ uitium occultũ, nec damnum, nec periculũ proximo inferre põt: & non si in periculum, aut damnũ proximi esse põt. Et ideo, q si res hmõi plus cõiter æstimaẽ, uitium est occultũ, quãuis quantũ est ex parte uẽditoris, iusta seruatũ sit, seruando q in litera dr̃, cauendum tñ est ne si emptor postmodũ rem illã uendat, nesciens occulti defectus plus uendat, q sit iustum pretiũ. Alioquin uendendo rẽ occultè uitiosam, dat occasionẽ damni secũdo emptori. Et propterea primus uenditor cõscius occulti defectus, post ipsum uẽdi...

operatio ẽ iniusta, ut ex supradictis * patet: tenet tñ cũ ad ei⁹ notitiam peruenerit, damnũ recompẽsare emptori. Et qđ dictũ est de uẽditore, ẽt intelligẽdũ est ex parte emptoris. Cõtingit. n. qñq; vẽditorẽ credere rẽ suã esse min⁹ pretiosam quãtũ ad speciẽ, sicut si aliqs vẽdat aurũ loco auricalchi, emptor si id cognoscat, iniustè emit, & ad restitutionẽ tenet: & eadẽ rõ ẽ de defectu qualitatis, & q̃titatis.

Ad primvm ergo dicendũ, q aurũ, & argẽtũ non solum cara sunt pp vtilitatẽ uasorũ, q ex eis fabricant, aut aliorũ hmõi, sed ẽt pp dignitatẽ & puritatẽ substãtiæ ipsorũ. Et iõ si aurũ, vel argẽtũ ab alchimicis factũ, uerã speciẽ nõ habeat auri & argẽti, est fraudulẽta & iniusta vẽditio: psertim cũ sint aliquæ vtilitates auri, & argenti ueri, sm̃ naturalẽ operationẽ ipsorũ, q nõ cõueniũt auro p alchimiã sophisticato. Sicut qđ hẽt pprietatẽ lætificãdi, & contra quasdã infirmitates medicinaliter iuuat. Frequẽtius ẽt põt poni in operatione, & diutius in sua puritate pmanet aurum uerũ, q aurũ sophisticatũ. Si aũt p alchimiã fieret aurũ uerũ, nõ esset illicitũ ipsum p uero uendere: qa nihil prohibet artẽ uti aliqbus naturalib⁹ causis ad pducẽdũ naturales, & veros effect⁹, sicut Aug. dicit i 3.* de Tri. de his, q arte dæmonum fiunt.

Ad II dicẽdũ, q mẽsuras rerũ uenaliũ necesse est in diuersis locis esse diuersas pp diuersitatẽ copiæ, & inopiæ rerum: qa vbi res magis abũdat, cõsueuerũt esse maiores mensuræ. In vnoquoq; tñ loco ad rectores ciuitatis ptinet determinare, q sint iustæ mẽsuræ rerũ uenaliũ, pẽsatis cõditionibus locorũ, & rerũ. Et iõ has mẽsuras publica authoritate, uel consuetudine institutas præterire non licet.

Ad III dicẽdũ, q sicut Aug. dicit in 11.* de ciui. Dei, Pretiũ rerũ uenaliũ nõ cõsideratur sm̃ gradũ naturæ, cum qñq; pluris vendaẽ vnus equus, q unus seruus: sed considerat sm̃ q res in vsum hominis ueniũt. Et iõ nõ oportet q vẽditor, uel emptor cognoscat occultas rei uenditę qualitates, sed illas solũ, p quas reddit humanis vsibus apta, puta, q equus sit fortis, & benè currat. & sic in cæteris. Has aũt qualitates de facili uenditor & emptor cognoscere possunt.

ARTICVLVS III.

Vtrum venditor teneatur dicere vitium rei venditæ.

Ad tertivm sic pcedit. Vr̃ q venditor non teneaẽ dicere vitiũ rei venditæ. Cum. n. uenditor emptorẽ ad emendũ nõ cogat, vr̃ eius iudicio rem, quã uẽdit, supponere: sed ad eũ dẽ ptinet iudiciũ, & cognitio rei. nõ ergo vr̃ imputandũ uenditori, si emptor in suo iudicio decipitur, præcipitanter emendo absq; diligẽti inquisitione de cõditionibus rei.

¶2 Præt. Stultum vr̃, q aliquis id faciat, unde eius operatio impediatur: sed si aliquis uitia rei uendendæ indicet, impedit suam uenditionem. Vnde Tull. in lib. de Offi. inducit quẽdam dicentẽ. Quid tam absurdum, quàm si domini iussu ita præco pdiceret, Domum pestilentem vendo? ergo uenditor non tenetur dicere uitia rei uenditæ.

¶3 Præt. Magis necessarium est homini ut cognoscat uiam uirtutis, quàm ut cognoscat uitia rerũ, quæ uenduntur: sed homo nõ tenetur cuilibet cõsilium dare, & ueritatem dicere de his, q pertinẽt ad uirtutẽ, quamuis nulli debeat dicere falsitatẽ. ergo multo minus tenetur uenditor uitia rei uenditæ dicere, quasi consilium dando emptori.

¶4 Præt. Si aliquis teneatur dicere defectũ rei uenditæ, hoc nõ est nisi ut minuaẽ de pretio: sed quãdoq; diminueretur de pretio etiam absq; uitio rei uenditæ propter aliquid aliud, puta, si uẽditor deferens triticum ad locum, ubi est caristia frumẽti, sciat multos posse uenire, qui deferant: quod si sciretur ab emẽtibus, minus pretium darent. Huiusmodi autem non oportet dicere uenditorem, ut uidetur. ergo pari ratione nec uitia rei uenditæ.

Sed contra est, quod Ambro.* dicit in lib. de Offic. In contractibus uitia eorum quæ ueneunt pdi iubenẽ, ac nisi intimauerit uẽditor, quãmuis in ius emptoris transierint, doli actione uacuãtur.

Resp. Dicẽdũ, q dare alicui occasionẽ periculi, vel damni sp est illicitũ, quis non sit necessariũ, q homo alteri sp det auxiliũ, uel consilium pertinens ad eius qualemcunq; promotionẽ: sed hoc solum est necessariũ in aliquo casu determinato, puta, cũ alius eius curæ subdaẽ, uel cũ non põt ei p alium subueniri. Venditor aũt, qui rem uendendã proponit, ex hoc ipso dat emptori damni, uel periculi occasionẽ, q rem uitiosam ei offert, si ex eius uitio damnũ, uel periculum incurrere possit. Damnũ quidem, si pp hmõi uitium res, q uendenda proponitur, minoris sit pretij: ipse uerò pp huiusmodi uitiũ nihil de pretio subtrahat. Periculũ autem

dit, debet dicere p se, uel per alium occultum defectum ei qui emit, qui est dominus tenus sic & seipsum seruauerit indẽnẽ, & proximo occasionẽ damnificandi alterum nõ dederit. ¶Tertiũ est in rñsione ad quartũ, q regulariter considerantur in emptione, & uenditione pretiũ psens, non futurũ, aut præteritũ. In quibusdam tñ cõtractibus, qñ. s. erat res suas seruaturus, ut futuro tẽpore venderet, uel cũ emit res futuro tẽpore assignandas, iõ pretij futuri habenda patet extra. de usuris, capit. Nauigantis &c.

q. 55. ar. 1.

Para secũ de.

Conclu.

D. 94. & D. 140.

*Lib. 3. c. 8. tom. 3.

*Li. 11. c. 16. to. 5.

Parrella per totum. 414

Quol. 2. a. 10.

Li. 3. parũ ante mediũ libri, in c. cui⁹ titul⁹ est. In cõtractibus cõmunib⁹, q forma honesti, sine illi⁹.

*Lib. 3. c. 10. parũ a prin. t. 1.

A B C D E

quit, si pp hmôi vitium vsus rei reddat impeditus, F vel noxius, puta, si aliqs alicui vẽdat equũ claudicãtẽ ꝓ veloci, vel ruinosam domũ ꝓ firma, uel cibũ corruptũ, siue venenosum ꝓ bono. Vñ si huiusmodi vitia sint occulta, & ipse nõ detegat, erit illicita, & dolosa vẽditio, & tenet vẽditor ad damni recõpẽsationẽ*. Si verò vitiũ sit manifestũ, puta, si equus sit monoculus, vel cũ vsus rei, etsi ñ cõpetat uẽditori, põt tñ eẽ cõueniẽs alijs, & ipse pp hmôi vitiũ, subtrahat quãtũ oportet de ptio, ñ tenet ad manifestãdũ uitiũ rei: qa forte pp hmôi vitium emptor uellet plus subtrahi de pretio, q̃ esset subtrahendum. Vnde potest licitè venditor G indemnitati suæ consulere, uitium rei reticendo.

Conclu. m
Conclu. p

Ad primvm ergo dicẽdũ, qđ iudiciũ nõ põt fieri nisi de re manifesta. Vnusquisq; n. iudicat fm q̃ cognoscit, vt dr* in 1. Ethi. Vñ si uitia rei, q̃ vendẽda proponitur, sint occulta, nisi per uenditorem manifestent non sufficiẽter committitur emptori iudicium: secus autẽ esset, si essent uitia manifesta.

* Li. 1. c. 3. com. 5.

Ad II dicẽdũ, q̃ non oportet q̃ aliqs p pconẽ vitiũ rei venditæ prænuntiet: qa si pdiceret uitiũ, exterrerent emptores ab emendo, dũ ignorarent alias cõditiones rei, fm quas est bona, & vtilis: sed singulariter est dicendũ uitium rei ei, q ad emẽdũ H accedit, q põt simul oẽs conditiones adinuicẽ cõparare bonas, & malas. Nihil enim prohibet rem in aliquo uitiosam, in multis alijs utilem esse.

Ad III dicẽdũ, q̃ q̃uis hõ nõ teneat simplr oĩ homini dicere veritatẽ de his, q̃ ptinẽt ad uirtutes: tenet tñ i casu illo de his dicere ueritatẽ, qñ ex ei* facto alteri periculũ immineret in detrimẽtũ uirtutis, nisi diceret ueritatem: & sic est in proposito.

Ad IIII dicẽdũ, q̃ uitiũ rei facit rẽ in psenti eẽ minoris ualoris, q̃ uideat: sed in casu pmisso in futurũ res expectat esse minoris valoris p supuẽtũ negociatorũ, q ab emẽtib* ignorant. Vñ uẽditor, I q vẽdit rẽ fm ptiũ qđ inuenit, nõ vr cõtra iustitiã facere, si qđ futurũ est, nõ exponat: si tñ exponeret, vel de ptio subtraheret, abũdãtioris eẽt uirtutis, q̃uis ad hoc ñ uideat teneri ex iustitię debito.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum liceat negotiando, aliquid carius vendere, quàm emere.

Ad qvartvm sic pcedit. Vr q̃ nõ liceat negotiãdo aliquid carius uendere, q̃ emere. Dicit. n.* Chrys. super Matt. 21. Quicũq; rẽ cõparat, ut integrã K & immutatã uẽdẽdo lucretur: ille est mercator, q de templo Dei eijcit. & idẽ dicit Cassiodorus sup illud Psal. 70. Qm nõ cognoui literaturam, uel negotiationẽ, fm aliã literam. Quid, inquit, est aliud negotiatio, nisi vilius cõparare, & carius uelle distrahere? & subdit*, Negotiatores tales Dominus eiecit de tẽplo: sed nullus eijcitur de templo, nisi pp aliqđ pctm. ergo talis negotiatio est peccatũ.

¶2 Præt. Cõtra iustitiam est, q̃ aliquis rem* carius vendat, q̃ valeat, uel vilius* emat, ut ex dictis * apparet: sed ille q negotiãdo rem carius uendit, q̃ emerit, necesse est q̃ vel vilius emerit, q̃ valeat, vel carius uendat. ergo hoc fine pctõ fieri non potest.

¶3 Præt. Hier.* dicit, Negotiatorem clericum ex inope diuitem ex ignobili gloriosum, quasi quandam pestem fuge: non autem negotiatio clericis interdicta esse uidetur, nisi propter peccatum. ergo negotiando aliquid vilius emere, & carius uendere est peccatum.

Sed contra est, qđ Augu.† dicit sup illud Psal. Quoniã nõ cognovi literaturam: Negotiator auidus acquirendi, pro dãno blasphemat, p pretijs rerũ mentit, & peierat: sed hæc uitia hominis non sunt artis, q̃ sine his uitijs agi potest. ergo negotiari secundũ se non est illicitũ.

Resp. Dicẽdũ, q̃ ad negotiatores pertinet commutationibus rerũ insistere. Vt aũt Philo. dicit in * primo Politic. duplex est rerũ cõmutatio. Vna quidẽ quasi naturalis, & necessaria, p quam. s. fit commutatio rei ad rẽ, uel rerũ, & denariorũ pp necessitatẽ vitæ: & talis cõmutatio nõ pprie ptinet ad negotiatores, sed magis ad œconomicos, uel politicos, q habẽt puidere uel domui, uel ciuitati de rebus necessarijs ad uitam. Alia verò cõmutationis spẽs est uel denariorũ ad denarios, vr quarũcũq; rerũ ad denarios nõ pp res necessarias uitæ, sed pp lucrũ q̃rẽdũ. Et hæc qdẽ negotiatio propriè vr ad negotiatores ptinere, fm *Phil.* Prima autẽ cõmutatio laudabilis est, quia deseruit naturali necessitati. Secũda aũt iustẽ uituperat, qa quãtũ est de se deseruit cupiditati lucri, q̃ terminũ nescit, sed in infinitũ tẽdit. Et iõ* negotiatio fm se considerata quandã turpitudinem hẽt*, in quãtũ non importat de sui rõne finem honestũ, uel necessarium. Lucrum tñ, quod est negotiationis finis, etsi in sui rõne non importet aliqd honestum, uel necessarium, nihil tñ importat de sui rõne uitiosum, uel uirtuti cõtrariũ. Vñ* nihil prohibet lucrum ordinari ad aliquẽ finẽ necessarium,

SVP. QV. LXXVII. ART. IIII.

Porrecta per totum. 415
Nic. de Nyss Tra. 3. p. 3. pa. 2. q. 11.
Opusc. 13. cap. 3.

In art. 4. eiusdẽ 77. q. nota tria. Primũ in corpore artic. vt scias discernere inter affirmationẽ mali, & negationẽ boni. negotiatio nãq; pp lucrũ est humana natura, q̃ nõ affirmat de ea malũ, sed negatur bonũ. Nã n. est secũdũ se mala, qa si talis esset, nulla intẽtione posset eẽ licita. Neq; est secũdum se bona, quia nõ ordinat ad finẽ necessariũ, aut honestũ: sed hẽt pooris speciẽ mali, vt in ratione ad terminum dr. Et qa actio secundũ se non mala, nec bona moraliter, põt ex adiuncto fine esse bona, si finis est bonus & mala, si finis est malus, iõ negociatio pp lucrum & tusẽ vituperatur, tanquam habens speciẽ mali: & illicita est, si ordinatur ad lucrũ ut ultimum finem: & licita est, si ordinatur ad sustentationem familiæ, uel reipublicæ.

¶ Secundo in responsione ad primum, ne fallaris intelligẽs ex litera, quòd author putet eum qui uenderet rem non mutatã carius, cõstituere finem ultimum in lucro, ac per hoc peccare mortaliter. Non enim hoc dicit, sed comparando uendẽtem rem mutatã carius, uendenti carius rem nõ mutatam, in primo apparet quòd præmium sui laboris in mutando intẽdit: in secundo autem nihil aliud apparet, nisi lucrũ. Hæc sunt quo ad apparentiam. Verumtamen ut in litera subiungitur, quia etiam ipsum lucrũ potest licitè intendi, si in aliũ finem ordinetur: ideò etiam uendendo rem non mutatam carius, põt lucrum intẽdere nõ vt ultimum finem.

¶ Tertium est in responsione ad secundum, quòd non putes authorẽ uoluisse ibidem comprehendere omnes causas, ob quas licet carius vendere, q̃ emptum fuerit. Sufficit enim literæ, q̃ tres causæ assignatæ ibide sint veræ, nec requiritur, q̃ sint solæ, cum hoc nõ dicatur in litera. Superius namq; alia causa assignata est, scilicet, latitudo præsij iusti. Et ratio expensarũ in conducẽdo, conseruando &c. & operarũ ipsius negotiatoris habenda est. Non enim gratis nostræ debent commoditati ministrare.

* Homil. 38. in opere imperfecto a medio to. 2.
* Eodẽ loco.
* Artic. 1.
* In epist. ad Nepotianũ inter principium & med. to. 4.
† Psal. 70. in cõcione prima partis Psal. a med. sermo 8.
* Li. 1. Politic. c. 1. & 6. to. 5.
* Li. 1. Politic. ca. 6. tom. 5.
Conclu. m
Conclu. p
Conclu. e

vel

vel etiam honestum, & sic negotiatio licita reddetur.* Sicut cum aliqs lucrum moderatũ, quod negotiãdo q̃rit, ordinat ad domus suę sustentationẽ vel ẽt ad subueniendum indigentibus: uel ẽt cum aliqs negotiationi intẽdit pp publicã utilitatem, ne. s. res necessarię ad uitam patrię desint, & lucrũ expetit nõ quasi finẽ, sed quasi stipendiũ laboris. A

Ad primvm ergo dicẽdũ, q̃ verbũ Chrys. est intelligẽdũ de negotiatione, fm q̃ ultimũ finẽ in lucro constituit: quod præcipue vr, qñ aliquis rẽ nõ immutatã carius uẽdit. Si. n. rẽ in meli* mutatã carius uẽdat, vr pmiũ sui laboris accipere: quis & ipsũ lucrũ possit licitẽ itẽdi nõ sicut ultim* finis, sed B pp aliũ finẽ necessariũ, & honestũ, ut dictum est.

Ad secvndvm Dicẽdũ, q̃ nõ q̃cũq; cari* uẽdit aliqd, q̃ emerit, negotiat, sed solũ q ad hoc emit, ut cari* uẽdat. Si aũt emit rẽ nõ ut uẽdat, sed ut teneat, & postmodũ pp aliq̃ cãm eã uẽdere uelit, nõ est negotiatio, q̃uis carius uendat. Põt. n. hoc licitẽ facere, uel qa in aliquo rẽ meliorauit: uel qa ptium rei est mutatum, fm diuersitatem loci, uel tẽporis: uel pp periculum, cui se exponit, transferẽdo rem de loco ad locum, uel ẽt* fieri faciendo. Et fm hoc nec emptio, nec uenditio est iniusta.

*Alias ferri.

Ad tertivm dicẽdũ, q̃ clerici nõ solùm debẽt C abstinere ab his, quæ sunt fm se mala, sed etiã ab his, quæ habent speciem mali. Quod quidem in negotiatione contingit, tum propter hoc, q̃ est ordinata ad lucrum terrenum, cuius clerici debẽt esse contemptores: tum etiam propter frequentia negotiatorum uitia, quia difficulter exuitur negotiator a pctis labiorum, ut dr Eccl. 26. Est & alia causa, quia negotiatio nimis implicat animum sæcularibus curis, & per consequens à spiritualibus retrahit. Vnde Apostolus dicit 2. ad Tim. 2. Nemo militans Deo implicat se negotijs sæcularib. licẽt tñ clericis uti prima commutationis specie, q̃ ordinatur ad necessitatem uitæ emendo, uel uendendo.

QVAESTIO LXXVIII.

De peccato usuræ, quod committitur in mutuis, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de peccato usuræ, qđ committitur in mutuis.

Et circa hoc quærunt quatuor

¶Primò, Vtrum sit peccatũ accipere pecuniam in pretiũ pro pecunia mutuata, quod est accipere usuram.

¶Secundò, Vtrũ liceat p eodẽ quancumque vtilitatem accipere quasi in recompensationem mutui.

¶Tertiò, Vtrum aliquis restituere teneatur id, quod de pecunia vsuraria iusto lucro lucratus est.

¶Quartò, Vtrũ liceat accipere mutuò pecuniam sub usura.

ARTICVLVS I.

Vtrum accipere usuram pro pecunia mutuata sit peccatum.

Ad primvm sic pcedit. Vr q̃ accipere usuram pro pecunia mutuata nõ sit pctm. Null* .n. peccat ex hoc, q̃ sequit exẽplũ Chri: sed Dñs de se ipso dicit, Lu. 19. Ego ueniẽs cũ usuris exegissem illã, s. pecuniam mutuatam. ergo nõ est pctm accipere usurã p mutuo pecuniæ.

¶2 Præt. Sicut dr in Psal. 18. Lex dñi immaculata, quia. s. peccatum prohibet: sed in lege diuina conceditur aliqua usura, secundum illud Deut. 23. Non fœnerabis fratri tuo ad usuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, sed alieno: & qđ plus est, etiam in præmium repromittitur pro lege seruata, secundùm illud Deut. 28. Fœnerabis gentibus multis, & ipse à C nullo fœnus accipies. ergo accipere usuram non est peccatũ.

¶3 Præ. In reb. humanis determinat iustitia p leges ciuiles. sđ fm eas cõcedit usuras accipere. ergo non vr esse illicitum.

¶4 Pręt. Prætermittere consilia non obligat ad pctm: sed Lu. 6. inter alia cõsilia ponit. Date mutuũ, nihil inde sperãtes. ergo accipere usurã nõ est pctm.

¶5 Pręt. Pretium accipere pro eo, quod quis facere nõ tenet, non vr esse fm se pctm: sed non in quolibet casu tenetur pecuniam habens eam proximo mutuare. ergo licet ei aliquando p mutuo accipere pretium.

¶6 Pręt. Argẽtũ monetatũ & in vasa formatũ, nõ differt spẽ: sed licet accipere pretium pro vasis argẽteis accõmodatis. ergo ẽt licet accipere ptiũ p mutuo argenti monetati. usura ergo non est fm se peccatum.

¶7 Præt. Quilibet põt licitẽ accipere rem, quam ei dominus rei, uoluntariẽ tradit: sed ille, q accipit mutuum voluntariẽ tradit usuram. ergo ille qui mutuat, licitẽ potest accipere.

Sed contra est, quod dr Exod. 22. Si pecuniã mutuã dederis pplo meo pauperi, q habitat tecũ, nõ urgebis eũ quasi exactor, nec usuris opprimes

Resp. dicẽdũ, q̃ accipere usurã p pecunia mutuata, est fm se iniustũ, * qa uẽdit id q̃ nõ est, per quod manifestẽ inæqualitas cõstituitur, q̃ iustitiæ

Concl. m

SVPER Q. LXXVIII. ART. I.

In art. 1. quæsti. 78. dubium occurrit circa rationem literæ, qua probatur vsuram esse peccatum. Arguunt enim quidam, quòd rationes non sint efficaces, qa falsum est, quòd in huiusmodi rebus mutuabilibus non differat usus à substantia rei, quoniam in omnibus differt licet ratio a natura. Et quia ratio illa, quòd pecunia est principaliter propter negotiationes, non habet locum in alijs mutuabilibus, puta, uino, tritico &c. Non concludit igitur efficaciter litera intentum.

¶ Ad hoc dicitur, q̃ Vtraque obiectio procedit ex minori intellectu literæ. Et prima quidem, nam q̃ vsus & res differant, uel nõ differant, dupliciter intelligi potest. Primò secundùm esse naturæ: & hoc est extra propositum. Secundò in ordine ad commutationes: & hoc est ad propositum, vbi de iustitia, & iniustitia cõmutatiuũ tractatur. Licet ergo in esse naturæ uinũ, & usus uini, puta, bibere distinguantur, in ordine tamen ad cõmutatiões pro eodem computatur uinũ, & eius usus: neque seorsum vẽdi potest uinum, & seorsũ quod bibi possit: & similiter est in alijs huiusmodi. Et hoc manifestũ erat in litera dicente non q̃ sint idem, sed q̃ nõ debet seorsum computari usus rei à re ipsa. Secunda autem, qm author non facit duas rationes, ut obijciens interpretatur: sed unam, & sub illa uniuersali, s. in reb*, quarum usus est consumptio, subsumit, q̃ pecunia secundùm principalem sui usũ est talis res, scilicet, cuius usus est consumptio. Et probat hoc, quia principalis vsus eius est expendi in cõmutationibus, secundum Aristotelem. Vnde patet rationem literæ solidam efficaciamque manere.

¶ In responsione ad secundum & tertiũ, aduerte, q̃ stando infra terminos iuris diuini, & naturalis, licitum est cõdere leges pmissiuas usurarum, non pp lucrum principum, quod ab usurarijs percipiunt, qa hoc est participare in crimine: sed pp uitandum maius malũ, puta, furta &c. Quemadmodũ licitum condere leges pmissiuas meretricum pp uitanda adulteria, nec huiusmodi leges sunt iniustæ. Vnde in litera dicitur, quòd lex Moysi fuit talis, quam cõstat non esse iniquã: sed

Porrecta per totum. 416
3. d. 37. arti. 6. et mala. q. 13. articul. 4. Et quol. 3. artic. 19. Et opusc. 73. c. 4. & 15.

sed putā q aliud est condere legem, q usura possit impunè fie- F ri, & aliud quod usura non possit repeti. Stat n. esse primam legem sine secunda, q. s. usurarius non possit à laico iudice puniri, & cum hoc possit conueniri quasi debitor. Non. n. Moysi lex permittens usurā ab extraneis, vetat repetitionem, sed impunitatem concedit. & similiter licitā iura ciuilia dicūt usurā, ut author dicit in litera in rñsione ad quartum, ubi agit de spe mutuātis, dubiū occurrit, an spe hñdi aliquid ultra sortem, cōstituat usurariū. Et est rō dubitādi, quia cū sola spe aliquid habendi ultra sortē, stat recipere aliqd ultra sortē gratis donatū ab eo, qui accepit mutuum. Et si esset vsura, teneretur ad restitutionem, sed cū non teneatur, sequitur, q non sit usura.

¶ In oppositum autē communis authoritas dictare uidetur.

¶ Ad euidentiam huius dubij duo uidenda simul sunt, s. de pctō, & de restitutione, an sit pctm usuræ, & an teneatur restituere. Et qm pctm cordis, & operis in eadē sunt specie, quia facere, & desiderare aliquid inter se conuertuntur in bonitate et malitia, sciēdū est, q desiderare aliquid vltra sortem dupliciter contingit. Primò ex mutuo, hoc est, pter mutuū. Secundò, nō ex mutuo, sed ex beneuolentia amicabilis eius, cui mutuatur. Et siqdē hoc secundo modo speretur aliqd vltra sortem, constat non esse vsuræ peccatum quoniam nihil inde, hoc est, ex mutuo, speratur. Si verò primo modo, subdistinguendum est, quia aut speratur ex mutuo principaliter, aut secundario, si principaliter, usuræ vitium est contra domini præceptum, nihil inde sperantes. Si secundario, usuræ peccatum non est, ut author dicit in quæst. de malo quæstio. 13. articul vltim. Quoniam licitum est ex beneficio, quod confert proximo de suo, habere oculum sinistrum ad inde. Contingit autem hic secundarius respectus, cū aliquis mutuat, nihil propter mutuum expectans, sed expectās ex gratitudine illius cui mutuat, quòd non erit ingratus: sed sicut gratiam illi facit mutuando, ita ille gratus uel in remutuādo, uel in seruiendo, vel in munusculo, iuxta conditionem suā K erit, non ut usuram soluat, sed ut gratus se gratum exhibeat. Debetur enim mutuanti ratione mutui, & rei quæ mutuo est concessa propter ipsam rem mutuatam, & gratia propter affectū mutuantis gratis & propterea sperans utrumque cum suis effectibus, non peccat. Nec putes me immemorem eorum, quæ in quolibetis scripsi: quoniam eadem est sententia, licèt alijs vtar uocabulis, & melius hic. Nec fallaris, putans esse sufficiens signum usurariæ mentis, quòd non mutuaret si crederet illum futurum ingratum. Est enim signum fallax in foro conscientiæ, quāmuis in foro iudiciali multum fortè ponderaret: & doctores tanquam nuncio peruersæ mentis ipso quandoq; utantur. Constat namque in arctiori materia, s. in symonia scriptū esse ab authore in quolibetis, quòd qui uadit ad ecclesiam propter distributiones, alias non iturus, tunc non est symoniacus. Et simile est in proposito, quia remuneratio sperata non est ratio quòd mutuet, sed est conditio, quare magis mutuat huic q̄

Concl. 1

Concl. 2

*li. 5. Ethi. ca. 5. & 1. Poli. 16. c. & 7. to. 5.

contrariatur.* Ad cuius euidentiā sciendū est, q̄ quædā res sūt, quarū vsus est ipsarū rerū consumptio, sicut vinū cōsumimus, eo vtēdo ad potū, & triticū cōsumim⁹, eo utēdo ad cibū. Vñ i talib. nō dēt seorsū cōputari vsus rei à re ipsa, sed cuicūq; cōcedit vsus, ex hoc ipso cōcedit res, & pp hoc in talib. p mutuū trāsfertur dñium. † Siqs ergo seorsum vellet uēdere uinū & uellet seorsum vēdere vsum uini, uēderet eādē rē bis, uel uenderet id qđ nō est: vñ manifestè p iniustitiā peccaret. ‡ Et siñ rōne iniustitiā cōmittit, q mutuat uinū, aut triticū, petens sibi duas recōpēsationes, unā qdē restitutionem, æqualis rei, aliā uerò ptiū usus, qđ usura dr. H Quædā uerò sunt, quorū usus nō est ipsa rei cōsūptio, sicut vsus dom⁹ est inhabitatio, nō aūt dissipatio. Et iō ² in talib. seorsum pōt utrūq; cōcedi, * puta, cum aliqs tradit alteri dñium dom⁹ reseruato sibi usu ad aliqđ tps: uel ecōuerso, cū qs cōcedit alicui usū dom⁹ reseruato sibi ei⁹ dñio. Et pp hoc licitè pōt hō accipere ptiū p usu dom⁹, & præter hoc petere domū accōmodatā, I sicut patet in cōductione, & locatione dom⁹. Pecunia aūt fm Philosophū in * 5. Eth. & in 1. Polit. principaliter est inuēta ad cōmutationes faciēdas: & ita ppri⁹, & pricipalis pecuniæ us⁹ est ipsi⁹ cōsūptio siuè distractio fm q̄ i cōmutationes expēdit. Et pp hoc fm se est illicitū p usu pecuniæ mutuę accipere pretiū, quod dr usura. G Et * sicut alia iniustè acquisita tenetur hō restituere, ita pecuniam, quàm per usurā accepit. ‡

AD PRIMVM ergo dicendū, q usura ibi metaphoricè accipit p sup excrescētia bonorū spūaliū, q exigit De⁹, uolēs ut in bonis acceptis ab eo, sp pficiam⁹, q est ad utilitatē nrām, nō eius.

AD SECVNDVM dicendū, q Iudæis phibitū fuit accipere vsurā à fratrib. suis. s. Iudęis: p quod dat intelligi, q accipere usurā à quocunq; hoie, est simpliciter malū. Debem⁹. n. oēm hominē habere quasi proximum, & fratrem præcipuè in statu Euangelij, ad quod oēs uocantur. Vnde in Psal. 14. absolutè dr. Qui pecuniā suā non dedit ad usurā. Et Ezec. 18. Qui usurā nō acceperit. Quòd aūt ab extraneis usurā acciperēt, nō fuit eis cōcessū quasi licitū, sed permissū ad malū uitādum, ne. s. à Iudæis Deū colētib. vsuras acciperent pp auaritiā, cui dediti erant, ut

illi quia iste gratus, ille non. Et quoniam facere & desiderare, vt dictum est, eiusdem sunt rōnis, si quis non solum hæc intus speret, sed extra etiam spem talem, hoc est, sic moderatam, ut descripta est, demonstret, & sequatur effectus gratuitæ remunerationis, ut descripsimus, nullum est peccatum usuræ. Vnde in sequenti articulo author dicit, q si mutuans aliqd accipiat nō quasi exigens, nec quasi ex aliqua obligatione tacita, uel expressa, sed tanquam gratuitū donū, nō peccat. Et loquitur de obligatione ciuili, qua quis tenetur ad debitū quasi iustū, non aūt de obligatione, qua quis tenetur ad debitum de honestate, secūdum quam debet qui mutui gratiā accepit, ultra mutuum rependere gratuitū beneficiū æquale & amplius scdm Aristo. doctrinā: sed iō doctores tam caute loquuntur, ut nec directè, nec indirectè petatur aliquid: q3 fraudes hoīum, qui ad malū proni sunt, timētq3 in foro exteriori suspecti essent, quia uo[illegible] proximi, qui gratuitū, ignoratur, & putatur quòd quasi redimens uexationem suam, repēdat. Nec habet locum restitutio aliqua, quando supradicta seruantur. Propter uarietatem tamen occurrentem hinc inde, scito, q quadrupliciter potest uariari recompēsatio alicuius ultra sortem sine pacto explicitè uel implicitè, s. ex parte mutuantis tantum, vel ex parte accipientis mutuum tantùm, uel ex parte utriusque, uel ex parte neutrius. Et ordine præpostero à clarioribus inchoando, quando ex parte neutrius corrupta est intentio, ita quòd nec mutuans habet malam intentionem habendi, nec dans habet aliquo modo coactionem, sed omnino spontè & liberè donat, nullum omnino est peccatum, ut patet, nullaque intercedit restitutio. Sed quando utriusque mens mala est, mutuantis quidem, quia omnino siuè hoc, siuè illo modo uult aliquid ultra sortem: accipientis uerò mutuum, q3 uidet, uel putat non posse aliter sibi consulere, nisi dādo, ac per hoc est mala passiuè, quia patitur, non quia facit malum, peccatum usuræ est, & tenetur ad restitutionem: quia ex mutuo principali speratur, & datur non uoluntariè. Et in hoc casu intelligendum est capitulum, Consuluit, extra de vsuris circa restitutionem usuræ sine pacto. Quando verò ex parte tantum accipientis mutuum claudicat intentio, quia scilicet ipse non dat uoluntariè id, quod dat, mutuans autem credit propter suā innocentiam sibi gratis dari, accipiendo non peccat, sed tenetur restituere illud, quando postmodum hoc scit, si ex illo est fact⁹ locupletior. Nam si consumpsit illud tanquam aduentitiū non computatum, ad nihil tenetur, & sibiipsi imputet qui dedit: & non est imputandum ei, qui in bona semper fide stetit, & nihil ex illo locupletatus est. Si enim locupletior factus ex illo esset, teneretur reddere alienum non ratione acceptionis, sed ratione rei acceptæ, quia inuoluntariè à domino exijt. Quando autem corrupta est mens ex parte mutuantis tantum, tunc peccat mortaliter absque dubio, sed ad restitutionem non tenetur, ut quidam dicunt: quia restitutio ordinatur ad hoc, quòd ille qui minus habet quam suum est, rehabeat suum. Modo iste qui donauit

donauit nihil minus, hēt qui hoc quod dedit non iniustè, sed habere à se abdicauit: neq; est ab eo ablatum, sed ipse spontè donauit, non est igitur restituendum. Sed si mediremur in regulis restitutionū superius, cum de restitutione tractaremus, habitis, dubio non paruo apparebit, quòd hæc ratio cōcludit quod non est restituendū ei à quo accepit, sed non q non sit restituendum absolute. Et rō est quia pro regula accepimus, q qñ acceptio ipsa est iniusta, ita q ille qui accipit contra legem accipit nō dēt sibi retinere, sed dēt in pios vsus conuertere. Constat namq; q in hoc casu licèt datio sit bona, acceptio tñ ipsa est usuraria, & contra legē vtriusq; test. tamen ergo non potest ille qui accepit, retinere, sed debet in pios vsus restituere: & cōfirmat, q3 ad uolūtatē restituendi sufficit q teneat aliqs rōne acceptionis iniustæ, & si teneatur rōne rei acceptæ. In proposito āt hic tenet ratione vsurariæ acceptionis. Soluitur āt hoc dubiū distinguendo inter p se, & accidens, & dicēdo q hmōi acceptio optimæ danonti indenti, nō est per se iniusta, & usuraria: q3 eū iniustia sit ad alterū, & iustitia commutatiōibus sit inter cōmutātes, & hmōi acceptio nō violet secundum rem æqualitatem inter eos, sed solā scdm opinionem & intētionē accipientis, consequens est, q per accidens, hoc est pp intentionem accipientis, & non p se, hoc est, non pp inæqualitatē rei ad rē acceptio ista est iniusta & vsuraria: ac p hoc, quandiu iste qui accepit, vigore talis acceptionis retinet tenetur restituere, ex contractu quidem iusto per accidēs acceptionis pauperibus, ex putata & non donatione liberè dantis, ei qui dedit. Et hoc debet exequi: quoniam ratio superius allata concludit, quòd per se non est ei qui dedit, restituendum. Cū quo stat, q p accidēs sit ei restituendum: sed si post sciuerit donatum sibi esse, & uigore donationis cœpit retinere, non tenebit amplius restituere: fit enim licite suum de nouo per acceptionem donationis sibi hactenus incognitæ. Et sic vtraq; opinio, scilicet dicentium quòd non potest ista retinere sibi, & dicentium quòd potest retinere, est uera diuersimode, ut diximus. Et per hæc patent solutiones multarum quæstionum de usura mentali &c.

¶ In responsione ad sextum eiusdem art. vbi agitur de multiplici usu rei aduerte q usus principalis pecuniæ est expendi, vt pretium rerum, sicut vsus principalis vini est ut bibatur. Verū quemadmodum uino non solum vtimur ad bibendum, sed ad commutandum uel cum pecunia, q tunc induit rationem

D. 1209.

Concl. 3

*Li. 1. c. 7. parū ante me. to. 5.

hr Isa. 26. Quod āt⁴ in premium pmittitur, Fęnerabis gentibus multis &c. fœnus ibi large accipit pro mutuo, sicut Eccl. 29. dr Multi non cā nequitiæ nō fęnerati sunt. i. non mutuauerunt. Promittitur in pręmium Iudęis abundantia diuitiarū ex qua cōtingit q alijs mutuare possint.

AD III. dicendū, q leges humanæ dimittūt aliqua pctā impunita pp cōditiones hominū impfectorum, in quibus multæ vtilitates impedirentur, si oia pctā districte prohiberentur pęnis adhibitis. Et ideo usuris lex humana concessit, nō quasi existimās ea esse fm iustitia, sed ne impedirent vtilitates multorū. Vñ in ipso iure ciuili dr, q res, q usu consumuntur, nec rōne C naturali, neq; ciuili recipiunt vsumfructū & q Senatus nō fecit earū rerū vsumfructū nec. n. poterat, sed quasi vsūfructū cōstituit cōcedēs. s. vsuras. Et Phil. naturali rōne duct⁹ dicit * i 1. Polit. q vsuraria acqsitio pecuniarum est maxime pter naturam.

AD IIII. dicēdū, q dare mutuū non sp tenetur hō. Et ideò quantum ad hoc ponit inter cōsilia: sed q homo lucrum de mutuo non quærat, hoc cadit sub rōne præcepti. Pōt tñ dici cōsilium per comparationē ad dicta Pharisæorum, qui putabant usurā aliquā esse licitā, sicut & dilectio inimicorum est cōsiliū vel loquit ibi nō de spe vsurarii lucri, sed de spe q ponit in hoie Non. n. debemus mutuum dare vel quodcunq; bonū facere pp spē hoīs, sed propter spem Dei.

AD V. dicendum, q ille qui E mutuare non tenet, recōpensationē pōt accipere eius, quod fecit, sed non amplius dēt exigere. Recompensatur āt sibi fm æqualitatē iustitiæ, si tñ ei redatur, quantum mutuauit. Vñ si amplius exigat pro usufructu rei, quæ aliū vsum non hēt, nisi B consumptionem substantię exigit precium eius quod non est, & ita est iniusta exactio.

AD VI. dicendū, q vsus principalis vasorum argēteorū, nō est ipsa eorū consumptio: et iō usus eorum pōt uendi licite seruato dño rei. Vsus āt principalis pecunię argenteę est distractio pecuniæ in commutationes: vñ nō licet eius usum vendere cū hoc q aliquis velit eius C restitutionē, quod mutuo dedit. Sciendū tñ, q secūdarius usus argēteorū uasorū posset esse cōmutatio: & talē vsum eorū non liceret vendere. Et siñr pōt esse aliqs secūdarius usus pecuniæ argenteę, ut puta si qs cōcederet pecuniam signatam ad ostentationem vel ad ponedum loco pignoris: & talem usum pecuniæ licitè homo vēdere potest.

AD VII. dicēdū, q ille q dat D vsuram, nō simplr voluntarie dat sed cum quadam necessitate, inquantum indiget accipere pecuniā mutuo, quā ille q hēt non uult sine usura mutuare.

ARTICVLVS II.

Vtrū liceat pro pecunia mutuata aliquam aliam commoditatem expetere.

AD SECVNDVM sic pcedit. Vr q aliqs possit p pecunia mutuata aliquā aliā cōmoditatē expetere. Vnusqsq; n. licitè pt suæ indē nitati cōsulere

rei mutuatæ, vel est alia re, & tunc quandoq; rationem pretij, puta, si vsurarius frumentū, uel etiam aliud [illegible] pro frumento, [illegible] vendere [illegible] & [illegible] propter [illegible] contingit in pecunia, q ipsa non solum uditur ut pretium rerum, sed & ut res [illegible] nali, considerando si [illegible] rebus, abundantiam, uel penuriam circumpositis occurrentium necessitatem. Et hoc modo utitur pecunia ars nūmularia, uulgariter nūcupata cāpsoria. Sunt ergo quædā. Et ppter uti ipsa simul ut re, & pretio, quemadmodum incōmutationem uini, & frumenti declaratū est. Et supra hoc fundamentum confugit tota doctrina cābiorū. Nec ulla apparet rō quare magis alijs rebus possimus tot modis uti, & auro, uel argento monetato non, cum multiplicitas usus non impediat usum principalē & de facto pecuniam multos usus habere præter principalem experientia testatur.

SVPER Q. LXXVIII. ART. II.

IN arti. 2. eiusdē 78. q. scito duas notabiles regulas illa tradi. Vna est. Expetere pp mutuum aliquid pecunia æstimabile ut debitum ex obligatione, seu pacto, tacite uel expressè est usura. Altera est. Expetere propter mutuū, & exigere beneuolentiam, & quodcunque, ut ex beneuolentia debitum, non est peccatum, sed licitū. Et quoniam multum refert nosse illas in uniuersali, & scire uel nescire eas applicare ad casus particulares: qā hinc multæ solutiones emanare uidentur: ideo ut consulamus multorum ingenijs debilioribus afferendi sunt casus, summariè tñ, ex qbus facile credimus posse reliqs satisfieri. Quæritur ergo an mutuās [illegible] falsa iusta mercede, s. mutuās rustico, ut colat agrū mutuātis, sit usurarius. & an mutuās alicui, ut uadat ad forū [illegible] de sua, sit usurari⁹. & an mutuās alicui, ut [illegible] lēdinā, scholas, officinā, & hmōi mutuās, salua similiter iusta mercede, sit usurari⁹. An mutuās cōmunitati, ut durāte mutuo nō teneat ad collectas, ad quas alij tenent, sit usurarius. An mutuās Principi ut donet, uel ūdat mutuāti tale officiū, sit usurarius. An mutuās ut accipiat is cui mutuat, debitores uel res mutuātis, sit usurari⁹. An mutuās nauigāti, ut periculū mutui ferat i mutuāte recepturū ex saluo itinere lucrū, sit vsurarius. Et mutuās [illegible] ut nō uexet mutuātē, sit usurarius. Quę ad examē dictarū regularū si reducant, facile soluuntur. Nam ex eo q quicquid pecunia æstimabile petitur pp mutuū ex obligatione ciuili, usurariū est, & cōstat obligationē ad colendum agrum

Porrecta hoc totum

417

Mal. q. 13. art. 4. ad. 10. Et opu. 2. q. 3. E. 4. Et opu. 73. c. 3. & 7.

agrum salua iusta mercede, & similiter ad coquēdū in hoc furno, molendū in hac mola, usitādum has scholas, emendū ex hac officina, non imponendū mihi collectas, donādū, uel uendendū officiū, ad acceptandū debitores, uel res uenales, ad soluendū cōtractū assecurationis, esse aliqd pecunia æstimabile nō minus q obligationē ad rem mutuādū, cōsequēs est, ut usura sit i oībus pdictis, & similibus casibus, ultimo excepto mutuare ut ex pacto tacito uel expresso obligationes huiōi puemant. Nec est uagandū extra ad uidendū, si lucrū aliqd ultra sortē mutuāti aduenit. In proposito .n. est lucrū ultra sortē .s. ipsa obligatio ad hęc faciēdū. Et penultimus casus uř esse aliam casus primus positus in ea. Nauigāti. extra deuiātis. inuit. āt casu de mutuo facto psecutori, si psecutio est iniusta, manifeste patet q ē redimere suā uexationē: nec aliqd lucri accedi [illegible] obligatio ad nō nocēdū, ad quā psecutor tenet si iudex adesset potens cogere &c. Si āt psecutio esset iusta, & ex mutuo exigetur amor, & fauorem uia principis, qui potest amādo misereri, cū hæc nō sint pecunia æstimabilia, licitū est iuxta scdām regulā sicut ēt licitū est ex mutuo exigere beneuolentiam eius: quā iuste uel iniuste offenderam eadem rōne. Et non solum licitū est ipsam beneuolentiā ex mutuo exigere, sed quodcumq; ex beneuolentia pueniens quāuismq; preciosum munus, ut litera in risione ad tertium expresse dicit. Ex quo patet q si quis in oībus supradictis mutuat, exigendo beneuolentiā, seu ex beneuolo affectu nō quasi ex obligatiōe, aut pacto tacito, uel expresso q faciat supradicta, s. colat agrum, & ueniat ad molam &c. non est pctm. Fugientes āt utrumq; modū, & reducentes cōtractū mutui ad donec hoc est, mutuo tibi donec uenias ad furnū meum, donec officiū a te habeo, donec colueris agrum meū, & huiusmodi, sciant primo, q licet ex forma contractus sit determinatio tempori solutionis tantummodo, & consequenter nulla iniustitia interueniat, sed gratia expectationis, si in fit, ut sit quasi tacitum pactum obligādi ad hoc, donec soluerit, usura est. Et bene aduerte, q istæ cōcomitantiæ reflexarum actionū suspectæ sunt quoq; de usura, ut dictū est. & inexcusabiles quoque, ut cum quis mutuat acceptāti malo debitores mutuantis aut res difficile uenales dicēdo nō pp mutuū se exigere huiōi acceptiones ab eo cui mutuat: sed cū n teneat isti mutuare, nō uult mutuare, nisi accipiēti in se talia iura, uel tales res. Hoc .n. nihil aliud, est dicere, Nolo mutuare nisi uolenti dānificari ob meā utilitatē, qd est usurariū: et idē est de similibus iudicium. Sunt enim adinuentiones istæ palliantium suos contractus, quibus opprimunt petentes mutuum ab eis, respondendo Mutuabo tibi quingentos in nummis, & quingentos in salibus iuribus. seu rebus, & sic miscent mutuū emptioni coactæ pp mutuum quingentorum in ueritate: et duo mala comittit. Primū est, q cogunt emere pp mutuum: scdm, q etiam in rebus damnificatur exinde petitor. Et primū quidem semper secūdum autem sæpe contingit, ideo non licet etiam si res optimæ facile uenales cogeret emere, quoniam ipsa obligatio emendi, seu obligatio emptionis, exit [illegible] usurariæ prauitatis.

¶In responsione ad primum tractantur duo capita qōnum in materia usuræ .s. damnum emergens, & lucrum cessans: & iuxta singula traduntur singulæ regulæ. Altera est, q damnū emergens ex mutuo licet expetere ab eo, cui mutuauit: quia ex beneficio mutui non dēt damnum incurrere. Altera est, quōd lucrū cessans ex hoc, quōd de pecunia quā mutuat, non potest lucrari non licet ea petere: quia non dēt uendere id, quod non habet & potest multipliciter impediri. Et quoniam quicquid petitur ratione interesse, ad hæc duo reducitur, oportet has regulas applicari ad casus, & ex eis rectum, & obliquum monstrare.

¶Ex prima namq; regula, in qua duo nota verba. Primo, q dānum sit ab eo, quod hēt, uel dēt habere. Scdō, ex mutuo, q .s. dānum ex mutuatione facta uel facienda proueniat. Et hac, sm quā regula liquet, q uēdens cū suo damno agrū ut mutuet, licite recōpensationē talis damni petit. Et similiter, si quis acceptas sub usuris pecunias ut alteri succurrat, mutuat, licite se indemnē seruat, q hoc poti* sit p socio sub usuris, nole ... pprio accipere, seu retinere q mutuare scdm ueritatē. Similiter si qs ut debitū fideiussioni faceret, qd est sic interpretatiue mutuare debitori, p quo fideiussit, dānū incurrit, licite petit. Et enim dānū est ei liberi debiti amissio, nō est inter dāna cōputādum soluere collectas à principe, uel cōitate impositas, uel imponēdas scdm iustitiæ distributiuæ rōnē: nec uitatio dāni releuatio à solutione qñ nō debita est subdito subleuatio ab hoc onere [illegible] talē solutionē facere. Et ppea subleuatio huiōi est inter lucra cōputāda, sicut si absolueretur à creditore de sibi debito Et hæc dixerim, ut si fallaris ab illis, q putant hoc esse uitationē dāni. Clare .n. liquet, q non soluere qd tenetur, est lucrari illud debitum. Cōputandū est āt infra latitudinem dāni emergentis, si post morā debētis restituere mutuū oportet creditorē sub usuris illā pecunię quātitatē accipere ut cōsulat rebus suis, & qcqd usurarū ille soluit, pōt à suo debitore exigere, si denuntiauit illi, q ipse tale incurret damnum si nō soluerit tempore debito. Hoc enim est uere damnum ex detento mutuo contra domini uoluntatem proueniens sciente detentore. Et de similibus his recitatis idem est iudicium.

*Circa secundā aūt regulā dubiū occurrit, quia uidetur falsa, & contra authorem. Falsa quidem, qm constat scdm omnes, q post moram debitoris licet petere interesse non solum damni emergentis, sed lucri cessantis. Licitum est ergo damnū, qd quis incurrit ex hoc, q de pecunia non lucratur, exigere. Præt. Scdm multos licitū est uolēti pecuniā suā negotiationi exponere, seu emere ex illa agrum, & huiōi, si ut succurrat ad tempus proximo, mutuat illam, deducere in pactum lucrum cessans ex negotiatione, uel fructibus. Sicut licitum est secundum Innocentiū, & Raymundum, uolenti deferre merces suas uendendas alibi ad instantiam uolentis hic emere, uēdere tantum plus, quantum æstimatur lucrum, quod deductis expensis habuisset alibi. Non est igitur absolute uera dicta regula. Et ne in particularibus fallamur, ad rationem ascendendo monstratur, quod regula ista repugnat principiis restitutionum procedendo sic. Habens pecuniam, habet lucrum in potentia magis, & minus propinqua actui iuxta ingenium habentis negotiationes occurrentes, commoditates. ergo mutuans potest deducere in pactum damnū, quod incurrit ex hoc, quod de pecunia sua non lucratur. Antecedens probatur multipliciter, tum quia pecunia est instrumētum ad lucrandum, quando utitur ea industrius negotiator, uel emptor rei fructuosæ: tum quia aliter non oporteret debitorem post moram, uel alium detentorem pecuniæ alienæ restituere aliquid plus, quām sit quantitas detenta: cuius oppositū tenetur, & superius est habitum, cum de restitutione tractaretur. Ideò enim secundum formam commutatiuæ iustitiæ debetur aliquid plus, quia in aliquo plus, quām sit quantitas detēta, est lęsus creditor, alioquin non seruaretur æqualitas rei ad rem. Et confirmatur. Habens pecuniam, aut habet aliquid plus quām sit quantitas pecuniæ, aut non. Si habet aliquid plus, sequitur quod possit uendere, & in actum deducere. Si non habet sequitur quod post moram non debeatur ei plus, quoniā non debet restitui nisi ablatum: sed detinendo non aufertur plusq pecunia, quia nihil plus ibi continetur secundum istam rei [illegible]: hoc autem constat esse falsum, scilicet, quōd non debeat plus restitui post moram. ergo. Si dicatur, quod oportet post moram plus reddere, quia impeditus est dominus ab usu rei suæ, patet responsio, quōd in pecunia idem est impedire dominum à re, & ab usu rei, Vnde nihil plus propter usum debetur. Si dicatur, quōd quia inuito domino detinetur, patet responsio, quod hoc non est ratione interesse, seu rōne rei sed rōne iniuriæ, quæ fit ex hoc, q inuito ipso suum detinetur. Quæstio āt nostra non est de satisfactione iniuriarum, sed de æqualitate rei ad rem in cōmutationibus, rōne cuius author in casu p posito dicit superius in art. 4. q. 62. illū qui hēt pecuniam, nōdū hēt lucrum in actu, sed solum in virtute. Consequentia āt probatur dupliciter. Primo quia, hīs duo & priuans se illis pp mutuandum, pōt amborum restitutionē in pactū deducere: sed sic est q in casu posito ille mutuās hēt duo .s. pecuniam, & potētiā lucri, seu fructum & quia mutuat, priuat se utroq; .s. pecunia, & facultate lucri. ergo pōt utriusq; restitutionem in pactum deducere. Secūdo, sicut in venditione licitum est uendere rem plus quām ualet absolute, si plus ualet uenditori, ita in mutuo licet pecuniā æstimare plusquam ualet absolutē, si plus valet mutuanti [illegible]: verobique est eadem [illegible] q industrio negotiatori, uel emptori agri plus ualet pecunia q ualeat absolute, quoniā sic illi se habent ad pecuniam, sicut alij artifices ad instrumenta sua artis. ergo isti possunt mutuādo deducere in pactum, quōd plus velint. Et per hoc soluitur ratio regulæ assignata in litera, scilicet, quod non possunt uendere quod nondum habent, & pōt multipliciter impediri. Soluitur .n. dicendo, q non possunt uendere tamquām habitum in actu, sed tamq habitum in potentia. Quod non esse nihil, patet ex dictis in materia restitutionum. quōd qui dānum fecit alicui habenti aliquid in potentia non tenetur ad restitutionem, acsi in actu habuisset, sed ad restituendū sicut habitum in potentia pensatis conditionibus &c. Vñ in proposito dicitur, q licitum est accipere tāt, quantū si impeditus fuisset à negotiando, uel in emendo impeditor iudicaretur restituere. Et sic sequitur, q lucrum cessans pōt deduci in pactū à principio mutui à negotiatore, & emptore. Et confirmatur, quia hoc nō est accipere ultra sortē rōne usus pecuniæ sed est accipere rōne annexæ potentiæ lucri, qua se priuat, pp quam potētiam pecunię plus mihi ualet quā absolute. Et ppea non est peccatum usuræ, sed rationem habere rei suæ, ut stat sub sua industria. Et ex his patet regulam hanc cum sic ratione contradicere authori in superius dictis, & allegatis.

¶Ad euidentiam huius ambiguitatis, super qua fundamenta interesse veri, uel palliati cōsurgunt: sciendum est q tota difficultas consistit in his duobus punctis. An habens pecuniam, puta mille ducatos, pp annexā potentiā lucri habeat plus q tā quantitas pecuniæ, puta, mille ducati. Et si nō hēt plus, quare post morā propter adæquandam rem rei oportet dari plus. Si autem habet plus, quare non licet illud plus uendere à principio, & licet illud plus exigere post moram propter adæquandam rem rei ultra satisfactionem iniuriæ. Hęc .n. non videntur sibinuicem consona immo nō uidentur intelligibilia. At si quis dixerit, q habet aliquid plus, & quod licet illud uendere, patens apparet ista, ut in quolibet mutuo pecuniæ posset aliquid ultra sortem ex pacto exigi: quod omnes negant.

¶Initium autem inuestigandæ veritatis est, quōd potētia ad lucrū ex pecunia est duplex, quædam consequens ipsam pecuniā absolute, pro quanto ipsa pecunia potest esse instrumentū ad lucrandum siue per uiam negotiationis, siue per uiam emptionis agri, armenti, gregis &c. Et hæc potentia vocat potentia pecuniæ, quia ipsam absolute comitatur. Quædā vero potētia ad lucrū ex pecunia est non pecuniæ absolute, sed ut subsistit industriæ negotiatoris, uel emptoris tali tēpore, in tali loco, in tali communitate &c. & hæc vocatur potentia pecuniæ, ut subsistit industriæ. Et qm prima potentia communis est pecuniæ à quocunque habeatur, idem est iudicium de ipsa pecunia & de eius potentia. Et propterea sicut non licet rōne pecuniæ accipere ultra sortem, ita non licet addere aliquid plus ratione suæ potentiæ. Cum enim inseparabiliter sese committant, iudicium latum à doctoribus de pecunia, intelligit de ipsa cū sua quasi naturali potentia ad lucrum: sed secunda potētia aliunde [illegible] pecuniæ ex hoc, quōd subsistat tali industriæ. Et ppea nō conuenit pecuniæ absolute, nec à quocunq; habeatur, sed in ordine ad aliquem, & suscipit magis & minus iuxta approximationē ad lucrū, & quātitatē negocij, industriæ &c. Et in hac potentia nō sunt intelligenda dicta doctorū, cū loquuntur de pecunia: immo hanc vendere, seu melius loquēdo, redimere licet ultra sortē. Quod ut radicaliter penetretur, considerandū est q & quō cōmunitas potentia pecunię cōpariter breuiorum, & clarioris doctrine gra. Granū tritici dupliciter possideri pōt. Primo absolute, & sic q nis hēat in se potentiā seminandi, p quam si posset aliquis uti eo ad serendum, nihilominus si plus ualet pp istā potentiam quā absolute hēt: & huic potentiæ rndet in pecunia potentia pecuniæ. Nam sicut potest quis uti grano ad comedendū, uel ad serendum ita pōt quis pecunia uti ad cōmutationē cōmuni ad lucrandum. Scdo, potest possideri ut serendū, & hoc magis pparatū est & ordinatum, approximatum, uel sparsum: & huic potentiæ rndet in pecunia potentia ut subest industriæ. Sicut āt granum tritici non possidetur ut semen, nec est restituendum ut semen, si ablatū esset, nisi fuerit ita ad hoc delatum, uel saltem paratū sicuta pecunia non hī ut subsit industriæ negocij &c. nisi in ueritate applicanda esset. Quo fit, ut sicut fur, qui abstulit granum paratum pro semine, tenet non solū ad restituendū æquale accepto tritici, sed ēt aliquid plus rndēs potentiæ sementinæ ad arbitriū boni uiri iuxta qualitatem, & quātitatem damni ex hoc emergentis impedito à seminando, & non tenetur restituere totum fructum deductis expensis, quem ex tali rōne alij conuicini, qui seminauerunt, reportarunt, quia habebat fructum in potētia, seu in uirtute, & non in actu: ita si quis furatus esset pecuniā applicatam iam ad negotiationem &c. teneretur non solum tantā pecuniā, puta, mille aureos reddere, sed aliquid plus ad arbitriū bonorum pensatis conditionibus negocij &c. Non tñ tenetur ad totum lucrum, quod fuisset habiturus eadem rōne quia s. solum in potentia illud habebat. Et ex hoc sequitur, q negotiatores habentes pecuniam paratam ad certam negotiationem in promptu æstimatam, communiter futuram cum lucro centum ducatorū deductis expensis, dato q mutuare possint [illegible] occurrenti potendo dictam pecuniam mutuo pro suis necessitatibus, & ex pacto petere aliquid plus forte ratione prædictæ potentiæ, non possunt tamen petere totum lucrū speratum, hoc est, centum. Et patet sequela dupliciter, tum ex hoc, quōd non tenetur ad plus restituendum in hoc casu accipiens mutuo, quām si furaretur dictam summam ab eodem ut patet ex ratione iustitiæ commutatiuæ, quæ æqualitatē rei ad rem exigit in utroq; & æqualiter iustitur ratione iniuriæ: sed si furaretur, non teneretur ad restituendum lucrum integrum ergo nec si mutuo accepit. Tum ex hoc, quōd mutuans grani [illegible] sem delatum ad agrum pro seminatione non potest exigere totum fructum speratæ messis, immo si sparsa semina & iam [illegible] quis conculcando destrueret, non teneretur ad restitutionem fructus speratæ messis deductis expensis, ut patet ex superius habitis in materia restitutionum. Et ex hoc patet q quod Raymundus, & Innocentius & quicunq; alij dixerunt, quod delaturus merces ad nundinas potest vendere tantum plus, quantum ibi accessisset lucri & similiter expositurus pecuniam suam negotiationi, vel emptioni &c. potest exigere tantum, quantum ex illa negotiatione, uel emptione lucratus fuisset, errant salua eorum reuerentia errore intolerabili: quia æstimant id quod est in potentia, ac si esset in actu, quod est contra iustitiam: quia sic non respondet simplum simplo sed simplo multiplicatum, ut in quęstion. 62. author docuit. Patet namque clarius luce, quōd si potest aliquid plus petere, non potest plus petere quām id, ad quod teneretur fur restituendum si pecuniam uel merces in tali statu, conditione & [illegible] furatus esset. An autem possit

sed qñq; dānum aliqs patit ex hoc, q pecuniā mutuat. ergo licitum est ei supra pecuniā mutuatā aliquid aliud pro damno expetere, uel etiam exigere.

¶2 Prę. Vnusqsq; tenet ex quodā debito honestatis aliqd recōpēsare ei, q sibi grām fecit, ut dr in 5.* Ethi. sed ille, q alicui in necessitate cōstituto pecuniam mutuat, grām facit, vñ & grarū actio ei dētur. ergo ille q recipit, tenet naturali debito aliqd recōpensare: sed nō vř esse illicitū obligare se ad aliqd, ad q ex naturali iure tenet. ergo nō vř esse illicitū, si aliqs pecuniā alteri mutuans, in obligationē deducat aliq recōpensationē.

*Li. 5. c. 5. paulo a princ. to. 5.

¶3 Prę. Sicut est quoddā mun* à manu, ita est quoddā mun* à ligua, & ab obsequio. vñ dicit gl. Isa. 33. Beatus q excutit manus suas ab oī munere: sed licet accipere seruitiū, vel ēt laudē ab eo cui qs pecuniā mutuauit. ergo pari rōne licet qd cūq; aliud munus accipere.

¶4 Prę. Eadē vř esse cōparatio dati ad datū, & mutuati ad mutuatū: sed licet pecuniā accipere p alia pecunia data ergo lz accipere recōpēsationē alterius mutui p pecunia mutuata.

¶5 Præ. Magis à se pecuniā alienat, q eā mutuādo dñiū trāsfert, q q eā mercatori, uel artifici comittit: sed licet lucrū accipere de pecunia cōmissa mercatori, vř artifici. ergo licet ēt lucrū accipere d pecunia mutuata

¶6 Præt. pecunia mutuata pōt hō pignus accipere, cuius vsus posset pretio aliquo vēdi, sicut cum pignorat ager, vel domus q inhabitat. ergo licet aliquod lucrū hēre de pecunia mutuata.

¶7 Prę. Contigit qñq; q aliqs carius vendit res suas rōe mutui, aut vilius emit quod est alterius, uel ēt pro dilatione ptium auget, uel pro acceleratione diminuit, in qbus oībus vř aliqua recōpensatio fieri quasi p mutuo pecuniæ: hoc āt si manifeste apparet illicitū. ergo licitū ē aliqd cōmodū de pecunia mutuata expetere, uel ēt exigere.

SED CONTRA est, quod Ezec. 18. dr inter alia, quæ ad virū iustū requirunt. Si vsurā, & superabundantiam non acceperit.

RESPON. Dicēdum, quōd sm Philos.* in 4. Ethic. Oē illud p pecunia hř, cuius pretium pōt pecunia mensurari: & ideo sicut si aliquis pro pecunia mutuata, vel quacumq; alia re quę ex ipso vsu consumitur, pecuniā accipit ex pacto tacito, vel expresso, peccat cōtra iustitiā vt dictū est*: ita ēt q cūq; ex pacto tacito, vř expresso qd cunq; aliud acceperit, cuius pretiū pecunia mensurari pōt, sīle pctm

*Lib. 4. c. 1. paulo a prin. to. 5.

Concl.

poss.

Universidad de Deusto Biblioteca

incurrit. Si vero accipiat aliquid huiusmodi non quasi exigens, nec quasi ex aliqua obligatione tacita, vel expressa, sed sicut gratuitum donum, non peccat: quia etiam antequam pecuniam mutuasset, licite poterat aliquod donum gratis accipere, nec peioris conditionis efficitur per hoc, quod mutuavit. Recompensationem vero eorum quae pecunia non mensurantur, licet pro mutuo exigere, puta, benevolentiam, & amorem eius, qui mutuavit, vel aliquid huiusmodi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ille qui mutuum dat potest absque peccato in pactum deducere cum eo, qui mutuum accipit, recompensationem damni, per quod subtrahitur sibi aliquid, quod debet habere: hoc n. non est vendere usum pecuniae, sed damnum vitare. Et potest esse quod accipiens mutuum, maius damnum evitet, quam dans incurrat: unde accipiens mutuum cum sua utilitate, damnum alterius recompensat. Recompensationem vero damni, quod consideratur in hoc, quod de pecunia non lucratur, non potest in pactum deducere: quia non debet vendere id, quod nondum habet, & potest impediri multipliciter ab habendo. G

AD II. dicendum, quod recompensatio alicuius beneficij dupliciter fieri potest. Uno quidem modo ex debito iustitiae, ad quod aliquis ex certo pacto obligari potest: & hoc debitum attenditur secundum quantitatem beneficij quod quis accepit. Et ideo ille qui accepit mutuum pecuniae, vel cuiuscumque similis rei, cuius usus est eius consumptio, non tenetur ad plus recompensandum, quam mutuo acceperit: unde contra iustitiam est si ad plus reddendum obligetur. Alio modo, tenetur aliquis ad recompensandum beneficium ex debito amicitiae: in quo magis consideratur affectus, ex quo aliquis beneficium contulit, quam etiam quantitas eius quod fecit: & tali debito non competit civilis obligatio, per quam inducitur quaedam necessitas, ut non spontanea recompensatio fiat. B

AD TERTIVM dicendum, quod si aliquis ex pecunia mutuata expectet, vel exigat quasi per obligationem pacti taciti, vel expressi recompensationem muneris ab obsequio, vel a lingua: perinde est ac si expectaret, vel exigeret munus a manu: quia utrumque pecunia aestimari potest, ut patet in his, qui locant operas suas, quas manu, vel lingua exercent. Si vero munus ab obsequio, vel lingua non quasi ex obligatione rei exhibetur, sed ex benevolentia, quae sub aestimatione pecuniae non cadit, licet hoc accipere, & exigere, & expetere. C

AD IIII. dicendum, quod pecunia non potest vendi pro pecunia ampliori quam sit quantitas pecuniae mutuatae quae restituenda est: nec ibi aliquid est exigendum aut expetendum, nisi benevolentiae affectus, qui sub aestimatione pecuniae non cadit, ex quo potest procedere spontanea mutuatio. Repugnat autem ei obligatio ad mutuum faciendum in posterum, quia etiam talis obligatio pecunia aestimari posset: & ideo licet simul mutuanti unum aliquid aliud mutuum recipere, non autem licet eum obligare ad mutuum in posterum faciendum.

AD V. dicendum, quod ille qui mutuat pecuniam transfert dominium pecuniae in eum, cui mutuat. Unde ille cui pecunia mutuatur, sub suo periculo tenet eam, & tenetur eam restituere integre: unde non debet amplius exi-

Si aliquis pecuniam in tali statu mutuando hoc aliquid, ad quod F teneretur, petere ex pacto, hic videndum est. Magna est differentia inter valorem rei absolute, & valorem rei in tali statu: quia valor rei absolute tam respectu commutationum voluntariarum, quam involuntariarum eodem modo se habet. Mille n. ducati absolute sive mutuo sive emptione, sive furto, sive rapina alienentur, semper valorem mille secum gerunt. *Conclu. 1* Valor autem rei in tali statu non comitatur rem extra illum statum, sed statim ut extra illum statum fit, perdit illum valorem. Propterquod magna oritur diversitas quo fit ut distinguendum sit, an invito, an volente domino res in statu tali alienetur. *Conclu. 2* Si enim invito domino aufertur, constat quod restituenda est iuxta valorem rei in tali statu, ut patet de destruente semina. Si autem voluntarie dominus illam rem distrahat, sub distinguendum est, quod aut sine mutatione status illius rei, & sic potest licite eam alienare iuxta valorem rei in tali statu. Et propterea sicut dominus agri sati licite vendit tantum quantum nunc aestimatur ager satus: sic habens pecuniam expositam negotiationi licite cedit alteri eam, quod est cedere negotiationi illi tunc accipiendo quantum aestimatur applicata negotiationi illi tota pecunia: hoc est n. alienare pecuniam servato statu in quo est. Si autem alienare vult eam non servato illius statu, sed eam a statu negotiationis removendo, sic non licet alienare eam, plusquam absolute valeat: quoniam ex quo ipsemet dominus aufert rem a statu in quo erat maioris valoris, quod facit dum vult eam mutuo exponere (voluntas n. est quae transfert rem de statu in statum in huiusmodi) non potest quantumcumque parum petere plus sorte. Sed nota hic, quod aliud est voluntarie transferre rem, seu pecuniam a statu negotiationis, & aliud est voluntatem impeditam a negotiatione sufferre dispendium sperati lucri. I Nam qui in veritate negotiationi, vel emptioni rerum fructuosarum incumbit recto tendit animo ad totum speratum lucrum, vel fructum, & non nisi impeditus sistit in principio, aut medio prosecutione: alioquin aut nescit, aut vere non vult prosequi. Impeditur autem quis in proposito non solum a fure, aut latrone, & huiusmodi, sed etiam ab occurrente necessitate proximi cogente charitatem negotiatoris ad mutuandum sibi ac per hoc ad perdendum integrum lucrum speratum, servando tamen se indemnem quo ad id, quod tunc aestimatur, si a fure auferretur haec pecunia negotiatoria, vel emptoria. Et propterea in tali casu licere puto per dictam rationem ex pacto exigere mutuando aliquid plus sorte. Qui autem affectu minoris lucri, securi tamen, quia melius est hodie ovum, ut aiunt, quam cras gallina, pecuniam suam negotiatoriam seu emptoriam transfert ad mutuum, volens ex pacto tantum plus sorte quantum sibi reineretur superaddere fur si pecuniam illam negotiatoriam &c. abstulisset, usurarius est propter dictam rationem. Et confirmatur, K quia alioquin quilibet postquam semel exposuisset pecuniam suam negotijs, posset transferre eam ad mutuandum cum moderato lucro, sicut tenetur fur &c. & sic passim experientia doceret quod usura non reputaretur peccatum. Ex praedictis igitur patet veritas trium casuum. Primus est, An liceat negotiatori totum lucrum speratum deducere in pactum vendendo, vel mutuando. Constat namque, quod pars negativa est vera, scilicet, quod non licet. Secundus est, An liceat eidem divertere voluntarie pecuniam a negotiatione, vel emptione ad mutuum, ut aliquid sperati lucri, vel fructus exigat mutuando. Constat namque etiam huius pars negativa, scilicet, quod non licet. Tertius est, An liceat eidem impedito impedimento involuntario secundum quid, hoc est ex subventione occurrente proximi, exigere mutuando aliquid plus iuxta valorem pecuniae in illo statu. Videtur namque quod pars affirmativa est vera, scilicet, quod licet.

¶ Nunc superest obiectionibus respondere, & ad primam dicitur quod debitor post moram pro permissa iniuria, qua creditorem offendit, tenendo rem illius ipso invito, non tenetur ad aliquid ultra sortem nisi quia impedit creditorem a lucro, quod erat in via habendi ut patet superius in quaestione 62. ar. 4. in corpore articuli unde non refert ad primum & secundum. Nam ibi ex secundo membro distinctionis creditur ... restitutionis post moram, & effusi seminis. Secundum autem membrum est damnificatio eius, quod erat in via habendi. Unde ex hoc nihil aliud habetur, nisi terminus casus, ut patet ex supradictis, & amplius dicemus. H

¶ Ad secundam etiam quod quamvis licite possit, iuxta tertium casum, aliquid plus exigi ratione impedimenti, non tamen potest exigi totum speratum lucrum, aut totus fructus: alioquin exigeretur multiplicatum quod plures simplum. Ad similitudinem autem mercatoris volentis deferre merces ad nundinas, dicitur, quod falsum est, quod mercator possit totum speratum lucrum alibi exigere propter distantiam ... Et contra hoc afferatur a simili ex capitulo. Naviganti. extra de usuris, quia scilicet ratione dubij in tempore licet plus exigere, quam nunc valeat: ergo pari ratione, ratione dubij de lucro, licitum est plus exigere. Respondetur facile, quod non est simile nec similis ratio: quia ibi est sermo de venditione ... in tempore quo ad unam partem ... ut patet ibi, & ideo haberetur ratio temporis solutionis. In proposito autem nostro non ... in loco, quo ad aliquam partem ... neque res, neque pretium aliud assignabitur. Ad secundam primam in oppositum dicitur, quod antecedens est distinguendum iuxta duplicem potentiam iam explanatam, scilicet potentiam pecuniae, & potentiam pecuniae ut substat industriae. & iuxta hanc potentiam admittitur antecedens: iuxta primam vero nihil valet ad propositum. Et sic intelligendo antecedens iuxta potentiam pecuniae ut substat industriae, probatur per primam, & secundam probationem ipsius antecedentis. Confirmatio autem, quia indistincte loquitur de habente pecuniam, distinguenda est dicendo quod habens pecuniam dupliciter. scilicet absolute, & sic non habet aliquid plus, quam sit quantitas pecuniae. Et cum infertur, ergo post moram non esset ei aliquid plus restituendum, Respondetur, concedendo quod seclusa iniuria non est post moram aliquid plus reddendum creditori, qui in nulla via adipiscendi lucrum ex pecunia detenta impeditur, qualis est ille, qui habendo pecuniam, habet illam absolute: quoniam nullum in veritate interesse passus est talis creditor. Alio modo est quis habens pecuniam sub industria & sic habens pecuniam, habet aliquid plus, quam sit quantitas pecuniae: non tamen propterea sequitur: ergo potest vendere, & in pactum deducere illud plus, nisi salvo statu pecuniae sub industria: quoniam illud plus non habet absolute, sed ratione status talis, scilicet sub industria, & hoc loquendo regulariter: secus n. est in commutatione involuntaria, ut declaratum prius est. Ad consequentiam ex antecedente sic intellecto, dicitur ut tunc dictum est, quod dupliciter potest intelligi, scilicet salvo illo pecuniae statu, & sic concedimus: quoniam licitum est habentem duo, vendere utrumque, si utrumque est salvum, non autem si alterum perijt, in proposito autem negotiator habet duo. Sed cum divertit pecuniam ad mutuum alterum eorum desinit ex ipsa voluntate divertente pecuniam a statu industriae ad statum pecuniae absolute: & ideo non sequitur, quod possit utrumque vendere. Alio modo potest intelligi consequentia, ut sonat, sive sit salvum utrumque, sive non, & sic negatur sequela. Nec prima eius probatio aliquid probat, nisi salvum sit utrumque, ut patet ex nunc dictis. Ad secundam vero probationem, quae magis urget, dicitur, quod ut patet in primo articulo quaestionis praecedentis, tunc dicitur valere res plus eo quo venditur, quam absolute, quando actu habet unde plus illi valeat, & non quando habet in potentia: quoniam, ut ibi dicitur, venditor vendit quod suum est, & non quod suum esse potest. Pertinet ergo damnum illud A ad interesse damni emergentis: nostra autem quaestio est de interesse lucri cessantis, quod secundum potentiam attenditur. Non est ergo simile de casu illo, quo venditor plus potest solutionem vendere, quia sibi plus valet & illo nostro casu, quo negotiator vult plus sorte, quia si ibi pecunia est utilior quia ibi plus valet sibi actu, hic autem utilitas est in potentia: ibi est aliquid plus sui, hic non est, sed potest esse suum aliquid plus, quia in via est. Ad ea autem quae dicuntur pro solvenda ratione regulae, videlicet regula tradita talis quod debet regulariter servari, & non de his quae in tali casu fieri potest: hoc suspectat potius ad exceptiones, quam ad regulas. Unde regula haec docet, quod non licet deducere in pacto lucrum cessans ex pecunia, quam quis mutuat, verissima est, & docet id quod regulariter fieri debet & formalis est de potentia, & commutatione omnino voluntaria, qualis est mutuare, tum quia pecunia non solum caret lucro in actu, sed etiam in via (habet namque illud solum in potentia communi aestimabili supra ipsam pecuniam) tum quia pecunia negotiatoria non potest voluntaria commutatione diverti ad mutuum cum superaddita aestimatione, in quantum lucratoria. Unde cum neque de pecunia absolute, nec de pecunia negotiatoria liceat regulariter mutuando exigere aliquid plus sorte, quia in pecunia quae mutuatur, non habetur lucrum in actu, aut in via, sed solum in potentia communi aestimabili, sequitur & quod regula sit optima, & quod ratio eius stet solida, nec obstant alia authoris dicta: quia superius locutus est de lucro quod habetur in via, & de rebus in quibus est lucrum in via salvis in illo statu, quo habent lucrum in via, ita quod in illo statu occupentur, impediantur, vel alienentur.

¶ Ad confirmationem ... ultimam dicitur iam patet, quod voluntarie divertens pecuniam ab industria negotiationis, vel emptionis non exigit ratione potentiae pecuniae sub industria, quia illa amplius, ipso sic volente, non est: & propterea non nisi propter ... exigit. Cum hac tamen regula, & illustrio ... stat, quod in tali quali est casus tertius, licitum est habere ratione damni, quod quis patitur ex hoc, quod de pecunia negotiatoria non potest lucrari per occurrentem impeditorem. Et est ex dictis clarum, quod ... debitor post moram tenetur ad interesse: non tamen tenetur ad interesse, si mora esset de consensu creditoris sicut nec a principio obligabatur ad interesse, quia de consensu creditoris tenuit eiusdem siquidem ratio est habere aliquid ab alio, & ... servari ab eodem. Unde credimus non posse post moram deducere in pactum, ut de reliquo futuro tempore donec tenuerit debitor suam pecuniam solvat usuram sicut non poterat hoc a principio: quia non est in mora qui de consensu domini non reddit. Potest tamen exigere interesse praeteriti temporis quo fuit in mora.

¶ In responsione ad secundum eiusdem ar. 2. habes clare, quod limitatio quam aliqui dant illi dicto in responsione ad quartum, s. quod non licet mutuanti deducere in pactum remutuationem, quod scilicet intelligendum est, quando deduceret in pacto simpliciter non autem si deducatur in pactum cum conditionibus, quibus extantibus naturali iure ille teneretur remutuare, puta, si indiguero, & tu commode poteris &c. Limitatio inquam ista est falsa propter duo. Primo, quia expresse littera hic arguendo opponitur quod non videtur esse illicitum obligare se ad aliquid ad quod naturali iure tenetur. Et respondet quod tali debito non competit civilis obligatio. Ecce quod manifeste dicit quod non potest in civilem obligationem deduci naturalis obligatio ad antidota, de qua loquitur. Secundo, quia ut in responsione ad quartum dicitur, talis obligatio civilis, est pecunia aestimabilis, ac per hoc cum quibuscumque sit conditionibus plus sorte ex pacto exigitur & usura est. Licitum tamen, ut dictum fuit, est nolle mutuare illi quem credo aut timeo ingratum fore, scilicet quod non mihi remutuaret, aut serviret eum opus esset: quia non minus licitum est respicere ad effectum contrarium quod est in ingrato, quam ad effectum amicitiae. Haec autem omnia sine pacto ex affectu animi expectantur tanquam ex naturali debito.

¶ In responsione ad quartum eiusdem ar. adverte quod hinc habes, quod fideiussor potest aliquid pecuniae exigere, ut si deiubeat: quoniam fideiubendo obligat se civiliter ad solvendum pro alio, quod non est minus quam obligare se ad mutuandum: ac per hoc quia obligatio ad mutuandum potest vendi, ut in littera dicitur, consequens est ut obligatio ad solvendum pro alio possit vendi tanquam pecunia aestimabilis: hanc autem obligationem importat fideiussio. Quantum autem aestimanda est fideiussio, prudentiae sapientum in his determinandum relinquitur.

¶ In responsione ad quintum ubi de lucro ex contractu societatis agitur, si ad particularia descendendum esset de diversis artibus & societatibus nimis esset, cum valde varientur. Formale autem de quo est sententia consistit in duobus. Primo quod capitale subsistet periculo socij & lucro. Secundo quod ita proportionatum sit lucrum capitali ut salvetur debita proportio lucri ad sortem, hoc est quod tam lucrum quam damnum proportionaliter respondeat cuique socio ponenti pecuniam, vel operas vel industriam. Quibus adde tertium tanquam canonicum ad iustitiam semper servandam in huiusmodi, s. quod a principio aestimentur singulae sociorum portiones: & his fiat quasi una summa pecuniae summanis illis proportionabiliter, id est, secundum suas ratas. Et deinceps tam in lucro quam in damno ... divisione totius remanentis servetur divisio ac si talem summam pecuniae posuissent proportionaliter v.g. Sunt tres socij, unus ponit mille ducatos alter ponit operas aestimatas mille: alter D ponit industriam aestimatam quingentis. Stabilienda est societas ac si hi tres posuissent duo millia & quingentos ducatos ita tamen ut tertius semper pro medietate sit. Et sic lucrum dividendum est ut si fuerint quinque tertius habeat unum: uterque autem aliorum duo: & tandem quicquid superest eodem modo dividendum est, ita quod si supersunt duo millia & quingenti mille dentur uni & mille alteri: & quingenti tertio: alioquin iste damnificaretur in perdita industria: & ille in operas: & qui apposuit pecuniam lucraretur. Et simile est in soccidis animalium.

¶ In responsione ad tertium: quia ibi agitur de fructu pignoris, scito quod author loquitur de pignore in quantum pignus est absolute, & non de pignore pro tali re. Nam contingit ex ea tali quod possit quis facere fructus pignoris suos ut patet de agro assignato pro pignore dotali extra. De usuris. c. Salubriter. & ratio ibi assignatur: quia dotis fructus sunt pro oneribus matrimonij supportandis. Unde limitatio quam quidam huic determinationi E Innocentij sexti apposuit, s. quod intelligitur quando pecunia dotalis erat exponenda negotiationi, vel emptioni rei fructuosae: alioquin non haberet locum interesse, falsa est: quia ratione ... onerum matrimonij quae oportet maritum sive negocietur sive non, sive emat sive non, ... sustinere, fructus dotis deputati sunt. Et hoc per se loquendo. Per accidens autem est quod maritus utatur vel non utatur dote ad fructificandum: ac per hoc ad supportandum ipsam ad supportandum dicta onera. Et quia secundum ea quae sunt per accidens non iudicatur de re, sed secundum id quod est per se: ideo absolute loquendo gener facit fructus pignoris dotalis suos: & potest hoc deducere in pactum a principio, si non vult ducere uxorem sine dote praesenti &c. Civitates autem quae a principibus egentibus in pignus alijs principibus dantur: fructificare debent domino qui impignoravit, deductis expensis officialium &c. quia non est translatum dominium, nec annexa habent onera sicut matrimonium. Sicut universaliter quando

Quādo suscipitur pignus expensis deductis fructificat dño. Deberent aūt principes, si uolunt facere fructus suos, non accipere i pignus ciuitates, sed emere eas cū pacto de retrouendēdo sic. n. facerent fructus suos. Et quia fruct⁹ dotis deputati sunt pp onera matrimonii, & soluto matrimonio nō cessant onera ei⁹ qui illius quod nō est, nullum est onus: iō errant viduæ uolentes fructus dotis suæ aestimatrimonii extare. Verū si statuto ciuitatis in uiridi obseruantia ordinatū est q uidue donec reddatur ibi dos, assignet quinque vel decē pro centenario, cū sit hoc factū in fauorem infirmi sexus & penā hęredum mariti, licite pōt mulier, qū per eā nō stat rehabere dotem suā, accipere hmōi pēsionē. Et rō est, qa distincta proprietas rerū in particularia iure positiuo, cū sit, pōt p cōi bono patriæ, p patrię legē dispēsari ab hoc ad illū &c. Et p eādē rōnem si extat statutum, q socer non soluēs dotē teneat genero ad decē pro centenario donec soluat, iustū est. Cedūt. n. hęc ad pacē inter affines, & ad remouēdas lites ad solicitādū debitores, ut timore saltē pęnarū soluāt qd dēnt. Dixi aūt qn uidua nō est in causa ut dos retineatur ab hærede: qm si uidua, & similiter si gener esset in cā q dos retineretur ab hærede, uel socero, iā cedunt iuri suo: & non possunt beneficio pœnalis statuti uti in foro conscientiæ contra illum, q non retinet suam dotem creditore inuito &c.

gere ille qui mutuauit. Sed ille qui committit pecuniam suam vel mercatori, vel artifici quòd modum societatis cuiusdam, non transfert dominium pecuniæ suæ i illū, sđ remanet ei⁹, ita q cū periculo ipsi⁹ mercator de ea negotiatr, uel artifex opat & G iō sic licite pt partē lucri inde pueniētis expeter, tāq de re sua.

Ad vi. dicēdū, q si qs p pecunia sibi mutuata obliget rē aliq, cui⁹ usus ptio æstimari pōt, dēt usus illi⁹ rei ille q mutuauit, cōputare in restitutionē ei⁹ q mutuauit: alioquin si usū illius rei quasi gratis superaddi velit, idē est ac si pecuniā acciperet pmutuo: qđ ē usurariū, nisi forte esset talis res, cuius usus sine pretio soleat cōcedi iter amicos, sicut patet de libro accōmodato. H

Ad vii. dicēdū, q si aliqs carius uelit uendere res suas, q̄ sit iustū pretiū, ut de pecunia soluēda emptorē expectet, manifestē usura cōmittit: qa hmōi expectatio ptij soluēdi hēt rōnē mutui. Vñ qcqd ultra iustū pretiū p hmōi expectatione exigitur, est quasi ptiū mutui, quod pertinet ad rōnē usuræ. Simili- I ter ēt si quis emptor velit rem emere uilius, q̄ sit iustū pretiū, eo q pecuniā antè soluit, q̄ possit ei res tradi, est pctm usuræ: qa ēt ista anticipatio solonis pecuniæ hēt mutui rōnē, cui⁹ qđ dā pretiū est, quod diminuit de iusto pretio rei emptæ. Si uerò aliquis de iusto pretio uelit diminuere, ut pecuniam prius habeat, nō peccat peccato usurę.

ARTICVLVS III.

Vtrū quicquid de pecunia vsurari quis lucratus fuerit reddere teneatur.

Porrecta per totum. 418 Quol. 1. ar. 19. Et opus. 67.

AD TERTIVM sic pcedit. Vr q qcqd de pecunia vsuraria aliqs lucratus fuerit, reddere teneat. Dicit. n. Apos. ad Ro. 11. Si. b radix sancta, & rami. ergo eadem ratione, si radix infecta & rami: sed radix fuit vsuraria. ergo qcquid ex ea acquisitum est, est usurarium. ergo tenetur ad restitutionem illius.

¶2 Prę. Sicut dr extra, đ vsuris i illa* Decretali Cū tu, sicut asseris. Possessiōes, q̄ đ vsuris sūt cōparatę dēnt vēdi, & ipsarū b pretia his à quibus sunt extorta restitui. ergo eadem ratione quicquid aliud ex pecunia vsuraria acquiritur, debet restitui.

*Habetur in Decret. li. 5. tit. 19. c. Cum tu & est 5. in ordine a fine.

¶In responsione ad septimum eiusdem articuli secūdi, vbi agit de augmento, uel diminutione pretii in uenditione ad tps, dubium occurrit ex sacris canonibus: quoniam extra. de usuris c. In ciuitate, & ca. Nauiganti, duo in sententia, licet tres sint numero, casus ponuntur huic doctrinæ contrarij. Expresse nanq; ibi dr, q si piper ualet nunc quinq; libras, & uendit sex libris ad tps, eo q tpe solutionis, an plus uel minus quàm sex ualebit, uerisimiliter dubitatur, non peccant uendentes nunc piper p sex ad tempus. Et eadem sententia replicatur in 2. §. d. capituli. Nauiganti. Constat namque, q in hoc casu expectata solutio in futuro, est rō maioris pretij. in calce quoque. d. capituli, Nauiganti, ponitur alter casus, quod seruaturus granum, potest pl⁹ vendere ad tempus, quàm tunc ualeat, quando uendit.

¶Ad hoc dī, q dupliciter contingit differre secundum tempus K solutionem a uenditione. Vno modo, ut est actio secundum seipsam separata ab emptione, ita q sint ibi quatuor actiones. s. venditio emptio: mutuum implicitum de expectando solutionem in futuro, & solutio ipsa: & sic loquitur author de solutione futura, & dicit, q uendere plus ratione huiusmodi expectationis, est usura. & similiter emere minus rōe anticipatæ solutionis, eadem ratione. Alio modo. ut est pars commutatiua emptionis, ita q sicut venditio integratur quasi ex duabus partib⁹. s. ex contractu uenditionis, & ex traditione rei, quæ venditur: ita emptio integratur quasi ex duabus partibus. s. emptione, & solutione pretij. Et sicut uenditio pōt habere suas partes separatas scdm tps, ut patet dū aliquis uēdit res assignandas in futura æstate: ita etiam emptio pōt habere partes suas separatas, ut patet cum aliquis emit oleum in hyeme, soluturus pro eo in æstate futura frumentum. Qñ igitur solutio vt pars emptionis cōsumatiua expectatur, tunc nullum interuenit mutuum. Et. ō dī I Decretalibus, q non est usura, sed cōmutatio ista est quasi claudicans, seu pendens ad futurum, quasi emptionis consummatio trahat ad se uenditionem. Et ppea æstimandus conceditur valor rei quæ uendit conferēdo, ips præsens ad tps solutionis, hoc est, consumatæ emptionis: ita q tantum plus pōt æstimari quātū inter plus & minus creditur uerisimiliter tunc res valitura &c. Et est hæc iud. cio meo litteralis rō illarum Decretaliū, quo ad istos casus. Vltimi autem casus ratio est eadem, ut ibi dicitur quo ad hoc, quod. s. ratione dubij pretij futuri maioris tunc, quàm nunc uerisimiliter æstimari, licitum est seruaturo res venales, uendere ad tēpus aliquid plusquā valeat tempore, quo venditur. & nota quòd licet glo. & in rapi. in ciuitate, cum sequentibus senti erit casum antedictum in ca. In ciuitate, decisum esse iuxta hunc ultimum casum, s. quòd in illo casu subintelligatur si venditor erat seruaturus: manifeste tamen conuincit hanc expositionem nō cōsonare litteræ, tū quia nihil de hac conditione ibi dictum quia in hoc eodem cap. Nauiganti in paragr. 2. casus in idem redit cū casu in ca. In ciuit. & determinatur ibidē, sine hac conditione. si erat seruaturus. Vnde mihi uidetur, quod ille ultimus est alius in sententia ab illis primo dictis, & quòd ibi habeatur ratio ualoris rei p̄ tempore, quo consumatur emptio, hic autem non unde nihil dicitur de ualore temporis solutionis, sed habetur ratio ualoris rei tempore futuro, quia erat seruaturus. Vnde etiam si non ad tempus, sed tunc fuisset soluendum, potuisset etiam plus uendere in hoc tertio casu. Sed nota, quòd non dicitur in littera, quod liceat in hoc casu tantum uendere quantum creditur ualiturum, quia hoc est falsum: qm futurus ualor non nisi in potentia est. & iuxta pri⁹ dictas regulas, non est æstimandum quod habetur in potentia, ac si haberet in actu, sed q licet vēdere aliqd plus. Et si quæras quantū, Rńdeo quantū plus teneretur seclusa iniuria, si tunc traheretur rē illā a seruaturo. Cōstat naq; q nō teneretur ad totū lucrum cessans, ut patet ex antedictis. Aduerte tū, q si hic seruaturus uendere ad tps, & uellet pensitare rē suā ad tps in quo erat seruaturus, ita q tunc ēt solutio cōsumatiua emptionis expectetur, licitū cōtractū faceret, sicut de casu primo dictū est. Hac āt q dicimus unde q̄ periculosa sint, & licet nō extorta, tracta tamē quantū trahi pñt. Et propterea magis pro casibus & exceptionibus tolerabilibus q̄ pro regularibus habenda sunt: propter qđ pastor animarum consulit abstinendum. Vnde nihil obstāt doctrinæ authoris, quæ quid regulariter agendū est tradit dicta i primo casu. Dicta aūt in secundo, si scdm regulas eius, quod habetur in potentia rei æstimetur, cōsonāt doctrinæ authoris, & nō spectāt ad dilatā solutionē, sed ad tertium casum in rńsione ad primum per nos dictum qui sic iste est intelligendus, sicut ille de pecunia negotiatoria vel emptoria, & de mercibus deferēdis ad nundinas, si quidē pari passu currunt, & ex eadem radice. Cex potētia ad lucrū rei existētis in tali statu sub industria.

SVPER QVÆST. LXXVIII. ART. III.

IN artic. 3. eiusdem q. 75. occurrit antiquum illud dubiū, An in usura transferatur dñium. Et qm de hoc ordinatam quæstionem in quolibeto nro scripsi, & ut puto, ostēdi partē negatiuam verā, quā hic author, p indubitata præsupponit, dū reddēt rōnē restōnis fructuū agri p usurā extorti dicēs, Quia sunt fructus rerū, quarū alius ē dñs ne occurreret nona rō dubitandi ad illā te remitto lectorē, & impssam. Et quia fortè pp psectionē operis esset repetēda, nūc iter astutus iter calores mēsis Iulij, ad alia ppero.

¶3 Prӕt. Illud, qđ aliqs emit de A pecunia usuraria, debet sibi ratione a pecuniæ, quā dedit. non ergo hēt maius ius in re, quam acqsiuit, q̄ in pecuniā, quā dedit: sed pecuniā usurariam tenebat restituere. ergo & illud qđ ex ea acqrit, tenetur restituere.

Sed contra. Quilibet pōt licitē tenere id qđ legitime acqsiuit: sed id, qđ acqrit p pecuniā usurariā, interdum legitimē acqritur. ergo licitē pōt teneri. B

*Ar. 1. huius quæst.

Respon. Dicendū, q sicut supra dictū * est, res qdā sunt, quarū usus est ipsarū rerū cōsumptio, q̄ nō hńt usumfructū scdm iura: & iō m si talia fuerint p usurā extorta, puta, denarij, triticū, uinū, aut aliquid hmōi, nō tenet hō ad restituendū, nisi id qđ accepit: n qa id, qđ de tali re est acqsitū, nō est fructus hmōi rei, sed humanæ industriæ: nisi fortè p detentionē talis rei, alter sit dānificatus amittēdo aliqd de bonis suis, tunc. n. tenetur ad recōpensationē nocumēti. Quædā uerò res sunt, quarū usus nō est earū consumptio, & talia habent usumfructū, sicut domus, & ager, & alia hmōi: & ideò p si qs C domū alterius, uel agrum per usuram extorsisset, nō solū tenetur restituere domū, uel agrum, sed ēt fructus inde perceptos: q quia sunt r fructus rerū, quarū alius est dominus, & ideo ei debentur.

Conclu. m — Pari. Prima. p — Conclu. p — D. 1109.

Ad primum ergo dicendum, q radix non solū hēt rōnem materiæ, sicut pecunia usuraria: sed habet ēt aliqualiter rōnem causæ actiuæ, inquātum administrat nutrimentum: & ideò non est simile.

Ad ii dicēdū, q possessiones, q̄ de usuris sunt cōparatæ, nō sunt eorū, quorū sunt usuræ, sed illorū q eas emerūt: sunt tń obligatæ illis a qb. fuerunt usuræ acceptæ, sicut & alia bona usurarij. & D iō non pcipitur, q assignent illæ possessiones his, à quibus fuerunt acceptæ usuræ, quia fortè plus ualent, q̄ usuræ, quas dederunt: sed præcipit quod uendantur possessiones, & earum ptia restituantur. s. secundùm quantitatem usuræ acceptæ.

Ad iii. dicendū, q illud quod acqritur de pecunia usuraria, debet quidem acqrenti nō pp pecuniā usurariā datam, sicut pp cām instrumentalem, sed pp suam industriam, sicut propter cām principalem: & ideò plus iuris habet in re acqsita de pecunia usuraria, q̄ ipsa pecunia usuraria.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum liceat pecuniam accipere mutuo sub usura.

Porrecta per totum. 419 Et Mal. q. 13. arti. 4. ad 17. & 19. Et opus. 21. q. 5. & opus. 67. q. 5. & 73. c. 17.

AD QVARTVM sic pcedit. Vr q nō liceat pecuniā accipere mutuo sub usura. Dicit. n. Apost. Rom. 1. q digni sunt mortē nō solū q faciūt peccata, sed ēt qui h cōsentiūt faciētib⁹: sed ille qui accipit pecuniā mutuo sub usuris, cōsentit usurario in suo pctō, & pbet ei occasionē peccandi. ergo etiā ipse peccat.

¶2 Prӕt. Pro nullo cōmodo tēporali dēt aliquis alteri quācūque occasione pbere peccādi, hoc. n. pertinet ad rōnem scandali actiui, quod sp est peccatum, ut supra* dictū est: sed ille qui petit mutuum ab usurario, expresse dat ei i occasionē peccandi. ergo pro nullo commodo temporali excusatur.

*q. 43. ar. 2. c. 1.

¶3 Prӕt. Non minor vr esse necessitas qñque deponēdi pecuniā suam apud k usurariū, q̄ mutuum accipiēdi ab ipso: sed deponere pecuniā apud usurariū omnino vr esse illicitum, sicut illicitum esset deponere gladiū apud furiosum, uel uirginē cōmittere luxurioso, seu cibū guloso. ergo neque licitum est accipere mutuum ab usurario.

Sed contra. Ille qui iniuriā patitur, non peccat, scdm* Philosoph. in 5. Ethic. Vnde iustitia non est media inter duo uitia, ut ibidē † dicitur: sed usurarius peccat, inquantum facit iniustitiam accipienti mutuū sub vsuris. ergo ille qui accipit mutuū sub usuris, non peccat.

* Lib. 5. c. 11. a med. tom. 5. — † li. 5. c. 5. declinando ad fin. tom. 5.

Respon. Dicēdū, l q m iducere hominē ad peccādum nullo modo licet: uti tamen peccato alterius ad bonum, licitum est:* quia & Deus utitur omnib. peccatis ad aliquod bonū. Ex quolibet. n. malo elicit aliquod bonū, ut dicitur in * Enchiridio: & iō † Aug. Publicolæ quęrenti, utrū liceret uti iuramēto eius, qui per falsos deos iurat, in quo manifestē peccat, eis diuinā reuerentiā adhibens, Respondit, q qui utitur fide illius, qui per falsos deos iurat, nō ad malum: sed ad bonū, non pctō illius se sociat, quo p dæmonia iurauit, sed pacto eius bono, quo fidem E seruauit: si tamen induceret eū ad iurandū per falsos deos, peccaret. Ita etiam in proposito dicendum est, quòd n nullo modo licet inducere aliquem ad mutuandum sub usuris: licet tamen ab eo, qui hoc paratus est facere, & usuras exercet, mutuum accipere sub usuris propter aliquod bonum, o quod est subuentio suæ necessitatis, uel alterius. Sicut ēt* licet ei, qui incidit in latrones, manifestare bona quæ habet, quæ latrones peccant diripiendo, ad hoc q nō occidatur, p exemplo decem uirorum, q dixerunt ad Ismael. Noli occidere nos, quia thesauros habemus in agro, ut dicitur Hier. 41.

D. 1111. — Conclu. m — * Aug. Enchir. c. 11 tom. 3. — † Ep. 154. nō longe a prin. t. 2 — Conclu. p — Conclu. a

SVP. Q. LXXVIII. ARTIC. IIII.

IN ar. 4. eiusdē q. 78 nota diligēter tria. Primo, q qa uti pctō alteri⁹ ad bonū suū, uel alteri⁹, nō ē pctm: iō si qs absq; necessitate, pro utilitate tñ sua vel alteri⁹, utatur pctō alteri⁹, à peccato immunis est, cum bonū vtile, quoddā bonū sit. Et similiter si qs pp bonū delectabile utat alteri⁹ pctō, quāmuis uenialiter peccet, si delectabil⁹ ueniale est, nō est peccat mortaliter. Et pręterea nō oportet petētes mutuū ab usurario parato nimis vrgere in cōscictia. quanta aut quali necessitate ducti hoc fecerint: qm actū de gñe suo nō malū faciūt, ac p hoc, nisi ex fine sit mortale, aut nullū, aut ueniale pctm est. Nullū, si ex necessitate, aut pietate ueniale aut, si sine rōnabili causa, sicut ceteri actus irrōnabiles dānosi sibi ipsis. Nec obstat, q author uidendo lectori. Hoc tñ no dixeris, q pp maiores negotiatiōes exercēdas nō excusat q à pctō petēdi mutuū sub usuris: qm hoc intelligēdū est de pctō ueniali, qñ negotiationes tēdūt ad utile nimis abūdans: nā si tenderēt ad utile necessariū domui suæ, nullū pctm esset. Secūdo, q qa inducere ad peccādum nulli licet, & petitor aliquid petit, ad qđ directe illū inducit: iō oportet cautū esse in omnib. materiis ubicunque agitur de usu peccati alterius, ut petēdo, aliqd licitū petat uel ut gratia, in proposito, petat mutuū, nō acceptio usuræ. In treuga, uel pace cū infidelibus petat se fidelitas pactorū, non diuina iniuria. In manifestatione verū suarū latronibus, petitur vita ppria, & sic de aliis, ita q sp petat aliqd, qđ ille pōt cōcedere, si uult, sine pctō, ut patet: dictis exēplis. Et ppa petēs, q directe indit ad sēdēdū cū a quo petit, ad cōcedēdū illi petitū, nō dat ei occasionē peccandi: sed ipse a quo petit, apponit ex sua mala uolūtate actui bono

bono petito aliú actú prauú nó petitú, immo displicentē ei, q ad hoc ut peccent, sed patiuntur potius illos peccare pp suum bonum: eadē rōne iste deponēs excusandus est cū bona intentione dei, & nō inducat illū ad malādū depositū, aut usuram exercendā, sed patiatur illius futurū prauum pctm pp bonum ipsius deponentis, ut s. sua pecunia sua custodiatur. Quare hic est magis particeps peccati, q̄ ille, cum sit æqua necessitas, & æqua bona intētio, & utraque patiatur prauū suum alterius peccatum, non facit?

Peti. Si namq; peteret q̄ ab aliquo actū, quē non potest exercere sine peccato, procul dubio ad peccandū eum induceret, q̄uis paratissimum, ac per hoc particeps peccati esset consentiens peccato alterius. Aduerte ergo q̄ in casibus, ut discernas si actus petitus p̄s ab eo a quo petit, sine pctō fieri; q̄a hic radix est licit, uel illiciti, cū de ui peccati aliter uarg. c. Tertio, q̄ ex exemplo manifest. suum bona sua latronibus hic exposito, habes nūo intelligi p̄ss gesta Loth, Gene. c. 19. cum filias proprias abusui impiorū obtulit, ut euitaret s. domines hospitū iniuriā i ppria domo. Quēadmodū illi decē uiri peneruīt nō occidi, qd poterat sine pctō cōcedi, & manifestare thesaurum suorū quod etiam sine peccato fit, etiam cū passiuo scādalo primi, ex malitia sū accepto, q̄ uānis scirant q̄ ex hoc sumerēt occasionē rapinæ eis minus displicētia q̄ occasionis, & ad neutrū pctm eos induxerunt, sed ubi sunt iniqua erā uolūtate ad salutē ppriæ uitæ. Ita Loth petijt, q̄ non cōmitterent sodomiā cū masculis hospitibus, quod sine pctō concedere poterāt, & obtulit proprias se filias educturū extra: ita q̄ nō oporteret inferri ipsi pctū aliā uiolentiam ad hoc, ut puellæ essent extra, quod uiri sine pctō est, quis sciret, q̄ occasionē abutendi eis inde sumerent, & ipsi peccarēt faciendo iniustū filiis aūt parenti iniustum. Vñ ad neutrū pctū inducebat eos Loth sciens, q̄ non sunt facienda minus mala, ut euitentur mala maiora, q̄ uis dixerat, abutimini eis, ut libet: eos pmissiue hæc dicebat, sed uti nolebat iniquitate illorum ad bonum. s. tantæ offensæ uitationem. Et simile est de gestis circa uxorem Leuitæ, Iudicum 19. quāuis non oporteat fortē illum excusare sicut Loth, de quo scriptura testatur, q̄ erat iustus. 2. Pet. c. 2. Et hæc dicta sint ut non putet quis exemplo illorū decem uirorum licere inducere ad minus malum paratos, ut euitetur maius malum. Si. n. non sunt facienda mala, ut ueniant bona, multo minus facienda sunt, ut non fiant maiora mala, q̄ non in boni positione, sed mali negatione consistit. Magna namque dria est inter inducere ad minus malū, ut uitetur maius: & offerre, ac tradere materialiter materiam minoris mali. Primum. n. nulla rōne licet, pp rōnem dictam. Secundū aūt fecerunt illi decem uiri, fecit Loth, fecit Leuites, facimus quotidie redimētes captiuitatē, uel uexationem nīam iniustam, & soluentes usuras. Dixi aūt offerre, seu tradere materialiter, hoc est, non ad inducendum ipsum ad explendam malam suā uoluntatem circa oblatam materiam, sed ad redimendū uexationem suam, uel proximi tali oblatione, seu traditione utēdo alterius iniquitate, non inducendo aliquem ad peccandū. Vñ non licuisset ipsi Loth, q̄ obtulit materiā liberi arbitrij, filias s. consilere q̄ filiabus suis, ut consentirent in stuprum, sed ut illarum uiolenter constanti patientia sustinerent ad coronam, ut Lucia dixit. Et hæc dicta sint, si Loth excusandus est propter authoritatem Petri Apostoli, quam gl. super Gen. c. 19. exponit cōparatiuē, hoc est, q̄ Loth non iustus simpliciter, sed cōparatione Sodomitarum iustus dicitur. Et Aug. gl. ibidem Loth reprehendit de oblatione filiarum, quasi non habeat locum redimere uexationem offerendo materiam liberi arbitrij ad pandum huiusmodi opera nefanda: quāuis Aug. redemptionē uexationis in his g. fils, ut tractauimus, non tractet.

Ad primum ergo dicendum, q̄ ille qui accipit pecuniā mutuo sub usuris, nō consentit in peccatum usurarij, sed utit eo: nec placet ei vsurarum acceptio, sed mutatio, quæ est bona.

Ad II dicendū, q̄ ille, qui accipit pecuniam mutuo sub usuris, non dat occasionem usurario usuras accipiendi, sed mutuandi. Ipse autem usurarius sumit occasionem peccandi ex malitia cordis sui: unde scandalum passiuum ex parte sua est, non aūt actiuū ex parte petentis mutuum. Nec tñ pp huiusmodi scandalum passiuum debet alius à mutuo petendo desistere, si indigeat: quia huiusmodi passiuum scandalum non puenit ex īfirmitate, uel ignorantia, sed ex malitia.

Ad III dicēdū, q̄ si quis cōmitteret pecuniā suā usurario nō habēti alias, vñ usuras exerceret, uel hac intētione cōmitteret, ut inde copiosius per vsurā lucraretur, daret materiā peccādi: vñ & ipse esset particeps culpæ. Si autē aliquis usurario alias hñti vñ usuras exerceat, pecuniā suā cōmittat, ut tutius seruetur, non peccat, sed utitur homine peccatore ad bonum.

¶ Ad hanc dubitationem dr, q̄ cum uerborum sensus ex ratione dicendi sumatur, & rō dicendi, ut apparet s argumēto, cui dicta hæc respōsio, est, quia cōmittere custodi infideli committere nō est absq; culpa committentis, ut patet in multis: alias exēplis de luxurioso, & guloso, non sunt hæc uerba authoris, ut prima facie sonare uñr intelligēda, sed distinguendū est, q̄ sicut talis usurarius non habens alias unde exerceat usuras, duo committit peccata, scilicet distractionē depositi, & usuram, quæ patet esse secundum se duo, quia separabilia sunt (posset. n. distrahere depositum exponendo pecuniā depositā in alias negotiationes, ut patet) ita in deponēte apud talē vsurariū, duo sunt consideranda. Primo, q̄ deponit apud distractorē. Secundo, q̄ deponit apud usurarium non habentē unde alias exerceat usuras. Ratione primi, particeps est culpæ distractionis, sicut committens cibum guloso, particeps est culpæ commessationis: & committens uirginem luxurioso, particeps est culpæ libidinis. Nam sine culpa committentis non est, ut actū exigat custodiæ ab eo, quem scit probabiliter actum illum non facturum. Et quo ad hoc, est differentia inter petentem ab usurario mutuum, & deponentem apud eundem non habētē &c. quia ibi actus bonus petitus seruit exercendus. s. mutuum: hic actus bonus debitum commissus seruit non exercendus. s. custodia. Iste ergo erat in actu commisso debito, ille autem non. Et propterea iste dicitur dare materiam peccandi, & particeps culpæ, quia in actu commisso debito dat materiā peccandi, & propterea est particeps culpæ, quæ committitur in actu cōmisso debito ab eo, cui cōmissum est. Malo enim custos uirginis est, qui committit eam luxurioso, & sic de alijs. Nec ex eo dicitur hoc à dicentibus, q̄ quia quilibet est dominus rei suæ, ponitque illi legem, quam uult, ideo iste deponens apud distractorē rē suam non peccat, utpote dans illi implicitē licentiā distrahēdi. Errat siquidem sic credendo in radice: quia deponens nec explicitē, nec implicitē dat licentiam distrahendi, eo q̄ deponēs vult depositarium tener: ibi de deposito secundum iura depositi, & tali actione ageret contra eum, si res ad iudiciū reduceret. Ius aūt depositi distractionem prohibet, & ad custodiā obligat. Et propterea deponens peccat participando eum malo depositario in mala custodia, ad quā ipsum obligat ex natura contractus. Rōne uerò secundi, non est particeps culpæ, neq; dat materiā peccandi, seu peccato, plusq; accipiens mutuum, & incidens in latrones pp rationem allatā obijciendo. Vnde & in litera non dicitur, q̄ det materiam peccandi peccato usuræ, neque q̄ est particeps culpæ usuræ, sed peccandi, & culpæ simpliciter dixit. Ex q̄ peccatum distractionis depositi non semper est mortale. s. n. quis pecuniam depositam distrahit, non habēdo aliā quā reddere, post requisitionem statim, peccat. Depositū custodiēdum, non distrahendū traditur, & acceptatur, propterea nō transfertur in eo dominium, sed leuiter peccat, si fiducia uerisimili innixa insit, q̄ requisitus paulo post satisfaciat: leuiter. n. inter homines culpa hæc habetur. Ideo committens pecuniam suā distractori, quem tamē nouit fideliter redditurum paulo post requisitionem, licet peccet, non tamē mortaliter, sicut committens cibum guloso, sine mortali tamē peccato gulæ. Et sicut cōmittens in depositum pecuniam suam negotiatori, quē nouit non seruare pecunias, sed omnes quouis modo hēt in negotiationes suas exponere. Et hoc modo consonat huius rōnis doctrina toti articulo. Vnde differētia formalis inter depositum apud usurarium habentem unde alias usuras exerceat, & non habentem, est quia ille probabiliter creditur fidus depositarius, & nō distractor depositi, ac p hoc cōmittitur ei actus bonus, debitus, separatus. q̄ fiet ab illo. Hic creditur contrarium, & cōmittitur actus bonus debitus ei, q̄ probabiliter timetur factum iri oppositū. Et propterea hic cōmissor particeps est culpe distractionis. Nō tamē ppea, quia. s. dat operā rei illicitæ, uenialiter imputat ei sup appositū usuræ crimen ex malitia distractoris, q̄ hoc est pater deēt, & displicēs deponēti, nec ex suo actu cōsequēs, sed ex alterius radicata malitia, quam iste tolerat pp bonū sibi necessariū.

Perfecta per totum.

QVAESTIO LXXIX.

De partibus integralibus iustitiæ, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandū est de partibus integralibus iustitiæ, quę sunt bonum facere, & a malo declinare, & de vitijs oppositis.

Circa quod quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum duo prædicta sint partes iustitiæ.

¶ Secundò, Vtrum transgressio sit speciale peccatum.

¶ Tertiò, Vtrum omissio sit speciale peccatum.

¶ Quartò, De comparatione omissionis ad trāsgressionē.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum declinare à malo, & facere bonum, sint partes iustitiæ.

Ad primum sic procedit. Vr q̄ declinare à malo, & facere bonū, nō sint partes iustitiæ. Ad quamlibet. n. virtutem pertinet facere bonum opus, & malum vitare: sed partes nō excedunt totum. ergo declinare à malo, & facere bonum, nō debēt poni partes iustitiæ, quæ est quædam uirtus specialis.

¶ 2 Præt. Super illud Psā. 33. Diuerte à malo, & fac bonū, dicit glo. Illud vitat culpam, s. diuertere à malo, hoc meretur uitā, & palmam, s. facere bonū: sed quælibet pars uirtutis meretur palmā, & uitam. ergo declinare à malo non est pars iustitiæ.

¶ 3 Præt. Quæcūq; ita se habēt, q̄ unum includitur in alio, nō distinguunt ab inuicē, sicut partes alicuius totius: sed declinare à malo includit in hoc, quod ē facere bonum, nullus. n. simul facit bonū, & malum. ergo declinare à malo, & facere bonū, non sunt partes iustitiæ.

Sed contra est, quod Aug. in lib. de correptione & gratia ponit ad iustitiam legis pertinere, declinare à malo, & facere bonum.

Resp. Dicendū, q̄ si loquamur de bono, & malo in communi, facere bonum, & vitare malum pertinet ad omnem uirtutem: & secundū hoc nō possunt poni partes iustitiæ, nisi forte iustitia accipiat prout est omnis virtus: Quāuis ēt iustitia hoc mō accepta respiciat quādā rōnē boni specialē, put. s. ē debitū in ordine ad legem diuinā, vel humanā: sed iustitia fm q̄ est specialis virtus, respicit bonū sub ratione debiti ad pximum. Et fm hoc ad iustitiā specialem pertinet facere bonum sub rōne debiti in comparatione ad pximum, & uitare malū oppositū. s. quod est nociuum proximo. Ad iustitiā uerò gūalem pertinet facere bonū debitū in ordine ad cōitatē, uel ad Deū, uel uitare malum oppositum. Dnr autē hæc duo partes iustitiæ generalis, uel specialis quasi integrales: q̄a utrumq; eorū requiritur ad pfectū actū iustitiæ. Ad iustitiā. n. pertinet æqualitatē constituere in his, q̄ sunt ad alterum, ut ex supra dictis patet. Eiusdē aūt est constituere aliquid, & constitutū conseruare in his, q̄ sunt ad alterū. Constituit autē quis æqualitatē iustitiæ faciēdo bonū, idest, reddendo alteri, quod ei debet. Conseruat autem æqualitatem iustitiæ iā constitutæ declinando à malo, idest, nullum nocumentum proximo inferendo.

Ad primum ergo dicēdū, q̄ bonum, & malū hic accipitur sub quadam spāli rōne, p quam appropriant iustitiæ. Iō tñ hæc duo ponunt partes iustitiæ fm aliquā propriā rōnem boni, & mali, nō aūt alicuius alterius uirtutis moralis: q̄a aliæ uirtutes morales cōsistūt circa passiones, in q̄bus bonū facere, est uenire ad mediū, q̄d est declinare ab extremis quasi à malis. Et sic in idē redit, q̄tū ad alias uirtutes, facere bonū, & declinare à malo: sed iustitia consistit circa operationes, & res exteriores, i q̄bus aliud ē facere æqualitatē, & aliud est factā nō corrūpere.

Ad II dicendū, q̄ declinare à malo, fm q̄ ponit pars iustitiæ, nō importat negationē purā, q̄d ē nō facere malū: hoc. n. nō meret palmā, sed solū uitat pœnā. Importat aūt motū uoluntatis repudiātis malum, ut ipsum nomē declinationis ostēdit: & hoc est meritorium, præcipue quando aliquis impugnatur ut

In q. 79. artic. 1. dubium occurrit circa rōnem in ratione ad primū redditam, quare. s. declinare à malo, & facere bonū, fcdm aliquā propriā rōnē boni, & mali ponunt partes iustitiæ, & nō ponunt partes aliarū uirtutū, puta, fortitudinis, & temperantiæ fcdm alias speciales rōnes boni. Rō. n. literæ est, quia in alijs uirtutibus in idē redit utrumq;. In iustitia aūt aliud est æqualitatē facere, & aliud factā nō corrūpere. Vrautē hæc rō nulla, eō q̄a in ipsā iustitia etiā in idē redit utrūq;, nā idē est æqualitatem facere, & ab inæquali declinare, nō min' q̄ ab extremis ad mediū uenire: tum quia sicut aliud est æqualitatem facere, & aliud factā non corrumpere, ita aliud est mediū inter passiones cōstituere, & aliud cōstitutū medium nō corrumpere. Et sic undiq; rō ruit.

¶ Ad huius euidentiā sciendū est, q̄ inter æqualitatē, circa quā versat iustitia, & mediū circa q̄d aliæ sūt virtutes morales, hęc est differētia, q̄ æqualitas est i rebus ipsis, medium aūt intus in animo nostro. Et hinc fit ut cōstitutum p alias virtutes mediū à me, nullus ali' possit corrumpere. Nullus. n. me potest inuitū ex temperato facere intemperatū. Cōstitutā verò æqualitatem à me pōt alius me inuito corrūpere, ut patet cum reddendā iustā agrū suū Ioāni, & alter subtereundē agrū ab eo auferēdū. Corrumpit. n. ille æqualitatē, quā ego feci. Et hinc inita ad propositū differentia clara habet. s. q̄ in alijs uirtutib' facere mediū, & nō corrumpere illud, idē est, scilicet illuminatum cōtinua. In iustitia aūt facere æqualitatē, & nō corrūpere illā diuersa sūt: q̄a æqualitas facta in rebus nō cōseruat ex meo facere, q̄a non depēdet à me, potest n. mihi à multis alijs corrumpi. Quia ergo aliud est facere æqualitatē, & aliud est corrūpere æqualitatē factā à se, uel ab alio, & hoc si hēt locū i alijs uirtutibus: iō facere bonū, & declinare à malo, q̄ hæc importāt, assignant specialiter iustitiæ, & nō alijs uirtutibus. Et quia author non vt ex literæ sufficere super hac se fundasse differentia, iō rñdēdo ad obiecta dr, q̄ differentia illa fcdm ueritatē nō attēditur penes recessum à termino à quo, puta, malo, & accessum ad terminū, ad quē, puta, bonum: sed penes facere terminū ad quē, & nō corrumpere illū. Et hoc expressit litera, assignādo, quare specialiter hæc sunt partes iustitiæ, ut patet hac ratione. Cāaūt quare in alijs uirtutib' maxime accessus ad mediū, & recessus ab extremis, & hæc contraposuit, ut appareret differētia, q̄ est s. fm facere, & nō corrūpere, fuit, q̄ author à nonnullis docebat, & Manifestū. Manifestū. n. est, q̄ in alijs uirtutib' declinare à malo, & facere bonū cōstituuntur processu ab extremis, & accessu ad mediū. Et ppea oftēdit, q̄ hæc manifeste importata p has partes i alijs uirtutibus nō sunt duæ partes. Et p oppositū est, q̄ illa q̄ manifeste importantur per easdē partes in materia iustitiæ,

Conclu. B — *Conclu. t* — *Conclu. m*

a q. 58. artic. 2.

420 Psā. 33. & Psā. 36.

*Est Cassiodori sup istum locū, Psā. 33.

Ca. 1. circa mediū tom. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ritiæ, sunt duæ partes vitæ, q̃ author primo exclusit. q̃ importata p ipsas partes in materia aliarũ virtutũ, nõ sunt duæ partes. Deinde, q̃ importata p easdem partes in materia iustitiæ sunt duæ partes, & non cõtraposuit in veritate illa significata istis significatis. Et p hæc patet solutio primæ obiectionis, qa nõ genes illud positũ è differentiæ & secũdæ, qa genes illã posita est differẽtia. Et falsum est, quod sit redẽ ratio in iustitia, & alijs de facere, & non corrumpere constitutũ, vt patet ex dictis.

SVP. QV. LXXIX.
ARTIC. II.

Perrella per totum. 421

IN Art. 2. eiusdẽ q. 79. dubiũ occurrit simpliciter, & ad hominẽ, circa id qd dr in eulce articuli, f. q̃ omissionis pctũ, omnino à trãsgressione distinguitur. Simpliciter q̃dẽ, quia omissio pōt esse materialiter trãsgressio, ut patet cum quis nõ vult ire ad missam tẽpore debito. Ad hominem uerõ, qa author in corpore huius articuli dicit, q̃ omnes species pctorũ possunt esse materialiter transgressio, quia per qdlibet mortale hõ trãsgreditur aliquod diuinũ præceptum. Si enim per quodlibet mortale hõ transgreditur præceptum diuinũ, & omissio est peccatũ mortale q̃ hõ, ergo omissio est eiusdẽ trãsgressio, sicut alia peccata materialiter sunt transgressio, & nõ omnino distinguuntur à transgressione. ¶ Ad hoc dr, q̃ ut patet in litera, trãsgressio formaliter è actus positiuus, quo quis vult nõ seruare legem, & directũ contrariatur actui voluntatis, quo quis vult seruare legẽ. Et q̃ hic actus, est actus iustitiæ legalis extendẽs se ad opera omniũ virtutũ, pro quanto vult quis nõ solum facere illa opera virtutum absolutè, sed vult ea facere, quia præcepta à lege diuina, uel naturali, uel humana: nõ actus cõtrarius, f. uelle non seruare legẽ, est actus iustitiæ generalis, seu legalis. Et ita extendere se quoque potest ad omnia opera virtutum, pro quanto potest quis non solum pctã absolutè committere, sed potest eiã committere in odium legis. Et sic transgressio dicitur aliquod præceptum diuinũ. Sed si accipitur formaliter, f. secundum hanc specialem rationem, quod est facere contra præceptum negatiuum, sic est speciale pctũ dupliciter¶. Vno quidem modo, ẽm q̃ opponitur ad genera peccatorũ opposita alijs virtutibus. Sicut n. ad propriam rationem iustitiæ legalis pertinet. attendere debitum præcepti: ita ad propriam rationem transgressionis pertinet attendere contemptum p̃cepti. Alio modo, ẽm quod distinguitur ab omissione, q̃ contrariatur p̃cepto affirmatiuo.

Conclu. 1

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ sicut iustitia legalis est ois virtus subiecto, & quasi materialiter: ita etiam iniustitia legalis est materialiter omne peccatum. Et hoc modo peccatum diffinit* Ambr. secundum scilicet rationem iniustitiæ legalis.

*Loco citato i argum.

AD II dicẽdum, q̃ inclinatio naturæ ptinet ad p̃cepta legis naturalis: cõsuetudo ẽt honesta habet uim præcepti. quia ut Aug.* dicit in epistola de ieiunio sabbathi: Mos populi Dei p̃ lege habendus est: & ideo tã pctũ, q̃ trãsgressio pōt esse cõtra consuetudinem honestã, & contra inclinationẽ naturalẽ.

Epist. 36. ad Casulanũ lege à primo tom. 2.

AD III dicendum, q̃ omnes enumeratę spẽs peccatorũ possunt habere transgressionẽ nõ ẽm proprias rationes, sed secũdum quãdam specialem rationem, vt* dictum est. Peccatum autẽ omissionis omnino à trãsgressione distinguitur.

*In corp. art.

ARTICVLVS III.
Vtrum omissio sit speciale peccatum.

Perrella per totum. 422

AD TERTIVM sic p̃cedit. Vt q̃ omissio non sit speciale pctũ. Oẽ. n. pctũ aut est originale, aut actuale: sed omissio ñ est originale pctũ, qa nõ contrahit p̃ originẽ: nec est actuale, qa pōt esse absq; omni actu, ut supra* habitũ est, cũ de peccatis in cõi ageretur. ergo omissio non est speciale peccatum.

*q. 71. ar. 5.

¶ 2 Præt. Omne peccatũ est uoluntarium: sed omissio q̃ q; nõ est uolũtaria, sed necessaria, puta, cũ mulier corrupta est, q̃ virginitatem uouit: uel cum aliqs amisit rẽ, quã restituere tenet: vel cũ sacerdos tenet celebrare, & hẽt aliqd impedimẽtum. ergo omissio non sp est pctũ.

¶ 3 Præt. Cuilibet spali pctõ est determinare aliqd tps qñ incipit esse: sed hoc ñ non est determinare in omissione, qa qñcũque non facit sibi se habet, nec tũ semp peccat. ergo omissio non est speciale peccatum.

¶ 4 Præ. Oẽ pctũ spale spali virtuti opponit: sed nõ ẽ dare aliquã spalẽ uirtutem cui omissio opponat, tũ qa bonũ cuiuslibet uirtutis omitti pt: tũ qã iustitia, cui spãlius vr opponi, sp requirit aliquẽ actũ ẽt in declinatione à malo ut* dictũ è, omissio aũt pōt esse absq; oi actu. ergo omissio non est spale pctũ.

Art. 1. ad 2

SED CONTRA est, quod dicitur Iac. 4. Scienti bonum, & nõ faciẽti, peccatum est illi.

RESPON. Dicẽdũ, q̃ omissio importat ptermissionẽ boni, ũ aũt cuiuscunq;, sed boni debiti. Bonũ aũt sub rõne debiti pertinet ꝓprie ad iustitiã: ad legalẽ qdẽ, si debitũ accipiat in ordine ad legẽ diuinã, uel humanã. Ad spalẽ aũt iustitiã, ẽm qd debitũ cõsideratur in ordine ad ꝓximũ. Vñ* eo mõ, quo iustitia est spalis uirtus* sicut supra* hitũ è, & omissio è spãle pctũ distinctũ a peccatis q̃ opponuntur alijs uirtutibus. Eo vero modo, quo facere bonum, cui opponitur omirõ modo, quo facere bonum, cui opponitur omissio, est quædam specialis pars iustitiæ distincta à declinatione mali, cui opponitur trãsgressio, etiam omissio a transgressione distinguitur.*

q. 58 ar. 6. 7. & 8.
Conclu. m
1. 2. q. 71 ar. 6. ad 1.
In corp. ar.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ omissio nõ est peccatũ originale, sed actuale, nõ qa habet aliquem actũ sibi essentialẽ, sed ẽm q̃ negatio actus reducitur ad genus actus: & ẽm hoc, non agere accipitur, ut agere quoddam, sicut supra* dictum est.

1. 2. q. 71 ar. 5. ad 1.

AD II dicẽdũ, q̃ omissio, sicut† dictũ est, non est nisi boni debiti, ad qd aliquis tenetur. Nullus aũt tenet ad impossibile: vñ nullus, si nõ facit id, qd facere non pōt, peccat p omissionẽ. Mulier ergo corrupta, q̃ uirginitatẽ uouit, nõ omittit uirginitatẽ non habendo, sed non penitẽdo de peccato ptẽrito, uel non faciendo qd pōt ad uotũ adimplendũ p continentiæ obseruantiã. Sacerdos ẽt non tenetur dicere missam, nisi supposita debita opportunitate, q̃ si desit, nõ omittit. Et sibi aliquis tenetur ad restitutionẽ suppositã facultate, quã si non hẽt, nec habere pōt, nõ omittit, dummodo faciat quod potest: & idem dicendum est in alijs.

† In corp. ar.

AD III dicendũ, q̃ sicut pctũ transgressionis opponitur p̃ceptis negatiuis, q̃ ptinent ad declinandũ à malo; ita pctũ omissionis opponitur p̃ceptis affirmatiuis, q̃ ptinent ad faciendum bonũ. Præcepta aũt affirmatiua non obligant ad semp, sed ad tps determinatum, & pro illo tpe peccatũ omissionis incipit esse. Pōt tũ contingere, q̃ aliqs tunc fit impotens ad faciendum quod oportet: qd̃ quidem si fit præter eius culpam, non omittit qd̃ debet, ut* dictum est. Si uerò sit propter eius culpam p̃cedentem, puta, si aliquis de seruo se inebriauerit, & non pōt surgere ad matutinas ut debet, dũt quidam, q̃ tunc incępit peccatũ omissionis, qñ aliquis se applicat ad actum illicitum & incompossibilem cum illo actu, ad quem tenet. Sed hoc non vẽ uerum, quia dato q̃ excitaretur per violentiam, & iret ad matutinas, nõ omitteret: vñ patet, q̃ præcedens inebriatio non fuit omissio, sed omissionis causa. Vnde dicendum est, q̃ omissio incipit ei imputari ad culpam, quando fuit tẽpus operandi, tamen propter causam præcedentem, ex qua omissio sequens redditur uoluntaria.

In corp. art.

AD IIII dicendum, q̃ omissio directè opponit iustitiæ, ut* dictum est. Non enim est omissio boni alicuius uirtutis, nisi sub ratione debiti, qd̃ pertinet ad iustitiam. Plus autem requiritur ad actum uirtutis meritorium, q̃ ad demeritum culpæ: quia bonum est ex integra causa, malum autem ex singularibus defectibus: & ideo ad iustitiæ meritum requiritur actus, non autem ad omissionem.

ARTICVLVS IIII.
Vtrum peccatũ omissionis sit grauius, quàm peccatum transgressionis.

Perrella per totum. 423

SVP. QV. LXXIX.
ARTIC. IIII.

IN Ar. 4. eiusdem q. 79. dubium occurrit circa id, quod ibi dictum, quod maior est distantia contrariorum, quàm contradictoriorum. Et cum ratio esset quia omne aliquid est nõ album, & non ens contra. Falsum enim dicit, quia maior est distantia inter ens, & non ens, quàm inter deo ens. Constat autem cõtrariorum vtrumque esse ens, contradictoriorum autem alterum non ens. ergo. Rõ etiam claudicat: quia nõ album extẽdit se ad omnia extra album, quorũ multa magis distant ab albo, q̃ nigrum, ut patet de distinctis genere ab albo.

Mal. q. 2. ar. 1. ad 4. & artic. 9. cor.

¶ Ad hoc dr, q̃ distãtia duplicitèr sumi pōt. f. propriè p distantiã duorũ positiuè, & cõiter pro diuersitate qualitercũque extensa etiam ad non contenientia. Et si hoc secundo modo

1. 1. 8. ca. 10 circa princ. t. 5.
† artic. 1. ad 3.

Universidad de Deusto Biblioteca

modo sit sermo, constat inter cōtradictoria esse maiorē distantiā, quia minus cōueniunt, ut arguēdo dicitur. Sed pōtiō nō maior est distantia cōtrariorū, q̄ contradictoriorū: Et rō est, qa contrariorū distantia vtrinq; quantificatur: nam utrunq; extremū est positiuum, & ponit aliquantā sui distantiā. In contradictoriis verò ex vno tñ mēbro quantitas distantiæ est. Tantum. n. distat albū à nō albo, quantū rnū tatem ponit albū, & nō plus: quia non albū nullam distantiā ponit. Et ppterea author optime hoc ,pbauit ex illata rōe, qa scilicet distantia contrariorum, continet in se distantiam contradictoriorū, & addit supra illā: hoc n. significat illa uerba, Omne n. nigrum est non albū, & nō econtra, ac si diceret. Nigrum includit distātiā albi à nō albo, qa omne nigrū est non album, & ultra hoc includit distantiam, quia ponit ipsum nigrū ab albo, ergo est maior, cum non sit econtra, s. q omne non album sit nigrum: Et quod obiiciendo dr, q non album extendit se ad tot, nihil obstat: quia hoc est p accidens, seu materialiter. Formaliter nāque loquēdo, non album, neque nigrū, neq; aliud genus inferis & stat cū minori distantia positiua, puta, cum pallido, & aliis medijs colorib.

* Homil. 47. ad Popu. Antioch. t. 5.
* Lib. 10. tex. 13. & 14. to. 3.
Canclu. m

damni, s. carentia uisionis diuinæ, quæ debetur pctō* omissionis, quàm pœna sensus, quæ debetur pctō h transgressionis, ut patet per * Chrys. super Matth. sed pœna ,pportionatur culpę. ergo grauius est peccatū omissionis, quàm transgressionis.

SED CONTRA est, q facili* est abstinere à malo faciēdo, q̄ implere bonū. ergo grauius peccat q nō abstinet à malo faciēdo, quod est transgredi, q̄ qui non implet bonū, qđ est omittere.

RESPON. Dicendū, q peccatum intm̄ est graue, inquantum à uirtute distat. Cōtrarietas aūt est maxima distantia, ut dicitur in 10. * Metaphy. Vnde cōtrariū magis distat à suo contrario, q̄ simplex eius negatio: sicut nigrū pl* distat ab albo, q̄ simplr non album. Omne. n. nigrū est non album: sed non conuertit. Manifestum est aūt quod trāsgressio contrariatur actui uirtutis: omissio aūt importat negationē ipsi*: puta, pctm̄ omissionis est, si quis debitā reuerentiā parentibus nō exhibeat: pctm̄ aūt transgressionis, si cōtumeliam, uel quamcunq; iniuriā eis inferat. Vñ manifestum est, q simplr, & absolutè loquendo, trāsgressio est grauius pctm̄, q̄ omissio, licet aliqua omissio possit esse grauior aliqua trāsgressione.*

AD PRIMVM ergo dicendū, q delictū communiter sumptum significat quācunq; omissionē. Qñque tñ strictè accipitur pro eo, q omittitur aliquid de his quæ pertinēt ad Deum, uel qñ scienter, & quasi cum quodam cōtemptu derelinquit hō id quod facere dēt: & sic habet quandam grauitatem, rōne cuius maiori expiatione idiget.

AD II dicendū, q ei quod est bonum facere, opponitur & non facere bonum, quod est omittere, & facere malum, quod est transgredi: sed primum contradictoriè, secundùm contrariè, quod importat maiorem distantiam, & ideò transgressio est grauius peccatum.

AD III dicēdū, q sicut omissio opponit præceptis affirmatiuis, ita trāsgresio opponitur prę ceptis negatiuis: & ideò utrunque si propriè accipiatur, importat rationem peccati mortalis. Pōt aūt largè dici trāsgresio, uel omissio, ex eo q aliquid fit præter pcepta affirmatiua, uel negatiua, disponens ad oppositum ipsorum. Et sic utrunq; largè accipiendo, potest esse peccatum ueniale.

AD IIII dicendum, q pctō transgresionis respondet & pęna damni pp auersionem a Deo, & pœna sensus pp inordinatam conuersionē ad bonū cōmutabile. Similiter etiam omissioni non solū debet pœna damni, sed et pœna sensus, sm illud Matth. 7. Omnis arbor quæ non facit fructū bonū, excidetur, & in ignem mittetur. Et hoc pp radicem, ex qua ,pcedit, licēt non habeat ex necessitate actualē conuersionem ad aliquod bonum commutabile.

QVAESTIO LXXX.

De partibus potentialibus iustitiæ, in duos articulos diuisa.

DEINDE cōsiderandū est de partibus potentialibus iustitiæ. i. de virtutibus ei annexis.

Et circa hoc duo sunt consideranda.

¶ Primò quidem, quæ uirtutes iustitiæ annectantur.

¶ Secūdo, cōsiderādū ē d singulis uirtutib. iustitiæ annexis.

ARTICVLVS I.

Vtrum conuenienter assignentur virtutes iustitiæ annexæ.

AD PRIMVM sic ,pcedit. Vr q incōueniēter assignentur virtutes iustitiæ annexæ.* Tullius n. enumerat sex, s. religionē, pietatē, grām, uindicationē, obseruantiā, ueritatē: h uindicatio aūt vr species esse cōmutatiuæ iustitiæ, sm quam illatis iniuriis uindicta rependit, ut ex supra † dictis patet. non ergo dēt poni inter uirtutes iustitiæ annexas.

¶ 2 Præt. * Macrobius sup somniū Scipionis ponit septem, s. innocentiam, amicitiā, concordiā, pietatē, religionē, affectū, humanitatem, quarū plures à Tullio prætermittuntur. ergo vr h insufficienter enumeratas esse uirtutes iustitiæ adiūctas.

¶ 3 Præt. A quibusdā aliis ponūtur quinq; partes iustitiæ, s. obedientia respū superioris, disciplina respū inferioris, ęquitas respū æqualiū, fides, & ueritas respectū oiū, de qbus à † Tullio non ponitur nisi ueritas. ergo vr h insufficienter enumerasse uirtutes iustitię annexas.

¶ 4 Prēt. Andronicus Peripateticus* ponit nouē partes iustitię annexas, s. liberalitatē, benignitatem, uindicatiuam, eugnemosynam, eusebiam, eucharistiā, sanctitatem, bonam commutationem, legispositiuam, ex quibus etiam* Tullius manifeste non ponit nisi vindicationem, ergo videtur insufficienter h enumerasse.

¶ 5 Præt. † Aristo. in 5. Eth. ponit epicheiam iustitię adiunctam, de qua in nulla præmissarum assignationum videtur mentio esse facta. ergo h insufficienter sunt enumeratæ virtutes iustitiæ annexæ.

RESP. Dicēdū, q m in virtutibus, q̄ adiūgunt alicui principali virtuti, duo sunt cōsideranda*. Primò qdē, q virtutes illę in aliquo cū principali virtute cōueniāt: scđo, q in aliquo deficiāt à pfecta rōne ipsius. Quia verò iustitia ad alterū est, ut ex supra * dictis patet, oēs uirtutes q̄ ad alterū sunt, possunt rōne cōuenietiæ iustitiæ annecti. Rō uero iustitiæ cōsistit in hoc, q alteri reddat, qđ ei debet sm æqualitatē, vt ex supra * dictis patet p. Duplr ergo aliqua virtus ad alterū existēs, à rōne iustitię deficit. Vno qdē mō, inquātū deficit à rōne æqualis: alio mō, inquantū deficit à rōne debiti. Sunt. n. qdā virtutes, q̄ debitū qdē alteri reddūt, sed non possunt reddere æquale. Et primo qdē qcquid ab homine Deo reddit, debitū ē, nō tñ pōt esse ęquale, vt s. tm̄ hō ei reddat, quātū dēt, sm illud Psal. 115. Quid retribuā Dño p oibus, q̄ retribuit mihi? Et sm hoc adiungit iustitiæ religio c, q̄ vt dicit* Tullius, superioris cuiusdā naturæ, quā diuinā uocat, curā cęremoniamq; affert. Secūdo, parētibus nō pōt sm æqualitatē recompensari, quod eis debet, vt patet p Philo. in 8. † Ethi. Et sic adiungit iustitiæ pietas, p quam, vt † Tullius dicit, sanguine iunctis patrięq; beneuolis, officiū, & diligēs tribuitur cultus. Tertio, nō pōt sm æquale pmiū recompensari ab hoie virtus, vt patet p Phil. in 4. † Eth. Et sic adiungit iustitiæ obseruantia, p quā vt * Tullius dicit, hoies aliqua dignitate antecedentes quodam cultu, & honore dignant. A rōne verò debiti iustitiæ, defectus pōt attēdi sm q est duplex debitū. s. morale, & legale. Vñ & Phil. in 8. † Eth. sm hoc duplex iustū assignat. Debitū qdē legale est, ad quod reddēdū aliquis lege astringit: & tale debitum ,ppriè attendit iustitia, q̄ est principalis virtus. Debitū aūt morale est, qđ aliqs debet ex honestate uirtutis. Et qa debitū necessitatem importat, ideò tale debitū hēt duplicem gradum. Quoddā. n. est sic necessariū, ut sine eo honestas morū cōseruari nō possit: & hoc hēt plus de rōne debiti. Et pōt hoc debitū attēdi ex parte ipsius debētis: & sic ad hoc debitū ptinet, q hō talē se exhibeat alteri in uerbis, & in factis, qualis est. Et ita adiungit iustitiæ veritas, p quā, ut * Tullius dicit, immutata sunt ea, q̄ aut fuerūt, aut futura sunt. Pōt et attendi ex parte eius cui debet, prout. s. aliquis recompensat alicui sm ea, q̄ fecit. Qñq; quidē in bonis, & sic adiūgit iustitiæ gratia, in qua, ut * Tullius dicit, amicitiarū, & officiorū alterius memoria, remunerandi uoluntas continet alterius. Qñq; autem in malis, & sic adiūgit iustitiæ uindicatio, p qua, ut † Tullius dicit, uis, aut iniuria, & omnino quicquid obscurū est, defendendo, aut ulciscēdo propulsatur. Aliud verò debitum est necessariū, sicut cōferens ad maiorem honestatē, sine quo tamen honestas conseruari potest*: quod quidem debitum attēdit liberalitas, affabilitas, siue amicitia, aut alia huiusmodi, quæ * Tullius prætermittit in prædicta † enumeratione*, quia parum habent de ratione debiti.

AD PRIMVM ergo dicendum, q vindicta, quæ fit authoritate publicæ potestatis secundum sententiam iudicis, pertinet ad iustitiam commutatiuā: sed uindicta, quam quis facit proprio motu, non tamen cōtra legem, uel quam quis à iudice requirit, pertinet ad uirtutem iustitiæ adiunctam.

AD II. dicēdum, q * Macrobius vr attēdisse ad duas partes integrales iustitiæ, s. declinare à malo, ad qđ ptinet innocētia: & facere bonū, ad qđ pertinet sex alia, quorū duo vr ptinere ad æquales, scilicet amicitia in exteriori cōuictu, & cōcordia interius. Duo uerò ad superiores, s. pietas ad parētes, & religio ad Deum. Duo uerò ad inferiores, s. affectus, inquātū placet bona eorū, & humanitas, p quā subuenit eorū defectibus. Dicit enim * Isid. in lib. Etym. q humanus dr aliqs, quia habeat circa hominē amorē, & miserationis affectū vñ humanitas dicta est, qa nos inuicem tuemur. Et sm hoc amicitia sumit, put ordinat exteriorē conuictū, sicut de ea Phil. tractat in 4.* Eth. Pōt et amicitia sumi sm q propriè respicit, affectū prout determinat à Philosopho i 8. & 9. † Eth. Et sic ad amicitiā ptinent tria, s. beneuolentia, q̄ hic dicuntur affectus, & concordia, & beneficentia, q̄ hic uocatur humanitas. Hæc autem Tullius ptermisit, quia parum habent de ratione debiti, ut * dictum est.

AD III. dicēdū, q obediētia includitur in obseruantia, quā* Tullius ponit. Nā pcellentibus psonis debet & reuerentia honoris, & obedientia. Fides aūt p quā fiūt dicta, includit in ueritate quātū ad obseruantiā promissorū. Veritas aūt in plus se hēt, ut infra* patebit. Disciplina aūt non debet ex debito necessitatis, qa inferiori non est aliquis obligatus, inquantū est inferior. Pōt tñ aliquis superior obligari, ut inferioribus ,puideat, sm illud Mat. 24. Fidelis seruus, & prudēs, quē cōstituit dñs sup familiā suā. & iō à* Tullio ptermittitur. Potest aūt contineri sub humanitate, quam Macrobius ponit. Aequitas uerò sub epicheia, uel amicitia.

AD IIII. dicendum, q in illa enumeratione ponuntur qdam pertinentia ad particularem iustitiam: qdam aūt ad legalem. Ad particularem quidem bona cōmutatio, de qua dicit, q est habitus in cōmutationibus æqualitatē custodiens. Ad legalem aūt iustitia quantū ad ea, q̄ cōiter sunt obseruanda, ponitur legispositiua, q̄ ut ipse dicit, est scientia cōmutationū politicarū ad cōitatem relatarū. Quātū uerò ad ea, q̄ qñq; particulariter agēda occurrūt pter cōmunes leges, ponitur eugnomosina, quasi bona gnome, q̄ est in talibus directiua, ut supra* habitū est in tractatu de prudentia: & ideò dicit de ea, q est uoluntaria iustificatio, quia scilicet ex proprio arbitrio id, quod iustum est, homo sm eam seruat, non secundum legem scriptā. Attribuuntur autem hæc duo prudentiæ secundum directionē iustitiæ, nō secundum executionem

SVP. QV. LXXX.

IN ar. vnico q. 80. dubium occurrit, circa responsionē ad primum, pro quanta ibi dicitur, q uindicta, quæ fit à iudice, spectat ad commutatiuam iustitiam. Vindicta autem, quā quis à iudice requirit, ptinet ad uirtutem adiunctam, hoc est, ad vindicationem. Videtur namq; q implicet rēpugnantia. Nā eadem est uindicta quā quis requirit à iudice, & quā iudex facit. Et consequēter si facta, est commutatiuæ iustitiæ. ergo & requisita. Et si requisita, nō est iustitiæ cōmutatiuæ, sed adiunctæ. ergo nec facta.

¶ Ad hoc breuiter dr q distinctio uindictæ non est accipiēda realiter, ac si oporteat esse duas uindictas, alteram à commutatiua, alteram à vindicatiua: sed est intelligēda relatiuē, quod scilicet uindictam pro quāto reddit peccanti æquale in pœna, pertinet ad iustitiam commutatiuam. Pro quanto autē immunem reddit personam ab illata sibi iniuria, pertinet ad uindicationem, ut inferius q. 108. patet. Et quia à parte petitur, ut immunis reddatur, iō dicitur, quòd spectat ad uindicationem. Et quoniam à iudice fit ob æqualitatē faciendā, ideò dicitur, q pertinet ad commutatiuā iustitiam.

¶ In eodem artic. 80. quæst. in responsione ad tertium, nota diligentissime illud, scilicet, fides quia fiūt dicta, includitur in ueritate: quomodo inferius cum de uirtute ueritatis tractabitur, examināda sunt & de fide tractandum est.

¶ In eodem articulo, nota quantū ,pfecerit author hoc tempore, quo scripsit prima secūdæ q. 5. ... in 3 sententiarū. Distant. 33. ... ut lux clara à subobscura. Quare ... inquete.

424
Sup. q. 58. art. 11. ad 1 & 1. Eth. q. 12. art. 1. cor. Et dis. 13. q. 4 art. 4.
* Li. 2. de inuentione in fol. 41. ab fine libri.
† q. 61. artic. 4.
* Lib. 1. in somniū Scipi. in fol. 2. ante mediū libri.
† Loco citato in argu. 1.

* Loco citato 1 argum. 1.
† Lib. 5. c. 10. to. 5.
Canclu. m
* q. 58. artic. 2.
* q. 58. ar. 10. & 11.
Canclu. p
Canclu. r
* In fo. 4. ab finem libri 2. de inuentione.
Pars 2.
† Lib. 8. c. vlti. no à cul à fine, to. 5.
† Lib. 2. de inuentione in fol. 4. ante fi.
Pars 3.
† In 4. c. 3. ante mediū, to. 5.
* Lib. 2. de inuentione, fol. 4. ante finē libri.
† Lib. 8. c. 10. to. 5.
Pars 4.
* Eodē loco dicto.
Pars 5.
* Eodē libro 2. de inuentione, fol. 4. ante finē libri.
Pars 6.
† Eodē loco dicto.

Canclu. s
* Loco citato 1 argum. 2.
† In arg. *
* Loco iā citato in arg.
* Li. 10. c. 8 scripit, Humilis, circa princ.
* Li. 4. c. 6. tom. 5.
† Lib. 8. & 9. Eth. per totū, to. 5.
* In corp. art.
* Loco citato in argum. 3.
* q. 109. art. 3.
* Locis in argu. 1. & 2. citatis.
* q. 51. artic. 4.

ne. Eusebia verò dr̃, quasi bonus cultus, vñ est idē qđ religio: iō de ea dicit, q est sciētia Dei famulatus. Et loquit̃ sm modũ, quo Socrates dicebat oēs virtutes esse sciētias: & ad idē reducit̃ sanctitas, ut postea* dicet. Eucharistia aũt est idē, qđ bona gratia, quã† Tullius ponit, sicut & vindicatiuã. Benignitas aũt vr̃ esse idem cum affectu, quē ponit Macrobius. Vñ & *Isid. dicit in lib. Etym. q benignus, est uir sponte ad bene faciendũ paratus, & dulcis ad eloquium. Et ipse Andronicus dicit, quòd benignitas est habitus uoluntariè benefactiuus. Liberalitas autem uidetur ad humanitatem pertinere.

* q. sequẽti ar. 8. † loco ante dicto. * Lib. 10. Etymo. c. 2. parum a princ.

Ad v. dicendũ, q epicheia non adiungitur iustitię particulari, sed legali: & videtur esse idem cũ ea, quæ dicta est eugnomosyna.

SVPER Q. LXXXI. ART. I.

IN q. 81 ar. 1. Nota q quemadmodũ in pcedēti libro didicimus, pēnũ distinctio penes hoc, q sunt in Deum, seipsum, proximum, reliquis distinctionibus anteponitur. Attendit enim non ad rationes, sed ad personas ipsas, in quas solas peccare cõtingit. Nullũ nãq; peccatũ est, si contra personam nullũ est, cũ solũ intellectualis naturæ subsistentes res, quas personas dicimus, offendi possint. Ita inter uirtutes, quędam hominē pmunt ad seipsum, vt temperantia: qdā ad proximum, ut iustitia: qdam ad Deũ, ut religio. Quot modis n. dr̃ vnum oppositorum, tot dr̃ & reliquum. Religio ergo bonum reddit hominē, & opus eius ī ordine ad Deũ directè & proximè: quia hic est pximus finis ei*, vt hō rectè ad Deum se habeat, sicut tēperantiæ proximus finis est, ut homo in seipso sobrius sit: & iustitiæ, ut proximo reddat quod suũ est.

¶ In eodem articulo, circa derivationē uocabuli religionis, male consonant uiri illustres. Nam Cicero à relegendo libros diuini cultus, Lactantius à religando nos Deo, Aug. à relegēdo Deũ, quē dimisimus, religionis nomen deducit. Nec desunt, qui a relinquendo deduci illud opinant̃, quasi Deo dicata, separata ab humanis esse debeāt. Mihi Lactantiana magis cõsona, & linguæ latinæ & significato vr̃. Nã religiosa, Deo addicta uocamus, ac per hoc religiosos Deo deditos, ac per hoc religatos diciumus sequenti usu.

¶ In rñsione ad primum eiusdē articuli, aduerte q cum ibi dicit, q religio habet quosdam actus proprios & immediatos, quos elicit, sicut sacrificare, adorare, & huiusmodi &c. ly, proprium, & immediatũ nõ excludit commune, & mediatum quodcunq;, sed cõmunionē, & mediationem alterius uirtutis: ita q sensus est, q religio hēt quosdā actus sibi pprios, hoc est, nõ conuenientes sibi ex rõne alterius uirtutis, sed sui, & immediatos, hoc est, non prouenientes ab ea mediante alia uirtute, sed p seipsam, & absque alia media virtute. Et per oppositum quosdam act* habet non proprios, sed per participationem alterius uirtutis, puta, spei, uel charitatis, vt uniri Deo, & uniri Deo, ut inferi* dicetur. Et quosdam habet non immediatos, sed per mediam aliquã uirtutē, ut uisitare pupillos. &c.

Porrecta per totum. 425 Inf. q. 94. ar. 1. ad 1.

QVAESTIO LXXXI.

De religione, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerãdum est de singulis partibus prædictarũ uirtutũ, quantũ ad præsentē intentionē ptinet. Et primò cõsiderãdũ ē de religione. Scđò, de pietate. Tertiò, de obseruãtia. Quartò, de grã. Quintò, de vindicta. Sextò, de ueritate. Septimò, de amicitia. Octauò, de liberalitate. Nonò, de epicheia. De alijs aũt hic enumeratis, supra dictũ est, partim ī tractatu de charitate, s. de concordia, & alijs huiusmodi: partim in hoc tractatu de iustitia, sicut de bona commutatione, & innocentia. De legispositiua autem in tractatu de prudentia.

Circa religionē uerò tria consideranda occurrunt.

Primo quidem, De ipsa religione sm se. Scđò, De actibus ei*. Tertiò, De uitijs oppositis.

Circa primũ quæruntur octo.

¶ Primò, Vtrũ religio consistat tantum in ordine ad Deum.

¶ Scđò, Vtrũ religio sit uirtus.

¶ Tertiò, Vtrum religio sit una uirtus.

¶ Quartò, Vtrum religio sit specialis uirtus.

¶ Quintò, Vtrum religio sit uirtus theologica.

¶ Sextò, Vtrũ religio sit pferenda alijs uirtutib* moralibus.

¶ Septimò, Vtrum religio habeat exteriores actus.

¶ Octauò, Vtrum religio sit eadem sanctitati.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum religio ordinet hominem solum ad Deum.

AD PRIMVM sic procedit̃. Vr̃ q religio non ordinet hominem solum ad Deum. Dr̃. n. Iac. 1. Religio mũda, & īmaculata apud Deũ & patrē, hæc est Visitare pupillos, & uiduas ī tribulatione eorũ, & immaculatũ se custodire ab hoc sæculo: sed uisitare uiduas, & pupillos sm ordinem ad proximũ. Qđ aũt dicit, Immaculatum se custodire ab hoc sæculo, ptinet ad ordinem, quo ordinatur homo in seipso. ergo religio non solum dicitur in ordine ad Deum.

¶ 2 Præt.* Aug. dicit in 10. de ciui. Dei, q qa latina loquēdi cõsuetudine nõ imperitorũ tãtũ, uerũ ēt doctissimorũ, cognationibus humanis, atq; affinitatibus, & qbuscũq; necessitudinibus dr̃ exhibenda religio, non eo uocabulo uitat̃ ambiguum, cum de cultu diuinitatis uertit̃ quæstio, ut fidenter dicere ualeamus, religionē non esse nisi cultum Dei. ergo religio dr̃, nõ solum in ordine ad Deum, sed etiã in ordine ad propinquos.

* Li. 10. c. 1. a medio, to. 5.

¶ 3 Præt. Ad religionē vr̃ latria ptinere. Latria. n. interpretatur seruitus, ut* Aug. dicit in 10. de ciuit. Dei. Seruire autem nõ solum debemus Deo, sed etiã pximis, secũdũ illud Gala. 5. Per charitatem spiritus seruite inuicem. ergo religio importat ordinem etiam ad proximum.

* Li. 10. c. 1. tom. 5.

¶ 4 Præt. Ad religionē ptinet cultus: sed hō dr̃ nõ solũ colere Deũ, sed ēt proximum, sm illud Catonis, Cole parentes. ergo etiam religio nos ordinat ad proximum, & non solum ad Deum.

¶ 5 Præt. Omnes in statu salutis existentes, Deo sunt subiecti. Non aũt dicuntur religiosi omnes, q sunt in statu salutis, sed solũ illi, qui quibusdã uotis, & obseruantijs, & ad obediendũ aliquibus hominibus se astringunt. ergo religio nõ uidetur importare ordinem subiectionis hominis ad Deum.

SED CONTRA est, quod* Tullius dicit 2. Rhetor. quòd religio est quædam tuitio naturæ, quã diuinam uocant, quæ cultum, uel cæremoniam affert.

* Lib. 2. de inuentione in fol. 4. ante finem lib.

RESP. Dicēdũ, q sicut* Isid. dicit in lib. Ety. Religiosus, ut ait Cicero, a religione appellatus est, q retractat, & tamq̃ relegit ea, q̃ ad cultũ diuinũ ptinēt. Et sic religio vr̃ dicta à relegēdo ea, q̃ sunt diuini cultus, qa hmōi sunt frequēter in corde reuoluēda, sm illud Prou. 3. In oibus uijs tuis cogita illũ. Quamuis ēt possit intelligi religio ex hoc dicta, q Deũ reeligere debemus, quē amiseramus negligētes, sicut* Aug. dicit ī 10. de ciu. Dei. Vel pt intelligi religio a religãdo dicta: vñ† Aug. dicit in lib. de uera religione. Religet nos religio uni oipotēti Deo. Siue aũt religio dicat̃ à frequenti relectione, siue ex iterata electio ei*, qđ negligenter amissum est, siuē dicat̃ religione, religio pprié importat ordinē ad Deũ. Ipse. n. est, cui principalr̃ alligati debemus tãq̃ indeficiēti principio, ad quē ēt nostrę electio assiduè dirigi dēt sicut ī ultimũ finem, quem ēt negligēter peccando amittimus, & credendo, & fidem protestando reparare dēmus.

* Li. 10. c. 17. Incipit, religiosus. * Li. 10. c. 4. parum ante medium to. 5. † Non remote a fine libri, tom. 3.

Concl. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, q religio hēt duplices actus, quosdam quidē proprios & immediatos, quos elicit, per quos homo ordinat̃ ad solum Deũ sicut sacrificare, adorare, & oia hmōi. Alios ãt actus habet, quos producit mediãtibus virtutibus, quibus imperãt, ordinans eos ad diuinam reuerentiam quia. s. uirtus, ad quã ptinet finis imperat uirtutibus, ad quas petinent ea quæ sunt ad finem. Et sm hoc, actus religionis per modum imperij ponitur esse, uisitate pupillos, & uiduas in tribulatione eorum, quod actus elicitus à misericordia. Immaculatum autem se custodire ab hoc sæculo, imperatiuè quidem est religionis elicitiuè ãt temperantiæ, uel alicuius huiusmodi uirtutis.

AD II. dicendũ, q religio refertur ad ea, q̃ exhibent cognationibus humanis, extensio noie religionis, nõ ãt sm quod religio propriè dr̃: vñ *Aug. parum ante uerba inducta pmittit: Religio distinctius nõ quemlibet, sed Dei cultum significare vr̃.

* Lib. 10. de ciuita. Dei, c. 1. a medio, tomo 5.

AD III. dicēdum, q cum seruus dicat̃ ad dñm necesse est q vbi est ppriè, & specialis rõ dñij, ibi sit specialis. & propria rõ seruitutis. Manifestum est autem, q dominium cõuenit Deo sm propriã & singularem quandam rõnem, quia. s. ipse oia fecit, & quia summum in omnibus rebus obtinet principatũ: & ideo specialis ratio seruitutis ei debetur. Et talis seruitus nomine latriæ designatur apud Græcos: & iō ad religionem propriè ptinet.

AD IIII. dicendum, q colere dicimus hoies, quos honorificatione, uel recordatione, psentia frequentamus. Et ēt aliqua q̃ nobis subiecta sunt coli à nobis dicunt̃: sicut agricolæ dicunt̃ ex eo, q colunt agros, & incolæ dicunt̃ ex eo, q colunt loca, q̃ inhabitant. Quia tñ specialis honor debetur Deo, tanq̃ primo oium principio ēt specialis rõ cultus ei debet̃, q̃ græco noie vocatur eusebia, vel theosobia, ut patet per *Aug. 10. de ciuitate Dei.

* Li. 10. c. 1. tom. 5.

AD V. dicendum, q religiosi, q̃uis dici possint cõiter oēs qui Deum colunt specialiter tñ religiosi dicuntur, qui totam uitam suam diuino cultui dedicant à mundanis negotijs se abstrahentes. Sicut etiam contemplatiui dicuntur, non qui contemplantur, sed qui contemplationi totam vitam suam deputant. Huiusmodi autem nõ se subijciūt homini propter hominem, sed propter Deum, secundum illud Apostoli Galat. 4. Sicut angelũ Dei excepistis me, sicut Iesum Christum.

ARTICVLVS II.

Vtrum religio sit uirtus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃ q religio non sit uirtus. Ad religionem. n. pertinere videtur Deo reuerentiam exhibere: sed reuereri est actus timoris, qui est donum, vt ex supra* dictis patet. ergo religio non est uirtus, sed donum.

* q. 19. ar. 9.

¶ 2 Præt. Oĩs virtus in libera voluntate cõsistit, vñ dr̃ habitus electiuus, uoluntarius: sed sicut dictũ* est, ad religionē pertinet latria, q̃ seruitutē quandã importat. ergo religio non est virtus.

* Ar. præ. ad tertiũ.

¶ 3 Præt. Sicut dr̃ in 2.* Eth. Aptitudo uirtutis in est nobis à natura, vñ ea, quæ pertinēt ad virtutes, sunt de dictamine rõnis naturalis: sed ad religionem pertinet cæremonia diuinæ naturæ afferre, cæremonialia ãt, ut dictum* est supra, non sunt de dictamine rationis naturalis. ergo religio non est virtus.

* Lib. 2. in prin. to. — * 1. 2. q. 99. ar. 3. ad 2. & q. 101.

SED CONTRA est, quia connumeratur alijs virtutibus, ut ex præmissis patet.

RESPON. Dicendũ, q sicut supra* dictũ est, virtus est, q̃ bonum facit hñtem & opus eius bonũ reddit. Et iō necesse est dicere oēm actum bonũ ad virtutē ptinere. Manifestũ est ãt q reddere debitum alicui hēt rõne boni, quia per hoc quòd aliquis alteri debitũ reddit constituit̃ in pportione conueniēti respectu ipsius quasi cõueniēter ordinatus ad ipsum. Ordo aũt ad rõnem boni pertinet, sicut & modus, & spēs, ut p Aug. patet in libro* de natura boni. Cum ergo ad religionem pertineat reddere honorem debitũ alicui scilicet Deo, manifestum est quòd religio virtus est.

* 1. 2. q. 55. ar. 2. 3. & 4. Et supra q. 58. ar. 3. — Concl. m — *Cap. 15. & c. 3. 16. 6. — Conclu. p

AD PRIMVM ergo dicendũ, q reuereri Deum est actus doni timoris. Ad religionē aũt ptinet facere aliqua pp diuinã reuerētiã: vñ non sequitur q religio sit idem quod donum timoris, sed ordinet̃ ad ipsum, sicut ad aliquid principalius. Sunt. n. dona principaliora uirtutibus moralibus, ut supra* habitum est.

AD II. dicendũ, q ēt seruus pōt volũtariè exhibere dño suo quod dēt, & sic facit de necessitate uirtutem, debitum voluntariè reddens. Et similiter exhibere Deo debitam seruitutem pōt esse actus uirtutis, sm quòd homo voluntariè facit.

* q. 9. art. 1. ad 3. & 1. 2. q. 68. a. 1. 2. 3. & 4

AD III. dicendũ, q de dictamine rõnis naturalis est, q homo aliqua faciat ad reuerentiã diuinã: sed q hæc determinatè faciat, uel illa, istud nō est de dictamine rationalis, sed de institutione iuris diuini, uel humani.

SVPER Q. LXXXI. ART. II.

IN ar. 2. eiusdē 81. q. in principio corporis ar. aduerte, q author ab effectu formali infert causam formalem. Ex hoc. n. q uirtus est, quæ formaliter facit bonum habentē, & opus eius quasi formaliter reddit bonũ, arguitãtū oē necessitatē virtutis ex actu bono. & uere sic est. Nã intelligenda per actum bonum vt in 2. Ethicor. describitur, actum. s. bonum, & bene. oĩs hmōi actus virtutem coexigit. Actus verò bonos, sed adhuc non bene, ad virtutem quidē ex suo gñe spectat, quia a uirtute nō fit. Vtroq; n. mõ uirtutis necessitaté actu uel potentia infert actus bonus.

¶ In eodem scđo articulo aduerte, q quēadmodum iustitię pprius & adęquatus actus est reddere unicuiq; quod suum est ita proprius & adęquatus religionis actus est reddere Deo debitũ cultũ seu honorem ut ēt in sequēti articulo in rñsione ad secundum habes.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli aduerte, q sicut de dictamine naturalis rõnis est in uirtute temperantię, ut hō medium teneat in cibo, & potu, & non q hunc, uel illum cibũ aut potũ assumas: ita in uirtute religionis ex dictamine naturalis rationis est, q medium teneat in ordinatione sui ipsius ad Deum. Sed q has, uel illas cæremonias assumat ad ordinandũ seipsum in Deũ hoc est ex diuino uel positiuo iure. Vñ sicut tēperantia non negatur uirtus pp indeterminationē materiæ ita nec religio resecanda est à uirtutibus pp incertitudinē materiæ, dum in actibus, quibus Deus colitur, consistit. Ad formale namq;, non ad certam materiã spectandum est.

Porrecta per totum. 426 1. q. 6. ar. 1. 1. 2. q. 3. a. 1. 55. q. 3. a. 4. q. 1. co. Et opu. 19 cap. 4.

ARTICVLVS III.

Vtrum religio sit una uirtus.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr q religio nõ sit vna virt'. Per religionẽ.n.ordinamur ad Deum, vt * dictum est in Deo ãt accipere tres personas, & iterũ multa attributa quæ saltem rõne differunt: diuersa ãt ratio obiecti sufficit ad diuersificandum virtutes, ut ex supra * dictis patet. ergo religio ñ est vna virt'.

¶2 Pr̃ę. Vnius virtutis vnus est actus. Habitus.n.distinguunt fm actus: religionis autem multi sunt actus, sicut colere, & seruire, uouere, orare, sacrificare, & multa huiusmodi. ergo religio non est vna uirtus.

¶3 Præt. Adoratio ad religionẽ ptinet: sed adoratio alia rõne adhibetur imaginibus, & alia ipsi Deo. Cum ergo diuersa rõ distinguat virtutes, uidetur q religio non sit una uirtutes.

SED CONTRA est, quod dr Eph.4. Vnus Deus, una fides: sed uera religio ꝓstat fidẽ uni' Dei. ergo religio est una uirtus.

RESPON. dicendũ, q sicut s. * habitum est, habitus distinguũtur fm diuersam rõnem obiecti. Ad religionem ãt pertinet exhibere reuerentiam uni Deo fm unam rõnem, inquantum.s. primum est principiũ creationis, & gubernationis rerũ, vñ ipse dicit Malach.1. Si ergo pr̃, ubi honor meus? Patris.n.est & ꝓducere gubernare: & iõ manifestũ est q religio est vna virt'.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q tres psonę diuinæ sunt vnum principium creationis & gubernationis rerum: & ideò eis vna religione seruitur. Diuersæ aũt rationem attributorum cõcurrũt ad rõnẽ primi principij: qa Deus producit omnia, & gubernat sapientia voluntate, & potentia bonitatis suæ. & ideò religio est una uirtus.

AD SECVNDVM dicendũ, q eodẽ actu hõ seruit Deo, & colit ipsũ. Nã cult' respicit Dei excellentiã, cui reuerentia debet. Seruitus ãt respicit subiectionem hois, qui ex sua cõditione obligat ad exhibendũ reuerentiã Deo. Et ad hæc duo ptinent oẽs act', qui religioni attribuũtur quia per oẽs hõ protestatur diuinam excellentiã, & subiectionem sui ad Deum uel exhibendo aliquid ei, uel iterũ assumendo aliquid diuinum.

AD TERTIVM dicendum, q imaginibus non exhibet religionis cultus, fm q in seipsis considerant, quasi res quædam: sed fm q sunt imagines ducentes in Deũ incarnatum. Motus ãt, qui est in imaginẽ, prout est imago, nõ cõsistit in ipsa, sed tẽdit in id, cuius est imago. Et iõ ex hoc, q imaginibus Christi exhibetur religionis cultus, nõ diuersificatur ratio latriæ, nec uirtus religionis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum religio sit specialis uirtus ab alijs distincta.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr q religio nõ sit specialis uirtus ab alijs distincta. Dicit.n. * Aug. 10. de ciuit. Dei. Verum sacrificiũ est omne opus quod gerit, ut sancta societate Deo iungamur: sed sacrificium pertinet ad religionẽ. ergo oẽ opus virtutis ad religionem ptinet & sic non est specialis uirtus.

¶2 Præt. Apost. dicit. 1. ad Cor. 10. Oia in gloriam Dei facite: sed ad religionem pertinet aliqua facere ad Dei reuerentiã, ut supra dictum * est. ergo religio non est specialis uirtus.

¶3 Præt. Charitas, qua diligitur Deus, non est uirtus distincta à charitate qua diligitur ꝓximus: sed sicut dr in 8. * Ethi. Honorari propinquũ est ei, quod est amari. ergo religio qua honorat Deus, non est virtus specialiter distincta ab obseruantia, vel dulia, uel pietate, qbus honorat ꝓximus. ergo nõ virtus spalis.

SED CONTRA est, q ponitur aliqua pars iustitiæ ab alijs eius partibus distincta.

RESPON. Dicendũ, q cũ uirtus ordinet ad bonũ ubi est specialis rõ boni, ibi oportet esse spalẽ uirtutẽ. Bonũ ãt ad qđ ordinat religio, est exhibere Deo debitũ honorẽ: honor ãt debet alicui rõne excellentiæ. Deo ãt cõpetit singularis excellẽtia, inquantũ omnia in infinitũ transcendit fm oĩmodum excessum. vnde ei debetur specialis honor. Sicut in rebus humanis, videmus, q diuersis excellẽtijs psonarum diuersus honor debet, alius quidem patri, alius regi, & sic de alijs. Vnde manifestum est, quod religio est specialis uirtus. ponitur pars iustitiæ, quæ est uirtus moralis.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q oẽ opus virtuti dr̃ esse sacrificium, inquantũ ordinat ad dei reuerentiam. Vnde ex hoc non hr̃, q religio sit generalis virt', sed q imperet omnibus alijs virtutibus, ut supra * dictũ est.

AD SECVNDVM dicendũ, q oĩa, fm quod in gloriã Dei fiũt, pertinent ad religionem nõ qua si ad elicientem, sed quasi ad imperantem. Illa autem pertinent ad religionem elicientem, quæ fm rationem suæ speciei pertinent ad reuerentiam Dei.

AD TERTIVM dicẽdũ, q obiectum amoris est bonum: obiectum autem honoris, uel reuerentiæ est aliquid excellens. Bonitas autem Dei communicat creaturæ, non autem excellentia bonitatis eius: & iõ charitas, qua diligitur Deus, non est uirtus distincta à charitate, qua diligitur ꝓximus. Religio autem, qua honoratur Deus, distinguitur à virtutibus, quibus honoratur proximus.

ARTICVLVS V.

Vtrum religio sit uirtus theologica.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr, q religio sit uirt' theologica. Dicit.n. Aug. * in Enchiridio, q Deus colitur fide, spe, & charitate, quæ sunt uirtutes theologicæ: sed cultum Deo afferre pertinet ad religionem. ergo religio est uirtus theologica.

¶2 Præt. Virtus theologica dr̃, quæ habet Deum pro obiecto, religio autem habet Deũ pro obiecto, quia ad solũ Deũ ordinat, ut * dictum est. ergo religio est uirtus theologica.

¶3 Pr̃ę. Ois uirtus uel est theologica, uel intellectualis, uł moralis, ut ex supra * dictis patet. Manifestum est autem, q religio non est uirtus ĩtellectualis: quia eius perfectio non attẽditur fm considerationem ueri. Similiter etiã non est uirtus moralis, cuius propriũ est tenere medium inter superfluũ, & diminutum. Non.n. aliquis potest superflue Deum colere, fm illud Ecc. 43. Benedicente Dominum, exaltate illum quantum potestis. maior.n.est omni laude. ergo relinquit, q sit virtus theologica.

SED CONTRA est, quod ponitur pars iustitiæ, quæ est uirtus moralis.

RESPON. Dicendum, q sicut s. * dictum est, religio est, quæ Deo debitum cultũ affert. Duo ergo in religione considerant. Vnum quidẽ, quod religio Deo affert, s. cultus, & hoc se habet per modum materiæ, & obiecti ad religionem. Aliud autem est id, cui affertur, s. Deus, cui cultus exhibetur, non quasi actus, quibus Deus colitur, ipsũ Deum attingant, sicut cum credimus Deo, credendo Deum attingimus. Propter quod supra * dictum est, quòd Deus est fidei obiectum non solùm inquantũ credimus Deum, sed inquantũ credimus Deo. Affertur autem Deo debitus cultus, inquantum actus quidam, quibus Deus colitur, in Dei reuerentiam fiũt, puta, sacrificiorum oblationes, & alia huiusmodi. Vnde manifestum est, quòd Deus non cõparatur ad uirtutem religionis, sicut materia, uel obiectum, sed sicut finis. Et iõ religio nõ est uirtus theologica, cuius obiectũ est vltimus finis, sed est uirtus moralis, cuius esse est circa ea, quæ sunt ad finem.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q semper potentia, uel uirtus, quæ operatur circa finem, per imperium mouet potentiam, uel uirtutem operantem ea, quæ ordinantur in finem illum: uirtutes autem theologicæ, s. fides, spes, & charitas habent actũ circa Deum, sicut circa proprium obiectũ. Et ideò suo imperio causant actum religionis, quæ operat quædã in ordine ad Deũ. Et ideò * Aug. dicit, quòd De' colitur fide, spe, & charitate.

AD SECVNDVM Dicendum, q religio ordinat hominẽ in Deũ non sicut in obiectum, sed sicut in finem.

AD III. dicẽdũ, q religio nõ est uirtus theologica, neq; intellectualis, sed moralis, cũ sit pars iustitię, & mediũ in ipsa accipit nõ quẽ inter passiones, sed fm quãdã æqualitatẽ inter operationes, q sunt ad Deum. Dico autẽ æqualitatẽ nõ absolutẽ, q a deo nõ põt tm exhiberi, quantum ei debet: sed secundum quan-

SVPER Q. LXXXI. ART. III.

IN art. 3. eiusdẽ 81. q. dubiũ difficile est [illegible] articulus [illegible] cum art. 5. huius met q. In ar. nãque 5. expresse negat Deum esse obiectum religionis: et ppea religionẽ nõ esse uirtutem theologalem ut patet ibi. Hic ãt probat q religio est una uirtus, quia habet unum Deum fcdm unam rationem pro obiecto, ut patet in litera assumente pro maiore propositione Habitus distinguũt fcdm diuersam rationẽ obiecti: & subsumente. Ad religionem pertinet exhibere reuerentiam uni Deo fcdm unã rõnẽ inquantum.s. est primum principiũ creationis, & gubernationis rerũ. Si namq; discursus iste non equiuocus, sed efficax est manifeste dicit Deũ esse obiectũ religionis et ppea ex eius unitate fcdm talẽ rõnem, religionem esse unam uirtutem.

¶ Ad hoc dubium sumariẽ dr̃, q obiectũ uirtutis est duplex, cui, & quod obiectũ religionis cui, nõ, qd. Et ppea uterq; articulus uerum dicit, & intentum sortitur. Sed quoniam hæc obiter ta sunt, in 5. arti. declarabuntur.

¶ In responsione ad tertiũ eiusdem art. circa dubia plura occurrunt. s. de unico motu in imaginẽ, & id cuius imago: & de imaginibus Christi adorandis adoratione latrię. Sed quia de his erit specialis tractatus in proprio loco, in tertia s. parte, q. 25. ideo ibi tractanda relinquuntur.

SVPER Q. LXXXI. ART. IIII.

IN ar. 4. eiusdem q. in responsione ad fcdm, dubiũ occurrit, quo pacto ea, quę fcdm suam speciem spectant ad diuinam reuerẽtiã, ut oro ad oro &c. ipsi ad religionẽ eliciuntur. Et est ratio dubij, quia religio est in uoluntate: plures autem huiusmodi operationũ sunt ab extra sed [illegible] potentia [illegible] uoluntas. Oratio enim est act' intellectus &c.

¶ Ad hoc dr̃, q licet eius sit actus cui' est potẽtia, ut dr̃ I. de Sõno & uigilia & multi magis eiusdẽ sit habitus & actus, ac p hoc actus religionis sit uoluntatis, cuius est habitus ipsa religio, in assignatione tñ ppriorum actuũ respectu uirtutis nõ attenditur sic identitas potentiæ, quin magis attendat identitas habitus. Hoc est q uirtuti attribuuntur, ut proprij actus non solũ ii eiusdem sunt potentiæ, in qua est habitus uirtutis, sed etiam actus aliarum potentiarũ, dũmodò per aliam uirtutem illos eliciat ut patet in actibus iustitiæ, temperantiæ & oppositorum uitiorum. Iustitiæ.n. quidẽ proprijs actus est nõ solum uelle reddere cuiq; suum, sed exteriori actu reddere quod suum est: & similiter iniustitiæ actus est auferre alienum. Temperantiæ quoq; actus est non solum concupiscere moderate cibũ, sed etiam exterior sumptio moderata. Et similiter intemperantiæ est exterior luxuria &c. Ratio autem quare actus inf. [illegible] ex potentiæ attribuantur superiori potentiæ imperanti, tantum habituum uero [illegible] ut superiori potentia existenti eliciuntur, est qa potentia imperans principalis est quo ad substantiam actus habitus aptum importat principium actus, quo ad qualitatem eiusdem. Substantia autem actus, nisi principium imperfectum sit, [illegible] fit ab uno sui ppprio ac proximo principio dicitur est. Qualitas uerò eiusdẽ ab extraneo et principio, tanq a proximo eliciente esse põt, quia accidẽs eius est adueniens, multiplex, & variabile. Act' igit multi exteriores, vt sacrificia, cæremoniæ, & interiores aliarũ potentiarũ, ut oratio, sunt proprij immediate, & eliciuntur act' religionis, quia sunt imperatiuè ab actu uoluntatis, in qua est subiectiuè religio. Et similiter est respectu aliarũ uirtutũ & uitiorũ, ut patet ex ṡ dictis.

¶ In ratione ad tertiũ eiusdẽ articuli, aduertendum q author tacitè asserit excellentiam diuinæ bonitatis esse obiectum religionis, ac per hoc Deum esse obiectum religionis.

SVPER Q. LXXXI. ART. V.

IN ar. 5. eiusdẽ 81. q. dubiũ in 3. art. inchoatũ occurrit de obiecto religionis. Ap[er]tè namq; author docet hoc in loco Deũ nõ esse obiectũ religionis. Et hoc idẽ quod ad hoiem, ut patet ex antedictis & simpliciter [illegible] falsum est, q a cult' religionis nõ attingit Deus. Orando namq; & petendo Deũ ipsum honorificari, & Deũ ipsũ nobis cõstare à Deo Deũ petimus, & colimus Deo afferendo. Deũ orationis actu attingimus, sicut credendo Deũ, & Deo, fidei actu attingimus Deum.

¶ Ad hoc dr̃, q sicut vniuerso naturæ rerum sic sunt connexa, & ordinata, ut inferior in sui supremo attingat naturæ superioris conditionem, in cuius signũ natura elementaris in sui supremo mouet motu cœlesti, & aĩa in sui supremo intelligit absq; discursu, ita in virtutibus moralibus suprema earum, quæ est religio participat naturam theologalis virtutis. Propter quod religio quia moralis est, actibus suis non attingit Deum, ut obiectũ, seu materiã, circa quam operat, sed circa humanã merita humana opera, religio exteriores, quia afferre Deo orando, adorando, sacrificando, offerendo. Quia uero theologales principali [illegible] pro obiecto non simpliciter, sed cui debitũ cultũ affert. Et qđ q religio habeat Deum pro obiecto cui debitũ affert cultum, id, cuidẽter patet. Qñ [illegible] tali obiecto sumat unitas, uel diuersitas habitus, patet ex hoc, q alia est virtus, quæ cultum Deo, alia, quæ cultum patri, alia quæ cultũ maioribus exhibemus, ꝓpterea quia alia rõne Deus, alia pater, alia aliis honorandi sunt, ut satis distinctio inter pietatẽ, obseruantiã, & religionem. Et p hoc in articulo tertio ex unitate rõnis formalis Dei assignata est unitas religionis. Et in articu. quarto ex incommunicabilitate illius rõnis, distinctio religionis à virtute, quæ honorat creatura, deducta est in ostensione ad ultimũ sed q Deum non attingit actibus, quibus colitur, non ita liquet. Sed si proprios religionis actus formaliter, & nudos inspexerimus, manifestũ erit quod quærimus. Actus namq; interiores, quibus solis possumus Deũ attingere ut sunt actiũ voluntatis, & intellectus, sũt materiales actus ad Deũ terminari nequeũt, qua ten' religionis sunt, debitum Deo cultũ reddunt, hoc est, offerunt Deo, uel mente ipsã, ut deuotio, oratio, vel exteriora. Ac per hoc colẽdo Deũ, non Deum secundũ rem attingimus actibus illis, quibus illum colere dicimur, sed attingimus [illegible] autem [illegible] grammaticaliter colere Deum, attingere Deum significat pro quanto hoc colere, significat terminari ad Deum. Secundum tamen veritatem rei, actus colendi [illegible], aut nostra attingit, offerenda illa Deo. Non sic autem in fide, & in spe. Sed credendo Deo, quid est habere Deum pro obiecto, attingimus per actum credendi ipsum Deum. Sed ob-

scu-

Margin notes: Porrecta per totum 427. In I. ar. 4. ad 1. & 2. — * Ar. 1. huius quæst. — * q. 50. ar. 2. ad 2. & q. 47. ar. 5. & q. 23. ar. 4. & 5. — * In locis citatis argum. 1. — Concl. — H — I — K — D. 718. — Porrecta per totum 428. — * Li. 10. c. 6. in principio. to. 5. — * Art. 2. & ar. 1. ad 3. — * Li. 8. c. 8. tom. 5. — Concl. — Concl. — * Ar. 1. huius q. ad 1. — Porrecta per totum 429. Euch. c. 3. tom. 3. — * Art. 4. — * 1. 2. q. 56. 57. ar. 4. & q. 58. per totum. — A — B — C — D — E — * Art. 1. & 3. huius quæst. — * q. 2. art. 2. — Concl. — * loco citato in ar. [illegible]

Universidad de Deusto Biblioteca

dam considerationem humanę facultatis, & diuinæ acceptationis. Superfluum autem in his, q ad diuinum cultum pertinent, esse potest non secundùm circunstantiam quāti, sed sēm alias circunstantias, puta, quia cultus diuinus exhibetur, cui non debet exhiberi, vel quando non G debet, vel secundum alias circūstantias, prout non debet.

ARTICVLVS VI.

Vtrum religio sit præferenda alijs uirtutibus moralibus.

Porrecta per totum. 430 Infr. q. 88 ar. 6. cor. & q. 183. ar. 2. cor. Et 3. cō. c. 183. co. 1. fi. Et quo li. 6. arti. 13. cor. * Li. 2. c. 6. tom. 5.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quòd religio non sit præferenda alijs uirtutibus moralibus. Perfectio.n. virtutis moralis consistit in hoc, quòd H attingit h medium, vt patet in 2. Eth. sed religio deficit in attingendo medium iustitiæ, quia non reddit Deo omnino æquale. ergo religio non est potior alijs uirtutibus moralibus.

¶ 2 Præt. In his, quæ hominibus h exhibentur, tantò uī aliquid esse laudabilius, quātò magis indigenti exhibetur. unde dr Isai. 57. Frange esurienti panē tuū: sed Deus non indiget aliquo, q I ei à nobis exhibeatur, sēm illud Psa. 15. Dixi domino, Deus meus es tu: quoniam bonorum meorum non eges. ergo religio videtur minus laudabilis alijs virtutibus, per quas hominibus subuenitur.

¶ 3 Præterea. Quantò aliquid fit ex maiori necessitate, tantò minus est h laudabile, secundū illud 1. ad Corinth. 9. Si euangelizauero, nō est mihi gloria, K necessitas enim mihi incumbit: vbi autem est maius debitum, ibi est maior necessitas. cum ergo Deo maximè sit debitum, quod ei ab homine exhibetur, videtur, quòd religio sit minus laudabilis inter uirtutes humanas.

SED CONTRA est, quòd Exo. 20. ponuntur primò præcepta ad religionem pertinentia tanquàm præcipua. Ordo autē præceptorum proportionatur ordini uirtutum, quia præcepta legis dantur de actibus uirtutum. ergo religio est præcipua inter uirtutes morales.

RESPON. dicendum, quòd ea, quæ sunt ad finem, sortiuntur bonitatem ex ordine in finem: & ideo m quantò sunt fini propinquiora, tantò sunt meliora. n Virtutes autem morales, ut suprà habitum * est, sunt circa ea, quæ ordinantur in Deum, sicut in finem. Religio autem magis de propinquo accedit ad Deum, quàm aliæ uirtutes morales, inquantum operatur ea, quæ directè, & immediatè ordinantur in honorem diuinum: & ideo p religio præeminet inter alias uirtutes morales.

Concl. m — * Art. 5. ... in cor. Et ad 1. arg. Et supra q. 4. ar. 7. — Conclu. p

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd laus uirtutis, in uoluntate consistit, non autem in potestate deficere. Et ideò ab æqualitate, quæ est medium iustitiæ, propter defectum potestatis, non diminuit laudem uirtutis, si non fuerit defectus ex parte uoluntatis.

AD SECVNDVM Dicendum, q in his, quæ exhibentur alteri propter eorum utilitatem, est exhibitio laudabiliter, quæ fit magis indigenti: quia est utilior. Deo autem non exhibetur aliquid propter eius vtilitatem, sed propter eius gloriam, nostram autem utilitatem.

AD TERTIVM dicendum, q vbi est necessitas, tollitur gloria supererogationis: non autem excluditur meritum uirtutis, si adsit uoluntas. Et propter hoc ratio non sequitur.

[?]teatem in hac re facit, quia considerantur actus religionis non formaliter, quatenus religionis solius sunt, sed quasi vestiti ab aliqua alia uirtute. Sicut cum oratio petit Deum pp Deū, & hmōi, imperata à charitate hoc facit. Cum innititur diuino auxilio, imperata à spe hoc habet. Cum contemplationi diuinę insistit, à fide, & donis intellectus, & sapientiæ mouetur, & sic de similibus dicendū est. In hoc ergo oportet resoluere, q actus religionis, pro quāto religionis puræ sunt, nos, nostraque attingunt vt materiam, q Deo offeruntur, ita q, sicut cum genu flectimus, ipso actu membra nostra offerimus eorū officio, ita actibus intellectus, & voluntatis ipsas vires offerimus earundē officio. Et quia uoluntas cætera mouet, per ipsam etiam reliqua offerimus. Pro quanto verò quandoq; actus religionis ad Deū attingūt, ex alieno hoc sortiuntur. Et per hęc patet, q nec ueritati, nec sibi aduersatur author hoc in loco, sed omnia consonant, ut amplius in hoc tractatu liquida erit eius intentio ex ipsius doctrina.

¶ In responsione ad primū intellige Nouitie, q author glosat Augustinum, q Deus fide, spe, & charitate colitur causaliter, quia .s. causant religionē, qua colitur &c quod de religione infusa nullam vr habere distinctionem. De acquisita autem uerificatur, quo ad reuelata cęrimonialia, & huiusmodi ad religionem spectantia.

SVP. Q. LXXXI. ART. VI.
Ferr. 3. cont. c. 183.

IN ar. 6. eiusdē quæstionis 81. dubium occurrit ad hominē, & simpliciter. Nā superius in q. 58. ar. vlt. author posuit iustitiam primam inter virtutes morales: hic autem ponit religionem præcipuā inter easdem. Simpliciter autem, quia iustitia ordinatur ad proximum, religio autem ad Deum: ac per hoc religio præferēda est iustitiæ, etiam legali, quæ ad bonum [?] humanū ordinatur.

¶ Ad hoc dr, q comparatio præsens, ad literam non fit, nisi inter partem, & partem, & non inter totum & partem. Iustitia aūt legalis, & religio se habent ut totum & pars. Nam ad iustitiam legalem spectat ordinare ea, quæ religionis, sicut ea quæ tempera[ntiæ], & quæ fortis. Vnde & leges [?] de his, quæ ad F religionem spectāt. Non.n. perfecta esset iustitia legalis, nisi reddendo Deo debitum, ordinaret non minus, quā proximo. Propter quod non est à iustitiæ legalis fine alienus Deus, ut finis est cultus sibi per religionem exhibendi, cum potius sicut ad eam spectant fines cæterarum uirtutum moralium particularium, ita ad eādē spectant finis religionis. Nec obstat, quòd finem illum non ordinat ad commune bonum, sicut nec religio, licet sit particularis uirt*, illum finem ad commune bonum ordinat, quia hoc repugnat [?] sed sufficit q bonitatem tam hominis, quam operis religiosi, in hac ipso, quod Deo debitū reddat cultum ad cōmune bonum ordinat iustitia imperatiuè, religio participatiuè.

¶ Vnde ad primam obiectionem dicitur, quòd licet religio sit inferior iustitia legali, utpote, pars ipsius, & imperata ab illa, est tamen præcipua pars iustitiæ, & præeminet iustitiæ particulari, tam commutatiuæ, quàm distributiuæ, nec oppositum author alibi sensit.

¶ Ad secundam uerò obiectionem negatur q iustitia restringatur ad proximum. Licèt enim sit ad alterum, sub ly tamen alterum, etiam Deus ipse comprehēditur: quoniam nonnulla iustum est reddere Deo, quod sibi debetur, quamuis nō possit reddi oīno æquale. vnde & pars iustitiæ ponitur religio.

¶ Potest tamen aliter dici, quòd licet finis proximus adæquatus iustitiæ legalis, sit commune bonum humanum, finis tamen eiusdem particularis est etiam Deus: ac per hoc nō est postponēda religioni.

¶ In rñsione ad primum eiusdē articuli, nota, q ad virtutem moralē ea, q sunt [?] us se hnt materialiter vt patet de diuitijs in magnificētia: ea uerò q sunt uoluntatis, se hnt formaliter. Et ro est, qa uirt* est habit* electiu*, ut dr i 2. Eth. Et ppea defectus in posse nō minuit decorē, & excellētiā uirtutis, si adsit pfectio in uelle. Et iō in lia dr, q nihil religionis laudi admit, ex hoc, q non pōt attingere æquale simpliciter: q religio perficit uoluntatem ad reddendum debitū possibile, ac per hoc æquale, si esset possibile. Attendendum est.n. ad formale rerum, & secundùm illud magnificandæ sunt.

¶ Super

ARTICVLVS VII.

Vtrum religio habeat aliquem exteriorem actum.

AD SEPTIMVM sic procedit. Vr q religio nō habeat aliquem exteriorem actum, Dr.n. Io. 4. Deus spiritus est, & eos q adorant eum, in h spiritu & veritate adorare oportet: sed exteriores actus nō pertinēt ad spiritum, sed magis ad corpus. ergo religio ad quam pertinet adoratio, non habet actus exte B riores, sed interiores.

¶ 2 Præ. Religionis finis est Deo reuerentiā, & honorē exhibere sed ad irreuerentiā alicuius excellentis ptinere si ea sibi h exhibeātur, quę propriè ad inferiores pertinēt. Cum ergo ea, quę exhibet hō corporalibus actibus propriè videant ad indigētias hoium ordinari uel ad reuerentiam inferiorum creaturarū iō vr q nō congruè possint as- C sumi in diuinam reuerentiam.

¶ 3 Præt. * Aug. in 6. de ciuit. Dei cōmendat Senecā de hoc, q vituperat quosdā, q idolis h ea exhibebant, q solent hoibus exhiberi, qa s. immortalibus nō conueniunt ea, q sunt mortaliū: sed hæc multò minus conueniunt Deo vero, q est excelsus super oēs Deos. ergo vr reprehēsibile esse, q aliquis corporalibus actibus Deum colat. Non ergo D habet religio corporales actus.

SED CONTRA est, quod in Psa. 83. dr. Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deū uiuū: sed sicut interiores actus ptinēt ad cor, ita exteriores actus pertinēt ad mēbra carnis. ergo vr q Deus sit colēdus ñ solū interioribus actibus, sed ēt exteriorib*.

RESP. Dicendū, q Deo reuerentiā, & honorem exhibemus E nō pp seipsum, quia seipso est gloria plenus, cui nihil à creatura adijci pōt, sed pp nos quia videlicet per hoc q Deum reueremur, & honoramus, mens nostra ei subijcitur, & m in hoc eius pfectio cōsistit. n Quælibet .n. res pficit per hoc, q subdit suo supiori, sicut corpus p hoc q uiuificeē ab aīa & aer p hoc, q illuminat à Sole. Mens āt humana indiget ad hoc, q coniungaē Deo sensibiliū manuductio A ne: quia inuisibilia Dei per ea, q facta sunt, itellecta cōspiciunt, ut Apo. dicit ad Ro. 1. Et iō in diuino cultu necesse est aliquibus corporalibus vt eis quasi signis quibusdā, mens hoīes excitetur ad spirituales actus, qbus Deo coniungit. Et iō religio hēt quidem interiores actus quasi principales, & p se ad religionē pertinentes: exteriores uerò actus quasi secundarios, & ad interiores actus ordinatos.

* Li. 6. ca. 10. tom. 5 — Concl. m — Concl. p — * Li. 10. c. 5. inter princi. & medium tom. 5.

AD PRIMVM ergo dicendū, q Dominus loquitur quantum ad id, qđ est principale, & per se intentum in cultu diuino.

AD II. dicendum, q hmōi exteriora ñ exhibenē Deo quasi his indigeat, sm illud Psal. 49. Nūquid māducabo carnes taurorū, aut sanguinē hircorū potabo? sed exhibentur Deo tāq signa interiorum, & spiritualiū operum, quæ per se Deus acceptat. Vnde Aug. dicit in 10. de ciuit. Dei Sacrificium uisibile, inuisibilis sacrificij sacramentum idest, sacrum signum est.

AD III. dicendū, q idolatrę deridentur ex hoc, q ea quę ad hoies pertinent, idolis exhibebant non tamq signa excitantia eos ad aliqua spiritualia sed tamq per se eis accepta & præcipue quia erāt uana, & turpia.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum religio sit idem sanctitati.

Porrecta per totum. 432 — * Ar. 4. huius quęst.

AD OCTAVVM sic procedit. Videtur, q religio non sit idem sanctitati. Religio enim est quædam specialis uirtus, ut * habitum est. Sanctitas autem dicitur esse generalis uirtus. Est enim faciens fideles, & seruantes ea quæ ad Deum sunt iusta, vt Andronicus, dicit. ergo sanctitas non est idem religioni.

¶ 2 Præt. Sanctitas h munditiam importare videtur. Dicit enim. Dion. 12. cap. de diuin. no. q sanctitas est ab omni immunditia libera, & perfecta, & omnino immaculata munditia autē maximè videtur pertinere ad tēperantiam, quæ turpitudines corporales excludit. cum ergo religio ad iustitiam pertineat, videtur quòd sanctitas sit idem religioni.

¶ 3 Prēt. Ea quę diuidunē ex op-

SVPER Q. LXXXI. ART. VII.
Ferr. 3 cont. c. 119.

Porrecta per totum. 431 Infr. q. 84. ar. 2. & q. 85. art. 2. cor. Et 3. cont. cap. 119.

IN art. 7. eiusdē 81. q. nota duo. Primo q cum dr, Deo honorem exhiberi non propter seipsum ly, pp, non denotat cām finalem sed terminū utilitatis. Constat nāque q colimus Deū pp seipsum, ut finem alioquin peruersus ordo esset uti fruendo: sed nō pp ipsius Dei, sed nostri utilitatem, ita q nec augmētū gloriæ, nec quod cumq; aliud, Deo ex nostro cultu accrescere pōt, de quo scriptū est honorum nostrorū non indiges. Recolendum est.n. q sicut quæcumq; perfectio creata adiuncta diuinæ non facit perfectius, ita nec quęcumque gloria creata adiuncta gloriæ diuinæ facit gloriosius. Nec obstat q gloria [?] nere suo sit bonum extrinsecum, utpote consistens in cognosci, æstimari ac laudari. Nā sicut cognitione, æstimatione, laudatione actiua ipsius Dei nulla addita cognitio, æstimatio, aut laudatio, facit maiorem [?], quā habet apud seipsum Deus in propria notitia, & laude, quæcumq; addita sit ei maiorem. In nobis ergo glorificatur Deus cultu nostro in uniuerso extra Deū, non in seipso. Sed in hoc ipso, quod est extendi gloriam eius ad ipsum ordinandum est ut finem, pp quem debet fieri, & est quod uniuersi homines ordinantur, quia est Deus. Secundò, q actibus exterioribus utitur religio, ut signis excitantibus interiores in se uel in alijs. Et propterea talis debet esse modus in oībus, ut si priuata secretaq; sunt, ad solum interiorum propriorum excitationē conseruationem, uel augmentationē menti ferentur. Si autem cōia, aut publica, ad cōem, & publicam deuotionem spectandom est. Vñ & in responsione ad tertium Gentiles reprehendūtur: quia cibos, potusque, & hmōi ad nos spectātia, Deo offerebant, quasi ei per se grata.

SVPER Q. LXXXI. ART. VIII.

IN art. 8. eiusdem q. nota identitatē simul, & aliam religionis, & sanctitatis in hoc consistere, q illam itas est realis, & rationis formalis essentialis. Vtraque.n. reddit Deo debitum cultum. Sed differentia secundum rationem est in hoc, q religio directè respicit ea, quę spectaliter ad diuinum cultum pertinent, ut sunt cæremoniæ, sacrificia, oblationes, & hmōi. Sanctitas autem directè respicit mentem, & mediante mente respicit & alia uirtutū opera, & ēt religionis opera, ita q tam religionis, q aliarum uirtutum opera respicit sanctitas mediante mente: quia utitur illis ut per illa mētem applicet Deo, & consequenter humanos actus à mente procedentes. Et idiam manifestat author in litera biū perspecta, dū primo concludit, q sanctitas est, p quam mēs hois seipsum, & suos actus applicat Deo. Et postmodum dicit, q sanctitas religionis aliarūq; virtutum opera refert in Deū sedm q hō se disponit. Et specialiter quæ ad religionis opera hoc declarans subdit, Per bona qdā opera ad cultū diuinū pertinentia. Fuit & specialis iō de religionis potius q aliarum virtutum moralium operibus moralium operibus declarandi, & disponunt hoīem qa sunt ad alterum. Opera.n. mansuetudinis, temperantiæ & hmōi, manifestè disponūt hominem in se ex autem differentia patet, q multi sunt religiosi, qui nō sunt sancti. Omnes autem sancti sunt religiosi. Qui.n. cæremonijs, sacrificijs, & hmōi uacant, religiosi uocari pñt, sancti āt nequaquā, nisi semetipsos interiùs secus p hæc Deo applicent.

¶ In rñsiōe ad primū eiusdem articuli, dubiū occurrit, quo pacto sitas, vt l lia dicitur.

posito, nõ sunt idẽ: sed in quadã enumeratione partium iustitiæ sanctitas cõdiuidit religiõi, vt supra habitũ* est. ergo sanctitas non est idem quod religio.

SED CONTRA est, quod dr̃ Luc. 1. Seruiamus illi in sanctitate, & iustitia: sed seruire Deo ptinet ad religionem, ut supra habitum * est. ergo religio est idem sanctitati.

RESPON. dicendum, q nomẽ sanctitatis duo vr̃ importare. Vno quidem mõ mũditiam, & huic significationi cõpetit nomen græcum. dr̃. n. agios. i. sine terra. Alio mõ importat firmitatẽ, vñ apud antiquos sancta dicebant, q̃ legibus erant munita vt violari nõ deberẽt. Vñ & dr̃ aliquid esse sancitũ, quia est lege firmatum. Põt ẽt ẽm Latinos hoc nomen, sanctus, ad mũditiã ptinere, vt intelligatur sanctus quasi sanguine tinctus, eo q antiquitus illi, qui purificari volebant, sanguine hostiæ tingebãtur, vt* Isid. dicit in li. Ethym. Et vtraq; significatio cõpetit, ut sanctitas attribuatur his, q̃ diuino cultui applicãt: ita q nõ solũ hoĩes sed ẽt templũ, & uasa & alia hmõi sanctificari dicanẽ ex hoc, q cultui diuino applicãtur. Mũditia. n. necessaria est ad hoc, q mẽs Deo applicet, quia mẽs humana inquinaẽ ex hoc, q inferioribus rebus cõiungit sicut q̃libet res ex immistione peioris sordescit, vt argẽtũ ex immistiõe plũbi. Oportet ãt q mẽs ab inferiorib. rebus abstrahaẽ ad hoc, q supremæ rei possit cõiungi: & iõ mẽs sine mũditia Deo applicari nõ põt. Vñ ad Hebr. 12. dr̃. Pacẽ sequimini cũ oĩbus, & sanctimoniã, sine qua nemo uidebit Deũ. Firmitas ẽt exigit ad hoc, q mẽs Deo applicet. Applicaẽ. n. ei sicut vltimo fini, & primo pricipio; hmõi ãt oportet maximẽ immobilia esse. Vñ dicebat Apost. Ro. 8. Certus sum, q neq; mors, neq; vita separabit me ã charitate Dei.* Sic ergo sanctitas dr̃ p quã mẽs hoĩs seipsã, & suos actus applicat Deo: vñ nõ differt ã religione ẽm essentiã, sed solũ rõe. Nã religio dr̃ ẽm qd̃ exhibet Deo debitũ famulatũ ĩ his, q̃ ptinẽt spãliter ad cultũ diuinũ, sicut in sacrificijs, oblationibus, & alijs hmõi. Sanctitas aũt dr̃ ẽm q hõ non solum hoc, sed aliarum virtutum opera refert in Deũ, secundum quod homo se disponit per bona quædam opera ad cultum diuinum pertinentia.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q sanctitas est quædam specialis virtus ẽm essentiam, & ẽm hoc est quodãmodo eadẽ religioni. Het ãt quandã generalitatem ẽm q oẽs uirtutum actus per imperium ordinat in bonũ diuinum; sicut & iustitia legalis dicitur generalis virtus, inquantum ordinat omnium virtutum actus in bonum commune.

AD II. dicendum, q temperantia munditiam quidem operatur nõ tñ ita, q habeat rõnẽ sanctitatis, nisi referat in Deũ. Vnde de ipsa virginitate dicit Aug.* in lib. de Virginitate, q non quia virginitas est sed quia Deo dicata est, honoratur.

AD III. dicendũ, q sanctitas distincta est ã religione pp differentiam prædictam, nõ quia differunt re sed rõne, vt* dictum est.

QVAESTIO LXXXII.

De deuotione, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE cõsiderandũ est de actib. religionis. ¶Et primò, De actibus interioribus, qui ẽm pdicta sunt principaliores. ¶Secundò, De actibus exterioribus, qui sunt secundarij. Interiores ãt actus religionis videntur esse deuotio, & oratio. ¶Primò ergo de deuotione agendum est, ¶Secundò, de oratione.

CIRCA primum quæruntur quatuor.

¶Primò, Vtrum deuotio sit specialis actus.
¶Secũdò, Vtrũ sit actus religiõis.
¶Tertiò, De causa deuotionis.
¶Quartò, de eius effectu.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum deuotio sit specialis actus.

AD PRIMVM sic pcedit. Vr̃, q deuotio non sit specialis actus. Illud. n. quod ptinet ad modũ aliorũ actuũ nõ vr̃ esse spãlis actus: sed deuotio vr̃ ptinere ad modũ aliorũ actuũ. dr̃. n. 2. Para. 19. Obtulit vniuersa multitudo hostias, & laudes & holocausta mẽte deuota. ergo deuotio ñ ẽ spãlis act*.

Porrecta per totum. 433 Infr. ar. 2. cor. Et q. 83. art. 3. ad 1.

tio. Temperatæ actibus aliarum virtutem, cum dictũ sit, q iustitia legalis imperat religioni. Oportet. n. imperantẽ virtutem superiorem esse imperata.
¶Ad hoc dr̃, q manifestum est bonũ religionis ex parte subiecti esse partẽ boni cõis, & ordinabile ad bonum cõe, & ppea iustitiam legalem imperare religioni. Manifestum rursus est, iustitiã legalem mundificare mentem, ac per hoc imperari posse ã sanctitate ad mẽtis sanctificationem sicut temperantiam & aliarum virtutum actus. Manifestum quoq; amplius est, q quilibet uirtutis actus pro quãto liber est põt sub voto cadere, ac per hoc materia sanctitatis, aut religionis esse cuius votum est actus, infra patet: ac per hoc imperari ã sanctitate. Ex quibus sequitur, q ex hoc solũ, q vna virtus põt imperare actui alterius, non efficaciter arguitur virtutem illam esse simpliciter priorem: alioqui religio esset prior fide, cũ contingat vouere actum fidei. Cõtingit namq; hoc ex reflexione actuũ aiæ supra seipsos: & religio, seu sanctitas hoc sortitur ex suo proprio fine, qui est Deus, ad quem oĩa multis põt referri modis. Cõcedendum est igiẽ q sanctitas imperat iustitiæ legali, & ecõtra, quãmuis diuersimodè; quia iustitia legalis imperat in ordine ad cõe bonũ, sanctitas ãt in ordine ad Deũ vt sanctificatis... nem. Et quis istorum quid hæ virtutes se habeant vt excedentes & excessæ, simpliciter tñ iustitia legalis potior, & prior videẽ, tum quia totum perfertur parti tum quia ex obiecto nobilitantur, & ordinant simpliciter virtutes. Obiectum ãt iustitiæ legalis est cõe bonum, sub quo cõprehenditur ẽt illud particulare bonum quod est religionis obiectum. Propter quod non est proprie quius Deo ultimo fini religionis materia seu obiectum, quam iustitiæ legalis obiectum, nisi sicut proprium cõi; aut pars totius toto: qd pertinet ad abusiuã comparationem. Et propterea dictum est, q author non comparauit religionem iustitiæ legali cum prætulit eam cæteris moralibus. quia nobilitas partis non concluditur cõtra nobilitatẽ totius; sed alterius partis. Et iõ authoris de approximatione maiori ad finem nõ habet locum respectu obiecti iustitiæ legalis eadem ratione.

*q. 80. ar. 4.
*Ar. 1. ad 3. & ar. 4. ad 2.
Sanctitas.
*Lib. 10. Etymo. c. 18. incipit Sapiẽs circa princip.
Concl. m
Concl. p
Conclu. s

SVPER Q. LXXXII. ART. I.

IN ar. 1. q. 82. circa propriam significationem deuotionis aduerte, q cũ deuotio manifestẽ ã deuouendo dicatur, & deuouere, quod ã voueo componitur, sponte promittere Deo significet: q principium, quod maximẽ in huiusmodi promissionibus pensatur, est uoluntas non quomodolibet, sed sic affecta, ut prompta sit. Hinc & in lingua latina, deuoti alicui suo personæ dicuntur, qui voluntate sic affecta ei sunt dediti vt promptissime pro eo: & propriẽ Deum & eos, qui quasi locum Dei tenent, principes, & patriam, nostri principia, respicere videtur. Vnde in Ecclesiæ usu deuotio appropriata est his, qui sic deo affecti sunt, vt promptos seipsos ad Deũ, & ea quæ Dei sunt, habeant. Et propterea deuotio ad significandum huiusmodi voluntatis actum, quo homo promptũ se exhibet diuino cultui, dedicata est, & sumitur in proposito.

*Cap. 8. circa principium. to. 6.
*In corp. art.

¶In eodem articulo dubium occurrit pro conclusione, & ratione, pro quanto dr̃, q deuotio est specialis actus uoluntatis, & q prompta uoluntas &c. Nam cum omne nomen actum significet, ut dr̃ 4. Meth. aut deuotio significat ipsum actũ uoluntatis, aut qualitatem eius, puta, promptitudinem. Si significat actũ, ... nullus actus uoluntatis, nisi forte naturalis, quem constat non esse deuotionẽ, sit promptus, sed sit ex habitu infuso, vel acquisito, vel inclinatione aliqua particulari promptus, sequiẽ, q deuotio non significat promptam uoluntatem. Si vero significat promptitudinẽ, cũ promptitudo non sit actus, sed qualitas, seu modus actus, sequiẽ q deuotio nõ sit spãlis actus uoluntatis.
¶Ad hoc dr̃, q sicut similitas significat curuitatẽ non absolutẽ, sed in certa materia, s. naso: ita deuotio formaliter significat promptitudinẽ nõ absolutẽ, nec in quocũque actu cuiuscunq; potentiæ, sed in actu voluntatis non quocumq;, sed illo, quo voluntas se suaq; oĩa opera in diuino cultu offert Deo. Et sic vtrumq; uerum est, & neutrum alteri aduersat: diuersimodẽ intellectũ q. s. & qualitatem, & actũ importat, dũ significat qualitatẽ in tali actu spãli sicut similitas curuitatẽ in tali spãli materia. Rõ autem q̃ me mouet ad hoc, est, q deuotio, ut in sequenti patet ar. est actus religionis. Constat aũt, q sicut religio est qualitas potentiæ, ita act* proprius religionis ẽ qualitas actus potentiæ. Sic. n. in alijs virtutibus uidemus, ut patet de scire in intellectu speculatiuo, & prouidere in intellectu practico, iustificatione in uoluntate, & alijs hmõi propriis actibus uirtutumq; nomina non sunt imposita ppria, sed circumloquimur eos cum nomine, uel aduerbio bonitatis, ut rectitudinis, ut bona consiliatio, rectẽ præcipere, moderatẽ appetere &c. Est enim videre actus proprios virtutum qualificari, seu modum substantiæ, actus potentiæ significare. Et propterea sic est in proposito dicendum de deuotione.

*1. 2. q. 6. 7. art. 3.
*Lib. 10. Decad. 1. inter principio. & med.
Conclu. m
*1. 2. q. 8. art. 2.

¶2 Præt. Nullus spãlis act* inuenit ĩ diuersis generib. actuũ: sed deuotio inuenit in diuersis gñibus actuũ. s. in actibus corporalibus, & ẽt spũalibus. dr̃. n. aliquis & deuotẽ meditari, & deuotẽ genu flectere. ergo deuotio non est specialis actus.

¶3 Præt. Omnis actus specialis aut est appetitiuæ, aut cognoscitiuæ uirtutis: sed deuotio neutri earum appropriatur, ut patet discurrenti per singulas spẽs actuum utriusq; partis, q̃ s̃' enumeratæ sunt. ergo deuotio non est specialis actus.

SED CONTRA est, q actibus meremur, ut supra * habitum est: sed deuotio habet specialẽ rationem merendi. ergo deuotio est actus specialis.

RESPON. Dicendũ, q deuotio dr̃ ã deuouendo: unde deuoti dicuntur, qui seipsos quodammodo Deo deuouent, vt ei se totaliter subdant. Propter quod & olim apud Gentiles deuoti dicebantur, qui seipsos idolis deuouebant in mortem pro sui salute exercitus, sicut de duobus * Decijs Titius Liuius narrat. Vnde deuotio nihil aliud esse vr̃, q̃ voluntas quædam promptẽ tradendi se ad ea, quæ pertinẽt ad Dei famulatum. Vnde Exod. 35. dr̃, q multitudo filiorum Israel obtulit mente promptissima, atque deuota primitias dño. Manifestum est autẽ, q uoluntas promptẽ faciendi quod ad Dei seruitium pertinet, est quidã specialis actus: undẽ deuotio est specialis actus uoluntatis.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q mouens imponit modũ motui mobilis. Voluntas aũt mouet alias uires aiæ ad suos act*, & uoluntas ẽm q est finis, mouet seipsam ad ea, q̃ sunt ad finem, ut suprã * habitum est. Et ideò cum deuotio sit actus uoluntatis hois offerentis seipsũ Deo ad ei seruiendum, qui est vltimus finis, consequẽs est, q deuotio imponat modum humanis actib. siuẽ sint ipsius uolũtatis circa ea, quæ sunt ad finem: siuẽ ẽt sint aliarum potentiarũ, quæ ã uoluntate mouentur.

AD SECVNDVM dicendũ, q deuotio inuenitur in diuersis generibus actuum non sicut spẽs illorum generum, sed sicut motio mouentis inuenitur uirtute in motibus mobilium.

AD TERTIVM dicendum, q deuotio est act* appetitiuæ partis animæ, & est quidam mot* uoluntatis, ut dictum * est.

ARTICVLVS II.

Vtrum deuotio sit actus religionis.

AD SECVNDVM sic procedit. Vr̃, q deuotio non sit act* religionis. Deuotio. n. ut dictũ* est, ad hoc pertinet, q aliquis se Deo tradat: sed hoc maximẽ fit per charitatem, quia, ut Dionys. dicit 4. c. * de diu. nom. Diuinus amor extasim facit, non sinẽs amãtes suiipsorũ esse, sed eorũ, q̃ amãt. ergo deuotio magis est act* charitatis, q̃ religionis.

¶2 Præ. Charitas pcedit religionẽ: deuotio autem uiẽ præcedere charitatẽ, quia charitas ĩ scripturis significatur per ignẽ, deuotio uerò per pinguedinẽ, quę est ignis materia. ergo deuotio non est actus religionis.

¶3 Præt. Per religionẽ hõ ordinaẽ solùm ad Deũ, ut * dictũ est: sed deuotio ẽt habetur ad hoĩes: dicuntur. n. aliqui esse deuoti aliquibus sanctis uiris: & ẽt subditi, dicuntur esse deuoti dominis suis, sicut * Leo Papa dicit, q Iudæi quasi deuoti Romanis legibus, dixerunt. Non habem' Regẽ nisi Cęsarẽ. ergo deuotio nõ ẽ actus religionis.

SED CONTRA est, quia deuotio ã deuouendo dr̃, ut * dictũ est: sed uotum est actus religionis. ergo & deuotio.

RESPON. Dicendũ, q ad eandem uirtutem pertinet uelle facere aliquid, & promptam uoluntatẽ habere ad illud faciendum: quia utriusq; actus est idẽ obiectum. Propter quod, vt * Phil. dicit in 5. Eth. iustitia est, qua uolunt homines, & operant iusta.

¶In responsione ad primum eiusdem articuli aduerte, q cum actus uoluntatis respectu finis sint tres (s. uelle, frui, & intendere, ut in principio q. 8. præcedentis libri patet. & deuotio, ut hic dr̃, importet actum uoluntatis respectu finis, & sit actus hois offerentis ipsum Deo ad eius cultum, cõsequens est, q deuotio significat illum voluntatis actum, q. est uelle non qualitercũq;, sed vt habet pro fine, ac rõne uolẽdi Deũ, & pro eo quod est ad finem, ac ratio uolita se & sua in cultu diuino. In superiori namque libro dictũ est, q velle est actus respectu finis non solũ absolutẽ, sed etiam respectu finis positi in his, q̃ sunt ad finem. Actus aũt uoluntatis hominis offerentis se ipsũ Deo ad eius cultum, imperat huiusmodi velle. Nam talis actus, ut in littera dr̃, est respectu finis, & claudit etiam ea, quę sunt ad finem, s. seipsum quem offert, & cultum diuinum, in quo se offert. Sic ergo deuotio, quæ præcipuus est religionis actus, importat primò prompte uelle diuinum honorem in nostra exercitatione sui cultus, & inde prouenit prompta electio opportunorum ad hoc, & prompta executio conuenientium. Cuius signum est, q personæ uerẽ deuotę cum percipiunt aliquid esse pro diuino cultu agendũ, promptæ adeo sunt, ut gaudeant se aliquid huiusmodi operaturas, & operari.

SVP. Q. LXXXII. ART. II.

IN ar. 2. eiusdẽ q. in responsione ad primum aduerte, q cũ charitatis amor amicitiæ ad Deum, & religio sit honoratiua Dei, ideò diuersã rationum sortiuntur habitudinem ad Deum. Propter quod charitas per seipsam vnit mentem Deo p unionem spiritus, hoc est, voluntatis, ita quod habentis charitatem, & Dei, fit unum velle uno uitali impulsu, quem significat spiritus. Eodem siquidem vitali impulsu mouetur his charitatẽ uult sic, quo uoluntas Dei amici se mouet. Vnde de ipsum dr̃. Qui adhæret Deo, unus spiritus est cum eo. Eadem quoque charitas mediante religio

In corpo. ar.
Porrecta per totum. 434 Inf. q. 83. ar. 3. ad 1. & art. 15. co. Et q. 104. ar. 3. ad 1.
*Ar. præced.
*C. 4. par. 1. nõ multũ remote a fine.
*Ar. 1. q. præced.
*In serm. 8. de Passione domini circa princi.
*Ar. præc.
*Li. 5. c. 6 in princ. tom. 5.

¶, nã sanctitas est, applicat mentem deo, ut subditum honorando, & pp mentẽ cætera ad honorẽ, & cultũ Dei. Mediãte uerò religione ut religio ẽ, applicat hoiem ad ipsa opera diuini cult⁹, ut ulitera dr, & prius declaratum fuit.

¶ In rñsione ad 3. in eod. ar. habes explicitẽ distinctã significationẽ alterius nõis i spãli huius nois, deuotio, ab ea, qua uti in proposito, nec altera earum est impropria. Nec est propterea nomen æquiuocũ, sed potius analogum. Proportionaliter namq; ad Deum, & dominos uoluntas sic affecta, se habet in diuerso famulatu.

*q. præceden. ar. 4. & 7.

Conclu.

SVP. Q. LXXXII. ART. III.

IN ar. 3. eiusdem q. 82. nota causas deuotionis intrinsecas, duas. s. alterã ex parte meditationis Dei, & beneficiorum suorum: alteram ex parte meditationis propriorũ defectuum. In prima sunt bonitas, misericordia, charitas &c. Dei ergo hominem; & me. beneficiaque creationis ad imaginẽ suam, redẽptionis, baptismi, inspirationum, uocationũ per se, uel alios, expectationis ad pœnitẽtiam, Eucharistiæ, pseruationis à tot periculis aiæ & corporis, angelicæ custodiæ, & reliquorum beneficiorum singularium. In sc̃da, sunt defect⁹ culpæ, & pœnæ tã in præterito, q̃ in præsenti, labilitas ad peccandum, dissipatio, propriæ substantiæ, assuefaciendo cogitatus & uoluntates & inclinationes aliarum suarũ virium ad malũ, habitatio in regione longinqua ab amicitia & conuersatione diuina, peruersitas affect⁹ magis temporalia, q̃ spũalia cõmoda, vel incommoda sentientis, nuditas à uirtutibus, uulnera ignorãtiæ, malitiæ, infirmitatis, & concupiscentiæ, uincula manuũ, & pedũ operum, s. & affectuum, in tenebris, in ignaribus, & amaritudinibus esse, nec horrere, uocẽ pastoris interius nõ agnoscere.

Porrecta per totum.
435
Inf. ar. 4. cor. Et 4. d. 15. q. 4. ar. 3. q. 2. corp. Et in mal. q. 11. ar. 1. ad 7.

Manifestum est aũt, ꝙ operari ea, quæ pertinent ad diuinũ cultũ, seu famulatum, pertinet ꝓpriè ad religionẽ, ut ex* ꝓdictis patet. Vnde ẽt ad eam pertinet habere prõptam uoluntatẽ ad hmõi exequenda, quòd est esse deuotum: & sic patet, ꝙ deuotio est actus religionis.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ ad charitatẽ pertinet immediatẽ, ꝙ hõ tradat seipsum deo, adhærendo ei per quandã spirit⁹ vnionem: sed quod hõ tradat se ipsum Deo ad aliqua opera diuini cultus, hoc immediatẽ ptinet ad religionẽ: mediatẽ autẽ ad charitatem, quæ est religionis principium.

AD II. dicendũ, ꝙ pinguedo corporalis & gñat ꝑ calorẽ naturalẽ digerẽtẽ, & ipse naturalis calor hẽt pinguedinẽ, quasi ei⁹ nutrimẽtũ. Et siñr charitas & deuotionẽ cãt, inquãtũ ex amore aliqs reddit promptus ad seruiẽdũ amico, & ẽt ꝑ deuotionẽ charitas nutrit, sicut & quælibet amicitia conseruat, & augetur per amicabiliũ operũ exercitium, & meditationem.

AD III. dicẽdũ, ꝙ deuotio, q̃ habet ad sanctos Dei mortuos, vel viuos, nõ terminat ad ipsos, sed transit in Deum, inquãtum .s. in ministris Dei Deum veneramur. Deuotio autem quam subditi dicuntur habere ad dños tẽporales alterius est rationis: sicut & tpalibus dominis famulari differt à famulatu diuino.

ARTICVLVS III.

Vtrum contemplatio, seu meditatio sit deuotionis causa.

AD TERTIVM sic procedit. Vr̃, ꝙ contẽplatio, seu meditatio non sit deuotionis cã. Nulla. n. cã impedit suũ effectũ: sed subtiles meditationes intelligibiliũ multoties deuotionẽ impediũt. ergo cõtẽplatio, seu meditatio non est deuotionis cã.

¶ 2 Præt. Si cõtẽplatio esset ꝓpria, & ꝑ se deuotionis causa, oporteret ꝙ ea q̃ sunt altioris contẽplationis, magis deuotionẽ excitarent: huius aũt cõtrariũ apparet. frequẽter. n. maior deuotio excitat ex consideratione passionis Chri, & alijs mysterijs humanitatis ipsius, q̃ ex cõsideratione diuinæ magnitudinis. ergo contemplatio nõ est propria deuotionis causa.

¶ 3 Præt: Si cõtẽplatio esset ꝓpria cã deuotionis, oporteret ꝙ illi, q sunt magis apti ad cõtẽplationẽ essent hẽt magis apti ad deuotionẽ, cuius cõtrariũ uidemus: qa deuotio frequenter magis inuenit in quibusdã simplicib. viris, & in fœmineo sexu, in quib⁹ inuenit cõtẽplationis defectus. ergo contẽplatio non est propria causa deuotionis.

SED CONTRA est, ꝙ in Ps. 38. dr. In meditatione mea exardescet ignis: sed ignis spiritualis causat deuotionem. ergo meditatio est deuotionis causa.

RESPON. dicendũ, ꝙ cã deuotionis extrinseca, & principalis Deus est, de quo dicit Ambro. sup Luca, ꝙ Deus, quos dignatur uocat, & quem uult religiosum facit: & si voluisset, Samaritanos ex indeuotis deuotos fecisset. Cã autẽ intrinseca ex parte nr̃a, oportet ꝙ sit meditatio, seu cõtẽplatio. Dictũ* est. n. ꝙ deuotio est quidã volũtatis act⁹ ad hoc, ꝙ homo prõptè se tradat ad diuinũ obsequiũ. Ois aũt actus uolũtatis ex aliqua cõsideratione ꝓcedit eo qđ bonũ intellectũ est obiectũ uolũtatis. Vñ & Aug. dicit in li. de Trin. qđ uolũtas orit ex intelligẽtia. Et iõ necesse ẽ ꝙ meditatio sit deuotionis cã, inquãtũ. s. hõ ꝑ meditationẽ concipit, ꝙ se tradat diuino obseqo: ad quod quidẽ inducit dupl. consideratio. Vna quidẽ, quæ est ex parte diuinæ bonitatis, & bñficiorũ ipsius, ẽm illud Psal. 72. Mihi adhærere Deo bonum est, & ponere in dño Deo spem meã: & hæc cõsideratio excitat dilectionẽ, q̃ est proxima deuotionis cã. Alia uero est ex parte hois considerantis suos defectus, ex quibus indiget, ut Deo innitatur, ẽm illud Ps. 120. Leuaui oculos meos in mõtes, unde ueniet auxiliũ mihi. Auxilium meũ à Dño, q fecit coelũ, & terram: & hæc cõsideratio excludit ꝑsumptionem, per quã aliquis impedit, ne Deo se subijciat, dum suæ uirtuti innititur.

AD I. ergo dicẽdũ, ꝙ consideratio eorũ, q̃ nata sunt dilectionẽ Dei excitare, deuotionẽ cãnt. Cõsideratio uerò quorũcũq; ad hoc nõ ꝑtinẽtiũ, sed ab eis mentẽ distrahẽtiũ, impedit deuotionẽ.

AD

re, & qđ oibus petitis est Deũ pro inimico, & hoste totiens elegisse mortaliter peccando & ppea tantã eidẽ iniuriam fecisse, ut ꝓ Deo refutatus sit, satiusq; noster Deus sit venter, aut ꝑ cutia, aut delectatio &c. Ex hmõi nãq; meditationibus, quæ quotidianæ esse debẽt religiosis, & spũalibus ꝑsonis, omisso uocali orationum multiloquio uoluntario, deuoto, aliæq; cõsequẽter gignunt uirtutes: nec religiosi, aut religiosæ, seu spũales et nõ se uocari põt, q saltẽ semel in die ad huiusmodi se non trãsfert. Quis namq; effectus absq; cã, finis absque medio, insularis portus absq; nauigatione haberi ꝑquit: sic nec religio in actu absq; frequentatis actibus suarum causarum, mediorum, ac vehiculorum.

¶ In rñsione ad tertiũ attende ꝙ sicut remouens prohibens ponitur cã occasionalis motus, ut auferẽs columnam, est causa occasionalis mot⁹ grauium superpositorũ deorsum, & auferẽs obstaculum aquæ est cã fluxus eiusdẽ: ita simplices, & mulieres cãnt. s. se hũt deuotionis, quia. s. non habẽt prohibẽs deuotionẽ, s. tumorẽ de seipsis. Et qa nõ ponentibus obicem Deus dat gratiã, iõ ecclesia fœmineũ sexum deuotum appellat. Nõ est ergo in culpa scia doctorum, nec in laude imperfectio muliebris, sed abusus scientiæ in magnificando se, & rectus usus imperfectionis, non eleuando se: quo longẽ melior esset rectus usus perfectionis, ut. s. & cã haberet, & ex ea non se magnificaret, ut ipse author tam eminentis doctrinæ faciebat.

Conclu. Cap. 9.
Conclu.
*Act. 4. in Isa quæst.
Li. 14. c. 1. tom. 3.
Conclu.

AD II dicẽdũ, ꝙ ea, q̃ sunt diuinitatis, sunt ẽm se maximè excitatia dilectionẽ, & ꝑ cõsequẽs deuotionẽ: qa Deus est sup oia diligẽdus. Sed ex debilitate mẽtis humanæ est, ꝙ sicut indiget manuductione ad cognitionẽ diuinorũ: ita ad dilectionẽ ꝑ aliqua sensibilia nobis nota, īter q̃ ꝓcipuũ est humanitas Christi, ẽm qđ in ꝑfatione dr. Vt dum visibilr Deũ cognoscimus, ꝑ hunc in inuisibilium amorẽ rapiamur. Et iõ ea quæ pertinent ad Chri humanitatem per modum cuiusdã manuductionis, maximè deuotionẽ excitant: cum tñ deuotio principaliter circa ea, q̃ sunt diuinitatis, consistat.

AD III dicẽdũ, ꝙ sciẽtia, & quicqđ aliud ad magnitudinem pertinet, occasio est, ꝙ hõ cõsideret de seipso, & iõ non totaliter se Deo tradat. Et inde est, ꝙ huiusmodi qñque occasionaliter deuotionem impediunt: & in simplicibus, & mulierib⁹ deuotio abundat elationem comprimendo. Si tñ scientiam, & quamcunq; aliam perfectionem hõ perfectè Deo subdat, ex hoc ipso deuotio augẽt.

SVP. Q. LXXXII. ARTIC. IIII.

IN ar. 4. eiusdẽ q. aduerte, ꝙ hinc hẽs, ꝙ nõ sunt deuotæ psonæ, q̃ cõtristati sunt, ac syluestres nesciũt cõuersari cum alijs, nisi ponderent, aut dissoluantur. Nã deuotæ psonæ sunt hilares, seq; i animo suo nõ solũ ex principali cã, ut in lra dr, sed ex secundaria. s. cõsideratione ꝓpriorũ defectuũ. Nã tristitia earũ est secũdũ Deũ, & eã comitatur gaudiũ, secũdũ illud Aug. Doleat, & de dolore gaudeat. Propter quod de sctis legimus q lẽti, hilaresq; erãt, & merito, utpote inchoãtes in terris cęlestẽ cõuersationẽ.

Porrecta per totum.
437
*Ar. præc.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum lætitia sit deuotionis effectus.

AD QVARTVM sic ꝓcedit. Vr̃, ꝙ lætitia nõ sit deuotiõis effectus: Quia ut* dictũ est, passio Chri præcipuè ad deuotionẽ excitat: sed ex eius cõsideratione cõsequitur in anima q̃dã afflictio, ẽm illud Trẽ. 3. Recordare paupertatis meæ absinthij, & fellis qđ ptinet ad passionẽ: & postea subdit. Memoria memor ero, & tabescet i me aia mea. ergo delectatio, siue gaudiũ ñ ẽ deuotionis effect⁹.

¶ 2 Præt. Deuotio ꝓcipuè consistit i iteriori sacrificio spũs. sed in Ps. 50. dicitur. Sacrificiũ Deo spũs contribulatus. ergo afflictio magis ẽ deuotionis effect⁹ q̃ iucunditas, siue gaudium.

*In li. de creat. hominis, ca. 12. a medio.

¶ 3 Præt. Greg. Nysenus dicit in lib. de homine, ꝙ sicut risus ꝓcedit ex gaudio, ita lachrymæ, & gemitus sunt signa tristitiæ: sed ex deuotione cõtingit, ꝙ aliqui prorumpant in lachrymas. ergo lætitia, uel gaudium non est deuotionis effectus.

SED CONTRA est, qđ in collecta dr. Quos ieiunia uotiua castigat, ipa quoq; deuotio scã lętificet.

Conclu. in *Ar. præc.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ deuotio ꝑ se qdẽ, & principalr spũalẽ lætitiã mentis causat, ex cõsequẽti autẽ, & ꝑ accidẽs causat tristitiã. Dictũ* est. n. ꝙ deuotio ex duplici cõsideratione ꝓcedit. Principr qdẽ ex cõsideratione diuinæ bonitatis: qa ista cõsideratio ptinet quasi ad terminũ motus uoluntatis tradẽtis se Deo. Et ex ista consideratione ꝑ se qdẽ sequit delectatio, ẽm illud Ps. 76. Memor fui Dei, & delectatus sum. Sed ꝑ accidens hæc cõsideratio tristitiã quandã causat in his, q nondũ plenè Deo fruunt, ẽm illud Ps. 42. Sitiuit aia mea ad Deũ fontẽ viuũ. & postea seqt. Fuerunt mihi lachrymę meæ &c. Secũdario uero causat deuotio, ut* dictũ est, ex cõsideratione ꝓpriorũ defectuũ. Nã hæc cõsideratio ptinet ad terminũ, à quo hõ ꝑ motũ uolũtatis deuotæ recedit, ut s. nõ i se existat, sed Deo se subdat. Hæc aũt cõsideratio ecõuerso se hẽt ad primã. Nã ꝑ se qdẽ nata est tristitiã cãre, recogitãdo ꝓprios defect⁹: ꝑ accidẽs aũt lętitiã, s. ꝓpter spẽ diuinæ subuẽtionis. Et sic patet ꝙ ad deuotionẽ primò, & ꝑ se cõsequitur delectatio: secũdariò aũt, & per accidens tristitia, quæ est ẽm Deũ.

*Ar. præc.

Conclu.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ in consideratione passionis Christi est aliqd, qđ cõtristet, s. defectus humanus, propter quem tollendũ Christum pati oportuit: & est aliqd qđ lætificet, s. Dei erga nos benignitas, quæ nobis de tali liberatione ꝓuidit.

AD II dicẽdũ, ꝙ spũs, q ex una parte cõtribulat ꝓpter pñtis uitę defect⁹, ex alia pte cõdelectat ex cõsiderõne diuinæ bonitatis, & ex spe diuini auxilij.

AD III dicendum, ꝙ lachrymæ prorũpũt nõ solũ ex tristitia, sed ẽt ex quadã affectus teneritudine, ꝓcipuè cum considerat aliquid delectabile cũ ꝑmistione alicuius tristabilis: sicut solẽt homines lacrymari ex pietatis affectu cũ recuperãt filios, uel charos amicos, quos ęstimauerãt se ꝑdidisse. Et ꝑ hũc modũ lacrymæ ex deuotione ꝓcedunt.

QVAESTIO LXXXIII.

De Oratione, in decem & septem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de oratione.
Et circa hoc quæruntur decem & septem.

¶ Primò, Vtrũ orõ sit act⁹ appetitiuę uirtutis, uel cognitiuę.
¶ Secundò, Vtrum sit conueniens orare Deum.
¶ Tertiò, Vtrũ oratio sit actus religionis.
¶ Quartò, Vtrũ solus Deus sit orandus.
¶ Quintò, Vtrũ in oratione sit aliquid determinate petẽdũ.
¶ Sextò, Vtrum orando debeamus temporalia petere.
¶ Septimò, Vtrũ pro alijs orare debeamus.
¶ Octauo, Vtrũ debeamus orare pro inimicis.
¶ Nonò, De septem petitionibus orationis dominicæ.
¶ Decimò, Vtrum orare sit ꝓprium rationalis creaturæ.
¶ Vndecimò, Vtrum sancti in patria orent pro nobis.
¶ Duodecimò, Vtrum oratio debeat esse uocalis.
¶ Tertiodecimò, Vtrum attentio requiratur ad orationẽ.
¶ Quartodecimò, Vtrum oratio debeat esse diuturna.
¶ Quintodecimò, Vtrũ orõ sit efficax ad ipetrãdũ qđ petit.

SVP. Q. LXXXIII. ARTIC. I.

IN arti. 1. q. 83. aduerte diligenter, ꝙ licẽt orationis nomẽ plures significationes habeat, & aliter apud grãmaticos, & aliter apud rhetores, aliter apud theologos sumatur, ut de se patet: nõ ideo author etymologiam Cassiodori, quæ est Hieronymi, attulit, ut significationẽ super etymologiam fundaret, sed vt ex illa occasionem haberet ingressus ad distinctionẽ orationis speculatiuæ, & practicæ, & ex earũ officijs unã manifestam orationis significationẽ, quæ est ad ꝓpositum, s. pro petitione, seu deprecatione, locaret in ꝓprio subiecto, ac per hoc responderet quæstioni. Habes igitur ex hoc loco quid nominis, quia significat petitionẽ. Habes & quodammodo quid rei quia petitio est actus rationis practicæ, quo homo dispositiuè ordinat aliquid per alium agendum. Per has enim particulas distinguitur ab actibus appetitus, & rationis speculatiuæ, & alijs actibus rationis practicæ, ut facilè est discurrere ꝑ easdem. Memen-

Memento tñ hic, q ga rō practica ab appetitu mouet, & petitio ſ rōne practicę ſe hēt ut cōcluſio ultima, ſicut imperiū: pp qd ſicut oportet pconſiliari, & iudicare de ſupplēdis, & ultimo pcipere, ita oportet pconſiliari, & iudicare de petendis, & tandē petere: ideo petitio eſt actus rōnis, ut ſubeſt uolūtati, ſicut imperiū. Et propterea oratio attribuit utriq; ſ. intellectui, & uolūtati, & uolūtas in culpa eſt, cum ab oratione debita deficit.

¶In eodē ar. eſt aliud ſingulariter notandū, ſ. q oratio eſt in pñe cauſæ efficiētis, diſpoſitiuē tamē. Ex hoc namq; hēs, q cū Deū oramus, p re aliqua, nō ſolū mentes nras Deo offerimus, ac appropinquamus eidē, ſed ēt cauſas apponimus efficiendis petitis. Propter quod merito non orās ut debet, priuatur optatis, ſicut negligēs cultor priuatur fructu horti, agri &c. ut infra patet in litera.

¶In ſolutione ad ſecūdū eiuſdē artic. nota primo, q hinc hēs, qd ſupra diximus in q. 81. ar. 5. de religiōe ſcdm ſe, uel imperata ab alia uirtute, & q imperata à charitate, ad Deū terminat ut uincēdū nō ſcdm ſe. Hēs 2° q. q petere Deū ſortitur orans ex charitatis ſpetio, & ſimile eſt in alijs.

¶Nota ſecūda, q oīo duplicē ex parte petētis unitatē requirit ad Deū, alterā cōem, & hæc eſt unitas amicitiæ, quā facit charitas: & pp hanc infert ponetur inter conditiones orōnis infallibilis amicitia charitatis: alterā ſubſtantialē, quam facit ipſa oratio, & hæc eſt unitas applicationis, qua mens ſeipſam, & ſua exhibet Deo ſ famulatu, & cultu affectuū, precū, meditationū, & exteriorum actionum. Per hanc enim unita eum unitiuſmo eſt ſecundū culturam, & famulatum à Deo, dum q orat. Sicut cum aliquis ſeruit, indiuiſus eſt ſecundum ſe omnino ab illo.

Porrecta per totum. 437

*Li. 2. ar. 1. Li. 4. di. 15. q. 4. ar. 2. q. 1. & q. 2. cor. & ad 2.

*ca. 3 paulo a prin. illius.

*Li. 3. tex. 21. tom. 2. D. 718.

*Li. 10. c. 4. & cap 14. cui° principiū eſt, Orthodoxus, i princip.

*Pſal. 38. non multū remotea fin.

Conclu. m

¶Decimoſextò, Vtrum ſit meritoria. F

¶Decimoſeptimò, De ſpeciebus orationis.

ARTICVLVS I.

Vtrum oratio ſit actus appetitiuæ uirtutis.

AD PRIMVM ſic procedit. Vř q oratio ſit actus appetitiuæ uirtutis. b Orationis enim ē exaudiri: ſed deſideriū eſt, quod exaudit a Deo, ſm illud Pſal. 9. Deſideriū pauperū exaudiuit G dñs. ergo oratio eſt deſideriū: ſed deſiderium eſt actus appetitiuæ uirtutis. ergo & oratio.

¶2 Præt.* Dionyſ. dicit in 3. c. de diuin. no. Ante oīa ab oratione īcipere ē utile, ſicut Deo noſipſos tradēres, & h vniētes: ſed vnio ad Deū p amorē fit, q ptinet ad uim appetitiuā. ergo oratio ad uim appetitiuā ptinet.

¶3 Præt. Phil.* in 3. de aīa, ponit duas operationes h intellectiuæ H partis, quarū prima d ē īdiuiſibiliū intelligētia, p quā ſ. apphendimus de unoquoq; qd ē. Secūda uero ē cōpoſitio, & diuiſio, p quā ſ. apphēditur aliqd eſſe, uel non eſſe, quibus tertio addit rōcinari, p cedēdo ſ. de notis ad ignota: ſed oratio ad nullā iſtarum operationū reducit. ergo non eſt actus intellectiuæ uirtutis, ſed appetitiuæ.

SED CONTRA eſt, quod Iſid. I dicit in lib. *Etymolo. q orare, idem eſt quod dicere: ſed dictio ptinet ad intellectum. ergo oratio nō eſt actus appetitiuæ uirtutis, ſed intellectiuæ.

RESPON. Dicēdū, q ſecūdū* Caſſio. oratio dř quaſi oris ratio. Rō aūt ſpeculatiua, & practica in hoc differūt, q rō ſpeculatiua eſt apphenſiua ſolū rerū: rō verò practica eſt nō ſolū apphenſiua, ſed et cauſatiua. K Eſt aūt aliqd alterius cā dupř. Vno quidē mō, pfectè neceſſitatē inducēdo: & hoc contingit, qū effectus totalř ſubdit poteſtati cauſę. Alio verò modo, imperfectè ſolū diſponēdo, qū ſ. effectus non ſubdit poteſtati cauſæ totalř. Sic ergo & m ratio dupř eſt cauſa aliquorū.* Vno quidem modo ſicut neceſſitatem imponens. Et hoc mō ad rationem ptinet nō ſolū imperare inferioribus potētiis, & mēbris corporis, ſed ēt hominibus, & ſubiectis, quod quidē fit imperando. Alio mō, ſicut inducēs, & quodāmō diſponens. Et hoc mō rō petit aliquid fieri ab his, q ei non ſubijciuntur ſiue ſint æquales, ſiue ſint ſuperiores. Vtrunque aūt horum. ſ. imperare, & petere, ſiuè deprecari, ordinationem quandā importat, prout ſ. hō diſponit aliqd p aliud eſſe faciendū: vnde ptinēt ad rōnem, cuius eſt ordinare. Propter quod Phil.* dicit in 1. Eth. q ad optima deprecat rō. Sic aūt nunc loquimur de orōne, put ſignificat quādā depcationē, uel petitionē, ſm q Aug. dicit in lib. de uerbis Dñi, quod oratio petitio quædam eſt. Et Damaſ.* dicit in 3. lib. q oratio eſt petitio decentium à Deo. Sic ergo patet, q oratio, de qua nunc loquimur, eſt rōnis actus. I

AD PRIMVM ergo dicēdū, q deſiderium pauperum dicit dominus exaudire, uel quia deſiderium eſt cauſa petendi, cum petitio quodammodo ſit deſiderij interpres: uel hoc dř ad oſtendendū exauditionis uelocitatem, quia ſcilicet dum adhuc aliqd in deſiderio pauperū eſt, Deus exaudit anteq orationem pponant, ſecundū illud Eſa. 65. Eritq; antequā clament, ego exaudiam eos.

AD II dicēdū, q ſicut ſupra dictum* eſt, uoluntas mouet rōnem ad ſuū finem. Vnde nihil phibet mouente uoluntate, actum rationis tendere in finē charitatis, qui eſt Deo uniri. Tendit autem orō in Deum, quaſi à uoluntate charitatis mota, dupliciter. Vno quidem mō, ex parte eius quod petit: quia hoc pcipuè eſt in oratione petendū ut Deo uniamur, ſm illud Pſ. 26. Vnam petij a dño, hanc requiram, ut inhabitē in domo domini omnib. diebus uitæ meæ. Alio modo, ex parte petentis, quē oportet accedere ad eum, à quo petit uel loco ſicut ad hominē, uel mēte ſicut ad Deū. Vnde dicit* ibidem, q qū orationibus inuocamus Deū, reuelata mente adſumus ipſi. Et ſm hoc etiam † Damaſ. dicit, quod oratio eſt aſcenſus mentis in Deum.

AD III dicendū, q illi tres actus pertinent ad rōnem ſpeculatiuam: ſed ulterius ad rationem practicam pertinet cauſare aliquid per modum imperij, uel per modum petitionis, ut* dictum eſt.

* Li. 1. ca. vl. tom. 5.

Conclu. F

* Au. Ser. 5. Li. 3. de orth. fid. cap. 24. in princ.

* 1. 2. q. 9. art. 4. & 1. 2. q. 9. ar. 1 ad 3. & q. 82. art. 1. ad 1.

* Ca. 3 de diuin. nom. paulo a prin. † Li. 3. ortho. fidei cap. 24. in princ.

* In corp. art.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſit conueniens orare.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vř q non ſit conueniens orare. Oratio enim uidetur eſſe neceſſaria h ad hoc, q intimemus ei, à quo petim°, id quo indigemus: ſed ſicut dř Matt. 6. Scit pater ueſter, quia his omnibus indigetis. ergo non eſt cōueniens Deum orare.

¶2 Præt. Per orationem h flectit animus eius qui orat, ut faciat quod ab eo petitur: ſed animus Dei eſt immutabilis, & inflexibilis, ſecundùm illud 1. Reg. 15. Porro triūphator in Iſrael nō parcet, nec pœnitudine flectet. ergo ñ eſt cōueniens, q Deū oremus. A

¶3 Præt. Liberalius eſt dare aliquid nō petēti, q dare petenti: quia ſicut * Seneca dicit, Nulla res carius emit. q quę precibus empta eſt: ſed Deus eſt liberaliſſimus. ergo nō videtur eſſe cōueniens, quòd Deum oremus.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Luc. 18. Oportet ſemp orare, & non deficere.

RESP. Dicēdū, q triplex fuit circa orōnē antiquorū error. B Quidā. n. poſuerūt, q res humanæ nō reguntur diuina prouidentia, ex quo ſequit q vanū ſit orare, & oīno Deū colere: & de his dř Malach. 3. Dixiſtis, uan° eſt q ſeruit Deo. Secunda fuit opinio ponētiū oīa ēt in rebus humanis ex neceſſitate contingere ſiuè ex immutabilitate diuinæ pudētiæ, ſiue ex neceſſitate ſtellarū, ſiue ex cōnexione cāuſarum: & ſm hos ēt excluditur C orōnis vtilitas. Tertia fuit opinio ponētiū, qdē res humanas diuina prouidētia regi, & q res humanæ nō proueniunt ex neceſſitate: ſed dicebāt ſiř diſpoſitionē diuinæ pudētię uariabilem eſſe, & q orationibus, & alijs, q ad diuinū cultū ptinent, diſpoſitio diuinæ pudētiæ immutat. Hæc aūt oīa in* 1. lib. improbata ſunt. Et iō m oportet ſic inducere orōnis vtilitatem, ut D neq; rebus humanis diuinæ prouidentiæ ſubiectis neceſſitatē imponamus, neq; ēt diuinam diſpoſitionē mutabilē æſtimemus*. Ad huius ergo euidētiam conſiderandum eſt, q* ex diuina prouidentia non ſolū diſponit qui effectus fiant, ſed ēt ex quibus cauſis, & quo ordine pueniāt q. Inter alias autem cauſas ſunt ēt quorūdā cauſæ actus humani: vnde oportet homines agere aliqua nō ut p ſuos actus diuinā diſpoſitionē immutēt, ſed ut p actus ſuos impleant quoſdā effectus ſm ordinem à Deo diſpoſitū. Et idē ēt eſt in naturalibus cauſis: & ſimile ēt de oratione. Non enim pp hoc oramus, ut E diuinam diſpoſitionē immutemus, ſed ut id impetremus, quod Deus diſpoſuit p orationes ſanctorū eſſe implendū, ut ſ. homines poſtulando mereātur accipere, qđ eis Deus omnipotens ante ſæcula diſpoſuit donare, vt Greg.* dicit in lib. dialogorū.

AD PRIMVM ergo dicendū, q nō eſt neceſſariū nos Deo preces porrigere, ut ei noſtras indigentias, uel deſideria manifeſtam°, ſed ut nos ipſi cōſideremus, in his ad diuinū auxiliū eſſe recurrendū.

AD II dicēdū, q ſicut dictū* eſt, orō noſtra nō ordinat ad immutationē diuinæ diſpoſitionis, ſed vt obtineatur noſtris precibus, qđ Deus diſpoſuit.

AD III dicendum, q Deus nobis multa præſtat ex ſua liberalitate, ēt non petita: ſed q aliqua vult præſtare nobis petentibus, hoc eſt pp noſtrā utilitatem, ut ſ. fiduciam quandam accipiamus recurrendi ad Deum, & ut recognoſcamus eū eſſe bonorum noſtrorum authorem. Vnde* Chryſoſtomus dicit. Conſidera quanta eſt tibi conceſſa fœlicitas, quanta gloria attributa, orationibus fabulari cum Deo, cum Chriſto miſcere colloquia, optare quod uelis, quod deſideras poſtulare.

SVP. Q. LXXXIII. ARTIC. II.

IN arti. 2. multa eſſent dicēda, ſi materia hec ex integro tractāda eſſet. Sed cū in 1. lib. de prædeſtinatione, & pudētia ſit ad dicendum eſt, & inde hoc pudētia attēdendū eſt i hoc morali opere. Cōſidera tñ, & attēde quanta agitur Chriſtiani ſtultitia, q in cæteris effectibus media natura, aut arte ſperatis, conantur ut mediæ adhibeantur cauſæ, aliquin ſcient uanam eſſe expectationem. In orationū autem fructibus procurādis ſomnians, tamq orationes inter cauſas non ſint, aut inter remotas valde ſint. Quo fit, vt ſomnantes in cauſis, nō percipiamus in fructibus.

¶In ſolutione ad tertiū eiuſdē art. aduerte, q author quia in corpore art. reddiderat cauſam eſſentialē neceſſitatis orationis ſcdm ordinem diuinæ ſapientiæ, & prouidentiæ, vt ſ. ſicut diſpoſuit multiplicare hoīes medio actu generationis, & triticum mediante ſemine, cultura, & domos mediâte arte, ita etiam tot medijs ita diſpoſuit multorum ſalutē, & multos eſſe ēt efficere mediante orōne, reliquoque diuino cultu. Hęc eſt vera, & eſſentialis rō reddita i corpore ar. quā qa reddiderat, adſcīcendas ſuas neceſſitatis: reddit ex parte noſtri in intellectu, vt cognoſcam° ipſum eſſe authorē, ad quē ſit confugiendum in uoluntate, ut fiduciam habeamus recurrēdi ad ipſum: in natura, ut magnificemus ſhoc, quod cum eo loquimur, conuerſamur, petimus &c.

Porrecta per totum. 438 4. di. 15. q. 4. art. 1. q. 1. ad 1. & 3. Et ver. q. 6. 5. art. 2. cor. Et opuſc. 3. c. 255.

* Li. 2. de bñficijs. c. 1. circa fin.

* 1. 2. q. 21. art. 2. & 4. & q. 113. ar. 6. & q. 116. & q. 19. a. 7. & 8.

Conclu. m

Conclu. p

Part. 1. Concluſionis.

*Li. 1. c. 8. à medio.

*In corp. art.

ARTICVLVS III.

Vtrum oratio ſit actus religionis.

AD TERTIVM ſic pceditur. Vř q oratio non ſit actus religionis. Religio. n. cū ſit pars iuſtitiæ, eſt in uoluntate ſicut in ſubiecto: ſed oratio pertinet ad partem intellectiuam, ut ex ſupra* dictis patet. ergo oratio non uidetur eſſe actus religionis, ſed doni intellectus, per qđ mens aſcendit in Deum.

¶2 Præt. Actus latriæ cadit ſub C neceſſitate h pcepti: ſed oratio nō vř cadere ſub neceſſitate pcepti, ſed ex mera uolūtate pcedere, cū nihil aliud ſit quam uolitorum petitio. ergo oratio non uidet eſſe religionis actus.

¶3 Præt. Ad religionē ptinere vř, ut quis diuinæ naturæ cultum, cæremoniamq; afferat: ſed oratio non h vř aliquid Deo afferre, ſed magis aliquid obtinēdum ab eo petere. ergo oratio non eſt religionis actus.

SED CONTRA eſt, quod dř in Pſal. 140. Dirigatur oratio mea ſicut incēſum incōſpectu tuo. Vbi dicit gl. q in huius figurā in veteri lege incēſum dicebat offerri in odorē ſuauē domino: ſed hoc pertinet ad religionē. ergo oratio eſt religionis act°.

RESPON. Dicēdū, q ſicut ſupra* dictum eſt, ad religionem pprie pertinet reuerentiā, & honorē Deo exhibere: & iō n oīa illa, p q Deo reuerētia exhibet, ptinēt ad religionē n. Per orationem aūt hō Deo reuerentiā exhibet, inquatū ſ. ei ſe ſubijcit, & pfitetur orando ſe eo indigere, ſicut authore ſuorum bonorū. Vñ manifeſtū ē, q oratio° eſt pprie religionis actus q.

AD PRIMVM ergo dicendū, q uoluntas* mouet alias potētias aīæ in ſuū finē, ſicut ſupra* dictū eſt. Et iō religio, quæ eſt in uoluntate, ordinat actus aliarum potētiarum ad Dei reuerētia. Inter alias

SVP. Q. LXXXIII. ARTIC. III.

IN arti. 3. eiuſdē q. aduerte, q in oratione, ſeu petitione conſiderari poſſunt tria, ſcz petitũ, petitio, & petens. Si conſideremus rem petitā, ſic in oratione non damus Deo, ſed ab ipſo dari aliquid poſtulamus. Si cōſideremus petitionē ſic orando offerimus Deo: nam ipſe actus petendi eſt actus ſubiectionis, & profeſſionis uirtutis. Qui. n. petit ab aliquo, aliqd petit ſ illo, ac p hoc ſe ſubijcit illi petendo, in cuius ſignū ſuperbi potius uolūt indigentiā tolerare, q humiliare ſe petendo aliquid ab aliqua pſona. Rurſus, qui petit, pfitetur petenda in illo, à quo petit, eſſe potentiā ad adiuuandum, eſſe miſericordiā, uel iuſtitiam, uel prouidentiā &c. vnde ſperet exaudiri. Et pp hoc petitio, ſeu oratio ponitur actus religionis, cuius eſt honorem Deo exhibere. Honoram° ſiquidē Deū petēdo, & tantō magis, quantō vel ex mō petēdi, vel ex petitis profitemur ipſum eſſe ſupra oīa creatorem, prouiſorem, redemptorem &c. Et hoc eſt qđ author intendit in corpore ar. Si aūt cōſideremus petētem, ſic cū hō petat p mentem, quia petit q eſt actiuamentis, & mēs ſit nobiliſſimū quod ſit in homine, ſic petēdo ſubijcim° Deo nobiliſſimam partē noſtri, dum uimus ea ad petendū à Deo, hoc eſt, ad honorandum

*In ſentētia id habet in lib. 2. de orando Deū, non procul à princ. ſeipſ. Duplici nomine par eſt.

Porrecta per totum. 439 Infra ar. 15. cor. Et 4. d. 15. q. 4. ar. 1. q. 2. & ar. 3. q. 1 ad 2. * ar. 1. huius queſt.

*q. 81. ar. 2. & 4.

Conclu. m

Conclu. p D 771. *Ar. 1. huius q. ad 2

dum Deum, ut declaratum est. Et sic orando offerimus, & sacrificamus mentem Deo: sicut genu flectendo genua offerimus, & sacrificamus Deo ipsis ad Dei honorem utendo. Et hoc est, quod author intendit in litera in responsione ad tertium.

SVP. Q. LXXXIII. ART. IIII.

In ar. 4. dubiū occurrit circa rationem in litera redditā, quare solus Deus debet orari: quia s. oēs orationes nostræ ordinari debent ad gratiam, & gloriā consequendam, quā solus Deus dat. Dupliciter nāq; deficere ui. primò in ueritate assumpti: quia multa licitè possūt bō desiderare, & facere absq; ordine ad consecutionē gloriæ, ut patet de desiderijs, & operib. cōmoditatum corporalium, salutis patriæ, honoris parentis, & huiusmodi apud constitutos in mortali pctō, & infideles &c. Quicquid aūt pōt desiderari licitè, pōt quoq; licitè in oratione peti. Secūdò, in illatione: quia dato q. finis omnium orationum sit gloria à solo Deo donabilis, multa tamē quæ sunt media ad eundem finem, effici possūt ab alijs à Deo, ut patet de instructione, custodia, & alijs huiusmodi.

*Ar. 1. huius q. ac gum. 2.

Porrecta per totum.

440 4.d.15.q. 4.ar.5.q. 1.& d.38. q.1.art.1. q.1.ad 2. *Ar. pręc.

*Ad hoc dr, q ratio uerū in primo assumit, p se loquēdo de orōne fidelium. Ad cuius euidētiam sciendū, q triplex inuenitur, s. ordinata, inordinata priuatiuè, & inordinata contrariè. Oratio ordinata est sola illa, q ordinatur ad supremum omnium appetibilium, qd beatitudo æterna est. Et rō est, quia primū in unoquoq; ordine est cā omnium, q sunt post. Ac p hoc supremum appetibiliū est cā finalis omnium appetibiliū: & ppea omnes petitiones debent ordinari ad talē finem. Et qa orōnes fideliū à religione, & fide procedunt, ordinatæ ad supremū supernaturalem finem, quē respiciunt pportionabiliter: ideo uerum est per se loquendo q. oēs orationes fideliū ordinari ad gloriā æternam. & de his loquitur litera. Oratio uerò inordinata priuatiuè, est quæ caret ordine ad finē ultimum charitatis, ut cum quis in peccato mortali orat pro sanitate corporis, nihil curans an expediat ad uitam æternam an contrarietur eidem. Et huiusmodi orationū habitū inuentum quandoq; est maximum malum: & sunt communes seruilium gentis sunt fidelibus, & infidelibus. Nec merentur orationes dici simpliciter: quia nec sunt simpliciter actus religionis, cū non ad ipsius ordinem non attinere. Oratio autē inordinata contrariè, est petitio habens aliqd contrariū uitæ æternæ, ut orare p uindicta, uel pro alio malo. Et hæc nō orationes, sed execrationes sunt &c. litera aūt de his, q p se sunt, uti loquitur. Illatio quoq; efficax comprobatur: quia licet multa conducentia ad uitam æternam possint absolutè, & secundū se effici à creaturis, ut tū habent rōnem mediorum ad uitā æternam, à solo Deo, qui nouit eorūdem hanc ordinationē, sicut numerum electorū, fieri possunt. Si enim Pauli Apostoli angelus ab angelo satanæ eum custodisset, contra salutē Pauli operatus esset. & simile est de alijs. Intendit ergo author, q quia solius Dei ē dare gloriam æternam, & media ut sic ad gloriā: ideo oratio, quæ ad gloriam ordinatur, soli Deo porrigenda est, ut per ipsum implenda.

*In rñsione ad secūdum in eodē articulo aduerte, q duo sūt modi, quibus sancti in Verbo uidēt singularia. Alter, quo ipsa uisio Verbi est realiter etiam uisio singularium: & hæc est connata sanctis a principio suæ beatitudinis. Alter est, quo ipsa uisio Verbi est causaliter tñ uisio singularium: & hæc de nouo aduenit sanctis, iuxta diuinæ gratię extensionē. Patet enim utrumq; modū inueniri in sanctis. Primū quidem ex eo, q ea cognoscere quædā singularia ad beatitudinem eorum spectat. Secūdum autem ex eo, quòd reuelationes eisdem fiunt de nouo &c. Quo autem horum mō sancti uideāt orationes nostras, non facilè dixerim. Ex hac tamen litera habetur, quòd maximè excellentiam eorum decet, q cognoscant petitiões ad eos factas, & consequenter primo modo uideāt in Verbo eaīdē: qui beatitudo ipsā summa excellētia est. Et hoc uidetur attestari. Ecclesia in suo modo interpellandi sanctos, dum dicit. Sancte Petre, ora pro nobis. Nisi enim præsupponeret oēs sanctos ex hoc, q Deo fruuntur, orationes nostras cognoscere, nō omnes adiret ut orarent pro nobis: sed orandus prius esset Deus, ut eis reuelaret orationes nostras, & sic ipsi orarent pro nobis. Maior mihi uidetur hæc Ecclesiæ authoritas, quàm cuiusquam doctoris: propter quod sic esse credo. Cum quo tamen stat, q nouis illuminationibus cognoscat quid circa suos clientulos agēdū, aut qd simpliciter orādō pro eis sit, ita q ipsas orationes uideant ipsa Verbi uisione. An aūt hoc expediat quod petitur, aut quomodo implēdū sit, & an Deo hoc placeat, & huiusmodi, secundo modo

aūt potētias aiæ intellectus altior est, & uolūtati propinquior. Et iō post deuotionē, quæ ptinet ad ipsam uolūtatē, oratio, q pertinet ad partem intellectiuam, est pcipua inter actus religionis, per quam religio intellectū hominis mouet in Deum.

Ad II dicēdū, q nō solū petere q desideramus, sed etc rectè aliqd desiderare sub pcepto cadit: sed desiderare quidem cadit sub pcepto charitatis, petere aūt sub pcepto religionis: qd qdē pceptū ponitur Mat. 7. ubi dicitur. Petite, & accipietis.

Ad III dicendum, q orādo tradit homo mētem suā Deo, quā ei p reuerentiā subijcit, & quodammō psentat, ut patet ex authoritate* Dionysij prius inducta. Et iō sicut mēs humana præeminet exterioribus, & corporalibus mēbris, uel exterioribus rebus, q ad Dei seruitiū applicantur, ita ēt orō pręeminet alijs actibus religionis.

Articvlvs IIII.

Vtrum solus Deus debeat orari.

Ad qvartvm sic pcedit. Vr q solus De* debeat orari. Oratio enim est actus religionis, ut* dictum est: sed solus Deus est religione colendus. ergo solus Deus est[h] orandus.

¶2 Pręt. Frustra porrigit orat.o ad eū, qui orationē nō[h] cognoscit: sed solius Dei est orationē cognoscere, tū quia plerumq; orō magis agit interiori actu, quem solus Deus cognoscit, q uoce, sm illud, quod Apo. dicit 1. ad Corin. 14. Orabo spiritu, orabo & mente: tū ēt quia ut* August. dicit in lib. de cura pro mortuis agenda, Nesciūt mortui etiam sancti, quid agant uiui, etiam eorum filij. ergo oratio nō est nisi Deo porrigēda.

*C.13.15. & 16.li.4.

¶3 Pręt. Si aliqbus sanctis orōnē porrigim*, nō est nisi inquātū sunt Deo[h] cōiūcti: sed qdā i hoc mūdo uiuētes, uel i purgatorio ēt existētes, sunt multum Deo cōiuncti p gratiā, ad eos aūt nō porrigitur oratio. ergo nec ad sanctos, q sunt in paradiso, debemus orōnē porrigere.

Sed contra ē, qd dr Iob 5. Voca, si est, q tibi rñdeat, & ad aliquem sanctorum cōuertere.

Respon. Dicēdū, q orō porrigit alicui dupr. Vno modo, quasi per ipsum implēda: alio mō, sicut p ipsum impetrāda.[m] Primo quidē mō, soli Deo orationē porrigimus*: qa oēs orōnes nostræ ordinari debent ad gratiā, & gloriā cōsequendā, q solus Deus dat, sm illud Ps. 83. Gratiā, & gloriā dabit Dñs. Sed[p] secūdo mō, orōnē porrigim* sanctis angelis, & hoibus, nō ut p eos Deus nostras petitiones cognoscat, sed ut eorum precibus, & meritis orōnes nostræ sortiant effectū[q]. Et iō dr Apo. 8. q ascēdit fumus incēsorū de orōnibus sanctorū de manu angeli corā Deo. Et hoc ēt patet ex ipso mō, quo Ecclesia utit in orādo. Nā a sanctā Trinitate petimus, ut nostri misereat: ab alijs autē sanctis quibuscumq; petimus, ut orent pro nobis.

Conclu. *

Conclu. †

Ad primvm ergo dicēdū, q illi soli impendimus orando religionis cultum, à quo quærimus obtinere quod oramus, quia in hoc protestamur eum bonorum nostrorum authorem, non autem eis, quos requirimus quasi interpellatores nostros apud Deum.

dō mō discūt. Et propterea ecclesia Deū rogat, ut faciat sctōs orare p nobis dicēs. Trinitate ōsumus Dñe oēs sctōs tuos iugiter p nobis orare. Nā uidentes sancti orationes nras, nesciunt ū orādus est Deus simpliciter pro illa petitione, ut dictum est.

*Li.12.ca. 11.circa prin.

Ad II dicēdū, q mortui ea, q in hoc mūdo agunt, considerata eorū naturali cōditione, n cognoscunt, & pcipuè interiores motus cordis: sed beatis, ut Greg.* dicit in 12. Moral. i Verbo manifestat illud, qd decet eos cognoscere de eis, q circa nos agunt, etiam quantū ad interiores motus cordis: maximè aūt excellentiā eorū decet, ut cognoscāt petitiones ad eos fctas uel uoce, ul corde: & iō petitiões, quas ad eos dirigim*, Deo manifestāte cognoscūt.

Ad III dicēdum, q illi, qui sunt in hoc mūdo, aut in purgatorio, nondum fruuntur uisione Verbi, ut possint cognoscere ea, quæ nos cogitamus, uel dicimus. Et iō eorum suffragia non imploramus orando, sed à uiuis petimus colloquendo.

Articvlvs V.

Vtrū in oratione dēamus aliquid determinatè à Deo petere.

Porrecta Per totum. 441 4.d.15.q. 4.ar.4.q.1 Et opus.3 cap.140. * Libr.3. fid. orth. cap.24.

Ad qvintvm sic pcedit. Vr q i orōne nihil determinatè à Deo petere dēamus: Quia, ut* Damasc. dicit: Orō, est petitio[b] decētiū a Deo. Vñ inefficax est orō, p quā petit id qd nō expedit, sm illud Iac. 4. Petitis, & nō accipitis, eo q malè petatis: sed sicut dr Ro. 8. Quid orem* sicut oportet, nescim*. ergo n dēm* aliqd orādo dterminatè peter.

¶2 Pręt. Quicunq; aliqd determinatè ab alio petit, nitit uoluntatē ipsius inclinare ad faciendū id qd[b] ipse uult: non aūt ad hoc tendere debemus, ut Deus uelit qd nos uolumus, sed magis ut nos uelimus, qd ipse uult, ut dicit glo. super illud Psal. 32. Exultate iusti in Domino. ergo non debemus aliquid determinatè à Deo in oratione petere.

¶3 Pręt. Mala à Deo petenda non sunt, ad bona autē Deus nos inuitat: frustra autem ab aliquo petitur, ad qd accipiendum[h] inuitatur. ergo nō est determinatè aliquid à Deo in oratione petendum.

Sed contra est, q Dominus Matth. 6. & Luc. 11. docuit discipulos determinatè petere ea, q continentur in petitionibus orationis dominicæ.

Respon. Dicēdū, q sicut* M. Valerius refert, Socrates nihil ultra petēdū à dijs imortalib. arbitrabat, q ut bona tribuerēt, qa hi demū scirent, quid unicuiq; esset utile: nos aūt plerūq; id uotis expetim*, qd nō ipetrasse meli* foret.[m] Quæ qdem sñia aliquatr uera est, quātū ad illa q pñt malū euentū hre, quibus ēt homo pōt malè, & bñ uti, *sic diuitiæ, q ut ibidē dr, multis exitio fuere: honores ēt cōplures pessum dederūt: regna, quorū exitus sæpe miserabiles cernunt: splēdida cōiugia, q nonnunq funditus domos euertūt.[p] Sunt tñ quædam bona, qbus hō malè uti nō pōt, quæ s. malū euentum habere non possunt.[q] Hæc aūt sunt, quibus beatificamur, & qbus beatitudinem meremur: q quidem sancti orando absolutè petūt, sm illud. 79 Ostende faciem tuam, & salui erimus. Et iterum 118. Deduc me in semitam mādatorum tuorum.

* Li.7.c.2 in tit. Extrema de Socrate Philoso.

Conclu. m

Conclu. p

Conclusionis pars 1.

Ad primvm ergo dicendū, q licēt hō ex se scire nō possit quid orare debeat: Spiritus tñ, ut ibidem dicitur, iu hoc adiuuat infirmitatem nostram, q inspirando nobis sancta desideria rectè postulare nos facit. Vnde Dominus dicit Ioan. 4. q ueros adoratores, adorare oportet i spiritu, & ueritate.

Ad II dicēdū q cum orando petimus aliqua, q pertinent ad nostram salutem, conformamus uoluntatem nostram uoluntati Dei, de qua dicit 1. ad Timot. 2. q uult omnes homines saluos fieri.

Ad III dicēdū, q sic ad bona Deus nos inuitat, q ad ea non passibus corporis, sed pijs desiderijs, & deuotis orationibus accedamus.

Articvlvs VI.

Vtrum homo debeat temporalia petere à Deo orando.

Porrecta per totum. 442 4.di.15.q. 4.artic.5. q.2.

Ad sextvm sic pcedit. Vr q hō nō dēat tpalia petere à Deo orādo. Quę. n. orādo petim*, [h] quærimus: sed tpalia nō debemus quærere. dr. n. Matth. 6. Primum quærite regnū Dei, & iustitiam eius, & hæc oīa adijcientur uobis, s. temporalia, q non quærenda dicit, sed adijcienda quęsitis. ergo temporalia non sunt in oratione à Deo petenda.

¶2 Pręt. Nullus petit, nisi ea, de quibus est solicitus: sed de temporalibus solicitudinem habere nō possumus, secundùm quod dicitur Matth. 6. Nolite soliciti esse animę uestræ quid manducetis. ergo temporalia petere non debemus orando.

¶3 Pręt. Per orationem nostra mens dēt eleuari in Deum: sed[h] petēdo tpalia descendit ad ea, quę infra se sunt cōtra id, qd Apost. dicebat 2. ad Cor. 4. Non contemplantibus nobis quæ uidentur, sed quæ non uñr. Quę. n. uidentur temporalia sunt: q autem non uidentur, ęterna. ergo non debet homo temporalia in oratione a Deo petere.

¶4 Pręt. Hō non debet petere à Deo, n nisi bona, & utilia: sed qñque temporalia habita sunt nociua non solùm spiritualiter, sed etiam temporaliter. ergo non sunt in oratione à Deo petenda.

Sed contra est, quod dicitur Prouer. 30. Tribue tantùm uictui meo necessaria.

Resp. Dicēdū, q sicut* Augu. dicit ad Probā, de orādo Deū.[m] Hoc licet orare, qd licet desiderare. Tpalia aūt licet desiderare, nō qdē principaliter, ut in eis finē cōstituamus, sed sicut qdā adminicula, qbus adiuuamur ad tēdēdū i beatitudinē,[p] inquātū s. p ea uita corporalis sustētat, & inquantū nobis organicè deseruiūt ad actus uirtutū. Vt ēt* Philos. dicit in 1. Eth. & iō p tēporalib. licet orare. Et hoc est, qd Aug. dicit ad Probā, q sufficientiā uitę nō indecēter uult, q quis eā uult, & non amplius: quę qdē non appetitur pp seipsam, sed pp salutē corporis, & congruentē habitū psonę hominis, ut non sit inconueniens eis, cum quibus uiuendum est. Ista ergo cum habent, ut teneātur: cum non habentur, ut habeantur orandum est.

* Epi.121. c.12. Et c. 4. & 5 1.2. Conclu. m Conclusionis pars 1.

* Libr.1. Ethi.ca.8. ad fi. t.5. †Epi.121 c.6. circa med. t.2.

Conclusionis pars 2.

*Li.2.ca. 14. paulo à princi. tom.4.

Ad primvm ergo dicendum, q temporalia nō sunt qdā principaliter, sed secundariò. Vñ Aug. dicit* in lib. de serm. do. in mōte. Cum dixit illud, primo quęrendū est, s. regnum Dei, significauit, quia hoc. s. temporale bonū, posterius quęrendum est, non tempore, sed dignitate: illud taquam bonum nostrum, hoc tanquam necessarium nostrum.

Ad secvndvm dicendum, quòd non quęlibet solicitudo rerum temporalium est prohibita, sed super-

*q.53.articu.6. superflua, & inordinata, ut supra habitum * est. F

Ad iii dicẽdum, q quando mens nostra intẽdit temporalibus rebus, ut in eis quiescat, remanet in eis depressa: sed quando intendit eis in ordine ad beatitudinem consequendam, non ab eis deprimitur, sed magis eleuatur sursum.

Ad iiii dicendũ, q ex quo non petimus tẽporalia, tanq̃ principaliter quæsita, sed in ordine ad aliud, eo tenore à Deo petimus ipsa, ut nobis cõcedantur secundum quod expediunt ad salutem.

ARTICVLVS VII.

Vtrum debeamus pro alijs orare.

Porrella per totum. 443 3.q.22.ar.3.ad 3. Et 4.di.15.q.4.ar.4.q.3

AD septimvm sic proceditur. Videtur q nõ debeamus pro alijs orare. In orando n. sequi debemus formam, quã Dominus tradidit: sed in oratione dominica petitiones ꝓ nobis facimus, non pro alijs dicentes, Panẽ nostrum quotidianum da nobis hodie &c. ergo nõ debemus pro alijs orare. G

¶ 2 Præt. Ad hoc oratio fit, ut exaudiať: sed una de conditionibus, q̃ requirũtur ad hoc, q oratio sit exaudibilis, est ut aliqs oret pro seipso. unde sup illud Ioan. 16. Si quid petieris patrem in nomine meo, dabit uobis. * Aug. dicit. Exaudiuntur oẽs ꝓ seipsis, non aũt pro omnibus: unde nõ simpliciter dictum est, dabit: sed dabit uobis. ergo vĩ q nõ debeamus pro alijs orare, sed solum pro nobis. H

* Tracta. 102. nõ remote à prin. to. 9.

¶ 3 Præt. Pro alijs, si sint mali, prohibemur orare, sm illud Hier. 7. Tu ergo noli orare ꝓ populo, hoc & nõ obsistas mihi, q̃a nõ exaudiã te: ꝓ bonis aũt nõ opportet orare, q̃a ipsi ꝓ seipsis orantes exaudiuntur. ergo vĩ q non debeamus pro alijs orare.

Sed contra est, quod dicitur Iacob. 5. Orate pro inuicem, vt saluemini.

*Ar. pręc. Respon. Dicẽdũ, q sicut * dictũ est, illud debemus orãdo petere, q̃ debemus desiderare. Desiderare aũt debemus bona nõ solũ nobis, sed ẽt alijs. Hoc n. pertinet ad rõnem dilectionis, quam ꝓximis debemus impẽdere, ut ex supra dictis * patet: & iõ charitas hoc requirit, ut pro alijs oremus. Vnde * Chrys. dicit sup Matth. ꝓ se orare necessitas cogit, ꝓ altero aũt charitas fraternitatis hortatur. Dulcior aũt anĩ Deũ est ofo nõ quã necessitas trãsmittit, sed quã charitas fraternitatis cõmẽdat. I

* q.25.& 26. Conclu. m

*Hom. 14 in imperfecto circa princi. tom. 2.

Ad primvm ergo dicendum, q sicut Cyprianus dicit in lib. de oratione Dominica, iõ nõ dicimus pater meus, sed noster: nec da mihi, sed da nobis: q̃a unitatis magister noluit priuatim ꝓcem fieri, ut s. quis pro se tm precetur. Vnũ n. orare pro omnibus uoluit: qm in uno omnes ipse portauit. K

Ad ii dicẽdũ, q ꝓ se orare ponit conditio orationis, non qdẽ necessaria ad effectũ merendi, sed sicut necessaria ad indeficientia impetrãdi. Cõtingit. n. qñque, q oratio pro alio facta nõ impetrat, et si fiat piẽ, & perseuerãter, & de ptinentibus ad salutẽ ꝓp impedimentũ, qđ est ex parte eius, pro quo oratur, sm illud Hier. 15. Si steterint Moyses, & Samuel corã me, nõ est anima mea ad populũ istũ. Nihilominus tñ oratio meritoria erit oranti, qui ex charitate orat, sm illud Ps. 34. Oratio mea in sinu meo conuertetur. gl. id est, etsi non eis profit, ego tamen non sum frustratus mea mercede.

Ad iii dicẽdũ, q ẽt pro peccatoribus orandum est, ut conuertanť: & pro iustis, ut ꝑseuerẽt, & proficiãt. Orãtes tñ non pro omnibus peccatoribus exaudiũtur, sed pro qbusdã. Exaudiũtur n. pro prædestinatis, non aũt ꝓ pscitis ad mortẽ: sicut ẽt correctio, qua fratres corrigimus, effectum hẽt in prædestinatis, non in reprobatis, sm illud Eccl. 7. Nemo põt corrigere, quem Deus despexerit. Et iõ dr 1. Io. 5. Qui scit fratrem suum peccare peccato non ad mortem, petat, & dabitur ei uita peccanti peccatũ non ad mortem. Sed sicut nulli quandiu uiuit hic, subtrahendum est correctionis beneficium, q̃a nõ possumus prædestinatos distinguere à reprobatis, ut * Aug. dicit in lib. de correptione, & gratia: ita ẽt nulli est denegandum orationis suffragiũ. Pro iustis ẽt est orandũ triplici ratione. Primò quidẽ, quia multorũ preces facilius exaudiũtur: vñ super illud Rom. 15. Adiuuetis me in orationibus uestris, dicit * Gl. Bene rogat Apostolus minores pro se orare. Multi n. minimi dum congregantur unanimes, fiunt magni: & multorũ ꝓces impossibile est, q non impetrent illud, s. qđ est impetrabile. Secundò, ut ex multis gratia agatur Deo de beneficiis, q̃ conferũtur iustis, quæ etiam in utilitatem multorum uergunt, ut patet ꝑ Apostolum 2. ad Cor. 1. Tertio, ut maiores nõ superbiat, dum considerant se minorum suffragijs indigere.

* Cap. 15. tom. 7.

* Est Ambros. circa finẽ commenta. ad 15. c. ad Rom. tom. 5.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum debeamus pro inimicis orare.

Porrella per totum. 444 3. dist. 30. art. 2. cor. Et vii. q. 2 articu. 8. cor. fi.

AD octavvm sic procedit. Vĩ q non debeamus ꝓ inimicis orare: quia, ut dĩ Rom. 15. Quæcunq; scripta sunt, ad nostrã doctrinã scripta sunt: sed in sacra scriptura inducũtur multæ imprecationes cõtra inimicos. dr. n. in Ps. 6. Erubescant, & cõturbent omnes inimici mei, conuertantur, & erubescãt ualde uelociter. ergo & nos debemus orare contra inimicos nostros magis, quam pro eis. I

¶ 2 Præt. Vindicare de inimicis, in malũ inimicorũ cedit: sed sãcti uindictã de inimicis petunt, sm illud Apoc. 6. Vsquequo nõ uindicas sanguinẽ nostrum de his, q habitant in terra? vnde & de uindicta impiorũ lætantur, sm illud Ps. 57. Lætabitur iustus cum uiderit uindictã. ergo non est orandum pro inimicis, sed magis contra eos. K

¶ 3 Præt. Operatio hois, & eius ofo non debent esse cõtraria: sed homines qñq; licite impugnãt inimicos, alioquin omnia bella essent illicita, qđ ẽ cõtra s. * dicta. ergo nos non dẽmus orare ꝓ inimicis.

*q. 40. artic. 1.

Sed contra est, quod dicitur Matth. 5. Orate pro persequentibus, & calumniantibus vos.

SVP. Q. LXXXIII. ARTIC. VIII.

Omissis ar. 5. 6. & 7. in 8. eiusdẽ 83. q. artic. dubiũ occurrit simpliciter, & ad hominem circa illa uerba, Vel si ueniã peteret. Ad hominẽ qdẽ, q̃a superius in q. 25. ar. 7. & 8. ubi de dilectione inimicorũ tractatũ est, solus necessitatis articulus exceptus est. Hic aũt ultra necessitatẽ, excipitur petitio ueniæ. Quomodo stant hæc simul? Simpliciter verò, quia regula generalis est, q præcepta affirmatiua licet obligent sp, non tamen obligant ad semper operandum, sed solo necessitatis tẽpore. Quomodo ergo nunc contra tempus necessitatis distinguitur tempus petitionis ueniæ? Et augetur dubium: quia nõ apparet ad quem actũ dilectionis in speciali teneatur hic propter hoc, q inimicus petit ab eo ueniam. Nam si ego diligo in communi inimicum, nec in speciali eum tum odio habeo: & cũ petit ueniam, ego nõ teneor illi remittere pœnam, quam debitã debet, ad quẽ nouum actum obligat ex illius petitione? Si dicatur, vt uulgo illi, q debeo pretereũdo ad offensam, hoc nihil aliud est, q̃ eum non habere odio, non velle ei malum, quod à principio habui. Modo autem quærimus nouum actum positiuum, ad quem teneatur tempore petitionis ueniæ. Si dicatur, quod teneatur ei loqui, mirum est, q melioris sit cõditionis inimicus petens ueniam, q̃ is, q nunq̃ me offendit. Illi. n. petenti quodcumq; à me, non teneor respondere extra articulũ necessitatis, & illi tenebor. Minus consona hæc rationi uidentur.

¶ Ad hoc dr, q cum communiter offensi hoies malã habeant uoluntatẽ contra inimicos suos, si huic ꝓsumptioni etiã adiungatur in speciali, q inimico petenti ueniam, non annuit, probabilis, aut uiolẽta opinio fit, quòd malã habet uoluntatem contra inimicũ, ac per hoc & petenti ueniam dať occasio recidiuæ inimicitiæ, ex quo locum ueniæ non inuenit, & alij scandalum. Vnde ipsa petitio ueniæ tẽpus determinat, quo charitas dẽt necessario exire in actũ manifestationis cordis sui erga inimicũ: & sic tẽpus petitionis ueniæ est tẽpus necessitatis. Sed ut cõcordes scripturas, distingue de necessitate, q est multiplex, quædã ex parte indigentiæ personæ, ut pascere fame morientem, & huiusmodi: quædam ex parte occurrentium conditionum, ut corrigere fratrem habendo probabilem cognitionem, quòd inde liberabitur à peccato. Et licet omnes huiusmodi necessitates comprehendanť sub tempore necessitatis, quãdo dicitur, quòd præcepta affirmatiua non obligant nisi tempore necessitatis, vna tamen quandoque distinguitur cõtra aliã alicubi: & sic accidit in præsenti litera. Vñ nulla est simpliciter cõtrouersia, ut ex nũc declaratis patet. Et similiter nulla est inter doctrinã dicta cõtrarietas: q̃a hic necessitas ex parte indigẽtiæ psonæ distinguit contra necessitatem ex parte conditionũ occurrentiũ. Superius aũt sub articulo necessitatis, omnem necessitatis modum comprehendit, cuius signum est, q hoc in loco dicit hanc doctrinam esse eandem cum supradicta, dicens, Vt supra habitum est in tractatu de charitate.

¶ In responsione ad primum, habes lauſi...

Resp. Dicendũ, q orare pro alio, charitatis est, sicut * dictũ est. vñ eodẽ mõ quo tenemur diligere inimicos, tenemur ꝓ inimicis orare. Qualiter autẽ teneamur inimicos diligere, supra * habitum est in tractatu de charitate, ut s. in eis diligamus naturã, nõ culpã. Et q diligere inimicos in gñali est in ꝓcepto, in spãli aũt non est in ꝓcepto, nisi sm ꝓparationẽ animi, ut s. hõ esset paratus, ẽt spãliter inimicũ diligere, & eum iuuare in necessitatis articulo, vel si ueniã peteret: sed in spãli absolutẽ inimicos diligere, & eos iuuare, pfectionis est. Et simĩr necessitatis est, vt ĩ cõibus nostris orõnibus, quas ꝓ alijs facim, inimicos nõ excludam. Quòd autẽ ꝓ eis specialiter oremus, perfectionis est: non necessitatis, nisi in aliquo casu speciali. A B C

*Ar. prec. Conclu. m

* q. 25. ar. 6. 8. & 9.

Conclu. p

Ad primvm ergo dicendũ, q imprecationes, q̃ in sacra scriptura ponunť, quadrupliciter possunt intelligi. Vno mõ, sm q ꝓphetæ solent in figura imprecantis futura ꝓdicere, ut * Aug. dicit in lib. de serm. domi. in monte. Secundo, prout quædam tẽporalia mala peccatoribus quandoq; à Deo in correctionẽ mittunť. Tertio, quia intelligunť petere nõ cõtra ipsos hoies, sed contra regnum peccati, vt s. correctione hominum pctã destruantur. Quarto, conformando uoluntatem suã diuinæ iustitiæ circa damnationẽ perseuerantium in peccato. D

*Lib. 1. c. 41. à medio to. 4.

Ad ii dicẽdũ, q sicut in eodem libro * Aug. dicit, Vindicta martyrũ est, vt euertat regnũ pcti, quo regnãte tãta perpessi sunt. Vel sicut dr in libro de † quæstionibus ueteris, & noui testamẽti, postulant se uindicari non uoce, sed ratione, sicut sanguis Abel clamauit de terra: lætantur autem de uindicta non propter eam, sed propter diuinam iustitiam. E

*Eod. li. 1. ca. 45. circa med. tom. 4. Et li. 2. de q. Euan. ca. 45. to. 4. †Cap. vel. q. 68. incipit libelli. Deus certo pfectus est to. 4.

Ad iii dicendum, q licitum est impugnare inimicos, ut cõpescantur à peccatis: quod cedit in bonum eorum, & aliorũ. Et sic ẽt licet orando petere aliqua tẽporalia mala inimicorũ, vt corrigantur: & sic oratio, & operatio non erunt contraria.

ARTICVLVS IX.

Vtrum conuenienter septem petitiones orationis dominicæ assignantur.

Porrella per totum. 445 3.d. 34. q. 1. ar. 6. q. 1. & opus. 4. c. 254. vsq; in fin. & opus. 7.

AD nonvm sic proceditur. Vĩ q incõuenienter septẽ petitiones orationis dominicę assignẽtur. Vanum enim est petere sanctificari illud, quod sp est sanctum: sed nomẽ Dei semper est sanctum, sm illud Luc. 1. Sanctũ nomen eius. Regnum etiam eius est sempiternum, secũdum illud Psal. 144. Regnum tuum Domine, regnum omniũ sæculorum. Volũtas etiam Dei semper impletur, sm illud Isa. 46. Oĩs uolũtas mea fiet. uanũ ergo est petere, q nomẽ Dei sanctificet, q regnũ eius adueniat, & q uoluntas eius fiat.

¶ 2 Præt. Prius est recedere à malo, q̃ cõsequi bonũ. inconuenienter ergo vĩr ꝓordinari petitiones, q̃ pertinent ad cõsequẽdum bonum, petitionibus, quæ pertinent ad amotionem mali.

¶ 3 Præt. Ad hoc aliquid petiť, vt donetur: sed præcipuum donum Dei est Spiritussanctus, & ea q̃ nobis per ipsum danť. ergo uidentur inconuenientes ponĩ petitiones, cum non respondeant donis Spiritussancti.

¶ 4 Præt. Secundum Lucam, In oratione dominica ponuntur solum quinque petitiones, ut

petitã di sacrã scripturã quo ad imprecationes, & simul modos, quibus appetitu tacito, aliorũ mala nobis cõplacere possunt. Nam dempta prima expositione, quæ operationum, ꝓ annunciatione interpretatiõne, pro sic, reliquæ ad effectum cõsentientis mala proximi spectant. Secunda quidem mala pro correctione hominum, at p hoc ꝑ vtilitate correctorũ, uel cõi, vult. Tertia vero mala, ꝑ destructione regni peccati vult. Quarta autem mala, pro iustitia diuina vult: & est semper de malo pœnæ. Et est hæc distinctio sumenda penes id, quod directe respicitur à petente, seu optante.

¶ In clusione ad secundum eiusdẽ, scito Nomine, q sanctos petere sõne uindictã, est passiones suas, quæ sunt iõ vltionis, patẽter habere. Hoc enim modo sanguis Abel clamauit iõne. Effusus enim patitur fratrem sanguis, ratio erat vltionis.

¶ In clusione ad tertiũ, intellige p unicã causam omnes alias licitas causas impugnãdi inimicos. Nõ enim solũ ut conuertantur à peccatis, sed ꝓp alias causas est licitum, ut patet superius de bello. Et eadẽ est ratio de omnibus ad hoc vertendo, & operatio non cõtrarientur. Veruntamẽ licet oratio, & operatio non debeant contrariari, potest tamẽ locũ habere oratio, ubi non potest locũ habere operatio. Licet enim orando cuilibet propter cõmune bonũ petere mortẽ seu hæresiarchæ, uel tyrannizantis, non tamen licet cuilibet occidere illum. Quicquid ergo licet alicui operari, licet illi orare, sed non ẽ contra.

SVP. Q. LXXXIII. ARTIC. IX.

IN art. 9. eiusdem quæstionis aduerte, quòd primæ tres petitiones orationis dominicæ, aliter possunt ordinari quam ad principale desiderantium, atq; eas specificat principaliter ad amorẽ, quo Deum in seipso diligimus. Secundam autẽ ad amorem, quo nos in Deo diligimus, in cuius signũ in singulis tribus ponitur pronomen, tamẽ in reliquis quatuor pronomen nostrum ponitur... & ne prima petit eleuationẽ stabilẽ diuini nominis cũ esse... Secunda, quòd ipse regnet cum iã ... non diabolus, non caro, non mundus, non peccatum. Tertia, quòd sua impleatur uoluntas cum effectu. Hæc enim non nisi ... Deo ... adimplendum quid, propter nos peccata, & ... nomis eo modo, quo implentur. Et hoc quid in singulis ... est

est eum effectu, intelligitur p illum subiectum modū, Sicut in cælo, & in terra: quia singularū trium est modus, ita q̃ rectum nostrum desiderium primo ad hoc tēdit, hoc optat, hoc petit, quasi ipsum Dei bonum, vt ipse in suo nomine sāctificetur, idest, super oīa stabiliter eleuetur, sicut ī cęlo, & in terra, ut ipse regnet, non pētīn: sicut in cælo & in terra, ut ipsius uolūtas, nō aliena quæcūq;, fiat sicut in cęlo, & in terra: in quibus tamē eisdē petitionib' nostra bona spiritualia maxima secundario petimus, ut in litera exponitur. Ordinantur autē inter se hæ tres sic, q̃a primo nomen, secūdo regnū, tertio ad nutum executio desideratur.

patet Luc. 11. Superfluum ergo fuit secundum Matt. quod septem petitiones ponuntur.

¶ 5 Præt. In vanū videtur captare beneuolētiā eius, q̃ beneuolentia sua nos pueniit: sed Deus sua beneuolētia nos pueniit, q̃a ipse prior dilexit nos, vt dicit 1. Ioan. 4. Superflue ergo pmittit petitionibus, Pater noster, q̃ es in cęlis: qđ videtur ad beneuolentiam captandum pertinere.

SED IN CONTRARIVM sufficit authoritas Christi orationem instituentis.

Conclu. m RESP. Dicēdū, q̃ oratio dominica pfectissima est: quia sicut Aug. dicit ad Probam. (* Epi. 121 cap. 12. in prin. to. 2) Si rectè, & cōgruēter oramus, nihil aliud dicere possumus, q̃ quod in ista orōne dominica positū est. Quia. n. oratio est quodammodo desiderij nostri interpres apud Deū, illa rectè solū orādo petimus, q̃ rectè desiderare valemus. (Conclu. p) In oratione aūt dominica non solū petunt oīa, q̃ rectè desiderare possumus, sed ēt eo ordine, quo desideranda sunt, ut sic hæc orō nō solum instruat postulare, sed ēt sit informatiua totius nostri affectus. Manifestū est aūt, q̃ primo cadit in desiderio nostro finis: deinde ea, q̃ sunt ad finē. Finis aūt noster Deus est, in quē noster affectus tendit dupl'r, uno quidē mō, put uolumus gloriā Dei: alio mō, sm̃ q̃ uolumus frui gloria eius, quorū primū ptinet ad dilectionē Dei, qua Deum, in seipso diligimus: sm̃ verò ptinet ad dilectionē, qua diligimus nos in Deo. Et iō prima petitio ponitur, Sanctificetur nomen tuum, per quam petimus gloriam Dei. Secūda uerò ponitur, Adueniat regnum tuum, per quam petimus ad gloriā Dei, & regni eius puenire. Ad finē aūt prædictū nos ordinat aliquid dupliciter, uno modo per se: alio modo per accidens. Per se quidē bonum, quod est utile in finem. Est aūt aliquid utile in finem beatitudinis dupliciter, uno mō directè, & principaliter sm̃ meritū, quo beatitudinem meremur Deo obediendo: & quantū ad hoc ponitur, Fiat uolūtas tua sicut in cœlo, & in terra. Alio mō instrumentaliter, & quasi coadiuuans nos ad merendum: & ad hoc ptinet qđ dr̃, Panem nostrū quotidianū da nobis hodie, siuē hoc intelligat̃ de pane sacramentali, cuius quotidianus vsus proficit homini, in quo ēt intelligunt̃ omnia alia sacramenta: siuē ēt intelligat̃ de pane corporali, ut per panē intelligat̃ oīs sufficientia uictus, sicut dicit Aug. ad Probam (* Epi. 121. cap. 11. in med. t. 2.): Quia & Eucharistia est pcipuū sacramentum, & panis est pcipuus cibus. Vnde & in Euangelio Matthæi scriptum est, Supersubstantialē, idest, pcipuū, vt Hieronymus exponit (* Matt. 6. Et ad Titum ca. 2. tom. 9.). Per accidēs aūt ordinamur in beatitudinē p remotionē phibētis. Tria aūt sunt, q̃ nos a beatitudine phibent. Primo quidem pctm̃, quod directè excludit à regno, sm̃ illud 1. ad Cor. 6. Neq; fornicarij, neq; idolis seruiētes &c. regnū Dei possidebunt: & ad hoc ptinet qđ dr̃, Dimitte nobis debita nostra. Secundo, tentatio, q̃ nos impedit ab obseruātia diuinæ uoluntatis: & ad hoc ptinet, qđ dr̃, Et ne nos inducas in tentationē: p quod nō petimus ut non tentemur, sed ut à tentatione non uincamur, quod est in tentationem induci. Tertio, pœnalitas præsens, ut quæ impedit sufficientiam uitæ: & quantum ad hoc dicitur, Libera nos à malo.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̃ sicut Aug. dicit in lib. de serm. dom. in mōte (* Lib. 2. ca. 10. circa prin. & c. 8. tom. 4.), cū dicimus, Sanctificetur nomen tuum, nō hoc petit quasi nō sit sanctū nomen Dei, sed vt sanctū ab hominibus habeat̃: qđ ptinet ad Dei gloriā in hominibus ppagandam. Qđ aūt dr̃, Adueniat regnum tuum, nō ita dictū est, quasi Deus nūc nō regnet, sed sicut Aug. dicit ad Probam (* Epi. 121. c. 11. ante medium tom. 2.): Desideriū nostrum ad illud regnū excitamus, ut illud nobis ueniat, atq; in eo regnemus. Quod aūt dr̃, Fiat uoluntas tua: rectè intelligitur, ut obediatur præceptis tuis, Sicut in cœlo, & in terra. i. sicut ab angelis, ita ab hominibus. Vnde hæ tres petitiones pfectè complebunt̃ in uita futura: aliæ uerò quatuor ptinent ad necessitatē uitæ præsentis, sicut Aug. dicit in Enchiridio (* Enchiridij, c. 115. tom. 3.).

AD II dicendū, q̃ cum oratio sit interpres desiderij, ordo petitionum nō respondet ordini executionis, sed ordini desiderij, siue intentionis, in quo prius est finis, quam ea quæ sunt ad finem, & consecutio boni, quàm remotio mali.

AD III dicēdum, q̃ Aug. in lib. de serm. dom. in mōte (* Lib. 2. c. 18. to. 4.), adaptat septē petitiones donis, & beatitudinibus, dicēs. Si timor Dei est, quo beati sūt pauperes spiritu, petamus ut sanctificet̃ nomen Dei in hoībus timore casto. Si pietas est, qua beati sūt mites, petamus vt veniat regnū ei', vt mitescamus, nec ei resistamus. Si sciētia ē, qua beati sūt q̃ lugēt, oremus vt fiat volūtas ei', & sic nō lugebimus. Si fortitudo ē, qua beati sūt q̃ esuriūt, oremus vt panis nr̃ quotidian' det nobis. Si cōsiliū ē, quo beati sūt misericordes, debita dimittamus, vt nobis nr̃a dimittātur. Si itellect' ē, quo beati sūt mūdo corde, oremus ne habeamus duplex cor tēporalia sectādo, ď qb' tētationes fiūt ī nobis. Si sapiētia ē, qua beati sūt pacifici, qm̃ filij Dei vocabūt, oremus vt liberemur à malo. Ipsa. n. liberō liberos nos faciet filios Dei.

AD IIII dicēdū, q̃ sicut Aug. dicit in Ench. (* Ca. 115. in princ. tom. 3.) Lucas in orōne dominica petitiones non septē, sed qnq; cōplexus est. Ostēdēs. n. tertiā petitionē duarū pmissarū esse quodamō repetitionē, ptermittēdo eā magis facit intelligi: q̃a s. ad hoc pcipuē uolūtas Dei tēdit, ut eius sanctitatē cognoscamus, & cū ipso regnemus. Qđ ēt Mat. in vlt. posuit, Libera nos à malo, Lucas nō posuit, vt sciat vnusquisq; in eo se liberari à malo, q̃ nō infert̃ in tētationē.

AD V dicēdū, q̃ orō nō porrigit̃ Deo ut ipsum flectamus, sed vt in nobisipsis fiduciā excitemus postulādi: q̃ quidem pcipuè excitatur in nobis cōsiderādo eius charitatē ad nos, qua bonū nostrū vult: & ideo dicimus, Pater noster: Et eius excellētiam, qua potest: & ideo dicimus, Qui es in cęlis.

ARTI-

Porrecta per totum. 446. 4. dist. 15. q. 4. art. 6. q. 1. & 3.

ARTICVLVS X.

Vtrum orare sit proprium rationalis creaturæ.

AD DECIMVM sic pcedit. Videt̃ q̃ orare nō sit propriū rōnalis creaturæ. Eiusdē. n. videt̃ esse petere, & accipere: sed accipere cōuenit ēt personis increatis, scilicet Filio, & Spirituisancto. ergo etiā eis conuenit orare. nā & Filius dicit Ioan. 14. Ego rogabo patrem meum. & de Spiritusancto dicit Apostolus: Spiritus postulat pro nobis.

¶ 2 Præt. Angeli sunt supra rōnales creaturas, cū sint intellectuales substantiæ: sed ad angelos ptinet orare, vnde in Ps. 96. dr̃: Adorate eū oēs angeli ei'. ergo orare, non est proprium rationalis creaturæ.

¶ 3 Præt. Eiusdē est orare cuius est inuocare Deū, qđ præcipuè fit orādo: sed brutis animalibus cōuenit inuocare Deū, sm̃ illud Psal. 146. Qui dat iumētis escā ipsorū, & pullis coruorū inuocantibus eū. ergo orare non est proprium rationalis creaturæ.

SED CONTRA. Orare est actus rationis, vt supra habitū est (*Art. 1. huius quęst.): sed rationalis creatura à ratione dicitur. ergo orare est proprium rationalis creaturæ.

RESPON. Dicēdū, q̃ sicut ex supra dictis patet (*Art. 1. huius quęst.), orō est actus rōnis, p quā aliq̃s superiorē deprecatur: sicut imperium est actus rōnis, quo inferior ad aliqd ordinat̃. Illi. n. pprie cōpetit orare, cui cōuenit rōnē habere, & superiorē, quē deprecari possit. Diuinis autē personis nihil est superius: bruta autem animalia non habent rationem. Vndē neq; diuinis personis, neque brutis animalibus conuenit orare, sed proprium est rationalis creaturæ. (Concl. m)

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̃ diuinis psonis cōuenit accipere p naturā: orare aūt est accipiētis per grām. Dr̃ aūt Filius rogare, vel orare sm̃ naturā assumptā, s. humanā, nō sm̃ diuinā: Spiritus autē sanctus dicitur postulare, quia postulantes nos facit.

AD SECVNDVM dicēdū, q̃ intellectus & rō nō sunt in nobis diuersæ potētię, vt in 1. habitū est (*D. 1084. 1. 1. q. 79. art. 8.). Differūt autē sm̃ perfectū, & imperfectū, & ideò quādoq; intellectuales creaturæ, quæ sunt angeli, distinguūtur à rationalibus: quandoq; autē sub rationalibus comprehenduntur. Et hoc modo dicitur oratio esse proprium rationalis creaturę.

AD TERTIVM dicendū, q̃ pulli coruorū dicunt̃ inuocare Deū pp naturale desideriū, quo oīa suo modo desiderat cōsequi bonitatē diuinā. Sic etiam bruta animalia dicuntur Deo obedire, propter naturalem instinctum, quo à Deo mouentur.

ARTICVLVS XI.

Vtrum sancti, qui sunt in patria, orent pro nobis.

Porrecta per totum. 447. 4. dist. 15. q. 4. ar. 6. q. 2. Et di. 45. q. 3. art. 3.

AD VNDECIMVM sic pcedit. Videt̃ q̃ sancti q̃ sunt ī patria, nō orēt p nobis. Actus. n. alicuius magis est meritori' sibi, q̃ alijs: sed sancti q̃ sunt in patria, nō merent̃ sibi, nec p se orāt, q̃a iā sunt ī termino cōstituti. ergo ēt neq; p nobis orant.

¶ 2 Prēt. Sācti perfectè suā voluntatē Deo conformant, vt nō velint, nisi qđ Deus vult: sed illud quod vult, semper implet̃. ergo frustra sancti pro nobis orarent.

¶ 3 Præt. Sicut sancti qui sunt in patria, sunt superiores nobis, ita & illi q̃ sunt in purgatorio, q̃a iā peccare non possunt: sed illi qui sunt in purgatorio non orant pro nobis, sed magis pro eis. ergo nec sancti qui sunt in patria, pro nobis orant.

¶ 4 Prēt. Si sancti q̃ sunt in patria, p nobis orarēt, superiorū sanctorū esset efficacior orō. nō ergo deberet implorari suffragiū orationū sanctorū inferiorum, sed solùm superiorum.

¶ 5 Prēt. Anima Petri, nō est Petrus: si ergo animæ sanctorū p nobis orarēt quàdiu sunt à corpore separatæ, nō deberemus iterpellare sanctū Petrū ad orādū pro nobis, sed aiam eius, cuius contrariū Ecclesia facit. non ergo sancti, ad minus antē resurrectionem, pro nobis orant.

SED CONTRA est, q̃ dr̃ 2 Machab. vl. Hic est q̃ multū orat pro populo, & vniuersa sancta ciuitate Hieremias propheta Dei.

RESPON. Dicendum, q̃ sicut Hieronymus dicit (* Hier. cont. vig. Circa finē primi folij a prin. epist. quæ incipit: Multa in orbe to. 3.), Vigilantij error fuit, q̃ dum viuimus, mutuo pro nobis orare possumus: postquā autē mortui fuerimus, nullius pro alio sit exaudiēda orō, præsertim cū martyres ultionē sui sāguinis obsecrātes, impetrare nequeat. Sed hoc est oino falsum: q̃a cū oratio pro alijs facta ex charitate proueniat, ut dictū est (Concl. in * art. 7. & 8. D. 180.), quātò sancti q̃ sunt in patria, sunt pfectioris charitatis, tātò magis orāt p uiatoribus, q̃ orōnib' iuuari possunt: & quātò sunt Deo cōiūctiores, tātò eorū orōnes sūt magis efficaces. Habet. n. hoc diuinus ordo, ut ex supiorū excellentia in inferiora refundat̃, sicut ex claritate Solis ī aerē. Vñ & de Xpo dr̃ Heb. 7. Accedēs p semetipsū ad Deū ad interpellandū p nobis. Et pp hoc Hieronymus cōtra Vigilantiū dicit (Loco citato in pri. corp. illius art.). Si Apostoli, & martyres adhuc in corpore cōstituti, qñ p se adhuc debent esse soliciti, pro alijs orant, quantò magis post coronas, uictorias, & triumphos?

AD PRIMVM ergo dicendū, q̃ sanctis, qui sunt in patria, cum sint beati, nihil deest nisi gloria corporis, pro qua orant. Orant autem pro nobis, quibus deest beatitudinis ultima perfectio. Et eorum

oratio-

SVP. Q. LXXXIII. ART. XI.

In art. 11. prætermisso decimo, dubiū occurrit simpliciter, & ad hoīem, quo pacto Hieremias qui tēpe Machabæorū nō erat in patria, sed in limbo patrū, orabat pro Hierusalē. Et quarē de orōne sanctorū in patria author tractans, miscuit orationes patrū in limbo, nec deniū aliqd de eis, cū non sit eadē ratio de ipsis, & beatis.

¶ Ad hæc dr̃, q̃ si fundamentū ac radix, vñ sanctorū in patria oratio pro nobis pdit, cōsideretur diligēter, inuenitur locū habere non solùm in ipsis cōprehensoribus, sed ēt in sanctis qui erant in limbo: qm̃ charitas eorundē in statu superiori simpliciter, ponitur rō orādi p nobis. Propter hoc. n. solùm excludūtur in rōsione ad tertiū existentes in purgatorio ab orādo pro nobis: q̃a non sunt totaliter nobis superiores, sed rōne pœnarū inferiores, & egētes nostris orōnibus. Constat aūt q̃ sancti olim in limbo patrū, erant in charitate cōfirmati, & impeccabiles, & nulli propriæ seu nouæ pœnæ subiecti. Nā pœna dāni cōis est eis, & viatoribus, extra omnē aūt sensus pœnam erant. eorū igitur erat orare pro nobis. Sed aduertēda est differētia inter eos & sanctos ī patria: q̃a licet vtrisq; cōe sit orare p viatoribus, propriū th̃ sanctorū in patria est videre orōnes viatorū sibi directas. Vñ Hieremias tūc orare dicit, nō orōnes aut preces eorū audisse. Miscuit ergo author limbū patrū cū patria quoad orōnes p nobis: q̃a eadē est rō, & argumentū à minori assumpsit. Nec oportuit aliter ī speciali de eis determinare, ex quo allata in litera rō ī eis locū hēt, & à purgatorio sunt diuisi.

¶ In rōsione eiusdem art. aduerte, q̃ sancti orātes, nescimus si impetrabunt, sed petunt æstimātes, vt in litera dr̃, id Deo placiturum. Et de hoc orādo cōsulūt diuinā maiestatē, per qđ diuersi sācti absq; discordia voluntatū cōtraria petūt, quasi cōtraria pponētes adiunati ad Dei bñplacitū. Vnde Daniel. 10. dicit, q̃ princeps Persarum restitit mihi.

orationes habent efficaciam impetrandi ex præcedentibus eorũ meritis, & ex diuina acceptione.

AD SECVNDVM dicendum, q sancti impetrant illud quod Deus uult fieri per orationes eorum. Et hoc petunt quod æstimant eorum orationibus implendum secundum Dei uoluntatem.

AD TERTIVM dicendum, q illi qui sunt in purgatorio, etsi sint superiores nobis propter impeccabilitatem sunt tamen inferiores quantum ad pœnas, quas patiuntur. Et secundum hoc non sunt in statu orandi, sed magis ut oretur pro eis.

AD QVARTVM dicendum, q Deus vult inferiora per oĩa superiora iuuari: & ideo oportet non solum superiores, sed ẽt inferiores sanctos implorare, alioquin esset solius Dei mĩa imploranda. Contingit tamen quandoq; quod imploratio inferioris sancti efficacior est, vel quia deuotius imploratur, uel qa Deus vult eius sanctitatem declarare.

AD V. dicendũ, q quia sancti viuentes meruerunt, vt p nobis orarent: iõ inuocamus eos nominibus qbus hic vocabant, quibus ẽt nobis magis innotescũt: & iterũ pp fidẽ resurrectionis insinuandam, sicut legit Exod. 3. Ego sum Deus Abraham.

SVP. Q LXXXIII. ART. XII.

Perrecta per totum. 448

IN art. 12. eiusdem q̃onis nota diligenter, q murmuras de officio ecclesiastico, tria, distinctionẽ uocalis orationis, necessitatem, conditiones. Distinguitur siquidẽ oratio uocalis in cõmunem & propriam seu singularem. Necessitas cõis est, quia in persona Ecclesiæ offertur. [illegible]

ARTICVLVS XII.

Vtrum oratio debeat esse vocalis.

AD DVODECIMVM sic pceditur. Vr q orõ non dẽat esse vocalis. Oratio.n. sicut ex dictis patet principaliter Deo porrigitur: Deus autem locutionẽ cordis cognoscit. frustra ergo vocalis oratio adhibetur.

¶2 Præt. Per orõnem mens hois dẽt in Deũ ascendere, ut dictũ est: sed uoces retrahunt hoĩes ab ascensu cõtẽplationis i Deũ sicut & alia sẽsibilia. ergo i orationibus nõ est uocibus utẽdũ.

¶3 Præt. Oratio dẽt offerri Deo in occulto, ẽm illud Matth. 6. Tu ãt cum oraueris intra incubiculum tuum, & clauso ostio ora patrẽ tuũ in abscõdito: sed p uocem oratio publicatur. ergo non oĩno debet esse uocalis.

SED CONTRA est, quod dr in Psalm. 3. Voce mea ad Dominum clamaui, voce mea ad Dominum deprecatus sum.

RESPON. Dicendũ, q duplex est orõ, cõis, & singularis. Cõis quidem oratio est, q per ministros Ecclesiæ in persona totius fidelis populi Deo offert: & iõ oportet, q talis orõ innotescat toti populo p quo profert quod non posset fieri, nisi esset uocalis. & iõ rõnabiliter institutum est, ut ministri Ecclesiæ hmõi orões ẽt alta uoce pronũtiẽt, ut ad notitiã oĩum perueniant. Orõ uero singularis est q offert a singulari psona cuiuscũq; siue pro se, siue pro alijs orantis: & de hmõi orationis necessitate non est q sit uocalis: adiungit tñ uox tali orationi triplici rõne. Primo quidem ad excitandũ interiorẽ deuotionem, qua mens orãtis eleuetur in Deum: quia p exteriora signa siue uocum, siue ẽt aliquorum factorum, mouet mẽs hois ẽm apprehensionem, & p cõsequens ẽm affectionem. Vñ Aug. dicit ad Probã, q uerbis & alijs signis ad augendũ desideriũ sanctum nosipsos acrius excitamus: & ideo i singulari orõne tñ est uocibus, & hmõi signis utendũ, quantum proficit ad excitandũ interius mẽtẽ. Si uero mens p hoc distrahatur uel qualitercumq; impediat est a talibus cessandũ. Quod pcipuẽ cõtingit in his, quorũ mens sine hmõi signis est sufficienter ad deuotionẽ parata. Vñ Psalm. 29. dicebat. Tibi dixit cor meum exquisiuit te facies mea. Et de Anna legitur. 1 Reg. 1. quòd loquebat in corde suo. Secundo, adiungitur uocalis oratio quasi ad redditionẽ debiti, ut s. homo Deo seruiat secundum illud totum, quod ex Deo habet, idest, non solum mente, sed etiam corpore, quod præcipue competit orationi, secundum quòd est satisfactoria. Vnde dicitur Oseæ vlti. Omnem aufer iniquitatem, & accipe bonũ, & reddemus uitulos labiorum nostrorum. Tertio adiungitur uocalis oratio ex quadam redundãtia ab anima in corpus ex vehementi affectione, secundũ illud Psal. 15 Lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea.

AD PRIMVM ergo dicendum quòd uocalis oratio nõ profertur ad hoc, q aliquid ignotum Deo manifestetur: sed ad hoc, quòd mens orantis, uel aliorum excitetur in Deum.

AD II. dicendum, q uerba ad aliud ptinentia distrahunt mentẽ, & impediunt deuotionẽ orãtis sed uerba significantia aliquid ad deuotionem ptinens, excitant mentes, præcipue minus deuotas.

AD III. dicendũ, q sicut Chrysosto. dicit sup Matthæum. Eo proposito Dominus uetat in conuentu orare, ut a conuentu videatur. Vñ orans nihil nouum facere debet, quod aspiciant hoĩes uel clamando, uel pectus percutiendo, uel manus expandendo. Nec tñ, ut Aug. dicit in lib. de sermo. Domini in monte, uideri ab hominibus nefas est, sed ideo hoc agere, ut ab hominibus uidearis.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum de necessitate orationis sit, quòd sit attenta.

SVP. Q LXXXIII. ART. XIII.

Perrecta per totum. 449

IN articu. tertiumdecimum [illegible] ad ora-

AD TERTIVMDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd

[illegible]

de necessitate orationis sit, q sit attẽta. Dr.n. Io. 4. Spũs est Deus, & eos q adorat eũ, in spũ & ueritate oportet adorare: sed oratio non est in spiritu, si non sit attenta. ergo de necessitate orationis est, q sit attenta.

¶2 Prę. Oratio est ascẽsus intellectus in Deũ: sed qñ oratio nõ est attenta, intellectus nõ ascẽdit in Deũ. ergo de necessitate orationis est, quòd sit attenta.

¶3 Pr. De necessitate orationis ẽ, q careat oĩ pctõ: sed ñ ẽ absq; pctõ, q aliquis orando, euagationẽ mẽtis patiatur. vr.n. deridere Deũ, sicut & si alicui hoĩ loqueret, & nõ attẽderet ad ea, q ipse proferret. Vñ Basilius dicit, q diuinũ auxilium est implorãdũ nõ remissẽ, nec mẽte huc, vel illuc euagãte, eo q talis nõ solũm non impetrabit quod petit, sed etiam magis Deũ irritabit. ergo de necessitate orationis videtur, quòd sit attenta.

SED CONTRA est, q etiã sancti uiri orando quandoque euagationem mentis patiuntur, secundũm illud Psal. 39. Cor meũ dereliquit me.

RESPON. dicẽdum, q quæstio hæc præcipuẽ habet locum in oratione vocali, circa quã sciendũ est, q necessarium dr aliqd dupliciter. Vno modo, p quod melius peruenitur ad finem: & sic attẽtio absolutẽ orationi necessaria est. Alio modo, aliqd dr necessarium, sine quo res nõ pôt consequi suum effectũ. Est ãt triplex effectus orationis. Primus quidem cõis oĩbus actibus charitate informatis, quod est mereri, & ad hunc effectũ non ex necessitate requirit, q attentio adsit orationi p totũ, sed uis primæ intẽtionis, qua aliqs ad orãdũ accedit, reddit totã orationẽ meritoriã, sicut in alijs meritorijs actib. accidit. Secundus ãut effectus orationis est ei ppri, quod est impetrare: & ad hunc ẽt effectũ sufficit prima intentio, q Deus principaliter attendit. Si ãut prima intentio desit, oratio nec meritoria est, nec impetratiua. Illa.n. orationẽ Deus non audit, cui, q orat, nõ intẽdit, vt Greg. dicit. Tertius ãt effectus orationis est, quẽ præsentialiter efficit. s. qda spũalis refectio mẽtis. Et ad hoc de necessitate reqrit in oratione attẽtio. vnde dr 1. Cor. 14. Si orem lingua, mẽs mea sine fructu est. Sciendum tñ q triplex est attẽtio, quæ orationi vocali pôt adhiberi, una qdẽ, qua attẽdit ad uerba ne aliqs in eis erret: scđa, qua attẽdit ad sensum uerborũ: tertia, qua attẽdit ad finẽ orationis, s. ad Deũ, & ad rẽ, p qua orat, quæ quidẽ est maximẽ necessaria, & hanc ẽt pñt habere idiotæ. Et qñque intantũ abundat hæc intentio, qua mẽs fert in Deum, ut etiam omniũ aliorũ mẽs obliuiscatur, sicut dicit Hugo de sancto Victore.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q in spũ & ueritate orat, qui ex instinctu spũs ad orandum accedit, et si ex aliqua infirmitate mens postmodum euagetur.

AD SECVNDVM dicendũ, q mens humana pp infirmitatem naturę diu stare in alto nõ pôt. Pondere .n. infirmitatis humanæ deprimitur anima ad inferiora: & ideo contingit, q qñ mens orantis ascendit in Deum per contemplationem, subito euagetur ex quadã infirmitate.

[illegible]

contra

contra virtutem, sed præter eam agitur. Nā orationem spontaneā sic male psoluere, est sicut recipere hospitem, & indecenter tractare. In oratione aūt præcepta ex quo semper salua sit propositū attentionis, essentialis bonitas moralis actus ex finis intētione salua est, & remissio voluntatis in culpa est accidentali.

* In 3. regula, to. 1.
* In Ser. de orādo Deū, a medio illius.

SVP. Q. LXXXIII. ARTIC. XIIII.

IN arti. tribus. s. 14. 15. & 16. eiusdem q. dubiū occurrit circa tertiam condōnē orōnis. s. ly, piè, quid importet. Et est rō dubij, quia in rñsione ad 2. ar. 15. author dicit, q non piè petere est petere cōplementū peccati, ex quo apparet, q piè petere coincidit cū secūda cōditione. s. necessaria ad salutē petere: nā petēdo necessaria ad salutem piè petimus. ¶ Et augetur dubiū, quia in ar. 16. author in corpore articuli dicit, q in peccatorum oratione piè inueniri oēs quatuor cōditiones: & idē confirmat in rñsione ad secundū ibidem. In sexto verò libro contra Gēt. c. 96. author vult amicitiam orātis cū Deo interuenire in oratione efficaci, q sub pietatis nōie concludi vr. Ad hoc dr, q illa conditio, piè, sic distinguitur ab alijs conditionib. q aliæ psonā pro qua, rem petitam, & perseuerantiam significāt: ista intentionē referentē ad Deum importat. Nā pietas officium, ac cultū cœlestis patriæ, principij, & pri exhibet. Et propterea distinguitur, q pōt dupliciter inueniri, s. formata, & informis, vt in rñsione ad secundū 15. artic. apparet. Et hinc reddi pōt rō diuersorum dictorū de hac conditione. Nā quia hmōi intentio ad deum pōt vtroq; modo inueniri: ideō, & verè dr, q continet amicitiā ad Deū (verificatur. n. hoc de intentione formata) & q habet locū in peccatoribus (verificat. n. hoc de informi) &

Porrecta per totum. 450
4. di. 15. q. 4. ar. 2. q. 1. & 3. Et Ro. 1. lect. 3. Et Colos. 1. Et cor. 6. pri. Et 1. Thes. 5. le. 2. fi.

AD TERTIVM dicēdum, q si quis ex proposito in oratione mente euagat, hoc pctm est, & impedit orōnis fructū. Et contra hoc Augu.* dicit in regula. Psalmis, & hymnis cum oratis Deū hoc verset in corde, qd pfert in ore: euagatio verò mentis q̄ fit præter propositum, orationis fructum non tollit. Vnde Basil.* dicit. Si verò debilitatus à peccato, fixè nequis orare, quātucūq; potes teipsum cohibeas & De' ignoscit, eo q nō ex negligētia, sed ex fragilitate non potes, vt opз, assistere corā eo.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum oratio debeat esse diuturna.

AD QVARTVMDECIMVM sic proceditur. Vr q oratio non debeat esse diuturna. Dr enim Matth. 6. Orantes nolite multum loqui: sed oportet multum loqui diu orantem, præsertim si oratio sit vocalis. ergo non dēt esse oratio diuturna.

¶ 2 Præt. Orō est explicatiua desiderij: sed desideriū tāto est sāctius, quāto magis ad vnum restringitur, sm illud Psal. 26. Vnā petij a dño, hanc requiram. ergo & oratio tantò est Deo acceptior, quantò est breuior.

¶ 3 Præt. Illicitum vr esse, q homo trāsgrediatur terminos à Deo pfixos, pcipuè in his, quæ ptinent ad cultum diuinum, sm illud Exod. 19. Contestare populum, ne fortè velit trāscēdere terminos ad videndum Dñm & pereat ex eis plurima multitudo: sed à Deo fixus est nobis terminus orandi p institutionē orationis dominicæ, vt patet Matth. 6. ergo non licet vltra rationem protendere.

SED CONTRA. Vr q continuè sit orandum: quia Dominus dicit Luc. 18. Oportet semper orare, & non deficere. Et 1. ad The. 5. Sine intermissione orate.

RESPON. Dicendū, q de oratione dupliciter loqui possum'. Vno modo, sm seipsā: alio modo sm causam suam. Causa aūt orationis est desiderium charitatis, ex quo procedere debet oratio, quod quidem in nobis dēt esse cōtinuum vel actu, vel virtute: manet enim virtus huius desiderij in omnib', quę ex charitate facimus. Omnia autē debemus in gloria Dei facere, vt dr 1. ad Corinth 10. & sm hoc oratio debet esse cōtinua.* Vnde * Augu. dicit ad Probam. In ipsa fide, & charitate continuato desiderio semp oramus: sed ipsa oratio sm se considerata, non potest esse assidua, quia oportet alijs operibus occupari: sed sicut Aug.* dicit ibidem, Ideò per certa interualla horarum, & tporum ēt verbis rogamus Deum, vt illis rerum signis nosipsos admoneamus, quātumcunq; in hoc desiderio profecerimus nobisipsis innotescamus, & ad hoc agendū nosipsos acrius excitemus. Vniuscuiusq; aūt rei quantitas dēt esse proportionata fini, sicut quātitas potionis sanitati: vnde & conueniens est, vt oratio tantū duret, quantum est vtile ad excitādum interioris desiderij feruorem. Cum verò hanc mensurā excedit, ita q sine tædio durare non possit, nō est ulterius ptendēda. Vñ Aug.* dicit ad Probā. Dñr fratres i Aegypto crebras quidē hre orōnes sed eas tñ breuissimas, & raptim quodāmodo iaculatas, ne illa vigilanter erecta, q̄ orāti plurimū necessaria est, p pductiores moras euanescat, atque hebetet intentio, ac p hoc ēt ipsi satis ondunt hāc intentionē sicut non esse obruendā, si pdurare nō pōt, ita si pdurauerit, non citò esse rūpendā. Et sicut hoc est attendendū in orōne singulari p cōparationē ad intentionē orātis, ita ēt in cōi oratione per comparationem ad populi deuotionē.

AD PRIMVM ergo dicendum, q sicut Aug.* dicit ad Probam. Non est hoc orare in multiloquio, si diutius oret: aliud est sermo multus, aliud diuturnus affectus. Nam & de ipso Dñs scriptum est, q pnoctauerit in orando, & q prolixius orauerit, ut nobis pberet exemplum, & postea subdit. Absit ab oratione multa locutio, sed non desit multa pcatio, si feruens perseuerat intētio. Nam multum loqui est in orando rem necessariam superfluis agere verbis. Plerumque autem hoc negotium plus gemitibus, quàm sermonibus agitur.

AD SECVNDVM dicendū, q prolixitas orōnis nō consistit in hoc, q multa petātur, sed in hoc, quòd affectus continuetur ad unum desiderandum.

AD III. dicendū, q Dñs nō īstituit hāc orōnē, vt his solis verbis vti dēamus in orādo, sed qa ad hæc sola impetrāda dēt tēdere nræ orōnis intētio qualitercunque ea proferamus, vel cogitemus.

AD IIII. dicēdum, q aliquis continuè orat vel pp cōtinuitatē desiderij, ut dictū * est: uel qa non intermittit quin tpibus statutis oret, uel pp effectum siuè in ipso orante, qui etiam post orationē remanet magis deuotus, siuè etiam in alio, pu-

ta, cum

q. excludit petere opus peccati, qa peccatum non est referibile in Deum: & q nō coincidit cum illa cōditione, s. necessaria ad salutē, sed distinguitur ab ea, quia piè spectat ad intentionē respectu vltimi finis simpliciter, q est de': necessaria verò ad salutem, spectat ad rē petitam, ac p hoc illud spectat ad amorem amicitię, hoc ad amorem concupiscētię. & vtrumq; patet haberi informis, & formatis. Potest. n. peccator in aliquo opere diligere Deum pp ipsum Deum, vt frequenter contingit in actibus religionis, & obseruationibus præceptorum multorū affirmatiuorum, vt est redditio votorū, honor parentū, redditio iusti: & negatiuorum, vt non occidere, non furari, nō negare finē, & hmōi.

Concl. * Epi. 121 c. 9. i pri. tom. 2. Conclu. * Eo. loco nūc proxime dicto. Concl. * Epist. 121 c. 10. circa medium. tom. 2. Conclu. * Epist. 121 c. 10. to. 2. * In corp. ar.

ta, cū aliqs suis beneficijs prouocat aliū, vt pro se oret, etiā quando ipse ab orādo cessat, & quiescit.

ARTICVLVS XV.

Vtrum oratio sit meritoria.

Porrecta per totum. 451
Sup. ar. 7. ad 2. Et 4. dis. 15. q. 4. 7 ar. q. 2. per totu. 3. c. & ad 3.

AD QVINTVMDECIMVM sic proceditur. Vr q orō nō sit meritoria. Oē. n. meritū pcedit a grā: sed orō pcedit grām, qa ēt ipsa grā p orōnē impetratur, sm illud Luc. 11. Pr vr de cęlo dabit spiritū bonū petētibus se. ergo orō nō est actus meritorius.

¶ 2 Prēt. Si orō aliqd mereī, maximè vr mereri illud, qd orādo petit: sed hoc nō semp meret, quia multotiēs ēt sanctorū orōnes nō exaudiūtur, sicut Paulus nō est exauditus petēs à se remoueri stimulum carnis. ergo oratio non est actus meritorius.

¶ 3 Prēt. Orō præcipue fidei innititur, sm illud Iac. 1. Postulet aūt in fide nihil hæsitās: fides aūt nō sufficit ad merendū, vt patet in his q habent fidem informem. ergo oratio non est actus meritorius.

SED CONTRA. est, q sup illud Psal. 34. Orō mea in sinu meo cōuertet, dicit glo. Et si eis non pfuit, ego tñ nō sum mea mercede frustratus: merces aūt nō debet nisi merito. ergo orō habet rōnē meriti.

RESPON. Dicendū, q sicut dictū * est, orō pter effectū spiritualis cōsolationis, q̄ præsentialiter affert, duplicē habet virtutē respectu futuri effectus, s. virtutē merēdi, & virtutē impetrādi. Orō autē, sicut & quilibet alius actus virtutis, habet efficaciā merēdi, inquantū procedit ex radice charitatis, cuius propriū obiectū est bonū ęternū, cuius fruitionē meremur. Procedit tñ orō à charitate mediante religione, cuius est actus oratio, vt dictū * est, cōcomitantibus ēt quibusdā alijs virtutibus, quæ ad bonitatē orōnis reqruntur, s. humilitate, & fide. Ad religionē. n. pertinet ipsam orationē Deo offerre: ad charitatē verò pertinet desiderium rei, cuius complemētū orō petit. Fides autē est necessaria ex parte Dei quē oramus, vt. s. credamus ab eo nos posse obtinere, qd petimus. Humilitas autē est necessaria ex parte ipsius petentis, q suā indigentiā recognoscit. Est etiam & deuotio necessaria, sed hoc ad religionē pertinet, cuius est primus actus, & necessarius ad oēs cōsequentes, vt supra dictū * est. Efficaciā autē impetrandi habet ex gratia Dei, quem oramus, qui etiā nos ad orandū inducit. Vñ August. dicit * in libro de verbis Domini: Non nos hortaretur vt peteremus, nisi dare vellet. Et Chrysost. dicit: Numquàm oranti beneficia denegat, qui vt orantes non deficiant, sua pietate instigat.

* Ar. 13. huius q. Concl. * Ar. 3. huius quęst. * Ar. 1. qst. præced. * Ser. 5. Et 29. non re mine a princi. to. 10.

AD PRIMVM ergo dicendū, q oratio sine grā gratū faciēte meritoria nō est, sicut nec aliqs alius actus virtuosus. Et tñ ēt orō, quæ impetrat gratiā gratū facientē, pcedit ex aliqua grā, quasi ex gratuito dono: quia ipsum orare, est quoddā donum Dei, vt Augustinus dicit in libro de Perseuerantia.

Cap. 23. citatur hoc ex Ambr. in 3. to. 12.

AD SECVNDVM dicendū, q ad aliud principaliter respicit meritū orationis qñq;, q̄ ad id, qd petitur. Meritum. n. præcipuè ordinatur ad beatitudinem, sed petitio orationis directè se extendit qñq; ad aliqua alia, vt ex dictis * patet. Si ergo illud aliud, qd petit aliquis pro seipso, nō sit ei ab beatitudinem vtile, non meretur illud: sed qñq; hoc petendo & desiderādo, meritum amittit, puta, si petat à Deo cōplementum alicuius peccati, qd est nō pie orare. Qñque verò non est necessarium ad salutem, nec manifestè saluti contrarium: & tunc licet orans possit orando mereri vitam æternā, non tñ meretur illud obtinere, qd petit. Vnde August. dicit in lib.* sententiarum Prosperi. Fideliter supplicans Deo pro necessitatibus huius vitæ, & misericorditer audit, & misericorditer nō auditur. Quid enim infirmo sit vtile magis nouit medicus, q̄ ęgrotus. Et propter hoc etiā Paulus non fuit exauditus petens amoueri stimulum carnis, quia non expediebat. Si verò id qd petitur, sit utile ad beatitudinem hominis, quasi pertinens ad eius salutem, meretur illud non solùm orando, sed etiam alia bona opera faciendo: & ideò indubitanter accipit quod petit, sed qñ debet accipere. Quædam enim non negantur, sed ut congruo dentur tempore, differuntur, ut August.* dicit super Ioannē: quod tñ potest impediri, si in petendo non perseueret. Et propter hoc dicit † Basilius. Ideò qñque petis, & non accipis: quia perperam postulasti, vel infideliter, uel leuiter, uel non conferentia tibi, uel destitisti. Quia uerò homo non potest alij mereri uitam ęternam ex condigno, ut supra dictum * est: ideo per consequens nec ea quæ ad uitam æternam pertinet, pōt aliquando aliquis ex condigno alteri mereri. Et pp hoc non semper ille auditur, qui pro alio orat, ut supra habitum * est: & ideò ponuntur quatuor conditiones, quibus concurrentibus semper aliquis impetrat quod petit, ut scilicet pro se petat, necessaria ad salutem, piè, & perseueranter.

* Art. 6. & 7. * In lib. q inscribitur ... ex Augus. decerptæ c. 212. to. 3. inter opera Aug. * Tra. 102 prope à princ. to. 9. † In serm. de orādo Deū a medio. Et in cōst. Exerci. c. 1. * 1. 2. q. art. 6. * Art. 7. ad 2. & 3.

AD TERTIVM dicendū, q orō innititur principaliter fidei non quantū ad efficaciā merendi, quia sic innititur principaliter charitati, sed quantum ad efficaciam impetrandi: quia per fidem habet homo notitiam omnipotentiæ diuinæ & misericordiæ, ex quibus oratio impetrat, quod petit.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum peccatores orando impetrent aliquid à Deo.

Porrecta per totum. 452
Inf. q. 178 ar. 2. ad 1. Et po. q. 6. ar. 9. ad 5. Et Io. 4. le. 3.

AD SEXTVMDECIMVM sic proceditur. Videtur q peccatores orando nō impetrent aliquid à Deo. Dicitur enim Ioan. 9. Scimus, quia peccatores Deus non audit: quod consonat ei, quod dicitur Prouerb. 28. Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis: oratio autem execrabilis non impetrat aliquid à Deo. ergo peccatores non impetrant aliquid à Deo.

¶ 2 Præt. Iusti impetrāt à Deo illud, qd merenī ut supra habitum * est: sed peccatores nihil possunt mereri, qa gratia carent, & etiā charitate, quæ est uirtus pietatis, ut dicit glo. 2. ad Timoth. 3. super illud, Habētes qdem speciem pietatis, uirtutem autē eius abnegantes: & ita non piè orāt, qd reqrītur ad hoc, q oratio impetret, ut supra * dictum est. ergo peccatores nihil impetrant orando.

* Ar. pce. * Ar. pce. ad 2.

¶ 3 Præt. Chrysost. dicit super Matth. Pr nō libenter exaudit orationē, q̄ filius non dictauit: sed in oratione quā Christus dictauit, dr, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, quod peccatores non faciunt. ergo uel

In opere imperfec. homi. 14.

mentiun-

mentiunt hoc dicẽtes, & sic nõ sunt exauditione digni: vel si non dicant, non exaudiuntur, quia formam orandi à Christo institutam non seruant.

*Trac. 44. in Io. a medio to. 9. † Homi. 18 in opere imperfecto, paruum ante medium, tom. 2.

SED CONTRA est, quod August.* dicit sup Ioãnem. Si peccatores non exaudiret Deus, frustra publicanus Dixisset. Dñe, propitius esto mihi peccatori. Et Chrysost.† dicit super Matt. Omnis qui petit, accipit, idest, siuè iustus sit, siuè peccator.

Concl. m

RESPON. Dicendũ, q in peccatore duo sunt cõsideranda, scilicet natura, quam diligit Deus: & culpa, quã odit.[m] Si ergo peccator orando aliquid petit, inquantũ peccator, idest, sm desideriũ peccati, in hoc à Deo nõ auditur ex misericordia, sed quãq; auditur ad vindictã, dũ Deus permittit peccatorẽ adhuc amplius ruere in peccata.[n] Deus. n. quædam negat ꝓpitius, quę cõcedit iratus, vt August.* dicit.[p] Oronem vero peccatoris ex bono naturę desiderio ꝓcedentẽ Deus audit non quasi ex iustitia, qa peccator hoc nõ meret, sed ex pura misericordia, obseruatis tñ quatuor† pmissis condõnib*, vt. s. ꝓ se petat, necessaria ad salutẽ, piè, & pseuerãter.

Conclu. p Par. 2. conclusiones. *Trac. 73. in Ioã paulo a prin. to. 9. Et de ver. dom. Ser. 53. † ar. proced. ad 2. *Trac. 44. in Ioan. a medio, tomo 9.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q sicut Aug. dicit * super Ioan. Illud verbum est cęci adhuc inuncti, idest, nondũ perfectè illuminati, & ideò non est ratum: quãmuis possit verificari, si intelligatur de peccatore, inquantum est peccator, per quem etiam modum oratio eius dicitur execrabilis.

AD SECVNDVM dicendũ, q peccator nõ põt piè orare, quasi eius oro ex habitu virtutis informet: potest tñ eius oratio esse pia quantũ ad hoc, q petit aliquid ad pietatẽ pertinens: sicut ille qui nõ habet habitũ iustitię, potest aliquid iustum velle, vt ex supradictis* patet. Et quãmuis eius oratio nõ sit meritoria, põt tñ esse impetratiua: quia meritum innititur iustitiæ, sed impetratio innititur gratiæ.

*In corp. ar. & q. 10. ar. 4. & q. 58. ar. 2. ad 3. † ar. 7. ad 2.

AD TERTIVM dicendũ, q sicut dictũ † est, oratio dñica profertur ex persona cõmuni totius Ecclesię: & ideò si aliquis nolẽs dimittere debita ꝓximo, dicat oronem dñicam, nõ mentitur, quãmuis hoc qđ dicit, nõ sit verũ quantũ ad suã personam: est enim verũ quantum ad personam Ecclesię, ex qua est meritũ, & ideò fructu orationis caret. Quãdoq; tñ aliqui peccatores parati sunt debitoribus suis dimittere: & ideò ipsi orãtes exaudiuntur, sm illud Eccl. 28. Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur.

SVP. Q. LXXXIII. ART. XVII.

Porrecta per totum. 453 4. dis. 15. q. 4. ar. 1 & Phil. 4. Et 1. Tim. 2

In ar. 17. dubiũ occurrit circa illud, scilicet, q in cõsecratione maximè mens debet eleuari in Deũ: qm in cõsecratione tenetur sacerdos consecrans maximè ad exprimẽdã distinctè verba consecrationis, ac per hoc nõ potest maximè mens in Deum eleuari, qm quanto magis in Deũ eleuat, tanto minus attendit ad inferiora, vt sunt verba, & huiusmodi. ¶ Ad hoc dicitur, q in cõsecratione Eucharistiæ, de qua est sermo, in qua sacerdos Deũ quodammodo ducit ad terras, quæ eleuatio maxime in Dei bonitatẽ, quæ sic signata adesse nobis, ratio est aũt nominis ad verba in actu exercito, hoc est, q sacerdos distinctè, & reuerenter dicat verba illa. Quod aũt à scrupulosis fit, q scilicet occupant suã mentem ad hoc, vt velint esse intenti, & attenti, euagatio est, & non est attentio, sed habere potius attentionẽ pro obiecto. Eleuatio igitur mentis in Deũ in consecratione debet esse maxima nõ includẽ, & per abstractionẽ à sensibilibus, vt obiecto probatur: sed debet esse maxima obiectiue, & quo ad conatũ, infra latitudinem attentionis, ad dicendã verba vt decet.

*. Origenes Hom. vlt. Matt. 35. non multum remote

¶ In eodẽ articulo in ratione ad tertiũ aduerte, q nõ solum ordinem simpliciter inter gratiarũ actiones, & postulationes assignat, qa scilicet prius est gratias agere de acceptis, quibus prius sunt futura, sed etiã ordinẽ in Missa distinctũ à glo. recitatũ in corpore articuli rationem reddens est sciendo quo hæc quatuor se habẽt respectu vnius, & eiusdem beneficij. Eleuando primò orationẽ accedẽdo ad Deũ, secũdo accessum, tertio petitione, & quarto gratiarũ actiones, vt glos. fecit, primò obsecrationes, secundo orationes, tertiò petitiones, quartò gratiarũ actiones ponens.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum conuenienter dicãtur esse orationis partes, obsecrationes, orationes, postulationes, et gratiarũ actiones.

AD DECIMVMSEPTIMVM sic ꝓceditur. Vr q incõueniẽter dicant esse oronis partes obsecrationes, orones, postulationes, & gratiarũ actiones. Obsecratio. n. vr esse quędã adiuratio: sed sicut Orig. dicit * super Matth. Non oportet q vir, qui vult sm Euangeliũ viuere, adiuret aliũ: si. n. iurare nõ licet, nec adiurare. ergo incõuenienter ponitur obsecratio oronis pars.

¶2 Pręt.[h] Oro, sm Damascenũ, est petitio decẽtiũ à Deo. incõuenienter ergo orationes cõtra postulationes diuiduntur.

sic med. tom. 5. Lib. 3. De fid. ca. 24.

¶3 Pręt. Gratiarũ actiones pertinẽt ad pterita, alia verò ad futura: sed pterita,[h] sũt priora futuris. incõueniẽter ergo gratiarũ actiones post alia ponuntur.

IN CONTRARIVM est authoritas Apostoli 1. ad Timoth. 2.

Concl. m

RESPON. Dicendũ, q[m] ad orationẽ tria requirũtur, quorũ primũ est, vt orãs accedat ad Deũ, quẽ orat, qđ significatur nomine orationis: qa oro est ascensus intellectus in Deũ. Secũdo, requiritur petitio, quæ significatur nomine postulationis, siuè petitio proponat determinatè, qđ quidã nominant propriè postulationẽ: siuè indeterminatè, vt cũ qs petit iuuari à Deo, qđ nominat supplicationẽ: siuè solùm factũ narretur, secundũ illud Io 11. Ecce, quẽ amas, infirmatur, qđ vocant insinuationẽ. Tertio, requiritur ratio impetrandi qđ petitur, & hoc vel ex parte Dei, vel ex parte petẽtis. Ratio quidẽ impetrandi ex parte Dei est eius sanctitas, ꝓpter quã petimus exaudiri, sm illud Daniel. 9. Propter temetipsũ inclina Deus meus aurẽ tuã, & ad hoc pertinet obsecratio, q est per sacra cõtestatio, sicut cũ dicimus: Per natiuitatẽ tuã libera nos Dñe. Ratio verò impetrandi ex parte petentis est gratiarũ actio: qa de acceptis beneficijs gratias agẽtes, meremur accipere potiora, vt in collecta dicit. Et ideò dicit * glo. 1. ad Tim. 2. q in Missa obsecrationes sunt, quę præcedũt cõsecrationẽ, in quibus quędã sacra cõmemoratur. Orones sunt in ipsa cõsecratione, in qua mẽs maxime dẽt eleuari in Deũ. Postulationes aũt sunt in sequẽtibus petitionibus. Gratiarũ actiones in fine. In pluribus et Ecclesię collectis hęc quatuor possunt attẽdi, sicut in collecta Trinitatis, qđ dr; Oipotẽs sẽpiterne Deus, ptinet ad orones ascẽsum in Deũ. qđ dr: Qui dedisti famulis tuis &c. ptinet ad gratiarũ actionẽ. qđ dr: Pręsta quęsumus &c. pertinet ad postulationẽ. qđ in fine ponitur: Per Dñm nostrũ &c. pertinet ad obsecrationẽ. In collationibus autem patrum * dicitur, q obsecratio est imploratio pro peccatis, oratio cũ aliquid Deo uouemus, postulatio cum pro alijs petimus: sed primum melius est.

*Glo. ordinaria 1 prin. commentarij ad cap. 2. 1. ad Timot.

*In collatione 9. c. 11. 12. & 13. simul

AD PRIMVM ergo dicendum, quod obsecratio non est adiuratio ad complendum, quod prohibetur, sed ad misericordiam implorandum.

AD SECVNDVM dicendũ, q oratio cõiter sumpta includit omnia quæ hic dicuntur: sm qđ contra alia diuiditur, ĩportat propriè ascẽsum in deũ.

AD III. dicendũ, q in diuersis præterita præcedunt futura: sed aliquid vnum & idem prius est futurum, q sit præteritum. Et ideò gratiarũ actio de alijs beneficijs præcedit postulationem aliorum beneficiorum: sed idem beneficium prius postulatur, & vltimo cum acceptum fuerit, de eo gratiæ aguntur. Postulationem aũt præcedit oratio, per quam acceditur ad Deum, a quo petimus. Oratio autem præcedit obsecratio: quia ex consideratione diuinę bonitatis, ad eum audemus accedere.

QVAESTIO LXXXIIII.

De exterioribus actibus latriæ, in tres articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de exterioribus actibus latriæ. ¶ Et primò, de adoratione, per quã aliquis suũ corpus ad Deũ venerandum exhibet. Secũdò, de illis actibus, quibus aliquid de rebus exterioribus Deo offertur. Tertio, de actibus quibus ea quæ Dei sunt, assumuntur.

CIRCA primũ quæruntur tria.

¶ Primò, Vtrum adoratio sit actus latriæ.

¶ Secũdò, Vtrũ adoratio iportet actũ iteriorẽ, vel exteriorẽ.

¶ Tertiò, Vtrũ adoratio requirat determinationem loci.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum adoratio sit actus latriæ, siue religionis.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, q adoratio non sit actus latrię, siuè religionis. Cultus enim religionis soli Deo debetur: sed adoratio[h] non debet soli Deo. Legitur. n. Gen. 18. quòd Abrahã adorauit angelos. Et 3. Regũ 1. dr, q Nathan Propheta ingressus ad regem Dauid, adorauit eũ pronus in terram. ergo adoratio nõ est act* religionis.

¶2 Præt. Religionis cultus debetur Deo prout in ipso beatificamur, vt patet per Aug. in 10. de * ciu. Dei: sed adoratio debetur ei ratione maiestatis,[h] quia sup illud Ps. 28. Adorate Dominum in atrio sancto eius, dicit gl. De his atrijs venitur in atrium, vbi maiestas adoratur. ergo adoratio non est actus latriæ.

Lib. 10. c. 4. a medio, to. 5. Conclu.

¶3 Præt. Vnius religionis cult* tribus personis debetur: non autem vna adoratione adoramus tres personas, sed ad inuocationem trium personarũ singulariter genu flectimus. ergo adoratio non est actus latriæ.

SED CONTRA est, q Matth. 4. inducitur. Dñm Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.

RESPON. Dicendũ, q adoratio ordinatur in reuerentiam eius, qui adoratur. Manifestũ est autẽ ex * dictis, quòd religionis propriũ est reuerentiã Deo exhibere: vnde[m] adoratio, qua de* adorat. est religionis actus.

q. 81. ar. 1. ad 3. Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, q Deo debetur reuerentia ꝓp eius excellentiam, quæ aliquib* creaturis cõicatur non secundum æqualitatem, sed sm quandam participationem. Et ideò alia veneratiõe veneramur deũ quod pertinet ad latriã: & alia veneratione quasdam excellentes creaturas, quod pertinet ad duliam, dr qua post* dicetur. Et quia ea, quæ exterius aguntur, signa sunt interioris reuerẽtię, quædam exteriora ad reuerentiã ptinentia exhibentur excellẽtibus creaturis, inter quę maximum est adoratio: sed aliquid est, quod soli Deo exhibetur, s. sacrificium. Vnde Aug. dicit in 10.* de ciu. Dei. Multa de cultu diuino vsurpata sunt, quæ honoribus deferuntur humanis siuè humilitate nimia, siuè adulatione pestifera: ita tñ q quib* ea deferuntur, homines haberẽtur, qui dicuntur colendi & venerandi (si aũt multum eis additur) & adorandi. Quis verò sacrificandum censuit, nisi eũ quẽ Deum aut sciuit, aut putauit, aut finxit? Secđm reuerẽtiam ergo, q creaturæ excellenti debetur, Nathan adorauit Dauid. Secđm aũt reuerentiam, quæ debetur Deo, Mardochęus noluit adorare Aman, timens ne honorẽ Dei transferret ad hominem, vt dr Hester 3. Et similiter sm reuerentiam debitã creaturæ excellenti Abrahã adorauit angelos, & ẽt Iosue, vt legitur Iosuæ 5. Quamuis possit intelligi, q adorauerint adoratione latriæ Deũ, qui in psona angeli apparebat, & loquebat. Secđm autẽ reuerentiã q debetur Deo, prohibitus est Ioãnes angelũ adorare, Apoc. vlt. tum ad ostendendũ dignitatẽ hois, quã adeptus est per Christũ, vt angelis æquet: vnde ibi subditur, Conseruus tuus sum, & fratrum tuorum: tum ẽt ad excludendum idololatriæ occasionem. Vnde subditur: Deum adora.

q. 110. & seq. & q. 103 ar. 3. & 4. * lib. 10. c. 4. circa fin. to. 5.

SVP. Q. LXXXIIII. ARTIC. I. Fere. 3. contr. c. 119.

Porrecta per totum. 454 3. dis. 10. q. 1. ar. 2. q. 7. Et 3. contra c. 119.

In art. 1. q. 84. dubium occurrit de actib* Mardochęi, & Ioannis hic expositis tã rõnabiliter probatur. Nam cum rex præcepisset Amã adorari, vt creaturã excellentẽ, non vt Deum, qđ per hoc patet, q infra se ipsum illum adorari constituit, non videtur excusari Mardochæus, dicendo q secundum reuerentiã Deo debitam Mardochæus noluit adorare Aman: Ioannes quoque, si de latriæ adoratione pluribus est, cum ipse esset paratus ad illam adorationẽ, vt patet ex hoc, quod ibi dicitur, Cecidi vt adorarem, sequitur q Ioãnes peccauerit peccato maximo, a cuius perfecta consumatione prohibit* fuit ab angelo, quod est incõueniens. Mala igitur est expositio literæ. ¶ Ad hoc dr, q de mẽte Mardochęi sicut videtur in litera scripturæ insinuatum, q ea ratione tenuerit adorare Aman, ne. s. reuerentiam exteriorem Deo consuetam à Iudæis exhiberi (vt patet 3. Reg. 8. de genuflexione Salomonis) ad hominem talem transferret. Dr enim Hester 3. q arguentibus alijs pueris regis Mardochæũ de hoc, dixit se esse Iudæum, & quod illi volẽtes experiri an perseueraret, accusauerunt eũ ad Aman hostem Iudæorum, qui erat de stirpe Agag regis Amalechitarum, occisi à Samuel, 1. Reg. 15. Si ergo patet, q cõuenienter vtiq; Mardochæi interpretat* est. An aũt prudenter in hoc egerit Mardochæus, cũ legerit Iacob adorasse fratrem suum Esau, Gen. 33. & filios ei* incognitũ Ioseph adorasse, Gen. 43. & rõnabile sit qđ ipse more Persarum adoraret pronus in terrã regem, alia qõ est, ex particularibus tunc occurrentibus pẽsanda. Factum aũt Ioannis Euãgelistæ ad exteriorem tñ actũ spectat, ita q Ioãnes nolebat diuinam reuerentiam angelo exhibere, sed reuerentiã summam in exteriori actu, s. prostrationis, ei exhibere, quã licitè facere poterat, cum hæc possit etiã hoi excellenti exhiberi, & exhibita fuerit, vt patet in prædictis locis: sed quia ista tã exterior reuerentia deberet reseruari soli Deo, vt aliqua exterior reuerentia esset illi propria, ideo angelus dr prohibuisse eum à reuerentia debita Deo, ita q sensus est, quòd secundum reuerentiã exteriorẽ debitam Deo, hoc est, ex debito honestatis reseruandã soli Deo, prohibitus est Ioannes in persona generis humani offerens prædecessorũ suorum more reuerentiã exteriorem summã excellenti* creaturis, ne hanc exhiberet: sed soli deo reseruaret illam propter vtranque rationem in litera allatã. Et hæc de tota quæstione 84. sufficiunt.

Ad

Ad II. dicendū, q sub maiestate diuina intelligitur omnis Dei excellentia, ad quam pertinet q in ipso, sicut in summo bono, beatificamur.

Ad III. dicendū, q quia una est excellentia triū personarum, vnus honor & reuerentia eis debetur, & per consequens vna adoratio. In cuius figuram cum legitur de Abraham, Gen. 18. q tres viri apparuerunt, adorans, unum alloquitur dicens. Domine, si inueni gratiam &c. Terna autem genu flexio signum est ternarij personarum, non autem diuersitatis adorationum.

Perrecta per totum. 455

ARTICVLVS II.

Vtrum adoratio importet actum corporalem.

Ferr. 3. cont. c. 119.

Sup. q. 83. ar. 7. Et 3. dist. 9. q. 1. art. 3. q. 3. & 3. contra G. c. 119.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q adoratio non importet actum corporalem. Dicitur enim Ioan. 4. Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu, & veritate: sed id quod fit in spiritu, non pertinet ad corporalem actum. ergo adoratio non importat corporalem actum.

¶ 2 Præt. Nomen adorationis ab oratione sumit: sed oratio principaliter consistit in interiori actu, sm illud 1. ad Cor. 14. Orabo spiritu, orabo & mente. adoratio maximè importat spiritualem actū.

¶ 3 Præt. Corporales actus ad sensibilē cognitionē ptinent: Deū aūt nō attingim⁹ sensus corpis, sed mentis. ergo adoratio nō iportat corporalē actū.

SED CONTRA est, quòd super illud Exod. 20. Non adorabis ea, neque coles: dicit glossa. Nec affectu colas, nec species adores. (Gl. ordinaria ibi.)

RESPON. Dicendum, q sicut Damasc.* dicit in 4. lib. Quia ex duplici natura cōpositi sumus, intellectuali s. & sensibili, duplicē adorationē deo offerimus. s. spūalem, quæ consistit in interiori mentis deuotione: & corporalē, quæ consistit in exteriori corporis humiliatione. Et quia in oībus actib⁹ latriæ id, qd est exterius, refertur ad id, qd est interius, sicut ad principalius; ideò ipsa exterior adoratio fit pp interiorē, vt videlicet p signa humilitatis, q corporaliter exhibemus, excitetur nr̄ affectus ad subijciendū se Deo, quia cōnaturale est nobis, vt p sensibilia ad intelligibilia procedam⁹. (*Li. 4. Orth. fid. 1 principio c. 12. — Concl.)

AD PRIMVM ergo dicendum, q etiam adoratio corporalis in spiritu fit, inquantum ex spirituali deuotione procedit, & ad eam ordinatur.

AD II. dicendū, q sicut oratio primordialiter est quidē in mēte, secundariò aūt verbis exprimit vt supra dictū est: ita ēt adoratio principaliter quidē in interiori Dei reuerentia cōsistit, secundariò aūt in quibusdā corporalib. humilitatis signis: sicut genu flectimus, nostrā infirmitatem designātes in comparatione ad Deum. Prosternimus autē nos, quasi profitentes nos nihil esse ex nobis. (q. 83. a. 12.)

AD TERTIVM dicendū, q etsi per sensum Deū attingere non possimus, per sensibilia tamē signa mens nostra prouocantur, vt tendat in Deum.

Perrecta per totum. 456

ARTICVLVS III.

Vtrum adoratio requirat determinatum locum.

(3. Sent. d. 9. — 1. Tim. 2.)

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̄ q adoratio nō requirat determinatū locū. Dr̄. n. Ioan. 4. Venit hora qñ neq; in monte hoc, neq; in Hierosolymis adorabitis Patrem: eadem ratio videtur esse & de alijs locis. ergo determinatus locus non requiritur ad adorandum.

¶ 2 Præt. Adoratio exterior ordinat ad interiorē: sed iterior adoratio fit ad deū, ut ubiq; existētē. ergo exterior adoratio nō reqrit determinatū locū.

¶ 3 Præt. Idē Deus est, qui in nouo, & veteri testō adoratur: sed in veteri testō fiebat adoratio ad occidentem, nam ostium tabernaculi respiciebat ad orientem, vt hr̄ Exod. 26. ergo eadem rōne etiam nunc debemus adorare ad occidentem, si aliquis locus determinatus requiritur ad adorandum.

SED CONTRA est, quod dr̄ Isa. 56. & inducitur Luc. 19. Domus mea, domus orationis vocabitur.

RESPON. Dicendum, q sicut dictum* est, in adoratione principalior est interior deuotio mētis, secundariū aūt est, qd ptinet exterius ad corporalia signa. Mens aūt interius apprehēdit deū, quasi nō cōprehēsum aliquo loco, sed corporalia signa necesse est q in determinato loco, & situ sint: & iō determinatio loci nō requirit ad adorationē principr̄, quasi sit de necessitate ipsius, sed sm quandam decentiam, sicut & alia corporalia signa. (Ar. preced. — Concl.)

AD I. ergo dicendū, q Dñs p illa verba pnūciat cessationē adorationis tam sm ritū Iudæorū adorantiū in Hierusalē, q ēt sm ritū Samaritanorum adorantiū in monte Garizim. Vterq; n. ritus cessauit veniente spirituali Euangelij veritate, sm quā in omni loco Deo sacrificatur, vt dr̄ Malach. 1.

AD II. Dicendū, q determinatus locus eligit ad adorandū non pp Deū qui adoratur, quasi loco concludat, sed pp ipsos adorantes: & hoc triplici rōne. Primo quidē, pp loci consecrationē, ex qua spūalem deuotionē concipiunt orantes, vt magis exaudiātur, sicut patet ex adoratione Salomonis. 3. Reg. 8. Scdo, pp sacra mysteria, & alia sanctitatis signa, q ibi continentur. Tertiò, pp concursum multorū adorantiū, ex quo fit oratio magis exaudibilis, sm illud Matth. 18. Vbi sunt duo, vel tres cōgregati in noīe meo, ibi sum ego in medio eorū.

AD III. dicendū, q sm quandā decentiā adoramus versus orientē. Primo quidē, pp diuinæ maiestatis indiciū, qd nobis manifestatur in motu cęli qui est ab oriente. Scdo pp paradisum in oriente constitutū, ut legitur Gen. 2. sm lrām septuaginta interpretū, quasi qramus ad paradisum redire. Tertio, pp Christū, qui est lux mundi, & oriens noīat Zach. 6. Et qui ascendit sup cęlum cęli ad orientē: & ab oriente etiā expectatur venturus, sm illud Matth. 24. Sicut fulgur exit ab oriēte, & paret usq; ad occidentem, ita erit & aduentus filij hominis.

QVAESTIO LXXXV.

De his quæ à Deo fidelibus dantur, in quatuor articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de actib. quibus aliquæ res exteriores Deo offeruntur.

¶ Circa quos occurrit duplex cōsideratio. Primò qdē de his, q Deo à fidelibus dātur. Secūdò, de uotis, quibus ei aliqua pmittuntur. Circa primum considerandum est de sacrificiis, oblationibus primitiis, & decimis.

CIRCA sacrificia quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum offerre Deo sacrificium sit de lege naturæ.

¶ Secundò, Vtrum soli Deo sit sacrificium offerendum.

¶ Tertiò, Vtrum offerre sacrificiū sit specialis act⁹ uirtutis.

¶ Quartò, Vtrum oēs teneantur ad sacrificiū offerēdum.

ARTICVLVS I.

Vtrum offerre sacrificium Deo sit de lege naturæ.

AD PRIMVM sic pcedit. Vr̄ q offerre sacrificiū Deo non sit de lege naturæ. Ea. n. q sunt iuris naturalis, cōia sunt apud oēs hoīes: nō aūt hoc cōtingit circa sacrificia. Na quidā legūtur obtulisse in sacrificiū panē, & uinū, sicut de Melchisedech dr̄ Gen. 14. & qdā hæc, quidā verò alia, ut aīalia. ergo oblatio sacrificiorū ñ ē d iure naturali.

¶ 2 Præt. Ea q sunt iuris naturalis oēs iusti seruauerūt: sed nō legit de Isaac, q sacrificiū obtulerit, neq; ēt de Adam, de quo tū dr̄ Sap. 10. q sapientia eduxit eū à delicto suo. ergo oblatio sacrificij non est de iure naturali.

¶ 3 Præt. Aug. dicit 10. de ciuit. Dei, q sacrificia in quadā significātia offerunt. uoces aūt quę sunt pcipua iter signa, sicut idē dicit i libro de doct. Chri. nō significant naturalr̄, sed ad placitū, secundūt Philo. ergo sacrificia non sunt de lege naturali. (*Li. 10. c. 5. & 6. & 19. 10. 5. — Li. 2. c. 3. circa medium. 1. 3. — Arist. li. 1. Perihermen. c. 1. 10. 1.)

SED CONTRA est, q in qualibet ætate, & apud quaslibet hominum nationes sp̄ fuit aliqua sacrificiorum oblatio: quod autem est apud oēs, uidetur naturale esse. ergo & oblatio sacrificiorum est de iure naturali.

Perrecta per totum. 457

RESPON. Dicendū, q naturalis rō dictat homini, q alicui superiori subdat⁹ pp defectus, quos in seipso sentit, in quibus ab aliquo superiori eget adiuuari, & dirigi. Et qcqd illud sit, hoc est qd apud oēs dr̄ De⁹. Sicut aūt in reb. naturalib. naturalr̄ iferiora superiorib⁹ subdūtur: ita ēt naturalis rō dictat huiusmodi sm naturalē iclinationē, ut ei qd est supra hoīem, subiectionē, & honorē exhibeat sm suū modū. Est aūt mod⁹ cōueniēs homini, ut sensibilib. signis utat ad aliqua exprimenda, qa ex sensibilib. cognitionē accipit: & iō ex naturali ratione pcedit, q hō qbusdā sensibilibus rebus vtat, offerēs eas Deo i signū debitæ subiectionis & honoris, sm similitudinē eorū, q dominis suis aliqua offerūt i recognitionē dñij. Hoc aūt pertinet ad rationem sacrificij: & ideo oblatio sacrificij pertinet ad ius naturale. (Concl.)

AD PRIMVM ergo dicendū, q sicut supradictū* ē, aliqua i cōi sūt d iure nāli, quorū determinatiōes sūt d iure positiuo, si, cut q malefactores puniantur, hēt lex naturalis: sed q tali pœna, uel tali puniant, est ex cōstitutione diuina, uel humana. Similr̄ ēt oblatio sacrificij i cōi ē de lege naturali, & iō i hoc oēs cōueniūt: sed determinatio sacrificiorū ē ex istitutiōe humana, vł diuina, & iō i hoc differūt. (*1. 2. q. 95. art. 2.)

AD II dicēdū, q Adā, & Isaac, sicut & alij iusti, Deo sacrificiū obtulerūt, sm sui tpis cōgruentiā, ut patet* p Greg. q dicit, q apud antiquos p sacrificiorum oblationes remittebat pueris pctm originale. Nō tñ d oīb. iustorū sacrificiis fit mētio i Scriptura, sz solū d illis, circa q aliqd spāle accidit. Pōt tñ ēē rō, qre Adā ñ legit sacrificiū obtulisse, ne qa i ipso notat origo pcti, simul ēt i eo sāctificatiōis origo signaret. Isaac verò significauit Chrm, iquātū ipse oblat⁹ ē i sacrificiū, vñ nō oportebat ut significaret q si sacrificiū offerēs. (*Li. 4. Moral. c. 2. parum ante medium.)

AD III dicēdū, q significare cōcept⁹ suos ē homini naturale, sed determinatio signorum est sm humanum placitum.

SVP. Q. LXXXV. ARTICVL. I.

IN art. 1. 85. dubiū occurrit circa principium corporis articuli, an, s. sit verum, quod naturalis ratio dictet homini, quod alicui superiori subdatur, à quo egeat adiuuari, & dirigi, & hoc pp̄ter defectus, quos in seipso sentit. Videtur. n. hoc esse falsum: quoniā aut est sermo de defectibus corporis, aut de defectibus animæ, aut utrisq;. Sed propter defectus corporis non dictat naturalis ratio hominē superiori adiutori, ac directori subijci, tum quia defectus corporis communes sunt nobis, & alijs animalibus: tum quia defectus corporis non ducūt nisi ad corpus sine defectu, quale ē corpus celeste: à corporibus autem non expectam⁹ directionē, quāmuis adiutoriū, ex applicatione eorū ēē, ut patet ex diuinatione, & medicinis. Propter defectus verò animæ quo ad partē percēptiuā, ad lumē intellectus agētis recurrens sistit: quo ad potestatē verò appetitiuā, recurrendo ad rōnis regulam naturaliter sistit. Neuter ergo singillatim, aut simul defectus, naturali dictamine ducit hominē vt cognoscat se subijci alicui superiori naturæ, à qua adiuuari & dirigi indigeat.

¶ Et confirmatur, quia quod naturalis rō dictat, omnibus hominibus commune est. Constat aūt multos uiros illustris ingenij non nisi propter vulgus sacrificandū esse Deo sensisse, ut Seneca de seipso dicit, & Arist. in 12. Metaph. sentire videt, Auerroisq; expressē idem sentit ibidem. Et breuiter omnes negātes diuinā prouidentiā, circa hominum singulares actus, singulariter hoc sentiunt. Nō est igitur hoc de iure naturæ naturali ratione dictatum.

¶ Ad hoc dr̄, q cōpositū dici naturalis in practicis dupliciter. ¶ Primo, illa cognitio quæ tanq indita illi, aut quasi statim homini adest, ut q homo diligentissime debet habitare domi, alere filiū, honorare patrē, & huiusmodi. Et talis cognitio dicitur naturalis ex modo, quia inest ad modum naturæ, & iō sic naturalis distinguitur contra rationem inuestigatiū. ¶ Secūdo aūt mō, rō dr̄ naturalis à naturali principio, q. s. hr̄ ex uirtute naturalis luminis proueniens, vel acquisita: & sic rō naturalis distinguit & cōtra supnaturalē, & contra uoluntariā, & continet sub se oēm cognitionē, quam ex lumine intellectus agētis statim, uel discurrēdo, & multū studēdo &c. habere possumus. Et hoc mō intellexit author dicens, q rō naturalis dictat. Ita q intēctio sua est, q rō naturalis, ut distinguit cōtra supnaturalē, qualis est lex diuina: & contra uolūtariā, qualis est lex positiua, quæ iā dē uolūtaria, qa à principio nihil differt, ut dr̄ 5. Eth. talis rō dictat hoī, q subdītur alicui superiori &c.

¶ Ad cuius euidentiā scito, q rō dictans sacrificiū, est rō procedēs ex multis pmissis, s. q in natura est aliqd supremū, & q illud cognoscit hominis singulares act⁹ singulariter, & q benefactor nr̄ est in singularib⁹. Et oīa hæc sūt rōne naturali cognosci pōt, ideò rō naturalis sola sic hominis dictat hoī, q se sentit defectuosum quoad aiam proprie, se subdi superiori adiutori, & directori, quem Deū dicimus.

¶ Ad primū ergo obiectum dr̄, q sermo pñs ē d defectib. hoīs secūdū animā, & corporis i ordine ad animā. Et q quia homo cū toto lumine intellectus agentis, & dependentibus ab eo, deficere se experimēto sentit & in cognitione, & in rectitudine appetitus: & deficiēs i aliquo naturaliter reducitur ad indeficiens, tanq dependens ab illo rō cognoscit se subijci alicui superiori indeficienti, & hoc recurrēdum esse ad illū ut adiutorē, & directorē. Et dato q hæc non dictaret naturalis rō, tanq necessaria scita, saltem tanq rationabilia dictat. In moralibus autem non oportet expetere certitudinem mathematicam, sed rōnabilia sufficiunt.

¶ Ad cōfirmationem verò dr̄ dupliciter. Prīo, q hoc dictamē ēē cōe testatur ut litera dr̄ in ratione ad primū, oēs cōter cōueniūt i hoc, q sacrificiū offerat. Quod si q̄dā hoc negēt, cōtingit ex hoc, q dicētes se ēē sapiētes, stulti facti sunt, ut dr̄ ad Ro. 1. Alio verò mō dr̄, q ea q sūt d dictamine naturali, ut principia, sūt oībus cōia: ea verò q sūt d dictamine naturali, ut cōclusiōes inuestigatæ, nō cōcedunt ab oīb⁹, qa nec ab oībus cognoscuntur.

Universidad de Deusto Biblioteca

Porrecta per totum. 458

... Sic ẽt ad dicta naturale spectat sacrificare Deo, & nõ primo modo: propterea nõ est mirum, si multi sapientes huius mundi non acceptant hoc.

¶ In eodẽ art. nota, q author nõ solũ ostendit q ad ius naturale spectat oblatio sacrificij, sed ẽt q oblatio sacrificij exterioris. Nã poterat qs dicere, q Deo, ut potẽ intellectualis naturæ, sufficit oblatio mentis interior. Et ppea author ex eo q naturale est homini exprimere interiorẽ mẽtẽ exteriorib. signis, qa a sensibilibus cognitionẽ accipit, docet q iõ naturale quoq; est homini interiorẽ oblationẽ mẽtis, exteriori oblatione explicare. Et hĩc aduerte, q nõ ex parte necessitatis, qa. s. alter homini nõ possum' exprimere aliter mentẽ nostram, nisi sensibilib' signis: sed ex pte naturalitatis, qa. s. exprimere p sensibilia signa, naturale est hominis, qa a sensibilib. accipit cognitionẽ, author processit: iõ necessitatis nõ hẽt locũ respu Dei, q intuẽ cor, sed optime locũ habet rõ naturalitatis ex parte hominis, qui offert sacrificium.

1. 2. q. 102 art. 3. cor. Et 3. q. 48. art. 3. cor. Et 4. contra g. c. 120. & In Psal. 50. col. 2. Et Roma. 1. lec. 7.

SVP. Q. LXXXV. ARTIC. II. Per 3. cont. c. 20.

IN art. 2. eiusdẽ 85. q. aduerte, q in corpore articuli author rõnẽ radicalẽ, qa s. sacrificiũ exterius dẽt cõformari interiori, q soli Deo offert, cõfirmat similitudine pportionali, quia. s. sicut soli uox, & uoce prius significatus, & postmodũ cõclusionẽ ipsam ex humana cõsuetudine probat, quã ẽt authoritate diuinæ legis d thymiamate, seu vnguẽto prohibito sub pœna mortis cõfirmat. Et si uis materia hãc latius uidere, inspice c. 120. libri 3. contra Gent.

*Ar. prec. * q. 48. ar. 2. & q. 81. art. 7. D. 178. * q. 118. artic. 2. † 1. 2. q. 2. & 3. art. 8. Conclu. m

SVP. Q. LXXXV. ARTIC. III.

IN art. 3. vide q virtutis constitit in hoc. Act' ex quo aliquã proprias spẽs habẽtes, q nõ ordinati ad illũ, transit spẽm.

*Li. 10. ca. 19. paulo a prin. c. 5

ARTICVLVS II.

Vtrum soli Deo sit sacrificiũ offerẽdũ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr q non soli summo Deo sit sacrificium offerendũ. Cũ.n. sacrificiũ Deo offerri dẽat, vr q oib' illis sit sacrificiũ offerẽdũ, q h diuinitatis cõsortes fiũt: sed ẽt sancti hoies efficiunt diuinæ naturę consortes, ut dr 2. Petri. 1. Vnde & de eis in Psal. 81 dr. Ego dixi Dij estis. Angeli ẽt filij Dei nominantur, ut patet Iob 1. ergo omnibus his debet sacrificium offerri.

¶ 2 Pręt. Quãto aliqs maior est, tãto ei' maior honor dẽt exhiberi: sed angeli, & sctĩ sunt multò maiores qbuscunq; terrenis principibus, qbus tñ eorũ subditi multò maiorẽ honorẽ impendunt, se corã eis psternentes, & munera offerentes, q̃ sit oblatio alicuius animalis, uel rei alterius in sacrificium. ergo multò magis angelis, & sanctis potest sacrificium offerri.

¶ 3 Præt. Templa, & altaria instituuntur ad sacrificia offerẽda: sed templa, & altaria instituuntur h angelis, & sanctis. ergo ẽt sacrificia possunt eis offerri.

SED CONTRA est, q dicitur Exodo 22. Qui immolat dijs, occidetur, preter Domino soli.

RESPON. Dicẽdũ, q sicut dictũ* est, oblatio sacrificij fit ad aliqd significãdũ. Significat aũt sacrificiũ qd offert exterius, interius spũale sacrificium, quo aĩa seipsam offert Deo, sm illud Psalmistæ. Sacrificium Deo spũs cõtribulatus: qa sicut sup. dictũ* est, exteriores actus religionis ad interiores ordinant. Aĩa aũt se offert Deo in sacrificiũ, sicut principio suæ creationis, & sicut fini suę beatificationis. Secũdũ aũt uera fidẽ solus Deus est creator animarum nostrarũ, ut in 1. habitũ* est. In solo ẽt eo animæ nostræ beatitudo consistit, ut supra dictũ est†. Et iõ sicut soli Deo summo debem' sacrificiũ spũale offerre, ita ẽt soli ei dẽmus offerre exteriora sacrificia. *Sicut ẽt orãtes atq; laudantes ad eũ dirigimus significantes uoces, cui res ipsas i corde quas significam', offerimus, ut Aug. dicit 10.* de ciui. Hoc ẽt uidem' in oĩ republica obseruari, q summũ rectorẽ aliquo signo singulari honorãt qd cuicũq; alteri d ferret, esset crimẽ lęsę maie. Et iõ i lege diuina statuit pęna mortis his q diuinũ honorẽ alijs exhibẽt¶.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q nomen diuinitatis cõicatur aliquibus non per æqualitatẽ, sed per participationem: & iõ nec æqualis honor eis debetur.

AD II dicẽdũ, q in oblatione sacrificij nõ pẽsat ptium occisi pecoris, sed significatio, qua hoc fit i honorẽ summi rectoris toti' uniuersi. Vñ sicut * Aug. dicit 10. † de ciuit. Dei, Dæmones ñ cadauerinis nidorib', sed diuinis honorib. gaudent.

AD III dicẽdũ, q sicut Aug. dicit 8. † de ciui. Dei. Nõ cõstituim' Martyrib' tẽpla sacerdotalia, qñ nõ ipsi, sed De' eorũ nobis ẽ Deus. Vñ sacerdos nõ dicit, Offero tibi sacrificiũ Petre, uel Paule: sed Deo de illorum uictorijs grãs agimus. & nos ad imitationẽ eorum exhortamur.

ARTICVLVS III.

Vtrum oblatio sacrificij sit specialis actus virtutis.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, q oblatio sacrificij nõ sit speciali actus uirtutis. Dicit.n. Aug. 10.* de ciuit. Dei h Verum sacrificium est omne opus quod agitur, ut sancta societate inhæreamus Deo: sed oẽ opus bonũ nõ est specialis actus alicuius determinatæ uirtutis. ergo oblatio sacrificij non est specialis actus determinatæ uirtutis.

¶ 2 Præt. Maceratio corporis, quæ fit p ieiuniũ, ptinet ad abstinentiã: q aũt fit per continentiã, ptinet ad castitatẽ: quæ aũt est in martyrio, pertinet ad fortitudinẽ, quæ omnia uidentur comprehendi sub h sacrificij oblatiõe, sm illud Ro. 12. Exhibeatis corpora uestra hostiã uiuentem. Dicit ẽt Apostolus ad Heb. vlt. Beneficẽtiæ, & cõionis nolite obliuisci, talibus.n. hostijs promeretur Deus: beneficẽtia autem, & cõio pertinent ad charitatem, misericordiam, & liberalitatem. ergo sacrificij oblatio non est specialis actus determinatæ uirtutis.

¶ 3 Præt. Sacrificiũ vr quod Deo exhibet: sed multa sunt q Deo exhibent, sicut ðuotio, orõ, decimę primitiæ, oblatiões, & holocausta. ergo sacrificiũ nõ vr esse aliqs h spalis act' determinatæ uirtutis.

SED CONTRA est, q in lege specialia præcepta de sacrificijs dantur, ut patet in principio Leuit.

RESPON. Dicẽdũ, q sicut supra hitũ est, qñ act' unius uirtutis ordinat ad finẽ alteri' uirtutis, participat quodamõ spẽm eius: sicut cũ quis furatur, ut fornicet, ipsum furtũ accipit quodamõ fornicationis deformitatẽ, ita q si ẽt alias nõ esset peccatũ, ex hoc iã pctm esset, q ad fornicationẽ ordinat. Sic* ergo sacrificiũ est quædam specialis actus laudẽ hñs ex hoc, quòd in diuinã reuerentiam fit, propter qd ad determinatam uirtutem pertinet,

scilicet.

est actus spãlis: oblatio sacrificij ẽ hmõi. ergo &c. In litera siq dẽ primo maior in exẽplo uitiorumque ordinatorũ ad fornicationẽ: deinde minor similiter in utrisque ordinatis ad diuinã reuerẽtiã, declaratur &c. ubi & hẽs diuersitatem inter actus habentes alias spẽs uirtutis, & nõ habẽtes i hoc, q sit ppriẽ dãr sacrificia, illi aũt participatiuẽ dãr sacrificia. Sicut etiam furtum pp fornicationem est participatiuẽ fornicatio, propriẽ autem actus fornicã dicitur fornicari.

¶ In responsione ad tertium ibidẽ habes proprietatem uocabulorum scripturæ.

Conclu. p

*Li. 10. c. 5 contra faust. c. 21. † Li. 10. de ciuit. Dei c. 19 procul a fi. to. 1. † Li. 8. c. vlti. in principio. 10. f.

Porrecta per totum. 459

* Li. 10. c. 6 in princ. tom. 5.

* 1. 2. q. 18. arti. 6. D. 1175.

scilicet ad religionẽ*. Contingit aũt & ea quę sm aliãs virtutes fiunt, in diuinã reuerentiã ordinari, puta, cũ aliqs eleemosynã facit de rebus pprijs pp Deũ, vel cũ aliqs ppriũ corpus alicui afflictioni subijcit pp diuinã reuerẽtiã: & sm hoc ẽt act' aliarũ uirtutum sacrificia dici possunt. Sunt tñ qdam actus, q non habẽt ex alio laudẽ, nisi qa fiũt pp reuerentiam diuinam, & isti actus propriẽ sacrificia dicunt, & pertinent ad virtutẽ religionis.

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q hoc ipsum q Deo quadam spũali societate volumus inhærere, ad diuinam reuerentiã pertinet: & ideò cuiuscũq; virtutis actus rationem sacrificij accipit ex hoc, q agitur, ut sancta societate Deo inhæreamus.

AD II dicẽdũ, q triplex est hominis bonum. Primum quidẽ est bonũ aiæ, qd Deo offertur interiori quodã sacrificio p deuotionẽ, & orõnẽ, & alios hmõi interiores actus: & hoc est principale sacrificiũ. Secundũ, est bonũ corporis, qd Deo quodammodo offert p martyrium, & abstinẽtia, seu continentiã. Tertium, est bonũ exteriorũ rerum de quo sacrificium offertur Deo, directẽ quidẽ, qñ immediatẽ res nostras Deo offerimus, mediatẽ autem, qñ eas communicamus proximis propter Deum.

AD III dicendum, q sacrificia propriẽ dñr, qñ circa res Deo oblatas aliqd fit, sicut q aĩalia occidebant, & cõburebantur, q panis frangitur, & comedit, & benedicit: & hoc ipsum nomẽ sonat. Nã sacrificium dr ex hoc, q hõ facit aliqd sacrũ. Oblatio aũt directẽ dr, cum Deo aliquid offertur, ẽt si nihil circa ipsum fiat: sicut dicunt offerri denarij, vel panes in altari, circa quos nihil fit. Vnde oẽ sacrificiũ est oblatio, sed non cõuertitur. Primitię aũt oblationes sunt, quia Deo offerebant, vt legitur Deut. 26. Non aũt sunt sacrificia, quia nihil sacrum circa eas fiebat. Decimæ aũt propriẽ loquẽdo nõ sunt sacrificia, neq; oblationes: qa nõ immediatẽ Deo, sed ministris diuini cultus exhibentur.

SVP. Q. V. LXXXV. ART. IIII.

Porrecta per totum. 460

IN art. 4 habes, q duo genera sacrificij sunt omnibus cõmunia, s. interioris mentis oblatio p deuotionem & orationẽ, & oblatio actuũ aliarũ virtutum. Tertium autẽ sacrificij genus est proprium sacerdotibus, & ministris Ecclesiæ, qd hodie in sola Eucharistiæ oblatione essentialiter consistere videtur. Quãuis largo uocabulo in iure etiã inueniatur, iuxta illud Gregorij in benedictione cerei: Suscipe sancte pater incensi huius sacrificium vespertinum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum omnes teneantur ad sacrificia offerenda.

AD QVARTVM sic pcedit. Vr q non oẽs teneantur ad sacrificia offerẽda. Dicit.n. Apo. Rom. 3. Quęcũq; lex loquit, his q sunt in lege loqt: sed lex de h sacrificijs nõ fuit oib' data, sed soli populo Hebræorum. ergo nõ oẽs ad sacrificia tenebantur.

¶ 2 Præt. Sacrificia Deo offerũtur ad h aliqd significãdum: sed nõ est omniũ hmõi significationes intelligere. ergo nõ omnes tenentur ad sacrificia offerẽda.

¶ 3 Pręt. Ex hoc sacerdotes dñr, q sacrificiũ h Deo offerũt: sed ñ oẽs sunt sacerdotes. ergo ñ oẽs tenentur ad sacrificia offerẽda.

*Ar. 1. huius quęst.

SED CONTRA est, quòd sacrificium offerre est de lege naturæ, vt supra habitũ' est. Ad ea aũt quę sunt legis naturæ, omnes tenentur. ergo omnes tenentur ad sacrificium Dei offerendum.

RESP. Dicẽdũ, q duplex est sacrificiũ, sicut dictum* est, quorũ primũ, & principale est sacrificiũ interius, ad qd oẽs tenentur: oẽs.n. tenentur Deo deuotam mentẽ offerre*. Aliud aũt est sacrificiũ exterius, qd in duo diuidit. Nã quoddã est, qd ex hoc solũ laudẽ hẽt, q Deo aliquid exterius offertur in protestationẽ diuinæ subiectionis: & ad hoc aliter tenẽtur illi, q sunt sub lege noua, uel ueteri, aliter illi, qui nõ sunt sub lege. Nã illi qui sunt sub lege*, tenent ad determinata sacrificia offerenda sm legis pcepta. Illi verò q non erãt sub lege: tenebant ad aliqua exterius facienda in honorẽ diuinũ sm cõdecẽtiã ad eos, inter quos habitabant, nõ aũt determinate ad hæc, uel ad illa.* Aliud uerò est exterius sacrificiũ, qñ actus exteriores aliarũ uirtutũ in diuinã reuerẽtiã assumunt, quorũ qdã cadũt sub pcepto, ad quos oẽs tenent: qdã uerò sũt supererogationis, ad quos nõ oẽs tenent*.

*Ar. 1. huius quęst. Conclu. m — Conclu. p — Conclu. e

AD PRIMVM ergo dicendum, q ad illa determinata sacrificia, quæ in lege erant præcepta, non omnes tenebantur: tenebantur tamen ad aliqua sacrificia interiora, vel exteriora, ut dictum* est.

AD II dicẽdũ, q quãuis non oẽs sciant explicitẽ virtutem sacrificiorum, sciũt tamen implicitẽ, sicut & habẽt fidem implicitã, ut supra habitũ* est.

AD III dicẽdũ, q sacerdotes offerũt sacrificia, quæ sunt specialiter ordinata ad cultum diuinum non solum pro se, sed etiam pro alijs: quędam uerò sunt alia sacrificia, quæ quilibet potest pro se Deo offerre, ut ex supra dictis* patet.

*In corp. art. *q. 2. a. 7. *In corp. ar. & art. 1. & 2.

QVAESTIO LXXVI.

De oblationibus & primitijs, in quatuor articulos diuisa.

POSTEA cõsiderandũ est de oblationibus & primitijs.

ET CIRCA hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum aliquæ oblationes sint d necessitate pcepti.

¶ Secundò, Quibus oblationes debeantur.

¶ Tertiò, De qb. reb. fieri dẽant.

¶ Quartò, Spaliter d oblationibus primitiarũ, utrum ad eas hoies ex necessitate teneant.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum homines teneantur ad oblationes ex necessitate præcepti.

AD PRIMVM sic procedit. Vr q homines non teneantur ad oblationes ex necessitate pcepti. Non.n. hoies tẽpore Euãgelij tenent ad obseruanda h cæremonialia pcepta ueteris legis, ut supra habitũ* ẽ: sed oblationes offerre ponit inter cęremonialia pcepta ueteris legis. dr.n. Exo. 23. Trib' uicib' p sin-

SVP. Q. LXXXVI. ART. I.

IN art. 1. q. 86. in responsione ad primũ, grauis occurrit quæstio, Quo pacto saluatur differentia inter cæremonialia, & iudicialia præcepta legis ueteris, si licitẽ potest, & debet modo obseruari hoc cæremoniale mãdatum Exod. 23. Non apparebis in conspectu meo uacuus. Differentia siquidẽ assignata in præcedenti libro, quæ etiam in quæstione sequenti, articulo primo replicatur, est, quòd iudicialia possunt nunc seruari, si princeps ea statuat, cæremonialia autem nõ. Et quo dubitatio, Cũ commune sit utrisque præceptis, quòd nunc licet ea obseruare tanquam vana, hoc est, tanquam obligantia ex authoritate ueteris legis, quia hoc esset euacuare fidẽ Christi, qui legis authoritatem ad praxim totum tempus dãt terminauit,

Porrecta per totum. 461

* 1. 2. q. 103 art. 3. & 4.

Universidad de Deusto Biblioteca

terminauit, differentia ista cōsistit hoc, q iudicialia quo ad ipsam substantiā operis licet obseruare, si noua statuantur authoritate: ceremonialia verò non licet noua authoritate statuere, alioqn mēbra diuisionis non contra se inuicem ponerentur. Et si sic intelligitur, sequitur q pręceptum de oblationibus nō licitū est renouare, aut seruare, cuius contrarium in litera hic dicitur, & ab Ecclesia obseruatur.

¶ Ad hoc dr, q differentia inter cæremonialia, & iudicialia nō est intelligēda quo ad substantiā operū absolute, sed secūdū eandem rōnem formalē, hoc est, q licitū est iudicialia olim in lege facere iudicialia in ciuitate uel regno: sed nō est licitū cæremonialia olim in lege, facere cæremonialia in Ecclesia Dei. Sic enim intellecta differentia illa, ex opposito mēbro optime distincta formaliter saluat. Quo ad substantiam namq; operis licitum est id qd erat cæremoniale facere, ut patet, si q se cā sanitatis circumcideret. Et licet sensus iste sit uerus & intentus, ex eo tñ non habetur solutio motæ difficultatis de oblationibus, quoniā oblationes inter cęremonias erant, ut hic, & ex pcedenti lib. q. 101. art. 4 ad ultimū habes, & nunc inter cæremonialia connumerant qñ Deo offeruntur in protestationē subiectionis nostræ, & ipsa oblatio cultus est Dei exterior. Si ergo nō licet olim cæremonialia nūc ut cęremonialia exercere, quomodo hięc sint oblationum cęremoniæ nūc fiendum restat.

¶ Si quis aūt diligenter inspiciat rōnem, quare cæremonialia sunt mortifera, & Ecclesiæ consuetudinē, uidebit q nō est una omniū cæremonialium rō, & distinguet inter ea, aliq; inueniet q̄dā posse institui cæremonialia, quę etiā olim erāt, sicut de iudicialibus cōstat, q̄dā aūt nō. Cæremonialium. n. quædam cōtinent in se figuram Chri futuri, ut sacrificia, & sacramenta: & hęc assumere in cæremonias nihil aliud est, q̄ q̄ diceri Christū adhuc non uenisse, sed uenturū, ut Aug. cōtra Faustum, & author in pcedēti li. q. 103. ar. vlt. dixerunt. Propter qđ sine pctō mortali seruari nō nequeūt. Quędā uerò ad diuinā reuerentiā tantūmō spectāt, nihil implicantes de Christo uenturo, aut statu populi Hebræi expectantis Christū, quēadmodū obseruatio sabbathi cōmitetur. Et eorū obseruātiā Ecclesia pōt sibi assumere in cæremonias, qa cessat in his ratio, quare sint mortifera: & sub hoc pcedēti cōtinet cæremoniæ oblationū. Ancillatur hunc distinctionē Ecclesiæ authoritas, cū oblationes diuinis, & hmōi odoriferorum, & ablutionē manuū, & panem azymū assumpsit in cæremoniā. Venerationē quoq; templi post partum à mulieribus fieri nō improbat, extra de Purificatione post partū capitulo unico: quæ in ueteri lege oia ad cæremonialia ptinent. Auxiliatur ēt hic authoritas sanctorum ac doctorum in hac quæstione, resoluentes pcēdi, cū iudicialia legalia, s. uel iam q ex lege ueteri ordinata, sic nō ēē sunt mortifera, supposita protestatione legem nō esse per Christum adimpletam: uel quia continēt Christū futurū, quod est eā contra fidei ueram pfessionē. Et propterea illa, quæ significant non futura p Christū uentura, sed q̄ semp fieri, aut haberi debēt, vt

* Greg. 7. & habet de Consecrat. di. 1. c. Omnis Christianus.
* q. præc. ar. 3.
Conclu. m
Conclu. p

gulos annos mihi festa celebrabitis. & postea subdit: Nō apparebis ī cōspectu meo uacu[us]. ergo ad oblatiōes nō tenent̄ nūc homines ex necessitate pcepti.

¶ 2 Præt. Oblatiōes[h] anteq̄ fiāt, in uolūtate hoīs cōsistūt, ut vr̄ p hoc qđ Dñs dicit Mat. 5. Si offers munus tuū ad altare, quasi hoc arbitrio offerētiū relinquat: postq̄ āt oblatiōes sūt factæ, nō restat loc[us] iterato[h] offerēdi eas. ergo nullo mō aliq's ex necessitate pcepti ad oblatiōes tenet̄.

¶ 3 Præt. Quicūq; aliquid tenet̄ reddere Ecclesiæ, si nō reddat, pōt ad id[h] cōpelli p subtractionē ecclesiasticorū sacramētorū: sed illicitum vr̄ his q offerre noluerit, ecclesiastica sacramēta de negare, sm illud Decretū sextæ synodi, qđ habet̄ 1. q. 1. Nullus q sacrā cōionē dispensat, à pcipiēte gratia aliqd exigat: si verò exegerit, deponat. ergo non tenentur hoīes ex necessitate salutis ad oblationes.

Sed contra est, qđ Gre.* dicit. Oīs Christian[us] pcuret ad missarū solēnia aliqd Deo offerre.

Resp. Dicēdū, q sicut dictū* est, Nomē oblationis cōe ē ad oēs res, q̄ ī cultū Dei exhibent̄: ita q si aliqd exhibeat̄ in cultū diuinū, quasi in aliqđ sacrū, qđ inde fieri dēat, cōsumēdū ē, & oblatio ē & sacrificiū. Vñ Exo. 29. dr̄. Offeres totū arietē in incēsū sup altare. Oblatio ē Dño odor suauissim[us] uictimę Dei. & Leu. 2. dr̄. Aīa cū obtulerit oblationē sacrificij Deo, simul erit ei[us] oblatio. Si verò sic exhibeatur, ut integrū maneat diuino cultui deputādū, vl ī usus ministrorū expēdēdū, erit oblatio, & nō sacrificium. Hmōi[m] ergo oblationes de sui rōne hēnt, q uolūtariè offerantur[n], sm illud Exo. 25. Ab hoīe q offert ultroneus, accipietis eas. Pōt[o] tñ contingere, q aliqs ad oblationes teneatur quadruplici rōne[q].

Primo qdē, ex pcedēti cōuentione: sicut cū alicui cōcedit aliqs fundus Ecclesiæ, ut certis tēporibus certas oblationes faciat: qđ tñ hēt rationē census.

Scdo, pp pcedētē deputationē, siuē pmissionē: sicut cū aliqs offert donatione inter uiuos, vel cū relinqt in testamēto Ecclesiæ aliquā rē mobilē, uel immobilē in posterū soluendam.

Tertio mō, pp Ecclesiæ necessitatē, puta, si ministri Ecclesię nō hērent vñ sustentarētur.

Quarto, pp cōsuetudinē. Tenent̄. n. fideles in aliqb. solēnitatib. ad aliquas oblatiōes cōsuetas: tñ in his duobus ultimis casib. remanet oblatio quodāmō uoluntaria, s. quātū ad quātitatem, uel specię rei oblatæ.

Ad primum ergo dicēdū, q ī noua lege hoīes nō tenent ad oblationes cā solēnitatū legaliū, ut in Exodo dr̄, sed ex quibusdā aliis causis, ut dictū* est.

Ad II dđm, q ad oblationes faciēdas tenent aliq, & anteq̄ fiāt, sicut ī primo, & tertio, & quarto mō: & ēt postquā eas fecerint p deputationē, siue pro missionē. Tenent. n. realiter exhibere quod est Ecclesię p modum deputationis oblatum.

Ad III dđm, q illi[d] q oblationes dbitas ñ reddūt, pñt puniri p subtractionē sacrorū, nō per ipsū sacerdotē, cui sūt oblationes faciēdę, ne uideat̄ p sacrorū exhibitionē aliquid exigere, sed per superiorem aliquē.

Articulus II.

Vtrum solum sacerdotibus debeantur oblationes.

Ad secundum sic pcedit. Vr̄ q oblatiōes ñ solū sacerdotib[us] deant. Inter oblatiōes. n. pcipuè videm[us] eē, q̄ hostiis sacrificijs deputant: sed ea q̄ pauperib[us] dant, ī scripturis[h] hostię dīr, sm illud Heb. vlt. Beneficētię, & cōionis nolite obliuisci. Talibus. n. hostijs promeretur Deus, ergo multo magis oblationes pauperibus debentur.

¶ 2 Præt. In multis parochijs[h] monachi de oblationibus partē hēnt: alia aūt est cura clericorū, alia monachorū, ut Hie.* dicit: ergo nō solū sacerdotibus oblationes dēnt.

¶ 3 Præt. Laici de volūtate Ecclīæ emūt oblatiōes, ut panes, & hmōi: sed nō nisi ut hęc ī suos usus cōuertāt. ergo oblatiōes possūt ēt ad laicos[h] ptinēr.

Sed contra ē, qđ dicit Canō Damasi Papę, & habet̄ 10. q. 1. Oblationes q̄ intra sanctā Ecclesiā offerunt̄ tantūmō sacerdotibus, q quotidie Dño seruire vñr, licet comedere & bibere: quia in uetere testamēto phibuit Dñs panes sanctos comedere filijs Israel, nisi tātummodo Aarō, & filijs eius.

Conclusio. Pars. 2.
* In corp art.
D. 916.
Perfecta per totum. 462
* Ad Hæliodorū de laude vitę solitariæ à medio to. 1.
* Habet 10. q. 1. c. hanc consuetudinem.

vt purificatio, ablutio, & azyma, q̄ significāt deuotionē, mūditiā, synceritatē, ac veritatē, aut simplicē reuerentiā, ut purificatio post partū quārū ad abstinentiā ingressus Ecclesię & oblationes, licite fieri possint nō ut legis cęremoniæ, sed ut ab Ecclesia sunt, & fiūt. Hęc aūt esse de mente authoris inuenies in 3. sent. di. 37. ar. 5. quæstiuncula 3. Et tñ etiam di. 1. qō. 2. ar. 5. quæstiuncula 1. q. 2. ar. 2. quęstiuncula 3. Et in 3. parte q. 83. ar. 5. Et sic saluatur dicta differētia inter iudicialia, & cęremonialia. q iudicialia omnia possūt assumi, cæremonialia uero nec oia proprie, nec principalia, sed quædam tantum communia, & secundaria assumi possunt.

¶ In ratione ad tertiū eiusdē articuli, videq nō ad rem, sed apparentiā respicit rō dicens, quare sacerdos non dēt priuare sacramentis negantē debitas oblationes, ne s. uideat̄ p sacro exigere. Oportet n. sacerdotes his, qui foris sunt, testimonium habere. Si tñ negaret puniendo peccatorē, nō esset secundū ueritatē symoniacus: usurparet tñ sibi superioris iurisdictionē, ad quem spectat priuatio sacramenti pro hac causa.

¶ Sed hic insurgit dubiū, qđ faciet sacerdos in tali casu, si ministrat sacramētum existenti in peccato mortali, peccat: si nō ministrat, peccaret. ergo perplexus.

¶ Ad hoc dr, q sacerdos dēt charitatiuè monere hoīem non reddētē debitas oblationes, ut talē sit paratus cōsulere cōsciētiæ suę iuxta boni viri arbitrium. Et si quidē consenserit, pōt illi tñ bono statu per hoc existēti ministrare sacramenta. Si non cōsenserit, procedit contra illū debet, q non propterea quia ad eū pertinere debent oblationes, sed quia ille non est paratus cōsciētiæ suę cōsulere, negat ei sacramēta, donec superior consultus prouideat, & sic dēt denunciare superiori. Et interim nō tanq̄ iudex, sed tanq̄ deuitans participare i peccato mortali cū illo, negare sacramēta illi. Non remanet ergo perplexus, nec oportet eum vsurpare sibi superioris potestatem.

SVP. Q. LXXXVI. ARTIC. III.

In ar. 3. eiusdē q. omisso secūdo, aduerte in ratione ad tertium, q triplex rō illicitæ oblationis animalis cęci, aut claudi, hic distinguitur, q prima penes improportionē oblatæ rei ad sacrificium: secūda penes hoc, q res ipsa contēptibilis cōtemptibilem reddet diuinum cultū: tertia penes uotum uitium attendit. Propter primam namq; non licet unum acetum, aut farinam quasi corruptam offerre p sacrificio Eucharistiæ, q̄m immaculato sacrificio sola immaculata materia pportionata est. Propter secundā, uestes concubinarū nō debent, vbi sunt eorum, in sacras trāsferri uestes. Propter tertiā, qui uouit uitulum, non satisfacit, si infirmum offert: qa uotū intelligitur de uitulo in bono statu. Vbi ergo qualem hēt rem Deo quis offert, & nihil horū incōueniētium sequitur, bene facit.

Conclu. m
Conclu. p
Conclusio in 1. pars 1. Pars 2. Pars 3.
** Refert simile 12. q. 1. c. a. habebat. Ex Hier. Math. 17. Lib. tom 3.
* Citat 1 argu. Sed cōtra 10. q. 1. Hanc consue.

Resp. Dicēdum, q sacerdos quodāmō constituit̄ sequester, & medius iter populū, & Deū, sicut de Moyse legitur Deut. 5. ideo[m] ad eum pertinet dōgmata, & sacramēta exhibere populo: & iterū ea, quę sunt populi, puta, pces, & sacrificia, & oblationes per eū Dño debent exhiberi,* sm illud Apost. ad Hebr. 5. Omnis pontifex ex hominibus assumptus, p hominibus constituitur in his, q̄ sunt ad Deū, ut offerat dona, & sacrificia p peccatis. Et iō[o] oblationes, q̄ à populo Deo exhibētur, ad sacerdotes ptinēt nō solū ut eas in suos usus cōuertat, verū ēt ut fidelr eas dispēsent,[q] partim quidē expendendo eas in his, q̄ pertinent ad cultum diuinū: partim uerò in his quæ ptinent ad propriū uictum: qa q altari deseruiunt, cū altari participant, ut dr̄ 1. ad Corinth. 9. partim etiam in usus pauperū, qui sunt, quantum fieri potest, de rebus Ecclesiæ sustentandi: quia & Dominus in usum pauperum loculos habebat, vt Hierony.* dicit super Matthæum.

Ad primum ergo dicendū, q ea quæ pauperibus dant̄, sicut non proprie sunt sacrificia, dñr tñ sacrificia, inquantū eis dant̄ pp Deum: ita ēt sm eandem rationem oblationes dici pñt, tñ non proprie dictę, quia non immediate Deo offeruntur. Oblationes uero pprie dictæ in vsū pauperum cedunt non p dispēsationē offerentium, sed per dispensationem sacerdotum.

Ad II dicēdū, q monachi, siuè alij religiosi pñt oblationes recipere tripl̄r. Vno mō, sicut pauperes per dispensationē sacerdotū, uel ordinationē Ecclesiæ. Alio mō, si sint ministri altaris: & tūc pñt accipere oblationes sponte oblatas. Tertio mō, si parochiæ sint eorum: & tunc ex debito pñt accipere oblationes taquam Ecclesiæ rectores.

Ad III dicēdum, q oblationes postq̄ fuerint consecratæ, non pñt cedere in usum laicorum, sicut uasa, & uestimēta sacra: & hoc modo intelligitur dictum Damasi Papæ. Illa verò, quæ non sunt consecrata, pñt in usum laicorum cedere ex dispensatione sacerdotum siuè p modum donationis, siue per modum uenditionis.

Articulus III.

Vtrū homo possit oblationes facere de omnibus rebus licitè possessis.

Ad tertium sic pcedit. Vr̄ q nō possit hō oblationes facere de oib[us] reb. licite possessis: Quia sm iura humana, turpiter facit meretrix in hoc q est meretrix, non tñ turpiter accipit, & ita licitè possidet: sed[h] nō licet de ea facere oblationē, sm illud Deuter. 23. Nō offeres mercedē pstibuli in domo dñi Dei tui. ergo nō licet facere oblationē d oib[us] licitè possessis.

¶ 2 Pręt. Ibidē prohibet, q pretiū canis non[h] offerat in domo Dei: sed manifestum est, q pretiū canis iustè uenditi, iustè possidet. ergo nō licet de omnibus iuste possessis oblationē facere.

¶ 3 Pręt. Malac. 1. dr̄. Si offeratis claudū, & lāguidū, nōne malū ē? & claudū, & lāguidū ē aīal iustè possessū.[h] ergo vr̄ q ñ d oī iustè possessio possit oblō fieri.

Sed contra ē, q dr̄ Prou. 3. Honora dñm Deū tuum de tua substantia: ad substantiā autem hominis pertinet quicquid iustè possidet. ergo de omnib. iustè possessis potest fieri oblatio.

Resp. Dicēdū, q sicut Aug. dicit ī libro,* de uerbis dñi: Si d pdaueris aliquē inualidū, & de spoliis eius dares alicui iudici: si p te iudicaret, tāta uis est iustitiæ, ut & tibi displiceret. Nō est talis Deus tuus, qualis nō debes esse nec tu. Et iō dr̄ Eccl. 34. Immolatis ex iniquo oblatio est maculata. Vñ patet q[m] de iniustè acq̄sitis, & possessis nō pōt oblatio fieri.[n] In ueteri aūt lege, ī qua figurę seruiebat, quędā pp significatione reputabant immunda, q̄ offerre non licebat: sed in lege noua oīs creatura Dei reputat̄ mūda, ut dr̄ ad Ti. 4. Et iō[o] quantū est de se, de quolibet licite possesso pōt oblatio fieri. Per accidēs aūt cōtingit, q de aliquo licitè possesso oblatio fieri nō pōt:[q] puta, si uergat in detrimētū alterius, ut si filius aliqs offerat Deo id, vñ dēt prēm nutrire, quod Dominus improbat Matth. 15. Vel pp scandalum, uel pper contemptum, uel aliquid aliud hmōi.

Ad primum ergo dicendum, q[a] in ueteri lege prohibebatur oblatio de mercede prostibuli propter immunditiam: in noua autem lege propter scandalum, ne uideatur Ecclesia fauere peccato, si de lucro peccati oblationem recipiat.

Perfecta per totum. 463
* Sermo 14. ante medium. tom. 10.
Conclu. m
Conclu. p
Per capita conclusionis 2.
D. 917.

Universidad de Deusto Biblioteca

SVP. Q. LXXXVI. ARTIC. IIII.

IN art. 4 aduertē q [illegible] dubiū occurrit circa illud qđ pertinet ad ius naturale, vt hō ex reb' sibi datis à Deo aliqd exhibeat ad eius honorē. Quæ tñ de rebus exteriorib. [illegible] aut author intēdit q pterea, q in sacrificiū offerunt, adhuc iō naturalis dictat alias eē Deo offerēdas: aut replicat id qđ de sacrificij exterioris oblatione dixit. Si primū tēdit, oportet hoc sup aliqua rōe fundari. Dicet n. q [illegible] q sacrificiū est naturale, q aliquo sensibili sacrificio Deū honoremus. Offerre aūt aliter q i sacrificio, uel in ordine ad sacrificiū, vt p altari, & hmōi, qđ sacrificij oblatione ordinant, nulla rōne apparet, cū nulli' ide appareat Deo honor. Sublata nāque ministrorū Dei rōne, q honoris ratio restat, ut Deo primitias frugū offeramus? Nam ex quo nō sacrificatur, sed p modū simplicis oblationis exhibent, dicendum erit Deo: Suscipe has fruges, & relinquendæ erūt: qđ vī ridiculū. Si verò credit replicare qđ de sacrificij oblatione dixerat, sequitur q. nō inferri mē [illegible] oblationes sint de iure naturæ, sed q sacrificia sūt, quod nō oportebat iterari: nec erat dubium de sacrificio, sed de primitijs & oblationibus.
¶ Ad hoc dī, q pcul dubio author intēdit de oblationib', ut distinguuntur cōtra sacrificiū, ut ipsa distinctio ostēdit, & articulorū tit. [illegible] Vī sic hæc esse dña inter dictamē naturalis rōnis ad sacrificiū, & oblationes, q ad sacrificium naturalis rō hēt sola ueritate naturali dictat quasi absolutè ad Deū honorandū: ad oblationes verò dictat quasi ex suppositione, hoc est, supposito q hæc offerre sint in honore Dei, ita q dictamen rōnis naturalis ad sacrificiū dictat ipsum fieri & eiū esse honorē Dei: oblationib' verò, sup

Porrecta per totum. 464

Ad II dicēdū, q canis fm legē, reputabatur animal immūdum. Alia tñ animalia immūda redimebantur, & corū ptiū poterat offerri, fm illud Leuit. vlt. Si immundum animal est, redimet qui obtulerit: sed canis nec offerebat, nec redimebat, tum qa idolatræ canibus utebantur in sacrificijs idolorū: tum ēt qa significant rapacitatē, de qua non pōt fieri oblatio: sed hæc prohibitio cessat in noua lege.

Ad III dicēdum, q oblatio aīalis cęci, uel claudi reddebat illicita trip'r. Vno mō, rōe ei', ad quod offerebat. Vnde dī Malach. 1. Si offeratis cæcū ad immolandū, nonne malū est? sacrificia aūt oportebat esse immaculata. Secūdo, ex cōtēptu. Vñ ibidē subdit: Vos polluistis nomē meū in eo quod dicitis. Mēsa dñi contaminata est, & quod supponit, contēptibile est. Tertio mō, ex uoto præcedenti, ex quo obligatur hō, ut integrum reddat, qđ uouit. Vñ ibidē subdit: Maledictus dolosus qui hēt i grege suo masculū, & uotū faciēs immolat debile Dño. Et hæ cāæ manēt in lege noua, qbus tñ cessantibus nō est illicitum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ad primitias soluendas hoīes teneantur.

AD QVARTVM sic pceditur. Vī q ad primitias soluendas homines nō teneantur: qa Exo. 13 data lege primogenitorū subditur. Erit quasi signum in manu tua, & ita vī esse præceptum cerēmoniale: sed præcepta b cerēmonialia non sunt seruanda in lege noua. ergo neque primitiæ sunt soluendæ.

¶2 Præt. Primitiæ offerebantur dño pp spāli bñficio illi populo exhibito. Vñ dī Deutero. 26. Tolle de cūctis frugib. tuis primitias, accedesq; ad sacerdotē q fuerit in diebus illis, & dices ad eū. Profiteor hodie corā dño Deo tuo, q igressus sū terrā, p qua iurauit pribus nřis, ut daret eā nobis. ergo aliæ natiōes n tenent ad primitias soluēdas.

¶3 Pręt. Illud, ad qđ aliqs tenetur, dēt esse b determinatū: sed nō inueni nec i noua lege, nec i ueteri dterminata quātitas primitiarū. ergo ad eas soluēdas n tenent homines ex necessitate.

SED CONTRA est, q dī 16. q. 7. Oportet decimas, & primitias quas iure sacerdotū eē sancimus, ab oi populo accipere. * 16. q. 7. c. decimis

RESPON. Dicēdū, q primitiæ ad quoddā genus oblationū ptinent: qa Deo exhibent cū quadā professione, ut habet Deuter. 25. Vñ & ibidē subdit. Suscipiens sacerdos cartallū. i. primitiarū, de manu eius q defert primitias, ponat añ altare dñi Dei tui. Et postea mādatur ei, q dicat. Idcirco nunc offero primitias frugum terræ, quas dñs dedit mihi. Offerebant aūt primitiæ ex speciali cā. s. in recognitionē diuini bñficij, quasi aliqs profiteat se a Deo fructus terræ pcipere, & iō se teneri ad aliqd de hmōi Deo exhibēdū, fm illud 1. Paralipo. vlt. Quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. Et quia Deo dēmus exhibere id, qđ præcipuū est, iō primitias, quasi pcipuū aliqd de fructibus terræ, pceptū fuit Deo offerre. Et quia sacerdos constituit p populo in his q sunt ad Deū, iō primitię oblatæ à populo in usum sacerdotū cedebāt. Vñ dī Nū. 18. Locutus est Dñs ad Aarō. Ecce, dedi tibi custodiā primitiarum mearum. Pertinet aūt ad ius naturale, ut hō ex rebus sibi datis à Deo, aliquid exhibeat ad eius honorē: sed q talibus psonis exhibeat, aut de primis fructibus, aut in tali quātitate, hoc qdē fuit i ueteri lege iure diuino determinatū: in noua aūt lege definit p determinationē Ecclię, ex qua hoīes obligant ut primitias soluāt fm cōsuetudinē přię, & idigētiā ministrorū Eccłię.

Conclu. m — Conclusio. uis pars 1. — Conclu. p — Conclu. s — Conclu. n

AD PRIMVM ergo dicendū, q cęremonialia proprie erant in signum futuri: & ideo ad pręsentiā ueritatis significatę cessauerunt. Oblatio autem primitiarum fuit in signum pręteriti beneficij, ex quo etiam debitum recognitionis causatur secūdum dictamen rationis naturalis: & ideo in generali huiusmodi oblatio manet.

Ad II dicēdū, q primitię offerebant in ueteri lege nō solū pp beneficiū fructuū terrę pmissionis datę à Deo: sed ēt propter beneficium fructuū terrę à Deo datorum. Vnde dicitur Deut 26. Offero tibi primitias frugū terrę, quas dominus Deus dedit mihi. & hęc secunda causa apud oēs est cōmuni. Potest etiam dici, q sicut Iudęis speciali quodam beneficio terram promissionis contulit Deus, ita generali beneficio totí humano gnī cōtulit terræ dominiū, fm illud Ps. 113. Terram autem dedit filijs hominum.

Ad III dicēdū, q sicut* Hier. dicit, ex maiorū traditione introductū est, q q plurimū quadragesimā partē dabāt sacerdotibus loco primitiarū: qui minimū, sexagesimā, vnde vī q inter hos terminos sint primitiæ offerēdæ: fm consuetudinē patriæ. Rōnabiliter tñ primitiarū quātitas nō fuit determinata in lege: qa, sicut dictū ē*, primitię dant p modū oblationis, de cuius rōne est, q sint uoluntariæ.

* Refert in decretal. lib. 3. titu. 30. c. [illegible] medio illius.

*In corp. art.

posito q sint i honorē Dei, dictat aliqd esse ex rebus à Dño nobis collatis ipsi offerēdū. Esse āt huiusmodi oblationes i honorē Dei supponit ministros diuini cultus dispensatores hmōi oblationū, corā qbus fiat hmōi pfessio receptarū rerū à Deo. Propter quod à principio sola sacrificia fuisse uidentur, ut Abel & Cain oblationes testantur. Vtique n per modū sacrificij sua offerebāt.

¶ In ratione ad primū eiusdē articuli, aduerte q author implicitē et hic in loco distinguit cæremonialia in cæremonias propriè tacito altero mēbro, qđ erat in cæremonias cōiter. Et vtroq; cæremonię ppriè tunc illæ de qbus dī, q nō pñt sine peccato seruari, qa sunt in signū futuri: secus aūt ē de cæremonijs cōiter. Hæ n. ut pdiximus, hęc assumi, & cōstitui ab Ecclesia, ut de primitijs fecit, quas sub cæremonialibus pceptis cadere nō est dubiū, cum in Dei honorem immediatē exhiberentur, & ipsa exhibitio nō nisi est cultus Dei.

¶ In ratione ad ultimū aduerte, q primitiarū exhibitio hēt scilicet ipsam re dandā, & modū dādi. Si cōsideret res data, sic cadit sub obligatiōe pcepti statuentis, q primitiæ dētur. Si uero cōsideret modus dādi, quia s. datur p modū oblationis q est spontanea sic hēt, q nō sit certa quantitas primitiarū obligatoria ex lege, sed vt cū arbitrio offerentium pensanda relicta &c.

SVPER Q. LXXXVII. ART. I.

IN art. 1. q. 87. aduerte primo originalem radicē, vnde determinatio decimæ partis exhibēdæ ministris diuini cultus puenerit. Cū e. duodenatio numero tribuū sit, Statutū aūt Deus, cū essent duodecim, vt duodecima [illegible] Dei ministro, in duabus partibus ceteras excederet. Nā singulis vnde cim tribubus singulis tim dadecē partibus nouē reddebāt, & decima dabatur duodecim æ leuitarū. Et sic qlibet habebat nouē partes, & duodecima habebat vndecim, quia habat decimā qlibet vndecim. Et ex pceptum hoc vt in littera dr, esset iudiciale ordinatum ad æqualitatē in populo illo seruādam, duplex iō huius excrescētiæ assignatur in littera. Primò, ut seruaretur æqualitas pportionis, ut s. ministri diuini cultus, q erant nobiliores, ex hoc ipso, q ad nobiliis ministerium addicti sunt, honorabili' viuerent. Scdò, ut uel sic seruaretur æqualitas simpliciter inter Leuitas, & alios, qđ inter tot futuras trāsgressiones aut nō dādo, aut non exactè, saluaret' saltē æqualitas simpliciter, cum tamen proportionis deberet saluari.

¶ In cōdFar. dubium occurrit circa hoc pceptum decimarū dicitur iudiciale. Nā vide q sit cæremoniale: qđ differentia inter iudicialia & cæremonialia hæc est, q cæremonialia ad diuinū cultum, iudicialia ad populum, æqualitatē, & pacem spectant. Constat aūt q decimæ ad diuinū cultū, immò ad Deū ipsum ordinabantur in recognitionē sui vniuersalis dominij, ut patet extra, de decimis c. Tua nobis. ergo est cæremoniale.

¶ Ad hoc dī, q differentia inter cæremonialia & iudicialia, intelligenda est sic: cæremonialia sunt q ad Deū, vel diuini cultū immediatē referunt'. Illa aūt ñ me diate æqualitatē populi, & ministrorū, aut ministrorum inter se ad Deū referunt, ad iudicialia ptine spectāt. Vnūquodq; n. pcipit id qđ directè, & immediatè hēt, iudicādum est. Quia igitur decimatio p se directè, & immediatè ordinat' ad æqualitatē inter ministros Dei, & populi seruandam, ac etiam inter ministros inter se, & mediante hac ordinatur ad Deum: sic inter iudicialia, non cæremonialia, est pcepta cōputandum. Decretalis uero illa intelligenda est mediatè & facto, non immediatè & directè. Non. n. decimæ sunt institutæ vt immediatè Deo offerantur in signū vniuersalis dominij, sicut sacrificia, oblationes & primitiæ: sed sunt institutæ, ut sint domo Dei cibus p eius ministris, ut dicitur Malach. 3. sed ex hoc ipso, q ad honorabilem ministeriū Dei victum ab uniuersis dantur, significatur, ac profitentur, quod Dominus ministeriū est ille, cuius ministris hæc dantur, sicut populos tributa ministris regis, profitetur regem dominū suum esse.

QVAESTIO LXXXVII.

De Decimis, in quatuor articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de decimis.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrū homines teneantur ad soluendas decimas ex necessitate præcepti.

¶ Secūdò, De quibus rebus sint decimæ dandæ.

¶ Tertiò, Quibus debeant dari.

¶ Quartò, Quibus cōpetat eas dare.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum homines teneantur dare decimas ex necessitate præcepti.

Porrecta per totum. 465 Quol. 2. artic. 8. & quo 6. ar. 10. cor. Et Hebr. 7.

AD PRIMVM sic procedit. Vī q homines non teneantur dare decimas ex necessitate pcepti. Præceptū. n. de solutione decimarū in lege ueteri datur, ut patet Leuit. 27. Oēs decimæ terræ siuē de frugibus, siuē de pomis arborū, Dñi sunt. & infra: Omniū decimarū ouis, & bouis, & capræ, q sub pastoris virga trāseūt, qcquid decimū venerit, sanctificabit Dño. Nō aūt pōt cōputari hoc inter præcepta moralia: quia ratio naturalis non magis dictat, q decima pars debeat magis dari, q nona, vel undecima. ergo uel ē præceptum iudiciale, uel cæremoniale: sed, sicut supra habitū est*, tēpore gratiæ nō obligantur hoīes neq; ad pcepta cæremonialia, neq; ad iudicialia ueteris legis. ergo hoīes nūc non obligāt ad decimarū solutionē.

* 1. 2. q. 103. art. 1. & q. 104. art. 3.

¶2 Præt. Illa sola hoīes seruare tenētur tempore gratiæ, quę à Chro p Apostolos sunt mādata, fm illud Mat. vlt. Docentes eos seruare oīa, quæcumq; mādaui nobis. Et Paulus dicit Actuum 20. Non enim subterfugi, quominus annūtiarē vobis omne consilium Dei: sed neq; in doctrina Chri, neq; in doctrina Apostolorum aliqd continet de solutione decimarum. Nā q Dominus de decimis dicit, Mat. 23. Vę vobis, qui decimatis mentā, & rutam &c. hęc oportuit facere, ad tēpus pręteritū legalis obseruantię referendū vī. dicit. n.* Hilarius sup Mat. Decimatio illa olerū, q in pręfigurationē futurorū erat vtilis, nō debebat omitti. ergo hoīes tēpore gratię non tenentur ad decimarum solutionem.

* Canone 14. circa medium.

¶3 Pręt. Homines tempore gratię non magis tenentur ad obseruantiam legalium, q ante legem: sed ante legem non dabātur decimę ex pręcepto, sed solū ex uoto. Legitur enim Gen. 28. q Iacob uouit uotū dicens. Si fuerit Deus mecū, & custodierit me i via qua ambulo &c. cūctorum, q dederis mihi, decimas offerām tibi. ergo etiā neq; tempore gratię tenentur homines ad decimarū solutionem.

¶4 Pręt. In ueteri lege tenebantur hoīes ad triplices decimas soluēdas, quarū quādā soluebāt Leuitis. dī. n. Num. 18. Leuitę decimarū oblatione cōtenti erunt, quas in usus eorū, & necessaria separaui. Erant quoq;

¶ In cōdEar. dubium occurrit circa illud, q determinatio decimæ partis soluendæ, est authoritate Ecclesiæ, tēpore nouæ legis instituta secundū quādā humanitatē, vt sc. nō minus populus nouæ legis, ministris noui testamenti exhiberet. Vñ. n. irrationabile, atque iniquū uī q huiu determinatio decimæ sit ratione dicta, in iniqua, ad hoc alias. Et quidē q sic irrationabilis, probatur ex hoc, q non est similis proportio tribus Leuitarū ad reliquas tribus, & clericorum curatorū, q-bus solis debētur decimæ ad populum Christianum, qđ tribus Leuitarum erat duodecima pars illi' populi, clerus autem dictus non est forte centesima pars populi Christiani. Licet n. sint multi curati nō habētes censū ultra sub sua cura, computando tamen paruas cum magnis parochijs, cōputāt' unā eorū coadiutoribus, ut sunt canonici cathedralium, & similium ecclesiarum, qbus debētur decimę, si transcendit centesimam, non transcendit forte octuagesimam partē Christiani populi, hoc pręsertim peraccidens seruato, q scilicet non habent uxores, & filios, qui in personæ in tribu Leuitica rum computabantur ad integrandam partem duodecimā. Cū igitur notabilis nalde excessus sit inter populū Christianum, & suum clerum, atque populum Israel, & Leuitas, consequens est quod irrationabile sit in noua lege seruari determinationē decimæ partis in lege veteri statutam. Quod autem sit iniqua, patet ex hoc, q qa secundum hoc, si clerus est quinquagesima

Universidad de Deusto Biblioteca

aliæ decimæ, de qb' legit Deutero. 14. Decimā partē separabis de cūctis frugibus tuis, q̄ nascunt i terra pannos singulos, & comedes i cōspectu Dñi Dei tui in loco quē elegerit Deus. Erant quoq; & aliæ decimę, de qbus ibidē subdit. Anno tertio separabis aliā decimā ex oib', q̄ nascunt tibi eo tēpore, & repones ītra ianuas tuas, ueniet que Leuita, q aliā nō hēt partē neq; possessionē tecū, & peregrinus ac pupillus, & uidua, q intra portas tuas sunt & comedet, & saturabuntur: sed ad' secūdas & tertias decimas homines non tenentur tempore gratiæ. ergo neq; ad primas.

¶ 5 Præt. Qd sine determinatione tēporis debet, nisi statim soluatur, obligat ad pctm̄. Si ergo hoies tēpore gratiæ obligarentur ex necessitate pcepti ad decimas soluēdas i terris, in qbus decimæ nō soluunt, oēs essent in' pctō mortali, & p cōsequēs ēt ministri Ecclesiæ, dissimulando: qd vr̄ incōueniēs. nō ergo hoies tēpore grę ex necessitate tenent ad solutionē decimarū.

SED CONTRA ē, qd Aug. dicit, & habetur* 16. q. 1. Decimę ex debito requrunt, & q eas dare noluerint, res alienas inuadūt.

RESPON. Dicēdū, q decimæ in ueteri lege dabant ad sustētationem ministrorū Dei. Vñ dr̄ Malac. 3. inferte omnē decimationē i horreū meū, ut sit cib' i domo mea. Vñ pceptū d solutione decimarū partim qdem erat morale inditū naturali rōne, partim āt erat iudiciale, ex diuina institutione robur habēs. Qd.n. eis, q diuino cultui ministrabāt ad salutem populi totius, populus necessaria uict' ministraret, rō naturalis dictat, sicut & his q cōi utilitati inuigilant. s. principibus, & militibus, & alijs hmōi stipendia uictus debent à populo. Vnde & Apostolus hoc pbat 1. ad Cor. 9. p humanas cōsuetudines dicēs. Quis militat suis stipēdijs vnquā? aut quis plātat uineam, & de fructib' eius nō edit? Sed determinatio certæ ptis exhibēdæ ministris diuini cult', nō est de iure naturali, sed est itroducta istitutione diuina fm cōditionē illius populi, cui lex dabat, q cū in duodecim trib' esset diuisus, duodecima tribus. s. Leuitica, q̄ tota erat ministerijs diuinis mācipata, possessiones nō hēbat. Vñ cōueniēter institutū est, ut reliquę undecim tribus decimā partē suorū puentuū Leuitis darēt, ut honorabilius uiuerēt, & qa ēt aliq p negligētiā erāt trāsgressores futuri. Vñ quātū ad determinationē decimæ partis erat iudiciale, sicut & alia multa spāliter in illo populo istituta erāt ad æqualitatē inter hoies adinuicē cōseruādā fm populi illius conditionē, q̄ iudicialia pcepta dñr: licēt ex cōsequēti aliqd significarēt in futurū, sicut & oia eorū facta, fm illud 1. ad Cor. 10. Omnia in figurā contingebant illis: in quo cōueniebant cū cæremonialibus pceptis, q̄ principaliter instituta erūt ad significādū aliqd futurū: vñ & pceptū de decimis soluēdis significat aliqd in futurū. Qui.n. decimā dat, quæ est perfectionis signū, eo q denarius quodāmodo numerus pfectus, quasi primus limes numerorū, vltra quē numerū nō pcedūt, sed reiterātur ab vno, nouē sibi partib' reseruatis, ptestat quasi i quodā signo ad se ptinere impfectionē: pfectionē verò q erat futura p Christū esse expectandā à Deo. Nec tñ pp hoc est cæremoniale pceptū, sed iudiciale, vt dictū* est. Est āt hæc differētia inter cæremonialia & iudicialia legis pcepta, vt supra† diximus, q cæremonialia, illicitū est obseruare tpe legis nouæ. Iudicialia verò etsi nō obligēt tpe gratiæ, tñ possunt obseruari absq; peccato, & ad eorū obseruātiā aliq obligant, si statuātur authoritate eorū, quorū est cōdere legē. Sicut pceptū iudiciale veteris legis est, q q furat' fuerit ouē, reddat quatuor oues, vt legit Exo. 22. Qd si ab aliquo rege statuat, tenent ei' subditi obseruare. Ita ēt determinatio decimæ partis soluēdę, est authoritate Ecclæ tpe nouæ legis instituta fm quādā humanitatē, vt. s. nō min' popul' nouę legis ministris noui testi exhiberet, q̄ populus veteris testi exhibebat: cū tñ populus nouæ legis ad maiora obliget, fm illud Mat. 5. Nisi abūdauerit iustitia vra plus q̄ Scribarū & Pharisæorū, nō intrabitis in regnū cælorū: & cū ministri noui testi sint maioris dignitatis, q̄ ministri veteris testi, ut probat Apostolus secūdę ad Corin. 3. Sic ergo patet, q ' ad solutionē decimarū hoies tenent partim qdē ex iure naturali, partim ēt ex institutione Ecclesię: quę tñ pēsatis opportunitatibus tēporū, & psonarū, posset aliā partē determinare soluēdā.' Et per hoc patet rñsio ad Primum.

AD 2m dicēdū, q pceptū de solutiōe decimarū, quātū ad id qd erat mortale, datū ē in Euāgelio à Dño, vbi dicit Mat. 10. Dign' est oparius mercede sua. & ēt ab apło, ut patet 1. ad Cor. 9. sed determinatio certæ partis ē reseruata ordinatiōi Ecclæ.

AD 3m dicēdū, q añ tps ueteris legis nō erāt determinati ministri diuini cultus: sed dr̄ q primogeniti erāt sacerdotes, q duplicē portionē accipiebant. Et ideo ēt n erat determinata aliqua pars exhibēda ministris diuini cult', sed ubi aliqs occurrebat, unusq; sq; dabat ei ppria spōte, qd sibi uidebat. sicut Abraham quodā pphetico istinctu dedit decimas Melchisedech sacerdoti Dei sūmi, ut dr̄ Ge. 14. Et siliter Iacob decimas uouit se daturū, q̄uis n uideat decimas uouisse, q si aliqb' ministris exhibēdas, sed in diuinū cultū, puta ad sacrificiorū consūmationē. Vñ signāter dicit, Offerā tibi decimas.

AD 4m dicēdū, q scdæ decimæ, q reseruabant ad sacrificia offerēda, locū in noua lege nō habēt, cessantib' legalib' uictimis. Tertiæ uerò decimæ, quas cū pauperib' comedere debebāt, i noua lege augent p hoc, q Dñs non solū decimā partē, sed oia supflua pauperibus iubet exhiberi, fm illud Lucæ. 11. Qd superest, date eleemosynā. Ipsę ēt decimæ q̄ ministris Ecclesiæ dantur, per eos debent in usus pauperum dispensari.

AD 5m dicēdū, q ministri Ecclesiæ maiorē cura debēt habere spiritualiū bonorū in populo promouēdorū, q̄ tpaliū colligendorū. Et ideo Apost. noluit uti potestate sibi à Dño tradita, ut. s. acciperet stipēdia uict' ab his qbus Euāgeliū prædicabat, ne daret aliqd impedimētū Euāgelio Chri. Nec tñ peccabāt illi, q ei nō subueniebāt, alioquin Apostol' eos corrigere nō omisisset. Et siliter laudabiliter ministri Ecclesiæ decimas Ecclæ nō requirūt, ubi sine scādalo reqri n posset pp dissue-

pars populi quælibet quadraginta nouem partiū populi nō habebit nisi de decē partibus rerū, nouē i clerus aūt habebit quadraginta nouem partes, habēdo decimam quāq; partem rerū cuiuslibet quadraginta nouem partium populi, & sic non excedet clerus populum in duabus partibus, vt Leuitæ excedebant populum, sed in quadraginta partibus: q est iniquū. Quòd uero tōnemira rō in litera allata probet intētum, patet ex hoc, q vtraq; pcedit a cōi ad propriū, seu à superiori ad inferius determinatē. Licet n. iustitia nostra dēat abundare plus q̄ iudæorū, nō tñ quo ad hāc improportionatā determinationē. Et similiter licet ministri noui testamēti sint honorabiliores, nō tñ debet eis stipēdiū in tanto excessu. Et augetur hoc dubiū de decimis in noua lege, pp decimas psonales, & pp hoc q ex integris fructibus decimæ soluēdæ sūt, quæ si diligēter cōputent, non decima, sed quinta fortè pars clero addicta inuenitur, ut inferius declarabitur: ac p hoc clerus si quinquagesima pars esset populi, excederet quālibet aliā partē populi sibi æqualē nō in quadraginta, sed octoginta partibus decimis.

¶ Ad hoc dr̄, q quia iudiciū de his, q sūt ad finē, ex fine sumēdū est, nō scdm ea, q sunt p accidens, sed scdm id qd est per se, inter decimas in ueteri lege, & noua, hęc est per se differentia, q tunc dabātur pro uictu tantum ministrorum: nunc uero dantur pro uictu ministrorum, & p usu pauperū. Et hoc est, quia ministri ueteris testamenti erant tm̄ ministri diuini cultus: ministri aūt nouæ legis sunt & ministri sacramentorū, ac diuini cultus, & sunt patres pauperū ad imitationē Iesu Christi, qui loculos p sustentatione, & pro pauperibus legitur habuisse Io. 13. Et cursus imitandi formā dedit, Ego sum Pastor bonus. Pastor bonus animā suā dat pro ouibus suis, & a fortiori bona exteriora, qm in maiori includitur minus. Et secūdum Ap. 1. ad Tim. 3. Oportet Episcopū esse hosp. talē. & scdm Hie. ad Damasum. Quęcunq habent clerici, pauperū est, ut dr 16. q. 1. c. Quo & Aug. expresse decimas dari pro usu pauperū adeò asseuerat, ut non dantem decimas, reum tot homicidiorum dicat, quot pauperes ibi mortui sunt, ut habetur ibidē c. Decimę. Author quoq; expresse in hac q. pertransiens dicit, decimas dari ministris, ut p eos dispensentur pauperibus. ex hac rāq; radice solutio omnium oritur. Nā si decimæ in subsidium tm̄ ministrorum dādæ essent, ut in ueteri mandatū erat lege, nescirem ego oppositas obiectiones soluere. libēterq; solutiones audirē aliorū, q scirēt tā excessiuā distributionē ad æqualitatem deducere. Soluere autem ex hoc, q Deus sic mandauit, aut quòd Ecclesia sic mādauit, ut daret Deo, cui nō pōt excessiuè dari, nihil ualet, tum qm̄ præceptū diuinum in lege ueteri de parte decima ab ipso Deo Iesu Christo reuocatū est in cruce cū cæteris iudicialibus, & ceremonialibus pceptis, cum dixit, Consummatum est: tum qm̄ pceptum erat, ut decima pars realium non personaliū cuiusq; vndecim tribuū daretur duodecimæ parti totius populi, & non q quinquagesimæ parti totius populi daretur decima pars cuiusq; quadragianouē. Ecclesiā aūt mandare, ut hoc daf Deo immediatè, falsum imprimis est, quia decimæ quasi stipendia sunt clericorum. Et deinde, q̄ iusta sit ista rerū distributio, si ab Ecclesia fit, oportet ostēdere. Oportet n. iustitiæ distributiuæ locū esse in distribuēdis oneribus, quale est onus decimarū. Dicamus igit, q qa decimæ dantur ministris Dei p seipsis, & pauperib', quos ip habemus nobiscū, nō iusta est distributio oneris huius qua decūq; excedat, qm nūquā tanta ē decima quin tm, vt pauperibus sufficiat, sed ip pauperes remanēt nobiscū iuxta verbū dñi. Et per hoc patet, q nec iniqua, nec irrōnabilis est ista distributio, sed pia mater pro dispensatione pauperū filiorum miserata, filiis hec subsidium eidem attulit.

¶ Et si qs obijciat, q multo ministri Ecclesiæ nō se exhibēt patres pauperū, Rñdet, q rogēdi sūt nō minus ministri ad dispēsandū pauperibus, q̄ populi ad soluēdas decimas, quàto q si in altiori gradu cōstituti magis tenent. Sat. n. est iustitiæ legali ecclesiasticæ, ut illis cōmissa sit dispēsatio pauperes, qui de iure debēt esse patres pauperum. Et sic patet, q nō restat rñdendum nisi obiectis cōtra rōnes allatas in litera. Et ad utramq; simul dicitur, q author non induxit illas ad inferendum determinationem decimæ partis, sed ad ostendendum, q populus nouæ legis ad maiora obligetur ministris Dei, quàm populus ueteris legis: quod satis rationabiliter ostenditur ex illis, ut patet.

¶ Sed adhuc restat literale dubium, quomodo in litera dicitur, quòd Ecclesia secundum quandam humanitatem determinat ut decimam partem ministris soluendam, conformando populum nouæ legis populo ueteris legis, cum hoc sit, ut patet ex dictis, potius secundum inhumanitatem.

¶ Sed ad hoc dicitur, quòd qa solutio decimæ est actus populi ad ministros Dei, utrumq; ē considerari. s. ex parte populi, & ex parte ministrorum. Et licet ex parte ministrorum, considerato eorum paucorum honorabili statu, ut decet, non conformitas ueteri legi determinatio decimæ in noua propter [illegible] tamen ministrorum dignitas attendatur, plus eis deberetur q̄ ministris ueteris legis. Ex parte tamē populi, simpliciter loquēdo, humanū ualdè est, ut non plus in nouo testamento, in quo plus tenemur, ut in litera probatur, quis soluat, quàm soluebat in ueteri. Et scdm hęc intelligenda est lra, ut in ipsis rōnibus patet.

¶ In eodē art. dubiū occurrit, pro quāto dr̄, q decimæ non diuina, sed ecclesiastica authoritate impositæ sunt populo Christiano. Nā oppositū habetur extra de decimis in pluribus capitulis, ut patet in ca. Parochianos, & ca. Aliquibus. ubi hr̄, q ideò decimæ dñr, qa Deus, nō homo sic statuit.

¶ Ad hoc breuiter dr̄, q procul dubio cōstat Deū in sua diuina lege decimas dādas decreuisse, nec hoc inter fideles uertitur in dubiū. Sed diuinum decretum pōt referri ad populū ueteris testamēti, & ad populū nouę legis, & si ad primū referat, hētur obligatiua: si ad secūdū, hēt tm̄ exēplarē, ita q sensus hmōi Decretalū est, Quis Deus in ueteri lege obligauit populū suum ad decimā, dedit nobis exēplum similis obligationis suscipiendæ ab ecclesia tāquā iustę & rōnabilis, & pię. Cū ergo dr̄, q lege diuina, aut Deo iubēte ad decimas tenemur, intellige exēplariter. Nec aliud sancti Patres intellexerūt, q̄ lege onere nos esse liberos tam quo ad iudicialia, q̄ cęremonialia documentum.

¶ In rñsione ad quartū tres decimas si uis late intelligere, uide Hierony. sup Mala. 3. c. & recitatur i Decretis 16. q. 1. c. Reuertimini & extra de dec. c. 1.

¶ In rñsione ad quītū eiusdē articuli, dubiū occurrit, qa cū determinatæ decimæ partim ex iure naturæ, & partim ex authoritate Ecclesiæ, q̄uis ecclesia possit dissimulare oīet ecclesiæ authoritate pendes, nō tñ pōt facere, quin naturæ ius impleat: ac p hoc q nihil decimæ soluit, ut in multis Italiæ locis cōtingit ex cōsuetudine, à peccato non excusatur, utpote iuris naturæ uiolator.

¶ Ad hoc dicitur dupliciter. Primò, q quotiēscunq; aliquis sit debitor alicui, si is cui debetur, [illegible] illi dixit, nulla est uiolatio iniusticię. Ministri autem Ecclesiæ ubi non petunt, fatent uidentur sibi satisfactum. Nec obstat, q omittit petere pp scandalū, ac per hoc nō sponte: qm ministri spirituales, qui ob amorē profectus spiritualis, in filiis omittunt tēporalia sibi debita petere, quales sunt isti, sponte hoc faciunt, qm ex amore charitatis mouentur. Similiter nō obstat, q decimæ nō solum pp ministros, sed pp pauperes dātur à populo Christiano: qm ministri sic sunt patres pauperū in tēporalibus, ut magis sint patres pauperū, & diuitū in spiritualibus. Et ppea cū spirituali profectui populi omissionē decimarū expedire uident, nō sunt rei malæ curæ pauperū. Quāmuis facilius dici possit de hoc, q decimæ sunt de iure naturæ ad uictū ministrorū, nō pro pauperibus, sed hoc ad eleemosynæ ius spectat.

¶ Secundo dr̄, q qa de iure naturæ, decimæ dandæ sunt in subsidiū ministrorū, ideirco si ministri tacentes non indigent, cessat ratio obligationis iuris naturæ. Vbi aūt indigēt, & si non petant, tenentur iure naturæ eis subuenire oēs potētes, & scientes suæ curæ cōmissi, iuxta illud Apostoli ad Gala. 6. Cōmunicet is, qui catechizatur ei, qui se catechizat in omnibus bonis. Nolite errare, De' nō irridet. Qm̄ aūt huiusmodi omissio subueniēdi. s. suis curatis indigentibus, est peccatū ueniale, & qn mortale. Si n. notabiliter ex huiusmodi omissione patiunt, nescirē omittentes sciētes pro modulo suo subuenire huiusmodi pribus, excusare à mortali. Violatur nāq; adeò ius naturæ tūc, vt uirtus iustitiæ, qua debitū huiusmodi pribus debemus, non remaneat. Qm̄. n. iustitiæ pars hæc falsa est cū notabili detrimēto eius, cui ius reddendum est?

¶ In eadē rñsione ad quintū, dubium occurrit, quare author in calce illius apposuit ly fortè, dicendo, Nisi fortè propter obstinationē animi. Videtur nāq; rē clarā sub dubio dicere.

¶ Ad hoc dicit, q qa nolentes dare petentibus ministris decimas, possent allegare aut præscriptionem, aut Ecclesia Romanę tantum donauerit, eo quòd tā diuturno tempore sciuit, & tolerauit.

* Aug. in Sermo. 1. Dominicę 11. post Tri. Et in Ser. de Tēp. 119. 1. 10. Et habet' 16. q. 1. c. Decimæ a medio.

Conclu. m

Conclusionis Pars. 1

* In isto art.

† 1. 2. q. 104. ar. 3.

Concl. p

Concl. f

Universidad de Deusto Biblioteca

tudinē, vel pp aliquā aliā causam. Nec tñ sunt in statu dānationis, qui nō soluūt in locis illis, in quibus ecclesia nō petit, nisi fortè pp obstinationē animi, habentes voluntatē nō soluendi, etiā si ab eis peterentur.

ARTICVLVS II.

Vtrum de omnibus teneantur homines decimas dare.

AD SECVNDVM sic pcedit. Vr̃ q non de oibus teneantur hoies decimas dare. Solutio enim decimarū vr̃ esse ex veteri lege introducta: sed in veteri lege nullū præceptū dat̃ de psonalibus decimis, q̃. s. soluunt̃ de his quæ aliquis acqrit ex proprio actu, puta, de mercationibus, vel de militia. ergo de talibus decimas nullus soluere tenet̃.

¶ 2 Præt. De male acqsitis nō dēt fieri oblatio, vt supra dictū * est: sed oblatiões, q̃ imediatē Deo exhibent̃, magis videntur pertinere ad diuinū cultū, q̃ decimæ quæ exhibētur ministris. ergo etiam nec decimæ de male acquisitis sunt soluendæ.

¶ 3 Præt. Leuit. vlt. Nō mandat̃ solui decima, nisi de frugibus, & pomis arborū, & animalib⁹ q̃ transeunt sub virga pastoris: sed præter hæc sunt q̃dā alia minuta, q̃ homini pueniunt, sicut herbę quæ nascunt̃ in horto, & alia huiusmodi. ergo nec de illis homo decimas dare tenet̃.

¶ 4 Præt. Homo nō pōt soluere nisi id, qđ est in eius potestate: sed nō oia, quæ proueniūt homini de fructibus agrorū, aut animaliū, remanēt in eius potestate, qa quędā aliqñ subtrahūtur p furtū, vel per rapinā: quędā verò qñq; in aliū transferuntur per uenditionē: quędā etiā alijs debētur, sicut principibus debent̃ tributa, & operarijs debent̃ mercedes. ergo de his non tenetur aliquis decimas dare.

SED CONTRA est, qđ dr̃ Gene. 28. Cunctorū, quæ dederis mihi, decimas offeram tibi: sed oia quę homo habet, sunt ei data diuinitus. ergo de omnibus debet decimas dare.

RESPON. Dicēdū, q de unaquaq; re pcipuē est iudicandū s̃m eius radicē. Radix aūt solutionis decimarū est debitū, quo seminātibus spiritualia, debent̃ carnalia, s̃m illud Apost. 1. ad Cor. 9. Si nos uobis spiritualia seminauimus, non magnū est si carnalia ur̃a metam⁹. Sup hoc. n. debitū fundauit Ecclesia determinationē solutionis decimarū. Oia autē quæcūq; homo possidet, sub carnalibus continentur: & ideò de omnibus possessis decimæ sūt soluēdæ.

AD PRIMVM ergo dicendū, q specialis rō fuit, quare in veteri lege nō fuit datū præceptū de psonalibus decimis s̃m cōditionē populi illi⁹, qa. s. oēs aliæ tribus certas possessiones habebāt, de qbus poterāt sufficiēter puidere Leuitis, q carebāt possessionib⁹: nō aūt interdicebāt eis, quin de alijs operibus honestis lucrarentur, sicut & alij Iudęi. Sed populus nouæ legis est ubiq; per mūdū diffusus, quorū plurimi possessiones nō habēt, sed de aliquibus negotijs uiuunt, qui nihil cōferrent ad subsidiū ministrorum Dei, si de eorum negotijs decimas nō soluerent. Ministris ēt nouæ legis arcti⁹ iterdr̃, ne se ingerāt negotijs lucratiuis, s̃m illud secđæ ad Tim. 2. Nemo militās Deo, implicat se secularib⁹ negotijs. Et iō i noua lege tenent hoies ad decimas personales, s̃m cōsuetudinē patrię, & indigentiam ministrorum. Vnde Aug. * dicit, & habetur 16. q. 1. cap. Decimæ. de militia, de negotio, & artificio, redde decimas.

AD SECVNDVM dicēdū, q aliqua male acqrunt̃ dupli. Vno mō, qa ipsa acqsitio est iniusta, puta, qa acqrunt̃ p rapinā, aut furtū, aut usura, q̃ hō tenet restituere, nō aūt de eis decimas dare: tñ si aliquis ager sit emptus de usura, de fructu eius tenet̃ usurari⁹ decimas dare, qa fruct⁹ illi nō sūt ex usura, sed ex Dei munere. Quædā uerò dr̃ male acqsita, qa acqrunt̃ ex turpi cā, sicut de meretricio, & histrionatu, & alijs hmōi, q̃ nō tenet̃ restituere. Vñ de talib⁹ tenent̃ decimas dare s̃m modū aliarū psonaliū decimarū. Tñ Ecclesia nō dēt eas recipe, quā diu sūt i peccato, ne uideat̃ eorū peccatis cōicare: sed postq̃ pęnituerit, pñt ab eis đ his recipi đcimę.

AD TERTIVM dicēdū, q ea q̃ ordinant̃ in finē, sūt iudicāda s̃m qđ cōpetūt fini. Decimarū aūt solutio est debita non pp se, sed pp ministros, quorū honestati nō couenit, ut ēt minima exacta diligētia reqrāt. Hoc. n. in uitiū cōputatur, ut patet per Philos. in * 4. Ethic. & ideò lex uetus nō determinauit ut de hmōdi minutis rebus decimæ dent̃, sed relinqt hoc arbitrio dare uolētiū, qa minima quasi nihil cōputant̃. Vñ Pharisęi quasi pfectā legis iustitiā sibi ascribētes, ēt de his minutis decimas soluebāt. Nec tñ de hoc reprehēdunt̃ à Dño, sed solū de hoc, q maiora. s. spūalia pcepta cōtēnebāt: magis aūt de hoc eos s̃m se cōmēdabiles eē oñdit, dicēs:

hæc

Concl. f

* Ser. de tēp. 119. in fer. 1. Dominica 12. post Trin. to. 10. Et habetur 16. q. 1. c. decimæ.

D. 542.

* Li. 4. ca. aliquātulum a medio. to. 5.

& tolerauit: idcirco author sub dubitatiōe hæc dixit. ¶ In eadē rñsione illo corpori ar. nota, q si gēs aliqua vellet fidē christianā amplecti sine onere decimarum, nō solū ecclesia posset eis hoc cōcedere, qa ecclesiastica authoritate decimę debentur: sed dēret eis hoc cōcedere, qa maiorē debēt habere curā spiritualiū bonorū in populo pmouēdorū, q̃ tēporaliū colligendorū. Et Apostoli exēplo efficere debetēt, ne decimarū on⁹ præstaret impedimētū Euangelio Christi.

Porrecta per totum.
466.
Q. præced.

SVP. Q. LXXXVII. ART. II.

IN arti. 2. eiusdem 87. q. dubiū occurrit circa rationē lit̃æ corpore art. s. Seminantibus spiritualia, debetur carnalia, sub qbus cōtinent̃ quæcūq; possidemus. ergo de oibus possessis debētur decimæ. Videtur nāq; tñ hæc in illatione deficere, q̃ a carnalibus cōtine ad carnalia distributiuē vniuersaliter descendēdo, qđ non licet. sicut nō valet, Animal ambulat. ergo oē animal ambulat, vel, ergo ois speciei animalis aliquod ambulat.

¶ Ad hoc dr̃, q intentio authoris tēdere vt dēt nō ad necessitatē, sed ad rationabilitatē ecclesiastici statuti de soluenda decima oium iustæ possessionū, & tenet discursus su⁹ subintellecta hac ppositione. s. q non est maior rō de vno carnali, q̃ de alio. Hac enim addita ppositione, patet nullū vitiū in illatione inueniri. Si. n. carnalia debent̃, & nō est maior rō de vno, q̃ de alio, consequens est q omnia, aut nullum determinationi subsint.

¶ In eodē ar. in rñsione ad vltimū aduerte, q quia Ecclesia sic statuit, q ex integris fructibus decimæ soluant̃, vt patet extra, de decimis. c. Tua nobis, idcirco author rōnē reddere conat̃ huiusmodi statuti. Et aduerte, q hoc nō intellectū decimis in veteri lege, cū expensa, tributa, ac summa mediętatē fructuum

Concl. m

fortè adæquent, consequēs est, vt ex illis Leuitani habens vnde secum decimas sine semi pa expectarū. aliqui subtracta quere, excederet qualibet aliā nō in duabus, sed in sepiā decimis, partibus. Quod idcirco norādum duxerim, vt aduertas Deū cā excellētem, portionē decreuisse suis ministris, ac per hoc nō durabat Ecclesiæ, si diuini exēplo Decimā mina, excellentia quoqs superdiuit Dei ministris statuerit. Nemo. n. inficiari potest illum esse, qđ ad diuinā sumulatumē. Et aduerte, q hæc de decimis dicūtur dūt. De decimis aūt veris hā rem habes in c. Pastoralis, & vniuersaliter de decimis personalibus vide dictū titulum & tandem defer consuetudini patriæ.

* Ho. 44. i Matth. i opere imperfecto à medio illius, to. 2.

hæc oportuit facere. s. q̃ pe legis, vt Chry. * expōnit. Quod ēt vr̃ magis in quandā decentiā sonare, q̃ in obligationem. Vnde & nunc de huiusmodi minutis rebus non tenentur homines decimas dare, nisi forte propter consuetudinem patriæ.

AD IIII. dicendū, q de his q̃ furto, vel rapina tollunt̃, ille à quo auferuntur, decimas soluere nō tenent̃ anteq̃ recuperet, nisi forte pp culpā, vel negligentiā suā dānū incurrerit: qa ex hoc Ecclesia non dēt dānificari. Si verò vēdat triticū nō decimatū, pōt Ecclesia decimas exigere & ab emptore, quia hēt rē Ecclesiæ debitā: & à vēditore, quia q̃tū est de se, Ecclesiā defraudauit, v nō tñ soluete, alius non tenet. Debent̃ aūt decimæ de fructib. terræ, inquātū proueniūt ex diuino munere: & iō decimæ nō cadunt sub tributo, nec ēt sunt obnoxiæ mercedi operariorū. Et iō nō debēt prius deduci tributa, & prētiū operariorū, q̃ soluant decimæ: sed ante oia debent decimæ solui ex integris fructib⁹.

ARTICVLVS III.

Vtrum decimæ sint clericis dandæ.

AD III. sic procedit. Vr̃ q decimæ nō sint clericis dandę. Leuitis. n. i ueteri testō decimæ dabant, quia nō habebant aliq̃ partē in possessionib. populi, vt hr̃ Nume. 18. sed clerici in nouo testō habent possessiones & patrimoniales interdum, & ecclesiasticas, recipiunt insuper primitias & oblationes pro uiuis, & mortuis. Superfluum ergo est quòd eis decimæ dentur.

¶ 2 Præt. Contingit qñq;, q aliquis hēt domicilium in vna parochia, & colit agros in alia. Vel aliqs pastor ducit gregē p vnā partē anni in terminis vni⁹ parochiæ, & alia pte anni i terminis alterius: vel hēt ouile i una parochia, & pascit oues i alia, i qb. & cōsimilib. casib⁹ nō vr̃ posse distingui qb⁹ clericis sint decimæ soluendæ. ergo non vr̃ quòd aliquibus clericis determinatæ sint soluendæ decimæ.

¶ 3 Præt. Gnālis cōsuetudo hēt in quibusdā terris, q milites decimas ab ecclesia in feudū tenēt, religiosi ēt quidā decimas accipiunt. non ergo vr̃, quòd solum clericis curam animarum habentibus decimæ debentur.

SED CONTRA est, qđ dr̃ Num. 18. Filijs Leui dedi oēs decimas Israel in possessionē pro ministerio, quo seruiunt mihi in tabernaculo: sed filijs Leui succedunt clerici in nouo testō. ergo solis clericis decimæ debentur.

RESPON. Dicendū, q circa decimas duo sūt cōsiderāda. s. ipsū ius accipiendi decimas, & ipsæ res q̃ noie decimæ dant̃. Ius aūt accipiendi decimas spūale est. Cōsequit̃. n. illud đbitū, quo ministris altaris debent̃ sūptus de ministerio, & quo seminātibus spūalia debent̃ tpalia, qđ ad solos clericos ptinet habentes curā aiarū: & iō eis solū cōpetit hoc ius hre. Res aūt q̃ noie decimarū dant̃, corporales sunt: vñ pñt i vsū quorūlibet cedere, & sic pñt ēt ad laicos peruenire.

AD PRIMVM ergo dicendū, q i ueteri lege, sicut dictū * est, speciales q̃dā decimæ deputabant̃ subuētiōi pauperū: sed i noua lege decię dat̃ clericis ñ solū pp sui sustētationē, sed ēt vt ex eis subueniāt paupib. & iō ñ superfluūt, sed ad hoc necessariæ sūt possōnes ecclesiasticæ, & oblões & primitiæ simul cum decimis.

AD II dicendū, q decimę psonales debent̃ ecclę, i cui⁹ parochia hō habitat: decimę verò pdiales rōnabilr̃ magis vr̃r ptinere ad ecclesiā, i cui⁹ terminis pdia sita sūt: tñ iura determināt q i hoc seruet̃ consuetudo diu obtēta. Pastor aūt, q diuersis tpibus i duab. parochijs gregē pascit, dēt pportionalr̃ vtriq; Ecclesiæ decimas soluere. Et qa ex pascuis fruct⁹ gregis pueniūt, magis đbet đcima gregis ecclesię, i cui⁹ territorio grex pascit, q̃ illi, i cui⁹ tritorio ouile locat̃.

AD III dicēdum, q sicut res noie đcimę acceptas, pt ecclia alicui laico tradere, ita ēt pōt ei cōcedere vt dādas decimas ipsi accipiant, iure accipiēdi ministris ecclesiæ reseruato, siuè p necessitate ecclię, sicut in qbusdā militib. decimę debent̃ i feudū p ecclesiā cōcessæ: siuè ēt ad subuentionē pauperū, sicut qbusdā religiosis laicis, vel nō habentib. curā animarū aliquę decimæ sunt cōcessę p modū eleemosynæ: qbusdā tñ religiosis cōpetit accipere decimas ex eo quòd habent curam animarū.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum etiam clerici teneantur decimas dare.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̃ q ēt clerici teneant̃ de-

Concl. m

Concl. p

Ar. 1. huius q̃st. ad 4. pcipuè

SVP. Q. LXXXVII. ARTIC. III.

Porrecta per totum.
467

IN art. 3. eiusdēq. 87. aduerte, q̃ ius decimarū consequitur ministeriū altaris, & seminationē spūaliū non separatim, sed simul, ita q licet aliqui sint ministri altaris, vt multi religiosi, & seculares clerici, non ppea decimis populi debentur. Et similiter licet aliqui pdicent, & ministrēt populo sacramenta, non ppea debentur eis decimę. Et rursus, licet aliqui fuerit vtrūq; per accidens, vt multi religiosi ex priuilegio, non ppea debentur eis decimæ, sed oportet, q vtrunq; habeāt p se, hoc est, q teneantur ad altaris ministerium pro populo, qđ solis curatarū ecclesiarum clericis cōuenit, reliqui. n. p accidēs pro populo ministrant altari, & q ex officio teneantur seminare spūalia sacramenta, & doctrinā populo, quod ēt solis habentib. aiarū curā conuenit. Sic ergo de iure solis clericis habentibus aiarū curā decimę debent̃ cæteris autem ratione plorum dd. cui, vt canonicis ecclesiarum cathedralium, & similibus.

¶ In eodem 3 ar. nota, q ius decimarum est spirituale, vt in litera dr̃, & probatur. Et ex hoc habes, q ius præbendæ annexæ ministerio altaris, aut curæ aiarum, sic q pp alterum horū ordinata sit præbenda, spūale ē, qñ verò neutrū horū spūale est, vt patet. Nec obstat, q ius decimæ dr̃ sit ab Ecclesia. Est nāq; ab ecclesia vtrunq;, quò ad determinationē. s. p decimā partē, & q p modum præbēdæ debeatur: sed nō quò ad fundamētū iuris. s. ministeriū altaris, & seminationē spiritualiū: hæc. n. spūalia sunt, & a Deo ordinata. Et qm̃ eadem rō est de iure ex ministerio diuini cultus, & altaris quò ad spiritualitatē, quia vtrūq; ministeriū spūale est: idcirco ius præbendæ cuiuslibet competens clericis, qa diuino cultui sunt addicti, spūale esse ex hoc loco habes. Et hæc benè notabis in materia symoniæ.

¶ In rñsione ad primum eiusdem articuli habes clarè doctrinam in 1. art. discussā de excessu decimarū in noua lege.

SVP. Q. LXXXVII. ART. IIII.

IN art. 4. eiusdēq. obiectio quorundā occurrit, q illud i rñsione ad primū. s. q clerici de proprijs prædijs tenentur decimas soluere, etiā si sint eiusdem ecclesię clerici, qđ extra de decimis. c. Nouū, dr̃ q illi clerici debent soluere decimas, qui a clericis spiritualium ministeriorū labores accipiunt. Ex quo patet, q qa clerici eiusdē Ecclesiæ non accipiunt ministeria spiritualia a clericis, sed ipsi simul populo ministrāt, ideò non tenentur ad decimas.

¶ Ad hoc dr̃, q licet ex illa Decretali, quidā contra authorē, & Glossam ibidē hoc opinentur, secundū tñ veritatē ex illa Decretali hoc non hr̃: quia Decretalis non dicit, q illi soli teneātur, sed dicit, q illi tenentur, cum quo stat q etiam alij teneantur. Et rō pro authore est ex parte modi habendi vt propriū, vel cōe, vt patet in litera, & ex parte personæ: quia per accidēs est, q clericus teneatur suæ ecclesiæ. Accidit enim q ille homo

Porrecta per totum.
468

mo

mo dominus agri fit in parochia, fit clericus huius Ecclesiæ.
¶ In eadem rñsione ad primū, dubiū occurrit circa illud. s. q̄ pdia ecclesiæ nō sunt ad decimas soluēdas obligata, ēt si sint infra terminos alterius parochiæ. Nā ex hoc sequeretur, q̄ aliqua ecclesia fraudaretur suis decimis, vt patet si ponamus q̄ oia pdia infra terminos alicuius parochię donarentur, a diuersis, diuersis alijs Ecclesijs, tunc alijs Ecclesijs possidentib. cunctis, spoliata remaneret parochialis illa ecclesia suis decimis.
¶ Ad hoc dr, q̄ statutum Ecclesiæ, q̄ pdia Ecclesiæ curatæ non sint obnoxia decimis alterius Ecclesiæ curatæ, intelligēdum est cū grano salis. s. sine notabili dāno Ecclesiarū, vt colligi potest ex c. Suggestū, extra, de decimis. Ne contingat, quòd vnus esuriat, & alius ebrius sit. Aequitas namque non patitur statuta Ecclesiæ deordinationē talem inducere. Propter qd in similibus casib. debēt prædia extraneis curatis ecclesijs donata transire cum onere suo, vt s. soluant parochiali Ecclesiæ decimas. Et in tali casu clerici p accidens a clericis decimas exigent. Per se nāque exigunt a prædijs sibi obnoxijs. Vnde non violaretur capitulum secundū in sui principio extra, de decimis. Quod per se regulariter intelligitur.

a In Dec. lib. 5. tit. 30. c. 2.

SVP. Q. LXXXVIII. ARTIC. I.

Concl. m

IN q. 88. art. 1. circa principiū corporis articuli, vbi dr, Obligat aūt homo se homini per modū promissionis dubiū occurrit, An promissio sine iuramento, sit obligatoria in foro conscientiæ.

Conclu. p

¶ Ad hoc dr, q̄ promissio dupliciter fieri pōt. Primo, in actu signato & exercito simul, vt dicēdo, Promitto tibi q̄ faciam hoc. Secundo in actu exercito solū, vt dicēdo, Faciam hoc. Et q̄ quocunque fiat promissio, non refert. Veruntamen ut hoc secundo modo loquēdi, qa pōt multiplex sensus esse, oportet q̄ cum aīo promittendi, futuri tpis verbū in vsum venisse promissio esse debet. Nā cum dr, Faciam hoc, pōt tripliciter exponi. Primo, vt sit enunciatio propositi, quasi diceret, In aīo habeo hoc facere. Secundo, vt sit enunciatio euentus, quasi diceret, Pono in effectu facere hoc. Tertio vt enunciat promissionē, quasi diceret, Promitto q̄ faciā hoc. Et hoc solo tertio sensu, habet vim promissionis. Vnde quia ea q̄ sunt in uoce, sunt in aīa, oportet q̄ animus promittendi adsit, si cū quis dicit, Faciā, aut, Iob, promissionē significat. Vtroq; igitur modo facta promissio ex materia, & eo cui fit, promissio iudicāda est. Nam si fiat promissio de aliquo leui simpliciter, vel illi cui, & pp quem promittitur, promissio non obligat ad mortale. Si autem de notabili, obligat ad sui obseruationem sub mortali, concurrentibus reliquis conditionibus.
a Quòd enim promissio ex natura sui

cimas dare: quia de iure cōi Ecclesia parochialis dēt recipere decimas pdiorū, q̄ in territorio eius sunt. Contingit aūt qn̄q; q̄ clerici habent in territorio alicuius parochialis ecclesiæ aliqua pdia ppria, vel ēt aliqua alia Ecclesia hēt ibi possessiones ecclesiasticas. ergo vr̄ q̄ clerici tenent dare prædiales decimas.

¶ 2 Præt. Aliqui religiosi sunt clerici, qui tñ tenentur dare decimas Ecclesijs rōne pdiorum, q̄ ēt manib. proprijs, excolūt. ergo vr̄ q̄ clerici h non sint immunes a solutione decimarū.

¶ 3 Præt. Sicut Nu. 18. pcipitur. q̄ Leuitæ a populo decimas accipiant: ita ēt præcipitur, q̄ ipsi dent decimas summo sacerdoti. ergo qua rōne laici dēt h dare decimas clericis, eadem ratione clerici debent dare decimas summo Pontifici.

¶ 4 Præt. Sicut d̄cimæ debēt cedere in sustētationē clericorū: ita ēt debēt h cedere in subuētionē pauperū. Si ergo clerici excusant a solutione decimarū, pari rōe excusant & pauperes: hoc āt est falsū. ergo & primū.

SED CONTRA est, q̄ dicit a Decretalis Paschalis Papæ. Nouū genus exactionis est, vt clerici a clericis decimas exigant.

RESPON. Dicendum, q̄ idem non pōt esse causa dandi, & recipiendi, sicut nec cā agendi, & patiendi. Contingit aūt ex diuersis causis & respū diuersorū eundē esse dantē & recipiētē, sicut agentē & patientē. Clericis aūt, inquantū sunt ministri altaris, spūalia populo seminātes, decimæ a fidelibus debent: vnde m tales clerici, inquantū clerici sunt, i. inquantum habēt ecclesiasticas possessiones, decimas soluere non tenentur. n Ex alia verò causa, s. p pp hoc, q̄ possident proprio iure, vel ex successione parentū, vel ex emptione, uel quocunque huiusmodi modo, sunt ad decimas soluendas obligati. q

Vnde patet rñsio ad PRIMVM: q̄a clerici de pprijs pdijs tenentur soluere decimas parochiali Ecclesię, sicut & alij ēt, si ipsi sint eiusdē ecclesiæ clerici: q̄a aliud est hēre aliqd vt propriū aliud ut cōe. Prędia uerò ecclesiæ non sunt ad decimas soluendas obligata, ēt si sint infra terminos alterius parochiæ.

AD II. Dicēdū, q̄ religiosi, q sunt clerici, si habeāt curā aiarū, spūalia pplo dispēsantes, nō tenent d̄cimas dare, sed pñt eas recipeř. De alijs verò religiosis ēt si sint clerici, q nō dispēsant pplo spūalia, est alia rō. Ipsi n. tenent de iure cōi decimas dare, habent tñ aliqua immunitatem s̄m diuersas concessiones eis a sede Apostolica factas.

AD III. dicendū, q̄ i ueteri lege primitię debant sacerdotib. decimæ āt Leuitis. Et q̄a sub sacerdotib. Leuitæ erāt, Dñs mandauit, ut ipsi loco primitiarum soluerēt sūmo sacerdoti decimā decimæ. Vñ nūc eadē rōe tenent clerici sūmo Pōtifici decimā daŕ, si exigeret. Naturalis n. rō dictat, q̄ illis, q habēt curā aiarū, de cōi multitudinis statu prouideat: unde possint exequi ea, q̄ nūc ptinēt ad cōem salutē.

AD 4m dicēdū, q̄ decimæ debēt cedere i subuētionē pauperū p dispēsationē clericorū: & iō paupes ñ habēt cām accipiēdi d̄cimas, sed tenent eas dare.

QVAESTIO LXXXVIII.

De uoto, per quod aliquid deo promittitur, in duodecim articulos diuisa.

DEINDE considerādum est de uoto, p qđ aliqd Deo promittitur. Et circa hoc quæruntur duodecim.

¶ Primo, Quid sit uotum.
¶ Secundò, Quid cadat sub uoto.
¶ Tertiò, De obligatione uoti.
¶ Quartò, De utilitate uouendi.
¶ Quintò, Cuius uirtutis sit actus.
¶ Sexto, Vtrum magis meritorium sit facere aliquid ex uoto, quam sine uoto.
¶ Septimo, De solemnitate uoti.
¶ Octauo, Vtrum possint uouere qui sunt potestati alterius subiecti.
¶ Nonò, Vtrum pueri possint uoto obligari ad religionis ingressum.
¶ Decimò, Vtrum uotum sit dispensabile, vel commutabile.
¶ Vndecimò, Vtrum in solemni uoto continentię possit dispensari.
¶ Duodecimo, Vtrum requiratur in dispensatione uoti, superioris authoritas.

4. di. 38. q. 1. ar. 1. q. 1. Ferrelta per totum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum uotum consistat in solo proposito uoluntatis.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̄ q̄ uotū cōsistat in solo proposito volūtatis: Quia s̄m quosdā,

469

uotū est cōceptio boni ppositi cū aī deliberatiōe firmata, i. qua q̄s ad aliqd faciendū, uel nō faciēdū se Deo obligat: sed cōceptio boni ppositi cū oib. q̄ addunt, pōt in solo motu volūtatis cōsistere. ergo uotū in solo proposito uoluntatis consistit.

¶ 2 Præt. Ipsum nomen uoti uř a uoluntate asūmptū. dr̄ n. aliquis proprio uoto facere, q̄ uoluntarie facit: sed propositum est actus uoluntatis, promissio aūt rationis, ergo uotum in solo actu h uoluntatis consistit.

¶ 3 Præt. Dñs dicit Lucæ 9. Nemo mittens manū ad aratrū, & aspiciēs retrò, aptus est regno dei: sed aliqs ex hoc ipso q̄ hēt ppositū bñfaciēdi, mittit h manū ad aratrū, ergo si aspiciat retrò, d̄sistēs a bono pposito, nō est apt9 regno Dei. ex solo ergo bono pposito aliqs obligaŕ apud Deū, ēt nulla pmissione facta: & ita uř q̄ in solo pposito uoluntatis uotum consistat.

SED CONTRA est, qđ dr̄ Eccl. 5. Quid vouisti deo, ne moreris reddere: displicet. n. ei īfidelis, & stulta pmissio, ergo uouere est pmittere, & uotū est pmissio.

sua obliget, in litera habet hic, & in ar. 3. ad primum, & manifestè patet ex usu horum. Nam fidei reos dicimus non seruantes promissum licitum. Hoc n. testatur, q̄ contra fidelitatem agitur, cum promissio uiolatur: quo fit, ut idem sit uiolare pmissionem, & uiolare obligationem. Quod ad obligationem q̄nq̄ue sit ad mortale, & q̄nque ad ueniale, patet ex hoc, q̄ q̄ndoq; uiolatur cū modico dāno proximi, parū autē pro nihilo reputatur; quandoq; cū notabili detrimento proximi, q̄d d genere suo constat esse mortale. Sunt tamen duo hic non prætereunda. Alterū spectans ad tempus. s. q̄ oia debent esse immutata, si promissa sunt seruanda, ut Seneca dicit: ac propter hoc, si quis promisit se alicui dotare his ad annū illius filiā, & interim tanto est affectus infortunio rerum suarū, ut exsequi id nullo sit, [illegible] qui promisit, non tenetur ad promissa, q̄ constat quod non promisisset in tali statu. Et similiter est de his, qui promittunt [illegible] postmodū maiora urgent. Alterum est spectans ad loquendi abusum, q̄ s. cōiter uolunt hoīes simplici promissione uti, ubi non intendunt se obligare ad mortale. Cuius signū est, q̄ nolunt super promissione iurare non pro reuerentia iuri, sed ne peccent mortaliter, si non seruent: seu quia nolunt se ligare, arbitrantes ex simplici promissione se nō teneri, nisi de quadā beneuola honestate. Oēs n. qui tali animo promittunt, q̄ si tunc quæreretur ab eis ut se obligarent sub peccato mortali si non seruent, & negarent, constat non proprie promittere in re, [illegible] bus ardum. Et hinc ortum est, ut parū æstimentur promissiones hominum, iuxta illud, Polliceri ad quæ quilibet esse potest.

¶ In eodem art. 1. q. 88. dubium occurrit, Quo pacto in præcedenti lib. diffinitum est, q̄ ultimus actus rationis practicæ est præcipere: & in hoc lib. distinguntur actus imperandi, [illegible] actum deprecandi, & promittendi. Non ergo sufficienter fuerat prius determinatus ultimus actus rationis practicæ.

¶ Ad hoc dr, q̄ pcipere, seu iperare intelligi pōt dupliciter. Primo, respectu decisionis [illegible] gere: & sic pcipere est ultimus actus rōnis practicæ ad agendū, uel faciendū. Alio modo sumitur pcipere respectu [illegible] aliquis præcipit subditis suis: & sic pcipere distinguitur contra deprecari, & contra promittere: q̄a pcipere ad inferiores, [illegible] cari ad superiores [illegible] promittere est ad [illegible] oēs. In tres actus distinguuntur a præcipere primo modo, hoc q̄ pcipere primo modo, ad cuius rectificationem ponitur [illegible] decisio, est cū electione; in aūt tres actus sunt materia, & effectus electionis. Nam postq̄ homo consuluit & elegit imperandum aliis aut orandum, aut promittendum, imperat, orat, & promittit. Nulla ergo est insufficientia in superioribus admissa.

¶ In eodem articulo circa primā conditionem ad votū requisitam, i. deliberationem, dubium occurrit, An vota ex facilitate cordis, ex repentino timore, ex nimio dolore, ex magna tribulatione facta, sint vere vota. Et est ratio dubij, quia huiusmodi promissiones [illegible] maturo discursu, quem deliberatio importat. Dicimus n. cā, q̄ ex passionis impetu facimus, nō deliberate fecisse: & similiter quæ repente agimus. & breuiter agere ex surreptione, passione, & facilitate, contra agere ex deliberatione distinguitur cōiter videtur, vt patet ex hoc q̄ multa [illegible] agimus, & quandoque iuramento firmamus, quæ tamen nec deliberate agimus, nec ex deliberatione iuramento firmamus, vt patet in communibus locutionibus.

¶ Et confirmatur, quia deliberatio aūt requiritur ad votum, vt [illegible] & distinguitur contra propositum & promissionē: aut vt [illegible] pro voluntario libero. Non hoc secundo modo, quia sic sufficeret dicere, q̄ ad votū requiritur ppositū & promissio ergo primo modo: ac per hoc non erit [illegible] promissio Deo facta, est votū, quia fuit q̄ voluta cū proposito, & [illegible] non fuit deliberata, sumendo proprie deliberationem.

¶ Ad hoc dr, q̄ nulla est hic difficultas, q̄ deliberatio requiratur ad votū, sed difficultas est quid importat deliberatio ad votum requisita. Ricardus in 4. dist. 38, actum voluntatis distinguit in actus deliberatos, & nō deliberatos, appellās deliberatos illos qui sunt planè uoluntarij: nō deliberatos uerò, qui nō sunt planè uoluntarij, qui s. p surreptionem fiunt, & uult q̄ uota p surreptionem non obligent ad mortale. Petrus uerò de Palude dicit idem uult, q̄ illa deliberatio, quæ sufficit ad constituendū hominem seruum diaboli p peccatū mortale, sufficiat ad cōstituendū debitorē Deo p uotum. Volt tamen, q̄ uota faciliter facta nō sunt usquequaq; obligatoria. Si quis autē diligēter doctorū dicta cōsideret conueniētiam hoc, q̄ ad uotū exigitur deliberatio, & quare, facilè ueritatem perciperet. Aduertendū ē, q̄ deliberatio duo importat. s. discursū, seu collationē inter multa, & determinationē ad unum. Nō enim deliberatio ponitur, nisi quādo optio datur multorum eligendorū, s. aut affirmationis, vel negationis, puta, facere, vel nō facere. Et similiter quoniq; [illegible] aliqua psona [illegible] liberet, donec determinet se, an velit pacē aut bellū, nuptias aut cælibatum, & hmōi. Et constat, q̄ hmōi determinatio, conferēdo conditiones vnius partis cum conditionib. alterius in ordine ad se, vel alterum fit experientia testante. Et de discursu quidē, seu collatione hmōi nulla est qō, q̄ est actus intellectus practici. Verū cū determinatio sit duplex, quædam intellectus practici, quæ fit in conclusione cōsilij p actum iudicij, vt patet ex supradictis: & quædā voluntatis, quæ fit per actum voluntatis determinātis volentis potius hoc, q̄ illud, puta, nubere, q̄ virginitatē seruare, & quantumcunq; aliquis iudicet expedire sibi magis hoc, quam illud, non adhuc deliberasse dr̄ quia multi sunt iudicantes sibi magis eligendum fore aliquid, puta, verā pœnitentiā peccatorum, non tamen deliberant illam amplecti, cōsequens est vt deliberatio importet determinationē voluntatis, ita q̄ deliberatio, licet in se duo claudat. s. collationem practici intellectus, & determinationē voluntatis, vnum tantummodo significat, s. ipsam voluntatis determinationem, non absolutè, sed vt ex discursu collatiōis. Propter hoc enim vt a Damasceno dicitur. Actio illa de voluntate facta, s. in voluntatem naturalem, & deliberatiuam. Hinc ēt fit, vt deliberans aliquid facere, si est bonū, meretur: & si est malum, peccat. vtrumque n. voluntatis est. Nec obstat si qs ipsi inueniatur, q̄ deliberatio est actus rōnis. quia hoc est uerum quo ad collationem. At si quis contendat, q̄ deliberatio significat collationem non qualitercumque, sed ut inferentem determinationem voluntatis, meminerit, q̄ non de re, sed de vocis significatione qōnem facit. Ex hoc autem quòd deliberatio determinatio est voluntatis ex collatione, manifestē patet, quòd actus voluntatis, qui non ex collatione, sed ex simplici apprehensione obiecti prodeunt, deliberati non sunt, vt appetere beatitudinem, velle esse, nolle miseriam, & huiusmodi. Sunt enim actus hi a voluntate non vt deliberatiua, sed vt natura est, vt in superioribus declaratum fuit. His quoq; similes sunt appetitus illorum, quæ vt oblata nobis sunt, statim complacent, quamuis vt collata fuerint refutentur, vt sunt primi motus [illegible] appetitus circa mala. Est enim tunc quædam [illegible] vt delectabilis, vel vtilis [illegible] oblati tam [illegible] postmodum reprimitur considerata quam conformata, [illegible] vt patet in motibus iracundiæ, [illegible] turpitudine, vel periculo [illegible] luxuriæ, & huiusmodi. Verum, ne fallaris, scito quòd dupliciter contingit voluntarium actum esse ex collatione, s. actualiter, vel virtualiter. Ille actus dicitur esse actualiter ex collatione, de quo fuit collatio, an faciendus sit: sed hoc contingit dupliciter, s. perceptibiliter, & quasi imperceptibiliter. Exemplum primi, Vt cum quis confert an ducenda sit vxor, & tandem deliberat vxorari: tunc enim velle vxorem, & ducere vxorem, ex deliberatione actualiter & perceptibiliter procedit. Exemplum secundi, Vt cum quis ex impetu passionis iræ commouetur ad occidendum, vel blasphemandum, & huiusmodi, & percutit, vel blasphemat. Tunc enim efferente passione vindictam [illegible] consilium, occurrit quasi imperceptibiliter oppositum, puta, Quid facis? Oportet enim cum aduertere quid facias, si humanum

manum actū facit ex passione, alioquin sibi imputaretur, & sic F quasi imperceptibiliter cōfert eligēdo cōsonum passioni. Actus quoq; ex collatione virtualiter dupliciter cōtingit. Primo, ille actus dr esse virtualiter ex collatione, de quo non in seipso, sed in sui principio collatio praecessit: & hoc mō artifices absq; act[9] quē actuali delibera- tione, nō tamen abs- que virtuali, operan- tur. Non.n.cum quis pulsat, aut scribit, de- liberat de singulis actibus: sed delibera- uit de initio scriben- di, aut pulsandi, & v- niuersaliter de vtēdo tūc arte illa. Scdo, a- ctus ille voluntarius dr esse ex collatione virtualiter, qui sic vo- luti consonat, vt no- lit conferre de illo, vt contingit quando qs operatur ex habitu, seu cōsuetudine, aut negligentia. Qui.n. cōsuetudinem suam prosequitur in bono, vel in malo, nō deli- berat actualiter quā

RESPON. dicendū, q votum quandā obligationē importat ad aliqd faciendū, vel dimittendū. Obligat aūt hō se homini ad aliqd per modū promissionis, qui est rōnis actus ad quem pertinet ordinare. Sicut.n. hō imperādo, vel deprecādo ordi- C nat quodāmodo qd sibi ab alijs fiat, ita pmittendo ordinat qd ipse pro alio facere debeat: sed promissio, quæ ab hoie fit, homini nō pōt fieri, nisi p verba, vel qcūq; exteriora signa: Deo aūt pōt fieri promissio per solā interiorē cogitationē, quia vt dr 1. Reg. 16. Hoies vidēt ea q̄ parent, sed Deus intuet cor. Exprimuntur tñ qñq; verba exteriora vel ad seipsius excitationem, sicut circa orōnem dictū[*] est: vel etiam ad alios contestandum, vt non solūm desistat à fractione voti pp timorē Dei, sed etiam pp reuerentiam hominum. Promissio autem procedit ex proposito faciēdi: propositū aūt aliquā deliberationē præexigit, cū sit actus voluntatis deliberatæ. Sic ergo[m] ad votū tria ex necessitate requirūt. Primo quidē, deliberatio. Secū

[*] Q. 83. ar. 12.

secūdum illā opatur, nec vmq̄ fortè proposuit vt illa cōferendi ne: sed qa refutat collationē, & illud opus acceptat, ac si cōtulisset, dū sic acceptat illud, q fugit oppositum, cōsequēs est, q ex collatione virtualiter opatur. Oīs.n. voluntarius actus pter naturales & primos motos ex collatione est: & p hoc deliberatus a- H ctualiter vel virtualiter, positiuè vel negatiuè, explicitè vel implicitè. Ex eadē quoq; radice patet distinctio deliberationis à proposito qm deliberatio determinationē voluntatis ex collatione significat indifferēter respectu p̄sentis, aut futuri. Deliberamus.n. & nūc pulsare, scribere, ire &c. Et deliberamus nos ituros, pulsaturos, missuros, & huiusmodi. Propositū aūt & ad futura restringit: nullus.n. pponere dr, nisi de futuris agēdis, vel omittēdis. Et collationē rōnis præterēus vnū alteri non importat, sed voluntatis actū simplicē ad futurū cōmittendū aut omittendū significat. Cum autem multipliciter contingat in humanis actibus deliberationem interuenire, qualem exigat votum deliberationē, ex ratione, quare ad votū requiritur deliberatio, sumēdum est. Si.n. deliberatio exigitur ad hoc, vt votum sit actus perfectè humanus, consequens est, q omnis deliberatio sufficiens ad peccatum mortale sufficit ad votum: quoniā mortale peccatū non est in primis motibus quantumque durent, sed in so- I lis actibus perfectis humanis consistit, vt patet de delectatione morosa, quæ numquam est peccatum mortale, nisi ratione acceptata. Si verò exigitur deliberatio ad hoc, vt promissio sit discussa, ac matureq digesta, nō omnis deliberatio, quæ sufficit ad peccatum mortale, sufficit ad votum. Et licèt hic secundus dicēdi modus magnæ videatur initi æquitati, quoniam promissio tam arduum habens vinculum. s. mortis æternæ, nō nisi cōsilio exacto fieri debet, multò magis quàm obligatio ad pœnam proprij capitis, quantò vita æterna pretiosior est temporali: primus tñ dicendi modus ex authore, sacris canonibus, & ratione comprobatur verus. Author siquidē in littera propterea deliberationem exigi dicit ad votum, quia propositū est actus voluntatis deliberatæ: per hoc docet, q illa deliberatio sufficit ad votū, quæ sufficit ad propositum. Cōstat autem q omnis deliberatio sufficiens ad peccandum mortaliter sufficit ad actū propositi. Nam peccatum mortale est etiā actus voluntatis deliberatæ. In K sacris quoque canonibus extra de voto, & voti redēpt. cap. Veniens, expresse votum factū magis animi facilitate, quàm arbitrio rationis, validum iudicatur. Ratione quoque consonat, vt sicut iurans ex consuetudine mala, aut facilitate, reus est periurij in iuramēto assertorio, si verum dicere ita vsus est, sic iuramentum illaqueare eum videatur. Primo, quia actu tamen s. voto, & iuramento tam irreuerenter vtuntur, debitaque exacta diligentia secundū q votū, aut iuramentum non seruant. Cum his tamen omnibus distinguit, q vota dupliciter fiunt, quædam ex diligenti discursu ac proposito, & hæc plene sunt vota, & in his dispensandis, aut commutandis, aut cōmutandis, diligentia est adhibenda: quædam verò ex facilitate animi, aut passionibus statim fiunt, vt multis pro qualibet re statim vouentibus, contingit: & quia tot multiplicant facilitè propter eandem rē vota, vt nesciant ad quæ vouendo se obligarūt. Et talia vota licèt sint verè vota, & ad peccatū mortale ob-

ligantia, quia ex pposito promissio talis fit Deo: nō sunt tñ vsq; quaq; obligatiua, pro quanto facilis debet eorū esse dispēsatio, redēptio, aut commutatio, vt in dicto capit. Venientis, apparet.
¶ Ad obiecta autē in oppositum dicitur, q distinctio voluntariorū cōtra deliberata, potest dupliciter intelligi. Primo, vt sint actus pfectè humani, seu voluntarij, & tñ nō sint deliberati, & sic est falsū. Alio mō, qa sunt actus aliqui voluntarij, imperfectè tñ, quia nō sunt deliberati: & sic est verū, vt patet primis motibus. Nec est verū, q multa agamus, & tamēn firmemus sine deliberatione, nisi qñ nō aduertimus id qd facimus, aut dicimus. Eodē.n. modo excusaretur à voto, si qs non aduerteret se vouere. Falsum est igitur, q agere ex passione, facilitate, & huiusmodi, distinguatur contra agere ex deliberatione absolute: sed distinguitur contra agere ex digesta deliberatione. Vnde si Ricardus p vota ex surreptione, intelligit vota secundū primos mo[*], bñ dixit: si aūt vota nō ex acta collatione facta, errat.
¶ Ad confirmationem autē iam patet responsio, q nō ideo deliberatio distinguitur cōtra propositū, quia requiratur exacta deliberatio: sed ideò, qa ex materia propositi, & etiam ut conditiones uoti, qd omnino plenè habet rationē uoti innotescant. Dictum est enim, q tale uotum collationem exactā exigit, quæ per liberationem distinctam contra propositum insinuatur.
¶ In eodē ar. 1. q. 88. circa secūdā conditionē uoti. s. propositū, dubiū occurrit: quia multi putant, q propositū sic sit conditio uoti, q etiā sufficiat ad uotum qñ cōiungitur alteri actui, puta, susceptioni habitus in religione: & dicit hoc haberi ex capitulo. Consulti, extra, de regul. cuius oppositum hic docemur.
¶ Ad hoc dicitur, q positū cum quocumq; alio, nisi interueniat promissio implicita, uel explicita, aut præsumpta, nūquàm sufficit ad uotum. Textum autem illius capituli memini me alibi ex positisse ex textu capituli, Statuimus, q sit intelligitur de proposito habente implicitè promissionem: quoniam intelligitur de tali uoluntate mutandi uitam, qualis est uoluntas perseuerantis post completum probationis annum: quia de uoluntate illius qui renunciat anno probationis, intelligitur, ac per hoc facientis quantū ex se est nunc, quod facturus est probationis tēpore completo, hoc autē est promittere. Quia implicitè igitur promittit, renuntians anno probationis, & textus loquitur de proposito mutandi uitam, renuntiando probationis anno, ut iungendo utrumque capitulum patet, consequens est, quòd propositum non faciat uotum, quāmuis sit illius conditio.
¶ In eodem articulo circa tertiam conditionē, quæ est promissio in ordine ad alias duas. s. deliberationē, & propositū, dubiū occurrit: quia sola promissio sufficit ad uotū, & aliæ duæ conditiones superfluunt: quod sic probatur: Quia promittens uoto solēni obedientiā &c. sine proposito obseruandi ea essentialia, q̄ cæremonialia religionis intendens non uerè profiteri, & etiā religiosus, uouet: & in fine deliberatione, & proposito faciendi. Non exiguntur ergo ad uotū tot cōditiones, sed sufficit sola pmissio Deo. Nec putet inexpertus aliquis casum dicti impossibilem: qm de facto fortè sæpe accidit in illis, qui ideo profitentur, ut habeant redditus annuos, unde luxuriosè sic uiuant &c.
¶ Ad huius euidentiam scito, q cum uotum sit promissio alicuius operationis, uel omissionis (oīs.n. uouēs promittit aut uelle, aut dicere, aut dare &c. aut non uelle, non facere, non dicere &c.) dupliciter possunt concurrere dictæ conditiones ad uotum. Primo, q omnes sint circa materiā uoti, hoc est, q illi tres actus. s. deliberare, proponere, & promittere, circa illud idem obiectum uersentur, quod est materia uoti. uerbi grana, q aliquis deliberet ieiunare, proponat ieiunare, promittat ieiunare. Alio modo, q primi duo actus habeant pro obiecto tertiū actū, & non materiam uoti. uerbi grana, q aliquis deliberat promittere ieiunium, proponit promittere ieiunium: & tertius actus habeat pro obiecto ipsam uoti materiā. s. q promittit ieiunium. Isto.n. modo nō deliberat quis ieiunare, nec pponit ieiunare, sed deliberat, & pponit promittere ieiuniū. q. s. hic tertius actus

actus. s. promissio cadit supra materiā voti, puta, ieiuniū. In primo aūt nō oēs tres act[9] cadūt supra materiā voti, puta, ieiuniū.
¶ Scito secundo, q promissio votiua, sicut aliæ promissiones, triplici animo fieri potest. Primo, cum animo promittendi, & seruandi promissum: & talis est vndique vera promissio. Secūdo, cum animo promittendi, sed non cū animo seruandi pmissum, & talis promissio est partim vera, & ptim mēdax. Vera quidē, q̄tū ad ipsū actū promittendi, quia intendit se verè obligare per promissionē. Mendax autē quantum ad rem promissam, quia promittendo, obligat se ad obseruationē promissi, & cū hoc habet intentionē fallendi, quia intendit non seruare promissionis cuius signum est, q si aliquis homini aliquid pro mitteret reddere depositā pecuniā cū intentione non obseruandi promissum quandocunq; intendat se verè obligare promittendo, decepturū illum qui dedit depositum dicimus, & deceptorem ab initio vocamus deposit... Tertio autem modo fit promissio sine animo obseruandi promissum, & sine animo promittendi: & hæc fit cum solo animo proferendi illa verba promissoria propter metum, vel quamcumq; aliam causam: & talis promissio est vndique mendax quoad hominem. Examinemus igitur singula, vt propositæ satisfiat quæstioni. In primo modo promittendi. s. animo promittendi, & seruandi promissum plena voti ratio inuenitur, & omnes tres actus. s. deliberare, proponere, & promittere super materiam voti cadunt, vt patet. In secundo verò modo. s. animo promittendi, sed non animo seruandi promissum, dum vota, seu mō dicto fa ... voti inuenitur. Est tamen ibi verè ratio essentialis voti, & illius vinculū cum peccato mortali tunc, & quia deliberata voluntate non seruandi promissum profanarat. Patet enim ibi saluari voti essentiam, ex eo, q verè intendebat profiteri, seu promittere. Nec minus tenet sic profitēs, aut vouens ad obseruandū promissum, q ille qui voui animo non solū promittendi, sed seruandi. In hoc aūt modo liquet, q trium actuū requisitorum ad votum, tertium tantum. s. promissio fertur super materiam voti. Promittit enim castitatem, vel ieiuniū, vel aliquid huiusmodi. Duo verò antecedentes actus. s. deliberare, & proponere, cadunt non supra materiam voti, quia nō intendit sic promittens seruare castitatē, sed supra ipsum tertiū actum. s. promissionem: qm ex deliberato proposito promittit. In tertio autem modo voti. s. cum quis profitetur, aut vouet sola voce, sine animo promittendi, ratio aut vinculum voti non inuenitur secundū veritatem: vnde nō est ibi votum, sed voti fictio. Quia tñ homo videt quæ foris sunt, & secundum ea quæ foris aguntur, Ecclesiæ iudicium est, & esse debet, coram Ecclesia est E in votum. Sicut enim si aliquis susciperet ordinem sacerdotij ab episcopo secundum Ecclesiæ ritum, quāuis susciperet non intenderet suscipere, sed simulare se suscipere, apud Ecclesiam est sacerdos, & habendus est, & tractandus vt sacerdos, licèt in veritate non sit sacerdos. Vnde Ecclesia cogit omnes huiusmodi ad reddendum vota sua, quæ distinxerunt labia sua. Et licèt sic vouens nō teneatur ad obseruandum promissum ratione voti, tenetur tñ ratione Ecclesiæ, & scandali. Ecclesiæ quidem, quia si frausur & dolus nulli debent patrocinari in præiudiciū alicuius personæ, multò minus in præiudicium Ecclesiæ. Constat autem, q si qs promittit alteri coram testibus velle aliquid, q sine habere animum promittendi, sine non, cogitur à iudice humano obseruare. Si quis igitur profitetur in manibus Ecclesiæ, aut vouet coram alijs siue habuerit animum, siue nō, cogendus est implere, qd dixit: aliàs quin nullus posset cogi ad seruanda promissa, qa semper ignoramus animū promittentis. Et si ipsū nō credendum est, q̄ promisit, cūo eidem credendum erit, dicendo se non verè promisisse? Quare magis tunc mendax q̄ nunc? Ex his patet, q non est credendum ab ecclesia iuranti se nō esse professum animo profitendi, nisi ostendat sufficientia indicia violentiæ, aut huiusmodi. Sicut etiam non est credendum alteri coniugum iurantu q non aio contrahenti coniugium subsit. Et si contra hoc dicatur, q ab aliquibus Ecclesiæ ministris datur fides huiusmodi iuramento religiosorum de suo animo in profitēdo, patet illos. s. non qd fit, sed quod fieri debet spectandum est. Pñt, si volunt, isti ministri facilè videre eorum suum ad finem respiciendo. Si.n. de proprio aīo contrario publicis factis ac dictis à se, fides dāda est iurantū, quotidie matrimonia dissoluentur, sacerdotes fient laici, cōtractus oēs rescindi possent, & breuiter vniuersa nō solū ecclesiastica, sed humana conuersatio destrueretur. Et per hoc et patet, q̄d scandalum daretur non seruando huiusmodi vota. Ex his autē habetur... *Perrecta per votum.* 476

Concl. do, propositū volūtatis. Tertio pmissio, in qua perficit rō voti.[n] Superaddunt vero qñq; & alia duo ad quādā voti cōfirmationē. s. pnūtiatio oris, fm illud Psal. 65. Reddā tibi vota mea, q̄ distinxerunt labia mea. & iterū testimoniū aliorū. Vñ magister D dicit 38. dist. 4. lib. sent. q votum est testificatio qdā pmissionis spontaneæ, q̄ Deo, & de his q̄ sunt Dei, fieri debet: quāmuis testificatio possit ad interiorem testificationem propriè referri.

AD PRIMVM ergo dicendū, q cōceptio boni ppositi n firmat ex aideliberatione, nisi pmissione deliberationē cōsequēte.

AD II. dicendū, q voluntas mouet rōnem ad promittē- C dū aliquid circa ea, quæ eius voluntati subduntur. Et pro tāto, votum à voluntate accipit nomen quasi à primo mouente.

AD III. dicēdū, q ille q mittit manū ad aratrū, iā facit aliquid: sed ille q solū proponit, nondū aliquid facit, sed qñ promittit, iā incipit se exhibere ad faciendū, licet nondū ipleat qd promittit: sicut ille qui ponit manū ad arandū, nondum arat, iam tñ ponit manū ad arandū.

ARTICVLVS II.

Vtrum votum semper debeat fieri de meliori bono.

AD SECVNDVM sic procedit. Vr q votum non semp debeat fieri de meliori bono. Dr. n. melius bonū, quod ad supererogationē ptinet: sed votum non solū fit de his quæ sunt supererogationis, sed et de his q̄ pertinent ad salutem. Nā & in baptismo vouent hoies abrenūtiare diabolo, & pōpis eius, &

... quod s. votum non monstruosum fieri potest solutio quæstionis, quod s. votum non monstruosum requiriti illas tres conditiones sic, q illi tres actus. s. deliberare, proponere, & promittere cadant super materiam voti. Vacare, pro, onere, & promittere cadant ... de illa ... quod promissio oritur ex proposito faciendi, & non dicitur ex proposito promittendi. Naturali namque ordine proponere aliquid, facere, aut omittere, deliberati animi circa illud actus est: & similiter promittere aliquid ex proposito, illud idem faciendi prouenit, vbi sine fallacia agitur. Assignantur aūt huiusmodi tres conditiones necessariæ ad votū perfectum non ad votum diminutum: sicut si diceretur, quòd partes necessariæ ad personam humanam, sunt manus, pedes, cor &c. verū diceretur de persona humana pfecta intelligēdo: D cum quo tñ stat, quòd humana psona possit inueniri sine manibus, & pedibus. Et hoc modo votum inuenitur cum sola promissione cadente super materiam voti absque reliquis conditionibus, seu actibus cadentibus super eandem. Distinctio igitur voti in uotum perfectum, & monstruosum quæstionē soluit.
¶ In solutione ad secundum eiusdem primi ar. nota vnde venit nomen voti, & transumptio ad significandum desiderium. Dicitur enim quis voti compos, cum desiderium suum impleuit.

SVPER Q. LXXXVIII. ART. II.

IN titulo art. 2. eiusdē 88 q. aduerte, q quia in 1. ar. de forma voti determinatū est, consequenter in hoc de materia voti quæritur, & determinatur. Et quia materia voti dicitur esse bonū melius, hoc est, bonū supererogationis, propterea author quærens de materia voti, quærit, vtrum fit de meliori bono.
¶ In corpore eiusdem 2. art. aduerte, q eorum quæ aliquo modo nostræ subsunt voluntati, septem sunt genera. Quædā necessaria simpliciter, vt mori. Quædā necessaria ad finē æternæ salutis, vt præcepta. s. diligere Deū, & proximū, non adulterari, non occidere &c. Quædam expedientia ad æternā salutem, vt consilia, puta, dare eleemosynam, seruire infirmis, mancipari diuinis obsequijs, & huiusmodi. Quædā bona, nec tamen de præcepto, nec de consilio, vt nubere. Quædā indifferentia, vt transire exire ad ... villæ, vt veste alba, vel nigra, & huiusmodi, q referre ... nihil refert ... Quædam impedientia viam æternæ salutis, vt peccata venialia, vt dicere verbum otiosum, & huiusmodi. Quædam contraria æternæ saluti, vt peccata mortalia, homicidiū, adulteriū, blasphemia &c. Horum autem septem generū, quatuor extra ... manifestè constat de illis. s. primo, 4. 6. & 7. Nam clarè patet primum genus. s. necessariorum absolutè non posse esse materiam

fidẽ seruare, vt dicit* glo. sup illud Ps. 75. Vouete, & reddite dño deo vestro. Iacob ẽt uouit q esset ei dñs i Deũ, ut hr Gen. 28. hoc aũt est maximè de necessitate salutis. ergo h uotũ nõ solum fit de meliori bono.

¶ 2 Prę. Iephte i catalogo sctõrũ ponit, ut patet Heb. 11. sed ipse filiã innocẽtẽ occidit pp uotũ, vt hr Iudic. 11. cũ ergo occisio inocẽtis nõ sit meli* bonũ, sed sit ∫m se illicitũ, ur q uotũ fieri possit non solũ de meliori bono, sed etiam de h illicitis.

¶ 3 Præt. Ea q redũdãt in detrimentũ personæ, uel q ad nihil h sunt utilia, nõ hñt rõnẽ melioris boni: sed qñq; h sunt aliqua uota de imoderatis uigilijs, & ieiunijs, q uergũt i periculũ psonæ: qñq; etiã sunt aliqua uota de aliquibus indifferentibus & ad nihil ualentibus. ergo nõ semper uotũ est melioris boni.

Sed contra est, qđ dicitur Deuter. 23. Si nolueris polliceri, absque peccato eris.

* Sumit ex Cassiod. & August. in hoc loco.

ter[illegible] uoti. Nullus.n. uouere põt se moriturũ, nisi stultus. Tertiũ autẽ genus.s. cõsiliorũ, cõstat esse materiã uoti. De bonis.n. melioribus, ad quæ nõ tenemur, uota nos facere experimur. Sextũ uerò & septimũ.s. impedimentũ, & contrariorũ æternæ salutis, nõ posse esse materiã uoti patet, q, ut in litera dr, nõ esset promissio, sed comminatio, si quis se aliquid displicẽs Deo facturum determineret. Tria autẽ genera.s. secũdũm, & similiter quartũ, ac quintũ, quõd habẽt, & similiter tertiũ genus quo ad sua opposita.s. nõ facere opera quæ sunt de cõsilio, ut nõ mutuare, nõ fideiubere, & huiusmodi. Et cũ bona quoq; supererogationis malũ habẽt annexũ, sub dubio cadũt, ut uouere religionẽ pp uanitatẽ, & similia. Vñ quæ sunt tractãda dubia. Primũ est, de necessarijs ad salutem. Secundum, de oppositis consiliorum. Tertium, de bonis supererogationis propter malum finem. Quartum, de indifferentibus. Quintum, de bonis non sub præcepto aut consilio.

¶ Circa ea igitur quę sunt de necessitate salutis, duplex occurrit dubitatio. Prima, An talia cadant sub uoto propriè dicto. Secunda, An in baptismo fiat uerè uotũ: & utriusq; dubij rõ est multiplex sermo doctorũ. In primo siquidẽ dicunt multi, q nõ est propriè uotũ, & tamẽ q qui uouet non fornicari, si fornicatur, peccat dupliciter.s. contra uotum, & contra præceptum. In secundo quoque quidam negant, quidam affirmãt esse uotum.

¶ Dicendũ est ad primum, q sine dubio necessaria ad salutem possunt esse materia uoti propriè dicti, & ratio in litera reddit, q sunt uolũtaria. Effectus uerò uoti in huiusmodi necessarijs ad salutẽ, est facere idẽ alio modo Deo debitũ à seipso uouente: ita ut non fornicari, quod erat debitũ solùm, ut erat castitatis, modo est etiam debitum, quia est religionis. Manifestãtur autem hæc sic. Vouens non fornicari, si post fornicatur, nõ solum peccat peccato luxuriæ, sed etiã irreligiositatis, agens contra uotum. Ergo est ibi uera species uoti. Non.n. circũstantia mutaret speciẽ, nisi esset ibi essentialis ratio illius speciei. Vbi aũt saluatur essentialis ratio alicuius, ibi est propriè illud, ut patet discurrendo. Quia ergo in huiusmodi transgressionibus inuenitur essentialis ratio speciei, ad quam trahit circunstantia cõtra uotum manifestũ fit q ibi propriè sint uotũ. Nec putes me cõtradicere authori in 38. dist. 4. ubi uotum de necessarijs ad salutẽ nõ propriè, sed communiter uotum esse dicit, q, ut ibidem patet, æquiuocamus de proprio. Nam nos accipimus in proposito ly propriè, ut distinguitur contra transsumptiuè, ut denotat ipsam essentiã uoti, quia.s. ibi saluatur essentia uoti. Author autẽ ibidem accipit propriè, non ex parte essentiæ uoti, sed ex parte materiæ uoti, & ut distinguitur cõtra cõe similiter ex parte materiæ. Et uocat uotum commune, quia obligat ad ea, ad quæ communiter homines tenentur. Votum uerò propriè, quod obligat ad ea, ad quæ alius non teneretur: unde nulla est in hoc controuersia, sed opus est intelligentia uocabulorum.

¶ Ad secundum uerò dubiũ de uoto baptismi, dicendũ est, q non est ibi propriè uotum: nec Christianus qui fornicatur, peccat dupliciter.s. contra præceptum, & cõtra uotum, sed simpliciter.s. contra præceptum, grauius tñ quàm infidelis, ut superius diximus, quia dignior est propter sacramentũ, quibus imbutus est. Quòd autem non fiat in baptismo uotum propriè, manifestatur dupliciter. Primo q non fit ibi uotum explicitè, ex uerbis quæ dicit baptizandus, quæ sunt tria.s. Abrenuntio, Volo, & Credo. Nullum aũt horũ significat promittere, qđ est propriè uouere. Abrenunciare.n. diabolo, & põpis, & operibus eius, significat abdicationẽ, non promissionẽ. Vnde renuntians furori, uel beneficio, nihil promittit, sed spoliat se illo. Velle quoq; baptizari, nõ est promittere. Credere in Deũ patrẽ &c. nõ est promittere. Secundo, manifestatur q nõ fit ibi uotũ implicitè. hoc.n. posset dupliciter contingere. Primò, ratione ecclesiastici statuti, quemadmodum uotum implicitè fit uotum continentiæ in susceptione sacri ordinis. Secũdò, ratione ipsius rei.s. assumptionis noui status, ac ꝓfessionis fidei, quasi hoc habeat uim uoti. Et quidem quòd non inueniatur in baptismo uotum ex præcepto Ecclesiæ, manifestatur ex hoc, quòd adulto, qui baptizatur nullibi inuenit' præceptũ q uoueat, sicut præceptũ est suscipienti ordinẽ sacrũ, q uoueat castitatẽ: ac per hoc si adultus corde cõtrito susciperet baptismũ, nõ intẽdẽs nisi baptismũ suscipere, & ad nihil aliud se obligare intẽdens, nisi ad qđ baptismus obligat, cõstat q nõ uouet, & nullius est reus pcepti, nec est alio mõ Christianus iste, q alij. Et cõfirmat, q Ecclesiæ nõ est multiplicare laqueos in sacramẽtis necessitatis. In cuius signũ i sacramẽto pænitẽtiæ, q est secũda post naufragiũ tabula, pænitens renũciat operibus diaboli per cõtritionẽ, ac cõfessionẽ, & iniũt suscipere pænitentiã & suscipit, & tñ nõ nouerunt mõ inhiberi cõfessoribus inducere pænitẽtem ad uouẽdũ abstinere a peccatis, ne multiplicentur laquei.s. pcepti, & uoti. Et cõfirmatur, q uouere est consilij, baptizari est præcepti. Inconsonantia est ergo annectere præceptum uoti præcepto baptismi: quoniam sic uouere non esset consilij, sed præcepti uniuersaliter, & simpliciter, non sicut in ordine sacro præcipitur uouere, quia suscipere ordinem non est in præcepto. Quod autem non sit in baptismo uotum implicitè ex natura facti, quia scilicet assumitur nouus status, scilicet, christianitatis, & fit professio fidei, quasi hoc factum habeat uim uoti, uel habeat annexum uotum nouæ uitæ & fidei, ex eo patet, quòd seclusis Ecclesiæ statutis cum quis suscipit sacerdotij ordinem, nouum statum assumit, mancipaturque diuinis obsequijs, atque consecratur ad illa sine ullo uoto. Ad professionem quoque fidei sat est corde, & ore illam confiteri cum proposito mutandi uitam. Vnde saluator docendos homines esse ante & post baptismum statuit, non exigẽdam promissionem, sed exhibitionem sui ad baptismum prædicandum, dixit. Qui crediderit & baptizatus fuerit, non, Qui uouerit. Vnde licet plus sit exhibere se ad baptismum & fidem, quàm promittere, non tamen includit promittere: sicut donare plus est quàm promittere, donans tamen nihil promittit. Im promptu autem ratio est, quare baptismo non oportet, nec expedit adiungere uotum propriè dictum, quia uotum est priuata lex à se sibi uoluntariè imposita. Cum autem quis baptizatur, legem Christi uoluntariè suscipit, habentem sufficientem uim coactiuam, & industriam ad obseruantiam fidei, & præceptorum. Non est ergo opus quòd baptizatus addat sibi aliam legem obligantem præcisè ad præcepta. Quòd uerò non expediat, patet ex dictis, quia est multiplicatio laqueorum ad nihil quodammodo utilium: quoniam æque cauemus, uel non cauemus à casu cum tali uoto, & sine tali uoto, ut experientia testatur. Sine dubio igitur non est uotum in baptismo, nisi large uoti nomine utendo pro uoluntate nouæ uitæ in professione fidei: & sic fortè multi doctores exponi possunt. Quòd si aliqui aliter senserint, sanctum est præhonorare ueritatem. In litera tamen in responsione ad primum, author non affirmat in baptismo esse uotum, sed supponendo hoc à Magistro sumptum in 38. dist. 4. & à Glos. dictum, ubi etiam ipse approbauit, exponit modum quo hæc comprehenduntur sub uoto, dicens, quòd hoc modo sub uoto baptizatorum &c. August. quoque ad Neophytos, ut habetur de consecr. distin. 4. cap. 1. dicens, quòd sponsionem abrenunciare diabolo &c. aut largè sponsionem accepit, aut ritum fortè, qui tunc apud eos erat, expressit.

¶ Circa opposita consiliorum, dubium nõ simpliciter, sed quorundam uidetur esse, An possit quis uouere q non mutuabit, aut dabit eleemosynam, non ingredietur religionem, & huiusmodi. Et ratio dubij uidetur esse, quia quod licitum est facere, licitum est uouere. Constat autem quòd licitum est non mutuare, non ingredi religionem, & huiusmodi, quia hæc sunt de consilio, quod non tenemur sequi. ergo.

¶ Sed huius opinionis error facilè deprehenditur, si consideremus cui fit uotum, quia.s. fit Deo, ut inferius patet. Certum est enim, q cũ non displiceat Deo te nõ sequi consilium suũ, displicet tamẽ, ei quòd ei promittas, te consilium suũ non secuturum: quoniã hoc esset facere, quòd promissio sibi facta esset uinculum contra consilium suum: ac per hoc Deus ipse ex vna parte daret consilium, & ex alia parte prohiberet consiliũ suum,

Respon. Dicẽdũ, q sicut dictum* est, uotum est promissio Deo facta. Promissio autem est alicuius, qđ quis pro aliquo uoluntariè facit. Non.n. esset promissio, sed cõminatio, si quis diceret se cõtra aliquem facturũ. Similiter uana esset ꝓmissio, si aliqs alicui promitteret id, qđ ei non esset acceptũ. Et iõ cum oẽ peccatum sit contra Deum, nec aliqđ op* sit Deo acceptũ: nisi sit uirtuosum, m consequẽs est q de nullo illicito, nec de aliquo indifferẽti debeat fieri uotũ, sed solùm de aliquo actu uirtutis. n Sed quia uotum promissionem uoluntariam importat, necessitas autem uoluntatem excludit: p id quod est absolutè necessarium esse, uel non esse, nullo modo sub uoto cadit. q Stultum enim esset, si quis uoueret se esse moriturum, uel se non esse uolaturum. r Illud verò quod non habet absolutam necessitatem, sed necessitatem finis, puta, quia sine eo nõ potest esse salus, cadit quidem sub uoto, inquantum uolũtariè fit, nõ autem inquantum est necessitatis. s Illud autem quod neq; cadit sub necessitate absoluta, neque sub necessitate finis, omnino est uolũtarium: & ideò hoc ꝓpriissimè cadit sub voto. Hoc autem dicitur esse maius bonũ in comparatione ad bonum, quod communiter est de necessitate salutis: ideò t propriè loquendo, uotum dicitur esse de meliori bono. x

* ar. præc. — Conclu. m — Conclu. p — Conclu. r — Conclu. u

suum, dũ acceptaret uinculum contra suũ consilium. Non est ergo Deo acceptabilis promissio cõtra consilia sua, ac per hoc nõ est uotũ: sed in hoc hẽt locũ illud, In turpi uoto muta decretũ: immò sic uouentes, peccãt abutendo promissione ad Deum. ¶ Sed tunc insurgit qõ, quale pctm est hoc, ueniale, s. an mortale. Vi.n. talis uouens nõ solũ irreuerentiã Deo exhibere si sisteret ei promittẽdo, sed & blasphemiã incurrere, attribuẽdo Deo qđ ei nõ cõuenit.s. esse sibi gratũ uinculũ cõtra sua consilia. & deliberat proponere cõtra ea q sunt de necessitate salutis: q cõsilia in articulo necessitatis sunt præcepta. hoc autẽ est peccare mortaliter.

¶ Si diligentius m cõsideretur, tria mala i hmõi uotis inueniri contingit. Primum, ex parte rei ꝓmissæ, q quandoque.s. in articulo necessitatis, põt esse in pcepto. Et ex hac parte si qs cũ primario animo uoueret nõ mutuare, nõ dare eleemosynã, & huiusmodi, ut etiã intendat in articulo necessitatis hæc non facere, sine dubio peccat mortaliter. Secundum, ex parte iniuriosæ attributionis Deo, quia scilicet hic clauditur, q Deo sit gratum uinculum contra sua consilia. Et si quis hoc cognosceret, animaduerteret, & non curaret, blasphemia esset. Sed quoniam hoc mag[is] supponitur, quàm fiat à uouente, supponit enim sic uouens Deo acceptum esse suum uotum, iõ hoc malum, nisi fieret ex industria, non induceret mortale. Tertiũ ex parte abusiuæ promissionis, quia scilicet sit Deo promissio sibi displicẽs, iuxta illud, Displicet ei stulta promissio: & in hoc formaliter consistit peccatum illud. Et si quidem ex intentione aliquis eligeret formaliter displicere Deo, cum hoc de genere suo sit mortale, contrarium directè charitati, sine dubio peccaret mortaliter. Sed cum materialiter eligitur id, quod displicet Deo, non oportet esse mortale, ut patet cum quis deliberate dicit uerbum otiosum. Constat autem quòd talis uouens nõ solum materialiter, sed etiam ex ignorantia satis excusabili, quia regnat etiam apud doctos, ut dicitur de Hostiensi, facit quod Deo displicet. Credit enim sic uouens se obsequium præstare Deo uouendo, & licite uouere. Propter quod non nisi uenialiter peccant sic uouentes, & non intendentes contra præcepta Dei uouere, ut communiter accidere uidetur.

¶ Circa bona supererogationis, dubium occurrit à Ricardo, in quarto dist. 38. motum, sed parum discussum, An uotum factũ de bono supererogationis propter malum finem, sit uerè uotum. Et est ratio dubij: quia bonum supererogationis propter malum finem, non est bonum, sed male formaliter, ut patet de eleemosyna propter inanem gloriam. Quod autem est formaliter malum, non potest esse materia uoti.

¶ In oppositum est, quod si quis profitetur religionem Hierosolymitanam, seu aliquam eiusmodi, ut habeat diuitias unde luxuriosè uiuat, & propter luxuriosè uiuere profitetur, uerè uotũ emittit boni supererogationis.s. religionis propter malum finem.s. luxuriosam uitam. Potest ergo de bono fieri uotũ propter malum finem.

¶ Ad euidentiam huius difficultatis, distinguendus est sensus quæstionis, & singula tractanda sunt membra, cum suis incidentibus. Tripliciter igitur potest intelligi, quòd homo uoueat bonum supererogationis propter malum finem. Primò, ut malus finis sit finis illius boni, quod dicitur uouere sicut uana gloria est finis eleemosynæ, cum quis uoueret dare eleemosynã propter inanem gloriam. Secundò, ut malus finis sit finis non boni quod promittitur, sed applicationis hominis ad uouendum: sicut luxuriosa uita est finis professionis, cum quis profiteretur aliquam religionẽ ut luxuriosè uiueret. Tertiò, ut malus finis sit finis ipsius uoti, ita quod ipsum uotũ ordinetur ad malum finem, ut quod est ad finem, ordinatur ad finem. Sicut uictoria in bello iniusto esset finis uoti, si q promitteret Deo q si daret illi uictoriam in tali bello, offerret Deo mille aureos.

¶ In primo ergo sensu dicendũ est, q uotũ nihil ualet, q nõ est aliquid bonum, sed diabolica promissio: q materia eius nõ est aliqđ bonũ, sed formaliter malũ, ut patet in exẽplo dato, cum q uouet dare eleemosynam propter inanem gloriam. Et ratio est, quia iuxta hũc sensum occasio promissæ actionis ad malum finẽ cadit sub uoto, non sola actio supererogationis, v.g. ly, pp inanẽ gloriam, determinat ly, dare eleemosynã, qui est finis illius dare. Ac per hoc materia talis uoti non est solũmodo dare eleemosynam, sed totũ hoc.s. dare eleemosynam propter inanẽ gloriam, quod constat eẽ formaliter malũ. Attẽde ergo in huiusmodi uotis, si malus finis ponit' finis actionis supererogatiuæ, quę est materia uoti, ut uides in exẽplo dato. Et cum hoc inueneris, dicito promissionem talẽ non esse uotum quia supererogationis bonũ non nudum, sed uestitum tali propter, ponitur materia uoti. In secundo autem sensu, quando scilicet malus finis ponitur finis solius applicationis ad vouẽdũ, vt patet in exemplo professionis propter uitam luxuriosam, dicẽdũ est, quòd uotum est verè uotum & ualidum, quis talis sic uouẽdo peccet mortaliter. Et in promptu ratio est, quia malus finis iuxta hunc sensum non est finis uoti, aut actionis, uel omissionis supererogatiuæ. Non.n. qui profitetur, ordinat suum obedire ad luxuriam, sed est finis applicationis ad profitendũ. Nã si quæratur, propter quid applicas te ad profitendũ, & tot Deo promittendum, respondebis, ut uiuam luxuriosè. Ex fine autẽ applicationis ad uouendũ non adimitur, aut datur natura uoti aut illius uinculum. Discute igitur & hoc diligenter: quoniã multas quæstiones inde solues de multis uouentibus propter malum finem, puta, ut complaceant alicui scelerato in hoc, qđ uouent: in omnibus.n. huiusmodi verè uotum est & bonum, & sanctum, sed applicatio ad uouendum est diabolica: propter quam, ut dictum est, peccat sic uouens.

¶ Et ex his patet, quod obiectiones ad utramque partem allatæ concludunt uerum. Prima iuxta primum sensum: & secunda, iuxta secundum. In tertio verò sensu, quando finis malus ponitur finis ipsius uoti, distinguendum est, quia hoc potest dupliciter fieri. Primò, ut promittatur executio uoti ꝓ malo obtinendo fine, v.g. Vouet dux belli iniusti, se añ congressum belli oblaturum Deo mille aureos pro obtinenda a Deo uictoria. Et sic cum talis oblationis mille aureorũ finis sit malus, redit casus reprobatus in primo sensu. Clarè namque patet, quòd ipsa uoti executio, s. offerre mille aureos pro iniusta uictoria, est actio formaliter mala, non minus q dare eleemosynam ꝓpter inanem gloriam. Non est ergo sic facta promissio uotum. Secundo, ut promittatur executio uoti post obtentum à Deo finem. Et in hoc sensu difficultas emergit: quia ex quo iste est consecutus uictoriã, licet iniustã, & uictoria illa est à Deo, quia & bonũ est à Deo, licet iniustitia eius nõ sit à Deo, cõsequens est, q teneatur iste seruare promissum bonum, s. offerre Deo mille aureos. Et confirmatur, quia plus tenetur seruare promissum homo Deo, q alteri homini: sed homo homini tenetur seruare promissum bonum, quãmuis ex turpi causa, ut patet de ꝓmissa mercede meretrici. ergo homo tenetur seruare promissum bonum Deo, quãmuis ex turpi causa scilicet, uictoria iniusta.

¶ Sed cum nemo, ut August. dicit, Deo authore fiat malus, aut peior, & quilibet in assequẽdo suum malum finem fiat peior, consequens est, quòd Deus non sit author assecutionis mali finis: ac per hoc uotum tale blasphemia potius quàm uotum est, & ad nihil omnino obligat, nisi ad pænitentiam. Blasphemia est namque attribuere Deo, quòd ipse concedat iniustam uictoriam, non minus quàm quòd ipse concedat concubitũ alienæ uxoris. Par enim est ratio de quolibet malo fine: & constat,

Universidad de Deusto Biblioteca

stat, q si quis promitteret Deo offerre sibi mille aureos, si faceret q cōcumberet cum uxore proximi sui, blasphemus esset, faciēs quātū in se est, Deū lenonē. Quod aūt dr uictoriā esse à Deo, verū est, sed ille promittit p uictoria belli iniusti, q ut scit, non est à Deo. Sicut & delectatio cōcubitus, & ipse cōcubitus est à Deo, occisione aduersarij, aut quauis re illicite optata obtinēda, blasphemia potius q̄ uotum est. Nec te moueant quorundam uerba contra uota cōditionalia pro tpalibus obtinendis, quasi sit illicitū uouere pro tpalibus tanq̄ sit emere tpalia p spūalibus, aut spūalia pro spūalibus: extranea nāq; sunt hæc à proposito.

sed nō cū uxore aliena, vt sic p̄qualis concubitu & delectatione ille uoueret. Confirmatio quoq; nihil adiuuat: qm ab hoīe potest obtineri turpe obsequiū, à Deo aūt nō. Nec pptereà minus solida est hæc doctrina, qa sic uouens nō credit se blasphemare: qm secundū naturā uoti iudicium sit, non secundū illius, aut illius ignorātiā.

¶ Sed qd dicendū est, si uotū fieret sub conditione talis euentus absolutè, & non sub conditione determinata ad patrociniū diuinū? v.g. Dux i tali bello uouet se oblaturum Deo mille aureos, si euenerit victoria, & nō si Deus dederit, aut non dederit. Rñdeo, q qa sub qua

Ad primum ergo dicendū, q hoc mō sub uoto baptizatorū cadit abrenūtiare pōpis diaboli, & fidē Chri seruare: qa uolūtariè fit, licet sit de necessitate salutis. Et silr pōt dici de uoto Iacob, quis ēt possit itelligi, q Iacob uouit se hre dūm i Deū p spālē cultū, ad quē non tenebat, sicut p decimarū oblationē, & alia hmōi q̄ ibi subdunt.

Ad II dicendū, q quædam sunt, q̄ in oēm euentū sunt bona, sicut opera uirtutis, & alia bona q̄ possunt absolutè cadere sub uoto. Quædā uerò i omnē euentum sunt mala, sicut ea q̄ secundùm se sunt peccata: & hęc nullo mō possunt sub uoto cadere. Quędā uerò sunt q dē in se considerata bona, & secundū hoc possunt cadere sub uoto, possunt tñ habere malū euentum, in quo non sunt obseruāda. Et sic accidit i uoto Iepte, qui ut dr Iudicum II. uotū uouit Dño, dicens: Si tradideris filios Amon in manus meas, quicunque primus egressus fuerit de foribus domus meæ, mihiq; occurrerit reuertenti in pace, eū offeram holocaustū Domino. Hoc aūt poterat malū euētum habere, si occurreret ei aliquod animal non immolandū, sicut asinus, uel homo: quod ēt accidit. Vñ & Hier. dicit: In uouendo fuit stultus, quia discretionē non habuit: & in reddendo, impius: Pręmittit tñ ibidem

nulla est hic emptio, nulla cōmutatio. Sed oblatio q̄ est religionis actus conditionata, si diuina largitas tale beneficium concesserit: stultū enim est uotum emittere, quasi cōmutādo cū Deo: bonorum siqui dē nostrorum nō solū non eget, sed nec aliquid ex nris bonis posit sibi accrescere.

¶ Circa indifferentia uerò ad bonū, & malū moraliter, distinguendum est. Nam indifferentia dupliciter assumi possunt sub materiam uoti, s. sub ratione sola eorū indifferētia, uel translata de indifferētiā ordine ad ordinē bonorū, seu expedientiū ad bonū. Et primo mō votum nihil ualet: secūdo aūt mō uotum ligat, v.g.

cuiq; uerborū forma uotū fiat, secūdū cōtētū & intētū sensum iudicandum est: nō cum in huiusmodi votis bonū promissum, puta, oblatio, aliquē ordinem ex intentione uouentis accipiat ad operatum malū, puta, inuasam uictoriam: quoniam promittendo bonum, si malum euenerit, ordinat executionem illius boni ad euentum huius mali, oportet inspicere qualis sit ille ordo promissi boni ad malum, & secundùm illum iudicare. Si enim promissum bonum ordinetur quasi effectiuum, aut impetratiuum mali, puta, si dux sic uouendo intenderet ut p hoc uotū assequeretur uictoriā, iam patet ex dictis, quòd blasphemia potius q̄ uotum est. Et eadem ratio est, si oblatio promissa ordinetur ad malum, quasi recompensatiuū pro gratiarum actione. Vt si dux sic uouēdo, intēderet se obligare ad gratiarum actiones Deo pro beneficio talis uictoriæ: continet enim hoc eandem blasphemiam. Si verò promissum bonum ordinetur ad malum solo euentu, puta, si erit uictoria, offerā mille: quod tū difficile est accidere homini rationali, cuius est cōferre vnū alteri, in tali casu uotū esset uerè uotum, & adueniente conditione tenetur seruare promissum. Et multò magis ualidum est uotum simile, si bonum pollicitum ordinatur ad malū, ut punitiuū, aut ut præseruatiuum. Exemplum primi, Si quis uoueret: quòd si committeret adulterium, offerret mille pro pœnitentia. Exemplum secundi. Si committam adulterium, ingrediar religionem, ut quia scit se nolle esse religiosum, & propterea reddat sibi adulterium magis alienum, quàm ingressum religionis. In his namque, & similibus, ubi nulla est mala relatio boni ad malum, aut ad Deum, uotum est uerè uotum, & ligat conditione extante. Aduerte tamen, quòd si quis discerneret in optato malo, puta, uictoria in bello iniusto, bonum à malo, & moueret offerre mille aureos pro consequendo eo, quod est boni in iniusta uictoria, cum hoc uerè sit Dei donum, uota huiusmodi essent uerè uota, & ualida: essemus enim tunc extra casum, quo promittitur bonum supererogationis ppter malū finem, quoniam finis esset bonus. Et eadem rōne ualida sunt uota de bono supererogationis propter assecutionē bonorum temporalium turpibus causis annexorum, v.g. Si quis uouet se oblaturum statuam argenteā Deo, si ex concubina habuerit prolem, ita quòd beneficium optatum sit generatio, non illicitus concubitus: constat enim hoc esse Dei beneficium, & bonū desiderium. Et similiter si quis uouet se oblaturum decimā partem turpis lucri, ita quòd beneficium optatum sit lucrari, non causa eius, ut si quis lusurus ad hoc exhiberetur, uoueret Deo daturum in eleemosynam decimam partem lucri, uotū esset ualidum: quia licet ludere propter lucrum, sit malū, ex quo tamen ludit, lucrari non est illicitum. Ex his aūt patet, quid dicendum est de uoto pugnantis illicitè in duello, cum scilicet si uoueret quis pro incolumitate, aut uita, aut quacunq; alia re, quam licitè optat, obtinenda, uotum uerum est. Si autem pro

Non stare in sabbatho est indifferēs: quia nec bonum, nec malū morale importat. & propterea mulier uouens non stare in sabbatho, nihil uouet. Et si adiungatur ad non stare in sabbatho, nihil uouet. Et si adiungatur ad non stare in sabbatho, reuerentia beatæ Virginis, adhuc nō stare retinet suam indifferētiam: quia negatio stationis ob reuerentiam beatæ Virginis, nullum bonū morale importat, quoniam nullam affirmationem habet annexam, quæ sit materia reuerentiæ beatæ Virginis. Ordinare siquidem talem negationem in reuerentiā beatæ Virginis, est nihil ordinare, sicut nec ordinare in eiusdem reuerentiam stare. Nihil namque magis est in reuerentiā unū, magis quàm alterum. Secus autem est, cum quis uouet non facere opera seruilia in reuerentiam beatæ Virginis: quoniā hoc hēt annexum expeditionem ad cultum diuinum, ociū in diebus festis. Sed non stare stat cum operibus magis impedientib. mentem, & non sit pp expeditionem mētis ista negatio standi, sed ex ignorātia uouentis. Nihil ergo ualent huiusmodi vota, quorum mater a re'ata ēt ad aliud, indifferens remanet. Sed quando materia absolutè est indifferens, relata aūt ad aliud est bona, aut expediens ad bonum, uotum ualet, ut dictum est, uerbi gratia. Ire Parisium est quoddam indifferens, & si quis uouet ire Parisium, nullo uoti uinculo astringitur: sed si addatur ad ire Parisium ob uisitandum beatum Dionysium, tunc ire Parisium non est indifferens, sed actus uirtutis, puta, religionis, & propterea uotum ualet. Et similiter ire domū talis uiri, est actus indifferens, sed si meum ire ad illam domum est mihi in scandalum propter frequentem aliquorum ludi, aut occursum alicuius mulieris, aut aliquid huiusmodi, tunc non ire domum illam relatum ad securitatem animæ meæ, est de genere expedientium, ac per hoc bonorum, & consiliorum à Domino: iuxta illud. Si manus tua scandalizat te, abscinde eam &c. Et propterea si quis ob sui cautelam uouet non ire illuc, uotum ualet. Sed tunc insurgit quæstio, An cessante illa superaddita relatione, qua habet rationem expedientis mihi, cesset votum. v.g. Vouit quis non ire ad talem domum, ut fugeret ludū, maxim., uel mulierem ibi &c. post lapsum temporis in domo illa non est amplius huiusmodi mulier, aut non amplius luditur ibi, an tunc etiam cesset uoti uinculum, ita quòd liberè possit ire in domum illam. Et sic ponderandum est quod licitè possit ire in domum illam, quia non ire ad domum illam non est amplius materia uoti. Ex hoc namq; nō ire ad illā domū erat materia uoti, quia relata erat ad euitandum scandalum. Cessante ergo fundamento relationis, puta, muliere aut ludo ibi, cessat relatio, & manet materia illa de relata in non relatā, ac per hoc de expedientem in indifferentem, quæ non est materia uoti. Sine ergo dispensatione aliqua licitè potest ire ad domū illam in hoc casu. Et sic de similibus idē est iudiciū, de cuius certa huiusmodi continē dicentū secundū dicta iudicare.

¶ Circa

¶ Circa bona quæ non sunt præcepta, nec consulta, ut nubere, dubium occurrit, An uouens nubere, uerum uotum emittat, & consequenter teneatur nubere. Videtur enim primò, quòd sic. Primo, quia uotum non minus obligat, quàm iuramentum: sed iurans nuptias, tenetur ad illas, nisi ingrediatur religionē ergo eodē modo uouens.

Et confirmatur: quia uotum de minori bono, dummodo nō sit exclusiuū maioris, ut uerum uotum non posset fieri nisi de optimo, aut cōpossibili cū optimo, & sic multa vota perirent, vt patet de uouentibus perpetua seruitia hospitalibus, & huiusmodi, q non sunt cōpossibilia cū optimo. Scriptum est n. Optimam partē elegit sibi Maria. In oppositum est: quia uoti materia est bonum supererogationis: cōstat autem matrimonium nō esse bonū supererogationis, ergo.

¶ Ad euidentiā huius difficultatis aliter oporteret procedere, q̄ in indifferētibus, q̄ vana sunt respectu Dei & q̄ in formaliter oppositis cōsiliorum, q̄ non sunt de genere bonorū, quorū vinculum displicet Deo.

Sapientis uiri, qui non pōtse continere, esse vt uel tali remedio: & quicquid detrimēti actualis rōnis in huiuscemodi matrimonio cōtinget, recōpensatur nō solū ex bono euasionis tot periculorū, sed ēt ex quiete multò maiore passionū concupiscētiæ, vt experiētia testatur. Et sic opinor uotū nubendi factū pp fornicationē uitandam

q factus est super eum spiritus dñi: qa fides & deuotio ipsius, ex qua motus est ad vouendū, fuit à Spiritusancto. Propter qd ponit in catalogo Sanctorū, & pp victoriā quam obtinuit: & qa probabile est eū pœnituisse de facto iniquo, quod tñ aliquod bonum figurabat.

Ad III dicēdū, q maceratio proprij corporis, puta, per uigilias & ieiunia, nō est Deo accepta, nisi inquantū est opus virtutis: qd quidem est inquātum cum debita discretione fit, ut s. concupiscentia refrænetur, & natura non nimis grauetur. Et sub tali tenore possunt hmōi sub uoto cadere: propter quod & Apostolus Rom. 12, postq̄ dixerat, Exhibeatis corpora uestra hostiā uiuētē, sanctā, Deo placentem: addidit, Rōnabile obsequiū vestrum. Sed quia in his q̄ ad seipsum ptinēt, de facili fallit hō in iudicādo talia uota, cōgruentius sm arbitriū superioris sunt vel seruanda, vel ptermittēda, ita tñ q si ex obseruatione talis uoti magnum, & manifestū grauamē sentiret, & nō esset facultas ad superiorē recurrēdi, nō dēt homo tale uotū seruare. Vota verò q̄ sunt de rebus uanis & inutilib', sunt magis deridenda, q̄ seruanda.

ARTICVLVS III.

Vtrum omne uotum obliget ad sui obseruationem.

AD TERTIVM sic pcedit. Vr q non oē uotū obliget ad sui obseruationē. Hō n. magis indiget his, q̄ per alium hominem fiunt, q̄ Deus, qui bonorū nostrorum non eget: sed promissio simplex homini facta,

ab impotente se continere pp suā fragilitatē &c. esse ualidū: qa nulla culpa huiusmodi matrimonio est vt. Nec pptereà arguo Authorē, qui absolutè loquitur de matrimonij usu propter fornicationem uitādam. Hoc tamen in loco pprio, Deo dante, dicetur resolutè examinando matrimonij bona, vt ē officium, ut est contractus, ut est remediū, vt est sacramentum.

¶ Ad rōnes igitur in oppositū pro quanto infertur, q uotum nubēdi est absolutè ualidū, rñdendū est. Et ad primam dr, q licet non minus obligat uotum, quàm iuramentū, tamen alij obligat uotū, & alij iuramentum. Nā uotum soli Deo fit, iuramentū aūt homini præstatur. Ac per hoc

Peccatum per uotum. 471
4.d. 38.q. 1.art. 1.q. 1. & ar. 4. q. 1. cor. & ad 1.

sicut alios cōtractus uerū iuramento inter hoīes firmatis, tenetur qs seruare, ita contractū sponsarum. Licet Deo minus grata sit promissio matrimonij, q̄ perseuerantia in statu continentiæ, homini tñ cui facta est promissio matrimonij, magis grata, ac p hoc debita est obseruatio promissi, q̄ recedere à promissio.

¶ Ad secundam dicitur, quòd uotum de minori bono pōt dupliciter intelligi, scilicet in genere, uel absolutè. Si in genere bonorū supererogationis, sic uerū est, quòd ualidum est, ut obijciendo probatur: potest enim sub uoto cadere quodlibet supererogationis bonū, quantumcunq; vnum sit minus alio. Si absolutè, sic non est uerum vniuersaliter, ut patet ex dictis.

Vtroque ostensum est: qm hæc, de quibus est sermo, sunt bona moraliter, & ut patet, prima ad Cor. 7. Qui matrimonio iungit virginem suā non solū nō peccat, sed bene facit. Cōsiderandū itaq; est, q quodā est boni genus, quod non solū est tale bonū opus, sed cōtinet in se statum mutationem, ut patet de matrimonio. Qui n. matrimonio cōtrahit, statū mutat: q̄ de statu cōtinentiū ad statū transit coniugatorū. Mutatio aūt status potest esse duplex, s. descensiua, & ascēsiua. Et quia mutatio de statu continentiū ad statum coniugatorum nō est mutatio ascēsiua, sed descensiua, ut patet prima ad Cor. 7. consequens est q per se loquēdo, nubere est descendere à statu meliori ad statum minus bonum. Sed qm status non semper consonat personæ, quoniam multi sunt in statu continentium q non sunt continentes, quibus dicitur ab Apostolo, Melius est nubere quàm uri: ideò distinguendum est, q uotum nubendi dupliciter fieri potest. Primò absolutè & sic non ualet: quia est uotum de declinando à statu continentium ad statum coniugatorum, quæ declinatio esti sit licita, est tamen minus grata Deo, cui fit promissio uotiua, quàm perseuerantia in statu continentium, in quo manet vouens. Constat enim quòd promissio de minus grato alicui, quàm id quod habet nō obligat illum quia mallet perseuerare in eo quod habet. Hæc autem est huiusmodi, qa est promissio de declinando à meliori. Et de Deo scriptum est, q monet ad disponendum ascensiones in corde hominis, quem adiuuat. Non est igitur, absolutè loquendo, uotum, cum quis uouet nubere. Secundò, potest dictum uotū fieri propter fornicationem uitandam, quia scilicet cognoscens se labilem, & nisi nubat, cadet in crimina multa: & secundum an tedicta uotum uidetur ualidum: Quia si uotum per indifferēs absolutè, differenti autem quo ad cautelā à malo, obligat, ut dictum est, à fortiori uotum de bono remedium dato ro pe ricul is obligat. Et hæc quidem ratio concluderet, nisi esset differentia in hoc, quòd indifferens relatum ad cautelam, nullā implicat culpam. Matrimonium autem relatum ad uitandam propriam fornicationem, culpam cōtinet uenialem apud Authorem in quarto sententiarum dist. 31. ratione superfluitatis. Nullum autem culpabile potest sub uoto cadere: & propterea hoc sequēdo dicerētur, quòd nec sic uotum nubendi ualet. Ego autem non uideo superstitiosā aliquam in tali remedio esse: sed cū humanæ naturæ sic infirmæ, ut est. Quoniā hi in carne præter carnē uiuere, angelicum potius est, quam humanum, consequens est q communiter loquendo, superare ac domare cōcupiscentias sub perpetua continentia, angelicum quoq; sit, & heroicæ virtutis, nō humanæ: ac p hoc humana rōne utendo,

¶ In responsione ad secundum, nota, quòd Author non dicit, Quędā sunt q̄ possunt bonum, uel malum euentum habere: sed dicit, Quædam bona in se sunt, q̄ possunt bonum, uel malum euentum habere. Nota autem hoc, quia oportet uotum, sicut uotum est, habere ppriam materiam, scilicet bonum, sicut uotum lepte, cuius materia propria fuit immolare Deo, sed quia materia remota voti, q̄ erat materia sacrificij, scilicet animal immolatum, erat incerta, potuit habere bonum, uel malū euentum, ut habuit. Præsuppone igitur semper in uoti materia bonitatem & deinde scrutare euentus: quoniam ubi deesset bonitas, uotum non esset. Et propterea dictum est, quòd nec illicita, nec opposita consiliorum, nec indifferentia possunt esse materia uoti: nihil enim horum est bonum.

¶ In rñsione ad tertium in articulo secundo, nota duo. Primò, q litera non dicit, q qñ obseruatio non est manifestè nociua notabiliter, requiratur recursus ad superiorem, & ius promptū habitū: sed dicit, q cōgruentius talia uota secundū superiorem arbitriū &c. Et rō est, quia decisio in tali casu res prouisa, & arbitrariū &c. Et rō est, quia dubium in tali casu, ex quo non est pro tunc actus seruare, esse pro tunc materia uoti, ut in litera habes. Secundò, q uotum tale maceratio corporis, ut in litera habes. Secundò, q uota de uanis & inutilibus, qualia sunt indifferentia, sunt deridenda, & non seruanda: & ratio est, quia non placent Deo uana, aut inutilia, cui sola bona placent. Vniuersaliter quippe uerum est, q oportet materiam uoti bonū esse moraliter: quàm uis, ut patet ex dictis, hoc non sufficiat ad uoti materiam.

SVPER QV. LXXXVIII. ART. III.

IN articu. tertio quæst. 88. nota, quòd fides in morali theologiæ doctrina dupliciter sumitur. Primo, p uirtute theologica: de qua in principio huius libri tractatum est. Secundò, pro uirtute morali, quia (vt Augustinus ex Cicerone in quarto de rep. inquit) sunt dicta, seu posita, quæ decet esse principium

quae etiam hosti seruatur, quod dictum est. Et de hac modo est sermo, cum fideles, aut infideles in promissionibus seruandis dicimus.

¶In eodem 3 ar. in rñsione ad primũ, caue ne fallaris, nesciens vsum vocabulorũ apud authorē, & putes ꝙ simplex promissio obliget secundum honestatē, hoc est, congruitatem, error est iste. Vt sic quidē author honestatis nomine cōtra legē externus coactiuã, ut patet superius in q. 85. Intēdit namq; author, ꝙ debitũ est duplex, ciuile, & morale. Et hoc vocat alio nomine debitũ ex honestate: & hoc morale, seu ex honestate debitũ, subdiuiditur in debitũ morale sine quo honestas morũ seruari nequit, & qd est ꝓ melius, vt patet ibi. Ex hoc igit̃ ꝙ simplex promissio obligat ex honestatis debito, intellige ꝙ obligat secundum debitum morale, quod spectat ad forum conscientiae. Vnde & in litera dr̃, ꝙ obligat ex naturali iure: quãmuis non possit ciuiliter cogi, hoc est, à iudice damnari. & ex his patet doctrinã in primo articulo traditam de obligatione simplicis promissionis, esse consonam authori.

¶Aduerte quoq; quantum à seipso in 38. dist. quarti sententiarum, differat author hic, dum altius naturam, uimq; promissionis contemplatus, ex ipsa uim obligatoriam ad Deũ intulit.

¶In rñsione ad secundum in eodē tertio articulo, dubium occurrit, An ille qui uouit hanc religionē in hoc monasterio determinatē, & principaliter, & sine sua noua culpa repulsus est, teneat̃ seruare castitatē. Et est ratio dubij, quia in uoto religionis, & huius, includitur votum continentiae: ac per hoc si nõ potest seruare uotũ religionis, quia hoc nõ est in potestate sua, tenetur seruare uotũ cōtinentiae, quia hoc est in potestate sua, sicut dr̃ in litera de ea quae uouit uirginitatē, & postmodum est corrupta, ꝙ tenetur seruare quod pōt, s. continentiam. Et confirmatur, quia in litera dr̃, ꝙ si illud, quod quis uouet ex quacunque alia, hoc est, non culpabili cã impossibile reddatur, dēt homo facere quod in se est, ut saltem habeat promptam uoluntatem faciendi quod pōt. Iste igitur qui sic repulsus est, ex quo religio quam uouit, facta est sibi impossibilis ex aliorum uolũtate, debet habere promptam uoluntatem faciendi quod pōt: constat autem ꝙ potest continere, ergo tenetur continere.

¶In oppositũ aũt est, qa cũ quis uouet quod est in alterius potestate, si ille in cuius est potestate, non vult, uouens est absolutus ipso facto, tanquàm uotum conditionaliter factũ non extante conditione: sed hoc est huiusmodi, ergo. & confirmatur, quia accessorium sequitur naturam principalis: continētia autem accessoria est ad religionem. si ergo ille est absolutus à uoto religionis, ergo & à uoto continentiae in religione inclusae.

¶Ad hoc dici potest, negando quòd in tali uoto claudatur uotum continentiae. Potest enim uotum religionis dupliciter intelligi, scilicet ut sit religionis constitutiuũ, uel obiectiuũ. Nam si est uotũ religionis constitutiuē, hoc est, constituens religionem, constat quòd includit tria essentialia religionis uota. Et hoc est uotum, quod in professione emittitur. Si verò est uotum religionis obiectiue, hoc est, habens religionem pro obiecto tantum, quia scilicet uouet se futurum religiosum, in tali uoto non clauditur uotum continentiae: cuius signum est, quòd si antequàm fiat religiosus, fornicaretur, non facit contra uotum castitatis.

¶Sed haec responsio licèt benè distinguat, malè tamen soluere uidetur: quia uouens religionem, & eius perseuerantiam, uouet hinc ad tantum tempus & assumere religionis statum, & perseuerare in eo. In hoc autem secundo includitur castitatē seruare: unde & adueniente tempore quo esset in mora, si fornicaretur, faceret contra uotum castitatis. Manifestatur autē hoc esse uerum ex eo, ꝙ si habens tale uotũ, statũ matrimonialem ingrederetur, non posset exigere debitum, sicut habens uotum continentiae non potest exigere. Sed quoniam difficultas ista, scilicet, An in tali uoto claudatur uotum continentiae, non est clara, ideò tractanda est praesens quaestio, praesupponendo ꝙ in uoto simplici religionis contineatur uotũ continentiae simplicitè. Aliter ergo dicitur distinguendo de intentione vouentis: Aut enim intendit se obligare ad continentiam &c. etiam si non posset recipi in religione: aut si cogitaret quòd non esset recipiendus, ad nihil intendit se esse obligatum. & in primo casu tenetur ad continentiam, in secundo non.

nõ obligat ad obseruãdum sm institutionē legis humanae: qđ esse vr̃ institutũ ꝑ mutabilitatem humanae uoluntatis, ergo multò minus simplex promissio Deo facta, quae dicitur uotum, obligat ad obseruandum.

¶2 Praet. Nullus obligat̃ ad impossibile: sed quãq; id quod quis vouit, fit ei impossibile uel quia dependet ex alieno arbitrio, sicut cũ quis vouet aliqđ monasterium intrare, cuius monachi eũ nolũt recipere: vel ꝑ emergentem defectum, sicut mulier quae uouit virginitatē seruare, & postea corrumpitur: vel uir, qui uouet pecuniã dare, & postea amittit pecuniam. ergo nõ semper uotum est obligatoriũ.

¶3 Praet. Illud ad cuius solutionē est aliq̃s obligatus, statim soluere tenet̃: sed aliq̃s non statim soluere tenetur illud, qđ vouit, praecipuè cum sub conditione futura uouet. ergo uotũ non semper est obligatorium.

SED CONTRA est, qđ dr̃ Eccl. 5. Quodcumq; uoueris, redde. Multoq; melius est nõ uouere, quàm post uotum promissa nõ reddere.

RESPON. Dicendum, ꝙ ad fidelitatem hominis ꝑtinet, ut soluat id qđ promisit. Vndè sm * Augustinum fides dicitur ex hoc, ꝙ fiunt dicta. Maximè autem debet homo Deo fidelitatem, tum rōne dominij, tum ēt ratione beneficij suscepti. & iõ maximè obligatur homo ad hoc quòd impleat uota Deo facta. Hoc enim pertinet ad fidelitatem quã homo dēt Deo. Fractio autem uoti est quędam infidelitatis species. Vnde Salomon rationem assignat quare sint uota reddenda: quia displicet Deo infidelis promissio.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ secundũ honestatē ex qualibet ꝓmissione homo homini obli-

* Lib. de mēdacio. c. 10. to. 4. Et epl. 19. post mediũ to. 2.

¶Sed quia haec rñsio particularis est, s. respectu huius qui hēt talē intentionem, & quo est de uoto absolutē, oportet ex natura uoti satisfacere quaestioni, & nõ ex particularib' intētionib' hui' & illi' uouētis.

¶Dicēdũ est ergo, ꝙ quemadmodũ in habitibus virtutũ, sublata rōne formali obiecti, non remanet uirtutis habitus, ita & in voto. Formalis autē rō uoti religionis est status religiosus, ad quē quasi materialiter se habēt uota obedientiae, paupertatis, & castitatis. Rursus, cũ oē uotũ de eo quod in potestate alterius, hēat implicitā conditionē, si ille uoluerit, seu nõ contradixerit, alioquin tale uotũ esset illicitum, aut fatuum: & consequēter uotum de assumēdo religionis statu in hoc monasterio, stat in potestate praelati, & capituli, consequens est ꝙ tale uotum sit formaliter de assumendo religionis statu, & perseuerando in eodem in hoc monasterio, si monasterio placuerit: materialiter aũt de obseruantia obedientiae, castitate, paupertate &c. Cũ ergo cōditio nō extet in proposito casu, quia monasteriũ recusat eũ, & sic ratio formalis, q̃ sub cōditione pēdebat, cessit: cōsequēs est ꝙ uotũ totaliter cessat, & licitē pōt talis persona nubere absq; conscientiae scrupulo. Et confirmatur hoc, quia seruare castitatē & paupertatem &c. in uoto religionis, sunt uelut accessoria: quae repraesentantur naturali ordine uouentibus, quòd in religione seruare haec, opportunum & consonum, nec multum difficile est, q̃ remansuris in saeculo aut impossibilia, aut adeò difficilia uidentur, ut cōiter uouentes religionem, si non remansuros se scirent, non uouerent haec. Hoc autem est signum, quòd natura talis uoti nō fertur super haec, nisi ꝑ religionis statum, & non aliter: quoniam quod cōmuniter inuenitur, signũ naturae rei est. Reddito ergo huic religionis statu, quem uouit, impossibili absq; sua culpa, absolutus est à uoto non medio, sed toto. & ex his patet respōsio ad obiectionem in contrarium, quia nõ nisi materialiter, seu secũdariò clauditur uotum continentiae sub formali & principali conditione nō extante. Ad confirmationem uerò dicitur, quod author intelligitur sic, Debet facere quod in se est, circa ea ad quae remanet obligatio uoti. In proposito autem casu non remanet obligatio ad reliqua, non extãte conditione circa principale.

¶In eadem responsione circa eundem casum, dubium occurrit, An semel refutatus ab hoc monasterio, teneatur ulterius expectare, si fortè alias admitteret eum.

¶Ad hoc di. ꝙ attendendum est in hoc casu ad causam repulsae, an s. sit temporalis, an perpetua. Nam si repellunt illum nō simpliciter, sed pro nunc, tenetur expectare, ex hoc ipso, ꝙ non est simpliciter refutatus. Si autem repellant totaliter, nō oportet amplius expectare, manifestato eisdem prius suo uoto: qa hoc fortè esset inductiuum eorum ad recipiendum eum.

¶In eadē rñsione dubiũ occurrit de eo, qui uouit principaliter religionē, aut religionē talē, puta Praedicatorũ, & repulsus est à multis religionibus, aut à pluribus locis eiusdem religionis, an teneatur quaerere per omnes religiones, & per omnia loca.

¶Ad hoc dicitur, ꝙ quãtum est ex natura uoti, sic tenetur omnes requirere, si spes est, quòd alicubi inueniat receptores. Et ratio est, quia ex quo obligauit se ad id, quod depēdet à suis, debet omnes, à quibus dependet, requirere. Dixi autem quãtum est ex natura uoti, quia ex intentione uouentis potest aliter accidere. Nam si uouens nō intēderet se obligare, nisi ad religiones sibi notas, & in locis propinquis, non tenetur [illegible] ingredi religionē, & nullũ in [illegible], aut propter [illegible] locis [illegible] monasteria, [illegible] pl' impossibile qđ uouit, satis officio facto suo, ꝙ nō intēdebat se obligare [illegible], aut [illegible] mũdũ [illegible] monasteria. simili modo potest discerni intentio uouentiũ. Nullus siquidē in Italia uouens religionē, intenderet se obligare ad eundũ in Graeciam, Daciam, & similia, si hoc sibi diceretur, quando uouet.

¶Sed quid, si talis non inuenit nisi monasteria non reformata parata ad eius receptionem, nunquid obligatur.

¶Dicendũ, ꝙ siue vouens monasteria reformata, siue non, si publicē cōstat ꝙ non seruat̃ ibi regularis disciplina, sed quilibet viuit ad placitũ, & reputant malè cōscientiae ferè oēs, nõ tenet̃ psona, quae vouit religionē, in ueritate subire cōuersationē taliũ monasteriorum. Scriptũ est n. cũ peruerso peruerteris. Sec' aũt est, si uouerent vitae cōis, & tamē in ueritate benè uiuerent cum timore domini in substantialibus, & multis accidentibus sub praelatorum cura in ueritate: quàmuis non ita districtē uiuerent, ut regularis exigit disciplina. Hoc enim modo omnes antiquae hodie uidentur esse religiones secundum ueritatem quãmuis secundum uocabula quaedam regularis uitae uocentur, & sint in respectu ad laxiores.

¶In eadem responsione, ꝑ quanto ibi tractatur, quando uotũ est factũ impossibile ex culpa uouētis, dubia duo simul occurrunt. Primũ est, Ad quid tenetur, qui uouit ingredi religionē, & postmodũ contraxit, & consumauit matrimonium. Secundũ est, Ad quid teneatur, qui vouit perseuerare in religione, & post contraxit, & consumauit matrimoniũ. In utroque siquidem casu factũ est uotum impossibile ut obseruetur, ex culpa uouentis, qua uoluntariè contingens se constituit.

¶Ad primum horum dicitur, quòd cũ uotum de ingressu religionis intelligatur, secundum formã Ecclesiae, scilicet ut ingrediatur bona fide probaturus & probandus, manifestē patet, ꝙ in tali uoto non clauditur uotum continentiae, nisi in potētia, quae est conditio diminuens: homo enim in potentia, nõ est homo, & simile est de aliis religionis uotis. Vnde durante impossibilitate implendi uotum de ingressu huiusmodi, ad solã poenitentiam peccati, quia fecit se impotentem, & uoluntatem implendi, quando poterit, remanet obligatus.

¶Ad secundum uerò dubium, quia ponitur sub uoto cadere perseuerantiam in religione, non facilè liquet ad qđ remanet obligatus. Discordia siquidem apparet in principijs, & in applicatione ad conclusionem. In principijs quidē, quoniã ut primũ factum fuit uotum simplex religionis creditur differre in materia à uoto solēni professionis: ita quòd materia uoti professionis est obediētia, paupertas, castitas &c. Materia autem uoti simplicis, cum scilicet quis uouet religionem assumere, & ꝑpetuò permanere, est ipsa professio in ueritate: in hoc enim clauditur, ut perseueret. Non enim plus tenetur ad perseuerãdum in religione, qui prius uotũ simplex habuit de religione absolutē, qđ includit perseuerantiam, & postmodum est professus, quàm qui sine praecedente simplici uoto professus est: quoniã nõ plus cadit sub uoto simplici religionis, quàm perseuerantia debita ex professione, ut patet extra, de uoto capi. Per tuas. vbi Episcopo Gebenensi praehabenti uotũ religionis dicitur, quòd fias religiosus. Et si post fuerit iterum ab Ecclesia Gebenensi factus episcopus, poterit esse episcopus. Idem est ergo uouere se futurum religiosum, & se ingressurũ, & perseueraturum in religione, & se professurum religionem. Constat autem quòd si quis uouet se professurum religionem, materia talis uoti est ipsa professio, cuius professionis materia sunt obedientia, paupertas, & castitas. Non est ergo eadem materia utriusque uoti religionis simplicis scilicet, & solemnis. Aliis autem uidetur ꝙ materia utriusque uoti est eadem, sic, quòd tota materia uoti solemnis est materia uoti simplicis, quãmuis non ecōtra: quia etiam ipsum uotum solemne est materia uoti simplicis. Et ratio horum est, quia promissio est propter promissum, ac per hoc magis tenditur per uotum ad promissum, quàm ad obligationem promissi: quemadmodum magis tenditur ad terminum, quàm ad uiam. Promissio enim, & obligatio propter id promissum fit, & ordinatur ad illam, sicut uia ad terminum. Vnde qui uouet profiteri, cũ profiteri importet promissionē, & obligationem ad castitatem &c. non uouet profiteri, nisi propter esse religiosum, obedientem, pauperem, castum. Cadit ergo sub uoto suo tota materia professionis, ad quàm directè tendit media professione. Et confirmatur, quia secundũm Anselmũ, votũ se habet ad opera, q̃ sunt illius materia, sicut arbor ad fructum: ita ꝙ qui uouet dat arborē, & fructus, & nõ dat arborē reseruãdo sibi fructus: qm nihil uoueret, nec fructus solos, sicut qui facit bonũ sine uoto. Constat aũt ꝙ promittēs arborē cum fructibus, hēt pro materia ꝓmissionis utrunq;, s. arborē, & fructus, & tenetur ad utrunque. ergo qui uouet profiteri, hēt pro materia uoti professionem, & opera sequentia, scilicet obedire &c. Ex hac aũt discordia in principijs, deducit̃ diuersa cōclusio. Nã secundum primam viam dicitur, quòd in casu posito, tenet̃ transgressor vltra poenitentiam solummodo ad uoluntatē implendi uotum quando poterit. Iuxta secundam autem uiam tenetur ad haec, & opera religionis, quae potest facere in illa impotentia professionis constitutus.

¶Duabus autem existentibus his extremis opinionibus, media uia incedendum est, & dicendũ, quòd uotum quo quis se obligat ad esse religiosum, habet duplicem materiam, scilicet proximam ac immediatam, & remotam ac mediatam. & quòd materia eius proxima ac immediata est assumere statũ religiosum, seu (quod idem est) profiteri religionem, seu, obligare se uoto solemni ad religionem. Materia autem remota & mediata est obedire, cōtinere, abdicare à se proprietate rerum. Declaro singula. Primo, quòd utrunque sit materia talis uoti: secundò, ꝙ primum sit materia proxima ac immediata: tertiò, quòd secundum sit materia remota ac mediata. Quòd enim utrunque sit materia talis uoti, patet ex hoc, quòd ex ui uoti non per accidens sed per se tenetur quicunque est astrictus tali uoto nõ solum ad profitendum religionem, sed ad obseruandam religionem nõ minus, quàm uouens alicui accipere illam in uxorem, tenetur non solum contrahere per verba de praesenti, sed habere se ad illam ut uxorem, & ratio vtrobique est eadem, quia scilicet, professio, & contractus matrimonij nanē promittuntur, nisi propter opera religionis, & coniugij. Quòd uerò professio sit proxima & immediata materia talis uoti, patet ex hoc, quòd directē absque ullo medio tale uotum attingit ipsam. Qui enim promittit se religiosum fore, promissionem suam directè, & immediatè applicat super professione facienda, qua constituuntur religiosi. Quòd autem opera religionis, scilicet, obedire, continere &c. sint mediata, & remota materia talis uoti, patet ex hoc, quòd non cadunt sub tali uoto, nisi mediante professione, cuius haec opera sunt materia. Sicut qui uouet suscipere ordinem sacrum in Ecclesia occidētali, habet pro materia proxima suscipere ordinem, & obligare se ad cōtinentiam: pro materia uerò remota habet ipsam continentiã, quae est materia uoti, quae in susceptione ordinis sacri emittitur. Duabus autem talis voti [illegible] materijs diuersimodè, sic quòd una non nisi mediante alia cadit sub uoto, consequens est, quòd secundaria sequatur naturam primae mediatae, naturam immediatae quo ad obligationē & non obligationem, quia cum uotum ipsum obligatorium sit, eodem modo materia uoti refertur ad obligationem, quo refertur ad uotũ. Quod igitur non nisi mediante alio est materia voti, illud non nisi mediante eodem est materia obligationis: ac per hoc cum opera obedientiae, continentiae, & abdicationis ꝓprietatis rerũ nõ nisi mediāte professione cadunt sub simplici uoto religionis, oportet ut non nisi mediante professione cadant sub obligatione dicti voti simplicis. & ex hoc manifestè sequitur, quòd quicquid excusat à professione, excuset à consequentibus, seu concomitantibus uinculis, & operibus. Ac per hoc si quis uouit non solum ingressum religionis, sed etiam perseuerare, seu, quod idem est, profiteri, & postmodum consumauit matrimonium, non tenetur ad uota obedientiae, paupertatis, castitatis, & reliqua concomitantia, quãmdiu in statu isto extiterit: quoniam ex quo excusatur à proxima, & immediata materia uoti, scilicet professione, excusatur quoque à remota & mediata, scilicet operibus castitatis, obedientiae &c. q̃ non nisi mediante professione fuerunt & sunt materia simplicis uoti. Nec refert quo ad hoc, quòd culpabiliter se posuit in hoc statu: quia culpabiliter se posuisse in hoc statu, bene facit quòd iste peccauit, & quòd tenetur poenitere, sed non facit quòd non excusetur à professione. Executio namque à professione est

effectus nō culpæ, aut meriti, sed est effectus status, in quo iste inuenitur. Vnde & in litera ille, cui ex culpa uotum est redditum impossibile, non dr, q teneatur ad aliquid plus, quàm ille, cui sine culpa suū redditū est impossibile, prer pœnitentiam. ¶Confirmatur aūt hoc tripliciter. Primo, quia si qs apud nos uouit se post annum suscepturū ordinem sacrū, & elapso anno nō impleat uotū, sed declinet ad alia &c. iste licèt peccet non implendo uotū, non tñ peccat nō dicēdo officiū diuinum, ad quod obligaret ordo sacer, quod cadit sub suo uoto cōsequenter. Et similiter si fornicat, nō peccat cōtra uotū cōtinētiæ, qd ī ordine sacro fuerat emissurus. Secundò, quia cū uotū sit qdā singularis lex, quam hō sibipsi instituit, eodē mō iudicandū est de obligatiōe uoti, quo iudicat de obligatione legis. Cōstat aūt quòd si esset lex obligatiua alicuius, ut fieret post tale tps subdiaconus, aut religiosus, & ille elapso tpe non obediret legi, sed vacaretur ad libitū, nō esset in eo culpa, secundum affectum, & speciem, nisi omissionis eius, quod tenebatur suscipere: nec exigeremus ab eo, quare nō seruat paupertatē, continentiam, obedientiam, aut quare nō dicit officiū &c. sed quare non suscepit subdiaconatū, aut religionem. Tertio, ducendo ad inconueniens: quia si destruēdo huius solutionis fundamentum dicatur, quòd sub uoto cadūt opera religionis, & professio eorundem, sequitur quòd habens tale uotum, si est coniugatus, teneatur ad uotum paupertatis (Potest enim habere solam administrationem bonorum absque proprietate in matrimonio.) Sequitur quòd tenetur ad uotum obedientiæ in his, quæ non contrariantur coniugio, & similiter castitatis: immò sequitur quòd teneatur dicere horas canonicas, si professi tenentur, quæ inconuenientia uidētur. Et si quis sequelas ex uero obedientiæ consideret, deduceret subiectionē huius respectu regulæ, & statutorū, & censurarum illius religionis, quā uouit assumere, & eundē tot, vt absurdum sit audire. Dicendū est igitur ad quæsitum, quòd ad pœnitentiam magnam tenetur, quia magni reatus peccatum incurrit, & ad uoluntatē profitendi religionem quando poterit: nec uideo quòd teneatur de necessitate salutis ad aliud, deberet tamen bonis operibus exhibere se quasi religiosum. Vnde collige quòd uotum religionis tripliciter dicitur. s. uotum de ingressu religionis: & uotum de professione religionis: & uotum de ipsa religione, qd solum propriè dicitur uotum religionis, quod si fiat sine Ecclesiæ approbatione, est simplex: si cum approbatione, est solēne. Vnde etiam uidere potes, quàm differens sit propria materia in primo, secundo, & tertio, & quòd eadem est materia tertij, & quarti.

gatur, & hæc ē obligatio iuris naturalis. Sed ad hoc quòd aliquis obliget ex aliqua promissione obligatione ciuili, qdam alia reqritur. Deus aūt etsi bonis nřis nō egeat, ei tñ maximè obligamur: & ita uotum ei factum, est maximè obligatoriū.

Ad II dicendū, q si illud qd quis uouit, ex quacunque alia cā impossibile reddatur, debet hoc facere quod in se est; ut saltē habeat promptā uolūtatē faciendi qd potest. Vnde ille qui uouit monasteriū aliquod intrare, dēt dare operā, quantū pōt, ut ibi recipiatur. Et si quidē intentio sua fuit se obligare ad religionis ingressum principaliter, & ex cōsequēti elegit hāc religionē, uel hunc locū, quasi magis sibi congruentē, tenet, si non potest ibi recipi, aliā religionem intrare. Si aūt principaľ itēdit se obligare ad hāc religionē, uel ad hunc locum pp specialē cōplacētiam huius religionis uel loci, non tenet aliā religionē itrare, si cū illi recipere nolūt. Si uerò icidit ī impossibilitatem implendi uotū ex ppria culpa, tenet insup de propria culpa pterita pœnitentiā agere: sicut mulier q uouit uirginitatē, si postea corrūpatur, non solū debet seruare qd potest, scilicet perpetuam continentiam, sed etiam de eo, quod admisit, peccando pœnitere.

Ad III dicendum, quòd obligatio uoti ex ppria uolūtate, & intentione causatur. Vnde dicitur Deutero. 23. Quod semel egressum est de labijs tuis, obseruabis: & facies sicut pmisisti dño Deo tuo, & propria uolūtate, & ore tuo locutus es. Et jō si in intentione & uoluntate uouētis ē obligare se ad statim soluendū, tenet statim soluere. Si aūt ad certū tempus, vel sub certa cōditione, nō statim tenetur soluere, sed nec dēt tardare vltra q intendit se obligare. Dr.n. ibidē. Cum uotū uoueris dño Deo tuo, nō tardabis reddere, quia requiret illud dominus Deus tuus: & si moratus fueris, reputabitur tibi in pctm.

¶Ad rationem uerò aliarum opinionum respondendo dicitur, quòd prima opinio fauet nostro proposito, dum ponit diuersitatem materiæ: & uerum dicit loquendo de materia proxima, & immediata, penes quam cætera pensantur. Secunda autem opinio fundata in ratione cum similitudine nō habet necessitatem: quoniam ex hoc quòd promissio est propter promissum, nihil aliud habetur, nisi quòd uana esset promissio absque debito promissi: ac ex hoc optimè infertur, quòd debitor futuræ promissionis, est debitor ad constituendum se obligatum ad exequendum id, quod sub futura promissione cadit. Et non sequitur, quòd ista promissio prima, qua obligo me ad promittendum, cadat sub executione futuræ promissionis, ut patet in exemplo si quis promisit alicui quòd post mensem ducet eam in uxorem, sub hac promissione non cadit, quod teneatur ei reddere debitum coniugale, ad quod tamen obligabitur ex contracto coniugio, quod est quasi secunda promissio, ad quam secundam promissionem tenetur ex prima, ut patet.

¶Ad id uerò quod additur, quòd magis quæritur opus, quàm promissio, sicut terminus, quam ius, respondetur, quòd reddēdo singula singulis respectu cuiuslibet promissionis, uerum est, quòd magis quæritur opus quàm promissio. Sed error est in hoc, quòd respectu primi uoti, scilicet simplicis, opus est ipsa solēnis professio, & nō opus obedientiæ &c. Ad p hoc cōceditur, q sicut pfessio fit pp obedire, cōtinere &c. ita uotū simplex fit pp profiteri. Hoc est.n. opus, ad quod solūmodo immediatè ordinatur promissio talis uoti simplicis, & hoc opus est terminus uoti simplicis: & est opus quod tāti meriti, q si absq; culpa sua non sequeretur executio obedientiæ, cōtinētiæ, aut paupertatis, creditur quòd euolaret ad cœlum quantū est ex parte huius meriti. Similitudo aūt ex Anselmo, quis excludi posset exeq; q theologia symbolica nō est argumentatiua: uerum tamē dicitur primò, quòd male asseritur ad propositum, quia Anselmus comparat facere cum uoto, uel sine voto ad donationem fructus cum arbore, uel sine arbore, & non comparat uouentem futurum uotum ad promittentē arborem, & fructus. Dī secundò, q admissa similitudine ad ppositum, debet cum grano salis intelligi, distinguendo q fructus possunt dupliciter promitti. Vno mō, ex æquo cum arbore, ac si promittat duo disparata, arborem ex una parte, & fructus ex altera. Alio mō ordine quodam, s. mediationis, & immediationis: ita quòd arbor promittatur immediatè, & fructus mediatè arbore. Qui ergo promitteret arborem seorsum, & fructus seorsum, ad utrunque tenetur, quia duo promisit: qui uerò promitteret fructus prout sunt in arbore, non tenetur nisi ad arborē fructuosam, nihil sibi reseruando. Vouens aūt quoquis uotū se futurum religiosum, assimilatur promittenti arborē cū fructibus secundo modo, & non primo: & propterea non obligatur nisi ad professionem fructuosam, immò ex hac similitudine sequitur contra arguentē. Quia quemadmodū succisa illa arbore, & ab ipso qui promiserat, non tenetur recompēsare nisi quantum ualeat illa arbor fructuosa, nec tenetur singulis annis dare ei fructus, qui producti fuissent ita succisa facultate profitendi Deo, nisi de fructuosa professione, & non de operibus ipsis, qui fuissent fructus professionis, tenetur.

¶In eadem responsione ad secundum eiusdem tertij articuli, dubium occurrit, de illa quæ uouit uirginitatem ratione non continentiæ absolutè, sed continentiæ virginalis, an corrupta culpabiliter teneatur continere. Et est ratio dubij, quia si illa fuisset præscia sui casus, non uouisset, sicut nec uouisset, si fuisset corrupta. Allegatur siquidem dictum authoris in 38. distinctione 4. sententiarum, quæstione 1. articulo 3. quæstione 1. ad primum, quòd illud quod uotum fiendum impediret, si præsens esset, etiam uoto facto obligationem aufert: & super hoc discretio obligationis uotorum fundanda dicitur. Constat autem in proposito casu hoc accidere, ergo. In oppositum est communis doctorum sententia de uoto uirginitatis: cum tamē rationabile sit, multas si non essent uirgines, non fuisse se astricturas uoto.

¶Ad hoc dicitur, quòd de uoto dupliciter loqui possumus, scilicet, aut secundùm naturam uoti, aut secundùm intentionem uouentis. Et si in proposito est dicendum, secundùm naturā talis uoti, s. uirginitatis, cū in seruare uirginitatem non consistat in operatione, sed in non operando, quoniam consistit in negatione venereæ uoluptatis uoluntariæ, & hæc negatio nō pro quodam tempore, sed semper sit de ratione uirginitatis (exigitur nanque ad virginem, quòd nunquàm uoluntariè venereā admiserit uoluptatem) consequens est, ut uotum uirginitatis ex sua natura obliget ad nunquàm uoluntariè venereū admittere opus. Et quia uniuersali negatiuæ quælibet singularis affirmatiua contradicit, ideo uoto de nunquàm admittenda venerea, quocūque tempore admittatur, oppositum est. Idē est ergo amore uirginitatis uouere, & uouere amore nunquā admittendi uenerēam uoluptatem. Ac per hoc, si qua persona post uotum uirginitatis semel deliquit, non liberata est ab obligatione nunquam delinquendi. Si autem dicendum est secundum intentionem uouentis, sic non est dubium, quòd uotum ultra limites intentionis uouentis non obligat. Et si aliqua hac præeminentione uouisset, ut si uirginitatem contingat ipsam perdere, non vult amplius obligari, non tenetur ex uoto post perditā virginitatē de cætero cōtinere. Perinde.n. ac si uouisset, se nō prima vice admissurā venereā uoluptatē. Verū talis intentio non probatur in aliqua psona ex alijs, dubitādo. s. ex hoc, q si fuisset præscia sui casus, nō vouisset. Constat namq; innumera pacta, ualida esse talia. s. q si fuisset à principio præscientia futurorum, non fuissent facta, ut patet de matrimonijs, & professionibus multis. Similiter nec ex hoc, q si fuisset nō uirgo, non uouisset: hoc namq; spectat ad excitationem ad uotum, & non ad conditionem obligationis. Non enim ex hoc fit uotum conditionale, sed incitat ad faciendum uotū absolutè. Authoritas autem allata authoris non suffragatur, & malè uidetur intelligi: quoniam author loquitur de impedimento uoti, & non de impedimento uoluntatis uouentis. Et docet, q quicquid impediret uouendum, aufert uoto facto obligationē, ut patet de materia impossibili ibidē pluribus exemplis. Oportet n. uotum habere materiam possibilē: quoniam ad impossibile nemo tenetur: & non docet, q quicquid impediret uoluntatem uouentis, si præsens esset, auferat à uoto obligationem. Hæc enim doctrina uniuersas religiones cum clero eneruaret: quoniam innumeri euentus, si præsentes essent quando fit uotum, impedirent uoluntatem uouentis, q tamen non auferunt uoto facto obligationem.

¶Circa eandem materiam, s. uotum continentiæ, occurrunt duo dubia mota ab alijs, sed minus, ut uidetur, benè soluta. Primum est, an uotum non nubendi, sit uotum castitatis. Secundū est, An concubina, uel meretrix, ut satisfaciat lenoni suo timēti ne eam deserat, uouens non nubere, possit post licitè nubere.

¶Ad primum dubium, quod in quolibeto nostro primo tractaui, iterum dicitur, quòd uotum non nubēdi æquiualet uoto castitatis, quo ad propriam materiam uoti castitatis, licèt non quo ad communem materiam, uotis & præceptis.

¶Ad cuius euidentiam sciendum, quòd uotum castitatis habet duplicem materiam, scilicet communem, & propriam. Materia propria eius est castitas supererogationis, quæ directè opponitur operibus matrimonij: quoniam propria materia uoti est bonum supererogationis. Materia uerò communis eius est castitas opposita luxuriæ: & propter hanc communem materiā fit, ut habens uotum castitatis, si fornicetur, faciat contra uotum. Iam enim dictum est, quòd uotum propriè dictū, cadit super materiam communem, & non solùm super propriā, dū dictum fuit, quòd necessaria ad salutem possunt esse materia uoti propriè dicti. In uoto autem non nubendi constat, quòd sola castitas supererogationis clauditur. Aequiualent ergo uotum non nubendi, & uotum castitatis, quo ad propriam materiam: quàmuis ille qui habet uotum non nubendi, si fornicetur, non faciat contra uotum. Hæc enim differentia ex materia communi uoti, & non ex propria procedit, ut patet ex dictis. Et quia uota secundùm propriam materiam uoti primò considerantur, iudicantur, dispensantur, & commutantur: iō eiusdem rationis sunt ambo, licèt non aduertentes ad huiusmodi distinctionem, aliter dicere uideantur.

¶Ad secundum dubium sub dubitatione relictum in 38. dist. 4. sententiarum à Petro de Palude, dicitur cum distinctione, q aut mulier talis intendit uerè uotum emittere, & obligare se ad id, ad quod tale uotum ex se natum est obligare, quamuis nō intendat seruare castitatē, sed luxuriosè uiuere, & de carne cōmuniter cogitare, tale uotum est obligatiuum: sicut professio illius qui propter auaritiam, & commoda luxuriæ, uerè professionis uinculum subit nihil intendendo obseruare, ipsum obligat, ut supra dictum est. Aut mulier intendit obligare se solū ad nō nubēdū, ut liberius malefaciat, credēs hoc posse cadere sub uoto, & sic cū finis sit malus: & id qd est ad finē non sit de genere suo bonū, quia ipsa est libertas peccādi, & materia, q est ad finē, est non nubere, qd constat non esse de genere suo bonū, clarè patet, q uotū tale nō est uotū, sed pmissio de nō impediendo malū, perdēs ex errore supponēs hoc posse esse materiā uoti: vñ ad nihil obligat tale uotū. Et licet utraq; intētio possit accidere, prima tñ cōiter accidere videtur: q inducūt uoto illo se astringere, quia bonæ mulieres solitæ sunt astringere, cum uouēt non nubere, & huiusmodi rationes alicis requirunt, ut tali uinculo arceātur à matrimonio cōtrahendo.

¶In responsione ad tertiū eiusdem tertij articuli, dubiū occurrit de uotis, quæ fiūt nō statim, nec certo tēpore, sed sine determinatione temporis soluēda, ut cum quis vouet ieiunare tribus diebus, aut offerre aliquā imaginem &c. & nihil cogitat de tempore, certus tñ est, q nō se intēdebat obligare ad statim. — *Parrell. per totum.* 47 2. 3. cont. c. 158.

¶Ad hoc dicitur, q quando intentio uouentis ignota est sibi ipsi, ita q nihil aliud scit de intētione sua, nisi q in casu proponitur, tunc posset alicui uideri, quòd idem esset iudicium de obligatione huiusmodi uotorum, & de obligatione præceptorum affirmatiuorum: quoniam huiusmodi uota obligant non ad semper, quemadmodum affirmatiua præcepta: & secundum hoc, sicut præcepta affirmatiua sine determinatione temporis obligant solum ad tempus necessitatis, ita etiam ista uota non obligarent nisi in articulo necessitatis. Sed hoc non rectè dicitur in proposito: quoniam uotum licet sit lex quædam singularis, non est tamen in proposito de necessitate ad salutem, ita ut articulus, quæ sunt quandoque necessaria ad salutem, sit tempus obligationis, sicut in necessitatis determinatorius sit tempus obligationis, sicut in præceptis affirmatiuis cōtingit, ut patet in præcepto baptismi, & honorandi parentes, & huiusmodi.

¶Præterea præcepta affirmatiua dantur cōiter hominibus, in quibus est tanta varietas, ut unum omnibus necessarium tēpus forte impossibile esset statuere. Lex aūt uotiua est singularis, uouentem tantum sponte obligans tempore præfixo à uouente.

¶Præterea Obligatio uotiua est ex intentione uouentis: contra intentionem autem uouentium communiter uidetur esse, quod expectetur articulus necessitatis. Nō est igitur de tempore executionis uotorum, sicut de executione præceptorum affirmatiuorum censendum: sed iuxta sacræ legis authoritatem allatam in litera, tempus executionis est infra tarditatem, seu moram iuxta conscientiam uouentis, quando non est tēpus præfixum. Ita quòd si conscientia sua sibi dictat, quòd expectare per annum, aut duos annos &c. non est contra uotum suum, non est in mora, non tardat reddere Deo uotum suum. Potest autem hoc multipliciter sciri. Primò, ex recordatione uouentis ad hoc, quod habet, q nunquam occurrit sibi eum teneri, quòd non impleuit aut implet, sed ut post implendum. Secundò ex hoc, quòd intentio sua erat ita obligare se promissione uotiua, sicut consueuit promittere alia, scilicet faciendo cum tempore satis large. Tertio, quia multa tempora sunt tempora commoda secundum ueritatem, quæ tamen secundum morem uouentis non reputantur commoda, & ipse intendebat de tempore commodo in iudicatione suo. Quòd si nec ex his, nec alijs potest intentio uouētis haberi, determinatio temporis arbitrio boni uiri, pensatis singularibus conditionibus psonæ, materiæ &c. relinquitur, si non potest tunc tutiorem partem eligere, scilicet reddendo uotum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum expediat aliquid uouere.

AD QVARTVM sic pcedit. Vr q nō expediat aliquid vouere. Non.n. alicui expedit, ut priuet se bono qd ei Deus donauit: sed libertas est unum de maximis bonis, q homini Deus dedit, qua videtur priuari per

SVPER QV. LXXXVIII. ART. IIII.

D. Sen. 4. d. 38. q. 1. art. 1.

IN articu. 4. eiusdem quæst. 88. aduerte, quòd articulus præsens de utilitate uoti inquirit, ut diuisio quæst. & tituli articuli testantur, ita quòd expedire significat in proposito, utile esse, sicut in Euangelio. Expedit ut unus moriatur pro populo. Propter quod in corpore articu. utilitas uoti monstratur non respectu Dei, sed nostri, quo ad utrumq;, scilicet promissionem, & redditionem, ordine tamen præpostero, ab opere ad prin-

necessitatē, quā votū imponit. ergo non uidetur expediēs homini, quòd aliquid uoueat.

¶2 Præt. Nullus debet se h periculis inijcere: sed quicumq; uouet, se periculo inijcit, quia qđ ante uotū sine periculo poterat præteriri, si nō seruaē post uotū, periculosum est. vnde Aug. *dicit in epistola ad Armentariū, & Paulinā. Quia iā uouisti, iā te obstrinxisti, aliud facere tibi nō licet. Nō talis eris, si nō feceris qđ uouisti, qualis mansisses, si nihil tale uouisses: minor enim tunc esses, nō peior. Modo autem tāto, quod absit, miserior si fidem Deo fregeris, quāto beatior si persolueris. ergo non expedit aliqđ uouere.

¶3 Præt. Apostolus dicit primæ ad Cor. 4. Imitatores mei estote, sicut, & ego Chri: sed nō legit h neq; Christū aliqđ uoluisse, nec h Apostolos. ergo uideē q nō expediat aliquid uouere.

Sed contra est, quod dicitur in Psalm. 75. Vouete, & reddite Domino Deo uestro.

Resp. Dicēdū, q sicut supra dictū * ē, votū est ꝓmissio Deo facta. Alia aūt rōne promittiē aliqđ homini & alia rōne Deo. Homini qdē promittimus aliquid pp eius utilitatem, cui utile est & qđ ei aliquid exhibeamus, & q eū de futura exhibitione prius certificem: sed ꝓmissionē Deo facimus non pp eius utilitatem, sed pp nostrā. Vñ Augustinus * dicit in prædicta epistola. Benignus exactor est, & non egenus, & q nō crescat ex redditis, sed in se crescere faciat redditores. Et sicut id qđ damus Deo, nō est ei utile, sed nobis, qa qđ ei reddiē, reddēti additē, ut Augustinus ibidē *dicit: ita ēt ꝓmissio, qua Deo aliqđ uouemus, nō cedit in eius vtilitatē, qui à nobis certificari nō indiget, sed ad utilitatē nostrā inquantū uouendo uoluntatem nostrā immobiliter firmamus ad id, qđ expedit facere: & iō m expediēs est uouere *.

Ad primum ergo dicēdū, q sicut non posse peccare non diminuit libertatem: ita etiam necessitas firmatæ uolūtatis i bonum, non diminuit libertatem, ut patet in Deo, & in beatis: & talis est necessitas uoti, similitudinē quādā habēs cū cōfirmatione beatorū. Vñ Aug. dicit * in eadē epistola, q felix necessitas est, q in meliora compellit.

Ad II dicendū, q qñ periculū nascitur ex ipso facto, tunc factū illud nō est expediēs, puta, q aliquis per pontē ruinosum trāseat fluuiū: sed si periculū immineat ex hoc, q hō deficit ab illo facto, nō desinit pp hoc esse expediens. Sicut expediēs est ascendere equum, q̄uis periculū immineat cadenti de equo: alioqn oporteret ab omnibus bonis cessare, q ēt p accidēs ex aliquo euētu possunt esse periculosa. Vñ dř Ecclesiastes. 11. Qui obseruat uētū, non seminat. & q considerat nubes, numquā metet. Periculū autem uouēti nō imminet ex ipso uoto, sed ex culpa hominis, q uoluntatē mutat transgrediēs uotū. Vñ Aug. dicit * in eadē epistola. Nō te uouisse pœniteat, imò gaude iā tibi sic nō licere, qđ cū tuo detrimēto licuisset.

Ad III dicēdum, q Christo sm se non competebat uouere, tum quia Deus erat, tum ēt quia inquantum homo, habebat firmatam uoluntatē in bono quasi cōprehensor existēs, quāmuis per quandam similitudinem ex persona eius dicatur in Psal. 65. * secūdum glossam. Vota mea reddam in cōspectu timentium eum: Loquitur autē de corpore suo, quod est Ecclesia. Apostoli autē intelliguntur vouisse pertinentia ad pfectionis statum, quando Christum relictis omnibus sunt secuti.

ARTICVLVS V.

Vtrum votum sit actus latriæ, siue religionis.

AD QVINTVM sic procediē. Videtur q uotum non sit actus latriæ, siue religionis. Oē.n. opus virtutis a cadit sub uoto: sed ad eadē uirtutē ptinere vř ꝓmittere aliqđ, & facere illud. ergo uotum ptinet ad quālibet uirtutē, & nō specialiter ad religionē.

¶2 Præt. Secundum * Tullium, ad religionem pertinet cultum, & cæremoniā Deo offerre: sed ille qui uouet, nondum aliquid Deo b offert, sed solum ꝓmittit. ergo uotum non est actus religionis.

¶3 Præt. Cultus religionis nō debet b exhiberi nisi Deo: sed uotū nō solum fit Deo, sed etiā sanctis, &

ad principium ꝓcedendo, sicut nouoribus, & potioribus fiat disciplina.

¶ In eodem art. in responsione ad primū circa illud, Talis est necessitas voti &c. dubium occurrit: quia falsum vř esse, q necessitas voti sit similis necessitati nō peccandi: quia necessitas nō peccādi est necessitas ad bonū, ut distinguitur cōtra malū: necessitas uerò uoti est necessitas ad bonum, ut distinguitur contra minus bonū, quia materia ꝓpria voti est bonum supererogationis, ut patet ex dictis, ad quod votū necessitat bonū autē supererogationis ut sic, non opponitur malo, sed min' bono. igitur.

¶ Præterea, uotū non necessitat ad bonum supererogationis absolutè, sed ad tale bonum supererogationis, puta, peregrinationē, ieiunium &c. Hæc aūt bona quãq; sunt impeditiua maioris boni, ita q si ille non vouisset, quilibet consuleret sibi q eleemosynas, aut aliquid aliud maius supererogationis opus faceret, q̄ peregrinaretur. ergo uotum necessitat ad bonū, habens per accidens annexū impedimentum melioris. Cōstat autem, q necessitas non peccandi nō necessitat ad hmōi bona, sed ad bonū. Non est ergo talis necessitas non, sicut necessitas nō peccandi. Nec est habēs similitudinē quandā cū confirmatione beatorum propter easdē rationes, quorum oppositum in litera dicitur.

¶ Ad hæc dubitationem breuiter dř, q similitudo, si in omnibus curreret, non esset similitudo, sed identitas: sufficit nanque q teneat quo ad id, in quo fit assimilatio. Hoc autem est in proposito firmitas, seu necessitas ab bonum. In hoc autē constat, q voti necessitas similis est liberati à pctō, & confirmationi in bono, q est in beatis, quicqd sit de necessitate ad tale bonū &c. & hoc sufficit ad propositum, ubi sustinemus q necessitas uoti non opponitur libertati, quia est necessitas ad bonum: sicut necessitas confirmatorū nō opponitur libertati, quia est necessitas ad bonū. Pro plenitudine tñ doctrinæ scito, q uotū de bono, qđ quandoq; per accidēs impediret maius bonū, non ita necessitat ad tale bonū, qn reliquat uiam ad melius per commutationem uel propria potestate, sicut cum cōmutatur in uotū religionis uel authoritate superioris, cum commutatur in alia, ut inferius patet.

SVP. Q. LXXXVIII. ART. V.

IN art. 5. eiusdē 88. q. dubium occurrit circa processum literæ. Nam ex hoc, q uotum est promissio Deo facta, & promissio est ordinatio promissorum in eū cui promittitur, optimè sequitur, ergo uotū est ordinatio eorum, q quis uouet, in Deū: & tamen in litera infertur, ergo est ordinatio in diuinū cultum. Aliud est enim ordinari in Deū, & aliud ordinari i Deū per uiā cultus. Charitas namque ordinat in Deum, & non per uiam cultus.

¶ Ad hoc dř, q quia sermo rei, nō res sermoni debet subijci, & in vnaquaq; materia sermones intelliguntur secūdum subiectam materiā, iō non est facienda uis in uerbis, ubi constat de rebus. Constat autem q Deo promittimus quicquid pmittimus sub ratione reuerētię, quoniā promittitur ut offerēdū Deo. Diuinam autē reuerentiam constat ad cul-

* Epi. 45. non multū remote à fine tom. 2.
*ar. 1. & 2.
* Epi. 45. post mediū illius tom. 2.
* Eādem epi. 45. à medio tomo 2.
Conclu. m
* Eadem epi. 45. nō remote à fine to. 2.
* Epi. 45. nō remote à fine tom. 2.
*Ps. 21. est Aug. ibid.
Porrecta per totum.
a Inf. q. 18. ar. 2. cor. Et 3. contra c. 138. Et op. 17. cap. 11. & opusc. 18. cap. 3.
*Lib. 2. de inuentione in fol. 4. ante finē libri.

473

platis, qbus religiosi ꝓfitētes obedientiā uouent. ergo uotū non est religionis actus.

Sed contra est, qđ dicit Isaiæ 19. Colēt eū in hostijs, & muneribus, & uota uouebunt dño, & soluēt: sed colere Deū ē ꝓpriē religiōis, siuē latriç. ergo uotū ē act' latriç, siuē religiōis.

Respon. Dicēdū, q sicut supra dictū * est, opus uirtutis ad religionē, seu latriā ptinet per modū imperij, ſm q ad diuinā reuerentiā ordinaē, qđ est proprius finis latriæ. Ordinare aūt alios actus in suum finē, ptinet ad uirtutē imperantē, nō ad uirtutes imperatas. Et ideō m ipsa ordinatio actuū cuiuscūq; uirtutis in seruitiū Dei, est ꝓprius actus latriæ. n Manifestū est aūt ex * pdictis, q uotū est qdā ꝓmissio Deo facta: & q ꝓmissio nihil est aliud, q̄ ordinatio qdā eius, qđ ꝓmittitur in eum, cui ꝓmittitur. Vñ uotū est ordinatio qdam eorum, quæ qs uouet in diuinum cultū, seu obsequiū. Et sic patet, q p uouere ꝓpriē est actus latriæ, seu religionis. q

Ad primum ergo dicendū, q illud qđ cadit sub uoto, qñq; ē actus alterius uirtutis, sicut ieiunare, & cōtinētiā seruare. Qñq; uerò ē act' religiōis, sicut sacrificiū offerre, uel orare: utrorūq; tñ ꝓmissio Deo facta ad religionē ptinet, rōne iam * dicta. Vñ patet, q uotorum quoddā ptinet ad religionē rōne solius ꝓmissionis Deo factæ, q est essentia uoti: qñq; etiam rōne rei promissæ, quç est uoti materia.

Ad secundum dicēdū, q ille q ꝓmittit, inquantū se obligat ad dādū, iā quodammō dat: sicut dř fieri aliqđ, cum fit causa eius, qa effectus uirtute continetur in causa. Et inde est q nō solum danti, sed etiam promittenti gratiæ aguntur.

Ad tertium dicēdū, q uotū soli Deo fit, sed ꝓmissio ēt pōt fieri homini: & ipsa ꝓmissio boni, q fit homini, pōt cadere sub uoto, inquātum est quoddā opus uirtuosum. Et p hunc modum intelligēdum est uotum, quo qs uouet aliqđ sanctis, uel platis, ut ipsa ꝓmissio facta sanctis, uel platis cadat sub uoto materialiter, inquantū s. homo

ad cultū Dei pertinere, & propterea ex hoc, q voto promissa ordinātur in Deū, infertur: ergo ordinatur in cultū. Non ergo ex hoc q aliquid ordinātur in Deū, sed ex hoc q aliquod promissum ordinatur in Deū, concluditur: ergo ordinatur in cultū diuinum. Vnde etiā credere, & sperare, qui sunt actus theologalium virtutum, & amare Deū, si ex voto fiāt, ordinātur vt executa sub iecto in diuinā reuerentiam, siue religionis, licēt hoc sit per accidens.

¶ In responsione ad 2dm ar. 5. eiusdē q. 88. aduerte, q promissio potest dupliciter accipi. Primo in ordine ad rē pmissam, & sic sumit' in litera, & bene dicit' q non est dare, scilicet nisi in causa. Alio modo, sumitur vt est in se quædā mētis actus, quo mens nostra se subijcit Deo, dum promittit illi aliquid. Et sic q pmittit Deo, dat Deo non rē dandā, sed mentē suam: illud actum: sicut & dictū est, q oratio est oblatio mentis, & sic vouens cultū Deo offerret in actu. Vnde Isaias inter actus religionis nō solum posuit reddere vota, sed vouere, dicens: Vota vouebūt Dño &c. vt in litera habes.

¶ In rñone ad tertiū eiusdē quinti articuli, dubiū occurrit de votis, quæ fiunt sanctis: quia male videntur interpretata in litera, quia eodē modo promittimus sanctis, quo accidit Deo. s. q non intercedant duç promissiones, sicut accidit in votis, quæ fiunt in manus prælatorum, vt patet ex ipsa vocum differentia. Dicimus namque, Voueo tibi sancte Petre, & non dicimus, Voueo tibi Domine Abbas: sed voueo Deo & sanctis, quòd ero tibi obediens.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quia sancti sunt medij inter Deum & homines, & medium vtriusque naturam sapit, ideò diuersè de sanctis sentiuntur in proposito. Si enim considerentur sancti vt homines, seu creaturæ rationales capaces secūdum se honoris, obedientiæ &c. sic promissiones quæ eis fiunt, nō sunt vota, sed possunt esse materia voti. Et in hoc conueniunt sancti cum hominibus viatoribus, & sic considerat eos litera loquens de sanctis ex ea parte, qua distinguuntur à Deo, & verum dicit. Si autem considerantur sancti ut sunt diui participatione, immò ut in eis est, & honoratur Deus, sic promissiones eis factæ sunt vota, quoniam Deo in ipsis fiunt. Et quoniam uoti nomē sonat promissionem Deo factam, ideò cū absolutè quis uouet sancto alicui intelligitur uouere Deo in illo sancto: sicut blasphemās aliquem sanctum, intelligitur blasphemare Deū in sancto illo, vt superius dictum est, quia blasphemiæ sub ius Dei est. Similis nanque est de vouere, quoniam soli Deo fit. Et confirmatur, q aliter sanctis, aliter hominibus aliquid promittimus. Sanctis nanque promittitur sicut Deo, & nō ratione utilitatis sanctorū, aut certificationis eorundem, sicut fit hominibus, vt patet in litera articuli præcedētis, eadem ergo ratione votum fit Deo, & sanctis. Nec obstat q vouere sit actus latriæ, seu religionis: quoniā eiusdem virtutis actus est vouere, & orare: & constat q oramus sanctos in ordine ad Deum. Et confirmatur hoc ex eo, q vouentes nō recurrunt ad sanctos, nisi sicut orantes ad eosdem recurrūt. Et cū certa ratione ue sciamus, an sancti nostra vota cognoscāt, quàm uis piè hoc credamus, cōsequens est, vt vouēdo sanctis ad Deum in ipsis recurramus. Consonat quoque huic interpretationi modus vouendi, quia s. sanctis absolutè vouemus, sicut Deo, prælatis aūt non: sed vouere non dicimus Deo, aut sanctis, seruare quæ homini promittimus, vbi manifestè sanctos ex uotis hominēs distinguimus, ponentes illos ex parte Dei. Et hoc de facto seruatur in professione fratrum ordinis Prædicatorū uouentium Deo, beatæ Mariæ, beato Dñico, & oībus sanctis, q erunt obedientes prælatis suis.

¶ In eadem responsione dubium occurrit. An quando in voto concurrunt duæ promissiones, altera vt materia, altera vt essentia voti, si quis transgressor voti extiterit, peccatū duarum specierum incurrat. verbi gratia. Voueo Deo, quòd ero obediens prælato meo. Si fiam inobediens, an peccem solum cōtra votum, an etiam contra obediētiæ virtutem, vt sic peccatum sit & in specie sacrilegij, & in specie inobedientiæ. Et est ratio dubij, quia si sic dicitur, pari ratione vouens ieiunare die sabbathi, frangēdo postmodum ieiunium peccabit etiā dupliciter. s. peccato gulæ, & peccato sacrilegij: quod videtur falsum, cum contingat frangere votum ieiunij absque violata sobrietate. Si verò non sic dicitur, pari ratione frangens ieiunium præceptum ab Ecclesia, non peccaret contra sobrietatem, seu abstinentiam, sed solum contra obedientiam, cuius oppositum superius, & inferius habetur. Est enim votum lex singularis, sicut præceptum lex communis.

¶ Ad cuius euidentiam primo sciendum est, quòd inter præcepta legis, & voti, est conuenientia secundū aliquid, & differentia secundum aliquid. Conueniunt siquidem in hoc, quòd tam præcepti, quàm voti materia est actus virtutis: præcipit siquidē lex quæ sunt iustitiæ, mansuetudinis, temperantiæ &c. Differunt verò in hoc, q materia præcepti est actus necessarius ad virtutem, sine quo. s. virtus saluari nequit, siuè illa necessitas sit ex natura actus absolutè, vt patet de honoratione parentū (sine ea siquidem nō potest saluari pietas, & de furto, homicidio, adulterio &c. cū quibus non stat virtus) siuè illa necessitas sit ex positione legis, vt patet de coniunctione carnali cum cōsanguineis vel affinibus in secundo, & alijs gradibus. Est enim huiusmodi abstinentia necessaria ad iustitiam, nō ex natura actus & virtutis, vt patet in antiquorum sanctis matrimonijs in talibus gradibus, sed ex legis determinatione. Et simile est de ieiunijs respectu abstinētię, extractione homicidæ de Ecclesia respectu sacrilegij, & alijs eiusmodi. Materia verò voti est actus supererogationis, nec ex voto fit talis actus necessarius ad virtutē illam: quoniam uotum non respicit virtutem illam vt finē, sicut lex, cuius est facere homines virtuosos, sed fit ex voto talis actus necessarius ad virtutē religionis ex hoc ipso, q assumitur vt materia voti, ita quòd actus voto promissus, puta, ieiunare sabbatho, qui erat supererogationis respectu operātis, & uirtutis illius, ad quā spectat actus ille, puta, ieiunare, factus est ex ui uoti necessarius respectu operantis, & respectu religionis cuius est uouere, & reddere uota, & non est factus necessarius respectu illius uirtutis, cuius actus ieiunare est, puta, abstinentiæ, ita q sicut præceptum positum substernit actum ieiunij uirtuti abstinentiæ, tamquam necessarium ad illam, & propterea frangens ieiunium

*Q. 81. ar. 7. & ar. 1. ad 1.
Conclu. m
* Ar. 1. & 2.
Conclu. p
* In corp. ar.

Universidad de Deusto Biblioteca

Ieiunij Ecclesiæ, peccat cōtra abstinentiā, & non cōtra obedientiā formaliter, si dat' contēptū uitta voti substernij actū ieiunij virtuti religionis, tanq necessariū ad illā. Et ppea frangens ieiuniū uotiuū peccat cōtra religionē, & nō contra abstinentiā formaliter, si negligit superfluitatē gulæ opposita abstinentiæ.

¶ Sciendū secūdo, ꝙ sicut pmissio facta Deo, est actus religionis, ita promissio facta homini, est actus fidei, q est virtus moralis. Et rō est, q proprium est, qa. s. eiusdē virtutis est promittere, & reddere pmissa. Est n. fides, vt Tullius, & Aug. dicūt, qua fiunt dicta. Fidei igit' actus est pmittere homini: sed qm valde diuersa sunt, quæ cōtingit hominē homini pmittere materia pmissionis nō hēt certam & determinatam virtutē. Contingit n. pmittere homini actū iustitiæ necessariū, vt reddere depositū, vel mutuū, aut cōferre officiū reipublicæ parti digniori: & actū fortitudinis supererogationis, vt pugnare p amico: vel liberalitatis, vt donare prædiū &c. Quibus præmissis videtur quæsito cū distinctione, ꝙ qn in voto sunt duæ pmissiones, si pmissio quæ dē materia voti, secundū se obligat ad mortale, tunc transgressor voti peccat cōtra votū, & cōtra fidē, & vlterius cōtra illam virtutē, qa actus promissus erat necessari' ad virtutē. Vt patet, si qs nō solū promitteret homini reddere depositū, sed voueret Deo, ꝙ seruaret promissum hoi. Trāsgrediēdo namq; votū, triplicē deformitatē incurreret, sacrilegij, infidelitatis, & iniustitiæ. Si autē promissio, illa facta homini absolutē nō obligat ad mortale, sed obligatio ad mortale est solūm ratione adiunctī voti, tunc transgressor nō incurrit peccatū nisi cōtra votū, & hoc loquendo de peccato, qd pfectè est peccatū. s. mortale. Qd dico, qa possent aliæ deformitates leues adiūgi. Vnde qa promissio de obediētia, quæ fit prælatis ex se absolutē obligat ad mortale, ēt si nūquam voti forma retinquāt est in perpetuæ obligationis vinculū: ideo trāsgressor voti obediētiæ peccat dupliciter & contra F totum, & contra obedientiam.

¶ Ex his patet solutio primæ obiectionis. & similiū, assumēdo ꝙ regula, ꝙ qn actus eadē sub voto nō essēt necessarius, cessante voto, tūc trāsgressio virtus esset speciei: qn verò est necessari', tūc vltra trāsgressionē voti fieret cōtra illā virtutē. Et inde est, ꝙ licet coniugatus, & nō cōiugatus haberēt votū castitatis, si cōiugatus vtat vxore sua post votū petendo debitū, peccat contra votū, & nō cōtra castitatē. Nō cōiugatus verò, si cognoscat mulierē, peccat contra votum, & contra castitatem.

¶ Secūdæ quoq; obiectionis patet solutio, q. si nō est par rō de præcepto, & voto, licet votum quædā singularis lex sit, quia præceptum ordinatur ad virtutē illā, cuius actū præcipit, cum siqud manifestū est, ꝙ iudex capiās in ecclesia homicida, est sacrilegus. Homo aūt capiēs nostrū populariū, & cognoscēs cōsanguineā quarto gradu cōmittit incestū, quē nō cōmitteret, si Ecclesia restringeret cōsanguinitatē ad tertiū solū gradū. Cōmittentes siquidē hæc, sacrilegij, & incestus rei dñr, & nō rebellionis, aut inobedientiæ: hoc enim est statuti, ꝙ præcepta ordinant actū ad virtutē illā, cui substernit. Votum verò ordinat actū ad religionis virtutē, cui actū quē pro materia assumit, substernit: ph nihil aliud votū facit, nisi qa assumit talē actū in materiam religionis: sicut præceptū, vt dictū est, assumit talē actum in materiā talis, vel talis virtutis. Nō est ergo in voto superogationis, nisi simplex trāsgressio voti: in pcepto autē est transgressio virtutis, & si cōtēptus pcepti adsit, est ē trāsgressio obedientiæ debitæ superiori, cui contemptus opponitur, quod in voti transgressione nō habet locum: quia nō à superiore, sed à se pro votū est, nisi forte adesset contemptus diuini præcepti de voto seruando.

Porrecta per totum.
474
Inf. q. 189 ar. 2. cor. Et 3. q. 28 ar. 4. cor. Et 3. cōtr. c. 138. Et opu. 17. c. 12. & opu sc. 18. c. 13 Li. 2. c. 14. in prin. & est c. vl. li.

vouet Deo se impleturū, quod sanctis, vel prælatis promittit.

ARTICVLVS VI.

Vtrum magis sit laudabile, & meritorium facere aliquid ex voto, quàm sine voto.

AD SEXTVM sic proceditur. G Videt ꝙ magis sit laudabile & meritoriū facere aliquid sine voto, q̄ cum voto. Dicit. n. *Prosper in secūdo de vita cōtēplatiua. Sic abstinere, vel ieiunare debemus, vt nō nos ʰ necessitati ieiunādi subdam', ne iā nō deuoti, sed inuiti rē voluntariā faciamus: sed ille qui uouet ieiunium subdit se necessitati ieiunandi. ergo melius esset si ieiunaret sine uoto.

¶ 2 Præt. Apost. dicit 2. Corint. 9. Vnusquisq; prout destinauit in corde suo ⁱ nō ex tristitia, aut ex necessitate. Hilarē. n. datorē diligit Deus: sed qdā ea q̄ uouēt ex tristitia faciūt, & hoc uꝰ pcedere ex necessitate, q̄ uotū imponit, qa necessitas cōtristās ē, ut dr 5. † Metap. ergo meli' ē aliqd facere sine uoto, q̄ cū uoto.

¶ Li. 5. tex. 6. tom. 5.

¶ 3 Præt. Votū necessariū est ad hoc, ꝙ ʰ firmetur uolūtas hominis ad rē quam uouet, ut supra *habitū est: sed non pōt firmari melius uolūtas ad aliquid faciēdum, q̄ cū actu facit illud. ergo non melius est facere aliquid cum uoto, quàm sine uoto.

*Ar. 4. huius quæst.

SED CONTRA est, ꝙ sup illud Psal. 75. Vouete, & reddite, dicit glo. Vouere uolūtati cōsulitur: sed consiliū nō est nisi de meliori bono. ergo melius est facere aliqd melius opus ex uoto, q̄ sine uoto, quia q facit sine uoto implet tm̄ unū consiliū, scilicet de faciēdo: qui autē facit cum uoto, implet duo consilia, scilicet & uouendo, & faciendo.

Concl. m

RESPON. Dicēdū, ꝙ ᵐ triplici ratione facere idē opꝰ cū uoto est meliꝰ, & magis meritoriū, q̄ facere sine uoto. ⁿ Primo quidē, qa uouere sicut* dictū est, est actus latriæ, q̄ est pcipua inter uirtutes morales. Nobilioris aūt uirtutis est opꝰ melius, & magis meritoriū, unᵈ actus inferioris uirtutis est melior, & magis meritorius ex hoc, ꝙ imperat à superiori uirtute, cuius actus fit p imperiū: sicut act' fidei, uel spei melior est si imperet à charitate. Et ideò actus aliarū uirtutū moraliū, puta, ieiunare, qd̄ est actus abstinētiæ & cōtinere, qd̄ ē act' castitatis, sunt meliora, & magis meritoria si fiāt ex uoto, qa sic iā pertinēt ad diuinū cultū, quasi quædā Dei sacrificia. Vñ* August. dicit in lib. de virginitate, ꝙ neq; ipsa uirginitas, qa uirginitas est, sed qa Deo dicata est, honorat, q̄ fouet, & cūseruat cōtinētia pietatis. H Secūdo, qa ille q uouet aliquid, & facit, plus se Deo subijcit, q̄ ille q solūm facit. Subijcit. n. se Deo nō solūm quantū ad actū, sed ēt quantū ad potestatē, qa de cætero non pōt aliud facere: sicut plus daret homini, qui daret ei arborē cū fructibus, q̄ qui daret ei fructus tm̄, ut dicit* Anselmus in libro de similitudinibus: & inde est, ꝙ ēt promittētibus gratiæ agunt, ut * dictū est. I Tertio, qa per uotū immobiliter uoluntas firmatur in bonū. Facere aūt aliquid ex uolūtate firmata in bonū, pertinet ad perfectionē uirtutis, ut patet p * Philos. in 2. Ethic. Sicut ēt peccare mēte obstinata, aggrauat peccatū, & dr̄ peccatum in Spiritum sanctum, ut supra * dictum est.

*Ar. præc.

D. 1175.
*Ca. 8. circa princ. tom. 6.
*Ca. 84.
*Ar. 5. ad. 2.
*Li. 2. c. 4. tomo. 5.
*Q. 14. ar. 1.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ authoritas illa est intelligēda de necessitate coactionis, q̄ inuoluntariū causat, & deuotionem excludit. K Vñ signanter dicit: Ne iā nō deuoti, sed inuiti rē uoluntariam faciamus. Necessitas autem uoti per immobilitatem fit uolūtatis, undè & uoluntatem cōfirmat, & deuotionē auget: & ideò ratio non sequitur.

AD 2ᵐ. dicendum, ꝙ necessitas coactionis, inquātū est cōtraria uolūtati, tristitiā causat, sm̄* Philos. Necessitas aūt uoti in his, q sūt bene dispositi, inquantum

SVP. Q. LXXXVIII. ARTIC. VI.

IN 6. eiusdem q. 88. nota, quòd cum in 4. art. de utilitate voti, & in quinto de specie bonitatis voti, in sexto comparatiua secundum

Loco citato in arg.

cundum

cundum bonitatem quæstio agitur, an s. sit melius opus cū voto, A quàm sine. Et additur in titulo magis meritorium in habētibus charitatem, quorum solummodo opera sunt meritoria.

¶ In solutione ad secundum eiusdem 6. art. dubium occurrit, An ille quem pœnitet vouisse, seu q displicet ei vouisse, etsi esset in statu libertatis, sicut erat antequā vouisset, nollet vouere, ex quo tñ voto astringitur, vult seruare votum suū, peccet, & si peccat, an peccet mortaliter. Vt enim ꝙ nō peccet, quia velle suū fertur in obiectum licitum absque aliqua mala circunstantia. Manifestū aūt assumptū, quia idē est obiectum illius, & obiectum voti: uterius non habentis votū, qui refutat obligare se voto quem constat non peccare. Differētia namque inter istos duos non est ex parte obiecti, sed ex parte modi volendi: qa habēs votum fertur in libertatem a voto condicionaliter, s. si esset in statu libero: non habens verò votum fertur in libertatem absolutè, quia est in statu libero.

†Epl. 45. nō remotea fine, to. 2.

voluntatē confirmat, nō causat tristitiā, sed gaudiū. Vnde et Aug. dicit in epla ad Armentariū, & Paulinā. Nō te vouisse pœniteat immò gaude iā tibi sic non licere, qd̄ cū tuo detrimento licuisset. Si tñ ipsum opus sm̄ se consideratum, triste, & inuoluntarium B redderetur post uotū, dū tñ remaneat uoluntas uotū implendi, adhuc ē magis meritorium, q̄ si fieret sine uoto: quia ipletio uoti est act' religionis, q̄ est potior uirtus quàm abstinentia, cuius actus est ieiunare.

AD III. dicēdum, ꝙ ille q facit aliquid sine uoto, hēt immobilē uoluntatem respectu illius opis singularis qd̄ facit, & tūc qñ facit: non aūt manet uoluntas eius omnino firmata i futurum, sicut vouētis, qui suam uoluntatem obligauit ad aliquid faciēdum, & antequam faceret illud singulare opꝰ, & fortasse ad pluries faciendum.

ARTICVLVS VII.

Vtrum votum solemnizetur per susceptionem sacri ordinis, & per professionem ad certam regulam.

AD SEPTIMVM sic procedit. Vr̄ ꝙ uotum non solemnizetur per susceptionē sacri ordinis, & p professionem ad certam regulā. Votum. n. ut* dictū est, est promissio Deo facta: ea uerò quæ exterius aguntur ad solennitatē ptinētia, non uidē

Porrecta per totum.
175
Infr. ar. 9 co. Et 4. d. 38. q. 1. artic. 2. q. 3. Et quol. 3 ar. 18. co. Et quol. 8. arti. 10. cor.
*Ar. 1. huius qst.

¶ In oppositū autem est, quia actus cadens super materia repugnante, est malus: sed actus pœnitendi in proposito cadit sup materia repugnante, quia super bono. s. voto emisso, pœnitētia enim non debet esse nisi mali præteriti. ergo huiusmodi pœnitentia peccatum est. Et vr̄ ꝙ sit mortale, tum quia ex hoc ipso ꝙ habet materiam repugnantem, est actus malus ex suo genere: tū quia alioquin religiosus dolens se esse, fuisse, & fore religiosum peccaret in viuere religiosē ex quo est, esset in bono statu. Dolor enim ille nihil aliud est, quàm pœnitentia voti religionis, cum voluntate non vouendi religionem, si esset liber.

¶ Ad euidentiam horū, tria videnda sunt. Primò, quid dicendum sit de pœnitentia voti absolutè. Secundò, quid de pœnitentia voti talis, puta, religionis, vel peregrinationis. Tertiò, quid de pœnitentia subsecutorum bonorum operum.

¶ Quoad primum sciendū est, ꝙ aliud est loqui de pœnitentia voti, & aliud de pœnitentia eius qd̄ est fecisse votum. Nam pœnitentia voti est dolere de promissione: qui autē dolet de promissione promissionem non seruat, vt patet in his qui de malis promissionibus propositis & deliberationibus dolentes, propositū deliberationemq; mutant, & promissionem non seruant. Propter quod pœnitentia voti peccatum mortale est manifestē: et de tali pœnitentia non est præsens q̄. Pœnitentia autem eius qd̄ est fecisse votum, est dolor de præterita applicatione sui ad vouendum, & non de voto ipso. Dolet. n. talis pœnitens, ꝙ se subiecit voto, & non mutat propositum adimplendi promissa proposita, & deliberata. Et de hac pœnitentia est præsens q̄, quæ vocatur abusiuè de voto, quia est de voto quo ad eius emissionē. De huiusmodi igitur pœnitentia absolutè loquendo, dicendum est, ꝙ est de genere actuum, qui absolutè sumpti malè sonant, qui in adiunctis quibusdā conditionibus honestantur. Sicut occidere hominem, malè sonat: sed si adiungantur debitæ conditiones. s. E pp insinuatam &c. est actus honestus. Non solum namq; votū, sed ēt applicare se ad vouendum, est actus bonus, ac per hoc malè sonat ꝙ sit materia pœnitentiæ. quoniam pœnitentia malorum est: sed si causæ aliquæ rationabiles adiungantur, poterit actus honestari. Neq; enim emissio voti est ita de genere bonorū, vt non possit licitè esse materia actus nolitionis, vt patet in eo, qui votū non vouere, seu refutat vouere. Nec obstat ꝙ remisisse votum est præteritum, quia eiusdem rationis est actus præteriti, & futurus. Eiusdem siquidem rationis est velle occidere hominem, & velle occidisse hominem. Similiter non obstat, ꝙ actus præteritus est iam acceptatus: quia ipsa acceptatio præterita, & futura eiusdem est rationis, & idem est de ipsa iudiciū, & applicatione ad vouendum. Ratio autem quare aliqd bonū potest licitè esse materia nolitionis, ac per hoc pœnitentiæ, est quia tale bonū non est necessarium ad salutem. Quæ enim sūt necessaria ad salutem, non possūt licitè refutari: & similiter non potest eorum esse pœnitentia sine peccato mortali, vt patet.

¶ Quo ad secundum differentia est inter vota maximorum, & diuturnorum bonorum, & alia vota. Nam pœnitentia votorū maximorum ac diuturnorum ratione suæ materiæ, infert remissiorē voluntatem in bono, quàm fuerit, q̄ sine detrimēto virtutis pseuerantiæ non est. Nā vbi prius iste, quē modo pœnitet fecisse votū religionis aut continentiæ, perseuerabat in complacētia inchoatæ virtutisque. s. eius quod est facere tale votum, & ipsius voti, modo mutata volūtate circa primū, nō pseuerat in illo, qd̄ est quasi radix tanti boni. Et consequenter magis ea necessitate, q̄ amore pseuerat in conseruādo continentiam, & religionem, quod sine peccato veniali non est, per periculo periculi ad disponendum ad mortale. Cui enim minus cōtinentia, aut religio placet, non facilè tot pericula euadet, aut C remedia oportuna suscipiet, castigando corpus &c. Pœnitentia aūt aliorū votorum, vt peregrinationis, ieiunij, & huiusmodi, rōne materiæ non inferunt remissionē voluntatem in bono, qm sunt particularia quædam parua bona: & constat facilè aliquē ista bona refutare pp meliora. Vnde huiusmodi votorum pœnitentia nec ratione formæ nec ratione materiæ, est peccatum, si ex rationabili causa fit: alioquin veniale peccatum est.

¶ Quoad tertium, distinguendū est, ꝙ aut pœnitētia est de operibus bonis factis ex voto, præsupposito uoto, & sic est manifestè peccatū mortale. Hoc. n. nihil aliud est, quam dolere de præstita obseruatione voti, quam constat fuisse de necessitate salutis. Aut pœnitentia est de ipsis eisdem operibus non præsuppositis votum, sed magis cū eradicatione voti. v. g. Plantauit quis arborem fructiferam in horto suo, multo tpe fructus protulit, pœnitet post multum temporis dominum plantasse in suo horto arborem illam, velletque caruisse semper illa arbore, & fructi- D bus perceptis, potius quàm habere illam cum fructibus. Sic in proposito, pœnitet aliquem se professum esse, velletque nunq̄ professum esse, non curans ꝙ etiam non fecisset tot bona, quæ fecit seruando professionem suam &c. Pœnitentia siquidē ista non est de obseruatione voti, sed de ipsa applicatione ad votū cum subsecutis, nullo præsupposito vinculo. Et talis pœnitētia eiusdem est rationis, cum pœnitentia talis voti secundo loco dicta. Ac per hoc, si habet pro materia maxima diuturnaque bona, vt castitatem, vel religionem, peccatum tanto grauius est, quantò remissior à bono voluntas est, dum illa refutaret bona perfecta si posset, infra latitudinem tamen venialium valde prope mortem casum ad mortale. Si verò habet pro materia, particularia parua bona, posset esse sine peccato, si rationabilis causa subsisteret. Et ex his patet responsio ad obiecta.

SVPER Q. LXXXVIII. ART. VII.

IN Art. 7. q. 88. dubium occurrit, in quo cōsistit solemnitas voti. Et est ratio dubij, tum ipsa rei obscuritas, tum diuersitas opinionum, tum necessitas sciendi hoc: quoniam hinc multarum qq. æst. solutiones pendent. Et ne in æquiuoco laboremus, quid nominis præponemus. Solemnitatis nomine in proposito nuncupamus illud, vnde votum habet quòd dirimat matrimonium. In hoc enim secundum omnes differt votum solemne à voto simplici, quòd votum solemne non solum impedit, sed & dirimit matrimonium si contrahatur, ita quòd matrimonium post contractum, est nullum: votum autem simplex impedire solummodo matrimonium potest.

¶ Est igitur triplex de hoc opinio. Prima est, ꝙ solēnitas voti cōsistit in benedictione, seu consecratione vouentis. Dupliciter enim solēnizatur votum. s. per professionem religionis approbatæ, & per susceptionem sacri ordinis, & in susceptione sacri ordinis manifestè interuenit consecratio vouentis. In professio-

ne

ne vel [illegible] benedictio, vt patet ex 6 c. Ecclesiasticæ Hierar. vbi [illegible] constituendi monachum ponitur, & in pontificali seu ordinario Romanæ Ecclesiæ, vbi etiam ordo constituendi monachū habetur, licèt aliter quàm tempore Dionysij fiebat.
¶ Sed hæc opinio falsa est, tum qñ solemnitas voti non consistit in eo, sine quo votum solēne inuenitur: sed votū solēne religionis sine omni benedictione vouentis inuenitur, ergo solemnitas eius nō consistit in benedictione vouētis. Patet minor dupliciter. Primò, qa professio tacita, voluntate deliberata, acceptata est verè votum solēne, non præsumptum, sed vere actū, & tñ sine omni benedictione fit. Secundò quia professio explicita non fit in oībus religionibus approbatis cum benedictione, vt patet in ordine Prædicatorū, ubi solæ vestes benedicuntur post professionē immediate, ita q ēt hoc fit postq̄ est solēni voto alligatus ille cuius vestes benedicuntur. Tum, qñ solemnitas voti non cōsistit in eo, cum quo stare potest, q uotum continentiæ sit simplex: sed consecratio sacri ordinis est huiusmodi, q cum ipsa stare pōt, q votū continentiæ illi annexū sit simplex. ergo solēnitas talis voti nō cōsistit in consecratione. Patet minor ex hoc, q ecclesia posset statuere, q de cætero suscipientes ordinem sacrum, nō nisi simplex votū continentię emittant. Tunc. n. quilibet vouere castitatē suscipiendo sacrū ordinē, & tñ nō nisi simplex votū fieret. Tum qñ concurrentib. simul voto, & consecratione, seu voto religionis, & benedictione, remota ecclesiæ institutione, aut approbatione, non constituitur votū solēne, vt patet ex eo, q si qs secluso Ecclesiæ statuto suscipiens subdiaconatū, vt totaliter sacris māciparet, vouere continentiā, non ppterea astringeretur voto solēni, & tñ concurrerent simul cōsecratio, & votum rōne cōsecrationis emissum. Et similiter, si quis profiteretur aliquam religionē, quæ nunc est approbata remota approbatione, puta, q desineret esse approbata, & post aliquis eā profiteretur, & benediceretur, ut de monachis est ordinatū, non propterea astringeretur voto solēni. Non habet ergo votū continentiæ ex hoc, q fit cū susceptione sacri ordinis, q sit solēne: neq; votum religionis ex hoc quòd fit cum benedictione, quod sit solemne.
¶ Secunda aūt opinio est, q solemnitas voti consistit in exhibitione sui ipsius, ita quòd votū simplex habet solā promissionē: votum aūt solemne habet promissionē & exhibitionē, nō promissorum in seipsis, sed in sua radice: qa habet exhibitionē sui ipsius in nouo statu, in quo radicaliter continentur oīa pmissa. Nam & qui profitetur religionē, & qui suscipit sacrū ordinē, non solū promittit seruire &c. sed ipso facto mutat statū, etiā si nō mutaret vestes, habitationē, & conuersationē, vt patet.
¶ Sed nec hæc opinio est vera: qñ mutatio status, mācipando hoiem ad diuinum cultū & religiosa opera, stare pōt cum uoto simplici, vt patet, si Ecclesia institueret, q in sacro ordine, & religione aliqua votum simplex fieret. Et rursus in sacro ordine mancipatur homo ad diuinum cultum sine dependentia ab annexo uoto, ut patet in Ecclesia primitiua, & orientali vsq; in hodiernum diem. In religionibus verò quantumcumq; aliquis exhiberet seipsum, & uoueret, nisi Ecclesiæ authoritas interueniret, nunquam votum religionis esset solēne, vt patet de vota profitentium religionē nō approbatam, quamuis sanctā.

tur ordinari, ad Deū, sed ad homines. ergo p accidēs se habēt ad uotum. non ergo solemnitas talis est propria conditio uoti.

¶ 2 Præt. Illud qđ ptinet ad cōditionē alicuius rei, vř posse cōpetere oib⁹ illis, in quib. res illa inuenitur: sed multa pñt sub voto cadere, q̄ non ptinent neque ad sacrū ordinē, neq; ptinēt ad aliquā certam regula, sicut cū quis vouet peregrinationē, aut aliquid hmōi. ergo solēnitas q̄ fit in susceptione sacri ordinis, vel in professione certæ regulę non ptinet ad cōditionē uoti.

¶ 3 Præt. Votū solēne idē uř esse, qđ votū publicū: sed multa alia uota pñt fieri in publico, q̄ uotū, qđ emittitur in susceptione sacri ordinis, uel professione certæ regulæ, & hmōi ēt uota pñt fieri in occulto. ergo nō solum hmōi uota sunt solemnia.

SED CONTRA est, q solū huiusmodi uota impediūt matrimoniū contrahendū, & dirimūt iam contractū: quod est effect⁹ voti solemnis, ut infra* dicetur in tertia huius operis parte.

* Nō cōpleuit morte pręuentus.

RESPON. Dicēdū, q unicuiq; rei solēnitas adhibeť ẽm illius rei conditionē, sicut alia ē solēnitas nouæ militiæ. s. in quodā apparatu equorū, & armorū, & cōcursu militū: & alia solēnitas nuptiarū, q̄ cōsistit in apparatu sposi, & sposæ, & cōuentu propinquorū: uotū aūt est promissio Deo facta. Vñ solēnitas uoti attendit ẽm aliquid spūale, qđ ad Deum ptineat. i. ẽm aliquam spūalem benedictionē, uel consecrationem, q̄ ex institutione Apostolorū adhibetur in pfessione certæ regulę, scđo gradu post sacri ordinis susceptionē, ut dicit Dion. 2. c. Ecclesiasticę Hier. Et huius rō est, qa solēnitates nō cōsueuerunt adhiberi, nisi qñ aliquis totaliter mācipať alicui rei. Nō. n. solēnitas nuptialis adhibeť, nisi in celebratione matrimonij, qñ uterq; cōiugū sui corporis potestate alteri tradit. Et silr uoti solēnitas adhibetur, qñ aliquis p susceptionē sacri ordinis diuino ministerio applicať. Et in pfessione certę rļæ, qñ p abrenūtiationē sęculi, & ppriæ uolūtatis aliqs statū pfectionis assumit.*

¶ Est igitur tertia opinio, quæ est veritas, q solemnitas voti cōsistit in hoc, q Ecclesiæ authoritate statutum est tale votum esse solēne. s. per quod homo inhabilis est ad matrimoniū, vt in uoto sacri ordinis, & in voto regularis obedientiæ, castitatis paupertatisque, vt est votū religionis. Probatur aūt hoc esse verum tam ex eo q Ecclesia posset statuere q quicumque coram tribus voueret continētiam, faceret votum solemne continētiæ, ita quòd ipso facto esset voto solemni astrictus: sicut statuit, q quicumq; suscipit ordinē sacrū, emittat votum continentię, quod uoluit ecclesia esse solēne. Constat aūt q in casu dicti statuti nulla benedictio, nulla consecratio, nulla mutatio status, nisi consequēs dictum votū interueniret. Sola ergo ecclesię authoritate præueniente votum, quod in se esset simplex, est solemne.
¶ Et cōfirmatur hoc ex [illegible] tria vota de facto, hoc est sine Apostolica authoritate. s. obedientiæ, paupertatis, & castitatis in religione nō approbata ad hoc q sit simpliciter religio, vt multis personis tertij habitus ex deuotionis feruore inuētum est cōtigisse. Huiusmodi enim vota nō excedunt vim voti simplicis ex hoc solo, quod authoritas Ecclesiæ deest. Secus autem hoc esse de eisdem personis tertij habitus, tria religionis vota profitentibus de licentia sedis Apostolicæ, Sixtus quartus per bullam declarauit. Et hoc est, quod in sexto Bonifacius octauus determinauit dicens, quòd solemnitas uoti sola Ecclesiæ institutione est inuenta. Et propterea Apostolica authoritate decreuit duo tantū vota esse solemnia. s. religionis approbatæ, & ordinis sacri. Et si contra dictam doctrinam obijciatur, quod contradicit authori in litera, quo ad primæ opinionis reiectionem, & in 4. sent. dist. 38 tam quo ad secūdæ opinionis refutationem, q̄ quo ad tertiæ opinionis assertionem: Respondeo q quantū ad primā opinionem spectat, in æquiuoco fore sumus: quia author de solemnitate cæremoniali de facto ordinata in huiusmodi votis adhibenda loquitur: ego aūt de solemnitate, qua ipsum votum absolutè in se habet, quòd sit solemne. Veruntamen de benedictione cuius meminit in litera, latior erit sermo.
¶ Quantū vero ad secundā, & tertiā opinionē, nō cōtradico authori. Ad cuius euidentiā scito, q exhibitio sui ipsius, & statutū Ecclesiæ, pñt dupliciter considerari. s. [illegible] & sic neutrū sufficit ad solemnitatē voti. Et propterea secunda opinio ponēs in sola exhibitione consistere solemnitatē, refutata est, & ab ipso authore refutatur 4. sent. dist. 38. q. 1. art. 2. q. 3. dum dicit, q quantumcumq; aliquis profiteatur, nisi seruato positiuo iure hoc faciat, non est votum solemne. Propterea quoque tertia opinio ab authore ibidem refutatur, q s. super simplici statuto Ecclesiæ fundatur. Oportet namque iuxta secūdam distinctionis propositæ membrum, ambo simul concurrere. s. & Ecclesiæ authoritatem, & ex parte vouentis in potentia tradendi s. ip[illegible] alteri, quæ impotentia, quia negatio est, fundatur sup [illegible] nem aut approbatæ exhibitionis sui ipsius, vt author uoluit, & [illegible] consonat, quasi Ecclesia pp hoc inhabilitet ad carnis, seu mundi opera, quia approbat exhibitionem ad Dei cultum, seu famulatum iam approbati sic voti, ut ex hoc ipso, q votum est sic, hoc est, cum inhabilitatione vouentis ad matrimoniū &c. approbatū pquā ab Ecclesia, impotentia ista cōsequať. Vtroque

siquidem

Concl.

siquidē modo Ecclesia facere pōt, ex quibus patet primò, q ad solēne votū duo exiguntur. Nā ex parte vouētis requirit q vouens ex parte aūt Ecclesiæ, q votū sit inhabilitās hoiem ad matrimoniū &c. Hāc. n. inhabilitantē vim nō posse votū ex priuata potestate habere, sed ab Ecclesia solū, manifestè patet ex eo, q sublata Ecclesiæ approbatione, & institutione, quantumcunq; aliqs suscipiēdo subdiaconatū voueret castitatem, & quicq; alius pfessionē alicuius religionis faceret, nunquā solēni voto ligaretur, numq̄ inhabilis esset ad matrimoniū, q̄uis peccaret cōtrahēdo, vt pote contra votū simpliciter agens & in hac vi cōsistit solēnitas voti. Patet secundò, q hæc vi inhabilitans secūdum præsentes Ecclesiæ institutiones conuenit voto rōne exhibitionis ipsius vouentis ad cultū ordinis sacri, vel famulatū religionis approbatæ. Cuius signum euidēs est, q si quis susciperet ordinem sacrum à non episcopo, ac per hoc non susciperet vt in veritate sacrum ordinē, nō astringeretur voto solēni ad castitatem. Hoc. n. ideò est, quia, Ecclesia vim inhabilitātem statuit in voto mediante ordine: & simile est de professione omnino inualida. Et propterea iuxta canonicum, & omnes dicunt, quòd votum solemnizatur per susceptionem ordinis sacri, vel per professionem religionis approbatæ. Patet tertio, q hæc vis inhabilitans nō necessario exigit talem exhibitionem ad hoc, q possit inesse voto ex noua constitutione Ecclesiæ, qñ posset Ecclesia statuere, q vouens coram tribus continentiam emittere, intelligatur votum inhabilitans ad matrimonium, seu votum solemne continentiæ, quod idem est. Et ex his omnibus apparet, q omnes opiniones aliquid veri dixerunt, & q doctrina hæc non contrariatur authori.
¶ In eodem 7. artic. tam in corpore, q̄ in responsione ad primū, aduerte, q in voto solemni per susceptionē sacri ordinis, manifestè inuenitur aliquid aliud à voto spectans ad Deū. s. ipse ordo sacer. In voto autē professionis, benedictio spiritualis, cuius meminit author, non inuenitur vniuersaliter, vt cōsuetudo Ecclesiæ testatur. Non enim ministri Ecclesiæ inuocant, vt Deum benedicere putemus, iuxta authoritatem literæ, quæ nō adducitur ab authore ad probādum, q in professione fiat benedictio, sed ad hoc, q qñ per ministros Ecclesiæ fit benedictio, Deus est qui benedicit. Quare autem author benedictionem ad votum solemne omnis approbatæ religionis extenderit, ratio esse vř, quia attendit ad id, qđ de iure fieri debere debeť, & non ad id quod fit: quasi præsumatur, q profitentes absq; benedictione, intelliguntur profiteri cū benedictione, sicut ab Apostolis, & Ecclesia institutū est de monachis. Sicut profitentes tacite per habitus gestationem post annū &c. præsumuntur vouere solenniter sicut ab Ecclesia institutum est. Ratio verò, quare benedictionem huiusmodi [illegible] fecerit, videtur esse, quia aliter stabiliter fundare indispensabilitatem voti solemnis religionis iuxta decretalem allatam inferius in arti. 11. non poterat.
¶ Ad cuius clariorē notitiā scito, q in votis solēnibus, q̄ habet Ecclesia, vidit author tria inueniri. s. votū, mancipationem ad diuinum cultum, seu famulatum: & consecrationē seu benedictionem. Et supponit, vt inferius patet, q votū religionis esset indispensabile per quācūq; Ecclesiæ authoritatē: & propterea oportuit quòd indispensabilitatem fundaret super aliquo, qđ non subijceretur ecclesiasticæ authoritati quoad illius mutationem. Et qñ tam votum, quàm mancipatio ad Dei famulatum, vtpote hominū opera, ab ecclesia mutari possunt, ad opus Dei recurrit, habuit. s. consecrationē, & benedictionem, vt in his constituendo solemnitatem voti, indispensabile concluderet votum solemne quo ad id, quod per se ad solemnitatē spectat, vt in dicto articulo inferius patet. Hæc est radicalis ratio, quæ coegisse videtur authorem ad ponendum, q solēnitas voti cōsistit in consecratione, vel benedictione diuina. Altera au-

D. 12. 4.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q hmōi solēnitas ptinet nō solū ad hoies, sed ad Deū, inquantū hēt aliquā spiritualē consecrationē, seu benedictionē, cuius Deus est author, etsi hō sit minister, ẽm illud Num. 6. Inuocabunt nomē meum super filios Israel, & ego bñdicā eis. & ideò votū solēne hēt fortiorē obligationē apud Deū, quàm uotū simplex, & grauius peccat, qui illud trāsgredit. Quod aūt dř, q uotū simplex non minus obligat apud Deū, quàm solemne, intelligendum est quantum ad hoc, quòd utriusque transgressor peccat mortaliter.

AD SECVNDVM dicendū, q particularib⁹ actibus nō cōsueuit solēnitas adhiberi, sed assūptioni noui statꝰ, ut * dictū est. Et ideò cū qs uouet aliqua particularia opera, sicut aliquā peregrinationē, uel aliqđ speciale ieiunium, tali uoto non congruit solēnitas, sed solùm uoto, quo aliqs totaliter se subijcit diuino ministerio, seu famulatui, in quo tñ uoto quasi uniuersali multa particularia opera comprehenduntur.

AD TERTIVM dicēdū, q uota ex hoc q fiunt in publico, pñt habere quādā solēnitatē humanā, nō aūt solēnitatē spiritualē, & diuinā, sicut hñt uota præmissa, etiā si coram paucis fiāt. Vnde aliud est uotum esse publicum, & aliud esse solemne.

*In corp. art.

tē rō, quæ in hac litera affertur ex similitudine solēnitatū talium actibus, seu statibus. s. militiæ, & nuptiarū, fundata super rōne cōmuni, qa. s. solēnitas vnicuiq; rei adhibeť secūdum illius rei conditionē, efficaciter infert q solēnitas cæremonialis in voto debet fieri secundū aliqđ spectans ad Deū, puta, secūdum puritatem mentis, cōfessionem, & cæremonias ecclesiasticas ad Dei cultū pertinētes: sicut etiā ipsum votū ad Dei cultū ptinet. cū sit religiōis actus. Hoc enim optimè infertur ex ratione, & similitudine militię, & nuptiarū: sed toto concesso, non habetur q solēnitas, qua votū habet vim dirimendi matrimoniū, consistat in his cæremonijs, aut diuino effectu p eas. Videť siquidē mihi, q hoc in loco distinctio illa locum habeat. s. de prima impositione nominis, de trāslatione eius ad aliud significandū. Solēnitas nāque si secūdum propriā significationē sumitur, cæremonialia, & præcipuè sacra importare videť, quæ singulari quodā tpe fiunt: & indè translatū est ad alia, & à consuetudine Ecclesiæ factū est, vt ei de voto agit, significet in voto vim dirimēdi mřimoniū, seu id vndè votū habet vim talem. Vnde author ad propriā vocabuli significationē more suo aspiciēs, & in cæremonialibus significatū noīe solemnitatis, diuinū opus cōtemplatus, ad ipsum diuinū opus. s. spiritualem benedictionē, solemnitatis nomen applicauit, volens q ex tali diuino opere votum habeat vim dirimendi matrimonium &c. Verutē ex dictis patet, hęc benedictio non inuenitur in omni vero voto solemni. Et vbi inuenitur, per accidēs se habet ad solemnitatem voti non cæremonialem, sed legitimam, de qua est qō: quia voti solemnitas ideò vocari pōt legitimam, quia legi sancita, & hoc nomine nuncupata, legis vim habet. Hæc autem ideò dicta sint, vt mens literæ percipiatur, & vt sciās solemnitatem duplicem esse in voto. s. cæremonialē, & legitimam quæ ratione cæremoniarum adiunctarum sortitur nomen solēnitatis. Sed de nomine non est qō, sed de re.
¶ In eadem responsione ad primum eiusdem septimi articuli, dubiū occurrit, An distinctio voti simplicis, & solēnis sit specifica, sic, q transgressor vtriusq; simul incurrat deformitates duarum specierum. verbi gratia. Habens votum solemne & simplex continentiæ, si fornicatur, peccet cōtra continentiā [illegible] voti simplicis, & [illegible] voti solemnis. Apparet enim ex dictis authoris in 4. di. 38. q. distinguantur hæc vota specie, sicut vegetatiuum, & sensitiuum: & cōsequenter, quòd duarum specierum mala incurrat transgressor vtriusque.
¶ In oppositū videtur esse, quia nihil est vinculi, nihil virtutis in voto simplici, quod non sit in solemni. Et similiter quicquid transgressionis est in voti simplicis violatione, clauditur in violatione solemnis. Nulla ergo alia additur deformitas ex violatione simplicis voti de eodem.
¶ Ad hoc dicitur, q quemadmodum oculus hominis, & oculus leonis sunt eiusdem speciei, inquantum sunt potentiæ visiuæ propter identitatem formalē obiecti vtriusq;, puta, coloris: po[illegible] tentiarū diuersitas, vel identitas formalis, penes obiecti formalis diuersitatem, vel identitatē attenditur. Et sunt diuersarū specierū, inquantum sunt naturalia membra hominis, & leonis, iuxta illud Auer. in 1. de anima. Membra hominis, & mēbra leonis differunt, quia anima hominis differt ab anima leonis. Hęc siquidem distinctio ex parte subiecti, seu habētis, se tenet. ita votum solemne, & votum simplex, si ad actus referantur, præsupposita identitate materiæ, eiusdē sunt speciei, qñ vtrūq; cultū Deo affert permittendo idem. Si autem referantur ad vouentem, sic claudunt in se diuersitatem specificam, saltem propter inhabilitatem vouentis ad opposita, puta, ad matrimoniū, ad habendum proprium &c. Propter quod votum solēne dicitur habere plenè vim obligatiuā, simplex autem non: quoniā simplex votum cōtinentiæ sic obligat ad cōtinentiam, q relinquit poten-

potentiam ad matrimonium, & eius opus. Solēne autē sic obligat, q̄ vouens est inhabilis ad matrimoniū, & eius opus, ita q̄ si contrahat, matrimonium est nullum: & si vtatur illo, peccat mortaliter, etiam reddendo debitum. Et quoniā distinctio specifica votorū ex parte obiecti attenditur (vide non est hic dinecessitas) ideò eiusdē speciei est transgressio voti solemnis solum, & coniuncti cū voto simplici præcedente, vel sequente. Immò eiusdem est speciei transgressio solemnis & simplicis, & differunt solū secundum magis & minus graue, Vndē in litera dicit, quòd grauius peccat, qui solemne transgreditur. Ad obiectionem autem ex 4. senten. dicitur, q̄ distinctio specifica, qua sensitiuū in homine differt specie à sensitiuo puro, puta, in leone, non est ex parte obiecti, vt patet de oculis, & cæteris sensibus, sed ex parte habentis. Vnde ex hoc non habetur aliquid contra determinationem factam.

Ferrar. [illegible] 476.
Inf. q. 189. ar. 5. Et 4. di. 32. ar. 4 & di. 38. q. 1. ar. 1. q. 3. Et opusc. 17. c. 12.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum illi, qui sunt alterius potestati subiecti, impediantur à vouendo.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur q̄ illi qui sunt alterius potestati subiecti, nō impediantur à vouēdo. Minus.n. vinculū superatur à maiori: sed obligatio qua quis subijcitur homini, est minus vinculum, q̄ votum per quod aliquis obligatur Deo. ergo illi, qui sunt alienæ potestati subiecti, non impediuntur à vouendo.

¶ 2 Præt. Filij sunt in potestate pātris: sed filij possunt pfiteri in aliqua religione etiā sine volūtate parentū. ergo nō impeditur aliquis à vouendo per hoc, q̄ est subiectus potestati alterius.

¶ 3 Præt. Mai⁹ est h̄ facere, q̄ pmittere: sed religiosi q̄ sunt sub ptāte plātorū, pnt aliqua facere sine licētia suorū platorū, puta, dicere aliquos psalmos, vel facere aliquas abstinentias. ergo vr̄ q̄ multò magis possint hmōi Deo vouendo promittere.

¶ 4 Præt. Quicūq; facit, qđ de iure facere non h̄ pōt, peccat: sed subditi si peccaret uouēdo, q̄ hoc nunq̄ inuenit prohibitū. ergo ur̄ q̄ de iure possint uouere.

SED CONTRA est, qđ Nume. 30. mandatur, q̄ si mulier in domo patris sui, & adhuc in puellari ætate aliquid uouerit, nō tenetur rea uoti, nisi pr eius consenserit: & idē dicit de muliere habēte uirū. ergo pari rōe nec aliæ personæ alterius potestati subiectæ pnt se uoto obligare.

RESPON. Dicēdum, q̄ sicut supra * dictū est, uotū est promissio quædā deo facta. Nullus aūt pōt p promissionē se firmiter obligare ad id, qđ est in potestate alterius, sed solū ad id quod est oīno in sua potestate. Quicunq; aūt est subiectus alicui, q̄tū ad id, in quo est subiectus, nō est suæ potestatis facere qđ uult, sed dependet ex uolūtate alterius, & ideò non pōt se per uotum firmiter obligare in his, in quibus alteri subijcitur, sine consensu sui superioris.

* Ar. 1. q. præced.

Concl. ar

SVPER QVÆST. LXXXVIII. ART. VIII.

D. Bon. 4. s. d. 38. q. 3. a. 1.

IN art. 8 eiusdem 88. q. dubium occurrit, An votū subditi de eo, in quo subijcitur, obliget subditum ad mortale antequā innotescat superiori. Verbi gratia. Vouet religiosus quotidie dicere septem psalmos pœnitentiales, nec hoc votum indicat prælato suo, si interim trāsgreditur tale votum, an peccet mortaliter. Videtur enim q̄ non peccet, saltem mortaliter, quia tale votum vsquequo innotescat prælato, nō est firmū, vt patet, & in litera dicitur in responsione ad tertium & ad quartum. Et si nō est firmum, ergo nō est votum, quoniam de ratione voti est firmitas. Et si non est votum, ergo non habet vim obligatiuam ad mortale. In oppositum est, quia votum conditionatū extante conditione obligat ad mortale: sed huiusmodi votum est cōditionatum, vt in litera dicitur in responsione ad vltimū, & conditio extat: nā conditio subintellecta est, si superior nō contradixerit, & hæc extat quandiu superior nescit tale votū. ergo huiusmodi votum obligat ad mortale nesciente superiore.

¶ Ad euidentiam huius difficultatis sciendum est, quòd bonū supererogationis quod subditus vouet, pōt dupliciter se habere ad subditum vouentem. s. vt inhibitum in cōmuni, vel in particulari vel vt non inhibitum. Habet enim se ad religiosum, vt inhibitum in communi, opus peregrinationis, quia nō pōt sine licentia exire claustrum: vt inhibitum verò in particulari, opus mortificationis verberando se, & huiusmodi, si à prælato prohibentur fieri sine sua licentia. Vt nō inhibitū verò opus orationis, quando sibi vacat. Si igitur subditus vouet opus supererogationis inhibitum, subintelligitur conditio affirmatiua. s. si superior consenserit, quoniam aliter materia voti nō esset opus virtuosum. Opus enim inhibitum stante inhibitione cōstat nō esse opus virtuosum. Votum autem est promissio facta Deo, & nō debet esse ridiculosa. Vnde tenet subditus consensum superioris requirere, antequàm sit in mora persoluēdi votum. Nisi enim ipse superiorem teneretur requirere de relaxanda inhibitione, seu concedenda licentia, vana & ridiculosa esset promissio.

¶ Et confirmatur, quia in promissione quæ fit homini cū conditione, si cōsenserit amicus, vel cognatus &c. aut implicitè subintelligit quis debeat requirere cōsensum, aut specificatur quis teneatur, si inter rationales homines fit cōtractus. In voto autē inter hominem & Deum fit quasi contractus quidā, & eū non expedit ut qđ Deus pcurare debeat cōsensum superioris, restat vt vouens teneatur ad superioris consensum requirendū. Tempus autem requirendi, vt dictum fuit, est antequam sit in mora implendi promissum. Si autē subditus vouet Deo opus supererogationis nō inhibitum, tunc conditio subintellecta est negatiua. s. si non cōtradicat superior. Et ratio est, quia actus supererogationis, qui est in potestate superioris nō inhibit⁹, est verè act⁹ virtutis. & stāte conditione non inhibitionis, est in potestate vouentis durāte cōditione. ergo pōt esse materia voti. Nō requiritur ergo ad hoc, q̄ tale votū sit verè votum cōditionatū, cōsensus superioris: quoniam in nullo potestatem superioris lædit.

¶ Et propterea ad dubium motū dicit, q̄ si subditus quicunq; puta, puella, vxor, religiosus &c. voueat non inhibita, quæ sunt in potestate superioris, tenet ea implere, superiore nihil de hoc sciente, & peccat mortaliter transgrediendo, durante cōditione non contradictionis superioris. Et ad obiectionem in oppositū dicitur, q̄ votum tale non est firmū simpliciter & absolutè, quia non habet materiam quæ absolutè sit in potestate uouentis, sed in potestate alterius, est tamen firmum durante conditione, & propterea obligat durante conditione, & non obligat absolutè. Et ex his patet sensus literæ: & quare author sua distinctione ponat conditionem affirmatiuam, & negatiuam dicendo, Si superiori placuerit, vel non renitatur. Facta est. n. hæc distinctio propter diuersam dispositionem materiæ promissæ secundum esse inhibitum, vel non esse inhibitum, vt declaratum est.

¶ Sed hic occurrit dubiū nō pertranseundū silētio, An superioris cōsensus, vel contradictio in votis subditorum referatur ad opus, qđ est materia voti, an ad vinculū voti. Est nāq; dubitare de hoc, quærere, cū quis sit subditus vouet, verbi gratia, Peregrinationem vel ieiunium, si superior negat licentiam peregrinādi, aut inhibet ieiuniū, an teneatur manifestare superiori vinculū facti voti de hoc, an sufficiat, q̄ superior nesciens contradicat operi. Ex hac siquidem cogitatione multa dependent. Vī.n. q̄ contradictio, vel dissensus referatur ad vinculū voti: qm̄ contradictio superioris nihil aliud est, quàm irritatio voti: non irritatur autem uotum à superiore nesciente. Et confirmatur qa Numeri trigesimo, vbi de hmōi votis est sermo, consensus, vel cōtradictio superioris refertur manifestè ad votum, vt patet ibi in litera de patre respectu puellæ, & viro respectu vxoris.

¶ In oppositū aūt est, quia oppositorū eadē est rō: sed ad constituendū uotū conditionatū validū, sufficit superioris cōsensus ad opus, vt patet ex dictis. ergo ad destruendam obligationem huiusmodi voti sufficit superioris dissensus respectu operis.

¶ Ad hoc dī, q̄ quia consensus, vel dissensus superioris exigitur ad votū rōne materiæ, quia. s. id qđ voto promittitur, est in potestate superioris, & ad hoc q̄ sit materia voti, oportet q̄ sit act⁹ virtutis, nec pōt esse actus virtutis, nisi sit à superiore non inhibitus, iō cōtradictio, vel cōsensus superioris directè ad opus respicit, qđ est uoti materia. Et propterea si opus inhibet, desinit esse materia uoti, durāte inhibitione. Et obligatio uoti nō se extēdit ad illud: & si opus nō inhibetur, hr̄ materia uoti, & obligatio uoti extēdit se ad illud, durāte nō inhibitione. Ex eo aūt q̄ cessat obligatio uoti rōne materiæ subtractæ ab eo cuius est, sequitur q̄ nō tenetur indicare uoti sui uinculū superiori qñ in dicatione opus est, qñ obligatio remaneret respectu illius operis tunc exequendi, non aūt qñ definit esse. Sicut nec habēs uotum simplex continentiæ, tenetur coniugi indicare uotū suū: sed pōt licitè reddere debitū eadem rōne, quia. s. actu concubitus reddendo debitū, desinit esse materia uoti castitatis, durante cōiungio. Nec obstat si dicatur, quia si indicaret uoti sui uinculū superiori inhibenti opus, fortè concederet illud, qm̄ licèt hoc fortè accideret, nō tñ ad hoc tenetur ex ui uoti. Sicut nec talis coniux tenetur petere à coniuge, q̄ nō teneatur reddere debitū, uel q̄ non petat debitum. Et rō eadē est quæ iā dicta est, quia. s. obligatio uoti deficit pp subtractionē materiæ, durāte tali statu, seu inhibitione. Dixi aūt ex ui uoti, quia secus esset qñ intentio alicuius uouētis fuisset obligare se ad manifestandū uotū illi, in cuius potestate est materia quā promittit.

¶ Ad obiectionem uero in oppositum dī, q̄ aliud est uotū irritare, & aliud est uotū desinere ab obligatione totaliter, uel nūc pp defectum materiæ totaliter, uel ad tempus. Irritatio namque requirit notitiam uoti, aut saltem superioris uoluntatem irritatiuam uotorū subditi. Et de irritatione loquitur scriptura, quæ notitiā superioris ponderat. Desitio aūt ab obligatione defectu materiæ non exigit nisi materiæ defectū siue scienter, siue ignoranter dñs materiæ illā auferat. Et de hac est sermo in præsenti. Sed qm̄ idē nō est petere aliquā rē, uel aliquod opus absolutè, & petere hæc eadē ut exhibenda Deo ex suscepto beneficio per votū, & vniuersaliter vt promissa Deo, & negat quoque quis concedere aliquid absolutè subdito, qđ vt Deo exsoluendū concederet: ideo tutius est dicere, q̄ tenetur petere rē, vel opus vt promissa Deo. Nec est simile de coniuge habente votum castitatis, quia nō est vt actu venereo reddēdo debitū, nec ēt sub cōditione cadit sub voto castitatis. Votū aūt subditi cōditionaliter cōprehendit opus ēt inhibitum, & hæc via est regulariter amplectenda. In casib⁹ aūt prima via sufficere vr, non tamen ad irritandū votum, vt dictum est.

¶ In eodem etiam circa vota subditorum occurrit aliud dubiū. An subditus vouens cū licentia superioris, qui post votum factum reuocat licētiam, teneatur adimplere votum. Et vī q̄ nō. Primo, quia hæc Augustini snīa sumpta ex 30. c. Numeri, vt patet p ipsum Augustinū in eodē loco, cuius verba in parte allegātur à Magistro sententiarū in 32. dist. 4. & habentur in Decret. 33. q. 5. c. Manifesto. Vbi glossator in fine c. Mulieri ē expresse hoc explicat.

¶ In oppositum aūt est, quia superior reuocans peccat, vt patet ex eo q̄ Numer. 30. dī de viro reuocante, q̄ portabit iniquitatē suam. Et constat q̄ ideò peccat, quia iniustè inhibet rem deo ex suo consensu promissam, nō dari. Iniustis aūt inhibitionibus non est obediendū, sed contradicendū. Igitur subditus tenetur fidē promissam Deo seruare contra volūtatē superioris iniustā.

¶ Ad eius euidentiā præmittenda sunt duo. Et primo, q̄ cum consensus, vel dissensus superioris in voto subditi, respiciat directè materiam voti, quæ quia non est ipsius vouentis, sed superioris, non pōt esse materia subditi, nullus.n. pōt obligare deo qđ suum non est, consequens est, vt qñ superior concedit subdito vouere aliquid, puta, ieiuniū, vel orationem, faciat ad minus illū qui est materia voti, esse vouentis, non simpliciter & absolutè, sed ad promittendū, & exhibendum Deo quod exigitur. Et sufficit ad hoc, q̄ res sit materia voti subditi, vt manifestius patet in exemplo rerū corporalium. Vir namq; concedens vxori vt voueat tale vas argenteū Deo, non facit p hanc concessionem, q̄ illud vas sit simpliciter & absolutè vxoris: sed facit q̄ illud vas sit vxoris quo ad promittendū, & exinde exhibendū Deo. Nam vxor non pōt per istam concessionem facere quicquid vult de illo vase, sed solū promittere, & exinde exhibere illud Deo. Non transfertur ergo p hmōi concessionē, vasis dñium in vxorem simpliciter, sed sedm quid. s. quo ad promittendū, & inde exhibendum Deo: sed remanente dñio vasis apud virū. Vxor fit domina eiusdem vasis, quoad hæc tñ. Sicut si vir concederet tale vas alicui vt daret illud in pignus, non pro ipso viro, sed pro eo cui conceditur vas, dñium vasis absolutè remaneret apud virum & is cui concessum est, esset dñs quo ad hoc, quod est dare illud in pignus. Esset enim vas suum quo ad hoc, & nō simpliciter. Cum igitur superior consentit inferioris voto, facit vt materia voti fit sua. s. ipsius subditi. Sua aūt non simpliciter sed ad promittendū, & ex inde exhibendū Deo. Et propterea remanet post concessionē dñium simpliciter illius materiæ apud superiorem. Secundo sciendum est, q̄ qñ aliquid cōceditur alicui non absolutè, sed ad aliquem actum, res illa sic concessa, nō transit in actuale dominium eius cui est sic concessa, nisi per actum illum ad quem est concessa: ac per hoc donec exerceatur actus ille, res sic concessa non est, etq̄ quo ad hoc, extra dominium superioris qui concessit, nisi in potentia, quia. s. subditus pōt rem illam assumere in materiam talis actus. v. g. proseqnēdo exemplum positum, Vas concessum a viro vxori ad vouendum illud Deo, vel ad dandum in pignus, quia non est concessum absolutè, sed ad actum promittendi, & exinde exhibendi Deo, uel dandi in pignus, ideò non transit etiam in dominiū uxoris quo ad hoc. s. q̄ sit suum vt materia promissionis &c. nisi in potentia, donec promittat illud Deo. Nam antequàm promittat illud Deo, non est illud vas suum in actu, vt materia promissionis, sed in potētia, quia. s. potest illud promittere. Vn̄ si vxor nunquam promissionem reduceret ad actum, nunquā vas esset concessum sibi ad actum promissionis suæ, efficeretur actu suum [illegible] quo ad. s. vt materia promissionis suæ. Ex his aūt principijs respondēdū est ad quæsitū, q̄ subditus qui vouet de consensu superioris postea reuocantis seu inhibētis exhibitionē rei voto promissæ, excusatur à peccato non seruando votū: superior verò peccat mortaliter reuocando, seu inhibendo. Quòd.n. subditus excusetur, sequitur ex eo, q̄ res concessa sibi ad promittendū, & exhibendū, licet facta fuerit actualiter sua vt materia promissionis qñ vouit, non tñ facta est sua in actu, sed in potētia, vt materia exhibitionis. Et propterea ex quo superior antequā ab eo transferatur dñium, quo ad hoc q̄ res sit materia exhibitionis rem illā retraxit ad se, subditus cuius nō erat adhuc actu etiā sedm quid res illa, nō tenetur ad exhibendum qđ suū nō est. Quòd verò superior mortaliter peccet inhibendo, sequitur ex hoc, q̄ licèt apud superiorē remanserit dñium illius rei exhibēdæ Deo, remanet tñ dominium obligatum ad exhibēdū rem illam Deo rōne voti sui subditi, quo res illa obligata est Deo de consensu ipsius superioris. Et ppea tamquàm violator, & delator vinculi ad Deū, mortaliter peccat. Et propterea lex diuina Numeri 30. maritum qui post consensum reuocauit, portare suam iniquitatem statuit: vxori aūt non iussit vt iniusto marito exoneretur, insinuans per hoc, vt Aug. exposuit, vxorem esse excusatam ad obseruationem voti. Et per hoc patet rñsio ad obiectionem in oppositum, quia. s. iniuste inhibere, aut præcipere contingit dupliciter. Vno modo, vt a iustis exequendis ad quem tenemur, abstineamus, aut iniusta faciamus, vt si quis præciperet furari, aut non credere in Deum: & sic non est obediendum iniustè mandantibus. Alio modo, quia tantum ipse præcipiens, aut inhibens peccat inhibendo, seu præcipiendo: & sic iniustè inhibentibus, aut præcipientibus est parendum. Et sic est in proposito, qm̄, vt dictū est, inhibitus non tenetur ad exhibendum Deo, qđ debebat esse suū, & impeditum est ne sit suum, sed superior impediens post vinculum, ne sit subditi ad exhibēdum Deo vt consenserat, in culpa solus est. Caue aūt hoc in loco ne ex dictis accipias, aut inferas, q̄ si prælatus consentiat voto sui subditi, nō possit sine peccato in voto illo postea dispensare: hoc nāq; non est dictum, nec clauditur sub data doctrina, si formaliter intelligatur vt intelligi debet. Sermo namque habitus fuit de superiore, & subditis, inquantū hmōi, inquantū. s. superior est dñs, aut quasi dñs materiæ voti, & subditus dñio illius caret. Magna aūt est dria inter superiorem, & ecclesiasticum prælatum. Nam sicut est superior respectu vxoris, & pater respectu filij, & dñs respectu seruis, non tñ ecclesiasticus prælatus. Et ratio superioris potestas est ad irritandum vota: ecclesiastici aūt prælati vt sic potestas est ad dispensandum, vel cōmutandum vota. Et superioritas cōuenit alicui in propria persona, eadem rōne qua est dñs vel quasi dñs materiæ promittendæ, vt patet de patre, marito &c. Prælato aūt ecclesiastica conuenit alicui in psona Dei, vt in ferius in hac eadē q̄ patet ab authore. Vn̄ hæc [illegible] & separata, & cōiuncta. Qñ sunt separata, vt cōtingit in votis sæcularium v. g. in votis mulierum habentium viros, potestas superioris est in marito: potestas aūt prælati est in epo. [illegible] dñs materiæ voti, [illegible] dispensator, [illegible] dispensatum. Prælatus aūt, vt potē dispensator, [illegible] re, uel commutare. [illegible] & [illegible] tur, quàm a prælato dispensetur: & [illegible] ditorum votis, quo ad id, in quo sunt alterius. [illegible] cōiuncta in eodē supposito, ut cōtingit in prælatis religiosorū, [illegible] sunt & tanquā domini materiæ uotiuæ, & tanq̄ dispensatores uotorum in persona Dei, non sunt determinandum [illegible] ex hoc, q̄ sunt coniuncta hæc duo in uno, q̄ si essent separata. Et propterea facta in uotis uxoris de consensu mariti facta, [illegible] pōt pdispensare, ita in uotis religiosorū de superioris cōsensu factis pōt ipse idem, inquantū prælatus, in persona Dei dispensare. Nā qñ consenfit uoto subditi non ut prælatus [illegible] na Dei, sed ut quasi dominus materiæ [illegible] consensit. Vn̄ de [illegible] postea in persona dei dispenset, aut [illegible] causa concessionis, aut inhibitoi seruandæ promissionis, sed dispensator. Nec hoc est authorizare in facto proprio, ut quidam

autumare

Ad primum ergo dicendū, q sub ꝓmissione Deo facta nō cadit nisi qd est uirtuosum, ut supra † dictū est. Est aūt cōtra uirtutem, ut id, qd est alterius, homo offerat deo, ut supra * dictū est. Et ideò non pōt oīno seruari rō uoti, cum quis in potestate alterius cōstitutus uouet id, qd est in potestate alterius, nisi sub cōditione, si ille, ad cui' potestatē ptinet, nō contradicat.

Ad II dicendū, q ex quo hō uenit ad annos pubertatis si fit liberæ cōdōnis, est suæ potestatis, quantū ad ea q̄ ptinent ad suā personā, puta, q obliget se religioni p uotum, uel q matrimoniū cōtrahat: nō aūt est suæ potestatis quantū ad dispensatione domesticā. Vnde circa hoc nō pōt aliquid uouere, qd sit ratū sine cōsensu patris. Seruus aūt quia est in potestate domini, ēt quantū ad personales operationes, nō pōt se uoto obligare ad religionē, per quā ab obsequio dñi sui abstraheret.

†Ar. 2. huius qst.

*Q. 32. ar. 7. & q. 36. ar. 3.

autumare uidentur, qui nihil de proprio facto iudicat: sed de uoto subditi tamq̄ rato & firmo, cui per accidens contingit, q ex propria concessione ipsius qui dispensat, fuerit ratum. Quæ enim sunt per accidens, tamquam externa relinquuntur.

¶ Circa uota subditorū aliud adhuc dubiū incurrit. An si irrita ta sunt ab habēte potestatem non ꝑpetuā sint semp irrita, aut cessante statuto subiectionis illius reuiuiscāt. Verbi gratia. An puella teneat ad exequendū suū uotum a patre irritatū, post quā ętate puellari tā facta, facta ē sui iuris. ¶ Ad hoc dr, q siuè uotum fuerit perpetuū, siuè tpale, ex quo est factū de eo, qd est nō suū, ut superior, i cuius potestate nūc est illud qd uoto promittitur, irritauit uotū amplius nō tenet. Et rō est, quia si teneret postquam est facta persona illa sui iuris, aut absoluto illo prælato qui irritauit, illa obligatio cum non sit postea de nouo adueniens, non esset nisi ratione continuati uinculi ipsius uoti. Sed uinculum uoti ex quo fuit irritum, desijt esse, & cōstat q illud quod non est, continuari nō pōt. Non ergo tenetur quis ad implendum uotum semel irritum: & hoc aperte in sacris canonibus patet extra, de conuer. coniu. c. Quidā. & c. Placet. ubi uir professus irritante uxore suū uotū, illa mortua, nō tenetur ad religionē. Sed aduerte, q si persona subdita uoueret nunc aliquid non pro nūc, sed pro tpe quo illud erit suum, q uotum tale est firmum, adeo q non pōt a superiore irritari. Verbi gratia. Vxor uouet ieiunare qn erit uidua, & sic de alijs. Et rō est, quia res ꝓmittitur pro illo tpe quo non erit in potestate superioris. Etiā constat, q ideo superior habet potestatē irritandi, quia est dñs, aut quasi dñs materiæ quæ promittitur, cuius oppositum hic accidit, & non ratione superioritatis respectu personæ uouētis nisi quatenus ipsa persona uouentis esset uoti materia. Super hoc enim fundamento tota hæc doctrina fundata est, & benè.

¶ In responsione ad tertium eiusdem ℞ar. primo declarādus est uerus sensus literæ: deinde discutienda sunt dubia qdā de uotis religiosorum. Scito igitur q responsio ista cōiter ut malè intellecta, qā intelligitur q hæc litera reddat pro rōne, quare nullum uotum religiosi est firmum: quia nullum tempus est, in quo prælatus non possit subditum occupare. Et quia rō ista inefficax inuenitur, aut reprehenditur author, aut excusatur cum glossis. Et salua eorum reuerentia, omnium error accidit, quia uerba literæ scdm planam eius constructionem non considerauerunt. Litera namq; in principio respōsionis ponit causam, quare nullum uotū religiosi est firmum tali contextu, q primo explicat ipsam rem, quæ est causa, dicens q religiosus subditus est prælato quantū ad suas operationes scdm ꝓfessionem regulæ, Et statim subdit aduerbium causale ad inferendā dictam conclusionē, dicens, Et ideò nullum uotū religiosi est firmum, nisi sit de consensu prælati. Sed qm in contextu literę inter ly ideò, & ly nullū uotum, media una parenthesis, quia interponitur totum hoc. s. (Etiam si aliquis ad horā aliquid facere posit, quando ad alia non occupatur à prælato, qa tamē nullum tempus est exceptum, in quo prælatus non posit eū circa aliquid occupare) idcirco male intellecta est hæc litera. Vbi aduerte duo. Primo, quòd rō illius interpositionis fuit, ut responderet non tacitæ, sed expressæ obiectioni in argumento, & in ipsa interpositione replicatę. s. Etiā si religiosi possint aliqua bona facere sine licentia prælatorū, ergo possunt promittere. Scdo, quia illa conclusio, Nullum uotum religiosi est firmū, est conclusio illata in cōtextu literæ ex duobus. Primo, ex propositione posita in principio responsionis tamq̄ ex conclusionis, ut dictū est. Secundo, ex illa aduersatiua interposita. s. Quia tamen nullum tēpus est &c. non tamq̄ a causa conclusionis, sed tamquā a particula aduersatiua excludēte particularem obiectionem. s. de uotis, quorū adimpletio eget tpe. Non. n. oia uota, ēt proprijssimè respū boni supererogationis, egent tpe in executione, ut patet de uoto abstinētię. Propter hoc. n. scdm planā cōstructionē literæ, illa cōclusio utrūq; desertum. Hic est proculdubio sensus literæ.

¶ Circa conclusionē autem ipsam. s. Nullum uotum religiosi est firmum, dubium multiplex oritur. Primū est, de eius rōe, qua s. ratione habeatur ueritas istius conclusionis. Secundū est de eius ueritate. Nam ut hīc instantiam in tribus generibus rerum. Primò, quo ad inhibita, seu mandata ex regula, seu statutis religionis. Vt esti q possint talia à religiosis uoueri firmiter: qā non est subditus prælato contra regulā, aut statuta, ut si q̄s uoueret ieiunare feria sexta, aut tenere silentium in dormitorio. Secundo, ex his quæ sunt ex genere suo pctā uenialia, ut non dicere uerbum otiosum, ut q religiosus possit hæc firmiter uouere, quia in his non est subditus alicui hoī. Tertiò, in his q̄ sunt peccata mortalia, ut non furari. In his namque nulli subditur: & simile est iudicium de actibus uirtutum necessarijs ad salutem, ut cōicari semel i anno, colere Deum.

¶ Ad primum dr, q ideò religiosus non pōt uouere, quia Ecclesia sic statuit, ut hr 20. q. 4. canone Monacho, ubi dr. Monacho non licet uota uouere, q si uouerit, frāgēdū est. Sed cū textus iste sit ex Basilio a Gratiano acceptus, & a Concilio, aut apostolica sede, non ostendatur hīc robur, nulla ex hoc loco ecclesiæ, sed Basilij authoritas hr. Et propterea dicens Ricardus, q Ecclesia diuina authoritate hoc statuit, si statutum Ecclesiæ attulisset, fecisset satis. Accommodationes verò quas affert, taceo quia rōnem efficacem quærimus. Ad rōnem igitur in litera positā me cōuerto. s. quia religiosus subditus est prælato quantum ad suas operationes scdm professionē regulæ. Ex hoc. n. hr, q cum omne uotum habeat pro materia operationes ipsius religiosi, consequens est ut religiosus nō sit dñs materiæ uoto promittēdæ. Et si qu. dē oēs religiosi operationes sunt subditæ prælato, manifestè rō currit vniuersaliter. Si aūt aliquæ sic, & aliquæ nō, oportet videre vñ vniuersalis sequela habeat. Principiū aūt huius euidentiæ hinc sumendum est, q operationes religiosi quo ad duo sūt subijci prælato. Primò, quo ad exercitationē, quia. s. prælatus pōt illas, vel earum omissiones præcipere exequendas à subdito, vt surgere ad chorum, seruire infirmis &c. Secundò, quo ad qualitatem operationū, quia. s. prælatus pōt de operatione illicita facere licitā dispēsando, vt comedere bis feria sexta, loqui tpe silentij, & huiōi, quę sunt operationes scdm regulā illicitæ, quas tñ scdm regulam pōt, qñ ei videbitur, prælatus dispensando facere licitas huic suo subdito. Constat q operationes necessariæ ad salutem, atq; q sunt peccata ex suo genere siue venialia, siuè mortalia, neutro modo subsunt prælatis religiosorum. Operationes verò supererogationis super excedentes professionem aliquo modo subsunt, & aliquo modo nō subsunt prælatis. Nam quo ad exercitationem. s. q fiant a subditis, non subsunt prælatis. Votum meum, inquit Bernardus, non augeat prælatus sine mea voluntate. Non. n. potest prælatus regulariter præcipere ieiunium, qā scdm regulam nō tenetur religiosus ieiunare: quod tamen pōt in casu, qā. s. tale opus ad ea quæ dicta sunt regulæ foret opportunum. Quo ad omissionem verò subsunt prælatis omnia, excepto transitu ad altiorem religionem, seu statum. Potest enim prælatus religioso suo subdito quodlibet aliud supererogationis opus inhibere, quia illæ operationes possunt ordinari ad ea quæ regulæ sunt, in quibus directè religiosus est subditus prælato. Opera aūt illicita ex regula, quæ prælatus pōt facere licita suo subdito dispensando, constat q subsunt prælato quo ad qualitatem, quia potest secundum regulam de illicitis facere licita. Et ēt quo ad exercitationem, quia præsupposita dispensatione potest præcipere suo subdito eorum executionem in ordine ad ea, quæ sunt secundum regulam. Potest enim prælatus religioso subdito præcipere, quòd loquatur tpe silentij, aut bis comedat tempore ieiunij, quando dispensando, vinculum regulæ aufert quo ad illum tūc, & necessitas, aut pietas hoc suadet. Et ratio est, quia nihil prohibitum in regula, dispensabile tamen a prælato est, qd non possit dispensatum ad ea quæ sunt regulæ rationabiliter ordinari. Religiosus autem subditus prælato secundum regulam, non solum subditus est quo ad operationes, & omissiones contentas in regula, sed quo ad eas, quæ ad contenta sub regula rationabiliter ordinari possunt. Alioquin oporteret inter prælatum & subditum disceptationes esse, an facere, vel omittere hoc, vel illud propter bonū conuentus, aut obsequiū &c. tenetur,

Ad III. dicēdū, q religiosus subditus est prælato quantū ad suas operationes secundum ꝓfessionem regulæ. Et ideo etiā si aliquis ad horam aliquid facere posit, quando ad alia non occupatur a prælato, quia tamen nullum tempus est exceptum, in quo prælatus non posit eū circa aliud occupare, nullum uotū religiosi est firmum, nisi sit de cōsensu prælati: sicut nec uotū puellæ existētis in domo, nisi sit de cōsensu pris: nec vxoris, nisi sit de consensu viri.

Ad IIII. dicēdum, q licet uotum eorū qui sunt alterius potestati subditi, non sit firmum sine consensu eorum quibus subiciuntur, non tamen peccant uouendo, quia in eorum uoto intelligitur debita conditio, scilicet, si suis superiorib. placuerit, uel non renitantur.

D. 1107.

netur, qa non est hoc expressum in regula. Ex quib. omnib. colligitur, q religiosus subditus est plato in operationib. exercendis & omittēdis, omnib. q̄ no sunt de necessitate salutis, aut peccata, excepto exercitio excedenti regulā, & trāsitu ad arctiorē religionē, vel statū quæ quia sp intelligunt excepta, iō absolutè uerificatur, q religiosus ē subditus plato in oībus operationib. & omissionibus. Vñ faciliè patet rō, quare nullū religiosi uotū ppriè, s. respectu boni supererogationis, operationis, vel omissionis, ē firmū, qa s. est subditus plato quoad hęc secundū regulā: qa est subditus ei in oībus suis operationib. & omissionibus, q̄ sunt, aut pñt esse oportunę ad regulā, & ad ea q̄ regulæ sunt. Et ppea licet religiosus nō sit subditus plato in oībus absolute, qa tñ est subditus ei in oībus suis, q̄ sunt, uel eē pñt oportuna scdm regulā, iō bñ infert, q est ei subditus in oīb' suis operationib. & omissionib. supererogationis reductiuè saltē ad regulā, & ea quæ sunt regulæ. Et propterea nullū illius uotū de huiusmodi ē firmū, vtpote factū de eo quod est in potestate alterius directè, vel reductiuè: quod magis rñdendo singillatim singulis dubiis patet.

¶ Vnde ad primum dubiū de uoto eorū, quæ sunt statuta in regula dicitur, q tale uotum est uotum supererogationis, quando fit de his, quæ sunt dispensabilia a plato: quia est de his quę sunt religioso ex dispensatione licita, & ad quorū opposita potest cogi a prælato dispensante cum eo: qā, ut dictū est, horum opposita sunt quandoque opportuna ad ea, q̄ religionis sunt, pp quod plato cōmissa est authoritas dispensandi. Nec hoc est præcipere contra, aut præter regulam, sed secūdū regulam, qm secundū regulā habet prælatus dispensandi: & constat q dispensatione facta, regula nō obligat. Vñ nihil contra, aut præter eā agitur, sed secundū eam præcipit actū opportunū ad ea q̄ regulæ sunt. Quo fit ut huiusmodi vota dupliciter derogāt potestati prælati. Primo, quo ad qualitatem actus, quia prælatus pōt facere dispensando de actu illicito licitum huic suo subdito. Et si uotum subditi esset ratū dum, quandocunq; prælatus faceret licitū, esset illicitū huic qui uouit. Secundo, quo ad exercitationē, seu omissionē, qa prælatus pōt dispensando præcipere subdito suo oppositum illius inhibiti, seu mandati. Et si uotū esset ualidum, nō posset hoc præcipere. Et si bñ prospexeris, horum inconuenientium causa est usurpatio dominij suarum operationum. Nam firmitas talium uotorum ex sola uoluntate subditi dominium præsupponit in subdito, ut posit sup tales operationes, & quo ad qualitatem reddendo illas ex illicitis lege proprij uoti, & quoad exercitationē obligando se ad illa omittenda, aut exequenda, & dicat prælatus quicquid vult. Nō sunt ergo firma talia uota sine consensu prælati. Nec obstat q prælatus non possit hæc facere licita, aut præcipere, nisi dispēsando: quoniam potestas dispensatiua, & statiua de illicitis licitū, & præceptiua omnium reductiuè opportunorum ad ea quæ sunt regulæ, est potestas prælati ordinaria, contra quam constat omne uotum subditi esse infirmum.

¶ Ad secundum uero dubiū de uoto uitandi ea, quæ sunt peccata uenialia, ut nō dicere uerbū otiosum, & huiusmodi, dr q huiusmodi uota religiosorum sunt firma non minus q̄ si a secularibus fierent: quia non sunt de his q̄ subsunt potestati plati eorū directè, uel reductiuè quo ad qualitatē, aut exercitationē ut patet. Vñ huiōi uota non pōt prælatus irritare, sed pōt ea cōmutare in persona Dei. Et quandoq; sunt adeo indiscreta, ut mereret puniri uouēs ꝑ eo q̄ tāto se exposuit periculo peccādi mortaliter. Nec author, nec iura de huiōi uotis loquunt cū de uotis religiosorū loquunt, qa nō sunt ē bono supererogationis.

¶ Ad tertium demum dubium dr, q uota de his quæ necessaria sunt ad salutē, a quocunq; fiant, uera uota sunt & firma: qā in his nullus prælato subest. Nec oportuit hæc excipi, quia, ut dictum est, non habent propriam uoti materiam, ratione cuius subditi non possunt vouere sine voluntate superioris.

ARTICVLVS IX.

Vtrum pueri possint uoto se obligare ad religionis ingressum.

AD NONVM sic procedit. Videtur q pueri non possint uoto se obligare ad religionis ingressum. Cum. n. ad uotū req rat animi deliberatio, nō cōpetit uouere, nisi illis, q habēt vsū rōnis: sed hoc deficit in h pueris sicut & i amētib. uel furiosis. Sicut ergo amētes, & furiosi non possunt se ad aliqd uoto astringere: ita ēt nec pueri, ut vr, possunt se uoto obligare religiōi.

¶ 2 Præt. Illud quod rite pōt ab aliquo fieri, non pōt ab aliquo irritari: sed uotum religionis a puero, uel puella factū ante annos pubertatis, pōt a parentib. reuocari, uel a tutore, ut hr 20. quæst. 2. ca. Puella. ergo uidetur q puer, uel puella ante 14. annos non possit rite h uouere.

SV. Q. LXXXVIII. ARTIC. IX.

IN art. 9 eiusdē. ℞. q. notāda sunt primo tria, deinde dubia sunt mouenda. Nota ergo primo duam religionis respū efficaciæ in voto simplici, vel solēni. Nam voti simplicis efficacia ex deliberatione animi est, qua quis immediate se obligat, quod promittendo Deo fit, ut dictū est. Voti aūt solēnis efficacia oritur ex statuto Ecclesię siue hoc fiat media cōsecratione, aut benedictione, ut de facto fit ab authore interpretati siue fiat sine benedictione, & cōsecratione, vt pdeclaratū est. Et ex hoc sequitur, q ante factum Ecclesia hēt maiorem ptātē supra uotum solēne, q̄ supra simplex, quoniam statuta Ecclesię sunt in suis potestate. Singulorum autē animi interiores motus, in quibus perficit uotū simplex, nō ita subsunt Ecclesiæ, ut patet. Et ex hac dicta sequitur secundo notandum, q s. Ecclesia potest ante factum, uotum solemne irritum facere si fiat, ut patet ex litera dicente, quòd quantumcunque aliquis sit doli capax, non potest obligari uoto solemni religionis propter Ecclesiæ statutum. Ex hoc ergo quod Ecclesia sic statuit, inhabiles sunt impuberes ad uotum solemne religionis. Et quia plus est inhabilitare omnes huiusmodi impuberes, q̄ habilitare aliquem unum puberem: ideo sicut potest prohibere oēs impuberes doli capaces, qui secundum naturæ ius possent solemniter ꝓfiteri, ita potest prohibere ne aliquis, puta, Petrus, profiteatur, & rō iam irritum & inane decernendo si secus factum fuerit, & rō iam dicta est superius. Et bene aduerte, q non loquimur de quocūque uoto solemni, sed religionis tātum: nam secus est de uoto solemni continentiæ. Tale namque uotum, si impubes est doli capax, suscipiendo sacrum ordinem emittit.

¶ Tertiò, notandum est, q author est male intellectus in illis verbis, Si verò ante pubertatis annos attigit usum rationis potest, quantum in ipso est, se obligare. Interpretati namq; sunt, quòd de omni uoto, etiam religionis loquatur, & impugnant eum cum tñ clare constet, q loquitur de uoto distincto contra uotum religionis, ut patet per sequentia, s. Quantumcunq; aliquis sit doli capax, antē annos pubertatis non potest se obligare uoto solemni religionis. Et scito quòd uotum solemne religionis, quod non ualet pro solemni, propter defectum ætatis non remanet habens uim uoti simplicis, declarante, seu statuente hoc Ecclesia, extra de reg. c. 1 & Qui in sexto, ubi dicitur q professus ante completum annum 14. potest liberè redire ad sæculum. Quod non diceret Ecclesia, si talis, quantum in ipso est, teneretur ad religionem, aut continentiam.

¶ Occurrit autem primo dubium circa illud, Nec tamen propter hoc, scilicet quòd impuberes sunt doli capaces, in aliquo eximuntur a cura parentum. Videtur namque quòd hoc sit falsum, quoniam impubes si malitia supplet ætatem, potest contrahere uerum matrimonium, ut patet extra de desponsatione impuberum. Et si potest contrahere ac per hoc dare potestatem sui corporis alteri homini inuitis parentibus: ergo ante annos pubertatis eximitur a potestate parentum, cuius oppositum dicitur in litera. Et rursum, si potest corpus suum dare inuitis parentibus homini, ergo Deo cum non debeat esse magis liber ad dandum alteri homini, si iusta est ecclesiastica lex, quàm Deo. Et confirmatur quia Ecclesia uidetur hoc approbare vt patet uigesima

Porrecta per totum.

477

Int. q. 189 art. 5. cor. Et 4. d. 27 q. 2. art. 3. cor. Et di. 38. q. 1. ar. 1. q̄ō. 3. Et op. 17. ca. 12. & c. 13 ad 10.

Universidad de Deusto Biblioteca

cunctorum capi. Firma. Vbi professio uirginitatis, & nuptiæ æquiparantur quo ad hoc. ¶Ad hoc dicitur primo, quod aliud est impuberem esse doli capacem, & aliud est esse talem, ut malitia eius suppleat ætatem respectu matrimonij, quia primum importat solius animæ dispositionem, quod scilicet habeat usum rationis liberum: secundum autem importat animæ & corporis simul dispositionem, quod scilicet malitia dicitur in proposito supplere ætatem, quia & usum rationis habet, & corpus potens ad generandum, aliogn malitia non suppleret ætatem faciens corpus potens ad generandum, nec posset corpus suum facere alterius dispensatione ad generationis actū, quod fieri contrahens matrimonium depñt, propter quod dr dependenti, aliter esset promissio corporis potius, quam donatio. Author autem non loquitur hic in casu, quo a iure dicitur quod malitia supplet ætatē añ annos cōis pubertatis, sed in casu quo est doli capax, & malitia supplere diceretur ætatē quo ad actū interiorē uoti: & iō obiectio non est cōtra authorē. Sed quod dicendū est ad obiectionē subiunctā, s. quod sicut añ annos pubertatis, si malitia supplet ætatē, pt quis corpus suū mutuis parentib. dare homini, ergo Deo: Dicendum est, quod cum illa ex positiuo iure pendeat, oportet ueram doctrinā iuri conformare, & dicere, quod uniuerè uerū est, quod quando malitia supplet ætatē, immò et si, si sit doli capax, potest puer dare corpus suū Deo, q homini, non tñ pōt dare tali mō, s. p solēne uotū religionis, Ecclesia sic statuēte. Cū quo stat, quod possit illud dare, qa pōt alio mō illud dare Deo, s. per uotū solēne continentiæ suscipiēdo ordinē sacrū: quia Ecclesia acceptat tale uotū, immò statuit tale uotū esse solēne et in tali puero doli capace, qd patet ex eo, quod Ecclesia exigit a tali, quod se sacro ordine, quē spon

¶3 Præt. Religionē intrantibus annus probationis cōcedit secundum regulā B. Benedicti, & secundum statutū* Innocētij 4. ad hoc, quod probatio obligationē uoti præcedat. ergo illicitum uř esse, quod pueri in uoto obligentur ad religionem añ probationis annū.

SED CONTRA. Id quod nō est rite factū, nō ē ualidū, et si a nullo reuocet: sed uotū puellæ añ annos pubertatis emissum, ualidū ē, si infra annū a parētib' nō reuocet, ut* hř 20. q. 2. ca. Puella. ergo licite, & rite pñt pueri obligari ad religionem, etiam ante annos pubertatis.

RESPON. Dicēdū, quod sicut ex sup.* dictis patet, duplex est uotū, s. simplex, & solēne. Et quia solēnitas uoti in quadā spūali bñdictione, & cōsecratione cōsistit, ut* dictū est, quæ fit per ministeriū Ecclīæ: ideo solēnizatio uoti sub dispēsatione Ecclesiæ cadit. Votū aūt simplex efficaciā hēt ex deliberatione animi, qua quis se obligař itēdit. Qd ät talis oblō robur nō hēat, dupřr pt cōtingere. Vno qdē mō pp defectū rōnis, sicut patet in furiosis, & in amētibus, q se uoto nō pñt obligare ad aliqd, dum sunt in furia, uel amentia. Alio mō, qa ille q uouet, est alterius ptāti subiectus, ut sup.* dictum est. Et ista duo cōcurrūt in pueris añ annos pubertatis, quia & patiūtur rōnis defectū ut ī pluribus, & sunt naturalr sub cura parētū, uel tutorū, q sunt eis loco parētū: & iō eorum uota ex duplici cā robur nō habēt. Cōtingit tñ pp naturæ dispositionē, q legib. humanis nō subdit, in aliqb. licet paucis, accelerari rōnis usum, q ob hoc dñr doli capaces. Nec tñ pp hoc in aliquo eximunt a cura parentū, q subiacet legi humanæ respiciēti ad id, qd frequēti* accidit. Est ergo dicēdum, quod si m puer, uel puella añ pubertatis annos nōdū hēat usum rōis, nullo mō pt ad aliqd se uoto obligař. Si uerō añ pubertatis annos attigit usum rōnis, pt qdē, quātū in ipso est, se obligare, sed uotū ei' pt irritari p parētes, quorū curæ remanet adhuc subiectus. Quātūcunq; tñ sit doli capax, añ annos pubertatis non pōt d obligari uoto solēni religionis pp Ecclīæ statutū, qd respicit id, qd ī plurib. accidit. Post annos autem pubertatis possunt iam se uoto religionis obligare uel simplici, uel solemni, absque uoluntate parentum.*

AD PRIMVM ergo dicendū, quod rō illa procedit de pueris, qui nōdū attigerūt usū rōis, quorū uota sunt inualida, ut* dictū ē.

AD II dicendū, q uota eorū, qui sunt in ptāte aliorū, habēt conditionē implicitam, s. si nō reuocentur a superiori, ex qua licita redduntur & ualida, si cōditio extat, ut* dictum est.

AD III dicendum, quod ratio illa procedit de uoto solēni, qd fit per professionem.

ARTICVLVS X.

Vtrum possit in uoto dispensari.

AD DECIMVM sic pcedit. Vř quod in uoto dispēsari nō possit. Minus.n. est cōmutari uotū, quam in eo dispensari: sed uotū non pōt commutari. dr.n. Leuiti. 27. Aial, qd immolari pōt Dño, si qs uouerit, h sanctū erit, & mutari nō poterit, nec melius malo, nec peius bono. ergo multò minus pōt dispensari in uoto.

¶2 Pręt. In his q sunt de lege naturæ, & in pceptis diuinis, ñ pt p hoiem h dispensari, pcipue in pceptis primæ tabulæ, q ordinant directe ad dilectionē Dei, q est ultimus pceptorum finis: sed iplerř uotū ē d lege naturæ, & ē et pceptū legis diuinæ, ut ex s. dictis patet, & ptinet ad pcepta primę tabulę, cū sit act' latrię. ergo ī uoto dispēsari ñ pt.

¶3 Præt. Oblō* uoti fundař sup fidelitatem, quam hō dēt Deo, ut* dictum est: sed in hac nullus pōt dispēsare. ergo nec ī uoto.

SED CONTRA. Maioris firmitatis esse uidetur quod procedit ex cōi uoluntate, q quod procedit ex singulari uoluntate alicuius personæ: sed in lege, quæ habet robur ex communi uoluntate, pōtest per hominem dispensari. ergo uidetur quòd etiam in uoto per hominem dispensari possit.

RESP. Dicēdū, quod dispensatio uoti intelligenda est ad modum dispensationis, quæ fit in obseruatia alicuius legis: quia ut supra* dictum est, lex ponitur d respiciendo ad id, quod est ut in pluribus bonum. Sed quia contingit huiusmodi in aliquo casu non esse bonum, oportuit per aliquem determinari in illo particulari casu legem non esse

se suscepit, recognoscat. Et constat quod uult ordini sacro inseparabiliter annexū esse uotum continentiæ in Ecclesia occidentali. Et si insistetur, ergo doli capax puer pōt inuitis parentib. facere uotum solemne continentiæ, & se eximere a potestate parentum. Rñdendū est, quod id, quod est inconueniens absolutē, potest per accidēs fieri nō inconueniēs. Et sic est in proposito, quoniam totum hoc est ratione ordinis sacri, & nō rōne propriæ ptātis pueri. Exēptio namque, & uotū cōsequūtur ordinem factum in proposito: author uerò & doctores loquuntur absolutē.

¶ Ad confirmationē aūt dr, quod ponderāda sunt uerba canonis qui ibi expressè de ętate est sermo, & nō de malitia supplente ætatem. Quare autē canonicū sit in matrimonio, & uoto solēni continentiæ ordinis sacri malitiā, uel usum rōnis supplere admitti ætatē, & nō in uoto solēni religionis, rō duplex esse potest. prima propter [illegible], quæ in professione religionis interuenit, quæ ardua ualde mutatio est, q in alijs non inuenitur. Secūda, pp sacramēta ecclesiastica in illis interuenientia, s. ordinis, & matrimonij. iō [illegible] que religionis nullū interuenit sacramentū.

SV. Q. LXXXVIII. ARTIC. X.

In arti. decimo eiusdē 88. quæstio. nota primo, quòd in litera

*17. q. 2. c. Consaldus ex Alexandro
*20. q. 2. c. puella.
*Ar. 7. huius quæst.
*Ar. 7. huius quæst.
*ar. prec.
*In corp. artic.
*ar. 8. & 9.
Porrecta per totum 478
4. dist. 38. q. 1. ar. 4. q. tert. & ad 1. & q. stio. 2.
*Ar. 4. huius quæst.
*Ar. 3. huius quæ.
*1. 2. q. 95 art. 4. D. 918.

In litera tres causæ enumerantur pro rōne dispensandi in uoto, se tenētes omnes ex parte materiæ uoti, uti patet applicando. Esse nāq; malū, uel inutile, uel maioris boni impeditiuū ad materiā uoti spectat. Neq; enim author causā dispensandi cōplecti intēdebat, qa non de his erat qō: sed satis fuit ostendere, quod dispēsari pōt uoto ex natura ipsi' materiæ uoti, quæ sit reddi uel mala, uel inutilis, uel maioris boni impeditiua. Inferius autē in arti. ultimo huius q. de causa dispensandi tractabimus.

¶ Nota secūdo, quod inter dispensationē & cōmutationē uoti, hoc interest, quod dispēsatio aufert uoti materiā, & uinculū, quia decernit absolutè non seruandū: commutatio autē aufert a uoto materiā, & nō uinculum. Nā remanet uinculū, seu obligatio uoti sup alia materia cadēs. Tenetur.n. ex uoto adimplere id quod cōmutatū est, & non ex pcepto, propriè loquendo. Vñ nullum interuenit pceptum in cōmutationib' uotorum, sed habente potestatē cōmutandi cōmutante, cōcurrit sola passiua acceptatio eius qui uouit, & sic facta est cōmutatio. Et hoc rōnabile cōsonat naturę rei, ex quo et [illegible] cōmutatum actus latriæ inuenitur, si [illegible] quē lō pmissū uoto.

¶ Nota tertio, quod licet ueteris legis ratio in missione ad primā data optima uideatur, [illegible] fuit data, q uouet simili animal consecratum domino: tñ quia lex illa non est moralis, sed cerimonialis, hodie nō ligat. Non desunt qui dicūt, quod lex illa nō uetat mutabilitatē aialis diuino, sed ex parte uouentis illud, ita quod nō haberet uouēs illud mutare in meli', beneficio sacerdotis authoritate hoc facere. Primū [illegible] cōsonat lex illa alias mutatiões medijs sacerdotibus agendas, & istam absolutè prohibenti.

*Ar. 2. huius quæst.
Cancel. m

seruādā: & hoc pprie est dispēsare in lege. Nam dispēsatio uř importare quādā cōmēsuratā distributionē, uel applicationē cōis alicuius ad ea, q sub ipso cōtinent, p quē modū dr aliqs dispēsare cibū familiæ. Silr aūt ille qui uouet, quodammō sibi statuit legē, obligās se ad aliqd qd est sm se, & ut in plurib' bonū. Pōt tñ cōtingere, quod in aliquo casu sit uel simplr malum, uel inutile, uel maioris boni impeditiuū, qd est cōtra rōnē ei', qd cadit sub uoto, ut ex* predictis patet, & iō m necesse est, quod determinet in tali casu uotum nō esse seruādū. Et si qdē absolutē determinet aliqd uotū nō esse seruādū, dr esse dispensatio uoti. Si aūt p hoc, qd seruandū erat, aliquid aliud imponat, dr cōmutatio uoti. Vñ minus est uotum cōmutare, quam in uoto dispensare. Vtrumq; tamen in potestate Ecclesię cōsistit*.

AD PRIMVM ergo dicēdū, quod aial, qd immolari poterat, ex hoc ipso q uouebat, sanctū reputabatur, quasi diuino cultui mācipatū. Et hæc erat rō, quare nō poterat commutari: sicut nec mō posset aliqs rē quā uouit, iā cōsecratā, puta, calicem uel domū, cōmutare in melius, uel in peius. Aial aūt qd nō poterat sāctificari, qa ñ erat ī modū latitiū, redimi poterat & debebat, sicut ibidē lex dicit. Et ita ēt nūc cōmutari possunt uota, si consecratio non interueniat.

AD II. dicēdū, quod sicut ex iure naturali, & pcepto diuino tenet hō implere uotū, ita ēt tenetur ex eisdē obedire superiorū legi, uel mādato. Et tñ cū dispēsat in aliqua lege humana, non fit ut legi humanæ nō obediat, qd est cōtra legē naturæ, & mādatū diuinum, sed fit ut hoc, qd erat lex, nō sit ī hoc casu. Ita et authoritate superioris dispensantis fit ut hoc, qd cōtinebat sub uoto, nō cōtineat, inquātū determinat in hoc casu hoc nō esse cōgruā materiā uoti. Et iō cū platus Ecclesiæ dispensat in uoto, nō dispēsat in pcepto iuris naturalis, uel diuini, sed determinat id, qd cadebat sub obligatione deliberōnis humanę, q ñ potuit oīa circūspicere.

AD III. dicēdū, quod ad fidelitatē Deo debitā nō ptinet, quod hō faciat id, qd ad uouēdū est malū, uel inutile, *uel maioris boni ipeditiuū, ad qd tēdit uoti dispēsatio. Et iō dispēsatio uoti ñ est cōtra fidelitatē Deo debitā.

ARTICVLVS XI.

Vtrū in uoto solemni continentiæ possit fieri dispensatio.

AD VNDECIMVM sic pcedit. Vř quod i uoto solēni cōtinētiæ possit fieri dispensatio. Vna enim rō dispēsandi in uoto est, si sit impeditiuū melioris boni, sicut* dictū est: sed uotū cōtinētiæ et si sit solēne, pōt esse impeditiuū melioris boni: nā bonū cōmune est diuinius, q bonū unius. Pōt aūt p continentiā alicuius impediri bonum toti' multitudinis, puta, qñ p cōtractū matrimoniū aliquarū psonarū, q continentiā uouerunt, posset pax patriæ procurari. ergo h uř quod etiam in solemni uoto continentiæ possit dispensari.

¶2 Præt. Latria est nobilior uirtus q h castitas: sed si qs uouerit aliquē actū latriæ, puta, offerre Deo sacrificiū, pōt in illo uoto dispensari. ergo multo magis pōt dispensari in uoto continētiæ, quod est de actu castitatis.

¶3 Præt. Sicut uotū abstinentiæ obseruatū pōt uergere in periculū psonæ, ita h ēt obseruatio uoti cōtinētię: sed in uoto abstinentię si uergat in corporale periculū uouentis, pōt fieri dispēsatio. ergo pari ratione in uoto cōtinentię. pōt dispēsari.

¶4 Pręt. Sicut sub pfessione religionis, ex qua uotū solēnizatur, cōtinet uotum cōtinentię, ita ēt uotū paupertatis, & obedientię: sed in uoto paupertatis, & obedientię pōt h dispensari, sicut patet in illis q post pfessionem ad episcopatum assumuntur. ergo uidetur quòd in solemni uoto cōtinentię possit dispēsari.

SED CONTRA est, quod dicitur Eccl. 26. Omnis ponderatio non est digna animæ continentis.

¶ Præt. Extra, de statu* mona. in fin. illius Decretalis. Cum ad monasterium, dicitur: Abdicatio proprietatis, sicut etiam custodia castitatis, adeo annexa est regulæ monachali, ut contra eā nec summus Pontifex possit indulgere.

RESP. Dicēdum, quod in solemni uoto continentiæ tria possunt considerari. Primo quidem, ma-

SV. Q. LXXXVIII. ART. XI.

In arti. eiusdē q. 88. declarāda est litera quoad ad tria. Primū est, quod opinio ista de indispensabilitate uoti solēnis religionis, non est authoris absolutè, sed sub duabus limitationibus, q habentur in litera. Prima limitatio est, quia Decre. extra, de sta. mona. c. Cum ad monasterium, sentit hoc. Inchoat. n. sic author, Sed quia Decretalis inducta expressè dicit, quod nec summus Pōtifex pōt cōtra custodiā castitatis monacho licentiā dare: iō &c. Secūda limitatio est, quod opinatur author hoc sensu. Vñ statim subdit, iō aliter uř dicendū. Est igitur illa nō sententia, sed opinio authoris quatenus ex Decretali dependet. Et quia eiusdē est interpretari canonem, cuius est cōdere illum, si author uidisset sūmū Ponti. declarasse, quod Decretalis illa intelligit' stāte monachatu, procul dubio nō subscripsisset opinioni huius opinionis ad defensionē illius Decretalis nō interpretatæ. Vt aūt pluries a Rom. Pōnt. interpretata Decretalis illa, ut diximus, dum dispēsauit cū multis religiosis, ut contraherent matrimoniū, ut de rege Aragonū. Petrus de Palude in 38. dist. 4. refert. Et de Cōstantia filia Rogerij regis, uxoreq; Henrici sexti, q erat sanctimonialis in Panormo, & iā quinquagenaria, ut historiæ tradūt, dispēsata a Papa Celestino 3. quæ genuit ex tali coniugio Federicū 2. Secūdum est, quod nō intēdit author, quod sicut cōsecratio ordinis imprimit chara-

*Alias, qd ad uicādā malū est inutile.
Porrecta per totum. 479.
Inf. q. 88. ar. 8. ad 1.
*ar. prec.
*In Decretali [illegible]

characterē idelebilē, ita bñdictio spūalis, qua monach° bñdicit, imprimat aliquā spūalē formā idelebilē i religioso. Nec ēt Itē. dic. q posteaquā bñdict° est, nō pōt facere Papa, q nō fuerit bñdict° hoc. n. nec diuinæ subiicit ptāti, iuxta Agatōis dictū Eth. 6. Quia est ipossibile qd fuit, possq fuit nō fuisse: sed itēdit, q sicut res q bñdicit°, ut sūt sacra, quādiu manēt, seu dū ēē suū pseuerat sacra, ut patet d calice, corporali, paramentis &c. ita hō q bñdicit ut sit religiosus, quādiu uiuit pseuerat religios°. & sic, sicut ñ pt humana authoritate fieri, ut sit res illa nō sacra, ita non pōt fieri ut hō ille sit nō religiosus. ¶ Iste ē plan° sens° illę, scdm quē ñ oportet fingere aliq formā idelebilē i religioso, sicut nec in paramētis sacerdotalib°, & alijs hmōi. Tertiū est, q licēt Ecclesia possit aliter solēnizare uota, q p sacrū ordinē, & religionis statū: qa tñ d facto ñ nisi mediātib. his uota solēnizari statuit, iō uotū cōtinētiæ p sacri ordinis susceptionē solēnizari dr ad gradū sacri ordinis. Et similiter uota religiōis ad statū religionis, tanq finis, atq; rō solēnizatiōis illi°, sit grad° ordinis sacri, & illatū stat° religionis. Et ppea author ex cōnexione ad hmōi fines, dispēsari, uel ñ dispēsari posse, deducit in litera uotum solēne continētiæ. Hæc quo ad expositionē lræ.

D. 1801.

* In 1. argum. sed contra.

¶ Circa rōnē i lia redditā, quare uotū solēne religionis sit indispēsabile, dubium occurrit quātū ualeat. Male. n. d cōclusione iudiciū fit idiscussa rōe illi°. Quidā nāq; dnt, q rō ifficax est, tū qa sacra pñt deordinari a Papa ab eo, ad qd p cōsecrationē ddicata sunt, ut si Papa pciperet, q nullus cōsecraret i tali calice: tū qa dato q sacra ñ possint ñ pseuerare sacra, pñt tñ desinere ēē obligata ab eo, ad id qd ex sola Ecclesię statuto sunt obligata. Sic āt ē in pposito: qa uotū religiosi obligare ad cōtinētiā, sic q mrimoniū cōtractū post nō valeat, ex solo Ecclesiæ statuto ē. ¶ Sed neutrū horū satisfacit. Non. n. primū, qa aliud est inhibere vsus calicis, aliud sū execrari illū. Religiosus aūt si fiat sæcularis, execrat, qa iā nō ē religiosus, sicut calix execraret, si posset fieri calix differēs ad cōēm portionē. Nec scdm, qa religiositas de qua loquimur, non iussit ex Eccl. statuto inhabilitas ad matrimonium, ut in litera probat, & ēt isti fatent. Vnde si hō religiosus pseuerat religiosus, inhabilis est ad matrimoniū, nō ex statuto, sed ex natura rei: qa q oppositum implicat cōtradictoria.

* In arg. 1

F ¶ Oportet ergo aut religiositatē cessare, aut inhabilitatē manere. ¶ Aliter igr alij, quos alibi sū i hoc secut°, soluūt, dicētes q sacra, etsi ñ possint passim ad alios trāsferri usus, pñt tñ trāsferri ad alios usus s art. necessitatis, ut panes ppositionis trāslati sūt ad usū Dauid, & suorū pp articulū necessitatis, ut dīū exposui t.

teria voti, s. ipsa cōtinētia. Secūdò, ppetuitas voti, s. cū aliqs voto se astringit ad ppetuā obseruātiā cōtinētiæ. Tertiò, ipsa solēnitas voti. Dicūt ergo qdā, q votū solēne ē idispēsabile rōe ipsi° cōtinētię, q ñ recipit cōdignā recōpēsationē, ut patet ex authoritate* iducta. Cui° rōnē G qdā assignāt: qa p cōtinētiā hō triūphat d domestico inimico, vl qa p cōtinetiā hō pfectè cōformat Chro sm puritatē aiæ & corpis. Sed hoc ñ vr efficaciter dici, qa bona aię, vtpote cōtēplatio, & orō, sūt multò meliora bonis corporis, & magis nos Deo cōformāt, & tñ pōt dispēsari i uoto orōnis, vel cōtēplationis. Vñ nō vr ēē rō, quare nō possit dispēsari in voto cōti H nentiæ, si respiciat absolutè ad ipsā cōtinētiæ dignitatē, pserti cū Apostol° 1. ad Cor. 7. ad cōtinētiā inducat pp cōtēplationē dicēs, q mulier i nupta cogitat q Dei sūt. Finis āt potior ē his, q sūt ad finē. Et iō alij rōnē huius assignāt ex ppetuitate, & vsitate hui° voti. Dicūt. n. q uotū cōtinētię ñ pt ptēriri, nisi p id, qd ē oīno cōtrariū, qd numq licet i aliquo voto: sed hoc ē manife I stè falsū, qa sicut uti carnali copula est cōtinētiæ cōtrariū, ita comedere carnes vl bibere vinū, ē cōtrariū abstinētiæ a talibus, & tñ i hmōi votis pt dispēsari. Et iō alijs vr, q i voto solēni cōtinētię possit dispēsari pp aliquā cōem utilitatē, seu necessitatē, ut patet i exēplo* pmisso de pacificatione terrarū ex aliquo mrimonio cōtrahēdo. Sed K qa Decretalis iducta expsse dicit, q nec sūmus Pōtifex pt cōtra custodiam castitatis monacho licentiā dare: iō aliter vr dicēdū, q sicut s.* dictū est, & hr Leu. vlt. Illud qd semel sāctificatū ē Dño, ñ pt i alios vs° cōmutari. Nō āt pt facere aliqs Ecclę plat°, vt id qd ē sāctificatū, sanctificationē amittat, ēt i rebus inaīatis, puta, q calix cōsecrat° desinat ēē cōsecrat°, si maneat integer. Vñ multò min° pōt hoc facere aliqs plat°, vt hō Deo cōsecrat°, qdiu uiuit, cōsecrat° ēē desistat. Solēnitas āt uoti cōsistit i quadā cōsecratione, seu bñdictione uouētis, ut* dictū ē. Et iō ñ pt fieri p aliquē platū Ecclę, q ille q uotū solēne emisit, desistat ab eo, ad qd ē cōsecrat°, puta, q ille q ē sacerdos nō sit sacerdos: licet possit plat° ob aliquā cām executionē ordinis ihibere. Et simi rōe Papa ñ pt facere, q ille q ē pfess° religionē, ñ sit religios°, licet qdā iuristæ ignorāter cōtrariū dicāt. Est ergo cōsiderādū, utrū, cōtinētia sit essētialr annexa ei, ad qd uotū solēnizat: qa si ñ ē essētialr ānexa, pt manere solēnitas cōsecrationis, sine debito cōtinētiæ: qd ñ pt cōtigere, si sit essētialr ānexū ei, ad qd uotū solēnizat. Nō ē āt essētialr ānexū debitū cōtinētię ordini sacro, sed ex statuto Ecclę. Vñ m vr q p Ecclam possit dispēsari in voto cōtinētię solēnizato p susceptionē sacri ordinis*. Est aūt debitū cōtinētię essentiale statui religiōis, p quē hō abrenūtiat sæculo, totaliter Dei seruitio mācipatus: qd nō pōt simul stare cū matrimonio, i quo incūbit necessitas pcurādæ uxoris, & plis, & familiæ, & rerū q ad hoc reqrūt. Vñ Apostol° dicit 1. ad Cor. 7. q q est cū uxore, solicitus est q sunt mundi, quō placeat uxori, & diuisus est. Vnde nomen mo-

* ar. p̄cē. arg. 1.

Ad p hoc iō ista rō cōcludit idisq; dispēsabilitatē sāt arn. necessitatis. Pōt nāq q bñdictus est, ut sit religiosus, i necessitatis ad vsū mrimonij transferri authoritate Ecclesię: quis mrimoniū repugnet religiositati absolutè: sed huic exceptioni obstaret, si uerū ēē cōstaret, q de Math. Apostolo dr, q potiº mortē elegit, q dispēsare cū Ephigenia uirgine Deo dicata, q contraheret mrimonium cū rege pmittēte cōuersatiōnē dimidij regn. ad fidem; si ipsa sibi matrimonio copularet. Verū, qa hoc nō inuenio p autēticos recipi i Ecclesiā, & aliter pōt rōnis hui° efficacia discuti atq; ueritas uideri, idcirco alia gradiēdū est uia. Principiū āt hui° euidētiæ hic sumēdū ē. Bñdictionū duplex ē gen°. Nā qdā sunt inuocatiuæ, & qdā cōstitutiuæ. Bñdictiones cōstitutiuas uoco eas qb. ea q bñdicunt cōstituūt ēē sacra: & tales sūt oēs bñdictiones uestiū sacerdotaliū. Bñdictiones uerò inuocatiuas appello eas, qb. ea q bñdicunt nō ppea sunt sacra, vt sunt bñdictiones mēsę & domus, & nauis &c. Ad discernendū āt has bñdictiōes ab illis, ñ ducit diuersitas verborum, ut patet ex hoc, q i uestiū sacerdotaliū benedictione Ecclesia vtitur cōsecrationis nomine, & i corpalis bñdictione nō. & tñ cōstat Corpale sacratius ēē vestibus, qa ad vsum magis sacrū bñdicit, s. cōtinendū Chri corporis īmediatè. Nec ducit diuersitas modi benedicēdi, s. imperatiuè, enuntiatiuè, aut deprecatiuè: q cōstat benedictiones vtrasq; fieri deprecatiuè, ut patet in Pontificali, & ordinario Ro. Ecclesiæ. Nec ducit diuersitas ministrorū, puta, episcopi, aut sacerdotis, ut patet de bñdictione cōstitutiua aqę sctæ a sacerdote facta. Innotescit tñ quandoq; huiusmodi differētia ex ministri cōmunitate: qñ benedictio, quæ passim cōmunis est & ministro mulierū, nō est constitutiua, sicut est benedictio quæ dat in cōpletorio, & benedictio vestiū in pfessione. Vnde illæ uestes non sunt magis benedictæ, q cibus, qui in mensa benedicitur. Sed ad hāc directione uniuersaliter ducere uidetur restrictio usus ex ui benedictionis, hoc est, q ex hoc, quòd hoc est benedictum,

* Ar. 7. huius quęst. D. 799.

Concl.

ctum, non est amplius habile licèt, et si alienetur, nisi ad talem vsum proculdubio spiritualē. Cū. n. vnūquodq; sit pp suū opus, vt dr in secūdo cæli, consequens est, q res constituta per benedictionem in nouo esse, ad correspondentē vsum tali esse determinetur. Et hoc modo corporale, qd ante benedictionē erat habile, vt asser sudariolum &c. ex bñdictione cōstituitur habile tñ ad corporis Dñi susceptionē, & sic de alijs. Et p oppositū a domus, seu nauis ad oēm vsum est habilis post benedictionē, ad quem erat habilis antè benedictionē. Et propterea bñdictio hōiū est solùm inuocatiua diuinæ assistentiæ ex sua gratia, ex memoria passionis, et meritorum bñdicentiū de congruo &c. Et benè notāda q dixi, ex vi bñdictionis, qa si res quæ bñdicitur, etiā sine benedictione ex alia cā deputata esset tali vsui spirituali, nō haberet sanctitatē suam ex vi bñdictionis, sed benedictio concurreret ibi ad bene esse. Et similiter bñdictio, q nisi aliter interueniret consecratio, non admitteretur q esset cōstitutiua, sed inuocatiua quia nihil cōstituit in aliquo esse per id, sine quo haberet illud essentialiter. aūt est benedictio, quæ datur suscipientibus primam tonsurā in collecta prima. Nam sine tali benedictione esset nihilominus data, & suscepta prima tonsura, & consequenter effectus clericus, qui sic eam suscepisset. Ex quibus sequitur q benedictio, qua D monachus benedicitur, non est constitutiua ipsius in esse religioso: quoniā si sola professione sit monachus, sine benedictione iā constitutus est in esse religioso, sed solummodo inuocatiua. In cuius signum in ordinario Ecclesiæ Rom. collecta illa, in qua continetur benedictio monachi, non appellatur benedictio, sed oratio: sit nāq; ibidem pluries distinctio benedictionis ab oratione. Vnde ad rationem literæ diceretur, q minor propositio, scilicet esse religiosum, consistit in benedictione sicut esse sacrum in calice, consistit in consecratione, cum reuerentia est falsa: qui non ex vi benedictionis est quis religiosus, sed benedictio, si qua quis sit, est inuocatiua tñ. Manifestatur adhuc esse ex hoc, q multi religiosi non benedicuntur, ut patet de ordine Prædicatorum, & tamen constat eos esse non minus religiosos, & uoto solēni astrictos. Alioquin monachi dupliciter essent religiosi, scilicet ex ui benedictionis, & ex ui professionis: reliqui autem uno tantum modo essent religiosi, quod adhuc E non est auditum. Et huic solutioni nihil ego uideo obstare authoritatem sacræ scripturæ, aut naturā factorum. Quin potius, si Ecclesiæ authoritatem & ritui attendimus, uidemus q imperator qui inungitur, benedicitur, & sanctificatur, non solum priuatur imperio, sicut episcopus episcopatu: sed sic priuat, ut non remaneat imperator, episcopo in priuato remanēte Episcopo. Quod si hæc potest ecclesia in imperatore uncto, benedicto, & sanctificato, quantò magis pōt in monacho solum benedicto? Testari enim uidetur hæc, quod omnes huiusmodi benedictiones, sanctificationes, & unctiones, solū inuocationes solemnes sunt. Fateor tamen quòd si consecratio uirginum, uera consecratio, aut constitutiua benedictio est, ita q ex ui consecrationis sponsa Christi esset, non posset per ecclesiam dispensari plus quam cum calice consecrato. Nec dirimeretur matrimonium post contractum ex ui uoti, sed ex ui consecrationis. Nec obstat hoc non esse computatum inter impedimēta dirimētia

Concl. p D. 1208.

D. 1090.

D. 1023.

A matrimoniū: qm hoc ideò fuit, qa nō consecrant virgines, nisi pfessæ aliquā religionē: sed si de facto Episcopus cōsecraret votum nā virginē, tunc si esset benedictio, vt dictū est, credo q Ecclesia sustineret sequēs matrimoniū fore nullū ex vi consecrationis ab Ecclesia approbatæ. Et qā hoc nō esset in potestate Ecclesiæ,

nachi ab vnitate sumit p oppositū ad diuisionē pdictā. Et iō p i voto solēnizato p pfessionē religiōis ñ pt p ecclā dispēsari, q rōnē assignat decretalis: qa castitas ē ānexa regulę monachali.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q periculis rerū* humanarū est obuiādū p res humanas, nō aūt p B hoc q res diuinæ cōuertant in vsum humanū. Professi aūt religionē, mortui sunt mundo, & uiuunt Deo: vnde non sunt reuocandi ad vitam humanā occasione cuiuscumq; euentus.

AD 2m dicēdū, q in voto tēporalis cōtinentiæ dispēsari pōt, sicut & in voto tēporalis orōnis, vel tpalis abstinētiæ. Sed q in voto cōtinētiæ p pfessionē solēnizato nō possit dispēsari, hoc nō ē i quātū act° castitatis, sed inquātū incipit ad latriā ptinere p pfessionē religionis.

AD 3m* dicēdū, q cibus directè ordinat ad directionē personæ: & iō abstinētia cibi directè pōt vergere in piculū psonæ, vñ ex hac rōne recipit votū abstinētiæ dispēsationē: sed coitus nō ordinat directè ad cōseruationē psonæ, sed ad cōseruationē speciei: vñ nec directè abstinētia coit° p cōtinētiā vergit in piculū psonæ. Sed si p accidēs ex ea aliqd periculū personale accidat, pōt aliter subueniri, scilicet, per abstinentiam, vel alia corporalia remedia.

AD 4m dicēdū, q religiosus q sit episcopus, sicut nō absoluit a voto cōtinentiæ, ita nec a voto paupertatis, qa nihil dēt habere tanq propriū: sed sicut dispēsator communiū bonorū ecclesię. Similiter etiā nō absoluitur a voto obediētiæ, sed per accidēs obedire nō tenetur, si C superiorē nō habeat: sicut nec abbas monasterij, qui tñ nō est obedientiæ voto absolutus.

Authoritas verò Ecclesiast. q i cōtrariū obijcit, itelligēda est q̄tū ad hoc, q nec fęcūditas carnis, nec aliqd corporale bonū ē cōparādū bono cōtinētię, q inter bona aiæ cōputat, vt* Augu. dicit in lib. de sācta Virginitate. Vñ signāter dr aiæ continentis, non carnis continentis.

clesiæ, sicut nec calicē execrari vnū. Et ideò forrè Math. Apost. q pās potius voluit q uis passionis eius post sic alia reddi rō, s. qa nō expediebat i principio fidei p talē apparētē irreuerentiā diuinā, fidē ppagari, quæ prædicatione, & signis ppagāda erat, secundū Dñi mandatum, Marci vltimo. ¶ Circa authoritatē Decretalis inductę in litera ab authore, dubiū quoq; occurrit, quātū valeat ad conclusionē inferēdā. Super ea nāq; fundatur processus literæ, & tā ex authoritatis, vt repelli non possit. ¶ Ad hoc breuiter dī cit, q licèt multipliciter exponi videat, illa tñ expositio literalis est, quæ ex rōne in litera reddita hr. Cū āt in textu illo rō indispēsabilitatis in voto cōtinentiæ monachi reddat, qa annexa est custodia castitatis regulæ monachali, clare cōsequēs est, q de licētia, seu dispēsatiōne separāte custodiā castitatis a regula monachali loquit: ita q nihil aliud ex decretalis illius hoc textu habet, nisi q custodia castitatis adeò annexa statui monachali, q nec sūmus Pōnt. pōt illā a tali statu separare: qd gratis cōcedit: q nec sūmus pontif. pōt ut statū, seu regulā dico. Cū hoc nāq; stat, qd sūmus pontif. pōt ab ista hoīe, q est monachus, exēplū Proprietas albi est esse disgregatiuū uisus, estq; adeò annexa hæc pprietas albo, ut nō possit ab eo separari: cū hoc tñ stat, q esse albū cū oibus pprietatibus suis possit separari a subiecto, qd est albū. Et hoc est qd dicūt doctēs, q Papa pōt dispēsare in uoto cōtinētiæ religiosi, faciēdo de monacho non monachū. Nō infertur igitr illa decretali necessario indispensabilitas oīno uoti cōtinentiæ religiosi, sed sic, s. stante monachatu. Cōsonat quoq; huic sensui authori illius, q̄ Innocētius 3 qui fecit illā Decretalē, successit immediatè Cęlestino 3 qui dispēsauerat Cōstantiā prædictā. Nec eū latebāt gesta hæc nuper, tunc in facie totius orbis, ab eo qui fecit ipsū Cardinalē, & undiq; admirāda pp ætatē quinquagenariā, & statū imperialē: & tātò plus, q̄ò matrimoniū illud Romæ cōsummatū fuit. Non est. n. rōnabile, ut sic facta a pdecessore, dānare p hæc uerba hāc dānationē nō significātia uoluerit, ex qbus oibus colligi pōt, q nulla appareat rō, quare uotū solemne religionis non sit dispensabile per Ecclesiam in articulo necessitatis communis. ¶ In respōsione ad 3 eiusdē 11. ar. aduerte, q inter abstinentiā, & cōtinentiā hæc est differentia, q abstinētia in periculū psonę nō est actus uirtutis: & ppterea s. est notabile & manifestè tale periculū, ipso iure uotū nō ligat pp defectū materię: qā talis rationale debet esse abstinētiæ obsequium. Si aūt est aliter, dispensandū, aut cōmutādū erit. Cōtinentia uerò ēt in periculū personæ est actus uirtutis, & propterea uotum perseuerat in suo robore. & ratio huius differētię assignatur in litera: quia comedere priuatā abstinentia, directè ordinatur ad salutē personæ. Coire aūt priuatā continentia, directè ordinatur ad speciē, non ad personā. Quod si per accidēs uergat in periculum personæ, prouideatur etiā per accidens, s. per abstinentiam, superfluam materiam indiuiduo subtrahentem, & alia accidentia.

* In li. de bono cōiugal. ca. 21. in prī ci. to. 6. de uirginitate. c. 7. & 8

SVPER QV. LXXXVIII. ARTIC. XII.

In artic. 12. eiusdē. 88. q. dubium occurrit, An uotum possit in melius euidenter commutari ab ipso uouente, absq; prælati authoritate. Et est rō dubij, diuersitas opinionum, & iurium. Nam quidam tenent partē affirmatiuā, alij tenent partem negatiuā. Ex capit. quoque. Peruenit. de. secundo, extra de iureiurando, habet pars affirmatiua, dum dicitur, q non infringit propositum, aut promissum, q in melius illud commutat. Et idem confirmari uidetur capit. Scripturæ, extra de uoto & capit. Licet. extra de regu. Oppositum autem in capit. 1. extra de uoto habetur.

Peruenit. per totum. 480

Sup. ar. 2 ad 3. Et 4. di. 38. q. 1 art. 1. q. 1. ad 4. & ar. ti. 4. q6. 2. cor. & ad 2. & q6. 4. per totū.

¶ Ad huius euidentiam sciendum est, quod quemadmodū promissio quę fit homini, fit ut illi rē gratā exhibeamus, & propterea ex eius depēdet gratia cōmutatio promissi. Nec est dubium, quòd si cōstat gratius fore ei, cui promissum est aliquid aliud loco promissi, puta, uitulus, q̄ aries, nō est reus uiolatæ fidei ille qui promisit arietē, si exhibet uitulum. Cuius et signum est, quod recipiendo uitulum, maiores gratias agit ille, cui promissus erat aries. Si aūt in dubium uertitur, quod sit illi gratius, q̄uis non sit dubium uitulum esse meliorem ariete, non pōt qui promisit, commutare promissum sine uoluntate eius, cui promisit. Nam licèt uitulus sit melior, non tamē est melior huic, cui forsè est minus gratus. Et in hoc sensu intelligendū est ius ciuile, uolēs q soluens melius non liberatur à debito, quando s. dubium est, an creditori illud melius sit magis gratum. Sic ita in uoto, quæ est promissio de meliori bono facta Deo, dicendum est, quòd quando euidenter constat gratius esse Deo opus in quod cōmutatur, q̄ id quod est promissum, nō est reus fracti uoti, qui promissum mutat in melius ac gratius Deo. Neque enim agrestis est Deus, aut ab alio quàm à Deo habet homo rationem, qua homo factum sibi [illegible] putat, si loco promissi melius, & gratius sibi datum est. Cessat siquidem tunc ratio requirendi superioris arbitrium uice Dei: quoniam constat euidenter Deo hoc esse gratius. Et hoc est quod absque extorsione aliqua Decretalis, Peruenit. de iureiurādo, docet. Hoc est quod ex capit. Scripturæ, extra de uoto, docemur. Nō enim caput illud condit ius nouum, sed declarat ueritatem ex natura rei existentem, s. quòd propria authoritate quilibet pōt uotum temporalis obsequij in perpetuam religionis obseruantiā commutare. Constat namque hoc esse longē melius, & gratius Deo. Hoc est quod in capitulo, Licet. de regularibus, etiam declaratur. Nam neque ibi fit nouum ius, sed quia licitū fuit transire ad aliam arctiorem religionē propter meliorem uitam, nō obstante uoto solemni prioris religionis, quo obligabatur non solùm Deo, sed prælatis illius religionis; & erat mens interrogantium de persona illa: ideò Papa declarat illum non molestandum. Constat namque euidenter in illo casu melius, & gratius esse Deo obsequium in meliori religione. Et propterea non requiritur authoritas superioris commutātis, sed solùm petitio licentiæ pro reuerentia, ut ibi dicitur. Ratio aūt quare pōtest talis casus quia præiudicare prælatis, & religioni priori est, qa nō pp seipsos, sed pp Deum prælato & religioni data est religiosi persona. Propter hoc n. solius Dei ratio habetur in huiusmodi commutatione. Et quāmuis textus iste sanè intelligatur ratione impedimēti, quia s. uotum laxioris religionis, est in hoc casu impedimentum maioris bonitatis; tamen textus allatus non loquitur magis de incompossibili bono cum meliori, quàm de compossibili cum eodem, sed solam commutationem in melius pensant, ut patet intuenti: & propterea concludendum est, q commutatio in melius ac gratius Deo, euidēter fieri potest in uotis ex ipso naturæ iure absq; alia superioris authoritate.

¶ Et confirmatur hoc, quia si quis uouisset alicui certæ Ecclesiæ offerre decem oues, & curā habentes illius Ecclesiæ non prælati uouentis, p meliori & magis expedienti euidēter Ecclesiæ peterent, ut daret eis, uerbi gratia, cēnū annum, & ipse adeò desideret, ut diceret oportere ad esse prælatē plani ad huiusmodi commutationem?

ARTICVLVS XII.

Vtrum ad commutationem, uel dispensationem uoti requiratur prælati authoritas.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur quòd ad cōmutationem, uel dispensationem uoti non requiratur prælati authoritas. Aliqs. n. potest intrare religionem absque authoritate alicui[a] superioris prælati: sed [b] per introitum religionis absoluitur homo a uotis in sęculo factis, etiam à uoto terræ sanctæ. ergo uoti commutatio, uel dispensatio pōt esse absq; authoritate superioris prælati.

¶2 Præt. Dispēsatio uoti in hoc consistere uř, q [h] determinatur in quo casu uotum non sit obseruandū: sed si prælatus male determinet, non uidetur esse uouens absolutus à uoto, quia nullus prælatus potest dispensare contra præceptum diuinum de implendo uoto, ut * dictum est. Similiter et si aliquis propria authoritate rectè determinet in quo casu uotū non sit implendum, non ui uoto teneretur, q uotū nō obligat in casu, in quo habet peiorē euētū, vt * dictū est. ergo dispēsatio uoti nō requirit authoritatem alicuius prælati.

* Arti. 10. huius qst.

* Arti. 10. & 2.

Et confirma amplius hoc ex rńsione ad primū in hoc art. vbi quāuis author in corpore determinauerit reqri potestatē prælati in cōmutando rōnē reddit, quare nō requirit prælati authoritas cū commutat uotū i religionē, nō qa canonicū hoc excipit, sed quia particulare includit in uniuersali. Simili. n. est ratio vbicunq; euidēter in melius & gratius Deo cōmutat: qm in meliori & gratiori includit bonum, & gratū. Qn uerò nō euidēter constat, qd melius & gratius Deo sit, ab ipso Deo, ac p hoc, ągerēte uices eius reqrēdū est, ut in litera dr, & in capi. 1. extra de uoto: & sic omnia in ea consonant.

¶ In eodē arti. dubiū occurrit circa causas dispēsandi in uotis, s. honorem Christi, vel utilitatē Ecclesiæ an altera sufficiat, si nequaquā; necessitate ex parte hūtis uotū. Et est rō dubij in hac litera, qa author in rńsione ad secundū, dicēs, Puta si prælatus dispēsaret cū aliquo in uoto de ingressu religionis, nulla apparēte cā obstāte, insinuat q. aliqua cā obstās ad impletionē uoti requiraď dispēsationem. Oppositum autē cōtinuè practicari uidetur in cōmutationibus uotorū: ad solā enim uoluntatem petentis commutationem fit commutatio.

¶ Ad euidentiam causæ dispensandi, & commutandi uota sciēdum est, q aliud est de dispensatione, aliud de commutatione iudicium. Nam quia dispensatio tollit ex integro uotum, tā s. quoad materiam, q̄ quo ad uinculum, oporteret causam obstātē executioni uoti interuenire, ad hoc ut benè determinatur uotū nō esse seruandū, alioquin dissipatio est, nō dispēsatio. Nec refert, an cā obstans sit ex natura, puta infirmitate, aut ex malitia hominum exorta, ut si bellum ciuile nō posset sedari, nisi puella habens uotum continentiæ nuberet &c. & hoc intendit author in litera ad secūdum. Concurrente aūt obstante causa, q redderet executionē uoti impeditiuam maioris boni dispensatio ad honorem maiorem Christi proculdubio fieret: quia facere maius bonū est magis honorare Deū. Sed aduerte q dēt esse bonū, qđ est cā dispensandi maius non solū bono, qđ erat materia uoti, sed bono quod erat ipsum uotum, quod est actus latriæ, quoniam utrumque cessat, scilicet uotum & materia.

¶ In cōmutatione autem uotorum, nec exigitur causa obstans executioni uoti, nec exigitur q bonū, quod est causa commutādi sit maius utroq; s. uoto, & materia eius: quoniam uotum remanet, sed s. sufficit q sit maius bonum, q̄ bonū quod erat materia uoti: hic quoniam ipsa maioritas boni, in quod cōmutatur, est sufficiens causa commutationis. Et quidem quòd nō exigatur causa obstans, & q maioritas boni sit sufficiens commutādi causa, patet extra de uoto ca. Quod super his, ubi mulieres, & inutiles ad pugnam uota pro subsidio terræ sanctæ quia habiles sunt ad eundum illuc, redimēda dicuntur: quia melius est subuenire terræ sanctæ de precio, q̄ eas cōsumerent in itinere, quàm illas in uia consumere in ea. quoque primo ibidem, omnes causæ personales resoluendæ dicuntur in hoc, an recōpensatio sit melior, & Deo acceptior arbitrio præsidentis, quādo causa commutandi solum se tenet ex parte rei, in quam fit commutatio. Qn uerò aliqua necessitas imponitur, uel incōmoditatis, uel scandali inuitat ad commutandum, tunc sufficit cōmutare in æquale: quoniā non pertinet ad infidelitatē dispensatoris, si debitum dño suo in æquale grati eidem domino acceptando cōmutet ex causa: Qui etiam de rigore iuris, si sola cā miserēdi, seu cōdescēdendi uouēti, quasi ut uice Dei sit gratius illi, qui sponte Deo se obligauit, æque gratū Deo acceptaret, contra fidem boni dispensatoris non faceret prælatus, sicut nec dispēsator alicuius domini tēporalis hoc faciendo, infidelitatis argueretur: constat autem quòd æquale bonū est æque gratū Deo. Secus autem esset, quando pro sola uoluntate prælati hoc fieret, nō causa gratitudinis uice Dei. Hæc enim iā manifestata uouentibus, prodest Ecclesiæ, quæ est attractiua ad Deum, & eius sapientes ac pios ministros. An autem, aut talis posset subesse cā, ut cōmutatio fiat licitè, minus, facile patet q hæc, nisi cū cōmutationē dispēsatiōi, ita q partim sit dispēsatio, & partim

& partim cōmutatio, qn s. causa nō est tāta, q sufficiat ad dispēsationem absolutē, est tū tanta, q excusat à toto, etsi nō à toto: sed stando infra limites puræ commutationis, non potest fieri in minus, qm cōmutatio debet esse iusta. Nō est aūt cōmutatio sine æqualitate rei ad rem, ut patet in 5. Ethicorū. Et propterea caueant sibi illi, qui non habēt potestatē aliā in uotis, nisi cōmutandi: quia tenentur ad maius, uel æquale, vt dictū est. Illi aūt qui prælati sunt, & utramq; habent potestatem, scilicet dispēsandi, & commutandi possunt miscēdo vtramq; ex causa in minus dispensando commutare, sicut et possunt ex cā dispensare absolutē.

¶3 Præt. Si dispēsare in uoto pertinet ad potestatē prælatorū, pari rōne ptinet ad [h] oēs: sed nō ptinet ad oēs dispensare in quolibet uoto. ergo nō ptinet ad potestatē prælatorū dispēsatio uoti.

SED CONTRA. Sicut lex obligat ad aliqd faciendū, ita & uotū: sed ad dispēsandū in pcepto legis reqrit superioris authoritas, vt supra dictū * ē. ergo pari rōne et in dispensatione voti.

*Ar. 10. & 12. q. 97. ar. 4.

RESPON. Dicēdū, q sicut supra * dictū est, uotū est pmissio Deo facta d' aliquo, qd sit Deo acceptū. Quid sit aūt in aliqua pmissione acceptū ei, cui promittit, ex ei[us] pēdet arbitrio. Prælatus aūt in Ecclīa gerit uicem Dei: & ideo in cōmutatiōe, vel dispēsatione uotorū reqrit prælati authoritas; q̄ in psona Dei determinat qd sit Deo acceptū, [m] sm illud 2. ad Cor. 2. Nam & ego

*Art. 1. & 2. huius quæst.

Corin. 2.

¶ In responsione ad primū eiusdē articuli, nota rōnem, quare ipso iure oia uota in sęculo facta spirāt in professione: quia, scilicet, homo moritur priori uitę, ad cuius directionem emissa erant uota illa. Et præter hoc adduntur duæ aliæ rationes excedentes se ad uota emissa post religionem, quia scilicet onus religionis sufficit, & singulares obseruantiæ non competunt religioni. Et ex hac radice prælatus potest omnia post emissa uota irritare, tamquàm incompetentia religioni.

¶ In responsione ad secundum, dubium primò occurrit de ratione reddita in litera ad ostendendum, quòd prælati nō possunt pro libito dispensare in uotis, quātum ualeat. Videtur. n. inualida, tum quia aliud est prohibere uota, aliud irritare: & cōsequenter aliud est posse prohibere, aliud posse irritare. In litera autem hæc duo sumuntur pro eodē: quoniam concludit, q non possunt prælati irritare uota, quia non possunt prohibere uota. Et confirmatur, quia si ista duo æquiualent in proposito, posse inhibere uotū, & posse irritare illud, sequitur, quòd Papa possit cuiusq; religiosi uotum solemne irritare, quia potest cuiusque solemnia uotorum prohibere: quoniam ex Ecclesię authoritate hoc pendet. Tum quia si radix, & processus rationis esset in proposito efficax, scilicet, Non habemus potestatē, nisi in ædificationem &c. sequeretur, q nec prælati religiosorum possent subditorum uota irritare, quia etiam tales prælati non habent potestatē nisi in ædificationem: & sicut nō possunt præcipere actus uitiorum, ita nō possunt prohibere actus uirtutum. Ex quo igitur ista nō cōcludunt de prælatis religiosorum, sequitur, quòd nec de alijs concludant. Et sicut tu sol. Tum quia aliud est inhibere actus uirtutum, hic, ita solutum [illegible]. Tum quia aliud est inhibere actum uirtutum absolutè, aliud est inhibere hunc actum uirtutis. Nā licèt non possint prælati inhibere omnes actus uirtutū, possunt tamen inhibere hunc, ut patet in prælatis religiosorum inhibentium uouere, & in Papa, qui potest inhibere uotum solemne religionis alicui, ut de facto inhibet omnibus dolo capientibus infra annos pubertatis. Rō autem literę procedit ab inhibitione actuum uirtutis absolutè, ad inhibitionem actus talis, s. uoti.

¶ Dubium secundo occurrit circa dictæ rationis conclusionē, scilicet, Prælati non possunt sine obstante causa dispensare in uotis, quia in omni obligatione intelligitur authoritas Papæ excepta, quia nihil pōt promitti in præiudicium potestatis superioris: uotum autem importat obligationem, & promissionem. ergo. Et confirmatur, quia lex singularis non præiudicat potestati principis, quæ est uniuersalis: uotum autem est uelut lex singularis. ergo non præiudicat potestati Papæ. Tum quia non minus est subditus quilibet Christianus Papæ, quo ad ea quæ sunt Christianitatis, quæ sunt bona supererogationis cadentia sub Christi consilio, quàm religiosus sub prælato: sed in omni uoto religiosi intelligitur excepta potestas prælati. ergo in omni uoto Christiani intelligitur excepta potestas Papæ.

¶ Ad primum dubium dicitur, quod ratio literæ est solida, & efficax. Et ad primam obiectionem dicitur, quod licèt inhibere, & irritare uota non sint idem, mutuo tamen se inferunt in materia uoti, si absolutè, seu liberè sumantur: ita quod quicūque potest liberè irritare uota alicuius, potest etiam liberè inhibere, & econtra, ut patet in prælatis religiosorum, & patre, domino, uiro, respectu puellæ, serui, uxoris.

¶ Et ad confirmationem dī, q aliud est posse inhibere vota absolutè, & aliud posse inhibere tale uotum in casu. Præsens sermo est de inhibitione absolutè: obiectio aūt loquitur de inhibitione in casu, & ideò non obstat. Constat namque quòd Papa non pōt inhibere absolutè, ne fiat professio religionis. Hoc enim esset directè in destructionem Ecclesiæ, nō in ædificationem, licèt possit inhibere talibus, scilicet pueris: & similiter alienem, cui ex causa rationabili, quòd non profiteatur, & huiusmodi.

¶ Ad secundā dī, q quia aliud est loq de prælato, & aliud de dño: ubi hæc duo cōtingunt ī unitate psonæ seu officij, ut cōtingit in prælatis religiosorū quo ad uota, ut patet ex antedictis, oportet distinguere de prælato inquātū prælatus, & inquātū dñs, vel quasi dñs, & dicere, q. rō ista hēt locū in prælato inquantū prælatus, & nō in eo inquātū dñs. Propter qd in lra dr, Cū potestas prælati spūalis, q nō dñi, sed dispensator &c. Prohibere ergo & irritare pōt prælatus religiosorū uota, tanquā dñs, uel quasi dñs subditorū secundū regulā, & non tanq̄ prælatus. Non sic aūt pōt dici de alijs prælatis Ecclesiæ, qui nō sunt nisi prælati populi. Vnde nihil ex hoc adimitur efficaciæ rationis de prælati potestate concludentis.

¶ Ad tertiam obiectionem dicitur, q inhibere absolutè uota, est inhibere non actum unum unius uirtutis, scilicet uouere, sed est inhibere actus supererogationum omnium uirtutum: quoniam omnis actus supererogationis est materia uoti.

¶ Et si instetur, q inhibere uota, non est inhibere actus, q sunt materię uotorum, sed est inhibere uincula, & obligationes ad ipsos actus, ac per hoc non est nisi inhibere unum actum, scilicet, uouere unius uirtutis, scilicet religionis.

¶ Respondendum est, q licèt prima facie appareat, q inhibere uota sit inhibere unum actum s. uouere totaliter, alios autem actus non totaliter, sed quo ad libertatem, & firmitatem, quia inhibitus a uoto potest quidem actus uirtutis facere, sed nō libere, quia non est dominus sui quo ad illa opera, nam si domini esset, posset illa absolutè promittere, nec firmare se pōt, qa inhibitus est: si tñ radix potestatis inhibendi perspicacius cōsideretur, apparebit, q non solùm potest inhibere actum, qui est uouere, sed actus qui sunt materia uoti. Nam ideo posset inhibere obligationē ad illos actus, quia posset inhibere actus illos fieri, quando sibi placuerit uti iure suo: sicut patet de uiro respectu uxoris, & patris respectu puellæ. Infert igitur optimè rō literę, q prælati non possunt inhibere uota, quia non possunt inhibere opera uirtutum, quæ sunt materia uoti. Iste enim manifestè est processus literæ, ab operibus uirtutum, non ad unū tantum opus uirtutis, sed ad omnia opera supererogationis, q materia sunt uoti, quod est etiam opus supererogationis. Et propterea in litera concluditur dicendo. Et ideo absolutè potest homo uouere ea, s. uirtutis opera, & non tantum conditionaliter, ut religiosi & alij subditi uouere possunt.

¶ Ad secundæ quæstionis euidentiam sciendum est, quòd ista quæstio est propter plenitudinem potestatis Papæ, & potest in duplici sensu tractari. Primo, ut refertur in litera, scilicet, quia omnia uota Christianorū sunt sicut uota puellæ in domo, & religiosi &c. q. s. habent conditionē implicitam, si Papa nō contradicat. Et secundū hunc sensum nullum uotū esset absolutè firmū & ratū, sed quodlibet posset irritari p Papā. Et contra hunc sensum author in litera procedit, & probat quod uirtutis opera possunt absolutè uoueri à personis sui iuris. Secūdo, ut teneamus uota personarū sui iuris esse absolutè firma & rata, & tamen Papa possit liberè relaxare omnia uota de plenitudine potestatis. Et hūc sensum litera non tangit, & oportet, ut declaretur utrunque tractare. Et qm uotum est quædam lex completa, singularis lex habens uim obligatiuā, & quædā promissio Deo facta & per modū legis, & per modū promissionis, perspiciēdū est. In uoto igitur est primò ipsa essentia uoti habēs uim obligatiuā, & quo ad hoc assimilať legi. Est secūdo materia uoti, quę est iusta & quo ad hoc assimilatur legi, cuius materia uotū actus uirtutis est, quia legis est bonos facere. Virtus autem est q bonū reddit habentē. Est tertio obseruatio uoti, quæ in debita executione consistit & in hoc etiā assimilať legi, quia eius obseruatio in debita quoq; executione cōsistit. Est & quarto ratio, seu modus promissionis, quia per modum promissionis Deo tenetur qui uouit. & in hoc nō legi, sed promissionibus factis hominibus assimilať. Quare circa oportet aliquo horū quatuor modorū inuenire in hōie potētiā irritatiuā, aut relaxatiuā uotorū ad li-

qđ donaui, si quid donaui, pp uos in psona Christi. Et signāter dicit, pp uos: quia oīs dispēsatio petita a plato, debet fieri ad honorem Christi, in cuius psona dispensat: uel ad utilitatē Ecclesiæ, quæ est eius corpus.

Ad primum ergo dicendū, q oia alia uota sunt quorunda particulariū operū, sed per religionē homo totā uitam suam Dei obsequio deputat. Particulare aūt in uniuersali includitur & ideo Decretalis dicit, q reus uoti fracti non habetur qui tēporale obsequiū in ppetuā religionis obseruantiā commutat. Nec tñ religionem ingrediens tenetur implere uota uel ieiuniorū, uel orationum, uel aliorum hmōi, q̄ existens in sæculo fecit: qa religionē igrediēs moritur priori vitæ. Et ēt singulares obseruantię religiōi nō cōpetūt & religionis onus satis hominem onerat, ut alia superaddere non oporteat.

G

Ad II dicendū, q quidā dixerunt, q ideo plati pnt in uotis pro libito dispēsare: qa i quolibet uoto includit cōditionalr uolūtas plati superioris, * sicut supra dictū est, q in uotis subditorū, puta, serui, uel filij, intelligit conditio, si placuerit patri, vel dño, uel si nō renitant: & sic subditus absq; oī remorsu cōsciētię posset uotū ptermittere, qñcunque sibi a prælato diceret. Sed pdicta positio falso

H

*Ar. & huius quęst.

F

bitum, si in homine est. Sunt autem modi isti aut ex parte obseruationis, aut ex parte materiæ, aut ex parte essentiæ, aut ex parte eius, cui facta est promissio. Et ut melius oia percipiantur, singillatim singula tractanda sunt, ordine quo numerata sunt. Ex parte siquidem obseruationis, clarè patet, q non est in potestate hois relaxare nō solum vota, sed nec etiā positiuum, qm implicat duo contradictoria, q uotum, & instet in suo robore et respectu istius, & q iste non teneatur obseruare legē, seu uotum. Vnde licet Papa possit tollere legē positiuam totaliter, uel quo ad istum hominē, non pōt tamen facere q lex stet, etiam respectu istius nūc, &c. & q iste non teneatur illam obseruare, qm stante lege, obligatio ad obseruandum est de iure naturæ, & non positiuo. Et ppea cōiter dr, & bene, q Papa, qn dispensat in uoto non dispensat in iure diuino, aut naturæ, quia non dispensat in obseruatione, stante voto. Obseruatio n. de diuino, & naturæ iure est. Ex parte vero materiæ clarè patet ex supradictis, q quilibet dns, aut quasi dns, pōt irritare vota subditorū in his, in quib. subijciuntur. Hinc n. dictum est, q pr puellæ, vir vxoris, dns serui, prælatus sui religiosi, vota irritare pōt. Sicut uniuersaliter qlibet pōt de re sua irritare dispositionē ab alio factā sine suo cōsensu. Et qm Papæ Christiani quo ad bona tpalia, & quo ad operationes psonales non subijciuntur absolutè, sicut religiosi subduntur platis suis, inter quos primus est Papa, nec sicut serui dnis, nec sicut puella patri, nec sicut uxor viro, quo ad ea, in qb. naturaliter subduntur prædictis, qm nullus horum est dns eorum, in quib. alteri subditur: quilibet autem Christianus sui iuris, est dns & personalium suarum operationum, & rerum suarum, si habet bona aliqua. Et propterea ex isto capite Papa non potest irritare uota Christianorum tamquam facta de suo, hoc est, Papa dicitur dns respectu serui, & prælatus respectu religiosi, & pater respectu filiæ, & uir respectu uxoris irritat, qa de suo sunt facta uota. & propterea opinio confutata in litera, quod uota Christianorum sint conditionalia, s. si Papa non contradicat, sicut contingit in uotis religiosorum, & aliorum subditorū, est falsissima, qm nō est dns materiæ Papa. Nec mireris q materiā uoti dixerimus actus uirtutis, & modo descēdamus ad operationes personales, & tpales res quas possidemus: qm hæc, s. operationes personales, & bona temporalia, sunt materia actuum uirtutum, qui sunt materia uoti, sicut linum est materia fili, qd est materia telæ. Omnes n. actus virtutum, operationes sunt personales materialiter, & multi eorum res tpales assumunt, ut liberalitas, eleemosyna, magnificentia &c. Ex hac tamen parte, s. materiæ uoti, commutationes uotorū fiunt, ut patet ex dictis: & dispensationes etiam fiunt, quando s. materia uoti est impeditiua maioris boni, vt si continentia istius impediat pacem christianitatis. Potestas enim a Christo data prælatis in ædificationem, ex hac parte commutat, & dispensat. Ex parte autē essentiæ uoti patet, q non est irritabile, aut relaxabile ex dnia inter uotum, & legem positiuam. Lex namque positiua est in potestate principis ad libitum, ita q pōt ipsam tollere qm sibi placet, nullusque amplius obligatur illa ablata: eo qm uis obligatiua legis ad ipsam legis essentiam spectat, quæ subijcitur principis potestati. Essentiam autem uoti, cum sit promissio facta superiori, quam sit princeps de illius consilio, quia est promissio facta Deo, & consulta a Deo, non subijcitur principi, sicut nec tractatus alicuius cum principe subduntur proconsuli. Ex parte demum Dei, inquantum ei ht promissio, constat, q sicut qlibet homo pōt quamlibet promissionē sibi pp se factam, liberè relaxare, sic Deus pōt quodlibet uotum relaxare, qm promissio est Deo propter Deum facta. Et si Dei vicarius plenē potestate Dei fungeretur in terris, sine dubio posset omnia vota uice Dei relaxare: sed quoniam non plene fungitur Dei potestate, sed limitate, s. ad pascendum oues, ad clauibus regni celorū vtendum ad ædificationē: ideò non pōt ad libitum vota relaxare, sed quantum ædificationi consonat cōmutare, vel dispensare. Relaxare siquidem ad libitum vota, pertinet ad claues excellentiæ ipsius Christi, qui claudit & nemo aperit, aperit & nemo claudit. Vñ nulla uia remanet, qua Papa possit ad libitū vota irritare, aut relaxare, nisi impediēdo viā uitæ æternæ.

¶ Ad obiectionē aūt primā in oppositum dr, q illa propositio, In oī obligatione, & promissione, intelligitur excepta authoritas Papæ. Et illa, Nihil pōt pmitti in pjudicium potestatis Papæ, & similes, pñt bonum, & malū sensum hēre, pñt n. intelligi dupliciter. Primō, ut nulla obligatio &c. possit præiudicare potestati Papę & sic sunt veræ. Secūdò, ut nulla obligatio &c. sit, quæ non subsit potestati Papæ & sic sunt falsissimę. Propter ueritatē primi sensus, religiosus nō tenetur obedire suo superiori totaliter, uel in aliquib. si Papa exemit eū totaliter, uel in aliquo. Obligatio n. uoti obedientiæ sit superiori, & non ligat manus Papæ ad disponēdū de illius superioritate. Et simile est in alijs hmōi. Hoc n. non est relaxare, nec dispensare in uoto obedientię, sed tollere superioritatem illius prælati. Ex hac autem primi sensus veritate nihil hr contra determinatā. Nam ad habendum contra determinata, oporteret subsumere, q uouere esset in pjudicū potestatis Papæ: quod ridiculum esse patet ex eo, q nulli facit præiudicium qui iure suo utitur. Non pjudicat ciuitati eius, qui, licet sit ciuitatis pars, religionē ingreditur, quia iure suæ libertatis utitur & ēi ciuitas non pōt amplius de eo disponere: & sic de alijs. Sic enim est in proposito, vt patet, quia quilibet uouens, iure suæ libertatis utitur ex Christi consilio. Quod aūt secundus sensus sit falsus, probatione non eget. Nā patet innumeras esse obligationes, q nō subsunt Papę ad nutū, ut patet in cōtractib. inter hoiem & hoiem, & multo minus inter hoiem & deum, cū quilibet homo subditus sit Papæ, Deus aūt nulli sit subditus. Et si inter utrumq; subditū obligatio Papæ non subest ad libitum, quo cadere pōt in mentem sapientis, q oīs obligatio inter unū subditum, & alterum superiorem Papa, Papæ subsit ad libitū? Quin potius ex hoc, q non oīs obligatio inter christianos oēs, quos constat subijci Papæ, subditur Papæ ad libitum, clarè patet, q christiani non sunt Papæ subditi absolutè quo ad omnia, sed limitatè, s. quo ad spiritualia in ædificationē corporis Christi, & ea quæ ordinantur ad hęc. Et ex his patet responsio ad confirmationem, & alteram obiectionem.

I

¶ In responsione ad tertium, dubium occurrit ad hominem, quia author tenet, q solus Papa dispensat in uotis perpetuis. hic autem uota ieiuniorū, & abstinentiarum, quæ quandoque sunt perpetua, ut patet, & ab alijs dispensabilia dicit.

K

¶ Ad hos dr, q materia ista, s. quis in quo uoto dispenset, iuris est positiui. & non solū lex, sed cōsuetudo in his dat, & aufert iurisdictionē. Et propterea aliqua uota minora, vt visitare limina Apostolorum, reseruantur Papæ. Constat n. q vicinis ubi longe maior peregrinatio est visitare S. Thomam in Cātuaria, unde in his ultra legem, consuetudo æmulanda est. Quod autem de perpetuis obijcitur, distinguendo soluitur. Nam dupliciter contingit dici uotum perpetuum, s. quasi per se, & quasi per accidens. Illa n. vota dnr perpetua quasi per se, quæ absolutè, sine tempore adiecto, expresso solo uoto cum materia intelliguntur perpetua, vt uotum continentię, & religionis. Hęc n. statim siue a iure, siue ab homine dicantur, intelliguntur perpetua, si nihil aliud addatur. Illa uerò quę sine adiectione temporis, nō intelliguntur perpetua, sunt quasi per accidens perpetua, ut uota peregrinationis, ieiunij, eleemosynę. In his enim nisi apponatur, aut semper, aut nunquam, aut tali tempore, incertum relinquitur, an temporalia, an perpetua sint. Loquitur er

go.

innitit: qa cū potestas prælati spiritualis, q nō est dñs, sed dispēsator, in ædificationē sit data, & nō in destructionē, vt patet 2. ad Cor. 10. sicut prælatus nō pōt impare ea, q̄ ēm se Deo displicēt, i. peccata: ita nō pōt phibere ea, q̄ scd'm se Deo placēt, s. virtutis opera, & iō absolutē pōt hō vouere ea. Ad prælatū tñ ptinet diiudicare qd sit magis virtuosū, & Deo magis acceptū. Et iō in manifestis dispēsatio prælati nō excusaret a culpa, puta, si platus dispēsaret cū aliquo sup uoto de ingressu religiōis, nulla apparēti cā obstāte. Si aūt esset cā apparēs, p quā saltē in dubiū uerteret, posset stare iudicio plati dispēsantis, uel cōmutātis, nō tñ iudicio proprio: qa ipse non gerit uicē Dei, nisi forte in casu, in quo id qđ uouit, esset manifestè illicitum, & non posset opportune ad superiorem recurrere.

B

C

Ad 3m dicēdū, q qa sūmus Pōtifex gerit plenariè uicē Xpi i tota Eccłia, ipse hēt plenitudinē ptātis dispēsandi in oībus dispēsabilib' uotis. Alijs āt iferiorib' platis cōmittit dispēsatio i uotis q̄ cōiter fiūt, & idigēt frequēti dispēsatione, ut habeant de facili hoīes ad quē recurrāt, sicut sūt uota pegrinationū, & ieiuniorū, & aliorū hmōi. Vota uerò maiora, puta, continētię, & peregrinationis terræ sāctę, reseruantur summo Pontifici.

QVAESTIO LXXXIX.

De iuramēto, in decē articulos diuisa.

DEINDE cōsiderādū est de actibus exterioribus latriæ, qb' aliqđ diuinū ab hoībus assumitur: qđ est uel sacrm aliqđ, uel ipsū nomē diuinū. Sed de sacri assumptione locus erit tractādi in tertia huius opis parte. De assumptione aūt nominis diuini nūc agēdum est. Assumit autē diuinum nomē ab hoīe tripliciter. Vno mō, p modum iuri ad propria uerba cōfirmāda. Alio modo, per modū adiurationis ad alios inducēdum. Tertio mō, p modum inuocationis ad orandum, uel laudandū. Primo ergo de iuramento agendum est.

Circa quod quæruntur decē.

¶ Primò, Quid sit iuramentum.

¶ Secundò, Vtrū sit licitum.

¶ Tertiò, Qui sint comites iuri.

¶ Quartò, Cui' uirtutis sit act'.

¶ Quintò, Vtrū sit appetēdū, & frequētādū tāq̄ utile, & bonū.

¶ Sextò, Vtrū liceat iurare per creaturam.

D

¶ Septimò, Vtrum iuramentū sit obligatorium.

¶ Octauò, Quæ sit maior obligatio, utrum iuri, uel uoti.

¶ Nonò, Vtrum in iuramento possit dispensari.

¶ Decimò, Quando, & in quibus liceat iurare.

A

go author de perpetuis primo modo, cū dicit, reseruari esse Papæ perpetua vota, non de perpetuis secundo modo. Hæc enim frequenter accidunt, & egent facili recursu ad prælatum. In eadem responsione, quo ad vota ieiuniorū, dubiū male solutū occurrit, an vouens ieiunare tali die, puta, in vigilia natiuitatis beatæ Virginis, si non ieiunat illo die, teneatur supplere alio die ieiunando.

¶ Ad hoc dubium, vt plena sit doctrina, cū distinctione dicendū est, q aut votū principaliter est de ieiunio: & secundario quasi paccidēs determinatur tēpus talis diei, sicut, cōtingit in ieiunijs iniunctis à confessore, puta, q singulis vnius anni hebdomadibus ieiunet feria sexta: ī his. n. principale est, q ieiunet semel in hebdomada, & secūdario, ipsa. Aut principaliter est de tēpore pp celebritatē, vel deuotionē, vt cōtingit in his q̄ vouent in die Dñę nræ per totū annum, hoc est, illo die quo celebratur annuntiatio beatæ Virginis, per totū Annū, abstinere à carnibus, & lacticinijs. Hic tēpus principaliter eligitur pp deuotionē Dñę nræ. In primo casu tenetur ex voto ad duo, s. ad ieiunīū, & talē diem. Et propterea, si nō ieiunat tali die, tenetur alio die ieiunare: sicut debitor pecuniæ tali die, si tūc non soluit, tenetur post. In secundo autem casu, si nō ieiunat illo die, non tenetur alio die ieiunare, sed penitentiam agere de non seruato voto, si in culpa fuit: quia onus tēporis erat ieiunium, sicut sunt omnia ieiunia statuta ab Ecclesia. Sunt enim onera illorum tantum dierum, sicut horæ canonicæ. In his enim quilibet dies solicitum est sibiipsi tantum. Et qm vota, quæ fiunt de ieiunijs in vigilijs sanctorum, & huiusmodi, communiter fiunt, vt onera dierum illorum ad imitationem Ecclesiæ, quæ ieiunia in vigilijs statuit: ideo communiter hæc vota non obligant vltra diem illum, nec tenetur transgressor alio die ieiunare. Cuius manifestum signum est, q si esset illo die infirmus, ac per hoc excusatus illo die, nullam sibi relinqui obligationem tuta conscientia vouens, benè timens Deum putaret, cuius oppositum crederet, si ieiunium tali die a confessore iniunctum non perfecisset per infirmitatem. Ipsa namque distinctio testatur distinctionem electum, vt onus temporis illic absoluto ieiunium electum, licèt cum tali tempore.

D. 1027.

E

SVPER QVAEST. LXXXVIII. ART. I.

IN artic. 1. q. 89 dubiū occurrit, an iurm distinguatur specie, cū distinguitur p assertoriū, vel pmissoriū: & similiter cū distinguitur p simplicē cōtestationē, & p execrationē. Et iō dubij ē, quo ad primā diuisionē, differentia inter assertionē & promissionē. Quo ad scdm vero, iū qa De' in execratione licet i se nō solū testis, sed iudicis ratione, vt i illusione ad terruū litera diuinū qa assumit maledictio i execratioe, dū dr, Puniat me De' i hoc, vel illo.

¶ Ad hoc dicitur, q differētię alicuius dnr, propriè loquēdo, solæ illæ quæ sunt differētiæ per se. Nā differētiæ per accidēs, accidētia sunt respectu illius, cui sunt per accidēs, quāuis sint per se differētiæ alterius: vt si distinguamus animal p albū & nigrū, sunt differentiæ per accidēs animalis, quæ tñ sunt differētiæ per se coloris. In pposito ergo cū iurare, sit Deū in testē pducere, oēs allatæ differētiæ materialiter, & p accidēs se hñt ad Dei testificationē. Quod. n. Deus testet supra præterito, psenti, vel futuro, ad materiā testimonij spectat. Et similiter q Deus testet simplici manifestatione, vel manifestatione puniua, nō ad naturā spectat testimōij, sed effectū. Vñ nulla apparet specifica distinctio in iuro. Et licēt iurm non distinguat specie, nihil tñ phibet, q vicedo alijs species moralū vitiorū, vel virtutū, i multas diffundat species eō mō, quo vna species imperat alteri, ordinādo illā i finē suū. Sicut cū qs adulterat vt occidat, homicidiū imperat adulterio. Hoc n. mō iurm imperat maledictiōi, dū sit p execrationē. Nā qn qs iurat, Deus me occidat, si non est sic, aut si non fecero, sic iurās maledictionē sui quoad vitā, assumit ad finē iuri, q est testificatio diuina. Et iuxta specificā multitudinē maledictionū assumunt multæ species ad eūdē finē. Vñ patet q iurm per execrationē, qn s. ad pœnā se obligat qs iurādo, & si nō distinguatur specie secundūm naturam iuramenti, distinguitur tamen per accidens in multas species secundūm naturā assumpti mali in pœnam. Aduerte tamen q iuramentum factū, assumendo benedictionem pro manifestatione testimonij verbi gratia, Faciam hoc, vel Sic est, ita Deus me adiuuet, & huiusmodi, non est ex vi verborum per execrationem, sed per contestationem Dei in effectu boni, scilicet adiutorij diuini, salutis vitæ, & huiusmodi. Solum enim illud iuramentum quod mali euentum assumit in manifestationem diuini testimonij, per execrationem est, secundum verba. Sed quantum ad sensum, quia talis ad vtramque partem debet esse, subintelligitur execratio, scilicet, Si non est sic, aut, Si non fecero, Deus non me adiuuet.

¶ Ad id ad 2. quod obiectū est, q Deus in execratione est & iudex, qui differt specie à teste, videtur in litera, s. q officium iudicis in iurando imploratur sub ratione testis, qui imploratur ad hoc punitio, vt testetur: nō iudex nō nisi materialiter cōcurrit. Et propterea in litera cōcluditur, q iurare, vniuersaliter loquēdo, est Deū in testē exhibendū inuocare. Cum his tñ stat q periurans execrando p eo, q credit punitionē, quā assumit, nō assumurā, non incurrit duorū vitiorum deformitatē, s. periurij & maledictionis talis, puta, homicidij: qa maledictionē nō sibi ex animo imprecat, sed soli Deo iniuriā facit, vtēs eo vt teste falsitatis.

¶ In rñsione ad tertiū eiusdē articuli aduerte, q huiusmodi locutiones

Universidad de Deusto Biblioteca

Porrecta per totum. 481 Infra ar. 4 cor. & q. 98 art. 2. cor. Et 3. d. 39 ar. 1.

sint oẽ. Deꝰ scit, Coram deo loquor, & hmôi, pñt dupliciter intelligi, s. inuocatiuè, vel enũtiatiuè. Sumunt nãq; inuocatiuè cõiter, quãdo ducitur ad cõfirmãdũ qđ dr: & sic hñt rõnẽ iuramẽti. Sumunt aũt cõiter purè enũtiatiuè, qñ p modũ narrationis hęc dñr. Et hoc frequẽter accidit his q nolũt iurare ad cõfirmandũ dicta sua: sed remittere ad diuinũ iudiciũ, & futurã vitã, vbi oĩa erũt palam. Et qñ verba ex intẽtione, & aĩo proferẽtis pẽsantur: ideò cessante dolo, & pĩudicio cuiuscũq;, si aliquis nõ intẽdẽs iurare, sed solũ exprimere, q ipse hẽt cõsciẽtiã rectã s hoc, & Deũ præ oculis in nõ mẽtiẽdo, dicat, Deus uidet, q dico veritatẽ, & similia, nõ est iuramentũ: qa nõ est inuocatio Dei in testẽ, sed simplex enunciatio, q Deꝰ hoc scit, q Deus videt, q ego loquor corã Deo, & huiusmodi. Et propterea notãter dr in litera, q iurare est inuocare Deũ in testẽ: & nõ dr q est narrare Deũ esse testẽ. In iudicio aũt, & in pĩudicia libꝰ oportet ad cõem intellectũ audiẽtiũ respicere, ne erretur.

*In ser. 28 de verbis Apost. parum ante medium to. 10.

*q. 67. per totũ & q. 70 p totũ.

*Ser. 28. de verb. Apo. parũ ante me. to. 10.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrũ iurare, sit testẽ Deum inuocare.

AD PRIMVM sic pcedit. Vr q iurare, nõ sit testẽ Deũ inuocare. Quicũq; n. inducit authoritatẽ sacræ scripturę, inducit Deũ i testimoniũ, cuiꝰ verba pponunt in sacra scriptura. Si ergo iurare, est testẽ Deũ inuocare quicũq; inducit authoritatẽ sacræ scripturæ, iuraret: hoc ãt est falsũ. ergo & primũ.

¶ 2 Præt. Ex hoc q aliqs inducit aliquẽ in testẽ, h nihil ei reddit: sed ille q p Deũ iurat, aliqd Deo reddit. dr. n. Matth. 5. Reddes Dño iuramẽta tua. & * Augu. dicit, q iurare est ius veritatis Deo reddere. ergo iurare, non est Deũ testem inuocare.

¶ 3 Præt. Aliud est officiũ iudicis, & aliud testis, vt ex supra * dictis patet: sed qñq; iurãdo im plorat hõ diuinũ iudiciũ, sm illud Psal. 7. Si reddidi retribuẽtibus mihi mala, decidã meritò ab inimicis meis inanis. ergo iurare, nõ est h testẽ Deũ inuocare.

SED CONTRA est qđ * Aug. dicit in quodã sermone de periurio. Quid est iurare per Deũ, nisi testis est Deus?

RESP. Dicẽdũ, q sicut Apo. dicit ad Heb. 6. Iurm ad cõfirmationẽ ordinat. Cõfirmatio aũt in scibilibus p rõnẽ fit, quę pcedit ex aliqbus naturaliter notis, quæ sunt infallibiliter vera: sed particularia facta cõtingẽtia hominũ, nõ pñt per rõnẽ necessariã cõfirmari. Et iõ ea quæ de his dñr, solẽt cõfirmari p testes. Sed humanũ testimoniũ nõ est sufficiẽs ad hmôi cõfirmãdũ pp duo. Primò quidẽ, pp defectũ veritatis humanæ, qa plurimi in mendaciũ labunt, sm illud Ps. 16. Os eorũ locutũ est mendaciũ. Secũdò, pp defectũ cognitionis, qa hoĩes nõ possunt cognoscere neq; futura, neq; cordiũ occulta, vel etiam absentia, de qbus tñ hoĩes loquunt, & expedit rebus humanis, vt certitudo aliqua de his habeat. Et ideo m necessariũ fuit recurrere ad diuinũ testimonium: n qa Deus neq; mẽtiri põt, neq; eũ aliqd latet. p Assumere aũt Deũ in testẽ, dr iurare. q qa quasi pro iure introductũ est, vt qđ sub inuocatione diuini testimonij dr, pro vero habeat. Diuinũ aũt testimoniũ qñq; inducit ad asserendũ præsentia, vel pręterita: & hoc dr iuramentũ assertoriũ. Qñq; aũt inducitur diuinũ iuramentũ ad confirmandum aliquid futurum: & hoc dicitur iuramentum promissoriũ. Ad ea uerò quę sunt necessaria, & per rationem inuestiganda, non inducitur iuramentum. Derisibile enim videretur, siquis in disputatione alicuius scientię, vellet propositũ per iuramentũ probare.

Concl. m

Concl. p

AD PRIMVM ergo dicendũ, q aliud est testimonio Dei uti iam dato, qđ fit cũ aliquis authoritatẽ sacræ scripturę inducit: & aliud est testimoniũ Dei implorare ut exhibendũ, quod fit in iuramento.

AD 2m dicẽdũ, q dr aliqs reddere iuramẽta Deo ex hoc, q implet illud qđ iurat: uel qa in hoc ipso q inuocat Deũ in testẽ, recognoscit eum habere omnium cognitionem, & infallibilem ueritatem.

AD 3m dicẽdũ, q alicuius testimoniũ inuocat ad hoc, q testis inuocatus ueritatẽ manifestet circa ea, quæ dñr. Deus autem manifestat, an uerũ sit q dr dupliciter. Vno modo, simplr reuelãdo ueritatẽ uel per internã inspirationẽ, uel etiã p facti denudationẽ, dum. s. producit in publicũ ea quæ erant occulta. Alio modo, per pœnã mentiẽtis: & tunc simul est iudex, & testis, dũ puniẽdo mendacẽ, manifestat mendaciũ. Et ideò duplex est modus iurãdi. Vnus qdem per simplicẽ Dei contestationẽ: sicut cũ aliquis dicit, Est mihi Deus testis: uel Corã Deo loquor: uel, Per Deũ, quod idem est, ut dicit * Augustinus. Alius modus iurãdi est per execrationem, dum scilicet aliquis se, uel aliquid ad se pertinens ad pœnã obligat, nisi sit uerum quod dicit.

*Li. 1. de ser. dom. in monte cap. 30. to mo 4.

ARTICVLVS II.

Vtrum sit licitum iurare.

AD SECVNDVM sic pcedit. Vr q non sit licitũ iurare. Nihil. n. qđ prohibetur in lege diuina, n est licitũ: sed iurm phibetur in lege diuina Mat. 5. Ego dico uobis, Non iurare omnino &c. & Iac. 5. dicitur. Antẽ omnia fratres mei nolite iurare. ergo iuramentũ est illicitũ.

¶ 2 Præt. Id qđ est k à malo, ur esse illicitũ, qa ut dr Mat. 7. Nõ põt arbor mala fructꝰ bonos facere: sed iurm est à malo. dr. n. Mat. 5. Sit aũt sermo uester, est: est: nõ, non. Quod aũt his abundantius est, à malo est. ergo iuramentũ uidetur esse illicitum.

¶ 3 Pręt. h Exquirere signũ diuinæ prouidẽtiæ est tẽtare Deũ, qđ est oĩno illicitum, sm illud Deut. 6. Nõ tentabis dñm Deũ tuũ: sed ille qui iurat, uĩ exquirere signũ diuinæ pũdẽtiæ, dũ petit diuinũ testimoniũ, quod est per aliquẽ euidentem effectum. ergo uidetur q iurm sit omnino illicitum.

SED CONTRA est, quod dicitur Deut. 6. Dñm Deum tuum timebis, & per nomen eius iurabis.

RESPON. Dicendum, q nihil prohibet aliquid esse sm se bonum, quod tñ cedit in malum eius, qui non utitur eo conuenienter. Sicut sumere Eucharistiã est bonũ, & tñ qui indignè sumit, iudicium sibi mãducat, & bibit, ut dicitur 1. ad Cor. 11. Sic ergo in proposito dicendum est, quòd m iuramentũ secundum se, est licitũ, & honestum: quod patet ex ori-

Conclu. m

SVP. Q. LXXXVIIII. ART. II.

D. Bõ. 3. d. 39 q. 1. a. 1.

Porrecta per totum. 482 Inf. art. 3. cor. Et 3. d. 39. ar. 1. q. 2. Et Ro. 1 lect. 5. Et Heb. 6. lec. 4.

IN ar. 2. eiusdẽ 89. q. nota duo. Primo, sententiã illã ex Aug. s. q consuetudo iurãdi non excusat, sed inducit ad periurium. Quod benè no tentassent.

¶ Nota secũdo, q secũda rõ reddita in litera in rñsione ad 3. excludit à iuro pẽtm tẽtatiõis dei, ẽt in his, q vanè iurant: qñ ex hoc, q iurãdo nõ exponit qs se periculo alicui, si Deus testificari noluerit in pñti, manifestẽ patet, q iurãs nõ tẽtat Deũ, sed inuocat ipsum in testẽ, sic vt in beneplacito suæ maiestatis relinquat testificatio nẽ in præsenti, absq; vllius imminẽtis scur si periculi. Nõ sic faciũt qui duello expectãt diuinũ testimoniũ, s. d tẽtãt Deũ, si enĩ q ignẽ, aut aqua se purgare volunt.

gine & ex fine. Ex origine qdẽ, quia iurm est i-troductũ ex fide, qua hoĩes credunt Deum hre infallibilẽ veritatẽ, & vlem oĩum cognitionẽ, & puisionẽ. Ex fine aũt, quia iurm inducitur ad iustificandum hoĩes, & ad finiendũ cõtrouersitas, vt dr ad Hebr. 6. sed p iurm cedit in malum alicui ex eo, q malè vtitur eo, i. sine necessitate, & cautela debita. q Vr enim paruam reuerentiam hre ad Deũ, qui eum ex leui causa testem inducit: qđ non præsumeret ẽt de aliquo viro honesto. Imminet ẽt periculũ periurij: quia de facili homo in verbo delinquit, sm illud Iaco. 3. Si quis in verbo nõ offendit, hic perfectus est vir. Vnde & Eccl. 23. dr. Iurationi non assuescat os tuum: multi enim casus in illa.

Conclu. p

AD PRIMVM ergo dicendũ, q * Hierony. super Matth. dicit. Considera, q Saluator non p Deũ iurare phibuerit, sed p cęlũ, & terrã. Hanc. n. p elementa iurandi pessimam consuetudinẽ hre Iudæi noscuntur. Sed ista rñsio non sufficit, quia Iacob. addidit. Neq; per aliud quodcunq; iurm. & ideò dicendũ est, quod (sicut * Aug. dicit in lib. de mendacio) q Apostolus in epistolis suis iurãs, ondit qñ accipiendũ esset, quod dictum est. Dico vobis non iurare omnino, ne, s. iurando ad facilitatem iurãdi perueniatur, & ex facilitate iurandi ad consuetudinem, & a consuetudine in periurium decidat: & ideò non inuenitur iurasse nisi scribens, vbi consideratio cautior non habet linguam præcipitem.

* Sup illud Matt. 5. ego dico uobis nõ iurare, to. 2.

* In lib. d mẽdacio. c. 15. circa med. to. 4.

AD SECVNDVM dicẽdum, q sicut * Aug. dicit in lib. de serm. Dñi in monte, Si iurare cogeris, scias de necessitate venire infirmitatis eorum quib. aliquid suades, quæ vtique infirmitas malum est. Ita que non dixit: Quod amplius est, malum est. Tu enim non malum facis, qui benè vteris iuratione, vt alteri persuadeas quod vtiliter persuadeas: sed à malo est illius, cuius infirmitate iurare cogeris.

*Lib. 1. c. 30. a medio, to. 4.

AD III dicendũ, q ille q iurat, non tẽtat deum: quia nõ implorat diuinũ auxiliũ absq; vtilitate, & necessitate. Præt. Nõ exponit se alicui periculo, si Deus testimoniũ adhibere noluerit in pñti. Adhibebit aũt pro certo testimoniũ in futuro, qñ illuminabit abscondita tenebrarũ, & manifestabit cõsilia cordiũ, vt dr 1. ad Corinth. 4. Et illud testimoniũ nulli iuranti deficiet vel pro eo, vel cõtra eũ.

SVP. Q. LXXXIX. ARTIC. III.

Porrecta per totum. 483 Infra art. 7. cor. & q. 98 ar. 1 ad 1. Et 3. d. 39. ar. 2. q. 1. Et ql. 5. ar. 27.

IN art. 3. eiusdẽ q. 89. nota, q secũdꝰ iuris comes, s. iustitia, vt in litera dr, põt referri ad duo, s. ad rẽ de qua iurat, uel ad cãm iurandi. Et licet ita hinc oĩa vt q̃ si tres comites debent cẽ cõmunes sub eadẽ rõne, s. vniuersaliter, oportet q iustitia referatur ad cãm iurandi, vt s. subsit iusta iurandi cã. Aliquin iurm assertoriũ nõ haberet istos tres comites: qñ iurm assertorium est de re mala & iniusta quãq;

† Li. 1. de Officijs c. 4. ast sicẽ libri. *c. 60 .. 1

ARTICVLVS III.

Vtrum conuenienter ponãtur tres comites iuramenti, videlicet iustitia, iudicium, & ueritas.

AD TERTIVM sic procedit. Vr q inconuenienter ponantur tres comites iurĩ, videlicet iustitia, iudiciũ, & veritas. Ea. n. quorũ h vnũ includit in altero, nõ sunt cõnumerãda tanq̃ diuersa: sed horũ triũ vnũ includit in altero, qa veritas est pars iustitiæ † sm Tulliũ. Iudiciũ aũt est actus iustitiæ, vt supra * habitum est. ergo inconuenienter ponunt tres comites iuramẽti.

¶ 2 Præt. Multa alia requirũtur ad iurm, s. deuotio, & fides, per quam credamus Deum oĩa scire, & mentiri nõ posse. ergo vr quòd h insufficienter tres comites iuramenti enumerantur.

¶ 3 Præt. Hæc tria i quolibet opere humano requirenda sunt. Nihil. n. dẽt fieri cõtra iustitiã, aut ueritatem, aut sine iudicio, sm illud 1. ad Timo. 5. Nihil facias sine præiudicio, i. sine præcedenti iudicio. ergo hæc tria non h magis debent associari iuro, q̃ alijs humanis actibus.

SED CONTRA est, qđ dr Hiere. 4. Iurabis, Viuit Dñs, in veritate, in iudicio, & in iustitia: qđ exponens * Hieron. dicit. Animaduertendum est, q iusiurandum hos habet comites, s. veritatem, iudicium, & iustitiam.

RESPON. Dicendũ, q sicut supra * dictum est, iurm non est bonum, nisi ei qui benè vtitur iuro. m Ad bonum aũt vsum iurĩ duo requirũtur. n Primò quidem, q aliquis non leuiter, sed ex necessaria causa, & discretè iuret: & quantum ad hoc requiritur iudicium, s. discretionis ex parte iurantis. Scdo, quantum ad id, qđ per iurm cõfirmatur, vt s. neq; sit falsum, neq; sit aliquid illicitũ: & quantum ad hoc requiritur veritas, p quã aliquis iuro confirmat qđ verum est: & iustitia, p quam cõfirmat qđ licitum est. Iudicio aũt caret iuramentum incautum: veritate aũt iuramentum mendax: iustitia autem iuramentum iniquum, siuè illicitum.

* Ar. pce.

Concl. m

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q iudicium non sumitur hic pro executione iustitiæ, sed pro iudicio discretionis, ut * dictum est. Neq; ẽt ueritas hic accipitur secundum q est pars iustitiæ, sed secundum quod est quædam conditio locutionis.

* In cor. ar.

AD SECVNDVM dicendũ, q deuotio, & fides, & oĩa hmôi, q exigunt ad debitum modum iurãdi, intelliguntur in iudicio. Alia. n. duo ptinent ad rem, de qua iuratur, vt * dictũ est. Quãuis posset dici, q iustitia pertinent ad causam, per quam iuratur.

* In cor. ar.

AD III dicendũ, q in iuro est periculũ magnũ, tum pp Dei magnitudinẽ, cuius testimoniũ inuocatũ ẽt pp labilitatẽ linguæ humanæ, cuius verba iuro cõfirmant. Et ideò hmôi magis requirunt ad iuramentum, quàm ad alios humanos actus.

ut de adulterio facto &c. & pp hoc author in rñsione ad scdm, & in 3. sniarum dist. 39. refert iustitiã ad cãm. Si aũt intelligatur, ut adsint ubi adesse debẽt, sic iustitia relata ad rẽ, non est comes nisi in iuro pmissorio, i quo oportet, q homo iuret de re iusta: aliquin iuramentũ non est. Et licet prima assignatio ad equata sit iuro ac per hoc verior videatur: quia tñ secũda verũ necessarium exprimit quoad hoc q iurm promissoriũ exigit materiã iustã, & sermones morales vtilitatis cãsũt; ideò author istã secundã assignationẽ hic præmisit, & illius solutiõi corpore meminit. In hac siquidẽ explicat radix solutionis multarum q̃onum valdè utiliũ in moralibus.

*Et hr 22 q. 2. ca. Animaduertẽdũ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum iurare sit actus religionis, siuè latriæ.

AD QVARTVM sic procedit. Vr q iurm nõ sit actus religionis, siuè latriæ. Actus. n. latriæ sunt circa aliqua sacra, l & diuina: sed iura adhibent circa cõtrouersias humanas, vt Apls dicit ad Hebr. 6. ergo iurare nõ

SVP. Q. LXXXIX. AR. III. ET V.

Porrecta per totum. 484

IN art. 4 & 5 simul eiusdẽ q̃o. dubiũ occurrit. Quõ iuramentum se habeat ad verum, quod iuro firmatur. an s. ut finis, an ut ad finẽ. Et quidẽ q iuramentũ non sit finis ueri clarè hẽt rñsione ad primũ 5. articuli, ubi ponit dista inter

Universidad de Deusto Biblioteca

intentionem, & iurm in hoc, quod votum materiam suā faciā actū religionis iurm autē non. Quod autē iurm ordinatur ad verū, vt id quod est ad finem ordinatur in finē, in rñsione ad tertium patet, vbi dr, q iurans non ordinat iurm ad venerandum, aut diligendum eum, per quem iurat, sed ad aliquid aliud quod est necessarium præsenti vitę hoc autem constat esse certitudinē veri, quod iuro firmatur. Quod verò iurm nō ordinetur ad verum quod firmatur, vt finem, ex eo patet, q latria non rectè ordinatur in res humanas, vt finem, cum finis nobilior sit eo quod est ad finē, Neque. n. fas est diuinā reuerentiā humanæ veritati supponere.

¶ Ad hoc dubiū, dr quod i iuro concurrunt duo, alterum, vt exhibitum, s. diuina reuerentia, q Deū inuocando in testem exhibetur ipsi Deo: Alterum, vt expectatum, s. manifestatio veri, q vsiat, a Deo iurādo imploratur. Primum horum spectat ad ipsam essentiam iuramēti, vt patet ex hoc, q iurm est actus latriæ, vt in litera dicitur. Secundū autem spectat ad effectum ipsius, mediante tamen Deo: & simile est videre in oratione. ipsa namque oratio est actus latriæ. Protectio tamen ab hostib. circūstantibus in sylua per aliquam petitā, est effectus orationis diuina mediante ope. Et quemadmodum oratio ipsa ad Deum vt finem, ordinatur, & non ad rem humanam vt finē effectus sui orationis, puta, protegi, ordinatur ad rē humanam vt finē, ut puta, vitam corporalem: ita in proposito ipsum iuro: non ordinatur in verū qd firmatur vt finē, sed in Deum: effectus tū iuramenti, s. manifestari, ordinatur ad verum vt finem. Finis enim quare illud manifestatur est, vt certum esse cognoscatur. Oportet ergo

*Lib. 2. de suēstione fol. 4. ansi nē libri.

*Ar. 1. huius qst.

*Matt. 5. sup illud: ego autē dico non iurare oī no to. 9. Lib. 5. c. 3. dū refert opinionē Thaletis, tom. 3.

Concl. m

est actus religionis, sed latriæ.

¶ 2 Præt. Ad religionem ptinet cultū Deo offerre, ut * Tullius dicit, sed ille q iurat nihil deo offert, sed deū[a] iducit i testē. ergo iurar̄ ñ ē act[o] rligiōis, seu latrię.

¶ 3 Præt. Finis religionis seu latriæ est reuerētiā[b] Deo exhibere: hoc aūt nō est finis iuri, sed potius aliqd verbū cōfirmare. ergo iurare nō ē act[o] religiōis.

SED CONTRA est, qd dr Deu. 6. Dñm Deum tuum timebis, & ipsi soli seruies, ac per nomen illius iurabis: Loquitur autem ibi de seruitute latriæ. ergo iurare est actus latriæ.

RESP. Dicēdū, q sicut ex * dictis patet, ille qui iurat, inuocat diuinum testimoniū ad confirmādum ea, quæ dicit. Nihil aūt confirmatur, nisi p aliquid qd certius est, & potius: & ideò in hoc ipso q homo p Deū iurat, profitetur Deū potiorem, vtpote cuius veritas est indefectibilis, & cognitio vlis: & sic Deo aliquo modo reuerentiā exhibet. Vnde & Aps dicit ad Heb. 6. q hoies p maiores se iurant. Et * Hieron. dicit super Matth. q qui iurat, aut ueneratur, aut diligit eum, p quē iurat. Philos. ēt dicit in 1. Metaph. q iurm est honorabilissimū. Exhibere aūt reuerētiam Deo pertinet ad religionem, siue latriam: undè manifestum est, q iuramentum[m] est actus religionis, siue latrię.[n]

AD PRIMVM ergo dicēdū, q in iuro duo considerant̄, s. testimonium qd inducitur, & hoc est diuinum: & id super quo inducitur testimonium, vel qd facit necessitatem testimonii inducendi: & hoc est humanum. Pertinet ergo iuramentum ad religionem ratione primi, non autem ratione secundi.

AD II dicendum, q in hoc ipso, q aliquis assumit deum in testem per modum iuramenti, pfitetur eum maiorem, quod ptinet ad Dei reuerentiam: & sic aliquid offert Deo, scilicet reuerentiam, & honorem.

AD III dicendū, q oia quæ facimus, debemus in Dei reuerētiā facere: & ideò nihil phibet, si in hoc ipso, q intēdimus hoiem certificare, Deo reuerētiā exhibeamus. Sic. n. debemus aliquid in Dei reuerētiā facere vt ex hoc vtilitas pximis proueniat: quia ēt Deus operatur ad suā gloriā, & nostrā vtilitatē.

ARTICVLVS V.

Vtrum iuramentum sit appetendum, & frequentandum tamquàm utile, & bonum.

AD QVINTVM sic procedit̄. Vr̄ q iurm sit appetendū, & frequentandū tanq utile, & bonū. Sicut. n. uotū est actus latriæ, ita[a] & iurm: sed facere aliquid ex uoto est laudabilius, & magis meritoriū, quia uotū est actus latriæ, ut supra* dictū est. ergo pari rōne facere, uel dicere aliqd cū iuro, est laudabili[o]: & sic iurm est appetendum tāquàm per se bonum.

¶ 2 Præt. † Hier. dicit sup Matt. q q iurat, aut venerat̄,[b] aut diligit eū p quē iurat: sed uenerari, aut diligere Deū ē appetēdū tāquam p se bonū. ergo & iurm.

¶ 3 Præt. Iurm ordinat̄ ad cōfirmationē, l. seu certificationem: sed q homo confirmet suū dictū, bonū est. ergo iurm est appetendum tamquàm bonum.

SED CONTRA est, qd dr̄ Eccl. 23. Vir multū iurās, replebit̄ iniquitate, & † Aug. dicit in lib. de mēdacio, q pceptū dñi de phibitione iuri ad hoc positū est, ut q̄tū in te est, non affectes, vt quasi pro bono cū aliqua delectatione appetas iusiurandum.

RESPON. Dicēdū, q id qd nō q̄rit̄ nisi ad subueniendū alicui defectui, nō numerat̄ iter ea q sunt p se appetēda, sed iter ea, q sunt necessaria: sicut patet de medicina, q q̄rit̄ ad subueniēdū infirmitati. Iurm aūt q̄rit̄ ad subueniendū alicui defectui, quo. s. unus homo alteri discredit. Et ideò[m] iurm non est habendū inter ea q sunt p se appetenda, sed inter ea q sunt huic vitæ necessaria, quibus indebitè utitur quicunq; eis utitur ultrà terminos necessitatis.[n] Vnde * Aug. dicit in lib. de serm. Dñi in monte. Qui intelligit non in bonis, idest, per se appetendis, sed in necessarijs iurationem habendam, refrænet se quantum potest, ut non ea utatur, nisi necessitas cogat.

AD PRIMVM ergo dicendū, q alia rō est de uoto & iuro. Nā p uotū aliquid in Dei reuerentiā ordinamus: unde ex hoc ipso fit religionis actus, sed in iuro econuersò reuerentia diuini nois assumit̄ ad pmissio cōfirmationē. Et ideò illud qd iuramento confirmat̄, non pp hoc fit religionis act[o]: q a sm

cautum esse lectorē vbi inuenerit iurm ordinari, vel non ordinari ad veri cognitionē, v distinguat diximus. Pro intellectu tamen literæ sciendum, q de iuro ipso loquendo, vt author loquitur, dicendū est, q neutrum ad alterum ordinatur, vt si non. ita q nec iurm est finis veri quod firmatur, nec econtra. Et quod iurm nō sit finis, clarè patet in responsione ad primū s. articuli. Quòd ēt verum non sit finis iuri, habes in responsione ad 3. 4. articuli vbi habes, vt sicut Deus pp gloriā suā, & nostram vtilitatē operatur, ita nos iuramus pp diuinam reuerentiā, & gloriā, & vtilitatem humanum, & dr hoc reipsō dendo argumento, q finis religionis est Deus. iuramenti aūt confirmatio veri, tāquam si apertè diceretur, q iuramenti finis est Deus: confirmatio aūt veri, non est finis iuramenti, sed vtilitas ex iuramento prouenient, sicut patet in exēplo dato de operatione Dei, cuius finis est ipse. Vtilitas autem est bonum nostrum. Et merito sic dixit, quia licēt testis v sic videretur esse propter firmitatem veri ad qd affertur, excellentia tamen talis ac tantæ personæ, quæ Deus est, in infinitum eleuat inductionem testis, vt patet ex hoc, q inducere Deum ī testē est actus latriæ, q soli Deo exhiberi pōt. Ex hoc. n. prouenit, q veri certitudo non

Porrecta per totum. 485

Sup. q. 89. art. 5. cor. Et 1. 2. q. 107. ar. 2. cor. & ad 2. Et 3. di. 39. ar. 2. q. 1. Et Ps. 14. Et Ro. 1. lect. 5. 4 q. 88 ar. 5. & 6.

† Matt. 5. sup illud ego āt dico uobis nō iurare to. 9.

Concl. m

In lib. de mēdacio c. 15. circa medium to. 4.

*Lib. 1. c. 30. a medio, to. 4.

non finis, sed vtilitas est iuri. Vnde qn inuenies q iurm ordinat̄ ad verū, qd firmatur, vt litera dicit in rñsione ad secundū 5. ar. intellige de ordine honesti ad vtile, & nō de ordine vtilis ad honestū. Honesti. n. habet annexū vtile quasi effectū, & non habet vtile pro fine. Nec te perturbēt illa verba in eadē rñsione dicta, s. iurans non ordinat iurm ad venerandū, aut diligendū eū, per quem iurat. Hæc. n. intelliguntur sic. iurans nō ordinat absolutè iurm, sed venerandum, sed ordinat ex necessitate iurm ad venerādū. Ex hoc. n. sensu directè satisfit argumēto ex veneratione Dei inferenti appetibilitatē iuri. Si enim iurare esset Dei veneratio absolutè, appetendū esset. Si, vt patet, nō est veneratio Dei, nisi in necessitate, q si, Oportet vt tū aliqd certificare, tunc utimur honesta veneratione, & dilectione. Dei ad vtilitatem humanā, quam talis inuocatio nata est parere.

¶ Sed ad hoc circa hęc dubiū restat, An iuramentū, & uerū qd cōfirmatur, se habeāt vt forma, & materia: an aliquo alio modo, aut oino peraccidēs.

¶ Ad hoc dr, q ppriè loquēdo, nullū genus causæ & effectus ppriè inuenitur inter ea nisi efficiētis, eodē modo quo deprecās inter efficiētes causas computatur: ita tñ q causalitas iuri supra verū nō referatur ad verū in se, sed in sui certificatione. Qd ex hoc patet, q inuocās Deū in teste inuocat manifestatorē veri: est tñ quadā similitudine materiæ, & formę inter ea quo ad hoc, q iurm superueniat, & quasi adiacere intelligitur vero qd cōfirmatur: non tñ dr est ppriè materia, & forma, sicut tamē votū, & et promissum, qa materia est pp formā ut dictū est, q verū nō est pp iurm. Appellatur tñ verum qd cōfirmatur materia iuri vel pp dictam similitudinē, vel potius sicut materia agēti, circa qd. s. uersatur agēs: sicut materia orationis pro sanitate vocatur sanitas, & huiusmodi.

SVP. Q. LXXXIX. ART. VI.

D. Bo. 3. s. d. 39. q. 2. a. 2

IN art. 6 eiusdē q. dubiū occurrit An confirmare quod dr dicendo, In veritate, aut per fidem meam, & huiusmodi sit iurare. & est ratio dubij, instructio itinerantium, & correctio errantium.

¶ Ad hoc breuiter dr, q nihil horū est iurm, quicquid minus scientes scripserint. Et rō est, quia nō inuocat̄ in his testimoniū diuinum, sed humana adduntur adiectiua ad firmitatē. Cū. n. dr, In veritate sic est, nihil aliud dr, q vere sic est. Nec obstat, quia Deus veritas est. Nam licēt Deus sit ueritas, non tñ quicquid affirmat̄ de ueritate, affirmat̄ de Deo: quia ueritas cōmunior est q Deus. Qui aūt dicit, p fidē meā sic faciā, uel sic est nō de fide, q est uirtus theologica, sed de fide q est uirtus moralis, loquit̄, hoc est, fidelitate & pinde est acsi diceret, ita hoc faciā sicut sū fidelis in promissis, uel in dicēdo uerū. Seipsū ergo affert i testē, nō Deū. Sicut reges pmittētes in fide regia, nō iurāt p hoc, sed propriā fidelitatē excellentem, qualis debet in rege esse afferunt ad confirmādū ut sic seipsos inducāt in testes, nō Deū. Et ēl sic de similibus, puta, dicere, Ad fidē bonā &c. sic est, aut sic faciā. Sēper nāque de fidelitate est sermo: quia sermonū ueritas fidelitati innititur, nō fidei, quæ est uirtus theologica: & uerba secundū subiectā materiā intelligēda sūt. Hæc aūt debēt p se intelligi, nō pacedēte: quia si ille putat, q dicere ista sit iurare, & dicit pēdulubio, ex intētione sua iurat ille, non ex ui uerborum.

SVP. Q. LXXXIX. ART. VII.

D. Bo. 3. s. d. 39. q. 2. a. 3 Th. a. 3. s. d. 39. q. 1. a. 2

IN ar. 7 eiusdē q. duo occurrunt dubia.

finē morales act[o] spēs sortiunt̄.

AD II. dicēdū, q ille q iurat, vtit̄ qdē veneratione, aut dilectiōe ei[o] p quē iurat, ñ aūt ordinat iurm ad vēerādū, aut diligēdū eū p quē iurat, sed aliqd aliud qd ē necessariū p̄sēti uitę.

AD III. dicēdū, q sicut medicina est vtilis ad sanandū, & tñ quātò magis ē virtuosior, tāto mai[o] nocumētū iducit, si nō debitè sumat̄: ita ēt iurm vtile qdē est ad cōfirmationē, tñ quāto ē magis venerādū, tanto est magis piculosū, nisi debite inducatur: q a vt dr Eccl. 23. Si frustrauerit, i. decepe rit fratrē, delictū ipsi[o] supra ipsum erit. Et si dissimulauerit, quasi p simulationē iurādo falsum, delinquit dupliciter: q a. s. simulata ęqtas est duplex iniqtas: & si in vanū iurauerit, id est, sine debita causa, & necessitate, non iustificabitur.

ARTICVLVS VI.

Vtrum liceat per creaturas iurare.

AD SEXTVM sic pcedit̄. Vr̄ q nō liceat p creaturas iurare. Dr̄. n. Matt. 5. Ego dico vobis ñ iurare oino,[h] neq; p cęlū, neque p terra, neq; p Hierosolymā, neq; p caput tuū. qd exponēs * Hiero. dicit. Considera, q hic saluator ñ p Deū iurare phibuit, sed p cęlū, & terra &c.

¶ 2 Præ. Pęna nō debet̄ nisi culpæ: sed iurati[h] p creaturas adhibet̄ pęna. dr̄. n. † 22. quæst. 1. Clericū p creaturā iurātē acerrimè obiurgādū, si p̄stiterit in vitio, excōmunicādū placuit. ergo illicitū est per creaturas iurare.

¶ 3 Præ. Iurm est[n] actus latrię, sicut * dictū est: sed cult[o] latrię nō debet̄ alicui creaturæ, vt patet Rom. 1. ergo non licet iurare per aliquam creaturam.

SED CONTRA est, q Ioseph iurauit p salutē Pharaonis, vt legit Gene. 42. Ex cōsuetudine etiā iuratur per Euagelium, & per reliquias, & per sanctos.

RESP. Dicēdū, q sicut supra * dictū est, duplex est iurm. Vnū qdē, qd fit p simplicē cōtestationē, inquātū. s. testimoniū Dei inuocat̄: & hoc iurm innitit̄ diuinæ veritati, sicut & fides. Fides aūt est p se qdē, & principaliter de Deo, q est ipsa veritas: secūdario aūt ē de creaturis, in qbus veritas Dei relucet, vt supra habitū ē. Et similiter[m] iurm principaliter refertur ad ipsum Deū, cuius testimoniū inuocat̄: secūdario aūt assumunt̄ ad iurm aliquæ creaturæ non ßm se, sed inquantū in eis diuina veritas manifestat̄.[n] Sicut iuramus per Euāgeliū, i. per Deū, cuius veritas i Euāg. manifestat̄: & p sctōs q hāc veritatē crediderūt, & obseruauerūt. Alius aūt mod[o] iurādi est p execrationē: & in * hoc iuro inducit̄ creatura aliqua, ut in qua diuinū iudiciū exerceatur.[l] Et sic solet hō iurare p caput suū, aut p filiū suū, aut p aliquā aliā rē, quā diligit. Sicut & Apłus iurauit 2. ad Cor. 1. dicēs. Ego testē Deū inuoco in aīam meā. Quòd aūt Ioseph p salutē Pharaonis iurauit, vtroq; mō intelligi pōt vel p modū execrationis, quasi salutē Pharaonis obligauerit Deo: vel p modū cōtestōnis, quasi cōtestādo veritatē diuinę iustitię, ad cui[o] executionē pricipes terrę cōstituūt.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q Dñs phibuit iurare p creaturas, ita q eis adhibeat reuerētia diuina. Vñ * Hier. ibidē subdit, q Iudæi p angelos &c. h mōi iurātes, creaturas venerabāt Dei honore. Et eadē rōne punit̄ ßm canones, cleric[o] p creaturā iurās, q ad blasphemiā infidelitatis ptinet. Vnde in * sequēti capit. dr̄. Si quis per capillū Dei, vel caput iurauerit, vel alio modo blasphemia cōtra Deū vlus fuerit, si in ecclesiastico ordine est, deponatur. Et per hoc patet responsio ad Secundum.

AD III. dicēdū, q cultus latriæ adhibet̄ ei, cuius testimoniū iurādo inuocat̄. & iō pcipit Exo. 23. Per nomē externorū deorū nō iurabitis. Nō aūt exhibetur cultus latriæ creaturis, quæ in iuramento assumuntur, secundùm modos prædictos.

ARTICVLVS VII.

Vtrum iuramentum habeat vim obligandi.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd iuramentum non habeat

Porrecta per totum. 486

4. dist. 39. ar. 2. & in expo. lit. Et Heb. 6. lect. 4.

* Super illud Matt. 5. Ego dico vobis non iurare to. 6.

† 22. q. 1. c. Clericū.

* Ar. 4. huius quæst.

* Ar. 5. ad 3 argum.

Concl. m

Conclu. p

* loco citato in ar.

* 22. q. 1. ca. Si quis per capillum.

Porrecta per totum. 487

3. dist. 39. ar. 3. Et 3. & 4. dist. 39. ar. 1. ad 4. Et quolib. 1. ar. 14 & quo. 5. ar. 27 & quo 12. ar. 22.

vim obligandi. Inducit.n.iufm ad confirmandum veritatem eius,qđ dr: sed qñ aliquis dicit aliqd de futuro, verum dicit, etiã si non eueniat qđ dicit: sicut Paulus,quãmuis non iuerit Corinthum, sicut dixerat,non tñ est mentitus,vt patet.2. Corin.1. ergo vr quod iuramentum non sit obligatorium.

¶ 2 Præt.[h] Virtus nõ est virtuti cõtraria, vt dr in * Prędicamẽtis, sed iufm est actus virtutis, vt † dictum est.Qñq; autẽ esset contra virtutẽ, aut in aliquod eius impedimentũ, si qs seruaret id qđ iurauit, sicut cum aliquis iurat se facere aliqđ peccatũ, vel cũ iurat desistere ab aliquo opere virtutis. ergo iufm non est semper[h] obligatoriũ.

¶ 3 Præt. Qñq; aliquis inuitus cõpellitur ad hoc, q sub iuro aliquid promittat: sed tales à iuri nexibus sũt per Romanos Pontifices absoluti, vt habet * extra,de iureiur.c. Verũm, i ea quæst.&c.ergo iuramentũ non [h] semper est obligatorium.[h]

¶ 4 Prę. Nullus põt obligari ad duo opposita: sed qñque oppositũ est qđ intẽdit iurans, & qđ intẽdit ille, cui iufm pręstatur. ergo iuramentum non potest esse semper obligatorium.

SED CONTRA est, quod dicitur Matth. 5. Reddas Domino iuramenta tua.

RESPON. Dicendũ, q obligõ referi ad aliquid,qđ est faciendũ,uel dimittendũ. Vnde nõ vr respicere iufm assertoriũ,quod est de psenti,uel de pterito. Neque ẽt iufm de his, q sunt p alias causas fienda: sicut si quis iuro assereret, q cras pluuia eẽt futura, sed solũ i his q sunt fiẽda p illũ q iurat. Sicut aũt iufm assertoriũ,qđ ẽ de pterito,vel de psenti,dẽt hre ueritatẽ,ita ẽt & iufm de his q sunt fiẽda a nobis in futurũ. Et iõ[m] utrunq; iufm hẽt qda obligationem,diuersimodẽ tñ:[n] qa i iuro,qđ ẽ de pterito,vel psenti,obligõ est nõ respũ rei, q iã fuit, uel est, sed respũ ipsius actus iurãdi, ut s iu ret id qđ iã uerũ est,uel fuit.Sed in iuro,qđ pstatur de his, q sũt fienda a nobis, obligatio cadit

---

dubia quotidiana.Primũ est.An iufm promissoriũ de minimis sit obligatoriũ. Et est ratio dubij, quia votũ de minimo bono supererogationis,puta, dicendi hęc verba, Aue Maria, est obligatorium. ergo pari ratione iuramentum. In oppositum autem est,quia in omni genere, modicum pro nihilo reputatur.

¶ Secundũ dubiũ est, An hoies se inuicẽ p uenientes honore,iurãtes se nõ processuros in [illegible], ad hoc vt [illegible] alter procedat in exitu, vt quotidie sit, tenẽtur seruare hec iura. Et est rõ dubij, qa possũt seruari absq; hoc,q vergant in peiorẽ exitũ. In oppositum est,q illa iura nõ sũt vũ tali imobilitate animi,vt velint oĩno hęc seruare, vt patet ex hoc,q faciunt factum oppositum.

¶ Ad primũ dubium dicitur q proculdubio iuramentũ promissoriũ de quocũq; minimo ope virtutis est obligatoriũ, sed an obliget ad mortale si non seruetur, non vsquequaq; patet, propter rationes allatas hinc inde. Quibusdã nãq; vr, q periuriũ huiusmodi sit veniale propter dictam rationẽ, quia.s.modicum pro nihilo reputatur: vt si mater, quę iurauit verberare filiũ, aut dare pomũ, & huiusmodi,nõ seruauit,venialiter tñ peccasse dr. Et firmatur ratio, qa videmus in præceptorũ obseruatione sic esse, q transgressio in minimis nõ est mortalis, vt patet in præceptis iustitiæ de nõ auferẽdo,& de nõ detinẽdo alienũ inuito dño. Constat n.q. minima auferens,aut detinens, nõ nisi venialiter peccat, propter imperfectionẽ actus, quãuis furtum, & detentio alieni sit peccatum mortale ex suo genere, sicut periuriũ: sed si perspicaciter intueamur,apparebit q malè applicat hoc principiũ ad ppositũ.Modicũ nãq; siue parũ relatiuẽ,cũ dicatur ad aliqd, respectu cuius est modicũ,aut parũ,tunc pro nihilo haberi intelligẽdũ est, qñ vt pars, aut quasi pars alterius respicitur: qñ verò vt totũ quoddã secundũ se sumitur, tunc non modici, sed totius habet rationẽ. verbi gratia. Vouet qs dicere die Dñico Psalteriũ, si dicẽdo omittit vnũ versum,non est reus fracti voti, qa modicũ pro nihilo reputatur: at si solũ vouisset dicere vnũ versum, & omisisset illũ, esset proculdubio reus fracti voti. Vbi manifestè vides,q vnus versiculus diuersimodè cadẽs sub præcepto diuino de seruãdis votis, vt pars modica & quoddã totũ diuersimodè cadit sub obligatione. Nã ad illũ versum, vt modicã partẽ,non obligatur nisi sub peccato veniali pp imperfectionẽ actus: qa modicũ pro nihilo reputatur. Ad eundẽ verò versum vt totũ,obligatur sub peccato mortali: hẽt.n.rationẽ perfecti actus.

¶ Inspice igitur conuenientiã, & differentiã præceptorum naturalium,& diuinorũ,cum præceptis ẽt naturæ, & Dei de votis & iuramẽtis seruandis. Conueniẽtiã qdẽ in hoc, q si uoto hanc de aliquo toto,sicut pcepta dãtur de generibus,quasi de aliquibus totis,puta,de nõ auferendo alienum. (Hoc.n.qđ dico alienũ,habet rationẽ cuiusdã totius) constat,q transgressor totius peccat mortaliter,& transgressor in parte modica peccat uenialiter. Et ratio iã dicta est, quia transgressio totius habet rationẽ actus perfecti: transgressio uerò minimæ partis habet rationẽ actus imperfecti. Nec refert quoad hanc conuenientiæ rationẽ,an quantitas illius totius sit parua,uel magna in se. Formalis nãq; ratio consistit in hoc,q hic transgressio totius sub præcepto cadentis. Differentia autem in hoc, q præcepta naturæ, & Dei ex se non sunt determinata uniuersaliter ad minimas res, sed ad genera rerum ut patet discurrendo per præcepta charitatis,religionis, iustitiæ, fortitudinis, tẽperantiæ. Et propterea in eis modicũ in se, etiã si seorsum fiat, pro nihilo reputatur, ut patet de accipiẽte alienũ pomum. Sed præcepta de uotis,& iuris seruandis, quia à nobis uoto, uel iuro determinantur, res etiam paruæ in se,ideò obligant ad minimas eleemosynæ, liberalitatis,charitatis, aliarumq; uirtutum actiones, qñ seorsum,& per se sunt promissæ. Nostra nãq; determinatio ad hoc minimum ut quoddã totum, substernit diuini præcepti uinculo hoc minimum, ac si præceptum de hoc minimo factum esset. Vnde patet & q uouens dicere Aue Maria, aut dare pro eleemosyna potum aquæ frigidæ, tenetur sub mortali, & similiter iurans quodcunq; uirtuosum quantumcunq; minimum. Cuius etiã signum est, q sacri canones cogunt ad soluendas usuras iura

tas,vt patet in c.Debitores,extra,de iureiurãdo: q tñ actus minimum hẽt de virtute,eũ qs non eget amplius vsurarioq qui illi.s. vsurario nõ tenetur,& sui vtilitati iã cõsuluit: & q nihil obstat illa regula, Modicũ pro nihilo reputatur. Quod autẽ refertur de iuramẽto matrũ circa verberationẽ filiorũ, non ex paruitate pmissi boni, s. correctionis paruæ, sed aliũde iudicãdũ est, s. vel ex obiecto, qa s. huiusmodi iura cõiter fiunt ex passione iracũdiæ, & verberatio sub rõne paruæ vindictę,magis q correptionis præsentatur mulieri præsẽti, quæ facilè agit passionibus: cuius signũ est, q si in eodẽ curaret filius,& mater nõ esset irata, nõ promitteret punire illũ. Et sic huiusmodi punitio promittitur sub ratione mali venialis, ac per hoc non tenetur seruare qn sic est. Secus autẽ esset, si ut bonũ correptionis promitteret,quãuis ex ira. Vel iudicandũ est ex cõmutatione in melius. Qñ n. bonum correptionis promiserit, si tñ melius est post pacatam domum patere,ne fletus cõturbet domum, cõmutatur iufm in melius: sicut Dauid iufm, quo punire Nabal promiserat, mutauit in melius, indulgendo. Et quia alterum horum cõiter accidit in huiusmodi,ideo cõiter non nisi uenialiter peccant,non puniendo ut iurauerant. Cũ autẽ facilè iurat quis dare pomum puero ad alliciendum,nisi puer alliciatur, nõ tenetur, sicut in cæteris conditionatis iuramentis: allecto tñ tenetur ob iusiurandum, & sibi imputet,q in his minimis non uereatur Deum testem inducere. Vbi tamen cessaret ratio actus uirtuosi, puta, quia importunus iam esset, si daret post huiusmodi minima, non teneretur:quoniam iuramentum ad nihil obligat imprudens.

¶ Ad secundũ aũt dubium dicitur,q in huiusmodi actibus in quibus de nullius agitur præiudicio, sed potius de honoris afo, ac singus,cõsideranda sunt duo. Primo,pia intentio iurãtis, qa,s.sic iurando non intendit oĩno sic facere, sed cũ grano salis,s. quantum ex se est. Sicut Petrus cũ dixit Christo, Nõ lauabis mihi pedes in ęternũ,intẽdebat quãtum ex se erat. & hãc intentionem manifestat,q statim ad uoluntatẽ alterius facit oppositũ: & sic nec iurãdo, nec faciẽdo oppositũ, deest iuro ueritas. Secundò, actus qualitas,quia.s.iurat in hmoi quis sæpe de actu,qui est in potestate alterius,puta,nõ uenies mecũ, nõ transibis hoc ostiũ, & hmoi. Hæc.n.licet pie interpretãda sint,s.quantum est ex parte iurantis,in ueritate tñ indiscreta sunt iuramenta. Et propterea sic iurans communiter peccat uenialiter pp indiscretionẽ. Faciendo tñ oppositum, periurus non est: quia non facit contra intentionẽ implicitã, & cõmuniter cognitã in huiusmodi.

¶ In eodẽ ar.7.eiusdẽ quæst.89.in responsione ad primum,nota diligenter, q iufm promissorium exigit duplicẽ ueritatẽ, Alterã,in qua conuenit cum assertorio,ut.s.dicat uerum, hoc est,ut habeat ppositum adimplendi qđ promittit, qñ promittendo hoc dicit:q promissio uera includit ppositum adimplendi. Alteram, in qua differt ab assertorio, ut scilicet faciat esse uerũ qđ promittit. Et sicut habet duplicem ueritatẽ,ita habet duplicem obligationem, alteram cadentem super ipso actu iurandi, ut.s.iuret esse uerum,ut in animo promittit. & in hac communicat cum assertorio iuramento: alteram cadentem super rem, quæ implenda iuratur, ut scilicet faciat sic esse tempore quo tenetur. Et quoniam prima ueritas, & prima obligatio indispensabilis est, nec refert in quacũq; materia sit, quoniam spectat ad ipsum actum iurandi, ideo non minus quoad hoc,q est eadem re peccatum mortale, tenetur homo in quacunque etiam minima materia,& indifferenti, & iniqua, dicere ueritatẽ in promissorio iuramento,quã in assertorio: quãuis peccet iurãdo promissionem iniquam cum animo faciẽdi ex alio capite, s.ex iniustitia, & iniquitate perpetrandi malum. Et hæc benè pspice, & applica: qñ hinc habes, q quicunq; iurat se aliquid facturum non animo faciendi, peccat mortaliter, utpotè uiolans iuramentum inquantum est assertorium su[illegible]

¶ In responsione ad secundum eiusdem tertij articuli, dubium occurrit, quantum peccet iurans se non facturum aliquod bonũ,qđ facere non tenetur: quia ponit obicem Spiritui sancto.

¶ Ad hoc dicitur,quòd non peccat nisi uenialiter,nisi adeò pertinaciter

*Lib.2.Topico. c.3. & in c. de oppositis tom. 1.

†Ar.4.huius quæst.

*In Decr. li.2.tit.24 c.15.

tinaciter iuraret,vt etiam in articulo necessitatis iuraret se nõ facturum: nam proculdubio peccaret mortaliter sic iurando, vt in c.Archidiaconum,dist.83.de illo dr,qui iurauit se nunq; fore epm. Hoc enim est contra debitum obedientiæ,vel charitatis, quod necessitatis non supererogationis est. Si tñ iufm illud criminosum cẽsendũ est, ad qđ textus series non ducit quia põt dici,q Gregorius voluit illũ licitè iurare, quantum ex se erat, asserẽs, sed seruare iufm, & non cogere illũ nulla necessitate existente. Et q non peccet nisi venialiter, patet ex hoc q si quis iurat committere peccatũ veniale, puta dicere verbũ ociosum, non nisi uenialiter peccat iurando. Et tñ constat, q multò plus obicẽ ponit Spiritui sancto,qui iurat peccare uenialiter, q nõ facere bonum, ad quod non tenetur: quia plus repugnat gratiæ firmitas ad faciendum malum, quàm ad non faciendũ bonum, quantumcumque magnum, supererogationis.

¶ In responsione ad tertium dubium occurrit circa obligationẽ in foro conscientiæ, tum quia falsum vr q in promissorio iuro sit duplex obligatio, vna homini,altera Deo. Nam si esset duplex obligatio, non possem ego relaxare iuramentũ mihi pro me factum. Et tenet sequela,quia ego possum relaxare alicui obligationem, qua mihi tenetur, non qua Deo tenetur.

¶ Et cõfirmatur,qa sequeretur in pposito,q latro qui coegit ad iurandũ,non posset relaxare tale iufm: quod patet esse falsum.

¶ Et confirmatur rursus,quia sequeretur q Ecclesia aut fauet periuria, aut malè relaxaret huiusmodi iuramenta. Probatur sequela. Nam ecclesia aut facit hæc iura ipso iure irrita,aut irritanda in foro conscientiæ,ex quo in foro iudiciali non admittit illa tanq̃ valida. Si fecit irrita, ergo non ligant in foro conscientiæ. Et si ligant in foro conscientiæ,ergo non sunt ipso iure irrita, & consequenter Ecclesia iudicando eum, qui coactè iurauit,non implere, fouet periuria nõ occulta ipsi Ecclesiæ. Si aũt censet esse relaxanda,cum nulla superueniat causa,& iuramentum obliget coram Deo, quo absque commutatione & causa noua Ecclesia relaxat ius Deo quæsitum, non apparet. Et qñ constat,q Ecclesia alterum horum facit, vt ẽt in litera dr, & hi extra,de his quæ vi,metusue. c. Abbas, & de iureiurando. c.Verũ.& 15.q.4.in pluribus ca. Tum quia in iuramento coactõ non saluatur materia iuramenti, ac p hoc non obligat coram Deo. Et q non saluetur materia iufi,probatur. Nam materia iuri promissorij est ipsa materia promissionis, ut puta, pecuniã, dare pecuniã &c. Promissionis aũt materia nõ est nisi actus virtutis: qm quicquid operis extra actum virtutis est, aut pctũ, aut indifferens est. Et constat,q peccata non põt promitti. neque indifferentia, salua eorum indifferentia,qa esset promittere otiosa, ac p hoc uenialia. Materia igitur iuri promissorij in hoc differt a materia uoti, q propria materia uoti est virtutis actus ad supererogationem spectãs: iuri aũt promissorij est virtutis actus quicũq;. Vnde arguitur sic in proposito. In iuro coacto non promittitur aliquis uirtutis actus. ergo nõ obligat in foro conscientiæ. Declaratur antecedens. Ioannes coactus promittit Petro latroni inuasori & c. dare centum ducatos. Ille actus,qui est dare Petro centum, non est actus virtutis,qa nõ iustitiæ, ut patet, ex hoc q cessante iuro non tenetur, quantumcumq; coactè promisisset. Deficit n quidem iõ debiti, sine qua non potest intelligi actus iustitiæ, cuius est unicuiq; dare debitũ. Nec liberalitatis,quia non donat ut patet ex hoc,q põt repetere. Nec fidei,quia,ut in litera dr,cum fio illata à latrone soluta obligationẽ, vt.s.ille teneatur dare et qđ promisit,ac p hoc actus ille non est de necessitate fidei. Sed nec ad superstitatiuã spectans: quia dare bona sua indignis, speciẽ mali habet. Scriptũ est aũt Ab omni specie mali abstinete vos. Nec põt dici, q dare illos centum est actus religionis pp reuerendum ad iuramentum, tum quia materia iuramenti debet esse actus uirtutis præsuppositus iuramento, & non fieri actus uirtutis ex iuramento, ut patet de materia uoti iam quia, auth ponendo differentiam inter uotum & iuramentum in responsione ad primum 3 ar. huius quæst. explicitè docet,q illud qđ iuramento confirmatur, non propter hoc fit religionis actus.

¶ Et confirmatur,qa talis exhibitio cẽtũ,sed nociua spiritualiter recipienti, tũ qa recipiẽdo peccat, & quis paratus, adiungendo tũ actũ exterioris receptionis,fit peior: tum quia recipiendo redditur difficilior ad reditũ in uiã salutis,quãtò difficilius est restituere receptum, q solũmodo pentiere.

¶ Resp. Materia iuri promissorij non est materia iuri immediatè, sed mediante pmissione. Nã iurm promissorium, promissionis est confirmatio. Q hciunq; aũt extrema iungunt p medii, cessante medio cessat coniũctio extremorũ. Deficiente ergo promissione definit eius materia esse materia iuri sed in proposito definit promissio,quia,vt in litera dr, promissio non obligat. ergo iuramenti materia desinit,& consequenter iuramentum non obligat.

¶ Et confirmatur hæc rõ,quia uidemus q iufm sequit vim pmissionis. Nã si promissio est mali ut nocum,aut inutilis, aut impeditiua maioris boni,aut præiudicialis alteri,qa pmissio non obligat,iufm non obligat,qñ promissio obligat, iufm obligat.

¶ Et confirmatur,quia sicut confirmatio dat nihil dat, sed firmat datum: ita confirmatio promissi nõ promittit, sed est firmitas promissi. Ac per hoc quemadmodum si donatio fuisset inualida, confirmatio non faceret eam ualidam: ita si promissio sit inualida, iuramentum confirmatorium non facit esse ualidam,& sic sequitur idem quod prius.

¶ Ad euidentiam huius qõ. sciendum est, q iura coacta, seu ex metu,ex triplici capite põt considerari, s. ex parte iurantis,& ex parte cogentis,& ex parte materiæ. Et si considerentur ex parte iurantis, obligatoria inueniuntur: quia non est ibi violẽtia simpliciter,sed mixta,q vt dr in 3.Eth. licẽt habeat aliqd de inuolũtario,simpliciter tñ uoluntarium oibus consideratis, ut patet de proijciente merces in mare tpe tempestatis: nec in hoc aliqua est difficultas. Si uerò consideretur ex parte cogentis, non fiunt obligatoria: qm iniustè cogendo non meretur sibi obseruari iuramentum,ad qđ coegit sicut nec simplicẽ promissionẽ, ad quã coegit. Si aũt cõsideretur ex parte materiæ, tunc oportet sedm subiectam materiã dicere. Sin. materia est actus uirtutis, iufm est obligatorium. Et si materia non est actus uirtutis, iufm non est obligatorium, quia uergeret in deteriorem exitum: qm actus iuri promissiui oportet q sit licitus, ac per hoc bonus moraliter in indiuiduo, cũ non detur indifferens in indiuiduo. Et si non caret in indiuiduo necessitate, aut pia utilitate, otiosus, ac p hoc nõ licitus est. Cũ aũt actus bonus moraliter, alicuius uirtutis est actus: q qm virtus est, q bonum reddit habentẽ, & actũ eius bonum, ut dr 2.Eth. Qñ ergo actus qui materia est iuri,nõ est actus virtutis, iufm vergit in deteriorem exitum: quia obligaret ad actum otiosum saltẽ. Et quia hæc sola causa sufficit ad iterum soluendã iufm, & cõñ est tam coactus, q spontaneus, iufm, ideò pensanda est. Et vt in proposito casu examinetur materia, quia cõiter huiusmodi iura coacta fiunt de actu, qui est redemptionis vexationis propriæ, vt in casu proposito, in eo latro promittit centum ducatos pro uita sua &c. ideò sciendum est,q in huiusmodi promissionibus non cadit sub promissione donare latroni,aut vsurario, & huiusmodi centum: sed solũ exhibere ex animo actu in illius potestate, centũ: qm hoc sufficit ad redemptionẽ vexationis. Ille.n. actus, qui est exhibere centũ latroni,aut usurario,nullius uirtutis est actus, nisi ordinetur ad redemptionem. Et si sit redimit vexationem alterius, est actus misericordiæ: si propriam,est charitatis, cuius est uelle unicuique bonũ,quod ex remouendo vexationem propriã sit, dum minus damnũ maiori damno præponitur. Q ñ actus iste,qui est exhibere centũ latroni,uel usurario, licet ut materialiter ad redemptionẽ sit [illegible], ut tñ exigit ab agente sub forma redemptionis,sit actus sanctus. Et propter ea iuro alligatus ad redemptionem vexationis suæ,uel alterius, tenetur adimplere, non propter illum cui exhibetur, sed propter uinculum ad virtutis actum. Propter quod dicitur extra, de iureiur. c. Debitores, q qui iurauit soluere usuras,cogendus est ad soluendum.

¶ Sed nunc duo insurgunt dubia.

Conel.[m]

¶ Primum est, quia secundum hoc obligatio ad soluendū est, p quantū ille actus induit formam redemptionis. Et ex hoc sequeretur, q postquam homo euasit periculum vexationis, non tenetur soluere redemptionem promissam tam iuro praeteritae vexationis, v.g. Ioannes est iniuste captiuus, & occidendus, nisi det centum, promittit sub iuro detentori, dare illi centum si eum liberet. Liberatur sub hac fide, & redit ad partes proprias vbi nō timet amplius vexari. Nunquid tenebitur dare centum.

¶ Quia ista solutio si fiat, non erit redemptio vexationis, quia vexatio praeterita non est vexatio, sicut nec hō mortuus est hō.

¶ Secundū dubium est. Quare simplex promissio redemptionis non obliget, & iurm obligat, cum vtriusq; materia actus virtutis sit vnus & idem.

econtrà super rem, quā aliquis iuro firmauit. Tenet. n. aliquis, vt faciat verū esse id qđ iurauit, alioquin deest veritas iuro. Si āt est talis res, q in eius potestate non fuit, deest iuro discretionis iudicium: nisi forte qđ erat ei possibile, q iurauit, reddat ei ī-possibile p aliquem euentum, puta, cum aliquis iurat se pecuniam soluturum, quę ei postmodum vi, uel furto subtrahitur. Tunc enim vī excusatus esse à faciendo quod iurauit, licèt teneāt facere qđ ī se est, sicut * ēt supra, circa obligationē uoti diximus. Si uerò sit quidē possibile fieri, sed nō dēat, uel q a est p se malū, uel q a est boni impeditiuū, tūc iuro deest iustitia. Et iō iurm nō est seruādū in eo casu, quo est peccatū, uel boni īpeditiuū: sm.n. Aug. vtrumq; eorū uergit in deteriorē exitum. Sic ergo dicendū est, q quicunq; iurat aliquid se factūrū, obligāt ad id faciendū ad hoc q ueritas impleatur, si tamen alij duo comites adsint, scilicet, iudicium, & iustitia.

*q. praeced. ar. 3. ad 2.

¶ Ad primū horū pōt prima facie dici, q quia cessante vexatione cessat redēptio illius, & cessante forma redēptionis abactu exhibendi centū, actus ille illicitus est, quia hēt spēm mali, quia nociuus spiritualiter proximo multipliciter, & quia prodigalitatis actus est expendere qū, & quare non oportet, cōsequēter iurm non obligat. Et q iura, & doctores, dum dicunt q iura ista obligant, intelligi debent stante forma redemptionis, ita q quamdiu actus iuratus habet rōnem redemptionis, tamdiu obligatur iste ex iuro: cum aūt non habet rōnē redemptionis, nō tenetur: quia actus ille non est materia iuri, nisi sub illa forma. Et propterea quousq; cessauit vexatio, & periculum, non obligatur amplius. Hoc tñ dictum, licēt sit verum quo ad Maiorem, s. quòd cessante forma redemptionis, cessat materia talis iuramenti, falsum tamen subsumit, s. quod exhibitio ista non fiat sub forma redēptionis. Tum quia actus fit sub forma qua iuratus est: constat autem quòd est iuratus sub forma redemptionis: ergo exercetur, quandocunque exerceatur, sub forma redemptionis inchoatae in iuro, consumandae in exhibitione, & cum dicitur, Vexatio non est, ac per hoc non pōt redimi, dicendum est, q quia vexatio fuit, & redemptio est iam inchoata olim q n erat vexatio, dum iuramento promissa est, ideò conceditur quòd ille actus non habet nouam formam redēptionis, sed antiquā, sub qua cō summandus est. Haec.n. rō concludit, q non est noua redemptio, sed non q non sit actus sub inchoata iam iurando redēptionis forma: Tum quia iurm huiusmodi promissionibus ideo exigitur, & apponitur, vt Deus ipse inuocatus in testem consummandae promissionis habeatur veluti fideiussor: alioquin nec detentor, nec vsurarius relinqueret promissorem sub sola iuramenti fide absq; pignore, & alia fideiussione, quod, vel quam oporteat promissorem illū redimere. Vnde sicut iniuria fieret fideiussori hoi, si non adimpleretur promissum: ita iniuria fit Deo, si non impleretur promissum. Et hoc sacris canonibus consonat, & communi proborum hominum conceptioni, qua perfidus aestimaretur, qui huiusmodi promissa per nomen Domini, non adimpleret.

¶ Ad secundum verò dubium dicitur, q quia promissio homini sit non in quantum actus virtutis, sed sub ratione vtilis, quis debeat virtutis esse ille actus vtilis illi, cui promittitur, & actus redemptionis non est vtilis secundum veritatem illi cui promittitur, ideò promissio non obligat illi siuè sit coacta, siuè non. Et de coacta quidem habetur in litera: de non coacta habetur in d. c. Debitores, vbi dicitur, quod licèt promiserint soluere vsuras, non tamen sunt cogendi ad hoc, nisi iurauerint. Iuramentum verò promissorium, quia respicit actum sub ratione boni & veri, hoc est, vt bonum quod iuratur, fiat verum in executione, ideo obligat ad actum redemptionis, qui est bonus vt exit ab agente, quamuis sit malus in recipiente.

¶ Ex his ergo ad principalem quaestionem dicitur, quòd iura promissoria tam coacta, quam voluntaria, si habent materiam bonā moraliter, obligant in foro conscientiae. Et ratio est, quia seruata non declinant in peiorem exitum. Vnde quo ad obligationem in foro conscientiae non est recurrendum ad voluntarium nullum, vel purum, sed ad materiam, ut declaratum est.

¶ An autem sit differentia inter iura, iurata in hoc, quòd facta metu cadente in constantem, obligent ad ueniale tantū, sine autem tali metu obligant ad mortale, quidā in dubium vertunt, vt Pan. in c. Si vero. extra, de iureiurando. Nec desunt tenentes talem differentiam pro uera: quia, extra, de iureiurando. c. Verum, dicitur, quòd tales si non seruauerint iuramenta, non ob hoc sunt tamquàm pro mortali crimine puniendi.

¶ Sed hi grauiter errant. quia iurm obligatorium obligat de praecepto: & uoluntas coacta est uoluntas sufficiens ad vinculum peccati mortalis. & hoc tenet expressè Pan. ibidem. Verba autem illius Decretalis ponitis sūt contra istos, si rectè inspiciantur: quia ibi di. q non est dicēdū istis vt non seruent, nedeum eis materia deierandi: deierarēt ergo non seruando. Quod autem subditur, q non sunt tamquàm pro mortali puniendi, ad iudiciū praesentis clementiae spectat, non ad diuinae animaduersionis iudicium, quod non subest Rationi canonici iuris. Communicant ergo omnia promissoria iura in hoc, q si habent actum virtutis pro materia, obligant ad mortale in foro conscientiae.

*Hī 22. q. 4. c. Si aliquid. & c. inter cętera.

Concl.

¶ Ad primam aūt obiectionem dī, quòd sequela non ualet, sed procedit ex malo intellectu literae. Potest si quidem habere duplicem sensum. Primus est, vt in iuramento promissorio sit vel sit duplex promissio super eadem materia, vna homini, altera Deo exhibita. Et hic sensus est falsus: & tamen iuxta hunc sensum procedit obiectio cum prima confirmatione. Clarū quippè est, q si promissio est facta duobus hominibus, vnus eorūm non potest remittere ius alterius, quantò minus homo potest relaxare ius Dei. Alter sensus est, quòd sunt duae obligationes, hoc est, duae rationes vnius obligationis, scilicet iurm, & promissio facta coactori. Et hic est verus & intētus sensus literae, & vt patet, est absq; obscuritate aliqua verus. Et quia iurm obligat iurantem vt reddat Deo sua iura. & promissio obligat vt reddat hoi cui promisit: ideò duae dictae sunt obligationes ex duplici capite, Deo. s. & homine. Iuxta hunc autem sensum non tenēt sequela: quia, vt in litera dī, iurm seruasse intelligitur, qui de mihi propter me promisso, fecit quod ego nolui. Nec oportet sollicitum te esse de actu uirtutis promisso non seruato: quia ex quo mihi satisfactum est, iam non esset actus virtutis exhibere mihi aliquid vt debitum, aut ut redemptionem vexationis, quoniam & ratio debiti, & redemptionis abolita est.

¶ Ad secundam aūt confirmationem similiter negatur sequela, & dicitur q ecclesia nullum istorum iuramentorum, quando habet materiam vi tuosam, statuit irritum esse: nec ēt si cōstat de iuro, reddendum illi ius statuit contra iurm, sed praeabsolutio à iuro licentiat. Circa irritanda tñ hmō iuramenta Ecclesia magis respicit ad hoc, an scilicet sponte, uel magno metu factum fuerit iuramentū, quàm ad materiam, ut patet ex hoc, quòd pari existēte materia, s. redemptione vexationis propriae, Ecclesia cogendum ducit eum, qui non ex metu iurauit, ut patet in d. cap. Debitores, extra, de iureiurando de illo qui iurauit soluere vsuras, quod nihil aliud est, quàm redimere uexationem suam: & irritanda ducit iuramenta coacta, ut habes extra de his quae vi, metuve causa fiunt. c. Abbas. Et ratio est, quia princeps boni publici curam habet: & ad ipsum spectat reddere homines alienos à coactionibus aliorum. In odium ergo coactionis communi bono nociuae, lex irritanda coacta iuramenta dicit, ut patet in dicto capitulo. Si vero. Quo fit, ut is qui coactè iurauit, dum se praesentat praelato vices Dei petens relaxationem, paratum se offerat ad satisfaciendum, quoniam sine relaxatione non vult contrauenire, & praelatus ex causa rationabili materiam iuramento subtrahat, dum relaxando iuramentum, quasi ex officio suo volens bono communi prouidere, subtrahit hanc materiam quasi fautricem mali, & maioris boni impeditiuam. Aliam rationem innuit Alexander Papa 15. quaest. 6. cap. Si tacendum, quia scilicet, quae fiunt coactè, non exeunt de corde: vnde iuxta Domini sententiam, exeunt periuria, adulteria &c. sed de necessitate exeunt. Et proculdubio utraque simul concurrit communiter, & sufficit ad relaxandum. Sed aduertendum est, ne relaxatio cedat in nominis blasphemiam, aut Ecclesiae contemptum, vt si quis infidelis cap-

tus captiuus apud infideles, p redimēda uita sub iuro promittet A eis decē millia ducatorū &c. non esset ei relaxandū iurm tanti facti ab infideli, ne nomē dñi blasphemaretur ab infidelib. & simile est in similib. Et quēadmodum non sp sunt relaxāda talia iura, ita non sp egent relaxatione, qū. s. hmōi cōsumatio redēptionis pprię vexationis manifestè pñiudicialis ē bono aliorū spūali, vel tpali: ut si quis timore mortis iurauit se cessurū esse suae Ecclesiae cui pēst & euidenter cōstet de damno spūali ouium ex tali cessione, non tenetur sic se redimere pp iurm: immo iurando peccauit, pmittēdo actū malum pro sui redēptione: quia nō sunt facienda nec permittenda mala, ut eueniant bona. Et simile est in omnibus, quādo actus promissus ē illicitus ex circunstātis adiacentibus, licēt absolutè sit licit*, ut in exēplo dato de renunciatione apparet. Stant ergo ista duo simul, & q coacta iuramēta obligēt coram Deo, & q Ecclesia relaxet & rationabiliter absque alia commutatione.

*In corp. art.

Ad primum ergo dicēdū, q aliud ē de simplici verbo, aliud de iuramento, in quo diuinum testimonium imploratur. Sufficit enim ad veritatem uerbi, q aliquis dicat id, quod proponit se facturum, quia hoc iam verū est in sua causa. s. in pposito facientis: sed iuramentum adhiberi nō debet nisi in re de qua aliquis firmiter certus est: & ideò si iurm adhibeatur pp reuerentiā diuini testimonij, qđ inuocatur, obligatur hō, ut faciat esse verum id, qđ iurauit, secūdum suā possibilitatē, nisi in deteriorem exitū uergat, ut * dictū est.

Ad II dicendū, q iuramentum potest uergere in deteriorē exitū dupliciter. Vno modo, quia ab ipso principio hēt peiorē exitum, uel quia est secundū se malū, sicut cū aliquis iurat se perpetraturū adulterium: siuè qa ē maioris boni impeditiuū, puta, cū aliquis iurat se non intraturū religionem, uel q non fiet clericus, aut q nō accipiet plationē in casu, in quo expedit eū accipere, uel si qd aliud ē huiusmodi. Huiusmodi.n. iuramentum à principio est illicitum, differenter tamen: quia si qs iuret se facturum aliquod peccatū, & peccat iurādo, & peccat iurm seruādo. Si quis aūt iurat se non facturum aliqđ melius bonum, quod tñ facere nō tenetur, peccat quidem iurando, inquantum ponit obicem

¶ Ad secundam rationem principalem tendentem ad hoc, q in iuramento promissorio coacto non saluatur materia iuramenti, s. actus uirtutis sim patet responsio: quia saluatur actus virtutis, s. redemptio propriae uexationis renunciando, uel dādo, & si quid est aliud eiusmodi: est.n. talis actus, ut dictum est, charitatis. Nec obstat, q sit spiritualiter nociuus proximo, & quasi fouens malignitatem cogentium: quoniam haec omnia non habet actus iste, inquantum actio, ut scilicet exit ab agente, sed inquantum passio, hoc est, ut recipitur à patiente. Et cōsiderate haec, ad habentem publici boni curam spectat, q propterea relaxat iuramentum, & nō ad personam oppressam, cui satis est se redimere.

¶ Ad ultimā denique rationē principalem de promissione desinente dicitur, q promissio & iuramentum promissoriū, habent quidem eandem materiam, sed non sub eadem rōne. Nā quia promissio alteri fit, respicit actum in ordine ad alterū: iuramentū uerò, quia de proprijs ē, fieri pōt, respicit actū eundē absolutè undecunque habeat rationem actus uirtuosi. Et hinc fit, ut promittens latroni cum iuramento redimere uexationē suam dando illi centum, habeat iuramentum obligatorium, promissionem autem non. Nam latroni non tenetur seruare promissum, sed pp diuinum testimonium tenetur consumare charitatis actum in fauorē sui met, non latronis, sanctè inchoatum. Solue ergo distinguendo, & dicendo, q promissionē mediare inter iuramentum & materiam, intelligitur dupliciter. Vno modo, quantum ad rem, quae iurando promittitur: & sic est uerum. Alio modo, quo ad rationem, qua res promissa sub iuramento cadit: & sic non est uerum uniuersaliter, ut declaratum est. Et propterea stat, quòd desistit promissionis, q a deest illius ratio. & non desinat ius iuramenti super eodem, q a non deest illius ratio. Desinit siquidem materia ratio, qua subdatur promissioni obliganti huic homini cogenti, non tamen deest eadem materiae ratio, qua subdatur iuramento, ut declaratum est. Et per haec patet responsio ad primam confirmationem.

¶ Ad secundam autem, s. q confirmatio nihil dat, dicitur, q cōfirmatio cadens super uno & eodem actu secundum omnino eandem rationem, nihil aliud facit nisi firmitatem, sed confirmatio cadens super eodem actu, secundum tamen aliam rationem, ex hoc ipso firmat actum eundem secundum aliā rationem. Et sic est in proposito, ut declaratum est.

¶ In eadem responsione ad tertiū, dubium occurrit. Quomodo iuramentum de non denunciando, est contra publicam iustitiam, cum denunciatio ordinetur ad medelam peccantis, & non ad publicam iustitiam, nec proprium commodum denūciātis. Et augetur dubium, quia passus dispendium in proposito, nō spectat ad correctionem eius, qui eum coegit, nec mouetur propter bonum coactoris, sed proprium.

¶ Ad hoc dī, q quia denūciatio ordinatur ad publici officij exercitiū, primarius aūt finis officij publici, est bonū publicū, inde ē, q denūciatio ē ordinatur ad cōe bonū. Vñ maximè tenemur denūciare praelatis crimina, q sunt in damnū spūale, uel corporale multitudinis, ut seminantes haereses, & proditores patriae, & hmōi. Quod autē dī, q accusatio ad bonū publicum, denunciatio verò ad bonū peccantis intēdit, intelligendum est quo ad principales terminos, non quo ad iuā, hoc est, publicū officium, quod tā denūciator, quàm accusator implorat sic, q accusatio ad bonū publicū principaliter, ut terminum ordinatur: denunciatio uerò ad bonum eius q errauit principaliter ordinatur, ut terminum. Ita quòd nullus tenetur accusare, nisi propter bonum publicum: denunciare autem tenet quandoque propter publicum, quandoque propter priuatum. & vltra hoc, quandoque potest denunciare, etiam si non teneatur. Spectat ergo ad publicam iustitiam denunciatio siuè propter bonum commune, siuè propter bonum priuatum fiat: quia ad publici officij iustitiae exercitium ordinatur. Vnde licèt passus dispendium non speret correctionem coactoris, sperat tamen semper tria. Primum est, commune bonum, quod sit compellendo coactores ad restituendū, uel coercendo eos publica potestate. Secundum est, q coactor releuabitur ab onere restituendi de caetero, & per hoc facilius conuerti poterit. Tertium est, propria subuentio de sibi debitis: unde iuramentum tale absolutè est nullum, quia eius materia est negatio actus oppositi ad publicam iustitiam, mihi etiam utilem.

¶ In responsione ad quartum eiusdem septimi articuli, dubiū occurrit. An iuramentum dolosè factum, s. sine intentione iurandi, obliget ad seruandum. Et est ratio dubij, quia author in litera dicit, quòd debet iuramentum tale seruari. & Isidorus habetur. 22. quaestio. quinta, cap. Quacunque, plus dicit, scilicet quòd Deus iuramentum sic accipit, sicut ille cui iuratur intelligit. Multi autem doctores in hoc conuenire uidentur, quòd iuramentum factum non cum animo se obligandi, non obligat.

¶ Ad hoc dicitur, quòd cum quaestio haec locum non habeat, nisi in iuramento promissorio, ex natura promissorij iuramenti ueritas deducenda est. Sunt igitur in promissorio iuramento tria extra, & tria intus, scilicet in animo. Est siquidem exterius ipsum iuramentum, est & promissio, & haec duo in praesenti, quando scilicet iuratur, sunt. Est & obseruatio in futuro tamen. Interius autem in animo iurantis tria sunt, scilicet animus ad iurandum, animus ad promittendum, animus ad obseruandum. Haec namque omnia clarè patent in promissorio iuramento, si iuramentum, & non magis periurium est, inuenire. Quocirca tripliciter contingit ex defectu debitae intentionis iurare. Primò, si deficit solum animus ad obseruandum. Secundò, si cum hoc deficit etiam animus ad promittendum. Terriò, si cum his deficit etiam animus ad iurandum. Exemplum primi patet in his, qui proferentur religionem etiam cum iuramento, ut habeant unde luxuriose uiuant. Exemplum secundi patet in his, qui licet fuerent se facturos, in corde tamen non promittunt, sed mendacibus uerbis simulant se promittere. Exemplum tertij est et in his, qui licet ore proferant uerba iuramenti sibi nōta, non intendunt tamen iurare, sed mendacibus uerbis fimulant se iurare. Vnde singillatim singulos modos huius dolosi iuramenti discutiendo, dicamus, quòd si primo modo interueniat, scilicet cum animo iurandi, & promittendi, sed non obseruandi, iuramentum proculdubio obligat ad obseruandum.

Universidad de Deusto Biblioteca

sandum: quia defectus animi ad obseruandum non excludit vinculum, sed rectitudinem intentionis. Si verò iuretur cũ animo iurandi, sed non promittendi, nec obseruandi, quidã volunt non obligari, quia animum obligandi se nõ habuit, qui obligatio iurandi ex animo est. Et confirmatur per illud Grego. 22. q. 5. c. Humanæ aures, ubi dicitur quòd diuina iudicia talia foris audiunt uerba, qualia ex intimis proferuntur. Quia ergo ex corde nõ proferuntur animo obligandi, sequitur quòd non obligent.

¶Præterea. Iuramentum promissorium nihil aliud est, quàm promissio firmata iuramento. Vbi ergo nulla est promissio, licèt sit promissionis simulatio, nullũ est iuramẽtum promissorium, & consequenter non obligat ad obseruandum.

* Lib. 3. c. 12. 22. Et habet 22. q. 4. c. Est contra.

¶Sed si diligenter cõtemplati fuerimus, inueniemus, salua istorum reuerentia, falsum esse quod dicunt, & in multis à ueritate alienum. In primis alienũ à ueritate est quod supponunt, scilicet quòd obligatio possit separari à iuramento, quasi in potestate hominis sit iurare, & non obligari ex iuramento: hoc enim falsum esse constat in iuramento assertorio. Oportet namque, si iuratur, obligationem adesse ad dicendum uerũ. Et proportionaliter est apud perspicaciter speculantes in iuramẽto promissorio. Nam quia iuramẽtum promissorium, ut ex dictis patet, includit duas ueritates, scilicet assertoriam præsentis promissionis, & executoriam futuræ obseruationis, super utranque enim cadit iuramentum promissorium, scilicet & quòd nunc promittit, & quòd in futuro exequetur: ideò in iuramẽto promissorio duplex obligatio inseparabiliter annexa est, una respectu præsentis promissionis, & altera respectu futuræ executionis. Ac per hoc sicut non est in potestate iurantis separare à iuramento obligationẽ ad hoc, quòd in præsenti verè promittat: ita non est in potestate eius separare ab eodem iuramẽto obligationẽ ad hoc, ut in futuro verè exequatur. Alienum deinde à ueritate est, quòd obligatio iuramenti ex nostro sit animo: est namque ex natura ipsius iuramenti obligare. Alienum denique à veritate est, non progredi ex intimis cordis talem obligationẽ: quoniam ex hoc ipso, quod habet animum iurãdi, oportet, velit nolit, habeat animũ se obligandi: quia obligatio à iuramento inseparabilis est, per intellectum absque contradictione non minus, quàm esse disciplinabilem ab homine. Alienum demum à ueritate est, quòd ubi nulla est promissio, nullum sit iuramẽtum promissorium. Oportebat dicere, Vbi nulla est, nec esse debet promissio, ibi nullum est iuramentum promissorium: sed si promissio nõ sit ex dolo, debeat tamen esse, & iuramentum interuenit, ibi est iuramentum promissorium, obligatorium ad promissionẽ in præsenti, & executionem in futuro. Alioquin iuramentum periret, & iuramentum simul esset, & non esset: quia si non obligat, non est: & si est, obligat: in proposito autem esset, & non obligaret, ac per hoc esset, & non esset.

¶Dicendum est ergo, si iuratur animo iurandi, licèt non promittendi, nec obseruandi, tenetur iurans cũ non solum in foro iudiciali, sed in foro conscientiæ, & obligat ad obseruandũ. Et ratio est, quia sub iuramẽto promissorio cõmittitur futura executio duobus modis, scilicet in sua causa, quæ est promissio præsens: & in seipsa, quòd scilicet ponatur in esse tempore futuro. Et primũ horum patet manifestè: secundum uerò probatur ratione, & authoritate. Ratio est, quia si iuramentum caderet super executione in sua cã tantum, iuramentum promissorium nunquã uiolaretur ex defectu executionis, quod est manifestè falsum. Probatur sequela, quia sensus iuramenti promissorij esset, Iuro me promittere. Qui enim iurat se promittere, iurat executionem promissi in sua causa tantum. Tale autem iuramẽtũ, scilicet Iuro me promittere, nõ obligat nisi ad ueritatem assertoriam, scilicet quòd uerũ sit me promittere, ut patet. Ac per hoc si sic iurans in ueritate promisit, consummauit opus iuramenti. Et si postmodum pœniteat promisisse, & non seruat, non est periurus: quia nõ iurauit se seruaturũ, sed se promittere, qđ fuit uerũ. Et sic nullus erit periurus ex defectu obseruationis iusti promissorij: imò, si rectè inspiciatur, sequitur ex hac opinione, quòd nullũ sit iuramẽtum promissorium, sed oĩa sunt assertoria. Et accidit hic error, quia non discernitur differentia inter duo, scilicet iuramẽtum promissorium, & unum assertorium promissionis. Nã assertoriũ promissionis, est sicut assertorium intentionis, locutionis, & aliorum actuũ nostrorum. Et quia executio continetur in asserta promissione, ut in cã sua, ideò, ut dictũ est, tale iuramẽtum non est de executione, nisi in sua cã. Iuramẽtum verò promissorium non solũ obligat ad assertionẽ promissionis, sed ad executionem ponendã in esse futuro per se. Et ideò si non obseruatur omittẽdo executionẽ iuratã, periuriũ incurrit: sicut si non seruatur omittendo promissionem assertã, periurium incurrit. Patet igitur, quòd iuramentum promissorium obligatiuam uim habet ex natura sua ad duo, scilicet ad promissionem ut assertam, quod includit habere uim ad executionẽ in sua causa: & ad executionem in seipsa, ut scilicet ponatur in esse. Et præterea si omissum fuit primum, scilicet promissio, non sequitur quòd omittendum sit secundum, scilicet executio, sed potius quòd primo malo additur secundum malum, omittendo in futuro executionem. Authoritas est S. Tho. in hoc art. in responsione ad primum, ubi clarè habes hanc distinctionem de ueritate executionis in sua causa, uel in seipsa. Et differentiam inter simplex uerbum de futuro, & iuramento firmatum, quòd scilicet ad illud sufficit ueritas futuri in causa, ad hoc autem ultra hoc exigitur ueritas futuri in seipso: quia obligatur, inquit, homo ut faciat esse uerum id quod iurauit. Quid clarius, quamuis breuè?

¶Ex quibus patet solutio obiectorum in contrarium, & quàm bene dicatur in litera, quòd iurans in dolo, tenetur seruare iuramentum secundum sanum intellectum eius, cui præstatur: & quàm benè dixerit Isido. quòd dolosum iuramentum Deus ipse intelligit, sicut ille cui iuratur: si enim Deus sic accipit, in foro conscientiæ obligat. Si autem tertio modo iuratur, scilicet solo exteriori actu sine animo obseruandi, sine animo promittendi, sine animo iurandi, tunc nulla est obligatio ex iuramento ad executionem in foro conscientiæ absolutè: quia nullum est in ueritate iuramentum, sed in apparentia tantum. Dixi autem absolutè, quia ex suppositione scandali iudicis, uel partis exigentis seruari iuramentum, tenetur in foro conscientiæ obseruare propter iuramentum exterius, ne scandalizet, quantum ex se est, audientes non seruari iuramentum. Neque enim meretur, ut credatur sibi dicenti, se non ex animo iurasse, sed sibiipsi imputet, quòd se sic illaqueauit.

¶In eadem responsione ad quartum, dubium occurrit, An iurans coactè aliquis simulatorijs uerbis, animo non se obligandi, nec adimplendi, peccet mortaliter sic iurando. Et est ratio dubij, quia quidam scripserunt, quòd non, si habet aliquam tacitam in mente conditionem, puta, si debebo verbi gratia, Iurat daturum centum aureos, in mente tamen sua intendit, si sum obligatus, & non aliter. Et afferunt, quòd licet uti extra iudiciũ simulationibus huiusmodi, ut patet 22. q. 2. cap. Volem, ex authoritate Hieronymi. In oppositum autem est, quia iuramentum mendax est mortale.

¶Ad hoc dicitur, quòd hic est opus duplici distinctione. Prima est, de uerbis quæ in huiusmodi iuramentis assumuntur: quia aut sunt falsa, aut sunt plures sensus habentia, & in uno uera, & in alio falsa: aut absolutè uera, sed ex artificio composita, ut audiens alium sensum, non uerum accipiat. Secũda distinctio est, quia aut est sermo in materia præiudiciali alteri, ut sunt [illegible], & huiusmodi, aut sine cuiusquam præiudicio. Et tunc dicitur, quòd in quacunque materia si uerba sunt falsa, tale iuramentũ est peccatum mortale. Et ratio est, quia ibi est mendacium iuramẽto firmatum quia ibi est falsæ uocis significatio, cum intentione fallendi iu

ramento

Spiritui sancto, qui est boni propositi inspirator: non tamẽ peccat iuramentum seruando, sed multò melius facit, si non seruet. Alio modo uergit in deteriorem exitum propter aliquid, quod de nouo emerserat, quod fuit impræmeditatum: sicut patet in iuramẽto Herodis, qui iurauit puellæ saltanti se daturum, quod petisset. Hoc enim iuramẽtum poterat esse à principe licitum intellecta debita cõditione, scilicet, si peteret quod dare deceret, sed impletio iuramenti fuit illicita. Vnde* Ambro. dicit in 1. de Officiis. Est cõtra officiũ nõnunquam promissum soluere sacramentum, sicut Herodes qui necem Ioannis præstauit, ne promissum negaret.

Ad III. dicẽdum, quòd in iuramento quod quis coactus facit, duplex est obligatio. Vna quidẽ, qua obligatur homini, cui aliquid promittit, & talis obligatio tollitur per coactionem: quia ille qui uim intulit, hoc meretur, ut ei promissum non seruetur. Alia aũt est obligatio, qua quis Deo obligatur, ut impleat quod per nomen eius promisit: & talis obligatio non tollitur in foro cõscientię, quia magis debet damnum tẽporale sustinere, quàm iuramentum violare. Pòt tñ repetere in iudicio quod soluit, vel prælato denuntiare, non obstante quòd contrarium iurauit, quia tale iuramentum vergeret in deteriorẽ exitum: esset enim contra iustitiã publicam. Romani aũt Põtifices ab hmôi iuramentis homines absoluerũt, nõ quasi decernẽtes hmôi iuramenta non esse obligatoria, sed quasi huiusmodi obligationes ex iusta causa relaxãtes.

Ad IIII. dicẽdũ, quòd qñ non est eadẽ iurãtis intentio, & eius cui iurat, si hoc prouenit ex dolo iurantis, debet iuramentum seruari sẽm sanum intellectum eius, cui iuramẽtum præstatur. Vnde* Isidor. dicit. Quacumq; arte verborum quis iuret, Deus tñ qui cõsciẽtiæ testis est, ita accipit, sicut cui iurat̃ itelligit. Et quòd hoc intelligatur de doloso iuramẽto patet per id, qđ subditur, duplicitur reus fit, quia & nomẽ Dei in vanũ assumit, & proximum dolo capit. Si aũt iurans, dolum nõ adhibeat, obligatur sẽm intentionem iurantis. Vnde *Gre. dicit 27. Moraliũ. Humanæ aures talia verba nostra iudicãt, qualia foris sonat. Diuina verò iudicia talia foris audiũt, qualia ex intimis proferuntur.

* Lib. 2. de summo bono, ca. 31. a medio.

* Lib. 27. cap. 7. ante med.

ramento firmata. Vnde 22. q. 2. c. In dolo, dicit Aug. In dolo iurat, qui aliter facturus est, quàm promittit. Vbi Gratianus in sequenti cap. exponens, dicit ille in dolo iurat, qui mendaciter promittit, in cuius mente est nõ ita se facturum, ut promittit. Nec excusatur per implicitã subauditionẽ in mente retentã: quia huiusmodi subauditio nõ excusat, quin sit falsa uocis significatio cum intẽtione fallendi illum, ut intelligat sibi promitti, quod iste non promittere intẽdit. Et breuiter habeatur pro uniuersali regula, quòd mẽdacio interueniente, si iuramentũ est mortale. Et quia ubicunque deficit anim' promittẽdi, aut obseruandi in iuramento promissorio, interuenit mẽdaciũ, ideò ipsũ est mortale. Vbi autẽ deficit & animus iurandi, & solum exterioris iuramenti apparentia interuenit, mortale quoque peccatũ est. Et ratio est, quia exterius iuramentum applicatur mendacio, quod est materia omnino contraria iuramento tam interiori, quàm exteriori. Sicut si quis non animo colendi, sed solo actu exteriori, coleret idola, ut de Marcellino dicitur, peccaret mortaliter, quia actũ exterioris cultus applicaret ei, nõ debetur in proposito actũ exterioris iuramẽti, qui est actus latriæ applicaret materiæ contrariæ, scilicet mendacio, dum diceret, Deus est mihi testis, quòd sic faciam, & non intendit facere. Est enim hoc exhibere Deo irreuerentiã coram hominibus, quibus mẽdacium manifestũ fieri debet in non obseruando. Et scriptum est, Quicunque me erubuerit coram hominibus, hunc & Filius hominis erubescet coram angelis Dei. Si verò non interueniunt uerba falsa, sed plures sensus habentia, & in uno vera, & alio falsa, & à iurante intenduntur in sensu quo sunt vera, si non est in iudicio, aut materia præiudiciali, quamuis sit intentio ut audiens fallatur, absque peccato mortali fit tale iuramentum, quia ueritas, & iudicium adsunt, licèt discretio deficiat, quoniam nõ debet diuinũ testimonium his immisceri, quasi duplicitatibus. Si autem artificiosè composita uerba dicuntur, cum iuramento uera quidem, sed non penetrabilia ab audiente nisi fallo, cessante præiudicio iuris, & hominis absque peccato fieri potest: quoniam contingit huic iuramẽto omnes tres adesse comites, cum scilicet ex rationabili causa fit. Nec obstant verba Isidori allata, scilicet quacumque arte verborum &c. quoniam intelligenda sunt, quando falsa, aut præiudicialia sunt, quoniam dolosa sunt tunc.

¶Ad obiectionem autem in principio allatam, quia scilicet simulatio utilis, est licita, dicitur, quòd accipiendo simulationem pro mendacio falsum est, quòd quandoque sit assumenda: accipiendo autem largè pro fictione, potest quandoque assumi. Hoc autem secundo modo dicit [illegible] de simulatione author, quòd Hieronymus simulationem accepit in nostro autem casu manifestè concurrit mendacium.

¶Ex his autem in tot dubijs de iuramentis coactis, & simulatis discussis patet, quòd si quis animo euadendi iurat redire ad carcerem, in foro conscientiæ tenetur redire ad carcerẽ, quantumcunque iniuriosum sit, siuè iniustè, siuè iustè passus. Et ratio in promptu est, quia materia est licita, & sancta. Nam uelle pati iustum, & uelle pati iniustum, sanctum est: materia autẽ existente sancta, iuramentum non perdit unquam suam obligationem, ut patet ex dictis. Nec iura, quæ afferuntur in oppositum à quibusdam, scilicet extra de his quæ metus causa c. 1. & 3. q. 1. c. Lotarius, aliquid probant in contrarium: sed iuramenta metu facta in foro iudiciali tractant. Et hoc particulare sit scriptum, ut de similibus idem intelligatur iudicium.

¶Sed restant circa discussam materiã adhuc dubitationes duæ. Prima est, An iurare super uero cum animo nõ iurandi, sit peccatũ mortale. Secunda est, An iurare cum animo se non obligandi, sit interpretandum pro iurare cum animo non iurãdi.

¶Ratio autem primi dubij est, quia iurando uerũ animo non iurandi, nec Deo, nec homini fit iniuria: quia Deus nõ affertur ex iuramẽto exteriori in testẽ falsi, quia iuratur uerũ: nec homini detrimẽtũ aliquod affertur: quia in nullo homo læditur, nisi in notitiam unius singularis, scilicet quòd iste habeat animum iurandi, in quo fallere non excedit limites peccati uenialis.

¶In oppositũ aũt est, quòd ueritas sermonis dẽt esse comes iuramẽti, & si desit in materia iuramẽti, hoc est, in eo, qđ iuramẽto cõfirmat, est mortale: ergo à fortiori, si desit in forma, hoc est, in ipsa iuratiõne, quia scilicet iuratio ipsa est mẽdaciũ, magis est mortale.

¶Secũdi aũt dubij rõ est, quia mẽtiens se nõ obligare, intendit quod annexũ necessario est ad hoc, quòd est se non obligare: sed ad iuramentũ cũ aĩo nõ obligãdi annectitur necessario anim' nõ iurandi: ergo iurare cum aĩo non se obligandi, interpretandũ est pro iurare cũ animo non iurandi.

¶In oppositum autẽ est, quia mentiens in uno non est interpretandus mẽtiri in duobus: sed iurans cum animo se non obligandi, mentitur in materia iuramenti, scilicet in promissione, ad quam non intẽdit se obligare, ut dicit: ergo non est [illegible] mentiri etiã in forma iuramenti. Constat enim quòd iurare cum animo nõ iurandi, est mentiri in ipsa iuratione.

¶Ad euidentiam primi dubij sciendum est, quòd in hac quæstione non est difficultas ex parte materiæ, quia supponimus, quòd uerum dicatur, & iustum: sed ex parte ipsius actus iurandi, in quo mendacium inuenitur, quia iurat uerbo, & non mente. Et propterea oportet ex parte mẽdacij uidere si sit perniciosum: apparet enim quòd non, quia mentiendo, dum dicit: Deus est testis, non attribuit aliquid non competens Deo: quoniam uerum est, quòd Deus est testis, omnis ueritatis, sed attribuit sibiipsi, quod non conuenit, scilicet se inuocare in testem Deum: in hoc enim mentitur, hoc in nullius iniuriam uidetur esse. Sed si subtilius inspexerimus, apparebit hoc mendacium perniciosum ex propria natura, quoniam directè cõtrariatur fini iurationis, scilicet confirmationi ueritatis: ideò enim iuramus, ut ueritatem confirmemus. Iurare namque non cum animo iurandi, est confirmare, & non confirmare ueritatem. Nam quia iurat actu exteriori, firmat ueritatem inquantum est ex specie actus exterioris: quia verò non iurat mente, non confirmat ueritatem. Vnde actus iste sic peruersus in seipso, ut sibi ipsi sit contrarius, est perniciosus toti generi humano, utpote quantum in se est, tollens à iuramento exteriori finem quare fit, scilicet confirmationem ueri. Et similiter, quantum ex se est, corrumpens fidem dandam exteriori iuramento. Magis autẽ apparet directè pernicies huiusmodi ficti iuramenti, considerando iuramẽtum in ordine ad Deum. Nam sic iurare, est ex suo genere illudere diuino testimonio: quia ex actu exteriori inducit diuinum testimonium, & ex actu interiori dissentit inuocationi diuini testimonij, quod nihil aliud uidetur, quàm quædam diuini testimonij illusio: & per hoc patet solutio obiectionis in oppositum. Nec potest me immemorem suprascriptorum, scilicet, quòd iurans secum animo non iurãdi, non agitur, ac per hoc non iurat. Cũ enim homo sibiipsi loquitur, non habet locum mẽdacium nec in materia, nec in forma: sed sola ibi interuenit vana, & ficta, prolatio illorum uerborum tamquam nihil significantium: ita quòd omnia uerba, etiam ipsa iuratio, materialiter proferuntur, & supponunt, nec contingunt hæc pertinentia capitulo hoc.

¶Ad secundum dubium dicitur, quòd cum quis fatuè secum sibiipsi iurat, cum animo non se obligandi, iurare illud pro uano habendum est, quia cum nulla sit ibi materia, quoniã uerba quæ dicuntur, materialiter sumuntur, iuramentum super nihilo proferatur, ac per hoc indiscretè: sed cum quis alteri promittit, aut dicit sub iuramento cum animo se non obligandi, iuramentum pro iuramento cum animo iurandi interpretandum est. Et ratio est, quia in iuramento animus iurãdi concurrit directè, & manifestè ipsi iurãti. Ac per hoc nunquàm interpretandum est deesse animũ iurandi, nisi manifesta sit huius-

modi intentio iurantis. Regulare siquidē ac naturale est, ut iurantes habeant animū iurandi. Ergo si ex aio non se obligandi, non nisi indirectè, & occultè sequitur intentio nō iurandi: tū ex animo non se obligandi non est interpretandū iuramentū, quod sit fictum animo non iurandi. Quinimmo ex errore vidētur procedere animus iste non se obligādi, quia scilicet putant posse se separare obligationem à iuramento.

Porrecta per totum. 488

¶ Et per hoc patet responsio ad obiectionē pro contraria parte. Non enim quicūque vult aliqd, vult omne necessario annexum sibi incognitum, quod credit nō esse annexū: immò, ex errore vult implicitè cōtradictoria latentia apud eum.

SVP QV. LXXXIX. ART. VIII.

IN art. 8. eiusdē 89. q. nota pro intellectu literę tria. Primū est, q. in obseruatione tam uoti, quàm iuramēti concurrūt duo, scilicet ipsa obseruatio uoti, uel iuramenti, & actus seruatus, q promissus, vel iuratus erat, puta, dare centum aureos. Commune est autem uoto, & iuramento, q. ipsa obseruatio vtriusque spectat ad religionem: quoniam ex diuino aliquo causatur, ut litera di., & ad diuinum cultum spectat reddere Deo tā uota, quàm iuramēta. Sed differentia inter uotum, & iuramentum est quo ad actus seruatos: quia in uoto etiam actus seruatus est actus religionis, imperatus tn. In iuramento autē actus seruatus relinquitur suæ naturæ, & nō est fact' religionis act', vt in articulo quinto huius quæstionis diximus. Secundum est, quòd licet fidelitas & reuerentia, diuersarum uirtutum sint inter homines, ut patet ex distinctione uirtutū ordinatarum ad honorandū, & ad fidē seruandā, in ordine tū ad Deū fidelitas, & reuerētia eiusdē uirtutis sunt, scilicet religionis. Decet.n. ut q in inferioribus diuisa sunt, in superiori uniantur. Tertiū est, q dictum literæ, s. Omnis infidelitas irreuerentiam continet, secundum subiectā materiam restringatur, scilicet respectu domini, ut notum est. Maxima nāque, ut in litera subditur, irreuerentia domini uidetur infidelitas ad eum. Si uerò uniuersaliter, ut sonat, intelligēdū est, nō caret scrupulo, cū fides etiam sit supremorum ad infimos. Veruntamen uerificatur ratione contemptus annexi: quia quicunque infidelis alicui est, ipsum paruipendere uidetur, ac per hoc dehonorare, quod ad irreuerentiam spectat.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum maior sit obligatio iuramenti, quàm voti.

AD OCTAVVM sic proceditur. Vr q maior sit obligatio iuramenti, q̄ uoti. Votum enim est simplex promissio: sed iuramētū supra promissionē adhibet diuinū testimoniū. ergo maior est obligatio iuramēti, q̄ uoti.

¶ 2 Præt. Debilius solet p fortius confirmari: sed uotū interdum confirmat iuramēto. ergo iuramentum est fortius, q̄ uotum.

¶ 3 Præt. Obligatio uoti cātur ex animi deliberatione, ut supra * dictum est: obligatio autē iuramēti cātur ex diuina ueritate, cuius testimonium inuocat. Cum ergo ueritas Dei excedat deliberationem humanam, uidetur q obligatio iuramēti sit fortior, quàm obligatio uoti. *q. 88. artic. 1.

SED CONTRA. Per uotū obligatur aliquis Deo, p iuramētū aūt obligat aliquis interdū homini. magis aūt obligatur hō Deo, q̄ homini. ergo maior est obligatio uoti, q̄ iuramenti.

RESP. Dicēdū, q vtraq; obligatio, scilicet uoti, & iuramenti, causatur ex aliquo diuino, aliter tamē, & aliter. Nam obligatio uoti causatur ex fidelitate, quam Deo debemus, ut s. ei promissum soluamus. Obligatio autem iuramenti causatur ex reuerentia quam debemus ei, ex qua tenemur q uerificemus id, quod per nomē eius promittimus. Omnis autem infidelitas irreuerentiam cōtinet, sed non conuertitur. Vr enim infidelitas subiecti ad dominū esse maxima irreuerētia: & iō uotum ex rōne sua magis est obligatorium, quam iuramentū. Concilu. m

AD PRIMVM ergo dicēdū, q uotum est promissio non quæcumque, sed Deo facta, cui infidelem esse grauissimum est.

AD II. dicendū, q iuramētū nō adhibet uoto quasi aliquid firmius, sed ut p duas res immobiles maior firmitas habeatur.

AD III. dicendum, quòd deliberatio animi dat firmitatē uoto, quantum ex parte uouentis est. Habet tamen maiorem firmitatis causam ex parte Dei, cui uotum offertur.

ARTICVLVS IX.

Vtrum aliquis possit in iuramento dispensare.

AD NONVM sic procedit. Vr q nullus possit dispensare in iuramento. Sicut enim ueritas requiritur ad iuramentū assertorium, quod est de præterito, uel præsenti, ita ad iuramentum promissorium, quod est de futuro: sed nullus potest cū aliquo dispensare q de præsentibus, uel præteritis iuret contra ueritatem. ergo etiā nullus potest dispensare, q non faciat aliquis esse uerum id, quod cum iuramēto in futurum promisit.

¶ 2 Præt. Iuramentū promissoriū inducitur ad utilitatē eius, cui fit promissio: sed ille, ut uidetur, non p̄t relaxare, quia est contra reuerentiā diuinam. ergo multo minus p aliquē aliū potest super hoc dispensari.

¶ 3 Præt. In uoto quilibet episcopus potest dispensare, exceptis quibusdam uotis, quæ soli Papæ reseruantur, ut supra* habitum est. ergo pari ratione in iuramento, si esset dispensabile, quilibet episcopus posset dispensare: quod tamen uidetur esse contra iura. non ergo uidetur quòd in iuramento possit dispensari. * q. præc. artic. 12. ad 3.

SVPER QVAEST. LXXXIX. ART. IX.

IN ar. 9. eiusdem 89. q. nota conuenientiam, & differentiam inter uotum, & iuramentum, quo ad dispensationis authoritatem. Nā conueniunt in hoc, q utrobiq; dispensatio, commutatio, irritatio, aut relaxatio fit ratione materiæ, ut habes clarè ī litera. Differūt verò in duob' ad propositum, s. in qualitate materiæ, & in psona cui fit. Nā uoti propria materia est solū bonum supererogationis, & soli Deo uotū fit. Iuramenti autem propria materia est non solum bonū supererogationis, sed etiam bonū de necessitate salutis, ut reddere debitū, seruare fidem &c. & uniuersaliter quodcumq; licitū: ita tamen quod non ponat obex Spiritui sancto. Et si iuramentum non solū Deo, sed frequentissimè homini. Et hinc prouenit duplex differentia. Prima est, q in uotis dispēsandis, seu cōmutādis attēdit quid magis Deo acceptum sit, ut prædictū est. In iuramentis aūt oportet respicere ad præiudicium hois, cui factū est, & in cuius fauorem factū est. Et hinc sequitur altera, s. q. homo non p̄t uotum relaxare, qa nō fit homini: sed iuramentum p̄t hō homini relaxare, ut in litera dicitur in rñsione ad secundum: quia fit homini pp ipsum hominē, & q plus: ecclesiasticus, et Papa, nō hēt ita potestatem super iuramenta, sicut supra uota: Quia non est ita in potestate Papæ auferre ius tertij in rebus nō ecclesiasticis, sicut est potestate sua cōmutare in aliquid gratius Deo, quia est Dei uicarius, & nō est uicarius illi' hominis: nec ita est super eū, ut possit illum rebus suis priuare ad libitum. Et hoc non est pp defectum potestatis Papæ, aut excellentiam iuramenti, sed ex natura cōtractus iuramento firmati, sinter hominem & hominē. Quocirca cessante præiudicio hominis, iuramenta subiecti sunt Ecclesię potestati, sicut & uota. Et cū iuramentum sit minus obligatiuum, q̄ uotum, ut præhabitum est, consequens est, ut omnia iuramenta subsint inferioribus Papæ, q si essent uota, subessent eidē quia cui cōcessum est posse ordinare maius, cōcessum est posse & in min'. Et similiter uidentur reseruata cla tua Papæ, quæ si essent uota, essent Papæ reseruata, ut iuramentū de castitate, & huiuś. Et ex hac radice Ecclesia dispēsat in iuramētis coactis, quia s. cessat præiudiciū hois, & audacia malorū coercetur dispēsando.

Porrecta per totum. 489

* Ar. præ.

SED CONTRA est, q votū est maioris obligationis, quàm iuramentū, vt supra * dictum est: sed in voto potest dispensari. ergo in iuramento.

*Ar. 10. q. præced.

RESP. Dicēdū, q sicut supra * dictū est, necessitas dispensationis tā in lege, q̄ in voto, est propter hoc q id qđ in se, vel vniuersaliter consideratum est vtile, & honestum ſm aliquem particularem euentū potest esse inhonestum & nociuū: quod non p̄t cadere nec sub lege, nec sub voto. Quod autem aliquid sit inhonestū, vel nociuū, repugnat his, quæ debēt attendi in iuramento. Nā si sit inhonestum, repugnat iustitiæ, si sit nociuum, repugnat iudicio: & ideò pari ratione etiam iuramento dispensari potest. Concil. m

AD PRIMVM ergo dicēdū, q dispēsatio quæ fit in iurō, non se extēdit ad hoc, q aliqd contra iurm fiat. Hoc.n. est impossibile, cum obseruatio iuri cadat sub præcepto diuino, quod est indispensabile: sed ad hoc se extendit dispensatio iuri, vt id qđ sub iurō cadebat, sub iuramento non cadat, quasi nō existens debita materia iuramenti, sicut & de voto supra * diximus. Materia autem iuramenti assertorij, quod est de præterito, vel præsenti, in quandā necessitatē iā transit, & immutabilis facta est: & ideò dispensatio non referretur ad materiā, sed referretur ad ipsum actū iuri. Vndè talis dispensatio directè esset cōtra præceptū diuinū: sed materia iuri promissorij est aliquid futurū quod variari p̄t, ita. s. q in aliquo euentu potest esse illicitū, & nociuum, & per consequens nō esse debita materia iuri, & ideò dispensari potest in iurō promissorio: quia talis dispensatio respicit materiam iuramenti, & non contrariatur præcepto diuino de iuramenti obseruatione. * q. præc. art. 10. ad 2.

AD SECVNDVM dicēdū, q hō p̄t alteri promittere aliquid sub iurō dupliciter. Vno modo, qñ promittit aliquid pertinēs ad vtilitatem ipsius, puta, si sub iurō promittat se seruiturum ei, vel pecuniā daturum: & à tali promissione potest absoluere ille, cui promissio facta est. Intelligit enim iā ei soluisse promissum, qñ facit de eo ſm eius vtilitatem. Alio modo, promittit aliquis alteri, qđ pertinet ad honorē Dei, vel vtilitatē aliorū, puta, si aliquis sub iurō promittat alicui se intraturū religionem, vel aliqd opus pietatis facturū: & tūc ille, cui promittitur, nō p̄t absoluere promittentē, quia promissio non est facta ei principaliter, sed Deo: nisi fortè sit interposita cōditio rōne cuius possit. s. si illi videbit cui promittitur, vel aliqd aliud tale.

AD TERTIVM dicēdū, q qñque illud qđ cadit sub iurō promissorio, est manifestè repugnās iustitię, vel qa est peccatū, sicut cū aliqs iurat se facturū homicidiū: vel quia est maioris boni impeditiuū, sicut cū aliquis iurat se nō intraturū religionē. Et tale iurm dispēsatione nō indiget, sed in primo casu tenetur aliquis tale iurm nō seruare: in secundò aūt casu licitum est & seruare, & non seruare, vt supra * dictū est. Qñque verò aliquid sub iurō promittitur, de quo dubiū est, vtrum sit licitum vel illicitū, proficuum vel nociuum aut simpliciter, aut in aliquo casu: & in hoc p̄t qlibet episcopus dispensare. Qñque verò sub iurō promittitur aliquid, qđ est manifestè licitū, & utile. Et in tali iurō non uidetur habere locum dispēsatio, uel cōmutatio, nisi aliquid melius occurrat ad cōmunem utilitatem faciendum: quod maximè uidetur pertinere ad potestatē Papæ, qui habet curā uniuersalis Ecclesiæ: uel etiam absoluta relaxatio, quod etiam ad Papam pertinet in omnibus generaliter, quæ ad dispensationem rerum Ecclesiasticarum pertinent, super quas habet plenitudinem potestatis. Sicut & ad unumquemque pertinet irritare iuramētum, quodā sibi subditis factum est, circa ea quæ eius potestati subduntur: sicut pater potest irritare iuramentū puellæ, & uir uxoris, ut dicitur Num. 30. sicut & supra de uoto * dictū est.

* Ar. 7. ad 2 D. 799.

* q. præc. ar. 8. & 9.

ſ eodē art. in rñsione ad tertiū, nota q dupliciter contingit fieri relaxationē iuri, s. directè, vel indirectè. Directè quidē fit dupliciter, aut rōne materiæ. quia s. materia est potestati relaxantis subdita, vt contingit in parte respectu filij, & viro respectu vxoris, & dño respectu serui, & huiusmodi: aut rōne publici officij, quia s. sic expedit facere, quis ille, qui iurauit licitè posset seruare, vt contingit in iuramētis coactis. Et vtraq; via vtit' Ecclesia in relaxatione iuramēti. Prima qdē in distributione, seu dispēsatione & rerū ecclesiasticarū, & officiorū ecclesiasticorū, super qbus Papa habet plenitudinē potestatis in dispēsando, seu distribuendo. Et hoc mō relaxari possunt iura facta à bñficiatis de rebus Ecclesiæ, disponente Papa aliter de rebus illis. Et similiter iura de cōferendis, aut suscipiendis bñficijs, officijs, aut gradibus ecclesiasticis, sic relaxātur, vt plures fieri videmus, dū relaxātur iura Baccalaureorū in theologia, de non suscipiēdo alibi magisteriū. Horū aūt causa est, quia hęc ita subsunt inferioribus potestatibus, vt Papa sit magis potēs super hæc dispēsanda, distribuēda, committēda, inhibēda, cōmunicāda, q̄ quęcūque inferior potestas tā personalis, q̄ collegialis, vt nulli iniuriā faciat vtēdo iure suo. Immo in ipso iurō intelligitur semp superioris ius exceptū, vt patet extra. de iureiurādo. capitulo Venientes. Secūda aūt via, s. ex publico officio, vtitur Ecclesia, qñq; quidē in pęnā eius, cuius iurm erat præstitū, vt patet de relaxatione iuri exhibiti excōmunicato 15. quæst. 6. c. Nos sanctorū, & cap. Iuratos. Qñq; vero & in pœnā, & in odiū humanæ fraudis, vt patet in relaxatione iuramētorū coactorū, vt patet, extra, de iureiurādo. ca. Si vero. Qñq; verò pp bonū publicum, sed hic opus est tale, ne cuiquam fiat præiudiciū. Indirectè autē relaxātur ab Ecclesia iura ex naturali sequela, vt si deponit Episcopū, ex naturali sequela cū iuratio astricti illi quatenus Episcopo, non tenentur ei amplius. Et similiter si remouet statuta alicuius religionis, vel collegij: ex naturali sequela nō tenētur qui uouerūt, aut iurarūt seruare statuta: quia nō sunt amplius statuta. Et similiter si priuat iustè regē regno, oēs qui illi personæ iurauerāt se secuturos illū in regno, non tenentur amplius: quia ex hoc ipso, q iudicatur iustè esse indignus regno, nullus tenetur eum amplius fouere in eodē. Confirmat tñ, vt videtur, Ecclesia & qñ directè, & qñ indirectè relaxat iuramētum, mētionem facere de tali vinculi relaxatione, vt ex scientia potestatem habentis, intelligatur procedere relaxatio, ne surreptio opponat. Et de votis & iuramentis pro nunc dicta sufficiant, & pro tota hac quæst. 89.

ARTICVLVS X.

Vtrum iuramentum impediatur per aliquam conditionem personæ, vel temporis.

Porrecta per totum. 490

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur q iuramentum non impediatur per aliquam conditionem personæ, uel temporis. Iuramentum enim ad confirmationem inducitur, ut patet per Apostolum ad Hebræ. 6. sed cuilibet conuenit h confirmare dictum suum, & quolibet tempore. ergo uidetur quòd iuramentum non impediatur per aliquam

3. d. 39. in expo. lit.

aliquam conditionem personæ, vel temporis.

¶2 Præt. Maius est iurare per Deum, q̃ per Euangelia Vñ Chrys. dicit. Si aliqua causa fuerit, modi cum uidetur facere, q iurat per Deũ: sed qui iurat p Euangelia, maius aliquid fecisse uidetur. Quib⁹ dicendum est: Stulti, scripturæ propter Deũ factæ sunt, non Deus propter scripturas: sed cuiuslibet conditionis personæ, & quolibet tempore in cõi locutione consueuerunt iurare per Deum. ergo multo magis licitum est eis iurare per Euangelia.

*Homil. 44. sup Matth. in opere imperfecto a medio illius, tom. 2.

¶3 Præt. Idẽ non causatur ex cõtrariis causis, qa contrariæ causæ sunt contrariorũ: sed aliq excluduntur à iuramento pp defectum personæ, sicut G pueri añ quatuordecim annos, & ẽt illi, qui semel fuerunt periuri. non ergo uidetur, quòd aliq ꝓhibeantur iurare uel propter dignitatem, sicut clerici, aut etiam propter temporis solemnitatem.

¶4 Præt. Nullus hõ uiuẽs in hoc mũdo est tãtæ dignitatis sicut angelus. dr̃. n. Matthe. 11. q q minor est in regno cęlorũ, maior est illo. s. Ioanne Baptista adhuc in mundo uiuẽte; sed angelo cõuenit iurare. dicitur. n. Apoc. 10. q angelus iurauit per viuentem in sęcula sęculorum. ergo nullus homo propter dignitatem debet excusari à iuramento.

*2. q. 5. c. presbyter. † 2. 2. c. 5. ca. Nullus ex Ecclesiastico.

Sed contra est, q hr̃ * 2. q. 5. Presbyter uice iu I ramẽti p sanctã cõsecrationẽ interrogetur. Et † 22. q. 5. dr̃. Nullus ex ecclesiastico ordine cuiquã laico qcqua super sancta Euangelia iurare p̃sumat.

Respon. Dicẽdũ, q in iurõ duo sunt cõsideranda. Vnũ qdẽ ex parte Dei, cuius testimoniũ inducit: & quantũ ad hoc debet iurõ maxima reuerẽtia. Et pp hoc a iurõ excludunt pueri añ annos pubertatis, q non cogunt ad iurandũ: qa nondũ hñt perfectũ usum rõnis, quo possint cũ reuerentia debita iurm̃ p̃stare. Et iterũ periuri, q ad iurm̃ non admittunt, quia ex retroactis p̃sumit, q debitã reuerentiam iurõ non exhibebunt. Et ꝓpter I hoc ẽt, ut iuramento debita reuerẽtia exhibeat, dr̃ * 22. q. 5. Honestũ est, ut q in sanctis audet iurare, hoc ieiunus faciat cum oĩ honestate, & timore Dei. Aliud aũt est cõsiderãdũ ex parte hõis, cuius dictũ iurõ confirmatur. Nõ. n. indiget dictũ hominis confirmatione, nisi qa de eo dubitat. Hoc autẽ derogat dignitati personæ, ut dubitet de ueritate eorũ q̃ dicit: & iõ * p̃sonis magnę dignitatis nõ cõuenit iurare. Propter qđ dr̃ * 2. q. 4. c. Si qs presbyter, q sacerdotes ex leuiculã iurare non debent: tñ pro aliqua necessitate, uel magna utilitate licitũ est eis iurare & præcipuè pro spiritualibus nego K tiis: pro quibus ẽt iuramẽta competit p̃stare in solemnibus diebus, quibus est spiritualibus rebus vacandũ: non aũt tunc sunt iuramenta præstãda pro rebus tẽporalib⁹, nisi forte ex magna necessitate.

Conclusioni pars 1.

* 22. q. 5. ca. Honestum.

3

* 2. q6. 4. vel 5. (secũdũ aliquos codices) ca. Si qs presbyter.

4

Ad primvm ergo dicendũ, q quidã sunt, qui dictũ suum confirmare non possunt pp defectũ eorum: & quidam sunt, quorum dictum adeò debet esse certum, quòd confirmatione non egeat.

Ad ii dicẽdũ, q iuramentum sm̃ se considerato ratum, tantò fortius est, & magis obligat, quantò maius est id, per quod iuratur, ut * Augus. dicit ad Publicolam: & secundum hoc, maius est iurare p F Deum, quàm per Euangelia. Sed põt esse ecõuersò propter modum iurandi, utpote si iuramentũ, quod fit per Euangelia, fiat cũ quadã deliberatione, & solẽnitate: iuramentum autem quod fit per Deum, fiat leuiter, & absque deliberatione.

*Epist. 54. aliquantulu a principio, c. 2.

Ad iii dicẽdũ, q nihil prohibet aliquid tolli ex contrariis causis per modum superabundantię, & defectus: & hoc modo aliqui impediuntur à iuramento, qa sunt maioris authoritatis, q̃ quòd eos iurare deceat: aliqui uerò, qa sunt minoris authoritatis, quàm quòd eorum iuramento stetur.

Ad iiii dicẽdum, q iuramentum angeli inducitur non pp defectum ipsius, quasi non sit eius simplici dicto credendum, sed ad ostendẽdum id, quod dr̃, ex infallibili Dei dispositione procedere. Sicut etiam & Deus aliquando in scripturis iurans inducitur, ad ostẽdendum immobilitatẽ eius quod dicitur, sicut Apostolus dicit ad Hebr. 6.

QVAESTIO XC.

De assumptione diuini nominis per modum adiurationis, in tres articulos, diuisa.

Postea cõsideradum est de assũptiõe diuini nõis per modũ adiurationis.

Et circa hoc quæruntur tria.

¶Primò, Vtrum liceat adiurare homines.

¶Secundò, Vtrum liceat adiurare Demones.

¶Tertiò, Vtrum liceat adiurare irrationales creaturas.

Articvlvs I.

Vtrum liceat adiurare hominem.

Ad primvm sic ꝓcedit. Vr̃ q nõ liceat hoĩem adiurare. Dicit. n. * Origenes sup Matth. Aestimo qñ nõ oportet, ut uir q vult sm̃ Euangelium viuere, adiuret alterum. Si. n. iurare nõ licet quantum ad euangelicum Christi mandatum, notum est, quia nec adiurare alterũ licet.

¶2 Præt. Manifestum est, q Princeps sacerdotum Iesum illicitè adiurauit per Deum viuum.

¶3 Præt. Quicunq; adiurat aliquẽ, quodammodo ipsum compellit: sed non licet alium inuitũ cogere. ergo uidetur quòd nec liceat alium adiurare.

¶4 Præt. Adiurare est aliquẽ ad iurandũ inducere: sed inducere aliquẽ ad iurandũ est superiorũ, qui inferioribus iuramenta imponũt. ergo inferiores superiores suos non p̃ũt adiurare.

Sed contra est, q ẽt Deũ p aliqua sacra obsecramus, cum obtestantes. Apostolus etiã fideles obsecrat p misericordiã

SVPER QV. XC.

In omnibus tribus articulis quæs. eo. de adiuratione, sola vna propter secũdũ articulũ occurrit dubitatio, quantum sci licet ualeat ratio sitæ toties repetita de actibus pertinẽtibus ad quandam societatem cum Dæmone: consurgunt siquidẽ hic duo dubia, An scilicet cessante omni inuocatione, reuerentia, & pacto, tam explicitè quàm implicitè, liceat homini uti operatione Dæmonum ad opera non excedẽtia uires naturales eorũ, nec mala, nec propter malum finem. Alterum est, si nõ est licitum, an sit peccatũ mortale uti huiusmodi operibus Dæmonum, puta, locutione, executione, seu seruitio. Et est rõ dubitandi, quia non apparet hic malum ex genere, sed ex periculo, quia scriptũ est, Qui amat periculum peribit in illo: vel quia prohibetum est ad Corinth. 10. Nolo vos fieri socios demoniorum, & experientia quotidiana testatur, cum arreptitiæ personę occurrunt, multos cum dæmonibus colloqui absque scrupulo conscientiæ. Et author inferius quæstione nonagesimaquinta, art. 4. ad primum dicit, Inquirere aliquid à Dæmone sponte occurrente, quandoque licet propter vtilitatem aliorum.

¶ Ad euidentiam h...

Porrecta per totum.

491

Sup. q. 85. articu. 17. ad 1.

* Origenes Hom. vl. in Matthe. non multũ remote a medio 3.

ius difficultas sciendum est, q hic non est quæstio de inuocatione dæmonum, ut patet ex utroq dubij: quia illa est manifestè illicita, & p̃ctũ mortale, spectans ad apostasiam, ut infra loco proprio patet: sed quæstio est de colloquijs, & admissione seruitiorum, & huiusmõi, qñ dæmon sponte se offert, aut occurrit. A quibus est hostis. Nã non põt in dæmone distingui duplex genus uoluntarioꝝ, quoddã pertinens ad hostilitatem, & quoddã non, ut inter hoĩes adinuicẽ inimicos contingit: sed oĩa uoluntaria dæmonis, hostilia sunt pp eorum peruersam, ac obstinatam uoluntatẽ in malo, in q̃ ut in quolibet suo uolũtario operantur.

Et dicendũ est, q duppliciter hõ põt huiusmodi cõmunes actus exercere cum dæmone, aut tamq cũ hoste, aut tamq cum socio, seu non hoste. Si enim homo inquirit aliquid loquendum, vel faciendũ à dæmone tamquàm ab hoste, nullum p̃ctm̃ est: qm̃ dati sunt nobis hostes, & hostiliter ad eos nos hẽre debemus. Et qñ cũ his hostibus nulla est induciarũ concessa libertas, ut sterim pallium cum dæmone quasi treugæ tẽpore conuersari, cõsequẽs est, ut semper hostiliter ad eos nos habere oportet. Ad hostes aũt dupliciter nos exculpabiliter exhibemus, s. expulsiuè, uel cõpulsiuè. Et propterea his solis duobus modis per se loquendo, sicut ad dæmones nos habemus, uel expellẽdo, ut in exorcismis & orationib⁹ supra arreptitios fit, vel cõpellẽdo, ut sanctis fit, ut sæpe faciunt percipiendo eis diuina potestate, qua secos cõpellere possemus, ut aliqua dicant, uel faciant non ut sponte, sed ut hostes in captiuitatem seruitutis redacti quomõ De⁹, & angeli utuntur ministerio dæmonum. Si uerò homo ut dæmonẽ se habeat, non ut hostem, peccatum est quoque mortale, quia iniquum. Nã habere socialem actum cum dæmone, est peccatum mortale ex suo genere: quia actus socialis hẽt in materiam repugnantẽ nõ qualitercunq, sed perniciosẽ. Et q sit materia repugnans, patet ex eo, quòd socialis actus terminatur ad hostẽ Dei cælestis patris, & nostrum Conditor. n. hostẽ repugnare societati, cũ societas sit sub amicitia cõprehendatur honesti, delectabilis, uel utilis. Nulla autẽ cum hoste amicitia est cõsentiẽ. Quod aũt sit repugnans perniciosẽ, patet ex eo, q amicitia cum hoste in his, in

*q. 85. artic. 1.

Conclu. m

Conclu. p

Dei, vt patet Rom. 12. qđ vr̃ ad quandã adiurationẽ pertinere. ergo licitum est alios adiurare.

Respon. Dicendũ, q ille, qui iurat iuramento promissorio p reuerẽtiam diuini nominis, qđ ad confirmationem suæ ꝓmissionis inducit, seipsum obligat B ad faciẽdũ qđ promittit, quod est seipsum immobiliter ordinare ad aliqd agẽdũ. Sicut aũt hõ seipsum ordinare potest ad aliquid agendum, ita ẽt alios, superiores quidẽ deprecando, inferiores aũt imperãdo, ut ex supra * dictis patet. Cum ergo utraq; ordinatio p aliquod diuinũ confirmat, est adiuratio. In hoc tñ differunt, q hõ est suorũ actuũ dominus, non autem C est dominus eorum, q̃ sunt ab alio agẽda: & iõ sibijpsi potest necessitatẽ imponere p diuini nominis inuocationẽ. Non autem hãc necessitatem põt alijs iponere, nisi subditis, quos potest ex debito p̃stiti iuramenti cõpellere. Si ergo aliqs p inuocationẽ diuini nominis, uel cuiuscunq; rei sacræ alicui nõ sibi subdito, adiurãdo necessitatem agẽdi aliqd imponere intẽdat, D sicut imponit sibijpsi iurando, talis adiuratio illicita est: quia vsurpat potestatẽ in aliũ, quã nõ hẽt: tñ pp aliquã necessitatẽ superiores inferiores suos tali gñe adiurationis constringere possunt. Si verò intẽdat solũ modo p reuerẽtiã diuini nominis, uel alicuius rei sacræ, aliqd ab alio obtinere absq; necessitatis ipositione, talis adiuratio licita est respectu quorũlibet. E

Ad primvm ergo dicendũ, q Origenes loquit de adiuratione, qua aliqs alicui necessitatẽ imponere intẽdit, sicut imponit sibijpsi iurando. Sic. n. Princeps sacerdotũ p̃sumpsit dominum Iesum Christũ adiurare.

Ad ii dicendum, q illa ratio procedit de adiuratione, quæ necessitatum imponit.

Ad iii dicẽdũ, q adiurare, non est aliquem ad iurandum inducere, sed p quandam similitudinẽ iuramẽti à se inducti, aliũ ad aliqd agendum prouocare. Aliter tñ adiuratione utimur ad hominem, & aliter ad Deũ. Nã adiurãdo hominẽ, ei⁹ voluntatem p reuerentiam rei sacræ immutare intẽdimus, qđ qdẽ nõ intendimus circa Deũ, cuius voluntas est immutabilis: sed q à Deo per æternam eius uoluntatem aliquid obtineamus, non est ex meritis nostris, sed ex eius bonitate.

Articvlvs II.

Vtrum liceat dæmones adiurare.

Ad secvndvm sic procedit. Vr̃ q non liceat dæmones adiurare. Dicit. n. * Origenes super Mat. Non est sm̃ potestatẽ datã à Saluatore adiurare dęmonia, iudaicum. n. est hoc: nõ autem debemus Iudæorum ritus imitari, sed potius uti potestate à Christo data. ergo non est licitum dæmones adiurare.

¶2 Præt. Multi nigromanticis incãtationibus dæmones inuocãt p aliqd diuinũ, quod est adiurare. Si ergo licitũ est dæmones adiurare, licitũ ẽ nigromãticis incantationibus uti, qđ patet esse falsum. ergo & primũ.

¶3 Pręt. Quicũq, adiurat aliquẽ, ex hoc ipso aliquam societatẽ cum ipso facit: sed nõ licet cũ dæmonibus societatẽ facere, sm̃ illud 1 Cor. 10. Nolo uos socios fieri dæmoniorum. ergo non licet dęmones adiurare.

Sed contra est, quod dicit Marc. vlti. In nomine meo dęmonia eijciẽt: sed inducere aliũ ad aliquid agendum pp nomen diuinum, hoc est adiurare. ergo licitum est dęmones adiurare.

Respon. Dicendũ, q sicut * dictum est, duplex est adiurandi modus. Vnus quidem p modum deprecationis, uel inductionis ob reuerẽtiã alicuius sacri: alius aũt per modum compulsionis. Primo aũt mõ non licet dęmones adiurare, qa ille modus adiurãdi vr̃ ad quandã beneuolentiã, uel amicitiã

re peccent mortaliter, ut in p̃cedenti habitum est libro. Oĩs aũt amicitia cum hoste, in his quæ hostilia sunt, est perniciosa, utpote hostilitati cõtraria. Vñ sequitur, q si cum dæmone exercent act⁹ socialis pfectè, est p̃ctm̃ mortale: si uerò imperfectè, est p̃ctm̃ ueniale. Habet autẽ rationẽ actus socialis pfectè, in dæmonis uoluntaria cõfabulatione, sermo, doctrina, & similibus: hæc. n. sociales sunt uitæ. Imperfectè autẽ, si quis ex leuitate, uel curiositate, nõ credens se diuinam amicitiam offendere, cũ occurrenti dæmoni in assumpto corpore, uel arreptitio, p modum transeuntis loquitur, inquirit curiosa, facit aliquid uanũ ab eo fieri, puta, mouere lapidem, ridet p tunc. In his namq; actib⁹, licet sit perfecta ratio humani actus, non tñ est perfecta ratio actus socialis: & iõ e hui⁹ imperfectionis à mortali excusant. Sicut in quolibet genere peccati mortalis actus pp imperfectionẽ, sunt p̃ctã venialia. Cum his autem omnibus stat, q per accidens licitum esse potest ab occurrente dæmone inquirere, & cum eo loqui propter aliorum utilitatẽ, ut author in allegata authoritate dicit, si casus accidat, quasi testimoniũ ab hoste obiato ex gñe. Et tũc tãquàm cũ hoste hæc agenda sunt, & per modum transeuntis. Et quo nanque hoc est per accidens, non exigitur cõpulsio, nec expulsio, nisi quo ad finẽ, hoc est, quod finis proximus sit imminẽs utilitas, hoc exposcens ad honorem Christi quod raro, aut numquàm accidere uidetur, nisi his qui possunt dæmones compellere. Qm mendax cum sit, & hostis, nulla potest eius uerbis fides dari, nisi adsit uirtus compulsiua.

Porrecta per totum.

492

* Homil. vlt. sup Mat. sup illud: Adiuro te, dic nobis si tu es Christus. tom. 4.

* Ar. pręc.

Conclu. m

 peru-

pertinere, qua non licet ad dæmones uti. Secundo aũt adiurationis modo, qui est ꝑ compulsionem licet nobis ad aliquid vti, & ad aliquid non licet. Dæmones.n.in cursu huius vitæ nobis aduersarij constituũtur: non aũt eorũ actus nostræ dispositioni subduntur, sed dispositioni diuinæ, & sanctorũ angelorũ, quia vt * Aug. dicit in 3. de Tri. spũs desertor regitur ꝑ spiritũ iustum. Possumus ergo dæmones adiurãdo ꝑ uirtutem diuini noĩs, tamq̃ inimicos repellere, ne nobis noceãt spiritualiter, uel corporaliter, ſm potestatẽ diuinã datam a Christo, ſm illud Luc. 10. Ecce dedi uobis potestatẽ calcandi supra serpẽtes, & scorpiones, & supra oẽm uirtutẽ inimici, & nihil uobis nocebit. Non tñ licitũ est eos adiurare ad aliquid ab eis addiscendũ, uel ẽt ad aliquid per eos obtinendũ: quia hoc pertineret ad aliquam societatem cũ ipsis habendam, nisi fortè ex speciali instinctu, uel reuelatione diuina, aliqui sancti ad aliquos effectus, dæmonũ operatione utantur: sicut legitur de beato Iacobo, q̃ per dæmonem fecit Hermogenem ad se adduci.

Concl. p — * Li. 3. c. 4. ad medit. tom. 3.

Ad primvm ergo dicendũ, q̃ Origenes loquitur de adiuratione, quæ non fit potestatiuè per modum compulsionis, sed magis per modum cuiusdam beneuolæ deprecationis.

Ad secvndvm dicendũ, q̃ nigromãtici utunt̃ adiurationib. & inuocationib. dæmonũ ad aliqd ab eis addiscendũ, uel adipiscendũ: & hoc est illicitum, ut * dictum est. Vnde † Chrys. dicit Marc. 1. exponens illud uerbum Dñi, quod spiritui immundo dixit. Obmutesce, & exi ab homine. Salutiferũ hoc nobis dogma datur, ne credamus dæmonibus quantumcumque denuntient ueritatem.

* In corp. ar. † In cõcione 1. de Lazaro fere princ. & med. to. 2.

Ad tertivm dicendũ, q̃ rõ illa ꝓcedit de adiuratione, qua implorat̃ auxiliũ dæmonũ ad aliquid agendũ, uel cognoscendum: hoc.n. vr̃ ad quandam societatem ꝑtinere. Sed q̃ aliquis adiurãdo dæmones repellat, hoc est ab eorũ societate recedere.

Articvlvs III.

Vtrum liceat irrationalem creaturam adiurare.

Porrecta per totum. 492

Ad tertivm sic ꝓcedit. Vr̃ q̃ non liceat adiurare irrationalem creaturã. Adiuratio.n. fit ꝑ locutionẽ: sed frustra sermo dirigitur ad eũ q nõ intelligit, qualis est irrationalis creatura. ergo uanum est, & illicitũ irrationale creaturã adiurare.

¶ 2 Præt. Ad eum uidetur competere adiuratio, ad quem pertinet iuratio: sed iuratio non pertinet ad creaturam irrationalem. ergo uidetur quòd ad eam non liceat adiuratione uti.

¶ 3 Præt. Duplex est adiurationis modus, ut ex supra * dictis patet. Vnus quidẽ per modum deprecationis, quo non possumus vti ad irrationalem creaturã, quæ non est dña sui actus. Alia aũt adiuratio est per modum compulsionis, qua etiam, ut vr̃, ad eam uti non possumus: quia non est nr̃m creaturis irrationalibus imperare, sed solũ illius, de quo dicitur Matt. 8. Quoniam uenti, & mare obediunt ei. ergo nullo modo, ut uidetur, licet uti adiuratione ad irrationales creaturas.

* Art. 1. & 2. præced.

Sed contra est, quòd Simon & Iudas leguntur adiurasse dracones, & eis præcepisse, ut indesertum locum discederent.

Respon. dicendum, q̃ creaturæ irrationales ab alio agũtur ad proprias operationes. Eadem aũt actio est eius, quod agitur & mouetur, & eius qđ agit & mouet, sicut motus sagittæ ẽt est quædam operatio sagittantis: & ideò operatio irrationalis creaturæ non solũ ipsi attribuit̃, sed principaliter Deo, cuius dispositione oĩa mouentur. Pertinet ẽt ad diabolũ, qui ꝑmissione diuina utitur aliquibus irrationalibus creaturis ad nocẽdum hominibus. Sic ergo adiuratio, qua quis utitur ad irrationalẽ creaturã, põt intelligi dupr̃. Vno modo, ut adiuratio referatur ad ipsam irrationalẽ creaturã ſm se: & sic uanũ esset irrationalẽ creaturã adiurare. Alio modo, ut referat̃ ad eum, a quo irrationalis creatura agit̃, & mouet̃: & sic duplicitер adiurat̃ irrationalis creatura. Vno quidẽ modo, ꝑ modũ deprecationis ad Deũ directę, qđ ꝑtinet ad eos q diuina inuocatione miracula faciunt. Alio mõ, ꝑ modũ cõpulsionis, q̃ refert̃ ad diabolũ, q in nocumentum nr̃m vtitur irrationalib. creaturis: & talis est modus adiurãdi in Ecclesię exorcismis, ꝑ quos dæmonũ ptãs excludit̃ ab irrationalib. creaturis. Adiurare aũt dæmones ab eis auxiliũ iplorando, non licet. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

D. 14. — Conclu. — Conclu. — D. 21.

Qvaestio XCI.

De assumptione diuini nominis ad inuocandum per orationem, uel laudem, in duos articulos diuisa.

Deinde considerandũ est de assumptione diuini noĩs ad inuocãdũ ꝑ orationẽ, uel laudẽ. Et de oratione quidem iã dictum est. Vnde nũc de laude restat dicendũ. Circa primum q̃runtur duo.

¶ Primo, Vtrum Deus sit ore laudandus.

¶ Secundò, Vtrum in laudibus Dei sint cantus adhibendi.

Articvlvs primvs.

Vtrum Deus sit ore laudandus

Ad primvm sic proceditur. Vr̃ q̃ Deus nõ sit ore laudãdus. Dicit n.* Phil. in 1. Ethi. Optimorũ nõ est laus, sed maius aliquid, & melius: sed Deus est super oĩa optimus. ergo Deo non debetur laus, sed aliquid maius laude. Vnde Eccle. 43. dr̃, q̃ Deus maior est omni laude.

¶ 2 Præt. Laus Dei ad cultũ ipsi' ꝑtinet, est.n. religionis act'. sed De' mẽte colit̃ magis, q̃ ore. uñ Dñs Matt. 15. contra quosdã inducit illud Isa. Ppl's hic labijs me honorat, cor aũt eorũ longẽ est a me. ergo la' Dei magis consistit in corde, quàm in ore.

¶ 3 Præt. Homines ad hoc ore laudant, ut ad meliora ꝓuocent̃. Sicut.n. mali ex suis laudib' supbiũt, ita boni ex suis laudibus ad meliora ꝓuocant̃. vñ dr̃ Prouer. 27. Quõ probat̃ in conflatorio argentũ, sic probat̃ hõ ore laudantiũ: sed Deus per verba hoĩum non prouocatur ad meliora, tum quia immutabilis est, tũ quia summè bonus est, & non habet quo crescat. ergo Deus non est laudandus ore.

Sed contra est, quod in Ps. 62. dicitur. Labijs exultationis laudabit os meum.

Resp. Dicẽdũ, q̃ verbis alia rõne vtimur ad Deũ, & alia rõne ad hoiem. Ad hoiem.n. vtimur verbis, vt cõceptũ nr̃i cordis, quẽ nõ põt cognoscere, ni si verbis nr̃is ei exprimamus: & iõ laude oris ad hoiem vtimur, vt vel ei, vel alijs innotescat, q̃ bonã opinionẽ delaudato habemus, vt ꝑ hoc & ipsũ q laudat̃ ad meliora ꝓuocemus, & alios, apud quos laudat̃, in bonã opinionẽ, & reuerentiã, & imitationem ipsius inducamus: sed ad Deũ verbis vtimur, non quidẽ ut ei, q est inspector cordiũ, nostros cõceptus manifestemus, sed ut nosipsos, & alios audiẽtes ad eius reuerentiã inducamus: & iõ necessaria est laus oris, nõ qdem ꝑꝑ Deũ, sed ꝑꝑ ipsum laudantẽ, cuius affectus excitat̃ in Deũ ex laude ipsius, * secundũ illud Psal. 49. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo ostendã illi salutare Dei. Et inquantũ homo per diuinam laudẽ affectu ascendit in Deũ, intantum per hoc retrahitur ab his, quæ sunt cõtra Deũ, ſm illud Isa. 48. Laude mea infrenabo te, ne intereas. Prodest etiam laus oris ad hoc, q̃ aliorũ affectus ꝓuocet̃ in Deũ. unde dr̃ in Psal. 33. Semper laus eius in ore meo & postea subditur. Audiant mansueti, & lętentur. Magnificate dominum mecum.

Conclu. — Cõl. pars.

Ad primvm ergo dicẽdũ, q̃ de Deo dupliciter possumus loqui. Vno mõ, quantũ ad eius essentiã: & sic, cũ sit incõprehensibilis, & ineffabilis, maior est omni laude. Debet̃ aũt ei ſm hanc cõparationẽ reuerẽtia, & latriæ honor: unde & in Psal. 64. ſm translationẽ * Hierony. dr̃. Tibi silet laus Deus, quantũ ad primũ: &, Tibi reddetur uotum, quantũ ad secundũ. Alio modo ſm effectus ipsius, qui in nostrã utilitatem ordinantur: & ſm hoc debetur laus Deo. unde dicitur Isa. 63. Miserationũ Dñi recordabor: laudẽ Dñi annuntiabo super omnibus, quæ reddidit nobis Dñs. & * Diony. dicit 1. cap. de diui. nom. Omnẽ sanctum theologorum hymnum, idest, diuinam laudẽ inuenies ad beatos thearchię, idest, diuinitatis processus, manifestatiuè, & laudatiuè Dei nominationes diuidentem.

Ad 2m dicendũ, q̃ laus oris inutilis est laudãti, si sit sine laude cordis. Tũc.n. loquitur Deo laudẽ, dũ magnalia operũ eius recogitat cum affectu. Valet tñ exterior laus oris ad excitandũ interiorẽ affectum laudãtis, & ad prouocandum alios ad Dei laudem, sicut * dictum est.

Ad 3m dicendũ, q̃ Deum non laudamus propter utilitatem suam, sed propter utilitatem nostram, ut * dictum est.

* In commentario suo in Ps. 64. to. 8. adiũcta & trãslatiõe sua in Ps. eundẽ tomo 4. — * Cap. 1. nõ multũ remote ante medium. — * In corp. ar. — * In corp. ar.

Articvlvs II.

Vtrum in diuinis laudibus sint cantus assumendi.

Porrecta per totum. 494 — Locis art. 1. silucidis.

Ad secvndvm sic procedit̃. Videt̃ q̃ cãtus nõ sint assumẽdi in laudẽ diuinã. Dicit.n. Apost. ad Colos. 3. Docentes, & commonentes uosmetipsos in psalmis, & in hymnis, &

SVPER Q. XCI. ART. I. ET II.

In duob' articulis q. 91. nota primo finem cantus consistere in excitatione deuotionis propriæ, vel alienæ ad Deum. Et cum oĩa q̃ sunt ꝑꝑ finem, non sint ꝑꝑ se appetenda, nec facienda, nisi inquantum sunt vtilia ad finem, consequens est, vt in ecclesiasticis officijs in ecclesijs persoluendis, debeat uti cantari, quantum expedit excitãdæ deuotionis cantantium, si alienę deuotionis ratio cesset, & nõ plus. Et q̃m non potest prælatus singulorum affectus in hac re hic, & si haberet, ipsis est cõsideranti, non singularis rationem habere in communib'. ideo prudentia opus est in istis, ut prælatus conditionibus personarum & quãtum pro excitanda, & cõseruanda deuotione expedire uidebitur, cantetur. Ratio verò alienæ deuotionis tunc habenda est, ut propria non destruatur. Non.n. debet nostra esse tribulatio alienæ subuentio, secundũ Apostoli doctrinam, 2. ad Corinth. 8. Et Dauid, cũ dixisset. Sẽper laus eius in ore meo, subiungit, Magnificate dñm mecũ, nõ cõtra me. Vnde à duobus cauendũ est, s. ne ideò cantetur, quasi ipse cantus secundum se sit Deo gratus, & ne cantetur causa delectationis nræ, uel alienæ in ecclesiasticis officijs, ut patet ex fine. Et ex authoritate Aug. ex 10. confessionum in litera allata.

493 — 4. dis. 9. q. 1. art. 5. q. 3. cor. & ad 2. Et 4. d. 15. q. 4. art. 1. q. 1. cor. Et Ps. 32. Et Eph. 5. lect. 7. * lib. 1. c pen. to. 5.

¶ Nota secũdo, q̃ tpe Diui Thomę Ecclesia nõ utebatur organis. ¶ In cuius signũ, adhuc Romana Ecclesia corã summo Pontifice nõ utitur. Et si rõnem in litera allatã ex 8. Politic attentius meditati fuerimus, apparebit, q̃ in ecclesiastico officio, ad qđ suscipiẽda diuinæ interioris disciplinę gratia cõuenimus iuxta illud, Sacrificiũ laudis honorificabit me, & illic iter, quo ostendã illi salutare Dei: nõ sunt admittẽda instrumẽta musica. Tantoq; magis excludẽda sunt, quãtò diuina disciplina interior excellentior est oibus disciplinis humanis huiusmodi instrũ repellẽtibus. Et licèt per se loquendo hoc sit uerũ, põt tñ ꝑ accidens tolerari extensa iã consuetudo organorũ, ꝑꝑ nimiã elongationẽ hoĩum à diuino cultu, ut uel sic allecti, diuinis intersint. Qui tñ organa in Ecclesia medici nam animæ à remotis esse cogitauerit, parce illis utetur, ne sanis noceat minuẽdo, uel tollẽdo eorũ deuotiones. Et licèt organorũ usus licitus iam in Ecclesia sit causa excitandæ deuotionis, illicitus tñ est causa delectationis eadem ratione, qua cantus.

¶ Sed occurrit hic dubiũ, An pulsare in organis inter officia ecclesiastica sonos secularium cantionũ, sit peccatũ mortale. Et est rõ dubij, quia quidã propter irreuerentiã diuini cultus, putant q̃ sic. Alij aũt uidentur hãc respuere sententiã, quia sonus abstrahit a materia hac, uel illa, & sonus qui ab uno applicatus est ad materiã uanam, potest ab altero applicari ad materiam spiritualem, ut patet.

¶ Ad euidentiam huius oportet vitare ambo extrema, ne scilicet faciamus abstractum meum soni à materia, vt omnis sonus æq; admittu dignus sit in Ecclesia, quoniam eadem est ratio de cantu, & sono: quoniam cantus abstrahit etiam à materia, & potest vnusmet cantus applicari ad malam materiam, etiam applicari ad spiritualẽ nõ minus, q̃ unusmet sonus. Constat autẽ ex authoritate Hieronymi in litera allata, quæ habet̃ in Decretis dis. 92. ca. Cantantes, q̃ non ois cantus est in Ecclesia licitus. Nõ ig. tur ois sonus est in Ecclesia licitus. Neq; etiã oẽm irreuerentiã, seu indecentiã diuinis adiunctã, mortale peccatũ dicamus. Contingit nãq, uel ꝑꝑ imperfectionem actus, puta q̃ in se modica, uel ꝑꝑ pietatẽ intentionis, indiscreta tñ habẽtis media, uenialiter tantum peccare in multis dedecentibus diuina.

¶ Inter hæc igit̃, & ex his prędictis, dicẽdũ est, q̃ dupliciter contingit pulsare in diuinis officijs organa cũ sonis rerũ uanarũ, s. ꝑ se, & ꝑ accidẽs, hoc est, ex intẽtione ingerendi illa uana, & nõ ex intẽtione ingerendi illa uana, sed tantummodo sonũ illũ. Et primo qdẽ modo, si res illæ sunt nõ solũ uanæ, sed ꝓuocatoriæ ad impudiciã, & hmõi, manifestũ est peccatũ mortale non solũ inter ecclesiastica, sed extra: q̃a hoc est mortale ex suo genere, & tãto grauius, quãto ẽt inter diuina. Si uerò sunt solũ uana, ide nõ deest peccatũ superstitionis i tali actu. Est nãq; talis actus in prima specie superstitionis, qua Deo cultus exhibet̃ mõ indebito. Cõstat nãq; q̃ sonus inter diuina, pars diuini cult' est, & ꝑ solẽnitate diuini cultus adhibetur ab ecclesia, & q̃ mõ indebito colitur Deus, qñ sonus uanitatũ ex intẽtione admiscet̃ locu solẽnitatis ecclesiasticæ. Cõtrariat̃ autẽ talis actus ex suo genere diuino cultui. Primò, quo ad finẽ: quia actus iste ex suo genere est excitatiu' mentis, & effectus ad uana, ac ꝑ hoc directẽ cõtrarius actui diuini cultus excitatiui ad deuotionẽ. Secundò, quia ad ueritatem ex parte colẽtis: quia cult' diuinus ꝑ ministeriũ pulsantis ab Ecclesia Deo reddẽdus, falsificat̃, ita q̃ fallacij sunt oẽs sic pulsantes, & ꝑmittẽtes, accõsentientesq; tñ ex parte Ecclesiæ cultum cõtra modũ ab ea institutum, Deo exhibent, quantum est ex natura talis actus, vt inferius in quæst. 93. articu. 1. ex litera habere potes. Et quoniam superstitio ex suo genere est mortale peccatum, & actus iste ex suo genere contrarium fini diuini cultus: ideò ex intentione pulsare in ecclesiasticis officijs siuẽ mala, siuẽ vana, peccatum est mortale

D. Tho.

ex

Universidad de Deusto Biblioteca

ex suo genere. In cuius signū Leuit. 10. filij Aarō deuorati sunt: quia ignē alienū in diuino cultu apposuerūt. Simile naq; accidit in proposito: quia ignis alienū amoris, f. carnis, vel mūdi in diuino apponit cultu loco antiphonarum, & laudū diuinarū. Par siquidē est ex intētione talium, sono vocis naturalis, aut artificialis hæc in diuino cultu pferre. Constat autē, q naturali voce hæc diuino admista cultui pniciosissima essent: ergo &c. Si q tñ nesciens diuino se cultui per hoc facere iniuriā, sed putās vanitatē solūmodo in hmōi interuenire, & ex hmōi ignorantia ingerat pulsando vana delectationis cā, sicut etiā pdicatores vana aliqua inter pdicandū immiscēt non tamq̄ prædicatores, sed psonæ priuatæ, vanæ delectationis gra, talis nō nisi materialiter superstitionē cōmittit, & excusarā mortali superstitiosō, ex quo paratus erat, si cognouisset, nō patrare hoc facinus, sicut de alijs superstitionibus ignorantise rius dicet. A grauissimo tñ peccato, & forte mortali, sacrilegij nō excusatur, q ex intētione inter diuina immiscet talia mundana, quæ si verbis exprimeret ibidē, null' excusaret a mortali. Et reducit hoc crimē ad eā sacrilegij speciē, qua rebus sacris iniuria fit: vidēdo diuino cultu in hac parte, vt se quādā nō sacra, ex quo nō vi pat tē diuini cultus ille pulsans diceret se hęc inferre, sed potius vt extranea interponeret. Et nihilominus p quāto etiā loco sacro iniuria fit, dū in dicato ad Dei laudē loco pphana hæc fiūt, ad aliā sacrilegij speciē spectat, qua loco sacro iniuria fit. Si verò hoc fit pter intentionē cuiuscūq; materię ex sola intētione soni talis pp suā consonantiā, tunc secundū se nullū peccatū est: sed rōne vsus, vel euētus pōt ibi esse peccatū. Rōne vsus, si accōmodatus cōmuniter est talis sonus ad materiā dedecētē sacra: Quia idem est de tali sono iudicium, qd est de cātu theatrali, aut tragico, qui propter talē vsum prohibiti sunt in Ecclesia. Rōne verò euētus, si cōmuniter ex tali sono excitantur auditorū animi ad mala, vel vana. Propter qd quoq; pōt interuenire etiā peccatum mortale in huiusmodi, vt ibi patet, si sonus aliquis alicubi ex consuetudine excitatiuus esset ad venerea, aut valde distractiuus clericorū, præcipue a diuinis. Et quāuis pia intentio, vt scilicet per huiusmodi sonorū delectationē, infirmorū valde, aut malorum animi recreati, attentius vacent diuinis, alleuiet dicta peccata, non tamen excusat totaliter: quia nō sunt facienda mala, vt eueniant bona. Et sunt dicta omnia hęc accipienda, si desit in his scandalum pusillorum.

*Ad Ephes. 5. & 9. hr in decr. dist. 92. ca. cantātes.
*Lib. 4. registri cap. 88. paulo a prin. Et hr di. 92. ca. in sancta Romana.
*Li. 9. c. 6. & 7. tom. 1.
*Art. præced.

a cāticis spūalibus: sed nihil debemus assumere i diuinū cultū pter ea, quæ nobis authoritate Scripturæ tradunt. ergo videt q non debemus vti in diuinis laudibus cāticis corporalibus, sed solum spiritualibus.

¶ 2 Præt.* Hierony. super illud ad Ephes. 5. Cātantes, & psallētes in cordib' vestris dño, dicit. Audiāt hęc adolescētuli: audiāt hi, qbus in Ecclesia est psallēdi officiū, Deo b nō voce, sed corde cātandū: nec in tragœdiarū mopū guttur, & fauces medicamine liniēdæ sunt, vt in Ecclesia theatrales moduli audiant, & cātica. nō ergo in laudes Dei sunt cantus assumendi.

¶ 3 Præt. Laudare Deū cōuenit b paruis, & magnis, fm illud Apoc. 19. Laudē dicite Deo nr̄o oēs sancti ei', & q timetis Deū pusilli, & magni: sed maiores, q sunt in Ecclesia, nō decet cātare dicit. n.* Gregor. & hr in decretis dist. 92. ca. in sancta Romana Ecclesia. Pręsenti decreto constituto, vt in sede hac sacri altaris ministri cantare non debeant. ergo cantus non conueniunt diuinis laudibus.

¶ 4 Prę. In veteri lege laudabat Deus in musicis instrumētis, & humanis cātibus, fm illud Ps. 32. Cōfitemini dño in cithara, in psalterio decē chordarū psallite illi. Cātate ei cāticū nouū: instrumēta musica, sicut citharas, & psalteria ñ assumit Ecclia i diuinas laudes, ne videat iudaizare. h ergo pari rōne nec cāt' in diuinas laudes sūt assumēdi.

¶ 5 Pręt. Principalior est la' mētis, q laus oris: sed la' mētis impedit p h cātus, tū qa cātantiū itētio abstrahit à cōsideratiōe eorū q cātant, dū circa cantū studēt. tū etiā qa ea quæ cātantur, minus ab alijs intelligi possunt, q si sine cantu proferent. ergo cantus non sunt in diuinis laudibus assumendi.

SED CONTRA est, quod beatus Ambrosius in Ecclesia Mediolanensi cantus instituit, vt* August. refert. lib. 9. confess.

RESP. Dicēdū, q sicut dictū* est, Laus vocalis ad hoc necessaria est, vt affectus hois pucet in Deū: & ideò qucūq; ad hoc

F vtilia esse possunt, i diuinas laudes cōgruenter assumunt. Manifestū est autē, q secundū diuersas melodias sonorū, animi hoīum diuersimodè disponunt, vt patet p Philo. in 8. * Politic. & p boet. † in prologo musicę & ideò m salubriter fuit institutū, vt in diuinas laudes cātus assumeret, vt animi īfirmorū magis puocarent ad deuotionē. n Vndè* August. dicit in 10. con-
G fess. Adducor cātandi cōsuetudinē approbare in Ecclesia, vt p oblectamēta auriū, infirmorū aīus in affectū pietatis assurgat. Et de seipso * dicit in 9. cōfes. Fleui in hymnis, & canticis tuis suaue sonātis Ecclesiæ tuę, vocibus commotus acriter.

AD PRIMVM ergo dicendū, q cātica spiritualia possunt dici nō solùm ea, quæ interius canūtur spiritu, sed etiam ea quæ ex-
H terius ore cantantur, inquantū per huiusmodi cantica spiritualis deuotio prouocatur.

AD SECVNDVM dicēdū, q Hiero. nō simplr vitupat cantū, sed reprehēdit eos, q in Ecclia cantāt more theatrico non pp deuotionē excitandā, sed pp ostentationē, vel delectationē prouocandā. Vnde August. dicit in* 10. confes. Cū mihi accidit, vt me amplius cantus q res quæ cātatur, mouet, pœnaliter me peccare confiteor, & tūc mallē nō audire cātantē.

AD TERTIVM dicēdū, q nobilior modus est pro-
I uocādi hoīes ad deuotionē per doctrinā, & prædicationē, q per cantū. Et iō dyaconi, & prælati, qbus cōpetit p pdicationē, & doctrinā aīos hoīum puocare in Deū, nō dēt cantibus insistere, ne per hocā maioribus retrahantur. Vnde ibidem * Gre. dicit. Consuetudo est valde reprehensibilis, vt in diaconatus ordine constituti, modulationi vocis inseruiant, quos ad prædicationis officium, & eleemosynarum studium vacare congruebat.

AD QVARTVM dicēdū, q sicut Philos. dicit in * 8. Polit. Neq; fistulas ad disciplinā est adducēdū, neq; aliqd aliud artificiale organū, puta, citharam, & si
K qd tale alterum est: sed quæcūq; faciunt auditores bonos. Huiusmodi. n. d musica instrumenta magis aīum mouent ad delectationē, q per ea formetur interius bona dispositio. In veteri autem testamento vsus erat talium instrm̄, tum quia populus erat magis durus, & carnalis, vnde erat per huiusmodi instrumenta prouocandus, sicut & per promissiones terrenas: tum etiam quia huiusmodi instrumenta corporalia aliquid figurabant.

AD QVINTVM dicēdū, q p cantū, quo qs studiosè ad delectandū vtit, abstrahitur animus à cōsideratione eorum, quæ cantantur: sed si aliquis cantet propter deuotionem, attentius cōsiderat quæ dicuntur:

*Li. 8. Polit. c. 5. 6. & 7.
†Li. 1. c. 1. Concl. m
*Li. 10. c. 33. to. 1.
*Li. 9. c. 6. circa finē tom. 1.
*Li. 10. c. 33. nō pcul a fine, to. 1.
*Lib. 4. registri. ca. 88. circa princ.
*Li. 8. c. 6. circa me. tom. 5.
D. 966.

cuntur, tùm quia diutius moratur super eodē: tùm A quia, ut * Aug. dicit in 10. confess. Oēs affectus spiritus nr̄i pro sua diuersitate habent proprios modos in uoce, atq; cantu, quorum occulta familiaritate excitant. Et eadē ēt est rō de audientib. in qb' etsi aliqñ non intelligant, quæ cantantur, intelligunt tamen propter quid cantantur. I. ad laudem Dei: & hoc sufficit ad deuotionem excitandam.

*Li. 10. c. 33. inter princ. & medium tom. 1.

SVPER Q. XCII.

IN q. 92. articulis duobus, quædam occurrunt scribenda spectantia specialiter ad fcdm articulum. Et primo, q dum ponuntur in litera specificæ distinctiones superstitionis: Prima penes distinctionem obiectorū, f. Creatoris, cui debetur cult' latriæ, qñ idebite exhibetur: & creaturæ, cui cultus latriæ non debetur. Secūda, penes distinctionē finium diuini cultus: qd nō est sic intelligendū, quasi cultus diuinus habeat plures fines principales, cū vnus sit eius adæquatus finis, f. diuina reuerētia: sed quia sub vno principali fine sunt & alij fines secundarij, qui in litera numerantur. Deinde, q quemadmodum in diuino cultu inueniuntur tria genera diuinorū, primò, sacrificia, oblationes, decimæ, vota, & huiusmodi, q directè in Dei reuerentiā sunt: secundò orationes, cōtēplationes, lectiones, & hmōi, q ad instructionē nostrā ordinantur: tertiò, sacra, benedictiones, sacramentalia, ieiunia, festa, & hmōi, q directè consistunt in cultū institutum a Deo, & ordinantur ad dirigendos nostros actus, vt sunt actus regenerationis, confirmationis, ordinis, matrimonij &c. ita in cultu superstitioso [illegible] creaturæ [illegible] de dæmone, quæ modis infinitis a dæmone quæsit [illegible] obseruantia, qua cum multiplicitur & operationes suas consummant, & aliquas creaturas qñq; assumūt ad sua opera, quasi sacramentalia qdā.

Porrecta per totum.
495
Inf. q. 94. art. 1. cor. Et q. 95. ar. 1. cor. & q. 122. art. 3. cor. Et 3. dist. 9. q. 1. art. 1. q. 2. ad 5.
*Gl. interlinearis, ibid.
*Lib. 10. c. 18. Etym. Sapiēs dictus, ante med.
*q. 81. ar. 5. ad 3.

¶ In dissione ad primum eiusdē secundi articuli aduerte diligēter tu speculatiuē, q licet prima fronte appareat, q quemadmodū religio est virtus vna fcdm speciē, eo, q actus eius adæquatus est vnus, f. colere Deum, qui sub hoc actu clauditur & diuina reuerētia, & hominis seruitus respu Dei, ad q duo ordinātur oia religiōis opera, vt superius in q. 81. ar. 3. ad fcdm dicebatur: ita in superstitione colente creaturā, vna est species, cuius propriū est colere creaturā, & illā venerādo sacrificijs, & illi subijciēdo hominem: & in hoc q instruit p illam curat, & in hoc q signis illius se subijcit, obseruando illa: Quia tñ ex cōib' patet, q multa ad vitiorū distinctionē sufficiunt, q non sufficiunt ad diuersificandū virtutē, vt patet in materijs moralib. i quib. una eadē virtute, duo sunt vitia. Et rō suffragatur cōis, q ad constitutionē boni multa exiguntur: ad malum aūt, quodlibet sufficit, ut in litera ex Dionysio dr: idō in speciali intuitus est author, q illi tres fines, f. reuerentia, instructio, & directio, licēt non sufficiant ad distinguendā religionē, sufficiunt tñ ad distinguendam superstitionē. Quo fit vt inuolutus vno malo, puta diuinationē non sit inuolutus altero, puta, idolatria: vel [illegible] nemo habeat, nisi qui integre omnibus polleat.

¶ In dissione ad fcdm dubitatio [illegible] q quia argumentum stat in hoc, q licet religio ē in ordine ad Deum: ita superstitio cōtraria est in ordine ad creaturam, puta dæmonem, cui cultus exhibetur. Sed diuinatio, & obseruantiæ sunt in ordine ad creaturā & actus nostros, ergo non sunt superstitionis species. Ideò tollo directè satisfacit argumento, dicendo, q diuinationes, &

*c. 9. a medio, to. 9.
*q. 81. a. 5
*1. 2. q. 64. ar. 1.
*Li. 4. c. 2. & 5. to. 5.
Concl. m
D. 926.

QVAESTIO XCII.

De vitijs religioni oppositis, in duos articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de uitiis religioni oppositis.

¶ Et primò, De illis quæ cum religione conueniunt in hoc, q exhibent cultum diuinum.

¶ Secundò, De vitijs manifestā contrarietatem ad religionē habentib. per contenptū eorum, q pertinent ad diuinum cultū. Primum aūt horum pertinet ad superstitionem: fm aūt ad irreligiositatem. Vndè primò consi- C derandū est de ipsa superstitione, & de partib. eius. Deindè de irreligiositate, & partibus eius.

CIRCA primum qruntur duo.

¶ Primò, Vtrum superstitio sit vitium religioni contrariū.

¶ Secundò, Vtrum habeat plures partes, seu species.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum superstitio sit vitium religioni contrarium.

AD PRIMVM sic proceditur. D Vr q superstitio non sit vitium religioni contrariū. Vnū h enim contrariorū non ponit in diffinitione alterius: sed religio ponit in diffinitione superstitionis. dr. n. superstitio esset religio supra modū seruata, vt patet i* gl. ad Coloss. 2. super illud, Quę sunt rōnem habentia sapientię in superstitione. ergo superstitio ñ ē vitiū religioni cōtrariū.

¶ 2 Præt.* Isidor. dī i lib. Etym. Superstitiosos h ait Cicero appellato, q totos dies deprecabant, & immolabāt, vt sui sibi liberi superstites fierēt: sed hoc ēt potest fieri fm veræ religionis cultū. ergo superstitio non est vitium religioni oppositū.

¶ 3 Præt. Superstitio quendam excessum h importare vr: sed religio non pōt hr̄e excessum, qa sicut supra dictum * est, fm eā non contingit æquale Deo reddere eius, quod debemus. ergo superstitio non est vitium religioni oppositum.

SED CONTRA est, q Aug.* dicit in lib. de decem chordis. Tāgis primam chordam, qua colit vnus Deus, & cecidit bestia superstitionis: sed cultus vni' Dei pertinet ad religionem. ergo superstitio religioni opponitur.

RESPON. Dicendum, q sicut supra * dictū est, religio est uirtus moralis. Oīs aūt virtus moralis in medio cōsistit, ut supra* habitū est: & ideò duplex uitiū uirtuti morali opponitur. Vnū quidē fm excessum: aliud autē fm defectū. Contingit aūt excedere mediū virtutis nō solū fm circunstantiam, q dr quantum, sed ēt fm alias circūstantias. Vnde & in aliquibus virtutib. sicut in magnanimitate, & magnificentia, uitiū excedit virtutis mediū, non qa ad maius aliquid tēdat q uirtus, sed forte ad min'. Transcendit tñ uirtutis mediū, inquantū facit aliquid, cui non dēt, uel qñ non debet, & similiter fm alia hmōi, ut patet * per Philosophū in 4. Ethic. Sic ergo superstitio m est vitiū religioni oppositū fm excessum, non qa plus exhibeat in cultū diuinū, q vera religio, sed quia exhibet cultū diuinū vel cui non debet D uel eo modo quo non debet. *

AD PRIMVM ergo dicendū, q sicut bonum metaphoricè dr i malis, prout dicimus bonum latronem: ita ēt nomina uirtutū qñque transumptiuè accipiunt in malis, sicut prudentia qñque ponit pro astutia, fm illud Luc. 16. Filij huius sæculi prudētiores filijs lucis sunt, & p hūc modum superstitio dr esse religio.

AD II dicendum, q aliud est etymologia nois, & aliud est significatio nois. Etymologia a attenditur fm id, a quo imponit E nomen ad significandū: nois verò significatio fm id, ad qd significandum nomen imponit, quæ qñque diuersa sunt. Nomē enim lapidis imponitur a lęsione pedis, non tñ hoc significat: alioquin ferrū, cū pedē lædat, lapis eēt. Sīr ēt nomē superstitionis nō oportet q significet illud, a quo nomē est impositū.

Universidad de Deusto Biblioteca

& obseruationes inquantum ad dæmoniacæ, sunt species superstitionis, & non inquantum humana opera. Sicut & sub religione cõprehenduntur opera hominum inquantum diuina, p assumptionē alicui' diuini, vt supra patuit: ita q in oib. illis saluatur ordo aliqs reuerentialis ad dæmonē, inuocando ipsum, & subijciendo se institutis eius: sicut in religionis multis operibus accidit respectu Dei, vt patet i iuso, sacramentis, & hmõi. Et tu benè seruabis hoc in corde tuo, vt inde postmodum discernas in obseruationibus, & diuinationibus, rationem peccati mortalis, vel venialis, vt infra declarabimus.

Porrecta per totum. 496

* Inf. q. 94. ar. 1. * Lib. 2. c. 13. to. 1.

Ad III dicendū, q religio non põt hre excessum ſm quātitatem absolutam: põt tamen hre excessum ſm q̄titatem proportionis, prout, s. in cultu diuino fit aliqd, qd̄ fieri non debet.

ARTICVLVS II.

Vtrum sint diuersæ superstitionis species.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr q non sint diuersæ superstitionis species, quia ſm* Philos. in 1. Topico. Si vnum oppositorum h dr multipliciter, & reliquum: sed religio, cui opponitur superstitio, non habet diuersas species, sed omnes eius actus ad vnam speciem referuntur. ergo nec superstitio habet diuersas species.

¶ 2 Præt. Opposita sunt circa idē: sed religio, cui opponit superstitio, est circa ea, quib' ordinamur in Deum, vt supra habitum * est. non h ergo species superstitionis, quæ opponitur religioni, possunt attendi ſm aliquas diuinationes h humanorum euentuum, uel secundum aliquas H obseruationes h humanorum actuum.

* q. 81. ar. 1. & 5.

¶ 3 Præt. Ad Coloss. 2. super illud, Quæ sunt rationem habentia sapientiæ in superstitione, dicit glo. * idest, in simulata religione. ergo h etiam simulatio debet poni species superstitionis.

* Gl. ordinaria ibi. sup illud: Ad satuitatem carnis, ex Ambr.

SED CONTRA est, quod † August. in 2. de doctr. christ. diuersas species superstitionis assignat.

† Lib. 2. c. 20. vsque ad 24. t. 3 * Ar. pce. † 1. 2. q. 72. ar. 9.

RESPON. Dicēdū, q sicut supra * dictum est, uitium superstitionis consistit in hoc, quod transcēdit virtutis medium ſm aliquas circunstantias, vt supra dictum † est. Non enim quælibet circunstantiarum corruptarum diuersitas variat peccati speciem, sed solum qn̄ referuntur ad diuersa obiecta, vel diuersos fines. Secundū hoc enim morales act' speciem sortiūtur, ut supra * habitum est.m Diuersificatur ergo superstitionis species. Primo quidē, ex parte obiecti.* Potest enim diuinus cultus exhiberi, vel cui exhibendus est, s. Deo uero, modo tñ indebito, & hæc est prima superstitionis species: vel ei, cui non debet exhiberi, s. cuicumq; creaturæ, & hoc est aliud superstitionis genus, quod in multas species diuiditur, ſm diuersos fines diuini cultus. Ordinatur enim primo diuinus cultus ad reuerentiam Deo exhibendam: & ſm hoc, prima species huius generis est idolatria, quæ diuinā reuerentiā indebitè exhibet creaturę. Secundo, ordinatur ad hoc, q homo instruatur a Deo, quē colit: & ad hoc pertinet superstitio diuinatiua, q dæmones consulit p aliqua pacta cum eis inita uel tacita, vel expressa. Tertiò, ordinatur diuinus cultus ad quandam directionem humanorum actuum ſm instituta Dei, qui colitur: & ad hoc pertinet superstitio quarundam obseruationum. Et hæc tria tangit * Aug. in 2. de doctr. christ. dicens superstitiosum esse quicquid institutum est ab hominib. ad faciēda, & colenda idola ptinens: & hoc ptinet ad primum. & postea * subdit: Vel ad cõsultationes, & pacta quædā significationum cū dæmonib. placita, atq; fœderata, qd̄ pertinet ad ſm. & post pauca * subdit: Ad hoc genus pertinent omnes ligaturæ, & huiusmodi, quod pertinet ad tertium.

Cauet. m * 1. 2. q. 1 ar. 3. & q. 18. ar. 4. 5 6. 10. & 11

Cõclusionis pars.

* Lib. 2. c. 20. i princ. to. 3.

* Eodē loco nūc dicto. * Eo. c. 36 parum a princ.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q dr̄ sicut Dionys. dicit * 4. cap. de diuin. nomin. Bonum contingit ex vna, & integra causa: malum autem ex singularibus defectibus. Et ideò uni uirtuti plura vitia opponuntur, vt supra * habitum est. Verbum autem Philosophi d veritatem habet in oppositis, in quibus est eadem ratio multiplicationis.

Ca. 4. p. 4. 4. inter med. & finem. * Ar. pce. & supr. q. 10. ar. 5. D. 714. & 958.

AD SECVNDVM dicēdum, q diuinationes, & obseruationes aliquæ ptinent ad superstitionē, inquantū dependēt ex aliquib. operationib. dæmonū: & sic ptinent ad quædam pacta cum eis inita.

AD TERTIVM dicēdū, q simulata religio ibi dr̄, quando traditioni humanæ nomen religionis applicatur, prout in glo. sequitur. Vnde ista simulata religio nihil est aliud, quàm cultus Deo vero exhibitus modo indebito: sicut si aliquis tempore gratiæ uellet colere Deum secundum ueteris legis ritum. Et de hac ad literam loquitur glos.

QVAESTIO XCIII.

De speciebus superstitionis, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de speciebus superstitionis.

¶ Et primò, De superstitione indebiti cultus veri Dei.

¶ Secundò, De superstitione idolatriæ.

¶ Tertiò, De superstitione diuinationum.

¶ Quarto, De superstitione obseruationum.

CIRCA primū quæruntur duo.

¶ Primò, Verū i cultu veri Dei possit esse aliqd pniciosum.

¶ Secundò, Verum possit ibi esse aliquid superfluum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in cultu veri Dei possit esse aliquid perniciosum.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr q in cultu veri Dei nō possit esse aliquid perniciosum. Dicitur enim Ioel 2. Omnis, quicumq; inuocauerit h nomē domini, saluus erit: sed quicumque colit Deum quocumque modo, inuocat nomen eius. ergo omnis cultus Dei confert ad salutem. nullus ergo est perniciosus.

¶ 2 Præt. Idē Deus est, qui colitur à iustis quacumq; mūdi ætate: sed ante legē datā, iusti absq; pctō mortali colebāt Deū quaslibet cūq; eis placebat, vnde & Iacob proprio voto se obligauit ad specialem cultum, vt habetur Genes. 28. h ergo etiā modo nullus Dei cultus est perniciosus.

¶ 3 Pręt. Nihil pniciosū in Ecclia sustinet: sustinet autem Ecclia diuersos h rit' colēdi Deū. Vñ * Greg. scribit Aug. epo Anglorū, pponenti, q sunt diuersę Ecclesiarū consuetudines in missarū celebratione. Mihi, inquit, placet, vt siue i Romanis, siuè in Galliarū partibus, seù in qualibet Ecclesia aliquid inuenisti, quod plus oipotenti Deo possit placerē, solicitè eligas. ergo nullus modus colendi Deum est perniciosum.

* Lib. 11. Epist. ult. in terr. 3. In fine registri ad decem in terrogat. Aug. ca. 3.

SED CONTRA est, qd̄ * Aug. dicit in epist. ad Hiero. & hr in gl. ad Galat. 2. Quòd legalia obseruata post veritatē euangelij diuulgatā, sunt mortifera, & tñ legalia ad cultum Dei pertinent. ergo in cultu Dei potest esse aliquid mortiferum.

* Ex epist. 15. 19. inter opera Aug. to. 2.

RESPON. Dicendū, q sicut * Aug. dicit i lib. cõtra mēdaciū. Mendaciū maximè pniciosum est, qd̄ fit in his, quæ ad christianā religionē ptinēt. Est aūt mēdaciū, cū aliquis exterius significat cõtrariū veritati. Sicut aūt significat aliqd uerbo, ita ēt significatur aliqd facto, & in tali significatiōe facti cõsistit exterior religionis cult', ut ex supra * dictis patet: & ideò si per cultū exteriorē aliqd falsū significet, erit cultus pniciosus. Hoc aūt contingit dupliciter. Vno qdē modo, ex parte rei significatæ, à qua discordat significatio cult': & m hoc mō, tpe nouæ legis, peractis iā Christi mysterijs, pniciosum est uti cæremonijs ueteris legis, quibus Chri mysteria figurabant futura: sicut ēt pniciosū esset, si qs nō cõfiteretur Chrm esse passū. Alio mō, põt cõtingere falsitas in exteriori cultu ex parte colētis, & hoc præcipuè in cultu cõi, q p ministros exhibetur i psona totius Ecclię. Sicut. n. falsarius esset, q aliqua pponeret ex parte alicuius, q̄ nō essent ei cõmissa: ita uitiū falsitatis incurrit, q ex parte Ecclię cultū exhibet Deo cõtra modū diuina authoritate ab Ecclesia constitutū, & in Ecclesia consuetū. Vñ * Amb. dicit. Indignus est, qui aliter celebrat mysteriū, q̄ Chrs tradidit. Et pp hoc etiā * glos. dicit ad Colos. 2. q supstitio est, qn̄ traditioni humanæ religionis nomen applicatur.

* Lib. de mēdacio cap. 14. in prin. to. 4. * q. 81. ar. 7. Cauet. m Conclu. p

* 1. ad Cor. 11. super illud: Quicumq; ederit panē, to. 5. † Est glos. Ambr. circa fin. cõmentarij ad Col. ca. 2. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q cū Deus sit ueritas, illi inuocat Deū, qui in spiritu, & ueritate eū colūt, ut dicit Io. 4. Et ideò cultus continens falsitatē, non pertinet propriè ad Dei inuocationem, quæ saluat

AD II. dicendū, q antè tps legis, iusti per interiorē instinctū instruebātur de modo colēdi Deū, quos alij sequebantur. Postmodum uerò exterioribus pceptis circa hoc hoies sūt instructi, q̄ pterire pestiferū est.

AD III. dicēdū, q diuersæ cõsuetudines Ecclesię in cultu diuino, i nullo ueritati repugnāt: & ideò sunt seruandæ, & eas præterire illicitum est.

ARTICVLVS II.

Vtrum in cultu Dei possit esse aliquid superfluum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videt q in cultu Dei nō possit esse aliquid superfluū. Dicit. n. Eccle. 43. Glorificantes Deum quantumcunq; poteritis, superualebit adhuc: sed cultus diuinus ordinatur ad Deum glorificandū. ergo nihil super-

Porrecta per totum. 494

Sup. q. 81. ar. 5. ad 3. Et q. 92. ar. 1. cor. & ad 3. Et infra q. 104 ar. 3. ad 2.

SVP. Q. XCIII. ART. I. ET II.

IN duobus articulis q. 93. notandū est, q duo culpabilia in cultu veri Dei cõmittuntur, s. falsitas, & superfluitas, quorū primum manifestè mortiferū ē, & sub pernitioni nomine in litera proponitur primus artic. Secundus autem in superfluitatis stat nomine. Et in promptu horum ratio est, qa s. in ipso actu diuini cultus requiritur veritas: quia oportet Deū adorare in veritate, vt dr̄ Ioan. 4. Et requiritur commensuratio, seu proportio ad spiritum: quia vt ibidem dr̄, oportet Deum adorare in spiritu. Opponitur autem ueritati falsitas, & proportioni ad spiritum superfluitas. Quicquid nāque extra necessariū, aut vtile ad spiritualem est cultum, totū superfluum est. In corpore primi articuli dubium occurrit de ritu Iudæorum, quo modo in eo inueniatur mendacij ratio. Nam mendacium in verbo, est falsa vocis significatio cum intentione fallendi: & proportionaliter mēdacium in facto debet esse falsa facti significatio cū intentione fallendi. Cõstat autem, q Iudæi modo utentes ueteri cultu, nō habent intentionē fallendi, q̄uis factis falsum significātibus, credentes se uerum significantia facta exercere, utantur. Non est ergo in eorū ritu mēdaciū, sed factū perniciosum. Et tñ in litera mendaciū reputat.

Porrecta per totum. 497

¶ Ad hoc dicitur, q in litera nūquam dicitur, nisi in communi, quòd mēdacium est cū aliquis exterius significat contrariū ueritati siuè uerbo, siuè facto, & propterea nō sumit in particulari, q in tali colen, s. ueteris legis apud Iudæos, nunc sit mēdaciū perniciosum, sed q sit cultus perniciosus, & q sit falsitas perniciosa. Sat. n. est quæstioni motæ, q in ueniat in cultu ueri Dei aliquid pniciosū, siuè falsum, siuè mendaciū. Vnde sicut Iudæus dicens corde, & ore Christū nō uenisse, sed uenturū, non mentitur, sed falsum perniciosum dicit: ita colens Deum ritu ueteris legis, profitente facto Christū uenturum, nō mētitur, sed factū falsum pniciosē exercet cultu Dei. Quamuis posset dici q in illis falsis est mēdacium quātū est ex parte actus exterioris, s. uerbi, uel facti falsi, licet nō sit mendacium ex parte intentionis interioris: & q in litera distinguitur mendacium ex parte rei significatæ, cõtra id, quod est ex parte colentis. Prima responsio, adiuncta hac secunda amplectēda est: quia falsitatem significare in diuino cultu distinguitur i litera ex parte rei, & ex parte colētis. Inchoauit tñ author à mendacio pernitioso in hoc corpore articuli: quia perniciosa est huiusmodi falsitas, sicut mendaciū perniciosum: & quia, ut dictum est, ex parte exterioris actus est perniciosum mēdacium: nec excusat Iudæorum ignorātia tale crimē; sicut nec infidelitatē eorundem. In eod. art. quo ad falsum cultum ex parte colentis nota tria. Primo, q cultus iste est perniciosus iuxta authoris sententiam, quoniam cum dixisset, Et ideò si per cultum exteriorē aliquid falsum significetur, erit cultus perniciosus, statim subdidit, Hoc autem contingit dupliciter, s. ex parte rei significatæ, & ex parte colentis. Verumq; ergo falsum, est ex genere peccatum mortale. Secundo, quod tunc est falsitas, q̄n contra Ecclesiam, non autem si præter Ecclesiæ institutionē fieret. Vnde author in hoc articulo falsitatē ex parte colentis instituit in hoc, quod est esse contra Ecclesiæ institutionem, seu consuetudinem: quia falsitas cultus contra Ecclesiam est.

¶ In sequenti uerò art. superfluitatē dicit, qn̄ est cultus præter, uel contra cõstitutionem, seu consuetudinē Ecclesiæ. Perspice igitur differentiā inter cõtra, & præter. Illud pniciosum, hoc superfluū constituit. Illud contrariatur ueritati, & ideò perniciosum: hoc utilitati, & ideò minus malū, & est ueniale, licet possit esse mortale pp contēptum, uel præceptū. Et ideo admiscetur in litera sequētis artic. ly contra cõsuetudinem communē. Tertio, q falsitas ista habet locū & in cultu communi, & in cultu singulari. Et propterea in litera non dr, Et hoc in cultu cõmuni sed dr, Et hoc præcipuè in cultu cõmuni. Insinuās per ly præcipuè, q hoc etiā potest habere locum in cultu singulari, puta, in ieiunio, uel oratione singulari non imposita ab Ecclesia, ut si quis contra modum Ecclesiæ ieiunaret in Dominic., aut oraret sic in propria persona, quod nihil ad Ecclesiam, cum quilibet sit pars Ecclesiæ, & in persona Ecclesię præceptum habeat orandi à Domino, dicente. Orabitis. Pater noster: Panem nostrum: Dimitte nobis &c. Ad falsitatem autem cõmunis cultus ex parte colentis non solum spectat, si sacramenta contra Ecclesiæ ritum celebrētur, ut habes 26. q. 5. ca. Quicumque, sed etiam reducitur, si miracula falsa quis prædicet, aut docendo scribat. Prædicatores namque, & doctores in persona Ecclesiæ dicere, & prædicare constat. Nec excusantur quacumque pia intentione à pernicioso cultu: quia, quantum in se est, fidem Christi euacuant unitate.

SVP. Q. XCIII. ARTIC. II.

IN 2. eiusdem q. art. uide in litera resolutionē superfluitatis, s. quia in exterioribus solum consistens, ad interiorē Dei cultum nō pertinet. Cum n. cultus, exterior ad interiorem ordinetur, si aliquis extra fiat cultus, qui ad interiorem nō ordinetur, superfluus est, Et quia ad interiorē Dei cultum non rectè ordinatur.

Universidad de Deusto Biblioteca

autur, uel præter Ecclesiæ institutionē, aut consuetudinē fit: iō, dato q aliquis præter Ecclesiæ morē, ad interiorē deuotionē intēdens, noua ordinare, superstitionis uitio nō caret, & exterius āt cultu nō interius peccat, ab Ecclesiæ regula declinās. Quale aūt peccatū cōmittat in hmōi superstitione, quæ inter supstitiones numerat, in litera nō exprimit. Est tñ cōiter ueniale, nisi contēptus ecclesiasticæ disciplinæ, aut interioris cultus adsit, quia nō est ibi perfecta superstitionis rō. Nec tñ leue habendū est peccatū hoc, q̄a infra superstitionis latitudinē continet, quæ diuino opponitur cultui. Omne autem peccatum in his, quæ Dei sunt, magnum esse constat.

*Enchir. c.3. to. 3.

*Li. 2. ca. 18. Imed. to. 3.

fluum [h] in eo potest esse.

¶ 2 Præt. Exterior cultus est ꝓfessio q̄dā cult* interioris, quo Deus colit fide, spe, & charitate, ut Aug. dicit* in Enchirid. sed in fide, spe, & charitate non potest esse aliquid superfluum. [h] ergo neq; in diuino cultu.

¶ 3 Præt. Ad diuinū cultū pertinet, ut ea Deo exhibeamus, q̄ à Deo accepimus: sed oīa nrā à Deo accepimus. ergo si totum quicqd possumus, facimus ad Dei reuerentiā, nihil [h] superfluum erit in diuino cultu.

Sed contra est, qđ Augu. dicit* in 2. de doctr. christ. q bonus, uerusq; christianus etiā in literis sacris superstitiosa figmenta repudiat: sed per sacras literas Deus colendus ostenditur. ergo etiam in cultu diuino potest esse superstitio ex aliqua superfluitate.

Respon. Dicendū, q aliquid dr̄ superfluū dupliciter. Vno modo, ſm absolutā quantitatē: & [m] ſm hoc non potest esse aliquid superfluum in diuino cultu: [n] quia nihil potest homo facere, quod non sit minus eo, qđ Deo debet. Alio modo potest esse aliquid superfluum ſm quantitatem proportionis quia. s. non est fini proportionatū. Finis autem diuini cultus est, ut homo Deo det gloriā, & ei se subijciat mēte, & corpore: & ideò quicquid homo faciat quod pertinet ad Dei gloriam, & adhoc, q mens hominis Deo subijciatur, & etiā corpus per moderatam refrænationē concupiscentiarū, secūdum Dei, & Ecclesiæ ordinationem, & consuetudinē eorū, quibus homo conuiuit, non est superfluū in diuino cultu. [o] Si autē aliquid sit, quod quantū est de se, non pertinet ad Dei gloriā, neq; ad hoc, q mens hominis feratur in Deum, aut q carnis cōcupiscentiæ moderatæ refrænentur: aut etiam si sit præter Dei, & Ecclesiæ institutionem, uel contra consuetudinē communem, quæ ſm * August. pro lege habenda est, totum hoc reputandum est superfluum, & superstitiosum: q quia in exterioribus solùm consistens, ad interiorem Dei cultū nō pertinet. Vnde * Aug. in lib. de uera religione, inducit, quod dicitur Luc. 17. Regnū Dei intra uos est: loquitur contra superstitiosos, qui scilicet exterioribus principalem curam impendunt.

Concl. m

Conclus. o

*In epist. 86. parū a princ. to. 2. Et de Eccl. dogm. c. 21. Ca. 3. a med. tom. 1.

Ad primum ergo dicendum, q in ipsa Dei glorificatione implicatur, quòd id quod fit pertineat ad Dei gloriam, per quod excluditur superstitionis superfluitas.

Ad secundum dicendum, q per fidem, spem, & charitatem, anima subijcitur Deo: unde in eis nō pōt esse aliquid superfluū. Aliud aūt est de exterioribus actibus, qui qūq; ad hæc non pertinent.

Ad tertium dicēdū, q ratio illa procedit de superfluo, quantum ad quantitatem absolutam.

QVAESTIO XCIIII.

De idolatria, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de idolatria. Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum idolatria sit species superstitionis.

¶ Secundò, Vtrū sit peccatum.

¶ Tertiò, Vtrum sit grauissimū peccatorum.

¶ Quartò, De causa huius peccati. Vtrum autem cum idolatris sit communicandum, dictum est supra, cum de infidelitate ageretur.

Articvlvs primvs.

Vtrum idolatria rectè ponatur species superstitionis.

Ad primum sic ꝓceditur. Videt q idolatria nō ponat rectè species superstitionis. Sicut. n. hæretici sunt infideles, [h] ita & idolatræ: sed hæresis est species infidelitatis, ut supra* habitum est. ergo & idolatria, non autem superstitionis.

¶ 2 Præt. Latria ptinet ad uirtutē religionis, cui opponit superstitio: sed idolatria [i] uī uniuocè dici cū ea latria, q̄ ad uerā religionē pertinet. Sicut. n. appetitus falsæ beatitudinis cū appetitu ueræ beatitudinis uniuocè dr̄: ita cultus falsorū Deorū, qui dicitur idolatria, uniuocè uidetur dici cum cultu ueri Dei, qui est latria ueræ religionis. ergo idolatria non est species superstitionis.

¶ 3 Præt. Illud qđ [n] nihil est, nō pōt esse alicui* generis species, sed idolatria nihil esse uī. dicit. n. Apost. 1. ad Cor. 8. Scimus q̄a nihil est idolū in mūdo. & infra 10. Quid ergo? dico q idolis immolatū sit aliquid, aut q idolum sit aliquid? quasi dicat non; immolare autem idolis propriè ad idolatriam pertinet. ergo idolatria, quasi nihil existens, non potest esse superstitionis species.

¶ 4 Præt. Ad supstitionē pertinet exhibere cultū diuinū, cui nō debet: sed cultus diuinus sicut non debetur idolis, ita nec alijs creaturis. unde ad Ro. 1. Quidā uituperatur de hoc, q coluerunt, & seruierūt potius creaturis, q̄ creatori. ergo inconuenienter huiusmodi superstitionis species idolatria

SVPER QV. XCIIII. ART. I.

Fere. 3. cont. c. 120.

In art. 1. q. 94. nota duo ꝓ claritate literæ. Primò, q cū circa principiū corporis articuli dr̄, Hmōi aūt cultus diuinus, sicut creaturæ insensibili exhibebat &c. ita etiā econuersò &c. Sensus est, q sicut exhibēdo sensibilia sacrificia insensibili creaturæ ascēdebat à sensibilib* ad insensibilia, ita cultū exhibendo idolis, descēdebat ab insensibilib* rebus repræsentatis, uel occultatis, ad sensibilia idola, ita ut idolis ipsis cult* exhiberetur, diuersimodè tñ, ut in litera subiūgit. Secūdo, q cū narrat opinio de mūdo aīato, ly sicut hō dr̄ sapiēs pp aīam, non pp corpus, referendū est ad ly, qm uerò æstimabant totū mundū esse uerū Deū, nō pp corporalē substantiā, sed pp aīam. Ita q sensus est, q sicut dicimus, Hō est sapiens, ita illi dicebāt, Mundus est De* aīa: nō q. n. dr̄ de toto, rōne partis, s. aīæ. Et quia mūdū dicebāt Deū, quælibet pars mūdi erat pars Dei, quāuis nō dei tatis: sicut q̄libet pars hoīs est pars sapiētis, q̄uis nō sapientiæ: iō cuilibet parti mundi cultū exhibebāt, tanq̄ parti totius subiecti deitatis: Quēadmodū aliquis ueneratur manus uiri sapiētis tā q̄ partē totius subiecti aliæ sapientiæ.

¶ In ratione ad primū eiusdē articuli, dubium occurrit, An christianus cōmittēs actū idolatriæ, saluā integrè interiori fide, incurrat pœnas censurarū ecclesiasticarū in foro cōscientiæ: ita q in ueritate, & non solùm in foro exteriori sit excommuni-

Porrecta [x] per totum.

499

3. di. 9. q. 1. ar. 3. q. 3. ad 4. Et 3. contra ca. 120.

communicatus. Et ē iō dubij, quia censuræ sunt latæ contra hæreticos. In casu autem proposito nulla est infidelitas in aīa fidelis uertitatem. ergo non incurrunt in foro conscientiæ huiusmodi censuras. Et cōfirmatur, q̄a sicut dicens nō ex intētione infideli, sed loco uerba hæretica, puta, q mortuo corpore est mortua et anima non est excōicatus: ita dicens tantū cult* & non ex intentione idola esse Deū, non est excōicatus. Pro parte aūt affirmatiua est, quia talis est uerè apostata, ut pte hoc excōmunicatus.

¶ Ad euidentiā huius ſciendum est, q duplicitur contingit aliquem actū humanū perniciosum exercere, s. ex aīo affectio illo uitij, ut si quis ex auaritia furetur, ex luxuria fornicetur, ex infidelitate neget Chim, ex fterior idolatria offerat extra sacrificium idolo: & de istis nulla est q̄o. Alio modo cōtingit fieri ex aliorū instante sollm se illud crimē, sed pp aliam affectū contēnientem in actū exteriorem perniciosum, ut si mulier exo sum habens libidinē timore permittat se cognosci. Et similiter hō exosum habēs furtum compulsus à dño, consentit in exteriorem actū furti. Et similiter retinens perfectā intus fidē, amore uictus, consentit in exteriorē actū negandi fidē, ut fecit Petrus, aut despiciēs idola in mente sua, timore, ut Marcellinus, thura exterius offerat idolis. Aut amore populari idem faciat, ut Seneca. Et de hmōi est q̄o præsens, & iā ex dictis clarè plāe pōt patere solutio q̄onis, q quēadmodum non excusatur in foro conscientiæ à furto, fornicatione, negatione fidei, & idolatria q ex alieno affectu hos actus ponit, suos exercēs, quia uoluntarie sbōdint actus exteriores uitiorū: ita non excusatur in foro conscientiæ ab ecclesia-

* q. 92. art. 1.

* q. 11. art. 1.

Conclu. m

* Lib. 8. c. 23. to. 5.

nominatur, sed deberet [h] potius nominari latria creaturæ.

Sed contra est, q Act. 17. dr̄, q Paulus cū Athenis expectaret, incitabatur spūs eius in ipso, uidens idolatriæ deditam ciuitatem. & postea dixit: Viri Athenienses, ꝑ omnia quasi superstitiosos uos uideo. ergo idolatria ad superstitionē ptinet.

Respon. Dicendum, q sicut supra dictū* est, ad superstitionem ptinet excedere debitum modū diuini cultus. Quod q̄dē præcipuè fit, qñ diuinus cultus exhibet, cui non debet exhiberi: debet aūt exhiberi soli summo Deo, i. increato, ut supra * habitū est, cum de religione ageret. & ideò cuicumq; [m] creaturæ diuinus cultus exhibeat, superstitiosum est. [n] Hmōi aūt cultus diuinus sicut creaturæ insensibili exhibebat per aliqua sensibilia signa, puta, sacrificia, ludos, & alia hmōi: ita ēt exhibebatur creaturæ repræsentatæ ꝑ aliq̄ sensibilē formam, seu figura, q̄ idolum dr̄. Diuersimodè tñ cultus diuinus idolis exhibebatur. Quidam. n. ꝑ quandā nefariam arte imagines quasda cōstruebant, q̄ uirtute dæmonum aliquos certos effectus habebant: ūn putabant in ipsis imaginib. esse aliquid diuinitatis, & ꝑ cōsequens, q diuinus cultus eis deberet. Et hæc fuit opinio Hermetis Trimegistij, ut Aug. * dicit in 8. de ciu. Dei. Alij uerò nō exhibebant cultū diuinitatis ipsis imaginib. sed creaturis, quarū erant imagines: & utrumque horū tangit Apost. ad Roma. 1. Nam q̄tum ad primū dicit. Mutauerunt gloriā incorruptibilis Dei ī similitudinē imaginis corruptibilis hoīs, & uolucrum, & quadrupedū, & serpentiū. Quā tum aūt ad ſm subdit. Coluerūt & seruierunt potius creaturæ, q̄ creatori. Horū tñ fuit triplex opinio. Quidam. n. æstimabant quosdā hoīes Deos fuisse, quos ꝑ corū imagines colebāt, sicut Iouem, Mercurium, & alios huiusmodi. Quidā uerò æstimabāt totū mundum esse unū Deū nō pp corporalē substantiam, sed pp aīam, quam Deum esse credebāt, dicentes Deū nihil aliud

A esse, q̄ animam motu, & rōne mundum gubernantem: sicut homo dr̄ sapiens pp animam, non pp corpus. Vnde putabāt toti mundo, & oib. partib. eius, esse cultū diuinitatis exhibendum, cœlo, aeri, aquæ, & oibus hmōi partib. & ad hæc referebant noīa, & imagines suorum Deorum, sicut Varro dicebat, ut narrat * Aug. in 7. de ciu. Dei. Alij uerò, i. Platonici, posuerūt B unum esse summū Deum cām oīum, post quē ponebant esse substantias quasdā spirituales a summo Deo creatas, quas Deos noiabant, participatione, s. diuinitatis, nos aūt eos angelos dicimus: post quos ponebāt aīas cœlestium corporū, & sub his dæmones, quos dicebāt esse aerea quædā aīalia, & sub his ponebant aīas hoīum, quas ꝑ uirtutis meritū ad Deorū, uel dæ C monū societatē assumi credebant, & his oib. cultum diuinitatis exhibebāt, ut Aug. * narrat in 18. de ciu. Dei. Has aūt duas ultimas opiniones dicebant ptinere ad physicā theologiā, quā philosophi cōsiderabāt in mūdo, & docebant in scholis. Aliā uerò de cultu hoīum, dicebant ptinere ad theologiā fabularē, quæ ſm figmenta poetarum repræsentabatur in theatris. Aliā D uerò opinionē de imaginib. dicebant pertinere ad ciuilē theologiā, quæ ꝑ Pontifices celebrabatur in templis. [o] Oīa aūt hæc ad superstitionē idolatriæ pertinebant: * unde Aug. dicit* in 2. de doctr. christ. Superstitiosum est, q̄cqd institutū ab hoīb. est ad faciēda, & colēda idola, uel ptinēs ad colēdū, sicut Deum, creaturā, ptēue ullā creaturæ.

E Ad primum ergo dicendū, q sicut religio non est fides, sed fidei ꝓtestatio ꝑ aliqua exteriora signa: ita superstitio est q̄dā infidelitatis protestatio ꝑ exteriorē cultū, cuā quidem protestationem nomen idolatriæ significat, non aūt nomē hæresis sed solū falsam opinionē. Et iō hæresis est spēs infidelitatis: sed idolatria ē spēs superstitionis.

Ad secundum dicendū, q nomē latriæ dupl̄r pōt accipi. Vno. n. modo significat huma-

sticis censuris latis cōtra committentes talia crimina: ita q si esset lata excōmunicationis sententia cōtra fures, illi qui in solum exteriorem actum furti consentiendo, furatus est, procul dubio esset excommunicatus in foro conscientiæ, quia uoluntariè furtum committit. Similiter Christianus ille, qui solū exteriorē actū negandi fidē cōsensit, est in foro cōscientiæ excōicatus: quia uoluntariè consensit in actum infidelitatis, & illū exercuit negando Christum uerbo, ut Petrus fecit. Et similiter qui solum actum idolatriæ exterius commisit, excōicatus est in foro conscientiæ: quia actum infidelitatis, & apostasiæ uoluntariè exercuit. Est enim idolatria ex proprio genere infidelitatis protestatio, ut in hac litera dr. Et oīum horum, & similium eadē rō est, quia iste in foro conscientiæ est idolatra, fur &c. Non enī solum dr in foro cōscientiæ fur, aut idolatra, qui ex affectu furti, aut idolatriæ furatur, aut idola colit: sed ēt qui uoluntariè exercet exteriorem actum furti, aut idolatriæ. Concurrunt. n. tunc ad hanc denominationem & actus exterior, & actus interior: quāuis actus interior uideatur quasi extraneus ab exteriori. Et ꝑ hoc patet respōsio ad primam obiectionē in oppositum, dicendo, q hic est infidelitas exterior uoluntaria. Et quia actus uoluntatis quo consensit in actum exteriorem ad eandē speciem spectat, in qua est actus exterior, iō in hoc dicto, s. infidelitas exterior uoluntaria includitur interior uoluntatis actus infidelitatis. Ac per hoc uoluntariè negans Christū solo uerbo, non solū uerè, sed etiam est quodam modo infidelis, q̄uis absolutè non sit intus infidelis.

¶ Ad secundum dr, q dicens, cognoscendo quod dicit, uerba con-

* Lib. 7. c. 6. & c. 6. to. 5.

* Li. 18. c. 14. to. 5.

Conclu. o

* Lib. 2. c. 20. i prin. tom. 3.

Universidad de Deusto Biblioteca

contra fidem serio, procul dubio est excõicatus, ut dictũ est. Dicens autẽ ioco, excõicatus nõ est: quia non dicit illa verba, vt sunt uerba infidelitatis, grauissimè tamen peccat.

SVP. Q. XCIIII. AR. II. ET III.

IN art. 2. & 3. simul q. eiusdem 94. dubia duo occurrunt. Alterũ de cõparatione idolatriæ exterioris tñ voluntariæ ad infidelitatẽ. Alterũ, de cõparatione idolatriæ ad oĩa alia crimina. Est aũt rõ primi dubij, quia vt ꝙ infidelitas ĩterior sit peccatum grauius, q̃ mendaciũ pniciosũ, quo quis non ex animo colit idola, vt Seneca, aut Marcellin⁹. In oppositũ autẽ est authoritas Aug. in litera 2. articuli allata, dicentis de Seneca, ꝙ eo damnabilius colebat idola, quo illa, q̃ mendaciter agebat, sic ageret, vt eum populus veraciter agere existimaret. Et in litera tertij articuli ĩ rñsione ad primum dr, ꝙ infidelitatẽ grauius esse peccatũ arguebat, defendendo contrarium. Si uerò sit exterior tñ idolatria absque interiori infidelitate, additur culpæ falsitatis, quasi culpa falsitatis ęquet infidelitati interiori. ¶ Secundi autem dubij rõ est, quia odiũ Dei ex genere suo est grauius peccatum q̃ idolatria: quia directè opponitur amori Dei in seipso. Idolatria aũt opponitur exteriori cultui ipsi⁹ Dei, & odium Dei tollit, quãtum ex se est, diuinum esse, idolatria minuit. Odium Dei annullat Deum: idolatria æqualẽ illi dat, vnde ex genere suo odium Dei grauius est quocumque alio. Et augetur dubium, quia author ĩ litera in primo argumento tertij articuli, tangit hanc difficultatem de odio, infidelitate, & desperatione, & soluendo pertransit.

Porrecta per totum. 497 3. Cõtra, c. 10.

¶ In oppositũ aũt est authoritas literæ.

¶ Ad hæc dubia re-

num actũ ad cultũ Dei ptinẽtẽ: F & sm hoc non variatur significatio huius nois latria, cuicumque exhibeatur, quia illud cui exhibetur, non cadit sm hoc ĩ eius diffinitione. Et sm hoc latria uniuocè dicetur, sm hoc, ꝙ pertinet ad ueram religionẽ, & sm ꝙ ptinet ad idolatriã. Sicut solutio tributi uniuocè dr siuè exhibeatur uero regi, siuè falso. Alio modo accipit latria, ꝓut est idẽ religioni: & sic cũ sit G virtus, de rõne eius est ꝙ cult⁹ diuinus exhibeatur ei, cui debet exhiberi, & sm hoc latria æquiuocè dr de latria ueræ religionis, & de idolatria. Sicut prudentia ęquiuocè dicitur de prudentia quæ est uirtus, & de prudentia quæ est carnis.

AD III dicẽdũ, ꝙ Apostolus intelligit idolum nihil esse in mundo, qa imagines illæ, q̃ idola dicebantur, non erant aĩatæ, aut aliquã virtutem diuinitatis H habẽtes, sicut Hermes ponebat quasi esset aliquid cõpositũ ex spiritu & corpore. Et similiter intelligendũ est, ꝙ idolis nõ est aliquid immolatum: quia p huiusmodi immolationem carnes immolatitiæ aliquã sanctificationẽ non cõsequebanẽ, ut Gẽtiles putabant: neq; aliquã immunditiam, ut putabant Iudæi.

AD IIII dicẽdum, ꝙ ex cõi cõsuetudine, qua creaturas qua I scunq; colebant Gentiles sub quibusdã imaginib. impositum est hoc nomẽ idolatria ad significandũ quęcumq; cultũ creaturæ, ẽt si sine imaginib. fieret.

ARTICVLVS II.

Vtrum idolatria sit peccatum.

AD SECVNDVM sic procedit. Vr ꝙ idolatria non sit peccatum. Nihil enim est peccatũ, K quod uera fides in cultum Dei assumit: sed uera fides imagines quasdã h assumit ad diuinũ cultum. Nã & in tabernaculo erãt imagines Cherubin, ut legitur Exod. 25. & in Ecclesia quædã imagines ponunẽ, quas fideles adorãt. ergo idolatria, h sm quã idola adoranẽ, nõ est peccatũ.

¶ 2 Præt. Cuilibet superiori est reuerẽtia exhibenda: sed angeli & aiæ sanctorũ sunt nobis superiores. ergo si eis exhibeaẽ h reuerentia p aliquẽ cultũ uel sacrificiorum, uel aliquorum huiusmodi, non erit peccatum.

¶ 3 Præt. Sũmus Deus interiori h cultu mentis est colendus, sm illud Ioan. 4. Deum oportet adorare in spũ & ueritate. Et Augu. dicit * in Enchiridio, ꝙ Deus colitur fide, spe, & charitate: põt aũt cõtingere ꝙ aliqs exterius idola colat, interius tñ a uera fide nõ discedat. ergo vr ꝙ sine p iudicio diuini cultus possit aliquis exterius idola colere.

SED CONTRA est, qd Exod. 20. dr. Non adorabis ea, s. exterius, neq; coles, s. interius, ut gl. exponit: & loquitur de sculptilibus, & imaginibus. ergo peccatũ m est idolis exteriorem, uel interiorem cultum exhibere.*

RESPON. Dicendum, ꝙ circa hoc aliq dupliciter errauerũt. Quidã. n. putauerunt, ꝙ offerre sacrificiũ, & alia ad latriã pertinentia non solũ summo Deo, sed ẽt alijs supradictis esset debitũ, & p se bonũ, eo ꝙ cuilibet superiori naturæ diuinã reuerẽtiã exhibendã putãt, quasi Deo propinquiori: sed hoc irrationabiliter dr. Nã etsi oẽs superiores reuereri debeamus, non tñ eadẽ reuerentia oib. debeẽ, sed aliqd spãle summo Deo debeẽ, qui singulari rõne oẽs excellit: & hoc est latrię cultus. Nec põt dici, sicut quidã putauerũt, hæc uisibilia sacrificia dijs alijs congruere, illi uerò summo Deo tamq̃ meliori meliora, s. puræ mentis officia: quia ut August. dicit in 10.* de ciu. Dei, exteriora sacrificia ita sunt signa interiorum, sicut uerba sonantia signa sunt rerũ. Quo circa sicut orantes atque laudantes ad eum dirigimus significantes uoces, cui tñ res ipsas in corde quas significamus, offerimus: ita sacrificantes non alteri uisibile sacrificium offerendũ esse nouerimus, q̃ ei, cuius in cordibus nostris inuisibile sacrificium nosipsi esse debemus. Alij uerò æstimauerunt latriæ cultum exteriorem non esse idolis exhibendum tamquàm per se bonũ, aut opportunũ, sed tamq̃ vulgari consuetudini consonum, ut Aug. in * 6. de ciu. Dei, introducit Senecam dicentem: Sic, inquit, adorabimus, ut & meminerimus huiusmodi cultum magis ad morem, q̃ ad rem ptinere. Et in lib. de * uera religione, August. dicit, non esse religionem a philosophis quærendã, qui eadem sacra recipiebant cum populis, & de suorum deorum natura, ac summo bono diuersas cõtrariasque sententias in scholis personabant. Et hunc etiam errorem secuti sunt quidam hæretici

trogrado ordine discudiũ est: quia primum est de specie, secũdum de genere, vt doctrina ordinata sitã magis cõi ad minus cõe. Sciendũ est igitur, ꝙ comparatio hoc in loco sit inter peccata secundũ sua genera, ut ex pluribus locis tertij articuli apparet. Et qñ diuersorum generũ peccata contingit se habere ex additione, ut scilicet unum includatur in altero quãmuis non econuerso: ideirco quando comparatio sit inter peccatum ex additione se habens ad aliud, & reliquum secundum se solum, facilis est comparatio: quoniam constat, ꝙ includens est grau⁹ incluso, nec pp hoc mouenda esset solẽnis quæstio. Sic autẽ est in pposito, quia idolatria secundum suum genus, claudit in se infidelitatem, & odium Dei, quoniam utriusque protestatio est. Colens nãque idola, quantum in se est, tollit a Deo suam singularẽ excellẽtiam, qua solus est Deus: hæc est autem sua deitas quod ad odium Dei spectat, & negat huiusmodi singularitatẽ, quod ad infidelitatem spectat: ac per hoc grauius peccatum illis secundum se est.

* Ench. c. 3. 10. 3.

Concl. m

* Li. 10. c. 19. circa prin. to. 5.

* Lib. 6. c. 10. to. 5.

* Cap. 5. circa prin. to. 1.

sẽ. Et ppea author, qui non mouit qõnẽ de idolatria in respectu ad ista, sed vniuersaliter in respectu ad oĩa peccata, pertrãsiuit facile in rñsione ad primũ tertij articuli, materiam istam tamquàm claram.

¶ Ab obiectionẽ aũt ĩ oppositũ dr, ꝙ aliud est cõparare peccata secũdũ sua gña, & aliud comparare pctũ vnius gñis ad sũmitatẽ alterius gñis, vt in argũ sit comparando idolatriã ad summũ odiũ Dei, puta, quo qs vellet Deũ totaliter non esse. Huic enĩ sũmo oporteret ẽ regione ponere aliud summum, puta, idolatriam ex tali odio, & sic idolatria inuenitetur grauior.

Li. 6. c. 10. to. 5.

¶ Ad primũ autẽ dubium dr, qa idolatria tñ exterior est ẽt ꝑtestatio infidelitatis, & odij Dei, iõ retinet grauitatẽ sui gñis, ac p hoc est grauior secundũ s. sũ genus infidelitate, & odio Dei. Et includit præter sui gñis grauitatẽ, grauitatẽ mẽdacij pniciosi. & ppea ab Aug. dãnabilior dr, & ab authore sustinetẽ. & non dr in lra, ꝙ tale mendacium adæquet, aut excedat ifidelitatẽ interiorẽ, sed, vt dictũ est, declarat qd idolatriæ exteriori scdm se cõueniat, s. ꝙ psupponat infidelitatẽ iteriũ, ac p hoc etiam si interior desit infidelitas, exterior tñ quam idolatria ex proprio gñe ex hoc, ꝙ est interioris ifidelitatis ꝑtestatio, hẽt, nõ amittit. Cum his tñ stat, ꝙ ex parte peccãtis grauius pctm sit deliberare intus negare fidem Chri, & intus odio hẽe Deũ, q̃ volũtarie extra tñ idola colere: qñ in peccatis intus maior deordinatio ipsius peccãtis inuenietur.

3. p. q. 25. art. 3.

In cor. ar.

Porrecta p totum. 501

1. 2. q. 102. ar. 5. ad 11. Et mal. q. 2. ar. 10. Li. 8. c. 10. circa prin.

Lib. 20. cõtra Fau. c. 5. & 9. circa princ. tom. 6.

afferẽtes nõ esse piculosum, si A qs psecutionis tpe deprehensus, exteri⁹ idola colat, dũ tñ fidẽ i mẽte seruet: sed hoc apparet manifestè falsũ. Nã cũ exterior cult⁹ sit signũ iterioris cult⁹, sicut est pniciosũ mẽdaciũ, si qs uerbis afferat contrarium ei⁹, qd p uerã fidẽ tenet in corde: ita ẽt est pniciosa falsitas, si qs exteriorẽ cultũ exhibeat alicui cõtra id, qd sentit in mẽte. Vñ Aug. dicit cõtra Senecã ĩ 6. B * de ciu. Dei: ꝙ eo dãnabili⁹ colebat idola, quo illa quę mẽdaciter agebat, sic ageret, vt eũ populus ueraciter ageẽ existimaret.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ neq; in ueteris legis tabernaculo, seu tẽplo, neq; ẽt nũc, imagines ĩ Ecclesia ĩstituunẽ, ut eis cultus latrię exhibeatur, sed ad quãdã sigñationẽ, ut per hmõi imagines mẽtib⁹ hoĩum imprimaẽ, & confirmeẽ fides de excellẽtia angelorum, & sctorũ: C secus autẽ est de imagine Xpi, cui ratione diuinitatis latria debetur ut dicetur * in Tertio.

AD II & III patet responsio per ea, quæ dicta * sunt.

ARTICVLVS III.

Vtrum idolatria sit grauissimum peccatorum.

AD TERTIVM sic ꝑcedit. Vr ꝙ idolatria nõ sit gra- D uissimũ pctõrum. Pessimum. n. opponit optimo, ut dr 8. Eth. sed cultus interior, qui cõsistit in fide, spe, & charitate, est melior, q̃ cultus exterior. ergo ĩfidelitas, h desperõ, & odiũ Dei q̃ opponunẽ cultui interiori, sũt grauiora pctã, q̃ idolatria, quæ opponiẽ cultui exteriori.

¶ 2 Pret. Tantò aliqd pctm grauius est, quantò magis est cõtra Deum: sed directius aliquis E h vr ꝓ Deũ agere blasphemando, uel fidẽ impugnãdo, q̃ cultum Dei alij exhibẽdo, qd ptinet ad idolatriam. ergo blasphemia, uel impugnatio fidei, est grauius peccatum, quàm idolatria.

¶ 3 Præt. Minora mala maioribus malis h puniri uidẽ: sed peccatum idolatriæ punitum est peccato contra naturam, ut dr ad Roma. 1. ergo peccatum contra naturam est grauius peccato idolatriæ.

¶ 4 Præt. Aug.* dicit 20. contra Faust. Neque nos, s. Manich. paganos dicim⁹, aut schisma paganorũ, sed cũ eis hẽe q̃dã similitudinẽ, eo ꝙ multos colãtis deos. Verũ in hoc esse eis lõgè deteriores, ꝙ illi ea colunt, q̃ sunt, sed pro dijs colẽda non sunt: uos aũt ea colitis, quæ omnino non sunt. ergo h uitium hrticæ prauitatis est grauius, q̃ idolatria.

¶ 5 Pręt. Sup illud ad Galat. 4. Quo conuertimini iterũ ad infirma, & egena elementa, dicit gl. Hier. Legis * obseruãtia, cui dediti tũc erãt, erat pctm h pene par seruituti idolorũ, cui añ cõuersionẽ uacauerãt. nõ ergo pctm idolatrię est grauissimum. — Id habet ĩ sola gl. interlineari, in hoc loco.

SED CONTRA est, ꝙ Leuit. 15. super illud qd dicitur de immunditia mulieris pãtientis fluxum sanguinis, dicit * gl. Omne peccatum est immunditia animæ, sed idolatria maximè. — Gl. ord. super illud Docebitis filios Israel, vt caueant immunditias.

RESP. Dicendũ, ꝙ grauitas alicuius pctĩ pt attẽdi dupliciter. Vno mõ, ex parte ipsius pctĩ, & sic m pctm idolatrię grauissimũ d est. n Sicut. n. ĩ terrena republica grauissimum eẽ vr, ꝙ aliqs honorẽ regium alteri impendat, q̃ verò regi, quia q̃tum in se est, totum reipublicę pturbat ordinem: ita ĩ peccatis, quæ contra Deum committuntur, quæ tamẽ sunt maxima, grauissimum esse videtur, quòd aliquis honorem diuinum creaturę ĩpendat: qa, quãtum est in se, facit alium Deum in mundo, minuens principatum diuinum. Alio modo, potest attendi grauitas peccati ex parte ipsius peccantis: sicut dr grauius esse pctm eius q peccat scienter, q̃ eius q peccat ignoranter p. Et sm hoc nihil ꝓhibet grauius peccare hrticos, q scienter corrũpũt fidẽ, quã acceperunt, q̃ idolatras ignorãter peccãtes. Et similiter ẽt aliqua alia peccata possunt esse maiora propter maiorem contẽptum peccãtis q. — Concl. m D. 716.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ idolatria præsupponit interiorem infidelitatem, & adijcit exterius indebitum cultum. Si verò sit exterior tãtum idolatria absque interiori infidelitate, addiẽ culpa falsitatis, vt prius dictum * est. — Art. præc.

AD II dicendum, ꝙ idolatria includit magnã blasphemiã, inquãtum Deo subtrahitur dominij singularitas, & fidem opere impugnat idolatria.

AD III dicendum, ꝙ quia de rõne pœnę est, ꝙ sit contra voluntatem, peccatum per qd aliud punitur, oportet esse magis manifestum, vt ex hoc hõ sibiipsi, & alijs detestabilis reddatur. Non autem oportet, ꝙ sit grauius: & sm hoc, peccatum quod est contra naturam, minus est peccatum, q̃ idolatriæ: sed quia est manifestius, ponitur quasi cõueniens pœna peccati idolatrię, vt. s. sicut homo per idolatriam peruertit ordinem diuini honoris: ita per peccatum contra naturã, propriæ naturę cõfusibilem peruersitatem patiatur.

AD IIII dicendum, quòd d hæresis Manich. etiam quãtum ad genus peccati, grauior est quàm peccatum aliorum idolatrarum, quia magis derogant diuino honori, ponentes duos deos contrarios, & multa vana fabulosa de Deo fingentes: secus autem est de alijs hæreticis, qui vnum Deum confitentur, & eum solum colunt. — D. 703. & 716.

AD V dicendum, ꝙ obseruatio legis tpe gratiæ non est omnino æqualis idolatriæ sm genus peccati, sed penè æqualis: quia vtrumque est species pestiferæ superstitionis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum causa idolatriæ fuerit ex parte hominis.

ADQVARTVM sic pcedit. Videtur q causa idolatriç non fuerit ex parte hois. In homine. n. nihil est nisi vel natura, vel virtus, vel culpa: sed cã idolatriç nõ potuit eẽ ex parte naturç h hois, quin poti9 naturalis rõ hois dictat, q sit vnus Deus, & q nõ sit mortuis cult9 diuin9 exhibẽdus, neq; reb9 inanimatis. Similiter ẽt nec idolatria habet cãm in hoie ex parte virtutis, qa nõ põt arbor bona malos fructus facere, vt dicitur Matth. 7. neq h ẽt ex parte culpç, quia, vt dr Sapien. 14. Infandorũ idolorũ cultura oĩs mali est & initiũ, & finis, ergo idolatria nõ hẽt cãm ex parte hois.

¶ 2 Præt. Ea, quæ ex parte hois cãnt, oĩ h tpe i hoib9 inueniuntur. Nõ aũt sp fuit idolatria, sđ in scđa ætate legit eẽ adinuẽta vel à Nẽbroth, qui, vt dr, cogebat hoies ignem adorare: vel à Nino, q imaginẽ pris sui Beli adorari fecit. Apud Græcos ãt, vt Isid.* refert, Promethe9 primus simulacra hoium de luto finxit. Iudęi verò dñt, q Ismael prim9 simulacrũ de luto fecit. Cessauit ẽt in sexta ętate idolatria ex magna parte, ergo idolatria ñ habuit cãm ex pte hois.

¶ 3 Prçt. Aug.* dicit 21. de ciu. Dei. Neq potuit primũ, nisi ĩ illis, s. demonib9 h docẽtib9, disci qd quisq; illorũ appetat, quid exhorreat, aut quo inuitet nomine, aut quo cogatur, vñ magicç artes, earũq; artifices excreuerunt: eadem aũt rõ vr esse de idolatria. ergo idolatriæ causa non est ex parte hominum.

SED CONTRA est, quòd dr Sapiẽ. 14. Superuacuitas hominum hæc, s. idola, adinuenit in orbem terrarum.

RESPON. dicẽdũ qm idolatriæ est duplex cã n. Vna qdẽ dispositiua, & hæc fuit ex parte hoium: & hoc tripliciter. Primo qdẽ ex inordinatione affectus, put. s. hoies aliquẽ hominẽ, vel nimis amãtes, vel nimis venerantes, honorẽ diuinũ ei impenderunt. Et hæc cã assignatur Sap. 14. Acerbo luctu dolens pr, citò sibi rapti filij fecit imaginẽ, & illũ, q tũc quasi hõ mortuus fuerat, nũc tamq Deum colere cępit. Et ibidẽ ẽt subdit, q hoies, aut affectui, aut regibus deseruiẽtes,

F incõicabile nomen, s. diuinitatis, lignis, & lapidibus imposuerunt. Secundò, pp hoc, q hõ naturaliter de repræsentatione delectat, vt Philos. dicit in * Poetria sua. Et iõ hoies rudes à principio videntes per diligẽtiã artificũ imagines hominum expressiuè factas, diuinitatis cultum eis impenderunt. Vñ dr Sapiẽ. 13. Siquis artifex faber de syluæ lignum rectum secuerit, & p sciam suæ artis figuret illud, & assimilet imagini hois, de substantia sua, & filijs, & nuptijs votũ faciens, inquirit. Tertiò, pp ignorantiã veri Dei, cuius excellẽtiã hoies non considerantes, quibusdam creaturis pp pul-

G chritudinẽ, seu uirtutẽ, diuinitatis cultũ exhibuerunt. Vñ dr Sap. 13. Neq; opibus attendẽtes, agnouerunt quis artifex esset, sed aut ignẽ, aut spiritũ, aut citatũ aerẽ, aut gyrũ stellarũ, aut nimiã aquã, aut Solẽ, aut Lunã, rectores orbis terrarum, deos putauerunt. Alia aũt cã idolatriç fuit cõsumatiua ex parte demonum, qui se colendos hoibus errãtibus exhibuerũt, in idolis dando rñsa, & aliqua, q videbantur hoibus mirabilia, faciendo. Vnde & in Ps. 95. dicitur: Omnes dij gentium dæmonia.

Cap. 1. in prin. illius tom. 6.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q cã dispositiua idolatriæ fuit ex parte naturæ hois defectus, vel p

H ignorantiã intellectus, vel p inordinationem affectus, vt dictum * est. Et hoc ẽt ad culpã pertinet. Dr aũt idolatria esse cã, initium, & finis oĩs peccati: quia non est aliqđ genus peccati, quod interdũ idolatriã non producat, vel expresse inducendo per modum causæ, vel occasionẽ prębendo p modũ initij, vel per modum finis, inquãtum peccata aliqua assumebãtur in cultum idolorũ, sicut occisiones hoium, & mutilationes membrorũ, & alia huiusmodi. Et tamen aliqua peccata possunt idolatriam præcedere, quç ad ipsam hoiem disponũt.

In corp. ar.

AD II dicendum, q in prima ætate nõ fuit idolatria pp recẽtẽ memoriã creationis mũdi, ex qua adhuc vigebat cognitio vni9 Dei in mẽte hoium.

I In sexta aũt ætate idolatria est exclusa p virtutẽ, & doctrinam Christi, qui de diabolo triũphauit.

AD III dicẽdum, q ratio illa procedit de causa consumatiua idolatriæ.

QVÆSTIO XCV.

De superstitione diuinatiua, in octo articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de superstitione diuinatiua.

K Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, Vtrum diuinatio sit peccatum.

¶ Secundò, Vtrum sit species superstitionis.

¶ Tertiò, De speciebus diuinationis.

¶ Quartò, De diuinatione, quç sit per dæmones.

SVP. Q. XCIIII. ART. IIII.

Ferr. 3. contr. c. 120.

Porrecta per totum. 502 2. dist. 15. q. 1. art. 2. cor. Et 3. contra c. 120. Et quæst. q. 1. art. 4. cor.

IN art. 4. eiusdem 94. q. dubium occurrit, quo pacto verificetur, q oẽs dij gentium dæmonia, & tñ licet colerent multos deos, colebãt & vnum summum Deum, de quo non põt dici, q sit dęmõ, quia est verus Deus. Rursus colebant motores cœlorum, quos cõstat non esse dęmones. Quomodo igitur omnes dij gentiũ dæmonia?

¶ Ad hoc dr dupliciter. Primò, vt in litera dr, q dæmonia erãt causæ oĩs cultus idolatriæ. Et propterea oẽs dij gentium erãt dæmonia causaliter, licet non essentialiter. Secundò, dr, q oẽs dij gentiũ erant ẽt essentialiter, aut participatiuẽ dæmonia, inquantum erãt dij gentium: qñ nõ venerabantur secundum id, quod in veritate erant, sed secũdum id, quod non erant, hoc est, secundum deitatem, cum non essent dij, nisi vnus, qui non adorabatur ẽt secũdum id, quod erat, sed secundum id, quod ipsi de eo concipiebant. Ac per hoc non adorabãt ipsum Deum secũdum se, sed id, qđ ipsi vocabant Deum, quod non est verus Deus. Et sic oẽs dij gẽtium aut erãt dæmonia, aut figmẽta dæmoniaca, quæ participatiuẽ dæmonia erant, & dicuntur.

Lib. 8. Etymol. c. 11. paulo à princip.

Lib. 21. c. 6. à med. illius tom. 5.

¶ In rñsione ad secũdum, cum legis idolatriã exclusam per virtutem Christi in sexta ætate, non intelligas, q hoc sit p oĩ parte sextæ ætatis perfectæ: sed quoniã ex magna parte exclusa est, & excludentur reliquiæ in eadẽ ætate.

Concil. in

SVP. QV. XCV. ARTIC. I.

Ferr. 3. contr. c. 154.

IN artic. 1. quæstio. nonagesimæquinq; nota tria. Primo, quòd quia disputatio de causis ad vtrumlibet non est moralis, ideò hic pertranseundo, & cautè tamen loquendo dicitur, quòd secundum se consideratæ sunt neutræ: quoniam oportet eas ad alteram declinare partem, quando causant. Secundò, quòd tam de effectibus causarũ ad vtrumlibet, quam de

¶ Quintò, De diuinatione, quç sit per astra.

¶ Sextò, De diuinatione, quæ sit per somnia.

¶ Septimò, De diuinatione, q sit per auguria, & alias huiusmodi obseruationes.

¶ Octauò, De diuinatione, quç sit per sortes.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum diuinatio sit peccatum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q diuinatio nõ sit peccatum. Diuinatio. n. ab aliquo diuino h noiatur: sed ea, quæ sunt diuina, magis ad sanctitatẽ ptinent, q ad peccatũ. ergo videtur q diuinatio non sit peccatum.

¶ 2 Prçt. August. dicit * in lib. de lib. arb. Quis audeat dicere disciplinam h esse malũ? & iterũ. Nullo modo dixerim aliquam intelligentiã h malã esse posse: sed aliquæ artes sunt diuinatiuæ, ut patet per Philos.* in lib. de memoria. Videtur ẽt ipsa diuinatio ad aliquam intelligentiã veritatis pertinere. ergo vr q diuinatio non sit peccatum.

¶ 3 Prçt. Naturalis h inclinatio non est ad aliquod malum, qa natura non inclinat, nisi ad simile sibi: sed ex naturali inclinatione homines solicitantur prænoscere futuros euentus, quod pertinet ad diuinationẽ. ergo diuinatio nõ est peccatũ.

SED CONTRA est, quod dicitur Deut. 18. Non sit qui Pytones consulat, neq; diuinos. Et in decretis. 26.* quæst. 5. dicitur. Qui diuinationes expetunt, sub regulis quinquenniũ iaceant secundùm gradus pœnitentiæ diffinitos.

RESPON. Dicendum, q nomine diuinationis intelligitur quædam prænunciatio futurorum. Futura autem dupliciter prenosci possunt. Vno quidem modo in suis causis: alio modo in seipsis. Causæ aũt futurorũ tripliciter se habent. Quædam enim producũt ex necessitate, & semper, suos effectus. Et huiusmodi effectus futuri per certitudinem prænosci, & prænũciari possunt ex consideratione suarũ cãrum, sicut astrologi

A pñũciant eclipses futuras. Quędã verò causç pducunt suos effectus non ex necessitate, & sp, sed vt in pluribus, raro tñ deficiũt. Et p hmõi cãs pñt pnosci effect9 futuri, nõ qdẽ p certitudinẽ, sed p quãdã coniecturã: sicut astrologi p cõsideratione stellarũ qdã pnoscere, & pnũciare pñt de pluuijs, & siccitatibus, & medici de sanitate, vel morte. Quędã verò causç sunt,

B q si fm se cõsiderent, se hñt ad vtrũlibet: qđ pcipuẽ vr de potẽtijs rõnalibus, q se hñt ad opposita fm* Phil. Et tales effect9 vel ẽt si q effectus, vt in paucioribus casu accidũt, ex naturalibus causis p considerõnẽ cãrũ pnosci non pñt: qa eorũ causæ nõ hñt inclinationẽ determinatã ad hmõi effect9. Et iõ effectus hmõi pnosci non pñt, nisi in seipsis cõsiderent. Hoies aũt

C in seipsis hmõi effectus cõsiderare pñt solũ dũ sunt pñtes, sicut cũ hõ videt Sortẽ currere, & ambulare: sed cõsiderare hmõi in seipsis, anteq fiãt, est Dei pprĩũ, q solus in sua æternitate videt ea, q futura sunt, quasi pñtia, vt in 1. habitũ * est. Vnde dr Isa. 41. Annunciate q vẽtura sunt in futurũ, & sciemus qa dij estis vos. Si quis ergo hmõi futura pnũciare, aut pnoscere quocũq; mõ psumpserit, nisi Deo reuelãte, manifestè usurpat sibi qđ Dei est, & ex hoc aliq diuini dñr. Vnde dicit Isid. in li.* Etym. Diuini dicti quasi Deo pleni. Diuinitate. n. se plenos simulãt, & astutia quã-

D dã fraudulẽtię hoibus futura cõiectãt. Diuinatio ergo nõ dr, si qs prænunciet ea, quæ ex necessitate eueniunt vel vt in pluribus, q humana rõne præsci pñt: neq; ẽt si quis futura alia cõtingẽtia, Deo reuelãte, cognoscat: tunc. n. nõ ipse diuinat. i. qđ diuinũ est facit, sed magis qđ diuinũ est, suscipit. Tunc autem solũm dr diuinare, qñ sibi indebito modo vsurpat pnunciationẽ futurorum euentuum. Hoc aũt constat esse peccatũ: vndem diuinatio sp est peccatum. Et pp hoc Hier.* dicit sup Michęam, quòd diuinatio semper in malam partem accipit.

AD PRIMVM ergo dicendum, q diuinatio

E non dicitur ab ordinata participatione alicuius diuini, sed ab indebita vsurpatione, vt dictũ * est.

AD II dicendum, q artes quędam sunt ad prenoscendum futuros euẽtus, qui ex necessitate, uel frequenter pueniunt, q ad diuinationẽ non pertinent: sed ad alios futuros euentus cognoscendos non sunt aliquæ veræ artes, seu disciplinæ, sed fallaces, & vanæ ex deceptione dæmonum introductæ, vt dicit August. in 21. de ciuit. Dei.

AD III dicendum, q homo habet naturalem inclinationem ad cognoscendum futura secundũ modum humanum, non autem secundum indebitum diuinationis modum.

Li. 9. Met. text. 3. & 18. tom. 3.

q. 14. art. 13. & q. 57. ar. 3. & q. 86. ar. 4.

Lib. 8. c. 9. a medio. Et refert. 26. q. 4. c. igit, circa princip.

Concil. in A med. cõmẽtarij in cap. 3. Michæ, to. 6.

In corp. ar tic.

de causalibus cautẽ in litera dicit, quòd per considerationem causarum prænosci non possunt: & intẽdit de causis, vt pdixerat, pñderatis. s. scdm se. Nam sic, vel sunt neutræ, vt potentiæ rõnales: vel sunt ad opposita casualiũ, vt causæ naturales, & sic nõ hñt determinationẽ aliquã ad huiusmodi effectus. Cũ hoc tñ stat, q p easdẽ cãs ppparatas, seu dispositas, pcognosci aliquo mõ possint cãrum harum effectus, vt patet inter hoies pcognosci ex dispositione naturæ, aut consuetudinis, aut passionis alicuius, qđ faciet in talĩ euentu, quis certitudo desit. Et similiter sigs seminis defectuosi, & matricis huius cognosceret dispositionẽ, conijceret de monstro. Considerandũ est ergo ad qualiter se hñtem cãm referatur effectus futuros, cum præcognoscendus ex cã dr. Et hoc patet maximẽ in materia diuinationis obseruare, quia super hoc fundãtur oẽs excusationes, vt infer9 apparebit diffusius. Tertio, quid diuinationis nõe intelligẽdũ est apud Theologos, & i Ecclesia. Qñ, vt in litera dr, intelligitur indebita vsurpatio pnunciationis futurorũ euẽtuũ. Et dr indebita ab indebito modo præcognoscendi ea, quia. s. nec media diuina reuelatione, nec vigore naturalis luminis, sed dęmoniaca vanitate implicitẽ, vel explicitẽ, vt patebit, hs. aut iactat. Et quia in hoc consistit formalis rõ diuinationis, & in materialibus [illegible] est ambiguitas propter incertitudinẽ nostræ sciæ, & elõgationem, ac occultationẽ causarum respectu nostri: ideò tota præsentis qõnis doctrina formaliter est intelligẽda, & in quolibet articulo secũdũ materiã meditandã, ut secũdum vniuscuiusq; naturam suspẽdendum, aut decernẽdum iudiciũ est. ¶ In responsione ad secũdum eiusdẽ articuli aduerte, q Aristoteles in principio libelli de memoria, & reminiscentia, incidẽter affert respectu futurorum, esse sciam speratiuam: quam qdã diuinatiuam vocãt. Qualis se autem, aut ex qbus pcedat, non inuenio in eo. Vnde an hoc reuleritad dogmata cõijciendi ex causis, & signis, vt astra, complexiones, lineæ naturales, somnia p aliqua parte, & hmõi credũtur, an ad artes vanas, quæ de facto tũc erant apud idolatras, sicut, & post fuerunt apud Christianos, vt patet 26. q. 1. Sortilegi, nescio. Author parum de intentione illius hois curans, ad rẽ se conuertit sustendo, permanens in sua mali, vt dictum est. Naturalia namq; signa sunt, siue causæ, vt in pluribus verificantur.

Porrecta p totum. 503 2. di. 15. q. 1. art. 3. ad 4. Et 3. cõtra c. 154. Et Isai. 3. lec. 4. princip.

Li. 1. ca. 1. tom. 1.

Parũ a principio libri tom. 1.

26. q. 5. c. q diuinationes.

Universidad de Deusto Biblioteca

ARTICVLVS II.

Vtrum diuinatio sit species superstitionis.

AD SECVNDVM sic pceditur. Vr̄ q̄ diuinatio nō sit spēs superstitionis. [b]Idē.n. nō pōt esse spēs diuersorū generū: sed diuinatio vr̄ esse species curiositatis, vt Aug. * dicit in lib. de veram religione. ergo vr̄ q̄ non sit species superstitionis.

¶2 Præt. Sicut religio est cultus indebitus: sed diuinatio[b] nō vr̄ ad aliquem cultum indebitum pertinere. ergo diuinatio non pertinet ad superstitionem.

¶3 Pręt. Supstitio[b] religioni opponit: sed in vera religione nō inuenitur aliquid diuinationi p cōtrariū rńdens. ergo diuinatio non est spēs superstitionis.

SED CONTRA est, qd Origenes dicit* in Periarchon. Est q̄dā opatio demonū in ministerio pscię, q̄ artibus qbusdā ab his, q̄ se dæmonibus mācipauerūt nūc p sortes, nunc p auguria, nūc p cōteplationē vmbrarū, cōprehendi vr̄. Hæc aūt oīa opatione dæmonum fieri non dubito: sed, vt* Aug. dicit in 2. de doct. christ. Quicqd pcedit ex societate demonū, & hominū, superstitiōsum est. ergo diuinatio est spēs superstitionis.

RESPON. Dicēdū, q̄ sicut s̄* dictum est, superstitio importat indebitū cultū diuinitatis.

Ad cultum autem Dei pertinet aliquid dupliciter. Vno mō, cū aliquid Deo offertur vel sacrificiū vel oblatio vel aliqd hmōi. Alio mō, cum aliquid diuinum assumitur, sicut s̄. dictum* est de iuro: & ideo ad superstōnem pertinet non solùm cum sacrificium demonib. offertur p idolatriam, sed ēt cum aliquis assumit auxilium dæmonum ad aliquid faciendū, vel cognoscendum. Oīs aūt diuinatio ex operōe demonum puenit, vel quia expresse demones inuocantur ad futura manifestanda: vel qa dæmones ingerunt se vanis inquisitionibus futurorū, vt mentes hoium implicent vanitate. De qua vanitate dr̄ in Psal. 39. Nō respexit in vanitates, & insanias falsas. Vana aūt inquisitio futurorum est, qn̄ aliquis futurum pnoscere tentat, vñ pnosci nō pt. Manifestū est ergo, q̄ diuinatio spēs superstōnis est.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ diuinatio pertinet ad curiositatem quantum ad finem intētum, qui est pcognitio futurorum: sed ptinet ad superstōnē, quantum ad modum operōis.

AD II. dicendum, q̄ hmōi diuinatio pertinet ad cultum dæmonum, inquantum aliquis vtitur quodā pacto tacito, vel expresso cum dæmonibus.

AD III dicendum, q̄ in noua lege mens hoīs arcet a tpalium solicitudine: & ideo non est in noua lege aliquid institutum ad pręcognitionem futurorum euentuum de tpalib. rebus. In veteri aūt lege, q̄ pmittebat terrena, erāt consultationes de futuris ad religionē pertinentibus. vñ dr̄ Isa. 8. Et cum dixerint ad vos: Quærite a Pytonibus & a diuinis, q̄ strident incantationib. suis, subdit quasi rńsionem: Numquid non populus a Deo suo requiret visionē p viuis, & mortuis? Fuerūt tñ in nouo testō ēt aliqui prophetæ spiritū hñtes, qui multa de futuris euentib. prædixerūt.

ARTICVLVS III.

Vtrum sit determinare plures diuinationis species.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̄ q̄ non sit determinare plures diuinōnis spēs. Vbi.n. est vna [h] ratio peccādi, non vr̄ plures esse peccati species: sed in oī diuinatione est vna rō peccandi, qa. s. vtitur aliquis pacto dæmonum ad co-

¶SVPER QVÆST. XCV. ARTIC. II.

Ferr. 3. contr. c. 154

IN art. 2. eiusdem 95. q. vide in primis, quòd ratio superstitionis in diuinationibus est, quia auxilium dæmoniacū assumitur: & ideò ad hoc oportet semper inspicere, & hinc scire, q̄ diuinatio ex genere suo mortale peccatū est, & ab Ecclesia damnata, tamquàm diabolici cultus pars ex ppria natura operis, vt diffusè hēs in Decretis 26. q. 1. 2. 3. 4. 5. & 7. vbi materiā isti* quæstionis tractatam videre potes.

¶In eod. art. nota, q̄ duplex in litera ponitur inquisitio pro diuinatione, s. manifestè perniciosa, quæ. s. est cum expressa dæmonum inuocatione: & vana, quæ. s. est quando aliquis futurum præcognoscere tentat, vnde præcognosci non potest. Et hæc propter admistionem occultam dęmonum est perniciosa, sed occultè, vt amplì* infra patebit. Et hoc oportet seruare pro fundamentis in tota materia diuinandi: quoniam in his consistit formale, ad quod oportet resoluere. Ex his enim non scimus, an talis inquisitio, puta, per somnia, per sortes, per astra, per lineas, &c. sit vana: sed tantum in quo formalis ratio dæmoniacæ inquisitionis respectu futurorum consistat, scilicet aut in expressa inuocatione, aut tacita, p̄ hoc quòd vana sit futuri inquisitio. Si nosse autem vis, an talis inquisitio sit vana, oportet formale ad talem materiam applicare, & videre si inde futurum potest, vel non potest præcognosci. Et propterea oportebit in singulis articulis sequentibus singula examinare, quantum Deus dederit, ne homines docti non dedeant tamquàm rudes auferentes à rebus ea, quæ in eis occultæ sunt conditiones, & dæmoni attribuentes: & ne sapientes in occultis suis, quasi sine ratione dicta omnia promiscuè despiciant, sed habeant rationes, quibus obedire debet humana ratio: & vt viri boni peccatū non timeant, vbi peccatum non est.

¶Occurrit tamen antè oīa dubium, quare vana inquisitio futurorum sit perniciosa. An ex propria natura, an quia prohibita, & damnata ab Ecclesia. Et est ratio dubij, quoniam vana appellatur in proposito [illegible] ex defectu à fine, quia scilicet non potest assequi intentum [illegible], qui est cognitio futurorum, seu occultorum, vt patet ex diffini[illegible] in litera posita, quę iā prænotata est. Inquisitio autem sic vana [illegible] est ex genere suo perniciosa: quoniam multas constat esse inqu[illegible] vanas non perniciosas, vt si quis quærat smaragdum in cer[illegible] gallinæ. Nec etiam ex eo, quòd ad cognitionem tendit, pernic[illegible] est: quādoquidem & uanè inquirere speculatiuam cognitionem, puta, geometricā à insufficiente, aut practicā & in agibilibus, puta, cōsilium de aliquid agendo à puero, stultum nō perniciosum est. Nec etiam ex eo, q̄ ad futura, vel occulta terminatur, perniciosa est: qm̄ si quis illa met futura, aut occulta ab homine inquireret, vane inquireret: qm̄ ille nō pōt dare de his notitiā, non tñ perniciosè inquireret. Et breuiter in hmōi inquisitionibus magis relucet hominem stultum, q̄ perniciosum esse. Et cōfirmatur, quia sicut non est perniciosum ex suo genere committere vanitati fortunæ futurum dominium exterioris rei, & cum periculo perdendi, vt fit in omnibus ludis fortunæ: ita nō est perniciosum cōmittere fortunæ vanitati cognitionem singularium, quæ non sunt de perfectione intellectus, sine cuiusque damno: hoc autem importat vana inquisitio futurorum. Non est ergo ex propria natura perniciosa vana inquisitio futurorum, sed ex Ecclesiæ prohibitione, iuxta dictum Gratiani 26. quæst. 2. cap. Sors.

¶In oppositum autem est, quia hæc inueniuntur in vtroque testamento damnata, scilicet à Moyse, & Paulo Apostolo. Huiusmodi autem non sunt mala, quia prohibita, sed ideo prohibita, quia mala.

¶Ad euidentiam huius sciendum est, vanas occultorum inquisitiones dupliciter fieri posse. Primò, vt vanas: secundo, vt vtilia ad cognitionem occultorū. Si fiant vt vana, sic constat, q̄ sunt vt in veritate sunt, quia vana in veritate sunt. Et sic cum vacare vanis inquantum huiusmodi, nullam maiorem culpam, q̄ vanitas sit, ponat, consequens est, quòd exercere inquisitiones vanas vt vanas, licèt sit secundùm se malum, non tamen perniciosum est. Vnde veniale tñ peccatum est, si quis vtatur huiusmodi inquisitionibus vanis, hoc est, nō expectans notitiam ex ipsis nisi à casu. Si verò fiāt vt vtilia, cum non sint secundum veritatem vtilia ratione sui, sed ratio ne secretæ virtutis dęmoniacæ, inquisitiones istæ ex genere suo sunt perniciosæ: quoniam tū vanis vt vtilibus, secundum secretam vim dæmoniacam, manifestè perniciosum est. Nec obstat si dicant, quòd inquisitiones istæ, vt vtiles, non fiunt secundum secretam vim dæmoniacam, sed secundùm secretā quandā uim nobis incognitam. Dicunt enim inquisitores isti, quòd non inuocant, nec inuocare intēdunt dæmonē, sed vti talibus, quia experiuntur illa esse vtilia ad huiusmodi cognitionem occultorum. Hoc, inquam, nō obstat: qm̄ ex quo secreta illa virtus in veritate est uirtus dæmoniaca, nisi homo vtens illa excusetur propter ignorātiam, diabolicæ se societati immiscet tacitè ex hoc ipso, quòd vtitur vanis vt vtilibus secundum secretam uim ignotā. Debet.n. curam habere operum suorum, ut sciat quid facit. Qn̄ verò ignorantia in istis excuset à mortali, & quando non, ex communibus ignorantiæ regulis iudicandum est. Rōni autem consonū est, vt credentes absque hæsitatione aliquas inquisitiones aliquas, quæ in veritate sunt vanæ secundum se, vtiles autem ex dæmone, esse vtiles ex diuina, aut naturali, secreta tñ virtute: & pro tanto eis vtentes, ac eis inhærentes, sic tamen q̄ parati sunt nullo modo facere, si ambiguum esset, q̄ ex dæmone essent, excusentur à mortali: nisi fortè laborarent ignorātia affectata, aut crassa, & supina. Hos enim non audeo excusare. Talis enim videtur ignorantia, qua vtuntur quodam versiculo Psalmistæ ad hoc, vt anulos super pomatio [illegible] . Constat enim ex Deo non esse inditam [illegible] sacris verbis ad huiusmodi lenitates, nec ex natura inesse verbis illis hanc virtutem, ex dæmone igitur. Et hoc vnum dixerim, vt ex hoc aliis scias iudicare, diligenter notans, quod extra de sortilegijs. cap. Ex tuarū, presbyter in secreto loco cum infante ad inspectionem astrolabij pp furtum inueniendum ex zelo, & simpliciter accedens, non modicam peccati maculam contraxisse dr̄. Iste siquidem animum inuocandi dæmonem non habuit: inuenit tamen [illegible] de facto non ex ignorantia excusante: quia [illegible] infami, & in lo[illegible] presbyter. Rō autem excusationis prima est, quia non per se[illegible] accidens. & materialiter tantum tales immiscent se tacitè cum [illegible]. A tanto autem omnino excusantur, qui credulitatem hanc [illegible] ex consilio sapientis acceperunt, & propterea his vanitatibus se immiscuerunt. Sunt igitur huiusmodi vana, quatenus pro vtilibus habentur, secundum genus suum superstitiosa, ac per hoc inquantum uana, & inquantum superstitiosa: ideò sunt prohibita, quia mala, & non econuerso. Et ex hoc, quòd licet Ecclesia moneat abstinere etiam à licito vsu astrologiæ, somniorum, linearum, & huiusmodi in prænunciationibus, propter periculum declinandi in usum illicitum, sicut accidit in vsu iuramenti: non tamen absolutè prohibet in communi loquendo, nisi quatenus sunt uana, aut superstitiosa. Dixi autem in communi loquendo, quia in tali materia, puta, in electionibus, quia debet eligi melior. & non debet cōmitti fortunæ electio: ideò in speciali sunt prohibitæ sortes, extra de sortileg. cap. ultim. Et hic etiam sunt prohibitæ, quia malæ secundum se in tali materia: & simile est in prohibitione sortiū ex paginis Euangelicis, quo ad sæcularia negotia, propter scilicet diuinam irreuerentiam, ut August. dicit 26. quæstio 2. Hi qui. Quòd aūt phibitiones oēs de his sic sint intelligēdæ, s. in quātum uana, aut superstitiosa, aut alias mala, manifestat ex quatuor. Primò, ex studio doctorum ad discernendum ad quid astra, somnia, auium motus &c. sunt vtilia secundùm nām: & ad quid non, concludendo q̄ vti eis secundum q̄ sunt ex nāu ea vtilia, nō est peccatum. Si.n. essent mala aliqua, quia prohibita, non oporteret hanc discretionē facere. Secundo, ex hoc q̄ tot textus, qui hñt in Decret. c. 26. p toc q̄ōes diuinationē, incantationē, vel superstitionem asserendo, hæc spectare ad ritū paganorum, culturā, vel societatē dæmonum insinuant. Tertio, ex hoc, q̄ ius diuinum in hac materia, Deut. 18. Nō inueniatur in te, qui obseruet somnia, & auguria: exponitur secundum dictam gl. sed vana, aut supstitiosa. Multò ergo magis ius humanū, vbi aliter non exprimitur, interpretabimur sic. Quartò, ex hoc q̄ Apost. Gal. 4 non dixit, obseruatoribus tpum, q̄ in vanum in eis laborauerit: sed dixit, Timeo ne in vanum in vobis laborauerim, significans se timere, ne tpa superstitiosè obseruauerit: & sic in vanum in eis laborasset, vt ēt Aug. exponit, vt hr̄ 26. q. 7. c. Quis existimaret. Hoc.n. mō timēs Ecclesia ne ad superstitiosa filij sui declinēt horret, damnat, punitq̄ hęc, non iniciēdo laqueū aliabus, sed prohibendo, q̄ mala sunt, & monendo ne ēt licitis in hmōi se implicent, ne paulatim declinent in perniciosa. Et si christiani intelligerēt celsitudinem gradus sui (qua diuinæ facti cōsortes naturæ asciti sunt in membra Christi, & datum est eis omnibus præesse naturalibus, & dæmonibus, iuxta Dñi promissionem Mar. vlt. vbi dicitur signa aūt eos qui crediderint, hæc sequentur &c.) neq; a signis cęli, neq; ab aliis quæ gentes, q̄ hoīes non chriani timent, metuerent sibi, sed christianitatis virtute super oīa seipsos agerēt, felicissimè oīa calcātes.

¶Ad obiectiones aūt in oppositum allatas in principio dubij, iam patet rńsio: quia loquitur de inquisitionib. istis, quatenus vanæ sunt, & infra vanitatem sistunt, excepta vltima confirmatione, ad quam dr̄, q̄ non est eadem rō de dñio rei tpalis, & de cognitione: qm̄ casus fortuitus ex conuentione hoim potest esse vtilis ad translationem dñij, vt patet in ludis fortunæ, & in sortibus diuisoriis. Non subest autem humanæ voluntati, q̄ casus fortuitus sit vtilis ad cognitionem occultorum: & ideo argumentum non valet.

¶Gratianus autem in oppositum allatus verificatur quo ad monitionem Ecclesiæ, vt diximus, & quo ad cessationem inquisitionis per sortes nō vanas, sed a Deo olim probatas, pp̄ rōem in hoc art. ad tertium ab authore assignatam ex dña inter legem nouam, & veterem. Quāmuis fuerit etiam alia ratio, s. pnitas illius populi ad idolatriam, in qua videbant rńsa dari gētilibus. Vnde Saul, cum non haberet a Deo responsum, ad Pytonis se conuertit diuinationem. 1. Reg. 28.

¶In responsione ad primum, & secundum eiusdem 2. art. nota, q̄ diuinatio, licèt subiectiuè sit in intellectu, in quo est tam inquisitio, q̄ cognitio, siue debitè, siue indebitè habeatur, quia tñ includit ordinem ad voluntatem, cuius est vti pacto cū dæmonis: ideo author ex hac parte ponit ipsā in specie esse superstitionis, quæ vitium in voluntate est, sicut religio est virtus in voluntate. Et licèt vti pacto dæmonis, absolutè loquendo, videatur ad societatem, & non ad cultum spectare, ac per hoc diuinationem non esse speciem superstitionis, cuius est exhibere cultum creaturæ &c. si tamen diligentius attendamus, quòd ratione diuinæ excellētiæ subiectionem profiteri Deo religionis est, videbimus, q̄ ratione affectatæ excellentiæ diuinæ à dæmone, pfiteri se subiectum dæmoni, implorando illius consilium, vel auxiliū, superstitionis est. Constat autem, quòd vti pacto cum dæmone, est profiteri se indigētem dæmone, ac per hoc illi subditū. Omnis enim indigēs, quatenus indigens est, subiicitur illi, cuius opera indiget. Propter quod propheta deitatem ex nullius indigentia probat, dicens. Dixi domino, Deus meus es tu quoniam bonorum meorum non eges.

SVP. QV. XCV. ART. III.

IN art. 3. eiusdē q. 95. nota, penes qd distinguuntur expressa à tacita inuocatione dæmonis, s. penès intentionem hominis, quam intellige dupliciter haberi pro expressa. Primò, cū inuocat dæmonem. Secundò, cum aliquid facit quod scit ex diaboli virtute operari, vt faciunt incantatores. Vtriq; namque expressè dæmonem inuocant ex intentione, verbo, vel facto. Et tunc interuenit pactum factum, & si non cum illo homine, factum tamen cum aliquo alio, qui assistit illis operibus ostendendo, vel operando. Tacita autem inuocatio dæmonum, tunc solummodo est, quando aliquis talibus se implicat, vt dignum sit dęmonem se illis immiscere, quāmuis hoc sit præter intentionem talis hominis, vt in multis enumeratis in litera habes.

¶In eod. art. circa apparitiones dæmonum nota, q̄ quinq; modis contingunt huiusmodi visiones: Tribus secundum sensus exteriores, & duobus secundùm interiores: Contingit siquidem exterius à dæmone induci, primò verum corpus aliunde acceptum, vt cum verum semen, & vestem, & huiusmodi, offert, aut tunc formatum commiscendo naturalia actiua, & passiua, vt serpentes factos per magos Pharaonis, Exod. 7. & volucres factos loco sociorum Diomedis submersorum, vt August. dicit 18. de ciuitate Dei. Contingit secundò non verum corpus, sed similitudinem aliquam corpoream offerre exterius, ex naturalium tamen operatione cōsurgentem, vt Aug. dicit ibidem de Archadibus, & socijs Vlyssis. Et in pluuiis aquis, vel polito corpore apparent quandoque similitudines, quædam à dæmone procuratæ, cum ad huiusmodi inuocatur. Et frequenter accidit, cum dæmones in assumptis corporibus humanis apparent uigilantibus, conuersantur cum eis familiariter colloquentes, & concumbentes, quandoque etiam munera vera afferentes eisdem. Non enim habent veras carnes, & vera ossa, nec membra, sed carnis, & membrorum similitudinem non solum visibilem, sed palpabilem, & solidam, ita vt sentiantur tanquam humanæ personæ, vt à multis fide di-

Perrecta p̄ totum. 504 Infra ar. 3 cor. princ. Et 2. di. 15 q. 1. ar. 3. ad 4. Et 3. cōt. c. 154. * Cap. 38. & præced. tom. 1.

Homil. 16 in Nume. a med. to. 1

Li. 2. c. 20 tomi 3.

q. 93. ar. 1. & q. 94. artic. 1.

q. 89. in p̄fatione, & ar. 3. ad 1.

Perrecta p̄ totum. 505 Opusc. 25. cap. 4.

gnoscendum futura. ergo diuinationis nõ sunt plures spés.

¶2 Pręt. Actus humanus spém sortif ex fine, vt s.* habitũ est: sed oïs diuinatio ordinaf ad vnum finem, s. ad prenunciationé futurorum. ergo omnis diuinatio est vnius speciei.

¶3 Pręt. Signa h non diuersificãt spém peccati. Siuè.n. aliqs detrahat verbis, vel scripto, vel nutu, est eadé spés peccati: sed diuinationes nõ vñr differre, nisi fm diuersa signa, ex qbus accipitur præcognitio futurorum. ergo nõ sunt diuersę diuinationis species.

SED CONTRA est, qd* Isid. in lib. Etymol. enumerat diuersas species diuinationis.

RESPON. Dicendũ, q sicut dictũ* est, oïs diuinatio vtẽ ad pcognitioné futuri euentus aliquo dæmonum consilio, uel auxilio.* Quod quidé vel expressè imploratur, vel pter intétioné hois se occulte dęmõ ingerit ad pnunciandũ futura q̃da, q̃ hoibus sunt ignota, eis aũt cognita p modos, de qbus in primo dictum est. Dęmones aũt expressè inuocati, solét futura pnunciare multipliciter. Qñq; qdé pstigiosis qbusdam apparitionibus se aspectui, & auditui hoïum ingerentes ad pnunciãdũ futura: & hæc spés vocaf pstigiũ, ex eo q oculi hominũ pstringunf. Qñque aũt p somnia: & hec vocatur diuinatio somniorũ. Qñque verò per mortuorum aliquorũ apparitionem, vel locutioné: & hęc spés vocaf nigromãtia, q a vt dicit* Isid. in li. Etymol. Nigrũ Græcè mortuus, mãtia verò diuinatio nuncupaf: q a qbusdã pcãtationib⁹ adhibito sanguine, vñr resuscitati mortui diuinare, & ad interrogata rũdere. Qñq; verò futura pnunciant p hoïes viuos, sicut in arreptitijs patet. Et hęc est diuinatio p Pytones. Et vt* Isido. dicit: Pytones à Pytone Apolline sunt dicti, q dicebaf esse author diuinandi. Qñq; verò futura pnunciãt p aliquas figuras, vel signa q̃ in rebus inaïatis apparent, q̃ qdé si appareãt in aliquo corpore terrestri, puta, i ligno, vel ferro, vel lapide polito, vocaf geomantia. Si aũt in aqua, hydromantia: si aũt in aere, aeromantia, si autem in igne Pyromãtia: si aũt in visceribus aïaliũ immolatorũ in aris demonũ, vocaf aruspiciũ. Diuinatio aũt q̃ fit absque expressa dęmonum inuocatione, in duo gña diuidif, quorum primũ est, qñ ad pnoscendũ futura aliqd cõsideramus in dispositionibus aliquarũ rerũ. Et si qdé aliquis conef futura pnoscere ex consideratione situs, & mot⁹ siderũ, hoc ptineret ad astrologos, q & genethliaci dñr, pp natalũ considerõnes dierũ. Si verò p motus, vel voces, auium, seu quorũcũq; aïalium, siuè p sternutationes hoïum, vel mẽbrorum salt⁹, hoc ptinet gñaliter ad augurũ, qd dr à garritu auium, sicut auspicium ab inspectione auũ, quorum primũ ptinet ad aures, fm ad oculos. In auibus.n. hmõi pcipuè cõsiderari solét. Si verò hmõi cõsideratio fiat circa verba hoïum absq; intentione dicta, q̃ qs retorquet ad futurũ, qd vult prænoscere, hoc vocaf omen. Et sicut Valerius Max.* dicit omniũ obseruatio aliquo cõtractu religioni annexa est: qñ non fortuito motu, sed diuina puidẽtia cõstare credif, q̃ fecit: vt Romanis deliberantibus vtrũ ad aliũ locũ migrarẽt, fortè eo tpe cẽturio qdã exclamauit. Signifer, statue signum, hic optimè manebim⁹: quã vocé auditã p omine acceperunt, trãseũdi cõsiliũ omittẽtes. Si aũt cõsiderenf aliquæ dispositiones figuratum in aliqb. corporib. visui occurẽtes, erit alia diuinationis spés. Nã ex lineamẽtis man⁹ cõsideratis diuinatio sumpta, chiromãtia vocaf, quasi diuinatio manus. Chiros.n. grecè dr manus. Diuinatio uerò ex quibusdam signis in spatula alicuius animalis apparẽtibus, spatulamãtia vocatur.

Ad secundum auté diuinationis genus, quod est sine expressa dęmonum inuocatione, pertinet diuinatio, quæ fit ex consideratione eorum, quæ eueniunt ex quibusdam, quæ ab hominibus seriò fiunt ad aliquid occultum inquirendum, siuè per protractionem punctorum, quod pertinet ad artem geomantiæ: siuè per considerationem figurarum, quæ proueniunt ex plumbo liquefacto in aqua proiecto: siuè ex quibusdam schedulis scriptis, vel nõ scriptis in occulto repositis, dum consideratur quis quam accipiat, vel ẽt ex festucis inæqualibus propositis, quis maiorem, vel minorem accipiat, vel taxillorum piectione, quis plura puncta proiiciat, vel ẽt dum consideratur quid aperienti librum occurrat, quę oïa sortium nomen habent. Sic ergo patet m triplex diuinationis genus, n quorum primum est per manifestã dæmonum inuocationé, quod pertinet ad nigromanticos. Secundum ãt est p solã cõsiderõem dispõnis, vel motus alterius rei, qd pertinet ad augures. Tertiũ est, dum facimus aliquid vt nobis manifestẽt aliqd occultum, qd ptinet ad sortes, sub quolibet ãt horũ multa cõtinentur, vt patet ex* dictis.

AD PRIMVM ergo dicendum, q in oib. pdictis est eadé gñalis rõ peccandi, sed non eadem specialis. Multo enim grauius est dęmones inuocare, q̃ aliqua facere, quibus dignum sit, ut se dæmones ingerant.

AD II dicẽdum, q cognitio futurorum, vel occultorum est vltimus finis, ex quo sumitur gñalis rõ diuinationis. Distinguunf autem diuersæ spés fm propria obiecta, siue materias, prout. s. in diuersis rebus occultorum cognitio consideratur.

AD III. dicendum, q res, quas diuinantes attendunt, cõsideranf ab eis non sicut signa, quib. exprimãt quod iã sciunt, sicut accidit in demõstratione, sed sicut principia cognoscendi. Manifestum est ãt, q diuersitas principiorum diuersificat spém, ẽt de scĩis demõstratiuis.

q. 52. ar. 2. & 1. 2. q. 1. art. 1. — Lib. 8. c. 9. — Art. præc. — Alias, petitione. — q. 17. ar. 3. — Lib. 8. c. 9. parum ante mediũ. — Li. 8. Ety. c. 9. a medio. — Lib. 1. c. 5. in princi.

gnis ex propria experientia narrant lini audiui. In duobus tñ deficere ab humanis pcepi corporibus. Primo, in temperaméto carnis. Nã confessus est ipse mendacij pater, cũ eius caro quasi glacialis molesta esset tactui humanæ carnis, se nõ posse meli⁹ facere. Non põt.n. sic commiscere naturalia absq; vera gñatione hois, vt carné humanã efficiat. Et simili rõne non põt semẽ humanũ efficere pp perfectionem horũ, & similium effectuũ requirentiũ propria naturalia actiua pfecta, & ex hoc patet, q verissimũ est q Christus post resurrect. oné dixit, Palpate, & videte, quia spũs, seu dęmonium, carné & ossa nõ hét. Io. 20. & Luc. vlt. Secundò, in delectatione tactus, & concubitus. Est.n. tantũ personarum humanarum commistio naturalis delectabilior, quantò verum super excedit verisimili. Et hæc sint dicta & pro declaratione veritatis & pro confutatione sapientiũ in oculis suis negantium dæmones, qui si Ecclesiæ non credunt, accipiãt fidei christianæ testimoniũ vel ab hoste. Ex eisdem namq; cognoui, q volunt dæmones personas has fidem Christi relinquere. Quorsum hos, si fides Christi dæmoni nõ displiceret? Neq; somnia, aut extases, aut subita, momentaneaue aliqua, sed diuturnas familiaritates, sicut inter hoies sensibiliter cũ effectib. sensibilibus nõ velatarũ, non insensatarũ, aut male iconicarum, vt aiũt, personarũ, narro. Sed quia hñt Moysẽ, & pphetas, & scriptũ est, q fides donũ Dei est, non hominũ voluntatis & non est volentis, neq; currẽtis, sed miserentis Dei, iõ &c. Contingit tertiò scdm exteriorẽ sensũ apparere aliqua, quæ nec i veritate, nec i similitudine extra sũt, sed ex parte videntis eã est. Et talia vñr pręstigia dæmone cõmouente humores, aut spũs hominũ. Sicut accidit febricitantibus videre similitudines in parietibus, & hmõi, vt Philos. dicit in lib. de somno, & vigilia. Contingit & secundũm interiorem sensum apparitiones dæmonẽ cãre, vel alienatione à sensibus, siuè per nimiam attẽtionem, vt accidit superbis contẽplatiuis, qui à dæmone illuduntur in varijs imaginibus, siuè per vnctionẽ corpoream vt accidit ijs, qui ire se credunt vespere quintæ feriæ ad ludos Dianæ, vel similia diabolica. Sũt hęc in imaginatione, vt experiẽtia teste inũm est à fide digna psona, quæ mihi narrauit se vetulam illã, quæ promiserat se iturã in suã cameram, nocte illa inuenisse nudã in propria camera insensibiliter constitutã: vndè & postea conuertit eã ex tali confusione. Ego quoque ab vna muliere amante quendã scio, q diabolus vnxit eã nudam suadens illi, q sic duceret eã ad domũ sui dilecti, & postmodum postquàm fuit extra se multo tpe, & crederet se cũ suo dilecto fuisse &c. inuenit se in suo loco ita lassatã, q refocillatione indiguit &c. Et nisi ego declarassẽ ei, q imaginatio fuit, & ex tali nuditate ita læsa eẽt, nesciret fortè vsq; hodie, q illud nõ fuerit in veritate. Per hæc tamen non negamus quin diabolus, Deo pmittente, quẽq; personã aliquã voluntariam etiam corporaliter ducat de loco ad locum. Sed hoc tam-

cætissimè vt accidere: sine quacũq; alia cũ alienatio à sensibus contingat, vel sine alienatione à sensibus opaf dæmõ in hoie, quemadmodum ex infirmitate accidit phreneticis, q vidẽt, & audiunt q non sunt. Facit aũt dæmon hęc oïa intus in sensib⁹, commouendo humores spũs, componendoq; diuersimode, vt diffusè habes ab authore in q. disputatis de malo, qõ. 16. q est de dæmonibus.

¶ In eodẽ art. 3. q. 95. circa duo reliqua gña diuinationis, vbi nõ expressè inuocaf dæmon, aduerte, q quia hinc non habes, nisi diuinationẽ sumptã ex istis enumeratis in lrã esse illicitã, & superstitionis speciẽ, & diuinatio sonat indebitã usurpationẽ diuinæ cognitionis, non potes hinc damnare ista, nisi quatenus diuinationis sunt opa, ac p hoc si aliqua horum sint, q pñt aliter fieri, q diuinatiuẽ, cohibe sniam, & linguã, & discute pri⁹ singula quot modis fieri pñt, anteq̃ dãnes opa aleatoria & tolerabili ratione facta. Et licet hoc difficile sit, conabor p viribus illud efficere non excundo terminos morales, in singulis art. seq. cuncta tangendo.

¶ In rõnibus argumentorũ aduerte, q author species diuinationis tot distinxit ex parte intellectus, q a. s. ex diuersis principijs formalibus adinuicẽ nõ resolubilibus, nec ad alia unius speciei constitutiua principia procedunt, p ea, ex lineis, ex vocib⁹, ex sortib⁹ &c. Hæc .n. nec adinuicẽ resoluunf, nec resoluunf i aliqua principia specifica, sed gñica, aut analoga, iuxta eorũ conuenientiã. Et qũ formalium principiorũ diuersitas infert formalé diuersitaté obiectorũ, iõ author in rñsione ad secundum, diuersitatem formalem obiectorũ cum dixisset, probauit eã in responsione ad tertium ex diuersitate principiorum. Non ergo intelligas in responsione ad secundum, per diuersas materias rerum, in quibus cognitio quæritur, diuersitatem rerum conquisitarum, puta, auri, argẽti, vel vestis &c. sed diuersitatem declaratam in corpore articuli, puta, in terra, in lineis, in vocibus &c.

Concl. m — In corp. artic.

¶ SVPER QVÆST. XCV. ARTIC. IIII.

Fere. 3. contr. c. 154

IN art. 4. eiusdem 95. q. primò declarandi sunt termini: deinde discutiendæ sunt rõnes conclusionis. In primis scito primò, q ly illicita, tñ in titulo huius articuli, q̃ in titulo quatuor sequentium articulorum, hic absolutè comprehendat illicitum quouis modo, s. venialiter, vel mortaliter, & nõ ualeat argumentum, Hoc est illicitum, ergo mortale, vbi sit quæritur de licito, vel illicito ex suo gñe, & est sermo de gñe contrario virtuti necessariæ ad salutem, dubium non est, q pñm mortale principaliter quæritur: qñ oẽ sic illicitum, peccatum mortale est, nisi pp imperfectionem actus sit veniale. Et quia sic est in proposito, qñ de diuinatione, & vniuersaliter de speciebus superstitionis est qõ, & superstitio vitium est gñ cum, contrariũ religioni necessariæ ad salutem æternam ideò & cum inquirif, & cũ in cõclusione principali rñsiua dr, q est illicita, intelligit de illicito ex suo gñe, ac p hoc de mortali peccato. Est ergo lię sensus, q inuocatio dæmonũ est mortale peccatũ ex suo genere.

¶ Scito secundo, q ly pactum cum dæmone initum, põt dupliciter accipi. Vno mõ, pro conuentione aliqua cum demone facta, puta, Tu facias, aut dicas hoc, & ego hoc. Alio mõ, pro sociali actu cum dæmone. Et licet hæc vocabula pactum, & fœd⁹, sonent conuentioné ac per hoc cũ totiens replicantur, hæc verba, vñr sic accipiẽda: si quis tñ diligenter consideret intentionem, & verba authoris, hãc primã interpretationé nõ exiget, sed in scda permanebit. s. de actu sociali. Et intentio quidé authoris manifesta est, qñ intendit, q inuocatio dęmonũ sit illicita, vt per totum, & spãliter in rñsione ad primũ patet, vbi distinguit inquisitioné inuocatiuã dæmonis cõtra inquisitionem per occursum dęmonis. Verba aũt authoris ad hoc in litera clara sunt in prima rõne, cum dicit, q. s. est pactum expressè cum dęmone initum per ipsam dæmonis inuocationé. Ex his namq; subiũct. s verbis, s. per ipsam dæmonis inuocationẽ, explanauit in quo cõsisteret pactum, s. in ipsa inuocatione: ita q inuocatio expressa, est pactum expressum, & inuocatio tacita, est pactum tacitum. Constat autem q inuocatio est actus socialis. ergo.

¶ Amplius in q. sequenti in art. 1. ad tertium, authoris uerba sunt ista. Exquirere cognitionem futurorum à dæmonibus, nõ solum est peccatum propter hoc, quòd ipsi futura non cognoscunt, sed propter societatem cum eis initam, quæ etiã in proposito habet locum. Vbi clarè manifestat, q appellatione pacti intelligit societatem ita quòd quando legeris pactum, intellige societatem initam expressẽ per inuocationẽ, tacitẽ per opus, cui merito dæmon se immiscet. Et bene hæc nota, q actus inuocationis, seu consultationis recursus ad dæmonem, est saltem societas inita, ita est initium societatis cum dæmone, & uocatur pactũ initũ, seu etiã societas inita, qũa societas claudit in se pactum, fœdus, seu conuentionem, & si non

ARTICVLVS IIII.

Vtrum diuinatio, quæ fit per inuocationes dæmonum, sit licita.

AD QVARTVM sic pcedit. Vr q diuinatio, q̃ fit p inuocationes dęmonum, non sit illicita. Chr̃s.n. nihil illicitum commisit, fm illud 1. Petr. 2. Qui peccatum non fecit: sed Dñs a dęmone h interrogauit, qd tibi nomé est? qui rñdit, Legio: multi.n. sumus, vt hr Mar. 5. ergo vr q liceat a dęmonib. aliquid occultum interrogare.

¶2 Pręt. h Sanctorum aïæ non fauent illicitè interrogãtibus: sed Sauli interroganti de euentu futuri belli a muliere hẽnte spiritum Pytonis apparuit Samuel, & ei futurum euentum prædixit, vt legitur 1. Re. 28. ergo diuinatio, q̃ fit p interrogationẽ a dæmonib. nõ ẽ illicita.

¶3 Præt. Licitum esse vr, veritatem ab aliquo sciéte h inqrere, q̃ vtile est scire: sed qñque vtile est scire aliqua occulta, q̃ p dæmones sciri pñt, sicut apparet in inuentione furtorum. ergo diuinatio, q̃ fit per inuocationem dæmonum, nõ est illicita.

SED CÕTRA est q dr Deu. 18 Nõ inueniaf in te q Ariolos sciscitetur, neq; Pytones cõsulat.

RESPON. Dicẽdum, q m oïs diuinatio, q̃ fit p inuocationes dęmonũ, est illicita duplici rõne, quarũ prima sumif ex parte principij diuinationis, quod. s. est pactum expressè cum dęmone initum per ipsam dæmonis inuocationem: & hoc est oïno illicitum. Vnde contra quosdã dr Isa. 28. Dixistis, percussimus fędus cũ morte, & cũ inferno

Porrecta p titum. 506 — Int. q. 96. art. 1. cor. Et 3. cont. c. 154 — Concl. m

si non verbo, saltem facto ipsius societatis, de ipsa societate, vt sic et primæ interpretationi locus sit sine intellectæ. Vñ ad rōnis primæ discussionem descendere amplius non oportet: qm ex eo, q societatem initam cum dæmone ex hoc ipso, q inuocatur dæmon, manifestè mortale peccatum esse monstratum est, rō prima claré cōcludit.

¶ Sed secunda rō, quę ex parte euentus se tenet, non caret ambiguitate, qm vł minus efficax: qm euentus, licet addat ad grauitaté peccati, nō tñ cōstituit pctm. Et pptea ex euentu non potest probari inuocationem eē illicitā: præsertim, quia euentus iste, s. deceptionis, nō est intentus ab inuocante, sed pœnitus, & in potestate sua remanet, quòd se præseruet à tali euētu in his, quæ sunt necessaria ad salutem.

Id Chryſ. concio. 2. de Lazaro à med. to. 2. Et Theoph. etiam Mat. 1. & Luc. 4.

¶ Ad hoc dr, q licet euentus, vt est in executione, non constituat actum malū, aut bonum, sed peiorem, vel meliorem, ut tamen est in sua cā, cōstituere potest actum malum: quia sic redūdat in obiectum, seu finem, vt patet de boue cornupeta nō incluso à domino post cognitionem eius. Certum est.n. quòd ex hoc ipso, q bos est nociuus hoībus, ipsa non inclusio eius mala est siue euentus læsionis sequatur, siue non. Vnde in proposito, quia inuocatio dæmonis est ex natura sua nociua humanæ saluti siue sequatur læsio in hoīe inuocante, siue non, actus ipse est illicitus. Manifestatur autem actum istum, quo inuocatur dæmon ad diuinandum, esse ex natura sua nociuum homini ex parte tam dæmonis, quàm hominis. Nam dęmon intendit, vtpote hostis, perditionem nostram per omnia opera sua: hō quoque ex hoc ipso, q cognitionē mendicat à dæmone, se offert ad initium saltem credendi illi, & cauendi, vel operandi sedm verba illius, vel saltem sedm proprium iudicium, collatis auditis à dæmone cum occurrentibus. Hæc aūt cum per se ex natura talis inuocationis consequātur, & importēt assuefactionem hoīs ad credendum dæmoni astutissimo, & per multa vera scienti deducere hoīem in perditionem, consequēs est, vt actum illicitum reddant. Et hoc est malum, quod in lrā ponit, s. assuefactio ad credendum dæmoni: nec est in potestate hoīs assueti præseruare se à fallacia. Si.n. hoīes à dæmonum conuersatione alienos, oportet tam armatos esse, qm nō est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus principes, & potestates tenebrarum harum, vt Apost. dicit Ephes. 6. quo inermes, immò subditi dæmoni ex hoc ipso, q ad eū confugiunt, poterunt se præseruare? Diuina namque iustitia deserendi sunt in manu hostili, ad quam recurrunt.

¶ Circa diuinationem, & vniuersaliter inuocationē dęmonum dubiū adhuc unum occurrit, An possit fieri absq; cultu dæmonis. Et est rō dubij, quia ex eo, q est species superstitionis, sequitur q spectet ad cultum: ex eo verò, q aliqs pōt inuocare dæmonem, vt socium, aut amicum absq; oī oblatione, reuerētia, & cæremonia, apparet, q inquisitiones hmōi fieri possint absque superstitione, & cultu, quicquid sit de alio genere peccati. Et cōfirmatur, quia si diuinatio, & hmōi inuocationes, essent necessario cum cultu dæmonis, sequeretur, q essent manifeste actus infidelitatis protestatiui: ac per hoc facientes hæc, incurrerent pœnas apostatarum, seu hæreticorum. Hæc autem constat esse falsa, vt patet de hæret. c. Accusatus in 6. vbi ne negotium fidei impediatur, dr q inquisitores hæresum non se impediant de diuinationibus, & sortilegijs, nisi hæresim sapiant manifestè. Et aliæ sunt in iure pœnæ hæreticorum, & aliæ sortilegorum, vt patet. Non ergo huiusmodi diuinationes, & inuocationes sunt necessario cum cultu dæmonum.

¶ Ad hoc di, q opera diuinationum, & obseruationum, quæ in q. seq. tractantur, & vniuersaliter inuocationes dæmonum, dupliciter exerceri possunt, s. formaliter, & materialiter, & q si formaliter fiant, ad superstitionem, & cultum dæmonum spectant: si autem materialiter, extra dæmonum cultum formaliter sunt, materialiter tamen ad cultum eorum spectant. Declarantur singula. Sicut detractio dupliciter fieri pōt, s. animo detrahendi, & sine aio detrahendi, & primum spectat ad detrahere formaliter, secundum ad detrahere materialiter: ita inuocatio dęmonum dupliciter fieri pōt. Primo, animo efficiendi id, ad quod dęmonum inuocatio ordinatur: & sic formaliter spectat ad cultum dæmonum, & superstitionem, vt patet ex authoritate Aug. in 2. de doctr. christia. diffuse, & ex authore in hoc tractatu, & ex rōne: quia hæc ordinantur & ex natura sua, & à dæmone, qui hæc instituit ad subiectionem hominis respectu dæmonum: Hmōi autem subiectio rōne excellentiæ diuinæ affectatæ, & intētæ à dæmonibus, ad superstitioné spectat, sicut subiectio hominis ad Deū, ad religionem, vt prędictum est. Alio modo, potest fieri materialiter, vt. s. homo separet ab opere animum faciendi id, ad qđ opus ordinatur, hoc est, q nolit subiicere se dæmoni, sed solum tanq̃ à sciente, vel potente aliqd adiuuari, sicut ab altero hoīe requireret absq; vlla reuerētia &c. & sic ad superstitionem, & cultum materialiter spectāt: qa opa ista materia sunt superstitionis, & cultus, quis non fiant tali aīo. Nec tñ pptea euaditur peccatum mortale: quia opera ista ēt materialiter spectant ad societatem dęmonum, & constituunt initā societatem formaliter cum dęmonibus, ac per hoc cum hostibus Dei, & propriis. Constat namque, q societas cum hoste siue consumata, siue inita solum sit, pniciosa est, & læsæ maiestatis rea, & cum tali hoste, s. dæmone, contra fidelitatem, quam Deo debemus est, & contra nosipsos, quia dolosi sunt sp vbiq;, & in oībus. Propterea Aug. vbi supra, dicit hanc amicitiam infidelem, & dolosam, & proculdubio ad apostasim à Deo ptinet hæc societas. Et si vis perpendere grauitatem huius peccati, respice, q sicut ad initium cęlestis felicitatis, & patrię spectat cōuersatio in hac vita cum angelis, aut sanctis apparentibus qñq; nobis, ita ad initium æternæ damnationis, & infernalis habitaculi spectat societas cum dæmonibus: & ppea in ea est iniqtas consummata. Vnde patet, q vtraque pars qōnis vera aliquo mō est: absolute tñ, & simpliciter verum est, q sunt superstitiones, & cultus dæmonum. Propter qđ prima rō dubij concedat, q concludit verum simpliciter: quia dicit, q ista implicēt cultum dæmonum formaliter, vel materialiter. Rōni autem in oppositum duo dicenda sunt. Primo, q ex distinctione posita in illa Decretali in fauorem fidei nō plus hr, q̃ q quædam diuinationes non habent cultum dæmonum manifestum. Hoc .n. consonat dictis pp illos, qui hæc exercent materialiter tm. Secundo, q referendo etiam Decretalem illam ad diuinationes, & sortilegia formaliter, distinguendum est de cultu dęmonum, s. directè, vt sunt ea, quæ in reuerentiam dæmonum ordinantur: qualis est in adorationibus, oblationibus, & hmōi, quæ ad idolatriæ speciem spectant. Et hæc sapiunt hæresim manifestè, vt patet ex pdictis, & inducunt oēs pęnas apostatarum, & hæreticorū: vel indirectè, vt sunt ea, quæ ordinātur ad nostrū scire, vel operari per dæmones, quæ ad duas vltimas species superstitionis dictum est in ar. 1. q. 92. spectare, & in hac & sequēti q. tractantur. Hæc enim non sapiunt hæresim manifestè: qa cultum exhibent dæmoni, eo modo, quo in religione cultum exhibent Deo iurantes per ipsum, pro quanto inuocant dęmonem ad sua commoda. Non tñ ratō honorant dæmonem, pro quanto non protestantur per hæc eum esse Deum, aut infallibilem veritatem, & hmōi, nisi consulant ipsum tanq̃ scienté, aut potentem oīa: hoc.n. manifestè saperet hæresim. & p hæc patet rñsio ad confirmationem. Hæc autem accipe dicta theologicè,

fecimus pactum: & adhuc grauius esset, si sacrificium, vel reuerentia dæmoni inuocato exhiberetur. Secunda verò rō sumitur ex parte futuri euentus. Dæmon.n. qui intendit perditionem hoīum ex hmōi suis responsis, etiam si aliqñ vera dicat, intendit hoīes assuefacere ad hoc, q ei credatur: & sic intendit perducere in aliqd, qđ sit saluti humanæ nociuum. Vnde Athanasius exponēs illud, quod hr* Luc. 4. Increpauit illum dicens, Obmutesce, dicit: quàmuis vera fateretur dæmon, compescebat tñ Christus eius sermonem, ne simul cum veritate etiam suam iniquitatem promulget, vt nos ēt assuefaciat ne curemᵘ de talibus, etsi uera loqui videatur. Nefas enim est, vt cum adsit nobis scriptura diuina à diabolo instruamur.

AD PRIMVM ergo dicendū, q sicut Beda dicit,* Luc. 8. non velut inscius Dominᵘ inquirit, sed vt cōfessa peste, quā tolerabat, virtus curantis gratior emicaret. Aliud aūt est inqrere aliqd à dæmone sponte occurrēte, qđ qñq; licet pp vtilitaté aliorum, maximè qñ diuina virtute pōt cōpelli ad vera dicēda: & aliud dęmoné inuocare ad cognitioné occultorum acquirendam ab ipso.

Lib. 3. in Luc. c. 32. sedm ordiné Bedæ, to. 2.

AD II dicēdū, q sicut Aug. dicit* ad Simplicianum, nō est absurdum credere aliqua dispēsatione pmissum fuisse, vt non

Lib. 2. q. 3. iter princ. & mediū tom. 4.

logicè. qm non me impedio, an iuris intentio sit, q cōtra sortilegos cum iniuria sacramentorum &c. inquisitores procedāt. Gaudeat vnaquæque scientia suis terminis.

¶ In rñsione ad secundum aduerte, q istorum duorum modorum dicendi, quos ex Aug. author affert, neuter vł certus, & vterq; habet pro se fauorem. Quòd.n. verè fuerit anima Samuelis, Eccles. 46. dr, vbi hñr hęc verba de Samuele. Post hæc dormiuit, & notum fecit regi, & ostēdit illi finē vitæ suæ. Quòd verò fuerit dæmon in forma Samuelis, Decretis 26. q. 5. cap. Nec mirum, habetur ex Aug. de ciuit. Dei. Sub iudice igitur lis est.

dominante arte magica, vel potentia, sed dispensatione occulta, quæ Pytonissam, & Saulem latebat, se ostēderet spiritus iusti aspectibus regis, diuina eum snia percussurus. Vel non verè spiritus Samuelis a requie sua excitatus est, sed aliquod phantasma, & illusio imaginaria, diaboli machinationib. facta, quā scriptura Samuelem appellat, sicut solent imagines, rerū suarum nominibus appellari.

AD III dicendum, q nulla vtilitas tpalis pt cōparari detrimento spiritualis salutis, quod imminet ex inqsitione occultorum p dęmonum inuocationē.

¶ SVP. QV. XCV. ARTIC. V.

Ferr. 3. contr. c. 154.

IN eit. art. 5. nota tā pro ipso, q̃ pro tribus sequentibus articulis, q titulus minᵘ dicit, q̃ signat. Dixit namq;, An diuinatio talis sit illicita, & significat an inquisitio futurorum talis sit illicita. De diuinatione namque oī demonum est, q est illicita: sed an in tali materia, seu via, aut modo inquirendi notitiam futurorum sit diuinatio propria, discutiendum restat.

Porrecta p totum.
507
2. dist. 15. q. 1. art. 3. ad 4. Et 3. cō. c. 154. co. Et Gal. 4. lect. 4.

¶ In art. eodem repete primo, in quo formaliter consistit illicita p cęlestia, inquisitio occultorum, s. in hoc, q est vana, aut falsa: ita q sola illa inquisitio occultorum per astra est illicita, quæ est vana, aut falsa, & ne sit qō de vanitatis vocabulo, in litera declaratur, q tunc est vana, aut falsa, qñ per ea vult quis præcognoscere, quæ per ipsa cęlestia præcognosci non possunt. Formale ergo ad quod oportet resolui inquisitionem, & consultationes astrorum, est, si id quod quærit, potest per cælestia præcognosci. Si enim potest præcognosci, non est inquisitio vana, aut falsa, non est illicita, non est superstitiosa, non est digna vt dæmon se immisceat, non est prohibita. Et ratio in promptu est, quia naturalis scientiæ opiniones, & coniecturæ non sunt prohibitæ, sed à Deo nobis in perfectionem intellectus adminiculumq; datæ. Si autem per cęlestia corpora cognosci nequeunt, inquisitio ipsa ex sua temeritate meretur vt dæmon se immisceat, & quandoque vera, quandoque falsa, prout permittitur iustè à Deo, dicat. Et tunc væ hoīi illi, qui ad hæc tendit: quoniam diuinatio est, superstitio est, pernicies est animæ, vt ex antedictis patet: & huiusmodi inquisitio damnata est ab Ecclesia, & prohibita. Oportet autem & in hoc formali diligenter distinguere modum cognoscendi, seu inhærendi. Nam multum refert, an aliqs ex cęlestibᵘ velit scire per certitudinem quid futurum sit, an sit scire p coniecturam, quantum. s. est ex tali inclinatione. Primo namque mō. s. per certitudinem inquirere cognitionem futurorum contingētiū ex cęlestibus, est vanum, & superstitiosum, diabolicum, ac damnatum ab Ecclesia. Et ratio est, quia futura contingentia nō de necessitate causantur à cælo. Secundo autem modo, inquirere cognitionem inclinationū, siue hominum, siue aliarū corporearum ad electiones nras, quæ naturæ facultatem non excedunt, & alia casualia, siue fortuita, non est malum, nec damnatum. Et rō est, quia huiusmodi inclinationes sunt effectus corporum cælestiū, vt nunc nunc manifestabitur. Conari autem ad cognoscendum effectus causarum naturalium per eas, nō est malum. Propterea author in litera concludendo dicit, Si quis vtatur ad cognoscendum per certitudinem futura opera hominum &c. non dixit ad cognoscendum, sed dixit ad cognoscendum per certitudinem, vt differentiā istam, quam declarauimus, intelligeres.

ARTICVLVS V.

Vtrum diuinatio, quæ fit per astra, sit illicita.

AD QVARTVM sic pcedit. Vr q diuinatio, q̃ fit p astra non sit illicita. Licitū est.n. ex considerōne causarum prænunciare effectus h, sicut medici ex dispōne ægritudinis prænunciant mortem: sed corpora cœlestia sunt causa eorum, quę fiunt in hoc mundo, vt ēt Dionys. dicit 4. c. de diu. nom. ergo diuinatio, quę fit per astra, non est illicita.

¶ 2 Præt. Sciētia humana ex experimentis originem sumit, vt patet per Philos.* in 1. Metaph. sed per multa experimenta aliqui cōperierunt, ex considerōne siderum aliqua futura posse prænosci. ergo nō videtur esse illicitum h tali diuinatione vti.

Lib. 1. c. 1. nō lōge à prin. to. 3.

¶ 3 Præt. Diuinatio dr esse illicita, inquantum innititur pacto cum dæmonibus inito: sed hoc non fit in diuinatione, quæ fit per astra, sed solùm consideratur dispositio creaturarū Dei. ergo videtur, q huiusmodi diuinatio non sit illicita.

SED CŌTRA est, quod Aug. dicit in 4. confes. Illos planetarios, quos Mathematicos vocant, consulere nō desistebam, quasi nullum esset sacrificium, & nullæ preces ad aliquem spiritum ob diuinationem dirigerentur: qđ tamen christiana, & vera pietas expellit & dānat.

Lib. 4. c. 3. in prin. to. 1.

RESPON. Dicēdum, q sicut dictum* est, diuinationi, quę ex opinione falsa, vel vana procedit, ingerit se operō dæmonis, vt hoīum aīos implicet vanitati, aut falsitati. Vana autem, aut falsa opinione vtit, si qs ex considerōne stellarum futura velit præcognoscere, q̃ per ea præco

Ar. 1. & 2.

¶ In eodem articu. 5. nota regulam vniuersalem de signis corporeis naturalibus, scilicet, quòd tribus modis contingunt. Primò, vt sint non solū signa, sed causæ significantes. Secundo, vt sint effectus significantes causam. Et tertio, vt sint effectus multi vnius & eiusdem causæ. Et tunc vnus effectus est signum alterius effectus propter connexionem saltē in causa, quia scilicet repræsentant causam etiā alterius effectus. Exēplum primi, astra sūt in signa, vt scriptura dicit in principio Genesis. Exemplum secundi, in litera ponitur fumus signum ignis. Exemplum tertij, iris, seu arcus signum serenitatis, qa est effectus causæ communis sibi, & serenitati. Ad aliquid horum memento recurrere, quando signa corporalia in natura dicuntur, si resolutè appetis intelligere, & loqui. Et hæc bene nota propter imagines, auguria, somnia &c.

¶ In eodem 5. art. circa exemptionem eorum, quæ fiunt, & sic per accidens à causalitate corporum cęlestium, qualia sunt casualia, & fortuita, nota duo simul, & quomodo se habet rei veritas iuxta communem philosophiæ doctrinam, & quātum, & ad quid valeat ratio literæ ad hæc allata.

¶ Scito igitur, quòd ea, quæ iunguntur per accidens, siuē secundum locum, vt locus sepulchri, & locus thesauri, cum quis fodiendo sepulcrum inuenit ibi thesaurum, siuē secundùm tempus, vt tempus tonitrui, & tempus deambulationis animalis, puta, bouis cum boue deambulante, tonat, siuē quomodocunque aliter iunguntur per accidens, possunt dupliciter considerari. Primo, vt sic, hoc est, inquantum sunt entia per accidens, hoc est, quòd consideretur hoc totum, locus sepulchri, & locus thesauri, & sic de alijs. Secundo, secundum ambas seorsum, puta, locus sepulchri secundùm se. Nec solùm possunt dupliciter considerari, sed ēt possunt referri secundùm rei veritatem ad diuersas causas, s. naturales, vel rationales. Et est tanta internæ relationes distantia, q quocunque cōsiderata, ēt per accidens, si ad rōnales cās referātur, pñt habere cām per se. Imò oīa, hñt diuinā prouidentiam pro per se causa: qm nihil ei comparatum est pręter illius intentionem. Si aūt referantur ad causas naturales, quales sunt oīa corpora, sic secūdum suas partes pñt habere suas per se causas: ita q hic sit locᵘ thesauri, ab aliqua est causa: & similiter, q hic sit locus sepulcri, ab aliqua cā est. Seu in naturalibus, q bos deambulet hora tertia, aliquā habet causam: sed hoc totum q tempus ambulationis, & tempus tonitrui sit vnū & idem, nullam habet vnam naturalem causam: quia hoc totum non est vnum, sed multa simpliciter. Omnis autem causa naturalis determinata est ad vnum, & ad hoc affert ratio literæ. Notanter autem dixi, vnam causam naturalem, quoniam

qñ illud totum hſe multas cauſas naturales concurrentes ſimul per ſe,quique non inconuenit,puta, Martem & Saturnum concurrentes in tali ſigno,& aſpectu &c. Nec contra hoc affert iſta rõ. In cauſis namque naturalibus inueniuntur duo,ſ. virtus cauſatiua,& cõditio cauſarum,vt appropinquatio ſitus &c. Rõ lię inducta eſt ad oſtendendum,ꝙ cauſę naturales ex virtute cãtiua non pñt in ens p accidens ſecũdum ſe tantum. An autẽ poſſint ex concurſu cauſarum qſique, nihil in lra dr. Sed hæc altioris ſunt ſpeculationis,& tractata in 115. q. primi libri. Nec ꝑp hæc q̃ dicta ſunt, ne profitentes philoſophiam, derideant rõnem quaſi inſufficientem, ſupponẽda ſunt caſualia,ſeu fortuita corporibus cœleſtibus, oibus ſimul ſumptis:qꝛ ſecundũ veritatem à toto cœlo non neceſſario eueniunt hæc ꝑp naturã poſſibilis, ſeu potẽtiæ contradictionis inuẽtam in iſtis inferioribus,q ſunt materia actionum cęleſtium,vt ibidem declaratũ eſt. Excipitur ergo a cęleſtium corporũ omnium ſimul actionibus neceſſario inferẽtib⁹ effectus, duo gña rerum,ſ.entia per accidens, caſualia, vel fortuita, & oia voluntaria,vt ſic. Vtraque tñ cęleſtibus cauſis ſubeſſe aliquo mõ non eſt negandum:qꝛ caſualia, ac fortuita ſecundum partes conſtat ad inclinationes aliquas ex cœlo deriuatas,ſequi,vt author expreſſè dicit in lib. 3. contra gent. c. 92. dicens. Põt eſſe,ꝙ ex inclinatione cęleſti inclinatur aliquis ad eligendum aliqd,cui contingatur per accidens aliqd commodum,& ex alia inclinatione aliud,& ex tertia tertium, nõ aũt ita ꝙ ex vna inclinatione inclinet ad oia,hęc ille. Vnde habes, ꝙ non minus,ſed maius eſt iudicium de concurſu cauſarũ cęleſtium cauſantium inclinationes, & ꝙ põt ſimul cõcurrere inclinatio ad inueniendum theſaurum cum inclinatione ad fodiendum puteum,cum non ſit maior rõ de cõcurſu harum, q̃ aliarum. Verum tñ ſcito,ꝙ cõiter iſtæ inclinationes non exeũt ſimul in opa,ſed cõcurrit cõiter inclinatio cęli cũ aliqua actione ordinata ad cognitum finem. Ita ꝙ Sortes. v.g. inclinatus ad ſubmerſionem in aqs,ſtimulat ꝑ modum paſſionis ad eundum iuxta aquas,vel in aquas,neſciens ꝑp qd ita incitatur: & ꝑp aliqd negotium occurrẽs nauigat, vel ad aquas vadit ex alio propoſito,& ſic ſubmergit.& ſimile eſt in alijs. Vñ vides,ꝙ ſubmerſio eunti ad tale negotium,ibi eſt effectus caſualis, ſeu fortuitus,& per accidens. Et totum hoc non hẽt vnã, ſed duas cauſas.ſ.cęlum,& propoſitum hoĩs ad eundum:& ꝙ ille hõ nõ neceſſitat a cęlo,ſed incitatur per modum paſſionis, hoc eſt, ꝑ modum,quo illa triſtitia,amor,odium &c. incitat voluntatem noſtram. Et ꝙ ſi in illo hoĩe eſſet tunc vna alia inclinatio cęleſtis ad tale negotium ibi tractandum, quale elegit, tunc tale ꝑ accidens eſſet ſcdm vtramque ſui partem à cœlo non neceſſario,ſed inclinatiuè:ac per hoc,totum hoc,ſ. ſubmerſio euntis ad tale negotium,eſſet,inclinatiuè tñ, à cęlo ꝑp cõcurſum inclinationum ſimul. Similiquoq; mõ ſortimur à cœlo inclinationes ad eligendum multa:quibus inclinationibus fit qñque, vt ille incline ad eligendum caſta,alter venerea,alter naturalia,alter contra naturam,alter religioſa, alter ambitioſa. Habent enim electiones,& opa nra pro cauſis qſque nõ ſolã, aut

gnoſci nõ poſſunt. Eſt ergo cõſiderandum,ꝙd ꝑ cęleſtiũ corporum inſpectionẽ de futuris poſſit ꝓcognoſci. Et de his quidem, q̃ ex neceſſitate eueniũt, manifeſtum eſt,ꝙ per conſiderationem ſtellarum pñt pręcognoſci,ſicut aſtrologi pręnunciãt eclipſes futuras. Circa pręcognitionẽ verò futurorũ euẽtuũ ex cõſideratione ſtellarũ, diuerſi diuerſa dixerũt. Fuerũt .n. qui dicerent,ꝙ ſtellę potius ſignificãt, q̃ faciant ea, quæ ex earum conſideratione prænũciantur: ſed hoc irrationabiliter dr̃. Omne enim corporale ſignũ, vel eſt effectus eius, cui⁹ eſt ſignum, ſicut fumus ſigñat ignem,à quo cauſatur: uel ꝓcedit ab eadem cã, & ſic dũ deſignat cauſam, per conſequens ſigñat effectum, ſicut iris qñq; ſignificat ſerenitatem, inquantum cã eius, eſt cauſa ſerenitatis. Nõ poteſt autem dici,ꝙ diſpoſitiones cęleſtiũ corporũ, & mot⁹, ſint effectus futurorũ euentuum: nec iterum pñt reduci in aliquam ſuperiorẽ cauſam cõem, quæ ſit corporalis. Poſſunt autem reduci in vnã cauſam cõem,quę eſt prouidẽtia: ſed alia rõne diſponuntur à diuina prouidentia motus, & ſitus cęleſtium corporũ, & alia rõne euentus contingentium futurorum: quia illa diſponuntur ſm rõnem neceſſitatis, vt ſp, & eodem mõ proueniant, hęc autem ſm rõnem contingentiæ, vt variabiliter contingant. Vnde non põt eẽ, ꝙ ex inſpectione ſiderum accipiatur præcognitio futurorũ, niſi ſicut ex cauſis præcognoſcunt effectus. Duplices aũt effectus ſubtrahunt cauſalitati cęleſtiũ corporũ. Primò quidẽ oẽs effectus per accidens contingẽtes ſiue in reb⁹ humanis, ſiue in rebus naturalibus, quia vt ꝓbat in* 6. Metaph. ens per accidẽs nõ hẽt cauſam, & ꝓcipuè naturalẽ, cuiuſmodi ẽ uirtus cœleſtiũ corporũ: quia qd ꝑ accidens fit, neq. eſt ens proprie, neque vnũ: ſicut ꝙ lapide cadente fiat terręmotus, vel ꝙ hoĩe fodiẽte ſepulcrũ inueniatur theſaurus. Hæc.n.& hmõi non ſunt ſimpliciter vnũ, ſed ſimpliciter multa. Operatio autem naturæ ſp terminatur ad

putam voluntatem,ſed voluntatem motã à corporibus, in qui bus ſunt iſtæ inclinationes à natura prouenientes. Et ꝑpea, q̃uis opa nra,vt ſunt à voluntate,non ſubſint cœlo, vt tñ ſunt à corporalibus,ſubſunt cęlo,ſicut ſubſunt paſſionibus noſtris. Et quemadmodum ſapiens dñatur paſſionibus ſuis, ita dñabitur aſtris. Videat ergo vir ſapiens,vt cum inſtigatur ad mala, aut periculoſa,nõ ſolet ſubmitti hos, ſicut nec paſſiones ſequi debet. Cum autẽ ad bona, ſi iõ non obſtet, ſcienter illa,etiã ſi neſciat ꝑp quid: quoniã ad bona agitur quodam modo à ſuperioribus cauſis. Caueat ergo triplex eſt error in hmõi. Primo, vt non quærantur ex cęleſtibus ſupernaturalia, qualia ſunt myſteria fidei. Secundò, vt nullum contingentium quærãtur ex cęleſtibus cognoſcere ꝑ certitudinem. Tertiò, vt cognitioni ꝑ cõiectura tam,quam ex cœleſtibus hẽt quæ, non inhæreamus ſecundum affectum,& executionem tãquàm legi, vt faciunt fortè multi principes, qui non exeũt domum,aut equitarent ſine calculo cœleſti, habentes quinternos, diarios, vel hebdomadarios, tamquàm leges ſuorum operum, aſtrologorum computo conditos. Iſte namque error peiũ, aut nihil diſtat à ſecundo. Secũdus namque eſt error in intellectu contra naturam, & gratiam: iſte autem in

voluntate cõtra naturæ, & gratiæ libertatem. Et errantes in ſe cundo digni ſũt venia, quia ignorantia peccant: errantes autẽ in tertio digni ſunt duplici pęna, qꝛ ſcienter corpora cœleſtia non ꝑ uſq̃ paſſiones nras poſſe, ſubijciũt ſeipſos corporalibus, & in captiuitatem ſeipſos redigunt, non in obſequiũ Chri, ſed diaboli. Et verificatur de eis illud propheticum: Hõ cũ in honore eſſet,non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus,& ſimilis factus eſt illis. Hõ namque ſcdm rõnis dignitatem ſu per corporalia oĩa in honore eſt. Et qui hoc non intelligit factus,ſed tãquam ſubditus corporalibus operatur ex propoſito, cõparatur iumentis, immo vilior iumentis, q̃ natura, non vilitate animi ſubſunt corporalibus. Et ꝑpea teſte à Deo ſimilis factus eſt illis,quia.ſ.curam de eo habet Deus,ſicut de iumentis.ſ. ꝑp bonum aliorum,non ꝑp bonum ſui: & ꝑpea traduntur dęmonibus gubernandi,qui tales ſunt. Quilibet.n. horum trium errorum peccatum mortale eſt ex ſuo gñe:quia inhæſionem importat animi humani ad cęleſtia corpora ſupra eorum facultates. Hoc.n. patet ex dictis ſuperſtitioſum,& dæmoniacum eſſe. Sapientes autem, ſi cęleſtes influxus noſſe volunt, non utuntur eis ut legibus,ſed dñantur eis vtentes rõnis iudicio, atque gratiæ diuinæ lumine,& adiutorio,ſi Chriſtiani ſunt. Et ex his patet, q̃uo intelligendum eſt,ꝙ corpora cœleſtia non ſunt ſupra electiones,& opera noſtra voluntaria:& q̃uo damnata, vel nõ damnata eſt conſultatio aſtrologorũ circa natiuitates hominum,& 1. quæſtiũ,& hmõi. Hæc.n.ſi ad certitudinem cognitionis contingentium ordinentur,vel ꝙ idem eſt, ſi vt lege vtendũ eſt talis figura natiuitatis &c. diabolica ſunt, damnata ſunt. Et hoc intendit Aug. in 4. confeſſ. &c. Si autem fiant ad coniecturam habendum naturalium inclinationum, & dñandum corporalibus ſapientis, mala non ſunt, prohibita non ſunt, ut patet ex antedictis. Et ſcito, ꝙ licet quandoque veritas aliqua ex iſtis habeatur,

Lib. 6. tex. 4. 5. & 6. to. 3.

habeatur,tam debilis tñ eſt ratio coniecturæ,vt vix conſeẽtur ſit. Et hoc propter humanam ignorantiam,maximè partis cauſarum cęleſtium,& proximarum. Totum.n. id,quod cognoſcimus in hmõi,non meretur dici pars quantumcumq; minima eorum,quæ ignoramus de eodem effectu: Quoniam aſtra ſunt nobis ignota, quomodo ſe habeant admiuicem,& ad nos, & quotidiè vſquequo completus ſit ſemel totus curſus cęleſtium, qui ante triginta ſex millia annorum non cõpletur: quotidie inquam,eſt nouus ſtella ti cęli ſitus,qui numq̃ fuit conſideratus, ad quem relati planetæ & aſtra, quis ſcit, q̃ cauſalitatem induãt, mutent,perdant? &c. Taceo de calculo motuum, qñ impoſſibile fortè eſt habere inſtrumẽta, qbus adamuſſim ſciãt orrũ, & occaſum, vt ab ipſis audio aſtrologis.

Lib. 3. tex. 41. tom. 2.

Lib. 2. tex. 159. to. 2.

SVP. QV. XCV. ART. VI.

Ferr. 3. cont. c. 154.

IN art. 6. eiuſdẽ q. 95. circa cauſas, & ſignificationes ſomniorum, aduertenda ſunt multa. Primo, quo ad cauſas naturales intrinſecas, quot modis fiãt,& qd ſignificent, ad medicos, & phyſicos ſpectat: Significant ſiquidẽ ſomnia ꝑ ſuas cãs naturales, vt humores aliquos cauſantes motus illos in phantaſia,vt in lra dr:vel ſuperfluitatem potus vini cauſantis diſſoſitionem ſomniorũ,vt Ariſt. inquit de ſom. & vig. & alia huiuſmodi. Secũdo,quo ad cãs extrinſecas naturales,& ꝓcipuè corpora cęleſtia, ꝙ qñq; cęleſtia corpora vnũ & eundẽ effectũ ꝓducunt in dupli eſſe,ſ. in eſſe materiali naturali,& in eſſe ꝓportionali, ſeu ꝯformi. V.g. Pluuia futura primò producit in quodã effectũ cõformi ipſi pluuiæ in aĩali crocitãre, & deinde pluuiã in eſſe materiali,qñ actualiter pluit. Et tunc crocitatio aĩs eſt ſignũ pluuiæ, tamquàm coeffectus vnius communis cauſæ varioſtj. Et hoc mõ ſomnia,quæ à corporibus cęleſtibus habemus, ſunt ſigna futurorum euentuum. Præcauſant namque in hominibus motus phantaſiæ cõformes ipſi communi cauſæ,& effectui futuro,ita ꝙ ſomnium, & futurus effectus, ſunt effectus vnius communis cauſæ cęleſtis,& proptereà ſomnium ſignificat illũ effectum futurum. Et proptereà author dicit in litera, quòd ſecundum hoc, præcognitiones futurorũ plurimũ fiunt ex ſomniis. Qualis aũt huiuſmodi conformitas ſit, non uidemus rõne comprehendi:quoniam in ordine ad cãm ut eſſe analoga qdã

Li. 1. Eth. c. ul. to. 5. li. 3. de Anima, tex. 42. & 47. to. 2.

Concl. m

Concl. p

aliquid vnũ, ſicut & procedit ab vno principio, quod eſt forma rei nalis. Secundo aũt ſubtrahuntur cauſalitati cœleſtiũ corporum actus liberi arbitrij, quod eſt facultas voluntatis,& rõis. Intellectus.n. ſiue rõ, non eſt corpus, nec act⁹ organi corporei,& per ꝯñs nec voluntas, q̃ eſt in rõe, vt patet ꝑ Philoſ.* i 3. de Aĩa. Nullum aũt corpus ꝑt imprimere in rem incorpoream. Vñ impoſſibile eſt, ꝙ corpora cęleſtia directè imprimãt in intellectum,& voluntatem. Hoc.n. eſſet ponere intellectũ non differre a ſenſu, quod Ariſto. in lib.* de Aĩa, imponit his qui dicebant, ꝙ talis voluntas eſt in hoĩb⁹, qualẽ in die inducit pr̃ virorum deorumque, ſ. Sol, vel cœlum. Vñ corpora cœleſtia non pñt eſſe per ſe cã operũ liberi arbitrij. Pñt tñ ad hoc diſpoſitiuè inclinare, inq̃tum imprimunt in corpus humanum, & per conſequens in vires ſẽſitiuas, q̃ ſunt actus corporalium organorum, q̃ inclinant ad humanos actus. Quia tñ vires ſenſitiuæ obediũt rõi, vt patet per Philo. in 3. de Aĩa. & 1.* Ethic. nulla neceſſitas ex hoc libero arbitrio imponit, ſed contra inclinationem cęleſtium corporum hõ ꝑt ꝑ rõem operari. Si ᵐ quis ergo conſideroẽ aſtrorũ vtatur ad ꝓcognoſcendos futuros caſuales, vel fortuitos euentus, aut ẽt ad cognoſcẽdum per certitudinem futura opera hoĩm, ꝓcedit hoc ex falſa,& vana opinione. Et ſic operatio dæmonis ſe immiſcet: vñ erit diuinatio ſuperſtitioſa,& illicita ⁿ. Si ᵖ vero aliquis vtat conſiderõe aſtrorum ad ꝓcognoſcẽdum futura, quæ ex cœleſtib. cãntur corporib⁹, puta, ſiccitates, & pluuias, & alia hmõi, non erit illicita diuinatio, nec ſuperſtitioſa q. Et ſm hoc patet rñſio ad primũ.

Ad II dicendum,ꝙ hoc,ꝙ aſtrologi ex conſiderõe aſtrorum frequenter vera prænunciant, cõtingit dupliciter. Vno quidẽ mõ, qꝛ plures hoĩm paſſiones corporales ſequũtur:& ideò actus eorum diſponunt, vt in pluribus, ſm inclinationem cęleſtium corporum. Pauci autem ſunt, i. ſoli ſapientes, q rõne hmõi inclinationes moderentur: & ideò aſtrologi in multis vera prænunciant,& ꝓcipuè in cõibus euentibus, qui depẽdent ex multitudine. Alio mõ ꝑp dæmones ſe immiſcentes. Vnde Aug. in* 2. ſuper Gen. ad lr̃am dicit. Fatendum eſt, qñ a Mathematicis uera dicuntur, inſtinctu quodam occultiſsimo dici, quem neſcientes humanæ mentes patiuntur: quod tñ ad decipiendos hoĩes fit ſpirituũ immundorum, & ſeductorum operatione, qui quædam uera de temporalibus reb. noſſe permittuntur. Vnde * concludit. Quapropter bono Chriſtiano ſiue Mathematici, ſiue quilibet impiè diuinãtium, & maximè dicentes uera, cauendi ſunt, ne conſortio dæmoniorum aĩam deceptam pacto quodam ſocietatis irretiant. Et per hoc patet reſponſio ad Tertium.

ARTICVLVS VI.

Vtrum diuinatio quæ fit per ſomnia, ſit illicita.

AD SEXTVM ſic proceditur. Vr̃,ꝙ diuinatio, quę fit per ſomnia, non ſit illicita.

Lib. 2. c. 17. nõ procul a fin. to. 2.

Eodẽ. c. 17 in fin. to. 3

Perrecta ꝑ totum.

508

3. contra g. 54. Et opu. 25. c. 4.

ſimilitudo, qñ phantaſia noſtra non niſi analogicè cœleſtibus cauſis ſimilis efficit. Non.n. eſt in phantaſia ſimilitudo ſideris talis, qñ a tali ſidere mouetur,ſed motus conformis & analogicè correſpondens, vt effectus proportionatus tali ſideri in tali patiente. In ordine verò ad futurum effectum, quãſi vĩ habere rõnẽ idoli, ſeu ſimilitudinis. Quemadmodũ apparent in ſpeculo immagines rerũ, & experimur in nobis intus habere multorũ ſimulacra. Et hoc Ariſt. in lib. de ſomno & vigilia expreſſit: & dixit artificioſiſſimũ eſſe ſomniorum iudicẽ, qui põt ſimilitudines inſpicere, qñ plures impediunt hmõi ſimilitudines ꝑp motus noſtros proprios, ſicut cõtingit in aquis motis idola diſſipari. Et talia fuiſſe ſomnia Ioſeph de manipulis, & Sole, & Luna, & ſtellis, patet, nõ curando à quo fuerint. Quandoque aũt habet rationem non ſimilitudinis, ſed ꝓportionis, ſicut ſi motus crocitantis repræſentat pluuiam, non ꝙ fiat in imaginatione animalis imago pluuiæ, ſed quia ſit motus qdã correſpõdẽs pluuiæ. Et hoc vĩ frequenter accidere. Talia autẽ videntur fuiſſe pincernæ, & piſtoris in carcere cum Ioſeph ſõnia. Sed qꝛ latẽt nos proportiones, & correſpõdentię motuũ phantaſiæ in nobis ad futuros, vel exiſtentes effectus, quis motus cui reſpõdeat effectui: & artificioſiſſimus index, & interpres ſomniorum eſſet, ſi qs ſciret aut cuius cauſæ cęleſtis ſit effectus talis motus phãtaſiæ, aut cui effectui correſpondeat: ſed hoc ſcire ꝑ certitudinẽ impoſſibile eſt: qꝛ id quod hẽt multas cauſas, neutram determinatẽ monſtrat, ut in 2. Poſteriorũ patet. Conſtat aũt nullũ eſſe ſomniũ à cęlo, qd nõ poſſit ex alia cã prouenire, & conſequenter non ſignificare illum effectum, quẽ ſignificaret, ſi à cœlo eſſet. Et hoc benè notatu,qui philoſopharis. Et ꝑp hoc ego, qui tot habui in vita mea ſomnia vera de temporis præcipuè, hoc modo, ſ. per huiuſmodi correſpondentiam,& aliquam ſimilitudinem, vt ſi ea ſcriptiſſẽ cum ſuis euentibus, quorũ fortè aliqui adhuc pendent, nõ miraretur philoſophi & Theologi, ſed ſtuperent, incertus de cã eorundem, ſto ſuſpenſus, nec vnquàm me, aut nota illis credidi, ne fortè illuſio dæmoniaca ſe immiſceat. Fateor tñ ꝙ paucorum, aut nullorum interpretationem determinatam nouimus ante euentum. Tertiò, quo ad cautelam in ſignificationibus ſomniorum, quoniã oportet omnes cautelas, quæ circa cognitionẽ futurorum

utromur ex corporibus cœlestibus dictæ sunt, adhibere. Et tanto plus oportet hic esse cautiorē, & minus cōiicere ex somnio, quāto somniū incertissimus effectus est eorū. Si.n. cognita cœlesti cā in aliis cōiecturarū generibus trepida restat cōiectura futurorum, quid dicēdū est, qñ ēt ignorat, q hoc iudiciū, s. somnium à cœlesti est cā? Ex somniis igit soli suspicioni locus relinquit circa futura contingentia. Quarto, quo ad peccatū, quia inuenit in adhæsione ad somnia peccatū oībus supradictis tribus modis, quibus inuenit in sequendo cœlestia: & vltra hæc inuenit error in attribuēdo sōniū vni determinatę causæ, puta, cœlo. Est eñ iste error contra oēm rōnem, vt Arist. docet in 2. Posteriorū: quia, vt dictū est, effect⁹ potēs puenire à pluribus causis, nullam earum determinatè infert. In certa est ergo oīs ex sōnio cōiectura pendens ex cā extrinseca. Et si q incerta cā vt certa vteret, proculdubio vanè inquireret quo ad modū, pro quāto supponeret certū, qđ est dubiū, & consequēter acciperet coniecturā certā, q est dubia. Et periculosè iste erraret, non tñ perniciosè, si infra latitudinē coniecturæ maneret. Quòd. n. periculosè erraret, patet, qa facilè posset decipi à dæmone, ex quo īdicia, q incertum est esse à cœlo, accipit vt certa à cœlo. Nō perniciosè aūt pro quanto infra latitudinē coniecturę ex cœlo, hēri possibilis veriat. Vñ author in litera duobus modis superstitionē esse in sōniis cōcludit, qñ. s. est expressa inuocatio dæmonū, vel qñ somnia extēdunt ad ea q nō se pñt extēdere, vt sunt habere certitudinē de cōtingentibus, & alijs quæ subterfugiūt ēt cœlestia corpora &c. Tunc. n. est tacita cum demone societas. Nihil aūt horū accidit in proposito casu, sed aut mentis cōpos non est, aut ignorās valdè, aut pertinax, qui sic erraret, nisi tot signa cœlestis influxus hēret, vt minus grauiter peccaret. Mortale tñ nō videt, nisi rōne contemptus.

Art. 2. & 5.

Vti. n.ʰ instructione diuina nō est illicitū: sed in somniis hoīes instruunt à Deo. dr. n. Iob 33. Per somniū in visione nocturna qñ irruit sopor super hoīes, & dormiunt in lectulo, tūc aperit, s. Deus, aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina. ergo vti diuinatione, quæ est p somnia, non est illicitum.

¶2 Pręt. Illi qui interpretantur somnia, propriè vtuntur diuinatione somniorum: sed sancti viri leguntur somnia interpretari, sicut Ioseph est interpretatus sōnia pincernę Pharaonis, & magistri pistorum, vt legitur Gen. 40. & somniū Pharaonis, vt legit Gen. 41. & Daniel interpretatus est sōniū Regis Babylonis, vt hr̄ Dan. 2. & 4. ergo diuinatioʰ sōniorū nō est illicita.

¶3 Præt. Illud, quod cōiter hoīes experiuntur, irrōnabile est negare: sed oēs experiuntur somnia hēre aliquā sīgnationē futurorū. ergo vanū est negare sōnia hr̄e vim diuinationis. ergo ʰ licitū est eis intendere.

Sed contra est, q dicitur Deut. 18. Non inueniatur in te qui obseruet somnia.

Resp. Dicendū, q sicut dcm̄ est, * diuinatio, q innitit falsæ opinioni, est superstitiosa, & illicita. Ideo cōsiderare oportet, quid sit verum circa pcognitionē futurorū de sōniis. Sunt āt sōnia futurorū euentuum qñq; qdem cā, puta, cū mēs alicuius solicita ex his q videt ī sōniis, inducit ad aliquid faciēdū, vel vitandū. Qñq; verò sōnia sunt signa aliquorum futurorū euētuum, inquantum reducunt ad aliq̄ cām cōem somniis, & futuris euentibus: & sm hoc plurimum pcognitiones futurorum in somniis fiunt. Est ergo considerādū q sit cā somniorum, & an possit esse cā futurorum euētuum, vel ea possit cognoscere. Sciēdum est ergo, q somniorū qdem qñq; est cā interius, qñq; exterius. Interior āt somniorū cā, est duplex. Vna qdem aialis, inquantum. s. ea occurrūt hoīs phantasiæ in dormiendo, circa q eius cogitatio & affectio fuit immorata in vigilando. & talis cā somniorum non est cā futurorum euentuum: vnde hmōi somnia p accñs se hñt ad futuros euentus, & si qñq; simul cōcurrāt, erit casuale. Qñq; verò cā intrinseca somniorū est corporalis. Nam ex interiori dispōe corporis formatā aliquis motus in phantasia cōueniēs tali dispōni, sicut hōi in quo abundant frigidi humores, occurrunt in somniis q vel sit in aqua, vel niue: & pp hæc medici dñt esse intendendum somniis ad cognoscendum interiores dispōnes. Cā aūt somniorum exterior, similiter est duplex. s. corporalis, & spūalis. Corporalis quidē, inquantum imaginatio dormientis immutat vel ab aere cōtinenti, vel ex impressione cœlestis corporis, vt sic dormienti aliquæ phantasię appareant conformes cœlestium dispōnum. Spūalis aūt cā est, qñq; quidem à Deo, q ministerio angelorum aliqua hoib. reuelat in somniis, sm illud Nu. 12. Si quis fuerit inter uos propheta Dñi, in visione apparebo ei, vel per somniū loquar ad illum. Qñq; verò operōe demonum aliquæ phantasiæ dormientib. apparēt, ex quib. qñq; aliqua futura reuelant his, qui cum eis hñt pacta illicita. Sic ergo dicendum, q ᵐ si quis vtatur somniis ad præcognoscenda futura, sm q somnia pcedūt ex reuelatione diuina, vel ex cā nāli intrinseca, siue extrinseca, quantum pt se virtus talis extendere, nō erit illicita diuinatio.ⁿ Si ᵖ aūt hmōi diuinatio causet ex reuelatione dæmonum, cū quibus pacta hr̄ expressa, q a ad hoc inuocantur: vel tacita, quia hmōi diuinatio extenditur ad qđ se non potest extendere, erit diuinatio illicita & superstitiosa. Et per hoc patet rñsio ad obiecta.

Concl. ✠

ARTICVLVS VII.

Vtrum diuinatio quæ fit per auguria, & omina, & alias huiusmodi obseruationes exteriorum rerum, sit illicita.

AD SEPTIMVM sic pcedit. Vr̄ q diuinatio, q fit p auguria, & omina, & alias hmōi obseruationes exteriorū rerū, nō sit illicita. Si. n. esset illicita, sancti viri ea nō vterent: sed Ioseph legit, q augurijs ʰ intēdebat. Legit. n. Gen. 44. q dispēsator Ioseph dixit: Scyphum quē furati estis, ipse est in quo bibit dñs meus, & ī quo augurari solet. & ipse postea dixit fratrib. suis: An ignoratis, q nō sit similis mei ī augurādi scia? ergo vti tali diuinatione nō est illicitū.

¶2 Pręt. Aues aliqua circa futuros euēt⁹ tpum naturaliter cognoscunt, secūdum illud Hier. 8. Miluus in cœlo cognouit tps suum, turtur, & hirundo, & ciconia custodierunt tēpus aduētus sui: sed naturalis cognitio est īfallibilis, & à Deo. ergo vti cognitione auiū ad præcognoscendū futura, qđ est augurari, non videtur esse illicitum.

¶3 Pręt. Gedeon in numero sāctorū ponit, vt patet ad Hebr. 11. sed Gedeon vsus ʰ fuit omine ex hoc, q audiuit recitationē, & interpretationē cuiusdā somnij, vt Iud. 7. dr̄. Similiter Eliezer seruus Abrahæ, vt legitur Genes. 14. ergo videtur q talis diuinatio ʰ nō sit illicita.

Sed contra est, quod dicitur Deut. 18. Nō inueniatur in te qui obseruet auguria.

Respon. Dicendū, q motus, vel garritus auiū, vel qcūque dispositiones, in hmōi rebus considerate, manifestū est, q nō sūt cā futurorū euētuū: vñ ex eis futura cognosci non pñt, sicut ex causis. Relinqt ergo, q si ex eis aliqua futura cognoscant, hoc erit inquantum sunt effect⁹ aliquarū cārum, q ēt sunt causantes, vel pcognoscentes futuros euētus. Cā aūt opationum brutorum aialium est instinct⁹ qdā, quo mouent motu naturali: nō. n. hñt dñiū sui actus. Hic aūt instinct⁹ pōt ex duplici cā pcedere. Vno qdē mō, ex cā corporali. Cū. n. bruta aialia nō hēant nisi animā sensitiuam, cuius oēs potētię sunt actus corporaliū organorum, subiacet eorum aīa dispositioni cōtinentium corporum, & primordialiter cœlestium: & iō nihil phibet aliquas eorum opationes esse futurorū signa, inquatum conformant dispositionibus corporū cœlestiū, & aeris continentis, ex quibus pueniunt aliq futuri euentus. In hoc tñ duo considerari oportet. Primū quidē, vt opationes hmōi non extēdant, nisi ad pcognoscenda futura, q causant per motus cœlestium corporum, vt s̄ dictum* est. Secundo, vt non extendant, nisi ad ea, q aliqualiter pñt ad hmōi aialia pertinere. Consequunt. n. p cœlestia corpora cognitionē quandam naturalē, & instinctum ad ea, q eorū vitæ sunt necessaria: sicut sunt immutationes, q fiunt per pluuias, & ventos, & alia hmōi. Alio modo, instinctus hmōi causantur ex cā spūali. s. vel a Deo, vt patet in columba sup Christū descēdente, & in coruo qui pauit Heliā, & in cete qui euomuit, & eiecit Ionam. Vel ēt ex dæmonibus, q vtuntur hmōi operationibus brutorū aialium ad implicādos aīos hoium vanis opinionibus. Et eadē rō vr̄ esse de oībus alijs hmōi, pterq̄ de ominibus: qa verba humana, q accipiuntur pro omine, non subduntur dispositioni stellarum: disponuntur tñ sm diuinam prouidentiam, & qñq; sm demonum operationem. Sic ergo dicēdum, q oīs hmōi diuinatio si extendatur vltra illud, ad qđ pōt pertingere sm ordinē naturæ, vel diuinæ prouidentiæ, est superstitiosa, & illicita.ⁿ

Art. 5. & 6. huius. q.

Concl. ✠

Ad primvm ergo dicendum, q hoc quod Ioseph dixit, nō esse aliquem sibi similem in scia augurandi, * sm August. ioco dixit, non seriò, referens fortè hoc ad illud, quod vulgus de eo opinabatur: & sic etiam dispensator eius locutus est.

In lib. 12. sup. Gen. c. 14. longè

Ad II. dicendum, q illa authoritas loqtur de cognitione auium respectu eorum, quæ ad eas ptinēt: & ad hæc pcognoscēda, considerare earū voces, & motus non est illicitū, puta, si quis ex hoc, quòd cornicula frequenter crocitat, prædicat pluuiam cito esse futuram.

Ad III. dicendum, q Gedeon obseruauit recitationem, & expositionem somnij, accipiens ea p omine, quasi ordinata ad sui instructionē à diuina prouidētia. Et similiter Eliezer attēdit verba puellæ, oratione præmissa ad Deum.

SVP. QV. XCV. ARTIC. VII.

Ferr. 3. cont. c. 154.

Porrecta retum. 509 3. cont. c. 154. Et op. 15. ca. 5. & 5. Et Isa. 8 le. 1. prin.

IN art. 7. eiusdem quæst. 95. duo tantum scribenda sunt: quoniam ex dictis in præcedentibus patet, quomodo signa, ex auibus, & animalibus sumuntur, & quæ subsunt cœlestibus corporibus. Primum est, quòd cum in litera dicit, quòd non extendantur signa animalium, nisi ad ea quæ aliqualiter possunt ad huiusmodi animalia pertinere, & redditur ratio, quia consequuntur cognitionem, & instinctum ad necessaria suæ vitæ, non intelligas, p hoc exclusa humana à signis animalibus, tanquàm nihil pertinentia ad illa animalia. Oportet namque recolere, quòd vna eademque cœlestis causa mouet animalia, & humana, dispositionē tamen quo ad voluntaria, ac per hoc effectum quandam causat in aiali conformē effectui causando in humanis, v.g. Cœlum inclinans humana ad bella, causat in aialibus dispositiones colericas, ex qbus pcedit tales mot⁹, aut voces, mugitus, garrit⁹ &c. aialium. Vndè cognitor hmōi cōformitatū, coniecturā sumet futuri belli īter hoīes. Et sic verificat, q motus aialium sunt rōne pertinentiū ad se, & cū hoc significant qñq; cōis causæ cœlestis coeffectum in humanis. Quòd aūt dicitē ex quæ in aulib⁹ sunt, ad nostra referātur & stultū, & superstitiosum est. Scdm est, q accipere qñq; omē orōne præmissa, vel tamq ex diuina dañ prouidentia, non est peccatū, vt in electione ad tertiū hēs. Si tñ ex hoc psona non se imprudēter periculo exponat mali, qh non ppea excusaretur: sua enim credulitas, aut oratio nō dēt facere hoīem īprouidū. Oportet. n. diuinū pcipere lumen, aut pceptum ad hęc, & non ex sola hac facili credulitate, aut fiducia moueri ad opus. Omen nāque ad cognitionem, non ad operationem heroum ex aīa erga Deū fiducia, intelligitur.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum diuinatio sortium sit illicita.

AD OCTAVVM sic pcedit. Vr̄ q diuinatio sortiū nō sit illicita: Quia sup illud Ps. 30. In manib. tuis sortes meę. * dicit gl. August.ʰ Sors nō est aliqd mali, sed res in humana dubitatione diuinam indicās voluntatem.

¶2 Pręt. Ea q à sanctis ʰ in scripturis obseruata leguntur, nō videnť esse illicita: sed sancti viri tā in veteri, q in nouo testō inueniunt sortib. vsi esse. Legit eñ Iosue 7. q Iosue ex pcepto Dñi, iudicio sortiū puniuit Achā, q de anathemate surripuerat. Saul ēt sorte deprehēdit filiū suū Ionatā mel comedisse, vt hr̄ 1. Reg. 14. Ionas ēt à facie Dñi fugiēs, sorte deprehēsus est, & in mare deiectus, vt legit Ionę 1. Zacharias ēt sorte exiit vt incensum poneret, vt legit Lucę 1. Matthias ēt est sorte ab Apostolis in apostolatū elect⁹, vt legit Act. 1. ergo vr̄, q diuinatio sortium non sit illicita.

¶3 Pręt. Pugna pugilum, q monomachia dr̄. i. singularis concertatio, & iudicia ignis: & aquæ, q dñr vulgaria, vīr ad sortes ptinere, qa p hmōi aliqua exqrunt occulta: sed hmōi non videntur, ʰ esse illicita, qa & Dauid cum Philisthæo singulare inijsse certamē legit, vt hr̄ 1. Reg. 17. ergo videtur q diuinatio sortium non sit illicita.

SVP. QV. XCV. ART. VIII.

Fer. 3. cont. c. 154.

Porrecta retum. 510 3. cont. c. 154. Et op. 25. c. 4. & 5 Et Eph. 31. lect. 4. fin. *August. in Ps. 30. concione 2. de medio Ps. declinādo ad fi. 10. 8.

IN art. 8. eiusdē q. 95. aduerte vnde sortes primo iudicandæ sunt, scilicet ex causa, an expectetur sortium euentus à Deo, an à cœlo, an à fortuna, an à dæmone. Hic enim oportet primum iacere lapidem, quoniam hoc spectat ad rationem sortis in communi. Multa autem alia cōsideranda sūt, quæ spectant ad rationem sortis talis, puta, diuisoriæ, vel consultoriæ, vel diuinatoriæ. Et propterea primo circa examen causarū versabimur, & deinde ad specialia descendet sermo. Si igitur sortes ea ratione exercentur, vt à Deo fiat diuisio, consilium, vel cognitio, necessitas requirit inducens ad sortes, vt in litera dicitur, vt Dei tentatio euitetur cum alijs cōditionibus in litera explanatis, scilicet, vt sit reuerentia ex parte hominis recurrentis ad sortes: proportio ex parte actus, scilicet diuina oracula, puta, Euangelia & huiusmodi, non conuertantur ad sortes pro temporalibus: & dispositio ex parte materiæ, vt scilicet, non in materia prohibita fieri p sortes,

Sed contra est, quod in Decr. 26. q. 5.* dr. Sortes, quib. cuncta vos vr̃is discriminatis prouinciis, quas patres damnauerunt, nihil aliud q̃ diuinationes, & maleficia decernimus. Quãobrẽ volumus oĩno illas dãnari, & vltrà inter Chr̃ianos nolum⁹ noĩari: & ne exerceant, anathematis iterdcõ ꝓhibem⁹.

26. q. 5. c. Sortes.

Respon. Dicẽdum, q sicut supradcm̃ * ẽ, sortes ꝓpriè dñr cum aliquid fit, vt eius euentu considerato aliquid occultum innotescat. Et quidem si q̃rat iudicio sortiũ, quid cui sit adhibẽdum, siue illud sit res possessa, siue sit honor, siue dignitas, seu pœna, aut actio aliqua, uocat sors diuisoria. Si aũt inq̃rat quid agere oporteat, uocatur sors cõsultoria. Si verò quærat quid sit futurum, uocat sors diuinatoria. Actus aũt hoĩm, qui requirunt ad sortes, non subduntur dispõni stellarũ, nec ẽt euẽtus ipsorũ. Vñ [m] siquis ea intẽtione sortibus vtatur, quasi huiusmodi actus humani, qui requiruntur ad sortes, secundùm dispositionẽ stellarum sortiant effectũ, vana & falsa est opinio, & per consequens non carens dæmonum ingestione: ex quo talis diuinatio erit supstitiosa, & illicita [n]. Hãc aũt cã remota necesse est, q sortialium actuũ expectetur euentus vel ex fortuna, vel ex aliqua spũali cã dirigente [p]. Etsi quidẽ ex fortuna, quod locum hr̃e pt solùm i diuisoria sorte, non vr hr̃e nisi fortè vitiũ vanitatis [q], sicut si aliqui non valentes aliquid cõcorditer diuidere, velint sortibus ad diuisionẽ vti, quasi fortunę exponentes q s quã partẽ accipiat. Si verò ex spũali cã expectetur sortium iudiciũ, qñq; quidem expectatur ex demonibus, sicut legit Ezec. 21. q Rex Babylonis stetit in biuio, in capite duarũ viarum, diuinationem q̃rens, cõmiscens sagittas interrogauit idola, exta consuluit: & [r] tales sortes sũt illicitę & fm canones prohibentur [s]. Qñq; verò expectat à Deo, fm illud Prou. 16. Sortes mittunt in sinum, sed à Dño temperantur: & [t] talis sors fm se nõ est malum, vt Aug.* dicit. Potest tamen in hoc quadrupliciter peccatũ icidere [x]. Primò qdẽ,

Art. 3. huius quæst.

Concl. prima.

Concl. 2

Concl. 3

Loco citato in arg. 1

...ta, vt sunt electiones spiritualium prælatorum, vt patet extra de sortileg. cap. vlt. Si verò sortes exerceantur, vt effectus expectetur à cælo, distinguendum est: quia aut expectatur à cælo ratione subiectionis actuum nostrorum concurrentium ad sortes, quales sunt extrahere paleã, aut schedulam, iacere plura pũcta, & hmõi. Et hoc in litera dãnatur, quia actus nostri non subsunt cœlo. Ego aũt intelligo hanc dãnatione[m] qñ quis vtitur nostris actibus, tãquàm absolutè atq; simpliciter subiectis cælo, & nõ qñ quis vtitur eisdem vel vt non deliberatis, & tamquàm non humanis, vel vt aliqualiter cęlo subditis quo ad inclinationẽ: ad illa tamen quę cęlo subsunt. Qñ primo modo est ibi falsitas: secundo autẽ nõ est certa falsitas. Et ppea non est damnãda, sed vitanda, ac timenda. Et iuxta hũc sensum intellige authoris verba in tertio contra gent. c. 154. cũ dicit de somnijs, & istis &c. quòd reducere ea in corpora cœlestia habet modicã rationem: & ideò existimandum est, q ab aliquo cognoscente fiãt. Accipe hęc vt dicta ꝓ tutiore parte ad consulendum, quæ sanioris doctrinæ sunt, nõ ad dãnationẽ defendentiũ hæc fieri quãdoq; à cælo. Et hæc dixerim, vt q legum, aut docent, non sint præcipites, sed caueãt sibi, & alijs non damnent tamen, eos qui seruatis superius dictis, aũt sibi de cęlo promittunt. Aut expectatur euentus sortiũ à cęlo rõne talis tpis, puta, quia occurrit tũc tempus suę exaltationis sc̃dm astrologiam, & propterea sperat q oĩa in quibus agitur de ipso cælum inclinabit secũdùm suas vires in exaltationem ipsius, & sic fortè cadet sors super illum illa hora: consolatio quippe ista licet leuis sit, damnanda tñ nõ est. Et hæc oĩa toleranda præcipuè sunt, qñ sortes non fiunt ꝓcisè pp cæleste actionẽ, sed partim à fortuna, partim à cęlo, partim à diuina prouidentia sperantur. Si autem fortunæ committitur euentus per sortes, tunc ex genere suo nullum peccatũ apparet: sed rõne causæ, puta, si ex leuitate fiant, vel ratione materiæ, puta, quia in his, quæ per electionem fieri debent, aut aliũde, q̃ ex fortuna cognosci, aut haberi debent, peccatum est. Et qñ tam consilia, q̃ futurorum, & occultorum cognitiones, & magistratus atq; officia ex diuina, aut humana prouidentia, agenda secundùm rectam rationem sunt: ideò nec sors consultoria, nec diuinatoria, nec diuisoria prælationum, & magistratuum debet esse fortuita.

¶ Est tñ hic dubitandi locus. Qñ in litera dicitur nõ esse pctũ vti sortibus diuisorijs in tpalibus dignitatibus, quæ ad terrenã dispositionem ordinantur. Constat namq; q hmõi sortes fortunæ committuntur, sub diuina tñ prouidentia, sicut in rerũ diuisione. Et ratio dubij est, quia in dignitatibus distribuendis agitur de malo cõi reip. qm põt facilè resp. incidere in malos rectores, & consequenter contingit exaltari prauos, & opprimi bonos &c. In diuisione autem rerũ nulli fit iniuria, ex quo domini rerum committunt voluntariè fortunę dominium earũ.

¶ Sed hæc ambiguitas facilè soluitur, si pręperimus quia intelligitur, q sors est licita in dignitatibus temporalibus. Intelligitur namque quantum est ex suo genere, concurrentibus cæteris quæ ad actum licitum exiguntur. s. quòd non stultè fiat, q sine iniuria alicuius &c. Vnde dupliciter contingit vti sortibus in dignitatibus temporalibus. Primo promiscuè, vt vnusquisq; de populo bonus & malus, aptus & ineptus, sorti subsit principatus, vel huiusmodi regiminis habendi. Et hoc, quia est contra naturalem dignitatem rationalis creaturæ, cui datum est, vt ratione prouideat sibi & alijs, & contra cõe reip. bonum, quod quilibet tenetur tutari, & non in discrimen ponere, vt hic accideret: ideò peccatũ est non superstitionis, sed fatuitatis, & iniquitatis cõtra cõe bonũ. Alio mõ, contingit vti sortibus in dictis dignitatib. post noĩatos multos, qui ꝓ idoneis ad hmõi officia cõiter hñt, sic, q super illos tñ noĩatos, seu cõscriptos sortes cadere possint. Et sic sortes in litera licitè dicũtur in dignitatibus tpalib⁹, tanq̃ terrenæ hæ administrões parũpendę sint, vtpote ad terrena ordinatę, & propterea nõ sicut in spiritualibus oporteat in electione, & Spiritusãcto oĩno permanere. Agitur quoq; in tpalib. dignitatib. de re humana tpalium spiritualib. aũt de re diuina, & æterna hæreditate. Et ppea in illis pax ciuiũ præcipuũ bonum est, ad quod ordinantur sortes: in istis pax Dei, q̃ exuperat oẽm sensum, bonum est, quod à solo Spũsãcto effici põt. Et ppea sortes repelluntur in dignitatib. spũalibus, & non in tpalibus. Si deniq; à dęmone euẽtus sortiũ expectatur, clarissimè sortilegij crimen incurritur. Et scito, q licèt circa expressam dæmonum expectationem idem sit iudicium in sortibus, & alijs: circa tacitam tamen varium est iudicium pp fortunæ admistionem. In alijs namque supradictis, s. astris, somnijs, & signis, statim cum vires naturæ excedantur, ad Deum, aut dæmonem oportet se resoluere dantem operam his: & sic neglecto Deo, tacita dæmonum incurritur societas. In sortibus autem, quia fortunę se sępe committunt vtentes non solum iocosè, sed seriò, sortibus, siue prudenter, siue stolidè hoc faciant: ideo à tacita dæmonũ inuocatione remotior est sortium vsus.

¶ Circa duella, quæ in responsione ad tertium tractantur, dubium occurrit, an sit licita in aliquo casu saltem ex parte requisiti: Et an principes licitè possint in casu duella concedere. Et est ratio dubij: quia ext. de Purgatione vulg. c. Cura suscepti, in nullo casu tolerandum dicitur duellum. Et 2. quæst. 5. can. Monomachiam, duella damnantur. Quidam tamen dicunt licita esse in casu. Et quantum hactenus reperi, vnus casus ponitur, in quo innocẽs conuictus, morti adiudicatur, aut duello. Inquiũt q in hoc casu licitè potest acceptare duellum: quia licitum est mihi pugnare, quando alio modo non possum euadere. Alter casus, si tamen alter dici debet, vnius doctor ponitur à Nicolao de Lyra sup. 1. Reg. c. 17. Quando causa aliqua criminalis, vel ciuilis non potest aliter terminari, quàm duello. Tunc enim ille qui non potest aliter se, aut sua saluare, nisi acceptando duellum, potest, inquiunt, illud acceptare. Et ratio assignatur, quia licitum est pro defensione & sui, & rerum suarum, pugnare. De principibus quoque refert idem ibidem, aliquos tenere, quòd in omni casu peccant mortaliter, concedendo duella. Sibi tamen videtur hoc durum: quia Sanctus Ludouicus Rex Francorum, & Carolus Magnus, & multi Prælati hæc sustinuerunt: & quia licitum est tolerare minus mala, vt euitentur maiora, quæ, nisi duella fierent, euenirent, vt vastationes, & incen-

si absq; vlla necessitate ad sortes recurrat. Hoc. n. vr ad Dei tẽtationẽ ptinere. Vnde Ambros. dicit * sup Lucã: Qui sorte eligit, humano iudicio non cõprehendit. Secundò, si q s ẽt in necessitate absq; reuerentia Dei sortibus vtat. Vnde super Act. Apost. dicit † Beda: Sed si q necessitate aliqua compulsi Deũ putãt sortibus exemplo Apostolorũ esse consulendũ, videãt hoc ipsos Apostolos nõ nisi collecto fratrũ cętu, & precibus ad Deũ fusis egisse. Tertiò, si diuina oracula ad terre-

* cap. 1. in tit. de ingressu Zachariæ in templum, ante med. tom. 5.

† Beda in fi. cõm. ad 1. cap. Act. to. 1.

& incendia pauperum, & homicidia, & quia author hic dicit, quòd duella accedunt ad communem sortium rationem, sortibus enim in multis casibus vti licet.

¶ Ad euidentiam huius materiæ inchoare oportet à perscrutatione, an duellum sit malum ex genere. Si enim est malum ex suo genere, vt mẽdacium, vel adulterium, nulla ratione est licitum. Et si non est malum ex suo genere, potest quandoque esse licitum. Duellum igitur cum bellum sit duorum, ex belli ratione considerandum est. Et quoniam bellum non est malum ex suo genere, multa namque sunt bella iusta, & vnum & multa nõ variãt speciem, eiusdem enim speciei est homicidium factũ ab vno, & à multis, contingit procul dubio esse bellum iustũ inter me & alterum, sicut inter regnum & regnum. Nam quemadmodum iustum suscipitur defensiuũ bellũ à regno Imperij &c. ita & iustum ego habeo bellum aduersus inuasorẽ, & licitè me defendendo occido illum. Et rursus ego publicus minister iustitiæ iustum habeo bellum aduersus reum inuasorẽ, ita q ex intentione licitè occido illum. Non est ergo duellum, hoc est, duorum bellum, iniustum ex genere, sed põt esse iustũ ex vna parte. Oportet ergo ad causam iustã esse suscipiẽdi belli talis. Notanter aũt dixi, ly, suscipiendi, & ly, talis. Dixi suscipiendi: quia indicere duellum nunq̃ licet, vt patebit. Dixi, talis: quia aliqua cã põt esse iusta cã suscipiendi belli, q̃ non est iusta causa belli talis. s. singularis, vt patebit. Sex aũt causæ finales vsitatissimæ, ad quas singularis pugna ordinatur. Prima est manifestatio veritatis, dum. s. aliqui confidunt, q victoria sua erit testis veritatis, q. s. ipse est innocens, aut habet ius, & hmõi. Et tale certamen propriè vocatur duellum, & inter purgationes vulgares computatur, & damnatur ab Ecclesia, extra de Purgatione vulgari, & in c. Monomachiam. 2. q6. 5. Et hmõi duellũ licet, vt in litera dicitur, magis accedat ad rõnem sortiũ, malum tñ est ex suo genere sortilegium, quia in propria ratione claudit repugnantiam ad rectam rõnem, s. inducere in testimonium, quod non est testimonium: qñ constat habentes ius succumbere quandoque in duello, vt patet in cap. Significantibus, extra de Purgatione vulgari. Nec solum hmõi duellum est malum ex suo genere, vt mendacium, sed etiam est perniciosum ex suo genere: quia contra rectam rõnem eligit vterq; percutere proximum, & contra rectam rõnem vita vtriusq; ex proposito exponitur mortis, & vulnerum periculo, cũ Dei tentatione, & diuini sit vsurpatio iudicij, vt in litera dicit, & diabolica inuentio adimplet, vt in decretis loco allegato dr, & in ista tangitur in c. Consuluisti, ibidem. Secunda cã, est ostẽtatio virium, vt Goliath Philistæis indicebat duellũ 1. Reg. 17. Et tale duellum committere est perniciosum ex suo genere, pp eandem causam, quia. s. contra rectam rõnem eligit vterque alterum velle percutere. Cõstat namque à rõne alienum esse, vt pro ostentatione virium quis pugnet. Et propterea Dauid excusatur, q Spiritusancto motus pugnauerit cum Philistæo. Errãt aũt in hac sicut & prima cã principes concedentes quasi spectaculi cã cum in bellis sunt, certamina quasi singularia, puta, decem hinc, & decem inde ad ostentationem virorum fortium. Diabolica sunt hæc, & sicut duella iudicanda, eadẽ rõne. Nec excusat eos tps belli, & conflictus partialis hostiũ cũ hostibus: Qñ iusti cã belli in hoc partiali conflictu locũ non habet: quia habens iustum bellum, vt sic, non ad ostentationẽ pugnat. Tertia cã, est euitatio ignominiæ, quia. s. reputatur vilis, & degeneris animi, si non acceptat duellum. Et hæc cã licet apud idiotas plurimũ valere videat, apud tñ sapientes nulla est. Et quia rebus vtendum est vt sapientes, non vt plures: ideo sc̃dm rectam rõnem non est rationi cõsona causa hæc. Et propterea duellum tale committere, malum perniciosum est ex suo gñe pp eandem rationem: quia contra rectam rationem vterque alterum eligit percutere &c. Quarta causa, est terminatio litis criminalis, aut ciuilis, qñ. s. non potest aliter terminari lis, nisi duello acceptato. Alioquin aut non acceptans duellum, iustitiam non potest consequi, aut liti succumbit cum suo, & multorum qñque magno damno. Et hic oportet considerare, q ad hoc, q actus moralis sit licitus, oportet medium non eẽ disproportionatum fini: huic autem fini, qui est terminatio litis proportionatum est mediũ, aut conuentionis partiũ, aut sñia iudicis, aut pugna bellica ex parte habentis iustitiam cũ conditionibus requisitis ad iustum bellum. Et propterea tunc tñ duellum est licitum ad talem finem. s. ad terminandas lites, & contentiones, qñ habet rõnem iusti belli. Quod an sit possibile, hinc apparere potest. Bellum iustum aut est vindicatiuum, aut defensiuum. Si est vindicatiuum, hoc est, q indicitur bellũ ad vindicandam iniuriam illatam patriæ &c. indicens bellum gerit personam iudicis, vtpote vicẽ publicã gladio contra extraneos impugnatores reipublicæ eadem rõne, qua vtitur cõtra internos perturbatores, vt patet ex supradictis, cũ de bello tractaremus. Huiusmodi autem iudex, & vindex fungit personã, & officio agentis. Agens aũt debet superexcedere patiens, vt possit illud sibi subijcere. Et propterea huiusmodi bellum nõ debet nisi à potentiori indici, & sic potentiori, vt licet varius sit euentus belli, humana tñ rõne quasi certa sit victoria, aut saltem nõ succumbere: quemadmodum iudex contra internos perturbatores pacis non procedit, nisi habens tot satellites, vt sit quasi certus, q capiet malefactores &c. Hoc aũt in duello seruari non põt: quia in singulari certamine, aut par est vtriusque conditio, aut vni facile possunt accidere in illo actu aliqua, quæ fortiorem faciunt succumbere. Et pp hanc rõnem, quamuis indicere bellum qñque sit licitum, indicere tñ duellum, nunq̃ est homini: quia est contra rectam rõnem ex suo gñe. Si verò bellum iustum est defensiuum, prout patria aliqua indictũ sibi bellum oportet, aut sustinere, aut succumbere, tũc suscipiẽs bellum gerit personam, ac officium & resistentis, & propulsantis à se iniuriam: & ideò oportet imitari tũc res naturales, quę quantum possunt, resistunt contrarijs suis. Et debet in hmõi bello fortificari, quantum fieri potest, virtus resistiua & propulsatiua iniuriæ. Contrarium autem huius fit in duello: quia dum vnus solus ponitur ad resistendum vni, & ad propulsandum iniuriam ab eodem, debiliter, ac nimis periculosè constituitur huic defensioni. Et propterea, nisi actualiter vnica psona inuadatur, debet defendi iustitia cum multitudine forti, & nõ committi vnius periculo secundum rectam rõnem à ciuitate, seu principe, cuius est bellum etiam defensiuũ assumere. Aliena est ergo natura duelli à natura iusti belli tã defensiui, quàm vindicatiui. Et propterea nulla ex parte inuenitur duellum esse proportionatum medium ad terminationẽ litis tã ciuilis, q̃ criminalis. Et quia non sunt facienda mala, vt veniant bona, patiatur potius, qui non põt iura sua aliter tueri. In vno tñ casu licitum mihi vr acceptare duellum, qñ. s. accusator euidenter calumniatur, & præualet contra me innocentem ad mortem, vel mutilationem. Tunc enim ex quo accusator impetit me iudicis gladio iniustissimè, sine dubio occidet, vel mutilabit me, ego non habens aliud refugium, habeo iustum bellum defensiuum contra eũ. Et ppterea si ipse offert mihi duellũ, ego possũ acceptare de consensu principis, & tueri me meliori mõ quo possũ. Hoc. n. licet sc̃dm apparẽtiã sit duellum, sc̃dm veritatem nõ est nisi defensio contra inuadentẽ se psonaliter ad mortẽ, vel mutilationẽ. Differt. n. sc̃dm rẽ nihil, occidere me gladio ꝓprio, & alieno. Vñ & Nathã dixit ad Dauid: Vriã interfecisti gladio filiorũ Amõ. Secus aũt est in alijs casibus, qm defensio armata non est mihi licita, nisi contra inuadentẽ me armis: in alijs autem causis sola sñia iniusti fit inuasio. Nec opus est violẽtia in executione ex parte iudicis: qm reo nõ resistẽte absq; armis oia fiunt. Quinta causa, est indulgẽtia multitudinis, qñ. s. inter duas patrias est bellum, & parcẽdo multitudini resoluit de consensu partium totum bellum in duellũ, vt legit de Codroe filio, & Heraclio, in legenda exaltationis S. Crucis. Ob hanc siquidem causam nõ est licitũ subire duellũ. Et rõ est, quia declinatur à natura belli ex vna parte iusti, ad naturam duelli, qđ rõni rectæ aduersari patet ex prædictis. Nec verba authoris in hac lra fauent duello, tanquã cuidam sorti, sed damnant duella, vt ferrum candens, & aquã feruentẽ, minus tñ, q̃ illa: quia non expectat miraculum. Et pp hoc dixit, q magis appropinquat ad sortis rõnem. Nã ly, magis, comparatione ad prædicta dicit. Cum. n. oĩa posuerit in gñe sortis, dixit duella magis participare de sortis rõne, q̃ ignẽ, & aquã, & non dixit esse puras sortes. Fateor tñ q in casu, quo pars habens iustum bellum cognoscit vires suas, & q oportet aut confligere & succumbere, aut acceptare duellũ, q licitè acceptat duellum. Transfert. n. quasi certum casum in dubiũ, & in spẽ victoriæ vtendo oĩbus suis viribus. Nec solũ licitũ est tali parti in prædicto necessitatis articulo constituto acceptare, sed et

procu-

† Ep. 222. c. 28. in fi. tom. 2.

prouocare tale duellum, resoluendo bellum in duellum: quia ex parte sua vtitur oib' viribus suis melius in duello, quàm in bello, & propterea non peccat. Ex parte verò alterius partis supponit, quod habeat bellum iniustum, & non solùm ille qui in duello cóparebit, sed oés parati sunt ad inuadendum iniustè patriá, vel exercitum, personas &c. Ac per hoc offerendo duellum, abducunt à maiori malo, auferédo materiá maioris mali non vt faciant totum hoc, s. minus malum, sed vt facturi malú, peccent minus, quod est officii angelorum, vt patet de decé viris, qui occi suro eos obtulerunt, vt acciperent suos thesauros. Sexta cã, est defensio. Et si quidé aliquis actualiter impetat, nó est dubium, quod vim vi repellere licet cum moderamine inculpatæ tutelæ: sed hoc non propriè est duellum, quia duellum sonat duorú bellum ex condicto. Et propterea cú ex róne mó strarum sit, quod duorú belliú ex códicto nó é conueniens medium ad defensionem litis, aut discordiæ ciuilis, aut criminalis, quia non pót hre róem iusti belli ex quacunque parte, nisi in duobus casibus supradictis: nó non est licitum duellum pro defensione. Vñ aút I hoc quidá falli, quod nó discernút inter hæc duo. s. bellum, & duellú. Et putant quod quia licet pugnare pro se, & suis, ió licet duellum cómittere, quod tñ móstratú est nó sequi, quia alia est ró de bello, & alia de duello, vt patet ex dictis. Et ex his patet, quid de principib' có cedentib' duella, dicendum sit. Cóstat.n. quod peccát cócedédo, nó peccát autem permittendo ex vrgenti causa: sicut nec peccant permitédo vsuras, & meretrices.

In fi. cóm. cap. 1. Act. Apos. to. 2.

Concl. q.

Epist. 180. iter med. & fin. to. 2

Lib. 2. cap. 28. tom. 3.

na negotia conuertant. Vñ Augus. † dicit ad inquisitiones Ianuarij. His qui de paginis euágelicis sortes legút, etsi optandú sit vt potius faciát, quàm ad dæmonia cósuléda cócurrant: tñ ista mihi displicet consuetudo, ad negotia secularia, & ad vitę huius vanitates, diuina oracula velle conuertere. Quartò, si in electionib' ecclesiasticis, quæ Spússácti inspiróne fieri debent, aliqui sortib' vtant. Vñ sicut Beda dicit* super Act. Apost. Matthias añ Pentecosté ordinatus sorte quęrit, quia s. nódú erat plenitudo Spússancti i Ecclesia effusa. Septé aút Diaconi postea nó sorte, sed electione discipulorum sunt ordinati. Sec' át est i tpalib' dignitatib', quæ ad terrená dispóné ordinant, in quarú electione plerúque hoíes sortibus vtunt, sicut & in tpaliú rerú diuisione. ¶ Si verò necessitas immineat, licitú est cú debita reuerétia sortib' diuinú iudiciú iplorare.† Vñ Aug. dicit i epis. * ad Honor. Si inter Dei ministros sit disceptatio, qui eorú persecutionis tpe maneát, ne fuga fiat oium, & qui eorum fugiant, ne morte oium deserat Ecclesia, si hæc disceptatio aliter nó potuerit terminari, quátú mihi vr, qui maneát, & qui fugiant, sorte eligédi sunt. Et in primo de doctr. christ.* dicit. Si cui abundaret aliqd, qd oporteret dari eis qui nó herét, nec duob' dari potuisset, si tibi occurrát duo, quorú neuter aliú, vel indigentia, vel vrgéte aliqua necessitate superaret, nihil iusti' faceres, quàm vt sorte eligeres cui dádú esset, quod dari vtrique non posset. Et per hoc patet responsio ad Primum, & Secundum.

AD III dicédum, quod iudiciú ferri candentis, vel aquę feruétis, ordinat quidé ad alicui' peccati occulti inquisitioné p aliqd, qd ab hoie fit, & in hoc cóuenit cum sortibus: inquantú tñ expectat aliqs miraculosus effect' à Deo, excedit cóem sortiú róem. Vñ hmói iudiciú illicitú reddit, tú qa ordinat ad iudicanda occulta, quæ diuino iudicio reseruant: tú ét qa hmói iudiciú nó est authoritate diuina sancitú. Vñ 2. q. 5.* in decreto Stephani Papæ dr. Ferri candentis, vel aq feruétis examinatione cófessioné extorqueri à quolibet, sacri nó cósent canones. Et qd sctórú patrú documéto sancitú nó est, superstitiosa adinuétione nó est psumendú. Spótanea.n. cófessione, vel testiú approbatione publicata delicta, habito prę oculis Dei timore, cócessa sunt nro regimini iudicare. Occulta verò & icognita illi sút relinquéda, qui solus nouit corda filiorum hoium. Et eadem ró vr esse de lege duellorum, nisi quod plus accedit ad cóem róem sortium, inquantum non expectatur ibi miraculosus effectus, nisi fortè quando pugiles sunt valde impares virtute, vel arte.

q. 5. cap. Consului-

Ibi, ad med.

QVÆST. XCVI.

De superstitionibus obseruantiarum, in quatuor articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de superstitionibus obseruantiarum.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, De obseruátijs ad scientiam acquirendam, quæ traduntur in arte notoria.

¶ Secundò, De obseruantijs quæ ordinantur ad aliqua corpora immutanda.

¶ Tertiò, De obseruátijs quæ ordinant ad cóiecturas sumédas fortuniorú, vel isfortuniorú.

¶ Quartò, De suspensionib' sacrorum verború ad collum.

SVP. QV. XCVI. ARTIC. I.

IN art. 1. q. 96. duo tñ notáda occurrút. Alterum est finis artis notoriæ, s. scia per infusioné, & propterea inefficax est. Si.n. huiusmodi esset scia p disciplina à dęmone docéte colloquédo, licet esset illicita, quantum tñ est ex pte naturali demonis esset efficax: quia posset facile docere aliqué melius, quàm quicunque philosophus, aut Astrologus, si Deus permitteret. Alterum est in rñsione ad tertiú, quod sola societas nó cósummata, sed inita cú dæmone, cóstituit illicitum peccati mortalis, quod constat in obseruantijs artis notoriæ committi. Quod nota, propter casus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum vti obseruantijs artis notoriæ sit illicitum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod vti obseruantijs artis notoriæ nó sit illicitum. Dupliciter enim aliquid dicitur illicitum. Vno modo, secundum genus operis, sicut homicidiú, vel furtum. Alio modo, ex eo quòd ordinatur ad malum finem, sicut cum aliquis dat eleemosynam propter inanem gloriam: sed ea quæ obseruantur in arte notoria, secundum genus operis non sunt illicita: sunt enim quædá ieiunia, & orationes ad Deum: ordinátur etiam ad bonum finem, scilicet ad scientiam acquirédam. ergo vti huiusmodi obseruationibus non est illicitum.

Porrecta pertotum. 501

1. Par. 64 ar. 1. ad 5.

¶ 2 Præt. Daniel 1. legitur, quòd pueris abstinétibus dedit Deus scientiam, & disciplinã in omni libro, & sapientia: sed obseruantiæ artis notoriæ sunt sm aliqua ieiunia, & abstinentias quasdam. ergo videtur quod diuinitus sortiatur ars illa effectum. non ergo illicitum est ea vti.

¶ 3 Præt. Ideò videt esse inordinatú, à demonibus inquirere de futuris, quia ea nó cognoscunt, sed hoc est propriú Dei, vt dictú* est: sed veritates sciarú demones sciunt, quia sciæ sunt de his quæ sunt ex necessitate & sp, quæ subiacent humanę cognitioni, & multò magis demonum, qui sunt pspicaciores, vt Aug.* dicit. ergo non vr esse pctm vel arte notoria, etiam si per demones sortiatur effectum.

* 4. 11. ar. * li. de Diuinatione dæmonú cap. 3. & 4 to. 3. Et li. 2. super Gen. c. 17 nó pcul à fine, to. 3

SED CÓTRA est, qd dr Deut. 18. Nó inueniat in te qui quærat à mortuis veritaté, quæ quidé inquisitio initit auxilio demonú: sed p obseruátias artis notorię inquirit cognitio veritatis p quædá pacta signationú cum demonib. inita. ergo vti arte notoria nó é licitú.

RESP. Dicendú, quod ars notoria est & illicita, & inefficax. Illicita quidé est, qa vtit quibusdá ad sciam acqrédá, quæ nó hñt sm se virtuté cándi sciam, sicut inspectione quarundá figurarú, & platione quorúdá ignotorú verború, & alijs hmói. Et ió hmói ars non vtit his vt causis, sed vt signis, nó aút vt signis diuinitus institutis, sicut sunt sacralia signa: vñ relinquit quod sint supuacua signa, & p pñs ptinétia ad pacta quædam signationum cum demonibus placita atque federata. Et ió ars notoria penitus est repudianda, & fugiéda à Christiano, sicut & aliæ artes nugatorię, vel noxię supstitionis, vt Aug.* dicit 2. de doct. christ. Est ét hmói ars inefficax ad sciam acquirendá. Cú.n. p hmói arté nó intendat acquisitio sciæ p modum homini connaturalé. s. adinueniédo, vel addiscendo, pñs est, quod iste effect' vel expectet à Deo, vel à demonibus. Certú est aút aliquos à Deo sapientiá, & sciam p infusioné habuisse, sicut de Salomone legitur 3. Reg. 3. & 2. Paral. 1. Dñs ét discipulis suis dixit, Luc. 21. Ego dabo vobis os, & sapientiá, cui nó poterút resistere, & contradicere oés aduersarij vestri: sed hoc donú nó dat quibuscúque, aut cum certa obseruatione, sed sm arbitriú Spiritussancti, sm illud 1. ad Cor. 12. Alij quidem datur p spúm sermo sapientiæ, alij sermo sciæ sm eundem spiritum. & postea subdit. Hæc oia opatur vnus atque idé spiritus diuidés singuli prout vult. Ad demones aút nó ptinet illuminare intellectum, vt habitum * est in prima huius operis parte. Acquisitio aút sciæ, & sapientiæ fit p illuminationé intellectus: & ió nullus vnquã p dæmones scientiam acquisiuit. Vnde Aug.* dicit in 10. de Ciui. Dei. Porphyrium fateri theurgicis theletis in operationibus dæmonum aiæ intellectuali nihil purgationis accidere, qd eá faciat idoneá ad vidédum Deum suum, & perspicienda ea, quę vera sunt, qualia sunt omnia scięntiarum theoremata. Possent tñ dæmones verbis hominibus colloquentes, exprimere aliqua scientiarum documéta, sed hoc non quæritur per artem notoriam.

Li. 2. c. 23. I medio tomo 3.

Q. 109. ar. 3.

Li. 10. c. 9. aliquátulú à princip. tom. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod acquirere sciétiam bonum est, sed acquirere eam modo indebitó non est bonum: & ad hunc finem intendit ars notoria,

AD II. dicendú, quod pueri illi nó abstinebant sm vanam obseruantiam artis notoriæ, sed sm authoritatem legis diuinæ, nolentes inquinari cibis gétilium: & ió merito obedientiæ consecuti sunt a Deo scientiam, secundùm illud Psal. 118. Super senes intellexi, quia mandata tua quæsiui.

AD III. dicendum, quod exquirere cognitioné futurorum à demonibus non solùm est peccatú propter hoc, quod ipsi futura non cognoscunt: sed propter societatem cum eis initam, quæ etiam in proposito non habet locum.

ARTICVLVS II.

Vtrum obseruationes ad corporum immutationem ordinatæ, puta ad sanitatem, vel ad aliquid huiusmodi, sint illicitæ.

Porrecta p totum. 512

3. cont. c. 105. Et opu. 26. Et Gal. 4. lec. 4.

AD SECVNDVM sic pcedit. Vr quod obseruationes ordinatę ad corporú immutationé, puta, ad sanitatem, vel ad aliquid hmói, nó sint illicitæ. Licitú.n. est vti nálibus virtutib. corporú ad pprios effectus inducendos: res aút náles hñt quasdá virtutes occultas, quarú ró ab hoie assignari non pót, sicut quod adamas trahit ferrú, & multa alia quæ Aug. enumerat 21.* de ciuit. Dei. ergo videtur quod vti huiusmodi rebus ad corpora immutanda, non sit illicitum.

Li. 21. c. 5. & 7. to. 5.

¶ 2 Pręt. Sicut corpa nália subdunt corpib. celestib', ita h ét corpa artificialia: sed corpa naturalia sortiunt quasdá virtutes occultas spém pñtes ex impressióe cęlestiú corpum. ergo & corpa artificialia, puta, imagines, sortiútur aliquã virtuté occultá à corpib. cęlestib. ad aliquos effect' cándos. ergo vti eis, & alijs hmói, nó é illicitú.

¶ 3 Pre. Dęmones ét pñt multipliciter corpa transmutare, vt dicit* Aug. 3. de Trin. sed corú virtus à Deo est. ergo h licet vti corú virtute ad aliquas huiusmodi imutationes faciendas.

Li. 3. c. 8. & 9. tom. 3.

SED CÓTRA é, quod Aug.* dicit in 2. de doct. chri. qd ad supstitioné ptinét molimina magicarú artiú, & ligaturę, & remedia quæ medicorú quoque disciplina pdénat siue i pcatationib', siuè in quibusdá notis, quas characteres vocát, siue i quibuscúque reb, suspendendis atque insignádis.

Li. 2. c. 20. tom. 3.

RESP. dicédú, quod in his, quæ fiút ad aliquos effect' particulares iducédos, psiderádú é vtrú náliter videant posse tales effect' cáre: sic.n. nó erit illicitú. Licet.n. cás náles adhibere ad pprios effect'. Vñ si náliter si videant posse tales effectus cáre, pñs é, quod nec adhibeant ad hos effect' cándos tanquã causæ, sed solú quasi signa: & sic ptinent ad pacta signationú cú demonib. ¶ Vñ Aug. dicit 21.* de ciuit. Dei, Alliciunt dęmones p creaturas, quas non ipsi, sed Deus condidit, delectationibus p sua diuersitate diuersis,

Concl. m

Concl. p

Li. 21. c. 6. circa mediú, to. 5.

SVP. QV. XCVI. ARTIC. II.

Ferr. 3. cont. c. 105.

IN art. 2. eiusdé. q. 96. not. in rñsione ad primú, ly putat habere naturalem virtutem: quia hinc hés, quod qñ aliqui adhibent lapides, herbas, imagines, vel aliqd hmói ad sanádú vulnus, vel mitigandum dolorem, & hmói, putando quod adhibeát naturales, vel diuinas cás et si errét, excusant à supstitione, nisi ignorantia sit crassa & supina, excusationisque nó capax. ¶ In eodé art. in rñsione ad scdm, quod occurrit de imaginibus astronomicis simpliciter, & ad hoiem. Simpliciter quidé, qa tota ró quare dánant figuræ astronomicæ é, qa in veritate non sunt causæ, sed signa nó naturalia, sed dæmoniaca. Ró aút quare non pñt esse imagines astronomicæ de numero cãrum, assignat ex parte agentis, qa aút a róceptione artificis ex parte causæ formalis, qa forme artificialiú est ordo, cópositio aut figura, quæ nó est principiú actionis naturalis. Hæ rónes hic, & i tertio cótra Gen. c. 105. & i quolib. 12. art. 14. sunt fundaméta cóclusionis. Sed hæ rónes nó concludunt necessario intentum. quoniam quo ad causam efficientem dicitur, quod sicut hic homo generatur ab homine & Sole, ita hæc imago fit ab artifice, & cœlesti corpore, cú sit opus corporale, ac per hoc subiectum cœlesti actioni. Quo ad causam verò formalem dicitur primò, quòd licet figura non sit principium actionis naturalis, est tamen coprincipium actionis naturalis, vt patet in motu grauium. Idem namque graue, puta ferrú, si lata sit figuræ, natat in aqua, si acutæ

non vt aīalia cibis, sed vt spūs signis, quæ cuiusq; delectationi congruunt per varia gña lapidum, herbarum lignorum, animalium, carminum, rituū.

Ad primum ergo dicēdū, q; si simpliciter adhibeanť res naturales ad aliquos effectus producendos, ad quos putanť naturalē hřē virtutem, non est superstitiosum, vel illicitū. Si verò adiungātur vel characteres aliqui, vel aliqua noīa, vel aliæ quęcumq; variæ obseruationes, quæ manifestum est naturaliter efficaciā non habere, erit supstitiosum, & illicitum.

Ad II dicendum, q; virtutes naturales corporum naturaliū consequunť corū formas substantiales, quas sortiunť ex impressione cęlestiū corporū. Et iō ex eorundē impressione sortiunť quasdā virtutes actiuas: sed d corporum artificialium formæ ꝓcedunt ex cōceptione artificis, & cū nihil aliud sint q̄ cōpositio, ordo, & figura, vt dř in* 1. Phys. nō pñt hřē naturalē virtutem ad agēdū. Et indè est, q; ex impressione cælestium corporum nullā virtutem sortiunť, inquātum sunt artificialia, sed solùm fm materiam naturalē. Falsum est ergo qđ Porphyrio videbať, vt Aug.* dicit in 10. de ciuit. Dei, Herbis, & lapidibus, & animātibus, & sonis certis qbusdā, ac uocibus, & figurationibus, atquè figmentis, quibusdam ēt obseruatis in cœli conuersione motibus siderum, fabricari in terra ab hoībus ptātes idoneas siderum uarijs effectibus exequendis, quasi effectus magicarum artium ex uirtute cęlestium corporum prouenirēt: sed sicut Aug. ibidem* subdit, totum hoc ad dæmones ptinet, ludificatores aīarum sibi subditarum. Vnde ēt imagines quas astronomicas uocant ex opatione dęmonū hñt effectū cuius signum est, q; necesse est eis iscribi quosdā characteres, qui naturaliter ad nihil operātur. Non. n. est figura actionis naturalis principiū: sed i hoc distant astronomicæ imagines à nigromāticis, q; in nigromāticis fiunt expreisè inuocationes, & ꝑstigia q̄dā. Vñ ptinent ad expressa pacta cum dęmonib. inita: sed i alijs imaginib⁹ sunt q̄dam tacita pacta p q̄dā figurarū, seu characterū signa.

Ad III. dicēdū, q; ad dñium diuinæ maiestatis pertinet, cui dæmones subsunt, ut eis utať Deus ad quodcunq; uoluerit: sed homini non est potestas super dæmones commissa, ut eis licitè possit uti ad quodcunq; uoluerit, sed est ei contrà dæmones bellū indictū. Vñ nullo mō licet hoī i dæmonū auxilio vti p pacta tacita, vel expressa.

a cute, submergitur. Coeficit ergo, vel impedit figura naturalē motū. Apparet quoq; manifestè in instrumētis artiū quantū cooperetur figura, vt patet in serra, & hmōi. Dī secundo, q; licet figura, inquantū figura, & inquantū artificialis, non sit actionis principiū, inquantū tñ imago cęlestis figurę, gerit vicē illius, cui⁹ est imago: & sic remanet qđ ambigua simpliciter. ¶ Ad hoīm verò, quam author hic retractat quod cōcessit in 3. contra Gen. c. 105. aut nō. Si nō, seqř q; imagines astronomicæ sint tolerabiles, si sine characterib. fiāt: & q; cōclusio istarum rōnū non vt sonat in loco hoc sit accipienda, sed moderāda, & oportet glossam inuenire non destruētem hunc textum: qm ibi post discussionē quō figura nō pōt suscipere influxū cęlestis virtutis, subiungit hæc verba, Quia verò figurę in artificialib. sūt quasi formę specificę, pōt aliquis dicere, q; nihil ꝓhibet, quin ex sītutionē figurę, quę dat spēm imagini, cōsequať aliqua virtus ex influētia cęlesti: nō secundū q; figura est, sed secundū q; causat spēm artificiati, quod adipiscit virtutem ex stellis. Sed de literis qbus inscribiť aliqd in imagine, vel characteribus, nihil aliud potest dici, q̄ q; signa sunt. hæc ibi. Si verò retractat ista ibi dicta, mirū est, q; nō meminerit hui⁹ obiectionis, seu euasionis de constitutione figurę, inquātū specificās est. ¶ Ordine retrogrado rñdendo ad secūdū dubiū, qđ est ad hoīem, dř, q; cū clarè & aptè in hac litera concludať vniuersaliter, q; corpora artificialia ex impressione cęlestiū corporum nullam virtutem sortiuntur, inquantū sunt artificialia, sed solùm sedm materiam naturalē: & huic conclusioni repugnet illud, quod ex lib. cōtra Gen. affertur, s. q; artificiatum, inquantū constituitur in spē, suscipiat influxum cœlestem: quia constitui in spē artificiati conuenit corpori artificiali inquantum artificiale, imo hoc est constituere ipsum corpus in tali esse artificiali: & rursus hoc non conuenit artificiato solùm secūdùm materiam naturalē, sed rōne figurę, quę est forma, in lfa aût expressē dř, q; non sortiuntur inquantum artificialia, sed solùm secundùm materiam naturalem: quia, inquam, clarè apparet intentio authoris in litera, quam condidit post libros cōtra Gen. vt in principio primæ partis ipse insinuat, dicens, q; nō solùm pro doctis &c. iō dř, q; author non retractauit se propriè loquendo: quia illa verba non dixit in propria persona, sed dixit, Posset aliquis dicere: sed confutauit, & exclusit hoc in loco, quod ibi non exclusit. Quod nullum est inconueniens, cū naturaliter hō proficiat secundùm intellectum: nec oportuit meminisse spāliter figurę, inquantum reponit in spē artificiati, summariè docēs de artificialibus, inquantū artificialia tā rōne formæ, q̄ materię, vt in litera fit. Sed qm author in lib. cōtra Gen. post discussam hāc materiā distinxit figuram ab alijs formis artificialiū, & videns eius principatum inter ipsas in hoc, q; ipsa est velut forma specifica artificialiū, illā euasionē non est prosecutus: vē dicendū, q; si benè perspiciātur verba illic dicta in illa euasione, nō est sensus, q; figura inquantū causans spēm artificiati, suscipiat influxū cęlestē, vt præcedens rñsio interpretata est: sed est sensus, q; figura inquantū causans spēm artificiati tāliter. s. qđ adipiscit virtutem ex stellis, suscipere pōt cęlestē influxū, ita q; ex hoc, q; figura est principalis forma inter artificiales, vtpotè constituēs in spē, nihil prohibet artificiale suscipiēdo figurā quasi specificā formā artificiati cęlo conformis, suscipere simul cęlestē aliquam virtutem ad ea q̄ subduntur illi sideri. Et iuxta hūc sensum dř, q; nō est hic retractatum, seu cōsuetatū qđ in li. contra Gentes dictum, seu ꝓmissum est, & q; nō repugnat his quę in hac litera traduntur: qm lfa loqř hic, de corporibus artificialibus inquantū artificialia sunt, & ꝓpterea sola materia naturalis relinquitur capax influxus: ibi verò secundū hanc singularissimā rōnē inquātum constituunt in spē cęlestis conformitatis, ratione figurę talis. In cuius signū hoc in loco damnare volens author imagines astronomicas, non audet eas dānare sine signo sumpto ex characteribus. Ex quo vult q; imaginibus vtantur non ut effectibus cęli, sed vt signis: quia constat characteres nihil valere ad operationem naturalē, sed ad significandum tm, qm illi nullius sunt actionis principia. Potest nihilominus litera (Non. n. est figura actionis naturalis principium) referri ad ipsam necessitatem characterum: quasi diceret. Cum figura imaginis nō sit naturalis actionis principiū, necesse est addere characteres ad hoc, vt imago induat rōnem signi, quo mediante dæmō operetur. Et quocūq; modo hæc verba applicent, sat est propositio, q; imagines astronomicæ nō apparent hic damnandæ, nisi p figuratum, & characterum signa. Quæ harum solutionū mouti ad hominem dubij eligenda sit, vt authoris intentioni satisfiat, nō facilē dixerim. Valde nāq; magni fecisse vř author rōnē allatā in lfa, cū infert. Falsū est ergo qđ Porphyrio videbať. ¶ Ad primum dubium simpliciter vř mihi, saluo meliori iudicio, q; imagines astronomicæ absq; characteribus, nō vt corpora artificialia sunt, sed vt effectus sunt cęlestis sideri (licèt ministerio humano) non sint damnandæ. Et rōne mouens est, quia impressio, v.g. figurę leoninæ in auro sub tali sidere, opus est corporale subiectum cęlo supposita executione, & cōstitutio illius imaginis potest influxum cœlestem suscipere: sicut aggressio bellica, quæ voluntaria est, & in nostris consistit actibus, robur ex cœlesti sidere suscipit in tali tempore. Vnde de Guidone Bonacto Forliuiensi legitur, q; capta hora secūdùm astrologiā, impetum fecit in hostes, & liberauit patriam. Et licèt figura, vt in litera dicit, & bene, nullius appareat naturalis actionis principium, & propterea faciens figuratum non facit actiuum: quia tamen

D. 613.

Li. 1. text. 46. co. 2.

Li. 10. c. 4. & 11. & li. 21. c. 2. tomo. 5.

Li. 10. de ciuit. Dei, c. 1. a medio.

ARTICVLVS III.

Vtrū obseruationes, quæ ordinantur ad præcognoscēdum aliqua fortunia, vel infortunia sint illicitæ.

AD TERTIVM sic ꝓcedif. Vř q; obseruationes, q̄ ordinanť ad ꝑcognoscēdum aliqua fortunia, vel ifortunia nō sint illicitæ. Inter alia. n. ifortunia hoīum sunt ēt ifirmitates: sed ifirmitates in hoib. quędā signa præcedunt, quæ ēt à medicis obseruātur. ergo obseruare hmōi h significationes non videtur esse illicitum.

¶ 2 Præt. Irrōnabile h est negare illud, qđ quasi cōiter oēs experiuntur: sed quasi oēs experiuntur, q; aliqua tpa, vel loca, vel verba audita, vel occursus hoium, siue aīalium, siue distorti, aut inordinati actus, aliqđ præsagiū habent boni, vel mali futuri, ergo obseruare ista non videtur esse illicitum.

¶ 3 Præt Act⁹ h hoium, & euēt⁹ ex diuina ꝓuidētia disponūtur fm ordinē quendā, ad quē ptinere vř, q; ꝑcedētia sint subsequentiū signa. Vñ ea, q̄ antiqs patribus contigerunt, signa sunt eorum, quæ in nobis complentur, vt patet p Apost. 1. ad Cor. 10. Obseruare aût ordinē ex diuina prouidentia procedentem non est illicitum. ergo obseruare huiusmodi pręsagia non videtur esse illicitum.

SED CONTRA est, qđ Aug. * dicit in 2. de doct. christ. q; ad pacta cum dæmonib⁹ inita ptinent milia inaniū obseruationū, puta, si membrū aliqđ salierit, si iunctim ambulātib⁹ amicis, lapis, aut canis, aut puer medius interuenerit, limē calcare, cū añ domū suā aliqs trāsit, redire ad lectū, si qs cum se calciat, sternutauerit, redire domū si procedens offenderit, cū vestis à soricibus roditur plus timere superstitiones mali futuri, q̄ præsens dānum dolere.

RESP. Dicendum, q; hoīes hmōi obseruationes attendūt, non vt quasdā causas, sed vt signa q̄dā futurorū euentuū bonorū, vel malorū. Nō obseruātur āt sicut signa à Deo tradita cū nō sint itroducta ex auctoritate diuina: sđ magis ex vanitate humana, cooperāte dæmonū malitia, q nituť aīos hoim hmōi vanitatib⁹ implicare. Et iō manifestū est, oēs hmōi obseruationes eē supstitiosās, & illicitas. Et vřr esse q̄dā reliqæ idolatrię, fm quā obseruabanť auguria, & q dā dies fausti, vel infausti, qđ quodāmō pertinet ad diuinationē, q̄ fit p astra, fm q̄ diuersificanť dies. Vř ergo q; huiusmodi obseruationes sint sine rōne, & arte: vnde sūt magis vanæ, & superstitiosæ.

Ad primum ergo dicēdū, q; infirmitatum causę ꝑcedunt in nobis, ex quib⁹ aliqua signa ꝑcedūt futurorū morborū, q̄ licitè à medicis obseruantur. Vñ & si qs ꝑsagiū futurorum euētuū consideret ex sua cā, non erit illicitū, ut si seruus timeat flagella uidens iram dñi sui. Et simile ēt esse posset, si qs timeret nocumētū alicui puero ex oculo fascinate, de quo dictū * est in 1. lib. Sic aût non est in huiusmodi obseruationibus.

Ad II dicendū, q; hoc qđ à principio in istis obseruationib⁹ aliqd veri hoīes expti sunt, hoc accidit casu: sed postmodū cū hoīes incipiūt suū aīum hmōi obseruantijs implicare, multa fm hmōi obseruationes eueniūt p deceptionem dæmonum, vt in his obseruationib⁹ hoīes iplicati, curiosiores fiāt, & se magis inserāt multiplicibus laqueis pniciosi erroris, vt Aug. dicit * 2. de doct. christ.

Ad III dicendū, q; in populo Iudæorū, ex quo Chřs erat nasciturus, non solū dicta, sed etiā facta fuerunt prophetica, vt Aug. dicit * contra Faust. Et iō licitū est illa facta assumere ad nostrā instructionē, sicut signa diuinitus data. Nō aût oīa quę aguntur per diuinam prouidentiam, sic ordinantur, vt sint futurorum signa: unde ratio non sequitur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum suspendere diuina uerba ad collum sit illicitum.

AD QVARTVM sic ꝓcedif. Vř q; suspēdere diuina verba ad collū non sit illicitū. Nō. n. diuina verba minoris sūt ef

eā figura est actionis naturalis cōprincipiū, & dispō ad formā, q̄ est naturalis actionis principiū. Nam sicut figura hoīs est consequens formam hoīs, ita similis figura est dispō in materia ad suscipiendum formā hoīs: & figura cuiuscumq; organi naturalis, puta, cordis, epatis, manus &c. inter dispōnes sunt ad formas organicas, & ad opationes, non quatenus figuræ, sed quaten⁹ terminationes q̄dam corporum naturalid: iō nihil prohibere vř, quia figura q̄ humano ministerio terminare ponič tale corpus sub tali sidere, fit velut quædā secunda stella, pp cōformitatem ad tale sidus. Non enim negari potest, qn figuræ q̄dam cœlo approprienť, & qn occulti valde sint nobis modi cœlestis influxus. Signū quoque cœlestis cōformitatis est, q; aiunt imaginē sub leone factā prodesse nō oib⁹ hoībus, sed leoninis. Et sic de alijs, tanq̄ oporteat actiones fieri in patiēte proportionato. Rōnes ergo in lfa allatę concludunt intētum de corporibus artificialibus, inquātum artificialia sunt, sic enim nihil habēt à cœlo.

¶ In rñsione ad tertiū, nota radicē quare oīs societas cū dæmone ex suo gñe est mortale pctm: quia. s. est cum hoste iam indicto bello à principe vniuersi inter nos, & dæmones.

¶ SVP. QV. XCVI. ART. III.

IN ar. 3. intelligetitulum ex exemplis allatis in lfa, argumētando in oppositum, & aduerte q; hmōi obseruationes si fiant ex consuetudine patrię, vt Romę oportet proprium tāgere nasum, cū proximi corporis bona valetudo laudať, & dicere, Angelus sanctus audiat. Et hoc passim à mulieribus fit, & qñ ex quacūq; leuitate, vel timore simplici corde fiunt, putantes se non male facere, sed vanè, forsan, nō sunt superstitionis, sed vanitatis rei q hæc sernāt. Multò magis excusanť à superstitionis vitio, q ex timore, ne ex cęlesti influxu ꝑueniens sinistrum aliqđ sit cōesteō alteri⁹ futuri mali: vt si timeat cani in mane, signū depressionis futurę ex cōi cā cœlesti. Et breuiter cōiter hæc venialia vřr pctā, vt superius de diuinationib⁹, & augurijs, & cęteris dictum est, qm superfluus est timor, aut irrationabilis.

¶ SVP. QV. XCVI. ARTIC. IIII.

IN ar. 4. eiusdē 96. q. aduerte, q; multa obseruanť in his, q̄ p Dei reuerētia agūtur, q̄ superstitiosa apparent, & tñ sunt: & dicunt se excusari qa habēt talem deuotionem. V.g. Patientes contractionē neruorū, accipiunť primū carlinū oblatū Cruci fixo in parasceue cū adorať, & ex eo fit anul⁹, qui gestat⁹ valet contra illā passionē. Dicunt q; hñt deuotionē ad hoc, quia sic didicerūt, & expiantur. Ego nescio hos excusare à vanitate, nisi pateat quis expertus effectum ex deuotione, q; Deus alicui sancto viro hoc inspirauerit. Sicut hodie, qa Greg. triginta diebus orari fec i pro defuncto, missæ numero triginta dñr p defuncto. Vřr ergo simplici corde similia credentes, & facientes ex deuotione, excusandi: quia nō peccāt, aut venialiter tātum, ex quo principale, puta, q; diuina assistat virtus, potest sinceriter licèt nesciant aliam reddere rōnē, quare has condōnes, quę vanę sunt, obseruant, nisi quia sic acceperunt à maiorib⁹. Difficile est. n. confutare, quod seniorum traditione, & authoritate firmatū, vulgares acceperunt. Non sunt tñ hæc extendēda, sed prudenter declaranda, vbi fructus speratur, ne deteriora eueniant. Vřr etiā hęc sic simplici corde ex deuotione facta, valde imperfectā superstitionem sapere. Sicut mendaciū iocosum imperfectum est in genere peccati in proximum.

Porrettā p futurum.

513
Opusc. 16. Et Gala. 4. lec. 4.

Li. 2. c. 20. tom. 3.

2. p. q. 117. ar. 3. ad 2.

Li. 2. c. 23. paulo à prin. to. 3.

Li. 4. c. 2. & li. 22. c. 24. tom. 6.

Porrettā p futurum.

514
Quol. 12. c. 14.

ficaciã eũ scribunt, q̃ cũ ꝓferunt: sed licet aliqua F sacra verba h dicere ad aliquos effect⁹, puta, ad sanadũ infirmos, sicut, Pr̃ nr̃, vel Aue Maria, vel qualitercũq; nomẽ dñi h inuocet, ẽm illud Marci vlt. In noĩe meo eiicient dæmonia, linguis loquentur nouis, serpentes tollent. ergo vr̃ q licitũ sit aliqua sacra scripta collo suspendere in remediũ infirmitatis, vel cuiuscunque nocumenti.

¶ 2 Pręt. Verba sacra nõ min⁹ opant̃ in corporibus hoim, q̃ in corporib⁹ serpentũ, & aliorũ aialium: sed incantationes quãdã efficaciã hñt ad reprimẽdũ serpentes, vel ad sanandũ q̃dã alia aialia. vñ dr̃ in Psal. 57. Sicut aspidis surdę, & obturãtis aures G suas, quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter. ergo licet suspendere sacra verba ad remedium hominum.

¶ 3 Pręt. Verbũ Dei nõ est minoris sctitatis, q̃ reliquæ sctõrũ. vñ Aug.* dicit, q nõ minus est verbum Dei, q̃ corpus Chri: sed reliqas sctõrũ licet homini collo suspẽdere, vel qualitercũq; portare ad suã ꝓtectionẽ. ergo pari rõne licet hoĩ verbo, vel scripto, verba sacræ scripturę ad suã tutelã assumere.

In lib. 50. Hom. Ho. 26. añ mediũ, to. 10.

SED CONTRA est, qd̃ Chrys.* dicit super Matt. Quidã aliquã partem Euãgelij scriptã circa collũ portãt: sed nõne quotidie Euãgelium in Ecclesia H legit̃, vt audiat̃ ab oĩbus? Cui ergo in auribus posita Euãgelia nihil prosunt, quõo pñt eũ circa collũ suspensa saluare? Deinde vbi est vir.⁹ Euãgelij? In figuris lrãrũ, an in intellectu sensuũ? Si in figuris, bñ circa collum suspẽdis. Si in intellectu, ergo melі⁹ in corde posita ꝓsunt, q̃ circa collum suspensa.

Homi. 45. in Matth. in opeim perfecto à medio illius to. 2.

RESP. Dicendum, q in oĩb⁹ incantationib⁹, vel scripturis suspensis duo cauenda vñr. Primò q dẽ, qd sit qd̃ ꝓfert̃, vel scribit̃: qa si est aliqd ad inuocationes dęmonũ ptinens, manifeste est supstitiosũ, & illicitũ. Similiter ẽt vr̃ esse cauendũ, si cõtineat ignota noĩa: ne sub illis aliqd illicitum lateat. Vñ I Chrys. * dicit sup Matt. q Pharisęorũ magnificãtiũ fimbrias suas exẽplo, nunc multi aliqua noĩa hæbraica angelorũ, cõfingunt, & scribunt, & alligant: q̃ non intelligentib⁹ metuẽda vñr. Est ẽt cauẽdũ ne aliqd falsitatis cõtineat: qa sic ei⁹ effect⁹ nõ posset expectari à Deo, q nõ est testis falsitatis. Deinde cauendũ est scdo, ne cũ verbis sacris cõtineant̃ aliqua vana, puta, aliq characteres inscripti ꝓter signũ crucis. Aut si spes habeat̃ in mõ scribẽdi, aut ligãdi, aut in quacunq; hmõi vanitate, q̃ ad diuinã reu rẽtiã nõ ptineat: qa hoc indicaret̃ sup K stitiosum, alias aũt est licitum. Vñ in Decretis * dr̃ 26. q. 5. c. Non liceat chr̃ianis &c. nec in collectionibus herbarum, q̃ medicinales sunt, aliquas obseruationes, aut incãtationes licet attendere, nisi tñ cum symbolo diuino, aut dñica orone, vt tm̃ creator & Deus omnium adoretur, & honoret̃.

Hom. 43. in opeim perfecto, à medio, to. 2.

26. q. 5. ca. Nõ liceat.

AD PRIMVM ergo dcdm, q ẽt proferre diuina verba, aut inuocare diuinũ nomẽ, si respũs habeat̃ solùm ad Dei reuerentiam, a qua expectatur effectus, licitum erit. Si verò habeatur respectus ad aliquid alind vanè obseruatum illicitum erit.

AD II dicẽdũ, q ẽt in incantationib⁹ serpentũ, vel quorũcũq; aialiũ, si respũs habeat̃ solũ ad verba sacra, & ad virtutẽ diuinã, nõ erit illicitum: sed plerũq; tales incãtationes hñt illicitas obseruantias, & ꝑ dæmones sortiunt̃ effectum, & ꝑcipuè in serpentib⁹: quia serpẽs fuit primum dæmonis instrm ad hoĩem decipiendum: Vnde dicit* gl. ibidẽ. Notandum, quia non laudatur à scriptura, vndecumque datur in Scriptura similitudo, vt patet de iniquo iudice, qui rogantem viduã uix audiuit.

Gloss. ord. Ps. 57. sup illud, Furor illi secũdum similitudinem.

AD III dicẽdum, q eadẽ ẽt rõ est de portatione reliqarum: qa si portent̃ ex fiducia Dei, & sanctorũ, quorũ sunt reliqæ, nõ erit illicitũ. Si autem d circa hoc attẽderetur aliq d aliud vanum, puta, q vas esset triangulare, aut aliquid aliud hmõi, quod non pertineret ad reuerentiam Dei, & sanctorum, esset superstitiosum, & illicitum.

D. 895.

AD IIII dicendum, q Chrys. loquitur quando respectus habet̃ magis ad figuras scriptas, quàm ad verborum intellectum.

QVÆSTIO XCVII.

De Tentatione Dei, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE cõsiderandum ẽ de vitiis religioni oppositis ꝑ religionis defectum, q̃ manifestam hñt contrarietatem ad religionem, vñ sub irreligiositate continent̃. Hmõi ãt sunt ea, q̃ ptinent ad contemptum, siue ad irreuerentiã Dei, & rerũ sacrarũ. Primò ergo cõsiderãdum est de vitiis, q̃ ptinẽt directè ad irreuerẽtiã Dei. Secundò, de his q̃ ptinent ad irreuerentia sacrarum rerũ.

¶ Circa primum considerãdum occurrit de tẽtatione, qua De⁹ tentat̃: & de piurio, in quo nomen Dei irreuerenter assumit̃.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, In quo consistit Dei tentatio.

¶ Secũdò, Vtrum sit peccatum.

¶ Tertiò, Cui virtuti opponat̃.

¶ Quartò, De comparatione eius ad alia vitia.

ARTICVLVS I.

Vtrum Dei tentatio consistat in aliquibus factis, in quibus solius diuinæ potestatis expectatur effectus.

AD PRIMVM sic ꝑcedit̃. Vr̃ q tentatio Dei nõ cõsistat in aliq b. factis, i q b. solius diuinę ptãtis expectat̃ effectus. Sicut. n. De⁹ tentat̃ ab hoĩe, ita ẽt hõ tẽtat̃ & a Deo, & ab hoĩe, & à dęmone: sed nõ h qualitercunq; tentat̃ hõ, expectat̃ aliqs effect⁹ ptãtis ipsi⁹. ergo ẽt neq; ꝑ hoc q Deus tentat̃, expectat̃ solus effectus ptãtis ipsius.

¶ SVP. QV. XCVII. ARTIC. I.

IN art. 1. q. 97. aspice in quo cõsistit formale interpretatiuè tentationis Dei: s. in hoc, q absque necessitate, vel vtilitate respuat hõ causas secũdas. Et aduerte in cõfsione ad tertiũ, q respuere corporalẽ medicinã contingit tripliciter. Primo ꝓpe martyrij: & hoc non est tentare Deũ, qm vtilitas maxima est: & necessitas promptitudinis animi ad sustinendũ, & sic promptè testimonium perhibendum fidei christianæ. Nã si medicinã corporalẽ suscipe ret, videretur minus spõte hęc pati, & euitare passionẽ quantũ posset, cuius opp͂ ofsũ sancti martyres facto docuerunt. Secundo, absolute in toto pe vitæ suę: & hoc est de quo Agatha in domino gloriat̃, & in litera excusatur ex diuina experientia. Nam de cõi lege hoc esset tẽtare Deum: scriptũ est. n. Altissim⁹ de terra creauit medicinã, & vir sapiens nõ despiciet illã. Tertio, tñ ne spũalis profectus: & hoc si infra limites rõnabilis obsequij fit non est tentare Deũ, sed semetipsũ offerre hostiam viuẽtẽ Deo. Et hoc modo sancti, qui dati sunt in exẽplum cæteris, & præsentim religiosi i hoc mundo, dolores iliacos, vlcera &c. q̃ patiũtur, suscipiunt libẽter & vtunt̃ eis ve instis diuinis sibi cõcessis ad carnis subiectionẽ & mortificationẽ, & ad Iesu Christi passionis participationẽ: et & iõ respuunt medicinã, & ęgrè ferrent si filialis dilectionis signũ hoc pderent, sanitatem recuperãdo. Sed hi licẽt infirment̃ i carne, fortissimi sũt ad spũalia, ita vt nihil mali videant̃ qñq; habere.

Perfecta p totum. 3. q. 41. ar. 4. ad 1. & 2. cor.

Li. 6. in Luca in cap. Qualiter discipuli a Christo missi, to. 5.

¶ 2 Pręt. Oẽs illi q ꝑ inuocationem diuini nois miracula operant̃, expectãt aliquẽ effectũ solius diuinę ptãtis. Si ergo in factis huiusmodi consisteret diuina tẽtatio, quicumq; h miracula facerent, Deum tentarent.

¶ 3 Pręt. Ad pfectionẽ hois ptinere vr̃, vt ptermissis humanis auxilijs in solo Deo spem ponat. vñ Amb.* sup illud Luc. 9. Nihil tuleritis in via &c. dicit. Qualis dẽat esse, q euangelizat regnũ Dei, pceptis euãgelicis designat̃, hoc est, vt subsidij sæcularis adminicula non requirat, fideiq; totus inhęrens putet, quo minus ista requiret, magis posse suppetere. & B. Agatha dixit: Medicinã corporalẽ corpi meo nũquã h exhibui, sed hẽo Dñm Iesum Chr̃um, qui solo sermone restaurat vniuersa: sed Dei tentatio nõ cõsistit in eo qd̃ ad pfectionẽ ptinet. ergo Dei tentatio non cõsistit in hmõi factis, in quibus expectatur solum Dei auxilium.

SED CÕTRA est, q Aug.* dicit 22. cõtra Faustũ, q Chr̃us q palã docẽdo & arguendo, & tñ inimicorũ rabiẽ valere in se aliqd non sinendo, Dei demonstrabat ptãtem, idem tñ fugiendo & latendo hois instruebat infirmitatẽ, ne Deũ tẽtare audeat, qñ hẽt qd̃ faciat, vel qd̃ cauere oportet, euadat. Ex quo vr̃ in hoc Dei tentationem consistere, qñ ꝑter mittit hõ facere quod potest ad pericula euadenda, respiciens solùm ad auxilium diuinum.

Li. 22. c. 36 à medio tomo 6.

RESP. dicẽdum, q tentare est ꝓpriè experimẽtũ sumere de eo, q tentat̃. Sumim⁹ aũt experimentũ de aliquo & verbis, & factis. Verbis q dẽ, vt experiamur an sciat qd̃ q̃rim⁹, vel possit, aut velit illud implere. Factis aũt cũ ꝑ ea q̃ facimus, exploramus alteri⁹ prudẽtiã, vel voluntatẽ, vel ptãtem, Vtrũq; aũt horũ contingit dupliciter. Vno q dẽ mõ, aptẽ: sicut cũ qs tentatorẽ se ꝓfitetur, sicut Samson Iudi. 14. proposuit Philistęis ꝓblema ad eos tentandũ. Alio verò mõ, insidiosè & occultè: sicut Pharisęi tẽtauerunt Chr̃um, vt legit̃ Matth. 22. Rursus qñq; quidẽ expresse, puta, cũ quis dicto, vel facto intendit experimentum sumerè de aliquo. Qñq; verò interpretatiuè, qñ. s. etsi hoc non intendat vt experimẽtũ sumat, id tñ agit, vel dicit qd̃ ad nihil aliud vr̃ ordinabile, nisi ad experimentũ sumẽdũ. Sic ergo m hõ tẽtat Deũ qñq; verbis, qñq; factis. n Verbis quidẽ Deo colloqmur orãdo. Vñ in sua petitione expresse aliqs Deũ tentat, qñ ea intentione aliquid à Deo postulat, vt exploret Dei sciam, ptãtem, vel volũtatẽ. Factis ãt expresse aliqs Deũ tentat, qñ ꝑ ea q̃ facit, intendit experimentũ sumere diuinę ptãtis, siue pietatis, atq; sciętiæ: sed quasi interpretatiuè Deũ tentat, q etsi non intendit experimẽtũ de Deo sumere, aliqd tñ petit, vel facit qd̃ ad nihil aliud est vtile, nisi ad ꝓbãdã Dei ptãtem, vel bonitatẽ, vel cognitionẽ: sicut cũ qs equũ currere facit vt euadat hostes, hoc non est experimentũ de equo sumere: sed si equũ currere faciat absq; A aliqua vtilitate, hoc nihil aliud esse vr̃, q̃ experimẽtũ sumere de eq velocitate: & idẽ est in oĩb. alijs reb. p Qñ ergo pp aliquã necessitatem, seu vtilitatẽ cõmittit se aliqs diuino auxilio in suis petitionibus, vel factis, hoc non est Deũ tentare. q Dr̃. n. in 2. Paralipomenõ 20. Cũ ignoram⁹ qd agere dẽamus, hoc solũ hẽmus residui, vt oculos nr̃os dirigamus ad te. r Qñ verò hoc agitur absq; vtilitate, & necessitate, hoc est interpretatiuè tentare Deũ. s Vñ sup illud Deut. 6. Nõ tentabis dñm Deum tuũ, dicit gl. Deũ tẽtat, q hñs qd faciat, sine rõe cõmittit se periculo, experiẽs vtrũ possit liberari à Deo.

Concl. p

Concl. r

Concl. m

B AD PRIMVM ergo dicendum, q hõ ẽt quãque factis tentatur, vtrum possit, vel sciat, vel velit hmõi factis auxilium, uel impedimentum præstare.

AD II. dicendum, q sancti suis precibus miracula facientes, ex aliqua necessitate, uel vtilitate mouentur ad petendum diuinæ potestatis effectum.

AD III. dicẽdum, q pdicatores regni Dei ex magna necessitate, & vtilitate subsidia tpalia ptermittunt, vt verbo Dei expeditius vacent. & iõ si soli Deo innitant̃, nõ ex hoc tentant Deum: sed si absque utilitate, vel necessitate humana subsidia desererent, tentarent Deum. Vñ & Aug. dicit 22.* ptra C Faustum, q Paulus nõ fugit quasi nõ credendo in Deum, sed ne Deum tentaret, si fugere noluisset, cum sic fugere potuisset. B. verò Agata experta erat erga se diuinã beneuolẽtiã, vt vel infirmitates nõ pateret̃, ꝓ quib. corporali medicina indigeret, vel statim sentiret diuinæ sanationis effectum.

Li. 22. c. 36 à medio, tom. 6.

ARTICVLVS II.

Vtrum tentare Deum sit peccatum.

Perfecta p totum, 516 4. q. 112. articu. 2. cor.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃ q tentare Deum nõ sit pctm̃. Deus, n. non pcepit aliqd pctm̃: pcepit aũt vt h hoies eũ D ꝓbent, qd̃ est eũ tentare. dr̃. n. Malach. 3. Inferte oẽm decimã in horreũ meũ, vt sit cib. in domo mea, & ꝓbate me sup hoc dicit Dñs, si nõ aperuero vobis cataractas celi. ergo vr̃ q tentare Deum non sit peccatum.

¶ 2 Pręt. Sicut aliquis tentat̃ ad hoc q experientia sumatur de scia, uel potentia eius, ita ẽt & de bonitate, & voluntate ipsi⁹: sed licitum est q aliqs h experi E mentum sumat diuinæ bonitatis, siue etiã voluntatis. dr̃. n. in Psal. 33. Gustate, & videte, qm suauis est dñs. Et ad Roma. 12. Vt probetis, quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & pfecta. ergo tentare Deum nõ est peccatum.

¶ 3 Pręt. Null⁹ vituperat̃ in Scriptura ex eo, q à pctõ cessat, sed magis si pctm̃ cõmittit. Vituperat̃ aũt Achaz, q dño dicente: Pete tibi signum à domino Deo tuo, respõdit. Non petã &

SVP. QV. XCVII. ARTIC. II.

IN art. 2. eiusdẽ 97. q. iunge doctrinam in calce art. traditã cõni positæ in corpore eiusdẽ, & vide, q cũ i Deo sint tria, posse, scire, & velle, & tentare Deum ignorantiã, vel dubitationem malã claudat, pñs est q si qd est, q licet dubitare de Deo, hoc extra tentationẽ Dei sit, si cũ debitis circunstantijs fiat. Et qm de Dei volũtate, qd circa aliqd particulare uelit nescimus, licitũ est, si necessitas, aut vtilitas cũ debitis adsit circũstantijs, per signũ instinctione à Deo petere. De Dei potẽtia autẽ, scia, & veritate dicti diuini, & alijs q ad Dei pfectionẽ, & excellentiã spectant, dubitare non licet. Et ppea velle hæc explorare, pctũ est. Et scdo q ad primũ modũ s. instructionis, spectat, si q dubitat, an reuelas aut

aut promiserat sit De⁹. Vñ Iudicum 6. laudat à glosa Gedeō, qñ primo explorare voluit, an esset angelus lucis, q ei apparuit. Et similiter si dubitet, an sit ꝓmissio absolutè, an sed in merita secunda futurorum, qñ hoc expedit scire. De vtroq; enim horū licitū est dubitare. & humiliter petere signū ꝓ opportuna instructione, nullū peccatum est.

non tentabo Dñm. Et dictū est ei. Nūqd parū est vobis molestos esse hoibus, qa molesti estis & Deo meo? vt dr̄ Isa. 7. De Abrahā aūt legit̄ Gen. 15. q dixit ad Dñm. Vñ scire possum q possessur⁹ sim eā, s. terrā repromissam à Deo? Similiter et Gedeon signū à Deo petijt de victoria repromissa, vt legit̄ Iud. 6. q tñ ex hoc nō rephēdūtur. ergo tētare Deū n̄ e pctm̄.

G SED CŌTRA est, qđ ꝓhibet̄ in lege Dei. Dr̄.n. Deut. 6. Nō tētabis dñm Deū tuū.

Ar. pręced. RESP. Dicendū, q sicut s. dictum* est, tentare est experimentū sumere: null⁹ aūt experimentum sumit de eo, de quo est cert⁹. Et iō ois tentatio ex aliqua ignorātia, vel dubitatione ꝓcedit, vel ei⁹ q tētat, sicut cū qs expimētū de aliqua re sumit, vt ei⁹ qualitatē cognoscat: siue aliorū, sicut cū qs experimētū de aliquo sumit, vt alijs ondat, ꝓ quē modū Deus dr̄ nos tentare. Ignorare aūt, vel dubitare de his q ptinent ad Dei pfectionē, est pctm̄. Vñ manifestū est, q tentare Deū ad hoc, q ipse tentās cognoscat Dei virtutē, est pctm̄. (Concl. m) Si p qs aūt ad hoc experimentū sumat eorū, q ad diuinā pfectionem ptinēt nō vt ipse cognoscat, sed vt alijs demōstret hoc nō est tentare Deum, cum subsit iusta necessitas, seu pia vtilitas, & alia q ad hoc cōcurrere debent. (Concl. p) Sic.n. Apostoli petiuerunt à Dño, vt noie Iesu Christi fierent signa, vt dicit̄ Actu. 4. ad hoc. s. quòd virtus Christi infidelibus manifestaretur. H

Q.87.ar.1 AD PRIMVM ergo dicēdū, q solutio decimarū erat in lege pcepta, vt s. habitum* est. Vñ hēbat necessitatē ex obligatiōe pcepti, & vtilitatē q ibi dr̄, vt sit cib. in domo mea: vñ soluēdo decimas nō tētabant Deū. Qđ aūt ibidē subdit̄: Et ꝓbate me, nō est intelligēdū cāliter, quasi ad hoc soluere dēent decimas, vt ꝓbarēt si De⁹ apiret eis cataractas celi: sed cōsecutiuè, qa. s. si decimas soluerēt, experimēto ꝓbaturi erant beneficia, quæ eis Deus cōferret. I

AD II. dicendum, q duplex est cognitio diuinæ bonitatis, vel voluntatis. Vna qdē speculatiua: & quantū ad hāc nō licet dubitare, nec ꝓbare, vtrum Dei voluntas sit bona, vel vtrū De⁹ sit suauis. Alia aūt est cognitio diuinę volūtatis, siue bonitatis affectiua, siue experimētalis, dum qs experit̄ in seipso gustū diuinæ dulcedinis, & cōplacentiā diuinę voluntatis: sicut de Ierotheo dicit Dioni. 2. c. de Diui. no. q didicit diuina ex compassione ad ipsa. Et hoc modo mouemur vt probemus Dei voluntatem, & gustemus eius suauitatem. (Ca. 2. par. 1 in fine.) K

AD III. dicēdū, q Deus volebat signū dare regi Achaz nō ꝓ ipso solū, sed ꝓ totius populi instructione: & iō rephendit̄ quasi impeditor cōis boni, & salutis, q signū petere nolebat. Nec petendo tētasset Deū, tū qa ex mādato Dei petijsset: tum qa hoc ptinebat ad vtilitatē cōem. Abrahā aūt signū petijt ex instinctu diuino, & iō non peccauit. Gedeon verò ex debilitate fidei signū petijsse vr̄, & iō à pctō nō excusat̄, sicut ibid. glo. dicit. Sicut & Zacharias peccauit, dicens Lucæ 1. ad angelū. Vñ hoc sciam? Vñ & pp hāc incredulitatem punitus fuit. Sciendum tñ q dupliciter aliqs signū petit à Deo. Vno modo, ad explorādam diuinam potestatem, aut veritatē dicti eius: & hoc de se pertinet ad Dei tentationem. Alio modo, ad hoc q instruatur, qd sit circa aliquod factum placitum Deo: & hoc nullo modo pertinet ad Dei tentationem.

ARTICVLVS III.

Vtrum tentatio Dei opponatur virtuti religionis.

SVP. QV. XCVII. ART. III.

IN art. 3. in rñsione ad scdm legito literā prudenter, vt inde solicitior fias, vt ꝓpares aīam tuā ante orōnem, vt qđ in te est faciendo, in irreuerētiā diuinā nō incidas, & scrupulum nō incurras peccati tentationis Dei, si negligens fueris: qm nō nisi extenso vocabulo, irreuerentia hæc, tentatio Dei est. Vndè & dr̄ quasi tentatio Dei. (Porrecta ꝑ totum. 517)

AD TERTIVM sic ꝓcedit̄. Vr̄ q tentatio Dei nō opponat̄ virtuti religionis. Tētatio.n. Dei hēt rōnē peccati ex hoc, q hō de Deo dubitat, vt dictū* est: sed dubitare de Deo ptinet ad pctm̄ ifidelitatis, qđ opponit̄ fidei. ergo tētatio Dei magis opponit̄ fidei q religiōi. (Art. præc.)

¶ 2 Præt. Eccl. 18. dr̄. Ante orōnem ꝑpara aiam tuā, & noli esse quasi hō q tētat Deū. Vbi dicit* gl. interlinearis, q. s. tentās Deū orat quod docuit, sed non facit quod iussit: sed hoc pertinet ad ꝑsumptionem, quę opponitur spei. ergo videtur q tentatio Dei sit peccatum oppositum spei. (Gl. interlinearis ibi.)

¶ 3 Præt. Super illud Ps. 77. Et tentauerunt Deū in cordib. suis, dicit* glo. q tentare Deum est dolosè postulare, vt in verbis sit simplicitas, cum sit in corde malitia: sed dol⁹ opponit̄ virtuti veritatis. ergo tentatio Dei nō opponitur religioni, sed veritati. (Ps. 77. gl. interlinearis ibid.)

SED CŌTRA est, q sicut ex pdicta* gl. hr̄, tentare Deum est inordinatè postulare, sed debito mō postulare est actus religionis, vt s. habitum* est. ergo tentare Deum est peccatum religioni oppositum. (In arg. pręced. Q.83.ar.1)

RESP. Dicendum, q sicut ex s. dictis* patet, finis religionis est Deo reuerentiā exhibere: vnde oia illa quę directè pertinent ad irreuerentiam Dei, religioni opponuntur. Manifestum est autem, q tentare aliquem, ad irreuerentiam eius pertinet. Nullus.n. præsumit tentare eum, de cuius excellentia certus est: vnde manifestum est, q tentare Deum est peccatum religioni oppositum. (Q.81.ar.1. 2. & 4. Concl. m)

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut supra dictū* est, ad religionem pertinet protestari fidem per aliqua signa ad diuinam reuerentiā pertinentia. Et ideò ad irreligiositatem pertinet, q ex incertitudine fidei homo aliqua faciat, quæ ad diuinam irreuerentiam pertinent, cuiusmodi est tentare Deum: & ideò est irreligiositatis species. (Q.81.ar.7)

AD II dicendum, q ille, qui ante orationem aīam suam non præparat, dimittendo siquid aduersum aliquem habet, vel aliàs ad deuotionem se non disponendo, nō facit qđ in se est, vt audiat̄ à Deo: & iō quasi interpretatiuè tentat Deum. Et q̄uis hmōi interpretatiua tentatio videatur ex ꝑsumptione, seu indiscretione prouenire, tñ hoc ipsum ad irreuerentiā Dei ptinet, vt hō ꝑsumptuosè, & sine debita diligentia se habeat in his, q ad Deum

SVP. QV. XCVII. ART. IIII.

IN artic. 4. 3. & 2. simul dubiū occurrit. An tentare Deum sit ꝯ pctm̄ mortale. Et est iō dubiū, qa in ar. 3. ponitur, q tentare Deū est contra diuinam excellentiā. & i ar. 4. cōparat̄ scdm grauitatē idolatriæ. Cōstat autem q hæc non dñt de peccatis venialib⁹. ergo est ꝯ pctm̄ mortale. Ex alia parte obstat, quia Zacharias pr̄ Ioānis Baptistæ peccauit contrà do Deum, & tñ non mortaliter. Et similiter Gedeon, vt in lra dr̄, peccauit petendo signum in vellere, & tñ tūc est exaudit⁹, & in catalogo sanctorū ponitur ad Hebr. 11. (Porrecta ꝑ totum. 518) ¶ Ad hoc dr̄, q tentare Deum ex suo gñe est pctm̄ mortale, qm contrariat̄ diuinæ excellentiæ, & ex illius dubitatione ꝓcedit, vt in lra dr̄. Propter imperfectionē tamē actus plures interuenit aliqualis Dei tentatio absque mortali pctō: sicut et in quolibet gñe pctī inuenit̄ aliqd veniale pp imperfectionē actus. Vñ Zacharias, licet peccauerit petendo signū, non nisi venialiter tñ peccauit, vt et pœna tpalis cum amplitudine Spiritussancti cōpleta pęna testatur: & pctm̄ ei⁹ fuit, quia nō credidit verbis Angeli. Videns quippe angelum, & audiens exauditā orōnem suam pro salute populi, ac ꝓpe esse saluatorem Messiā, ita q ex eo & vxore nasciturus erat pcursor ei⁹, vt Helias cum senex ipse sacerdos ex scriptura ipsi Messiæ adesse. nō plenè credidit se gñaturū pcursorē. Itaq; mo ex causis secūdis. s. ex nāli impossibilitate gñationis ex sene & sterili et in senectute, nō plenè credidit ista annūciari à Deo ꝑ angelum sanctum, quis opinaret̄, q ille esset Angelus sanct⁹. Et pp hāc fidei debilitatē petebat signum vt firmiter adhæreret sine qua firma adhæsione nō credimus, ꝓpriè loquendo. In cuius signū Angel⁹ statī ridit, Ego sū Gabriel & missus sū &c. (Gl. ord. in prin. c. 17.) Hęc aūt īfirmitas fidei nō fuit de potentia, nec de excellētia, nec de ꝓuidentia diuina, neque de veritate diuini dicti. sed de nūtio Dei, superflua est: qa ex circunstantijs, & dictis, & quia nihil eī mādabat̄ agendū cū aliquo periculo, debebat firmare iudicium suū, quo sibi videbat̄ nūti⁹ Dei esse, & pīe credere oīa futura: & ideo fuit venialis. Gedeon verò à qbusdā excusat̄ tanq ex familiaritate diuina petierit illa duo signa i uellere. Et posset fortè excusari, q ꝓ ampliori Dei gloria manifestanda exercitui, cum esset nouus dux, non exploratiuè, sed deprecatiuè cum humilitate pro maiori sua gloria De⁹ hæc signa ꝓpalanda fareret. (Art. 1. & 2. Concl. m) Si tñ verbis solis lrę standum est, vbi non allegat̄ cā vlla, nisi cōdōnalis de victoria, cu⁹ prius certificationē ꝑ Angelum habuerat, cum authore dicēdum vr̄, q non excusatur à pctō: veniale tñ illud puto fuisse, qa ꝑ modum humilis deprecatiōis infirmitatem fidei suę adiuuandā petijt cōsolatione signorum, licet crederet, q prius didicerat ab Angelo. Quasi fuerit tunc Gedeō dispositus eo mō, quo fideles firmiter persistentes in fide, sunt dispositi qn tentant̄ interius de fide. (In cor. ar.) Ita q imperfectio actus, quasi vacillandi, ex quo processit humilis supplicatio, infra venialē latitudinem retinuit actum tentationis. Et per hęc patet responsio ad obiecta.

ptinēt. dr̄.n. 1. Petri 5. Humiliamini sub potēti manu Dei, & 2. ad Tim. 2. Solicite cura teipsum probabilem exhibere Deo. Vnde huiusmodi tentatio, irreligiositatis species est.

AD III dicēdum, q i cōparatione ad Deum, q nouit cordis abscondita, nō dr̄ aliqs dolosè postulare, sed per respectū ad hoies: vñ dolus per accidens se habet ad tentationem Dei, & pp hoc non oportet, q tētatio Dei directè opponat̄ veritati.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum tentatio Dei sit grauius peccatum quàm superstitio.

AD QVARTVM sic ꝓcedit̄. Vr̄ q tentatio Dei sit grauius pctm̄ q superstitio. Maior.n. pęna pro maiori pctō infertur: sed grauī⁹ est punitū in Iudæis pctm̄ tētationis Dei, q pctm̄ idolatriæ, qđ tñ est precipuum inter superstitiones: qa pro pctō idolatriæ interfecti sunt ex eis viginti tria millia hoīum, vt legitur Exod. 32. ꝓ pctō aūt tentationis oēs vniuersaliter in deserto perierūt, terrā promissionis non intrantes, s̄m illud Psal. 94. Tentauerunt me patres vestri, & postea subdit̄, Quib⁹ iuraui i ira mea, si introibunt in requiem meā. ergo tētare Deum est grauius peccatum, quàm superstitio.

D ¶ 2 Præt. Tantò aliqd pctm̄ vr̄ esse grauius, quantò magis virtuti opponitur: sed irreligiositas, cuius species est tentatio Dei, magis opponitur virtuti religionis, quàm superstitio, q habet aliquam similitudinem cum ipsa. ergo tentatio Dei est grauius pctm̄, quàm supstitio.

¶ 3 Præt. Maius peccatum vr̄ esse irreuerenter se hr̄e ad parētes, q reuerentiā parentibus debitā alijs exhibere: sed Deus est honorandus à nobis sicut oīum pr̄, vt dr̄ Malac. 1. ergo maius peccatum esse vr̄ tētatio Dei, per quam irreuerenter nos habem⁹ ad Deū, quàm idolatria, per quam reuerentia Deo debita, exhibet̄ creaturæ. E

SED CONTRA est, qđ super illud Deut. 17. Cū repti fuerint apud te &c. dicit* gl. Lex errorē, & idolatriā maximè detestatur. A Maximū.n. est scelus honorē creatoris īpēdere creaturæ.

RESP. dicendū, q in pctis q religioni aduersant̄, tāto aliqd grauius est, qto magis diuinæ reuerentiæ aduersat̄: cui quidē min⁹ aduersatur, q aliqs de diuina excellentia dubitet, q q ꝯtrium per certitudinē sentiat. Sicut.n. magis est infidelis, qui in errore cōfirmatus est, q qui de veritate fidei dubitat: ita et B magis contra Dei reuerētiam agit, q suo facto ꝓtestatur errorem contra diuinā excellentiā, q q protestatur dubitationē. Superstitiosus aūt ꝓtestat̄ errorē, vt ex dictis patet. Ille aūt q tentat Deū verbis, vel factis, ꝓtestatur dubitationē de diuina excellētia, vt dictū* ē. Et iō grauī⁹ est pctm̄ supstitionis, q peccatum tentationis Dei.

AD PRIMVM ergo dicēdm, q C pctm̄ idolatriæ non fuit punitum illa pœna, quasi sufficienti: sed in posterum pro illo peccato grauior pœna reseruabatur. Dicitur enim Exo. 32. Ego autem in die vltionis visitabo hoc peccatum eorum.

AD II dicendum, q superstitio habet similitudinē cū religione, quātum ad materialem actum, quem exhibet, sicut religio: sed qtum ad finē, plus contrariatur ei, q tentatio Dei, quia plus pertinet ad diuinam irreuerentiam, vt dictum* est.

AD III dicendū, q de rōne diuinæ excellentię est, quòd sit singularis, & incōicabilis: & ideo idem est contra diuinam reuerentiam agere aliquid, & diuinam reuerentiā alteri cōicare. Non est autem similis rō de honore parentum, qui pōt sine culpa, alijs communicari.

QVÆSTIO XCVIII.

De Periurio in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de periurio.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum falsitas requiratur ad periurium.

¶ Secūdò, Vtrum periurium sit semper peccatum.

¶ Tertiò, Vtrū sit pctm̄ mort.

SVP. QV. XCVIII. ARTIC. I.

S. Bon. 3. s. d. 39. q. 1. a. 1. Scot. 3. s. d. 39. q. 1. Ricar. 3. s. d. 39. q. 1. Duran. 3. s. d. 39. q. 5. Bacco. 3. s. d. 39. q. 1. Palud. 3. d. 39. q. 3.

IN ar. 1. q. 98. dubiū occurrit, de eo q dr̄ in corpore. Finis iuri est confirmatio dicti humani. Vł cōtra hoc aduersat̄ primò veritati: quia actus latriæ, vt est iurm, non ordinatur ad confirmationem humani dicti vt ad finē: quia nobis non habet ꝑ fine id qđ est minus nobi-

¶Quartò, Vtrū peccet ille, q in iungit iuramentū periurio.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrū falsitas eius, quod in iuramēto cōfirmatur, requiratur ad periuriū.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr q falsitas ei*, qd i iuro confirmat, non requirat ad periurium. Vt.n. supra dictū * est, sicut veritas debet concomitari iurm, ita et iudiciū, & iustitia. Sicut h ergo incurrit periurium per defectū veritatis, ita ēt per defectū iudicij, puta, cū aliqs indiscretè iurat: & per defectum iustitiæ, puta, cum aliqs iurat aliquid illicitum.

¶2 Præt. Illud p h qd aliqd confirmat, poti* eē vr eo, qd cōfirmat p illud, sicut in syllogismo principia sunt potiora conclusione: sed in iuro confirmat dictum hois per assumptioné diuini nois. ergo magis vr eē periurium, cum aliqs iurat per falsos deos, q si veritas desit dicto hois, quod iuro confirmat.

¶3 Pret. Aug. dicit* in sermone de verbis Apostoli Iacobi. Homines falsū iurant, vel cum fallunt, vel cum falluntur. & ponit tria exempla, quorum primum est. Fac illum iurare, q verū putat esse, pro quo iurat. Secdm e, Da alium q scit falsum eē, & iurat. Tertium est, Da aliū, q putat esse falsum, & iurat, tanq sit uerum, qd forte verum est: de quo postea subdit, q periurus est. ergo aliqs h veritaté iurās, pōt esse periurus. Non ergo falsitas requiritur ad periurium.

SED CONTRA est, q periurium diffinitur esse mēdacium iuramento firmatum.

RESP. Dicēdū, q sicut supra dictū * est, morales act* ex fine spēm sortiunt. Finis āt iuri est confirmatio dicti humani, cui qdē cōfirmationi falsitas opponit. Per hoc.n. confirmat aliqd dictum, qd ostendit firmiter eē verum, quod qdem non pt cōtingere de eo, quod falsum est: vnde falsitas directè euacuat finem iuramenti. Et pp hoc à falsitate præcipue specificat peruersitas iuramenti, que periurium dicitur: & m ideo falsitas est de ratione periurij n.

AD PRIMVM ergo dcdm, q (F) sicut Hier.* dicit Hier. 4. Qdcū q; illorū triū defuerit, periuriū est, nō tñ eodē ordine. Sed primo qdē, & principaliter, periuriū est, qn deest veritas, rone iā † dicta. Scdariò āt, qn deest iustitia. Quocūq;.n. mō qs iurat illicitū, ex hoc ipso falsitatē incurrit, qa obligat* est ad hoc q ꝑrium faciat. Tertio uero, qn deest iudicium, qa cū indiscretè iurat, ex hoc ipso periculo se (G) cōmittit falsitatem incurrēdi.

AD II dcdm, q principia in syllogismis sunt potiora, tanq hntia rōem actiui principij, vt dr in * 2. Phys. sed in moralib* actib* pricipalior est finis, q principiū actiuū: & iō licet sit peruersum iurm qn aliquis uerum iurat per falsos Deos, tñ ab illa peruersitate iuri periurium non noiatur, quod tollit iuramenti finem, falsum iurando.

(H) AD III dcdm, q actus morales pcedūt à volūtate, cui* obiectū est bonū apphensū: & iō si falsū apphendat, vt verū, erit qdem relatū ad uoluntaté māliter falsū, formaliter āt verū. Si āt id qd est falsū, accipiat vt falsū, erit falsū & māliter, & formaliter. Si āt id qd est verū, apphēdat vt falsū, erit verū māliter, & falsum formaliter, & iō (I) in quolibet istorū casuū saluat aliquo mō rō periurij propter aliquem falsitatis modum. Sed quia in vnoquoque poti* est id quod est formale, q id quod est mâle, non ita est periurus ille q falsum iurat, quod putat esse verū, sicut ille q uerum iurat, qd putat esse falsū. Dicit.n. ibi * Aug. Interest quemadmodū verbū pcedat ex aio, quia reā linguā non facit nisi rea mens.

(K) ARTICVLVS II.

Vtrum omne periurium sit peccatum.

AD SECVNDVM sic pceditur. Vr q nō oē piuriū sit pctm. Quicunq;.n. non implet qd h iuro confirmauit, periur* esse vr: sed qūq; aliqs iurat se facturū aliqd illicitū, puta, adulteriū, vel homicidiū, quod si faciat, peccat. Si ergo ēt nō faciendo peccaret pctō periurij, sequeretur q esset perplexus.

¶2 Præt. Null* peccat faciendo quod melius est: sed qnq; aliqs

nobile. Diuina āt sūt nobiliora humanis. Deinde supradictis i q. 89. ar. 4. ad 3. vbi author tradens, q confirmatio dicti humani sit finis iuri, opposi rū accit ei*, qd hic dr. ¶Ad hoc dr ex authoris supra i rñsione ad 1. ar. 4. q. 98. q i iuro duo considerant. Primo testimonium qd inducit, & hoc est diuinum: & ex hac parte iurm est act* latrię, & finis eius est diuina reuerētia. Et hoc ordinat ad cōfirmationē humani dicti, nō vt ad finem, sed ut honestū ad utile. Scdo, id qd facit necessitatem inducendi testimonium: & hoc est humanum. Et ex hac parte iurm ordinatur ad confirmationé humani dicti ut ad finē. Quia igit cōfirmatio dicti est & rō utilitatis, & finis necessitatis iuri, ac p hoc est tota rō, quare sit licitum iurm: iō in lfa hac author ex hoc fine deduxit periurium consistere primò in falsitate. Actus siquidem humani ex fine suæ necessitatis, & rōne suæ vtilitatis ad conuiuendum inter homines iudicantur.

¶In rñsiōe ad primū eiusdē ar. aduerte, q author oē illicitum iurm, qa vocat periuriū à Hieronymo, reducit ad falsum aliquo mō, vt sic falsitas sit non solum principalis rō periurij, sed cōis lucē oium periuriorū. Et licet ita sit, q i oī illicito iuro desit aliquo mō veritas, vel qa deest in potentia piculosā, vt i iuro īdiscreto, vel qa deest in obligatione, quia s. obligat ad ꝑriū dictū suū, ut cum quis iurat illicitū: aut non obligat ad illū verificādū, quis iuret, vt cū iurat nō facere bonū supererogationis: vel deest veritas in intentione, vt cū quis mendaciter iurat, aut si veraciter iurat, mentit i executione, ꝑpriè tñ & formaliter loquendo de piurio, sola falsitas orōnis cognita, vel neglecta cōstituit piurium: nā iurās directè Deū in testimonium orōnis, q iurās dicit, inducit: & ppea oportet orōnē & esse,

& cognosci verā. & si est promissoria, vltra hoc oportet dare opera ad illā verificādā. Ex trib* ergo comitibus iuri, sol* veritatis defect* culpabilis constituit periurium simpliciter: iudicij āt, & iustitiæ defectus constituit piurium scdm quid pp dictam rōnem, vt amplius manifestabitur.

¶In rñsione ad tertiū eiusdem ar. aduerte, q cum quis iurat id qd in re est falsū, putans esse verum, si adhibuit debitam diligentiam, excusatur à peccato periurij.

SVP. QV. XCVIII. ART. II. & III.

D. Bona. 3. f. d. 39. q. 2. a. 1.
Dur. d. 39. q. 5.
Scot. d. 39. q. 1.
Ric. d. 39. q. 1.
Bacc. d. 39. q. 1.
Tho. ab arg. d. 39. q. 1. a. 3.
Nic. de Nissē tr. 3. p. 3. p. 3. q. 6.
Ant. And. d. 39. q. 1.
Scotell. d. 36. q. 1.

IN art. 2. & 3. simul eiusdem q. 98. dubiū occurrit non dissimulandū de doctrina authoris. Nā si iungitur articulus articulo, apparet authorē docere, q oē illicitū iurm est piurium, in 1. art. Et oē piuriū est pctm in 2. ar. & q oē periurium est pctm mortale, in 3. art. Si hæc doctrina suscipit, sequit* qd quicunq; indiscretè iurat quid uerissimum, peccat mortaliter: qd a nemine acceptari vr, & q qui iurat de aliquo faciēdo qd est ueniale, puta, de dicendo mēdacio iocoso, q peccat mortaliter, qd ualde durum videtur.

¶Ad hoc dr, q periurium dr dupliciter. s. simpliciter, uel scdm quid: & uocat piuriū simpliciter & absolutè id qd directè ꝑriat fini iuri: ita q licet iuro multæ possint inueniri deformitates, sola illa deformitas q ꝑriat primo fini iuri, constituit specié pctī periurij. Iā.n. diximus, q ex fine ꝑprio specificant act* humani tam boni, q mali. Propter āt finis iuri est cōfirmatio humani dicti ita q ad hoc directè De* inducitur testis, vt qd dr, firmū sit

Portella ꝑ rectum.
519
Inf. q. 123. art. 5. ad 3. Et 5. d. 39. ar. 4.
* Q. 89. ar. 3.
In Ser. 28. & 30. nō remote a pricipio, t. 10.
Q. 92. ar. 2. & 1. 2. q. 1. art. 3. Et q. 18. ar. 6.
Cauel. m
* Sup. illud Hierem. 4. Et iurabis. dicit Dñs tom. 5.
† In corp. ar.
Lib. 2. tex. 89. tom. 2.
In Sermo. 28. de verb. Apost. aliquantulū a princ. to. 10.
Portella ꝑ rectum.
520

periurādo facit qd melius est, sicut cum qs iurauit se non intraturum religioné, vel qcūq; opa virtuose non facturū. ergo non oē periurium est peccatū.

¶3 Pręt. Ille q iurat facere alterius volūtaté, nisi h eā faciat, vr incurrere piuriū: sed qnq; pōt contingere q nō peccat, si eius nō impleat voluntaté, puta, cū pcipit ei aliqd nimis durū, & importabile. ergo vr q nō omne periurium sit peccatum.

¶4 Pręt. Iurm pmissorium se h extēdit ad futura, sicut assertoriū ad pterita, & pñtia: sed pōt cōtingere q tollat obligatio iuramēti p aliqd, qd in futurum emergat, sicut cū aliqua ciuitas iurat se aliqd seruaturā, & postea supueniūt noui ciues, q illud non iurauerunt: vel cū canonicus aliqs iurat statuta Ecclesiæ alicuius se seruaturum, postmodū aliqua fiūt de nouo. ergo vr q iste qui transgredit iuramentum, non peccet.

SED CŌTRA est, qd Aug.* dicit i sermone de verbis Apost. Iacobi de piurio loqués. Videtis, q ista detestāda sit belua, & de reb. humanis exterminàda.

RESP. Dicēdū, q sicut s. dcm* est, iurare est Deū testé inuocare. Pertinet aūt ad Dei irreuerētiā, q aliqs eū testé inuocet falsitatis: quia p hoc dat intelligere vel q De* veritaté nō cognoscat, vel q falsitaté testificari velit. Et iō m piuriū manifestè est pctm religioni cōtrariū, cuius est Deo reuerentiā exhibere. n

AD PRIMVM ergo dicendū, q ille qui iurat se facturū aliqd illicitum, iurando incurrit piurium pp defectum iustitiæ: sed si non impleat quod iurauit, in hoc periurium non incurrit, quia hoc non erat tale quid, quod sub iuro cadere posset.

AD II dicendum, q ille q iurat se non intraturum religioné, vel non daturum eleemosynam, vel aliquid hmôi, iurādo periurium incurrit pp defectū iudicij. Et iō qn facit id qd melius est, non est periurium, sed (B) periurio contrarium. Cōtrariū enim eius quod facit, sub iuramento cadere non poterat.

AD III dicēdum, q cū aliqs iurat, vel pmittit se facturū volūtaté alterius, intelligēda est debita cōditio, s. s. id, qd ei mādatur, licitū sit & honestum, & portabile, siuè moderatum.

AD IIII dicendū, q qa iurm est actio psonalis, ille q de nouo fit ciuis alicui* ciuitatis, nō (C) obligat quasi iuro ad obseruanda illa, q ciuitas seruaturam iurauit: tñ tenetur ex quadā fidelitate, ex qua obligat, vt sicut fit socius bonorū ciuitatis, ita ēt fiat particeps onerum. Canonicus verò qui iurat se seruaturum statuta edita in aliquo collegio, non tenetur ex iuro ad seruādum futura, nisi intenderit se obligare ad oia statuta pterita, & futura: tenetur tñ ea (D) seruare ex ipsa vi statutorum, quæ habent coactiuam virtutem, vt ex supradictis habetur.

ARTICVLVS III.

Vtrum omne periurium sit peccatum mortale.

AD TERTIVM sic pceditur. Vr q nō oē piuriū sit peccatum mortale. Dr.n.* extra, de (E) iureiur. in ea quæstio, quæ ponitur, An à sacramenti vinculo absoluantur, qui illud inuiti pro vita, & rebus seruandis fecerunt. Nihil aliud arbitramur, q q antecessores nři Ro-

fultum diuino testimonio multo plus, q si esset fultum testimonio mille holum, qmmcunq; grauium. Et qm firmitas ex teste quo ad assertorias orones, non facit aliud, q firmare sic esse vt dr: & qtum ad pmissorias sic futurum esse vt dr, & in hoc consistit rō veri. s. sic esse, uel non esse, fore, uel non fore, ut patet 4. metaph. iō finis iuri sola falsitas illa, qua aut falsum dicit, aut falsificatur quod uerè promissum fuit, ꝑriat. Vtraq; namq; falsitas, & solę hę duæ tollūt finem iuri. Prima nāq; falsitas, ꝑriatur firmitati assertoriæ orōnis. Scda autē firmitati orōnis promissoriæ: qm ad hoc directè firmatur promissoria orō, ut uerificetur in executione. Reliquas uerò deformitates iuri, finē iuri non tollere manifestū. Nā & iurare per falsos deos, finē iuri non tollit: qm saluat ibi bonum fidelitatis, qua uerum dr. Et iurare indiscretè, siue uerum dr, finē iuri non tollit: quia saluat ibi confirmatio dicti humani. Et iurare super re iniqua, finem iuri non tollit: quia saluat ibi confirmatio dicti humani qtum ad ueritatem, quis non saluet ibi cōfirmatio dicti humani qtum ad obligationē ad mām veritatis. Qn nāq; e quis iurat committere homicidiū cū aīo occidendi, inuocatur tunc Deus in testē ueritatis piuris in intentione, & uerificationis, ac ueritatis futuræ in executione, & non inuocat i testem confirmatiuum obligationis ad occidendum, tum quia obligatio ibi nulla est: tū quia testis non inducit ad firmandam obligationem, sed ad infirmādam veritatem locutionis in quacunque materia sit siue sit obligatiua, siue non. Constat āt q & veritas pntis, & futurę iniquitatis, & ueritas ad impletionis iniquitatis, bonum quoddam est testificabile à Deo, ac per hoc locutio humana hæc dicens, est confirmabilis diuino testimonio. Sicut ēnī cū assertoriè iurat quis, Testis est mihi Deus, q odio habeo ꝓximum, sup veritate actus iniqui, quo actualiter peccat mortaliter, & quem tenet de necessitate salutis euitare, Deum testē inuocat absque periurio, ita cū iurat pmissoriè, Testis est mihi Deus, q occidam, sup ueritate futuri actus iniqui, quem tenet de necessitate salutis euitare, iurat absq; periurio. Nullum est .n. hic mendacium, q'uis sit iniquitas: & ppea iurm tale di malum non defectu ueritatis, sed defectu iustitiæ. Propter qd iurans facere rem iniquā, sine aīo faciendi illā, est periurus, quia (A) est ibi rō periurij. s. mendacium iuro firmatum. Iurās āt idem cum aīo faciendi, n est periurus absolutè: quia non est ibi mēdacium iuro firmatum, sed ueritas iniquitatis iuro firmata. Peccat tñ mortaliter, si iurat committere mortale, non peccato periurij simpliciter, sed scdm quid. Et magis propriè diceretur, quòd iuramenti additio grauat peccatum illud, q constituat nouam peccati speciem, quia non apparet ibi species periurij, sed quædam irreuerentia iuramenti, p quanto applicat ad mām, quæ non est confirmabilis quo ad obligationem. Venialiter autem peccat, si iurat se commissurū ueniale, aut non facturum op* supererogationis extra casum necessitatis, propter eandem rationem, quia s. ibi non est species periurij, sed irreuerentia, minor tñ. Est.n. etiam materia ista non confirmabilis quo ad operationem exequendam.

¶Et ut melius hæc intelligantur, aduertendum est, quòd iuramentum habet duplicem uim. s. testificatiuam, & obligatiuam. Inter quas est hęc differentia, quod uis testificatiua est iuramento essentialis. Nā iurare est Deum in testem inuocare. Et hęc uis testificatiua indifferenter se habet ad quamcunque māmq; respicit directè id, quod est testificabile, qd est quodcunque uerum, i qua cunque materia sit. Vis u testificatiua ꝑtinet ad intellect* & cognitionem testis cuius est cōceptum uerum: & propterea fit iniuria directè Deo si inuocatur testis mendacij: quoniam aut attribuitur Deo quòd ignoret ueritatem, aut quòd sciendo uerum, alium uelit scientia sua mentiendo, p hoc, quòd attestaretur pro mendacio tāquàm uero. Et ex hoc patet, quòd uis testificatiua in iuramento necessario fere secum uim obligatiuā iuratis ad ueritatem dicti, ad quod Deum testem inducit siue locutio sit de præterito, siue de pñti, siue de futuro: siue de bono, siue de malo. Manifestè siquidem mira facere mentem testimonio diuino, ut deductum est. Et si ... hac ... ptinet ... qui est confirmatio dicti humani, quo ad ueritatem tolleratur, & ppea esset peccatum mortale: sed præter hanc obligationem ad ueritatem locutionis, quæ est proxima, materia iuramenti consurgit, sed non semper, & necessario, sed quando iuxta materiam locutionis una alia obligatio in iustitiæ. s. obligatio ad uerificādum qd dicitur. Ad hoc non habet locum

Portella ꝑ rectum.
521
1. 2. q. 99. ar. 4. pręci pue.
Sup. q. 70. art. 4. cor. Et 3. d. 19. ar. 5. q. 1.
* In Decr. l. 2. tit. 24. c. 15.
Sermo. 28. & 30. non remote à prin. to. 10
Q. 89. ar. 1.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

mani Pontifices arbitrati fuisse noscunt, qui tales à iuri nexibus h absoluerunt. Cęterum ut agatur consultius, & auferatur materia deierādi, nō eis ita expressè dicat, ut iura non seruēt, sed si ea nō attēderint, nō ob hoc sunt tāq̄ p h mortali crimine puniēdi. non ergo omne periurium est pctm̄ mortale.

G

¶ 2 Præt. Sicut Chryso.* dicit. h Maius est iurare per Deum, q̄ per Euangelium: sed non h sp peccat mortaliter, qui per Dūe iurat aliquod falsum, puta si ex ioco, uel lapsu linguæ aliquis tali iuro in cōi sermone utat. ergo nec etiam si aliquis frangat iuramentum, quod solemniter per Euangelium iurat, semper erit peccatū mortale.

H

¶ 3 Pręt. Scdm iura, ppter h periurium aliqs incurrit infamiā, ut hr * 6.q.c. Infames. non aūt ur q propter quodlibet periurium aliquis infamia incurrat, sicut dicitur de assertorio iuro uiolato per periurium. ergo uidetur quòd non omne periurium sit peccatum mortale.

Sed contra. Oē d peccatum, quod contrariat præcepto diuino, est pctm̄ mortale: sed periurium contrariat pcepto diuino. dr enim Leuit. 19. Non periurabis in noīe meo. ergo est peccatum mortale.

I

Respon. Dicendum, q fm doctrinam * Philosophi, Propter qd unūquodq; tale, illud magis. Videmus autē quòd ea q̄ ex se sunt pctā uenialia, uel ēt bona ex gñe, si in cōtēptum Dei fiāt, sunt pctā mortalia. Vñ multò magis quicqd est, qd de sui rōne ptinet ad ɔtēptū Dei, est pctm̄ mortale: piuriū aūt de sui rōne importat contemptū Dei. ex hoc.n. hēt rōnem culpę vt dcm̄ * est, qa ad irreuerētiam Dei ptinet. Vnde manifestum est, quòd periurium, ex sui ratione, est peccatum mortale.

Ad primvm ergo dicēdū, q sicut s. dictū * est, coactio nō aufert iuro pmissorio vim obligandi, respectu eius, qd licitè fieri pōt: & iō si aliqs non impleat qd coactus iurauit, nihilominus periurium incurrit, & mortaliter peccat. Pōt tñ p authoritatē sūmi Pōtificis ab obligatiōe iuri absolui, psertim si coactus fuerit tali metu, qui cadere posset i cōstātē virū. Qd aūt dr, q tales nō sunt puniendi tamq̄ p mortali crimine, nō hoc iō dr, quia nō peccēt mortaliter: sed quia pena eis minor infligitur.

Ad ii. dicendū, q ille qui iocosè periurat, nō euitat diuinā irreuerentiā, sed quantū ad aliqd magis auget: & iō nō excusat à peccato mortali. Ille aūt qui ex lapsu linguæ falsum iurat, si quidem aduertat se iurare, & falsum esse qd iurat, non excusatur à pctō mortali, sicut nec à Dei ɔtēptu. Si aūt hoc nō aduertat, nō vr hre intentionē iurandi: & iō à crimine piurij excusatur. Est ergo grauius peccatum, si quis solemniter iuret per Euāgelium, q̄ si per Deum

K

Referf 22. q.1.c. Si aliqua causa.

6.q.1.cap. Infames.

D.1012.

Li.1. Poste. tex.5. non multum, à fine. to.1.

Art. præc.

Q.89. art. 7. ad 3.

locū nisi in obligationibus promissoria materiæ licitæ. Nec uis ista est alia à vi testificatiua scdm essentiā, sed scdm effectum: qm vis obligatoria ad veritatē futuræ executionis consistit in hoc, q Deus inuocat testis futuræ veritatis. Sed quia materia futuræ veritatis qñq; iniqua est, & diuinum testimonium non debet esse vinculū iniquitatis: iō vis hæc obligatoria ad verificandum futurum, nullū habet effectum, qñ non habet materiam capacē. Prima aūt vis sp hēt suū effectum in quacunque materia fiat. Ex his ēt patet, q iurm duplicem firmitatem dicto humano pstat. s. firmitatem veritatis nunc, & firmitatē obligationis ad verificandū futurum. Primā dat ex vi testificatiua simpliciter, & absolutè: scdam dat in tali materia. s. pmissoria. Et siquidē iurm induceretur simpliciter, & absolutè ad cōstituendā utranq; firmitatē, sicut est mortale apponere iurm materiæ non confirmabili, quo ad veritatem. s. mendacio, vt cū mendaciū iuro firmat: ita esset mortale apponere iurm pmissioni iuro non cōfirmabili quo ad obligationem, vt cum qs iurat facere illicitū, aut non facere bonū supererogationis, qm vtrobiq; tolleretur finis iuri, ibi firmitas veritatis, hic firmitas obligationis. Et pp hanc rōnem indicari vr periuriū, qñ quis iurat facere malum, aut omittere bonum supererogationis. Sed iurm cum nihil aliud sit q̄ Deum in testem inducere, & constet q testes non inducunt ad uinculum obligationis inducendum, sed ad testimonium perhibendum veritati, & non ad aliud in quacunque materia sit, & respectu cuiuscunq; dñæ tpis, pñs est, q sola confirmatio dicti humani quo ad ueritatē, sit finis inductionis Dei in testē: ac p hoc falsitas dicti humani sola ɔriet veritati, & eius firmitati, tollatq; finē iuri. Confirmatio āt obligationis pmissoriæ in iurante, non est finis ppri* iuri, sed pñs ad ipsum iurm in materia disposita. Et ppea licēt nonnulla irreuerentia sit apponere iurm materiæ eius remota habēti repugnantiā respectu firmitatis obligationis, ac p hoc impedienti eā, q sequeret ex iuro firmitatem obligationis: quia tñ materia pxima iuri, q est oro vera, est materia non repugnans, non tollit finis ppeius iuri: quia uerè confirmatur humanum dictum, quo ad ueritatem pñtem & futurum, q̄tum est ex intentione inuocātis Deum in testem vtriusq; ueritatis, & De* verè pñ utriusq; testis est, q̄uis non inferat inuocatio ista uinculum in iurante ad uerificandum futurum. Et ideo non est periurij species, nisi sit mendacium iuro firmatum. Attestat autē huic doctrinę, qñ pro diffinitione periurij ... acceptat, quòd est mendacium iuro firmatum, & ex 3. sent. distin. 39. Nec author docet hic oppositum: qm author expressè in art. 1. peri. ... fal

sitatē constituit. Et in scdo pctm̄ piurij cōtra reuerentiā diuinā decernit pp falsitatem orōnis, vt patet ex rōne, quā affert. s. q vel De* veritatem non cognoscat, uel falsitatem testificari velit. Et ppea in 3. ar. dicit, q omne piuriū est mortale. Intendit siqdem author de periurio simpliciter, & absolutè, qd est mendacium iuro firmatū cui deest veritas: & nō de periurio scdm qd, qd est piurium ex defectu iudicij, aut iustitiæ. In cuius signū author in artic. 2. in rnsione ad primū dicit, Qui iurat se facturū aliqd illicitū, incurrit piuriū pp defectū iustitiæ. Et nō dicit absolutè, icurrit piuriū, sed cū illa additione, pp defectū iustitię. Et similiter dicit in rnsione ad scdm de iurāte sup pmissione indiscreta, q icurrit piuriū pp defectum iudicij. Et nō dixit absolutè, incurrit piuriū.

In ar. 2. not. diligēter rnsionē ad tertiū, Quo interpretanda sunt iura, & obligationes ad mādatū alteri* subeundū. Et diligentissimè in rnsione ad quartū illam regulā, iurm ē actio psonalis: q tñ ex hoc seqt q nō transit in secundam psonā. Et ppea licet hæres teneat soluere debitū, qd pr iurauit soluere, nō tñ tenet ex iuro, sed qa hæres. Et similiter si pcurator iurauit in cā aliqua, licet principalis teneat qa pricipalis, nō tñ tenet ex vi iuri facti à suo pcuratore. Et similiter si epatus, aut qdcunq; aliud officium, aut quęuis dignitas hēt iura annexa, videlicet, q accepta hoc, ē obligat* ad hoc & illud, & cōsueuit firmari obligatio iuro, si aliqs absq; iuro acceptet, nō tenet ad illa ex iuro prædecessorum. Et si non esset aliud vinculum obligās ad illa nisi iurm, esset oīno liber ab illis obligationibus talis persona: sed si est aliud vinculum obligans officium, seu dignitatem, puta, vinculum statuti, aut contractus, rōne hmōi vinculi teneret seruare ille, q nō iurauit. Et hæc dicta sunt, vt facilius similia decernant. Non sis tñ ita rudis, vt sic accipias iurm esse actionē psonalē, q nullo pacto possit exhiberi per alium: qm constat, q contrahere matrimoniū est non minus actio personalis, & tamen potest per alium contrahi per verba de præsenti: sed intellige, q sicut in coniugio contrahendo facit quis actionem personalem alterius, dicendo, Ego nomine Martini accipio te in coniugem: ita in iuramēto pōt dicere, Ego nomine Martini iuro sic fuisse, vel esse, vel fore: & tunc ille solus, cuius nomine iuratur, tenetur ex vi iuramenti. Qui autem est minister, seu procurator ad sic iurādum, in nullo tenetur, si bona fide iurauit, vt sibi commissum est siue assertoriè, siue promissoriè: sicut de procuratore ad contrahendum matrimonium patet.

In art. 3. in rñsione ad primum, esset tractanda quęstio, de iuramento coacto, nisi tractata fuisset superius in q. 89. art. 7.

¶In

in cōi sermone iuret tum pp scandalum, tum pp maiorē deliberationē: quibus æqualiter hinc inde pensatis, grauius est si qs per Deum iurās periuret, q̄ si periuret iurās p Euāgeliū.

Ad iii dicēdū, q nō pp qdlibet pctm̄ mortale aliquis infamis efficit ipso iure. Vñ nō seqtur, si ille, q iurat falsum iuro assertorio nō est ifamis ipso iure, sed solum per sniam diffinitiuā latā cōtra eum i accusatione, q pp hoc nō peccet mortaliter. Ideo autē magis reputat infamis ipso iure, q frangit iurm pmissorium solēniter factum: qa in eius ptāte remanet, postquàm iurauit, vt det suo iuramento veritatem, quod non cōtingit in iuramento assertorio.

Articvlvs IIII.
Vtrum peccet ille, qui iniungit iuramentum ei, qui periurat.

Ad qvartvm sic proceditur. Vr q ille peccet, q iniungit iurm ei qui periurat. h Aut.n. scit eum verum iurare, aut falsum. Si scit eum verum iurare, p nihilo ei iurm iniungit: si autem credit eum falsum iurare, quantum est de se inducit eum ad peccandum. ergo vr q nullo modo debeat quis alicui iuramentum iniungere.

¶ 2 Prę. Minus est accipere iurm ab aliquo, q̄ iurm iniungere alicui: sed recipere iurm ab aliquo non h ur esse licitum, & pcipuè si piuret, qa in hoc ur cōsentire peccato. ergo ur q multò minus liceat exigere iurm ab aliquo, q piurat.

¶ 3 Præt. Dr Leu. 5. Si peccauerit aīa, & audierit uocem iurātis falsum, testisq; fuerit, q ipse uidit, aut cōscius est, nisi h indicauerit, portabit iniquitatē suā: ex quo ur q aliqs sciēs aliquē iurare falsū, teneat eū accusare. nō igit licet ab eo exigere iurm.

Sed contra. Sicut peccat ille q falsum iurat, ita ille q p falsos deos iurat, vt Aug.* dicit ad Public. ergo licet iurm exigere ab eo q falsum iurat.

Resp. dicēdum, q circa eum qui exigit ab alio iurm, distinguendum vr. Aut.n. exigit iurm p seipso ppria sponte, aut exigit iurm p alio ex necessitate officij sibi commissi. Et si quidem aliquis p seipso exigit iurm tanq̄ persona priuata, distinguendum vr, vt Aug.* dicit in serm. de periuriis. m Si.n. nescit eum iuraturum falsum, & ideo dicit: Iura mihi, vt fides ei sit, non est peccatum, tñ est humana tentatio n, quia. s. pcedit ex quadā infirmitate, qua hō dubitat alium esse verum dicturum. Et hoc

A est illud iurm, de quo Dñs dicit Matt. 5. Quod amplius est, a malo est. p Si autem scit d eum fecisse. s. ɔrium eius qd iurat, & cogit eum iurare, homicida est. q Ille.n. de suo periurio se interimit: sed iste manum interficientis impressit. r Si autem aliqs exigat iurm tanq̄ persona publica, fm q exigit ordo iuris ad petitionem alterius, non vr esse in culpa, si ipse iuramētum exigat siue sciat eum falsum iurare, siue uerum: t quia non videtur ille exigere, sed ille, ad cuius instantiam exigit.

Ad primvm ergo dicendum, q obiectio illa pcedit, qñ p se aliqs exigit iurm, & tñ non semper

B scit eum iurare verum, vel falsum: sed qñq; dubitat de facto, & credit eum verum iuraturū, & tunc ad maiorem certitudinem exigit iuramentum.

Ad ii dicendum, q sicut* Aug. dicit ad Public. q̄uis dictum sit, ne iuremus, nunq̄ tñ me in scripturis sanctis legisse memini, ne ab aliquo iurationē accipiamus. Vnde ille qui iurationem recipit, non peccat: nisi fortè quando propria sponte ad iurandum cogit eum, quem scit falsum iuraturum.

Ad iii. dicendum, q sicut* Aug. dicit, Moyses non expressit in prædicta authoritate, cui sit indicādum periurium alterius: & ideo intelligitur q

C debeat indicari talibus, qui magis pñt prodesse, q̄ obesse periuro. Similiter ēt non expressit, quo ordine dēat manifestari: & iō vr seruādus ordo euāgelicus, si sit peccatū periurij occultum, & pcipuè qñ non vergit in detrimentum alterius: qa in tali casu nō hret locū ordo euangelicus vt s. * dcm̄ est.

Ad iiii dicendum, q licet malo vti pp bonū, sicut & Deus vtitur, non tñ licet aliquem ad malū inducere. Vñ licet eius, qui per falsos deos iurare paratus est, iurm recipere, non tñ licet eum inducere ad hoc, q per falsos deos iuret. Alia tñ ratio vr esse in eo, qui per verum Deum falsum iurat: qa

D in tali iuro deest bonum fidei, qua vtitur aliquis in iuramento illius, qui verum per falsos deos iurat. Vnde* Aug. dicit ad Publicolam. Vnde in iuro eius, qui falsum per verum Deum iurat, non videtur esse aliquod bonum, quod uti liceat.

Qvæstio XCIX.
De sacrilegio, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de uitiis ad religiositatem pertinentibus, quibus reb. sacris irreuerentia exhibetur. Et primò, de sacrilegio. Secundò, de symonia.

E

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, quid sit sacrilegium.
¶ Secundò, Vtrum sit speciale peccatum.
¶ Tertiò, De speciebus sacrilegij.
¶ Quartò, De pœna sacrilegij.

Articvlvs I.
Vtrum sacrilegium sit sacræ rei violatio.

Ad primvm sic procedit. Vr q sacrilegium nō sit sacræ rei uiolatio. Dr.n.* 17.q.4. Committunt h sacrilegium, q

Concl. p D. 802.

Concl. s

Epist. 154. ante med. to. 2

In lib. q. super Leuit. q. 1. to. 4

Q. 33. ar. 7 & 8. & q. 68. art. 1.

Epist. 154 non longe a princip. to. 2.

Porrecta p totum.

522 3. dist. 39. art. 5. q. 2.

Epist. 54. & 154. non lōge a pri. to. 2

Ser. 28. de ver. Apost. in vlt. col. to. 10

¶In rñsione ad 3. ibidem nota, q cum q non aduertit se iurare, excusat author a mortali tanq̄ nō exercentem iurm vt actum humanum: sed si quis pp continuam iurandi consuetudinem tam verè, q̄ falsò in cōi locutione non aduertit, non excusat a mortali: qm inaduertentia excusans periurium, oportet q sit cā periurij, hoc est, q si aduerteret se periurare, non periuraret. In istis autem sic assuetis, vt dictum est, inaduertentia nō est cā periurij, sed solùm concomitans periurium: nihil enim minus periuraret si aduerteret. Concomitās autem inaduertētia non excusat, sicut nec ignorantia, vt patet ex 3. Ethic.

Svp. qv. XCVIII. Art. IIII.

In art. 4. in rñsione ad 4. nota, q q̄uis liceat vti iuro iurantis per falsos deos, non tñ licet inducere etiā paratum ad iurandū per falsos deos. Et idē est iudicium de quocunq; alio crimine, videlicet, q non licet aliquem, quantūcunque paratum ad crimen prouocare, aut incitare ad illud. Et omnium vna est communis ratio: quia digni sunt morte non solum qui faciūt mala, sed etiam qui consentiunt facientibus. Et idem est de cooperatoribus ad malum iudicium.

Porrecta p totum.

Svp. qvæst. XCIX.

523

In q. 99. multa occurrūt dubia simul mouenda, & tractanda. Primum est, circa quod quid est sacrilegij. Nā desinitio ista, s. rei sacræ violatio, hoc

Inf. art. 2. ad 3. & q. 154. ar. 10 ad 3.

* 17. q. 4. c. Si qs suadente.

Universidad de Deusto Biblioteca

hoc est, irreuerentia, multo plus se extendit, q̃ sacrilegium. Symoniacus naq; emendo, vel vendendo sacra, & huiusmodi, manifestè iniuriatur: & tamen non sacrilegus, sed symoniacus dr. Rursum cu iudex se vult violator rei sacræ, hoc est, ad diuinum cultum ordinatæ per ipsum votum iniuriam facit, & tñ non est sacrilegium omittere ieiunium votiuum. (17. q. 1. c. consuluit, in med.)

¶Secundum est, q in lra in rñsione ad primum 1. art. asserit sacrilegium esse, si quis peruertat verba diuinæ legis. Et tñ in 3. artic. non inuenitur locus, in quo diuina lex ponatur inter res sacras, vt patet discurrenti personas, loca, & res ibi enumeratas. (Li. 10. Etymol. c. 18. incipit: Sapiens, cir. med.)

¶Tertium est, q in litera tertij art. exprimuntur tres sacrilegij species, & gradus earum. Et dr in rñsione ad primum, q est ibi diuersitas formalis, q tñ non explicatur. nec apparet maior diuersitas inter illas species, q̃ inter gradus vnius speciei, puta, inter iniuriam Eucharistiæ, & furtum vnius agni, q esset ecclesiæ. (Q 81. ar. 5 & 1. 2. q. 101. art. 4.)

¶Quartum est, q percussio Monialis, & stuprum eiusdem, sint eiusdem speciei in genere sacrilegij, vt in rñsione ad scdm tertij art. dr, cum sanctitas alia ratione sit vtrobique, quia ratione voti est dicata castitas, & ratione ecclesiasticæ mancipationis sit libera a verbere. (Lib. 1. Eth. c. 2. in fine co. 5)

¶Quintum est, in quo consistit agere directè cõtra sanctitatem alicuius loci, personæ, vel rei, vt propriè sacrilegium sit, vt in rñsione ad tertium tertij art. dicitur.

¶Sextum, an sacrilegium, quod committitur cõtra sacrm Eucharistiæ sit grauissimum inter oia sacrilegia simpliciter, an inter oia sacrilegia tertiæ speciei. Et est ratio dubij, qa qdo hoc intelligitur in lra tertij ar. in corpore, non explicatur.

¶Septimum est, an pcutiẽs Eucharistiam, committat sacrilegiũ excommunicatum ab Ecclesia, ita quod

de principis iudicio disputãt, dubitantes an is dignus sit honore, quem princeps elegerit: sed hoc ad nullã rem sacrã ptinere vr. ergo sacrilegium non iportat sacræ rei violationem.

¶2 Pręt. Ibidem* subdit, q si qs pmiserit Iudæos officia publica exercere, velut i sacrilegum excõicatio proferat: sed officia publica non vñr ad aliquod sacrum pertinere. ergo vr quòd sacrilegium non importet violationem alicuius sacri.

¶3 Pręt. Maior est virtus Dei, q̃ virtus hominis: sed res sacræ a Deo sanctitatem obtinent. ergo non possunt per homines violari. & ita sacrilegium non videtur esse sacræ rei violatio.

SED CONTRA est, q* Isid. dicit in lib. Ety. q sacrilegus dr ab eo, q sacra legit, i. furatur.

RESP. Dicendum, q sicut ex 3.* dictis patet, sacrum dr aliqd ex eo, q ad diuinum cultum ordinatur. Sicut autem ex eo q aliquid ordinatur in finem bonum, sortitur rõnem boni: ita etiam ex hoc q aliquid deputatur ad cultum Dei, efficit quoddam diuinum, & sic ei quædã reuerentia debet, q̃ refertur in Deum. Et ideo oẽ illud, qd ad irreuerentiã rerũ sacrarum pertinet, ad iniuriam Dei pertinet, & habet sacrilegij rõem.

AD PRIMVM ergo dicendum, q sm* Philo. in 1. Eth. bonum cõe gentis, est quoddã diuinum: & iõ antiquitus rectores rei publicę, diuini vocabantur, quasi diuinæ prouidentiæ ministri, sm illud Sap. 6. Cum essetis ministri regni illius, nõ rectè iudicastis. Et sic per quandã nois extensionem illud, qd ptinet ad irreuerẽtiã pricipis. s. disputare de eius iudicio, an oporteat eũ seq, sm quandam similitudinem sacrilegium dr.

AD II dicendum, q populus Christianus per fidem, & sacra Chri sanctificatus est, sm illud 1. ad Cor. 6. Sed abluti estis, sed sãctificati estis. Et iõ 1. Pe. 2. dr: Vos estis genus electum, regale sacerdotium, gens sãcta, populus acquisitionis: & ideo id qd fit in iniuriã populi Chriani, l. q infideles ei pręficiant, pertinet ad irreuerentiam sacræ rei. Vñ rõnabiliter sacrilegium dr.

AD III. dicẽdum, q violatio hic large dr q̃cunq; irreuerentia, vel exhonoratio. Sicut aũt honor est in honorante, nõ ãt i eo q honoratur, vt dr in* 1. Eth. ita ẽt irreuerentia est in eo q irreuerenter se hẽt, q̃uis ẽt nihil noceat ei, cui irreuerentiã exhibet. Quãtũ ergo ẽ in ipso rẽ sacrã violat, licet illa i se ñ violet.

ARTICVLVS II.

Vtrum sacrilegium sit peccatum speciale.

Nic. de Nyss. tr. 3. p. 3. pe. 3. q. 7.

AD SECVNDVM sic procedit. Vr q sacrilegium non sit peccatum speciale. Dr. n.* 17 q. 4. Committunt sacrilegium, q in diuinæ legis sanctitatẽ aut nesciendo cõmittunt, aut negligẽdo violãt & offendũt: sed hoc fit p oẽ pctm. nã pctm est dcm, vel scm, vel concupitũ contra legem Dei, vt* Aug. dicit 22. contra Faustum. ergo sacrilegium est gñale peccatum.

¶2 Præt. Nullum spãle pctm cõtinet sub diuersis gñib. peccatorum: sed sacrilegiũ sub diuersis gñib. peccatorum continet, puta, sub homicidio, si qs sacerdotẽ occidat: sub luxuria, si qs virginẽ sacratã violet, vel q̃cũq; mulierẽ i loco sacro: sub furto, si qs rẽ sacrã furat fuerit. ergo sacrilegiũ ñ ẽ spãle pctm.

¶3 Præ. Omne spãle pctm inuenit distinctum ab aliis peccatis, vt de iniustitia spãli* Phil. dicit in 5. Eth. sed sacrilegium non vr inueniri absq; aliis peccatis, sed q̃ñq; cõiungit furto, q̃ñq; homicidio, vt* dcm est. nõ ergo est speciale peccatum.

SED CÕTRA est, q opponit spãli virtuti. s. religioni, ad quã ptinet reuereri Deũ, & diuina. ergo sacrilegiũ est spãle pctm.

RESP. dicendum, q vbicũq; inuenitur spãlis rõ deformitatis, ibi necesse est q sit speciale pctm: qa species cuiuslibet rei præcipuè attẽdit sm rõem formalem ipsius, nõ aũt sm mãm, vel subiectũ. In sacrilegio autem inuenitur specialis rõ deformitatis, qua. s. violatur res sacra per aliquã irreuerentiã:

sit excommunicatus. Et est ratio dubij, quia hinc apparet q sit, quia violentas manus ingerit corpori summi sacerdotis, qd in Eucharistia est. Et si dicatur, q violẽtia non pertingit ad corpus Iesu Christi, sed ad species tñ sacramentales, non obstat hoc: quia percutiens clericũ, et si percussio non pertingat ad corpus, sed ad vestem, quam indutus actualiter est, proculdubio excõicatus est. Sic autem est in proposito: qm corpus Christi velatum specie sacramentali, attingitur in suo velamine quasi sua veste. ergo. (Lib. 1. c. 5. parum ante med. tomo 5.) (Porrecta p rerum. 524)

¶In oppositum autẽ est, quia rapiens Eucharistiam non est excommunicatus, ergo nec percutiens. Consequentia est euidẽs, quia vtrobiq; est violenta manus in Eucharistiam. Antecedens autem ab omnibus conceditur. ergo. (17. q. 4. c. Siquis suadente, a med.)

¶Ad euidentiam horum sciendum est, q cum sacrilegium sit vitium oppositum religioni, quæ est pars iustitiæ, vtpote Deo debitum cultum reddens, considerandum est, sicut vitia opposita iustitiæ, ita vt quẽadmodũ distinguuntur penes iustitiam commutationes voluntariæ, puta, emere, vendere, mutuare, &c. & inuoluntariæ, puta, furto, rapina, &c. & alia sunt vitia circa has, alia circa illas: sic in vitiis religioni oppositis inueniri oportet, quòd quędam irreuerentię, violationes, & iniuriæ fiunt circa sacra per modũ commutationum voluntariarum, vt in symonia contingit. Et propterea in emptione, & venditione dicitur consistere quædam per modum commutationũ inuoluntariarum, vt contingit in sacrilegio. Et propterea in violatione rei sacræ, dicitur consistere. Sonat enim violatio illationem iniuriosã, vt patet. Propter qd symonia, & sacrilegiũ, licẽt conuenient in hoc q in relatione ad res sacras vtrumq; iniuriam illis facit, in rela- (Lib. 22. ca. 17. in principio. to. 6) (Lib. 5. c. 2. to. 5) (Arg. 1. huius art.) (Concl. m)

relatione tñ ad psonas, q sunt veluti extrema huiusmodi iniustitiæ, differunt: quia symonia est inter hoies ex vtraq; parte, nam hoies emunt & vendũt sacra. Sacrilegiũ autẽ est inter hoiem sacrilegum ex vna, & Deum ex altera parte, cuius signum est, q ẽt si sanctitati personæ sit iniuria, psona vt res Dei concurrit. Vnde & in lra primi articuli concludit, q oẽ qd ad irreuerẽtiã rerum sacrarum pertinet, ad iniuriã Dei pertinet, & habet rõnẽ sacrilegij. Et Monialis venereis vacãs, sacrilega est, violans sanctitatem suæ personę contra uoluntatem Dei. Sonat ergo in diffinitione sacrilegij, ly violatio, actionem iniuriosam per modum cõmutationis inuoluntaria. Et per hoc distinguit sacrilegium a symonia, q iniuriã facit Deo i rebus sacris tanq̃ materia commutationis voluntariæ inter homines. Ly rei, cõiter sumitur, prout continet & personas, & loca, & signa, & res, vt patet ex diuisione sacrilegij. Ly sacræ, cõiter ẽt sumitur pro sacro subiectiuè, vt personæ: & effectiuè, vt sacramenta: & contentiuè, vt loca: & vniuersaliter relatiuè ad diuinum cultum, vt vasa, vestes, bona mobilia, vel immobilia, vt patet ex diuisione sacrilegij. (Lib. 4. Ortho. fidei, ca. 5. circa medium.)

¶Ad primũ ergo dubiũ dr, q diffinitio sacrilegij sanè intellecta, non se extẽdit in plus q̃ sacrilegium, & de dña eius a symonia, iam dictũ est. De transgressione aũt voti, dr q votum pculdubio actus religionis est, & oppositum eius est propriè loquẽdo, perfidia fidelitati quam Deo debemus cõtraria. Sed huiusmodi pfidia sub sacrilegio comprehenditur: qm eo ipso q res, vel act, vel psona Deo pmissa est, ad diuinũ ordinata est cultum: ac p hoc eius subtractio, q in transgressione voti fit, sacrilegium est. Attestantur hoc autẽ & sacri canones desernẽtes sacrilegum (Porrecta p rerum. Inf. q. 154. art. 10. ad tertium.)

& ideò est spãle peccatum, & opponit religioni. Sicut. n.* Damas. dicit in lib. 4. Purpura, regale indumentum facta, honorat & glorificat, & si qs hãc pforauerit, morte dãnat, quasi contra regem agens: ita etiam si quis rem sacrã violat, ex hoc ipso cõtra Dei reuerentiã agit, & sic p irreligiositatem peccat.

AD PRIMVM ergo dicendũ q illi dñr sacrilegium i diuinæ legis sanctitatem cõmittere, q legem Dei impugnãt. Sicut hæretici & blasphemi, qui ex hoc q Deo non credunt, incurrunt infidelitatis peccatum: ex hoc verò q diuinæ legis verba peruertunt, sacrilegium incurrũt.

AD II dicendum, q nihil p hibet vnã spãlem rõem peccati in plurib. peccatorum gñib. inueniri, sm q diuersa peccata ad finem vnius peccati ordinant, put ẽt in virtutib. apparet, q b. imperat ab vna virtute. Et hoc mõ quocunq; gñe peccati aliqs faciat contra reuerentiã debitã sacris rebus, sacrilegiũ formaliter cõmittit, licèt materialiter sint ibi diuersa gña peccatorũ.

AD III dcdm, q sacrilegium interdũ inuenit separatum ab aliis peccatis, eo q act non hẽt aliã deformitatẽ, nisi qa res sacra violat, puta, si qs iudex capiat aliquẽ de loco sacro, quẽ i aliis locis licitè capere posset.

ARTICVLVS III.

Vtrum species sacrilegij distinguantur secundum res sacras.

AD TERTIVM sic pcedit. Vr q species sacrilegij nõ distiguant sm res sacras. Mãlis n. diuersitas nõ diuersificat speciem, si sit eadem ratio formalis: sed in violatione quarumcunque rerum sacrarum vr esse eadem ratio formalis peccati, & q non sit diuersitas, nisi materialis. ergo per hoc non diuersificantur sacrilegij species.

¶2 Præ. Non vr esse possibile, q aliqua sint eiusdem speciei, & cum hoc differãt specie: sed homicidium, & furtum, & illicit concubit, sunt diuersę species peccatorum. ergo non pñt conuenire in vna specie sacrilegij. Et ita vr, q sacrilegij species distinguant sm diuersas species aliorum peccatorũ, & non sm diuersitatem rerum sacrarum.

¶3 Præt. Inter res sacras connumerant psonæ sacræ. Si ergo vna spẽs sacrilegij esset, qua violat psona sacra, sequeret q oẽ peccatum, qd psona sacra committeret esset sacrilegium: qa p qdlibet pctm violatur persona peccantis. non ergo spẽs sacrilegij accipiuntur sm res sacras.

SED CONTRA est, q actus, & habitus distiguunt sm obiecta: sed res sacra est obiectum sacrilegij, vt* dcm est. ergo species sacrilegij distinguunt sm differentiam rerum sacrarum.

RESPON. Dicendũ, q sicut* dcm est, pctm sacrilegij in hoc consistit, q aliquis irreuerẽter se habet ad rem sacram. Debet ãt reuerentia rei sacræ rõe sanctitatis: & ideò sm diuersam rõem sanctitatis rerũ sacrarũ, q b. irreuerentia exhibet, necesse est q sacrilegij species distinguantur. Tantò. n. sacrilegium est grauius, quantò res sacra, in quam peccat, maiorem obtinet sanctitatem. Attribuit ãt sanctitas & psonis sacris. i. diuino cultui dedicatis, & locis sacris, & reb. q busdã aliis sacris. Sãctitas ãt loci ordinat ad sanctitatem hois, qui in loco sacro cultum Deo exhibet. Dr n. 2. Mac. 5. Nõ pp locum, gentem: sed pp gentem dñs locum elegit. Et ideo grauius pctm est sacrilegium, quo peccat contra psonam sacram, q̃ q̃ quo peccat 5 locum sacrum. Sunt tñ in vtraq; sacrilegij specie diuersi gradus sm dñam psonarum, & locorum sacrorum. Similiter ẽt & tertia species sacrilegij, q̃ circa alias res sacras committit, diuersos habet gradus sm dñam rerum sacrarum, inter quas summum locum obtinent ipsa sacra, q b. homo sanctificatur, quorum pcipuum est Eucharistiæ sacrm, quod continet ipsum Chrm. Et ideo sacrilegium qd contra hoc sacrm committitur, grauissimũ est inter omnia. Post sacra autem, sm locum tenent vasa consecrata ad sacramentorum susceptionem, & ipsæ imagines sacrę, & reliquię sanctorum, in quibus quodammõ

si quis pecuniã legatã ecclesiæ nõ soluat, vt patet 17. q. 4. c. sacrilegiũ. Attestatur & author in lra, in calce tertij articuli dicens sacrilegiũ esse, si virgo Deo dicata fornicet. Constat nãq; non solum solẽni, sed simplici voto virginitatis fieri virginẽ Deo dicatã. Vñ sicut mulier vouens abstinentiã à venereis, dicat seipsã Deo quoad immunitẽ ab huiusmodi votis ieiunio, vel aliud psonale, dicat seipsã quo ad illud, & sanctificat persona quo ad hæc, hmõi votis. Et ppea si transgredit, peccat contra sanctitatẽ suæ personæ peccato sacrilegij. Si votum aũt nõ personale, sed reale est, siue de re mobili, siue immobili, sacrilegus est cõtra sanctitatem rerum omittendo adimplere, sicut negans legatũ ecclesiæ. Et hinc habes, q frangens ieiunium votiuum, peccat pctõ gulę, & sacrilegij, si in ordinatio est ẽt cõtra abstinentiam simpliciter: frãgens aũt ieiunium ecclesiæ peccat solum de peccato gulę. & sic de aliis. (Art. 1. huius quæst.) (Art. 1. huius quæst.) (Concl. m)

¶Ad scdm dubiũ dr, q peruertere verba diuinę legis, & vniuersaliter irreuerẽtia exhibita verbo diuino, sacrilegiũ est tertię speciei. Nã & sermo diuinus sanctificatiuus est, iuxta illud Ioã. 15. Vos mũdi estis pp sermonẽ, quẽ locutus sũ vobis: & repręsentatiuus est Dei, sicut sermo hois repsẽtat hoiem. Vñ sicut sacrorum, & imaginũ sacrarũ iniuria est i tertia specie, ita iniuria diuini verbi, & tenere vr primũ locum post sacramenta. Nec oportet in lra oia sacrilegia enumerata intelligi: sed satis est & species, & grad, ad quas, & quos cæteri reducunt accepisse. (Concl. p)

¶Ad tertium dubiũ dicitur, quòd licet in litera nõ appareat explicitè, in quo consistat ista diuersitas formalis, vr tamẽ insinuata per ipsa uocabula, & propterea nõ aliter expressa, vt. s. rõ psonæ, loci, & rei, vt distinguitur contra personam & locum, diuersæ rationis (Concl. f)

nis sanctitatē exigat. Nā psona sctitatem psonalē q̄ formaliter sanctum facit, vt subiectū sctitatis exigit. Loc⁹ uerò, vt contētiuus psonarū ad diuinū cultū sctitatē exposcit. Res vero, licet diuersimodè sanctæ sint, in hoc oēs conueniunt, q̄ relatiuè sanctæ sunt, vel q̄a sācti faciūt, vel q̄a ad sanctos ordinātur &c. Et p hoc patet rñsio ad obiectionē, negando q̄ sit maior diuersitas inter gradus vni⁹ speciei, q̄ īter species, q̄a sicut inter locū, & relationē est distinctio gñica, nō ātē iter relationes inter se sic inter sanctitatē localē, & relatiuā. De psonali aūt manifesta est distātia nō solū gñica, sed ēt q̄a sola psona est simpliciter, & absolutè sancta, & cętera sunt sācta sēdm qd, sicut cetera sūt sana sēdm qd. Ac si alicui hæc nō satisfaciunt, inueniat meliora.

¶ Ad quartū dubium dr, q̄ licet diuersæ sāctitates vni⁹ psonæ ex diuersis causis proueniāt, puta, ex uoto, ex ordine &c. oēs tñ conueniūt in hoc, q̄ psonales sūt. Et ppea vni⁹ speciei sacrilegiū constitui dr, quæcumque sanctitas personę violetur.

In sñia hī in Epist. ad Eustoc. uirginē, a medio illius, īcipit. Et si cū/ta corporis mei.

¶ Ad quintū dubium dr, q̄ sicut agere contra iurm, est solū facere, uel uelle facere contra illud, qd̄ iuro firmatū est: & similiter agere cōtra votū, est cōmittere oppositū, vel omittere illud qd̄ uoto firmatū est: ita agere cōtra sctitatē aliquā, est incurrere uoluntariè in illud, ad cui⁹ cōtrariū inest sanctitas illa. v.g. Persona cuiuslibet clerici est sancta quo ad hoc, q̄ nō pōt subiici ptāti sæculari: & similiter loc⁹ quo ad hoc, q̄ nō pōt ibi extrahi aliq̄s uiolēter: & possessiões Ecclesiæ quoad hoc, q̄ nō pōt donari &c. Si q̄s oppositū faciat, sacrilegus est. Siquis aūt aliqd aliud q̄uis longè peius faciat, ut si clericus blasphemet &c. nō ppea est sacrilegus. Et si tu eris memor doctrinæ habitæ in pręcedēti libro uidebis, q̄ ru-

Porrecta p̄ totum.
526
Inf. q. 154. ar. 10. ad 2

personæ sctōrum venerantē, & dehonorantē: deinde quæ pertinēt ad ornatū ecclesię, & ministrorū: deinde ea q̄ sunt deputata ad sustentationē ministrorū, siue sint mobilia, siue immobilia. Quicumq; autem contra quodcunque prędictorum peccat, crimen sacrilegij incurrit.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ non est in oībus prędictis eadē rō sanctitatis: & iō differentia sacrarū rerum nō solum est dña materialis, sed formalis.

AD II dicendū, q̄ nihil phibet aliqua duo esse s̄m aliquid vni⁹ speciei, & s̄m aliud diuersarum, sicut Sortes & Plato cōueniunt in specie aīalis: differunt autē in specie colorati, si vnus sit albus, & alius niger. Et similiter ēt possibile est aliqua duo pctā differre specie s̄m materiales actus, cōuenire aūt in specie s̄m vnam rōnem formalem sacrilegij, puta, si q̄s sanctimonialē violauerit verberando, vel concumbendo.

AD III dicendum, q̄ omne peccatum quod sacra persona committit, materialiter q̄dem, & quasi per accidens est sacrilegium. Vnde * Hier. dicit, q̄ nugę in ore sacerdotis sacrilegium sunt, vel blasphemia. Formaliter autem & proprie illud solū peccatum sacræ personæ sacrilegium est, quod agit directè contra eius sanctitatem, puta, si virgo Deo dicata, fornicetur: & eadē rō est in alijs.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum pœna sacrilegij debeat esse pecuniaria.

AD QVARTVM sic pcedit. Vr̄ q̄ pęna sacrilegij non debeat eē pecuniaria. Pœna. n. pecuniaria nō solet īponi p culpa criminali: sed sacrilegiū est culpa criminalis, vnde capitali sñia punitur s̄m leges ciuiles. ergo sacrilegium nō debet puniri pœna pecuniaria.

¶ 2 Præt. Idem pctm̄ nō debet duplici pœna puniri, s̄m illud Nahū 1. Non cōsurget duplex tribulatio, sed pęna sacrilegij ē excōicatio, maior q̄dē si violētia inferaē in personā sacram, vel si aliquis incendat, vel frāgat ecclesiā, minor aūt ī alijs sacrilegijs. ergo nō debet sacrilegium puniri pęna pecuniaria.

¶ 3 Præterea Apost. dicit 1. ad Thess. 2. Non fuimus aliqñ in occasione auaritiæ: sed hoc vr̄ ad occasionem auaritię pertinere, q̄ pœna pecuniaria exigatur pro violatione rei sacræ. ergo non videtur talis pœna esse conueniens sacrilegij.

SED CONTRA est, quod dr̄ * 17. q. 4. Si quis contumax, vel superbus fugitiuum seruū de atrio ecclesiæ per vim extraxerit, nōgentos solidos componat. & ibidem postea † subdit: Quisquis inuentus fuerit reus sacrilegij, trigita libras examinati argēti purissimi cōponat.

17. q. 4. c. Si quis cōtumax.
† 17. q. 4. c. Quisquis inuentus.

RESP. Dicendum, q̄ in pœnis infligendis duo sunt cōsideranda. Primò q̄dē, ęqualitas ad hoc qd̄ pęna sit iusta, vt. s. in quo q̄s peccat, p hoc torqueatur, vt dr̄ Sap. 11. Et hoc mō conueniens pęna sacrilegi, qui sacris iniuriā infert, est excōicatio, per quā à sacris arceē. Scdo aūt cōsideraē vtilitas: nā pœnę quasi medicinę quędam infligūtur, vt his territi hoīes, à peccato desistant. Sacrilegus aūt qui sacra nō reueretur, nō sufficienter vr̄ à peccando arceri per hoc, q̄ sacra ei interdicūtur, de quibus nō curat: & iō s̄m leges humanas adhibetur capitalis pęna, s̄m verò Ecclesiæ statuta, q̄ mortem corporalē non infligit, adhibeē pœna pecuniaria, vt saltē pęnis tpalib⁹ hoīes à sacrilegiis reuocēē.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ Ecclesia mortem corporalē non infligit, sed loco eius infligit excommunicationem.

AD II dicendum, q̄ necesse est duas pœnas adhiberi, qñ p vnam non sufficienter reuocaē aliquis à peccando: & iō oportuit supra pœnam excōicationis adhiberi aliquam tpalem pęnam ad coercendum hoīes, qui spiritualia contendunt.

AD III dicendū, q̄ si pecunia exigereē absq; rōnabili cā, hoc videreē ad occasionē auaritiæ pertinere, sed qñ exigitur ad hoīum correctionē, habet manifestā vtilitatem: & iō non ptinet ad occasionē auaritiæ.

tis positiui authoritate pōt de actu, q̄ nō est sacrilegium, fieri nō sacrilegium, ut si Ecclesia statueret, q̄ null⁹ homicida ex p posito saluareē in Ecclesia: & econtra, pōt de nō sacrilegio facere sacrilegiū. Vt si Ecclesia statueret, q̄ nō sutor⁹ populator eēt saluus ī Ecclesia. Substernit namq; lex actus uirtutibus uel uitijs, ut ibi dictum est.

¶ Ad sextū dubiū dr̄, q̄ proculdubio sacrilegiū commissū contra Eucharistiam, est grauissimū oīum sacrilegiorum: q̄a est directè contra ipsam humanitatem Christi contentā in sacro illo. Vnde grauius sacrilegium est iniuriari eucharistiæ, q̄ occidere Papam. Et hoc loquendo de grauitate peccati ex sua specie, ut etiam habes a S. Tho. in 3. parte q̄ō. 80. ar. 5.

Caiet. m

¶ Ad septimū dubiū dr̄, q̄ percutiens Eucharistiā nō est excōicatus. Et rō est, quia hoc sacrilegiū, (ut in lra patet) non est contra sanctitatem personæ, sed contra sanctitatem rei. Distinguitur enim specie ista sacrilegium contra sanctitatem personæ, à sacrilegio cōtra sanctitatem rei. Et sacrilegium contra Eucharistiam ponitur in specie sacrilegij contra sanctitatem rei. Et iō huius est, quia corpus Christi non est in Eucharistia per modum corporis, ut inferius in tertia parte patet, & in 4. sent.

Caiet. p

¶ Ad obiectionē ergo in oppositū dr̄, q̄ uiolētia in corpus Chri, ad hoc q̄ sit sacrilegiū psonale, oportet q̄ inferatur corpori Chri p modū corporis existenti, q̄uo non est in sacro, sed in cęlo. Violentia. n. q̄ infert' et in Eucharistia infert quidē corpori Chri, nō p̄ modum corporis, sed per modū rei uelatę sub speciebus sacralibus. Et ppea nō inducit excōicationē latā cōtra personales iniurias sacrarū psonarum. Et hæc de tota q̄one de sacrilegio sufficiant pro nunc.

SVP.

SVP. QVÆST. C. ARTIC. I.

IN art. 1. q. 100. in rñsione ad sēdm, occurrit circa illa verba, Iustitia, & oēs partes eius, & per consequens oīa vitia opposita, sunt in voluntate sicut in subiecto. Vñr eñ hæc verba contra authorem ipsumq̄m cōstat q̄ loquiē de partibus iustitiæ nō solū integralibus & subiectiuis, sed potentialibus, alioq̄n nō loqueretur ad propositū: q̄a de symonia loquiē, q̄ est vitium oppositum religioni, quæ est vna pars potentialis iustitiæ. Et cū author ponat ēt liberalitatem partē potētialē iustitiæ, vt patet inferius. q. 117. art. 5. & ponat eā subiectiuè in concupiscibili, tam inferius in q. 134. artic. 4. ad primū, q̄ superius. 1. 2. q. 60. ar. 5. quo ergo stant hæc duo simul, s. q̄ omnes partes iustitiæ sunt in voluntate, vt in subiecto, & aliqua pars eius, s. liberalitas, est in concupiscibili vt in subiecto?

Porrecta p̄ totum.
527
4. di. 15. q. 3. ar. 1. q. 1 p to. & q. 3 cor.
1. q. 1. c. Eos qui p pecunias.

¶ Ad hoc dubiū, qd̄ etiā motū fuit in pęcedēti lib. q. 60. art. 5. dr̄, q̄ in hac re est aliqd manifestum, & aliqd ambiguum. Nam clarū est primò, q̄ oēs virtutes q̄ sunt ad alterū, oportet aliquā habitualē pfectionē in voluntate vt in subiecto ponere ex eo, q̄ voluntas nec ex natura sua, nec ex natura volentis inclinatur naturaliter ī bonū alterius, ita vt non egeat habitu perficiente ipsam ad eligendum bonū ad alterum. Sicut per oppositū supra dicimus, q̄ q̄a naturaliter in proprium bonū inclinamur sēdm superiorē partē appetitus, iō voluntas in his q̄ ad nos sunt, nō eget virtute. Clarū est secūdo, q̄ quia aliq̄ virtutes, vt liberalitas, sic respiciunt operationes ad alterum, puta, dare gratis pecunias alteri, vt oporteat passiones cupiditatis domare iō ēt in concupiscibili oporteat aliquam habitualē pfectionē ponere. Ambiguū verò est, in qua earum, s. in volūtate,

Q. 10. ar. 2
Hom. 5. in Euang. nō multū ante mediū.

QVÆSTIO C.

De symonia, in sex artic. diuisa.

DEINDE considerandum est de symonia.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primò, Quid sit symonia.

¶ Secundò, Vtrum liceat pro sacris pecuniam accipere.

¶ Tertiò, Vtrum liceat accipere pecuniā pro spūalib. actib.

¶ Quartò, Vtrum liceat vēdere ea q̄ sunt spiritualib. annexa.

¶ Quintò, Vtrum solū munus a manu faciat symoniacum, an etiam munus a lingua, & ab obsequio.

¶ Sextò, de pœna symoniaci.

ARTICVLVS I.

Vtrum symonia sit studiosa uoluntas emendi, vel vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum.

AD PRIMVM sic procedit. Vr̄, q̄ symonia non sit studiosa voluntas emendi, vel vēdendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum. Symonia. n. est hæresis quędam. dr̄. n. * 1. q. 1. Tolerabilior est Macedonij, & eorum qui circa ipsum sunt, Sācti spiritus impugnatorum, impia hæresis, q̄ symoniacorū. Illi .n. creaturā, & seruum Dei Pr̄is & Filij Spūsctm̄ delirando fatētur: isti uerò eundem Spūsctm̄ efficiunt seruum suum. Oīs. n. dn̄s quod hēt, si uult, uendit siue seruū, siue aliquid aliud eorum q̄ possidet. Sed infidelitas non consistit in uoluntate, sed magis ī itellectu, sicut & fides, vt ex s̄. * dictis patet. ergo symonia nō dēt p uolūtatē diffiniri.

¶ 2 Præt. Studiosè peccare est peccare ex malitia, qd̄ est peccare in Spūsctm̄. Si ergo symonia est studiosa uoluntas peccādi, sequitur q̄ semper sit per peccatum in Spiritumsanctum.

¶ 3 Pręt. Nihil est magis spūale, q̄ regnum cęlorum: sed licēt emere regnum cęlorū. dicit. n. * Greg. in quadā Hom. Regnum cęlorum tantum ualet, quātum habes. ergo non est de symonia uelle emere aliquid spirituale.

¶ 4 Præt. Nomē symonię à Simone mago acceptū est, de quo legiē Act. 8. q̄ obtulit Apostolis pecuniam ad spiritualē ptātē emendam, ut. s. q̄buscunq; manus imponeret, reciperēt Spūm sctm̄: nō autem legiē q̄ aliqd voluerit uēdere. ergo symonia nō ē uolūtas uēdēdi aliqd spūale.

¶ 5 Præt. Multæ aliæ sunt uoluntariæ commutationes, pter emptionem, vel uenditionē: sicut pmutatio, trāsactio. ergo uī q̄ insufficienē diffiniaē symonia.

¶ 6 Pręt. Oē qd̄ est spirituali annexum, est spirituale. supfluè ergo addiē, Vel spūali annexū.

¶ 7 Præt. Papa s̄m quosdā, nō pt cōmittere symoniam: pt aūt emere, uel uendere aliquid spirituale. ergo symonia nō est uoluntas emēdi, uel uēdēdi aliqd spirituale, uel spūali annexum.

SED CŌTRA est q̄ * Gre. dicit in registro. Altare vel decimas, vel Spiritumsāctum emere, uel uendere, symoniacam hæresim esse nullus fidelium ignorat.

Hī 1. q. 3. c. Altare.

RESPON. Dicēdum, q̄ sicut s̄. * dcm̄ est, actus aliquis est malus ex genere, eo q̄ cadit super mām indebitam. Emptionis āt & vendōnis est materia indebita res spiritualis, triplici rōne. Primò quidē, quia res spiritualis nō pt aliquo terreno pretio compensari, ut de Sapientia dr̄ Prou. 3. Pretiosior est cunctis opibus, & oīa q̄ desiderantur, huic non ualent cōparari. Ideo ēt Petrus in ipsa sui radice symoniacam prauitatem condēnans, dixit: Pecunia tua tecum sit in perditionem: q̄m donum Dei existimasti pecunia possidere. Secundò, quia id non pt esse debita venditionis materia, cuius uenditor non est dn̄s, ut patet ī authoritate s̄. inducta. Prælatus āt ecclesiæ non est dn̄s spiritualium rerum, sed dispensator, s̄m illud 1. ad Co. 4. Sic nos existimet hō ut ministros Chri, & dispēsatores ministeriorum Dei. Tertiò, quia venditio repugnat spiritualium origini, quæ ex gratuita voluntate Dei prouenunt. Vñ & Dn̄s dicit Matt. 10. Gratis accepistis, gratis date. Et ideo aliquid emendo, uel uēdendo rem spiritualem, irreuerentiam exhibet Deo, & reb. diuinis: propter quod peccat peccato irreligiositatis.

1. 2. q. 18. ar. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ sicut religio cōsistit in quadā fidei protestatione, quā

an in cōcupiscibili dicenda sit esse simpliciter & absolutè sicut in subiecto, hmōi virt⁹: q̄d euidenter nō apparet sine discussione actuū ppriorū hmōi virtutum. Et ppea vr̄ quo ad dictum locum differaē vltima diffinitio. Quantum aūt ad ptinam lram, pōt glosari, q̄ itelligiē de ptibus iustitię, q̄ strictè, & propriè sunt partes iustitiæ, quas Tullius enumerauit, q̄. s. hñt rōnem debiti ad alterum, ita q̄ sine eis nō saluaē motum honestas. Liberalitas aūt, & hmōi, nō sunt hmōi, sed parum hñt de rōne debiti non ad necessitatē, sed p̄ melius, vt superius in q. 80. patet, vbi de partibus iustitię tractatur.

¶ In rñsione ad septimum, nota primò, q̄ Papa pōt committere peccatum symonię sicut peccatum adulterij, & aliorū vitiorū, q̄uis nullā censurā incurrat. & hoc est clarum.

¶ Nota secundo, q̄ cū duplex sit pecunia, quā Papa posset recipere. s. ecclesię, vel ꝑphana, quācunq; recipiat, vt pretium spūalis rei, symoniā committit, q̄a neutra est sua. Et de prophana patet: de ecclesiastica verò in littera declaratur: quia Papa non est dn̄s, sed dispensator principalis pecunię ecclesiasticæ: ac p hoc pecunia ecclesiæ non est sua absolutè vt possit ad libitum de ea disponere.

¶ Nota tertiò, q̄ cum ptās Papæ, quo ad res tpales Ecclesiæ, sit potestas non dn̄i, sed dispensatoris, vt in lra dr̄, consequens est vt plenitudo ptātis Papalis circa bona Ecclesię tpalia non excedat limites ptātis dispensatiuæ. Sicut in naturalibus plenitudo potētiæ calefactiuæ, non exit limites ptātis calefactiuæ: & in politicis plenitudo ptātis regiæ non exit limites regiæ ptātis. Ac p hoc non pōt Papa ad libitum donare res Ecclesię, sed pōt tamē̄ istius apicem dispensatiuæ potestatis, multò plus de eisdem dispensare, q̄ quisqis alius pximus ecclesiæ alicu-

Argum. 2.
Caiet. m
D. 1127

ius

ius prælatus. Et per hoc patet solutio qõnis mercatorũ, an, C de usuris, quas cum clericis varijs, certis tñ, lucrati sunt, possint cũ dño Papa cõponere, puta, si viuræ ascendũt ad quindecim milia ducatorum, dare Papæ tria, vel quatuor milia, & residuum sibi retinere tuta conscia. Constat nãq; q non remaneret mercator absolutus in cõscia, tum, quia Papa non est dñs, sed dispẽsator rerum ecclesiasticarum, & hmõi cõpositio non est dispẽsatio, q discretam dispositionẽ importat: cũ qa et si Papa esset dñs, pũmit verisimiliter q non libere donaret, sed redimeret uexationem suã accipiendo de suo q̃tum hẽe posset. Cuius manifestum signum est, quia conatur componendo rehabere q̃tũ plus põt. Ex eodẽ quoque fundamento. s. q Papa non est dñs, sed dispensator, sequit, q de plenitudine ptãtis non possit ad libitum dare bona ecclesię cui voluerit, aut consanguineis &c. sed tenet fideliter dispensare, vt recta rõ suadet: iuxta illud, Hic iã quæritur inter dispensatores, vt fidelis qs inueniatur. Et rursus, Fidelis seruus & prudens, quem cõstituit dñs super familiam suam, vt det illis in tempore tritici mensuram: & non ad libitum, quantum volet.

Lib. 8. c. 5. in princ.

† In prin. li. 10. 6.

† q. 58. ar. 4

¶ SVP. QVAES. C. ARTIC. II.

Nic. de Nyssa tr. 3. p. 3. po. 3. q. 8.

IN ar. 2. in rñsione ad primum, dubium occurrit. An in casu lrę, quo adultus in articulo mortis cõstitutus nullũ hẽt, qui uelit eum baptizare sine pecunia, locũ habeat redemptio pro, prię vexationis. Et ẽ rõ dubij, quia si ibi locũ habet, sequitur q licite potest dare pecuniam auaro sacerdoti ut eum baptizet, non emendo baptismum, sed redimendo suã uexationẽ. Et cõsequẽter non dẽt mori absq; baptismo fluminis, cui oppositũ i lra dr. Si vero ibi nõ hẽt locũ, mirũ valde est, quare Abrahæ nõ in tanta necessitate liceat redimere uexationẽ suã soluendo locũ sepulcri: & Iacob licuit hoc eodem mõ soluere pro, primogenitura, vt in art. 4. ad tertium huius qõnis author dicit.

Q. 54. ar. 1

Q. 14. ar. 2

1. q. 3. cap. Saluator, nõ remote a pricipio.

tñ aliquis interdum nõ hẽt in corde: ita et vitia opposita religioni hñt quandam ,ptestationem infidelitatis, licet qñq; nõ sit infidelitas in mente. Secdm hoc ergo symonia, hrsis dr sm exteriorem protestationem: quia in hoc q aliquis vendit donum Spiritussancti, quodãmodo protestatur se esse dñm spiritualis doni. quod est hæreticum. Sciendum tñ q Simon magus, præter hoc, q ab Apostolis Spiritussancti grãm pecunia emere voluit, dixit, q mundus non erat à Deo creatus, sed à quadam supna virtute, vt dicit,* Isid. in li. Etymo. Et sic sm hoc inter alios hrticos symoniaci cõputant, vt patet in lib. † Aug. de hæresibus.

AD II. dicendum, q sicut s. * dictum est, Iustitia, & omnes partes eius, & per consequens oĩa vitia opposita sunt in voluntate sicut in subiecto, & iõ cõuenienter symonia p voluntatem diffinit. Addit autem studiosa, ad designandum electionem, q̃ principaliter ptinet ad virtutem, & vitium. Nõ aũt oĩs q peccat electione, peccat peccato in Spũsctm, sed solum, q peccatum eligit p cõtemptum eorum, p quæ hoĩes solẽt retrahi a peccando, vt s.* dictum est.

AD III. dicendum, q regnũ cęlorum dr emi, dum qs dat, qd habet, ,ppter Deum, largè sumpto noĩe emptionis sm q accipit ,p merito, quod tñ non pertingit ad perfectam rõnem emptionis, tum quia non sunt condignę passiones huius temporis, nec aliqua nostra dona, vel opera, ad futuram gloriam quę reuelabitur in nobis, vt dr Rom. 8. tum quia meritum nõ consistit principaliter in exteriori dono, vel actu, vel passione, sed in interiori affectu.

AD IIII. dicendum, q Simõ magus ad hoc emere voluit potestatẽ spũalem, vt eam postea venderet. Dr. n. * 1. q. 3. q Simõ magus donum Spiritussancti emere voluit, vt ex venditione

F ¶ Ad hoc dicit Petr' de Palude in 4. dist. 5. ar. 5. q hic non hẽt locũ redemptio uexationis. Et rõ sua est dria inter vexatores. Nã quidã sunt qui facto põt obesse, & de iure non põt prodesse. Et ab istis licitum est redimere suam uexationẽ: vt patet, cũ quis electus in epm redimit suã uexationẽ à perturbatoribus de facto, qui nihil põt iure conferre. Quidam vero sunt qui & facto obesse, & iure ,pdesse põt: & ab istis non licet redimere, vt patet in exẽplo dato respũ confirmatoris. Nã si confirmator vexaret electũ nolẽdo eũ confirmare, nõ liceret ei pecuniam dare. Et rõ diuersitatis est, quia istis dando, pararet sibi uiã acquirẽdi epatum, quia a confirmatore daẽ. Et simile est in ,pposito, quia baptizator confert charactẽrẽ baptizando. Alij aũt distinguẽdo dũt, q casus pt dupliciter cõtingere. Primò, in adulto pro seipso baptizãdo: & sic concordãt dicentes, q pot' dẽt mori, quã soluere auaro sacerdoti. Secũdo, in adulto ,p isfante moriente addẽdo casui, q ipse adultus sit oĩno impotens ad baptizandũ, puta, carens membris: & sic dũt q licitũ est dare pecuniã sacerdoti, vt baptizet infantem, nõ emendo sacramentum, sed redimendo uexationem pueri. Et rõ diuersitatis assignaẽ, quia adultus potest saluari per baptismũ flaminis: Infans aũt est in extrema necessitate, nullũ aliud habens remedium. Huius opinionis est Panor. in c. Cũ in ecclesiæ, extra de sym. & q̃dã recitat à Ricar. in 25. d. 4. ar. 3. q. ad 8. Ipse tñ Ricardus declinat ad oppositum.

¶ Inter opiniones aũt has, rõni magis cõsona vr, dicẽs redẽptionẽ vexationis hẽe hic locũ respũ isfantis in articulo mortis, & nõ respũ adulti. Et rõ me mouẽs est, quia baptizãd' in hoc casu patiẽ iniustũ à potẽte, & nolente baptizare: qa tenet iste de necessitate pcepti diuini in hoc ar. baptizare occurrẽtẽ baptizandũ in art. mortis sine alio baptizatore: sicut teneret' pascere fame morientẽ, si occurreret. Constat nãq; uniuersaliter uerũ esse, q unusquisque potest licitè à se

1. q. 4. c. Si quis obiecerit.

Porrella 3 rerum. 528

4. dist. 25. q. 1. art. 2. q. 1.

signorum q̃ per eum fierent, multiplicatam pecuniã lucraret. Et sic illi q spũalia vendũt, conformantur Simoni mago in intentione: in actu verò illi qui emere volunt. Illi autem q vendunt in actu, imitantur Giezi discipulum Helisæi, de quo G legitur 4. Reg. 5. q accepit pecuniam a leproso mundato: vnde venditores spiritualium possunt dici non solùm Symoniaci, sed etiam Gieziæ.

AD V dicendum, q noĩe emptionis, & venditionis intelligit oĩs contractus nõ gratuit'. Vnde nec permutatio præbendarum, vel ecclesiasticorum beneficiorum fieri pt authoritate H partium absq; periculo symonię, sicut nec transactio, vt iura deteriant. Põt tñ plạtus ex officio suo permutationes hmõi facere ,p cã ciuili, vel necessaria.

AD VI dicendum, q sicut aĩa uiuit sm seipsam, corp' autem viuit ex unione aĩæ: ita etiam q̃dam sunt spiritualia sm seipsa, sicut sacra, & alia hmõi: quędam autem dñr spiritualia ex hoc, q talib. adhærent. Vnde * I 1. quæst. 4. dr ca. Si quis obiecerit, quòd spiritualia sine corporalibus rebus non proficiunt: sicut nec anima sine corpore corporaliter viuit.

AD VII dicendum, q Papa potest incurrere uitium symonię, sicut & quilibet alius homo. Peccatum. n. tãtò in aliqua persona est grauius, quãtò maiorem obtinet locum. Quàmuis. n. res Ecclesiæ sint eius, ut K principalis dispensatoris, non tñ sunt eius ut dñi, & possessoris. Et ideò si reciperet pro aliqua re spirituali pecuniam de redditib. ecclesię alicuius, non careret uitio symonię. Et similiter et posset symoniam cõmittere, recipiendo pecuniã ab aliquo laico nõ de bonis ecclesiæ.

ARTICVLVS II.

Vtrum semper sit illicitum pro sacramentis pecuniam dare.

AD SECVNDVM sic ,pceditur. Vr q n semper sit illicitum pro sacris pecuniam dare. Baptismus. n. est ianua sacrorum, vt in* 3. par. dicet. sed licet vt vr, in aliquo casu dare pecuniam ,p baptismo, puta, qñ sacerdos puerum morientem sine pretio baptizare nõ vellet. ergo non semper est illicitum emere, vel vendere sacramẽta.

abiicere iniustum quod patitur dato ptio aliquo, cum hoc nihil aliud sit q̃ vel iniquitate parati, imo facientis iniquitatẽ, ad proprium bonum necessarium: & hoc est redimere vexationem suam. Vnde quia inter infantem & adultum in proposito hæc est dria, q infans patiẽ iniustum si non baptizatur, pdit. n. aditum æternæ vitæ sibi debitum ab isto p actum baptismi: adultus aũt non pdit illum quia patet ei aditus p baptismum flaminis: q̃uis ille auarus nolẽs baptizare inferat, quãtum in se est, vtrique iniustum, quia tenet & infantem, & adultum baptizare: nõ hñs curã infirmis, si non pt baptizare, puta, q mutus licitè pecuniã dat auaro non vt baptizet, sed vt auferat obicem prohibentem ipsum baptizare. Caritatiam illam, vt impedimentum baptismi. Nec hoc est contra authorem in lra, q hũc casum non ponit in lra. Et per hoc etiam patet solutio rationis Petri, si contra hoc afferatur: quia non daẽ vexatori pecunia ut ius cõferat, sed vt iniquum impdĩ auferat, & pãt liberè ius conferat, non impeditus. Nec est simile de confirmatore electo: quia non est ibi necessitas, vt hic, nec constat de sanctitate, & intentione dantis pecuniã, vt hic constat, q̃m nihil tpale q̃rit.

3. pa. q. 68. art. 6

Li. 22. contra Fau. c. 47. cir. princip. * q. 10. 6

¶ 2. Præ. Maximum sacrorum est Eucharistia, q̃ in missa pſecraẽ: sed ,p missis cantãdis aliq sacerdotes pbendã, vel pecuniã accipiũt. ergo licet multò magis alia sacra emere, vel vendere.

¶ 3 Præt. Sacrm pniæ est sacrm necessitatis, quod præcipuè in absolutione consistit: sed quidam absoluẽtes ab excõicatione, pecuniam exigunt. ergo non semper est illicitum sacrm emere, vel vendere.

¶ 4 Præt. Consuetudo facit, vt non sit peccatum id quod aliàs peccatum esset, sicut* Aug. dicit, q habere plures vxores qñ mos erat, crimen non erat: sed apud quosdam est consuetudo q in consecrationib. epõrum, benedictionib. abbatum, & ordinib. clericorum pro chrismate, vel oleo sctõ, & aliis hmõi, aliquid detur. ergo videtur, q hoc non sit illicitum.

¶ 5 Præt. Contingit qñq; q aliquis malitiosè impedit aliquẽ vel ab epatus obtinẽdo, vel ab aliqua alia dignitate: sed licet vnicuiq; redimere suã vexationẽ. ergo licitũ vr in tali casu pecuniam dare pro epatu, vel aliqua alia ecclesiastica dignitate.

¶ 6 Præt. Matrimoniũ est quoddam sacrm: sed qñq; datur pecunia pro matrimonio, ergo licitum est sacrm uendere.

SED CÕTRA est, q dr* 1. q. 1. Qui ,p pecunia quenq; cõsecrauerit, alienus sit a sacerdotio.

1. q. 1. cap. Qui p pecunia.

¶ SVP. QVÆST. C. ART. II. III. ET IIII.

IN ar. 2. 3. & 4. simul dubium occurrit, An stipendium sustẽtationis sub pacto ponere liceat sacerdotibus, prædicatoribus, diuinoq; cultu ministris. Et est ratio dubij q partem negatiuã oĩa iura clamãt, pacta hmõi exterminãtia, & punientia si fiãt. Et in lra expresse dr in ar. 3. in rñsione ad primum. Si hmõi pacto interueniente fiat, aut et cum intẽtione emptionis, vel venditionis symonia esset. Pro parte aũt affirmatiua pugnat cõsuetudo ab Ecclesia approbata, vt videlicet sacerdotes seruiunt per annum alicui capellæ, pacta cõueniunt de annua quantitate pecunię. Non desunt quoq; prædicatores, qui quantum eis pro quadragesima soluendum est, intelligere cũ pacto volunt pro sustentatione sua. Ratio deinde suffragaẽ, qm velle stipendium sustentationis, non est velle tpale ,p spũali: ergo ex pacto velle tale stipendium, non est vendere spũalia, non ergo est illicitum. Prima ẽña patet: q pactũ nõ mutat mãm actionis. Eadem nãq; est materia donõnis & vendõnis, si usa argũmtum dono dat, uel vendit. Et ,ppea: absolutè velle stipẽdiũ sustẽta- A tionis, non est velle tpale pro spirituali. ergo velle idem ex pacto, non est velle temporale pro spũali, quod esset vendere. Secunda verò consequentia patet, quia non alia ratione hoc esset illicitum, nisi quia esset symonia, videlicet, velle temporale pro spũali. Sublata ergo hac mali rõne, restat q non sit illicitũ.

RESP. Dicendum, q sacra nouæ legis sunt maximè spiritualia, inquantum sunt causa spiritualis gratiæ, quæ pretio æstimari non potest, & eius rationi repugnat, q non gratuitè det. Dispensant autem sacra B ,p ecclesię ministros, quos oportet à populo sustẽtari, sm illud Apost. 1. ad Cor. 9. Nescitis, q̃m qui in sacrario operantur, q̃ de sacrario suntedunt: & qui altario deseruiunt, cum altario participant? Sic ergo dcdm est, q * accipe pecuniã pro spirituali sacrorum grã, est crimen symonię, q nulla consuetudine põt excusari: quia consuetudo nõ C pjudicat iuri naturali, uel diuino. Per pecuniam autem intelligit oẽ illud, cuius pretiũ põt pecunia æstimari, vt Phil. dicit in 3. Eth. * Accipere autem aliqua ad sustẽtationem eorum q sacra Chri ministrant sm ordinationem ecclesiæ, & consuetudines approbatas non est symonia, neque pctm. Non. n. sumit tamq; pretium mercedis, sed tã q̃ stipendium necessitatis. Vn- D de super illud 1. ad Tim. 5. Qui bene præsunt presbyteri &c. dicit * gloss. Augustin. Accipiant sustentationem necessitatis à populo, mercedem dispensationis à Domino.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q in casu necessitatis, quilibet potest baptizare. Et quia nullo mõ est peccandum, pro eodem est hñdum, si sacerdos absq; pretio baptizare non uelit, ac si nõ E esset q baptizaret. Vñ ille q gerit curã pueri, in tali casu licite pt eum baptizare: uel à quocũque alio facere baptizari. Posset tñ licite aquam à sacerdote emere, q̃ est purum elementum corporale. Si autẽ esset adultus

¶ Dubium secdõ occurrit, an in hmõi spũalibus liceat vendere laborem personalem, & locare operas suas sub pretij pacto. Et est rõ dubij, quia pars affirmatiua fouet ex hoc, q labor corporeus, & similiter opera corporea non sunt de genere spũalium, sed tpalium: vẽdere aũt, aut locare tpalia, nullum peccatum est.

¶ Et confirmatur, qa si hoc est illicitum ex suo genere, non erit licitum in aliquo spirituali, & illicitum in aliquo alio spirituali, sed in toto genere spiritualium hoc erit licitũ, aut illicitũ: sed experientia teste constat in multis spiritualib. esse hoc licitum. Nam sacerdos licitè locat opas suas in celebrãdo ter in hebdomada, & hmõi. Et laborẽ quẽ sustinere debet eundo in villã ad celebrandũ, licitè sub pretio ponit. Doctor quoq; theologiæ vendit operas suas & laborem, sicut & aduocat' iniustum patrocinium. In alijs igitur spũalibus, est non sint istis spiritualiora, licitum erit.

Concl. 1.

Concl. 2.

¶ Partẽ verò negatiuã probant duo. Primũ, qa cũ oĩa ecclesiastica, quę spũalia dñr, vt sacrorum administratio, sacrificiũ missæ, prædicatio, diuinusq; cultus, cõstent ex duobus, videlicet ex spirituali, & tpali, nã spirituale in eis est gratia, veritas &c. tpale verò est actio humana, si licitum est uendere, aut locare hæc ratione actionis humanæ omnia ecclesiastica venalia licite essent, absolutè loquẽdo: Ita quòd sicut licitum est uendere calicem ratione materię, ita proportionaliter licitum erit vendere oĩa huiusmodi spiritualia ratione actionis humanæ.

Est Aug. li. de Pastor. c. circa fin. tom. 9.

¶ Et confirmatur ex diffinitione symoniæ, in qua ponitur vendere annexa spiritualibus. Constat aũt q magis annexa sunt spiritualibus simultanea, q̃ illa, ad quæ spiritualia se habent antecedenter: sed actio humana in istis est simul cum spiritualib. ergo est magis inuendibilis, quàm beneficium ecclesiasticum, ad quod spiritualia se habent antecedenter, & dicitur omnino inuendibile. Secundum est, quia nisi fiat differentia inter stipendium sustentationis, & venditionẽ laboris, seu locationem operarum

operarium, sicut aduocato, & doctori quantũcunq; diuiti, licet vendere (?) docere & patrocinari; ita sacerdotibus, prædicatoribusq; diuitib. licitum erit locare suas opas, vendere suos labores, ac per hoc non sustentationis grã, sed mercedis titulo à populo tpalia suscipere, & consequenter omnia mira ruent.

¶Ad euidentiã horũ sciendum est, q inter stipendium sustentationis, & stipendium locatarum operarum hæc est dria, q stipendium locatarum operarum hẽt rõnem mercedis, iuxta illud Math. 20. Voca operarios, & redde illis mercedẽ. Stipendium autẽ sustentationis nõ hẽt rõnem mercedis, sed subuentionis necessarię, vel cõmodæ ministris. Et ex hoc sequit, q q dat aliqd tpale, puta, pecuniam ministris Ecclesię p sustẽtatione eorũ, non dat pecuniã pro pretio operarum, aut laboris eorũ: sed solùm dat vt se sustentent in victu, & vestitu &c. vt sic habitis alimentũ, & quibus tegant, vacent ecclesiasticis officijs gratis. Qui verò dat aliquid tpale eisdẽ p locatis operis, mercedẽ debitã reddit quasi pcium laboris, & operarum eorundem, vt ipsum locationis nomen ostendit. Ex hoc aũt q stipẽdium sustentationis concurrit vt necessarium, sine quo non põt minister, salua sui stat' honestate, diuina exercere officia, sequit q potest sub pacto poni stipẽdiũ sustentationis, non minus q̃ reliquorum opportunorũ ad diuina seruitia prouisio, s. puta, calicis, sacrarũ vestiũ, & hmõi: Ita q sicut sacerdos celebraturus ad instãtiã alicui', põt sub pacto ponere, q vocans eum prudeat de calice, altari, vestib. sacris & hmõi, sine qb. nõ põt celebrare: ita põt sub pacto ponere sustentationẽ suã, sine qua nõ põt in sacerdotij ministerio deseruire, & in hoc nulla symonia interuenit. Aduertenda tñ sunt hic duo. Primo, q sustentationis nõie si tñ venit cib. & potus. sed qcqd est necessariũ ad victũ & vestitũ sui, & eorũ, quorũ sibi cura incumbit. Non .n. dẽt mendicare sacerdos pro sustentatione suorum, aut parentum antiquorum, aut paruulorum nepotum sine curæ scdm naturę iura relictorum, & hmõi. Scdo, qd sustentationis stipendium dupliciter põt obuenire, primò, gratuitẽ, vel ex authoritate superioris: & sic non exigit necessitatem in eo, in cuius sustentationem daẽ, vt patet ex eo q episco diuitissimo visitanti debeẽ scdm iura procuratio. Alio mõ, ex pacto: & sic non nisi pauperi indigenti sustentationis stipendio licitè pueniri põt: qm sacerdos hñs vñ scdm suũ statum honestè viuat, si ex pacto vult stipẽdiũ sustẽtationis, cõuincit q mẽdax est, pueniendo de stipẽdio vt necessario, sine quo nõ pt pmodẽ in sacerdotio seruire, qm sine illo stipẽdio pt hoc pmodẽ facere. Vñ puincit q interuenit nõ de stipẽdio sustẽtationis, sed de stipẽdio operũ suarum: qd an liceat, in sequẽti tractabit dubio. In hoc siqdẽ primo dubio de solo stipẽdio sustẽtationis ẽ sermo.

F ¶Ad obiecta aũt in oppositum dr, q ministeria Ecclesiastica posse sub pacto, dupliciter pt intelligi. Primò simpliciter & absolutè, vt videlicet dicaẽ, Ego volo tantam pecuniam p ministerio, vel si debeo ministrare. Et hæc pacta sunt phibita, & dñr symoniaca in iure, & in lra. Alio modo, secundũ quid, seu cum limitatione. v.g. Si debeo ministrare in spũalibus, ego volo p stipẽdio sustẽtationis meæ tibi: qa aliter non pot sũ ministerio cõmodè incũbere. Et sic limitata pacta ab indigẽtib' ministris facta, nõ aũt symoniaca apud Deũ, q cor rectũ videt. Nec sunt symoniaca apud ecclesiã, cui cõstat, vel cõstare pt & de indigẽtia ministri, & de expressa limitatione i pacto apposita, videlicet p sustẽtatione necessaria. Hæc de primo.

¶Ad scdm dubiũ dr, q in ecclesiasticis ministerijs licitũ est, absolutè loquẽdo, locare opas suas ex pacto, tum qa hoc hẽt ecclesiæ consuetudo, ut patet in sacerdotibus, q conducunt' vt sint capellani annuales, uel menstrui: pactũ nãq; interuenit, q tñ debeant eis singulis mẽsibus tũ quã eadẽ rõ est de pacto expresso, & pacto iplicito. Sed pactũ iplicitũ inuenit i iure approbatũ, vt patet extra de pb.c. Significatũ. ergo licitũ est & explicitè pacisci de ptio operarum, tum qa locationem operarũ in hmõi, iura, doctoresq; approbant. Constat aũt q locatio pacto & cõuentione firmari potest. tum quia Apost. de hac materia loquens. 1. ad Cor. 9. dicit. Quis unq̃ suis stipendijs militat? Si .n. non tenet quis militare in ecclesiastica militia suis stipẽdijs, põt de sui opis stipendio pacisci, sicut milites armatæ militiæ, iuxta rõnẽ Apostoli. & cõfirmatũ quia Dñs Luc. 10. de Discipulorũ ope loquẽs, subdit. Dign' est operari' mercede sua. Quid ẽ ni' ergo licitè pt pactio fieri de mercede opis laborisq; humani i ecclesiasticis officijs. Firmatq; opinio hæc rõe iã allata, videlicet qa res tpalis põt sub pacto poni. Et licet ita sit scdm ueritatẽ ex parte rei, qa tñ scdm exteriorẽ speciẽ hẽt mali qm sẽnia symonię, fraudib' a pirio ab ecclesia pacta i hmõi Ihibita sũt. Sed hæc opinio nõ vr rõabilis: qm ecclesia iõ phibet pacta, qa illicita sunt pacta, & nõ ep, vt patet ex hoc q doctores i hoc vĩr varij, q tñ cõueniũt in ecclesiastico iure. Vr ergo aliter dcdm, interponẽdo vnã ppositionẽ p regula. s. q spũale nõ pt esse rõ ptij, seu estimationis. Manifestaẽ siqdẽ isti' regulæ veritas ... rõ consecrat' nõ pt pl' uẽdi rõe consecrationis: & uilla hñs iurispatronatus, non pt plus uendi rõe iurispatronatus: & q̃ sunt merè spũalia, oĩno inuendibilia sunt, vt patet. Post hanc regulã distinguendũ est, q qdã sunt mixta ex spũali & tpali, in quibus principale qsitum est id, qd est tpale: qdã uerò in quibus principale quęsitũ est id, qd est spũale. Et iuxta hãc distinctionẽ dr, q illa in qbus principale quæsitum est tpale, possunt sub pacto poni: illa autem in quibus

qui baptismum desideraret, & immineret mortis periculum, nec sacerdos eum vellet sine ptio baptizare, deberet, si posset, per aliũ baptizari. Quòd si non posset ad alium hr̃e recursum, nullo mõ dr̃et ptium p baptismo dare, sed poti' absq; baptismo decedere: suppleretur .n. ei ex baptismo flaminis, quod ei ex sacramento deesset.

AD II. dicendum, q sacerdos nõ accipit pecuniam quasi ptiũ consecrationis Eucharistię, aut Missę decantandę. hoc .n. esset symoniacũ: sed quasi stipendiũ suę sustentationis, vt * dictũ est. (In sol. art.)

AD III. dicendum, q pecunia nõ exigiẽ ab eo, q absoluiẽ quasi pretium absolutionis. hoc .n. esset symoniacum: sed quasi pęna culpæ præcedentis, pro qua fuit excommunicatus.

AD IIII. dicendum, q sicut * dcm̃ est, consuetudo non pĩudicat iuri nãli, vel diuino quo symonia phibeẽ. Et iõ si aliqua ex consuetudine exigant quasi ptium rei spũalis cum intentione emendi, vel vendẽdi, est manifestè symonia, & pcipuè si ab inuito exigant. Si verò exigant quasi qdam stipendia per psuetudinem approbata, non est symonia, si tñ desit itentio emendi, vel vẽdendi, sed intentio referaẽ ad solã consuetudinis obseruãtiã, & pcipuè qñ aliqs voluntariè soluit. In his tñ oib. solicitè cauendum est quod hẽt speciẽ symonię, uel cupiditatis, ſm illud Apost. 1. ad Thess. ult. A boi spẽ mala abstinete uos. (In sol. ar. & 1.2.q.6. 97.ar.3.)

AD V dicendum, q anteq̃ aliqui acquiraẽ ius i epatu, vel quacũq; dignitate, vel pbenda, per electionem, uel prouisionem, seu collationem, symoniacum esset aduersãtium obstacula pecunia redimere. sic .n. per pecuniã pararet sibi uiã ad rẽ spũalẽ obtinendã: sed postq̃ ius alicui acqsitum est, licet per pecuniã iniusta impedimẽta remouere.

AD VI dicendum, q qdam dñt, q p mr̃imonio licet pecuniã dare, qa in eo nõ confertur grã; sed hoc nõ est usquequaq; uerum, ut in * 3. par. hui' operis diceẽ. Et ideo aliter dicendum est, q mr̃imonium non solùm est Ecclesię sacr̃m, sed ẽt naturę offm̃. Et ideo dare pecuniam p mr̃imonio, inquantum est naturę offm̃, licitum est: inquantum uerò est Ecclesiæ sacr̃m, est illicitum, & ideo ſm iura prohibeẽ, ne p benedictione nuptiarum aliquid exigatur.

ARTICVLVS III.

Vtrum liceat dare, & accipere pecuniam pro spiritualibus actibus.

AD TERTIVM sic pcedit. Vr̃ q licitum sit dare, & accipere pecuniam p spiritualib. actibus. Vsus .n. pphetię est spiritualis actus: sed p usu pphetiæ olim aliqd dabaẽ, ut patet 1. Reg. 9. & 3. Reg. 13. ergo ur̃ q liceat dare, & accipere pecuniam pro actu spirituali.

¶2 Prę. Oro, pdicatio, laus diuina, sunt actus maximè spũales: sed ad ĩpetrandũ orõnũ suffragia, pecunia daẽ sctis uiris, ſm illud Luc. 16. Facite vobis amicos de mãmona iniqtatis. Prędicatorib' ẽt spũalia seminãtibus tpalia dñr, ſm Apost. 1. ad Cor. 9. Celebrãtib' ẽt diuinas laudes i ecclesiastico officio, & pcessiones faciẽtib' aliqd daẽ & qñq; annui reddit' ad hoc assignant. ergo licitũ est p spũalibus actibus accipere aliquid.

¶3 Præt. Scia nõ est min' spũalis, q̃ ptãs: sed pro usu sciæ licet pecuniam accipe, sicut aduocato licet vẽdere iustum patrocinium, & medico consiliũ sanitatis, & magistro officium doctrinæ. ergo pari rõne vr̃ q liceat prælato aliquid accipere pro vsu spiritualis suæ potestatis, puta, pro correctione, vel dispẽsatione, vel aliquo hmõi.

¶4 Pręt. Religio est status spũalis pfectionis: sed in aliquibus monasterijs aliqd ab his q recipiunẽ, exigiẽ. ergo licet pro spiritualibus aliquid exigere.

SED CONTRA est, qd dr' 1. q. 1. Quicqd inuisibilis gratiæ consolatione tribuitur, numquam quæstibus, vel quibuslibet premijs venundari penitus debet: sed omnia hmõi spũalia per inuisibilem gratiam tribuũtur. ergo nõ licet ea quęstibus, vel præmijs venundare. (1.q.1.cap. Quicqd.)

RESP. Dicẽdum, quòd sicut sacr̃a dñr spũalia, quia spũalem conferunt gratiam: ita ẽt quædam alia dñr spiritualia, qa ex spũali grã procedunt, & ad eã disponunt, quæ tñ per hominũ ministerium exhibentur, quos oportet à populo sustẽtari, qui spũalia administrãt, ſm illud 1. ad Cor. 9. Quis militat suis stipendijs vnquam? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? Et iõ uendere qd spũale est in hmõi actibus, aut emere, symoniacum est. Sed accipere aut dare aliqd p sustentatione ministrantium spũalia ſm ordinationẽ Ecclesię, & cõsuetudinẽ approbatã, licitũ est. ita tñ qd desit intentio emptionis, vel uenditionis, & q ab inuitis non exigaẽ per spũalium subtractionẽ, q̃ sunt exhibenda: hoc .n. hẽret q̃dã uendõnis spẽm. Gratis tñ spũalib' pri' exhibitis, licitè pñt statutæ & consuetæ oblationes, & quicũque alij prouentus exigi à nolẽtib', & valentib' soluere, auctoritate supioris iteruenieẽte.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q sicut * Hiero. dicit super Michæam. Munera quædam spontè exhibebantur bonis prophetis ad sustentationẽ ipsorũ, nõ quasi ad emendum pphetię vsum, quem tñ pseudoprophetæ retorquebant ad quæstum. (Post mediũ cõm. ad 3.c. Michæ 10.c.)

AD II dicendum, q illi q dãt eleemosynas paupibus, vt orõnum ab ipsis suffragia ĩpetrẽt, non eo tenore dant, quasi intẽdẽtes orationes emere: sed per gratuitam bñficentiam, pauperum aĩos prouocant ad hoc, q pro eis gratis, & ex charitate orent. Prædicantibus etiã tpalia debẽtur ad sustentationem prædicantium, non autem ad emendũ pdicationis verbum. Vnde super illud 1. ad Tim. 5. Qui bñ psunt presbyteri &c.

bus principale quæsitum est spirituale, non possunt sub pacto poni. Et vtriusque conclusionis ratio est vna: quia accessorium sequitur principale, ita q non æstimatur vtrobique illud accessorium, sed concurrit concomitanter ad principale.

¶Ex his aũt duabus conclusionibus reddenda est rõ oium obiectorum, & accidentiũ hinc & inde. Ex his .n. patet primo, quare cantores p capellis Papæ, dñorũ, & ecclesiarum, sicut & organistæ licitè ex pacto locant opas suas: qm principale in eis quęsitũ est opa humana: nõ spũale quid: q̃m opa humana ad spũalia conducanẽ. Quæriẽ .n. in eis vox, artis opus, & hmõi, quę sẽsibilia ac tpalia sunt.

¶Patet scdo, quare aduocati, atq; doctores cuiuscunq; facultatis licitè vendunt opas suas: qm principale i eis qsitũ est humanũ auxilium vel ad iustitiam, vel ad sciam. In illã siqdẽ patronus opem fert tpalẽ, æstimabilem pecunia: & doctor opem tpalem magnam fert discipulo declarando, applicando &c.

¶Patet tertio, quare p celebratione, p orõne, p sacrorum administratione, p officio diuino, seu memoriam, p pdicatione, p oleo scõ, p chrismate, p bndictione nubentium, non est licitum pacisci, qa .s. principale in istis qsitũ, ẽ spũale. Et qcqd tpale in istis interuenit, nõ æstimaẽ nisi ratione spũalis. Verumtñ qa in his, q sunt per accidens, contingit ẽt sapientes falli, vt dicit Arist. iõ aduertendũ est, q aliud est loq de celebratione missæ absolutè, & aliud est loq de obligatione ad celebrandum missam in tali loco, totiẽs in hebdomada, tali hora, & hmõi. Istæ nãq; conditiones per accidens iniungunẽ, & sunt tpales, & ppea pñt sub pacto poni. Ita q licet sacerdos nõ possit locare actionem suam, quam celebrando, pdicando, ministrãdo sacra &c. exercet: qm, vt dictum est, rõne spũalis, qd principaliter qriẽ, æstimaẽ & appretiaẽ, põt tñ locare, seu uendere obligationem suam ad personam suam continendam, vel pñtandam in tali loco totiẽs in hebdomada, tali tpe &c. qm hec tpalia sunt, & impedimenta proprie libertatis notabiliter, & p accidens sunt connexa actui celebrationis, & hmõi. Nõ sic aũt est in eo q non se locat, sed sponte qñ occurrit celebrat: qm nihil notabile tpale interuenit per accidens in sic sponte celebrãte, & ppea de spũali pactum faceret, si conueniret de pretio. Quia igiẽ in istis menstruis, vel annuis obligationibus ad celebrandũ, & hmõi, interueniunt hęc tpalia accidentia nõ dñt licitè locare opas suas, qd non admittit de non obligatis ad hęc accidentia. Vñ ad obiectiones in oppositum dr singillatim. Et

A ad primam dr, q licet tam labor, q̃ opa humana in sacrorum administratione sit aliqd tpale, quia tñ iõ æstimationis eorũ est id qd est spũale, non licet illa uendere, vt patet de oleo scõ, & chrismate. Quodlibet .n. eorum est aliqd tpale: quia tñ non æstimatur nisi ratione spiritualis, ideo non licet ea vendere.

¶Ad secundam dr, q rõ diuersitatis est manifesta, qa .s. in quibusdã principale æstimatum est tpale, in quibusdam est spũale. Et de sacerdote locante se, iam dictum est. De labore verò quem qs sustinet ad itinerãdũ ad locum celebrationis, vel pdicationis, non est ari ppositum, qm est per accidẽs, & põt sub pretio poni, sicut & expensę, q in itinere fiunt. Labor aũt q i ipsa celebratione, & pdicatione interuenit, pars est celebrationis & pdicationis p sequẽs spũalia p tales actus humanos dispensat Deus. Doctor quoq; Theologiæ in hoc differt à pdicatore, q doctor ... tpale auxiliũ in theologia, sicut in cæteris scientijs: pdicator aũt solum pp spũalẽ opẽ, quasi prædicator sit instrm Spũsancti ad purgãdum, illuminãdum, perficiendumque hoĩes secundum adoptionis grãm. Vñ nullus põt pdicare nisi missus, iuxta illud ad Ro. 10. Qũo prædicabunt, nisi mittanẽ? Et iõ non põt prædicator pacisci de opa & labore suo in pdicando. Quinimmo ad hoc ẽt sit alia rõ ex eadem authoritate, qa .s. quilibet pdicãs, pdicat ex officio delegationis: & ppea dẽt esse contentus stipendijs taxatis à delegante. s. stipendio sustentationis, & non potest iterum locare se populo, qui semel locauit se deleganti. Non spectat tñ ad symoniæ uitium, q prædicator aliquis libẽtius in loco, vbi maiorem scit taxatam eleemosynam q̃ alibi prædicet, sed spectat ad charitatis defectum, quo quis magis tpaliũ, q̃ spũalium profectum intendit. De aduocato quoque iã dictum est, q tpale auxilium intelligiẽ vendere: & iõ cum ferunt magnum auxilium ex magno consilio ad magnam causam, volũt sibi multum solui, & merito: quia tñ valet tam tantum auxiliũ, tot uigilijs, tot laboribus, expensisq; comparatum. Et per hæc patet rñsio ad motiua alterius opinionis, nisi ad authoritates Apostoli, & Dñi. Ad quarum primam dr, q tam Apostolus, q̃ Dñs de stipendio sustentationis loquitur, vt patet ex conclusione Apostoli, videlicet q licet uiuere de Euãgelio. Et hoc Dñm ordinasse ipse ibi Apostolus testatur, declarans qdo verba illa Dñi. Dignus est operarius mercede sua, in proposito sunt accipiẽda. Quod ẽt Math. 10. c. explanauit, dicens dñm dixisse, Dignus est operarius cibo suo. Qui ẽt sensus patet ex eo q dñs tñ apud

dicit* gl. Necessitatis est accipere vñ viuit, charitatis est pbere: non tñ venale est Euãgeliũ, vt p his pdicet. Si.n. sic uẽdũt, magnam rem uili uendunt pretio. Similiter etiã aliqua tpalia dant Deum laudãtibus in celebratiõe ecclesiastici officij siue p uiuis, siue p mortuis, nõ quasi pretiũ, sed quasi sustentationis stipendiũ. Et eo ẽt tenore p pcessionib' faciẽdis i aliquo funere aliq̃ eleemosynę recipiuntur. Si ãt hmõi, pacto iteruenięte fiãt, aut ẽt cũ intentione emptionis, uel venditionis, symonia eẽt. Vñ illicita esset ordinatio, si i aliqua ecclesia statueret q nõ fieret pcessio i funere alicui*, nisi solueret certã pecunię q̃titatẽ: qa per tale statutũ pcluderet via gratis offiñ pietatis aliqbus impendendi. Magis aũt licita esset ordinatio, si statueret q oibus certã eleemosynã dantib' talis honor exhiberet: qa per hoc non pcluderet via alijs exhibendi. Et præterea prima ordinatio habet speciẽ exactionis: scda aũt habet speciem gratuitæ recompensationis.

Ad III dcdm, q ille, cui cõmittitur spũalis ptãs, ex officio obligat ad vsum ptãtis sibi cõmissæ spũalium dispensatione: & ẽt p sua sustentatione statuta stipendia hẽt ex redditib' ecclesiæ. Et iõ si aliqd acciperet p usu spũalis ptãtis, non intelligeret locare opas suas, quas ex debito suscepti officij dẽt ipendere, sed intelligeretur uẽdere ipsum spũalis grẽ usum. Et pp hoc non licet p quacunque dispẽsatione aliqd accipe. Nec ẽt p hoc q vices suas cõmittant, nec ẽt p hoc q subditos suos corrigãt, uel a corrigendo desistãt. Licet tñ eis accipere pcurationes, qñ subditos visitãt non quasi ptiũ correctionis, sed quasi debitũ stipendiũ. Ille aũt[d] q hẽt sciam, & non suscipit cum hoc offiñ, ex quo obliget alijs usum sciẽ impendere, licitẽ põt pretium suæ doctrinæ, vel cõsilij accipere: non quasi ueritatẽ, aut scientiã uendens, sed quasi operas suas locans. Si aũt ex officio ad hoc teneret, intelligeretur ipsam uendere ueritatẽ, vñ grauiter peccaret. Sicut patet in illis, q instituunt in aliqbus ecclesijs ad docendum clericos ecclesiæ, & alios pauperes, p quo ab Ecclesia bñficium recipiunt, à quibus non licet eis aliquid recipere nec ad hoc quòd doceant, nec ad hoc quòd aliqua festa faciant, uel ptermittant.

Ad IIII dicendũ, q p igressu monasterij non licet aliquid exigere, vel accipere quasi pretiũ. Licet tñ si monasteriũ sit tenue, quod non sufficiat ad tot personas nutriendas, gratis quidem ingressum monasterij exhibere: sed accipere aliqd p uictu personæ q̃ in monasterio fuerit recipiẽda, si ad hoc nõ sufficiãt monasterij opes. Similiter ẽt licitũ est, si pp deuotionem quã aliqs ad monasteriũ oñdit, largas eleemosynas faciendo, facili' i monasterio recipiat. Sicut ẽt licitũ ẽ aliquẽ ecõuerso puocare ad deuotionẽ monasterij p tpalia bñficia, ut ex hoc icline tur ad monasterij igressũ, licet nõ sit licitũ ex pacto aliqd dare, vel recipe p ingressu monasterij, vt hr* 1.q.2.c. Quàm pio.

apud Matthæum, & Lucam, postq̃ sine sacculo, & pera iussisset Apostolos ire, sustentationis stipendium, cibum.s.& potũ concessit apud suos auditores. Triplici ergo titulo cum possit pro spũalium exhibitione tpale peti, seu dari, videlicet pro pretio, pro stipendio sustentationis, pro stipẽdio locatarum operarum, primus titulus symoniam cõstituit: secundus à dño ordinatus est i vtroque testo, & põt in pactum à pauperibus deduci, quando oportet pp inhumanitatem eorum, quibus seruit in spũalibus: tertius in illis, i quib' principale quæsitum est tpale, locum habet, & per accidens in quibusdam spũalibus, vt patet ex dictis.

In art. 3. ad vlt. notã q quemadmodum textus Decr. phibens aliquid dare, vel recipere pro ingressu mõasterij, glossatur, q intelligitur, qñ petit, vel dat tanq̃ pretium pro ingressu qd tunc est, qñ ex pacto est à non indigente monasterio aliqd exigere: sed si monasterium indigeat, & manifestè caueat, q pro necessaria sustentatione oportet tantũ dare, nulla symonia est: ita iura alia de hoc interpretãda sũt. Vñ qñ taxatus est numerus monialium, q̃ pñt absq; penuria sustineri, ita q si plures reciperentur, monasterium grauaret, ita q alijs sororibus opportunorum aliquid ex hoc deesset, licitè posset statui q supra talem numerũ nulla recipiat, nisi q̃ releuamen grauaminis, qđ sequeret, afferret, puta, mille aureos: qm hoc nõ est pro ingressu exigere, sed pro sustentatione. Nec est præcludere uiã alijs, qm ipsa taxatio numeri, q̃ scdm iura sit, claudit viã: sed est aperire uiam ingressus hñtibus tpalia, quib' on' monasterij sublenare pñt, ac volunt.

In ar. 4. dubium occurrit. An ecclesiastica bñficia liceat uẽdere authoritate Papę. Sed quia hoc sat in nño 1. quol. discussimus, q̃ sup hoc artic. fundant, vbi dr, q ius clericale, cui bñficium annectit, est spũale, iõ pertrãseo. Vide ibi si uis. Vnum tñ dubium restat, quia in permutationibus bñficiorum, quorum unum ditius est altero, licitũ est pecuniam superioris authoritate à minus diuite dari vt ad æqualitatem prouentus tpalis commutatio reducatur, vt hr extra de rerum permut. c. Ad qõnes. Ex hoc.n. insurgit dubium duplex. Primum est, qa qualis est pportio partis ad partem, talis est proportio totius ad totũ: sed pro parte in qua tpalis prouentus alterius excedit, licitum est pecuniã exigere. ergo si alterum illorum bñficiorum nihil oĩno prouentus hẽt, licitum erit p tota pbenda alterius pecuniã dare. Et sic sequit q præbenda tota, seu prouentus bñficij poterit uendi authoritate superioris permutando duo bñficia, quorum alterum nihil tpale, alterum aliquid habet. Falsum est ergo, q dr in lra, q hmõi annexa spũalibus nullo mõ licet uendere. Scdm est, quia quicquid põt licitè dari alteri clerico authoritate Papæ p annexis spũalibus, põt eadem authoritate licitè dari sibi ipsi Papæ, qa ipse est cuiusq; prouentus ecclesiæ dispensator principalis. Põt ergo Papa donando titulum spũalem, exigere p pretio q̃tum ualet prouentus, sicut põt præcipere, q hoc pretium det permutanti, si beneficium permutaretur.

¶ Ad primum horum põt dupliciter dici. Primò, q non est eadem rõ proportionis inter partẽ, & partẽ, & totum quoad rõnem principalis, vel accessorij: qa pars põt hẽre rõem accessorij ad totum, quia sequit naturã sui totius. ipsum verò totũ non habet rõnem accessorij, sed principalis. Vnde in proposito dicitur, q quãdo vtrumque beneficium habet suũ prouentum, interuenit ibi pcio' permutationis prouentuum. Et qa in aliqua parte alter alterum excedit, p uiã sequele accidit, q suppleat p pecuniã: sed vbi alterum tñ bñficium habet prouẽtum, nullus põt esse ibi cõctus permutationis prouentuum, qm qđ non est, non permutat, & sic non esset ibi pmutatio, sed venditio. In ra adm in pmutationibus prouentuũ supplemẽtum pecunię admittunt, & non venditionem pbẽdæ. Scdo dr, q licet inferiores plati nõ possint, Papa tñ posset, cessantib' fraudibus, ex eã rationabili in permutationibus titulorum spiritualium toti prouentui unius concedere, quòd pecunia responderet loco prouentus alterius, qui nihil habet: quoniam solum temporalia, vt sic, æstimarentur ab eo, q ius nouum condere potest. Prima resp onsio est tutior, pro quãto titulo habenti prouentum, aliquid ipso iure prouẽtuum debetur: ac per hoc non totum adæquari debet pecunia vt principali correspondente. Non abijcio tamen secundam, propter plenitudinem potestatis Papalis, & singularis iuris, quod potest statuere.

¶ Ad scdm vero dubium, quod directè est contra hanc responsionem dicitur, q ibi est sophisma: quoniam quicquid possit dari alteri, possit dari Papæ, non tamen eodem modo, nec eadem rõne. Sicut quicquid potest visus, potest intellectus, sed non eodem modo, nec eadem ratione. In proposito ergo permutãti licite dari potest, quia permutat, aut quasi permutat, deputatum

Et Aug. in l. de Pasto. c. 1. non lõge à fine, tomo 9.

D. 242.

1.q.2.cap. Quã pio.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum sit licitum pecuniam accipere pro his, quæ sunt spiritualib annexa.

Nic. de Nyss. tract. 3. p. pa. 3. q. 8.

Ad Quartum sic pcedit. Vr q licitũ sit pecuniã accipere p his, q̃ sunt spũalib. annexa. Oia.n. tpalia vñr[h] spũalib. esse annexa, qa tpalia sunt pp spũalia q̃renda. Si ergo non licet vendere ea, q̃ sunt spũalib. annexa, nihil tpale vendere licebit: quod patet esse falsum.

¶ 2 Pręt. Nihil vr magis esse spiritualib. annexum, q̃ vasa consecrata: sed[b] calicẽ licet vẽdere pro redemptione captiuorũ: vt *Amb. dicit. ergo licitũ est vendere ea, q̃ sunt spũalib. annexa.

¶ 3 Pre. Spũalib. annexa dñr ius sepulturæ, ius patronat', & ius primogeniturę sm antiquos, qa primogeniti añ legẽ sacerdotis offõ fungebant, & ẽt ius accipiendi decimas: sed[h] Abrahã emit ab Ephrõ spelũcã duplicẽ in sepulturã, vt hr Gen. 23.[h] Iacob ãt emit ab Esau ius primogeniturę, vt hr Gen. 25. Ius etiã patronat' trãsit cũ re vẽdita, & i feudũ cõcedit: decimę ẽt pcessę sũt qbusdã militib. & redimi pñt: plati ẽt iterdũ[h] retinent sibi ad tps fruct' pbẽdarũ, quas cõferũt, cũ tñ pbẽdę sint spũalib' annexę. ergo licet emere, & vẽder ea q̃ sũt spũalib. annexa.

Sed contra est, q dicit* Paschalis Papa, & hr 1.q.3.c. Si qs obiecerit. Quisqs horũ alterũ vẽdit, sine quo nec alterũ puenit, neutrũ inuẽditũ derelinquit. Nullus ergo emat Eccłam vel pbẽdã, vel aliqđ ecclasticũ.

Resp. Dicendum, q aliquid pt esse annexũ spũalib. dupĺr. Vno mõ, sicut ex spũalib. depẽdẽs, sicut hre bñficia ecclastica, dr spũalib. annexum, quia non cõpetit nisi hñti offiñ clericale: vñ[m] hmõi nullo mõ pñt esse sine spũalibus. Et pp hoc, ea nullo mõ vẽdere licet[n], quia eis vẽditis intelligunt, ẽt spũalia vẽditioni subijci. Quædã ãt sunt annexa spũalibus, inquantũ ad spũalia ordinant: sicut ius patronatus, qđ ordinat ad pñtãdum clericos ad ecclastica bñficia, & vasa sacra, q̃ ordinant ad sacrorum vsum: vñ hmõi[p] non psupponunt spũalia, sed magis eã ordine tpis pcedunt. Et iõ aliquo mõ vendi pñt, non aũt inquãtum sunt spũalib. annexa.[q]

Ad primum ergo dcdm q oia tpalia annectunt spũatib. sicut fini. Et iõ ipsa q dẽ tpalia vẽdi licet, sđ ordo eorũ ad spũalia sub vendõne cadere nõ dẽt.

Ad II. dicendũ, q ẽt vasa sacra sunt spũalib. annexa, sicut fini: & iõ eorum cõsecratio vẽdi non dẽt. Tñ p necessitate Ecclesie & pauperũ, materia eorũ vendi põt, dummõ pmissa orõne pri' ɔfringant: qa post ɔfractionẽ ñ itelligunt esse vasa sacra, sed purũ metallum. Vñ si ex eadẽ mã similia vasa iterũ integrarent, idigerẽt iterũ ɔsecrari.

Ad III. dicendũ, q spelunca duplex, quã Abrahã emit in sepulturam, ñ hr q erat terra ɔsecrata ad sepeliendũ: & iõ licebat Abrahę terrã illã emere ad vsum sepulturę, ut ibi institueret sepulcrũ: sicut ẽt nunc liceret emere aliquẽ agrũ cõem ad istituendum ibi cęmiteriũ, vel ẽt Ecclesiã. Tñ qa apud gẽtiles loca sepulturę dputata, religiosa reputabant, si Ephron p loco sepulturę intendit ptiũ accipere, peccauit vẽdẽs, licet Abrahã ñ peccauerit emens: qa ñ intẽdebat emere nisi terrã cõem. Licet.n. ẽt nunc terrã, vbi quõdã fuit Ecclesia, vendere, aut emere in casu necessitatis, sicut & đ materia sacrorũ vasorũ* dictũ est. Vel excusat Abrahã, qa in hoc redemit suã vexationẽ. Quàmuis.n. Ephrõ gratis ei sepulturam offerret, ppendit tñ Abrahã, q gratis recipere sine eius offensa non posset. Ius autem primogeniturę debebat Iacob ex diuina electione, sm illud Malac. 1. Iacob dilexi, Esau autũ odio habui. Et iõ Esau peccauit primogenita vendens: Iacob aũt ñ peccauit emendo, qa itelligit suã vexationẽ redemisse. Ius aũt patronatus p se uendi nõ põt, nec in feudum dari, sed transit cum villa, q̃ uendit, vel conceditur. Ius autem spirituale accipiendi decimas nõ cõcedit laicis, sed tñ modo res temporales, quæ nomine decimæ dãtur, vt supra* dictum est.

tatum sibi stipendiũ. Papa aũt nõ se hẽt vt pmutãs, aut quasi pmutans deputatum sibi stipendium: sed potius se hẽt vt vendẽs stipendia Ecclesiarũ ministris deputata. Cũ his tñ stat, q Papa alio mõ, puta, p viam vnionis ad mensam suã, vel subsidij charitatiui, posset ex eã rõnabili pprouentus vacãtis Ecclesię sibi applicare, & post alienare prout op' fuerit, & rõ sua fuerit ecclesiasticę tatis.

¶ In eo. art. circa gesta Iacob, dubium occurrit: qa inexcusabilis apparet Iacob, tũ qa inhumanitatis est negare fratri lasso pulmentũ paratũ: tũ qa induxit Esau ad peccãdũ. vendendo sibi primogenitura. Non.n. erat Esau ad hoc paratus, sicut vsurari' stat paratus ad vsurã: sed inductus fuit ad hoc à Iacob, dicente, Vende mihi primogenita. Gen. 25. cum qa Esau non vexabat Iacob in iure primogeniturę, sed naturali iure illud possidebat pacificẽ, qa primo natus: ac p hoc non habuit hic locum redẽptio vexationis, q̃ litera affert. Redimere em vexationẽ psupponit vexatorẽ. Nec sufficit dicere, q dẽbat ius primogenitu rę Iacob ex diuina electione: qa ex hoc non sequit q posset inducere fratrem ad peccãdum, quia nõ sunt facienda mala vt veniant bona, vt dr ad Rom. 3. Nec tenebat Esau renunciare iuri, quod in primogenitura habebat.

¶ Ad hoc dr, q qa De' reuelauerat Rebeccę, vt patet ibidẽ, q maior seruiret minori: & rationabile est, q ipsa oĩa dilecto sibi filio Iacob reuelauerit, psũ est, vt Iacob certus de iure primogeniturę, q esset suum ex diuina electione, ab Esau tanq̃ ab occupatore iuris sui redimere voluerit suã vexationẽ illo tpe, quo cõmodẽ posset vti iniquitate alteri' ad sui iuris cõsecutionẽ. Vñ licet Esau peccauerit, vt nõ solũ ita dicit, sed Apos. ad Heb. 12. dicens, Ne qs fornicator, aut pphanus vt Esau, q pp vnã escã vẽdidit primitiuas: Iacob tñ excusat & primò ab inhumanitate, tũ qa Esau nõ necessitatis, sed delectationis cã mouebatur, tũ quia prudentis viri est, negare aliqđ occupatori iuris sui, qñ ipse ex hmõi negatione retine qđ suũ est. Scdõ, excusat ab inductione ad pctũ, non minus q̃ offerẽs pecuniam occupatori sui bñficij ecclesiastici. Nõ est.n. hoc inducere ad pctũ, sed non solum parato, verum actualiter peccãti deriuando mar' offerre redẽptionẽ sm veritatẽ, quia sm modum loquendi, & sm intentionẽ alteri' sit aliud. Vñ dicens Iacob, Vende mihi primogenita, sensus erat, Da mihi primogenita, q̃ in veritate sunt mea, ex quo non vis gratis dare, offero prãdiũ &c. In hoc.n. sensu intelligunt oẽs redemptiones vexationũ. Inueniunt nãq; i qualibet redẽptione duo. Alterum licitum, qđ petit redemptor, puta, dari sibi vitã libertatem, uel bñficium &c. Alterum, iniquum q non petit, sed patitur redemptor, quia per malum petentis se habeat: quia offert materiam illius iniquitatis parato ad iniquitatem illã vel maiorẽ, vel fortè non minorem, q̃ sit acceptio ptij. Nõ.n. q redimit fratrem, aut filium à latrone, petit vt accipiat latro tñ pecuniã quasi hoc volens, sed offert pecuniam patiens, latro illã accipiat, q parat' est detinere hoiem &c. & sic de alijs. Nõ induxit ergo Iacob Esau ad peccandũ, q sm rẽ occupator erat primogeniturę, & sic erat vexator, & tenebat renunciare, qa tenebatur obedire diuinę ordinationi & iure primogeniturę: sed ipse Esau occasionẽ peccandi ex verbis Iacob accepit. Nec obstat si dicatur, q Esau credebat primogenita esse sua iniusta diuinę ordinationis, q̃ Iacob sciebat, vt creditur, qñ etiam si fecisset Esau diuinã ordinatione, non ppea cessisset, sed in occupatio-

Perella p totum.

530 Sup. art. 1. ad 6. Et 4. dis. 25. q. 3 ar. 2. q. 3.

Li. 2. de Offi. c. 28. to. 1

1.q.3.c. Si quis obiecerit.

Concl. m

Concl. p

D. 1127.

D. 551.

D. 5.

In solu. sec. arg.

Q. 88. ar. 3.

Universidad de Deusto Biblioteca

Circa collationem vero bñficiorum sciēdum est, q si eps añ q̄ bñficiū alicui conferat, ob aliquā cām ordinauerit aliqd subtrahendū de fructib⁹ bñficij cōferendi, & in pios vsus expendendum, nō est illicitum. Si vero ab eo cui beneficiū confert, requirat aliqd sibi exhiberi de fructib⁹ illi⁹ bñficij, idē est ac si aliqđ munus ab eo exigeret, & non caret uitio symoniæ.

ARTICVLVS V.

Vtrum liceat spiritualia dare pro munere quod est ab obsequio, uel à lingua.

AD QVINTVM sic ꝓcedit. Vr̄ q liceat spūalia dare ꝑ munere, qđ ē ab obseq o, vel à lingua. Dicit.n.* Greg. in registro. Ecclesiasticis utilitatib⁹ deseruiētes ecclesiastica dignū est remuneröe gaudere: sed deseruire^h ecclasticis vtilitatib⁹ ptinet ad mun⁹ ab obseq o. ergo vr̄ q licitū sit ꝑ obsequio accepto ecclesiastica beneficia largiri.

¶2 Pręt. Sicut carnalis vr̄ esse intentio, si qs alicui det bñficium ecclesiasticū pro suscepto bñficio,^h ita ēt si qs det ītuitu cōsāguinitatis: sed hoc non vr̄ eē symoniacū, qa non est ibi emptio & uenditio. ergo nec primum.

¶3 Præt. Id qđ solū ad^h p̄ces alicui⁹ fit, gratis fieri vr̄, & ita nō vr̄ locū hr̄e symonia, q̄ i emptione, vel venditione consistit: sed munus à lingua intelligit̃, si qs ad preces alicuius ecclesiasticū beneficium conferat. ergo hoc non est symoniacum.

¶4 Pręt. Hypocritę spūalia opa faciūt ut laudē humanā^h cōsequant̃, q̄ ad mun⁹ linguę ptinere vr̄: nec tñ hypocritę dr̄r symoniaci. non ergo per munus à lingua symonia contrahitur.

SED CONTRA est, quod * Vrbanus Papa dicit. Quisquis res ecclesiasticas non ad quod institutæ sunt, sed ad propria lucra munere linguæ vel obseqj, vel pecuniæ largitur, vel adipiscitur, symoniacus est.

RESP. Dicēdum, q sicut s̄ * dictū est, noie pecuniæ intelligitur cuiuscūq; p̄tiū, qđ pecunia mensurari pōt. Manifestū est āt q obsequiū hois ad aliq̄ utilitatē ordinat̃, q̄ p̄t p̄tio pecuniæ æstimari: vñ pecuniaria mercede ministri conducunt̃. Et ideo idē est, q aliqs det rē spūalē ꝑ aliquo obseq o tpali exhibito, vel exhibēdo, ac si daret ꝑ pecunia data uel promissa, qua illud obsequium æstimari posset. Similiter ēt q aliqs satisfaciat p̄cib⁹ alicuius ad tpalē gratiam q̄rēdā, ordinat̃ ad aliquā utilitatē, q̄ pōt pecuniæ pretio æstimari. Et ^m iō sicut ꝯtrahit̃ symonia accipiendo pecuniā, uel q̄libet aliam rem exteriorem, qđ pertinet ad munus à manu: ita etiam cōtrahitur per munus à lingua, uel ab obsequio.

AD PRIMVM ergo dicendū, q si aliqs cleric⁹ alicui p̄lato ipendat obsequiū honestum ad spūalia ordinatū, puta, ad Ecclesiæ vtilitatē, uel ministrorū eius auxiliū, ex ipsa deuotione obseqj reddit̃ dign⁹ Ecclesiastico bñficio, sicut & pp alia bona opa: uñ nō intelligit̃ eē munus ab obseq o, & i hoc casu loquitur Greg. Si verò fit inhonestū obsequium, vel ad carnalia ordinatū, puta, qa seruiuit p̄lato ad utilitatē cōsanguineorū suorū, vel p̄imonij sui, uel ad aliquid hmōi, erit mun⁹ ab obsequio, & est symoniacum.

AD II dicendum, quòd si aliqs aliqđ spūale alicui conferat gratis pp consanguinitatē, vel q̄cūque carnalē affectionē, est quidē illicita & carnalis collatio, non tñ symoniaca: quia nihil ibi accipitur. Vnde hoc non pertinet ad contractum emptionis & uenditionis, in quo fundatur symonia. Si tamen aliquis dat beneficium ecclesiasticum alicui hoc pacto, vel intentione, ut exinde suis cōsanguineis prouideat, est manifesta symonia.

AD III dicendū, quòd munus à lingua dr̄ vel ipsa laus pertinens ad fauorem humanū, qui sub pretio cadit, vel ēt preces, ex quibus acquiritur fauor humanus, vel contrarium euitatur: & iō si aliquis principaliter ad hoc intendit, symoniā committit. Videtur autem ad hoc principaliter intendere, qui preces pro indigno porrectas exaudit: unde ipsum factum est symoniacum. Si autē preces pro digno porrigantur, ipsum factum non est symoniacum: quia subest debita causa, ex qua illi, pro quo preces porriguntur, spirituale aliquid confertur: tamen potest esse symonia in intentione, si non attendat̃ ad dignitatem personæ, sed ad fauorem humanum. Si uerò aliquis pro se rogat vt obtineat curam animarum, ex ipsa præsumptione redditur indignus: & sic preces sunt pro indigno. Licitè tamen potest aliquis, si sit indigens, pro se beneficium ecclesiasticum petere sine cura aiarū.

patione p̄seuerasset, vt patet ex eo, q cognita post p̄ma ordinatione, de eadē re, dixit. Venient dies luctus patris mei, & interficiam Iacob, Gen. 27. Licuit ergo redimere vexationem suā ab ignorante, tanto magis, quanto minus peccandi occasionem accipit ignorans se possidere alienum, q̄ sciens.

SVP. QVÆST. C. ART. V.

Porrectā ꝑ totum.

531

4.d.25.q.3.ar.3.

Li.2.c.57. in prin.

IN art. 5. in r̄hsione ad 3. dubiū occurrit, An preces bñficij cum cura aiarum ꝑ ipso petente, sint preces pro indigno. Et est ratio dubij diuersitas opinionum.

¶ Ad hoc, licēt diuersi diuersa scripserint, vt habes à dño Ioāne de Turrecremata super Decr. in q. 1. ca. Ordinationes. in ar. 3. tota tñ ambiguitas ad hoc deducit̃. An s. si hmōi petitione interueniat præsumptionis vitiū, ita q si p̄sumptio interuenit in petendo, preces sunt pro indigno. Si nō interuenit p̄sūptio in petendo, preces pro seipso alias digno, non sunt ꝑ indigno. Et hoc satis in lra insinuat̃, cū dr̄, Ex ipsa p̄sumptione reddit̃ indignus. An aūt petitio ipsa simpliciter, vel regulariter p̄sumptuosa sit, videndum est. Et nūc summarie dicenda occurrunt q̃nq;. Primū, q petitio curæ simpliciter aiarū, regulariter est p̄sumptuosa, vt petere epatū. Dixi curæ simpliciter aiarū, qa vt inferi⁹ patet, curati non hñt simpliciter curā aiarum: sed epi aūt hñt curā simpliciter aiarū totius diocesis. Dixi regulariter, vt p̄termittā petitionem epatus in casu necessitatis ipsius Ecclesiæ. (Hī 1.q.3.c. Saluator, ante med.) Hęc cōclusio satis patet p̄dicta Doct. & est Aug. 19. de ciu. Dei, & inferius in trac. de statibus patet. Scdm, q petitio curæ simpliciter aiarū in casu, non est p̄sūptuosa, sed sctā qñ, s. clarè constat, q nisi ipse dignus petat epatum illū, Ecclesiæ illi malè ꝓuidebitur. (Art. 2. huius quæst.) Tunc.n. si sine scandalo p̄alijs dignus, licitè, vt p̄tio, petit, & maxime si idirectè petit.

Et rō est, qa charitatis est, nō p̄sūptionis cōsiliū hoc: qđ ex hoc patet, q Ecclesia illa grās magnas illi referret, si sciret ex illi⁹ petitione ex proposito ereptā de manu lupi imminentis. Et similiter sponsus ac dñs Ecclesiæ Iesus Chrs, vt si delē negotij gestorē illū recognosceret nō minus q̄ un⁹ hō, cui hoc bñficiū p̄stitū fuisset. Constat namq;, q si mea esset Ecclesia illa ego tenerer illi sic petenti grās agere. An forte ingratus, aut tā rigorosus est Chrs, vt non uelit suarū Ecclesiā piculis humana rōne obuiā iri? Tertiū est, q petitio curæ ēt simpliciter aiarū, nō est necessario p̄sumptuosa. Patet hoc, qa i casu est licita: & qa Isaias purgatū se uidens, petijt absq; p̄sūptione, Ecce ego, mitte me. Q̄rtū est, q petitio curæ aiarum scdm qd, seu secundario, vt est petitio parochiæ, archipresbyteratus, & hmōi, licet aliquid sapiat præsumptionis, infra tamē regiminis limites stando: ubi tamē cōiter ecclesiasticum regimen corruptū eēt, quia

q̄a. s. nō dant̃ hęc bñficia, nisi petentibus, p̄sumptione caret, si citra cuiusq̄ p̄iudiciū fit, & est aliās dignus petēs, & ex charitate ad Ecclesiam mouet̃. Patet hoc ex eo, q in hmōi corruptis regiminibus frequenter fiunt malæ prouisiones. Ac p hoc in hac diminuta cura aiarū sufficit dignitas, & charitas ad petēdum mouens absque eo, q videat̃ in particulari, q mala iminet ꝓuisio. Q̄ntū est, q qñ, vel vbi hmōi corruptū regimē ecclesiasticū esset, petitio hmōi bñficij curati ꝑ se aliās digno ex humano affectu ꝓcedens, licēt sapiat aliqđ p̄sūptionis, pro q̄to perit pesse, qa tñ verè appetit & intendit ꝓdesse & piculum imminet p̄ malæ prouisionis, stante hmōi corruptela, & plu nrī postponunt, non plus q̄ venialis vr̄ illa præsumptio. Et sic preces non sunt ꝑ indigno simpliciter, sed scdm qd. Nec mirū si Aug. Gregor. author, & alij aliter vīir docuisse, qm ipsi docuerunt qd agendum infra legum limites est: nos āt qđ inter corruptiones legum fieri potest, & qū que debet. Et rursus ipsi quid absolutè fieri liceat: nos aūt qd in casu necessitatis, vel simpliciter, vel pro nunc inter tales.

Porrectā ꝑ totum.

532

4.dist.25.q.1.art.1.q.1.ad 1.

1.2.q.74.art.1.&2.&q.71.ar.5.&6.

SVP. QVÆS. C. ART. VI.

IN art. 6. eiusd. 100. q. dubium occurrit p̄cipuè in r̄hsione ad quintum. An symoniacus mētalis possit tuta conscia retinere qcqd simoniace acquisiuit. Et est rō dubij, quia ꝑ parte affirmatiua est author in lra in r̄hsione ad sextum dicēs, q non tenetur abrenunciare bñficio symoniaca mēte acquisito. Et est textus iuris extra, de symonia. c. Mandato: vñ author r̄hsionem hanc accipit. Pro parte uero negatiua est rō, qa regula gñalis est, q qđ iā dare, q̄ accipe aliqđ tpale est iniustū, non potest sic acquisitum retineri cū bona conscientia, ut patet superius in q. 32. art. 7. Constat autem q in

AD IIII dicendum, q hypocrita non dat aliquid spūale pp laudem, sed solū demōstrat, & simulando magis furtiuè surripit laudem humanam, q̄ emat. Vnde non videtur pertinere ad uitium symoniæ.

ARTICVLVS VI.

Vtrum sit conueniens symoniaci pœna, vt priuetur eo, quod per symoniam acquisiuit.

AD SEXTVM sic ꝓceditur. Vr̄ q non sit conueniēs symoniaci pœna, vt priuet̃ eo qđ per symoniā acq̄siuit. Symonia .n. cōmittit̃ ex eo, q alicui⁹ muneris interuentu spūalia acquirunt̃: sed q̄dam sunt spūalia, q̄ semel adepta non pñt^h amitti, sicut omnes characteres, q per aliquam cōsecrationem imprimuntur. ergo non est conueniens pęna, vt quis priuetur eo quod symoniacè acquisiuit.

¶2 Pręt. Cōtingit qñq; q ille, q est epatum p symoniā adeptus, p̄cipiat subdito, vt ab eo recipiat ordines, & vr̄ q ei debeat obedire q̄diu ab Ecclesia tolerat̃: sed nullus dēt aliqd recipere ab eo, qui non habet ptātem cōferendi. ergo eps non amittit episcopalem potestatem, si eam symoniacè acquisiuit.

¶3 Præt. Null⁹ dēt^h puniri pro eo, qđ nō est factū eo sciente, & volente, quia pęna debet̃ peccato, qđ est voluntarium, vt ex s.* dictis patet. Contingit autē qñq;, q aliqs symoniacè p̄seq̃t aliquid spūale ꝓcurantibus alijs, eo nesciente & nolente, ergo non debet puniri per priuationē eius, quod ei collatū est.

¶4 Pręt. Nullus dēt portare cōmodū de suo peccato: sed si ille qui consecutus est beneficiū ecclesiasticū p symoniā, restitueret qđ percepit, qñq; hoc redūdaret in vtilitatem eorū, q fuerunt symonię participes, puta, qñ p̄latus, & totum collegiū in symoniā consensit. ergo nō sp^h est restituendum, quod per symoniam acquiritur.

¶5 Pręt. Qñq; aliqs p symoniā in aliquo monasterio recipit̃, & votū solēne ibi facit ꝓfitendo: sed nullus dēt absolui ab^h obligatione voti pp culpam ꝯmissam. ergo non dēt monach⁹, qđ symoniacè acq̄siuit amittere.

¶6 Pręt. Exterior pęna in hoc mundo non infligit̃ ꝑ interiori motu cordis, de quo soli⁹ Dei ē iudicare: sed symonia ꝑmittit̃ ex sola intētione, vel volūtate, vñ & p volūtatē diffinit̃, * vt dictū est. ergo non dēt aliqs priuari eo, qđ symoniacè acq̄siuit.

¶7 Pręt. Multò mai⁹ ē ꝑmoueri ad maiora, q̄ i susceptis ꝑmanere: sed qñq; symoniaci ex dispēsatione ꝑmouent̃ ad maiora. ergo nō sp dēnt susceptis priuari.

SED CONTRA est, q dr̄ * 1. q. 1. c. Si qs eps. Qui ordinat⁹ est, nihil ex ordinatione, vel ꝑmotione, quę est per negotiationē facta, proficiat: sed sit alienus à dignitate, vel solicitudine, quā pecunijs acquisiuit.

RESP. Dicendum, q null⁹ pōt licitè retinere id, quod contra voluntatem dñi acquisiuit, puta, si aliquis dispensator de rebus dñi sui daret alicui ꝯ uolūtatem, & ordinationē dñi sui, ille qui acciperet, licite retinere non posset. Dñs āt, cuius ecclesiarum p̄lati sunt dispēsatores, & ministri, ordinauit ut spiritualia gratis darent̃, s̄m illud Matt. 10. Gratis accepistis, gratis date. Et ^m iō qui muneris interuentu spūalia q̄cunq; assequtur, ea licite retinere nō p̄t. Insuper āt symoniaci tā uendentes, q̄ ementes spūalia, aut etiā mediatores, alijs pęnis puniuntur. s. infamia, & depositione, si sint clerici: & excōmunicatione, si sint laici, ut habetur * 1. q. 1. cap. Si quis episcopus.

AD PRIMVM ergo dicendū q ill qui symoniacè recipit sacrū ordinē, recipit quidē characterē ordinis pp efficaciam sacri, non tñ recipit grām, neq; ordinis executionē, eo q quasi furtiuè suscepit characterem ꝯ principalis dñi uoluntatem, & iō est ipso iure suspens⁹ & quo ad se, vt. s. de executione sui ordinis se nō intromittat, & quo ad alios, vt. s. nullus ei cōicet in ordinis executione siue sit peccatum eius publicū, siue occultum. Nec p̄t repetere pecuniā, quā turpiter dedit, licet ali⁹ iniuste detineat. Si uero sit simoniacus, quia contulit ordinem

acquisitione ex mente symoniaca, utrumque tam dare q̄ accipere est iniquum: qa ille illicite ex mente symoniaca dat bñficium, seu pecuniam, seu obsequium sine oi pacto, & sic iniquè recipit id quod simili mente symoniaca recipit. Ergo nullum taliter acquisitū potest retineri cum bona conscientia. (Art. 1. huius quæst.)

¶ Et confirmat̃, quia mirabile ualde apparet si sit symonia mētali utriq; inter duos, puta, quia eps principaliter pp spū hūdæ pecuniæ dat clerico bñficium, qui ēt parat⁹ est dare pecuniam epō principaliter pp bñficiū, & sine oi pacto sequit̃ consumat⁹ vtrinque effect⁹. (1.q.1.c. Si quis Eps.) Thoc & simili casu mirabile iniquum est, q eps teneat̃ non retinere pecuniam acceptam, quia symoniacè accepit, & clericus possit retinere bñficiū, cū magis cleric⁹ potuerit donare pecuniā, vtpote ueris pecuniæ dñs, quā eps bñficium, vtpote dispēsator tñ beneficiorum.

¶ Et confirmatur, qa quēadmodum usurarius mentalis tenetur ad restitutionem, si cognoscit q munus sibi à mutuario oblatum non sponte, sed quasi usuras soluendo dat̃, sine oi tñ conuentione, non minus symoniac⁹ mentalis cognoscens bñficiū, uel pecuniā sibi symoniacè dari, quis sine oi conuentione, tenet̃ restituere, seu non retinere taliter receptum. (1.q.1.c. Si quis eps ... Calcedon. 2.)

¶ Adhoc dubiū, qdā distinguendo dñt, q in symoniacis, qa ꝓhibita, mētalis symoniac⁹ non tenet̃ restituere acquisitū tpale, vel spūale iuxta dictū c. Mandatū. In ꝓhibitis āt, qa symoniaca, tenet̃ etiā acquisitum ex mentali symonia restituere in foro conscię. Et istorum ratio est qa tex⁹ ille nō loquitur nisi de symonia ex iure positiuo. & ꝓpea nō est extendēdus ad symoniaca ex iure diuino. Q̄dā āt reprehendunt hāc distinctionē, qa textus indistinctè loquitur.

¶ Mihi vr̄ q hæc distinctio non ualeat, qa te-

symoniace, vel qa dedit, vel recepit bñficiũ symoniace, vł fuit mediator symoniæ: si est publicũ, est ipso iure suspẽsus & quo ad se, & quo ad alios: sed qñ est occultũ, ẽ suspẽs* ipso iure quo ad se tñ, nõ autẽ quo ad alios.

Ad II dicẽdũ, q nec pp pceptũ eius, nec ẽt pp excõicationẽ, dẽt aliqs recipe ordinationẽ ab epo, quẽ scit symoniacè pmotũ: & si ordinet, non recipit ordinis executionem, ẽt si ignoraret eũ eẽ symoniacũ, sed idiget dispẽsatione. Quãuis quidã dĩt, q nõ pt pbare eũ eẽ symoniacũ, dẽt obedire recipiendo ordinẽ, sed nõ dẽt exeq sine dispensatione. Sed hoc absque rõe dr, qa null* dẽt obedire alicui ad cõicãdũ sibi i facto illicito. Ille ãt q est ipso iure suspẽs* & quo ad se, & quo ad alios, illicite cõfert ordinẽ: uñ nullus dẽt sibi obedire, recipiẽdo * ab eo quacunq; ex cã. Si ãt ei nõ pstat, nõ debet pctm credere alterius: & ita cũ bona cõscĩa dẽt ab eo ordinẽ recipe. Si aũt eps sit symoniac* aliquo alio mõ, q̃ p pmotionẽ suã symoniacè factã, pt ab eo ordinẽ recipere, si sit occultũ, qa nõ est suspensus, quo ad alios, sed solum quo ad seipsum, * ut dictum est.

Ad III dicẽdũ, q ad hoc q aliqs priuet eo qd accepit, non solũ est pęna pctĩ, sed ẽt qñq; est effectus acqsitionis iniustæ, puta, cum aliqs emit rẽ aliquã ab eo, q uendere nõ pt. Et iõ si aliqs scienter, & ppria sponte symoniace accipiat ordinẽ, vel ecclesiasticũ bñficium, nõ solum priuat eo qd accepit, vt. s. careat executione ordinis, & bñficiũ resignet cũ fructib* ipceptis, sed ẽt ulteri* punit, qa notatur ĩfamia: & tenet ad restituendos fruct* non solũ pceptos, sed ẽt eos q pcipi potuerunt à possessore diligẽti. Qd tñ itelligendũ est de fructib*, q supsunt deductis expensis factis cã fructuũ, exceptis fructibus illis, q alias expensi sunt in utilitatẽ ecclæ. Si verò eo nesciente, nec uolẽte p alios alicui* pmotio symoniace pcurat, caret qdem ordinis executione, & tenetur resignare bñficiũ, qd est consecut* cũ fructib* extantibus: non ãt tenet restituere fructus cõsumptos, qa bona fide possedit, nisi forte inimicus eius fraudulenter pecuniã daret p alicuius pmotione: vel nisi ipse expresse cõtradixerit. Tunc.n. nõ tenet ad renunciandũ, nisi fortè post modum pacto consenserit, soluendo quod fuit promissum.

Ad IIII dicendũ, q pecunia, uel possessio, vel fructus symoniacè accepti, debẽt restitui ecclesiæ, in cuius iniuriã data fuerunt nõ obstante, q platus, vel aliqs de collegio illius ecclesiæ sunt in culpa: quia eorum pctm nõ debet alijs nocere, ita tñ qd q̃tũ fieri pt, ipsi q peccauerunt, inde cõmodũ nõ cõsequant. Si uero platus, & totũ collegium sunt in culpa, tunc debet cum authoritate supioris vel paupibus, vel alteri ecclesiæ erogari.

Ad V dicendum, q si aliq sũt in monasterio symoniace recepti, debent abrenunciare. Et si his scientibus cõmissa est symonia post concilium gñale, sine spe restõnis de monasterio suo repellunt, & ad agendã ppetuã pniam sunt i arctiori regula ponendi, vel i aliquo loco eiusdẽ ordinis, si arctior ordo nõ iueniret. Si uero hoc fuit añ conciliũ, debent in alijs locis eiusdẽ ordinis collocari. Et si hoc fieri nõ pot, dispensatiuè debent i eisdem monasterijs recipi, ne i sæculo euagent, mutatis tamen prioribus locis, & iferiorib* assignatis. Si uerò ipsis ignorãtibus, siue añ conciliũ, siue post, sint symoniace recepti, postq̃ renunciauerint, pñt de nouo recipi locis mutatis, ut * dictũ est.

Ad VI dicendum, q quo ad Deũ sola volũtas facit symõiacũ: sed quo ad pęnã ecclesiasticã exteriorẽ non punitur vt symoniacus, vt abrenunciare teneatur, sed debet de mala intẽtione pęnitere.

Ad VII dicendum, q dispensare cũ eo qui est beneficiatus symoniace scientet, solus Papa potest. In alijs autẽ casibus põt etiã episcopus dispẽsare, ita tamẽ q prius abrenunciet, quod symoniacè acquisiuit: & tũc dispensationẽ cõsequatur vel paruam, vt habeat laicã cõmunionem: vel magnã, vt post pænitẽtiam in alia ecclesia in suo ordine remaneat, vel maiorẽ, vt remaneat in eadẽ, sed i minorib. ordinibus: vel maximam, vt in eadẽ ecclesia etiã maiores ordines exequatur, non tamen prelationem accipiat.

QVÆSTIO CI.

De pietate, in quatuor artic. diuisa.

Deinde post religionẽ considerandum est de pietate, cuius opposita vitia ex ipsius cõsideratione innotescunt.

Circa pietatem ergo quæruntur quatuor.

¶Primò, Ad quos pietas se extendat.

¶Secundò, Quid per pietatem aliquibus exibeatur.

¶Tertiò, Vtrum pietas sit specialis virtus.

¶Quartò, Vtrum religionis obtẽtu sit pietatis officium prætermittendum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum pietas se extẽdat ad determinatas personas aliquorũ hominũ.

Ad primum sic pcedit. Videtur q pietas non se extẽdat ad determinatas personas aliquorum hominum. Dicit enim* Augu. in 10. de ciuit. Dei, quòd pietas propriè Dei cultus intelligi solet, quã grȩci eusebiã uocant: sed Dei cultus nõ dicit per cõparationẽ ad homines, sed solùm ad Deũ. ergo pietas nõ se extendit determinatè ad aliquas hominum personas.

---

xtus ille loquit de symonia ẽt diuino iure phibita. s. q cõmittit p religionis statu. Constat nãq; diuino iure phibitum esse, vt spũalis religionis status uendat, cum sit inuendibilis, & spiritualis status à Chro cõstitutus: Si uis pfect* eẽ, vade, vẽde &c. ¶Alij dicunt, q teneri ad restõnem contingit dupliciter. s. rõne pęnæ ecclesiasticæ, vel rõne naturalis iuris: & subdunt q symoniaci oẽs ex pacto tenentur dupliciter iure ad restõnẽ. s. rõne naturalis iuris, qa tã datio, q̃ acceptatio fuit iniusta, & rõne ecclesiasticæ pœnæ, qa Ecclesia sic statuit: symoniaci aũt mẽtales rõe ecclesiasticæ pœnę nõ tenent, & hoc solum textus ille dicit. Sed rõne nãlis iuris bñ tenent ad resignationẽ, & restõnẽ tam spũalium, q̃ tpalium, quia iniustè accepit, qcqd symoniace accepit. Et hoc tacuit textus ille, quia fori ecclesiastici iura sonabat. ¶Sed hæc rñsio licẽt sit subtilis, à veritate tñ deuia vr, quia textus ille ẽt de foro conscĩæ loquit, & expresse dicit, q apud Deũ sola pnĩa opus est. Si namq; sufficit creatori per solam pñiam i symonia mentali satisfacere, non ergo vt satisfaciat Deo in foro conscĩæ, tenet ad aliud, puta, resignationem, restõnẽ &c. Nõ tenentur ergo mentales symoniaci ex naturali & diuino iure, nisi ad pœnitentiam.

Quia igitur non oportet plus sapere q̃ oportet, & Decretalis illa vtrunque dicit. s. & q apud Deum sufficit sola pœnitentia & absolutè, q non tenẽtur ad resignationem spũalium & tpalium, q̃ nullo pacto, sed affectu animi præcedente vtrinq; taliter acquirũt. iõ absolutè dicẽdum est, q symoniaci mentales hoc est, sine omni conuentione, non tenentur etiam in foro conscientiæ ad restitutionem eorum quæ ex mente affectu symoniaco acquirunt, siuẽ sint spũalia, siue tpalia, sed sola eis pnĩa sufficit. vñ oẽs symoniaci à manu, lingua vel obsequio, nõ ex conuentione, sed ex principali spe, siue affectu hac dantes, vel recipientes pp spiritualia, peccant mortaliter peccato symoniæ, & sunt in statu dãnationis æternæ, q̃diu perseuerãt in tali malo aio: sed nõ tenent ad resignandũ, aut restituendũ taliter accepta, & sic clarior fiet veritas dicendũ est. Ad obiectiones ãt f oppositũ, ex qbus clarior fiet veritas, dicendũ est. Et ad primã, q difficilis valde s. dr, q datio, vel acceptio pt esse illicita dupliciter. Vno mõ, sñ ipsã formã exterioris actus, quẽ signat tam datio, q̃ acceptio, vt cum actus dandi, vel accipiendi ex sua exteriori forma est uenditio, emptio, & hmõi. Alio mõ, ex solo interiori affectu, puta, qa actus exterior sm modũ, & formam exterius hẽt rõem donationis gratuitæ, sed ex solo affectu interiori hẽt rõnẽ venditionis. Regula illa, Quando datio & acceptio est illicita, nõ pot retineri taliter acquisitũ, intelligit de datione & acceptiõe illicita primo mõ, & nõ secundo: qm primo mõ datio & acceptatio est p se illicita. Scdo ãt mõ, est illicita p accidẽs, quia nõ ex mõ & forma exteriori, sed ex adiũcta mala intẽtione. & sic est in proposito. Cũ. n. sola symonia mẽtalis vtrinq; interuenit, datio & acceptio ẽ illicita nõ sñ exteriorẽ formã, sed ex adiuncta interiori intentione, ita sola, q non efficit in actu exteriori illam iniquam exteriorem formam: quoniam ille q dat per modum doni dat, & non per modum venditionis, licet intus habeat hanc iniquitatem. Et similiter ille, qui accipit, p modum doni accipit, licet intus ex iniqua voluntate emat. ¶Ad secundam obiectionem dĩ, q præsupponit unum falsum videlicet, q episcopus teneatur ad restitutionem illius pecuniæ quam ex mentali symonia accepit. Patet namque in textu Decretalis illius, q nec ad spiritualiũ, nec ad tpaliũ taliter, acquisitorum tenentur symoniaci mentales vtrinque. Ad tertiã obiectionem, quæ à Panor. in d. c. Mandato, diffusè tractatur, recitando tot rõnes diuersitatis inter vsurariũ, & symoniacũ mẽtales, omissis oibus, q minus sufficienter dici vñr, vt potes ibi videre, bñ dĩ, q iõ quare vsurarius mentalis tñr ad restõnem eius, qd non aio donandi à mutuatario datum est, symoniacus ãt mẽtalis non tñr ad restõnem eius, quod à mẽtali symoniaco aio emendi, vel vendendi, est donatũ, qa q taliter dat vsurario, non dat spontè, sed inuoluntariè. Inuolũtariã nãq; soluunt redimẽdo vexationẽ. Est. n. ibi voluntariũ mistũ inuoluntario, vt patet ex 3. Ethy. Qd ãt dat symoniaco mentali, dat volũtariè: qm dat aio emẽdi, vel vendendi. Cõstat. n. q tã emere, q vẽdere, volũtarij contractus sunt absq; inuolũtario mistio: vt ex 5. Eth. hẽt. Est igit tota diuersitas iõ differẽtia inter volũtariũ, & inuolũtarium, qa ibi inuolũtariè dat, & iõ restituendũ est: hic autem voluntariè, & ideo non est restitutioni obnoxium. ¶In resp. ad 7. eiusdẽ vlt. art. q. 100. aduerte, q litera defectiua vr: qm desunt, ly ordinatus. Debet. n. dicere sic, qui est ordinatus, vel bñficiatus &c. Nam constat sñ omnes, & habetur extra de symonia capit. Si quis, q cum ordinato scienter symoniacè solus Papa dispensat. Nota tertio, q Papã posse dispẽsare in pœnis cum oĩ symoniaco, non est dubium: sed an dispenset ipso facto cũ cõmittẽtib. secũ symoniã in quæst. vertitur inter doctores, qbusdã dicentibus, q Papa intelligit dispensare in tali casu: qa scientia principis purgat. Sicut intelligit dispensare cũ irregulari, cõferẽdo ei scienter ordinẽ, vel bñficiũ, qa intendit, q suus act* sit efficax. De horũ numero est Petrus de Palude in 4. d. 25. q. 4. art. 1. Alijs verò sentientib. oppositũ: qa etsi Papa posset dispensare, nõ tñ cõicando in crimine intelligit dispensare. De horum numero est Panor. in c. 1. de symonia. Vñ & mihi, q hæc scda opinio rõni, & veritati innitat duplici rõne. Primò, qa cum in tali casu nõ interueniat dispensatio, seu iuris relaxatio ex presse, nõ alia rõne pt dici, q hic interueniat dispensatio, nisi qa psumendum est, q Papa intendat ipso suo facto dispẽsare: sed falsum est interuenire hic dispensationem psumptã. ergo nulla hic interuenit dispensatio. Probat minor, qa ad psumendũ, q princeps dispenset, requirit q recta rõ id suadeat. Quamuis. n. princeps possit ex sola voluntate dispensare, si tñ voluntas eius expressa non hr, non debet præsumi, q dispenset, nisi recta ratione præsumptionem hmõi suadente: sed recta ratio non suadet hoc, sed potius oppositum, quia talis dispensatio est in maximã perniciem Ecclesiæ. Nam ex illa fieret, vt facrilegi essent legitimi pastores, & possessores Ecclesiarum, & pessimi hoĩes iniqui, securi de bona possessione emerent à Papa bñficia. Et sic Ecclesia impleret indignis platis, & curatis: quo nil perniciosius esse pt. Nec obstat, q si supponimus, q Papa est... non est princeps præsumendus peior, q opera sua... Longe ẽt peior esset Papa vendens spũalia, & volẽs emẽtes licitè illa possidere illasque frui, quàm si vendat tantum: quoniam hic est vnum malum, ibi duplex. Secundo, quia si persona Papæ sciret illum cui confert ordinem, vel beneficium, esse excõicatum, & absq; alia absolutione confert illi ordinem, vel beneficium, non ppea absoluit cum ab excõicatione, vt habetur ex ca. Si summus de sent. excom. in Clemen. vbi in tex. dr, q ex hoc, q Papa quouis modo participat scienter cum excõicato ẽ, non censetur illum absoluere, nisi hoc se velle exprimat. Et glo. ibidem in verbo, Quouis modo, dicit, q et hoc habet locum in participatione in diuinis. Si. n. Papa conferẽdo scienter ordinem, vel beneficium excõicato non absoluit eum ipso facto, sed recipientem relinquit iuris dispositioni, pari rõne non relaxat iuris cõis dispositionem p hoc, q confert beneficium illi, qui recipiendo est sñ iura excõicatus, & sic inhabilis &c. Et cõfirmatur, qa dispensationes hmõi cum maximè exorbitent à iure, & bono Ecclesiæ, sunt strictissime iuris minimè psumendæ. Ad motiua aũt alterius opinionis dr, q licet scĩa principis, inquantum princeps, quæ est scĩa publica, quãq; excuset, & non sp, vt patet in allato casu scĩa tñ principis, inquantum priuata persona, nisi aliunde appareat, nõ vr excusare. Vñ si Papa tribuit sciẽter bñficium irregulari, si solum hoc scit vt priuata psona, non habeo pro certo, q præsumatur dispensare cũ eo, vt patet ex inducto casu paulo in materia absolutionis, q̃ nõ est ita odiosa sicut dispensatio. Sed si psumeret dispensare, non ppea simile sequitur in pposito casu, quia in pposito nro Papa peccaret mortaliter dispensando cum indigno, q sit Pastor. Dispensando ãt cum irregulari, nõ oportet q peccet. Vñ patet non esse similes casus, nec eandem rõnem præsumendi dispensationem hic, & ibi. Ad id uerò q dĩ, q princeps intendit actionem suam esse efficacem, rñdet, q hoc est verum, quãtum est ex parte sui agentis. Sed ex hoc non hr, q tollat impedimẽta, q se tenent ex parte patientis, q̃uis nota sibi, vt priuata est persona, seu ad patientẽ: qm princeps est agens non arbitrarium, & non sm agit semper quantum potest, sed quantum vult. In proposito autem nec appatet, nec præsumitur eum velle relaxare ius commune ex parte patientis: sed fortè est ignorans, & putat oĩa esse valida. Vel si habet sciam, ex quo ab eo non petitur suspensio iuris, quo ad illum relinquit ipsum in dispositione iuris, relinquens ementi, & recipienti beneficium curam suipsius. Aut nihil de hoc cogitat occupatus in alijs, vel male affectus. Tenentur igitur & in foro conscientiæ, & in foro iudiciali resignare, & restituere quicquid acceperint symoniaci cum Papa, & sunt excõicati, & oẽs iuris pœnas incurrũt, nisi Papa se uelle suspendere iura quo ad hoc exprimat uel dispenset cum eis post factum. In hac tñ sña non tam fixum firmo pedem, qn titubem: qm ad scdam rõnem dici pot, q lex illa noua in Cle. est exceptiua à rõi iure, & quòd i sñfacta est, quia de iure erat oppositum: ac p hoc non est extendenda, sed in suo tñ casu intelligenda. Ad primam uerò pt dici, q de uoluntate tã iniqua psumendum est par, vt. s. velit illud, qd ad suum puerium contractum consequi uis. Constat ãt q uenditor uult rem uendicã trãsferre in emptorem. Intendit igit symoniac* Papa, ut qui emit ab ipso habeat i ueritate bñficium, qd ipse uendit, ne fraudulent* uenditor uideat. Quantum hæc ualeãt alij uiderint. Fateor ergo, q si sñ iura talis scĩa principis purgat, ita q excuset à pœnis iuris in foro iudiciali, qd iurista decernendum relinquo, non tenet, qui sic emit à Papa bñficium, renunciare in foro conscĩẽtiæ: quia suspensæ simpliciter intelligeretur pœnæ iuris.

SVP. QVÆS. CI. ARTIC. I.

In Sa. 2. 2. q. 101. in rñsione ad secundum aduerte, quòd nomen pietatis ad opera misericordiæ, & Deum extensũ est, deinde propter similitudinẽ operum. Quia namque opera misericordiæ similia sunt operibus, quæ ex pietate exhibentur sanguine iunctis ac patriæ, ciuibus, & amicis: ideo opera misericordiæ, opera pietatis uocata uidentur, & qui illis vacant, pij appellari. Et hinc ußur parum uidetur, quòd Deus pius dicit, quòd pietas diuina hæc, & illa faciat: quoniam Deus maximè exercet misericordiæ opera. Differunt autem in hoc, quantum ad propositum spectat, officia pietatis ab officijs misericordiæ, quòd pietas id quod impendit, impen sñ sub ratione debiti: misericordia autem sub ratione gratuitæ subleuationis.

Marginalia: D. 1125. In solutionem præcar. In hac solutione. Pertinẽt ad totum. 533 3. d. 33. q. 3. ar. 4. q. 2. cor. & ad secundum & 1. Tim. 4. lec. 2. * Lib. 10. c. 1. a medio tom. 5.

Piet

Universidad de Deusto Biblioteca

¶2 Præt.Greg.dicit in 1.* Moral. Pietas in die suo conuiuium exhibet, quia cordis uiscera miæ operibus replet: sed opa miæ sunt oib⁹ exhibenda, ut patet p Aug.† in 1.de doct.christ.ergo ʰ pietas nõ se extẽdit determinate ad aliquas spãles personas.

¶3 Prẹt.Multæ sunt aliæ in humanis rebus cõicationes pter consanguineorum, & conciuium cõicationem, ut patet per Phil.in * 8. Eth. & sup q̃libet earum aliqua amicitia fundaẗ, q̃ vr̃ esse pietatis virtus, ut dicit gloss. † 2. ad Tim.3. super illud: Habentes quidem speciem pietatis. ergo non solũ ad cõsanguineos, & conciues pietas se extẽdit.

Lib.1.c.12. parum añ med.to.4. — †Lib.1.ca.10.parum añ mediũ tom.3. — Lib.8.c.12. Et 1.to.5. — †glo.interlinearis. Eadem.

SED CONTRA est, ꝙ Tull. dicit * in sua rhet. ꝙ pietas est per quam sanguine iunctis, patriæq; beneuolis officium, & diligens tribuitur cultus.

Lib.2.de inuẽtione in fol.4. añ fi.lib.

RESP. Dicendum, ꝙ homo efficitur diuersimodè alijs debitor ẜm eorum diuersam excellentiã, & diuersa bñficia ab eis suscepta. In utroq; autem Deus summum obtinet locum, & qui excellentissimus est, & est nobis essendi, & gubernationis primum principium. Secundario uero, nostri esse, & gubernationis principia sunt parentes, & pria, à quibus, & in qua nati & nutriti sumus. Et iõ post Deum est hõ maximè debitor parentibus, & priæ. Vñ sicut ad religionem pertinet cultum Deo exhibere: ita secũdario gradu ᵐ ad pietatẽ ptinet exhibere cultũ parentibus, & patriæ ⁿ. In cultu autẽ parentũ includitur cultus omnium consanguineorum, qa etiam consanguinei ex hoc dñr, ꝙ ex eisdẽ parẽtib⁹ pcesserũt, ut patet per Phil.in 8.* Eth. In cultu autem patriẹ intelligitur cultus omnium conciuium, & omnium patriæ amicorum. Et ideo ad hos pietas principaliter se extendit.

Concl. m — Lib.8.cap.12.tom.5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in maiori includitur minus. Et ideo cultus, qui Deo debeẗ, includit in se, sicut aliquid particulare, cultum q̃ debetur parentibus. Vnde dicitur Malac.1. Si ego pater, ubi est honor meus? Et ideo nomen pietatis etiam ad diuinum cultum refertur.

AD II dicẽdũ, ꝙ sicut, Aug. dicit in * 10. de ciu. Dei. More uulgi nomen pietatis ẽt in operib⁹ misericordiæ frequentatur: quod ideo arbitror euenisse, quia hæc fieri præcipue mandat Deus, eaque sibi præ sacrificijs placere testatur, ex qua consuetudine factum est, ut & Deus ipse pius dicatur.

Lib.10.ca.1.a medio tom.5.

AD III dicendum, ꝙ cõicationes consanguineorum, & conciuium magis referuntur ad principiã nostri esse, quàm aliæ cõicationes: & ideo ad has nomen pietatis magis extenditur.

ARTICVLVS II.

Vtrum pietas exhibeat parentibus sustentationem.

AD SECVNDVM sic proceditẽ. Vr̃ ꝙ pietas non exhibeat parentibus sustentationem. Ad pietatem.n. vr̃ pertinere illud præceptum decalogi: Honora patrem tuũ, & matrẽ tuam: sed ibi non præcipitur, ʰ nisi honoris exhibitio. ergo ad pietatem non pertinet sustentationem parentibus exhibere.

¶2 Præt. Illis homo debet thesaurizare, quos tenetur ʰ sustẽtare: sed ẜm Apostolum, vt hr̃ 2.ad Corinth.12. filij non debent thesaurizare parentibus. ergo non tenentur eos per pietatem sustentare.

¶3 Prẹt. Pietas non solũ extendit se ad parẽtes, sed ẽt ad alios cõsanguineos, & cõciues, vt dictum est: * sed nõ tenetur aliq̃s oẽs consanguineos, & cõciues ⁱ sustentare. ergo nec etiã teneẗ ad sustentationem parentum.

Art.præ.

SED CONTRA est, ꝙ Dñs Matt.15. Redarguit Phariseos, ꝙ impediebant filios, ne parentib⁹ sustentationẽ exhiberent.

RESP. Dicendum, ꝙ parentibus & conciuibus aliq̃d debeẗ dupliciter. Vno mõ, per se: alio mõ, per accidens. Per se q̃dem debeẗ eis id, quod decet pr̃em, inquantũ pr̃ est, qui cum sit superior, quasi principiũ filij existens, debeẗ ei à filio reuerẽtia, & obsequium. Per accidẽs autẽ aliq̃d debeẗ pr̃i, qđ decet eũ accipere ẜm aliq̃d qđ ei accidit, puta, si sit infirmus, ꝙ uisitetur & eius curationi intendaẗ: & si sit pauper, quòd sustentetur, & sic de alijs hmõi, q̃ oĩa sub debito obsequio continentur. Et iõ * Tullius dicit, quòd ˡ pietas exhibet & officium, & cultum: ᵐ ut officium referatur ad obsequium, cultus uero ad reuerentiam, siue honorem: quia ut dicit Augus. in † 10. de ciuit. Dei, Dicimur colere hoïes, quos honorificatione, vel recordatione, vel p̃sentia frequentamus.

Concl. m — Lib.1.de inuentione, fol.4. ante finem lib. — † Lib.10.c.1. in med. tom.5.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ in honoratione parentũ intelligiẗ oĩs subuentio, q̃ debet parentibus exhiberi, vt Dñs interpretatur Matth.15. Et hoc ideo, quia subuẽtio fit patri ex debito tamquàm maiori.

AD II dicẽdum, ꝙ pr̃ habet rõem principij, filius aũt habet rõem à principio existentis: iõ per se pr̃i cõuenit vt subueniat filio, & pp hoc non solũ ad horã debet ei subuenire, sed ad totã suã uitã: qđ est thesaurizare. Sed ꝙ filius aliquid conferat patri, hoc est per accidens rõne alicuius necessitatis instãtis, in qua teneẗ ei subuenire; non aũt thesaurizare quasi i lõginquũ: qa nãliter nõ parentes filiorũ, sed filij parẽtũ sũt successores.

Porrecta p totum. 534

SVP. QVÆST. CI. ART. II. & III.

IN art.2.& 3. simul eisdem q. dubium occurrit circa diffinitionem Tullij, & propriam rõem pietatis ab authore assignatã. Nam secundum Tullium pietas est qua officium, & cultus sanguine iunctis, pñæq; beneuolis exhibetur: secũdum uero authorem, pietatis propriã ratio formalis consistit in hoc, ꝙ parẽtes, & patriam, ut quodam nostri principiũ colimus. Si namque in hoc ratio pietatis consistit, sequitur ꝙ pietas nõ sit ad filios, nec inter uirum, & uxorem. Et tenet sequela, quia filijs officia non impendimus ratione parentũ, sed quia filij. Et similiter inter uirum, & uxorẽ non interfunt cultus, & officium ratione parẽtum, sed sumer. Et tñ Tullius dicit, ꝙ pietas est ad sanguine iunctos. Constat .n. & filios esse nobis sanguine iunctos, & virum, & vxorem sanguine iungi, cum sint duo in carne una. Nõ nullum quoq; dubiũ est, quomodo pietas vniuersaliter cultum exhibet sanguine iũctis, cum parentum non sit colere filios, sed econuersò.

¶ Ad primum dubiũ dr, ꝙ pietas habet plures actus, & respicit plures personas, sed præcipuè psonæ quas respicit, sunt personæ parentum, & principalis actus pietatis est colere obsequijs parentibus: qñ quilibet homo qui est subiectum uirtutis pietatis prius habet parentes, q̃ consanguineos, q̃ vxorem, q̃ filios, q̃ patriam. Ex hoc enĩ ꝙ à patribus gñati sumus, reliqua habem⁹ statim, vt patriã: vel postquam adulti sumus, vt vxores, & filios. Ideo pietas sẽdm suum principalem actum ab authore distincte est, assignata scilicet ratione formali pietatis, secundum principalem eius actum, qui est reddere debitum patri, & priæ, vt principijs essendi. Cũ quo tñ stat, quòd pietas habeat actus secũdarios ordinatos ad principalem, vel annex cis principali. Ordinatosquidẽ, ut sunt actus inter virum & vxorem, qũa inter cõiuges est cultus, & officium adinuicem tãquam coadiutores ad conseruationem consanguinitatis utriusque, quam quilibet coniugum à suis hẽt parentibus. Conseruatur.n. propagatione filiorum virtus parẽtis sanguis. Et idẽ dicimus de filijs, quia .s. respiciunt à pietatis virtute, vt conseruatores cõsanguinitatis à parentibus susceptæ. Et qũ tam coniuges, q̃ filij sẽdm suas met psonales actiones, & consilientias ad adiuuandum, & conseruãdum consanguinitatẽ cõcurrunt, iõ sẽdm seipsos à pietate respiciuntur, tanq̃ sẽdm seipsos ordinatos ad principale, quod respicit pietas.

Li.1. de inuẽtione, i fol.4. ante fin. libri. — Porrecta p totum. 535

¶ Ad sẽdm verò dubiũ dr, ꝙ pietas tã cultũ, q̃ subsidiũ sanguine patriaq; iũctis oibus exhibet diuersimodè. Nã parentibus pręcipuè cultũ cũ obsequio: filijs verò aliquale cultũ, dum eos non vt seruos non vt illegitimos &c. tractamus, & à seruis, & alijs honorari volum⁹, & in loco honesto locum sedendi eis damus, & similia. Oibus quoq; subsidium aliquod pbemus ex pietate vel cõseruando, vel saltem in præparatione ai. Dr.n. in sra sẽdi articuli ad vltimum, ꝙ tenetur ad hoc secundum facultatem, & decentiã psonarum, pro loco ẽt & tpe. cum sit præceptum affirmatiuum.

Li.10.c.1. tom.5. — Li.5. Eth. c.1. Et 2. — Li.1.de inuentione i fol.4. ante fin. libri.

AD III. dicendũ, ꝙ cultus, & offĩm, vt Tulli⁹ dicit, * debeẗ oĩbus sanguine iunctis, & patriẹ bñuolis, nõ tñ ęqualiter oibus, sed pcipuè parentibus: alijs autem ẜm propriam facultatem, & decentiam personarum.

ARTICVLVS III.

Vtrum pietas sit specialis virtus ab alijs distincta.

AD TERTIVM sic proceditẽ. Vr̃ ꝙ pietas non sit spãlis virtus ab alijs distincta. Exhibere.n. obsequium, & cultum aliq̃bus, ex amore pcedit: sed hoc ptinet ad pietatem. ergo ʰ pietas nõ ẽ virt⁹ à charitate distincta.

¶2 Prẹt. Cultũ Deo exhibere ẽ ppriũ religionis: sed ẽt pietas ⁱ exhibet cultũ Deo, vt dicit Augu. * 10. de ciu. Dei. ergo pietas non distinguitur à religione.

¶3 Prẹt. Pietas q̃ exhibet cultũ, & offĩm patriẹ, vr̃ eẽ idẽ cũ iustitia legali, q̃ respicit bonũ cõe, sed iustitia legalis est virt⁹ gñalis, vt patet p Phil. in 5. Eth. * ergo pietas non est virtus spãlis.

SED CONTRA est, ꝙ ponitur à Tullio † pars iustitiæ.

RESP. dicendũ, ꝙ aliqua virtus spãlis est ex hoc, ꝙ respicit aliquod obiectũ ẜm aliquã spãlem rõnem. Cũ aũt ad rõem iustitiæ pertineat, ꝙ debitum alij reddat, vbi inueniẗ spãlis rõ debiti alicui personæ, ibi est spãlis virtus. Debeẗ aũt aliquid alicui spãliter, qa est connaturale principium producens in esse, & gubernans. Hoc aũt principium respicit pietas, inquãtũ parẽtib. & patriẹ, & his q ad hẹc ordinanẗ, offĩm & cultũ ipẽdit: & ᵐ iõ pietas est spãlis virt⁹. ⁿ

Concl. m

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ sicut religio est q̃dã ptestõ fidei, spei, & charitatis, q̃b. hõ primordialiter ordinaẗ in Deũ: ita ẽt pietas est q̃dã ptestõ charitatis, quã quis habet ad parẽtes, & ad patriã.

AD II dicendũ, ꝙ Deus longè excellentiori mõ est principium essendi & gubernationis, q̃ pr̃, uel patria: & iõ alia virt⁹ est religio, q̃ cultũ Deo exhibet à pietate, q̃ exhibet cultũ parẽtibus, & patriẹ. Sed ea quæ sunt creaturarum, per quandã superexcellentiã & cãlitatẽ transferunẗ in Deum, vt Dio. dicit in li. * de di. no. Vñ p excellentiã pietas cultus Dei hoiatur, sicut & Deus excellenter dr̃ pr̃ nr̃.

Tex. co.1. habetur.

AD III. dicẽdũ, ꝙ pietas se extẽdit ad patriã ẜm, ꝙ ẽ nobis quoddã essẽdi pricipiũ: sed iustitia legalis respicit bonũ patriẹ, ẜm ꝙ ẽ bonũ cõe. Et iõ iustitia legalis magis hẽt ꝙ sit virt⁹ gñalis, q̃ pietas.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum occasione religionis sint prætermittenda pietatis officia in parentes.

AD QVARTVM sic pceditẽ. Vr̃ ꝙ occasione religionis sint prętermittenda pietatis officia in parentes. Dicit.n. Dñs. Luc.14. Si quis venit ad me, & non odit patrẽ suum, & matrẽ, & vxorẽ, & filios, & fratres, & sorores, adhuc aũt & aĩam suã, nõ põt meus esse discipul⁹. Vñ & in laudẽ Iacobi, & Ioannis Matth.4. dr̃, ꝙ relictis retibus, & patre, secuti sunt Chr̃m. Et i laudem Leuitarũ dr̃ Deut.33. Qui dixit patri suo, & matri suę, nescio vos: & fratrib⁹ suis, ignoro illos, & nescierunt filios suos, hi custodierunt eloquium tuum: sed ignorãdo parẽtes, & alios ɔsanguineos, vel ẽt odiendo eos, necesse est, ꝙ ʰ prætermittantur pietatis officia. ergo pp religionem officia pietatis sunt ptermittenda.

¶2 Prẹt. Matt.8. & Luc.9. dr̃, ꝙ Dñs dicenti sibi, Permitte me primum ire, & sepelire patrem meũ, rñdit. Sine vt mortui sepeliant mortuos suos, Tu aũt vade, & annuncia regnũ Dei, qđ pertinet ad religionem: sepultura aũt patris ptinet ad pietatis offĩũ. ergo pietatis offĩm ẽ ptermittendum p religionem.

¶3 Prẹt. Deus per excellentiam dr̃ pr̃ nr̃: sed sicut per pietatis obsequia colimus parentes, ita per religionẽ colim⁹ Deũ. ergo prætermittenda sunt ʰ pietatis obsequia propter religionis cultum.

¶4 Prẹ. Religiosi tenentur ex voto, quod transgredi non licet, suæ religionis obseruantias implere, secundum quas suis parentibus subuenire ᵏ impediuntur, tum pp paupertatem, quia proprio carẽt: tum etiam propter obedientiam, quia sine licentia suorum prẹlatorum eis claustrum exire non licet. ergo propter religionem prætermittenda sunt pietatis officia in parentes.

SED CÕTRA est, ꝙ Dñs Matt.15. redarguit Pharisæos, qui intuitu religionis honorem parentib. debitum subtrahere docebant.

RESP. Dicendũ, ꝙ religio, & pietas sunt duẹ virtutes. Nulla autem virtus alij virtuti ɔ̃riatur, aut repugnat: qa ẜm Philos. * in Prędicamentis, Bonum non est bono ɔtrarium. Vñ ᵐ non põt esse, ꝙ pietas, & religio se mutuò impediant, vt propter actũ vnius, actus alterius excludatur. ⁿ Cuiuslibet.n. virtutis actus, vt ex sũ. dictis patet, † debitis circunstantijs limitaẗ, quas si prẹtereat, iam non erit vir

tutis

In c. de oppositis, nõ remote à fine. Et li. 2. Top. c.3 — Concl. m — † 1.2. q.7. art.2. & q.18. art.3.

Porrecta p totum. 536

SVP. QVÆS. CI. ART. IIII.

IN art.4. eiusdem q. i rñsione ad primũ & tertiũ, nota diligenter inter puocationẽ, & inductionẽ ad malum. Nã si parentes egentes filiorum, aut eorum seruitijs, sunt puocatores ad malũ, deserẽdi sunt quo ad hoc, vt videlicet non sequanẗ eorum puocationes, sed quo ad hoc eos odio hẽant filij, vt i rñsione ad primum dr. Si verò parẽtes nõ tñ prouocatores, sed inductores sũt ad malum, tunc deserẽdi sunt simpliciter & absolutè, & nõ solũ quo ad hoc, vt in rñsione ad tertiũ dr. Propter qđ si pr infirm⁹ filiam sibi seruiẽtem uirĩ violare, & illa nõ timet se induci, quia scit sua & intẽtionẽ, & constantiam, nõ tenetur relinquere patrem sui seruitia, quia pp ipsi⁹ demerita posset illum relinquere, si non vult cessare à ɔuocatione. Vñ & Ioseph non reliquit seruitiu dum⁹, q̃uis hret dñam suã quotidie sibi molestã, vt dr̃ Genesi.39. Si verò sentiens videt se induci ad pctm, relinquere tenetur totaliter parẽtem, iuxta illud: Qui amat patrẽ plus q̃ me non est me dignus.

¶In

¶In eo. art. 4. in titulo ne ad quartū dubiū occurrit. An religiosus teneat succurrere patri nō potenti sine suo seruitio viuere. Et est rō dubij, qa in lra dr, q n tenet, nec dēt, aut pō: nisi de p̄lati licentia, & seruato religionis statu. Alij aūt doctores asserunt in oppositū. Rō autem nō apparet vsquequaque clara.

In Luc. c. 9 & 14. in titu. De speciali intellectu eius, quod Dñs dixit. to. 5

¶Ad huius euidentiā sciendū est, q dupliciter pringit patrē egere seruitio filij religiosi. Primò, citra extremā necessitatē: scdo, in extrema necessitate. Et si quidē pr ita eget filio, q sine ipso extrema necessitate manifestè laboraret, tenet filius petita, licet non obtenta licentia superioris, patri subuenire. Et rō est, qa pceptū iuris naturę & diuini, i extrema necessitate pcminet oi voto, & vinculo: nec solū p patre, sed p quocunq; hoie in extrema necessitate tenet quilibet. Nō.n. dēt vota esse impeditiua opum iustitię. Vñ sicut licet furari pp extremā alterius necessitatē, ita licet actualē obedientia plato subtrahere, & furari bona ecclesię, si aliter nō pōt patri subueniri. Nec oppositū sensit hic Author, q de necessitate pria, non de necessitate humana loqtur, hoc est de necessarijs patri a filio, & non de necessarijs absolutè à quocunq; hoie. Si verò pr citra extremā ē necessitatē, tunc religiosus tenet adiuuare patrem saluo suo statu, & nō aliter, hoc est, salua obedientia, & regulari obseruātia, sicut filius vxoratus non tenet patri, nisi saluo statu cōiugali. Et hoc est, qd in lra dicitur, q diū, q ponit i lra iter filiū anteq̄ sit religiosus, vel post, non intelligo respū extremę necessitatis in patre, sed respectu cuiusque necessitatis, in qua filius tenet opas suas patri exhibere ex præcepto pietatis. Constat nāq; q non exigit necessitas extrema ad hoc, sed sufficit necessitas hñs magnā latitudinē. Et fortè sic cōcordarent doctores. Rō

Epistol. 1. Ad Heliodorum de laude vitę solitariæ, non pcul a prin. to. 1 D. 1033.

Homil. 37 in euang. non multū pcul a princ.

Hom. 28. I Matt. non remote a fin. to. 2.

In Luc. c. 9

tutis actus, sed vitij. Vñ ad pietatē ptinet, offm̄, & cultum parentib. exhibere fm debitū modum: nō est aūt debit⁹ modus, vt plus hō tendat ad colendum patrē, q̄ ad colendū Deū. Sed sicut Amb. dicit sup Luc.* Necessitudini gn̄is, diuinę religionis pietas anteferť. Si ergo cult⁹ parētū abstrahat nos à cultu Dei, iā non esset pietatis, parentum insistere cultui 5 Deum. Vñ Hiero. dicit in epi. ad Heliodorn,† G Per calcatum pge patrem, per calcatā pge matrē, ad vexillū crucis euola: summū genus pietatis est in hac re fuisse crudele. Et iō [d] in tali casu dimittenda sunt officia pietatis in parentes pp diuinū religionis cultū. Si verò exhibendo debita obseqa parentib. nō abstrahamur à diuino cultu, hoc iā ptinebit ad pietatē: & sic nō oportebit pp religionem pietatem deserere. H

AD PRIMVM ergo dicēdū, q Greg.* exponens illud verbum Dñi, dicit q parentes, quos aduersarios in via Dei patimur, odiēdo, & fugiendo nescire debem⁹. Si.n. parētes nr̄i nos puocēt ad peccandū, & abstrahāt à cultu diuino, dēm⁹ quantū ad hoc eos deserere, & odire. Et hoc mō dr̄ Leuitæ suos cōsanguineos ignorasse: quia idolatris fm mandatū Dñi non pepercerunt I vt hr̄ Exod. 33. Iacob. aūt & Ioannes laudanť ex hoc, q sunt secuti dñm dimisso parente, non qa eorum pr̄ eos prouocaret ad malum, sed quia aliter æstimabant ipsum posse vitam transigere eis Chr̄m sequentib.

AD II. dicendum, q Dñs iō prohibuit discipulum à sepultura patris: qa sicut Chrysost. dicit,* p hoc eū Dñs à multis malis eripuit, puta, luctibus, & mœroribus, & alijs quæ hinc expectanť. K Post sepulturā.n. erat necesse & testa scrutari, & hæreditatis diuisionē & alia hmōi: & pcipuè quia alij erant, qui complere poterant huius funeris sepulturam. Vel sicut Cyrillus exponit super Luc. discipulus ille non petijt, q patrē iā defunctū sepeliret, sed adhuc viuentē in senectute sustētaret vsquequo sepeliretur: qd Dñs nō conces- F sit, qa erāt alij, qui ei⁹ curā hr̄e poterāt, linea parētelę astricti.

AD III. dicendū, q hoc qd parētib. carnalib. ex pietate exhibem⁹, i Deū referimus: sicut & alia mīę opa, q̄ qbuscumq; pximis impendimus, Deo exhibita vñr, fm illud Matth. 25. Qd vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Et iō si carnalibus parētibus nr̄a obsequia sint necessaria, vt sine his sustētari nō possint, nec nos ad aliquid contra Deum inducant, non debemus intuitu religionis eos deserere. Si aūt sine pctō eorum obsequijs vacare non possumus, vel ēt si absque nr̄o obsequio pñt sustētari, licitum est eorum obsequia pretermittere ad hoc, q amplius religioni vacemus.

AD IIII. dicendum, q aliud dicendum est de eo q est adhuc in sęculo pstitutus, & aliud de eo q iā est i religione pfessus. Ille.n. q ē in sęculo pstitutus, si hēt parentes q sine ipso sustentari nō pñt, non dēt eis relictis religionē intrare, qa transgrederet pceptū de honoratione parentū: q̄uis qdā dicāt, q ēt i hoc casu licitè posset eos deserere, eorum curam Deo committens. Sed si quis rectè consideret, hoc esset tentare Deum, cū hn̄s ex humano consilio qd ageret, periculo parentes exponeret sub spe diuini auxilij. Si verò sine eo parentes uitā transigere possent, licitum esset ei desertis parentib. religionem intrare. qa filij nō tn̄r ad sustentationem parentum, nisi causa necessitatis, vt dcm̄ est. *Ille verò q iā est in religione pfessus, reputať iam quasi mortu⁹ mundo. Vñ non debet occasione sustentationis parentū exire claustrum, in quo Chr̄o consepeliť, & se iterum secularib. negotiis implicare: teneť tn̄, salua sui plati obedientia, & suæ religionis statu, piū studiū adhibere, qualiter ei⁹ parētib. subueniať.

QVÆST. CII.

De obseruantia, & partibus eius, in tres artic. diuisa.

DEINDE cōsiderandum est de obseruātia & partib. eius, per quę de oppositis vitiis erit manifestum.

igit ō mouet oppositā opinionē, facilè soluitur. Nam pceptū de honore parentū, licet verū sit, q priusquam votū, & ex natura iure obligat, nec est abrogabile p superueniēs votū: falsum tn̄ est, q eodē mō obliget filiū in quocūq; statu: qm est pceptū affirmatiuum, & obligat, p tpe vnūquemq;, put tūc inuenit illū. Nō.n. eodē mō obligat filium liberū, & vxoratum. Nā vxoratus nō obligat ad actū pmanēdi cū patre: qa iā ē obligatus ad cōmanendū cū vxore. Et sic est in pposito. q filius liber tenet ex hoc pcepto ad subsidium pñuum simpliciter. Fili⁹ aūt religionis vinculo astrictus tenet, vt religiosus pōt. Propterea in lra dr, q tenet piū adhibere studium, salua religione, vt patri subueniatur.

SVP. QVÆST. CII. ART. I.

IN art. 1. q. 102. dubiū occurrit, de dr̄ia inter pietatē, & obseruantiā circa psonas in dignitate constitutas. Et est rō dubij, quia eiusdē virtutis est colere patriam & patrię principem sicut eiusdē virtutis est colere patrē, & reliquā consanguineorū familiam. Nō spectat ergo ad obseruantiam colere principem ciuitatis, & ad pietatem colere patriam. Si dicatur, vt littera insinuat in tertio articulo, q pietas colit principem quo ad cōia, obseruantia quo ad psonalia, tunc dubiū primo est, quare pietas colit patrē quo ad vtrunque, s. & personam, & cōicationē familiæ, & obseruantia colit principē quo ad personam tantū. Videtur.n. q recta ratio velit, vt pietas ad parentes, & consanguineos: obseruantia verò ad præsidentes, & communitates referatur. In cor. art. litteræ.

¶ Dubium secundo est, quæ sint tam obsequia, quàm honores, de quibus hic dicitur, q spectāt ad præsidentium personalē vtilitatem, vel gloriā. Et ratio dubii est, tum quia hic non intelliguntur omnia seruitia.

tia psonalia, quia nō seruitia exhibita à seruis, nec à filijs, nec à mercenarijs. In quo igiť discernenda sunt ista psonalia à cōib⁹? Tū qa iō cuiusq; seruitij, aut honoris psidenti à subditis exhibiti, ē dignitas, q eqd ār impendi psonę rōne dignitatis, non psonæ, sed cōitati vel principi, cui⁹ uices gerit, exhibeť, ut Auctor fateť inferi⁹ in q. seq. ar. 2. ad 3. Et sic oīa exhibita pūdētib⁹, inq̄tū pūdentes sunt, spectāt ad pietatē, & non ad obseruantiam.

Porrecta p̄ rationem.

537 Sup. q. 80. ar. vn. cor. Et infr. q. 103. art. 3. corp.

¶Ad hui⁹ dubij dilucidationē sciēdū est, q regulariter eiusdē rōnis est cōitatē, collegiū, & vniuersaliter cōicationē aliquā, & illius caput colere. Et ppea ad obseruantiā spectat tā epm q̄ canonicos colere, tā magim q̄ cōdiscipulos, tā ducē q̄ exercitū, & sic de alijs: nisi q ab ista regula excipiť pria ceps priæ: nā alterius virtutis ē colere priā, & alteri⁹ principē priæ. Et rō cōceptionis illi⁹ est, qa princeps eis solūmō principal gubernationis: pria āt est principium nr̄i eē. Et ppea priæ cult⁹ ad eā dr̄ virtutem spectat, ad quā spectat colere prem, q est nr̄i eē principiū. Principes āt, qa nō hnt rōem principij ēendi, sed solū gubernādi, excludunť ab illa excellētiori virtute videlicet pietate, q coli principia ēendi & gubernādi simul, s. patrem & priā, & sequēti virtuti. s. obseruātię relinquunť. In reliqs āt cōicationib⁹, puta, exercit⁹, scholæ, collegij &c. nō est hæc admistio pricipiorū essēdi & gubernādi, sicut in pria, & in principe priæ, sed oēs ad gubernationem spectāt. Et hāc rōnē habes ab auctore in q. præc. ar. 1. ad ult. ubi reddit rōnem, quare pria colit à pietate, aliæ āt cōicationes non. Et p hæc patet r̄sio ad primo obiecta, & quare obseruātia non respicit principē quo ad cōia, quæ spectāt ad priā, q; s. pr̄cipuā a pietate pp excellentiā quam hēt pria, & nō principes, qa s. est principiū nr̄i eē. Et sic solūta rō pri-

Lib. 2. de inuentione fol. 4. ante fi. lib.

Loco citato in ar. 1.

Q. pc. ar. 1 & 3. & 1. 2. q. 80. & q. 73. ar. 9.

Circa obseruantiam autem quæruntur tria.

¶Primò, Vtrum obseruātia sit spālis virtus, ab aliis distīcta.

¶Secundò, Quid obseruantia exhibeat.

¶Tertiò, De cōparatione eius ad pietatem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum obseruantia sit specialis virtus ab aliis distincta.

AD PRIMVM sic pcedit. Vr̄ q obseruātia non sit specialis virtus ab aliis distincta. Virtutes.n. distinguuntur [h] fm obiecta: sed obiectū obseruantię non distinguiť ab obiecto pietatis. Dicit.n. Tull. [i] i sua rheto. q obseruantia est, p quā hoīes aliqua dignitate āntes quodā cultu & honore dignantur: sed cultum & honorem ēt pietas exhibet parētib. q dignitate āñcedunt. ergo obseruātia nō est virtus distīcta a pietate.

¶2 Prę. Sicut hoīb. in dignitate constitutis debeť honor & cultus, [k] ita ēt eis q excellunt sciā & virtute: sed n̄ est aliqua spālis virtus, p quā honorem & cultum exhibeamus hoīb. q sciæ, & virtutis excellentiam hn̄t. ergo ēt obseruantia, p quā cultū & honorem exhibemus his, q nos in dignitate āñcedunt, nō est spālis virt⁹ ab aliis distīcta.

¶3 Prę. Hoīb. in dignitate cōstitutis multa dēnť, ad q̄ soluēda lex cogit, fm illud ad Rom. 13. Reddite oīb. debita: cui tributū tributum &c. Ea verò, ad q̄ per legem cōpellimur, [l] ptinent ad iustitiā legalē, seu ēt ad iustitiā spālem. ergo obseruātia n̄ est p se spālis virt⁹ ab aliis distincta.

SED CŌTRA ē, q Tull. dicit pdiuidēdo obsuātiā* aliis iustitię partib. q̄ sūt spāles virtutes.

RESP. dicendū, q sicut ex dictis* patet, necesse est vt eo mō p quendam ordinatū descensū distīguanť virtutes, sicut excellētia personarum, q b. est aliqd reddendum. Sicut aūt carnalis pr̄ particulariter participat rōnem principij, q̄ vniuersaliter inueniť in Deo: ita ēt psona, q̄ q̄tum ad aliquid puidentiam circa nos gerit, particulariter participat pprietatem pr̄is: qa pr̄ est principium & gnationis A & educationis & disciplinę, & oīm q̄ ad pfectionem humanæ vitę ptinent. Persona aūt in dignitate cōstituta est sicut principiū gubernationis respū aliquarū rerū: sicut priceps ciuitatis i reb⁹ ciuilib⁹: dux āt exercit⁹ in reb. bellicis: magister āt in disciplinis, & sic est in alijs. Et inde est, q oēs tales psonę pr̄es appellanť pp similitudinē curę. sicut 4. Reg. 5. Serui Naamā B dixerunt ad eū: Pr̄, etsi rem grādem dixisset tibi ppheta &c. Et iō [m] sicut sub religione, p quā cultus tribuiť Deo, quodāmō inuenitur pietas, per quam colunť parētes: ita sub pietate inueniť obseruantia, per quā cultus & honor exhibetur personis in dignitate constitutis. [n]

AD PRIMVM ergo dcdm, q sicut dictum est 5,* q religio p quandam supereminentiā pietas dr̄, & tn̄ pietas pprie dicta à C religione distinguitur: ita etiā pietas [l] per quandam excellentiam potest dici obseruantia, & tamen obseruantia propriè dicta à pietate distinguitur.

AD II dicēdū, q aliqs ex hoc q est in aliqua dignitate constitutus, non solum q̄dā status excellentiā hēt, sed ēt q̄dam ptātem gubernādi subditos: vnde competit sibi rō principij, put D est aliorum gubernator. Ex hoc aūt q aliqs hēt pfectionē sciæ, vel virtutis, non sortitur rōem principij q̄tum ad alios, sed solum quandam excellentiam in seipso: & iō specialiter quędam virtus determinatur ad exhibēdum honorem & cultum his, q sunt in dignitate constituti. Verū qa p sciam, & virtutē, & oīa alia hmōi aliquis idoneus redditť ad dignitatis statum, reuerē E tia quæ pp quamcumque excellētiam aliquibus exhibetur, ad eandem virtutem pertinet.

AD III dcdm, q ad iustitiam spālem propriè sumptam, pertinet reddere æquale ei, cui aliquid debetur, qd quidē nō pōt fieri ad uirtuosos, & ad eos qui bn̄ statu dignitatis vtunť, sicut nec ad Deū, nec ad parētes. Et iō ad q̄dam uirtutē adiunctā hoc ptinet, nō āt ad iustitiā spālem, quæ est principalis uirtus. Iustitia uerò legalis se extendit ad actus omnium uirtutum, ut 5 dictum est. Q. 58. ar. 6

mum dubiū soluit.

¶Scdm verò dubium soluiť dicendo, q psonalia hoc in loco dicit non oīa q̄ psonę principis à quocunq; exhibent, nā qd illa a suo exhibeť, pietatis qd à seruo, iustitię qd à mercenario, iustitię est: sed ea q̄ non ad rōe illius exhibentur, nisi quia sunt in dignitate constituti, & terminanť ad eorū psonas. Vbi aduerte q hac in re sunt duo, s. rō exhibendi cultum, & termin⁹ cui exhibeť. Vniuersaliter siquidē rō exhibendi istius cultum, est dignitas. vñ siue boni, siue mali sint hoīes in dignitate constituti colendi sunt: terminus āt qui coliť p obseruātię virtutem, est psona illa q i dignitate est cōstituta, ita q dr̄ia inter exhibita à pietate, & ab obseruantia principibus stat i hoc, q exhibita à pietate directè terminanť ad cōe bonum utilitatis, vel honoris: & principes tunc se hñt ut pcipientes, & non ut termini sicut cū q̄s instituiť a pricipe i publico officio reip. vt in lra tertij art. dr̄. Si quis verò ad sublimādum priæ laborem ministraret, ad obseruātiā spectaret actus iste, qa ad psonā principis terminatur hoc ordinatur. Et eā, cū pria gloriā suā ostare rōabiliter vellet, & aliqui ciues priæ caput ppea amplius coli, ei, pietatis, nō obseruantię opam daret, qa ad priā iste cult⁹ terminať. Honoraťergo q ab obseruātia in psonis in dignitate cōstitutis cōitas, seu D⁹, cui⁹ sunt ministri, vt rō honorandi: sed psona ipsa vt termin⁹, & psona q honoreť. Et p hæc patet solutio omniū obiectorum. Nā quicqd ipendiť psonæ in dignitate pstitutę rōe dignitatis impendit cōitati, uel Deo ut rō honoris & cultus, & non ut termino. Personæ enim ipsæ licet multa, honorantur rōne dignitatis.

Q. prec. ar. 3. ad 3.

Universidad de Deusto Biblioteca

SVP. QVAES. CII. ART. II.

Perrecta 3 totum. 538

IN art. eiusdê 102. q. in solutione ad primû, nota q cultus nomen absolute hic côe ad honorem, & reliquos decêtes actus, ut i litera dicitur. sed in pposita distinctione Tullij, vbi p honore distinguitur cultus sumitur p reliquis decentibus actibus, ne superfluitas, aut incongruum aliquid incurratur.

¶ In eadê articulo in solutiôe ad secdm, vide hinc q omissio honoris pñdentib⁹ ppria debiti non solum est pctm, sed est punibilis p humanam legem. Omissio aût honoris extraneorum pñdentium punibilis nô est, p quo ad legale debitum nô spectat: pctm tñ quâq est, p quâto quisque prec morê est, & a morali propterea debito declinat.

Lib. 10. ca. 1. in med. to. 5.

ARTICVLVS II.

Vtrum ad obseruantiam pertineat exhibere cultum & honorem his, qui sunt in dignitate constituti.

AD SECVNDVM sic pcedi tur. Vr q ad obseruantiã non ptineat exhibere cultû, & honorê his, q sunt in dignitate côstituti: Quia ut Aug. dicit in * 10. de ciu. Dei, colere dicimur illas psonas, quas in quodam honore hêmus: & sic idê esse vr cultus & honor, inconueniêter ergo determinatur q obseruantia exhibet in dignitate côstitutis cultum & honorê.

¶2 Pret. Ad iustitiã ptinet reddere debitû, vñ & ad obseruantiã, q ponit iustitiç pars ptinet: sed cultû & honorê nô debemus oibus in dignitate côstitutis, sed solû his, q sup nos plationê hñt. ergo inconueniêter determinatur, q eis obseruantia exhibet cultum & honorê.

¶3 Pręt. Superioribus nrîs in dignitate côstitutis non solum debemus honorê, sed êt timorê, & aliquã munerû largitionê, fm illud ad Rom. 13. Reddite oib⁹ debita cui tributû, tributû: cui vectigal, uectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Debemus etiam eis reuerentiam & subiectionem, fm illud Hebr. 13. Obedite ppositis vrîs, & subiacete eis. nô ergo conueniêter determinat quòd obseruantia exhibet cultum & honorem.

Lib. 2. de inuentione sol. 2. ante fi. lib.

SED CONTRA est, qd Tullius * dicit, q obseruantia est, per quam homines aliqua dignitate antecedentes, quodam cultu & honore dignantur.

I

RESP. Dcdm, q ad eos q sût i dignitate côstituti, ptinet gubernare subditos. Gubernare ât ê mouere aliquos i debitû finê, sicut nauta gubernat nauê ducendo eã ad portû: oê ât mouês hêt excellentiã quãdã & uirtutê supra id, qd mouet. Vñ oportet, q i eo q est in dignitate côstitutus, primò côsideret excellêtia status cû quadã ptãte in subditos: secdò, ipsum gubernationis officium. Rône igit excellentiæ debet ei honor, q est qdã recognitio excellentiæ alicuius. Rône autem officij gubernationis debet ei cultus, qui in quodã obsequio consistit, dum. s. aliquis eorum obedit imperio, & vicê beneficijs eorum pro suo modo rependit.

Concl. m

K

AD PRIMVM ergo dcdm, q i cultu nô solû itelligit honor, sed êt quçcunq alia, quæ pertinent ad decentes actus, quibus homo ad alium ordinatur.

Q. 80. per totum.

AD II dcdm, q sicut supra dictû est,* duplex est debitum. Vnum quidê legale, ad qd reddendû hô lege côpellitur: & sic debet homo honorem & cultum his, qui sunt in dignitate constituti, plationê super ipsum hñtes. Aliud autem est debitum morale, qd ex quadam honestate debetur: & hoc modo debemus cultû & honorem his, qui sunt in dignitate constituti, etiam si non simus eis subiecti.

AD III dcdm, q excellêtiç eorû, q sût i dignitate côstituti, debet honor, rôe sublimioris grad⁹: timor aût rôe ptãtis, quã hñt ad coercendû. Officio uerò gubernationis ipsorû debet obedientia, per quã subditi mouentur ad imperiû præsidentiû: & tributa, quæ sunt quædam stipêdia laboris ipsorû.

ARTICVLVS III.

Vtrum obseruantia sit potior virtus quàm pietas.

Perrecta 3 totum. 539

AD TERTIVM sic pcedit. Vr q obseruantia sit potior virt⁹, q̃ pietas. Princeps. n. cui cult⁹ p obseruantiam exhibet, comparat ad prêm, qui pietate colit, sicut uniuersalis gubernator ad particularem, nam familia quam pr gubernat, est pars ciuitatis, quæ gubernatur à principe: sed vniuersalis uirtus potior est, & magis ei inferiora subduntur. ergo obseruantia est potior virtus, q̃ pietas.

G

¶2 Pręt. Illi q sunt in dignitate constituti, curã gerunt boni côis: consanguinei autem pertinent ad bonum priuatum, qd est pp bonum côe contemnendum, vñ laudabiliter aliqui pro bono côi periculis mortis seipsos exponunt. ergo obseruãtia, per quam exhibetur cultus his, qui sunt in dignitate côstituti, est potior virtus, quãm pietas, quç exhibet cultum personis sanguine iunctis.

H

¶3 Pręt. Honor & reuerentia maximè debet virtuosis post Deû: sed virtuosis exhibet honor & reuerentia per obseruantiç uirtutem, ut dictum est.* ergo obseruantia est præcipua post religionem.

Ar. 1. ad 2.

SED CÔTRA est, q pcepta legis dãtur de actibus virtutû: immediatè ât post pcepta religionis, q̃ pertinêt ad primã tabulã, subdit pceptû de honoratione parêtû, qd pertinet ad pietatê. ergo pietas immediatè sequitur religionem ordine dignitatis.

RESP. Dcdm, q psonis in dignitate côstitutis, pôt aliqd exhiberi dupliciter. Vno mô, in ordine ad bonû côe, puta, cû aliqs eis seruit in administratione reip. & hoc iã nô pertinet ad obseruantiã, sed ad pietatê, q̃ cultû exhibet nô solû pri, sed êt priç. Alio mô, exhibet aliqd personis in dignitate côstitutis ptinens spãliter ad psonalê eorû utilitatê, & gloriã: & hoc pprié pertinet ad obseruãtiã fm q à pietate distinguit. Et iô côparatio obseruãtiæ ad pietatê necesse est, q attendat fm diuersas habitudines diuersarû personarû ad nos, quas respicit utraque virtus. Manifestû est aût, q personæ parentû, & eorû q sunt nobis sãguine côiuncti, substãtialius nobis côiungunt, q̃ personæ q̃ sunt in dignitate constitutç. Magis. n. ad substantiã pertinet gñatio, & educatio, cuius principium est pr, q̃ exterior gubernatio, cuius principium sunt illi, qui in dignitate constituuntur. Et fm hoc pietas obseruantiç preeminet, inquantum cultû reddit personis magis côiunctis, quibus magis obligamur.

Concl. m

Concl. p

Concl. s

AD PRIMVM ergo dicendum, q princeps côparat ad prêm, sicut uniuersalis virtus ad particularem, quantum ad exteriorem gubernationem, nô autem quãtum ad hoc, q pater est principium generationis. Sic enim comparatur ad ipsum virtus diuina, quæ est omnium productiua in esse.

AD II dicendum, q ex ea parte, qua personç in dignitate côstitutæ ordinantur ad bonum cômune, non pertinet earum cultus ad obseruantiam, sed ad pietatem, vt dictum est.*

In cor. art.

AD III. dicendû, q exhibitio honoris, vel cultus nô solûm est pportionanda psonç cui exhibet fm se consideratç, sed êt fm q ad exhibentes côparat. Quàmuis ergo virtuosi fm se considerati, sint magis digni honore, q psonç parêtum: tñ filij magis obligant pp beneficia suscepta ab ipsis parêtibus, & coniunctionem naturalem, ad exhibendum cultum & honorem parêtibus, q̃ extraneis virtuosis.

QVÆSTIO CIII.

De Dulia in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerãdum est de partibus obseruãtiç. Et primò de dulia, q̃ exhibet honorem, & cætera ad hoc ptinentia, personis superioribus. Secdò, de obedientia, per quã earû obedit imperio.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶Primò, Vtrû honor sit aliqd spñale, vel corpale.

¶Secdò, Vtrum honor debeatur solis superioribus.

¶Tertiò. Vtrum dulia, cuius est exhibere honorê & cultû supiorib⁹, sit spãlis virt⁹ à latria distincta.

¶Quartò, Vtrum per species distinguatur,

SVP. QV. CIII. ART. I.

Perrecta 2 totum. 540

IN art. 1. q. 103. nota duo. Primò, in solutione ad primû, q reuerentia nec est adæquatû motiuû ad honorandû, nec est adæquatus finis honoris: quia & aliqui mouent ad honorandum non ex reuerentia, sed ex timore, vt patet cû superiores honorant inferiores quosdam. Et multi honorant solû ut honorê debitum impendant: sed distinctio inter reuerentiã & honorem satis manifesta est: lra ex hoc q vtroq; est principiû, & vtroq; finis honoris. Secdò, vide ad secdm, q quia bono, & pulchro debitû est vt manifestetur, iô cuiis est appetitus gloriæ quasi debite cuilibet æstimãti se bonum, aut pulchrum aliqd rei, vel operis.

Lib. 1. c. 5. tom. 5.

† Q. 81. ar. 2. ad 1.

* Lib. 4. Ethic. 3. aliquãtulû a prin. to. 5.

ARTICVLVS I.

Vtrum honor importet aliquid corporale.

AD PRIMVM sic procedit. Vr q honor non importet aliqd corporale. Honor. n. est exhibitio reuerentiæ in testimonium virtutis, vt pôt accipi à Philosopho in 1.* Ethi. sed exhibitio reuerentiæ est aliquid spûale: reuereri. n. est actus timoris, vt s. habitum est. † ergo honor est aliquid spirituale.

¶2 Pret. Scdm Philosophum in * 4. Ethi. Honor est pmium virtutis: virtutis aût, q̃ principaliter in spûalib. consistit, pmium non est aliquid corporale, cum pmium sit potius merito. ergo honor nô côsistit in corpalib⁹.

¶3 Pret. Honor à laude distinguit, & êt a gloria: sed laus, & gloria in exterioribus consistunt. ergo honor consistit in interioribus spiritualibus.

In epist. ad Euagrium ante medium. Incipit Legimus in Isaia. to. 1

SED CÔTRA est, q Hier.* exponens illud 1. ad Timot. 5. Qui bñ psunt presbyteri, duplici honore digni habeant &c. dicit. Honor in pñtiarû vel, p eleemosyna, vel munere accipit: vtrumq; aût horû ad corpalia ptinet. ergo honor in corporalib. psistit.

RESP. Dicendum, q honor testificationê quãdã importat de excellentia alicui⁹: vñ hoies q volunt honorari, testimoniû suç excellentiæ q̃runt, vt per Philosophum patet in * 8. Ethic. Testimonium aût reddit vel corã Deo, vel corã hoibus. Corã Deo quidem, q inspector est cordium, testimonium consciç sufficit: & iô honor, quo ad Deum, pôt consistere in solo interiori motu cordis, dum. s. aliqs recogitat vel Dei excellêtiã, vel êt alteri⁹ hois corã Deo. Sed quo ad hoies, aliqs nô pôt testimonium ferre, nisi per aliqua signa exteriora, vel verborum, puta, cum aliqs ore pnunciat excellentiã alicuius: vel factis, sicut inclinônib⁹, obuiationib⁹, & alijs hmôi: vel êt exterioribus rebus, puta, in munerû oblatione, aut imaginû instône, vel alijs hmôi: & fm hoc honor in signis exteriorib. & corporalib. côsistit.

Lib. 8. c. 8. tom. 5.

Concl. m

A

Concl. p

AD PRIMVM ergo dicendum, q reuerentia non est idem qd honor, sed ex vna parte est primû motiuum ad honorandum, inquantum. s. aliqs ex reuerentia, quã hêt ad aliquem, eum honorat. Ex alia verò parte est honoris finis, inquantum. s. aliqs ad hoc honoratur, vt in reuerentia habeatur ab alijs.

B

AD II. dicendum, q sicut Philosophus* ibidem dicit, Honor nô est sufficiens virtutis pmium. Sed nihil pôt esse in humanis rebus & corporalib. maius honore, inquantum. s. ipsæ corporales res sunt signa demôstratiua excellentis virtutis. Est aût debitum bono, & pulchro vt manifestetur, fm illud Matt. 5. Neq; accendunt lucernã, & ponunt eã sub modio, sed super candelabrum, vt luceat oib. q in domo sunt: & p tanto pmium virtutis dr honor.

Lib. 4. c. 3. aû mediû tom. 5. D. 710.

C

AD III. dicendum, q laus distinguit ab honore dupliciter. Vno mô, q laus consistit in solis signis verborum, honor autem in quibuscunq; exterioribus signis: & fm hoc laus in honore includit. Alio mô, q per exhibitionem honoris, testimoniû reddimus de excellentia bonitatis alicuius absolutè: sed per laudem testificamur de bonitate alicuius in ordine ad finem, sicut laudamus bene operantem ppter finem. Honor aût est êt optimorum, q̃ nô ordinãtur ad finem, sed iam sunt in fine, vt patet per Philosophum in * 1. Eth. Gloria autem est effectus honoris, & laudis: quia ex hoc q testificamur de bonitate alicuius, clarescit bonitas eius in notitia plurimorum, & hoc importat nomen gloriæ. Nam gloria dr quasi claria. Vnde ad Rom. 1. dicit quædã glossa Ambr.* q gloria est clara cû laude notitia.

Lib. 1. c. 12 tom. 5.

D

Id hêt August. in li. 83. q. q. 31 circa finê tom. 4.

ARTICVLVS II.

Vtrum honor propriè debeatur superioribus.

Perrecta 3 totum. 541

AD SECVNDVM sic pceditur. Vr q honor nô propriè debeat superioribus. Angelus. n. est superior quolibet hoie viatore fm illud Matth. 11. Qui minor est in regno cçlorû, maior est Io. Bapt. sed angelus phibuit Ioan. volentem se honorare, vt patet Apo. 19. ergo honor nô debet superiorib⁹.

Ad Heb. 13 le. 3. prin.

E

¶2 Pręt. Honor debet alicui in testimonium virtutis, ut dictum est. * sed qñq; côtingit, q superiores non sunt virtuosi. ergo eis non debetur honor: sicut nec demonibus, qui tamen superiores nobis sunt ordine naturæ.

Ar. prec. & q. 63. ar. 3.

¶3 Pręt. Apostolus dicit ad Rom. 12. Honore inuicem præuenientes. & 1. Pet. 2. Oês honorate: sed hoc si esset seruandum, si solis superioribus honor deberetur, ergo honor non debetur, pprié superioribus.

¶4 Pręt. Tobię 1. dr, q Tobias habebat decem talenta ex his, quib. erat honoratus à rege. Legit etiã Hester. 6. q Assuerus honorauit Mardochæum, & coram eo fecit clamari. Hoc honore dignus est, quem rex

rex honorare voluerit, ergo honor ēt exhibeť [h] inferioribus, & ita videtur, quòd honor nō debetur propriè superioribus.

SED CONTRA est, qđ Philosophus dicit in * 5. Ethic. quòd honor debetur optimis.

RESP. Dicendum, q̄ sicut s. dcm̄ est, * honor nihil aliud est, q̄ q̄dā ꝓtestatio de excellentia bonitatis alicui⁹. Pōt aūt alicuius excellentia cōsiderari ñ solū p ꝑparōnem ad honorantē, vt. s. sit excellentior eo q honorat, sed ēt f̄m se, vel p ꝑparōnē ad aliquos alios: & [m] f̄m hoc honor sp̄ debeť alicui pp aliq̄ excellentiā, vel supioritatē. [n] Non. n. oportet, q̄ ille q honorať sit excellentior honorante, sed fortè quibusdam alijs, vel etiam ipso honorante, quantū ad aliquid & non simpliciter.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ angelus ꝓhibuit Ioannem non à quacunq; honoratione, sed ab honorōne adorōnis latriæ, q̄ debeť Deo: vel ēt ab honorōne duliæ, vt oñderet ipsi⁹ Ioānis dignitatē, qua p Chr̄m erat angelis adequat⁹ f̄m spēm gloriæ filiorū Dei: & iō nolebat ab eo honorari tanq̄ superior.

AD II. dicendū, q̄ si plati sint mali, nō honoranť pp excellētiā ꝓpriæ virtutis, sed pp excellentiam dignitatis, f̄m quā sūt Dei ministri. Et ēt in eis honoratur tota cōitas, cui p̄sunt: dæmones autem sunt irreuocabiliter mali, & pro inimicis habendi magis q̄ honorandi.

AD III. dicendum, q̄ in quolibet inueniť aliquid, ex quo pt aliqs eum supiorem reputare, f̄m illud ad Phil. 2. In humilitate supiores inuicē arbitrantes: & f̄m hoc etiam omnes se inuicem debent honore preuenire.

AD IIII. dicendum, q̄ priuatæ psonæ interdum honoranť à regibus, non qa sint eis superiores f̄m ordinem dignitatis, sed pp aliquā excellētiā virtutis ipsarum: & f̄m hoc honorati sunt Tobias, & Mardocheus à regibus.

ARTICVLVS III.

Vtrum dulia sit specialis uirtus a latria distincta.

AD TERTIVM sic ꝓcediť. Vr̄ q̄ dulia nō sit sp̄ālis virtus a latria distincta: Quia sup illud Ps. 7. Dñe Deus meus i te speraui, dicit gl. * Dñe oīum p potentiā, cui debetur [h] dulia, Deus per creationē, cui dētur latria: sed non est distincta virtus, q̄ ordinať in Deū f̄m q̄ est dñs, & f̄m q̄ est Deus. ergo dulia nō est virt⁹ distincta a latria.

¶2 Præt. Scdm Philosophū in 8. Ethi. Amari [h] simile est ei, qđ est honorari: sed eadē est virtus charitatis, qua amatur Deus, & qua amatur proximus. ergo dulia qua honoratur proximus, non est alia uirtus a latria, qua honoratur Deus,

¶3 Præt. Idē [h] est motus quo aliquis mouetur in [h] imaginē, & in rem cuius est imago: sed per duliam honoratur hō, inquantum est ad Dei imaginem fact⁹. dr̄. n. Sapient. 2. de impijs, q̄ nō iudicauerunt honorem aiarū sanctarū: qm̄ Deus creauit hominem inexterminabilē, & ad imaginem suæ similitudinis fecit illū. ergo dulia ñ est alia virtus a latria, qua honorať Deus.

SED CŌTRA est, qđ Aug. dicit in * 10. de ciu. Dei, q̄ alia est seruitus quæ debetur hominibus, secundum quam præcepit Apostol. seruos dominis suis subditos esse, quæ. s. græce dulia dicitur: alia vero latria, quæ dicitur seruitus pertinens ad colendum Deum.

Lib. 5. c. 6. sed clarius Lib. 4. c. 5. & li. 1. c. 12. tom. 5. * Art. præc.

Porrecta § totum. 542 3. di. 9. q. 2 ar. 1. Et Ps. 40. lin. Glo. interlinearis ibidem.

Li. 8. ca. 8. tomo 5.

Lib. 10. c. 1. tom. 5.

SVPER QVÆST. CIII. ARTIC. III.
D. Bon. 3. s. d. 9. q. 4. art. 3.

IN art. 3. eiusdē q. omisso secundo, nota in corpore articuli, q̄ Deus non solū est maior dñs q̄ homo, quia dñs vniuersorū est, sed est alia rōne dñs: quia est dñs totius cuiusq; rei, vtpote creator totius: hō aūt non. Vñ seruit⁹ hoīs ad Deum est scdm totum; id, qđ quolibet est. Errat aūt, inquit Hier. de seruis hoīum q̄ seruitutem in totū hoīem descendere putat, tū pp libertatem mentis: tū quia materiæ dñs nō est hō, sed sol⁹ Deus, q pōt annihilare aīam, & corp⁹.

¶ In rñsione ad tertiū eiusdem tertij art. dubiū primo est, An vnaquæq; duarum rñsionum sit p se sufficiēs. ¶ Dubiū scdo est: An rō primæ rñsionis, videlicet, qa hō qui honorat hoīem, non sp actu refert hoc i Deū valeat. Et est rō dubij qa vr̄ peccare scdm non cām vt cām: q̄m non requiriť ad identitatē motus in imaginē, & id cui⁹ est imago, q̄ actu ille qui mouetur, referat in id, cui⁹ est imago, vt patet de adorantibus imaginē Christi, & sanctorū mente euagata. Constat. n. q̄ non actu referunt ad id, cuius est imago, suā venerōnē. ¶ Dubium tertio est, Quo pacto verificeť, q̄ reuerentia, q̄ exhibetur ipsi Deo, nullo modo ptinet ad eius imaginē, cū statim author in sequentis calce articuli dicat q. eodē honore Chris. & eius crux honoratur. ¶ Dubium quarto est, An venerari hoīem inquātum est imago Dei, referendo hoc actualiter in Deū, spectet ad latriā, vel duliā. Et est rō dubij, qa sicut pter amicitias ꝓprias, q̄b⁹ amamus proximos, vt patrem, vt coniugem, vt conmilitonem, vt amicum &c. est charitatis amicitia, qua amam⁹ in ꝓximo Deū. Quare non pter proprias venerationes, quibus colim⁹ patrē, pricipes, excellentes viros &c. datur vna veneratiō, qua colamus Deū in hoībus, & in oībus creaturis tanquā in imagine, & vestigio suo. Et auget dubiū, qa sicut dať vnū vitium, pūa, blasphemia, qua blasphematur Deus & in se, & in qualibet creatura: ita debet dari vnus honor quo & in se, & creaturis oībus honoretur Deus gloriosus omnium creator.

¶ Ad euidentiā horum nosse oportet duplex esse genus imaginis. Nā qda sunt, quæ scdm seipsas sunt capaces honoris: quā verò q̄ honoris capaces non sunt, nisi vt exerceant imaginis officiū. Et qm̄ capacia honoris non sunt q̄ à virtutis capacitate aliena sunt, cum honor sit pmium virtutis, ꝯs est vt non nisi rōnalia, seu intellectualia sint scdm seipsa honoris capacia. Inter imaginem ergo Dei in natura intellectuali, & in reb. alijs, hæc est dria, q. id, qđ constituit in creatura rōnali imaginē diuinā, constituēdo imaginē constituit ipsam creaturam scdm seipsam honorabilē. Id verò qđ constituit imaginē diuinā in alijs, nō constituit creaturam, nisi ut imaginis exerceat officium honorabile. In pñti igiť proposito utraq; rñsio de imagine, scdm se honorabili sermonē habet. Et prima qdem rñsio ex parte imaginis se tenet: scda verò ex parte eius, cuius est imago. Prima nāque distinguit duplicē ai motum in imaginem. s. scdm se, & inquātum est imago. Et sufficienter euacuat argūm subiungendo, q̄ dulia est motus in rōnalem creaturā scdm se ipsam, hoc est, scdm qđ ipsa ē secundum seipsam honorabilis. Scda autem rñsio ēt euacuat argūm dicēdo, q̄ licet dulia quodā modo redundet in Deū, non est tñ latria, quia latria ita exhibeť Deo, q̄ nō illi creaturæ, cui debeť dulia. Et per hoc patet responsio ad primum dubium.

¶ Ad secundum verò dubiū dr̄, q̄ author p referre actu in Deū, non intendit referre actualiter cogitando de Deo, sed intendit de actu vt cōe quoddā est ad actualiter, & virtualiter, hoc est, virtute primæ intentionis referre: ita q̄ vocatur actu referre in Deum ille, qui ab initio hoc intendit, q̄uis in prosecutione nunquā amplius de Deo cogitet. Sicut etiā in sacris dr̄ quis actu intentionē consecrandi hře, q accessit ad altare in intentione celebrādi, licet qñ consecrat, actualiter cogitet. Huiõi aūt actualiter est vera ad distinctiua motus in imaginem scdm se, & motus in imaginem inquātum imago: & propterea veram dedit rationem, quare dulia non terminatur ad Deum in homine, sed ad hominem: quia non cadit sub intentione exhibentis homini duliam, honorare Deum in homine, sed hominem ipsum.

¶ Ad tertium autem dubium dicendum est post discussionem quartæ dubitationis, quoniam ex illius pendet claritate.

¶ Ad quartum igitur dubium dr̄, q̄ difficultas consistit in hoc, quòd creatura rationalis videtur ex vno & eodem constituta honorabilis dupliciter, videlicet & secundum seipsam, & sm̄, quod est imago Dei. Nam ex hoc ipso, q̄ est rationalis, est sm̄ seipsam virtutis capax, & imago Dei. Et quia secundum seipsam honoratur dulia, uideť q̄ sm̄, q̄ est imago: veneranda sit latria: ita q̄ Deus in ipsa honoreť, iuxta illud Augu. in reg. Honorate in vobis Deū inuicem: Alioquin imago Dei in creatura rationali esset deterioris conditionis, q̄ imago eius in statua, vel pictura, inquantū imago. Et qm̄ eadem est ratio de vestigio in creaturis aliis, nisi q̄ non constituuntur honorabiles secundum se, sed solum ratione repræsentati. Idem nāque est motus in vestigium vt sic & in id cuius est vestigium: ideo oportet communem rationem reddere.

¶ Videntur mihi, quòd dicenda sunt duo. Primum est, q̄ latria de facto non exhibetur, nec est exhibēda creaturæ cuicunque rōnali, etiam inquantum, est imago Dei. Et hoc dicere videtur author in litera in secunda responsione, dicendo q̄ reuerentia, quæ ipsi Deo debetur, nullo modo pertinet ad ei⁹ imaginem. Loquitur. n. de imagine inquātum motus in ipsam est motus in id cuius est imago. Secundum est, quòd communis ratio huius dicti est euitatio erroris, ne. s. Deo soli debitum honorem creaturæ videamur impēdere. Ex hac namque ratione nec creaturis irrationabilibus, inquātum repræsentāt Deum, nec creaturis rationalibus, inquantum similes sunt Deo, diuinum honorem impendimus, vt fugiamus, scilicet errorem colentium omnes mundi partes, & errorem exhibentiū hominibus diuinos honores: sicut enim Ecclesia humanitatē Christi secundum seipsam non adorat dulia, sed Christo exhibet latriam, dicendo illi, Miserere nobis, & nunquam, ora pro nobis, ne occasionem errandi ex huiusmodi distinctione sumāt filii, & præcipuè omnium docti, & idiotæ: ita in ꝓposito diuinū honorem negat rationalibus imaginibus, & vestigiis deitatis, ne ex huiusmodi adoratione occasionem errandi sumant populi. Concludendum ergo videtur, q̄ si quis creaturam venerareť inquantū est similitudo, uel vestigiū Dei, hoc est, q̄ venerareť Deū in creatura hac vel illa, latriæ cultum exhiberet non creaturę, sed Deo in creatura, sicut & blasphematur Deus in creatura, & amatur, & hoc probant rationes allatæ. Sed quoniam obiecta hęc annexam hñt occasionem erroris, iō exhibendus nō est honor latriæ, illiusmodi imaginibus, & uestigiis, ut sic.

¶ Nunc ad 3. dubium dicitur, q̄ cum imago Dei inueniatur quasi triplex, primū pictura seu statua ad repręsentandum Deū, ut quotidie in Ecclesia uidemus: secundò, ipsa rōnalis creatura secundum sepsam. (Est. n. sm̄ seipsam imago repræsentans Deum) tertiò, ipsa rōnalis creatura, ut relata in Deū, author in litera nō intendit de prima imagine, ut instantia obiicit de cruce, sed directè intendit de secunda, cuius ueneratio redundat sm̄ quendam modū in Deū, p quāto ei⁹ est imago id qđ honoratur. Et indirectè uerificať de tertia, pp utriusque concursum in identitatem formalē fundamenti utriusque imaginis: uel rectius loquendo, imaginis utroque modo sumptæ. Et tunc est sensus, quòd nullo modo absque occasione erroris spectat ad eius imaginem latriæ reuerentia. Et enim si honor imagini semper impenderetur non redundaret eo damnō in Deum, sed directè tenderet simpliciter, & absolutè.

Concl. in

Q. 101. ar. 3

Concl. in

D. 710.

Porrecta § totum. 543 3. dist. 9. q. 2. ar. 2.

Lib. 9. ca. 2. tomo 5.

RESP. Dicendum, q̄ sm̄ ea, q̄ s dicta* sunt, vbi est alia rō debiti, ibi necesse est, q̄ sit alia virt⁹ q̄ debitū reddat. Alia āt rōne debeť seruitus Deo, & hoī: sicut & alia rōne dñiū competit Deo, & hoī. Nā Deus plenariū & principale dñium hēt respū totius, & cuiuslibet creaturę, q̄ totaliter eius subiiciť ptāti. Homo āt participat quādam similitudinem diuini dñij, sm̄ qđ habet particularē ptātem sup aliquem hominem, vel super aliquam creaturā. Et ideo [m] dulia, q̄ debitā seruitutē exhibet hoī domināti, alia virt⁹ est à latria, q̄ exhibet debitam seruitutem diuino dñio. Et est q̄dam obseruantiæ species: [n] qa per obseruantiā honoramus quascunq; psonas dignitate pcellentes: p duliam āt ꝓpriè sumptā, serui dominos suos veneranť. Dulia. n. Græcè seruitus diciť.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ sicut religio per excellentiā dr̄ pietas, inquantū Deus est p excellentiā pr̄ita ēt p excellentiam dr̄ dulia, inquantū Deus excellēter est dñs. Non āt creatura participat potentiam creandi, ratione cuius Deo debeť latria. Et ideo gl. illa distinxit attribuens latriam Deo sm̄ creationem, q̄ creaturæ non cōicať, duliam vero sm̄ dominium, qđ creaturæ communicatur.

AD II dicendum, q̄ rō diligēdi proximum, Deus est. Nō. n. p charitatem diligimus in proximo nisi Deū: & iō eadē charitas est qua diligiť Deus, & proximus. Sūt tñ aliæ amicitiæ differentes à charitate sm̄ alias rōnes, qbus hoies amanť. Et similiter cū sit alia rō seruiēdi Deo, & hoī, aut honorādi vtrūque nō est eadē virt⁹ latria, & dulia.

AD III dicendū, q̄ [d] motus, q est i imaginē inquantū est imago, referť in rem cuius est imago. Non tñ ois motus, q est in imaginem, refertur in eam, inquantū est imago: & ideo q̄nq; est alius motus specie in imaginem, & motus in rem. Sic ergo dicendū ē, q̄ honor, vel subiectio duliæ respicit absolute quādam hoīs dignitatem. Licet. n. sm̄ illam dignitatē sit homo ad imaginem, uel similitudinem Dei, non tñ semp homo qñ reuerentiam alteri exhibet, refert hoc actu in Deū. Vel dcdm, q̄ mot⁹ q est in imaginē, quodāmō est in rē, non tñ motus, qui est in rem, oportet q̄ sit in imaginē: & iō reuerentia, q̄ exhibeť alicui, inq̄tū est imago Dei, redūdat quodāmō i Deū. Alia tñ, ē reuerētia, q̄ ipsi Deo exhibeť, q̄ nullo mō ptinet ad ei⁹ imaginē.

ARTICVLVS IIII.

Vtrū dulia habeat diuersas species.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod dulia hēat diuersas species. Per [b] duliam. n. exhibeť honor ꝓximo. Diuersā āt ratione honorantur diuersi ꝓximi, sicut rex, pater, & magister, vt patet p Philosophū in * 9. Eth. Cum ergo diuersa rō obiecti diuersificet speciē virtutis, uř qđ dulia diuidať in uirtutes spē differētes.

¶2 Præt. Medium differt spē ab extremis, sicut pallidum ab albo, & nigro: sed hyperdulia uř esse mediū inter latriam, & duliam. Exhibetur. n. creaturis, q̄ habent specialem affinitatē ad Deū, sicut B. Virgini, inquantū est mater Dei. ergo uř, qđ duliæ sint spēs differētes, una q dē dulia simplř, alia uero hyperdulia

¶3 Præt. Sicut in creatura rationali inueniť imago Dei, ratione cuius honorať, ita etiam in creatura irrationali inueniť uestigiū Dei: sed alia ratio similitudinis importať in noīe imaginis, & noīe uestigij. ergo etiā [h] oportet sm̄ hoc diuersas spēs duliæ attendi, p̄sertim cum quibusdam irrationabilibus creaturis honor exhibeať: sicut ligno sāctę crucis, & aliis hmōi.

SED CONTRA est, qđ dulia contra latriam diuidiť: latria autem non diuiditur p diuersas species. ergo nec dulia.

RESP. Dicendum, quod dulia potest accipi dupliciter. Vno modo communiter, sm̄ quod exhibet reuerentiam cuicumq; homini ratione cuiuscumq; excellentiæ, & sic continet subse pietatem, & obseruantiam, & quamcunque hmōi uirtutem, q̄ hoī reuerentiam exhibet: & sm̄ hoc habebit partes [m] spe-

SVP. QVÆ. CIII. ARTIC. IIII.

IN art. 4. eiusdem q. 103. dubium occurrit,

Concl. in

Universidad de Deusto Biblioteca

rit, qm author videt oblitus sui. Qd hoc in loco ponit obseruantiã esse virtuté gñalem, dicendo, q dulia est vna specierũ obseruãtiæ. In primo ât ar. q. pc. ex pposito posuit obseruantiã esse virtuté specialẽ distinctam contra pietatem, religionem, & iustitiam. ¶Ad hoc dr, q author nõ dixit obseruantiã esse virtuté specialem spẽ specialissima. Sat .n. est intẽto suo, q sit specialis specie subalterna. Et hoc ibi insinuauit dicendo, q ad obseruantiam spectat venerari principẽ, ducẽ, ac magistrũ, quos diuersa ratione constat honorari.

ar. 4. huius quęst.

Concl. p

lib. 2. de inuentione in fol. 4 ante fi. lib.

¶Sed tunc insurgunt dubia duo. Primũ est, q nulla haberet ppria virt⁹ ad cultũ exhibẽdum principibus nostris, qa obseruantia genus est ad oẽs spẽs, quarum alia princeps alia dux &c. colit. Sm est, q nulla esset species obseruantiæ, ad quam pertineret venerari hoiem pp virtutem eius. Et est ratio sequelæ, quia in litera illius articuli in respõsione ad sm dr, q talis cultus spectat ad eãdem virtutem, sed nulla est eadem in specie virtus colens omnes in dignitate constitutos. ergo nulla vna sm speciem virt⁹ est cuius sit colere hominẽ pp virtuté illi⁹.

Ex lib. 4. c. 11. & li. 3. c. 8. & 12.

¶Sed primum horum solui potest, primò cõcedendo, q nulla specierũ obseruantiæ est noiata, nisi dulia, & hyperdulia. Secundò dicẽdo, q sicut dispositio est nomen gñicũ ad habitum, & dispõnem, & est nomen specificum dispõnis distinctæ contra habitũ ita obseruantia, & est nomen gñicum cõe ad omnes obseruantię species, & est etiam nomen specificum illius speciei, qua colit caput ciuitatis. Et qa de nominib⁹ qõ hæc est, siue sic sit, siue non parum refert.

Porr. per to.
544.
Sup. q. 69. ar. 1. cor. & q. 88. ar. 10 ad 2. & infr. ar. 5. co. prin. & ar. 6. ad 2.

¶Secunda autem dubitatio soluitur dicendo, q propriè loquendo honorare hoiem pp virtutem, quia dignus est ducatu, spectat ad illã obseruantię speciem, cuius est colere ducem: & ho-

cie diuersas. Alio mõ, põt sumi strictẽ, prout sm eam reuerẽtiam exhibet seruus dño: nã dulia seruitus dr, vt dictum est.* Et⁹ sm hoc non diuiditur in diuersas species, sed est vna specierum obseruantiæ, quã Tullius* ponit, eo q alia rõne seruus reueretur dñm, miles ducẽ discipulus magistrum, & sic de alijs huiusmodi.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd ratio illa procedit de dulia communiter sumpta.

AD II dedm, q hyperdulia est potissima species duliæ cõiter sumptæ. Maxima.n. reuerentia debetur homini ex affinitate, quam habet ad Deum.

AD III dicẽdũ, q creaturę irrationali in se cõsideratę nõ debet ab hoie aliqua subiectio, vel honor: qr potius ois talis creatura est naturaliter hoi subiecta. Qd aũt crux Christi honoret, hoc fit eodem honore, quo Chrs honorat: sicut purpura regis honorat eodẽ honore, quo rex, vt Damas.* dicit i 3 li.

QVAEST. CIIII.

De obedientia, in sex art. diuisa.

DEINDE considerandum est de obedientia.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶Primò, Vtrum homo debeat obedire homini.

¶Secundò, Vtrum obedientia sit specialis virtus.

¶Tertiò, De cõparatione eius ad alias virtutes.

¶Quartò, Vtrum Deo sit in omnibus obediendum.

¶Quintò, Vtrum subditi suis prælatis teneantur in omnibus obedire.

¶Sextò, Vtrum fideles teneant̃ sæcularib. ptãtibus obedire.

ARTICVLVS I.

Vtrum vnus homo teneatur alteri obedire.

AD PRIMVM sic pceditur. Videtur quòd vnus homo nõ teneatur alteri obedire. Nõ est enim aliquid faciendũ contra institutionem diuinam: sed hoc habet diuina institutio, ut homo suo consilio regat̃, sm illud Ecc. 15. Deus ab initio constituit hoiem, & reliquit illũ in manu consilij sui. ergo non tenetur vnus hõ alteri obedire.

¶2 Pręt. Si aliquis alicui teneretur obedire, oporteret, q haberet volũtatem pcipientis tanq̃ regulam suæ actionis: sed sola diuina voluntas, q̃ semper est recta, est regula humanæ actionis. ergo non tenetur homo obedire, nisi Deo.

¶3 Pręt. Seruitia quanto sunt magis gratuita, tãto sunt magis accepta: sed id qd hõ ex debito facit, nõ est gratuitum. Si ergo hõ teneret̃ ex debito aliis obedire in bonis operib. min⁹ acceptabile opus bonũ, qd ex obedientia fieret. non ergo tenetur homo alteri obedire.

SED CONTRA est, qd præcipitur ad Heb. ult. Obedite præpositis uestris, & subiacete eis.

RESP. Dicendum, quod sicut actiones rerum naturaliũ procedunt ex potentiis naturalibus: ita etiam operationes humanæ procedunt ex humana uoluntate. Oportuit ât in reb. naturalibus, ut superiora mouerent inferiora ad suas actiones per excellentiam naturalis uirtutis collatæ diuinitus. Vñ ẽt oportet in rebus humanis, quod superiores moueant inferiores p suã uoluntatem ex ui authoritatis diuinit⁹ ordinatę. Mouere ât per rõnem, & volũtatẽ, est pcipere: & ideo sicut ex ipso ordine naturali diuinitus instituto inferiora in rebus naturalib⁹ necesse hñt subiici motioni superiorum, ita ẽt in reb⁹ humanis ex ordine iuris naturalis, & diuini, tenent̃ inferiores suis supiorib⁹ obedire.*

AD PRIMVM ergo dicendũ, q Deus reliqt hoiem in manu consili sui, non qa liceat ei facere oẽ qd velit, sed qa ad id qd faciendum est, non cogitur necessitate naturæ, sicut creaturę irrationales, sed libera electione ex pprio consilio pcedente. Et sicut ad alia facienda dẽt pcedere pprio consilio, ita ẽt ad hoc quod obediat suis superioribus. Dicit enim Greg. ult. Moral.* q dum alienæ voluntati nos humiliter subdimus, nosmetipsos in corde superamus.

AD II. dicendum, q diuina uoluntas est prima regula, qua regulantur oẽs rationales uolun-

notare hoiem pp virtutẽ, qua dignus est, vt caput ciuitatis, ptinet ad illam obseruantiæ speciem, q̃ colit caput ciuitatis, & sic de alijs. Et sic semp verificat dictũ authoris, q spectant ad eandem virtutẽ, ad q̃. s. spectat colere illũ dignitatis statũ. Et qm nulla est virtus, q̃ nõ habilitet hominem ad aliquem dignitatis statum, vel saltem ad illũ referat vt adiutorem, vel ministrũ, &c. iõ nulla est obseruãtiæ species ponenda pp honorem exhibendum hoi ob virtuté, sed sufficiunt virtutes, quarum est colere personas in dignitate constitutas: qm earundem est colere omnes psonas ad dignitatem illã quolibet spectantes.

¶In rñsione ad sm, nota q coniunctio sm carnalem consanguinitatem ad humanitatem assumptã à verbo Dei, vocat̃ in litera affinitas ad Deũ, ita q cõsanguinei Chri, inquantum homo, sunt affines Dei ea rõne, qua Deus deitatis est nomen, q̃ nulli est cõsanguinea: sed natura humana ab extra ad deitatis fines attigit, quasi vxor ab extra adueniens in thalamo viri virginalis, & iõ genitrix illius, affinis Deo cõstituta dr. Nõ oibus tñ hmõi affinibus hyperdulia debet̃ cum eorũ quidã sint forte damnati, de qbus scriptũ est, Neq;. n. fratres eius credebant in eum, sed soli B. Virgini, quæ sola ad fines deitatis, ppria operatione naturali attigit, dũ Deũ cõcepit, peperit, & genuit, & lacte proprio pauit.

Concl. m

¶In rñsione ad 3. eiusdem 4. ar. nota, q directè est hic sermo de cruce illa, in qua Christus est passus. Illa. n. non solum, vt imago sicut cęterę cruces, sed vt coniuncta Christo, eodem honore quo Christus, sicut rex & eius purpura, venerari dicitur.

SVP. QVAES. CIIII. ART. I.

IN ar. 1. q. 104. Aduertẽ, q ad hoc q vnus hõ teneat̃ obedire alteri, exigunt̃ duo. Primũ ẽ inæqualitas, vt .s. vnus sit superior, & alius

vltim. Moral. c. 12. parum a medio.

alius inferior. Par nãque in parem non habet imperium. Sm, potestas unius sup alterum. Oportet. n. eum, qui obedire tenet̃, subijci ptãti illi⁹ qui pcipit. Quamuis aũt in ista primum supponi videat̃, & sm deducat̃ dum ex proportionali similitudine nãliũ corporum superiorũ, & inferiorum in hoc, q oportet inferiora à superioribus moueri ptãte excellentię diuinitus ordinata, infert̃ simile oportere esse i humanis, uidelicet, q inferiores à superioribus moueantur ptãte quoq; diuinitus ordinata. Apparet namq; in hoc processu supiora, & inferiora supponi, & motionem per ptãtem concludi. Si tñ radix consideretur ex vna & eadem rõne apparebit tam in naturalibus, quam in humanis superiora, & inferiora dari, & tamq̃ per se notum assumi. Cum. n. vnumquodq; sic cõiter agatur, sicut aptum natum est agi, & econuerso, vt patet ex 2. Phys. & ad sensũ pateat, tam in corporibus nãlibus, quàm i humanis dari supiora mouentia inferiora, apparet siquidem hoc in oibus gẽtibus, rectè concluditur. q qa pportionalia sunt in virtutibus propriis nãlia & humana, & in ordine inæqualitatis ad superiora: sicut oportet in naturalibus inferiora moueri à superioribus, ita in humanis.

Porrecta p totum.

545
2. d. 35. ar. 2. ad 5. & d. 44. q. 2. artic. 1. Et Heb. 2.

*In libr. 2. de paradi. c. 8. parum ante med. tom. 4.

¶In eod. art. non te pturbet verbum illud, Mouere p rõem & voluntatem est pcipere, eo q ẽt patere est mouere per intellectum & voluntatem, vt superius patet. Est namque sermo iste sm subiectam mãm intelligendus, vt videlicet intelligat̃ de mouere sufficienter. Qui. n. pcipit, sufficienter mouet: qa necessitatẽ imponit mobili, vt moueatur. Qui autem petit, non imponit illi, à quo petit, necessitatem, vt patet.

vlt. Moral. cap. 13. aũ medium.

lib. 2. ca. 4 tom. 5.

SVP. QVÆST. CIIII. ARTIC. II.

Arg. 2. sent. d. 44. q. 2. art. 1.

IN art. 2. eius. 104. q. dubiũ occurrit,

tates, cui vna magis appropinquat q̃ alia sm ordinem diuinitus institutum. Et iõ voluntas vnius hominis præcipientis potest esse quasi secunda regula uoluntatis alterius obedientis.

AD III dedm, q aliqd põt iudicari gratuitũ dupliciter. Vno modo, ex parte ipsius opis, qa .s. homo ad id non obligatur. Alio mõ, ex parte operantis, qa .s. libera uoluntate hoc facit. Opus aũt reddit̃ virtuosum, & laudabile, & meritoriũ pcipuè sm qd ex volũtate pcedit. Et iõ q̃uis obedire sit debitũ, si propria voluntate aliquis obediat, non pp hoc minorat̃ eius meritũ, maximè apud Deũ, qui non solum exteriora opa, verum ẽt interiorem voluntatem videt.

ARTICVLVS II.

Vtrum obedientia sit specialis uirtus.

AD SECVNDVM sic pcedit̃. Vr, q obedientia non sit spãlis virtus. Obedientię.n. inobedientia opponit̃: sed inobedientia est gñale pctm. dicit eñ Ambr.* q pctm est inobediẽtia legis diuinæ. ergo obediẽtia nõ est specialis virtus, sed gñalis.

¶2 Pręt. Ois virt⁹ spãlis aut est theologica, aut moralis: sed obediẽtia nõ ẽ uirt⁹ theologica, qa neq; continet̃ sub fide, neq; sub spe, neq; sub charitate. Slr ẽt ñ est virt⁹ moralis, qa non est in medio supflui, & diminuti: q̃to. n. aliqs est magis obediens, tanto magis laudat̃. ergo obedientia non est specialis virtus.

¶3 Pręt. Greg. dicit vlt.* Mor. q obedientia tãto magis est meritoria, & laudabilis, q̃to minus hẽt de suo: sed q̃libet spãlis virtus tãto magis laudat̃, q̃to magis hẽt de suo, eo q ad virtutẽ requirit̃ vt sit uolẽs, & eligens, sicut dr in 2. Eth.* ergo obediẽtia non est virtus specialis.

¶4 Præt. Virtutes differunt spẽ sm obiecta: obiectũ ât obediẽtiæ esse vr superioris pceptũ, qd multipliciter diuersificari videt̃ sm diuersos superioritatis gradus. ergo obedientia est virtus gñalis sub se multas virtutes speciales comprehendens.

SED CONTRA est, q obediẽtia à quibusdam ponit̃ pars iustitiæ, vt supra dictum est.*

RESP. Dedm, q ad oia opa bona, q̃ spãlem hñt laudis rõnẽ, specialis virtus determinat̃. Hoc. n. pprie cõpetit virtuti, vt opus bonũ reddat. Obedire ât supiori debitũ est sm diuinũ ordinẽ rebus inditũ, ut osñsũ est,* & per consequens est bonũ, cũ bonum consistat in mõ, spẽ, & ordine, vt Aug.† dicit in lib. de natura boni. Habet ât hic actus specialem rõem laudis ex spãli obiecto. Cum. n. inferiores suis superiorib⁹ multa debeãt exhibere, iter cętera hoc est vnũ spãle, q tenent̃ eorũ pceptis obedire. Vñ obediẽtia est spãlis virtus, & eius spãle obiectũ est pceptũ tacitũ, vel expressũ. Voluntas. n. superioris quocũque mõ innotescat, ẽ quoddã tacitũ pceptum. Et tãto vr obediẽtia promptior, q̃to expressum pceptum obediendo præuenit, uoluntate tñ superioris itellecta.

AD PRIMVM ergo dedm, q nihil phibet duas spãles rõnes, ad quas duæ spãles virtutes respiciunt, in vno & eodẽ mãli obiecto concurrere: sicut miles defendendo castrũ regis & implet op⁹ fortitudinis non refugiẽs mortis pericula pp bonũ, & opus iustitiæ, debitum seruitium dño suo reddens. Sic igit̃ rõ pcepti, quã attendit obedientia, concurrit cum actibus oim uirtutum, nõ tñ cum oibus virtutum actibus, qa non oẽs act⁹ uirtutum sunt i pcepto, ut s habitum est.* Slr ẽt q̃dã q̃oq; sub pcepto cadunt, q̃ ad nullã aliã virtutem pertinent, vt patet in his q̃ non sunt mala, nisi qa phibita. Sic ergo, si obedientia pprie accipiat̃ sm q respicit p intentionem formalem rõnem pcepti, erit spãlis uirtus, & inobedientia pctm spãle. Secũdum hoc. n. ad obedientiã requirit̃, quòd impleat aliquis actum iustitię, vel alterius uirtutis, intẽdens implere præceptum, & ad inobedientiã requirit̃ q actualiter cõtẽnat spãle præceptum. Si uero obediẽtia large accipiatur p executione cuiuscunque, qd pt cadere sub pcepto, & inobedientia p omissione eiusdem ex quacunque intentione, sic obedientia erit gñalis uirt⁹, &

an obiectum obediẽtiæ sit præceptum obligans ad mortale peccatum, vel pceptum cõiter, siue obliget ad mortale, siue ueniale. Et est iõ dubiũ, quia hinc inde sunt authoritates, & rões. In primis author hic dicit, q voluntas supioris quolibet innotescat, est quoddam tacitum præceptũ. Constat. n. q non ois voluntas superioris notæ est præceptũ obligans ad mortale, vt patet cum innuit subdito, q deferat librum hebdomadario, & hmõi. Et rursus in respõ. ad sm dicit, Simplex verbum prælati, eius indicans voluntaté, cui obedit promptus obediens &c. In opposiũ aũt est, quia in hoc artic. in rñsione ad primum, ita dicit. Ratio præcepti quam attendit obedientia, cõcurrit cum actibus oium virtutum, nõ tñ cum oibus actibus virtutũ quia non oẽs act⁹ uirtutũ sunt in pcepto. Et in q. seq. in ar. 1. ad primum dr. Pctm veniale nõ est inobediẽtia, quia non est cõtra pceptum, sed præter præceptum. Ex his. n. apparet, q tã obedientia, quàm inobediẽtia respicit solum [illegible] præceptum obligans ad mortale. Nam sic sumendo pceptũ, aliqui actus virtutũ sunt in præcepto, & venialia extra inobedientiam sunt, & non aliter: venialia siquidem in transgressione pcepti cõmuniter sumpti consistunt.

Art. præc.

†c. 13. to. 6

Concl. m

†ca. 3. to. 6 1. 2. q. 96. art. 3.

¶Ad hoc dr, q procul dubio obiectum obedientiæ est præceptũ communiter sumptũ prout est tertius actus rationis practicæ, de quo sub imperij noie in præcedenti libro tractatum est.

¶Ad cuius clariorem intellectum scito, q sicut in dispositione humanæ uitæ sm corpus, aliquis est cibus contrarius vitę, vt venenum: aliquis est minuens aliquid, quod est de integritate vitæ, vt cib⁹ nocẽs oculis, vel stomacho: & aliquis est in nullo minuens, sed eius omissio esset melior, vt cibus non nocens, q tñ si omitteretur, expeditiorem

inobedientia gñale peccatum.

AD II dicendum, q obedientia nõ est uirt⁹ theologica. Non .n. per se obiectum eius est De⁹, sed pceptũ superioris cuiuscunque uel expressũ, vel interpretatiuum, s. simplex verbum plati eius indicãs voluntaté, cui obe- G dit prõptus obediens, fm illud ad Tit. 3. Dicto obedire. Est autem uirtus moralis cum sit pars iustitiæ, & est medium inter superfluum & diminutum. Attẽdit autem eius superfluum non quidem fm quantum, sed fm alias circunstantias, inquantum s. aliquis obedit uel cui non debet, uel in quibus non debet, sicut s de religione dictum est.* Potest ẽt dici, quòd sicut in iustitia superfluum est in eo, q retinet alienum, diminutum aũt in eo, cui non reddit quod debet, ut Philos. dicit in 5.* Eth. ita ẽt obedientia mediũ est inter superfluum, qd attendit ex parte ei⁹ qui subtrahit superiori obediẽtiæ debitum, q superabundat ĩ implendo ppriã uoluntaté: diminutum autem ex parte superioris, cui non obeditur. Vnde fm hoc obedientia nõ erit medium duarũ malitiarum, sicut s de iustitia dictum est.*

Ad III dcẽm, quòd obedientia, sicut & qlibet uirtus, debet G habere promptã uoluntatem ĩ suum pprium obiectum, nõ ãt in id qd repugnans est ei. Proprium ãt obiectum obedientiæ est pceptum, qd qdem ex alteri⁹ uoluntate procedit. Vñ obedientia reddit promptam hoīs voluntatem ad implendũ volũtatem alteri⁹. s. pcipientis. Si ãt id qd ei pcipit, sit propter se ei uolitum, etiam absq; rõe precepti, sicut accidit in psperis, iam H ex ppria uoluntate tendit in illud, & non vr illud implere propter pceptum, sed pter uoluntatem ppriam: sed quãdo illud quod præcipitur, nullo modo est fm se volitum, sed est secundum se consideratum propriæ voluntati repugnans, sicut accidit in asperis, tunc oĩno manifestum est, quòd non imple-

F tiorem reddere hoīem ita contingit in his q rõ dictat agenda vel omittenda in ordine ad vitam æternam. Quedam namque indicit vt oĩno necessaria ad vitam æternam, & hæc sunt præcepta obligantia ad peccatum mortale, vt non adulterari &c. Quædam vero indicit non vt necessaria ad vitam æternam, sed vt ad integritaté uitę spectãtia: & hęc sunt præcepta obligantia ad veniale peccatũ, vt nõ dicere verbum otiosũ, & hmōi. Nã veniale pctũ tollit ñ æternam vitam, sed integritatem vitę aię pergentis in vitam æternam. Quædam vero indicit vt conferẽtia ad vitã æternam & hęc sunt consilia, q non obligant, sed sine fiant, siue non, nihil illicitum incurrit, vt seruare virginitatem ingredi religionem, & hmōi. Ita q inter consilia, & præcepta tam primo, q secũdo mõ, hęc est dfia, q pceptũ oẽ necessitaté imponit, licet diuersimode, quia præceptũ obligans ad mortale, imponit necessitaté vitæ æternæ, quæ est finis: preceptum vero obligãs solum ad veniale, necessitatem integritatis vitæ ad vitam ęternã imponit: cõsilia autem nullam imponunt necessitaté. Et quia inobedientes cõstat esse, qui nolunt parere superiori in his, quę necesse est eos exequi, si peccare nolunt: & similiter obedientes sunt non solum qui obediũt in simpliciter necessarijs ad vitam æternam, sed in omnibus statutis, quorum omissio illicita est: ideo obedientiæ & inobediẽ- I tiæ obiectum est præceptum communiter sumptum, vt distinguitur contra consilium. Et hoc manifestum fit ex actu utriusque. Nam obedientiæ actus proprius est facere, vel omittere aliquid vt superioris voluntatem sibi notam impleat. Inobediẽtiæ vero proprius actus est facere, vel omittere aliquid vt contra qualitercumque insinuatam, vel creditam voluntatem superioris faciat: hoc est enim proprie contemnere, contrarie oppositum actui obedientiæ. Constat namque quòd si quis ideo aliquid facit, vel omittit quantumcunque minimum, vt superioris mandatum impleat, de obedientia laudatur: & qui oppositum, vt. s. contra superioris mandatum faciat, cõtemptor dr, & est. Propter quod etiam in constitutionibus fratrum ordinis Prædicatorum sub distinctione dr, Nisi propter præceptum, vel contemptum, tanquam præcepti stricte sumpti transgressio, distinguatur contra transgressionem contemptus. Et vere sic est, K quia siue adsit contemptus, siue non, sola transgressio præcepti obligantis ad mortale, inducit peccatum mortale: & similiter siue adsit præceptum ad mortale, siue non, solus cõtemptus obligat ad mortale. Qui enim frangeret silentium hac intentione vt faceret contra uoluntatem indicentis illud, hic uere contemneret, & mortaliter peccaret. Sine huiusmodi autem totiens dicta intentione, videlicet, vt faciat contra superioris voluntatem, seu mandatum, numquàm est contemptus.

¶Ad primam ergo obiectionem in oppositum dr, q cum in lra dr, Omnes actus virtutum non esse in præcepto, sumit preceptũ cõiter, vt distinguitur contra consilium: quia multi actus uirtutum sunt in consilio, vt vouere, q est actus religionis, & similes. & non sumit preceptum stricte vt distinguit contra mandatũ.

¶Ad scdam vero dr, q quia inobedientia formaliter importat contrarietatem ad pceptum cõiter. & oẽ pctũ mortale importat contrarietaté ad id qd est pceptum, stricte sumẽdo pceptũ. & nullum pctũ veniale importat contrarietaté ad pceptũ, vel id qd est pceptum: iõ oẽ mortale est inobedientia mãliter, vel formaliter: veniale autem neutro modo: & ppea dr, q veniale non est inobedientia. Cum quibus tñ stat oẽ veniale esse sed quid inobedientiam mãliter, vt reliqua venialia: vel formaliter, vt primus motus inobedientiæ, sicut primus motus infidelitatis spectat ad speciem infidelitatis. Loquitur siquidem lra ibi de inobediẽtia sim pliciter formaliter, vel materialiter.

¶ In eodem 2. artic. in responsione ad primum, circa illud, Ratio præcepti, quam obedientia attendit, cõcurrit cum actibus omnium virtutum &c. dubium occurrit, An hæc differentia intelligatur de concursu in actu, vel in potentia. Si namque intelligitur in potẽtia, nulla est differentia: quia omnis actus uirtutis potest cadere sub precepto. Si uero in actu, falsum dicitur: quia aliqua uirtus est, cuius nullus actus cadit sub præcepto, vt magnificentia. Male ergo ponitur differẽtia inter concursum precepti cum actibus omnium virtutum, & nõ cum omnibus actibus virtutum. Q. 58. ar. 10.

¶ Ad hoc dr dupliciter. Primo, q sermo præsens est de virtutibus principalib⁹: sicut cũ dr, q oẽs virtutes oportet esse cõnexas, intelligit de principalibus uirtutibus, quæ sunt apud nos theologales, & cardinales, quarum quamlibet constat cadere sub precepto. Secundo, dr q cuiusque virtutis actus aliquis cadit sub precepto, sed non eodẽ mõ: quia actus positiuus cuiusq; virtutis cadit sub præcepto affirmatiuo, quod obligat sp, sed non ad sp. Omissio aũt contrarij cadit sub pcepto negatiuo, quod obligat sp, & ad sp. Et propterea quilibet tenet obedire præcepto Dei, seu naturalis iuris, de actu magnificentiæ pro loco & tpe, quãdo. s. habet diuitias, & oportet magnificos facere sumptus: & nihilominus quilibet, quantumcumque pauper, tenetur nihil velle contra magnificentiam. Stat ergo solida differentia assignata in litera.

¶In eadem rñsione ad primũ illud, Q. uitã qq; sub præcepto cadũt, q ad nullã aliã virtuté ptinent, vt patet de his, quæ non sunt mala, nisi q phibita, dubium occurrit, An omittere mala q phibita ad nullam aliam virtuté spectet, nisi ad obediẽtiã. Et est rõ dubij, quia verbum lrę inductum hoc manifeste dicit.

¶In oppositũ aũt est, q frangere ieiunium Ecclesiæ, qd nõ est malũ, nisi q phibitũ, spectat ad gulã: & seruare illud, spectat ad virtutem abstinentię: & rapi à iudice homicidã in Ecclesia, qd non est malum, nisi quia prohibitum, spectat ad sacrilegiũ, & abstinere ab hoc, spectat ad virtuté religionis, & sic de alijs. Non videtur ergo verum esse, quod in litera dicitur.

¶Ad hoc dr, q vt patet ex præcedenti libro, cum legis sit facere homines virtuosos, præcepta de actibus virtutum, uel uitiorum sic dant, vt qdam actus fm se spectent ad uirtutes, vel vitia, ut colere patriam, non furari, non inebriari, & huiõi qdã aũt fm se ad nullam uirtutem spectant, sed ex hoc ipso, q mãdant in tali materia, substernuntur tali virtuti, vel uitio. Si enĩ pcipit aliquid p veneratione sacrorum, ex hoc ipso fit act⁹ religionis, & sic de alijs, vt ibi declarauimus. Sic ergo in hoc q in proposito dr, subintelligenda est gloss. hæc. s. fm se, ita q sensus est, Quędam qque sub præcepto cadunt, quæ fm se ad nullã spectant virtutem: & sic pars negatiua quæstionis est vera, quia etiam ad aliam uirtutem spectat omittere mala, quia prohibita. Et pars affirmatiua est quodammodo vera: quia talia secundum se ad nullam aliam virtutem spectant, & non est mirum si diuersa in diuersis locis apparet sententia.

tur, nisi pp pceptum. Et iõ Gregor. dicit in lib.* Moral. q obediẽtia, q hẽt aliqd de suo ĩ prosperis, est vel nulla, vel minor: q. s. voluntas ppria nõ vr principaliter tendere ad implendũ pceptum, sed ad assequendũ pprium volitũ. In aduersis aũt, vel difficilibus est maior, q voluntas ppria in nihil aliud tendit, q in pceptũ. Sed hoc intelligendũ est fm id, qd exterius apparet: fm tñ Dei iudiciũ, q corda rimat, põt contingere, q ẽt in psperis obedientia aliqd de suo hñs, non pp hoc sit minus laudabilis, si. s. ppria voluntas obedientis, non minus deuotè tendat ad impletioné pcepti.

AD IIII. dicendũ, q reuerentia directè respicit psonã excellentem, & iõ fm diuersam rõnem excellentiæ diuersas spẽs hẽt: obediẽtia verò respicit pceptum psonę excellẽtis, & iõ non est nisi vnius rõnis. Sed q pp reuerentiam personæ obedientia debet eius pcepto, pñs est, q obedientia hominis sit eadem specie, ex diuersis tamẽ specie causis procedens.

ARTICVLVS III.

Vtrum obedientia sit maxima virtutum.

AD TERTIVM sic procedit. Vr q obedientia sit maxima virtutũ. Dr. n. 1. Reg. 15. Melior est[h] obedientia q victimæ: sed oblatio victimarum ptinet ad religioné, q est pot ssima inter oẽs virtutes morales, vt ex s. dictis patet.* ergo obedientia est potissima inter oẽs virtutes.

¶2 Prẽt. Greg. dicit vlt.† Moral. q[1] obedientia sola virtus est, q virtutes cęteras menti inserit, insertasq; custodit: sed cã potior est effectu: ergo obedientia est potior omnibus virtutibus.

¶3 Prẽt. Greg. dicit vlt.* Moral. q nunq per obedientiã malũ dẽt fieri. Aliqñ aũt p obedientiam bonum, quod agimus intermitti debet: sed nõ pmittitur aliqd, nisi pro meliori. ergo obedientia, pro qua pmittũ tur bona aliarũ virtutum, est[k] virtutibus alijs melior.

SED CONTRA est[l], q obediẽtia hẽt laudem ex eo, qd ex charitate pcedit. Dicit. n. Greg. vlt. A Moral.* q obediẽtia nõ seruili metu, sed charitatis affectu seruanda est, nõ timore penę, sed amore iustitię. ergo charitas ẽ potior virtus q obedientia.

RESP. Dicẽdum, q sicut peccatum consistit in hoc, q hõ cõtempto Deo cõmutabilib. bonis inhæret: ita meritũ virtuosi actus cõsistit ecõtrario in hoc, q hõ cõtemptis bonis creatis, Deo inhęret sicut fini. Finis aũt B potior est his, q sunt ad finẽ. Si ergo bona creata pp hoc cõtẽnanẽ vt Deo ihęreat, maior est laus virtutis ex hoc, q Deo inhæret, q ex hoc q bona terrena contẽnit: & iõ[m] virtutes, q bus Deo fm se inhęret, s. theologicæ, sunt potiores virtutib. moralibus, quib. aliquid terrenum contemnitur, vt Deo inhæreatur.[n] Inter virtutes autẽ morales tãtò aliqua potior ẽ, C quãto aliqs magis aliqd cõtennit, vt Deo inhęreat. Sũt autẽ tria gñã bonorũ humanorũ, q hõ põt cõtẽnere pp Deũ, quorũ infimũ sũt exteriora bona, mediũ aũt sunt bona corpis, supremũ ãt sũt bona aię: inter q quodãmõ pcipuũ est voluntas, inquantum .s. per voluntatem hõ oĩbus alijs bonis vtitur. Et iõ,[o] per se loquendo, laudabilior est obedientiæ virtus, q pp D Deum cõtemnit propriã volũtatem, q alię virtutes morales, q pp Deum aliqua alia bona ptemnunt. ¶ Vnde Greg. dicit in vlt.* Moral. q obedientia victimis iure pponitur: quia per victimas aliena caro, per obediẽtiã verò voluntas propria mactatur. Vndè etiam quæcunque alia virtutum opera ex hoc meritoria sunt apud Deum, quòd fiunt vt obediatur volũtati di- E uinæ. Nam si quis ẽt martyriũ sustineret, vel omnia sua pauperibus erogaret, nisi hæc ordinaret ad impletionem diuinæ voluntatis, quòd rectè ad obediẽtiã pertinet, meritoria esse non possent: sicut nec si fierent sine charitate, quæ sine obedientia esse nõ põt. Dr. n. primę Io. 2. q qui dicit se nosse Deum, & mãdata eius non custodit, mendax est: qui autem seruat verba eius, verè in hoc charitas

vlt. li. Moral. c. 13. añ medium. ¶In rñsione ad quartum eiusdem secundi art. dubium occurrit. An obedientia respectu Dei, & hominis sit vnius spẽi specialissimæ. Et est rõ dubij, quia in lra primò ex dfia inter obiectum reuerentiæ, & obedientię, concludit de obedientia absolutè, q non est nisi vni⁹ rationis. Postmodum verò subiungit limitatè, q obedientia hominis est eadem spẽ, quasi per ly hoīs, præsentauerit se ab obedientia Dei &c.

¶ Ad hoc dr, q obedientia respectu Dei, & hoīs est quodãmõ vnius, & quodãmodo alterius rõnis. Nã fm ppriam dfiam obedientiæ, q ex obiecto sumit, vnius est rõnis, quia pceptum formaliter à quocunq; fiat, & de quocunque fiat, vnius est rõnis, & hoc est qd primò in litera concludit. Si verò cõsideret obediẽtia fm cõem rõem virtutis, vel vitij, fm quã distingũt virtus erga Deũ, vel proximũ, vel seipsum: & similiter peccatum contra Deum aut pximum, aut seipsum, sic obedientia diuini præcepti, & obedientia humani pcepti, diuersarum sunt rõnum, & similiter inobedientiæ, qñ vna respicit Deum: & alia hoīem: sicut in nãlib. figura celi, & inferioris corporis, sunt vni⁹ rõnis fm propriã rõnem figurę, & sunt diuersorũ generum fm cõem rõné entis, qua diuersificant p incorruptibile & corruptibile, & propter dictã diuersitaté author in lra subiũxit limitaté de obedientia hoīs, & sic omnia consonãt. Porrecta p ferum. 546 Philip. 2. lect. 3. Q. 81. ar. 6 † vlt. Mor. c. 12. paulo à princ.

li. vlt. c. 13 ¶V. QVÆST. CIIII. ART. III.

IN art. 3. eiusdẽ 104. quæst. dubium occurrit de conclusione principali, An. s. in litera concludatur, q obedientia est maxima virtutum moralium, & est rõ dubij obscuritas literæ.

¶Ad hoc bř dr, q neque fm veritaté, neq; fm literam, obedientia est maxima virtutum simpliciter, quia theologales sunt prestantiores ea, vt in litera probatur. Nec est maxima in gñe moralium, q religio ad min⁹ est pstantior ea: quoniã religio ipsum Deum qui præcipit, colit, obedientia verò ad eius pceptum attendit. Constat autẽ, q maius est Deũ, q Dei præceptum venerari: sed est maxima in gñe moralium talium, quæ. s. in contẽptum tpalium consistunt. Et hanc excellẽtiã non habet obediẽtia quęcumque, sed illa, qua Deo vniuersaliter obedimus: sic. n. & non aliter præcepto eius voluntatem nram subijcimus. Si enim quędam Dei pcepta placet implere, & quædam non, iam non Dei, sed nram, qua implenda & non implenda eligimus, sequimur voluntatem. Omnes siquidẽ hę cõditiones ex lra diligẽter pspecta hñt. Et ex hac parte considerata obedientia, filia ponitur charitatis indiuidua, differẽs ab ea in hoc, q charitas facit hominem cum Deo idem velle, & idẽ nolle per modum amici, obedientia verò per modum subditi. Homo .n. recognoscens se tali amico subditũ perpendit iustum esse vt obediat volendo & nolendo vt subditus, quicquid ille præcepit. Et ex hac eadẽ parte obedientia causat omnium uirtutũ ẽt charitatis, & fidei act⁹, vt. s. impleat Dei præcepta. Et ex eadem parte ponitur, quasi forma virtutũ aliarum, proutquanto actus reliquarũ fiunt, vt impleantur diuina præcepta, qd directẽ spectat ad obediẽtiã. Veruntamen quia ipsa impletio præcepti diuini ordinatur ad impletionem diuinæ voluntatis per modũ amicitiæ, quòd est pprium charitatis: iõ finis præcepti & obedientiæ simpliciter est charitas, iuxta il- Apost. ad Titum. Finis præcepti est charitas.

¶ In rñsione ad primũ eiusdẽ articuli ad uerte, q obedientia dupliciter sumitur, causaliter, & formaliter, si formaliter, sic vna est species cãliter.

Concl. m. D. 916. Concl. p. Lib. vlt. c. 12. añ medium.

in multis ſæpenitur ſpecieb⁹, & ſaurcius, qua anteponitur religionis actui, qui eſt victimas offerre, conuenit ei aliter ſumpte, prout continetur ſub religione, & ſpectat ad potiorem religionis actum, qui eſt deuotio. Et ideo non eſt mirum, ſi hoc modo ꝑponiť minori actui religionis, tanq̄ ſi diceret, melior eſt deuotio, q̄ victima: meli⁹ eſt ſacrificiū interioris voluntatis, q̄ exterioris victimæ, quod eſt per ſe notum. Et hanc rōem reddunt verba Gregorij, dicēdo q̄ mactatur volūtas proculdubio in ſacrificium diuinum.

¶ In rñſione ad 3. eiuſdem art. aduerte, q̄ p bonum ad qd̄ faciendum homo ex neceſſitate teneť, non intelligiť ſolum de neceſſitate peccati mortalis, ſed & venialis: ita q̄ nulli hoī homo teneť obedire in his, q̄ ſunt peccata, quantūcunq; minima, quia non ſunt faciēda mala, vt veniant bona.

Dei pfecta eſt. Et hoc iō eſt, q̄a amicitia facit idē velle et nolle.

AD PRIMVM ergo dicendū q̄ obedientia ꝓcedit ex reuerētia, q̄ exhibet cultū, & honorē ſupiori. Et quantū ad hoc ſub diuerſis virtutib. continetur, licèt ſm ſe conſiderata, prout reſpicit rōnem præcepti, ſit una ſpecialis uirtus. Inquātū ergo procedit ex reuerentia prælatorum, cōtinetur quodammodo ſub obſeruantia: inquantū verò ꝓcedit ex reuerentia parentum, ſub pietate: inquātum verò procedit ex reuerentia Dei, ſub religione, & ptinet ad deuotionē q̄ eſt principalis actus religionis. Vñ ſm hoc laudabilius eſt obedire Deo, q̄ ſacrificium offerre: & ēt quia in ſacrificio immolať aliena caro, per obedientiam āt propria voluntas, ut Greg.* dicit. Specialiter tñ in caſu, in quo loquebatur Samuel, melius fuiſſet Sauli obedire Deo, q̄ aīalia pinguia Amalecitarum in ſacrificium offerre contra Dei mandatum.

Li. vlt. Mora. c. 12. parū à principio.

AD II dicendum, quòd ad obedientiam pertinent oēs actus virtutum, prout ſunt in præcepto. Inquātum ergo actus virtutum operantur cauſaliter, vel diſpoſitiuè ad earum generationem, & cōſeruationē, in tñ dr̄ q̄ obedientia oēs virtutes menti inſerit, & cuſtodit. Nec tñ ſequiť, q̄ obedientia ſit ſimpſr oīb. virtutib. prior, ꝑp duo. Primò, quia licet actus virtutis cadat ſub præcepto, ꝑt tñ aliquis implere actum virtutis nō attēdens ad rōem præcepti. Vñ ſi aliqua virtus ſit, cuius obiectum ſit naturaliter prius q̄ ꝑceptum, illa virtus dr̄ naturaliter prior, q̄ obedientia: vt patet de fide, per quam nobis diuinæ authoritatis ſublimitas innoteſcit, ex qua competit ei ptās præcipiendi. Secundò, quia infuſio gratiæ, & virtutum ꝑt præcedere, ēt tpe, oēm actum virtuoſum: & ſecundum hoc neque tempore, neq; natura eſt obedientia omnibus alijs virtutibus prior.

AD III dicendū, quòd duplex eſt bonū, quoddam, ad quod faciendum homo ex neceſſitate tenetur, ſicut amare Deum, vel aliquid hmōi: & tale bonum nullo modo debet propter obedientiam prætermitti. Eſt autem aliud bonum, ad quod hō non tenetur ex neceſſitate, & tale bonum debet hō q̄nq; ꝑp obedientiam prætermittere, ad quam ex neceſſitate homo tenetur: quia nō debet homo aliquod bonum facere, culpam incurrendo. Et tñ, ſicut ibidem Greg.* dicit, qui ab vnoquoq; bono ſubiectos vocat, neceſſe eſt vt multa concedat, ne obedientis mens funditus intereat, ſi a bonis oīb. repulſa penitus ieiunet. Et ſic per obedientiam, & alia bona ꝑt damnum vnius boni recompenſari.

Li. vlt. Mora. c. 13. circa princi.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in omnibus ſit Deo obediendum.

AD QVARTVM ſic ꝓcediť. Vr̄ q̄ non in oīb⁹ ſit Deo obediendum. Dr̄. n. Matth. 9. q̄ Dñs duobus cęcis curatis ꝑcepit dicēs: Videte ne quis ſciat. Illi āt exeuntes diffamauerunt eum ꝑ totam terram illam, nec tñ ex hoc iculpanť. ergo vr̄ q̄ nō teneamur i oīb. obedire Deo.

¶ 2 Prę. Nullus tenetur aliquid facere contra virtutem: ſed inueniunť quædam ꝑcepta Dei contra virtutem, ſicut ꝑcepit Abrahæ q̄ occideret filium innocentem, vt hr̄ Gen. 22. & Iudæis, ut furarenť res Ægyptiorum, vt hr̄ Exo. 11. q̄ ſunt cōtra iuſtitiam. & Oſeæ, q̄ acciperet mulierem adulteram, quod eſt contra caſtitatem. ergo non in omnib. eſt obediendum Deo.

¶ 3 Præ. Quicunq; obedit Deo, conformat voluntatem ſuam voluntati diuinæ, etiam in volito: ſed non quantum ad oīa tenemur conformare voluntatem noſtram voluntati diuinæ in volito, vt ſ. habitum eſt.* ergo non in omnibus tenetur homo Deo obedire.

1. 2. q. 19. art. 10.

SED CONTRA eſt, q̄ dr̄ Exo. 24. Oīa quæcunq; locutus eſt Dñs faciemus, & erimus obedientes.

RESP. Dicendum, q̄ ſicut ſupradictum eſt,* ille qui obedit, moueť per imperium eius, cui obedit, ſicut res naturales mouentur per ſuos motores. Sicut āt Deus eſt prim⁹ motor oīm, q̄ naturaliter mouentur, ita etiam eſt primus motor oīm voluntatum, vt ex ſ̄dictis patet.* Et ideo ſicut naturali neceſſitate oia naturalia ſubdūtur diuinæ motioni, ita etiam quadam neceſſitate iuſtitię, omnes voluntates tenentur obedire diuino imperio.

Art. 1. huius queſt. — 1. 2. q. 9. arti. 6. — Concl. m

AD PRIMVM ergo dcd̄m q̄ Dñs cęcis dixit, vt miraculum occultarent, non quaſi intendens eos ꝑ virtutem diuini ꝑcepti obligare, ſed ſicut Gre. dicit 19. Mor. †Seruis ſuis ſeſe ſequentib. exemplū dedit, vt ipſi qdē virtutes ſuas occultare deſiderent, & tñ vt alij corū exemplo ꝓficiant, ꝓdanť inuiti.

†Lib. 19. c. 18. à med.

AD II dicendum, q̄ ſicut Deus nihil operať cōtra naturam, quia hoc eſt natura vniuſcuiuſq; rei, quod in ea Deus operať, vt hr̄ in gl. ad Ro. 11.* operať tñ aliquid contra ſolitum curſum naturæ: ita etiam nihil Deus ꝑt præcipere contra virtutem, q̄a in hoc principaliter conſiſtit virtus, & rectitudo voluntatis humanæ, q̄ Dei voluntati conformeť, & eius ſequatur imperium, q̄uis ſit contra conſuetum virtutis modum. Sm̄ hoc ergo præceptum Abrahæ ſcm̄, q̄ filium innocentem occideret, non fuit cōtra iuſtitiā, q̄a De⁹ eſt actor mortis & vitæ. Siſr nec fuit contra iūſtitiā q̄ mandauit Iudæis, vt res Ægyptiorum acciperent, q̄a eius ſunt oīa, &

*Ad Ro. 11. ſup illud, Contra naturā iſertus es, in gloſ. ordinar. & ſumiť ex Aug. li. 26 contra Fauſtum ca. 3. to. 6. — D. 518. D. 802.

cui

SVP. QVÆ. CIIII. ART. IIII.

IN art. 4. eiuſdem q. 104. in rñſione ad primum, dubium occurrit, an Dñs Ieſus verè præceptū fecerit cæcis ne eum manifeſtarent. Et eſt ratio dubij, quia ſi non intendit ꝑcipere, vt lra dicit, ſequiť q̄ Euangeliſta malè expreſſerit verba Dñi dicēdo, q̄ ꝑcepit eis. Si autē intendit ꝑcipere, male ergo exprimitur in litera oppoſitum.

¶ Ad hoc dr̄, q̄ Dñs Ieſus, licèt eſſet ſuperior, & poſſet ptāte ꝑceptiua vti, in illo tñ actu non eſt ea vſus, ſed vt vnus hoīm locutus eſt ad exemplū aliorum per modum ꝑcipientis, petēdo ne diuulgaretur. Et ſuberat veritas, quia tanq̄ vnus hō, quantum ex ſe erat, volebat vt non manifeſtareť; & ad oſtendendum veritatem talis intentionis per modum ꝑcipientis loquebatur: & ſic omnia conſonant.

Porrecta ꝑ totum. 547 Inf. art. 5. corp. & ad 2. & q. 154 art. 2. ad 2. Et 2. di. 44 in expo. li. ad 7. Et 10. 2.

cui voluerit, dat illa. Siſr etiā non fuit cōtra caſtitatem ꝑceptum Oſeę factum, ut mulierem adulterā acciperet, q̄a ipſe Deus eſt humanæ gñationis ordinator: & ille eſt debit⁹ mod⁹ mulieribus utendi, quem Deus inſtituit. Vñ patet q̄ prędicti nec obediendo Deo, nec obedire uolendo peccauerunt.

D. 4.

AD III dcd̄m, q̄ etſi non ſp teneatur hō velle quod Deus uult, ſp tñ tenetur velle quod Deus vult eum uelle. Et hoc homini præcipuè innoteſcit per præceptum diuinum: & ideo tenetur homo in omnibus diuinis præceptis obedire.

D. 422. Et D. 492. D. 967.

ARTICVLVS V.

Vtrū ſubditi teneantur ſuis ſuperioribus in omnibus obedire.

AD QVINTVM ſic ꝓcediť. Vr̄ q̄ ſubditi teneanť ſuis ſuperioribus in oibus obedire. Dicit. n. Apoſt. ad Colo. 3. Filij obedite parētibus per oia. & poſtea ſubdit: Serui obedite ꝑ oia dominis carnalibus. ergo eadem rōne alij ſubditi debent prælatis ſuis in oibus obedire.

¶ 2 Præt. Prelati ſunt medij inter Deum & ſubditos, ſm illud Deut. 5. Ego ſequeſter, & medi⁹ fui inter Deum, & vos in tpe illo, vt annūciarem vobis verba eius: ſed ab extremo i extremū nō ꝑueniť, niſi per medium. ergo ꝑcepta ꝑlati ſunt reputanda tanq̄ ꝑcepta Dei. Vñ & Apoſt. dicit ad Gal. 4. Sicut angelum Dei excepiſtis me, ſicut Chr̄m Ieſum. & 1. ad Theſ. 2. Cum accepiſſetis à nobis verbum auditus Dei, accepiſtis illud non ut verbum hoīum, ſed ſicut vere eſt, verbum Dei. ergo ſicut homo debet Deo obedire in omnibus, ita & prælatis.

¶ 3 Pręt. Sicut religioſi ꝓfitendo, uouent caſtitatem & paupertatem, ita & obedientiā: ſed religioſus teneť quantū ad oia ſeruare caſtitatem & paupertatem. ergo ſimiliter quantum ad omnia tenetur obedire.

SED CONTRA eſt, q̄ dicitur Act. 5. Obedire oportet Deo magis q̄ hoibus: ſed q̄nq; præcepta prælatorum ſunt contra Deum. ergo non in oibus, prælatis eſt obediendum.

Act. 5. 29

RESP. Dcd̄m, q̄ ſicut dictū eſt*, obediens moueť ad imperium ꝑcipientis quadam neceſſitate iuſtitię, ſicut res naturalis moueť ex virtute ſui motoris neceſſitate naturę. Quòd autem aliqua res nālis non moueať a ſuo motore ꝑt cōtingere dupliciter. Vno mō, ꝑp impedimentum qd ꝓuenit ex fortiori virtute alterius mouētis: ſicut lignum non cōburiť ab igne, ſi fortior vis aq̄ īpediat. Alio mō, ex defectu ordinis mobilis ad motorem, q̄a etſi ſubijciať eius actioni q̄tum ad aliqd, non tñ q̄tum ad oia: ſicut humor q̄nq; ſubijciť actioni caloris q̄tum ad calefieri, non tñ q̄tum ad exſiccari, ſiue conſumi. Similiter ex duobus pōt contingere, q̄ ſubditus ſuo ſupiori nō teneať in oibus obedire. Vno mō, ꝑp ꝑceptum maioris ptātis. Vt em̄ dr̄ ad Rom. 13. Super illud, Qui ptāti reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt, dicit gl.* Si quid iuſſerit curator, numquid eſt tibi faciendum, ſi contra ꝓcōſulem iubeat? Rurſum, ſi qd ꝓconſul iubeat, & aliud impator, nunquid dubitať illo contempto, illi eſſe ſeruiēdum? ergo ſi aliud impator, aliud Deus iubeat, contempto illo obtemperādum eſt Deo. Alio modo, non teneť inferior ſuo ſupiori obedire, ſi ei aliquid ꝑcipiat, in quo ei non ſubdať. Dicit. n. Seneca i tertio de Beneficijs.* Errat, ſi quis exiſtimat ſeruitutem i totum hoīem deſcēdere: pars .n. melior excepta eſt. Corpora obnoxia ſunt & aſcripta dñis, mens quidem eſt ſui iuris. Et iō in his q̄ pertinent ad interiorem motum uoluntatis, homo non teneť hoi obedire, ſed ſolum Deo. Teneť āt homo hoi obedire in his q̄ exterius p corpus ſunt agenda, in quibus tñ ſm ea q̄ ad nām corporis ptinent, homo hoi obedire nō teneť, ſed ſolum Deo: quia oēs hoīes natura ſunt pares, puta, i his q̄ pertinent ad corporis ſuſtentationem, & prolis gñationem. Vñ non teneť nec ſerui dñis, nec filij parentibus obedire de mr̄imonio contrahendo, vel virginitate ſeruāda, aut aliquo alio hmōi: ſed in his quæ pertinēt ad diſpōnem actuum, & rerum humanarum tenetur ſubditus ſuo ſuperiori obedire ſm rōem ſuperioritatis, ſicut miles duci exercitus, in his quę

SVP. QVÆ. CIIII. ARTIC. V.

IN ar. 5. eiuſd. 104. q. collige exempla ab obedientia hoīs, & vide eſſe tria. Primò, iuſſa a ſuperiori. Secundo, interiores animi motus. Tertio, ſpectantia ad nām corporis. Reſtare ergo patet, q̄ in diſpoſitione actuum, & rerum humanarum homo homini ſubditur diuerſimodè iuxta diuerſas poteſtates.

Porrecta ꝑ totum. 548 Sup. q. 69. ar. 5. ad 1. Et infr. q. 186. art. 2. cor. Et 3. d. 25.

¶ Sed multa dubia occurrunt hic. Primum eſt de interioribus animotibus, cum Eccleſia excōicet, ſi inquiſitor odio, vel amore &c. Et rurſus confeſſor ſit iudex cogitationum occultarum abſoluendo, uel ligando, vt patet.

¶ Secūdum eſt de ſpectātibus ad naturam corporis. Nam videmus Eccleſiam pręcipere de alimenti priuatione in præcepto ieiunij. Conſtat autē, q̄ alimentum ſpectat ad naturam corporis plus quàm generatio, quanto conſeruatio indiuidui naturalior eſt cuique, quàm conſeruatio ſpeciei.

¶ Ad primum horum dr̄, q̄ actus interiores dupliciter inueniunť, ſcd̄m ſe ſcilicet, & ſic non ſubijciunť iudicio humano, iuxta illud Apoſt. 1. ad Cor. 4. Noli te an̄ tp̄s iudicare, Donec dñs manifeſtet conſilia cordiū. Alio mō, vt ſunt rōnes actuum exteriorum, & ſic cōputanť cū actib⁹ exterioribus humano iudicio ſubditis: & hoc mō cadūt ſub inhibitionib⁹ Eccleſiæ.

¶ Altera vero obiectio de iudicio confeſſorum ſolutum dicēdo, q̄ confeſſor nō vt hō ſed vt Deus exercet confeſſionis iudiciū. Nam qd ſcit in cōfeſſione, non ſcit vt hō, ſed vt Deus. Nec hēc ſimile in quocunque alio actu eccleſiaſtico. Et iō non eſt mirum, ſi etiam cogitationes cordis cōfeſſoris ſubduntur iudicio, ſicut ſubduntur diuinæ legi, quæ vetat concupiſcere uxorē, & rem proximi.

¶ Ad ſm̄ dubium dr̄, q̄ vt in lra inſinuať, inter nām corporis, & actiones alias, ac res poſſeſſas, hæc eſt dña, q̄ hoīes in natura ſunt pares, & iō nullus in alterum impiū habet in his quæ ſunt naturæ, vt alimētum, operimentum, & gñatio: ſed in actionibus & rebus, valde ipares ſumus, dum alij alijs ꝑſtant. Et ad hæc diſponenda, punienda, compeſcenda &c. ſuperiores inſtituūtur. Et ideo in his homo tenetur hoi obedire. Eccleſia autem ꝑcipiendo ieiunium non ſubtrahit alimētum, hoc enim præcipere multo minus poſſet, q̄ virginitatem ſeruari: ſed de tpe, & qualitate alimenti ordinat ſic, vt naturæ ſuſtentatio neceſſaria non tollatur. Et ſcito Nouitię, q̄ lra dicens, q̄ hō non teneť hoi in iſtis obedire, intelligiť abſolute, & non de hoie qui iam ſe voto proprio obligauit ad hæc, puta, ad virginitatem, & hmōi: hi.n. tenentur obedire ratione voti. Cum aūt audis hoīes ſm nām eſſe pares, intellige non de equalitate dignitatis, ſeu nobilitatis, quia & ſcd̄m aīam, & ſm corpus, vnus alio inuenitur nobilior à natura: ſed de æqualitate ptātis, q̄a nullus homo in his quæ ad naturam ſpectant, habet poteſtatē ſuper alium.

Concl. m — Concl. p — Concl. ſ

¶ In rñſione ad tertiū eiuſ. 5. ar. dubium occurrit, an religioſus teneať obedire ꝑlato ꝑcipienti ea, in quibus ꝑt ꝑlatus diſpenſare, puta, q̄ comedat carnes, q̄ loquať in loco ſilentij, & hmōi. Et eſt ratio dubij, quia ex quo facere talia non eſt ſm regulā, ſed relaxatio regulæ, non teneť obedire. Ex eo aūt q̄ ꝑlatus ꝑt relaxare in hoc regulam, ſequiť q̄ ꝑt hoc præcipere,

Concl. u

cipere, sicut & ea quæ non sunt expressa in regula.
¶Ad hoc d'. q dispensatio pôt fieri dupliciter. Primò, absolute sine causæ discussione, quia sic vt plato superbienter, aut si ne causa dispensanti, vt etiter fieri vt in istis lenibus. Alio mô, cum causæ vigentis discussione, & conclusione. Si plans ergo præcipiat aliquid contra, vel præt regularé vitam dispensando, primo mô non tenet subditus obedire, sed debet sequi potius sta tutum religionis suæ. Et iô est, quia dispensatio sine cã legitima sufficiente ad relaxationem legis in hoc casu non est dispensatio, sed dissipatio, nisi forte dispensans sit princeps in his q sunt pure iuris positiui. Si vero pcipiat aliqd dispensando cum causa legitima, sic tenetur subditus obedire. Et iô est, quia ex quo accessit legitima dispensatio, opus illud pro tũc non est cõtra, aut pter regularem uitã, & ex alia parte subest cã pcipiendi, vt fiat hoc opus pp aliquem finé subordinatum regulari conuersationi, seu uitę, ad quam oia hois pcepta ordinantur in religione, cõsequens est vt nulla rône excuset subdit' ab hmôi obedientia. Vñ Bernardus in libro de dispensatione, & pcepto in q. Vord meum non minuat prælatus sine necessitate, insinuans q qñ necessitas addest, potest prælatus præcipere.

Perrella p tetum.

549
2.d.44.q. 3.ar.2. Et quo.2.art. 9.cor.

SVP. QVÆ. CIIII. ARTIC. VI.

Aeg.2. sent.d.44.q.2. ar.2.
D.Bon.d.44.a. 3.q.2.
Ricard.d. 44.q.5.
Dur.d.44.q.3.

* Est Aug. li.1.quæst. euã.c.23. to.4.

IN art.6.eiusd. 104. q. dubium occurrit in rñsione ad primũ, de satisfactione rñsionis. Nam non satisfacit argumento, quia glossa illa ad litam loquit de libertate quo ad tpalia, sicut textus loquens de libertate à tributis, rñsio autem authoris loquitur de libertate spũali, & con-

pertinent ad bellũ: seruus dño. in his q ptinent ad seruilia opa exequẽda: filius pri in his, quæ pertinent ad disciplinã uitę. & curam domesticã, & sic de alijs.

Ad primvm ergo dicẽdum q hoc qd Apostol' dicit, intelligendum est per oïa quantum ad illa quæ pertinent ad ius patriæ, vel dñatiuæ potestatis.

Ad ii dcdm, q Deo subijcit hõ simpliciter q̃tum ad omnia & interiora, & exteriora: & iô in oïbus ei obedire tenet. Subditi aũt non subiiciunt suis superioribus q̃tum ad oïa, sed q̃tum ad aliqua determinate, & quantum ad illa medij sunt inter Deum, & subditos. Quantum ad alia uero imediate subdunt Deo, à quo instruuntur p legem naturalem, uel scriptã.

Ad iii dcdm, q religiosi obedientiã psitent q̃tum ad regularẽ cõuersatioñé, sm quam suis platis subdunt: & iô quantum ad illa sola obedire tenentur, q̃ psit ad regularẽ conuersationẽ ptinere. Et hęc ẽ obediẽtia sufficiens ad salutẽ. Si aũt ẽt in alijs obedire voluerint, hoc pertinebit ad cumulũ pfectionis, dum tñ illa non sint cõtra Deũ, aut cõtra pfessionẽ regulæ, quia talis obedientia esset illicita. Sic ergo pt triplex obediẽtia disti ngui, vna sufficiens ad salutem, q.s. obedit in his, ad q obligat: alia perfecta, quæ obedit in oïbus licitis: alia indiscreta, quæ etiam in illicitis obedit.

ARTICVLVS VI.

Vtrum Chr'stiani teneantur sæcularibus potestatibus obedire.

Ad sextvm sic pcedit. Vr q Chriani nõ teneãtur sęcularib' ptãtib' obedire: qa sup illud Matt.17. ergo liberi sunt filij, dicit gl.* Si in quolibet regno filij illi' regis, q regno illi pfert, sunt liberi, tũc filij regis illius, cui oïa regna subduntur, in quolibet regno liberi esse debent: sed Chriani per fidem Chri facti sunt filij Dei, sm illud Ioan.1. Dedit eis ptãtem filios Dei fieri, qui credũt in nomine eius. ergo non tenent potestatibus sæcularibus obedire.

¶2 Pręt. ad Rom.7. dr. Mortificati estis* legi p corpus Chri, & loquitur de lege diuina veteris testi: sed minor est lex humana p quã hoies sæcularibus ptãtibus subdunt, q̃ lex diuina veteris testi. ergo multo magis homines p hoc, q sunt facti membra corporis Chri, liberantur à lege subiectionis qua sæcularibus principibus astringebant.

¶3 Pręt. Latronib' q p uiolentiã opprimũt hoies, obedire nõ tenent: sed Aug. dicit 4. de ciu. Dei*. Remota iustitia qd sunt regna, nisi magna latrocinia? Cũ ergo dñia principũ sæcularium plerũq; cũ iniustitia exerceãtur, vel ab aliqua iniusta vsurpatione principatũ sũpserint, vr q nõ sit principib' sęcularibus obediendum a Chrianis.

Sed contra est, q dicit ad Tit.3. Admone illos principibus & ptãtib' subditos esse. & 1. Petri 2. Subiecti estote oï humanæ creaturæ propter Deũ, siue regi, quasi præcellenti: siue ducibus, tamq̃ ab eo missis.

Resp. Dcdm, q fides Chri est iustitiæ principiũ, & cã, sm illud Roma.3. Iustitia Dei p fidẽ Iesu Chri: & iô per fidem Chri nõ tollit ordo iustitiæ, sed magis firmat. Ordo ãt iustitię requirit, vt inferiores suis supiorib' obediãt: aliter.n. non posset humanarũ rerũ stat' conseruari. Et iô per fidem Chri non excusant fideles, q n principibus sæcularib' obedire teneantur*.

Ad primvm ergo dcdm, q sicut s dictum* est, seruitus qua hõ hoi subiicit, ad corp' pertinet, non ad aiam, q̃ libera manet. Nunc aũt in statu huius uitæ per grãm Chri liberamur à defectibus aię, nõ aũt à defectibus corporis, vt patet per Apost. ad Ro.7. q dicit de seipso, q mente seruit legi Dei, carne aũt legi pcti. Et ideo illi qui fiunt filij Dei per gratiam, liberi sunt à spũali seruitute peccati: non auté à seruitute corporali, qua tpalibus dñis tenentur astricti, vt dicit glo. super illud 1. ad Tim.6. Quicumque sunt sub iugo serui &c.

Ad ii dcdm, q lex vet' fuit figura noui testi, & iô debuit cessare ueritate ueniente. Non aũt est simile de lege humana, p quã hõ subiicitur hoi. Et tñ etiã ex lege diuina homo tenetur hoi obedire.

Ad iii dicẽdum, q principibus sæcularibus intantum homo obedire tenetur, inquantum ordo iustitię requirit. Et ideo si non habeant iustũ principatum, sed vsurpatũ, vel si iniusta pcipiant, non tenent eis subditi obedire, nisi forte per accidens, propter vitandum scandalum, vel periculum.

traria oïno vr glossæ. Et confirmat hoc, q glossa illa sumpta est ex Aug. in q. Euangel. vbi aũ illa uerba di. Dicit filios esse liberos, hoc est, non vectigales, vt patet in catena aurea super illo textu.
¶Ad hoc dr, q author satisfacit argũ, exponẽdo glossam formaliter de filijs Dei, quatenus sunt filij, & non quaten' sunt serui. Et q in hac vita sunt filij quo ad animam, & remanet serui' quo ad corpus: iô non est intelligenda glossa illa nisi de libertate aię p nunc, corporis aũt qñ completa erit filiorũ libertas. Posset nihilo minus aliter exponi glossa dicendo, q per filios regis seu regni æterni non intelligit oẽs Chrianos, sed eos q psunt i regno quasi filij. Hi aũt sunt epi, presbyteri, & q relinquentes oïa, Chrm sequunt, iudicaturi orbem. Hi. n. in hoc mũdo tanq̃ filij regis, ex eorum statu regnum Dei in alijs propagare fouereq; debent, & liberi ẽt à seruitute tpalium dñorum esse debent. Et hoc Saluatoris doctrinę consonat dum Petrum Apostolum liberũ insinuat, subiungens, Ne scandalizemus eos, solue p te: & glossæ loquenti in hac vita, dum dicit, In quolibet regno terreno liberi esse debent filij regni, sub quo sunt oïa regna.

SVP.

Lib.4. c.4. prin. to.5.

Concl. re

Ar. præc.

QVÆSTIO. CV.

De Inobedientia, in duos articulos diuisa.

Deinde cõsiderandum est de inobedientia. Et circa hoc quæruntur duo.

¶Primò, Vtrum sit peccatum mortale.

¶Secundò, Vtrum sit grauissimum peccatorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum inobedientia sit peccatum mortale.

Perrella p tetum.

550
Supr. q. 69. ar.1. con.

SVP. QVÆST. CV. ARTIC. I.

IN art.1. q.105. quia ibi exposita sunt in qõ. præc. q in rñsione ad primum dñr, non oportet simorari: sed i rñsione ad sm aduerte, q quia ad quandã excellentiam spectat non subdi præceptis, eo q subdi seruitutẽ importat, ideo astut' tentator Euæ, noscẽs superbã mulieris cõditionem inchoauit. Cur pcepit vobis De'? vt fastidio præcepti nomen haberet, sicut & habuit.

Q. præced. ar.2. arg.1

Li.31. cap. 31. a med.

Ad primvm sic pcedit. Vr q inobedientia nõ sit peccatum mortale. Oẽ.n. pctm est inobedientia, vt patet per diffinitionem Ambrosij* superius positam. Si ergo inobedientia esset peccatum mortale, omne peccatum esset mortale.

¶2 Præt. Greg. dicit 31. Mor.* inobedientia orit ex inani gloria: sed inanis gloria non est peccatum mortale. ergo nec inobedientia.

¶3 Pręt. Tunc dr aliqs esse inobediens, qñ superioris pceptũ nõ implet: sed superiores multoties præcepta multiplicant, q̃ vix, aut nunq̃ oïa possunt obseruari. Si ergo inobedientia esset pctm mortale, sequeretur q hõ non posset vitare mortale peccatum, quod est incõueniens. non ergo inobedientia est peccatum mortale.

Sed contra est, q ad Roman.1. & 2. ad Tim.3. inter alia peccata mortalia computantur parentibus non obedientes.

q.24.a.12. & 1.2.q.72. art.5. & q. 88. ar.1. † Q.24. ar. 12.

Resp. Dicendum, q sicut s dictum est*, peccatũ mortale est, quod contrariatur charitati, per quã est spiritualis uita. Charitate autem diligit Deus, & proximus. Exigit autem charitas Dei, vt eius mandatis obediatur, vt s dictum est†. Et iô inobedientem esse diuinis præceptis est pctm mortale, quasi diuinæ dilectioni contrarium. In præceptis aũt diuinis continetur, q etiam superioribus obediatur. Et ideo ẽt inobedientia, qua qs inobediens est preceptis superiorum, est pctm mortale, quasi diuinæ dilectioni contrarium, sm illud ad Rom.13. Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Cõtrariat insup dilectioni pximi, inquãtũ supiori pximo subtrahit obediẽtiã, quã ei debet.

Concl. in

Concl. p

Li. de Paradiso, ca.8. parum ã med. to.4.

Ad primvm ergo dicẽdũ, q illa diffinitio Ambrosij † dat de peccato mortali, quod habet perfectã pcti rõem. Pctm aũt veniale non est inobedientia, quia non est contra pceptum, sed pter pceptũ. Nec ẽt oẽ peccatum mortale est inobedientia proprie, & per se loquendo, sed solum tunc, qñ aliqs præceptum contemnit: quia ex fine morales actus speciem habẽt. Cum aũt facit aliquid contra pceptum, non pter præcepti contemptũ, sed pter aliquid aliud, est inobedientia materialiter tñ, sed pertinet formaliter ad aliam speciem peccati.

Ad ii dicendum, q inanis gloria appetit manifestationem alicuius excellentiæ. Et quia vr ad q̃dam excellentiam pertinere, q hõ pceptis alterius non subdatur: inde est q inobediẽtia ex inani gloria orit. Nihil aũt prohibet ex peccato veniali oriri mortale, cum veniale sit dispositio ad mortale.

Ad iii dicendum, q nullus obligatur ad impossibile: & ideo si tot præcepta prælatus aliquis ingerat, seu iniungat, q subditus ea implere nõ possit, excusatur à peccato. Et ideo prælati abstinere debent a multitudine præceptorum.

ARTICVLVS II.

Vtrum inobedientia sit grauissimum peccatorum.

Perrella p tetum.

551
Opu.64.c. 11. & Heb. lect.2.

Ad secvndvm sic pcedit. Vr q inobedientia sit grauissimum pctm. Dr.n.1. Reg.15. Quasi pctm ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acqescere: sed idololatria est grauissimum peccatum, vt supra habitũ est.* ergo inobedientia est grauissimũ pctm.

¶2 Prært. Illud pctm dr esse in Spiritumsanctum, per qd tollũtur ipedimenta pcti, ut s dictũ est:* sed per inobedientiã contẽnit hõ præceptum, quod maxime retrahit hominem à peccãdo. ergo inobedientia est peccatum in Spũmsanctum, & ita est grauissimum peccatum.

Q.49.ar.5. Q.14.ar.1.

¶3 Pręt. Apost. dicit ad Rom.5. Quòd p vni' inobediẽtiã peccatores multi cõstituti sũt: sed cã vr esse potior effectu. ergo inobedientia vr ẽe grauius peccatũ, q̃ alia quæ ex ea causant.

Sed contra est, q grauï' est contemnere pcipientem, q̃ pceptum: sed q̃dam peccata sũt contra ipsam personam pcipiẽtis, sicut patet de blasphemia, & homicidio. ergo inobedientia nõ est grauissimum peccatũ.

Resp. Dicendum, q nõ oïs inobediẽtia est ęquale pctm. Pôt.n. vna inobediẽtia esse grauior altera dupliciter. Vno mõ ex parte pcipientis. Quãuis eñ oẽm curã hõ apponere debeat ad hoc, q cuilibet supiori obediat, tñ magis est debitũ q hõ obediat supiori, q̃ iferiori ptãti, cuius signũ est, q pceptũ inferioris ptermittit, si sit pcepto superioris contrarium. Vñ cõsequens est, q quanto superior ẽ ille q pcipit, tãto ei inobediẽtẽ eẽ sit grauius, & sic inobedientem esse Deo, est grauius q̃ inobedientẽ esse homini. Secũdo, ex parte præceptorum. Nõ enim præcipiẽs, æqualiter vult impleri oïa q mãdat. Magis eñ vnusquisq; pcipiẽs uult finem,

SVP. QVÆST. CV. ART. II.

IN ar.2. eiusd. 105. q. nota primo, q in lra inobediẽtia diuini pcepti grauius di pctm, quàm adulterium ex ipsa ratione inobedientię, quia scilicet est pctm contra Deum, illud verò est peccatum in hominem. Et ex principio corporis articuli manifestatur sensus intentus, q.s. intendit de illa inobedientiæ rône, quæ se tenet ex parte pcipientis Dei. Nam cum ad præceptum tria concurrãt, s. præcipientis excellentia, actus præceptus, & ipsum præceptum, author in litera grauitatem inobedientiæ gradat ex duob' primis, scilicet diuersitate præcipientium, & re præcepta: & ex excellentia Dei precipiẽtis, inobedientiam diuini præcepti præponit peccato in hominem, vt patet in litera. Quo fit vt præsens litera aut intelligatur de ratione causali inobedientiæ, est enim excellentia precipientis ratio causalis inobedientiæ, vt in quæst. præcedente artic.1. ad 4. dixit author: aut intelligatur de ratione formali inobedientiæ, qua constituitur in hoc, quod est esse peccatũ contra Deum, iuxta ibidem à nobis explanata. & licet vterque sensus in idem desinat, sensus tamẽ formalis est &c. Declaranda occurrit deinde litera, quia obscura apparet. Scito ergo quod litera ab illo loco, Sic ergo oportet sm diuersos inobedientiæ gradus, incipit applicare ad propositũ, & tres, aut quatuor comparationes facere. Prima est inter inobedientiam Dei, & peccatum cõtra

Concl. re

Concl. p

Concl. f tra hominem, seclusa Dei inobedientia. V.g. Inter pctm quo quis contemnit præceptum Dei, & peccatu quo quis offendit proximu adulterio, homicidio, furto &c. & in hac coparatione dr, q inobedientia Dei est grauius peccatum. Secunda est inter inobedientiam Dei, & peccatum contra proximum, inclusa inobedientia Dei. Et in hac coparatione dr, q adhuc inobedientia esset grauius peccatum, si tñ in aliquo potiori q sit offensa illa proximi, præceptu Dei cotemneret. Tertia est inter peccatum quo contemnit præcipiens, & peccatu quo contemnit præceptu. Et hæc, quia tractatur inter hoiem & suum pceptum, & similiter inter Deum & suum preceptum, ideo quatuor dici pnt comparationes. Vna tamen est formaliter hęc tertia, & in ea dr, q grauius est pctm quo contemnit hō præcipiés, puta, despectus superioris, q inobedientia. Et similiter grauior est blasphemia, quia contemnit Deum, quā inobedientia pceptorum eius: & hoc et seclusa à pctō blasphemiæ inobedietia, hoc est, contemptu præcepti. Hic est sensus lræ. Concl. u Et sic diuersi gradus inobedientię diuersis aliorum peccatorum gradibus sunt comparati, vt in lra applicando proposuit. Concl. 3 Et hinc patet, quibus peccatis quæ inobedientia est grauior, & quib' hō. Rō primæ comparationis est, quia p se loquendo, totum genus pctorum in Deum excedit totum gen' peccatorum in proximu, cæteris paribus. Inobedientia autem Dei formaliter est pctm i Deum vt patet, distinguedo peccata aut in Deum, aut in se, aut proximum. Hac eni distinctio in pctis reliquis ponitur. Et peccatum in se, q in proximum constat comprehendi sub pctō in hominé, quod minus graue, q inobedientiā Dei esse lra dicit. Rō secunde comparationis est inæqualitas rerum præce-

& id qd est fini propinquius. Et iō tatō est inobediētia grauior quanto præceptū, qd quis pterit, magis est de itētione illius qui præcipit. Et in pceptis qdē Dei manifestū est, q quāto præceptū dat de meliori, tanto est eius inobediētia grauior: qa cū voluntas Dei p se feratur ad bonū, quāto aliquid est melius, tāto Deus vult illud magis impleri. Vñ q inobediens est pcepto de dilectione Dei, grauius peccat, q qui inobediens est præcepto de dilectione pximi. Volūtas aūt hois non sp magis fert in melius: & iō vbi obligamur ex solo hois pcepto, non est grauius pctm ex eo, q maius bonū prætermittitur, sed ex eo, q prætermittitur illud, quod est magis de intentione præcipientis. Sic ergo oportet sm diuersos inobediētiæ gradus cōparare. Nā inobedientia, qua cōtemnit Dei præceptū, ex ipsa rōne inobediētię grauius est pctm, q pctm quo peccatur in hoiem, si secerneretur inobedientia Dei. Et hoc iō dico, quia qui contra proximū peccat, et contra Dei præceptū agit. Si tñ in aliquo potiori præceptū Dei contemneret, adhuc pctm grauius esset. Inobedientia aūt qua cōtēnitur præceptū hois, leuior est pctō quo contēnitur ipse præcipiens, quia ex reuerentia præcipientis procedere debet reuerentia præcepti. Et similiter pctm, quod directè pertinet ad contemptū Dei, sicut blasphemia, vel aliqd hmōi grauius est et semota per intellectum inobedientia à pctō, q esset illud pctm, in quo contemnitur solum Dei præceptum.

Ad primum ergo dcdm, q illa cōparatio Samuelis non est æqualitatis, sed similitudinis: quia inobedientia redundat in contemptum Dei, sicut & idolatria, licet idolatria magis.

Ad ii dcdm, q non ōis inobediētia est pctm in Spūsctm, sed solum illa, cui obstinatio adhibetur. Non.n. contemptus cuiuscumque, quod pctm impedit, cōstituit pctm in Spūsctm. Alioquin cuiuslibet boni contēptus esset pctm in Spūmsctm, quia per quodlibet bonum pōt hō impediri à pctō: sed bonorū illorum contemptus facit pctm in Spūmsctm, quæ directè ducunt ad penitentiam, & remissionem peccatorum.

Ad iii dicendum, q primū pctm primi parentis, ex quo in oēs pctm emanauit, non fuit inobedientia sm q est speciale pctm, sed superbia, ex qua hō ad inobediētiam processit. Vñ Apostolus in verbis illis vr accipere inobedientiā sm q gñaliter se habet ad oē peccatum.

ptari, vt si quis peccet in proximum furto, contemnendo diuinum præceptum, & aliter inobediés quoque Deo periuret, qa præceptū periurij potius est præcepto furti, peior est ista inobedientia, q peccatum in proximum cum inobediētia diuina. Rō verò tertię comparationis aperta est in litera: quia præcipiens longè maius quid est, q suum præceptum. Et memento intelligere terminos formaliter. s. de inobedientia formaliter, quæ solum est, cum quis iō transgredit, vt faciat contra præceptum, vt prius dictum est, & in litera habes.

QVÆST. CVI.

De Gratia, siue gratitudine, in sex articulos diuisa.

Deinde considerandum est de gratia, siue gratitudine, & ingratitudine.

¶Circa gratiam autem quæruntur sex.
¶Primò, Vtrum gratia sit specialis uirtus ab alijs distincta.
¶Secundò, Quis teneatur ad maiorem gratiarum actiones Deo, vtrum innocens, vel pœnitens.
¶Tertiò, Vtrum semper teneat homo ad gratias pro beneficiis humanis reddendas.
¶Quartò, Vtrum retributio gratiarum sit differenda.
¶Quintò, Vtrum sit mensuranda sm acceptum beneficium, vel secundum dantis affectum.
¶Sextò, Vtrum oporteat aliqd maius rependere.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum gratia sit specialis uirtus ab alijs distincta. — Porrecta § torum.

Ad primum sic proceditur. Vr q gratia non sit virtus specialis ab alijs distincta. Maxima enim beneficia à Deo, & à parentibus accepimus: sed honor, quem Deo retribuimus, ptinet ad virtutem religionis: honor āt, quem retribuimus parentibus, pertinet ad uirtutem pietatis. ergo grā, siue gratitudo non est virtus ab aliis distincta. (Inf. q. 107. a. 1. cor. Et 12. q. 6. ar. 3. cor.)

¶2 Præt. Retributio proportionalis pertinet ad iustitiam commutatiuam, vt patet per Philo. in 5. Eth. sed grē reddunt ut retributio sit, vt ibidem dicitur. ergo redditio gratiarum, quæ pertinet ad gratitudinem, est actus iustitiæ. non ergo gratitudo est specialis virtus ab alijs distincta. (lib. 5. ca. 4. tom. 5.)

¶3 Præt. Recompensatio requirit ad amicitiam conseruādā, vt patet p Phil. in 8. & 9. Eth. sed amicitia se habet ad omnes virtutes, pter quas hō amatur. ergo gratia, siue gratitudo, ad quam pertinet recompensare beneficia, non est spālis virtus. (li. 8. c. pen. & li. 9. c. 1. tom. 2. lib. 2. de s. uent. in f. 4. añ fi. lib.)

Sed contra est, q Tullius ponit gratiam, specialem iustitiæ partem.

Resp. Dicendum, q sicut supra dictum est, sm diuersas causas, ex qbus aliquid debet, necesse est diuersificari debiti reddendi rationem, ita tñ q semper in maiori, illud qd minus est, continetur. (Q. 101. ar. 1. & 1. 2. q. 60. art. 3.)

In

In Deo aūt primò & principaliter inuenit cā debiti, eo q ipse est primum principium oium bonorum nrorum. Scdarò aūt in patre, qa est pximum nrę gñationis, & disciplinę principium. Tertiò autem in psona, q dignitate pcellit, ex qua cōia bñficia procedunt. Quartò aūt in aliquo benefactore, à quo aliqua particularia & priuata bñficia pcepimus, p qbus particulariter ei obligamur. Quia ergo non quicquid debemus Deo, vel patri, vel psonę dignitate pcelléti, debemus alicui benefactorum, à quo aliqd particulare bñficium recepimus, Concl. m indè est q post religioné, qua debitum cultū Deo impendimus; & pietatem, qua colimus parentes; & obseruantiā, qua colimus psonas dignitate pcellentes, est grā, siuè gratitudo: q bñfactorib. gratiam recompensat: & distinguitur à præmissis virtutibus, sicut quodlibet posteriorum distinguitur à priori, quasi ab eo deficiens. (D. 677.)

Ad primum ergo dicēdum, q sicut religio est qdā supexcellens pietas, ita est & quedā excellens grā, siuè gratitudo: vñ & grarum actio ad Deum s. posita est inter ea, quę ad religionem pertinent. (Q. 83. ar. 17)

Ad ii. dicendum, q retributio pportionalis ptinet ad iustitiā cōmutatiuā, qñ attendit sm debitū legale, puta, si pacto firmet, vt tm p tanto retribuatur: sed ad virtuté grę, siuè gratitudinis retributio ptinet, q fit ex solo debito honestatis, quam. s. aliquis spontè facit: vnde & gratitudo est minus grata si sit coacta, vt Seneca dicit in lib. de Beneficijs.

Ad iii. dicendum, q cum vera amicitia s. virtuté fundet, q cqd est virtuti rium in amico est amicitię impeditiuū, & qcqd est virtuosum, est amicitię puocatiuum. Et sm hoc p recompensationem bñficiorum amicitia pseruat, q uis recōpensatio bñficiorum ad virtuté gratitudinis spāliter ptineat. (Fundūr p nocatiuū, & conseruatiuū amicitiæ.)

ARTICVLVS II.

Vtrum magis teneatur ad gratias reddendas Deo innocens quàm pœnitens. — Porrecta § torum.

553 SVP. QVÆST. CVI. ART. II.

Omisso 1. ar. q. 106. in ii. 2. ar. aduerte q non est, quæstio de quocumq; beneficio præstito innocenti & penitenti, sed de ipso bñficio innocentię, & pęnitentiæ, quis e. rd tenetur ad maiores grās, innocens p innocentia, an penitens pro pœnitentia.
¶In corpore articuli eiusdē aduerte, q donum innocentię dr in litera donum maius sm se q penitentiæ, cęteris parib. in hoc sensu, q si iustitia innocentis est, v.g. vt quatuor, & iustitia penitentis est etiā vt quatuor: & sola dña inter istos est, quia illa est iustitia innocētis, ista penitens, tunc rectè fit comparatio inter innocentem & penitentem cęteris paribus. Nam si iustitia innocens, seclusa rōne innocētiæ esset vt decē, & penitens vt quatuor, aut econuerso, posset illa esse comparatio. Cū ergo dr, q donum qd datur innocenti est absolutè maius ceteris parib', sensus est, q ipsa innocentia mai' est bonum sm se q penitentia, & q donum par, maius est sm se adiunctum innocentiæ, q adiunctū penitentię.
¶In corpore eiusdem 2. art. dubium occurrit. Primò, qa non vr verum, q donum innocentiæ sit mai' absolutè, tum quia innocētia negationem offensæ importat, negatio autem non auget bonitatem rei, licet qñq; sit illius conditio: tum qa, vt dr in 1. Eth. albedo decem dierum non est pfectior albedine vnius diei, ac per hoc innocentia, q nihil aliud formaliter dicit, q cōtinuitatem in non offendendo, non est maius bonum q iustitia æqualis restituta. Concl. m
¶Dubium occurrit secundò, quia non vr verum, q donum penitenti sit maius sibi, q datum innocenti, tum quia exemplū literæ non est simile, Concl. qā comparat modicum & magnum datum pauperi, & datū diuiti, Concl. f præsupposito q ille sit pauper, & ille diues. Pęnitens. n. qō licet præsupponat, q penitens fuerit peccator, non th præsupponit, q alter sit innocens, & aliquid magnum ei detur, sed de ipso dono, quo constituitur innocens, dīt. Et esset simile, si diceret q maius est modicum quod datur pauperi, q ditare ab içcé. Et tunc hoc negaret. quia plus tenetur regi ditanti a rege à natiuitate sua, q ali' paupercus subleuatus à necessitatibus suis: tū qa in beneficijs superuenientibus meritis, Concl. v vel demeritis psonarum, locū habet comparatio quid mai' in se, vel hic sed in bñficijs constituentis ipsarum personarū in bonitate, supposita ę qualitate naturę, non habet locum hmōi distinctio, quia quanto est

Ad secundum sic pceditur. Vr q magis teneatur ad gratias reddendas Deo innocens, q penitens. Quātò.n. aliquis maius donū a Deo percepit, tātò magis ad gratiarum actiones tenet: sed maius est donum innocentiæ, quàm iustitię restitutę. ergo videtur quòd magis teneatur ad gratiarum actionem innocens, q penités.

¶2 Prę. Sicut benefactori debet grarū actio, ita & dilectio: sed Aug. dicit in 4. Confes. Quis hoim suam cogitans infirmitatem, audet virib. suis tribuere castitatem, atque innocentiam suam, vt minus amet te, quasi minus fuerit ei necessaria mia tua, qua condonas peccata cōuersis ad te? & postea subdit. & ideò tantundem, immò amplius te diligat: quia per quem me videt tātis peccatorū meorum lāguoribus exui, per eum se videt tantis peccatorum languoribus non implicari. ergo etiam magis tenetur ad grām reddendā innocens q penités. (Li. 2. confes. c. 7. in medio, tomo 1.)

¶3 Prę. Quantò gratuitum bñficium est magis continuatum, tanto maior p eo debet grarū actio: sed in innocente magis continuat diuinæ grę bñficiū, q in penitente. dicit. n. Aug. ibidem. Grę tuę deputo, & mię tuę, quia peccata mea tanq glaciem soluisti: grę tuæ deputo, & qcunq; non feci mala. q. d. n. facere non potui? Et oia mihi dimissa esse fateor, & quæ mea spōte feci mala, & q te duce nō feci. ergo magis tenet ad grarū actiones inocens, q penitens. (Eod. lib. 2 c. 7. in fin. to. 1.) (Lib. 2. c. 7. uñ mediū tom. 1. Ergo ly dimissa sunt ei peccata multa, Luca 7. intelligitur dupliciter.)

Sed cōtra est, q dr Lu. 7. Cui plus dimittit, plus diligit. ergo eadem ratione plus tenetur ad gratiarum actiones.

Resp. Dicendū, q actio grarum in accipiéte respicit grām dantis. Vñ vbi est maior grā ex parte dantis, ibi requirit maior grarum actio ex parte recipientis. Grā āt est, quia gratis dat. vñ dupliciter pt esse ex parte dantis maior grā. Vno mō, ex quantitate dati, & hoc mō innocens tenetur ad maiores grarum actiones, quia maius donum ei dat a Deo, & magis continuatum cæteris paribus, absolutè loquendo. Alio mō, pt dici maior grā, qa magis datur gratis: & sm hoc magis tenet ad grarū actiones penités, q innocens: quia magis gratis dat illud qd ei dat a Deo. Cum n. esset dignus pęna, dat ei grā. Et sic, licet illud donum, quod dat innocenti, sit absolutè consideratum maius, tñ donum, q dat penitenti, est maius in comparatione ad ipsum: sicut etiā paruum donum pauperi datū, est ei maius q diuiti magnum. Et quia actus circa singularia sunt, in his quæ agenda sunt magis consideratur qd est hic, vel nunc tale, q quod est simpliciter tale, sicut Philosophus dicit in 3. Ethicorum, de voluntario, & inuoluntario. Et per hoc patet responsio ad obiecta. (Lib. 3. c. 1. tom. 5.)

est

est donum in se, tñ est huic cui daē, quem cōstituit bonum. Ac per hoc cum innocentia constituat innocentem, quantū donū est innocentia ſm se, tm donum est huic, q est innocēs, & pñr, quia maius donum est in se, vt in lra dr: ergo maius donum est etiam huic, cuius oppositum in litera dicitur.

¶Dubiū tertiò occurrit, qa magnitudines duæ donū q in lra explicantur. s. ſm se, vel ſm pportionē ad eū cui dat, sunt diuersarum rōnum, ac p hoc iunctæ simul non faciunt mai⁹, sed multiplex. sicut lōgitudo, & latitudo nō faciūt maius, sed multiplex quantum. Et ſm hoc donum pœnitētis has duas magnitudines, vnā, qa est in se alicuius bonitatis, & ſ hac exceditur à dono innocentiæ: & alterā ex pportione ad eū cui dat, quia dat inimico q dēet puniri, & ſ hac excellit innocētiam, qa innocentia hanc magnitudinē nō hēt. Sicut supficies paruissima excedit lineam quantūcunq; magnā qa hēt latitudinem, qua linea caret. Scdm hoc, inquam, non deret concludi, q donum pœnitentis est maius, sed q est pluribus modis bonum, q donū innocentiæ. Et pñr in processe literę cōmittitur sophisma figuræ dictionis, mutando multa in maius.

Peccato. 554

ARTICVLVS III.

Vtrum homo teneatur ad gratiarum actiones omni homini benefacienti.

AD TERTIVM sic ꝑcedit. Vr q hō nō teneat ad grārum actiones oi hoi benefaciēti. Pōt. n. aliqs sibi bñfacere, sicut & sibijpsi nocere, ſm illud Eccl. 14. Qui sibi nequā est, cui alij bonus erit? sed hō sibijpsi non pōt grās agere qa grārum actio vr transire ab vno in alterum. ergo non omni benefactori debetur gratiarum actio.

¶2 Pręt. Gratiarum actio est q̄dam grē recōpensatio: sed aliqua beneficia non cum gratia dantur, sed magis cum contumelia, & tarditate, vel tristitia. ergo non semper benefactori sunt gratiæ reddendæ.

¶3 Præt. Nulli debetur gratiarum actio ex eo q suam utilitatem procurat, sed quandoque aliqui aliqua bñficia dant propter suam utilitatem. ergo eis non debetur gratiarum actio.

¶4 Præt. Seruo non debetur gratiarū actio, quia hoc ipsum qđ est, domini est: sed quandoque contingit seruum in dñm beneficium facere, uel beneficum esse. ergo non oi benefactori debetur gratiarū actio.

¶5 Pręt. Nullus tenetur ad id, quod facere non potest honeste, & utiliter: sed quandoque contingit, quòd ille qui beneficium tribuit, est in statu magnæ felicitatis, cui inutiliter aliqd recompēsaretur ꝑ suscepto beneficio. Quandoque ēt

¶Dubium quartò est, quia dato q istæ duæ magnitudines iunctæ simul faciant maius, non apparet, nec probatur q in ꝑposito illa vna magnitudo innocētiæ excedatur ab vtraq; simul iūcta in dono pœnitentiæ. Nō. n. apparet rō, quare iustitia vt quatuor, v. g. data vtrique, s. innocenti, & pœnitenti, sit maius bñficium, qa data demerenti, q qa data ad pseruandum ne demereatur: hæc. n. conditio vt magis beneficum aīum concedētis ōndere. In cuius signum dicimus, q maius beneficium concessum fuit B. Virgini si pseruata est à peccato originali, q si nunc data est ab illo. Oporteret nāq; in lra probari, q iste modus dandi, s. magis gratis, sit tantæ excellentiæ, q excedat illam maiorem bonitatem, quam habet innocentia in se.

¶Dubium quintò est, quia ex rōne lræ, videlicet, In his quæ agēda sunt, pensandum est magis id, qđ est hic, & nunc, q qđ absolutè conuenit, non hr intentum authoris. Nec similitudo ex 3. Ethic. est ad propositum, qm pensando innocentiam in rerū natura in hoc singulari, puta, in Adam positam, & in eodem iustitiam restitutam per pœnitentiam cęteris paribus, fit cōsideratio, & iudicium vtriusq; hic, & nunc, & respectu huius: & nō fit de vno ſm se, & de altero consideratis oībus circūstantijs actualiter concurrentibus, vt de volūtario, & inuoluntario in 3. Ethic. Est ergo vitium ęquiuocationis in lra, de ly ſm se, seu in se, vt capit in ꝑposito, & vt capit in 3. Ethi. Nā in 3. Eth. capit ſm se, hoc est, non consideratis circūstantiis actualiter tunc interuenientibus: hic verò capit ſm se, vt distinguitur contra ſm qd. Nā qđ non est maius nisi huic, non est maius nisi secundū qd.

¶Dubium sextò principale est, qa falsa vr conclusio huius articuli, videlicet, Pœnitens tenetur ad maiores gratias, quàm innocens, cæteris paribus: quoniam innocentia est melior, & magis dilecta à Deo, vt in prima parte, quæst. 20. art. 4. ad quartum, author dixit, ac per hoc cōstituit hunc hominem meliorē, & magis dilectum à Deo q pœnitens sit. Alioquin effectus formalis separaretur à forma, si bonitas melior non constitueret meliorē habentem, & consequenter magis ad gratiarum actiones obligatū. Tantò namq; magis quis gratias agere debet, quantò melior est factus à Deo. Et sic lra huius articuli concludens q oib. consideratis pœnitens magis tenetur quàm innocens, non permanet solida: quoniam omnibus consideratis innocens actualiter est melior, & magis dilectus à Deo, & supra pœnitentem in vniuerso locādus, ac per hoc ad maiores gratias tenetur, quàm pœnitens. Et confirmatur, quia author in tertio sententiarum dist. 32. art. 5. quæst. 2. ad tertium dicit, q liberare inimicum, quamuis sit maius respectu illius qui liberatur, non tamen est

maius simpliciter. Cuius oppositum hic concluditur.

¶Ad euidentiam horum sciendum est, quòd innocentia & pœnitentia se habent sicut sanitas non interrupta, & sanitas reparata, & cęteris paribus sumptæ, puta, q tanta sit sanitas reparata in isto, quanta est sanitas in altero conseruata, possunt dupliciter considerari. Primò, vt sunt in genere donorum, seu beneficiorum. Si primò modo sumantur, sic innocentia excellit, & importat dignitatem irrecuperabilem, sicut virginitas. Vnde quātūcunq; peccator resurgat per pœnitentiā ad tantam, vel maiorem charitatem, nūquàm tamen resurget ad tantam dignitatem: & propter istā dignitatem innocentia cōstituit hunc hominem meliorem, & magis dilectū à Deo. Si autem considerentur secundo modo, sic dico duo. Primo, q pœnitentia simpliciter excellit, quia est maius donum quàm innocentia: secundo, q innocentia est maius donum in se. Hęc sic manifestantur. Donum dupliciter, vt in litera distinguitur, dicitur magnum, vel secundum quantitatē rei q datur, & sic innocentia est maius donum: & ꝑpea dictum est, quòd est maius donum in se. Nam consideratis duabus quātitatibus, s. boni innocentiæ, & boni pœnitentiæ, maior est quantitas innocentiæ q pœnitentiæ: sicut cōparatis virginitate, & castitate viduali, maior inuenitur virginitas, ꝑp quod in lra dr, q est maius donum, & magis continuatum. Vel ſm quantitatē proportionalem, referendo, s. donum pœnitentiæ huic supposito malè merito de Deo, & donum innocentiæ illi alteri supposito non malè merito: & sic maius donum inuenitur pœnitentia q innocentia, quia pœnitentia est maius donum huic, quàm sit donum innocentiæ illi, vt in literæ exemplo manifestatur. Et qm esse maius donum proportionaliter constituit maius donum simpliciter, sicut eleemosyna, vel oblatio maior proportionaliter, ex Domini sententia est maior simpliciter, vt patet de vetula Luc. 21. de qua dixit Dñs q plus oībus obtulit: iō pœnitentia dr simpliciter donum maius. Simile namq; est in ꝑposito, nisi q ibi est sermo de quantitate proportionali respectu dātis, hic verò respectu recipientis: sed hoc non variat veritatem intentam. Nam sicut in illis oblationibus si comparemus duo minuta, & argentum oblatum ab alijs secundùm suas quantitates, sic constat q alij plus dederunt quàm vidua: sed si spectemus ad proportiones hinc & inde, videbis q minutum fuit pl⁹ vidue, q argentum alteri, & quia vidua obtulit plus sibi, q quicunque alius sibi, iudicatur à Dño simpliciter q plus oībus obtulit: Ita in proposito, vt iam dictum est, si ad pœnitentiam & innocentiam respiciamus quantæ sint, maior inuenitur innocentia: sed si spectemus ad proportiones horum donorum ad eos quibus dantur, sic, cum plus sit pœnitentiæ donum huic malemerito de Deo, q innocentiæ illi: iō simpliciter concludendū est, q pœnitentiæ donum est maius. Et quia gratiarum actio directè videt quantitati doni, quatenus donum est, iō concludit q simpliciter loquendo, pœnitens plus tenetur ad gratiarū actiones. Hæc est intentio literæ: & (vt singula dubia respondendo patebit) huc omnia tendunt.

¶Ad primum ergo dubium dicitur, q innocentia non est negatio, sed dignitas est negationē interruptionis exigens, & ideò bonitatem auget.

¶Ad obiectionem autem ex 4. Ethic. dr, q licet sanitas decem dierum non sit maior sanitas intensiuè, vt Arist. ibi intēdit, est tñ maius bonum, q sanitas vnius diei. Duratio namque, & non interruptio, licèt non augeant rationem specificam formæ, cuius sunt extraneæ conditiones, augent tamen rationem transcendentem, sub qua comprehenduntur. Duratio namque est quædam bonitas, & quoddam donum, ac magnum beneficiū. Et propterea augent rationem boni, & doni, ac beneficij. Et iō sanitas

sanitas vt quatuor conseruata, licet nō sit maior sanitas, quàm æqualis sanitas restaurata, est tñ maius donum ex hoc ipso, q est maior extensiuè extensione durationis. Et simile est de innocentia, quæ continuationem sanitatis aīæ importat, quod videlicet, est maius bonum simpliciter, q pœnitentia, & est maius donum in se, q pœnitētia in se.

¶Ad ſm verò dubium dr, q datum pœnitenti esse maius huic, q datum innocēti, clare patet. Et ad primam obiectionem dr, q exemplum literæ currit. nam sicut in exēplo sunt duo data, videlicet paruum, & magnum, & duæ personæ quibus datur, videlicet pauper & diues: in proposito sunt duo data, videlicet, pœnitentia, quæ est vt paruum quid, & innocentia, quæ est quid magnum, & præsupponuntur duæ personæ, videlicet, male merita de Deo, quæ est vt pauper, & non male merita, quæ est vt diues. Datur namq; innocentia simpliciter, & absolutè, præsuppositæ (ordine naturæ saltē) personæ non male meritæ, vtpote quæ nunquàm ostēdisse supponitur, quæ sola est susceptiua doni innocentiæ totalis, quod Dico ꝑp innocentiā ſm partem, s. à peccato actuali tñ in quo sensu appellamus innocentes paruulos occisos ab Herode in Christi natiuitate.

cōtingit, q bñfactor mutaē de virtute in vitium, & sic vr, q ei honeste recōpēsari non pōt. Qñq; ēt ille q accepit bñficiū, pauper est, & oino recōpensare non pōt. ergo vr q non ſp teneatur homo ad gratiarum recompensationem.

¶6 Præt. Nullus debet ꝑ alio facere, qđ ei non expedit, sed est ei nociuū: sed qñq; cōtigit, q recōpensatio bñficij est nociua, vel inutilis ei, cui recōpēsatur. ergo nō est ſp bñficiū recōpensandū ꝑ gratiarū actionē.

SED CONTRA est, quod dr primæ ad Thes. vlt. In omnibus gratias agite.

B RESP. Dcdm, q ois effectus naturaliter ad suā cām cōuertitur. Vñ Diony. dicit 3. c. de diu. no. q Deus oia in se cōuertit.

¶Ad secundā verò obiectionē dr, q vtrūq; horū bñficiorū est superueniēs nō meritis & demeritis, sed demeritis & non demeritis personarū. Et hęc distinctio psonarū ſm demeritū, vel non demeritū sufficit ad distinguendū in beneficijs magnitudinē in se, vel huic: & sic est in proposito, vt patet ex dictis. Vnde falsum est, q quanto maius est in se, quàm aliud in se, tanto maius est, huic quàm aliud illi alteri.

¶Ad tertium dubiū dr, q aliud est esse magnitudines diuersarū rōnum, vt sunt linea, & superficies: & aliud est magnitudines attendi ſm diuersa, vt magnitudo caloris attendaē ſm subiectū, vel ſm agens. Et in proposito duæ magnitudines, s. rei in se, & in comparatione ad alterū, non sunt diuersarū rōnū sic, sed attenduntur ſm diuersa, s. ſm quantitatē soli, & ſm proportionē ad alterum: & vna istarū superueniēs alteri facit maius, vel minus. Ducatus. n. aureus ſm se est quoddam bonū vtile paruæ quantitatis, relatus aūt ad pauperem mendicū fit de paruo magnum, & fortè maximum bonū vtile illi: relatus aūt ad regem, pro nihilo hr. Nullus ergo est error, si paruum in se donum, magnū dr relatū ad malemeritū de Deo: nec est verū, q donū innocentiæ, nullam habeat magnitudinem relatā ad eum cui datur, qm gratis datur huic, ac per hoc habeat duas magnitudines, alterā in se, ſm quam est tantæ bonitatis: alterā in proportione ad eum cui datur pro quanto gratis, & non ex debito datur illi, cui datur. Nullum igitur sophisma in litera committitur, nec mutatur maius in multa, aut econuerso: sed quantum proportionatum sic vni, comparatur quanto sic proportionato alteri in ratione doni, quod eorum maius.

¶Ad quartum dubium dr, q falsa est imaginatio in argumento, dum quærit, q magnitudo innocentiæ absolutè debeat excedi ab vtraq; simul iuncta magnitudine pœnitentiæ. Nam versatur hoc in qōne, vt patet in exemplo allato de oblatione viduæ. Nam cum dr, q vidua plus obtulit q alij, non comparamus vtramq; quantitatē oblationis viduæ quantitati absolutè pecunię oblatę ab alijs, sed vtranq; vnius vtriq; alterius, vt vna informaē altera, hoc est, quātitatē minuti, vt substernit relatiōi ad viduā quantitati aurei, vt substat relationi ad dantē, vt patet ex verbis Dñi, Luc. 21. Reddit. n. rōnem, quare vidua obtulit plus, quia obtulit sibi necessarium, alij aūt minus, quia sibi superfluū obtulerunt: vbi apparet q quantitas excessa est quantitas aurei non absolutè, sumpta, sed vt relata est relationi superflui ad dantem. Et sic in proposito donum innocentiæ non absolutè, sed relatum ad eum cui datur, dicitur excedi à dono pœnitentię non absolutē, sed relatio ad male meritū de Deo, cui datur: & hoc est verū. Nec obstat exemplū de præseruatione beatæ Virginis, tum quia persona illa, cui donū pręseruationis cōcessum ſm aliquos fuit, erat obnoxia peccato ex vi carnis suæ per propagationē immediatē genitā, & cōsequēter donū tale fuit ēt redemptiuū, & liberatiuū personæ. Ac per hoc ex cōditione miserabili personę donū illud reddiē maius, q in se sit. Non sic aūt in innocentia accidit, vbi persona non supponitur obnoxia peccato, quāuis potens peccare tum qa

A in casu illo diceret, q beata Virgo accepisset maius bñficium s. a quātitatē bñficij, sed nō maius sibi, ita q mūdata à pctō recepit maius sibi, pręseruata aūt recepisset maius nō sibi, sed absolutè: & ideo fuisset melior, dignior, & magis dilecta à Deo.

¶Ad quintū dubiū dr, q nulla interuenit ęquiuocatio, sed eodē mō sumit hic ſm se, & sumit in tertio Ethicorum. Est. n. ſm sensum literæ, q dona innocentiæ, & pœnitentiæ cōparantur dupliciter. Vno modo, ſm se, hoc est nuda, ſm id tm, quod sunt: & sic donum innocentiæ inuenit maius, & qđ conuenit aliqui hoc mō, vocat in 3. Ethicorum conuenire illi absolutè. Alio mō, prout actualiter in rerum natura exercentur, hoc est, vt sunt vestita tali relatione, seu proportione ad talem personam, vel finem: & sic donum pœnitentiæ inuenitur maius, qm sumendo ex vna parte donum innocentiæ vestitū proportione ad eum cui datur, ex alia parte donum pœnitentiæ vestitum proportione ad eum cui datur, inuenitur, q donum pœnitentiæ est maius huic, q donum innocentiæ illi, quia maius est male merito donum charitatis, vt quatuor, quàm non male merito idem donum cum dignitate innocentiæ, qm ille est in contraria dispositione ad tale donum, iste non. Et qm hoc esse maius donum huic, q illud illi, est esse maius

C donum consideratis donis, prout sunt actualiter in actu exercito vestita suis relationibus ad singularia: iō concluditur donū pœnitentiæ esse maius, simpliciter loquendo. Et quia qđ conuenit alicui hoc mō, distinguitur in 3. Eth. contra id, qđ conuenit ei absolutè considerato, ideo optimus est processus literæ.

¶Ad sextum dubium, quod est principale, dr q verum est q innocens, cæteris paribus, est magis dilectus à Deo, & melior, & in superiori sede locandus, & habet maius bonum à Deo, q pœnitens, & maius donum ſm se, q pœnitens: sed quia habet minus donū sibi, iō minus tenetur ad gratiarū actiones, q pœnitēs. Ita q penes aliud attenditur quātitas vinculi ad gratiarū actiones, & penes aliud quātitas bonitatis, & dilectionis Dei in istis s. innocente, & pœnitente. Nā quantitas bonitatis, & dilectionis Dei attēditur penes magnitudinē rei, quam in se habent ille. n. est melior, qui maiorē habet bonitatē, & idē magis diligitur à Deo, sed q̄tas gratitudinis attēdit penes magnitudinē doni

D relati ad eum, cui datur. Ille. n. tenetur esse plus gratus, qui plus sibi recipit. Et quia magnitudo ista in proportione consistens, crescit ex demerito personę cui datur, ideo non est mirandū si minus bonus magis tenetur ad gratiarum actiones, cuius signū manifestū est, q quanto quis ad æqualem charitatem ex peiore statu resurgit, tanto maius donum recipit, & tanto magis tenetur ad gratiarum actiones, & non tñ ꝑpea est melior. Notanter aūt dixi, in istis, quia simpliciter loquendo, quanto quis est melior, tanto magis tenetur ad gratiarum actiones Deo, à quo est omne bonum: sed in istis, s. pœnitente, & innocente, inuenitur aliter per accidens, seu ratione materiæ, quia. s. pœnitentiæ donum augetur ex demerito psonæ cui datur. Et ꝑpea author specialem quæstionē mouit de gratitudine maiore inter istos: & hinc patet quàm bona fuerit distinctio præposita de his quę dantur, vt sunt in genere bonorum, vel vt sunt in genere donorum. Non ergo contradicunt sibi inuicem dicta authoris.

E Sed alibi docuit innocentem simpliciter esse meliorem, & magis dilectum q pœnitentem, cæteris paribus: hic verò docet pœnitentem recipere maius donum simpliciter, & plus teneri ad gratiarum actiones Deo, quę stare simul patet. Et ꝑpea nomine doni hic authorem vsum fuisse perspice, & vide q doctior seipso author fuerit hic, q in 4. sententiarum dist. 22. q3. 1. ar. 2. q. 1. vbi adhuc non penetrauerat pœnitentiam esse simpliciter maius donum pœnitenti, q innocentiā huic. Cum hoc tñ intellige, q propriè, & exactè loquendo, innocens tenetur minus ad gratiarum actionem, sic tamen, q tenetur ad maiores gratias agendas. Pœnitens verò sic tenetur magis ad gratiarum actionem, q tamen non tenetur ad maiores gratias agendas. Vt sic ex parte beneficiati modus vinculi respondeat modo dandi ex parte dantis: & quantitas gratiarum respondeat quantitati rei datæ à donante. Patet namque in litera, quòd secundum hæc duo magnificatur gratia donantis, & quòd pœnitenti magis gratis datur, innocenti verò maior gratia datur.

Universidad de Deusto Biblioteca

tamq̄ omnium cā. Sp.n. oportet ꝙ effectus ordinetur ad finē agentis. Manifestum est āt ꝙ bñfactor, Concl. m inquantum hmōi est cā bñficiati. Et ⁿ iō nālis ordo requirit, ut ille q̄ suscepit bñficium, per grārum recompēsationē conuertat ad bñfactorem ſm modum utriusq;. Et sicut de pr̄e dictum est s̄, * bñfactori q̄dem inquantū hmōi debet honor & reuerentia, eo ꝙ habet rationem principij: sed per accidēs debetur ei subuentio, vel sustentatio, si indigeat. ° (Q. 101. ar. 2. & q. 31. ar. 4.)

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ sicut Seneca dicit in lib. de Benef. * Sicut non est liberalis qui sibi donat, nec clemēs qui sibi ignoscit, nec misericors q̄ malis suis tangit, sed qui alijs: ita ēt nemo sibiipsi G bñficium dat, sed naturæ suę paret, q̄ mouet ad refutanda nociua, & ad appetenda proficua. Vñ in his, quę sunt ad seipsum, non habet locum gratitudo, & ingratitudo. Non. n. pōt hō sibi aliquid denegare, nisi sibi retinendo. Metaphorice tamen illa, q̄ ad alterum proprie dicuntur, accipiuntur in his q̄ sunt ad seipsum, sicut de iustitia dicit Philos. in 5. Eth. * inquantum, s. accipiūtur diuersæ partes hominis, sicut diuersæ personæ. (lib. 5. ca. 9. parum a principio.) (lib. 5. c. vl. tom. 5.)

AD II dicendum, ꝙ boni animi est, vt magis attendat ad bonum, q̄ ad malum. Et ideo si aliquis bñficium dedit non eo modo quo debuit, nō ideo H debet recipiens a grārum actione cessare: minꝰ tñ, q̄ si modo debito præstitisset, quia etiam bñficium minꝰ est: quia ut Seneca dicit in lib. de Beneficijs. * Multum celeritas fecit, multum abstulit mora. (Nota.) (l. 2. c. 5. in princ.)

AD III dcdm, ꝙ sicut Sen. dicit in 6. de Benef. † Multum interest, verum aliquis bñficium nobis det sua cā, an sua & nr̄a. Ille qui totus ad se spectat & nobis prodest, quia & aliter sibi prodesse non potest, eo mihi loco hñdus vr̄, quo qui pecori suo pabulum prospicit, si me in cōsortium admiserit: si duos cogitauit, ingratꝰ sim & iniustus, nisi gaudeā hoc illi profuisse, quod proderat mihi. Summæ I malignitatis est non vocare hoc beneficium, nisi quod dantem aliquo incommodo afficit. (lib. 6. c. 12. circa medium.) (Nota.)

AD IIII dicēdum, ꝙ sicut Sen. dicit in 3. de Benef. * Quamdiu seruus præstat quod a seruo exigi solet, ministerium est: vbi plusq̄ a seruo necesse est, beneficium est. Vbi enim in affectum amici trāsit, incipit uocari bñficium. Et ideo etiam seruis ultra debitum facientibus gratiæ sunt habendæ. (lib. 3. c. 21. in prin.)

AD V dcdm, ꝙ ēt paup ingratus non est, si faciat q̄ possit. Sicut. n. bñficium magis in affectu consistit, q̄ in effectu: ita ēt recompensatio magis in affectu consistit. Vñ Sen. dicit, in 2. de Benef. * Qui grate K bñficium accipit, primam eius pensionē soluit. Quòd grate aūt ad nos bñficia peruenerint, indicemus effusis affectibus: qđ non ipso tñ audiente, sed vbiq; testemur. Et ex hoc patet, ꝙ q̄tumcunq; in fęlicitate existenti pōt recōpensatio bñficij fieri per exhibitionem reuerentiæ, & honoris. Vñ Philos. dicit, in 8. Eth. * ꝙ superexcellenti quidem hēt fieri honoris retributio, indigenti aūt retributio lucri. Et Sen. dicit in 5. de Benef. † Multa sunt p q̄ quicquid debemus, reddere & fęlicibus possumꝰ, fidele consilium, assidua conuersatio, sermo cōis, & sine adulatione iocundus. Et iō non oportet, vt (lib. 2. c. 22. in fi. illius.) (lib. 8. ca. ul. circa medium, to. 5 † videt inferri ex c. 15. lib. 5.)

F hō optet indigētiā eius, seu miseriā, qui bñficium dedit ad hoc, ꝙ bñficium recōpensef: quia ut Sen. dicit in 6. de Benef. * Si hoc ei optares, cuius nullū bñficium haberes, inhumanum erat uotum: quantò inhumaniꝰ ei optas, cui bñficium debes? Si aūt ille qui bñficium dedit, in peius mutatus est, debet tñ sibi fieri recompensatio ſm statum ipsius, ut. s. ad virtutem reducaf, si sit possibile. Si aūt sit insanabilis p p malitiam, tunc alter est effectus q̄ prius erat: & ideo non debetur ei recompensatio beneficij sicut prius, & tamen quantum fieri pōt salua honestate, memoria debet haberi præstiti bñficij, ut patet per Philos. in 9. Ethic. † (lib. 6. c. 17. in fi. illius.) (lib. 9. ca. 2. tom. 5.)

AD VI dicendum, ꝙ sicut dictum est, * recompēsatio beneficij præcipue pendet ex affectu: & ideo eo modo debet recompensatio fieri, quo magis sit vtilis. Si tñ postea per eius incuriam in damnū ipsius vertatur, non imputatur recōpensanti, ut Sen. dicit in 6. de Benef. * Reddendum mihi est, nō seruandum cum reddidero, ac tuendum. (* In solut. ad pręced. 5. arg.) (lib. 6. c. 19. paulo a principio.)

ARTICVLVS IIII.

Vtrum homo debeat statim beneficium recompensare. (Porrecta ꝑ torum.)

555

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd homo debeat statim beneficium recompensare. Illa enim quæ ʰ debemus sine certo termino, tenemur restituere statim: sed non est aliquis terminus præscriptus recompensationi beneficiorum, quæ tamen cadit sub debito, vt dictum est. * ergo tenetur homo statim beneficium recompensare. (Art. præc.)

¶ 2 Prętr. Quanto aliqđ bonum fit ex maiori animi ʰ feruore, tanto vr̄ esse laudabilius: sed ex feruore animi vr̄ procedere, quòd homo nullas moras adhibeat in faciendo quod debet. ergo vr̄ esse laudabilius, quòd statim homo beneficium reddat.

¶ 3 Prętr. Seneca dicit in 2. de Benef. * ꝙ proprium benefactoris est libenter, & ʰ cito facere: sed recōpensatio debet beneficium adæquare. ergo debet statim recompensare. (lib. 2. ex c. 5. circa fi.)

SED CONTRA est, quod Sen. dicit in 4. de Benef. * Qui festinat reddere, non animum habet grati hominis, sed debitoris. (lib. 4. in fi. illius.)

RESP. Dicendum, ꝙ sicut in beneficio dando duo considerantur, s. affectus, & donum: ita etiam hæc duo cōsiderantur in recompensatione beneficij, & ᵐ quantum quidem ad affectum recompēsatio statim fieri debet. ⁿ Vnde Senec. dicit in 2. de Benef. * Vis reddere beneficium? accipe benigne. ᵖ Quātum aūt ad donum, debet expectari tp̄s, quo recompensatio sit bñfactori opportuna. ᑫ Si autē non conuenienti tp̄e statim velit aliquis munus p munere reddere, non vr̄ esse virtuosa recompensatio, sed inuita. Vt enim Senec. dicit in 4. de Benef. * Qui nimis cito cupit soluere, inuitus debet, & qui inuitus debet, ingratus est. (Concl. m) (lib. 2. c. 35. in fi. illius.) (Concl. p) (lib. 4. in fi. illius.)

AD PRIMVM ergo dcdm, ꝙ debitum legale est statim soluēdum, alioquin nō esset conseruata iustitiæ æqualitas, si vnus retineret rem alteriꝰ absq; eius uoluntate: sed debitū morale depēdet ex honestate debentis. Et iō oportet reddi debito tempore secundum quòd exigit rectitudo virtutis.

AD SECVNDVM dicēdum, quòd feruor voluntatis

tatis

tatis non est virtuosus, nisi sit ratione ordinatus. Et ideò si aliquis ex feruore animi præoccupet debitum tempus, non erit laudandus.

AD III dicendum, ꝙ beneficia ēt sunt opportuno tp̄e danda: & tunc non est amplius tardandū, cum opportunum tempus aduenerit. Et idem etiā obseruari oportet in beneficiorū recōpensatione.

ARTICVLVS V.

Vtrum gratiarum actio sit attendenda secundum affectum beneficiantis, an secundum effectum. (Porrecta ꝑ torum.)

556

AD QVINTVM sic pcedit. Vr̄ ꝙ beneficiorum recōpensatio non sit attendēda ſm affectum beneficiantis, sed ſm effectum. Recompensatio. n. beneficijs debetur: sed beneficiū in effectu ʰ cōsistit, vt ipsum nomen sonat. ergo recompēsatio debet attendi ſm effectum. (Sup. art. 3. ad 5. & 6. & inf. ar. 6 ad 8.)

¶ 2 Prętr. Gr̄a q̄ recompensat beneficia, est ⁱ pars iustitię: sed iustitia respicit ęqualitatē dati & accepti. ergo in grārum recompensatione attendendus est magis effectus, q̄ affectꝰ bñficiātis.

¶ 3 Prętr. Nullus pōt attendere ad id, qđ ignorat: sed solꝰ Deꝰ cognoscitᵏ interiorem affectū. ergo non pōt fieri gratiæ recōpensatio secundum affectum.

SED CONTRA est, qđ Seneca dicit in primo de Beneficijs. * Nonnumq̄ magis nos obligat q dedit parua magnificè, q exiguum tribuit, sed libenter. (Lib. 1. c. 7. circa prin.)

RESP. Dicendum, ꝙ recōpensatio beneficij pōt ad tres uirtutes pertinere, s. ad iustitiam, ad gratiā, & ad amicitiam. Ad iustitiam quidem pertinet, qñ recompensatio hēt rōnem debiti legalis, sicut in mutuo, & alijs hmōi: & ᵐ in tali recōpēsatione dēt attendi ſm quantitatem dati. ⁿ Ad amicitiam aūt pertinet recōpensatio beneficij, & similiter ad virtutem gr̄æ ſm ꝙ hēt rōnem debiti moralis, aliter tñ & aliter. Nam in recompensatione amicitiæ oportet respectum haberi ad amicitiæ cām. Vndè ᵖ in amicitia vtilis dēt recompēsatio fieri ſm vtilitatē, quam quis ex beneficio consecutus est. In amicitia autem honesti dēt in recōpensatione hr̄i respectus ad electionē, siuè ad affectum dantis, ᑫ quia hoc pcipuè requiritur ad virtutem, vt dr̄ in 8. Ethic. * Et similiter, q2 (Concl. m) (Concl. p) (Li. 8. c. 13. tom. 5.)

A gr̄a respicit beneficium ſm ꝙ est gratis impensum, quod quidem pertinet ad affectū: iō ētʳ gratiæ recompensatio attendit magis affectum dātis, q̄ effectū. (Concl. s)

AD PRIMVM ergo dicendūˢ, ꝙ ōis actus moralis ex voluntate depēdet. Vñ bñficium ſm ꝙ est laudabile, prout ei gr̄æ recōpensatio dētur, materialiter q̄dem consistit in effectu, sed formaliter & principaliter in vo-
B luntate. Vñ Seneca dicit in primo de Beneficijs. * Beneficium ñ in eo qđ fit, aut daf consistit, sed ī ipso dātis, aut faciētis aīo. (In quo cōsistat beneficium.) (Lib. 1. c. 6. circa prin.)

AD II dicendū, ꝙ gr̄a est pars iustitię, non quidē sicut spēs generis, sed p quandam reductionē ad genus iustitiæ, ut s̄. dictū est. † Vñ non oportet ꝙ eadē rō debiti attēdaf ī utraq; uirtute. (Q. 80.)

AD III. dicendum, ꝙ affectum hominis per se q̄dem solus Deus uidet, sed ſm ꝙ per aliqua signa
C manifestatur, pōt ēt ipsum hō cognoscere. Et hoc modo affectus beneficiantis cognoscif ex ipso modo, quo beneficium tribuitur, puta, quia gaudenter, & promptè aliquis beneficium impendit.

SVP. QVÆST. CVI. ART. V.

IN artic. 5. eiusdem 106. q. dubiū occurrit, quia diuersæ virtutes oportet. ꝙ habeant actus sub diuersis formalibus rōnibus. Ac per hoc malè in l̄ra dr̄, ꝙ recompēsatio bñficij sub eandem rōnem, s. affectū dātis, spectat ad duas virtutes, s. gratiam, & amicitiam honesti. ¶ Ad hoc dr̄, ꝙ aliud est loqui de rōnibus formalibus adęquatis ipsis virtutibꝰ, & aliud de aliqua vna particulari ratione contenta sub adęquata. Oportet namq; oēm actū vnius virtutis esse alterius rōnis ab actu alterius, loquēdo de rōne formali adæquata virtutis. Sed nō oportet hoc, loquendo de aliqua rōne particulari: nō stat ꝙ vna particularis rō contineat materialiter sub formali rōne vtriusque virtutis. Vnde in ppo sito, quāuis gr̄a & amicitia conueniant in hac causa recompensandi beneficium videlicet i affectū dātis, sub diuersa tñ rōe vtraq; hoc facit. Nā amicitia honesti hoc facit in ordine ad amicum simpliciter, & absolutè: gratia autem ad benefactorem vt sic. Amicitiæ nāq; obiectum est ipse pximus absolutè: gratiæ aūt nō, sed beneficiū, seu benefactor vt sic. Nec te moueat, ꝙ author amicitiam virtutē appellauit, loquens non de amicitia q̄ ponitur inferius pars iustitiæ, vocata affabilitas, sed de amicitia honesti, de qua est dubium an sit virtus, ut patet 8. Eth. Vtitur. n. author in verbis positione dicente, q amicitia est virtus. Vel qa amicitia saltē est cum uirtute, idem protulit iudicium de uirtute, & de consequente ad virtutem. Amicitia namq; est uirtus, aut cum uirtute. Et ppea pōt dici uirtus concomitanter, quia uirtutem consequit. Et nota demum ex littera practicam negotiatorum, ꝙ si grati esse debent, quantū lucri sibi accesserit ex beneficio amicitię utilis, considerare debēt. Quo fit ut qui ad quantitatem lucri respiciendo remunerāt supponant benefactorem vtilitatis gratia beneficium pręstitisse absque pacto &c. Nā si honesti gratia beneficium collatum supponerent, non metirentur proprium lucrum in recompēsando beneficium, sed affectū benefactoris. Et hæc de tota hac q̄. & sequenti dicta sufficiāt.

ARTICVLVS VI.

Vtrum oporteat aliquem plus exhibere in recompensatione, quàm susceperit in beneficio. (Porrecta ꝑ torum.)

557

AD SEXTVM sic proceditur. Vr̄ ꝙ non oporteat aliquem plus exhibere in recompensatione, q̄ susceperit in beneficio. Quibusdā. n. sicut parentibus, nec ēt æqualisᵘ recompensatio fieri potest, sicut Philosophus dicit in 8. Ethic. * sed uir-
D tus non conatur ad impossibile. non ergo gratiæ recompensatio tendit ad aliquid maius. (Inf. q. 107. ar. 1. cor.) (Li. 8. circa fin. li. to. 5.)

¶ 2 Prętr. Si aliquis plus recompēsat, q̄ in beneficio acceperit, ex hoc ipso quasi aliquid de nouo dat: sed ad bñficium de nouo datum tenetur hō grām recōpensare. ergo ille q primò bñficium dederat, tenebif aliqđ maius recompēsare, & sic pcederet in infinitū: sed ˣ uirtꝰ non conaf ad infinitū, q̄a infinitū aufert nām boni, ut dr̄ in 2. Meta. * ergo gr̄æ recompensatio ñ dēt excedere acceptū bñficium. (Lib. 2. tex. 8. tom. 3.)

¶ 3 Prętr. Iustitia in ęqualitate consistit: sed maius ē q̄dāʸ æqualitatis excessus. cū ergo ī qualibet uirtu-
E te excesꝰ sit vitiosus, vr̄ ꝙ recōpensare aliqđ maiꝰ accepto bñficio sit vitiosū, & iustitię oppositum.

SED CONTRA est, qđ Philos. dicit in 5. Eth. * Refamulari oportet ei qui gratiam fecit, & rursum ipsum recipere: quod quidem fit, dum aliquid maius retribuitur. ergo recompensatio debet tendere ad hoc, quòd aliquid maius faciat. (Lib. 5. c. 5. paulo post princip. tomo 5.)

RESP. dicendum, ꝙ sicut dictum est, recompensatio gr̄æ respicit bñficium ſm uoluntatem bñfacientis. In quo quidē pręcipuè hoc commendabile vr̄, quòd gratis beneficium contulit, ad quod non tenebatur: & ideo qui beneficium accepit, ad hoc obligatur ex debito honestatis, vt sibi aliquid (Art. pręc. & ar. 5.)

gratis

Universidad de Deusto
Biblioteca

SVPER QVÆSTIO. CVII. ARTIC. I.

Nic. de Nyss. trac. 3. p. 3. port. 3. q. 10.

IN quæst. 107. & spãliter in art. 3. dubium occurrit circa dictum authoris ibi videlicet. Pôt tñ contingere, q talis ingratitudo sit peccatũ mortale, vel pp interiorẽ contemptũ, vel pp conditionẽ eius quod subtrahit. Et est dubiũ rõ multiplex. Tũ qa ly talis ingratitudo refert ingratitudinẽ, de qua immediatè ab sermo hr. s. q illud non tribuit debitũ, ad qd non tenet. Constat nã que, q hõ non peccat mortaliter ex hoc, q non addit bñficio recepto. Satis est. n. ad euitandum mortale peccatum reddere equiualens. Tum quia et reddere æquiuales particulari benefactori nõ obligat, plusquã reddere debitam obedientiã superiori: sed non adimplens præceptum superioris citra contemptum, nõ peccat mortaliter peccato inobedientiæ. ergo non gratus citra contemptum beneficij, & benefactoris, quãuis omittat reddere qd dẽt, multò minus peccat mortaliter peccato ingratitudinis. Cõsistit. n. formaliter ingratitudo in contemptu beneficij, sicut inobedientia in contẽptu pcepti. Tũ qa per illa verba literę, videlicet, Propter cõditionem eius quod subtrahit, qd ex necessitate dẽtur bñficio simpliciter, vel in casu: author intẽdit, q omissio ois rei, q ex necessitate debetur beneficio simpliciter, aut in casu, est peccatũ mortale, & hoc vr valdè absonum: qm sequeretur q si qs omitteret honorare, aut uereri benefactorẽ, peccaret mortaliter. Et tenet sequela ex artic. 3. præcedentis qõnis, vbi dr, q benefactori inquantum hmõi, debetur honor & reuerentia, eo q hẽt rõnem principij, per accidens aũt subuentio, si indigeat. Falsitas aũt consequentis pbatur ex eo, q si quis ẽt omittit honorare patrem, aut Principẽ, absq; contẽptu tñ, sic. n. loquimur, non peccat mortaliter. Et tñ constat q peius est pietatem, aut obseruantiam omittere, quam gratitudinem, vt patet ex 1. art. præcedẽtis qõnis. Aut author non intendit quòd conclusio ois rei debitæ ex necessitate beneficio, sed q omissio alicuius rei necessario debitæ beneficio illius. s. quæ talis est conditionis, q eius omissio priuationẽ charitatis infert, mortale peccatũ est. Et tũc restat subdubiũ q est ista conditio rei ex necessitate beneficio debitæ simpliciter: puta, honoris, aut reuerentiæ. Non. n. apparet. Tum quia ingratitudo, vt in litera dr in rñsione ad 3m arti. 1. qõnis præcedentis, non est contra debitũ legale, sed solummodo contra debitũ honestatis. Sed omittere id qd solũ ex honestate est debitum, quãuis minus bonum sit, peccatum tñ mortale non vr. Et confirmatur, quia si esset mortale peccatũ, esset peccatũ contra pximũ: & cũm consistat in subtractione, oporteret q consisteret in læsione pximi in aliquo notabili ad hoc, q esset peccatũ mortale ex suo gñe, sicut cętera vitia, q pximũ lædunt, vt patet de cõtumelia, detractione, &c. In nullo at notabili apparet lędi pximũ ab ingrato p solã omissionẽ citra ptẽptũ.

Concl. pũ

In corp. & art. 3. ad 5. & 6.

Li. 8. Ethi. c. vlt. to. 5.

†Li. 3. c. 11 & 17.

gratis impendat. Nõ aũt vr gratis, aliquid impẽdere, nisi excedat quantitatem accepti beneficij: qa quamdiu, recompensat minus, vel æquale, non vr facere gratis, sed reddere qd accepit: & ideo[m] gratiæ recompensatio semper tendit, vt pro suo posse aliquid maius retribuat.*

AD PRIMVM ergo dicendũ, q sicut dictũ est,* in recõpensatione bñficij magis est considerandus affectus, q effectus. Si ergo consideremus effectũ bñficij, qd filius à parentibus accepit. s. esse, & viuere, nihil æquale filius recõpensare pôt, vt Philosophus dicit.* Si aũt attendamus ad ipsam voluntatẽ dãtis, & retribuentis, sic pôt filius aliqd mai* patri retribuere, vt Seneca dicit in 3. de Bñficijs. † Si tñ nõ posset, sufficeret ad gratitudinẽ recõpensandi volũtas.

AD II dicendum, q debitum gratitudinis ex charitate deriuatur, quæ quanto plus soluit, tanto magis dẽtur, sm illud ad Rom. 13. Nemini quicquam debeatis, nisi vt inuicẽ diligatis: & iõ non est inconueniens, si obligatio gratitudinis interminabilis sit.

¶In eodem articulo dubium aliud occurrit, circa subinfertam dẽtam, videlicet, qd ingratitudo proueniens ex peccato mortali habet perfectam ingratitudinis rõnem, quæ verò proueniens ex veniali, imperfectam, quod intendit author. Nam aut loquitur de ingratitudine formaliter, aut materialiter, si formaliter, nulla est dña, quia ex qualicunq; peccato pueniat ingratitudo formalis, habet perfectam rõnem ingratitudinis, vt patet, si materialiter, falsum dr q ingratitudo pueniens ex mortali hẽt perfectã ingratitudinis rõnem. Nam perfecta ingratitudinis rõ non hr sine eo quod complet rõnem formalẽ ingratitudinis. Sicut nec hr pfecta rõ nauis, si materia tñ habeat sine forma ipsius nauis, vt patet.

AD III dicendum, q sicut in iustitia, quæ est uirtus cardinalis, attenditur æqualitas rerũ, ita in gratitudine attenditur, æqualitãs voluntatum, vt. s. sicut ex promptitudine voluntatis beneficium aliqs exhibuit, ad quod non tenebatur, ita etiam ille qui suscepit beneficiũ aliquid s. debitũ recompenset.

QVÆSTIO CVII.

De ingratitudine, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de ingratitudine. Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primò, Vtrum ingratitudo semper sit peccatum.

¶Secundò, Vtrum ingratitudo sit peccatum speciale.

¶Tertiò, Vtrum omnis ingratitudo sit peccatum mortale.

¶Quartò, Vtrum ingratis sint beneficia subtrahenda.

ARTICVLVS I.

Vtrum ingratitudo sit semper peccatum.

AD PRIMVM sic pceditur. Videtur q ingratitudo non semper sit peccatum. dicit enĩ Seneca in 3. de beneficijs,* q ingratus est, qui non reddit *beneficiũ: sed qnq; aliquis nõ posset recõpensare bñficiũ, nisi peccãdo, puta, si auxiliatus est homini ad peccandum. cum ergo abstinere à peccato non sit peccatum, videtur, q ingratitudo non semper sit peccatum.

¶2 Præt. Omne peccatum est in ptãte peccantis, qa sm Aug.* nullus peccat in eo, quod vitare nõ pôt: sed qnq; [h] non est in ptãte peccantis ingratitudinẽ vitare, puta, cũ non hẽt vnde reddat, obliuio ẽt nõ est in potestate nostra, cum tamen Seneca dicat in 3. de beneficijs,* q ingratissimus omnium est qui oblitus est. ergo ingratitudo non semper est peccatum.

¶3 Pręt. Non vr peccare, q non vult aliquid [k] debere, secundũ

*Li. 3. c. 1. circa medium.

Li. 3. de li. arb. c. 17. Et li. 1. retracta. c. 9. ante mediũ, to. 1.

Li. 3. c. 1. med. illi*. Ingratissimus qui.

¶Ad horum euidentiam sciẽdũ est, q ingratitudo dupliciter sumitur, s. formaliter & sic est solummodo cõtemptus beneficij, seu benefactoris: sicut inobedientia est contemptus præcepti, vt ex artic. 2. in rñsione ad primum habes. Et ppea ingratus formaliter ille solus est, qui ex contemptu omittit retribuere, aut laudare, aut reminisci, vel committit aliqd cõtra benefactorẽ. Et hoc membrum, s. ingratitudo formaliter exprimit in lra hac ibi, Propter interiorẽ contemptum. Et quia cõtemptus beneficij, vel benefactoris directẽ contrariatur virtuti gratitudinis, & tollit charitatem, ex qua tenemur diligere benefactorem, ideò ingratitudo formaliter vr de gñe suo peccatũ mortale. Pôt tñ esse veniale pp imperfectionem actus vel ex parte actus, puta, quia primus motus, vel ex parte materiæ, puta, quia in re minima, vt de furto dicimus, Cõtemptus. n. in re minima, non est contemptus, sicut furtum rei minimæ, quia minima, non est furtum. Secus aũt si nõ iõ qa minima res est, furat qs, aut contemnit, iuxta illud Luc. Qui infidelis est in minimo, & in magno infidelis erit. Alio modo sumitur materialiter, & tam omissio triplex in litera numerata, s. retributionis in opere, locutione, & memoria, quã cõmissio etiam triplex in opere, locutione, & æstimatione, ingratitudo est. Et hoc membrum in litera hac tangitur per totum residuũ corporis articuli, vt distinguitur contra cõtemptũ interiorẽ. Ita q author in hoc huius articuli corpore ꝓ loquitur de ingratitudine materialiter, nisi cum loquitur de contemptu: qa tunc loquitur de ingratitudine formaliter, & intendit q ingratitudo formaliter est peccatum mortale, vt dictum est: materialiter autem non, nisi ex cõditione omissi, aut commissi, hoc est, si omissum est talis conditionis, vt eius subtractio sit mortale peccatum contra proximũ v.g. Socrates exposuit se mortis periculo, vt me liberaret: Ego autem eundem in mortis periculo positum possum eruere, & negligens ipsum eruere, sine ipsum occidi. Et similiter si benefactorem meum vulnero, aut contumelia afficio.

Porrecta § totum,

558

Inf. q. 161. art. 4. ad 5.

¶In his. n. & similibus omissionibus, & commissionibus, ea quæ omittuntur, aut committuntur, sunt talis conditionis, q ingratitudinem, materialiter tñ, manifestè ingerunt: sicut quodlibet peccatũ mortale respectu Dei, ingratitudinem annexã hẽt peccatoris. Vnde sicut superius dictum est, q detrahẽs materialiter tñ, nõ peccat mortaliter, nisi ex cõditione mali prolati, qd videlicet est notabiliter lęsiuũ famę pximi, vt si qs de bñ reputata muliere, ex loquacitate publicaret eius secretũ adulteriũ: ita nũc dr, q ingrat' mãliter, si peccat mortaliter, nisi ex cõditione omissi, aut cõmissi, qd videlicet notabiliter lędit pximũ. Et qa hæc erat intentio authoris, iõ statim subiungit differentiã inter ingratitudinẽ cõsequentem peccatum mortale, & veniale. Hæc

Hæc namq; dña ad materiã ingratitudinis spectat, de qua author rõcinatur in lra, alio tñ ordine: quia primò distinxit modos ingratitudinis, s. vel per omissionẽ, vel p cõmissionem. Et subdiuisit ly p omissionem, rõe materiæ, q omitti pôt in duo membra. s. vel p omissionem debiti, ad qd tñ gratus non tenet ex necessitate vt adæquet bñficium, sed vt abundet, iuxta determinata in art. 6. q. preced. vel p omissionem debiti, ad qd gratus tenet ex necessitate vt adæquet beneficiũ. Et primò qdẽ, author determinat simpliciter, q ingrat' per solam omissionẽ debiti super excrescẽtis non peccat mortaliter, sed venialiter. Secũdò, q ingratus p omissionem debiti necessarij ad adequãdũ, peccare potest mortaliter dupliciter vel pp interiorem cõtemptum, vel pp conditionem omissi. Tertiò, q ingratus p cõmissionẽ pôt peccare mortaliter pp conditionem commissi. Et tu subintellige, q multò magis pp cõtemptum pôt peccare mortaliter q omittens, quantò contemptus ducens ad committendum, peior est omittente eñ. Et quia hoc manifestè sequebat ex dictis de contemptu omissionis, ideò tacuit hoc litera.

¶Ad primũ ergo obiectionem dr, q ly talis ingratitudo, nõ refert ingratitudinem superexcrescentiæ, de qua negauerat litera mortale, & concluserat veniale peccatum: sed refert primũ mẽbrum diuisionis, s. ingratitudinem per solã omissionẽ, de qua quia dixerat, & manifestauerat, q non semper est peccatũ mortale, modo subiungit, q pôt esse mortale peccatum vel propter contemptum interiorem, vel propter conditionem &c.

¶Ad secundam aũt obiectionem, dr q vtrũq; verum est, q sicut inobedientia formaliter consistit in contemptu, ita & ingratitudo: sed quemadmodum inobedientia materialiter inuenit mortale peccatum pp conditionem eius quod pretermitur, puta, quia est contra Deum, uel proximũ, vt patet in periurio, & adulterio: ita ingratitudo inuenitur materialiter quandoque mortale peccatum propter conditionem eius qd omittitur, vel committitur: simile namque accidit vtrobique.

¶Ad tertiã verò obiectionem dr, q author p illa verba intendit secundã partem disiunctiuæ propositæ, videlicet, q omissio alicui' necessario debiti benefactori pôt esse peccatũ mortale. Et determinatur in litera, qd est illud aliqd, cum dr, Propter cõditionem eius &c. Pro cuius pleniori notitia, nota, q qa particularis bñfactor est etiam nobis proximus, iõ debet ei, & qd proximo, & qd benefactori. Ita q tria ei dẽt qui suscepit beneficiũ, s. id quod debet ei vt pximo, & qd ei debet vt benefactori, vt adæquet beneficium susceptum, & id qd eidem dẽt vt aliqd plus exhibeat, vt sic fiat qdã adequatio voluntatum. Hoc tertium in lra dr superexcrescens debitum, & distinguitur cõtra necessario debitum: qd ex necessitate debitum continet et primum, q sm. Quemadmodum. n. ea q cõter pximis debemus, filius magis dẽt patri, q alijs, ita bñficiatus magis debet benefactori ea, quæ cõiter debentur proximis, q alijs. Et quemadmodum impietatis materialiter est commissum in patrem quodcunq; detrimentũ, ita ingratitudinis materialiter est omissum quodcũq; debitum benefactori, qñocunq; ei debeatur. Non intendit ergo author spãliter de honoris & reuerentiæ omissione, q debentur per se benefactori, sed de omissione cuiuscunq; ex necessitate quolibet debiti benefactori. Et docet, q talis conditionis pôt esse, id qd omittit, q erit pctm mortale, vt patet cum omittit illud bonum pximi, ad qd de necessitate salutis tenetur quis exhibendũ benefactori simpliciter, vt est cõis amor: vel in casu, vt est subuentio. Declaratur aũt hanc esse intentionem literę & ex eo, q de ingratitudine materialiter loquitur, & constat hec ola esse materiam ingratitudinis: & ex eo q pat iudicium in litera subiungit de ingratitudine p commissionem alto mõ &c. & concludit. Et hoc ẽt secundum conditionem aliquid agit, qñq; est peccatum mortale, & qñq; veniale. Leuis. n. offensa benefactoris ingratitudinem venialem habet annexam.

¶Ad quartam demum obiectionem dr, q vt in q. 80. superius diximus, debitum morale est duplex, quoddã sine quo honestas morum nõ saluatur: quoddam ad bene esse. Et vt ibi patet, gratitudo spectat ad debitum morale primo modo, sicut et veritas, & fidelitas. Violatio aũt hmõi debiti, vt pdictũ est, pôt fieri dupliciter, materialiter, vel formaliter. Et materialiter, quidem non est pctm mortale, nisi cõditio eius qd debetur, trahat in mortale, puta, qa est in notabile pximi nocumentũ. Formaliter aũt non vr regulã gñalem hre: quia qñq; consistit in actu contra dilectionẽ proximi, & qñq; non, vt patet de mendacio. In proposito tñ, qa ingratitudo formaliter consistit in actu contemptus benefactoris, iõ ex gñe suo vr mortale peccatum. Vñ superius, cũ de iudicio temerario tractaret, didicimus q inquantum non est sine contemptu proximi, peccatum mortale est. Ex hoc ergo q contemptus benefactoris contrariæ dilectioni, quã ex necessitate charitatis illi debemus, ingratitudo formaliter peccatum mortale ẽt in litera ponit, dum dr, q pp interiorem contemptum omissio est peccatum mortale. Et cum quæritur, qd tollit pximo ingratitudo formaliter, rñdetur q tollit amorẽ illi debitum, & honorem. Et hæc non qualitercunq; tollit, sed contemnendo, quo contemptu committit in benefactorem actu interiore, dum saltẽ iõ non vult retribuere, vt velit contra bñfactorem. Sicut. n. contemptus pcepti est velle facere, vel omittere vt sit contra pceptum, ita contemptus beneficij, vt sic, ac ppa de benefactoris est velle facere, vel omittere vt sit contra bñfactorem, qd ex suo gñe sonat contrariũ actũ dilectioni bñfactoris, ac p hoc Dei, vel proximi iniuriã importare vr, q bñfactor est. Ad idem. n. uitium ingratitudinis spectat contemptus bñficij, & bñfactoris, sicut ad eãdem virtutem gratitudinis spectat vtrũque, cuius oppositũ dictũ est contingere in obedientia, qa contemptus pcepti spectat ad inobedientiam: contemptus aũt illius q pcipit, spectat ad obseruantiæ, vel pietatis contraria, & hmõi. Et rõ est, qa illi qui præcipiunt, speciali gaudent prærogatiua, vt Deus, pr, princeps, qbus proprias sibi vendicant uirtutes maiores, virtute respiciente eorum præceptum: sed particulares psonæ quæ benefaciunt, nullam supponimur hẽre spãlem prærogatiuam ultra hoc, quòd beneficium conferunt.

¶Ad dubium secundum pôt dici, q vtroq; mõ sumitur ingratitudo, & sensus in idem redit. Nã pôt dici q sumit' ingratitudo materialiter, & q ingratitudo materialiter tunc dr hẽre pfectam rõem ingratitudinis, qñ habet pfectã materiam ingratitudinis. Et qa pctm mortale est pfecta materia ingratitudinis, veniale aũt non: iõ ingratitudo cõsequens mortale dr pfecta, alia imperfecta, & sm quid. Et potest dici, q sumitur ingratitudo formaliter, sed non simpliciter, sed quoad materiam: quia ex peccato mortali hẽt pfecta rõ ingratitudinis ex parte materiæ, ex ueniali non. Prima tñ expositio magis literæ consonat. Et debes scire, q ingratitudo formaliter, dupliciter inuenit', vel in ppria specie, vel eleuata in superiori specie: sicut potentia calefactiua inuenit' formaliter in calore, & in luce. Ingratitudo formaliter in propria specie est uitiũ, quo qs ingratus est particulari bñfactori, & opponit' directẽ uirtuti gratiæ. Ingratitudo at formaliter eleuata in peius uitium continetur mõ sub vno, mõ sub altero vitio. Nã respectu bñficij diuini continet' sub irreligiositate, q opponit' religioni, ad quã spectat gratias agere Deo. Respectu verò bñficij paterni continet' sub impietate, quę opponit' pietati, cuius est patri debitas gratias agere. Respectu verò principis spectat ad vitiũ cõtrariũ obseruantiæ, cuius est principalibus gratias debitas reddere. Vñ quicũq; horũ contẽnit bñficiũ, ingratus formaliter dr, & est, sed non sm vnã rõem: qa alius sm rõnem irreligiositatis, alius sm rõnem impietatis &c. Et hãc doctrinã colligere potes ab authore pluries repetere &c. Et spãliter in 1. artic. præcedentis quæstio. vbi loquens de his quatuor virtutibus, s. religione, pietate, obseruantia, & gratia, dixit quòd posterior distinguitur a priori, vt deficiens ab ea: qm prior includit quod est posterioris. Nam religio dum colit Deum vt patrem, habet qd est pietatis: & pietas dum colit patrem vt principium gubernationis, habet quod est obseruantiæ: & obseruantia dum colit principes vt benefactores habet quod est gratiæ & per consequens dum cõtemnuntur beneficia Dei, patris, principis, aut particularis benefactoris diuersæ sunt ingratitudines formaliter, vt declaratũ est. Ingratitudo quoq; materialiter in oĩbus, q materia ingratitudinis, quolibet simplex, esse pñt, inuenit. Et talis ingratitudo, circumstantia ponitur peccati illius, qd materia est ingratitudinis, & non ad speciem ingratitudinis, sed ad spe-

ciem illius peccati, cuius est circunstantia spectat, vt infra art. vlt. q.88. tertiæ partis, ut habui docere. Notare quoq; debes, quantũ profecerit author, q in 4. sent. dist. 22. q. 1. art. 2. q. 1. posuit ingratitudinem opponi iustitiæ. Hic autē in art. 2. opponi dicit eā gratię. Cum.n. gra sit pars potentialis iustitiæ, id quod ibi toti attribuit, hic propriè illi parti tribuit, quia ad distinctā cognitionem partis peruenit.

Li. 4. in fine. illud Apostoli ad Ro. 13. Nemini qcq̃ dēatis: sed q inuitus debet, ingratus est, vt Seneca dicit in 4. de Beneficijs.* ergo nõ sp ingratitudo est peccatum.

Sed cõtra est, ꝙ 2. ad Tim. 3. ingratitudo cõnumeraꝰ alijs peccatis, cum dr̃. Parẽtibus nõ obedientes, ingrati, scelesti.

q. prę. ar. 4. ad 1. & art. 6. Resp. dicendũ, ꝙ sicut dictũ est.* debitũ ingratitudinis est quoddã debitum honestatis, q̃ virtus reqrit. Ex hoc autem aliquid est peccatum, ꝙ repugnat virtuti: vñ manifestum est ꝙ [m] omnis igratitudo est peccatũ [n].

Concl. m

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ gratitudo respicit bñficium. Ille aũt qui alicui auxiliatur ad peccandum, non confert beneficium, sed magis nocumentum: & iõ non debetur ei grarum actio, nisi fortè pp voluntatem bonam si sit deceptus, dum credidit adiuuare ad bonum, & adiuuit ad peccandum. Et tunc non debetur talis recompensatio, vt adiuuetur ad peccandum: quia hoc non esset recõpẽsare bonũ, sed malũ, qđ cõtrariatur gratitudini.

Ad II dicendum, ꝙ nullus pp impotentiam reddendi, ab ingratitudine excusatur, ex quo ad debitũ gratitudinis reddendum sufficit sola voluntas, vt dictum est.* Obliuio aũt beneficij ad ingratitudinem pertinet, nõ quidem illa, quæ prouenit ex naturali defectu, qui nõ subiacet voluntati, sed illa quæ ex negligentia prouenit. Vt.n. dicit Seneca in 3. de benefi.* Apparet illum non sæpe de reddendo cogitasse, cui obrepserit obliuio.

q. præc. articu. 6. ad 1.

Li. 6. c. 1. in fi. illius.

Ad III. dicendum, ꝙ debitum gratitudinis ex debito amoris deriuatur, à quo nullus debet velle absolui. Vñ ꝙ aliquis inuitus hoc debitum debeat, videtur prouenire ex defectu amoris ad eum, qui beneficium dedit.

Debitum amoris.

Articvlvs II.

Vtrum ingratitudo sit speciale peccatum.

Nic. de Nyss tr. 3. p. 3. part. 3. q. 10.

Porrella ꝑ totum. 559

3. q. 88. ar. 4. & 4. dis. 22. q. 1. ar. 2. q. 1.

Ad secvndvm sic pceditur. Vr̃ ꝙ ingratitudo non sit speciale peccatũ. Quicunq;.n. peccat, contra Deum agit, q est summus benefactor: sed hoc pertinet ad ingratitudinem. ergo ingratitudo non est speciale peccatum.

¶ 2 Pręt. Nullum spãle peccatum sub diuersis peccatorum gñibus continetur: sed diuersis peccatorum generibus potest aliquis esse ingratus, puta, si quis benefactori detrahat, siquis furetur, vel aliqd aliud huiusmodi contra eum committat. ergo ingratitudo non est speciale peccatum.

¶ 3 Præt. Seneca dicit in 3. de beneficijs.* Ingratus est qui dissimulat, ingratior est qui non reddit, & ingratissimus oĩum qui oblitus est: sed ista [h] non videntur ad vnam peccati speciem pertinere. ergo ingratitudo non est speciale peccatum.

Li. 3. c. circa mediũ.

Sed contra est, ꝙ ingratitudo opponitur gratitudini, siuè gratiæ, quæ est specialis virtus. ergo est special e peccatum.

Resp. Dicendum, ꝙ oẽ vitium ex defectu virtutis nominaꝰ, q̃ magis virtuti opponiꝰ: sicut illiberalitas magis opponiꝰ liberalitati, q̃ prodigalitas. Põt aũt virtuti gratitudinis aliqđ vitiũ opponi p excessum, puta, si recõpensatio beneficij fiat vel p quibus non dẽt, vel citius, q̃ dẽt, vt ex dictis patet; † sed magis opponiꝰ gratitudini vitium, quod est per defectũ, q a virtus gratitudinis, vt s̃. habitum est,* in aliqd amplius tendit: & iõ pprie ingratitudo nominaꝰ ex gratitudinis defectu. Oĩs aũt defectus, seu priuatio spẽm sortiꝰ ſm habitum oppositum. Differunt.n. cęcitas, & surditas ſm dr̃iam visus, & auditus. Vñ sicut gratitudo, vel grã est vna spãlis virtus, ita ẽt igratitudo est vnũ spãle peccatum: [m] hẽt tñ diuersos gradus ſm ordinem eorũ q̃ ad gratitudinem reqrunꝰ. In qua primum est, ꝙ hõ acceptum bñficium recognoscat: ſm est, ꝙ laudet & grãs agat: tertiũ est, ꝙ retribuat pro loco, & tpe ſm suã facultatẽ. Sed q a qđ est vltimũ in gñatione, est primũ in resolutione, iõ primus ingratitudinis gradus est, vt hõ beneficium nõ retribuat: secundus est, vt dissimulet, quasi non demonstrans se bñficiũ accepisse: tertiũ & grauissimũ est, ꝙ non recognoscat siuè p obliuionẽ, siuè quocunq; alio mõ. Et q a in affirmatione opposita intelligiꝰ negatio, iõ ad primũ ingratitudinis gradũ ptinet, ꝙ aliqs retribuat mala p bonis: ad ſm ꝙ bñficiũ vitupret: ad tertiũ, ꝙ bñficium, quasi maleficiũ reputet.

Art. præc. & q. 106. articu. 4. * q. præce. art. 6.

Concl. m D. 677.

Grad' gratitudinis, & contra.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ in quolibet peccato est materialis ingratitudo ad Deũ, inquãtũ.s. facit hõ aliquid, qđ põt ad ingratitudinem pertinere. Formaliter aũt ingratitudo est, qñ actualiter beneficium contemnitur, & hoc est spãle peccatum.

Ad II dcd̃m, ꝙ nihil phibet formalẽ rõnẽ alicui' specialis peccati in pluribus peccatorum generibus materialiter inueniri: & ſm hoc in multis generibus peccatorum inueniꝰ ingratitudinis ratio.

Ad III. dicendum, ꝙ illa tria non sunt diuersæ species, sed diuersi gradus vnius specialis peccati.

Articvlvs III.

Vtrum ingratitudo semper sit peccatum mortale.

Nic. de Nyss tr. 3. p. 3. part. 3. q. 10.

Porrella ꝑ totum. 560

Ad tertivm sic proceditur. Vr̃ ꝙ ingratitudo semper sit peccatum mortale. Deo.n. maximè debet aliqs esse gratus: sed peccando venialiter homo non est ingratus Deo, alioquin omnes homines essent ingrati. ergo [h] nulla ingratitudo est peccatum veniale.

¶ 2 Pręt. Ex hoc aliqđ peccatum est mortale, quòd [h] contrariatur charitati, vt s̃. dictum est:* sed ingratitudo contrariatur charitati, ex qua procedit debitum gratitudinis, vt s̃. dictum est. † ergo ingratitudo semper est peccatum mortale.

q. 24. ar. 12. q. præc. art. 1. ad 3. & art. 6. ad 2

¶ 3 Pręt. Seneca dicit in 2. de beneficijs.* Hec beneficij est lex, alter statim obliuisci debet dati, alter memor esse accepti: sed propter hoc, vt videtur, debet obliuisci, [h] vt lateat eum peccatum recipientis, si contingat eum esse ingratum, quod non oporteret si ingratitudo esset leue peccatum. ergo ingratitudo semper est peccatum mortale.

* Li. 2. c. 10 in fine illius.

Lex beneficij.

Sed contra est, quòd nulli est danda uia peccandi

Lib. 2. c. 9. in fi. illius.

cãdi mortaliter: sđ sicut Sen. dicit ibidẽ.* Interdũ q iuuaꝰ, fallendus est vt habeat, nec à quo accepit sciat, qđ vr̃ uiam ingratitudinis recipienti pbere. ergo ingratitudo non semper est pctm̃ mortale.

Art. præc. & art. 1. ad 2.

Resp. Dicendum, ꝙ sicut ex s̃dictis patet,* ingratus dr̃ aliquis dupliciter. Vno mõ, per solã omissionem, puta, q a non recognoscit, vel nõ laudat, vel non retribuit vices p bñficio accepto. Et [m] hoc non sp est pctm̃ mortale: [n] q a, ut s̃ dictum est,* debitum gratitudinis est, vt hõ ẽt aliquid liberaliter tribuat, ad qđ non teneꝰ: & iõ si illud ptermittit, non peccat mortaliter. Est tñ pctm̃ veniale: quia hoc puenit ex negligentia quadam, aut ex aliqua indispositione hoĩs ad uirtutem. Põt tñ contingere, ꝙ etiam talis ingratitudo sit mortale pctm̃ vel pp interiorem contemptum, vel etiam pp conditionem eius quod subtrahiꝰ, quod ex necessitate debeꝰ bñficio siue simpliciter, siue in aliquo necessitatis casu. Alio mõ, dr̃ aliquis ingratus, quia nõ solùm ptermittit implere gratitudinis debitũ, sed ẽt contrarium agit: & [p] hoc etiam ſm conditionẽ eius quod agitur qñque est peccatum mortale, quandoque veniale. [q] Sciendum tamen quòd ingratitudo, quæ prouenit ex peccato mortali, habet perfectam ingratitudinis rationem: illa uerò, quæ prouenit ex peccato veniali, imperfectam.

Concl. m q. pc. ar. 6.

Concl. p

Ingratitudo pfecta, imperf.

Ad primvm ergo dicẽdum, ꝙ per pctm̃ veniale non est aliquis ingratus Deo ſm perfectam ingratitudinis rõem. Habet tñ aliquid ingratitudinis, inquantum pctm̃ veniale tollit aliquem actũ virtutis, per quem homo Deo obsequitur.

Ad II dicendum, ꝙ ingratitudo, quę est cũ pctõ veniali, non est contraria charitati, sed est præter ipsam: quia non tollit habitum charitatis, sed aliquem actum ipsius excludit.

Ad III dicendum, ꝙ idem Sen. dicit in 7. de bñficijs.* Errat, siquis æstimat cum dicimus eũ qui bñficium dedit, obliuisci oportere, excutere nos illi memoriam rei, pſertim honestissimæ. Cum ergo dicimus, meminisse non debet, hoc volumus intelligi, prædicare non debet, nec iactare.

Lib. 7. cap. 2. parum a princ.

Ad IIII dicendum, ꝙ ille qui ignorat bñficiũ, non est igratus si bñficium non recompẽset, dummodo sit paratus recompensare si nosset. Est autẽ laudabile qñque, vt ille cui prouidetur, bñficium ignoret, tum propter inanis gloriæ uitationem, sicut beatus Nicolaus aurũ furtim in domũ proijciens uitare uoluit humanũ fauorem: tum etiam quia in hoc ipso amplius bñficium facit, ꝙ consulit verecundiæ eius, qui beneficium accipit.

Occulte benefacere alicui, qñq; melius.

Articvlvs IIII.

Vtrum ingratis sint beneficia subtrahenda.

Porrella ꝑ totum. 561

Inf. q. 122. art. 5. ad 4.

Ad qvartvm sic pcediꝰ. Vr̃ ꝙ igratis sint bñficia subtrahẽda. Dr̃.n. Sap. 26. [h] Ingrati spes tamquã hibernalis glacies tabescet: non aũt eius spes tabesceret, si non esset ei bñficium subtrahendum. ergo sunt subtrahenda beneficia ingratis.

¶ 2 Præt. Nullus debet alteri pbere occasionẽ [h] peccãdi: sed igratus bñficiũ recipiẽs sumit occasionẽ igratitudinis. ergo non est ingrato bñficiũ dãdũ.

¶ 3 Pręt. In quo quis peccat, per hoc & [h] torqueꝰ, ut dicitur Sap. 11. sed ille qui ingratus est beneficio accepto, peccat contra beneficium. ergo est beneficio priuandus.

Sed contra est, quod dr̃ Luc. 6. ꝙ Altissim' benignus est sup igratos, & malos: sed eius p imitationem nos filios esse oportet, ut ibidem dr̃. ergo non debemus ingratis beneficia subtrahere.

Resp. Dicendũ, ꝙ circa ingratum duo consideranda sunt. Primo, qd est ꝙ ipse dignus sit pati, & [m] sic certum est, ꝙ mereꝰ beneficij subtractionem. [n] Alio mõ, considerandum est, qd oporteat bñficium facere. Primo nãq; non debet esse facilis ad ingratitudinem iudicandã: quia frequenter aliqs ut Sen. dicit,* qui non reddidit, gratus est, q a forte non occurrit ei facultas, aut debita opportunitas reddendi. Scđo, [p] debet tendere ad hoc, ꝙ de ingrato gratũ faciat, ꝙ si non pt primo bñficio satisfacere, forte faciet secundo. Si uero ex bñficiis multiplicatis igratitudinem augeat, & peior fiat, debet à beneficiorum exhibitione cessare. [q]

Concl. m Officium bñfactoris duplex.

Li. 3. de bñfic. c. 7. nõ procul à fine.

Concl. p

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ authoritas illa loquiꝰ q̃tum ad id, quòd ingratus dignus est pati.

Ad II dicendũ, ꝙ ille q ingrato bñficiũ exhibet non dat ei occasionẽ peccãdi, sed magis gratitudinis, & amoris. Si uero ille q accipit, igratitudinis exinde occasionẽ sumat, nõ est dãti imputãdum.

Ad III dicendũ, ꝙ ille qui beneficium dat, non statim se debet exhibere punitorem ingratitudinis, sed prius pium medicum, ut.s. iteratis beneficiis ingratitudinem sanet.

QVÆSTIO CVIII.

De Vindicatione, in quatuor articulos diuisa.

Deinde cõsiderandum est de uindicatione. Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum vindicatio sit licita.

¶ Secundò, Vtrum sit specialis uirtus.

¶ Tertiò, De modo vindicandi.

¶ Quartò, In quos sit vindicta exercenda.

Articvlvs Primvs.

Vtrum vindicatio sit licita.

Porrella ꝑ totum. 562

Ad primvm sic pcediꝰ. Vr̃ ꝙ vindicatio non sit licita. [h] Quicũq;.n. usurpat sibi quod Dei est, peccat: sed vindicta pertinet ad Deũ. dr̃.n. Deu. 32. ſm aliam literam. Mihi uindictam, & ego retribuam. ergo omnis uindicatio est illicita.

¶ 2 Præt. Ille de quo uidicta sumiꝰ [h] non toleraꝰ: sed mali sũt tolerãdi, q a super illud Cãt. 2. † Sicut lilium inter spinas, dicit gl. Nõ fuit bon', qui malos tolerare nõ potuit. ergo uindicta non est sumenda de malis.

¶ 3 Pręt. Vindicta per pęnas fit, ex quibus causatur timor seruilis: sed lex noua non est lex timoris, sed amoris, ut Aug.* dicit contra Adamantium. ergo ad minus in [h] nouo testamen-

SVP. QVÆS. CVIII. ART. I.

In articulis primi q. 108. dubium non dissimulãdum de vindicationis virtute occurrit. Et est iõ dubij, q a uindicationis act' non est nisi iustitię legalis actus, siũ formã cõmutatiuę iustitiæ. Nã ꝙ uindicatio non sit actus singularis psonæ, vt est iustitia cõmutatiua, & sũt aliæ partes iustitiæ, ex eo patet, ꝙ vindicatio nõ est licita īter partẽ & partẽ, sicut cõmutatio uersaꝰ inter partẽ & partem: sicut grãrũ actio est debita bñfactori à bñficiato, sed est tñ licita psonę publicæ: quia ad ipsũ tollere spectat ulcisci illatã iniurias. Actus [illegible] propius psonæ publicæ

Inf. q. 158. ar. 1. q. 15. ar. 9. cor. & ma. q. 12. ar. 1. cor. & ad 8. & 14. & art. 3. ad 5. & Rom. 12. lect. 3.

† Est glos. Greg. ho. 38. in eua. ante med.

* ca. 17. inter prin. & med. to. 6.

Universidad de Deusto Biblioteca

to uindicta fieri non debet.

¶4 Præ. Ille dr̃ vindicare se, q̃ iniurias suas vlciscit: sed vt vr̃, nõ liceret iudici i se delinquẽtes punire. dicit.n. Chr. sup. Mat. †Discam⁹ exẽplo Chri^h nr̃as iiurias magnanimiter sustinere, Dei aũt iiurias nec vsq; ad auditũ sufferre. ergo vidicatio vr̃ ẽe illicita.

Hom. 5. in Mat. î ope imperfecto. tom. 2

¶5 Præt. Pctm̃ multitudinis magis est nociuũ, q̃ pctm̃ vni⁹ tm̃. dr̃.n. Eccl. 26. A trib⁹ timuit cor meũ, zelaturã ciuitatis, & collectionẽ populi: sed de pctõ multitudinis^h nõ ẽ uidicta sumenda, qa sup illud Mat. 13. Sinite utraq; crescere, ne forte eradicetis triticũ. dicit gl.* q̃ multitudo ñ est excõicãda, nec princeps. ergo nec alia uindicatio est licita.

Gl. ord. ibi dẽ ex Aug.

SED CÕTRA. Nihil est expectandũ à Deo, nisi qd̃ est bonũ, & licitũ: sed uindicta de hostibus est expectanda à Deo. dr̃.n. Luc. 18. Deus non faciet uindictã electorũ suorũ clamãtium ad se die ac nocte? quasi diceret immò faciet. ergo uindicatio non est per se mala, & illicita.

RESP. Dicendũ, q̃ uindicatio fit p aliqd̃ pęnale malum inflictũ peccanti. Est ergo in uindicatione cõsiderãdus uindicãtis aius.^m Si.n. eius intentio ferat principaliter in malũ illius, de quo uindictã sumit, & ibi quiescat, est oĩno illicitũ:* qa delectari in malo alteri⁹ pertinet ad odium, qd̃ charitati repugnat, qua oẽs hoĩes debemus diligere. Nec aliqs excusat,^n si malũ intendat illius, q̃ sibi iniustè intulit malũ: sicut non excusat aliqs p hoc, q̃ odit se odientem. Nõ .n. debet hõ in aliũ peccare pp hoc, q̃ ille peccauit prius in ipsum: hoc.n. est uinci à malo, qd̃ Apost. phibet ad Ro. 13. dicẽs, Noli uinci a malo, sed uince in bono malum.^p Si uero intẽtio vindicantis ferat principaliter ad aliqd̃ bonũ, ad qd̃ peruenit p pęnã peccantis, puta, ad emẽdationem peccantis, vel saltem ad cohibitionẽ eius, & quietẽ aliorum, & ad iustitiæ conseruationem, & Dei honorem, potest esse^q uindicatio licita, alijs debitis circunstãtijs seruatis.^r

Concl. m — Concl. p

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ ille q̃ sm̃ gradum sui ordinis vindictã exercet in malos, non vsurpat sibi qd̃ Dei est, sed vtit ptãte sibi diuinitus cõcessa. Dr̃.n. ad Ro. 13. de principe terreno, q̃ Dei minister est, uindex i irã ei q̃ malè agit. Si aũt pter ordinem diuinę institutionis aliquis uindictã exerceat, usurpat sibi quod Dei est, & iõ peccat.

AD II dicendũ, q̃ mali tolerãtur a bonis in hoc, q̃ ab eis pprias iniurias patiẽter sustinẽt sm̃ q̃ oportet: non aũt tolerãt eos, vt sustineant iniurias Dei, ẽt proximorum. Dicit.n. Chry. super Matt. † In proprijs iniurijs esse quempiam patientem, laudabile est: iniurias autẽ Dei dissimulare, nimis est impium.

Nota. Hom. 5. in Mat. î ope impfecto a medio tom. 2.

AD III dicendũ, q̃ lex Euãgelij est lex amoris iõ illis, q̃ ex amore bonũ opant, q̃ soli pprię ad Euangeliũ pertinent, nõ est timor incutiẽdus p pœnas, sed solũ illis q̃ ex amore nõ mouẽtur ad bonum, qui etsi numero sint de ecclesia, non tñ merito.

Propriè ad Euangeliũ ptinentes.

AD IIII dicẽdum, q̃ iiuria q̃ infert psonæ alicui, qñq; redundat in Deũ, & in ecclesiam: & tunc debet aliqs ppriã iniuriã ulcisci. Sicut patet de Helia, qui fecit ignẽ descẽdere super eos, qui uenerant ad ipsum capiendum, ut legit 4. Reg. 1. & similiter Helisæus maledixit pueris eum irridentibus, ut hr̃ 4. Reg. 2. & Syluester * Papa excõicauit eos q̃ eũ i exiliũ miserũt, vt hr̃ 23. q. 4. Inq̃tũ uerò iniuria i aliquẽ illata ad ei⁹ p sonã pertinet, dẽt eã tolerare patienter, si expediat. Hmõi.n. pcepta patiẽtię itelligẽda sunt sm̃ pparatione ai, ut Aug.* dicit in lib. de ser. Dom. in monte.

Iniuria in aliquẽ dupliciter cõsideratur. — 23. q. 5. c. Guilisari⁹.

AD V dicendum, q̃ qñ tota multitudo peccat, est de ea vindicta sumenda vel q̃tũ ad totã multitudinẽ, sicut Aegyptij submersi sunt in mari rubro psequẽtes filios Israel, vt hr̃ Exod. 14. & sicut Sodomitæ vl̃r perierunt: vel q̃tum ad magnã multitudinis partẽ, sicut patet Exo. 32. in pęna eorũ, qui uitulũ adorauerũt. Qñq; verò si speret multorũ correctio, dẽt seueritas uindictæ exerceri in aliquos paucos principaliores, quibus punitis cæteri terreantur: sicut Dñs Num. 25. mandauit suspendi populi principes p peccato multitudinis. Si autẽ nõ tota multitudo peccauit, sed pro parte, tunc si pñt mali secerni a bonis, debet in eos uindicta exerceri, si tñ hoc fieri possit sine scandalo aliorũ: alioqn parcẽdũ est multitudini, & detrahendũ seueritati. Et eadem rõ est de principe, quem sequitur multitudo

Li. 1. c. 34. 35. & 36. to. 4. — Vindicta cõtra multitudinem quomodo.

Hinc pp esse bonũ ad iustitiã spectat legalẽ vrente cõmutatiuã iustitia, cũ æquale debitũ alteri sit q̃titatẽ reddit pp cõe bonũ. Ita q̃ & ex parte subiecti, & ex parte qualitatis debiti apparet, q̃ vindicatio non est virtus in singulari psona, nisi concedam⁹ q̃ vnicuiq; licitũ sit vlcisci illatas sibi iniurias, tãtũdẽ recõpẽsando in malis pœnæ: sicut dictũ est, q̃ unusquisq; dẽt susceptis bñficiis vices reddere. Et hoc forte voluit Tulli⁹, ponẽs uindicationem in malis, sicut grãm in bonis. Sed cũ doctrina chriana oppositũ doceat in malis, mirum est, q̃ auctor fectitus fuerit Tullium, & non exclu serit hæc dubia. ¶ Ad hoc dr̃, q̃ difficultatẽ iculcãt duo cõcurrẽtia ad uidicationẽ, q̃ vñr ad inuicẽ repugnare, videlicet, rõ debiti moralis, & act⁹ s. reddere malum pro malo. Nã si ispiciam⁹ rõem debiti, inueniemus q̃ priuata psona vindicationis est subiectũ: qa hæc est dña inter publicã, & priuatã psonã i ppositũ, q̃ psona publica dẽt debito legali vindicare illatas iiurias sibi cõmissis: priuata aũt psona, q̃ iniuriã recepit, dẽt debito morali tm̃ uindicare suã iniuriã. Nõ.n. pt cogi ad hoc, q̃ uindicet se. Iudex aũt pt cogi ad uindictã exercẽdã. Si uero spectem⁹ ad nãm actiõis, videlicet reddere malũ p malo, inueniem⁹ oppositũ, hoc est, q̃ psona priuata non est subiectũ vindicatiõis sed psona publica, seu in ptãte cõstituta. Nã reddere malũ p malo nõ est licitũ psonę priuatæ, sed psonę i ptãte cõstitutæ, ad quam spectat malos hoĩes castigare, & reddere eis iuxta demerita sua, vt patet 23. q. 4. c. Ea vindicta. & sũt verba Augustini. Et qm̃ i tellectus adæquandus est rebus, & non econtra, perspiciendũ est quomodo possint hęc duo coire, vt veritas elucescat.

D. 792.

¶ Aduertendũ est igit q̃ reddere malum p malo nõ est actus uirtutis, neque ita se hẽt actio ista ad uindicationẽ, sicut se hẽt reddere bonũ p bono ad gratitudinẽ: qa reddere malũ pro malo, est act⁹ cõtrari⁹ charitati, cuius est velle, & facere cuiq; bonum. Et ppea in sẽa 1. ar. hui⁹ q. actio ista reprobata ẽ, & attributa odio: sed reddere malũ p malo punitiue, seu emẽdatiue, est actus virtutis, non unius tñ: qñ vt procedit ex affectu priuatæ psonæ, actio ẽ uindicationis, & ex debito morali procedit: vt aũt ex uoluntate iudicis emanat, actio est cõmutatiuę & legalis iustitiæ ex debito legali pcedẽs. Est ergo singulare in hac virtute vindicatiõis, q̃ psona q̃ est subiectũ uirtutis, nõ põt p seipsã cõsumare actionem ppriã illi uirtuti pp necessitatẽ materiæ, qa videlicet materia eius est malũ pęnę, qd̃ coactiuã ptãtẽ exigit in authore. Vñ & inpius in pc. lib. inter actiones legis connumerata est punitio & ab eis exclusa est remuneratio. Scit ergo ista duo simul, & q̃ vindicatio sit virt⁹ priuatæ psonę, & q̃ nõ possit cõsumare actionẽ suã priuata psona, nisi adiũcta publica ptãte pp condõnẽ materiæ reddendæ, s. mali pœnæ. Et hæc de principali actu uindicationis dicta sint, hoc est, de ultione iniuriarũ recepturũ. Nam de secũdario eius actu loquendo, s. defensione, ne iferant iniuriæ, constat q̃ cuilibet priuatę personæ licitus est.

tudo. Tolerãdũ.n. est pctm̃ eius, si sine scãdalo multitudinis puniri ñ posset: nisi forte esset tale pctm̃ principis, qd̃ magis noceret multitudini vel spũaliter, vel tpaliter, q̃ scandalũ qd̃ exinde oriretur.

ARTICVLVS II.

Vtrum vindicatio sit specialis virtus.

Porrecta p notum. 563

AD SECVNDVM sic pcedit. Vr̃ q̃ vindicatio non sit specialis virtus ab alijs distincta. Sicut.n. remunerant boni p his q̃ bñ agũt, ita puniũtur mali p his q̃ male agunt: sed^h remuneratio bonorum nõ ptinet ad aliquã virtutẽ spãlem, sed est actus commutatiuæ iustitiæ. ergo pari ratione & vindicatio non debet poni specialis virtus.

¶2 Pręt. Ad actũ illũ non dẽt ordinari spãlis virt⁹, ad quem hõ sufficienter disponit p aliàs virtutes: sed ad vindicandum mala^h sufficienter disponitur homo per virtutem fortitudinis, & per zelum, nõ ergo vindicatio debet poni specialis virtus.

¶3 Præt. Cuilibet spãli virtuti aliquod spãle vitiũ opponitur, sed vindicationi^h non vr̃ opponi aliquod vitium speciale. ergo non est spãlis virtus.

SED CÕTRA ẽ, q̃ Tulli⁹* ponit eã partẽ iustitiæ.

Li. 1. de inuẽtione in fol. 4. ante finem lib. — Li. 2. Ethi. in prin. li. tom. 5.

RESP. dicendum, q̃ sicut Philos. dicit in 2. Eth.* Aptitudo ad virtutem inest nobis à natura, licèt cõplementum virtutis fit per assuetudinem, vel p aliq̃ aliam cãm. Vñ patet q̃ virtutes pficiunt nos ad psequendum debito mõ inclinationes nãles, q̃ ptinent ad ius naturale: & iõ ad quamlibet inclinationẽ nãlem determinatam ordinat aliqua virtus spãlis. Est aũt q̃dã spãlis inclinatio naturæ ad remouendũ nocumenta: vñ & aĩalibus dat uis irascibilis separatim à ui concupiscibili. Repellit aũt hõ nocumenta p hoc, q̃ se defendit cõtra iniurias ne ei inferant, uel illatas iam iniurias ulciscitur nõ intentione nocẽdi, sed intentione remouendi nocumenta: hoc aũt ptinet ad uindicationẽ. Dicit.n. Tullius in sua rhetorica, * q̃ uindicatio est, p quã uis, aut iniuria, & omnino quicqd obscurum est, i. ignominiosum, defendendo, aut ulciscendo propulsatur. Vnde^m uindicatio est specialis uirtus.^n

Loco iã citato i arg. Sed cõtra. — Concl. m

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ sicut recõpensatio debiti legalis, ptinet ad iustitiam cõmutatiuã, recõpensatio aũt debiti moralis, qd̃ nascit ex particulari bñficio exhibito, ptinet ad uirtutẽ grãtitudinis: ẽt punitio peccatorũ, sm̃ q̃ pertinet ad publicã iustitiam, est actus iustitię cõmutatiuę: sm̃ aũt q̃ ptinet ad imutationẽ alicui⁹ psonę singularis, à qua iniuria ppulsat, ptinet ad uirtutem uindicationis.

AD II dicendum, q̃ fortitudo disponit ad uindictam remouendo prohibens, s. timorem periculi imminentis. Zelus autẽ sm̃ q̃ importat feruorem amoris, importat primam radicem uindicationis, prout aliquis uindicat iniurias Dei, uel proximorum, quas ex charitate reputat quasi suas. Cuiuslibet aũt uirtutis actus ex radice charitatis pcedit: quia ut Greg. dicit in quadam homilia.* Nihil hẽt uiriditatis ramus boni operis, si non procedat ex radice charitatis.

Zelus. — Homil. 27 in Euang. circa prin.

AD III dicendum, q̃ uindicationi opponuntur duo uitia, unum quidem p excessum, s. peccatũ crudelitatis, vel sęuitię, quę excedit mensuram in puniendo: aliud autem est uitium, quod consistit in defectu, sicut cum aliquis est nimis remissus in puniendo. Vñ dr̃ Prouer. 13. Qui parcit uirgæ, odit filium suum. Virtus autẽ uindicationis consistit in hoc, ut hõ sm̃ oẽs circunstantias debitam mensurã in uindicando conseruet.

ARTICVLVS III.

Vtrum vindicatio debeat fieri per pœnas apud homines consuetas.

AD TERTIVM sic pcedit. Vr̃ q̃ uindicatio nõ dẽat fieri per pęnas apud hoĩes consuetas. Occisio.n. hoĩs est q̃dã eradicatio ei⁹: sed Dñs mandauit Mat. 13. q̃ zizania, p q̃ significant filij neq̃, nõ eradicarent. ergo pctores ñ sunt occidendi.

¶2 Præt. Quicunq; mortaliter peccant, eadẽ pęna uñr digni. Si ergo aliqui peccantes^h mortaliter, morte puniuntur, uñr q̃ omnes tales deberẽt morte puniri: quod patet esse falsum.

¶3 Præt. Cum aliqs p peccato punit manifestè, ex hoc peccatum ei⁹ manifestat,^h qd̃ uñr esse nociuum multitudini, q̃ ex exẽplo peccati sumit occasionem peccãdi. ergo uñr q̃ nõ sit pęna mortis p aliquo pctõ îfligẽda.

SED CONTRA est, q̃ in lege diuina hmõi pęnę determinantur, ut ex supradictis patet.*

1. 2. q. 105 art. 2.

RESP. Dicendum, q̃ uindicatio^d intm̃ licita est & uirtuosa, inquantum tẽdit ad cohibitionem malorum. Cohibent aũt aliq̃ à peccando, q̃ affectũ uirtutis ñ hñt, per hoc q̃ timent amittere aliqua, q̃ plus amant, q̃ illa quę peccando adipiscuntur, alias timor non cõpesceret peccatum: & ideo per subtractionem oĩum q̃ homo maximè diligit, est uindicta de peccatis sumenda. Hęc autem sunt quæ homo maxime diligit, uitam, incolumitatem corporis, libertatem sui, & bona exteriora, puta, diuitias, patriam, & gloriã. Et ideo vt Aug. refert 21. de ciu. Dei.^m octo genera pœnarum in legibus esse scribit Tull.* s. mortem, per quam tollitur vita: verbera, & talionem, ut. s. oculum pro oculo perdat: per q̃ amittit quis corporis incolumitatem: seruitutem, & vincula, per quę perdit libertatem: exilium, per quod perdit patriam: damnum, per quod perdit diuitias: ignominiam, per quam perdit gloriam.

D. 792. — Vindicta inquãtũ licita. — Quis timor compescit peccatum. — Concl. m — Li. 21. c. 11 parũ a principio. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dominus prohibet eradicari zizania, quando timetur ne simul cum eis eradicetur & triticum. Sed quandoque possunt eradicari mali per mortem nõ solum sine periculo, sed etiam cum magna vtilitate bonorum: & ideo in tali casu potest pœna mortis peccatoribus infligi.

AD II. dicendum, quòd omnes peccantes mortaliter

SVP. QVÆS. CVIII. ARTIC. III.

IN eisdem q. ar. 3. ad sm̃, nota vniuersalem radicẽ, vñ pęna corpalis mortis iustè infligi ab humano iure põt, q̃ñ.s. crimen in graue est alio cum pernicie. Hac siq̃dẽ de cã fatũ hodie pęna mortis dãnatur. ¶ In rñsione ad primum 4. art. eiusdem, q. aduerte q̃ cum dẽ pctm̃ vnius deriuari in alterum per modũ meriti, & dantur exẽpla de rege hypocrita pp peccata populi, & peste populi pp Dauid, intellige i primo exemplo, q̃ peccata multorum particulariũ redundant in alterum particularem, q̃ non peccauit & tñ pauẽ regem hypocritam, acsi ei ipse peccasset. In secundo aũt, q̃ qa princeps repræsentat populũ, & qd̃ princeps facit, vr̃ regnũ facere: iõ peccatũ regis Dauid, quasi peccatum, seu demeritum populi punitum fuit. Et hæc de tota q. 108. dicta sufficiant.

Porrecta p notum. 564

taliter digni sunt morte æterna quātum ad futurā retributionem, q̄ est ſm veritatem diuini iudicij, sed pęnæ pn̄tis vitæ sunt magis medicinales: & iō illis solis peccatis pęna mortis infligit̄, quæ in grauem perniciem aliorum cedunt.

Ad III. dicendū, q̄ q̄n simul cū culpa innotescit & pęna vel mortis, vel q̄cunq; alia, quā hō horret, ex hoc ipso volūtas eius à peccando abstrahitur: q̄a plus terret pęna, q̄ alliciat exemplum culpæ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum vindicta sit exercenda in eos qui inuoluntariè peccauerunt.

Porrecta ꝑ totum. 565

AD QVARTVM sic procedit̄. Vr̄ q̄ vindicta sit exercēda in eos, q̄ inuoluntariè peccauerūt. Voluntas.n. vnius non consequit̄ voluntatē alterius: sed vnus punit̄ pro alio, ſm illud Exod. 20. Ego sum Deus zelotes, visitans iniquitatē patrum in filios in tertiā, & quartā gn̄ationem. Vn̄ ꝑ peccato Cham, Chanaam filius eius maledictus est, vt hr̄ Gen. 9. Giezi ēt peccāte, lepra transmittit̄ ad posteros, vt hr̄ 4. Reg. 5. Sanguis ēt Chr̄i pęnę reddit obnoxios successores Iudæorum, q̄ dixerunt Matth. 27. Sāguis eius super nos, & sup filios nostros. Legit̄ ēt q̄ pro peccato Achan, populus Israel traditus est in manus hostium, vt hr̄ Iosue 7. & ꝑ peccato filiorum Heli, idem populus corruit in conspectu Philistinorum, vt hr̄ 1. Reg. 4. ergo aliquis inuoluntarius est puniendus.

¶ 2 Præ. Illud solùm est voluntarium, qđ est ī ptāte hōis: sed q̄nq; pęna infert̄ pro eo, quod non est in eius ptāte, sicut ꝑꝑ vitium leprę aliq̄s remouet̄ ab administratione Ecclesiæ, & ꝑꝑ prauitatē, aut malitiam ciuium, Ecclesia ꝑdit cathedrā ep̄alem. ergo nō solùm ꝑ peccato voluntario vindicta infert̄.

¶ 3 Pręt. Ignorantia causat inuolūtarium: sed vindicta q̄nq; exercetur in aliquos ignorantes. Paruuli.n. Sodomitarum licet hr̄ent ignorantiam inuincibilē, cū parētibus tn̄ perierunt, ut legit̄ Gen. 19. Similiter ēt paruuli pro peccato Datan, & Abiron pariter cum eis absorpti sunt, vt hr̄ Num. 16. Bruta ēt aīalia q̄ carent rōne, iussa sunt interfici ꝑ peccato Amalecitarum, vt hr̄. 1. Reg. 15. ergo vindicta q̄nque exercetur in inuoluntarios.

¶ 4 Præt. Coactio maximè repugnat voluntario: sed aliquis, qui timore coactus aliquod peccatum committit, nō propter hoc reatum pęna euadit. ergo vindicta quandoq; exercetur in inuolūtarios.

¶ 5 Præt. Ambr. dicit super Lucam, q̄ nauicula, in qua erat Iudas, turbabatur. Vn̄ & Petrus q̄ erat firmus meritis suis, turbabat̄ alienis: sed Petr⁹ n̄ volebat pctūi Iudæ. ergo q̄nq; inuoluntarius punit̄.

In c. 5. Lu. in tim. de ascensu Iesu ad nauē Simonis, to. 5. habetur 24. q. 1. c. non turbatur.

SED CONTRA est, q̄ pęna debetur peccato. sed omne peccatum est voluntarium, vt dicit Aug. ergo in solos voluntarios exercenda est vindicta.

Li. 3. de li. arb. c. 17. & lib. 1. retracta. c. 9. to. 1.

RESP. Dicendum, q̄ pęna dupliciter pōt considerari. Vno modo, ſm rōnem pęnæ, & ſm hoc pęna non dētur nisi peccato: quia per pęnam reparatur æqualitas iustitiæ, inquantum ille, qui peccando nimis secutus est suam voluntatem, aliquid cōtra suam voluntatem patit̄. Vn̄ cum omne peccatum sit voluntarium, ēt originale, vt s̄. habitū est, consequens est, q̄ nullus punitur hoc mō nisi ꝑ eo, qđ voluntariè factum est. Alio mō, pōt considerari pęna, inquantū est medicina nō solùm sanatiua peccati p̄teriti, sed ēt p̄seruatiua à peccato futuro, vel ēt ꝑmotiua in aliqđ bonū: & ſm hoc aliquis interdum punit̄ sine culpa, non tn̄ sine cā.

D. 1006. 1. 2. q. 81. artic. 1.

Concl. ꝑ

Sciendum tn̄, q̄ nunq̄ medicina subtrahit maius bonū, vt ꝑmoueat minus bonum: sicut medicina carnalis nunq̄ cęcat oculū, vt sanet calcaneū. Q̄nque tn̄ infert nocumētum in minoribus, vt melioribus auxiliū p̄stet. Et q̄a bona sp̄ūalia sunt maxima bona, bona aūt tp̄alia sunt minima: iō q̄nque punitur aliq̄s in tp̄alibus bonis absq; culpa, cuius modi sunt plures pęnæ præsentis vitæ diuinitus inflictæ ad humiliationē, vel probationē. Nō aūt punit̄ aliquis in sp̄ūalibus bonis sine ꝓpria culpa neq; in p̄senti, neq; in futuro: q̄a ibi pęnæ nō sunt medicinæ, sed consequunt̄ sp̄ūalem damnationē.

AD PRIMVM ergo dcđm, q̄ vnus hō pęna sp̄ūali nunq̄ punit̄ pro pctō alterius: quia pęna sp̄ūalis pertinet ad aīam, ſm quā quilibet est liber sui. Pœna aūt tp̄ali, q̄nq; vnus punit̄ pro peccato alterius triplici rōne. Primò quidem, q̄a vnus hō tp̄aliter est res alterius, & ita in pęnā eius ēt ipse punitur; sicut filij ſm corpus sunt quædā res patris, & serui quædā res dn̄orū. Alio mō, inquantū pctm̄ vnius deriuat̄ in alterū, vel per imitationē, sicut filij imitantur pctā parentū, & serui pctā dn̄orū, vt audacius peccent: vel per modū meriti, sicut pctā subditorū merentur pctōrem prælatū, ſm illud Iob 34. Qui regnare facit hoīem hypocritā ꝑꝑ pctā populi. Vn̄ & pro peccato Dauid populū numerātis, populus Israel punitus est, vt hr̄ 2. Reg. vlt. Siue ēt per aliqualem consensum, seu dissimulationem: sicut ēt interdū boni simul puniuntur tp̄aliter cum malis, quia corū peccata non redarguerunt, vt Aug. dicit in 1. de ciu. Dei. Tertio, ad cōmendandū vnitatē societatis, ex qua vnus debet pro alio solicitus esse ne peccet: & ad detestationem pcti, dū pęna vnius redūdat in oēs, quasi oēs essent vnū corpus, vt Aug. dicit de pctō Achā. Qđ aūt Dn̄s dicit. Visitās pctā parentū in filios in tertiā, & quartā gn̄ationem: magis vr̄, ad misericordiā, q̄ ad seueritatem pertinere, dum non statim vindictam adhibet, sed expectat in posterum, vt vel saltem posteri corrigantur: sed crescente malitia posterorum, quasi necesse est vltionem inferri.

Peccatum vnius redundat in alterum multipliciter.

Lib. 1. cap. 9. tom. 5.

In lib. quæstio. super Iosue, q. 8. tom. 4.

AD II. dicendū, q̄ sicut Aug. dicit. Iudiciū humanū debet imitari diuinū iudiciū in manifestis Dei iudicijs, q̄bus hoīes sp̄ūaliter dānat ꝑ ꝓprio pctō. Occulta vero Dei iudicia, q̄bus tp̄aliter aliquos punit, absq; culpa, non pōt humanum iudicium imitari: quia homo nō pōt cōprehendere horum iudiciorum rōnes, vt sciat quid expediat vnicuiq; & iō nunq ſm humanum iudicium aliquis debet puniri sine culpa pęna flagelli vt occidatur, vel mutilet̄, vel verberet̄. Pęna aūt dāni punit̄ aliquis ēt ſm humanū iudicium, ēt sine culpa, sed nō sine cā: hoc tripliciter. Vno mō, ex hoc q̄ aliquis ineptus redditur sine sua culpa ad aliquod bonū habendum, uel consequendum: sicut propter

In lib. quæstio. sup Iosue, q. 8. tom. 4.

vitium lepræ aliq̄s remouet̄ ab administratione ecclesiæ: & ꝑꝑ bigamiā, vel iudicium sanguinis aliq̄s impeditur à sacris ordinib⁹. Scđo, quia bonum, in quo damnificat̄, non est ꝓpriū bonum, sed cōe: sicut q̄ aliqua ecclesia habeat ep̄atum pertinet ad bonum totius ciuitatis, non autem ad bonum clericorum tm̄. Tertio, quia bonum unius dependet ex bono alterius: sicut in crimine læsæ maiestatis, filius amittit hæreditatem pro peccato parentis.

D. 615.

AD III dicendum, q̄ paruuli diuino iudicio simul puniunt̄ tp̄aliter cum parentibus, tum q̄a sūt res parentum, & in eis ēt parentes puniunt̄: tum ēt quia hoc in eorum bonum cedit, ne si reseruarent̄, essent imitatores paternæ malitiæ, & sic grauiores pœnas mererentur. In bruta vero aīalia, & quascunque alias irrationales creaturas, vindicta exercetur: quia per hoc puniuntur illi, quorū sunt, & iterum propter detestationem peccati.

Irrationalia, ꝓ peccato hominum, etiā pęna castigantur.

AD IIII dicendum, q̄ coactio timoris non facit simpliciter inuoluntarium, sed habet uolūtarium mistum, vt supra habitum est.

1. 2. q. 6. ar. 5. & 6.

AD V dicendum, q̄ hoc modo pro peccato Iudæ cæteri Apostoli turbabantur, sicut pro peccato vnius punitur multitudo ad vnitatem commendandam, vt dictum est.

In sol. ad 1. & ad 2. arg.

QVÆSTIO CIX.

De Veritate, & vitijs oppositis, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE cōsiderandum est, de veritate, & vitijs oppositis.

Circa veritatem autem quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum veritas sit virtus.

¶ Secundò, Vtrum sit specialis virtus.

¶ Tertiò, Vtrum sit pars iustitiæ.

¶ Quartò, Vtrum magis declinet in minus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum veritas sit virtus.

Porrecta ꝑ totum. 568

AD PRIMVM sic ꝓcedit̄. Vr̄ q̄ veritas non sit virt⁹. Prima.n. virtutum est fides, cuius obiectum est veritas. Cum ergo obiectum sit prius habitu, & actu, vr̄ quòd veritas nō sit uirtus, sed aliquid prius virtute.

¶ 2 Prę. Sicut Phil. dicit ī 4. Eth. ad veritatem pertinet, q̄ aliq̄s confiteat̄ existentia circa seipsū & neq; maiora, neque minora: sed hoc non sp̄ct laudabile, neq; in bonis, quia ut dr̄ Prou. 27. Laudet te alien⁹, & non os tuū: nec ēt ī malis, q̄a s̄ quosdā dr̄ Isa. 3. Pctm̄ suum quasi Sodoma prædicauerunt, nec abscondērūt. ergo veritas nō est virt⁹.

Lib. 4. c. 7.

¶ 3 Prę. Oīs virt⁹, aut est theologica, aut ītellectualis, aut moralis: sed veritas nō est virt⁹ theologica, quia non hēt Deum pro obiecto, sed res tp̄ales. dicit eñ Tull. q̄ veritas est, per quā immutata ea quæ sunt, aut fuerūt, aut futura sunt, dn̄r. Similiter etiam non est virtus intellectualis, sed finis earū: neque ēt est virtus moralis, quia non consistit in medio inter superfluum, & diminutū. Quāto.n. aliquis plus dicit verum, tanto melius est. ergo veritas non est virtus.

Li. 2. de inuent. in f.

SED CONTRA est, q̄ Phil. 2. & 5. Ethic. ponit ueritatem inter cæteras uirtutes.

Lib. 2. c. 7. & c. 5.

RESP. Dicendum, q̄ veritas dupliciter accipi pōt. Vno mō, ſm quòd veritate aliquid dr̄ verum, & sic ueritas non est virtus, sed obiectum, vel finis uirtutis. Sic.n. accepta ueritas nō est habitus, qui est genus uirtutis, sed æqualitas q̄dā ītellect⁹, vel signi ad rē itellectā, et signatā, vel ēt rei ad suā regulā, vt in primo habitum est. Alio mō pt dici veritas, qua aliquis verū dicit, ſm q̄ per eā aliquis dicit̄ uerax. Et talis ueritas, siue ueracitas, necesse est q̄ sit uirtus: quia hoc ipsū qđ est dicere verū, est bonus actus. Virtus āt est quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit.

Concl. ꝑ

D. 1168.

q. 16. art. 1 & q. 21. a. 2.

Concl. ꝑ

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd ratio illa procedit de ueritate primo modo dicta.

AD II dcđm, q̄ cōfiteri id qđ est circa seipsū, inq̄tū est cōfessio veri, est bonū in gn̄e: sed hoc nō sufficit ad hoc q̄ sit uirtutis actus, sed ad hoc requirit̄, q̄ ulterius debitis circunstātijs uestiat̄, quæ si non obseruentur, erit actus uitiosus: & ſm hoc uitiosum est, q̄ aliquis sine debita causa laudet seipsum etiam de uero. Vitiosum est etiam q̄ aliquis peccatum suum publicet, quasi se de hoc laudando, uel qualitercunque inutiliter manifestando.

Laudare se ipsum: & contra.

AD III dcđm, q̄ ille qui dicit uerū, ꝓfert aliqua signa cōformia rebus, s. uel uerba, uel aliqua facta exteriora, aut quascūq; res exteriores. Circa hmōi aūt res sunt solæ uirtutes morales, ad quas ēt pertinet usus exteriorum membrorum, ſm q̄ fit per imperium uoluntatis: vn̄ ueritas non est uirt⁹ theologica, neq; intellectualis, sed moralis. Est autē in medio iter superfluum, & diminutum dupliciter. Vno quidē mō, ex parte obiecti: alio mō, ex parte actus. Ex parte quidem obiecti, quia uerū ſm suam rō em importat q̄dam æqualitatem: æquale autem est medium inter maius, & minus. Vn̄ ex hoc ipso, q̄ aliquis dicit uerum de seipso, medium tenet inter eum, qui maiora dicit de seipso, & inter eū, qui minora. Ex parte autem actus medium tenet, inq̄tum uerum dicit q̄n oportet, & ſm quod oportet. Superfluum autem cōuenit illi, qui importunè ea quæ sua sunt manifestat: defectus autem competit illi qui occultat, quando manifestare oportet.

Superfluum, & diminutum in &c.

SVP. QVÆST. CIX. ARTIC. I.

IN art. 1. q̄ō. 109. in resp̄sione ad tertium dubium occurrit circa illa verba, Circa huiusmodi res sunt solæ virtutes morales. Vr̄.n. q̄ falsum sit: nam circa signa rerum, vt verba, facta, & res extra, sunt ēt virtutes intellectuales, vt scia, & ars. non ergo sunt solæ virtutes morales circa hæc. Si dicat̄ q̄ authoris verba cum grano salis intelligunt̄, videlicet, q̄ circa hæc non absolute, sed q̄tum ad vsum, sunt solę virtutes morales, quia vti est actus volūtatis: Contra, author ex natura talium rerū ꝓbat veritatem, q̄ est circa ea, esse virtutē moralem, vt patet in lrā, & non ex eo, q̄ uti est actus uoluntatis, et ꝑ de rebus ipsis secūdum se, loquitur.

¶ Ad hoc dr̄, q̄ author procul dubio ex natura talium, ꝓpter, verborū, factorū, & rerū extra non absolute, sed quatenus signa sunt eorū, q̄ in nobis sunt, ꝓbat veritatē esse uirtutem moralē. Et merito, q̄a ex materia, seu obiecto p̄sanda est natura habit⁹. Signa āt q̄ q̄s ꝓfert dū verū dicit, sunt materia, circa q̄ versat̄ veritas siue sint verba dū loquitur, siue facta dū nutu, aut gestu aliquo exprimim⁹ mētem nr̄am, siue sint res extra, vt si i obsidione positi igne accenso signamus his, q̄ extra sunt, indigentiā nr̄am, & hmōi. Quia vero.n. de rōe horū absolute nō sit aliqđ, vn̄ ponat̄ morali, q̄ alteri⁹ ordinis virtuti subdātur: de rōe eorū eorūdē, quaten⁹ signa eorū, q̄ in nobis sūt, est materia moralis, q̄n sūt signa volūtaria. Et ꝓpterea circa ipsa, vt sic, solæ virtutes morales sunt, quis circa ipsa, s̄m alias rōes pōt esse aliæ virtutes. Formaliter ergo loquendo de istis, quatenus signa sunt eorum, quæ apud nos sunt, optimè author dixit, & deduxit intentum.

Universidad de Deusto Biblioteca

ARTICVLVS II.

Vtrum veritas sit specialis virtus.

Porrecta sup. verum. 567

1.d.16.q.4 ar.1.q.2.c.

SVP. QVÆST. CIX. ART. II.

IN ar.2. eiusdē q. in tũsione ad quartũ, vbi dr, q simplicitas facit intentionem rectam non directè, intelligendum est, nõ vt directè distinguitur contra indirectè: quãquidē oīs virtus directè intētionem facit rectam, sicut & electionē, sed vt distinguitur contra secundario, quia.s. facere intentionem rectam non est opus proprium simplicitatis, sed cõi oī uirtuti, ac p hoc non est opus primo conueniens simplicitati, sed secundario conueniens ei, ex eo, q est sibi, & cęteris virtutibus cõe. Vbi scito, q intentio põt fieri recta dupliciter. Primò, in hac vel illa materia, & sic est hui⁹ vel illius virtutis op⁹: & sic simplicitas dr facere intentionem rectam per exclusionem duplicitatis in significando. Alio mõ, absolute, & sic est omnis simul uirtutis opus, & non alicuius particularis uirtutis. Et quia illud directè dr spectare ad aliquam uirtutem, ad qđ sm ppriã rõem instituta est: iõ in lra absolute negat, q simplicitas directè faciat intentionem rectam.

1.2.q.55. art.4

ADSECVNDVM sic pcedit. Vr q veritas nõ sit specialis uirtus. Verum.n.& bonũ conuertuntur: sed bonitas nõ est specialis uirtus, quinimmo omnis uirtus est bonitas, quia bonum facit habentē. ergo veritas non est specialis uirtus.

¶2 Pręt. Manifestatio ei⁹, quod ad ipsũ hoiem ptinet, est actus veritatis, de qua nũc loquimur: sed hoc ptinet ad quãlibet uirtutem, qlibet.n. uirtutis habit⁹ manifestat per proprium actũ. ergo veritas nõ est spãlis virt⁹.

¶3 Pręt. Veritas uite dr, qua qs recte uiuit, de qua dr Isa.38. Memento, q̃so quo ambulauerim corã te in ueritate, & in corde perfecto: sed qualibet virtute recte uiuit, ut patet per diffinitionē uirtutis ſpositam. ergo ueritas nõ est specialis uirtus.

¶4 Præt. Veritas vr idē esse simplicitati, quia utriq; opponitur simulatio: sed simplicitas non est specialis uirtus, quia facit intentionē rectam, quod requirit in omni uirtute. ergo ēt veritas non est specialis uirtus.

SED CÕTRA est, qđ in 2. Eth. connumerat alijs uirtutibus.

RESP. Dicēdum, q ad rõem virtutis humanę pertinet quòd opus hoīs bonũ reddat. Vñ vbi in actu hoīs inuenitur spãlis rõ bonitatis necesse est, q ad hoc disponat homo p specialem uirtutem. Cum aũt bonum fm Aug. in lib. de natura boni, consistat in ordine, necesse est specialem rõem boni considerari ex determinato ordine. Est aũt quidam spãlis ordo, fm quod exteriora nostra uel uerba, uel facta debite ordinantur ad aliquid, sicut signum ad signatum: & ad hoc pficitur homo per uirtutem ueritatis. Vnde manifestum est, quòd veritas est specialis uirtus.

Ep.3.to.6

Concl.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q uerũ, & bonum subiecto quidē conuertunt: qa oē uerũ est bonũ, & oē bonũ est uerũ, sed fm rõem inuicem se excedunt, sicut intellectus, & uoluntas inuicē se excedunt. Nam intellectus intelligit uoluntatē, & multa alia: & voluntas appetit ea, q̃ pertinent ad intellectum, & multa alia. Vñ uerum fm rõnem ppriã, q̃ est perfectio intellect⁹, est quoddam particulare bonũ, inq̃tum appetibile quoddã est. Et silr bonũ fm ppriam rõem, put est finis appetitus, est quoddã uerum, inq̃tum est quoddam intelligibile. Quia ergo uirtus includit rõem bonitatis, põt esse, q veritas sit specialis uirtus, sicut uerũ est speciale bonum: nõ aũt pt esse, q bonitas hoīs sit spãlis uirtus, cum magis fm rationem sit genus uirtutis.

F AD II. dicēdum, q habitus uirtutũ, & uitiorum sortiunt speciem ex eo qđ est per se intentum, non aũt ab eo, qđ est per accidens, & pter intentionem. Quòd aũt aliqs manifestet, qđ circa ipsum est, pertinet qdem ad uirtutē ueritatis, sicut per se intentũ: ad alias autem uirtutes põt pertinere ex cõsequenti, pter principalem intentionem. Fortis.n. intendit fortiter agere. Quòd autem fortiter agendo aliquis manifestet fortitudinem, quam habet, hoc consequitur pter eius principalem intentionem.

G AD III dicēdũ, q ueritas uitæ est ueritas fm quã aliquid est uerum, non ueritas fm quam aliqs dicit uerum. Dr autem uita uera, sicut & q̃libet alia res ex hoc, q attingit suam regulam, & mensurã, s. diuinam legem, per cuius conformitatem rectitudinem habet: & talis ueritas, siue rectitudo, cõmunis est ad quamlibet uirtutem. Veritas uitæ

AD IIII dicendũ, quòd simplicitas dr per oppositum duplicitati, qua.s. aliquis aliud habet in corde, & aliud ostendit exterius: & sic simplicitas ad hanc uirtutem pertinet. Facit autem intentionem rectam, non quidem directè, quia hoc pertinet ad
H omnem uirtutem, sed excludendo duplicitatem, qua homo unum prætendit, & aliud intendit.

ARTICVLVS III.

Vtrum veritas sit pars iustitiæ.

Porrecta verum. 568

Ver.q.1.ar.5.ad 12.

SVP. QVÆST. CIX. ARTIC. III.

IN art.3. eiusd. 109. q. circa illa verba, Solũ ueritas illa, qua aliquis uita & sermone talem se demonstrat, qualis est, ad hãc uirtutem pertinet, aduerte, q cum in hac virtute ueniat signũ, & signatũ, dupliciter potes intueri signatũ, videlicet aut per se & immediatũ, aut p accidens & mediatum. Si respicias ad signatum per se & immediatum, non inuenies aliqd signatum, nisi q apud significãtē est ĩ esse nãli & cognito simul, ut cũ qs dicit se eē sanũ, aut bonũ &c. aut in esse cognito tm, vt cum quis dicit Romã esse in Europa. Si verò spectes ad signatum p accidēs & mediatũ, sic inuenies q̃cunque extranea à significante, signata eē: qm cõtingit de oibus os fari loqui. Et qm sm rem, ea quæ extra nos sunt, non significam⁹ nisi mediantibus his quæ apud nos sunt, saltem ficta: & accidit his quæ apud nos sunt, q alia extra nos referant, vnde non conuenit omnibus, q apud nos sunt, significare alia extra nos. Ideo Aristoteles, & author ueritatem per signata in nobis desinierunt.

q.58.ar.4.

Hr in glos ord. Matt. 15. sup illud: Audito hoc scandalizati sunt.

†art. præc. ad 3.

*li.2. de uet. in fi. ante fi. lib.

†q.80.ar.1.

ADTERTIVM sic pcedit. Vr quòd ueritas non sit pars iustitiæ. Iustitię.n. pprium esse ur, quòd reddat alteri debitum: sed ex hoc, quòd aliquis dicit uerum, non ur alteri debitum reddere, sicut fit in omnibus pmissis iustitiæ partib⁹. er-
I go ueritas non est pars iustitię.

¶2 Præt. Veritas pertinet ad intellectũ: iustitia aũt est in uolũtate, ut supra habitũ est. ergo ueritas non est pars iustitiæ.

¶3 Præt. Triplex distinguit ueritas fm Hier. s. ueritas uitæ, & ueritas iustitię, et veritas doctrinę: sed nulla istarũ est pars iustitię. Nã ueritas uitæ cõtinet ĩ se oēm uirtutem, ut † dictũ est. Veritas ēt iustitię est idem iusti-
K tię, uñ non est pars eius. Veritas aũt doctrinę pertinet magis ad virtutes intellectuales. ergo ueritas nullo mõ est pars iustitię.

SED CÕTRA est, q Tull. ponit veritatē iter partes iustitiæ.

RESP. Dicendum, q sicut s. dictum est, † ex hoc aliqua uirtus iustitiæ annectit, sicut secundaria principali, q partim qdem cum iustitia cõuenit, partim ēt deficit ab eius perfecta ratione. Virtus autem ueritatis cõuenit quidem cum iustitia ĩ duobus.

alteram, ab his quæ p se immediatè cõcurrunt ad veritatis virtutē illã manifestantes. Vñ ex hoc ipso, q veritatis virtus manifestat hoīem, qualis est, & nihil aliud sequitur, non q cætera non manifestet, sed quod cętera non manifestet nisi sm quòd sunt in hoīe. V.g. Si sunt in hoīe vt opinata, non dicit ea vt certa, & sic de alijs: opposita aũt vitia aliter q̃ in significante sint, proferunt quæ dicũt, vt patet de mendacibus &c. Oē ergo ab hoīe quolibet cognitum, vel imaginatũ, põt per veritatis virtutē manifestari, sed non nisi sm quòd est apud significantem. Et hoc significauit, licet obscurius, & Tullius dicēs, Veritas est per quã oia, quę sunt, fuerũt, aut futura sũt, immutata dicuntur, per ly immutata significans, q sicut sunt apud dicentem, dici facit veritatis virtus. Hoc quoque pulchrē patet in calce huius articuli, vbi & veritas doctrinæ proculdubio moralis, & q̃cunq; alia veritas, qa ĩ nobis est, ad hãc virtutē spectare dr.

A Vno quidem modo in hoc, q est ad alterum. Manifestatio.n. quã dixim⁹ esse actũ veritatis, ē ad alterũ, inquantum s. ea q̃ circa ipsum sũt, vnus hõ alteri manifestat. Alio mõ, inquantũ iustitia æqualitatē quandã in rebus cõstituit: & hoc ēt facit virtus veritatis, adæquat.n. signa reb⁹ existētibus circa ipsum: deficit aũt à ppria rõe iustitiæ q̃tum ad rõem debiti. Nõ.n. hæc
B virt⁹ attēdit debitũ legale, qđ attēdit iustitia, sed potius debitũ morale, inquãtũ s. ex honestate vnus hõ alteri dēt veritatis manifestationē. Vñ veritas est pars iustitię inquantum annectitur ei sicut virtus secũdaria principali. Concl.

AD PRIMVM ergo dcđm, q qa hõ est aĩal sociale, naturaliter vnus hõ dēt alteri id, sine quo societas humana seruari
C nõ posset. Nõ aũt possēt hoīes adinuicē cõuiuere, nisi sibiinuicem crederēt, tamq̃ sibiinuicē veritatē manifestãtibus: & iõ virtus veritatis aliquo modo attendit rationem debiti.

AD II dcđm, q veritas fm q est cognita, pertinet ad intellectũ: sed hõ p propriã volũtatē, p q̃ vtit & habitibus, & mēbris profert exteriora signa ad veritatē manifestãdã, & fm hoc manifestatio veritatis est actus volũtatis.

D AD III dcđm, q veritas, de qua nunc loquimur, differt à veritate vitæ, ut dictũ est. Veritas aũt iustitiæ dr dupliciter. Vno mõ, fm q ipsa iustitia est rectitudo quædã regulata fm regulã diuinę legis. Et fm hoc differt veritas iustitiæ à ueritate uitæ: qa ueritas uitę est fm quã aliquis rectè viuit in seipso: ueritas aũt iustitiæ est fm quã aliquis rectitudinem legis in iudicijs, quæ sunt ad alterum, seruat: ergo fm hoc ueritas iustitiæ non ptinet ad ueritatem, de qua nunc loquimur, sicut nec ueritas uitæ. Alio mõ, põt intelligi ueritas iustitię, fm q aliquis ex iustitia ueritatem manifestat, puta, cum
E aliquis in iudicio ueritatem cõfitetur, aut uerum testimoniũ dicit. Et hęc ueritas est quidã particularis actus iustitię, & non pertinet directè ad hanc ueritatē, de qua nunc loquimur, quia s. in hac manifestatione ueritatis principaliter hõ intēdit ius suum alteri reddere. Vñ Phil. in 4. Ethic. de hac uirtute determinans dicit. Non de ueridico in cõfessionibus dicimus, neq; q̃cumq; ad iustitiã, vel iniustitiã contendunt. Veritas aũt doctrinæ consistit in quadã manifestatione verborum, de quibus est scia. Vñ nec ista veritas directè pertinet ad hãc virtutem, sed solũm veritas, qua aliquis & vita & sermone talē se demõstrat, qualis est: & nõ aliaq̃ circa ipsã sint nec maiora, nec minora. Veruntñ qa moralia, inquãtũ sũt à nobis cognita, circa nos sũt, & ad nos ptinēt, fm hoc ueritas doctrinę põt ad hanc virtutē ptinere, & quæcunq; alia veritas, qua qs manifestat verbo, vel facto q cognoscit.

Art. præc. ad 3.

Veritas iustitiæ duplex.

Lib. 4.c.7. parum à medio, tom.5.

Veritas doctrinæ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum virtus veritatis magis declinet in minus.

Porrecta sup. verum. 569

Inf.q.119 ar.3.ad 5.

SVP. QVÆST. CIX. ARTIC. IIII.

IN ar.4. eiusdē 109. q. in titulo, Noutis, q declinare in minus affirmatiuè, est affirmare minus q̃ sit: qđ constat non esse falsum, quia in maiori includit minus. Sicut si habens decē aureos dicat se habere duos. Declinare verò in minus negatiuè est negare totã eius quantitatē: & hoc cõstat esse falsum. Sicut si habēs decem, dicat, habeo duos tantum.

Li.4.ca.7. ante medium t.5.

ADQVARTVM sic pcedit. Vr q virtus veritatis nõ declinet in minus. Sicut.n. aliqs dicēdo maius, incurrit falsitatē, ita & dicēdo min⁹, nõ.n. magis est falsũ quatuor esse q̃ n que, q̃ quatuor esse tria: sed oē falsum est fm se malũ, & fugiēdum, vt Phil. dicit in 4. Ethic. ergo veritatis virtus nõ plus declinat in minus, q̃ in maius.

¶2 Pręt. Qđ vna virtus magis declinet ad vnũ extremũ, q̃ ad aliud, contingit ex hoc, q virtutis mediũ est ppinquius vni extremo, q̃ alteri, sicut fortitudo est propinqor audaciæ, q̃ timiditati: sed veritatis mediũ nõ est ppinquius vni extremo, q̃ alteri, qa ueritas, cum sit æqualitas quædã, in medio punctuali consistit. ergo veritas non magis declinat in minus.

¶3 Præt. In minus ur à ueritate recedere, q ueritatē negat, ueritati aliqd subtrahens, in maius aũt q ueritati aliqd superaddit: sed magis repugnat ueritati, q ueritatē negat, q̃ q superaddit, qa ueritas nõ cõpatit secũ negationem ueritatis, compatitur autem secum superadditionem, ergo ur q ueritas magis debeat declinare in maius, q̃ in minus.

SED CONTRA est, q Phil. dicit in 4. Ethi. q hõ fm hãc uirtutem, magis à uero declinat in minus. Lib. 4.c.7. circa medium t.5.

RESP. Dcđm, q declinare in minus à ueritate, cõtingit dupliciter. Vno mõ affirmando, puta cũ aliquis nõ manifestat totũ bonum, qđ in ipso est, puta, sciam, uel sanctitatē, uel aliqd hmõi, qđ sit sine pjudicio ueritatis, qa ĩ maiori ēt est minus: & fm hoc hæc uirtus declinat in min⁹. Hoc.n. ut Phil. dicit ibidem, ur esse prudentius, pp onerosas superabundãtias. Hoīes.n.q maiora de seipsis dicũt q̃ sint, sunt alijs onerosi, quasi excellere alios uolentes. Hoīes aũt, q minora de seipsis dicunt, gratiosi sunt, quasi alijs cõdescendentes p quãdã moderationē. Vñ Apost. dicit 2. ad Cor. 12. Si uoluero gloriari, nõ ero insipiens, ueritatē.n. dicam: parco aũt ne qs me existimet supra id qđ uidet in me, aut audit ex me. Alio mõ, põt aliqs declinare in minus, negando, s. ut neget sibi inesse, qđ inest: & sic nõ ptinet ad hãc uirtutē declinare in minus, qa per hoc incurreret falsum. Et tñ hoc ipsum esset min⁹ repugnans ueritati, non qdem fm ppriam rõem ueritatis, sed fm rõem prudentiæ, q̃ oportet saluari in oibus uirtutibus. Magis.n. repugnat prudentiæ, qa periculosius est, & onerosius alijs, q aliqs existimet, uel iactet se habere quod non habet, q̃ quòd non existimet, uel dicat se non habere quod habet. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Alias non affirmando.

Concl.

Li.4.Ethi. ca.7.circa med.to.5.

Homines onerarij.

Concl. p

super

SVP. QVÆS. CX. ARTIC. I.

IN tit. 1. art. q. 110. nota, q. quæstionem iuxta distinctionē habitam in 1. art. q. præcedentis, veritati, quia aliquid dicit verum opponitur semp falsitas, & aut & sunt in intellectu: ita veritati, quæ est in voluntate, qua quisq; vult dicere verum, opponi vt mendaciū cum quam continens falsitatem, vt pote, qua quis vult dicere falsum. Et propterea in diuisione quæstionis huius, author proponendo primum articulum dixit, Quasi cōtinens falsitatem. Verò enim cum non contrarietur nisi falsum, dicenti ex proposito verum; it qui ex proposito dicit falsum, qui mendax vocatur, opponi nō q̄sique, sed s̄p vt, & ideo in quæstionis articulum vertitur.

570 Infr. ar. 2. cor. Et 3. d. 38. ar. 1.

¶ In articulo eodem dubium occurrit circa illa verba, Vnde bruta animalia etsi aliquid manifestent, non tñ manifestationem intendunt, sed naturali instinctu aliquid agunt, ad quod sequit manifestatio. Nam aut litera per ly intendunt, intelligit intentionem propriè dictam, quæ est actus volūtatis: & sic nihil dicit, qm constat bruta non habere voluntatē: aut per ly intendunt, intelligit actū appetitus aīalis, quasi diceret, Non tñ manifestationem appetūt aīaliter, hoc est cognoscunt, & appetunt: & sic falsum dicit, qm bruta quemadmodū cognoscunt cognitione sensitiua, & appetunt comedere, & bibere, ita ēt manifestare effectus suos: cuius signū est, q̄ si impediantur à manifestatione, n̄ minus cōtra impedientes, sicut pugnant pro cibo. Lætitia quoq; præsentia manifestationis attestatur appetitum eiusdem absentis.

¶ Ad huius euidentiā sciendum est, q vniuersaliter q̄ aliquid sic pp finē, nō solum inueniuntur hęc duo, videlicet, finis, & id quod ad ipsum finē ordinat, sed opor-

QVÆSTIO CX.

De vitijs oppositis veritati, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE cōsiderandū de vitijs oppositis veritati.

¶ Et primò, De mendacio.

¶ Secundò, De simulatione, siue hypocrisi.

¶ Tertiò, De iactantia, & opposito vitio.

Circa mendacium quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum mendacium sp opponatur veritati, quasi continens falsitatem.

¶ Secūdò, De spēbus mēdacij.

¶ Tertiò, Vtrum mendacium semper sit peccatum.

¶ Quartò, Vtrum semper sit peccatum mortale.

ARTICVLVS I.

Vtrum mendacium semper opponatur veritati.

AD PRIMVM sic pceditur. Vr q mendacium non sp opponatur veritati. Opposita .n. non possunt esse simul: sed mendacium simul pōt esse cum veritate. qui .n. verum loquitur quod falsum esse credit, mentitur, vt Aug.* dicit in libro contra mendacium. ergo mendacium non opponitur veritati.

In lib. de mendacio c. 3. a med. tom. 4.

¶ 2. Præt. Vrtus veritatis nō solū cōsistit in verbis, sed ēt in factis, qa fm Philos.* in 4. Ethi. fm hanc virtutē aliquis verum dicit & in sermone, & in vita: sed mendacium consistit solū in verbis. dr. n. q mendacium est falsa uocis significatio. sic ergo uī q mendacium non directè opponaī uirtuti ueritatis.

Li. 4. cap. 7. paulo a prin. to. 5.

¶ 3. Pręt. Aug.* dicit in lib. cōtra mēdaciū, q culpa mētientis est fallēdi cupiditas: sed hoc nō opponiī ueritati, sed magis bñuolētię, uel iustitię. ergo mēdaciū non opponitur ueritati.

Li. de mendacio, c. 3. a me. to. 4.

SED CONTRA est, qđ dicit Aug. in libr. contra mendaciū. Nemo dubitet mētiri eū, q falsum enūciat cā fallēdi. Quapp enunciatio falsi cum uolūtate ad fallendū prolata, manifestū est mendacium: sed hoc opponitur ueritati. ergo mēdacium ueritati opponitur.

Li. de mendacio, c. 4. nō procul. a fine to. 4

RESP. Dicendū, q actus moralis ex duob. spēm sortiī, s. ex obiecto, & ex fine. Nā finis est obiectum uoluntatis, quæ est primum mouens in moralibus actibus. Potentia autem à uoluntate mota, habet suum obiectum, quod est proximum obiectum uoluntarij actus: & se habet in actu uoluntatis ad finem, sicut materiale ad formale, ut ex supradictis * patet. Dictum † est autem, quòd uirtus ueritatis, & per cōsequens opposita uitia in manifestatione consistit, quæ fit per aliqua signa: quæ quidem manifestatio, siue enunciatio est rationis actus conferentis signum ad signatum. Omnis enim repræsentatio consistit in quadā collatione, quæ propriè pertinet ad rationem. Vnde etsi bruta aīalia aliquid manifestent, non tñ manifestationem intendunt, sed naturali instinctu aliquid agunt, ad quod manifestatio sequitur: inquantum tamē hmōi manifestatio, siue enunciatio est actus moralis, oportet, q sit uoluntarius, & ex intētione uoluntatis dependēs. Obiectum aūt proprium manifestationis, siue enunciationis est uerum, uel falsum. Intētio uerò uoluntatis inordinatæ potest ad duo ferri, quorum unum est, ut falsum enuncietur: aliud est effectus proprius falsæ enunciationis, ut s. aliquis fallatur. Si ergo ista tria concurrant, s. q falsum sit id, quod enunciatur, & q adsit uoluntas falsum enunciandi, & iterū intentio fallendi, tunc est falsitas materialiter: quia falsum dr, & formaliter pp uoluntatē falsum dicendi, & effectiuè pp uoluntatem falsitatē imprimendi. Sed tñ rō mendacij sumitur à formali falsitate, secundum hoc, scilicet, quòd aliquis habet uoluntatem falsum enunciandi. Vnde & mendacium nominatur ex eo, quòd contra mentem dicitur. Et ideo si quis falsum enunciet, credens id esse uerum, est quidem falsum materialiter, sed non formaliter, quia falsitas est præter intentionem dicentis: unde non habet perfectam rationem mendacij. Id enim quod præter

1. 2. q. 18. art. 6 & 7. † q. præce. artic. 1. 3. ad 3.

tet inueniri ibi collationē medij ad finē, alioquin non magis fieret hoc, q̄ aliud pp talē finē. Verum operatio ad finem, & collatio opera ad finē, quāuis in opere sp concurrant simul (impossibile est. n. aliqd fieri pp finem, nisi sit collatū fini an sit ei proportionatum, seu conueniens) in operatiū tñ non sp inueniī coniuncta, sed in aliquo operante coniungunt, & in aliquo separant. In artificialibus siquidē apparet, q magister artis, puta, faber ferrarius faciens gladiū, non solū ferrū assumit pp gladiū construendū, sed ēt cōfert ferrum cum fine, puta, opere gladij: & ppea refutat aurum, & eligit ferrum, vt idoneum ad talem finē, puta, incisionem. Et sic iungunt in eodem operante operari pp finem, & conferre medium cum fine.

In naturalibus autem agētibus ideo hi actus separati inueniunī. Nam agens naturale, puta, arbor, habet vnum actum, videlicet, operari propter finem, dum profert frondes propter fructus protectionem: sed non habet alterum actum, s. conferre tale medium tali fini, vt patet, sed huiusmodi collationis actus conuenit institutori, & directori naturæ. Propter quod opus naturæ dr opus intelligentiæ. Qñ ergo inuenitur in aliquo operari pp finē absque collatione, vocatur operari propter finem executiuè. Qñ verò inuenitur in aliquo, q & operatur pp finem, & confert vnum cum altero, vocatur operari imperatiuè, sed directiuè. Et sicut contingunt hęc in naturalibus, ita & in his, quæ ad animā spectant, sentiendum est. Non enim omnis animæ collatiua est, sed rationalis tantum. Isti igitur actus animæ, de quibus est sermo, scilicet enunciare, manifestare, & repræsentare, exigunt in primis hæc duo, scilicet signum, & signatum. Nam opor-

oportet enunciantem aliquo signo enunciare, & sic manifestantem, & repræsentantē. Et exigūt deinde collationē signi ad signatum: alioquin non assumeret magis vnū, q̄ aliud signū ad signādū tale qd. Concurrūt ēt ad manifestationē duob. extremis, s. signo, & signato, & collatione eorundem vt in līa dr, spectādū est, q inter bruta, & rōnalia hęc est dīa in proposito, q brutis cōuenit manifestare affectus suos p signa sic, q non conferunt signa sic. Vnde non eligunt ad significandum aliquid magis vnum signū q̄ aliud, sed iuxta naturæ instinctum, qđ liber illorum signum profert sīn affectus sui manifestatiuū. Hoīs āt p signa sic manifestant q in ipsis sunt, vt conferant, q sit idoneum signum ad tale, qd significandum, nunc, huic, & sic &c. Et ppea bruta affectus suos manifestāt executiuè tñ. Authoris āt naturæ, & instinctus eorum, est conferre illorum signa ad signata. Homines āt manifestant, q in ipsis sunt, operatiuè & directiuè, & hæc est dīa in litera intenta. Cū ergo dr, quid intelligit per ly intendunt: Rñdetur, q intelligit appetere aīaliter, & q manifestare, eodē modo appetunt à brutis, quo illa natum est cōuenire. Et quia nō cōuenit, cū manifestationis actus nisi executiuè, ideo nō appetit aliter nisi executiuè. Hoc āt nō ē appetere manifestare, nisi materialiter: qm de ratione manifestationis in actu exercito, ē collatio, in actu exercitio, q̄ à brutorum cognitione, & appetitu aliena est. Manifestāt ergo bruta per signa affectus suos, sicut naturalia operantur pp finem. & quia non cōferunt signa signatis, sicut naturalia media ad finē. & dīr nō appetere appetitu aīali manifestare formaliter, sicut nec vnq̄ pūt manifestare formaliter.

¶ In eodem articulo aduerte glosam notabilem, super vulgata definitione mendacii, s. q est falsa vocis significatio cum voluntate fallendi, ex Aug. 21. q. 2. c. Beatus, videlicet, q ly fallendi, exponit, hoc est, falsum dicendi, si per essentialia tñ definitio ē accipiēda. vt illa dī.

D. 867.

intētionem dicentis est, p accidens est: vndè non pōt esse specifica differentia. Si verò aliqs formaliter falsum dicat, hēns voluntatē falsum dicendi, licet sit verū id qđ dicitur, inquātū tamen hmōi actus est voluntarius, & moralis, hēt p se falsitatem, & per accidēs veritatē: vndè ad speciem mendacij ptinet. Quòd autē aliquis intendat falsitatem, in opinione alterius constituere, fallendo ipsū, non pertinet ad spēm mendacij, sed ad quādam perfectionē ipsius. Sicut & ī reb. naturalib. aliquid speciem sortitur, si formā hēat, et si desit formę effectus: sicut patet in graui, qđ violenter sursum detinetur, ne descendat sīn exigentiam suę formę. Sic ergo patet, q mendacium directè, & formaliter opponitur virtuti veritatis.

Concl.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vnumquodque magis iudicatur secundùm id, qđ est in eo formaliter & per se, q̄ sīn id quod est in eo materialiter, & per accidens. Et ideo magis opponitur veritati, inquantū est virtus moralis, q aliquis dicat verum, intendens dicere falsum, quàm quòd dicat falsum, intendens dicere verum.

D. 874.

AD II dicēdum, q sicut Augu. dicit in 2. de doct. christ. voces precipuum locum tenent inter alia signa: & ideò cum dr quòd mendacium est falsa uocis significatio, nomine vocis intelligitur omne signum. Vnde ille qui aliquod falsum nutibus significare intenderet, non esset à mendacio immunis.

Li. 2. ca. 3. circa me. tom. 3.

AD III dicendum, q cupiditas fallendi ptinet ad perfectionem mendacii, non āt ad speciem ipsius: sicut nec aliqs effectus pertinet ad spēm suę cāę.

D. 118.

ARTICVLVS II.

Vtrum mendacium sufficienter diuidatur per mendacium officiosum, iocosum, & perniciosum.

Porrecta p ...

571 1. di. 19. artic. 2. & 5. Et opusc. 54 c. 25. & 26. Et Psal. 5.

AD SECVNDVM sic pcedit. Videtur, quòd mendaciū insufficienter diuidatur: per mendacium officiosum, iocosum, & perniciosum. Diuisio enim est danda secundum ea, quę per se conueniunt rei, patet per Philos. in 7. Metaph.* sed intentio effectus est pręter speciem actus moralis, & per accidens se habet ad ipsum, ut uī, undè, & infiniti effect' possunt consequi ex uno actu: sed hæc diuisio datur secundum intentionem effectus. Nam mendacium iocosum est, quod fit causa ludi. Mendacium autem perniciosum est, quod fit causa nocumēti. Mendacium autem officiosum est, quod fit causa utilitatis. ergo incōuenienter hoc modo diuidiī mendacium.

Li. 7. t. 23. tom. 5.

¶ 2. Prēt. Aug.* in li. contra mēdacium, diuidit mendaciū in octo partes. Quorū primū est ī doctrina religionis. Sīn est, qđ nulli prosit, & obsit alicui. Tertium est, quod pdest ita uni, ut alteri obsit. Quartum est, quod fit sola mentiendi, fallendiq; libidine. Quintum est, quod fit placendi cupiditate. Sextū est, qđ nulli obest, & pdest alicui ad conseruandam pecuniā. Septimū est, qđ nulli obest, & pdest alicui ad uitandum mortē. Octauum, q̄ nulli obest, & prodest alicui ad uitādū immunditiā corporalē. Ergo uī q prima diuisio mendacij sit insufficiēs.

In lib. de mendacio c. 14. to. 4.

¶ 3. Præt. Philo.* in 4. Eth. diuidit mendacium in iactantiam q̄ uerum excedit in dicendo, & ironiam, q̄ deficit à uero in minus: quæ duo sub nullo pdictorum membrorum continentur. ergo uī, quòd diuisio prædicta mendacij sit incompetens.

Lib. 4. c. 7. tom. 5.

SED CONTRA est, q super illud Psal. 5. Perdes omnes, qui loquuntur mendacium, dicit glo.* qđ sunt tria gña mendaciorum. Quædam. n. sunt p salute, & commodo alicuius. Est etiā aliud genus mendacii, qđ fit ioco. Tertium uerò mēdacii genꝰ est, qđ fit ex malignitate. Primum āt horum trium dr officiosum: sīm iocosum: tertium perniciosum. ergo mendacium in tria prædicta diuiditur.

Est Aug. ibid. to. 8. Et lib. de mēdacio, c. 14. to. 4.

RESP. dicendum, quod mendacium tripliciter diuidi pōt. Vno modo, sīm ipsam mendacii rationem, quæ est ppria, & per se mendacij diuisio: & sīn hoc, mendacium in duo diuiditur, s. in mendacium, quod

SVP. QVÆST. CX. ART. II.

D. Bon. 3. sen. d. 38. q. 1. artic. 2.

IN artic. 2. eiusdem 110. q. nota duo. Primum est, q speciale, qđ inuenitur in oppositis virtuti veritatis, s. q habet vnū primo oppositum, videlicet, mendacium, sub quo tanq gñe, continentur alia opposita, puta, iactantia, & ironia, cum aliarū virtutū in medio duarum malitiarum existentium opposita assignētur immediatè extrema, vt liberalitati auaritia, & pdigalitas & sic de alijs. Accidit āt hoc fortè, qa innominatum, est in alijs genus proximū vtriusque vitii extremi. In hac āt materia nominatur mendaciū, vt cōtinet ēt in se simulationē, genus proximū vtriusq; vitij extremi oppositi veritati, vt patet. Scdm est, q de rōne mendacij perniciosi est intentio nocēdi, vt in litera dī, sicut de rōne mēdacij iocosi est intentio delectādi, & de ratione officiosi est intētio vtilitatē afferēdi. Et qm mortalia sīdm iustitiā sunt maximè peiora, & formaliter cōsiderantur, hinc habes, q sicut detrahēs non intētione detrahēdi, nō formaliter detrahit, nec peccat mortaliter, nisi fortè per accidens sine nocumēto illatio ita proferens mendaciū perniciosum nō aio nocendi, licet sit formaliter mēdax, nō tamen ēt sic formaliter mendax perniciosus, nec peccat mortaliter, nisi fortè per accidens, ratione materiæ, puta, quia in doctrina fidei mentitur vel ratione damni maiendientis, puta, quia credendo committit post mortale vel in quocumq; alio notabiliter propterea lęsus quidem.

¶ In eodem secundo articulo dubium Nominorū occurrit, quo pacto mendacium iocosum

Concl.

Universidad de Deusto Biblioteca

...mium ex intentione delectādi, & similiter officiosum ex intentione boni, minuatur, cū sp remaneat mendaciū, ac per hoc in sua prauitate quam habet ex suo genere.

Li. 4. c. 7. tom. 5.

¶ Ad hoc di. q qa bonū additum malo, & culpa non tollat, minuit tñ illius culpam: minuit n. culpabilitatem, cum ut qui malū pp bonum, q̃ qui absolutè malū facit, qa ibi tō faciendi bona adiungit: idcirco dicta mendacia alleuiant, non tolluntur, hoc est, non sunt tamē culpæ cum dictis intentionibus bonis quamq̃ sunt absolutè prolata.

Art. præc.

trāscendit veritatē in mai⁹, qđ ptinet ad iactantiā: & in mēdaciū, qđ deficit à veritate in minus, qđ ptinet ad ironiā, vt patet p Phil. in 4. Eth.* Hęc āt diuisio iō per se est ipsius mendacii, qa mendaciū, inquantum hmōi, opponitur veritati, vt dictū* est. Veritas āt æqualitas q̃dam est, cui p se opponit mai⁹, & min⁹. Alio mō pt diuidi mēdacium, inquantum hēt rōem culpæ sm̄ ea, q̃ aggrauāt, vel diminuunt culpam mendacii ex parte finis intenti. Aggrauat āt culpā mendacii, si aliqs p mendaciū intendat alterius nocumentū, qđ vocat mendaciū pniciosum. Diminuit āt culpa mēdacii, si ordinet ad aliqđ bonum, vel delectabile, & sic est mendaciū iocosum: vel vtile, & sic est mēdacium officiosum, quo intendit iuuamentū alterius, vel remotio nocumēti: & sm̄ hoc diuidit mēdacium in tria pdicta. Tertio mō diuidit mendaciū vniuersalius sm̄ ordinē ad finē, siuè ex hoc addat, uel diminuat ad culpā mendacii, siue nō. Et sm̄ hoc diuisio est octo membrorum, q̃ dicta* est: in qua q dem tria prima mēbra continent sub mēdacio pernicioso, q quidem fit, uel contra Deum, & ad hoc ptinet primū mēdaciū, q est in doctrina religionis: uel est cōtra hoīem siue sola intentione nocēdi alicui, & sic est mēdaciū sm̄ qđ. s. nulli pdest, & obest alicui: siue ēt intēdat in nocumento vni⁹, utilitas alterius, & hoc est tertiū mēdaciū q uni pdest. & alteri obest. Inter q̃ tria primum est grauissimum: qa sp peccata contra Deū sunt grauiora, ut s.* dcm̄ est. Sm̄ āt est grauius tertio, qđ diminuit ex intentione utilitatis alterius. Post hæc āt tria, q̃ superaddunt ad grauitatē culpæ mēdacii ponit quartū, qđ hēt pptiam quantitatē sine additione, uel diminutione. Et hoc est mendaciū, qđ fit ex sola mētiendi libidine, q pcedit ex habitu. Vñ & Phi. dicit in 4. Eth.* q mendax, eo q talis est sm̄ habitū, ipso mendacio gaudet. Quatuor uerò sub sequētes modi diminuunt de culpa mendacii: nā q ntū est mēdaciū iocosū, q fit placēdi cupiditate. Alia uerò tria cōtinent sub mendacio officioso, in quo intendit, q est alteri utile, uel q̃tū ad res exteriores, & sic est sextum mēdacium, q pdest alicui ad pecuniam cōseruandam: uel est utile corpori, & hoc est septimum mendacium, in quo impedit mors hoīs, uel etiam utile est ad honestatem uirtutis, & hoc est octauum mendacium, in quo impeditur illicita pollutio corporalis. Patet autē, q quanto bonum intentum est melius, tanto magis minuitur culpa mendacii. Et ideo si quis diligenter consideret, sm̄ ordinem prędictę enumerationis est ordo grauitatis culpæ i istis mendaciis. Nam bonum utile pfert delectabili, & uita corporalis pfert pecuniæ, honestas autem ipsi corporali uitę. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Conc. p — In argo. 1. ad oppositum. — Concl. s — Arg. 2. huius art. — 1. 2. q. 73. art. 9 — Lib. 4. c. 7. tom. 5.

ARTICVLVS III.

Vtrū omne mendacium sit peccatū.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod non oē mēdaciū sit peccatum. Manifestū. n. est q Euangelistę scribendo Euangelium nō peccauerūt. Vñr tñ aliqđ falsum dixisse: qa verba Chri, & ēt aliorum frequenter aliter unus, & aliter retulit alius, uñ uř quòd alter eorum dixerit falsum. nō ergo oē mendaciū est peccatū.

¶ 2 Præte. Nullus remunerat à Deo, pro peccato: sed obstetrices Ægypti remuneratæ sunt à Deo pp mendacium, dř. n. Exo. 1. q ædificauit illis De⁹ domos ergo mēdaciū nō est peccatum.

¶ 3 Pręt. Gesta sanctorū narrantur in sacra scriptura ad informationē uitæ humanæ: sed de qbusdā sanctissimis uiris legit, q sunt mentiti, sicut Gene. 12. & 20. q Abrahā dixit de uxore sua, q soror sua esset. Iacob ēt mentitus est dicens se esse Esau & tñ bñdictionem adeptus est, ut habet Gen. 27. Iudith ēt cō mēdat, q̃ tñ Holofernimētita ē non ergo oē mēdaciū est pctm̄.

¶ 4 Præt. Minus malū est eligēdum, ut uitet maius malum, sicut medicus pscindit membrū ne corrūpat totum corpus. sed minus nocumentū est, q aliqs gñet falsam opinionem in aio alicuius, q̃ q aliquis occidat, uel occidat. ergo licitè pt hō mētiri, ut unū pseruet ab homicidio, & aliū pseruet a morte.

¶ 5 Præt. Mendacium est, si quis non impleat quod promisit: sed non oia promissa sunt implenda. dicit. n. Isid.* In malis promissis rescinde fidem. ergo non omne mēdaciū est pctm̄.

¶ 6 Præt. Mendaciū ob hoc uř esse pctm̄, qa per ipsum homo decipit pximum. Vñ Aug.* dicit in lib. cōtra mendaciū. Quisquis esse aliquod genus mendacii, q pctm̄ nō sit, putauerit, decipiet seipsum turpiter, cum honestū se deceptorē arbitret aliorū: sed nō oē mendaciū est deceptionis cā, qa per mendacii iocosum nullus decipit. nō. n. ad hoc dřr hmōi mendacia ut credant, sed pp delectationem solā: unde & hyperbolicę

SVP. QVAES. CX. ART. III.

S. Bon. 3. s. d. 38. q. 2. & 3. a. 1
Scot. 3. s. d. 38. q. 1.
Riccar. 3. s. d. 38. q. 2.
Duran. 3. s. d. 38. q. 1.
Bacco. 3. s. d. 38. q. 2.
Palud. 3. d. 38. q. 1.
Th. ab Arg. d. 38. q. 1. a. 4
Ni. de Nys. 3. p. s. 3. q. 5
Ant. Andr. d. 38. ar. 1.
Scotell. d. 38. q. 3.

IN arti. 3. eiusdem q. nota duo, primo, rationem ad quium, in qua author meminit virtutis fidei, q̃ reduci ad virtutem veritatis in q. 80. dixerat. Sed in fine huius tractatus, s. de veritate, & illius oppositis, nos dicemus, quod Deus dabit.

¶ Scđo, in rñsione, ad sextū, q mendaciū iocosum pōt dupliciter sumi, s. formaliter, & materialiter. Et vocat in pposito materialiter, q̃ tota locutio tenet materialiter. Sicut cum aliqs narrat vnā fabellam, aperiens se narrare fabellā. Et sic dicēs infinita mendacia iocosa, i nullo peccat, si cā delectādi, qñ oportet, & vbi oportet, &c. dicitq̃m hoc, qđ est falsum dicere, cū intentione falsum dicendi, nō cadit sub locutione ei⁹, nisi materialiter. Et hoc nec ex ipso gñe operis natū ē fallere, sed delectationē afferre tm̄. Formaliter āt mentit, qui sermone falso vtit cā delectandi, siuè serio, vt cū qs fingit in suo sermone aliqđ alicui accidisse, vt delectetur infirmus, q nouit illū, putando illud esse uerū: siuè iocosè, vt cum qs in suo sermone aliqđ fingit, vt delectet audientes siue credāt, siue nō, in suspenso, quantum ex se est relinquēs, an verum, an falsum dicat. Quo fit, vt aliq ex faceta inuētione prolata, aliq ex credita, aut quasi credita delectent. Et quocunq, horum modorum accidat, est, pprie mendacium iocosum & quantum est ex natura operis natum est fallere: quia cōtingat, q q̃uis nec ex intentione dicentis, nec ex mō dicendi fallat, ut pateri vltimo mō. Et qa ex natura opis natū est, fallere, iō formaliter ex eo eius illud peccat venialiter.

Perrecta p totum. 572 — Sup. q. 69. arti. 1. & 2. & q. 70. ar. 4. cor. Et 3. d. 38. ar. 3. Et quoli. 8 art. 14. — Refert 22. q. 4. cap. In malis. — Cap. vlt. de med. to. 4.

locutiones q̃nq; ēt in scriptura sacra inueniuntur non ergo omne mendacium est peccatum.

SED CONTRA est, q dicitur Eccles. 7. Noli velle mentiri omne mendacium.

RESP. Dcdm̄, q est sm̄ se malū ex gñe, nullo mō pōt esse bonum, & licitum: qa ad hoc, q aliqđ sit bonū, requiritur q oia rectè concurrant. Bonū. n. est ex integra cā: malū verò est ex singularibus defectibus, vt Dionys. dicit 4. c. de diui. nom.* Mendaciū aūt est malū ex gñe: est. n. actus cadēs sup indebitā materiā. Cū. n. voces naturaliter sint signa intellectuū, innaturale est & indebitum, q aliqs voce significet id, qđ non habet in mente. Vñ Phil. dicit in 4. Ethi.* q mendacium est per se prauum, & fugiēdum: verum aūt est bonum, & laudabile. Vnde oē mendacium est peccatum, sicut etiam August.* asserit in lib. contra mendacium.

AD PRIMVM ergo dicendū, q nec in Euāgelio, nec in aliqua scriptura canonica fas est opinari aliqđ falsum asseri, nec q scriptores earū mendaciū dixerint: qa periret fidei certitudo, q̃ authoritati sacræ scripturę innitit. In hoc verò q in Euang. & in alijs scripturis sacris verba aliquorū diuersimode recitant, nō est mendaciū. Vñ Aug. dicit in li. de consensu Euangelistarū, nullo mō laborandū esse indicat, q prudenter intelligit ipsas sniās esse necessarias cognoscēdę veritati, q buslibet verbis fuerint explicatæ. Et in hoc apparet, vt ibidē subdit, nō debere nos arbitrari mentiri quemq̃, si plurib⁹ reminiscētibus rē, quā audierunt, vel viderūt non codē mō, atq, eisdē verbis eadē res fuerit indicata.

AD II dcdm, q obstetrices nō sunt remuneratæ p mēdacio, sed p timore Dei, & bñuolētia, ex qua pcessit mendaciū. Vñ signāter dř Exod. 1. Et qa timuerūt obstetrices Deū, ędificauit illis domos. Mēdacium verò postea sequens nō fuit meritorium.

AD III dcdm, q in sacra scriptura, vt Aug.* dicit. inducunt aliquorū gesta, quasi exēpla perfectæ virtutis, de q bus non est æstimandū eos fuisse mētitos. Si qua tñ in eorū dictis appareāt, q̃ mēdacia vident, intelligendū est ea figuraliter, & pphetice dicta esse. Vñ Aug.* dicit in lib. contra mendaciū. Credendū est illos hoies, q propheticis tpibus digni authoritate fuisse cōmemorant, oia, q̃ scripta sunt de illis pphetice gessisse, atq; dixisse. Abrahā tñ, vt Aug. dicit in qōnibus sup Gen.* dicēs, Sarrā esse suā sororē, veritatē voluit celari, & nō mendaciū dici: soror. n. dř, qa filia patris erat. Vñ & ipse Abrahā dicit Gen. 20. Verè soror mea est filia patris mei, & nō matris meę filia, qa s. ex parte patris ei attinebat. Iacob verò mysticè dixit se esse Esau primogenitū Isaac, qa videlicet primogenita illius de iure ei debebant. Visus aūt est hoc mō loquendi p spūm pphetiæ ad designandū mysteriū, qa videlicet minor populus, s. gentiliū, substituendus erat in locū primogeniti. s. in locū Iudæorum. Quidā verò cōmendant in Scriptura non pp perfectā virtutem, sed pp quandā virtutis indolem, s. qa apparebat in eis aliquis laudabilis affectus, ex quo mouebant ad quædam indebite facienda: & hoc mō, Iudith laudatur, non quia mentita est Holoferni, sed pp affectum, quem habuit ad salutem populi, pro qua periculis se exposuit. Quāmuis etiam dici possit, q verba eius veritatem habent secundum aliquem mysticum intellectum.

Ca. 4. par. 4. inter med. & finem. — Lib. 4. c. 7. ante medium to. 5 — Concl. m — Ca. 1. to. 4. — Lib. 2. c. 12 parū a medio, to. 4. — Li. de mendacio, c. 5. ante medium to. 4 — Li. de mēdacio, c. 5. tom. 4. — Li. 12. cōt. Faust. c. 34. circa finē, tom. 6. D. 1.

AD IIII dcdm, q mendaciū nō solū habet rōem pcti ex damno, qđ infert proximo, sed ex sua inordinatione, vt dictū est.* Non licet aūt aliqua illicita inordinatione vti ad impediendū nocumēta, & defectus aliorū: sicut nō licet furari ad hoc, q hō eleemosynā faciat, nisi forte in casu necessitatis, i quo oia sunt cōia. Et iō non est licitū mendaciū dicere ad hoc, q aliqs aliū quocūq; periculo liberet. Licet tñ ueritatē occultare prudēter sub aliqua dissimulōne, ut Aug.* dicit in lib. contra mēdacium.

AD V dcdm. q ille q aliqđ pmittit, si habeat aīm faciendi qđ promittit, non mentit: qa non loquit contra id, quod gerit in mente. Si uerò non faciat quod promisit, tunc uř infideliter agere per hoc, q animum mutat. Pōt tñ excusari ex duobus. Vno modo, si promisit id, quod manifestè est illicitum, quia promittendo peccauit, mutando autem propositū bene facit. Alio mō, si sunt mutatæ cōditiones psonarū, & negotiorū. Vt. n. Seneca dicit in lib. de bñficijs.* Ad hoc q hō teneat facere qđ promisit, requirit q oia immutata pmaneant: alioqn nec fuit mēdax in promittēdo, qa promisit qđ habebat in mente, sub intellectis debitis cōditionibus: nec ēt est infidelis nō implendo quod promisit, qa eædē conditiones non extant. Vñ & Apostolus non est mentitus, qui non iuit Corinthum, quo se iturū esse promiserat, ut dř 2. ad Corinth. 1. Et hoc propter impedimenta, quę superuenerunt.

AD VI dcdm, q operatio aliqua pōt considerari dupliciter. Vno mō, sm̄ seipsam; alio mō, ex parte operātis Mendacium ergo iocosum ex ipso genere operis habet rōem fallēdi, q̃uis ex intētione dicētis nō dicat ad fallendū, nec fallat ex mō dicēdi. Nec est simile de hyperbolicis, aut qbuscūq; figuratiuis locutionibus, q̃ in sacra scriptura inueniuntur: qa, sicut Aug.* dicit in li. cōtra mēdaciū, Quicquid figuratiuè fit, uel dř, non est mendaciū. Ois. n. enūciatio ad id, q enūciat referenda est: oē aūt figuratiuè aut factū, aut dictum hoc enunciat, qđ significat eis, quibus intelligendum probatum est.

In corp. artic. — In lib. de mendacio cap. 10. in fin. tom. 4. — Li. 4. c. 34. & 35. — Lib. de mēdacio, c. 5. ante medium to. 4

ARTICVLVS IIII.

Vtrum omne mendacium sit peccatum mortale.

AD QVARTVM sic proceditur. Vř, q oē mēdacium sit pctm̄ mortale. Dř. n. in Psal. 5. Perdes oēs qui loquuntur mendaciū. Et Sap. 1. Os quod mentitur occidit animam: sed perditio, & mors animæ non est nisi peccatum mortale. ergo omne mendacium est peccatum mortale.

¶ 2 Præt. Oē qđ est contra pceptū decalogi, est pctm̄ mortale: sed mēdaciū est cōtra hoc præceptū decalogi, Nō falsum

SVP. QVAES. CX. ART. IIII.

IN arti. 4. eiusdem 110. q. dubium occurrit, quia præsens distinctio videtur aduersari doctrinæ habitæ in artic. 2. huius q. Nam ibi dictum est q distinctio mendacii per se non est in mendacium perniciosum, officiosum, & iocosum, sed ista distinctio attenditur secundum finem intentum, aggrauantem, vel alleuiantem. Hic verò mendacium perniciosum ponitur, & in mendacio sm̄ se, & in mendacio ratione

Perrecta p totum. 573 — Supr. q. 69 art. 1. & 2. & q. 70. ar. 4. cor. Et 3 d. 38. ar. 4. & 4. di. 36. q. 4. art. 1. q. 3. cor. Et quoli. 8 artic. 14. & quol. 9. ar. 14. cor.

Universidad de Deusto Biblioteca

testimoniū dices. ergo oē mendacium est peccatum mortale.

¶ 3 Præt. Aug. dicit in 1. de doctri. christ.* Nemo mētiens, in eo qd mentit, seruat fidē. Nam hoc vtiq; vult, vt cui mētitur, fidem sibi habeat, quam tñ ei mentiendo nō seruat. Ois aūt fidei violator iniquus est: nullus autem dr fidei violator,[h] vel iniquus propter peccatum veniale ergo nullum mendacium est peccatum veniale.

¶ 4 Præt. Merces æterna nō pditur, nisi p pctō mortali: sed pro[h] mēdacio pdit merces ęterna cōmutata in tpalē. dicit. n. Gre.* q; in remuneratione obstetricū cognoscit qd mēdacii culpa mereat: nā benignitatis earum merces, q̄ eis potuit in æterna vita tribui, pmissa culpa mēdacii in terrenā est remunerationem declinata. ergo ēt mēdaciū officiosum, quale fuit obstetricū, quod vr esse leuissimum, est peccatum mortale.

¶ 5 Pręt. Aug.* dicit in li. cōtra mēdaciū, q; perfectorum[h] pceptum est, oīno non solum nō mentiri, sed nec uelle mentiri: sed facere contra pceptum est pctm mortale. ergo oē mendaciū perfectorum est pctm mortale: pari ergo ratione, & omnium aliorum, alioquin essent peioris conditionis.

SED CONTRA est, qd Aug. dicit 5. Ps.* Duo sunt gña mendaciorum, in q bus non est magna culpa, sed tñ non sunt sine culpa, cum aut iocamur, aut p ximo consulendo mentimur: sed oē pctm mortale habet grauem culpā. ergo mendacium iocosum, & officiosum non sunt peccata mortalia.

RESP. Dcdm, q; pctm mortale pprie est, qd repugnat charitati, per quā aia viuit Deo cōiuncta, vt dictum * est. Pōt aūt mēdacium cōtrariari charitati tripliciter. Vno mō, sm se. alio mō, sm finem intentum: tertio mō, per accidens. Scdm se quidem charitati contrariat ex ipsa falsa significatione: q̄ qdem si sit circa res diuinas, contrariat charitati Dei, cuius veritatē aliquis tali mendacio occultat, vl corrumpit. Vñ hmōi mē-

E dacium nō solum opponit virtuti charitatis, sed ēt virtuti fidei, & religionis: & iō hoc[m] mēdaciū est grauissimū, & mortale[c]. Si verò falsa significatio sit circa aliqd, cui[o] cognitio ptineat ad hoīs bonū, puta, q̄ ptinet ad pfectionem sciæ, & informationē morū,[p] tale mēdaciū, inquātū infert dānū falsæ opinionis pximo, cōtrariatur charitati quātū ad dilectionē

G pximi: vñ est pctm mortale.¶ Si verò falsa opinio ex mēdacio gñata sit circa aliqd, de quo nō referat vtrū sic, vel alr cognoscat, tūc ex tali mēdacio nō dānificat pximus: sicut si qs fallat in aliqbus particularibus cōtingētibus ad se nō pertinētibus. Vñ[s] tale mendaciū sm se nō est pctm mortale[t]. Rōne verò finis intēti aliqd mendaciū cōtrariat charitati, puta, quod

H dr aut in iniuriā Dei,[u] quod sp est peccatū mortale,[x] vtpote religioni cōtrarium: aut in nocumentū pximi, quantū ad psonā, diuitias, uel famam, &[n] hoc ēt est pctm mortale[z], cum nocere pximo sit peccatū mortale. Ex sola aūt intētione peccati mortalis aliqs mortaliter peccat.[y] Si uerò finis itētus nō sit cōtrarius charitati, nec mē-

I dacium sm hanc rōem erit peccatū mortale:[a] sicut apparet i mendacio iocoso, in quo intēdit aliqua leuis delectatio, & in mēdacio officioso, i quo intenditur ēt utilitas pximi. Per accidēs aūt pōt cōtrariari charitati rōe scandali, uel cuiuscumq; dāni consequentis. Et sic[mm] erit ēt peccatū mortale, dum s. aliquis non ueretur pp scandalum publicè mentiri[nn].

K AD PRIMVM ergo dicendū, q illę authoritates intelligunt de mēdacio pnicioso, ut exponit gl. sup illud Ps. Perdes omnes qui loquuntur mendacium.

AD II dicēdum, q; cū oia pcepta decalogi ordinent ad dilectionē Dei, & pximi, sicut supra dictum * est, intantū mēdacium est contra pceptum decalogi, inquantū est contra dilectionem Dei, & proximi. Vñ signanter prohibet contra pximum falsum testimonium.

Li. 1. c. 26. med. to. 3.

xione finis intenti, puta, nocumenti. Quo stant ista simul? Si .n. mendaciū perniciosum diffinit penes finē nocumenti intēti, vt ibi dictū est, quo pacto hic duplex mēdacij pniciosi genus ponit, s. ex nocumento intento, & sine se? Et cōtra, si sine se inuenitur perniciosum ergo non ex solo nocumento intento.

¶ Ad hoc di, q; finis vitiosi actus ē duplex intrinsecus. v. g. Finis detractionis intrinsecus est detrahere famæ: finis verò extrinsecus esset damnū in diuitiis, si hoc q; detrahendo intēderet. Et sicut detractio dupliciter pōt esse pctm mortale, s. ex fine intrinseco, vt si q; detrahat cū aio infamādi: & ex solo fine extrinseco, vt si q; aio damnificandi proximū in statu, vel diuitijs detrahat I aliquo minimo: ita in proposito mendaciū dupliciter dr pctm mortale, s. ex fine intrinseco, & ex fine extrinseco. Et quia finis intrinsecus mēdacii in cōi, est dicere falsum vt ex diffinitione mēdacij patet, cōsequēs est, vt finis extrinsecus mendacii in tali materia, sit dicere falsum in tali materia: ac per hoc, qui mentitur, vt dicat falsum nociuū diuinis, siue humanis, hic mendacium & perniciosum, & mortale incurrit ex fine intrinseco intento contra charitatē Dei, aut proximi. Qui verò mentitur, vt dicat falsum, quicquid sit illud, vt noceat diuinis, aut humanis, hic ēt perniciosum mendacium, & mortale incurrit ex extrinseco fine intento cōtra charitatē Dei, vel proximi. Et hanc distinctionē manifestè intendit litera probans hoc sm membrum ex hoc, q; sola intentio peccandi mortaliter constituit pctm mortale: quasi diceret, q; licèt mendacium tale ex propriis non sit mortale, ex sola intentione extranei mortalis, fit mortale. Vnde doctrina præsens nō aduersat antedictæ: qm

Li. 18. moral. cap. 2. a medio.

Lib. de mēdacio. c. 17 circa med. tom. 4.

Super illū versiculū Perdes omnes qui loquuntur mendaciū tom. 7.

q. 24. ar. 12 & 35. ar. 3.

stat solida doctrina data. s. q; perniciosum mendacium cōstituitur ex intento fine nocumenti. Sed vt declaratū est, hic distinguitur finis intentus in intrinsecū, & extrinsecū. Oportet namq; perniciosē mētiente aium habere, qd dicat falsum nociuū, vel ad nocendū, ac per hoc intendere nocumentū. Vñ & in illo articulo author sub pernicioso mēdacio statim locauit tria prima membra enumerata ab Aug. tanq̄ contenta sub mendacio pernicioso ex fine intrinseco intento. Et hic eadem tria membra ponit sub mendacio sm se contrario charitati, distinguens ea cōtra mendacium ex fine intento extrinseco. Ad id aūt qd obijcitur, q; mendacium hic dr secundum se perniciosum &c. Rndetur, q; æquiuocatio accidit. Nam hic dicitur mendacium secundum se, hoc est, secundum suam propriā materiam, quā constat esse de ratione eius: ibi verò vocatur mendacium p se secundum rationem formæ, qua opponitur veritati, & diuiditur in plus, & minus. Vnde & perniciosum gratia materiæ inuenitur sub vtraq; specie, scilicet iactantia, & ironia.

¶ In eodem articulo aduerte circa mendacium in materia scibili, q; ad hoc, q; fiat formaliter, oportet q; sit falsa vocis significatio cum intētione dicēdi falsum nociuum proximo: ita q; nisi tertia conditio, s. nocumētum proximi cadat sub intentione, non incurritur formaliter tale mendacium. Et ex hoc habes quādo doctor peccat mortaliter dicendo falsa, qñ s. aduertit se docere falsum in scibilib. & tñ asserit illud docer. Constat enim, q; inexcusabilis est ab intentione nocumenti, qui nociuum ex suo genere sciens, & prudens infert, vt iste facit. Similiter autē quicunque scienter mendacium dicit contra

ctue

Concl. m

Concl. p.

Concl. s.

Concl. v

Pars concl. v

Concl. s.

Concl. mm

Q. 44. art. 1. & 1. 2. q. 100. ar. 5.

A AD III dcdm, q; ēt pctm veniale largo mō ēt pōt dici iniquitas, inquātū est pręter æquitatē iustitiæ. vnde dr 1. Io. 3. Oē peccatum est iniquitas: & hoc modo loquitur August.

AD IIII dcdm, q; mendaciū obstetricum pōt dupliciter cōsiderari. Vno mō, quantum ad effectū bñuolentiæ in Iudęos, & quantum ad reuerentiā diuini timoris, ex quibus cōmē-

B dat in eis indoles virtutis: & sic debetur eis remuneratio ęterna. Vndè Hiero. exponit, q; De* ędificauit illi domos spūales. Alio modo potest considerari quātum ad ipsum exteriorem actum mendacii, quo quidem non potuerūt æternā remunerationē mereri: sed fortè aliquā remunerationē tpalē, cuius merito non repugnabat deformitas illi* mēdacij, sicut repugnabat merito remunerationis æternæ. Et sic intelligēda sunt verba Greg. * nō q; per illud mendaciū mererent amittere remunerationē æternam, quā iam ex præcedenti affectu meruerant, vt rō procedebat.

AD V. dicendum, q; quidā dicunt, q; pfectis viris omne mēdacium est peccatum mortale. Sed hoc irrōnabiliter dr: nulla .n.[d] circūstantia aggrauat in infinitū, nisi q̄ transfert in aliam speciem. Circunstantia āt personę non transfert in aliā speciē, nisi forte rōne alicuius annexi, puta, si sit contra votū ipsius: qd non pōt dici de mēdacio officioso, vel iocoso. Et iō mēdaciū officiosū, vel iocosū non est pctm mortale in viris perfectis, nisi forte per accidēs rōne scandali. Et ad hoc pt referri, qd Aug.* dicit, pfectis esse pceptū nō solum nō mētiri, sed nec velle mētiri:* q̄uis hoc Aug. non assertiue, sed sub dubitatione dicat. Præmittit. n. * Nisi forte ita, vt pfectorū &c. Nec obst. q; ipsi ponunt in statu conseruādæ ueritatis: qa veritatē tenent cōseruare ex suo officio in iudicio, vel doctrina contra q̄, si mentiant, erit mendaciū, qd est peccatum mortale, In aliis autem non oportet q; mortaliter peccēt mētiēdo.

QVAESTIO CXI.

De simulatione & hypocrisi, in quatuor articulos diuisa.

POSTEA cōsiderādū est de simulatione, & hypocrisi. Et circa hoc quærunt quatuor

¶ Primò, Vtrum omnis simulatio sit peccatum.

¶ Secundò, Vtrum hypocrisis sit simulatio.

¶ Tertiò, vtrū opponat veritati

¶ Quartò, vtrū sit pctm mort.

ARTICVLVS I.

Vtrum omnis simulatio sit peccatū.

AD PRIMVM sic procedit. Vr, q; non ois simulatio sit pctm. Dr. n. Luc. vlti. q; Dñs se finxit lōgi* ire. & Amb. dicit de Abrahā* i li. de Patriarchis, q; captiose loquebat cum seruulis, cū dixit Gen. 22. Ego & puer illucusq; pperantes, postq̄ adorauerimus, reuertemur ad vos.[h] Fingere āt, & ca-

C ptiose loq ad simulationē ptinet: sed nō ē dcdm, q; in Chro, & i Abrahā fuerit pctm. ergo non ois simulatio est pctm.

¶ 2 Præt. Nullum pctm est utile sed sicut Hiero.* dicit. Vtilē simulationē, & in tpe assumendā, Iehu Regis Israel nos doceat exēplum, qui interfecit sacerdotes Baal, fingēs se idola colere velle, vt hr 4. Reg. 10. &

D Dauid immutauit faciem suam coram Achis rege Geth, vt habetur 1. Reg. 21. ergo non omnis[h] simulatio est peccatum.

¶ 3 Præt. Bonū est malo contrarium: si ergo simulare bonum, est malum. ergo[h] simulare malum erit bonum.

¶ 4 Præt. Isa. 3. contra quosdā dr, pctm suū quasi Sodoma pdicauerūt, nec abscōderūt: sed abscōdere pctm ad simulatio-

E nē[h] ptinet. ergo nō vti simulatione iterdū ē rephēsibile: vitare āt pctm nunq̄ est reprehēsibile ergo simulatio non semper est peccatum.

SED CONTRA est, q; Isa. 16. sup illud, In tribus annis &c. dicit gl.* In cōparatione duorū malorū leuius est aperte peccare, q̄ sanctitatē simulare: sed apte peccare sp ē pctm. ergo simulatio sp ē pctm.

RESP. Dicendum, q; sicut dictum * est, ad virtutē veritatis ptinet, vt quis tale se exhibeat exterius p signa exteriora, qualis est: signa āt exteriora nō solum sunt verba, sed ēt facta. Sicut ergo veritati opponit, q; aliqs p verba exteriora aliud signet, q̄ habet apud se, qd ad mēdaciū ptinet: ita ēt opponit

veri-

iudicium, uel doctrinam, mortaliter peccat, vt in responsione ad vltimum habes. Vbi nota ly contra: qm inde habes, q; si iudex, dū iudicat, mendacia aliqua impertinētia immisceat, licèt peccet, non tamen mortaliter: quia non mentitur contra veritatem iudicij, sed impertinentium ad iudiciū. Idem autem est iudicium de doctoribus, si docendo mentiantur non tamen contra veritatem doctrinę. Sed aduerte, q; prędicator semper contra veritatem doctrinæ Christianæ mentitur, quādo miracula falsa sciēter prædicat: qm quātum in se est, veritatem miraculorū Christi, & sanctorum euacuat. Agit. n. vt falsa etiam putentur Christi, & sanctorum miracula. Et simile est, si vitam sanctorum fingunt aliter q̄ sit eadem ratione. Mentiēdo autem in nominibus authorum, aut quotationibus, puta, capitulum 10. pro 11. aut Isaiam pro Hieremia, vel Hiero. pro Augu. dicendo, qa tunc non occurrit, & turpe putat sic pertransire, peccat qdem, sed non mortaliter: quia non contra, sed præter veritatem doctrinæ mentitur. Falli nāque in his non est falli in doctrina, sed in accidentibus eius.

Citata in argum.

D. 146. & 393.

SVP. QVÆST. CXI. ART. I.

IN q. 111. occurrunt quinque dicenda. Primo, q; author distinxit q̄onem simulationis à quæs. mendacii, non pp formalē, sed materialem dñam, dum mendacium est falsa uocis significatio: simulatio verò est falsa facti significatio. Et utrobique requiritur uoluntas, ibi falsum docendi, hic falsum faciendi. Et pp hanc malam uoluntatem semper simulatio est peccatum sicut mendacium formaliter sumēdo vtrūque; & qa hēt spāles difficultates in theologia, pp vanā simulationis spēm, quæ vocat hypocrisis, qua qs simulat factis personam iusti. Secūdo, q;

Lib. de mēda. c. 17. circa med. to. 4.

Lib. de mēda. cap. 17. circa med. tom. 4.

Abraham à simulatione, imò à mendacio, pp figuratā locutionem prophetice excusatur: qa cōmisisse se intelligitur Spūsancto, tanq̄ proferret illa verba ad sensum intentum à Spūsancto, quāuis sibi ignota. Potest tñ aliter excusari & saluari Abraham, vt intelligat locutus secūdū cōem hoīum morem, sm quē erāt post adorationem reuersuri, quasi diceret, Deo aliter nō disponēte, reuertemur ego, & puer. Huiusmodi. n. conditiones generales subintelliguntur: sed pro reuerētia Ambrosii author sic exposuit. Tertio, q; de fictione Dauid coram Achis, licet author vtatur gl. & ad mysterium transeat, ad literam tamen excusari vr, quia facta nisi ex intentione significandi fiant, signi uim nō per se habent ex parte facientis, ut superius dixi. Quarto, q; simplicitas, seu veritas non intelligit opponi dolo, uel fraudi formaliter, sed potius causaliter, pro quanto opponitur simulationi, & mendacio, quæ sunt effectus doli, uel fraudis. Astutus. n. adinuentis uias apparentes dolo siue fraude, exequitur eas mediante mendacio, & simulationis uitio, & aliquo aliquando que. Et pro quanto ea immiscetur mendacium, aut simulatio p tanto opponi dñr simplicitati ar. 3. ad sm. Nam sm se absolutè opponi dñr prudentiæ superius in q. 45. Quinto, qūo hypocrisis consistit in facta scriptura sumi, ut dr i ar. 4. & pp ea tā detestabiliter commemorat. Et hæc de q̄. 3. sufficiant.

Porrecta & iesum.

574

In libr. de Abraham. c. 8. in medio. to. 4.

Ad Gal. 2. supra illud Cū venisset Pet. Antiochiā. to. 9.

est gl. Hie. in fin. comment. ad 16. c. Isa. in. s q. 109. ar. 3 ad 3. & 60. 110. ar. 2.

veritati, ꝙ aliqs ꝑ aliqua signa factorũ, vel rerũ, aliqd signet cõtrariũ eius, qđ in eo est: qđ ꝓprie simulatio dr. Vñ simulatio ꝓpriè est mẽdaciũ quoddam in exteriorum signis factorũ cõsistens. Nõ refert ãt vtrum aliquis mentiatur uerbo, uel quocũque alio facto, vt supra habitum est.* Vnde cũ omne mendacium sit pctm̃, ut supra dictũ† est, consequens est, etiam, ꝙ omnis simulatio est peccatũ.

q. præc. art. 1. †q. præc. artic. 1.

AD PRIMVM ergo dcẽm, ꝙ sicut Aug. dicit in li. de q. Euang.* non oẽ qđ fingimus, mendaciũ est: sed qñ id fingimus, qđ nihil signat, tunc est mẽdacium. Cum ãt fictio nostra referẽ ad aliquã significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis. Et subiungit exemplum de figuratiuis locutionib. in quibus fingiẽ qđam res nõ vt asseratur ita esse, sed eam proponimus, vt figurã alterius, ꝙ asserere volumus. Sic ergo Dñs in Euãgelio finxit se longius ire, qa composuit motum suum quasi volẽtis longius ire, ad aliud figuratiuè signandũ, s. ꝙ ipse ab eorum fide longè erat, vt Greg.* dicit: vel vt Aug.† dicit, quia cum longius recessurus esset ascendendo in cęlum, per hospitalitatẽ quodãmodo retinebaẽ in terra. Abrahã ẽt figuratiuè locutus est. Vñ Ambros.* dicit de Abraham, ꝙ prophetauit qđ ignorabat. Ipse. n. solus disponebat redire immolato filio: sed Dñs per os eius locut' est, qđ parabat. Vñ patet, ꝙ neuter simulauit.

Li. 2. c. 51. in princi. tom. 4. — Grego. homil. 23. in Euang. nõ longe à principio. †Aug. li. 2 q. Euan. q. sic c. ult. à medio. D. 2. *Amb. in li. de Abraham. c. 8. tom. 4.

AD II. dicendum, ꝙ Hiero. vtiẽ largè noie simulationis pro quacumque fictione. Commutatio ãt faciei Dauid fuit fictio figularis, sicut gl. exponit in titulo illius Psal. Bñdicã dñm in oi tpe. Simulationem verò Iehu non est necesse excusari à peccato, vel mendacio, quia malus fuit, vtpote ab idolatria Ieroboam non recedens. Commẽdaẽ tñ, & temporaliter remuneratur à Deo non pro simulatione, sed pro zelo, quo destruxit cultum Baal.

AD III dcẽm, ꝙ quidã dñt, ꝙ nullus põt se simulare esse malum, quia per opera bona nullus simulat se malũ: si ãt opera mala faciat, mal' est. sed hęc rõ non cogit. Põt. n. aliquis se simulare malum ꝑ opera, q̃ in se non sunt mala, sed hñt in se quãdam spẽm malũ & tñ ipsa simulatio est mala tum rõne mendacii, tũ rõne scãdali. Et q̃uis per hoc fiat malus, non tñ fit malus illa malitia, q̃ simulat. Et qa ipsa simulatio sm̃ se mala est non ratione eius, de quo est, siue sit de bono, siue sit de malo, pctm̃ est.

AD IIII dcẽm, ꝙ sicut aliquis verbo mentiẽ, qñ significat, qđ non est, non ãt qñ tacet qđ ẽ, qđ aliqñ licet: ita ẽt simulatio est, qñ aliquis ꝑ exteriora signa factorum, uel rerum signat aliqd qđ nõ est, nõ ãt si aliqs ꝓtermittat signare qđ est. Vñ aliquis potest pctm̃ suum occultare absque simulatione. Et sm̃ hoc intelligendum est, qđ Hiero.* dicit ibidem, qđ sm̃ remedium post naufragium est pctm̃ abscondere, ne. s. exinde aliis scandalum gñeẽ.

Esa. 3. sup u. ibi dicsa. cinum 1 arg. to. 3. — Porrecta ꝑ totum.

ARTICVLVS II.

Vtrum hypocrisis sit idem quod simulatio.

575 4. d. 16. q. 4 art. 1. q. 1. per to. & q. 2. ad 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr ꝙ hypocrisis non sit idẽ quod simulatio. Simulatio enim consistit in quodam factorum mendacio: sed hypocrisis potest etiã esse si aliqs ostendat exterius, q̃ interius agit, sm̃ illud Matt. 6. Cum facis eleemosynã noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciũt. ergo hypocrisis ñ est idẽ simulationi.

¶2 Præt. Greg.* dicit 31. Moral. Sunt nonnulli, q & sanctitatis habitum tenẽt, & ꝑfectionis meritum exeq non valent. Hos nequaq̃ credendũ est in hypocritarum numerũ currere, qa aliud est infirmitate, aliud malitia peccare: sed illi, q tenent habitũ scitatis, & meritũ ꝑfectionis ñ exequunẽ, sũt simulatores, qa exterior habit' scitatis opa pfectiõis signat. ñ ergo simulatio ẽ idẽ ꝙ hypocrisis.

Li. 31. Moral. in pri. & c. 11. — Habitus sanctitatis quo usq; noceat, ut de triũsum.

¶3 Pręt. Hypocrisis in sola intentione consistit. dicit. n. Dñs de hypocritis Matt. 23. ꝙ oĩa opera sua faciunt, ut ab hoibus videantur. & Greg. dicit 31. Moral.* ꝙ nunq̃ quid agant, sed qũo de actione qualibet hoibus possint placere, considerant: sed simulatio non consistit in sola intentione, sed in exteriori operatione. uñ super illud Iob. 36. Simulatores, & callidi prouocant iram Dei. dicit gl. ꝙ simulator aliud simulat, & aliud agit: castitatẽ ꝓfert, & lasciuiã sequiẽ: ostẽdit paupertatẽ, & marsupiũ replet. ergo hypocrisis ñ ẽ idẽ ꝙ simulatio.

Li. 31. Mora. cap. 11. paulo à principio. — Magnanimi feria hypocritarũ ex Grego.

SED CONTRA est, ꝙ Isido. dicit in lib.* Etymologiarum. Hypocrita gręco sermone, in latino, simulator interpretatur, q cum intus malus sit, bonum se palam ostendit. hypo enim falsum, crisis iudicium interpretatur.

Li. 10. c. 8. inc. humilis cir. me.

RESP. Dicendum, ꝙ sicut Isid. dicit* ibidem, nomen hypocritæ tractum est à specie eorum, qui in spectaculis contecta facie incedunt, distinguentes vultum uario colore, vt ad personæ, q̃ simulãt, colorem ꝑueniant, modo in spẽ uiri, mõ in spẽ fęminę, vt in ludis populum fallant. Vñ Aug. dicit in li.* de sermone Dñi in monte, ꝙ sicut hypocritæ simulatores aliarũ ꝑsonarũ agũt partes illi', ꝙ nõ sunt (non. n. q agit partes Agamemnonis, uerè ipse est, sed simulat eũ) sic in ecclesijs, & in oi vita humana, q se vult uideri ꝙ non est hypocrita est: simulat. n. se iustum, non exhibet. Sic igiẽ dcẽm est, ꝙ hypocrisis simulatio est, non ãt oĩs simulatio, sed solum illa, qua quis simulat personam alterius sicut cum peccator simulat personam iusti.

Li. 10. etymol. c. simil. medio. Vnde nomen hypocritæ. — Li. 2. ca. 5. cir. princ. tom. 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ opus exterius naturaliter significat intentionem Quando ergo aliquis per bona opera quę facit, ex suo genere ad Dei seruitium pertinentia, non quærit Deo placere, sed hominibus, simulat rectam intentionem, q̃ non habet. Vñ Greg. dicit 31. Moral.* ꝙ hypocritæ per causas Dei, deseruiunt intentioni seculi: qa per ipsa quoque quę se agere sancta ostendunt, nõ conuersionem quærunt hominum, sed auras fauorum: & ita simulant mendaciter intentionem rectam, quam non habent, quamuis non simulant aliquod rectum opus, quod non agunt.

Li. 31. c. 11 ante me.

AD II dicendum, ꝙ habitus sanctitatis, puta, religionis, uel clericatus, signat statũ, quo quis obligatur ad opera perfectionis: & iõ cũ quis habitũ sanctitatis assumit intendens se ad statum ꝑfectionis transferre, si ꝑ infirmitatẽ deficiat, nõ est simulator, vel hypocrita: qa nõ teneẽ manifestare suũ peccatũ, sanctitatis habitum deponendo. Si ãt ad hoc sanctitatis habitũ assumeret, vt se iustũ ostẽtaret, esset hypocrita, & simulator.

AD III. dicendũ, ꝙ in simulatione sicut in mendacio duo sunt. Vnũ qdẽ sicut signũ, & aliud sicut signatũ. Mala ergo intentio in hypocrisi cõsideraẽ sicut signatũ, qđ non rñdet signo. Exteriora autẽ vel verba, vel opera, vel quæcumq; sensibilia cõsideranẽ in oĩ simulatione, & mẽdacio, sicut signa.

ARTICVLVS III.

Vtrum hypocrisis opponatur virtuti veritatis.

Porrecta ꝑ totum. 576 4. di. 16. q. 4. art. 1. q. 2. art. 2. ꝑ Ver. & cor.

AD TERTIVM sic ꝓcediẽ. Vr ꝙ hypocrisis nõ opponaẽ virtuti ueritatis. In simulatione. n. siuè hypocrisi est signum, & signatum: sed quãtũ ad utrũq; non vr opponi alicui spãli virtuti. Hypocrita. n. simulat quamcunq; virtutem, & ẽt ꝑ quęcunque virtutis opa, puta, per ieiunium, orationem, & eleemosynam, vt hr Matth. 6. ergo hypocrisis non opponitur specialiter virtuti veritatis.

¶2 Præt. Omnis simulatio ex aliquo dolo vr ꝓcedere. vnde & simplicitati opponitur: dolus autem opponitur prudentiæ, vt s. habitum est.* ergo hypocrisis, quæ est simulatio, non opponitur ueritati, sed magis prudentiæ, uel simplicitati.

q. 55. ar. 4.

¶3 Præt. Spẽs moralium cõsiderantur ex fine: sed finis hypocrisis ẽ acqsitio lucri, vel inanis gloriæ. vñ sup illud Iob 27. Quæ est spẽs hypocritæ, si auare rapiat &c. dicit* gl. Hypocrita, q latinè dr simulator, auarus raptor est, q dum inique agens desiderat de sanctitate venerari, laudem uitę rapit alienę. cũ ergo auaritia, vel inanis gloria ñ directè opponaẽ ueritati, vr ꝙ nec simulatio, siuè hypocrisis.

Est Greg. ibid. li. 19 cap. 2.

SED CONTRA est, qa oĩs simulatio est mendaciũ quoddã, vt dictum* est. Mendacium aũt directè opponiẽ veritati. ergo & simulatio, siuè hypocrisis.

Art. 1. huius quæst.

RESP. Dicendum, ꝙ sm̃ Philos.* in 10. Metaph. Contrarietas est oppositio sm̃ formã, à qua, s. res spẽm hẽt. Et iõ dicendum est, ꝙ simulatio, siuè hypocrisis põt opponi alicui uirtuti dupliciter. Vno mõ directè: alio modo indirectè. Directa quidem oppositio eius, siuè eius contrarietas est attendenda sm̃ ipsam spẽm actus, qui accipitur sm̃ ꝓprium obiectum. Vnde cum hypocrisis sit quędam simulatio, qua quis simulat se habere personam, quam non hẽt, vt dictũ* est, consequens est, ꝙ directè opponatur ueritati, per quam aliquis exhibet se talẽ uita, & sermone, qualis est,* vt dr in 4. Ethi.* In directa aũt oppositio, siuè contrarietas hypocrisis põt attendi secundum quodcumq; accidens, puta, sm̃ aliquem finẽ remotum, uel sm̃ aliquod instrumentum actus, uel quodcumq; aliud huiusmodi.

Li. 10. tex. 13. & 24. tom. 3. — Concl. — Art. præc. — Lib. 4. c. 7. tom. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ hypocrita simulãs aliquam virtutẽ, assumit eam ut finẽ, non qdẽ secũdũ existentiam, quasi uolens eam habere, sed sm̃ apparentiã, quasi volens uideri eã habere: ex quo non habent quod opponatur illi uirtuti, sed quod opponatur ueritati, inquantum uult decipere homines circa illam uirtutem. Opera aũt illius uirtutis non assumit quasi per se intenta, sed instrumẽtaliter quasi signa illius uirtutis. Vñ ex hoc non habet directam oppositionẽ ad illã uirtutẽ.

Intentio hypochritæ.

AD II dcẽm, ꝙ sicut supra dictũ est,* prudentię directè opponiẽ astutia, ad quã pertinet adinuenire quasdã uias apparẽtes, & nõ existẽtes, ad ꝓpositum consequendum. Executio aũt astutię est ꝓpriè per dolum in verbis: per fraudem aũt in factis. & sicut astutia se habet ad prudẽtiã, ita dol', & fraus ad simplicitatẽ. Dolus aũt, uel fraus ordinaẽ ad decipiẽdũ principaliter, & qñq; secũdario ad nocẽdũ: vñ ad simplicitatẽ ꝑtinet directè se ꝓseruare à deceptione. Et sm̃ hoc, ut supra dictum est,* uirtus simplicitatis est eadẽ uirtuti ueritatis: sed differt sola rõne, quia ueritas dr sm̃ ꝙ concordant signatis: simplicitas autem dicitur secũdum ꝙ non tendit in diuersa, ut scilicet aliud intẽdat interius, & aliud prętendat exterius.

q. 55. art. 3 & 4. — Astutia. — q. 109. art. 2. ad 4.

AD III. dicendum, ꝙ lucrum, uel gloria est finis remotus simulatoris, sicut, & mẽdacis. Vñ ex hoc fine speciẽ nõ sortiẽ, sed ex fine proximo, qui est ostendere se alium, q̃ sit. Vñ qñque contingit, ꝙ aliquis, fingit de se magna, nullius alterius grã, sed sola libidine simulãdi, sicut Phil.* dicit in 4. Eth. & sicut etiam supra de mẽdacio dictum est,*

Hic ergo est etiã finis remotus hæreticorum. — Lib. 4. c. 7. tom. 5. q. 110. art. 2.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum hypocrisis semper sit peccatum mortale.

Porrecta ꝑ totum. 577 4. di. 16. q. 4. ar. 1. q. 3 In fin. cõmenta. ad c. 16. Esa. tom. 5.

AD QVARTVM sic procediẽ. Vr ꝙ hypocrisis semper sit peccatum mortale. Dicit. n. Hiero. Isa. 16.* in glos. ꝙ in comparatione duorum malorum, leuius est aperte peccare q̃ sanctitatẽ simulare. & supra illud Iob 1. Sicut aũt dño placuit &c. glos. dicit, ꝙ simulata æquitas nõ est æquitas, sed duplex peccatũ. Et super illud Thren. 4. Maior effecta est iniquitas pcti populi mei peccati Sodomorũ, dicit gl.* Scelera aiæ plãgũtur, q̃ i hypochrisim labiẽ, cuius maior est iniqtas pctõrũ † Sodomorũ: pctã aũt Sodomorũ sunt pctã mortalia. ergo & hypocrisis sp est peccatum mortale.

Glos. ordinaria ibi. †Alias peccata.

¶2 Præt Greg. dicit 31. mora.* quòd hypocritæ ex malitia peccant: sed hoc est grauissimum, quia ꝑtinet ad peccatum in Spiritumsanctum. ergo hypocrita semper mortaliter peccaẽ.

Li. 31. c. 11

¶3 Præt. Nullus meretur iram Dei, & exclusionẽ à Dei visione, nisi ꝑ peccatum mortale: sed per hypocrisim aliquis mereẽ iram Dei, sm̃ illud Iob 36. Simulatores, & callidi prouocãt iram Dei. Excluditur ẽt hypocrita à visione Dei: secundùm illud Iob 13. Nõ veniet in conspectu eius oĩs hypocrita. ergo hypocrisis semper est peccatũ mortale.

SED CONTRA est, quia hypocrisis est mendaciũ operis, cum sit simulatio quædam: non autem omne mendacium operis est peccatum mortale. ergo nec omnis hypocrisis.

¶ Præt. Intentio hypocritæ est ad hoc, ꝙ uideatur bonus: sed hoc non opponitur charitati. ergo hypocrisis non est secundum se peccatum mortale.

¶ Præt. Hypocrisis nascitur ex inani gloria, ut Grego. dicit 31. moral.* sed inanis gloria non semper est peccatum mortale. ergo neque hypocrisis.

Li. 31. c. 15 à medio.

RESP. Dicendum, ꝙ in hypocrisi duo sunt, s. defectus sanctitatis, & simulatio ipsius. Si ergo hypocrita dicaẽ ille, cuius intentio fertur ad utrũq; vt. s. aliquis non curet sanctitatem hẽre, sed solũ sanctus apparere, sicut cõsueuit accipi i sacra scriptura,

Concl.

sic manifestum est, q est peccatũ mortale. *Nullus enim totaliter priuatur sanctitate, nisi per peccatum mortale.[p] Si aũt dicatur hypocrita ille, q intendit simulare sanctitatem, à qua deficit p peccatum mortale, tunc q̃uis sit in peccato mortali, ex quo priuatẽ sanctitate, non tñ semper ipsa simulatio est ei peccatum mortale, sed qñq; veniale.[q] qđ discernendum est ex fine, qui si repugnat charitati Dei, vel proximi erit peccatum mortale: puta, cum simulat sanctitatẽ, vt falsam doctrinã disseminet, vel ut adipiscatur ecclesiasticã dignitatẽ indign*, vel quæcumq; alia tpalia bona, in quibus finẽ cõstituit. Si verò finis intentus non repugnet charitati, erit peccatum veniale, puta, cum aliq̃s in ipsa fictione delectatur, de quo dr̃ 4. Eth. * q magis vr̃ vanus, q̃ malus: eadem. n. ratio est de mendacio, & simulatione.[r] Contingit tñ qñq; q aliquis simulat perfectionem sanctitatis, quæ non est de salutis necessitate: & talis simulatio nec semper est peccatum mortale, nec semper est cũ peccato mortali.[s] Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Concl. p — Lib. 4. c. 7. a medio. — Concl. r

QVÆSTIO CXII.

De iactantia, in duos articulos diuisa.

POSTEA considerãdum est de iactantia, & ironia, q̃ sunt partes mẽdacij fm Phil. in 4. Eth. Primo autem circa iactantiam quæruntur duo.

¶Primò, Cui uirtuti opponatur.

¶Secundò, Vtrum sit peccatum mortale.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum iactantia opponatur uirtuti veritatis.

Porrecta per totum. 578

SV. QVÆST. CXII. ART. I.

IN art. 1. q. 112. nota duo. Primo, q iactãtia, licet quo ad vocabuli vsum dicatur ẽt de ostentatione veri supra opinionem, seu cognitionẽ aliorum, vt de Assuero di ctũ sũt rem, prout est nomen vitij ex suo gñe (sicuti nũc tũc propriè sumitur) non dr̃ nisi de opposito veritatis p modũ excessus: qm sic tũ est nomen vitij ex suo gñe. Ostentatio namq; veri supra cognitionẽ aliorũ, nõ est mala ex suo gñe, sed qñque bona, iuxta necessitatem, aut vtilitatẽ exigẽtẽ huiusmodi manifestationẽ: & qñq; mala pp malũ, aut vanũ finem. Et pp̃ea in calce corporis art. concluditur, q iactantia propriè dicta opponit veritati p modũ excess⁹.[i] & sic de iactantia est in litera reliquus sermo. Secũdò, q ex assuetudine ad sũ discas & discernere, & propriè loqui. Nã spẽs superbiæ non iactantia, sed arrogantia inuit est, q frequenter causa est iactantiæ, quæ species est menda

* Lib. 21. Mor. & citatur à Magist. lib. 2. dist. 42. & lib. 23. c. 7 circa princip. — Li. 31. c. 31 a medio.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̃ q iactantia non opponatur uirtuti veritatis. Veritati. n. opponitur mendacium: sed quandoque potest esse iactantia ẽt sine mendacio, sicut cum aliquis suam excellẽtiam ostentat. dr̃. n. Hester 1. q Assuerus fecit grande conuiuium, vt ostẽderet diuitias gloriæ suæ, ac regni sui, ac magnitudinem, atque iactantiam potentiæ suæ. ergo iactantia nõ opponitur virtuti veritatis.

¶2 Præt. Iactantia ponit à Grego. * 21. Moral. vna de quatuor speciebus superbiæ, cum. s. qs iactat se habere, quod non habet. vnde dr̃ Hier. 48. Audiuimus superbiã Moab, superb. est valde. sublimitatem eius, & arrogãtiam, & superbiam, & latitudinẽ cordis eius ego scio, ait Dominus, iactantiam eius, eo q non sit iuxta eã virtus eius. Et 31. * Moral. Grego. dicit, q iactãtia oritur ex inani gloria: supbia aũt, & inanis gloria opponunẽ virtuti humilitatis.[h] ergo iactãtia nõ opponitur ueritati, sed humilitati.

cij: & quoniam se hñt vt cã, & effectus, ideò vnum poni inuenitur pro alio.

¶3 Præt. Iactantia ex diuitiis causari vr̃. vnde dr̃ Sapien. 5. Quid nobis pfuit supbia, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? sed superfluitas diuitiarum uidetur pertinere ad peccatum auaritiæ, quod opponitur iustitiæ, uel liberalitati.[h] non ergo iactantia opponitur ueritati.

SED CONTRA est, quod Philos. dicit in 2. & 4. Ethic. * iactantiam opponi veritati. (Li. 2. c. 7. & lib. 4. c. 7.)

RESP. Dicendum, q iactantia propriè importare vr̃ q hõ verbis se extollat. Illa. n. quæ uult hõ longè iactare in altum eleuat. Tunc aũt propriè aliquis se extollit, qñ de se supra se aliquid dicit: quod quidem contingit dupliciter. Qñq; enim aliquis loquitur de se non quidem supra id, quod in se est, sed supra id, quod de eo homines opinanẽ: quod Apost. refugiens, dicit 2. ad Corint. 12. Parco, neq; existimet me supra id, quod videt in me, aut audit aliquid ex me. Alio modo, aliquis p uerba se extollit, loquẽs de se supra id, quod in se est secundùm rei veritatem. Et quia magis est aliquid iudicandum secundùm q in se est, quàm secundũ quod est in opinione aliorum, inde est, quòd magis propriè dicitur iactantia, quando aliquis effert se supra id: quod in ipso est, quam quando effert se supra id, quod est in opinione aliorum, quàmuis utroque modo iactantia dici possit. Et ideò[m] iactantia propriè dicta opponitur ueritati per modum excessus.[n] (Concl. m)

AD PRIMVM ergo dicendũ, q ratio illa procedit de iactantia, secundùm q excedit opinionem.

AD II. dicendum, quòd iactantiæ peccatum considerari potest dupliciter. Vno modo, secundum speciem actus: & sic opponitur veritati, ut dictum est. * Alio modo, secundùm causam suam, ex qua etsi non semper, tamen frequentius accidit: & sic procedit quidem ex superbia, sicut ex causa interius motiua, & impellente. Ex hoc enim quod aliquis interius per arrogantiam supra seipsum eleuatur, sequitur plerumque, q exterius maiora quædam de se iactet: licet quandoque non ex arrogantia, sed ex quadam uanitate aliquis ad iactãtiam procedat, & in hoc delectetur, quia talis est secundùm habitum. Et ideò arrogantia, per quam aliquis supra seipsum extollitur, est species superbiæ, non tamen est idem iactantię, sed, ut frequentius, eius causa: & propter hoc Gregor. * iactantiam ponit inter superbiæ species. Tendit enim iactator plerumque ad hoc, quòd gloriam consequatur per suam iactantiam: & ideo secundum Gregor. * ex inani gloria oritur secundum rationem finis. (In corp. art. & q. 110. art. 1. — Loc. cit. in argu. 2. in princ. — Li. 31. c. 31)

AD III dicendum, q opulentia ẽt iactantiã causat dupliciter. Vno modo occasionaliter, inquãtũ de diuitiis aliquis supbit: vndè & signanter Prou. 8. opes dicuntur superbæ. Alio mõ, per modum finis, quia vt dicitur in 4. Ethic. * aliqui seipsos iactant non solũ pp gloriam, sed etiam propter lucrum, qui de seipsis fingũt ea, ex quib. lucrari possunt, puta, q sint medici, uel sapientes, uel diuini. (Li. 4. c. 7. a med. 10.)

Super

SVP. QVÆS. CXII. ART. II.

Porrecta p totum. 579

IN ar. 2. eiusd. q. 112. collige primo quinque casus, in quib⁹ iactãtia est mortale peccatum. Primus, qñ iactator de se profert id qđ est contra charitatem Dei, vt de rege Tyri dr̃. Secundus, qñ pfert id qđ est cõtra charitatem proximi, vt Pharisæus fecit. Tertius, qñ ex supbia uel inani gloria mortali, ut cũ q̃s quasi nõ acceperit a Deo, se iactat. Quartus, qñ ex cupiditate lucri cum dãno pximi, intus vel extra, ut cum quis iactat se doctorem, aut medicum, & inde falsã doctrinã seminat, vel pecuniã exhaurit, aut corpora lędit. Quintus, cum q̃s usq; adeo delectatẽ iactantia, vt in ea finem poneret, puta, qa non curat de pceptis Dei, vt impleat appetitum suũ in se iactando. Et hic casus cõis est omnibus vitiis, quæ de genere suo sunt uenialia.

¶ Aduerte secundo, q quia iactantia ppriè dicta, de qua est sermo, est species mẽdacij: ideò in primis duobus casib⁹, in quib⁹ iactantia sũa se est pctm mortale, interuenit mendaciũ pniciosũ, vel directè cõtra Deũ vt in primo, dũ dixit hõ, De⁹ ego sũ: vel cõtra pximũ, dũ superbus dixit, Non sum sicut cęteri hoim, uelut ẽt hic Publicanus. In reliqs aũt casib⁹ mendacium iactantiæ fit pniciosum ex cã. Iđ .n. perniciose mentiẽ q̃s se medicum, quia pp dammum proximi, uel pp saltem supbiam, & huiusmodi, vt patet.

¶ Circa pñtem articulum, dubiũ occurrit: qa diminuta videtur doctrina hæc de iactantia. Nam contingit, q quis iactet se de malo perpetrato, & tũc constat, quòd nõ mẽtitur, & tñ peccat mortaliter iactando se. Et similiter contingit, q aliquis absque mendacio iactet se medicum ex supbia mortali, & cupiditate nocendi: & tunc similiter iactantia est peccatum mortale. Et hęc in lra pretermittuntur. In quo ẽt prætermittit, cum q̃s iactet se de malo, quod non fecit, q̃ñ iactantia opposita ueritati per excessum plus dicit de bono, non de malo. Nam dicere plus de malo spectat ad ironiam, quæ dicit min⁹ de bono. Eiusdẽ nam que rõis est dicere minus boni, & plus mali qm minus boni mali rationem habet.

¶ Ad hoc dicit, quòd doctrina præsentis articuli est sufficiens, nec aliquid prætermittit oppositum. Nã quòd aliquis iactet se de perpetrato malo, non est actio illa iactantiæ uitium sed inanis glorię, iuxta illud Psalmi, Quid gloriaris in malitia? Iactantia enim mendacium exigit: quoniam species non est separabilis à suo genere. Inanis autem gloria non requirit mẽdacium. Similiter, quòd iactet se quis cum ueritate medicum, aut confessorem &c. animo nocendi, aut ex superbia, & huiusmodi, non est actus iste iactantiæ uitij, sed superbiæ, aut iniustitiæ, aut sacrilegii, aut luxuriæ, & huiusmodi, iuxta naturam uitij imperantis hanc manifestationem veri. Quando autem aliquis iactat se de malo, quod non fecit, his veræ iactantiæ actus est, habens mendacium perniciosum pro quanto seipsum infamat. Et quoniam talis iactator accipit malum sub ratione boni, & differt nihil bonum, uel apparens bonum, ut dicitur in secundo Physicorum ideo non ad ironiã, quæ declinationem a bono, sed ad iactantiam, quę excessum in bono, uero, vel apparenti dicit, talis loquutio spectat. Nec pretermissa est ab authore, sed comprehensa est in secundo casu, in quo iactator profert aliquid contra charitatem proximi. Scriptum enim cum sit, Diliges proximum tuum sicut teipsum, sub charitate proximi pcomprehẽditur charitas sui ipsius.

ARTICVLVS II.

Vtrum iactantia sit peccatum mortale.

AD SECVNDVM sic pceditur. Vr̃ q iactantia sit peccatum mortale. Dr̃. n. Prou. 28. Qui se iactat, & dilatat, iurgia concitat: sed concitare iurgia est pctm mortale. detestatur. n. Deus eos, qui seminant discordias, vt hr̃ Prouerb. 6. ergo iactantia est peccatum mortale.

¶2 Præt. Omne quod prohibeẽ in lege Dei est peccatum mortale: sed sup illud Eccl. 6. Non te extollas in cogitatione animæ tuæ, dicit gl. * iactantiam, & superbiam prohibet. ergo iactantia est peccatum mortale. (Gl. interlinear. ibid.)

¶3 Præt. Iactantia est mendaciũ quoddam: non est autem mendacium officiosum, vel iocosũ, qđ patet ex fine mendacij, quia vt Phil. dicit in 4. Eth. * Iactator fingit de se maiora existentibus, qñque nullius gratia, qñque gratia gloriæ, vel honoris, qñque autem gratia argenti. & sic patet, q neq; est mendacium iocosum, neq; officiosum. Vnde relinquitẽ, q semper sit perniciosum. vr̃ ergo quòd semper sit peccatum mortale. (Lib. 4. c. 7. circa me. tom. 5.)

SED CONTRA est, q iactãtia oriẽ ex inanigloria, fm Greg. * 31. mor. sed inanis gloria nõ semper est peccatum mortale, sed qñque veniale, quod uitare est valde perfectorum. Dicit. n. Greg. q ualde est perfectorum sic ex ostenso opere, authoris gloriam q̃rere, ut de illata laude priuata nesciant exultatione gaudere. ergo iactantia non semper est peccatum mortale. (Li. 31. c. 31 a med.)

RESP. dicẽdum, q sicut ẽ dictum est, * peccatũ mortale est, quod charitati contrariatur. Dupliciter ergo iactantia cõsiderari potest. Vno modo, fm se, prout est mendacium quoddam: &[m] sic qñque est peccatũ mortale, qñque veniale.[n] Mortale quidem, qñ aliquis iactanter de se pfert, qđ est cõtra gloriam Dei: sicut ex persona regis Tyri dr̃ Ezech. 28. Eleuatũ est cor tuum, & dixisti, Deus ego sum. Vel ẽt contra charitatem proximi: sicut cum aliquis iactando seipsum, prorumpit in contumelias aliorum, sicut hr̃ Luc. 18. de Pharisæo, qui dicebat, Nõ sũ sicut cæteri hoĩum, raptores, iniusti, adulteri, velut ẽt hic Publicanus. Qñque vero est peccatum ueniale, qñ. s. aliquis de se talia iactat, quæ neq; sunt contra Deum, neq; contra proximum. Alio mõ, põt considerari fm suam causam, s. superbiam, vel appetitum lucri, aut inanis gloriæ. Et[p] sic si pcedat ex superbia, uel inani gloria, q̃ sit pctm mortale, etiam iactantia erit pctm mortale: alioquin erit pctm ueniale.[q] Sed qñque aliquis prorumpit in iactantiã ppter appetitum lucri: & hoc videtur iam pertinere ad proximi deceptionem, & damnum. Et ideo[r] talis iactantia magis est peccatum mortale.[s] Vnde & Phil. dicit in 4. Eth. * q turpior est, qui se iactat causa lucri, q̃ qui se iactat causa glorię, vel honoris. Non[t] tamen semper est peccatum mortale:[u] qa potest esse tale lucrum, ex quo alius non damnificatur. (q. 100. ar. 4 — Concl. m — Concl. p — Concl. r — L. 4. cap. 7 a med. 10. 1. — pars cõclusionis 1.)

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q illeq iactat se ad hoc, q iurgia cõcitet, peccat mortaliter: sed qñq; contingit, q iactantia est cã iurgiorum non per se, sed p accidens. Vnde ex hoc iactãtia non est peccatum mortale.

AD II dcdm, q gl. illa loquiẽ de iactantia, fm quòd procedit ex superbia prohibita, quæ est peccatum mortale.

AD III dcdm, q non sp iactantia importat mendaciũ pniciosum, sed solum qñ est contra charitatẽ Dei, aut proximi, aut fm se, aut fm suam causam. Quòd ãt aliquis se iactet quasi ex hoc ipso delectat*, est quoddã uanũ, ut Phil. dicit. * Vnde reducit ad mendaciũ iocosum, nisi forte hoc diuinæ dilectioni pferret, vt pp hoc Dei pręcepta cõtemneret. Sic. n. esset contra charitatem Dei, in quo sola mẽs nostra debet quiescere, sicut in ultimo fine. Videtur autẽ ad mendacium officiosum ptinere, cum aliquis ad hoc se iactat, ut gloriam, uel lucrum acquirat, dummodo hoc sit sine damno aliorum: quia hoc iam pertineret ad mendacium pniciosum. (Epilogus pl. clarit concl. — Lib. 4. Eth. c. 7. parũ a med. 10. 1.)

SVPER QVÆSTIONEM CXIII.

IN q.113. nihil in specie de sola ironia occurrit dicēdū. Sed vniuersaliter de oppositis veritatis virtuti quærendū, an virtuti veritatis sint sufficienter assignata opposita vitia. Vt.n.qd non, Tum quia ad veritatem spectat dicere verum nō solum circa conditiones personæ suæ, sed in quacunq; materia: iactātia aūt, & ironia solum important excessum, & defectum veritatis circa conditiones personæ propriæ. Multa ergo relinquuntur sub veritate, quo non pollui possunt per hæc vitia: Tum quia ad veritatem spectat verificare dicta, seruando promissa, vt in q.80. habitum est. Sed obseruationi promissorū neque mendacium, neque simulatio, neque iactantia, neque ironia opponitur, sed perfidia, cuius nulla fit in litera mentio. Insufficienter ergo determinatum hic videtur de oppositis veritati, & de ipsa veritate quo ad actum fidei.

¶Ad primum horum dr, q quia veritas per se primò respicit conditiones personæ dicentis, & alia non respicit, nisi prout sunt in dicēte, vt patet ex dictis iō veritati & assignatū est vniuersaliter oppositū, qđ se extendit ad primò, & secundariò respecta à veritate, s. mēdaciū tā verbo, q̃ facto, & assignata sunt H specialia opposita circa per se primò materiam veritatis, conditiones scilicet personæ dicentis, videlicet iactantia, & ironia.

¶Ad secundā aūt non facile patet satisfactio. Oportet siquidē hic multa discutere. Primo, an fides coincidat cum veritate: & si non, qūo prætermissa est fides. Si sic, quare nō est determinatū de actu fidei, & eius oppositis. Secundo, an fides habeat propriā materiā, & quam. Tertio, an sit ad oēs. Quarto, an habeat vim obligatiuam, & quantum peccat frangens fidem. Et primi quidem dubii rō est, quia veritas consistit in conformitate signorum exteriorum ad ea, quæ sunt intus in nobis: fides autē cōsistit in conformitate factorū ad dicta. Hæ aūt diuersæ sunt cōformitatū species, nō est ergo fides idē quod veritas. Et confirmatur hoc ex oppositis, quia s. veritati opponitur directè mendacium: fidei autem directè opponitur infidelitas.

¶In oppositum autem est authoritas literæ superius in q.80.

¶Secundi verò dubii rō est, quia fides est, qua fiunt dicta: sed I oīa possunt dici. ergo oīa possunt esse materia fidei. Præterea, Quæcunq; possunt promitti, possunt esse materia fidei: sed omne possibile fieri ab aliquo, potest promitti. non ergo est aliqđ certum genus eorum, quæ sunt materia fidei.

¶In oppositum autem est, quia specialis virtus habet specialē materiam: fides autem est specialis virtus ergo.

¶Tertii aūt dubii rō est, qa fides nō est ad infideles, iuxta illud Attæi i Actio poeta. Neq; dedi, neq; do infidali fidē. Præterea. Fides nō est ad latrones, & vniuersaliter ad extorquētes vi, metu aut dolo promissiones, vt patet ex Tullio in primo de officiis.

¶In contrarium aūt est, quia fides etiam hosti seruanda est, vt dicitur 23. q. 1. ca. Noli. Præterea. N. si esset fides mutua inter homines, non possemus conuiuere sed cum omnibus contingit conuiuere ergo ad omnes est fides.

¶Quarti demū dubii rō est, quia seruare fidem est de præcepto iuris naturæ: quod aūt est hmōi, obligat de necessitate, ac per K hoc si non fiat, incurrit peccatum mortale. Præterea. Infidelitas tollit conuictum societatis humanæ, qm nisi fidem sibiinuicem seruarent hoīes, non possent conuiuere. ergo contrariatur charitati, qua homo animal sociale debet cum aliis cōuiuere, ac per hoc opponitur charitati quantum ad dilectionem proximi. ergo est mortale ex suo genere.

¶In oppositum est, quia simplex promissio non obligat ex necessitate, sed de honestate. non est ergo huiusmodi infidelitas mortale, sed veniale peccatum.

¶Ad horū euidētiam sciendum est, q fides qua fiunt dicta, de qua est sermo, sumit tripliciter. Primò, vt ex debito legali, seu ciuili implet promissa, iuxta Tullii diffinitionem in 1. de Officiis. Fides est dictorum, conuentorumq; constantia, & veritas.

¶Secundò, vt ex debito morali implet promissa.

¶Tertiò, vt ex debito implet promissa non determinādo quale sit illud debitum, an morale, an ciuile. Et si primo mō sumitur fides, non est specialis virtus, sed coincidit cū diuersis vir-

QVÆSTIO CXIII.

De Ironia, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de ironia.

Circa quam quæruntur duo.

¶Primò, Vtrum ironia sit peccatum.

¶Secundò, De comparatione eius ad iactantiam.

F tutibus. Seruando namque promissum, qui reddit debitū creditori, iustitiæ actum exercet: qui implet iusiurandum, religionis opus complet. Similiter si tertio modo sumit, non est minus specialis virtutis nomen, sed cōe nomen est ad oēm fidem, qua fiunt dicta. Scđo aūt mō si sumat, est spālis virtutis moralis nomen. Signat. n. virtutem illam, qua hō bñ se hēt ad alterum in hoc, q facit ut dixit sibi, ad q̃ non tenetur ex debito legali, sed morali tñ. Actus nāque iste humanus bonus moraliter est, specialem hūs laudē ex hoc ipso, q facit, qđ dixit, seruata debita materia: & circunstātiis, & ad alterum est, nec ex debito est ciuili. Vñ non pōt cogi a iudice si non facit qđ dixit, sed ex debito morali procedit, sine quo moris honestas non saluatur. Nam uolando fidem non restat moris honestas, vt patet: & propterea exigit specialem uirtutem adiunctam iustitiæ. Videtur autem uirtus ista eadem esse uirtuti ueritatis ea rōne, quia eiusdem moris esse videtur, vt homo verum dicat, & ut dicta uerificet. Veritatis quippe est verum dicere: fidei uero dictum uerificare. Vnde & Tullius fidem, per veritatem diffinit, dicendo, q est dictorum ueritas, cuius signum est, q veraces illos appellamus, qui implent quod dicunt. Vocatur ergo uirtus ueritatis fides, pro quanto est principium uerificandi dicta. & propterea dictum est, q fides reducitur ad veritatem. Actus aūt proprius eius ut sic, non est uere significare, hic enim est actus proprius veritatis: sed est uerificare quod dictum est. Vnde patet, quod materia eius propria est materia promissionis, ita q quicquid non potest esse materia promissionis, longe abest a materia fidei. Quo fit, vt quicquid aut malum, aut maioris boni impedimentum est, sub fide cadere non possit. Propter quod 22. q. 4. dicitur. In malis promissis rescinde fidem. Et si diligenter considerauerimus, eosdem exigit comites fides, quos iurim promissorum, videlicet iustitiam, iudicium, & veritatem. Oportet nāque quod faciendum est pro fide seruanda, esse iustum, hoc est, non malum esse; discretum, hoc est, rationabile. Et hinc excluduntur indifferentia, & stulta: in verificatione autem fides ipsa consistit. Et quoniam tam promissio, quàm eius uerificatio, uoluntarius actus est, & primus quidem gratuitus, secūdus ex morali procedens debito, ideo quicquid repugnat gratuitæ, seu uoluntariæ promissioni, tollit morale debitum fidei. Et propterea, si quis vi, metu, aut dolo promisit, cum promissio gratuita non fuerit, quàmuis fuerit uoluntaria, loquendo de uoluntario misto, non tenetur verificare dictum suum. Nō enim morum honestas exigit, ut gratuita fiant coacte. Nec honestati cōuenit, ut ex iniquitate reportet quis commodum sibi, vel sois reportaret autem, si teneretur coactus ui, metu, aut dolo, implere promissum.

¶Quibus visis, singillatim ad oēnes moras dicendum est. Et ad primam quidem di, q fides coincidit in idem specie, & numero cum ueritate, & sola ratione ab ea differt: qm ueritas di pro quanto conformat signa signatis apud se, fides autē pro quanto conformat facta dictis. Ab authore autem non oīno prætermissa est: quoniam & superius de promissione determinauit, & in q. 110. art. 3. ad quintum, declarauit q dupliciter aliquis ab infidelitate excusatur, vt ibi patet.

¶Ad primam autē obiectionem in oppositum dicitur, q licet conformitas signi ad signatum, & facti ad dictum, sint diuersarum rationum in genere naturæ: sunt tamen eiusdem rōnis in genere moris.

¶Ad secundam uero dr, q cum consistat vni virtuti multa uitia opponi sm diuersos modos corrumpendi actus illius uirtutis, vt patet de charitatis oppositis vltra odium, qđ directe illi opponit, nullum inconueniens est, q ueritati inquantū ueritas est, directe, & adæquate opponatur mendacium: & eidem inquantū fides est, opponatur infidelitas, quæ & si non sit proprie mendacii species, sapit tñ nonnihil mendacii, dum infidelis aliud habet ex debito in mente, licet non de facto, quia mutauit uoluntatem, & aliud in opere: ac per hoc mentitur debitum.

¶Ad secundam uero quæstionem dicitur, q fides habet propriam materiam, scilicet opus bonū alias non debitum, possibile fieri a promittente. Nullus enim promittit, nisi id quod in sua est potestate. Nec ualet promissio, nisi sit alicuius boni. Et

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ironia per quā aliquis de se fingit minora, sit peccatum.

AD PRIMVM sic pceditur. Vr q ironia, per quā aliquis de se fingit minora, non sit pctm. G Nullum enim pctm procedit ex diuina confortatione ex qua procedit q aliquis de se minora dicat, secundum illud Prou. 30. Visio quā locut' est uir, cū quo est Deus & qui Deo secū morante cōfortatus, ait, Stultissimus sum virorū. & Amos 7. dr. Respōdit Amos, Non sum pphēta. ergo ironia. per quam aliquis minora de se dicit, non est peccatum.

¶2. Præt. Greg. dicit in epistola ad Augustinum Anglorum episcopum. Bonarū mentiū est suas ibi culpas agnoscere, ubi culpa non est: sed oē peccatum repugnat bonitati mētis. ergo ironia non est peccatum.

¶3 Præt. Fugere superbiam non est peccatū: sed aliq minora dr seipsis dicunt fugientes tumidū, ut Philos. dicit in 4. Ethic. ergo ironia non est peccatū.

SED CONTRA est, q Aug. dicit in libro de uerbis Apostoli. Cū humilitatis cā mentiris si non eras peccator antequàm mentireris, mētiendo efficeris.

RESPON. Dicendū, q hoc q aliqui minora de se dicant, pōt cōtingere dupliciter. Vno mō, salua veritate, dum. s. maiora, q̃ sunt in seipsis, reticent: quędā vero minora detegunt, & de se proferunt, q̃ in tñ in se esse recognoscunt, Et sic minora de se dicere non pertinet ad ironiā, nec est pctm secūdū genus suū, nisi per alicuius circunstātiæ corruptionē. Alio mō, aliqs dicit minora à veritate declinās, puta, cū asserit de se aliqd uile, qđ in se nō recognoscit: aut cū negat de se aliquid magnū, quod tñ percipit in seipso esse. Et sic pertinet ad ironiam, & est semper peccatum.

AD PRIMVM ergo dicēdū, quòd duplex ē sapiētia, & duplex stultitia. Est. n. q̃dā sapientia sm Deū, q̃ humanā, vel mūdanam stultitiam hēt adiunctā sm illud 1. ad Corint. 3. Siquis inter uos sapiens vr esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiēs Alia verò est sapiētia mundana, quę ut ibidem subd. stultitia est apud Deū. Ille ergo qui à Deo confortatur, confitet se esse stultissimū secundū reputationē humanā, q. s. humana contemnit, quæ hominum sapientia quærit, vnde & ibidem subdit. Et sapientia hominum nō est mecum. & postea subdit: Et noui sanctorū scientiā. Vel potest dici sapientia hominum q̃ humana rōe acquirit: sapientia verò sanctorū, q̃ ex diuina inspiratione habet. Amos aūt negauit se esse prophetā origine, quia s. non erat de genere pphetarū: unde & ibidē subdit: Nec filius prophetæ.

AD II dicendum, q ad bonitatē mētis pertinet ut hō ad iustitiæ perfectionē tendat: & iō in culpā reputat non solum si deficiat à cōi iustitia, quod verè culpa est, sed et si deficiat à iustitiæ perfectione quod qñque culpa non est. Non aūt culpam dicit, qđ p culpa non recognoscit, quod ad ironiæ mēdacium pertineret.

AD III dicendū, q hō non dēt vnū pceptū facere, ut aliud vitet: & iō non dēt mētiri quālitercumq; ut vitet superbiam. Vñ Aug. dicit super Ioan. Nō ita caueat arrogantia, ut veritas relinquatur. & Greg. dicit. q incautè sunt humiles, qui se mentiendo illaqueant.

Perfecta § torum. 580 Sup. q. 100 ar. 2. cor. & 3. dist. 39. art. 2. ad 6.

In fine registri in epist. Ad Aug. episc. Angl. cap. 10. ante medium.

Li. 4. ca. 7. circa med. & a medio, to. 5.

In ser. 29. parū ante me. & ser. 31. to. 10.

Sapiētia, & stultitia, duplex.

Bonæ mētes.

Refert 22. q. 2. c. ne ita

Humilitatis cautum.

Li. 26. Moral. c. 2. uel 6 procul a fine.

Et qa affirmatio, & negatio vnius sunt generis, appellatione operis boni intellige ēt vel omissionē bonā, vt cū q pmittit non ire venatum tali die, ne impediat illius venationē. Et si alias tale bonum esset proximo debitum ab hoc, iam non ex sola fide deberetur.

¶Ad primā autē obiectionem in oppositū dr, q non est eadē rō de materia uerbi, & de materia fidei: qa ēt mala, & turpia possunt bene dici, nō tñ possunt benè pmitti: & iō nō oīa quæ possunt dici, cadunt sub fide. Secunda uero obiectio vna limitatione excludit, ut. s. fides æquetur in materia nō promissioni, sed promissioni spōtaneę & sm rectā rōem. Cū stat. n. quod recta ratio non cōcedit promittere, nisi bonum possibile fieri per promittentem &c.

¶Ad tertiā autem nō nē dr, q fides, absolutè loquendo, est ad oēs hoīes: qm omni homini promitti aliqd pōt, q seruandū est. Verū sicut ex parte materiæ cōtingit impedimenta, ut patet ex dictis, ita ex parte illius cui seruanda ē fides. Nā si cōspuit, aut decepit, non meretur ut sibi fides seruetur, ut superius dixitur hoc in q. 89. ar. 7. ad tertium, Et hoc vult Tullius. Et similiter si infideli, est s. eodē negotio: et sic uerificatur dictū Actii, loquendo videlicet d infideli ut sic. Nā infidelis ut sic, non minus, q̃ dolo sui meretur nō sibi seruari fidē: vt si mutua sit quasi cōuentio, altero non seruante fidē, absolutus est alter. Quamuis Tullius dicta Actii cā q̃ ab Attæo prolata suscipienda non putet in libro 3. de officiis. Et p hęc patet solutio obiectionum.

¶Ad quartam demū dubitationem dr, q violare fidem procul dubio peccatum est. Nā ex qualibet promissione hō obligat in foro cōscientiæ ad verificandū dictū. Hoc … naturalis rō sic dictat, ut eius oppositū manifestē noceat tñ … qualitas humanę societatis. Discernere, si oportet qñ ē veniale, vel mortale pctm, mortale illud solū est, qđ charitati cōtrariat. … cum de mēdaciis in litera distinctū ē ita & de infidelitate dicendum est, nam quædā est perniciosa, quædam non. Et perniciosa quidem mortale peccatum est, cætera venialia peccata à non transcendunt. Est aūt perniciosa, si cōtra dilectionem Dei, aut proximi est: ut si quis promittat alteri succurrere … inchoato bello, & non seruet. Et similiter si quis pro… tenere aliquod secretum, quod magni refert, si reuelaretur si medicus promittit periclitanti infirmo subuenire, qui spe frustratus notabiliter læsus est. Et vt uniuersaliter ad conditionem rei pmissæ spectare oportet, an sit uilis, seu necessa-

A ria proximo, ita q oppositum sit nociuum proximo, qñ tunc contra eius charitatem est. Nam ex sola ratione promissionis violatæ, licèt rō peccati habeatur, quia est cōtra rōis naturalis rectitudinem, nō tñ habetur rō peccati mortalis, nisi ad aliqd contra charitatem Dei, aut proximi descendatur. Violare nāque promissionem si nisi fallere importat. Fallere ät proximum ex genere suo nō est mortale, ut patet de mendacio, q ad hoc mentit ut fallat. Et cōstat, q non peccat mortaliter, nisi gra materiæ perniciosæ. Sūt aūt duo sm Tulliū casus, in quibus sine … peccato fides rectè … seruatur. Primum est, cū seruare fidem factū est inutile ei cui seruanda est: vt si qui pmisisset alicui ensem, & iste … esset furiosus, nō est ei seruanda fides. Secundus, cum seruare fidem, factū est magis nociuū mihi, q̃ ubi esset vtilis obseruatio: ut si quis pmisisset se iturum aduocatum … eū eius etas, & accidit propter filii infirmitas exigens paternā curā, nō tenet tunc ad seruandā fidem. Author autem sequens Senecam vnum vniuersalem casū posuit in q. 110. … mutationem, dum dixit, q omnia debent esse immutata, si pacta seruanda sunt. Oportet ergo considerare impedimenta superuenientia, & cōferre cum re promissa, & collatione facta, qđ recta rōe rō suadet, pensatio cōditionib' locorū, psonarū, temporū, & negotiorum, honestum exequi.

¶Ad primam ergo obiectionem in oppositum dr, q non quicquid est contra ius naturæ, est peccatū mortale, ut patet de mendacio, q est secundū sententiam, ut dicitur in 4. Ethi. Plus enim requiritur ad peccatū mortale. s. q sit contra dilectionem Dei, aut proximi. Vnde ex hoc, q natura ei' violatur, non aliud habetur, nisi q fidei violatio peccatum est.

¶Ad secundam autem obiectionem dr, q fides, ut extendit se ad debitum ciuile, benè obligat ad mortale: quia eius oppositum tolleret & ius & socialem vitam. Sed fides, ut concludit infra limites debiti moralis oportet q considerer … materiam subiectam, & distinguendo dicamus, q ut concernit ea, quorum pfidia vergeret contra Deū, aut proximū obligat ad mortale, quia talis perfidia tollit societatis diuinæ, & humanæ bonum: ut uerò concernit illa, quorum perfidia parum, aut nihil alicui nocet, non obligat ad mortale. Nec huiusmodi perfidia tollit nam conuictus humanæ societatis, quamuis aliqualiter impediat trāquillitatem illius: est enim præter talis bonum potius quàm contra. Et hæc de toto tractatu de veritate uirtute, & illius oppositis dicta sufficiant.

Universidad de Deusto Biblioteca

Porrecta § totum. 581
Locis sup. ar. 1. inductis.

ARTICVLVS II.

Vtrum ironia sit minus peccatum, quàm iactantia.

AD SECVNDVM sic ꝓcedit. Vr ꝙ ironia non sit minus peccatum, q̃ iactantia. Vtrumque .n. est peccatum, inquantum declinat à veritate, quæ æqualitas est quędam: sed ab æqualitate non magis declinat qui excedit, q̃ qui diminuit. ergo h ironia non est minus peccatum, quàm iactantia.

¶2 Præt. Secundum Phil.* ironia quandoque iactãtia est: iactantia autẽ non est ironia. k ergo ironia non est minus peccatum, quàm iactantia.

¶3 Præt. Prouer. 26. dr. Quando submiserit uocem suam, ne credideris ei, quoniam septem nequitiæ G sunt in corde illius: sed submittere vocem pertinet ad l ironiã. ergo in ea est multiplex nequitia.

Lib. 4. c. 7. tom. 5.

SED CONTRA est, ꝙ Phil. dicit in 4. Ethic. ꝙ irones, & minus dicentes, gratiores secundum mores videntur.

q. 100. art. 2. & 4.

RESP. Dicendum, ꝙ sicut dictum est,* vnum mẽdacium est grauius altero, quandoque quidem ex materia de qua est, sicut mendacium, qđ fit in doctrina religionis, est grauissimum. Quandoq; autẽ ex motiuo ad peccandum, sicut mendacium perniciosum est grauius, q̃ officiosum, vel iocosum. Ironia aũt & iactantia circa idem mentiuntur vel H verbis, vel quibuscumque exterioribus signis, s. circa conditionem personæ, undè m quantum ad hoc æqualia sunt: n sed vt plurimum iactantia ex turpiori motiuo procedit, s. ex appetitu lucri, vel honoris: ironia verò ex hoc, ꝙ fugit licet inordinatè, per elationem alijs grauis esse: & o sm hoc Philos.* dicit, ꝙ iactantia est grauius peccatum, quàm ironia. p Contingit tamen quandoque, ꝙ aliquis minora de se fingit ex aliquo alio motiuo, puta, I ad dolosè decipiendũ, & tunc ironia est grauior. q

Concl. m
Concl. p
Li. 4. Eth. c. 7. to. 5.
Concl. q

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ratio illa procedit de ironia, & iactantia secundùm quòd mendacij grauitas consideratur ex seipso, vel ex materia eius. Sic .n. dictum est, quòd æqualitatem hñt.

AD II dicendum, ꝙ duplex est excellentia. Vna quidem in tpalibus rebus: alia verò in spiritualibus. Contingit autem quandoque, ꝙ aliquis ꝑ verba exteriora, uel signa prætendit quidem defectũ in exterioribus rebus, puta, ꝑ aliquam uestẽ abiectam, aut per aliquid hmõi: & per hoc ipsum intendit ostendere aliquam excellentiam spiritualem, sicut Dominus de quibusdam dicit Matth. 6. ꝙ exterminant facies suas, vt appareant hominibus ie- K iunantes. Vndè isti simul incurrunt uitium ironiæ. & iactantiæ, tñ secundum diuersa, & propter hoc grauius peccant. Vnde & Philos. dicit in 4. Ethi.* ꝙ & superabundantia, & ualde defectus iactantium est. Propter quod & de August. legitur, quòd neque uestes nimis pretiosas, neque nimis abiectas habere uolebat, quia in utroque homines suam gloriam quærunt.

Lib. 4. c. 7. ad fi. to. 5.

AD III dicendum, ꝙ sicut dicitur Eccles. 19. Est qui nequiter se humiliat, & interiora eius plena sunt dolo: & secundùm hoc Salomon loquitur de eo, qui ex dolosa humilitate nequiter uocem suam submittit.

QVÆSTIO CXIIII.

De amicitia, quæ affabilitas dicitur, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de amicitia, quæ affabilitas dicitur, & de eius uitijs oppositis, quæ sunt adulatio, & litigium.

Circa amicitiam autem, seu affabilitatem, quæruntur duo.

¶Primò, Vtrum sit spãlis uirt'.
¶Secũdò, Vtrũ sit pars iustitię.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum amicitia sit specialis uirtus.

AD PRIMVM sic ꝓceditur. Vr ꝙ amicitia non sit spãlis uirtus. Dicit .n. Philos. in 8. Eth.* ꝙ amicitia perfecta est, q̃ est ꝑ uirtutem: quælibet autẽ uirtus est amicitię causa, quia bonum omnibus est amabile, ut Dio. dicit in 4. c. de diui. no.† ergo amicitia non est specialis uirtus, sed consequens omnem uirtutem.

¶2 Pręt. Philos. dicit in 4. Eth.* de tali amico, ꝙ non in amando, uel inimicando recipit singula ut oportet: sed si aliquis signa amicitiæ ostendat ad eos, h quos non amat, uidetur pertinere ad simulationem, quæ repugnat uirtuti. ergo huiusmodi amicitia non est uirtus.

¶3 Præt. Virtus immediatè constituitur, prout sapiẽs determinabit, sicut dicitur 2. Ethi.* sed Eccles. 7. dr, Cor sapientũ ubi tristitia, & cor stultorum ubi lætitia. Vñ ad vitiosum ꝑtinet maximè à delectatione sibi cauere, ut dr 2. Ethic.* Hęc autem amicitia per se quidem desiderat h condelectare, contristare autem h reueretur, vt Philos. dicit in 4. Ethic. ergo amicitia non est uirtus.

SED CÕTRA. Præcepta legis dantur de actib. uirtutum: sed Eccl. 4. dr. Congregationi pauperum affabilem te facio. ergo affabilitas, quæ hic amicitia dr, est quædam specialis uirtus.

RESP. Dicendum, ꝙ sicut dictum* est, cum uirtus ordinetur ad bonũ, ubi occurrit spãlis rõ boni, ibi oportet esse specialẽ rationem uirtutis. Bonum autem in ordine consistit, sicut supra dictum* est. Oportet autem hominẽ conuenienter ad alios homines ordinari in communi conuersatione tam in factis, quàm

SVP. QVÆ. CXIIII. ART. I.

IN art. 1. q. 114. notãda tria. Primum est, ꝙ virtus ista apud græcos innominata est, vt vr in 4. Eth. sed quia similis vr amicitiæ, iõ amicitia vocat. Apud latinos aũt vocar affabilitas, vt auditori placet, & merito, qa circa colloqa delectabilia principaliter versar, ut dr in 4. Eth. Affabilium aũt est colloqui delectabiliter. Vel appellatur comitas, quia qa ad oẽs se comiter hẽt, suauem cum oĩbus conuersationem habendo.

¶Secundum est, ꝙ affabilitatis materia est conuersatio hominis cum alijs non in quibuscumque, sed in his quæ serio fiunt, aut dicuntur. Et per hoc distinguitur ab eutrapelia, seu urbanitate, quæ circa delectabilia uersãtur in his, quæ ioco fiunt.

¶Tertium est, ꝙ affabilitas duo exigit, quorum vnum se hẽt vt finis: alterũ vt medium ad finem. Nam finis eius est delectabilem se alijs exhibere in serijs: medium aũt est componere verba moresq; suos in serijs vt decet ipsum respectu illorum cum quibus conuersatur, considerata qualitate negotiorum, & tẽporũ. Ita ꝙ sicut iustitia in his quæ fiunt, facit ut sine iniuria alicuius uerba, negotiaq; fiãt, ita affabilitas efficit, ut in his q̃ dñr, & fiũt hõ non sit hominis, cũ quo conuersat, molestus, nec ẽt in modo dicendi, sed ei delectabilẽ se in omnibus serijs exhibeat: secundum id qđ eundẽ, negotium decet: & hi vulgariter gratiosi appellantur. Non arcet tñ affabilitas hominem, quin qñq; ingerat quia tristitiam illi cum quo conuersat, qñ s. oportet, ut dr in 4. Ethic.

Porrecta § totum. 582
Sup. q. 23. ar. 3. ad 1. Et 3. di. 27 q. 2. art. 4. ad 1. Et di. 34. q. 1. ar. 1. corp. Et vii. q. 1. ar. 5. ad 5. & q. 2. art. 3. ad 8.
* Li. 8. c. 3.
† Ca. 4. parte 1. nõ remote ante medium.
* Li. 4. c. 6. parum ante medii tom. 5.
Lib. 2. c. 6 tom. 5.
Li. 2. c. vlt. tom. 5.
Lib. 4. c. 6. tom. 5.
q. 109. ar. 1 & 1. 2. q. 55 art. 3.
q. 109. ar. 2 & 1. 2. q. 5 art. 3.

q̃ in dictis, ut. s. ad unumquemq; se habeat, sm qđ A decet. Et ideo m oportet esse quandam specialem uirtutem, quę hanc conuenientiam ordinis obseruet: & hæc uocatur amicitia, siue affabilitas.*

Concl. m
D. 87.
Loco citato in arg. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Philos. in lib.* Eth. de duplici amicitia loquitur, quarũ una consistit principaliter in affectu. quo unus alium diligit: & hæc potest cõsequi quamcumque uirtutẽ. Quæ autem ad hanc amicitiam pertinent, s̃ de charitate dicta sunt.* Aliam uero amicitiam ponit, quæ consistit in solis exterioribus uerbis, uel factis, q̃ quidem non habet perfectam rationem amicitiæ, sed quãdam eius similitudinẽ, inquantum aliquis decenter habet se ad illos, cum quibus conuersat.

q. 23. ar. 1. & art. 3. ad 1.

AD II dicendum, ꝙ oĩs hõ naturaliter oĩ homini est amicus quodam gñali amore, sicut ẽt dicitur Eccl. 13. ꝙ omne animal diligit simile sibi. Et hunc amorem repræsentant signa amicitiæ, quæ quis exterius ostendit in verbis, vel factis, etiã extraneis, uel ignotis: unde non est ibi simulatio. Non enim ostendit eis signa perfectæ amicitiæ, quia non eodẽ modo se habet familiariter ad extraneos, sicut ad eos, qui sunt sibi speciali amicitia iuncti.

AD III dicendum, ꝙ cor sapientum dr esse ubi tristitia, non quidem ut ipsi proximo tristitiam inferat. dicit .n. Apost. ad Rom. 14. Si propter cibum frater tuus contristatur, iam non sm charitatẽ ambulas: sed ut contristantibus consolationem conferat, sm illud Eccl. 7. Non desis plorantibus in cõsolatione, & cum lugentibus ambula. Cor autem stultorum est ubi lætitia, non quidem ut ipsi alios lætificent, sed ut ipsi aliorum lætitia perfruantur. Pertinet ad sapientem, ut condelectationem afferat his, cum quibus conuersatur, non quidem lasciuam, quam uirtus cauet, sed honestam, secundum illud Ps. 132. Ecce quàm bonum, & quàm iucun- D dum habitare fratres in unum. Quandoque tamẽ ꝑꝑ aliquod bonum consequens, uel propter aliqđ malum excludendum, non refugiet uirtuosus eos, quibus conuiuit, contristare. ut Philos. dicit in 4. Eth.* Vnde & Apost. dicit 2. ad Cor. 7. Si contristaui vos in epistola, non me pęnitet. & postea: Gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pniam. Et iõ his, qui sunt proni ad peccandum, non debemus hilarẽ vultum ostẽdere ad eos delectandum, ne videamur eorum peccato consentire, & quodãmodo pcti audaciã ministrare. Vnde dicitur Eccl. 7. Filiæ tibi sunt, serua corpus earum, E & non ostendas hilarem faciem tuam ad illas.

Lib. 4. c. 6. to. 5.

ARTICVLVS II.

Vtrum huiusmodi amicitia sit pars iustitiæ.

Porrecta § totum. 583

AD SECVNDVM sic ꝓceditur. Vr ꝙ hmõi amicitia non sit pars iustitię. Ad iustitiã .n. pertinet reddere debitum h alteri: sed hoc non pertinet ad hãc virtutẽ, sed solũ delectabiliter aliis cõuiuere. ergo hmõi uirtus non est pars iustitiæ.

¶2 Pręt. Secundũ Philos. in 4. Eth.* Hmõi uirtus cõsistit circa h delectationẽ, uel tristitiã, q̃ est in cõuictu: sed moderari maximas delectationes ꝑtinet ad tẽperantiã, ut supra habitum* est. ergo hæc uirtus est magis pars tẽperantiæ, quàm iustitiæ.

¶3 Pręt. Aequalia inæqualibus exhibere, cõtra iustitiã est, vt supra habitũ est:* sed sicut Phil. B dicit in 4. Eth.* Hæc uirtus h similiter ad notos & ignotos, et cõsuetos & iconsuetos operatur. ergo hæc uirt' nõ ẽ pars iustitiæ, sed magis ei cõtrariatur.*

SED CONTRA est, ꝙ Macr.* ponit amicitiã partẽ iustitiæ.

RESP. Dcđm, ꝙ m hæc uirtus est pars iustitiæ, inquantũ adiũgit ei, sicut principali uirtuti. n Conuenit .n. cũ iustitia in hoc, C ꝙ ad alterum est, sicut & iustitia. Deficit autem a rõe iustitię, quia non habet plenam debiti rõem, prout aliqs alteri obligatur vel debito legali, ad cuius solutionem lex cogit, uel etiã aliquo debito proueniente ex aliquo beneficio suscepto: sed solum attendit quoddã debitũ honestatis, qđ magis est ex parte ipsius uirtuosi, q̃ ex parte alterius, ut. s. faciat alteri, quod deceat eum facere.

AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ sicut s̃ dictũ* est, qa hõ naturaliter est aĩal sociale, debet ex quadã honestate ueritatis manifestationẽ aliis hoibus, sine qua societas hoĩum durare nõ posset. Sicut aũt non posset hõ uiuere in societate sine ueritate, ita nec sine delectatione: quia sicut Phil.* dicit in 8. Eth. Nullus pôt per diem morari cũ tristi, nec cũ non delectabili. Et iõ hõ tenet ex quodã naturali debito honestatis, ut aliis delectabiliter conuiuat, nisi propter aliquam causam necesse sit aliquando alios utiliter contristare.

AD II dicendum, ꝙ ad temperantiam pertinet refrænare delectationes sensibiles: sed hæc uirtus consistit circa delectationes in conuictu, quæ ex ratione proueniunt, inquantum unus ad alterum decenter se habet. Et has delectationes non oportet refrænare tamquàm noxias.

AD III dcđm, ꝙ verbũ illud Philosophi nõ est intelligendum, ꝙ aliquis eodẽ mõ debeat colloq, & cõuiuere notis, & ignotis: qa ut ipse ibidem* subdit, non similiter conuenit cõsuetos, & extraneos curare, aut tristare: sed in hoc attendit similitudo, quòd ad omnes oportet facere quod decet.

SVP. QVÆS. CXIIII. ARTIC. II.

IN art. 2. eiusd. q. nota primo, ꝙ affabilitas non attendit, ut in lra dr, rõem debiti moralis ex parte debentis. & eius cui debet, sed magis ex parte debentis. Cum eñ hõ sit nãliter aĩal sociale, debitũ naturali rõe est, vt vnusquisq; conuersetur cum altero prout sociam, & uniuersaliter, prout conuersantem hoiem decet. Et qa cum tristi, aut nõ delectabili persona eligibilis nõ est conuersatio, iõ & unicuiq; debet, ꝙ conuersatio cum ipso fiat delectabilis, & quilibet q conuersat, debet delectabiliter conuersari. sed qa debitum hoc non fundat sup inæqualitate aliqua ex eo ꝙ hic aliqd acceperit ab eo, ac ꝑ hoc debeat recompensare ut ad æqualitatem reducantur, vt accidit in debito iustitię commutatiuæ, & in uirtute gratitudinis: sed sup commensurabilitate aliud nos ad alium in conuersando. ex hoc nãque q achar mei sunt sibi rõem commensurabiles sociali uitę, debeo ego exponere cor por me decet, in ordine ad uitam socialẽ: Ideo debitũ hoc magis se tenet ex parte ipsius uirtuosi debentis facere quod eũ decet ad omnes.

¶Nota secũdo, ꝙ quia affabilitas ex debito morali est, sine quo honestas moris in cõuersatione humana saluari potest, sed nõ bene, ut patet ex his, q̃ in lra habet, & ex qõ. 80. vbi distinctæ sunt partes iustitię, iõ omissio affabilitatis extra peccata uenialia non est.

Lib. 4. c. 6. to. 5.
Elicit ex 1. 2. q. 60. art. 5. & q. 61. art. 3.
q. 59. ar. 1.
Lib. 4. c. 6. ante med. to. 5.
Li. 1. in s. Scip. med. lib.
Concl. m
q. 109. ar. 3 ad 2.
Lib. 8. c. 5. to. 5.
Morari cũ tristi quã graue.
Li. 4. Eth. ca. 6. circa med. to. 5.

Universidad de Deusto Biblioteca

SVP. QVÆ. CXV. ARTIC. I.

IN art. 1. q. 115. in responsione ad primum, dubium occurrit circa illud uerbū, Quod peccatum esset, siquis uellet placere hominibus propter lucrum, uidetur hoc falsum: Tum quia in 4. Ethic. de affabili dicit, quod coniectabitur non contristare, uel placere, referens ad honestum, uel utile, non est ergo peccatum referre hoc ad utile ex quo est actus uirtutis. Tum quia ille finis, scilicet propter lucrum, non importat aliquid malum sicut importat ly propter inanem gloriam: & placere hominibus, nec importat malum, nec aliquod spirituale non ordinabile ad lucrū. ergo placere hominibus non sit malum moraliter ex hoc, quòd sit propter lucrum. Praeterea, in ludicris placere hominibus propter lucrum non est peccatum, ut patet in his qui de huiusmodi arte uiuunt in curiis principum, qui histriones uocantur: ergo nec in seriis placere hominibus propter lucrum est peccatum. Et tenet sequela, quia utrobique placere hominibus ordinatur ad eorum delectationem in materia temporali.

Ferrella p rerum. 584

¶ Ad hoc dicitur, quod quia in seriis quilibet ex debito oportet quod se habeat in cōuersatione, ut ipsum decet, ideò turpe esset si sub pretio hoc poneretur. Quemadmodum siquis uellet sibi solui hoc ipsum quod in conuersando, & colloquendo uerum diceret. Aliena siquidem hęc à ratione sunt: & propterea turpem hominem redderent, qui propter lucrum hoc faceret.

¶ Unde ad primam obiectionem dicitur, quòd ly honestum, & utile non dicit finem affabilitatis, sed finem actuum, qui sunt affabilitatis materia, ita quod intendit Arist. quod colloquia, & opera, in quibus affabilitas connectat

In regist. lib. 9. epist. 39. ante med. Et 22. mor. ca. 9. — q. 72. arti. 2. & 3. — Glo. interliner. ibid. — q. preceden.

QVÆSTIO. CXV.

De adulatione, in duos art. diuisa.

DEINDE considerandum est de uitiis oppositis prędictę uirtuti.

¶ Primò, De adulatione.

¶ Secundò, De litigio.

Circa adulationē quęrunt duo.

¶ Primò, Vtrum adulatio sit peccatum.

¶ Secundò, Vtrum sit peccatū mortale.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum adulatio sit peccatum.

AD PRIMVM sic procedit. Vr quod adulatio nō sit peccatum. Adulatio. n. consistit in quodā sermone laudis alteri exhibito intentione placendi: sed laudare aliquem nō est malum sm illud Pro. ult. Surrexerunt filii eius, & beatissimam prędicauerunt, uir eius & laudauit eā. Similiter & uelle placere aliis nō est malū, sm illud 1. ad Cor. 10. Per oīa oībus placeo. ergo adulatio nō est pctm̄.

¶ 2 Pręt. Bono malū est contrarium, & similiter uituperium laudi: sed uituperare malum, non est peccatum. ergo neque laudare bonum, quod uidet ad adulationem pertinere. ergo adulatio non est peccatum.

¶ 3 Pręt. Adulationi detractio cōtrariat. Vñ Gre.* dicit, quod remediū cōtra adulationē est detractio. Sciēdū est, inquit, quod ne īmoderatis laudib* eleuemur, plerunq; nr̄i rectoris moderamine detractionib* lacerari pmittimur, ut quos uox laudātis eleuat, lingua detrahētis humiliet: sed dtractio ē malū, ut s. habitū* ē. ergo adulatio ē bonū.

SED CONTRA est, quod sup illud Ezec. 13. Vę qui consuunt puluillos sub oī cubito manus, dicit glo.* id est, suauem adulationem. ergo adulatio est peccatū.

RESP. Dicendum, quod sicut supra dictum est,* amicitia prędicta, uel affabilitas etsi principaliter delectare intēdat eos, quibus cōuiuit, tn̄ ubi necesse est, pp aliquod bonum exequendum, uel malum uitandum, nō ueretur contristare. Si ergo aliqs in omnibus uelit ad delectationē alteri loq, excedit modū in delectando, & iō peccat per excessum. Et siquidē hoc faciat sola intentione delectādi, uocatur placidus, sm * Philo. Si aūt faciat hoc intentione alicuius lucri consequendi, vocat blāditor, siue adulator,* Cōiter tn̄ nomen adulationis attribui solet oībus, qui supra debitū modum uirtutis uolunt alios uerbis, uel factis delectare in communi conuersatione*.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod laudare aliquē contingit & bene, & male, prout. s. debitę circunstantię uel seruant, uel pretermittuntur. Si. n. aliquis aliquē uelit delectare laudādo, ut ex hoc eū consolet ne in tribulationibus deficiat, uel ēt ut in bono proficere studeat aliis, debitis circunstantiis obseruatis, pertinebit hoc ad prędictā uirtutem amicitię. Pertinet aūt ad ad adulationem siquis uelit aliquē laudare, in quibus non est laudandus, quia fortè mala sunt, sm illud Psal. 9. Laudatur peccator in desideriis aię suę: uel quia non sunt certa, sm̄ illud Eccl. 27. Ante sermonem non laudes uirum. Et iterum Eccl. 11. Non laudes uirum in specie sua: uel ēt si timere possit ne humana laude ad inanē gloriā prouocetur. Vñ dr̄ Eccl. 11. Ante mortē ne laudes hoīem. Similiter ēt uelle placere hoibus pp charitatē nutriendā, ut in ea hō spūaliter proficere possit, laudabile est. Quòd aūt aliquis velit placere hoibus pp inanē gloriam, uel pp lucrū, uel ēt in malo, hoc esset peccatum, sm̄ illud Ps. 52. Deus dissipabit ossa eorum, qui hominibus placent. Et Apost. dicit ad Galat. 1. Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem.

AD II dicendum, quod ēt vituperare malū, si non adhibeantur debitę circunstantię, est uitiosum: & similiter laudare bonum.

AD III dicendum, quòd nihil prohibet duo uitia esse contraria: & ideo sicut detractio est malum, ita & adulatio, quę contrariatur ei quantum ad ea quę dicuntur, non autem directè quantum ad finem: quia adulator quęrit delectationem eius, cui adulatur, detractor autem non quęrit eius contristationem, cum aliquando occultè detrahat, sed magis quęrit eius infamiam.

ARTICVLVS II.

Vtrum adulatio sit pecc. m̄ mortale.

AD SECVNDVM sic pceditur. Vr quod adulatio sit peccatum mortale, quia sm Aug. *in Enchiri. Malum dicitur,

delectabile ut suum finē. ordinant ad honestum, vel vtile: quasi diceret, quod sunt seriosa, & non ludicra sm genus suum. Quę. n. serio dicimus, aut facimus, rectè pp honestū, vel vtile aliqd dicimus, aut facimus.

¶ Ad secundam verò dr, quod quia placere hominibus in seriis qu, quō &c. oportet, est de būtū, iō non est ordinabile ut fiat principaliter pp lucrū. Secus si accessoriè, vtputa, qa si placeo conuersando, allicimur in forū negotiationis, vel ad ministerium lucrosum, & hmōi. Honestū namq. cū annexū habeat vtile, non est turpe ex honesto sperare vtile, ut accessorium tamen.

¶ Ad tertiā aūt dr, quod placere hoibus in locis, & ludis nō conuenit hoī ex debito. Et ppea non est mirū si faceti, iucundi, & huiusmodi absq; turpitudine locant operas ministerii sui in excitando delectationem aliis in iocis, aut ludis: sed in seriis ex debito hō affabilē se exhibere tenetur: & iō non est eadem ratio de vtrisque.

Li. 4. Ethi. c. 6. in fine. tom. 5. — Conclusio — Laudare aliquem. — Velle placere hominibus.

SVP. QVÆ. CXV. ARTIC. II.

IN art. 2. eiusdem q. nota in corpore articuli Nouitię, quòd quia peccatum ueniale non habet perfectē rationem peccati, quia non est cōtra, sed pręter legem Dei: ideò cū dr adulator laudando pctm̄ alicuius, peccat mortaliter, intellige, si laudat hoīem de peccato mortali. Nā si de veniali laudat, venialiter peccat, qui materia non est contraria charitati, nec contra iustitiā Dei, sed pręter illā laudat, q veniale laudat: quia veniale non est contra, sed pręter iustitiā Dei. Nec cōtra dilectionē proximi loquit, fouendo eū in peccato veniali, sed pręter eam, vt patet.

Ferrella p rerum. 585 — Mal. q. 7. ar. 1. ad 11 — Ca. 12. to. 3

Hie. ad Celantiā de rōe pie viuendi, circa mediū. — *Ps. 69. est August. in hoc loco tom. 8. — In glo. interlineari & ordinari simul ex Cassiod. — *Dis. 46. c. Clericus. — In ser. 4. in die ciñ... tum ante medium, tom. 10. — q. 112. artic. 2. — Conclu. — q. 43. art. 5. & 4. Conclu. — q. 43. ar. 1. ad 3. & 4. q. 71. ar. 8. ad 3. & q. 80. ar. 1.

quia nocet: sed* adulatio maximè nocet, sm illud Ps. 9. Qm̄ laudatur peccator in desideriis aię suę, & iniquus bñdicitur: exacerbauit dñm peccator. & iō Hier.* dicit, quod nihil est, qd tam facilè corrumpat mentes hoium, q̄ adulatio. Et super illud Ps. 69. Cōuertantur statim erubescentes, dicit* gl. Plus nocet lingua adulatoris, q̄ gladius persecutoris. ergo adulatio est grauissimum peccatum.

¶ 2 Prę. Quicumq; verbis aliis nocet, nō minus nocet sibi, q̄ aliis: vñ dr in Psal. 36. Gladius eorū intret in corda ipsorū: sed ille q alteri adulatur, inducit eū ad peccandū mortaliter. vñ sup illud Ps. 140. Oleum peccatoris nō impinguet caput meū, dicit glo.* Falsa laus adulatoris mētes à rigore veritatis emollit ad noxia. ergo multò magis* adulator in se mortaliter peccat.

¶ 3 Pręt. In Decretis scribit di. 46. Cleric*, q* adulationibus & pditionib. vacare deprehendit, degradet ab officio: sed talis pęna non infligit nisi p peccato mortali. ergo adulatio est pctm̄ mortale.

SED CONTRA est, quod Aug.* in sermo. de purga. inter peccata minuta numerat, siquis cuiquam maiori personę aut ex voluntate, aut ex necessitate adulari voluerit.

RES. Dcdm, quod sicut s. dictū* est, pctm̄ mortale est, qd charitati cōtrariat. Adulatio aūt qñq. qdē charitati contrariat, qñq; aūt nō.* Contrariat siquidē charitati tripliciter.* Vno mō rōe ipsius materię, puta, cū aliquis laudat alicuius pctm̄. Hoc. n. cōtrariat dilectioni Dei, contra cuius iustitiā hō loquit: & cōtra dilectionē proximi, quē in peccato fouet, vñ est pctm̄ mortale, sm illud Isa. 5. Vę qui dicitis malū, bonum. Alio mō, rōne intentionis, puta, cū quis alicui adulatur ad hoc, quod fraudulenter ei noceat vel corporaliter, vel spūaliter: & hoc ēt est pctm̄ mortale. Et de hoc hr Prou. 27. Meliora sunt vulnera diligentis, q̄ fraudulenta oscula odiētis. Tertio mō, p occasionē, sicut cum laus adulatoris fit alteri occasio peccādi, ēt pręter adulatoris intētionē. Et hoc considerare oportet, vtrum sit occasio data, vel accepta, & qualis ruina subsequatur, sicut pōt patere ex his quę supra* de scandalo dicta sunt. Si aūt aliquis ex sola auiditate delectandi alios, vel ēt ad euitandum aliquod malum, vel cōsequendum aliquid in necessitate, alicui adulatus fuerit, non est contra charitatem: vnde non est peccatum mortale, sed veniale.*

AD PRIMVM ergo dcdm, quod authoritates illę loquunt de adulatore, q laudat pctm̄ alicuius. Talis n adulatio dr plus nocere, q̄ gladius persecutoris: quia in potioribus bonis nocet, s. in spūalibus. Nō aūt nocet ita efficaciter: quia gladius persecutoris occidit effectiuè, quasi sufficiens causa mortis: nullus autem adulando potest esse alteri sufficiens causa peccandi, vt ex supradictis patet.*

AD II dcdm, quod rō illa procedit de eo, qui adulat intentione nocendi. Ille enim plus nocet sibi q̄ aliis, quia sibi nocet tamquam sufficiens causa peccandi, aliis autem occasionaliter tantum.

AD III dcdm quod authoritas illa loquitur de eo, qui proditoriè alteri adulatur, vt eum decipiat.

QVÆSTIO CXVI.

De litigio, in duos articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de litigio.

Et circa hoc quęruntur duo.

¶ Primò, Vtrum opponatur virtuti amicitię.

¶ Secundò, De comparatione eius ad adulationem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum litigium opponatur virtuti amicitię, seu affabilitatis.

AD PRIMVM sic procedit. Vr quod litigiū nō opponat virtuti amicitię, vel affabilitatis. Litigiū. n. ad discordiā pertinere* vr, sicut & contētio: sed discordia opponit charitati, sicut dictū est.* ergo & litigium.

¶ 2 Pręt. Prou. 26. dr. Hō iracūdus incendit litem: sed iracundia opponitur mansuetudini. ergo* & lis, siue litigium.

¶ 3 Pręt. Iac. 4. dr. Vñ bella, & lites in vobis? Nonne ex cōcupiscētiis vestris, q̄ militāt in mēbris vestris? sed seq* cōcupiscētias vr opponi tēperātię. ergo vr quod litigium non opponatur amicitię, sed temperantię.

SED CŌTRA est, quod Phil. in 4. *Eth. litigiū opponit amicitię.

RESP. Dcdm, quod ppriè litigiū in verbis cōsistit, cū. s. vnus verbis alterius contradicit: in qua quidē contradictione duo possunt attendi. Qñq;. n. cōtingit contradictio pp psonā dicētis, cui contradicens, cōsentire recusat pp defectū amoris aīos vnientis: & hoc vr ad discordiā pertinere charitati cōtraria. Qñq; verò contradictio orit rōe personę, quā aliquis contristare non veret: & sic fit litigiū, quod prędictę amicitię, vel affabilitati opponit, ad quā pertinet delectabiliter aliis conuiuere*. Vñ Philos. dicit in 4.* Eth. quod illi, qui ad oīa contrariantur causa eius quod est contristare, neq; quoscumque curantes, dyscoli, & litigiosi vocantur.

AD PRIMVM ergo dicendū

SVP. QVÆ. CXVI. ARTIC. I.

IN ar. 1. q. 116. nota primū drīam inter contentionē, & litigiū in tribus. Primò, in fine: quia finis cōtentionis est impugnatio veritatis, vt patet superius q. 38. & ex diffinitione Ambrosii. Contentio est impugnatio veritatis cum confidētia clamoris. Finis aūt litigii est pturbare quietē animi. Nā cōtristatio nihil aliud est, q̄ ingerere inquietudinem animi. Et hęc est per se, & essentialis drīa inter hęc duo vitia. Secūdò, differunt in materia pxima: qa contentio est in colloquiis, litigiū verò est & i colloquiis, & aliis actibus ad cōuersatione concurrentibus, sicut & affabilitas, ut ... Tertiò, in radice: quia cōtētio, vt in litera dr, est ex discordia aīorum, litigiū verò nō ex alia est causa, nisi qa molestus natura, vsu, vel passione quis est aliis in conuersando.

Ferrella p rerum. 586 — q. 37. ar. 1

¶ Nota secundò, quod sicut contingit detrahere dupliciter, s. formaliter, hoc est, cum intentione detrahendi: & materialiter, hoc est, ex loquacitate nō alio detrahendi, ita contingit esse aliquos litigiosos dupliciter, s. formaliter, hoc est, cū intētione contristandi proximū, opponere his q̄ dicuntur, aut exhibere se grauē, seu molestū aliis: vel materialiter, s. non cū hac intentione, sed in eum effectu, vt accidit his, qui consueuerunt dare agrestes chsiones, q nesciunt hilariter cōuiuere, & cōuersari cū aliis, hoc nō ex intentione cōtristandi alios, sed ex complexione, vel malo vsu, aut passione. Et hic licēt non sit formaliter litigiosus, est tamen materialiter, & quo ad effectum litigio-

Lib. 4. c. 4. tom. 5. — Conclusio — Lib. 4. c. 6. non procul a principio. 5.

litigiosus ꝗa in suis colloquiis, & ex conuersatione infert de facto tristitiam alijs. Nec excusatur a peccato, ꝗñ voluntarij sunt actus isti deformes: sicut nõ totaliter excusant detrahentes ex loquacitate.

Oppositio. litigio. Contentio pro art. 1. ꝗ quia magis contrariatur affabilitati litigium, ꝗ adulatio, ratio est: quia est hoiem, q vult esse virtuosum, declinare in extremũ adulationis, ꝗ litigij, hoc est, attẽdere ut in colloquijs, & conuersatione sua magis declinet vt potius excedat in placendo, ꝗ in contristando, iuxta illam regulam Philos. in 2. Eth. videlicet, ꝙ declinandũ est in vitiũ similius virtuti. Et hec de tota hac q. sufficiãt.

Est Aug. in lib. de spiritu & lit. c. 4. a me. to. 3.

contentio magis propriè pertinet ad cõtradictionẽ discordię litigium autem ad contradictionem, quæ fit intentione cõtristandi.

Ad II dicẽdum, ꝙ directa oppositio vitiorũ ad virtutes, nõ attenditur ſm causas, cum contingat vnum vitium ex diuersis causis oriri, sed attenditur ſm speciem actus. Licèt autem qñdoq; litigium ex ira oriatur, potest tñ ẽt ex multis aliis causis oriri: vnde nõ oportet ꝙ directè opponaẽ mansuetudini.

Ad III dicendũ, ꝙ Iacobus loquitur ibi de concupiscẽtia, ſm ꝙ est gñale pctm̃, ex quo omnia vitia oriũtur, prout dicit gl.* ad Ro. 7. Bona est lex, quæ dum concupiscentiam prohibet, omne malum prohibet.

ARTICVLVS II.

Vtrum litigium sit grauius peccatum, quàm adulatio.

Porrect. ꝑ totum.

587

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃ ꝙ litigiũ sit minus pctm̃, ꝗ contrarium vitium. s. placiditas vel adulatio. Quantò n. aliquod pctm̃ plus nocet, tantò peius esse vr̃: sed adulatio plus nocet ꝗ litigium. dr̃. n. Isa. 3. Popule meus, qui beatum te dĩt, ipsi te decipiũt, & uiã gressuũ tuorũ dissipãt. ergo adulatio est grauius peccatum, ꝗ litigium.

¶ 2 Præt. In adulatione vr̃ esse quædam dolositas, quia aliud adulator dicit ore, aliud hẽt in corde: litigiosus ãt caret dolo, ꝗa manifestè contradicit: ille ãt ꝗ cum dolo peccat, turpior est, vt Phi. dicit in 7.* Eth. ergo grauius pctm est adulatio, ꝗ litigiũ.

Lib. 7. c. 6. parum ante me. to. 5.

¶ 3 Præt. Verecundia est timor de turpi, vt patet per Phil. in* 4. Eth. sed magis verecundatur homo esse adulator, quàm litigiosus. ergo litigium est maius peccatum, quàm adulatio.

*lib. 4. cap. vlt. non lõge a princ. to. 4

SED CONTRA est, ꝙ tanto aliquod pctm̃ vr̃ esse grauius quãto spirituali statui magis repugnat: sed litigiũ magis repugnare vr̃ statui spũali. dr̃. n. 1. ad Tim. 3. ꝙ oportet epm̃ non litigiosum esse. & 2. ad Tim. 2. seruum dñi non oportet litigare. ergo litigium vr̃ esse grauius peccatum, ꝗ adulatio.

RESP. Dicendum, ꝙ de vtroque istorum peccatorum loqui possumus dupliciter. Vno modo, cõsiderando spẽm vtriusq; peccati. Et ſm hoc, tanto aliquod vitiũ est grauius, quãto magis repugnat oppositæ virtuti. Virtus aũt amicitiæ principalius tendit ad delectandum, ꝗ ad contristandum: & iõ litigiosus qui superabundat in cõtristando, grauius peccat ꝗ placidus, vel adulator, qui superabũdat in delectando. Alio mõ, pñt considerari ſm exteriora motiua. Et ſm hoc qñq; adulatio est grauior, puta, qñ intendit per deceptionẽ indebitũ honorem, vel lucrum acquirere. Qñq; verò litigium est grauius, puta, qñ hõ intendit vel veritatẽ impugnare, vel dicentẽ in contẽptũ adducere.

Concl. 1. Concl. 2. Per conclu. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut adulator põt nocere occultè decipiendo: ita litigiosus põt interdum nocere manifestè impugnãdo. Grauius ãt est, cæteris paribus, manifestè alicui nocere quasi per violẽtiam, ꝗ occultè. Vnde rapina est grauius peccatum, quàm furtum, ut supra* dictum est.

q. 66. art. 9

AD II dicẽdum, ꝙ nõ sp̃ in actibus humanis illud est grauius, quod est turpius. Decor. n. hois est ex ratione, & ideo turpiora sunt peccata carnalia, ꝗbus caro dominatur rationi: quamuis peccata spiritualia sint grauiora, quia procedunt ex maiori contemptu. Similiter peccata quæ fiunt ex dolo, sunt turpiora, inquantum videntur ex quadam infirmitate procedere, & ex quadam falsitate rõnis, cum tñ peccata manifesta, qñq; sint ex maiori contemptu. & ideo adulatio quasi cum dolo existens, videtur esse turpior: sed litigium quasi ex maiori contemptu procedens, videtur esse grauius.

AD III dicendum, ꝙ sicut* dictum est, verecundia respicit turpitudinem peccati. Vnde non semper magis verecundatur homo de grauiori peccato, sed de magis turpi peccato. Et inde est, ꝙ magis verecundatur homo de adulatione, quàm de litigio, quàmuis litigium sit grauius.

In arg. 3.

QVÆST. CXVII.

De liberalitate, in sex art. diuisa.

DEINDE considerandum est de liberalitate, & vitiis oppositis, s. auaritia, & prodigalitate.

Circa liberalitatem autem quæruntur sex.

¶ Primò, Vtrum liberalitas sit virtus.

¶ Secũdò, Quę sit materia eius.

¶ Tertiò, De actu ipsius.

¶ Quartò, Vtrum magis ad eũ dare, ꝗ accipere pertineat.

¶ Quintò, Vtrum liberalitas sit pars iustitię.

¶ Sextò, De comparatione eius ad alias virtutes.

ARTICVLVS I.

Vtrum liberalitas sit virtus.

AD PRIMVM sic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ liberalitas non sit virtus. Nulla. n. virtus contrariatur naturali inclinationi: inclinatio autem naturalis est ad hoc, vt aliquis plus sibi, ꝗ aliis prouideat, cuius contrarium pertinet ad liberalem, quia* vt Philos. dicit in 4. Eth. liberalis non est respicere ad seipm̃, ita ꝙ sibi minora derelinquit. ergo liberalitas non est virtus.

¶ 2 Præt. Per diuitias homo suã vitam sustentat, & ad felicitatẽ diuitiæ organicè deseruiũt, vt dr̃ in 1.* Eth. Cum ergo oĩs virtus ordineẽ ad felicitatem, vr̃ ꝙ liberalis non sit virtuo-

SVPER QVÆST. CXVII.

IN omnibus simul art. q. 117. aduerte, ꝙ habitus liberalitatis ad hoc ponitur, vt moderetur amorem, desiderium, atq; delectationem pecuniæ, sic vt homo afficiatur ad eam, prout opus est ea ad vsum, & non plus, nec minus. Nam homo sic, & non aliter affectus ad pecuniam, ex tali affectu vtitur pecunia tam ad se, quàm ad alios quãdo oportet &c. Ex eo enim ꝙ amat pecuniam, & delectatur in ea, non simpliciter, sed vt opus est ea ad vsũ, consequens est cum tempus est vtendi, ut amori suo satisfaciat & delectetur in vsu illius, & quando non est tempus utendi, custodiat pro vsu &c. Et quia hęc est prima essentialis conditio liberalitatis, ideo ex ipsa cæteræ facile patent, scilicet ꝙ proxima eius materia sũt passiones concupiscibilis: quoniam, ut ex dictis patet, est medietas amoris cupiditatis, & delectationis pecuniæ, dum in amore, cupiditate, delectatione pecunię, medium rationis cõstituit, faciens amare eam, secundum quòd oportet & cæt. & quòd

Porrect. ꝑ totum.

588

1. Corin. 8 lect. 1. Et 1 Eth. lect. 8

*lib. 4. c. 1. ante med. to. 5

Lib. 1. c. 8. ad fi. to. 5

†lib. 4. ca. 1. parũ ante med. to. 5.

& ꝙ remota eius materia pecunia, quæ est obiectũ passionũ, vtpote amata, desiderata, & delectãs: & ꝙ proprius actus eiusdẽ est rectè vti pecunia. Ex eo nãq; ꝙ amare facit pecuniã ad vsum consequẽs est vt ad vtẽdũ pecunia incliner hominem. Fit aũt vti actio liberalitatis nõ per modũ imperatus, sic. n. solius est voluntatis actus, sed ꝑ modũ exequẽtis medii, hoc est, mouentis moti. Cõcupiscibilis siquidẽ subest superiori potestati, habituata liberalitate mota à volũtate, mouet appetẽdo exteriora mẽbra, puta, manus ad usum pecuniæ, uel linguã ad significãdũ ministro, ꝙ det pecuniã &c. Vel ꝑ modũ remouẽtis ꝓhibens, qñ tollit passionẽ cupiditatis, & delectationis pecunię, ꝗ impedit uolũtatẽ ab actu utẽdi pecunia. Et hic est modus cõis oĩbus uirtutibus circa passiones impedientes uoluntatẽ a recto usu exteriorũ membrorũ, vel rerũ, & est certus ac indubitatus: & ꝙ liberalitas cõsistit in affectu magis, ꝗ in effectu. Ex eo. n. ꝙ amat pecuniam ꝑut oportet ad usum manifestè patet, ꝙ penes quantitatẽ talis affectus liberalior & minus liberalis quis est & nõ penes quantitatẽ, aut multitudinem eorũ ꝗ dat, cum contingat maximè liberalẽ posse minus dare & ꝙ liberalis non est alicui ex eo, ꝙ amat illũ: hoc. n. mĩæ, aut charitatis est, ut in litera dĩ: sed ex eo ꝙ recte amat pecuniã, s. ad usum, qñ oportet &c. Et ꝓpterea qñ dat, non iõ dat, ꝗa illum amet, sed ꝗa decet ipsum dare illi, qđ est ex morali debito dare, cuius signum in litera affertur, quia dat notis, & ignotis.

‡ In rñsione ad primũ 1. art. circa illud, Ad liberalitatẽ pertinet bene uti diuitiis inquãtũ hmõi, dubiũ occurrit, ꝗa falsũ hoc vr̃, eo ꝙ sicut magnificentia est circa diuitias magnas: ita liberalitas est circa diuitias mediocres. vt patet ĩ 4. Eth. Ac ꝑ hoc

Li. 1. c. 30. circa prin. tom. 1.

Li. 2. c. 19. circa prin. tom. 1.

Concl. 1.

Ambr. in ser. 81. to. 3. Et Basi. in ser. ad diuites auaros.

Li. 1. c. 30. circa prin. tom. 1.

Lib. 4. Eth. cap. 1. ante med. to. 5.

sus, de quo † Philos. dicit in 4. Ethic. ꝙ non est acceptiuus pecuniæ, neque custoditiuus, sed emissiuus.

¶ 3 Pręt. Virtutes habẽt connexionẽ adinuicẽ: sed liberalitas non vr̃ connexa aliis virtutibus. Multi. n. sunt uirtuosi, qui non possunt esse liberales, ꝗa non habent quod dent. Multi ẽt liberaliter dant, vel expẽdũt qui tñ alias sunt uitiosi. ergo liberalitas non est uirtus.

SED CONTRA est, qđ * Ambros. dicit in 1. de Offic. ꝙ in Euãgelio multas doctrinas accepimus iustę liberalitatis: sed in Euãgelio nõ docenẽ nisi ea, quæ ad virtutem pertinent. ergo liberalitas est uirtus.

RESP. Dicẽdum, ꝙ sicut Aug.* dicit in lib. de lib. arb. bene vti his quibus male vti possumus, pertineẽ ad uirtutẽ. Possumus aũt bene, & male vti non solũ his, quę intra nos sunt, puta: potentiis, & passionibus aĩæ, sed ẽt his, quę extra nos sunt, s. rebus huius mundi concessis nobis ad sustentationem vitæ: & ideo cum bene uti his rebus pertineat ad liberalitatem, consequens est, quòd liberalitas uirtus sit.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ sicut* Amb. & Basilius dicunt, superabundãtia diuitiarũ daẽ aliquibus à Deo, ut meritũ bonę dispensationis acquirant. Pauca aũt vni sufficiunt: & iõ liberalis plura laudabiliter in alios expẽdit, ꝗ in seipsum. Debet aũt hõ ꝑ magis sibi prouidere in spũalibus bonis, in quibus unusquisque sibi præcipuè subuenire põt: & tñ ẽt in rebus tpalibus non pertinet ad liberalẽ, vt sic aliis intendat, ꝙ omnino se, & suos despiciat. Vñ* Amb. dicit in 1. de Officiis. Est illa probanda liberalitas, vt proximos seminis tui nõ despicias, si egere cognoscas.

AD II dicẽdum, ꝙ ad liberalem nõ pertinet sic diuitiis emittere, ut non sibi remaneat uñ sustẽteẽ, & vñ uirtutis opera exequaẽ, quibus ad fęlicitatẽ peruenitur. Vñ* Philosop. dicit in 4. Ethicor. quòd liberalis non negliget propria, volens per hoc quibusdã sufficere. & † Ambros. dicit in lib. de Offi. ꝙ Dñs nõ vult simul effundi opes, sed dispensari. Nisi fortè vt Helisę boues suos occidit, & pauit pauperes ex eo qđ habuit, vt nulla cura teneret domestica: qđ pertinet ad statũ perfectionis spiritualis vitæ, de quo infra* dicetur. Est tñ sciendũ, ꝙ hoc ipsũ, qđ est sua liberaliter largiri, inquantũ est actus virtutis, ad beatitudinẽ ordinaẽ.

AD III dicendum, ꝙ sicut † Philosoph. dicit in 4. Ethicor. illi ꝗ cõsumũt multas res ĩ intemperãtijs, nõ sunt liberales, sed prodigi: & similiter quicũque effundit quę habet ꝑꝑ quęcumq; alia peccata. Vñ &* Ambro. dicit in 1. de Offi. Si adiuues eum, qui possessiones aliorum eripere conatur, non probatur largitas. Nec illa pfecta est liberalitas, si iactãtiæ cã magis, ꝗ misericordiæ largiaris: & iõ illi ꝗ carent alijs virtutibus, licèt in aliqua mala opera multa expẽdant, non sunt liberales. Nihil ẽt ꝓhibet aliquos multa ĩ bonos vsus expẽdere, & habitũ liberalitatis nõ habere: sicut & aliarũ virtutũ opa faciunt homines anteꝗ habitũ virtutis habeant, licèt nõ eodẽ modo quo virtuosi, vt s.* dictũ est. Similiter ẽt nihil prohibet aliquos virtuosos, licèt sint pauperes, esse liberales. Vnde † Philoso. dicit 4. Eth. Secundum substantiã, idest, facultatem diuitiarũ, liberalitas dr̃. Non. n. consistit in multitudine datorũ, sed in dantis habitu. & * Ambros. dicit in 1. de Offic. ꝙ affectus diuitem collationem, aut pauperem facit, & pretium rebus imponit.

ARTICVLVS II.

Vtrum liberalitas sit circa pecunias.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃ ꝙ liberalitas non sit circa pecunias. Omnis enĩ virtus moralis est circa operationes, vel passiones: esse aũt circa operationes est propriũ iustitiæ, vt * dr̃ in 5. Ethicor. ergo cũ liberalitas sit virtus moralis, videtur ꝙ sit circa passiones, & non circa pecunias.

neutra est circa diuitias inquantũ huiusmodi. Diuitiæ. n. vt sic, abstrahunt à magnis, & mediocribus. Ad hoc dr̃, ꝙ cũ author dicit liberalitatẽ esse circa diuitias inquantũ hmõi, ly inquantũ, tenetur specificatiuè, & determinat cõditionẽ, qua diuitiæ sunt materia liberalitatis. Et qñ cõ dicitur ista est, ꝙ diuitiæ sumanẽ sine aliqua additione, qñ diuitiæ absolutẽ sũptæ sunt obiectũ cõcupiscibilis: talẽ cõditionẽ significauit per notã significationis rõnis ꝓprie ipsarũ diuitiarũ. Ita ꝙ sensus est, ꝙ liberalis est vti diuitijs, inquantum hmõi, hoc est, diuitijs absolutẽ sine additione aliqua considerãtis. Magnificẽtię verò est, vti eis cũ additione arduitatis Iustitiæ aũt cũ additione debiti, vt in lra dĩ. Dicta aũt conditio explicaẽ qñq; ex quãtitate diuitiarũ, nõ ꝙ quãtitas varieẽ rõnẽ materiæ, sed ꝑ viã circulocutionis explicaẽ differẽtia inter diuitias absolutẽ, & vt arduas ꝑ eĩ magnas, vel mediocres: quia magnæ idoneitatẽ quãdã habẽt vt tẽdãt ad arduitatẽ, mediocres aũt nõ. Ac per hoc denotãt diuitias absolutẽ, quas author hic vocaẽ diuitias inquãtũ diuitias, ꝑ exclusionẽ superadditæ rõnis alicui. ¶ In respõsione ad primũ 5. ar. aduerte, ꝙ dum author dicit, ꝙ diuina datio ꝓuenit ex eo, ꝙ sic afficiaẽ ad ea ꝗ dat, vt ẽ datio liberalitatis, sed ex eo ꝙ amat eos ꝗbus dat, qđ pertinet ad charitatẽ, corrigere vr̃ qđ dixerat alibi, & specialiter in prio huius operis lib. q. 21. q. s. in Deo est ꝓpriè liberalitas: qa tñ diuina datio hẽt de liberali hoc, qđ est sine expectatione & debito, ac ꝑ hoc liberalitas seclusis imperfectionibus põt saluari in Deo: iõ author nõ totaliter reprobat dictũ alibi, sed dicit ꝙ magis spectat ad charitatẽ, ꝗ liberalitatem diuina datio. Et hæc de tota hac quæstione sufficiant.

†li. 1. c. 30. circa med. tom. 1.

q. 184. & 186. art. 3. præcipue. respõsio secunda

†lib. 4. c. 1. circa prin. tom. 5.

Li. 1. c. 30. inter principium & medium. tom. 1.

1. 2. q. 65. art. 1.

†li. 4. Ethica. 1. to. 5.

Li. 1. c. 30. inter prin. & mediũ & mediũ tom. 1.

Porrecta ꝑ totum.

589

Infra art. 3. Et 1. 2. q. 60. art. 2. cor. Et malo. q. 2. art. 1. cor. fin. Et 4. Ethic. 8. *lib. 5. ca. 1. tom. 5.

¶ 2 Pręt. Ad liberalē pertinet quarūcunq; diuitiarum vsus: sed diuitiæ naturales sunt veriores quàm diuitię artificiales, quę in pecuniis consistunt, ut patet per † Phil. in 1. Politic. ergo liberalitas non est principaliter [h] circa pecunias.

†Li. 1. Polit. cap. 5. & 6. tom. 5.

¶ 3 Pręt. Diuersarum uirtutum [i] diuersæ sunt materię: quia habitus distinguuntur sm obiecta: sed res exteriores sunt materiæ iustitiæ distributiuæ, & cōmutatiuę. ergo nō sunt materia liberalitatis.

SED CONTRA est, q * Phil. dicit in 4. Eth. q liberalitas vr esse medietas quædā circa pecunias.

Lib. 4. cap. 1. circa medium, to. 5.

RESPON. Dicendū, q sm * Phil. in 4. Eth. ad liberalem pertinet emissiuum esse. Vn & alio nomine liberalitas, largitas nominatur, quia qd largū est, non est retentiuum: sed est emissiuū: & ad hoc idem pertinere vr ēt nomen liberalitatis. Cū. n. aliquis à se emittit, quodammodo illud à sua custodia & dñio liberat, & aīum suum ab eius affectu liberū esse ostēdit. Ea uerò q̄ emittēda sunt ab uno hoīe in aliū, sunt bona possessa, quę noīe pecunię significantur: & ideò [m] ꝓpria materia liberalitatis est pecunia [n].

Lib. 4. cap. 1. tom. 5. — Concl. —

AD PRIMVM ergo dicendum, sicut * dictū est, liberalitas non attenditur in quātitate dati sed in affectu dantis. Affectus aūt dātis disponiī sm passiones amoris & cōcupiscentiæ, & ꝑ cōsequēs delectationis & tristitiæ ad ea, q̄ danī: & ideò immediata materia liberalitatis sūt iteriores passiones, sed pecunia exterior est obiectū ipsarū passionū.

*In solut. ad arg. 1. præc. arti.

AD II dicendum, q sicut * Aug. dicit in lib. de disciplina Christ. Totum quicquid homines in terra habent, & oīa quorum sunt dñi, pecunia uocatur; qa antiqui, quę habebāt, in pecoribus habebāt, & * Phil. dicit in 4. Ethi. q pecunias omnia dicimus, quorum dignitas numismate mensuratur.

*De discip. christ. c. 1. a med. to. 9. — *Lib. 4. Eth. in prin. libri. to. 5.

AD III dicendū, q iustitia cōstituit æqualitatē in istis exterioribus rebus: nō aūt ad eā ꝓpriè pertinet moderari interiores passiones. Vndè aliter pecunia est materia liberalitatis, & aliter iustitiæ.

ARTICVLVS III.

Vtrum uti pecunia sit actus liberalitatis.

Porrectū ꝑ totum. 590

AD TERTIVM sic ꝓceditur. Vr q uti pecunia nō sit actus liberalitatis. Diuersarum. n. uirtutum [h] diuersi sunt actus: sed uti pecunia conuenit aliis uirtutibus, sicut iustitię, & magnificētiæ. non ergo est proprius actus liberalitatis.

Infra. art. 4. Et quæ. 5. art. 13. ad 1. Et 4. Eth.

¶ 2 Præt. [h] Ad libertatē nō solū ꝑtinet dare, sed ēt accipere, & custodire, sed acceptio, & custodia non uir ad usum pecuniæ ꝑtinere. ergo inconueniēter dicitur proprius actus liberalitatis usus pecunię.

¶ 3 Præt. Vsus pecunię nō solū cōsistit in hoc, q pecunia deī, sed in hoc, q expēdaī: sed expendere pecuniā referī ad ipsum expendēre, & sic [h] nō vr esse actus liberalitatis. dicit. n. * Seneca in 5. de Beneficiis. Nō est liberalis aliquis ex hoc, q sibi donat. ergo nō q̄libet vsus pecuniæ ꝑtinet ad liberalitatē.

*Lib. 5. cap. 9. parum a princ.

SED CONTRA est, qd * Phil. dicit in 4. Eth. Vno quoque optimè utitur, qui habet circa singula uirtutem. ergo diuitiis utetur optime, qui habet circa pecunias uirtutem: iste autem est liberalis. ergo bonus usus pecuniarum est actus liberalitatis.

*Lib. 4. cap. 1. non mul tum a pr. to. 5.

RESP. Dcdm, q species actus sumitur ex obiecto, ut s. * habitū est. Obiectū aūt, siuè materia liberalitatis est pecunia, & quicquid pecunia mensurari pōt, vt † dictum est. Et qa quælibet uirtus conueniēter se habet ad suū obiectū, cōsequēs est, ut cū liberalitas sit uirtus, act* ei* sit ꝓportionat* pecunię. Pecunia aūt cadit sub rōe bonorū utiliū, qa oīa exteriora bona ad vsū hoīs sūt ordinata: & iō [a] ꝓp [r] liberalitatis ē pecunia, vel diuitijs uti [b].

*1. 2. q. 18. art. 2. — †art. pręc. ad 2. arg. — Concl. —

AD PRIMVM ergo dicendū, q ad liberalitatem pertinet bene uti diuitiis inquantū hmōi, eo q diuitiæ sunt propria materia liberalitatis. Ad iustitiam aūt pertinet uti diuitiis secundum rōnem debiti, prout. s. res exterior debetur alteri. Ad magnificentiam autem pertinet uti diuitiis secundū quādam specialem rationem, idest, secundum q assumuntur in alicuius operis magni expletionem. Vndè & magnificētia quodammodo se habet ex additione ad liberalitatem, ut infra * dicetur.

Vti diuitiis. — *q. 134.

AD II dcdm, q ad uirtuosum pertinet non solū conuenienter uti sua materia, vel instrumēto, sed ēt præparare opportunitates ad bene utendum. Sicut ad fortitudinem militis pertinet nō solū exercere gladiū in hostes, sed etiam exacuere gladiū, & in uagina conseruare. Sic etiam ad liberalitatē pertinet non solum uti pecunia, sed etiam eā præparare, & conseruare ad idoneum usum.

Officium uirtuosi.

AD III dcdm, q sicut * dictū est propinqua materia liberalitatis sūt iteriores passiones sm quas hō afficitur circa pecuniam: & ideò ad liberalitatē ꝑtinet præcipuè, ut hō ꝑꝑ inordinatā affectionem ad pecuniam non prohibeatur à quocumq; debito usu eius. Est aūt duplex usus pecunię. Vn* ad seipsum, q ur ad sumptus, uel expēsas ꝑtinere. Alius aūt quo quis utiī ad alios, qui pertinet ad dationes: & ideò ad liberalitatē pertinet, ut neq; ꝑꝑ immoderatum amorem pecuniæ aliquis impediaī à conuenientibus expensis, neq; à conuenientibus dationibus. Vn circa dationes, & sumptus liberalitas cōsistit, sm * Phil. in 4. Ethi. Verbum autem Senecę est intelligendum de liberalitate secundum q se habet ad dationes. Non enim dicitur aliquis liberalis ex hoc, quòd sibi aliquis donat.

*Art. pręc. ad 1. & 3. — Vsus pecunię duplex. — Lib. 4. cap. 1. tom. 5.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ad liberalem maximè pertineat dare.

Porrectū ꝑ totum. 591

AD QVARTVM sic proceditur. Vr q ad liberalē nō maximè ꝑtineat dare. Liberalitas. n. à prudētia dirigiī, sicut & q̄libet alia uirt* moralis: sed [h] maximè vr ad prudētiā ꝑtinere, diuitias cōseruare. vn & * Phil. dicit in 4. Eth. q ill' q nō acq̄siuerūt pecuniā, sed susceperunt acq̄sitā ab aliis, liberalius eā, expēdunt quia sunt inexperti indigētię. ergo ur q dare non maxime pertineat ad liberalē.

Infr. q. 119 art. 1. ad 1. & 3. Et 4. Ethic. — *Lib. 4. c. 1. circa medium to. 5.

¶ 2 Pręt. De hoc q aliquis maxime intendit, nullus tristatur, neq; ab eo cessat: sed liberalis quandoque tristatur de his quæ dedit, neque etiam dat omnibus, ut * dicitur in 4. Ethi. ergo ad liberalem non maximè pertinet dare [h].

Lib. 4. c. 1. circa medium, to. 5.

¶ 3 Præt. Ad illud implendum, qd quis maxime intendit, hō utiur uiis qbus pōt: sed liberalis non est petitiuus, vt * Phil. dicit in 4. Ethico. cum per hoc posset sibi ꝑparare facultatē alijs donandi. ergo videtur q maximè non intendat ad dandum.

Lib. 4. cap. 1. tom. 5.

¶ 4 Præt. Magis hō obligatur ad hoc, q prouideat sibi, q̄ aliis: sed expendendo aliquid, prouidet sibi, dando autem prouidet alijs. ergo ad liberalem magis [h] pertinet expendere, quàm dare.

SED CONTRA est, q * Philos. dicit in 4. Ethic. q liberalis est superabundare in datione.

Lib. 4. ca. 1. tom. 5.

RESP. Dcdm, q propriū est liberalis vti pecunia. Vsus aūt pecuniæ est in emissione ipsius: nā acquisitio pecunię magis assimilaī gňationi, q̄ vsui. Custodia verò pecuniæ, inquātū ordinaī ad facultatē vtēdi, assimilaī habitui. Emissio aūt alicui* rei q̄tò fit ad aliqd distātius, tātò à maiori virtute ꝓcedit, sicut patet i his, q̄ ꝓijciunī: & iō ex maiori virtute ꝓcedit, q aliquis emittat pecuniā dādo eā aliis, q̄ expendendo eā circa seipsum. Propriū est aūt virtutis, vt ꝑcisè tendat in id, quod perfectius est: nā virtus est perfectio quædam, vt * dr in 7. Physic. & iō [o] liberalis maximè laudatur ex datione [a].

Li. 7. text. 17. tom. 2. — Concl. —

AD PRIMVM ergo dcdm, q ad prudētiā ꝑtinet custodire pecuniā, ne surripiatur, aut inutiliter expendaī: sed vtiliter eā expendere non est minoris prudentiæ, q̄ vtiliter eā cōseruare, sed maioris: qa plura sunt attendenda circa vsum pecuniæ, q̄ assimilaī motui, q̄ circa conseruationem, quæ assimilatur quieti. Qd aūt illi, q susceperunt pecunias ab aliis acquisitas, liberalius expendunt, quasi existentes inopiæ inexperti, si ꝑꝑ solā hanc inexperiētiā liberaliter expenderent, nō haberent virtutem liberalitatis: sed q̄nq; hmōi inexperientia se habet solū sicut tollens impedimentū liberalitatis, ita q prōptius liberaliter agāt. Timor. n. inopiæ ex eius experientia ꝓcedens, impedit q̄nq; eos, q acquisierunt pecuniam, ne eam consumant liberaliter agēdo: & similiter amor, quo eam amant, tamquā proprium effectum, vt * Philosoph. dicit in 4. Ethic.

Lib. 4. c. 1. a me 1. to. 5.

AD II dcdm, q sicut † dictum est, ad liberalitatem pertinet conuenienter vti pecunia, & per consequēs cōuenienter dare, qd est q̄dā pecuniæ vsus. Quælibet aūt virtus tristaī de cōtrario sui actus, & vitat eius impedimēta. Ei aūt qd est cōueniēter dare, duo opponunī, s. nō dare qd cōuenienter est dādū, & dare aliqd incōueniēter. Vn de vtroq; tristaī liberalis, sed de primo magis, qa plus opponiī proprio actui: & iō nō dat oibus. Impediretur. n. actus eius, si quibuslibet daret. Non. n. haberet vnde aliis daret, quibus dare conuenit.

† In cor. art. & arti. præced.

AD III dcdm, q dare, & accipere se habent sicut agere, & pati. Nō est aūt idē principiū agēdi, & patiendi. Vn qa liberalitas est principiū dationis, nō pertinet ad liberalem vt sit promptus ad recipiendum, & multò minus ad petendum. Vnde versus.

Si quis in hoc mūdo vult multis gratus haberi,
Det, capiat, quærat, plurima, pauca, nihil.

Ordinat aūt ad dandū aliqua sm conuenientiā liberalitatis. s. fructus propriarum possessionum, quos solicitè procurat, vt eis liberaliter vtatur.

AD IIII dcdm, q ad expendendū in seipsum natura inclinat: vnde ad hoc q pecuniam quis perfundat in alios, pertinet propriè ad virtutem.

ARTICVLVS V.

Vtrum liberalitas sit pars iustitiæ.

Porrectū ꝑ totum. 592

AD QVINTVM sic ꝓcediī. Vr q liberalitas nō sit pars iustitiæ. Iustitia. n. respicit debitū: sed q̄tò ē aliqd magis debitū, tātò min* liberaliter daī. ergo liberalitas nō ē pars iustitiæ, sed ei repugnat.

Sup. q. 58. art. 12. ad 3. & q. 117 artic. 2. ad 3. & art. 3. ad 2. Et infr. quæ. 157. art. 1. co. Et 3. d. 27. q. 2. art. 4. q. 2. cor. Et ma. q. 13. arti. 1. cor. fi.

¶ 2 Pręt. Iustitia est circa operationes, vt supra * habitū est: sed liberalitas est præcipuè circa amorē, & concupiscentiam pecuniarum, quę sunt [h] passiones. ergo magis videtur* liberalitas ad temperantiam pertinere, quàm ad iustitiam.

¶ 3 Pręt. Ad liberalitatē pertinet præcipuè conuenienter [a] dare, vt * dictū est: sed conuenienter dare pertinet ad beneficentiā & misericordiā, quæ pertinent ad charitatē, vt supra † dictū est. ergo liberalitas magis est pars charitatis, quàm iustitiæ.

*q. 58. art. 9. & 1. 2. q. 60. art. 2. & 3. — *ar. pręce. ad 1. — q. 30. & 31

SED CONTRA est, qd * Ambr. dicit in 1. de Officijs. Iustitia ad societatē gňris humani referī. Societatis. n. rō diuiditur in duas partes, iustitiā. s. & bñficientiā, quā eā liberalitatē, aut benignitatem vocant. ergo liberalitas ad iustitiam pertinet.

Ambr. li. 1 de offic. c. 28. in principio. 10. 1.

RESP. Dcdm, q [m] liberalitas nō est spēs iustitię: [n] quia iustitia exhibet alteri quod est eius, sed liberalitas exhibet id, qd suū est. Habet tñ quandā conuenientiā cū iustitia in duobus. Primò quidē, qa principaliter est ad alterū, sicut & iustitia. Secundò, quia est circa res exteriores, sicut & iustitia, licèt sm rationem, vt * dictum est: & ideo [r] liberalitas à quibusdam ponitur pars iustitiæ, sicut uirtus annexa ei vt principali [q].

Concl. — Hic in cor. & art. 2. huius q. ad 3. Concl. ꝑ

AD PRIMVM ergo dcdm, q liberalitas, etsi non attendat debitū legale, qd attendit iustitia, attendit tñ debitū quoddā morale, quod attenditur ex quadā ipsius decentia, non ex hoc q sit alteri obligatus: vn minimum habet de ratione debiti.

AD II dcdm, q tēperantia est circa concupiscentias corporalium delectationum. Concupiscentia autem pecuniæ & delectatio non est corporalis, sed magis animalis: vnde liberalitas non pertinet propriè ad temperantiam.

AD III dcdm, q datio bñficentiæ, & misericordiæ procedit ex eo, q hō est aliqualiter affectus circa eū, cui dat: & iō talis datio ꝑtinet ad charitatē, siue ad amicitiā: sed datio liberalitatis prouenit ex eo, q dās est aliqualiter affectus circa pecuniā, dū eā non concupiscit, neq; amat: vn ēt non solū amicis, sed etiam ignotis dat quando oportet. Vnde non pertinet ad charitatem, sed magis ad iustitiam, quæ est circa res exteriores.

ARTICVLVS VI.

Vtrum liberalitas sit maxima virtutum.

Porrecta ꝑ totum. 593

AD SEXTVM sic ꝓcediī. Vr q liberalitas sit maxima virtutum. Oīs enim virtus hoīs est quædā similitudo diuinæ bonitatis: sed per [h] liberalitatem hō maxime assimilatur Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, vt dicitur Iac. 1. ergo liberalitas est maxima virtutum.

¶ 2 Pręt. Secundū * Aug. in 6. de Tri. In his q̄ non mole magna sunt, idē est esse maius, quod melius: sed rō bonitatis [h] maximè vr ad liberalitatem pertinere quia bonū diffusiuū est, vt patet per * Dio. 4. cap.

Li. 6. ca. 8. parum ante medium tom. 3. — * Dio. c. 4. in princ.

Universidad de Deusto Biblioteca

†Amb. lib. 1. c. 28. circa prin. to. 1. 4. cap. de diuino. Vnde & † Amb. dicit in. 1. de Officijs, quod iustitia censuram tenet, liberalitas bonitatem. ergo liberalitas est maxima uirtutum.

†li. 2. pros. 5. ¶3 Præt. Homines * honorantur, & amantur pp uirtutem: sed † Boetius dicit in lib. de consolat. Largitas maximè charos facit: & * Phil. dicit in 4. Eth. quod inter uirtuosos maximè liberales amantur. ergo liberalitas est maxima uirtutum.

*lib. 4. c. 1. aliquantulum à principio. SED CONTRA est, quod † Amb. dicit in lib. de officiis, quòd iustitia excellentior uidetur liberalitate, sed liberalitas gratior. * Philosophus etiam dicit in 1. Rhetoric. quòd fortes, & iusti maximè honorantur, & post eos liberales.

† lib. 1. ca. 28. circa prin. tom. 1. *li. 1. Rhetoric. ca. 9. non multum à principio. to. 6.

G RESP. Dicendum, quod quælibet uirtus tendit in aliquod bonum. Vnde quanto aliqua uirtus in maius bonum tendit, tanto melior est. Liberalitas autem tendit in aliqđ bonū dupliciter. Vno mō, primo & per se: alio mòdo, ex consequenti. Primo quidē & per se tendit ad ordinandum propriam affectionem circa possessionē pecuniarum, & usum. Et sic[m] ſm hoc prefertur liberalitati temperātia, quæ moderatur & cōcupiscentias, & delectiones pertinentes ad proprium corpus: &[m] fortitudo, [n] & iustitia, quæ ordinātur quodāmodo in bonū cōe, una quidem tempore pacis, alia uero tempore belli. Et [*] omnib. præferuntur uirtutes, quę ordinant in bonum diuinum: nam bonū diuinū pęminet cuilibet bono humano. Et in bonis humanis bonum publicum præeminet bono priuato, in quibus bonum corporis præeminet bono exteriorū rerū. Alio mō, ordinatur liberalitas ad aliquod bonum ex consequenti: & [r] ſm hoc liberalitas ordinatur in oīa bona pdicta [t]. Ex hoc. n. quod hō non est auatiuus pecunię, sequitur quod de facili utatur ea & ad seipsum, & utilitatem aliorum & adhonorem Dei: & [r] secundum hoc habet quandā excellentiam ex hoc, quod utilis est ad multa [s]. Quia tū unumquodque magis iudicatur secundum id, quod primo & per se competit ei, quàm secundū id quod consequēter se habet ideo [t] dicendum est liberalitatem non esse maximam uirtutum [t].

Concl. m — Conc. prima pars 1. — pars 2 — Concl. p — Conc. secunda pars. — Concl. s

AD PRIMVM ergo dicendum, quod datio diuina prouenit ex eo, quod amat homines quibus dat, non autem ex eo, quod afficiatur ad ea quæ dat: & magis uidetur pertinere ad charitatem, quæ est maxima uirtutum, quām ad liberalitatem.

AD II dicendum, quod quælibet uirtus participat rationem boni, quantum ad emissionem proprii actus. Actus aūt quarundā aliarū uirtutum meliores sunt, quam pecunia, quàm emittit liberalis. K

AD III dicendū, quod liberales maximè amantur, nō quidem amicitia honesti, quasi sint meliores, sed amicitia utilis, quia sunt utiliores in exterioribus bonis, quæ cōiter hoīes maximè cupiūt: & etiam propter eandem causam clari reddūtur.

QVÆSTIO CXVIII.

De uitijs liberalitati oppositis in octo articulos diuisa

DEINDE considerandum est, de uitijs liberalitati oppositis.

Et primo, de auaritia.

F Secundo, de prodigalitate.

Circa primum quærūtur octo.

¶Primo, vtrū auaritia sit pctm.

¶Secūdo, vtrum sit spāle pctm.

¶Tertio, Cui virtuti opponat.

¶Quarto, Vtrū sit pctm mort.

¶Quinto, vtrum sit grauissimū peccatorum.

¶Sexto, vtrum sit carnale, vel spirituale peccatum.

¶Septimo, vtrum sit vitium capitale.

¶Octauo, De filiabus eius.

ARTICVLVS I.

Vtrum auaritia sit peccatum.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr quod auaritia non sit peccatum. Dr. n. auaritia quasi æris auiditas, quia. s. in appetitu pecuniæ cōsistit, per quam oīa exteriora bona intelligi pñt: sed appetere exteriora [h] bona non est peccatum, naturaliter. n. hō ea appetit, tū quia subiecta sunt hoī naturaliter, tum quia p ea vita hoīs conseruatur, vnde & substantia hominis dnr. ergo auaritia non est peccatum. H

¶2 Prẹt. Oē peccatum, aut est in Deum, aut in proximum, aut ī seipsum, vt s. * habitum est: sed auaritia non est [h] propriè peccatum cōtra Deum. non. n. opponitur neq; religioni, neq; virtutib. theologicis, quib. hō ordinatur in Deum. neq; ēt est peccatum in seipsum: hoc. n. propriè pertinet ad gulam, & luxuriam, de qua Apostol. dicit 1. ad Corin. 6. Qui fornicatur, in corpus suum peccat. Similiter etiā non vr esse peccatum in proximum, quia per hoc quod homo retinet sua, nulli facit iniuriam. ergo auaritia nō est peccatum. I

¶3 Præ. Et quæ [h] naturaliter adueniunt, non sunt peccata: sed auaritia naturaliter consequitur senectutem, & quemlibet defectum, vt * Philosop. dicit in 4. Ethico. ergo auaritia non est peccatum.

SED CONTRA est, quod dicitur ad Heb. vlt. Sint mores sine auaritia, contenti presentibus.

RESP. Dicendum, quod in quibuscunque bonum consistit in debita mensura, necesse est, quòd per excessum, uel diminutionem illius mensurę malum proueniat. In omnibus

SVP. QVÆ. CX. VIII. ART. I.

N. & N. 1. 3. p. 3. p. 2. q. 5

IN art. 1. q. 118. dubium occurrit circa illud, Mēsura diuitiarū est, prout sunt necessariæ ad uitā hominis sm suā cōditionē, i ta quod i excessu huius mensuræ cōsistit pctm auaritiæ. Nā falsum vr hoc esse. quia sequeret, quod nemo posset licitè cumulare sibi pecunias, ut mutet statū quē habet ī maiorem. Cuius oppositū quotidie fit absq; remorsu cōsciētię, & reprehēsione aliqua. Et patet sequela, quia si hō nō pōt excedere mēsurā necessariorū ad cōditionē suā, cōsequēs ē ut si ad editionē suā abundāter sufficiāt mille, quod nō possit iste cumulare quattuor, vel decē millia sine excessu mēsuræ requisitorū ad cōditionē suā: ac p hoc nō posset hac uia mutare statū sine pctō. Et si rusticū oportet semp fore rusticū, & artificē semp artificē, & ciuē semp ciuē, & nunquā posse emere sibi dominiū aliqđ: quæ sūt manifeste absurda. ¶ Ad hoc dr, quod cū appetitus cuiuslibet infiniti in infinitū, manifestē dissonet à recta rōne, quæ dictat, quod quæcūq; nō alia rōne est bonum, nisi pp aliud mēsuratè appetatur, quantū. s. opus est pp illū finē. Signū aūt quod apetitus dēt esse mensuratus est, quod exterior usus illius instrū, seu medii oportet, quod sit cōmensuratus fini ita quod tā excessus, quam defectus ab oībus uituperatur, ut patet in medicina respectu sanitatis, & in excisione lignorum, aut lapidum pp aliqđ opus, puta, quod ponantur in angulo, aut sianelaquearia &c. Hinc. n. laudantur opifices, quod cōmensurata finibus opera efficiūt. Cōstat aūt quod pecunia & quicqđ pecuniæ loco possideēt, gñe bonorū utiliū cōtinentur, quod nisi pp aliud expetitur, possidetur, & expenditur. Oportet ergo pecuniā & appeti, & amari, & haberi mensuratè erga suū scilicet opus est ad finem. Finis autē proprius in vnoquo-

Porrecta § totum. 594 Inf. q. 119 — 1. 2. q. 72. art. 4 — Lib. 4. c. 1. aliquantulum ante med.

vnoquoq; pp quem diuitiæ sunt sm rōem rectam, est propria vniuscuiusq; vita sm suam conditionem, ita quod in vita propria intelligatur & eorum vita, quorum sibi curam incūbit. Et appellatione vitæ intellige non solum cibum, & potum, sed quæcunq; oportuna commoda, & delectabilia, salua honestate. Vitra hūc aūt finem non sinit recta ratio appetí, aut hēri diuitias, nisi pp alios, puta pp liberalitatis, misericordiæ, aut magnificentiæ opera, & si qd ē huiōi, vbi ēt apparet mensura appetitus ex fine. Vnde appetere diuitias ī infinitum, & sic amare, aut velle hīe, a recta rōe deuiat, & ppea negociatio pp solum lucrum, vtpote infinita, vituperat a Philoso. in 1. Polit. Sunt igitur hic duo indubiē vera. Primū est, quod amor pecuniæ debet esse mensuratus hoc quo ad se qdem sm conditionem suam, quo ad alios uero iuxta opera virtutum. Secundum est, quod appetitus in infinitum pecuniæ est illicitus, vtpote a recta rōe discordās. Dubium autem restat, quid dicendum sic appetitu mutare volentium statū ex cumulatione pecuniæ superfluæ pro sensu eius conditioni. Et dicendum vr, quod conditio hoīs est duplex, vna cōsequens speciē humanam, & altera consequēs indiuiduā. Species siquidem humana ex eo quod plurima fœlicitatis capax est, sibi consentaneum esse constituit, vt quilibet ex vsq; seipsum suosq; ducere conet, vt fœlicitatis vitæ psōis particeps esse possit. Et quia ad fœlicitatem pōtem diuitię, licet non magnæ, requiruntur organicè, vt dr in 10. Eth. ideo absq; immoderato pecuniæ amore pt seipsum, & suos reducere de opere seruilium, mechanicorūque, necnon negociationum necessitate, & moderatas diuitias acquirere, quatenus fœlicitatis præsentis, quę sm virtutis supremæ exercitationem est, particeps esse possit sm suum modulū. Singulares autem personas multas ab intrinseco donatas cōspicimus quadam sapientia, aut a natura indita, aut exercitatione comparata, seu aucta, ita quod inter homines veluti aliorum domini nati, vel facti sint, quāuis non sint. Et quia his naturalis æquitate debetur regimen aliorum, idcirco si ss appetūt dñium, & ad hoc cumulant pecunias, vt dñium tpale emant, vt cuiusq; decet sapientiam, a rōis recte tramite non recedunt. Et similis est iudicium de aliis virtutibus, quib. hō idoneus reddit ad mutandū statum, puta, cum quis ad fortitudinis actus præclaros, experiētia teste, in bello cōspicitur præparatus pp ea dignus sit præesse aliis. In omnibus. n. huiōi mensuratur appetitus pecuniæ ex vita hominis secundum suam conditionem, vt patet. At si quis sufficienter diues, a naturali fœlicitate consequenda ex solo appetitu ascendendi, & gloriæ, cumulat pecunias p sensu suæ conditionis superfluas, & cumulabat immoderata, to ferunt amoris sicut illi qui solo amore lucri negotiant. Vtrique namq; appetitus sine fine est, qm tam ascendere, quàm lucrari, absolutè sumpta, termino carent. Et sicut non sic contingit appetentibus lucrum pp opportunam uitam suæ familiæ, aut necessitatem patriæ, quia mensura est bonum appetitus ex bono œconomico aut politico: ita non sic accidit illis, de quibus prædictum est, quod cumulant pecuniam vt habeant superiorē statum consonū suæ uirtuti. Mensuratur quippe bonum appetit. ascendendi penes quantitatem suæ virtutis. Et ppea isti postquam ascenderint ad gradum suæ virtuti consonum, puta, commutatū, quiescent, & non cumulabunt ite rum, vt ascendāt, ad regnum, utpote excedens virtutem suam. Qui vero sola libidine ascendendi, & gloria cumulant, cum aliquid nacti fuerint dominii, iterum cumulant, ut altiora cōscendant, & sic in infinitū. Et per hęc patet solutio obiectorum. Vtrum autē hi qui illicite cumulāt, propter solam libidinē ascēdendi, peccet mortaliter, in arti. 4. ad sm differetur.

Lib. 1. cap. 6. à med. & c. 5. cir. fi. to. 5. † q. præce. ar. 3. & 1. 2. q. 2. ar. 1 — Concl. m — Porrecta § totum. 595 — In ar. 5. ad 2. Et 1. q. 63 ar. 2. ad 2. & 2. di. 21. in exp. litt. fi. & ma. q. 7. ar. 1. ad 2. † li. 3. c. 17. circa medium. 1. — * 1. 2. q. 71. ar. 6. arg. 3 — * li. 10. c. 1. circa med. † q. præce. ar. 1. ad 2.

autem quæ sunt propter finem, bonum consistit in quadā mensura. Nā ea quę sunt ad finē, necesse est comensurari fini, sicut medicina sanitati, ut patet per * Phil. in 1. Polit. bona autem exteriora habent rationē utilium ad finem, sicut † dictū B est. Vnde necesse est, quod bonum hominis circa ea consistat in quadam mensura, dum s. homo secundum aliquam mensuram quærit habere exteriores diuitias, prout sunt necessariæ ad uitam eius secundum suam conditionem: & ideò in excessu huius mensurę consistit peccatum, dum. s. aliquis supra debitum modum uult eas acquirere, vel retinere: qd ptinet ad C rōnē auaritiæ, quę diffinit esse īmoderatus amor habēdi. Vñ de patet quod [m] auaritia est pctm [n].

AD PRIMVM ergo dicendū, quod appetitus rerū exteriorū est homini naturalis, ut eorū quę sūnt pp finem: & ideò intantū uitio caret, inquantum continet sub regula sumpta ex rōne finis. Auaritia autem hanc regulā excedit, & ideo est pctm.

AD II dicendum, quod auaritia D pōt importare immoderantiā circa res exteriores dupliciter. Vno mō immediatè, quantum ad acceptionem, uel conseruationē ipsarum, ut. s. hō plus debito eas acquirat, uel cōseruet. Et, ſm hoc est directè peccatū in proximum: quia in exterioribus diuitiis nō pōt unus hō superabundare, nisi alteri deficiat, quia bona temporalia nō possunt simul possideri a multis. Alio mō, pōt importare im E moderantiā circa interiores affectiones, quas qs ad diuitias habet, puta, quod īmoderate aliqs diuitias amet, aut desideret, aut delectet in eis. Et sic auaritia est peccatū hoīs in seipsum: quia p hoc deordinat eius affectus licēt nō deordinet corp [9], sicut per uitia carnalia. Ex consequenti autē est pctm in Deū, sicut & omnia peccata mortalia, inquantum hō pp bonum temporale contemnit æternū.

AD III dicēdum, quod inclinationes naturales sunt regulādę secundū rōnem, quæ principatū tenet in natura humana: & ideo quāuis senes propter naturæ defectum auidius exteriorū rerū inquirant subsidia, sicut & oīs indigens quærit suæ indigētiæ supplementum: non tñ à pctō excusant, si debitā rōnis mensuram circa diuitias excedant.

ARTICVLVS II.

Vtrum auaritia sit spēale peccatū.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr quod auaritia nō sit speciale pctm. Dicit enim † Aug. in lib. de liber. arbit. Auaritia, quę grece philargyria dicit non in solo argento, vel in nūmis, sed in omnibus rebus quæ immoderate cupiuntur intelligenda est, sed in omni peccato est cupiditas immoderata alicuius rei, quia peccatum est spreto bono incōmutabili, bonis commutabilibus inhærere vt supra * habitū est. ergo [h] auaritia est generale peccatum.

¶2 Prẹt. Secūdū † Isid. in li. Etymol. auarus dicit, quasi auidus æris, i. pecuniæ. unde & in gręco auaritia philargyria nominat, i. amor argēti: sed sub argēto, p quod pecunia signatur, significant omnia [h] bona exteriora, quorum pretium pōt numisma te mēsurari, ut supra † habitum est. ergo auaritia cōsistit ī appetitu cuiuslibet exterioris rei. ergo vr esse generale peccatum.

¶3 Prę. Super illud ad Rom. 7. Nā cōcupiscētiā nesciebā &c.

SV. QVAE. CXVIII. ARTIC. II.

IN ar. 2. hoc solum notandū occurrit quod noīe pecuniæ, vt ē materia auaritiæ, nō intelligit quod qd est pecunia cōparabile, sed solūmō quicquid hēt rōnē boni vtilis. Ita quod cū pecunia sub rōne hēat rōnem boni utilis: ut principale sui gñis. s. boni utilis, ponitur obiectum auaritiæ, ducens secū totum suū genus. Cū ḡ audis auari obiectū esse bonum vtile, tm memento, ut intelligas id, quod per se est de gñe bonorum vtilium, ut sunt agri, ouilia, armenta, & huiōi; qm per accidens honor, & uoluptas pñt spectare ad utilia. s. ex intentione alicuius appetentis hæc, & non propter se, sed pp lucrum. Obiecta namque & materiæ uirtutum, & vitiorum penes ea quæ per se sunt distinguuntur, & non penes ea quæ sunt per accidens.

Est Aug. in lib. de spiritu & lit. c. 4. med. tom. 3.

dicit * gl. Bona est lex, quæ dum concupiscentiam prohibet, omne malum ꝓhibet: videtur autē lex specialiter prohibere concupiscētiam auaritię. vnde dicitur Exod. 20. Non concupisces rem proximi tui. ergo [h] concupiscentia auaritię est omne malum. Et ita auaritia est generale peccatum.

Sed cōtra est, qđ ad Ro. 1. Auaritia cōnumeratur inter alia specialia peccata, vbi dr̄. Repletus omni iniq̄tate, malitia, fornicatione, auaritia &c.

1. 2. q. 72. artic. 1.

Resp. Dicendū, ꝙ peccata sortiunt̄ speciem sm̄ obiecta, vt supra * habitum est: obiectum autē peccati est illud bonum, in quod tendit inordinatus appetitus. & iō vbi est specialis ratio boni, quod inordinatè appetitur, ibi est specialis ratio peccati. Alia autem est ratio boni vtilis, & boni delectabilis: diuitiæ autem secundùm se habent rationem vtilis. Ea enim ratione appetuntur inquantū in vsum hominis cedunt: & ideò [m] speciale quoddam peccatum est auaritia, secundum ꝙ est immoderatus amor habendi possessiones, quæ nomine pecunię designant̄ [*], ex qua sumit̄ auaritię nomē. Verum quia verbum habendi sm̄ primariam impositionem ad possessiones pertinere ur̄, quarum sumus totaliter domini, ad multa alia deriuat̄. Sicut dr̄ homo habere sanitatem, vxorem, uestimentum, & alia huiusmodi, vt patet in prædicamentis per consequens etiam, & nomen auaritiæ ampliatum est, ad omnem immoderatum appetitum habendi quamcunque rem, sicut * Greg. dicit in quadam Homi. ꝙ auaritia est non solum pecuniæ, sed etiam scientiæ, & altitudinis, cum supra debitum modum sublimitas ambitur: & [p] secundum hoc auaritia non est speciale peccatum: Et hoc etiam modo loquit̄ * Aug. de auaritia in authoritate inducta. Vndè patet responsio ad primum.

Concl. m

Homo. 6. in Euāg. inter prin. & med. Concl. p

Citata in argu. 1.

Ad II dicēdū, ꝙ omnes res exteriores, quæ ueniunt in vsum humanæ uitæ, nomine pecuniæ intelliguntur, inquā tum habent rationem boni utilis. Sunt autem quædam exteriora bona, quæ pōt aliquis pecunia consequi, sicut uoluptates, & honores, & alia hmōi, quæ habent aliam rationē appetibilitatis: & iō illorum appetitus non propriè dr̄ auaritia, secundum quòd est vitium speciale.

Ad III dicendum, ꝙ gl. illa loquitur de concupiscentia inordinata cuiuscunque rei. Pōt. n. intelligi, ꝙ per prohibitionem concupiscentiæ rerum possessarum, prohibeantur quarumcunque rerum concupiscentiæ, quæ per res possessas haberi pn̄t.

Porrecta p totum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum auaritia opponatur liberalitati.

596 Sup. q. 117 art. 2. cor. & q. 118. art. 5. ad 3. Et ma. q. 13. ar. 2. ad 10. Et 4. Eth. lec. 4. per & to lec. 5. fin.

Ad tertivm sic proceditur. Videt̄ ꝙ auaritia non opponatur liberalitati, quia super illud Matth. 5. Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiā, * Chrys. dicit, ꝙ duplex est iustitia, una gn̄alis, & alia spālis, cui opponit̄ [h] auaritia, & idē † Phi. dicit in 5. Eth. ergo auaritia nō opponitur liberalitati.

** Homil. 6 ex uario lo eis Matth. tom. 2.*

† lib. 5. ca. 1. & 2. 10. 5

¶ 2 Præt. Peccatum auaritiæ in hoc consistit, ꝙ homo transcendit [h] mensuram in rebus possessis: sed hmōi mensura statuitur per iustitiā. ergo auaritia directè opponitur iustitiæ, & non liberalitati.

¶ 3 Præt. Liberalitas est uirtus media inter duo uitia contraria, ut patet per † Phil. in 2. & 4. Ethic. sed [h] auaritia non habet pctm̄ contrariū, & oppositū, & ut patet p * Phyl. in 5. Eth. ergo auaritia nō opponit̄ liberalitati.

† lib. 2. ca. 7. & lib. 4 ca. 1. to. 5.

** lib. 5. cap. 1. & 2.*

Sed cōtra ē, ꝙ sicut dr̄ Ec. 5. Auar [*] nō implebit̄ pecunia, & q amat diuitias, fructū n̄ capiet ex eis: sed n̄ ipleri pecunia & inordinate eas amare, ē cōtrariū liberalitati, q̄ i appetitu diuitiarū medium tenet. ergo auaritia opponit̄ liberalitati.

Resp. Dcdm̄, ꝙ auaritia importat immoderātiā quandā circa diuitias dupliciter. Vno mō, immediate circa ipsām acceptionē. & conuersationē diuitiarum, inquantū. s. aliqs acq̄rit pecuniā vltra debitū aliena surripiēdo, uel retinēdo, & sic [m] opponit̄ iustitię. * Et hoc mō accipit̄ auaritia Ezec. 22. ubi dr̄. Principes eius in medio eius quasi lupi rapientes pdā ad effundēdū sanguinē, & auara lucra sectāda. Alio mō, importat immoderantiam circa interiores affectiones diuitiarū, puta, cum quis nimis amat vl̄ dsiderat diuitias, aut nimis delectat̄ i eis, ēt si nolit rapere aliena: & [p] hoc mō, auaritia opponit̄ liberalitati, q̄ moderat̄ hmōi affectiones, [q] ut * dctm̄ ē. Et sic accipitur auaritia 2. ad Cor. 6. Præparent repromissā bn̄dictionē hāc paratā esse, & sic quasi bn̄dictionē, nō quasi auaritiam. gl. s. ut doleant pro dato, & parū sit quod dent.

Concl. m

Concl. p

q. præce. ar ti. 6. & art. 2. ad 1. & ar ti. 3. ad 3.

Ad primvm ergo dcdm̄, ꝙ Chrys. & Phy. loquunt̄ de auaritia primo mō dicta. Auaritiam āt scđo mō dictam noiat Philosophus illiberalitatem.

Ad II dcdm̄, ꝙ iustitia, pprie statuit mēsurā i acceptionib [*], & cōseruationib. diuitiarū sm̄ rōnē debiti legalis, ut s. hō nō accipiat, nec retineat alienū, sđ liberalitas cōstituit mēsurā rōnis, pricipaliter q̄dē i interiorib [*] affectionib [*], & p ꝯsequēs i exteriori acceptione, & cōseruatione pecuniarū, & emissione earum, sm̄ ꝙ exteriori affectione pcedūt, nō obseruādo rationē debiti legalis, sed debiti moralis, quod attenditur secundum regulam rationis.

SVP. QVAE. CXVI. ART. III. ET IIII. *Nic. de Nyss. trac. 3. p. 3. per. 2. q. 5.*

In arti. 3. & 4. simul nota, ꝙ auaritia, ut opponitur liberalitati, non est ex suo gn̄e pctm̄ mortale, sed ex fine, si s. pecunia amaretur vt vltim [*] finis. Et iō in lra dr. ꝙ tūc est pctm̄ mortale, cū ꝓponit̄ amori Dei, ꝙ pp eā trāsgredi q̄s curaret pcepta Dei. Hæc n. declaratio ex cōib. tacite insinuat ꝙ ex ꝓpria auaritia ista n̄ ē pctm̄ mortale, sed ex cōi töt, qua cæteri amores bonorū tē n̄ā liū, q̄ fortunę & c. sūt mortalia pctā si excedūt diuinū amorē. ex quo patet, ꝙ imoderat [*] appetit [*] lucri in infinitū, vt cōtigit negotiatorib. absolute, n̄ ē mort. pec. ex suo gn̄e. ¶ In eisdē articulis dubiū occurrit. An hn̄s de supfluo possit cogi ad dādū pauperib. Et ē iō dubiū, q in ar. 4 in rn̄sione ad 2. dr̄, ꝙ ex debito legali tenet̄ hn̄s de supfluo dare pauperib. Consłat āt, ꝙ id, ad q̄d hō tenet̄ ex legali debito, pōt homo ā iudice cogi, vt patet superi [*], q. 80 ¶ In oppositū āt ē, q nullicōpetit agere cō tra talē diuitē ꝓ iure suo, q nulli paupi ꝙ sitū ē ius sup supfluis diuitiis, cū n̄ sit maior rō d̄ uno, q̄ d̄ alio ¶ Ad hui [*] euidētiam sciēdū est, ꝙ in lra dr̄ non solum de hñte supfluum, sed ēt absolutē d̄ uidēte pauperē in piculo necessitatis extremæ, ꝙ ex legali debito tenet̄ erogare sua pauperib [*]. Et de scđo q̄dē casu, hoc est tōne piculi necessitatis extremæ, non est difficile ꝑspicere, ꝙ iteruentat legale debitū. Nā tpe extremæ necessitatis oīa sunt cōīa. Ac p hoc bona, q̄ alter possidet, sunt mea si patior extremā necessitatē. Et si possidēs ñ spōte vult mihi subuēire, posset iudex cogi. Et si bęuia dficit, posuū occulte quasi p modū furti, vel māifeste, quasi p vīā rapinę accipere qđ mihi op [*] ē, quā n̄ accipio aliena, sed cōīa neǵata, & impossibilia aliter haberi in extrema necessitate.

Concl. m

Concl. p

tate. Apparet ergo hic, ꝙ q̄ extrema necessitas facit res alterius mihi cōes, ꝙ ex debito legali mihi debent̄, & cogi pōt a Iudice, & in eius defectū a meipso pp necessitatis articulum. Sed i primo casu, cū q̄s hēt de superfluo naturæ, & psonæ, & nullus apparet in extremæ necessitatis periculo, nō ita apparet legale debitū. Verū si inspexerimus ꝙ dupliciter aliquis pōt à iudice cōpelli: Vno mō, pp debitū alicui certæ psonæ, vt si furatus q̄s fuerit bona alicuius, vel aliās ei debitor fuerit rōe depositi, vel mutui &c. Alio mō, rōne debiti non alicui singulari personæ, sed pp cōe bonū, vel si q̄s homicidiū cōmiserit. & nullus conquerãtur, pōt iudex ex officio pp cōe bonū iustitię seruandū punire hominē: si hoc, inquā, inspexerimus, nō apparebit difficile, ꝙ habēs de superfluo, nec volens spōte impartiri indigētibus, pōt à principe cogi ad subuētionē indigētiū. Itaq; pōt princeps ex officio, vt iustitia in diuitiis seruetur, à nolente sup fluū naturæ, & personæ dispensare, distribuere illud indigētibus, tamq̄ auferēdo dispensationē diuitiarū cōmissam diuiti ab i ipso indigno. Nā iuxta sanctorum doctrinā, diuitiæ superfluæ non sunt diuitis nisi vt dispensator concessæ à Deo, vt habeat meritū bonæ dispensationis. Fundat̄ ergo legale debitū in hoc casu sup ipsa diuitiarū superflua, q̄ cum in gn̄e boni vtilis sint, superfluitas non dispensata, sed retenta cōtra vtriusq; vtilitatē occupat̄. Nā & contra retinentē occupat̄, q fua est vt sibi pro sit dispensatum. Et contra indigentium vtilitatē occupatur, quia quod in eorum vsum cedere debet, occupatur. Et vt Basilius dixit, ipsorum indigentium est ex debito, licet non de facto. Et iō indigentibus fit iniuria non dispēsando superflua, quā iniuria princeps, qui custos iusti est, ex officio auferre pōt, & debet ad consilia cōdentes.

Porrecta p totum.

597 Mal. q. 13. art. 2.

In serm. ad diuites auaros declinando ad finem. Nota Basilium tu diues.

Elicit ex Homil. 15 in Math. i opere imperfecto declinando ad finem. tom. 2.

† Est Aug. in li. de fide & operibus. ca. 16. to. 4.

Ar. præce.

Ad III dcdm̄, ꝙ auaritia sm̄ ꝙ opponit̄ iustitię, nō habet vitiū oppositū, q̄ a auaritia consistit i plus habēdo q̄ debeat sm̄ iustitiā. Et huic opponit̄ minus habere, qđ nō habet rōem culpę, sed penæ: sed auaritia sm̄ ꝙ opponit̄ liberalitati, habet vitium prodigalitatis oppositū.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum auaritia semper sit peccatum mortale.

Ad qvartvm sic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ auaritia sp̄ sit peccatū mortale. Nullus. n. est dign [*] morte, nisi ꝓ peccato mortali: sed pp [*] auaritiā hoīes digni sunt morte. Cū. n. Apost. ad Ro. 1. pmisisset, Repletos oī iniquitate, fornicatione, auaritia &c. subdit, qui talia agunt, digni sunt morte. ergo auaritia est peccatum mortale.

¶ 2 Pret. Minimū in auaritia ē, ꝙ aliqs inordinatè retinet sua: sed hoc vr̄ [h] esse pctm̄ mortale. dicit. n. * Bas. Est panis famelici quē tu tenes, nudi tunica q̄ cōseruas, idigētis argētū qđ possides. Quocirca tot iniuriaris, quot exhibere valeres: sed iniuriari alteri est peccatū mortale, q a contrariatur dilectioni proximi. ergo multò magis omnis auaritia est peccatum mortale.

¶ Pręt. Nullus excecat̄ spūali cęcitate, nisi ꝓ peccatū mortale, quod aiam priuat lumine grẽ: sed sm̄ * Chrys. tenebra aiæ est * pecuniarū cupido. Ergo auaritia, quæ est pecuniarū cupido, est peccatum mortale.

Sed contra est, ꝙ 1. ad Corinth. 3. sup illud, Si q̄s ædificauerit sup hoc fundm̄ &c. dicit † gl. ꝙ lignū, fęnū, & stipula superędificat ille qui cogitat quę mundi sunt q̄uō placeat mundo, quod pertinet ad peccatū auaritiæ. Ille aūt qui ædificat lignū, fęnū, & stipula, non peccat mortaliter, sed venialiter. De eo. n. dr̄ quod saluus erit sic quasi ꝑ ignē. ergo auaritia quandoq; est veniale peccatū.

Resp. Dcdm̄, ꝙ sicut * dictum est auaritia dupliciter dr̄. Vno mō, sm̄ ꝙ opponitur iustitię: & hoc [m] mō ex gn̄e suo est peccatū mortale. * Sic. n. ad auaritiā ptinet ꝙ aliqs iniustè accipiat, vel retineat res alienas, qđ ꝑtinet ad rapinam, vel furtum, q̄ sunt peccata mortalia, vt supra * habitum est. [m] Cōtingit tn̄ in hoc gn̄e auaritię aliqd esse peccatū veniale pp imperfectionē actus [*], sicut supra * dictū est, cū de futuro agere. Alio mō pōt accipi auaritia sm̄ ꝙ opponit̄ liberalitati: & sm̄ hoc importat inordinatū amorē diuitiarum. Si [p] ergo in tn̄ amor diuitiarum crescat, ꝙ ꝓferat̄ charitati, vt. s. pp amorē diuitiarum aliqs nō vereat̄ facere contra amorē Dei, & ꝓximi, sic auaritia erit peccatum mortale. [f] Si aūt inordinatio amoris intra hoc sistat, vt. s. hō, q̄uis sup fluè diuitias amet, nō tn̄ ꝓfert earū amorē amori diuino, vt si pp diuitias nō velit aliquid facere cōtra Deū, & proximum, sic auaritia est peccatum veniale.

Q. 66. art. 6. & 8.

Concl. m

† Q. 66. ar. 6. ad 3.

Concl. p

Concl. f

Ad primvm ergo dcdm̄, ꝙ auaritia cōnumerat̄ peccatis mortalib. sm̄ illam rationem, qua est peccatum mortale.

Ad II dcdm̄ ꝙ Basi. loquit̄ i illo casu, in quo aliquis tenet̄ ex debito legali bona sua pauperibus erogare vel pp periculum necessitatis, vel et propter superfluitatem habitorum.

Ad III dcdm̄, ꝙ cupido diuitiarū obtenebrat aīam ꝓpriè, q̄n excludit lumē charitatis, ꝓferendo amorem diuitiarum amori diuino.

ARTICVLVS V.

Vtrum auaritia sit maximum peccatorum.

Ad qvintvm sic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ auaritia sit maximū pctōrum. Dr̄. n. Eccl. 10. Auaro nihil est scelestius. & postea subdit̄. Nihil est iniquius q̄ amare pecuniā. Hic. n. & aīam suā venalē hēt. & * Tullius dicit in 1. de offic. nihil est tā angusti aī, tāq; parui, q̄ amare pecuniā: sđ hoc ptinet ad auaritiam. ergo [h] auaritia est grauissimū pctōrū.

598 Psal. 15.

Li. 1. c. eo rū titul. ca. 1. Vera magnanimi... in circūi... ta est.

¶ 2 Pręt. Tātò aliqđ pctm̄ est grauius, quātò magis charitati cōtrariat̄: sed auaritia [h] maximè cōtrariat̄ charitati. dicit. n. * Aug. in li. 83. q. ꝙ venenum charitatis est cupiditas. ergo auaritia est maximum peccatorum.

Q. 36. parum a pri...

¶ 3 Præt. Ad grauitatem pctī pertinet ꝙ sit [h] incurabile

Ad obiectionē aūt in oppositū dicitur, ꝙ licet nulli determinato pauperi sit acquisitū ius vt debeatur sibi id, ꝙ diues habet de superfluo, quia ex arbitrio diuitis pēdet dispensatio vel huic, vel illi indigenti dari: quia tn̄ cōe bonū iustitiā acquisitū est ius, vt quæ superflua sunt vnī, dentur indigentibus: iō princeps, cuius est curam habere de cōi bono, pōt ex officio ad hoc cogere ita les diuites. Et q viola..tio legalis debiti in diuitiis iustitiam violat, non liberalitatē, vt patet ex litera, in iustitia aūt ex suo gn̄e est peccatū mortale, vtpote contra bonū proximi, vt ex superius habitis dicitur: nā et diues non dispensans superflua, sed cumulans ad emēdū filio dominiū, ex sola ascendē di libidine non solū illiberalis pp libidinem ascendi, & inordinatū amorē pecuniæ: sed mortaliter peccat contra proximum indigentem excessu superflua, q̄ pauperibus debentur ex hoc ipso q sunt superflua, sunt, vt habes ex Basilio, & litera &c. Et per hoc patet solutio dubii in 1. arti. soluti.

SVP. QVAE. VIII. ART. V.

In arti. 5. nunc ne in verbis literæ et rei, & aut frustra, lego, ꝙ primario loco formaliter se habet in peccato conuersio aetern ad commutabile materialiter. Memento ꝙ de pctō in gn̄e mali simpliciter sermo est, cū cōparantur inter se, qđ est in sit primo, vt lucifer, Cōstat. In formali peccato in gn̄e mali simpliciter consistere in priuatione, vt superius plurimis dictum est.

bile. Vnde & peccatum in Spiritumsanctũ dr̃ grauissimũ, quia est irremissibile: sed auaritia est peccatum insanabile. vñ dicit *Philo. in 4. Eth. q senectus, & omnis impotentia auaros facit. ergo auaritia est grauissimum peccatorum.

Lib. 4. c. 1. declin. ad̃o ad fi. to. 5.

¶4. Prçt. Apost. dicit ad Epe. 5. q auaritia est idolorũ seruitus: sed idolatria computatur inter grauissima peccata, ergo & auaritia.

D. 81. SED CONTRA est, q *adulteriũ est grauius pctm̃ q̃ furtum, vt hr̃ Prou. 6. furtum ãt pertinet ad auaritiã. ergo auaria non est grauissimum peccatorũ.

RESP. Dicẽdum, q oẽ peccatum ex hoc ipso qđ est malum, consistit in quadam corruptione, siuè priuatione alicuius boni. Inquantum aũt est uoluntarium, consistit in appetitu alicuius boni. Dupliciter ergo ordo peccatorum potest attẽdi. Vno modo, ex parte boni qđ per peccatũ cõtemnitur, uel corrumpitur, qđ quantò maius est, tãtò peccatum grauius est: & sm̃ hoc peccatũ qđ est contra Deum, est grauissimum, & sub hoc est peccatũ, qđ est contra personam hois, sub quo est peccatũ, qđ est contra res exteriores, quæ sunt ad usum hois deputatæ: qđ vr̃ ad auaritiam pertinere. Alio modo põt attendi gradus peccatorum ex parte boni, cui inordinatè subditur appetitus humanus, qđ quantò minus est, tãtò peccatũ est deformius. Turpius est. n. subesse inferiori bono, quàm superiori. Bonum aũt exteriorum rerum est infimũ inter humana bona: est. n. minus q̃ bonũ corporis, qđ ẽt minus ẽ q̃ bonum aĩę, qđ excedit à bono diuino. Et sm̃ hoc peccatum auaritiæ, quo appetitus humanus subiicitur ẽt exterioribus rebus, habet quodammodo deformitatem maiorem. Quia tñ corruptio, uel priuatio boni, formaliter se habet in peccato: conuersio aũt ad bonũ cõmutabile materialiter, magis est iudicanda grauitas peccati ex parte boni qđ corrumpitur, q̃ ex parte boni, cui subiicitur appetitus. Et ideò dicendum est, q auaritia non est simpliciter maximum peccatorum.

AD PRIMVM ergo dcđm, q authoritates illæ loquuntur de auaritia ex parte boni, cui subdit appetitus. Vñ & in Ecclsiast. p rõne subditur, q auarus suã aĩam hẽt uenalẽ, quia uidelicet aĩam suã. i. uitã suã exponit periculis, p pecunia. & ideò subdit, Qm̃ in uita sua proiecit. i. contempsit, intima sua, ut. s. pecuniã lucraretur. *Tullius ẽt addit hoc esse angusti animi, ut scilicet uelit pecunię subijci.

Loco citato in arg.

AD II dcđm, q Aug. ibi accipit cupiditatẽ gñaliter cuiuscunq; tpalis boni, non sm̃ q accipitur spãliter p auaritia. Cupiditas. n. cuiuscunq; tpalis boni est uenenũ charitatis, inquantũ. s. hõ spernit bonum diuinum pp hoc, q inhæret bono tpali.

D. 1005. AD III dcđm, q aliter est insanabile peccatũ in Spm̃sctm̃, & aliter auaritia. Nam peccatum in Spm̃sctm̃ est insanabile ex parte cõteptus, puta, quia hõ contemnit, vel misericordiam, vel iustitiã diuinã, aut aliquid horũ, per quæ hois peccata sanantur. ideò talis insanabilitas pertinet ad maiorem grauitatem peccati. Auaritia uerò habet insanabilitatẽ ex parte defectus humani, in quẽ. s. pcedit humana natura, qa quo aliquis est magis deficiens, eò magis indiget adminiculo exteriorũ rerũ: & iõ magis in auaritiã labit. Vnde per talem insanabilitatẽ non ostenditur peccatum esse grauius, sed quodammodo per hoc est periculosius.

D. 1019.

Ad IIII dcđm, q auaritia cõparat idolatriæ per quandam similitudinẽ, quã hẽt ad ipsam: qa sicut idolatra subiicit se creaturæ exteriori, ita ẽt auar, non tñ eodem modo: sed idolatra quidem subiicit se creaturę exteriori ut exhibeat ei cultum diuinũ: auarus autem subiicit se creaturę exteriori immoderatè eam concupiscendo ad usum, non tamẽ ad cultum. Et ideo non oportet q auaritia habeat tãtam grauitatem, quantam habet idolatria.

ARTICVLVS VI.

Vtrum auaritia sit peccatum spirituale.

AD SEXTVM sic pcedit. Vr̃ q auaritia non sit peccatum spirituale. Peccata. n. spiritualia videntur esse circa spiritualia bona: sed materia auaritiæ sunt bona corporalia, s. exteriores diuitiæ. ergo auaritia nõ est peccatum spirituale.

¶2 Præt. Peccatum spũale contra carnale diuidit: sed auaritia videtur esse peccatũ carnale. Sequitur enim corruptionem carnis, vt patet in senibus, qui pp naturæ carnalis defectũ in auaritiam incidunt. ergo auaritia nõ est peccatum spirituale.

¶3 Præt. Pctm̃ carnale est per qđ etiam corpus hominis deordinat, sm̃ illud Apostoli 1. ad Cor. 6. Qui fornicatur, in corpus suũ peccat: sed auaritia ẽt corporaliter hoiem uexat. vñ & *Chrys. Mar. 5. Comparat auarum dæmoniaco, q in corpore uexatur. ergo auaritia nõ videtur eẽ peccatũ spirituale.

Homi. 31. & 29. ſ Ma. a med. illo. 2

SED CONTRA est, q †Greg. 31. Moral. computat auaritiam cum uitijs spiritualibus.

†Lib. 31. c. 31.

RESP. Dicendum, q peccata præcipue in affectu consistunt. Oẽs ãt affectiones aĩæ, siue passiones terminant ad delectationes, & tristitias, ut patet p *Philos. in 2. Eth. Delectationũ aũt q̃dã sunt carnales, & q̃dam spirituales. Carnales quidẽ delectationes dñr, q̃ in sensu carnis complẽtur, sicut delectationes ciborũ, & uenereorum. Delectationes uero spirituales dñr, quę complentur in sola aĩę apprehensione. Illa ergo peccata dicunt carnalia, quæ pficiunt in delectationibus carnalibus: illa uerò dñr spũalia, quæ perficiuntur in spũalibus delectationibus absq; carnali delectatione: & hmõi est auaritia. Delectatur. n. auarus in hoc, q cõsiderat se possessorẽ diuitiarũ: & iõ auaritia est pctm̃ spũale.

Lib. 2. c. 5. cir. pr. to. 5.

AD PRIMVM ergo dcđm, q auaritia circa corporale obiectũ non q̃rit delectationẽ corporalẽ, sed solùm aĩalem, p ut. s. hõ in hoc delectatur, q diuitias possideat: & ideò non est peccatũ carnale. Rõne tñ obiecti mediũ est inter peccata purè spũalia, quæ quærunt delectationem spũalẽ circa obiecta spũalia, sicut superbia est circa excellẽtiã: & uitia purè carnalia, q̃ q̃runt delectationẽ purè corpalẽ, circa obiectũ corpale.

AD II dicẽdũ, q motus recipit spẽm sm̃ terminũ ad quẽ, non aũt secundũ terminum à quo. Et ideo uitium dr̃ carnale ex hoc, q tendit in delectationem carnalem, non aũt ex eo, q procedit ex aliquo defectu carnis.

Loco citato in arg. 3

AD III dcđm, q Chris. *comparat auarum dæmoniaco, non quia uexetur in carne sicut dæmoniacus, sed per oppositum: quia sicut dæmeniac ille, de quo legitur Mar. 5. se denudabat, ita auarus se superfluis diuitiis onerat.

SVP. QV. CXVIII. ART. VI. VII. ET VIII.

IN articulis sehqs. s. 6. 7. & 8. eiusd. q. sola rnsio ad 4. vlt. articuli, tractanda occurrit quo ad quatuor. Primò, q auaritia habere di spẽs: & hoc non sic accipiendum vt, vt singula enumerata in lra sint diuersarum spẽrum. Nã parci, & tenaces eiusdem vñt rõis differentes sm̃ magis & minus: sed quia q̃dam eorum differũt spec. e, vt aleatores, latrones, lenones, & hmõi, pp quod i lra non simpliciter dr̃, q sunt spẽs, sed quòd magis sunt species q̃ filiæ, quia magis accedunt ad naturam specierum, recipiendo pdicationem auaritię, vt superioris. Et super 4. Ethi. author modo hęc noiat spẽs, modo noiat modos illiberalitatis. Secundo, q litera vi corrupta, cum dicit, vel qa lucratur multa cum paruo labore: qñ ex 4. Eth. (vñ hæc recitat author) nõ hĩ hęc spẽs: sed opposita, s. quia lucratur parum ex multo. Ad auaritiam siquidẽ spectat valde laborare p paruo lucro, eñ minus decet hoc, & nimiam lucri cupiditatẽ ostẽdit. Vñ lra corrigenda vt ad tex. 4. Ethic. & legi, Quia lucratur parum cum multo labore. Est. n. hic vnus auaritiæ modus. Tertiò, q primum membrum turpis lucri. s. vilia, & similia opera exercendo per illiberales operat oẽs licet non habeat exemplum in litera. nõ pterea est obscurum. quia in promptu exẽpla sunt auarorum: q cium tiunt diuites cũ sint, non verentur vilibus, & seruilibus se occupare operib. propter lucrũ, vt patet in his qui sequuntur iumẽta, laborant manibus &c. vt pleniores fructus percipiant pecorum, aut agrorũ &c. Quarto, q cum in litera aleatores ponuntur sub iniusto lucro tam hic, q̃ in 4. Ethi. ab authore, licet non ab Aristotele, intellige hoc dictũ de aleatoribus in casibus, in quibus tenentur ad restitutionem, de quib. supra dictum est: nam aliàs aleatores nõ iniusti, sed auari sunt, lucrari quærentes ab amicis quibus liberalitas dandum censet. Indè enim turpes sũt q cupiunt lucrari vndè nõ debent. s. ex amicorum bonis: qñ deberent cupere vt illa conseruentur: non ut diminuantur.

Porrecta ꝑ totum. 599

ARTICVLVS VII.

Vtrum auaritia sit uitium capitale.

Porrecta ꝑ totum. 600

AD SEPTIMVM sic proceditur. Vr̃ q auaritia non sit uitium capitale. Auaritia. n. opponitur liberalitati, sicut medio, & prodigalitati, sicut extremo: sed neque liberalitas est principalis uirtus, nequè prodigalitas uitium capitale. ergo etiam auaritia non debet poni uitium capitale.

¶2 Præt. Sicut s. *dictum est, illa dñr esse uitia capitalia, quæ hñt principales fines, ad quos ordinant fines aliorũ vitiorũ: sed hoc non competit auaritiæ, quia diuitiæ non habent rationem finis, sed magis rationem eius quod est ad finem, ut dr̃ in 1. *Eth. ergo auaritia non est uitium capitale.

¶3 Præt. †Greg. dicit 15. Mor. q auaritia quandoq; oritur ex elatione, quandoque per timorem. Dum enim quidam deficere sibi ad sumptum necessaria æstimant, mentem ad auaritiam relaxant. Sunt alij qui dum potentiores videri appetunt, ad alienarũ rerum ambitum succenduntur. ergo auaritia magis oritur ab aliis vitiis, quàm ipsa sit vitium capitale respectu aliorum.

SED CÕTRA est, q *Greg. 31. Mor. ponit auaritiam inter uitia capitalia.

Li. 31. c. 31

RESP. Dicendũ, q sicut s. *dictum est, Vitium capitale dicitur ex quo alia uitia oriuntur sm̃ rõnem finis, qui cũ sit multum appetibilis, propter ejus appetitum homo procedit ad multa facienda uel bona, uel mala. Finis aũt maximè appetibilis est beatitudo, vel fęlicitas, q est vltim finis humanę vitæ, ut supra *habitum est: & iõ quantò aliquid magis participat cõditiones fęlicitatis, tãtò magis est appetibile. Est aũt una de conditionibus fęlicitatis, ut sit p se sufficiẽs, alioquin nõ quietaret appetitũ tanq̃ ultimus finis: sed p se sufficiẽtiã maximè repromittũt diuitiæ, vt *Boet. dicit i 3. de Con. cuius rõ est, quia sicut †Phil. dicit in 5. Ethic. denario utimur quasi fideiussore ad oĩa habẽda. & Eccle. 10. dr̃ q pecuniæ obediunt oĩa. & ideò auaritia, q̃ cõsistit i appetitu pecunię, ẽ uitiũ capitale.

Li. 3. prosa 3. cir. med. †Li. 5. Eth. c. 5. to. 5

AD PRIMVM ergo dicendũ, q uirtus perficitur sm̃ rõnem. Vitium aũt perficitur sm̃ inclinationẽ appetitus sensitiui. Non aũt ad idem genus principaliter respicit rõ, & appetitus sensitiuus: & ideò nõ oportet q principale uitium opponatur principali uirtuti. Vñ licet liberalitas ñ sit principalis uirtus, quia nõ respicit ad principale bonũ rõnis: auaritia tñ est principale uitiũ, quia respicit ad pecuniam, quæ habet quandam principalitatem inter bona sensibilia rõne iam *dicta. Prodigalitas aũt non ordinatur ad aliquem finem principaliter appetibilem, sed magis uĩ procedere ex defectu rõnis. Vndè *Phil. dicit in 4. Ethico. quòd prodigus magis dicitur uanus, quàm malus.

D. 1005. & 1028. & 1179.

AD II dcđm, q pecunia ordinatur quidẽ ad aliũ finẽ: inquantũ tñ utilis est ad oĩa sẽsibilia acquirẽda, cõtinet quodãmodo uirtute oĩa. Et ideò habet quandam similitudinẽ fęlicitatis, ut *dictum est.

AD III dicendum, q nihil prohibet uitium capitale interdũ à quibusdã aliis oriri, vt *dictũ est, dum tñ ex eo alia uitia soleant plerunque oriri.

Q. 36. art. 4 ad 1. & 1 2. q. 84. art.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum proditio, fraus, fallacia periuria, inquietudo, uiolentiæ, & contra misericordiam obduratio, sint auaritiæ filiæ.

Nic. de Nyss. trac. 1. p. 3. par. 2. q. 5.

Porrecta ꝑ totum 601

AD OCTAVVM sic proceditur. Vr̃ q non sint auaritiæ filiæ quæ dñr, s. proditio, fraus, fallacia, periuria, inquietudo, uiolentiæ, & cõtra misericordiam obduratio. Auaritia. n. opponitur liberalitati, ut dictum est: proditio aũt, fraus, & fallacia, opponuntur prudentiæ, periuria religioni, inquietudo spei, uel charitati, quę quiescit in amato: uiolentiæ opponunt iustitię, obduratio misericordiæ. ergo hmõi uitia nõ pertinent ad auaritiam.

¶2 Præt. Proditio, dolus, & fallacia, ad idẽ pertinere vñr, s. ad proximi deceptionem. ergo non debent oĩa enumerari tanq̃ diuersæ filiæ auaritiæ.

¶3 Prçt. Isido. ponit nouem filias, uidelicet, mẽdaciũ, fraus, furtum, periurium, & turpis lucri appetitus, falsa testimonia, uiolẽtia, inhumanitas, rapacitas. ergo prima assignatio filiarũ fuit insufficiẽs.

¶4 Præt. *Phil. in 4. Eth. ponit multa gñа vitiorũ ptinẽtiũ ad auaritiã, quã noiat illiberalitatẽ, uidelicet parcos, tenaces, cimibiles, liberales opationes operantes, & de meretricio pastos, & usurarios, aleatores, & mortuorũ spoliatores, & latrones. ergo vr̃ q prędicta enumeratio sit insufficiẽs.

¶5 Præt. Tyranni maximè violẽtias subditis inferũt. Dicit aũt *Phil. ibidẽ, q tyrannos ciuitates de-

Li. 4. Et. c. 1. cir. fi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

solãtes, & sacra prædãtes non dicimus illiberales, i. auaros. ergo * uiolẽtia nõ dẽt poni filia auaritię.

Ll. 11. c. 13. D. 20.

Sed contra est, q̃ * Greg. 31. Moral. assignat auaritiæ filias prius enumeratas.

Resp. Dicendum, q̃ filię * auaritiæ dicũtur uitia, quę ex ipsa oriũtur, & p̃cipue fm appetitum finis. Quia uero auaritia est superfluus amor hũdi diuitias, in duobus excedit. Primo, n. superabundat in retinẽdo; & [m] ex hac parte orit ex auaritia obduratio cõtra misericordiam, * quia, s. cor eius misericordia non emollit, vt de diuitijs suis subueniat miseris. Secũdo, ad auaritiã pertinet superabundare in accipiendo: & fm hoc auaritia põt considerari dupliciter. Vno mõdo fm q̃ est in affectu: & sic [n] ex auaritia orit inquietudo, [o] inquantum ingerit hoi solicitudinẽ, & curas superfluas, Auarus n. non implebit pecunia, vt dr Eccl. 5. Alio mõdo, põt considerari in effectu: & sic in acquirendo aliena utitur q̃ique quidem vi, [p] quod pertinet ad uiolentias: [q] q̃ique aut dolo, quod quidẽ si fiat in uerbo, [r] fallacia erit quantum ad simplex verbum, [s] periurium autem, si addatur confirmatio iuramenti. Si autem dolus committitur in opere, sic quantũ ad res erit fraus: [t] quãtum autem ad personas, erit proditio, ut patet de Iuda, qui ex auaritia prodidit Christum.

Eccl. 5. pro 2.

Exodum pro filia primo.

Cõclusiõis secunda pars. pro 3. pro 4. pro 5. pro 6. pro 7.

Ad primum ergo dicẽdum, q̃ nõ oportet filias alicuius pẽtis capitalis ad idem genus uitij pertinere: quia ad finem vnius vitij possunt ordinari etiã peccata alterius gẽris. Aliud est enim peccatum habere filias, & peccatum habere species.

Ad II dicendum, q̃ illa tria distinguuntur, sicut * dictum est.

In cor. ar.

Ad III dedm, q̃ illa nouem reducũtur ad septẽ prędicta: nam mendacium, & falsum testimonium continent sub fallacia. Falsum n. testimonium est q̃dã specificatio mendacij, sicut & furtum est q̃dã specificatio fraudis, vnde sub fraude continetur. Appetitus autẽ turpis lucri pertinet ad inquietudinem. Rapacitas autem cõtinetur sub uiolentia, cum sit species eius. Inhumanitas autem est idem quod obduratio contra misericordiam.

Ad IIII dedm, q̃ illa q̃ ponit Arist. sunt liberalitatis, uel auaritiæ species magis, q̃ filiæ, põt tamen quis dici illiberalis, vel auarus ex eo q̃ deficit i dãdo, & si quidem parum det, vocat parcus: si aut nihil tenax: si cũ magna difficultate det, vocat chimibilis, quasi chimini nẽditor, quia de paruis magnũ uim facit. Q̃ique aut aliquis dr illiberalis, vel auarus, quia excedit in accipiendo. & hoc dupliciter. Vno modo, quia turpiter lucrat uel uilia, & seruilia opera exercendo per illiberales opationes, vel qa de aliquibus uitiosis actibus lucratur, sicut de meretricio, vel de aliquo limõi, vel quia lucrat de eo quod gratis oportet concedere, sicut usurarij, vel quia lucratur parua cum magno labore. Alio modo, quia iniustẽ lucratur uel uim uim inferendo, sicut latrones, uel mortuos spoliando, vel ab amicis, auferendo, sicut alestores.

Ad V dedm, q̃ sicut liberalitas ẽ circa mediocres pecunias, ita & illiberalitas. Vũ tyrãni q̃ magna p uiolentiã auferunt, nõ dãr illiberales, sed iniusti.

QVÆSTIO CXIX.

De prodigalitate, in tres art. diuisa.

Deinde considerandum est de prodigalitate.

Et circa hoc quęruntur tria.

¶ Primò, Vtrum prodigalitas auaritię opponatur.

¶ Secundò, Vtrum prodigalitas sit peccatum.

¶ Tertiò, Vtrum sit grauius peccatum quam auaritia.

Articvlvs I.

Vtrum prodigalitas opponatur auaritiæ.

Ad primvm sic, peceditur. Vẽ q̃ prodigalitas nõ opponatur auaritię. Opposita, n. nõ pũt simul esse in eodẽ: sed aliq sũt, pdigi, & illiberales. ergo pdigalitas nõ opponit auaritię.

¶ 2 Præt. Opposita sunt circa idem: sed auaritia fm q̃ opponit liberalitati, est circa passiones quasdã, qb. hõ afficit ad pecuniã: pdigalitas aut non vẽ esse circa aliquas aiæ passiones, nõ n. afficit circa pecunias, nec circa aliquid aliud limõi. nõ ergo prodigalitas opponit auaritię.

¶ 3 Præt. Pctũ principaliter recipit spẽm [a] a fine, vt s. * habitũ est: sed pdigalitas sp vẽ ordinari ad aliquem finem illicitum, pp quem sua bona expendat, & p̃cipuè pp voluptates. vũ & Luc. 15. dr de filio pdigo, q̃ dissipauit substantiã suã luxuriose viuẽdo. ergo vẽ q̃ pdigalitas magis opponat tẽpãtiæ, & isẽsibilitati, q̃ auaritię, & liberalitati.

Sed contra est, q̃ * Philosin 2. & in 4. Ethic. ponit prodigalitatem oppositam liberalitati, & illiberalitati, quam nunc auaritiam dicimus.

Resp. dicẽdũ, q̃ in moralib. attendit oppositio vitiorum adinuicem, & ad virtutẽ fm superabundantiam, & defectum. Differunt ãt auaritia, & pdigalitas fm superabundantiam, & defectum diuersimodè. Nam in affectione diuitiarum auarus superabundat, plus debito eas diligens: pdigus ãt deficit, min* debito earum sollicitudinem gerẽs. Circa exteriora verò ad pdigalitatem pertinet excedere quidẽ in dando, deficere ãt in retinendo, & acquirẽdo. Ad auaritiã autẽ ptinet ecõtrario deficere qdẽ in dando, superabundare autẽ in accipiendo, & retinẽdo: vũ patet, q̃ [m] prodigalitas auaritię opponit.

Ad primvm ergo dedm, q̃ nihil phibet eidẽ inesse opposita fm diuersa, ab illo tã aliqd magis denominat, qd inest principali*. Sicut ãt in liberalitate, q̃ medium tenet, p̃cipua est datio, ad quã acceptio, & retentio ordinant: ita ẽt auaritia, & pdigalitas p̃cipuè attendunt fm dationem. Vũ illi q̃ superabundat in dando, vocat pdigus: q̃ ãt deficit in dando, vocat auarus. Contingit autẽ q̃q; q̃ aliqs deficit in dando, qui tamen nõ excedit in accipiendo, vt Phi-

F

G

Porrella p tetum. 602

Sup. q. 118. art. 3. ad 3. Et infra ar. 2. & 3. col.

H

1. 2. q. 79. art. 3.

Conc. m

Lib. 4. c. 1. med. 5.

Phi.* dicit in 4. Eth. Similiter ẽt contingit, q̃ aliqs excedat in dando, & ex hoc est prodigus, & simul cũ hoc excedat in accipiendo vel ex quadã necessitate, quia dũ superabundat in dãdo deficiũt ei ꝓpria bona, vũ cogit indebitè acquirere qd ptinet ad auaritiam, vel ẽt pp animi inordinationẽ. Dũ n. nõ dat pp bonum, quasi contempta uirtute, nõ curat undecunque, & qualitercunque accipiat. Et sic non secundum idem est prodigus, & auarus.

A

Ad II dicendum, quòd prodigalitas attenditur circa passiones pecuniæ, non sicut superabundãs in eis, sed sicut deficiens.

Ad III dicendum, q̃ prodigus non sp abũdat in dando pp uoluptates circa quas est intemperãtia, sed q̃ique quidem ex eo q̃ taliter disponitur, ut diuitias non curet: quandoque aut pp aliquid aliud. Vt frequentius tã ad intemperantias declinant, tum quia ex quo superfluè expẽdũt in alijs, ẽt in rebus uoluptuosis expendere non uerent. ad quas magis inclinat eõcupiscentia carnis: tum ẽt quia non delectãtur in bonis uirtutis, quærũt sibi corporales delectationes. Et inde est ut Phil. * 4. Eth. dicit, q̃ multi prodigorum fiũt intemperati.

B

Lib. 4. c. 1. a me. to. 5.

Porrella p tetum. 603

Inf. art. 3. ad 1.

Articvlvs II.

Vtrum prodigalitas sit peccatum.

Ad Secvndvm sic proceditur. Vẽ q̃ prodigalitas non sit peccatum. Dicit. n. Apostol. 1. ad Timo. vlt. Radix omnium malorum est cupiditas: sed [b] non est radix prodigalitatis, quæ ei opponitur. ergo prodigalitas non est peccatum.

¶ 2 Præt. Apost. 1. ad Tim. ult. dicit. Diuitib. huius seculi p̃cipe, facile * tribuere, cõicare: sed hoc maximè faciunt pdigi. ergo pdigalitas non est pctũ.

¶ 3 Præt. Ad prodigalitatem pertinet superabundare i datione, & deficere in solicitudine diuitiarum: sed hoc maximè conuenit viris perfectis in plentib. quod Dũs dicit Matt. 6. Nolite soliciti esse in crastinum; & Matt. 19. Vende oia q̃ hẽs, & da pauperibus. ergo prodigalitas non est peccatum.

C

D

Sed contra est, q̃ filius prodigus vituperatur de sua prodigalitate.

Respon. Dicendũ, q̃ sicut dctũ est, prodigalitas opponitur auaritiæ fm oppõnem superabundantiæ & defectus: mediũ ãt virtutis per vtrumq; horum corrumpit. Ex hoc ãt est aliquid vitiosum & peccatum, q̃ corrumpit bonum virtutis: vnde [m] relinquitur, q̃ prodigalitas sit peccatum.*

Art. præc.

Conc. m

Ad primvm ergo dicẽdũ, q̃ illud verbũ Apost. quidã exponunt non de cupiditate actuali, sed de quadã habituali cupiditate, q̃ [d] est concupiscentia fomitis, ex qua oia peccata oriunt. Alij vero dũt, q̃ loq̃t de cupiditate gẽali respũ cuiuscũq; boni: & sic manifestũ ẽ, q̃ pdigalitas ex cupiditate orit. Prodigus, n. aliqd bonũ tpale cupit cõseq; inordinatè, vel placere aliis, vel saltẽ satisfacere suæ voluntati in dãdo: sed si quis rectè cõsideret, Apost. loq̃t ibi ad lfam de cupiditate diuitiarũ. Nã t. ꝑmi ferat, Qui volũt diuites fieri &c. Et sic [e] dr esse auaritia radix oẽ m malorũ, non quia oia mala sp ex auaritia orianẽ: sed qa nullũ malũ ẽ, q̃ ꝑ ũ interdũ oriat ex auaritia. Vũ & pdigalitas q̃q ex auaritia

D. 659

D. 56. & 114. & 1144.

Lib. 4. c. 1. a me. to. 5.

Lib. 4. c. 1. pest med. to. 5.

Conc. m

Lib. 4. c. 1. med. to. 5.

In isto art. & q. præc. art. 5. ad 1.

SVP. QV. CXX.

In q. 120. nota primo, quid sit epiicia, seu æquitas, vt latinè loquamur in lingua latina. Vt. n. ex 5. Eth. patet, equitas est directio legis, vbi deficit pp vniuersale. Dr. n. in primis directio, quia cōsistit actus eius in hoc qd è rectificare, & rectum facere opus. Dr, legis tam positiuæ, q̄ naturalis: vniuersalis tñ & defectiuæ in aliquibus. Dr, vbi deficit ad mostrãdã propriã materiam æquitatis esse actus illos, in quibus lex deficit. Dr pp uniuersale, quia causa defectus eius ad hoc ut æquitas habeat locū, nō est quæcūque, sed sola ista. f. pp uniuersale deficit, hocest, ideò deficit quia qd uniuersaliter statuiū est hoc particulari casu deficit. Ad quorū pleniorem intellectū scire oportet, q lex positiua cōtinet duo gña statutorū. Quædam quæ nociuat, & sunt iuris positiui, s. s. à principio nihil differt sic uel aliter statuere, ut q hoīes sic, uel aliter vestianẽ, & hmōi. Quędam verò, q vocantur iuris naturæ, seu gentium, quæ lex positiua magis monstrat, q̄ statuat. Hæc autem quæ ad naturale ius spectãt, sunt duorum ordinum. Nam quædã sic sunt vniuersaliter vera, vt in nullo casu deficiant, vt non esse m interiendū, non esse adulteriū perpetrandum, & hmōi: & in istis, qui deficere nequeunt, nullum locū habet equitas. Quædam vero sunt, quæ vt in pluribus rectitudinem continent, in aliquo tñ casu a rectitudine, declinarent si seruarentur, vt deposita reddenda esse, rectum est vt in plurib. Quia tñ q̄nq; si redderetur depositum, esset iniquum, oportuit aliquod aliud directiuum inueniri horum operū, in quib. lex naturalis deposito rum deficit: & hoc directiuum vocaẽ virt⁰ æquitatis: & similiter in statutis, quæ sunt pure positiui iuris, oportet simile directiuum adesse: qm leges

Prodigi peiores qui. Li. 4. ca. 1. nō multo post princi pium, to. 5

Porrecta & etiam. 603 Inf. q. 138. ar. 1. ad 6. & 3. di. 37. ar. 1. cor. & & 5. Ethic. lib. 16. Cap. 3 unō ænore a Aug. ca. 1.

seipsum, dū bona sua consumit vñ uiuere deberet. Peccarẽt in alterū, consumẽdo bona ex q-bus, aliis deberet prouidere: & præcipuè hoc apparet in clericis, qui sunt dispensatores bonorum ecclesię quę sunt pauperū, quos defraudant, ꝓdigè expendendo. Similiter ẽt auarus peccat in alios, inquātū deficit in dationib⁹: peccat & in seipsum, inquantū deficit in sū ptib⁹. Vñ dr̃ Eccl. 6. Vir cui De⁹ dedit diuitias, nec tribuit ptãtẽ ut comedat ex eis: sed tñ in hoc supabūdat ꝓdigus, q a sic sibi & q busdã aliis nocet, q tñ aliq b⁹ ꝓdest. Auar⁹ aũt nec aliis, nec sibi ꝓdest: q a ñ audet v ti ẽt ad suã utilitatẽ bonis suis.

Ad II dicendum, q cum de uitiis cōiter loquimur, iudicamus de eis fm̄ propriã rōnẽ ipsorum. Sicut circa prodigalitatẽ attẽdimus, q superfluè cōsumit diuitias: circa auaritiã verò, q supfluè eas retinet. Quòd aũt quis pp intemperantiã superfluè cōsumat, hoc iã noiat simul peccata multa unde & tales ꝓdigi sūt peiores, vt dr̃* 4 Eth. Quòd aũt liberalis siue auar⁹ abstineat ab accipiẽdis alienis, etsi i se laudabile videatur, tñ ex cã pp q̄ facit, vitupabile ẽ, dū ideò nō uult ab aliis accipere, ne cogatur aliis dare.

Ad III dcd̃m, q oĩa uitia prudentię opponunẽ, sicut & oẽs virtutes a prudentia dirigunẽ: & iō uitiū ex hoc ipso q opponiẽ soli prudẽtię leui⁹ reputaẽ.

QVÆSTIO CXX.

De Epijcia seu æquitate, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de epijcia.

Circa quam quæruntur duo.

¶ Primò, Vtrū epiicia sit uirt⁹.

¶ Secūdo, Vtrū sit pars iustitię.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum epiicia sit uirtus.

AD PRIMVM sic ꝓceditur. Vr̃ q epiicia non sit uirtus. Nulla. n. virtus aufert aliã uirtutẽ: sed epiicia aufert aliã uirtutẽ, quia tollit id qd iustū est fm̄ legẽ, & opponi uẽ seueritati. ergo epiicia nō est uirt⁹.

¶ 2 Pręt. Aug. dicit* in libro de uera religione. In istis tpalib⁹ F legim⁹ quanq̄ de his hoīes iudicent, cum eas instituũt, tñ cū fuerint institutę, & firmatę nō licebit iudici de ipsis iudicare, sed fm̄ ipsas: sed epiicia* vr̃ iudicare de lege cū eã existimat non esse seruãdã i aliquo casu. ergo epiicia magis est uitium quam uirtus.

¶ 3 Pręt. Ad epiiciã vr̃ ptinere vt attẽdat ad intẽtionẽ legislatoris, ut Phil. dicit in 5.* Eth. G sed *interp̃tari ĩtẽtionẽ legislatoris ad solū principẽ ptinet. Vñ imperator dicit† in codice de legibus & cōstitutionibus prin. Inter æquitatẽ iusq;, interpositã interpretationem nobis solis, & oportet, & licet ĩspicere. ergo actus epiiciæ non est licitus. ergo epiicia nō est uirt⁹.

SED CONTRA est, q Phil. in † 5. Eth. ponit eam uirtutem.

H RESP. Dicendū, q sicut supra dictū* est, cum de legib⁹ ageret. Quia humani actus de q bus leges danẽ in singularibus cōtingẽtibus cōsistunt, q̄ᵃ infinitis modis uariari pñt, nō fuit possibile aliquã regulã legis ĩstitui, q̄ in nullo casu deficeret: sed legislatores attẽduntad id qd in pluribus accidit, fm̄ hoc legem ferentes: quã tñ in aliq-bus casibus seruare, est cōtra æqualitatẽ iustitiæ, & contra cōe bonū, qd lex intẽdit. Sicut lex instituit, q deposita reddãtur, quia hoc, ut in pluribus iustum est. Cōtingit tñ aliqñ esse nociuũ, puta, si furiosus deposuit gladium & eum reposcat dum est in furia: uel si aliquis reposcat depositum ad patriæ impugnationẽ. In his ergo & similibus casibus, malū est seq legẽ positã. Bonū aũt est p̃termissis verbis legis, sequi id qd K poscit iustitiæ rō, & cōis utilitas: & ad hoc ordinaẽ epiicia, quæ apud nos dr̃ æquitas. Vnde patet q* epiicia est uirt⁹.

AD PRIMVM ergo dcd̃m, q epiicia nō deserit iustū simpliciter, sed iustū qd est lege determinatū: nec ẽt oppon. ẽ seueritati, q̄ sequiẽ veritatẽ* legis in q b⁹ oportet. Seq aũt uerba legis i q b⁹ nō oportet, uitiosū ẽ. Vñ dr̃ i codice d̃ legib. & ɔsti. prin. Nō dubiū est ĩ legẽ cōmit

de singularib. singula ticet, vtpote ignoscenda. nō dãt, sed oportet q de singularib. vniuersaliter dar̃, puta q quicunq; ascenderit sine licẽtia muros ciuitatis decapitetur, & sic de aliis. Cōtingũt tñ singulares casus, in quib. hmōi leges deficiunt, ita q iniquum esset eas seruare, vtpote si hostes subito inuadunt ciuitatem, & per subitum ascensũ ciuiũ, qui sunt intus, potest auxilium ferri & saluari. Decernit si quidẽ ęquitas in hoc casu non esse legẽ seruandã, & in his actibus ipsa æquitas dirigit. Patet ergo, q vtriusq; legis. s. purè positiuæ, & naturalis defectiuæ, æquitas directio est i his operibus, in quibus deficiũt nō quolibet, sec pp uniuersaliter esse positas. Nã si deficeret lex in casu aliquo pp priuilegium aliter percipiẽs, q̄ lex cōis, non spectat directio actuum prius legi ad æquitatem; qui non deficit tunc lex propterea q a erat uniuersalis, sed quia legislator derogauit legi quo ad hos priuilegiatos: & simile est si ex quacunq; alia causa lex deficiat. Nunq̄. n. spectat directio ad æquitatem nisi deficiat propter uniuersale: & propterea nō spectat ad æquitatem si lex propter obscuritatem, aut ambiguitatẽ, sensum deficiat, aut deficere dubitetur. Interpretari enim leges authoritatiuè spectat ad principem, doctrinaliter autem ad legisperitos. Propter qd in litera dicitur in arti. 1. in responsione ad tertium, quòd æquitas non habet locum nisi ubi manifeste deficiẽ lex, ubi non consultatione, sed exceptione ne opus est. Et hoc bene notent sapientes in oculis suis, qui etiã quæ iuris sunt diuini interpretari præsumunt in casu non esse intelligenda. & dicũt se uti epiicia. Nō. enim æquitatis est interpretari, an in hoc casu seruanda sit lex, sed ubi manifeste lex deficit propter uniuersale, dirigere. Diligentissimè quod-que notandum est, dubium è quod

*Li. 5. Ethi. ca. 10. to. 5

† In codice lib. 1. titu. 17. c. inter equitatem

† li. 5. cap. 10. tom. 5.

1. 2. q. 96. art. 6.

D. 788.

D. 918.

D. 556.

Concil. in

*Alias uer ba.

Li. & titulo citatis ẽ arta. Noua

quòd non de quocunque defectu legis propter vniuersale, est A sermo in hac distinctione Aristotelis, sed de defectu obligatio. Dupliciter namque contingit deficere legem propter vniuersale. s. negatiue, vel contrarie. Deficit siquidem lex propter vniuersale negatiuè tantum, quando accidit casus, in quo cessat ratio legis, ac per hoc videt, quòd lex in illo casu non obliget. Si tamen seruetur lex nihil mali, nihil inordinati committitur. Verbi gratia. Lata est lex, vt qlibet tali die sacrificet vt satisfaciat pro peccatis suis, accidit, vt vnus suæ certè nunc se satisfecisse ꝓ peccatis suis: deficit tunc lex in hac particulari propter vniuersale. Deficit autem defectu purè negatiuo, quia cessat ratio legis in illo, & propterea creditur legem non habere vim obligatiuam respectu illius, & q. si legislator ad esset certus de hoc, non obligaret illum. Si tamen ille legem seruaret, nihil mali, nihil inordinati cōmitteret, sequando il lam, vt patet de dño Iesu Christo, qui seruauit circuncisionis legem in seipso. & similiter beata Virgo, legẽ præsentationis in templo. Contrariè autem deficit lex pp vniuersale, qñ euenit casus, in quo non solũ cessat rō legis, sed inique ageretur, seruando legẽ, vt patet in lege de reddendis depositis, si redderentur poscenti ad impugnãdum patriã: & de lege nō ascẽdẽdi mœnia ciuitatis, si ñ ascendẽdo ꝑmitteret ciuitatem capi, & aliis hmōi, in quibus seruare legem esset a recto deuiare. Cum igitur pp vniuersale lex deficit cōtrariè, tūc æquitas directio legis est, ne ad obliqua deducat. Quando aũtẽ deficit pure negatiue, non spectat ad æquitatem ordinare act⁹ illos, sed seruanda est lex ipsa, q̄ fm̄ veritatem vim obligatiuam non perdit ex eo, q rō legis cessat pp vniuersale: sed hoc ex natura vniuersalis in humanis operationibus cōtingit, q̄ñ. s. non est q̄doq; totaliter vniuersale, quin aliqñ deficiat.

Porrecta & totum.

660 Sup. q. 80. arti. unico ad 5. & 3. di. 33. q. 3. art. 3. q. 3. cor. & ad 5 & 4. Ethic. lect. 16. q. 58. ar. 5. 6. & 7.

tere cū, q verba legis amplex⁹, 5 legislatoris nitiẽ uoluntatẽ.

Ad II dcd̃m, q ille de lege iudicat, q dicit eam non esse bene positã: qui uero dicit uerba legis nō eẽ ĩ hoc casu seruãda, ñ iudicat de lege, sꝫ de aliquo negotio particulari q occurrit B

Ad III dcd̃m, q interpretatio locum hẽt in dubiis, in qui b⁹ nō licet absq determinatione pricipis a verbis legis recedere: sed i manifestis ñ ẽ opus ĩterpretatione, sed executione

ARTICVLVS II.

Vtrum epijcia sit pars iustitię.

AD SECVNDVM sic ꝓcedit. Vr̃ q epiicia non sit pars iustitiæ. Vt. n. ex supradictis * patet, duplex est iustitia, C vna particularis, alia legalis: sed epiicia non est pars iustitiæ particularis, quia se extendit ad omnes virtutes sicut & iustitia legalis. Similiter ẽt ñ est⁹ pars iustitiæ legalis, q a operaẽ p̃ter id q lege positū est. ergo vr̃, q epiicia ñ sit pars iustitiæ.

¶ 2 Pręte. Virtus principalior ñ assignaẽ virtuti minus princi- D pali, ut pars. Cardinalib. n. uirtutib. quasi pricipalib. assignãtur secundariæ uirtutes, ut partes, sꝫ epiicia vr̃ eẽ pricipalior uirtus, q̄ iustitia, ut ipsū nomẽ sonat. dr̃ enim ab epi qd est supra, & caion quod est iustū ergo epiicia non est pars iustitię.

¶ 3 Pręt. Vr̃ qd epiicia sit idem qd modestia. Nã ubi Apostolus ad Phil. 4. dicit modestia vestra nota sit oĩbus hĩbus: i Græco habet epiicia: sed fm̄ * Tulliū modestia est pars tẽperãtię. ergo epiicia nō est pars iustitię

SED CONTRA ẽ, q Phi. † dicit in 5. Eth. q epiicia est quoddã iustum.

RESP. Dcd̃m, q sicut supra dictum* est, uirtus aliqua triplicẽ habet partẽ. s. partem subiectiuã, partem integralem, & partẽ potẽtialẽ. Pars aũt subiectiua est de qua essẽtialiter p̃dicaẽ totū, & est minus: qd q dẽ contingit dupliciter. Qñque. n. aliqd p̃dicaẽ de pluribus fm̄ vnã rõnẽ, sicut aĩa de equo, & boue: quandoq; aũt prædicaẽ fm̄ prius & posterius, sicut ens p̃dicaẽ de substantia, & accidente. Epiicia ergo est pars iustitiæ communiter dictę, tanq̄ iustitia quædam existens, ut Philo. dicit in * 5. Ethico. Vnde patet, q* epiicia ẽ pars subiectiua

humanis, ne. s. proles fornicarie nata, priuetur tali bono, seu incurrat tale damnum, ut in 3. contra. Ge. c. 122. author dicit. Huiusmodi autem legis ratio pōt in casu aliquo cessare, puta, si utraque pars carnalis copulæ sit sui iuris, & di. es, & promissionem omnem proli necessariam ordinent &c. & consequenter in tali casu licita esset talis copula carnalis cum soluta. Quod constat esse falsum, qñ essent fornicarii de quibus dr̃ ad Gala. 5. q regnum Dei nō possidebunt. Adimplenda est ergo lex uniuersalis, etiam si ratio legis cessat in casu aliquo, dummodo ad obliqua nō ducat in casu aliquo. Nam si ad obliqua in casu duceret, æquitate tunc opus est, ne lex deducat ad malum: quod est contra legis intentionem. Si uerò ad obliqua nō ducat, licet in casu cesset legis ratio, seruanda est lex, quæ ex his quæ ut in pluribus inueniuntur, statuta est sic, ut nunquam ad obliqua declinet, ut inferius in q. 154. ar. 2. de fornicatione author dicit ¶ Tertiò, probatur ex authoritate Nam in 3. sent. dist. 37. q. 1. ar. 4 distinguit author inter casum in quo salua intentione legis possunt præcepta preteriri, & casum quo lex à legis intentione discederet, dicens q in primo casu op⁹ est dispensatione, in secundo autem non: sed epiicia ad hoc perficit.

I, ratio-nem.

Li. 2. de inuentione fol. 4. ante finem lib. † li. 5. c. 10. a me. 10. 5.

q. 48.

Li. 5. c. 10. to. 5. Concil. in

SVPER QVÆST. CXX ARTIC. II.

IN art. 2. dubium occurrit circa illud, Iustitia dr̃ per prius de æquitate q̄ de legali iustitia, & circa illius rõnem. Nam legalis iustitia dirigitur fm̄ æquitatem. Vr̃ namq; vtrumq; falsum Primum quidem, quia legalis iustitia nobilior est oĩbus moralibus uirtutibus, ut dr̃ in 5. Eth. adeo q neque hesperus neq; lucifer est ita admirabilis sicut iustitia legalis: at per hoc per prius iustitia dicitur de legali, quàm de æquitate. Secundum uerò, quia æquitas non est directio legis, seu legalis iustitiæ absolute: sed in paucioribus, in quibus deficit pp uniuersale, vt in 5. Eth. dr. Ex hoc aũt q æquitas in casu dirigit legalẽ iustitiã, non sequitur q simpliciter & absolute dirigat illã sed secundum quid tantum, & consequenter non sequitur q sit nobilior illa simpliciter, sed secundum quid.

E ¶ In eodẽ ar. 2. in rñsione ad primũ occurrit aliud dubiũ circa distinctionẽ iustitiæ legalis, & æquitatis. Nã male sonat q iustitia legalis distincta cōtra æquitatẽ obtẽperet legi quãtū ad uerba legis tñ: qm in 5. Eth. expresse distinguiẽ æquitas cōtra iustitiã legalẽ penes id qd est ut in pluribus, & id qd in casu accidit. Constat aũt q iustitia ut in pluribus non solum verba, sed intentionem attendit, ut patet in reddendo depositum, quod pertinet ad iustitiam legalem. Reddit namque quis depositum ut bonum, & iustum seruet quod est intentio legis.

¶ In eodẽ ar. dubiũ. 3. occurrit circa illud, Aequitas est quasi superior regula humanorũ actuũ. Tũ quia regula humanorum actuũ vt in pluribus, nō est inferior regula eorũdẽ ut in paucioribus: æquitas aũt est regula in paucioribus, iustitia legalis ut in plurib. ergo. Tũ q a superior regula debet sumi ex superiori fine: æquitas aũt & iustitia legalis nō sic se habẽt, q respiciãt duos fines. s. superiorẽ, & inferiorẽ, sed respiciũt eūdẽ finẽ, ut patet in lege, ne peregrini ascẽdãt mœnia ciuitatis, & in lege depositi

Universidad de Deusto Biblioteca

torū. Nā finis legis ibi est salus ciuitatis ne pegrini nocerēt. Acci- dente aūt casu, quo pñeret ciuitas nisi pegrini ascēderēt mœnia finis æquitatis est ēt salus ciuitatis. & similiter reddendi depositū finis est bonū illius cui d̄ñ. In casu aūt quo furiosus est, æquitas negat depositū ex eodem fine. q.a.f. illi ei nociuum tunc hre gladiū. Non est ergo æquitas superior regula humanorum actuum.

¶ Ad hæc dubia ordine retrogrado pñtendo, dī ad tertium, q̄ quemadmodū ī intellectu practico iudicatiuo respū singularium agibilium positę sunt duæ virtutes, s. synesis, & gnome, quarum prima scdm cōes regulas est recte iudicatiua de agibilibus occurrētibus: altera aūt est recte iudicatiua de agibilib. occurrētib. pter cōes regulas: ita ī parte appetitiua ē duplex iustitia, vna inclinatiua ad iustū scdm leges cōes, & hæc vocat̄ iustitia legalis: altera inclinatiua ad iustū extra cōes leges, & hæc vocat̄ æquitas. Et quemadmodū illæ q̄ ad iudicandū pñcipij sic se hñt, q̄ iudicās præter cōes regulas ad altiora respic̄ principia, q̄ iudicans scdm cōes leges, vt supius in q. 51. ar. 4. author dixit: ita istę q̄ ad volēdū pficiunt, pportionaliter se hñt sic, q̄ iustitia legalis inferiores fortit̄ fines, & æquitas superiores. Fines. n. appetibiliū, pñcipia appetēdi, & opandi sūt. Vñ ad primam obiectionem dī, q̄ falsum assumit, vt clare in loco allegato author dixit.

¶ Ad scdam at̄ negat̄ minor, & ad exempla rē, pbatione dī, q̄ ēt in istis exemplis patet ppositū nrum. Nā in lege peregrinorū finis pximus est securitas ciuitatis a peregrinis: finis at̄ æquitatis i casu est salus ciuitatis. Cōstat aūt q̄ altior finis ē salus ciuitatis, q̄ securitas a pegrinis: q̄a securitas illa ordinatur ad salutē ciuitatis ut ad finē. Et similiter in lege depositorū finis pximus est ut cuique suū reddat̄: finis āt æquitatis negātis in casu est utile. q.a. s. in casu hoc illud suum nō est illi utile, sed nociuum. Constat autem q̄ altior finis est dare alicui suum utile, quàm suum: quia ideo datur alicui suum, vt sit utile. datur enim sub ratione finali boni utilis. Habet ergo se æquitas ad iustitiam legalem, quasi regula superior: quia nomē regulæ ad partem cognoscitiuam spectare uidetur. Et tamen uere superior, quia superiorem intendit finem.

¶ Ad scdm dubium dī, q̄ cum in lra distinguit̄ lex q̄ntum ad uerba eius, & q̄ntum ad intentionem, intelligit̄ distingui intētio extrinseca, contra uerba cum sua intrinseca intentione: ita q̄ verba, finis eorum intrinsecus sunt unum membrum, & finis intrinsecus est aliud membrum, ut patet i exemplis ex patria. Verba. n. legis depositi. s. reddenda sunt deposita cum suo intrinseco fine. s. ut suum d̄ño reddat, sunt unum membrum: & finis vlterior, quia s. est illi bonum utile, est aliud membrum, & sic de aliis. Non excluditur ergo a uerbis omnis finis, sed finis extrinsecus. Vnde patet solutio obiectionis.

¶ Ad primū dubium dī, q̄ procul dubio scdm auctorem, & scdm Arist. in 5. Eth. æquitas est pstantior iustitia legali, limitata in sua cōes leges. Dī enī expresse in 5. Eth. q̄ æquum est melius iusto quodā: & loquitur de iusto scdm cōes leges. Lata aūt illa in prima obiectione assūpta, de iustitia legali non limitata, sed extensa ad æquitatis principia, & cōprehendentem æquitatem ut partē accipienda est. Qd̄ ēt in scda obiectione dupliciter soluit. Primo, subintelligendo quod æquitas quo ad sua principia, est directio legis absolute, & simpliciter, prius quanto principia æquitatis sūt fine exstrinseci legū, altiores finibus proximis ipsorum legum. Scdo, q̄ ex hoc ipso q̄ æquitas est directio legis in casu quo obliquares pp uniuersale dato q̄ nō sequatur, Ergo dirigit legē simpliciter: sequitur tñ, Ergo est simpliciter nobilior ipsa legali iustitia: quia sequitur q̄ intēdat ad altiorē finem, ut ex dictis haberi: ac per hoc q̄ sit simpliciter nobilior.

iustitiæ, & de ea iustitia dī per prius q̄ de legali. Nam legalis iustitia dirigitur secundū epiciam. Vnde epicia est quasi supior regula humanorū actuū.

Ad primvm ergo dicēdū q̄ epicheia correspōdet, pprie iustitiæ legali, & quodāmodo G cōtinet̄ sub ea, & quodāmodo excedit eā. Si. n. iustitia legalis dicat̄, q̄ obtēperat legi, siue q̄tū ad uerba legis, siuè quantū ad intentionem legislatoris, q̄ potior est, sic epicheia est pars potior legalis iustitiæ. Si verò iustitia legalis dicat̄ solum quę obtēperat legi scdm verba legis, sic epicheia nō est pars legalis iustitię, sed est pars iustitię cōiter dictæ, diuisa contra iustitiā legalem, sicut excedens ipsam.

Ad ii dcdm, q̄ sicut Philos. dicit in * 5. Eth. epicheia est melior quadā iustitia, s. legali, quę obseruat uerba legis: quia tñ & ipsa est iustitia quædam, nō est melior omni iustitia.

1. 5. c. 10. tom. 5.

Ad iii dcdm, q̄ ad epicheiā ptinet aliq d moderari. s. obseruātiā uerborū legis: sed modestia, quæ ponitur pars temperātię, moderatur exteriorē hominis uitam, puta, in incessu, uel habitu, uel aliis hmōi. Pōt tñ esse q̄ nomē epicheiæ apud Grecos per quandā similitudinem trāsfert̄ ad oēs moderationes.

QVÆSTIO CXXI.

De Pietate, in duos art. diuisa.

Deinde considerandum est de dono correspondēte iustitiæ, scilicet de pietate.

Et circa hoc quæruntur duo. K

¶ Primò, utrum sit donum Spiritussancti.

¶ Scdo, Quid ī beatutidinibus & fructibus ei correspōdeat.

Articvlvs primvs.

Vtrum pietas sit donum.

Ad primvm sic procedit̄. Vī q̄ pietas nō sit donū. Dona. n. a uirtutibus differūt, vt supra habitū * est. [h] sed pietas est q̄dā uirtus, ut supra dictum * est. ergo pietas non est donū.

Perrella p̄ totum. 607

3. d. 41. q. 3. ar. 2. q. 1

* 1. 2. q. 68 ar. 1.

Q. 101. ar. 3.

¶ 2 Pret. Dona. excellētiora sūt uirtutibus maxime moralibus. ut supra habitum * est: sed inter partes iustitiæ religio est potior [h] pietate. ergo si aliqua pars iustitię debeat poni donū uidet̄ q̄ magis religio debeat esse donum quàm pietas.

1. 2. q. 68. ar. 8.

¶ 3 Pret. Dona manēt in patria, & [h] actus donorū, ut supra habitū * est: sed actus pietatis non H pōt manere in patria. dicit. n. Gre. 1. Mor. q̄ pietas cordis uiscera mię operib * replet. & sic nō erit in patria, ubi nulla erit mia. ergo pietas non est donū.

1. 2. q. 68. ar. 6. † Lib. 1. c. 32. parum ab med.

Sed contra est, quòd Isaię 11. ponitur inter dona.

Resp. Dicendum, q̄ sicut s̄ dictū * est, dona Spūssancti sūt quędam habituales aīæ dispositiones, quibus est promptè mobilis à Spirituffancto. Inter cæ I tera aūt mouet nos Spūsāctus ad hoc q̄ affectū quēdā filialē habeam * ad Deū, scdm illud. Rō. 8. Accepistis spūm adoptionis filiorū, ī quo clamamus Abba pr̄. & q̄a ad pietatē pprie ptinet officiū & cultū patri exhibere cōsequēs est, q̄ pietas scdm q̄ cultum, & officium exhibemus Deo, ut patri p instinctum Spūsācti, sit Spūsācti donū.

1. 2. q. 68. ar. 1. & 3.

Ad primvm ergo dicēdum, K quòd pietas, quę exhibet patri carnali officium & cultum est uirtus: sed pietas q̄ est donum, hoc exhibet Deo vt patri.

Ad ii dcdm, q̄ exhibere cul-

SVP. QVÆS. CXXI.

In q. 121. nihil dubitādum occurrit. Notanda tamen decla randum est, q̄ cū pietatis doni principale obiectum sit Deus ut pater, & consequenter omnia spectantia ad Deum ut patrem: actus uero sit habere se ad Deum ut patrē, colendo ac seruiendo eidem, & similiter habere se ad alios, & a-

Concl. m

lia, ut filios & res patris, consequens est ut pietati dono magis respondeat scdm iustitiæ: quoniam nōnulla iustitia est patri cultum officiumque reddere, & ad paterna recte se habere, & similiter respondeat misericordia respectu paternorum in miseria constitutorum. Et quoniam pietas in affectu, scientia in intellectu ponitur ad illam directionem, ideo eadem beatitudine ad scientiam spectant magis, quàm iustitia. & per hæc clarior est litera, quæ pro tota hac quæstione sufficiant.

tum Deo vt creatori, qd̄ facit religio, est excellen- A tius q̄ exhibere cultū patri carnali. qd̄ facit pietas, q̄ ē uirtus: sed exhibere cultū Deo ut pri est adhuc excellētius, q̄ exhibere cultū Deo ut creatori, & domino. Vnde religio est potior pietate uirtute, sed pietas scdm quòd est donum, est potior religione.

Ad iii dicēdū, q̄ sicut p pietatē q̄ est uirtus, exhibet hō officium & cultum non solum patri carnali, sed ēt oibus sanguine iunctis, scdm q̄ pertinēt ad patrē: ita ēt pietas, scdm q̄ est donū, nō solū exhibet cultū & officiū Deo, sed ēt oibus hoibus inquātū pertinēt ad Deū. Et pp hoc ad ipsā pertinet honorare sanctos, nō cōtradicere scripturę siue intellectę, siue nō itellectæ, sicut Aug. dicit * in 2. de doctr. Christ. Ipsa ēt ex cōsequēti subuenit in miseria cōstitutis. Et q̄uis iste actus nō habeat locū in patria, pcipue post diē iudicii, hebit tñ locū pcipuus actus eius, q. est reuereri Deū affectu filiali, qd̄ præcipuè tūc erit scdm illud. Sap. 6. Ecce q̄uo cōputati sunt inter filios Dei. Erit ēt mutua honoratio sanctorum adinuicem. Nunc aūt ante diem iudicii miserētur sancti etiā corū, qui in statu huius miseriæ uiuunt.

Vnde ergo quare hæretici, uel ēt alij, nocent̄ impii.

Li. 2. c. 7. 1 Princ. to. 3

Articvlvs ii.

Vtrum dono pietatis respondeat secunda beatitudo, scilicet, beati mites.

Ad secvndvm sic pcedit̄. Vī, q̄ dono pietatis non respondeat secunda beatitudo. s. beati mites. Pietas. n. est donum respōdens iustitię, ad quam magis pertinet quarta beatitudo. s. beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam. uel etiam quinta beatitudo, uidelicet, beati misericordes: quia, ut dictū * est, opus misericordiæ pertinet ad pietatem. non ergo secuda beatitudo pertinet [h] ad donū pietatis.

Perrella p̄ totum. 608

Sup. q. 83. ar. 9. ad. 3. 1. 2. q. 69. ar. 1. ad 3. Et 3. d. 34. q. 1. ar. 4. & ar. 6. cor Et Mat. 5.

¶ 2 Pret. Donū pietatis dirigitur dono sciētiæ, qd̄ adiungitur in connumeratione donorum Isa. 11. ad idem autem se extendunt [h] dirigēs, & exequēs. D Cum ergo ad sciētiam pertineat tertia beatitudo, scilicet beati qui lugent, vī quòd non pertineat ad pietatem secunda beatitudo.

¶ 3 Pret. Fructus rñdent beatitudinib. & donis, vt s. habitū * est: sed inter fructus bonitas, & benignitas [h] magis uidentur conuenire cum pietate, quàm mansuetudo, quæ pertinet ad mititatem. ergo secunda beatitudo non respondet dono pietatis.

Q. 70. ar. 3

Sed contra est, q̄ Aug. * dicit in li. de serm. dom. in mon. Pietas congruit mitibus.

Li. 1. c. Lante mediū tom. 4.

Resp. Dicendum, q̄ in adaptione beatitudinū ad dona, duplex cōuenientia pt attendi. Vna qdē scdm rōem ordinis, quā vī Aug. * fuisse secutus. [m] Vñ primam beatitudinem attribuit infimo dono. s. timoris: secūdam āt. s. beati mites, attribuit pietati, & sic de aliis. [n] Alia conuenientia pt attendi scdm propriam rōem doni, & beatitudinis. Et scdm hoc oporteret adaptare beatitudines donis scdm obiecta & actus: & [o] ita pietati magis rñderet quarta & quinta beatitudo, q̄ secunda. Secūda tñ beatitudo hēt aliquam conuenientiam cum pietate, inquantum. s. per mansuetudinem tollunt̄ impedimenta actuum pietatis. [q] Et p hoc patet rñsio ad Primū.

Concl. m

Li. 1. de ser mo. Dom in monte. ca. 5. tom. 4.

Concl. n, o, p

Ad ii dicendum, q̄ scdm proprietatem beatitudinum, & donorum oportet q̄ eadē beatitudo respondeat scię, & pietati: sed scdm rōnem ordinis, diuersę beatitudines eis adaptantur, obseruata tamen aliquali conuenientia, ut supra dictum * est.

In cor. art.

Ad iii dicēdū, q̄ bonitas, & benignitas in fructibus directè attribui possunt pietati: mansuetudo autem indirectè, inquantum tollit impedimenta actuum pietatis, ut dictum * est.

In cor. art.

QVÆSTIO. CXXII.

De præceptis iustitiæ, in sex articulos diuisa.

Deinde considerādū est de pceptis iustitiæ. Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primò, utrum præcepta decalogi sint præcepta iustitiæ. B

¶ Secundò, De primo præcepto decalogi.

¶ Tertiò. De secundo.

¶ Quartò, De tertio.

¶ Quintò, De quarto.

¶ Sextò. De aliis sex.

Articvlvs primvs.

Vtrum præcepta decalogi sint præcepta iustitiæ.

Ad primvm sic procedit̄. Vī q̄ pcepta decalogi nō sint præcepta iustitiæ. Intentio. n. legislatoris est ciues [h] facere uirtuosos scdm oēm uirtutē, ut dī in * 2. Eth. vnde & 5. Eth. dī, q̄ lex præcipit de omnibus actib. omnium virtutum: sed præcepta decalogi sunt prima principia totius diuinæ legis. ergo præcepta decalogi non pertinent ad solam iustitiam. C

Perrell. p̄ totum. 609

Sup. q. 56. art. 1. ad 1. & art. 2. & q. 140. art. 1. ad 3. & q. 148. a. 1. ad. 1. Et 1. 2. q. 99. art. 5. ad 1. & q. 100. art. 1. cor. & ar. 3 ad 3.

1. 2. c. 1. & li. 5. c. 1. & 2. to. 5.

¶ 2 Pret. Ad iustitiam vīr pertinere præcipuè [h] præcepta iudicialia, quæ contra moralia diuidunt̄, vt s. habitū * ē: sed pcepta decalogi sūt pcepta moralia, vt ex dictis * patet. ergo pcepta decalogi nō sunt pcepta iustitiæ. D

1. 2. q. 99. ar. 4. 1. 2. q. 100. art. 3.

¶ 3 Pret. [h] Lex pcipuè tradit pcepta de actib. iustitiæ pertinentibus ad bonum cōe, puta, de officiis publicis, & aliis hmōi: sed de his ñ fit mētio in pceptis decalogi. ergo vī q̄ pcepta decalogi nō ptineāt, pprie ad iustitiā.

¶ 4 Pret. Præcepta decalogi distinguuntur in duas tabulas, secundum dilectionem Dei, & proximi, quæ pertinent ad virtutem charitatis. ergo præcepta decalogi magis pertinent [h] ad charitatem, q̄ ad iustitiam. E

Sed contra est, q̄ iustitia sola vī esse virtus, per quā ordinamur ad alterum: sed per oia præcepta decalogi ordinamur ad alterum, vt patet discurrēti per singula. ergo oia præcepta decalogi pertinent ad iustitiā.

SVP. QVÆ. CXXII. ARTIC. I.

In arti. 1. q. 122. dubium occurrit circa illud in princ. corporis ar. Præcepta decalogi sūt prima principia legis, q̄bus statim rō naturalis assētitur tanq̄ manifestissimis. Vīdet hoc esse falsum, atq̄ cōtra doctrinā in præcedenti libro habitā. Nā in q. 100. ar. 3. exclusa sunt a præceptis decalogi principia p se nota tā in moralibus, q̄ in sciētiis, ut ibi patet. Quo ergo nunc dicitur, q̄ sunt prima principia manifestissima?

¶ Ad hoc dī, q̄ aliud est, loq. de principiis intrinsecis legis, & aliud de principiis extrinsecis, q̄ sunt uelut prima principia lege subalternata. Nā principia intrinseca legis eā, ad quam infra latitudinem eius, q̄ indigent editione, q̄a sunt partes legis, quā constat oportere promulgari, sunt tñ primo edita inter oia q̄ in lege continentur, & ppea vocant̄ prima, & oīa legis principia. Principia uerò extrinseca editione non egent, sed solo naturali, seu infuso lumine in nobis existente contenta sunt. Et propterea vocantur non prima principia legis, sed prima principia oīa absolutè, utpote ante leges existētia. Et hęc sunt per se nota lumine naturali, vt nulli esse nocendum, & bona esse prosequenda: vel infuso, vt credēs in Deum, diligere

Universidad de Deusto Biblioteca

te Dei, & hmõi. Illa verò non sunt per se nota, sed modica cõsideratione manifesta. Propter quod in litera dr, Non q intellectus, sed rõ naturalis statim eis assentit: qm cognitio horũ ad dissensum non disciplinæ, sed naturæ spectat. Ita qd inter principia intrinseca legis, & principia prima simpliciter in moralibus, nõ solum est differentia quo ad materiã, quia principia legis sunt velut principia propria, principia verò prima sunt cõia, sed ẽt quoad modũ notitiæ. quia illa noscũtur discursu naturali tñ, hoc est nõ egente humano doctore, ista verò cognoscuntur absque discursu quocũque cognitis terminis. Nõ contradicũt ergo hæc superius dictis, quia de primis principijs legis, hoc est, cõtentis in lege, & cõibus respectu cõtentorum in lege, & manifestissimis inter contenta in lege, est hic sermo. Superius aũt de primis principijs moraliũ simpliciter, & cõibus simpliciter & per se notis est sermo.

Concl. — In cor. art.

¶ In eodẽ art. 1. nota, q rõ debiti requisita ad præceptum aliter inuenitur in præceptis naturalis & diuini iuris, & aliter in pceptis iuris positiui. Nam in illis rõ debiti fundat preceptum in illis verò rõ debiti fit à præcepto. Precepta namq; illa affirmatiua iõ iubent aliquid, qa debitum est illud fieri, puta, honorare parentes, cõs aliquod diuino cultui deputare, & hmõi. Et similiter negatiua iõ prohibent, qa debitum est non fieri illud, puta, non furari, non colere plures Deos, & hmõi. In positiuis verò preceptis patet q iõ est debitũ aliqd fieri, vel omitti, qa preceptũ est, qm à principio nihil differt, quod spectat ad ius positiuũ, vt dicitur in 5. Ethicor. Præcepti igitur ratio debiti rationem exigit, diuersimode tamen, vt causam scilicet, vel effectum.

Porrecta p terum. 610 1.2.q.110. art.6. & 7. Et 3. d. 36. art.2.

RESP. Dcdm, q pcepta decalogi sunt prima principia legis, & qbus statim rõ naturalis assẽtit, sicut manifestissimis principijs. Manifestissimè aũt rõ debiti, q requirit ad pceptũ, apparet in iustitia, q est ad alterũ, qa in his q sunt ad seipsum vr primò aspectu q hõ sit sui dñs, & q liceat ei facere quodlibet: sed in his q sunt ad alterũ, manifestè apparet q hõ est alteri obligatus ad reddendũ ei qd debet, & iõ[m] pcepta decalogi oportuit ad iustitiã ptinere.[n] Vñ tria prima pcepta sunt de actibus religionis, q est potissima pars iustitiæ. Quartum aũt preceptũ est de actibus pietatis, quæ est pars iustitię secũda. Alia verò sex dantur de actibus iustitiæ cõiter dictæ, quæ inter æquales attenditur.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q lex intendit oẽs hoĩes facere virtuosos: sed ordine quodã vt. s. prius tradat eis præcepta de his in qbus est manifestior ratio debiti, vt dictum * est.

AD II dcdm, q iudicialia pcepta sunt quædã determinationes moraliũ pceptorũ, prout ordinanẽ ad proximũ: sicut & cæremonialia sunt qdã determinationes pceptorũ moraliũ, put ordinanẽ ad Deũ. Vñ neutra pręcepta continenẽ in decalogo: sunt tñ determinationes pręceptorũ decalogi, & sic ad iustitiam pertinent.

AD III dicẽdũ, q ea quæ pertinẽt ad bonũ cõe oportet diuersimode dispẽsari sm hoĩum diuersitatẽ: & iõ non fuerunt ponenda inter præcepta decalogi sed inter præcepta iudicilia.

AD IIII dcdm, q pcepta decalogi ptinẽt ad charitatẽ, sicut ad finẽ, sm illud 1 ad Tim. 1. Finis præcepti est charitas: sed ad iustitiã ptinẽt, inquantũ immediate sũt de actibus iustitię.

ARTICVLVS II.

Vtrum primum præceptum decalogi conuenienter tradatur.

AD SECVNDVM sic pcedit. Vr q primũ pręceptũ decalogi inconuenienter tradar. Magis. n. hõ est obligatus Deo quàm patri carnali, sm illud ad Heb 12. Quantò magis obtemperabimus patri spirituũ & uiuemus? sed præceptum pietatis, qua honoratur pater ponitur affirmatiuè, cũ dr, Honora patrem tuum, & matrem tuam.[b] ergo multò magis primum pręceptum religionis, qua honorar De*, debuit pponi, affirmatiue: pserti cũ affirmatio nãliter sit prior negõne.

¶ 2 Præ. Primum pceptum decalogi ad religionem ptinet, vt dcm* est: sed religio cum sit vna virtus, hẽt[a] vnum actvm. In primo ãt pcepto phibentur tres actus: nam primò dr, Non habebis deos alienos coram me: secundo dr, Non facies tibi sculptile: tertio uerò, Non adorabis ea, neque coles. ergo inconuenienter traditur primum præceptum. (Art. præc.)

¶ 3 Præt. Aug.* dicit in lib. de x. chor. q p primum pceptũ excludiẽ vitium superstõnis: sed multę sũt aliæ noxiæ supstõnes præter idolatriam, vt s. dcm est*.[h] insufficienter ergo prohibeẽ sola idolatria. (Ca. 9. a med. io. 10. — q. 92. art. 2)

IN CONTRARIVM est scripturæ authoritas.

RESP. Dcdm, q ad legem pertinet facere hoĩes bonos. Et iõ[m] oportet pcepta legis ordinari sm ordinem gñationis, qua. s. fit hõ bonus[n]. In ordine ãt gñationis duo sunt attendenda, quorum primũ est, q prima pars primo cõstituiẽ: sicut i gñatione aĩalis primo gñatur cor: & in domo primò poniẽ fundm: & in bonitate aĩæ prima pars est bonitas voluntatis, ex qua aliquis hõ bñ utiẽ qualibet alia bonitate. Bonitas ãt uoluntatis attendiẽ ad obiectum suum, quod est finis: & iõ[p] in eo q erat p legem instituendus ad virtutẽ primò oportuit quasi iacere quoddã fundñ religionis, per quam homo debitè ordinaẽ in Deum, qui est vltimus finis humanæ uoluntatis.[q] Secundò attendendũ est in ordine gñationis, q primo contraria, & impedimẽta tollunẽ. Sicut agricola primò purgat agrum, & postea proiicit semina, sm illud Hie. 4. Nouate uobis nouale, & nolite serere spinas, & tribulos. Et iõ[r] circa religionem primò hõ erat instituendus ut impedimenta uerę religionis excluderet. Præcipuum ãt impm religionis est, q homo falso Deo inhęreat, sm illud Matth. 6. Non potestis Deo seruire, & mammonę: & ideò in primo præcepto legis excluditur cultus falsorum deorum[s]. (Concl. — Concl. — Concl.)

AD PRIMVM ergo dcdm, q ẽt circa religionẽ poniẽ unum præceptum affirmatiuum. s. Memẽto ut diẽ sabbathi sanctifices: sed erãt ptermittenda pcepta negatiua, q b. impedimẽta religionis tollerent. Quãmuis. n.[t] affirmatio nãliter sit prior negatione, tñ in uia gñationis, negatio, qua remouenẽ impimẽta, est prior, ut dcm* est. Et pcipuè in rēb. diuinis, in qb. negationes pferunẽ affirmationib*, pp insufficientiam nram, ut Dion.* dicit 2. c. cęl. hier. (D. 22. — In cor. art. — Cap. 2. cęl. hier. parũ ante med.)

AD II dcdm, q cultus alienorum deorum dupliciter apud aliquos obseruabaẽ. Quidã. n. quasdam creaturas pro dijs colebant absque institutione imaginum: Vnde Varro dicit, q antiqui Romani diu sine simulacris deos coluerũt: & hic cultus prohibetur primo cum dr, Non habebis deos alienos. Apud alios autem erat cultus falsorum deorum sub quibusdam imaginibus: & ideò opportunè prohibetur & ipsarum imaginũ institutio, cũ dicitur, Nõ facies tibi sculptibile. & ip-

ipsarum imaginũ cultus, cum dr, Nõ coles ea &c.

AD III dicendum, q oẽs alię superstõnes procedunt ex aliquo pacto cum dæmonib. inito tacito, vel expresso: & ideo oẽs intelligunẽ prohiberi in hoc quod dicitur, Non habebis deos alienos.

ARTICVLVS III.

Vtrum secundum præceptum decalogi conuenienter tradatur.

Porrecta p terum. 611 Locis sup. at. 1. inductis. Glos. interlinearis ibid.

AD TERTIVM sic proceditur, Vr q sm præceptum decalogi nõ conuenienter tradaẽ. Hoc. n. præceptũ, Nõ assumes nomẽ Dei tui in vanũ, sic[a] exponiẽ in* gl. Exo. 20. Nõ existimes creaturã esse filiũ Dei, p qd prohibeẽ error contra fidem & Deut. 5. exponiẽ, Non assumes nomẽ Dei tui in uanũ. s. nomẽ Dei ligno, uel lapidi attribuendo, p qd phibeẽ falsa cõfessio, q est actus ĩfidelitatis, sicut & error: actus aũt infidelitatis est prior superstitione, sicut & fides religione. ergo hoc pceptũ d buit præmitti primo, in quo prohibeẽ superstitio.

¶ 2 Præ. Nomẽ Dei ad multa assumiẽ, sicut ad laudãdũ, ad miracula faciẽdũ, & uniuersaliter ad oĩa q dñr, uel fiũt à nobis, sm illud ad Col. 3. Oẽ qdcunq: facitis uerbo, uel opere, in noĩe Domini facite. ergo pręceptum, quo prohibeẽ nomen Dei assumi in uanum, vr uniuersalius esse q præceptum, quo prohibeẽ superstitio, & ita debuit ei[h] pmitti.

¶ 3 Præt. Exo. 20. exponitur illud uerbũ, Non assumes nomen Dei tui in uanum, s. iurando. s. pro nihilo undè ur per hoc prohiberi uana iuratio, q est, s. sine iudicio: sed multò grauior est falsa iuratio, q est sine ueritate, & iusta iurõ, q est sine iustitia. ergo magis debuerũt illa phiberi p hoc pceptum.

¶ 4 Præt. Multò grauius peccatum est blasphemia, uel quicquid fiat uerbo, uel facto in contumeliam Dei, q periuriũ.[i] ergo blasphemia, & alia hmõi debuerunt magis per hoc præceptum prohiberi.

¶ 5 Prę.[k] Multa sunt Dei noĩa. ergo nõ debuit indeterminate dici, Nõ assumes nomẽ Dei tui i uanũ.

SED IN CÕTRARIVM est authoritas Scripturæ.

RESP. Dicendum, q oportet prius impedimenta veræ religionis excludere in eo, qui instituitur ad uirtutẽ, q eum in uera religione fundare. Opponitur aũt verę religioni aliquid dupliciter. Vno mõ, per excessum, qñ. s. id qd est religionis, alteri indebite exibetur: qd pertinet ad superstitionem. Alio modo, quasi per defectũ reuerentię, cũ. s. Deus contemnitur: qd pertinet ad uitium irreligiositatis, ut supra habitũ* est. Superstitio aũt impedit religionem quantũ ad hoc, ne suscipiatur Deus ad colendum. Ille aũt, cuius animus implicatus est alicui cultui indebito, non põt simul debitum Dei cultũ suscipere, sm illud Isa. 28. Coangustatum est stratũ ita ut alter decidat. s. Deus uer*, vel falsus, à corde hoĩs: & palliũ breue utrunq: operire non põt. Per irreligiositatem aũt impeditur religio quantum ad hoc, ne Deus, postq susceptus est, honoreẽ. Prius autem est Deũ suscipere ad colendum, q cũ susceptum honorare: & ideo[m] præmittitur præceptũ quo prohibeẽ superstitio, secundo pceptũ quo prohibetur periuriũ ad irreligiositatẽ ptinet. (Q. 97. in diuisione quæst. & in sequentibus.)

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q illæ expositiones sunt mysticæ. Literalis aũt expositio est quæ habeẽ Deut. 5. Non assumes nomen Dei tui in vanum scilicet iurando pro re, quæ non est.

AD II dcdm, q non prohibeẽ quælibet assumptio diuini nois p hoc præceptũ: sed propriè illa, qua assumiẽ diuinũ nomen ad confirmationẽ humani verbi per modũ iurĩ: quia ista assumptio diuini nois est frequentior apud hoĩes. Põt tñ ex consequẽti intelligi, q p hoc prohibeatur omnis inordinata diuini nominis assumptio: & sm hoc pcedũt illæ expositiones, de qbus supra dictũ* est. (rõnẽ p. — In corp. huius art.)

AD III dcdm, q pro nihilo iurare dr ille, q iurat pro eo quod non est, qd pertinet ad falsam iurationẽ, quæ principaliter periuriũ noĩatur, vt supra dictũ* est. Qñ. n. aliquis falsum iurat, tunc iuratio est vna sm seipsam, quia non habet firmamẽtũ veritatis. Qñ ãt aliquis iurat sine iudicio ex aliqua leuitate, si verum iurat, non est vanitas ex parte ipsius iuramenti, sed solum ex parte iurantis. (Q. 98. art. 1 ad 3.)

AD IIII dcdm, q sicut ei q instruitur in aliqua scĩa, primò proponuntur quędã cõia documenta: ita ẽt lex, quæ instituit hoĩem ad virtutẽ in præceptis decalogi, quæ sunt prima, proposuit ea vel prohibendo, vel mandando, quæ cõius in cursu vitæ humanæ solent accidere. Et iõ inter præcepta decalogi prohibetur periurium, quod frequẽtius accidit q blasphemia, in quã hõ rarius prolabitur.

AD V dicendm, q noĩbus Dei debeẽ reuerentia ex partæ rei significatæ, q est vna: non aũt rõe uocũ significãtium, quę sunt multę. & iõ singulariter dixit, Nomen Dei tui in vanũ: quia nõ differt per quodcunq: nomen Dei periurium committatur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum tertium decalogi præceptum conuenienter tradatur, scilicet, de sanctificatione sabbathi.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr q inconueniẽter tertiũ pceptũ decalogi tradaẽ, s. de sanctificatione sabbathi. Hoc. n. pręceptũ spũaliter intellectũ est gñale. dicit. n. Ambr.* super illud Luc. 13. archisynagogus indignans q sabbatho curasset. Lex, inqt, i sabbatho nõ iubet hoĩem curare, sed seruilia opera facere. i. pctis grauari prohibet. Secundũ aũt literalẽ sensum est pceptũ[h] ceremoniale. dr. n. Exod. 31. Videte ut sabbathũ meum custodiatis qa signum est inter me, & uos in gñationibus uestris: pcepta aũt decalogi & sunt præcepta spũalia, & sunt præcepta moralia: inconuenienter ergo ponitur inter præcepta decalogi.

¶ 2 Præt. Cæremonialia legis pcepta cõtinent sacra, sacrificia sacra, & obseruantias, ut supra habitum† est: ad sacra aũt per-

SVP. QVÆ. CXXII. ART. IIII.

IN art. 4. omissis secũdo & tertio, nota diligẽtissimè, q pceptũ de sanctificatione sabbathi ad literã nõ est de interiori, sed de exteriori Dei cultu dumtaxat. Colebatur siquidem Deus sabbatho in ipsa exteriore quiete ab operibus seruilibus, quia quiescebant ad repræsentandam diuinã quietem à creatione mundi. In noua verò lege exterior cultus est dicere, vel audire missam. Quies aũt à seruilibus operibus est ad remouenda exteriora impedimenta quietis mẽtis in Deo. Vñ ex duobus capitulis excludiẽ phantasia dicentiũ, q hõ tenetur in die festo cõtritionem habere de peccatis q habet. Primò, ex hoc q contritio est actus interior, præceptum aũt decalogi est de cultu exteriori. Secundò, quia contritio est actus pęnitentiæ virtutis, præceptum aũt de Sabbathi est

Porrecta p terum. 612 12. q. 100. 5. 2. ad 1. & q. 101. artic. 4. ad 10. Et 37. artic. 5. Et Isa. 56. Et Ioh. 5. lect. 4. Et col. 2. lect. 4.

* Ca. 13. li. 7. in Luc. in c. de curatione mulieris circa medium, t. 5.

† 1. 2. q. 101. art. 4.

est

firatione festorum, est de actu religionis & confirmatur: quia, actus interior religionis, puta, deuotio, & oratio, non continetur sub hoc præcepto, vt in litera dicitur, multo minus continentur sub eodem præcepto interiores actus aliarum virtutũ, de quorum numero est contritio. A veritate ergo longe errãt, F dicentes sub præcepto teneri hominem in die festo ad dolendum de peccatis quæ fecit, aut ad orandum, aut ad quietẽ mentis in Deo. Et minus perspexerunt literæ huius doctrinã, dicentes, q̃ sm̃ oẽs tenetur quis sub præcepto ad quietem mentis in Deo in festo. Finis. n. præcepti non est sub præcepto: quia aliud est de quo datur præceptũ, & aliud ad qđ intendit lex ꝑ præceptum hominẽ ducere, vt in q. 100. ar. 9. author dicit in lib. præcedenti.

¶ In eodem ar. in responsione ad tertiũ, dubium occurrit circa illa verba, Magis contra hoc præceptũ agere qui peccat in die festo, quam qui aliud corporale opus licitũ facit. Nam videtur sententia hæc falsa esse, ex eo q̃ sequeretur, q̃ circunstantia diei festi variaret speciem peccati cõmissi in festo, quod nulla rõne probatur. & tenet sequelas quia tũc fornicatio commissa in die festo esset contra virtutem religionis

tinebãt non solũ sacri dies, sed ẽt sacra loca, & sacra vasa, & alia hmõi. similiter ẽt erãt multi sacri dies ꝑter sabbathũ. [h] incõueniẽs ẽ ergo q̃ ꝑtermissis aliis oĩbus cæremonialibus, de sola obseruãtia sabbathi fiat mẽtio.

¶ 3 Præt. Quicũq; transgredit̃ G præceptũ decalogi, peccat: sed in veteri lege aliq̃ trãsgredientes obseruãtia sabbathi, nõ peccabãt, sicut circuncidẽtes pueros octaua die, & sacerdotes in tẽplo sabbathis opãtes, & Helias tũ quadragita dieb. ꝑuenisset ad mõtẽ Dei Oreb, ꝑñs ẽ q̃ i sabbatho itinerauit. Similiter ẽt sacerdotes dũ septẽ dieb. circũferrẽt arcã dñi, vt legitur Iosue 6. intelliguntur eã sabba- H tho circũtulisse. dr̃ ẽt Luc. 13. Nonne vnusquisque vestrũ soluit bouem suũ, aut asinũ, & ducit adaquare? ergo inconueniẽter ponit̃ iter ꝑcepta decalogi.

¶ 4 Pręt. Pręcepta decalogi sũt ẽt i noua lege obseruãda: sed i noua lege non seruat̃ hoc ꝑceptũ nec quãtũ ad diẽ sabbathi, I nec quantũ ad diẽ Dominicũ,

in qua & cibi coquuntur, & itinerantur, & piscãtur hoĩes, & alia multa huiusmodi faciũt. ergo incõuenienter traditur ꝑceptũ de obseruatione sabbathi.

Sed contra est, Scripturæ authoritas.

Respon. Dicẽdũ, q̃ remotis ipedimẽtis veræ religionis per primũ, & sm̃ præceptũ decalogi, vt s̃. dictũ [*] est, cõsequẽs fuit vt tertiũ præceptũ poneretur, per qđ hoĩes in vera religione fundarentur. Ad religionẽ aũt ꝑtinet cultũ Deo exhibere, Sicut aũt in scriptura diuina tradit̃ nobis cultus iterior sub aliquibus corporaliũ rerũ similitudinibus: ita cultus exterior Deo debetur ꝑ aliqđ sensibile signũ. Et quia ad interiorẽ cultũ qui cõsistit ĩ oratione, & deuotione, magis inducit̃ hõ ex iteriori Spiritussancti istinctu, ꝑceptũ legis dãdũ fuit de exteriori cultu sm̃ aliqđ sensibile signũ. Et quia ꝑcepta decalogi sunt quasi quædã prima, & cõmunia legis principia, idẽ [m] i tertio præcepto, decalogi ꝑcipit̃

¶ Ad obiectionẽ autem in oppositum dr̃ dupliciter. Primò, q̃ author loquitur de hoc præcepto spiritualiter intellecto. Vel, & melius, dicitur, q̃ loquit̃ de hoc præcepto quantum ad finem finem, qui non est in præcepto, vt patet ex eius ratione: quia. s. magis impediunt peccata applicationem hominis ad diuina, quàm corporalia opera licita. Cum autem audis, & legis in litera, interiorem cultum deuotionis, & orationis non iuberi hoc præcepto intellige de cultu interiori secundum se. Talis. n. hic non iubetur, sed est finis præcepti. Cum quo tñ stat, q̃ cultus interior vt ratio, seu conditio cultus exterioris sit in præcepto. Tenetur. n. audiens Missam in Dominica interiorem & exteriorem hominem cultui Missæ exhibere: sicut sacerdos tenetur ad attente soluendũ horas canonicas, hoc est, vt ex proposito, seu aduertenter, non notabiliter mentem

Art. 2. & 3. huius q.

Conclu.

ualis cuius actus cadit sub hoc præcepto, & non solũ esset spẽs luxuriæ. ¶ Ad hoc dr̃, q̃ cũ duo in hoc præcepto concurrant. s. finis, & id qđ est ad finẽ: & finis sit duplex, intrinsecus, & extrinsecus (cultus. n. interior est finis extrinsecus, cultus exterior, puta, audire Missam, est finis intrinsecus: cessare ab opibus seruilibus est id qđ est ad finẽ): & cũ finẽ extrinsecũ, cultũ videlicet interiorẽ constet nõ cadere sub præcepto, vt in litera dr̃, sed solũ exteriorẽ cultũ, & cessationẽ à seruilibus opibus, consequẽs est vt id solũ cadat sub hoc præcepto ad literã, qđ contrariatur directe exteriori cultui. Hoc aũt est opus seruile. Clare aũt liquet, q̃ sicut sanctitati sacerdotis non contrariatur quodlibet peccatum: sed solũ illud qđ cõtrariũ est ei, ad quod sanctificatus est, puta, si peccauit serpẽdo, aut abutitur sacerdotio, & huiusmodi: ita sanctitati eius quæ deputatur ad exteriorem cultum non contrariatur quodlibet peccatum, sed illud tñ, quod cultũ illũ adimit, aut violat. Non prohibetur ergo quodlibet peccatũ per hoc ꝑceptum inquãtũ ꝑcipit diuinũ cultũ, sed solũ illud sacrilegio K similis, seu sacrilegij peccatũ, quod diuina cultui inter debito cõtrariatur. Sicut vniuersaliter cũ actus alicuius virtutis præcipitur, non prohibetur per hoc oẽ peccatum: sed solũ contrariũ ei qđ præcipitur, vt patet de præceptis tẽperantiæ, fortitudinis, mansuetudinis, & huiusmodi. Opus aũt seruile ad literã nõ est peccatũ. cũ quia non propriè, sed metaphoricè seruile opus dr̃ de peccato: sicut esse seruũ peccati, metaphorice dr̃ de faciẽte peccatũ, nã nullus est seruus seipsius. Sed sicut iustitia metaphorice in hoĩe dr̃ respectu sui, rõne diuersarũ partiũ hominis, puta, rõnis, & sensualitatis, ita seruitus, & alia huiusmodi. Sensus aũt metaphoricus vbi inuenitur sensus proprius consonus literæ sine metaphora, non pertinet ad sensum literalem: aliòqn sensus metaphoricus semper esset literalis. Sic aũt est in proposito: quia opa seruilia ad literã sũt proprie rõnem tuniuis illa, in quibus serui distinguuntur à liberis, ad quæ. s. seruos & operarios habemus, qualia sunt. opera mechanicarum artium distincta contra artes liberales. Tum quia author in 3. sent. dist. 37. ar. 5. expresse dicit, q̃ opera seruilia mystice dicuntur peccata.

auertat.

¶ In eodem ar. in responsione ad tertium, dubium occurrit circa illam comparatiuam, videlicet. Magis agit contra hoc præceptum qui peccat, quàm qui opus corporale alias licitum facit, quia peccatum magis impedit, quàm corporale opus. Videtur hoc esse falsum: quia exercens in festo sic opus corporale alias licitum, puta, fodiens terram, vel ædificans domum, magis impedit finem huius præcepti, quia impedit & ex genere operis, quia facit opus seruile: & ex deformitate peccati, quia peccat mortaliter. Qui autem committit aliquod peccatum mortale absque exercitio mechanico, solum præstat impedimentum fini præcepti huius ex parte peccati. Male ergo dicitur, quod magis facit contra hoc præceptum qui peccat, quàm qui laborat.

¶ Ad hoc dicitur, q̃ cum comparatio omnis sit inter distincta, & non inter idem & seipsum, nõ est in hac cõparatione sumendum ex vna parte peccatum, & ex alia peccatum & opus mechanicum: qm̃ hoc esset cõparare peccatum sibi ipsi cõiuncto cum alio, sed ex vna parte sumitur peccatum mortale, & ex alia op[us] mechanicum sub suum genus. Hæc. n. duo cõicant in hoc, q̃ vtrumq; est contra finem præcepti huius, quia vtrumq; impedit quietem mentis in Deo: & ideo vtrumq; est contra hoc præceptum quoad finem, non quia prohibitum, sed ecõuerso, ideo prohibitum, quia impeditiuum finis. Sed quia actus peccati mortalis ex suo genere plus cõtrariatur quieti mentis in Deo, quàm actus exercitationis mechanicæ, ideo magis agit contra hoc præceptum quoad finem eius, qui peccat mortaliter, quàm qui corporale opus exercet.

¶ Ad obiectionem ergo in oppositum dr̃, q̃ malè sumit extrema comparationis: q̃m hic comparantur hæc duo genera impedimentorum finis præcepti huius, vt patet ex ratione quæ in litera redditur. s. ex ratione peccati, & ex ratione corporalis operis: & non comparantur peccatum commissum in festo, & peccatum transgressionis festi in opere seruili, vt argumentum assumit. Cõtingit namq; peccatum commissum in festo, esse

esse grauius, puta, blasphemiã, vel odiũ Dei cõtingit & eẽ leuius ex suo gñe, puta gulã. Trãsgressio naq; festi opponit̃ religioni, q̃ est iter ꝑcipuas virtutes, ac ꝑ hoc iter grauia cõputat̃ pctã ex suo gñe. Vñ & pęna mortis primus violator affectus est Leu. 24. F ¶ In eod. ar. 4. collige opera corporalia licita in festo, q̃ in litera ponunt, & inuenies primo opera corporalia ad cultũ Dei pertinẽtia, exẽplo gestantiũ arcã dñi, & immolãtium sabbathũ sine crimine. Secũdo corporale exercitiũ cuiuscunque spũalis actus, exẽplo doctoris verbo, vel scripto. Tertiò, actus corporales necessarios ad salutem corporis proprij exẽplo Helię, Machabęorũ & discipulorũ Christi. Quartò, actus necessarios ad salutẽ corporis ꝓximi, exemplo Christi, q̃ totũ hoiem curauit i sabbatho. Quintò, actus corporales oppositos ad imminẽs dãnũ exterioris rei vitãdũ, exẽplo leuantiũ in sabbatho ouẽ, q̃ cecidit. Sextò, coquere cibos, itinerare, & hmõi ex plñe tudine populi Christiani. Septimò, piscari ex indulgẽtia ecclesiæ, q̃squę dispẽsantis. Rõ primi est, quia ꝑceptũ de sabbatho nõ cõtrariat̃ actui religionis. Rõ secũdi est, qa actus spũales sunt liciti in festo. Rõ tertij, & quarti, & quinti est, qa actus tales nõ sunt seruiles, sed cões liberis, & seruis: q̃ quilibet debet eos exercere. Rõ sexti, & septimi est, qa non est ita arcta obseruatio festorũ i lege grẽ, sicut erat in lege scripta.

Inclinatio naturalis.

¶ Et qui ambiguitates circa obseruationes, seu violationes festorum ebes ac frequentes sunt: ideo latius singula discutienda sunt. Ante oĩa aũt scire oportet, q̃ vltra præceptum de cessatione ab oĩ opere seruili ex ueteri lege acceptum ab Ecclesia renouatum, vt patet in c. Licet. extra, de ferijs: inuenimus Ecclesiã multa alia opa in festis inhibere, vt patet ibidem in c. Oẽs, K & in c. Conquestus. Nam ibi quinq; prohibent̃. s. mercari, placitũ, iudiciũ mortis uel pęnę, & iuram̃ nisi pro pace, vel alia necessitate: & iudicialis strepitus inter quietẽ iubet̃, vt annullet̃ processus habitus, q̃ sententia promulgata in festo, & de cõsensu partiũ, nisi necessitas vrgeat, aut pietas suadeat. Cũ igit̃ ꝑceptũ de obseruatione festorũ, quantũ ad tpũ & operum determinationẽ, sit nõ de iure diuino: quia sic erat cæremoniale, & cessauit, sed ex ecclesię cõstitutione, & cõsuetudine, ꝑsset. n. Ecclesiã aliter tempus festiuũ decernere, puta, q̃ vsque ad meridiem tantum esset festum, & similiter quantũ ad opera cõpositius, puta, mutare præceptum de auditione Missæ, q̃ negatiua, puta, concedere aliqua talia opera, quæ nunc sunt prohibita: & licẽt quoad opera nulla appareat necessaria mutatio, quoad tempus tñ multis videtur, q̃ oporteret festum esse solum mane, & hoc ꝑ ꝑ cõiter accidentia, quia post prandium in festis cõiter committuntur infinita peccata, quæ alijs diebus non fiunt, nec fierent si liceret laborare, quia, inquam, præ

exterior Dei cultus sub signo cõis beneficii: quod ꝑtinet ad hoĩes. s. ad repñtandum opus creationis mundi, a quo requieuisse dr̃ Deus septima die: in cuius signum dies septima mãdat̃ sanctificanda: i. deputãda ad vacandum Deo. Et ideo Exo. 20. G præmisso præcepto de sanctificatione sabbati assignat̃ rõ: qa sex dieb. fecit Deus cęlũ, & terrã, & in septima die requieuit.

Ad primum ergo dicendũ, q̃ præceptum de sanctificatione sabbathi literaliter intellñ, est partim morale, partim aũt cæremoniale. Morale quidem, quantum ad hoc, q̃ hõ deputet aliquod tp̃s vitæ suæ ad vacandum diuinis. Inest. n. hoĩ natu- H ralis inclinatio ad hoc q̃ cuilibet rei necessariæ deputetur aliquod tp̃s, sicut corporali refectioni somno, & aliis hmõi. Vñ ẽt spũali refectioni, qua mens hoĩs in Deo reficit̃ sm̃ dictamẽ naturalis rationis, aliquod tp̃s deputat homo: & sic habere aliquod tp̃s deputatum ad vacandum diuinis, cadit sub præcepto morali: sed inquantum in hoc pręcepto determinatur specialę tp̃s in signum creationis mundi, sic est præceptum cæremoniale. Similiter ẽt cæremoniale est sm̃ allegoricam signationẽ, prout fuit signum quietis Christi in sepulchro, q̃ fuit septima die: & similiter sm̃ moralem signationem, prout signi

ficat cessationem ab omni actu peccati, & quietem mentis in Deo: & sm̃ hoc quodammodo est præceptum generale. Similiter ẽt cæremoniale sm̃ significationẽ anagogicã, prout. s. ꝑfigurat quietem fruitionis Dei, quæ erit in patria. Vñ præceptũ de sanctificatione sabbathi ponit̃ inter ꝑcepta decalogi, iquãtum est præceptum morale, nõ inquantum est cæremoniale.

Ad II dicendum, q̃ aliæ cæremoniæ legis sũt signa aliquorum particularium effectuum Dei: sed obseruatio sabbathi est signũ gñalis beneficii. s. ꝓductionis uniuersę creaturę: & ideò cõuenientius debuit poni inter pręcepta gñalia decalogi, q̃ aliqđ aliud cęremoniale legis.

Ad III dicendũ, q̃ in obseruãtia sabbathi duo sunt cõsiderãda quorũ unũ est sicut finis: & hoc est ut hõ vacet reb[*] diuinis, qđ significat̃ i hoc q̃ dicit, Memento ut diem sabbati sanctifices. Illa. n. dñr sãctificari in lege, q̃ diuino cultui applicant̃. Aliud aũt est cessatio operum, q̃ significat̃ cũ subdit̃, Septima I die dñi Dei tui non facies oẽ opus: sed de quo opere intelligatur apparet per id qđ exponitur Leu. 23. Oẽ opus seruile nõ facietis in eo: opus aũt seruile dr̃ à seruitute. est aũt triplex seruitus. Vna quidẽ qua homo seruit peccato, sm̃ illud. Qui facit peccatũ, seru[*] est peccati: & se-

ceptum hoc huiusmodi est, consequens est, ut duo genera operum inueniamus in festo prohibita. s. opera seruilia, & quædã non seruilia, quæ enumerauimus ex textu Decretalium.

¶ Verũ quia in duobus operibus non seruilibus. s. iuramento & iudicialis processu, seu sententia, exceptio fit casuũ necessitatis & pietatis, ideo statim dubiũ cõsurgit: An similis exceptio intelligeda sit in cæteris prohibitis ĩ festiuibus q̃ nõ sunt illius, & est hæc quære re. An ꝑ necessitate, vel pietatẽ licitũ sit i festis facere quęcunq; oportuerit, vel expedierit facere. Et est ꝑ dubiũ, qa exceptio in numeratio [illegible] appositu quibusdã, nõ vr extẽdeda ad oĩa. Nẽ si extendens ad oĩa, minus cręndite apponeret, quibusdã tñ enumeratorũ. Sic aũt est in ꝓposito: qa in ca. Oẽs, enumeratis illis quatuor. s. mercato, placito, iudicio, & sacramento, nõ apponit exceptio necessitatis, vel pietatis nisi vltimo, id qa dato, q̃ exceptio intur extendat ad oĩa similia, nõ tñ extendit̃ ad maiora. In ꝓposito aũt sũt duo gña ꝓhibitorũ. s. opera seruilia, & quæ nõ seruilia, & cõstat q̃ magis prohibita sunt opera seruilia, q̃ illa non seruilia, quia illa sunt prohibita per se: ista per accidens. Exceptio verò est apposita ad opera minus prohibita. s. non seruilia, ut sunt processus, sentẽtiæ, & cęt. ergo nõ extendeda est exceptio ista ad opera seruilia, quæ sunt magis prohibita: ac per hoc nõ est licitum opera seruilia in festo facere uniuersaliter causa necessitatis, aut pietatis. In oppositum autem multi sunt, qui de festorum obseruatione senserunt.

Sanctificari quid est.

¶ Ad hoc dubiũ, qa duas partes habet sm̃ duas causas. s. necessitatis, & pietatis, singillatim dicendum est, & primò, q̃ si necessitas urgeat, aut tertio dicit, nullum est opus tam seruile, siue nõ licitum in festo, & seruile, qđ non fiat sub necessitatis urgentis licitũ in festo, & in litera huius articuli rõ redditur, quia uidelicet cũ necessario exercenda imminent, iã nõ sunt seruilia, sed cõia liberis & seruis, qa quilibet dẽt ad sui ac proximorũ cõseruationẽ, & damnum imminens uitandum, necessariam prouisionem facere. De pietate uerò similiter distinguendũ est, qa pietas tripliciter sumit̃. s. pro religione, pro misericordia, pro sp̃ali parte iustitiæ, quæ uocat̃ pietas, per quã sanguine iunctis patriæq; beniuolis officiũ & diligens tribuitur cultus, vt ẽ Tullio diffinita est. Primo modo pietatis nõẽ vtitur August. in secundo modo utitur uulgus, ut cum & Deo pũ appellemus, tertio modo utunt̃ philosophi. Si sumat̃ ergo pietas ꝓ religione, vt gl. ibidẽ exponit, tunc distinguendũ est, ut inferius tractando primũ casum inter septẽ collectos ex litera, dicemus concludendo, q̃ uniuersaliter nõ est licitum. Si verò sumatur pro misericordia, ut et glossa ibidẽ accepit, & benè: tũc dicendũ est, q̃ quãuis sola misericordię ratio sufficiat ad excusandũ iudicialia opera in festo

festo, non tñ sufficit ad excusandum opera seruilia oĩa in festo, nisi adsit simul necessitas, aut vitatio damni imminentis: & ratio est, quia præceptum de festorum obseruatione est de actu religionis, vt vacemus Deo. Nec debet impedimentum præstari cultui diuino ex occupatione seruili circa proximos extra articulum necessitatis.

Quod aũt dicit ibi gl. q in operibus misericordiæ non est discretio dierum, intelligendum est cum grano salis, hoc est, in illis operibus, quæ de genere suo sunt opera misericordiæ, qualia sunt vestire nudum, pascere esurientem, potum dare sitienti, visitare infirmum &c. quę opera misericordiæ appellãtur: & non intelligitur de oĩb. opib. seruilib. quæ causa misericordiæ fieri possent: quia hæc per accidens sunt opera misericordiæ, & per se sunt seruilia. Propter quod non est licitum pp misericordiam colere agros pauperum, aut alia huiusmodi facere in die festo. Si aũt pietas sumatur propriè tertio mõ, tunc dicendum est, quòd à nullo prohibito opere pietas excusat in festo: quoniam nec propter cõsanguineos, aut patriæ beneuolos licet in festis iudicialia exercere: & multò minus seruilia opera. Vñ sequitur falsum esse q liceat, si necessitas non adsit, laborare in festis pro refectione pontis, aut viæ pp pietatẽ publicę vtilitatis: sicut non licet pp pietatem consanguineorum hæc eadẽ facere, cum eadem virtus pietatis sit ad consanguineos & patriã: & sicut nõ licet agros serere, metere, arare &c. pp patriam extra necessitatis articulũ. Et decepti videntur, dicẽtes oppositum ex pietatis vocabulo: & quia non considerarunt q religionis opera non sunt prætermittenda propter pietatem, quæ est ad proximos extra necessitatis articulũ in seruilibus operibus. Concludendum est ergo, q ad literam Decretales illæ intelligendæ sunt vt sonant, s. in casib. in quibus applicantur, & similibus, licet possint propter veritatem subsistentem quo ad casum necessitatis vrgentis extendi. Vnde non oportet ad obiecta aliter respondere.

Q. 104. artic. 5. & arti. 6. ad 2. arg.

Docere scripto licet in festis.

¶ Redeundo igitur ad discussionem septem casuum ex litera collectorum in primo casu, videlicet de operibus pertinentibus ad Dei seruitium, dubium occurrit, An licitum sit in festo quodlibet seruile opus ad Dei seruitium facere. Vr enim q sic, tum quia non videtur maior ratio de vno quàm de alio seruili opere, ac per hoc aut omnia licita sunt ad Dei seruitium, aut nullum licitum erit, tum quia quodcumque opus non malum moraliter, ex hoc quòd fit ad Dei seruitium, fit etiam actus religionis: ac per hoc consonat fini huius præcepti, qui est, omissis aliis, vacare operibus ad Dei seruitutem pertinentibus, vt in lit. dr. In oppositum ãt est, quia si sic esset, liceret ecclesiarũ quarumcunq; diuitum agros colere, terras fodere, domos fabricare, & alia hmõi facere, ad Dei seruitium: quod est falsũ.

cundũ hoc, oẽ opus peccati dr seruile. Alia verò seruitus est, qua hõ seruit hoĩ. Est aũt hõ alterius seruus non fm mẽtem, sed fm corpus, vt supra habitũ * est: & iõ opera seruilia fm hoc dñr opera corporalia, in qbus vnus hõ alteri seruit. Tertia aũt est seruitus Dei, & fm hoc, opus seruile posset dici opus latriæ, qđ ptinet ad Dei seruitiũ. Si ãt sic itelligaĩ opus seruile, nõ prohibeĩ in die sabbathi, qa hoc esset cõtrariũ fini obseruationis sabbathi. Hõ n. ad hoc ab aliis operibus abstinet in die sabbathi, vt vacet operibus ad Dei seruitutẽ ptinẽtibus: & inde est, q sicut dr Ioan. 7. circuncisionẽ hõ accipit in sabbatho, vt nõ soluatur lex Moysi. Inde ẽt est q sicut dr Matt. 12. Sabbathis sacerdotes in tẽplo sabbathũ violant. i. corporaliter ĩ sabbatho operantur, & sine crimine sunt: & sic ẽt sacerdotes ĩ sabbatho circunferẽtes arcã non transgrediebanĩ pceptum de sabbathi obseruatione. Similiter ẽt nullius spũalis actus exercitiũ est cõtra obseruãtiã sabbathi, puta, si qs doceat verbo, vel scripto. Vñ Numeri 28. dicit glos. q fabri, & hmõi artifices ociãtur in die sabbathi. Lector aũt diuinę legis, vel doctor, ab opere suo nõ desinit, nec tñ cõtaminaĩ sabbathũ sicut sacerdotes in tẽplo sabbathũ violãt, & sine crimine sunt. Sed alia opa seruilia, q̃ dñr seruilia primo, vel secundo mõ, contrariantur obseruantiæ sabbathi, inquantũ impediũt applicationẽ hoĩs ad diuina. Et qa magis hõ impeditur à rebus diuinis p opus peccati, q̃ per opus licitũ, quis sit corporale: iõ magis contra hoc pceptũ agit q peccat in die festo, q̃ q aliud corporale opus licitũ facit. Vñ Aug. dicit in li. de * decem chordis. Melius faceret Iudæus in agro suo aliquid vtile, q̃ si in theatro seditiosus existeret: & melius fœminæ eorũ die sabbathi lanam facerẽt, q̃ q tota die in neomeniis suis impudicẽ saltarent. Non. n. qui peccat venialiter in sabbatho, cõtra hoc pceptum facit, quia pctm veniale non excludit sanctitatem. Opera n. corporalia ad spũalem Dei cultum nõ ptinentia, intantum seruilia dicunĩ, inquantum proprie pertinẽt ad seruientes: in quantũ vero sunt cõia seruis, & liberis seruilia non dñr. Quilibet aũt tam seruus, q̃ liber tenetur in necessarijs prouidere non tñ sibi, sed ẽt proximo, præcipue quidem in his quæ ad salutem corporis pertinent, fm illud Prouer. 24. Erue eos, q ducunĩ ad mortẽ. Secundario aũt ẽt in dãno rerum vitando, fm illud Deut. 22. Non videbis bouem fratris tui, aut ouẽ errantẽ, & pteribis, sđ reduces fratri tuo: & iõ opus corporale ptinens ad conseruandã salutẽ proprii

¶ Ad hoc dr q corporalia opera ad Dei seruitutem pertinentia sunt triplicis ordinis. Quædam sunt consistentia in ipso cultu diuino, vt olim erat gestare arcam dñi, & mõ est gestare sanctorum statuas argenteas, vel aureas in processionibus, & deferre crucem, & hmõi, & hæc sunt omnino licita, & amplectenda, quia sunt pars diuini cultus. Quędã verò sunt præparatoria ad diuinum cultũ: & hæc in duo secantur genera. Nã quædam sunt præparatoria simultanea cum cultu, vt olim erat præparatio victimarum, excoriando, lauãdo, & huiusmodi, & nunc est pulsare campanas ad missam, vesperas: & hæc quoq; proculdubio sunt oĩno licita, & sancta: & sunt illa de quibus dr Mat. 12 quod sacerdotes in tẽplo sabbathum violant, & sine crimine sunt. Quædam verò sunt præparatoria, q̃ possunt præcedenti die fieri, vt ornare tẽplum, mũdare illud, conficere hostias pro missis celebrandis, & hæc sine rõnabili causa non debent in die festo fieri. Ex cã ãt rõnabili licita sunt in festo, & ratio est, quia dies festus dicatus est diuino cultui, & annexa sibi pro tpe illius diei, hæc aũt opa ad diuinum cultũ illius diei præsupponunĩ. Et ppea nisi rationabilis causa adsit, debent congruo tpe, hoc est, ante festum fieri, & non in die festo. Esset aũt rationabilis causa faciendi hęc in festo, si festum aliquod eueniret, verbi gratia, in Sabbatho sancto. Tunc. n. cum non deceret prius ornare templũ propter luctũ passionis Domini, rationi consonat vt sine crimine parent pro paschali solemnitate. Similiter si continuatis festis templa ad concursum immunda reddita sunt, munditia sint, ne immunditia inter solemnitates duret, & sic de similibus. Et licet huiusmodi præparatoria opera ex cã rõnabili licita sint, & sine ea illicita, si simplici tñ corde fiant in festo, veniale cũ pctm est quia sunt infra ea, quę per se ordinantur ad diuinum cultũ, & per se spectant ad Dei seruitiũ. Quędã verò sunt per accidens ordinata ad diuinum cultũ, quia s. ex hoc solo spectant ad diuinum cultum, quia ob Dei seruitiũ fiunt, cum ex suo genere non ordinentur ad cultũ diuinũ, vt arare, metere, fabricare, fodere, & hmõi. & hęc non nisi necessitatis causa licita sunt in festo, puta, si ecclesia est paupercula, ita vt nõ possit prouidere sibi de huiusmodi necessariis. Neque hoc auderẽ dicere, nisi qa multi hoc sentiunt, & de facto qsq; fit absq; reprehensione: & nullam video huius rationem, nisi quia vacant in veritate seruitio diuino, & ecclesia nõ reprehendit. Quare aũt extra necessitatis articulum illicita sint hęc opera in festo, ratio est: quia ista sunt opera ex suo genere seruilia, non per se spectantia ad Dei seruitium, sicut spectant reliqua oĩa tam primi, quàm secundi ordinis opera. Et confirmatur hoc ex consuetudine populi christiani, quę est optima

D. 145. & 499.

Ca. 5. ante medium. 10. 9.

legum

legum interpres, quia vix, & fortè non nisi alicubi sine scandalo toleratur, huiusmodi labores fieri in obsequium paupercularum ecclesiarum.

¶ Ad primam ergo obiectionem in oppositũ dicitur, q alia est rõ de his quæ sunt in primo & in secundo ordine, & alia de his quæ sunt in tertio: qa illa per se ptinent ad Dei seruitutem, cum sint aut pars cultus diuini, aut præparationes ad illũ: ista vero extranea, ac per accidens ordinantur ad Dei seruitium.

¶ Ad secundam verò dr, q ad hoc præceptum spectat occupari in operibus, q̃ p se spectant ad Dei seruitutem, non aũt in operibus extraneis, q̃ p accidens ordinanĩ ad Dei seruitium, qualia sunt opera tertij ordinis.

¶ In scđo casu de corporali exercitio spũalis actus duo occurrũt dubia. Alterum de ipsa vniuersali regula, videlicet, Nullius spũalis actus exercitiũ est contra obseruantiam sabbathi. Alterum de exẽplo, videlicet, Docere uerbo, uel scripto. Dubitaĩ nãq; de ueritate illius regulę. Nam si spirituale dr à Spiritusancto, eo mõ quo dñr spũalia sacramenta, & sacra doctrina, sic sequereĩ q docere philosophiã nõ esset licitũ in festo, q falsũ est: si uerò spũale sumiĩ à mente nra eo mõ, quo uirtutes oẽs, & opa intellectus dñr res & actus spũales, sic sequereĩ q oĩa opa artium essent licita in die festo, qa ars est uirtus intellectualis, ut patet in 6. Ethi. ac p hoc liceret in festis texere, seu fabricare, & hmõi. Sequereĩ ẽt q licitũ esset dieb. festis aduocatis patrocinari in causis iustis, cum actus iste sit scientię vsus.

¶ Dubitaĩ quoq; de actu scribendi, An ex suo gñe sit opus seruile. Et est rõ dubij, qa inuenit licitus qñq; ĩ festis, puta, docẽdo: & dr qñq; in festo illicitus, puta, transcribendo libros. Si. n. esset ex suo gñe opus seruile, sp eẽt seruile: & similiter si esset opus liberum, sp esset liberum.

corporis non violat sabbathũ. Non. n. est contra obseruantiã sabbathi q aliquis comedat, & alia hmõi faciat, q bus salus corporis conseruaĩ. Et pp hoc Machabæi non polluerunt sabbathũ pugnantes ad sui defensionẽ die sabbathi, vt legiĩ 1. Machabæor. 2. Similiter nec ẽt Helias fugiẽs à facie Iezabel in die sabbathi. & pp hoc ẽt Dñs Matth. 12. excusat discipulos suos, qui colligebant spicas in die sabbathi pp necessitatem, quã patiebantur. Similiter opus corporale, qđ ordinaĩ ad salutẽ corporalem alterius, non est cõtra obseruantiam sabbathi. Vñ dr Io. 7. Mihi indignamini, qa totum hoiem saluum feci in sabbatho. Similiter ẽt opus corporale, qđ ordinatur ad imminens damnum rei exterioris uitãdũ, nõ violat sabbathum. Vñ dicit Dñs Matth. 12. Quis erit ex vobis hõ, qui hẽt vnam ouem, & si ceciderit sabbatho in foueã, nonne tenebit & leuabit eam?

AD IIII. dicendũ, q obseruãtia diei dñicæ in noua lege succedit, obseruantiæ sabbathi nõ ex vi pcepti legis, sed ex constitutione Ecclesiæ, & cõsuetudine populi christiani. Nec. n. huiusmodi obseruatio est figuralis, sicut fuit obseruatio sabbathi in ueteri lege. & iõ ñ est ita arcta phibitio operandi in die dñica sicut in die sabbathi: sed qdã opa conceduntur in die dñica, q̃ in die sabbathi phibebanĩ sicut decoctio ciborum, & alia hmõi. Et ẽt in quibusdam opibus prohibitis facilius propter necessitatem dispensatur in noua q̃ in veteri lege: quia figura pertinet ad protestationẽ veritatis, quam nec in modico pterire oportet. Opera autem secũdum se considerata immutari possunt pro loco, & tẽpore.

ARTICVLVS V.

Vtrum inconuenienter tradatur quartum præceptum de honoratione parentum.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q incõueniẽter tradatur quartum præceptum de honoratione parẽtũ. Hoc enim est pręceptum, quod pertinet ad pietatem: sed sicut pietas est pars iustitiæ, ita etiã obseruantia, & gratia, & alia de quibus dictum * est. ergo videtur, q nõ debuit dari speciale præceptum de pietate, cum de aliis non detur.

¶ 2 Præ. Pietas non solum exhibet cultum parẽtib. sed patrię, & etiã aliis sanguine cõiunctis, & patriæ beneuolis, ut supra dcm * est. Inconuenienter ergo in hoc quarto præcepto fit mentio solum de hmõi honoratione patris, & matris.

¶ 3 Præ. Parentibus non solum debetur honoris reuerẽtia, sed etiam sustentatio. ergo insufficienter sola parentum honoratio præcipitur.

¶ 4 Præt. Contingit quandoque quod hi qui honorant parentes, cito moriuntur: & ecõtrario, qui parentes non honorãt, diu viuũt. Incõueniẽter ergo crediĩ huic pcepto hæc promissio, vt sis lõgęuus sup terrã.

IN CONTRARIVM est sacræ scripturæ authoritas.

RESP. Dicendũ, q præcepta decalogi ordinanĩ ad dilectionem Dei, & proximi. Inter pximos ãt maxime obligamur parentib. & iõ immediate post pcepta ordinãtia nos in Deũ, poniĩ pceptum ordinans nos ad parẽtes, q sunt particulare principiũ nostri esse, sicut Deus est vniuersale principiũ: & sic est qdam affinitas huius præcepti ad præcepta primæ tabulæ.

AD PRIMVM ergo dcdm, q

¶ Ad primum horum dicitur, q spiritualis actus siue à spiritu mentis nostræ, siuẽ à spiritu gratiæ sumatur, non refert in pposito, nisi secundũm magis & minus, quia s. spũales actus penes spiritum gratiæ non solum liciti sunt, sed quasi præcepti sunt in festis, vt orare, prædicare, laudare Deum, docere sacram scripturam, ministrare sacramẽta, visitare ecclesias, & clericos more religioso absque strepitu iudiciali, & alia hmõi q̃ in art. 5. q. 100. superius habes, vbi de actibus spũalib. sermo vertiĩ. Actus vero spũales penes spiritũ mentis nostræ liciti quidem, sed non mandati sunt in festo. Sed à quocunq; spiritu actus dicantur spũales, oportet considerare, q in proposito dñr spũales non solum à principio, sed etiam à termino, ita q illi dñr spũales qui per se terminanĩ ad spũale, ita q si actio à spũali principio proueniat p corporale ministerium, oportet ad hoc quod sit spũalis, quod p se ordinetur ad spiritualem passionem inferendam, vt actio doctrinæ ordinaĩ ad inferendam disciplinam, q̃ est spirituale opus. Et similiter laus Dei terminaĩ ad excitationem spũalem mentis, & Dei gloriã & sic de aliis. Actiones verò q̃ ad corporalem inferendam passionem per se ordinanĩ, non computantur inter spũales, quis à spirituali sint principio, ut puta de artib. q̃ p se ordinanĩ ad perfectionem corporalium operum, vt fabrilis ad gladium, vasa, domos, &c. construendum. Vnde patet solutio primę obiectionis.

Parella p textum. 613

3. d. 37. ar. 1. q. 2.

Q. 101. & 102.

q. 101. ar. 1.

¶ Ad secundã autem dr, q sicut licitum est docere philosophiam, & cęteras disciplinas, ita licitum est aduocatis pręstare patrocinium. Ordinatur. n. patrocinium aduocati ad notitiã & persuasionem veritatis causę. Cõstat autem nosse, & persuaderi esse spiritualia. Et ex his patet, q in festo licitum est etiam dare consilia conuenire, qm cõsiliari spirituale opus est, necnon quæ, qm ex prudentia oriĩ, & terminus consilii electio est. Spũalis e. actio spũalis est. Nec obst. q sit electio ad spũalia officia, aut negotia: qm hæc materialiter se habent ad electionem, quæ formaliter & p se est terminus consilii. Aduertendũ in hac regula, q intelligenda est quantum est ex gñe operis, q ppea dico, qa ex prohibitione Ecclesiæ aliquis actus spiritualis est illicitus in festo, s. vsus spiritualis potestatis prelatorum ad exercenda iudicia, & processus, ut patet ex supra allegatis. Et propterea omnis actus spiritualis, qui non specialiter est prohibitus ab Ecclesia in festo, est pculdubio licit' in festis. Et hinc fit, q prelati possunt potestate sua in festis vti, nisi in prohibitis, quæ dicta sunt, & infra discutientur singillatim.

¶ Ad

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ Ad secundum dubium dr, q scribere de gñe suo non est act⁹ seruilis, sed cõis liberis, & seruis. Vnde & Reges, platosq; oẽs non dedecet scribere: quin potius turpem principem putam⁹ nescientem exprimere cõceptum, aut secretum suum propria manu. Quare autem quæque sit licitum, & quæque non, in dieb. festis, ratio est, quia scribere quæque est quasi species quædã locutionis, & tũc est opus liberũ: ita q locutio quasi diuidit in locutionem successiuam, & locutionem permanentem illa fit labiis, & lingua, & instrumentis naturalibus tãtum: ista fit scriptura. Quæque autem non egreditur latitudinẽ corporalis operis, sicut mechanicum quoddam opus existẽs, vt pingere, & flammã facere, & tunc est opus seruile. Propter quæ scribere literas, scribere per se, vel per alium docẽdo, & similibus, licitum est in festo: quoniam hoc non est aliud q̃ loqui permanenter. Transcribere autem illicitum est, qm mechanicum, quoniam corporalis operis limen non exit.

¶ In tertio casu, & duobus sequentibus aduerte diligenter, & perspicaciter considerationem. Ad cuius euidentiam scito, q operum corporaliũ quædam sunt ex suo gñe seruilia: & hęc sunt priora seruis, vt opera mechanica.

Quędam ex suo gñe libera: & hæc sunt ppria liberis, vt opa artiũ liberaliũ. Quædã verò ex suo gñe cõia seruis, & liberis, vt scribere, & itinerare. Cum autẽ sola seruilia prohibita sint in festo, liberalia, & cõia remanserint licita in festis, infert litera vtrũ licentia cõium, q nõ solum cõia ex suo gñe, sed etiam quæ seruilia sunt ex suo gñe, si in casu induunt rõnem cõium, licita sint, vtpote extra naturam seruilitatis, & vestita formam cõium. Induũt autem rõnem cõium, vt in litera dr, cum sunt necessaria ad salutem corporalem propriam, vel proximi, vel euitandũ imminens damnum exteriorum rerum tam suarum, q̃ proximi. Et ppterea tertius, quartus, & quintus casus, liciti sunt in festo. Et hinc patet multorum licentia operũ in festo, s. medicorũ, tã physicorũ q̃ chirurgicorum, phlebotomantium, tõdentium capita, & vniuersaliter seruitiorum oĩum necessariorum ad sanitatem corporis. Hinc longæ fugæ, & bella in festis licent. Hinc & ipsum diuinum cultũ audientes Missæ, licitè omittunt custodes, ac seruientes infirmis, nã vtrumq; fieri neq. Hæc n. oĩa, & similia ex hoc ipso, q necessaria sunt ad corporalem salutem, cõia sunt seruis, & dominis, ac p hoc sine alia dispensatione licita, vtpote extra genus prohibitorum existentia. Hinc quoq; imminente bello, licitè laborat, faciendo fossas, aggeres, propugnacula, & huiõi in festo, vt euitetur imminens damnum externum reipl. & sicut imminente publico bello, ac dãno hæc licẽt, ita imminente suo priuato dãno ex priuato bello inusto, quod dñs suus habet aduersus eũ, dum vult ipsum dãnificare in reb. aut psona, nisi fodiat in festis, licitè ad vitandũ imminens dãnũ laborat in festo. Hinc imminente pluuia vitat licitè dãnũ terrũ suorũ dãnificandorũ, auferendo inde eas quoq; res sim. Sic licitè sublenant bestię à casu huiõ. Hinc mater rõnabiliter timens damnum suppi in puella, quãm non debet secum ducere ad Ecclesiam, nec habet cui tutè committat, licitè in festo omittit Missam. Hinc ad vitandum commune damnum reipublicæ, & multorum priuatorum, licitè in festo exercent communes artes, quæ continuationem operis absque discretione dierum requirunt: ita q si oporteret discernere inter diem & diem, non inueniren artes istæ utiles ac necessariæ reipublicæ, & priuatis mul tis: huiõi autem sũt ars nauigatiua, marítima, & similiter cursores pedites, siue qq̃ tes coquẽtes lateres, calcem, saponem, & quicquid huiõi est. Nam si oporteret quiescere festis diebus, nullus inueniretur marinus nauta: quoniam damnosa esset ars, & impossibilis sæpe. Sic similiter nullus inueniretur cursor ad hoc opus deputatus, ut infra tot horas sit in loco distanti &c. qm habendo rõem dierũ, impossibile frequenter est hoc efficere, cũ tñ hoc sæpe oporteat fieri. Nec rõni vr consonum, vt specter ad cursores discurrere sufficiẽtiam necessitatis causæ, p qua mittit. Sicut vniuersaliter alii artifices non quærunt ad qd vis hunc gladium, hęc arma, hanc lanã &c. Similiter non inueniretur q coquerent lateres, & huiõi multos dies exigẽtes ad coctionem, uel quia damnosa esset ars, uel impossibilis esset, ubi plusquã sex dies exiguntur: cum septimus quisq; dies fest⁹ sit. Hinc quoq; in itinere licitum est die festo equo ferrum reparare, & simõi, ad vitandum imminens damnum cœpti itineris, aut perdendæ societatis in itinere inchoando. In his siquidem omnibus, & similibus, rõ uitandi damnum imminens, opera constituit extra prohibita in festo: quia vel transfert illa in ordinem communium dominis, & seruis, vel ad imitationẽ dicti ordinis reducit.

¶ In sexto casu, ubi licita ex consuetudine locantur, discutienda primò sunt non seruilia ex statuto Ecclesiæ, & deinde oĩa de cõsuetudine licita tractãda. Prohibitorũ ig. cãli Ecclesia in festis primum est mercari, vbi prohibet contractus emptionis, & uenditionis, & vniuersaliter negotiationes, locationes, ac cõductiones. Sunt namq; species uenditionis, qm usus rerum uendit, uel emit: & quis hæc opera non sint seruilia, fundata tñ est phibitio ista Ecclesiæ super obseruatione sabbathi apud Iudæos, q nõ emebant et aromata, ut patet ex Luc. 23. ubi dr, q mulieres sabbatho sñ mandatum siluerunt. & ex Marc. 16. ubi dr, Dum transisset sabbathum, emerunt aromata. Emere autem, & uendere comestibilia pro illo die, nullo fortè tpe fuit prohibitum.

¶ Secundum autem prohibitorum est litigare. Vbi in dubium uertit. An liceat informare iudicem in diebus festis, cũ aduocato, & procuratore, & rõ dubii, quia eadẽ ut rõ, q prohibeantur informatio, & q phibeat litigatio, cum ipsa informatio, & partes, & iudicem ualde distrahat à diuinis. In oppositum autẽ est, quia informatio nõ est iudicialis actus, ac per hoc nõ phibit⁹.

¶ Sed ad hoc dicendum est, q licitum est: quia hoc non nisi ad illuminationem iudicis ordinatur, ac per hoc ad spiritualia, & nullibi inuenitur prohibitum: quin potius continuè hoc fit in dominicis, & festis diebus in Romana curia, quando die sequenti proponẽda est cã in Rota: & licet ista opera distrahant à diui na

Margin notes: q. 101. ar. 1 · Responsio secunda. · q. 101. ar. · F · G · H · I · K

sicut sup. dictum⁹ est pietas ordinat ad reddendum debitũ parentibus, qd cõiter ad omnes ptinet: & iõ inter pcepta decalogi, quę sunt communia, magis debet poni aliqd pertinens ad pietatẽ, q̃ ad alias partes iustitię q̃ respiciũt aliqd debitũ spãle.

Ad II dcdm, q per prius aliquid debet parentib. q̃ patriæ, & consanguineis: qa per hoc q sumus nati à parentib. pertinet ad nos & consanguinei, & patria. & ideo cũ pcepta decalogi sint prima pcepta legis, magis ordinat hõ per ea ad parẽtes, q̃ ad patriã, vel ad alios consanguineos: nihilomin⁹ tñ in hoc pcepto, quod est de honoratione parẽtũ, intelligit madari qcquid pertinet ad reddendũ debitũ cuicunq; personę, sicut secundariũ includit in principali.

Ad III dicendum, q parentibus, inquantũ huiõi, debet reuerentiæ honor: sed sustẽtatio, & alia huiõi debet eis ratione alicui⁹ accidentis, puta, inquãtum sunt indigentes, vel serui, vel aliquid huiõi, vt sup. dictũ⁹ est. Et qa q est per se, pri⁹ est eo quod est per accidens: ideo inter prima etiam pcepta legis, quę sunt pcepta decalogi, specialiter pcipit honoratio parẽtum, in quo, sicut i quodã principali, intelligit mãdari sustẽtatio, & qcqd aliud parẽtib⁹ d. f.

Ad IIII dicẽdum, q lõgeuitas pmittit honorantib. parentes non solum q̃tum ad futurã vitam, sed ẽt quantum ad psentem, sñ illud Apost. I. ad Tim. 4. Pietas ad oĩa utilis est, pmissionẽ habens uitæ, q̃ nunc est, & futuræ. & hoc rõnabiliter. Qui. n. est gratus bñficio, meretur sñ quandam congruentiã, vt sibi bñficium conseruet. Propter ingratitudinẽ ãt meret aliquis bñficium perdere. Bñficiũ autẽ vitæ corporalis post Deũ à parentib. habemus: & iõ ille qui honorat parentes quasi bñficio gratus, meret uitæ conseruationẽ: qui autẽ non honorat parẽtes, tanq̃ ingrat⁹ meret vita priuari. Quia tñ psentia bona, uel mala nõ cadunt sub merito, vel demerito, nisi inq̃tum ordinant ad futuram remunerationẽ, vt dcm⁹ est: iõ q̃q; sñ occultam rõnem diuinorum iudiciorum, q̃ maximẽ futuram remunerationẽ respiciunt aliqui qui sunt pij in parẽtes, citi⁹ vita priuant: alij vero q sũt impij in parẽtes, diutius viuũt.

Margin notes: Qđo psentia cadant sub merito. 1. 2. q. 114 ar. 10.

alis, quia tñ ex suo genere non sunt seruilia, & expositiua lege non sunt prohibita, restat ut sint licita. Prohibentur ergo homines litigare, quo ad iudiciales actus, in diebus festis, actu appellandi excepto, qui in omni tpe licitus reputatur. Tertiũ autem prohibitorũ est iudicare ad mortem, vel ad pœnã, & vniuersaliter procedere, & sniam ferre. Sub qua inhibitione non intelligo phibitas sẽtẽtias excõmunicationis, quas prælati fa ciunt inhibendo ne aliquid fiat: qm hoc non est pcedere, aut iudicare, sed quasi legem condere. Et qm ius excipit à processu, & iudicio causas necessitatis, vel pietatis, rõnabiliter vr, q cum immanitas sceleris notorii exigit capitũ subito suspendi, aut decollari absque processu & sẽtentia, ut sæpe cõtingit publicis latronib. licitè possint in die festo morte affici, ut consuetudo vr seruare de facto, cũ multi in nemoribus suspendantur, & huiusmodi. Quarum phibitorũ est iurare, nisi p pace, vel alia necessitate, quod intelligo solũ de iuramento iudiciali: alioquin sub præcepto caderet nõ iurare in festo, si Canon ille præceptũ cõtinet, & sic cuilibet indiscretè, nõ tñ falso, iurans in festo peccaret mortaliter, qd cõstat esse falsum. Sed nunc obiiciunt: quia ex quo lites, & iudicia sunt prohibita in festo, superfluè iuramenta iudicialia phibentur. Sed hoc põt tripliciter solui. Primò, q tpe quo conditus est ille Canon in concilio Compendię, adhuc nõ erant ecclesiastica iudicia prohibita, q̃ postmodũ Greg. nonus in ca. Cõquestus, phibuit. Secundò dr, q quia adhuc restant iudicia aliqñ in festis licita, s. cã necessitatis, uel pietatis, inhibent iura menta præstanda in festis, ut author exponit superius in q. 89. art. vlt. pro rebus temporalibus, nisi fortè in magna necessitate, non aũt pro spiritualibus negotiis. Et rõ sua est, quia festis diebus est spiritualibus rebus vacandum, non temporalibus. Posset & tertiò dici iuxta istam author distinctionẽ, q lex exprimere voluit in specie, iuramenta iudicialia pro temporalibus causis intellig. prohibita. Quia enim actus iurandi de se habet quandam spiritualitatem, cum sit actus religionis, uideri siquidem poterat, q consonus esset fini dierum festorum: & idcirco non supfluum fuit specialiter inhibere iuramenta iudicialia in festo.

¶ His igitur expeditis, ad sextũ casum redeundo, Ex cõsuetudine multa opera seruilia, & non seruilia, q̃ iõ phibita sũt hodie licitè exercentur, ut coquere cibos, itinerare longo itinere, q in veteri lege non fiebat, qa quasi seruiliter fit longũ iter: emere, & uendere in nundinis, quas prælati scientes consuetas esse non reprehendunt: carnes vendere in macello, nauigare fluminibus, locare conducereque equos, ac operatios pro die sequẽti: ius dicere rusticis vbi est consuetum, uendere authoritate publica pignora in subhastatione in locis, vbi emptores alii diebus nõ cõparent: & sic fieri consueuit cũ eqs, aut mulis continuare vecturam, præcipuẽ ad partes remotas: inchoare verò abusiuum esset. Non tñ di inchoare, qui die festo cum mulis vacuis ad locum accedit, ut sequenti die inueniat se cũ mulis ibidẽ, cũ hoc non est nisi itinerare. Infra ẽt itinerari, comprehendi opera mulionum agentium mulos cum bestiis & huiõi necessariis ad iter, qm hæc p accidens fiunt, pp iter. s. & eadem ratione licita sunt, quia iter licitum est. Vendere quoque, & emere calceos, & similia, alicubi licitum est rusticis, nõ nisi festis diebus ad oppidum venientibus cum pecunia, ut eme re possint talia: sicut Romæ licitum est diebus festis emere, ac vendere asinos, equos, quia sic est consuetudo in publico foro in diebus festis spectante mundo. Hæc enim omnia, ubi antiquata est consuetudo, ac per hoc à prælatis scita, cũ sint omnibus notoria, licita sũt ex ipsa consuetudine fundata super libertate euangelica, qua non tenemur stricto iure veteris legis de obseruatione festorum. Et eadẽ rõne licitũ est barbitonsoribus autem suam exercere vsque ad ict horas iuxta patrię consuetudinẽ, vacando tñ per viginti quatuor horas: qa festa quo ad principium & finẽ mi hoant secundũ cõsuetudinẽ regionis, ut extra, de fer. in ca. Qm, dr. Nec obstat si dicatur, q vnus aut non facit consuetudinẽ, tum quia concurrit populus qui tondetur, ad hanc consuetudinem: tũ quia scientia prælatorum absq; reprehensione per se, vel parochianos, uel prædicatores licita facit opera illius artis, q̃ consueta tolerant, ut patet in exemplo dato de venditione caballorum Romæ. Similiter nõ obstat, q cap. illud exprimat ex confessione tẽporis, & sic restrictione, qm cap. illud non vnũ sancta sed multa exprimit disputata inter se, scilicet, nihil finis, & initium festorũ sit iuxta regionum consuetudinem, & quod iuxta solennitatem maiorem prior præuentio. & subsequens retardatio abstinentiæ ab operibus fiat. Moderationis tamen illius memento in huiusmodi, ut non dilatentur, nec consueta post horam vespero rum extendantur ad totam diem, & huiusmodi. Eadem quoque ratione excusantur à diuino cultu audiendi missam puellæ, ubi consuetum est quod non exeant, ita quod nec ipsæ, nec matres peccant propter hoc. Et similiter quæ consueuerunt uno mense domum non exire propter viri mortem. Et omnium prius. & nunc dictorum communis ratio est. quòd omnia hæc sunt de iure positiuo: quod constat per consuetudinem abrogari prælatis scientibus, & non reprehendentibus. Nec est opus uidere si consuetudo sit rationaliter introducta: sufficit enim quòd ita sit. Venari autem solatii causa, ut domini faciunt: & ludere cum magna, vel parua sphæra, & huiusmodi. & similiter sonare musicis instrumẽtis, & choreas ducere: & similia, si moderato temporis spatio fierent cum debitis circunstantiis, licitum esset, cum non possit homo diem absque delectatione transire, ut dicitur in 9. Ethico. Sed quòd uno quasi die, vel magna festi parte, hæc fiant, illicitum est: quia hæc contrariantur fini huius præcepti, qui est, vacare diuinis: impediunt enim, propter hæc a vacatione diuinorum. Non tamen est peccatum mortale, quia non est contra id quod præcipitur hoc præcepto. Iam enim dictum est, quid aliud est de quo datur præceptum, & aliud quod est finis præcepti. Et scito quòd multa diximus licita ex consuetudine, quæ ex ratione quasi damni imminentis, etiam uidentur licita, ut patet de vectoribus rerum ad longa itinera, quibus nisi pretia rerum mutarentur, damnosa esset eorum ars, aut ratione pietatis, vt nisi dicere rusticis: aut ratione quasi necessitatis, ut ars laniorum in æstate, quando carnes corrumperentur inter continua festa. & sic de similibus. Complementum tamen omnium quòd liceant, videtur mihi consuetudo populi christiani.

Margin notes: 1. dist. 73. Cau. 2. q. 1. · Q. 64. & sequentibus. · A · B · C · D · E · Concl. m

ARTICVLVS VI.

Vtrum alia sex præcepta decalogi conuenienter tradantur.

Ad sextum sic procedit. Videtur q alia sex pcepta decalogi inconuenienter tradant. Non. n. sufficit ad salutẽ, q aliqs proximo suo nõ noceat, sed requiritur, q ei debitũ reddat sñ illud ad Rom. 13. Reddite omnibus debita: sed in sex vltimis præceptis solùm prohibetur nocumentũ proximo inferendũ. ergo incõueniẽter prædicta pcepta tradũtur.

¶ 2 Præt. In prædictis pceptis phibent homicidium, adulteriũ, furtũ, & falsũ testimoniũ: sed multa alia nocumenta possunt proximo inferri, ut⁹ patet ex his quę supra determinata sunt. ergo vr q incõuenienter sint tradita huiõi præcepta.

¶ 3 Præt. Cõcupiscẽtia dupliciter põt capi, vno mõ, sñ qd est actus volũtatis, vt dr Sp. 6. Cõcupiscentia sapientiæ deducit ad regnũ perpetuum: alio modo, sñ q est actus sensualitatis, sicut dr Iacob. 4. Vñ bella, & lites in uobis? nõnẽ ex concupiscentiis q̃ militãt i membris vestris? sed per præceptũ decalogi nõ phibet cõcupiscẽtia sensualitatis, qa sñ hoc primi motus ẽẽnt peccata mortalia, utpotè cõtra præceptũ decalogi existẽtes: similiter ẽt nõ ⁹prohibet cõcupiscẽtia volũtatis, qa hæc icludit in quolibet pcepto, ergo inter pcepta decalogi inconuenienter ponunt q̃dã cõcupiscẽtię prohibitiua.

¶ 4 Præt. Homicidiũ est grauius pctm̃ q̃ adulteriũ, uel furtũ: sed nõ ponit aliqũ pceptũ prohibitiuũ cõcupiscẽtiæ homicidii. ergo incõuenienter ponunt q̃dã præcepta prohibitiua cõcupiscentiæ, furti, & adulterii.

Sed in contrarium est authoritas Scripturę.

Resp. dcdm q sicut p partes iustitię debitũ reddit aliqb. determinatis psonis, qb. hõ aliqua spãli rõne obligat: ita ẽt p iustitiã pprie dictã aliqs debitum reddit cõiter oibus.⁹ Et iõ post

Universidad de Deusto Biblioteca

¶In septimo casu de indulgentia Ecclesiæ, vnũ in iure indultum inuenio, s. piscationem halecum, ut patet in cap. Licet ex tra. de ferijs. Quod ideo in iuris corpore positum puto, ut ex eo similes casus dispẽsari intelligamus, puta piscatio tunnorũ & similium, quorum eadem est rõ, quia s. non omni tempore capiuntur. Verũ si beneficio huius indulgentię vtuntur aliq in simili casu memores sint sufficere adiunctũ onus, vt. s. ecclesijs circumpositis & Christi pauperibus honestã de lucro portionẽ faciant. Quotiens quoque reperimus aliqs casus occurrisse, aut necessitas aliqua, ita q clarum nõ sit an liceat laborare in illo festo, ad Episcopũ, & ipso deficiente, ad sacerdotẽ cuius est maior authoritas, recurrẽdo, et si ille minus perspicaciter licẽtiã cõcedẽdo erraret, excusatur à crimine, q in festo laborãt. quia ut in litera dr, in noua lege dispensatio circa hoc non est difficilis sicut erat in antiqua, ac per hoc non tãta opus est subtilitate. ¶Post omnes speciales casus communis omnibus generibus mortalium actuum, casus occurrit: iõ tacitus in litera, qa cõmunis est, videlicet, q modicũ pro nihilo reputatur. ac propterea facere modicũ cuiuscumque seruilis operis in festo, nõ est contra præceptũ hoc. Et hinc prouenit, q domini aliq in festis diebus rasurã barbæ propriæ volunt pp nuptias, uel quia ex itinere venerũt, aut quia assueti sunt secundo aut tertio quoque die relaxationẽ huiusmodi habere &c. Aiunt enim perinde esse ac si lauari mundarique faciant sibi vultum. Tolerari hoc potest quoniam mortale peccatum non est tondere vnam barbam, quoniam pauxillimo tempore hoc fit.

pcepta tria pinẽtia ad religionẽ, qua reddit debitũ Deo, & post quartũ preceptum, qđ est pietatis, qua redditur parentibus debitũ, i quo includitur omne debitũ, qđ ex aliqua speciali rõne debet, necesse fuit q ponerent consequenter aliqua pcepta pertinentia ad iustitiã pprie dictam, quæ indifferẽter omnibus debitum reddit.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q cõmuniter ad hoc obligat hõ: ut nulli inferat nocumẽtũ. Et iõ pcepta negatiua, qbus phibent nocumenta, q possunt pximis inferri, tanq cõmunia fuerũt ponẽda inter præcepta decalogi. Ea verò q sunt pximis exhibenda, diuersimodè exhibẽtur diuersis. Et iõ nõ fuerũt inter pcepta decalogi ponẽda de his affirmatiua pcepta.

AD II dicendum, q omnia alia nocumẽta, q proximis inferunt, possũt ad ista reduci, q his pceptis prohibentur tanq ad quædam communiora & principaliora. Nã omnia nocumenta, quæ in psonã pximi inferuntur, intelligũtur phiberi in homicidio, sicut in principaliori. Quæ verò inferuntur in psonã coniunctã, & maximè p modũ libidinis, intelligunt prohiberi simul cũ adulterio. Quæ verò ptinent ad damna i rebus illata, intelligunt phiberi simul cum furto. Quæ autẽ ptinet ad locutiones: sicut detractiones, blasphemiæ, & si qua huiusmodi, intelligunt phiberi in falso testimonio, qđ directius iustitiæ contrariatur.

AD III dicẽdũ, q p pcepta phibitiua cõcupiscẽtiæ, nõ intelligit phiberi primus mot' cõcupiscẽtiæ, q consistit infra limites sẽsualitatis. Sed phibet directè cõsensus volũtatis, qui est in opus, uel delectationẽ.

Consensus voluntatis in delectationem mortalis.

AD IIII dicẽdũ, q homicidiũ sm se nõ ẽ pcupiscibile, sed magis horribile, qa nõ hẽt de se rõe alicuius boni. Sed adulteriũ hẽt rõnẽ alicui' boni, s. delectabilis. Furtum etiam habet rationem alicuius boni, s. utilis. Bonum autem de se habet rationem concupiscibilis. Et iõ fuit specialibus præceptis prohibenda concupiscentia furti, & adulterij: non autem concupiscẽtia homicidij.

¶Dubium vnum non dissimulandũ restat. An opera in festo licita, reddant illicita ex hoc q fiunt mercenariè, seu pp lucrũ. Apparent enim rõnes contrariæ. Nam q reddantur illicita probatur ex hoc, q quæcumque opera fiunt mercenariè, fiunt seruiliter, qa fiunt propter alium, scilicet dantem mercedem. Liber enim in hoc differt à seruo, quòd liber sui causa est, ut dicitur in procemio Metaphys. seruus autem non. Opera autem seruilia sunt illicita die festo. & confirmatur ex ratione literæ. Nam ideò opera ex suo genere seruilia, licita esse in festo conclusum est ratione necessitatis, aut imminentis damni, quia transeunt tunc in communia dominis, & seruis. ergo ecõtra, opera communia, uel libera illicita esse debent in festo, si trãseunt in seruilia. Et quia quæcũque ratione necessitatis, aut imminentis dãni fiunt mercenariè, ex hoc ipsõ q fiunt mercenariè, transeunt in seruilia: ideò consequens est ut omnia huiusmodi quæ mercenariè in festo fiunt, illicitè fiant. In oppositum autem est, quia nemo cogitur gratis operas suas impẽdere ei, qui potest mercedem reddere. Constat autem q necessarijs in festo seruitijs pro salute corporis, uel propter imminens damnum, cogeremur homines gratis seruire, si non possent absque peccato propter mercedem seruire. Et ex hoc vlterius sequeretur, quòd inuenirentur nunquàm, aut rarò seruitores pro huiusmodi: quoniam omnes quærunt naturaliter q sua sunt, & raræ est virtutis alieno studere bono.

¶Ad hoc dubium à quibusdam dicitur, quòd si quis seruiat, seu operetur in festo, principaliter propter mercedem, seu lucrũ, illicitè agit. Si aũt principaliter facit ut seruiat homini patienti necessitatẽ, seu periculũ, secundario aũt pp lucrum, nõ peccat. Et simile datur iudicium de operibus liberis, quæ fiunt mercenariè, ut docere, studere, & huiusmodi. Secundum enim dictã distinctionẽ hæc oĩa & similia licita, vel illicita iudicant. Mihi ãt altius ordiendo aliter dicẽdum vĩ, pmittẽdo duo. Primo, q spes lucri non reddit opus ex nõ seruili seruile. Probat, qa cum lucri spes maximè inueniat, & quasi p se primũ in negotiatione, qđ negotiatio directè ordinat ad lucrum cõsequẽs ẽet q negotiatio ẽet op' seruile, qđ cõstat ẽẽ falsum, qa negotiari est liberorum, q soli sunt dñi pecuniarum & rerum, & nõ seruorum q nihil hñt. Vñ negociatio nõ est prohibita in festo, qa sit opus seruile, sed alia rõne, ut dictum est. Et ex hoc patet q nõ bñ dñt dicentes, q studere pp spem lucri, est op' seruile formaliter. Et de similibus idem est iudicium. ¶Secundò, q merces non reddit opus ex non seruili seruile. Probatur hoc tripliciter. Primo, qa opera seruilia inueniuntur sine mercede, ut patet in his, qui operantur seruilia opera propter seipsos, vt puta faciunt calceos, vacant texturæ &c. pp proprium vsum. Ex eo. n. q hi seruilia exercẽt opera sine mercede, apparet q seruilitas operis non penes mercedem attendit: sed aliud est opus esse seruile, aliud opus esse mercenarium. Scdo, qa operari seruiliter distinguunt contra operari mercenariè. Nã operari seruiliter, si est operari pp se, qa seru' qcqd operat, dño operat: operari ãt mercenariè, est operari pp se. Nã mercenarius operat principaliter pp mercedem sibimet necessariam, aut vtilem. Repugnãt ergo adinuicem operari seruiliter, & operari mercenariè, qa seruo nõ redditur merces aliqua, mercenario ãt propter mercedem reddi ac p hoc ille nõ pp se, iste pp se principaliter operatur. Non reddit ergo opus seruile ex hoc q fit pp mercedem, cum seruile opus sit qđ pprium est seruorum, ad quæ seruos deputatos habemus. Tertiò, qa licẽt opus mercenarium in hoc assimilet seruili, q ipsum opus q qa pp mercedem facit operat ppter alium, puta, arat agrum alterius, suit vestem alterius &c. uerum tñ si resoluatur totum opus mercenarium in suas partes, apparebit q non est seruile, ex duobus siquidem constat, s. ex vinculo mercedis, & operari ad alium. Sed ex operari ad alium constat q non est seruile, qa contingit operari ad alium non seruiliter, puta, gratis. Et vinculum mercedis distinguit cõtra vinculum seruile, quia vinculum seruile est per dominium, vinculum autem mercedis est propter seipsum. Non fit ergo operari ad alium opus seruile nisi ex vinculo seruili, si ex suo genere non est opus seruile. Minus ergo bene distinxerunt quidam opus seruile in formaliter. & materialiter seruile penes finem lucri, seu mercedis, qũ hæc impertinentia sint ad seruilia opera. Propter quod diuinum authoris ingenium nunquàm in tertio sententiarum, aut hic tractans de seruilibus operibus, meminit lucri, aut mercedis.

¶His præmissis, qđ vniuersale ex singularibus colligendum, seu abstrahendum est, intuendum est quid obseruatio christiani populi absque scrupulo conscientiæ habeat. Musici in primis locant operas suas præcipuè pro diebus festis in pulsandis organis in ecclesijs. Doctores illustres locãt operas suas ad legendum diebus festis lectionem publicam, vel astrologiæ, uel moralem, vel Theologiæ, vel aliam huiusmodi, vt patet Romæ, Parisijs, Paduæ: & ita debet esse in alijs studijs. Musici iterum, & coqui locant operas suas diebus festis cum nuptiæ celebrantur, vt patet. Aduocati & procuratores locant operas informando in causis diebus festis, vt patet Romæ. Medici, minutores, & hmõi, ita p mercede opant diebus festis sicut alijs, nautæ similiter. Et hẽ manifeste absq; tergiuersatione aliqua liquet, q opantes in diebus festis opa q repetant licita in illis diebus eadem intentione, vt pacta, & conuentiones, & conditiones seruitiorũ testant, eadẽ, inq, intẽtione opant, qua alijs diebus illa opantur, s. pp mercedẽ. Et eam hæc utpote notoria constent, & absq; scrupulo fiant, colligendũ est uniuersale, Quòd. s. opa q licite pñt in festo fieri siue pp consuetudinem, siue pp necessitatem corporalis salutis, siue pp imminens dãnum, siue ex suo gñe, pñt licite fieri ppter mercedem, seu mercenariè, sicut alijs diebus fiunt mercenariè quo ad intentionem mercedis. Vbi scito, q in his opibus, q licite fiunt in festo, duplex inuenit finis, alter operis: alter opantis. v. g. Finis, seu rõ operis in minutore est adiuuare nãm hois egẽtis minutione: in doctore, est illuminare intellectum: in musico, delectare, vel solemnizare diuinum cultum, & sic in alijs. Finis aũt, seu rõ operantis est merces, ita q hi qui in festo operantur, pro rõne operis habent necessitatẽ vel imminens periculum, vel genus operis per se licitum, uel cõsuetudinem, & si qd est eiusmodi: pro ratione autem applicandi se ad illa opera, habẽt mercedem. Ideo namque Ioannes parans est locare operas suas in festo ad coquendum, & non ad arandum, quia coquere est de consuetudine licitum, arare autem non: & ideo applicat se ad locandum operas suas ad coquendum, quia indiget pecunia, quæ erit eius merces. Et si non indigeret, sine dubio non locaret suas operas neque in festo, neque in alijs diebus, sed viueret vt nobilis dñs. Ista est cõis dispositio, & intentio operantium tam in festo, q extra: & vt ex consuetudine & ratione apparet, nullum hic peccatum interuenit. Ex eo namque quòd opus facio concessum in die festo, non pecco: ex eo uerò quòd ad opus illud me applico, vt subueniam meæ indigentiæ, nulla deformitas apponitur, nihil contra finem festi facio: quoniam non minus abstrahor a diuinis faciendo illud mei opus absque mercede, quàm propter mercedem. Nihil facio contra id quod vetitum est præcepto festi, quia non propterea opus illud afficitur seruilitate, vt probatum est. cur ergo peccatum hic timetur, vbi nulla culpæ ratio inuenitur? Vnde ad dubium motum dicitur, q opera nõ fiunt, neque fiunt seruilia ex eo q fiunt mercenariè, vel propter lucrũ tanquam pp finem principalem applicandi se ad opus: sed dñr seruilia ex suo gñe, vt sunt opera mechanica, ad quæ seruos deputatos habemus, vt author docuit. Et propterea secunda obiectio nihil obstat, neque prima aliud concludit, quàm q opera mercenaria habent aliquid de seruili, quia. s. operantur propter alterum. Sed hoc non sufficit ad opus seruile propriè dictum: quia exigit vel quòd sit ex seruili uinculo, vel quod sit ex sua specie mechanicum, quod tamen in multis casibus transit in commune, & licitum in festo: & propterea quando iam exiuit a seruilitate, & transijt in commune, aut licitum, non redit in seruilitatem ex hoc solo, quòd fit propter aliud, aut mercenariè: quoniam neutrum horum nec vtrumque simul constituit seruilitatem, vt probatum prius est.

QVÆST. CXXIII.

De fortitudine, in duodecim articulos diuisa.

CONSEQVENTER post iustitiam considerandum est de fortitudine. Et primò de ipsa virtute fortitudinis.

¶Secundò, De partibus eius.

¶Tertiò, de dono ei correspondente.

¶Quartò, De præceptis ad ipsam pertinentibus.

¶Circa fortitudinem autẽ considerãda sunt tria.

¶Primò quidem, de ipsa fortitudine.

¶Secundò, De actu præcipuo eius, scilicet, de martyrio.

¶Tertiò, De uitijs oppositis.

Circa primum quæruntur duodecim.

¶Primò, Vtrum fortitudo sit virtus.

¶Secundò, Vtrum sit uirtus specialis.

¶Tertiò, Vtrum fortitudo sit solum circa timores, & audacias.

¶Quartò, Vtrum sit solùm circa timorem mortis.

¶Quintò, Vtrum sit solum in rebus bellicis.

¶Sextò, Vtrũ sustinere sit præcipuus actus eius.

¶Septimò, Vtrũ operetur propter proprium bonum.

¶Octauò, Vtrum habeat delectationem in suo actu.

¶Nonò, Vtrum fortitudo maximè consistat in repẽtinis.

¶Decimò, Vtrum vtatur ira in sua operatione.

¶Vndecimò, Vtrum sit uirtus cardinalis.

¶Duodecimò, De comparatione eius ad alias uirtutes cardinales.

ARTICVLVS I.

Vtrum fortitudo sit uirtus.

AD PRIMVM sic pcedit. Vr q fortitudo non sit uirtus. Dicit. n. Apostol. 2. ad Corinth. 12. Virtus in infirmitate perficitur: sed fortitudo[b] infirmitati opponit. ergo fortitudo non est uirtus.

SVPER QVÆST. CXXIII. ART. I.

IN q. 123. incipit sexta pars huius libri, in qua tractat de fortitudine. Occurrit ãt i hoc tractatu, & sequẽti de temperantia, nouus S. Tho. ipugnator doctor Paris. q ex pposito duos libros edidit p modũ qõnũ. Alterũ de fortitudine, alterũ de têperantia, conaturq., vt audio, quum pr dicti authoris ipugnare: pp qđ decreui obiecta ei' referre, & cũ D. Thomæ auxilio soluere, solidã eius doctrinã clarificando.

¶In primo igitur art. huius q. dubiũ occurrit ex dicto doctore, q vocatur Martinus de Magistris, cuius superius in tractatu de odio & inuidia, corrigẽdo meminimus, circa rõem redditam in corpore ar. ad ostendendum, q fortitudo est uirtus, qa. s. tollit impedimenta abducẽtia uolũtatẽ a rectitudine rõis. Arguit itaq' contra hoc prima sua q. sex medijs. Primo sic, Ois uirtus moralis hẽt ponere rectitudinẽ in opib. humanis. igit fortitudo non est p se uirtus ex hoc q tollit impedimẽta rectitudinis ponendæ i opibus humanis. Aña probat inductiue sic, Rectitudo ista, s. pugnãdũ est cõtra hostẽ oppugnãtẽ ciuitatem ponẽda est ab aliqua uirtute morali, & non a prudentia, nec têperantia, nec iustitia, ergo a fortitudine. Similiter, Rectitudo ista, abstinendũ est ab uxore aliena, ponẽda est, & nõ a iustitia, nec fortitudine. ergo a temperantia: de iustitia uero non oportet pbare q sit positiua rectitudinis, qa in ista author fatet. & nõ sũt plures morales uirtutes: qa prudẽtia est uirtus intellectualis. ergo &c. Scdo, Ois cui cõuenit opatio & remotio impedimenti magis debet denominari ab opatione, q a remotione impedimenti: uirtus est hmõi. ergo. Tertio, Rectitudo rõis pponi in opibus humanis tã si sint ad alterum, q si sint ad se: sed iustitia ponit rectitudinem in his q sunt ad alterũ. ergo aliæ uirtutes ponunt rectitudinem in his q sũt ad se. Quarto, authoritate Arist. in 1. Rhet. diffiniendo uirtutẽ dicendo, q est potentia bñ factiua. Quinto, Stante æquali periculo, & æquali actu in cõtemnendo periculum, adhuc unus põt fortius facere q alter: & non nisi rõe actus humani, in quo ponitur rectitudo rationis. ergo fortitudo habet ponere rectitudinem in operibus humanis. Sexto, Sublato impedimento tali, ponitur rectitudo, aliter sublatio impedimenti esset otiosa: sed huiusmodi rectitudo non ponitur per temperantiam, neque per iustitiam, vt patet. ergo per fortitudinem.

Porrecta operum.

615 Infr. ar. 3. 4. & 5. cor. & q. 136. 1. 4. ar. 2. co. & 3. d. 33. q. 3. ar. 3. q. 1. cor. Et op. 42. li. 4. ca. 17. Et Psal. 19. Et 3. Ethic. lec. 18. fin.

¶Ad horũ euidentiã recolenda est doctrina in pced. lib. habita s. q uolũtas humana ex sua natura determinata est ad rõis bonũ in opib. humanis, q sunt ad se, ita q non eget in seipsa uirtute aliqua ad hoc. Et rõ est, quia inclinatur nãliter in pprium bonum suppositi sui: & quia non inclinatur nãliter in bonum alterius, iõ eget voluntas virtute aliqua in semetipsa uoluntatis, ad hoc q rectè uelit bonum alterius. Et ppea iustitia, quæ perficit in operibus ad alterum, est in uoluntate: fortitudo autem & temperantia, quæ perficiunt humanos actus in ordine ad ipsum operantem, non sunt in voluntate, sed in appetitu sensitiuo, vt rõnalis tamen est per participationem, vt patet ex 3. Ethic. in principio capit. de Temperantia. ex hac namque radice pullulat, quòd voluntas quantum est ex parte sua est recte electiua tam in his quæ sunt temperantiæ, quàm in his quæ sunt fortitu-

fortitudinis. Et nisi ex motibus appetitus sensitiui, scilicet, timore & audacia impediretur uoluntas, ipsa uoluntas recta rõne regulata absque habitu fortitudinis rectitudinem poneret in operibus humanis, quæ sunt fortitudinis. Sed quia impedit ex huiusmodi passionibus, ideò opus est fortitudinis habitu in appetitu sensitiuo, ita q habitus fortitudinis habet duo officia propria. Alterum respectu superioris, f. uoluntatis, & hoc est tollere impedimenta rectæ electionis, tũ quia uoluntas exercere debet electionem rectã eligẽdo mediũ, seu moderamen in passionibus timoris & audaciæ respectu periculorũ mortis: tũ quia passiones immoderatæ mouent uolũtatẽ ad malẽ eligendum: tũ quia electio recta debet participari in ipso appetitu sẽsitiuo, & constat q participari nequit in susceptiuo impedito p immoderatas passiones. Alterum respectu sui subiecti in quo est: & hoc est reddere ipsum firmũ ac potentem ad prõpte & faciliter moderandũ timorẽ & audaciã instantibus periculis mortis bellicæ. Tertiũ aũt officium, f. directè rectitudinẽ ponere in operibus exterioribus fortitudinis, officium est principaliter uoluntatis rectæ eligentis, & utẽtis oibus viribus humanis. Secũdariò autem & inquantũ pendent huiusmodi opera, & earũ rectitudo ex passionibus appetitus sensitiui, f. timoris & audaciæ, est act? à fortitudine emanãs, ita q uirtus fortitudinis si rectè perspiciatur, est in primis causa rectæ electionis quæ est à uoluntate, non eliciendo illam, sed impedimenta illius tollendo. Est deinde causa per modũ habitus eliciẽtis, scilicet in appetitu sensitiuo participatæ electionis moderatæ, & timẽdi & audendi in periculis. Est demũ ex utroque officio dictorũ modorũ causa rectitudinis ponendæ in exterioribus operibus, instantibus periculis mortis.

Margin: 1. 2. q. 57. & 61. — Lib. 3. c. 16 & seq. to. 5 — 1. 2. q. 55. art. 4 — Cap. 15. & 12. to. 2 — Lib. 2. c. 6. cir. princ. to. 5 — Bonum est secundum rationem viuere. — Cap. 4. par. 4. nõ multũ procul a fi.

Ad primũ ergo argumentũ dr cum duplici distinctione, ut clarior sit doctrina. Prima est, q ly ponere rectitudinẽ, contingit, nõ uno mõ, sed multis, f. uel directè causando illã, uel tollẽdo impedimẽta illius: & utrũq principaliter, uel secundariò. Secũda dist. est q ly in operibus humanis, põt dupliciter intelligi. Primò, p oibus opib? humanis partis appetitiuæ, & executiuæ necessariis ad opus illius uirtutis. Secũdo, p quibusdã tñ passionibus. Iuxta has dist. dr primò, q cũ in litera author ponit dr̃iã inter officiũ iustitiæ, & aliorũ moraliũ, f. fortitudinis, & tẽperantiæ, locutus est de ponere, seu facere rectitudinẽ, directè causando illã. Et similiter locutus de operibus humanis oibus, nõ his uel illis p se tñ concurrentibus ad opus uirtutis. Ita q sola iustitia inter morales uirtutes est directè effectiua rectitudinis in oib? humanis opibus cõcurrẽtibus ad opus suæ virtutis: qa ipsa sola est elicitiua rectæ electionis, & medii in opibus humanis. Hęc siquidẽ duo ponunt in diffinitione uirtutis moralis I 2. Eth. dũ dr, q virtus est habitus electiuus in medietate cõsistẽs. Fortitudo aũt, & tẽperantia non sunt directè causatiuæ electionis rectæ, quia sunt in appetitu inferiori sed causatiuæ illius alio modo, f. tollẽdo impedimenta illius. Et hic est uerus, & planus literæ sensus, contra quem si argumenta tendant, facilè ordinatè soluitur. Et primi siquidem arũ distinguẽ, quia si intelligit de ponere rectitudinẽ quouis mõ, uerũ est, & nihil contra authoritatem dicit, quia fortitudo ponit rectitudinem in operib. humanis tollẽdo impedimenta illius, & passiones directè modificãs. Si ãt intelligit de ponere rectitudinem, & de opib. humanis concurrentib. falsum est. Et ad probationem minoris iam, cum dr. Ponere rõis rectitudinem in hoc opere, pugnandũ est contra hostem ciuitatem oppugnãtẽ, non pertinet ad iustitiam &c. Rñdet, q rectitudo illa spectat nõ ad vnã, sed ad plures morales virtutes: qa pro quanto pugna est actus ad alterum, hoc est, ad hostem contra quem fit, rectificanda est à iustitia. & ppea oportet bella esse iusta. Pro quanto verò hõ debet in seipso benè moraliter disponi pertinet ad fortitudinem, sed non illo modo, ut. f. directè causet rectitudinem illã in oib. actib. concurrentibus, sed vt in aliquo causet rectitudinem, tollendo impedimenta, puta, in electione, & in aliquo directè, puta, i passionibus, & in aliquo secũdario, puta, in operationibus exteriorib?. Etsi insteur ponere directè huiusmodi rectitudinẽ simpliciter spectat ad aliquã uirtutẽ. ergo: Rñdẽdum est p interpretationẽ, qm recta electio talis opis p quãto cedit i pprio opantis bonũ (sic. n. solũ cadit sub fortitudine sola) nullã eget virtute morali directè eãtiua illi?, sed solũ ablatiua ipedimẽtorũ ei?, & rectificatiua iferioris appetitus. Falluntur aũt arguentes in hoc, q putant actũ, qui rectificat suaq virtute, vno tñ mõ, f. directè, rectificari: cũ tñ alio mõ contingat. f. tollendo ipedimẽta, vt monstratũ est. Ita q si rectè pspiciat, si negat act? hmõi rectificari à fortitudine, & tẽperãtia sed dr, q ñ vno, sed diuersis modis diuersi act? ad id cõcurrẽtes à fortitudine rectificantur. qa electio, q est in volũtate rectificat, vt dictũ ẽ, à fortitudine, tollẽdo ipedimẽta. Passiones aũt q sunt in appetitu sensitiuo rectificant à fortitudine directè, cãdo earũ rectitudinem. Opa aũt exteriora p quãto ex passionib? pẽdent, secũdario rectificat fortitudo, directè in quo ad principale verò eorundem rectificatiuũ, qd est voluntas eligẽs & utens, cõcurrit fortitudo, tollendo ipedimẽta. Et sic fortitudo oia cõcurrentia rectificat, sed nõ oia directè. qa nõ est opus: quia dñi. f. actus voluntarius requisitũ, habens directè rectificatiuum eorundem longe excellentius, scilicet inclinationem naturalem uoluntatis in rationis bonum proprium suppositũ. Ex hoc. n. q habitus imitatur naturam dum inclinat per modum naturæ, & cõsuetudo dici-

F ¶2 Præt. Si est uirt? aut est theologica, aut intellectualis, aut moralis: sed fortitudo neq; cõtinetur inter virtutes theologicas, neq; inter itellectuales, ut ex supra dictis* patet: neque vr esse uirt? moralis, qa ut Phil. dicit in* 3. Eth. uñr aliqui esse fortes pp ignorãtiã, aut pp experiẽtiã, sicut milites, quæ magis ptinent ad artẽ q ad uirtutẽ moralẽ. Quidã ẽt dñr esse fortes pp aliquas passiones, puta, pp timorẽ cõminõnũ, uel dehonorõnis, aut ẽt pp tristitiam, uel iram, seu spem: uirtus aũt moralis nõ operatur ex passione, sed ex electione, ut sup. habitũ est. ergo fortitudo non est virtus.

¶3 Pręt. Virt? humana maximè cõsistit in aia, est. n. bona qualitas mẽtis, vt s. dcm̃* est: sed? fortitudo vr consistere in corpore vel saltem corporis complexionem consequitur. ergo videtur q fortitudo non sit virtus.

SED CONTRA est, q* Aug. in lib. de morib. Ecclesiæ fortitudinẽ inter uirtutes enumerat.

RESP. Dcdm, q ẽm Phil. in* 2. Eth. uirtus est quę bonum facit habẽtẽ, & opus eius bonũ reddit: undè uirt? hominis, de qua loquimur, est quæ facit bonũ hoiem, & opus eius bonum reddit. Bonum aũt hois est ẽm rõnẽ esse, ẽm Dion. 4. c.* de diui. no. Et ideo ad uirtutẽ humanã pertinet ut bonũ faciat hominẽ, & opus eius ẽm rõnem esse. Quod quidem tripliciter contingit. Vno modo, ẽm q ipsa rõ rectificat, quod fit per virtutes intellectuales. Alio mõ, ẽm q ipsa rectitudo rõis in rebus humanis instituit, qd pertinet ad iustitiam. G Tertio mõ, ẽm q tolluntur impedimenta huius rectitudinis in rebus humanis ponendæ. Dupliciter ãt impedit uoluntas humana ne rectitudinem rõis sequat. Vno mõ, per hoc q attrahitur ab aliquo delectabili ad aliqd aliud q rectitudo rõis reqrat, & hoc impm̃ tollit virtus tẽperantię. Alio mõ, per hoc quod uoluntatẽ repellit ab eo quod est ẽm rõnem, pp aliquod difficile qd H incumbit. Et ad hoc impm̃ tollendum requiritur fortitudo mentis, qua. f. hmõi difficultatibus resistat: sicut & homo per fortitudinem corporalẽ impedimenta corporalia superat, & repellit. Vñ manifestum est q fortitudo est uirtus, in quãtũ facit hominem ẽm rõem esse.

Concl. m

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd virtus animæ non perficitur in infirmitate animæ, sed I in infirmitate carnis, de qua Apost. loquebatur. hoc ãt ad fortitudinem mẽtis pertinet, quòd infirmitatem carnis fortiter ferat, quod pertinet ad virtutem patientię, uel fortitudinis: & q hõ propriam infirmitatem recognoscat, qd pertinet ad pfectionem, quæ dr humilitas.

tur altera natura, euidenter patet, q inclinatio naturę præeminet oi habitui. ¶Ad secundum dr et cum distinctione, q cã est duplicis ordinis, qdam ordinata immediatè ad propriam operationem, vt calor ad calefaciendum: qdam immediatè ordinata ad actionem superioris causæ, & mediante illa ad operationem propriam. In primo gñe cãrum, vera est maior, q cã habens operari, & tollere impedimenta magis secundũ operari, q secundum tollere impedimenta, iudicãda est: in secundo aũt cãrum gñe non est vera. Et in proposito diuersitatis est, qa in illis causis precipuum est, quo respiciũt cãm superiorem: in illa verò principale est respicere propriã operationẽ. Et ppea in istis causis principalius, & immediatius considerat ablatio ipedimentorum superioris causæ, q facere operationẽ propriam, quã mediante superioris causæ actione causant. hæc ad maiorem. Ad minorem verò dr, verum esse, q uirtus hẽt vtrũque, f. operari, & tollere impedimẽta: sed non vno mõ quęlibet uirtus hæc duo hẽt, qm qdam virtutes sunt velut causę superioris ordinis: & hæ primò operãtur, & secundario tollũt impedimẽta, vt iustitia facit. Quædã sunt inferioris ordinis, q primò ordinantur ad opationẽ superioris, & mediãte illa ad operationẽ propriã, vt fortitudo, & temperãtia: qm primo ordinatur quælibet moralis virtus ad rectam electionẽ, q est actus voluntatis. Virtus. n. est habitus electiu?, 2. Ethic. Et hæ primò tollunt impedimenta rectæ electionis: ac per hoc participando electionẽ rectã moderatẽ operantur, passiones rectificãdo, & cõsequẽter exteriora opa. ¶Ad tertium dr patet ibi, concedendo q fortitudo, & temperãtia ponunt rectitudinem in operibus humanis, q sunt ad se, sed nõ directè, nec vno, & eodẽ modo In omnibus operibus eius, vt iam bis declaratum est.

¶Ad quartum conceditur, q virtus, & fortitudo est habitus benefactiuus: sed non uno, sed multis modis rectificat diuersos actus concurrentes ad suum beneficium.

¶Ad quintum gratis conceditur, q fortitudo ponit rectitudinẽ in actibus humanis diuersis modis respectu diuersorum actuũ, & non nisi tollendo impedimenta respectu principalis actus, qui est electio.

¶Et per hoc etiam patet responsio ad sextum: Nos. n. docemus, q sublatis impedimentis, uoluntas non per habitum iustitiæ, sed per naturalem inclinationem iam expeditẽ ponit rectitudinem in electione sua, & quasi infert rectitudinem in electione participata in appetitu sensitiuo, cooperante ad hoc uirtute fortitudinis, vt patet ex dictis. Stat ergo solidum fundamentum literæ, q virtus non vno modo dr, & q fortitudo idonea est, qa tollit impedimenta rectitudinis rationis: cũ hoc est præcipuũ & immediatum suũ officiũ, & in hoc suo officio continetur secundũ, quod sibi cõuenit, f. moderari passiones: q ipsa est in appetitu sensitiuo nõ absolutè, sed vt subest voluntati, ac per hoc est humana appetit? vt mouetur à voluntate, & per hoc est moderatiua timoris, & audaciæ vt eligibiles quodãmodo sunt ab appetitu sẽsitiuo. Nũquã. n. moderaret has passiones fortitudo, nisi electionis impedimenta abstulisset: & p hoc ipsum, q impedimenta rectæ electionis aufert, electionis rectę participationem habile constituit, vndè reliqua recta sequuntur.

¶In eodem art. dubiũ ex eodẽ Martino occurrit, circa illud qd in litera dr, q temperantia tollit impedimẽta à delectabili puenientia. contra inquit. Perseuerantia pertinet ad temperantiam, & tollit impedimenta prouenientia à contristabili, vt patet in 7. Ethic. ergo temperantia malè dr tollere impedimenta à delectabili.

¶Ad hoc dicitur primo, q cum temperantia sit circa delectationes, & tristitias, vt inferius patebit: tamen principaliter est circa delectationes, iõ merito, & verè dictũ est, q tollit impedimenta à delectabili prouenientia. Nihil ergo obstat veritati huius literæ, si etiam secundario impedimenta à tristabili tollat. Secũdò dr, q perseuerantia non est uirtus, sed imperfectum quid in genere uirtutis, vt inferius patebit: aliudque est de ea, & aliud de temperantia iudicium, quoniam illius prima materia est tristitia: istius uerò principalis materia est delectatio.

¶In eodem primo art. in responsione ad sm, dubiũ occurrit circa hoc, q contra uerè fortes distinguuntur exercẽtes fortitudinis actũ, puta, pugnare propter damnũ uitandũ uituperij, afflictionis, aut dãni. & est iõ dub. quia istæ sunt causæ iusti belli, & per hoc pugnando p his, veræ fortitudinis actus exercet.

¶Ad hoc dr, q cũ fin uirtutis nõ sit aliquid inferius ipsa uirtute.

Margin: Lib. 3. c. 8. tom. 5. — L. 1. c. 35. in princ tomo 1. — Lib. 2. c. 4. tom. 5. — † Lib. 22. Moral. c. 1 a medio. — 1. 2. q. 61. art. 3. & 4. Et q. 65. art. 1. Concl. m — Lib. 2. c. 4. — In solu. ad 1. — 1. 2. q. 63. art. 1. Perfecta p natura. — 616 1. 2. q. 61. art. 3. & 4. Et 3. di. 33 q. 1. art. 1. q. 4. cor. & ad 2. — Lib. 1. de Inuentione fol. 3. ante fin. libri. — Concl. p

AD II dicẽdũ, q exteriorem uirtutis actũ qñq; aliq efficiũt, nõ hñtes virtutẽ ex aliqua alia cã q ex virtute. Et iõ Phil. i* 3. Ethic. ponit quinq; modos eorum, q similitudinariè dñr fortes, quasi exercentes actũ fortitudinis pter virtutẽ: qd quidẽ cõtingit tripliciter. Primò q dẽ B qa feruntur in id qd est difficile, ac si nõ esset difficile: qd in tres modos diuidit. Qñq; n. hoc accidit pp ignorãtiã, quia. f. hõ nõ percipit magnitudinẽ periculi. Qñq; hoc accidit pp hoc, q hõ est bonæ spei ad pericula vincenda, puta, cum expert? est se sæpe pericula euasisse. Qñq; aũt hoc accidit pp sciam & artẽ quandã, sicut cõtingit in mi- C litibus, qui pp peritiã armorũ, & exercitiũ, nõ reputãt grauia pericula belli, æstimãtes se per suã artẽ posse cõtra ea defendi, sicut Vegetius dicit* in li. de re militari. Nemo facere metuit, qd se bñ didicisse cõfidit. Alio mõ agit aliquis actum fortitudinis sine virtute pp impulsũ passionis, siuè tristitiæ, quam vult repellere, uel ẽt iræ. Tertio D modo pp electionẽ non quidẽ finis debiti, sed alicuius tpalis cõmodi acquirẽdi, puta, honoris, voluptatis, vel lucri: vel alicuius incõmodi vitandi, puta, vituperij, afflictionis, uel dãni.

AD III. dicẽdũ, q ad similitudinẽ corporalis fortitudinis dr fortitudo aię, q ponit virtus, vt dictũ* est: nec tñ est cõtra rõnẽ virtutis, q ex nãli cõplexione aliqs hẽat naturalẽ inclinationẽ ad uirtutẽ, ut * s. habitũ est,

ARTICVLVS II.

Vtrum fortitudo sit virtus specialis.

AD SECVNDVM sic pcedit. Vr q fortitudo nõ sit spãlis virtus. Dr. n. Sap. 8. q sapientia sobrietatẽ & prudẽtiam docet, iustitiã, & virtutẽ, & ponit ibi virt? p fortitudine. Cũ ergo nomẽ uirtutis sit cõe oibus, vr q fortitudo sit generalis uirt?.

¶2 Præt. Ambr. * dicit in 1. de offic. Non mediocris aĩ est fortitudo, q sola defendit ornamẽta uirtutũ oium, & iudicia custodit, & p inexpugnabili plio aduersus oia uitia decertat, inuicta ad labores, fortis ad pericula, rigidior aduersus uoluptates, auaritiam fugat tanquã labem, quãdã, quæ uirtutẽ effœminet, & idẽ postea subdit de alijs uitijs: hoc aũt non põt cõuenire alicui spãli uirtuti. ergo fortitudo est generalis uirtus.

¶3 Pręt. Nomẽ fortudinis à firmitate sumptum esse ur: sed firmiter se hñe, ptinet ad oẽm uirtutem, ut dr* in 2. Eth. ergo fortitudo est uirtus generalis.

SED CÕTRA ẽ, q 22. Moral.† Gre. pnumerat eã alijs virtutib.

RESP. Dicendum, q sicut s. dictũ* est, nomen fortitudinis dupliciter accipi põt. Vno mõ, ẽm q absolutè importat quandam animi firmitatem: & ẽm hoc est gñalis uirtus, vel potius cõditio cuiuslibet virtutis, * quia sicut Philos. dicit in * 2. Ethic. ad uirtutem requiritur firmiter & immobiliter operari. Alio modo, potest accipi fortitudo, secundum quòd importat firmitatem animi in sustinendis, & repellendis his, in quib. maximè difficile est firmitatem habere, s. in aliquibus periculis grauibus. Vndè Tullius * dicit in sua Rhet. quòd fortitudo est considerata periculorum susceptio, & laborum perpessio: & sic fortitudo ponitur specialis uirtus, * utpotè materiã determinatam habens.

tute.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̃ sm Philo.* in primo de cælo, nomen uirtutis refertur ad vltimū potentiæ. Dr aũt vno mō potentia nālis, sm quam aliqs pōt resistere corrumpentibus. Alio modo sm q̃ est principiū agendi, vt patet in* 5. Metaph. & iō qa hæc acceptio est cōior, nomen virtutis sm q̃ importat vltimum talis potentię, est cōe. Nã virtus cōiter sumpta, nihil aliud est quàm habitus, quo qs pōt bene operari. Secundū aũt q̃ importat ultimum potentiæ primo modo dictæ, qui quidē est modus magis specialis, attribuitur speciali uirtuti, s. fortitudini, ad quā ptinet firmiter cōtra q̃cunq; impugnãtia stare.

AD II. dicendum, q̃ Ambros. accipit fortitudinē largè, sm q̃ importat animi firmitatē respectu quorumcūq; impugnãtiū. Et tñ ēt sm q̃ est spālis uirtus hũs determinatam materiam, coadiuuat ad resistēdum impugnationibus omnium uitiorū. Qui. n. pōt firmiter stare in his quæ sunt difficillima ad sustinēdum, consequens est, quòd sit idoneus ad resistendum alijs, q̃ sunt minus difficilia.

AD III. dicēdum, q̃ obiectio illa procedit de fortitudine primo modo dicta.

ARTICVLVS III.

Vtrum fortitudo sit circa timores, & audacias.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr q̃ fortitudo non sit circa timores, & audacias. Dicit enim * Greg. 7. Moral. Iustorum fortitudo est carnem vincere, proprijs uoluptatibus contraire, delectationem præsentis vitæ extinguere. ergo fortitudo magis uidetur esse circa delectationes quàm circa timores, & audacias.

ture, cum nihil sit pp vilius se tanquã finē, & oĩa bona exteriora sint minus bona q̃ virtutes ipsæ, q̃ sunt interiora ai bona, q̃ nec dari pñt, nec auferri ab oĩbus, consequens est, q̃ finis fortitudinis nō recte ponatur quodcūq; tpale bonum, puta, honor, voluptas, aut lucrum, & ppea pugnantes pro gloria, aut imperio dilatãdo, quis fortissimè se habeant, non sunt tñ verè fortes, sed fortib. similes, & [illegible] vitare mala opposita, puta, vituperium, tristitiam, & dānum, oriens ex amore bonorum, quorū priuationes annectuntur malis: iō cadē rōne non rectè ponitur fortitudinis finis pugnare propter tpale damnum uitandum tanq̃ propter finem. ¶ Ad obiectionē autē in oppositum di. q̃ temporalia bona dupliciter considerantur. Primò absolutè, & sic nō excitant bellum. Alio modo vt sunt ad immediata virtutum, & sic reddūt iusta bella. Littera autem loquitur q̃ādam ipsis bonis tpalibus constituitur finis. Vnde dicit tertio modo propter electionem non quidem finis debiti, sed alicuius temporalis. Vbi insinuat quòd tēporale præstituatur vt finis: quod constat esse licitum, quia debet respici ut ad finem, virtutem. s. seu verā fœlicitatem, quæ est secundum virtutem.

Lib. 1. tex. 116. in 3.

Lib. 5. tex. 17. 10. 5.

SVPER QVÆST. CXXIII. ART. III.

IN art. 3. eiusdē quæst. omissa secundo, dubium ex eodē Martino occurrit circa conclusionem literæ. videlicet. Fortitudo est circa timores & audacias quasi cohibitiua timorum, & audaciarum moderatiua. Ipse enim q. 4. dicit se contra dictum S. Thom. arguere 6. medijs, primò sic. Fortitudo est cohibitiua utriusque, s. timoris & audaciæ, ergo non est timoris cohibitiua, & audaciæ moderatiua. probatur antecedens dupliciter. Primo, quia fortitudo hēt cohibere ne timor & audacia insit, aut non continuentur, aut ne exeant in affectum: secundo ex dictis S. Tho. quia. s. fortitudinis est remouere impedimenta &c. Constat enim, q̃ vtraque passio impedit. ergo vtraque est cohibenda. Secundo, omnis virtus est cohibitiua vitij sibi oppositi, sed tam timor q̃ audacia opponitur fortitudini. ergo. Tertiò, Fortitudo inclinat ne act⁹ fortis sit audacia, sicut ne sit timor. ergo non plus est cohibitiua timoris q̃ audaciæ. Quarto, Moderari audaciam non est aliud, quàm facere vt audeamus quando oportet &c. & non aliter: & sic etiam oportet facere in passione timoris. ergo si fortitudo est moderatiua audaciæ, est ēt moderatiua timoris. Quinto, Ad hoc, q̃ ex audaci fiat fortis, oportet sibi addere q̃d deficit, & subtrahere quod superabūdat: & similiter ad hoc, q̃ ex timido fiat fortis. ergo par est rō vtriusque. Sexto, sm Arist. inclinatus in vnū vitium dēt transferre se in aliud oppositū, vt tandē veniat ad mediū. ergo nō plus cohibēd⁹ est timor q̃ audacia, nec plus moderāda audacia q̃ timor. ¶ Ad hoc tria dicenda sunt. Primū est, q̃ ista verba, s. Cohibere, & moderari, quibus author vsus est, non sunt vt disparata, aut composita intelligenda, vt iste bonus homo voluit intelligere. Expressè namque in hac eadem quæst. author vtit repressionis vocabulo, respectu audaciæ, vt patet in art. 6. in corpore: & moderationis vocabulo respectu timoris, vt patet in art. 4. ad 2. Vnde manifestum cuilibet esse potest, quòd secundum suam doctrinā fortitudo est repressiua audaciæ. Constat. n. q̃ reprimere in idem redit q̃ cohibere, & q̃ est moderatiua timoris. Non est ergo cōtra authoris doctrinam intellectum, q̃ fortitudo est cohibitiua timoris & audaciæ, nec quòd fortitudo est moderatiua utriusque: per hoc totus labor arguendi in oppositum cōtra S. Tho. vanus fuit. Secundò dicendum est, quòd author proprie loquendo, optimè diuersis illis uocabulis vsus est, ad insinuandum, q̃ fortitudo maiorem habet conuenientiam cũ audacia, quæ animositatem quandam sonat, quàm cum timore, q̃ recessionem quandam importat: quoniam fortitudo in animi virilitate consistit, vt etiam nomen sonat. Tertio dicendum est, q̃ arguens intend. arguere contra illam comparatiuam. Fortitudo magis est cohibitiua timoris atq; audaciæ, facilè respondetur, dicendo quòd nũquàm hæc conclusio confutatur ex assumptis, vt patet singillatim. Nam ex hoc q̃ fortitudo est cohibitiua vtriusque, & opponitur utrique, vt medium extremis, & excludit vtrumque, & moderatur vtrumq; & quòd ex transitu ex quocumque extremo tum ad medium oportet addere & subtrahere, & inclinantem ad vnum extremum debeat quasi transire in aliud, nō sequitur, quòd æqualiter ambo distet a medio, aut q̃ æqualiter opponantur medio, vt patet in naturalibus. Pallidū enim est inter nigrū & album, & tamē non æqualiter opponitur vtrique extremo, nec æqualiter distat ab vtroque, licet utrumq; excludat. Vnde fortitudo magis assimilatur audaciæ, quàm timori, licet natura ei consonet, & magis distat fortis à timore q̃ audacia: & magis contrariatur fortitudini timor q̃ audacia: Et propterea oportet, quòd fortitudo magis sit cohibitiua timoris, quàm audaciæ, vtpote magis contrariæ. Nec hæc egent probatione: quoniam & experientia testis est, quod timor non solum aufert actus fortes, sed similes fortibus, quoniam facit fugere. Audacia autem facit actus similes fortibus, dum facit aggredi. Et in 2. Ethic. consulitur acquisituro virtutes, vt in extremum similius uirtuti declinet. Constat namque, quòd similius virilitati animi est audere quàm timere. Liquet ergo q̃ hæc Martini argumēta vana sunt vndique. ¶ In responsione ad tertium eiusdem artic. dubium ex eodem Martino ibidem occurrit, quo ad duo. Primo quo ad id quod ibi dicitur, quòd timor & audacia sunt circa idem obiectum, s. malum. Dicit enim quòd hoc non uidetur sibi uerum: quia licet sit idem obiectum realiter utriusque, est tamen aliud formaliter, tum quia obiectum timoris formaliter est terribile, audaciæ autem est ausibile. In cuius signum Arist. 3. Ethic. obiectum fortitudinis ponit terribile, & ausibile: tum quia ausibile contrarium est timendo, ut dicit Aristot. in 2. Reth. tum quia ausibile secundum quòd huiusmodi, importat rōnem boni, timendum uero rationem mali. Secundo quo ad ipsam rōem, q̃ nō satisfit, argō, qa ausibile retrahit à bono fortitudinis sicut terribile: & spes sicut audacia, inquantum per spem circa ausibile ferimur in ipsum inconsulte, & contra rōnis iudicium. ¶ Ad audentiam horum recolere oportet in præcedenti libro de timore & audacia tractata, breuiterq; sciendum est quòd obiectum timoris & audaciæ est vnum & idem materialiter, & formaliter ex parte rei, quo ad rationem formalem mali: ita, quòd utriusque obiectum est formaliter malum, scilicet ipsa mors, seu mortis pericula & manifeste patet in 3. Ethicor. ubi expressè uult Arist. circa idem uersari timidum & audacem, sed ille deficiendo, iste excedendo: sed differentia est ex parte cognitionis, seu apparentiæ. Cum enim appetitus obiectum sit bonum, vel malum apprehensum, non est differentia inter malum quod timidus fugit, & malum quod audax inuadit, ex parte mali: quoniam non solum unum & idem malum est obiectum utriusque, sed etiam eiusdem quantitatis, puta, æquale periculum mortis æqualiter prope ex parte rei. Quod patet ex hoc, quòd respectu huiusmodi æqualis periculi mortis in bello æqualiter prope, fortis bene se habet, audax

Porrectarum. 617

¶ 2 Præt. Tullius dicit † in sua Rhet. q̃ ad fortitudinem pertinet susceptio periculorum, & perpessio laborum: sed hoc nō vr pertinere ad passionē timoris, vel audaciæ, sed magis ad actiones hominis laboriosas, vel ad exteriores res periculosas. ergo fortitudo nō est circa timores, & audacias.

¶ 3 Pręt. Timori non solum opponit audacia, sed ēt spes, ut s̄ habitum † est, cum de passionibus ageret. ergo fortitudo nō magis debet esse circa audaciā, quàm circa spem.

SED CONTRA est, q̃ Phil. dicit in 2. & 4. Ethic.* quòd fortitudo est circa timorem & audaciam.

RESP. dicendum, q̃ sicut supra dictum † est, ad uirtutem fortitudinis pertinet remouere impedimentum, quo retrahit uoluntas a sequela rōnis. Quòd autem aliquis retrahat ab aliquo difficili, ptinet ad rōnē timoris, qui importat recessum quendã a malo difficultatem hñte, ut s̄ habitū † est, cum de passionibus ageret: & ideo fortitudo principaliter est circa timores difficiliū rerū, q̃ retrahere pñt uoluntatē a sequela rōis. Oportet aũt hmōi rerū difficilium impulsum non solum firmiter tolerare cohibendo timorem, sed etiam moderate aggredi, quãdo. s. oportet ea exterminare ad securitatem

Li. 2. de inuent. f. 3. ante fi. lib.

1. 2. q̃ō 45. art. 1. ad 2.

Lib. 2. Eth. c. 6. in pri. & c. 9. 10. 5

Art. 1. huius quæst.

1. 2. q. 41 art. 3.

audax superabundat, & timidus deficit: & non oportet esse maius periculum, quod timidus fugit, q̃ illud qd̃ audax superat, aut fortis subit, vt patet: & est ip sermo de timendo & ausibili humano: qd̃ dico pp terribilia humanam uirtutem excedentia, circa quæ vt Arist. dicit in 3. Eth. non est fortitudo, qa fortē dicim⁹ vt hoiem: sed dña est ex parte apprehensionis, qa idem periculum bellicæ mortis apprehēdit ab vno ut propè existens, & vt magnę potentiæ ad valde cōtrastandum & nocendum, & sic habet rōnem timendi: & ab alio apprehēditur ut longe existens, & vt meabilis, seu separabilis resistentiæ, & sic hēt rōnem ausibilis. pbat āt ita esse ex eo qd̃ experimur, qa talia sunt quæ ut timēda occurrunt: & similiter ad q̃ audemus, & ex doctrina Arist. 2. Eth. Vbi primum diffinit timenda per hæc duo. s. per excellentiam potentię nocíuæ, & per propinquitatem: & deinde addit contrarium eē timidum ausibilis, & hīs quia contrarias habet conditiones, s. subiectionem potentiæ, & longe esse, quas condōnes nō esse in re, sed in apprehensione cōstat. Differt quoq; obiectū audaciæ ab obiecto timoris ex parte apprehensionis, per accidēs tñ, qa. s. periculum apprehendit non solum vt superabile & lōge, sed apprehendit coniunctum sibi bonum uictoriæ superãdo illud malum: & ad tale bonum non fert audacia, sed spes quę est mater audaciæ. Ex hoc namque q̃ sperat quis bonum, audet aggredi malum periculi bellicæ mortis, quantumcunque ex parte rei sit maximum & propinquum: & pp hoc Arist. posuit spē ibidem salutarium esse audaciam, non realiter nec formaliter, sed causaliter, quia est audaciæ causa, vt dictum est. ¶ Ex his igit ad ea q̃ primo obiiciunt, dī q̃ obiectum timoris & audaciæ, ex parte rei tam realiter, q̃ formaliter est idem: sed ex parte apprehensionis distinguit formaliter. Et quia rō mali se tenet ex parte rōnis formaliter ex parte rei, ideò optime dixit author q̃ timor & audacia non opponunt ex parte obiecti, pro quanto vterque est respectu mali. Sed bene sic opponuntur timor & spes, quia ista est respectu boni, & propterea distinctio formalis ex parte apprehēsionis nihil obstat literę vtpote impertinens proposito. Propter hanc enim diuersitatem ex parte apprehensionis Arist. distinguit ausibile & timendum, & dicit esse contraria, vt secunda inducebat instantia. ¶ Ad tertiam autem dī, q̃ falsum est, q̃ ausibile inquantū huiusmōdi, habeat rationem boni: qm̃ non habet rationem boni, nisi per aliud adiunctum, s. bonum, quod est obiectum non audaciæ, sed spei causantis audaciam. ¶ Ad id vero quod contra satisfactionem rñsionis arguitur, dī q̃ manifeste falsum est, q̃ ausibile abducat sicut terribile, si significet æqualitatem, vt patet ex 3. Eth. & experientia testat. Longe enim magis abducit terribile q̃ ausibile: quin potius ausibile confert quodammodo ad bonum fortitudinis, vtpote ppinquius. Falsum quoque similiter est, q̃ spes abducat a fortitudinis bono sicut audacia: quia audacia abducit immediate a fortitudinis bono, vtpote extremum unum circa idem existens: spes autem abducit ab eodem mediante audacia, qa causando audaciam facit hominem præcipitem in aggressu. Et propterea patet, quòd responsio authoris stat solida, & satisfaciens optime argumento. ¶ In eodem art. aduerte, q̃ fortitudo est circa timores & audacias tamquàm circa propriam materiam, in qua fortitudo ponit suam rectitudinē, Ita quòd timere, & audere circa pericula &c. qñ oportet, vbi, & sicut oportet, sunt actus fortitudinis elicitiuè ab ipsa fortitudine existente subiectiuè in appetitu sensitiuo, q̃ vocatur irascibilis. Probat autem hoc authoritate, & rōe. Arist. in 3. Eth. expresse hoc dicit in capitulo illo, Terribile autem. Vbi habet hæc verba, Qui quidem igit q̃ oportet, & cuius grā sustinet, & timet vt oportet, & qñ. Similiter āt & audet fortis sm dignitatē. n. & vt rō poscit, patit, & opat fortis. Vbi manifeste Arist. dicit, & pbat, q̃ fortis timet & audet qñ oportet, & pp qd̃ oportet &c. Certū est. n. q̃ loquit de forti inquantum fortis, & de actibus fortis inquātum fortis, vt patet ex probatione allata. s. Secundum dignitatem. n. & vt rō poscit, patitur, & opat fortis. Rō ēt ad hoc ducit: qm̃ sicut prudētię actus est pręcipere rectè, [illegible] proprium est propria ipsius materia, quā in pprio subiecto rectificat. & similiter uoluntatis actus est velle recte [illegible] que, qm̃ huiũ velle est propria materia, q̃ in pprio subiecto rectificat, & vniuersaliter quælibet virtus hēt ppriam rectā operationem, q̃ in potentia in qua est, inde illi vt ppria materia restituta ab ea, ita oportet vt fortitudo, q̃ est subiectiue in irascibili habeat pro actu illius irascibilis motus, qui sunt propria materia ipsi⁹ fortitudinis. Nō qualitercūq; aũt hæc fortitudo ppriè actibus tales motus, sed rectificat eos ita q̃ timere quæ, & qñ, & cuius grā oportet, & similiter audere, sunt actus eliciti à fortitudinis uirtute, & sunt ēt actus prudentiæ regulanti fortitudinem, ut imperati a prudētia: & sunt actus uoluntatis naturaliter inclinatæ ad bonum fortitudinis similiter ut imperati à uoluntate. ¶ Et quoniam Martinus in dicta quæstione oppositum conat probare, tenendo quòd fortitudo non est circa has passiones vt actus, sed vt obiecta partialia interiora sui actus: & primum dictum suum non probat, & monstrauimus esse falsum: secundum & absolute loquendo, est falsum, licet possit ad aliquem bonum sensum reduci, ideo tres suas rationes intendo soluere inquantum militant contra superiorē doctrinam. Primo ergo probat sic. Omnis uirtus, q̃ est circa aliquem actum, est tamq̃ circa partiale obiectum circa omne illud, quod est eius impedimentum illius actus: sed fortis scit quòd timor & audacia sunt impeditiua sui actus. ergo. Maior patet, quia quantum fortitudo inclinat ad actum suum, tantum inclinat ad remouendum impedimenta. Secundo, Quicquid est obiectum prudentiæ directiuæ fortitudinis, illud est obiectum fortitudinis: sed prudentia talis habet has passiones pro obiecto, ergo. Probatur maior, quia aliàs non esset actus uoluntatis sufficienter conformis actui rationis. Tertio, Et actus fortitudinis, timor & audacia sunt uoliti formaliter, vel æquiualenter. ergo sunt obiecta. Probatur sequela, quia uolitū est obiectum actus, quo est uolitum. ¶ Ad huius rei ampliorem euidentiam sciendum est, q̃ tollere impedimenta actus non uno mō dr. Nam aliqñ dicitur effectiue, aliquando formaliter v. g. Quando combustiuum ligni soluit aquositatem, quæ est in ligno, dicitur tollere impedimentum effectiue, & tale impedimentum habet se vt obiectū partiale, excludendum tamen. Qñ uero prudentia præcipit, quando oportet, & quod oportet &c. præcipiendo aufert actualiter ab actu præcipiendi conditiones oppositas, non ita q̃ conditiones oppositæ q̃ excludunt, sint obiecta actus præcipiendi: sed sicut actus præcipiendi dī elicitus à prudentia, ita conditiones eius sunt elicitæ velut conditiones actus eliciti. Et sic actus informatus talibus conditionibus excludit formaliter oppositas conditiones, sicut albedo in subiecto excludit formaliter nigredinē ab eodē subiecto. Sic aũt tollere contraria impedimēta, non est hēre impedimenta pro obiecto actus, sed pro contrarijs, seu priuationibus ipsius actus recti. Et qm̃ fortitudinis actus non primò, nō, sed secundo tollit impedimenta timoris & audaciæ, iō timor & audacia vt opponunt fortitudini, tollunt ab ei⁹ actu nō vt obiecta partialia ei⁹, sed formaliter vt cōtraria, seu priuationes ei⁹. Hoc āt fit manifestū ex eo, q̃ actui fortitudinis nō cōtrariat ipse timor aut ipsa audacia qualitercūq; sed solū si deordinatione rōis respectu. Ja. n. dictū ē, q̃ fortis & timet & audet. Sed in hoc medi⁹ est inter timidū & audacē, qa cum ... tas

Universidad de Deusto Biblioteca

in posterū hōdam: q̄ vr̄ pertinere ad rōem audaciæ. Et iō* fortitudo ē circa timores, et audacias quasi cohibitiua timorū, & audaciarū moderatiua.*

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ Greg. ibi loqtur de fortitudine iustorum, ſm q̄ cōiter ſe hēt ad oēm uirtutem. Vñ pmittit q̄dā ptinentia ad tēperantia, ut dictū* eſt. & ſubdit de his, q̄ pertinent propriè ad fortitudinem ſm quòd eſt ſpecialis uirtus, dicens huiuſmodi aſpera pro æternis præmijs amare.

AD II dcdm, q̄ res periculoſæ, & actus laborioſi, nō retrahunt uoluntatē à uia rōis, niſi inq̄tum timent̄. Et iō oportet q̄ fortitudo ſit immediate circa timores, & audacias: mediate āt circa picula, & labores, ſicut obiecta pdictarū paſſionū.

AD III dicēdū, q̄ ſpes opponit̄ timori ex parte obiecti: q̄a ſpes ē de bono, timor de malo. Audacia āt eſt circa idem obiectum, & opponit̄ timori ſm acceſſū, & receſſū, ut ſ dictū* eſt. Et quia fortitudo ppriè reſpicit tpalia mala retrahētia a uirtute, vt patet p diffinitionem † Tullij, ide ē q̄ fortitudo ppriè ē circa timore & audaciā, nō āt circa ſpē, niſi inq̄tum cōnectit̄ audaciæ, ut ſupra habitum eſt. †

ARTICVLVS IIII.

Vtrum fortitudo ſit ſolum circa pericula mortis.

AD QVARTVM ſic pcedit̄. Vr̄ q̄ fortitudo non ſolū ſit circa picula mortis. Dicit. n. Aug.* in lib. de moribus Eccleſiæ, q̄ fortitudo eſt amor facile tolerans oia pp id, q̄ amat: & in ſexto muſicæ c. 15. dicit, q̄ fortitudo eſt affectio, q̄ nullas aduerſitates mortemq; formidat. ergo fortitudo nō eſt ſolum circa pericula mortis, ſed circa omnia alia aduerſa.

¶2 Præt. Oportet oēs paſſiones aiæ per aliquam uirtuté ad mediū reduci: ſed nō eſt dare aliquā aliā virtuté reducẽte ad medium alios timores. ergo fortitudo non ſolum eſt circa timores mortis, ſed etiam circa alios timores.

¶3 Præt. Nulla uirtus eſt in extremis: ſed timor mortis eſt in extremis, quia eſt maximus timorum, ut dr̄ in † 3. Eth. ergo uirtus fortitudinis non eſt circa timores mortis.

SED CONTRA eſt, quod Andronicus dicit, quòd fortitudo eſt uirtus iraſcibilis non facile obſtupeſcibilis à timoribus, qui ſunt circa mortem.

RESP. dicendum, q̄ ſicut ſupra dictum* eſt, ad uirtutem fortitudinis ptinet, ut uoluntatem hominis tueatur, ne retrahatur a bono rationis propter timorem mali corporalis. Oportet aūt bonum rōis firmiter tenere contra q̄dcūque malū, q̄a nullū bonum corporale æqualet bono rōis: & iō oportet q̄ fortitudo aī dicat̄, q̄ firmiter retinet uolūtaté hois in bono rōis cōtra maxima mala: q̄a q̄ ſtat firmus contra maiora, cōſequēs eſt q̄ ſtet firmus contra minora, ſed non conuertit̄. Et hoc ēt ad rōem uirtutis ptinet, vt reſpiciat vltimū. Maxime āt terribile inter oia corporalia mala, eſt mors, q̄ tollit oia corporalia bona. Vñ Aug. dicit* in lib. de moribus Eccleſiæ, q̄ uinculum corporis, ne concutiat̄, atq; uexet̄ labore, uel dolore: ne auferat̄ autē atq; perimatur,

extremū [illegible] cōditiones in ipſis actibus. Ille timet nō q̄, nec q̄ñ, A aut pp q̄ [illegible] & ſimili mō alter audet. Fortis āt & timet, & audet q̄n. vt [illegible] ſicut, & pp q̄d oportet. Exercendo ergo fortitudinis actū, ſimul tollit timoré & audaciā non tollendo ipſos actus, ſed tollendo eorum conditiones nō alter. q̄ ponendo primatia inſtitione ſuas conditiones, & ex conſequēti expellēdo contrarias. Et quia actus fortitudinis ſemper cū illis conditionibus, ſ. qn oportet &c. ponit formaliter, iō contrarias cōditiones tollit formaliter: & ſic patet, q̄ falſa eſt maior primæ obiectionis, ſ. Oīs uirtus, q̄ eſt circa aliquē actū, eſt tanq̄ circa partiale obiectū circa oē illud, q̄d ſcitum eſt eīe impōn illius actus: q̄n ſtat, q̄ ſit circa impōn tanq̄ circa contrarium, ſeu priuationem formaliter illius ſcil. actus. Probatio aūt maioris nihil concludit in oppoſitum dictorū: q̄m conceſſo aſſumpto, ſ. Fortitudo q̄ñm inclinat in pprīū actum, tñ ad tollēdū impōn inclinat, nō ſequitur, q̄ tollet impōn tali mō, ſ. vt obiecta partialia, q̄n ſtat q̄ tollatur per ſuum actum alio modo, ſ. formaliter.

¶Ad ſcḋam quoq; dr̄, q̄ maior eſt falſa, vt manifeſte patet de ipſo actu fortitudinis. Conſtat namq; q̄ ille cognitus eſt p prudentiā, ac p hoc illius obiectū: & tñ non eſt obiectū, ſed actus fortitudinis. Nō ergo q̄cq̄d eſt obiectū prudētiæ regulantis fortitudinem, eſt obiectum fortitudinis, ſed ſtat q̄ ſit uel obiectū, vel actus fortitudinis, vel conditio actus, & ſi q̄d eſt huiuſmōi. Probatio āt maioris, ſ. quia aliàs non eſſet actus uoluntatis ſufficienter conformis actui rōnis, nihil ualet, loquēdo de conformitate, qua ra[illegible] eſt actus uoluntatis eſſe conformis rōi, q̄ eſt conformitas rectitudinis: quinimmo p hoc eſt rōi cōformis, q̄ exercet ut actū id q̄d eſt cognitū, ac pcepū a prudentia. Loquendo autem de conformitate naturæ concedimus obiectum: Quia uoluntas eſt ualde diſformis natura a natura intellectus, vt patet. Sed hoc eſt impertinēs ppoſito. Ad tertiā aūt obiectionem negat̄ ſequela: q̄a eſſe uolitum, vel nolitum contingit dupliciter, ſ. vt obiectum, & ut actus. Cum. n. q̄s uult, uel non uult ſcribere, ly ſcribere, eſt uolitum, ſeu nolitum ut obiectū: ſed ly uult, aut nō uult eſt uolitum ut actus, utrūq; n. eſt uoluntariū. Et diſta eſt inter hos duos modos uoliti, ſeu noliti: q̄a uolitū, ſeu nolitū vt obiectū, eſt uolitū illo actu uoluntatis, quo dr̄ uolitū, aut nolitū, ita q̄ eſt illius obiectū, vt in exēplo dato, ſcribere eſt obiectū actus uoluntatis, quo uult, aut non uult ſcribere. Volitū aūt, ſeu nolitum vt actus uolendi, uel nolendi, non alio q̄ ſeipſo eſt uolitum, aut nolitū, q̄ ſeipſo formaliter eſt uoluntarius actus in actu exercito. Quia igit̄ q̄libet actus uoliſtatis uolitus non ut obiectū, ſed ut actus, eſt uolit̄ formaliter, vel æqualenter, & non eſt obiectū actus alicui, quo ſit uolit̄: iō non ualet ſequela. Impedimēta ſunt nolita p actū fortitudinis formaliter, vel æq̄ualēter. ergo ſūt obiecta actus, quo dr̄ nolita, q̄ ſo ſtat q̄ ſint nolita ut act̄. Et vere ſic eſt, q̄ ſunt æqualēter nolita p actū fortitudinis ut priuationes, ſeu contraria ipſius actus. Eodē ſiquidem mō, quo actus fortitudinis eſt uolit̄ ut act̄, eodē mō cōtraria, ſeu priuationes illius ſūt nolita ut act̄. Ex hoc n. ipſo q̄ fortis timet & audet, q̄ñ, q̄, & ſicut oportet, eijcit formaliter ab appetitu ſuo q̄d eſt æqualēter nolle, non q̄ñ, non q̄, nō ſicut oportet. Nō ſunt ergo à fortitudine iſta ipedimenta nolita ut obiecta actus fortitudinis, ſed vt formaliter cōtraria, ſeu priuatiua act̄ fortitudinis.

Et ſcito q̄ principiū errādi in hoc eſt, quia credit̄ q̄ ſol̄ act̄ uolūtatis, puta, electio, & actus exterior, vt exponere ſe piculo mortis bellicę, q̄ñ ubi &c. ſint actus fortitudinis, cū ſm veritaté pipateticā, fortitudo ſit ſubiectiue in appetitu ſenſitiuo, & actus eius ſit participans electione timere, & audere in periculis mortis bellicæ, q̄ñ, vbi, q̄ ſicut &c. oportet. Vt. n. dictum eſt, ſi appetitus ſenſitiuus non eſſet natus p prio motu appetere p ter, & contra bonum rōis, non eſſet neceſſaria uirt̄ fortitudinis, ſed ſola uoluntas naturaliter inclinata in pprium ſuppoſiti bonū rōis innixa prudētiæ, ſufficeret ad oga fortitudinis: & ppea nunc exigit fortitudo ut habilitet appetitū, vt particeps eſt libertatis, ad firmiter prompteq; actus timendi, atque audendi exercēdos, quando, ſicut, in quibus, & propter quod oportet.

Art. præc.

Bonū rōis præponderat omni bono corporali.

Lib. 3. eth. a medio. to. 5.

Cap. 22. circa princ. to. 1.

Concl.

In arg. † loco citato in arg. Fortitudinis Chriſtianę eſt amare aſpera pro præmijs æternis.

c. 2. q. 45. ar. 1.

Loco citato in arg. 2

Art. 2. huius quæſt.

Perfecta ſignum.

618

Inf. ar. 11. & 12. cor. & 3. di. 33. q. 2. ar. 3. ad 6. & 4. d. 49. q. 5. art. 5. q. 1. ad 8. & vlt. q. 1. ar. 12. ad 6. & 24. & q. 5. art. 1. & 4. cor. & 3. Eth. lec. 18.

*Cap. 15. circa finē, tom. 1.

‡Lib. 6. ca. 15. a med. to. 1.

SVPER QVÆST. CXXIII. ART. IIII.

IN ar. 4. dubiū occurrit circa cōcluſionē, nunciā titulo: nō circa. Ius dubij eſt, An fortitudo ſit ſolū circa picula mortis. Cōcluſio aūt ē, Fortitudo eſt circa picula mortis, vbi patet q̄ deficit a quæſtione quæſitū eſt, an circa hoc ſolū ſit, & nihil rñdetur quo ad ly ſolum. & augetur dubium: q̄a ex articulo iſto non hr̄ ſhſio ad hoc, quoniam & dicit̄ q̄ fortitudo ſe extendit ad alia pericula.

mortis terrore aīam quatit. Et iō* virtus fortitudinis eſt circa timores piculorū mortis*.

AD PRIMVM ergo dcdm, q̄ fortitudo bene ſe hēt in oibus aduerſis tolerandis, non tñ ex toleratione oium aduerſorum reputat̄ hō ſimpliciter fortis, ſed ſolū ex hoc, q̄ benè tolerat ēt maxima mala: ex alijs aūt dr̄ hō fortis ſecundum quid.

AD II dcdm, q̄ q̄a timor ex amore naſcit̄, quęcumq; virtus moderatur amorem aliquorū bonorū, cōſequens eſt vt moderetur contrariorū malorū timoré. Sicut liberalitas q̄ moderatur amoré pecuniarū, per cōſequens ēt moderatur timoré amiſſionis earum. Et idem apparet in tēperantia, & in alijs virtutibus: ſed amare propriā vitā eſt naturale, & iō oportuit eſſe ſpecialem virtutem, quæ moderetur timores mortis.

AD III dcdm, q̄ extremū in virtutibus attendit̄ ſm exceſſum rōis rectæ: & iō ſi aliquis maxima picula ſubeat ſm rōné, non eſt virtuti contrariū.

ARTICVLVS V.

Vtrum fortitudo propriè conſiſtat circa pericula mortis, quæ ſunt in bello.

AD QVINTVM ſic pcedit̄. Vr̄ q̄ fortitudo nō conſiſtat ppriè circa pericula mortis, quę ſunt in bello. Martyres .n. pcipuè de fortitudine comēdant̄: ſed martyres nó cómendant̄ de reb. bellicis. ergo fortitudo nō ppriè conſiſtit circa pericula mortis, q̄ ſunt i bello.

¶2 Præt. Ambr.* dicit in li. de offic. q̄ fortitudo diuidit̄ in res bellicas, & domeſticas. Tullius ēt dicit in primo de Officijs. Cū pleriq; arbitrent̄ res bellicas maiores eſſe, q̄ vrbanas, minuēda eſt hęc opinio. Sed ſi verè volum* iudicare, multæ res extiterūt vrbanæ maiores clarioreſq;, q̄ bellicę: ſed circa maiora maior fortitudo cōſiſtit. ergo nō ppriè cōſiſtit fortitudo circa morte, q̄ in bello eſt.

¶3 Præt. Bella ordinantur ad pacem temporalem reip. conſeruandam. Dicit enim Auguſtin. 19. de ciuitate Dei, quòd

mala, & dr̄ q̄ eſt fortis ſimpliciter niſi reſpectu maximorū malorum, quæ dicit eſſe pericula mortis: & non dicit q̄ iſta ſola ſunt maxima mala. Non caret ſiquidem q̄ònis ſcrupulo, an ſolū mortis pericula ſint maxima mala, q̄n cruciatus, & tormenta peiora ſunt q̄ pericula mortis: q̄n appetibilius eſt mori in bello, q̄ cruciatus, & tormenta ſuſtinere. Cōſtat aūt ex 3. Eth. q̄ nemo eſt tolerantior malorū viro forti. Pertinet ergo ad fortitudinem ſuſtinere non ſola pericula mortis.

¶ Ad hoc dr̄, q̄ cruciatus, & tormenta aut ſunt ducentia ad mortē, q̄uis non tam repente, & hæc ſunt maxima pericula, nec ſunt extra pericula mortis: aut non ducunt ad mortē, vt verbera non multū grauia, abſciſſio manus, eruitio oculi, & huiuſmodi: & talia non ſunt maxima pericula. Quia ergo ſola mortis pericula maxima mala ex ſuo genere ſunt, q̄uis inter illa ſit latitudo, quia quædam ſunt maiora mala quibuſdam, & fortitudo eſt circa maxima mala, iō fortitudo eſt ſimpliciter circa ſola pericula mortis, circa alia aūt eſt fortitudo ſm q̄d. Et hæc concluſio hr̄ ex litera articuli. & propterea ſatisfacit q̄ſito & quo ad ly ſolum. Et per hoc patet ſolutio omnium.

Concl.

SVPER QVÆST. CXXIII. ARTIC. V.

Caiet. ad. 17. q. 1. tract. 5.

IN ar. 5. dubium occurrit ex Martino q. 3. circa illud dictū littere ſ. Fortitudo ē ēt circa pericula mortis in bello particulari, ſ. Quis vi defenſat virtuté, impugnat̄ vſq; ad mortē. Vult ſiquidē Martinus hoc eſſe falſum, aſſerēſq; cōtra hoc plura motiua. Primo igit̄ arguit ſic. Fortitudo eſt tm̄ circa illa mortis pericula, in quibus eſt contrapugnatio ſm vires exteriores contra mortē, ſed in ſolis periculis mortis, q̄ eſt in bello cōiter dicto, eſt hmōi contrapugnatio. ergo in his ſolis eſt fortitudo, & conſequenter non eſt in illis, quæ ſuſtinentur pp virtuté ſeruandā ſine exteriori defenſione. Maior probat̄, inquit, per rōem Ariſt. in 3. Ethi. dicētis, Simul ſiter aūt & viriliter agunt, in quibus eſt fortitudo, & bonū mori. Deinde probat̄ rōe. In illis ſola mortis periculis, in quibus eſt contrapugnatio, de qua loquimur, reperit̄ timor, & audacia: ergo in illis ſolis eſt fortitudo. Cōſequētia patet, & aña probatur, quia in actibus illis, in quibus pro iuſtitia, aut fide ſeruanda ſine contrapugnatione ſubimus pericula mortis, audere ſp eſt laudabile, q̄a audere ibi ſit eſt per actū, quo malumus ſubire mortē q̄ relinquere virtuté. Timere aūt, ſeu fugere, ſp eſt inhoneſtū, quia timere ſit per actū contrariū audaciæ rectæ. In illis verò in quibus eſt contrapugnatio, cadit actus audendi honeſtē, ſ. in contrapugnatione aſſumenda &c. Et præterea in executione huius actus cadit audacia, cadit timor, cadit fortitudo media, & rurſus pōt ēt ſtante imperio executionis ad contrapugnandū peccare peccans oppōſitis fortitudini per audaciā aggrediendo, vel expectando, cū viribus eſſet cedere his, qui longè proculdubio numero & robore, & armis validiores ſunt, ita vt certa ſit eorū victoria, ſi expectentur. ergo &c. Tertio, In ſubeū dis periculis mortis cōtingentibus aliter q̄ in bello contrapugnatiuo dirigant̄ hoies ſufficienter per alios habitus à fortitudine. ergo fortitudo non eſt circa illa, cōſequētia patet, & aña probatur longo proceſſu, diſtinguendo ſecundum Ariſtot. vt ipſe dicit, virtutem in ipſam ſimplicem, & in eius gradus tres, quorum primus eſt continentiæ & perſeuerantiæ, ſecundus, temperantiæ, tertius heroicus, ita q̄ ad virtutem liberalitatis ſimpliciter ſpectat expendere, & donare prout oportet, & quem oportet abſolutè. Ad liberalitatem verò vt continentem ſpectat donare, & expendere ſuperando blanditias, vel quæcunque oblectamenta in oppoſitum. Et ſimiliter ad liberalitatem vt perſeuerantem, pertinet donare, & expendere ſuperando quęcūque triſtitia ab hoc abducentia. Ad liberalitatem verò vt temperantiam, ſeu temperātem ſpectat donare, & expendere, dominatis triſtitijs, delectationibus ac cupiditatibus, & vniuerſaliter paſſionibus in oppoſitum. Ad liberalitatem demum heroicam ſpectat donare, & expendere, & ſi periculum mortis immineat, inhibente aliquo ſub pœna mortis & cruciamini ne expendat, aut donet, quoniam permanere in huiuſmodi virtutis opere non obſtāte cruciatu, aut morte, communem hominum facultatem excedit. Quibus prælibatis dicit, q̄ perſiſtere in virtute contra mortis pericula cum contrapugnatione cōtra mortem ipſam ſpectat ad fortitudinem. Sine contrapugnatione verò dicta ſuſcipere, & tolerare mortem potius q̄ à virtute recedere, ſpectat ad illammet virtuté, in qua perſiſtitur, puta, fidem, iuſtitiam, liberalitatem, caſtitatem &c. ſub gradu tamen heroico. Et adeo ſic eſſe dicit, vt etiā ſubire pericula mortis ſine contrapugnatione in mortem illam propter actum fortitudinis, puta, ſiquis committeret miles mortem, ſi in bello deſendat patriam, miles pugnando quidem fortis ſit, ſed ſubeundo periculum mortis propterea committatur, fortis heroicè ſit. Deinde allato exemplo Buridani de muliere coniugata tentata de adulterio quadrupliciter: ſcilicet primo per blanditias & laſciuias: ſecundò, per terrores verbo tenus & mortis, tertiò, per pretium, quartò, per falſas confeſſiones, probare nititur quod huiuſmodi mulier in caſtitate, non obſtante periculo mortis, perſiſtit per temperantiam heroicam, & non fortitudinem: quod eſt, vt liberè aſſumptum ſcilicet quod per alias virtutes ſufficienter dirigantur homines in ſubeundis periculis mortis propter virtutem ſine contrapugnatione. Arguit contra ſic. Contingit aliquando quòd mulier illa pudica vitat huiuſmodi timorem mortis, & non per fortitudinem, nec per iuſtitiam, ergo per temperantiam. Probatur ſecunda pars aſſumpti, quia poſſibile eſt, quòd quæ ſic impugnatur, nunquàm ſe exercuit in materia iuſtitiæ, & fortitudinis ſpectantis præcipuè ad pudicitiam, ac per hoc nec iuſtitiam, nec fortitudinem habeat, & conſequenter defendendo, ſe non niſi per temperantiæ virtutem ſe defendit. Secundò quia dato etiam q̄ talis mulier cum temperantia habeat iuſtitiam & fortitudinem, non tamen ſic ſe defendet per illas virtutes, ſpecialiter fortitudinis, quo mauult ſubire mortem, q̄ adulterari, ſit actus fortitudinis, & non actus temperantiæ: immò temperantia huius mulieris eſt q̄ſi tota fortitudinis, ita q̄ ipſa temperantia, mediante actu ſuo electio eſt p̄ductiua actus fortitudinis formaliter. Nā inter cōmunes pudica illa mulier apud ſe dicit, pudicè viuēdo, deinde cruciatū ſuſtinendo, malo cruciari q̄ impudicitiā, & deinde cruciatū ſuſtinendo non refugit. Ecce q̄ño temperantia parit fortitudinem.

¶ Ad huius difficultatis euidentiam, q̄n iſte homo dicit ſic ſe habere fortitudinem, quam inter virtutes ponit Ariſt. alcior ex

Lib. 3. eth.

Pars. per ta. 619

Inf. q. 124 arti. 4. cor. & q. 141. art. 8. cor. Et 3. di. 44 q. 2. art. 1. ad 4. & 5. diſt. 33. q. 3. ar. 3. q. 1 cor.

*Lib. 1. c. 35. in principio, to. 1.

Li. 19. cap. 11. tom. 5.

ex ipsa Ari. doctrina ostendendum est propositũ: deinde declaranda amplius natura fortitudinis est, quo ad propositũ, & demũ satisfiet argumentis. Aristo. 3. Ethi. tractans, in quibus periculis mortis est fortitudo, primò vult q̃ sit circa mortẽ non oẽm, sed eam quæ est in optimis. & ex hoc infert, Ergo in his quæ sunt in bello. Deinde probat illationem, quia in maximo & optimo periculo. Et affert ad hoc testimonium ab honoribus, qui exhibentur his qui se istis exponunt. Deinde extendens fortitudinẽ, dicit q̃ principaliter fortis dr qui impauidus circa bonã mortẽ, & quæcunq; repẽtina existentia inferunt mortem. Et talia sunt bellum. Maximè q̃ sm bellum. Secundario quoque fortis est, qui impauidus, circa mortẽ in ægritudinibus, & in mari, aliter tñ q̃ nautæ &c. Et demũ addit de fortibus, q̃ viriliter agunt, in qbus est fortitudo, & bonũ mori. Hæc Ari. Ex quibus manifestè liquet primò, & rõ formalis, quare circa bellicam mortem sit fortitudo, est quia in maximo & optimo periculo illa. Et ex hoc capite habemus statim intentum subsumendo, Sed subire mortem pp fidem, vel iustitiam constanter tolerando sine contra pugnatione viriũ exteriorum, qñ oportet &c. consistit in maximo & optimo periculo. Ergo hic est verè propriè dicta fortitudo virtus posita pb Aristo. Minor probatur, & q̃ periculum sit maximum, quia est de morte, & q̃ sit optimum, quia pp optimũ. s. bonum animi interius, quo nihil nouimus melius in nobis. Concordent quoque & his honores principibus, & ciuitatibus, qui tales maximè honorarunt. Et apud Christianos patet de sanctis martyribus: & apud gentiles Marcus Attilius, qui pp fidem sustinuit cruciatum, tantopere commendatur: & a Tullio inter fortes locatur, vt patet in 1. de Officijs, de fortitudine. Liquet secundo q̃ fortis principaliter dr, qui circa bonam mortem, & quæcunque repentina existentia inferũt mortem, impauidus est. Et ex hoc capite habemus statim intentum, subsumendo Sed qui pp virtutem absque contrapugnatione exteriorum viriũ qñ oportet &c. constanter sustinet mortem, est circa bonam mortem, & repentina inferentia mortem impauidus. Ergo talis est vere & propriè fortis in principali gradu fortitudinis existens apud Arist. Probatur minor. Et q̃ sit impauidus circa bonam mortem patet, quia optima est hmõi mors pp virtutem conseruandam. Et q̃ sit impauidus circa repentina inferentia mortem, qñ hæc sunt magis repentina inferentia mortem, q̃ ea quæ sunt in bello cõi, quia bellica sunt præuisa, ista autem sæpe omnino repente adueniunt, vt patet in gestis martyrum ex improuiso apprehensorum &c. & in casibus infinitis accidentibus repente in istis particularibus impugnationibus ob destruendam virtutem aliquam in aliquo, vt patet de iudicibus, de mulieribus, & de infidelibus. Liquet tertio, q̃ fortes in quibus est fortitudo, & bonum mori, viriliter agunt qñ oportet, & pp quid oportet, & sicut oportet, & non aliter: sic.n. procul dubio intendit Aristo. Ex hoc capite habetur intentum, subsumẽdo, q̃ in impugnatione particulari homo impauidus quando, & sicut oportet, agit viriliter secundum quod oportet scilicet actibus interioribus & exterioribus opportunis, puta, fidei confessione, & vlterius non fugiendo, neque declinando mortem, sed promptè corpus exhibendo ad cruciatum, & mortem, immò quasi aggrediendo, vt de beato Vincentio legitur, q̃ moras carnificum arguendo ad pœnam properabat. Hoc.n. est viriliter agere in his, quibus est fortitudo, & bonum mori. Probatur aliter contrapugnationem exteriorum virium non esse conditionem periculorum mortis, circa quæ est fortitudo: & probat sic. Contrapugnatio minuit periculum. ergo non est conditio periculi, circa q̃ est fortitudo. Aña patet, quia ex hoc ipso q̃ oportet contrapugnationem interuenire, minus est periculum, q̃ si à contrapugnatione abstraheret. periculum consequentia probatur, quia fortitudo est solum circa pericula maxima. Si enim fortitudo est solum circa maxima, sequitur vt nõ exigat cõtrapugnationẽ, quæ pericula facit minora. Similiter ostenditur alio mõ. Cõtrapugnatio exteriorũ viriũ multoties minuit rationem optimi in periculo, & morte. ergo non est conditio requisita ad pericula mortis, in quibus est fortitudo. Consequẽtia patet, quia de ratione fortitudinis est q̃ sit circa optima pericula mortis, vt patet 3. Ethi. Et aña probatur, quia impugnata fidei sæpe recta ratio habet vt nõ contrapugnetur viribus exterioribus, sed sola fidei prædicatione & confessione, offerendo corpus morti, & cruciatibus. Et constat q̃ melius est sic mori, melioraque sunt hæc pericula, q̃ mori in bello contra Infideles. Minuit ergo rationem optimi periculi, & optimæ mortis contrapugnatio. Hæc de primo.

Li. 3. ca. 6. parum ante finem & cap. 9.

Ari. præc.

intẽtione pacis bella geruntur: sed pro pace tpali reip. nõ vr̃ q̃ aliquis debeat se periculo mortis exponere, cũ talis pax sit multarũ lasciuiarũ occasio. ergo vr̃ q̃ virtus fortitudinis nõ cõsistat circa mortis bellicæ pericula.

SED CONTRA est, q̃ Phil. dicit in 3. Ethi. q̃ maxime est fortitudo circa mortẽ, q̃ est in bello.

RESP. Dicendũ, q̃ sicut dictũ est, fortitudo cõfirmat aĩum hoĩs contra maxima pericula quæ sunt pericula mortis. Sed quia fortitudo virtus est, ad cuius rationẽ ptinet q̃ sp tẽdat in bonũ, consequens est, vt hõ pericula mortis nõ refugiat pp aliquod bonũ consequendũ. Pericula aũt mortis q̃ sũt ex ęgritudine, vel ex tẽpestate maris, vel ex incursu latronum, vel si qua alia sunt hmõi, non vr̃ alicui directe imminere ex hoc, q̃ prosequatur aliquod bonũ: sed pericula mortis, q̃ sunt in bellis directe imminent hoi pp aliquod bonũ, inquantũ videlicet defendit bonũ cõe p iustũ bellum. Põt aũt aliqd esse iustũ bellũ dupliciter. Vno mõ gñale sicut cũ aliqui decertant in acie. Alio mõ particulare, puta, cum aliquis iudex, vel ẽt priuata persona non recedit à iusto iudicio timore gladii imminẽtis, vel cuiuscunq; periculi etsi sit mortiferum. Pertinent aũt ad fortitudinẽ firmitatẽ animi præbere cõtra pericula mortis non solũ quę imminent in bello cõi, sed ẽt quę imminent in particulari impugnatione, q̃ cõi noĩe bellũ dici põt. & sm hoc cõcedendũ est, q̃ fortitudo ppriè est circa pericula mortis, q̃ est in bello, sed & circa pericula cuiuscũq; alterius mortis, fortis bñ se hẽt, præsertim quia & cuiuscunq; mortis hõ põt periculum subire propter uirtutem puta, cum aliquis nõ refugit amico infirmãti obseq pp timorẽ mortiferæ infectionis, vel cũ non refugit itinera ad aliquod pium negotium prosequendum propter timorem naufragii, uel latronum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ martyres sustinent personales impugnationes ppter summum bonum, q̃ est Deus. Ideo eorum fortitudo præcipue cõmẽdatur: nec est extra genus fortitudinis, q̃ ẽ circa bellica. Vñ dñr fortes facti in bello.

AD II dicendũ, q̃ res domesticæ, uel urbanæ distinguuntur contra res bellicas, quæ. s. pertinent ad bella cõia. In ipsis tñ rebus domesticis, uel urbanis possunt imminere pericula mortis ex impugnationib. quibusdam, quæ sunt quædam particularia bella. & ita etiam circa huiusmodi potest esse proprie dicta fortitudo.

AD III dicẽdũ, q̃ pax reipub. est sm se bona, nec redditur mala ex hoc q̃ aliqui male ea utuntur. Nam & multi alii sunt, q̃ bñ ea utuntur, & multo peiora mala per eam prohibentur, s. homicidia, sacrilegia, q̃ ex ea occasionentur: quæ præcipue pertinent ad uitia carnis.

¶ Quo ad sm scẽdum est primo, in hoc differre fortitudinẽ à iustitia, q̃ iustitia est rectificatiua operationum quæ sunt ad alterũ, vt sic formaliter. aũt operationũ q̃ sunt ad seipsum operantem. Et quia exterior contrapugnatio est actio ad alterũ contra quem pugnatur, ideo vt prius dictum fuit, rectificare cõtrapugnationem exteriorem, non spectat ad fortitudinem, nisi inquantum spectat ad rectam dispositionem hominis in seipso. Et hinc similiter prouenit, q̃ fortitudinis opus proprium est solummodo rectificare eduersimode sui electionem, & timorem, & audaciam, & actus consequens respectu talium obiectorum, qualia descripta sunt ad hoc, & vt homo rectè dispositus in seipso sm virtutem sit. Rectificare siquidem cõtrapugnationem, & cæteros exteriores actus quatenus ad alterum sunt, iustitiæ est, vt prædictum est. Sciendum est secundo, in hoc differre materiam fortitudinis, circa quã est fortitudo, ab impauiditatis materia in periculis mortis pp ægritudinem, vel tempestatem maris, vt in litera optimè dr, quia forti imminent pericula directè pp aliquod bonum conseruandum &c. & propterea sunt optima pericula, circa quæ est fortitudo, puta, pp pacem, fidẽ, castitatem &c. Ægritudinis autem, & maris pericula non imminent directè pp boni impugnationem, etiam si pp pias & sanctas causas nauigant. Quod ex eo patet, quod communia sunt omnibus in mari tunc existentibus ex quacunque causa. Ex hoc siquidem habes, q̃ in fortitudinis exercitio sp oportet interuenire duo scilicet id de quo est pugna, puta, fides, iustitia, regnum &c. & hoc ex parte materiæ circa quam: & pugnam ipsam inter impugnantem, & impugnatum: & hoc ex parte formæ, seu habitus fortitudinis. Quod.n. exigatur id de quo est pugna patet, quia aliter fortitudo nõ haberet propriam materiã. s. pericula mortis optima sunt namque optima pp bonum, de quo est pugna. Quod verò exigatur pugna aliqua, patet, quia aliter fortis non persisteret in boni proprii exercitatione. Ex primo verò documento habes, q̃ quia fortitudo est virtus rectificatiua hois in seipso, & ad rectam dispositionem hominis in se non semper exigitur contrapugnatio exteriorum virium, contra mortem sed quandoque recta ratio exigit, q̃ pugnetur actibus exterioribus & interioribus, puta, locutione, absque contrapugnatione per vires corporeas, vt patet cum est directè pugna de fide, iuxta doctrinam Domini, Ecce ego mitto vos sicut oues inter lupos, & hoc quo ad contrapugnationẽ virium exteriorum. Estote fortes in bello, & pugnate cũ antiquo serpente, & hoc quo ad pugnã interiorẽ, & prædicat oẽ, ac confessionem

confessionẽ fidei, & morũ. Nõ ergo exigit fortitudo, q̃ sit actu vel proposito contrapugnatiua sm exteriores vires, sed q̃ agat viriliter quando oportet, & quæ oportet &c. Ac per hoc cõcludendo, fortitudo est circa maxima & optima pericula mortis, vt Arist. dixit, abstrahendo à cõtrapugnatione exteriorũ viriũ & à nõ contrapugnatione earundem: qñ qñq; recta ratio dictat in talib. periculis esse contrapugnandũ sm exteriores vires, vt cũ de potentia, aut dominio temporali, cum fidelibus aut infidelib. pugna est: qñq; autem nõ, vt cum de fide aut morib. directè pugna est, & ratio est, quia victoria, ad q̃ pugnans tendit, nullis acquiritur in talibus, sanctis moribus, prædicatione, & cõfessione fidei, ac exemplari vita, & sustinẽdo etiam mortem, q̃ contra pugnando militib. &c. Nec oportet hæc pbare: quia experientia testatur sic sanctos vicisse tyrannos, & mundum totũ inimicum eisdem, & conantẽ exterminare illos. Est ergo contrapugnatio aliqua de ratione fortitudinis, sm q̃ sp viriliter agunt, sed non sm exteriores vires, licet qñq; hic sit fortitudinis actus, vt declaratum est. Hæc de secundo. ¶ Quo ad tertium, respondẽdo argumentis iam patet, q̃ primi falsa est maior. s. Fortitudo est in solis periculis mortis, in quibus est dicta contrapugnatio. Prima uero probatio illius ex Aristo. sophistica est, arguendo, Fortes agunt viriliter, ergo agunt contrapugnando sm vires exteriores. Stat.n. q̃ agunt viriliter pugnando pro bono, quo est pugna, & non per exterioris militiæ exercitium sed per actus virtuosos, quibus bonum illud defendunt, & augent. Secunda vero probatio, s. q̃ timor & audacia in solum ubi est dicta contrapugnatio, falsissima est, & ad eius probationem dicitur, q̃ qñis non sit opus in omni exercitio fortitudinis interuenire timorem, & audaciã simul, vt ipsius ẽt argumẽtũ oportet fateri, dicentẽ q̃ fugere quoque est actus fortitudinis, tunc.n. nulla est audacia, sed timor est causa fugæ: nihilominus in hmõi particularibus bellis utramq; passionem habere locum sicut in bello cõi, sed non quo ad omnẽ actum, sustineri põt. Nã q̃ sic possit esse audacia nimia, patet in his qui temere se ingerunt his periculis q̃ ex aña timor timidus patet in his qui propter timorem mortis perdũt castitatẽ, aut fidem: & consequenter q̃ in his sit mediocritas laudabilis, s. timere, & audere moderatẽ sm q̃ oportet, & qñ, & sicut oportet, patet in his qui vincunt tyrannos, seu impugnatores, conseruando virtutem moderãtur siquidem tunc hi & audaciam, ne insiliat temere, & quisque audeat offerre corpus tormentis, & mortem paratum. Moderantur, & timorem, ne superetur à tot malis. Vnde audere sm rectã rationem sp est laudabile tam, hic q̃ in communi bello. Et similiter timere sm rectam rationem vtrobique est laudabile sp. Et sicut audere & non timere abstrahẽdo à recta ratione non est laudabile in bello communi, ita & in particulari. Et similiter sicut post inchoatum commune bellũ contingit peccare contra fortitudinem per audaciã, vel timorẽ, ita ẽt post inchoatũ bellũ particulare, vt patet. Vñ nihil penitus valent contra propositum, q̃ in illa probatione narrantur. ¶ Ad sextum negatur antecedens. s. q̃ in subeundis periculis aliter q̃ in bello contrapugnatiuo sufficienter prouideatur per alias virtutes: hoc.n. falsissimum est, & est cõfusio virtutum. Et cũ dr, q̃ ad liberalitatẽ seu temperantiam sm gradum heroicum spectat subire periculum mortis propter seipsam conseruandã, dicitur, q̃ aliud est iudicium de principio elicitiuo talis actus in habente uirtutem fortitudinis & vtente illa, & aliud in non hñte, aut non vtente. Nam si iudex impugnatur de iustitia, aut mulier de pudicitia habet habitũ fortitudinis, & utitur illo, hoc est, si resistit, & sustinet eodem quo fortes resistunt, & sustinent tunc talis actus. s. subire pericula mortis, quæ contra iustitiam, aut pudicitiam inferuntur, est actus proprius fortitudinis elicitiue. Et quia fortis, vt infra patebit, operatur tamq̃ pp proprium & proximum finem, vt fortiter se habeat, ideo nec imperatiuẽ

Casus pesti culæ.

temperantia, aut iustitia est principium talis actus, nisi ex parte materiæ, quia. s. temperantia, seu iustitia est finis materiæ, circa quã fortis versatur. Est siquidem finis periculorum mortis, pp quem mortis pericula reddunt bona seu optima. Vnde ut q̃ temperãtia, siue iustitia si imperet fortitudini in tali casu, sed potius materiã fortitudini sibeat ppriè loquẽdo, ita q̃ iudex, seu mulier fortis nõ hẽt pro hoc actus fortitudinis pudicitiam seu iustitiam, sed fortiter agere in tali casu, vt iustitia [illegible] habet iustitiam, seu pudicitiam pro vultate consequente ad suum proprium finem. Ita q̃ cum dr, quod fortis sustinet propter iustitiam, vel pudicitiã non denotatur finis fortitudinis: sed finis materiæ fortitudinis & ulterius consequẽs ex proprio fine fortitudinis, & posset appellari secundarius finis fortitudinis. Et quia rarissimè inueniri videtur fortis in veritate operans eo modo, quo fortes debent operari: ideo frequenter talis actus iudicis, aut mulieris volentium potius subire mortis pericula q̃ iustitiã, aut pudicitiã deserere, est actus tẽperantiæ, seu iustitiæ imperatiuè tantum, nõ elicitiuè. n. semp est fortitudinis, aut principiorum fortitudinis. Patet autem imperiũ ex hoc, q̃ in subeundo hmõi mortis pericula, magis est temperata mulier q̃ fortis, & similiter magis est iustus iudex q̃ fortis, sicut q̃ furatur vt mœchetur, magis est mœchus q̃ fur. Sic ãt se hãt nõ hñtes fortitudinis habitum, aut habentes, & pro tunc eo non vtentes eo modo quo fortes vtuntur. s. pp q̃ proximè oportet, qñ malunt pericula mortis subire q̃ virtutem quamcunq; quæ impugnatur, deserere. Vñ de talium tali actu loquendo dr, quod talis actus. s. malle mortem subire q̃ temperãtiam, verbi gratia, deserere spectat elicitiue ad fortitudinem, imperatiue autem ad temperantiam. & in promptu ratio est, qñ sicut vitium imperat actum vitii alterius, vt cum quis propter intemperantiam, puta, lasciuias amatas in bello existens timet, & fugit (tunc.n. intemperantia imperat actum timiditatis, & fuga est actus timiditatis elicitiue ex sua natura, & est actus intemperantiæ imperatiue) quia fuga ordinatur ad finem intemperantiæ: ita virtus imperat alterius virtutis actum, ac per hoc si de iustitia puta, pugna est, puta, cum iudex impugnatur ad mortẽ vsque, si facit iustitiam, tunc iustitiam imperando, fortitudinis actum, facit iudicem audacem, & intimidũ, vt oportet &c. & sic subire tunc pericula mortis est actus iustitiæ imperatiue, quia ad finẽ iustitiæ subire mortem ordinatur. Semper.n. respiciens finem propter quẽ eiusmodi actus exercentur, tunc imperat actus, quia ordinatur ad finem illum. Notanter autem dixi, tunc, quia licet simpliciter & absolute imperare sit superioris virtutis, & imperari inferioris, quia ad finem superioris ordinantur inferiora & non econtra, si spectetur ad ordinem virtutum ex parte earũ. si tamen ex parte operantis ordo cõsideretur virtutum, contingit sm rectam rationem, nunc in tali necessitatis articulo virtutem inferiorem imperare alicui superiori, vt temperantiam actui fortitudinis, qui & hoc recta rõ habet, ut in articulo necessitatis cõstitutæ temperantiæ, quia. s. vehementer impugnata sentiat pro tunc actus fortitudinis in ordine ad communem virtutis finem, superiorem. Grationis bonũ tuendum. Hoc.n. non est temperantiam imperare fortitudini, neq; fortitudinis actui quatenus fortitudinis est, sed actui qui ex suo gñe est actus fortitudinis & non fit eo modo quo fortes habent illum, quẽ constat esse actum imperfectum. & ratio imperium hoc ex parte operantis prouenit, & non actuum imperantis, & imperati. ¶ Ad primum autem argumentum in oppositum, similitudinis applicando ad exemplum mulieris tentatæ de adulterio, dicimus q̃ impossibile est mulierem habere temperantiam [illegible] in esse completo, & perfecto, quale est esse heroicũ: & non habere omnes quatuor cardinales virtutes, qñ virtutes sunt connexæ, sed quia præsens negotium non egit transeo ad ista alia.

quæ

Porrecta p totum. 620

Supra arti. 3. cor. & 1f. art. 8. cor. & art. 10. ad 3. & ar. 11. ad 1. & q. 124. art. 2. ad 3. & q. 141. art. 2. & 3. cor. Et 2. dist. 33. q. 2. ar. 3. ad 6. & q. 1. art. 3. q. 1. cor. Et virtut. q. 1. art. 12. cor. * li. 2. c. 3. circa fine, to. 5.

ARTICVLVS VI.

Vtrum sustinere sit principalis actus fortitudinis.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr, q sustinere nō sit principalis act⁹ fortitudinis. Virt⁹ eñ ē circa difficile, & bonū, vt dr in *2. Ethic. sed difficilius est aggredi, q sustinere. ergo sustinere nō est pcipuus act⁹ fortitudinis. ¶ 2 Præt. Maioris potētię eẽ vr, q aliqd possit ī aliud agere, q q ipsum ab alio nō immutet: sed aggredi est in aliud agere, sustinere aūt est imobile perseuerare. cū ergo fortitudo pfectionē potentiæ nominet, vr q magis ad fortitudinem pertineat aggredi, q sustinere. ¶ 3 Præt. Magis distat ab vno contrariorū aliud contrariū, q simplex eius negatio: sed ille q sustinet, hoc solū hēt, q non timet. ille aūt qui aggreditur cōtrariè mouetur timēti, quia insequitur. ergo videtur q cum fortitudo retrahat maximè animum à timore, q magis pertineat ad eū aggredi, q sustinere.

SED CONTRA est, quod Philo.† dicit in 3. Ethico. q in sustinendo tristia maximè aliqui fortes dicuntur.

† li. 3. ca. 9. circa principiū, to. 5

RESPON. Dicendū, q sicut s. dictū * est. Philos.† dicit in 3. Ethic. fortitudo est magis circa timores reprimēdos, q circa audacias moderādas. Difficili⁹ eñ est timores reprimere, q audaciā moderari, eo q ipsum periculū, quod est obiectū audaciæ, & timoris de se cōfert aliqd ad repressionē audaciæ, sed opatur ad augmentū timoris. Aggredi aūt ptinet ad fortitudinem sm q moderatur audaciam: sed sustinere sequitur repressionem timoris. & ideò principalior actus fortitudinis est sustinere. i. immobiliter sistere in periculis, q aggredi.

* Ar. 3. huius quæst. † li. 3. ca. 9. in principio, to. 5.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q sustinere ē difficili⁹ q aggredi, triplici rōe. Priō quidē, qa sustinere vr aliquis ab aliquo fortiori inuadente: qui autē aggredit, inuadit p modū fortioris. Difficilius aūt est pugnare cum fortiori q cum debiliori. Scđo, qa ille q sustinet iā sentit pericula imminentia: ille aūt q aggredit, hēt ea vt futura. Difficilius aūt est non moueri à presentibus q à futuris. Tertio, qa sustinere importat diuturnitatem tpis: sed aggredi pōt aliqs ex subito motu. Difficilius aūt ē diu manere immobile, q subito motu moueri ad aliqd arduū. vñ Phil. dicit in 3. Ethi. q quidā sunt puolantes añ pericula, in ipsis autē discedunt: fortes autē econtrario se hēnt.

AD II dicēdū, q sustinere importat qdē passion[illegible] corporis, sed act[illegible] aię fortis inē inhęrētis bono: ex quo seqtur q nō cedat passioni corporali iā imminenti. Virtus aūt magis attēdit circa animā q circa corpus.

AD III dicendum, q ille q sustinet, non timet presente iā causa timoris, quam nō habet presentem ille qui aggreditur.

quæstionem, dicitur secundo q dato, q nullam habeat virtutē, hēt tñ actus qui attribuuntur virtutibus, & ita hēt actū tēperatum volendo seruare castitatē: & iustū, volendo seruare fidē marito & p actus eiusmodi īperat actui q de gñe suo est actus fortitudinis, ita q sine oī virtute acqsita possunt hæc euenire. Ad sm aūt dr, q falsum est tēperantiam actu suo elicito pducere fortitudinē, cū actus uel eius tēperantiæ exit in cōcupiscibili. & sic actus manēs non excedens elicitiuē propriū subiectū: fortitudo autē sit in irascibili. Sed distinguēdū erat de productione imperatiue & elicitiuē: & dicendū, q tēperantiæ actus in casu posito, imperatiuē coadiuuat ad productionem fortitudinis, à recta electione in irascibili participata frequēti exercitio producēdæ. Et si vtra uim, q. 1. que virtus inest sm exercitiū propriū, tēperātia nō imperat, vt dictū est, actū fortitudinis: sed solū materiā dat fortitudini ex hoc ipso q reddit tale periculū mortis optimū, ac p hoc maxima, circa quā fortis fortiter se hēat sustinendo. ita q actus ille quo mulier tēperata, & fortis manualē periculū mortis sustinere, q pudicitiā amittere est actus fortitudinis circa pericula optima pp tēperantiā: & nō est actus tēperātiæ nec elicitiuē, nec īperatiuē pprie loquēdo, nisi forte ex parte materiæ circa quā ẽ fortitudo, quasi imperare dicatur, qa excitat fortitudinē constituendo materiā circa quā versari dēt. Et hæc sic sint Martini dicta, quatenus propositū impugnant: quatenus ad virtutē quālibet graduat modo supradicto, & dicit hæc esse tradita ab Arist. in 7. Ethi. alterū negotij est. ¶ In eodē ar. 6. nota, q cū Arist. 3. Ethic. posuerit fortē principaliter respicere pericula maxima & optima, qualia sunt bellica: & secūdario bñ q se habere circa quæcunq; alia mortis pericula, quia impauidus existit: author hūc secundarium actū extendit, & traxit ipsum ad maiorem approximationem ad principalem, ostendens in eo quoq; inueniri rationem boni ex intentione opantis, dū. s. aliquis pp virtutem subit periculū pestiferæ infectiōis, ac per hoc periculum mortis per ægritudinem: vel nauigare, & sic periculum mortis in tempestatibus: vel itinerari in locis, vbi non sine latronum metu itur. Impauidum siquidem esse in huiusmodi periculis quacunque occasione incurratis in his homo, spectat siquidem secūdario ad fortem, vt in 3. d[illegible] Ethicor. sed impauidum esse in eisdē pp aggressum opus virtutis, multò propinquius spectat ad fortem: quia huiusmodi pericula mortis sunt et bona, qa pp bonū virtutis. Deficiunt aūt à principali materia fortitudinis, qa mala huiusmodi non directē & per se tendunt ad bonū virtutis: qā non iō imminent vt virtutem destruant, sed tñ tandem imminerent, si quacunq; ex cā illic homo inueniretur. Fortitudo.n. circa maxima & directe optima est pericula, q. s. directe tendunt cōtra optima, hoc est, virtutes. ¶ In eodem 5. ar. in responsione ad tertium, aduerte, q pax reipub. pro qua fit bellum, est actus virtutis, aut sm virtutem, cum sic sm Augusti. 19. de ciuitate Dei ordinata cōcordia: & ppea non est tpale bonum, sed, virtus finis belli iusti qđ pro pace fit. Nō.n. est pax, sicut nec amicitia vera, nisi secundum uirtutem.

SV. QVÆ. C. XXIII. ARTIC. VI.

IN arti. 6. eiusdem quæstionis, aduerte, q tres illæ rōnes assignatæ in responsione ad primum, quare sustinere est diffi. il⁹ q aggredi, intelligendæ sunt formaliter: Respectu siquidem periculi un⁹ & eiusdem aliter se habet sustinens, & aliter aggrediens: qa sustinens se habet ut patiens, ac p hoc se habet ad periculū ut agens i se, qđ est se habere ad ipsū periculū vt ad forti⁹: quia cōstat agens ut sic, fortius esse patiente, alter uō agere in illud. Aggrediens vero ècōtra se habet ut agens superans, ac p hoc p modū fortioris. Similiter quoque patet, q sustinere ex propria rōne, morā quandā iportat: qui iportat imobiliter p sistere, qđ sine mora quādā nō est intelligibile. Huiusmodi si mora immobili⁹ diuturnitas qdā est. vr, qa talis ut esse moralis mora i aggredi sic nec moraliter, nec naturaliter morari aut diuturnitatem iportat, quin ips cōsignificet, quo aggressio fit, sicut opera uerba. Hoc.n. cōe est oibus. ¶ In responsione ad secundum eiusdem articuli nota, q sustinere, licet ex parte corporis importet passionum, ex parte tamen animæ importat actionem, ut infra dicitur, multiplicem. Prima est, firmiter uelle bonum, de quo est pugna, puta, fidem, pacem &c. quod est finis remotus fortitudinis, & est finis ex parte materiæ circa quam est fortitudo, ut infra patebit. Et hæc actio est causa omnium sequentium, quando inuenitur tale uelle distinctum à uelle proprium fortitudinis bonum, qđ iō dico, quia pōt esse pugna de ipso fortitudinis bono. Scđa est, uelle bonum rōnis, qđ est proximus finis fortitudinis, & proximum bonum fortitudinis: & hoc est, cuius meminit litera. Tertia, q ex ista oritur, est electio moderatiua timoris, & audaciæ. Quarta, q ex oībus antedictis oritur, est imper[illegible] electionis, & vt respectu ipsius sustinere, dum & rō pcipit sustinere, & uoluntas eligit sustinere, & ipsa eadem uti corpore ad sustinendū, firmiter tenendo illud sub periculis, ictib⁹, uulnerib⁹ &c. ita q firmiter & immobiliter pati in corpore, oriatur ex firmiter & immobiliter agere ipsius animæ: propterea sustinere ex parte animæ consistit in agere, licet ex parte corporis dicat pati.

lib. 3. cap. 8. com. 5.

Sustinere quid sit.

¶ Super

Porrecta p totum. 621

ARTICVLVS VII.

Vtrum fortis operetur propter bonum proprij habitus.

AD SEPTIMVM sic pcedit. Vr, q fortis nō operet pp bonū proprii habitus. Finis.n. in rebus agendis, & si sit prior intentione, est tñ posterior in executione: sed actus fortitudinis in executione est posterior, q ipse fortitudinis habitus. nō ergo pōt esse q fortis agat. pp bonum proprii habitus. ¶ 2 Præt. Aug. dicit 13 * de Tri. Virtutes quas solum pp beatitudinem amamus, sic persuadere quidam nobis audent. s. dicēdo eas pp se appetendas, vt ipsam beatitudinē non amemus Quod si faciunt, ēt ipsas amare vtiq; desistemus, qñ illā, pp q solā ista amauimus, nō amamus: sed fortitudo est qdā uirtus. ergo actus fortitudinis nō est ad ipsam fortitudinē, sed ad beatitudinem referendus. ¶ 3 Præt. Aug.* dicit in lib. de moribus Ecclesiæ, q fortitudo est amor oia pp Deum facile perferens: Deus aūt non est ipse habitus fortitudinis, sed aliquid melius, sicut oportet finē meliorem esse his quæ sunt ad finem. non ergo fortis agit propter bonum proprii habitus.

Li. 13. c. 8. a med. to. 3.

Ca. 15. circa finem, tom. 1.

SED CONTRA est, quod Philos.* dicit in 3. Ethi. q forti fortitudo est bonum: talis autem est finis.

Li. 3. ca. 7. ante med. tom. 5.

RESP. Dicendum, q duplex

SVPER. QVÆS. CXXIII. ARTIC. VII.

IN ar. 7. eiusdem quæstionis aduertendum est, q conclusio literæ acceptatur, cum distinctione tñ. Distinguitur siquidē, & dr q finis habitus est duplex, vnus connaturalis: & hic est operatio propria. & sic litera verificatur. Alter præstitutus ab operāte: & hic est quem dicunt, q ex præstitutione operantis, per operationē habitus consequi intendimus. Et hic finis non est operatio perfecta fortitudinis sed illud quod per illā consequimur, puta, pax patriæ. Distat autem hic à veritate, & authore in duobus. Primo in hoc, q ex propriis non determinant fortitudinis naturā, sed ex remotis, & non necessariis, qualia sunt extrinseca bona, quæ p fortitudinem consequimur. Secundo in ista negatiua. s. q perfecta operatio fortitudinis non sit, nec possit esse finis præstitutus respectu habitus fortitudinis, & fortis. Hoc.n. falsum esse constat: qm pōt solum fortitudinis morale bonum impugnari, vt si Tyrānus aliquis, ad hoc solum vt eos quos verè fortes & impauidos intelligit esse, tormentis variis mortis afficeret, vt fortitudinis bono priuaret. Constat namque, q illi sustinēdo sicut oportet &c. fortissimi essent, dicente Arist. in 3. Ethic. Principaliter aūt vtique dicetur fortis, qui circa bonā mortē impauidus, & quæcūque repentina existentia inferunt mortem. & tñ hi per fortitudinē, & fortitudinis actum nullum aliud bonum consequi intendunt, nisi fortitudinis actum perfectum continuare, quod est in fortitudinis bono perseuerare. Quapp soluenda sunt argumenta Martini, quæ ad probandā dictam negatiuā falsam, affert in q. 6. dubio 3. Probat ergo quinq; mediis intentam negatiuam. s. Perfecta operatio fortitudinis non est finis sm præstitutionem ipsius habitus. Primo sic. Actus, & habitus habent eundem finem præstitutum: sed actus fortitudinis non est finis actus per præstitutionē. ergo nec habitus. Secundo, Nullus elicit fortitudinis actum conformiter ad rectam rōnem nisi gratia alicuius alterius quod cōsequi intendit per actum illum. ergo. Tertio, Si non esset necesse præstituere aliquem finem actui, sequeretur q liceret duobus principibus, inter quos nulla est de iure, vel iniuria, vel contentio, congregare exercitus, & pugnare pp fortitudinē exercendā: hoc est falsum. ergo. Patet sequela: quia actus illi possent habere oēs circunstantias requisitas ad actum fortitudinis, ex quo non requiritur alius finis præstitutus. Nec valet dicere, q actus haberet iniustitiā annexam, puta, mortem innocentum: quia rñdebitur q volenti non fit iniuria. Quarto, Quęcunq; ita se habent, quod postremum ordine natu⁹ est haberi p primū, & primū nō poneret si postremū sine eo haberetur, tunc postremum est verus finis primi: sed prohibitio iniuriæ vt postremum, & actus fortitudinis vt primum, ita se habent. ergo. Minor patet, quia prohibitio iniuriæ nata est haberi per actum fortitudinis, & non oporteret fortitudinē exercere si prohibitio iniuriæ sine actu eius haberi posset. Alter .n. temeritatis non fortitudinis actus. Maior probatur, quia illud est gratia cuius aliquid fit. Quinto, Nullus actus bonus, & laudabilis, quo læditur proximus, habet seipsum pro fine ex præstitutione, quia lædere proximū non est ex se bonū sed tñ gratia alicuius alterius a se: sed per actum fortitudinis læditur proximus, quia vulneratur, spoliatur, occiditur. ergo præter actū ipsum necesse est esse alium finem proprium ex præstitutione. ¶ Arguit quoque idem Martinus ibidem contra expositionem authoritatis Arist. in litera allatæ, dicens q male exponitur bonum pro fine, & fortitudo pro operatione, cum dr, Forti autem fortitudo bonū, vt authorem accipere dicit. & probat sic, Arist. vult ibi probare q fortitudo operatur gratia boni, ita. s. q operatio fortitudinis sit alicuius gratia boni, quod nunquam posset probari per hoc, Operatio fortitudinis est finis fortis. Et q loquatur ibi de fine operationis, patet ex textu rotundo. Finis, inquit, omnis operationis est qui secundum habitum.

¶ Ad euidentiam huius quōnis aliquid ordini oportet. Et vt clarè res ex necto elucescat oībus, triplici distinctione vtemur. Prima est, de fine proprio actus sm se, vel per aliud. Finis.n. proprius actus sm se est ille, qui est proprius finis, pp quem habens talem habitum operatur. Finis aūt eiusdem per aliud, est quodcunq; aliud, pp quod sic faciens talem actū operatur. V.g. In vitio finis actus furandi est ille, pp quē fur vt sic operatur: finis aūt per aliud est quodcunq; aliud pp quod aliquis furatur puta, vt luxurietur. Tanta hinc ad propositum dria emanat, vt sicut qui furatur vt mœchetur, magis mœchus q fur sit, qui aūt furatur vt alienū auferat, ille verè & propriè fur sit (primus namque ex alio principio. s. inclinatio ad mœchiam, & ex alio fine scilicet delectabili venereo furtum committit: alter autem ex proprio furandi principio & fine, furtum committit) ita in actu temperantiæ, fortitudinis, & aliarum est virtutum. Qui enim fortitudinis actum facit pp temperatum esse, aut iustum esse, magis est temperatus, aut iustus q fortis, qñ ex alio principio & alio finem fortem actum facit. s. ex principio inclinatiuo in temperantiam, & illius proprio fine: vel inclinatiuo in iustitiam, & illius proprio fine fortem actum facit. Qui vero fortitudinis actum exercet vt fortiter agat, ille verè & propriè fortis est, qa ex principio inclinatiuo in fortitudinis opera, & pp proprium finem operum fortitudinis, operatur per se primò, & non pp aliud vt proprium finem. Patet ergo facile inducendo in virtutibus & vitiosis hæc prima dist. Secunda dist. n. est de operatione virtutis, q dupliciter de ea loqui possumus. Primò, de ipsa operatione, sm suam substantiam, puta, in proposito de timere, audere, sustinere &c. Secundo, de ipsa sm formam conditionum quas sortitur ex habitu illius virtutis. Valde enim refert loqui de sustinere, vel loqui de sustinere qñ oportet, quæ oportet, sicut oportet &c. Et hanc dist. [illegible] claram, non oportet aliter manifestari, sed ex ea ad propositum scire, q cum operatio secundum substantiam sua potentia naturali, puta, imperare, eligere, timere, audere, sustinere, aggredi, & immorari aut pati, & agere voluntaria: conditio autem, seu qualitas eius sit ab habitu, puta, quando, quo, sic, vbi, propter quid oportet, sicut habitus se habet ad potentiam naturalem vt forma ad materiā, ita se habet id quod per habitum fit, & est ad operationem, ita q operatio est materia eius, q secundum habitum fit, & est. Et qm materia est propter formam, & finis generationis est forma, vt patet ex 2. Phy. ideo proprius finis operationis cuiuscūque virtutis est, id quod secundum habitum illius virtutis in operatione fit. Et hoc est quod Arist. in 3. Ethi. assumit, dicens in textu rotundo. Finis enim omnis operationis est qui sm habitum. Hoc est quod author dicit in litera, ponendo propriū finem fortis non operationem, ut arguens male interpretatus est, sed similitudinem, seu conuenientiam habitus in operatione positam, quæ nihil aliud est, q forma, vel quasi forma operationis saltem in esse morali. Tertia dist. est propria huic materiæ, & est de fine fortitudinis, & de fine materiæ fortitudinis. Bonum siquidem de quo est pugna, (quicquid illud sit, siue sit aliud à bono fortitudinis, vt [illegible] &c. siue sit ipsum propriū bonū fortitudinis, inquantum est bonum, de quo est pugna) non est proprius finis fortitudinis, sed proprius finis materiæ circa quam est fortitudo reddens illam bonam, seu optimam. verbi gratia. Extat bellum propter repellēdam iniustam patriæ vexationem. Salus patriæ est directè proprius finis propter quē pericula mortis in bello sunt optima, & mors ipsa ibidem redditur bona. Quod enim iste finis se teneat ex parte materiæ, circa quam est fortitudo & ratione, & authoritate patet. Ratione quidem, quia fortis circa pericula maxima & optima

ma

ma tamquam circa propriam materiã versatur: sed pericula, si F eat non sint maxima, nisi sint mortalia, ita non sunt optima nisi pp bonũ virtutis, qđ impugnat. Redduntur ergo pericula optima ex tali fine, ac per hoc pericula maxima fiunt materia fortitudinis ex hoc, q͂ sunt optima ex tali fine. & potes formare rõem sic. Pericula maxima ac optima sunt materia fortitudinis, ergo id quo sũt optima spectat ad materiã fortitudinis: sed non sunt optima bonitate intrinseca ea denominante, sed ex ordine ad optimũ finem. s. bonum virtutis, de quo est pugna vt patet. ergo bonũ de quo est pugna, finis est materiæ circa quã est fortitudo. Quod aũt illud idẽ bonũ nõ sit finis proprius fortitudinis, probatur ex hoc, q͂ finis proprius vnius virtutis cõis esset multis virtutibus. V.g. Esse temperatum est proprius finis temperantiæ, & sic hoc esset & proprius finis fortitudinis, quod est impossibile. Implicat namq; dicere, finẽ propriũ vnius virtutis esse finẽ propriũ plurium virtutũ eiusdẽ ordinis. Authoritate vero, nam in 3. Ethi. Arist. inuestigando materiã fortitudinis clare concludit, q͂ non circa oĩa pericula mortis, sed circa optima est: & constat q͂ non huiõi sunt pericula bona bonitate in eis. H ergo pp ordinem ad bonum, pp quod non effectiuè, nec exemplariter, vt patet, sed finaliter sunt optima. Et post non immediatè, sed cum determinat de actu formato ipsius fortitudinis, probat q͂ fortis boni gratia operatur, vbi nunquàm meminit alicuius boni in speciali, nisi fortitudinis, aperte ostendens, q͂ proprius finis fortis, & virtutis fortitudinis est fortitudo actualis, quæ est forma, vel quasi forma operationis substractæ fortitudini actuali. Subseruiunt. n. ly timere, audere, sustinere, aggredi. &c. actuali fortitudini, quæ sibi conuenientiam ad habitum fortitudinis apponunt huiõi actibus dum sustinet, vel aggreditur &c. quando oportet, quid oportet, sicut oportet.

est finis, s. pximus, & vltimus. Finis aũt proximus vniuscuiusq; agentis est, ut similitudinẽ suę formę i alterũ inducat: sicut finis ignis calefaciẽtis est, ut iducat similitudinẽ sui caloris in patiente: & finis ædificatoris est, ut inducat similitudinẽ suæ artis in materia. Quodcũq; aũt bonũ ex hoc sequit̃, si sit intentũ, põt dici finis remotus agẽtis. Sicut aũt in factibilibus materia exterior disponitur per artẽ: ita & in agibilib. G p prudentiã disponunt̃ actus humani. Sic ergo dcđm est, q͂* fortis sicut proximũ finẽ, intẽdit, ut similitudinẽ sui habitus exprimat in actu: intendit. n. agere s̃m conuenientiã sui habitus. Finis autem remotus est beatitudo, uel Deus *.

Et p hoc patet rñsio ad obiecta. Nã prima rõ procedebat ac si ipsa essentia habitus esset finis, non aũt similitudo eius in actu, ut dictum * est. Alia uerò duo pcedunt de fine vltimo.

Regula de agibilibus. Caiet. in. In corp. ar.

¶ His prælibatis, non est difficile intueri veritatem quæstionis istius, quæ consistit in hoc, q͂ finis proprius fortis, & habitus fortitudinis tam præstitutus, q͂ connaturalis, est actualis fortitudo, tum à cõibus inchoando (quia vnumquodque est pp suam operationem, vt dr in secundo cœli: proprium autem opus fortis vt sic, & habitus fortitudinis, non est operatio secundũ suã substantiam, puta, sustinere secundum suam formam, ac per hoc est fortitudo actualis, quæ significat formam in tali operatione, sicut simitas significat curuitatem in naso) tum quia sicut finis proprius iustitiæ est iustitia in actu exercito, eo mõ quo fit à iusto: & similiter finis temperantiæ pprius, est temperate se habere in actu exercito, eo mõ quo temperati se habent: & finis proprius liberalis est liberalitas in actu exercito eo mõ quo liberales se exercent, & sic de aliis: ita finis proprius fortitudinis, & fortis, ut sic, est fortiter operari eo mõ quo fortes operantur. Et omnium est una communis ratio, quia habitus sunt pp proprias perfectiones actuales, quas apponunt operationibus in actu exercito. Sunt. n. habitus velut potentiæ quædam mediæ inter potentiam, & actum: & ppea sunt instituti propter actuales perfectiones tamquàm omnino actus. Tum, K quia fortis, occurrente materia fortitudinis, puta, maximo & optimo periculo, puta, iusto bello, præstituit sibi, inquantum fortis non alium finem nisi fortiter agere actu interiori: & hoc secundum rectissimam sit rationem, quia fortitudo ipsa actualis est bonum fortis, & est finis suæ operationis, puta, sustinere, aggredi. Hæc. n. oĩa operat̃ vt fortiter agat, & huius boni gratia agit fortis. & potes hinc formare rationem. Fortis habet pro fine proprio fortitudinem actualem tamquàm sufficiens, & proprium motiuum intentionis suæ ad hoc vt sustineat, aggrediatur &c. ergo non oportet alium finem proprium quærere, sicut nec in aliis virtutibus. Et ex his habes triplicem modum fortitudinis actualis. Primus & perfectissimus in suo genere est cum quis ex habitu fortitudinis tendit actualiter ad hunc finẽ, vt fortiter se habeat circa optima, ac maxima pericula: hic enim ad finem proprium fortitudinis se habet eo modo quo se habent fortes. Secundus est minus perfectus, cum quis nõ ex habitu fortitudinis, quia caret illo, sed ex intentione circa optima ac maxima pericula, ad eundem finem, hoc est, fortiter se habere, actualiter tendit: hic. n. deficit à primo in hoc, quòd non operatur fortiter eo modo quo fortes operantur. s. promptè, ac faciliter. Tertius imperfectissimus, cum quis non propter fortiter se habere, sed propter aliud bonum, puta, pacem, vel iustitiam, fortiter se habet: hic enim tam parum habet de fortitudinis uirtute, ut magis sit iustus quàm fortis: sicut mechanus, vt furetur, magis fur quàm mechus est. Et ex his clarè patet q͂ cum fortis ut sic, agat scienter, & ex electione &c. pprio fine præstituto habet illudmet bonũ quod est sibi finis connaturalis: & q͂ sicut iniusto ac iustitia, tẽperato ac temperantia, non est distinguẽdus finis proprius pręstitutus a fine proprio connaturali, sed ille qui secundum habitum est, ipsemet præstitutus est: ita nec in fortitudine distinguẽdum est de fine proprio connaturali, vel præstituto: secus autem est loqui de fine remoto.

¶ Ad primum ergo argumentum in oppositum, & oĩa sequentia simul, dr q͂ iste hõ deceptus est in hoc, q͂ nõ discreuit inter operationem, quam assumit fortitudo & fortis, puta, sustinere, & id quod s̃m conuenientiam habitus operationi opponitur, quorum vtrumq; importat operatio perfecta, seu actus perfectus, seu formatus, & cõputauit pro uno & eodem utrumque, cum sint ualde distent: cum alterum materia, alterum forma, alterum finis, alterum pp finem sit. Vnde propriè loquendo debemus dicere, nõ q͂ operatio fortitudinis est eius finis, sed q͂ fortitudo actualis in operatione est finis naturalis, & pstitutus.

¶ Singillatim ãt rñdendo dr, concedendo maiorẽ de operatione secundum substantiam: sed negando minorem si rectè sumeretur. s. Fortitudo actualis non est finis actus secundum substantiam, alioquin nihil obstat.

¶ Ad secundum negatur maior, loquendo de actu formato, quia est secundum rectam rationem quoniam ut fortis, eligit fortiter agere circa optima pericula, quia fortiter agere est secundum se bonum.

I ¶ Ad tertium negatur sequela, quia deficeret propria materia fortitudinis in casu illo. s. periculum optimũ, ac per hoc nõ se exercerent in fortitudine vera. Falsissimũ quoq; est, quod addit illi, q͂ qa vult quis perire, uel occidi, iõ non sit iniuste si quis perimatur, uel moriatur, nisi apud eos qui putant q͂ hõ possit per seipsum, uel alium, ad libitũ licitè se occidere, uel percutere, quod constat esse alienum a ueritate, & ratione.

¶ Ad quartum negatur maior, loquendo de proprio fine. Stat enim quòd sit finis materiæ circa quam est, & non sit proprius finis illius. Probatio autem nihil probat, nisi forte hoc quod est aliquo modo finis illius uel alicuius ad illud requisiti, puta, materiæ eius: cum quo stat quòd non sit proprius finis illius, quod erat probandum: Ita quòd, ut uno uerbo dicatur, id de quo est pugna &c. est quidem finis fortis ex parte materiæ, sed non est proprius finis fortitudinis ex parte operationis, & habitus.

¶ Ad quintum negatur maior: quia actus bonus, & laudabilis quo laditur proximus, puta est esse secundum se bonus, non inquantum est lesiuus proximi, sed inquantum est secundum se actus uirtutis circa propriam materiam. Et sic est de fortitudine, cuius non est respicere operationem suam inquantum est ad alterum, sed inquantum est ad se, saluata materia propria. s. optimo & maximo periculo. Ad id uerò quod contra expositionem authoris affert dr, respondemus, q͂ male intellectus est author. Nam author per fortitudinem non exponit operationem: sed fortitudinem actualem, quæ est similitudo fortitudinis habitualis, & est proprium bonum ipsius habitus fortitudinis, & fortis, & proprius finis utriusque, & operationis secundũ substantiam: puta, sustinere, aggredi. Et propterea ad probationem dicitur quòd optimè per hoc probatur intentum Aristotelis. s. q͂ fortis operatur propter fortitudinem actualem ut proprium finem, quia finis omnis operationis est qui secundum habitum. Et propterea optimè concludit, quòd operatur, & patitur boni gratia, quia gratia actualis fortitudinis sustinet, & facit quicquid operatur.

¶ Super

ARTICVLVS VIII.

Vtrum fortis delectetur in suo actu.

AD OCTAVVM sic pcedi tur. Vr̃ q͂ fortis delectet̃ in suo actu. Delectatio. n. est operatio cõnaturalis habit* nõ impedita, vt dr̃ in* 10. Eth. sed opatio fortis pcedit, ex habitu q agit i modũ naturæ. ergo fortis hẽt delectationẽ i suo actu.

¶ 2 Præt. Ad Gal. 5. super illud, Fructus ãt spiritus est charitas, gaudium, & pax, dicit* Amb. q͂ opera uirtutũ dñr fructus, quæ mentem hõis sancta, & syncera delectatione reficiũt: sed fortis agit opera uirtutis, ergo habet delectationem* in suo actu.

¶ 3 Præt. Debilius uincit̃ à fortiori: sed fortis pl* amat bonũ virtutis, q͂ propriũ corpus, qđ periculis mortis exponit. ergo delectatio de bono uirtutis euacuat dolorẽ corporalem: & ita delectabiliter omnino operat̃.

SED CONTRA est, qđ Phil.* dicit in 3. Eth. q͂ fortis i suo actu nihil delectabile ur̃ habere.

RESP. Dcđm, q͂ sicut s̃. dictũ* est, cũ de passionibus ageret̃, duplex est delectatio, una quidem corporalis, quæ consequit̃ tactum corporalẽ: alia aũt aĩalis, q͂ cõsequit̃ apprehẽsionẽ aĩæ: & hęc pprie cõsequit̃ opera virtutũ, qa in eis cõsiderat̃ bonũ D rõnis. Principalis uerò act* fortitudinis est sustinere aliqua tristia s̃m apprehẽsionem aĩæ, puta, q͂ hõ amittat corporalẽ uitã quã uirtuosus amat nõ solũ inquãtũ est quoddã bonũ naturale: sed & inquantum necessaria est ad opera uirtutum, & q͂ ad eam pertinent. Et iterum sustinere aliqua dolorosa s̃m tactũ corporis, puta, vulnera, vel flagella: & iõ* fortis ex vna parte E hẽt, vñ delectet̃. s. s̃m delectationem aĩalem. s. de ipso actu virtutis, & de fine eius. Ex alia vero parte hẽt vñ doleat, & aĩaliter, dum considerat amissionem ppriæ vitæ, & corporaliter.* Vñ legit̃ 2. Mac. 6. q͂ Eleazar* dixit. Diros corporis sustineo dolores: s̃m aĩam vero pp timorem tuum libenter hæc patior.* Sensibilis ãt dolor corporis facit non sentiri aĩalem delectationem virtutis, nisi fortè pp abũ A dantem Dei grãm, q͂ fortius eleuat aĩam ad diuina, in qb. delectat̃, q͂ a corporalib. pœnis affligat̃. Sicut B. Tiburtius, cũ super carbones incẽsos nudis plãtis incederet, dixit, q͂ videbat̃ sibi super roseos flores ambulare.* Facit tñ virtus fortitudinis ut rõ non absorbeat̃ a corporalib. doloribus. Tristitiã ãt aĩalẽ superat delectatio virtutis, inq̃tum hõ pfert bonũ virtutis corporalis vite, & qbuscũq; ad eã B pertinentibus. & iõ Phil.* dicit in 3. Eth. q͂ a forti non reqrit̃, vt delectet̃ quasi delectatione sentiẽs, sed sufficit q͂ nõ tristet̃.

AD PRIMVM ergo dcđm, q͂ vehementia actus, vel passionis unius potẽtię ipedit aliã potentiã i suo actu: & iõ p dolorẽ sẽsus ipedit̃ mens fortis, ne in ppria operõe đlectationẽ sẽtiat.

AD II dcđm, q͂ opera virtu C tum sũt delectabilia pcipue pp finem. Pñt ãt ex sui natura esse tristia, & pcipuẽ hoc cõtingit i fortitudine. Vñ Phil. dicit* in 3. Eth. q͂ non in oĩb. virtutib. operari delectabiliter existit, præter inquantum finem attingit.

AD III dcđm q͂ tristitia aĩalis vincit̃ i forti a delectatione virtutis sed quia dolor corporalis est sensibilior, & apprehensio sensitiua magis est hoĩ in manifesto: inde est, q͂ a magnitudine corpalis doloris euanescit delectatio spũalis, q̃ ẽ đ fine virtutis.

ARTICVLVS IX.

Vtrum fortitudo maximè consistat in repentinis.

AD NONVM sic pcedit̃. Vr̃ q͂ fortitudo non maximè consistat in repentinis. Illud. n. vr̃ esse in repentinis, qđ ex inopinato puenit: sed Tull.* dicit in sua Rhet q͂ fortitudo est* cõsiderata piculorũ susceptio, & laborũ ppessio. ergo fortitudo nõ cõsistit maximè i repẽtinis.

¶ 2 Præt. Amb. dicit in* 1. de off. *Fortis viri est non dissimulare cum aliquid immineat, sed prẽdere, & tanq̃ de specula quadã mẽtis obuiare cogitatione puida rebus futuris, ne fortè dicat postea, Iõ in ista incidi, quia nõ arbitrabar posse euenire: sed ubi est aliqđ repentinũ, ibi non pt puideri i futuro ergo operõ

Forcella 3 totum. 622

SVP. Q. CXXIII. ART. VIII.

IN ar. 8. eiusdem q. aduerte q͂ author intendit, quod fortis fortiter operãs actualiter sustinendo vulnera, & mortem, sic se habet quod ad actum suum perfectum consequitur naturalis delectatio. Ex eo namque quòd cognoscit fortis, se fortiter agere in sustinẽdo vulnera & mortem, & in perdendo vitam necessariam ad virtutes, delectatur. Hoc est enim delectari de actu, & fine fortitudinis. Videt enim se consequi tunc intentum finem, quod est fortiter se habere. & hæc delectatio superat tristitiam naturalem ex hoc, quod apprehendit fortis se per mortem priuari maximis bonis, puta, præsentibus virtutibus ratione mortis: quoniam magis diligit vnum excellentissimum actuale bonum scilicet fortiter semel agere, quàm manere in multis habitualibus bonis: sed impeditur a tristitia, seu dolore corporali ne sentiatur à forti: & vt dr in 3. Ethico. videtur euanescere. Fundamentum autem eius scilicet ex ratione, & electione fortiter persistere, nõ absorbetur, nec euanescit: sed quo ad hoc superat omnes dolores sensibiles, vt in litera dicitur. Et hinc habes duo. Primum quo ad omnes, quòd nulla tormenta vincunt, aut deijciunt fortem ab actu virtutis, aut deducunt ipsum ad vitium aliquod: & si vincuntur, fortes nõ sunt. Secundum, quo ad beatam Virginem, quòd tristitia quam habuit in passione & morte filij, non absorbuit rationem eius, cum fuerit vere fortis: & etiã si mortem sustinuisset, non euanuisset, nec absorptum fuisset suum fortiter sustinere & ratione, & electione. Tanto igitur minus à tristitia naturali quam habuit, absorpta fuit eius ratio. Ac per hoc falsum videtur, q͂ pœnis fortis ipsa sicut quo visus rationis impeditur, sed absorbetur per tristitiam: sicut econtra in corpore per delectationem absorbetur quoque dicit Aristoteles.

Li. 10. et c. 6. & 8. to. 5.
In li. de Paradiso c. 13 innuitur, to. 4. Et in Epistol. ad Gal. cap. 5.
Li. 3. c. 9. to mo. 5.
1. 2. q. 31. arti. 3. & 4. & 5.
Caiet. in
Caiet. p

SVP. QV. CXXIII. ARTIC. IX.

IN ar. 9. eiusdem q. dubium occurrit. An fortitudo consistat circa repentina quantum ad electionem. & est ratio dubii, quia Martinus in q. 6. dubio secundo nominatim contra Sanctum Thomam, dicit se tenere partem affirmatiuam, allegando verba, quę in principio corporis articuli huius author dicit scilicet. In operatione fortitudinis duo sunt consideranda, vnum quidem quantum ad electionem ipsius: & sic fortitudo non est circa repentina. Contra in quinquinque medijs probans fortem circa repentina eligere sustinere, & aggredi, vt oportet &c. sed ego nolui implere folium superfluis argumentis, & ideo ita nõ recito. Ille homo aut noluit intelligere, aut non intellexit S. Tho. cum tamen in promptu esset planus sensus verborũ eius. Dupliciter siquidem intelligi potest, quod non sit electio circa repentina. Primo, quod repentinis occurrentibus non sit electio sustinendi, & aggrediendi vt oportet &c. & attribuere hanc negationem forti, est dicere fortem non esse fortem: & est contra dicere directè authori in hoc articulo volenti, quod in repentinis fortis facit ea, quæ sunt virtutis fortitudinis: & in hoc manifestat se habere fortitudinis habitum firmatum. Pręcipuum autem in virtute morali est electio. Ex electione igitur in repentinis operatur fortitudo apud authorem. Nec vnquam etiam somniauit author oppositũ, quod iste homo imponit eidem. Alio ergo modo potest intelligi, q͂ circa repentina

Ecclesiastes 2. parte.
Li. 2. c. 5. in princ. & li. 3. c. c. 7. & 9. tom. 4.
Li. 5. ar. 9 nõ procul a fine, tomo. 5.
Nota vim doloris sensitiui.
Forcella 3 totum. 623
Li. 2. de inuentione in fol. 3. ante finẽ libri.
* Li. 1. c. 35 circa medium. tomo. 1.

Universidad de Deusto Biblioteca

fortitudinis ñ ẽ circa repẽtina.

¶3 Præt. Phil. dicit* i 3. Eth. q; h fortis est bonę spei: sed spes expectat aliquid i futurum, q; repugnat repentino. ergo operatio fortitudinis non consistit circa repentina.

SED CONTRA est, qđ Phil. * dicit i 3. Ethi. q; fortitudo maximè est circa quęcumq; mortẽ inferunt, repentina existentia.

RESPON. Dcẽm, q; in opatione fortitudinis duo sũt cõsiderãda, vnũ qdẽ, quantũ ad electionẽ ipsius: & m sic fortitudo ñ ẽ circa repẽtina.* Eligit.n. fortis pmeditari picula, q̃ possũt iminere, vt eis resistere possit, aut facilius ea ferre: qa, vt Gregori* dicit* i quadã Hom. Iacula q̃ pvident, minus feriunt: & nos mala mũdi facilius ferim*, si cõtra ea clypeo pscientię pmunimur. Aliud vero cõsiderãdũ ẽ in ope fortitudinis, quãtũ ad manifestationẽ uirtuosi habit*, & * sic fortitudo maximè ẽ circa repẽtina: qa sm Phil. in * 3. Ethi. In repẽtinis piculis maxime manifestat̃ fortitudinis habitus. Habitus.n. agit in modũ naturæ. Vñ q; aliquis absq; præmeditatione faciat ea quę sunt virtutis, cũ necessitas imminet pp repentina pericula, hoc maximè manifestat, q; sit fortitudo habitualis in aĩa cõfirmata. Põt ãt aliqs, ẽt q habitu fortitudinis caret, ex diuturna pmeditatione animum suum contra pericula præparare, qua ẽt præparatione foris vtitur, cum tempus adest. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS X.

Vtrum fortis vtatur ira in suo actu.

AD DECIMVM sic pcedit. Vr q; fortis nõ vtat̃ ira in actu suo. Null*.n. dẽt assumere quasi instrũ suæ actionis illud, h quo ñ pt vti p suo arbitrio: sed hõ nõ pt vti ira p suo arbitrio, vt. s. possit eã assumere cũ velit, & deponere cũ velit. vt.n. Phil. * dicit in libro de Memoria, qñ passio corporalis mota est, non stati qescit vt hõ vult. ergo fortis non debet assumere iram ad suam operationem.

¶2 Præt. Ille q p seipsũ sufficit ad aliqd peragẽdũ, ñ dẽt h in auxiliũ sibi assumere id, qđ ẽ infirmi*, & iperfecti*: sed rõ p seipsã sufficit ad opus fortitudinis exequẽdũ, in quo iracũdia desicit. vñ Seneca * dicit in libro de Ira. Nõ ad pvidẽdũ tñ, sed ad res gerẽdas satis ẽ p seipsã rõ: & qđ stultius est, q̃ hãc ab iracundia petere præsidiũ? rẽ stabilem ab incerta, fidelem ab infida, sanam ab ægra? ergo fortitudo non debet iram assumere.

¶3 Præt. Sicut aliq pp irã opa fortitudinis vehemẽti* exequũtur, h ita ẽt pp tristitiã, vel cõcupiscẽtiã. unde Phil.* dicit in 3. Ethi. q; ferę pp tristitiã, siue dolorem incitant̃ ad pericula, & adulteri pp cõcupiscentiã multa audacia opantur: sed fortitudo non assumit ad actum suum neque tristitiam, neque concupiscentiam. ergo pari ratione non debet assumere iram.

SED CONTRA est, qđ Phil.* dicit in 3. Ethicor. q; furor cooperatur fortibus.

Lib. 3. c. 8. ad li. 10. 1. — Concl. in — Homil. 35 in Euang. in princ. — Conclusio — Lib. 3. c. 8. ad finem, tomo. 5. — Parrectã p totum. 624 — Infra art. 11. ad 1. Et ver. q. 26. art. 7. coc. fin. Et in Eth. lec. 17 — Ca. 4. co. — Li. 1. c. 16. inter pri. & medi. — Li. 3. c. 8. medio tomo. 5. — Li. 2. c. 12. tomo. 5.

na non fit electio tãq̃ circa electã condõnẽ obiecti: & sic intendit author, nec solum intendit, sed dicit & probat. Intendit siquidẽ q; fortitudo ex parte electionis non exigit q; sit circa repẽtina: sed tñ hoc requirit ex parte manifestationis, quia maxime manifestatur in repentinis. Dicit verò in verbis allatis, dũ dicit q; in opatione fortitudinis duo sunt consideranda, vnũ quidẽ quantum ad electionẽ ipsius, & procul dubio opationes & sic fortitudo nõ est circa repentina, qñ nihil aliud ẽ, q̃ dicere q; fortitudo non eligit opationẽ esse circa repentina: & stati pbat subdẽs. Eligit.n. fortis pmeditari pericula &c. Est ergo doctrina authoris, q; esse repẽtinũ nõ ẽ condõ electa à forti, quia fortis eligit potius oppositã condõnẽ, s. pmeditari. Si tñ occurrat talis condõ in piculis maximis, fortis fortiter se hẽbit procul dubio non ex cõsuetudine, aut passione, sed electione, & recta rõne. Ex quibus patet, q; in promptu erat planus sensus, & verus & ingenuus. quare &c.

SVP. QV. CXXIII. ARTIC. X.

IN art. 10. eiusdẽ q. in responsione ad tertiũ, dubia occurrũt tria ex Martino in q. dubio primo impugnante hãc respõsionẽ quo ad iram. Primũ est, q; fortitudo nõ assumit iram ad actũ sustinendi. Contra hoc dupliciter arguit. Primò, Ira maxime facit hominẽ insensibilẽ inter vulnera, & ictus: ergo maxime facit hominẽ perdurare in tolerantia passionũ, quæ est sustinere. Scdo, Ad iram moderatam pertinet insilire, qñ insilẽdũ est: ergo ad eandẽ pertinet etiã sustinere, vt tandẽ cõmodius insiliat. ¶Scdm est, Tristitia nõ coadiuuat ad aggrediendũ nisi per accidens, qa sñ propriã rõnẽ succũbit nociuo. Cõtra hoc arguit tripliciter. Prio, Si hoc est p accidẽs coadiuuare aggressum, s. q; aliqs se exponat piculo, vt tristitiã effugiat, sequeretur q; ira ẽt nõ adiuuaret ad aggrediendũ nisi per accidens, inquantum. s. aliquis periculo se exponit, vt de aduersario vlciscatur. Scdo, Quia tristitia rerũ pertinentiũ ad bellũ, puta, desolationis patriæ, filij occisi, & hmõi, facit homines regulariter pugnaces: ergo coadiuuat non per accidens ad aggrediendũ. Tertio, Tristitia moderata nõ est deijciens, nec absorbens, sed afficiens tñ: ergo nõ succũbit nociuo, quinimmo ipsa ira tristitia est. Nõ valet ergo rõ authoris, qa immoderatæ tristitiæ est, succũbere nõ moderatæ, q̃ adiuuat fortitudinis executionem. ¶Tertiũ est. Cõcupiscentia p accidens qdẽ, adiuuat ad aggressũ, inquantũ. s. aliquis vult potius in periculo incidere, q̃ delectabili carere: & nõ per se, quia cõcupiscentia p se tendit ad delectabile. Cõtra hoc arguit sex medijs. Primo, exẽplu positũ. Scdo, qa q vult per se efficaciter aliqd, vult per se tollere oẽm cãm impeditiuã illius. Tertio, qa hoẽs cõcupiscentes fiunt pugnatores. Quarto, qa pp cõcupiscentiã fit, vt ablatio rei concupitę videat̃ esse maior parvipensio, & ita cõcupiscentia augmẽtat irã. Quinto, qa ex hoc concupiscentia tendit in delectabile, & ipedit̃, sequitur q; scdario tendat ad remotionẽ huius ipedimẽti. Sexto, & est authoritas cõis, ẽt ad p cedentẽ materiã de tristitia. Dic.n. Aristo. in 3. Ethico. Feræ pp tristitiã & dolorẽ incitãtur ad picula: & adulteri pp concupiscentiã. Non sunt ergo ista p accidẽs solũ adiuuantia aggressũ, sed p se licet non ita directè & mediate sicut ira.

Ad horũ oĩum euidẽtiã pmittendũ ẽ, qd significat assumere irã, vel aliã passionẽ ad actũ aliquẽ. Et breuiter explicando dr, q; significat eligere illã, & vti illa vt instrũ ad illũ actũ. Hoc nãque mõ dr q; fortitudo assumit iram ad actũ suũ, vt patet in litera in solõne ad 1m. Hoc pmisso, ad primũ argũ contra primũ dr, q; ex hoc q; ira reddit hoĩem pro tũc insensibilem vulnerum, non seq; ergo est instrũ fortitudinis ad sustinẽdũ. Nõ.n. omne faciens ad insensibilitatem vulnerum est instrũ fortitudinis aut sustinendi: aliogn ebrietas esset instrũ fortitudinis. Ad hoc.n. q; aliqua passio assumat̃ vt instrũ ad sustinendũ oportet q; directè cooperetur ad sustinendũ: qd non facit ira. Reddere ẽt hoĩem minus sentientem vulnera, non est proprius effectus iræ, sed est cõis effectus oĩs vehementis intẽtionis aĩæ applicatæ ad aliud. Ex qb; sit irã, & aliis non hr, q; ira sit instrũ. Posset quoq; dici, q; moderata ira, quam assumere natus est fortis non reddit hominem insensibilem, sed ira immoderata. Et ratio est, quia immoderata est quæ abstrahit hominem à cæteris, & totaliter trahit ad vindicandum, & non moderata: & propterea vndique argumentum hoc ruit. Ad secundum quoque negatur sequela, quoniam ira est instrumentum fortitudinis ad opportunam aggressionem, & non ad opportunam tolerantiam. Neque oportet q; id, quod est instrumentum alicuius ad vnum actum, illud mox sit eiusdem instrumentum ad alium actum tam disparatum, quam subordinatum primo, vt patet in artib. mecanib. diuersis instrũ & ad disparata opera, puta, sectionem, & incisionem: & ad subordinata, puta, sectionem, complanationem, figurationem &c. pertinet ergo ad fortem mediante ira aggredi quando oportet: & ad eundem fortem pertinet sustinere. Sed nihil ad hoc opus habet iræ adminiculo, quin potius oporteret, si esset, cohibere iram, vt sustineat promptius.

A ly põt &c. intelligẽ difficultatem cognoscendi virtuosos similes ijs virtuosis.

¶Ad

RESP. Dicẽdum, q; de ira, & de cæteris animę passionibus, sicut supra dictũ* est aliter sunt locuti Peripatetici, & aliter Stoici. Stoici.n. iram, & omnes alias passiones aĩę ab aĩo sapiẽtis, siuè uirtuosi excludebant. Peripatetici uerò, quorũ princeps fuit Aristoteles, irã & alias aĩæ passiones attribuebant uirtuosis, sed moderatas rõne: & forte quantum ad rem non differebant, sed solùm quantũ ad modum loquendi. Nam Peripatetici omnes motus appetitus sensitiui qualitercunq; se habentes, passiones aĩę nominabant, vt supra dictum* est. Et quia appetitus sensitiuus mouetur per imperium rõnis ad hoc, q; cooperetur ad prõptius agendum: idcirco ponebant & iram, & alias passiones aĩæ assumendas esse uirtuosis moderatas sm imperium rõnis. Stoici verò uocabant animę passiones immoderatos quosdam affectus appetitus sẽsitiui: uñ nominabãt eas ęgritudines, vel morbos, & iõ penit* eas à virtute separabãt. Sic ergo m irã moderatã assumit fortis ad suum actũ, nõ aũt irã immoderatã.*

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd ira moderata sm rõnem, subijcitur imperio rationis: vnde consequens est, vt homo ea vtatur pro suo arbitrio, nõ autem si esset immoderata.

AD II dicendũ, quòd rõ non assumit irã ad suum actũ, quasi auxiliũ ab eo accipiens, sed qa utit̃ appetitu sẽsitiuo vt instrõ, sicut & membris corporis: nec est inconueniens, si instrumentum sit imperfectius principali agente, vt martellus fabro. Seneca autem sectator fuit Stoicorum, & directè contra Arist. verba præmissa proponit.

AD III dicendum, quòd qa fortitudo, sicut dictum* est, habet duos actus, s. sustinere, & aggredi, non assumit iram ad actum sustinendi: quia hunc actum sola rõ per se facit, sed ad actum aggrediendi, ad quẽ magis assumit irã quàm alias passiones: quia ad irã pertinet insilire in rem contristantem, & sic directè cooperatur fortitudini in aggrediendo. Tristitia autem secundùm propriam rõnem succumbit nociuo: sed p accidens coadiuuat ad aggrediẽdũ, vel inquãtũ tristitia est.

1.2. q. 24. art. 2 — 1.2. q. 24. art. 2 — Concl. in — Art. 8. huius quæst.

¶Ad argumenta contra secundum dr, q; fortis non vtitur tristitia, vt instrumento ad aggrediendum, nec tristitiam eligit ad hoc, sed potius econtra aggreditur, vt fuget tristitiam. Vñ tristitia non se habet ad aggrediendi actum vt instrũ, sed vt præexistens malum propulsandum per aggressum. Vnde ad primũ negatur sequela, quia non est par ratio: qñ ira est instr aliter cooperans ad aggrediẽdum, non ãt tristitia. Ad secundum dr etiã negando sequelã: qm hmõi tristitiæ pertinentes ad bellum nõ vt instrũ ad aggrediẽdum, aut pugnandũ, sed vt mala fuganda & exterminanda conferunt: quod constat non nisi per accidens concurrere, quia. s. operans est sic affectus, & non iõ q; sit instrũ ad aggrediẽdum. Ad tertium dr, q; cũ passiones animæ cõsistãt quasi in constrictione & dilatatione, sicut motus cordis in tractu & pulsu, & tristitia consistat in quadam contractione, vnde & retrahuntur spiritus in tristib. magis q̃ in timentibus, directè tristitia contrariat̃ motui vitali, qui in quadam diffusione consistit, vt patet in præcedenti libro, cõsequẽs est, vt tristitia ex propria rõe succumbere habeat nociuo ex hoc ipso, q; ex propria rõe in quadam retractione consistit. Et in hoc non est dr̃ia inter moderatam & immoderatam: sed dr̃ia est, qa moderata non retrahit plus, quàm oportet &c. immoderata autem retrahit non quando oportet, vel plus quàm oportet.

¶Ad argumenta contra tertium dr, q; sicut tristitia se habet ad aggrediendum, vt quoddam in forti præexistens malum propulsandum: ita cõcupiscentia se habet vt quoddam bonum in eodem pexistens ad iuuandum. Vnde fortis non eligit concupiscere, nec vtitur concupiscere ad aggrediendũ, sed potius quasi econtra aggreditur, vt adimet concupiscẽ etiam. Vñ fortitudo propugnatrix cõcupiscentiæ delectabilis est, sicut irascibilis est propugnatrix respectu concupiscibilis. Aliud ãt est passionẽ aliquam adiuuandam esse per actũ aggrediendi: aliud est passionẽ aliquam assumendam esse, vt instrũ ad actum aggrediendi.

¶Vnde ad primum dicitur, q; exempla nulla apparent, nisi ad hoc, q; concupiscentia se habet ad aggressum vt adiuuanda. Quæstio autem est de passione, directè adiuuante instrumentaliter ipsum aggressum.

¶Ad secundum dr, q; aliud est loqui de supposito, quod est agẽs principale habens multa instrumẽta, & aliud de vno instrõ, puta, concupiscentia. Nam si persona vult efficaciter aliquid, vult etiam fugare impedimenta. Sed si vna passio tendit in aliquid, non propterea sequitur q; sit ipsamet ablatiua omnium impedimentorum, vt patet in exemplo de vna arte pluribus instrũ ad vnum totalem, & perfectum effectum perueniente, dum alio aufert vnum impedimentum, & alio aliud, & alio disponit alio per cit. Et in natura nostra, quia appetitus concupiscibilis non potest auferre sua impedimenta, datus est appetitus irascibilis, tanquàm propugnatrix concupiscibilis.

¶Ad tertium negatur sequela. s. Ex concupiscẽtia fiunt pugnatores. ergo ipsa est directè instrumentum aggrediendi quia, vt iam patet, aliunde prouenire potest esse pugnatorem.

¶Ad quartum dicitur, quòd argumentum soluit seipsum: quoniam ex hoc ipso q; concupiscentia adiuuat, quia excitat iram, sequitur q; per accidens adiuuet, scilicet per iram.

¶Ad quintum patet solutio ex responsione ad secundum.

¶Ad sextum negatur sequela. Ex hoc namque q; tristitia & concupiscentia incitant, non sequitur ergo per se ministrant fortitudini ad aggrediendum quod esset probandum.

¶In eodem 10. art. in eadem respõsione ad tertiũ, dubium occurrit circa illud. Quia hunc actum, s. sustinere, sola ratio per se facit: quia si sic est, sequeretur q; fortitudo numquã esset circa timorem vtẽdo illo ad suum actum respõsiuẽ ad actum aggrediendi vtitur non timore, sed audacia: & ad actum sustinendi nec vtitur timore nec audacia secundum hãc literam. ergo numquã assumit timorem ad actum suum. Præterea. Ad sustinendum oportet hominem tenere corp* ne fugiat: hoc autem animositatem quandam, quam audacia sonat, importat. Non igit̃ sola rõ, sed mediante audacia sustinendi actum fortitudo facit.

¶Ad huius euidentiã sciendum est, q; fortitudo dupliciter se habet ad passiones: Primo, vt eligens ipsam passionem, & moderamen eiusdem sicut cũ assumit audaciam, & iram ad aggrediendi actum. Fortis namq; tunc ex intentione eligit & audere, & irasci, & moderationem vtriusque: qñ vtitur vtraq; passione pro instrõ adiuuante directè ad actũ aggrediendi, vt dictũ est. alio mõ, vt eligens moderamẽ sũi passionis, ita q; passionẽ ipsam habet tamq̃ ex necessitate naturę consurgentem, & non q; pp actũ illum vtile esset eligere ipsam. Moderamẽ tñ consurgentis passionis oportet eligere, ne impedimentũ præstet actu exercendo, vt patet cum fortis ad sustinendi actum moderatur timorẽ. Præsentibus namq; periculis maximis, quæ tunc oportet sustinere, non excitat fortis ex electione in seipso timorẽ, qm timor ex sua propria rõe est natus abstrahere à sustinendo, & causare diuersionem à sustinendo, ad cuius oppositum tendit fortis: sed quia timor ex necessitate naturæ imminentibus talibus consurgit, fortis ex electione moderatur timorem, cohibendo illum ne impediat sustinendi actum.

¶His præmissis dr ad primã obiectionẽ, negando sequelã: quia licet fortitudo non assumat timorẽ ad alterũ istorũ duorum actuũ, qui sunt principales, assumit tñ illũ ad actũ cunctandi, tum s. fortis eligit morari ad tps pp hostes superiorẽ virium &c. vt de Fabio Maximo legit̃ contra Annibalẽ. Expedit siquidẽ ad cunctandũ, timorem incutere suis & sibi, qñ ad hoc timor directè seruire vĩ. Et similiter ad fugiendũ, seu expectandum qñ oportet, qui videntur secundarij actus fortitudinis, eligere timorem, & eum moderatum confert, vt patet.

¶Ad sm dicendum, q; ad sustinendum oportet tenere corpus ne diuertat: sed hoc nec est proprium opus audaciæ, nec est immediatus effectus audaciæ, sed mediante inuasione: ita q; audacia directè inuadit mala, & mediante illa tenet corpus in malis quæ inuadit: sed quia ad actũ sustinẽdi vt sic, vt distinguit̃ contra actũ aggrediendi non exigitur inuasio: ideo nec eligit̃ ad sustinendum. Sed fortitudo ad actum sustinendi moderamen vtriusq; passionis eligit, principaliter quidem timoris, ne abdu-

ne abundet à sustinendo: Secundario aūt audaciæ, ne foret ꝑ-sumat inuadere. Et sic fortitudo nec tra passione viri ut instru ad actum sustinendi: sed tollit vtrinsq; impedimentum, qđ ꝑ-uenire posset interiori electioni, & exteriori executioni in sustinendo. Et hinc apparet primò, q̄ optimè dixerit author, q̄ fortitudo est virtus inquantum tollit impedimenta, tum q̄ hoc verum est vniuersaliter, s. respectu omnis actus fortitudinis, qa ad omnem fortitudinis actum oportet fortitudinem concurrere vt tollentem impedimenta: tum q̄ hoc est verum respectu principalis actus, non solum interioris, q̄ est electio, sed exterioris. Apparet secundò, q̄ cum dicitur fortitudinem esse operatiuam timoris & audaciæ, & fortem timere, & audere, nō intelligitur vniuersaliter, qa non in omni actu hæc faciat: nec intellectualiter, q̄ semper quando aliquid horum habet, habeat ex electione: quoniam quandoque habet ex necessitate naturæ passionem, & solum moderamen eius ex electione, sed intellectualiter & timet, & audet, quando oportet, vbi oportet &c.

1.2.q.45. 57 art. 1.& 3.

L.3.c.8.a medio, to. 3.

causa iræ, vt s. dictū * est: vel inquantum aliquis exponit se periculo, vt tristitiam fugiat. Similiter & concupiscentia ꝑm propriam rōnem tendit in bonum delectabile, cui per se repugnat aggressio piculorum. Sed p accidens quandoq; coadiuuat ad aggrediendū, inquātum, s. aliquis vult potius in pericula incidere, quàm delectabili carere. Et ideo Philos. * dicit in 3. Ethicorum, quòd inter fortitudines quę sunt ex passione, naturalissima esse videtur, quæ est per iram, & accipiens electionem, & cuius gratia, s. debitum finem, fortitudo fuit.

ARTICVLVS XI.

Vtrum fortitudo sit uirtus cardinalis.

Porrecta ꝑ totum.

625

Inf. q. 141 art. 7. Et 1. 2. q. 61. ar. 2. & 3. & q. 66. ar. 1. & 4. cor. Et 3. dist. 33. q. 2. art. 1. q. 3. & 4. Et virt. q. 1. articu. 12. ad 25. & 26. & q. 5. artic. 1.

Art. præc.

AD VNDECIMVM sic procedit. Vr̄ q̄ fortitudo non sit uirtus cardinalis. Ira. n. ut dictum * est, maximam affinitatē habet ad h fortitudinem: sed ira nō ponitur passio principalis, nec etiam audacia quæ ad fortitudinem pertinet. ergo nec fortitudo debet poni virtus cardinalis.

G ¶ 2 Præt. Virtus ordinatur ad h bonum: sed fortitudo non directè ordinatur ad bonum, sed magis ad malum, s. ad sustinendum pericula & labores, vt Tullius dicit. ergo fortitudo non est virtus cardinalis.

¶ 3 Præt. Virtus cardinalis est circa ea, in quib. præcipuè versatur vita humana, sicut ostium in cardine vertitur: sed fortitudo est h circa pericula mortis, q̄ rarò occurrunt in vita humana. ergo fortitudo non dēt poni virtus cardinalis, siue principalis.

H SED CONTRA est, q̄ Greg. 22. * Mor. & Amb. super † Luc. & Aug. in lib. * de moribus Ecclesiæ, numerant fortitudinem inter quatuor virtutes cardinales, siue principales.

* lib. 22. Mora. cap. 1.

† Amb. li. 5. in Luc. in cap. ... titudini ... tom. 5.

* Aug. lib. de mori. eccle. c. 15. to. 1

SVPER QVÆSTIO. CXXIII. ART. XI.

IN art. xj. eiusdem q. dubia quatuor occurrunt ex eodem Martino, supra quatuor hic dicta impugnata ab eo in q. 1. Primū est contra illud, Virtutes cardinales dīr, quæ præcipuè sibi vendicant id quod communiter pertinet ad virtutes. Contra hoc arguit dupliciter. Primò, quia sequeretur q̄ essent tm̄ tres virtutes cardinales. Probatur sequela, quia tria tm̄ sunt quę pertinēt cōiter ad virtutes, vt patet ex 2. Eth. s. q̄ sciens ac eligens. & pp finem, & firmiter ac immobiliter. Secundo. Hæc tria sic sunt cōia omnibus virtutibus, q̄ non magis insunt vni quàm alteri, nisi fortè vna virtus sit magis intensa q̄ altera. ergo nulla uirt' vr cardinalis ex hoc, q̄ ꝑcipuè sibi vendicat conditionē cōem virtutū. Antecedens patet, qa oīs virtus moralis hēt hæc oīa.

¶ Secundum est contra illud, Fortitudo iō est cardinalis, qa laudem firmitatis potissimè sibi vendicat. Contra hoc arguit dupliciter. Primò, Oīs virtus secundum gradum heroicum habet firmitatem æqualiter laudabilem. ergo fortitudo non est virt' cardinalis, quia æquè laudabilem sibi vendicat firmitatem. Antecedens probatur, Omnis virtus secundum gradum heroicū habet actum imperatiuum mortis subeundæ potius q̄ deserendæ virtutis, hac aūt firmitate nulla est maior, aut laudabilior. ergo. Secundò, Cum huiusmodi firmitate stat q̄ vita humana non volutatur circa talem virtutem tanq̄ circa cardinem. ergo non est ex huiusmodi firmitate cardinalis.

¶ Tertium est contra conclusionem principalem, s. Fortitudo ꝓpriè dicta, quæ. s. est distincta virtus à magnanimitate, de qua tractat Arist. 3. Ethic. est virtus cardinalis. Contra hoc arguitur quadrupliciter. Primò, argumento quod in hoc articulo facit author tertio loco. s. Virtus cardinalis est circa ea, in quibus versatur vita humana: sed pericula bellica sunt rara. ergo. Secundò non est verisimile q̄ viri sancti & perfecti in morali honestate careant aliquo vno toto genere virtutum cardinaliū: sed innumeri tales caruerunt fortitudine propriè accepta in actu interiori quàm exteriori, cum multi nec vrbes incolerent, nec respublicas administrarent. ergo. Tertio, Humilitas est vnū de maximis fundamentis, & vnus de cardinibus moralis honestatis. ergo vel est virtus cardinalis, vel pars eius. sed non est cardinalis. ergo pars eius. Sed non est pars nisi magnanimitatis. ergo fortitudo, vt cōmuniter significat fortitudinē propriè, & ma-

I gnanimitatem, est virtus cardinalis, sicut iustitia vt communis est commutatiuæ & distributiuæ. Quarto, Omnes authores qui virtutem in quatuor cardinales diuidunt, de magnanimitate, & fortitudine indifferenter loquuntur. ergo fortitudo non ꝓpriè, sed communiter sumpta, est virtus cardinalis. Assumptū patet ex Amb. Greg. Seneca, & Tull.

¶ Quartum est contra rationem ad 3. ubi dicit, q̄ occasiones periculorum mortis frequenter occurrunt. Nam, inquit, mihi placet hæc ratio q. mori pp iustitiam sine bello non pertinet ad fortitudinem, sed ad iustitiam secundum gradum heroicum.

¶ Ad euidentiam horum recolendum est, q̄ in priori lib. q. 61. docuit author, q̄ scilicet istæ quatuor virtutes, quæ dicuntur cardinales, pñt dupliciter accipi. Primò, vt quælibet earū importat rectitudinē virtus conditionis cōis ōib. virtutibus, vt. s. prudētia bonitatem discretionis, iustitia rectitudinis sui debiti, fortitudo firmitatis, temperātia modi, seu moderaminis. Et sic non sunt virtutes spāles, nisi sola prudentia, & ita sic de eis loquuntur authores ecclesiastici, & philosophi multi. Et ppea qcqd est firmitatis, tribuunt fortitudini: & qcqd moderaminis, temperantiæ: & quicquid recti, iustitiæ: & quicquid discreti, prudētiæ. Alio modo sumuntur, ut q̄libet earum dicit habitum circa illā materiā, in qua difficillime & principaliter cōditio illa habet. V. g. Tēperātia ut modū ponat i delectationibus tactus, in qbus & difficillimū est psistere, & in q bus pricipaliter oportet psistere: qm̄ q psistit in maximis, psistit in minoribus. Iustitia ut rectitudinē debiti & æqualis seruet ad alterū: qm̄ & hoc difficillimū est, & in hoc principaliter oportet hoiem recta facere. s. ad alterū. Hoc. n. maximū uirtutis opus est, ut dr̄ 5. Ethic. qm̄ seipsum naliter hō amat. Prudentia, ut bn̄ pcipiat operationibus ac passionibus suis. Hoc etem & difficillimū est, & præcipuū ualde, cū esse supponi' dūm, difficillimū & supremū dominiū est. Et sic sunt spāles uirtutes habentes ꝓprias materias, & dīr uirtutes cardinales, hoc est, principales in morali uita: quia uerē circa principales materias uitæ moralis rectitudinē cōditionis redūdātis in oēs uirtutes apponūt, ut pulchrè declarat author in dicta. q. art. 4. ad primum.

¶ Quibus pmissis singillatim ad singula, respōdēdo dr̄ ad primū arg. cōtra primū, q̄ cōsequētia nō ualet. Nec ꝓbatio ex 2. Eth. aliqd ualet, pp tria. Primū, qa falsū manifeste dicit q̄ Arist. tres tm̄ cōditiones ponat, cū in tex. sint 4. s. si sciens, si eligens, & pp hoc, & firmiter: iste aūt ex duob' primis fecit unā. Scdo, qa ista quatuor appropriari pñt quatuor uirtutibus cardinalibus, ut adaptantur ab autore in q. eadē art. 4. in arg. 3. & illi' rōne. Tertio, qa ghales cōditiones, de qbus loquitur author i litera, nō sūt, ꝓpriè loquēdo, illæ quas Ari. posuit, sed illa quas supra diximus, s. discretio, rectitudo, moderamen & firmitas.

K ¶ Ad sm̄ dr̄, q̄ deficit pp tria. s. & qa nō de illis enumeratis ab Arist. est propriè sermo, & quia falsū est qđ nihil illorū sibi magis una q̄ alia uirtus uēdicet, cū prima conditio, s. scire, sit propriū prudētię, & oīs alia uirtus hāc habeat rōne prudētię, & qa aliqua uirtus pōt aliqd illorū sibi ut ꝓprium uendicare quo ad materiā principalē. Et sic fortitudo, qa hēt materiā principalē respectu firmitatis in qua. s. difficillimū & pcipuum est firmitatē habere, ut sunt pericula mortis, ideò uendicat sibi firmitatē ut magis propriā. Et cū hoc stat q̄ rōne habitualis dispositionis. quia. s. quælibet uirtus est habitus, cōe sit omni uirtuti firmiter operari. Est ergo solidum literę fundamentum.

¶ Ad

¶ Ad primum obiectorum contra sm̄, negat maior: qm̄ virtus q̄tumcunq; in gradu heroico non excedit ꝓpriam mām, sed infra ꝓpriæ materiæ limites heroica est. Pericula aūt optima mortis non sunt oīs virtutis materia, sed solius fortitudinis, vt patet ex distinctione virtutū penes suas proprias materias. 2. Ethic. Vñ probatio falsum assumit, q̄ virtus heroica est ex sua natura circa subeunda pericula mortis, qn̄ oportet &c. Hoc .n. non nisi mediante fortitudine habet.

* 1.2.q.61 ar. 3.& 4.

¶ Ad sm̄ dr̄ negando assumptum: qm̄ cum firmitate ai circa optima mortis pericula non stat quin humana vita circa hāc uertet tamē̄ vnum principale sustinēs uitam moralem, qđ est circa cardinem uolui: qm̄, vt i lia dr̄, occasiones periculorū bonę mortis frequenter occurrentes, exigunt aium firmum circa illa.

lib. 1. ca. 4. tom. 5.

¶ Ad primū obiectorum contra tertium rñdetur cum authore i lia, q̄ occasiones periculorum bonæ mortis frequenter, & non raro occurrunt.

lib. 83. qō. q. 36. ante medium, to. 4.

¶ Ad sm̄ dr̄, q̄ sancti viri, qui vnam habuerunt virtutem acquisitam, oēs habuerunt, qm̄ connexæ sunt. Et ibi concedit' q̄ habuerunt fortitudinem sicut iustitiam. Nec ad hoc op' fuit vt urbes incolerent, aut respublicas administrarent: qm̄ fortitudo in aīo pōt haberi circa optima pericula mortis, quādo, & vbi oportet.

¶ Ad tertium dr̄ cum authore, q̄ uirtutes dīr cardinales, seu principales rōe principalis materiæ, qualē non hēt humilitas. Et ppea dr̄ q̄ humilitas nec est virtus cardinalis, nec pars subiectiua eius, sed pars potētialis temperātię: qm̄ est species modestiæ, q̄ pars potentialis est temperantiæ, ut infra patet. Dr̄ aūt humilitas fundāt uirtutum non directè, sed remouēdo prohibens. s. superbiam, ut in tractatu de humilitate infra patet. Ex hoc autē q̄ est sic fundamentum, non sequitur, ergo est uirtus cardinalis, quæ principalis dicitur ex materiæ propriæ principalitate.

1.2.qō.25 art. 4.

RESP. Dcd̄m, q̄ sicut s dictū * est, uirtutes cardinales, siue principales, dīr, quæ præcipuè sibi uendicant id, qđ pertinet cōiter ad uirtutes. Inter alias autem cōes uirtutis conditiones vna ponitur: firmiter operari, vt patet in 2. * Ethic. Laudem autem firmitatis potissimè sibi uendicat fortitudo. Tā B to enim magis laudatr̄ qui firmiter stat, quanto hēt grauius impellens ad cadendū, vel ad retrocedendum. Impellit autē hoīem ad discedendum ab eo quod est ꝑm rōem, & bonum delectans, & malum affligens: sed grauius impellit dolor corporis, q̄ uoluptas. Dicit. n. Aug. * in lib. 83. q. Nemo est q̄ nō magis fugiat dolorem, q̄ affectet uoluptatem. Nāq; videmus & immanissimas bestias a maximis uoluptatib. exterreri C dolorū metu. Et inter dolores aī, & pericula maxime timentr̄ ea, q̄ ducunt ad mortē, contra q̄ firmiter stat fortis, vñ m fortitudo est uirtus cardinalis. n

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ audacia, & ira nō cooperantr̄ fortitudini ad actum eius, qui est sustinere, in quo præcipue commendatr̄ firmitas eius. Per hunc em̄ actum fortis cohibet timorem, qui est passio principalis, ut supra dictum * est.

AD II dicendū, q̄ uirtus ordinatur ad bonum rōnis, quod conseruari oportet contra impulsus malorum. Fortitudo āt ordinatr̄ ad mala corporalia sicut ad cōtraria, qb' resistit: ad bonum autem rōis sicut ad finem, quē intendit conseruare.

AD III dicendum, q̄ q̄uis pericula mortis raro immineant, tñ occasiones illorum periculorū frequenter occurrunt dum. s. homini aduersarij mortales suscitantur propter iustitiam quam sequitur, & ēt propter alia bona quæ facit.

ARTICVLVS XII.

Vtrum fortitudo præcellat inter omnes alias uirtutes.

AD DVODECIMVM sic ꝓceditur. Vr̄ q̄ fortitudo prçcellat inter omnes alias virtutes. Dicit enim * Ambros. in primo de offi. Est fortitudo uelut cæteris h excelsior.

Lib. 1. c. 35. in prin. & c. 36. to. 1.

¶ 1 Prēt. Virtus ē circa * difficile & bonum: sed fortitudo est circa difficillima. ergo est maxima uirtutum.

¶ 3 Prēt. Dignior est ꝑsona hoīs q̄ res eius: sed fortitudo est circa ꝑsonā hoīs, quā aliqs piculo mortis exponit pp bonum virtutis: iustitia āt & aliç virtutes morales sunt circa alias res exteriores. h ergo fortitudo est præcipua inter omnes uirtutes morales.

SED CONTRA est, qđ Tulli * * dicit in 1. de offic. In iustitia uirtutis splēdor est h maximus, ex qua uiri boni nominantur.

Lib. 1. c. de Iustitia circa prin. li. 1. c. 9. paulò a prin. & mo 6.

D ¶ 2 Præt. Phil. dicit † in 1. Rhet. Necesse est maximas esse uirtutes, q̄ maxime alijs utiles sunt: sed liberalitas h vr̄ magis vtilis q̄ fortitudo. ergo ē maior virt'.

li. 6. c. 8. parum ante med. to. 3.

RESP. Dicēdum, q̄ sicut * Augus. dicit in 6. de Trin. in his q̄ nō mole magna sunt, idē est eē maius, qđ melius. Vñ tanto aliqua uirtus maior est, quāto melior est. Bonū aūt rōnis est hominis bonum, ꝑm Dionys. 4. c. E * de diuin. nomin. Hoc autem bonum essentialiter quidē habet prudentia, quæ est perfectio rationis. Iustitia autem est huius boni factiua, inquātum s. ad ipsam ptinet ordinem ra-

c. 4. par. 4. nō remota a fine.

¶ Ad obiectum ē cōtra quartum iam patet ex supradictis, q̄ falso innititur fundō, s. q̄ subire mortem pp iustitiam, aut temperantiam impugnantem, non spectat ad fortitudinem. Superius namque ostendimus ex doctrina Arist. nō requiri ad for- A titudinem cōtra pugnationem exteriorum virium; ac per hoc sufficere ad pericula mortis, circa quæ est fortitudo, q̄ sint in bello vel communi, vel particulari, vt declaratum fuit.

¶ Ad quartum dr̄, q̄ tam theologi, quàm philosophi, qui permissiue utuntur nōibus uirtutum, primo modo loquuti de uirtutibus uidentur: nos autem loquimur secundo modo.

SVPER QVÆST. CXXIII. ART. XII.

IN ar. 12. eiusd. qō. dubiū occurrit circa calcem corporis, s. Et post has cæterę uirtutes. Et est dubium ad hominem, qa ipsemet author inferius tractando de humilitate, ꝓponit ipsā fortitudini, & tēperantiæ. Qdo ergo cardinales excedūt cæteras, si humilitas excedit duas harū? Ad hoc dubiū dr̄, q̄ nunc nō est sermo de cęteris virtutibus absolute, sed de his quę sunt circa aliquam particularem mām: humilitas autē circa oīa bn̄ disponere vr̄. Sed quia discutere hæc supponit tractatū humilitatis, iō illo usque referentur hoc dubiū soluendū, vbi excellentiam uirtutum apud authorē ex oibus suis dictis graduare sine discordia conabimur, iā cū c̄his uirtutibus excellētibus discussis.

Ly dum. s. &c. experimento quotidiano cōprobatur.

Porrecta ꝑ totum.

626

¶ In eodem artic. 12. dubium etiam ad hominem, & veritatē occurrit ex responsione ad tertiū. Nam ibidem dr̄ q̄ hō personam suam periculis mortis non exponit, nisi pp iustitiam conseruandam. Hoc enim aduersatr̄ supradictis, s. q̄ fortis agit pp bonū proprij habitus, ut proximū & proprium finem. Et p hoc non est uerum q̄ agit solum propter iustitiam conseruandā.

¶ Præterea. Cum hic dr̄, Nisi pp iustitiam conseruandam, aut est sermo de iustitia particulari, & tūc falsum dr̄: quia homo tenetr̄ subire periculū mortis pp alias uirtutes, puta, temperantiam, fidem &c. aut de iustitia legali, & tūc etiam falsum est: quia homo licitè subit mortis periculū, non propter commune bonum, sed proprium bonum tantummodo, ut si homo impugnetur de ipsa uirtute fortitudinis in seipso, & non sit pars aliquius reip. sed solitarius, talis fortiter ageret sustinendo solum propter propriū bonum proprii habitus, & non propter iustitiam quamcunq; seruandam, nisi iustitia metaphorice sumatur, quod est à proposito alienum.

¶ Ad primum horum dicitur, q̄ hic non est sermo de fine fortitudinis ex ui actus, sed de fine eiusdem ex parte materiæ: ita quòd ly propter iustitiam, denotat finē ex parte materiæ: quoniam

Universidad de Deusto Biblioteca

grouiam nisi pericula mortis sint pp iustitiã bonã, fortis non se exponit illis. Hoc aũt non contradicere supradictis, s. q fortis operatur propter humum proprium actum, ut proximum finẽ actus & habitus, patet. Et quòd ista sit intentio literæ insinuatur ex eo quòd subditur, Et ideo laus fortitudinis dependet quodammodo ex iustitia. Dicens, quodammodo, insinuat quòd secundum aliquid dependet, s. secundum materiam.

¶Ad secundum dicit, quòd hic procul dubio est sermo de iustitia communiter, vt claudit in se legalem, seu de ipsa legali: & quòd semper pericula, circa quæ versatur fortis, sunt bona propter iustitiam legalem: quia homo est naturaliter aial politicum, ac per hoc pars cõmunis alicuius boni, ac per hoc omne bonum reddens pericula bona, vt circa ea fortis versetur, ordinatur ad bonum commune vt pars ad totum, & sic spectat ad iustitiam legalem bonificare pericula mortis, circa quæ est fortitudo. Ad id autem quòd de solitario homine obiicitur pōt multipliciter dici. Primò, quòd sermo præsens est de virtutibus istis politice sumptis. Secundo, q sermo moralis sufficit q verificetur sm id quod est ut in pluribus. Constat autem, q vt in pluribus, homines non solitarij, sed politici sunt. Tertio, q et in casu fortis solitarij pericula mortis sunt bona propter iustitiam legalem, etsi non actu, tamē apti tudine: quia bonum proprium illius uirtutis, quod impugnatur in solitario per mortis intentationē, etsi non actu ordinetur ad commune bonum, est tñ ordinabile ad illud, & sic spectat ad iustitiam legalem.

Canel.[illegible]

L. 1. dē offi. cap. 35. in princ. to. 1.

lib. 1. c. 35. ante med. tom. 1.

lib. 1. ca. 9. nō multū à prin. to. 6

tionis ponere in oibus rebus humanis. Aliæ aũt uirtutes sũt cõseruatiuæ huius boni, inquãtum. s. moderantur passiones, ne abducant hoiem à bono rõnis. Et in ordine harum fortitudo tenet locũ pcipuum, quia timor periculorum mortis maximè est efficax ad hoc, q hominem faciat recedere à bono rõnis: postquam ordinatur tẽperantia, quia ẽt delectationes tactus maximè inter cętera impediunt bonum rõnis. Id autem qđ essentialiter dr̃, potius est eo, qđ dr̃ effectiuè: & hoc etiã potius est eo qđ dr̃ cõseruatiue ſm remotionem impedimẽti. Vñ * iter uirtutes cardinales ẽ potior prudentia, scđa iustitia, tertia fortitudo, q̃rta tẽperãtia & post has cæterę virtutes *.

Ad primum ergo dicendũ, q Amb. fortitudinem alijs virtutibus prefert, ſm quandam gñalem utilitatem, prout scilicet, & in rebus bellicis, & in rebus ciuilib⁹, siuè domesticis vtilis est. Vñ ipse ibidem * pmittit, Nunc de fortitudine tractem⁹: q̃ velut excelsior cęteris diuidit i res bellicas, & domesticas.

Ad ii. dicendum, q rõ uirtutis magis consistit in bono q̃ in difficili. Vnde magis est mensuranda magnitudo uirtutis secundum rationem boni, quàm secundum rationem difficilis.

Ad iii. dicendum q hõ nõ exponit personam suã mortis periculis, nisi pp iustitiam conseruandam: & ideò laus fortitudinis dependet quodammodo ex iustitia. Vndè Amb. * dicit in 1. de offic. q fortitudo sine iustitia iniquitatis est materia. Quo enim validior est, eo promptior, ut inferiorem opprimat.

Quartum concedimus.

Ad v dicẽdum, q liberalitas utilis ẽ i qbusdã particularib. bñficiis: sed fortitudo hẽt utilitatẽ gñalẽ ad cõseruãdũ totũ iustitię ordinẽ. Et ideò Philos. * dicit in 1. Rhet. quòd iusti, & fortes maximè amantur, quia utiles sunt i bello, & in pace.

QVÆSTIO CXXIIII.

De Martyrio, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de martyrio. Et circa hoc quæruntur quinque.

¶ Primò, Vtrum martyrium sit actus uirtutis.
¶ Secundò, Cuius virtutis sit actus.
¶ Tertiò: De perfectione huius actus.
¶ Quartò, De pœna martyrij.
¶ Quintò, De causa.

ARTICVLVS I.

Vtrum martyrium sit actus virtutis.

AD PRIMVM sic pceditur. Vr̃ quòd martyrium nõ sit actus uirtutis. Ois. n. actus uirtutis est uoluntarius: sed martyrium qñq: non est uoluntarium, vt patet de innocentibus pro Chr̃o occisis, de qbus dicit * Hil. super Matt. q in eternitatis profectum per martyrij gloriam efferebanť. ergo martyriũ non est actus uirtutis.

¶ 2 Pręt. Nullũ illicitũ est actus virtutis: sed occidere seipsũ est illicitũ, ut s habitũ * est, p quod tñ martyrium consumať. dicit. n. Augus. in 1. * de ciuit. Dei, q q̃dam sanctæ feminæ tempore persecutionis, ut insectatores suæ pudicitiæ deuitarent, se in fluuiũ deiecerũt, eoq; mõ defunctæ sũt, earumq; martyria in catholica Ecclesia veneratione celeberrima frequentanť. nõ ergo martyrium est actus uirtutis.

¶ 3 Pręt. Laudabile est, q aliqs spõte se offerat * ad exequendũ actũ virtutis: sed non est laudabile q aliqs martyrio se igerat, sed magis vr̃ esse præsumptuosum & periculosum. non ergo martyrium est actus uirtutis.

Sed contra est, q p̃mium beatitudinis non debetur nisi actui uirtutis, debeť ãt martyrio, ſm illud Matth. 5. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, qm̃ ipsorum est regnum cœlorum. ergo martyrium est actus uirtutis.

Resp. Dicendum, quòd sicut dictum * est, ad uirtutẽ pertinet q aliquis in bono rationis conserueť. Consistit autẽ bonum rõis in ueritate, sicut in p prio obiecto: & in iustitia, sicut proprio effectu, sicut ex supradictis * patet. Pertinet autem ad rationem martyrij, ut aliquis firmiter stet in ueritate, & iustitia cõtra persequentium impetus. Vnde manifestò est quòd * martyrium est actus uirtutis.

Ad primum ergo dicẽdum, q qdã dixerunt, q innocentibus

Forcell. p̃ totum. 627

SVP. QV. CXXIIII. ART. I.

IN art. 1. q. 124. aduerte, q cum i lia dr̃, q bonum rõis consistit in veritate sicut in proprio obiecto, & in iustitia sicut in p prio effectu, per bonũ rõis non intelligas solum bonum rõis practicę, quod prudentia ponit, sed etiam bonum rõis speculatiuæ, qđ fides infusa ponit. Et similiter p iustitiam non intelligas solum iustitiæ uirtutẽ distinctam contra alias, sed uniuersaliter bonum partis appetitiuę, quę iustitia uocatur, q est p fidem Iesu Christi ita q p hęc duo comprehẽsum est bonum uirtutum oium theologicalũ, & moralium tam acquisitarum, quam infusarũ. Bonum namque appetitus à bono rationis deriuari necesse est, & esse proprium illius effectũ eo modo, quo ea quæ in rõne sunt, causant ea quæ appetitus sunt.

¶ In eodem primo articulo in rñsione ad primum caduerte quòd martyrium innocentium apud authorem, ita est meritorium cęlestis palmæ, sicut baptismus paruulorum est meritorius uitę æternæ. Nã sicut paruuli, rõe baptismi merentur præmium vitę æternę, non ex aliquo proprio merito, sed merito Iesu Chri eis per baptismum cõicato: ita innocẽtibus, & similiter quibusdam infantibus pro Christo occisis, etiã in matris ventre, effusio sanguinis est meritoria æternæ palmę nõ p prio merito, sed merito passionis Chri eis cõicato per baptismũ sanguinis. Et hæc sint dicta propter Martinum in dicto de fortitudine tractatu de martyrio quęst. 1. oppositum sensum ex his literæ verbis assumentem. Author namque

Cap. 2. in Matth. in fi. illius.

q. 64. ar. 5.

lib. 1. c. 26. in princ. to. 5.

Ar. 12. p̃t ced. q.

Art. ult. q. 109. art. 3.

---

namque expressè ponit martyrij Christi meritum in innocentibus, & non solùm premium gloriæ, nec ex speciali priuilegio dicit hoc competere innocentibus. Et constat q eadem est ratio de oibus infantibus propter Christum occisis, puta, quia sũt christianorum filij. Nã christianitas est quæ mortis cã est. Mortui aũt rõne christianitatis martyres sũt, vt infra patebit.

¶ In eodem 1. art. in rñsione ad sm Martinus in eadem q. occurrit contra authoris solutionem, directè arguens, dicendo q cũ hac solutione adhuc stat uis rationis, quia si occiderũt se, actum illicitum, & non martyrij habuerunt. Vñ & aliter soluit dupliciter. Primò, q nõ occiderunt ex intentione, quia licèt actũ cõmitterent vnde sequebatur mors earũ, non tñ intẽdebant p hoc mori, sed seruare pudicitiam. Secundò, q ignorantia iuris adiuta ex feruore pudicitiæ, excusauit eas ne hoc imputaretur eis ad demeritum, quod alias fuit peccatum.

¶ Sed hæc Martini dicta facilè ostenduntur à veritate aliena: qm̃ sola authoris solutio satisfacit argumento tendenti ad hoc, q ex spãli diuino instinctu mulieres illæ se occiderunt, ita q martyres seipsas facerẽt diuina authoritate. Excusationes siquidem ambæ allatæ à Martino, falsę atq; petitio sæ sunt tam ex parte voluntatis, q̃ ex parte intellectus. Si quidem ex parte ignorãtiæ, certũ qa ignorantia iuris naturalis cõtra pcepta priora præceptis decalogi nullum excusat. Constat autem q non occidere seipsum est prius præceptum, quàm Non occides, quod est præceptum decalogi: sicut amor suimet prior, & naturalior est, quàm amor alterius. Prima aũt ex parte intentionis implicat, sicut protestatio contra factum. Ridiculum, immò fatuum est, aliquem suspendere se lethaliter, & nõ intẽdere mori, aut percutere se in corde &c. ad mortem, & non intendere mori: & similiter proijcere se in ignem, aut fluuium, aut mare, & non intendere submergi, aut comburi, nisi quis vsque adeò desipiat, vt dicat id solum esse ex intentione, quod est principaliter intentum: & propterea secundario volita non imputari. Nam sic Iudas excusatur, qui non propter mori se suspendit, sed vt pęnitentiam ageret, vel euaderet miseriam. Et eadem est ratio de cęteris se interficientib⁹, quia omnes aliud à morte principaliter intendunt per actum illum voluntarium, quo mortem causant, sciendo quòd actus ille infert mortem, vt est in proposito. Et ex hoc habes unde à Martino ibidem cauere debeas dicente, quòd in casu, in quo christianus à tyranno constitutus coram idolo sic, quòd hẽat ante se foueam ita altam, vt casus sit mortalis, & hẽat statutum à tyranno sibi impositum, quòd si stat, intelligit adorare idolum, nec potest declinare à stando ante idolum, nisi præcipitando se in foueam mortis, q si ex suo stare, & protestando verbis, quòd non intendit adorare idolum, scandalizantur astantes, q benefacit præcipitare se in foueam non intendendo mori, sed committendo se diuinæ prouidentiæ: ut. n. patet, q ista nõ uolitio mortis, implicatio est. Esset namq; hoc tentare Deum, & peccatum mortalissimum. Neque ipse daret occasionem scandali circunstantibus, sed ipsi acciperent ex se scandalum. Semp ergo occidere seipsum est illicitum, nisi diuina id authoritate fiat quod authoris solutio dicit.

¶ In eodem 1. art. in responsione ad tertium, dubium occurrit de martyribus, q spõtè se martyrio obtulerunt cũ viῦ dedisse tyrannis occasionem iniustè agendi, quando non erat de necessitate præcepti subire martyrium, sed poterant salua conscientia se non offerre.

¶ Ad hoc dr̃, q sancti martyres sponte procedebant, ut eis expeditè videbatur ad actus fidei exteriores, puta prædicationem, vel confessionem, vel ad actus fraternæ charitatis, vt in art. 3. authoritati ẽt si nõ erant in præcepto pro tunc hi actus, scientes q inde tyranni sumerent occasionem affligendi, & occidendi eos & non pcedebant ad prouocandum eos ad afflictionem, vel mortem inferendam. Et ideò non dabant tyrannis occasionẽ iniustè agendi, sed ipsi accipiebant talem occasionem ex bonis actibus, quibus dabãt spõtè operam impertertiti sancti illi. Et ppterea dũt sponte se ad martyrium obtulisse. Vñ & de B. Antonio legimus, q ibat eidem cum martyrib⁹, optans esse martyr, & tristabatur, quòd non habebatur martyrio dignus. Nunquàm tamen prouocauit ad sui mortem tyrannos.

Li. 1. de Ciuit. Dei, c. 26. circa principiũ, tom. 5. Et in serm. de Epiphania

Q. 108. ar. 1. ad 4.

accelerat⁹ est miraculosè liberi arb. vsus, ita q etiã voluntariè martyriũ passi sunt. Sed qa hoc p authoritatẽ Scripturę nõ cõprobať, iõ melius dicẽdũ est, q martyrij gloriã, quã in alijs p pria uoluntas meretur, illi paruuli occisi p Dei grãm sunt assecuti. Nã effusio sanguinis pp Christũ vicem gerit baptismatis. Vñ sicut in pueris baptizatis per grãm baptismalem meritum Christi operatur ad gloriã obtinendã, ita & in occisis pp Christum, meritũ martyrij operatur ad palmam martyrij consequẽdam. Vñ Aug. dicit in quodã sermone de epiphania quasi eos alloquens. Ille de vestra corona dubitabit in passione pro Christo, qui ẽt paruulis baptismũ pdesse nõ æstimat Christi. Nõ hẽbatis ætatẽ, qua in passurũ Christum crederetis, sed hẽbatis carnem, in qua p Christo passuro passionem sustineretis.

Ad ii dicendum, q Aug. ibidem * dicit esse possibile, q aliquib. fide dignis testificationibus diuina psuasit authoritas Ecclesię, vt dictarum sanctarũ memoriam honoraret.

Ad iii. dicendum, q pcepta legis dãtur de actibus virtutũ. Dictum aũt est * s. quædam præcepta legis diuinæ tradita esse ſm præparationem animi, vt. s. hõ sit paratus hoc, vel illud faciẽdi, cum fuerit opportunum: ita ẽt & aliqua ptinent ad actũ virtutis secundùm pparationẽ aĩ, vt. s. superueniente tali casu hõ secundum rationem agat. Et hoc præcipuè videtur obseruandum in martyrio, quod cõsistit in debita sustinentia passionum iniustè inflictarum. Nõ autem debet homo occasionẽ dare alteri iniustè agendi: sed si alius iniustè egerit, ipse moderatè tolerare debet.

ARTICVLVS II.

Vtrum martyrium sit actus fortitudinis.

AD SECVNDVM sic pcediť. Videtur q martyrium nõ sit act⁹ fortitudinis. Dr̃. n. martyr in græco, quasi testis. Testimoniũ aũt redditur fidei Christi, secundum illud Act. 1. Eritis mihi testes i Hierusalẽ &c. & Maximus dicit in quodã sermone. Mater martyrij est fides catholica, in qua illustres athletæ suo sanguine subscripserũt. Ergo martyrium est potius act⁹ fidei, quàm fortitudinis.

¶ 2 Pręt. Act⁹ laudabilis ad illã virtutẽ pcipuè ptinet, quæ ad ipsũ inclinat, & q̃ ab ipso ma-

Forcell. p̃ totum. 628

SVPER QVÆSTIO. CXXIIII. ART. II.

IN art. 2. dubiũ occurrit ex Martino in d. tractatu. cap. 3. volente quòd martyrium est actus illius uirtutis, in gradu tñ heroico, ad quam spectat actus ille, pro cuius persistentia patitur, vt si patiť p iustitia, est actus iustitiæ &c. Arguit ergo directè contra authorẽ quinq; medijs. Primo sic, Volitio iustitiæ tã firma, vt nec p cruciatu & morte velit eam deserere, est actus iustitię: sed martyrium mentale pro iustitia non est aliud q̃ huiõi volitio. ergo martyrium mentale pro iustitia est actus iustitiæ, & cõsequenter martyrium exterius imperatum. Maior probatur, Omnes uolitiones, quæ hñt idem obiectum eẽe, pertinent ad idem genus uirtutis, licèt per diuersas circunstãtias, quę se hñt ut obiecta partialia uolitionum, uel nolitionum possent ad diuersas species pertinere: sed hæ duæ volitiones, s. uolitio iustitiæ absolute, hoc est, sine conditione mortis, & uolitio iustitiæ cum conditione circunstantiæ mortis, habent idem obiectum commune, scilicet, opus iustitiæ. ergo ambæ pertinent ad idem genus uirtutis: sed prima pertinent ad iustitiam. ergo & secunda. Secundo, Volitio cum contemptu mortis imperatiua executionis ne deseratur iustitia, aut spectat ad iustitiam tantum, & habetur intentum, aut ad fortitudinem tantum, & hoc non quia fortitudo non inclinat ad actum iustitiæ per se, & immediatè, ille autem actus est uolitio iustitiæ, aut ad utranque, & hoc non, tum quia ille actus est unus. ergo pertinet ad unum genus uirtutis, & non ad duos: tum quia omnis actus,

Universidad de Deusto Biblioteca

actus, qui refertur in aliqua duo, in vnum tanquàm in substantiam actus, & in alterum tanquàm in circunstantiam, pertinet ad illud virtutis genus, ad quod pertinet substātia actus: sed huiusmodi volitio fertur in opus iustitiæ tanquàm in substantiā actus, & obiectum primum, & principale: & fertur in cruciatus, & mortem contemnendo, s. tanquàm in circunstantiam: quia vt ponitur in casu, faciens iustitiam proponit cōditio mortis & cruciatuū. Maior ibus propositionis probatur: quia aliās idem actus posset ratione substantię spectare ad vnum virtutis genus, & ratione unius circunstantiæ ad aliud, & ratione alterius ad aliud: quod est omnino absurdū, & contra omnem doctrinam philosophorum moralium, & sanctorum, qui in doctrinis suis declarant actus virtutum per nullas circunstantias variare genus virtutis. Tertio. Oīs actus qui est circa vnum tanq̄ finem, & circa aliud tanq̄ id quod est ad finem, ptinet ad illud genus, ad quod spectat ille qui est circa finē, vt velle adulterari vā diuitiarum acquirendarum pertinet ad auaritiam: velle furari vt intemperatè viuat, ad intemperantiam. Et hanc Maiorē hēt Aristo. expressè in 4. Ethic. sed volitio iustitiæ cum contēptu mortis, hēt opus iustitiæ pro fine, & cōtemptum mortis tāquàm medium ad finem, vt ipsimet sanctus Thom. in quæstionis huius art. 3. dicit. ergo huiusmodi volitio pertinet ad iustitiam. Quarto. Iustitia eleuata supra omnem iustitiam, quæ solet in hominibus reperiri, pertinet ad genus iustitiæ, & similiter est de temperantia, & cæteris: sed aliquod martyriū non est aliud quàm iustitia eleuata sic supra omnem iustitiam, & aliqd non est aliud nisi temperantia sic eleuata supra omnem temperantiam, ergo quoddam martyrium spectat ad vnam heroicā virtutem, & quoddam ad aliam. Quinto. Ad omnem virtutem in gradu heroico spectat inclinare habentem ipsam vt vincat omnes difficultates impedientes actum eius: sed ex conditione mortis proposita iusto, vel temperato, prouenit difficultas in actu heroico, qui non potest vinci nisi per cōtemptum mortis. ergo ad iustitiam, vel temperantiam &c. heroicam, pertinet facere contemptum mortis impedientis &c.

[Textus] nifestat, & sine qua ipse nō valet: sed ad martyrium præcipuè inclinat charitas. vñ in quodā sermone Maximi dr. Charitas Christi in suis Martyribus vincit. Maximè ēt charitas p actū martyrij manifestatur, sm illud Ioan. 15. Maiorē dilectionē nemo hēt, q̄ vt aīam suam ponat q̄s pro amicis suis. Sine charitate ēt martyriū nihil valet, sm illud primæ ad Corin. 13. Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero nihil mihi prodest. ergo martyrium magis est actus charitatis, quàm fortitudinis.

¶3 Pręt. Aug. dicit in quodam sermone de sancto Cypriano, Facile est martyrem celebrādo venerari, magnum verò fidem eius & patientiam imitari: sed in vnoquoq; actu virtutis pcipuè laudat' virt', cui' est actus. ergo martyrium magis est act' patientiæ, quàm fortitudinis.

SED CONTRA est, quod Cyprianus* dicit in epist. ad Martyres, & Confessores. O beati Martyres, qb. vos laudib. prædicem? O milites fortissimi, robur corporis vestri quo pconio vocis explicem? Quilibet autē laudatur ex virtute cuius actū exercet. ergo martyrium est actus fortitudinis.

RESP. Dicendum, q sicut ex prędictis* patet, ad fortitudinem pertinet ut cōfirmet hoīem in bono virtutis, et maxime cōtra pericula, & precipue cōtra pericula mortis, & maximè eius q̄ est in bello. Manifestum est aūt, q in martyrio homo firmiter confirmatur in bono virtutis, dum fidem & iustitiam non deserit propter imminentia pericula mortis, quæ etiam in quodam certamine particulari a persecutorib' imminēt. Vñ Cypr. dicit* in quodā serm. Vidit admirans pñtium multitudo cęleste certamen, & in prelio stetisse seruos Chri voce libera, mēte incorrupta, virtute diuina: vñ manifestū est, q* martyriū est fortitudinis act'.* Et pter hoc de martyribus legit Ecclesia. Fortes facti sunt in bello.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd in actu fortitudinis duo sunt consideranda, quorum unum est, bonum, in quo fortis firmatur: & hoc est fortitudinis finis. Aliud est ipsa firmitas qua quis nō cedit cōtrariis p-

In li. 1. episto. epist. 8. non remote a princ.

* præc. ar. 1. & aliis.

Li. 1. epist. epist. 8. ad martyres & cōfessores, non remote a principio.

Concil. m

[Commentarium] ¶Ad huius difficultatis euidentiam præmittendum reor quod sit martyrium: sic enim postea clarum esse poterit cuius sit act' virtutis. Martyr est idem sit quod testis, martyrium nil aliud est q̄ testimonium. Sed tñ in Ecclesia christiana martyres, seu testes per antonomasiam appellantur illi soli, qui pro Christo, seu diuina lege mortui sunt, ideò martyrium in proposito non significat quodcumq; testimonium, sed testimonium Christi, vnde martyres Christi dicuntur. Et ipse dixit, Eritis mihi testes. Act. 1. Nec quodcunq; testimonium, quia testimonium Christi verbo prædicationis, aut confessionis, aut cuiuscumque operis sufficit ad martyrium, vt patet ex hoc q, non ex quocunq; modo testimonij martyres dicimus, sed exigitur testimonium tale factum, s. q, per tolerantiam mortis. Oēs n. & solos tales martyres dicere solet Ecclesia, iuxta illud. Hic est verè martyr, qui pro Christi nomine sanguinem suum fudit. Ex quibus patet, ad rationem martyrij quatuor concurrere. Primo, ipsa testificatio exterior, quoniā oportet quòd sit testimonium de natura sua coram hominibus, quibus sola exteriora certa sunt. Secundo, species facti assumpti ad testificandum, s. sustinere mortem. Tertio, id de quo testimoniū redditur, puta veritas fidei. Quarto, is in cuius fauorem testimonium redditur, puta, Deus, qui p Filium suum veritatem fidei reuelauit. Et quoniam diuersorū generum conditiones concurrunt ad actum martyrij, opus est à multis diuersorum generum virtutibus actum martyrij effici, diuersimodè tamen secundum diuersas conditiones. Diuersimodè quidem, quia ab vna elicitiuè, & ab alia imperatiuè: secundùm verò diuersas conditiones, quia ab vna secundū vnā, & ab alia secundum aliam conditionem, vt patebit. Et vt à primo inchoemus, Actus martyrij inquantum est testimoniū veritatis fidei, oportet q, sit a uirtute fidei. Nam sicut testimoniū de veritate quacumque est à notitia illa, quam testis habet de F illa veritate, quia q, scimus loquimur, & quod vidimus testamur. Et testimonium ferre quòd Iuppiter & Saturnus fuerunt in tali coniunctione, spectat ad astrologiā vel sic: & testimoniū reddere, quòd talis tali die fecit testamentum, spectat ad notitiam, qua audiuit & vidit & præsens, & sic de alijs: sic testimonium de veritate fidei, ad notitiam quā de fidei veritate habemus, spectat. Hæc autem est notitia habitualis, & actualis fidei. A fide ergo emanat martyriū inquantum est testimonium quoddam ipsius. Et confirmatur hoc, quia sicut testimoniū de veritate fidei, qd verbo fit, est actus fidei, vt patet, ita & testimonium eiusdē qd facto fit, est actus fidei. Idem autem martyrij actus inquātum est voluntariè, ac intrepidè toleratiu' mortis, optimē est actus fortitudinis, vt patet ex supradictis de fortitudine, & eius actu, atque obiecto. Est quoque idem actus, quatenus est in fauorem, & gloriam Christi, seu Dei, actus charitatis. Qui enim uitam ponit pro Deo, facto diligit Deum H supra omnia, iuxta illud Ioan. 15. Maiorem dilectionem nemo habet &c. Et licèt martyrium sit semper harum trium virtutum actus ratione dictarum eius conditionum, charitatis tamen, & fidei non nisi imperatiuè est: fortitudinis autem elicitiuè. Fides namque per dilectionem operans, vt dicitur ad Galat. 5. mediante fortitudine elicit martyrij actum his vestitum conditionibus. Patet autem sic esse, & respectu fortitudinis quidem, quia ipse actus in quo testificatio consumatur, scilicet sustinere mortem optimam, est principalis actus fortitudinis, vt patet ex prædictis. Actus namque à pluribus procedens virtutibus, est elicitiuè vltimæ, cui directè subdet actus ille: sicut actus emanans à pluribus potentijs, spectat elicitiuè ad infimam illarum potentiarum, vt concupiscere quando oportet, &c. est à voluntate, & à concupiscibili, sed elicitiuè est à concupiscibili. respectu verò charitatis, quia charitas imperat actus omnium virtutum: respectu autem fidei, quia fides est quæ per dilectionem operatur, & ab authore superius in q. 3. ar. 1. ad tertiū hēt.

I ¶His præmissis ad argumenta in oppositum respondendo dicitur primò, quòd primi argumenti maior est falsa, intelligēdo ipsam ad sensum arguentis. scilicet quòd talis volitio sit actus iustitiæ solius: quoniam ex hoc ipso quòd ad sustinere viriliter bonam mortem declinat, genus iustitiæ exit, & ad genus fortitudinis venit: Velle siquidem iustitiam quantumcumq; firmissime, & perfectissime, ad iustitiam spectat. sed uelle sustinere mortem optimam siue propter iustitiam, siue qdcunque aliud genus virtutis, fortitudinis est. Ex quo patet, q, probatio eius assumit falsum, qm ultra esse obiectum apponitur aliud obiectum alterius generis, vt est in proposito quoniam secunda volitio siue sit una, siue multiplex, non curando pro nunc, includit actum & obiectum alterius generis, s. fortitudinis, puta, sustinere mortem optimam. Dr secundo, q, minor quoque est falsa: sed martyrium mentale pro iustitia non est aliud quàm huiusmodi uolitio. Nam martyrium mentale, p iustitiā econtra K se habet ad hæc duo obiecta. s. iustitiam, & tolerātiam mortis: qm martyrium mentale respicit tolerantiam mortis ut proprium obiectum, & iustitiam ut causam: q̄m testis directe respicit testificationem ut proprium actum: ac per hoc uelle testificari quod est martyrium mentale, directe respicit ipsum sustinere, quod est testificari ut proprium obiectum: iustitia autem pro causa, cuius oppositum minor assumit.

¶Ad secundum dicitur, quòd uolitio imperatiua executionis ad sustinendum mortem ne deseratur iustitia, spectat ad vtramque uirtutem, scilicet fortitudinem, & iustitiam. Et ad primam improbationem negatur sequela. Actus est vnus, ergo spectat ad unum genus uirtutis: quoniam stat quòd unus numero sm̄ substantiā actus sit in pluribus uirtutū generib.

¶Ad secundam improbationem dicitur, quòd maior est falsissima. Et ad eius probationem dicitur, quòd nullum inconueniens est eundem actum ratione unius circunstantiæ spectare ad unum genus uirtutis, & ratione alterius spectare ad

aliud

aliud genus. Nec hoc est contra Doctores sanctos, aut philoso- A phos. Immo oppositum est contra sanctos, & Theologos dicentes aliqā circunstantiam trahere actum extra genus suum. Vt cum quis fornicat' in ecclesia, constat q, fornicatio est in gñe intemperantiæ, & trahit' ad sacrilegium, qd est in gñe iustitiæ ex circunstantia loci, cui sic iniuria. Hoc n. constat sm̄ omnem moralem philosophiam, & theologiam eē verū. Et mirum est quòd in manifesto errore citet omnes sanctos, & philosophos. Et quod in gñibus vitiorum ostēdimus, idem patet in generibus uirtutū. Nam seruare castitatem propter Deum cui dicata est, spectat ad temperātiæ genus sm̄ speciem operis. s. castitatem, & ad iustitiæ genus rōe circunstantiæ finis, nam religio iustitiæ pars est. Ad tertium dr, q, licet maior possit negari, & sit manifestè falsa ad sensum arguentis, loquendo tñ simpliciter & absolutè distinguenda est, quòd dupliciter potest intelligi. Primo, qñ ista duo, s. finis, & id quod C est ad finem, sm̄ se non sunt diuersorum generum moralium. Secundo, quādo ista duo sm̄ se sunt diuersorum generum. Si .n. ista duo non sunt secundum se diuersorum generum, maior est vera: si autem sunt diuersorum generum, maior est falsa. Et quia in proposito iustitia, & sustinere mortem sunt secundum se diuersorum generum, ideo maior, vt est ad propositum arguentis, est falsissima. Nam in sensu uero habet falsam minorem pro quanto includeret, q, hæc duo non sunt diuersorum generum. Probationes autem ab exemplis, falsum assumunt, nisi meretrices quis putet esse sic auaras, vt non peccent peccato intemperantiæ. Et similiter fures ac latrones vt luxurientur, putet quis sic esse luxuriosos, ut nec fures sint, nec latrones, qd constat ad sensum esse falsum. Nec est uerum q, Arist. in 4. Eth. dicat illam maiorem, vt iste assumit: immo dicit oppositum, dum dicit q, qui furatur vt mœchetur, magis est mœchus quā fur. Est ergo secundum Arist. & fur, & mœchus, sed magis mœ- D chus. Et hæc est veritas.

¶Ad quartum negatur minor. s. Aliquod martyrium non est aliud q̄ iustitia eleuata super omnem iustitiam &c. Iam. n. dictū est falsum esse, quòd omnis actus in gradu heroico est per seipsam toleratiua mortis: hoc enim non nisi mediante fortitudine facere potest.

¶Ad quintum dr, vt superius dictum fuit, q, vincere impedimēta propria quę. s. ex propriis contrariis emergunt, spectat ad eādem virtutem, ad quam spectat actus qui impeditur. v. g. Ad tēperantiam spectat uincere impedimenta ex insensibilitate, & intemperantia: ad iustitiam, ex iniustitia: ad liberalitatem, ex auaritia, & prodigalitate, & sic de alijs: sed uincere impedimenta extranea, hoc est, ab aliorum contrariis propriis prouenientia, non spectat ad illam uirtutem, sed ad aliam. illam. s. q̄ medium inter illa contraria tenet, & iō huius diuersitatis est ipsa diuersitas virtutum sm̄ diuersitatem propriarum materiarum. E Et hinc prouenit, q, quælibet virtus eget aliis ut. s. ab extraneis impedimentis protegat eam. Propter quod oportet q, qui vnam habet virtutem perfectè, omnes habeat. In proposito autem impedimenta mortis respectu temperantiæ, aut iustitiæ sunt impedimenta extranea, & non spectat ad iustitiam heroicam, nec ad temperantiā heroicam vincere talia impedimēta.

¶In eod. 2. art. in rñsione ad primum occurrit dubium ex Martino ibidem directe contra hanc rñsionem arguente, pro quāto hic dr, q, firmare aīum in bono iustitię contra pericula mortis, spectat ad fortitudinē: qa sic sequeret' q, fortitudo haberet oēs materias virtutum pro obiecto eōs, & principali. Probat' sequela. Confirmatio hoīs in bono iustitiæ, aut fidei contra pericula mortis, non est aliud q̄ uolitio iustitiæ nō obstante pposita sibi cōdōne mortis: sed hæc volitio directissimè ptinet ad iustitiā, & mortis conditio non se habet nisi tanq̄ circūstantia, ergo. Deinde arguit argumentis allatis in pcedenti dubio, pserum, Oīs virtus inclinat ad tollendum impedimenta actibus sui, quia q̄tum inclinat in actum suum, tñ inclinat ad tollendum impedimenta illius: sed timor mortis impedit actum iustitiæ.

¶Ad primū negat' sequela. Et ad pbationem illius dī primo, q, maior est falsa: qm̄ ut ex dictis patet, confirmatio hoīs in bono iustitiæ cōtra pericula mortis directè est uelle sustinere mortē. & iustitia se habet ut circunstantia, cuius oppositum argūs assumit. Dr scdo, ut ē dictum est, q, q̄s in hoc ops iplicant duo gñā obiectorū moralium, qdcunq; eorū ponat vt circunstantia, transfert actū in aliud genus: ita q, dato q, velle sustinere mortē esset circūstantia, dr q, circunstantia talis reponit uolitionem sui in gñe fortitudinis. Et sic ista uolitio esset in duobus gñibus moralibus rōe diuersarū conditionū eius, qd nullum esse inconueniēs monstratum est.

¶Ad scdm, & reliqua nō oportet repetere rñsione. Iā. n. distinctū est de impedimentis. Nec pbatio allata. s. Quātū inclinat uirt' ad actum proprium, tm̄ ad tollendum illius impedimenta, ad aliud ualet, nisi ad impedimenta eiusdem generis: qm̄ sicut uirtus non inclinat ad actum suum nisi in propria materia, ita nec ad tollendum impedimenta nisi cōtrantia in materia, qualia non sunt quæ ex extraneis sui generis proueniunt. Quæ autem non conueniunt in materia, ab ista tollenda sunt virtute, q̄ circa illam uersat' tñm. Et qm̄ timor mortis est impedimentum in materia diuersa à materijs aliarū uirtutū, q̄m vt patet 3. Eth. est propria fortitudinis materia: iō tollere hoc impedimētum respectu cuiuscumque virtutis spectat ad fortitudinem tāquam habitum elicientem: ad alias autem uirtutes, tanquam ad finē materiæ. Et si bñ aduertamus, ponere q, qlibet virtus tollit oīa impedimenta sui actus, est confundere materias virtutum, cuilibet virtuti attribuendo materiam omnis virtutis. Et sic quia temperantiæ actus pōt impediri per pecuniam, per honorem, per timorem mortis, p uindictæ affectum &c. ad temperantiæ actū spectare mediū cōtra auaritiā, cōtra ambitionē, contra timiditatē, contra irā &c. eligere, qd est ridiculū apud distinguētes uirtutes penes materias, iuxta Arist. doctr. in 2. Eth. Et si cōtra hæc obiciat', q, aduersant' hæc dictis superius, hoc est, in q. 65. præcedentis libri de connexione uirtutum loquendo: quia ex hoc ipso, s. q, ad temperantiæ est tollere quæcumque annexa impedimenta, illatum est, q, exigit prudentiam totalē: non stant enim dicta ibi cum dictis hic: Respondetur, quòd uirtus moralis potest dupliciter considerari. Primo, ut electiua præcise: & sic procul dubio non se extendit ad connexas materias, quæ sunt propriæ aliarum moralium uirtutum. Et hoc est q, hic dicimus. loquimur enim de uirtute fortitudinis sm̄ se, vt est electiua proprij medij. Alio modo consideratur, vt est electiua & imperatiua omnium ad sui salutem necessariorum: & sic procul dubio nulla moralis uirtus est pfecta, nisi sic & electiua medij excludēdo impedimenta ppria, & imperatiua actuū excludentiū īpedimenta alia ab extra occurrentibus. Et sic in præc. lib. de virtute morali perfecta tam elicitiue, q̄ imperatiue uerificent' dicta. Temperantia. n. licet ut elicitiua tm̄ est, sic solum exclusiua impedimentorum ex intemperantia, aut insensibilitate puenientium: qa tñ exclusio horum non sufficit ad saluādam temperantiam in aīo, vt patet de muliere, q̄ non ob delectationem, sed auaritiam fornicat', corrumpit' enim illius temperantia ab extraneo contrario ut patet: iō oportet ad hoc vt temperantia sit ita perfecta vt sit sufficiens saluare seipsam, q, sit etiam perfecta imperatiue, hoc est, ut habet actum imperij ad alios actus exclusiuos extraneorum contrariorum, puta, ad imperandum actui fortitudinis, ne pp timorem mortis perdat' temperantia, ad imperandum actui liberalitatis, ne. s. pp lucrum perdatur temperantia, & sic de alijs. Nulla ergo est inter dicta ibi, & hic contrarietas. Et scito quòd ex uirtute morali, puta, temperantia perfecta, primo inferri optimè potest connexio eius cum prudentia totali: qm̄ temperantia exigit prudentiā necessariā ad suā salutem, vt patet: sed ad suam salutem exigitur prudentia totalis. Quod probatur, & patet ex hoc, qa tēperantia nata est corrumpi à contrarijs aliarū uirtutū cardina-

hunc, s. ab iniustitia, & timiditate, vt patet de adultera non pp delectationē, sed ut uiolet fidem marito: & de fornicaria ex timore mortis. & similiter est de fornicaria ex auaritia. Nisi eñi adsit rectū iudiciū, consiliū, ac pceptū circa hmōi impedimenta, cōstat q pdit tēperantia declinando a medio in uenereis, & eligendo alterū extremū. s. intēperantiā. Perspicuū autē est, q auulere oībus hmōi impedimentis ad prudentiā morale spectat, hoc est, ad prudentiā simpliciter, & non in hac sola materia: quia vniuersa materia agibiliū, sub his cōprehēdit potentiā, ipedire, vt patet. Et hæc sint dicta, vt scias connexionē uirtutū undiq; necessariā inueni, & nō oportere recurrere ad uirtutē pfectā imperatiuē: q licet clarius connexionē conuincat, & veritati innitat absolutē, nō tñ ex diffinitione virtutis data 2. Eth. hr primo: quia diffinitio virtutis sit electionem, in ppria tñ materia, intelligenda proprie est, quis a me fuerit extensa ad eandem sub imperium ad sui salutem necessarium, qđ non primo, sed scdo ad virtutē spectat: & iõ ex diffinitione uirtutis hr secundario perfectio imperatiua uirtutis. Et qa veræ ac pfectæ uirtuti conuenit, licet secundario, conuincit connexionem uirtutū, vt ibi monstratum est, & pñti seruit proposito, vbi dicimus q iustitia non infra limites sistens proprios, sed vt imperat actui fortitudinis sustinet mortem pp saluandam iustitiam, & similiter tēperantia, & aliæ uirtutes faciunt. Vnde non confundimus materiæ uirtutum, sed connectimus tam uirtutes, quàm earū materiæ, & reflectitur actus vnius super actu alterius.

¶ In eadē rñsione ad primū eiusdē scdi art. circa illud, Qđ hoc s. boni in quo aliqs firmat, est fortitudinis finis, dubiū occurrit qa ex hoc sequeret, q cū qs sustinet mortē pp castitatē, ac p hoc firmat in bono castitatis, q finis fortitudinis esset bonū temperantiæ: qd est inconueniens, quia finis est nobilior eo qđ est ad finem: fortitudo aūt est tēperātia nobilior, & nō ē cōtra. Et augetur dubium, qa authorem loq de fine fortitudinis ex parte actus fortitudinis, phat ex uerbis eiusdem in seq. art. ubi dicit, Tolerare mortem non est laudabile sm se, sed solum sm q ordinatur ad aliquod bonum, quod cōsistit in actu virtutis, puta ad fidem, & ad dilectionem Dei. Vnde ille actus uirtutis cū sit finis melior est. hæc ille. Ex ultimis siquidem uerbis hr, q ille actus virtutis, propter quem fortis sustinet, & in quo firmatur, est finis, & melior actu fortitudinis.

¶ Ad hoc dubium dicetur sequenti articulo, vbi allegata verba discutientur.

¶ In eadem responsione dubiū aliud ex Martino ibidem occurrit, directè contra hanc responsionem arguente, pro quanto dicit, q martyrium comparatur ad fidem sicut ad finem, in quo quis firmatur, & ad fortitudinem vt ad habitum elicientem. Ista inquit solutio non videtur sufficere, tū quia falsa: quoniam non ideo quis firmatur in fide, quia pro fide suscipit martyriū sed econtra, quia firmatus est iam in fide, ideo pro fide suscipit martyrium: tum quia non satisfacit argumento, quia dato quod fides sit finis martyrij, non propter hoc tamen habetur, quòd sit mater, quia mater non est propter quam res est, sed per quam res est. Hæc Martinus.

¶ Potest & contra idem argui, quia per martyrium fides martyris euacuatur: quoniam martyr per martyrium transit ad patriam cœlestem. ergo fides martyris non est finis sui martyrij. Finis.n. acquiri, aut conseruari debet per id quod est ad finē, & non debet desinere esse, vt de fide contingit in proposito.

¶ Ad primum Martini dr, q quia causæ sunt inuicem causæ, nō inconuenit utrumque verum esse. s. quia firmus in fide, iõ imperatiuè suscipit martyrium: & econtra, quia suscipit martyriū ideo & meritoriè, & ut per medium ad finem, & saltem per redundantiam firmatur in fide.

¶ Ad secundum eiusdem dicitur, q quia finis in operabilibus est sicut principiū in speculabilibus, & virt⁹ ad quā spectat finis est imperatiua actib⁹ uirtutū obsequētiū ad finem: iõ ex hoc ipso q bonum fidei est finis martyrij, sequit q fides sit finis martyrij, vt pote primario imperio generans illud ad pprium ipsius fidei bonū. Vñ ad pbationē dr, q licet mr non habeat rōnem finis, tñ hãc rõnem generantis, q conuenit virtuti, ad quam spectat finis, q est fides. Propter qđ Nouitiis dicito, q fides, hoc est virtus fidei, est mater martyrij: quia fides, hoc est, bonū fidei, est finis martyrii: qa ex hoc ipso habet ipsa virtus quòd imperet.

¶ Ad aliud argū dr, q quanto tpe martyr sustinet martyrium, tanto tpe fides firmatur: qa nō sustinet nisi dum uiuit, quo tpe fides est, & firmatur. Euacuatio autem fidei sit post hanc uitā. Posset quoque, sed nō oportet dici, q martyr per martyriū firmatur in fide acquirendo uisionem, quæ succedit fidei, qua visione sit in eo firmitas euidentiæ respectu eorum quæ sunt fidei.

hibentibus ab illo bono: & in hoc cōsistit essentia fortitudinis. Sicut autem fortitudo ciuilis firmat animum hominis in iustitia humana, propter cuius conseruationem mortis pericula sustinet: ita etiam fortitudo gratuita firmat animū hoīs in bono iustitiæ Dei, quæ est per fidē Christi Iesu, ut dr ad Rō. 3. & sic martyrium comparat ad fidē sicut ad finē, in quo aliquis confirmatur: ad fortitudinē aūt sicut ad habitū eliciētē.

Ad II dicendum, q ad actū martyrii inclinat quidem charitas sicut primum, & principale motiuum per modum uirtutis imperantis: fortitudo aūt sicut motiuum proprium per modū uirtutis eliciētis. Et indè est q martyrium est actus charitatis ut imperātis, fortitudinis autē vt elicientis: indè ēt est, q utrūque uirtutē manifestat. Quòd autem sit meritorium, hoc habet ex charitate, sicut & quilibet uirtutis actus, & ideò sine charitate non ualet.

Ad III dicēdum, q sicut dcm̄ est, principalior actus fortitudinis est sustinere, ad quē pertinet martyriū: nō aūt ad secundariū actū ei⁹, q est aggredi. Et qa patientia deseruit fortitudini ex parte actus pricipalis, q ē sustinere: indè est, q comitāter i martyrib⁹ patiētia cōmēdat. q. præc. artic. 6.

¶ In rñsione ad 3m eiusdem artis. dubium occurrit ex Martino ibidem volente aliqđ martyrium non esse actum charitatis, et imperatiue: quia stat aliquem fidelem in peccato mortali subire mortem, vt non neget fidem Christi: tale.n. martyriū est sine charitate, ac per hoc nullo modo a charitate. Et si dicatur, q tunc ei confertur gratia, sicut ei qui baptizatur, hoc nō obstat, tum quia hoc non vt verum uniuersaliter, quia forte ponit obicem: tum quia si datur charitas, illa sequitur naturaliter actum martyrij, ac per hoc non est imperatiua martyrij.

¶ Ad hoc dr, q martyrium non sm opinionē hoim, sed sm ueritatem ut. s. importat sustinere mortem pp fidei ueritatem, sm suum genus est actus charitatis, īperatiue tñ, ut pdictum est. Et rō est, qa ponens uitam p Chro, ipso facto ppponit Chrm uitæ suæ, ac per hoc oībus bonis minoribus uita: & consequenter oibus exterioribus bonis tā corporalibus, q̄ spūalibus, puta honori, gloriæ, & famæ. Hæc.n. oīa sm ueritatē minora sunt uita, & minima bona sunt: & ulterius pponit habituali bono oīm quasi hēr uirtutum, p quanto sunt in pñti uita. Vñ sicut actus inferioris dilectionis, quo Deus vt finis æternæ fœlicitatis reuelatę diligit super omnia, est actus charitatis elicitus: ita exterior actus, quo Deus ut finis &c. diligit facto super omnia, est ex suo genere actus charitatis, imperatus tamen. Et ppea Saluator martyrij actum charitati attribuit dicēs, Maiorem charitatem nemo habet &c. Verum quia nullus actus exterior est ita ex suo genere bonus, quin possit male fieri, vt patet discurrendo per actus exteriores fidei, spei, charitatis, iustitiæ &c. iõ exterior martyrij actus pōt male fieri. puta si qs, vt non neget fidem Christi, sustineat mortem pp inanem gloriam: tunc enim actus imperatus, quantum est ex se ex charitate, imperatus est ab inani gloria. Et qa talis latentem celat epucrositatem suæ intētionis, corā Deo est martyr diaboli: corā hoībus autem haberet pro Christi martyre. Sic sustinens mortem pro fide Chri, non habuit uerum martyrij actum, de cuius iõe est, q sustinere mortem sic fiat pp bonum fidei, vt non ordinet ad aliquid contrarium alicui spectanti ad ueritatem fidei. Constabit aūt in art. ult. huius q. q omnis uirtus moralis spectat ad ueritatem fidei: ac per hoc omne peccatum illi contrarium. Quo fit ut martyrium habens ceteras suas debitas conditiones. s. q sit uoluntaria toleratio mortis pp veritatem fidei Christianæ in fauorē, seu honorem Dei tanq̄ finis ultimi, nunquā sit imperatum nisi à charitate propter allatam rationem, quia. s. talis actus ex suo genere exigit imperium charitatis.

¶ Ad primum autem argumentum Martini dicitur, quòd si qs in peccato mortali existens, superueniente psequutore in uoluntarium huiusmodi actū prorumperet, statim charitatē a Deo haberet: ita quod charitas infunderet in termino deliberationis ac ppositi, & principio imperij actus talis: & sic totus actus martyrij esset imperatus à charitate, aut saltem infunderetur post inchoatum imperium, ante tñ mortē. Et tunc quia inter instans infusionis charitatis, & mortis oportet esse tempus medium, martyrium erit imperatū à charitate: & si non ab initio propter obicem ex parte hominis, tamen quo ad prosecutionem. Et hoc sufficit ad saluandum, q martyrium semper est actus imperatus à charitate. Primum tamē bonum ita veritati innititur, vt nō sit opus ad hoc secundum recurrere. Nam homo, qui veraciter sūt mori pro Christo deliberauit ac proposuit, sic vt paratus sit statim imperare executionem, quantum est ex se, separauit se ad gratiam & charitatem, ac per hoc decet Deū liberalissimū statim charitatem infundere in principio imperii: ita quòd primum instans imperii est instans infusionis charitatis, quasi imperium informatum charitate sit terminus temporis immediatè præcedentis, quo deliberatum, & propositum est.

¶ Et per hæc patet solutio vtriusque obiectionis Martini, quia & vniuersaliter verum est, q in principio imperii adest charitas, quā obex nullus obstat: nec charitas huiusmodi est consequens, sed imperans martyrium. At si contra hoc afferatur illud authoris in quolibeto 4. q. 10. arti. 1. s. Quòd aliquis absque charitate pōt sufferre martyrium, iuxta illud Apostoli, Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatē aūt non habeam &c. Rñdeo, q ibi author loquitur de possibili potentia peruersę voluntatis. Pōt.n. peruersa voluntas humana ex sua libertate peruersa, & obstinatè velle perseuerare in concubinatu quādiu vixerit, & simul velle potius mori, q̄ fidem Christi negare. Et sicut hoc potest homo simul velle, ita potest simul efficere, vt scilicet in concubinatus affectu perseuerans voluntariè occidatur, ne fidem Christi negetur: hæc enim nullam contradictionem implicare manifestum est. In præsenti verò loco, dicendo martyrium esse actum à charitate imperatum, secundum regularem cursum loquimur, iudicantes actum martyrii secundum suarum conditionū merita, & quod ei imperatiuū principiū, aut quod elicitiuū conueniat, ex suis conditionibus determinamus: & si Martinus intendebat ita posse esse martyriū sine charitate, non errauit. Posset ēt quis in peccato mortali existēs, ex improuiso dormiens occidi, quia Christianus: tunc enim quia martyrio adulti, ratio generis moralium actuum. s. voluntariū deest, martyriū non est propriè loquendo: & iõ regulariter loquendo, ille sic occisus, non esset saluus. Vterq; ergo horū martyrum damnatus esset pp obicem appositum, licet ex diuersis causis proximis qa in primo ex pertinacia: in secundo ex priori negligentia, qua sine dormiuit sine contritione. Si hoc nāq; fecisset, martyrium effectum suum habere in dormiente contrito non minus est credendum, quàm in innocentibus.

Porrecta § Iterum.

629

Infr. q6. 184. art. 5. ad 3.

ARTICVLVS III.

Vtrum martyrium sit actus maximæ perfectionis.

AD TERTIVM sic pcedit. Vr q martyrium non sit actus maximæ perfectionis. Illud enim ad perfectionem uidet pertinere, quod cadit sub consilio, non sub præcepto, qa scilicet non est de necessitate salutis: sed martyrium uidetur esse de necessitate salutis. dicit enim Apostolus ad Roma. 10 Corde credit ad iustitiā, ore autem fit confessio ad salutem. & 1. Ioann. 3. dicitur, q nos debemus pro fratribus animas nostras ponere. ergo martyriū non pertinet ad perfectionem. ¶ 2 Præt. Ad maiorem pfectionem vr ptinere q aliquis det Deo animam, quod fit per obedientiā, q̄ quòd Deo det propriū corpus, quod fit per mar-

SVP. QVÆST. CXXIIII. ARTIC. III.

IN ar. 3. eiusdem q. 124. dubiū occurrit circa rōnem literæ, ad concludendum q martyrium relatum ad fortitudinē, non est actus perfectissimus. Et est ratio dubii, quia cum dr, Quia tolerare mortem non est laudabile sm se, sed solum sm q ordinatur ad aliquod bonum, quod consistit in actu virtutis &c. aut sumitur ly tolerare mortem, sm solam actus substantiam, aut sm q est actus fortitudine informatus. Si namque sumitur primo modo, verum dr, sed non infert conclusionem intentam. Verum siquidem est, q tolerare sm se non est laudabile, quoniam nihil boni moralis ponit passio ista. Sed ad intentam conclusionem, scilicet, Martyrium relatum ad fortitudinem non est actus perfectissimus, nihil facit: q sic martyriū sic acceptum, nō importat solummodo tolerare mortem, sed fortiter tolerare mortem. Si verò sumatur secundo modo, tunc falsum assumitur. s. Tolerare fortiter mortem non est secundum se laudabile: quoniam hic actus includit actualem fortitudinem vt formam, qua est morale bonum, & proximus finis tolerationis secundum suam substantiam, vt patet ex supradictis ac per hoc est secundum se laudabilis.

¶ Ad hoc dr, q cum fortitudo sit circa mortis pericula optima vt patet ex 3. Ethico. ad fortitudinis actum duplex, seu dupliciter oportet concurrere bonum moralis virtutis. Primo ad constituendum materiam eius optimam, hoc est, constituenda mortis pericula in optimo esse, aliter non essent materia circa quā versaret fortitudinis virtus: præsupponit siquidem fortitudo pericula circa q̄ versatur, esse maxima & optima. Secundo, ad informandū actum sustinendi, vel aggrediendi, timendi, vel audendi &c. Oportet nāq. sustinere qñ, sicut, vbi &c. oportet. Quodcumque enim horum defuerit, deficit fortitudinis ratio. Nec refert in proposito, an sint bonitates diuersarum, aut eiusdem rationis istę duæ. Eadem namq; ratio est si pericula mortis reddantur bona pp fortitudinis bonum, puta, quia directè imminent, vt auferāt fortitudinis virtutem ab hoīe: & bonitas fortitudinis bonificaret materiam & actum fortitudinis. Vel si pericula reddantur bona pp iustitiæ bonum, puta, si directè immineant, vt deseratur iustitia: & sic alterius rationis erit bonitas materiæ, s. iustitia, & bonitas actus, s. fortitudo, nihil inquam refert ad propositum vtro mō contingat: sat.n. est proposito vtramq; bonitatem requiri ad fortitudinis exercitium. Et quia actus dependet ex obiecto, consequens est vt fortitudinis actus formatus ex bonitate obiecti dependeat vt à materia circa quam est. Et ppea in litera dr, q tolerare mortem vt est actus fortitudinis, non est secundum se laudabile, vt ly secundum se, denotat præcisionem à bonitate materiæ circa quā est: q sit seclusa per intellectum conditionalem saltem, bonitate materiæ circa quam est, tolerare mortem quantumcunque ad fortitudinem referatur, non est laudabile. Ista siquidem conditionalis est vera. Si fortis toleraret mortem non bonam sm finem materiæ circa quam, non esset laudabilis. Intendit igitur author, q martyrium relatum ad fortitudinem dependet ex bonitate bonificante mortem illiusq; pericula, ita q sine tali bonitate materiæ, martyrium non esset laudabile: & hæc sufficiunt ad motum dubium. Sed qđ in litera subditur, q huiusmodi bonum bonificans materiam, in quod ordinatur martyrium relatum ad fortitudinem, consistit in actu virtutis, & q actus ille cum sit finis, est melior actu fortitudinis: ideo videndum est si vniuersaliter, aut particulariter verum est, q bonum bonificans materiam fortitudinis sit finis fortitudinis melior ipsa: hoc enim erit respondere dubio in præcedenti articulo in responsione ad primum, & declarare simul hæc, & prius dicta, atq; similia. Sciendum est ergo, q aliter est dicendum si omnino vniuersaliter de fide bonificante materiam fortitudinis loquimur, & aliter si de eodem regulariter sermo est.

¶ Ad cuius euidētiam recolere oportet, q fortitudo est triplex, s. monastica, politica, & gratuita. Monastica vocatur fortitudo absolutè vt. s. bonum fortis est: politica verò vt à legali iustitia imperatur, & ad cōe bonum ordinatur: gratuita aūt, vel eadem vt à charitate imperatur, vel quæ infusa est. Inter quas in proposito hæc differentia est, quòd bonum bonificans materiā fortitudinis politicæ est formaliter determinatum, quia iustitia legalis est: & similiter determinatum est bonificans materiam fortitudinis gratuitæ, quia iustitia fidei est, vt clarè habes de his duobus in art. præcedenti in respōsione ad primum: bonū aūt bonificans materiam fortitudinis monasticæ nō est determinatū, quia pōt esse bonum cuiusq; virtutis ipsius forinsecus, quo fit vt aliter se habeat fortitudo monastica ad tolerandum mortem pp castitatem, & similia, & aliter politica atque gratuita: quia castitas ad bonificandum pericula mortis respectu fortitudinis monasticæ concurrit omnino formaliter vt proprius materiæ finis: ad bonificandum verò eadem pericula respectu fortitudinis politicæ, sic se habet formaliter, q tñ est materia iustitiæ legalis, ac per hoc non ipsa absolutè, sed ut ordinata per legalem iustitiā ad commune bonum est finis bonificans materiam. Et propter hoc dictum est, quòd finis bonificans materiam politicę fortitudinis est determinatus formaliter: & similiter castitas ut ordinata ad iustitiam, quæ est p fidem, & dilectionē Dei, est bonificans materiam fortitudinis gratuitæ, ac per hoc finis bonificās materiam gratuitæ fortitudinis est formaliter determinatum, ex quib. sequitur differentia soluens difficultatem motam. Nam ex his sequitur, q in fortitudine tā politica quàm gratuita, unus & idē finis formalis est fortitudinis ex parte materiæ, & ex parte actus, licet diuersimodè:

Universidad de Deusto Biblioteca

modò, quia respectu materiæ est finis proximus, respectu verò actus est finis non proximus, principalis tamen non proximus quidem, quia proximus finis actus est fortitudo actualis, principalis tamen est, quia est finis ipsius actualis fortitudinis. Et ideo est, quia in vtraq; fortitudine finis materiæ est nobilior fortitudine et actuali: & propter ipsum fortis fortiter se hẽt. In monastica aũt fortitudine nõ sp sic est finis fortitudinis ex parte materiæ, & ex parte actus: quia quãq; auis proximus ex parte materię est bonum ignobilioris virtutis q̃ sit fortitudo, & tũc fortis non agit fortiter pp illius alterius virtutis bonum, vt finem sui actus principalẽ, sed vt finẽ secundariũ sui actus, & proximũ finẽ ex parte materiæ. Et quia hõ naturaliter est aial politicũ, & hõ Christianus ciuis ẽ cęlestis patriæ, idcirco regulariter fortitudinis actus formatus, & martyriũ relatũ ad fortitudinẽ ordinaf ad vlteriorem finem, qui est melior, vt in litera dr, fortitudine: & est proximus finis materiæ fortitudinis, qñ tam iustitia legalis, q̃ iustitia fidei nobilior est fortitudine. Et hoc intẽdebat author in litera, & in rñsione ad primum præcedentis ar. qũ regulariter bonũ, in quo fortis firmaf, & ad quod ordinatur vt finem proximum materiæ circa q̃ est finis fortitudinis ẽt ex parte actus. Cum quo tamen stat, quòd in hoc non est vsquequaque vniuersaliter verum: quia in fortitudine monastica bonum in quo fortis firmatur, & ad quod tanquàm in bonum materiæ circa quam ordinatur, fortiter agere est solũ finis principalis fortitudinis ex parte materiæ, & ex parte actus non est nisi secundarius finis. Et per hoc patet solutio huius difficultatis, & intellectus plurium dictorum.

li. vlt. c. 11 ante medium.

li. 1. c. 2. in fine, to. 5.

c. 46. circa finẽ, to. 6.

tyriũ. vñ Greg.* dicit vlti. moral. q obedientia cunctis victimis præferf. ergo martyrium nõ est act* maximè pfectionis.

¶ 3 Præt. Melius esse vr aliis pdesse q̃ seipsum in bono cõseruare, qa bonũ gẽtis melius est q̃ bonum vnius hoĩs, sm Philosophum in * 1. Ethic. sed ille q martyrium sustinet, sibi soli prodest, Ille aũt qui docet, proficit multis. ergo actus docẽdi, & gubernãdi subditos est perfectior* quàm actus martyrii.

Sed cõtra est, q Aug.* in li. de sancta uirginitate, pfert martyrium uirginitati, quæ ad perfectionem pertinet. ergo martyrium maximè ad perfectionem pertinere uidetur.

Resp. Dcđm, q de aliquo actu uirtutis loqui possumus dupliciter. Vno mõ, sm spẽm actus ipsius, prout cõparaf ad uirtutẽ proximè elicientẽ ipsum: & *sic non põt esse q martyriũ, qđ consistit in debita tolerãtia mortis, sit perfectissimus inter virtutis actus: * quia tolerare mortem non est laudabile sm se, sed solũ sm q ordinaf ad aliquod bonum, quod cõsistit in actu uirtutis, puta, ad fidẽ, & ad dilectionem Dei: uñ ille actus uirtutis cum sit finis melior est. Alio mõ, põt considerari actus uirtutis sm q cõparaf ad primum motiuum, qđ est amor charitatis. Et ex hac parte pcipue aliquis actus hẽt q ad pfectionẽ uitæ ptineat: qa ut Apostolus dicit ad Col. 3. Charitas est uinculũ pfectionis. Martyrium aũt inter oẽs act* uirtuosos maxime demõstrat pfectionẽ charitatis: quia tãto magis ostendif aliqs aliq rẽ amare, quãto p ea rẽ magis amatã contemnit, & rẽ magis odiosam eligit. Manifestũ est aũt q inter oĩa alia bona pręsentis uitę maxime amat hõ ipsam uitã, & ecõtrario, maxime odit ipsam mortẽ, & pcipue cũ doloribus corporaliũ tormentorum, quorum metu ẽt bruta aialia à maximis uoluptatib* abstrahunf, ut Aug.* dicit in lĩa. 83. q. Et sm hoc patet, q martyriũ inter cæteros actus humanos est pfectior sm suũ genus, quasi maximæ chari-

lib. 83. q6. q. 36. inter principiũ, & mediũ. tom. 4.

ipsa esset perfectior, quàm equus ex quo genitus.

¶ Ad primum horum non oportet aliter rñdere, quia bene responsum est, nec solutio quo ad formam aliqualiter improbaf, sed quo ad materiam. Vnde ad improbationem dr, q diuisio est insufficiens, quia datur tertiũ. Virtus enim proximè eliciẽs martyrium quantum ex se est nec elicit tolerare mortem secundum se, nec in ordine ad fidem, & charitatem, sed vt fortiter operetur. Iam enim probatũ est superius quòd fortitudo agit propter bonum proprii habitus, vt proprium & proximum finem. Dixi aũt quantum est ex se, quia vt fortitudo imperata à charitate elicit martyrium integraliter, ita quòd elicit tolerare mortem & propter bonum fortitudinis ex propria virtute, & propter bonum fidei & charitatis vt imperata. Ad obiectionem autem contra affirmatiuam partem, scilicet, Martyrium est perfectissimus actus quasi signum &c. respondetur quòd signũ est duplex, quoddam purè signum, & de tali procedit argumentum, sed non est ad propositum: quoddam non purè signũ, sed vera res, hoc est, operatio illius cuius dicitur signum, & de tali est sermo. Tale enim signum intrinsece claudit in se suã perfectionem iuxta modum sui generis, & signi rationem induit ex ratione, quia demõstrat suum principium. Cum ergo constat q author loquitur de actu charitatis, qui est illius operatio, ac per hoc non loquitur de puro signo, consequens est q argumentum non sit ad propositum, quia de puro signo procedit, & non aliter.

¶ In eodem 3. art. dubium occurrit ex Martino in dicto tract. q. 1. circa illud, Martyriũ inter cæteros actus humanos est perfectior sm suũ genus quasi maximæ charitatis signum. Arguit siquidẽ Martinus dupliciter. Primò, cõtra negatiuã, s. Martyriũ relatũ ad virtutẽ proximè elicientẽ, non est actus pfectissimus. Secundò, contra affirmatiuã, s. Quod martyriũ est actus pfectissimus, quasi maximę charitatis signum. Arguit igit primò sic. Illud est martyriũ qđ elicit proximè ab aliqua virtute, & ad quod primo mouet charitas: sed martyrium ad qđ primò mouet charitas, est actus perfectissimus. ergo martyriũ sm q elicif proximè ab aliqua virtute, est perfectissimus actus. Et si ad hoc rñdeatur, q ex præmissis simpliciter & absolutè, non sequitur conclusio cum ly sm q, & sic infertur hic q martyrium sm q elicitur à virtute proxima, est actus perfectissimus. contra hanc solutionem. Virtus proximè eliciens martyrium aut elicit tolerantiam mortis sm se, & hoc non, quia S. Tho. dicit hoc non esse laudabile nisi secundum q ordinatur ad fidem, & dilectionem Dei, & sic elicit martyrium per comparationem ad primum motiuum eius. ergo per comparationem ad elicientẽ virtutem, martyrium est actus perfectissimus.

¶ Contra affirmatiuã sic arguit. Perfectum in rõne signi non est nisi extrinseca denominatione pfectum, ergo ex hoc q est essẽ signũ maximę charitatis, non põt probari, q martyriũ sit perfectissimum inter humanos actus. & cõfirmaf hoc per exemplũ. Nã licet musca ex nihilo creata, sit signũ perfectissimæ potentiæ scilicet creatiuæ, nullus tamen ex hoc concederet, quòd

¶ Ad confirmationem aũt ex exemplo de signo, quod est effectus, scilicet, musca creata, dicitur q non rectè applicatur exemplum, quia sermo est de operatione, & non de illius effectibus. musca aũt non est operatio, sed effectus. Et rursus musca creata nõ est signum perfectissimum potentiæ rõne effectus qui est musca, sed rõne operationis, quæ est creatio: & ppea non debet inferri, ergo musca est perfectissimus effectus: sed ergo creatio muscæ est perfectissima factio, vtpote perfectissimæ potentiæ signum, vt operatio eius. & hoc est verum. Et similiter infertur in litera, ergo martyrium est operatio perfectissima, quasi maximè charitatis signum, vt operatio eius scilicet.

¶ In eodem 3. ar. nota perspicaciter verba cõclusionis principalis in litera. s. Martyriũ inter cæteros actus humanos est perfectior sm suum genus. nam ly martyrium, supponit pro martyrio integraliter, vt s. est & actus charitatis, & comparatur ad reliquos oẽs humanos actus tam interiores, quàm exteriores. Nullum. n. exclusit dicendo, Inter cæteros actus humanos, hoc est, voluntarios: sed limitata est illius excellentia per ly sm suum genus, potest namque actus aliquis humanus, esse perfectior, aliquo martyrio, & vnius martyrium esse perfectior actus quàm martyrium alterius. Actus namque dilectionis, quo beata Virgo diligebat Deum, perfectior fuit actus humanus q̃ martyrium. s. Petri, & reliquorum sanctorum, sed non fuit perfectior secundum suum genus, sed secundum gradum maiorem charitatis. Si namque ad genus operis attendamus, martyrium charitatis actus est præponens Deum rei maximè amatæ, s. vitæ, & hoc, non solũ voluntate aut verbo, sed opere executionis consumato. Nullum aũt genus actus maioris perfectionis, aut dilectio-

dilectionis potest inueniri. Et propterea Deus dixit: Maiorem charitatem nemo habet &c. Si verò ad gradum charitatis in hoc, vel illo subiecto attendamus, sic inuenitur, & q martyriũ vnius, puta S. Petri, est perfectius martyrio alterius, puta, s. Quintini, vtpote ex maiori charitate procedens: & similiter aliquis actus interior, vel exterior, puta, dilectio interior Beatæ Virginis, & similiter explanatio quã discipulos Domini, quæ de filii annuntiatiõe, cõceptione, natiuitate &c. nouerat, docuit, pfectior actus ex parte maioris charitatis in ipsa B. Virgine fuit, q̃ martyrium aliquod, puta, beati Petri, nõ tñ fuit perfectior actus, q̃ quodcunque martyriũ: quia martyrium Christi, qui ad hoc venit in mũdum, vt testimoniũ perhiberet veritati, est actus & sm suum genus, & ex parte gradus charitatis in subiecto simpliciter perfectissimus inter omnes actus humanos, & merito sic esse debuit ad hoc, ut supremum genus actuum humanorum, quod est martyriũ, habeat sui supremũ, hoc est, martyriũ supremũ simpliciter, hoc est, supremũ sm simpliciter inter oẽs actus humanos. hoc n. ordo vniuersi exigere uidetur.

c. 13. to. 6.

tatis signũ, sm illud Io. Maiorẽ charitatẽ nemo hẽt, q̃ vt aiam suã ponat quis pro amicis suis.

Ad primum ergo dcđm, q nullus est actus pfectionis sub consilio cadens, qui in aliquo euentu non cadat sub pcepto quasi de necessitate salutis existens, sicut Aug.* dicit in libro de adulterinis coniugijs, q aliquis incidit in necessitatẽ continentiæ seruãdæ pp absentiã, vel infirmitatem vxoris: & iõ non est cõtra perfectionẽ martyrij, si in aliquo casu sit de necessitate salutis. Est. n. aliquis casus in quo martyrium pferre nõ est de necessitate salutis, puta, cũ ex zelo fidei, & charitate fraterna multotiés legunf sancti martyres spõte se obtulisse martyrio. Illa ãt pcepta sũt intelligẽda sm pparationem ai.

Ad II dicẽdum, q martyriũ complectif id quod summum in obedientia est, vt s. aliquis sit obediens vsq; ad mortem, sicut legitur de Christo, ad Phil. 2. q factus est obediens vsq; ad mortẽ. Vñ patet, q martyrium secundum se est perfectius, q̃ obedientia absolutè dicta.

Ad III. dicendum, q ratio illa procedit de martyrio sm propriam spẽm actus, ex qua nõ hẽt excellẽtiã inter oẽs act* uirtutũ: sicut nec fortitudo est excellẽtior inter oẽs virtutes.

SV. QVÆ. CXXIIII ART. IIII.

IN arti. 4. eiusdem q. 124. dubium occurrit ex Martino in dicto trac. q. 4. volente, q actualis tolerãtia mortis nõ sit de rõne martyrii. Arguitq; contra S. Th. dupliciter. Primò. Potest esse pfecta dilectio fidei cum contemptu vitæ propter eam formaliter imperatiua executionis indicata signis exterioribus non fallacibus, nec duplicibus, sed tam certis q nullus apprehendens, rationabiliter poterit dubitare talem contemnere mortem actualiter, & interpretatiuè omnia alia quæ dicuntur bona præsentia, pro bono fidei sine actuali tolerantia mortis: sed positis prioribus ponitur perfecta ratio martyrii. ergo ad perfectam rationem martyrii non exigitur actualis tolerantia mortis. Minor probatur: quia positis illis ribus hĩ & apud Deum, & apud homines sufficiens testimonium contemptus vitæ pro fide. Maior iterum probaf, & ẽt minor, ponendo, q tyrannus se habeat ad aliquẽ passurum p fide, sicut Abrahã ad Isaac, ita q extendat gladium super eum, & ab angelo prohibeaf. Tunc enim omnia sine morte concurrunt, & sufficiens testimonium apud Deum, & homines. Scđo. Si ad rationem martyrii exigitur tolerantia mortis, aut actus martyrii est post mortem: & hoc non, quia sic martyrium non esset actus meritorius: aut est in instanti aliquo præcedente instans mortis: & hoc non, qa inter illud instans, & instans mortis est tpis mediũ. ergo põt naturaliter, vel supernaturaliter nõ cõsequi mors. Et ponendo q p diuinam potentiam non sequaf mors, oportet alterum duorũ concedere, vel q ad martyrium nõ exigitur mors, vel q actus iste, qui concessus est fuisse martyrium, nunquam fuit martyriũ, qđ S. Tho. nõ cõcederet. Aut est tpe præcedenti: & hoc non, quia tunc idem sequitur, quia in secunda medietate eius poterit per diuinam potentiam impediri ne sequatur mors: & tamen in prima medietate actus ille fuit martyrium. ergo actus qui fuit martyrium, potest nunq̃ fuisse martyrium. Aut est in instanti mortis: & hoc non, quia tunc hõ nõ est amplius viator, nec habetur tunc actus meritorius.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum mors sit de ratione martyrii.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, q mors non sit de rõne martyrii. Dicit enim Hier.* i sermone de Assumptione, Rectè dixerim quòd Dei Genitrix virgo & martyr fuit, q̃uis i pace vitã finiuerit. & Gre.* dicit. Quàmuis occisio persecutionis desit, hẽt tñ pax suum martyrium: quia etsi carnis colla ferro non subiicimus, spũali tñ gladio carnalia desideria mẽte trucidamus. ergo absq; passione mortis põt esse* martyriũ.

¶ 2 Præt. Pro integritate carnis seruanda aliquæ mulieres legũtur laudabiliter cõtempsisse vitã suã, & ita vr quòd corporalis integritas castitatis pferaf uitæ corporali: sed qñque ipsa integritas carnis aufert, aut auferri intentaf pro confessione fidei Chrĩanę, vt patet de Agnete, & Lucia.* ergo uf q martyriũ magis debeat dici, si aliqua mulier p fide Chri integritatẽ carnis pdat, q̃ si ẽt pderet corporalẽ vitã. Vñ & Lucia dixit. Si me iuitã feceris uiolari, castitas mihi duplicabif ad coronã.

¶ 3 Præt. martyrium est fortitudinis actus. Ad fortitudinẽ ãt *pertinet non solum mortẽ nõ formidare, sed nec alias aduersitates, ut Aug.* dicit i 6. musicę sed multæ sũt aliç aduersitates

Porrecta F terum

630

4. di. 49. q. 5. ar. 3. q. 2. inter medium & finem incipit, Cogitis me o Paula. to. 2.

Greg. Homi. 3. I Euãgelium.

lib. 6. cap. 15. à med. tom. 1.

¶ Ad idem quoq; arguit idem Martinus in q. 1. dicti tracta. de martyrio, quinq; mediis. Primo, qa aliás sequeretur, q duo ci. no æquales in ppositio grauissimorũ suppliciorũ pro Chro, in hoc solum differẽtes, q furor tyranni sæuit in vnum, & nõ in alium, sic in merito differrent, q vnus esset martyr, & alter non: consequens est falsum. ergo. Probaf falsitas cõsequentis. Quorũ cunq; actus interiores sunt eiusdẽ rationis, & intentionis, eorum merita sunt eiusdem rationis, & æqualia: sed actus interiores istorũ sunt hmõi, vt supponimus. ergo vterque est martyr. Scđo, quia aliter sequeref, q p aliquid merè violentum, quod nõ est in potestate virtuosè operantis, aliquis de non martyre fieret martyr: consequens est falsum. ergo. Consequentia patet, quia per tolerantiam mortis violentæ, quæ nõ est in potestate martyris, de non martyre fieret martyr. Tertiò. Diues est liberalis deficiente paupere cui det, si non solũ est paratus, sed extrahit pecuniam, vt det his, quos credit pauperes: sed cõpertis q sunt simulatores, retrahit manum. ergo Christianus potest esse martyr deficiente, qui eum occidat, si ipse non solum est paratus, sed imperet actu executionem passionis mortis. Quartò. Actus formaliter imperatiuus passionis mortis pro Christo, est ita proprius habitui elicitiuo martyrii, q non põt ab alio habitu elici. ergo habens ipsum est verè martyr. Consequentia nota, & antecedens patet, qa nulli alii habitui põt attribui. Quintò. Omnis actus, ex cuius frequentatione natus est generari habitus elicitiuus martyrii, est actus martyrii, sed actus sic imperatiuus est huiusmodi. Ergo est actus martyrii. Probatur minor: quia aut ex istis volitionib. imperatiuis frequentatis insufficienter generatur habitus martyrij, aut vltra hoc requiritur actualis mors. Si primum, habetur intenta minor. si secundum, sequitur primo quòd nunquam in aliquo viatore esset habitus martyrii. Sequitur secundò, q habitus martyrii non potest naturaliter generari ex pluribus volitionibus, sed vna tñ. Sequif tertio, q nullus habitus martyrii acquisitus inclinabit in actum martyrii. & patet sequela: quia talis non est capax amplius martyrii, cum iam sit mortuus.

¶ Ad huius rei euidentiam nõ oportet aliud iacere fundamentum, quàm illud quod in litera positũ est: sed illud, q̃ solidum sit ostendere. Tota si quidem res in hoc stat, q martyrium est Christi testimonium factũ, seu opere, quo ponitur vita pro Christo. Et ratio literæ est, quia aliter non est perfecta ratio testimonii.

Universidad de Deusto Biblioteca

monij, quoniam durante vita semper aliquid restat operis apponendi ad testimonium, quia semper restat ponere vitam. Patet autem fundamentum hoc solidum esse, primo ex ipsa ratione perfecti, & testimonij opere. Constat siquidem testimonium operis, cui semper aliquid operis restat, non esse perfectũ sed durante vita semp testimonio, qd consistit in opere, aliquid operis testificatiui restat: quia restat hoc opus, ponere vitam. ergo. Et ne aliquis hæsitet in illa propositione, scilicet, Martyrium est Christi testimonium consistẽs in opere, probatur. Quod enim martyrium cõsistit in actu exteriori ex hoc patet, q martyrium testimonium Dei est apud homines. Homo autem nõ intuetur cor, sed videt, q foris sunt, vt dr 1. Reg. 16. Quòd autẽ non consistat in actu exterioris locutionis tm: & similiter q nõ consistat in quocunque exteriori opere citra ponere vitã, & ex parte dilectionis,

Art. præc. & 2. ad 2. argum.

Ex arti. 2. huius q. elicitur.

præter mortem, quas aliq possunt sustinere pro fide Chri. s. carcerem, exilium, rapinam bonorum, vt patet ad Heb. 10. Vñ & sancti Marcelli Papæ martyrium celebrat, qui tñ fuit mortuus in carcere. ergo non est de martyrii necessitate, q aliqs sustineat pœnam mortis.

¶4. Præte. Martyrium est actus meritorius, vt* dcm est, sed actus meritorius, nõ potest esse post mortem. ergo ante mortẽ: & ita mors ñ ẽ de rõe mart.

SED CONTRA est, q Maxim⁹ dicit i quoda sermone de martyre, q vincit p fide moriẽdo, qui vinceret sine fide uiuendo.

RESP. Dicendum, q sicut* dictum est, martyr dr quasi testis fidei christianæ, p quam nobis uisibilia pro inuisibilibus cõtemnẽda proponunt, ut dr ad Hebr. 11. Ad martyriũ ergo pertinet, ut hõ testificet fidẽ se opere ostendens omnia præsẽtia cõtemnere, ut ad futura, & inuisibilia bona pueniat. Quã diu aũt hoĩ remanet uita corporalis, nondum se opere ostẽdit corporalia cũcta despicere. Consueuerunt.n. hoies & consanguineos, & oĩa bona possessa cõtẽnere, & ẽt dolores corporis pati, ut uitã cõseruẽt, Vñ & Satã cõtra Iob induxit, Pellem pro pelle, & cũcta quæ hõ habet, dabit pro aĩa sua, idest, pro uita sua corporali. Et ideò *ad perfectã rõnẽ martyrii requiritur, quòd aliquis mortem sustineat propter Christum.

AD PRIMVM ergo dcm, q illæ auctoritates, & si q similes inueniunt, loquunt de martyrio per quandam similitudinẽ.

AD II dicẽdum, quòd in muliere, q integritatem carnis perdit, uel ad perdendã eam dãnat occasione fidei chrianę non est apud hoies manifestum, utrum hoc mulier patiat propter amorem fidei christianæ, uel magis pro contemptu castitatis: & iõ apud hoies non reddit per hoc testimonium sufficiẽs. Vñ hoc nõ propriè habet rõem martyrij. Sed apud Deum, qui corda scrutatur põt hoc ad pręmium deputari, sicut Lucia dixit.

AD III dicendum, q sicut s.* dictum est, Fortitudo princi-

F & ex parte testimonij patet. Ex parte siquidem testimonij, qa martyr dr testis antonomasticè: & similiter martyrium dr testimonium per excellentiam. ergo martyrium est testimonium summum in genere exteriorum testimoniorum. ergo martyrium consistit in opere, quod est ponere vitam. Et patet sequela: quia tam locutio quæcunque, quàm præparata exhibitio ad mortẽ, q ẽt pati cruciatus, & dolores, sunt minora opera sm suum genus, quàm ponere vitam. Vñ, vt in litera dr, multi cruciatus sustinent, vt mortem euadant, vt patet de his qui à iudicibus maleficiorum torquentur. Ex parte verò dilectionis, martyrium est actus maximæ charitatis. ergo est ponere vitam pro Deo. Antecedens est per se clarum. consequentia patet ex sententia Dñi, Maiorem charitatem nemo habet, q vt animam suam ponat. Non dixit vt animam, suam, hocest, vitam ponere imperet, sed ponat: ponere siquidem uitam differt ab actu imperatiuo ponẽdi, sicut executio ab imperio. Et licet hęc sufficiant, soliditas tñ conclusionis ostenditur ẽt ex eo, q oẽs verè martyres Chri sunt salui, sed non oẽs imperantes executionẽ subire mortem sunt salui, qa ante mortẽ posset q peccare mortaliter, tũ qa posset pp tormenta desistere à confessione fidei, vt patet, & de facto multis hoc accidisse videt: tum quia posset post diu insuper viuere, & variis peccatis implicari, & sic verũ esset, q multi Chri martyres pfectè sunt damnati sm adinuentionem huius nouellæ doctrinæ, qd Ecclesia Chri horret audire. Sequeret etiã, q vnus & idẽ posset esse centies verè & pfectè martyr, qd alienum est à rõe theologia. Sequeret ẽt q Io. Euãgelista esset martyr, qd iste homo negat. Et patet sequela, quia in feruentis olei dolium missus, habuit actũ imperatiuũ executionis mortis, cum feruẽtis olei doliũ mortis sit, pculdubio illatiuũ. Et si q sit pspicuitas, illa noua adinuentio sibiipsi dissonat: qm vniuersaliter verũ videmus, q iõ, ppositũ, vel imperiũ alicuius actus exterioris requirit ad virtutẽ, aut salutem, qa pfectio cõsistit in illo actu exteriori. Iõ.n. requirit ad salutem propositũ baptismi, qa pfectio salutaris cõsistit in exteriori baptismo. Iõ ad virtutẽ iustitiæ requirit ppositum restituendi, quia pfectio iustitiæ habentis alienum, cõsistit in exteriori restõne. Iõ in peccatore requirit ad penitentiam propositum confessionis, qa pfectio consistit in exteriori confessione, & receptione clauium. Iõ in medico requirit imperium medicinæ, & in ægro non sufficit imperiũ executionis, sed oportet actualiter suscipere medicinã, quia pfectio consistit in actu exteriori, & sic de aliis. Et ppea consequẽs est, q iõ imperium executionis ponendi vitam requirit ad martyrium, quia pfectio martyrii cõsistit in actuali positione vitæ. Dicere ergo q ad martyriũ requirit actus imperatiuus ponendi vitã, & q martyrii pfectio non cõsistat in ponere vitã, est dissonare à veritate, & seipso. Ex dictis igit solido fundatõ videlicet, martyrium consistit in testimonio summi facti exterioris, hoc est, ponere vitam pro Deo,

ad opposita respondendum est. Sed debes scire prius regulam tã bonitatis, q malitiæ consistentis in actu exteriori. Et est, q ex proposito, vel imperio illius actus, aliquis est, & dr talis sm quid, ex solo aũt illo facto actualiter est, & dicitur aliqs talis simpliciter & absolutè. Declaratur regula in vitiosis, & virtuosis actib. Quia.n. homicidium cõsistit in facto, quo aufert vita hoĩs, ideo quicunque proponit occidere aliquẽ, est homicida secundũ quid, hocest, mentalis, iuxta illud, Qui odit fratrem suum, homicida est. Et similiter quando; extẽdit actualiter gladiũ ad occidendum aliquem, qui tñ nõ moritur, homicida est sm qd, s. inchoatiuè, & quantũ est ex se: nũquam tñ est simpliciter, & absolutè homicida, nisi verè inferat passionem mortis. Vñ & nunq esset irregularis, nisi actio sua inferret mortis passionem. Similiter quia testimonio est actus exterior iustitiæ, & consistit in facto, quo alteri quod suũ est redditur, quantumcunque qs pponat restituere, aut proponat restõnem, nisi sequat hoc factum, q. s. dño, vel illi q sic cedit p dño, der q. suũ est, nunq aliquis est simpliciter iustus iustitia, q penes restõnem attendit, sed sp imperfecta restõ, ac p hoc illius ptie iustitia imperfecta est vtpote defectum patiens in pprio suo actu. Et simile est de martyrio, qd licet ex pposito, & ex imperio executionis, & cum aliquo passio, ptes, passione cruciatuum multorum pẽdentium ad mortẽ, non eis illis inferentium efficaciter, dicat, & sit aliquis martyr sm qd, puta, mẽtalis, aut inchoatiuè, nunq tñ est aliquis simpliciter, & absolutè martyr, nisi actualiter ponat vitã pro Deo, & hoc pp imperfectionem actus, quousque perueniat ad factum, in quo consistit martyrium, vt patet ex antedictis.

Conclu.

¶Ad primum ergo duorum primo obiectorum negat minor. s. Sed positis oibus illis, ponit pfectio martyrii qm deest passio mortis. Ad probationẽ aũt illius, s. q tali actu hr apud Deum, & apud hoies sufficiens testimonium contẽptus vitæ p Chro, tñ dicit, q aliud est haberi testimonium sufficiẽs, & aliud est haberi testimonium summũ ex gñe operis inter act⁹ exteriores. Ad martyrium non sat est testimonium sufficiens, sed exigit testimonium summum, qa martyrium importat testimoniũ p excellentiam, seu antonomasice. Constat.n. liquido q tale testimonium sine passione mortis nõ est summũ: qm excellentius genus est testimonium ipsius passionis mortis, ac p hoc illud non est summũ genus testimonii. Et q testimoniũ ipsius mortis sit excellentius, quis ridiculũ sit dubitare, ex eo tñ cõuincit, q post imperiũ &c. remanet spes vitæ patris. Multi.n. post hmõi imperia vixerunt, vt in exemplo suo de Isaac patet: & pculdubio, qa uiuere pt, remanet sm se vita in spe, quis iste hõ nõ speret. Sed hoc est p accidens, qa de natura talis act⁹ sm se loquẽdũ ẽ.

¶Ad sm dr, q propriè loquendo, distinctio illa quatuor mensurarũ, in qua est actus martyrii, est insufficiens, ut tacet in litera: Dat siquidem quinta mensura, s. est tps immediate pcedens instans mortis. Actus siquidẽ martyrii, licet aũ meliorẽ, nisi tñ ad tps immediate pcedentis instans mortis mensurã perueniat non est martyrium, nisi sm quid, quia non pt consistere in facto summi testimonii, nisi illo tpe mensuretur. Et si contra afferat, quia pt per diuinam potentiam in secunda mediatate illi* tpis impediri sequela mortis &c. Rñdet, q hoc est incompossibile posito. Nam posito q actus martyrii mensuret tpe immediate pcedente instans mortis, incõpossibile est, q mors nõ sit in instanti immediate sequente illud tps: nã hoc est ponere, q tps illud sit immediatũ instanti mortis, & q non est immediatũ eidem, q implicat contradictionem, nec subiacet diuinæ potentiæ. Ex eo namque q actus martyrii mensuratur tpe immediata præcedente instans mortis, sequit q mors sit immediate tempori illi. Ex eo vero q ponit impediri mors, sequitur q mors non sit immediata tempori illi. Cum hoc tamẽ

aduerte

aduerte, q quia in instanti mortis homo simul morit, & mortuus est. Ideo quatenus de martyre in illo mortis instanti verificatur q moritur, ita verificatur quod meretur, supposito, vt de facto est, q mori martyris sit meritorium. Nam pro quacunq; mensura durationis verificat q martyr morit pro eadem, patet manifestè q verificat q morit meritoriè. Qualitas siquidem actus importata per ly meritoriè, sub eadem est mensura, qua est actus quẽ qualificat. Ac per hoc quia in pposito qualificat mori. ergo pro quacunq; mensura verum est q martyr moritur: verũ etiam est, q moritur meritoriè, qd est mereri. Quemadmodũ ergo in tpe immediatè præcedente instans mortis martyr moritur, vt in uia immediatè ad mortem, & in ipso instanti moritur ut in termino, ita martyrium, ac per hoc actus meritorius mensuratur tempore immediatè præcedente, ut actus uiatoris immediatus ad terminum, & mensuratur instanti ut in termino. Ita quòd quatenus in instanti mortis martyr moritur ut in termino uię, eatenus martyrium consumat, & meretur ut in termino uitæ. Sic enim mereri, sut in termino uitæ, non repugnat illi qui sic est mortuus, quòd tunc primo est uiator in termino, sicut sic mortuo, non repugnat illi etiam mori, vt patet in 6. Physic.

¶Ad primũ autem obiectorum dicitur quòd argumentum in duobus deficit. Primò, in illa conditione in consequente posita, s. In hoc solum differentes, q furor tyranni sæuit in unũ, & non in aliũ: qm hæc differentia quæ exprimitur est occasionalis & inuoluntaria ex parte sanctorum. Sed illa quæ tacet, est uoluntaria, & uerè causa differentię, scilicet q tamen unus sentit uoluntariè mortem. Ex hac enim differentia prouenit, q unus est martyr, & alter non. Secundo, deficit, quia consequens tunc est uerũ. Et ad probationem dicitur, q stante æqualitate interiorum, conceditur q æqualiter merentur quoad præmium essentiale: sed ex hoc non sequitur, ergo uterque est martyr: sed est sophisma figuræ dictionis, quoniam mutatur quid in quale, seu quomodo. Potest enim esse, & de facto ita esse credimus, ut multi confessores sint multis martyribus æquales in præmio essentiali, non tamen propterea sunt martyres.

¶Ad secundum negatur sequela. Et ad probationem dr, q in morte martyrum concurrunt actio tyranni, & passio martyrũ. Et licet actio nõ sit in potestate martyrum, passio tamen est in potestate eorum, quia est uolũtaria, & meritoria. Vndè de Christi passione dr illud, Actio displicuit, passio grata fuit. Et per huiusmodi passionem uoluntariam uiolentæ mortis, de non martyre fit homo martyr. & nõ per actionem tyranni: nec inconuenit huiusmodi tñ bonum dependere occasionaliter ex iniqua actione tyranni. Et dixi, occasionaliter, quia licet tyrannus occidendo sit per se causa mortis, non tamen est nisi occasio tanti boni, scilicet, uoluntariæ, & meritoriæ mortis. Martyrium namque à Dei gratia & martyre est, non à tyranno.

¶Ad tertium dicitur, quòd diues in huiusmodi casibus non nisi imperfectè est liberalis, quia non nisi inchoatiuè.

¶Ad quartum conceditur gratis, quòd ad eundem habitum spectat ponere animam pro Deo, & proponere, & eligere, quod plus est, quàm imperare hoc. Sed tam propositũ, quàm electio est actus imperfectus respectu martyrii: quoniam neutrum est martyrium perfectum, sed mentale, aut inchoatiuè: & ideo ex hoc non sequitur, ergo est uerè martyr, quia martyr ab actu perfecto exteriori summi testimonii dicitur, & non ab habitu, aut ab actu inchoato.

¶Ad quintum dicitur, quòd gratis conceditur, quòd electio executionis mortis p Deo, quæ electio est effectus imperij, qui actus est prudentiæ, ut patet in sexto Ethicorum, huiusmodi, inquam, electio includens imperium &c. est actus martyrii inchoatiuè, sed non habet perfectam rationem actus martyrij: quia deficit factum, in quo consistit excellentia testimonii. Et aduerte hic, q si in hac ratione quæritur, aut supponitur, q martyriũ sit habitus, falsum quęritur, aut supponitur. Si autẽ per habitum martyrii intelligat quis habitum elicitiuum martyrii, tunc dr q talis est fortitudo, imperatiuus autem charitas, ut patet ex supradictis. & charitas uidẽ cum fortitudine gratuita à Deo infunditur, & non est habitus acquisitus. Fortitudo verò acquisita nõ necessario requirit ad actũ martyrij. Vnde

A nullus habitus acquisitus elicitiuus martyrij requiritur ad martyrium, nec ex frequentatis electionibus, seu imperiis (concordando cum isto in uocabulis minus propriis) generat aliud habitus, q fortitudo, quæ potest vocari habitus martyrij pro quãto firmat circa pericula maxima, & optima. Nec ad generatione fortitudinis requirit martyriũ simpliciter, sicut nec ad generationem temperãtiæ requiritur q actualiter exerceat supremũ tẽperantiæ actũ perfectũ. Sed sicut fabricando fabri fimus: ita exercendo nos in occurrentibus actibus opportunis uirtutes acquirimus. Argumẽtum aũt procedit ac si martyrium esset habitus generabilis ex actibus martyrii, qd est ridiculum. Maiorem, inquit Christus Iesus, charitatem nemo habet &c. & non dixit, Maius martyrium nemo habet, docens q charitas mediante infusa fortitudine, est habitus quo quis ponit animam pro Deo amico, quod est esse martyrem. Nec oportet ponere aliquem habitum acquisitum inclinatiuum ad martyrium, quoniam habitus infusi exigunt, & sufficiunt.

q. Præced. art. 4. & 5.

¶In responsione ad secundum, dubium occurrit ex Martino, ubi supra quæst. 2. dicente, quòd ista responsio relinquit multa dubia: primum, an carnis integritas sit pretiosior vita, quod tamen petebat argumentum, cui hic respondetur secundum, quid est testimonium sufficiens, & cuius: tertium apud quẽ: & quartum, an mulier patiens corruptionem propter Christum sit uerè martyr apud Deum.

¶Ad hoc dicitur breuiter, q falsum est q argumentum peteret, an per se integritas carnis sit pretiosior uita. Sed argumentum, hoc supposito, arguit, q pati uiolationem integritatis, est martyrium, ut patet in litera: & ideo si dicta quæstio non determinatur in hac responsione, nihil obstat: quia author respõdet non curando de tali suppositione, ita q cum potuisset respondere dupliciter, scilicet ad suppositionem, & argumentum, dimissa suppositione respondit argumento: quod non esse reprehensibile patet: & argumentum quidem dicit, q non constat apud homines utrum talis mulier patiatur in contemptum fidei, uel in contemptum castitatis. Videtur nanque quod tam Agneti, quàm Luciæ, licet occasione christianitatis, tamẽ in castitatis contemptum principaliter forte pœna hæc data esset. Vtraque namque castitatem prætulerat, ut patet in gestis utriusque. Ad suppositionem autem dici potest, quòd perdere carnis integritatem contingit dupliciter, scilicet uolũtariè & inuitè, & quòd integritas uolũtaria pretiosior est uita, quoniam includit moralem bonitatem: integritas autem quæ potest perdi inuitè, non est pretiosior uita. Posset aliter dici, quod integritas carnis secundum se non est pretiosior uita: sed integritas carnis vt custos uirtutis, est pretiosior uita. Commixtio namque carnalis uia est multum potentissima ad luxuriam, saltem uenialem, inducendam, quam integritas carnis obstruit. Et qa hoc officium habet carnis integritas ex natura sua, & ut in pluribus peccatum aliquod, saltem ueniale, interuenit in hoc, q est pati commixtionem uiri: ideò si mulier damnata ad alterũ duorum, scilicet ad patientiam commixtionis uel ad patientiã mortis, dicat se paratam potius ad patiendum mortem, rectè eliget: quoniam eligendum est potius pati mortem si inferatur, quæ ad nullum malum morale ducit, quàm pati commixtionem, quæ potentissima est ad inducendum ad peccatum, immò quæ ut in pluribus inducit peccatum in patiente. Et cõfirmatur, quia tentatio carnalis intrinseca, qua scilicet caro cõcupiscit aduersus spiritum, nunquam est eligibilis, quoniam nonnullam peccatum est, ut Augustin. dicit. Eligendo autem patientiam commixtionis, eligitur, secundario tamen, tentatio carnalis intrinseca: quoniam naturaliter nata est in tali commixtione inueniri. Et propterea mulieres laudabiliter contemnunt uitam pro seruanda integritate carnis, ac castitatis custodie. Et quia, ut dictum est, hoc habet integritas carnis non in hac, uel in illa, sed communiter, ideo suppositionem illam quasi ueram author pertransit in insinuatione præmissa in argumento, quòd de integritate carnis in ordine ad castitatem est sermo, cum dixit, Et ita uidetur q corporalis integritas castitatis pferatur vitæ corporali. Ly enim castitatis, innuit q de corporali integritate, vt castitatis signaculo loquitur. Ad reliqua dubia dicitur, quòd etiam ista responsio relinquit sub dubio

bio

bio, an Deus sit trinus & vnus, & an sol sit maior tota terra, & infinita alia, non pōt tū ppea reprehendi: quia dubia ista sunt impertinentia ad responsionem. Oīa tū illa tria in hoc art. soluuntur. Nam sīh in corpore art. vbi dr̄, q. oportet q. sit testimonium summum, hoc est, in opere mortis, & q. sic fidei christianæ testimonium. Tertium in hac responsione, vbi dr̄, Apud homines. Quartum in eadem responsione, vbi dr̄, Non q. propriè habet rationem martyrij. Si.n. non propriè habet rationem martyrij nec apud Deū, nec apud homines, est propriè martyrium.

¶ In responsione ad tertium aduerte, q. Martinus dicit in eadem 4. quæst. q. carcer, ad quē sequitur mors præuisa, & contempta, est martyrium: & subdit, Huic conclusioni vt contradicere Thomas in responsione ad tertium 4. art. de martyrio. Mirum est de ista interpretatione huius responsionis. Nā cum dixit author, Nisi fortè sēm quod ex his sequitur mors: ex dictis in corpore artic. & ex subiunctis in responsione ad quartum intelligi voluit: ex his namque constat, quòd ad martyrium exigitur subire voluntariè mortem. Et ppea qui patitur carcerem voluntariè, & non mortem inde sequentem, non est martyr, & si carcer est de sua natura mortalis, à principio voluntariè carcerem talem volens, martyrij actum incipit.

¶ In responsione ad quartum eiusdem 4. art. dubium occurrit ex Martino in eadem q. 4. Si huiusmodi tolerantia afflictionū est apud te actus martyrii meritorius, aut est pro instanti terminante continuationem earum ad mortem, & hoc non, quia tale instans est instans mortis: aut est in instanti, aut tpe præcedente: & hoc non, tum primò, quia tunc nō est tolerantia mortis: tum secundò, quia possibile est per diuinam potentiam ne mors sequatur: ergo actus qui fuit martyrium, poterit nunquā fuisse martyrium: tū tertio, quia si de facto impediretur, sicut in multis martyribus impedita est mortis sequela, oritur q̄ō. An talis esset martyr, aut non. si non, ergo ad martyrium non sufficit tolerare afflictiones naturaliter continuandas. si sic, ergo sine actualis tolerantia mortis potest esse martyrium.

¶ Ad hoc bīr soluendo supradicta dr̄, in hmōi tribulationibus continuatis vsque ad mortem, ipsum voluntariè pp Deum sustinere vsque ad mortē, est actus martyrij meritorius, & mensuratur hic actus tpe immediatè præcedente instans mortis, vt mensura successiua, & instanti mortis, quatenus tunc martyr moritur, vt termino successiuæ mensuræ: & hoc sub alijs verbis dr̄, q. sicut mensuratum est sustinere continuatum ad mortē, ita mensura est tps terminatum ad instans mortis. Ita q. sustinere, vt continuatur morti, est martyrium: & tps, vt terminatum ad instans mortis, est mensura martyrii, & in hoc fige pedem. Vñ patet rñsio ad primum, quia s. diuisio est insufficiens: quia datur hoc aliud membrum, quod dictum est. Et si contra hoc afferantur tres obiectiones allatæ contra tps mortem præcedēs, dicetur, & ad primum negatur assumptum: quia in tpe immediatè præcedente instans est tolerantia mortis, vt in via ut defectibili vino à morte: & in ipso instanti est toleratio mortis vt in termino, in quo non inconuenit mereri vt in termino.

¶ Ad secundum dr̄, q. non est compossibile per quamcumque potestatem tribulationes esse continuas vsq; ad mortem, & tribulationes esse sine mortis termino, quoniam implicat contradictoria, vt patet.

¶ Ad tertium dr̄ primò, q. author non dicit, q. sustinere tribulationes cōtinuandas naturaliter ad mortem est martyrium: sed dicit, q. sustinere tribulationes cōtinuandas ad mortē, est martyrium, & pp ea argūm quod de continuandis, & non continuatis loquitur, non est contra literā, contra quam iste arguit. Dr̄ nihilominus secundo ad propositum casum, q. dupliciter contingit impediri mortales passiones à morte. Vno modo, per viam impedimenti simpliciter, vt accidit beato Ioanni euangelistæ, cum ante portam Latinam missus est in feruentis olei dolium: quoniam fuit impedita mors totaliter, ne scilicet tunc, vel vllo vnquàm tempore ex illo oleo feruente moreretur. Et cum sic impedimentum præstatur dicendum est, q. talis non est propriè martyr, ut de ipso beato Ioan. patet. Alio modo, per viam suspensionis ad tempus, vt accidit beatæ Cæciliæ dicenti, Impetraui à Domino inducias martyrii mei: & videtur hoc accidisse frequenter sctis martyribus ex eo q. in talibus tormētis tamdiu vitam habuerūt integræ virtutis vitalis, vt loquela, & actus eorum manifestare videantur. Et tale impedimentum, quia ad tempus est, nō impedit rationem martyrii, quoniam omnino tandem passio quam sustinet, continuatur ad mortem ita quòd ex illa sequitur mors, impedimento, quod suspendebat, sublato ab ipsomet qui illud apposuerat, Deo scilicet glorioso; in cuius signū quandoq; orasse legitur martyres, vt iam spiritum Deo redderent. Et propterea nullum ex hac doctrina sequitur incōueniens, sed semper stat solidum illud fundamentum, q. ad martyrium requiritur actualis passio mortis.

paliter consistit circa pericula mortis, circa alia aūt cōsequenter. Et ideo nec martyriū propriè dr̄ pro sola tolerantia carceris, vel exilij, vel rapinæ diuitiarum, nisi forte secundum q. ex his sequitur mors.

AD IIII dicendū, q. meritū martyrii non est post mortem, sed in ipsa voluntaria sustinentia mortis, prout s. aliquis voluntariè patitur inflictionem mortis. Contingit tamen qñq; quòd aliquis post mortalia vulnera pro Christo suscepta, vel quascunq; alias tribulationes continuatas vsq; ad mortem, quas à persecutoribus patitur pro fide Christi, diu viuat: in quo statu actus martyrii meritorius est, & etiam ipso eodem tempore, quo huiusmodi afflictiones patitur.

ARTICVLVS V.

Vtrum sola fides sit causa martyrij.

Porrecta p totum. 631. 4. di. 49. q. 5. ar. 3. qō. 2. cor. & ad q. 10. & Et Rom. 8. lect. 7.

AD PRIMVM sic pcedit. Vr q. sola fides sit causa martyrii. Dr̄.n. 1. Petri 4. Nemo autem vestrum patiatur quasi homicida, aut fur aut aliquid huiusmodi. Si autem vt Christianus, non erubescat: glorificet autem Deum in isto nomine: sed ex hoc dicit aliquis Christianus, qui tenet fidem Christi. ergo sola fides Chri dat patientib. martyrii gloriā.

¶ 2 Præt. Martyr dicitur quasi testis, testimonium āt non redditur nisi ueritati. Non autem aliquis dr̄ marty. ex testimonio cuiuslibet ueritatis, sed solum ex testimonio ueritatis diuinę. Alioquin si qs moreretur p confessione ueritatis geometricæ, uel alterius speculatiuę scientię, esset marty. q. uī ridiculū. ergo sola fides est martyrii cā.

¶ 3 Præt. Inter alia uirtutū opera illa uīr esse potiora, quæ ordinanī ad bonū cōe: q a bonum gentis melius est, q̄ bonū unius hōis, sm̄ Phyl. in 1. Eth. (Lib. 1. c. 2. in fi. to. 5.) Si ergo aliquod aliud bonum esset cā martyrii, maxime uideretur, q. illi essent martyres, q pro defensione reipublicæ moriuntur, quod Ecclesię obseruatio non habet: nō.n. militū qui in bello iusto moriuntur, martyria celebrantur. ergo sola fides uī esse martyrij causa.

SED CONTRA est, q. dr̄ Matth. 5. Beati qui persecutionem patiunī ppter iustitiam, quod pertinet ad martyrium, ut gl. ibid. dicit: (Et gl. His. in hūc locum habet. to. 5.) ad iustitiam autem pertinet non solùm fides, sed etiā aliæ uirtutes. ergo & aliæ uirtutes pñt esse martyrij cā.

RESP. Dicendum, quòd sicut dictum est, martyres dnr quasi testes, (Ar. præce.) quia s. corporalib. suis passionib. vsq; ad mortem testimonium perhibent ueritati non cuicunque, sed ueritati quæ secundum pietatem est, q per Chr̄m nobis innotuit. (Veritas secundū pietatē, quæ.) unde & martyres Christi dicunī quasi testes ipsius. Hmōi autem est ueritas fidei, & ideo cuiuslibet martyrij causa est fidei ueritas. Sed ad fidei ueritatē non solū ptinet ipsa credulitas cordis, sed ēt exterior ptestatio,

SVPER QVÆST. CXXIIII. ARTIC. V.

IN artic. 5. eiusdem quæstio. 124. dubium statim in titulo occurrit, de quo genere causæ est questio hic, cum de causa martyrii quæritur, vtrum sit sola fides. Constat enim q. non de effectiua: quia ista est charitas &c. nec de formali, vt patet: nec de materiali, quia materia martyrij, cum sit actus fortitudinis, sunt ad intra passiones, ad extra verò pericula mortis: nec de finali, quia inquantum est actus fortitudinis, habet pro fine bonum proprii habitus: inquantum verò est actus fidei, & charitatis habet pro fine Deum, qui est finis omnium theologalium virtutum.

¶ Ad hoc dr̄, q. martyrium dicit duo, scilicet testimonium, & tale testimonium, scilicet per mortem: & q. inquantum est testimonium, quæstio est de causa finali proxima. qm testimoniū vt sic, ordinatur ad manifestationem veritatis vt proximum finem. Et ppea quæritur, vtrum sola fides sit, ad quam manifestandam ordinetur testimonium martyrii. Inquantum autem testificatio, hæc fit per mortē. Est ēt qō de causa finali martyrii ex parte materiæ: qm finis bonificans mortem est bonum veritatis, cui testificatur martyr per mortem. Ideo namq; mors illa est bona, quia est pp bonū cui attestatur. Nec huic obstat q. Deus sit finis proximus virtutum theologalium: quia martyrium non est actus elicitus, sed imperatus à theologalibus virtutibus. Et ideo non est mirum si habet Deum pro fine principali, bonum autem veritatis fidei pro fine proximo.

¶ In eodem 5. art. circa illud. Omnium virtutum opera relata in Deum, possint esse martyrii causa. Dubium ex Martino occurrit in dicto tract. quest. 5. ponente in septima conclusione, q. non pro quolibet virtutis opere potest quis subire martyrium. Et probat hoc tripliciter. Primo, quia quædam sunt opera virtutis tam paruæ necessitatis & vtilitatis, q. non licet secundum dictamen rectæ rationis pro eis se exponere morti. sed recta rō dictat, q. sūt intermittenda. Probatur hoc authoritate Arist. 3. Ethic. cap. de violento, dicentis, quòd turpissima sufferre pro nullo, vel modico bono, praui est. Secundo, quia pro operibus eutrapeliæ, vel affabilitatis, similiter pro paruis operibus misericordiæ, & liberalitatis, nemo sapiens debet se exponere morti. Tertiò, quæ iuste & rationabiliter prohiberi possunt à superiori ne causent ægritudinem, non solum pñt, sed debent intermitti propter timorem mortis: sed aliqua virtutis opera sunt huiusmodi, ergo. Maior patet, & minor probatur per Gregor. in registro. indictione quarta; epistola 15. vbi Episcopo Rauennati vomitum sanguinis patienti, præcipit ne ieiunet, ne prædicet &c. quia sic dicunt propter infirmitatem medici.

¶ In eodē quoq; articulo dubium aliud, si tamen aliud est occurrit ex eodem ibidem inficiante hanc literæ rationē, seu illationem

lationem

lationem. Pro protestatione fidei licitum est subire martyriū, sed in omni opere bono quod fit, & in omni opere malo, quod vitatur propter Christum, fit protestatio fidei. ergo pro quolibet bono opere faciendo, & quolibet malo vitando pp Christum, licitum est subire martyrium. Ad hanc, inquit, Thomæ rationem concedo antecedens, & nego consequentiam: quia est, aliquod bonum opus seclusa circunstantia mortis quā, posita mortis circunstantia, desinit esse bonū, vt opus eutrapeliæ, & opus ieiunij. Est etiam aliquod opus malum, seclusa circūstātia mortis, quod, eadem posita, non est opus malū, vt verbum otiosum, mendacium iocosum, occultatio veritatis, vt Abrahā tacuit Saram esse coniugem.

¶ In eodem quoque articulo parum distās dubium ex eodē Martino ibidem occurrit circa responsionē ad secundum, pro quanto ibi dicitur, quòd vitiatio mendacii cōtra quamcunque veritatem sit, inquantum mendacium est diuinæ legi cōtrarium, potest esse martyrij cā. Inquit enim quod nō constat adhuc omne mendacium esse peccatum veniale, vel mortale, nec adhuc etiam constat peccatum veniale esse diuinæ legi contrarium. Vel, licet omne mendacium, seclusa circunstantia alicuius excessiuè tristis, & dolorosi, sit peccatū mortale, vel veniale, multa tamen sunt quæ nec mortalia, nec venialia sunt, posita circunstantia alicuius excessiuè tristis, & dolorosi, sicut grauium cruciatuum, aut incommodorum, aut mortis.

¶ Ad horum euidentiam declarandum est vnde hic difficultas appareat, & quam nulla sit difficultas, si opus virtutis in actu, & excellentia illius perspecta fuerit. Sciendum est igitur, q. aliquod opus potest dici opus virtutis dupliciter. Primò, ex suo gñe tantum, secundò, ex genere, & omnibus circunstantijs, quādo, vbi, sicut &c. Exemplum primi, restituere depositum ei qui deposuit, subuenire indigentiam patienti, mala pœnæ voluntariè sustinere ad euitandum malum culpę. Exemplū secundi: Reddere quod suum est vnicuique, quando, vbi, sicut &c. oportet, opera misericordiæ exercere, quando, vbi, sicut oportet, ieiunare quando, propter quid, sicut oportet, & sic de alijs. Est & inter hæc tanta differentia, quod opera bona ex suo genere tātum, nō sunt vniuersaliter opera virtutis, nisi sint etiam bona ex circunstantiis, qm bonum consurgit ex causa integra. Immò si absque debitis circunstantijs fiant, mala moraliter sunt, quoniam saltem sunt contra prudentiam, quę forma est virtutum moralium, quæ circunstantias omnes exigit ad opera virtutis, & ex hoc ipso quòd homo se applicat ad quodcumque opus virtutis ex suo genere, quando, vel vbi &c. non decet, peccat. Et ex hoc te habere volo, quòd cum in litera dicitur, quòd omne opus virtutis pōt esse causa martyrii, intelligitur de opere virtutis non partialiter, quale est opus virtutis ex solo genere, sed totaliter, ita quòd hic, nūc, coram istis &c. est opus virtutis. Quòd enim non est nunc, hic coram istis &c. opus virtutis, non est tunc agendum, & consequenter non est pro eo agendo moriendum. Hoc est primum in quo deficiunt argumenta allata ex Martino, quoniam accipiunt per opera virtutis, opera solùm ex suo genere bona, cum tamen constet, quòd nisi sint ex circunstantiis quoque bona, non sunt virtutis opera nisi partialiter. Aliud autem est, quoniam non æqua lance bonum honestum, & malum culpæ, bona commodi, & malo pœnæ comparantur. Nosse namque oportet, quod bonum moris, quod integrè, ut dictum est, bonum moris est, præstat omni bono exteriore, puta, diuitiis, honoribus, regnis &c. & corporalibus, puta, pulchritudine, sanitate, & breuiter ipsa uita, quod patet apud Philosophos, quia bona animi, quæ nō possunt auferri ab inuitis, sunt cæteris excellentiora: & apud christianos, quia talia sola sunt quę ad Deum, hominem appropinquant. Et ex hoc volo te scire, q. siue magnum, siue paruum fuerit opus virtutis, dummodo sit integrè opus virtutis, pro eo faciēdo potest homo subire mortem: quia præelegit maius bonum, præferendo bonum moris vitæ corporeę, & si, pro quia, hoc est faciendum pro bono moris, quanto magis faciendum est hoc pro bono moris relato in Deum? illud siquidē bonum est hominis secundùm animum, hoc autem bonum est hominis secundū alium, & ultra hoc est bonum diuinum ex hoc ipso q. fit propter Deum. Et sic constituitur causa martyrij, vt in litera dr̄, inquantum, s. bonum moris, non martyrii sed simpliciter fortitudinis actui causam daret. Et propterea in litera dr̄, omne opus virtutis, secundum q. refert in Deum, esse causa martyrij. Tertium verò ex his deducendum est, q. cum duæ sint partes iustitiæ, scilicet declinare à malo, & facere bonum, & vitare malum culpę nulla eget circunstantia ad hoc, q. sit bonum moraliter nisi circunstantia finis, scilicet virtutis amore, iuxta illud, Oderunt peccare mali formidine pœnæ &c. quoniam præcepta negatiua diuini, vel naturalis iuris obligant semper, & ad semper, deuitatio mali culpæ ex circunstantia imminentis mortis nunquàm desinit esse bona, ac per hoc facere contra, vel præter præcepta negatiua diuini, vel naturalis iuris, nunquàm fit bonum, aut non malum moraliter ex timore mortis: quamuis, ut in tertio Ethic. Arist. dicit, quandoque sit uenia dignum. Et ex hoc habet, q. nunquàm dicere uerbum otiosum, aut mendacium ex quacunq; circunstātia fit licitum, quia negatiua sunt præcepta de nō mentiendo, de non dicendo uerbum ociosum: facere aūt bonum, qđ per præcepta affirmatiua præcipitr, multis eget circunstantiis, quæ qm circa singularia sunt, multipliciter uariantur, & quo ad hoc uerum & indubitatum est, q. circunstantia imminentis mortis pōt facere de opere, qđ alias esset bonum, tunc non bonum, immò malum. uerbi gratia. Si persona ualde utilis Ecclesię, exosa esset tyranno, adeò ut crederetur q. si coram illo compareret, occideretur ab illo, & adueniente die solēni quo missarum solennijs tyrannus interesse debet, persona illa deberet ex officio cantare missarum solennia, imprudenter faceret persona illa si celebraret coram tyranno pp imminens periculum mortis, quia potest per alium sine illo scandalo missa celebrari, & Ecclesiæ sanctæ sua persona conseruari: & sicuti officio suo, quod alias esset sanctum, tunc ex huiusmodi circunstantia efficeretur imprudens, ac per hoc malum moraliter. Et in promptu huiusmodi, & similium ratio est, quia scilicet præcepta affirmatiua non obligant ad semper, sed pro loco, tempore, circunstantiisque alijs. His igitur prælibatis, ad dubia & argumenta respondendum est. Et ad primum dicitur, q. siuè sit parua, siuè magna necessitas, aut vtilitas, nihil refert quoad hoc, quod est licitè subire martyrium propter opus uirtutis, si tamen est tunc uirtutis opus integraliter, ut patet ex dictis. Est tamen ex hoc differentia quoad teneri ex præcepto, uel ex consilio: & rursus ad teneri ex obligatione contra, uel præter præceptum ad martyrium. Quando namque opus imminet, cuius oppositum esset mortale peccatum, tenetur sub præcepto ad martyrium: qm uerò oppositum esset peccatum ueniale, tenetur quidem ad martyrium sic, q. præter

ter

Universidad de Deusto Biblioteca

ter non contra præceptum facit, si peccat venialiter, vt non moriatur: quando autem tale opus est, quod est integrè bonum, si tunc fiat, & nihilominus si prætermitteretur, nullum peccatum esset, tunc martyrium est de consilio. Ad authoritatem Aristot. dr, q̃ Arist. dicit pro nullo, aut modico bono: & non dicit, p bono morali, seu virtutis: & iterum dicit, q̃ præferre modicum bonū vtile magnę ignominiæ, praui animi ē. vt Dicunt qui pannis iniuriosissimas sibi inferri iniurias, puta, adulterij pro pecunia, & similes. Nos autem loquimur de bono virtutis moralis, de quo dicit ibidem Aristot. distinguendo, q̃ quędam facere, quæ non oportuit, pp̃ter timorem mortis, quandoque dignum videtur venia: quędam autem talia sūt, q̃ potius est moriendum ex quib. patet q̃ Aristo. numq̃ excusat facere, q̃ non oportet, sed digna venia ponit quãdoque. Certum est.n.q̃ venia non egent nisi culpæ: & hoc etiam nos dicimus, q̃ quandoq; pp̃ timorem mortis peccatur, non nisi veniale est: veū quis mendacium officiosum diceret ne moreretur: cū quo tñ stat, quòd licitè posset eligere subire mortem pro cautãdo illud veniale, & tãto plus, quanto vitatio illius venialis relata in Deum quid diuinum fit, quod Aristo. latuit.

Concl. m

D. 246.

Ver* Christianus, q.

¶ Ad secundum dicitur, quòd pro operibus eutrapeliæ, affabilitatis, liberalitatis, & misericordiæ paruissimis, si tunc sint opera virtutis integraliter relatis in Deum, vir sapiens licitè subit martyrium.

q̃ quidē fit non solum per uerba, q̃bus aliquis cõfitetur fidē, sed ēt p̃ facta, q̃bus aliq̃s fidem se habere ostendit, ſm illud. Iaco. 2. Ego ostendã tibi ex operibus fidem meã. Vñ & de quibusdã dr̃ ad Titū. 1. Confitent̃ uerbis se nosse Deū, factis aūt negãt. Et ideò [m] oīum uirtutū opera ſm q̃ referūtur in Deū, sunt quędam protestationes fidei, per quã nobis innotescit, q̃ Deus huiusmodi opera à nobis requirit, & nos pro eis remunerat, & ſm hoc possūt esse martyrii cã *. Vñ & beati [d] Io. Baptistę martyriū in Ecclesia celebratur, qui non pro neganda fide, sed pro reprehensione adulterij mortem sustinuit.

AD PRIMVM ergo dcd̃m, q̃ Christianus dr̃, qui Christi est. Dr̃ aūt aliquis esse Christi non solū ex eo q̃ habet fidem Christi, sed ēt ex eo q̃ Spiritu Christi ad opera uirtuosa procedit, ſm illud ad Rom. 8. Si quis Spiritum Christi nō habet, hic nō est eius. Et ēt ex hoc q̃ ad imitationem Christi, peccatis moritur, ſm illud ad Galat. 5. Qui Christi sunt, carnem suã crucifixerunt cum uitijs & concupiscentijs. Et ideò ut Christianus patitur non solùm qui patitur pro fidei confessione, q̃ fit per uerba: sed ēt quicunque patit̃ pro quocunque bono faciendo vel pro quocunque peccato vitando propter Christum quia hoc totum pertinet ad fidei protestationem.

AD II dicendum, quod veritas aliarum scientiarum non pertinet ad cultū diuinitatis: & ideo nō dr̃ esse veritas secūdum pietatem, unde nec eius confessio pōt esse directe martyrii causa. Sed q̃a oē mēdaciū peccatum est, ut supra* habitū est, uitatio mendacii contra quamcūq; veritatē fit, inquantum mendaciū est diuinæ legi contrariū, pōt esse martyrii cã.

q. 110, ar. 3

AD III dcd̃m, quod bonum Reipublicæ est præcipuum inter bona humana, sed bonum diuinū, quod est p̃pria cã martyrii, est potius, q̃ humanum: tamē quia bonum humanum potest effici diuinum, ut si referatur in Deum, ideo potest esse quodcunque bonum humanum martyrii causa secundum quod in Deum refertur.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ Grego. loquitur de præceptis operibus, vel prohibitis affirmatiuis, vel à iure positiuo, quæ exigunt debitas circunstantias ad hoc, q̃ sint virtutis opera integra, ut sunt ieiunium, vel prædicationis officio, & huiusmodi: hæc enim nisi prudentibus circunstantiis vestiantur, non sunt virtutum opera. Scriptum est enim, Rationabile obsequium vestrū, ad Rom. 12. Et propterea gratis concedimus, q̃ talia quandoq; sunt licita, & quandoque non. Et propterea non semper sunt causa martyrij, quia non semper sunt virtutum opera.

¶ Ad secundum dubij argumentum dicitur, quòd mirum esset de ista negatione consequentiæ, nisi iam constaret ex his, quod iste æquiuocat de opere virtutis: q̃a author loquitur de virtutis opere integrè, quod implicat ex aliqua circunstantia definere esse bonum: iste verò accipit opus virtutis ex suo tñ gñe. Et propterea ratio literæ stat solida. Quod autem ille dicit esse malū aliquod seclusa mortis circunstantia, q̃ illa apposita non est malum, dupliciter potest intelligi. Primo, de actu per se malo, vt est mendacium, furtum &c. Et de hoc est falsum, quia qđ est secundum se malum moraliter, nulla potest circunstantia fieri non malum: quia ad malum quilibet singularis defectus sufficit, vt Dion. dicit 4. c. de di. nom. Secundo, pt intelligi de actu qui esset malus sine tali circunstantia, puta, dicere aliquod verbū sine necessitatis, aut vtilitatis cã, est ociosum & malum. Et si ex aliqua circunstantia fieret necessarium, aut vtile non esset ociosum: & de tali malo verum dicitur. Sed nihil obstat doctrinæ authoris: quoniam nos dicimus, quòd pro euitando verbo ocioso falsa hac ratione quòd tunc sit ociosum, licitè patitur quis martyrium referendo vitationem illius peccati ad Deum vt prædictum est. Argumentum autem concludit, quòd pro vitando verbo, qđ alias fuisset ociosum, tunc tñ non est ociosum nō est moriendū. Qđ gratis concedimus, q̃a tunc nō imminet vitatio verbi ociosi.

¶ Ad tertii dubii nouellam sapientiam dicitur, quòd constat mendacium omne esse peccatum ex Aug. in lib. contra mendacium, ex Greg. cū tractat de mendacio obstetricum, vt patet superius in q. de mendacio: & ex Arist. in 4. Ethi. Mendaciū est sīs se prauum, ergo semper est prauū, quia nunquam perdit seipsum ex quacunque apposita circunstantia. Et ex ratione, quia mendacium est actus cadens super indebitã materiã, vt habes superius in q. dicta. Cōstat etiam quòd peccatum veniale est contra legem Dei, hoc est prohibitum à lege Dei, quamuis non sit contra legem, vt ly contra, distinguitur à præter legem, quia prohibitorum per legem Dei aliquod tollit charitatem, & hoc est contra legem Dei: & aliquod non tollit charitatem, sed feruorem eius, & hoc est p̃ter legem Dei. Vtrumque tamen ita cōstat esse contra legem Dei vt pro eo moriendum sit, vt patet extra, de his q̃ vi, metusue causa fiūt. c. Sacris. Et ex ratione prius allata, quia bonum moris relatum in Deum quantumcunque minimum, præstantius est, quàm bonum uitæ corporalis. Vnde eiicienda est procul ab ecclesiastica etiam disputatione præsumptio ista, volens mendacia excusare totaliter à peccato. Scriptum est enim, quòd proles est diaboli, procul à Christianis abijcienda finibus.

QVAESTIO CXXV.

De timore, in quatuor artic. diuisa

DEINDE considerandum est de vitiis oppositis fortitudini. Et primo, De timore. Secundo De intimiditate. Tertio, De audacia.

VP. QVAEST. CXXV.

IN tota q. 125. dubium vnum tantum occurrit, An timor mortis excuset à prohibitis, uel præceptis legis positiuæ, seu hominis. Et est ratio dubii, quia in litera articuli tertii dicitur, quòd si quis contra prohibita, uel præcepta diuinæ legis facit propter timorem, est peccatum mortale, alioquin esset peccatum veniale. Cum enim constet, quòd agens contra legem positiuam, aut præceptum hominis, non agit contra legem diuinam, quia lex humana distinguitur à diuina, & præceptum hominis utraque lege, consequens est, quòd non nisi venialiter peccet huiusmodi transgressor propter timorem, si sententia literæ uera est.

¶ Præterea. Secundum iura citatus sub censuris, personaliter nō tenetur comparere, si tutus accessus non patet: ergo timor mortis, & tormentorum saltem excusat à præcepto hominis. Consequentia nota est, & antecedens patet.

¶ Ad hanc quæstionem in præcedenti li. responsum est, & nunc occasione huius literę, q. eadem motæ dicimus, quòd sine dubio timor mortis eximit hominem à præceptis & prohibitis per legem positiuam. Et hoc clarè patet ex cap. Sacris, extra de his

his q̃ ui metusve cã fiūt. Vbi participatio in diuinis cū excõicatis pro nullo metu excusari dr̃, quia ut ibi dr, est pctm̃ mortale. Et tñ constat, q̃ talis prohibitio de iure positiuo est, quia de licentia Papæ est licita. Obligat ergo ius positiuum quandoque ad peccatū mortale, & consequenter nullo mortis metu declinãdū est ab obseruatione positiui iuris.

¶ Præt. Ius ciuile pōt obligare sub pœna capitis. ergo ius canonicū pōt obligare sub pœna peccati mortalis. Et patet sequela, q̃a sicut ad ciuile ius se habet mors corporis ita ad ecclesiasticū ius mors alæ. De p̃ceptis aūt, uel prohibitis ab hoīe idem est iudiciū qđ de præceptis, & prohibitis à positiuo iure, qđ ab hoīs authoritate robur habere dignoscitur, q̃a princeps est custos iusti, ut dr̃ in 5. Eth. & ueluti lex animata. Vñ in huiōi distinguendū ut, q̃a quędam imponūtur ab homine directè, ut dum aliquis citat̃, aut mittitur, aut iubetur facere, uel omittere hoc, aut illud: quædam uerò indirectè ex sententia hois consequuntur. v. g. Episcopus excommunicauit tales, uel posuit interdictum &c. Ex hoc enim sequit̃, q̃ quilibet tenetur illos excommunicatos uitare non ex præcepto episcopi, sed ex iuris dispositione. Et in illis, q̃a præceptū iuris est obligans euidēs est iudicium idē esse. In illis uerò ubi solum hominis præceptum est, idem quoque esse iudicium patet uidentibus q̃ lex, & principes eandem habent potestatem, & uterque in foro ciuili pōt p̃cipere sub pœna capitis, & facere præcepta simpliciter: & propterea cum huiusmodi pręcepta ab hoīe fiunt, interpretanda sunt sicut si à lege fuissent facta. Et si extant circunstantiæ, tunc cum quibus lex obligaret, pręceptum, quoque hominis obligat: ita q̃ sicut timor mortis non excusaret à trãsgressione legis, si esset super hoc lata, ita nō excusat à transgressione præcepti lati ab homine. Si uerò circunstantionatus aliter inuenitur, tunc actus, n: lex, si esset lata, non obligaret, nec præceptum hominis tunc ligat.

¶ Et per hoc patet responsio ad secundam obiectionem in oppositum, quia citatus personaliter carens tuto accessu, ideo nō tenetur, quia nec etsi lex hoc præcepisset, teneretur. Qñ aūt accessus non est tutus ex parte iudicis, puta, quia seuit tyrannus, & tunc cõstat, q̃ non declinat iudice, sed seuitatem tyranni, qđ lex cõcedit. Aut nō est tutus pp̃ alios, & tūc excusat à lege, quia nō posset cõparere. Qui. n. nō pōt tutè cõparere, perinde est ac si non posset comparere.

Porrecta p totum.

632

a. 2. q. 43. art. 4. & q. 42.

‡lib. 2. c. 5. tom. 5.

Circa primum quæruntur quatuor,

¶ Primo utrum timor sit peccatum.

¶ Secundò, Vtrum opponatur fortitudini.

¶ Tertio, Vtrum sit peccatum mortale.

¶ Quartò, Vtrum excuset, uel diminuat peccatum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum timor sit peccatum.

AD SECVNDVM sic p̃ceditur. Vr̃ q̃ timor nō sit peccatum. Timor. n. est passio quædam, ut supra* habitum est: sed ex passionibus non laudamur, neque uituperamur, ut patet in ‡2. Eth. Cum ergo omne peccatum sit uituperabile uidetur quòd timor non sit peccatum.

¶ 2 Præt. Nihil[h] quod in lege diuina mandatur, est peccatū, q̃a lex Domini est immaculata, ut dicitur in Psal. 18. sed timor mãdatur in lege Dei, dicitur enim ad Ephes. 6. Serui, obedire dominis carnalibus cum timore, & tremore. ergo timor non est peccatum.

*lib. 2. Ortho. fidei, c. 4. & 30.

†lib. 3. c. 7. in medio. tom. 5.

¶ 3 Pręt. Nihil quod naturaliter inest homini est peccatū. quia peccatum est contra naturam, ut* Damasc. dicit in 2. libro: sed [b] timere est homini naturale, vñ †Phil. dicit in 3. Eth. q̃ erit aliquis insanus, uel sine sensu doloris, si nihil timeat, neque terręmotum, neq; inundationes. ergo timor non est peccatum.

SED CONTRA est, qđ Dominus dicit Matt. 10. Nolite timere eos qui occidunt corpus, & Eze. dicitur. Ne timeas eos, neq; sermones eorum metuas.

RESPON. Dicendū, q̃ aliqđ dicitur esse peccatū in actibus humanis pp̃ inordinationem. Nã bonū actus humani in ordine quodam consistit, ut ex supra* dictis patet. Est aūt hic debit* ordo, ut appetit* regimini rõnis subdatur: Rõ aūt dictat aliqua effugienda, & aliqua esse prosequenda: & inter fugiēda, quædam dictat magis fugiēda, q̃ alia. Et sĩr ēt inter prosequenda, quædã dictat esse magis prosequenda, q̃ alia: & quãtum est bonum prosequendū, tñ est aliquod oppositum malum fugiendum. Inde est q̃ ratio dictat quædam bona magis esse prosequenda, q̃ quędã mala fugienda. [m] Qñ ergo appetitus fugit ea, quæ rõ dictat esse sustinenda, ne desistat ab alijs q̃ magis prosequi debet, timor inordinatus est, & habet rõnē peccati. Qñ aūt appetitus timēdo fugit id, qđ est secūdum rõnem fugiendum, tūc appetitus nō est inordinatus, nec pctm̃ [n].

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̃ timor cõiter dictus ſm suam rõnem importat uniuersaliter fugam: unde quantum ad hoc nō importat rõnē boni, vel mali, & sĩr est de qualibet alia passione. Et ideò *Phil. dicit, q̃ passiones non sunt laudabiles, neque uituperabiles, quia. s. non laudantur, neque uituperantur qui irascuntur, uel timent: sed qui circa hoc aut ordinate, aut inordinate se habent.

AD II dicendū, q̃ timor ille, ad quē inducit Apostolus, est conueniens rõi, ut scilicet seruus timeat ne deficiat in obsequiis, quę dño debet īpēdere.

AD III dicendum, q̃ mala, quibus homo resistere nō pōt, & ex quorum sustinentia nihil boni prouenit homini, ratio dictat esse fugienda: & ideò timor talium non est peccatum.

ARTICVLVS II.

Vtrum peccatum timoris opponatur fortitudini.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃ q̃ peccatū timoris nō opponatur fortitudini. Fortitudo. n. est circa pericula mortis, ut supra* habitum est: sed peccatum[b] timoris nō semper ptinet ad pericula mortis. quia super illud Ps. 127. Beati omnes qui timent Dominum. † glos. dicit, q̃ humanus timor est, quo timemus pati pericula mortis, uel p̃dere mūdi bona:

c. 109. art. 2. & q. 114. art. 1.

Concl. m

¶ Ad primã aūt obiectionē dr̃, q̃ litera nō accipit legē diuinam hoc in loco, ut distinguitur ab aliis legib*: qđ ex duobus patet. Primò, ex eo q̃ sequeret̃, q̃ ex timore mortis facere contra ius naturale, esset solū pctm̃ ueniale, qđ ridiculū est imponere tãto doctori. Et patet sequela, q̃a ius naturale distinguit̃ cõtra diuinū p̃priè sumptū, ut patet in p̃cedenti lib. scđo. ex eo q̃ sequeret̃, q̃ ex timore cuiuscūq; tpalis mali trãsgredi ius positiuū solū esset ueniale, qđ est ridiculū. puta, q̃ aliq̃s ex timore ne pdat palliū, celebrando missã sine sacris vestibus, & sine altari, & uasis sacris, solū peccaret uenialiter. Et patet sequela, q̃a in litera dr̃, Propter timorē, quo refugit periculū mortis, uel qđcunq; aliud tpale malū. Constat. n. q̃ perdere palliū, quoddam tpale malū est. Intelligit ergo author per legem diuinam, ipsam diuinam institutionem, ut firmat & ius naturæ, & ius positiuum, & pręcepta hominum, datque omnibus uim obligatiuam in foro conscientię. Hoc. n. omnia iura, & pręcepta habent ex eo, q̃ à Deo immediatè, uel mediatè procedunt. Et pręterea, ex hac litera firmatur doctrina data: quoniam hinc habes, q̃ quicunq; contra p̃cepta hominis, uel positiui, aut cuiuscunque iuris facit, contra legem diuinã facit, ac per hoc timor siue mortis, siue alterius mali, non excusat à toto licet à tanto, ut in 4. Eth. cor. habes.

Li. 2. Eth. ca. 5. 10. 5.

Porrecta p totum.

1. 2. q. 23. artic. 5.

†glo. ordi. psal. 127.

& super illud Mat. 26. Orauit tertio eundē sermonem & c. dicit *glo. ꝙ triplex est malus timor, s. timor mortis, timor doloris, & timor utilitatis. nō ergo peccatum timoris opponitur fortitudini.

Est Aug. li. 1. q. Euang. q. c. 47. t. 4

¶2 Pręt. Pręcipuū qđ cōmendatur in fortitudine, est ꝙ ipsa exponit se periculis mortis: sed quãq; aliqs ex timore seruitutis, vel ignominiæ exponit se morti, sicut Aug. in 1. de ciu. Dei narrat de Catone, q ut nō incurreret Cęsaris seruitutem, morti se tradidit. ergo peccatū timoris non opponit fortitudini, sed magis habet similitudinē cū ipsa.

Lib. 1. c. 23 to. 5

¶3 Pręt. Omnis disperatio procedit ex aliquo[h] timore: sed disperatio non opponitur fortitudine, sed magis spei, ut supra *habitum est, ergo neque peccatum timoris opponitur fortitudini.

*q. 20. ar. 1 & 1. 2. q. 40. ar. 4
†c. 7. to. 5

SED CONTRA est, ꝙ †Phil. in 2. & 3. Eth. timiditatem ponit fortitudini oppositam.

Sup q. 19. a. 3. & 1. 2. q. 43. a. 1

RESP. Dicendū, ꝙ sicut s. *dictū est, oīs timor ex amore procedit: nullus enim timet nisi contrariū eius qđ amat, amor aūt nō determinatur ad aliqđ genus uirtutis, uel uitii: sed amor ordinatus includit in qualibet uirtute, quilibet. n. uirtuosus amat proprium bonum uirtutis: amor aūt inordinatus includitur in quolibet peccato. Ex amore. n. inordinato procedit inordinata cupiditas: ūn similiter[m] inordinatus timor includit in quolibet peccato[n], sicut auarus timet amissionem pecunię, intēperatus amissionē uoluptatis, & sic de aliis: sed timor pcipuus est periculorū mortis, ut probatur in* 3. Eth. & iō talis timoris inordinatio opponit fortitudini, q̄ est circa pericula mortis & pp hoc[o] antonomasice dr, timiditas fortitudini opponi[q].

Concl. m
Lib. 3. c. 6. to. 5
Concl. p

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ authoritates ille loquuntur de timore inordinato communiter sumpto, qui diuersis uirtutibus opponi potest.

AD II dicendum, ꝙ actus humani pręcipuè diiudicantur ex fine, vt ex supra* dictis patet. Ad forte aūt pertinet, ut se exponat periculis mortis pp bonum: sed ille qui se periculis mortis exponit, vt fugiat seruitutem, uel aliquid laboriosum, a timore uincitur, qđ est fortitudini contrarium. Vndè* Phil. dicit in 3. Eth. ꝙ mori fugientem inopiā, uel captionem, uel aliquid triste, non est fortis, sed magis timidi. Mollities est enim fugere laboriosa.

1. 2. q. 1. a. 3. & q. 18. art. 6

AD III dicendū, ꝙ sicut s* dictum est, sicut spes est principium audaciæ, ita timor est principium desperationis. Vñ sicut ad fortem, qui utitur audacia, moderatè præexigitur spes, ita econuerso desperatio ex aliquo timore procedit. Nō aūt oportet, ꝙ quęlibet desperatio procedat ex timore quolibet, sed ex eo qui est generis sui. Desperatio autē quę opponitur spei, ad aliud genus refertur, scilicet ad res diuinas: timor autē qui opponitur fortitudini, ptinet ad picula mortis. Vñ rō ñ sequtur.

2. 2. q. 45. art. 2

ARTICVLVS III.

Vtrum timor sit peccatum mortale.

Porrec. per ter. 634

AD TERTIVM sic procedit. Vr ꝙ timor nō sit peccatum mortale. Timor. n. ut s* dictū est, est in irascibili, quæ est pars sensualitatis: sed in sensualitate est tm̄ peccatum ueniale, ut supra† habitum est[h]. ergo timor non est peccatum mortale.

1. 2. q. 23. art. 1.
†1. 2. q. 74 art. 4.

¶2 Pręt. oē peccatum mortale[i] totaliter cor auertit à Deo: hoc aūt nō facit timor, quia super illud Iud. 7. Qui formidolosus est & c. dicit* gl. ꝙ[k] timidus est qui primo aspectu cōgressum trepidat, nō tamen corde terretur, sed reparari & animari potest. ergo timor non est peccatum mortale.

Gl. ord. ibi ex Isid.

¶3 Pręt. Peccatum mortale non solum retrahit à pfectione, sed ēt à pręcepto, sed[l] timor nō retrahit à pcepto. sed solū à perfectione, quia super illud Deut. 20. Quis est hō formidolosus, & corde pauido & c dicit* gl. Docet non posse quenquam pfectionē contemplationis, vel malitiæ spiritualis accipere, qui adhuc nudari terrenis operibus pertimescit. ergo timor non est peccatum mortale.

Gl. ord. ibi ex Isid.

SED CONTRA est, ꝙ pro solo peccato mortali debet pęna inferni, quę tñ debetur timidis, śm illud Apo. 21. Timidis, & incredulis, & execratis & c. pars erit in stagno ignis & sulphuris: qđ est mors secunda. ergo timiditas est peccatū mortale.

RESP. Dicēdum, ꝙ sicut supra* dictū est timor peccatum est śm ꝙ est inordinatus, prout scilicet refugit, qđ nō est śm rōnem refugiendū. Hæc aūt inordinatio timoris quandoque quidem cōsistit in solo appetitu sensitiuo non superueniente consensu rōnalis appetitus &[m] sic non pōt esse peccatū mortale, sed solum ueniale[n]. Quandoque verò hmōi inordinatio timoris pertingit usque ad appetitū rōnalem, qui dr uoluntas, quę ex libero arbitrio refugit aliquid non śm rōnem: &[p] talis inordinatio timoris qñque est peccatum mortale, quandoq; ueniale[q]. Si enim aliquis pp timorem, quo refugit periculum mortis, uel quodcunque aliud temporale malum si dispositus est, ut faciat aliquid prohibitum, uel prætermittat aliquid qđ est pręceptum in lege diuina, talis timor est peccatum mortale: alioquin erit peccatum ueniale.

Art. 1. huius q.
Concl. m
Concl. p

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ ratio illa procedit de timore secundum ꝙ cōsistit infra sensualitatē.

AD II dicendū, ꝙ ēt gl. illa potest intelligi de timore in sensualitate existente: uel potest melius dici, ꝙ ille toto corde terretur, cuius animum timor vincit irreparabiliter. Pōt aūt contingere, ꝙ ēt si timor sit peccatum mortale, non tamen aliquis ita obstinatè terretur, quin persuasionibus reuocari possit: sicut quandoque aliquis mortaliter peccans, concupiscentię consentiendo, reuocatur, ne opere impleat quod proposuit facere.

AD III dicendum, ꝙ glo. illa loquitur de timore reuocāte hominem à bono, ꝙ non est de necessitate pręcepti, sed de perfectione consilij. Talis aūt timor non est peccatum mortale, sed quandoque ueniale, quandoque ēt non est peccatum. puta, cum aliquis habet rationabilem causam timoris.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum timor excuset à peccato.

Porrec. per terum. 635

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd[a] timor non excuset à peccato. Timor enim est peccatum, ut* dictum est: sed[b] peccatum nō excusat a peccato, sed magis aggrauat ipsum. ergo timor non excusat à peccato.

Art. 1. huius q.

¶2 Pręt. Si aliquis timor excusat à peccato, maximè excusaret timor mortis, qui dr cadere in constātem virum: sed hic timor non[b] vr excusare, quia cum mors ex necessitate immineat oībus, non vr esse timenda. ergo timor non excusat à peccato.

¶3 Pręt. Oīs timor aut est mali tpalis, aut spūalis: sed timor mali spūalis nō pōt excusare pctm, quia non inducit ad peccandū, sed magis retrahit à peccato[h]. Timor ēt mali tpalis non excusat à peccato, quia sicut* Philos. dicit in 3. Ethi. inopiam non oportet timere, neque ægritudinem, neque quæcū que non à propria malitia procedunt. ergo videtur ꝙ timor nullo modo excuset à peccato.

Li. 3. ca. 6. ante med. tom. 5.

SED CONTRA est, quod dr in* Decreta. 1. q. 1. Vim passus, & inuitus ab hæreticis ordinatus, colorem habet excusationis.

1. q. 1. cap. Constat.

RESP. Dcdm, ꝙ sicut supra* dictum est, timor intantum habet rōem peccati, inquantum est contra ordinem rationis. Ratio aūt iudicat quædam mala esse magis aliis fugienda: & ideò [m] quicumque, vt fugiat mala, quæ śm rōem sunt magis fugienda, non refugit mala, quæ sunt minus fugienda[r], non incurrit peccatum:[s] sicut magis est fugienda mors corporalis, q̄ amissio rerum tpalium. Vñ si quis pp timorem mortis, latronibus aliquid promitteret, aut daret, excusat à peccato quod incurreret, si sine causa legitima prætermissis bonis, qui bus esset magis dādum, peccatoribus largiretur.[p] Si aūt aliquis per timorem fugiens mala quæ śm rōem sunt minus fugienda, incurrat mala quæ śm rōnem sunt magis fugienda, non posset totaliter à peccato excusari, quia timor talis inordinatus esset. Sunt aūt magis timenda mala aīæ, q̄ mala corporis: corporis aūt magis, q̄ mala exteriorum rerum. Et iō si quis incurrat mala aīæ, idest, peccata, fugiens mala corporis, puta, flagella, vel mortem, aut mala exteriorum rerum, puta, damnum pecuniæ, aut si sustineat mala corporis, vt vitet damnum pecuniæ, non excusatur totaliter à peccato.[p] Diminuitur tñ śm aliquid eius peccatū,[q] quia minus voluntarium est, quod ex timore agitur. Imponitur. n. homini quædam necessitas aliquid faciendi pp timorem imminentem. Vnde* Philosophus huiusmodi, quæ ex timore fiunt, dicit esse non simpliciter voluntaria, sed mista ex voluntario, & inuoluntario.

Art. 1. huius quæst.
Concl. m
Concl. p
Conclus. 2. post.
Li. 3. Ethi. ca. 1. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ timor non excusat ex ea parte qua est peccatum, sed ex ea parte qua est inuoluntarium.

AD II dcdm, ꝙ licet mors omnibus immineat ex necessitate, tñ ipsa diminutio tēporalis vitæ est quoddam malum, & per consequens timendū.

AD III dcdm ꝙ śm Stoicos, qui ponebant bona temporalia non esse hominis bona, sequitur ex consequenti, ꝙ mala temporalia non sint hominis mala, & per consequens nullo modo timenda: sed secundum* Aug. in lib. de liber. arbit. huiusmodi temporalia sunt minima bona, quod etiam Peripatetici senserunt. & ideo contraria eorum sunt quidem timenda, non tamen multum, vt pro eis recedatur ab eo, quod est bonum secundum virtutem.

Li. 2. c. 18. & 19. to. 1.

QVÆSTIO CXXVI.

De vitio intimiditatis, in duos articulos diuisa

DEINDE considerādū est, de vitio intimiditatis. Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, Vtrum intimidum esse sit peccatum.

¶ Secundò, Vtrum opponatur fortitudini.

ARTICVLVS I.

Vtrum intimiditas sit peccatum.

AD PRIMVM sic procedit. Vr ꝙ intimiditas non sit pctm.[h] Quod. n. ponitur in cōmendationem viri iusti, nō est peccatum: sed in commēdationem viri iusti dr Prou. 28. Iustus quasi leo cōfidens absque terrore erit. ergo esse impauidum non est peccatum.

¶2 Præt. Maximum terribilium est mors, śm* Phil. in 3. Eth. sed nec mortem oportet[h] timere, śm illud Matt. 10. Nolite timere eos qui occidūt corpus & c. nec etiā aliquid quod ab hōie posset inferri, śm illud Isa. 51. Quis tu, vt timeas ab homine mortali? ergo impauidum esse non est peccatum.

Li. 3. c. 6. a medio, tom. 5.

¶3 Præt. Timor ex amore nascitur, vt supra* habitū est: sed nihil[i] mundanū amare ptinet ad pfectionē virtutis, q a ut† Aug. dicit 14. de ciui. Dei, amor Dei vsque ad contemptum sui facit ciues ciuitatis cælestis. ergo nihil humanum formidare, videtur non esse peccatum.

Ar. præce. art. 2.
†lib. 14. ca. 28. i princ. tom. 5.

SED CŌTRA est, quod de iudice iniquo dicitur Luc. 18. ꝙ nec Deum timebat, nec hominem reuerebatur.

RESP. Dicendum, ꝙ quia timor ex amore nascitur, idem iudicium videtur esse de amore, & timore. Agitur autem nunc de timore, quo mala temporalia timentur[r], qui prouenit ex temporalium bonorum amore. Inditum autem est vnicuique naturaliter, vt propriam vitam amet, & ea quæ ad ipsam ordinantur cum debito modo, vt scilicet amentur huiusmodi non quasi finis constituatur in eis, sed secundum quòd eis vtendum est propter vltimum finem. Vnde quòd aliquis deficiat à debito modo amoris ipsorum, est contra naturalem inclinationē, & per consequēs est peccatum. Numquàm tamen à tali amore aliquis totaliter decidit, quia id quod est naturale, totaliter perdi non potest: propter quod Apostolus dicit ad Ephe. 5. Nemo vnquam carnem suam odio habuit. Vnde ēt illi qui seipsos interimunt. ex amore carnis suæ hoc faciunt, quam volunt a præ-

Inclinatio naturalis ad temporalia qualis.

SVP. QV. CXXVI.

IN tot. q. 126. nihil aliud occurrit scribendū, nisi attentos reddere lectores, ꝙ author in ar. 2. in cōsione ad tertium, in calce nō dicit, ꝙ fortitudo sm diuersa media hēat diuersa extrema, ut Martinus imponit sibi ex hac ratione, bis, sm q. 1. & q. 22. Sed dicit, ꝙ non est incōueniens, ꝙ fortitudo sm diuersa, habeat diuersa extrema. Aliud est. n. dicere, sm diuersa: & aliud, sm diuersa media fortitudo nāque unum tm̄ medium habet formaliter, s. ad maxima, & optima pericula inclinare sm ꝙ oportet, qñ ubi, sicut & c. Sed qa hoc medium in pluribus passionibus ponit tamq̄ i materiis: iō nō inconuenit sm diuersas passiones habere diuersa extrema, & hic est sensus litteræ. Vñ inferius in q. 131. artic. 2. ad primum, author ponens plura extrema p excessum, respectu magnanimitatis, clarius hanc sniam replicat dicens, Non est incōueniens sm diuersa, esse plures excessus unius medii. hæc ille: sed de his latior erit in quæstio. 128. sermo, vbi Martino respondebitur.

Porrec. per terum. 636

Universidad de Deusto Biblioteca

præsentibus angustiis liberare. Vñ cõtingere põt, q̃ aliqs minus, q̃ debeat timeat mortẽ, & alia tpalia mala, pp hoc, q̃ minus debito amet ea: sed q̃ nihil horũ timeat, nõ põt ex totali defectu amoris cõtingere, sed ex eo, q̃ æstimat mala opposita bonis q̃ amat, sibi subuenire nõ posse. Qđ qñq; cõtingit ex supbia animi de se præsumentis & alios cõtẽnentis, sñm q̃ dr̃ Iob 41. Factus est, ut nullũ timeret, oẽ sublime videt. Qñq; ãt cõtingit ex defectu
Lib. 3. c. 7. tom. 5. Concl. m rõis, sicut* Philoso. dicit in 3. Eth. q̃ stulti pp stultitiã nihil timẽt. Vñ patet q̃m eẽ ĩpauidũ ẽ uitiosũ siuè causeť ex defectu amoris, siue causeť ex elatione animi, siue causetur ex stoliditate, quæ tamẽ excusat à peccato si sit inuincibilis.

AD PRIMVM ergo dcẽm, q̃ iustus cõmẽdať à timore ñ retrahẽte eũ à bono, ñ q̃ sit absq; oĩ timore. Dicitur enim Eccl. 1. Qui sine timore est, non poterit iustificari.

AD II dcẽm, q̃ mors, ut q̃cqđ aliud ab hoĩe mortali põt iferri, ñ est ea rõe timendũ, ut à iustitia recedať. Est tñ timendum, inquantũ p hoc hõ põt impediri ab operibus virtuosis uel quantũ ad se, uel quantum ad profectum, quem in aliis facit. Vnde diciť Prouer. 14. Sapiẽs timet, & declinat a malo.

Ad III dcẽm, q̃ bona tpalia dẽnt cõtẽni inquantũ nos impediunt ab amore, & timore Dei: & sñm hoc ẽt non debent ameri. unde dr̃ Eccl. 34. Qui timet Deum, nihil trepidabit. Non aũt debent contemni bona tpalia, inquãtũ instrumentaliter nos iuuant ad ea quæ sunt diuini timoris, & amoris.

ARTICVLVS II.

Vtrum esse impauidum opponatur fortitudini.

Por. per re. 637 AD SECVNDVM sic procediť. Vr̃ q̃ eẽ ĩpauidũ nõ opponatur fortitudini. De habitibus
2. di. 26. q. 2. art. 1. ad 4. Et di. 34 q. 1. arti. 2. cor. fin. Et di. 44. q. 2. art. 1. ad 4. .n. iudicamus p actus: sed nullus actus fortitudinis impediť p hoc, q̃ aliquis est impauidus, remoto .n. timore aliqs & fortiter sustinet, & audacter aggrediť. ergo eẽ ĩpauidũ ñ opponiť fortitudini.

¶2 Præt. Esse impauidum est vitiosum uel pp defectum debiti amoriss, vel propter superbiam, vel pp stultitiam: sed defectus debiti amoris opponitur charitati, superbia autem humilitati, stultitia autem prudentiæ, siue sapientiæ. ergo vitium impauiditatis non opponitur fortitudini.

¶3 Præt. Virtuti opponunť vitia sicut extrema medio: sed vnũ mediũ ex vna parte non hãt nisi vnũ extremũ. Cum ergo fortitudini ex vna parte opponať timor, ex alia verò parte opponatur ei audacia, vr̃ quod impauiditas ei non opponatur.

Lib. 3. c. 7. tom. 5. SED CONTRA est, quòd* Philoso. in 3. Eth. ponit impauiditatem fortitudini oppositam.

q. 123. art. 3. RESPON. Dicendum, q̃ sicut supra* dictũ est, fortitudo est circa timores, & audacias. Ois autẽ virtus moralis ponit modum rõis in materia circa quam est. Vñ ad fortitudinem pertinet timor moderatus sñm rõem, ut. s. homo timeat q̃ oportet, & qñ oportet, & similiter de aliis. Hic ãt modus rõis corrũpi põt, sicut per excessum, ita & per
Concl. m defectum. Vnde sicut timiditas opponiť fortitudini per excessum timoris, inquantũ. s. hõ timet, q̃ non debet, vel sñm quòd non debet, vel secũdum quòd non oportet: ita etiam impauiditas opponiť ei per defectum timoris, inquantum scilicet aliquis timet, quod oportet timere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd actus fortitudinis est timorem sustinere, & aggredi non qualitercunque, sed secundum rationem, quod non facit impauidus.

AD II dicendum, q̃ impauiditas ex sua specie corrumpit medium fortitudinis, & iõ directè opponitur fortitudini: sed secundum suas causas nihil prohibet, quin opponatur aliis virtutibus.

AD III dicendum, quòd vitium audaciæ opponiť fortitudini, sñm excessum audaciæ: impauiditas autem secundum defectum timoris: fortitudo autem in vtraque passione medium ponit. Vnde non est inconueniens, quòd secundum diuersa habeat diuersa extrema.

QVÆSTIO CXXVII.

De audacia, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de audacia.
Et circa hoc quæruntur duo.
¶Primò, Vtrum audacia sit peccatum.
¶Secundò. Vtrum opponatur fortitudini.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum audacia sit peccatum.

AD PRIMVM sic procediť. Vr̃ quòd audacia non sit pctm. Dr̃. n. Iob. 39. de equo per quẽ designať bonus pdicator, sñm* Gregor. in Moral. q̃ audacter in occursum pergit armatis: sed nullum vitiũ cedit in cõmendationẽ alicuius. ergo esse audacem non est peccatũ.

¶2 Præt. Sicut* Philos. dicit in 6. Ethi. oportet consiliari quidẽ tarde, operari autem velociter consiliata: sed ad hanc velocitatem operãdi iuuat audacia. ergo audacia non est peccatũ, sed magis aliquid laudabile.

¶Præt. Audacia est quædã passio, q̃ cãtur a spe, ut supra* habitum est, cũ de passionibus ageret: sed spes nõ poniť peccatũ, sed magis virtus. ergo nec audacia debet poni peccatum.

SED CONTRA est qđ dicitur Eccl. 8. Cum audaci nõ eas in uia, ne fortè grauet mala sua in te: nullius aũt societatis est declinanda, nisi pp peccatum. ergo audacia est peccatum.

RESPON. Dicendum q̃ audacia, sicut supra* dictum est,

SVP. QV. CXXVII.

IN tota quæstione 127. duo tantum dubia occurrunt circa responsionem ad tertium secundi articuli. Primum est. An secundum rem inueniatur vitium defectus passionis audaciæ, oppositum fortitudini propter defectum audaciæ, & similiter oppositum vitio audaciæ. Secundum est. An author in litera reddat rationem, quòd tale vitium non inuenitur simpliciter, aut quare non inueniať positum ab aliis.

¶Ad horum euidentiam sciendum est, q̃ nõ vertitur in dubium, An inueniatur peccatum in audendo minus quã oportet in materia fortitudinis: quoniã hoc clarum est dari. Ita q̃ cõstat quadruplex peccatum committi contra fortitudinis actum, s. nimis timere, & nimis audere, parum seu nihil timere, & parum seu nihil audere: sed in dubium vertitur, An peccatum quod committitur deficiendo in audacia, sit solum: peccatũ ex consequẽtia, seu concomitãtia ad excessum timoris. Ita quòd solũm peccans directè & principaliter in nimis timendo, peccet ex consequenti in nihil, aut parum audendo. & propterea tali pctõ non audendi non assignetur proprium vitium: quoniã hic, quę ex aliorum solum concomitantia sunt, nec propria art. nec propria idea. nec pprĩũ genetans, & consequẽter nec pprĩũ vitiũ assignať, ut patet de subiecto & ppria passione. Põt ãt dubitatio ista dupliciter solui. Primò, tenẽdo partẽ affirmatiuã. s. q̃ defectus audaciæ solũ cõtingit ex nimio timore, ut author in hac litera sentire vr̃, dũ dicit, q̃ motus audaciæ consistens inuadẽdo contrariũ, q̃a sequiť inclinationem naturalẽ, qua vnumquodque potẽs inuadit suũ cõtrariũ, nisi p timorẽ impediať, officiũ naturalis inclinationis exequiť & ppea infert non inueniri vitiũ oppositũ audaciæ p defectũ. Sed qũi defectus audaciæ nõ solũ ex nimio timore, sed ex parua, uel nulla spe superandi contraria mala q̃q; sit: nã sicut spes est cã audaciæ, ita defectus spei est cã defectus audaciæ: iõ aliter dubitatio hęc soluiť tenẽdo partẽ negatiuam, & dicendo, sicut dať quadruplex pctm̃ contra actũ fortitudinis, ita & quadruplex vitiũ contra virtutem fortitudinis, quorum tria sũt nominata ab Ari. & in litera: Quartũ sũt, đ quo est qõ ab aliquibus nominať vecordia, & merito, pro quãto uel in compositione sumiť pro sine, quia qui ñ audet, quasi sine corde est, & vecors dici põt. Nec oportet aliã rõem huius vitii reddere, q̃ q̃ actus eius. s. ñ audere, qñ, aut quantũ oportet, est actus sñm se ex ppria specie contrarius fortitudini directè, & non solum ex concomitantia alterius vitii exurgens, vt pbatum est. Et cõfirmať, quia si hõ nõ timeret, & tñ diffideret de victoria, deficeret in audendo, & hoc pctm̃ incurreret. Videmus quoq; in aliis, hõies quosdã, qui nõ timore principaliter acti, sed quadã animi paruitate, nõ audent attentare aliquid: q̃ oĩa ostendunt defectũ audaciæ aliunde q̃ ex timore principaliter quãq; cãri. Author ãt rõem reddit in litera, quare nõ inueniť hoc uitiũ positũ ab authoribus, q̃a ut in pluribus pctm̃ tale cõmittiť ex consequenti ad pctm̃ timoris. Posset quoque dici, q̃ author reddit rõem, quare non inueniť tale vitiũ, referendo ad merita propria obiecti proprii ipsius audaciæ & timoris, & referẽdo hominẽ ad illud obiectum: nãq; vtriusq; obiectũ pprĩũ ẽ malũ arduũ. Ex ppriis ãt meritis malũ non fugat aut minuit inuasionẽ contra se, nisi ingerẽdo timorẽ. Nec homo inuadens desistit ab inuadẽdo malũ contrariũ, sola mali contrarii rõne habita, nisi q̃a malũ ingerit hoi timorẽ: cũ quo tñ stat, q̃ referendo hominem ad obiectũ audaciæ compositũ ex malo & bono, sicut audacia ex hac parte cãť ex spe, ita defectus audaciæ à defectu spei. Siue ergo intelligas literã hanc, quare ñ inuenitur tale vitium positum, siue quare ñ inueniť referẽdo solum ad pprium obiectum ex reuerẽtia aliorum, quã author inatã habuit, dictum puto.

D. 258. Por. per 638. Lib. 31. ca. 18. circa fi. Lib. 6. ca. 9. tom. 5. 1. 2. q. 40 ar. 2. q. 124. art. 3. & 1. 2. q. 23. ar. 1. & 3. & q. 45. q. 53. ar. 3. Li. 2. ca. 7. a medio, & li. 4. c. 4. 6. & 7. to. 5. Portec. per tot. 636.

est quædã passio. Passio aũt qũque quidẽ est moderata sñm rõnẽ, quæque autẽ caret moderatione uel per excessum, vel per defectum: & sñm hoc est passio vitiosa. Sumuntur aũt qñq; nomina passionum à superabundanti, sicut ira dr̃ nõ quæcũq;, sed superabundans, prout. s. est vitiosa: & hoc ẽt modo. audacia per superabundantiam dicta, ponitur esse peccatum.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ audacia ibi sumiť, sñm qđ est moderata rõne: sic enim pertinet ad virtutem fortitudinis.

AD II dicendũ, q̃ operatio festina commendabilis est post consilium, quod est actus rõis: sed si quis ante cõsilium vellet festinè agere, non esset hoc laudabile, sed vitiosum. Esset. n. q̃dã præcipitatio actionis, qđ est vitiũ prudẽtiæ oppositũ vt supra* dictũ est: & ideò audacia q̃ operať ad velocitatem operandi, in tãtũ laudabilis est, inquantum a ratione ordinatur.

AD III dicenddũ, q̃ q̃dam vitia innominata sunt, & similiter q̃dã virtutes, ut patet per* Philoso. in 4. Eth. & ideò oportuit quibusdã passionibus uti nomine virtutũ, & uitiorum. Præcipuè autẽ illis passionib⁹ vtimur ad vitia designãda, quorum obiectũ est malum, sicut patet de odio, timore, ira, & audacia. Spes autem & amor habent bonum pro obiecto: & ideò magis eis vtimur ad designanda nomina virtutum.

ARTICVLVS II.

Vtrũ audacia opponatur fortitudini.

AD SECVNDVM sic pceditur. Vr̃ q̃ audacia nõ opponatur fortitudini. Superfluitas. n. audaciæ vr̃ ex animi præsumptione procedere: sed præsũptio pertinet ad superbiã, q̃ opponitur humilitati. ergo audacia magis opponitur humilitati, quãm fortitudini.

¶2 Præt. Audacia nõ vr̃ eẽ vituperabilis, nisi inquantũ ex ea puenit uel nocumẽtũ aliqđ ipsi audaci, q̃ se piculis inordinatè ingerit, vel ẽt aliis, quos per audaciã aggrediť, uel in piculũ pcipitat: sed hoc vr̃ ad iniustitiã ptinere. ergo audacia sñm q̃ est pctm̃, nõ opponiť fortitudini, sed iustitiæ.

¶3 Præt. Fortitudo ẽ circa timores & audacias, vt* dictũ est, sed q̃a timiditas opponiť fortitudini sñm excessũ timoris, hẽt aliud vitiũ oppositũ timiditati sñm defectũ timoris. Si ergo audacia opponať fortitudini pp excessũ audaciæ, pari rõe opponeť ei aliqđ vitiũ pp audaciæ defectum: sed hoc nõ inueniť. ergo nec audacia debet poni vitiũ oppositum fortitudini. q. 123.

SED CONTRA est q̃* Philo. in 3. & 4. Ethic. ponit audaciã fortitudini oppositam. Li. 3. ca. 7. tom. 5.

RESPON. Dicendũ, q̃ sicut supra* dictũ est, ad virtutẽ moralẽ ptinet modũ rõis seruare in materia circa quã est: & iõ oẽ vitiũ, q̃ iportat imoderantiã circa materiã alicuius virtutis moralis, opponiť illi uirtuti morali, sicut imoderatũ moderato. Audacia ãt, sñm q̃ sonat i vitiũ, iportat excessũ passionis, q̃ audacia dr̃: undè manifestũ ẽ, q̃ opponiť virtuti fortitudinis, q̃ est circa timores & audacias, ut supra* dictum est. q. præced. art. 2. Concl. m D. 255.

AD PRIMVM ergo dcẽm, q̃ oppositio vitii ad virtutẽ non attendiť principaľr sñm cãm uitii, sed sñm ipsam vitii spẽm: & iõ ñ oportet q̃ audacia opponať eidẽ virtuti, cui opponitur præsumptio, q̃ est causa ipsius. q. 123. art. 1.

AD II dicendũ, q̃ sicut directa oppositio vitii non attẽdiť circa eius cãm, ita etiam non attendiť sñm eius effectum. Nocumentum autẽ quod puenit ex audacia. est effectus ipsius: unde nec etiã secundum hoc attenditur audaciæ oppositio.

AD III dicendũ, q̃ motus audaciæ consistit in inuadendo id quod est hoi contrarium, ad qđ natura inclinat, nisi inquantum talis inclinatio impeditur per timorem patiendi nocumentum ab eo: & ideò vitium quod excedit in audacia, non habet contrarium defectum, nisi timiditatem tantum: sed audacia non semper concomitatur tantum defectum timiditatis, quia sicut* Philoso. dicit in 3. Ethico; audaces sunt præuolantes, & uolẽtes antè picula, sed in ipsis discedũt, s. p timore. Li. 3. ca. 7. non mul. tum a fin. tom. 5.

QÆSTIO CXXVIII.

De partibus fortitudinis.

DEINDE cõsiderãdũ ẽ. de partibus fortitudinis.
¶Et primò, cõsiderandum est, quæ sint fortitudinis partes.

SVP. QVÆST. CXXVIII.

ARTICVL. I.

IN q. 128. arti. vnico dubia multa ex Martino occurrunt. Primũ est circa illud, Fortitudo ut ẽ spãlis virtus,

¶Secūdò, De singulis partibus est agendum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum partes fortitudinis conuenienter enumerentur.

AD PRIMVM sic ꝓcedit. Videtur ꝙ inconuenienter partes fortitudinis enumerent̄. *Tullius.n.in sua Rhetor. ponit fortitudinis quatuor partes, s. magnificentiā, fiduciam, patientiā, & perseuerantiā. & vr̄ ꝙ inconuenienter. Magnificentia.n.vr̄ ad liberalitatem ptinere, quia vtraque est circa pecunias, & necesse est magnificum liberalem esse, ut † Philos. dicit in 4. Eth. sed liberalitas ē pars iustitiæ, ut supra † habitū est. ergo magnificentia non debet poni pars fortitudinis.

¶2 Præt. Fiducia nihil aliud videt̄ esse, q̄ spes: sed spes non vr̄ ad fortitudinē ptinere, sed potius p se ē uirtus. ergo fiducia nō det̄ poni pars fortitudinis.

¶3. Præt. Fortitudo facit hominē bñ se habere circa picula: sed magnificentia, & fiducia ñ important in sui rōe aliquā habitudinē ad picula, ergo, ñ ponunt̄ puenienter partes fortitudinis.

¶4 Præt. Patiētia fm * Tullium iportat difficiliū perpessionē, quod ēt ipse attribuit fortitudini. ergo patientia est idem fortitudini, & nō est pars eius.

¶5 Præt. illud qđ requirit̄ i qualibet virtute, nō dēt poni pars alicuius specialis virtutis: sed perseuerantia reqritur in qualibet virtute. dr̄.n. Matt.24. Qui pseuerauerit vsq; in finē, hic saluus erit, ergo pseuerātia nō debet poni pars fortitudinis.

¶6 Præt.* Macrobius ponit septem partes fortitudinis, s. magnanimitatē, fiduciā, securitatē, magnificentiā, cōstantiā, tolerantiam, firmitatem. Andronicus ēt ponit septem uirtutes annexas fortitudini, quæ sunt eupsychia, lenia, magnanimitas, uirilitas, perseuerantia, magnificentia, *andragathia. ergo vr̄ ꝙ insufficienter Tullius partes fortitudinis enumeret.

¶7 Præt.† Arist. in 3. Eth. ponit quinq; partes fortitudinis quarum prima est politica, quę fortiter operatur ꝓp timorem vel exhonorationis, uel penæ. Secunda est militaris, q̄ fortiter operatur ꝓp artē, uel experientiā rei bellicæ. Tertia est fortitudo, q̄ fortiter operat̄ ex passione, pręcipuè irę. Quarta est fortitudo, q̄ fortiter operat̄ ꝓp consuetudinē uictorię. Quinta est fortitudo, quæ fortiter operatur ꝓp inexperiētiā periculorum: has aūt fortitudines nulla prędictarum enumerationū cōtinet, ergo prædictę enumerationes partium fortitudinis uidentur esse inconuenientes.

RESP. Dicēdum, ꝙ sicut s. *dictum est, alicuius uirtutis pōt esse triplices partes, s. subiectiuę, integrales potentiales. Fortitudini aūt fm ꝙ est specialis uirtus nō pōt assignari partes subiectiuę, eo ꝙ non diuiditur in multas uirtutes specie differentes, quia est circa materiā ualde specialē. Assignant̄ aūt ei partes quasi integrales, & potentiales. Integrales quidem fm ea quæ oportet cōcurrere ad actum fortitudinis: potentiales aūt fm ꝙ ea quę fortitudo obseruat circa difficillima, scilicet, circa pericula mortis, aliquæ aliæ uirtutes obseruant circa quasdā alias materias minus difficiles, quæ qdē virtutes adiunguntur fortitudini sicut secundarię principali. Est aūt sicut supra* dictū est, duplex fortitudinis actus. s. aggredi, & sustinere. Ad actū aūt aggrediendi duo requiruntur, quorū primū pertinet ad animi præparationem, ut. s. aliqs promptum aīum habeat ad aggrediendum: & quantum ad hoc, ponit* Tullius fiduciam. Vndè dicit, quòd fiducia est,

virtus, non hēt partes subiectiuas. Contra hoc siquidē arguit Martinus & in q.1. & in q.11. directè contra hanc literam. Primò, quia fortitudinis sicut cuiuslibet alterius virtutis sūt tres gradus specie differentes. s. continentia, temperantia, heroica ergo. Secundò, qa aliqui habitus fortitudinis habēt circūstantias pro obiectis: sed illis variatis, quacumque circumstātia semper variatur habitus ergo. Tertio, Duo sūt actus principales fortitudinis, s. aggredi & expectare, qui sunt specie distincti, ergo duo sunt, vel esse pñt habitus fortitudinis specie distincti. secunda pars antecedentis ꝓbat̄. Primo. Multi laudabiliter se hēnt in vno & nō in alio, ergo. Secundo, Prudētiæ directiuæ talium actuū sunt distinctæ specie. ergo habitus morales virtuosi inclinantes ad illos sūt distincti specie. Antecedens probat̄, qa sūt aliæ, & aliæ disciplinę militares de aggrediendo, & de expectando. Tertio, Cū obliquatione in aggrediendo stat rectitudo in expectando. ergo rectitudo vtriusque non est eadem specie. Quarto, Rectitudini in aggrediendo nō contrariatur obliquitas in expectando, sed in aggrediendo ergo non sunt eiusdem speciei. Et tenet sequela, quia in indiuiduis eiusdem speciei, quicquid contrariatur vni, contrariatur & reliquo. Quintò, Vbicunq; est alia & alia medietas, ibi sunt habitus morales distincti specie sed hic sunt duæ medietates. ergo. Probatur minor, quia alia est medietas in expectando, & alia in aggrediendo. Et confirmatur, qa sunt quatuor extrema & duo media. s. intimiditas & timor extrema medietatis in expectando, & audacia & cerecordia extrema medietatis in aggrediendo. Et hæc potest esse quarta rō ad principale, Quia virtus habens duas medietates specie distinctas cum suis extremis non est vna specie specialissima: sed fortitudo est hmōi. ergo. Et confirmatur, quia timor & audacia non sunt contraria, qa pñt esse in eodē simul. Quintò, principaliter arguitur, qa hoc vr̄ sensisse S. Th. in q. 126. ar. 2. ad 3. dicens, ꝙ nō est inconueniens, ꝙ fm diuersa media habeat diuersa extrema. Est, inqt, mihi omnino non intelligibile, ꝙ eadē fortitudo fm speciem habeat diuersa media fm speciem. ¶Secundū dubium est, circa rōem in litera subiunctam, s. Quia fortitudo est circa materiā valde specialem. Arguit contra hoc Martinus q. 12. Circa eandem materiam quantūcunq; specialem possunt esse actus moraliter boni specie distincti. ergo & habitus virtuosi specie distincti. Antecedens probatur ex dictis S. Th. quia fiducia, magnificentia, patientia, & perseuerantia, circa materiā fortitudinis habent actus bonos specie distinctos, alias tres eorū superfluerent. ergo. Secundo, Circa materiā fortitudinis reperiunt̄ ista quatuor, & sunt habitus boni, & specie distincti. & cōtinent̄ sub fortitudine sicut inferiora sub superiore. ergo. Primæ duæ partes antecedentis patent, tertia probatur, qa aliter non essent partes integrales heterogeneæ ipsius fortitudinis, qđ est cōtra S. Th. hic. Quarta pars probat̄, quia continētur sub hoc cōi, qđ est virtus, & non immediatè, ergo mediante aliquo genere virtutis: sed non nisi fortitudine, ergo continentur sub fortitudine tamq̄ inferiora sub superiori. & confirmatur ex dictis S. Tho. hoc dicentis de istis quatuor, si coarctent̄ ad propriā materiam fortitudinis. s. pericula mortis, sunt quasi partes integrales, si autē referantur ad alias materias, sunt virtutes adiunctæ fortitudini, distinctæ ab ea fm speciem, ex quibus, inquit, verbis arguo sic Istæ quatuor uirtutes arctatæ ad materiam fortitudinis, nō sunt virtutes adiunctæ fortitudini, nec sunt virtutes alno separatæ à fortitudine. quia tunc nullo mō partes integrales eius dici deberent. ergo sunt virtutes sub fortitudine cōtentæ. Tertio, Quæcūq; sunt distincta inter se specie, & nō sunt distincta specie à fortitudine, sunt diuersę species sub fortitudine: sed istæ quatuor ad materiā fortitudinis arctatæ sunt hmōi. ergo. Minor pro secūda parte est S. Th. ꝓ prima ꝓbata est. Quarto, Ista quatuor nec sunt eadē specie cū fortitudine, nec diuersa spē à fortitudine: & ipsa sūt spēs. ergo fortitudo non est spēs specialissima. ergo fortitudo ē genus ipsarū. Antecedēs ꝓ prima parte ꝓbat̄, quia nō sūt eadē specie specialissima inter se. ergo nec cū fortitudine. Secūda pars ꝓbat̄, qa distincta specie à fortitudine cōtinent̄ sub iustitia, tēperātia &c, sed ista arctata ad materiā fortitudinis nō cōtinent̄ sub aliis. ergo nō sunt distincta à fortitudine. Prima consequentia ꝓbat̄, qa quorumcunq; multorū, quorū qdlibet est species, illa sunt eadem specie, aut distincta specie. Scda verò cōsequentia ꝓbat̄, qa ista continentur sub vno genere, puta, virtus, & nō æq immediatè: qa fortitudo nec genere, nec specie ab eis distiguitur. ergo uel fortitudo continet̄ immediatius, q̄ ista quatuor & hr̄ intentū, qa immediatius supremo est superius ad media tē contenta: vel ē cōtra, quod constat esse falsum, quia sic fortitudo esset pars istorum.

¶Tertiū dubiū est circa eādem rōem literæ. Nā dupliciter deficit. Primò, qa ex valde spāli materia infert fortitudinem indiuisibilem formaliter, quasi vnitas, & distinctio specifica ex materia sumat̄, qđ rōi non consonat. Scdo, qa aut est sermo đ specialissima materia in esse naturæ, aut in esse morali: nō in esse naturæ, qa picula maxima sūt diuersarū specierū, ut cōburi, submergi, percuti, iugulari: nec in esse morali, tū, quia hoc erat ꝓbandū: tū quia picula maxima optima diuersarū sunt specierū moraliū, si pp iustitiam, vel pp pietatem, uel religionē, vel propter castitatem, & cætera, imminent.

¶Quartum dubium est in eodem ibidem circa literā, inquantum posuit partes integrales fortitudinis distinctas à partibus potentialibus eiusdem. Contra hanc siquidem literā directè & nominatim arguit. Primo, Omnis pars ordinata ad aliquem actū alicuius uirtutis non habens in se totā ptātem illius virtutis, est pars potentialis eius: sed omnis pars integralis fortitudinis est huiusmodi respectu fortitudinis. ergo omnis pars integralis fortitudinis est pars potentialis. Maior est nota, & minor ꝓbatur, quia fm Sanctum Thomam ad perfectum actum fortitudinis, & aliarum virtutum necesse est multa concurrere, immò etiam concurrunt multi habitus, quorum quilibet dicitur pars integralis. Aut ergo primò primus illorum habituum cōtinet totam potestatem fortitudinis, & tunc reliqui superfluūt: aut non, & tunc habetur intentum.

¶Ad hanc rōem, inquit Martinus, potest respondere Beatus Thomas negando maiorem, quia ad partem potentialem requirit̄, ꝙ ordinet̄ ad aliquos secundarios actus, uel materias, ut ipse superius in qōne quadragesimaoctaua articulo primo dixit, & consequenter diceret, ꝙ fiducia, magnificentia, patiētia, & perseuerantia ordinant̄ ad principales fortitudinis actus & non ad secundarios. Contra. Primò, quia fm eum ibidem, nutritiuum & sensitiuum sunt partes potentiales animæ, & tamen constat quòd non ordinantur ad secundarios, sed principales actus animæ. Secundò, quia secundum eum ibidem, sinesis, & eubulia, & gnome sunt partes potentiales prudentię, & tamen ordinantur ad principales actus prudentiæ. Probatur, quia licet aliquis actio, puta, præcipere sit principalior, tamen alii sunt etiam principales. Sicut intelligere est principalior actus animæ, & tamen sentire, & vegetare sunt & iam principales, & intellectiuum est etiam pars potentialis animæ. Tertio. Partes potentiales prudentiæ sunt circa actus magis principales, quàm partes prudentiæ integrales apud ipsum ibidem. ergo nihil restat, per quod partes potentiales distinguantur ab integralibus. Cōsequētia patet & assumptū probatur, quia eubulia, sinesis, & gnome sunt circa principaliores actus prudentiæ, q̄ memoria, intellectus, eustochia, docilitas, & ratio, qa hęc ordinantur ad prudentiam quatenus cognoscitiua est illa verò habent perficere cognitiones ipsas. s. consilium, & iudicium.

¶Si dicatur, inquit Martinus, ꝙ eubulia, sinesis, & gnome sūt partes potētiales respectu prudentiæ propriissimè acceptę, hoc est, fm ꝙ est præceptiua, & ideò actus earum sunt secundarii ad actū prudentiæ. Cōtra dupliciter. Primò, quia fm hoc, partes integrales adhuc essent circa actus magis secundarios, & remotiores ab actu præcipiendi, ac per hoc stat argumētū. Secūdò, quia fm hoc nutritiuum, & sensitiuū dicerent̄ partes potētiales actus intelligēdi, quia est principalior, & illi sunt ordinati ad ipsum.

¶In eodem articulo dubiū quintū occurrit circa calcē corporis articuli, An fm autoritatē ponendæ sint duæ patiētię, & duæ pseuerantiæ. ita ꝙ una sit arctata ad materiā fortitudinis, & altera ad quascunq; materias difficiles: an una & eadē ut respicit materiā fortitudinis, sit pars integralis eius, & ut respicit quascunq; materias difficiles, sit pars eius potētialis. Et est rō dubii, quia in litera iste ut partes potentiales, ponūtur uirtutes specie distinctę à fortitudine, ac ꝓ hoc ut integrales, contra istas distinctæ, nō uirtutes specie distinctæ à fortitudine, & cōsequēter ponēdæ sunt duæ patiētiæ. In oppositū aūt est, qa patientia, uel pseuerātia, ut respicit quascūque res difficiles, respicit ēt materiā fortitudinis ut aliqd cōtentū sub reb⁹ difficilibus. ergo ipsa sufficit ad adiuuādū fortitudinē, nec ponenda est superflue alia patientia, uel perseuerantia.

¶Ad primum dubium de partibus subiectiuis fortitudinis, dicitur cum authore, ꝙ fortitudo est species specialissima non habens aliquam sub se speciem.

¶Et ad primum argumentum In oppositum, negatur ꝙ illi sint gradus fortitudinis, & ꝙ sint specie distincti quoniam fortitudo, si qua est secūdum gradum continentiæ, non est uirtus, sed imperfectum quid in genere uirtutis: secundum autem gradus temperantiæ, & heroicum non distinguntur specie. & sic ambæ propositiones assumptæ sunt falsæ.

¶Ad secundum negatur maior. Nullus enim habitus fortitudinis, habet pro obiecto circunstantiam obiecti fortitudinis: immò hoc uidetur implicare.

¶Ad tertium dr̄, ꝙ aggredi, & sustinere non sunt specie distincti in genere moris, quamuis distinguātur specie in genere naturę. Ex eodem siquidem more procedit circa maxima & optima pericula aggredi, uel sustinere, quando, ubi sicut &c. oportet & propterea si antecedens intelligatur in genere moris, negatur. Et ad primam probationem eius negatur sequela, similiter ad tertiam & quartam: quoniā ex specifica distinctione in esse naturæ talium actuum, & ex imperfectione habitus, q non est fortitudo, sed imperfectum quid in genere uirtutis, aliquando ꝓuenit, ꝙ aliqui laudabiliter se habēt in uno, & nō alio: & similiter ꝙ sit rectitudo in uno, & non in alio, & ꝙ nō contrariatur semp rectitudo unius, obliquitati alterius: sed si esset sermo de rectitudine, quæ in vera uirtute consistit, falsa sunt omnia assumpta, quia non laudabiliter laude uirtutis fortitudinis pōt se habere quis in uno, & non in alio, inconueniū est ex parte uirtutis. Et similiter cū rectitudine unius nō stat obliquitas alterius, quātū est ex parte uirtutis: & similiter quicquid ex parte uirtutis repugnat rectitudini unius, repugnat rectitudini alterius. Quia non distinguit inter rectitudinē uirtutis & rectitudinē actus, ideò fallitur. Operatur namq; fortia, quidā sine uirtute fortitudinis, & iusta sine uirtute iustitię &c. ut patet in 2. Eth. sed nō operantur ut fortes, neq; ut iusti.

¶Ad secundā aūt ꝓbationē dr̄, ꝙ falsum est esse multas fm speciem prudentias directiuas aggressionis, & expectationis, quamuis sint multæ partes unius fm speciem prudentiæ: qm prudentia non est nisi unius speciei in quacunq; materia cuiuscunq; uirtutis monasticæ, ac ꝓ hoc, si disciplinæ militares sunt prudētiæ, non distinguunt̄ specie respectu diuersorum actuum fortitudinis.

¶Ad tertiā probationē negatur, ꝙ sit alia medietas formalis in utroq; actu. Vna nāque & eadem fm speciē ē medietas formalis utriusq;, quamuis materialiter, hoc est, fm ipsos actus diuersos distinguant̄ numero: & licet sint quatuor extrema, non tñ sunt duo media, sed unum tñ. Nec est uerum, ꝙ author hoc dicat, sed iste bonus homo subintellexit ly media, cum author dixerit, Non inconueniens secundum diuersa habere plura extrema ex una parte. Et per hoc patet solutio quarti & quinti principalis. Confirmatio uerò illa. Timor, & audacia possunt simul esse in eodem: ergo, non sunt contraria, nihil ualet, quia sunt simul respectu diuersorum: sicut etiam aliquis est simul prodigus, & auarus respectu diuersorum, scilicet rapiendo hinc, & effundendo illinc.

¶Ad fm dubium de ratione allata in litera, s. Quia fortitudo est circa materiam valde specialem, dicitur unica distinctione præmissa, ꝙ aliud est loqui de distinctione specifica simpliciter, & aliud est loqui de distinctione specifica secundum quid, v.g. In naturalibus dicimus, ꝙ mas & fœmina in qualibet specie sunt eiusdem speciei: & rursus dicimus, ꝙ mas & fœmina cuiuscunque speciei distinguuntur specie, ut sunt in genere sexus. Primum enim est verum simpliciter: secundum, fm quid, hoc est, cum ista additione, vt sunt sub genere sexus. Similiter dicimus, quòd caro, ossa, nerui &c. hominis, distinguuntur specie à carne, ossibus, neruis &c. leonis, loquendo de distinctione specifica simpliciter: sicut anima hominis distinguitur specie ab anima leonis, iuxta illud Auerrois primo de Anima cōmenta. 65. Membra hominis non distinguuntur à membris leonis, nisi quia hominis anima distinguitur ab anima leonis. Et rursus dicimus, ꝙ caro, & ossa inter se distinguuntur specie ut partes integrales, quia sunt partes heterogeneæ, & hoc est verum, loquendo de distinctione specifica secundum quid, hoc est, ut partes sunt. Vnde caro, ossa, & nerui hominis, non sunt multæ species simpliciter, quod patet de duobus, tum ex eo, ꝙ sunt unius speciei simpliciter, scilicet humanæ: tum ex eo, quòd si ossa constituerent unam per se speciem simpliciter, sequeretur quòd ossa hominis, & ossa leonis, & caro hominis & caro leonis, esset simpliciter unius speciei: sed sicut hęc

Porrec. per ror.

640

In q.129. art.5. & q.134. art.4. & q.136. ar.4. & q.161. art.4. ad 3. Et 3. di.33. q.3. ar.3. q.1.2 & 4.

*lib.2. de inuentione in fol.3. ante finem lib.

†lib.4. c.2. tom.5.

†q.117. ar.5.

Li.3. de inuentione fol.3. ante finē libri.

Lib.1. in somn. Scip. in fo.2. an med. lib.

*al. andragathenia.

Lib.3. c.8. to.5

q.48.

Concl. m

Concl. p

q.123. art. 3. & 6

Loco citato id arg. 1

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

per quã magnis, & honestis rebus multum ipse animus in se fiduciæ cum spe collocauit. Secũdũ aũt ptinet ad operis executioné, ne. s. aliquis deficiat i executione illorum: quæ fiducialiter inchoauit: & quãtũ ad hoc ponit* Tullius magnificẽtiã. Vñ dicit, q magnificentia est rerum magnarum, & excelsarum cum animi ampla quadã, & splendida propositione cogitatio, atq; administratio, id est, executio, ut. s. amplo pposito administratio nõ desit. Hęc ergo duo si coarcentur ad ppriã materiã fortitudinis, s. ad pericula mortis, erũt quasi partes integrales ipsius, sine quibus fortitudo esse nõ põt. Si ãt referantur ad aliquas alias materias, in quibus est minus difficultatis, erunt uirtutes distinctę à fortitudine sm spẽm suã: tñ adiungentur ei, sicut secundariũ principali. Sicut magnificentia à *Phil. in 4. Ethi. ponit circa magnos sumptus: magnanimitas aũt, quę vr idem esse fiducię, circa magnos honores. Ad aliũ aũt actũ fortitudinis, qui est sustinere, duo requiruntur, quorũ primũ est, ne difficultate imminentiũ malorũ animus frãgat p tristitiã, & decidat à sua magnitudine: & quãtũ ad hoc ponit patientiã. Vñ dicit q patientia est honestatis, aut utilitatis causa, rerũ arduarũ, aut difficiliũ uoluntaria ac diuturna ppessio. Aliud aũt ẽ, ut ex diuturna difficiliũ passione hõ non fatigetur usque ad hoc, q desistat, sm illud Heb. 11. Non fatigemini, animis uestris deficiẽtes: & quantũ ad hoc ponit pseuerãtiã. Vñ dicit, q perseuerantia est in ratione bñ considerata, stabilis & perpetua pmãsio. Hęc ẽt duo si coarcent ad propriã materiam fortitudinis, erunt partes quasi integrales ipsius: si ãt ad quascũque materias difficiles referant, erũt uirtutes à fortitudine distinctę, & tñ ei adiũgent sicut secũdariæ principali.

AD PRIMUM ergo dicendũ, q magnificentia circa materiã liberalitatis, addit quandã magnitudiné, quę pertinet ad rõnem ardui, qd est obiectũ irascibilis, quam principaliter pficit fortitudo, & ex hac parte pertinet ad fortitudinem.

AD II dcdm, q spes quaquis de Deo cõfidit, ponitur uirtus theologica, ut supra* habitum est: sed p fiduciã, quę nũc ponitur fortitudinis pars, homo habet spẽ in seipso, tñ sub Deo.

AD III dicendũ, q quascũq; res magnas aggredi, vr periculosum esse, q a i his deficere est ualde nociuũ. Vnde etiã si magnificentia, & fiducia circa q-cumq; magna operãda, uel aggrediẽda ponant, habent quãdã affinitaté cum fortitudine ratione periculi imminentis.

in qualibet animali a specie secundum multarum specierum, ut partes & minus species simpliciter, & pp hoc distinguunt specie simpliciter a similibus in leone. Ex naturalibus igit ad moralia procedendo, dicimus q sicut circa materiam fortitudinis sunt illę quatuor partiales uirtutes, non tñ sequitur ergo circa illam sunt multæ uirtutes specie distinctæ. Et cũ arguit, Pht esse circa cã plures actus moraliter bonos specie distinctos, dr, q loquẽdo de distinctione specifica simpliciter, falsum assumitur loquendo aũt de distinctione specifica sm qd, uerũ dr. Et hoc probat per authoritatem S. Thom. ponẽtis illas quatuor partes fortitudinis unius speciei simpliciter, & diuersarum, ut partes eius; ac per hoc nulla superfluit.

¶ Ad sm dr, q tertia pars antecedentis. s. Et sunt specie distincti, iam distincta est, quo vera, & quo falsa est, ac p hoc quarta pars eiusdẽ e simpliciter falsa. s. q contineat sub fortitudine, vt inferiora sub superiore essentiali, sicut nec cor, & hepar hominis sub homine.

¶ Ad probationẽ cũ dr, Continentur sub hoc cõi, qd est virt*, negatur. Vt. n. patet ex verbis authoris ab arguẽte allatis nihil horum quatuor est propriè uirtus. Ad cõfirmationem ex uerbis authoris dr, q illa quatuor contracta ad materiam fortitudinis, non sunt uirtutes propriè loquendo, nec sunt uirtutes adiunctæ, nec separatæ, nec contentæ sub ea sed sunt conditiones uirtutis uelut partes ipsius.

¶ Ad tertiũ dicitur, q distincta inter se, & specie, dupliciter sunt simpliciter, & ut partes. Ista quatuor sunt scdo mõ tñ distincta inter se specie, & sunt indistincta specie simpliciter à fortitudine: & propterea non sequitur conclusio, quę accipit distingui specie uno modo, scilicet simpliciter.

¶ Et per hoc patet responsio ad quartum, distinguendo de distinctione, & identitate specifica absolutè, & ut partes sunt.

¶ Ad tertium dubium dr, q procuidubio sermo est de materia specialissima in esse morali. Ex materię enim circa quam est uirtus unitate i esse morali, [illegible] q vnitas rationis formalis materiæ circa quam, dat unitatem uirtuti. Et quoniam esse morale attenditur penes esse secundum rõne, ideò ex hoc q pericula maxima, & optima, ut subsunt rectæ rationi, vnam indiuisibilem formaliter habent rationem, quare hõ uiriliter se habet ad ea sustinendo, timendo, ac [illegible] specialissima species ponitur fortitudo. Et cum cõtra hoc obiicitur, q hoc erat probandum, respõdetur q quia hoc est confessum communiter, & à principe peripateticorum ex 3. Eth. acceptum, author ut confessum communiter assumpsit, absq; probatione alia. Et quidẽ q pericula maxima nõ habeant moralem diuisibilitatem secundum speciem inquantũ maxima, ex eo patet, q unius mortis est, quomodolibet sin est: naturæ hmõi pericula patientur, sustinere. Non. n. refert formaliter ad rectã rõnem, si ferro, si ligno, si igne, aut aqua imminẽt maxima pericula, ad quæ oporteat uiriliter se habere: sed materialiter hæc se hñt. Et similiter ad malẽ dr iam* spectat, q maxima pericula sunt optima ex ordine ad hãc uel illã uirtuté, puta, castitaté, vel iustitiã. Consistit. n. formale huius materię in hoc, q pericula sũt maxima, & optima. Vnde cũq; aũt sunt optima materialiter, cõcluditur sub illa vnica rõne formali, q sunt pericula maxima, & optima, & vocantur optima respectu bonorũ delectabiliũ, q utiliũ. Optimũ. n. genus boni est bonũ honestũ, magnã tñ habẽs infra suũ genus latitudiné. Vñ patet solutio secũdę obiectionis. Istæ nãq; differẽtiæ uirtutũ, ex qbus pericula maxima sũt optima, licet sint morales, & formales, in se, nõ sunt tñ formales, sed materiales respectu huius. s. materiæ circa quã fortitudinis. Quẽadmodũ masculinũ, & fœminũ sunt in se differẽtiæ materiales, & formales, respectu tñ speciei humanę sũt differentię materiales.

¶ Ad quartũ dubiũ ex Martino cõtra distinctioné partiũ integraliũ à partib* potẽtialibus fortitudinis, dr, q maior ẽ falsa: & hñ ibidẽ videt ad illã maioré. Partes siquidẽ potẽtiales ordinant ad perficiendũ actũ secundariũ, uel in materia secundaria: ita q fortit propriã pfectionem in illo actu, uel materia. Et si per intellectũ abstraheremus ordiné ad actũ, seu materiã principalem, ut pates de eubulia respectu consilii, & potentia uegetatiua respectu aię intellectiuę. Pars uerò integralis actũ suũ ponit circa actũ, seu materiã principalẽ: ita q sine actu, seu materia principali, nihil quodãmodo est, ut patet de memoria respectu cõsilii, seu iudicii &c. & cautela ac circumspectione respectu pręcepti. Et ad primum in oppositum dr, q nutritiuum, sensitiuum, & intellectiuum tripliciter sumuntur. Primo, vt sunt aię: secundo, vt sunt gradus uiuentium: tertio, vt sunt potentię. Primo mõ sunt partes subiectiuę aię: secundo, sunt partes subiectiuę gradus uiuentium: tertio, sunt partes subiectiuæ potentiarum aiæ, vt alibi diffuse habes.

¶ In proposito ergo nutritiuum, & sensitiuum, ut continentur in intellectiua anima, quemadmodum trigonũ in tetragono, vt dicitur in 2. de anima, dicuntur partes potentiales animę intellectiuę: & sic constat, q ordinantur ad actus secundarios animę intellectiuę, quoniam ad actus sermientes animę intellectiuæ vt sic. Quãuis sensitiuum, vt est anima, seu gradus, secũdũ ordinetur ad principalem actum.

¶ Ad secundum dr, quòd falsum est, q eubulia, synesis, & gnome ordinentur ad actus principales prudentiæ: ordinantur. n. ad actus ministrantes prudentiæ. Constat autem actus ministeriales esse non principales, sed secundarios. Et ad probatio-

nem

Loco citato in arg.

Lib. 4. c. 2. & 3. to. 5.

q. 17. art. 5 & 1. 2. q. 62 art. 3

AD IIII dcdm q patientia non solũ patitur pericula mortis, circa q est fortitudo, absq; superabundanti tristitia, sed ẽt quæcũq; alia difficilia, siue periculosa: & smhoc ponit virt* adiuncta fortitudini. Inquantum aũt est circa pericula mortis, est pars integralis ipsius.

AD V dicendum, q perseuerantia, sm q dicit continuitatem boni operis vsq; in finem, circũstãtia oĩs virtutis esse põt. Ponitur autem pars fortitudinis, secundum q dictum est.*

AD VI dcdm, q Macrobius ponit quatuor prędicta à Tullio* posita, s. fiduciã, magnificẽtiam, tolerantiã, quã ponit loco patientiæ: & firmitaté, quã ponit loco perseuerantiæ. Superaddit aũt tria, quorũ duo. s. magnanimitas, & securitas, à Tullio sub fiducia comprehendunt: sed Macrobius* magis p specialia distinguit. Nã fiducia importat spem hois ad magna. Spes aũt cuiuslibet rei psupponit appetitũ in magna protensum p desiderium, quod pertinet ad magnanimitaté. Dictũ est. n. s.* q spes psupponit amoré, & desiderium rei speratæ. Vel põt melius dici, q fiducia ptinet ad spei certitudiné: magnanimitas aũt ad magnitudiné rei speratę. Spes aũt firma esse nõ põt, nisi amoueat contrariũ. Qñq;. n. aliquis, quantũ ex seipso est, sperat aliquid: sed spes tollit pp impedimentum timoris. Timor. n. quodammodo spei contrariat, vt supra habitum est: * & iõ Macrobius addit securitaté, quę excludit timorem. Tertium aũt addit, s. constantiam,* quæ sub magnificentia comprehendi põt. Oportet. n. in his, q magnifice aliquis facit, constanté aium habere: & iõ * Tullius ad magnificentiã ptinere dicit non solũ administrationé rerũ magnarũ, sed ẽt animi amplã excogitationem ipsarum. Põt ẽt constantia ad perseuerantiam pertinere, vt perseuerans dicat aliquis ex eo, q nõ desistit pp diuturnitaté: constans aũt ex eo, q non desistit pp quæcumque alia repugnantia. Illa ẽt, q Andronicus ponit, ad eadem pertinere vñr. Ponit. n. perseuerantiã, & magnificentiã cum * Tullio, & Macrobio: magnanimitaté aũt cum Macrobio. Lenia aũt est idem, q patiẽtia, uel tolerantia: dicit. n. q lenia est habitus promptus tribuens ad conari qualia oportet, & sustinere, quæ rõ dicit. Eupsychia aũt, idest, bona animositas, idẽ ur esse quod securitas, dicit. n. q est robur aiæ ad perficiendũ opera ipsius. Virilitas auté ur idem esse, quod fiducia. Dicit. n. q uirilitas est habitus per se sufficiens, tributus in his, quæ sm uirtutem sunt. Magnificentiæ auté addit andragathian, quasi uirilem bonitaté, q apud nos strenuitas põt dici. Ad magnificentiã aũt pertinet, non solum, q hõ consistat in executione magnorum operũ, quod pertinet ad constantiam, sed etiam cum quadam uirili prudentia, & solicitudine ea exequatur, quod pertinet ad andragathiam, siue strenuitatem, unde dicit, quòd andragathia est uiri uirtus adinuentiua cõicabilium operum. Et sic patet, quòd omnes huiusmodi partes

nẽ. s. Intelligere est actus principalior, tñ sẽtire est actus ẽ principalis ipsi aiæ, iam dictũ est, q sentire, & intelligere, respectu aiarum, intellectiuæ scorsim, & sensitiuæ scorsim, sunt principales actus aię: sed respectu aiæ intellectiuæ continentis id, qd est sensitiuum, sentire est secundarius actus, quia adminiculũ intellectus est. Intelligere aũt, & velle, & vniuersaliter actus intellectiuæ partis, solum sunt principales act*.

¶ Ad tertiũ negãtẽ vniuersaliter. Ad cuius euidentiã oportet aduertere, q illas octo partes integrales prudentiæ superius assignatas, nõ deputauit author prudentiæ vt distinguit contra adiunctas sibi virtutes, s. gnomen, synesim, & eubuliã; sed quasdam, s. tres earũ tñ posuit integrare prudentiã propriè dictã distinctã ab aliis, vt principalis virtus distinguitur à sibi adiunctis. Et ppea de illis tribus, puta, circumspectione, cautela &c. loquendo, dr, q sunt circa actũ prudentiæ principalẽ. s. præcipere, circa quẽ nulla est pars potentialis. Et ppea istæ partes integrales sũt multò propinquiores prudẽtiæ propriè dictæ, q partes potentiales, quia sunt circa potentialem actum. Potentiales aũt sunt circa actus secundarios, s. consiliari, & iudicare. Remanet ergo distinctiuum ab authore assignatum inter partes integrales, & potentiales virtutis, quia. s. illę circa principalẽ actũ: istæ circa secundarium actum, vel secundariam materiam versantur. De aliis verò quinque partibus integralibus prudentiæ loquẽdo dicimus cũ authore ibidem, q sunt circa cosdẽ actus circa quos sunt virtutes, quas integrant: ita q vt concurrunt ad rectum cõsilium, sunt partes integrales eubuliæ: & prout concurrunt ad iudicium sunt partes integrales gnome, vel syneis. Ex quo patet, q referendo singula singulis sp inueniuntur distinctæ partes integrales, & potentiales prudentiæ cum suis distinctiuis. Est ergo antecedens vniuersaliter falsum, s. q partes potentiales prudentiæ sint circa actus magis principales, q partes integrales: q̃s loquendo de prudẽtia pro priè dicta, & suis integralibus partibus, ipsa cum dictis partibus est circa præcipere: potentiales verò sunt circa consiliari, & iudicare. De reliquis verè partibus conceditur, q ipsæ partes potentiales sint principalius circa suos actus, q partes integrales sint, quæ communi vocabulo appellatæ sunt partes integrales prudentiæ. Ad primum autem argumentum contra positionẽ ibi recitatam, quæ bona est, s. q eubulia, synesis, & gnome sunt partes potentiales respectu prudentiæ propriè dictæ vt est præceptiua, dr falsum esse, q partes integrales propriè prudentiæ sic sumptæ, restent remotiores ab actu principali prudentiæ. Vt. n. iã dictum est, circumspectio, cautio, & prouidentia, circa ipsum actũ pcepti sunt, circa quẽ nõ sunt potentiales.

¶ Ad sm verò negat sequela, vt iacet: sed deberet inferri sic, Ergo nutritiuũ, & sensitiuũ essent partes potentiales respectu aiæ intellectiuæ: & hoc iã ex dictis patet esse verum. Neque. n. dicimus, q intellectiuum est pars potentialis præcepti, sed prudentiæ, quæ est præceptiua. Et propterea non respectu actus intelligẽdi, sed aiæ intellectiuæ, sensitiuum ponitur pars potentialis.

¶ Ad quintũ dubiũ, de duplici potentia &c. rñdetur, q sine dubio apud authoré ponendæ sunt duę patientiæ, duæ perseuerantiæ, duæ magnanimitates, duæ magnificentię, quę inter se specie distinguuntur, non sicut species perfectæ, sed vna cuiusq; combinationis est verè virtus. Altera modus, seu conditio virtutis, & non propriè virtus, vt author expressè dicit in seq. q. ar. 6. ad tertium, de fiducia, quã magnanimitatem vocauit: & idẽ est de aliis iudicium. Distinguuntur aũt inter se ista quatuor vt virtutes sunt & vt partes virtutis, vt dictũ est, quantum ad materiam: quia vt partes virtutis habent pro materia solam materiam fortitudinis: vt uirtutes verò, habent suas proprias materias disparatas à materia fortitudinis: ita q virtus patientiæ est non circa oẽs tristitias: quia non circa tristitias, quæ sunt in periculis maximis, & optimis, quę sunt fortitudinis materia, sed circa alias tristitias, vt author in responsione ad quartum dicit: & simile est de perseuerantia &c. Inter se verò istæ quatuor partes integrales fortitudinis sic distinguũtur, quòd duæ earum sunt respectu boni, & duæ respectu mali. Fiducia siquidem, & magnificentia, vt partes sunt fortitudinis, sunt respectu boni sed illa respectu boni vt pmii, seu finis sperati: ista respectu boni ut operis quod fit. Oportet enim virum fortem in aggrediendo habere spem firmam, quam fiducia facit habere de bono sperato: sic enim magnanimi consistit aggressum. Spes. n. est causa audaciæ aggredientis. Et oportet rursus, quam prius concepit spem de fortiter operando, indefessi animo seruare, id fortiter agit, quod magnificentia facit: ita q vtraq; circa spem ponenda videtur respectu boni diuersimodè, vt dictum est. Et

consonat

In cor. art.

Loco citato in arg. 1

Loco citato in arg. 6

1. 2. q. 40. art. 7.

2. 2. q. 40. art. 4. ad 1.

D. 387.

Li. 2. de inuẽtione in fol. 3. ante fin.

Locis citatis in arg. 4. & 6.

εὐψυχία

ἀνδραγαθία

Universidad de Deusto
Biblioteca

conionat litera ponenti ambas circa aggressum alteram respectu præparationis, alterã respectu executionis. Patientia verò, & perseuerantia respectu mali, quod tristitia importat, sunt: illa quidem, ne animus frangatur tristitiis, quæ sunt in periculis mortis &c. ista verò, ne ipsum diu sustinere talia tristã, quæ sunt in periculis mortis &c. animum fatigãt. Et propterea hæ partes in concupiscibili potendæ sunt, in qua est tristitia. Vnde fortitudo, licèt sit in irascibili, in qua sunt timor, & audacia, exigit tñ modificatam spem & tristitiam ad actum suum perfectionem: & ppea vocantur moditicantia hęc partes integrales. Et per hoc patet, q̃ non superfluũ, sed necessario multiplicantur hmõi moraleſ dispositiones, & habitus, vt scilicet in qualibet materia propria virtus cũ conditionibus requisitis inueniatur, quasi totum cum suis partibus heterogeneis, & euitetur confusio indistinctas relinquens naturas totorũ, & partiũ. Ac per hoc patẽ ratione est totum, fiat pars, aut econtra.

¶. 123. a. 1 ad 2.

SVP. QV. CXXIX. ARTIC. I.

IN art. 1. q. 129. dubium occurrit, An magnanimitas sit circa magna operari, tanquam proprium actum, & obiectum an sit circa magna operari, vt circumstantiam rectè sperandi honores magnos. Et est ratio dubii, quia de magnanimitate diuersa dicuntur. Dr namque hic, & in 4. Ethicorum, q̃ est virtus circa honores magnos, vt propriã materiã, & in litera hac exprimitur, q̃ propriũ actus eius est vse ctè vti magnis honoribus. Dr rursus in 4. Ethicorum, q̃ magnanimi est, quod in vnaquaq; virtute magnum. Vbi author exponendo dicit, quòd per hoc magnimodo est specialis virtus distincta ab alia, quia tendit ad rationem magni in cuiusliber virtutis opere. verbi gratia. Fortitudo intendit fortiter agere: magnanimitas intendit magna operari in fortiter agẽdo, & sic de alijs. In eodem quoque quarto dicitur, quòd magnanimus moderatè delectatur de honore, nec ipsum multum æstimat, & quòd mediocrita in appetitu honoris consistit, si appetitur, vnde oportet, & vt oportet. Ex quo apparet, quòd quia magna operari est, vnde oportet appetere honorem, ideo magnanimitas attendit ad magna operari, vt circumstantiam, vnde magnos honores appetat, vnde oportet, & vtitur vt oportet. Ex altera autem parte apparet, q̃ magnanimitas principaliter intendit ad operandum magna, & ex consequenti ad rectè appetendum magnos honores, quibus magna opera sunt digna.

¶ Ad huius difficultatis euidentiam oportet cautè in consideratione procedere, ne dum ab excellentia Aristotelis, & diui Thomæ deficimus, declinemus in proprias phantasias, nonaque eudamus, quia vetera non intelligamus. Sciendum est ergo, quòd sicut fortitudo aliter se habet ad materiam quam modificat, puta, timorem mortis, & aliter ad proprium actum, quia proprius actus est fortitudinis proprius finis: materia autem moderata, vt propter finem: moderatè siquidem timet, & audet fortis, vt fortiter aggrediatur, & sustineat, & non econtrario: ita proportionaliter contingit in magnanimitate. Actus siquidem proprius eius est operari magna, sicut fortis proprius agere. Sed quoniam hic actus ex spe magnorum, puta, honoris, & gloriæ, impeditur, & promouetur, & ideo oportet moderari spem honoris: multi enim propter spem honoris excessiuam à magna operando desistunt, vt ambitiosi, & mania gloriæ cupidi, qui aliunde, quàm vnde oportet hoc sperantes, & habentes, quandoque de operibus vere magnis non curãt. Alii propter incuriã honoris similiter nõ operantur magna, adeò vt magnanimitas moderatur appetitum honoris magni, vt magna in qualiber virtute operetur. Vnde magnus honor non est obiectum, sed materia magnanimitatis: obiectum autem est magnum in cuiusuis virtutis opere, ex vtroque tamen magnanimitas dicitur. Ex obiecto quidem, quia formale obiectum eius, est magnum in cuiusque virtutis opere: ex materia verò, quia magnus honor inter omnia exteriora bona, bonum maximum est. Et sicut obiectum eius distinguitur à materia eius, ita actus eiusdem circa obiectum ab eiusdem circa materiam. Nam obiectum suum attingit in hoc ipso, quòd operatur magna: materiam autem attingit in hoc, quòd assumit spem moderatam magni honoris fiuiri: & similiter moderatam delectatio eiu magni honoris præsentis, vt patet in 4. Ethicorum. Est autem vtriusque actus necessitas, quia nisi magnanimus tenderet directè in magna, quæ sunt non in genere mminnorum bonorum, qualia tunc exteriora bona, sed verè magna bona, quæ sunt solæ animi bona, non esset verè magnanimus, vtpotè non tendens in verè & simpliciter magna

Porret. p. 641 Sup. q. 7. 2. cor. & infra præsenti q. art. 4. & 8. cor. & q. 131. ar. 2. cor. Et d. 26. q. 2. ar. 2. ad 4. Et di. 33. q. 3. art. 3. q. 1. cor. & ad 2. Et d. 34. q. 1. ar. 2. cor.

*Li. 3. tex. 42. to. 2.

Li. 4. ca. 4. ante medium to. 5

magna bona: & nisi appetitũ, delectationemq; magni honoris gloriæq; humanæ moderaretur, non esset circa honores vt propriam materiã. Ex quibus patet, quid ad qõnem dicendum sit, f. q̃ simpliciter, & absolute loquẽdo, operari magna spectat ad magnanimũ vt principalis eius actus. Secũdum quid aũt, hoc est, loquendo de magnanimitate in ordine ad actũ eius circa materiã ipius, operari magna est circũstãtia, aut quasi circũstãtia, vñ sũt cur. Finis namq; proprius alicuius non est proprie inter circunstantias. Proprius autem finis, quare aliquis est magno prosequẽdus honore, est, q̃ magnũ virtutis opus fecit, fait, custodit &c. Testimoniũ.n. virtutis ad virtutẽ, & virtuosum ordinat vt finẽ. Vñ rectus loquendo, dicendũ esset, q̃ nec ẽt respectu secũdarii actus est circũstãtia, sed est proprius finis: & q̃ Arist. posuit ly vñ, inter requisita ad rectũ appetitũ honoris, nõ inter circunstantias, nisi largo vocabulo circunstantias appellãdo oia requisita ad rectitudinẽ actus. Ex his quoq; patet solutio alterius qõnis, f. An magnitudo, q̃ est obiectũ magnanimitatis, sit illius formale obiectũ, vt relata ad magnum honorem: an absolutè, inquantum f. est excellentia in opere virtutis. Patet, inquam, solutio: q̃a hinc patet, q̃ magnanimitas non habet honorẽ pro obiecto. Et si tenderet in magna formaliter, in quantum sunt digna magno honore, iam haberet honorẽ magnum pro obiecto, q̃a sub eius ratione tenderet in quæcunque. Sed qm̃ habet magnum in cuiusuis virtutis opere pro formali obiecto, & sic magnum est suapte natura dignum magno honore: ideo magnanimitas est circa magna vtroque modo, sed principaliter prout sunt absolutè magna. Et hinc proueniet, q̃ habeat pro materia, appetitus, & delectationes magnorum honorum. Quocirca eius dicitur, quòd magnanimus est magnis dignus, intelligitur & de magnis operibus, de magnis honoribus. Expresè siquidem in 4. Ethicorum dicitur, quòd pusillanimus priuat se magnis virtutum operibus, & admirationibus, quibus dignus est. Solus namque magnanimus est, cui magna operari proportionatum est, nec præsumptionis argui potest, quòd magnis virtutis operibus se dignificat, hoc est, tamquãm dignum talia se exhibet, & quòd magnis se honoribus dignum æstimet, speret, velit, ac faciat. Nec obstant dictæ decisioni verba authoris in art. 4. huius q. vbi dicit, quòd magnanimus intendit magna operari in qualibet virtute, inquãtum tendit ad ea, quæ sunt digna magno honore. Et rursus, quia honor est cuiusq; virtutis præmium, id eo ex consequenti rõne suæ materiæ respicit oẽs virtutes, hæc illæ. Sunt.n. hæc intelligenda ex ea parte, qua magnanimitas distinguitur ab alijs virtutib. f. ex parte spãs materiæ cum quo efficiat, q̃ ve distinguit ab eis ex parte formalis obiecti, aliter se habeat vtroq; nanq; mõ ab alijs virtutibus magnanimitas distinguitur, vt satis l. sum patebit.

Fancl. in

SVP. QV. C. XXIX ARTIC. II.

IN art. 2. q. 129. dubium occurrit ex Martino in eod. lib. de fortitudine, tractatu de Magnanimitate, quæ: 1. vbi recitata dria posita hic in ista inter passiones? hoc, q̃ quædam sunt, quæ hãt magnã vim resistendi rõi principaliter ex parte passionis & quædam principaliter ex parte rerum, quę sunt obiecta passionum &c. subdit, q̃ ista opin. S. Th. vt mihi deficere in aliquibus. Primò, in ipsa diffinitione: quia si hoc valeat, constat q̃ vnũ membrum intelligitur cum præcisione alterius, quia si vnum includeret in alio, nulla esset dria inter mẽbra. Tunc arguo sic. Quantumcumque repugnantiam rõi nata è facere cupiditas pecuniæ ex parte obiecti, tantam nanq; est facere timor ex parte obiecti, f. periculorum mortis in bello: igitur diffiõ Thomæ nulla. Aliis probatur, quia quantumcũque pecunia sit parua, si ue magna est amabilis, sic terribile sive parum, sive magnũ est fugibile, imò plꝰ: & similiter pt argui de ira respectu paruipensionis fugibilis, & vindictæ amabilis. Secundò, Oẽs passiones in hoc cõueniũt, q̃ possitæ in appetitu resistunt rõi, & nõ possitæ non resistunt: & utrumque horum est, sive obiecta sint, sive non sint. Omnia quoque obiecta passionum in hoc conueniũt, q̃ non resistunt rationi, nisi apprehensa causent passionem in appetitu: & similiter q̃ resistũt si apprehẽsa cãnt passionem in appetitu. ergo si aliquæ passiones resistunt ut passiones, & oẽ: & si aliquæ ex parte obiectorũ, & omnes. Tertiò, Timor, inquantum timor, non plus resistit rõi, q̃ cupiditas, inquantum cupiditas: & tristitia ex paruipensione, inquantum tristitia, non plus resistit rõi, q̃ tristitia difficultatis rerum difficilium gerendarum. ergo. Quintò, Nulla obiecta resistunt rõi, nisi ratione passionum ab eis causatarum: & omnia, quæ causant huiusmodi passionem, resistunt rationi. ergo distinctio nulla.

Cõtemnere honores q̃ sũt bonum.

Porpertus. 642 Sup. q. 60. a. 1. cor. Et inf. præsenti q. art. 4. ad 1. & q. 130. a. 2. ad 2. Et 3. d. 9 q. 1. art. 1. q. 2. cor. & q. 3. ad 3. Et dist. 34. q. 1. art. 2. corp.

*Art. 1 præced.

¶ Secundo

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Secundo deficit opinio S. Th. in hoc dicto, ſ. q. circa paſsiões primi generis non eſt aliqua virtus: niſi circa illud, qd eſt magnũ. Probãt, qa circa paruas concupiſcentias, circa paruas iras, & paruos timores, ſpt aliquis deficere, ſupabundare, & mediocriter ſe habere. ergo circa hæc oſa eſt aliqua virtus. & per conſequens circa paruas cõcupiſcentias ẽ ita bõ tẽperantia, ſicut eit ca magnas, & ſimiliter mãſuetudo circa paruas iras &c. Et eit ea hoc multiplicat Martinus multas rõnes, quas pranſeo: quia nõ procedũt contra ſenſum literæ vetũ, ſed cõtra male accepũ ab ipſo ſenſũ, vt patebit reſpõdẽdo ¶ In eoſdẽ 2. ar. dubiũ occurrit circa illud. Res exterius exiſtentes, et ſi ſint paruæ, ſunt multũ appetibiles. vtpote, neceſſariq; ad vitã hominis. Vt .n. cum hoc ad literã dicatur de pecunia & honore, & duplici ter deincere. Primo i hoc, q; non ſolũ parua pecunia, aut honor, ſed paruus cibus aut potus eſt multũ appetibilis pp cadẽ rõem, qui a.1. neceſſarius eſt ad vitam hominis. Secundò in hoc, q; honorẽ ponit inter neceſſaria ad vitam hois, cum non ſit neceſſarius, ut patet.

¶ In codẽ 2. art. in reſponſione ad tertiũ, dubiũ occurrit. Qõ magnanimitas ſit ẽ circa paruos honores ut in litera dr. & cum hoc diſtinguatur ab alia virtute, quæ eſt circa paruos honores, & ſimiliter ab alia virtutibus, puta, tẽperantia, fortitudine, & manſuetudine in hoc, quod illæ ſũt circa magna principaliter, & parua ſecũdario: magnanimitas aũt circa magna ſolũm.

¶ Ad euidentiam primi dubii ſciendum eſt, q; doctrina antiqua eſt formalis, & formaliter intelligẽda. Nõ diſtinguit ergo paſſiones cõtra obiecta, aut apetitũ virtũ, membro accipit paſſiones cũ ſuis obiectis, & obiecta cũ ſuis paſſionib. Nec; diſtinguit paſſiones cõtra paſſiones, puta, amorẽ, deſiderũ, delectationẽ &c. cõtra timorem, audacia &c. quoniã vna & eadẽ paſſio cũ diuerſis tñ obiectis, ſub vno; membro cõtinet, vt patet de amore, deſiderio, & delectatione carnali, & de triſtẽ paſſionibus reſpectu pecuniæ. Sed diſtinguit paſſiones cũ quibuſdã aliis ſuis obiectis in hoc, q; habẽt vim magnã reſiſtẽdi rõi, hent principaliter ex parte paſſionis: ſ. dã principaliter ex parte obiecti. Vbi nota tria. Primo, q; author non dicit, q; quædam ex parte paſſionis, & quædam ex parte obiecti: ſed dicit, quædam principaliter hinc, & quædam principaliter indeinta q; differentia conſiſtit in ly, principaliter. Secundò, q; vt patet ex præcedenti lib. q. 22. operationes appetitus ſenſitiui habent rationem paſſionis ex adiuncta tranſmutatione corporali, quæ per ſe cadit in ratione earum, vt ibi dicitur: ita q; attribuere aliquid paſſioni ex parte paſſionis, eſt attribuere illi ex parte corporalis tranſmutationis ſibi iunctæ: quoniam ſic eſt ſermo formalis de paſſione, vt ſic. Tertiò, q; obiectum paſſionis appetitu[v] duplicitur conſideratũ, ſ. vt actuatum, & ut obiectum: & propriè loquẽdo, tunc ſumitur formaliter vt obiectum, qn ſumitur ut terminus appetitiui motus: vt actuatus aũt ſumitur, qn vt facit appetitiuum motum conſideratur. Ex his ſiquidem tribus patẽt termini, & membra diſtõnis, ipſumq; ſenſus. Inquit ſiquidem diuinum author ingenium, q; quædã ſunt morales materiæ integræ, ſ. paſſionis cum ſuis obiectis, in quib. vis magna reſiſtendi rationi prouenit principaliter nõ ex parte obiecti, hoeſt, termini: ſed ex parte paſſionis hoeſt, tranſmutationis corporalis, quę ſit in nobis. ut ſunt delectationes carnales, timores mortis, & iræ. Quædam verò ſunt, in quib. magna reſiſtendi vis principaliter eſt ex parte obiecti tantũ, vt ſunt appetitus bonorum, & pecuniarum. Nec eges probatione hæc diſtinctio: quoniam experimur in nobis hanc differentiã, dũ in carnalibus concupiſcentiis adeo tãſmutamur, & ardemur in corpore, vt rõ non poſſit cõtradere. Et ſimiliter accidit ẽ paſſione iræ, & timore mortis, & hmõi. In appetitu verò pecuniæ, aut honoris, non tam exardeſcit, aut mutatur corpus, vt experientia teſtatur: ſed ex parte rei, quæ appetitur, impugnatio magnificatur principaliter. Ex his autẽ patet ſolutio argumentorum Martini. Supponit namq; primo falſum hoc, q; diſtinctio iſta hẽat pro membro vno paſſionem, pro altero obiectum. & ppea cum alterius præciſione vtriq; intelligatur. Argumenta deinde quatuor contra hoc, non militant contra diſtinctionem literæ. Vnde primum comparans vires obiectorum inter ſe, puta, mortis, & pecuniæ, non eſt ad propoſitum: & ſimiliter ſecundum afferens convenientiam oim paſſionum, & obiectorum inter ſe, nõ eſt ad propoſitum. Tertium autem comparans diuerſas inter ſe paſſiones ſecundum ſuas ſpecies, puta, cupiditatem, & triſtitiam, extra propoſitum quæſtionis

Li. 2. ca. 7. ante mediũ to. 5.

Lib. 7. tex. 17. & 18. com. 2.

Li. 2. ca. 5. in fi. to. 5.

Ca. 4. par. 4. aliquantulũ a prin cipio.

Concl. m

Concl. p

Concl. f

ſtionis eſt: & ſimiliter quarũ conuenientiã afferens obiectorũ. Ois ſiquidẽ hæc à cõparatione literæ longe ſunt: qũ vt patet ex dictis, in litera cõparãtur paſſiones integræ, hoeſt, cum talibus obiectis, paſſionibus integris, hoeſt, cum aliis obiectis in hoc, q; eſt reſiſtere principaliter ex parte paſſionis, i. tranſmutationis corporalis, vel principaliter ex parte obiecti: cũ hæc, n. dria ſtãt, oẽs cõuenientiæ arguendo allatæ.

¶ Ad ea aũt q; Martinus ſecũdo loco obiicit, dr q; nõ cõtra authorẽ bene intellectũ procedunt. Nã nõ intendit author ſubtraherẽ paruas iras, paruos timores, paruaſq; cõcupiſcentias carnales, à virtutis moderamine, vt iſte intellexit: ſed intẽdit, q; circa pdicta tamẽ relata ad propriã materiã ſit virtus virtus, inquã, non alia, ſed illamet. ita q; temperãtia, v. g. quę ſimpliciter eſt circa maximas carnis delectationes, tamẽ circa materiam propriã ſimpliciter, eſt ẽ ſũ qã circa paruas delectationes carnis, tamẽ circa materiã eiuſdẽ ſũ quid. Patet autẽ hanc eſſe veram authoris intentionem ex duobus. Primò ex eo q; ſuperius expreſſẽ dixit, q; circa pertinẽtia alia eſt fortitudo ſũ quid. Secũdò, ex eo q; ſic directẽ conſtituitur intenta dẽta in litera inter virtutes, quæ ſunt circa honores, & pecunias, & virtutes, quæ ſunt circa bona, & mala carnis, dũ in illis diſtinguitur duæ virtutes ſimpliciter altera circa magnum: altera circa mediocre vt propriã materiam tam in honoribus, q̃ pecuniis, ut patet in 4. Ethi. & hic, & ſuperius. In iſtis verò ponitur vna tñ virtus ſimpliciter circa maximũ in quolibet ghẽ, tamẽ circa propriã mãm. Circa mediocre verò, aut paruum, nulla ponit propria virtus ſimpliciter vt circa propriã materiam: ſed illamet, quæ eſt circa maximum illius generis, extenditur ad mediocre, & paruũ tamq; ad id, quod reducitur ad propriam materiam, vt imperfectum ad perfectum in illo genere.

¶ Ad tertii dubii primam obiectionem dr, q; cibus, & potus poſſunt dupliciter apperi. Primò, vt delectabiles ſecundum tactum, vt ſunt materia ſobrietatis, ſeu abſtinentiæ: & ſic quantumcumque parui cibi, vel potus ſpectant ad maximas delectationes, quæ ſunt delectationis tactus. Et propterea ſunt extra propoſitum huius membri: quoniam ſpectant ad illamet virtutẽ, ad quam ſpectat moderari maximas delectationes circa alimenta. Alio modo, poſſunt apperi, ut poſſidendi: & ſic cõprehenduntur ſub pecuniæ nomine, & cadunt ſub hoc membro, & habent paruæ pecuniæ rationem.

¶ Ad ſecundam verò dr, q; licet honor non ſit neceſſarius ad vitam corporalẽ hois, eſt tñ neceſſarius ad vitã politicã, adeo vt et famuli ſtabulariorũ, & coquorum ſuos velint honores. Homo aũt eſt naturaliter animal politicũ.

¶ Ad dubium vltimo motum in reſponſione ad tertium, reſpondetur, quòd de magnanimitate verẽ negatur, q; eſt circa paruos honores vt propriam materiã: quia circa magnos honores ſolum vt propriam materiam. Cũ quo tamen ſtat, quòd eminentior eſt quodammodo circa paruos honores, & priuationem honoris, ſcilicet deſpiciendo illos, & priuationem eorundem. Virtus autem innominata, quæ eſt circa mediocres honores, eſt circa illos, vt propriam materiam: & priuationem illorum reſpicit ex illa parte, qua reſpicit contrarium ſibi vitium per defectum. Priuatio enim ablti ex parte nigri ſe tenet.

SVP. QV. CXXIX. ARTIC. III.

IN 2. ſ. eiuſdẽ 129. q. in reſponſione ad ſecundum, dubiũ ex Martino in dicto tractatu q. 2. occurrit. Vbi contra hanc reſpoſionem arguit, q; non ſatis cõſonat ſibipſi. Propinqua, inquit, diſpoſitio ad habitum non eſt niſi mediante actu generatiuo illius habitus, ita quòd eſt prius diſpoſitio ad actum, quàm ad habitum. ergo virtutes magis ſunt connexæ ſecundum actus, quàm ſũ habitus: ſed non ſunt connexæ ſecundum actus, vt hic dicitur propter quantumq; diſpoſitionem propinquam actum. ergo nec dicentur connexæ ſecundum habitum propter quamcumque diſpoſitionem ad habitum.

¶ Ad hoc dubium dicitur, q; reſpoſio literæ optimẽ ſibi, & veritati conſonat, & q; illa propoſitio eſt falſa. Propinqua diſpoſitio ad habitum non eſt, niſi mediante actu generatiuo illius habitus. Habẽtur ſiquidem habitus ſecundariarum virtutum, puta, magnificentiæ, magnanimitatis, & hmõi, in propinqua diſpoſitione ex hoc ipſo, q; habentur virtutes principales, quæ cardinales vocantur, illã quoque propoſitio admittit. Primo eſt diſpoſitio ad actum, q̃ ad habitum virtutis diſtinguenda eſt: quia de actu virtutis contingit loqui dupliciter. Primò, vt eſt actus virtutis, vt ſ. hic à virtuoſo, & ſic falſa eſt iqũ prius oportet habere virtutẽ, q̃ actũ virtutis, eo modo, quo à virtuoſis actus exeritur

Partec. per totum.

643 Inf. q. 130. ar. 2. co. Et 2. di. 42. q. 2. artic. 4. cor. Et 4. di. 33. q. 3. ar. 2. ad 1. Et mal. q. 8. artic. 2. corp.

2. 4. ca. 3. 1. 2. q. 55. art. 2.

Lib. 4. c. 5. circa prin. tom. 5.

Lib. 4. c. 5. non multum ante finem to. 5

Li. 4. c. 5. a med. to. 5.

De his quę proprietatib. vide in reſponſio, quid ſentiendum.

Universidad de Deusto Biblioteca

priū hois bonū. Inter cæteras aūt res humanas exteriores, honores pcipuū locū tenēt, sicut* dictū est: & iō[m] magnanimitas quæ modū rōis ponit circa magnos honores, est uirtus[n].

Ad primvm ergo dcdm, ꝙ sicut ēt Phil. dicit in 4. Ethic.* G magnanimus est quidē magnitudine extremus, inquantū. s. ad maxima tendit: eō aūt ꝙ ut oportet, medius, qa uidelicet ad ea quæ sunt maxima, sm ra nē tendit. Eo. n. ꝙ sm dignitatē seipsum dignificat, ut ibidē dr,* quia. s. se non extendit ad maiora, quàm dignus est.

Ad II dcdm, ꝙ connexio uirtutum non est intelligenda sm actus, ut s. cuilibet cōpetat H habere act⁹ oium uirtutū. Vñ act⁹ magnanimitatis non competit cuilibet uirtuoso, sed solum magnis, sed sm principia uirtutum, quæ sunt prudentia, & gratia, omnes uirtutes sunt[l] cōnexæ sm habitus simul in anima existentes uel in actu, uel in propinqua dispositione. Et sic potest aliquis, cui non competit actus magnanimitatis, habere habitū magnanimitatis, per quem scilicet disponitur I ad talem actum exequendum, si sibi secundum statum suum competeret.

Ad III dcdm, ꝙ corporales motus diuersificātur sm diuersas aię apprehensiones, & sm hoc contingit, ꝙ ad magnanimitatem consequuntur quædā accidentia determinata circa motus corporales. Velocitas .n. motus prouenit ex eo, ꝙ hō K ad multa intendit, q̄ explere festinat, sed magnanimus intendit solū ad magna, quæ pauca sunt, quæ ēt indigent magna attentione, & iō habet motum tardū. Similiter ēt acuitas vocis, & velocitas, precipuè cōpetit his, q de quibuslibet contēdere volunt: qđ non ptinet ad magnanimos, q non intromittunt se, nisi de magnis. Et sicut pdictæ dispositiones corporaliū motuū conueniunt magnanimis sm modum affectionis eorū: ita ēt in his, qui sunt naturaliter dispositi ad magnanimitatem, tales conditiones naturaliter inueniuntur.

Ad IIII dcdm, ꝙ in hoie inuenit aliquid magnū, quod ex dono Dei possidet: & aliqs defectus, qui cōpetit ei ex infirmitate naturæ. Magnanimitas ergo facit, ꝙ hō se magnis dignificet sm consideratione donorū, quæ possidet ex Deo: sicut si habet magnā virtutē animi, magnanimitas facit ꝙ ad perfecta opera virtutis tendat. Et similiter est dcdm de vsu cuiuslibet alterius boni, puta, sciē, vel exterioris fortunæ. Humilitas aūt facit ꝙ hō seipsum paruipēdat sm considerationem proprii defectus. Similiter ēt magnanimitas contēnit alios sm ꝙ deficiunt à donis Dei. Non .n. tñ alios appretiatur, ꝙ pro eis aliquid indecens faciat: sed humilitas alios honorat, & superiores æstimat, inquantum in eis aliquid inspicit de donis Dei. vnde dr in Psal. 14. de viro iusto, Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus: quod pertinet ad contemptum magnanimi. Timētes aūt Dñm glorificat: quod pertinet ad honorationem humilis. Et sic patet, ꝙ magnanimitas, & humilitas non sunt contraria, q̄uis in cōtraria tendere videantur, quia procedunt secundum diuersas considerationes.

exercentur, ut patet. Secundò, vt est actus sm speciem eius virtutis, scilicet quo etiam vir quantumcumque iniustus, quandoque facit iustum, soluendo quod debet: & talis actus præcedit virtutem, quia fabricando fabri fimus. Sed cū de connexione virtutū est sermo non de istis imperfectis, sed de perfectis actibus virtutis sermo est. Et ppea in pposito negandum est, ꝙ prius est dispositio ad actū, q̄ ad habitū, quin econtra est verū: & ideo argumentum nihil valet.

Caietanus in Arti. 3. huius q. & 1. 2. q. 1. art. 2. ad 1.

¶In eodē art. in solutione ad quartū, dubiū occurrit ex eodē Martino, in eadem quæst. contra hanc infimā directè sic arguente. Humilitas facit ꝙ hō sm conditionē magnorū bonorū, quę à Deo possidet, se magnis dignificet, & ad magna opera conformia illis bonis tēdat: & magnanimitas facit, ꝙ sm conditionē defectuū suorum se paruipēdat. ergo nulla penitus est diffa inter magnanimum, & humilem in se dignificando, & non dignificādo magnis bonis. Antecedens prima parte probatur, tum primo quia sm Sanctū Thomam humilitas facit honorare alios, & dignificare, inquātū in eis inspicit aliqd de donis Dei. ergo humilitas, si similia inspicit q's in se, facit ꝙ dignificet se magnis bonis: tū secundo, quia vel humilitas impedit ne humilis cognoscat dona Dei quę habet, esse in se, aut nō. Nō primū, qa humilitas nec sensum, nec intellectū hebetat. Si sm ergo humilis cognoscit i se dona Dei & magna. Aut ergo sm ea magnis bonis se dignificat, aut nō. Si sic, ergo humilitas eodē nō inclinat, sicut magnanimitas. Si non, ergo contrarietas inter magnanimitatem, & humilitatē est, humilitas n. inclinaret ad nō se dignificandū. Secunda verò pars añtis probat, quia magnanimus iudicat sm veritatem ergo si sunt aliq defectus in eo, magnanimitas sua inclinat eū ad minus æstimandum de seipso, quantū illi defectus sunt impeditiui virtuosarū operationū. Secundo principaliter posito casu, ꝙ sit aliquis maximè magnanimus, & maximè humilis, dignus aliqua certa ardua administratione, & sic existimetur à cuiuslibet &c. cō mittentibus illā illi. Tunc sic. Aut iste p vtramq; virtutem simul iudicabit se dignum illa, & suscipiet, aut p vnā quę iudicabit se indignū, & refutabit, aut p magnanimitatem iudicabit se dignum, & per humilitatem se indignum. Nō primum, nec sm, quia sic haberetur intentum de eadem, aut simili vtriusq; inclinatione. ergo tertiū, quod est impossibile, tū qa duo contradictoria essent simul uera, tum qa erunt in eodem duo iudicia contraria: tum qa vel suscipiet, & tunc aget contra dictamen humilitatis: uel reiciet, & tunc aget cōtra dictamen magnanimitatis, uel neutrū faciet, & sic aget contra vtrumque dictamen, uel simul suscipiet, & reiciet, & tunc erunt duo cōtradictoria simul. Sed forte, inquit, dicitur, ꝙ sm considerationē donorum Dei iudicat se dignū: sm verò considerationem propriorum defectuū iudicat se indignum. Contra primo. Quorumcumq; cōsequentia repugnant, añtia quoq; repugnant, sed hæc cōsequentia, Iste est dignus hac administratione, & iste nō est dignus hac administratione, repugnāt ergo & añtia, sed antecedentia sunt ista, Iste sm conditiones bonorum, quæ à Deo habet, uerè indicat ꝙ est dignus hac administratione, & iste secūdum defectus quos habet, uerè indicat quòd non est dignus eadem. ergo ista duo antecedentia repugnant. Probatur subiuncta minor, s. Sed añtia sunt ista &c. quia bene sequitur, Iste secundum hanc cōsiderationem verè indicat se esse dignū tali administratione. ergo iste est dignus illa. Et sm hanc aliam considerationem, verè iudicat se esse indignum illa eadem. ergo est indignus eadem. Secundò, quia vel defectus impediunt, habita etiam ratione tot bonorum ab administratione, aut non. Si sic, ergo magnanimus, cui sunt noti defectus, non dignificabit se illa; Si non ergo non reddunt eum indignum, & consequenter humilitas non inclinabit ad non dignificandum se hac administratione.

¶Ad hanc dubitationem Martini confundentem humilitatem & magnanimitatem, respondetur, negando antecedens. Et ad primam probationem primæ partis dicitur, quòd non est eadem ratio de aliis, q̄ de seipso respectu humilis vt sic, quoniam humilitas inclinat ad respiciendum in aliis bona, & in se mala, seu defectus. Ad secundam verò dicitur, quòd humilitas non impedit hominem humilem à cognitione donorum Dei, quæ habet ipse. Sed ex hoc non sequitur. ergo ad ipsam spectat dignificare se secūdum illa. Sicut nec humilitas impedit cognitionem iustorum, uel temperatorum, vel fortiū operum, & tamen non sequitur. ergo ad ipsam spectat inclina-

re in

Li. 4. ca. 3. paulo à prin. to. 5.

Li. 4. ca. 3. tom. 5.

Ad v dicendum, ꝙ proprietates illæ, sm ꝙ ad magnanimū pertinent, non sunt vituperabiles, sed superexcedenter laudabiles. Quod. n. primò dr, ꝙ magnanimus non hēt i memoria à qbus beneficia recipit, B intelligendū est quātū ad hoc, qđ non est sibi delectabile, ꝙ ab aliquibus bñficia recipiat, quin sibi maiora recōpenset: qđ ptinet ad perfectionē gratitudinis, in cuius actu vult superexcellere, sicut & in actib⁹ aliarū virtutū. Similiter ēt secūdo dr, ꝙ est ociosus, & tardus, nō qa deficiat ab operando ea q̄ sibi cōueniunt, sed qa nō in- C gerit se quibuscunq; operibus, sed solū magnis, qualia decēt eum. Dr ēt tertio, ꝙ vtitur ironia, nō sm quod opponit veritati, ut. s. dicat de se aliqua vilia, q̄ nō sunt, uel neget aliqua magna, quæ sunt: sed qa nō totam magnitudinē suā mōstrat, maximè quantū ad inferiorū multitudinem: qa sicut ēt Philosophus ibidem* dicit ad ma- D gnanimū pertinet magnū esse ad eos, qui in dignitate, & bonis fortunæ sunt, ad medios aūt moderatū. Quartò ēt dr, ꝙ ad alios non potest communicare, s. familiariter, nisi ad amicos, quia omnino vitat adulationem, & simulationem, quæ ptinent ad animi prauitatem. Conuiuit tñ omnibus & magnis, & paruis, secundum ꝙ oportet, ut dictum est* Quin- E to etiam dr, ꝙ vult habere magis infructuosa non quæcumque, sed bona, idest, honesta. Nā in omnibus præponit honesta vtilibus tanquam maiora. Vtilia enim quæruntur ad subueniendū alicui defectui, q magnanimitati repugnat.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum magnanimitas sit uirtus specialis.

AD QVARTVM sic pceditur. Vr ꝙ magnanimitas non sit specialis virtus.[b] Nulla .n. spālis virtus operat in omnibus uirtutibus: sed Philo. in 4. Ethic.* dicit, ꝙ ad magnanimū ptinet, quod est in vnaquaque virtute magnū. ergo magnanimitas nō est spālis virtus. ¶2 Præt. Nulli speciali uirtuti attribuit actus[b] diuersarū virtutū: sed magnanimo attribuuntur diuersarum uirtutū actus. dr. n. in 4. Ethi.* ꝙ ad magnanimū ptinet non fugere cōmouētē, quod est actus prudētiæ: neque facere iniusta, qđ est actus iustitiæ, & ꝙ est proptus ad benefaciendum, quod est actus charitatis: & ꝙ ministrat prōptè, qđ est actus liberalitatis: & ꝙ est veridicus, qđ est actus veritatis: & ꝙ n̄ ē planctiuus, qđ est actus patiētiæ. ergo magnanimitas nō ē spālis virtus. ¶3 Præt. Quælibet virtus est q̄dā specialis ornatus animę, secundū illud Isa. Induit me Dominus vestimētis salutis. & postea subdit, Quasi sponsam ornatā monilib. suis: sed magnanimitas est ornatus oim virtutū, ut dr in 4. Eth.* ergo magnanimitas est[b] uirtus generalis.

Sed contra est, ꝙ Philos. in 2. Ethi.* distinguit eam contra alias virtutes.

Respon. Dcdm, ꝙ sicut supra dictū ē,* ad spālē virtutē ptinet, ꝙ modū rōis i aliqua determinata materia ponat. Magnanimitas āt ponit modū rō-

enim iusta, vel fortia &c. cū arguitur. Aut humilis sic, dignificat se, aut non: respondetur, ꝙ non. Et cum refertur, Ergo est contraria magnanimitati humilitas, nihil valet sequela, qa aliud est humilitatem non inclinare ad dignificandū hominē bonis. qbus est dignus: & aliud est humilitatem inclinare ad n̄ dignificandum hominē bonis, quibus ē dignus. Nā in primo ē pura negatio, in secūdo affirmat inclinatio ad oppositū: & primū verificat de humilitate, nō sm. & cū arguens sm imponit humilitati. Ad secūdam verò partē antecedētis principalis, s. ꝙ magnanimitas facit, ꝙ hō sm cōditionem defectuū suorū se paruipendat, dr, ꝙ n. est falsa sic prima pars: qm̃ magnanimitas tendit ad magnū in qualibet virtute: ut p hoc, inquantū tendit ad magnū in humilitatis ope, facit quodāmō qđ humilitatis est. Nō sic āt humilitas despicit magnanimitatem, sicut magnanimitas magnificat humilitatē: & iō prima pars dicti antecedentis simpliciter negata est. Ad sm argumentū principale dr, ꝙ responsio ibi recitata est bona, & sumpta ex litera psenti. ¶Ad improbationem āt dr, ꝙ distinctio inter digni simpliciter vel sm hoc, soluit qōnem. Humilitas namque sdignum sm qd hoc est, sm pprios defectus magnanimitas verò dignū simpliciter, hoc est, oibus consideratis, iudicat. qđ. patet ex duobus. Primò, ex hoc, ꝙ humiles inuenimus nō nisi quātū ex se est subtrahere se à magnis, ut patet de Ioãne Baptista, Ego à te debeo baptizari: & tñ baptizauit Christum. Et in veteri testamēto Moyses, & Hieremias à diuina legatione ob pprios defectus se subtrahebant quam simpliciter parati erant suscipere, ut fecerūt. Secundò ex cōe quia humilitas sic est retractiua à virtutū operib⁹: sed custos omniū, sp inclinans hominem ad nihil sui sapiendum, qđ spectat ad sm qd: magnanimitas autem ad cuiusque virtutis magna tendens non sm q d, sed omnibus cōsideratis, etiam eo ꝙ ad humilitatem spectat, dignificat simpliciter hominem his bonis, in quibus dignus est. Et licet fundamentum dignitatis bonorum sint dona Dei, hoc tñ non facit dignum secundum quid, quia quicquid est homo, & hominis, & in homine, est donū Dei. Non sic āt de defectibus qm nō quicquid est homo &c. est defectus. Ex hoc igitur, ꝙ magnanimus se dignificat simpliciter, & humilis sm quid tantum se indignificat, hoc est, indignum se æstimat in relatione ad suos defectus, pa- A tet, q̄ nec antecedentia, nec consequentia repugnant, ut putabatur repugnare, accipiendo dignum semper simpliciter. Et similiter patet, quòd humilis magnanimus procedet ad actus magnos, semper tamen indignum se credens, cognoscens, & dicens in relatione ad proprios defectus. Vnde de angelis cælestibus dicimus, ꝙ tremunt ante Deum, referendo hoc ad defectum naturæ, quæ ex se potest deficere: quamuis semper fœlices assistant, & ministrent Deo.

Ferrar. per tu.

644

SVP. QV. CXXIX. ART. IIII.

IN artic. 4. eiusdem 129. quæst. dubiū occurrit circa illud. Proprius actus magnanimi est tendere in magnum in cuiusq; virtutis opere, quod habetur in 1. Eth. Et facit difficultatem magnā in psenti ar. Author siquidem ex parte materiæ distinguit magnanimitatem ab aliis. Hoc āt difficultatem facit ex parte formalis rōnis: & est ratio dubii, quia magnū, & paruū cuiusque actus virtutis non distinguunt specie, ac p hoc eiusdem virtutis est tendere in actū suū siue magnū siue paruum. Et sic magnanimitas coincidit cum qualibet virtute, inquantum facit suum actum magnum: & sic non est virtus specialis, sed qlibet virtus, ut exercens magnum actū. Nō est ergo magnanimitas vna virtus, sed est maxima fortitudo maxima iustitia maxima temperantia, & sic de aliis: quælibet. n. harum tendit in magnum suum actum.

¶Præterea. Magnum in actu temperantię, vel iustitiæ aut habet rōem ardui, aut non. Si habet rōem ardui, ergo maxima temperantia non potest in magnum actum temperantiæ. Si nō, ergo magnum in tali actu n est obiectum magnanimitatis, quia cum sit in irascibili, oportet obiectum eius esse quoddam arduum.

¶Præterea. Magnum in cuiuscunque virtutis opere, quod dr obiectum magnanimi, aut significat magnam quantitatem actus virtutis substratę, puta, temperantiæ, uel fortitudinis, & sic redeunt difficultates præmissarum rationum, aut significat aliquid superadditum quantitati actus illius substratæ virtutis. Et tunc assignetur illud, quod non apparet cum magnanimus fortissimus tendit in maximum fortitudinis actum, ꝙ in alio tendat magnitudinem, q̄ fortitudinis ad intra, & honoris ad extra, de quo non est ad præsens propositum loqui.

¶Ad

Li. 4. ca. 3. tom. 5.

In solu. ad 4 argum.

Infra ar. 5. ad 2. & qō. 134. art. 2. ad 2. Et 2. dist. 42. q. 1. arti. 4. cor. & dist. 44. q. 2. arti. 1. cor. Et 3. dist. 9. q. 1. arti. 1. q. 2. cor. & dist. 33. q. 3. ar. 3. q. 4. cor. & ad 1. Et 4. dist. 14. q. 1. arti. 1. q. 4. ad 2. & dist. 16. q. 4. arti. 1. q. 2. ad 2. Et ma. q. 8. ar. 2. ad 1.

*Li. 4. c. 3. ante medium to. 4.

†Li. 4. ca. 3. tom. 5.

Lib. 4. ca. 3. ante medium to. 5.

Lib. 2. c. 7. tom. 5.

q. 123. art. 2.

nis circa determinatã materiã, scilicet, circa honores, ut supra dictũ* est: honor autem secundum se consideratus, est quoddã speciale bonum: & ſm hoc [m] magnanimitas, ſm se considerata, est specialis quedã uirtus.* Sed quia honor est cuiuslibet uirtutis prẽmiũ, ut ex supra* dictis patet: ideò ex consequenti ratione suę materiæ respicit omnes uirtutes[q].

Ad primvm ergo dicendũ, q magnanimitas non est circa honorẽ quęcumque, sed circa magnũ honorẽ. Sicut ãt honor debet uirtuti, ita & magnus honor debet magno operi uirtutis: & idẽ est, q magnanim* intẽdit magna opari in qualibet uirtute, inquantũ s. tẽdit ad ea, quæ sũt digna magno honore.

Ad ii dcdm, q quia magnanimus tendit ad magna, consequẽs est, q ad illa præcipue tendat, quæ importãt aliquã excellentiã: & illa fugiat, quę pertinẽt ad defectũ. Pertinet aũt ad quandam excellẽtiam, q aliqs benefaciat, & q sit cõicatiuus, & pluriũ retributiuus. Et ideò ad ista promptum se exhibet, inquantum habent rõnem cuiusdã excellentię: non aũt ſm eam rõnem, qua sunt actus aliarum uirtutum. Ad defectũ autẽ pertinet, quia aliquis intantũ magnipendat aliqua exteriora bona, vel mala, q pro eis à iustitia, vel quacunque uirtute recedat declinet. Similiter ẽt ad defectum pertinet omnis occultatio veritatis, quia vr̃ ex timore pcedere. Quod ẽt aliquis sit planctiuus, ad defectũ ptinet, quia per hoc vr̃ animus exterioribus malis succũbere: & ideò hæc, & similia vitat magnanimus secundũ quandã specialẽ rõem, s. tamq̃ contraria excellẽtiæ, vel magnitudini.

Ad iii dicendum, quòd q̃libet virtus habet quẽdã decorẽ, siue ornatũ ex sua specie, q est pprius vnicuiq; virtuti: sed superadditur alius ornatus ex ipsa magnitudine operis virtuosi per magnanimitatem, q̃ omnes virtutes maiores facit, ut dicitur in 4. Ethic.*

Magnanimitas facit omnes uirtutes maiores. Lib. 4. c. 3. tom. 5.

Articvlvs v.

Vtrum magnanimitas sit pars fortitudinis.

Porrect. per totum. 645

Ad qvintvm sic proceditur. Videtur quòd magnanimitas non sit pars fortitudinis. Idem enim nõ est pars suiipsius: sed magnanimitas videtur idem esse fortitudini. dicit enim Seneca in libro * de quatuor virtutibus. Magnanimitas, que & fortitudo dicit, si insit cordi tuo, cum fiducia magna viues. et Tullius * dicit in primo de Officiis. Viros fortes magnanimos eosdem esse volumus ueritatis amicos, minimeq; fallaces. ergo magnanimitas nõ est pars fortitudinis.

¶ 2 Præt. Philos. in 4. Ethic.* dicit q magnanimus non est philokindinos, idest, [h] amator periculi; ad fortem autem pertinet se exponere periculis. ergo magnanimitas non conuenit cum fortitudine, ut possit dici pars eius.

¶ 3 Pręt. Magnanimitas respicit magnum in bonis sperandis. Fortitudo aũt respicit magnũ in malis timendis, uel audiendis, sed bonum est[h] principalius quàm malum. ergo magnanimitas est principalior uirtus q̃ fortitudo. non ergo est pars eius.

Sed contra est, q Macrobius & Andronicus ponunt magnanimitatem fortitudinis partem.

Respon. Dicendum, q sicut supra dictũ est, * principalius uirtus est, ad quã ptinet aliquẽ gñalẽ modũ uirtutis cõstituere in aliqua materia principali. Inter alios aũt gñales modos uirtutis un* est firmitas animi, qa firmiter se hr̃e reqritur in omni uirtute, vt dr̃ in 2.* Ethic. Præcipuè tñ laudatur hoc in uirtutib. q̃ in aliquod arduũ tendunt, in q̃bus difficillimũ est firmitatẽ seruare. Et iõ quantò difficilius est in aliquo arduo firmiter se hr̃e, tãtò principalior est uirtus, quæ circa illud firmitatem pstat animo. Difficilius aũt est firmiter se hr̃e in periculis mortis, in quib. cõfirmat animũ fortitudo, q̃ in maximis bonis sperandis, uel adipiscendis, ad q̃ confirmat animũ magnanimitas: qa sicut homo maximè diligit uitã suã, ita maximè refugit mortis pericula. Sic ergo patet q magnanimitas cõuenit cũ fortitudine, inquantũ confirmat animũ circa aliqd arduũ. Deficit aũt ab ea in hoc, q firmat animum in eo circa quod facilius est firmitatẽ seruare. Vñ [m] magnanimitas ponit pars fortitudinis, quia adiungitur ei sicut secundaria principali.*

Ad primvm ergo dicendũ, q sicut Philosophus dicit in 5.* Eth. carerẽ malo accipitur in rõne boni. Vñ & non superari ab aliquo graui malo, puta à periculis mortis, accipit quodammõ p eo, qd est attingere ad magnũ bonũ, quorum primũ ptinet ad fortitudinẽ, sed ſm ad magnanimitatem: & ſm hoc fortitudo, & magnanimitas pro eodẽ accipi põt. Quia tñ alia rõ difficultatis est in utroq; prædictorum, iõ propriè loquendo magnanimitas à Philosopho* ponit alia uirtus a fortitudine.

Ad ii dicẽdũ, q amator periculi dr̃, q indifferẽter se periculis exponit: quod vr̃ pertinere ad eũ, q indifferẽter multa quasi magna existimat, qd est cõtra rõnẽ magnanimi. Nullus. n. vr̃ pro aliquo se periculis exponere, nisi illud magnum existimet. Sed p his, q̃ uerẽ sunt magna, magnanimus prõptissimè se periculis exponit: qa operatur magnũ in actu fortitudinis, sicut in actib. aliarũ uirtutum. Vñ & Philosophus ibidem* dicit, q magnanimus nõ est microckindinos. i. pro magnis periculis periclitans. Sed est megalokindinos. i. p magnis periclitans. & Seneca dicit in libro * de quatuor uirtutibus, Eris magnanim*, si pericula nõ appetas vt temerarius, nec formides ut timidus. Nam nil timidũ facit animũ, nisi rephensibilis uitæ consciẽtia.

Ad iii. dicẽdum, q malũ inquãtũ hmõi, fugiẽdũ est. Quod aũt cõtra ipsum sit psistẽdũ, est p accidẽs. i. inquãtũ oportet sustinere mala ad conseruationẽ bonorũ. Sed bonũ de se est appetẽdũ: & q ab eo refugiatur, non est nisi per accidẽs, inquãtum. s. existimatur excedere facultatẽ desiderãtis. Sp aũt quod per se est, potius est q̃ illud qd' est p accidens: & iõ magis repugnat firmitati animi arduum in malis, q̃ arduum in bonis, & iõ principalior est uirtus fortitudinis, q̃ magnanimitatis. Licẽt. n. bonum sit simpliciter principalius q̃ malũ, malum tamen est principalius quantum ad hoc.

Articvlvs vi.

Vtrum fiducia pertineat ad magnanimitatem.

Ad sextvm sic proceditur. Vr̃ q fiducia non ptineat ad magnanimitatem. Potest. n. aliquis habere fiduciam non solũ de seipso, sed ẽt de alio, secũdum illud 2. ad Corint. 3. Fiduciam autem talem habemus p Christum Iesum ad Deum, non q sufficiẽtes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis: sed hoc [h] vr̃ esse contra rõnẽ magnanimitatis. ergo fiducia ad magnanimitatẽ non pertinet.

¶ 2 Præt. Fiducia vr̃ esse timori opposita, ſm illud Isa. 12. Fiducialiter agam. & nõ timebo: sed carere[h] timore magis pertinet ad fortitudinem. ergo & fiducia magis ad fortitudinẽ pertinet, quàm ad magnanimitatẽ.

¶ 3 Præt. Præmiũ non debetur nisi [h] uirtutis: sed fiduciæ debet pmium. dr̃. n. ad Heb. 3. q nos sumus domus Christi, si fiduciam & gloriam spei vsq; in finẽ firmam retineamus. ergo fiducia est quædã uirtus distincta à magnanimitate: quod ẽt uidetur p hoc quod Macrobius * eam magnanimitati condiuidit.

Sed contra est, q Tullius * in sua Rhetorica uidetur ponere fiduciam loco magnanimitatis, ut supra dictum est.†

Resp. Dicẽdũ, q nomen fiduciæ ex fide assumptum esse uidetur. Ad fidem autem pertinet aliqd, & alicui credere. Pertinet aũt fiducia ad spem, secundũ illud Iob. 11. Habebis fiduciã, ppoita tibi spe: & iõ nomẽ fiduciæ hic principali significare uidetur, q aliquis spem concipiat ex hoc, q credit uerbis alicuius auxilium pmittẽtis. Sed quia fides dicit ẽt opinio uehemens, contingit aũt aliquid uehementer opinari non solũ ex eo, quod est ab alio dictũ, sed etiã ex hoc quòd est in alio consideratum: inde est q fiducia etiam potest dici, qua aliquis spẽ alicuius

---

¶ Ad huius difficultatis euidentiã sciẽdũ est primo, q magnũ, & paruũ, ut in Prædicamẽtis dr̃, est relatiuũ circa quantitatẽ. Propter qd importat ultra subiectum quantitatẽ, & relationẽ. Et licẽt ex parte quãtitatis magnũ, & paruũ non distinguãtur specie, quia eiusdem est speciei linea parua, & magna, & similiter superficies, & corp*: & similiter ex parte subiecti, seu rei quantæ, non exigunt magnum, & paruum differentiã specificã: Magna siquidem, & parua aqua eiusdem est speciei, & similiter magna, & parua albedo: ex parte tamẽ relationis specificè distinguunt magnũ, & paruũ. Sũt. n. relatiua specie distincta, sicut duplũ, & dimidiũ: spectãt. n. nõ ad relatiua æquiparãtię. ¶ 2 suppositionis. Quocirca licet magnũ, & paruũ nõ distinguant specie rei, q̃ dr̃ magna, uel parua, puta, albedinis, caloris, honoris pecuniæ &c. nec specie quantitatis: sunt tñ relatiua iter se distincta specie. Sciẽdũ est scdo, q i effectib* naturalib* duo inueniũtur. s. res ipsa, q̃ ẽ terminus formalis actionis, & magnitudo ipsius. Sicut cũ ignis calefacit aquã, est ibi & calor, q formaliter terminat calefactionẽ, & quantitas eius, puta, q est calor, ut duo &c. Ad hæc aũt duo naturale agẽs ita se habet, q primũ ẽ, ad qd directè itẽdit, qdq; ex rõne formæ qua agit: directè pducit. Scdm verò ex cõditione ipsi* formæ puenit. Calidũ siquidẽ calidũ facit calidum. Sed qa intẽs* est actiu* calor, ideò in patiẽte dispositio fit nõ solũ calor, sed calor intẽsus. Ita q calidũ, actiuũ directè non intẽdit, nisi calidũ facere tanq̃ proprium, & formalem effectum. Intẽsionem ãt caloris efficit nõ tanquàm ex forma intẽta directè, sed tanq̃ cõditionẽ concomitantẽ naturaliter tale agẽs, in hoc passo &c. Et quia in aia intellectus natur est, dunata diuidere, & aia natura quedã est, in hoc aia excedit materiã, q efficit magnitudinẽ actus uirtutis non solũ per modũ naturæ, s. ut cõditionẽ actus, sicut de calore dictũ est, sed ẽt per modũ aiæ, s. p directã intentionẽ ipsius magnitudinis, ut cuiusdã rõis formalis. Ita q homo ualde fortis, & magnanimus dupliciter tendit in magnũ fortitudinis actum. Primo, per modum naturæ, inquãtum fortis ex rõne nãq; suæ fortitudinis exit in magnum fortitudinis actum, sicut magnus calor, in magnam calefactionem. Secundò, per directã intẽtionem ipsius magnitudinis, inquãtum magnanimus: ex rõne namque magnanimitatis tendit in magnitudinem actus fortitudinis, ut propriam rõnem formalẽ intentã. Ita q magnitudo actus fortitudinis à fortitudine fit, & respicitur, ut conditio concomitans actum ex magnitudine fortitudinis: à magnanimitate verò fit, & respicitur, ut formale obiectum ipsius. Et ppea distinguuntur specie fortitudo, & magnanimitas, utpote habẽtes diuersas rõnes formales obiectiuas. Fortitudinis namq; obiectũ est forte, magnanimitatis vero magnũ, q̃uis coincidant in hoc, q id quod est vnius obiect. conditio, illudmet est alterius formalis rõ obiectiua. Sciendũ est tertio, q inter magnũ ſm se sumptũ, & magnum non ſm se, sed p aliud, tanta est differentia in moralibus, ut magnũ ſm se, qa excellẽs qd ac difficile, aliudq; sonat, ardui rõem habeat, nõ ſm se aũt sed p aliud respectũ, infra limites illius, q pricipaliter respicit, cõtineat. Ac per hoc magnũ tẽperantiæ opus, si referatur ad magnã tẽperãtiã, nõ hẽt rõem ardui: qa tẽperãtia p se primò respicit ipsũ temperãtiæ op*, circa qd pricipaliter est, & ex consequenti respicit magnitudinẽ opis. Et ppea non exit sic limites cõcupiscibilis magnũ tẽperãtię op*. Sed si idẽ opus referat ad magnanimitatẽ, sic p se primò refert ad ipsã, nõ quatenus opus tẽperãtię, sed quatenus magnũ. Est. n. magnanimitas p se primò circa magnũ: & ppea ut sic, hẽt rõem ardui, & exiẽs terminos cõcupiscibilis, ad irascibilis obiectum transit. ¶ Ad primũ ergo argumentũ dr̃, q magnũ & paruũ ut sunt modi alterius, non distinguũt spẽm illius rei, cuius sunt modi, ut magnũ, & paruũ ſm se distinguuntur spẽ: & ex hac parte magnũ hẽt rõne ardui. & paruũ si. Et ppterea distinguunt specie in moralibus, qñ. s. magnũ induit rõem ardui. Et sic est in pposito: qñ & magnũ i ope cuiusq; virtutis, & magnũ in honorib. hẽt rõnem ardui. Cõstat ãt arduũ distingui specie à nõ arduo. ¶ Ad sm dr̃, q magnũ opus tẽperantiæ dupliciter cõsideratur. Primò, ut ly magnũ, dicit modum alterius. s. operis temperantiæ: & sic, quia non per se respicitur ab habitu, sed rõe alterius s. operis temperati, non habet rõem ardui, & ad temperantiã spectat. Secundò, ut ly magnum, dicit rationem formalẽ, qua opus ab habitu respicitur: & sic habet rationem ardui, & ad magnanimitatem spectat. ¶ Ad tertium dicitur, quòd non est hic diuersitas rei significatæ per ly magnum onus temperantiæ vno, vel altero modo: sed est diuersitas rationis, quam induit ly magnum, ut respicitur à temperantia, & à magnanimitate: magnitudo siquidem operis temperati semper significatur. Sed cum refertur huiusmodi magnitudo ad temperantiam, habet rationem modi, & secundario respecti ab ea, ut dictum est. Quando verò refertur ad magnanimitatem, habet rationem rationis formalis primò, & per se respectæ ab ea, & propterea magnanimitas habet pro formali obiecto, & fine magnum in cuiuscumque virtutis opere: temperantia verò, & aliæ virtutes hẽnt pro formalibus obiectis ipsa temperata, iusta, fortia, & huiusmodi. Magna autem hæc ipsa ex consequenti attingunt, vt dictum est.

Svp. Q. cxxix. Artic. vi.

In ar. 6. eiusdem q. in responsione ad tertium pro quanto ibi dicitur, q fiducia pro spe certa in materia magnanimitatis nõ est minus, sed cõditio uirtutis, dubium ex Martino occurrit in eodẽ tract. quæst. de fiducia, pbãte primo, quòd est species magnanimitatis. Primò, fiducia cõtinetur sub aliqua virtute, ut inferius sub superiore essentiali: sed nulla est alia, nisi magnanimitas. ergo. Minor patet, quia restricta est ad materiã magnanimitatis. Maior pbatur, qa actus fiduciæ est actus p se virtuosus. ergo habitus est per se uirtus. Dicit secundò, q nõ valet, qd dixit Thomas, q fiducia importat quẽdã modum spei quia fiducia est spes roborata ex firma opinione, quia possum quæri, quid p modũ spei intelligat. Aut. n. intelligit ipsam spẽ, aut aliud à spe. Et si aliud, aut intrinsecũ, aut extrinsecum: & facile deducerentur membra. Ego autem dico, quod fiducia non est aliud quàm spes, nõ qualibet, sed habens coniunctam certitudinẽ. Et si hoc intelligat per modũ spei, nõ contradico. ¶ Ad hoc dicitur, negãdo quòd fiducia, ut est pars integralis fortitudinis, ut scilicet restricta est ad materiã fortitudinis, sit virtus ppriè loquẽdo: & ppea non continetur sub aliqua uirtute, vt inferi* sub suo supiori essentiali. Et ad probationẽ, quia act* fiduciæ est actus per se uirtuosus, er- go ha-

Porrecta per totum. 646

Supra qã. 128. cor. Et 3. d. 33 q. 3. art. 3. q. 1. cor.

Art. 1. & 2. huius q. — Concl. m — q. 103. ar. 2 ad. 2. — Concl. p

So. q. 128. co. & loca ibid. notata. — In c. de magnanimit. in prin. — Li. 1. in cap. cuius titulus est, Fortitudinem si ab honestate recedat. — Li. 4. c. 3. tome. to. 5.

Li. 1. somnium Scipionis in fol. 2. ante medium libri. — * q. prece. & q. 48. & 1. 2. q. 61. art. 6. — * Li. 2. c. 4 tom. 5. — Firmiter se habere, requiritur in omni uirtute. — Conclu. m — * Li. 5. c. 1. cir. med. & c. 3. to. 5. — * Libr. 2. Eth. ca. 7. tom. 5. — * Li. 4. c. 3. ... med. c. 3 — * In ca. de magnanimit. in fi. ne illius.

* Lib. 1. in somniũ Scipionis in fol. 2. ante medũ libri. — * Lib. 3. de inuentione in fol. 3. ante finem. — † q. præc. & q. 129. in diuisione.

... habitus est per se ... desperationis, actus fiduciæ non est uirtuosus per se, sed ut paratus est, scilicet fortitudini ... Vnde autem dicitur ꝙ nõ est fiducia uirtus, quia habent materiam respectu fortitudinis materiã: ad uirtutis autem spem propria exigitur materia. Ad improbationem autem secundo loco authoris per interrogationem, respondetur, ꝙ robur spei est modus spei addens supra spem firmitatem rectam. Et sic patet ꝙ est aliud à spe, & est qualitas, vel relatio superaddita spei secundũ diuersas opiniones de honestate & malitia morali in passionibus posita uel electiuè, uel imperatiuè &c. Hæc enim sunt proposito impertinentia, & sunt in præcedenti libro tractata.

*Art.1. ad 2 argum. — Conclu. m — *Li.4 c.3. declinando ad fin. tom. 5. D 679. — Quare homo est animal sociale.

rei concipit ex aliquo cõsideraF to. Quãdoque quidẽ in seipso, puta, cũ aliquis uidens se sanũ, confidit se diu uicturũ. Quãdoque aũt in alio, puta, cum aliqs considerans aliũ amicũ suũ esse, & potẽtem, fiduciam habet adiuuari ab eo. Dictum est aũt supra,* ꝙ magnanimitas propriè est circa spem alicuius ardui: & ideò quia fiducia importat quoddã robur spei, proueniẽs ex aliqua cõsideratione, q̃ facit G vehemẽtẽ opinionem de bono assequẽdo, inde est ꝙ m fiducia ad magnanimitatem pertinet.*

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ sicut dr̃ in 4. Ethi.* ad magnanimum pertinet nullo d indigere, quia hoc deficientis est: hoc tñ debet intelligi sm̃ modũ humanũ, vñ addit, uel uix. Hoc est n. supra hoiem, ut omnino nullo indigeat. Indiget n. omnis homo, primò quidem diuino auxi H lio: secundò aũt ẽt auxilio humano, quia homo est naturale animal sociale, eo ꝙ sibi nõ sufficit ad uitam. Inquantum ergo indiget alijs, sic ad magnanimum pertinet, ut habeat fiduciam de alijs: quia hoc etiam ad excellentiam hominis pertinet, ꝙ habet alios in promptu, qui eum possint iuuare. Inquantum autem ipse aliquid potest, intantum ad magnanimitatem pertinet fiducia, quam habet de seipso.

*1.2.q.23 ar.2. & 3. & q.40. artic.4.

Ad II dicendũ, ꝙ sicut supra * dictum est, cũ de passionibus ageretur, spes quidẽ directè opponit I desperationi, q̃ est circa idem obiectũ, s. circa bonum: sed sm̃ obiectorum contrarietatem opponit timori, cuius obiectum est malum. Fiducia autem quoddam robur spei importat, & iõ opponitur timori, sicut & spes. Sed quia fortitudo propriè firmat hominem circa mala, magnanimitas aũt circa prosecutionem bonorũ: inde est ꝙ fiducia magis propriè pertinet ad magnanimitatem, quàm ad fortitudinem. Sed quia spes causat audaciam, q̃ pertinet ad fortitudinem, inde est quòd fiducia ex consequenti ad fortitudinem pertinet.

*In corp. art.

Ad III. dicẽdum, ꝙ fiducia, ut dictum * est, importat quẽdam modum spei: est enim fiducia spes roborata ex aliqua firma opinione. Modus autem adhibitus alicui affectioni potest pertinere ad cõmendationem ipsius actus, ut ex hoc sit meritorius: non tamen ex hoc determinatur ad speciem virtutis, sed ex materia. Et ideò fiducia non potest propriè loquendo, nominare aliquam uirtutem, sed potest nominare conditionem uirtutis. Et propter hoc numeratur inter partes fortitudinis, non quasi uirtus adiuncta, nisi secundum quòd accipitur pro magnanimitate à Tullio,* sed sicut pars integralis, ut dictum est.

*Loco citato in argu. sed cõtra. — *q.128. arti.1.

Articvlvs VII.

Vtrum securitas ad magnanimitatem pertineat.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur ꝙ securitas ad magnanimitatem non pertineat. Securitas n. ut sup. habitũ * est, importat quietẽ quandam à perturbatione timoris: sed hoc h maximè facit fortitudo. ergo securitas vr̃ idẽ esse, qđ fortitudo: sed fortitudo nõ ptinet ad magnanimitatẽ, sed potius econuerso. ergo neque securitas ad magnanimitatem pertinet.

¶2 Præt. Isi. dicit in li. Etymol.* ꝙ secur' dr̃ quasi sine cura: sed h hoc vr̃ esse contra uirtutem, q̃ curã habet de rebus honestis, sm̃ illud Apostoli 2. ad Timo. 2. Solicitè cura teipsum probabilem exhibere Deo. ergo securitas non pertinet ad magnanimitatem, quæ operatur magnũ in omnibus uirtutibus.

¶3 Præt. Nõ est h idem uirtus, & uirtutis pmiũ: sed securitas ponitur uirtutis præmiũ, ut patet Iob 11. Si iniqtatẽ, q̃ est i manu tua, abstuleris, defossus securus dormies. ergo securitas nõ ptinet ad magnanimitatem, neque ad aliã uirtutẽ, sicut pars eius.

Sed contra est, qđ Tullius dicit in 1.* de Officiis, quòd ad magnanimũ pertinet neq; ptur bationi animi, neq; homini, neque fortunæ succũbere: sed in hoc consistit hominis securitas. ergo securitas ad magnanimitatem pertinet.

Respon. Dicendum, ꝙ sicut Phil. dicit in 2.* suæ rhetoricæ, Timor facit hoĩes cõsiliatiuos, inquantum s. curã habẽt quæ possint euadere ea, q̃ timent. Securitas aũt dr̃ per remotionem huius curæ, quã timor ingerit: K & iõ securitas importat quãdã pfectã quietẽ animi à timore, sicut fiducia importat quoddã robur spei. Sicut aũt spes directè ptinet ad magnanimitatẽ, ita timor directè ptinet ad fortitudinẽ: & iõ m sicut fiducia immediatè ptinet ad magnanimitatem, ita securitas immediatè ptinet ad fortitudinem. Considerãdũ tñ est, ꝙ sicut spes est causa audaciæ, ita timor est causa desperationis, ut supra habitum est.* cũ de passionibus ageretur: & ideò * sicut fiducia ex consequenti pertinet ad fortitudinem, inquantum

SVP. Q. CXXIX. ARTIC. VII.

In Ar.7. eiusdẽ q. dubiũ ex Martino in dicta quæst. de fiducia, occurrit, ponẽte directè contra S. Thomam, ꝙ præter fiduciã non sit ponenda securitas, tanq aliqd ad magnanimitatẽ pertinens. Arguit et ꝙ primo. Securitas nõ est aliud secundũ S. Tho q̃ perfecta quies animi a timore: sed habita fiducia habet perfecta quies animi a timore. ergo præter fiduciã non est ponẽda securitas. Probat' minor, quia certa spes, quæ est fiducia, aufert timorẽ inquietantẽ: & si est timor inquietans, non est spes certa. Secũdo, Fiducia est spes roborata ex vehementi opinione secundũ S. Th. ergo est sine timore, quia ex tali spe boni assequendi cessat timor. Tertio, Cũ uirtuosum per se expulsiuũ desperationis & securitas; fiducia est huiusmodi. ergo. Maior probatur. Securitas est expulsiua desperationis, ut Thomas dicit. ergo quod libet uirtuosum, qđ expellit eam, est securitas. Minor probat', quia implicat, q aliquis simul sit fidus, & desperet. Quarto, Cũ pars magnanimitatis, est uel fiducia, uel magnificentia, uel patientia: sed securitas nihil istorũ est. ergo est fiducia. Maior est Tullij recepta a beato Thoma. Quinto, quia S. Thomas in 5. ad 128. dicit, Securitatem, quam ponit Macrobius comprehendit Tullius sub fiducia: sed Macrobius p magis specialia distinxit. ergo fiducia est superius & securitatis: non fuit ergo distinguenda securitas contra fiduciam. Sexto, Securitas aut dicit actum intellectus, aut uoluntatis. Siue-

Porrecta per totum. 647 — *q. præcedẽ ad 6. — *Li.10 ca. 18. & incipit Sap. pars ante medium. — *Lib. 1. in c. cuius tit. est Magnanimus in duob' sita est. — *Li.2. c.5. a med. — Conclu. m — *1.2.q.45 art.2. — Conclu. l

si voluntatis, aut est volitio simplex, aut imperatiua. Si secundum, ipsa non est distincta à magnificentia. Si primum, cum emanet ex parte intellectus certitudinẽ quandã, sic est eadẽ spei. Si autem sit actus intellectus, non uidetur esse nisi certitudo. Et hoc dicebam * esse connotatum per fiduciam.

¶Ad hoc dubium dr̃, ꝙ securitas optimè ponit' vltra fiduciã. Et cum dr̃, Habita fiducia habetur quies à timore, respõdetur dupliciter. Primò, quia cũ spes sit de bono, & timor de malo, quãto firmior est spes alicuius boni, tantò minor est timor oppositi mali, hoc est, priuationis, seu carentiæ illius boni: & ꝙ sine negatione boni sperati non oportet ponere ultra fiduciam, securitatem, sed ratione aliorum malorũ. ver. gra. In materia fortitudinis ponitur fiducia ratione victoriæ, & nõ oportet ponere securitatẽ respectu priuationis uictoriæ: sed ponitur securitas respectu malorũ, s. sustinenda imminentium, puta, vulnerum &c. Et sic fiducia, & securitas ponũtur respectu diuersorum obiectorum. Dr̃ nihilominus secundo, ꝙ est alia necessitas ponendi virtutes ex parte diuersarum passionũ. Nam fiducia respicit spem, securitas timorem. Et oportet virtutem passionum habere proprium rectificatiuũ. Vnde ex hoc ipso, ꝙ fiducia & securitas ponitur, ostenditur nec superfluitas, nõ identitas, sed concomitantia respectu eiusdem, si cõcurrunt. Prima in dictio, quæ cathegorica est, sufficienter diluit quin diuersis passionibus respectu diuersorum obiectorũ partialiũ oportet ponere plures modos, seu conditiones uirtuosas. Et per hoc patet solutio secundi.

¶Ad tertium dicitur, ꝙ maior est falsissima, nec probatio aliquid apparentiæ habet.

¶Ad quartum, licet possit negari maior,

Virtuosus est cælestis beatitudinis particeps: licet deficiẽte — *1.2. q.5. art.3. & 7. — Porrecta per totum. 648 — *Art.4. huius quæst. — *Lib.1. in capite magnanimi in duob' posit. sit est. — *Eodẽ loco — *Li.4. c.3. ante medium to.5.

vtitur audacia, ita & securitas A ex consequenti pertinet ad magnanimitatem, inquantum repellit desperationem.

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ fortitudo non præcipuè laudatur ex hoc, ꝙ non timeat, quod pertinet ad securitatem: sed inquantum importat firmitatem quandam in passionibus. Vnde securitas nõ est idẽ quod fortitudo, sed est qđã conditio eius.

Ad II dicendũ, ꝙ non qlibet securitas est laudabilis, sed qñ deponit aliquis curam, put decet, & in qbus timere nõ oportet: & hoc mõ est conditio fortitudinis, & magnanimitatis.

Ad III dicendũ, ꝙ in virtutibus est qđdam similitudo, & participatio futuræ beatitudinis, ut supra habitũ est:* & iõ nihil prohibet securitatẽ quãdã esse conditionem alicuius uirtutis, quamuis perfecta securitas ad præmium uirtutis pertineat.

Articvlvs VIII.

Vtrum bona fortunæ conferant ad magnanimitatem.

Ad octavvm sic proceditur. Vr̃ ꝙ bona fortunæ nõ cõferãt ad magnanimitatẽ: quia, vt Seneca dicit in lib. de ira. Virtus sibi n sufficiens est: sed magnanimitas facit omnes uirtutes magnas, ut dictum * est. ergo bona fortunæ non conferunt D ad magnanimitatem.

¶2 Præt. Nullus uirtuosus cõtẽnit, ea qbus h iuuat: sed magnanimus contẽnit ea, q̃ pertinent ad exteriorẽ fortunam. Dicit n. Tullius in libro de Offic.* ꝙ magnus animus in externarum rerum despicientia commendatur. ergo magnanimitas non adiuuatur à bonis fortunæ.

¶3 Præt. Ibidem Tullius * subdit, ꝙ ad magnanimũ pertinet ea, E quæ uidentur acerba ita ferre, ut nihil à statu naturæ discedat, nec à dignitate sapientis. & Aristot. dicit in 4. Ethicorum,* ꝙ magnanimus in infortunijs nõ est tristis: sed acerba, & infortunia opponũtur bonis fortunæ, quilibet enim tristat de subtractione eorum quibus iuuatur. ergo exteriora bona fortunæ nõ cõferũt ad magnanimitatẽ.

Sed contra est, quod Philosoph. dicit in 4. Ethicorum,* ꝙ bona fortunæ uidentur conferre ad magnanimitatem.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ sicut ex supra dictis patet, magnanimitas ad duo respicit, ad honorẽ quidem sicut ad materiam, & ad aliquid magnum operandũ sicut ad finem: ad utrumq; autẽ istorum bona fortunæ cooperantur. Quia enim honor uirtuosis non solũ à sapientibus, B sed etiã à multitudine exhibetur, q̃ maxima reputat huiusmodi exteriora bona fortunæ, fit ex cõsequẽti ut ab eis maior honor exhibeatur his, qbus adsunt exteriora bona fortunæ. Sic etiam ad actus virtutũ organicè bona fortunæ deseruiũt, quia per diuitias, & potentiãs, & amicos datur nobis facultas operandi: & ideò manifestum est, quod bona m fortunæ conferunt ad magnanimitatem n.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ uirtus sibi sufficiens esse dicitur, quia sine his etiam exterioribus C bonis esse potest: indiget tamen his exterioribus bonis ad hoc, quod expeditius operetur.

Ad II dicendũ, ꝙ magnanimus exteriora bona contemnit, inquantum non reputat ea bona magna, pro quibus debeat aliquid indecens facere. Non tamen quantum ad hoc contemnit ea, quin reputet ea utilia ad opus uirtutis exequendum.

Ad III dicendum, ꝙ quicumq; non reputat aliquid magnum, neque multum gaudet, si illud obtineat, neq; multũ tristatur, si illud amittat. Et ideò quia magnanimus non æstimat exteriora bona, D scilicet, bona fortunæ, quasi aliqua magna, inde est quòd nec de eis multum extollitur si adsint, neque in eorum amissione multum deijcitur.

quia partes illæ sunt positæ respectu fortitudinis, non magnanimitatis, prout ibi dicitur ad quintum, ꝙ securitas cõprehẽsa est sub fiduciæ nomine. Nõ ꝙ securitas sit inferior respectu fiduciæ, quia fiducia est boni, securitas à malo: sed propter concomitantiam earundẽ respectu oppositorũ. Securitas enim à malo aliquo infert quãdã fiduciã de bono opposito, & econtra. ¶Ad sextũ dicitur, ꝙ securitas nec est actus intellectus, nec uolũtatis: sed est in irascibili habitus quietatiuus à timore.

*Li.4 c.3. nõ multũ ante medium to.5. — *Ar.1. huius quæst. — Conclu. m

QVAESTIO CXXX.

De præsumptione, in duos articulos diuisa.

Deinde cõsiderandum est de vitijs oppositis magnanimitati.

¶Et primò de illis quæ opponũtur sibi per excessum, quę sunt E tria, scilicet præsumptio, ambitio, & inanis gloria.

¶Secũdò, de pusillanimitate, quę opponit ei per modũ defectus.

Et circa primũ quærũtur duo.

¶Primò, Vtrũ psũptio sit pctm.

¶Secundò, Vtrum opponatur magnanimitati p excessum.

Articvlvs I.

Vtrum præsumptio sit peccatum.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd præsumptio nõ sit peccatum. Dicitur enim

SVPER Q. CXXX. ART. I.

In Art.1. q.130. in responsione ad primũ circa illud, Præsumptuosum esse, ꝙ aliquis in statu imperfectæ uirtutis attentaret ea, q̃ statim ea, quę sunt perfectæ uirtutis, dubium occurrit ex Martino, intra sit dicto q.1. de præsumptione, ubi explicite contra hoc dictũ uniuersaliter intellectum arguit. Primò, Quia historijs ecclesiasticis nõ consonat, cũ multos legimus in statu imperfectæ uirtutis volasse ad eremum, aut religionem, alios exposuisse se martyrio pro fide Christi. Secũdò, Quia non consonat rationi morali. Nã

Porrecta per totum. 649 — Sup. q.21. ar.2. ad 1. & q.70. a.3. ad.2.

...unusquisque virtutis moralis actus, est in plena facultate liberi arbitrij, absque speciali auxilio a Deo. ergo existens in statu imperfectae uirtutis, pōt appetere opus perfectae virtutis. Tertio, quia opus perfectum, per quod generatur perfectus habitus, praecedit habitum perfectum. ergo opus perfectum hic proponere, pro quo nō habitum nisi habitus imperfectus. Non est ergo praesumptuosum vniuersaliter, quod aliquis habens imperfectum habitum, attentet opus perfectae virtutis.

*Li.10.c.7 circa fin. tom.5.

*Li.1.c.2. declinando ad finē id innuit, t.5.

¶Ad hoc dubiū dicitur, ꝙ verba authoris sunt vniuersaliter uera, sane tamen intellecta, ut intelligi debent: notanda siquidē sunt uerba literae. Vnde ad primam obiectionē dicitur, ꝙ illi, qui ad eremum, aut religionem absque praesumptione ingressi sunt, nō attentabant statum assequi ea, quae sunt perfectae uirtutis, sed attentabant uiam perfectae uirtutis, sicut in litera approbatur manifeste. Religio enim schola est uirtutis perfectae, nō professio perfectae uirtutis. Qui aūt martyrio se exposuerunt, licet quo ad nos uiderentur esse imperfectae uirtutis, vtpote inchoantes: quo ad Deū tamen erant perfectae uirtutis, ipso Domino attestante, Maiorem charitatē nemo habet. Charitas siquidē unius incipientis potest esse maior charitate alterius, qui multo tempore profecit: quoniā vnicuique datur charitas secundum mensurā donationis Christi, & non est mensura alicuius... Similiter illi, qui statim ad solitariā uitam recte processerunt, a perfecta uirtute inceperunt, ut Antonius, & Benedictus, propter singularē diuinae largitatis mensurā, quā tamen tribuit... alios post quadraginta annos religione.

*Gl.inter linealis.

¶Ad secundum dicitur, ꝙ soluit seipsam litera, quod dicit, Specialiter adiutus a Deo. Quilibet enim quantumcunque imperfectae

Concilia. m

Apost. ad Philippen. 3. Quae retro sunt obliuiscens, ad anteriora me extendo: sed hoc vř ad praesumptionē ptinere, ꝙ aliqs tendat ī ea, quae sunt supra seipsum: ergo psumptio non est pctm.

¶2 Praet. Philos. dicit in 10.* Eth. ꝙ oportet nō ẛm suadētes humana sapere hominem entem, neque mortalia mortalē, sed inquātū cōtingit immortalē facere. & in 1.* Metap. dicit, ꝙ hō dēt se trahere ad diuina inquantū pōt: sed diuina, & immortalia maxime vř esse supra hominē. Cū ergo de rōne praesumptionis sit, ꝙ aliqd tēdat in ea, quae sunt supra seipsum, vř ꝙ presumptio non sit peccatum, sed magis sit aliquid laudabile.

¶3 Praet. Apo. dicit 2. ad Cor. 3. Nō sumus sufficientes aliqd cogitare a nobis quasi ex nobis. Si ergo psumptio, ẛm quā aliqs nitit in ea, ad quae nō sufficit, sit pctm, vř ꝙ hō nec cogitare aliqd bonum licite possit: quod est inconueniens. non ergo prę sumptio est peccatum.

SED CONTRA est, qđ dř Eccl. 37. O psumptio nequissima, vñ creata es? Vbi rñdet gl.* de mala, s. voluntate creaturae: sed omne quod procedit ex radice malae uoluntatis est peccatum. ergo praesumptio est peccatum.

RESPON. Dicēdū, ꝙ cum ea, quae sunt ẛm naturam, sint ordinata rōne diuina, quam humana rō dēt imitari, quicquid ẛm rōnē humanam fit, quod est cōtra ordinem cōiter in naturalibus rebus inuentū, est uitiosum & pctm. Hoc autem communiter in omnibus rebus naturalibus inuenitur, ꝙ quęlibet actio cōmensuratur uirtuti agentis. Nec aliquod agēs naturale nititur ad agendū id, quod excedit suam facultatē, & iō uitiosum est, & pctm, quasi contra ordinem naturalem existens, ꝙ aliquis assumat ad agendum ea, quae praeferuntur suae uirtuti: quod pertinet ad rōnē praesumptionis, sicut & ipsum nomen manifestat. Vnde manifestum est, ꝙ praesumptio est peccatū*.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ nihil prohibet aliquid esse supra potētiam actiuam alicuius rei naturalis, quod nō est supra potentiā passiuā eiusdem. Inest enim aeri potentia passiua, per quam pōt transmutari in hoc, qđ habeat actionem, & motū ignis, quae excedunt potentiam actiuā aeris. Sic et uitiosum esset, & praesumptuosum, ꝙ aliquis in actu imperfectae uirtutis existēs, attētaret statim assequi ea, quae sunt perfectae uirtutis: sed si qs ad hoc tendat, ut proficiat in uirtutē perfectam, hoc nō est praesumptuosum, nec uitiosum. Et hoc mō Apostolus in anteriora se extendebat, scilicet per continuum profectum.

AD II. dicendū, ꝙ diuina, & immortalia ẛm ordinem naturae sunt supra hominem. Homini tamen inest quaedam potentia naturalis, scilicet, intellectus, per quam potest coniungi immortalibus, & diuinis: & secundum hoc Phil.* dicit, ꝙ oportet hominem se trahere ad immortalia, & diuina, non quidem ut ea operetur, quae decet Deum facere, sed ut eis uniatur p intellectum, & uoluntatem.

AD III. dicendū, ꝙ sicut Philos. dicit in 3. Ethico.* Quae per alios possumus, aliqualiter per nos possumus: & ideo quia cogitare, & facere bonum possumus cum auxilio diuino, non totaliter hoc excedit nostram facultatem. Et ideo non est prę sumptuosum, si aliquis ad aliquod opus virtuosum agendum intendat: esset autem praesumptuosum si ad hoc aliquis tenderet absque fiducia diuini auxilij.

ARTICVLVS II.

Vtrum praesumptio opponatur magnanimitati per excessum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quod praesumptio non opponatur magnanimitati per excessum. Prę sumptio enim ponitur species peccati in Spiritumsanctum, ut supra habitū est:* sed peccatum in Spiritumsanctum nō opponitur magnanimitati, sed magis charitati. ergo nec etiam prę sumptio opponitur magnanimitati.

¶2 Praet. Ad magnanimitatem pertinet, ꝙ aliquis se magnis dignificet: sed aliquis dicitur prę sumptuosus, etiam si se paruis dignificet, dūmodo hoc excedat propriam facultatem. non ergo directe praesumptio opponitur magnanimitati.

uirtutis, si specialiter adiuuatur a Deo ad opus aliquod quantumcunque magnū, pōt absque psumptione tendere in illud. Author autem loquitur de imperfectae uirtutis homine absque alia appositione auxilij specialis.

¶Ad tertiam autem dicitur primo, ꝙ falsum est opus perfectum praecedere habitum perfectum. Est n. oppositum uerum. Fabricando siquidem imperfecte, fabri simus, & fabricamus post perfecte. Et similiter cantando, & pulsando imperfecte, musici simus, & cantamus, & pulsamus perfecte, ut experientia testatur. Generat autē imperfectus actus habitum perfectum in uirtute superioris principij, ut in praecedenti libro dictum est. Dicitur nihilominus secundo, ꝙ aliud est habere actū perfectum ante perfectum habitum: & aliud est post imperfectam uirtutem statim attentare ea, quae sunt perfectae uirtutis. Stat n. ꝙ post imperfectam uirtutem multo studio, exercitio & conatu, habeat quis aliquem actum quasi perfectum ante perfectam uirtutem, & tamen non praesumat, quia nō statim attentat.

*Loco citato 1 argum.

*Li.3.c.3 a medio tom.5.

SVPER QV. CXXX. ART. II.

IN art. 2. eiusdē q. in solutione ad primū, dubiū occurrit ex Marino ibi q. circa oppositionem praesumptionis, de qua in litera fit mentio, ad magnanimitatem, & charitatem. Et primo arguit, ꝙ talis praesumptio qualis in litera describitur, nō opponatur magnanimitati: quia nullus sibi attribuit diuinae iustitiae contemptum tam honorabi-

Porrecta per totum 650

Inf. q. 14. art. 1. & in malis 8. artic. 1 ad 1.

*q.14.art.2. & q.21. art.1.

honorabilē. ergo nō est psumptio opposita magnanimitati. Secūdo, ꝙ nō opponitur proprie charitati, quia magis opponitur spei. Secūdū n. authorē in q. de malo, praesumptio est inordinata spes. Tertio, Inordinata confidētia de diuina misericordia nō opponitur magnanimitati ergo. Probat assumptū, quia nō est respectu ardui agendorum, sed respectu impunitatis in extremo iudicio.

*Li.4.c.3. circa medium.t.5.

Lib.2.c.7. & li.4.c.3. ad fin. t.5

¶Ad hoc dicitur ꝙ psumptio, qua quis ex inordinata confidētia de diuina misericordia, contēnit diuinā iustitiā & rōne radicis, & rōne ipsius cōtēptus manifeste opponitur magnanimitati. Radicis quidē, quia talis ut sic, dignificat se magnis, quibus nō est dignus. Dignificat se siquidē diuina adoptione, & visione, quibus nō est dignus. Rōne verò contēptus: quia ipsum contēnere est actus magnanimi excedēs facultatē hois talis: quia cōtēnere uindicatiuā iustitiā est hois sancti, & iusti. Vñ patet responsio ad primū. Quilibet. n. psumptuosus cōtēnēs, exercet ipsū actū ut magnū, & honorabilē, utpote, ut actū sit secum Deo. Et similiter patet responsio ad tertiū: quia arduissimū agendū, est regnare cū Christo, videre Deū, assequi opera felicitatis aeternae, quae iste sperat. Ad secūdū verò ex litera patet, ꝙ nō dicitur opponi simpliciter charitati, sed rōne materiae, inquantū est aliquid diuinū: quod nō impugnat ab argumento.

*q.praec. ar.1.ad 1.

Concil. m

Concil. p

¶3 Praet. Magnanim* exteriora bona reputat quasi parua: sed ẛm Phil. in 4. Ethi.* psumptuosi pp exteriorē fortunā fiunt despectores, & iniuriatores aliorū, quasi magnū aliqd aestimantes exteriora bona. ergo psumptio nō opponit magnanimitati p excessū, sed solū p defectū.

SED CONTRA est, ꝙ Phil. dicit in 2. & 4. Eth.* ꝙ magnanimo opponit p excessum chaynus*, i. furiosus, uel uentosus, quē nos dicimus praesumptuosum.

RESP. Dicēdū, ꝙ sicut supra dictū est,* magnanimitas consistit in medio nō quidē ẛm quātitatē eius, in qđ tendit, qa tendit in maximū: sed cōstituit in medio ẛm pportionē ad ppriā facultatē. Nō. n. in maiora tendit, q̄ sibi cōueniant.* Praesumptuosus aūt quantū ad id, in qđ tēdit, nō excedit magnanimū: sed multū qñq; ab eo deficit.* Excedit autem ẛm proportionē suae facultatis, quā magnanimus nō trāscendit: & hoc mō opponitur praesumptio magnanimitati per excessum.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ nō quaelibet psumptio ponitur pctm in Spiritumsanctum, sed illa, qua qs diuinā iustitiam cōtēnit ex inordinata cōfidentia diuinae misericordiae. Et talis psumptio rōne materiae, inquantum. s. per eam cōtemnit aliqd diuinum, opponitur charitati, vel potius dono timoris, cuius est Deum reuereri. Inquantum tū talis cōtemptus excedit proportionē ppriae facultatis, potest opponi magnanimitati.

AD II. dicendū, ꝙ sicut magnanimitas, ita & psumptio in aliquod magnum tēdere videt. Non. n. multum consueuit dici aliqs praesumptuosus, si in aliquo modico uires pprias transcendat. Si tamen talis praesumptuosus dicatur, haec praesumptio nō opponitur magnanimitati: sed illi virtuti, q̄ est circa mediocres honores, ut dictū est.*

*q.praec. artic.1.

AD III. dicendum, ꝙ nullus attentat aliquid supra suam facultatem, nisi inquantum facultatem suam aestimat maiorem, q̄ sit. Circa quod pōt esse error dupliciter. Vno mō secundùm solam quantitatem, puta, cum aliquis aestimat se habere maiorem uirtutem, scientiam, uel aliquid aliud huiusmodi, q̄ habeat. Alio modo, secundū genus rei, puta, cum aliquis ex hoc aestimat se magnum, & magnis dignum, ex quo non est, puta, propter diuitias, uel propter aliqua bona fortunae. Vt n. Philos. dicit in 4. Eth.* qui sine uirtute talia bona habent neq; iuste magnis seipsos dignificant, neque recte magnanimi dñr. Similiter et illud, ad quod aliqs tendit supra uires suas, quandoq; quidem secundùm rei ueritatem est magnū simpr: sicut patet de Petro, qui tēdebat ad hoc, ꝙ pro Chro pateretur, quod erat supra uirtutem suam: qñq; uerò non est aliquid magnum simpliciter, sed solùm ẛm stultorum opinionem, sicut pretiosis uestibus indui, despicere, & iniuriari aliis: quod quidē ptinet ad excessum magnanimitatis non secundùm rei ueritatem, sed ẛm opinionem. Vnde Seneca dicit in lib.* de quatuor uirtutibus, ꝙ magnanimitas si se extra modum suum extollat, faciet uirum minacē, inflatum, turbidū, inquietū, & in quascunque excellētias dictorū, factorumq; neglecta honestate, festinū. Et sic patet, ꝙ praesumptuosus ẛm rei ueritatem, quandoque deficit a magnanimo: sed secundùm apparentiam in excessu se habet.

*Li.4.c.3. circa medium, to.5.

Iniuriari alijs est se lū secundum stultorum opinionem aliquid magnum.

*In ea de moderata fortitudine.

QVAESTIO CXXXI.

De ambitione, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerādum est de ambitione.

Et circa hoc quaeruntur duo.

¶Primò, Vtrū ambitio sit pctm.

¶Secundò, Vtrū opponat magnanimitati per excessum.

ARTICVLVS I.

Vtrum ambitio sit peccatum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ ambitio non sit peccatum. Importat. n. ambitio cupiditatē honoris: honor aūt de se quodam bonū est, & maximū inter exteriora bona. vñ & illi, q de honore non curant, uituperant. ergo ambitio non est peccatū, sed magis aliquid laudabile, secūdum ꝙ bonum laudabiliter appetitur.

¶2 Pręt. Quilibet absque uitio pōt appetere illud, qđ sibi dēbetur pro praemio: sed honor est praemium uirtutis, ut Philo. dicit in 1. & 8. Ethi.* ergo ambitio honoris non est peccatum.

¶3 Praet. Illud, per qđ ho prouocatur ad bonū, & reuocatur a malo, nō est pctm: sed p honorē homines prouocantur ad bona facienda, & mala uitāda, sicut Phil. dicit in 3. Ethi.* quod fortissimi uident eē, apud quos timidi sūt ihonorati, fortes autē honorati. & Tullius* dicit in lib. de Tusculanis quęstionibus, quòd honor alit artes. ergo ambitio non est peccatum.

SVP. QV. CXXXI. ART. I.

IN art. 1. q. 131. dubiū primo occurrit circa illud, Id in quo homo excellit, dat homini a Deo, ut ex eo aliis profit. Videtur enim dici hoc sine ratione aliqua: nec apparet uerum, quoniam quandoque datur homini, ut in seipso perfectior sit.

Porrecta per totum 651

¶Dubium secundò occurrit circa distinctionem trimembrē inordinati appetitus honoris, an sit sufficiens. Inquit enim Martinus in prima quaestio. de ambitione, quòd uidentur sibi esse alij modi praeter istos. Vndè quatuor modos ponit, scilicet ratione quantitatis, finis, mediorum, & uehementiae. Sub his siquidē modis tribus in litera assignatis, non comprehēditur ambitio digni secundùm se aliquo honore, sed indigni quia habet digniorem scilicet honorē, qui non potest utrique dari, ut est honor episcopalis &c. Et similiter nec ambitio eius, qui per quaecunque media quaerit honorē, quo dignus est. Et similiter nec ambitio eius, qui uehementius affectat, vel quaerit, quàm oportet.

*Li.3.c.1. & li.4.c.3 tom.5.

*Li.3.c.8. tom.5.

*Li.1. non remote a pri.

¶Dubium tertio est, circa ueritatē tertij membri distinctionis

dictæ. Videtur siquidem rationi consonum, quod si quis appetat honorem suæ uirtuti debitum, ea ratione, quia sibi est debitus, vt habenti talem virtutem, non referendo aliter ad vtilitatem aliorum, in nullo à rectitudine declinet. Sicut appetens pecuniam sibi debitam, quia est sibi debita, in nullo peccat.

¶ Dubiũ quartum est, An illæ relatiões honoris in Deũ, & proximũ in lra positæ requirant actualiter, an habitualiter. Et est ratio dubij, quia requirere actualiter nimis durũ est, & intolerabile: cũ frequẽtissimè honoremur absq; cogitatione aliqua de Deo, & proximo. Habitibus aũt nec meremur, nec demeremur, ut patet in dormientibus, & vigilantibus, quã non actualiter utunt habitibus, quos habẽt.

*q.63.ar.3. & q.103.ar.1.

¶ Ad primũ dubium dr, quod cũ bonũ sit naturaliter suipsi* diffusiuũ, ex hoc ipso quod aliqs cõstituit à Deo i aliquo bono excelleẽtiori, constituitur ad hoc, ut psit alijs. Debẽt.n. superiora inferiora diffundi. Et quia idẽ ista in propatulo clara erat, idẽ author nõ adiecit rõnẽ in dicto tã uero, & tã stabili: psertim cũ Deus vniuersi curam habens, vniuersi partes diffundat, ut suapte natura cõicabiles sint. Cõstat aũt, quod psectiora a seipsis nata sunt alijs prodesse. Ad hoc igitã Deo facta sunt perfectiora, vt alijs psint, & non solum, ut in seipsis perfectiora sint. Ex hoc.n. ipso, quod constituta sunt superiora ratione excellẽtiæ, instituta sunt, ut inferioribus non solum præsint, sed prosint, ut sic omnia suauiter disposita inueniantur.

Autoritas ab unde in tantũ et e. prosit.

SED CONTRA est, quod dr. 1. ad Cor. 13. quod charitas nõ est ambitiosa, non q̃rit q̃ sua sunt: nihil aũt repugnat charitati, nisi peccatũ. ergo ambitio est peccatũ.

RESP. Dicẽdũ, quod sicut supra dictũ est,* honor importat quãdã reuerentiã alicui exhibitã in testimonium excellẽtiæ eius. Circa excellentiã aũt hoĩs duo sunt attendenda. Primo quidẽ, quod illud secundùm quod homo excellit, nõ habet hõ à seipso, sed est quasi quiddã diuinũ in eo: & idẽ ex hoc non debetur sibi principaliter honor, sed Deo. Secũdò, considerandũ est, quod illud in quo hõ excellit, datur homini à Deo, ut ex eo alijs prosit. unde intantũ debet homini placere testimoniũ suæ excellentiæ, qđ ab alijs exhibetur, inquãtũ ex hoc paratur sibi uia ad hoc, quod alijs psit. Tripliciter aũt appetitum honoris cõtingit eẽ inordinatũ. Vno mõ per hoc quod aliquis appetit testimoniũ de excellentia quã non hẽt, quod est appetere honorẽ supra suam proportionem. Alio mõ per hoc, quod honorẽ sibi cupit nõ referẽdo in Deũ. Tertiò per hoc, quod appetitus eius in ipso honore quiescit non referens honorẽ ad utilitatem aliorum. Ambitio aũt importat inordinatũ appetitũ honoris: vñ manifestũ est, quod ambitio semper est peccatum.*

Concl.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod appetitus boni dẽt regulari sm rationem, cuius regulam si trãscẽdat, erit uitiosus: & hoc mõ uitiosum est, quod aliquis honorẽ appetat nõ sm ordinem rõnis. Vituperantur autem qui nõ curant de honore, secundũ quod ratio dictat, ut s. non uitent ea, quæ sunt contraria honori.

AD II. dicẽdũ, quod honor non est pmiũ uirtutis quo ad ipsum virtuosum, ut s. hoc pro pmio expetere debeat: sed pro pmio expetit beatitudinem, q̃ est finis uirtutis. Dicitur aũt esse pmium uirtutis ex parte aliorũ, q nõ habent aliquid maius, qđ virtuoso retribuant, quàm honorem, qui ex hoc ipso magnitudinem habet, quod perhibet testimonium uirtuti. unde patet, quod non est sufficiens præmium, ut dicitur in 4. Ethicor.*

D. 71

AD III. dicendũ, quod sicut per appetitũ honoris, quãdo debi-

*Li. 4. c. 3. ante medũ to. 5.

delectet, oportet quod referatur in debitũ finẽ, ad quẽ ordinãdus est. Et quia ordinatur ad excellentiã hoĩs, est.n. honor testimoniũ excellentiæ, & excellentia ordinatã ad utilitatẽ aliorum: idẽ de primo ad ultimũ honor mihi exhibitus ordinatã ad utilitatẽ aliorũ. Et similiter, quia excellẽtia mea est principaliter a Deo, idẽ honor exhibitus meæ excellentiæ, ordinatã principaliter ad Deum vt authorẽ excellentiæ illi*. Et hæc sunt procul dubio uera. Sed quod difficultatem ingerit est, quia nõ oportet omnem rectum usum alicui referre in omne id, ad quod natũ est referri: sed sufficit quod referat illud ad aliquẽ licitum finẽ, in quẽ est natum ordinari. verbi gratia. Pecunia ordinatur principaliter ad communicationẽ, & potest secundario ordinari ad dispositionem, uel aliquid aliud. Nec oportet quod quilibet vtẽs pecunia, cõmutet: sed sufficit, quòd ordinet ad aliquem licitum finem. Ita in proposito, honor ordinatur ad tres, scilicet ad Deũ, vt actorẽ excellentiæ: & ad personã excellentem, vt habentem illã: & ad proximos, ut prosit illis. Si is qui excellit, appetit honorem, aut delectatur honore infra proprios limites, scilicet præcisẽ, vt habens excellentiã, ex hoc ipso referuat locum suũ Deo, ut authori: & proximis, ut quibus prosit: quoniam relinquit honori relationes, quas habet, ex hoc ipso, quod non usurpat, aut despicit relationem illius honoris ad Deum, aut proximos. Intelligo igitur ego, esse inordinatum appetitũ honoris propter non referre in Deum, ut actorem: & proximos, ut quibus prosit, si non referre sumitur contrariè, aut priuatiuè: & non si sumitur purè negatiuè. Notanter autem dico in Deum, ut actorẽ excellentiæ, hoc est, ut ipse principaliter honoretur tanquàm author excellentiæ, quoniam non est hic sermo de Deo, ut est finis ultimus omnium. Hoc enim non est de proprijs huiusmodi quæstionis, sed de communibus circũstantijs omnium humanorum operum. Non enim uideo me, cũ honoror, teneri ad aliud quàm ad referendum honorem mihi exhibitum in finem proportionatum. Constat autem, quod ego, ut habens excellentiam dignam tali honore ab hoc, tunc sum proximus, & commensuratus finis, ad quam suapte natura honor ordinatur. In nullo igitur pecco, si omitto relationes ad Deum ut actorem, & proximos: quoniam præceptum affirmatiuum de his relationibus exercendis nulla ratione probatur, quòd obliget pro tunc, nisi aliqua alia necessitas subsit. Sicut cum appeto, aut recipio pecuniam mihi debitam, teneor referre eam ad talem, uel talem usum: peccatum autem esset, si homo in tantum delectaretur honore, ut non curaret, an honoretur Deus ut actor, dummodo ipse habens honoretur. Et similiter pro nihilo haberet, an honor utilis esset proximis, dummodo ipse honoraretur. Hoc enim esset quasi priuare, quantũ est ex parte sui affectus, Deum, & proximos relationibus debitis ad illos, dum in affectu contemnuntur: hoc enim esse, quiescere in ipso honore, & proprios egredi limites cum affectu ad demolitionẽ aliorum. Vnde patet solutio tertij dubij, & quarti, s. quòd illæ relationes non exiguntur actualiter, nec habitualiter in speciali ad euitandum peccatum: quàmuis exigi videantur uirtualiter ad hoc, quòd appetitus honoris sit meritorius

¶ Ad secundũ dubium dicitur, quod distinctio trimembris in litera facta, sufficiẽs videtur ita quod omnis inordinatus appetitus honoris ad aliquod membrũ illius reducitur. Nã appetitus honoris, quo quis secundũ se dignus est, sed ratione præiudicij alterius dignioris redditur illicitus, ad primum membrum spectat, quo quis appetit honorari de excellentia, quam non hẽt. Multipliciter siquidem contingit non habere excellentiam aliquam, primò, absolutè: secundò, relatiuè: uerbi gratia. Ego absolutè sum dignus episcopatu, quia tamen est alter magis dignus illo episcopatu, ego non sum dignus respectiuè ad illum. Ac per hoc si tunc appeto honorem episcopalem, appeto testimonium excellentiæ, quam non habeo: quia appeto testimoniũ dignioris, cum tñ non sim dignior. Et similiter cum quis absolutè dignus multis dignitatibus, quia tñ sunt multi digni, qui ex coaceruatione dignitatum in unum hominem, priuantur illis, non appetit licitè tot dignitates, quia appetit testimonium excellentiæ, quam non habet, s. dignioris: cum non sit dignus respectiuè ad tot dignos, qui propterea cõtemnuntur. Qui autem per indebita media affectat, aut quærit honorem, sub eodem membro clauditur quandoquidem eo ipso, quod per illicita media appetit, aut quærit, indignus fit: ac per hoc quærit honorem, quo non est simpliciter dignus nunc, licet aliàs esset dignus, si non per talia media quæreret. Qui demum magis affectat honorem, quàm oporteat, ad idem membrum reducitur, pro quanto excellentia quam habet, vehementiam appetitus non adæquat, sed exceditur ab ipsa.

¶ Ad euidentiam tertij, & quarti dubij aduertendum est, quod honor cum sit in genere bonorum utilũ quo ad hoc, quòd propter aliud est appetibilis, ad hoc quòd ordinatè appetatur, aut

torius

torius æternæ vitæ: quia charitas virtualiter omnia meritoria suauiter disponit. Sed declinare ab aliqua harum relationum siue contrariè, siue priuatiuè, peccatum constituit ambitionis.

*In eodem primo articulo in responsione ad secundũ, dubiũ occurrit ex Martino ibidẽ, in q. 1. de ambitione, dicente, quod hæc rñsio nõ placet, tum quia non est uerũ, quod virtutis præmium sit beatitudo æterna, sed solũ uirtutis meritoriæ: tum quia solutio hæc nõ eneruat, sed corroborat argumentum. Nã si honor est præmiũ insufficiens virtutis, nõ sequitur quod appetitus eius sit inordinatus: immò oppositũ, quia si aliud non obstet, vr sequi, quod quantũcunq; honor appeti possit ab habente exiguam virtutem.

¶ Ad hoc dr, quod prima obiectio peccat, tum quia author non dicit, Virtutis pmiũ est beatitudo æterna, sed beatitudo: sicut Philosophus posuit finem oĩs virtutis felicitatẽ. Nec obstat, quod ipsa felicitas sit actus uirtutis pfectissimæ: quia sicut inordinatus* actus sibi ipsi non est pœna, ita felicitas est pmium felicis animi: tum quia apud Theologum uirtus non meritoria nõ est uirtus, nisi secundum quid in statu naturæ lapsæ: quia nõ est dispositio perfecti ad optimum simpliciter.

*In cõiuratiõe Catilinæ nõ remote à prin. in c. cuius initiũ: Vrbẽ Romam a medio. Respon. 2. Vide non virtuosis. *Li. 3. c. 8. tom. 5.*

Perfectio per totum. 652

*q. præc. art. 2.

¶ Ad secundam uerò obiectionem dr, quod ex hoc ipso, quod honor negatur uirtutis præmium simpliciter, & affirmatur virtutis pmium secundũ quid ex parte aliorũ, satis habetur, quod honor nõ ẽ de numero bonorum simpliciter, sed virtutis: ac per hoc appetitus eius nõ est ordinatus, si est appetitus eius ut finis. Et hoc sufficit ad solutioné argumenti uolẽtis, quòd appetitus honoris sit appetitus beatus, quia est appetitus præmij uirtutis, quod habet rõnẽ finis. Habetur nihilominus ad pfectionem doctrinæ hinc, quòd appetitus honoris si debet esse ordinatus, debet esse ut appetitus boni utilis, qui debet esse secundum cõmensurationem ad finẽ, & nõ in infinitum, vt patet uniuersaliter de recto appetitu utilium. Et propterea non põt quicunq; habens uirtutẽ, appetere quantumcumque honorem, sed commẽsuratum secundum patriæ morẽ uirtuti illi. Honor enim cum ab alijs exhibeatur excellentiæ alicui, diuersis excellentijs diuersi honores accõmodati sunt: & propterea appetitus rectus non est, qui incommensuratum suæ virtuti honorem appetit. Et quàmuis nullus honor sit cuicumque uirtuti sufficiens simpliciter vt præmium, est tamẽ tali virtuti, ab hominibus talib*. talis honor sufficiens ut testimoniũ humanũ: & tali virtuti, talis alius honor, & sic de alijs. Et propterea uitiosum eẽt, si doctor theologiæ uellet honorari ut imperator triumphans, & sic de alijs.

*Lib. 1. in c. Fortitudinem, si ab honestate recedat.

to mõ appetitur, aliqui prouocãtur ad bonũ, & reuocantur à malo: ita èt si inordinatè appetatũ, pt esse homini occasio multa mala faciẽdi, dũ s. aliquis non curat qualitercũq; honorẽ consequi possit. vñ Sallustius* dicit in Catilinario, quod gloria, & honorẽ, & imperiũ bonus & ignauus æq; sibi exoptãt. Sed ille, s. bon⁹, vera via vtit: huic s. ignauo, quia bonæ artes desunt, dolis, atq; fallacijs cõtendit. Et tñ illi, qui solum propter honorẽ vel bona faciũt, uel mala uitãt, nõ sunt uirtuosi, ut patet p Philos. in 3. Ethico.* vbi dicit, quòd non sunt verè fortes, qui propter honorem fortia faciunt.

ARTICVLVS II.

Vtrum ambitio opponatur magnanimitati per excessum.

AD SECVNDVM sic procedit. Vr quod ambitio non opponatur magnanimitati p excessum. Vni enim medio non opponit ex una parte nisi unũ extremũ: sed magnanimitati per excessum opponit psumptio, vt dictum est.* ergo non opponitur ei ambitio per excessum.

¶ 2 Præt. Magnanimitas ẽ circa honores: sed ambitio vr pertinere ad dignitates. dicitur enim 2. Mach. 4. quod Iason ambiebat sũmũ sacerdotiũ. ergo ambitio nõ opponitur magnanimitati.

¶ 3 Præt. Ambitio vr ad exteriorem apparatũ pertinere. dr enim Act. 25. quod Agrippa, & Bernice cum multa ambitione introierunt prætorium. & 2. Paralipomenon 16. quod super corpus Asa mortui cõbusserũt aromata, & vnguẽta ambitiõe nimia: sed magnanimitas ñ ẽ circa exteriorẽ apparatũ. ergo ambitio nõ opponitur magnanimitati.

SED CONTRA est, quod Tullius in 1. de Offic.* dicit, quod sicut quisq; magnitudine animi excellit, ita maximè vult omnium princeps esse solus: sed hoc pertinet ad ambitionem. ergo ambitio pertinet ad excessum magnanimitatis.

RESP. dicẽdum, quod sicut dictum est,* ambitio importat appetitum inordinatum honoris. Magnanimitas autem est circa honores, & utitur eis secundum quòd oportet. Vnde manifestum est, quòd ambitio opponitur magnanimitati, sicut inordinatum ordinato.

*Preced. art.

Conclu.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod magnanimitas ad duo respicit, ad vnum quidem, sicut ad finẽ intentum, quod est aliquod magnũ opus, quod magnanimus attentat sm suam facultatem: & quantum ad hoc opponitur magnanimitati per excessum præsumptio. Præsumptio.n. attentat aliquod magnũ opus supra suam facultatẽ. Ad aliud autẽ respicit magnanimitas, sicut ad materiã, qua debitè utit, s. ad honorẽ: & quãtũ ad hoc opponit magnanimitati p excessum ambitio. Non est autem inconueniens secundum diuersa esse plures excessus unius medij.

AD II. dicẽdũ, quod illis, q sunt constituti in dignitate, pp quãdam excellentiam status debetur honor: & sm hoc inordinatus appetitus dignitatum pertinet ad ambitionẽ. Si quis enim inordinatè appeteret dignitatem non ratione honoris, sed propter debitũ dignitatis usum suam facultatem excedentem, non esset ambitiosus, sed magis præsumptuosus.

AD III. dicẽdũ, quod ipsa solẽnitas exterioris cultus ad quendam honorẽ pertinet: vñ & talibus cõsueuit honor exhiberi. Qđ significatur Iacob. 2. Si introierit in conuentũ uestrũ vir anulũ aureũ habens in ueste cãdida, & dixeritis ei: Tu sede hic &c. Vñ ambitio non est circa exteriorẽ cultum, nisi secundum quòd pertinet ad honorẽ.

SVP. QV. CXXXI. ART. II.

IN art. 2. eiusdẽ q. in rñsione ad primum, dubium occurrit ex Martino ibidẽ in q. 2. discedente ab hac solutione, propterea quia distinguit magnanimitatẽ in multas magnanimitates, puta, in eam, quæ habet pro obiecto rem honorabilem, puta, dignitatem: & eam quæ habet pro obiecto honorem, sicut illa, qua quis cupit honorem suæ dignitati debitum. & ideo concludit quod nec ambitio, nec psumptio cuilibet magnanimitati opponitur &c.

¶ Ad hoc dicitur, quod iste homo in hoc videtur deceptus, quòd distinguit magnanimitatem in species, ubi debet distinguĩ in actum ut est circa obiectum, & actũ ut est circa materiam, vt in litera fit. Magnanimitas siquidem ut est appetitus magnorum operum, habet pro excessu præsumptionem: Et ipsamet, & non alia vt appetitus est honoris, habet pro excessu ambitionem. Et similiter ut est appetitus gloriæ, habet pro excessu inanem gloriam. Eadẽ siquidem est magnanimitas habens pro fine opus magnum, & pro materia honorem, & gloriam, rectèque ad omnia hæc se habet: ac per hoc ex cuiusque horum defectu corrũpitur. Vnũ est ergo medium magnanimitatis constitutum ex causa integra: plures autem sunt excessus diuersorum concurrentiũ ad perfectionem illius unius medij. Si verò essent diuersæ magnanimitatem secundum speciem, non esset medium unum, sed quælibet haberet suum medium.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

SVP. Q. CXXXII. ART. I.

IN art. 1. q. 132. dubium ex Martino in 1. q. de inani gloria occurrit, impugnante quod gloria largiori vocabulo significat etiā notitiā solius ipsiusmet, qui gloriatur, [...] secundum omnes gloria importat alienā opinionem [...] 3. Rhetoricæ frequenter valeat [...] bona opinio p gloria: tum quia gloria inter externa bona habita est.

¶ Ad hoc dicitur, q oīa hæc facilè vnico verbo excluduntur, dicēdo, quòd loquūtur de gloria pprie. Largiori autem uocabulo, sicut author quis sibi ipsi, ita gloriosus est quis in sua opinione.

¶ In eodē primo articulo circa sufficientiam trium modorū in litera positorū de inani gloria, dubium ex Martino ibidē occurrit, dicente dari alios modos, scilicet, cum quis gloriā suā quærit cū alienæ gloriæ detrimēto: & cum securè quis nimis ardet amore gloriæ.

¶ Ad hoc dicitur, q hi duo modi spectant ad tertium modum in litera positum, q est ex parte ipsius, q gloriam appetit. Oēs siquidem defectus, & deformitates annexę non ex parte rei, de qua, vel ex* à quo gloria quęritur, siue finis, siue modi, siue damni, siue vtilis, & huiusmodi, ex parte inordinati affect* illius, qui gloriam appetit, se tenent: quas author solam circumstantiam finis, & vtilis, utpote principalem in hoc membro expressit. per hæc enim insinuantur reliqua ex eodem capite procedentia, scilicet ex parte appetentis. Sicut ad primū membrum, scilicet, ex parte rei, reducuntur omnis defectus ex parte rei, de qua maior gloria quæritur.

¶ In eodem 1. art. dubiū occurrit circa secundum membrum inanis gloriæ, scilicet, q gloria est inanis ex parte eius, à quo quis gloriā quærit: puta, hominis, cuius iudicium nō est certum. Videtur siquidē hoc falsum. Nam si gloria quæsita ab homine ex hoc ipso quòd quęritur ab homine, est uana, ac per hoc deformis, sequitur q nulla rōne siue peccato potest quæri gloria ab homine: ac per hoc non liceret appetere gloriam humanam propter profectum aliorū, nec propter profectum proprium, nec propter honorem Dei: quod est inconueniens, cū gloria humana sit quoddam bonū utile referibile in bonū finem.

¶ Ad hoc dicitur, q quærere gloriam ab homine, ut homine, non est secundum se prauum vt allata ratio probat. Sed si quia aut gloria humana vltra humanos limites, uel quia quæritur ab homine tamq̄ à certo, vel magno testimonio, aut etiam vltimo testimonio, tunc uitium est inanis gloriæ: & hoc modo intelligenda uidetur litera. Gloria siquidem humana si quæratur tamquam magnum, aut certū aliquid, cum minimū quid, & incerti sit testimonij, uana est ex parte eius, à quo quęritur. Si uerò quærat infra humanæ magnitudinis, & certitudinis limites, uana non est ex parte ei* à quo quęritur. Et hoc si aduertisset Martinus in q. 3. non posuisset oppositū esse de mente authoris, ut in sequenti art. verba authoris ad primum, manifestant.

¶ In eodem art. in responsione ad primū, cum dicitur, q Deus quærit gloriā suam non pp se, sed pp nos, non intelligitur vt ly pp. denotat causam finalē qa Deus gloriā suā, & oia vult pp se tamq̄ finē oīum creatorum, & creabiliū: sed intelligitur ly pp vt denotat terminū vtilitatis. Nos n. sumus ad quos ii vtilitatē, Deus quærit suā gloriā. Nā de ipso scriptū est, Bonorū nostrorū, inter quæ est gloria, non indiget.

Porrecta per totum. 653 Mal. q. 9. ar. 1. & 2. cor.

QVAESTIO CXXXII. De inani gloria, in quinque articulos diuisa.

DEINDE cōsiderandum est de inani gloria.

ET CIRCA hoc quæruntur quinque.

¶Primo, Vtrum appetitus gloriæ sit peccatum.

¶Secundo, Vtrum magnanimitati opponatur.

¶Tertio, Vtrū sit pcm̄ mortale.

¶Quartò, Vtrum sit vitium capitale.

¶Quintò, De filiabus eius.

ARTICVLVS I.

Vtrum appetitus gloriæ sit peccatum.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr q appetitus gloriæ nō sit pctm̄. Nullus enim peccat in hoc, q Deo assimilatur, quinimmo mandatur ad Eph. 5. Estote imitatores Dei, sicut filij charissimi: sed in hoc, q hō quærit gloriam, vr̄ Deum imitari, q ab hominibus gloriā quærit. vnde dr̄ Isai. 43. Affer filios meos de lōginquo, & filias meas ab extremis terræ, & omnē, q inuocat nomē meū, in gloria meam creaui eum. ergo appetitus gloriæ non est peccatum.

¶2 Præt. Illud, p qd aliquis pnocatur ad bonum, non videt esse peccatum: sed per appetitū gloriæ homines prouocantur ad bonum. dicit enim Tullius* in 1 libro de Tuscula. qstionibus, q homines ad studia impelluntur gloria. In sacra ēt scriptura pmittitur gloria pro bonis operibus, sm illud ad Roma. 2. His quidem, qui sunt secundum patientiam bon. operis, gloriam, & honorē. ergo appetitus gloriæ non est peccatum.

¶3 Præt. Tullius** dicit in sua Rhetorica, q gloria est frequens de aliquo fama cum laude, & ad idem pertinet quod Ambr. dicit, * q gloria est quasi clara cū laude notitia: sed appetere laudabilem famam non est pctm̄, quinimmò vr̄ esse laudabile, secundum illud Eccl. 41. Curā habe de bono nomine. & ad Roma. 12. Prouidētes bona non solum coram Deo, sed etiam corā oibus hominibus. ergo appetitur inanis gloriæ non est pctm̄.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit 5. de ciuitat. Dei. Sanius videt, qui amorem laudis, uitium esse cognoscit.

RESP. dicēdum, q gloria claritatem quādam significat: vnde gloriari idem est, q clarificari, ut Aug.* dicit super Io. Claritas aūt, & decor quandam habent manifestationem: & iō nomē gloriæ, pprie importat manifestatione alicui* de hoc, qđ apud homines decorum vr̄, siue illud sit bonū corporale aliquod, siue spirituale. Quia verò illud quod simpliciter clarū est, à multis conspici pōt, & à remotis: iō proprie per nomen gloriæ designatur, q bonū alicuius deueniat in multorū notitiam, & approbationem, secūdum q Sallustius dicit in Catilinario: Gloriari ad unū non est. Largius tamen accepto glorię nomine non solum consistit in multitudinis cognitione, sed ēt paucorū, uel unius, aut sui solius, dū scilicet aliquis propriū bonū considerat, ut dignū laude: quod aūt aliquis bonum suū cognoscat, & approbet, nō est peccatū. dr̄ enim 1. ad Cor. 2. Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est, ut sciamus, quæ à Deo donata sunt nobis. Similiter etiam non est peccatum, q aliquis velit bona opera sua ab alijs approbari. dicit enim Matt. 5. Luceat lux uestra corā hominibus: & ideò appetitus gloriæ de se non nominat aliquid uitiosum. Sed appetitus inanis, uel uanæ gloriæ uitium importat: nā quodlibet uanū appetere vitiosum est, sm illud Ps. 4. Vt qd diligitis vanitatē, & qritis mēdaciū? Pōt aūt gloria dici uana tripliciter. Vno mō, ex parte rei, de qua quis gloriam quærit, puta, cum quis quærit gloriam de eo quod non est, uel de eo quod non est gloria dignum, sicut de aliqua re fragili, & caduca. Alio modo, ex parte eius, à quo quis gloriam quærit, puta, hominis, cuius iudicium non est certum. Tertio, ex parte ipsius, qui gloriam appetit, qui uidelicet appetitum gloriæ suæ nō refert in debitū finem, puta, ad honorem Dei, uel pximi salutē.

AD PRIMVM ergo dicendum, q sicut August.* dicit super illud Ioann. 13. Vos uocatis me magister, & Domine, & benedicitis. Periculosum ē sibi placere, cui cauendum est superbire. Ille aūt q super oīa est, quantūcunq; se laudet, nō extollit se. Nobis nāque expedit Deū nosse, nō illi: nec eū quisq; cognoscit, si nō se indicet ipse q nouit. Vndè patet, q Deus suā gloriā nō quærit pp se, sed pp nos. Et similiter etiā homo laudabiliter pōt ad aliorum vtilitatem gloriam suam appetere, sm illud Matt. 5. Videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cælis est.

AD II. dicendū, q gloria q hr̄ a Deo, non est gloria vana, sed vera: & talis gloria bonis operibus in præmiū repromittit, de qua dr̄ 2. ad Cor. 10. Qui gloriatur, in Dño glorietur: nō enim qui seipsum comēdat, ille probatus est, sed quē Deus cōmendat. Prouocant ēt aliqui ad virtutū opera ex appetitu gloriæ humanæ, sicut ex appetitu aliorū terrenorū bonorū: nō tñ est verè uirtuosus qui propter humanam gloriam opera uirtutis operatur, ut Aug. probat in 5. * de ciuita. Dei.

AD III. dicendū, q ad perfectionē hominis pertinet, q ipse cognoscat: sed qđ ipse ab alijs cognoscat, nō pertinet ad eius pfectionē, & ideò nō est p se appetendū. Pōt tñ appeti inquantū est utile ad aliqd ue ut hoc q Deus ab hominibus glorificetur: uel ad hoc q homines proficiant ex bono, qđ in alio cognoscunt, uel ex hoc q ipse homo ex bonis quæ in se cognoscit per testimoniū laudis alienæ, studeat in eis perseuerare, & ad meliora pficere: & sm hoc laudabile est, q curam habeat aliquis de bono nomine, & q puideat bona corā Deo, & hoībus: nō tñ q in hominum laude inaniter delectetur.

* Li. 1. nō remote à princip.
*Lib. 1. de Inuentione fol. 1. ante fi. li.
*Id habet Aug. (libi 83. quæst. q. 31. circa fi. to. 4.
Li. 5. c. 19. in princ. tom. 5.
*Tra. 104. & 100. nō longe à pri. & 104 non procul à fi. tom. 9.
Conclu.
Conclu.
Conclu.
Gloria uana tripliciter.
*Trac. 58. non multū procul à princ. tom. 9.
*Lib. 5. c. 12. tom. 5.

¶ In eodē art. in rñsione ad secundū, vbi de prouocatione ad virtutū opera ex gloriæ appetitu tractatur, scito q si gloria vt finis virtutū ponitur, virtutē destruit: si autē vt calcar, ad virtutem excitat, ad virtutē acquirendā humanū animū adiuuat magis q̄ cætera bona vtilia: quoniam in genere vtilium, gloria tenet principatum.

¶ In eodē art. in rñsione ad tertiū, dubiū occurrit: qm̄ appetere gloriā humanā, vt debitā suæ virtuti, quæ in veritate illi debet, nullū peccatum est: & tñ talis appetitus humanæ gloriæ sistēs in ea, vt habet rōnem debiti sibi ratione virtutis, quā habet, aut fecit, non habet aliqđ triū in litera numeratorū: quia nec ad hoc, q Deus honoretur, nec ad hoc q proximi pficiant, nec ad hoc q ipsemet proficiat, tēdit: sed ad hoc, q gloria sibi debita ab hominibus, detur ab illis. Vt si quis appetat gesta suæ virtutis conscribi, aut manifestari, vt debitas sibi laudes habeat nō plus quàm oportet.

¶ Ad hoc dr̄, q ex hoc ipso, q gloria ordinatur immediatè ad virtutē, & habentē ipsam vt sic, sequitur q ordinet mediatè ad Deū, qui est ordinatiua finis virtutis, & habentis ipsam vt sic. Ac p hoc talis appetitus gloriæ est appetitus gloriæ vt vtilis ad hoc q Deus ab hominibus glorificetur: licet non immediatè, tamen mediatè.

SVP. Q CXXXII. ART. II.

IN art. 2. eiusdem 132. q. dubium occurrit ex Martino, vbi supra q. 3 impugnante literā huius rationis, q non concludat: quia ista consequentia nihil valet. Hæc se habent sicut causa, & effectus: igitur ad eandem virtutem pertinent: qđ tamen præsupponit ratio illa. Fortitudo enim bellica est causa honoris, & tamen ad diuersas virtutes spectant fortitudinis actus, & honor.

¶ Ad hoc dicitur, q consequentia literæ non præsupponit illā vniuersalē propositionem, scilicet Causa, & effectus spectant ad eandem virtutem, sed tenet consequentia in his specialibus terminis, gloria scilicet, & honore, ratione similitudinis vltra connexionem causalem [...] quasi [...] honoris (qđ potest declarari in multis ad ppositū) tenet tō. Ambo siquidē sunt bona externa, dubia, testimonij, ac quasi pmia virtutis suprema inter humana, eadē rōne appetibilia. Ex hoc siquidē q honor est causa talis effectus, sequitur q vnamet virtus hēt p materia vtrumq;.

¶ In eodē 2. artic. dubiū occurrit. An sicut distinguitur honor in magnū & mediocrē sic vt spectent ad diuersas virtutes, ita distinguenda sit gloria in magnā, & mediocrēm: q magna spectet ad magnanimitatē, & mediocris ad aliā virtutē, ac p hoc inanis gloria magna opponatur magnanimitati, mediocris verò alteri virtuti. Et si sic est, cur author hoc tacuit?

¶ Ad hoc dr̄ primò, q sicut de honore distinctū est, ita de gloria distinguendū est: ita q magna gloria est materia magnanimitatis, parua autem est materia illius uirtutis, cuius materia est paruus honor. Tacuit aūt hoc author, dimittēs hoc p claro, & apto ex hoc, q gloria cōsequitur ad honorē, & proportionabiliter illi respondet.

¶ Dicitur secundò, quòd gloria simpliciter dicta non consequitur nisi magnos honores, reuerētias, & laudes: quoniam qui mediocriter honore, aut laude digni sunt, non sunt simpliciter clari, sed secundum quid. Et propterea inanis gloria est unum tantum uitium, ad quod reducūtur spectat quæcumque mala gloriatio: sicut secundum quid tale, reducitur ad simpliciter tale. & hæc solutio est uera. Ideò author non distinxit de honore, sicut nec de gloria: quia gloria simpliciter sumpta, non est distinguibilis in magnam & mediocrem, quāmuis una gloria sit maior altera: sicut etiam inter magnos honores unus est maior altero honore.

¶ In eodem artic. in responsione ad primū, nota illa verba. Magnitudini animi repugnat, q aliquis glorietur in testimonio laudis humanæ, quasi hoc magnum aliquid æstimetur. Ex his namq; ultimis verbis apparet Martinum non penetrasse literam hanc, & propterea dixisse, q secundum S. Tho. quærere gloriam humanam semper uidetur uanum: cum author hic expressè dicat tunc esse peccatum, seu uanum, quando humana gloria quæritur ut aliquid magnum, ut superius probauimus.

ARTICVLVS II.

Vtrum inanis gloria magnanimitati opponatur.

AD SECVNDVM sic procedit. Videt q inanis gloria magnanimitati nō opponat. Pertinet. n. ad inanē gloriā vt dictū est, * q aliquis glorietur in his quæ non sunt, qđ pertinet ad falsitatē, vel in rebus terrenis & caducis, qđ pertinet ad cupiditatem: vel in testimonio hominum, quorū iudiciū non est certum, qđ pertinet ad imprudentiam: huiusmodi autem vitia non opponuntur magnanimitati. ergo inanis gloria non opponitur magnanimitati.

¶2 Præ. Inanis gloria non opponit magnanimitati p defectū, sicut pusillanimitas, quę inani gloriæ repugnās uidetur, similiter etiā nec per excessum: sic enim magnanimitati pręsumptio, & ambitio opponūtur, ut dictū est, * à quibus inanis gloria differt. ergo inanis gloria nō opponitur magnanimitati.

¶3 Pręt. Ad Philip. 2. super illud, Nihil per contentionē, aut inanem gloriam, dicit gloss.* erant aliqui inter eos dissentientes, inquieti, inanis gloriæ causa contendentes: contentio autem non opponitur magnanimitati. ergo neq; inanis gloria.

SED CONTRA est, qđ Tullius *dicit in 1. de officijs, Cauenda est gloriæ cupiditas. Eripit. n. animi libertatem, pro quā magnanimis uiris omnis debet esse contentio. ergo opponitur magnanimitati.

RESP. Dicendū, q sicut supra dictū est,* gloria est quidā effectus honoris, & laudis. Ex hoc

Porrecta per totum. 654 2. d. 42. q. 2. art. 4.
*ar. præ.
* q. 130. ar. 1. q pc. art. 2.
* Est glo. Ambro. in hunc locum to. 5.
* Lib. 1. in c. Magnanimi. in duob. potissime sita est. Cupid. tas gloriæ eripit libertatē cupiditas.
* q. 103. ar. 1. ad 3.

¶ In

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ In ſeriem ſecundo ar. in ſolutione ad ſecũdum, dubiũ ex Martino ubi ſupra occurrit, impugnante illã concluſionem, pro quanto dicit, q cupidus gloriæ, ſecundum rei ueritatẽ deficit à magnanimo: quia cupidus gloriæ ex dignis cupit maiorẽ gloriã, q̃ dignus ſit, & ex nõ dignis cupit gloriã: magnanimus aũt ex dignis proportionatam, ex nõ dignis nullã. ergo ſecundũ ueritatẽ opponit magnanimo per exceſſum.

¶ Ad hoc dř, q in magnanimi opibus duo cõſiderantur. Primũ eſt, id undè eſt dign⁹: ſecundũm, id quo eſt dignus. Et quoad primum, cupidus deficit à magnanimo, quia id undè magnanim⁹ gloriam honoremq; habet, eſt uerè magnum, nec eſt minus quàm reputetur. id uerò unde cupidus gloriam quærit, aut non eſt uerè magnũ, quale eſt omne humanum bonũ externum aut eſt minus magnum q̃ æſtimetur, ut cum appetit maiorem gloriam, q̃ ſua uirtus mereatur. Et ſic ſecundùm ueritatem rei qua dignus æſtimatur gloria, deficit à magnanimo cupidus, ut in litera dicitur.

*q. 131. arti. 1. & 2. — Conclu. in — *Lib. 4. ca. 3. ante mediũ. to. 5. Cordi magno oĩa tranſitoria parua. — *Lib. 4. c. 3. aliquantulum ante fin. ca. tom. 5. — †lib. 4. c. 3. aliquantulũ ante fin. to. 5.

SVP. Q. CXXXII. ART. III.

IN art. tertio eiuſdẽ quæſtionis collige quatuor modos, quibus inanis gloria eſt peccatum mortale, ſ. tres ſe tenentes ex parte materiæ, quorum primus eſt de bono, falſo in & contra diuinam reuerentiam uel uſurpando diuinitatem, uel non recognoſcendo dependentiam. Secũdus, de bono temporali amato præ Deo. Tertius, de teſtimonio humano prælato teſtimonio diuino. Et unum ex parte intentionis gloriãtis. ¶ Sed accidit hic dubium: quia prætermiſſus eſt modus ex parte materiæ, cum quis gloriatur de peccato mortali, iuxta illud Quid gloriaris in malitia? ¶ Ad hoc dicimus, q author diſtinxit peccatum mortale inanis gloriæ in duo capita, ſcilicet ex parte materiæ, & ex parte gloriantis. Nec aſſumpſit prouinciam ponendi exempla omnium modorum, qui ſe tenent ex parte materiæ: quoniam diſtinguendum fuiſſet de materia bona, uel mala. Sed author ſolicitus fuit circa materiam propriam gloriæ, quæ eſt bonum: & de bono dedit quatuor exempla, dicendo, puta, cũ quis &c. de malo autem nullum tamquam manifeſtum relinquens, q gloriari de mortali peccato eſt peccatũ mortale inanis gloriæ ratione materiæ, quia eſt gloria de eo, quod eſt contra diuinum honorem: gloriari autem de ueniali, eſt ueniale.

*In ſolutio. ad pręced. argu. — *q. 127. ar. 2. ad 1. — Reſpõſio 1. — *Lib. 4. c. 3. nõ multũ ante fi. tom. 5. — Porrecta per totum. 656 — Mal. q. 9. artic. 2.

enim q aliqs laudatur, uel quęcumq; reuerentia ei exhiberet, reddit clarus in notitia aliorũ. Et qa magnanimitas eſt circa honorẽ, ut ſupra * dictũ eſt, cõſequens eſt ẽt, ut ſit circa gloriam, ut. ſ. ſicut aliquis moderatè utitur honore, ita ẽt moderatè utatur gloria: & ideò ᵐ inordinatus appetit⁹ gloriæ directè magnanimitati opponitur.ⁿ

Ad primum ergo dicendũ, q hoc ipſum magnitudini animi repugnat, q aliquis res modicas tm̃ appretiet, q de eis glorietur. Vndè in 4. * Ethico dicit de magnanimo, q ſibi ſit honor paruus. Similiter etiam & alia quæ pp honorẽ quærũtur, puta, potẽtatus, & diuitiæ, parua reputãtur ab eo. Similiter ẽt magnitudini animi repugnat, q aliquis de his, quæ non ſunt glorieť. Vndè de magnanimo dicitur 4. * Ethic. q magis curat ueritatẽ, q̃ opinionem. Similiter etiam magnitudini animi repugnat, q aliquis glorietur in teſtimonio laudis humanæ, quaſi hoc magnũ aliqd æſtimetur. Vñ de magnanimo dicitur in 4. † Ethic. q nõ eſt ei cura, ut laudetur: & ſic ea quæ alijs uirtutibus opponuntur, nihil prohibet opponi magnanimitati, ſecundùm quòd habent pro magnis: quæ parua ſunt.

Ad II. dicendũ, q inanis gloriæ cupidus, ſm rei ueritatẽ deficit à magnanimo, quia uidelicet gloriať in his, quæ magnanimus parua æſtimat, ut dictũ eſt: * ſed conſiderãdo ęſtimationẽ eius, opponitur magnanimo per exceſſum, quia uidelicet gloriam quam appetit, reputat aliquid magnum, & ad eam tendit ſupra ſuam dignitatem.

Ad III. dicendũ, q ſicut ſupra dictum eſt, * oppoſitio uitiorum non attenditur ſecundùm affectum: ° & tamen hoc ipſum magnitudini animi opponitur, q aliquis contentionem intendat. Nullus enim contendit niſi pro re, quam æſtimat magnam. Vndè Philoſoph. dicit in 4. * Ethico. q magnanimus non eſt contentioſus, quia nihil æſtimat magnum.

ARTICVLVS III.

Vtrum inanis gloria ſit peccatum mortale.

AD TERTIVM ſic procedit. Videtur q inanis gloria ſit peccatum mortale. Nihil enim ᵍ excludit mercedem ęternam, niſi peccatum mortale: ſed inanis gloria excludit mercedem æternam. dicitur enim Matth. 6. Attendite ne iuſtitiam ueſtrã faciatis coram hominibus, ut uideamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis apud patrem ueſtrum, qui in cælis eſt. ergo inanis gloria eſt peccatum mortale.

¶ 2 Præ. Quicumq; ſurripit ſibi, qď eſt Dei proprium, mortaliter peccat: ſed per appetitũ inanis gloriæ ʰ aliquis ſibi attribuit, quod eſt proprium Dei. dicitur enim Iſaiæ 42. Gloriam meam alteri non dabo. & 1. ad Timoth. 1. Soli Deo honor, & gloria. ergo inanis gloria eſt peccatum mortale.

¶ 3 Pręt. Illud peccatum, quod eſt ʰ maximè periculoſum, & nociuum, uidetur eſſe mortale: ſed peccatum inanis gloriæ eſt huiuſmodi, quia ſuper illud 1. ad Theſſalonicenſes 2. Deo qui probat corda noſtra. dicit gloſ. * Auguſtini. Quas vires nocendi habeat humanæ gloriæ amor non ſentit, niſi qui ei bellum indixerit: quia etſi cuiuſquàm facilè eſt laudem non cupere dum negatur, difficilè tamen eſt ea non delectari cum offertur. Chryſoſtomus etiam dicit * Matth. 6. quòd inanis gloria occultè ingrediť, & oĩa quæ intus ſunt inſenſibiliter aufert. ergo inanis gloria eſt peccatum mortale.

Sed contra eſt, quod Chryſoſtom. dicit ſuper Matthæ. * quòd cum uitia cætera locum habeant in ſeruis diaboli, inanis gloria etiam locum habet in ſeruis Chriſti: in quibus tamen nullum eſt peccatum mortale. ergo inanis gloria non eſt peccatum mortale.

Reſp. Dicendũ, q ſicut ſupra dictũ eſt, * ex hoc aliqď peccatũ eſt mortale, q charitati cõtrariatur. Peccatũ aũt inanis gloriæ ſm ſe conſideratũ, non vř contrariari charitati quantũ ad dilectionẽ proximi: quãtũ aũt ad dilectionẽ Dei, pt cõtrariari charitati dupliciter. Vno mõ, rõne materiæ, de qua qs gloriať, puta, cũ qs gloriatur de aliquo falſo, qď cõtrariatur diuinæ reuerẽtiæ, ſm illud Ezech. 28. Eleuatũ eſt cor tuũ, & dixiſti, Deus ego ſum. Et 1. ad Corin. 4. Quid habes, qď nõ accepiſti? Si autẽ accepiſti, quid gloriaris quaſi nõ acceperis? Vel ẽt cũ quis bonũ temporale, de quo gloriatur, prę fert Deo. quod prohibetur Hierem. 9. Non glorietur ſapiẽs in ſapiẽtia ſua, nec fortis in fortitudine ſua, nec diues in diuitijs ſuis: ſed in hoc glorietur qui gloriatur, ſcire, & noſſe me. Aut etiã cum quis præfert teſtimonium hominum teſtimonio Dei. Sicut contra

*Habetur in gloſ. ordinaria ex Aug. — * Homil. 13. I Mat. opere imperfe. 10. 5. — * Homil. 13. I Mat. in opere imperfe. tom. 2. — *q. 24. ar. 12. Et q. 110 ar. 4. Et q. 112 ar. 2.

contrà quoſdam dř Ioan. 12. Qui dilexerũt magis gloriam hoĩum, q̃ Dei. Alio modo, ex parte ipſius gloriantis, qui intentionẽ ſuam refert ad gloriam tamq̃ ad vltimum finẽ, ad quem, ſ. ordinat ẽt virtutis opera, & pro quo conſequẽdo non pter mittit facere ẽt ea q̃ ſunt contra Deũ: & ſic ᵐ eſt peccatum mortale. * Vndè Aug. dicit in 5. de * ciu. Dei, q hoc vitium, ſ. amor humanę laudis, tam inimicũ eſt piæ fidei, ſi maior in corde ſit cupiditas glorię, q̃ Dei timor, uel amor, vt diceret Dñs Ioã. 5. Quõ poteſtis credere, gloriã ab inuicẽ expectantes, & gloriam q̃ a ſolo Deo eſt, non quærentes? Si autẽ amor humanæ gloriæ, quãmuis ſit inanis, non tñ repugnet charitati neque quantum ad id de quo eſt gloria, neque quantum ad intentionẽ gloriam quærentis, non eſt peccatum mortale, ſed ueniale.

Ad primum ergo dicẽdũ, q nullus peccãdo meretur ᵈ uitam æternã. Vndè opus virtuoſum amittit uim merendi vitã æternã, ſi pp inanẽ gloriam fiat, ẽt ſi illa inanis gloria non ſit peccatũ mortale. Sed qñ aliquis ſimpliciter amittit æternã mercedẽ pp inanem gloriã, & non ſolũ quantum ad vnum actum, tunc inanis gloria eſt peccatum mortale.

Ad II dicendum, q non oĩs qui eſt inanis gloriæ cupidus, appetit ſibi illam excellentiã, q̃ cõpetit ſoli Deo. Alia enim eſt gloria quæ debetur ſoli Deo, & alia quæ debetur hõi virtuoſo, uel diuiti.

Ad III dicendũ, q inanis gloria dř eſſe periculoſum peccatum non tantum pp grauitatem ſui, ſed etiam propter hoc, q eſt diſpoſitio ad grauia peccata, inquantum ſcilicet per inanem gloriam redditur homo præſumptuoſus, & nimis de ſeipſo confidens. Et ſic etiam paulatim diſponit ad hoc, quòd homo priuetur interioribus bonis.

Conclu. in — *Lib. 5. c. 14. paulo a princi. tom. 5. — D 881.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum inanis gloria ſit vitiũ capitale.

AD QVARTVM ſic procedit. Vř q inanis gloria non ſit vitiũ capitale. Vitiũ. n. q ſemp ex altero oritur, non vř eſſe capitale: ſed inanis gloria ſemper ex ſuperbia naſcitur. ergo inanis gloria nõ eſt uitiũ capitale.

¶ 2 Præt. Honor vř eſſe aliquid principalius, ʰ q̃ gloria, q̃ eſt ei⁹ effectus: ſed ambitio, q̃ eſt inordinatus appetitus honoris, non eſt uitium capitale. ergo ẽt neque appetitus inanis gloriæ.

¶ 3 Præt. Vitiũ capitale hẽt aliquã principalitatẽ: ʰ ſed inanis gloria non vř hře aliquã principalitatem neq; quantum ad rõnem peccati, quia non ſemper eſt peccatum mortale, neq; ẽt inquantum ad rõnem boni appetibilis, quia gloria humana vř eſſe quiddã fragile, & extra hominem exiſtens. ergo inanis gloria nõ eſt uitium capitale.

Sed contra eſt, q Greg. 31. * Moral. numerat inanẽ gloriã inter ſeptem uitia capitalia.

Reſpon. Dicẽdũ, q de uitijs capitalibus dupliciter aliqui loquuntur. Quidã enim ponũt ſuperbiam unum de uitijs capitalibus. Et hi non ponunt inanẽ gloriã iter uitia capitalia. Greg. autem in 31. * Moral. ſuperbiã ponit reginam oĩum uitiorum: & inanẽ gloriã, quę immediatè ab ipſa oritur, ponit uitium capitale. & hoc rõnabiliter. Superbia enim, ut infra dicetur, * importat inordinatũ appetitũ excellentiæ. Ex oĩ autẽ bono qď quis appetit, quandã perfectionẽ & excellentiã conſequitur: & ideò fines oĩum uitiorum ordinantur in finem ſuperbiæ. & propter hoc vř q habeat quandam generalẽ cauſalitatẽ ſup alia uitia, & non debeat cõputari inter ſpecialia uitiorũ principia, quæ ſunt uitia capitalia. Inter bona autem, p quæ excellẽtiam homo conſequiť, pcipuè ad hoc operari vř gloria, inquãtum importat manifeſtationẽ bonitatis alicuius. Nam bonum naturaliter amatur, & honorať ab omnib. & ideò ſicut p gloriã quæ eſt apud Deum, conſequiť homo excellentiam in rebus diuinis: ita ẽt per gloriã hoĩum cõſequitur homo excellentiã in reb. humanis. Et iõ pp propinquitatẽ ad excellentiam, quam hoĩes maximè deſiderãt, conſequẽs eſt, q ſit multũ appetibilis & quia ex eius iordinato appetitu multa vitia oriunť, iõ inanis ᵐ gloria eſt uitiũ capitale. *

Ad primum ergo dicendũ, q aliquod uitiũ oriri ex ſuperbia non repugnat ei, quod eſt eſſe uitium capitale, eo q, ſicut ſupra dictũ eſt, * ſuperbia eſt regina, & mater omniũ uitiorum.

Ad secundum dicẽdum, q laus, & honor cõparanť ad gloriam, vt ſupra * dictũ eſt, ſicut cauſæ ex quibus ſequitur gloria. Vndè gloria comparatur ad ea ſicut finis. Propter hoc enim aliquis amat honorari, & laudari, inquantum per hoc aliquis æſtimat ſe in aliorum notitia fore præclarum.

Ad tertium dicendum, q inanis gloria habet principalem rõnẽ appetibilis rõne iam dictã: * & hoc ſufficit ad rõnẽ uitij capitalis. Non aũt requiri

Porrecta per totum. 657 — Inf. art. 5. & loc. ibidem. notatis.

SVP. Q. CXXXII. ARTIC. IIII.

Nic. de Niſse Tra. 3. p. 3. fo. 1. q. 1.

IN ar. 4. eiuſdem q. 132. multa occurrunt ex Martino, in q. 5. dubia, circa multas propoſitiones lrę. Primũ eſt circa diſtã inter ſuperbiam, & inanẽ gloriã. q ſuperbia eſt inordinat⁹ appetitus excellentiæ: inanis gloria verò inordinatus appetitus manifeſtationis ipſi⁹ excellentiæ: qm̃ aut ſuperbus appetit excellere ſcdm̃ veritatẽ aut ſecundũ apparẽtiam. Si primò mõ, hoc non vř malum. Si ſcdõ, hoc eſt appetere manifeſtationẽ excellentię, quam non habet, quod ſpectat ad inanẽ gloriã ſecundum ipſum. ¶ Secundum eſt circa illam propoſitionem, Ex oĩ bono qď quis appetit quandã perfectionẽ & excellentiã conſequiť &c. quia aut hoc eſſet ſecundum veritatem, aut ſcdm̃ opinionẽ appetẽtis. Nõ primo qa p oẽm ſordinatũ appetitũ, delectabilis aut vtilis, fit qs ſcdm̃ veritatẽ ĩperfectior: nec ſecundo modo, quia libidinoſus, & auarus opinatur ſe imperfectiorẽ. Et indè eſt q refugit hoc facere coram hominibus, putans ſe deſpici, ſi hæc ſciantur. ¶ Tertium eſt circa illã propoſitionẽ, Fines oĩum uitiorũ ordinãtur in finem ſuperbiæ: qm̃ finis puſillanimitatis, timoris, luxuriæ, acidiæ, & huiõi, non ordinãtur in finẽ ſuperbię, ſ. excellentiæ appetitum. Et ex his oĩbus infert, q author non ſufficientẽ rõnẽ reddit, quare ſuperbia regina uitiorũ ponitř. ¶ Ad primũ dubium dř, q ſuperbus appetit excellere ſcdm̃ rẽ, & q hoc eſt peccatũ: quia excellẽtia appetita nõ eſt proportionata appetẽti uel ſimpliciter, uel quoad modum habendi. ¶ Ad ſcdm̃ dubium dř, q aliud eſt loqui de bono qď appetiť, puta, delectabili, vel vtili: aliud de modo appetẽdi, ſeu habendi bonum illud, puta inordinatẽ, ſeu iniuſtẽ. Ex omni ſiquidem bono tam delectabili q̃ utili, qď homo appetit, cõſequiť homo pfectionẽ aliquã, ac p hoc excellẽtiã reſpectu non habentium illam. Auarus ſiquidẽ pecunia perficitur quoad potentiã: quia põt per illã, quod ſine illa nõ poterat. Libidinoſus perficitur in ſatietate appetitus, q̃ nonnulla felicitatis pars eſt, quamuis ex modis habendi deterior non perfectior fiat. In litera aũt dicitur, quòd ex omni bono quia

Lib. 31. c. 31. — Lib. 31. c. 31. — Q. 162. ar. 1. & 2. — Conclu. in — t. 2. 84. ar. 2. & 4. ad 4. — Ar. 2. hui⁹ qſt. & q. 103. art. 1. ad 3. — In cor. ar.

Universidad de Deusto Biblioteca

quis perficitur, & non ex omni modo habendi bonū. Et ex turpitudine modi prouenit, q refugiunt homines ista coram alijs summittere. Est ergo vera literæ propositio proportionaliter, q ex bono consecuto secundum rem, perficitur secundum rē; consecuto autem secundum apparentiam, perficitur secundū apparentiā, seu opinionem.

Ad tertium dr, q cū omnia vitia machinētur vel ad bonū cōsequendum, vel tuendū, vel ad malū vitādum verè, vel apparēter, & vtrumq; bonū ad excellentiam ordinabilem, consequēs est, vt nullum excipiatur vitiū a fine superbiæ. Pusillanimes nāque, & timidi retrahūt se à bono, vel cauēt à malo, vt conseruent qd habent, vt patet de seruo, qui abscondit talentū, & sic de alijs: & ex his patet, q benè deductum est in litera, superbiā esse reginam vitiorū.

Porrecta per totū. 658

Sup. q. 21. ar. 4. & q. 105. ar. 1. ad 2. Et inf. q. 138. ar. 2. ad 1. Et 2. dist. 42. q. 2. artic. 3. cor. Ethi. lec. 2. Et ma. q. 8. artic. 1. cor. & q. 9. art. 3. & q. 13. ar. 3. cor.

*Libr. 23. ca. 7.

In eod. arti. 4. nota, q quia finis, & mediū ad finem aliter se habent secundum ordinem intētionis, & aliter secundum ordinem executionis: prius enim est in intentione sanitas, q medicina: in executione autē prius adhibetur medicina, q acquiratur sanitas: ideò cū superbia, & inanis gloria se habeant, vt finis, & medium, prior est in intentione excellētia, q est finis superbiæ, & cōsequēter apparētia, quæ est finis inanis gloriæ: sed secundum ordinē executionis primo quærimus apparere, vt manifesti iam & clari, excellētiam consequamur. Quærentes siquidē superbi manifestare se tanquā virtute, aut potestate, aut industria pollentes, ut manifesti ament, & honorentur. Bonum. n. vt in litera dr. naturaliter amatur & honoratur cū manifestū est. Amati aūt, & honorati clari habentur. Qui autem gloriosi habentur, propinqui fati sunt, vt exaltentur ad dignitates, & excellentias: & sic gloria est medium ad excellentiā acquirendam, vt in litera ex hac ratione probatur. Et sic oritur inanis gloria ex superbia, sicut medium ex fine. Oritur nihilominus gloria ex excellentia, tanquam quasi passio ex subiecto, dum excellere minus æstimamus, nisi effluat in aliorū notitiā, iuxta illud. Scire tuū, nihil est, nisi te scire hoc sciat alter. Ambæ aūt dictæ propinquitates, connexiones, & depēdentiæ, se tenēt ex parte rerum secūdū se: & propterea secūdum se loquēdo inanis gloria ex superbia est. Quod aūt autumat nouiter Martinus contra cōem doctrinam, inanem gloriam esse vitium capitale respectu superbiæ, non est verum secundum se, sed quoad nos quoq; & ideò est simpliciter falsum. Et tanto minus suscipiendum, quanto simul cum hoc negat inanem gloriā esse capitale vitium respectu luxuriæ: qm̄ ex parte nostri, sicut possumus excellentiam ordinare in vanam gloriā vt finē, ita possumus ordinare luxuriæ actus in vanā gloriā vt finem, cum multi de his glorientur, & multi ideò luxurientur, vt æstimentur magni.

¶ Vnde ad argumenta Martini in q. 5. dicendum breuiter.

¶ Ad primum quidem, quod multi excellere ordinant in gloriam, iam patet, quòd hoc ex parte nostri est.

¶ Ad secundū verò de Lucifero, q quia gloriosus appetijt æqualitatem diuinam, dicitur quòd si, quia, dicit finem, falsum assumitur. Non. n. propter inanem gloriam appetijt æqualitatē. Si autem ly, quia, denotat dispositionem ex parte appetētis, verum aliqualiter est, sed non ad propositum. Ex eo namque q Lucifer erat in seipso magnus ac gloriosæ naturæ, propinquus fuit ut appeteret aliquid superius, sed non propter gloriam, sed propter excellere.

¶ Ad authoritatem verò Cassiani, collatione quinta dicimus, quòd ex parte nostri saluari potest.

SVPER Q. CXXXII. ART. V.

Nic. de Nissera 3. p. 3. p. 1. q. 1.

IN articulo 5. eiusdem quæstionis 132. multa Martini in quæstione sexta, ibidem data occurrunt contra hunc articulum. Primum est, Quòd iactantia fit tantum verbis, vt vult Thom.

tur q uitiū capitale semper sit peccatū mortale: quia ēt ex ueniali peccato pōt mortale oriri, inquantum scilicet veniale disponit ad mortale.

ARTICVLVS V.

Vtrum conuenienter dicantur filiæ inanis gloriæ esse inobedientia, iactantia, hypocrisis, contentio, pertinacia, discordia, & nouitatū præsumptio.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q inconueniēter dicantur filiæ inanis gloriæ esse inobedientia, iactantia, hypocrisis, contentio, pertinacia, discordia, nouitatū p̄sumptio. Iactātia enim secundū Greg. 23. Moral.* ponit inter species superbiæ: superbia autem non orit ex inani gloria, sed potius econuerso, vt Gregor. dicit 31. Moral.† ergo iactantia non debet poni filia inanis gloriæ.

¶ 2 Præt. Contentiones, & discordiæ vm̄r ex ira maximè puenire: sed ira est capitale vitiū inani gloriæ cōdiuisum. ergo vr̄ quòd nō sint filiæ inanis gloriæ.

¶ 2 Præt. Chrys. dicit sup *Matth. q vbiq; vana gloria malum est: sed maximè i philāthropia, idest, in misericordia, quę tamē non est aliquid nouū, sed in consuetudine hoīum existit. ergo p̄sumptio nouitatū nō dēt specialiter poni filia inanis gloriæ.

SED CONTRA est authoritas Greg. in 31. Moral.† vbi p̄dictas filias ianis glorię assignat.

RESPON. Dicendum, q sicut

†Libr. 31. c. 31.

*In nuis Homi. 19 a medio opere imperfecto tom. 2.

†Lib. 31. c. 31.

Conclu.

¶ Secundum est, Non placet quod ait Thomas de pertinacia, q pertinet ad intellectum: cum ipse ponat eam opponi virtuti perseuerantiæ, & vitio mollitiei, quæ sunt habitus partis appetitiuæ, & non intellectus.

¶ Tertium est, Non puto verū quod ait Thomas, q ira non causat contentionē, & discordiā nisi cū adiūctione inanis gloriæ. Nā cum ira ex dispendio lucri proueniat, nō fit contētio de gloria, sed de lucro, vel damno: nec talis cōtēdit, qa gloriosum putat non cedere alteri, sed propter lucrum habēdum, vel dānum vitandum, à quo deficeret, si nō cōtenderet.

¶ Quartū est, Quòd vitia ista, quæ dicunt filiæ inanis gloriæ, possunt tripliciter inueniri. Primò, nulli gratia, vt cū se iactat aliquis non pp aliud, sed delectatiōe ipsa iactātiæ. Scdò, pp lucrū, vt cum quis iactat se medicū vt lucretur, vt dr in 4. Ethi. Tertio, propter gloriam, vt cum quis se iactat propter inanem gloriā. Et q non primo, nec secūdo modo sunt filiæ inanis gloriæ, sed tertio tantum modo: qa tunc solūm habent pro fine gloriā. Et q istæ et vt non filiæ inanis gloriæ, distinguuntur specie à seipsis, vt filijs inanis gloriæ, quia istæ habent gloriam pro obiecto, illæ non. Probatur, quia actus, & habitus per se bonus, aut per se malus habet finem, & quamlibet circunstantiam exteriorem actus bonificatiuam, vel malificatiuam pro obiecto: sed gloria in istis est finis, in illis nec est finis, nec circunstantia. igitur.

¶ Ad primum horum de iactantia dicitur, quòd falso imponitur illud authori: quoniam licēt dicat, quòd iactantia fit verbis, non tamen dicit, quòd fit tantūm verbis immò expressè docet oppositum superius hic in artic. 2. q. 112. Sed distinxit hic iactantiam contra præsumptionem & hypocrisim, secundum verba & facta, quia iactantia principaliter fit per verba.

¶ Ad secundum de pertinacia dicitur, quòd pertinacia spectat ad intellectum materialiter ratione sententiæ, in qua pertinax firmatur, licet sit in appetitu formaliter, sicut perseuerantia, & mollities. Et propterea non est absonum dicere, quòd pertinacia pertinet ad intellectum.

¶ Ad tertium, quòd commissio vitiorum multorum non excludit, quin inanis gloria sit admissa, præcipuè illo modo quo in litera dicitur, scilicet indirectè. Quamuis enim quandoque contendens principaliter, & directè, contendat propter lucrū, cum hoc tamen stat, quòd ideò clamat contentiosè, ne uideatur minor. Et sic indirectè contentio est filia inanis gloriæ.

¶ Ad quartum dicitur, quòd licēt distinctio de modo triplici sit vera quo ad finem directè principaliter intentum, falsa tamen est extendēdo sermonem ad finem indirectè. Et quoniam filiæ inanis gloriæ, vt in litera dicitur, non omnes directè, & principaliter ordinantur ad gloriam, sed aliqua directè, & aliqua indirectè: ideò non sunt ista vitia sic distinguenda, vt solum sint filiæ inanis gloriæ, quando directè ordinantur ad illam, vt Martinus facit: Quoniam si sic intelligerentur filiæ, sic inanis gloriæ filiæ essent non solū ista septem vitia, sed oīa vitia quæ possunt ordinari principaliter ad inanem gloriam vt finem principalem, & sic rapina, prodigalitas, & sæuitia &c essent filiæ inanis gloriæ: & sic esset confusio filiarum, cū quodlibet possit ordinari ad quodlibet. Vnde vitia ista nō solūm si ordinantur ex operantis intentione ad gloriam vt finem principalem, sed secundum seipsa sunt filiæ inanis gloriæ: quia secundum seipsa nata sunt communiter ordinari directè, vel indirectè in manifestationem propriæ excellentiæ, siue cum hoc ordinentur ad aliud vitium, siue non. Et propterea ista specialiter dicuntur filiæ inanis gloriæ, & non alia vitia. Iactātia siquidem secūdūm se ordinatur ad manifestationem excellētiæ. Et propterea cum quis ex malo habitu sola iactātiæ vanitate delectatus, se iactat, non effugit filiationem inanis gloriæ, quia ipsa iactantia secūdū se ad illam ordinatur. Inobedientia similiter, discordia &c.

secundur

*q. 34. ar. 5. & q. 35. ar. 4. & 1. 2. q. 84. ar. 1. & 4.

†ar. præc. & ar. 1. huius quæst.

secundū se habētia nexū offēsionē nō minorationis, ac p hoc indistinctè excellētię. Qui. n. manifestat se non minorē, æstimat æqualitatē ipsā saltē excellentiā quādā. Ipsa quoque inter vitia ex hoc q directē sūt pro lucro, aut aliquo hmōi, nō effugiunt, quin habeāt admistā inanē gloriā. Qui. n. iactat se medicū, ut lucretur, nō effugit, quin uelit manifestare excellētiā suā, quā illā subordinet auaritiæ. Licet. n. talis sit magis auarus q̄ uanus, est tñ & uanus. Sicut q furatur ut mœchetur, est magis mœchus, q fur, est tñ etiā fur. Et simile est de cōtentione, & alijs, quæ indirectè ordinantur ad inanis glorię finē. Cōtendēs siquidē de lucro, nō effugit, quin sic clamet, ne uideatur minor, licet hoc ipsū ordinet ad lucrū. Stat ergo solida huius articuli doctrina.

SVP. Q. CXXXIII. ARTIC. I.

IN tota q. 133. unū dubiū occurrit, prim̄ i. ar. Quo nā pacto author ponit retrahere se à magnis actū pusillanimitatis secundū ppriā speciē in primo membro, & rursus in tertio mēbro idē ponit effectū pusillanimitatis. Coincidūt siquidē membra hæc, scilicet primum, & tertium.

*q. 112. ar. 1. ad 2.

†lib. 4. c. 7 prin. 5.

Ad hoc dr, q cū magnanimitas sit uirtus moralis rectificās primo spē magnitudinē, cōsequens est, q pusillanimitas sit et primo circa interiorē appetitus dispositionē circa magna, ac per hoc in pusillanimitate inuenitur duplex retractio à magnis. Prima est secundum affectū in hoc, q animus retrahitur a magnis, cōmensuratis sibi: & hæc ponit ab authore in primo mēbro, & est ipsa actualis pusillanimitas. Altera est secūdū exteriorē executionē, dū recto animo à magnis desistit ab executione, seu susceptione, & aggressione magnorū: & ista ponitur in litera in tertio mēbro, eoq est effectus primæ. Et ad hāc retractionem, quę est in executione, spectat pigritia de qua in secundo argumēto literæ fit mētio, & rūdendo dr, quod procedit de pusillanimitate ex parte effectus. Pigritia siquidē consequitur ad animi paruitatē. Nā ex hoc q animus à magnis retrahitur, fit homo piger ad utēdū talēto suo, & ad aggrediēdū magna sibi pportionata.

supra dictū est.* illa vitia q de se nata sunt ordinari ad finē alicui vitij capitalis, dnr filię ei. Finis aūt inanis gloriæ est manifestatio ppriæ excellētię, vt ex supra dictis patet.† Ad quod pōt hō tēdere dupl̄r. Vno mō, directè siuè p verba, & sic est iactātia: siuè p facta, & sic si sint verba habētia aliquā admirationē est p̄sumptio nouitatū, quas hoīes solent magis admirari: si aūt p falsa fit, sic est hypocrisis. Alio aūt mō nitit aliqs manifestare suā excellentiā indirectè, ostēdendo se non esse alio minorē. & hoc quadrupliciter Primò quidē, quātū ad intellectū: & sic est ptinacia, per q̄ hō nimis innitit suę sentētię, nolēs credere sentētię meliori Secundò, quantū ad voluntatē: & sic est discordia, dū non vult à propria voluntate discedere, vt alijs concordet. Tertiò, quātum ad locutionē: & sic est contentio cū aliquis verbis clamosè cōtra alium litigat. Quarto, quantū ad factū: & sic est inobedientia, dum. l. aliquis non vult exequi superioris præceptum.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q sicut supra dictū est,* iactantia ponit species sup̄biæ quātū ad interiorē cām eius, quæ est arrogātia. Ipsa aūt iactātia exterior, vt dr in 4. Ethic.† ordinat quq; quidē ad lucrum, sed frequentius ad gloriā, & honorē: & sic oritur ex inani gloria.

AD II. dicēdū, q ira nō causat discordiā & contentionem, nisi cū adiunctione inanis gloriæ, p hoc. s. q aliquis sibi gloriosum reputat, q non cedit voluntati, vel verbis aliorum.

AD III. dicēdū, q inanis gloria vituperat circa eleemosynā pp defectū charitatis, quæ videtur esse in eo qui, præfert inanē gloriam vtilitati proximi, dū pp hoc illud facit. Non aūt vituperatur aliquis ex hoc, q præsumat eleemosynam facere, quasi aliquid nouum.

QVAESTIO CXXXIII.

De Pusillanimitate, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandū est, de Pusillanimitate. Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, Vtrum pusillanimitas sit peccatum.

¶ Secūdò, Cui virtuti opponat.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum pusillanimitas sit peccatum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q pusillanimitas non sit peccatum. Ex omni. n. peccato aliquis efficitur malus, sicut ex omni virtute aliqs efficitur bonus: sed pusillanimus non est malus, vt Philosophus dicit in 4. Ethi.* ergo pusillanimitas non est peccatum.

Porrecta per totum. 659

4. Ethic. lec. 11.

¶ 2 Præt. Philoso.† dicit ibidem, q maximè videtur pusillanimus esse, qui magnis bonis dignus existit, & tamen his non dignificat seipsum: sed nullus est dignus magnis bonis nisi virtuosus, quia vt Philosoph.* ibidem dicit, s̄m veritatem solus bonus est honorandus. ergo pusillanimus est virtuosus. Non ergo pusillanimitas est peccatum.

*Lib. 4. ca. 3. paulo ante finē, to. 5.

†lib. 4. c. 3 non multū a principio to. 5

*lib. 4. c. 3. ante mediū to. 5

¶ 3 Præt. Initium omnis peccati est superbia, vt dicitur Ecclesiast. 10. sed pusillanimitas non procedit ex superbia, quia superbus extollit se supra id quod est: pusillanimitas autem subtrahit se ab ipsis, quibus dignus est. ergo pusillanimitas non est peccatum.

¶ 4 Pręt. Philosoph. dicit in 4. Ethico.* q qui dignificat se minoribus, quàm sit dignus, dicitur pusillanimus: sed quandoque sancti uiri dignificant seipsos minoribus quàm sint digni, sicut patet de Moyse, & Hieremia, qui digni erāt officio, ad quod assumebantur à Deo, quod tamen uterque eorum humiliter recusabat, ut habetur Exod. 3. & Hiere. 1. non ergo pusillanimitas est peccatum.

*Lib. 4. c. 3. paulo post principiū to. 5

SED CONTRA Nihil in moribus hominum est uitandum nisi peccatum: sed pusillanimitas est uitanda. dicitur enim ad Colos. 3. Patres, nolite ad indignationē prouocare filios uestros, ut non pusillo animo fiant. ergo pusillanimitas est peccatum.

RESP. Dicendum, q omne illud quod contrariatur naturali inclinationi est peccatū, quia contrariatur legi naturæ. Inest autē unicuiq; rei naturalis inclinatio ad exequendū actionē commensuratam suæ potentiæ, ut patet in omnibus rebus naturalibus tā animatis, quàm inanimatis. Sicut autē per præsumptionē aliquis excedit pportionē suę potentiæ, dū nititur ad maiora q̄ possit, ita pusillanimus etiam deficit a proportione suę potentiæ, dū recusat in id tendere, qd̄ est suæ potentiæ commēsuratū: & ideò sicut præsumptio est peccatū, ita & pusillanimitas.* Et indè est q seruus, q acceptā pecuniā dñi sui fodit in terrā, nec est operatus ex ea propter quēdam pusillanimitatis timorem, punitur à dño, ut habetur Matth. 25. & Luc. 19.

AD PRIMVM ergo dicendū, q Philosop. illos nominat malos, qui proximis inferunt nocumenta. Et s̄m hoc pusillanimus dicitur nō esse malus: quia nulli infert nocumentum nisi per accidens, inquantum scilicet deficit ab operibus, quibus posset alios iuuare. Dicit enim Greg.* in pastorali, q illi

*Parte 1. c. 5. circa finem.

qui

qui prodesse vtilitati proximorũ in pdicatione re fugiunt, si districtè iudicent, ex tantis rei sunt, ex quantis uenientes ad publicũ prodesse potuerunt.

Ad II. dicẽdũ, ꝙ nihil ꝓhibet aliquẽ habentẽ habitũ uirtutis peccare, uenialiter qdẽ, ẽt ipso habitu remanẽte: mortaliter aũt cũ corruptione ipsius habitus uirtutis gratuitæ. Et iõ põt cõtingere, q aliqs ex uirtute quã hẽt, sit dignus ad aliqua magna faciẽda, q sũt digna magno honore. Et tñ per hoc ꝙ ipse nõ attẽtat sua uirtute uti, peccat qñq; qdẽ uenialiter, qñq; aũt mortaliter.* Vel põt dici, ꝙ pusillanimus est dignus magnis ẽm habilitatem ad uirtutem quæ inest ei, uel ex bona dispositione naturæ, uel ex sciẽtia, uel ex exteriori fortuna, quibus dũ recusat uti ad uirtutẽ, pusillanimus reddit.

Rasso 2.

Ad III. dicẽdũ, ꝙ ẽt pusillanimitas aliquo mõ ex supbia põt oriri, dũ. s. aliqs nimis ꝓprio sensu innitit, quo reputat se insufficientẽ ad ea, respectu quorũ sufficientiã hẽt. Vñ dr̃ Prouer. 26. Sapiẽtior sibi piger uidetur septẽ uiris loquentibus sententias. Nihil. n. prohibet ꝙ se quãtum ad aliqua deijciat, & quantum ad alia se in sublime extollat. Vndẽ Gregor. in pastorali de Moyse dicit,* ꝙ superbus fortasse esset, si ducatum plebis suæ sine trepidatione susciperet: & rursum, superbus existeret, si authoris imperio obedire recusaret.

*Parte 1. c. 7. post medium.

Ad IIII. dicendũ, ꝙ Moyses & Hieremias digni erãt officio, ad quod diuinitus eligebantur ex diuina gratia: sed ipsi considerantes propriæ infirmitatis insufficientiam, recusabant, non tamen pertinaciter, ne in superbiam laberentur.

ARTICVLVS II.

Vtrum pusillanimitas opponatur magnanimitati.

Porrecta per totum. 660

Ad secvndvm sic ꝓceditur. Videt ꝙ pusillanimitas nõ opponatur magnanimitati. Dicit. n. Philosoph. in 4. Eth.* ꝙ pusillanimus ignorat seipsum. Appeteret. n. bona, quibus dignus est, si se cognosceret: sed ignorantia sui uidetur opponi prudentiæ,[h] ergo pusillanimitas opponitur prudẽtiæ.

Inf. q. 162 ar. 1 ad 3. Et 4. Ethi. lect. 11. fin. *lib. 4. c. 3 ad fi. to. 5.

¶ 2 Præt. Mat. 25. Seruũ qui pp pusillanimitatem pecunia uti recusauit, uocat Dñs malum, & pigrũ. Philosoph. etiam dicit in 4. Ethic.* ꝙ pusillanimi uidentur pigri: sed pigritia opponitur solicitudini, quæ est actus prudentiæ, ut supra habitũ † est. ergo pusillanimitas nõ opponitur magnanimitati.

*Li. 4. c. 3. ad fin. to. 5. † q. 47. ar. 9.

¶ 3 Præt. Pusillanimitas uidet ex inordinato timore ꝓcedere. Vñ dr̃ Isaię 35. Dicite pusillanimes, cõfortamini; & nolite timere. Videtur ẽt ꝓcedere ex inordinata ira, ẽm illud ad Colos. 3. Patres, nolite ad indignationẽ ꝓuocare filios uestros, ut nõ pusillo aio fiant: sed inordinatio timoris opponit fortitudini, inordinatio aũt iræ mansuetudini.[h] ergo pusillanimitas non opponitur magnanimitati.

¶ 4 Prę. Vitium qd̃ opponitur alicui uirtuti tãtò[h] grauius est, quãto est magis uirtuti dissimile: sed pusillanimitas magis est dissimilis magnanimitati, q̃ præsumptio. ergo si pusillanimitas opponeret magnanimitati, sequeretur ꝙ esset grauius peccatũ, q̃ præsumptio, qd̃ est contra illud, quod dr̃. Ecclesi. 37. O præsumptio nequissima, unde creata es? nõ ergo pusillanimitas opponitur magnanimitati.

Sed contra est, ꝙ pusillanimitas, & magnanimitas differunt secundum magnitudinem, & paruitatem animi, ut ex ipsis nominibus apparet: sed magnum & paruum sunt opposita. ergo pusillanimitas opponitur magnanimitati.

Respon. Dicendũ, ꝙ pusillanimitas põt tripliciter cõsiderari. Vno modo, ẽm seipsam: & sic manifestũ est, ꝙ ẽm propriã rõnem opponitur magnanimitati, à qua differt ẽm differentiã magnitudinis, & paruitatis circa idem. Nam sicut magnanimus ex animi magnitudine tendit ad magna: ita pusillanim* ex animi paruitate se retrahit à magnis. Alio modo, põt considerari ex parte suæ causæ, quæ ex parte intellectus est ignorãtia proprię cõditionis, ex parte aũt appetitus est timor deficiendi in his, quæ false æstimat excedere suã facultatem. Tertio modo potest considerari quantum ad effectũ, qui est retrahere se à magnis quibus est dignus. Sed sicut supra dictum est,* oppositio uitij ad uirtutem attenditur magis ẽm propriam speciem, quàm secundùm causam, uel effectum: & ideò[m] pusillanimitas directè magnanimitati opponitur.*

* q. præce. ar. 2. ad 3. Concl. m

Ad I. ergo dicendũ, ꝙ rõ illa procedit de pusillanimitate ex parte causæ, quã habet in intellectu. Et tñ non propriè potest dici, ꝙ opponatur prudentiæ etiam ẽm causam suam: quia talis ignorantia non procedit ex insipientia, sed magis ex pigritia considerandi suam facultatẽ, ut dicitur in 4. Ethic.* uel exequẽdi quod suæ subiacet potestati.

* Lib. 4. c. 3. ad finem. tom. 5.

Ad II. dicendum, quòd ratio illa procedit de pusillanimitate ex parte effectus.

Ad III. dicendũ, ꝙ ratio illa procedit ex parte causę. Nec tñ timor causans pusillanimitatẽ semper est timor periculorũ mortis. Vndè etiã ex hac parte nõ oportet ꝙ opponatur fortitudini. Ira aũt ẽm rationem proprij motus, quo quis extollitur in uindictã, nõ causat pusillanimitatẽ quæ deijcit animum, sed magis tollit eam. Inducit aũt ad pusillanimitatem ratione causarum iræ, quæ sunt iniuriæ illatæ, ex quibus deijcitur animus patientis.

Ad IIII. dicendũ, ꝙ pusillanimitas est grauius peccatũ ẽm propriã speciem, q̃ præsumptio: quia per ipsam recedit homo à bonis, qd̃ est pessimum, ut dicitur in 4. Ethic.* sed præsumptio dicitur esse nequissima ratione superbiæ, ex qua procedit.

*Lib. 4. c. 3. declinando ad fin.

QVAESTIO CXXXIIII.

De magnificentia, in quatuor articulos diuisa.

Deinde cõsiderandũ est de magnificentia, & uitijs oppositis.

Circa magnificentiam autem quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum magnificentia sit uirtus.

¶ Secundo, Vtrũ sit uirtus specialis.

¶ Tertiò, Quæ sit materia eius.

¶ Quartò, Vtrum sit pars fortitudinis.

SVP. Q. CXXXIIII. ARTIC. I.

In quæst. 134. de magnificentia circa tres primos articulos simul, dubium occurrit ex Martino in dicto tractatu. q. de magnificentia. ponente quandam aliã magnificentiam specialem virtutem non circa sumptus magnos, sed circa opera magna, quæ sunt in publicis administrationibus, vt sunt potestariatus, imperiũ, regnũ, episcopatus, ducatus,

cat*, legatio, & huiusmodi & vulg. Tullius, Macrobius, & Andronicus, de hac locuti fuerunt. Probat igit̃ non oẽm magnificentiã, q̃ est sp̃alis virtus, esse circa sũptus magnos dupliciter. Primo, in Chro fuit excellẽtissima magnificẽtia, & non circa magnos sũptus igitur. Antecedens pbatur p illud, Eleuata est magnificentia tua sup cœlos, qd̃ de Christo dr̃, denotando magnificẽtiã eius effectam ẽm eleuationis super cœlos. Scdõ, per illud Ps. Sanctitas & magnificentia in sanctificatione eius. & Exo. 15. Magnificus in sanctitate. Cõstat. n. ꝙ hec magnificentia nõ ẽ in sũptibus magnis sumptis sed in executione operis sancti arduo &c. & ideo paulo post in eodẽ psalmo innuitur laudẽ honis magnificẽtiæ sub dens. Dicite in nationibus, quia Dominus regnauit a ligno. ¶ Ad hoc breuiter dr̃, ꝙ author Aristotelẽ sequitur, qui manifeste inter virtutes morales magnificentiã numerans, ponit ipsam circa magnos sũptus. Nec oppositum credendũ est sensisse Tullium, & alios, licet fortè magnificentiã cõmuniq; acceperint, vt non est sp̃alis virtus. Vnde illam si ẽtam magnificentiã cũ sicta materia magnanimitatis & ipsi* fugiendo, & peripatetica via incedendo, ad argumenta Martini dr̃ primo, ꝙ mirũ est ꝙ magnificentiã illã ẽtam a tot philosophis hauserit, & cũ ad probandũ eã veniat, recurrit ad solum Christũ. Ad secundo, q scriptura, ad literam non vt sumpse, semper magn. sicẽ tñ pro speciali virtute; sed qñque cõiter, vt spectat facere magna uirtutis opera quolibet, ut in litera secundi articuli dr̃. Quod patet ex illo Exod. 15. Magnificus in sanctitate. Ad literam enim vr̃ laudari Deus de hoc, ꝙ magna fecerit his quæ ad sanctitatem spectant. Quòd si fieret per sumptus, specta-

Porrecta per totum. 661

4. Ethi. le. 6

*1. 2. q. 65 ar. 1.

*Li. 4. c. 2. paulo a princ. t. 5.

† Lib. 2. c. 6. to. 5.

*Li. 10. tex. 17. 18. & 19. to. 3.

*q. 117. ar. 1. arg. 1. & q. 108. a. 2.

† Lib. 4. c. 2. to. 5.

*Li. 6. c. 4. to. 5.

*Li. 1. tex. 116. to. 2.

Conclu. m

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum magnificentia sit virtus.

Ad primvm sic ꝓcedit. Vĩ ꝙ magnificentia non sit virtus. Qui. n. habet vnã virtutem, hẽt[h] oẽs, vt supra* habitũ est; sed aliqs pt hrẽ alias virtutes sine magnificentia. dicit. n. Philo. in 4. Eth.* quòd non omnis liberalis est magnificus. ergo magnificentia non est uirtus.

¶ 2 Præt. Virtus moralis consistit i medio,[h] ut patet in 2. Eth.† sed magnificentia non vĩ cõsistere in medio: superexcellit. n. liberalitatem magnitudine. magnũ aũt opponit paruo sicut extremum, quorũ mediũ est ęquale, vt dr̃ i 10. Metaph.* & sic magnificentia nõ est in medio, sed in extremo. ergo nõ est uirtus.

¶ 3 Præt. Nulla virt* cõtrariatur naturali[h] iclinationi, sed magis pficit ipsam, vt supra habitum est:* sed sicut Philos. dicit in 4. Eth † magnificus non est sumptuosus in seipso, qd̃ est contra naturalẽ inclinationẽ, per qua aliquis maximè prouidet sibi. ergo magnificentia nõ est virtus.

¶ 4 Præt. Secundũ Philos. in 6. Eth.* ars est recta ratio factibilium: sed magnificẽtia est circa[h] factibilia, vt ex ipso noie apparet. ergo magis est ars, q̃ virtus.

Sed contra. Humana virt* est participatio quædam uirtutis diuinæ: sed magnificẽtia ptinet ad uirtutem diuinam, ẽm illud Psal. 67. Magnificentia eius, & uirtus eius in nubibus. ergo magnificentia est virtus.

Respon. Dicendũ, ꝙ sicut dr̃ in 1. de Cœlo.* Virtus dr̃ p cõparationem ad vltimum, in qd̃ potentia potest, non quidẽ ad vltimum ex parte defectus, sed ex parte excessus, cuius rõ consistit i magnitudine. Et ideò operari aliquid magnũ, ex quo sumit nomẽ magnificentiæ, propriè ptinet ad rõnẽ uirtuti: vñ magnificentia noiat virtutẽ.[m]

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ non oĩs liberalis est magnific* quantũ ad actum: quia deficit sibi ea, quibus uti necesse est ad actum magnificum. Tamen oĩs liberalis habet habitum magnificentiæ uel actu, vel in propinqua dispositione, vt supra dictum est,* cum de connexione uirtutum ageretur.

Ad secvndvm dicendũ, ꝙ magnificentia consistit quidẽ in extremo considerata quantitate eius quod facit; sed tamen in medio consistit considerata regula rationis, a qua non deficit, nec etiam excedit, sicut etiã de magnanimitate dictum est.*

Ad III dicendum, ꝙ ad magnificentiã pertinet facere aliquid magnum. Quod aũt pertinet ad personam uniuscuiusq; est aliquid paruum in comparatione ad id, quod conuenit reb. diuinis, uel rebus cõmunibus. Et ideò magnific* nõ principaliter intendit sumptus facere in his, quæ pertinent ad personã propriam, non quia bonũ suũ nõ quærat, sed quia non est magnum. Si quid tñ in his quæ ad ipsum pertinent, magnitudinẽ habeat, hoc etiã magnificẽ magnificus prosequitur: sicut ea q̃ semel fiunt, vt nuptiæ, uel aliquid aliud huiusmodi, uel ẽt ea quæ permanentia sunt: sicut ad magnificum pertinet præparare conuenientem habitationẽ, vt dicitur in 4. Ethicor.

Ad IIII dicendum, ꝙ sicut dicit Phil. in 6. Ethic.* Oportet artis esse quãdam uirtutem, scilicet moralem, per quam scilicet appetitus inclinetur ad rectẽ utendũ ratione artis: & hoc pertinet ad magnificentiam. Vndẽ non est ars, sed uirtus.

ARTICVLVS II.

Vtrum magnificentia sit specialis uirtus.

Ad secvndvm sic procedit. Vĩ quòd magnificentia nõ sit specialis uirtus. Ad magnificentiam enim uidetur pertinere, facere[h] aliquid magnũ: sed facere aliquid magnum potest conuenire cuilibet uirtuti, si sit magna, sicut qui habet magnam uirtutem temperantiæ, facit magnum temperantiæ opus. ergo magnificentia non est aliqua specialis uirtus, sed magnificat statum perfectum cuiuslibet uirtutis.

¶ 2 Præt. Eiusdẽ uĩ esse aliquid facere, & tendere in illud: sed tẽdere in aliqd magnũ[h] ptinet ad magnanimitatẽ, vt supra di-

rei ad magn. sicuti propriè dictam. Et de huiusmodi cõter dicta magnificẽtia põt interpretari illud, Eleuata est magnificẽtia tua. Illud aũt, Sanctitas & magnificentia, de propriè dicta magnificentia optimẽ intelligitur: quia vt in quarto di Eth. magnificus expẽdet in his quæ ad Deũ sunt. * In tertio, ꝙ in Chro fuit magnificẽtia ꝓpriè dicta circa sumptus, eminentius tñ q̃ sumptus exteriorũ rerũ quas possidem* quæ cõi noie appellãtur pecuniæ. Sicut fuit propriè sanguis suus preciũ empt omnium ad construendã domũ suã, quæ est Ecclesia, iuxta illud 1. Empti estis ptio magno. In hoc ergo ꝙ Christ* maximos sũptus sanguinis, & passionum suarum fecit, ad maximum opus diuinæ domus, & diuini honoris, magnificus fuit. Et propterea eleuatus est sup cœlos, iuxta illud. Propter qd & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen.

q. 129. ar. 3. ad 1. & 1. 2. q. 65. ar. 1.

q. 129. ar. 3. ad 2.

SVP. Q. CXXXIIII. ARTIC. II.

In arti. 2. eiusdem 134. quæst. in responsione ad secundum, dubiũ primò occurrit ex Martino ibidẽ, circa id quod de magnanimitate dr̃, ꝙ ad magnanimum spectat operari magnũ in qualibet uirtute, ita ꝙ magnanim* respicit circa hoc solã rõnẽ magni &c. Hæc opinio, inquit, mihi non vĩ vera, tum primò: quia sequeretur ꝙ omne opus magnũ secũm ꝙ magnũ, fieret a magnanimitate, hoc est falsum, quia spectat ad magnificentiam: tum secundò, quia magnanimus nõ solũ cõsiderat magnitudinẽ operis, sed ẽt rectitudinẽ, puta, ꝙ est opus iustitiæ, aut fortitudinis &c. non ergo respicit solã rationem magni. Probatur antecedens, quia si sola ratio magni respiceretur, sequeretur quòd ratio boni esset ei impertinens, & consequen-

Li. 6. c. 5. a med. to. 5

Porrecta per totum. 662

ctũ est. ergo & facere aliquid magnũ ptinet ad magnanimitatẽ. nõ ergo magnificẽtia ẽ virtus distincta à magnanimitate.

¶ 3 Præt. Magnificẽtia vr̃ ptinere ad sãctitatẽ: dr̃.n. Exod. 15. Magnificus in sanctitate, & in Psal. 95. Sãctitas, & magnificentia in sanctificatione eius: sed sãctitas est idẽ religioni, vt supra habitũ est.* ergo magnificentia vr̃ idẽ esse religioni. nõ ergo est virt⁹ specialis ab alijs distincta.

SED CONTRA est, quòd Philos.* connumerat eam alijs virtutibus specialibus.

RESPON. Dicendũ, ꝙ ad Magnificentiã ptinet facere aliqd magnũ, sicut ex ipso noĩe apparet. Facere aũt dupliciter põt accipi. Vno mõ ꝓpriẽ: alio modo cõiter. Propriẽ aũt facere dicit operari aliquid ĩ exteriori materia, sicut facere domũ, vel aliqd aliud hmõi. Cõiter aũt dr̃ facere pro quacũq; actione, siuẽ transeat in exteriorẽ materiã, sicut vrere, & secare: siue maneat in ipso agẽte, sicut intelligere, & velle. Si ergo magnificẽtia accipiat̃ sc̃dm qđ factionẽ aliCuius magni ĩportat, ꝓut factio ꝓpriẽ dr̃, sic magnificẽtia ẽ specialis virt⁹. Opus.n. factibile ꝓducit̃ ab arte. In cuius qdẽ vsu põt attẽdi vna specialis rõ bonitatis, ꝙ ipsũ opus factũ p artẽ sit magnũ, s. in quantitate, ꝓtiositate, vel dignitate, qđ facit magnificentia: & secũdum hoc magnificẽtia est specialis virt⁹. Si verò nomẽ magnificẽtiæ accipiatur ab eo, ꝙ est facere magnum, secũdùm ꝙ facere communiter sumitur, sic magnificentia non est specialis virtus.

AD I. ergo dicendum, ꝙ ad quãlibet virtutem pfectã pertinet magnũ facere ex suo genere secũdùm ꝙ facere cõiter sumitur: non autem secundùm qđ sumitur propriẽ: sed hoc est ꝓprium magnificentiæ.

AD II. dicẽdũ, ꝙ ad magnanimitatẽ ptinet nõ solũ tẽdere in magnũ, sed ẽt in oĩbus virtutibus magnũ operari vel faciendo, uel qualitercũq; agendo, vt dr̃ in 4. Ethi. ita tñ ꝙ magnanimitas circa hoc respicit solum rõnem magni: aliæ autem virtutes, quæ si sint perfectæ,

*q. 129. ar. 1. & 2.

*q. 81. ar. 8.

*Lib. 2. Ethi. c. 7. & li. 4. c. 2. to mo 5.

D. 946.

Conclu.

*Libr. 4. c. 10. 4.

[Commentary:] ...quod facere etiam opus prauum modo esset magnũ. Tũ F tertiò quia magnanimus ꝓducit magnitudinẽ operis iusti, & iustus ipsum opus sc̃dm ꝙ est debitis circunstantijs vestitũ: autem magnanimus, q̃ iustus producit vtrũq;, sed magnanimus non fert intẽtionem suam nisi ad magnitudinem, & iustus nisi ad iustum. Primum horum nõ est intelligibile: quia magnitudo operis non est quãtitas superaddita rei magnæ, sed est ipsa operatio magnifice ardua: operis non est nisi opus arduum, & difficultas opus difficile. Contra secundũ autem dicendi modum militat primo rõ præcedens: quia ex hoc dissolubiliter sequit, ꝙ magnanim⁹ secũdu quod hmõi, non plus operat̃ magnum in bonũ, q̃ in malo. Secundò, Magnanimus scit opus suũ esse bonum. igit intentio sua nõ est ad magnum tãtum, sed ad bonũ. Tertiò, Magnanim⁹ operãs magnũ opus iustitiæ attingit de facto op⁹ iustum. Aut ergo præter, aut contra intentionẽ, aut ex intẽtione. non primo, nec secũdo. ergo tertio mõ. Et cõfirmatur: quia aut attingit illud naturaliter, aut causaliter, aut ex electione: non primum, nec secundũ, ergo tertiũ. Quartò, Magnanimus interdum iudicat, ꝙ ad benẽ gerẽdum suscipiam administrationem, oportet facere opus arduum iustitiæ: sed omnis uolens facere opus iustitiæ arduum non tantum dirigit intentionem suam ad opus secundum ꝙ magnum: sed etiam secundùm quòd iustum. igitur magnanimitas non solum dirigit intentionem suam ad opus secundum quòd magnum. Et tandem concludit opinionẽ hanc in hoc deficere, quòd secundùm eam omne opus magnum, secundum quod magnum, pertinet ad magnanimitatem. Et postea addit, quòd magnanimitas est solum circa graues administrationes & probat. Illa sola opera spectant ad magnanimũ, quibus homo dignificat se magnis honoribus, quibus est dignus: sed per sola opera publicæ administrationis est homo dignus magnis honoribus: igitur. Probatur minor: quia per reliqua opera homo non dicitur magnanimus, aut pusillanimus, aut ambitiosus &c. sed per sola ista.

¶ In eadem responsione ad secundum, dubium aliud occurrit, An magnanimitas sit circa magnum in opere magnificẽtiæ. Et est rõ dubij, quia pro parte affirmatiua est litera quarti Ethic. & præsentis articuli, scilicet, Magnanimi est operari magnum in qualibet virtute, & magnanimitas intendit magnum in omni materia. Pro parte autem negatiua est, tum quoniam ad magnũ in sua materia magnificẽtia tẽdit directẽ, ac per hoc oporteret duas virtutes, scilicet magnanimitatem, & magnificentiã tendere directẽ ad magnum in eadem materia, quod est inconueniens. Tũ quoniam magnificentia in hoc differt à cæteris virtutibus sub magnanimitate, quòd aliæ virtutes, vt in litera dicitur, faciunt magnum consecutiuẽ ex quantitate virtutis perfectæ: Magnificentia autem ex intentione tendit ad magnum in tali materia, sicut magnanimitas in omni materia. Videtur ergo excipienda magnificentia à materia magnanimitatis.

¶ Ad euidentiam horum scito, quòd primum dubium, licet spectet ad tractatum de magnanimitate, vbi adhuc non aduerterã ibi cum tanto labore traditam doctrinam haberi, in hac tẽpõ noua ab authore tam breuiter; sed quoniam ibi explanata est diffusè, & hic ab authore explicatur, & à Martino hic impugnatur: ideò hic quoq; respondendum est, ꝙ quẽadmodum simitas significat curuitatem non simpliciter, sed in naso, & non significat vtrumq; scilicet curuitatem & nasum, sed formaliter curuitatem, in hac tamen materia cõtractam: ita magnum qđ est obiectum magnanimi, non est magnũ absolutẽ, sed est magnum in opere virtutis, ita quòd magnitudo est id qđ formaliter significat, & respicit à magnanimitate. Opus autem virtuosum, in cõi nõ cõtractum ad speciẽ huius virtutis, vel illius magnitudinis, ẽ proxima materia illius magnitudinis contrahens magnitudinẽ, materialiter in, ad obiectum magnanimi tantum: sicut nasus contrahit curuitatem, & contraheret ad obiectum scientiæ propriæ de simitate, si qua esset. Recolendũ rursus ex supradictis, ꝙ magnitudo virtuosi operis, vt habet rationem conditionis consequentis quantitatẽ virtutis ꝓducentis ipsam, non habet rationem ardui, & ideò à qualibet pfecta virtute fit. Et ipsa tamen, vt induit rõnẽ formæ, habet rõnem ardui: & ideo à sola magnanimitate respicitur in opere virtuoso, vt in materia. Vnde magnanimitas dicitur ornatus virtutũ, quarto Ethi. quia magnitudo ipsa, rationem habet formæ ornantis omnes virtutes.

¶ Ad argumenta primi dubij respondendo conceditur, quòd omne opus virtuosum quatenus magnum formaliter, & ex intentione directa spectat ad magnanimũ, nec aliquod tale vt sic spectat ad magnificum.

¶ Ad secundum dicitur, ꝙ magnanimus dupliciter respicit ad bonitatem. Primò materialiter, quia materia suæ formæ est opus bonum. Et propterea vt dicitur in 4. Ethicor. oportet magnanimum esse virtuosum. Secundò formaliter, sicut qualibet virtus in actu suo eligit sciẽter bonum &c. Cum ergo in litera dicitur, quòd magnanimus respicit solam magni rationem circa hoc, notandum est ꝙ ly, circa hoc, quia denotat materiã primam, scilicet opus virtuosum, ita quòd circa opus virtuosum tendant vt materiam, ac per hoc non indifferenter se habet ad ipsam bonitas materiæ. Notandum est etiam, quòd respicere sumitur pro directẽ & primò intendere, & quòd ly, so-K la, non excludit concomitantia omnes virtutes, quæ in 2. Ethicorum numerantur, puta, quòd sciens, & eligens, & propter hoc &c. sed excludit speciales, seu differentiales rationes virtutum, puta, iustitiæ vt sic, mansuetudinis vt sic, & sic de alijs. Et per hoc patet responsio ad omnia argumenta de respectu solius magnitudinis.

¶ Ad tertium autem de productione dicitur, ꝙ magnanimus facit magnitudinem vt formam, & iustus iustitiam, & magnitudinem vt conditionem. Nec est verũ ꝙ idem sit opus magnum, & sua magnitudo, præcipuẽ vt formam immò distinguuntur genere in esse morali, vt actum ab antiquis est appensũ.

¶ Ad reliqua verò dicitur, ꝙ magnanimus faciẽdo magnum in opere iustitiæ attingit de facto opus iustum, materialiter tñ, sed solam magnitudinem formaliter. Et ad omnia quę afferuntur, conceditur, ꝙ scienter ex intentione & electione eligit magnũ & bonum dupliciter, vt priùs dictum est, s. formaliter quoad formale proprij actus, & materialiter quoad materiam propriæ

magnũ operant̃, non principaliter dirigunt intentionẽ suam ad magnũ, sed ad id qđ est proprium unicuiq; uirtuti. Magnitudo aũt cõsequitur ex quantitate uirtutis. Ad magnificentiam verò ptinet nõ solũ facere magnũ, sm̃ ꝙ facere ꝓpriẽ sumit̃, sed ẽt ad magnum faciendũ tẽdere animo. Vndẽ Tullius dicit *in sua rhetorica, ꝙ magnificẽtia est rerũ magnarum & excelsarum, cum animi quadam ampla, & splẽdida ꝓpositione cogitatio atque administratio: ut cogitatio referat̃ ad interiorẽ intentionẽ, administratio autẽ ad exteriorẽ executionẽ. Vnde oportet ꝙ sicut magnanimitas intendit aliquod magnũ in omni materia, ita & magnificentia in aliquo opere factibili.

AD III. dicẽdum, ꝙ magnificẽtia intẽdit opus magnũ facere: opera aũt ab hominib. facta C ad aliquẽ finẽ ordinant̃. Nullus aũt finis humanorum operum est adeò magnus, sicut honor Dei: & iõ magnificentia præcipuẽ magnũ opus facit in ordine ad honorẽ Dei. Vñ Philo. dicit in 4. Eth.* ꝙ honorabiles sũptus sunt maximẽ, q̃ ptinẽt ad diuina sacrificia, & circa hos maximẽ studet magnific⁹. Et iõ magnificẽtia cõiũgit sanctitati, q̃a pcipuẽ eius effect⁹ ad reliD gionẽ, siue ad sc̃itatẽ ordinat̃.

ARTICVLVS III.

Vtrum materia magnificentiæ sint sumptus magni.

AD TERTIVM sic procedit̃. Vr̃ ꝙ materia magnificentiæ nõ sint sumptus magni. Circa eadẽ.n. materia nõ sũt duæ virtutes: sed circa sumpt⁹ ẽ liberalitas, ut sup. habitũ est.* ergo magnificẽtia nõ ẽ circa sũpt⁹.

¶ 2 Præt. Oĩs magnificus ẽ liberE ralis, ut dr̃ in 4. Eth.† sed liberalitas est magis circa dona, q̃ circa sumptus. ergo ẽt magnificentia non præcipuẽ est circa sumptus, sed magis circa dona.

¶ 3 Præt. Ad magnificẽtiã pertinet aliqđ opus exterius facere. Nã aũt quibuslibet sumptib. fit aliquod exterius opus, ẽt si sint sumptus magni, puta, cũ aliqs multa expendit in xenijs mittẽdis. ergo sumptus non sunt ꝓA pria materia magnificentiæ.

¶ 4 Præt. Magnos sumptus non pñt ħ facere nisi diuites: sed oẽs virtutes pñt habere ẽt pauperes, q̃a uirtutes non ex necessitate idigent exteriori fortuna, sed sibi ipsis sufficiũt, ut Seneca dicit in li. de Ira. ergo magnificẽtia ñ ẽ circa magnos sũptus.

SED CONTRA est, ꝙ Phil. dicit in 4. Ethi.* ꝙ magnificẽtia non extẽdit̃ circa oẽs operationes B q̃ sunt ĩ pecunijs, sicut liberalitas, sꝫ circa sũptuosas solũ, ĩ qb. excellit liberalitatẽ magnitudine. ergo ẽ solũ circa magnos sũpt⁹.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ ad magnificentiã, sicut dictũ est,* ptinet intẽdere ad aliqđ magnũ opus faciendum. Ad hoc autem ꝙ aliqđ magnum opus cõuenienter fiat, reqrũtur ꝓportionati sumptus. Nõ.n. pñt magna opera fieri, nisi cũ magnis expẽsis. Vñ ad magnificẽtiã ptinet magnos sumptus facere ad hoc, ꝙ opus magnũ cõuenienter fiat. Vñ & Philo. dicit in 4. Eth. ꝙ magnificus ab æquali. i. a ꝓportionato sumptu, opus faciet magis magnificum. Sumptus aũt est quædam pecuniæ emissio, à qua põt aliqs prohiberi per supfluum amorem pecuniæ. Et iõ p̃ materia magnificentiæ pñt dici & ipsi sumptus, quib. utit̃ magnificus ad opus magnũ faciendum: & ipsa pecunia, qua utit̃ ad sumptus magnos faciendos, & amor pecuniæ quem moderat̃ magnificus, ne sumptus magni impediantur.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ sicut sup. dictũ ẽ,* virtutes illę q̃ sunt circa res exteriores, hñt aliquã difficultatẽ ex ipõ gñe rei, circa quã ẽ uirt⁹, & aliã difficultatẽ ex magnitudine ipsi⁹ rei: & iõ oportet circa pecuniã & usum eius, esse duas uirtutes, s. liberalitatẽ, q̃ respicit cõiter usum pecuniæ, & magnificẽtiã, quę respicit magnum pecuniæ usum.

AD II. dicendũ, ꝙ usus pecuniæ aľr ptinet ad liberalẽ, & aľr ad magnificum. Ad liberalẽ.n. ptinet sm̃ ꝙ ꝓcedit ex ordinato affectu circa pecunias. Et ideò omnis usus debitus pecuniæ, cuius impedimentum tollit moderatio amoris pecuniæ, ptinet ad liberalitatẽ. s. & dona, & sumptus: sed vsus pecuniæ pertinet ad magnificum in ordine ad aliquod magnum opus quod faciendum est, & talis vsus non potest esse sine sumptu, siuẽ expensa.

AD III. dicendũ, ꝙ magnificus ẽt dat dona, vel xenia, ut dr̃ in 4. Ethi.* nõ tñ sub ratione doni, sed potius sub ratione sumptus ordinati ad aliquod opus faciendũ, puta, ad honorandum aliquẽ, uel ad faciendũ aliquid, undẽ proueniat honor toti ciuitati: sicut cũ facit aliqd, ad qđ tota ciuitas studet.

AD IIII. dicẽdũ, ꝙ principalis act⁹ uirtutis ẽ interior electio, quã uirt⁹ põt hr̃e absq; exteriori fortuna, & sic ẽt pauper pt̃ eẽ magnific⁹: sed ad exteriores act⁹ uirtutũ reqrunt̃ bona fortunæ, sicut q̃dã instr̃a, & sm̃ hoc pauper nõ pt̃ actũ magnificẽtię exteriorẽ exercere ĩ his q̃ sunt magna simplr̃, sed fortẽ in his q̃ sunt magna p cõparationẽ ad aliqđ opus, qđ etsi in se sit paruũ, tñ pt̃ magnificẽ

*Lib. 2. de inuẽtione fol. 3. ante finem.

*Li. 4. c. 2. paulo ante mediũ tom. 5.

Confunditur a Philosopho paganus templorum &c. destructores & huiusmodi. Porrecta per totum.

663

Inf. q. 152. art. 3. cor. & q. 160. ar. 2. co. Et 1. 2. q. 60. art. 5. cor. Et 3. d. 34. q. 1. art. 3. Et 4. di. 7. q. 2. art. 2. q6. 2. cor. & dist. 17. q. 1. art. 2. q. 3. co. & di. 33. q. 3. ar. 2. cor. Et 4. Eth. lec. 8.

*q. 117. artic. 1.

†Li. 4. c. 1. parũ post principiũ. to. 5.

*Li. 4. c. 2. ante medium. to. 5.

*Ar. præc.

Concl.

*Li. 7. c. 2. ante mediũ, to. 5.

Conclu.

*q. 124. artic. 2.

*Li. 4. c. 2. tom. 5.

Responsio.

[Commentary:] priæ formæ & finis principaliter intẽti. Ex qbus patet, ꝙ positio authoris in nullo deficit, dicẽs oẽ opus bonũ, quatenus magnũ, ex principali intẽtione spectare formaliter ad magnanimitatem. Ad id verò qđ addit de materia magnanimitatis, dr̃ ꝙ minor est falsa, & probatio nihil ualet: qui seclusa ʒ administratione publica dr̃ quis magnanimus, si magnũ opus virtutis facit ex intẽtione: pusillanimus, si non audet ad illud, ut patet de seruo, q abscõdit talẽtũ: & præsumptuosus, si attẽtat actus supra uires, ut Petrus, Si oẽs scãdalizati fuerint &c. Vñ iste homo propriũ magnanimi, extraneũ fecit, s. operari magnũ in qualibet uirtute, & extraneũ s. administrationẽ publicã, ꝓpriam facit: cum tamẽ in 4. Eth. solum primum didicerit.

Ad aliud dubiũ secũdo loco motũ dr̃, ꝙ magnanimitas tẽdit in magnũ, & facit illud ẽt in operatiõe magnifici. Nec cõtra hoc obstant obiecta, qm̃ alia est materia, in qua magnific⁹ appetit, & facit magnũ alia in qua magnanimus appetit, & facit magni. Magnificus siquidẽ facit magnũ in materia exteriori, s. in aliquo opere factibili, puta, domo, tẽplo, nuptijs &c. Magnanimus aũt facit magnũ in actu electionis ipsius magnificentiæ, ita ꝙ act⁹ magnificentiæ, sicut & aliarũ uirtutũ act⁹, sunt quos magnanim⁹ ornat magnitudine. Nõ est ergo eadẽ magnitudo directẽ intẽta ab utraq; uirtute: sed magnificentia intendit ad magnum in materia exteriori, magnanimitas autẽ ad magnum in ipso actu magnificentiæ, & hoc per se primò, inquantum est actus virtuosus, & nõ inquantũ est actus magnificẽtiæ. Obiectio aũt secũda similiter ĩ æquiuoco laborat: qm̃ magnificẽtia cõuenit cũ alijs uirtutibus in hoc, ꝙ non per se primò tendit ad magnũ in operatione sua, sed ũ facit operationẽ suam magnã facit, ut cõsequẽter cõsequenter ex sua uirtutis, quia. s. est pfecta in actu. Oportet siquidẽ magnanimitatẽ adesse ad hoc ut per se primò intẽdatur ad magnũ in operatione magnificentię. Facere autem magnum in re exterius factibili spectat ad magnificẽtiam.

fieri secũdum proportionem illius generis. Nam parũum & magnum dicuntur relatiuè, vt Philoso. dicit in prædicamentis.*

*In prędicamento ad aliqd. to. 1.

SVP. Q. CXXXIIII. ART. IIII.

Porrecta per totum. 664

Supp. q. 23 &locis ibi mutatis.

IN art. 4. eiusdé q. 134. dubiũ occurrit ex Martino dicẽte tripliciter argućte, q, illę duæ conditiones quæ in litera ponuntur, non sufficiunt ad esse uirtutem adiunctam vt secundariam principali. Primò, quia sic omnis uirtus excessa à fortitudine est sit secundaria uirtus respectu eius. Probatur, quia habet ambas conditiones. f. & q conuenit cum ea (omnis. n. excessum cõuenit in aliquo cũ excedente) & q excedituralteo. Secũdò, qa sic liberalitas, eutrapelia, & sic d mul tis alijs, esset secũdaria uirtus respectu fortitudinis, quia ambas habet conditiones. Tertiò, quia iustitia, & omnis uirtus respectu prudentiæ ...

†Ar. prec.

*Li. 4. c. 2. paulo a princ. t. 1. tom. 5.

*Tulli. in fine rhet. & Sempronia in fol. 2. ante lib. medium.

Concl. m

Conclu. p

* q. 80. & 128.

D. 831.

*Ad 2 iiij ...

ARTICVLVS IIII.

Vtrum magnificentia sit pars fortitudinis.

AD QVARTVM sic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ magnificẽtia nõ sit pars fortitudinis. Magnificentia.n. conuenit in ꝗ materia cum liberalitate, ut dictum est:† sed liberalitas non est pars fortitudi-G nis, sed iustitiæ. ergo magnificẽtia non est pars fortitudinis.

¶2 Præt. Fortitudo est circa timores & audacias: magnificentia aũt in ñ nullo vr̃ respicere timorẽ, sed solùm sumptus, qui sunt operationes quædã. ergo magnificentia magis vr̃ pertinere ad iustitiã, q̃ est circa operationes, quàm ad fortitudinẽ.

¶3 Præt. Phil. dicit in 4. Ethic.* ꝙ magnificus scienti assimilat; H sed ʰ scientia magis conuenit cum prudentia, quàm cum fortitudine. ergo magnificẽtia nõ debet poni pars fortitudinis.

SED CONTRA est, ꝙ Tulli*, & Macrobius, & Andronicus * magnificentiam partem fortitudinis ponunt.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ ᵐ magnificẽtia fm ꝙ est specialis uirtus, nõ pt poni pars subiectiua fortitudinis, ⁿ qa non conuenit cũ ea i materia: sed ponit pars ei* inquantũ adiũgitur ei sicut uirtus secundaria principali. ᵖ Ad hoc aũt ꝙ aliqua uirtus adiungat alicui principali, duo reqrunt, ut sup. dictũ est,* quorum unũ est, ut secũdaria conueniat cũ principali: aliud aũt est, ut i aliquo excedat ab ea. Magnificẽtia aũt conuenit cũ fortitudine in hoc, ꝙ sicut fortitudo tendit i aliqđ arduũ & difficile, ita K ẽt & magnificẽtia. Vñ ᵈ ẽt vr̃ esse in irascibili, sicut & fortitudo: sed magnificentia deficit a fortitudine i hoc, ꝙ illud arduũ in qđ tẽdit fortitudo, hẽt difficultatẽ pp periculũ qđ imminet psonæ. Arduũ aũt in quod tendit magnificentia, hẽt difficultatẽ pp dispendiũ rerũ, qđ est multo minus, quàm periculum personæ: & ideò magnificentia ponit pars fortitudinis.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ iustitia respicit operatiões fm se, ꝓut in eis considerat rõ debiti: sed liberalitas, & magnificẽtia cõsiderãt operatiões sũptuũ fm qđ cõparant ad passiones aiæ, diuersimodè tñ. Nã liberalitas respicit sumpt⁹ p cõparationẽ ad amorẽ, & cõcupiscẽtiã pecuniarũ, q̃ sunt passiones cõcupiscibilis, qb. nõ impedit liberalis ᵈ a dationib. & sũptib. faciendis, vñ est i cõcupiscibili. Sed magnificẽtia respicit sumptus p cõparationẽ ad spem, attingendo ad aliquid arduũ nõ simpl'r sicut magnanimitas, sed in determinata materia. s. in sumptibus: unde magnificentia uidetur esse in irascibili, sicut & magnanimitas.

ad alterum, sub ratione debiti moralis tamen. Eutrapelia autem pars ponitur temperãtiæ, ut infra patebit, quia modestia quædã est actionum ludicrarum.

•Ad tertiũ dicitur, q consequentia non ualet, nec sequitur ex dictis literæ sanè intellectis. Et hæc de hac quæstione, & sequenti, de paruificẽtia, & cõsumptione, dicta sufficiunt.

D. 815.

AD II. dicendũ, ꝙ magnificentia, etsi non conueniat cum fortitudine in materia, conuenit tamen cum ea in conditione materiæ, inquantum. s. tendit in aliquid arduum circa sumptus, sicut & fortitudo in aliquid arduum circa timores.

AD III. dicẽdum, quòd magnificentia ordinat vsum artis ad aliquid magnum, ut dictum est: ars autem est in ratione. Et ideo ad magnificum pertinet benè uti ratione in attendẽdo proportionem sumptus ad opus, quod faciendũ est. Et hoc præcipuè necessarium est propter magnitudinẽ utriusque, quia nisi diligens consideratio adhiberetur, immineret periculum magni damni.

QVAESTIO CXXXV.

De Paruificentia, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de uitijs oppositis magnificentiæ.

ET CIRCA hoc quæruntur duo.

¶Primò, Vtrum paruificentia sit vitium.

¶Secundò, de vitio ei opposito.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum paruificentia sit uitium.

Porrecta per totum. 665 4. Ethic. lect. 7.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̃ ꝙ paruificentia nõ sit uitium. Virtus. n. sicut est ᵘ moderatiua magnorum, ita etiam est moderatiua paruorum, vñ & liberales, & magnifici aliqua parua faciunt: sed magnificentia est uirtus. ergo similiter paruificentia magis est uirtus quàm uitium.

¶Præt. Phil. dicit in 4. Eth.* ꝙ diligentia rõcinij est paruifica: sed ʰ diligentia ratiocinij vr̃ esse laudabilis, qa bonũ hoĩs est fm rõnẽ esse, ut Dion. † dicit in 4. c. de diui. no. ergo paruificẽtia nõ est vitiũ.

¶4 Præt. Phil. dicit in 4. Eth.* ꝙ paruificus ʰ consumit pecuniam tristatus: sed hoc pertinet ad auaritiã, siuè ad illiberalitatem. ergo paruificentia non est uitium ab aliis distinctum.

SED CONTRA est, ꝙ Phil. in 2. & 4. Ethic.* ponit paruificentiã spãle uitiũ magnificẽtiæ oppositũ.

RESP. dicẽdum, ꝙ sicut supra dictum est,* moralia speciẽ a fine sortiuntur: unde & a fine ut plurimum nominantur. Ex hoc ergo dr̃ aliquis paruificus, ꝙ intendit ad aliquid paruum faciẽdum. Paruum autem & magnum fm Philoso. in prædica-

*Li. 4. Eth. aliquãto a princip. t. 5. † Cap. 4. par. 4. *Li. 4. c. 2. in fi. tom. *Li. 2. c. 7. & li. 4. c. 2. tom. 5. *1. 2. q. 1. ar. 3. & q. 18. ar.

*In pdicamẽto ad aliqd, t. 1.

mẽtis* relatiuè dñr. Vñ cũ dr̃, ꝙ paruificus intẽdit A aliqđ paruũ facere, intelligẽdũ est in cõparatione ad genus operis qđ facit: in quo qdem paruum & magnũ põt attendi dupl'r. Vno mõ, ex parte operis fiẽdi: alio mõ, ex parte sumptus. Magnificus ergo principaliter intẽdit magnitudinẽ operis, secũdario intẽdit magnitudinẽ sumptus, quã nõ uitat, vt faciat magnũ opus. Vñ & Phil. dicit in 4. Eth.* ꝙ magnific⁹ ab equali sumptu op⁹ facit magis magnificũ. Paruificus aũt ecõuerso, principal'r qdẽ intẽdit paruitatem sumptus. Vñ & Phil. dicit in 4. Eth.* ꝙ intẽdit qualiter minimũ cõsumat: ex cõsequenti aũt intẽdit paruitatẽ operis, quã. s. non recusat, dũmodo paruũ sumptũ faciat. Vñ Phil. dicit ibidẽ,* ꝙ paruificus maxima cõsumẽs in paruo. s. ꝙ nõ vult expendere, bonũ pdit. s. magnifici operis. Sic ergo patet ꝙ paruificus deficit à ꝓportione, quæ debet esse secundum rationem inter sumptus, & opus. Defectus autem ab eo quod est secũdum rationem, causat rationem uitij. Vnde manifestum est, quod ᵐ paruificentia uitium est ⁿ.

*Li. 4. c. 2. tom. 5.

*Li. 4. c. 2. non procul a fine tom. 5.

* Li. 4. c. 2 nõ remote a fine, tom. 5.

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ virtus moderatur parua fm regulã rationis, à qua deficit paruific⁹, vt dictũ est.* Nõ enim dr̃ paruificus qui parua moderatur, sed qui in morãdo magna, uel parua, defi C cit à regula rationis: & ideò habet vitij rationem.

*In corp. art.

AD II dicendũ, ꝙ sicut Phil. dicit in 2. Rhetor.* Timor facit cõsiliatiuos: & iõ paruificus diligenter rõcinijs intẽdit, qa iordinatè timet bonorum suorũ cõsumptionẽ, ẽt in minimis. Vñ hoc nõ est laudabile, sed uitiosũ & uituberabile: qa non dirigit affectum suum fm rationem, sed potius rationis usũm applicat ad inordinationem sui affectus.

*Li. 2. c. 5. parum a med. t. 6.

AD III. dicẽdũ, ꝙ sicut magnificus cõuenit cũ liberali i hoc, ꝙ promptè & ďlectabiliter pecunias emittit: ita ẽt paruificus cõuenit cũ illiberali, siue auaro in hoc, ꝙ cũ tristitia, & tarditate expensas D facit. Differt aũt in hoc, ꝙ illiberalitas attenditur circa cões sumptus: paruificẽtia aũt circa magnos sumptus, quos difficilius est facere. & iõ minus uitiũ est paruificẽtia, q̃ illiberalitas. Vñ Phil. dicit in 4. Eth.* ꝙ q̃uis paruificentia & uitium oppositum sint malitiæ, non tamen opprobria inferunt: quia nec sunt nociua proximo, nec sunt ualdè turpes.

*Li. 4. c. 2. in fine, tom. 5.

ARTICVLVS II.

Vtrum paruificentiæ aliquod vitium opponatur.

Porrecta per totum. 666 4. Ethico. lect. 7.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ paruificentiæ nullum uitium opponatur. Paruo. n. opponit ʰ magnum: sed magnificẽtia nõ est uitiũ, E sed uirtus. ergo paruificẽtiæ nõ opponitur uitiũ.

¶2 Præt. Cũ paruificentia sit uitium ex defectu, ut dictum est,* vr̃ ꝙ si aliquod uitium esset paruificẽtiæ oppositum, ꝙ consiste. et solum. n superabundanti consumptione: sed illi qui cõsumunt multa, vbi pauca consumere oporteret, consumunt pauca ubi multa oporteret cõsumere, ut dicitur in 4. Eth.* & sic habent ʰ aliquid de paruificentia. non ergo est aliquod uitium paruificentiæ oppositũ.

*Ar. prec.

*Li. 4. c. 2. circa finem, t. 5.

¶3 Præt. Moralia sortiuntur speciem ex ʰ fine, ut dictũ est:* sed illi qui superfluè consumunt, hoc faciunt cã ostentationis diuitiarum, ut dicitur in 4. Etic.† hoc autem pertinet ad inanem gloriam, quæ* opponitur magnanimitati, ut dictũ est.* ergo nullum uitium paruificentiæ opponitur.

*ar. prec. & 1. 2. q. 1. ar. 3.

†Li. 4. c. 2. circa finẽ *q. 131. artic. 2.

SED CONTRA est authoritas Philo. qui in 2. & 4. Ethi.† ponit magnificentiam medium duorum oppositorum uitiorum.

† Li. 2. c. 7 & li. 4. c. 2. tom. 5.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ paruo opponit magnũ. Paruũ aũt & magnũ relatiuè dñr, ut dictũ est*. Sicut autẽ cõtingit sumptũ esse: paruũ p cõparationem ad opus, ita ẽt cõtingit sumptũ esse magnũ in cõparatione ad op⁹, ut s. excedat ꝓportionẽ, q̃ esse dẽt sumptus ad opus fm regulã rõnis. Vñ manifestũ est ꝙ ᵐ uitio paruificẽtiæ, qua aliqs deficit à debita ꝓportione expẽsarum ad opus, intẽdẽs minus expẽdere q̃ dignitas operis requirat, opponit uitiũ, quo aliqs dictam ꝓportionẽ excedit, ut s. plus expendat, q̃ sit operi proportionatum ⁿ: & hoc uitium Græcè quidem dr̃ banausia à furno dicta, qa ß ..... uidelicet ad modum ignis qui est in furno omnia consumit. Vel dr̃ apyrocalia. i. sine bono igne, qa ad modũ ignis oia cõsumit non pp bonum. Vnde latinè hoc uitium potest nominari consumptio.

*ar. prec.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ magnificẽtia dr̃ esse ex eo ꝙ facit magnum opus: nõ aũt ex eo ꝙ in sumptu excedat proportionem operis. Hoc enim pertinet ad uitium, quod opponitur paruificẽtię.

AD II dicendũ, ꝙ idẽ uitiũ cõtrariat uirtuti, q̃ est in medio, & cõtrario uitio. Sic ergo uitiũ consumptionis opponit paruificẽtiæ in eo, ꝙ excedit i sumptu operis dignitatẽ expẽdẽs multa, ubi pauca oporteret expẽdere. Opponit aũt magnificentiæ ex parte operis magni, quod præcipuè intendit magnificus, inquantum scilicet, ubi oportet multa expendere, nihil, aut parum expendit.

AD III dicendum, ꝙ consumptor ex ipsa specie actus opponitur paruifico, inquantũ trãscẽdit regulã rationis, à qua paruificus deficit. Nihil tñ prohibet, quin hoc ad finem alterius uitij ordinetur, puta, inanis gloriæ, uel cuiuscumq; alterius.

QVAESTIO CXXXVI.

De Patientia, in quinque articulos diuisa.

DEINDE cõsiderandum est de patientia.

Et circa hoc quærũtur quinq;.

¶Primò, Vtrũ patiẽtia sit uirt⁹.

¶Secundò, Vtrum sit maxima uirtutum.

¶Tertiò, Vtrum possit haberi E sine gratia.

¶Quartò, Vtrum sit pars fortitudinis.

¶Quintò, Vtrum sit idem cum longanimitate.

ARTICVLVS I.

Vtrum patientia sit virtus.

AD PRIMVM sic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ patiẽtia nõ sit uirtus. Virtutes. n. ꝓfectissimè ʰ sunt i patria, ut Aug. dicit in 4. de Tri.* sed ibi nõ est patientia, qa nulla sunt

SVP. Q. CXXXVI. ARTIC. I.

IN art. 1. q. 136. dubiũ occurrit Martini in eodẽ tractatu I q. 1. de patiẽtia cõtra rõnẽ literæ in corpore huius articuli, dicẽtis, q hæc rõ intellecta ut iacet, nimis pplexa est. Quod. n. primo concludit, vr̃ falsum, & cõsequentia multum obscura. Argui. n. sic. Inter alias passiones tristitia impedit bonum rõnis. ergo necessaria est uirtus, qua bonũ rõnis cõseruetur contra tristitias. Contra. Tum primò, quia uolũtas hoc uirtutis habitu hoc posset ergo. Antecedens probatur, quia alioquin quàm posset esse in primum actum. Tũ secũdò quia dicetur

Porrecta per totum. 667 Infra art. 5. cor. & supra. 128 cor.

*Li. 14. de tri. cap. 9. tom. 3.

Ss 2 quòd

Universidad de Deusto Biblioteca

omnis virtus conseruat bonũ rõnis cõtra tristitias, & sic per hoc medio nõ probatur q̃ vltra alias uirtutes sit necessaria patientia. Tertiò deficit, qa non assignat nisi vnam passionem quam moderetur, s. tristitiam: & tñ oĩs virtus moralis est media inter duas passiones, aut saltẽ dupliciter circa eandẽ passionem: sicut mansuetudo ẽ media inter excessum & defectũ iræ. Quartò, qa oĩs uirtus pugnat cõtra tristitiã impedientẽ bonũ rõnis directiuæ sui, ut patet de pseuerantia. Quintò, quia secundũ sanctos patientia est utilis ad tollendã insensibilitatẽ, & inducendã tristitiam, ubi nulla esset ex malis sequutura tristitia, sicut de facto Christus suscepit tristitiã. Tristis, inquit, est anima mea. Vnde patientia nõ solum est cohibitiua tristitiæ excedentis, sed excitatiua tristitiæ deficiẽtis: q̃ patet ex mansuetudine respectu iræ, q̃ vtrũq; facit, & ex hoc q̃ oĩs virt⁹ moralis est media inter duo extrema uitia, & ex authoritate Greg. in Moralibus super illud, Surrexit Iob, scidit vestimẽta sua & tonso capite adorauit. Vbi cõtra nimiũ dolorum sensum contraponit insensibilitatem, & vtrũq; damnat, afferens contra secundos illud prophetæ. Percussisti eos, nec doluerũt: attriuisti eos, & noluerũt accipere disciplinã: & similitudinẽ mẽbrorum stupidorum, quæ incisa dolere non possunt.

Patientia missa a paratione.

† 1. 2. q. 70. art. 1. ad 3. præcipue.

* Ca. 1. in prin. t. 4.

* q. 123. ar. 1.

¶ Ad hoc dr̃, q̃ rõ sancti intellecta, bona est & ad primam obiectionem dr̃, q̃ aliud est posse in actu uirtutis, aliud est posse in illum actum eo modo quo uirtuosus exercet. Non.n. ponitur iustitia ut uirtus ut uoluntas possit uelle iustũ, sed ut possit eo modo quo iusti uolunt iusta. & simile est de alijs uirtutibus. Et ideò oportet poni patientiam contra tristitias, ut homo se habeat in tristitijs uirtuosè, quod sine uirtute moderatiua tristitiarum fieri nequit. Si namque indomitæ essent, licet homo posset, non tamẽ posset, ut patientes soli sunt, rectitudinẽ in aduersis seruare.

* Ca. 2. in prin. t. 4.

¶ Ad secundã uerò obiectionẽ, quæ coincidit cũ quarta, & multũ hẽt apparentiæ, adeò q̃ vt sufficienter suadere rõni liceat, quælibet uirtus sicut moderatur timorẽ contrariorũ suorum, ita & tristitiã eorundem. Liberalitas siquidẽ moderatur timorem amissionis pecuniarũ, & tristitiã amissarũ. Similiter tẽperantia moderatur timores & tristitias contrarias delectabilibus sensus tactum, & sic de alijs. Verumtamen uidetur cum authore, q̃ quia nulla alia uirtus est directè moderatiua tristitiæ, & tristitia est passio ualidè impeditiua boni rõnis, ideo conueniens est ponere unam uirtutẽ circa tristitiam directè. Rursus singulæ uirtutes sunt circa singulas tristitias oppositas in ordine ad quoddã particulare bonũ rõnis: ista aũt uirtus ponit̃ circa tristitiã i ordine ad bonũ rõnis absolutè, vt s. sic moderetur tristitias, ut in nullo mẽs à bono auertatur, seu declinat pp tristitiam quamcumq;, præcipuè uero pp tristitiam illatã ab extra. Demum cum uirtus illa ponatur principaliter pp bonum supernaturale, ut s. hõ pp tristitias quæ occurrunt, non declinet à bono suo supernaturali, qd ẽ maximũ bonum rõnis, seu superioris partis nostræ scilicet intellectus & uoluntatis. & tristitiæ passio materia ppria sit moralis, & non theologalis uirtutis, rõnabilius est ponere q; charitas mediãte patientia moderatur tristitias, q̃ q; per seipsam ad illas descendat. Oportet nãque charitati attribuere pugnam cõtra tristitias impedientes amorem excessis patriæ. Rõnabilius tamẽ hoc, ut dictum est, facit mediante p uirtutẽ patientiæ, quæ directè circa tristitias sit in ordine ad bonum rõnis supernaturale principaliter: & cõsequenter ad bonum rõnis simpliciter & absolutè. Vt autẽ inferi⁹ patebit, author patientiã ponit directẽ virtutem circa tristitias, ut ratio in bono supernaturali cõtra tristitias conferuetur.

¶ Ad tertiam dr̃, q̃ sufficit uirtuti una passio, ut propria materia moderanda, ut patet de mansuetudine, cui ut propria materia assignatur ira. Quod aũt patientia sit circa tristitias media inter duo uitia extrema, non repugnat literæ, neq; authori, qui inferius expresse in sequenti libro q. 46. ar. 6. ad secundum, dicit q̃ uirtus moralis mitigat tristitiam, pcedẽdo in ea medium rationis, sequẽs Peripateticos contra Stoicos omnino tristitiam ab animo sapientis remouentes. Vnde cum tristari de malo sit secundum naturalẽ ordinem nostræ naturæ, respectu talis obiecti approprinquanti, uitiosum quæ uidetur uitiosum. s. & plus tristari quàm oportet, & minus tristari quàm oportet. Nulla siquidem tristitia de malo coniuncto, cognita naturæ nostræ derogat: ac per hoc patientia est circa tristitiam, sicut mansuetudo circa irã: & est in medio duarum malitiarum, ut aliæ uirtutes morales, quæ sunt circa passiones. Et ex his patet, quòd quinta obiectio non est contra doctrinam authoris.

¶ In eodem 1. ar. in responsione ad primum, dubium occurrit ex Martino ibidem reprehendente respõsionem hanc in hoc, quòd ponit patiẽtiam remanere in patria ratione illius actus, qui est frui bonis, ad quæ per patientiam peruenire uolebant*. & duo impugnat. Primò, ipsa uocabula: secundò, rationem. Inquit primò, q̃ est abusio uocabulo patientiæ, ita q̃ esset multo rõnabilius dicere album nigrũ, aut calidũ frigidum, quia ista sibi aliquos se cõpatiuntur in aliquibus gradibus: patientia autem & summa delectatio, non. Et hic multa inculcat. Inquit secundò, q̃ exemplũ de iustitia qd remanet in pria nõ respõdet emptionũ &c, sed quo ad hoc, qd est esse subditum Deo, nõ valet: qm est una species iustitiæ, cuius actus est esse subditum Deo. Nulla aũt est patiẽtia, cuius actus sit illa fruitio, q̃ est in patria.

¶ Ad hæc dr̃, q̃ nulla est abusio vocabulorũ: quia cum patiẽtia habeat pro proximo fine fruitionem boni, pro quo tristitia sustinet, dicere quòd non remanet in patria ipsa patientia in seipsa, sed in suo fine, nullus abusus, nulla obscuritas interuenit. Sed sicut dicim⁹, q̃ militia in uictoria remanet, & in triũpho: ita patientia in fruitione bonorum patriæ, pro quibus quis passus est in uia.

Porrecta per totum. 668

1. 2. q. 66. art. 3. ad. 1

¶ Ad secundam verò obiectionem dicitur, quòd similitudo de iustitia tenet quo ad hoc, quòd ẽ remanere respectu finis & ad hoc ẽ allata ab authore. Vnde non oportet fingere patiẽtiam, cuius actus sit fruitio patriæ: quoniam expressè author dicit in litera, q̃ non remanet secundum seipsam, sed secundum suum finẽ tantũ, qui attribuitur patiẽtiæ, sicut triũphare attribuitur militiæ.

ibi mala tolerãda, ſm illud Isa. 49. & Apo. 21. Nõ esuriẽt, neq; sitiẽt, & nõ pcutiet eos æst⁹, neq; Sol. ergo patiẽtia nõ est uirtus.

¶ 2 Præt. Nulla virtus in malis põt inueniri, qa uirtus est q̃ bonũ facit habẽtem: sed patientia qñq; in malis hominibus inuenit, sicut patet in auaris q multa mala patienter tolerant, ut pecunias congregent, ſm illud Eccl. 5. Cunctis diebus uitæ suæ comedit in tenebris, & in curis multis, & in ærumna atq; tristitia. ergo patiẽtia nõ est uirtus.

¶ 3 Præt. Fruct⁹ a virtutib⁹ differũt, vt s. habitũ ẽ: sed patiẽtia ponit inter fructus, ut patet ad Gal. 5. ergo patiẽtia nõ ẽ uirt⁹.

SED CONTRA ẽ, qd Aug. dicit in lib. de patiẽtia.* Virt⁹ animi q̃ patiẽtia dr̃, tã magnũ Dei donũ est, ut ẽt ipsius, qui nobis eã largitur, patientia prædicetur.

RESP. Dicẽdũ, q̃ sicut dictũ est supra,* uirtutes morales ordinant ad bonũ, inquãtũ cõseruãt bonũ rõnis cõtra impetus passionũ. Inter alias aũt passiones tristitia efficax est ad impediẽdũ bonũ rõnis, ſm illud 2. ad Cor. 7. Sæculi tristitia mortem operat. & Eccl. 30. Multos occidit tristitia, & nõ est utilitas in illa. Vñ necesse est hẽre aliquã virtutẽ, p quã bonũ rõnis conseruet cõtra tristitiã, ne s. rõ tristitiæ succũbat: hoc aũt facit patiẽtia. Vñ Aug. dicit in lib. de patiẽtia,* q̃ patiẽtia hois est, qua mala æquo aĩo toleram⁹, i. sine pturbatione tristitiæ, ne aĩo iniquo bona deseram⁹, p q̃ ad meliora pueniamus. Vñ manifestũ est patientiã esse uirtutem.

Conclu.

AD PRIMUM ergo dicendũ, q̃ virtutes morales nõ remanent ſm eũdẽ actũ in patria, quẽ habent in uia. s. p cõparationẽ ad bona pñtis uitæ, q̃ nõ remanebũt in patria, sed p cõparationẽ ad finẽ, q erit i patria, Sicut iustitia nõ erit in patria circa emptiones & uẽditiones, & alia q̃ ptinent ad pñtem uitã, sed i hoc, qd ẽ subditũ eẽ Deo. Sic actus patiẽtiæ in patria nõ erit in sustinẽdo aliqua, sed in fruitione bonorũ, in quo peruenire uolebamus patiendo. Vñ Aug. dicit in 14. de ciuit. Dei,* q̃ in patria nõ erit ipsa patiẽtia, q̃ necessaria non est, nisi ubi tolerãda sũt mala: sed æternũ erit id, quo p patientiam peruenit.

*Li. 14. c. 9 declinando ad finem, to. 5

AD II dicẽdũ, q̃ sicut Aug. dicit i lib. de patiẽtia,* patiẽtes ppriè dr̃, q̃ malũt mala nõ cõmittẽdo ferr̃, q̃ ñ ferẽdo cõmittere. In illis aũt, q mala sustinẽt ut mala faciãt nec mirãda, nec laudãda ẽ patiẽtia, q̃ nulla est, sed mirãda duritia, negãda patiẽtia.

* Ca. 2. in medio, & c. 5. a medio to. 4. *Vera patientia, & falsa.*

AD III dicẽdũ, q̃ sicut supra dictũ ẽ,† fructus i sui rõne importat quãdã delectationẽ. Sũt aũt operõnes uirtutũ delectabiles ſm seipsas, ut dr̃ in 1. Eth. Cõsuetũ est aũt, ut nomine uirtutis ẽt virtutũ actus significent, & iõ patiẽtia quãtũ ad habitũ ponit virtus, quãtũ aũt ad delectationẽ quã hẽt in actu, ponit fructus. Et præcipuè quantũ ad hoc, q̃ per patientiã animus pseruatur, ne obruatur tristitia.

† 1. 2. q. 11 art. 1.

Eth. 1. c. 8. a medio tom. 5.

ARTICVLVS II.

Vtrum patientia sit potissima uirtutũ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ patientia sit potissima uirtutum, Id.n. quod est perfectum, est potissimum in unoquoque genere: sed patientia habet opus perfectum, ut dicitur Iacobi 1. ergo patientia est potissima uirtutum.

¶ 2 Præt. Omnes uirtutes ad bonum animæ ordinãtur: sed hoc præcipuè uidetur pertinere ad patientiam dicitur.n. Luc. 21. In patiẽtia uestra possidebitis animas uestras ergo patientia est maxima uirtutum.

¶ 3 Præt. Illud, qd est conseruatiuũ, & cã aliorum, uidetur potius esse, sed sicut Greg. dicit in quadã Homil.† Patiẽtia est radix, & custos oĩum uirtutũ. ergo patiẽtia ẽ maxima uirtutũ.

† Hom. 35 in euang. nõ remote ab medium.

SED CONTRA est, q̃ nõ enumeratur inter quatuor uirtutes, quas Grego.* 22. Moral. & Aug.† in lib. de moribus Ecclesiæ, uocant principales.

* Greg. li. 22. c. 1. † Au. c. 15 & 22. t. 1.

RESPON. Dicẽdũ, q̃ uirtutes ſm suam rõnem ordinantur ad bonum. Est.n. uirtus q̃ facit bonũ habentẽ, & opus eius bonũ reddit, ut dr̃ in 2. Ethic.* Vndè oportet, q̃ tãto pricipalior sit uirt⁹ & potior, quãtò magis & directi⁹ ordinat hoĩem i bonũ. Directius aũt ad bonũ ordinãt hominem uirtutes q̃ sunt cõstitutiuæ boni, q̃ illæ quæ sunt impeditiuæ eorũ, quæ abducunt a

*Li. 2. c. 6. circa principium.

¶ Quartum dubium est rursus de iustitia, q. s. patientia est pfectior q̃ iustitia, q̃ est ad proximum. Probatur. Melius est esse patientem, & carere iustitia, q̃ esse iustum, & carere patiẽtia. ergo. Probatur assumptum: qa patiens non iustus, est dispositus ad iustitiam, ad mansuetudinẽ, & omnem honestam conuersationẽ. Qui verò est iust⁹ & non patiens, non est dispositus ad patientiam, cum multi iusti sint in aduersis impatientissimi. Secundo, quia iustus non patiẽs nõ est dispositus ad illã uirtutem secundũ gradũ pseuerantiæ, nisi primò iclinetur ad actũ patiẽtiæ: sed patiẽs sine iustitia est disposit⁹ ad oẽm uirtutẽ secundũ gradũ pseuerãtiæ igit.

¶ Quintum dubium est in rñsione ad primum circa gl. illius. Patientia opus perfectũ hẽt, nõ simpliciter, sed in aduersorũ toleratione. Dupliciter siquidem hoc impugnat. Primò, Ordinẽ passionũ in lucta ex aduersis. s. primò tristitia, inde ira, inde odiũ, inde iustitia, seu iniustum nocumentũ. Nã cũ ira sit appetitus uindictæ, ac per hoc iniusti nocumenti, ira sine quocunq; modo fertur in iniustum nocumentum. Secundò, ex hac solutione probat excellẽtiam patientiæ. Multò difficilius est rectè se habere circa aduersa in tota uita humana, quàm circa prospera: sed in aduersis tolerandis patientia est perfectior, ut ipse Tho. dicit, ergo. Probatur maior, tũ quia aduersa multò frequentius contingunt q̃ prospera: quoniam & in ipsis prosperis multa aduersa cõmiscẽtur. Minor probatur tũ ex ipso Thoma: tũ quia habita patientia ex aduersis nec ira, nec odiũ, nec iniustũ nocumentum facimus: habita uerò iustitia, adhuc hẽ odiũ, ira, & tristitia. Habita quoq; charitate, quantũ est ex parte habitus, adhuc hẽ ira, & tristitia. Habita ẽt mansuetudine, adhuc hẽ tristitia. Et confirmatur: quia quicquid habet optimum perfectum, ita ut habẽs ipsum in nullo deficiat, est perfectissimum simpliciter sed patientia est huiusmodi, ut patet authoritate Iacobi. ergo.

¶ Sextum dubium est in responsione ad secundum circa glo. illius, In patientia uestra possidebitis, quod. s. intelligitur per remotionem aduersitatum inquietantium possessionem animæ. Possessio.n. importat quietum dominium. Contra, inquit Martinus, hanc solutionẽ arguitur similiter ut prius. Si aliqua virtus, etiam circa prospera, est perfectior patientia, sequitur q̃ per patientiam non possidemus animas nostras. Probatur, quia carẽs uirtute perfectiore non habet quietum dominium supra animam suam. Nulla ergo uirtus est perfectior patientia.

¶ Septimum dubium est in responsione ad tertium circa gl. illius dicti Greg. Patientia est radix, & custos omnium uirtutum non directè causando & promouendo, sed solũ remouẽdo phibens. Contra, inquit Martinus ibidem, uolo q̃ aliquis hẽat patientiam perfectam, & nõ in agendorũ. & careat omni alia uirtute. Tunc sic, Talis rectè aget in materia, cuius uirtutẽ nõ habet. ergo. Assumptum probatur, quia non peccabit in materia iustitiæ, nisi aut odio, aut amore, aut aliqua simili passione, sed in huiusmodi semper interuenit non sufferre aliquod malum uel in se, uel in alio. ergo. Et tandem dicit, q̃ hoc. s. respectu omnium aliarum uirtutum a se habere radicaliter uel remouendo prohibẽs, uel effectiuẽ causando, nulli alteri uirtuti morali conuenit: & ideò patientia est cæteris uirtutibus ad uitam humanam transigendam accommodatior. Multa quoque affert ad probandum excellentiam patientiæ, quæ omitto: quoniam ex hac elucidatione omnia clara reddi puto.

¶ Ad primum dubium dicitur, quòd falsum est antecedẽs assumptum ab arguente. Eodem siquidem modo respõdendum est hic, sicut superius respõsum est de fortitudine in principio tractatus huius. Vndè ad primam, secundam, & tertiam probationes illius dicitur, quòd patientia per se primò moderat tristitias in cõcupiscibili, & mediante hac moderatione cõstituit æquanimẽ, inclinat ad bonum, & firmat in bono. Arguens.n.

SVPER Q. CXXXVI. ART. II.

IN ar. 2. eiusdẽ q. multa occurrunt ex Martino dubia in q. 4. Primum est de comparatione iustitiæ ad patientiam contra hoc, quòd ideò iustitia est perfectior patientia, quia iustitia cõstituit hominem in bono: patientia autem seruat tantum contra impedimenta boni. Arguitq; sic. Patientia non tantũ impedit ea quæ a bono retrahunt, sed etiam constituit animum in bono principaliter, propriè, & per se. ergo. Antecedens probatur. Primò, quia patientia constituit hominem in æquanimitate, quæ est bonum magnum. Secundò, quia patientia inclinat hominem ad sequelam rectæ rationis: hoc autem est bonũ ergo. Tertiò, quia huiusmodi uirtutes firmant animum in bono propter quod subimus pericula, sustinemus tristitia &c.

¶ Quartò arguitur, q. illa propositio, Omnis uirtus constituens animum in bono, excellentior est uirtutibus tollentibus impedimenta boni, non est uniuersaliter uera, tum quia tollere impedimenta magnorum bonorum est multò melius quàm constituere in paruis bonis: tum quia fortitudo excellit affabilitatem, eutrapeliam, & ueritatem, quæ tamen constituunt animum in bono communicationis humanæ: & similiter potest argui de mansuetudine respectu earundem.

¶ Secundum dubium est de comparatione fortitudinis ad patientiam, quod non ideo fortitudo est excellentior patiẽtia, quia tollit maiora impedimenta, s. pericula mortis: quia patiẽtia firmat animum contra pericula mortis cum incumbunt. Quod probatur dupliciter. Primò, quia pericula mortis sunt inter aduersa. Secundò, quia hoc dicit expressè Thomas in artic. 4. q. de patientia. & hoc supposito, multiplicat hic & tanta Martinus, quæ taceo: quia falsum hoc supponit.

¶ Tertium dubium est de comparatione temperantiæ ad patiẽtiam, quod. s. temperantia est fortior patientia. Probatur. Secũdum Arist. difficilius est pugnare contra tristitias, quàm cõtra delectationes: sed patientia contra tristitias, temperantia contra delectationes pugnat. ergo. Antecedens probatur, quia cruciatus, & comminationes &c. plus retrahunt à bono opere, q̃ delectationes & promissiones. Et confirmatur, quia omnium vulgata uox ac sententia est, quòd timor malorum in constantem uirum cadens excusat ab impletione præceptorum. Concupiscentia autem, aut delectatio carnalis & ciborum &c. non excusat. Plus sunt igitur retractiua à bono mala contristãtia, quàm bona delectantia, cuius contrarium dicit hic Tho. volẽs quòd delectationes tactus plus retrahunt à bono, quàm tristitia aduersorum, quæ est patientia.

Universidad de Deusto Biblioteca

[illegible] probare nō q patientia hæc det aliquo mō, sed q prin cipaliter, & immediatè &c. cōstituat in bono, nō mediāte moderatione tristitiæ, sicut facit iustitia, & prudētia, quarū utraq; directè & primò cōstituunt bonū uoluntatis & intellectu. Quat [illegible] q est cōtra illā uniuersale. Virtus cōstituēs i bono præstat uirtute tollente impedimētū, excludit dicendo, q est uera cæteris paribus. & rursus ē uera quo ad nobilitatē substātialē: ita q patiētia se cundū sui gñis rōnē ē ignobilior iustitia acquisita: quia tollat impedimenta maioris boni. s. supnaturalis. & rursus patiētia absolutè ignobilior est iustitia infusa, q cætera sūt paria: & hæc iustitia cōstituit i bono gratuito. Patiētia st tollit boni gratuiti impedimēta tristitię. Nec est inconueniēs, q ueritas sit secūdū gñis sui conditionē hanc nobilior fortitudine, quæ in abūdē pemineat ueritati. De eutrapelia &, & affabilitate oportet solicitari, q sunt circa delectationes, & nō directè cōstituūt hominem in bono,

bono. Et sicut inter eas, q̄ sunt cōstitutiuę boni tātò aliqua potior ē, quāto i maiori bono statuit hoiem, sicut fides, spes, & charitas, q̄ prūdētia, & iustitia: ita & inter illas, q̄ sunt impeditiuę retrahētiū a bono, tātò aliqua est potior, quāto id qđ ab ea ipedit, magis a bono ītrahit. Plus aūt a bono retrahūt pericula mortis circa q̄ ē fortitudo vel delectationes tact⁹, circa q̄ ē tēperātia, q̄ quis aduersa, circa q̄ est patiētia. & iō[m] patiētia nō est potissima uirtutū, sed deficit nō solū a uirtutib. theologicis, & prudētia, & iustitia, q̄ directè statuūt hoiem ī bono: sed et à fortitudine, & tpātia, q̄ ītrahūt a maiorib. īpedimētis.[n]

Ad primvm ergo dicēdū, q patientia dr habere opus pfectum in aduersis tolerandis, ex quib. primo procedit tristitia, quā moderatur patientia: secūdò ira, quā moderatur mansuetudo: tertiò odiū, qđ tollit charitas: quartò iniustū nocumentū, quod prohibet iustitia. Tollere n. principium uniuscuiusque est pfectius. Nec tū seq̄t, si in hoc patiētia est perfectior, q sit perfectior simpliciter.

Ad ii. dicēdum, q possessio importat quietū dñium: & iō p patientiam dr homo suam animam possidere, inquantū radicitus euellit passiones aduersitatum, quibus aīa inquietatur.

Ad iii. dicēdū, q patientia dr esse radix & custos omnium uirtutum non quasi directè eas causando, & conseruando, sed solùm remouendo prohibens.

Canel. m

ad proximū dr, q si uirtutes possent separari, & cōpararē patientia acquisita, de qua loquit̄ arguēs, ad iustitiā respū proximi, &c acquisitā, negat assumptū. s. q melius est. qm melius est esse iustū, q̄ patientem. Qm ut dr in 5. Eth. in hoc maximè commēdatur bonus homo, quòd etiam aliis est bonum. Iustus autem talis est, patiens autē sibi soli bon⁹ est. Nec est uerū q iustus sit minus dispositus ad uirtutes, q̄ patiens: immò iustitia magnū est principium & patētiæ, & omium uirtutū: qm uolens, & reddēs unicuiq; quod suū est, totā legē implet. Propter quod oīa pcepta legis sunt præcepta iustitiæ, ut supe rius patet, & ad fortitudinē se accingit, ut debitum patriæ reddat: & ad temperantiā, a nō sua mulere abstinendo: & ad patientiā, superiori parti animæ suæ reddēs quod debet. s. cōseruationē boni ipsius. Quod autem dicit, quòd aliq iusti sunt impatientissimi, quia de facto loquit, negandum est: quoniā si uerè sunt iusti, habent tantum patientiæ, ut nisi ïo impauētiæ careant, ac per hoc non sunt impatientissimi: quāmuis nō oporteat omnes iustos habere patientiam perfectam, ut patet de his, quæ de connexione uirtutum dicta sunt.

sub ponitur medium in passionib. sicut patientia, & fortitudo.

¶ Ad secundum dubium dicitur, q patientia, quæ est specialis uirtus, non est circa pericula mortis: & ad primam probationē negatur, q patientia, ut est uirtus specialis, sit circa omnia aduersa: quoniam est solum circa aduersa alia ab his, quæ mortis sunt, circa quæ est patientia pars integralis fortitudinis. Et p hoc patet responsio ad secundam: quoniam id, quod author dicit in illa responsione, quam allegat arguens, declarat īndē in responsione ad ultimum, distinguendo de patientia parte integrali fortitudinis, & patientia speciali uirtute: primæ attribuendo mala mortis, secundæ cætera mala.

¶ Ad tertium dubium de temperantia respectu patientiæ dicitur, q si arguens benè aduertisset ordinem, qui ponitur in litera inter impedimenta bonum rationis, non dixisset ea q̄ dicit. [illegible] namque author ponit plus impedire mala mortis & cruciatus, quæ opponuntur bono corporis, q̄ delectabilia secūdùm tactum: & ideò præponitur fortitudo temperantię. Vnde quod iste obiicit de tormentis, & cruciatibus, non est cōtra authorem, nisi quis adeò rudis sit, ut putet timorem huiusmodi malorum poni ab authore primo loco, & nō tristitiā eorundem: sed quoniam rudium est, non meretur audiri. Est ergo mēs authoris, q quia bonum corporis naturaliter plus amat q̄ bonū externum iō, & timor, & tristitia malorum corporis maximè impediunt bonum rationis. Quia autem delectabilia secūdum tactum naturaliter sunt nobis magis cōnaturalia & sensibilia, ac percepta, q̄ bona extrinseca, ideo cōtra magis nati sumus impediri ab illis bonis, quam a bonis aliis, & eorum contrariis, circa quæ est patientia. Vnde delectabilia secundum tactum non præponuntur ab authore in impediendo bonis bonum omnibus aduersis, sed quibusdam, illis. s. quorū bona, q̄ tollunt, sunt minus connaturalia, sensibilia, & percepta. Vnde cum dicitur, quòd difficilius est pugnare contra tristitias q̄ cōtra delectationes, uerum est cæteris paribus: quia facilius est abstinere uoluntaria, quàm nolita. Q. n. nobis inuitis non contingunt, non sunt in potestate nostra, sicut ea quæ uolentibus nobis accidunt. Constat autem q tristitia de nolito, delectatio de amato est: & propter hanc ratione, metus & tristitia excusant, & non delectatio: quia dū ī sunt de nolito, ista de uolito: ac p hoc delectatio est in potestate nostra longe plus quàm tristitia, & metus. Cum ita sit, q delectatio carnalium magis impediat rationis bonum, quàm tristitia exteriorum bonorū, quantum est ex natura delectabilium, & tristabilium. Quod dico, q p accidens ex parte hominis auari, uel aliter dispositi cōtinget oppositum: sed doctrina datur secundùm ea quæ sunt per se.

¶ Ad quartum dubium de comparatione patientiæ ad iustitiā

¶ Ad quintum dubiū, Quomodo patientia habeat opus perfectum, dicitur quòd id quod primo obiicitur contra ordinem passionum, nihil obstat. Nam non dicit author q oportet irā causare prius odium, & deinde iniustū nocumētū: ita q odiū oporteat mediare, ut iste intellexit. sed dixit quòd naturalis pgressus mali moris in animo nostro ex aduersis præsentib. est, quòd primo tristitia &c. Præter quem tamen naturalem progressum potest aliquis malè se habere in aduersis. Nullus siquidem dubitat, quòd ira crescat in odium, non tamen opus est omnem iram peruenire ad odium. Ad id uerò, quod secundo loco obiicitur ad probandum patientiæ excellentiam, dicitur, quòd si per prospera iste intelligit omnia non aduersa, circa q̄ est patientia, antecedens est falsissimum: quoniā multò difficilius est habere reliquas uirtutes, iustitiā, magnanimitatē &c. quàm patientiam. Si autem per prospera intelligit quædā bona delectabilia, nihil ualet consequentia inferens patientiam esse perfectiorem simpliciter cæteris uirtutibus: quoniam dato quòd esset perfectior illis, quæ essent circa tales prosperitates, non sequitur: ergo est perfectior cæteris simpliciter. Peccat quoque dicta ratio & in hoc, quia præsupponit patientiæ uirtutem esse circa omnia aduersa, cum circa summe aduersa. s. mortis pericula, sit fortitudo. Peccat & tertio, quia perfectionē uirtutis sola difficultate graduat, cum perfectio uirtutis, de qua dicitur in 2. Ethic. quod est circa bonum, & difficile, magis pendeat ex bono, quàm ex difficili. Quæ uerò addit, quòd habita patientia habent̄ illæ uirtutes, puta, mansuetudo, charitas, & iustitia, non est uerum, si secludatur connexio uirtutum nisi negatiuè, hoc est, quia habita patientia, tollitur iracundia, odium, & iniustitia non simpliciter, sed quantum est ex tristitia aduersorum. Possent. n. patientia sola præditos ex alio capite, odio habere proximum, & illi nocere, puta, ex crudelitate, uel auaritia, uel tyrānide, seu libidine dominandi, excellēdi &c. Quod uerò econtra dicitur de charitate, quòd quantum est ex parte habitus, sit sine patientia, falsum est. Nā teste Apostolo, Charitas patiēs est: & probatur ratione, quia charitas ex sui ppriij habitus ratione præfert Deum omnibus, ac per hoc omnibus contristantibus: & propterea Apostolus posuit primogenitam charitatis patientiam. Et nc hic occupemus tēpus, [illegible] argumentum satis abundat falsitatibus. Vltima demū probatio. s. Quicquid habet opus perfectū, ita ut habens ipsum in nullo deficiat, est perfectissimum simpliciter, concludit, quòd patientia est Deus. illa enim maior, ut iacet, soli conuenit diui-

næ perfectioni: habere namque opus perfectum sic ut nullo indigeat, solius Dei est. Omnis enim creatura sic est perfecta, ut alio indigeat: & ideò aut Martinus corrigat maiorem, aut fateatur patientiam esse deitatem.

¶ Ad sextum dubium dr, q quies animi, seu quieta sui possessio dupliciter intelligi potest. s. q sic omnino perfecta: & hæc non nisi p æternam beatitudinem, quæ in patria erit, præstatur. Et de tali quieta possessione uerum est, q non sit quandiu deest aliqua uirtus maior nata fieri &c. sed talis quieta possessio non ponitur à Christo effectus patientiæ in hac uita, sed in futura uita. Alio modo intelligitur, q sit quieta in genere perturbabilium uel sic & talis quieta possessio animæ ponitur effectus patientiæ. Nec exigit q ipsa sit perfectissima uirtutū quoniam cum hoc, q est alia uirtus ipsa pfectior, stat q habēs ipsam, si careat illa alia, possideat suam animam quiete in genere perturbabiliū, hoc est, ut homo sit imperturbabilis à malis cōtristantibus. Peccat quoq; dicta obiectio in hoc, quòd supponit uirtutes non esse connexas, cum falsissimum esse constet hoc de patientia, quæ est uirtus gratuita. Constat enim, omnes uirtutes infusas esse connexas: per hoc non admittitur, quòd patiens careat illa uirtute perfectiore, cum habeat charitatem, & cæteras uirtutes.

¶ Ad septimum dubium de glos. dicti Gregor. dicitur, q casus incompossibilia continet. Nam impossibile est habere patiētiā perfectè, & carere reliquis uirtutibus, id quia uirtutes sunt cōnexæ: tū quia charitas semper coniungitur patientiæ, ut infra patebit. Admissa in conditionali. s. Si patientia esset sine nulla alia uirtute, respondetur negando, q patiēs rectè ageret in materia iustitiæ, nisi fortè per accidens. Sermo autem doctrinalis debet esse de his, q per se insunt: & ad probationem, quia si nō rectè ageret, hoc erit ex amore, uel odio, uel aliqua passione, q̄ qua interuenit aliquod nō sufferre, dicitur q ex nulla passione, sed ex sola electione mali; [illegible] facit, ut iniustus facit delectat. de iniustitia, & nō propter aliud, ut patet ex 4. & 5. Ethic. Ad illud uerò q subditur de excellentia patiētiæ, dicitur q iustitia secundum se totam multò excellētior ad omnes uirtutes se habet: præsertim quia legalis iustitia ad cōmune bonum omnes habet uirtutes, omnis est uirtus, oēs parit, omnibus imperat.

Articvlvs iii.

Vtrum patientia possit haberi sine gratia.

Perfecta per ration. 669

Ad tertivm sic procedit. Vr q patientia possit haberi sine gratia. Id enim, ad quod rō magis inclinat, magis potest implere rōnalis[a] creatura: sed magis est rōnabile q aliqs patiatur mala pp bonum, quàm propter malum: aliqui autē patiuntur mala pp malū ex propria virtute, sine auxilio gratiæ. dicit n. Aug. in lib. de patientia,[*] q multa in laboribus & doloribus sustinent homines pp eā, quæ uitiosè diligunt. ergo multò magis hō pōt mala sustinere pp bonum, quod est verè patientē esse, pter auxiliū grę.

[*] Ca. 3. in prin. t. 4.

¶ 2 Præt. Aliqui nō existentes in statu grę magis abhorrēt mala vitiorū, q̄ corporalia mala. Vñ quidam gentilium leguntur multa mala tolerasse, ne patriā pderēt, aut aliqd aliud inhonestū cōmitterēt: sed hoc est[b] uerè patiētem esse. ergo vr q patiētia possit fieri absq; auxilio grę.

¶ 3 Præt. Manifestè apparet, q aliqui pp sanitatē corporis recuperādā grauia quędā, & amara patiunt: salus aūt aīæ non est minus appetibilis q̄ sanitas corporis. ergo pari rōne pro salute animæ potest aliquis multa mala sustinere, quod est[b] verè patientē esse absq; auxilio gratię.

næ. ergo. Secundò, Possibile est q aliquis sine gratia & charitate habeat habitum patientiæ firmum & intensum, ergo potest exire in actum sine charitate & gratia. & probatur manifestè, quia fides potest esse & exire in actum sine charitate. ergo. Tertiò, Quia si aliquis habens habitum patientiæ firmum & intēsum, peccet mortaliter, & perdat charitatē, poterit nihilominus sine charitate exire in actū, ut patet sicut cæteri habitus remanentes, ergo. Quartò, Oīs creatura rationalis habens actuale iudiciū, quo iudicat gratuita esse pferēda omnibus bonis naturalibus, pōt p fidem informē cū speciali auxilio Dei, sine charitate tū, habere velle conforme ad tale dictamen. ergo. Assumptum patet, quia aliter uoluntas non esset libera. Quintò, Multi gentiles habuerunt uirtutem patientiæ &c. Similiter multi pro bono sanitatis patiātur incisiones &c. ergo nec ualet solutio Thomæ in responsionibus argumentorum dicentis, q bonum politicæ uirtutis commensuratū est naturæ humanæ: bonum aūt gratiæ est supernaturale. Et similiter propter sanitatē pati, procedit ex amore naturali: patientia uerò ex amore supernaturali. Commensuratio, inquit, boni amati ad naturam est omnino impertinēs ad hoc, quòd ppter ipsum sint æquanimiter mala toleranda, immò propria ratio huius tolerātiæ est amor huius boni: sed ad amorē sufficit cum libertate uoluntatis iudiciū rōnis æquanimū cum auxilio Dei, sine charitate tū. Contra. Quia sequeretur quòd nullus in peccato mortali existens possit pati pro Christo: hoc est falsum, ut patet de hæreticis, q arbitrātur obsequium se præstare Christo ergo. Nec ualet, inquit, dicere quòd secundum ueritatem non patiuntur p Christo quia sufficit, quòd credant se pati pro Christo.

¶ Tertium dubium est contra rationem. s. Tho. in litera, Nullus eligit pati tristitiam propter se, sed eam horret secundū se, sed solum propter finem magis amatum &c. Ad hanc, inquit, rationem, loquēdo de patientia spontanea solum quo ad æquanimitatem, uideo distinguēdo de fine, uel intrario, & sic hoc est dubium, de quo aliās uel creato, & sic uel alio ab opere honesto, & sic nego: uel quomodolibet, & sic concedo quòd ille finis, puta, honestas, est magis amatus: sed quia nō est finis extrinsecus operi patientiæ, ideò nihil ad propositum.

¶ Quartum dubium est contra rationem Thomæ in litera. s. q aliquis præferat bonum gratiæ omnibus naturalibus bonis, ex quorum amissione potest dolor causari, pertinet ad charitatē: hoc autem spectat ad patientiam. ergo. Ad hanc, inquit, rationem nego maiorem, & minorem. Dico enim quòd habēs fidē informē cum auxilio Dei & libertate uoluntatis, potest præferre Deum omnibus bonis naturalibus: & multò magis si habeat charitatem acquisitam, ad quam spectat diligere Deum super omnia. Minor quoque negata est, quia patiens pro Christo &c. non semper patitur priuationem omnium bonorum naturalium: & ideò non potest cōcludi uniuersaliter, quòd omnis patiens præfert Deum omnibus bonis naturalibus. Et confirmatur: quia sicut reperitur iustus in uno gradu & non in alio, ita & patiens, & reperti sunt multi, qui patienter sustinuerunt carcerem &c. sed non mortem. Quare &c.

Svper qv. cxxxvi. art. iii.

In ar. 3. eiusdē q. dubia occurrunt multa ex Martino ubi supra q. 3. Primum circa illam probationem literæ, Illud bonū propter quod aliquis uult mala, est magis uolitum & amatū, quàm illud bonum cuius priuatio ingerit dolorē, quem patienter toleramus. Contra. Patientia est respectu malorum simpliciter ineuitabiliū, nō propter aliquid aliud magis uolitum, sed quia decet æquanimiter tolerare. nō ergo patientia semper est propter bonum magis amatum. Et confirmatur, quia huius generis fuit patientia ipsius Iob. Et nescio, inquit, quomodo hoc patientiæ genus à beato Tho prætermissum est.

¶ Ad idem præterea respondet ad authoritatem Augu. in litera, quæ est fundamentum dictę propositionis, & dicit quòd duplex est patiētia, quædam spontanea, & quo ad æquanimitatē, & quo ad tolerationem: ita quod in potestate nostra est nō tolerare mala, & pdere bonū, pro quo toleramus: & de tali loquitur Augusti. ut insinuat per ly, Sponte suscipere quod cruciat. Quædam uerò est spontanea quidem quo ad æquanimitatē, sed non quo ad tolerantiam: quia uelis nolis oportet illa mala pati. & hæc fuit in Iob. & de hac non loquitur Augustinus.

¶ Secundum dubium est circa illud, Quòd patientia secūdum q est uirtus, non potest haberi sine charitate, & gratia gratum faciente. Contra hoc arguit multipliciter. Primo, Aliquis actus patiētiæ pōt esse bonus moraliter, & nō meritorius uitæ æter-

¶ Ad primum dubium dicitur primò secundum ueritatē, q patientia semper patitur propter bonum extrinsecū magis amatum, quia propter amorem Dei, ut in hoc patet artic. Iob siquidē, & quilibet patienter ferens ineuitabilia propter cæleste patriā, habet actum uirtutis patientiæ, qui est non pati, sed faciendo de necessitate uirtutē, æquanimiter & libenter sufferre aduersa, ut Dei uolūtas impleatur. Vnde Iob dixit, Sicut Domino placuit, ita factū est: sit nomen Domini benedictum. Dicitur secūdo, q si ēt patiētia poneretur uirtus acquisita adhuc saluaret q patiens pp bonum magis amatū uult pati: qm aliud est dicere pp bonum magis amatū, & aliud pp bonū extrinsecū ma-

pro amatū. Nec valet argumentū, Non vult pati pp bonum exmistens magis amatū: ergo nō vult pati pp bonū magis amatum, quia procedit à negatione inferioris ad negationē superioris, vt si diceret, Non est album, ergo nō est coloratū. Ex hoc igitur q aliquis ineuitabilia suffert, quia bonum est æquanimiter aduersa sufferre, sequitur q pp bonū magis amatum uelit pati, s. pp bonū æquanimitatis. Nec omisit author patientā hāc, sed posuit ipsam habere vlteriorē finē, s. cælestem patriā. Ad glos. autē à Martino datā super authoritatem Aug. dr, q voluntaria est, & contra Aug. qm Aug. loquitur de patientia tam cōmēdata in scriptura. Constat aūt q maximē cōmēdatur in scriptura patientia Iob, quam illa doctrina Augustini excludit. Nec inuit Augu. illū sensum, per ly; Spontè suscipere qd cruciat. quoniam Aug. ut in litera hac patet, nō dicit sic: sed dicit, Sponte suscipit ferre quod cruciat. Ita q Augu. non ponit q patiens spontè suscipit cruciatum: sed q spontè suscipit ferre cruciatū, ut sic spontanea susceptio non referatur ad cruciatum, sed ad sufferendū cruciatū siue euitabilem, siue non. Si. n. Iob sponte suscepit tolerare ineuitabilia aduersa, qui nō spontè suscepit aduersa.

¶ Ad secundum dubium dicitur, q quicquid sit de ueritate antecedentis, consequentia nō ualet, ut patet de actu fidei. Aliq enim actus fidei pōt esse bonus moraliter, & non meritoriē. ergo fides secūdum q est virtus, pōt haberi sine charitate. Nihil, inq, ualet hmōi consequentiæ. Stat. n. q aliquis in peccato mortali credat Deū trinum & unum &c. quoniam oportet &c. moraliter: & tamen carebit fide ut est virtus. Et quia de patientia in litera dicitur, q secundum q est uirtus, non potest haberi sine gratia & charitate: ideo consequentia nihil ualet. An autem patientia possit esse informis sicut fides, non determino nunc, sed post inquiretur. Sat est proposito, quòd consequentia non ualet.

¶ Ad tertium dicitur, quod antecedens est impossibile, loquendo de patiētia ut est uirtus: & ad probationem de fide dicitur, quòd fides informis non est similiter uirtus, ut patet ex superius dictis ab authore, & per hoc patet solutio tertij. s. q post lapsum in mortale peccatum, dum quis est sine charitate, nō potest exire in actum patientiæ ut est virtus.

¶ Ad quartū negatur assumptū: s. q pp præferre in ueritate cælestē patriā omnibus, nō pōt creatura rōnalis sine charitate. Nec ppea sequitur ergo uoluntas nō est libera: sed bene sequitur: ergo est impotens ad celsitudinem illius actus, qui est actus proprius charitatis, ac p hoc supernaturalis. Posset forte & aliter dici, distinguendo q præferre cælestē patriam omnibus cōtingit dupliciter. Vno mō, quo ad substantiā actus: alio mō uirtuosē, & q licet creatura rōnalis possit primū ex fide informi & speciali auxilio Dei, nō pōt secūdum sine charitate sola. Prima rñsio tñ solida est: quia ipso facto q quis in ueritate pfert Deū, ut principem patriæ cælestis omnibus in sua uoluntate, iā diligit Deū super oīa, & per consequens charitatem habet, est. cū charitas nil aliud sit q̄ amor Dei sic sumpti sup oīa. Nec ulla charitate acquisita ad hūc actū in ueritate ducere sufficienter, sed ad aliquē actū, quē æstimamus esse istūq; in in ueritate ab isto deficit uel quia est cum aliquo mortali occulto, uel qa est respectu Dei non propter seipsum Deum ut finem supernaturalem.

¶ Ad quintum dr, q solutio authoris est bona & ad improbationē dr, q destruit seipsum, qm ex una parte dicit, q cōmensuratio boni amati ad naturā est impertinens: & ex alia parte dicit, q amor huius boni est propria rō tolerantiæ. Constat namq; q cōmensuratio boni amabilis ad amantem non est impertinēs ad amorem: immò naturaliter amamus cōmensurata, & incommensurata naturæ aut fugimus, aut non amamus. Ex hoc aūt q cōmensuratio ptinet ad amorem, optimè reddita est ratio patientiæ, quę ex amore nascitur. Nec est uerū, vt patet ex dictis, q ad uerum amorē supernaturaliū &c. sufficiāt cętera sine charitate.

¶ Ad sextū concedit cōsequētia de pati, ut est actus patiētiæ uirtutis. Nec hęretic* aliquis sic vnquā patit pro Chro. Quod aūt iste dicit, q in ueritate licèt non patiatur pro Christo, sufficit quòd ipse credat pati pro Christo, non eget alia responsione: quonia destruit fundamenta theologiæ, & philosophiæ moralis. s. Bonū consurgit ex causa integra, malum aūt ex particulari defectu. Cū enim hic sit apparentia, & deficiat ueritas, iste somniat esse actū uirtutis patientiæ, ac per hoc bonum, quod est ridiculum.

¶ Ad tertium dubium patet responsio ex dictis in primo dubio. Nam patientia quæ illic, si est uirtus, respicit & finē increatū, & finē creatum, qui est fruitio æternæ patriæ, & finē intrinsecum. Nec aliud bonum est extra propositum uirtutis patientiæ.

¶ Ad quartū dubiū, pro quanto negat maiorem, & ponit posse diligi super omnia Deū sine charitate, iam responsum est in secūdo dubio. Pro quanto uero negat minorē, dr q licèt patiens p Christo nō quolibet actu patiendi patiatur [illegible] mo pferat Deū non hunc, uel illū, sed oībus naturalibus bonis.

¶ Ad confirmationem dr, q licèt aliqui sint magis patientes q̄ alij, omnes tñ uirtute patientiæ habentes in hoc conueniunt, in hoc, q Deum præferant omnibus naturalibus, sicut omnes iusti in hoc, q unicuiq; uolunt quod suum est. Illi uero q tolerato carcere &c. defecerunt in tolerandā morte, si à principio vsq; ad carcerem tantum parati erant, non passi sunt ex uirtute patientiæ, sed ex sua inclinatione, & æstimatione. Si uerò à principio dispositi erant ad omnia pro Christo sustinenda, sed postmodum defecerunt, passi quidem sunt ex uirtute patiētię, licet ex charitate: sed qa nō pseuerauerūt ex nimio amore præsentis uitæ, ideo patiētiæ uirtutē simul cū charitate pdiderūt.

SVPER QV. CXXXVI. ART. IIII.

IN ar. 4 eiusdē 136. q. dubiū ex Martino occurrit in q. x. cōtra cōclusionē principalē. s. Quòd patientia sit uirtus adiuncta fortitudini.

SED CONTRA est qd dr in Ps. 61. Ab ipso. s. Deo patientia mea.

RESP. Dicēdū, q sicut Aug. dicit in lib. de patiētia* Vis desideriorū facit tolerantiam laborū, & dolorū: & nemo nisi pro eo qd delectat, spontè suscipit ferre qd cruciat. & huiꝰ rō est, qa tristitiā & dolorē, sm se, abhorret animus. Vñ nūquā eligeret eā pati pp se, sed solū pp finē. ergo vr q illud bonū, pp qd aliqs vult pati mala, sit magis volitū & amatū, q̄ illud bonū, cuius priuatio ingerit dolorē: quē patiēter toleramus. Quod aūt aliqs pferat bonum gratię oībus naturalibꝰ bonis, ex quorū amissione pōt dolor causari, ptinet ad charitatē, q̄ diligit Deū super oīa. Vñ manifestum est, qm patiētia, sm q est uirtꝰ, à charitate cātur, sm illud 1. ad Cor. 13. Charitas patiēs est. Manifestū ē aūt q charitas nō pōt hēri, nisi p gratiā, sm illud ad Rom. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris p Spiritumsanctū, qui datus est nobis. Vñ patet q p patientia nō potest haberi sine auxilio gratię.

*Cap. ad finem, tom. 4.

Concl.

AD PRIMVM ergo dicendū, q in natura humana, si esset integra, pualeret inclinatio rōnis: sed in natura corrupta pualet inclinatio concupiscentiæ, q̄ in hoīe dominat. Et iō pnior est hō ad sustinēdū mala in qbus concupiscētia delectat præsentialiter, q̄ tolerare mala pp bona futura, quę secundum rationem appetuntur: quod tamen pertinet ad ueram patientiam.

AD II. dicēdū, q bonū politicæ uirtutis commensuratum est naturæ humanæ: & ideo absque auxilio gratiæ gratum facientis potest uoluntas humana in illud tendere, licèt non absq; auxilio gratiæ Dei. Sed bonum gratiæ est supernaturale, unde in illud non potest tendere homo per uirtutem suæ naturæ: & ideo non est similis ratio.

AD III. dicēdū, q tolerantia etiam malorum, quæ quis sustinet propter corporis sanitatem, procedit ex amore, quo homo naturaliter diligit suam carnem: & ideo non est similis ratio de patientia, quæ procedit ex amore supernaturali.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum patientia sit pars fortitudinis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q patientia nō sit pars fortitudinis. Idē enim non est pars suiipsius: sed patientia videtur idem esse fortitudini, quia, sicut supra dictū est, * proprius actus fortitudinis est sustinere, & hoc etiā pertinet ad patientiā. dicitur enim in lib. sententiarum Prosperi, quòd patientia consistit in alienis malis tolerandis. ergo patientia non est pars fortitudinis.

Porrecta per totum 670 q. sup. 128 & locis ibi notatis.

* q. 123. art. 6.

¶ 2 Præ. Fortitudo ē circa timores & audacias, vt supra habitū est; * & ira est i irascibili: sed patiētia vr esse circa tristitias, & ita uidet esse in concupiscibili. ergo patiētia nō est pars fortitudinis, sed magis temperātiæ.

* q. 123. ar. 3.

¶ 3 Præt. Totū nō pōt esse sine parte. Si ergo patiētia sit pars fortitudinis, fortitudo nūquàm posset esse sine patientia, cū tñ fortis qñq; nō toleret patienter mala, sed etiam aggrediatur eū, qui mala facit. ergo patientia non est pars fortitudinis.

SED CONTRA est, q Tullius in sua Rhetorica, * ponit eam fortitudinis partem.

*Lib. 2 de Inuentione in fol. 3. ante fi. lib.

RESP. Dicendū, q patiētia est pars fortitudinis quasi potētialis, * qa adiūgitur fortitudini sicut virtus secūdaria principali. Ad patientiā. n. pertinet aliena mala æquanimiter ppeti, vt Greg. dicit in quadā Homil.* In malis aūt quę ab alijs inferunt, præcipua sunt & difficillima ad sustinēdū illa, quæ ptinēt ad pericula mortis, circa quæ est fortitudo. Vndè patet, q in ista materia principalitatē tenet fortitudo, quasi vendicās sibi id qd principalius est in hac materia. Et ideò patientia adiungitur ei sicut secundaria virtus principali.

* Homil. 35. i euāg. nō multū ante medium.

AD PRIMVM ergo dicendū, q ad fortitudinē pertinet nō qualiacūq; sustinere, sed illud, qd est summè difficile in sustinendo, scilicet sustinere pericula mortis. Ad patientiam autem potest pertinere sustinētia quorumcumque malorum.

AD II. dicendū, q actus fortitudinis nō solū cōsistit in hoc q aliquis in bono persistat contra timores futurorū periculorū, sed ēt vt nō deficiat pp præsentē tristitia, siue dolorē, & ex hac parte habet affinitatē cum fortitudine patientia. Et tñ fortitudo est principaliter circa timores, ad quorū rōnem pertinet fugere, q vitat fortitudo. Patientia verò principalius est circa tristitias. Nā patiens dicit aliquis nō ex hoc q non fugit, sed ex hoc q laudabiliter se habet in patiendo, quæ præsentialiter nocent, vt. s. non inordinatè ex eis tristetur. Et ideò fortitudo est propriè in irascibili, patientia autē in concupiscibili. Nec hoc impedit, quin patientia sit pars fortitudinis, quia adiunctio virtutis ad uirtutē nō attenditur sm subiectum, sed sm materiam, uel formā. Nec tamen patientia ponitur pars temperantiæ, quāmuis utraque sit in concupiscibili: quia temperantia est solùm circa tristitias, quæ opponuntur de-

fortitudini. Qualis est ordo habituū, talis est ordo actuū. Vbi ergo actus nullū habent ordinē inter se, nec habitus: sed actus patiētiæ spōtaneæ tñ quo ad æquanimitatē, nū habet ordinē ad quęcūq; actū fortitudinis. ergo. Et eodē modo arguit de actu patiētiæ circa quæcūq; mala, secluso periculo mortis. Secūdò, arguitur ex dictis ipsius Thomæ: qa secundū ipsum in rñsione ad primū huius articuli, Fortitudo est circa pericula mortis tm: patiētia verò circa quęcūq; mala. ergo fortitudo est adiūcta patiētiæ, & nō ecōtra. Tertio arguit ad idē ex dictis Thomæ in rñsione ad secūdū illius articuli sic, Fortitudo est principaliter circa timorē futurorū: patiētia pricipaliter est circa præsentiū tristitias. ergo fortitudo est adiūcta patiētiæ. & tenet sequela: qa plus est sustinere pñtia, quàm futura eadem mala timere.

¶ Præterea, Sustinere pñtia mala est principalior, & difficilior actus, q̄ nō fugere pp futura, & iste ordinat in illū. Nā non multū pdesset nō fugere futura, nisi subsequeret laudabilis tolerantia pñtiū. ergo magis patiētiæ fortitudo, q̄ ecōtra, subordinatur secūdū hæc in hac solutione dicta. Sic dicatur, q patiētia quātū ad tolerantiā malorū mortis, non est virtus adiūcta fortitudini, sed inquantū tolerat alia, ut ipse Thomas in rñsione ad tertiū huius articuli innuit. Cōtra, Ex hac, inquit, in primis responsione confirmatur vnū assumptū, s. q patientia est tā circa pericula mortis, q̄ etiā circa alia mala. Deinde ista solutio cōtinet duo, quæ uidentur falsa. Primum est, q patientia, vt est circa pericula mortis, est pars integralis fortitudinis. Secundum est, quòd patientia, vt est circa alia mala à malo mortis, est virtus adiuncta virtuti fortitudinis, vt secundaria principali.

¶ Contra primum arguitur, Patientia quæ est circa mortis pericula, est secundùm doctrinam eius fortitudo. ergo nō est pars integralis fortitudinis. Antecedens probatur. Patiens martyrium vsque ad mortem pro Christo, secundùm ipsum doctorē, est patiens, & fortis actu quo tolerat malum mortis. Aut ergo est patiens & fortis eodem actu & tunc habetur intentum, quia si actus non est distinctus, nec habitus. Aut vno actu est fortis, & alio patiens: & tunc quæritur, qui sint illi. Non enim sunt ibi duæ tolerantiæ mortis, nequè duo alij actus. Nequè potes dicere, quòd non fugere est actus fortitudinis; & laudabiliter se habere in tolerando, est actus patientiæ, quia sequeretur, quòd aggredi, & perdurare laudabiliter in periculis mortis non esset actus fortitudinis, quod est contra eundem doctorem dicentem in responsione ad secundum, Actus fortitudinis non solum consistit in hoc, quòd aliquis in bono persistit contra timores futurorum periculorum, sed etiam vt non deficiat propter præsentium tristitias.

¶ Præterea, Laudabiliter se habere in malis præsentibus, est actus patientiæ: non deficere autem propter præsentium tristitiam, est actus fortitudinis secundùm istam responsionem, & iste secundus coincidit cum primo. ergo patiētia est fortitudo.

¶ Contra secundū aūt Falsum, militant, inquit, rōnes quatuor primo allatæ, q patiētia nō est adiūcta magnanimitati, quas omitto: quia vt nullius ad propositum valoris videntur.

¶ Præterea, inqt. Ego non video quō hæc patientia sit distincta à magnanimitate. Nā secundū Tulliū in primo de offic. Magnus animus sicut fortis cernitur in gerendo res magnas, plenasq; laborū, & periculorū. Tūc sic, Eadē sunt pericula circa quæ versatur magnanimitas & patiētia ista. ergo. Neq; pōt dici q magnanimitas firmat animū in maximis bonis sperādis, patiētia verò in malis tolerādis: qa cū bona de se alliciant ad se, nō est opus uirtute firmante ad se nisi pp mala & pericula quæ contingūt in prosecutione eorū. eiusdē igitur virtutis est firmare animū in bonis adipiscendis, & firmare ipsum contra mala, & pericula occurrentia in eorum adeptione.

¶ Ad hoc dubiū respōdendo dr, negando primi argumenti minorē: quia inter actū fortitudinis, & patiētiæ est ordo ex parte materiæ. Nam materia fortitudinis sunt maxima mala, s. mortis: materia verò patientiæ sunt minora mala. Constat autem inter maiora & minora mala pœnæ, de quibus est sermo, esse ordinem aliquem. Patientia igitur adiungitur fortitudini quasi circa secundariam in malis materiam existens.

¶ Ad secundum ex dictis authoris dr, q hic æquiuocatio accidit de patientia. Nā patiētia, ut est circa oīa aduersa, nō est unū quid, sed est vox significans virtutē patiētiæ ad mala alia à mortis periculis, & ad patientiam modum virtutis, seu partē integralem fortitudinis, quæ est circa mala spectantia ad mortis pericula. Vndè aūt author in responsione ad primum usus est nomine patientiæ ut cōmuniter significat utramq; patientiā, quia in responsione ad tertium erat ibidem hoc explanaturus, vt explanauit. Aut per ly, quæcumq; mala, subintellexit alia à dictis, scilicet periculis mortis. Et sic accepit patientiam propriā pro uirtute patientiæ, ut in responsione ad tertium explanauit. Et sic nil contra authorem, quouis modo dicatur, sequitur.

¶ Ad tertium ex dictis authoris in responsione ad secundum dicitur, quòd si interpretanda sunt dicta uerba de patientia uirtute, patet, quòd nulla est difficultas in comparatione: quia talis patientia non est circa præsentia mala, scilicet pericula mortis. Plus enim est sistere contra timores maximorū malorū, quàm sustinere minora mala. Si uerò exponatur de patientia parte integrali fortitudinis, tunc dicendum est, q fortitudo habet pro actu suo principali immobiliter sistere & cōtra timores, & cōtra tristitias,

tristitias, quæ in periculis mortis interuenerunt, ita q; actus eius est & superare timoribus, & tristitiis taliũ malorũ immobiliter psistere: qd est plus q̃ superare timores, & plus q̃ superare tristitias. Et hoc innuit author, dicẽs q; ad fortitudinẽ spectat nõ decidere pp tristitias &c. Cũ hoc tñ stat, cõparando istas passiones, s. timorẽ & tristitiam respectu periculorũ mortis, q; timor sit principalior materia fortitudinis q̃ tristitia: qa timor est respectu hmõi periculorũ, ut habent rõnem ardui: tristitia aũt non, qm̃ hæc est concupiscibilis passio, ille est passio irascibilis. Vnde fortitudo per seipsam firmat cõtra timorẽ, & per manum suã, hoc est, patientiã partẽ integralem firmat contra tristitias. Et cum dr̃, Plus est superare præsentia, q̃ futura timere, uidetur q; uerũ est sub eadẽ rõne: sed nõ est sic cõparando tristitiam præsentiũ præcisè, & timorẽ periculorum mortis præcisè, quia timor respicit illa sub rõne ardui: tristitia autẽ respicit illa absolutè. Et sic non sunt cætera paria. Rursus dato q; difficilius esset superare tristitias istas q̃ timores istos, non tñ sequitur, q; patientia principalior sit fortitudine: quia fortitudo habet pro principali actu persistere cũ superatione utriusq; diuersimodè tñ, qa cũ superatione timoris, immediatè: cũ superatione uerò tristitiæ, mediatè: nõ media alia uirtute, sed media sua parte. Et per hæc patet responsio ad aliud, s. sustinere mala præsentia est principalius q̃ non fugere pp timores. Vtrãq; siquidẽ rñsio data habet hic locum, & q; non fugere excellit pp arduitatẽ, q̃ est in obiecto, & q; fortitudinis actus nõ est tãtummodo propter timores non fugere, sed non fugere propter timores & tristitias, & quæcumq; sint annexa damna. Nec est uerum, quòd non fugere ordinetur ad tolerandum præsentia mala, sed utrumque ordinatur ad principalem fortitudinis actum, qui est immobiliter persistere, non obstantibus timoribus, & tristitiis. Quod autem iste addit, quòd si distinguatur de patientia, ut dictum est ex authore in responsione ad tertium, habetur unum intentum, scilicet, quòd patientia extendit se ad omnia aduersa, falsum est, nisi sumatur patientia pro uirtute, quoniam nec patientia uirtus extendit se ad omnia, nec patientia pars uirtutis extendit se ad omnia.

*Hom. 5. in Matth. inter medium & finẽ, to. 2.

† Epist. 5. ante mediũ to. 2.

Porrecta ex totum. 671

Sup. q. 117 ar. 3. ad 3. Et 1. 2. q. 70. ar. 3. co. Et 2. cor. 6. lec. 2. prin. Ca. 1. to. 4.

lectationibus tactus, puta, quæ sũt ex abstinẽtia ciborũ uel uenereorũ: sed patiẽtia pcipuè est circa tristitias, quæ ab alijs inferũtur. Et iterũ ad tẽperantiam pertinet refrænare hmõi tristitias, sicut & delectationes contrarias. Ad patientiã autem pertinet, ut pp huiusmodi tristitias, quantæcumq; sint, homo non recedat à bono uirtutis. G

Ad iii. dicẽdũ, q; patiẽtia pôt quantum ad aliqd sui poni pars integralis fortitudinis, de qua parte obiectio pcedit, put scilicet aliqs patienter sustinet mala, quæ pertinẽt ad pericula mortis. Nec est cõtra rõnẽ patiẽtiæ, q; aliqs qñ opus fuerit, insiliat in eũ, q mala facit: qa ut Chrys. dicit sup illud Matth.* Vade satana: In iniurijs pprijs patientẽ esse laudabile est: iniurias aũt Dei patiẽter sustinere, nimis est impiũ. Et August. dicit in quadã epistola cõtra Marcellinũ, † q; præcepta patiẽtiæ nõ contrariant bono Reipublicę, p quo cõseruando cõtra inimicos pugnat. Secundùm uerò, q; patiẽtia se hẽt circa quæcũque alia mala, adiũgit fortitudini, ut uirtus secundaria principali. H I

ARTICVLVS V.

Vtrum patientia sit idem quod longanimitas.

Ad qvintvm sic pceditur. Vĩ q; patiẽtia sit idem qđ longanimitas. Dicit. n. Aug. in lib. de patiẽtia,* q; patiẽtia Dei prædicat nõ in hoc, q; aliquod malũ patiatur, sed in hoc, q; expectat malos ut cõuertant. Vñ Eccles. 5. dr̃. Altissimus patiens redditor est. ergo h uidet q; patiẽtia sit idẽ qđ longanimitas. K

¶ 2 Præt. Idẽ non est oepositũ h duob': sed impatiẽtia opponit lõganimitati, per quã aliqs moram expectat. dr̃ enim aliquis impatiens moræ, sicut aliorum malorum. ergo uidetur q; patientia sit idem longanimitati.

¶ 3 Præ. Sicut tps est qdã circũstãtia malorũ, q̃ sustinent, h ita ẽt loc': sed ex parte loci nõ sumit aliqua uirt' q̃ distinguat à patiẽtia. ergo siĩr, nec lõganimitas, q̃ sumit ex parte tpis, inquantũ scilicet aliquis diu expectat, distinguitur à patientia.

Sed contra est, q; sup illud ad Rom. 2. An diuitias bonitatis eius, & patiẽtiæ, & lõganimitatis contẽnis, dicit glo.* Vĩ lõganimitas à patiẽtia differre: qa q. infirmitate magis q̃ proposito delinquũt, sustẽtari p lõganimitatẽ dicunt. Qui uerò pertinaci mente exultant in delitijs suis, ferri patienter dicendi sunt.

Respon. Dicẽdũ, q; sicut magnanimitas dr̃, per quã hẽt aliquis aium tẽdẽdi in magna, ita etiã longanimitas dr̃, per quã aliquis habet aium tendendi in aliquid qđ in longiquũ distat. Etiõ sicut magnanimitas magis respicit speciẽ tendentẽ in bonũ, q̃ audaciã, uel timorẽ siuè tristitiã, quæ respiciunt malũ, ita etiã & lõganimitas. Vndè m Lõganimitas maiorẽ conuenientiã uidet habere cũ magnanimitate, q̃ cũ patientia. Potest tñ conuenire cum patientia duplici rõne. n Primo quidẽ, quia patientia sicut & fortitudo sustinet aliqua mala pp aliquod bonum. Quod si ex propinquo expectetur, facilius est sustinere: si aũt in lõginquũ differatur, difficilis est expectatio. Mala autẽ in præsenti sustinere difficilius est. Secũdò, qa hoc ipsum qđ est differri bonũ speratũ, natũ est causare tristitiã, sñm illud Pro. 13. Spes, quæ differtur af-

F ¶ Ad ea verò quæ obiiciũtur cõtra solutionẽ authoris rñdendo di, q; utrumq; dictũ authoris est uerũ. Et cum contra primũ de patientia parte arguitur, negatur antecedẽs, s. q; patiẽtia sit fortitudo. Et ad probationẽ, q; sustinens pro Christo martyrium, propriè loquendo, non deberet dici fortis & patiens, sed integrè fortis, sicut nõ debet dici, q; est homo integer, aut q; est prudẽs & bonę rõnis. Si tñ sic dicatur, nullus est error. Cõceditur ergo, q; est fortis & patiẽs. Et cũ dr̃, Aut eodem, aut diuersis. Dicitur, q; eodẽ, & diuersis. In diuersis quidẽ, quia patiẽs est in æquanimiter tolerãdo præsens malũ: fortis uerò in immobiliter persistẽdo, nõ obstante & timore, & tristitia. Eodẽ uerò, quia ad istũ principalẽ actũ subseruit actus patiẽtiæ. Propter qđ martyres laudantur de patientia tanquam seruiente fortitudini. Et sic actus fortitudinis est quodammodo patientię adiunctus ad illũ, sicut ecõtra fortitudo imperat patientiæ.

*Glo. ordinaria, illud ex August.

¶ Ad alterũ contra hoc membrum dr̃, q; laudabiliter tolerare præsentẽ tristitiã est actus patientiæ: & nõ deficere pp tristitias in prosequẽdo mortis pericula, est actus fortitudinis, & non sunt idẽ actus, sed primus est in cõcupiscibili: secũdus, qui per negationẽ circumlocutus est, s. immobiliter psistere in mortis periculo, nõ obstante tristitia, est in irascibili, seu uoluntate.

Conclu. 2º

¶ Ad obiecta contra aliud dictũ, scilicet, de patientia uirtute adiuncta fortitudini ut secundaria principali, dicitur, q; patientiæ distinctio à magnanimitate clara est, quia magnanimus tendit ad magnum in qualibet uirtute, patientia non. Magnanimitas est circa spem magnorum bonorum ut materiam, patientia circa tristitiam. Et cum dicitur, Eadem sunt aduersa, seu pericula, circa quæ est magnanimitas & patientia. ergo. Respondetur primò, q; non sunt eadem adequatè: secundo, quòd non sub eadem ratione respiciuntur ab utraque uirtute, quia à magnanimitate sub ratione magni, à patientia uerò absolutè, & in ordine ad cælestem patriam. Falsum quoque est quod dicitur, scilicet, quòd quia bona de se alliciunt ad se, non est opus uirtute, nisi propter pericula, & labores: quoniam ad bona opus est uirtute, uel quia non sufficienter natura inclinamur ad illa, ut patet de iusto, uel quia passiones ad illa egent moderamine, ut est in pro-

in proposito de spe magnorum. Quod demum dr̃, q; eadem est virtus boni & mali oppositi, gratis conceditur. Sed hoc non obstante, superius ostensum est rationabiliter poni patientiã virtutem gratuitam respectu malorũ in ordine ad patriã cælestẽ.
¶ Circa relictum dubium, An patientia distinguatur in formatam, & informe, dicẽdũ est, q cum virtus, immò & habitus quilibet, corrũpat ex hoc ipso q; rõ formalis, seu obiecti, seu materiæ, cessat, & tadiu sit quandiu rõ formalis saluatur in eo, vt patet de scientia quæ pditur medio deperdit, & quãdiu mediũ applicatũ hẽ, scientia est: & similiter in habitibus infusis, fides tandiu ĩ aliquo ẽ, quandiu q s credit oĩa reuelata à Deo Ecclesiæ Christianæ, ita q; statim, q quis aliqd pertinaciter crederet, quãtũcũq; oppositũ determinatum Ecclesia, habitũ infusũ fidei statim pderet quo circa ad vidẽdum an aliqua virtus possit esse informis spectãdũ est, an sua formalis rõ, qua attigit obiectũ suũ, saluet sine charitate. Si n. pôt sine charitate saluari, pôt esse informis. Si nõ pôt saluari sine charitate hmõi rõ, nõ pôt esse informis. Propter hoc n. fides pôt eẽ informis, prudẽtia aũt nõ, vt patet ex superi' dictis. Qũ tñ aũt ab authore cõcipio, q posuit patientiã, vt est specialis virtus, esse virtutẽ gratuitã nõ politicam, rõ formalis patiẽtiæ cõsistit in æquanimi tolerãtia aduersorũ pp supnaturalia bona. Hoc aũt nõ pôt esse informe, est sine charitate esse nequeat, vt in littera patet. Vnde virtus patiẽtiæ sic est charitati coniuncta, q; aut non est, aut est cum charitate. Et pp hoc Apostolus posuit prærogatiuã charitatis patientiam.
¶ Sed occurrit hoc in loco dubiũ maiuscũ contra doctorẽ, quia ex hoc ipso q; ad patiẽtiam, sñm q; est virtus, spectat omnia tolerare propter bonum supernaturale, sequitur quòd ad ipsam spectet etiam sustinere amissionem vitæ, q est summum bonum naturale. Et si hoc conceditur, ergo non est virtus adiuncta fortitudini, sed excedens potius ipsam.
¶ Ad hoc dr̃, q; author loquitur in hoc articulo de patiẽtia cõi, hoc est, vt cõprehẽdit patiẽtiã specialẽ virtutẽ, & patiẽtiam partẽ fortitudinis infusæ. Sic n. accepta patiẽtia, ad qua aduersa se extẽdit pro futuræ patriæ bono tolerãda. Nec obstat q; dicat, Patiẽtia secũdũ q; ẽ virt': quia p hoc nõ solũ intelligit q; sit simpliciter virt', sed q; attingat ad perfectionẽ virtutis simpliciter: patia siquidẽ hæc sunt quo ad ppositũ. Et hoc secũdũ intelligẽ patiẽtia parte integrali fortitudinis infusæ: & adũgit vniuersaliter patientia fortitudini vel quasi pars integralis, vel vt pars potẽtialis: quia æquanimis tristitia secũdario cõcurrit ad

Concl. P

In li. 2. de Infonnes fo. 3 ante fin. libri.

Loco citato in arg. 3. d cõtra.

fligit animã. Vndè & ĩ sustinẽdo hmõi afflictionẽ pôt esse patiẽtia, sicut & in sustinẽdo quascũque alias tristitias. Sic ergo P sñm q; sub eadẽ ratione mali cõtristãtis pôt cõprehendi & dilatio boni sperati, quæ pertinet ad lõganimitatẽ, & labor quẽ homo sustinet in cõtinuata executione boni operis, qđ ptinet ad cõstãtiã, tã lõganimitas, q̃ ẽt constãtia, sub patiẽtia cõprehẽdũtur. 9 Vndè & Tulli' diffiniens patiẽtiã dicit, q; patiẽtia est honestatis ac vtilitatis causa uolũtaria, ac diuturna ppessio rerũ arduarũ ac difficiliũ. Qđ dicit arduarũ, ptinet ad cõstãtiã in bono. Qđ dicit difficiliũ, pertinet ad grauitatẽ mali, quã ppriè respicit patientia. Qđ verò addit, diuturna siuè diutina, ptinet ad longanimitatem secundùm q; conuenit cum patientia. Et per hoc patet rẽsponsio ad 1. & 2.

Ad iii. dicẽdũ, q; illud qđ ẽ lõginquũ loco, q̃uis sit remotũ à nobis, nõ tñ est simpliciter remotũ à natura rerũ, sicut id qđ est lõginquũ tẽpore: & ideò nõ est similis rõ. Et pręterea, qđ est lõgiquũ loco, nõ affert difficultatem, nisi ratione tpis: quia qđ est longiquũ loco à nobis, tardius tpe ad nos pôt peruenire.

Ad iiii cõcedimus. Tñ cõsiderãda est rõ illius dñiç, q̃ glo. *assignat: qa in his q ex infirmitate peccãt, hoc solũm vr ipportabile, q; diu pseuerãt in malo: & ideò dr̃ q; ex longanimitate supportant. Sed hoc ipsũ q; aliqs ex supbia peccat, ĩportabile vr: & ideo p patientiã dñr sustineri illi, q ex superbia peccant.

QVAESTIO CXXXVII.

De perseuerantia, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandũ est de pseuerantia, & vitijs oppositis.

B Circa perseuerantiam autem quęruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum perseuerantia sit virtus.

¶ Secundò, Vtrum sit pars fortitudinis.

¶ Tertiò, q̃uo se hẽt ad cõstãtiã.

¶ Quartò, Vtrum indigeat auxilio gratiæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum perseuerantia sit virtus.

Ad primvm sic procedit. Vĩ q; pseuerãtia nõ sit virtus: qa, vt Philos. dicit in 7. Ethic.* cõtinẽtia est potior q̃ h pseuerãtia: sed cõtinẽtia non est virtus, vt dicitur in quarto Ethi.† ergo perseuerantia non est virtus. C

¶ 2 Præt. Virtus ẽ q̃ rectè viuit, sñm Augu. in li. de li. arbi.* sed sicut ipse dicit in li. de pseuerantia,† null' pôt dici h pseuerãtiã habere quãdiu viuit, nisi perseueret vsq; ad mortem. ergo perseuerantia non est virtus.

¶ 3 Præt. h Immobiliter psistere ĩ ope virtutis reqrit ad oẽm virtutẽ, vt patet in scđo Ethi.† sed hoc ptinet ad rõnẽ pseuerãtię. dicit. n. Tulli' in sua Rhet.† q; pseuerãtia est in rõne bñ cõsiderata stabilis & ppetua pmãsio. ergo pseuerãtia non ẽ specialis virtus, sed conditio oĩs virtutis. D

Sed cõtra ẽ, qđ Andro. dicit, q; pseuerãtia ẽ habit' eorũ, qb. immanẽdũ ẽ, & nõ immanẽdũ,

A immobiliter psistẽdi in arduis, ad quæ directè tẽdit fortitudo: qui tristitia est circa mala nõ vt ardua, sed absolutè, cũ sit passio cõcupiscibilis, & ad seruiẽdũ fortitudini assumatur. Et propterea dato q; excederet fortitudinẽ quo ad numerũ malorũ, exceditur tamen à fortitudine quo ad excellentiam & difficultatẽ obiecti: qñ est circa maxima mala sub rõne ardui. Patiẽtia aũt, vt sępe dictum est, versatur circa mala absolutè, non ut ardua, quia est in concupiscibili.

Svp. Q. CXXXVII. ART. I.

In art. 1. q. 137. dubia duo occurrunt circa corpus articuli ex Martino in q. 1. d pseuerãtia in eodem tractatu. Primũ ẽ circa rõnem, quæ in litera affert. Vbi occurrit specialis ratio difficultatis & boni, ibi ẽ specialis virt': sed ĩ oĩ opere virtutis occurrit specialis rõ difficultatis & boni ex ipsa diuturnitate tẽporis. Nam hoc ipsũ, qđ est diu sistere ali cui difficili, specialẽ difficultatẽ habet: & ideò persistere diu in aliquo bono vsq; ad cõsũmationẽ, spectat ad specialẽ virtutẽ. Arguit siquidẽ contra hãc rõnẽ dupliciter. Primò, quia sequeretur q; secũdum quãlibet circũstãtiã, quæ pôt afferre difficultatẽ in opere, ponẽda esset vna specialis virtus, ut ponit pseuerãtia. Probat sequela, sub maiore S. Tho subsumẽdo, Sed ex circunstãtijs loci, modi agẽdi, finis, personæ, in oĩ virtute ẽ specialis rõ difficultatis boni. Nã difficili' est conuenire iñ cũ parupẽnsus est homo in publico, q̃ ĩ priuato: & cum à seruo, quam cum à dño vel socio. Et similiter difficili' est exercere iustitiam cõtra potẽtẽ, q̃ cõtra pauperẽ, & p tẽpore quo eget alicuius auxilio, q̃ p tẽpe, quo nõ eget illo. Secũdò, Sicut specialis difficultas ex diuturnitate temporis accedit, ita ex frequẽti repetitione operis, ut patet in ieiunio quadragesimæ, & in quotidiana persolutione officij diuini, & pcertim in choro. Et tñ beatus Tho. nõ ponit aliquã spãlẽ virtutẽ pp difficultatem ex frequenti repetitione operis. ergo.
¶ Secũdũ dubiũ est circa cõclusionẽ principalẽ, s. Perseuerantia est specialis uirtus. Contra, inquit, Perseuerantia nõ est aliud q̃ virtus perseuerãs, accipiendo virtutẽ cõiter ad actũ, & ad habitũ. Probatur, tũ quia iustitia, & sic de alijs, inclinat ad eliciẽdũ exequendũ, & continuãdũ tandiu quãdiu recta rõ dictat. Nõ ergo est necessaria alia virtus pp diuturnitatẽ. Antecedẽs probat ex Aristo. 2. Eth. ponente cõditiones virtutis ex parte operantis, scilicet q; operetur sciens & eligens, & pp hoc firmiter & immobiliter, iñ qa posito recto dictamine, & electione recta, & opere iusto continuato vsq; ad finem operis, remotis quibuscũq; alijs

Conclu. 2º 672

Inf. art. 2. cor. & ad 1. & 2. qu. 138. art. 1. cor. Et 3. dist. 33. q. 3. art. 3. q. 1. ad 4. & q. 4. ad 1.

*Li. 7. c. 7. circa me. tom. 5.

† Lib. 4. circa fi. to. 3.

*Lib. 2. de lib. arbi. c. 19. tom. 1.

† Aug. li. de bono pseuerãtiæ, c. 1. tom. 7.

*Li. 2. c. 4. to. 5.

† Lib. 2. de inuentione in fol. 5. ante fi. libri.

virtu-

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

virtutibus ponit perseuerātia. ergo perseuerātia iustitiæ nō est alia virtus a iustitia, & sic de alijs. Scdo, si perseuerantia est virtus distincta à virtute perseuerāte, sequeret processus in infinitū: qa perseuerare diu in ipsa pseuerātia habet eādē rōnē difficilis & boni ex ipsa diuturnitate tpis, quā habēt opera aliarum virtutū. Quæ ergo rōne ponit pseuerātia distincta ab alijs, ponēda est distincta ab ista, & sic in infinitū. Aut eadem rōne qua ipsa pseuerātia ponit circa diuturnitatem sui actus, aliæ quoq; virtutes concedantur circa diuturnitatem proprij actus.

*Lib. 2. Ethic. c. 3. & to. 5.

¶Ad euidentiā horū scito, q sicut magnanimitas respicit magnū in opere cuiuscū que virtutis, ita pseuerātiæ virtus respicit diuturnū in opere cuiuscunq; virtutis. Et ppea sicut magnū dupliciter cōsiderari est superius, scilicet ex cōditione operis absolute, & vt rō principaliter obiecta & intenta: ita diuturnitas cōsideratur & ut circunstātia operis, & sic spectat ad eādē virtutē, ad quā spectat illud opus: & vt rō principaliter intēta, & sic ponit obiectū specialis virtutis, q dr pseuerātia pp rōnem literæ.

¶ Et ad primā rōnem cōtra eā negat sequela loquēdo de circun-
D.1026. stātijs vt sic: qm nec perseuerātia ponit circa diuturnitatem, vt est circūstātia. Veruntñ concedit q quæcūq; circunstātia pōt trāsferri in rōnē formalē alicuius boni moralis secundū specie distincti ab alijs, constituere potest specialem virtutē. Quæ autem affert arguēs sūt circunstantię vt sic, & ideò non variant speciem, sed magis, aut minus in eadem specie.

F tiō de alijs virtutibus, quia nulla earū tēdit ad diuturnitatem per se primò, sed ex principali intētione. Et ppea aliæ egent ista per se primò in diuturnū tēdēte: ista verò quia ex se hoc habet, non eget aliqua alia tendēte ad diuturnitatem sui operis.

¶In eodē primo artic. in responsione ad secūdū, dubiū ex Martino occurrit ibidem qu. 2. ubi recitata hac responsione dicit, sequentes hāc opinionē habent concedere quę sequunt. Primò, sequitur q de aliquo actu aliqn est verum dicere, q fuit perseuerātia, de quo nūquā fuit verū dicere q ē perseuerantia. Scdò, q moriens actus q nunquā fuit perseuerantia, incipit esse pseuerantia. Tertiò, q actus proprius alicuius virtutis pro tempore quo fit, nō sortietur denominationē ab illa. Quartò, q perseuerātia est uirtus, & tñ eius operatio virtuosa non pōt esse pseuerantia: quia vel esset perseuerātia anteq esset, & hoc non: vel qñ est, & hoc non, quia adhuc nō est finis uel post: & hoc nō, quia tunc nō est. Quintò: q duorum oīno uniformiū intus & extra usque ad aliqd instans, de uno verè, dicet q perseuerauit, & alio nō, ut patet si unus moriatur in illo instāti, & alius non. Ista sunt quę sequuntur ex dicta opinione, ad quā tñ ponendā nec rō, nec authoritas cogere vr.

¶In eadem responsione dubium occurrit ex eodem circa illud, Per se ad perseuerantiā pertinet, q aliquis perseueret vsq; ad finē opis virtuosi. Contra arguitur, quia qnque aliquis verè perseuerasse dr, qui non cōpleuit opus, sed impeditus fuit per mortem vel uiolentiam.

& neutrorū: sed habit⁹ ordinās nos ad benefaciēdū aliquid, vel omittendum, est virtus. ergo pseuerantia est virtus.

RESPON. Dicēdū, q ſm Philo, in 2. Ethi.† virt⁹ ē circa difficile, & bonum. Et ideò vbi occurrit specialis rō difficultatis, vel boni, ibi est specialis virtus. Opus aūt virtutis pōt habere bonitatē, & difficultatē ex duob⁹. Vno qdē mō, ex ipsa specie actus, q accipit ſm rōnē proprij obiecti: alio mō ex ipsa diuturnitate tpis. Nā hoc ipsū, qd ē diu isistere alicui difficili, specialem difficultatē hēt. Et ideò diu psistere i aliquo bono vsq; ad cōsumationē, ptinet ad specialē virtutē.[m] Sicut ergo tēperātia, & fortitudo[d] sūt speciales virtutes, eo q altera eorū moderat delectationes tactus, qd de se difficultatē hēt, altera aūt moderat timores & audacias circa pericula mortis, qd ēt ſm se difficile est: ita ēt pseuerantia ē qdā specialis virt⁹, ad quā ptinet i his, vel ī alijs virtuosis operib⁹ diuturnitatē sustinere, put necesse est.*

AD I. ergo dicendū, q Philosophus accipit ibi pseuerātiam ſm q aliquis perseuerat in his, ī quib⁹ difficillimū est diu sustinere. Non est aūt difficile diu sustinere bona, sed mala. Mala aūt, q sunt pericula mortis, vt plurimū nō diu sustinētur, qa vt frequētius cito transeūt: vñ respectu illorū nō ē pcipua laus perseuerantiæ. Inter alia autē mala pcipua sunt illa, quæ opponuntur delectationibus tactus: qa hmōi mala attēdunt circa necessaria uitæ, puta, circa defectū ciborū, & aliorū hmōi, q qñq; imminēt diu sustinēda. Nō est aūt difficile hęc diu sustinere illi, q circa hoc nō multū tristat, nec i oppositis bonis multū delectatur: sicut patet i tēperato, i quo hmōi passiones nō sūt vehemētes. Sed maximè hoc difficile ē i eo, q circa hoc vehemēter afficit, vtpote nō habēs pfectā virtutē modificantē has passiones. Et ideò si accipiat hoc mō pseuerātia, nō est uirt⁹ pfecta, sed ē quoddā iperfectū i gñre virtutis. Si aūt accipiam⁹ pseuerātiā ſm qd aliqs i quocūq; bono difficili diu psistit, hoc pōt cōuenire ēt habēti pfectā uirtutē, cui ēt si psistere sit min⁹ difficile, psistit tñ in bono magis pfecto, uñ talis pseuerātia pōt esse uirtus: quia pfectio uirtutis magis atiendit ſcd'm rationem boni, quàm ſm rationem difficilis.

AD II. dicendū, q eodē noīe quandoq; nominat & uirtus, & actus uirtutis, sicut Augu. dicit super Ioā.* Fides est credere qd nō uides. Potest tñ contingere, q aliquis habeat habitum uirtutis, qui tñ nō exercet actū: sicut aliqs paup habet habitum magnificentię, cū tñ actum nō exerceat. Qñq; uerò aliquis habens habitū incipit quidē exercere actum, sed nō perficit, puta, si ædificator incipiat ædi-

*Trac. 79. paulo à prin. to. 9.

¶ Ad secundam dicitur, quòd frequens eiusdem operis repetitio ad obseruationem vnius totalis operis consumandi sub diuturnitate comprehenditur: quoniam eiusdem moris est ex intentione tendere ad diu insistendum operis consumationi, si opus vnū plures propterea repetendum est, etsi opera succedentia sint diuersa.

¶Ad secundum dubiū negatur primò assumptū: vel distinguatur q perseuerantia sumitur dupliciter, scilicet ex cōditione, & ex principali intentione: & quod perseuerātia ex cōditione habitus est ipsa virtus perseuerans. Nā quilibet habitus ex conditione immobilitatis firmat ad diu psistendū. Sed perseuerantia quæ ex principali intētione in quolibet opere tendit ad ipsam diuturnitatē, nō est ipsa virtus iustitiæ, tēperātiæ &c quæ perseuerat, sed alia. Et p hoc patet responsio ad vtrāq; probationem antecedentis: quoniam grans cōceditur, q qlibet virtus potest perseuerare ex conditione, sed non ex principali intentione.

¶Ad secundū argumētū negatur sequela, processus in infinitū: qm illa specialis virtus, quæ est perseuerantia, q per se primo intēdit ad diuturnitatē in quocūq; actu virtutis, sufficit ad tendēdū ad diuturnitatē proprij actus, sicut & aliorū. Nec est par ra-

¶ Ad euidentiam eorū q in primo dubio tanguntur, scito q qa vnumquodq; ens esse pōt verè enūtiari esse simpliciter, vel de aliquo, qñ iuxta naturæ suæ cōditionē hēt esse. Vñ successiua entia tunc dīt esse, qñ sūt nō simul, sed i successione ppria inchoata. Dr nāq; hodiernus dies esse, qū iā inchoatus est. Vnde ab inchoatione vsq; ad terminū diei verificatur de illo tpe, hodie. Et similiter cum domus ædificat, dicimus q ædificatio domus est, quis nihil horū sold sit, & possit impediri ne terminetur. Proportionabiliter in pposito dicimus, q qñcunq; aliquis incepit actū perseuerādi, ia actu pseuerat, & de illo actu uerādr, q est perseuerantia. Nec obstat, si nō cōsumetur, sicut nō obstat si domus ædificatio nō cōsūmatur, quin ædificatio ppia fuerit ædificatio, & domificatio. Et si hodiernus dies nunq cōsumaret, nō auferret quin fuerit verū prius dicere, hodie, in primis horis eius. Quocirca aliud est loqui de perseuerātia, & aliud de perseuerātia cōsumata. Ad verificādū siquidē de aliquo actu q est perseuerātia, sufficit q actus ille perseuerādi sit cū debitis cōditionib' inchoatus, & sic in successione habeat esse. Sicut ad verificandum quod aliquis actus sit motus, sufficit quòd inchoatus motus successione sit. Si enim

enim non consumatur, non sequitur ergo perseuerantia non fuit perseuerantia, sicut non sequitur, ergo motus non fuit motus: sed sequitur, ergo perseuerantia non est consumata, sicut ergo motus non est consumatus.

¶ Ad verificandum verò de aliquo actu, q est perseuerantia cōsumata, oportet terminū consumationis expectare, & tunc pōt primò dici, q est perseuerātia cōsumata, qñ sc. est in suo termino, nec aliud esse requirit. Sicut motus consumatus non nisi in termino pōt primò dici motus consumatus, nō curando in proposito quō terminetur positiuè, vel negatiuè. Negatur ergo q sectantes diui Thomæ doctrinā de pseuerātia, oporteat illa cōcedere, quæ arguens affert. Actus siquidē perseuerādi vsque ad mortē habuit hanc ueritatē in uita, q ille perseuerat. Nec per mortē fit perseuerantia, sed in illo instanti fit consumata. Et pptereà patet, q propterea est fit actus uirtutis perseuerantiæ. ab illa denominatur perseuerantia, & est perseuerātia qñ est in successione. Nec obstat q adhuc nō sit finis: qa nō exigitur nisi ad cōsumatā perseuerantiā. Ad ratium demū quinto loco dr, q de illo qui moritur, verificatur perseuerātia cōsumata, qa tūc est instans cōsumationis eius. In alio uerò uerificatur q perseuerat, sed nō cōsumatè, qa adhuc nō est in termino. Vnde nullū inconueniēs hic accidit, ex quo ponit vnius terminus, & alterius non. Vnde patet, q non sequuntur ex sancti Thomæ opinione quę arguēs dicit, & q rationabiliter ponit illa virtus sicut magnanimitas.

*Loco citato in argum.

¶ Ad secundum dubium dicitur, q sicut per se cōuenit homini, qd gñet hominem, & q leo gñet leonem, & tamē potest impediri: ita per se conuenit perseuerantię virtuti, quòd intendat persistere vsque ad finem. Si tamen impediatur ab extra, hoc est, per accidens, & nihil obstare cōstat naturæ virtutis, cui ex propria natura conuenit inclinare i hoc quod persistat vsq; in finem. Argumentum

Porrecta per totum. 673
Sup. q. 128 cor. & ad 1. & 6. Et addit. 51. q. 3. ar. 3. q. 1. & 4. cor.
*Li. 7. c. 4.

ficare, & non compleat domū. Sic ergo dicendū est, q nomen perseuerantiæ quandoq; sumitur pro habitu quo quis eligit perseuerare: qñq; aūt pro actu quo quis perseuerat: & qñque quidē habens habitū perseuerantiæ, eligit quidē perseuerare, & incipit exequi aliquandiu persistendo nō tñ cōplet actū, quia nō persistit vsq; ad finem. Est autē duplex finis. Vnus quidem, qui est finis operis, alius aūt qui est finis humanæ vitæ. Per se aūt ad perseuerantiā pertinet ut aliquis perseueret vsq; ad terminū virtuosi operis: sicut q miles Perseueret usq; ad finē certaminis, & magnificus vsq; ad cōsummationē operis. Sunt aūt quædā uirtutes, quarum actus per totā uitā debēt durare, sicut fidei, spei, & charitatis, qa respiciunt vltimum finē totius uitæ humanę. Et ideò respectu harū uirtutū, quę sunt principales, non consumatur actus perseuerantiæ vsq; ad finem uitæ. Et ſm hoc Aug.* accipit perseuerantiam pro actu perseuerantiæ consumato.

AD III. dicēdū, q virtuti potest aliqd cōuenire dupliciter. Vno modo, ex ppria intētione finis: & sic diu persistere vsq; ad finē in bono, ptinet ad specialē virtutē, q dr perseuerātia, quę hoc intendit, sicut specialē finem. Alio modo ex cōparatione habitus ad subiectū: & sic immobiliter persistere cōsequitur quālibet uirtutem, inquantum est qualitas difficilē mobilis.

ARTICVLVS II.

Vtrū pseuerātia sit pars fortitudinis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videt q perseuerantia nō sit pars fortitudinis. Quia ut Philos. dicit in 7. Ethic.* perseuerantia est circa tristitias tactus: sed huiusmodi pertinet ad temperantiam.[b] ergo perseuerantia magis est pars temperantiæ, quàm fortitudinis.

¶ 2 Præt. Ois pars virtutis moralis est circa aliquas passiones, quas virtus moralis moderatur: sed perseuerātia[h] nō importat moderantiā passionum, quia quantò vehemētiores fuerint passiones, tātò aliquis secūdū rōnem perseuerās laudabilior videtur. ergo videt q perseuerantia non sit pars alicuius uirtutis moralis, sed magis prudentiæ, quæ perficit rationem.

¶ 3 Præ. Aug.† dicit in lib. de pseuerātia, q[h] perseuerantiam nullus pōt amittere, alias autē virtutes pōt homo amittere. ergo pseuerātia est potior oibus alijs uirtutibus: sed uirtus principalis est potior q eius pars. ergo perseuerantia non est pars alicuius uirtutis, sed magis ipsa est uirtus principalis.

SED CONTRA est, quòd Tullius* ponit perseuerātiam partem fortitudinis.

RESP. Dicendū, q sicut supra dictū est,* virt⁹ principalis est, cui principaliter ascribitur aliquid qd pertinet ad laudē virtutis, inquantū. s. exercet illud circa propriā materiā, in qua difficillimū & optimū est illud obseruare. Et secūdū hoc dictū est,* q fortitudo est principalis virtus: quia firmitatē seruat in his, in qbus difficillimū est firmiter persistere, s. in periculis mortis. Et iō necesse est, q fortitudini adiungatur sicut secundaria uirtus principali oīs illa uirtus, cuius laus consistit in sustinēdo firmiter aliqd difficile. Sustinere aūt difficultatē, q puenit ex diuturnitate boni operis, dat laudē perseuerātiæ: nec hoc est ita difficile, sicut sustinere picula mortis. Et iō[m] pseuerātia adiungit fortitudini, sicut[d] uirt* secūdaria principali.[n]

AD PRIMVM ergo dicēdū, q annexio secūdariæ uirtutis ad principalē nō solū attendit ſm materiā, sed magis secūdū modū: qa forma i unoquoq; potior est, q materia. Vñ licet perseuerantia magis uideatur conuenire in materia cū tēperantia, q cū fortitudine, tñ in modo ma-

A ergo nil obstat doctrinæ authoris, nisi apud eos qui putant naturales, & morales operationes, si possunt impediri, non per se conuenire suis principijs: quod est puerile, & satis rude.

SVPER Q. CXXXVII. ART. II.

IN art. 2. eiusdē quæst. dubiū ex Martino ibidē occurrit circa rōnem in corpore articuli ad conclusionē principalem, scilicet, Omnis illa uirtus, cuius laus consistit in sustinendo aliqd difficile, est adiuncta fortitudini sicut secundaria principali: sed laus perseuerātiæ est in sustinēdo difficultatem ex diuturnitate boni operis, ergo. Probatur maior: qa fortitudo firmat animum in sustinendo difficillima, quę sunt pericula mortis. Contra, inquit Martinus, maior est falsa. quod probatur, qa aliàs sequeretur, q omnis virtus esset adiuncta fortitudini: quia omnis virtus est circa difficile, & aliū firmat contra aliquid difficile. Probatio quoq; maioris non infert apparenter, nisi virtutes quę sunt circa eandem materiam, esse adiunctas. Et adhuc quęstio est, an hoc sufficiat. Iustitia enim perseuerās facit sustinere diuturnitatem operis iusti, & sic de alijs.

† Ex ca. 1. lib. & c. 5. to. 7.
*Lib. 2. de inuētione 1 fol. 5 ante fin. lib.
* Q. 123. ar. 11. & 3. & q. 61. ar. 3. & 4.
* q. 123. art. 11.

¶Ad hoc dicitur, q maior est verissima, & negatur sequela. Et ad probationem dicitur, quòd falsum est omnis virtutis laudem principaliter consistere in sustinendo aliquid difficile, cum iustitiæ laus consistat in rectè operando ad aliū, & temperantiæ laus in moderatione. Et vt excludantur omnes apparentiæ, notato quod dicitur, scilicet, q laus virtutis illius cōsistat principaliter in sustinendo difficile. Nam dato quòd omnis uirtus aliquo modo sustinendi actum participaret, vel haberet, non tamen principaliter consistit circa sustinendum. Iam autem dictum est, quòd virtutes ex principali intentione pensantur. Et per hoc patet solutio obiectorū de iustitia, & alijs uirtutibus perseuerātibus ex conditione, non ex principali intentione, ut prędictū est.

Concl. ar
D. 1025.

¶ Super.

SVP. Q. CXXXVII. ARTIC. III.

IN art. 3. eiusdē q. dubiū ex Martino ibidē, quæst. 1. occurrit circa differentiam inter perseuerantiā, & constantiā. Arguit siquidē dupliciter. Primo sic, Continuet aliquis aliquem virtutis actum, & deinde sola diuturnitate victus deserat, talis nec pseuerās, nec cōstans est. ergo cōstantia nō respicit extrinseca impedimēta, vt dr. Secūdo, Aristoteles expresse ponit pseuerantiā circa vehementes tristitias &c. ergo f. vsu terminorum debemus conformari antiquis doctoribus, nisi constet de abusu.

D. 1025.

¶ Ad hoc dr, q duppliciter aliquis pōt continuare actū virtutis, primo ex intentione diuturnitatis, Et sic inchoās, & aliquanto tēpore cōtinuās, & victus post à diuturnitate desistēs, habuit quidē perseuerātiæ actū, sed adueniēte opposito, factus est mollis. Si vero cōtinuauit actū ex cōditione virtutis, & post occurrente diuturnitate superante, deficit, in mollitiē declinans non ex cōtrario, sed ex priuatiuo, hoc est, non ex perseuerantia, sed ex non mollitie.

Porrecta per totum, 674

* q. præc. art. 5.

¶ Ad secundum verò dr, q licēt Arist. perseuerātiæ nomine vsus fuerit in habitu cohibitiuo tristitiarū imperfecto in genere virtutis: ex hoc tñ nō sequit q sit abusus vti eodē vocabulo in habitu virtutis circa diuturnitatē, quā vocabulū perseuerātiæ respicere magis constat, q̄ tristitias. Perseuerans enim cōmuni, & frequēti vsu dr, qui diu durat in aliquo. Et simpliciter perseuerans, qui vsq; ad finē durat in opere.

* Lib. 1. in fōn. Scipionis in fol. 2. ante med. lib.

* q. 128. argum. 6.

gis conuenit cū fortitudine, inquantū firmitatē seruat cōtra difficultatem diuturnitatis.

Ad II. dicendū, q illa perseuerātia, de qua loquitur Philos. nō moderat aliquas passiones, sed cōsistit solùm in quadā firmitate rōnis, & volūtatis. Sed perseuerantia sm q ponit uirtus, moderat aliquas passiones, scilicet timorē fatigationis, aut defectus propter diuturnitatē. Vnde hæc uirtus[d] est in irascibili, sicut & fortitudo.

Ad III. dicēdū, q Aug. ibi loquit de pseuerātia nō sm q nominat habitū uirtutis, sed sm q nominat actū uirtutis cōtinuatū usq; in finē, sm illud Matth. 24. Qui perseuerauit usq; in finē, hic saluus erit. Et ideò contra rōnē perseuerantiæ sic accepta esset, q amitteretur, quia iam non duraret usq; in finem.

Articvlvs III.

Vtrum constantia pertineat ad perseuerantiam.

Ad tertivm sic procedit. Vr q cōstantia nō ptineat ad perseuerātiā.[h] Cōstantia.n. pertinet ad patientiā, ut supra dictū est:* sed patientia differt à perseuerātia. ergo constantia non pertinet ad perseuerantiā.

¶ 2 Præ. Virtus est circa difficile bonū: sed in paruis operibus cōstantē esse,[h] nō uī esse difficile, sed solū in operibus magnis, q̄ pertinent ad magnificentiā. ergo cōstātia magis ptinet ad magnificantiā, q̄ ad perseuerātiā.

¶ 3 Præ. Si ad pseuerātiā ptineret constātia,[h] in nullo uideret à pseuerātia differre, qa utrūq; immobilitatē quādā importat: differunt aūt. Nā Macro.* condiuidit cōstātia firmitati, per quā intelligitur pseuerātia, ut supra dictū est.† ergo cōstantia non pertinet ad perseuerantiam.

Sed contra est, q aliquis dr esse constans ex eo, q in aliquo stat: sed immanere aliquibus pertinet ad perseuerantiā, ut patet ex diffinitione quam Andronicus ponit. ergo constantia pertinet ad perseuerantiam.

Respon. Dicendum, q[m] perseuerantia, & constantia cōueniūt quidē in fine:[n] quia ad utrumque pertinet firmiter persistere in aliquo bono.[m] Differunt autem secundū ea, quæ difficultatē afferunt ad persistendū in bono.[n] Nā uirtus perseuerantiæ propriè facit firmiter persistere hominem in bono

Concl. m

Concl. 1. pars.

contra difficultatem, quæ prouenit ex ipsa diuturnitate actus. Constantia autem facit firmiter persistere in bono contra difficultatem, quæ prouenit ex quibuscumq; alijs exterioribus impedimentis. Et ideò p principalior pars fortitudinis est perseuerantia, q̄ cōstantia:[q] quia difficultas quæ est ex diuturnitate actus, est essentialior actui uirtutis, quàm illa quæ est ex exterioribus impedimentis.

Conclu. p

Ad primvm ergo dicendū, q exteriora impedimenta persistendi in bono præcipuè sunt illa, quæ tristitiā inferunt: circa tristitiā aūt est patiētia, ut dictū est.* Et ideò constantia sm finem conuenit cum perseuerantia: sm autem ea quæ difficultatē inferunt, conuenit cum patientia. Finis autem potior est. & ideò constantia magis pertinet ad perseuerantiam, quàm ad patientiam.

* q. præc. art. 1.

Ad II. dicendū, q in magnis operibus psistere, difficilius est: sed in paruis, & mediocribus diu persistere habet difficultatem, & si non ex magnitudine actus quam respicit magnificentia, saltem ex ipsa diuturnitate quam respicit perseuerantia. Et ideò constantia potest ad utrumque pertinere.

Ad III. dicendū, q constātia pertinet quidē ad perseuerantia, inquantum conuenit cū ea, non tñ est idem ei, inquantum differt ab ea, ut dictum est.

Articvlvs IIII.

Vtrum perseuerantia indigeat auxilio gratiæ.

Ad quartvm sic procedit. Vr q pseuerātia non indigeat auxilio gratiæ. Perseuerantia.n. est quædā uirtus, ut dictū est:* sed uirtus, ut Tullius dicit in sua Rhet.† agit in[h] modum naturæ. ergo sola inclinatio uirtutis sufficit ad perseuerandū. Non ergo ad hoc requiritur aliquod auxilium gratiæ.

¶ 2 Præ. Donū gratiæ Christi est maius q̄ nocumentū, qd Adam intulit, ut patet ad Rom. 5. sed antè peccatum sic cōditus fuit homo, ut posset pseuerare p id qd acceperat, sicut Aug. dicit i lib. de correct.* & gratia. ergo multò magis hō p gratiā Christi reparatus, potest perseuerare[h] absq; auxilio nouæ gratiæ.

¶ 3 Præ. Opera peccati quæque sunt difficiliora, q̄ opera uirtutis. undè ex persona impiorū dr Sap. 5. Ambulauimus uias difficiles: sed aliqui perseuerant in operibus peccati absq; alterius auxilio.[h] ergo ēt in opibus uirtutū pōt homo perseuerare absq; auxilio gratiæ.

Sed contra est, qd Aug. dicit in lib. de perseuerantia. Asserimus donum Dei esse perseuerantiam, qua usque ad finem perseueratur in Christo.

* Cap. 1. in prin. to. 7.

Respon. Dicendum, quòd sicut ex dictis patet,

SVP. Q. CXXXVII. ARTIC. IIII.

Ferr. 3. cont. c. 155.

IN ar. 4. eiusdē q. in rñsione ad 1. dubiū occurrit ex Martino ibidē quæst. 4. cōtra hāc rñsionē arguēte, q nō satisfacit: qa nemo dubitat, an opus virtutis sit de necessitate efficiendum, quia si esset necessariū, nō esset meritoriū. Qstio ergo est (concesso q nō sit necessariū) q habens habitū virtutis immobiliter vtatur eo vsque ad mortem. Vtrū tñ possit habitu suo vti cum auxilio generali Dei vsq; ad mortē, & si nō, vndè prouenit, maximè cū possit vti illo per vnū, aut duos dies, & per hoc habitus augeatur, & fortificetur.

¶ Ad hunc euidenti solutio, q actualis perseuerantia vsq; ad finē, de qua est q̄, cū nō sufficienter causet à volūtate ex virtute naturæ, & libertatis, vt patet ex eo q volūtas est ad opposita, & vertibilis ad bonum & malum.

Porrecta per totum, 675

1. 2. q. 109. a. 9. & 10. & q. 114. ar. 2. cor. Et 2. d. 29. in expos. & ad 2. Et 3. cōtra c. 155. Et ue ri. q. 24. ar ti. 13. & q. 27. art. 5. ad 3. Et psal. 31. Et Ioan. 1. lectione 2. principio.

* Artic. 1.

† Lib. 2. de inuētiōe, in fol. 4. ante fin. libri.

* Cap. 11. in medio to mo 7.

& malum, & ad malum quidem sufficienter, ad bonum autem non, iuxta illud: Perditio tua Israel ex te, salus autē ex me, oportet q causetur vel ab habitu, vel ab extrinseca causa. Et si ab aliquo habitu causari sufficienter ponitur, necesse est q habitus ille sic perficiat voluntatem, vt immobiliter ipsam in appetitu boni: aloquin nūq̄ sufficiens causa pseuerātiæ ponit. Nā si nō immobiliter liberū arbitriū, remanebit vertibile ad malū, & cōsequēter nō sufficiēte tali habitu ad retrahēdū ab appetitu mali, appetet quādoque malū, & sic nō pseuerabit vsq; ad mortē. Efficacia ergo requisita ad habitū, sufficientē causam perseuerātiæ actualis vsq; ad mortē in nostra noīatione, ē imobilitare liberū arbitriū ad bonū. Et ppea inquirit hoc author, quia qstio erat, an posito habitu virtutis pseuerātiæ &c. remaneret indigētia alicuius grē Dei, radicalem causā attulit, quare habitus relinquit indigēnam talē, quia, scilicet non immobilitat voluntatē ad bonū: sed relinquit ipsam vertibilem ad malū. Ex hoc aūt q nō sufficiēter causat talis pseuerātia à volūtate informata charitate sub intellectu generali auxilio Dei, manifestē patet duo. Primū est, q remanet homini indigētia speciali Dei auxilio protegentis, & custodientis hominē ne declinet ad malū: quoniā hoc maximū bonum esse constat, & ab extrinseco oportet causari, ex quo ab intrinseco sufficientē causam via hac nō habet, nisi quis tale, & tantum bonum à casu ponat, aut absque propria causa sufficiente, quod est ridiculum. Secundum est, q sol authoris responsio directè satisfacit argumento radicalem causā assignans, quare habitus uirtutis non sufficit causare perseuerantiam actualem vsque ad mortem: ac per hoc, quare relinquit indigentiam diuini auxilij ad talem perseuerantiam. Vndè cum arguens dicat, Nemo dubitat, an opus virtutis sit necessario efficiendum, dicimus quòd licēt non dubitet de hoc dubitari sumito, an habitus virtutis sit tantæ efficaciæ, quòd sit sufficiens causa perseuerandi vsque ad mortem. Et ad declarandum, quòd omnis noster in via habitus est insufficiens, redditur optimè est ratio, quia non immobilitat ad bonum. Et si hoc penetrasset arguens, non opposuisset quæstionem alio modo, quàm ab authore formetur. Dicta enim ratio omnem difficultatem excludit, & causam assignat indigentiæ extrinsecæ causæ, quæ proculdubio est Deus.

*Ar. 1. ad 2. & ar. 2. ad 3.

Conclu. m

* 1. 2. qu. 109. artic. 10.

* ca. 11. in medio to mo 7.

†Donum Chri maius, q̄ delictum. Rom. 5.

¶ In eodem quarto ar. in responsione ad tertium, dubiū occurrit ex Martino ibidem arguente contra hanc responsionem, q nō satisfacit: quia supponit vnum, cuius cōtrariū arguens nititur probare, nec tamē illud solutio euacuat. Supponit enim quòd homo pōt de se peccare, & tamē nō potest per se resurgere à peccato, imò nec bonum facere. Cōtra quod directè procedit argumentum quo arguitur, quòd opera peccati sunt difficiliora quàm opera uirtutis, & ideò videtur mihi, quòd nisi ad hoc respondeatur, non est sufficienter solutum.

[h] pseuerantia dupliciter dr. Vno mō, p ipso habitu pseuerātiæ sm q ē virt[m]: & [m] hoc mō indiget dono habitualis grē,[n] sicut & cæteræ virtutes infusæ. Alio mō, pōt accipi p actu pseuerātiæ durāte vsq; ad mortē.[p] Et secūdū hoc nō idiget solū grā habituali, sed ēt gratuito Dei auxilio cōseruātis hoiem in bono vsq; ad finē vitæ,[q] sicut supra dictū ē,* cū d grā ageret. Quia cū lib. arb. de se sit vertibile, & hoc ei nō tollat p habituale grām psētis uitæ, nō subest potestati liberi arb. ēt p gratiā reparati, vt se imobiliter in bono statuat, li cēt sit in ptāte ei[r] q hoc eligat. Plerūq;.n. cadit in nra potestate electio, sed non executio.

Ad I. ergo dicēdū q virtus pseuerātiæ quātū est de se, inclinat ad pseuerādū: qa tñ habitus est quo qs vtit cū voluerit, non est necessarium, q habēs habitum virtutis, immobiliter, vtatur eo vsque ad mortem.

Ad II. dicēdū, q sicut Aug. dicit i lib. d cor. & grā,† primo homini datū est nō vt pseuerarer, sed ut perseuerare posset per lib. arbi. qa nulla corruptio tūc erat i humana natura, q pseuerandi difficultatē pberet. Sed nunc pdestinatis p grām Chr. nō solum dat vt pseuerare possint, sed ut pseuerēt. Vñ primus hō, nullo terrēte cōtra Dei terrētis īperiū lib. ausus arbit. nō stetit in tanta felicitate cū tāta nō peccādi facilitate: isti aūt seuiēte mūdo ne starēt, steterūt i fide.

¶ Ad III. dicēdū, q homo p se pōt cadere ī pctm, sed nō potest per se resurgere à peccato sine auxilio grē. Et ideò ex hoc ipso q hō cadit in pctm,* quātū de se ē, facit se in peccato pseuerātē, nisi grā Dei liberet. Nō autē ex hoc q facit bonū, facit se pseuerātē in bono, quia d se potens est peccare: & ideò ad hoc indiget auxilio gratiæ.

* Ad quod dicitur, quòd respōsio authoris directè tendit, & satisfacit argumento quo ad principalem difficultatem eius, scilicet, quare homo potest seipsum peccando facere perseuerantem in peccato, & non potest benè operando facere se perseuerantem in virtute vsq; ad mortem. Hæc enim difficultas euacuatur per hoc, quòd homo peccando constituit se in statu, vnde non potest resurgere, & propterea remanet perseuerās in malo vsque ad mortem, quantum est ex se: sed virtuosè agendo non potest se statuere in statu, vndē non possit ex seipso declinare. Ex hac autem vniuersali conditione cuiusque peccati mortalis, & cuiuscumque operis meritorij patet, quòd nihil obstare relinquitur illud assumptū, scilicet, opera peccati sunt quandoque magis difficilia, quam opera uirtutis. Hæc est enim vna particularis in nullo obstās vniuersali conditioni mortalis peccati, & meriti, ex qua satif fit in litera argumento. Et propterea non opus fuit, quòd author in litera aliter responderet.

* Qd hoc, semel et, morabiliter peccāt æternā pœnā meret.

QVAESTIO CXXXVIII.

De vitijs oppositis perseuerantiæ, in duos articulos diuisa.

Deinde cōsiderādū est de vitijs oppositis perseuerantiæ.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, De mollitie.

¶ Secundò, De pertinacia.

Articvlvs I.

Vtrū mollities opponatur pseuerantiæ.

Ad primvm sic procedit. Vr quòd mollities nō opponatur pseuerāntiæ, qa sup illud 1. ad Corin. 6. Neque adulteri, neque molles, neque masculorum cōcubitores, glo.* exponit molles, i. pathici, hoc est, muliebria patientes: sed hoc opponit castitati.[h] ergo mollities nō est uitium oppositum perseuerātiæ.

SVP. Q. CXXXVIII. ARTIC. I.

IN arti. 1. q. 138. dubia multa occurrunt ex Martino in eodem tractatu in q. de mollitie. Primum est circa illud qd in corpore articuli dicitur, scilicet, Secundū Philosophū propriè mollis dicitur, qui recedit à bono ex tristitia causata ex defectu delectationum, quasi cedens debili motui. Contra hoc siquidem dupliciter procedit. Primò, arguendo quòd non solùm tali tristitiæ cedens est mollis, sed ēt cedens aliquibus tristitijs, ex positiuis causis afflictionis, causatis. Secundò, quòd non omnis cedens tali tristitiæ, ita vt recedat à bono, est mollis. & ad primum quidem multa affert. Sed quoniam primum non est contra authorem, quamuis arguēs putauerit, & dixerit se impugnare in hoc. San. Thom. ideò non affero sua argumenta, sed ostendo vndè non intellexerit authorem. Ly enim, propriè, in hac litera æquiualet ad ly principaliter, & non æquiualet ad ly solùm, vt iste interpretatur: ita quòd non est sensus literæ, quòd mollis est solùm recedens à bono propter tristitiam ex carentia delectationum causata, sed est sensus quòd mollis est principaliter recedens à bono propter huiusmodi tristitias. Vndè in hac eadem litera dicitur, quòd mollis est, qui de facili recedit à bono propter difficilia, quæ sustinere non potest. Per hæc enim verba in principio corporis articuli, author diffinit mollem. Et postmodū excludens eum, qui à magnis tristitiis vincitur à numero mollium, tres gradus retrahentium à bono ponit, scilicet metum, delectabile, & carentiam delectationum, concludens quod ex his propriè, hoc est, principaliter aliquis dicitur mollis secundùm Philosophum, quod est verum. Cum hoc tamē stat, quòd etiam ille qui à mediocribus tristitijs, ex aliquibus contristantibus illatis vincitur, sit etiam mollis. Dictum enim est supra, quod propriè fortitudo est circa pericula mortis in bello, & per

Porrecta per totum, 676

Infra. ar. 2. cor.

Glo. inter linearis. ibidem.

Universidad de Deusto Biblioteca

per hoc declaratum non est excludi, quin secundario sit etiam circa alios mores sustinendas. Aduertere quoq; hic expedit, q sicut author aliter perseuerantiæ nomine vtitur quàm Aristot. ita & mollitiem aliter accipit. Nam apud authorem pro vero vitio sumitur, apud Aristo. autem pro imperfecto in genere vitij, vt patet ex oppositis bonis, i. perseuerantia in virtute, & perseuerantia in imperfecto genere virtutis, sicut etiam & continentia.

*Lib.7.c.7.tom.5.

¶Quod autem secundo loco confutatur, est contra authorem in hoc loco in respõsione ad primum, & ideo afferenda sunt argumenta eius. Primum ex authoritate Aristo. 7. Ethic. quòd vinci à carentia delectabilium propter naturam generationis, aut propter ægritudinem, nõ est mollitiei. ¶Secundum est, quia secundum Aristo. aliquę delectationes sũt necessariæ, & propter carentiam talium delectationũ recedere à bono non est mollities, sed propter carẽtiam superfluarum delectationum.

*Lib.7.Ethi.cap.7. post med. tom.5. †Lib.4.ca.8.to.5. *Lib.4.ca.8.to.5. *Q. præc. art.1.& 2. D.1025. Conclu. m

¶Tertium dubium ex eodem est circa responsionem ad secundum. Hæc, inquit, solutio non mihi placet, tum quia si delitia est quædam mollities, ergo est species mollitiei, ergo non habent illas diuersas connotationes, quas dicit Thomas: tum quia ex nominibus ipsis videtur oppositum, & propriè delitiosus est, qui non potest sustinere absentiam delectationum. Tertiò, quia omnis delitia pertinet ad intemperantiam: & per hoc si est quædã mollities, pertinet ad intemperantiam: ergo mollities non est totaliter opposita perseuerantiæ.

*Lib.7.ca.7. à med. tom.5. *Li.1.c.ca. Vera magnanimitas i duobus sita ē.

¶Quartum dubium est circa responsionẽ ad tertium. Hæc, inquit, responsio nõ videtur consona dictis eiusdem doctoris. Arguo. n. sic. Appetere remissionem secundum q huiusmodi, aut est delectabile, aut carentia laboris. Si primum, ergo lusiuus ut appetẽs remissionẽ, non est dicendus mollis, sed incontinens, quia propter delectationem deserit bonum. Si secundum, ergo mollities nõ est vniuersaliter circa tristitiam ex defectu delectationis, cuius oppositũ determinat idem doctor. Patet consequentia, quia lusiuus vt appetit remissionem, fugit laborem contristantem & molestantem.

¶Ad obiecta secũdi dubij dr̃, q sermo Aristo. formaliter intelle-F ctur non infert, qd arguens intendit: quia Aristot. vult non posse carere delectationibus quibusdã, propterea quia sic nutriti sunt vt reges Scytharum, vel propter infirmitatẽ cõplexionis, vt mulieres, nõ est vitij. Et verũ est, qui recta rõ habet, vt cõplexionis, & consuetudinis rõ habeat, ita q id qd est mollities vitium in vno, nõ est mollities i alio: sicut & qd esset ebrietas in vno, esset sobrietas in alio. Sed. vt patet, ex hoc nõ sequit' cõclusio arguentis, s. Nõ oĩs cedẽs tristitiæ ex carẽtia delectationum, ita vt recedat à bono, ẽ mollis. Scdã quoq; obiectio nil obstat, quia sequi delectationes necessarias nõ est vitiosum. Sed si pp carẽtiã superfluarũ declinet à bono, ẽ manifestè mollis. Si verò pp carẽtiã necessariarũ aliqs declinaret à bono, ita q nõ propter carẽtiam subtracti, sed ipsius delectationis vt sic, à bono recederet, mollis quoq; esset: sin delectationes necessariæ non sũt ppter se, sed pp substracta, puta, cibo, vel potũ. Vñ q declinaret à virtute, qa cibus nõ delectat eũ, q̃ si pdest, mollis esset. Quis delectatio ei bi sit necessaria pp ei bationẽ, & vitã aĩalẽ: nõ esset aũt mollis si cibo nõ delectati ppo nit delectiũẽ, qa nõ p hoc recedit à virtutis bono. Et si in hoc excederet, ad gulæ vitium spectaret.

*Lib.7. Ethi.ca.7. à med. eiusdẽ tom.5. *Lib.7.ca.7. à med. tom.5.

¶Ad tertiũ respondẽdo dubiũ, dicitur ad primum, q delitia est species, vel quasi species mollitiei. Et negatur cõsequentia. Ergo nõ differt penes cõnotata, vt dicit Tho. Stat n. q aliqd exprimat speciẽ, qd nõ exprimit superius. Ad iẽm vero dr̃, q male exponitur delitia. Ad tertiũ negat aũtĩ pũ. s. q cũ delitia spectat ad intẽperantiã, nisi confundendo vitia.

¶Ad quartũ dubium dr̃, q appetere remissionẽ in pposito ẽ appetere negationem laboris. Et cum dr̃, ergo lusiuus vt mollis, fugit laborẽ contristãtẽ, cõcedit. Et cũ dr̃, Mollities nõ ẽ perse circa tristitias ex absentia delectabilium, conceditur. Et cũ dr̃, q author oppositum determinauit, negatur, vt patet ex supradictis, & ex hac litera, vbi expresse dicit, quòd nõ posse sustinere laboriosa pertinet ad mollitiem.

¶2 Præt. Philosophus dicit in 7. Ethi.* q delitia, mollities quędã est: sed esse[h] delitiosum vr̃ pertinere ad intemperantiam. ergo mollities non opponit perseuerantiæ, sed magis temperantiæ.

¶3 Præt. Philosophus ibidẽ dicit,* q lusiuus est mollis: sed esse immoderatè[h] lusiuum opponit eutrapeliæ, quæ est virtus circa delectationes ludorum, vt dicit in 4. Ethic.† ergo mollities non opponitur perseuerantiæ.

Sed contra est, quod Philosophus dicit in 7. Ethic.* quòd molli opponitur pseuerantiuus.

Respon. Dicẽdum, q sicut supra dictum est,* laus pseuerãtię[i] in hoc consistit, q aliquis non recedit à bono propter diuturnã tolerantiã difficiliũ, & laboriosorũ[m] cui directè vr̃ opponi, q aliquis de facili recedat à bono pp aliqua difficilia, quę sustinere non põt: & hoc ptinet ad rõnẽ mollitiei.* Nã molle dr̃, q facilè cedit tangenti. Non autẽ iudicatur aliquid molle ex hoc, q cedit fortiter impellẽti, nam & parietes cedũt machinæ percutiẽti: & ideò nõ reputatur aliquis mollis, si cedat aliquib' valdè grauiter impellentib'. Vnde Philo. dicit in 7. Ethic.* q si quis à fortibus, & superexcellentib' delectationibus vincit, vel tristitijs, nõ est admirabile, sed cõdonabile, si contra tẽdat. Manifestũ est aũt, q grauius impellit metus periculorũ, q̃ cupiditas delectationũ. Vnde Tullius dicit in primo de Offic.* Nõ est consentaneũ qui metu non frangatur, eũ frangi cupiditate: nec q inuictũ se à labore pstiterit, vinci à voluptate. Ipsa ẽt voluptas fortius mouet attrahẽdo, q̃ tristitia de carẽtia voluptatis retrahẽdo: quia carentia voluptatis est purus defect'. Et ideo sm Philosophũ* ,pprie mollis dr̃, qui recedit à bono pp tristitias causatas ex defectu delectationũ, quasi cedẽs debili mouenti.

Ad 1. ergo dicẽdũ, q prædicta mollities causat dupliciter. Vno modo, ex cõsuetudine. Cũ enim aliquis consuetus est voluptatib' frui, difficilius põt earũ absentiã sustinere. Alio mõ, ex naturali dispositione, qa videlicet hẽt animũ min' cõstantẽ pp fragilitatẽ complexionis: & hoc modo comparantur fœminę ad masculos, vt Philoso. dicit in 7. Ethico.* & ideò illi qui muliebria patiuntur, molles dicuntur, quasi muliebres effecti.

Ad 11. dicendũ, q voluptati corporali opponit labor: & iõ res laboriosę tãtũ impediũt voluptates. Delitiosi aũt dñr, qui non pñt sustinere aliquos labores, nec aliquid qd' voluptatem diminuat. Vndè dr̃ Deut. 28. Tenera mulier, & delicata, q̃ super terrã ingredi nõ valebat, nec pedis vestigiũ figere pp mollitiẽ: & iõ delitia mollities quædam est. Sed mollities ,pprie respicit defectũ delectationũ, delitię autẽ cãm ipeditiuã delectationis, puta, laborẽ, vel aliquid huiõi.

Ad 111. dicẽdum, q in ludo duo est cõsiderare. Vno quidem modo delectationẽ, & sic inordinatè lusiuus opponitur eutrapeliæ. Alio mõ, in ludo considerat quędam remissio, siuè quies, q̃ opponit labori: & ideò sicut non posse sustinere laboriosa pertinet ad mollitiem, ita etiam nimis appetere remissionem ludi, vel quamcumque aliquam quietem.

Articvlvs II.

Vtrum pertinacia opponatur perseuerantiæ.

Ad secvndvm sic procedit. Videtur quòd pertinacia

Pertina per totum. 677

SVP. QVÆST. CXXXVIII. ART. II.

In art. 2. eiusdem q. 138. dubium ex Martino occurrit ibidem, in q. xxii. de pertinacia, arguente quòd conclusio nõ sit cõformis

mis alijs dictis eiusdẽ Thomæ. Nã secundũ eum non oĩs persistens in sñia secundũ q oportet, est pseuerans, sed ille tñ q persistit non obstante molestia diuturnitatis. Si ergo ptinacia directè opponitur perseuerantiæ, oportet q nimis persistat contra diuturnitatis molestiam, sed secundũ eum pertinacia non est tale uitiũ: sed aliquis dr̃ pertinax, esto q nihil ex diuturnitate sentiat molestiæ. Nõ conuenit ergo cõclusio cum alijs dictis Thomę. Secundò, qa sequeretur nullũ vitiũ esse pertinaciam nisi vbi diuturnitatis circunstantia de bono malum trãsferret. Et tenet cõsequẽtia, quia si directè opponitur perseuerantiæ, oportet q includat in sua cõnedinrnitatem, sicut pseuerantia. Tertiò, qa pertinax secundum Isid. est qui immanet sententiæ, cui nõ dẽt immanere. Talis aũt excedit pertinacẽ oppositum perseuerantiæ, quia perseuerans est nõ obstante tristitia, & similiter suus pertinax. ergo pertinacia accepta ab Isido. & Thoma, non opponitur perseuerãtiæ. Quarto, quia pertinax ut de eo loquitur Thomas, immanet sñiæ pp delectationẽ. ergo nõ opponitur perseuerantiæ sed continentiæ. Probatur assumptũ, qa ptinax immanet sententiæ propter victoriam, ergo propter delectationem. Probatur hoc ultimum antecedens, tum ex ipso Tho. hic: tũm ex Aristo. 7. Ethic. dicente, quod isti propriæ sententiæ uincuntur à delectationibus. Gaudent n. vincentes si nõ transuadeantur: & concludit, quòd sunt magis similes incontinẽtibus, q̃ continẽtib.

*Li.31.ca.11. † q.132. art.2. *Li.7.c.9. ante me. tom.5. *Lib.2.de inuentione in fol. 4. ante fi. libri. *q.92.artic.1. *Li.10.c.15. & incipit iprudẽs quasi, partũ ante medium. †Li.7.c.9. tom.5.

¶Ad horum euidentiam scito, quòd licet magnanimitas, & facit magnum in qualibet virtute, & ponit medium in appetitu magnorũ honorũ nec oportet quodlibet oppositũ illi vitiũ respicere appetitũ honoris, sed sufficit q magnum honorẽ respiciat uel per excessum, uel per defectũ, ut patet de præsumptione, quę non excedit in appetitu honoris, sed actus incõmẽsurabilis proportionabiliter perseuerantiæ & facit ex intẽtione psistẽtiã opportunã in qualibet uirtute, & medium ponit in sistendo in sententia. Et propterea uitia opposita eidẽ, si extrema sunt eius quod est sisteris in sententia, perseuerãtiæ opponuntur. Sicut ambitio, & eius oppositum extrema sunt magnanimitatis, quia extrema sunt eius, quod est appetere magnos honores.

¶His prælibatis ad primum in oppositum dicitur, q persistere in sententia bene operando, aut malum uitando, contingit dupliciter. Vno modo, ex conditione habitus operantis: & sic persistens A non est pseuerãs secũdũ authorẽ. Alio mõ, ex principali intentione, & sic psistẽs est pseuerãs: qui sic psistere intendẽs, directè intẽdit tã diu insistere, q̃ diu oportet. Hoc. n. importat psistere, sicut puigilare est vsq; ad finem vigilare. Vnde cũ dicitur, q actus perseuerantiæ est persistere in sententia cũ executione, nõ oportet addere cõtra molestias diuturnitatis: quia ipsum persistere hoc importat, s. q si est directè intẽtũ, super molestiam causabilẽ à diuturnitate. Et cum ex hoc infertur, ergo pertinacia perseuerantiæ opposita nõ est, nisi nimis psistat cõtra diuturnitatis molestias, negat sequela: sed sufficit, q nimis ex itẽtione persistat in sententia vndecunq; hoc accidat: sicut sufficit ad intemperatũ q excedat in delectationibus tactus, undecũq; ad hoc ueniat, puta, ex auaritia, ut meretrix: vel ex vindicta, ut occisor &c. Et iõ est quia ad positionẽ vitij alicuius non requirit, quòd principalis intẽtio hois sit diuertendi à medio ,pprio, sed sat est q ipsum unũ ex propria natura sit primo recessiuum à medio proprię uirtutis. Mediũ aũt i pseuerãtia, ut dictũ est, est psistere in sententia. Pertinax aũt ex intẽtiõe excedit hoc, qa immanet sententiæ, qñ non oportet, uel cui nõ oportet. Hoc aũt est recedere à psistẽtia secũdũ q oportet siue molestiæ diuturnitatis faciãt hũc recessum, siue nõ. Et similiter mollis est undecũq; quia ex intentione non persistet in sentẽtia secũdũ q oportet, & nõ solũ si pp laborẽ diuturnitatis nõ psiet in sententia pp eãdẽ rationẽ. s. quia ex natura sua talis nõ psiãs recedit à psistẽtia sedm q oportet. Iã. n. dictũ est, q in psistẽtia clauditur diuturnitas. Et p hoc patet responsio ad secundum, dicendo q recessus à persistẽtia includit recessum à diuturnitate secundum q oportet: & per hoc patet rñsio ad 3. Aliud est. n. loqui de recessu uitij a medio, & aliud de recessu operantis uitiosè: qñ cã mouens vitiosum põt esse multiplex & non tollit naturam uitij. Pertinax. n. est, qui nimis ex intentione perstat undecunq; iste bõ moueat ad immanẽdũ sñiæ qñ, uel cui nõ oportet. Ad quartũ dr̃ cũ autore, q ptinax ex parte delectationis appetitæ est similis incõtinẽti, ut Ari. dicit: sedm id qd directè intẽdit. s. immanere propriæ sententiæ, opponitur perseuerantiæ: & secundum finẽ opponitur magnanimitati, pro quanto est inanis gloriæ.

*q.127.arti.2. ad 1. & q. 134. art.2. Concl. m

non opponat perseuerãtiæ. Dicit. n. Greg. 31. Moral.* q pertinacia orit ex inani gloria: sed inanis gł̃ia non opponit pseuerãtiæ, sed magis magnanimitati, ut sup. dictũ ẽ.† ergo[k] ptinacia non opponit pseuerantiæ.

¶2 Præt. Si opponit pseuerãtię, aut opponit ei p excessum, aut per defectum: sed non opponit ei per [ii] excessum, quia ẽt pertinax cedit alicui delectationi, & tristitiæ, qa ut dicit Philos. in 7. Eth.* Gaudent uincẽtes, & tristantur si sñiæ eorũ infirmæ appareant: si aũt per defectũ, erit idem quod mollities, quod patet esse falsum. nullo ergo mõ ptinacia opponitur pseuerãtię.

¶3 Præt. Sicut pseuerãs psistit i bono cõtra tristitias, ita[h] cõtinẽs & tẽperatus cõtra delectationes, & fortis cõtra timores, & mãsuetus cõtra iras: sed ptinax dr̃ aliquis ex eo, q nimis in aliquo persistit. ergo pertinacia non magis opponitur perseuerantia, quàm alijs uirtutibus.

Sed contra est, q Tul. dicit in sua rhetor.* q ita se habet ptinacia ad perseuerãtiã, sicut superstitio ad religionẽ: sed superstitio opponitur religioni, ut sup. dictum est.* ergo & pertinacia perseuerantię.

Resp. Dicendũ, q sicut Isid. dicit in lib. Ety.* pertinax dicit aliquis, q est impudẽter tenax, quasi omnia tenẽs. Et hic idem dicitur pertinax, eo q in ,ppo sito suo ad uictoriam perseueret. Antiqui. n. dicebant uitiam, qua nos uictoriam: & hos Phil. uocat in 7. Eth.† is chyrognomones. i. fortis sñiæ, uel idiognomones, i. proprię sñiæ, qa. s. pseuerant in propria sñia plus q̃ oportet. Mollis aũt minus q̃ oportet: perseuerans autẽ secundum q oportet. Vnde patet q [m] perseuerantia laudatur sicut in medio existens: pertinax aũt vituperatur sm̃ excessum medij, mollis aũt sm̃ defectum.[n]

Ad primvm ergo dicendũ, q ideò aliquis nimis persistit i propria sentẽtia, quia per hoc vult suã excellentiam manifestare: & iõ orit ex inani gł̃ia sicut ex cã. Dictum est aũt sup.* q oppositio uitiorum ad uirtutes non attenditur sm̃ cãm, sed secundùm propriam speciem.

Ad 11. dicendum, q ptinax excedit quidem in hoc, q inordinatè persistit in aliquo contra multas difficultates: hẽt tamen aliquã delectationẽ in fine, sicut & fortis, & ẽt perseuerans. Quia tñ illa delectatio est uitiosa ex eo q nimis appetit eã, & contrariã tristitiã fugit, assimilat incõtinẽti, uel molli.

Ad 111. dicendum, q aliæ uirtutes, etsi psistant contra impetus passionum, non tñ propriè laus earũ est ex psistendo, sicut laus pseuerãtiæ. Laus verò continẽtiæ magis vr̃ ex uincendo delectationes: & iõ ptinacia directè opponitur perseuerãtiæ.

QVAESTIO CXXXIX.

De Dono fortitudinis, in duos articulos diuisa.

Deinde cõsiderãdũ est de dono, qd' rñdet fortitudini, quod est fortitudinis donum.

Et circa hoc quęruntur duo.

¶Prio, Vtrũ fortitudo sit dõnũ.

SVPER QV. CXXXIX. ET CXL.

In q. 139. & 140. de dono, & preceptis fortitudinis nihil occurrit scribẽdum. nisi q aduertas donũ fortitudinis, nõ arctari

Universidad de Deusto Biblioteca

ad materiã fortitudinis, specialis uirt*, sed extẽdit ad totam materiã fortitudinis ut est uirt^ gñalis, ut in ar. 1. ad 3. in litera hẽs,& excedere illam quoad finẽ tã respẽ bonorũ, q̃ malorũ, ut in corpore littere hẽc,& hęc deformitate dicta sufficiant.

Perrecta per totum. 678
3. dist. 34. q. 1. art. 2. cor. & q. 3 art. 1. q. 1.

¶ Secundo, Quid rñdeat ei in beatitudinibus,& fructibus. F

ARTICVLVS I.

Vtrum fortitudo sit donum.

AD PRIMVM sic procedit. Vr̃ q fortitudo nõ sit donum. Virtutes enim a donis differunt: sed fortitudo est uirtus. ergo non debet poni donum.

*1. 2. q. 68 art. 6.
¶ 2 Præt. Actus donorũ manet in pñia, ut sup. habitũ est: * sed actus fortitudinis nõ manet in pñia. dicit. n. Greg. in 1. Moral.† q fortitudo dat fiduciã trepidãti contra aduersa, q̃ nulla erunt in patria. ergo fortitudo non est donum. G

† Lib. 1. c. 32. ante med.

¶ 3 Præt. Aug. dicit in 2. de doctri. Christ. * q fortitudinis est ab omni transeuntium mortifera iucũditate seipsum sequestrare: sed circa noxias iucunditates, seu delectationes magis consistit temperantia, q̃ fortitudo. ergo uidetur quòd fortitudo non sit donum respondens uirtuti fortitudinis.

*Li. 2. c. 7. in medio tom. 3.

SED CONTRA est, q Isa. 11. fortitudo inter alia dona Spiritussancti computatur.

RESP. dicẽdum, q fortitudo importat quandã animi firmitatem, ut sup. dictum est: * & hæc quidẽ firmitas animi requirit & in bonis faciendis,& H in malis perferendis,& præcipuè in arduis bonis, uel malis. Homo autem ẽm proprium,& connaturalem sibi modũ hanc firmitatem in utroque põt habere, ut non deficiat à bono pp difficultatẽ vel alicuius ardui operis implendi, uel alicuius grauis mali perferendi: & ẽm hoc fortitudo ponit uirtus specialis, uel gñalis,* ut supra dictum est. Sed altius a Spũsancto mouetur animus hoĩs ad hoc, q perueniat ad finẽ cuiuslibet operis inchoati,& euadat quæcunq; pericula imminentia: quod qdẽ excedit naturam humanam. Quãdoq; n. nõ subest potestati hoĩs, ut cõsequatur finem sui operis, uel I euadat mala, seu pericula, cum qñque opprimat ab eis in morte: sed hoc operatur Spiritussanctus in homine, cum perducit eũ ad uitam æternã, quę est finis omnium bonorũ operum, & euasio omniũ periculorum. Et huius rei infundit quãdã fiduciã menti Spiritussanctus contrarium timorẽ excludẽs: & secundũm hoc fortitudo donum Spiritussancti ponitur. Dictum est. n. supra, q dona respiciunt motionem animæ à Spiritusancto.

*q. 123. ar. 1. & 2. q. 61. ar. 3.
Conclu. 3m
* q. 123. art. 2.
Conclu. p

1. 2. q. 68. art. 2.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q fortitudo, quæ est virtus, perficit animum ad sustinendum quęcunque pericula, sed non sufficit dare fiduciam euadendi K quæcunque pericula, sed hoc pertinet ad fortitudinem, quæ est donum Spiritussancti.

AD II. dicendum, q dona non habent eosdem actus in patria quos habent in uia, sed ibi habent actus circa pfruitionem finis. Vñ actus fortitudinis ibi ẽ pfrui plena securitate a laborib. & malis.

AD III. dicendum, q donum fortitudinis respicit virtutem fortitudinis non solùm secundùm q cõsistit in sustinendo pericula, sed etiam secundũ q consistit in quocunque arduo opere faciendo. Et ideò donum fortitudinis dirigitur a dono cõsilij, quod uidetur præcipuè esse de melioribus bonis.

ARTICVLVS II.

Vtrum quarta beatitudo, scilicet Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, respondeat dono fortitudinis.

Perrecta per totum. 679
Inf. q. 83. ar. 9. ad 3. Et 12. q. 6. 69. art. 3. ad 3. Et 3. di. 34. q. 1. ar. 4. & 6. cor.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd quarta beatitudo. s. Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, non respõdeat dono fortitudinis. Donum enim fortitudinis non respondet uirtuti iustitiæ, sed potius donum pietatis: sed esurire,& sitire iustitiam pertinet ad actũ iustitiæ. ergo beatitudo illa magis pertinet ad donum pietatis, q̃ ad donum fortitudinis.

¶ 2 Præt. Esuries, & sitis iustitiæ importat desiderium boni: sed hoc propriè pertinet ad charitatem, cui non respondet donum fortitudinis, sed magis donum sapientiæ, ut supra habitum est.* ergo illa beatitudo non respondet dono fortitudinis, sed dono sapientiæ.

*q. 45. in diuisione quæstio.

¶ 3 Præt. Fructus consequuntur ad beatitudines, quia de ratione beatitudinis est delectatio, ut dicitur in 1. Ethic.* sed in fructibus non uidetur aliquid poni, quod pertineat ad fortitudinem. ergo neque beatitudo aliqua ei respondet.

*Li. 1. c. 8. a medio, to. 5.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in lib. de sermone Dom. in monte.* Fortitudo congruit esurientibus: laborant enim desiderãtes gaudium de veris bonis, amorem à terrenis auertere cupiẽtes.

*Li. 1. c. 9. ante me. tom. 4.

RESPON. Dicẽdum, q sicut sup. dictũ est,* Aug. † attribuit beatitudines donis ẽm ordinẽ enumerationis, cõsiderata tñ aliqua cõueniẽtia: & ideo quartã beatitudinẽ. s. de esurie, & siti iustitiæ, attribuit quarto dono. s. dono fortitudinis. Est tñ ibi aliqua cõueniẽtia, qa sicut dictum est, fortitudo in arduis consistit. Est autem ualde arduum, quòd aliquis non solùm opera uirtuosa faciat, quę communiter dicuntur opera iustitiæ: sed quòd faciat ea cum insatiabili quodam desiderio, quod potest significari per famem,& sitim iustitię.

* q. 68. art. 3.
† Loco citato sed cõtra.
Concl. m
*Ar. pręce. ad 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, q sicut Chrys. dicit super Matth.† Iustitia hic potest accipi nõ solum particularis, sed etiam vniuersalis, quę se hẽt ad omnium uirtutum opera, ut dicitur in 5. Ethic. in quibus arduum intendit fortitudo, q̃ est donũ.

† Hom. 6. ex uarijs locis in Matt. 5. Li. 5. ethic. c. 1. & 2.

AD II. dicẽdũ, q charitas est radix oium donorũ & uirtutũ, ut sup. dictũ est † & iõ quicqd pertinet ad fortitudinẽ, põt ẽt ad charitatem ptinere.

† q. 23. ar. 8. ad 3. & 1. 2. q. 68. ar. 4. ad 3.

AD III. dicendum, q inter fructus ponuntur duo, quę sufficiẽter correspondent dono fortitudinis, scilicet patiẽtia, quę respicit sustinentiam malorum,& longanimitas, quę respicere potest diuturnam expectationem, & operationem bonorum.

QVAESTIO CXL.

De Præceptis fortitudinis, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de præceptis fortitudinis.

¶ Et Primò, De pręceptis ipsius fortitudinis.

¶ Secundò, De pręceptis partium eius.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conuenienter in lege diuina, præcepta fortitudinis tradantur.

Perrecta per totum 680

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non conuenienter in lege diuina, pręcepta forti-

tudinis

tudinis tradantur. Lex enim non perfectior est ue A teri lege: sed in ueteri lege ponuntur aliqua præcepta fortitudinis, ut patet Deute. 20. ergo & in noua lege aliqua præcepta fortitudinis danda fuerunt.

¶ 2 Præt. Præcepta affirmatiua vñr esse potiora pceptis negatiuis, qa affirmatiua includũt negatiua, sed non econuerso. Inconuenienter ergo in lege diuina ponuntur præcepta fortitudinis solum negatiua timorem prohibentia.

¶ 3 Præt. Fortitudo est una de uirtutibus principalibus, ut supra habitũ est*: sed pcepta ordinantur ad virtutes sicut ad fines, vñ debẽt eis pportionari. ergo & pcepta fortitudinis debuerũt poni iter pcepta decalogi, q̃ sunt principalia legis pcepta.

* q. 123. art. 11. & 1. 2. q. 61. ar. 2.

SED CONTRARIVM apparet ex traditione sacrę B scripturæ.

RESP. Dicẽdũ, q pcepta legis ordinant ad intẽtionẽ legislatoris. Vñ ẽm diuersos fines, quos intẽdit legislator, oportet diuersimodè pcepta legis institui. vñ & in rebus humanis alia sunt pcepta democratica, alia regia, alia tyrãnica. Finis aũt legis diuinæ est, ut hõ inhæreat Deo: & iõ pcepta legis diuinæ tã de fortitudine, q̃ de alijs uirtutibus dant ẽm q cõuenit ordinatiõi mẽtis i Deũ. Et pp hoc Deut. 20. dr: Nõ formidetis eos, qa dñs De^ vester in medio uestri est, & p uobis cõtra aduersarios dimicabit. Leges aũt humanæ ordinant ad ali C qua mũdana bona, ẽm quorũ conditionem præcepta fortitudinis in humanis legibus inueniuntur.

Conclu. m
Conclu. p

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q vetus testamẽtũ habebat tẽporalia pmissa, nouũ aũt spũalia & æterna, ut Aug. dicit cõtra Faust.* & iõ necessariũ fuit ut i ueteri lege popul^ istrueret qualiter pugnare dẽret ẽt corporaliter p terrena possessionę acqrẽda. In nouo aũt testamẽto istruẽdi fuerũt hoies qualiter spũaliter certãdo ad possessionem uitæ ęternæ puenirẽt. ẽm illud Matt. 11. Regnũ cęlorũ vi patit, & uiolẽti rapiũt illud. Vñ & Petr^ pcipit. 1. Pet. vlt. Aduersari^ uester diabol^ tanq̃ leo ru- D giẽs, circuit q̃rẽs quẽ deuoret, cui resistite fortes i fide. & Iac. 4. Resistite diabolo, & fugiet à uobis. Quia tñ hoies ad spũalia bona tẽdẽtes, ab eis retrahi possent p corporalia pericula, fuerũt ẽt in lege diuina danda fortitudinis præcepta ad sustinenda fortiter temporalia mala, secundum illud Matt. 10. Nolite timere eos, qui occidunt corpus.

*Li. 4. c. 2. in princ. tom. 6.

AD II dicẽdum, quod lex in suis præceptis debet habere communem instructionem. Ea uero q̃ sunt agenda in periculis non possunt ad aliquod commune bonum reduci, sicut ea quæ sunt uitanda: & ideò præcepta fortitudinis magis dantur ne E gatiuè, quam affirmatiuè.

AD III dicendum, quòd sicut dictum est*, præcepta decalogi ponuntur in lege sicut prima principia, quæ statim debent esse omnibus nota. Et iõ præcepta decalogi debuerunt esse principaliter de actibus iustitiæ, in quibus manifestè videtur esse ratio debiti: non autem de actibus fortitudinis, quia non ita manifestè uidetur esse debitum, q aliquis pericula mortis non reformidet.

* q. 122. ar. 1.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter tradantur præcepta in lege diuina de partibus fortitudinis.

Perrecta per totum. 681

AD SECVNDVM sic pcedit. Vr̃ q incõuenienter tradant pcepta i lege diuina de partib^ fortitudinis. Sicut. n. patiẽtia, & pseuerãtia sunt partes fortitudinis, ita magnificẽtia, & magnanimitas, siue fiducia, ut ex supradictis patet*: sed de patientia ineniũt aliqua pcepta tradita i lege diuina, sir ẽt & d pseuerãtia. ergo pari rõe de magnificẽtia, & magnanimitate aliqua pcepta tradi debuerũt.

* q. 128.

¶ 2 Præt. Patiẽtia ẽ uirt^ maximẽ necessaria, cũ sit custos aliarũ uirtutũ, ut Gre. dicit.† sed de alijs uirtutib. dant absolutẽ pcepta. n ergo d patiẽtia fuerũt dãda pcepta, q̃ itelligant solũ ẽm pparõnẽ animi, ut Aug. dicit in lib. de sermon. Dñi in monte*.

† Homil. 35. sub. nõ tem. te ãn medium.
*Lib. 1 de ser. dom. in monte ca. 34. 35.

¶ 3 Præt. Patiẽtia,& pseuerãtia sunt partes fortitudinis, ut dictũ est: sed de fortitudine nõ dant pcepta affirmatiua, sed solũ negatiua, ut supra habitũ est. † ergo & ẽt neq; dẽ patiẽtia,& pseuerantia fuerũt dãda pcepta affirmatiua, sed solũ negatiua.

& 36. 14. q. 128. & 136. a. 4. & 137. ar. 2.
† ar. pręc. ad 2.

SED CONTRARIVM habetur ex traditione sacræ scripturæ.

RESP. Dicẽdũ, q lex diuina pfectè i format hominẽ de his, q̃ sunt necessaria ad rectè uiuẽdũ. Indiget ãt hõ ad rectè uiuẽdũ n solũ uirtutib. principalib^, sed ẽt uirtutib^ secũdarijs,& adiũctis: & iõ i lege diuina sicut dant cõueniẽtia pcepta d actibus uirtutũ pricipaliũ, ita ẽt dant cõueniẽtia pcepta de actibus secũdarũ uirtutũ, & adiũctarũ*.

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q magnificẽtia,& magnanimitas nõ ptinẽt ad gen^ fortitudinis, nisi ẽm quãdã magnitudinis excellẽtiã, quã circa propria materiã cõsiderãt. Ea ãt q̃ ptinẽt ad excellentiã, magis cadũt sub cõsilijs pfectionis, q̃ sub pceptis necessitatis: & iõ d magnificẽtia, & d magnanimitate nõ fuerũt dãda pcepta, sed magis consilia. Afflictiones ãt, & labores psentis uitæ ptinẽt ad patiẽtiã, & pseuerãtiã nõ rõne alicui^ magnitudinis i eis cõsideratæ, sed rõe ipsi^ gñis: & iõ de patiẽtia,& perseuerantia fuerũt danda pręcepta.

AD II. dicẽdũ, q sic s. dictũ ẽ*, pcepta affirmatiua etsi sp obligẽt, nõ tñ obligãt ad sp, sed p loco, & tẽpore: & iõ sicut pcepta affirmatiua, q̃ de patiẽtia dantur, sunt accipienda ẽm præparationem animi, ut scilicet homo sit paratus ea adimplere cum opus fuerit, ita etiam & præcepta patientiæ.

* q. 3. ar. 2.

AD III. dicẽdũ, q fortitudo, ẽm q distinguit à patiẽtia, & perseuerantia, est circa maxima pericula, in q̃bus est cautius agẽdũ. Nec oportet aliqd determinari in particulari quid sit faciendum, sed patiẽtia & pseuerãtia sunt circa minores afflictiones,& labores, & iõ magis sine periculo pt in eis determinari qd sit agẽdũ, maximẽ i uniuersali.

QVAESTIO CXLI.

De tẽperãtia, in octo articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de temperãtia. Et primò quidem de ipsa tẽperantia. Secundò, de partibus eius. Tertio, de præceptis ipsius.

SVP. Q. CXXXXI. ARTIC. I.

Septima pars huius libri hic incipit, in qua de tẽperãtia tractatur. Et q̃a Martinus ... eius ... tractatũ de tẽperãtia, ubi doctrinam

Universidad de Deusto Biblioteca

tiā authoris ex ppoſito impugnātiō ſicut in tractatu de fortitudine eidem reſpondimus, ita quoq; in p̄ſenti diuum Thomā ab eius obiectis tueri intendimus.

IN I. ar. q. 141 nota in corpore artic. q cū ibi legis, tēperātiā iō eſſe uirtutē, q̄a inclinat ad bonū, non aliter intelligiť q̄ ſuperius dictū eſt, ubi poſita eſt differentia inter prudētiā iuſtitiamq; ex vna, & fortitudinē ac tēperantiā ex alia parte. ſ. q̄ illæ directè faciūt bonū rōnis, iſtæ bonū rōnis tuentur contra paſſionū impet⁹. Inclināt ergo oēs in bonum, ſed diuerſimodè. Illæ directè faciendo illud, iſtæ tuendo idem. Nam temperātia modificādo paſſiones concupiſcibilis, bonam uoluntatem cuſtodit, fouet, implet, & p hæc facere quodammodo dr. ¶ In eodē articulo in rīſione ad primū nota, q̄ cāte author loquitur, dicēs, q̄ tēperātia nō cōtrariatur inclinationi naturæ humanæ: cū ſecus eſt de inclinationib⁹ complexionū indiuidualium aliquorum hominū. Contrariat ſiquidē tēperātia naturali inclinationi illius, q natus eſt ad luxuriādum, &c. Naſci namq; quoſdā iracūdos, quoſdā intēperatos, quoſdā beſtiales, clarū ē ſicut quoſdam cōtemplatiuos, quoſdā pictores &c. ¶ In eodē articulo in rīſione ad tertium, aduerte, q̄ q̄a de nullo reſtat dono tractādū, ō author in principio tractatus huius expedit ſe de correſpōdētia doni ad uirtutem temperantiæ.

Porrecta per totum. 682 Inf. q. 186 art. 1. cor. Et vir. q. 1. art. 12. ad 33. Et 3. Eth. le. 19. *Lib. 2. in prin. lib. tom 5. †1. 3. & 5. * 1. 2. q. 63. ar. 1. †1. 2. q. 68 *Lib. 6. c. 15. circa medium tom. 1. †1. 2. q. 55 ar. 4. *C. 4. par. 4. non remote à fine.

Circa tēperātiā āt primò cōſiderare oportet de ipſa tēperantia. Secūdò, de vitijs oppoſitis. Circa primum quærūtur octo.

¶ Primò, Vtrū tēpantia ſit uirt⁹

¶ Scd̄ò, Vtrum ſit uirtus ſpālis.

¶ Tertiò, Vtrū ſit ſolū circa cōcupiſcētias, & delectatiōes.

¶ Quartò, Vtrum ſit ſolum circa delectationes tactus.

¶ Quintò, Vtrū ſit circa delectationes guſtus, inquantum eſt guſtus, uel ſolum inquātum eſt tactus quidem.

¶ Sextò, Quæ ſit regula temperantiæ.

¶ Septimò, Vtrum ſit uirtus cardinalis, ſeu principalis.

¶ Octauò, Vtrum ſit potiſſima virtutum.

ARTICVLVS I.

Vtrum temperantia ſit virtus.

AD PRIMVM ſic pcedit. Vr̄ q̄ tēperātia nō ſit virt⁹. Nulla. n. virtus repugnat inclinationi naturæ, eo q̄ in nobis eſt naturalis aptitudo ad uirtutē, ut dr̄ 2. Eth.* ſed temperātia retrahit à delectationibus, ad quas natura inclinat, vt dr̄ in 2. Eth. † ergo tēperātia non eſt uirtus.

¶ 2 Præt. Virtutes[h] ſunt cōnexæ adinuicem, ut ſ. habitū ē, * ſed aliq hēnt tēperātiā, q nō hēnt alias virtutes. multi. n. inueniunť tēperati, q tñ ſunt auari, uel timidi. ergo tēperantia nō eſt uirtus.

¶ 3 Præt. Cuilibet uirtuti rñdet aliqd̄ donum, ut ex ſupradictis patet: † ſed tēperantiæ nouū vr̄ aliquod donum rñdere, quia iā in ſuperioribus dona oīa ſunt alijs uirtutibus attributa. ergo temperantia non eſt uirtus.

SED CONTRA eſt, quod Aug. dicit in 6. muſicæ.* Ea eſt uirt⁹, quæ temperantia nominatur.

RESP. Dicēdū, q̄ ſicut ſ. dictū eſt †, de rōne uirtutis eſt ut inclinet hoīem ad bonū. Bonū āt hoīs eſt ſm rōnē, eſſe, vt Dio. dicit 4. c. de diui. no.* & iō uirtus humana eſt q̄ inclinat ad id, qd̄ eſt ſm rōnē. Maximè āt ad hoc inclinat temperantia: nam in eius nomine importatur quædam moderatio, ſeu temperies quam ratio facit: & ideò[m] temperātia eſt uirtus*.

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ natura inclinat ī id, qd̄ eſt cōueniēs vnicuiq;. Vn̄ hō naturaliter appetit delectationē ſibi cōuenientē. Quia verò hō, inquantum hmōi, eſt rōnalis, conſequens eſt q̄ delectationes ſint homini conuenientes, q̄ ſunt ſm rationem. & ab his non retrahit tēperantia, ſed potius ab his quæ ſunt contra rationem. Vnde patet q̄ temperantia non cōtrariatur inclinationi naturæ humanæ, ſed conuenit cū ea. Contrariatur tñ inclinationi naturæ beſtialis non ſubiectæ rōni.

Natura vnū ſe inclinat in vnicuique conueniens.

AD II. dicēdū, q̄ tēperātia ſm q̄ pfectè hēt rōnē uirtutis, nō ē ſine prudētia, qua carēt qcūq; uitioſi. Et iō illi, q carēt alijs uirtutib⁹ oppoſitis uitijs ſubditi, nō hēnt tēperātiā, q̄ ē uirtus, ſed operant act⁹ tēperātię ex quadā naturali diſpoſitiōe, put uirtutes qdā iperfectæ ſunt hoīb⁹ naturales, vt ſ. dictū eſt*. Vel p conſuetudinē acqſitā, q̄ ſine prudētia ñ hēnt pfectionē rōis, ut ſupra dictū † ē.

AD III dd̄m, q̄ tēperātię ēt rñdet aliqd̄ donū. ſ. timoris, quo aliqs refrenat à d̄lectatiōnib. carnis, ſm illud Pſ. 118. Cōfige timor tuo carnes meas. Donū āt timoris principaliť qdē reſpicit Deū cui⁹ offenſā uitat: & ſm hoc corrñdet uirtuti ſpei, ut ſ. dictū ē*. Scd̄ario āt pt reſpicere qcūq; aliqs refugit ad uitāda Dei offenſā. Maximè āt hō īdiget timorē diuino ad fugiēdū ea, q̄ maximè alliciūt, circa q̄ ē tēperātia: & iō tpantię ēt corrñdet donū timoris.

*1. 2. q. 63 ar. 1. †1. 2. q. 65 ar. 1. & q. 58. ar. 4. *q. 19. ar. 9. ad 1.

ARTICVLVS II.

Vtrum tēperantia ſit ſpecialis uirtus.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr̄ q̄ tēperātia ñ ſit ſpālis virtus. Dicit. n. Aug. in li. de moribus Eccl.* q̄ ad tēperātiā ptinet Deo ſe[h] itegrū icorruptūq; ſeruāř: ſed hoc cōuenit oī uirtuti. ergo tpantia eſt uirt⁹ gn̄alis.

¶ 2 Præt. Amb. dicit ide offic. † q̄ ī tēperātia[h] maximè trāquillitas animi ſpectat, & quærit: ſed hoc ptinet ad omnē uirtutem. ergo tēperātia eſt gn̄alis uirt⁹.

¶ 3 Præt. Tulli. dicit in 1. de offic. * q̄ decorū ab honeſto neqt ſeparari, & q̄ iuſta oīa[h] decora ſūt: ſed decorū p̄priè cōſiderat in tēperantia, ut ibidē dr̄. ergo tēperātia non eſt ſpālis uirtus.

SED CONTRA eſt, quòd Philoſoph. in 2. & in 4. Eth.* ponit eam ſpecialem uirtutem.

RESP. Dicēdū, q̄ ſm cōſuetudinē humanæ, locutionis, aliqua nomina cōia reſtringuntur ad ea, q̄ ſunt pcipua īter illa q̄ ſub tali cōitate cōtinenť, ſicut nomē urbis accipiť antonomaticè p Roma. Sic ergo nomē tēperātiæ dupľr accipi pt.[m] Vno mō, ſm cōitatem ſuæ ſignificationis, & ſic tēperātia non eſt uirtus ſpālis, ſed gn̄alis[n]: q̄a nomē tēperātiæ ſignificat quādā tēperiē. i. moderationē, quam rō ponit in humanis operationibus, & paſſionib⁹, qd̄ eſt cōe in oī uirtute morali. Differt tñ rōne tēperantia à fortitudine

SVPER QV. CXLI. ARTIC. II.

IN ar. 2. eiuſdē 141. q. dubiū occurrit ex Martino in tractatu de tēperantia. q. 1. circa differētiā ī corpore articuli poſitā inter tēperātiā & fortitudinē, ut ſunt uirtutes gn̄ales. Hæc inquit, opinio mihi nō placet & cōtra eā tripliciter arguit. Primò, Fortitudo ſcd̄m q̄ hmōi, hēt modum ponere timori & audaciæ. ergo eſt tēperantia hoc mō accepta. Scd̄o. Aut operatio fortitudinis ut ſic hēt circunſtātiā debiti modi, aut non. Si nō, ergo operatio fortitudinis ut ſic, nō eſt uirtuoſa. Si ſic, ergo fortitudo ut ſic, eſt tēperātia. Tertio, Audacia q̄hq; nimia eſt ad ſubeūdū pericula belli. Tūc ſic. Aut moderatio audaciæ ſpectat ad fortitudinē ut ſic, aut ut eſt tēperātia. Si ſcd̄m q̄ tēperātia, ergo fortitudo vt ſic, non eſt mediocritas inter timorē & audaciā. Si ſecūdū q̄ fortitudo, ergo fortitudo, ut retrahit ab his quæ cōtra rōnem appetitum alliciūt, & ſic non ſaluatur differentia poſita inter fortitudinē, & temperantiam. ¶ Ad hoc dr̄, q̄ arguēs æquiuocat. Nam fortitudo, & temperantia. ut ſunt uirtutes gn̄ales, non habēt diſtinctas materias, ſed diſtinguunť in eadē materia, diuerſas habēdo cōdōnes virtuoſas: & cū iſte arguēdo accipit fortitudinem ut unā ſpālē uirtutē, & ppea argumēta nil ualēt contra authorē contra quē tñ noſatūm affert. Vn̄ ad primū dr̄, q̄ fortitudo ī ol materia dat firmitatē, temperantia aūt dat modum. Negatur ergo antecedens de fortitudine ut eſt virtus generalis. ¶ Ad ſecūdū dr̄, q̄ operatio fortitudinis, ut eſt uirtus gn̄alis. ñ habet modū, niſi in temperantiam, ut eſt uirtus generalis, & cū dr̄, Operatio fortitudinis nō eſt uirtuoſa. cōcedit q̄ niſi adſit rō temperātiæ nō eſt uirtuoſa, q̄a ſimiliter opari ſine mō, non eſt uirtuoſum. ¶ Ad tertiū dr̄, q̄ moderari ſpē uictoriæ, ex qua audacia nimia fit, ſpectat ad fortitudinē ut eſt tēperātia. & cū infert, ergo fortitudo nō eſt mediocritas inter timorē & audaciam dr̄, q̄ æquiuocatur à fortitudine gn̄ali ad ſpeciē fortitudinis. Poſſet quoq; negari ſequela, dicēdo q̄ fortitudo gn̄alis uirtus, eſt mediocritas timoris & audaciæ, nō ut ppriæ materiæ, ſed ut præſtans firmitatem animi in eis ſecundū quod oportet.

Porrecta per totum. 683 Inf. ar. 4. ſecundū. *c. 15. circa finē & c. 19. to. 1. † li. 1. c. 43 in principio to. 1. *Li. 3. in c. de temperātia non procul à princip. *Li. 3. c. 7 li. 4. c. 3. *Conclu. m* *Conclu. p* *Loco citato in argumen. *ar. 4. & 5

SVP. QV. CXLI. ART. III.

IN ar. 3. eiuſdē, 141. q. dubiū occurrit circa diūam in līa poſitā inter motū appetitus ſenſitiui proſequētis bonū, & fugiētis malū: q̄ ille præcipuè cōtrariat rōni rōne immoderantiæ, iſte rōe effect⁹. Vn̄ ñ dr̄ a. q̄ eius rō nulla. Dūa quidē, q̄a ſicut cōcupiſcētia boni ſenſibilis ex hoc ē mala, q̄a nō ſecūdū rōnem eſt, ita timor mali, puta, mortis, ex hoc eſt malus, q̄a nō ſecūdum rōnē eſt. Et ita vtrobiq; immoderantia rōni repugnat & ſimiliter utrobiq; effectus rōnem deprimit. Nam ſicut ex nimio timore mali rō declinatā bono, ita ex nimio appetitu delectabilis, rō declinat à bono honeſto. Alia ea uerò rō in litera p primo mēbro, q̄a ſ. bona corporalia, & ſenſibilia ſecundū ſe ñ repugnāt rōni, ſed ſeruiūt ei inſtaliter ad bonū, ſi aliqd ualet, cōcludit idē p ſecūdo mēbro. Nam & mala corporalia & ſenſibilia ſecūdū ſe ñ repugnāt rōni; ſed fuga eorū eſt inſtrm rationis ad fęlicitatē, q̄ eſt ſecūdū uirtutē. Et propterea ex hac ratione concluditur in ſecundo membro, q̄ fuga mali eſt mala p pter immoderantiā, ſicut & appetitus boni ſenſibilis. ¶ Ad hoc dr̄, q̄ aliud eſt loqui de nimio timore, & amore ſenſibili, ſignificādo p ly nimio, exceſſum contra rōnē: & aliud eſt loqui de eodē, ſignificādo quādā magnitudinē abſolutē. Nā dubitare, an timor nimius, hoc eſt, excedēs metas rōnis ex hoc ipſo rōni aduerſeť, ñ eſt niſi propriā uocē ignorantis. Sed dubitare de timore ſenſibili magno abſolutè, an ex magnitudine, an aliunde principaliter aduerſeť rōni, ñ eſt irrōnabile. Et ſic loquitur hic author. Vñ nō intēdit, q̄ concupiſcentia ſit mala ex immoderātia, hoc eſt, ex magnitudine, & timor non: aut q̄ timor ſit malus ex effectu, & concupiſcentia non: ſed intendit q̄ ſenſibilis amor

*C. 4. par. 1. cir. me. †ar. 4. & 5 Et q. ſeq. ar. 4. *Li. 3. in c. cui⁹ titul eſt humilis. in prin. illi⁹. † q. ſeq. artic. 4. *Porrecta per totum.* 684 Sup. q. 21. artic. 1. ad primū. & q. 25. ar. 4. ad 3. & q. 95. arti. 5. ad ſecundum. Et Inf. q. 147 arti. 2. ad tertiū. Et 1. 2. q. 35. ar. 6. ad 3. Et 3. Ethi. le. 19. *In lib. 2. de inuentione, in fol. 3. ante fin. lib.

etiam ſm q̄ utraq; ſumitur vt virtus cōis. Nam temperātia retrahit ab his quæ cōtra rōnem appetitum alliciunt: fortitudo aūt impellit ad ea ſuſtinenda, vel aggredienda, pp quæ hō refugit bonum rōnis.* Si vero cōſiderēť anotomaſicè tēperātia ſm q̄ refrænat appetitū ab his q̄ maximè alliciūt hoīem ſic eſt ſpālis virtus[q] vtpotè habēs ſpecialē mām, ſicut & fortitudo.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ appetitus hoīs maximè corrūpit p ea, qbus allicitur hō ad recedēdū a rēa rōnis, & legis diuinæ: & iō ſicut ipſum tēperātiæ nomē pōt dupľr ſumi, vno mō communiter, alio mō excellenter, ita & integritas, quam temperantiæ Aug. attribuit.*

AD II. dicēdū, q̄ ea circa q̄ eſt tēperātia, maximè pñt animū inquietare pp hoc, q̄ ſunt homini eſſentialia, ut infra dicet:* & iō tranquillitas animi p quanda excellentiā attribuitur temperantię, q̄uis communiter conueniat oībus virtutibus.

AD III. dicēdū, q̄ q̄uis pulchritudo cōueniat cuilibet virtuti, excellēter tñ attribuiť tēperātiæ duplici rōne. Primò q̄dē, ſm rōnem cōem temperantiæ, ad quā ptinet q̄dam moderata, & conueniens proportio, in qua conſiſtit rō pulchritudinis, vt patet p Dio. 4. ca. de diui. no.* Alio mō, q̄a ea, a q̄b. refrænat temperātia, ſunt infima in hoīe conuenīētia ſibi ſm naturā beſtialē, ut infra dicet: † & iō ex eis maximè natus eſt homo deturpari: & per cōſequēs pulchritudo maximè attribuiť tēperantię, q̄ pręcipuè turpitudinē hoīs tollit & ex eadē rōne honeſtū maximè attribuiť temperātię. Dicit. n. Iſid. in lib. Etymolog.* Honeſtus dr̄, q̄ nil hēt turpitudinis. Nam honeſtas dr̄ quaſi honoris ſtatus, qui maximè conſideratur in temperantia, quę repellit vitia maximè opprobrioſa, vt infra dicet. †

ARTICVLVS III.

Vtrum temperantia ſit ſolum circa concupiſcentias, & delectationes.

AD TERTIVM ſic procedit. Vr̄ q̄ temperantia non ſit ſolū circa concupiſcentias, & delectationes. Dicit. n. Tullius ī ſua Rhetorica,* q̄ tēperātia eſt rōnis in libidinē,[h] atq; in alios ñ rectos impet⁹ animi firma & moderata dominatio: ſed ipet⁹ animi dñr oēs animæ paſſiōes. ergo videtur quòd temperātia non ſit ſolū circa concupiſcentias, & delectationes.

¶ 2 Pręt. Virt⁹ ē circa difficile & bonū: ſed difficili⁹ vr̄ eſſe tēperare timorē maximè circa pericula mortis, q̄ moderari cōcupiſcētias, & delectationes, quę pp dolores & pericula mortis cōtēnunť, vt Aug. dicit in li. 83. q. † h ergo vr̄ q̄ tēperantię uirtus non ſit pręcipuè circa concupiſcentias, & delectationes.

¶ 3 Pręt. Ad tēperatiam ptinet moderationis gr̄a, ut Amb. dicit ī 1. de of.* & Tulli⁹ dicit ī 1. de offi. q̄ ad tēperātiā ptinet[h] oīs ſedatio pturbationum animi, & rerū mod⁹: oportet autē modū ponere nō ſolū in cōcupiſcētijs, & in delectabilib. ſed ēt in exterioribus actibus, & q̄buslibet exteriorib. ergo tēperantia nō eſt ſolū circa cōcupiſcentias, & delectationes.

SED CONTRA eſt, q̄ Iſid. dicit ī li. Etymol. q̄ tēpantia eſt qua libido, cōcupiſcētiaq; refrēnať.

RESPON. Dicēdū, q̄ ſicut ſupra dictū eſt,* ad virtutē moralē ptinet cōſeruatio boni rōis cōtra paſſiones rōni repugnantes. Mot⁹ aūt paſſionū aię ē duplex, ut ſup. dictū eſt † cū de paſſionib. agereť. Vnus q̄dē ſm q̄ appetitus ſenſitiuus proſequitur ſenſibilia, & corporalia bona; alius autem ſecūdum q̄ refugit ſenſibilia, & corporalia mala. Primus autē motus appetitus ſenſitiui præcipuè repugnat rationi per immoderantiam. Nam bona ſenſibilia, & corporalia ſecundum ſuam ſpeciem conſiderata non repugnant rōni: ſed magis ſeruiūt ei ſicut inſtrumēta, q̄bus rō vtitur ad conſecutionem proprij finis. Repugnant autem ei pręcipuè ſecundùm q̄ appetitus ſenſitiuus in ea tendit non ſecundùm modū rōnis, & ideò ad virtutem moralem pertinet propriè huiuſmodi paſſiones moderari, quę importat proſecutionem boni. Motus autem appetitus ſenſitiui refugientis mala ſenſibilia pręcipuè cōtrariatur rationi non quidem ſecundùm ſuam immoderantiam, ſed maximè ſecundum ſuum effectum, prout ſcilicet, aliquis refugiendo mala ſenſibilia, & corporalia, quę interdum concomitantur bonum rationis, per conſequens diſcedit ab ipſo bono rationis: & ideò ad virtutem mo-

*Li. 83. q. q. 36. to. 4. *Li. 1. c. 43 in princi. tom. 1. *q. 123. a. 11. 1. & 1. 2 & q. 131. art. 1. †1. 2. q. 23 art. 2.

talem pertinet in hmōi firmitatē præstare in bono rōnis. [m] Sicut ergo uirtus fortitudinis, de cuius rōne est firmitatē præstare, pcipuè cōsistit circa passionē pertinentē ad fugā corporaliū malorum, s. circa timorē ex consequenti aūt circa [l] audaciā, quę aggredit terribilia sub spe alicuius boni: ita ēt temperantia, q̄ importat moderationem quandā, præcipuè consistit circa passiones tendentes in bona sensibilia. s. circa cōcupiscētiā, & delectationē: ex cōsequenti aūt circa tristitias, q̄ contingūt ex absentia taliū dlectationū. [n] Nam sicut audacia præsupponit terribilia, ita etiam tristitia talis prouenit ex absentia prędictarum delectationum.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ sicut sup. dictū ē* cū de passionibus agerēt, passiones q̄ ptinent ad fugā mali p̄supponūt passiones q̄ ptinēt ad p̄secutionē boni, & passiones irascibilis p̄supponūt passiones cōcupiscibilis. Et sic dum tēperantia directè modificat passiones cōcupiscibilis tēdētes in bonū, p quādā cōsequentiā modificat oēs alias passiones, inquātū ad moderātiā priorū passionū seq̄t moderantia posteriorū. Qui. n. nō imoderatè cōcupiscit, cōsequēs est ut moderatè speret, & moderatè d abūtia cōcupiscibiliū tristet.

AD II. dicēdū, ꝙ cōcupiscētia iportat impetū quēdā appetitus ī delectabile, q indiget refrenatione, qd ptinet ad tēperātiā: sed timor importat retractionē quādā animi ab aliqbus malis, cōtra qd idiget hō animi firmitate, quā p̄stat fortitudo. Et ideo temperātia propriè est circa concupiscentias, fortitudo circa timores.

AD III. dicēdū, ꝙ exteriores actus procedunt ab interioribus animæ passionibus: & iō moderatio eorū depēdet a moderatione interiorū passionū.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum temperantia sit solū circa concupiscentias, & delectationes tactus.

AD QVARTVM sic procedit. Vr ꝙ tēperātia nō solū sit circa cōcupiscētias, & delectationes tactus. Dicit. n. Aug. in li. de moribus Ecclæ, * ꝙ uirt' tēperātiæ est in coercēdis sedandisq; cupiditatib. qb. uertimur in ea, q̄ nos auertūt a legib. Dei, & a fructu bonitatis ei'. & post pauca subdit, † ꝙ officiū tēperātiæ est contemnere oēs corporales illecebras, laudemq; popularē: sed [h] non solū cupiditates delectationū tactus auertūt nos a legib. Dei, sed ēt cōcupiscētiæ delectationū aliorū sensuū, q̄ ēt pertinēt ad illecebras corporales, & sir cupiditates diuitiarū, uel ēt mūdanæ glīæ. Vn dr 1. ad Timoth. vlti. ꝙ radix oīum malorū ē cupiditas. [h] ergo tpantia nō est solū circa concupiscētias delectationum tactus.

Porrecta per totum 685

Infr. par. q. 55. ar. 4. ad 3. Et 1. 2. q. 61. ar. 3. co. Et 3. d. 33. q. 2. ar. 2. q. 2. Et 4. di. 49. q. 3. ar. 5. qō. 2. coc. Et Vir. q. 1. ar. 12. ad 23. & 26.

* C. 19. circa pri. † Eo. li. & ca. dict.

D. 255. · * 1. 2. q. 25. art. 1. & 2.

ami... & sensibilis timor in hoc differunt, ꝙ uterq; si ponat' absolute magnus, statim ut amor dr nimius, sonat ex ipsa magnitudine aliquid rōni aduersum. Sed cum timor dr nimius, anteq̄ aliquid aduersum rōni insinuetur, recurrimus ad effectū, an s. declinare faciat timentē a recto. Et hoc in nris quotidianis iudicijs experimur laudando, uel uituperando. Nimis. n. concupiscentem statim uituperamus, ad nil aliud spectantes, q̄ ad ipsam concupiscentiæ magnitudinē. Nimis autem timentes, nō statim uituperam', sed prius intuemur, an ex timore declinent a bono. Hæc. n. præfecerunt differentiam in litera positam: inter appetitus sensitiui motum in bonum sensibile, & motum eius de declinando mala, quòd. s. ille hoc ipso quòd nimius est, qđ in litera uocat' ex immoderantia, primò, & principaliter aduersatur rationi: iste autem nō primò, & principaliter aduersatur rationi ex hoc ꝙ est nimius, sed ex hoc ꝙ a recto abducit. Laus. n. & uituperium, quæ sunt ad extra, sunt signa eorū q̄ sunt intus. Ex his autē patet, ꝙ non oportet obiectis aliter respōdere, quā ex falso sensu sic procedunt. ¶ Ad obiectionē autē contra rationem dicitur, ꝙ ratio illa nō est allata ad concludendam differentiā intentā, sed ad ostendendum, ꝙ appetitus sensitiui motus in bonum sensibile nō est malus ex obiecto. Et hoc optimè probat. Et ex hoc consequenter sequitur, quòd sit malus ex excessu rationis. Sed an sit principaliter malus ex excellētia, an ex effectu nōdū deductū est ex illa rōne, & propterea non obstat proposito. Cū aūt legis fortitudinē firmitatē præstare in bono rōnis, non intelligas aliter q̄ supra, quasi fortitudo ponat aliquam firmitatem in uoluntate, aut rōne. Hoc. n. aduersatur supradictis. s. quoniam firmando appetitum inferiorem, uoluntas in recta uolitione solidatur, sicut dum temperantia moderatur inferiorem appetitum, uoluntas in bonum rationis inclinationem protendit. ¶ In responsione ad secundum eiusdem articuli aduerte, quòd responsio consistit in hoc, ꝙ timor non eget temperatione, qa non consistit in prosecutione: sed eget firmitate, quia consistit in fuga. Et ideo licet sint difficiliora refrenatu, non tamen spectant ad temperantiam, cuius est moderari prosecutiones delectabilium.

SVPER QV. CXLI. ARTIC. IIII.

IN art. 4. eiusdem q. 141. dubium ex Martino occurrit in eodem tractatu de temperantia, q. 4. contra rationē in articulo allatam. Arguit siquidem quadrupliciter contra eā. Primò, Aristoteles intelligens circa quas delectationes est temperantia, non ex eo quòd sunt maximæ, seu ex magnitudine, sed ex vsu loquentiū inuestigat, quia. s. tales appellantur intemperati. Secundò, quia magnanimitas, & fortitudo, cardinalis uirtus est circa pericula, & tamen non circa maxima tm̄. Et similiter mansuetudo circa iras, & tn̄ non tm̄ circa maximas iras. Et similiter iustitia, & prudentia nō sunt tm̄ circa maxima. ergo nec tēperantia circa maximas delectationes ponēda. Tertiò, Delectationes animæ, saltem aliquæ, uidētur multo maiores, q̄ delectationes corporis, & tn̄ circa eas nō est tēperantia. Antecedēs patet de felicitate delectatione. Quartò, Quia Arist. 7. Eth. pbat, ꝙ tales nō sunt delectationes, nisi p accidens, quia consequuntur indigentiā: illæ uerò sunt uerę: & per se delectationes, quæ nullam indigētiā cōsequūtur. ¶ Ad horū euidentiā aduerte duo. Primò, ꝙ cōclusio literæ, est ꝙ temperantia est solum circa delectationes tactus principaliter & propriè, ut patet ex ratione ad primum, ubi istæ limitationes opponuntur. Ex eo. n. patet, ꝙ temperantia secundariò potest extēdere se ad alias delectationes. Secūdò, ꝙ quia temperātia est uirtus cardinalis, seu principalis, ac per hoc omnium moralium uirtutū, q consistunt in moderādo, caput est, sicut fortitudo respū uirtutum cōsistentium in firmitate animi, iō oportet temperantię tanquam principali uirtuti principalem materiam respondere. Principalis autē materia inter delectabilia, est delectabile secundum tactum, ut in litera probatur, & iō tēperātiæ tribuit. ¶ Ad primum autē argumentum Martini dicitur, quòd lecta ab authoritate negatiuē nihil ualet. Male siquidem cū humano ingenio actum esset, si nihil scire possemus, nisi quæ Aristotel. dixit. ¶ Ad secundum dicitur, quòd fortitudo uirtus cardinalis est circa maxima pericula tantum principaliter & propriè, ut patet in 3. Ethic. Et similiter dicimus de temperantia. De iustitia autem & prudentia non est ad propositum, quia illa est circa operationes, & non circa passiones: ista autem est circa omne agibile. Sermo autem præsens est de uirtutibus principalib. circa passiones, ut propriam & principalem materiam. Et propterea etiam patet exclusio mansuetudinis, quæ non est uirtus cardinalis. Quamuis falsum sit, quòd mansuetudo sit non principaliter, & propriè circa maxima illius generis, ut ex supradictis patet. ¶ Ad tertium dicitur cum authore in litera, quòd non ex hoc quòd delectatio est maxima, sed ex hoc quòd delectatio in tali genere. s. sensibilium ac regulabilium est maxima, ponitur materia temperantiæ. Et per hoc patet responsio ad quartum. Gratis siquidem concedimus, corporales delectationes esse imperfectas, & minores secūdum se spiritualibus: sed nobis sunt maximæ, & ualde ac crebrò à bono nos abducunt.

¶ 2 Præt. Phi. dicit in 4. Eth.* ꝙ ille, q est paruis dignus, & his dignificat seipsum, est [h] tēperat', nō āt magnanim': sed honores parui, uel magni, de qbus ibi loquit, nō sūt delectabiles, sm tactū, sed sm apphēsionē aīalē. ergo tēperātia nō ē solū circa cōcupiscētias delectationū tact'.

¶ 3 Præt. Ea q̄ sunt unius [h] gn̄ris. vr eadē rōne ptinere ad materiā alicuius uirtutis: sed omnes delectationes sensuum uidētur esse uni' generis. ergo pari rōne ptinēt ad materiā tēperātię.

¶ 4 Præt. Delectationes spūales sunt [h] maiores q̄ corporales, ut supra habitū est*, cū de passionibus agerēt: sed qnq; pp cōcupiscētias delectationū spūaliū aliqui discedunt à legibus Dei, & à statu uirtutis, sicut pp curiositatem sciētiæ. vn & primo homini diabol' sciētiā pmisit, Gene. 3. dicens, Eritis sicut dij scientes bonum & malum. ergo non solum temperantia est circa delectationes tactus.

¶ 5 Præt. Si [h] delectationes tact' essent ppria materia tēperantiæ, oporteret ꝙ circa oēs delectationes tactus tēperantia esset: non aūt est circa oēs, puta, circa eas q̄ sunt i ludis. ergo delectationes tactus non sunt ppria materia temperantiæ.

SED CONTRA est, quod Phil. dicit in 3. Ethi.* ꝙ temperantia propriè est circa concupiscentias, & delectationes tactus.

RESP. Dicēdū, ꝙ sicut supra dictū est*, ita est temperātia circa cōcupiscētias, & delectationes, sicut fortitudo est circa timores, & audacias. Fortitudo āt est circa timores, & audacias respectu maximorū malorū, q̄bus ipsa nā extinguit, q̄ sunt pericula mortis. Vn sir tēperantia oportet ꝙ sit circa cōcupiscētias maximarum delectationū. Et qa delectatio cōsequitur operationē naturalē, tātò aliquæ delectationes sunt uehemētiores, quātò consequuntur operōnes magis naturales. Maximè āt naturales aīalibus sūt operōnes, qb' cōseruat natura indiuidui p cibū & potū, & natura spēi p cōiūctionē maris & feminæ: & iō circa delectationes ciborū & potuum, & circa delectationes uenereorū, ē ppriè tēperātia. Hmōi aūt delectationes cōsequunt sensum tactus: vn relinquit, ꝙ [m] tēperātia sit circa delectationes tactus*.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ Aug. ibi vr accipere tēperantiā nō sm ꝙ est spālis uirtus habēs determinatā materiā, sed sm ꝙ ad eā ptinet moderatio rōnis i quacūq; materia, qd ptinet ad gn̄alē cōditionē uirtu'. Quamuis ēt dici possit, ꝙ ille qui pōt refrenare maximas delectationes, multò ēt magis pt refrænare minores delectationes. Et iō ad tēperātiā principaliter qdē, & ppriè ptinet moderari cōcupiscētias delectationū tact', secūdario āt alias cōcupiscētias.

AD II. dicendū, ꝙ Phi. ibi refert nomē tēperātiæ ad moderationē exteriorū rerū, dum. s. aliqs tēdit in aliqua sibi cōmensurata, nō aūt put refert ad moderationē affectionū aīæ, quæ ptinet ad uirtutē temperātiæ.

AD III dicēdū, ꝙ delectationes aliorū sensuū aliter se hēnt in hoībus, & aliter in alijs aīalibus. In alijs. n. animalibus ex alijs sensibus nō cāntur delectationes, nisi in ordine ad sensibilia tactus: sicut leo delectat uidēs ceruū, uel audiēs uocē eius pp cibum. Hō aūt delectat sm alios sensus nō solum pp hoc, sed ēt pp cōueniētiam sensibi-

* Li. 4. c. 3 circa principium. · * 1. 2. q. 31. ar. 5. · * Lib. 3. c. 10. ar. 5. · * ar. prec. · Respon. 2.

¶ In responsione ad tertiū eiusdem articuli * dubium ex Martino ibidem occurrit non morale, sed naturale, circa differentiā in litera positā inter hominem, & alia animalia erga delectationes trium sensuum, scilicet odoratus, auditus, & uisus. ¶ Arguit siquidem multipliciter Martinus, ꝙ quædam alia aīalia delectantur in istis sensibus, secluso ordine ad gustū, & tactū. Et primò inquit, nō haberi ab Arist. uniuersale illā. s. ꝙ nullum aliud aīal delectet' in illis sensibus nisi' secūdū se, quis hēatur, ꝙ hō nō cōiter conueniat cū alijs aīalibus. Deinde probat rōne. Ob potētia perceptiua alicuius obiecti, quæ tristat in proportione illius obiecti, delectatur secdm se in proportione talis obiecti: sed uisus brutorū est hmōi, qa cōtristatur in excellēti luce. ergo delectatur brutū uidendo cōuenientem lucē. Et eodē mō argui pōt de auditu excellentis soni. Arguit quoque multis signis. Primò, Aues delectantur in cantu nō solum suo, sed ēt alieno. ergo. Patet sequela, tū qa & in cantu suo, & in cātu alterius cōmasculi non pp tactū, nec pp gustū delectantur: qa delectant' in cantu, & sermone humano, ut sibilis, & imitationibus auditū diffsis, & lætē post cantant, aut loquuntur. Secūdo, quia canes delectantur in olfactu, & uisu magistrorū suorum, ut patet ex applausu. Tertiò, quia olor moriturus suauissimè aquis cātat iuxta illud Ouidij. Sic ubi fata uocant, udis abiectus in herbis, Ad uada Mæandri concinit albus olor. ¶ Ad hæc, quantum locus iste exigit, dr ꝙ ab Aristot. non solū in 3. Ethi. sed etiā in de Sensu & sensato, capite de odore, habetur expressè exclusio cæterorum animalium, dum dr. ꝙ proprium est hominis delectari in odoribus secūdum se. Et rationem reddit. Ad rationem ab arguente allatā dr primò, ꝙ si ualet, cōcludit ꝙ oīa aīalia habētia oēs sensus cōiter delectantur in oībus sensibus secdm se: qđ est cōtra arguentem. Soluatur ergo secundo p omnibus dicendo, ꝙ minor est falsa, loquēdo de tristitia animali. Quilibet enim sensus, & quælibet potētia, delectatione, hoc est, quiete naturali in sibi proportionato delectatur, hoc est, quiescit, & in opposito tristatur, hoc est, repugnat illi: sed hoc non sufficit ad delectationem, & tristitiā animalem, sed ultra hoc exigitur, quòd interiori apprehēsione cognoscatur illa cōuenientia, aut disconuenientia proportionis coniunctæ: quod esset probandum in brutis inueniri. Apparet nāque oppositum in brutis quoad odores, & fœtores, dum nil ex tare uidentur de tot fœtidis odoribus. Vnde dicit etiam Aristoteles ibidem, Contingit animalia fugere huiusmodi fœtida, si sunt contraria tāgibilibus: quēadmodū nos grauamur ex fumo, & sulfure. & eodem mō aīalia declināt oculos ab excellēti luce uel quia læderetur organi complexionē, sicut declinant a spinis. Ita. n. ut tactui cōtraria, sentiunt in oculis, in capite &c. ¶ Ad primū signū dr, ꝙ aues nō delectant in cātu quocūq, secūdū se ut est cātus, pot. s. cōsonat auditui: sed ut sunt aut affectus, aut uiæ, aut aliquo mō se habentia ad gustabilia, uel tāgibilia. Nō. n. cantāt, ut secdm auditum delectent, sed uel uocādo ad coitū, aut appetēdo, aut ex cōplexione excitata naturalia ad uoces. sicut experimur in nobis ꝙ cōgregatis multis ad cor spiritibus, cogimur clamare. Nō. n. cātat gallus qa eum sua uox delectat, sed ex necessitate naturæ, uel pp uictoriam impugnā habitā, & breuiter pp quācūq; cām inclinent' ad cātū, nō includunt pp hoc ut delectentur secūdū auditū in uoce tā sua, quām aliena. Quòd aūt lætē cātēt, hoc est qa cā cantus eos delectat, puta, qa peperit, aut cōcepit, aut coitum emisit &c. quasi ad tactum, aut gustū ptinentia, uel extra. Nec delectantur in sermone humano aliter q̄ in alienis: discunt enim aues nō solū ab homine, sed alijs auib'. Sed quia naturaliter inclinantur ad quandā disciplinabilitatē, delectabiliter illam exequuntur ex naturæ instinctu, non ex industria, nec ex aīali delectatione circa locutiones, aut uoces secundū se. Accedit quām plurimum ad hoc cibi potusq; indigentia, iuxta illud, Quis expediuit Psittaco suum chære? Quòd autem canes, & similia animalia delectentur odore, & uisu domini sui, & plaudant, in promptu causa est: quia in his est relatio ad cibū, ad uerbera, ad conseruationē, & tutelam. & propterea contra extraneos tamquam aduersantes suo pastori, & conseruatori latrant, mordent. Ad id quod ultimo de olore dicitur, eodē mō respondetur, ꝙ non propter delectationem auditus cantāt, sed ex naturæ instinctu, & complexione ad hoc mouetur.

Universidad de Deusto Biblioteca

ple rñsione ad quartum eiusdē articuli, dubium ex Martino ibidem occurrit contra secundā rñsionē hic datam arguente, dicendo q̄ nō potest stare. Primò, qa si delectatio spūalis, puta, scientiæ, retrahit à præcepto orādi, aut retrahit per se, aut per aliud. Nō p aliud, qa illud nō est dabile, & sine illo alio impediret. ergo per se. Ergo p se est refrænāda. Secūdò, Si cupiditas pecuniæ, aut honoris nō retraheret ab aliqua alia potiori, & magis debita, ipsa nō esset moderāda, nec circa eā esset ponēda virtus. Ergo ex hoc ipso, q̄ delectatio spiritualis retrahit ab alia magis debita, est moderanda &c.

Respon. 1.

¶ Ad hoc dr, q̄ delectatio spūalis non secūdū se, sed p aliud, hoc est, pp temporis concursum, quo alia debet exerceri operatio, repugnās quoque rōni. Corporalis aūt, & seclusa quacumq; alteri⁹ impeditione, est ex proprij generis excellētia immoderata, & cōtra rōnē. Et p hoc patet rñsio ad secūdū. Cupiditas. n. pecuniæ & honoris, & si non impediret alias quas operationes, est secūdū se moderanda qua hēt in ꝓprio genere extrema uitiosa. Non sic autē est de spirituali delectatione, qua solum per accidēs eget fræno, aut modo.

Porrecta per totum. 686
3. Ethico. le. 9.

¶ In rñsione ad quintū eiusdē articuli, dubiū ex Martino ibidem occurrit, cōtra hāc rñsionē arguēte, qa multę delectationes tactus ordinatæ ad conseruationē naturę, sunt præter delectationes alimenti, & ueneris. Non ergo bene determinantur quæ sunt delectationes tactus pertinentes ad temperantiam per hoc, q̄ ordinantur ad conseruationē naturę. Probatur assumptū de exercitio paruæ sphæræ, & similibus ordinatis ad conseruationē naturæ, quia ordinantur ad regimen sanitatis.

¶ Ad hoc dr, q̄ limitatio authoris. s. q̄ delectationes tactus ordinatæ ad conseruationē naturę sunt materia temperantiæ, vt scientifica, & per causam propter quā sunt maximę, ac per hoc principalis uirtutis materia.

¶ Ad obiecta in oppositū dr, q̄ aliud est ordo p se, & aliud per accidēs, seu ex parte ordinantis. Author siquidē loquitur de ordine quē delectationes p se ex parte sui habēt, nō de ordine per accidens, quē ex parte ordinantis sortiuntur. Delectatio siquidem ludi paruæ sphęræ, & similiter uenationū & hmōi, nō per se, seu ex parte sui ordinanē in cōseruationem naturę: sed animi, seu sensuum quietē, & uniuersaliter ad superueniētia natura bona, quis ab isto, uel illo ordinentur ad naturæ conseruationē. Sed delectationes alimēti, & ueneris suapte natura statutę sūt, ut natura in indiuiduo & in specie conseruetur. Vnde obiectio nil obstat doctrinæ authoris.

* art 3. & 4 præced.
* li. 2. text. 28. to. 2.
* Li. 7. c. 4 3. & 7. lib. 3. ca. 10. medio, a tom. 5.

delectationes aliorū sensuū, in quantū referunt ad delectationes tact⁹, est tēperātia, nō principaliter, sed ex cōsequēti. Inquātū āt sensibilia aliorū sensuū sunt delectabilia pp sui cōueniētiā, sicut cū delectatur homo ī sono bene harmonizato, ista delectatio non pertinet ad cōseruationē naturæ. Vñ non habent huiusmodi passiones illā principalitatem, ut circa eas antonomasicè tēperātia dicat.

Ad IIII dicēdū, q̄ delectationes spūales etsi ſm suam naturā sint maiores delectationib. corporalibus, tñ non ita percipiūtur sensu, & per consequēs nō ita uehementer afficiūt appetitum sensitiuū, contra cuius impetum, bonum rōnis conseruatur per moralem uirtutē. Vel dicendū, q̄ delectationes spirituales, per se loquēdo, sunt ſm rōnem: undè non sunt refrænādæ nisi p accidēs, inquantum s. una delectatio spūalis retrahit ab alia potiori, & magis d'bita.

Ad V. dicendum, q̄ non oēs delectationes tactus ptinēt ad naturæ conseruationē: & iō nō oportet q̄ circa omnes delectationes tactus sit temperantia.

ARTICVLVS V.

Vtrum circa proprias delectationes gustus sit temperantia.

AD QVINTVM sic ꝓcedit. Vr q̄ circa ꝓprias delectationes gust⁹ sit tēperātia. Delectationes. n. gustus sunt in cibis, & potib⁹, q̄ magis sunt necessarij ad hois uitā, q̄ delectatiōes uenereorū, q̄ ptinēt ad tactū: sed ſm prædicta* tēperantia est circa delectationes eorum, quæ sūt necessaria ad uitā hois. ergo tēperātia ē magis circa ꝓprias delectationes gustus, q̄ circa proprias delectationes tactus. ¶ 2 Præt. Tēperantia est circa passiones magis q̄ circa res ipsas: sed sicut dr ī 2. de Aia* tact⁹ vr esse sensus alimēti quātū ad ipsā substātiā alimēti: sapor āt, q̄ est ꝓpriè obiectū gustus, est sicut delectamētū alimentorū. ergo temperantia magis ē circa gustum, quàm circa tactum. ¶ 3 Præt. Sicut dr in* 7. Ethi. circa eadē sunt tēperātia & intēperātia, cōtinētia & incontinētia, pseuerātia & mollities, ad quā ptinēt deliciæ: sed ad delicias vr ptinere delectatio, q̄ ē in saporibus, q̄ ptinent ad gustū. ergo tēperātia est circa delectationes proprias gustus.

SED CONTRA est, qđ Phil. dicit,* qđ tēperantia & intēperātia vñr gustu parū, uel nihil uti.

RESP. Dicēdū, q̄ sicut dictū est*, tēperātia cōsistit circa pcipuas delectationes, q̄ maximè ptinēt ad cōseruationē humanæ uitæ vel in specie, uel in indiuiduo: in q̄bus cōsiderat aliqd principaliter, aliqd secundario. Principaliter qdē ipse usus necessariorū, puta, uel fęminę, q̄ est necessaria ad conseruationē speciei: uel cibi & potus, q̄ sunt necessaria ad cōseruationem indiuidui. Et ipse usus horū necessariorū hēt quandam essentialē delectationem adiunctā. Secundariò āt cōsideratur circa utrūq; usum aliquid quod facit ad hoc, q̄ usus sit magis delectabilis, sicut pulchritudo & ornat⁹ fęminæ, & sapor delectabilis in cibo, & ēt odor. Et iō principaliter tēperātia est circa delectationē tactus*, q̄ p se cōsequit ipsum vsum necessariarū rerū, quarum omnis usus est in tāgendo. Circa* delectationes autē gustus, uel olfactus, uel uisus, est temperantia & intemperantia secundariò, inquantum sensibilia horum sensuum conferunt ad delectabilem usum rerum necessariarum, quæ ptinent ad tactum. Quia tamen gustus propinquior est tactui, quàm alij sensus, ideò temperantia magis est circa gustum, quàm circa alios sensus.

* li. 3. Ethi. c. 10. a medio. to. 5.
* ar. pręce.
Li. 2. tex. 28. to. 2.
Conclu. 1
Conclu. 2
Conclu. 3

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ ēt ipse usus ciborū, & delectatio essentialiter ipsum cōsequens, ad tactum pertinent. Vñ Phil. dicit in 2. de anima,* q̄ tactus est sensus alimēti. Nutrimur enim calido & frigido, humido & sicco: sed ad gustū ptinet discretio saporū, q̄ cōferūt ad delectationē alimenti, inquantū sunt signa conuenientis nutrimenti.

AD II. dicendum, quòd delectatio saporis est quasi superueniens: sed delectatio tactus per se cōsequitur usum cibi, & potus.

AD III dicendū, q̄ deliciæ principaliter qdem consistunt in ipsa substantia alimenti: sed secūdariò in exquisito sapore, & præparatione ciborū.

Porrecta per totum. 687

ARTICVLVS VI.

Vtrū regula temperantiæ sit sumenda secundū necessitatē præsentis vitæ.

Inf. q. 143 ar. 2. cor. Et 1. 2. q. 63. art. 4. cor. Et 4. di. 15. q. 3 ar. 1. q. 4. corīn. Et Mal. q. 14 ar. 1 ad 1.

SVP Q. CXXXXI. ART. VI.

IN artic. 6. eiusdem q. omisso quinto, dubium occurrit ex Martino in eodem tractatu in quæstio, illius tituli. An regula temperātię sumatur ex necessitate pſentis vitæ. Reprehēdit siquidē authorē in hoc, q̄ cōcludit necessitatem pſentis vitæ esse regulā tēperātiæ vtpote finē eius. Aīt. n. q̄ si necessitas est regula, oportet q̄ p oēm rectū vsum tollatur aliqua necessitas, seu indigētia: sed hoc nō est verum, vt patet de recto vsu nō necessariorū, quæ tñ nō impediūt sanitatē, aut bonā habitudinē, nec excedūt facultates, & honestatē. Affert quoq; multa cōtra eandē cōclusionem: sed quia, vt patebit, non sunt contra eam, omitto.

¶ Ad euidentiā horū nō oportet aliūde inquirere, sed ex litera ipsa resolueretq̄ clarè in rñsione ad tertiū, author explicat q̄ sit necessitas, quæ regula est tēperantiæ, s. necessitas cōgruentiæ vitæ, quam exprimit nō solùm attēdi secūdùm corporis indigētiā & dispositionem, sed etiā secundùm facultates, officia, & honestatē. Vndè qđ implicitè inchoauit ac fundauit author in corpore articuli, in solutionibus argumentorū cōsummauit. & idō nō est soluēda, sed solueda rō allata in corpore articuli. & cum obijcitur. ergo quilibet rectus usus delectabiliū secūdùm tēperantiā tollet aliquā indigentiā, rñdetur, q̄ indigentia, seu necessitas regulat nō solùm ut suppleatur qđ deficit, sed etiā ne deficiat qđ est, aut esse debet. & sic ois rectus usus delectabiliū tollit aliquā indigentiā uel corporis, uel officij, uel honestatis ſm pliciter perfectioris, alioquin nō esset rectus usus. Vñ. n. in litera patet, tēperatus utitur necessarijs ad corporis conseruationē, & bonā habitudinē, & cōgruis iuxta facultates, officia, cōsensationē, & honestatem. Hæc. n. oia tollunt ali quā indigentiā, quæ est, uel esset sine tali usu. Nā qui conuiuiū celebraret nō conforū gradui suo, & conuiuarū, iuxta facultates & honestatem, nō esset factū satis necessitati congruentiæ præsentis uitæ, ac conseruationis. Necessitas ergo congruentiæ præsentis uitæ est regula tēperantiæ, secūdùm quā etiā imperat alijs uirtutibus, puta, liberalitati, urbanitati, & si qua alia opus quandoque est.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q̄ regula tēperātiæ non sit sumenda secundum necessitatē pſentis uitæ. Superius enim non regulaē ab inferiori: sed tēperantia cū sit uirtus aiç, est superior q̄ necessitas corporalis. ergo regula tēperantiæ non debet sumi secumdùm necessitatem corporalem. ¶ 2 Præt. Quicūq; excedit regulam, peccat. Si ergo necessitas corporalis esset regula tēperantiæ, quicūq; aliqua delectatiōe vteret supra necessitatē naturę, q̄ ualdè modicis cōtēta est, peccaret cōtra tēperantiā: qđ videtur esse inconueniens. ¶ 3 Præt. Nullus attingēs regulā peccat. Si ergo necessitas corporalis esset regula tēperātiæ, quicūq; uteret aliqua delectatione pp necessitatē corporalē, puta, pp sanitatē, esset immunis à peccato: hoc aūt uṙ falsum. ergo necessitas corporalis non est regula tēperantiæ.

SED CONTRA est, qđ Aug. dicit in lib. de moribus eccles.* Habet uir tēperatus in rebus hui⁹ uitæ regulā utroq; testamento firmatā, ut eorū nil diligat, nil p se appetēdū putet: sed ad uitæ hui⁹ atq; officiorū necessitatē, quātū satis est, usurpet utentis modestia, non amantis affectu.

RESPON. Dicēdū, q̄ sicut ex *supradictis patet, bonū uirtutis moralis præcipuè cōsistit in ordine rōnis. Nā bonū hois est secūdū rōnē esse, ut * Dion. dicit 4. ca. de di. no. Præcipuus aūt ordo rōnis cōsistit in hoc, q̄ aliqua in finē ordinat, & in hoc ordine maximè cōsistit bonū rōnis. Nā bonū habet rōnē finis, & ipse finis est regula eorū quę sunt ad finē. Oia aūt delectabilia, quæ in usum hois ueniunt, ordinātur ad aliquā huius uitæ necessitatē sicut ad finē: & ideò tēperantia accipit necessitatē huius uitæ sicut regulā delectabiliū, quibus utitur, ut. s. tm eis utatur, quantum necessitas huius uitæ requirit.

* Ca. 11. circa fin. tom. 1.
* Ar. 1. huius q. & q. 109. art. 2. & q. 123. ar. 1.
* Ca. 4. nō multum procul a fine.
Concl.
* In corp. ar.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ sicut* dictū est, necessitas huius uitæ hēt rōnē regulę, inquantū est finis. Cōsideradū est aūt, q̄ qñq; aliud est finis opantis, & aliud finis operis. Sicut patet q̄ ædificationis finis est dom⁹, sed ędificatoris finis qñq; est lucrū. sic ergo tēperantiæ ipsius finis & regula est beatitudo: sed eius rei, qua utiṫ, finis & regula est necessitas humanæ uitæ, infra quā est id qđ ī usum uitæ uenit.

AD II. dicendū, q̄ necessitas humanæ uitæ pōt attendi dupliciter. Vno modo, ſm q̄ dr necessariū illud, sine quo res nullo modo potest esse, sicut cibus est necessarius animali. Alio modo, ſm q̄ dicitur necessarium illud, sine quo res non potest conuenienter esse. Temperantia autē non solùm attendit primā necessitatem, sed etiam secundā. Vndè * Philo. dicit in 3. Ethi. q̄ temperatus appetit delectabilia propter sanitatē, uel pp bonam habitudinē. Alia uerò quæ ad hoc nō sunt necessaria, possunt dupliciter se habere. Quædā. n. sunt impedimenta sanitatis, uel bonę habitudinis, & his temperatus nullo modo utitur: hoc. n. esset peccatū contra temperantiā. Quædā uerò sunt, quæ non sunt his impedimēta: & his moderatè utitur pro loco, & tēpore, & cōgruentia eorū quibus cōuiuit. Et ideo ibidē* Philo. dicit, q̄ etiā tēperatus appetit alia delectabilia, quæ. s. nō sunt necessaria ad sanitatē, uel ad bonā habitudinē, nō impedimēta his existētia.

AD III. dicendū, q̄ sicut * dictū est, temperātia respicit necessitatē quantum ad conuenientiā uitæ, quæ quidē attenditur non solùm ſm cōuenientiam corporis: sed etiam ſm conuenientiam exteriorum rerum, puta, diuitiarū, & officiorū, & multò magis ſm conuenientiam honestatis. Et ideò * Philoso. ibi subdit, q̄ in delectationibus, quibus tēperatus utitur, non solùm cōsiderat ut nō sint impeditiua sanitatis, & bonæ habitudinis corporalis: sed etiam ut non sint pręter bonū. i. cōtra honestatē, & q̄ nō sint supra substantiā. i. supra facultatem diuitiarū. Et * Augu. dicit in lib. de moribus Ecclesiæ, q̄ tēperatus respicit non solùm necessitatem huius uitæ, sed etiam officiorum.

* Li. 3. c. 11 ad fi. to. 5.
* Lib. 3 Ethi. c. 11. nō procul a fi. to. 5.
* In corp. ar.
* Li. 3. ca. 11. to. 5.
* Cap. 11. circa fin. tom. 1.

ARTICVLVS VII.

Vtrū tēperātia sit uirtus cardinalis.

AD SEPTIMVM sic procedit. Vr q̄ tēperātia nō sit uirtus cardinalis. Bonū. n. uirtutis cardinalis à rōne depēdet: sed tēperantia est circa ea quæ magis distant à rōne, s. circa delectationes, quæ sūt nobis & brutis communes, ut dicitur in 3.* Ethi. ergo temperantia non uidetur esse principalis uirtus. ¶ 2 Præt. Quātò aliquid est magis impetuosum, tantò difficilius uidetur esse ad refrenandū: sed ira quam refrænat mansuetudo, uidetur esse impetuosior quàm concupiscentia, quam refrænat temperantia. dicitur enim Prouerb. 27. Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor: & impetum concitati spiri-

SVP. Q. CXXXXI. ART. VII.

IN ar. 7. eiusdem q. dubiū ex Martino in eodē tractatu q. 2. occurrit, arguente cōtra rōnem literæ, qua tēperātia ponitur uirtus cardinalis, q̄ a moderatio, q̄ ī omni uirtute requiritur, præcipuè laudaṫ in delectationibus tactus, quæ sunt materia tēperantiæ. Probat ergo q̄ moderatio nō est præcipuè laudabilis in delectationibus tactus. Primò, qa moderatio ardua laudabilior est non ardua: sed moderatio in delectationibus tactus non est ardua.

Porrecta per totum. 689
1. 2. q. 71. & q. 66. art. 1. & 4. cor. Et 3. dis. 33. q. 2. ar. 1. Et uit. q. 1. ar. 12. ad 24. 25. & 26. & q. 5. art. 1.
* Li. 3. ca. 10. a med. tom. 5.

Universidad de Deusto Biblioteca

ardua ergo. Secūdo. Moderatio in omni virtute est id qđ potissimè laudat: ergo si tēperantię ꝓpria est moderatio, ipsa esset excellentissima virtutū, cuius oppositū sētit author. Antecedēs probatur, qa oia quæ laudabilia sunt in uirtute, ideò laudant, q̄a ad moderationē ordinata sunt. Tertiò, Moderatio delectationū tactus nō est difficilior cæteris. ergo nō est præcipuè laudabilis. Consequētia tenet ex dictis authoris. Antecedēs verò ꝓbatur: qa difficilius est vincere retrahentia à bono in materia fortitudinis, ut ipsemet author fatetur. moderatio ergo fortitudinis est difficilior.

¶ Ad primā horū dr̄, q̄ maior est vera cæteris paribus. sed in ꝓposito nō sunt paria. Moderatio nāq; mãsuetudinis licèt sit ardua, nō tñ est ī materia ita naturali, necessaria, cōmuni, diuturna, ac vehementer motiua oppetitus nostri, qualis est materia tēperantiæ, ut in litera patet in corpore articuli, & responsionibus argumentorū.

¶ Ad secundū negat antecedēs: q̄a moderatio ꝓpriè, vt distinguitur, cōtra alias cōditiones virtutū, non est potissima. Nec est verū, q̄ quęcūq; sunt laudabilia in uirtute, laudentur in ordine ad modū, q̄uis sine modo nō laudabilia sint. Discretè siquidē agere potior est cōditio q̄ moderatè, & similiter rectitudo potior est: cū sit prima prudentiæ, secunda iustitiæ tribuatur.

¶ Ad tertiū negat assumptū. Et ad probationē dr̄, q̄ materia impediens bonū in fortitudine, non eget principaliter moderatione, sed firmitate animi. Et propterea cōcedendo q̄ difficilius vincūtur retrahētia à bono in fortitudine, nō sequitur, ergo difficilius est illa moderari: sed sequit, ergo difficilius est ibi bonū rationis habere. qđ gratis cōcedit: sed nō moderando, sed firmando, vt patet ex supradictis. Et si in

*1.2.q.25 art.4.
*Li.2.c.36 ante med.
*q.123.ar.11. & 1.2.q.61.ar.3.
*Ar.4. huius quæſ.
Concl. m

tus ferre quis poterit? ergo mā- f suetudo est principalior uirtus quàm temperantia.

¶ 3 Præ. Spes est h principalior mot* aīæ q̄ desideriū, seu cōcupiscētia, ut * supra habitū ē: sed humilitas refrænat ꝓsūptionē īmoderatæ spei. ergo humilitas uidetur esse principalior uirtus quàm temperantia, quæ refrenat concupiscentiam.

Sed contra est, q̄ * Greg. in 2. Moraliū ponit temperantiā inter uirtutes principales. G

Respon. Dicēdū, q̄ sicut* supra dictū est, uirtus principalis, seu cardinalis dr̄, q̄ principalius laudat ex aliquo eorū, quę cōiter requiruntur ad rōnē uirtutis. Moderatio aūt quæ in oī uirtute reqritur, præcipuè laudabilis est in delectationib* tact*, circa quæ est tēperantia, tū q̄a tales delectationes sunt magis nobis naturales, & iō difficilius H est ab eis abstinere, & cōcupiscētias earū refrænare: tū ēt q̄a earū obiecta magis sūt necessaria p̄senti uitæ, ut ex dictis patet. & iō m tēperātia ponit uirtus principalis, seu cardinalis. n

Ad I. ergo dicendū, q̄ tātò maior ostēditur agentis uirtus, quātò in ea q̄ sunt magis distātia, pōt suā operationē extēdere. Et ideò ex hoc ipso ostendit maior uirtus rōnis, q̄ pōt etiā I concupiscentias, & delectationes maximè distantes moderari: unde hoc pertinet ad principalitatem temperantiæ.

Ad II. dicēdū, q̄ impetus irę causat ex quodā accidēte, puta, ex aliqua lęsione cōtristāte. & ideò cito trāsit, q̄uis magnū impetū habeat. Sed impetus cōcupiscētiæ delectabiliū tactus, ꝓcedit ex causa naturali, undè est diuturnior & cōmunior: & K ideò ad principaliorē uirtutem pertinet ipsum refrænare.

Ad III. dicēdū, q̄ ea quorū est spes, sunt altiora his quorū ē cōcupiscētia, & pp hoc spes ponit passio principalis in irascibili: sed ea, quorū est cōcupiscētia & delectatio tactus, uehemētius mouēt appetitū, q̄a sunt magis naturalia. & ideò tēperantia, quę in his modum statuit, est uirtus principalis.

Articulus VIII.

Vtrū tēperātia sit maxima virtutum.

Ad octavum sic procedit. Vr̄ q̄ tēperantia sit maxima uirtutū. Dicit.n. Ambr. in 1. de * Offic. q̄ in tēperantia maximè honesti cura, decoris cōsideratio spectat, & quęritur: sed uirtus laudabilis est, inquantū est h honesta & decora. ergo tēperātia est maxima uirtutum.

¶ 2 Præt. Maioris est uirtutis operari id qđ est h difficili*: sed difficilius est refrænare cōcupiscētias, & delectationes tactus, q̄ refrenare actiones exteriores, quorū primū pertinet ad tēperantiā, secundū ad iustitiā. ergo temperantia est maior uirtus quàm iustitia.

¶ 3 Præt. Quantò aliqđ est k cōmunius, tantò magis necessariū uidetur esse & melius: sed fortitudo est circa pericula mortis, quæ rarius accidūt q̄ delectabilia tactus, q̄ quotidie occurrunt, & sic usus temperantiæ est communior q̄ fortitudinis. ergo temperātia est nobilior uirtus quàm fortitudo.

Sed contra est, qđ * Philo. dicit in 1. Rhet. q̄ maximè uirtutes sunt, quæ alijs maximè sunt utiles: & pp hoc fortes, & iustos maximè honoram*.

Respon. Dicendum, quòd * sicut Philo. dicit in 1. Ethic. bonum multitudinis diuinius est quàm bonum unius: & ideò quantò aliqua uirtus magis pertinet ad bonum multitudinis, tantò melior est. Iustitia autem, & fortitudo magis pertinent ad bonum multitudinis quàm temperantia, quia iustitia consistit in communicationibus quæ sunt ad alterum. Fortitudo autem in periculis bellorum quæ sustinentur pro salute communi. Temperantia autem moderatur solùm concupiscentias, & delectationes eorum quæ pertinent ad ipsum hominem. Vndè manifestum est, quòd m iustitia & fortitudo sunt excellentiores uirtutes, quàm temperantia, quibus prudentia & uirtutes theologicæ sunt potiores. n

Ad primum ergo dicendum, quòd honestas, & decor maximè attribuuntur temperantię non propter principalitatem proprij boni, sed propter turpitudinem contrarij mali, à quo retrahit, inquantum scilicet moderatur delectationes, quæ sunt nobis & brutis communes.

Ad II. dicendū, q̄ cū uirtus sit circa difficile & bonum, dignitas uirtutis magis attenditur sm rationem boni, in quo excedit iustitia, q̄ secundùm rationem difficilis, in quo excedit temperantia.

Ad III. dicendum, q̄ illa communitas, qua aliquid pertinet ad multitudinem hominum, magis facit ad excellentiam bonitatis, q̄ illa quæ consideratur sm q̄ aliquid frequenter occurrit, in quarum prima excedit fortitudo, in secunda temperantia. Vndè simpliciter fortitudo est potior: licèt quo ad aliquid possit dici temperantia potior non solùm fortitudine, sed etiam iustitia.

statetur, q̄a audacia in fortitudine est propriè moderāda: unde tur, q̄ uirtutes iudicātur & pēsantur secundū principales suos actus. Principale autē in fortitudine est firmare: moderari autē audaciā &c. est secundariū. Et ppterea laus moderaminis tēperātiæ præcipuè tribuitur, q̄a ipsa ꝓ principali actu moderari habet. Et inter oēs habentes moderationē, pro principali actu ipsa obtinet principatū rōne materiæ & communis, diuturnæ, necessariæ, naturalis, ac vehemēter motiuæ.

Perrecta per totum. 690
*Li.1.c.45 in prin. tomo 1.
*Li.1.c.9 nō multū a prin. to. 6.
*Li.1.c.2 circa finē. tom. 5.

Quaestio CXLII.

De vitijs quæ aduersantur temperantiæ, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de uitijs oppositis temperantiæ.

Et circa hoc quęruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum insensibilitas sit peccatum.
¶ Secundò, Vtrum intemperātia sit uitiū puerile.
¶ Tertiò, De comparatione intemperantiæ ad timiditatem.
¶ Quartò, Vtrum uitium intemperantiæ sit maximè opprobriosum.

Articulus primus.

Vtrum insensibilitas sit vitium.

Ad primum sic ꝓcedit. Vr̄ q̄ insensibilitas non sit uitium. Dicūtur.n. insensibiles, qui deficiunt circa b delectationes tact*: sed ī his penit* deficere uī esse laudabile, & uirtuosū. dr̄.n. Dan. 10. In dieb* illis ego Daniel lugebam triū hebdomadarū tpš, panem desiderabilem non comedi, & caro, & uinū non introierunt in os meum, sed neq; unguēto unctus sum. ergo insensibilitas non est peccatum.

¶ 2 Præt. Bonū hoīs est secundum rōnē esse, scđm * Dion. c. 4. de diui. no. sed abstinere ab h oib* delectabilib*, tactus maximè, ꝓmouet hoīem in bono rōnis. dr̄.n. Danie. 1. q̄ pueris, qui utebant leguminibus, dedit Deus scientiā & disciplinā in oī libro & sapientia. ergo insensibilitas quæ uniuersaliter repellit huiusmodi delectationes, non est uitiosa.

¶ 3 Pręt. Illud, per qđ maximè, h receditur à pc̄tō, non uidetur esse uitiosum: sed hoc est potissimum remedium abstinēdi à pc̄tō, q̄ aliq̄s fugiat delectationes, qđ ptinet ad insensibilitatē. dicit.n. Philos. in 2. * Ethi. q̄ abiiciētes delectationē, minus peccabimus. ergo insensibilitas non est aliqđ uitiosum.

Sed contra. Nihil opponit uirtuti nisi uitiū: sed insensibilitas uirtuti tēperātiæ opponit, ut patet p Phil. in 2. & 3. Ethi. ergo isēsibilitas est uitiū.

Respon. Dicendum, q̄ oē illud, qđ contrariatur ordini naturali, est uitiosū. Natura aūt delectationem apposuit operationib* necessarijs ad uitā hominis: & ideò naturalis ordo requirit, ut hō intātū hmōi delectationib* utat, quantū necessarium est saluti humanę, uel quātū ad cōseruationē indiuidui, uel quantum ad conseruationem speciei. Si m q̄s ergo intātū delectationē refugeret, q̄ p̄termitteret ea q̄ sunt necessaria ad cōseruationē naturę, peccaret quasi ordini naturali repugnans: & hoc ptinet ad uitium insensibilitatis. n Sciendū tñ, q̄ ab hmōi delectationib* consequentibus hmōi operationes q̄nq; laudabile, uel ēt necessarium est abstinere pp aliquem finē, q sicut pp sanitatē corporalē aliqui abstinēt à quibusdam delectationibus cibi potus, & uenereorū. Et ēt pp alicuius officij executionē: sicut athletas, & milites necesse est à multis delectationib* abstinere, ut officium ꝓpriū exequant. Et similiter pęnitētes, ad recuperandā aīæ sanitatem abstinētia delectabiliū quasi quadam diæta utuntur. Et hoīes uolentes contemplationi, & rebus diuinis uacare, oportet q̄ se magis à carnalibus desiderijs abstrahant. p Nec aliquid prædictorum ad insensibilitas uitium pertinet q quia sunt secundùm rationem rectam.

Perrecta per totū. 691 2. Lin. lec. 8. & lib. 3. lect. 21.
*Ca.4 pa. 4. nō multū procul a fine.
*Libr. 2. c. vlt. to. 5.
*Li.2.c.7. & lib. 3. c. 11. to. 5.
Conclu. m
Concl. p

A Ad I. ergo dicendum, q̄ Daniel illa abstinentia à delectationibus vtebatur, nō quasi pp se abhorrens delectationes vt sm se malas, sed pp aliquem finem laudabilem, vt scilicet idoneum se ad altitudinem contemplationis redderet, abstinendo. sā corporalibus delectationibus. Vndè & statim ibi subditur de reuelatione facta.

Ad II. dicendum, quòd quia ratione homo vti non potest sine sensitiuis potentijs, q̄ indigent organo corporali, ut in 1. * habitū est, necesse est q̄ B homo sustentet corpus ad hoc, q̄ ratione vtat. Sustentatio aūt corporis fit per operationes delectabiles. Vndè nō pōt esse bonū rationis in hoīe, si abstineat ab oibus delectationibus. Secundùm tamē q̄ hō nō exequēdo actū rōnis plus, uel minus indiget corporali uirtute, sm hoc plus, uel min* necesse habet delectabilibus corporalibus uti. Et ideò homines q̄ hoc officiū assumpserūt, ut cōtēplationi uacēt, & bonū spirituale quasi quadā spirituali ꝓpagatione in alios trāsmittant, à multis delectationibus laudabiliter abstinent, à quibus, illi quib* ex officio cōpetit operibus corporalibus, & gene C rationi carnali uacare, laudabiliter non abstinent.

Ad III. dicendum, q̄ delectatio fugienda est ad uitandum peccatum non totaliter: sed vt vltrà non quæratur, quàm necessitas requirat.

Conclus. 3 parti.
*Q.85.ar.3.

Articulus II.

Vtrum intemperantia sit puerile peccatum.

Ad secundum sic proceditur. Vr̄ q̄ intemperantia nō sit puerile peccatū: Quia super illud Matth. 18. nisi cōuersi fueritis, & efficiamini sicut paruu D li &c. dicit* Hieron. q̄ paruulus nō perseuerat in iracūdia, læsus non meminit, uidens pulchram mulierē non delectat: quod contrariatur intemperātiæ. ergo intēperātia nō est h puerile pc̄tū.

¶ 2 Præt. Pueri non habent nisi cōcupiscentias cōnaturales: sed circa h connaturales cōcupiscentias parū aliqui peccant per intemperātiā, ut Philos. dicit in 3. E * Ethi. ergo intemperantia non est peccatum puerile.

¶ 3 Præt. Pueri sunt h fouendi & nutriendi: sed concupiscentia & delectatio, circa quæ est intemperātia, est semper diminuenda & extirpanda, secundùm illud ad Col. 3. Mortificate membra vestra super terram, quæ sunt concupiscentia &c. ergo intemperantia non est puerile peccatum.

Sed contra est, qđ Philos. dicit in 3. Ethico. q̄ nomē intēperātiæ referimus ad puerilia peccata.

Respon. Dicēdū, q̄ aliquid dr̄ esse puerile dupliciter. Vno mō, quia conuenit pueris: & sic* Philos. non intendit dicere, q̄ peccatum intēperantiæ sit

SVP. QV. CXLII. ART. II.

In tota q. 142. sunt nō dubitanda, sed notanda quędam. ¶ In 2. siquidem arti. in responsione ad 1. scito, quòd responsio consistit in hoc, Concupiscentia naturalis est duplex. Primo, q̄a est rei ordinatę ad naturæ conseruationē. Secundò, quia est rei requisitę à natura ad sui conseruationem. Sub primo membro continentur omnia delectabilia ad alimētum, & venerea ordinem habētia. Sub secundo ea tātùm quæ natura requirit. Et ꝓpterea in secundo parum cōtingit errare.

Perrecta per totū. 692
*3. Ethic. lec. vlt.
*Matt.18. sup illud, Quicūq; humiliauerit se sicut &c. tomo 9.
*Li.3.ca.11.to.5.
Libr. 3. c. vlt. to. 5.
*Li.3.c. vlt. to. 5.

Universidad de Deusto Biblioteca

Conclu. in puerile. Alio mõ, ſm quãdã ſimilitudinẽ: & hoc mõ pctã itẽperãtiæ puerilia dñr. Pctm.n.itẽperãtiæ ẽ pctm ſupflui cõcupiſcẽtiæ, q̃ aſſimilaẽ puero quo ad tria. Primò qdẽ, quantũ ad id, qd vterque appetit. Sicut.n.puer, ita & cõcupiſcentia appetit aliquid turpe: cuius rõ eſt, quia pulchrum in reb⁹ humanis attendiẽ ꝓut aliquid eſt ordinatũ ſm rõnẽ. Vnde *Tullius dicit in 1.de offic. ꝙ pulchrũ eſt qd cõſentaneũ eſt hominis excellẽtiæ in eo, in quo natura eius à reliquis animãtib⁹ differt. Puer aũt non attẽdit ad ordinẽ rationis. & ſimiliter cõcupiſcentia nõ audit rõnẽ, vt dr in *7.Ethi. Scdõ, cõueniũt quãtũ ad euentũ. Puer.n.ſi ſuæ volũtati dimittaẽ, creſcit in ꝓpria volũtate. undè Eccl.30.dr, Equus indomitus euadit durus, & filius remiſſus euadit ꝓceps: ita ẽt & cõcupiſcentia, ſi ei ſatiſfiat, mai⁹ robur accipit. Vñ Aug. dicit in 7.Cõfeſ, Dũ ſeruiẽ libidini, facta ẽ cõſuetudo: & dũ cõſuetudini non reſiſtiẽ, facta eſt neceſſitas. Tertiò, quãtũ ad remediũ qd vtriq; prębeẽ. Puer.n.emendaẽ ꝑ hoc, ꝙ coercetur. vndè dr Prouerb.23. Noli ſubſtrahere à puero diſciplinã: tu virga percuties eũ, & aĩam eius de inferno liberabis. Et ſimiliter dũ cõcupiſcẽtiæ reſiſtiẽ, reducit ad debitũ honeſtatis modum. Et hoc eſt qd Aug. dicit in 7.Muſicæ, ꝙ mẽte in ſpiritualia ſuſpẽſa atq; ibi ĩfixa & manẽte, cõſuetudinis.ſ.carnalis cõcupiſcẽtię ipet⁹ frãgiẽ, & paulatim repreſſus extinguiẽ. Maior n.erat cũ ſequeremur, non omnino nullus, ſed certè minor cum refrænamus. & ideò *Philoſo. dicit in 3.Ethicor. quòd quemadmodum puerum oportet ſecundùm præceptum pædagogi viuere, ſic & concupiſcibile conſonare rationi.

*Li.1.de officijs aliquãtũ à prin.

*Li.7.c.6. circa princ. tom.5.

Creſcẽtia cõcupiſcẽtiæ, vnde.

Remediũ cõcupiſcẽtiæ.

Cap.11.

*Li.3.c.vlt. ad ſi. to.5

AD I. ergo dicendũ, ꝙ ratio illa procedit ſm illum modum, quo puerile dr id quod in pueris inuenitur. Sic aũt non dicitur peccatum intemperãtiæ puerile, ſed ſm ſimilitudinem, vt* dictum eſt.

I*n corp. ar.

AD II. dicendũ, ꝙ cõcupiſcẽtia aliqua põt dici naturalis dupliciter. Vno mõ ſm gen⁹ ſuũ, & ſic tẽperãtia, & intẽperãtia ſunt circa cõcupiſcẽtias naturales. Sũt.n.circa cõcupiſcẽtias ciborũ, & venereorum, q̃ ordinanẽ ad cõſeruationẽ naturæ. Alio mõ põt dici cõcupiſcẽtia naturalis quãtum ad ſpeciem eius, qd natura ad ſui cõſeruationẽ reqrit: & ſic nõ multũ cõtingit peccare circa naturales cõcupiſcẽtias. Natura.n.nõ requirit niſi id, ꝑ qd ſubueniẽ neceſſitati naturę, in cuius deſiderio nõ contingit eſſe pctm, niſi ſolũ ſm quãtitatis exceſſum: & ſm hoc ſolũ peccaẽ circa naturalẽ cõcupiſcentiã, vt *Philo. dicit in 3.Ethi. Alia vero, circa q̃ plurimũ peccaẽ, ſunt quædam concupiſcentiæ incitamenta, quæ hominũ curioſitas adinuenit, ſicut curioſè ꝑparati cibi, & mulieres ornatæ. Et q̃uis iſta non multũ requirat pueri, nihilominus tñ intẽperãntia dr puerile peccatum ratione iam dicta.

*Li.3.c.11. tom.5.

In cor. ar.

AD III. dicendũ, ꝙ id quod ad naturam pertinet, in pueris eſt augmentãdum, & fouendum. Qd autem pertinet ad defectum rationis in eis, nõ eſt fouendum, ſed emendandum, vt* dictum eſt.

In cor. ar.

SVP. QV. CXLII. ARTIC. III.

Porrecta per totum. IN 3 autem artic. in reſponſione ad pri

ARTICVLVS III.

Vtrum timiditas ſit maius uitium, quàm intemperantia.

AD TERTIVM ſic proceditẽ. Videtur quòd timiditas ſit maius vitium, ꝙ intẽperantia. ex hoc.n. aliqd vitiũ uituperaẽ, ꝙ opponiẽ bono virtutis: ſed timiditas opponiẽ fortitudini, q̃ eſt nobilior uirt⁹ q̃ tẽperantia, cui opponiẽ intẽperantia, vt ex ſupradictis patet. ergo timiditas eſt maius uitiũ q̃ intẽperantia.

¶ 2 Præt. Quãtò aliquis deficit ĩ eo qd difficili⁹ uinciẽ, tantò minus uituperaẽ. Vñ *Philoſ. dicit ĩ 7.Eth. ꝙ ſi quis à fortib⁹ & ſuperexcellẽtibus delectationib⁹ vinciẽ, vel triſtitijs, nõ ẽ admirabile, ſed cõdonabile: ſed difficilius vr uincere delectationes q̃ alias paſſiones. Vñ in 2.*Ethic. dr, ꝙ difficilius ẽ cõtra uoluptatẽ pugnare q̃ cõtra irã, q vr eſſe fortior q̃ timor. ergo intẽperãtia q̃ vinciẽ à delectatiõe, min⁹ peccatũ ẽ q̃ timiditas, q̃ viciẽ à timorẽ.

¶ 3 Præt. De rõne pcti eſt, ꝙ ſit volũtariũ, ſed timiditas eſt magis volũtaria q̃ intẽperantia. nullus.n. cõcupiſcit intẽperatus eſſe. Aliqui tñ cõcupiſcunt fugere pericula mortis, qd ꝑtinet ad timiditatẽ. ergo timiditas eſt pctm grauius q̃ intemperantia.

SED CONTRA eſt, quod *Philoſ. dicit in 3.Ethic. quòd intemperantia magis aſſimilatur uolũtario q̃ timiditas. ergo plus habet de ratione peccati.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ unũ uitiũ põt alteri cõparari dupr. Vno mõ, ex parte ipſius materiæ, vel obiecti. Alio mõ, ex parte ipſius hois peccantis: & vtroq; mõ itẽperãtia ẽ graui⁹ uitiũ q̃ timiditas. Primo nãq; ex parte materię. Nã timiditas refugit pericula mortis, ad q̃ uitãda inducit maxima neceſſitas cõſeruãdę vitę. Intẽperãtia aũt ẽ circa delectationes, quarũ appetit⁹ ñ ẽ adeò neceſſari⁹ ad uitę cõſeruationẽ, qa vt* dictũ ẽ, itẽperãtia magis ẽ circa quaſdã oppoſitas delectões, ſeu cõcupiſcentias, q̃ circa cõcupiſcẽtias, ſeu delectõnes nãles. quãto ãt illud qd cõmouet ad peccãdũ, vr eẽ magis neceſſariũ, tãto pctm leui⁹ ẽ: & iõ itẽperãtia ẽ grauius vitium q̃ timiditas ex parte obiecti, ſiuè materiæ mouẽtis. Similiter ẽt ex parte ipſius hois peccãtis, & hoc triplici rõne. Primò qdẽ, qa quãto ille q̃ peccat magis ẽ cõpos ſuæ mẽtis, tanto graui⁹ peccat: vñ alienatis nõ imputanẽ pctã. Timores aũt & triſtitiæ graues, & maximè ĩ piculis mortis, ſtupefaciũt mẽtẽ hois, qd nõ facit delectatio, q̃ mouet ad iñtẽperãtiã. Scdõ, qa quãtò aliqd pctm eſt magis uolũtariũ, tãtò ẽ grauius. Intẽperãtia ãt pl⁹ hẽt de uolũtario q̃ timiditas. & hoc duplici ratione. Vno mõ, qa ea q̃ ꝑ timorẽ fiũt, pricipiũ habẽt ab exteriori ꝓpellẽte: vñ ñ ſũt ſimpliciter uolũtaria, ſed mixta, vt dr 3.Eth. *Ea ãt q̃ ꝑ delectationẽ fiũt, ſunt ſimpr uolũtaria. Alio mõ, qa ea, q̃ ſũt intẽperati, ſũt magis uolũtaria ĩ particulari, min⁹ aũt uolũtaria ĩ vniuerſali. Null⁹.n. vellet itẽperatus eẽ; alliciẽ

tamen

mum, habet vndè reſpondeas regulæ topicæ, puta, ꝙ oppoſitũ meliori eſt peius, gloſſabis hinc, ꝙ intelligit non ſimpliciter, ſed ex illa parte qua opponitur illi bono maior, ex quo melius habet ꝙ ſit melius. Sunt enim hic quatuor.ſ. fortitudo, tẽperãtia, timiditas, & intẽperãtia. Et fortitudo ẽ ſimpliciter melior tẽperantia. Timiditas autẽ, q̃ fortitudini opponiẽ, nõ eſt ſimpliciter peior q̃ intẽperantia: ſed ex illa parte ẽ peior, qua priuat bono cõi, ex quo habet fortitudo excellentiã ſimpliciter. Quãuis poſſit aliter hmõi regula gloſſari.ſ. ꝙ intelligit formaliter.ſ. ſic oppoſitis vt oppoſita ſunt. Quãto.n. melius ẽ qd tollitur, tanto peius ẽ illud tollens vt ſic.

693

2.Ethi.lec. 2.

Q. Præce. ar. 2. adiũcto ſimul artic. 2. huius quæſ.

*Li.7.c.7. a med. tomo 5.

*Li.2.c.3. ad ſi.10.5.

*Lib.3.ca. 12. in pri. tom.5.

Conclu. in

Ar. præce. ad 2.

Lib.3. c.1. tom.5.

tñ homo à ſingularibus delectationibus, q̃ intẽperatũ faciũt hoĩem. Propter qd ad vitandũ intẽperantiã maximũ remediũ eſt vt nõ immoreẽ hõ circa ſingulariũ cõſiderationẽ: ſed in his q̃ ꝑtinẽt ad timiditatẽ, eſt ecõuerſo. Nã ſingularia q̃ imminẽt, ſunt minus voluntaria, vt abijcere clypeũ, & alia hmõi. Sed ipſũ cõmune eſt magis uoluntariũ, puta, fugiẽdo ſaluari. Hoc aũt eſt ſimpr magis volũtariũ, qd eſt magis voluntarium in ſingularibus, in qbus eſt actus: & iõ intẽperantia cũ ſit ſimpr magis voluntariũ q̃ timiditas, eſt maius vitiũ. Tertiò, qa cõtra intẽperantiã põt magis de facili remediũ adhiberi, q̃ cõtra timiditatẽ, eo ꝙ delectationes ciborũ & venereorũ, circa quas eſt intẽperãtia, per totã vitã occurrũt, & ſine piculo põt homo circa ea exercitari ad hoc, ꝙ ſit tẽperatus. Sed pericula mortis rarius occurrũt, & piculoſius in his hõ exercitatur ad timiditatẽ fugiendã: & ideò intẽperantia eſt ſimpliciter maius peccatũ quàm timiditas.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ excellẽtia fortitudinis ſupra tẽperantiã põt conſiderari dupliciter. Vno mõ, ex parte finis, qd pertinet ad rõnẽ boni, qa.ſ. fortitudo magis ordinaẽ ad bonũ cõmune q̃ tẽperãtia. Ex hac ẽt parte timiditas hẽt quandã excellentiã ſupra intẽperantiã, inquantũ.ſ. per timiditatẽ aliqui deſiſtũt à defenſione boni cõmunis. Alio mõ, ex parte difficultatis, inquãtũ.ſ. difficilius eſt ſubire picula mortis, q̃ abſtinere à quibuſdã delectabilib⁹: & quãtũ ad hoc, nõ oportet ꝙ timiditas ꝑcellat intẽperãntiã. Sicut.n. maioris virtutis eſt nõ vici à fortiori, ita ẽt ecõtrario, minoris vitij ẽ à fortiori vici & maioris vitij à debiliori ſupari.

D. 1005. & 1179.

AD II. dicendũ, ꝙ amor cõſeruationis vitę, ꝑp quã vitantur pericula mortis, eſt multò magis connaturalis, q̃ quæcũq; delectationes ciborũ, vel uenereorũ, quæ ad cõſeruationẽ vitæ ordinãtur: & ideò difficilius eſt uincere timorẽ periculorũ mortis, q̃ concupiſcentiã delectationũ, quæ eſt in cibis & uenereis: cui tñ difficilius eſt reſiſtere q̃ iræ, triſtitiæ, & timori quorundam aliorum malorum.

AD III. dicẽdũ, ꝙ in timiditate cõſideraẽ magis uolũtariũ in uniuerſali, min⁹ tñ in particulari: & iõ in ea eſt magis uolũtariũ ſm qd, & nõ ſimpliciter.

SVP. Q. CXXXXII. ARTIC. IIII.

Porrecta per totum.

694

Inf.q.141. cor.& q. 144.art.1. ad 2. & q. 151.art.4. ad 2. & 3.

IN 4. autẽ ar. tuere authorẽ à Martino in q. 4. de tẽperantia, dicente, Neſcio quõ Thomas dicit, ꝙ ſecũdũ Ariſtotelẽ, beſtialitas eſt exprobrabilior, q̃ intẽperantia, cũ expreſſè vbi ipſe allegat eũ, Ariſt. habeat oppoſitũ, vt expreſſè declarat idẽ Thomas in cõmẽto ſuo ſup 7. Ethi. Nõ aduertit ſiquidẽ Martinus ad formalẽ ſermonẽ. Author ſiquidẽ dicit ꝙ beſtialitatis vitium eſt exprobrabilius: qd etiã Ariſto. in 1.c.7. Ethi. dixit, dum ait ꝙ hoĩ ſuper infamamentũ: nec inueni in authore hactenus oppoſitũ. Martinus aũt forſè fundauit ſe ſuper 8.c. eiuſdẽ 7.Ethi. vbi dr ꝙ beſtiales nõ ſunt continentes, neq; incontinẽtes ſimpliciter: & ꝙ beſtialitas eſt minus mala q̃ intẽperantia. & vtrobiq; eſt eadem ratio.ſ. defectus intellectus: ſed hęc nõ ſũt ad propoſitũ. Quia enim de rõne continentiæ & incontinentiæ eſt rõnale bellũ, iõ negatur continentia in iſtis irrationalibus hominibus. Et ſimiliter dr minus mala, hoc eſt, minus nociua: quia, vt dr, innocẽtior eſt prauitas ſine intellectu. Cũ his tñ ſtat, ꝙ ſit turpior, & magis exprobabilis & infamiæ maioris, vtpote maximè ſimilẽ beſtijs reddens hominẽ voluntariè.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum peccatum intemperantiæ ſit maximè exprobrabile.

AD QVARTVM ſic ꝑceditur. Vr ꝙ peccatũ intẽperãtię nõ ſit maximè exprobrabile. Sicut.n. honor debeẽ uirtuti, ita exꝓbratio debeẽ peccato: ſed q̃dã peccata ſũt grauiora q̃ intẽperãtia, ſicut homicidiũ, blaſphemia, & alia huiuſmodi. ergo peccatum intemperantiæ non eſt maximè exprobrabile.

¶ 2 Præt. Peccata q̃ ſunt magis cõia, uidenẽ minus eſſe exprobrabilia, eo ꝙ de his hoĩes minus uerecundaẽ: ſed peccata intẽperantiæ ſunt maximè cõia, qa ſunt circa ea q̃ cõiter in uſũ humanæ uitæ ueniunt, in qbus etiam plurimi peccant. ergo peccata intemperantiæ non vr eſſe maximè exprobrabilia.

¶ 3 Præ.* Philo. dicit in 7.Ethi. ꝙ tẽperãtia & intẽperãtia ſunt circa cõcupiſcẽtias & delectationes humanas: ſũt aũt q̃dã cõcupiſcẽtię & delectatiões turpiores cõcupiſcẽtijs & delectationibus humanis, q̃ dñr beſtiales & ægritudinales, ut in eodẽ lib. *Phil. dicit ergo itẽperãtia nõ eſt maximè exprobrabilis.

SED CONTRA ẽ, qd* Phi. dicit in 3.Eth. ꝙ intẽperãtia iter alia uitia vr iuſtè exꝓbrabilis eſſe.

RESP. Dicedũ, ꝙ exꝓbratio opponi vr honori & gloriæ, honor aũt excellẽtiæ debeẽ, ut *ſupra habitũ eſt: gloria aũt claritatẽ importat. Eſt ergo intẽperantia maximè exprobrabilis ꝑp duo. Primò quidẽ qa maximè repugnat excellentiæ hominis. Eſt.n. circa delectationes cõmunes nobis & brutis, ut *ſupra habitum eſt. Vndè in Pſal. 48. dr. Homo cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Secundò, quia maximè repugnat eius claritati, uel pulchritudini, inquantum.ſ. in delectationibus, circa quas eſt intemperantia, minus apparet de lumine rationis, ex qua eſt tota claritas, & pulchritudo uirtutis. Vnde & huiuſmodi delectationes dicuntur ſeruiles.

*Li.7.c.4. & ſequentibus, to.5

*Li.7.c.vlt. a med. & c.5. to.5

*Li.3. ca. 13. circa prin. to.5.

*Q. 103. ar. 1.

*Q. 141. ar. 2. ad 3.

Tota claritas hominis eſt ex lumine rationis.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ſicut* Greg. dicit, Vitia carnalia, quæ ſub intẽperantia cõtinenẽ, etſi ſint minoris culpæ, ſunt tñ maioris infamiæ. Nam magnitudo culpæ reſpicit deordinationem à fine: infamia autem reſpicit turpitudinẽ, quæ maximè conſideratur ſecundùm indecentiam peccantis.

*Li.33.Mora. ca.11. parũ ante med. ad ſenſum.

AD II. dicendũ, ꝙ conſuetudo peccãdi diminuit turpitudinẽ, & infamiam peccati ſm opinionem hominũ, non autem ſm natura ipſorum uitiorum.

AD III. dicẽdũ, ꝙ cũ dr intẽperãtia eſſe maximè exꝓbrabilis, eſt itelligẽdũ inter uitia humana, q̃.ſ. attendunẽ ſm paſſiones humanæ naturæ aliqualiter cõformes. Sed illa uitia, q̃ excedũt modũ humanæ naturæ, ſũt magis exꝓbrabilia: & tñ etiã illa uidentur reduci ad genus intẽperãtiæ ſm quẽdã exceſſum: ſicut ſi aliqs delectareẽ in comeſtione carniũ humanarũ, aut in coitu beſtiarum, aut maſculorũ.

QVAESTIO CXLIII.

De partibus temperantiæ in generali, in duos articulos diuiſa.

DEINDE cõſiderãdũ eſt de partib⁹ tẽperãtiæ. ¶ Et primò de ipſis partibus in generali. ¶ Scdõ, De ſingulis earũ ĩ ſpãli.

SVP. Q. CXXXXIII. ARTIC. I.

IN art. vnico q. 143. de partibus temperantiæ dubia multa ex Martino occurrunt in q. 3. Primum dubiũ eſt de partibus integralibus. Quia.n.

ponit

ponit autem hoc verecundiā, & honestatē partes integrales tēperātiæ. Arguit duplicitur Martinus cōtra hoc. Primò, Nō plus spectat ad tēperantiā fugere turpitudinē illi oppositā, & amare pulchritudinē eius, q̄ ad fortitudinē refugere turpitudinē, & amare pulchritudinē eius: sed pp hoc verecūdia, & honestas nō ponūtur partes fortitudinis. ergo pp illud nō sunt ponēdæ partes tēperantiæ. Secundò, Verecūdia, & honestas cōmunes sunt oībus uirtutibus: q̄a in omni materia turpe est recedere à recta rōne, & honestū conformare se illi. ergo non sunt partes propriæ temperantiæ.

¶ Secundū dubiū est de partibus potētialibus tēperātiæ. Arguit enī q̄ partes assignatæ in litera ut potentiales, puta, modestia, & mānsuetudo, nō sūt partes tēperātiæ potētiales. Primò, Quia si esset hoc, ideò esset, q̄a modū illū quē obseruat tēperantia in materia principali, illæ obseruāt in materia minus principali: sed hoc non est. ergo. Probatur minor: tū q̄a materia tēperātię, & istarū uirtutū non sunt cōnexæ: ergo nō est una principalis, & alia minus principalis; tū quia actus, puta, moderatio illarū, nō pendet à moderatione tēperantiæ, aut ecōtra, ac p hoc non est vnus actus principalis, & alius secundarius. Secundò, Quia sequeretur q̄ iustitia, & fortitudo eēt partes potētiales tēperantiæ. Probatur sequela, q̄a secundū authorē moderatio est difficilior in tēperantia q̄ in iustitia, & fortitudine. Tertiò, Quęcūque se habent ut partes potentiales, & totū, hoc ideò est aut quia certum modum subordinationis habent respectu unius actus, aut respectu plurium actuum subordinatorum: sed hoc est falsum, tum quia hæc nō sufficiunt, tum quia temperantia, & illæ ad nullum unū actum subordinantur, tum quia actus illarum non subordinantur actibus temperantiæ. Quartò, Quia uidetur multis q̄ moderatio mānsuetudinis sit difficilior, quàm temperantiæ. Nec ualet dicere, q̄ licèt sit maioris impetus ira, non tamen est tantæ durationis. Hoc enim falsum uidetur de his, quos Arist. duros appellat. Quintò, Quia sequeretur q̄ affabilitas, ueritas, & eutrapelia essent partes potentiales mansuetudinis: quod est falsum. Probatur sequela, quia materia mansuetudinis est principalior quàm materiæ illarum, & moderatio eius est difficilior, quàm moderatio illarum.

¶ Tertium dubiū multa continet. Est namque de multis in doctrina huius articuli expositis. Refert siquidem illū ibidē Martinus de uerbo ad uerbum. Deinde subdit, Hæc opinio in multis deficit. Primò in hoc, q̄ quæcūq; uirtus moderatur in alia materia est pars temperantiæ: quia sic omnis uirtus moralis esset pars temperātiæ, q̄ñ omnis operatur, & moderatur in alia materia. Secūdo, deficit in hoc q̄d dicit, Cōtinētia moderatur motum uoluntatis commotæ ex impetu passionis. Primò namq; inquit, uellē scire quos motus moderatur cōtinentia, si illi sunt alij ab his quos moderatur tēperātia, vt author ꝓfitetur. Secūdò, Volo q̄ tēperātia moderet aliquos motus, & quæro, an volūtas tunc, uel paulò antè, est cōcitata illis motibus, uel nō. Si non, ergo nō habet motus illos. Si sic, ergo nō solū cōtinentia, sed & moderatur tēperātia motū uoluntatis commotæ ex impetu passionis. Tertiò, Cūm cōtinētia p te præter illos motus, quos moderatur tēperantia, moderatur motū uoluntatis impetu passionis cōcitatæ, aut p tunc illū motū tēperantia immediatè aliqd potest, aut nō. Si non, ergo tēperantia nō uniuersaliter moderatur oēs delectationes tactus. Si sic, ergo nō est opus cōtinētia. Quartò, Volo q̄ tēperantia moderauerit in aliquo oēs suos motus. Hoc stante, quæro an possibile sit uoluntatē cōcitari impetu alicuius passionis ad cōtinentiam spectātis, aut nō. Si sic, ergo tēperātia nō moderatur oēs motus, contra hypothesim. Si nō, ergo præter tēperantiā nō est opus cōtinentia. Istæ, inquit, demū rōnes uidentur mihi apparentes multum contra opinantem.

Decretalia per totum. 695

Inf. q. 145 ar. 4. & q. 157. ar. 3. & q. 160. ar. 1. & 2. di. 44. q. 2. ar. 1 ad 3. & 4. dist. 33. q. 3. ar. 2.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Tullius conuenienter assignet partes temperantiæ, continentiam, clementiam, & modestiam.

AD PRIMVM sic pcedit. Vr q̄ Tullius in sua * Rhetorica incōuenienter assignet partes tēperātiæ, quas dicit esse cōtinētiā, clementiā, & modestiā. ¶ Cōtinētia. n. cōtra virtutē diuiditur in 7. † Ethic. sed tēperātia cōtinetur sub uirtute. ergo cōtinentia nō est pars tēperantiæ. ¶ 2 Prę. Clemētia vr esse mitigatiua odij, vel irę: tēperantia aūt nō est circa hmōi, sed circa delectatiōes tact⁹, vt ✱ dictū ē. ergo clemētia nō est pars tēpantię. ¶ 3 Prę. Modestia cōsistit i exterioribus actib⁹. vñ & Apost. dicit ad Phili. 4. Modestia vrā nota sit oībus hoībus: sed actus exteriores sūt materia iustitiæ, vt † supra habitū est. ergo modestia magis ē pars iustitię, q̄ tēpātię. ¶ 4 Prę. * Macrobius sup somniū Scipionis ponit multò plures tēperātiæ partes. dicit. n. q̄ tēperātiā sequtur modestia, verecūdia, abstinētia, castitas, honestas, moderatio, parcitas, sobrietas, pudicitia. Andronicus etiā dicit, q̄ familiares tēperantiæ sunt austeritas, continētia, humilitas, simplicitas, ornatus, bona ordinatio, per se sufficientia. Vr ergo insufficiēter † Tulli⁹ enumerasse tēperantiæ partes.

RESP. Dicēdū, q̄ sicut * supra dictū est, alicui⁹ uirtutis cardinalis triplices partes esse pñt. s. integrales, subiectiuæ, & potētiales. Et dñr partes integrales alicui⁹ uirtutis cōditiones, quas necesse ē cōcurrere ad uirtutē: & ẽm hoc sūt duæ partes integrales tēperātiæ. s. verecūdia, p quā aliqs refugit turpitudinē tēpātię cōtraria, & honestas, p q̄. s. aliqs amat pulchritudinē tēperātiæ. Nā sicut ex ✱ dictis patet, pcipuè tēperātia īter uirtutes uēdicat sibi q̄ndā decorē, & uitia intēperātiæ maximè turpitudinē hñt. Partes aūt subiectiuæ alicuius uirtutis dñr spēs eius. Oportet aūt diuersificare spēs uirtutū ẽm diuersitatē materię, uel obiecti. Est aūt tēperātia circa delectatiōes tact⁹, q̄ diuidunt i duo genera. Nā q̄dā ordinant ad nutrimētū: & in his quātū ad cibū ē abstinētia, q̄tū aūt ad potū propriè sobrietas. Quædā uero ordinant ad uim gñatiuā: & in his quātū ad delectationē pricipalē ipsi⁹ coitus ē castitas, quātū aūt ad delectatiōes circūstātes, puta, q̄ sūt in osculis, tactib⁹, & amplexib⁹ attēdit pudicitia. Partes aūt potētiales alicui⁹ uirtutis pricipalis dñr virtutes secūdariæ, q̄ modū, quē principalis uirt⁹ obseruat circa aliqua principalē materiā, eundē obseruāt in q̄busdā alijs materijs, in quibus non est ita difficile. Pertinet autē ad

* Lib. 2. de inuent. in 3. fol. ante fin. lib.
† Li. 4. ca. ult. ad fi. tomo 5.
* q. 151. art. 4.
† q. 58. ar. 8.
* Li. 1. sup somnium Scipionis in 2. fol ante mediū lib.
† Lib. 2. de Inuent. in fol. 3. ante fin. lib.
* q. 48. & 129.
Conclu.
* q. 141. ar. 2. ad 3.
Concl. p
D. 1130.

¶ Ad primū dubium habetur ōsio in litera. Quo ad uerecundiā quidē in q. seq. ar. 1 ad secundū: quo ad honestatem uerò q. 145 ar. 4 ad tertium. utrobiq; siquidē dicitur, q̄ tam uerecundia, q̄ honestas communis est multis uirtutibus: sed appropriatè conueniunt tēperantiæ propter turpitudinem, quā particulariter sibi uendicans intemperantiæ uitia. Verecundia nāque timor est turpis, & opprobrij: honestas autem decorem oppositum turpitudini, & obscuritati importat. Vnde ad primum dicitur, q̄ aliud est loqui de turpitudine contracta ad hoc uitium, & aliud de turpitudine absoluté. Ergo licet cuilibet uirtuti conueniat fugere turpitudinem suam, hoc est, contractam ad suam materiam: quia tamen turpitudo absolutè magis saluatur in una materia quàm in alia, ideò magis ad unam uirtutem quàm ad aliam spectat fugere turpitudinē. Et propter hanc causam magis spectat ad temperantiam refugere turpitudinem, quàm ad fortitudinem, licèt temperantia non refugiat nisi sibi oppositā turpitudinem: & simile est de amore honestatis, quia penes oppositū attēditur, iuxta illud Apostoli: Quæ inhonestiora sunt &c. & per hoc patet solutio ad secundū, q̄ s. licèt hæc communia sint multis, appropriatè tñ sunt partes integrales temperantiæ. Intellige tñ hoc cum grano salis inferius in q. 144. ar. 4 ad 4. apposito. s. q̄ uerecundia est pars integralis temperantiæ non tāquàm intrans eius constitutionē, quia in uirtuosis non remanet uerecundia, sed tamquàm disponens ad temperantiam, iuxta illud Ambrosij. Verecundia iacit prima temperantiæ fundamenta.

Pars 1. Pars 2. Pars 3. Pars 4.

¶ Ad secundum dubiū de partibus potentialibus dr negando minorē primi argumenti. Et ad probationē primā dr, q̄ materia temperantiæ, & dictarum uirtutum sunt connexæ uinculo similitudinis, & ordinis in esse morali: quoniam omnes conueniunt

niunt in hoc, q̄ præcipua laus earum cōsistit in frœno: & inter eas principalior est cōcupiscentia delectabilium tactus. Per hoc patet responsio ad secundam probationem eiusdem minoris, quia scilicet non requiritur alia dependentia actuum, sed sat est similitudo & ordo inter actus, vt expositum est.

¶ Ad secundum argumētū negatur sequela: q̄a ad hoc, q̄ virtus aliqua sit adiūcta temperantiæ, non sufficit q̄ habeat faciliorē moderationē, sed exigit necessario q̄ principalis laus illius uirtutis consistat in moderatione. Constat autē q̄ iustitiæ principalis laus non est in modo, sed in debitū reddendo, seu rectitudine. Fortitudinis quoq; præcipua laus non est in frœno, sed in firmitate: & per hoc patet ratio, quare aliquæ virtutes, & non omnes ponūtur partes temperantiæ.

¶ Ad tertium dicitur, quòd actui tēperantiæ subordinaē actus adiūctarum: ita q̄ in toto & parte sunt diuersi actus, quorū secundū subordinatur principali nō effectiuè aut finaliter, sed formaliter, eo modo quo formæ imperfectiores subordinātur formis perfectioribus. Iam.n. declaratū est, quòd est inter hæc similitudo & ordo.

¶ Ad quartum dicit, quòd respōsio ibi dicta, quæ est authoris. s. quod passiones secundūm tactū sunt diuturniores, q̄ passiones iræ, est bona. Et cū opponitur de duris, respōdetur, q̄ passiones secundūm tactum sunt, per se loquendo, diuturniores q̄ ira durorū: tāti in illis est continua p̄ totam vitam pigra, in istis est ad tempus, scilicet vsque ad vindictam.

Conclus. s

temperātiam moderari delectationes tactus, quas difficillimū est moderari. Vndē q̄cunq; virtus moderationem quandā operatur in aliqua materia, & refrenationem appetitus in aliquid tēdētis poni potest pars tēperātiæ, sicut virtus ei adiuncta: qd̄ quidē cōtingit tripliciter. Vno modo, in interioribus motibus animi. Alio modo, in exterioribus motib⁹, & actibus corporis. Tertio modo, in exteriorib⁹ rebus. Præter motum aūt cōcupiscentiæ, quē moderatur & refrenat tēperantia, tres motus inueniuntur in anima in aliquid tendentes. Primus quidē est motus volūtatis commotæ ex impetu passionis: & hūc motū refrænat cōtinētia, ex qua fit vt licet hō immoderatas cōcupiscētias patiatur, voluntas tñ non vincit. Alius aūt motus interior in aliquid tēdēs est, motus spei & audaciæ, quæ ipsam consequit: & hunc motū moderat, siuè refrænat humilitas. Tertius aūt mot⁹ est iræ tendens in vindictā, quē refrænat mansuetudo, siuè clemētia. Circa motus aūt & act⁹ corporales moderationē & refrænationē facit modestia, quā Andronicus in tria diuidit, ad quorū primum ptinet discernere qd sit faciendū, & quid dimittēdū, & quid quo ordine sit agēdū, & in hoc firmiter persistere: & quantum ad hoc ponit bonā ordinationē. Aliud aūt est, q̄ homo in eo quod agit, decentiam obseruet: & quātū ad hoc ponit ornatum. Tertium autem est in colloquijs amicorū, vel quibuscunq; alijs: & quantū ad hoc ponit austeritas. Circa exteriora verò duplex moderatio est adhibenda. Primò quidē, vt superflua nō requirant: & quantū ad hoc ponit à * Macrobio parcitas, & ab Andro. p se sufficiētia. Secundò verò, vt hō non nimis exquisita requirat: & quātū ad hoc ponit * Macro. moderationē, Andro. verò simplicitatem.

AD I. ergo dicēdū, q̄ continentia, differt quidē à virtute, sicut imperfectum à perfecto, ut * infra dicet, & hoc modo cōdiuiditur virtuti. Conuenit tñ cū temperantia & in materia, quia est circa delectationes tactus: & in modo, quia in quadā refrenatione consistit: & ideò conueniēter ponit pars temperantiæ.

AD II. dicendum, q̄ clementia, siuè mansuetudo non ponit pars temperantiæ propter conueniētiam materiæ, sed quia cōuenit cum ea in modo refrenandi & moderandi, vt * dictum est.

AD III. dicendū, q̄ circa exteriores actus iustitia attēdit id, quod est debitū alteri. Hoc aūt modestia nō attēdit, sed solum moderationē quādā: & ideò nō

* Loco cito in arg. 4.
Loco citato in arg. 4.
Q. 155 artic. 1.
D. 369.
In corp. arti.

¶ Ad quintum negatur sequela, tum quia nec veritas, nec affabilitas principaliter laudatur ex modo: sed veritas ex debito, & affabilitas ex debito condecentiæ, ut patet ex supradictis. Et ideò potius sunt partes iustitiæ, tum quia mansuetudo nō est uirtus principalis, sed est sub temperantia, vt principali. Nullum tamē inconueniens video, si mansuetudini, aut alteri secūdariæ virtuti adiungerent aliquæ virtutes ut partes potentiales habētes se ad ipsam, sicut ipsa se habet ad pricipalē simpliciter in illo gñe.

¶ Ad tertium dubium, in quo corpus articuli examinatur dicitur, quòd vt ex dictis patet, doctrina authoris in primo nō deficit, sed stat solida. Nec sequitur quòd omnis alia virtus sit pars temperantiæ, quia licèt qualibet virtus moderetur, non tamen quælibet uirtus moderat, ita quòd moderatio sit actus ex quo præcipuè laudatur: sic enim intelligenda sunt verba authoris. Nec etiam in secundo deficit de continentia, quoniam continentia non differt à temperantia, vt arguēs putat. s. quòd continentia est gradus superueniens temperantiæ, sed continentia realiter & essentialiter differt à temperantia. Continentia enim non moderatur passiones, sed voluntatis motū, ne a multa passione cōmota declinet à bono. Temperantia verò moderat directè passiones ipsas ne insurgant, aut valde parum. Et sic per tēperantiam voluntas tamquàm in tranquillo operatur: per cōtinentiam verò tamquàm fluctibus agitata. Et per hoc patet ad primū quæsitum, q̄. s. cōtinentia moderatur directè actum voluntatis, non passiones: temperantia verò ipsas passiones.

¶ Ad secundum verò dicitur, quòd motus passionum antè temperantiam concitant voluntatem, sed genita temperantia motus nō fluctuant amplius.

¶ Ad Quæstionem ergo de motibus passionū præ generatorum temperantiæ dr, q̄ sicut fluctus paulatim decrescunt ante tranquillitatem maris, ita & motus passionum adeò ut propè tranquillitatem tēperantiæ ita parui sint motus passionū, ut aīa disposita sit ad verā trāquillitatem, & sic per tales motus non concitatur, aut parū, voluntas: & propterea sola continentia moderatur motum uoluntatis inter fluctus passionum, temperantia autē moderatur motum uoluntatis cōpescendo ne insurgant fluctus. Dispositio verò propinqua ad tēperantiam mitigādo eosdem, moderatur motum volūtatis parum, aut nihil cōmotæ. Et quia modicum pro nihilo reputatur, ideò soli continentiæ attribuitur moderari motum uolūtatis cōmotæ ex fluctib. passionū. Et cum dr. ergo uoluntas non habuit illos, cōceditur: quia tam parui erāt, vt non commouerēt volūtatem. Passiones enim non sunt in uoluntate, sed in appetitu sensitiuo, s. quo est temperantia, & non continentia.

¶ Ad tertium negatur suppositum. s. q̄ continentia moderetur & motus quos moderatur tēperantia, & motum uoluntatis, ut patet ex dictis. Iste enim supponit unum falsum. s. q̄ continentia & temperantia sint simul in aīa, cum hoc sit impossibile: quia si est in anima temperantia, iā est tranquillitas & continentia non est, quæ non nisi in fluctibus inuenitur.

¶ Ad quartum dicitur, q̄ ut patet ex dictis, habita tēperantia & stante, non est locus continentiæ. Ad id verò quod quęritur, an temperatus possit habere motum passionis commouentis uolūtatem, respondet q̄ motus passionis cōtra bonum rationis dupliciter possit insurgere in hoīe. Primò, ut inchoet ex imperio volūtatis: & sic, q̄a tēperatus nō cōtra tēperantiā vult agere, & contra suum habitum, nō cōsurgent passiones concupiscentiæ, in quibus exardescet amplius uoluntas &c. sed hoc non spectat ad continentiā vel incontinentiam, sed ad malitiam: quia continentia & incōtinentia incipiunt à fluctibus passionū, ut patet 7. ethic. Alio modo, ut inchoet ab ipso appetitu sensitiuo. & hoc dupliciter, secūdūm duplicem modū, quo natura operatur. s. vel vt in pluribus, & per se: vel vt rarò, & per accidēs. Distat siquidē tēperatus à cōtinente & incontinēte ex parte appetitus sensitiui in hoc, q̄ tēperati appetitus est sic dispositus, ut regulariter, & ut in pluribus non possit appetere cōtra bonū rationis. Cōtinētis uerò & incōtinētis appetitus sensitiuus communiter, & ut in pluribus mouetur cōtra rationis bonū. De possibili autē rarò & per accidēs potest cōtingere, ut appetitus tēperati, & mansueti vehemē-

Universidad de Deusto Biblioteca

ter inſurgatur contra bonū rōnis, ſicut in naturalib' contingit mōſtrū fieri. ſed quia doctrina moralis de his eſt q ſūt vt plurimū, & cōſuetū ac in cōtinētib', tēperātib', & māſuetudo, & vniuerſaliter virtutes ſecundū ea q ut in plurib' inueniūtur penſant, ideò de poſſibili morali loquēdo, dicēdū eſt, q nō pōt inſurgere apud temperatū & māſuetū motus paſſionis cōmouētis voluntatē, qui pertineat ad continentiam, uel incontinentiam.

* In corp. ar.

ponit pars iuſtitię, ſed tpantię.

AD IIII. dicēdū q Tulli' ſub modeſtia cōprehēdit oīa illa q ptinēt ad moderationē corporaliū motuū, & exteriorū rerū, & ēt moderationē ſpei, quā* diximus ad humilitatem ptinere.

QVAESTIO CXLIIII.

De partibus temperantiæ in ſpeciali, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderādū eſt de partib' tēperantiæ in ſpeciali. Et primò, de partibus quaſi integralibus, quæ ſunt verecundia, & honeſtas.

CIRCA verecundiam autem quæruntur quatuor.
¶ Primò, Vtrum verecundia ſit virtus.
¶ Secundò, De quibus ſit verecundia.
¶ Tertiò, A quibus homo verecundatur.
¶ Quartò, Quorum ſit verecundari.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum verecundia ſit virtus.

Porrecta per totū. 696
3. diſt. 14. q. 1. art. 4. q. 2. ad 2. Et 4. diſt. 14. q. 1. ar. 1. q. 2. ad 5. Et veri. q. 16. art. 6. ad 14. Et 4. Ethi. le. 17. pri. Lib. 2. c. 6 tom. 5. † Li. 2. c. 7

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur q verecūdia ſit virtus. Eſſe.n. in medio ſecūdum determinationē rationis, eſt proprium virtutis, vt patet ex diffinitione virtutis, quæ ponitur in 2.* Ethi. ſed verecundia cōſiſtit in tali medio, vt patet per† Philo ibidem. ergo verecundia eſt uirtus.

¶ 2 Prçt. Oē laudabile vel eſt uirtus, vel ad virtutē ptinet: ſed verecundia eſt, quoddā laudabile, nō eſt aūt pars alicuius uirtutis. Nō.n. eſt pars prudētiæ, qa non eſt in rōne, ſed in appetitu: neq; ēt eſt pars iuſtitiæ, quia uerecundia paſſionē quādā importat, iuſtitia aūt non eſt circa paſſiones. Similiter ōn eſt pars fortitudinis, quia ad fortitudinem, pertinet perſiſtere & aggredi, ad verecundiam autem refugere aliquid. Neque etiam eſt pars temperantiæ, quia temperantia eſt circa concupiſcētias, uerecundia autē eſt timor quidā, ut patet per *Philo. in 4. Ethi. & per Damaſ. in 2.* lib. Relinquitur ergo q verecundia ſit uirtus.

*Li. 4. ca. vlt. to. 5. Dama. li. 2. c. 15. *Lib. 1. in ca. de tēperantia. *Amb. li. 1. cap. 42. paulo a prin. to. 4

¶ 3 Præt. Honeſtum cum virtute conuertitur, ut patet per† Tullium in 1. de Offi. ſed uerecundia eſt quædam pars honeſtatis. dicit.n.* Amb. in 1 de offic. q verecūdia eſt ſocia, ac familiaris mētis placiditati, proteruiam fugitās, ab omni luxu aliena, ſobrietatē diligit, & honeſtatē fouet, & decorē requirit. ergo uerecundia eſt uirtus.

¶ 4 Præt. Oē uitium opponit alicui virtuti: ſed quędam uitia opponuntur uerecundiæ, ſcilicet inuerecūdia, & inordinatus ſtupor. ergo uerecūdia eſt uirt'.

¶ 5 Prçt. Ex actib' ſimiles habitus generant, vt dr̄ i 2.* Ethi. ſed uerecūdia iportat actū laudabilē. ergo ex multis talib' actibus cauſatur habitus: ſed habitus laudabilium operum eſt uirtus, ut patet per Philoſ. in 1.* Ethic. ergo uerecundia eſt uirtus.

SED CONTRA eſt, quod * Philo. dicit in 2. & 4. Ethic. uerecundiam non eſſe uirtutem.

RESPON. Dicēdū, q uirt' dupliciter accipit, ꝓpriè. ſ. & cōiter. Propriè qdē uirtus pfectio qdā ē, ut dr̄ .7. † Phyſi. & iō oē illud qd repugnat pfectioni, ēt ſi ſit bonū, deficit a rōne uirtutis. uerecūdia āt repugnat pfectioni. ē.n. timor alicui' turpis, qd. ſ. ē exprobrabile. Vn̄* Damaſ. dicit, q uerecūdia ē timor de turpi actu. Sicut āt ſpes ē d bono poſſibili & arduo, ita ēt timor eſt de malo poſſibili & arduo, vt * ſup. habitū ē, cū de paſſionib' ageretur. Ille āt q ē pfect' ſm habitū virtutis, nō apprehēdit aliqd exprobrabile, & turpe ad faciendū, vt poſſibile & arduū. i. difficile ad uitandū: neq; ēt actu facit aliqd turpe, vn̄ opprobriū timeat. Vn̄ uerecudia, ꝓpriè loquēdo, nō ē uirt', *deficit. n. à pfectiōe uirtutis. Cōiter āt dr̄ uirt' oē qd ē bonū & laudabile ī humanis actib', uel paſſionib': & ſm hoc qnq; uerecūdia dr̄ uirtus, cum ſit quędam laudabilis paſsio.

AD I. ergo dicendū, q eſſe in medio non ſufficit ad rōnē uirtutis, quis ſit una particula poſita in virtutis diffinitione: ſed requirit ulterius, q ſit habitus electiuus. i. ex electione operās. Verecundia aūt nō nominat habitū, ſed paſsionē: neq; mot' ei' ē ex electiōe, ſed ex ipetu quodā paſsio. vn̄ deficit à rōne uirtutis.

AD II. dicendū, q ſicut * dictū eſt, uerecūdia eſt timor turpitudinis, & exprobrationis. *Dictū ē aūt ſupra, q vitiū ītēperantię eſt turpiſsimū & maximè exꝓbrabile: & iō uerecūdia pricipaliter ptinet ad tēperātiā, q ad aliquā aliā virtutē rōne motiui, qd eſt turpe nō aūt ſm ſpeciē paſſiōis, q ē timor. Scd̄m tn̄ q uitia alijs uirtutib' oppoſita ſunt turpia & exꝓbrabilia, pōt ēt uerecūdia ad alias uirtutes ptinere.

AD III. dicēdū, q uerecūdia fouet honeſtātē remouendo ea q ſūt honeſtati cōtraria, ñ ita q ptigat ad pfectā rōnē honeſtatis.

*Li. 2. c. 1. & 2. to. 5. — *Lib. 2. c. 5. & 6. — *Lib. 2. c. 7. nō multum à fine, & lib. 4. c. vlt. tomo 5. — *Libr. 7. tex. 17. & 18 tom. 2. — *Li. 2. ca. 15. — *1. 2. qu. 40. arti. 1. & q. 42. articu. 3. & q. 41. arti. 2. — Conclu. — Concl. — Diffinitio uirtutis. — In corp. art. — Q. 142. articu. 4.

SVP. Q. CXLIIII. ARTIC. I.

IN art. 1. q. 144. dubium occurrit ad hominē circa rōnē: Quare uerecūdia nō ſit virtus, quā ſi rō allata in litera valet, ſequitur q pœnitētia nō erit virtus: quia ſicut non cōuenit uiro pfecto virtute cōmittere, aut timere turpe & exꝓbrabile, ita nō cōuenit eidem cōmittere crimē, qd eſt materia pœnitentiæ. Et ſi cōmiſſo peccato ſufficit ad virtutē pœnitētiæ, ſufficere quoq; debet cōmiſſo turpi ad virtutē uerecūdię. ¶ Ad hoc reſpōdet author inferius in quæ. 185. tertiæ partis, vbi dicit nō eſſe eandē rationē de pœnitentia & verecūdia, quia verecundia reſpicit turpe nō ſolùm vt præteritū, ſed vt pſens: penitentiam aūt vt p̄teritū. Repugnat autē virtuoſo habere turpe pſens, nō autē habuiſſe, cū ex vitioſo fiat quis virtuoſus. Veruntamē cū his omnibus teneas pœnitētiam non eſſe virtutē niſi ex ſuppoſitione: quoniam non pertinet ad perfectionem hominis ſimpliciter, ſed ex ſuppoſitione peccati, vt in vlti. arti. ibidē author docet. Et ꝓpterea in primo articul. ibidem dicit, magis de pœnitentia quàm de verecundia poteſt dici, quod eſt virtus propter dictam rationem. Notanter dixit ly magis, quia neutra eſt ſtudioſi, niſi ex ſuppoſitione.

¶ In reſponſione ad tertium eiuſdem articuli, aduerte diſtinctionem, q ſcilicet ex frequentatis laudabilibus actibus ſimilib' generatur quandoq; habitus uirtutis ad ſimiles actus, ſicut fabricādo fabri ſimus: & quandoque generatur virtutis habitus non ad ſimiles actus, ſed ad effectus eorū. Ex multotiens enim verecundari non cauſatur virtus verecundandi, ſed uirtus vitādi turpia, quod eſt effectus verecundiæ: timens ſiquidem turpe, vitat illud. Ratio autē diuerſitatis eſt, quia actus quidam ſecundum ſuum genus ſpectāt ad genus virtutis, vt operari iuſtum, fortè, aut temperatum &c. Quidā uerò ſecundū ſe non attingunt ad virtutis genus, ſed ſecundum ſuum effectum. Et propterea in illis ex operibus iuſtis fit iuſtitia, & ex operibus fortibus fortitudo. In illis autem ex operibus verecundiæ, non verecūdiæ virtus, ſed temperantiæ virtus fit. Per hoc autem quòd negamus ex talibus operibus generari virtutem verecūdiæ, intelligas quòd etiam negamus generari ex talib. habitualē quandā diſpoſitionē ad uerecūdādū, q nō eſt uirtus. Ex frequētibus ſiquidē actibus verecundiæ aſſueſcit pars ſēſitiua ad act' verecundiæ, ſicut ex aliis cōſuetis proni ſumus ad ſimilia. Et in tantum hoc vī inueniri, ut ēt quoſque pfectos uiros uerecūdos eſſe beati Bernardi vita teſtari uideatur.

SVP. QV. CXLIIII. ARTIC. II.

IN art. 2. eiuſdē qſt. collige materiā uerecūdiæ ꝓpriè eē vituperiū, & cōſequenter actū turpē, vel defectū: quo deſpicitur primò culpa, & apud hoīes defectus ignobilitatis, paupertatis & hmōi. Vituperia aūt pp uirtutes non ſunt materia uerecūdiæ, q eſt timor laudabilis, ſed potius timoris uituperabilis, q non ſignificat noīe verecundiæ, ut patet 2. Eth. ubi uerecūdia inter laudabilia computat. Et hęc ſufficiāt pro ſequentibus etiā duobus articulis.

AD IIII. dicendū, q qlibet defectus cauſat uitium, nō aūt quodlibet bonū ſufficit ad rōnem uirtutis: & iō non oportet q omne illud, cui directè opponitur uitium, ſit uirtus: quamuis oē uitiū opponatur alicui virtuti ſecundùm ſuam originem. Et ſic inuerecundia inquantum prouenit ex nimio amore turpitudinū, opponitur tēperātię.

AD V. dcendum, q ex multotiēs uerecundari cauſatur habitus uirtutis acqſitæ, per quam aliquis turpia uitet, de qbus eſt verecundia: non aūt ut aliquis vlterius verecundet. Sed ex illo habitu uirtutis acquiſitæ ſic ſe hēt aliqs, q magis verecundaret, ſi materia verecūdię adeſſet.

ARTICVLVS II.

Vtrum uerecundia ſit de turpi actu.

Porrecta per totum. 697
4. diſt. 14. q. 1. art. 1. q. 2. ad 5. Et ver. q. 26. arti. 4. ad 7. & arti. 6. ad 15 Et pſal. 43 Et 4. Ethi. lec. 17. *Li. 4. ca. vlt. i prin. tom. 5.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr̄ q verecūdia non ſit de turpi actu. Dicit n. Philoſophus in 4.* Ethi. q uerecundia eſt timor, ingloriationis: ſed qnq; illi qui nil turpe operantur, ingloriationem ſuſtinent, ſecūdū illud Pſ. 68. Propter te ſuſtinui opprobrium, operuit confuſio faciem meam. ergo uerecundia non eſt propriè de turpi actu.

¶ 2 Præt. Illa ſolùm uidentur eſſe turpia, quæ habent rationem peccati: ſed de quibuſdā homo verecundatur quæ non ſunt peccata, puta, ſi aliquis exerceat ſeruilia opera. ergo videtur quod verecundia non ſit propriè de turpi actu.

¶ 3 Præt. Operationes uirtutū nō ſunt turpes, ſed pulcherrimæ, ut dr̄ in 1.* Eth. ſed qnq; aliqui verecundant aliqua opera uirtutis facere, ut dr̄ Luc. 9. Qui erubuerit me, & meos ſermones, hūc fili' hois erubeſcet &c. ergo uerecūdia nō eſt de turpi actu.

*Li. 1. c. 8. a medio, tom. 5.

¶ 4 Præt. Si verecūdia ꝓpriè eēt d turpi actu, oporteret q de' magis turpib. hō magis uerecundaret: ſed qnq; hō plus uerecundat de his q ſunt minus peccata, cū tn̄ de grauiſſimis qbuſdā peccatis glorietur, ſm illud Pſ. 51. Quid gloriaris in malitia? ergo uerecundia non propriè eſt de turpi actu.

SED CONTRA eſt, q * Damaſ. dicit in 2. lib. & * Greg. Nyſenus, quòd uerecundia eſt timor in turpi actu, uel in turpi perpetrato.

*Damaſ. li. 2. c. 15. *Nyſen' libr. 4. de creat. hominis. ca. 14.

RESPON. Dicēdū, q ſicut * ſupra dictum eſt cùm de paſſione timoris agerēt, timor ꝓpriè ē de malo arduo, quod. ſ. difficile uitat. Eſt aūt duplex turpitudo. Vna quidem uitioſa, quæ. ſ. conſiſtit in deformitate actus voluntarij: & hęc ꝓpriè loquēdo, non hēt rōnē mali ardui. Quod. n. in ſola uoluntate conſiſtit, non vr̄ eſſe arduum, & eleuatū ſuper hois poteſtatem, & pp hoc non apprehendit ſub rōne terribilis. Et pp hoc Philoſophus dicit in 2.* Rhet. q horum malorum non eſt timor. Alia autē eſt turpitudo quaſi pœnalis, quæ quidem cōſiſtit in uituperatione alicuius, ſicut quædā claritas gloriæ cōſiſtit in honoratione alicuius. Et quia hmōi uituperiū hēt rōnē mali ardui, ſicut honor habet rōnē boni ardui, verecūdia q eſt timor turpitudinis, primò & pricipr̄ reſpicit vituperiū, ſeu opprobriū. *Et qa uituperiū ꝓpriè debet uitio, ſicut honor uirtuti, iō et ex cōſequēti uerecundia reſpicit turpitudinē vitioſā: * vn̄ ſicut Phil. dicit i 2.* Rhet. minus hō uerecūdat de defectib. q nō ex ei' culpa ꝓueniūt. Reſpicit aūt verecūdia culpā dupl̄r. * Vno mō, ut aliquis deſinat uitioſa agere pp timorē uituperij. Alio mō, ut hō in turpibus quæ agit, uitet cōſpectus publicos pp timorē uituperij, quorū primū, ſm * Greg. Nyſenū ptinet ad erubeſcentiā, ſecundū ad uerecūdiā. Vn̄ ipſe dicit, q q verecundat, occultat ſe in his quæ agit: qui verò erubeſcit, timet incidere in ingloriationem.

*1. 2. q. 41 arti. & 42 art. 3. — *Li. 2. c. 5. cir. med. tom. 6. — Conclu. — Concluſionis prima pars 1. — *Li. 2. c. 6. aſi medio tom. 6. — Concluſionis ſecūda pars 2. — *Nyſen' libr. 4. de creat. hominis, ca. 14.

AD PRIMVM ergo dicēdum, q verecūdia reſpicit propriè ingloriationem ſm q debetur culpa, quæ eſt defectus uoluntarius. Vnde Phil. dicit in 2. Rhet. q omnia illa hō magis uerecūdat, quorum ipſe eſt cā. Opprobria aūt quę inferuntur alicui pp uirtutem, uirtuoſus quidem contemnit, quia indignè ſibi irrogantur: ſicut de magnanimis Philoſophus dicit in 4.* Ethi. & de Apoſtolis dr̄ Act. quinto, q ibant Apoſtoli gaudentes à conſpectu concilij: quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Ex imperfectione autē virtutis contingit q aliquis uerecundetur de opprobrijs, quæ ſibi inferuntur propter uirtutem: quia quantò eſt aliquis magis uirtuoſus, tantò magis contemnit exteriora bona, uel mala. Vnde dicit Iſa. 51. Noli timere opprobrium hominum.

li. 2. ca. 6. aliquātulum ante med. t. 6. — *li. 4. c. 3. tom. 5. — A ly et ... quis ſit pfectus uel imperfectus i uirtute.

AD II. dicēdū, q ſicut honor, ut * ſupra habitum eſt, quis nō debeatur verè niſi ſoli uirtuti, reſpicit tn̄ quandam excellentiam: ita etiam uituperium, quis debeatur propriè ſoli culpæ, reſpicit tamen ad minus ſm opinionem hominum, quęcūq; defectum. Et iō de paupertate, & ignobilitate, & ſeruitute, & alijs huiuſmodi aliquis uerecundat.

*q. 63. articu. 3.

AD III. dicendū, q de operibus uirtuoſis, in ſe conſideratis, non eſt uerecūdia. Contingit tn̄ per accidens q aliquis de his verecundet vel inquantū hr̄r ut uitioſa, ſecundùm hominum opinionem, vel inquantum homo refugit in operibus uirtutis notam de præſumptione, aut ēt de ſimulatione.

AD IIII. dicēdum, q qnq; contingit aliqua grauiora peccata minus eſſe verecūdabilia, vel quia minus habent de rōne turpitudinis, ſicut peccata ſpūalia q carnalia, vel qa in quodā exceſſu tpalis boni ſe habēt: ſicut magis uerecundat hō de timiditate, q de audacia, & de furto, q de rapina, pp quandam ſpeciem poteſtatis. Et ſimile eſt in alijs.

ARTICVLVS III.

Vtrum homo magis verecundetur à perſonis coniunctis magis.

Porrecta per totum. 698
li. 2. ca. 6. circa medium & poſt me.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur q homo non magis verecundet à perſonis magis coniunctis. Dicitur enim in 2.* Rhet. q homines magis erubeſcunt ab illis, à qbus uolūt in admiratio-

Universidad de Deusto Biblioteca

ne haberi: sed hoc maximè appetit homo a melioribus, qui quandoque non sunt magis coniuncti. ergo hō non magis erubescit de magis coniūctis.

¶2 Præt. Illi vr̄ esse magis coniuncti, qui sunt similiū operū: sed hō non erubescit de suo pctō ab his, quos scit sibi pctō subiacere, q2 sicut dr̄ in 2. Rhet. Quæ qs ipse facit, hæc pximis nō uetat. ergo hō nō magis verecundat̄ à maximè coiūctis.

¶3 Præt. Philosophus dicit in 2. Rhet q hō magis verecundat̄ ab his, qui ppalant multis qđ sciunt, sicut sunt irrisores, & fabularū fictores: sed illi q sunt magis coniuncti non solent vitia propalare. ergo ab eis non maximè est verecundandum.

¶4 Præt. Philosophus ibidem dicit, q hoīes maximè uerecundantur ab eis, inter quos in nullo defecerunt, & ab eis a quibu primò aliquid postulant, & quorum nunc primò volūt esse amici: huiusmodi autem sunt minus coniuncti. ergo non magis verecundatur homo de magis coniunctis.

Li. 2. rhe to. ca. 6. med. c. 6.

SED CONTRA est, q dicitur in 2. Rheto. q eos, qui semper aderunt, homines magis erubescunt.

RESPON. Dicēdū, q cū uituperiū honori opponat̄, sicut honor iportat testimoniū quoddā de excellētia alicui', & pcipuè q ē ſm uirtutē, ita ēt opprobriū, cuius timor est uerecūdia, importat testimoniū de defectu alicui', & pcipuè ſm aliquā culpā. & iō quātò testimoniū alicui' reputat̄ maioris pōderis, tātò ab eo aliqs magis uerecūdat̄. Pōt āt testimoniū aliqđ maioris pōderis reputari, vel pp eius certitudinē ueritatis, vel pp effectū. Certitudo aūt ueritatis adest testimonio alicui' pp duo. Vno qdē mō, pp rectitudinē iudicij, sicut patet d̄ sapiētib. & virtuosis, a qb. hō & magis desiderat honorari, & magis verecūdat̄. Vñ a pueris, & bestijs null' verecūdat̄ pp defectū recti iudicij, q ē i eis. Alio mō pp cognitionē eorū de qb. est testimoniū, qa unusqsq; bñ iudicat q cognoscit: & sic magis uerecūdamur a psonis cōiūctis, q facta nr̄a magis cōsiderāt. A peregrinis aūt & omnino ignotis, ad quos facta nr̄a nō pueniunt, nullo mō verecūdamur. Ex effectu aūt est aliqđ testimoniū magni pōderis, pp iuuamētū & nocumētū ab eo pueniens: & iō magis desiderant hoīes honorari ab his q pñt eos iuuare, & magis verecūdātur ab eis qui pñt nocere. Et inde ēt est, q quātū ad aliquid magis uerecūdamur a psonis cōiūctis, cum quibus sp sumus conuersaturi, quasi ex hoc nobis ppetuum proueniat detrimentū: quod aūt puenit à peregrinis, & trāseuntibus, quasi citò pertrāsit.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q silis rō est pp quā verecūdamur de meliorib. & magis cōiūctis: quia sicut meliorum testimoniū reputat̄ magis efficax pp uniuersalē cognitionē, quā habēt de rebus, & immutabilē sniam a ueritate: ita ēt familiariū psonarum testimoniū vr̄ magis efficax pp hoc, quia magis cognoscūt particularia, q circa nos sunt.

AD II. dicēdū, q testimoniū eorū, q sūt nobis cōiūcti i siīs idne pcti, ñ reformidam': qa ñ æstimamus q defectū nr̄m apphēdat, ut aliqđ turpe.

AD III. dicendū, q a propalantibus uerecundamur propter nocumentum indè proueniens, quod est diffamatio apud multos.

AD IIII. dicendū, q ēt ab illis, inter quos nihil mali fecimus, magis uerecūdamur pp nocumētū sequēs, qa s. p hoc amittimus bonā opinionē, quā de nobis hēbant: & ēt qa cōtraria iuxta se posita maiora vr̄. Vñ cū aliquis subito de aliquo, quem bonū æstimauit, aliqđ turpe pcipit, apphēdit hoc ut turpius. Ab istis aūt a qb. aliqđ de nouo postulamus, uel quorū nūc primò uolum' eē amici, magis uerecūdamur pp nocumētū inde pueniēs, qđ ē impedimētū iplēdę petitiōis, & amicitię cōsumadę.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum etiam in uirtuosis hominibus possit esse uerecundia.

Perrella per totum. 699

AD QVARTVM sic procedit. Vr̄ q etiam in uirtuosis hominib. possit esse verecundia. Contrariorū.n. cōtrarij sunt effectus: sed illi qui sunt supabūdātis malitię ñ uerecūdant, ſm illud Ier. 3. Frōs mulieris meretricis fcā est tibi, nescisti erubescer. ergo illi q sūt uirtuosi magis verecūdant̄.

¶2 Præt. Philosophus dicit in 2. Rhet. q homines non solum erubescunt uitia, sed etiam signa uitiorum, quæ quidem contingunt etiā esse in virtuosis. ergo in uirtuosis potest esse uerecundia.

¶3 Præt. Verecūdia est timor ingloriationis: sed cōtingit aliquos uirtuosos ingloriosos esse, puta, si falsę diffamentur, uel ēt indignè opprobria patiant. ergo uerecundia pōt esse in hoīe uirtuoso.

¶4 Præt. Verecundia est pars tēperantiæ, ut dictū est: pars aūt non separat̄ à toto. cū ergo tēperātia sit in homine uirtuoso, vr̄ q ēt uerecundia.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 4. Eth. quòd uerecundia non est hominis studiosi.

RESPON. Dicēdū, q sicut dictū est, uerecundia est timor alicuius turpitudinis. Quòd autē aliqđ malū nō timeat̄, pōt pp duplicē rōnē cōtingere. Vno mō, quia nō æstimat̄ ut malū. Alio mō, quia nō æstimat̄ ut possibile, uel ut difficile uitari: & ſm hoc, uerecundia deficit in aliquo dupl'r. Vno mō, quia ea q sunt erubescibilia, nō apphendunt̄, ut turpia: & hoc mō carēt uerecūdia hoīes in peccatis profundati, qbus sua peccata nō displicent, sed magis de eis gloriant̄. Alio mō, qa nō apphendūt turpitudinē ut possibilē sibi, uel quasi nō facilè uitabilē: & hoc mō, senes, & uirtuosi uerecundia carēt. Sūt tñ sic dispositi, ut si in eis esset aliqđ turpe, de hoc uerecūdarēt. Vñ Philosophus dicit in 4. Eth. q uerecūdia est ex suppositiōe studiosi.

AD PRIMVM ergo dicēdum, q defectus uerecūdiæ cōtingit in pessimis, & optimis uiris ex diuersis causis, ut dictū est. Inuenit aūt in his, q mediocriter se habēt ſm q est in eis aliqđ de amore boni, & tamen non sunt totaliter immunes a malo.

AD II. dicēdum, q ad uirtuosum ptinet nō solū uitare uitia, sed ēt ea q habēt spēm uitiorū, ſm illud 1. ad Thes. 5. Ab oī specie mala abstinete uos. Et Philosophus dicit in 4. Eth. q uitanda sunt virtuoso tam ea quæ sunt mala secundum ueritatē, q̄ ea quæ sunt mala secundùm opinionem.

AD III. dicendum, q infamationes, & opprobria uirtuosus, ut dictū est, cōtēnit, quasi ea quib. ipse non est dignus. Et ideo etiā nec de his multū

verecundatur. Est tñ aliquis motus verecundię pueniens rationem, sicut & cæterarum passionum.

AD IIII. dicēdū, q verecūdia non est pars tēperātiæ quasi intrās essentiā eius, sed quasi dispositiuè se habens ad ipsam. Vñ Amb. dicit in lib. de offic. q verecūdia iacit prima temperantię fundamēta, inquantū. s. incutit horrorem turpitudinis.

SVPER Q. CXLV.

IN tota q. 145. hoc unum scribendū occurrit, q honestū aliter sumitur hic, & aliter in prima parte, ubi bonum cōuertibile cum ente diuisum est sufficiēter p honestū, utile, & delectabile. Aliter autē dico, non in significatione, sed in amplitudine. Vtrobiq; siquidem significat appetibile pp se, sed ibi in tota sua amplitudine: hic verò sumit̄ appropriatè ad moralia. Et iō honestum coincidit hic cū uirtute, seu uirtuoso, & felicitas ac Deus supra honestatē, sicut supra uirtutem eminent. Rō aūt appropriationis in art. 1. in respōsione ad secundum explicatur: qa scilicet superiora sūt nobis p experiētiam incognita in uirtutibus aūt quotidie nos exercere oportet. Honestū ergo appropriatè sumptum, est idē q decorū, & concurrit in idem subiectū cum utili, q̄ cū delectabili, particulariter tamen & non uniuersaliter utroq; sumpto, quia scilicet omne honestum est aliquod utile, & aliquod delectabile.

QVÆSTIO CXLV.

De honestate, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE cōsiderandum est de honestate.

Et circa hoc quęrunt̄ quatuor.

¶Primò, Quomodo honestum se habeat ad uirtutem.

¶Secundò, Quomodo se habeat ad decorem.

Tertiò, Quomodo se habeat ad utile, & delectabile.

¶Quartò, Vtrum honestas sit pars temperantiæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum honestum sit idem virtuti.

Perrella per totum. 700

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q honestū non sit idem virtuti. Dicit enim Tullius in sua rhetor. honestum esse qđ pp se appetitur: uirtus autem non appetitur pp seipsam, sed pp fęlicitatem. dicit enim Phil. in 1. Ethic. q fęlicitas est præmium uirtutis & finis. ergo honestum non est idem uirtuti.

¶2 Præt. Secundum Isid. honestas dr̄ quasi honoris status: sed multis alijs dētur honor q̄ uirtuti. nā virtuti propriè debetur laus, vt dicitur in 1. Ethi. ergo honestas non est idem uirtuti.

¶3 Præt. Principale uirtutis cōsistit in interiori electione, ut Philosophus dicit in 8. Eth. honestas autem magis uidetur ad exteriorem cōuersationem pertinere, secundum illud 1. ad Cor. 14. Omnia honestè, & secundum ordinem fiant in uobis. ergo honestas non est idem uirtuti.

¶4 Præt. Honestas uidetur cōsistere in exterioribus diuitijs, secundum illud Eccles. 11. Bona & mala, uita & mors, paupertas & honestas, utraque a Deo sunt: sed in exterioribus diuitijs non consistit uirtus. ergo honestas non est idem uirtuti.

SED CONTRA est illud, qđ Tullius dicit in 1. de offic. & in 2. rhetor. diuidens honestum in quatuor principales uirtutes, in quas etiam diuiditur uirtus. ergo honestum est idem uirtuti.

RESP. Dicēdū, q sicut Isid. dicit, honestas dicitur quasi honoris status. unde ex hoc uidet̄ aliquid dici honestum, quod est honore dignum. Honor aūt, ut supra dictum est, excellētiæ debetur. Excellentiæ aūt hominis maximè consideratur secundum uirtutem, quæ est dispositio perfecti, ut dicitur in 7. Physic. Et ideò honestum, propriè loquendo, in idem refertur cum uirtute.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q sicut Philosophus dicit in 1. Eth. eorum, quæ pp se appetuntur, quędam appetuntur solum pp se, & numquam pter aliud, sicut fęlicitas quæ est ultimus finis: quædam uerò appetuntur & pp se, inquantum habent in seipsis aliquam rōnem bonitatis, ēt si nihil aliud boni p ea nobis accideret, & tñ sunt appetibilia pp aliud, inquantū. s. perducunt nos in aliqđ bonū pfectius: & hoc mō uirtutes sunt pp se appetēdæ. Vñ Tullius dicit in 2. rhetor. q quiddā est qđ sua ui nos allicit, & sua dignitate trahit, ut uirtus, ueritas, scientia: & hoc sufficit ad rōnem honesti.

AD II. dicēdum, q eorum quæ honorantur pter uirtutem, aliquid est uirtute excellentius, scilicet Deus, & beatitudo: & hmōi non sunt nobis p experientiam nota, sicut uirtutes, secundū quas quotidie operamur: & iō uirt' magis sibi uēdicat nomē honesti. Alia uerò q sunt infra uirtutē, honorant̄ inquātū coadiuuāt ad opera virtutis, sicut nobilitas, potētia, & diuitiæ. Vt n. Philosophus dicit in 4. Eth. hmōi honorant̄ à quibusdam, sed ſm veritatē solus bonus est honorandus. Bonus autē est aliquis ſm uirtutem: & ideò virtuti quidem debetur laus secūdū q est appetibilis propter aliud: honor autem prout est appetibilis propter seipsum: & secundum hoc habet rationem honesti.

AD III dicēdū, q sicut dictum est, honestū importat debitum honoris. Honor autē est cōtestatio qdam de excellentia alicuius, vt supra dictum est. Testimonium aūt non profertur nisi de rebus notis. Interior aūt electio non innotescit homini nisi p exteriores actus: & iō exterior conuersatio habet rationem honesti secundum q est demonstratiua interioris rectitudinis. Et propter hoc radicaliter honestas consistit in interiori electione, significatiuè autem in exteriori conuersatione.

AD IIII dicēdū, q quia ſm vulgarem opinionē excellentia diuitiarum facit hominem dignū honore, inde est quòd quandoque nomen honestatis ad exteriorem prosperitatem transfertur.

ARTICVLVS II.

Vtrum honestum sit idem quod decorum.

Perrella per totum. 701

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̄ q honestum non sit idem quod decorum. Rō.n. honesti sumitur ex appetitu. Nam honestum est quod p se appetitur: sed decorum magis respicit conspectū cui placet. ergo decorū non est idem qđ honestū.

¶2 Præt. Decor quandam claritatem requirit, q ptinet ad rōnem gloriæ: honestū aūt respicit honorē. Cum ergo honor, & gloria differant, vt supra dictum est, vr̄ q etiam honestū differat à decoro.

¶3 Præt. Honestū est idē uirtuti, ut supra dictū ē: sed aliqs decor cōtrariat̄ virtuti. vñ dr̄ Ezech. 16. Habēs fiducia in pulchritudine tua, fornicata es in nomine tuo. ergo honestū non est idē decoro.

SED CONTRA est, qđ Apostolus dicit 1. ad Cor. 12. Quæ ihonesta sunt nostra, abūdātiorē honestatē hēnt: honesta āt nostra nulli' egēt. Vocat āt ibi inhonesta, mēbra turpia: honesta aūt mēbra pul-

chræ. ergo honestū & decorum idem esse videnť.

*c.4.par.1.circa medi. illius.

Resp. Dicēdū, q̄ sicut accipi pt ex verbis* Dio. 4.c.de diui.nomi.ad rōnē pulchri, siue decori concurrit & claritas, & debita proportio. Dicit.n. q̄ Deus dr̄ pulcher, sicut vniuersorū cōsonantię, & claritatis cā. Vn̄ pulchritudo corporis in hoc cōsistit, q̄ hō hēat mēbra corporis bene ꝓportionata cū quadā debiti coloris claritate. Et siṁr pulchritudo spūalis ī hoc cōsistit, q̄ cōuersatio hominis, siue actio eius sit benè ꝓportionata ſm spūalem rōnis claritatē. Hoc aūt ptinet ad rōnem honesti, qd* diximus idē esse virtuti, q̄ ſm rōnē moderatur oēs res humanas. Et iō m honestū est idē spūali decori. Vn̄* Aug. dicit in lib. 83.q. Honestū uoco intelligibilē pulchritudinē, quā spūalē nos propriè dicimus. Et postea subdit, q̄ multa sunt pulchra uisibilia, quæ minus propriè honesta appellantur.

*ar.pręc. Conclu. m *Li.83.q. q.30. parū a prin. tom.4.

Ad primvm ergo dicendū, q̄ obiectum mouēs appetitum est bonum apprehensum: quod autē in ipsa apprehensione apparet decorum, accipit ut cōueniēs, & bonū. & iō dicit* Dio. 4.c.de diui.nomi. q̄ omnibus est pulchrum & bonum amabile. Vnde & ipsum honestum ſm q̄ habet spiritualē decorem, appetibile redditur. Vnde & * Tullius dicit in 1.de offic. Formam ipsam & tamquam faciē honesti vides, quæ si oculis cerneretur, mirabiles amores, ut ait Plato, excitaret sapientiæ.

*c.4.par.1.ası med. & par.4. circa pri. *Li.1.im mediate ante c.in quo agit de 4. uirtutibus princ.

Ad ii. dicēdum, q̄ sicut † supra dictū est, gloria est effectus honoris. Ex hoc enim q̄ aliquis honoratur, vel laudatur, redditur clarus in oculis aliorum: & ideo sicut idē est honorificum & gloriosum, ita etiam idem est honestum, & decorum.

†q.103.a.1.ad 3.

Ad iii dicēdū, q̄ obiectio illa procedit de pulchritudine corporali. Quamuis possit dici q̄ etiā ꝑ pulchritudinem spiritualem aliquis spiritualiter fornicať, inquantū de ipsa honestate superbit, ſm illud Ezec. 28. Eleuatum est cor tuum in decore tuo: Perdidisti sapientiam tuam in decore tuo.

Resp. ad 3.

Articvlvs iii.

Vtrum honestum differat ab utili, & delectabili.

Porrella per totum. 702 1.q.5.a.6.

Ad tertivm sic procedit. Vr̄ q̄ honestū non differat ab utili, & delectabili. Dr̄.n. honestū, quod ꝑ se h appetitur: sed delectatio propter se appetitur. Ridiculum.n. videtur quærere propter quid aliquis uelit delectari, vt * Philosophus dicit in 10. Eth. ergo honestum non differt à delectabili.

*Li.10.c.2. tom.5. *Lib.2.de inuent. i fo.4.ante finem li.

¶2 Præt. Diuitiæ sub bono vtili cōtinenť, dicit.n.* Tullius in 2. Rhetor. Est aliqd nō ꝑ suā uim & naturā, sed ꝑ fructū & utilitatē appetēdū, qd̄ pecunia est: sed diuitię hēnt rōnē honestatis. dr̄.n. Eccl. 11. Paupertas & honestas, idest, diuitiæ à Deo sūt. & 13.c. Pōdus sup se tollit qui honestiori, idest, ditiori se cōicat. ergo honestum nō h differt ab vtili.

¶3 Præt. * Tullius ꝓbat in lib. de offic. q̄ nihil i pōt esse utile, qd̄ nō sit honestū: & hoc idē hr̄ p* Amb. in lib. de offic. ergo utile non differt ab honesto.

*Lib.2.de offic. c.2. *Ambro. lib.2.c.6. tom.1.

Sed contra est, quod † Augu. dicit in lib. 83.q. Honestum dicitur, quod ꝑ seipsum appetendū est: vtile aūt quod ad aliquid alud referendū est.

†Li.83.q.30. circa prin. 1.4.

Respon. Dicendū, q̄ m honestū cōcurrit in idem subiecto cū vtili, & delectabili, à quibus tñ differt rōne*. Dr̄ enim aliquid honestū, sicut* dictum est, inquantū hēt quendam decorem ex ordinatione rōnis. Hoc aūt quod est ſm rōnē ordinatū, est naturaliter conueniens homini. Vnum quodq; autē naturaliter delectatur in suo conuenienti: & ideò honestū est naturaliter homini delectabile, sicut de operatione virtutis Philosophus probat in 1.* Eth. Non tñ omne delectabile est honestum, quia pōt ēt aliquod conueniens esse ſm sensum, & nō ſm rōnem: sed hoc delectabile est præter hominis rōnem, quę perficit naturam ipsius. Ipsa ēt uirtus, quæ ſm se honesta est, refertur ad aliud sicut ad finē. s. ad fœlicitatem: & ſm hoc idem subiecto est honestum, & utile, & delectabile, sed rōne differunt. Nam honestum dr̄ secundum q̄ aliquid hēt quandam excellentiam dignā honore ꝑ spūalē pulchritudinem: delectabile aūt inquantū quietat appetitū: utile aūt inquātū refertur ad aliud. In p pluribus tñ est delectabile q̄ utile, & honestū q: qa oē utile & honestū est aliqualiter delectabile, sed non conuertitur, ut dicitur in secundo* Ethicorū.

Conclu. m *ar.pręc. *Li.1.c.8. tom.5. Conclu. p *Li.2.c.3. tom.5.

Ad primvm ergo dicendū, q̄ honestum dicitur quod propter se appetitur appetitu rationali, qui tendit in id quod est conueniens rōni. Delectabile autem propter se appetitur appetitu sensitiuo.

Ad ii. dicēdū, q̄ diuitiæ uocantur nomine honestatis secundum opinionem multorum, qui diuitias honorant: uel inquantum ordinantur organicè ad actus uirtutum, ut * dictum est.

*ar.1.ad 3.

Ad iii dicēdū, q̄ intētio Tullij, & Ambrosij est dicere, q̄ nihil pōt esse simpľr & verè vtile, qd̄ repugnat honestati: qa oportet q̄ repugnet ultimo fini hoīs, qd̄ ē bonū ſm rōnē. Quāmuis possit forte esse vtile ſm qd, respectu alicuius finis particularis. Non aūt intendunt dicere, q̄ omne utile in se consideratum pertingat ad rationem honesti.

Articvlvs iiii.

Vtrum honestas debeat poni pars temperantiæ.

Porrella per totum. 703 Sup q.145 & locis ibi notatis.

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur q̄ honestas non debeat poni pars temperantiæ. Non enim est possibile, q̄ idem h respectu eiusdē sit pars & totū: sed tēperātia est pars honesti, ut Tulli* dicit in 2.* rhet. ergo honestas nō est pars tēperātię.

*Lib.2.de inuen. in fol. 5. ante fin. lib.

¶2 Præt. Secundo Esdræ c. 3. dicitur, q̄ uinum præcordia facit h honesta: sed vsus vini præcipuè superfluus, de quo ibi loqui uidetur, magis pertinet ad intemperantiam quàm ad temperantiam. ergo honestas non est pars temperantiæ.

¶3 Præt. Honestum dr̄, quod est honore dignum: sed iusti, & fortes maximè honoranť, ut dicit Phi. in 1. rhe. ergo h honestas nō ptinet ad tēperātiam, sed magis ad iustitiā, uel fortitudinē. Vn̄ & Eleazarus dixit, ut dr̄ 2. Mach. 6. Fortiter pro grauissimis ac sanctissimis legibus honesta morte perfungar.

Li.1.rhet. ca.9. non multū a prin. t.6.

Sed contra est, q̄ * Macrob. honestatem ponit partem temperantiæ. † Ambr. etiam in 1. de offic. temperantiæ specialiter honestatem attribuit.

*Lib.1.in somniū Scipionis i fol.2.ęh med. lib. †Ambro. li.1.c.43. tom.1.

Resp. Dicendum, q̄ sicut * supradictum est, honestas est quædā spūalis pulchritudo: pulchro aūt opponiť turpe. Opposita aūt maximè seinuicem manifestant: & iō ad temperantiā specialiter honestas

*ar.2.huius quęst.

nestas

nestas ptinere vr̄, quæ id quod est homini turpissimū, & indecentissimū repellit. s. brutales voluptates. Vn̄ & ipso noīe temperantiæ maximè intelľr bonum rōnis, cuius est moderari & tēperare concupiscentias prauas. m Sic ergo d honestas, put speciali quadam rōne tēperantiæ attribuitur, ponit pars eius nō qdē subiectiua, uel sicut virt* adiuncta, sed pars integralis ipsius, sicut qdā ei* cōdō. n

D. 389.

Ad primvm ergo dicēdū, q̄ temperantia ponitur pars subiectiua honesti, prout sumiť in sua cōmunitate: sic aūt non ponitur temperantiæ pars.

Ad ii. dicēdū, q̄ vinum in ebrijs facit præcordia honesta secundùm eorum reputationem, quia uidetur eis quòd sint magni, & honorandi.

Ad iii. dicendū, q̄ iustitiæ, & fortitudini debetur maior honor quàm temperantiæ, propter maioris boni excellentiam. Sed temperantiæ debetur maior honor propter cohibitionem vitiorū magis exprobrabiliū, ut ex * dictis patet: & sic honestas magis attribuiť tēperātiæ ſm rľam Apostoli, ad Cor. 12. q̄ in honesta nr̄a maiorē habēt honestatē, s. remouentem quod inhonestum est.

*In corp. art.

QVAESTIO CXLVI.

De abstinētia, ī duos articulos diuisa.

Deinde considerandū est de partib. subiectiuis tēperātiæ. Et primò, de his quæ sunt circa delectationes ciborū. Secūdò, de his quæ sunt circa delectationes venereorum.

¶ Circa primum considerandū est de abstinentia, quæ est circa cibos & pot*, & de sobrietate, quę est specialiter circa potū.

Circa abstinentiam autem considerand͞a sunt tria.

¶ Primò, de ipsa abstinentia.

¶ Secundò, De actu eius, qui est ieiunium.

¶ Tertiò, De opposito vitio, quod est gula.

Circa abstinentiam autem quęruntur duo.

¶ Primò, Vtrum abstinentia sit virtus.

¶ Secūdò, Vtrū sit uirtus spālis.

SVP. QV. CXLVI. ART. I.

IN arti. 1 q. 146 ad secundū, dubium occurrit circa distinctionē ibidē datā de moderatione ciborū secūdum diuersa, & propter fines diuersos. Nam ad abstinētiam spectat totū primum membrum, s. moderatio ciborum secundùm quantitatem, & qualitatem, ut patet ex speciebus gulæ, quæ penes hæc distinguuntur. Et rursus ad abstinentiam spectat moderatio ciborum in ordine ad sanitatē corporis, ut patet in 3. Ethico. ab Aristotele, & patet etiam superius in ar. 6. quæst. 141. ¶ Ad hoc dicit. q̄ distinctio authoris in litera intelligēda est vt in utroque membro sit sermo de propria & principali materia moderaminis, & similiter de ꝓprio & principali fine eiusdē. De his nquidē loquendo patet primū membrū non claudi sub secundo, sed ex opposito mēbro diuisionis distinguitur. Nā moderatio respiciens quantitatē, aut qualitatē ciborum in ordine ad sanitatem corporis, ut propriū, & principalē finem, non spectat ad tēperantiā, sed medicinæ artem. Sed moderatio concupiscētiæ ia-l. & talis cibi consumi, s. sanari corporis, aut saltē nō impediri illius, spectat ad tēperātiā in ordine ad bonū rōnis, ita q̄ propria & principalis materia temperantiæ est cōcupiscētia. Quantitas aūt, & qualitas cibi sunt obiecta cōcupiscētiæ, ac p hoc materia remota tempātiæ. Finis aūt proprius est bonū rōnis, sub quo tēperantia sanitatem corporis seruat mediāte naturali amore, quo nemo unq̄ carnem suam odio habuit.

Articvlvs i.

Vtrum abstinentia sit virtus.

Porrella per totum. 704 Sup.q.143 tot.

Ad primvm sic procedit. Vr̄ q̄ abstinētia nō sit uirtus. Dicit.n. Apostolus 1. ad Cor. 14. Nō est regnū Dei in sermone, sed in uirtute: in abstinētia aūt nō consistit regnū Dei. dicit.n. Aplus Ad Ro. 14. Nō est regnū Dei h esca & pot*: ubi dicit * gl. nec in abstinendo, nec in manducando esse iustitiam. ergo abstinentia non est virtus.

*Ex glos. Aug. li.2. q. Euāgel. c.11.10.4.

¶2. Præt. * Aug. dicit in 10. confes. ad Deū loquēs. Hoc me docuisti, ut queadmodū medicamēta, sic alimēta sumptur* accedā: sed medicamēta h moderari ñ ptinet ad uirtutē, sed ad artē medicinæ. ergo pari ratione moderari alimenta, quod pertinet ad abstinentiam, non est actus uirtutis, sed artis.

*li.10.c.31. ā multum post med. a pri. tom.1.

¶3 Præt. Oīs uirtus in h medio consistit, ut hr̄ in 2.* Eth. abstinentia autem non vr̄ in medio consistere, sed in defectu, cum ex subtractione nominetur. ergo abstinentia non est uirtus.

*Lib.2.Ethi.c.6.

¶4 Pręt. Nulla h virtus excludit aliam: sed abstinentia excludit patientiā: dicit.n.* Grego. in past. q̄ abstinentium mentes plerunque impatientia excutit a sinu tranquillitatis. Ibidem etiam dicit, quòd cogitationes abstinētium nonnunquàm superbiæ culpa transfigit, & ita excludit humilitatem. ergo abstinentia non est uirtus.

*parte 3. ca.20. iter princ. & med.

Sed contra est, q̄ dr̄ 2. Pet. 1. Ministrate in fide vestra uirtutem, in uirtute autem sciētiam, in sciētia autem abstinentiam: ubi abstinentia alijs virtutibus connumeratur. ergo abstinentia est uirtus.

Resp. Dicēdū, q̄ abstinātia ex suo noīe ipportat subtractionē ciborū. Dupľr ergo nomē abstinētiæ accipi pōt. Vno mō, ſm q̄ absolutè ciborū subtractionē designat: & m hoc mō abstinētia nō designat neq; uirtutē, neq; actū uirtutis, sed quoddā indifferēs. n Alio mō pōt accipi ſm q̄ est rōne regulata: & p tūc significat uel habitū uirtutis, uel actū. q Et hoc significatur in * præmissa authoritate Petri, ubi dicitur, in scientia esse abstinentiam ministrandam, ut s. homo a cibis abstineat prout oportet pro congruentia hominū, cum quibus uiuit, & psonæ suæ, & ꝓ ualetudinis suę necessitate.

Concl. m Conclu. p *In argu. Sed cōtra.

Ad primvm ergo dicēdū, q̄ usus ciborū, & eorū abstinētia, ſm se cōsiderata, nō ptinēt ad regnum Dei. Dicit.n. Apostolus 1. ad Cor. 1. Esca nos nō cōmēdat Deo. Neq;.n. si nō māducauerimus, deficiemus: neq; si māducauerim*, abūdabimus, s. spūaľr. Vtrunque aūt horum secundùm q̄ fit rōnabiliter ex fide & dilectione Dei pertinet ad regnū Dei.

Ad ii. dicēdū, q̄ moderatio ciborū ſm quātitatē, & qualitatē, ptinet ad artē medicinæ ī cōparatione ad ualetudinē corporis: sed ſm interiores affectiones ī cōparatiōe ad bonū rōnis, ptinet ad abstinētia. Vn̄ * Aug. dicit ī lib. de qst. euāg. Nō interest oīno, s. ad uirtutē, qd alimētorū, uel quātū qs accipiat, dummō id faciat pro cōgruētia hominū cū quibus uiuit, & personæ suæ, & ꝓ ualetudinis suæ necessitate: sed quāta facilitate & seueritate animi his caleat cū oportet, vľ necesse ē carere.

*lib.2. q. euā.c.11. ēt medi. tom.4.

Ad iii. dicendū, q̄ ad temperantiam pertinet refrænare delectationes, q̄ nimis animū ad se alliciūt, sicut ad fortitudinē ptinet firmare animū cōtra timores a bono rōis repellētes. Et iō sicut la* fortitudinis cōsistit ī quodā excessu, & ex hoc de-

Universidad de Deusto Biblioteca

SVPER QV. CXLVI. ARTIC. II.

IN ar. 1. eiusdem quæstionis, duo occurrunt. Primum est in responsione ad primum articuli secundi, quod responsio authoris non solùm dicit abstinentiam commendari ex alijs virtutibus, sed etiam non commendari, nisi adiūctam habeat laudem ex alijs virtutib*, ut authoritas Gregor. exposcit. Sumitur autem sensus iste ex eo quod in respōsione dicitur, quod oportet uirtutes esse connexas, ac per hoc abstinentiam nō esse virtutem nisi connexa sit alijs, & consequenter nō est laudabilis, nisi ex alijs cōmendetur, cum quo patet stare quòd habet propriā laudem sicut cæteræ uirtutes morales &c.

¶Secundum est in responsione ad tertiū eiusdem articuli: est siquidem in illa duplex dubium. Vnum est, quia falsum uidetur, quòd usus uestimentorum sit arte introductus: quoniā licèt vestimenta fiant per artem, quòd utamur tamē uestimentis, a natura habemus, q nos indigentes uestimentis produxit. Neque enim minus naturaliter homo est animal uestibile, quàm politicum.

¶Alterum est, quia dato quòd usus uestimentorum esset ab arte, ex hoc non rectè infertur, quod circa ipsum non sit aliqua specialis uirtus. Et obijcit Martinus in prædicto tractatu, in quæst. 1. de abstinentia, Quia neque circa pecuniam, & delectationes oppositas, neque circa magna ædificia, neque circa ludos multos, quorū vsus est ab arte, essent ponendæ spāles virtutes, quod est falsum. ergo &c.

¶Ad primum horū facile dicitur, quòd usus uestimentorū est naturalis homini secūdū quòd est animal rationale, sicut esse politicum: sed non est naturalis eidem secūdùm naturam sensitiuam, nisi inchoatiuè, pro quanto complexio corporis, propria rata est, ut uestimento melius conseruetur. Quod autem non plus quam sic naturalitatis habet, ab arte poni dicit esse.

¶Ad secundum uerò dicitur, quòd uerba authoris possunt intelligi dupliciter. Primò, vt differentia in hoc quòd usus cuiusque materiæ est a natura, uel ab arte, sit causa differentiæ in hoc, quòd in illa materia sit uirtus specialis, uel non. Et hic sensus est acceptus ab arguente, sed non est intentus ab authore.

¶Secundo modo potest intelligi, quòd differentia dicta, scilicet a natura, uel arte, posita in talibus materijs, scilicet usu alimentorum & uestimentorum, est causa quòd sit circa alimēta specialis virtus, & non circa uestimenta. Et hic sensus concedatur, quamuis etiam non habeatur plene in litera: quoniam apponitur ly magis, dicendo, Et ideò magis debet esse uirtus specialis circa alimenta, quàm circa uestimenta. Directè siquidem intentio literæ est satisfacere argumento per hoc, quòd non est paratio de uestimentis & alimentis ad specialē uirtutē sibi vendicandum. Hoc. n. soluit argumentum à sicut, seu à similitudine, & imparitatem rationis ostendit per hoc, quòd usus alimentorum est a natura, uestimētorum verò ab arte.

¶Ad cuius euidentiā sciendum est, quòd dicēdo usum alimentorū, dico vsum necessariorū simpliciter ad uitam animalis. Et si supra talium usum adiungas, quòd est a natura, habebis statim quòd natura in tali usu apposuit aliquā maximam, ac propriā tali usui delectationē: quæ sollicita circa necessaria (sic necessaria sua) ualde e. Ac per hoc, statim hēs indigentiā spālis moderationis. Dicendo autem, usus uestimentorū, significo usum rei non oīno, sed ad benè esse necessariæ. Et si super hoc apposueris quòd talis rei usus est ab arte, non habes aliquid speciale & proprium retractiuū à bono rōnis: sicut ibi erat tam magna delectatio sensibilis. Potest enim talis rei usus, qui est ab arte, concurrere cum aliqua alia materia, ad eandem formam moderaminis subinducendam. Et ideò ex hac ratione optimè illatum est in litera, quòd potius debet poni specialis virtus circa usum alimētorum moderandū, quàm vestimentorū. Et per hæc patet, quòd non oportet Martino aliter respondere, quia non contra literam sic intellectā, sed primò tantummodo arguit quàmuis falsum dicat de tot speciebus uirtutum, quas ponendas esse putat. Nec est uerum quòd aliqua uirtus specialis sit circa pecuniam: quoniam tam liberalitas, quā magnificentia sine pecunia ex commutatione naturalium diuitiarum exerceri potest, ut patet. Similiter nulla specialis uirtus moralis est circa magna ædificia, aut ludos artificiales aut delectationes appositas, sed hæc coincidunt cum similibus, sibi materiis uirtutum. Delectationes enim appositæ, coordinantur cum naturalibus, & est circa eas abstinentia, uel castitas. Ludi quoque omnes ad eutrapeliam spectant. Magna ædificia solis magnis sumptibus comprehenduntur spectantibus ad magnificentiam.

Porrecta per totum. 705

*Par. 3. c. 20. a medio.

*c. 42. cir. prin. t. 3.

*lib. 1. in somniū Scipionis in fol. 2. ante mediū libri.

*q. 141. ar. 3. & q. 146 art. 1.

Concl. m

*1. 2. q. 65 art. 1.

Vnde fortis contra gulam.

Respon. 4.

nominantur oēs partes fortitudinis, ita etiam laus temperantiæ cōsistit in quodam defectu, & ex hoc ipsa & omnes partes eius denominantur. Vnde & abstinentia, quia est pars temperantiæ, denominatur a defectu, & tñ consistit in medio, inquantū est secundum rationem rectā. G

AD IIII. dicēdū, quòd illa vitia proueniunt ex abstinētia, quæ non est sm rationem rectā. Ratio enim recta facit abstinere sicut oportet, scilicet cum hilaritate mentis, & propter quod oportet. s. propter gloriā Dei, non propter gloriam suam.

ARTICVLVS II.

Vtrum abstinentia sit specialis uirtus.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur quòd abstinentia non sit specialis virtus. Omnis. n. virtus secundùm seipsam est laudabilis: sed abstinentia non est sm se laudabilis. dicit. n.* Greg. in pastorali, quòd uirtus abstinentiæ non nisi ex alijs virtutibus commendatur. ergo abstinentia non est specialis uirtus. H

¶2 Præt.* Augu. dicit de fide ad Petrum, quòd abstinentia sanctorum est a cibo & potu, non quia aliqua creatura Dei sit mala, sed pro sola corporis castigatione: hoc autem pertinet ad castitatē, ut ex ipso nomine apparet. ergo abstinētia non est uirt* spālis a castitate distincta.

¶3 Præt. Sicut hō dēt esse contetus moderato cibo, ita & moderata ueste, secundùm illud 1. ad Timot. vlt. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus: in moderatione autem uestium non est aliqua specialis uirtus. ergo neque abstinentia, quæ est moderatiua alimentorum.

SED CONTRA est, quòd* Macr. ponit abstinētiam specialem partem temperantiæ.

RESP. Dicēdū, quòd sicut* supra dictum est, uirtus moralis conseruat bonum rationis contra impetus passionum: & ideo ubi inuenitur specialis ratio, qua passio abstrahit a bono rationis, ibi necesse est esse spālē uirtutem. Delectationes autem ciborum natæ sunt abstrahere hominem a bono rationis, tū propter earum magnitudinem: tum etiam propter necessitatē ciborum, quibus homo indiget ad uitæ conseruationē, quā maxime homo desiderat: & ideò m abstinētia est specialis uirtus. n

AD PRIMVM ergo dicēdū, quòd virtutes oportet esse cōnexas, vt* supra dictum est: & ideò una uirtus adiuuatur, & commēdatur ex alia, sicut iustitia ex fortitudine. Et per hunc etiam modum uirtus abstinentiæ cōmendatur ex alijs virtutibus.

AD II. dicendū, quòd per abstinentiam corpus castigatur nō solū contra illecebras luxuriæ, sed et contra illecebras gulæ: I quia dū homo abstinet, magis reddit fortis ad impugnatiōes gulæ uincēdas, quæ tātò fortiores sunt, quantò magis hō eis cedit. Et tñ non prohibetur p hoc abstinentiam esse specialē virtutem, quòd ad castitatē ualet, quia una uirtus ad aliam iuuat.

AD III. dicendū, quòd usus uestimētorum est introductus ab arte, usus autem ciborum à natura. Et ideò magis debet esse K uirtus specialis circa moderationem ciborū, quā circa moderationem vestimentorum.

SVP. QV. CXLVII. ART. I.

IN artic. 1. q. 147. in responsione ad secundum, aduerte primo duo, quòd recta rō obseruari substractionē alimenti, si conseruatio nē naturæ, & potentiam ad opera debita. Ex prima siquidē habetur, quòd nō est virtutis sic abstinere, vt uita minuat quo ad tēpus, siue hoc fiat vnico actu puta, inedia multorū dierū, siue fiat frequētibus excessibus puta, crebris inedijs supra uires, ut patet ex authoritate Hier. Non differt utrū paruo, uel magno tēpore te interimas. Ex secundo aūt habes, quòd qui tenetur ad aliquod opus uel liberale, puta, ad legēdum, prædicandū, cantandum: uel mechanicū, puta, ad fodiendum, ædificandū &c. abstinētia impediens potentiā ad hæc, nō est actus virtutis. Et simile est de viro qui tenetur ad reddendum debitū coniugale uxori: abstinētia siquidem impediens hoc non est actus uirtutis.

¶Sed accidit hoc in loco dubiū deuotarū psonarū. Feruētes siquidē spiritu, aiunt se uelle mortificare, nec curare an decem annis minus uicturæ sint. Et augetur dubium ex eo, quòd personas spirituales q excesserunt in abstinētijs, & hmōi, quamuis arguendas credamus, non tñ damnamus homicidij, aut frequentiæ in seipsas, qd tñ iudicium fieret, si statim se occidissent, aut simile damnū sibi intulissent. Differt ergo an magno, uel paruo tēpore te interimas.

¶Ad hoc dī, quòd quia, vt ex dictis patet, regula tēperātiæ est necessitas uitæ præsentis & quantū ad esse, & quantū ad bene esse, etiam ordine ad alios, si quis ex intentione abstineat ut moriatur, aut infirmetur, aut impotens fiat ad debita officia peragenda, huiusmodi abstinētia directè cōtrariatur tēperantiæ, utpote ex parte regulæ & finis eius. Si quis verò abstineat ut carnē spiritui subijciat, aut ad pœnitentiam p peccatis satisagendam, & in hoc excedat, aut aduertit se excedere, & putat se benè facere, & tunc procul dubio peccat. Cōiter tñ est peccatū veniale hmōi excessus pp rectam intentionē, & nocumenti ignorātiam, quo ad notabilitatē. Apprehendimus. n. nocumēta corporis, puta, dolorem stomachi &c. quasi nihil. Et tantò plus excusantur, quātò sanitas corporis cōsideratur ab eis nō absolutè, sed in ordine ad seruitium spiritus. Et secundū morales regulas 2. Ethi. declinandū est in eā partem uitij, q est similior uirtuti. Constat aūt abstinentiæ magis assimilari nimiā abstinentiam, quā competenter se nutrire. Si aūt non aduertit se excedere mēdo illa, quam habet, discretione, nullū peccatum est.

¶Ad primā obiectionem dī, quòd uerba prædictarū personarū sunt piè interpretāda. Intendunt siquidē dicere, quòd uacādo actibus uirtutis, & rōnabili abstinentiæ non curant diminutionē uitæ, & in hoc rectè sentiunt. Et non intendūt dicere, quòd uoluntariè abstinere, ut anticipent mortē.

¶Ad confirmationē dī, quòd authoritas Hieron. non contrariat cōe iudicium: quoniā Hier. loquitur de interimentibus, uel impedientibus se ex intentione, uel aduertendo notabilem excessum nocumenti. Commune autē iudicium extra hos casus est.

SVPER

Porrecta per totum. 706

Supra. q. 146. ar. 1. Et 4. d. 15 q. 3. ar. 1. q. 2.

*In argu. Sed contra.

*Li. 1. cōtra Iouinianū in fine 5. so incipiendo a pil. tom. 5.

*In serm. 230. de tēpore circa princ. tom. 10.

Conclu. m

*parte 3 c. 20. p. rū a medio.

*In ser. 230. de tēpore. tomo 10. *Quod conferat animæ ieiunium.*

*Li. 2. c. 6. tom. 5.

*Refert de conse. dist. 5. c. Non mediocriter.

QVAESTIO CXLVII.

De ieiunio, in octo articulos diuisa.

DEINDE cōsiderandum est de ieiunio.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶Primò, Vtrum ieiuniū sit act* virtutis.

¶Secūdò, Cuius virtutis sit actus.

¶Tertio, Vtrum cadat sub præcepto.

¶Quartò, Vtrū aliq excusent ab obseruatiōe hui* pcepti.

¶Quintò, De tempore ieiunij.

¶Sextò, Vtrum semel comedere requiratur ad ieiunium.

¶Septimò, De hora comestionis ieiunantium.

¶Octauò, De cibis, à quibus debent abstinere.

ARTICVLVS I.

Vtrum ieiunium sit actus virtutis.

AD PRIMVM sic pcedit. Vr quòd ieiuniū nō sit act* uirtutis. Oīs. n. actus virtutis Deo ē acceptus: sed ieiuniū nō sp ē Deo C acceptū sm illud Isaiæ quinquagesimooctauo. Quare ieiunauimus, & non aspexisti? ergo ieiunium non est actus uirtutis.

¶2 Præt. Nullus act* uirtutis recedit a medio uirtutis: sed ieiunium recedit à medio uirtutis, qd qdē in uirtute abstinentiæ accipit sm hoc, ut subueniatur necessitati naturæ, cui per ieiuniū aliqd subtrahitur, alioquin non ieiunantes non haberent D uirtutem abstinentiæ. ergo ieiunium non est actus uirtutis.

¶3 Præt. Id quod cōiter oībus cōuenit & bonis & malis, non est actus uirtutis: sed ieiunium est hmōi. quilibet enim anteq comedat, ieiunus est. ergo ieiunium non est actus uirtutis.

SED CONTRA est, quod cōnumeratur alijs uirtutū actibus, secundæ ad Cor. 6. vbi Apostolus dicit, In ieiunijs multis, in E scientia, in castitate &c.

RESP. Dicēdū, quòd ex hoc aliquis actus est uirtuosus, quòd per rōnē ordinatur ad aliquod bonum honestū: hoc aūt conuenit ieiunio. Assumitur enim ieiunium principaliter ad tria. Primò quidē ad cōcupiscentias carnis reprimendas. Vñ Apostolus dicit i authoritate inducta,* In ieiunijs, in castitate: quia p ieiunia castitas conseruat. Vt enim A Hie. dicit:* Sine Cerere & Baccho friget Venus. i. p abstinentiā cibi & potus tepescit luxuria. Secūdò, assumit ad hoc, quòd mēs liberi* eleuet ad sublimia contemplāda. Vñ dr Dan. 10. quòd post ieiuniū triū hebdomadarū, reuelationē accepit a Deo. Tertiò, ad satisfaciēdū pro peccatis. Vnde dr Ioel. 2. Conuertimini ad me i toto corde uestro, in ieiunio, & fletu, & planctu. Et B hoc est quod Aug.* dicit i quodam sermone de oratione, & ieiunio. Ieiunium purgat animā, mentē subleuat, propriā carnē spiritui subijcit, cor facit contritū & humiliatum, concupiscētiæ nebulas dispergit, libidinū ardores extinguit, castitatis uerò lumē accendit. Vñ patet quòd m ieiunium est actus uirtutis n.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd cōtingit quòd aliqs actus, q ex genere suo est uirtuosus, ex aliqbus circūstātijs adiūctis reddit uitiosus. Vnde ibidem dr: Ecce in diebus ieiunij uestri inuenitur uoluntas uestra. & paulo post subdit: Ad lites, & cōtentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè. Quod exponens Grego. in pastorali dicit:* Volūtas ad litē pertinet, pugnus ad iram. Incassum ergo p abstinentiā corpus atteritur, si inordinatis motibus dimissa mēs uitijs dissipatur. Et Aug. in prædicto sermone dicit,* quòd ieiuniū uerbositatem nō amat, diuitias superfluitatē iudicat, superbiā spernit, humilitatem commendat, pstat homini seipsum intelligere quòd est infirmum, & fragile.

AD II dicēdum, quòd medium virtutis non accipitur secundū quantitatem, sed sm rationem rectam, ut dicitur in 2. Ethic.* Ratio autem iudicat quod propter aliquam specialem causam aliquis homo minus sumat de cibo, quàm sibi competeret secundum statum cōmunem: sicut propter infirmitatē uitandam, aut ad aliqua opera corporalia expeditius agenda. Et multò magis rō recta hoc ordinat ad spiritualia mala uitanda, & bona prosequenda: non tñ ratio recta tantum de cibo subtrahit, ut natura conseruari nō possit: quia ut Hieronymus dicit,* Non differt utrum magno, uel paruo tempore te interimas: qa de rapina holocaustū offert, q uel ciborū nimia egestate, uel māducādi, uel somni penuria immoderate

Universidad de Deusto Biblioteca

SVP. Q. CXLVII. ARTIC. II.

In art. 2. eiusdem quæstionis in responsione ad secundum, dubium ex Martino occurrit, ubi supra in quæstione de ieiunio, arguente contra authorem hac secunda solutione sic, Ieiunium nō includit negationē aliorum uitiorū tamquā actus principales, neq; tamq̃ circumstantiarum. ergo ieiuniū potius, uel remotis alijs uitijs ēne sitū oī circūstantia debita. ergo est actus virtuosus siue alia ui ponantur, siue non.
¶ Ad hoc dubiū dr, negando consequentiam: quia actus ieiunij ut actus est uirtuosus, etsi nō exigat negationes aliorum vitiorū ut actus principales, aut proprias circumstantias, exigit in eas necconcomitantem formam communem oīs uirtutis actus moralis. Est enim forma moralium prudentia: quam exigit oīs moralis uirtus, & necessario concomitatur omnem moralē uirtutē, ut patet ex his quæ de connexione uirtutum dicta sunt. Aduerte autem hic, q cōstanter dicimus, ieiunium ut est actus uirtutis, seu uirtuosus. Dicim* enim ad differentiā ieiunij ut est actus uirtutis, & ieiunij ut est actus ex proposito suum genere uirtuosus. Tripliciter siquidem contingit actum aliquē ex suo genere bonū uenire. Primō, ut ordinatum ad finē malum, puta, inanē gloriam: & tunc est imperatiuē actus illius vitij, ac per hoc est actus uitiosus. Secundo, secundū seipsum absq; tñ propria uirtute elicitiua sui, ut cum iniustus & auarus reddit creditori qd suum est, sic enim tūc actus iustitiæ absque iustitiæ uirtute. & sic de alijs & sic iniustus, & blasphemus & ieiunans, licitactum abstinentiæ ex suo genere absq; abstinentiæ uirtute. Et per hoc liberat se a pctō transgressionis pcepti Ecclesiæ de ieiunio. Tertio, ut elicitum ab ipsa uirtute, & sic solū nocet, & est actus uirtuosus seu virtutis simpliciter. Et hoc mō loquitur author in litera de ieiunio, ut est actus elicitus à virtute abstinentiæ, quæ est cōnexa cæteris uirtutibus in forma uirtutum, quæ est prudētia. Sic aūt acceptum ieiunium non cadit sub pcepto Ecclesiæ: q. a, ut superi* didicimus*, non pcipit lex modū operis, scilicet q ex habitu uirtutis operemur, sed ipsa opera, quę ex suo genere nata sunt esse opera uirtutum.

*Refert loco nūc dictū.

corpus affligit. Similiter et rō recta nō tm de cibo subtrahit, vt hō reddat impotēs ad debita opera peragenda. Vñ dicit* Hier. q rōnalis hō dignitatem amittit, q ieiuniū charitati, vel vigilias, sensus itegritati pfert.

Ad III dicendū, q ieiunium naturæ, quo quis dr ieiunus anteq̃ comedat, consistit in pura negatione, vnde non pōt poni actus uirtutis: sed solum illud ieiunium, quo quis ex rationabili proposito a cibis aliqualiter abstinet. Vnde primum dicitur ieiunium ieiuni, secundum uero ieiunium ieiunātis, quasi ex proposito aliquid agentis.

ARTICVLVS II.

Vtrum ieiunium sit actus abstinentiæ.

Porrecta per totum. 707 4. d. 15. q. 3. ar. 1. q. 4. per tot. & q. 5. ad 2. & quæ. 3. ar. 1 ad 3.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr q ieiunium nō sit actus abstinentiæ: Quia super illud Matt. 17. Hoc genus dæmoniorum &c. dicit* Hier. Ieiunium h non solum est ab escis, sed a cūctis illecebris abstinentia: sed hoc pertinet ad omnem uirtutem. ergo ieiuniū non est actus specialiter abstinentiæ.

¶2 Præt.† Greg. dicit in Homil. Quadragesimę, q ieiuniū quadragesimale est decima totius anni: sed dare decimas est actus religionis, ut* supra habitū est. ergo ieiunium est actus religionis, & non abstinentiæ.

¶3 Præt. Abstinētia est pars temperantiæ, ut † dictū est. Temperantia aūt contra fortitudinem diuidit, ad quā pertinet h molestias sustinere: quod maxime uidetur esse in ieiunio. ergo ieiunium non est actus abstinētiæ.

Sed contra est, quod Isi. dicit, q ieiunium est parsimonia victus, abstinentiaq; ciborum.

Resp. dicendum, q eadē est materia habitus, & actus. Vnde omnis actus uirtuosus, qui est circa aliquam materiam, ad illam uirtutē pertinet, quæ mediū in illa materia cōstituit. Ieiuniū aūt attēditur in cibis, in quibus mediū adinuenit abstinētia. Vnde manifestum est, q m ieiuniū est abstinentiæ actus n.

Ad primum ergo dicendū, q ieiuniū propriè dictum consistit in abstinēdo a cibis. Sed metaphoricè dictū cōsistit in abstinendo à quibuslibet nociuis, q maxime sunt pctā*. Vel potest dici, q etiam ieiunium propriè dictū est abstinētia ab omnibus illecebris: quia per quælibet uitia adiuncta desinit esse actus uirtuosus, ut* dictum est.

* Hoc primū dictū habet formaliter Beda Marc. 9. c. 48. secundum eius ordinem tom. 2.
* Ergl. ordinaria & hoc loco.
† Homil. 16. i Eu. a medio.
* 1. 2. q. 87 & q. 141. & q. præce.
Conclu. m

Ad II dicēdum, q nihil phibet actū unius uirtutis pertinere ad aliam uirtutem, sm q ad eius finem ordinatur, ut ex* supradictis patet. Et sm hoc nihil prohibet ieiunium pertinere ad religionē, uel ad castitatem, vel ad quamcūq; aliā uirtutem.

Ad III dicēdum, q ad fortitudinem sm q est specialis uirtus, non pertinet pferre quascūq; molestias, sed solum illas, quæ sunt circa pericula mortis. Sufferre āt molestias q sunt ex defectu delectabiliū tactus, pertinet ad tēperatiā, & ad ptes ei: & tales sunt molestiæ ieiunij.

Resp. ar. 2. — * ar. præc. ad 1. — * q. præc. ar. 2. ad 2 & 1. 2. q. 18. ar. 7.

ARTICVLVS III.

Vtrum ieiunium sit in præcepto.

Porrecta per totum. 708 4. di. 15. q. 3. ar. 1. q. 4 & q. 5 ad 2. & 3. 2. q. 1.

AD TERTIVM sic pcedit. Vr q ieiuniū nō sit in pcepto. Præcepta.n. nō danť de operibus superērogationū, q cadunt sub cōsilio: sed ieiuniū ē op* supererogatiōis, alioqn vbiq; & sp æqualiter eēt obseruādū. ergo ieiuniū ñ cadit sub pcepto.

¶2 Præt. Quicūq; trāsgreditur pceptum, peccat mortaliter. Si ergo ieiuniū esset i pcepto, oēs non ieiunantes mortaliter peccarent, per quod vr magnus laqueus hominibus esse iniectus.

¶3 Præt.* Aug. dicit in lib. de uera religione, q ab ipsa Dei sapiētia homine assumpto, a quo in libertatē uocati sumus, pauca sacramēta saluberrima constituta sunt, q societatem Christiani populi, hoc est, sub uno Deo liberæ multitudinis, cōtinerēt. Sed nō minus vr libertas populi Christiani impediri per multitudinē obseruātiarū, q p multitudinē sacramētorū: Dicit enim* Aug. in lib. ad inquisitiones Ianuarij, q quidam ipsam religionem nostrā, quā manifestissimis & paucissimis celebrationū sacramētis Dei misericordia uoluit eē liberā, seruilibus pmunt oneribus. ergo vr q non debuit per Ecclesiam ieiuniū sub pcepto institui.

Sed contra est, quod* Hier. ad Lucinium dicit de ieiunijs loquens. Vnaquæque prouincia abundet in suo sensu, & præcepta maiorum leges apostolicas arbitretur. ergo ieiunium est in præcepto.

* c. 17. parum ante medium tom. 1.
* In epi 119. c. 19. circa finē, to. 2.
* Incipit hæc epist. Nec opinanti mihi, circa fi. tom. 1.

SVP. Q.V. CXLVII. ARTIC. III.

In art. 3. eiusdē quæstionis & specialiter in solutione ad secundum, dubiū occurrit. An is qui non eget ieiunij remedio ad deletionem commissorum culpæ, nec minus eleuationem, teneatur ad ieiunium Ecclesiæ ex præcepto. Et est ratio dubij, quia secundum authoris doctrinam apparet pars negatiua uera: quia & in responsione ad primū expresse dicitur, q ieiuniū absolute nō est de necessitate pcepti, sed est de necessitate præcepti unicuique tali remedio indigenti. Et in responsione ad secundum dicitur, q præcepta quæ per modum statuti communis proponuntur, non eodem mō obligant oēs, sed secundū q requiruntur ad finē, quem legislator intēdit. Affirmatiua aūt pars probat. Primō, ex cōi ratione obligationis præceptorum. Nam ut superi* didicimus, sub pcepto non cadit finis, sed id quod statuitur faciēdū q d est ordinatum ad finē. Vnde dictū est, q sub præcepto de sanctificatione festorū non cadit quies spiritualis, quæ est finis, sed quies corporalis à seruilibus, quæ est statuta pp quietem spiritualē vt finem. Et sic in proposito abstinentia est quæ cadit sub præcepto, & nō aliquod illorum trium quæ ponuntur finis abstinentiæ. At per hoc siuē finis abstinentiæ exigatur in aliquo, siuē nō, tenet implere id qd sub præcepto cadit. Secūdo, ex eo q aliter liceret cuilibet cōmutare sibi ieiunium in alia opera, verbi gratia, delere peccata eleemosyna, vel noua cōtritione cohibere peccata multa carnis, & oratione, eleuatā mentem habere parco alimēto, absq ieiunio tñ. Et tenet se quia iquia cōmutatione tali vtens nō indiget remedio ieiunii ad hos fines, sed meliori remedio vtitur. ¶ Ad hoc dr, q procul dubio quilibet non impeditus, siuē egeat, siuē non remedio ieiunii, subiacet præcepto ieiunii. Et ratio est, quia lex ieiunii data est omnibus potentibus ieiunare: quia oēs tales indigent remedio ieiunii vel pro peccato præterito delendo, vel cauendo futuro. Cōstat.n. oēs esse peccatores quādiu in vita hac sumus. Et siquis non egeret tali remedio in specie, quia tñ lex data est de tali specie remedii, qua communiter homines egent, subiacet etiam ille dictæ legi. Pro vniuersali siquidem regula est habendum, q lex quæ communiter fit ad omnes vt singulares personas, pro remedio, vel quocūq; alio medio exequendo ligat oēs non impeditos: quia licēt ratio legis sit indigentia remedij, vis tñ coactiua eius est ad non impeditos: qñ hoc expedit, & ad communem legis finem, qui est facere homines virtuosos, & communem hominum subiectioné sub lege, & est de natura vis coactiuæ legi. Obligare si impedimentum non obstat. Sicut corporis naturalibus agentibus agere efficaciter in passum non impeditum.

¶ Ad primum ergo in oppositum dicitur, quod sensus literæ est, q ieiunium, quia est de genere utilium non cadit sub præcepto, nisi in ordine ad finem. Hoc enim sonat nomen remedii: q gratis conceditur, quia ratio legis ieiunii est determinare remedium cuilibet communiter opportunum: quoniam quilibet potens eget tali remedio vel vt curatiuo, vel vt præseruatiuo, vt prædictum est.

¶ Ad secundum verò dicitur, q obligatio legis dicitur ligare vnumquēq; secundum requisitionem ad finem, quia ordo cōmunis ad finem est ratio obligandi quemlibet potentem, & impedimenta talis finis per huiusmodi medium, sunt rationes excusantes ab obseruatione legis huiusdi quód necessitas ieiunii ad finem in quolibet singulari, non ponitur causa legis nisi ex communi conditione, & non ex partiali dispositione cuiusque. Excusantia autem ex particularibus impedimentis impotentię istius, vel illius conditionis personarum, vel ipsarum personarum, sumuntur habita ratione finis.

¶ In eodem articulo in responsione ad secundum, dubium occurrit. An frangens Ecclesiæ ieiunium non in contemptum, sine causa rationabili tamen, peccet mortaliter. Et est ratio dubii diuersa diuersorum sententia.

¶ Ad huius euidentiam sciendum est, q in ieiunii ecclesiastici, de quo est sermo, obseruatione duplex uirtus inuenitur, s. obedientia, & abstinentia. Nam ieiunando exequitur homo Ecclesiæ præceptum, & per hoc obedit, & medium ab ecclesiastica prudentia determinatum in cibo & potu seruat, & per hoc abstinet. Iuxta dictas autem uirtutes duo quoq; uitia contrariantur ieiunio, s. inobedientia, & gula. Et ex parte siquidem inobedientiæ non est peccatum mortale transgredi simpliciter statuta iuris positiui, nisi pp contemptum: qñ solus contemptus est formaliter inobedientia mortalis, ut patet ex dictis in tractatu de obedientia. Ex parte verò abstinentiæ, quæ ut remedium quoddam præcepta est, nō est peccatū mortale, nisi impediatur finis intentus per talē abstinentiā. Sic.n. in hac litera de utroq; modo transgrediendi ieiuniū habes, cuius authoritatē si quis contēnat, vel hoc modo transgrediatur q impediatur finis intentus, peccat mortaliter. Verū quia in primo oēs conueniūt, s. q violās ieiuniū Ecclesiæ ex contēptu, peccat mortaliter, & in secundo consistit difficultas duplex. Prima, quæ, aut qualis est trāsgressio ieiunii impediens finē. Secunda, si talis trāsgressio cōstituit mortale peccatū, adeò verū; considerandū est. Requiruntur igitur ad primū duæ cōditiones. Altera est, vt sit transgressio medij statuti ab Ecclesia, altera est, vt sit impediens finē. Ob defectū primæ cōditionis, comedēs nimis quasi vsq; ad crapulam in die ieiunii, non incidit in casum istū: qa talis excessus nō est trāsgressio medii ab Ecclesia statuti. Nā Ecclesia nō obligauit ad quantitatē cibi in die ieiunii, sed quo ad quātitatē relinquit vnumquēq; in iure naturæ. Si.n. huiusmodi excessus contrariaretur statuto Ecclesiæ, cum habeat alterā conditionē, s. q impedit finē (nā venter plenus spumat libidinē, & mentē deprimit, & uitium facit, aut auget) sequeretur, q esset solutio ieiunii cū peccato mortali. Ob defectū secundæ conditionis, qui non seruat medium ab Ecclesia statutum, ut pascat se, gregemq; suum pane uitæ & intellectus, immunis est à peccato: quoniam talis finem ieiunii non impedit, sed promouet in se, & in aliis, ut patet. Et prima quidem conditio omnibus nota est: quoniam penès conditiones ieiunii ab Ecclesia appositas, puta, tempus, qualitatem cibi, horam, unitatemq; manducandi, consistit. Secunda uerò ab ipso authore exposita in 4. senten. distin. 15. quæst. 3. art. 1. quæstiuncula 4. ad 3. inuenitur, dum dicit, Intentioni legislatoris obuiat, qui ex contemptu, uel sine aliqua rationabili causa, ordinationem non seruat. Et hāmet expositionem hoc in loco insinuat, dum contra transgressionem uel ex contemptu, uel ex impedimento finis, distinguit non seruare ex rationabili causa, subdendo. Si autem ex aliqua rationabili causa &c. Et per hæc clarè patet quæ, & qualis est trāsgressio impediens finem. An autem sit mortale peccatum semper huiusmodi transgressio, apud authorem non uertitur in dubium: quia expressè in litera dicitur, q talis transgressio est peccatum mortale. Sed ex aliorum dictis dubium habet. Nam quidam uidentur uelle quod transgressio ieiunii ex contemptu sola est peccatum mortale: quidam autem etiam illa quæ est sine causa, est peccatum mortale. Nam illa quæ fit ex causa, non ex tamen sufficiente, peccatum ueniale est. Inter istas autem opiniones prima à ratione longè est, supposito quod Ecclesia ieiunium præcepit, quoniam solam obedientiam in Ecclesiæ præcepti considerauit: cum tamen ultra communem conditionē præceptorum, quam attendit obedientia, oporteat considerare actum uirtutis, qui sub præcepto ponitur, & finem eius. Et propterea author duas radices transgressionis posuit, alterā ex parte authoritatis præcipientis, & alteram ex parte finis intenti per actū imperatum à lege. Hæc enim duo sunt principalia in qualibet lege, ad quæ cætera ordinantur. Et propterea penès ambo transgressio mortalis, quasi principium legalis uitæ tollens, determinatur. Secunda uerò opinio multum rationi uidetur æquitati, ne lex positiua nimis dura sit: & potest ad authoris doctrinam reduci, distinguendo de causa rationabili, scilicet, simpliciter & absolutè, uel secundum æstimationē. Nam non seruare ieiunium ex causa rationabili simpliciter & absolutè, non est contra præceptum Ecclesiæ: quod intelligitur cessante rationabili causa ad oppositum. & hoc est clarum. Et similiter si non seruo ieiunium ex causa rationabili secūdum meā æstimationem absq; fraude, puta, quia uidetur mihi q sim adeò debilis, ut non comprehendar sub obligatione ad ieiunium, quamuis in ueritate non sit in me debilitas sufficiens ad eximendum me à uinculo ieiunii, excusor à peccato mortali, quamuis peccem uenialiter, si absque pastoris iudicio negligenter meas uires examinans.

RESPON. Dicēdū, q sicut ad sæculares principes ptinet pcepta legalia iuris naturalis determinatiua tradere de his q ptinēt ad vtilitatē cōem in tēporalibus rebus: ita ēt ad pl̄atos ecclesiasticos ptinet ea statutis pcipere, quę ad vtilitatē cōem fideliū ptinent in spiritualibus bonis.* dictū est aūt q ieiuniū vtile est ad deletionē, & cohibitionē culpæ, & ad eleuationem mētis in spiritualia. Vnusquisq; aūt ex naturali rōne tenet tm ieiunijs vti, quantū sibi necessariū est ad pdicta: & iō m ieiuniū in cōi cadit sub pcepto legis naturæ. Sed determinatio tpis, & modi ieiunādi sm conuenientiā, & vtilitatē populi christiani, cadit sub pręcepto iuris positiui, quod est à prælatis Ecclesiæ institutū: n & hoc est ieiuniū Ecclesiæ, aliud verò est naturę.

*art. præced. — Concl. m

AD PRIMVM ergo dicendū, q ieiuniū sm se cōsideratū nō nominat aliqd eligibile, sed pęnale qddā. Reddit aūt eligibile sm q est utile ad finē aliquē. Et iō absolute cōsideratū non est de necessitate præcepti, sed est de necessitate pcepti vnicuiq; tali remedio indigēti. Et qa multitudo hoīum ut plurimū indiget tali remedio, tū quia in multis oēs offendimus, vt dicitur Iac. 3. tùm etiam, quia caro cōcupiscit aduersus spiritū, ut dr ad Gal. 5. cōueniēs fuit ut Ecclesia aliqua ieiunia statueret ab

oībus cōiter obseruanda, non quasi præcepto subijciens id, qđ simpliciter ad supererogationē pertinet, sed quasi in speciali determinant id quod est necessarium in communi.

Ad II. dicēdū, q̃ præcepta, quæ per modū cōmunis statuti ꝓponunt, nō eodē modo obligāt oēs, sed ſm q̃ requiritur ad finē quē legislator intendit, cuius authoritatē si aliqs trāsgrediēdo statutū cōtēnat, uel hoc mō trāsgrediat, q̃ impediat finis quē intēdit, peccat mortaliter talis trāsgressor. Si aūt ex aliqua rōnabili causa qs statutū nō seruet, ꝓcipuè in casu, in quo ēt si legislator adesset, non decerneret eē seruādū, talis trāsgressiō nō cōstituit pctm̄ mortale. Et idē ē q̃ nō oēs, q̄ ñ seruāt ieiunia Ecclīæ peccāt mortaľr.

Ad III. dicendū, q̃ Aug. ibi loqtur de his, quæ neq; sacrarū scripturarū authoritatibus cōtinent, nec in cōcilijs episcoporū statuta inueniunt, nec cōsuetudine uniuersalis Ecclesiæ roborata sunt. Ieiunia uerò q̄ sūt in ꝓcepto, sunt in cōcilijs episcoporū statuta, & cōsuetudine uniuersalis Ecclesiæ roborata. Nec sunt cōtra libertatē populi fidelis, sed magis sūt utilia ad impediendū seruitutē peccati, quæ repugnat libertati spirituali, de qua dr ad Gal. 5. Vos enim, fratres, in libertatem uocati estis, tantū ne libertatem detis in occasionem carnis.

Nota uerū sensū Aug. contra impugnantes p hoc dictū præcepta Ecclesiæ.

Trāsfodit ab Apostolo libertas hæreticorum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum omnes ad ieiunia Ecclesiæ teneantur.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ omnes ad ieiunia Ecclesiæ teneant. Præcepta n. Ecclesiæ obligant, sicut Dei pcepta, ſm illud Luc. 10. qui uos audit, me audit: sed ad pcepta Dei seruāda oēs tenent. ergo similiter oēs tenent ad seruādā ieiunia, q̄ sūt ab eccl istituta.

¶ 2 Præt. Maximè uidētur excusari pueri à ieiunio pp ætatem: sed pueri non excusantur. dr. n. Ioel 2. Sanctificate ieiunium, & postea cōgregate paruulos, & sugētes ubera. ergo multo magis oēs alij ad ieiunia tenentur.

¶ 3 Præt. Spiritualia sunt tēporalib' pferēda, & necessaria nō necessarijs: sed opa corporalia ordinant ad lucrū tēporale. peregrinatio. n. etsi ad spiritualia ordinet, non est necessitatis. Cū ergo ieiuniū ordinetur ad spiritualē utilitatem, & necessitatē habeat ex statuto Ecclesiæ, uī q̃ non sint ieiunia Ecclesię pretermittenda pp peregrinationem, uel pp corporalia opera.

¶ 4 Præt. Magis est aliqd faciendū ex ꝓpria uolūtate, q̃ ex necessitate, ut patet p Apost. 2. ad Cor. 9. sed pauperes solēt ex necessitate ieiunare pp defectum alimentorū. ergo multo magis dēnt ex ꝓpria uolūtate ieiunare.

SED CONTRA uī, q̃ nullus iust' teneat ieiunare. Præcepta n. Ecclesię ñ obligāt cōtra doctrinā Chri: sed Dñs dixit Luc. 5. q̃ nō possunt filij spōsi ieiunare quādiu cum ipsis est sponsus: est autē cū omnibus iustis spiritualiter eos ihabitās. vnde Dñs dicit Matth. ulti. Ecce ego uobiscum sum usq; ad consumationem sæculi. ergo iusti ex statuto Ecclesiæ non obligant ad ieiunandū.

RESPON. Dicēdum, q̃ sicut supra * dictū est, statuta cōia proponuntur secundū q̃ multitudini cōueniūt: & ideò legislator in eis statuēdis attēdit id, quod cōiter habetur, & in plurib' accidit. Si quid autem ex speciali causa in aliquo inueniatur, qđ obseruātię statuti repugnet, nō intendit talē legislator ad statuti obseruātiā obligare, i quo tñ est discretio adhibēda. Nam si causa sit euidēs, p seipsum licitè pōt homo statuti obseruātiā pręterire, ꝓsertim cōsuetudine interueniēte: uel si nō posset de facili recurs' ad supiorē haberi.

Porrecta per totum.

709 Inf. art. 7. ad 3. Et 4. dist. 15. q. 3. ar. 2. q. 1. 3. & 4

* 1. 2. quę. 40. arti. 1. & q. 98. arti. 2. & 6. D. 918.

Conclusio

minare ... ieiunii. Ad quæsitū ergo rñdendo dr, q̃ soluēs Ecclesiæ ieiunium sine causa rōnabili rā absolutè, q̃ secundum æstimationē suam, peccat mortaliter: q̄a talis & transgreditur medium abstinentiæ statutum ab Ecclesia, & transgreditur sic, ut impediat legislatorem à fine intento in ipso homine potenter ieiunare, dum sine omni rationabili causa medium tenuit in seipso ad finem. Hoc namque est euidenter impedire intentionem legislatoris, ut perueniat ad finem, ac per hoc est directè legi obuiare. Soluens autem illud ex causa rationabili secundum æstimationem suam absq; fraude, uel aliorum melius iudicantium scrupulosos, nō peccat mortaliter: q̄a infra latitudinē causæ rationabilis cōtinetur uterque modus rationabilitatis in tali materia, ut cōmunis opinio, & conscientia hominum timentium Deum approbare uidetur. Et scito, quòd nisi communis christianę Ecclesiæ interpretatio susciperet statutum ieiunij esse non simplex statutum, sed habere uim præcepti, strictè sumendo præceptum, uerum proculdubio esset, q̃ non nisi propter contemptum transgressio ieiunii esset peccatū mortale: quoniam in simplicium statutorum materia, transgressio medii, & impeditio finis, licèt sit mala, non tamen mortale inducit peccatum, nisi materia illa ad charitatem Dei, aut proximi necessaria sit, quod in proposito constat non habere locum: quia ieiunium huiusmodi constat nec ad Dei, nec ad proximi dilectionem esse necessarium. Et hæc dixerim, quia ex ui uerborum nullibi ieiunium ecclesiasticum inuenitur præceptum, loquendo de præcepto strictè.

¶ In eodem articulo dubiū occurrit de causa rationabili, ex qua potentes ieiunare non tenentur ad ieiunia. De impotētia namque dubium non est: & de quibusdam conditionibus personarum, an. s. reddant homines impotentes, ut pueritia, senectus, & huiusmodi, in sequenti articulo erit sermo. Nūc quæstio occurrit de causa rationabiliter excusante potentes aliàs ieiunare, an sit necessitas sola, an etiam pietas. Et est ratio dubii, quia hinc apparet q̃ sola necessitas excuset: quoniam dicitur q̃ itinerantes, & operarii, qui possunt iter, aut opus minuere, aut differre absque damno, tenentur ad ieiunia. Indè autem apparet, quòd etiam pietas: quoniam dicitur quòd peregrinatio festina ex deuotione ad aliquod festum, excusat à ieiunio.

¶ Ad hoc dicitur, q̃ rationabilis imprimis causa q̃ aliàs potentes ieiunare, non ieiunent, est necessitas alicuius impedimenti ieiunium, quod oportet fieri uel ad conseruandum uitam, uel sanitatem, uel statum temporalem, uel uitandum damnū, aut acquirendum aliquid raro contingens. Declaro singula. Si oportet aliquem laborare, quia ex solo labore uiuere potest, aut sine talis laboris mercede non potest habere omnia necessaria ad sanitatem, uel statum temporalem sui, & suorum, puta, quia est faber, & sine continuo exercitio non potest uiuere ipse cum sua familia iuxta gradum suum, & dotare filias, & tenere filium in studio, & uestire suos ut decet suam conditionem, & alia huiusmodi. Similiter ad uitandum damnum non solùm repentè occurrens, puta propter bellum imminens, sed simpliciter, puta, quia mercator si nō citò pergit, aut perficit talia opera, dānificatur in rebus suis. Et similiter si damnum lucri cessantis repentè accidit, ut de piscatione alecium dicitur. In omnibus enim dictis casibus, & similibus necessitas excusat à ieiunio Ecclesiæ, ex quo simul cum his operibus nō possunt ieiunare. Excusat quoque multò magis necessitas spiritualis. Nam si ad unam spiritualem sui, uel alterius, oportet aliquid incōpatiens ieiunii perficere, puta, longam d ... facere, aut ex officio, uel obedientia prædicare, uel cōfessiones audire, docere uerbo uel scripto, aut aliquid huiusmodi: ita q̃ talis homo non pōt ieiunando aliqđ huiusmodi adimplere, excusat à ieiunio. Et simile est de oībus quæ quis tenetur adimplere. Ecclesia n. præcipiens ieiunia, non absoluit hoīem ab his, ad quæ aliàs tenetur, ut prætermissis illis ieiunet. Et pp hanc rōnem uxor quæ ex ieiunio macilenta, minusque grata uiro suo oculis apparet, & hinc despici, aut minus amari se conspicit ab eo, excusatur à ieiunio: q̄a ipsa tenetur se cōseruare gratā uiro suo. Pincernæ quoque principū etiam mane comedētes, excusantur quo ad illos actus, quibus prægustāt aliqua pro securitate dominorū suorum, quoniā ad hoc aliàs tenebantur. Nec spectat ad eos iudicare, an domini sui excusentur à ieiunio: sed iuxta Apostoli sententiam, Qui non māducat, manducātem non iudicet, sed præsumat ipsum uel dispēsatum à Papa, uel à conditione aliqua occulta sibi. Et ex eadem radice excusantur etiam si pro huiusmodi securitate dominorū infirmorum, aut dispensatorum, credentiam facerent in cibis prohibitis, s. ouis, & carnibus. Non absoluuntur tamen illi propterea à ieiunii uinculo, sed illas sumptiones cōputare debent, ac si non fuissent ex alio capite, quia s. nō sunt manducandi gratia, sed ex necessitate seruitii cōtingunt. Pietas deinde excusat quoties ieiunium maioris boni inuenitur impeditiuum, ut habes in cap. Non mediocriter de conf. dist. 5. Et ratio est, quia ieiunium præceptum est ut medium promotiuū ad spirituale bonum. Constat autem q̃ si obseruaretur, quando est impeditiuum maioris boni, tunc contra intentionem legis ageretur, quæ ieiunium ut promotiuum, & non ut impeditiuū boni præcepit. Intentioni siquidem promouendi ad bonū obstat impedire maius bonū. Nec obstat quod de conse. dist. 5. cap. Ieiunia, Gelasius Papa dicit, Ieiunia sine rationabili necessitate non soluat: quoniam extra rationabilem necessitatem non est pietas, quoniam ualdè necessaria est, & magis q̃ corporalis ieiunii exercitatio, iuxta illud Apostoli: Exerce teipsum ad pietatem &c. Et hinc fit ut excusentur à ieiunio qui ex pietate spontè uacant operibus misericordiæ tam corporalis, quàm spiritualis, si ieiunium eos ab huiusmodi operibus impediret. Qui aūt uacant illis propter lucrum ut mercenarii, ex hoc capite nō excusantur, sed fortè ex alio capite superius dicto, s. ex necessitate: quia isti nō pietatis, sed mercedis gratia operantur. Et propter hoc illi qui prædicant, aut confessiones audiunt sua sponte ut lucrentur pecunias, si non possunt simul ieiunare, nō excusantur propterea à ieiunio. Et quia ieiunium impedire maius bonum contingit, non solùm quasi per se, hoc est, ex parte ieiunātis, sed per accidens, hoc est, ex parte alterius, cuius personæ tenetur cōuiuere, ideò si propter improbitatem uiri uxor potens ieiunare compellitur ad non ieiunandum, potest ex dispensatione ieiunium soluere: quoniam casus est talis, in quo si legislator adesset, mallet pacem domus quàm ieiunium uxoris, cōpatiendum quippe est sexui. Debet tamen per alia pia opera uxor ieiuniū suum redimere, & hoc authoritate episcopi. In utroq; autem. s. necessitatis, uel pietatis casu, scito q̃ quicquid excusaret à custodia diei festi, excusat à ieiunio, si est illi incompossibile: quoniam præceptum ieiunii minus est, & minus arctum. In omnibus autem casibus, in quibus rationabilis est causa soluendi ieiunium, si aliquid ambiguitatis habet, superioris arbitrium causa cognita, uel commutatio licitam uirè reddit solutionem ieiunii, quoniam superioris iudicium suplet defectum huiusmodi.

SVP. QVAEST. CXXXXVII. ART. IIII.

IN ar. 4. eiusdē quæst. 147. dubiū occurrit, an in causa dubia circa conseruādum ieiunium Ecclesiæ possint Ordinarii dispensare. Et est ratio dubij, quia q̃ non possint habetur ex hoc q̃ ordinarij nō habent potestatem super lege uniuersalis Ecclesiæ, qualis est lex ieiunij. Et confirmatur ex consuetudine populi Christiani recognoscentis solam Apostolicam sedem super hac lege. Oppositum autem apparet, quia secundum hoc esset minus bene prouisū populo Christiano: q̄a illi casus dubij frequenter accidunt, & authoritas prouisiua casibus istis esset inaccessibilis tēpore casus: q̄a Papa in uno tantū est loco, & impossibile esset ex toto terrarū orbe intrā sequētib' casibus recursum ad ipsū habere.

¶ Ad hoc dr, q̃ dispensare in ieiunio cōtingit dupliciter. Vno modo absolutè tollēdo, uel cōmutādo uinculum legis quō ad hanc personā: & hoc spectat ad Papā, qui solus est super uniuersalia iura positiua. Et hoc est q̃ attestatur consuetudo populi Christiani. Alio modo, in hoc particulari casu: & hoc spectat ad episcopos, & ēt ad presbiteros, curatos, & uniuersaliter ad prælatos respectu suorum subditorum pp rationem supradictā, attestante hoc authore in 4 sententiarum, dist. 15 dicēte expressè q. 3 art. 2 ad ultimū, de laborantibus, q̃ possunt secūdum dispēsationem sacerdotis sui ieiuniū soluere, & in hoc loco ad tertiū, Nisi fortè ubi est ita consuetum, quia ex hoc ipso quòd prælati dissimulant, uidentur annuere. Ex quibus uerbis patet, quòd non de solo Papa loquimur: quoniam locorum consuetudines nō præsumuntur Papam scire, sicut nec statuta municipalia. Minus ergo sapiūt prælati, qui petentibus subditis in causa dubia dispensationem cōcedendi in ieiunij Ecclesiæ, aut aliter ieiunium soluendi præueniendo horam ieiunij, remittunt eos in conscientia sua. Debēt enim compati infirmis, & commutare ad cautelam ieiunium in septem Psalmos, uel aliquid huiusmodi. Et eadem ratione possunt dispensare in qualitate ciborum prælati, in casu.

¶ In eodem articulo in responsione ad primum dubium occurrit ex Martino in dict. tractat. quæst. 4. de ieiunio, arguente contra hæc uerba, Præcepta Dei sunt præcepta iuris naturalis, quæ secundum se sunt de necessitate salutis. Contra, Sacramenta nouæ legis, quę sunt necessitatis, sunt præcepta Dei, & non sunt præcepta iuris naturalis. ergo. Præterea, Accedere ad suam est præceptum Dei, & tamen non est præceptum iuris naturalis.

¶ Ad hoc dicitur, quòd præcepta Dei in hoc loco appellantur non quæcunque præcepta sunt à Deo quocunque modo, puta, per reuelationem, aut per medium Christum hominem, sed solū illa quæ sunt à Deo per seipsum præcepta per hoc, quòd sunt ab ipso indita rationali creaturæ, quæ patet esse præcepta iuris naturalis. Sacramenta autem Ecclesiæ non sunt hoc modo præcepta Dei. Quod autem dicitur de accessu ad suam, uel non suā, falsum est non esse præceptum iuris naturalis.

¶ In eodem articulo quarto in respōsione ad secundum, dubiū ex Martino ibidē occurrit, quòd ratio authoris ad excusandos pueros non concludit uniuersaliter de oībus Ecclesię ieiuniis, sed de quadragesimali tantum. Arguit. n. sic, Secūdum istos bonum est quòd pueri assuefiant ad ieiunia, ieiunando bis, uel ter in quadragesima. ergo in tot septimanis ter ieiunare non est puero nocuum, Nam si noceret, non esset bonum; sed ieiunia quatuor temporū & maiorū solēnitatū, non sunt crebriora q̃ ieiunare ter in quadragesima. ergo ex ista rōne non excusantur pueri à ieiunijs quatuor tēporū & maiorū solemnitatum.

¶ Ad hoc dicitur, q̃ ratio literæ concludit uniuersaliter impotentiam puerorum ad non ieiunandum absolutè, & non pro tot, uel tot diebus. Nec obstat q̃ subdatur, bonū esse assuefieri ad ieiunia, quia hoc non est exceptionis aut uinculi, sed cōsilij. Nam sicut possent pro maiori necessitate, non obstante damno aliquo, quandoque cogi ad ieiunia pueri, ut in litera dicit, ita potest eis consilium dari, quod aliquod quādoq; damnum sustineant ex ieiunio, non obstante libertate eorū propter ætatis impotentiam. Hac ergo ratione sunt pueri absoluti simpliciter ab omni ecclesiæ ieiunio, quāuis bene faciant si quandoque ieiunēt aut abstineāt. Ratio siquidem concludit libertatem puerorum: consilium autem infert supererogationem eorundē.

¶ In eadem responsione dubium est de senibus, in quibus est euidens etiam necessitas ex prima ratione in litera allata: s. propter debilitatem naturę, ex qua prouenit quòd egent frequenti cibo, & non multo simul assumpto. Dubium quoque occurrit de mulieribus prægnantibus & lactantibus, in quibus uidetur euidens necessitas propter secundam rationem literæ, quia scilicet indigent multo nutrimento propter alimentum fœtus, seu prolis, quod ex superfluo proprij alimenti fit.

¶ Ad primum de senibus dicitur, quod quia senectus nō est euidenter omnibus una, sicut ętas augmenti: quoniam ętas augmēti determinatur ab ortu, qui certus est: ętas verò senectutis à naturali occasu, qui incertus est: Sunt enim quidam sexagenerij ita fortes sicut alij quadragenarii, & unus altero habet multò plures circulationes cęlestis, propter quod contingit fortè aliquem esse senem in trigesimo, aliquem in quadragesimo, vel aliquo huiusmodi anno: ideò non determinatum est tempus quando homines propter senectutē excusantur à ieiunio. Formaliter tamen loquendo, quandocunque quis est uerè senex, nō tenetur ad ieiunia Ecclesię. Et ratio est quia natura est adeò debilis in sene, ut nō possit multū simul cibum digerere, & propterea eget frequenti alimento modico, sicut infirmi. Cōiter autē uidetur hoc accidere anno sexagesimo ętatis, est scriptum sit, Dies annorum nostrorum septuaginta anni, & quod uetera sit, & senescit, propè interitū est, ut dicitur ad Hebræos. Est ergo sexagenarius communiter propè naturalem interitum, atq; hoc senex. Vnde nisi euidenter constet, q̃ possint alimentū pro ieiunio opportunum digerere & tolerare, nō debent conari ad ieiunium, sed debilitati quā sentiunt, subuenire frequenti, bono, & modico alimento: quia senectus morbus est incurabilis.

¶ Ad secūdū de prægnantibus & lactātibus dr, q̃ nisi sint mulieres adeò robustę naturę, ut unica comestione possint tñ alimēti sumere & digerere, quātū sit ꝓ se & fœtu, seu ꝓle, nō tenent ad ieiuniū, immò peccarēt ieiunādo, pp nocumētū ꝓlis. Cōiter aūt mulieres nō sunt tā robustę naturę. Propter qđ cōcludēdū est, q̃ secūdū legē q̄ sit ut in pluribus, appellatione potentiū ieiunare non ueniunt mulieres prægnātes, aut lactātes. Et sic sub lege illa, Omnes potētes ieiunare ieiunent &c, nō cōprehenduntur.

siu

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ In eodem articulo circa operarios, aduerte quòd cum ab auctore, & aliis audit, q peccant, qui nolunt cōducere operarios, nisi cum pacto q non ieiunent, intelligitur, si nolūt eos cōducere ēt modificata mercede, iuxta modificationē operis, vel cum æquali mercede, stante qualitate operis solùm tempore non ieiunij. Et non intelligit, si nolūt minuere mercedem iuxta diminutionē operis. Nā conductor operariorum non tenetur operario plus promittere, aut dare q̄ opus suū meretur. Et ppea si operarius, qui scit teneri ad ieiuniū, qui hēt aliunde vnde uiuat, & vult minuere laborē, debet ēt minuere mercedem, alioquin ipse, non conductor peccaret. In primo autem casu conductor peccaret, p quāto deterioris cōditionis ab eo redderentur ieiunantes iuxta Ecclesiæ præceptum, q̄ inobedientes, & sic daret occasionē peccādi. Si tamen necessitas operis festinationem exigat, pōt utiq; dicere, inueniat aliū cōductorē &c. In secundo verò casu manifestē peccat conductor, inducens obligatū potētē & uolentem ieiunare, ad peccatum.

¶ Occurrit hoc in loco dubium de inuitātibus ad comedendū, ac ministrantibus comedentibus in die ieiunij, vbi cōiter creditur, aut sentit q nolūt ieiunare. Et est dubij, quia hinc apparet q peccent, quia cooperant ad solutionē ieiunii absq; rōnabili causa: inde aūt apparet q nō peccēt, q nec ex proposito, nec ex intentione tendūt inuitantes, aut ministrantes ad hoc vt soluatur ieiunium. Peccata aūt ex intentione iudicant, & specificant.

¶ Ad hoc dr, q hic nō versatur q̄stionē, an peccēt illi, qui directē ad soluēdum ieiuniū inuitant, aut ministrant: quia horum peccatum est manifestum, sicut inuitātiū, aut cooperantium ad furtum, & alia mala. Nec ēt est quæstio, an peccent illi, qui præsumentes quamlibet salubriter memorē, & nescientes potentiā, vel impotentiā priuilegiu hominum, simpliciter corde inuitant ad comedēdū pp vrbanitatē, aut hospitalitatē & vel petentib' cibos ministrant: qm horū excusatio est manifesta ex eo, q non tenēt scrutari potentiam, aut conscientiam proximi. Sed q̄stio est de ministrantibus, aut inuitantibus ad comedendū potentes, & nolētes ieiunare absq; priuilegio, vt cōiter credit. Et est sermo de comestione, quæ si fiat, solueret ieiunium, puta, de cœna post sumptum prādium, vel comestione summo mane, & huiusm.

¶ Et ad hoc dr, q ministrantes cibos istis, excusantur à peccato, qm non cooperantur comestioni quatenus est solutiua ieiunij, vt procedit à mala volūtate non ieiunantis: sed cooperant comestioni quaten' est actus deseruiens nutritiuæ, & substētationi naturæ. Hoc.n. licet tū esse ex eo constat, q Deus ipse cooperat illi comestioni quatenus seruit naturæ. Ministri autē ciborū vt sic, absolutè loquēdo, actui comedendi seruiunt, vt est actus hominis, non uitij: & ideo, vt dictum est, excusantur. Inuitantes aūt ad comedendū, aut credūt inuitationē suā fore occasionē illis exequēdi violationē ieiunij, quā non exequerent fortè nisi inuitati, q ubi parati sint ad nō ieiunandū. & tūc nō excusantur: qm nō licet ēt paratos ad malū inducere ad illius executionē. Si aūt oino cœnaturi sunt, & ego inuito eos ad meā cœnā dū, nō inuito eos, nisi ad locum & societatē cœnę, vel ministro illis cibos. Ex nullo aūt horum apparet pctū aliqd, & ppea excusātur sicut etiā hospites cœnaturos inuitātes vt in suo hospitio, magis q̄ in alio cœnent.

SVP. QV. CXLVII. ART. V.

IN ar. 5. in respōsione ad tertiū, dubiū occurrit, de ieiunio exultationis, an sit in pcepto. Et est rō dubij, qa in lra dr, q nō dēt cadere sub pcepto, & q Ecclesia nō pcepit. In oppositū aūt est, qa ieiuniū vigiliæ Pētecostes, & quatuor tēporū infra hebdomadā Pentecostes, est ieiuniū exultationis: qm est in tpe paschali, in cuius signū nō fiunt tunc in Ecclesia pstrationes. Et tū ieiunia ita sunt in præcepto, sicut alia Ecclesiæ ieiunia.

¶ Ad hoc dr, q ieiunia hæc secūdum authorē nō sunt in pcepto, sunt tū rōnabiliter statuta intra illud tpus, vt exultationis ieiunia principaliter & secūdario (iuxta Leonis dist. 76. c. Legitur, sententiā) ad castigāda delicta, q inter pascalia gaudia ex negligentia & immoderata lætitia cōmissa sūt, vt in 4. sentētiarū distin. 15. q. 3. ar. 3. q̄stiuncula prima ad quintū, habes. Quia vero cōsuetudo & tollit, & facit legis vinculū, & cōiter hoīes reputāt non minus esse in pcepto hæc, q̄ alia quatuor tēporū ieiunia: iō ex cōsuetudine sunt in pcepto sicut cætera, ita q vinculū qd lex nō fecit, cōsuetudo intulit. Et pp hoc author in litera cautè loquutus est dicēs, q ieiuniū exultationis nō dēt cadere sub pcepto, & q ab ecclesia nō est institutū, s. sub pcepto, ieiuniū i toto pascali tpe.

Si verò cā sit dubia, debet aliqs ad superiorē recurrere, qui habet potestatē in talibus dispensandi: & hoc est obseruandū in ieiunijs ab Ecclesia institutis, ad quæ omnes cōiter obligantur, nisi in eis fuerit aliqd speciale impedimentum.

AD I. ergo dicēdū, q pcepta Dei sunt pcepta iuris naturalis, q̄ ſm se sunt de necessitate salutis. Sed statuta Ecclesię sunt de his, q nō p se sunt de necessitate salutis, sed solū ex istitutione Ecclesię: & iō pñt esse aliqua impedimēta, pp q̄ aliqui ad obseruanda ieiunia hmōi nō tenent.

AD II, dicendum, q in pueris maximè est euidens causa non ieiunandi, tū pp debilitatem naturę, ex quo puenit, q indigēt frequenti cibo, & non multo simul assumpto: tùm ēt quia indigēt multo nutrimēto pp necessitatem augmenti, qd fit de residuo alimēti. Et ideò quādiu sūt in statu augmēti, quod est vt in pluribus, vsq; ad finem tertij septēnij, non tenent ad ecclesiastica ieiunia obseruāda. Conueniens tñ est vt etiā in hoc tpe se ad ieiunandū exerceāt plus, vel minus, ſm modū suę ętatis. Qñque tñ magna tribulatione imminente in signū pœnitentię arctioris ēt pueris ieiunia indicūtur: sicut ēt de iumentis legitur Ionæ 3. Hoies, & iumēta nō gustent quicq̄, nec aquam bibant.

AD III. dicēdum, q circa peregrinos, & oparios distinguendum vr: quia si peregrinatio & operis labor commodè differri possit, aut diminui absq; detrimēto corporalis salutis & exterioris status, q requiritur ad cōseruationem corporalis, vel spiritualis vitæ, nō sunt pp hoc Ecclesiæ ieiunia prætermittēda. Si autem immineat necessitas statim peregrinādi, & magnas diætas faciendi: vel ēt multū laborandi vel pp conseruationē uitæ corporalis, uel pp aliquid necessarium ad uitam spiritualē, & simul cū hoc non possint Ecclesiæ ieiunia obseruari, non obligatur homo ad ieiunandū: quia non vr fuisse intentio Ecclesię statuētis ieiunia, ut p hoc ipediret alias pias, & magis necessarias causas. Vr tñ in talibus recurrēdū esse ad superioris dispēsationē, nisi fortè vbi est ita cōsuetū, qa ex hoc ipso q plati dissimulant videntur annuere.

AD IIII dicēdū, q pauperes, qui possunt sufficienter habere qd eis sufficiat ad vnā comestionem, non excusantur pp paupertatem à ieiunijs Ecclesiæ, a quibus tamen excusari uidentur illi, q frustatim elemosynas mēdicant, qui nō possunt simul habere qd eis ad victum sufficiat.

AD V. dicendū, q illud uerbū Dñi tripliciter potest exponi. Vno mō, ſcd̄m Chrys.* q dicit, q discipuli, qui filij sponsi dñr, adhuc imbecilli' dispositi erāt, vñ uestimento ueteri cōparantur: & ideò in psentia corporali Chri erāt magis fouēdi in quadā dulcedine, q̄ in austeritate ieiunij exercendi. Et ſm hoc magis cōuenit, ut cū impfectis, & nouitijs in ieiunijs dispēsetur, q̄ cū antiquioribus & perfectis, vt patet in * gl. sup illud Psal. 130. Sicut ablactatus sup matre sua. Alio mō pōt dici ſm Hieron q Dñs ibi loquit de ieiunio veterū obseruantiarū. Vñ per hoc significat Dñs, q Apostoli nō erant in veterib' obseruātijs detinendi, quos oportebat gratiæ nouitate pfundi. Tertio mō, ſm * Augu. q distinguit duplex ieiuniū, quorū unum ptinet ad humilitatem tribulationis: & hoc modo non competit uiris perfectis, qui dicuntur filij sponsi. vnde ubi Luc. dicit, non possint filij sponsi ieiunare, dicit Mar. Non possunt filij sponsi lugere. Aliud autem est, quod pertinet ad gaudium mentis in spiritualia suspensæ: & tale ieiunium conuenit perfectis.

* Homel. 31. in Matth. a med. illi' to. 2.

Psal. 130. glo. ordin. ibidem.

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrum conuenienter determinentur tempora ieiunij Ecclesiæ.

Porrectæ per totū. 710 4. d. 15. q. 3. ar. 8.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q inconuenienter determinentur tempora ieiunij Ecclesiæ. Christus. enim legitur Matth. quarto, statim post baptismum ieiunium inchoasse:

sed nos Christū imitari debemus, ſm illud 1. ad Cor. 4. Imitatores mei estote, sicut & ego Xpi: ergo & nos debem' ieiuniū pagere statim post Epiphaniā, i qua baptismus Xpi celebrat.

¶ 2 Præt. Cęremonialia veteris legis nō licet in noua lege obseruare: sed ieiunia i qbusdā determinatis mēsib' ptinēt ad solēnitates veteris legis. dr. n. Zach. 8. Ieiuniū quarti, & ieiuniū quinti, & ieiuniū septimi, & ieiuniū decimi erit domui Iudæ in gaudiū & lætitiā, & in solēnitates præclaras. ergo ieiunia specialiū mensium, quæ dicuntur quatuor temporū, in Ecclesia inconuenienter obseruantur.

Li. 2. c. 17. nō remote à fine, tom. 4.

¶ 3 Præ. Secūdùm * Aug. in lib. de cōsensu Euāgelist. Sicut est ieiuniū afflictionis, ita est ieiunium exultationis: sed maximè exultatio spūalis imminet fidelib' ex Xpi resurrectiōe. ergo i tpe Quinquagesimæ, i quo Ecclia solēnizat pp dñicā resurrectionē in dieb' dñicalib', i qb' memoria resurrectionis agit, debent aliqua ieiunia indici.

SED CONTRA est communis Ecclesiæ consuetudo.

RESP. Dicēdū, q sicut* supra dictū est, ieiuniū ad duo ordinatur, s. ad deletionē culpæ, & eleuationē mētis in supna. Et iō illis tēporibus specialiter fuerūt ieiunia indicenda, in qbus oportebat hoies à peccato purgari, & mētē fideliū eleuari in Deū p deuotionē: quæ quidē pcipuè imminēt ante paschale solēnitatē, in qua & culpæ per baptismū relaxantur, q solēniter in vigilia paschæ celebrat, qñ recolitur dñica sepultura: qa p baptismū cōsepelimur Christo in morte, vt dr ad Ro. 6. In festo ēt paschę oportet maximè mentē hoīs per deuotionē eleuari ad æternitatis gloriā, quā Christus resurgendo inchoauit. Et iō immediatè antè solēnitatē paschalē Ecclesia statuit esse ieiunandū. Et eadē rōne in vigilijs præcipuarū festiuitatū, in qbus præparari nos oportet ad festa futura deuotè celebrāda. Similiter ēt consuetudo ecclesiastica hēt, ut in singulis quarti anni sacri ordines cōferant, in cuius signū Dñs quatuor milia hoīum de septē panibus satiauit, p quos significant anni noui testi, ut * Hiero. dicit ibidē, ad quorū susceptionē oportet ieiuniū pparari & eos q ordinant, & illos q ordinādi sunt, & ēt totū populū, p cuius utilitate ordinant. Vñ & legit Lucæ 6. q Dñs antè discipulorū electionē exiuit in montē orare: qd exponēs * Amb. dicit. Quid te facere cōuenit cū uis aliqd officiū pietatis adoriri, qñ Christus missurus Apostolos prius orauit? Rō ēt numeri, quantū ad quadragesimale ieiuniū, est triplex ſm * Greg. Primò qdem, qa uirtus decalogi p libros quatuor sancti Euāgelij implet: denarius aūt quater ductus in quadragenariū surgit. Vel qa in hoc mortali corpore ex quatuor elemētis subsistimus, p cuius uolūtatē pceptis dñicis cōtrahim', q̄ p decalogū sunt accepta. Vñ dignū est, vt eādē carnē quaterdecies affligamus. Vel qa ita offerre cōtēdimus Deo decimas dierū. Dū. n. p trecētos & sexaginta dies annus dr, nos aūt p triginta sex dies affligimur, q sunt ieiunabiles in sex septimanis Quadragesimæ, quasi anni nři Decimas Deo damus. Secūdùm * Augu. aūt addit quarta rō. Nā creator est trinitas, Pr, & Filius, & Spiritussanctus: creaturę uerò inuisibili debet ternarius numerus. Diligere. n. iubemur Deū ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mēte. Creaturę uerò uisibili debet quaternarius pp calidū & frigidū, humidū & siccū. Si ergo p denariū significant oēs res, q si ducat per quaternariū, qui cōpetit corpori, p qd administratio gerit, quadragesimū numerū conficit. Singula uerò ieiunia quatuor tēporum tribus diebus cōtinentur pp numerū mensiū, qui cōpetit cuilibet tēpori: uel propter numerū sacrorum ordinum, qui in his temporibus conferuntur.

ar. 1. & 3.

Conclusio

Ecclesia statuit quadragesimam.

* ca. 15. in Mar. c. 9.

* in tit. de orat. Iesu in monte circa medium to. 5.

* homil. 16. I euāg. a medio.

* Lib. 2. de doct. christia. c. 16. a med. tomo 4.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q Christus baptismo nō indiguit pp seipsum, sed ut nobis baptismū cōmendaret. Et ideò sibi nō competebat ut antè baptismū suū ieiunaret, sed post baptismum, ut nos inuitaret ad ieiunandum antè nostrum baptismū.

AD II. dicēdū, q Ecclesia nō seruat ieiunia quatuor tpum, nec oino eisdē tpibus, qbus Iudæi, nec ēt pp causas easdē. Illi. n. ieiunabāt in Iulio, qui est quartus mēsis ab Aprili, quē primū hñt: quia tunc Moyses descēdēs de mōte Sinai, tabulas legis confregit, & iuxta Iere. muri primū rupti sūt ciuitatis. In qnto aūt mēse, q apud nos uocat Augustus: qa pp exploratores seditio esset orta in populo, iussi sūt i mōtē nō ascēdere. Et in hoc mēse à Nabuchodonosor, & post à Tito tēplū Hierosolymis est incēsū. In septimo uerò, q appellat October, Godolias occisus ē, & reliq̄ę ppři dissipatę. In decimo uerò mēse, q apud nos Ianuari' dr, ppřs cū Exechiele in captiuitate positus, audiuit tēplū esse subuersū.

AD III. dicēdū, q ieiuniū exultationis ex instinctu Spiritussancti procedit, qui est spiritus libertatis: & ideò hoc ieiuniū sub pcepto cadere nō dēt. Ieiunia ergo quæ pcepto Ecclesiæ instituunt, sunt magis ieiunia afflictionis, quæ non conueniunt in diebus lætitiæ. Propter qd non est ieiuniū ab Ecclesia institutū in toto paschali tempore, nec etiā in diebus dñicis, in quibus siquis ieiunaret contra cōsuetudinē populi christiani, quæ, vt * Aug. dicit, est pro lege habēda, uel etiā ex aliquo errore (sicut Manichęi ieiunāt, quasi necessariū tale ieiuniū arbitrantes) non esset à peccato immunis, quāuis ipsum ieiunium ſm se consideratum omni tempore sit laudabile, ſm q * Hier. dicit ad Lucinium. Vtinam omni tempore ieiunare possemus.

* epist. 86. parum a primo'.

* Refert dist. 76. c. Vtinam.

§SVP.

SVPER Q. CXXXXVII. ART. VI.

IN art. 6. dubiũ occurrit de comestione, quæ consueuit fieri à ieiunãtibus hora cœnæ, An frangant ieiuniũ, si comedãt ea, quæ assumuntur ad nutrimentũ, vt fructus, panis, & huiusmodi. Et est ratio dubij, quia, vt in litera dicitur, electuaria & potus ideò non frangunt ieiunium, quia eorum vsus non est secundũ se principaliter ad nutrimentũ. ergo illa, quorũ vsus principalis est ad nutriendũ, frangunt ieiuniũ. Et confirmatur: quia author in 4. sententiarũ dist. 15. q. 3. art. 4. dicit, quòd omnia quorũ vsus est manducare frãgunt ieiuniũ vltra vnicã comestionem sumpta. In oppositũ est populi christiani consuetudo.

¶ Ad huius euidentiam sciẽdũ, quòd hic sunt quinq; dubia. Primũ, An vnica comestio sit ab Ecclesia statuta in ieiunijs, quia nullũ dicitur haberi ius expressum. Secundum, An vsus comestibiliũ sit per modũ medicinæ licitus tã vespertina hora, quã alijs horis. Tertiũ, An pro sustẽtatione naturæ liceat illa eadem refectione vti hora vespertina, qua ieiunantes vtuntur per modum medicinæ. Quartum, An liceat pro sustentatione naturæ vti refectione vespertina in mane, & prandere vespere absque solutione ieiunij. Quintum, An nesciens aut non cogitãs istas causas medicinæ, vel sustentationis naturæ, sed simplici corde tãquàm consuetudine communi sumens refectionẽ vespertinã, violet ieiunium.

¶ Et primi quidem dubij solutio est, quòd vnica comestio magis videtur in præcepto ieiunij præsupposita, tamquàm communiter intellecta, quàm expressa, ita quòd hoc modo est statuta ab Ecclesia, & non solùm ex consuetudine, iuxta illud literæ, Ecclesiæ moderatione statutum est, vt semel in die &c. Probatur autem quod dicimus, tùm ex eo quòd ieiunium tamquàm à patribus veteris testamenti acceptum, Ecclesia indixit. Constat autem quòd apud Iudæos semel tantum in die comedebatur, scilicet ad vesperum: tùm ex capitulo, Quadragesima, de cõsecratione, distin. 5. vbi inter dies ieiunii, & dominicos in quadragesima, differentia ponitur, dicendo, quòd dies dominici abstinentiæ subtrahuntur. Et constat quòd non in aliquo alio subtrahuntur, quàm in multiplicata comestione, quoniam in qualitate ciborum conueniunt.

¶ Secundi autem dubij solutio est, quòd licèt prisces temporibus nõ fuerit fortè licitum sumere fructus, herbas, aut bucellam panis, ne potus laderet stomachum, quia horum vsus secundùm se est manducatio, vt author dicit: hodie tamen omnia licita sunt per modum medicinæ in vespertino potu, fraude cessante: quoniam iam consueuit christianus populus vti per modum medicinæ huiusmodi, his quorũ vsus est manducatio. Defendendum tamen est consuetudini loci, scilicet vbi non consueuit sumi panis, non sumatur sine rationabili causa, puta quia fructus nocerent, aut non habentur, aut non possunt conteri dentibus.

¶ Tertij verò solutio est, quòd licet Panormita extra, de obseruatione ieiunij putauerit licitu, secũdùm tñ veritatem nõ est licitum, quia cibus directè sumitur ad sustentationẽ naturæ per viã nutrimenti, & nõ ad delectationẽ. Et propterea Ecclesia interdicens do binam comestionem, inhibet cã vt eo mestio ordinatur ad nutriendum corpus. Vult. n. ieiunãtes affligi in corpore. Et ex hoc patet solutio quarti dubij, quòd s. pro sustentatione naturæ nec vespere, nec mane licet manducare: secus autẽ, vt dictum est, pro medicina, aut necessitate. Nã si quis non posset aliter ieiunare, nisi huiusmodi refectionẽ sumendo in mane, vel uespere, rectè faceret si illã sumeret, & sic pro suis viribus ieiunium per solueret. Satisfaceret siquidem ille optime ecclesiastico pcepto. Et si in aliquo dubitaret, tutè posset hoc facere cũ superioris arbitrio, vt de alijs dubijs casibus est dictũ: nec propterea debet iste omnino prætermittere ieiuniũ, sicut qui non potest totã quadragesimã, sed ter in hebdomada ieiunare, debet sic facere.

¶ Ad quintum demũ dubium dicitur, quòd quia illa quæ ex relatione ad aliquid fiunt, ad illius naturam reducuntur, ideò refectiones quæ prætertu consuetudinis fiunt, cum consuetudo rationabilis sit, ad rationabilem vsum talis refectio reducitur: & propterea excusantur tales à peccato. Instruendi tamen sunt huiusmodi simplices de fundamento consuetudinis, scilicet quòd super modo medicinæ fundata est &c.

¶ In eodem artic. 6. in responsione ad secundum, dubium occurrit de potu, qui dicitur sumi ad alterationem corporum, & digestionem ciborum, cum medici sentiant potum tam vini, quàm aquæ post horam lædere corpus, digestionemq́ue impedire, & breuiter quasi venenum esse ieiunantibus huiusmodi potus, qui fiunt communiter cibo indigesto.

¶ Ad hoc dicitur, quòd aliud est loqui de potu, & aliud est loqui de potu post horam inchoatæ digestionis super cibo indigesto. Auctor siquidem loquitur de potu absolutè, qui proculdubio ad alterandum, & digestionem ciborum assumitur. Et quia non principaliter sumitur ad nutriendum, ideò dicitur licitum sponte ieiunii. De potu autem tam aquæ quàm vini super cibo indigesto, non est theologi, sed medici docere. Expedit tamen vt temperantiæ deseruiat huiusmodi actus, quo ad hoc, nos tamen ad temperantiam spectat, vt dicit Aristoteles, refutare ea quæ contra sanitatem corporis sunt. Vndè magna abusio est illorũ, qui cibo adhuc indigesto, vespere bibunt ieiunãtes. Et quod peius est, ne potus noceat, sumunt aliquid comestibile, vt dico cruda, cibus scilicet & potus, addantur indigesto. Propter quod multi infirmi & imbecilles rationabiliter cũ tẽpore fiunt, & alijs causis, quæ parum, aut nihil in causa sunt, attribuuntur infirmitatem eorum. Et ex hoc patet, quòd non licet ieiunantibus causa medicinæ super indigesto sumere aliquid comestibile, ne cibus noceat, sed post completam digestionem hoc licet. Et ad hoc introducta est Ecclesiæ consuetudo.

ARTICVLVS VI.

Vtrum requiratur ad ieiunium, quòd homo tantùm semel comedat.

AD SEXTVM sic pceditur. Vr quòd non requiratur ad ieiunium, quòd homo tñ semel comedat. Ieiunium enim, vt dictum est, est actus uirtutis abstinentiæ, quæ quidẽ nõ minus obseruat debitam quantitatem cibi, quàm comestionis numerum: nõ autem taxatur ieiunãtibus quantitas cibi. ergo nec numerus comestionis taxari debet.

¶ 2 Pr. Sicut homo nutrit cibo, ita & potu, vñ & pot⁹ ieiuniũ soluit, pp quod nõ possumus post potũ Eucharistiã accipere: sed non est prohibitũ quin pluries bibam diuersis horis diei. ergo ẽt nõ dẽt esse phibitũ ieiunantibus, quin pluries comedant.

¶ 3 Pr. Electuaria quidã cibi sunt, quæ tñ à multis in diebus ieiunij post comestionẽ sumuntur. ergo vnitas comestionis non est de ratione ieiunij.

SED in cõtrariũ est cõmunis consuetudo populi christiani.

RESP. Dicẽdũ, quòd ieiuniũ ab Ecclesia instituit ad cõcupiscẽtiã refrænanda, ita tñ quòd natura saluet. Ad hoc aũt sufficere vr vnica comestio, p quã hõ põt & naturæ satisfacere, & tñ concupiscẽtiæ aliquid detrahit, diminuendo comestionũ vices. Et ideò Ecclesiæ moderatione statutum est, vt semel in die à ieiunantibus comedatur.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd quãtitas cibi nõ potuit eadem oibus taxari pp diuersas corporũ cõplexiones, ex qbus cõtingit quòd vnus maiori, alter minori cibo indiget: sed vt plurimũ, oẽs possunt naturæ satisfacere per vnicã comestionem.

AD II. dicẽdũ, quòd duplex est ieiuniũ. Vnũ quidẽ naturæ, qd' reqrit ad Eucharistiæ sumptionẽ: & hoc soluit p quẽlibet potũ, ẽt aquæ, post quẽ ẽt non licet eucharistiã sumere. Est aũt aliud ieiuniũ Ecclesiæ, qd' dr ieiuniũ ieiunantis: & istud nõ soluitur nisi p ea, quæ Ecclesia interdicere intẽdit instituẽdo ieiuniũ. Nõ aũt intendit Ecclesia interdicere abstinentiã potus, qui magis sumitur ad alterationẽ corporis, & digestionẽ ciborum assumptorũ, quã ad nutritionẽ, licèt aliquo modo nutriat: & ideò licet pluries ieiunantibus bibere. Si autẽ quis immoderatè potu vtatur, potest peccare, & meritũ ieiunij perdere: sicut etiã si immoderatè cibum in vna comestione assumat.

AD III. dicendum, quòd electuaria etiã si aliquo modo nutriant, non tamen principaliter assumuntur ad nutrimentum, sed ad digestionem ciborum. Vnde non soluunt ieiuniũ, sicut nec aliarum medicinarũ assumptio, nisi fortè aliquis in fraudẽ electuaria in magna quantitate assumat per modum cibi.

SVP. Q. CXLVII. ART. VII.

IN artic. 7. dubium ex Martino in q. 3. de ieiunio occurrit cõtra opinionem authoris arguẽte, Quia homines cõiter consueuerunt comedere hora tertia, ac p hoc hora sexta debet esse hora comedendi ieiunantibus.

¶ Dubium secũdo occurrit ex opinãtibus, quòd nimia anticipatio horæ taxatæ non molat ieiunium, sed est tamẽ peccatũ veniale: quia capit. Solent de consec. distin. 5. potius loquitur de perfectione, quã de necessitate. Nec aliquod in venitur præceptũ obligatiuum ad mortale circa horam comedendi in die ieiunii.

¶ Ad euidentiam horum sciendum est, quòd quia materia ista est iuris positiui, quod si est consensu vtentiũ firmatur, ita cõtrario cõsensu deinc infirmatur & tollitur, sic quòd accidit, vt quod prius erat iustũ, nõ sit amplius de iuris necessitate & qd prius nefas erat, sit etiam postmodũ fit. Tempore igitur diui Thomæ, ut patet in litera, communiter homines comedebãt hora sexta, hoc est, in meridie: tunc enim est summus solis ascensus, & ieiunantes comedebãt hora nona, quæ consequẽter est tertia hora post meridiem, in qua nonã cõstat Chr. illum expirasse: & propterea author adinuenit rationem congruam iuri & facto. Ex eo autem quòd hodie homines communiter comedunt hora tertia, & ieiunantes hora sexta, currit ratio authoris de dilatione prandij ieiunantium proportionaliter: quia sicut se habebat hodie prandium horæ sextæ ad prandium horæ tertiæ, sic se habebat prandium horæ nonæ ad prandium horæ sextæ. Et per hoc patet responsio ad Martinum. Ad alios verò dicitur, quòd canon ille allegatus apertè testatur esse ex statuto, uel consuetudine taxatam horam saltem nonam, ad ieiunium, dato quòd cõsilij sit expectare persolutum officium vespertinum: quoniam testatur quòd anticipantes, statim ut psallebant ad nonã, ibant prandium. Sed his omissis, conuincuntur isti ex hac propositione. Communis animi cõceptio Christianorum est, quod comedens summo mane in die ieiunij, nõ ieiunat. Quę patet ex hoc, quod quilibet Christianus videns aliquem in die ieiunii summo mane comedentem, dicit: Ille non ieiunat. Verba namque sunt signa conceptuũ. Ex hoc autem quòd omnes homines cõiter iudicant non ieiunare illos, qui tam notabiliter ante consuetã horam, qua ieiunantes solent prandere, comedũt, euidenter patet, quod hora consueta comedendi pro ieiunio, quæcumque hora sit illa, est de necessitate ieiunij. Si enim non esset de necessitate, non negaretur esse ieiunium, quod tam notabiliter anticipatur. Tenetur ergo quilibet ad consuetam horam prandii in ieiunio, sicut tenetur ad ieiunium ipsum. Et hęc eadem ratio applicata ad unicam comestionẽ, probat quòd vnica comestio est de necessitate ieiunii, assumendo quòd communis animi conceptio Christianorũ est, quòd in hoc distinguuntur dies ieiunii ab alijs, quòd in illis semel tantum in die, in alijs pluries comedimus.

¶ In eodem artic. dubium occurrit, An sicut hora, ita & officiũ clericis sit taxatũ, puta, quòd teneantur ad vesperas antè prandiũ tempore quadragesimæ. Et est rõ dubij, opinio diuersa.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quòd sicut in ieiunio quatuor temporum non tenentur dixisse nonã antequã comedant, ita nec in quadragesima tenentur dixisse uesperas antè prandium (nisi causa tamen rationabilis aliud suadeat) deberent qui tenẽtur ad officiũ & ieiuniũ, dixisse nonam in vigiliarum quatuor tẽporum ieiuniis, & uesperas in quadragesima ante prãdium, ut in cap. Solent, de consec. dist. 1. insinuatur. Nec moueor alia ratione ad hoc, nisi qa nec scriptæ legis, nec consuetudinis præcepto ad hæc arctant.

¶ In eodem articulo in responsione ad vltimum, dubium occurrit, An egẽs dispẽsatione in una cõditione ieiunij, & propterea dispensatus, sit totaliter liber à uinculo pcepti de ieiunio. Verbi gratia, in casu qui ponitur in litera. Et est ratio dubij, quia hinc est authoritas literæ pro parte negatiua. Indè autem est, quòd dispensatus de vnica comestione, est totaliter liber à ieiunio. Vnica uero comestio est una conditio ieiunij.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quòd proculdubio egens dispensatione in una sola conditione ieiunij, etiam si illa conditio sit de necessitate ieiunii, & in illa sola dispensatus siuè à prælato, siuè à necessitate sit, non est propterea dispensatus, seu absolutus à ieiunio. Verbi gratia, Si quis est non potens expectare horam cõsuetam prandii, sed potest summo mane comedendo, ieiuniũ quo ad reliqua seruare: & dispensatur à prælato quacumq; hora uoluerit, non propterea est absolutus à vinculo ieiunij, sed debet, sicut potest, ieiunare. Et eadem ratione tenetur sic ieiunare, si necessitas euidens ipsum dispenset quo ad dictam conditionem. Et hoc satis ex authoritate huius literæ habetur. Et ratione firmatur: quia impotens seruare præceptum Ecclesiæ quo ad omnes eius conditiones, debet seruare illud secundùm illas, quas potest. Nõ est autem eadem ratio de unica comestione, & alijs conditionibus, quoniam ieiunium noui testamenti ex abstinentia carnium, & unica comestione constat tamquàm ex substantialibus, ita quòd unica comestio est essentialior ieiunio, utpotè à principio ieiunii inst. inta in ueteri testamento, in quo usque ad uesperam affligendum hominem ieiunio statutum

ARTICVLVS VII.

Vtrum hora nona conuenienter taxetur ad comedendum his qui ieiunant.

AD SEPTIMVM sic procedit. Videtur quòd hora nona non conuenienter taxetur ad comedendum his qui ieiunant. Status enim noui testamenti est perfectior, quàm status ueteris testamenti: sed in ueteri testãmẽtõ ieiunabant usq; ad uesperam. dicitur. n. Leuit. 23. Sabbathũ est, affligetis aĩas uestras: & postea sequit: A uespere usq; ad uesperã celebrabitis sabbatha uestra: ergo multò magis in nouo testãmẽtõ ieiuniũ debet indici vsq; ad uesperã.

¶ 2 Præt. Ieiunium ab Ecclesia institutum omnibus imponit: sed nõ oẽs possunt determinatè cognoscere horã nonam: ergo uĩ quòd taxatio horæ nonæ nõ dẽat cadere sub statuto ieiunij.

¶ 3 Præt. Ieiunium est actus uirtutis abstinentię, ut supra dictũ est: sed uirtus moralis non eodem modo accipit mediũ quo ad omnes, quia quod est multũ uni, est parum alteri, ut dicitur in 2. Ethicor. ergo non debet ieiunantibus taxari hora nona.

SED CONTRA est, qd' cõciliũ Calcedonense dicit. In quadragesima nullatenus credendi sũt ieiunare, qui antè manducauerint, quàm vespertinum celebretur officium, quod quadragesimali tempore post nonam dr. ergo usq; ad nonam est ieiunãdũ.

RESPON. Dicendũ, quòd sicut dictum est, ieiunium ordinatur ad deletionem & cohibitionẽ culpę. Vndè oportet quòd aliquid addat supra communem cõsuetudinem, ita tamen quòd per hoc nõ multum natura grauet. Est autẽ debita & cõis consuetudo comedendi hominibus circa horã sextam, tum quia iam vr esse cõpleta digestio nocturno tempore, naturali calore interius reuocato pp frigus noctis circũstãs, & diffusio humoris p membra, cooperante ad hoc calore diei vsq; ad summum solis ascẽsum: tum etiã quia tunc pręcipuè natura corporis humani indiget iuuari contra exteriorem aeris calorẽ, ne humores interi⁹ adurant. Et ideò ut ieiunans aliquã afflictionẽ sentiat pro culpę satisfactione, conueniens hora comedendi taxatur ieiunantib⁹ circa horam nonam. Conuenit ẽt ista hora mysterio passionis Chri, quæ cõpleta fuit hora nona, qñ inclinato capite tradidit spiritum. Ieiunantes. n. dum suã carnem affligunt, passioni Christi conformantur, secundùm illud ad Gal. 5. Qui autem Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cũ uitijs, & cõcupiscentijs.

AD I. ergo dicendũ, quòd status ueteris testamenti comparatur nocti: status uerò noui testamẽti, diei, secũdùm illud ad Ro. 13. Nox pręcessit, dies autẽ appropinquauit: & ideò ĩ ueteri testa-

Margin notes: *Porrecta per totũ. 712* — *4. dist. 8. q. 1. ar. 4. q. 2. ad 2. Et dist. 15. q. 3. ar. 4. q. 1. per to. & q. 2. co.* — *art. 1. & 2. huius quæst.* — *Conclusĩo* — *Porrecta per totũ. 712* — *4. dist. 15. q. 3. art. 3. q. 1.* — *Ar. præc. arg. 1.* — *Li. 2. c. 6. tom. 5.* — *Hr de cõsec. dist. 8. ca. Solent.* — *arti. 1, 3. & 5.* — *Conclu.*

mento ieiunabāt usq; ad noctē, non autē in nouo testamento.

Ad II. dicendū, ꝙ ad ieiuniū requirit hora determinata non ſm subtilem examinationē, sed ſm grossam æstimationē. Sufficit. n. quòd sit circa horam nonam: & hoc de facili quilibet cognoscere potest.

Ad III. dicendū, ꝙ modicū augmentū, vel ēt modicus defectus non multū potest nocere: Non est aūt magnū tpis spatiū, qđ est ab hora sexta, in qua cōiter hoīes comedere consueuerūt, vsq; ad horam nonā, q̄ ieiunantibus determinat: & ideò talis taxatio tēporis non multum pōt alicui nocere cuiuscūq; cōditionis existat: vel si fortè pp infirmitatē, vel ætatē, aut aliqd hmōi, hoc eis in magnū grauamen cederet, esset cum eis in ieiunio dispensandum, vel vt aliquantulū præuenirent horam.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum conuenienter ieiunantibus indicatur abstinentia à carnibus, & ouis, & lacticinijs.

AD OCTAVVM sic ꝓcedit. Vr ꝙ inconuenienter ieiunantibus indicatur abstinētia à carnibus, & ouis, & lacticinijs. Dictum est. n. supra, ꝙ ieiuniū est institutum ad cōcupiscētias carnis refrenandas: sed [b] magis concupiscētiā prouocat potus vini q̄ esus carniū ſm illud Prou. 20. Luxuriosa res est uinum. & ad Ephes. 5. Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. cum ergo nō interdicatur ieiunantibus potus vini, videtur ꝙ non debeat interdici esus carnium.

¶ 2 Præt. Aliqui pisces ita delectabiliter [b] comedunt, sicut quædam animalium carnes: sed concupiscētia est appetitus delectabilis, vt* supr. habitū est. ergo in ieiunio, qđ est institutum ad cōcupiscentiam refrenandā, sicut nō interdicitur esus piscium, ita non debet interdici esus carniū.

¶ 3 Præt. In quibusdā ieiuniorū dieb* aliq ouis, & caseo vtunt. ergo pari rōne in [b] ieiunio quadragesimali talibus hō vti pōt.

Sed contra est communis fidelium consuetudo.

Respon. Dicendū, ꝙ sicut* supra dictum est, ieiunium ab Ecclesia est institutum ad reprimēdas concupiscentias carnis, quę quidē sunt delectabilium ſm tactum, quę consistunt in cibis, & venereis: & ideò illos cibos Ecclesia ieiunantibus interdixit, q in comedēdo maximè habēt delectationē, & iterū maximè hominē ad venerea prouocant. Hmōi autē sunt carnes animalium in terra nascentium, & respirantium, & quæ ex eis procedunt: sicut lacticinia ex gressilibus, & oua ex auibus. Quia. n. hmōi magis conformant humano corpori, plus delectāt, & magis cōferunt ad humani corporis nutrimentum: & sic ex eorū comestione plus superfluit, vt vertatur in materiā seminis, cuius multiplicatio est maximum incitamētū luxurię. Et ideò [m] ab his cibis pcipuè, ieiunātibus Ecclesia statuit esse abstinēdum.*

Ad I. ergo dicendū, ꝙ ad actum generationis tria concurrunt. s. calor, spiritus, & humor. Ad calorē quidem maximè cooperatur vinum, & alia calefaciētia corpus. Ad spiritus aūt vidētur cooperari īflatiua: sed ad humorē maximè cooperatur vsus carnium, ex quibus multū de alimento generatur. Alteratio autē caloris, & multiplicatio spirituum citò transit, sed substantia humoris diu manet. Et ideò magis interdicitur ieiunantib' vsus carnium, quàm vini, vel leguminum, quæ sunt inflatiua.

Ad II. dicēdū, ꝙ ecclesia ieiuniū īstituēs, intēdit ad id qđ cōius accidit. Esus aūt carniū est magis delectabilis cōiter q̄ esus pisciū, quamuis in quibusdam aliter se habeat. Et ideò Ecclesia magis ieiunantibus prohibuit esum carniū, quàm esum piscium.

Ad III. diceddu, ꝙ oua, & lacticinia ieiunantibus interdicuntur, inquantum sunt ex animalibus exorta carnes habētibus: vñ principalius interdicunt carnes q̄ oua, uel lacticinia. Similiter ēt inter alia ieiunia solēni* est quadragesimale ieiuniū, tū

rum pōt. Nullus tñ cibus vespere prohibitus erat. Patet ēt ex hoc, ꝙ Ecclesiæ consuetudo traxit horam prandij in ieiunio à nona in sextā. In vnica tñ comestione perseuerat, nisi in diebus dominicis, quibus se non abstinere fatet'. Dispēsatus ergo à prælato in euidenti necessitate de vnica comestione, ē simpliciter dispēsatus de ieiunio, & econtra: quia ablato essentiali, aufertur res. Sed dispensatus in alijs cōditionibus, nō est dispensatus à ieiunio: quoniā sine istis pōt ieiunium quo ad substantialia remanere.

SVP. Q. CXLVII. ART. VIII.

IN art. 8. eiusdē 147. q̄. dubium occurrit, An hi qui non cōprehenduntur sub pcepto Ecclesiæ de ieiunio, teneantur abstinere à cibis uetitis, puta, carnibus, ouis, & lacticinijs. Et est ratio dubij, quia in litera expressè dr, qualitatem ciborum interdictam ieiunantib'. Nō ieiunantibus ergo legitimè non est interdicta. Et confirmat: quia pueris ex cōsuetudine oua dantur in quadragesima. In oppositum autem videtur cōmunis opinio.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ quia consuetudo est optima legum interpres, & cōiter in populi Christiani obseruatione inuenitur, ꝙ dispensati ex impotētia euidenti ab abstinentia carnium sunt totaliter absoluti à pcepto ieiunij: potētes verò abstinere à carnibus, non potentes aūt abstinere ab ouis, aut à lacticinijs non absoluuntur à pcepto ieiunij. Et rursus potentes abstinere ab his omnibus, sed impotentes ad seruandā unicam comestionē, liberantur à ieiunio solum, & non abstinētia ꝓhibitorū in quadragesima: tñ in alijs ieiunijs quo ad vsum ouorū, & lacticiniorum, stat cōsuetudini loci. Ideò dicendum est, ꝙ tam ieiunātes, q̄ non ieiunantes tenent' ad abstinētiam à cibis prohibitis, consuetudine præceptū Ecclesiæ sic interpretante. Et eadem rōne paruulis pueris dant' licitè oua, vel carnes iuxta patrię consuetudinem in quadragesima.

¶ Circa ieiunium, postremò dubiū occurrit, An frāgendo ieiunium totiens quis in die eodem peccet mortaliter, quotiens eo medit, an semel tantum. Et est ratio dubij, quia violatio ieiunij in qualitate ciborum totiens est nouum peccatum, quotiens comedātur cibi vetiti. ergo pari ratione quotiēs receditur ab vna comestione, vel hora consueta notabiliter anticipatur, totiens peccatur. In oppositū aūt videtur cōis opinio tenens ꝙ nisi adsit nouus cōtēptus, semel tantū peccatur.

¶ Ad hoc dr, ꝙ licet diuersæ sint in hac quęstione opiniones, rōnabiliter distingui potest, ꝙ cū ieiuniū contineat tres negatiões, s. nō vesci carnib' &c. non comedere plus q̄ semel in die, & nō comedere antè horā cōsuetam, nō eodem modo se habēt ad ieiunium istæ negationes, sed duæ vltimæ cadunt sub præcepto ieiunij nō nisi vt partes, vel quasi partes cōstitutiuæ ieiunij. Prima aūt cadit sub pcepto absolutè, durante tñ pcepto, puta, quadragesimæ, quatuor temporū, vigiliarū. Et propterea quotiēs quis comedit carnes, aut alios ꝓhibitos cibos I die, totiēs de nouo peccat mortaliter iuxta regulam transgressionis pceptorū negatiuorū. Cadit nāque sub Ecclesiæ pręcepto, ꝙ in toto, illo die nō comedant carnes, sicut cadit sub pcepto Dei, ꝙ in toto tēpore huius vitæ non furemur. Et sicut qui cōmisit semel, uel bis furtum, nō excusatur quin tertio peccet, si tertio furetur: ita qui iam semel, & bis comedit carnes durāte tempore prohibitionis, non excusat' quin tertio peccet, si tertio comedat carnes. Nō quotiens autem quis comestiones multiplicat in die ieiunij, totiens peccat: quia nō cadit sub pręcepto Ecclesiæ nō multiplicare comestionē absolutè, sed vt requirit' ad ieiunium

Porrecta per totū. 713 4. d. 15. q. 3. art. 4. q. 2.

*ar. 6 huius quęst.

* 1. 2. qu. 30. ar. 1.

*ar. 6 huius quęst.

Conclu.

Quadragesimale ieiunium solēnius

quia obseruat ad imitationem Christi: tū ēt q a per ipsū disponimur ad redēptionis nrę mysteria deuotè celebrāda, & iō ī quolibet ieiunio interdicit esus carniū. In ieiunio aūt Quadragesimali interdicunt vniuersaliter ēt oua & lacticinia, circa quorū abstinentiā in alijs ieiunijs diuersæ cōsuetudines existunt apud diuersos, quas quisque obseruare debet secūdum morē eorū, iter quos cōuersat. Vñ * Hiero. dicit de ieiunijs loquēs. Vnaqueq; ꝓuincia abundet in suo sensu, & pcepta maiorū, leges Apłicas arbitretur.

QVAESTIO CXLVIII.

De gula, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de gula. Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primò, Vtrū gula sit peccatū.
¶ Scđo, Vtrū sit pctm mortale.
¶ Tertiò, Vtrum sit maximum peccatorum.
¶ Quartò, De speciebus eius.
¶ Quītò, Vtrū sit vitiū capitale.
¶ Sextò, De filiabus eius.

ARTICVLVS I.

Vtrum gula sit peccatum.

AD PRIMVM sic ꝓcedit. Vr ꝙ gula nō sit pctm. Dicit. n. Dñs Matth. 15. Qđ intrat in os, [b] nō coinquinat hoīem: sed gula est circa cibos, qui intrant in hoiem. Cum ergo omne peccatū coinquinet hominem, videtur ꝙ gula non sit peccatū.

¶ 2 Pręt. Nullus peccat in eo, qđ vitare [b] non pōt: sed gula cōsistit in immoderātia cibi, quam nō pōt hō vitare. dicit. n. Greg. 30. Moral. Quia per esum voluptas necessitati miscetur, qd necessitas petat, & qd voluptas suppetat, ignoratur. &* Augus. dicit in 10. cōfes. Quis est Dñe, qui aliquantulū extra metas necessitatis cibūm nonl umit? ergo gula non est peccatum.

¶ 3 Præt. In quolibet genere peccati [b] primus motus est peccatū: sed primus motus sumendi cibū nō est peccatū alioquin fames & sitis essent peccata. ergo gula non est peccatum.

Sed contra est, qđ * Greg. 30. Moral. dicit, ꝙ ad conflictū spūalis agonis nō assurgit, si nō prius intra nosmetipsos hostis positus, gulę videlicet appetitus, edomatur: sed interior hostis hominis est peccatum. ergo gula est peccatum.

Resp. Dicendū, ꝙ gula non nominat quēlibet appetitū edēdi, & bibendi, sed inordinatum. Dr aute appetitus inordinatus ex eo, ꝙ recedit ab ordine rōnis, in quo bonū virtutis moralis consistit. Ex hoc autem dr aliquid esse peccatū, ꝙ virtuti cōtrariatur: vndè manifestum est, quòd [m] gula est peccatum.*

Ad primvm ergo dicendū ꝙ id qđ intrat in hoiem per modum cibi ſm suā substantiā & naturā, non coinquinat hoiem spiritualiter: sed Iudæi, contra quos Dñs loquit, & Manichæi opinabantur ꝙ aliqui cibi immundos facerent non propter propriam naturam. Inordinata aūt ciborū concupiscentia spiritualiter hoiem coinquinat.

Ad II. dicendū, ꝙ sicut dictū est, * uitiū gulæ nō consistit in substātia cibi, sed in cōcupiscētia nō regulata rōne: & iō si aliquis excedat in quantitate cibi non pp cōcupiscentiā cibi, sed æstimans id sibi necessariū esse, non pertinet hoc ad gulam, sed ad aliquā imperitiam. Sed hoc solū pertinet ad gulam, ꝙ aliquis propter concupiscentiam cibi delectabilis scienter excedat mensuram in edendo.

Ad III. dicendū, ꝙ duplex est appetitus. Vnus quidē naturalis, qui pertinet ad uires aīæ uegetabilis, & in quibus non potest esse uirtus & uitium, eo ꝙ non possunt subijci rationi: undè & uis appetitiua diuiditur contra retentiuam, digestiuam, & expulsiuam, & ad talem appetitū pertinet esuries, & sitis. Est aūt & alius appetitus sensitiuus, in cuius concupiscentia uitiū gulæ consistit. Vndè primus motus gulę importat inordinationē in appetitu sensitiuo, qui non est sine peccato.

ARTICVLVS II.

Vtrum gula sit peccatum mortale.

AD SECVNDVM si proceditur. Videtur quòd gula non sit peccatum mortale. Omne enim peccatum mortale [b] contrariatur alicui pręcepto decalogi, quod de gula non uidetur. ergo gula non est peccatum mortale.

¶ 2 Præ. Omne pctm mortale cōtrariat charitati, ut ex* supradictis patet: sed gula nō opponit cha-

nium. Ex quo aūt negatio comestionis nō pōt amplius pro illo die esse cōditio ieiunij, q a iā ieiuniū solutū est, sequitur ꝙ nō cadat sub pcepto ieiunij. Nō fit ergo exceptio in materia hac à regula pcepti negatiui, sed declaratur sub qua rōne hmōi negationes cadūt sub præcepto, s. vt sunt cōditiones ieiunij. Et quia prima solutio ieiunij facit has conditiones non posse pro illo die inducere conditionē ieiunij, ideò nō cadūt amplius sub pcepto ieiunij. Nō sic autem esse patet de negatione esus carniū, & prohibitorū, q a absolutè, & nō solū vt cōditio ieiunij cadit sub præcepto illius tpis. Vñ & diebus dñicis quadragesimæ viget pręceptū illud. Et per hoc patet communis opinionis veritas, & cē.

SV. Q. CXXXXVIII. ARTIC. I.

Nic. de Nyse Tra. 3. p. 3. pa. 2. q. 6.

IN art. 1. qō. 148. in rñsione ad secundum, dubiū occurrit, An excedere mēsurā in comedēdo non pp cōcupiscentiā, sed pp imperitiā, sit vitiosū, & cuius vitii opus sit. Et est rō dubii, q a huiusmodi imperitia vr artī, nō prudētiæ contraria: & p hoc nullius moralis vitii aūt vr talis excessus. In oppositū aūt est, q a peccatū ex ignorātia ad eandē speciē ieiunii spectat, ad quā spectaret si fieret scienter. Homicidiū. n. accidēs ex ignorātia trāseuntis h. s. ad homicidii speciem reducitur. Et ebrietas ex ignorātia potētiæ vini, ad ebrietatis speciē spectat. Excessus ergo in comedendo ex imperitia, ad gulā quæ circa excessum in comedendo uersatur, spectat, cuius contrarium in litera dicitur.

¶ Ad hoc dr, ꝙ excessus in edendo ex imperitia cōtingit dupliciter. Quāq. n. contingit ex imperitia culpabili, s. eius qd scire dēt, puta, si infirmus potentiæ custodire à nociuis, quia est diues &c. nō curat scire quid sibi noceat, & sic ex imperitia errat in comedendo: & sic excedere in qualitate, aut quātitate &c. non ex concupiscentia sed ex imperitia est peccatū gulæ non formaliter, sed materialiter. Qñq; aūt contingit ex imperitia inculpabili, puta, quia homo sanus comedit cōsueta, & credit non esse sibi nimis qđ comedit, aut nō esse nociuum: & sic hmōi excessus non est peccatū, & propterea nullius vitii actus est. Cū igitur in litera dr, ꝙ hoc solum pertinet ad gulam, ꝙ aliquis pp concupiscentiam cibi delectabilis scienter excedat mensurā in edēdo de gula formaliter intellige. Nā, vt dictū est, gula materialiter aliter esse potest: sicut & detractio materialiter est, quæ absq; detrahendi intentione ex loquacitate fit. Et p hoc patet solutio obiectorum. Nā & prima ratio concludit verum de imperitia inculpabili. Secunda quoque concludit verum de actu, qui fit ex imperitia seu ignorantia culpabili. Spectant enim hi actus saltem materialiter, & reductiue, ad species, quarū essent, si scienter fuissent volliti.

SV. Q. CXXXXVIII. ARTIC. II.

Nic. de Nyse Tra. 3. p. 3. pa. 2. q. 6.

IN articulo secundo quæstionis eiusdem, dubium occurrit ex Martino in quæstio.

*In epist. ad Lucinū, quæ incipit, Nec opinanti mihi, circa finē, to. 1.

Porrecta per totum. 714 Mal. q. 14. ar. 1. & ar. 2. & 3. co.

*Lib. 30. c. 28. ante medium.

*Lib. 10. c. 31. non multū a fine, to. 1.

De primis motibus.

*Li. 30. c. 16. parū a Princip.

Conclusio

*In corp. art.

Porrecta per totum. 715 Inf. q. 154 ar. 2. ad 6. Et mal. q. 14. art. 2. Et Ro. 13. lec. 3. Et Gal. 5. le. 4

* q. 132. art. 3.

Universidad de Deusto Biblioteca

quæstione de gula, eiusdē tractatus circa determinationē peccati mortalis gulæ. Inquit n. ista opinio, iudicio meo, nō sufficiēter ondit gulā esse pētm mortale. Arguitq; octo argumētis, q gula non est pētm mortale: qa directè auertit a fine vltimo, & pcepti diuini. Quia vel hoc intelligit de præcepto diuino de actu ipsius gulæ: & hoc nō quia secūdū eūdē doctorē in qōne ad primū, nullū est tale pceptū. Aut intelligit de pcepto diuino, qd est de alijs actib. puta, furto, adulterio, &c. Et tunc gula non esset alio mō peccatū mortale, q dare eleemosynam, orare, vel studere, qa. s. ista nō sunt secundū se mortalia. Si quis tamen ita esset affectus horā alicui, ut esset paratus facere contra præcepta Dei, propter hæc essent peccata mortalia. Alia autem argumēta omitto, qa iuxta hunc secundum sensum præcisè procedunt, q alienus est a mente, & uerbis doctoris, vt patebit. Duo tamen non sunt prætermittenda, quę militant aduersus illud verbum, Contra præcepta Dei. Primum est, Gula, qua quis frangit ieiunium quadragesimæ, est peccatū gulæ mortale: & tamen non contra præceptum Dei, sed Ecclesiæ. nō ergo gula ex hoc diffinienda est peccatum mortale, quia s. est contra præcepta Dei. Secundum est, Gula, qua quis vescitur ob delectationem carnibus humanis, est peccatum mortale: quia est bestialitas, & gula contra naturam, sicut sodomia luxuria contra naturam, & tamen non est contra præceptum diuinū, quia nullum diuinum præceptum de hoc sit. ergo.

†Serm. 4. in die animarū, ante med. to mo 10.

*li. 30. ca. 26. circa medium.

ritati, neque quantum ad dilectionem Dei, neque quantum ad dilectionē proximi, ergo gula non est peccatum mortale.

¶3 Præt. † Aug. dicit in sermone de purgatorio. Quotiens aliqs in cibo, aut potu plus accipit q necesse est, ad minuta peccata pertinere nouerit: sed hoc ptinet ad gulam. ergo gula computatur inter minuta, idest, inter uenialia peccata.

Sed contra est, q * Greg. dicit in 30. Moral. Domināte gulæ uitio oē quod hoies fortiter egerūt, pdūt, & dū uenter nō restringit, simul cunctæ uirtutes obruuntur: sed uirtus nō tollitur nisi per pētm mortale. ergo gula est peccatum mortale.

Respon. Dicēdū, q sicut dictū est,* uitiū gulæ pprie cōsistit i cōcupiscētia inordinata. Ordo aūt rōnis cōcupiscētiam ordinātis dupr tolli pōt. Vno mō, quātū ad ea q sunt ad finē, put s. nō sunt ita cōmēsurata, ut sint proportionata fini. Alio mō quātū ad ipsum finē, put s. cōcupiscentia hoiem auertit a fine debito. Si ergo inordinatio cōcupiscētię accipiat in gula sm auersionē a fine ultimo, sic gula erit pētm mortale. Quod quidē cōtingit, qñ delectationi gulæ inhæret hō taquam fini, pp quē Deū cōtēnit, paratus s. cōtra pcepta Dei agere, ut delectatiōes hmōi assequat. Si uerò in uitio gulę intelligat inordinatio cōcupiscentiæ tm sm ea quæ sunt ad finem vt pote qa nimis cōcupiscit delectationes ciborum, non tū ita, q pp hoc faceret aliquid cōtra legem Dei, est pētm ueniale.

*Ar. 1 huius quæs.

Concl. m

Conclu. p

Ad primum ergo dicendū, q vitiū gulæ hēt q sit pētm mortale, inquātū auertit a fine ultimo: & sm hoc per quandam reductionem opponitur pcepto de sanctificatione sabbathi, in quo pcipit qes in fine ultimo. Nō.n. omnia pctā mortalia directè cōtrariantur pceptis decalogi, sed solum illa q iniustitiā cōtinēt: qa pcepta decalogi spāliter pertinent ad iustitiā, & partes eius, ut * supra habitū ē.

*q. 122. ar. 1.

Ad II. dicendū, q inquantū auertit à fine ultimo, contrariatur gula dilectioni Dei, qui est super omnia sicut finis ultimus diligendus: & secundum hoc solum, gula est peccatū mortale.

Ad III dicendū, q illud uerbum Aug. intelligitur de gula, inquantum importat inordinationem concupiscentiæ solum circa ea quæ sunt ad finem.

Ad IIII dicēdū, q gula dicit virtutes auferre non tam pp se, quàm etiam propter uitia, q ex ea oriuntur. Dicit.n. Greg.* in Pastorali. Dum uenter in ingluuiem tenditur, uirtutes animę per luxuriam destruuntur.

*Parte 3. 20.

Articvlvs III.

Vtrum gula sit maximum peccatorū.

Ad tertium sic pcedit. Vi q gula sit maximum peccatorum. Magnitudo.n. peccati ex magnitudine pœnę consideratur: sed pētm gulę est grauissimè punitū. dicit enim Chrys. *Adā incontinentia uentris expulit à paradiso. Diluuiū quod fuit tēpore Noe ipsa fecit, &

Porrecta per totum. 716

*Hom. 13 in Matt. nō remote a prin. tom. 2.

¶Ad horum euidentiam scito, quod uerba literæ possunt dupliciter accipi. Primò confusè, quasi author voluerit ex multis circumlocutionē declarare, quando gula est peccatum mortale ex auersione a fine, ex contemptu Dei, & præparatione ad faciēdum contra præcepta Dei. Et hic sensus satis rudis est, & alienus ab authoris excellentia, & doctrina. Secundò, distinctè, & formaliter, ita quòd iuxta distinctionem, quæ fit communis de ablatione ordinis rationis, scilicet tollendo finem, uel ea quæ sunt ad finē, subsumptum est in particulari de gula, q quando tollit finem vltimum tunc est mortale, & quòd tunc tollit finē vltimum, quando quis delectationi gulæ inhæret ut fini vltimo. Sicut etiam inanis gloria tunc est mortalis, quando qs humanæ gloriæ inhæret vt vltimo fini. Et hanc eandem, quoad vitium, sententiam habes ex Aristo. in 7. Ethic. dicente de intēperato, quòd a cupiditate adeò ducitur, vt illam cæteris omnibus anteponat. Et hic sensus est uerus manifestè, & expressus, non impliciè positus in litera, cum dicitur. Quod quidē tunc contingit, quando delectationi gulæ inhæret homo tanquam fini, propter quem Deum contemnit, hoc est, tanquam fini vltimo. Et idem replicatur in responsione ad secundum. Sic enim contemnitur Deus, qui est ex sua natura finis ultimus: quoniam dignitas ultimi finis attribuitur tali delectationi, & fit gulosi Deus iuxta illud, Quorum Deus uenter est. Subiuncta aūt verba in litera de præparatione ad agendum contra præcepta Dei pp huiusmodi delectationes, ad duo apposita sunt. Primò, ad explicandum effectum diffinitæ gulæ. Effectus siquidē dictæ gulæ est, q homo est paratus transgredi præcepta Dei propter illam: quoniam delectatio illa amatur ut ultimus finis, ac per hoc præceptis Dei anteponitur, & sic facit hominē transgressorem aliorum præceptorum propter illam assequēdam. Secundo, ad declarandum a posteriori, quando delectatio gulę affectatur ut ultimus finis. Quia enim hoc sæpe latere uidet, sicut de appetitu gloriæ, pecuniæ, & similium: ideò expediens fuit docere, unde possemus cognoscere, quādo homo ponit in delectatione gulæ, & similium finem ultimum, quādo scilicet propter illam adipiscendam paratus est trāsgredi pcepta Dei, puta, quia est paratus luxuriari, aut furari, aut aliquid eiusmodi perpetrare. Ex quibus patet, q argumenta Martini, quę subiuncta verba literæ de præparatione ad agendum cōtra præcepta Dei, supponūt posita esse ad definiēdū pētm mortale in gula, in uanū laborāt, qa falsum supponit, q pētm mortale i gula cōstituitur prius ex hoc, q delectatio gulæ appetit in finis vltimus. Et ex hoc appetitu efficit alius appetitus agendi contra præcepta Dei. Et cum Martinus dicit, q secundū authorē nullū est diuinū præceptū de ordinato appetitu gulæ, falsum dicit, nec author hoc dicit: sed dicit, q nullum pceptū decalogi ē directè de hoc. Cōstat aūt, q aliud est loqui de pceptis diuinis, & aliud de præceptis decalogi sicut aliud est loqui de colore, & aliud de albedine. Nō n. oīa præcepta diuina sunt pcepta decalogi, sed econtra. In diuina autem scriptura pluribus gula. Attēdite ne grauētur corda uestra crapula. Luc. 21. & ab Apostolo, Non in comessationib. ad Ro. 13. & ad Gal. 5. expressè dē de comessationibus, q q talia agūt, regnum Dei non cōsequentur. Et benē nota, q non dicimus vehementiorē appetitum delectationis esse peccatum mortale, quasi excessus gradualis concupiscentiæ faciat peccatum mortale: sed dicimus q appetitus delectationis talis ut ultimi finis, est peccatum mortale. Multum.n. hęc differunt: quoniam magis, uel minus appetere se tenent ex parte appetentis, & sunt gradus appetitionis: sed appeti ut finem ultimum, tenet se ex parte appetibilis, & est ratio rei appetitæ. Amatur enim sub ratione finis ultimi: & ideò quantumcunque remissè, deliberatè tamen, quis appetat delectationem cibi ut finem ultimum, peccat mortaliter. Et quantumcunque intensè quis appetit hmōi delectationem, citra tamen ultimum finem, non peccat mortaliter. Vñ si q furatur propter delectationem gulæ, duplici deformitate mortali peccat, sicut cum quis furatur ut mœchetur: & non una tātum, sicut cum quis furatur, ut det eleemosynam. Et ratio diuersitatis est, quia ibi sunt duo mala, alterum oppositum abstinentiæ, alterum oppositum iustitiæ, s. delectatio gulæ ut finis, & furtum. Hic autem est unum tantum malum, s. oppositum iustitiæ, furtum. Dare namque eleemosynam non est malum.

¶Sed occurrit hic non post habēda quæstio speculatiua, Quare dare eleemosynam non est malum alterum a furto in casu pposito, cum ex hoc ipso, quòd est finis furti, sequatur quòd dare eleemosynam appetatur ut finis ultimus: quia pper ipsam homo contemnit Deum in præceptis suis, furtum committendo. Videtur enim quòd etiam hic sint duę deformitates, altera opposita charitati, dum ultimus finis ponitur in dare eleemosynam: & altera opposita iustitiæ, dum furtum committitur propter dandam eleemosynam.

¶Sed ad hoc dicitur, quòd dupliciter contingit amari aliquid ut ultimum finem. Primo modo, ita quòd illud in seipso ametur ut ultimus finis: sicut cum quis fornicatur, amat delectationem illam pro tūc in seipsa ut finem ultimum. Et simile est in alijs peccatis mortalibus ex suo genere. Alio modo ita, q illud non secundum se, sed ut rō alterius operis amatur ut ultimus finis. ita quòd ametur ut ultimus finis. Sicut cū quis non ponit finē suum in dando eleemosynā, sed dare eleemosynam ordinat in Deum, cum hoc tamen ex nimio affectu dandi eleemosynā, furatur ut det eleemosynam. Et qū primus modus infert secundum, & non econtra, quoniam quod absolutè amat ut finis ultimus, amatur etiam ut finis ultimus tanq rō alterū, sed non econtra, ut patet in exemplo dato: ideò cum quis furatur ut det eleemosynam, una tantum deformitate peccati, scilicet furti, peccat. Non enim talis præponit dare eleemosynā absolutè Deo, sed ut est ratio furti. Sicut ecōtra, si quis daret eleemosynam ut furtum committeret, unica quoq; deformitate fœdaretur: quoniam dare eleemosynam hoc solo, quòd ordinatur ad furtum, deformitate furti fœdatur. Et hinc prouenit, q mulieres amantes propriam uitam, aut sustentationem &c. nō ut finē ultimū absolutè, sed solum ut rōnem fornicandi, quia s. ne occidantur, aut ut habeant unde uiuant, fornicantur, non nisi una specie peccati fœdātur, s. fornicationis. Et ex istis causis honestis & licitis in se, peccata commissa alleuiationem quandā hñt. Ostenditur siquidē ex hoc, q animus non per se ad uitia tēdit, sed sub rōne boni honesti, aut liciti. Habes quoq; ex hac distinctione, q si quis ex ueniali secundum se affectu delectationis gulæ, aut gloriæ furatur, unā tū mortalē deformitatem incurrit, s. furti. Finis autē talis delectationis, licet in aliā trāsferat ultī speciem, puta, gulæ, aut inanis gloriæ, quia tū nō aggrauat in infinitum, non apponit aliam mortalem deformitatem.

¶Ad primum Martini contra illud, scilicet. Pręcepta Dei &c. dicitur, quòd præcepta Dei in proposito comprehēdunt omnia iusta præcepta, quæ à Deo mediatè sunt, iuxta illud. Qui vos spernit, me spernit. Et rursus: Omnis potestas à Deo est, ad Rom. 13.

¶Ad secundum verò dicitur, q bestialitas, qua quidem uescitur carnibus humanis, est contra præcepta iuris naturalis. Sicut enim naturaliter sola fœmina humana est habilis ad coitum hominis, ita naturaliter sola uegetabilia, & animalia irrationabilia sunt materia habilis ad nutriendum hominem. Vnde Deus primo dedit Adæ uegetabilia: deinde Noe dedit animalia. Contra naturæ ergo ordinem est, quòd uescatur q's humanis carnibus: sed quia ex hoc non habetur q sit peccatum mortale, quoniam dicere mendacium est contra ius naturale, & non tamē est de genere suo mortale: & comedere carbones, aut calcem sine læsione ex mala complexione, non est mortalis gula, quāmuis bestialis: sicut ambulare manibus & pedibus, ad bestialitatis uitium spectat, & tamen non est mortale: ideò cautus esto, & non admittas consequentiam. Est peccatum bestialitatis, ergo mortale. Ad hoc enim quòd sit mortale, exigitur quòd sit cōtra charitatem Dei, sui ipsius, aut proximi. Propter hoc enim mendaciū nō est ex suo genere mortale, & similiter ambulare manibus, & huiusmodi. Ad argumentum ergo dicitur, quòd quia præcepta iuris naturalis sunt præcepta Dei, ideo peccans gula contra naturam, peccat contra præceptum iuris naturalis, & diuini. Mortaliter autem tunc solum per se loquendo in bestialitatis gula peccat, quando cibus est contra bonum sui, aut proximi. Et ex hac parte repugnat carni humanæ esse cibum hominis: quoniam cibus humanus potest iure priuari uita sua, ut sumatur in cibum. Licitè enim mortificamus uegetabilia, & occidimus animalia in usum nostri cibi. Homo autem non potest occidi, ut sit nutrimentum nostrum: & propterea talis bestialitas est peccatum mortalissimum, per se loquendo. An autem per accidens quandoque liceat, puta, quia homines sunt iam occisi in bello, & nō subest cibus alius, alterius rationis est: & necessitas excusare uidetur ex quo nocumentum proximi non est, & inhumanitatem urgens necessitas apud se, & alios operit.

¶In responsione ad primum eiusdem artic. 2. dubium occurrit ex Martino ibidem dicente. Non placet mihi quod dicit S. Thom. concupiscentiam gulæ mortalem esse cōtra præceptum sanctificationis sabbathi, qua præcipitur quies in fine ultimo: quoniam tunc omne peccatum mortale esset contra sanctificationem sabbathi, quia quolibet peccato mortali auertitur secundum Thom. quis à fine ultimo.

¶Ad hoc dicitur, quòd author non dicit peccatum gulæ esse contra præceptum sabbathi absolutè, sed cum duabus modificationibus, altera est cōtra illud q quandā reductionem: altera contra illud spiritualiter intellectum. Et hoc denotauit in illo uerbo. In quo præcipitur quies in fine ultimo. Et sic peccatum gulæ nec directè, nec ad literam contrariari dicitur præcepto de sanctificatione sabbathi, sed reductiuè, & mysticè, qd patet uerum esse. Et cum dicitur, Quia sic omne peccatū mortale esset contra hoc præceptum, respondetur q omne peccatum mortale esse sic cōtra hoc præceptū, nō inconuenit: quoniam sic acceptum est præceptum generale imponens, cessationē ab omni peccato, & quietem mētis in Deo vltimo omnium fine, ut superius in q. 122. ar. 4. ad primum patet. Specialiter tñ appropriat hoc peccato gulę pper duas gulæ conditiones, scilicet quia est peccatū mentem deprimens, & submittens delectationibus communibus nobis, & brutis, & cum hoc nullo præcepto decalogi directē prohibetur: quæ duæ conditiones simul in nullo alio uitio apparent. Nam luxuria etsi similiter deprimat, & submittat, tamen habet duo pcepta quibus contrariatur, scilicet, Non Mœchaberis: & Non concupisces uxorem proximi tui. Superbia caret prima conditione &c. Merito ergo huiusmodi peccata reducuntur ad huiusmodi præceptum mysticè ab authore.

SVPER QV. CXLVIII. ART. III.

In ar. 3. eiusdem quæst. dubium ex Martino in quæstione de gula sub hoc eodem titulo occurrit. Nā contra hoc, scilicet, grauitas peccatorum principaliter attenditur secundum materiam, in qua peccatur &c. arguit. Primò, quia si sic, nullū peccatum nisi circa res diuinas esset maximum. Secūdò, quia esset simpliciter deterius, & grauius non colere Deum in die dominico, quàm homicidium, aut adulterium.

¶Ad primum horum dicitur, quòd quia maximum dicitur dupliciter, scilicet simpliciter, uel in genere, conceditur quòd solum peccatum in diuina est maximum simpliciter. Aliquod autem aliud potest dici maximum in genere, ut uitium contra naturam in genere luxuriæ, est maximum.

¶Ad secundum uerò dr, q quia peccata contra præcepta primæ tabulæ sunt ex suo genere grauiora peccatis contra secundam tabulam: ideò cōceditur, q uiolatio cultus diuini est grauius simpliciter quàm homicidiū, quāmuis hoc sit magis nocumentum: sicut etiam periurium iocosum est grauius homicidio.

¶In eodem ar. 3. nota, q aliud est loqui de peccante, & aliud tali peccanti, ut patet: & quod author dicit, quòd peccatum gulæ ex parte peccantis alleuiatur, & non dicit, q ex parte talis, uel talis peccantis alleuiatur. Vnde probat quod dicit ex communibus omni peccanti in gula, scilicet ex necessitate cibi, & difficultate discernēdi. Et ex hoc habes unde soluas obiecta ex parte talis, uel talis peccantis in gula in casu &c. Non. n. sunt contra præsentem doctrinam formaliter intellectam.

¶In eodem ar. 3. eiusdem 148. q. in responsione ad tertium, dubium occurrit circa hoc, quòd nocumentum corporis ex gula per accidens se habet ad gulam, & nō directè pertinet ad gulæ grauitatem. Et est ratio dubij, quia opposita conditionibus requisitis ad uirtutem aliquam, spectant directè ad uitiū oppositum illi uirtuti: sed cōmensuratio cibi ad sanitatem, & bonam habitudinem spectat ad temperantiam, ut patet in præd. & sic prædictis. ergo incommensuratio cibi ad sanitatem ex gulæ delectatione spectat ad gulam per se, & non per accidens.

Universidad de Deusto Biblioteca

nam Sodomorũ, ſm illud Ezec. 16. Hæc fuit iniquitas sororis tuæ Sodomæ, saturitas panis & uini. ergo peccatum gulæ est maximum peccatorum.

¶ 2 Præ. [h] Causa in quolibet genere est potior: sed gula uĩ esse causa aliorũ peccatorũ, quia super illud Psal. 135. Qui percussit Aegyptũ cũ primogenitis eorũ, dicit * glo. Luxuria concupiscentia, superbia, sunt ea quæ uenter generat. ergo gula est grauissimum peccatorum.

¶ 3 Præt. Post Deũ hõ dẽt seipsum maximè diligere, ut supra habitũ est: sed p uitiũ gulæ hõ infert sibi ipsi nocumẽtũ. dr. n. Eccl. 37. Propter crapulã multi obierunt. [h] ergo gula est maximũ peccatorũ, ad minus præter peccata quæ sunt cõtra Deum.

Sed contra est, q; uitia carnalia, inter quę cõputatur gula ſm * Greg. sũt minoris culpæ.

Respon. dicẽdũ, q; grauitas alicuius peccati põt tripliciter cõsiderari. Primò quidẽ & principaliter ſm materiã, i qua peccatur. Et ſm hoc peccata, quæ sũt circa res diuinas, sunt maxima: undé [m] ſm hoc uitiũ gulæ non est maximũ. [n] Est. n. circa ea quæ ad sustentationẽ corporis spectant. Secũdò aũt ex parte peccãtis. Et [p] ſm hoc peccatũ gulæ magis alleuiatur q̃ aggrauetur. tũ pp necessitaté assumptionis ciborũ, tũ etiã pp difficultaté discernẽdi, & moderãdi id qd in talibus conuenit. Tertiò uerò modo ex parte effectus cõsequentis. Et [s] ſm hoc uitiũ gulæ habet quandam magnitudinem, inquantum ex ea occasionãtur diuersa peccata.*

Ad primvm ergo dicendũ, q; illæ pœnæ referũtur magis ad uitia quæ sunt consecuta ex gula, uel ad gulæ radicẽ, q̃ ad ipsam gulã. Nã primus homo expulsus est de paradiso pp superbiã, ex qua processit ad actũ gulæ. Diluuiũ autem, & pœna Sodomorum sunt inducta propter peccata luxuriæ præcedentia ex gula occasionata.

Ad II. dicendũ, q; rõ illa procedit ex parte peccatorũ q̃ ex gula oriunt. Nõ aũt oportet q; causa sit potior, nisi in causis p se. Gula aũt nõ est causa illorũ uitiorum per se, sed quasi per accidens, & per occasionem.

Ad III. dicendũ, q; gulosus nõ itẽdit suo corpori nocumẽtũ inferre, sed in cibo delectari. Si aũt nocumentũ corporis sequatur, hoc est p accidẽs: unde hoc nõ directè ptinet ad grauitaté gulæ, cuius culpa tñ aggrauatur, si quis corporale detrimentũ incurrat propter immoderatam cibi assumptionem.

* Est glo. Cassiod. i hoc loco.
* Lib. 33. Moral. c. 11. parũ añ med. ad fend.
Conclu. m — Conclus. p — Conclu. s

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conuenienter species gulæ distinguantur secundum has quinq; cõditiones præpropere, lautè, nimis, ardenter, studiosè.

Ad qvartvm sic procedit. Vr q; inconuenienter species gulæ distinguãtur à Greg. qui 30. Moral.* dicit. Quinque modis nos gulæ uitium tentat. Aliquãdo nãq; indigentiæ tempora præuenit, aliquando lautiores cibos quærit, aliquando quæ sumenda sunt, præparari accuratius appetit, aliquando in ipsa quantitate sumẽdi, mensuram refectionis excedit, aliquando ipso æstu immensi desiderij aliquis peccat. Et continentur in hoc uersu.

Porrecta per totum. 717 1. 2 q. 72. ar. 9. cor. & ad 3. Et 4. dist. 15. q. 3. ar. 4. & lib. 30. c. 27. i prin.

¶ Ad hoc dicitur, q; quia necessitas humanæ uitæ, sanitatis, & huiusmodi non est finis téperantiæ, vt in quæstione de téperantia artic. 6. ad primũ patet, sed rerum quibus téperantia vtitur: ideò modificatio in ordine ad sanitatem, & ad facultates, & huiusmodi, non per se & proximè spectat ad temperantiam, sed mediantibus alijs virtutibus, uel quasi uirtutibus. Pro quãto nãque liberalitas sumptuũ deseruit téperantiæ, téperatus modum in ordine ad facultates seruat. Et pro quanto naturalis amor sui ordinatus cooperatur téperantiæ, téperatus modificat cibos in ordine ad sanitaté. Nec aliud intédit Arist. in 3. Ethic. Et propterea dicitur, quòd huiusmodi cõditiones nec virtutis abstinentiæ per se, & proximè, nec earum oppositi uitij gulæ sic sunt: sed virtus abstinẽtiæ p se cõsistit in moderatione delectabilis cibi secundũ q; oportet &c. ad bonũ rõnis & gula in immoderatã delectatione eiusdé. Et q; si propter huiusmodi delectationé facultates excedas, iniquam id prodigalitate vnũ facit. Et q; si sibiipsi nocat, mediãte insalubria cõtra seipsum (si sic loqui licet) facit, & sic de alijs. Et per hæc patet rñsio ad Martinũ vbi supra arguentẽ hãc authoris rñsionem: q; penés nocumentũ corporis sumitur primũ genus gulæ, & q; prius peccat ille gulosus ex nocumento qd sibi infert, q̃ ex delectatione quã intédit. Cõcesso nãq; hoc secũdo, nõ sequitur. ergo plus peccat peccato per se gulæ ex nocumẽto: sed sequitur, q; plus peccat ex peccato quod oritur ex gula, quàm ex ipsa gula: quia maius peccatum est odium sui ipsius quàm gula. Prima autem obiectio falsum supponit, vt in sequenti articulo patebit magis.

SV. Q. CXXXXVIII. ART. IIII.

IN artic. 4. eiusdem 148. q. dubia multa ex Martino in eodem tractatu in quæst. 1. de gula occurrunt. Primum est circa sufficientiam quinque specierum gulæ assignatarum in litera. Arguit siquidem directè contra tripliciter. Primò, quia utens cibo prohibito, puta, carnibus in die Veneris, peccat peccato gulæ, & tamen secundùm nullam istarum specierum. ergo. Minor probatur inductiuè. Secundo, Comedens plures quàm debet, puta, in die ieiunij, uel quàm honestum sit, peccat peccato gulæ: & tñ nulla dictarũ specierũ. ergo. Minor pbatur inductiuè. Tertio, Sumens cibũ contrariũ bonæ dispositioni animi, vel corporis, peccat peccato gulæ; & tñ nulla dictarũ specierũ. ergo. Minor patet inductiuè. Deindé firmat suam opinionem, & arguit, Quartò, Gula diuiditur in tria genera, s. in cõcupiscentiam cibi contra bonam habitudinem corporis uel animæ: & concupiscentiam cibi contra honestatem, puta, quia contra præceptũ, uel rationis iudicium propter consuetudinem, locum, uel tempus: & in concupiscẽtiam cibi supra substantiam, uel statum, & sub his continentur multò plures species, quàm istæ quinque. ergo. Et assumptum probatur ex 3. Ethic. ubi Aristoteles hæc tria ponit.

¶ Dubium deinde est circa rationem sufficientiæ istarum quinque specierum assignatam in litera, scilicet quia inordinata concupiscentia potest attendi aut penés ipsum cibum, aut penés eius sumptionem &c. Arguit siquidem Martinus ibidem contra sex dicta authoris in hac litera. Primum est ipsa distinctio, cum dicitur, quòd inordinatio concupiscentiæ attenditur aut penés cibum, aut penés sumptionem cibi. Contra inquit, diuisioné admitto quamuis secundùm rigorem sit non omnino [illegible] gulæ proueniat ex parte sumptionis, quia quantumcunque cibus est & magnus, uel delicatus, si non sumeretur, non esset gulæ uitium ratione cibi causatum.

¶ Secũdum est, quòd una species attenditur penés cibũ quantum ad substantiam, seu speciem cibi: & sic quærit cibos lautos, hoc est, pretiosos. Contra. Hoc membrum, scilicet quantum ad substantiam, est diuisibile, & tamẽ tamquam indiuisibile ponitur. ergo. Antecedés probatur: quia quo ad substantiam dupliciter contingit, uel quia pretiosi sunt cibi, uel quia insoliti. Et hoc uel uniuersaliter, ut carnes humanæ, uel pro tempore, ut carnes i Quadragesima.

¶ Tertium est, quòd una species gulæ attenditur penés qualitatem cibi, dum concupiscuntur cibi accuratè præparati, quod importat ly, studiosè. Contra. Hoc membrum, scilicet quantum ad qualitatem, est diuisibile. probatur, uel quia qualitas est nociua, uel quia nimis accuratè procuratur ut insit cibo qualitas delectans.

¶ Quartum est, q; inordinatio ex parte sumptionis contingit dupliciter, scilicet ex parte temporis, uel modi.

¶ Quintum est, quòd ex parte modi exponitur, ardenter. Contra. Hæc, inquit, diuisio non est sufficiens: quia non solùm illis duobus modis fit inordinata sumptio, & quia secundùm membrum,

Præproperè, lautè, nimis, ardenter studiosè.

Prædicta enim diuersificantur secundùm diuersas circunstantias: sed [h] circunstantiæ cũ sint accidentia actuum, non diuersificant speciem. ergo secundùm prædicta non diuersificantur species gulæ.

¶ 2 Præt. Sicut tẽpus est quædã circunstantia, ita [h] & locus. Si ergo secũdùm tempus una species gulæ accipitur, uidetur q; pari ratione secundum locum, & alias circunstantias.

¶ 3 Præt. Sicut tẽperantia obseruat debitas circũstantias, ita ẽt & aliæ uirtutes morales: sed in vitijs, q̃ opponunt alijs uirtutibus moralibus, nõ distinguunt species ſm diuersas circunstantias. [h] ergo nec in gula.

Sed contra est uerbũ Gregor. inductum.*

Resp. Dicendum, q; sicut dictum est,* gula importat inordinatam concupiscentiam edẽdi. In esu autem duo considerantur, scilicet ipse cibus, qui comeditur, & eius comestio. Potest ergo inordinatio concupiscentiæ attendi dupliciter. Vno quidem modo, quantum ad ipsum cibum qui sumitur:

* Lib. 30. Moral. c. 27.
* Ar. 1 huius quæst.

brum, s. ex parte modi, est diuisibile, probat quadrupliciter. Primo, Quia sumptio inordinata est interdũ, quia frequẽtior est q̃ oportet: ut si quis sine cã decies in die reficiatur. Secũdò interdũ, quia fit cũ est prohibita, ut si q's in die ieiunij bis reficeretur. Tertiò interdũ, quia loco prohibito, ut in Ecclesia. Quartò interdũ, quia pp finem malum, puta, luxuriæ.

¶ Sextũ est, q; una species ex parte sumptionis attendi secundũ tps, qd importat ly præpropere. Cõtra, hoc ẽt mẽbrum est diuisibile. Nã præuẽtio tẽporis interdũ est p comparationé ad exigentiam naturæ, ut cum sup indigẽtia comeditur. Interdum per comparationem ad præceptum, uel laudabilem consuetudinem, ut si quis in die ieiunij notabiliter p̃ueniret horam prandij aut celebraturus, prius comederet: aut antequàm diuinum officium dixisset. Et q; hæc, & prædicta sint diuersarum specierum patet ex hoc, q̃ sunt diuersorum generum. Nam prima præuentio pertinet ad primum genus, s. contra bonum animæ, uel corporis. Secunda ad secundum, s. contra honestatem. Et sic facile est in supradictis aspicere distinctionem genericam iuxta tria genera gulæ supradicta, ex Arist. 3. Eth. quem, inquit Martinus, sequor, & discrepare uidetur a tot doctoribus sacris.

¶ Dubium tertio principaliter est circa doctrinã literæ in hoc, quod dr, species s. gulæ accipi secundùm differentiam motiuorũ. Repetitur siquidem hoc pluries in litera respondendo ad argumenta. Contra, inquit Martinus ibidem. Primò, quia eadẽ cibi concupiscentia fit ut ego in hac die ieiunij excedã in quantitate nimis comedendo, & tñ in numero contra Ecclesiæ præceptum bis comedendo. ergo diuersæ species habent idem motiuum. Secundò, quia eadem similiter concupiscẽtia fit ut ego voraciter, & tñ excessiuè comedas. ergo diuersæ species habẽt idem motiuum. Tertiò, quia tps & locus non se habent ut motiua. Nullus. n. potest rationabiliter dicere, q; præuentio tẽporis se habet ut motiuum respectu cibi sumendi. Quartò, quia inordinata concupiscentia est, quæ mouet ad metas modi, tẽporis, quantitatis &c. transgrediendum, & non econtra: ex quibus patet & q; fundamentum dictæ opinionis distinguẽtis species gulæ penés motiua est omnino nullum, & quòd non est eidem opinioni consonum, cum in multis speciebus enumeratis ab illa opinione idem motiuum repetatur, ut patuit.

¶ Ad primi dubij argumenta contra specierum gulæ sufficientiam, ordinatè respondendo dicitur ad primum, q; comedens carnes feria sexta peccat in prima specie gulæ, in qua attendit quid sumitur. Nec obstat q; lautior, aut pretiosior interdum sit piscis, q̃ caro: quoniam constat q; secundùm se melior cibus est caro, & q; in prima specie consideratur substantia cibi. Et exponitur ab authore per pretiositatem, quia pretium est mensura rerum: & ex mensura intendit nobilitatem mensurati s. cibi describere.

¶ Ad secundum dicitur, quòd comedens pluries q̃ debet, peccat in quarta specie gulæ, in qua attenditur præuentio temporis: quoniam si prima uice, v.g. pransus est in die ieiunij hora debita, cum secunda uice comedit, præuenit tempus comedendi, quia vsque in diem sequentem comedendi non est tempus.

¶ Ad tertium dicitur, q; mens cibo nocẽte corpori, uel animo, non peccat peccato gulæ secundùm se, sed ut est ratio alterius vitij, quo s. quis sibiipsi est nequam. Species autem gulæ assignatæ sunt de peccatis gulæ secundùm se. Iam enim ex dictis ab authore patet, q; huiusmodi nocumenta per accidens se habent ad peccatum gulæ.

¶ Ad quartum dicitur, q; in 3. Ethi Arist. dicit quidem temperatum non exire terminos sanitatis, honestatis, & facultatum, & benè quia temperatus contra nullam debet agere virtutem: & non dicit, q; secundùm hæc tria attendantur genera, aut species intemperantiæ. Ex dictis autem authoris manifestè apparet, q; nocumentum animæ & corporis est per accidens ad gulam, ac per hoc excluditur primum genus: & similiter tertiũ, quod in nocumento facultatum consistit eadẽ rõne. Secundũ aũt tanq̃ connumeratũ his q̃ sunt p accidẽs, manifestat se non positũ in unũ triũ generum. Et secundũ ueritaté spectat ad vitium contrariũ illi honestati, v.g. si q's indebité comedat in Ecclesia, inhonestas hæc spectat ad sacrilegij uitiũ, & sic de alijs.

¶ Ad secũdi dubij argumenta cõtra rõné sufficientiæ, rñdẽdo ordinaté, dr ad obiectioné contra primũ dictum, s. ipsam diuisionem, q; diuisio est optima, & formalis sermone artificiosa. Nã cũ gula sit circa cõcupiscentiam delectationis in cibo, & cibus non héat rõné cibi, nisi i ordine ad esum, nõ distinguit cibus a comestione tanquàm sint diuersæ materiæ gulæ, sed tanq̃ duo requisita, & cõcurrẽtia ad materiã gulæ. Oportet enim concurrere cibum & actũ, quo q's vtitur cibo quem constat esse non uidere, aut audire, vendere, aut emere, sed comedere: & neutrum ab altero separabile est. Et constat q; aliquæ conditiones spectãt ad cibum, vt substantia, quantitas, & qualitas cibi: & aliquæ ad ipsum actũ utendi illo, ut tempus, & modus. Falsum est ergo formaliter loquendo, q; omnis inordinatio sit ex parte actus utendi, licèt simul sit cum ipso actu in potentia, uel in actu. Et ad probationem, Si non sumeretur, non esset gula uitium, dicitur q; gulæ uitium est etiam si nunquàm sumatur cibus inordinaté appetitus. Loquendo autem de sumere in potentia, dicitur q; probatio nihil ualet: quia posse sumi est de ratione cibi, & a conditionali negatiua unius inseparabilis non sequitur cathegorica positiua rationis. uerbi gratia. Licèt illa sit uera, Si non est risibilis, non est homo. non tamen ualet, ergo ratio hominis sumitur ex risibilitate. Ita non ualet. Si cibus non posset sumi, non causaretur uitium gulæ. ergo causare uitium gulæ conuenit cibo ratione sumptionis. Sicut non ualet, ergo esse cibum conuenit sibi ratione sumptionis. Sumitur enim quia est cibus, & non quia sumatur, ideo est cibus.

¶ Ad obiecta contra secundum dictum, s. de una specie gulæ secundùm substantiam cibi, dicitur q; illud membrum esse diuisibile contingit dupliciter. Vno modo, in esse morali formaliter secundùm per se differentias gulæ: & sic negatur. Alio mõ, secundũ differentias per accidens: & sic conceditur, sed nõ est contra doctrinam authoris: quoniam species debẽt per se differentijs formalibus illius generis constitui, & non differẽtijs per accidens. Et per hanc regulam respondetur ad obiecta contra indiuisibilitatem tam huius, q̃ aliarum specierum. Vnde cũ contra istam speciem affertur, Quia substantia cibi diuiditur in pretiosam, & insuetam, dicitur quòd distinctio ista est per accidens ad substantiam cibi. Accidit enim delectabili cibo, q; sit prohibitus lege, uel consuetudine. Vnde quicunque cibus secundùm seipsum inordinaté appetitur infra humanos limites, siue hoc sit ex nobilitate cibi, siue ex prohibitione, ut carnes sunt in ieiunijs prohibitæ, ad eandem speciem gulæ spectant. Ciborum uerò appetitus extra humanos limites, ut carbonũ, calcis, carnium humanarum, & similium, ad bestialitatem spectant, quæ sub his speciebus non continetur, quoniam gula ut est humanum uitium, distincta est.

¶ Ad obiecta contra tertium dictum, s. de unitate speciei gulæ quantum ad qualitatem cibi, dicitur negando huiuscemodi membri diuisibilitatem formalem, & per se, ut dictum est. Et cum dicitur, quia diuiditur per qualitatem præparatam, uel nociuam, iam patet responsio, quòd esse nociuum accidit cibo ut obiectum est gulæ, quia accidit cibo, ut est delectabilis. Est. n. præter gulosi intentionem, ut author dixit.

¶ Ad obiecta contra quartum & quintum dictum respõdetur negando utrunque assumptum. s. & quòd ex parte sumptionis sint plures differentiæ formales per se in genere gulæ, & q; secũdũ mẽbrũ, s. ex parte modi, sit diuisibile formaliter &c.

¶ Et ad primam probationem s. quia sumptio inordinata est quandoque, quia frequentior est quàm oportet, respondetur q; huiusmodi deordinatio comprehenditur sub specie quarta,

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

Obiect. præuentionis tpis. Nā dū repetitur comestio inordinatè, reputatur, quia tps congruū comestioni nō expectatur. Et p idem uidetur ad secūdā de multiplicata comestione in die ieiunij. Nā ips siquidem debitum comedit q uiolat ieiunium bis comedendo: q̃n usque in diem crastinum differēda esset comestio, ut prædictū est.

F Obiectū.n. appetibile constat esse prius appetitione, & mouere appetitum, immò esse primum motorem, utpote mouentem non motum, ut patet in 3. de anima. Vndè patet fundamentū authoris esse solidum, peripateticum, & consonū nō solū sibi, sed sacris doctoribus, quos quia summè ueneratus est author, iō intellectum oium quodammō sortitus est. Scriptum est.n. q declaratio diuinorū sermonū illuminat, & intellectū dat paruulis. Danobus ergo operam declarationi diuinorum sermonū per pphetas, apostolos, doctoresq; sacros, lumen datur & itellectus, utpote paruulis in oculis suis, & seipsos submittēdo bus illorū doctrinæ.

¶Ad tertiū aūt obiectionē loco, & quartā de fine, dī, q huiusmodi sordinationes ad aliorū uitiorū spēs spectant, nec cōstituunt spēs gulæ. Si quis.n. pp adulterandū comedit, non gulæ, sed adulterij macula se polluit. Et similiter si qs in Ecclesiæ cōtemptū in illa comedit, non gulæ, sed sacrilegij crimen incurrit. Deformitates siquidē istæ qa p accidens se habent ad gulā, non sufficiunt ad intrinsecas gulæ species causandas.

¶ Ad obiecta contra sextū dictū. s. de vnitate spēi gulæ ex pūtione tpis, rndeō negando, q species illa sit diuisibilis formaliter &c. ut prius dictū est. Et ad phationē, quia præuentio potest esse uel in ordine ad exigēņā naturæ, uel ad phibitionem &c. rndetur, q oēs allatæ differentiæ per accidēs se habēt ad gulam, aut nullam faciunt formalē differentiam. Nam præuentio tēporis contra præceptum naturæ, uel contra pceptum Ecclesię, eiusdem est rationis. Vitia.n. non distinguuntur penès præcepta a quibus auertunt, sed penès obiecta ad quæ tēdunt. Idem autem est obiectum. Tēporis præuentio in cibo a quocū que sit prohibita, & simile est in alijs uitijs. Incestus enim siue a natura, siue ab Ecclesia inhibitus, eiusdem est speciei. Si qs autem celebraturus comedit, sacrilegij crimen committit contra sacramentorum reuerentiam debitam agēs. Quod autem subiungitur, quòd hæc ideò distinguuntur specie, quia distinguuntur genere, iuxta tria genera gulæ ab ipso Martino assignata, eadem facilitate negatur, qua dicitur. Nam ut patet ex dictis, ex his quæ sunt per accidens, conficta sunt sub gula genera illa. Quo fit ut arguens, & doctorum theologorum cōem doctrinam deserat, & Aristotelem non sequatur, ut putauit.

¶ Ad obiecta in tertio dubio de specificantibus peccata gulæ. s. q sunt obiecta motiua appetitus, respondendo dicitur. Ad primum, quòd falsum assumitur, q eadem secundùm speciē concupiscentia cibi fiat, ut unus semel, alter pluries in die ieiunij comedat. Et similiter negatur assumptum in secundo. Vtrunque siquidem petit principium: quoniam concupiscentiæ distinguuntur specie sicut delectationes. Alterius autem delectationis est delectabile in quantitate cibi à delectabili sumptione ante tempus, & a delectabili uoracitate &c. cum hæc moueāt ad inordinatam concupiscentiam sui.

¶ Ad tertium, cum dicitur quòd nullus potest rōnabiliter dicere, q tempus se habeat ut motiuum appetitus in cibo sumendo, negatur assumptum: quoniam nec tempus excludīta motiuis appetitus, ut experimur in nobis, dum quia talis hora est, mouemur ad tale opus: nec tempus applicatum ad sumptionē cibi minus mouet nos, q applicatum ad agriculturam mouet ad illam. Ad quartum dicitur, quòd quia finis est prior in intētione, & posterior in executione, & obiectum appetitus hēt rationem finis: ideò delectabile in substantia, qualitate, & quantitate, præuentione, uel uoracitate cibi primo mouet appetitum ad sui concupiscentiam inordinatam, & cōcupiscētia inordinata mouet ad adipiscendum tale delectabile sumēdo cibū illum sic, talem, prius, uel sic. Vndè uerum dicit arguens in hoc, q concupiscentia inordinata mouet ad gulę peccatum in actu exterioris executionis: sed falsum dicit in hoc, quòd delectabile non prius moueat ad inordinatam concupiscentiam.

Et sic quantum ad substantiā, uel spēm sibi ērit aliqs cibos lautos, i. pretiosos. Quantū ad qualitatē quærit cibos nimis accuratè præparatos, i. studiosè. Quantum ad quantitatē, excedit nimis in edendo. Alio uerò mō attenditur inordinatio concupiscētiæ quātū ad ipsam sūptionē cibi, uel qa pueniat debitum tps comedēdi, qđ est præpropere, uel qa non seruat modum debitum in edendo, quod est ardenter. Isido *uerò comprehēdit primum & secūdum sub uno, dicens, q m gulosus excedit in cibo ſm quid, quantum, quomodo, & quando.[n]

*Elicitur ex li. 2. de summo bono, ca. 21. nō pcul a fine, & c. 42. *Concl. m*

AD PRIMVM ergo dicendum, q corruptio diuersarū circumstantiarū facit diuersas spēs gulæ pp diuersa motiua, ex qbus moralium spēs diuersificantur. In eo enim qui quærit lautos cibos, excitatur cōcupiscētia ex ipsa specie cibi. In eo uerò q præoccupat tempus deordinatur concupiscentia propter impatientiam moræ, & idem patet in alijs.

AD II. dicendum, q in loco, & in alijs circunstantijs nō inuenitur aliud differēs motiuū pertinens ad usum cibi, quod faciat aliam speciem gulæ.

AD III. dicēdū, q in qbuscū que alijs uitijs diuersæ circunstantiæ habēt diuersa motiua, oportet accipi diuersas spēs uitiorū secundū diuersas circunstantias: sed hoc non contingit in omnibus, ut dictum est. †

†Ad 2. ar. & 1. 2. q. 72. ar. 9.

ARTICVLVS V.

Vtrum gula sit uitium capitale.

Porrecta per totum. 718 Mal. q. 8 art. 1. cor. eo. 3. & ad 9. & q. 13. art. 3. cor. & q. 14. art. 4.

AD QVINTVM sic procedit. Videtur quòd gula non sit uitium capitale. Vitia.n. capitalia dicunt, ex quibus alia oriuntur ſm rōnem causæ finalis: sed cibus[h] circa quem est gula, nō habet rationem finis, nō enim propter se quæritur, sed ppter corporis nutritionem. ergo gula non est uitium capitale.

¶2 Præt. Vitiū capitale aliquam principalitatē hēre vr in rōne pčti: sed hoc nō cōpetit gulæ, qa vr esse ſm suum genus minimū peccatorum, utpotè plus appropinquans ad id, quod est secundum naturam. ergo gula non uidetur esse uitiū capitale.

¶3 Præt. Pčtm cōtingit ex hoc, q aliquis recedit a bono honesto pp aliquid utile psenti uitæ, vel delectabile sensui: sed circa bona q̃ hēnt rōnē utilis, ponit unū tm uitiū capitale, s. auaritia. ergo[b] & circa delectationes vr esse ponendum unum tantū uitiū capitale: ponit aūt luxuria, q̃ est maius uitiū q̃ gula, & circa maiores delectationes. ergo gula non est uitiū capitale.

SED CONTRA est, quòd Gregor. 31. Moral. * computat gulam inter uitia capitalia.

* Li. 31. c. 31.

RESP. Dicēdū, q sicut supra dictū est, * uitium capitale dr, ex quo alia uitia oriuntur ſm rōnē[d] causæ finalis, inquatū. s. hēt finē multū appetibilē. Vñ ex eius appetitu homines puocant multipliciter ad peccandū. Ex hoc aūt aliquis finis reddit multū appetibilis, q habet aliquā de cōditionibus fęlicitatis, q̃ est naturaliter appetibilis. Pertinet aūt ad rōnem fęlicitatis delectatio, vt patet in 1. & 10. Eth.* & iō m vitiū gulæ, qđ ē circa delectationes tactus, quæ sūt pcipuæ inter alias, cōuenienter ponit inter uitia capitalia*.

*1. 2. q. 84 ar. 4. D. 302. *Li. 1. c. 8. & lib. 10. ca. 3. & sequētibus. *Concl. m*

AD PRIMVM ergo dicendū, q ipse cibus ordinat quidem ad aliquid sicut ad finem: sed quia ille finis, s. cōseruatio uitæ, est maximè appetibilis, q̃ sine cibo cōseruari nō pōt, inde ēt est q ipse cibus est maximè appetibilis: & ad hoc ferè tot* labor humanæ uitæ ordinatur, ſm illud Eccl. 6. Oīs labor hominis i ore eius*. Et tñ magis gula vr esse circa delectationes cibi, q̃ circa cibos. Propter quod, vt Augu. dicit in libro de uera religione. *Quibus uilis corporis salus est, malūt uesci, in quo scilicet delectatio est, quam saturari: cum omnis finis illius uoluptatis sit non sitire atque esurire.

*C. 53. circa princ. tom. 1.

AD II. dicēdū, q finis in peccato accipitur ex parte cōuersionis, sed grauitas pčti accipitur ex parte auersionis: & iō nō oportet uitium capitale, qđ habet finē maximè appetibilem, habere magnam grauitatem.

AD III dicendum, q delectabile est appetibile ſm se: & iō ſm eius diuersitatē ponuntur duo uitia capitalia, s. gula, & luxuria. Vtile aūt ex se non habet rōnem appetibilis, sed ſm q ad aliud ordinatur. Et iō in omnibus utilib* uidetur esse una rō appetibilitatis: & propter hoc circa huiusmodi non ponitur nisi unum uitium capitale.

ARTICVLVS VI.

Vtrum conuenienter assignentur gulæ quinque filiæ, scilicet, inepta lætitia, scurrilitas, immunditia, multiloquium, & hebetudo mentis circa intelligentiam.

Porrecta per totum. 719 Mal. q. 14. art. 4.

AD SEXTVM sic procedit. Vr q inconuenienter assignētur gulæ quinquæ filiæ, s. inepta lætitia, scurrilitas, immunditia, multiloquium, hebetudo mentis circa intelligentiam. Inepta[h] enim lætitia cōsequitur omne peccatum, secundum illud Prou. 2. Qui lætant cū male fecerint, & exultant in rebus pessimis. Siṁr ēt[h] hebetudo mentis inuenitur in omni peccato, secundum illud Proue. 14. Errant qui operantur malum. ergo inconuenienter ponuntur filiæ gulæ.

¶2 Præt. Immūditia, q̃ maximè consequitur gulā, vr ad uomitū ptinere, ſm illud Isa. 28. Oēs mensæ repletæ sunt uomitu sordium: sed hoc non vr esse pčtm, sed pœna pčti, vel ēt aliquid utile sub consilio cadens, ſm illud Eccles. 31. Si coactus fueris in edendo multum, surge e medio, & vome, & refrigerabit te. ergo h nō debet poni inter filias gulæ.

¶3 Præt. Isidorus ponit scurrilitatem filiam luxuriæ. Non h ergo debet poni inter filias gulæ.

SED CONTRA est, quòd Grego. 31. Moral. * has filias gulæ assignat.

*Lib. 31. c. 31.

RESP. Dicēdū, q sicut dictum est, gula propriè consistit circa immoderatam delectationem, quæ est in cibis & potib*: & iō m illa uitia inter filias gulę cōputantur, q̃ ex immoderata delectatione cibi & potus cōsequitur: q̃ quidem possunt accipi uel ex parte aię, uel ex parte corporis[n]. Ex parte aūt aię quadrupliciter. Primò q dem, quantum ad rōnē, cuius acies hebetaṫ ex immoderatione cibi & potus. Et quātū ad hoc ponitur filia gulę hebetudo sensus circa intelligentiam, pp fumositates ciborum perturbantes caput, sicut ecōtrario ab-

Ar. 2. & 3. *Conclu. m*

SVP. QV. CXLVIII. ART. V. ET VI.

IN ar. 5. & 6. eiusdē q. 148. dubium ex Martino ubi sup. in q. An gula sit uitium capitale, occurrit, impugnāte quòd uitiū capitale dicit ex quo natura sunt multa oriri uitia secūdùm rationem causæ finalis. Probat autē hoc specialiter de quinq; gulæ filiabus, quæ in 6. articu. tractantur, uolens quòd non oriuntur ex gula secūdùm rationem causæ finalis: quia nemo appetit actus istorum quinque propter actum gulæ, neque delectationem in istis propter delectationē gulæ: quoniam nullus appetit hebetudinem mentis, ut delectetur in cibis & potibus.

¶Ad hoc dicitur dupliciter. Primò, q secundùm doctrinā authoris, licet sit uerum, q uitium capitale sit, ex quo secundum rōnem finis multa oriuntur uitia, non tñ hēab ipso hæc ppositio cum dictione exclusiua, hoc est, q solùm sic oriantur ex illo alia uitia, immo superius in quæstione de auaritia ar. vl. dicit, ex quo oriuntur alia uitia, & præcipuè secundum rationē causæ finalis. Vbi patet non excludi alios modos causandi alia a uitio capitali. Secundò dī, q illæ quinque filiæ gulæ assignatæ a Gregorio oriuntur ex gula secundùm rationem causæ finalis. Et cum contra arguitur, quia nemo appetit ista pp gulā, rndetur, q appetere aliquid pp finem non contingit uno mō, ut arguens assumit, sed plurib. Aliquid.n. appetitur pp finem, ut medium ad consequendum finem, sicut appetitur equus ad quietiùs, uel celerius peragendum iter. Et hoc modo ista quinque non appetuntur propter gulam ut finem. Et hoc solū probat arguens. Aliquid autem appetitur propter finem, ut acceptatum ex finis appetitu, dummodo intentum finē consequatur: sicut appetitur damnum exilij a uindicante se, sciens q ex uindicta incurret exilium. Ex nimia namque affectione ad finem, puta, uindictam acceptat incurrere exilium. Et hunc modum arguens prætermisit & tamen hoc modo omnes dictæ filiæ gulæ ex gula oriuntur secundum rationem fin. s. Est.n. gulosus tam affectus delectationi cibi & potus, q non curat, dūmodo illam expleat, incurrere damna ineptæ lætitiæ, scurrilitatis, immunditiæ, multiloquij, & mentis hebetudinis. Et licèt hoc non sit, ista uitia secundum se oriri ex gula ut fine, sed est habere ipsa uitia ex gula ut fine: quoniam actus istorum uitiorum non ordinantur secundum se ad finem gulæ, sed incurrere dicta uitia procedit ex fine gulæ, ut declaratum est, sufficit tamen ad horum filiationem respectu gulæ ut finis, huiusmodi dependentia finalis. Quòd.n. non ita directè requiratur ad filiationem uitiorum causalitas finalis illorum secundùm seipsa, ex quæstio. 35. superius de filiabus accidiæ, in art. ult. insinuatur, quamuis, ut in prima responsione dictum est, nō oporteat semper causalitatem finalem in filiatione uitiorum saluari. Stant ergo solida fundamenta authoris.

¶In responsione ad primum dicti 5. ar. specialiter aduerte duas radices, ex quibus trahit gula, q sit uitium capitale, alteram ex cibo, q est uitæ cōseruatiuus. Est enim hoc ualdè appetibile, & pp hoc multū ualide & sunt, & iusti tenentur. Alterā ex delectatione in cibo & potu, quæ sapiēter disinonē sel citans, quæ est summè appetibilis. Nam dum homo in delectabili moratur, felix quodammodo est. Vnde & homines qui semper uersantur circa delectabilia, fęlices putaremus, nisi mala annexa, & consequentia consideremus.

¶ In sexto specialiter at dubium de scurrilitate occurrit, quantum pctm sit. Et est ratio dubij, quia cū gestus, q̃ verba inhonesta vnt ex suo genere peccata mortalia, licet ex imperfectione actus, puta, quia leuiter, & sine mala intentione, & nūs grauia dicuntur, uideantur qnq; uenialia.

¶Ad hoc dī, q tū gestus, q̃ verba inhonesta dupliciter exerceri possunt. Primò, in ordine ad aliqd peccatum mortale, operis, uel delectationis. Exemplum primi. Si qs diceret uerba inhonesta, ut prouocaret ad fornicationē, aut ad uindictā. Exēplum secūdi. Si quis diceret uerba inhonesta ut delectaret, uel qa delectat maledicta, aut fornicatio, de qua est sermo. Et sic proculdubio huiōi peccata uerborū, uel gestuum sunt peccata mortalia. Alio modo, quia delectāt, uel ut delectent ipsi inhonesti gestus, ipsa inhonesta locutio, & sic hilariter trāseunt, uel transeant. Et hoc propriè vr ad scurrilitatē & turpitudinē pertinere, de quibus Apos. loquit ad Eph. 5. Et sic non sunt peccata mortalia, sed uenialia ualdè periculosa. Scriptum est.n. Corrumpunt bonos mores colloquia praua. Vnde Apostolus pcipit nec nominari hæc inter Christianos. Et q nō sint peccata mortalia suadetur rōne, & authoritate. Nam hmōi peccata non sunt contra bonum proximi, sed ad delectationē directe ordinantur. Constat quoque non esse contra bonum diuinum, aut propriū illius qui hæc committit, nec quantū ad bonū aiæ, aut corporis, aut exteriorum. Apostolus quoq; ibidē, ut glossa notauit, & bene, prohibet multa uitia dū dicit, Fornicatio, & oīs immūditia, & auaritia, nec nominetur in uobis: nec turpitudo, uel stultiloquiū, aut scurrilitas, q ad rem non pertinet. Et deinde subiungens pœnam criminum esse exclusionem ab hæreditate regni Dei, non resumit nisi tria prima uitia dicens, Intelligentes, q oīs fornicator, aut immundus, aut auarus, non hēt hæreditatem &c. ex hoc insinuans, quòd alia tria nō excludūt ex suo genere à regno Dei. Qđ etiā de scurrilitate insinuauerat, dum dixerat, Quę ad rem non pertinet, declarans p hoc deformitatē eius consistere in uanitate, & tamquàm quid uanum, seu inutile, esse ueniale.

Respon. 2.

stinentia confert ad sapientiæ perceptionem ſm F illud Eccl. 2. Cogitaui in corde meo abſtrahere à vino carnem meam, ut animum meum transferrē ad ſapientiā. Secundò, quantum ad appetitū, qui multipliciter deordinatur per immoderantiā cibi & potus, quaſi ſopito gubernaculo rōnis. Et quantum ad hoc ponitur inepta lætitia: quia oēs aliæ inordinatæ paſſiones ad lætitiā, & triſtitiā ordinā-
Lib. 2. c. 5. tom. 5. tur, vt dr̄ in 2. Eth. & hoc eſt, quod dr̄ 2. Eſdræ 3. ꝙ vinum omnē mentē conuertit in ſecuritatē, & in iucūditatē. Tertiò, quantū ad inordinatum verbum: & ſic ponitur multiloquium, quia vt Gre. di-
* Parte 3. cap. 10. in prin. cit in Paſtoral.* Niſi gulæ deditos immoderata lo G quacitas raperet, diues ille, qui epulatus quotidie ſplēdidè dr̄, in lingua grauius non arderet. Quartò, quātū ad inordinatū actum: & ſic ponitur ſcurrilitas, ideſt, iocularitas quædā proueniens ex defectu rōnis, q̄ ſicut nō pōt cohibere verba, ita nō pōt cohibere exteriores geſtus. Vñ ad Eph. 5. ſup illud, Aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas, dicit glo. ꝙ à ſtultis ſcurrilitas dr̄, ideſt, iocularitas, q̄ riſum mouere ſolet. Quāmuis poſſit vtrumq; horum referri ad uerba, in quibus contingit peccare, uel ratione ſuperfluitatis, quod ptinet ad multiloquiū: vel rōne inhoneſtatis, qđ pertinet ad ſcurrilitatē. H Ex parte aūt corporis ponit immūditia, quæ pōt attendi ſiue ſm inordinatam emiſſionē quarumcunq; ſuperfluitatū, uel ſpecialiter quantum ad emiſſionem ſeminis. Vñ ſuper illud ad Eph. 5. Fornicatio aūt, & oīs immunditia &c. dicit glo. ideſt, incōtinentia pertinens ad libidinē quocunq; mō.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ lætitia, quæ eſt de actu peccati, vel ſine, conſequitur omne peccatū, maximè quod procedit ex habitu: ſed lætitia uaga incompoſita, quæ hic dicitur inepta, præcipuè oritur ex immoderata ſumptione cibi, vel potus. Similiter etiam dicendum, ꝙ hebetudo ſenſus quā I tum ad eligibilia, communiter inuenitur in omni
In corp. art. peccato: ſed hebetudo ſenſus circa ſpeculabilia, maximè procedit ex gula, ratione iam dicta.

Ad II dicēdum, ꝙ licet vtilis ſit vomitus poſt ſuperfluam comeſtionem, tamen uitioſum eſt, ꝙ aliquis huic neceſſitati ſe ſubdat per immoderantiam cibi, vel potus. Poteſt tamen abſque culpa, vomitus procurari ex conſilio medicinæ in remedium alicuius languoris.

Ad III dicēdum, ꝙ ſcurrilitas procedit quidē ex actu gulæ, non aūt ex actu luxuriæ, ſed ex eius voluntate: & iō ad vtrumq; vitium pōt pertinere. K

QVAESTIO CXLIX.

De ſobrietate, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde cōſiderandum eſt de ſobrietate, & uitio oppoſito, ſcilicet ebrietate.

Et circa ſobrietatem quęrun tur quatuor.

¶ Primò, Quæ ſit materia ſobrietatis.

¶ Scđo, Vtrum ſit ſpālis uirtus.

¶ Tertiò, Vtrum vſus vini ſit licitus.

¶ Quartò, Quibus pręcipuè cōpetat ſobrietas.

Articvlvs I.

Vtrum materia ſobrietatis ſit potus.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd materia ſobrietatis non ſit potus. Dr̄. n. ad Roman. 12. Non plus ſapere q̄ oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatē. ergo ſobrietas eſt G circa ſapientiam, & non ſolum circa potum.

¶ 2 Præt. Sap. 8. dicitur de Dei ſapientia, ꝙ ſobrietatē, & prudētiam docet, iuſtitiam, & uirtutem, ubi ſobrietatem ponit ꝓ tēperantia: ſed temperantia nō ſolum eſt circa potus, ſed ēt circa cibos, & uenerea. ergo ſobrietas nō eſt ſolū circa potus.

¶ 3 Præt. Nomē ſobrietatis à H menſura ſumptum eſſe vr̄: ſed in omnibus, q̄ ad nos pertinent, debemus mēſurā ſeruare, ut dicitur ad Titum 2. Sobriè, & iuſtè, & piè viuamus in hoc ſæculo, vbi dicit gloſ.* Sobriè in nobis. & 1. ad Timo. 2. dicitur, Mulieres in habitu ornato, cū verecundia & ſobrietate ornātes ſe, & ſic vr̄ ſobrietas eſſe non ſolū in interioribus, ſed etiā in his quæ pertinēt ad exteriorē habitum. nō ergo propria ma- I teria ſobrietatis eſt potus.

* Glo. interlinearis ibid.

Sed contra eſt, quod dicit Eccleſ. 31. Aequa uita hominis, vinum in ſobrietate potatum.

Resp. dicendum, ꝙ virtutes, q̄ ab aliqua generali conditione virtutis nominantur, illā materiā ſibi ſpecialiter uendicant, in qua difficillimū, & optimū ē cōditionē eius obſeruare: ſicut fortitudo, pericula mortis: & tēperātia delectationes tactus. K Nomē aūt ſobrietatis ſumit à menſura. Dr̄ enim aliquis ſobrius, quaſi bria, ideſt, mēſurā ſeruans: & iō illā materiā ſpecialiter ſibi ſobrietas aſcribit, in qua maximè laudabile eſt mēſuram ſeruare. Hmōi autē eſt potus inebriare valens, quia eius vſus menſuratus multū confert, & modicus exceſſus multū lædit, quia impedit vſum rōnis magis etiam q̄ exceſſus cibi. Vñ Eccl. 31. Sanitas eſt animæ & corporis ſobrius potus. Vinū multum potatum irritationem, & iram, & ruinas multas facit. Et ideo ſpecialiter Conclu. m

SVP. QV. CXLIX. ARTIC. I.

In artic. q. 149. dubium ex Martino in eodem tractatu in quæſtione de ſobrietate occurrit. Arguit ſiquidem cōtra corpus huius articuli multipliciter. Primò, q̄ bria non eſt nomen menſuræ abſolutæ, ſed mēſuræ uinariæ, vt Donatus dicit ſuper Terentium, ac per hoc ſobrietas non ꝓ appropriationē, ſed proprietatē, importat menſuram potus vini. Secundò, quia non eſt uerū uniuerſaliter ꝙ uirtutes q̄ ab aliqua generali cōditione uirtutis nominantur, illam materiā ſibi ſpecialiter vendicāt, in qua difficillimū & optimū eſt conditionē illam obſeruare. Sequeretur. n. primò, ꝙ temperantia ſibi uinum, aut concubitum pro materia uendicaret. Sequeretur ſecundò, ꝙ iuſtitia uendicaret ſibi aliquā ſpecialem materiam: & idē ſequeretur tertiò de prudentia. Tertiò, q̄a ad hmōi appropriationem non ſufficit, ꝙ optimū & difficillimū ſit ī tali materia, ſed requiritur loquētiū vſus. Quamuis ergo bria ſignificaret menſuram, non tñ ſufficientem propter hoc cauſam huius appropriationis S. Thomas tetigit.

Porrecta per totum. 720 Sup. q. 143 cor. prin.

¶ Ad primum horū dicitur, quòd argumentū de uocabulis ad grammaticos ſpectat, qui diſcordes uidentur, dum alij briā menſurā uinariā, ut arguens affert Donatū: alij uas uinariū, ut Seruius ſuper Virgiliū: alij menſuram, ut in Catholicon habes. Vnde commendandum eſt authoris ingenium, qui tertiā ſignificationem ſecutus, rationem reddit quare ſobrietas habeat potū pro materia: nam multò facilius fuiſſet hoc dicere, ſequendo primas ſignificationes.

¶ Ad ſecundum dr̄, ꝙ illa maior eſt uera cōmuniter, & hoc ſufficit propoſito. Nec aliqua inſtantia in oppoſitum militat. Nō prima de temperantia, quoniā & in ipſa hoc uerificatur: quoniam a temperate dicta, delectationes tactus ad naturam ſpectantes

ciunes ſibi ſpecialiter uendicat pro materia, quas difficillimū, A & optimum eſt temperare. Et non oportet deſcēdere ad ſpecialiſſimam materiam, putā, potum, ſed ſat eſt materiam ſpecificā ſubalternam ſibi ſpecialiter uendicare. Nec ſecunda de iuſtitia quia etiā iuſtitia adiuſtat, ſeu adęquat operationes ad alterum vt materiā propriā, quas difficillimum, & optimum eſt ad æqualitatē adducere, a qua iuſtitia dicitur. Nec demū tertia de prudētia, q̄a & ipſa rōnis actus ꝓpriam materiā habet, q̄bus difficillimū, & optimum eſt vt ad ꝓcul videndū, unde prudentia dicta eſt.

D. 1130.

Conclu. p

¶ Ad tertiū dr̄, ꝙ author uſum loquētiū ſupponit. Cōſtat nāq; ꝙ ſobrietate propriè vtimur cum de potu loquimur, ſicut & ebrietate. Et ſuppoſito loquentium vſu, reddit rōnem appropriationis ſatis ſufficiētem, & ſolidam, ut patet ex iam diſcuſſis.

¶ In eodem ar. in reſponſione ad primū, Martinus occurrit ibidē, dicens ꝙ licet ſolutio iſta ſit bona, nō eſt tñ expoſitio conueniēs dicto Apoſtoli. Calix enim ſapientiæ inebriās eſt præclarus, ſapere tñ non ad ſobrietatem non eſt ꝓclarū, ſed uitioſum. Quia ergo in aſſecutione ſapientiæ ebrietas eſt laudabilis, ideò non videtur conueniēter aptata per Thomam ſimilitudo.

¶ Ad hoc dr̄ & ꝙ ſolutio principalis, & expoſitio eſt optima, ſi rectè intelligatur, & diſcernatur ad quid affertur. Nā ad nihil affertur niſi ad declarandum, ꝙ ſobrietas metaphoricè locum habet in ſapiētia. Per hoc enim ſatiſfit authoritati Apoſtoli directè dicendo, quòd ſobrietas ibi non proprie ſumitur, ſed metaphoricè. Et ꝙ ſobrietas metaphoricè in ſapientia inueniatur, manifeſtatur ex hoc, quòd etiam ebrie- E tas metaphoricè in illa inuenitur, iuxta illud, Calix meus inebrians &c. Impertinens eſt autem huic propoſito, an tam ebrietas, quàm ſobrietas ſapientiæ ſit laudabilis, quæ tamen impertinentia arguens ingerit, & nihil obſtat propoſito.

Porrecta per totum. 721 2. cor. 5. le. 3. Et Ti. 2. le. 3.

ſobrietas attendit* circa potū, non quēcumq;, ſed eū, qui ſua fumoſitate natus eſt caput cōturbare, ſicut vinū, & omne qđ inebriare pōt. Cōiter autē ſumendo nomen ſobrietatis pōt in quacumque materia dici, ſicut & ſupra dictum eſt* de H fortitudine, & temperantia.

* q. 123. ar. 2. & q. 141. ar. 2.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ ſicut vinū materiale īebriat corporaliter, ita etiā metaphoricè cōſideratio ſapientiæ dr̄ potus inebriās ꝓp hoc, ꝙ ſua delectatione animū allicit, ſecūdū illud Pſal. 22. Calix meus inebriās q̄ præclarus eſt: & ideò circa cōtemplationē ſapiētiæ per ſimilitudinē quandam ſobrietas dr̄.

Ad II. dicēdū, ꝙ oīa quæ ad tēperantiā ꝓpriè ptinent, neceſſaria ſunt p̄ſenti uitæ, & eorū exceſſus nocet: & ideò in oībus neceſſariū eſt adhibere mēſurā, qđ ptinet ad officiū ſobrietatis. Propter qđ noīe ſobrietatis tēperantia ſignificatur: ſed modicus exceſſus in potu plus nocet, q̄ in alijs: & ideò ſobrietas ſpecialiter eſt circa potum.

Ad III. dicendū, ꝙ q̄uis menſura in omnibus requiratur, nō D tamē ſobrietas ꝓpriè in omnibus dicitur, ſed in quibus menſura eſt maximè neceſſaria.

Articvlvs II.

Vtrum ſobrietas ſit per ſe virtus ſpecialis.

Ad secvndvm ſic procedit. Vr̄ ꝙ ſobrietas nō ſit p ſe quædā ſpecialis virtus. Abſtinētia. n. attendit & circa cibos, & circa potus: ſed circa cibos non eſt ſpeciar̄ aliqua ſpecialis virtus. ergo nec ſobrietas, q̄ ē circa potū, eſt aliqua ſpālis virt⁹.

¶ 2 Præ. Abſtinētia, & gula ſūt circa delectationes, inquantū ſenſus eſt alimenti: ſed cibus & potus ſimul cedunt in alimentum, ſimul enim indiget animal nutriri humido, & ſicco. ergo ſobrietas, quæ eſt circa potū, non eſt ſpecialis uirtus.

¶ 3 Prę. Sicut in his, quæ ad nutritionē ptinēt, diſtinguit cib⁹ à potu, ita ēt diſtinguunt diuerſa genera ciborū, & diuerſa genera potuum. Si ergo ſobrietas eſſet per ſe quædā ſpecialis virtus, vr̄ ꝙ circa quamlibet differentia potus, vel cibi, ſit quędā ſpecialis virtus, quod eſt in- C cōueniens. nō ergo videtur ꝙ ſobrietas ſit ſpecialis virtus.

Sed contra eſt, ꝙ Macrobius* ponit ſobrietatē ſpecialem partem temperantiæ.

Resp. Dicendū, ꝙ ſicut ſupra dictū eſt,* ad uirtutē moralem pertinet conſeruare bonū rōnis cōtra ea, q̄bus pōt impediri: & ideò vbi inuenit ſpeciale impedimētū rōnis, ibi neceſſe eſt eſſe ſpecialē uirtutē ad illud remouendū. Potus autē inebrians habet ſpecialē rōnē impediendi uſum rationis, inquātum. ſ. perturbat cerebrū ſua fumoſitate: & ideo ad remouendum hoc impedimentum rationis, requiritur ſpecialis virtus, quæ eſt ſobrietas.

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ cibus & potus cōmuniter impedire poſſunt bonum rationis,

¶ In eodem art. dubium occurrit circa diſtinctionem ſobrietatis ab abſtinentia. Videtur enim ꝙ diſtinctio ſit ſuperflua, & nulla formaliter. Superflua quidem, quia ſola abſtinentia ſufficit ad tollendum impedimentum, quod rationi præſtare poteſt potus inebrians. non ergo præter abſtinentiam oportet ponere ſobrietatem. Probatur antecedens: quia abſtinens in omni potu ſeruat modum rationi. ergo ēt in potu inebriare potēte. Nulla autem, quia nullū inuenitur diſtinctiuū formaliter: in litera ſi quidem aſſignatur pro diſtinctiuo ſpecialis ratio impediendi rationem. Et explicat in quo conſiſtit iſta ſpecialis ratio impediendi rationem, ſcilicet quia per viam fumoſitatis natus eſt pot⁹ inebriatiuus impedire, aut perturbare rationem. Sed hæc ratio aut non diſtinguit formaliter, aut ſobrietas eſt ſpecies abſtinentiæ. Probatur, quia litera in reſponſione ad ſecundum dicit, quòd abſtinentia eſt circa cibos, & potus inquantum impediunt rationem. Tunc ſic, Impedire rationem, & impedire rationē per viā fumoſitatis, non conſtituunt diuerſas ſpecies, ſed potius quaſi genus, & ſpeciē, ſi diſtinguuntur formaliter. ergo uel ſobrietas eſt ſpecies abſtinentiæ, uel non diſtinguuntur formaliter. Si dicatur ex litera in reſponſione ad primum, quòd contra abſolutè abſtinentia ponitur, quòd ſit contra impedimenta rationis ex cibo & potu: ſed ſic, ſcilicet per immoderantiam delectationis, ita quòd contra impedimenta rationis ex cibi & potus immoderatā delectatione ponitur abſtinentia: contra impedimenta uerò rationis ex potus inebriantis fumoſitate, ponitur ſobrietas; Contra. Sobrietas eſt ſpecies temperantiæ, quam conſtat eſſe circa delectationes tactus. ergo ſobrietas eſt circa tale delectabile ſecundùm tactum: alioquin non eſſet per ſe ſpecies temperantiæ, ut patet exercitatis in Metaphyſica. ergo ſobrietas eſt etiam contra impedimenta rationis ex potu delectabili. Et ſic ſequitur ut prius, ſcilicet quòd ſit ſpecies abſtinentiæ, aut non diſtinguatur ab ea formaliter, quorum utrumque eſt contra authorem in reſponſione ad tertium, utramque uirtutem ſpecialiſſimam tenentem. Et per hæc videtur, ꝙ licet ebrietas ſit diſtinctum uitium à gula, q̄a gula opponitur moderatæ delectationi cibi & potus, & ebrietas opponitur ſaluti rationis, non tamen ſobrietas diſtinguenda eſt ab abſtinentia, quia abſtinentia utrumque ponit, ſcilicet & moderatam delectationem, & rationem expeditam.

* Li. 1. in ſomniū Scipio. in fol. 2. ante med.

* q. 136. ar. 1. & q. 141. ar. 3. & q. 146. ar. 2. & 1. 2. q. 65. articu. 2.

Conclu. m

SVPER Q. CXXXXIX. ART. II.

In art. 2. eiuſdem q. aduerte primo, ꝙ Martinus imponit ob corruptum fortè ſuum codicem, ꝙ author diuerſas de abſtinentia tenuerit opiniones, ita quòd ſuperius in q. 147. author diſtinxit abſtinentiam, & ſobrietatem penes cibum & potum: hic uerò diſtinguit, quia abſtinentia eſt circa cibum & potum communiter: ſobrietas uerò circa potum inebriare ualentem. Falſum ſiquidem manifeſtè eſt, quod primo dicit. Nam in principio q. 146. vbi diſtinguit partes ſubiectiuas temperantiæ, expreſsè diſtinguit illas dicendo, Conſiderandum eſt de abſtinen-

¶ Ad

Universidad de Deusto Biblioteca

absorbẽdo eã, p immoderantiã delectationis: & quantũ ad hoc cõmuniter circa cibũ & potũ est abstinentia. Sed potus inebriare ualens, impedit speciali rõne, ut dictum est,* & ideò requirit specialem uirtutem.

*In corp. art.

AD II. dicẽdũ, q uirtus abstinẽtiæ nõ est circa cibos & potus, inquãtũ sunt nutritiua, sed inquantũ impediunt rõnem: & ideò non oportet q specialitas uirtutis attendatur secundùm rationem nutritionis.

AD III. dicendũ, q in oĩbus potibus inebriare ualẽtibus est una & eadẽ rõ impediẽdi rõnis usum: & sic illa potuũ diuersitas p accidens se habet ad uirtutẽ: & propter hoc, ẽm huiusmodi diuersitatem uirtutis non diuersificantur. Et eadem ratio est de diuersitate ciborum.

ARTICVLVS III.

Vtrum usus uini totaliter sit illicitus.

Porrella per totum. 722

AD TERTIVM sic procedit. Vr q usus uini totaliter sit illicitus. Sine sapiẽtia. n. nõ põt aliquis esse in statu salutis. dicit enim Sapien. 7. Neminẽ diligit Deus, nisi eũ, qui cum sapientia inhabitat. & infra 9. Per sapientiã sanati sunt quicũq; placuerũt tibi à principio: sed usus uini h impedit sapientiã. dicitur enim Eccl. 2. cogitaui abstrahere à uino carnẽ meam, ut transferrem animum meum ad sapientiam. ergo potus uini est uniuersaliter illicitus.

¶ 2 Præt. Apost. dicit ad Rom. 14.h Bonũ est nõ manducare carnem, & non bibere uinũ, neque in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur: sed cessare à bono uirtutis est uitiosum, & similiter fratribus scandalum ponere. ergo uti uino est illicitum.

¶ 3 Præt. Hiero.* dicit, q uinũ cũ carnibus post diluuiũ est dedicatũ: Christus autem uenit in fine sæculorum, & extremitatẽ retraxit ad principium. ergo tempore christianæ legis uidetur esse h illicitum uti uino.

* Hf dist. 35. ca. Ab exordio ex Hiero. li. 1. cõtra Iouinianũ, tom. 3.

SED CONTRA est, qđ Apost. dicit 1. ad Timoth. 5. Noli adhuc aquã bibere, sed modico uino utere pp stomachũ tuũ, & infirmitates frequẽtes. & Eccles. 31. dr, Exultatio animæ, & cordis uinum moderatè potatum.

RESP. Dicẽdũ, q nullus cib*, uel potus ẽm se cõsideratus est illicitus ẽm sententiam Dñi dicentis Matth. 15. Non quod intrat in os coinquinat hominẽ: & ideò m bibere uinum, ẽm se loquendo, non est illicitum. Po test tamen reddi illicitum per accidens, n quãdoq; quidem ex conditione bibentis, quia uino de facili læditur, uel quia ex speciali uoto obligatur ad uinum non bibendum: quandoq; autẽ ex modo bibendi, quia scilicet mensuram in bibendo excedit:

Conclu. m

¶ Ad huius euidentiã sciendũ est, q bonũ rõnis conseruandũ à moralibus uirtutibus cõtra impetus passionũ est duplex, s. rectitudo, & usus. Vtrũq; siquidẽ per passiones impeditũ. Nã timor, & amor, delectatio, ira &c. rõnẽ à rectitudine flectũt, ut cõmuniter experimur. Et si fuerint uehemẽtes passiones, quãq; rõnis usum tollũt, ut patet de timia tristitia, & delectatione, & ira. Circa usum th rõnis impediendũ, q pluribus modis potest impediri & culpabiliter, & sine culpa, ut patet cũ impeditur dormitationẽ, aduertẽdũ est, q dupliciter passio põt impedire usum rõnis. Vno modo, ex sua immoderantia, ita q ipsa immoderatio passionis est rõ peccati, & tãtò grauioris, quãtò pringit usq; ad impediendũ rationis usum. Et hoc mõ impedire usum rõnis ad idẽ uitiũ spectat, ad qd spectat inordinatio illius passionis, v.g. ad timiditatẽ, si ex nimio timore pdit q usũ rõnis, quã ad timiditatis uitiũ spectat immoderatio timoris. Et similiter ad illãmet uirtutẽ, ad quã spectat ordinatio talis passiõis, pertinet & cõseruare usum rõnis cõtra immoderãtiã illius passionis. Ver. gra. ad fortitudinẽ spectat cõseruare & rectitudinẽ, & usũ rõnis cõtra immoderantiã timoris. Alio modo, passio potest impedire usum rõnis ex eo, q est rõ alicuius impedientis usum rõnis, ita q ex hoc primo passio hẽt rõnẽ deformis, quia est rõ ĩpedimẽti usus rõnis: & sic impedire usum rationis pertinet ad aliud uitium ab illo, quod respicit immoderantiã illius passionis in seipsa. Et similiter conseruare bonum rationis in rectitudine, & usu contra passionem, quæ ex hoc deordinatur, quòd est ratio impedimenti usus rationis, spectat ad moralem uirtutem aliam ab illa, quæ moderatur passionem illam in se. Quod antequam probemus, manifestemus exemplis in proposito. Et delectabili potu contingit dupliciter rationis bonum lædi. Primo, quia delectatio potus est in se immoderata. Immoderata enim delectatio alimenti uel quantum ad quid, uel quantum, uel quale &c. est ratio peccati, & obliquat rationem, & quandoque etiam absorbet: & hoc spectat ad uitium gulæ. Conseruare autem bonum rationis contra huiusmodi immoderatam delectationem, spectat ad abstinentiam. Secundò, quia delectatio, ut ratio potus fumosi perturbatiui rationis usus, est inordinata delectatio: si quidem potus ex hoc inordinat, & rectam rationem obliquat, & usum rationis impedit, atque tollit ad tempus. Et spectat huiusmodi delectatio ad uitium ebrietatis, & seruare rationis bonum contra sic delectabile, sobrietatis est. Probatur uerò distinctio specifica uirtutum abstinentiæ, & sobrietatis ex formali distinctione impedimentorum rationis. Nam alterius rationis est delectabile ex immoderantia sua impediens rationis bonum, & alterius rationis est delectabile ex eo, quòd est ratio fumositatis impediens rationis bonum. Nec oportet probare hæc esse de mente authoris: quoniam in articulo hoc, & specialiter in responsione ad primum clarè patet hanc esse doctrinam eius.

¶ Ad primã ergo obiectionẽ in oppositum dr, q distinctio sobrietatis ab abstinentia non est superflua, sed necessaria. & cum dr, Si homo est abstinens seruat mensurã in potu, ac per hoc nõ eget sobrietate: Rñdetur, q seruare mensuram in potu contingit dupliciter. Vno modo, secundum q potus est delectabilis in seipso. Alio modo, secundùm q potus delectabilis est ratio fumositatis perturbatiuæ rõnis. Abstinẽs seruat mensurã in potu primo modo. De secundo autẽ modo nõ se impedit, quia est sibi impertinens, & relinquit hoc sobrietati. Et si infertur, ergo abstinens salua abstinentia põt inebriari, negatur sequela: quia uirtutes sunt connexæ, & qui una caret, nullam habet.

¶ Ad secũdã obiectionem iam patet rñsio, q distinctiua nõ sũt, impedire rationẽ, & impedire rationẽ per fumositatẽ, sed sunt delectabile ex immoderantia sua impediẽs rationẽ, & delectabile ex eo, q est rõ fumositatis &c. impediens rõnẽ, quæ duo constat q non se habent sicut superius, & inferius, sed q specificè inter se distinguuntur: ac per hoc sobrietas nec est species abstinentiæ, nec coincidit cũ illa. Vnde patet, q non negamus sobrietatem esse circa delectabile, ut subiuncta obiectio opponit, sed dicimus q utroque uirtus est circa delectabile in potu, sed secundùm diuersas rationes, secundùm quod potus delectabilis natus est diuersis rationibus impedire rationis bonum, ut declaratum est. Ex quibus patet, quòd non solùm ebrietas est distinguenda à gula, sed sobrietas ab abstinentia: & quòd falsum est, quòd abstinentia ponat utrumque bonum, scilicet, oppositum utrique uitio. Ponit enim moderatam delectationem in potu, sed ponit rationem expeditam à potu delectabili, ut est ratio fumositatis, sed solummodo à potu delectabili secundùm se.

SVP. QVAEST. CXXXXVIIII. ART. III.

IN articulo 3. eiusdem quæstionis in responsione ad primũ, aduerte, quòd Martinus ubi supra, dicit. Nec placet mihi opinio Thomæ dicentis, quòd licet ad acquirendum sapientiam quantum sufficit ad salutem, non exigatur omnino abstinere à uino: ad acquirendum tamen eam secundùm quendam perfectionis gradum, requiritur in aliquibus, quòd omnino abstineant, nisi uelit saluare per hoc quod adiungit, Secundùm conditiones quarundam personarum, & locorum: quia non uidetur mihi, quod usus sobrii uini noceat acquisitioni excellentis sapientiæ.

¶ Ad

Qñque autem ex parte aliorũ, qui ex hoc scandalizantur.

AD I. ergo dicendum, q sapientia põt haberi dupliciter. Vno modo, ẽm modum cõem, prout sufficit ad salutem: & sic non requiritur ad sapientiã habendam, q aliquis à uino omnino abstineat, sed q abstineat ab immoderato vsu vini. Alio modo, secũdum quendam pfectionis gradum: & sic requirit in aliquibus ad pfectè sapientiã pcipiendã, q omnino à uino abstineant, ẽm conditiones quarundam personarum, & locorum.

AD II. dicendũ, q Apostolus non simpliciter dicit bonũ esse abstinere à uino, sed in casu, in quo ex hoc aliq scandalizant.

AD III. dicẽdũ, q Christus retrahit nos à quibusdã, sicut omnino illicitis: à quibusdã verò sicut ab impedimentis perfectionis. Et hoc mõ retrahit aliquos à vino pp studiũ perfectionis, sicut à diuitijs, & alijs huiusmodi.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum sobrietas magis requiratur in maioribus personis.

Porrella per totum. 723

1. Ti. 2. lec. 4 co. 3.

AD QVARTVM sic pceditur. Vr q sobrietas magis requiratur in maioribus personis. Senectus. n. excellentiam quandã homini pstat, undè & senib° honor & reuerentia debetur, ẽm illud Leuit. 19. Corã cano capite consurge, & honora personam senis, sed Apostolus specialiter senes dicit esse ad sobrietatem exhortandos, ẽm illud ad Tit. 2. Senes, ut sobrij sint. h ergo sobrietas maximè requiritur in excellentioribus personis.

¶ 2 Pręt. Episcopus in Ecclesia excellentissimũ gradum habet, cui p Apostolum inducitur h sobrietas, ẽm illud 1. ad Timoth. 3. Oportet episcopũ irreprehensibilem esse, unius uxoris uirũ, sobrium, prudẽtem &c. ergo sobrietas maximè requiritur in personis excellentioribus.

¶ 3 Pręt. Sobrietas importat abstinentiã à vino: sed vinum interdicit regibus, q tenent summũ locum in humanis rebus. cõceditur autẽ his qui sunt in statu desolationis, sc'dm illud Prou. 31. Noli regib° dare uinũ. & postea subdit, Date sicerã mœrentib°, & uinum his qui amaro animo sunt. h ergo sobrietas magis requirit in excellentioribus personis.

SED CONTRA est, qđ Apost. dicit 1. ad Timot. 3. Mulieres similiter pudicas, h sobrias &c. & ad Tit. 2. dicitur, iuuenes similiter hortare, ut h sobrii sint.

RESPON. Dicendũ, q uirtus habet habitudinẽ ad duo. Vno quidem modo, ad contraria uitia q excludit, & concupiscentias quas refrænat. Alio modo, ad finẽ, in quem perducit. sic ergo aliqua uirtus magis requirit in aliquib° duplici ratione. Vno modo, quia in eis est maior pronitas ad concupiscentias, quas oportet per uirtutem refrænari: & ad uitia, quæ per uirtutem tolluntur: & m ẽm hoc sobrietas maximè requiritur in iuuenib°, & mulieribus, n quia in iuuenib° uiget concupiscentia delectabilis pp feruorem ætatis: in mulieribus autem non est sufficiẽs robur mẽtis ad hoc, q cõcupiscẽtijs resistant. Vnde ẽm Valeriũ Maximum,* mulieres apud Romanos antiquitus non bibebãt vinum. Alio verò modo, sobrietas magis requiritur in aliquib° utpote magis necessaria ad ppriam operationem ipsorũ. Vinum autem immoderatè sumptum præcipuè impedit vsum rationis: & ideò p senibus, in quibus ratio debet vigere ad aliorũ eruditionẽ, & episcopis, seu quibuslibet Ecclesiæ ministris, qui mente deuota debent spiritualibus officijs insistere, & regibus, qui per sapientiam debẽt populum subditum gubernare, specialiter sobrietas indicit. q Et per hoc patet rñsio ad obiecta.

Conclu. m

* Li. 2. c. 1. in titu. de vsu vini mulieribus interdicto.

Concl. p

¶ Adhanc siquidem Martini obiectionem nõ oportet respondere, tũ quia litera clarè dicit, secundum conditionem personarũ, & non dicit absolutè, q pot* vini impediat à perfecta sapientia: Vndè hoc non est saluare doctrinam, quã si periclitantem vtar guens sonat, sed sua obiectio est manifesta diuisio cõtextus: tum quia etiam si author non subiunxisset illa uerba, Secundùm cõditiones personarum &c. ex quo dixerat, q hoc requiritur in aliquibus, satis se præseruauerat ab vniuersaliter, & cõiter. Prodest ergo acquisitioni sapientię perfectæ abstinentia à vino aliquibus, quibus scilicet abstinere à vino est bonum supererogationis, sicut ieiunium, & alia huiusmodi. Et p oppositũ talibus non abstinere à vino nocet, sicut non ieiunare, quia impedit progressum ad perfectã sapientiam, quã beati pacifici, qui filij Dei vocabuntur.

SVP. Q. CXLIX. ART. IIII.

IN artic. 4. eiusdẽ q. dubiũ occurrit ex eo, q non bene ratio, quare senibus, episcopis, & regibus, specialiter indicitur sobrietas magis, q iuuenibus, & mulieribus assignatur: quia iuuenibus, & mulieribus opus est sobrietate & propter concupiscentias, & propter finẽ, s. operationem: senib° autem pp operationẽ tantum, male ergo videtur distinctio ista rationum assignata. ¶ Ad hoc dr, quòd distinctio, & ratio est optima, si formaliter intelligatur. Cõis necessitas quippè sobrietatis in omnibus est pp cõem operationẽ rationis, s. pp vsum rationis, vt patet ex ipsa sobrietatis natura. Sed loquendo de diuersis conditionibus, & statibus personarũ secundùm sibi ppriat ita q in iuuenibus, & mulieribus cõsiderentur & propriæ operationes, & concupiscentiæ, & similiter in alijs, s. senibus, regibus, & episcopis, tunc formaliter loquendo iuuenibus, & mulieribus est necessaria sobrietas pp concupiscentias, & vitia. Nam his seclusis, nulla est operatio iuuenis ut sic, aut mulieris ut sic, q exigat sobrietatẽ specialiter: quoniã nulla talis operatio exigit excellentiã puræ mẽtis. In senibus autem, episcopis, & regibus, seclusis concupiscentijs, quia propriæ eorũ ut hi operationes exigunt mentis puritatem excellẽtem pp eorum officia, vt patet in litera, ideò ex hac parte egẽt sobrietate. Obiectio autẽ in oppositum procedit de operatione cõmuni omnibus, scilicet, vsu rõnis. Sermo autẽ ptens est de operatione propria conditionum, & statuum.

SVP. QV. CL. ART. I.

IN art. 1. q. 150. circa significationem ebrietatis, nota cõditiones primi significati, quia defectus rationis non absolutè, sed ut causat* ex multo vino potato, significatur nomine ebrietatis primo modo, & q sic non est nomen culpæ, sed pœnæ ex culpa. Vbi appellatione vini intelligitur oẽ potabile inebriatiuũ, vt cerusia. Intelliguntur. n. secundario sub principali, sicut etiã sunt adiuncta ad supplendum principale. Et propterea debẽtes abstinere aliquo die à uino, tenentur etiã abstinere à cerusia. Sumit enim loco vini. Et quoniam uinum causare potest aliquid, potatum, vel non

QVAESTIO CL.

De ebrietate, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de ebrietate.

ET circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum ebrietas sit peccatum.

¶ Secundò, Vtrum sit peccatum mortale.

¶ Tertiò, Vtrum sit grauissimum peccatorum.

¶ Quartò, Vtrum excuset à peccato.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ebrietas sit peccatum.

Porrella per totum. 724

Mal. 14. c. 4. ad 2. Erad. Tra lec. 1. & Et 3. Ethico. lect. 21. &

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd ebrietas non sit peccatum. Omne enim peccatum habet b aliud peccatum sibi oppositum, si-

Universidad de Deusto Biblioteca

non potatum, subiungitur ly potato, ad differentiam defectus rationis, qui consequi potest ex vino odorato. Aiunt enim quosdam solo odore vini, rationis vsũ perdere: talis enim defectus non est ebrietas, sicut nec defectus rationis somno, vel quacunque causa alia à vino potato. Additur autem in littera, ly multo, quia vinum potatum non inebriat, nisi sit multum respectu illius qui bibit, quantumcunque in seipso parũ sit qđ bibitur: multum autem dicimus cõiter in quantitate. Potest tamen cõtingere, q multum in virtute tãtum, & nõ quãtitate inebriet, puta, si tãtundem ab eodem tunc benè dilutum bibitum nõ inebriasset. Tunc.n. multitudo virtutis, non quantitatis in causa est. Est autem defectꝰ iste, qui ebrietas notatur, pœna ex culpa actuali semp. sed originali saltem. In statu siquidem innocẽtiæ, etsi vsus vini fuisset, nullus fuisset ebrius, quia nullus error, aut infirmitas.

¶ In eodem articulo primo aduertẽ, quòd ebrietas pro actu inebriatiuo ad hoc q nõ sit peccatum, duas habet conditiones. Prima est, q præter opinionem bibentis potus sit inebriatiuus. Secũda, q nulla in hoc bibẽtis negligẽtia cõcurrat. Nam si credit quis, aut dubitat se inebriari, nõ excusat. Et similiter, si nõ adhibet diligentiã suam in aduertẽdo quãtũ bibit, & cuius vigoris sit vinũ, & qualiter ipse bibẽs est dispositus, puta, q est valde calefactus, non excusat.

¶ In eodem art. 1. aduerte, q ebrietas ex inordinata concupiscẽtia, & vsu vini semper est peccatum, ita q peccatum consistit in actu, quo quis inordinato appetitu vtit vino inebriatiuo, hoc est, inquantum est inebriatiuum. Iam enim dictũ est, quòd ad gulæ uitium, non ad ebrietatem spectat inordinatus vsus potus absolutè: ad ebrietatem autem quatenus inebriatiuus.

¶ In eodem art. 1. circa illud, Ebrietas continetur sub gula, sicut species sub genere, aduerte, quòd gula est nomen æquiuocum ad genus comessationis & ebrietatis, & ad ipsam speciẽ comessationis, ita quòd tractatus habitus superius de gula, non est habitus de gula ut est genus, sed ut est species: quoniam tractatũ est de gula vt est uitium oppositum abstinentiæ, vt expressè in principio q. 164 diuidendo dicitur. Et inter species gulæ nõ est computata ebrietas, quæ hic dicitur species gulæ, vt est genus, sed solummodo enumeratæ sunt species gulæ, quæ continentur sub comessatione. Perinde igitur est tractare de gula, ac si de comessatione tractaretur: sed quia species illa nomen generis sibi vsurpauit, sub gulæ nomine tractata est. In hoc autẽ loco gula non similiter sumitur, sed pro genere communi ad gulam pro comessatione, & ebrietate.

¶ In eodem articulo in responsione ad primum, dubium occurrit ad hominem. Superius namque author in quæstione de gula artic. 5 ad tertium dixit, quod nocumentum prouentiens ex delectabili in cibo & potu, per accidens se habet ad gulam. In hac autem responsione de uino opposito ebrietati tractans, ex nocumento naturæ culpam in abstinendo à vino constituit. Si enim est per accidens, non debet ex hoc culpa constitui: & si ex hoc culpa constituitur, non est per accidens.

¶ Ad hoc dicitur dupliciter. Primò, quod aliud est dicere, quòd ex naturæ nocumento sit culpa, & aliud quòd ex naturæ nocumento sit culpa talis, scilicet opposita ebrietati. Author non dicit secundum, sed primum, quod constat esse uerũ: quia est culpa, contra naturalẽ amorem sui ipsius, quamuis nõ opponatur ebrietati. Secundò dicitur, quòd per grauamen naturæ author intendit grauamen naturę quoad vsum rationis: & talis culpa, quia quis quoad vsum rationis ex abstinentia vini grauaret naturam, opponi conceditur ebrietati, quæ vsum rationis tollit ex nimio vsu vini. In superioribus autem author dixit, q nocumẽtum corporis se habet per accidens ad gulam, & non dixit, q nocumentum rationis se habet per accidẽs: quin potius de nocumento rationis dixit in quæstione præcedẽti articulo 2. q se habet per se ad abstinentiam, sobrietatem, & gulã, & ebrietatẽ.

cut timiditati audacia, & pusillanimitati præsumptio opponitur: sed ebrietati nullum peccatum opponitur. ergo ebrietas non est peccatum.

¶ 2 Præt. Omne h peccatum est voluntarium: sed nullus vult esse ebrius, quia nullus vult priuari vsu rationis. ergo ebrietas nõ est peccatum.

¶ 3 Præt. h Quicumq; est alteri ratio peccadi, peccat. si ergo ebrietas esset peccatum, sequeretur q illi, qui alios inuitãt ad potũ quo inebriantur, peccarent, quod videtur esse valdè durum.

¶ 4 Præt. Oĩbus peccatis h correctio debet; sed ebrijs non adhibet correctio. dicit.n. Grego. q cum venia suo ingenio sunt relinquendi, ne deteriores fiant, si à tali consuetudine euellantur. ergo ebrietas non est peccatũ.

Sed contra est, qđ Apost. dicit ad Rom. 13. Non in comessationibus, & ebrietatibus.

Respon. Dicendũ, q ebrietas dupliciter põt accipi. Vno mõ, prout significat ipsum defectũ hois, qui accidit ex multo vino potato, ex quo fit ut non fit cõpos rationis: & m ſm hoc ebrietas non nominat culpã, sed defectum pœnalem consequentem ex culpa.* Alio mõ, ebrietas potest nominare actum, quo quis in hunc defectum incidit, q põt causare ebrietatem dupliciter. Vno mõ, ex nimia vini fortitudine pter opinionẽ bibentis, & *sic ẽt ebrietas põt accidere sine pctõ, pcipuè si nõ ex negligẽtia hois contingat: *& sic credit Noe d inebriatus fuisse, vt legit Gen. 9. Alio modo, ex inordinata cõcupiscentia, & vsu uini: & *sic ebrietas ponitur esse peccatum, & continetur sub gula, si- (Conclu. m — Concl. p — D. 534. — Conclus. f)

¶ In eodem ar. 1 in responsione ad secũdũ dubiũ primò ex Martino in q. 1 de ebrietate occurrit contra authorem in hac solutione arguente dupliciter. Primò, q hæc solutio non cõsonat doctrinæ sequẽtis articuli, vbi dicitur, q si quis aduertit potum vini esse immoderatum, & inebriare potentem, magis tamen vellet ebrietatem incurrere, quàm à potu abstinere, talis ppriè dicitur ebrius. Ex quibus arguitur sic, Omnis, qui magis vult inebriari potu vini, q̃ à potu abstinere, vult inebriari: sed omnis propriè ebrius est huiusmodi. ergo defectus ebrietatis est voluntarius. Secundo, Ratio peccati ebrietatis consistit in volitione potus immoderati, & inebriantis scienter q est talis. ergo ad ebrietatem formaliter, & propriè dictam, exigitur quòd potus secundùm quòd inebrians, sit volitus.

¶ Dubium deinde occurrit, quia falsum est, quòd nullus velit carere vsu rationis ex potu, cum aliqui sint, qui ex industria ad hoc bibant vt inebrientur, & hoc delectantur, quod seipsos eximunt à rationis curis.

¶ Ad dubium ex Martino dicitur, quòd non inconuenit aliqd esse voluntarium vno modo, quod alio modo est inuoluntariũ. Multipliciter enim dicitur uoluntarium, & inuoluntarium: sed quãtum ad propositum spectat, dicitur dupliciter: scilicet directè, & in seipso: vel indirectè, & in causa, seu alio. Ver. gra. Cum quis sponte currit, & inde fatigatur, cursus est directè, & in seipso volitus: lassatio autem consequens est indirectè, & in alio, hoc est, in cursu, ad quem cõsequitur volita, & nõ in seipsa, nec directè: & hi duo modi voluntarij, communes omnibus peccatis uidẽtur. Nam in peccato est aliquid, quod directè volumus, puta, accipere alienum, vti muliere nõ sua &c. & aliquid, quod indirectè volumus, s. deformitatem peccati, quæ annexa est illi actui. Differunt autem huiusmodi uoluntaria inter se in hoc, quòd primum est omnino voluntarium: secũdum autẽ est aliquo modo voluntarium, s. indirectè, & in causa, & aliquo modo inuoluntarium, s. directè, & in seipso. Sic autem est in proposito. Potus etenim quòd est immoderatus, & inebriatiuus, est in se, & directè uolitus: defectus autem rationis consequens non est uolitus in seipso, & directè, sed tantummodo indirectè, & in sua causa. In hac ergo solutione author loquitur de voluntario in seipso, & directè, & dicit quòd defectus rationis est inuoluntarius, & benè: quia non est in se, & directè uolitus. In sequenti autem articulo loquitur de uoluntario indirectè in sua causa, non in uerbis allatis à Martino: quia in illis uerbis author loquitur nõ de defectu rationis consequente, sed de actu potatorio potẽte inebriare, quem diximus esse directè uolitum: sed in verbis subiunctis, scilicet, quia secundum hoc homo volens, & sciens priuat se vsu rationis: & per hoc patet solutio primæ obiectionis.

¶ Ad secundam verò concedimus totum, sed non est contra id quod diximus: quoniam aliud est potum inebriatiuum, ut sic, esse cognitum & uolitum directè, & in seipso: & aliud est defectũ rationis consequentem ex huiusmodi potu esse directè, & in se ipso uolitum. Ebrius propriè, & formaliter dicitur nõ à defectu rationis, qui causatur ex potu, sed ex ipso actu potente inebriare cognito, & uolito directè, qui ebrietas dicitur. Nam sicut fornicator propriè ille est, qui scit hanc mulierem non esse suam,

& vult

& vult vti illa, quod est fornicari: ita ebrius est, qui scit hunc potum esse inebriatiuum, & uult illo uti, quod est inebriari, ut inebriari sonat actum moralem. Ex hoc enim tamquàm ex intento per se & directè, ut in sequenti littera dicitur, sumit speciem ebrietatis uitium non ex defectu consequente, qui indirectè, & in sua causa tantum est volitus.

¶ Ad secũdũ dubium dicitur, quòd inebriare se ex industria ut careat vsu rationis, videtur esse ualdè paucorum: qui carere usu rationis, cõiter ebrij incurrunt magis quã appetãt. In quibus tamen appetitus directè tendit ad carentiã vsus rõnis, & ad hoc ebrietate utuntur tanquàm instrumẽto delectabili, uitium plusquàm humanum uidetur, & ad bestialitatis uitia pertinere. Velle namque directè se priuare vsu rationis nil aliud est, q̃ uelle se facere irrationale, ac brutum animal pro tunc. Author autẽ de ebrietate, ut est humanum uitium, loquit secũdum id, quod cõmuniter in hominib. inuenitur. Constat nãque q cõiter nullus directè uult se priuare usu rationis.

cut species sub genere.* Diuidit enim gula in comessationẽ, & ebrietatem, quæ prohibet Apostolus in authoritate inducta.

Ad I. ergo dicẽdum, q sicut Philos. dicit in 3. ethic.* Insensibilitas, quæ opponitur tẽperantiæ, non multum contingit. Et ideò tam ipsa, quàm omnes eius species, quæ opponuntur diuersis speciebus temperantiæ, nomine carent. Vndè & vitium qđ opponitur ebrietati, innominatum est: & tamen siquis scienter intantum à uino abstineret, vt naturã multum grauaret, à culpa immunis non esset. (*Lib. 3. c. 11. tom. 5.)

Ad II. dicendũ, q obiectio illa procedit de defectu cõsequẽti, qui est inuoluntarius: sed immoderatus usus vini est uolũtarius, in quo peccati rõ cõsistit.

Ad III. dicendum, q sicut ille qui inebriatur, excusãt à peccato, si ignorat fortitudinẽ vini: ita etiã ille qui inuitat aliquẽ ad bibẽdum excusatur à peccato, si ignoret talem esse conditionẽ bibentis, vt ex hoc potu inebrietur: sed si ignorantia desit, neuter à peccato excusatur. (De inuitãtibus ad bibendũ.)

Ad IIII. dicendum, q aliquãdo correctio peccatoris est intermittenda, ne fiat inde deterior, vt sup. dictũ est*. Vñ Augu. dicit in Epistola ad Aureliũ episcopũ, * de comessatioibus & ebrietatibus loquens. Nõ asperè, quantũ æstimo, non durè, nõ impetuosè ista tollũtur, sed magis docendo q̃ iubendo, magis mouendo q̃ minando. Sic.n. agẽdum est in multitudine peccantium: seueritas autem exercenda est in peccato paucorum. (*q. 33. ar. 6. — * Epistol. 64. parũ ante medium, tomo 2. — Ex Augu. vide modũ corrigẽdi multitudinẽ.)

ARTICVLVS II.

Vtrum ebrietas sit peccatum mortale.

Ad secvndvm sic procedit. Videtur q ebrietas non sit peccatum mortale. August.n. in sermone de purgatorio * dicit, ebrietatem esse peccatum mortale, si sit h assidua: sed assiduitas importat circunstãtiã, quę non trahit in aliam speciem peccati: & sic nõ põt in infinitum aggrauare, vt de ueniali faciat mortale, sicut ex supradictis patet.† ergo si aliàs ebrietas non est peccatum mortale, nec ẽt hoc modo erit peccatum mortale. (Porrecta per totũ. 725 — 1. 2. q. 88 ar. 5. ad 1. Et 2. d. 24 q. 2. art. 6. co. Et ma. q. 2. art. 8. ad 3. Et Ro. 13. lec. 3. Et 1. cor. 5. lect. 3. — *In ser. 4. in die animarũ, 10. — † 1. 2. q. 88. artic. 7.)

¶ 2 Præt. August. dicit in eodem sermone.* Quotiẽs aliquis in cibo, aut h potu plus accipit q̃ necesse est, ad minuta peccata nouerit pertinere: peccata autem minuta dicuntur venialia. ergo ebrietas, quę causatur ex immoderato potu, est pctm veniale. (* Serm. 4. in die animarũ ante mediũ, tom. 10.)

¶ 3 Præt. Nullum peccatum mortale est faciendum propter medicinam: sed aliqui h superfluè bibunt ſm cõsilium medicinę, vt postea per uomitum purgẽtur, & ex hoc superfluo potu sequit ebrietas. ergo ebrietas non est peccatum mortale.

Sed contra est, quod in canonibus Apostol.† legitur. Episcopus, aut presbyter, aut dya- (†Can. 42.)

Svper Q. CL. Art. II.

In artic. 2. eiusdem q. 150. dubiũ occurrit, An potus uini ex hoc ipso reddatur culpabilis mortaliter, q priuat scientem, & uolentem usu rationis. Et huic annectitur alterum dubiũ, an huiusmodi pot* habeat rationẽ peccati mortalis ex ipso dãno vsus rationis, an ex periculo, q scilicet exponit hominem periculo peccatorũ mortalium, an ex utroq; simul. In litera siquidem utrumq; simul ponitur. Est siquidem primi dubij ratio, quia nulla cõditio, quæ potest saluari tam in actu virtuoso, quàm uitioso, facit ex se sufficienter actum mortaliter culpabilem: sed ista conditio, scilicet inferre priuationẽ vsus rationis, põt saluari in actu virtuoso & uitioso. ergo actus potus ex hoc quod est priuatiuus usus rationis, non est peccatũ mortale. Minor probatur multipliciter. Primò, quia sciẽs & volens dormire, vult se priuare vsu rationis, & tamen non peccat. Secundò, quia propter uomitum inebrians se nõ peccat. Nec valet, inquit Martinus, quod ait Thomas in responsione ad tertiũ, quòd quia uomitus potest fieri per aquam tepidam, ideò propter hanc causam non excusaretur quis ab ebrietate, tum quia potus tepidæ aquæ non prouocat uomitum in hominibus omnibus: tum quia uomitus ex alia & alia causa prouocatus, alias superfluitates emittit. Tertiò, quia si quis esset talis complexionis, q ex uino quantumcũq;, & qualitercumq; sumpto inebriaretur, & ex alio potu grauius læderetur in corpore, ille esset perplexus, si non liceret sibi uti minus malo bibendo vinum, p hoc frequenter inebriando se. Quartò, ad euitandam seruitutem tyranni, vel infidelis, in casu homo posset se inebriare, vt sic relinqueret pro cõi bono &c. Hæc sunt motiua sumpta ex Martino ubi supra. Qui etiam ibidem tenens conclusionem dictarum rationũ, soluit rationes authoris in hoc art. Negat siquidem illam maiorem. Quicumque sciens & uolens priuat se vsu rationis, pp instantias supradictas. Ad secundum uerò rationem de periculo dicit tria. Primò, quòd huiusmodi pericula non sunt cõia omnibus ebrijs. Secũdò, quòd huiusmodi periculis potest prouideri ne sequantur, percipiendo prius q causatur, & obseruetur eũ ex ebrius. Tertiò, q duplex est periculũ, circundans, uel inuoluẽs. Et quòd licet nõ possit quis exponere se periculo inuoluenti, secus est de periculo circundante, quale est istud quandoq;. Et ad authoritatem Ambrosij in litera allatam dicit, q loquit Ambr. non vniuersaliter, sed secundũ id, quod multis accidit. Ad rationem verò allatam in litera arguẽdo in oppositũ ex canonibus Apostolorũ, dicit duo. Primò, q non loquitur, nisi de assiduis in ebrietate, ut ostendit ly deseruiens ebrietati. Secundò, q huiusmodi pœnæ non solũ pro mortali, sed etiam aliquãdo pro ueniali, & sine culpa, non tamẽ sine causa imponuntur, pcipuẽ propter indecẽtiam, & exprobrationem facti, ut est ebrietas. Secũdi autem dubij ratio ex Martino iã dicta est. Et assignatur alia, quia pericula consequẽtia per accidens se habent. Species autem mortalis peccati non attendit secũdum ea, quę sunt per accidens, sed secũdũm id, quod per se obiectum actus.

¶ Ad euidẽtiam horũ sciẽdum, q author nõ dicit, q priuare se vsu rationis constituat peccatũ mortale, aut veniale: sed docet, quòd priuare se usu rationis ex inordinata concupiscentia uini, est peccatum mortale. Et si quæratur, in quo consistit ista inordinatio: In promptu est responsio, quòd consistit in hoc, quòd propter delectationem in potu non curat sciens, & uolens priuare se usu rationis, ita quòd non priuatio usus rationis absolutè, nec delectatio in potu uini absolutè, culpam constituit, sed delectatio in potu vini inebriantis in sciente, & uolente illam, constituit rationem culpæ mortalis. Et in hoc propriè consistit actus ebrietatis, qui cum intemperantiæ species sit, est circa delectabile secundum sensum tactus, quale est potus vini ebriantis. Ex hoc autem fundamento patet primo, quòd rationes Martini non sunt contra authoris doctrinam de ebrietate formaliter loquendo: sed allatæ fore rationes si concludunt, inferunt tantum, quòd ebrietas materialiter, hoc est, bibere aduertentes vsque ad menturalię nationem non propter delectationem potus, sed propter aliquam honestam in se causam est licita, quod nunc non affirmo, nec inficior. Sed in responsione ad tertium hæc quæstio tractabitur, & si Deus lumen dederit, determinabitur. Patet secundo, quòd solutio Martini ad primam rationem

authoris.

authoritas data, nihil ualet, quia loquitur de priuatione usus rōnis absolutè, & author loquitur de priuatione usus rationis ex delectabili inebriatiuo potu. De dictis autē ad rationem de periculo, & obiectione allata in secundo dubio, dicendum est, q cū ebrietas directè opponatur bono rationis humanæ, hoc est, usui rationis humanæ, & reliqua uitia essentialiter ex suis directè malis speciem, grauitatemq; habeāt, non est aliter de ebrietate dicendū, sed distinguendū potius est, q ebrietas habet duplicē grauitatē, unā substantialem, & hæc attēditur secundùm ipsum rationis usum & delectabili potu priuatū; alterā consequenter se habentē, & hæc attenditur penès periculū mala committendi, & penès omissionem bonorū, quæ operari, aut consequi debuisset. Et licèt hæc se habeant per accidens pro quāto sunt extra speciem, non tamen se habent per accidens pro quanto sunt regulariter, seu communiter consequentia, & præuisa in cōmuni, uel saltem in sua causa. Vnde ad dubium dico, quòd non ex hoc primo habet ebrietas, quòd sit peccatum, & quòd sit mortale, sed hoc habet primo, ut dictum est, ex suo genere, & secundario habet ex hoc, scilicet, ex periculo mortalis peccati, cui se sciens, & uolens committit. Quòd autem huiusmodi pericula non sint communia omnibus ebrijs, ut prima Martini obiectio dicit, nihil obstat, si sunt consequentia ut in pluribus. Moralis enim doctrina attendit id, quod communiter accidit. Quòd uerò huiusmodi periculis possit prius ebrius prouidere per alios ne occurrant, ut secundo obijcitur, falsum primò est quoad concupiscentias, & malas locutiones, puta, uelle percutere, uel occidere, uel adulterari, & dicere turpia, quāmuis in quibusdam potentibus uerum sit quo ad executiones exteriores, puta, ne percutiant, uel occidant claudendo ipsos in camera. Deinde, quia istæ prouisiones sunt per accidens, & paucis conueniunt: ideò attendendo ad ea, quæ consequuntur actum ebrietatis ex sua natura, vt author docet, dicitur quòd hæc secundaria grauitas non excusatur propter huiusmodi potentiam prouidendi, quāmuis si prouisiones apponerent, diminueretur, & excusarentur à tanto, sed non à toto. Distinctio demum tertio loco adducta de periculo circumstante, & inuoluente, non soluit, si communiter pericula mortalis peccati consequuntur, quia tunc esset periculum inuoluens hominem in peccato mortali. An autem ebrij communiter in hoc incidant, fateor me nescire, quia non uidi multos ebrios. Quāmuis autem responsio ista quoad grauitatem ex periculo, quoad primam partem sit optima, quòd scilicet grauitas substantialis est ex suo genere consequens ex periculo, quo ad secundam tamen partem, scilicet quòd sit ebrietas etiam mortalis ex periculo, non uidetur uera, nec habetur in litera ab authore. Litera enim debet sic punctuari, vt ly, Et sicut peccat mortaliter, sit conclusio sequens ex præcedenti medio, quia scilicet sciens, & volens priuat se &c. & postmodum subiungi, Committens se periculo peccandi. Coniungendum est enim cum sequenti probatione ex authoritate Ambrosij, ita quod ly, Committens se periculo peccandi, non est expositio, aut redditio alterius rationis, aut adminiculum præcedentis rationis, quare peccat mortaliter, sed est subiunctio communitatis ad ebrietatem aggrauantis ipsam. Cuius signum est, quòd non dicit author, Committens se periculo peccandi mortaliter, sed periculo peccandi: & hoc etiam in communi probat ex Ambrosio. Constat autem quòd ex periculo peccandi non peccat homo mortaliter, & sic procul dubio intendit author: & hoc etiam uidetur uerum secundùm se, quia non apparet quantum ego scio, quòd communiter ebrij incurrant actus peccatorum mortalium, sed multi dormiunt, multi sunt otiosi &c. Doctrina autem moralis secundùm communiter accidentia tradenda est. Nec obstat, quòd post hoc author infert. Vndè ebrietas per se loquendo, est peccatum mortale: quoniam illatio ista ex ratione inducta, de damno usus rationis intelligenda est, quam comitatur periculum peccandi in communi siuè mortaliter, siuè uenialiter.

conus aleæ, aut ebrietati deseruiēs, aut desinat, aut deponat. Subdiacon⁹ aūt, aut lector, aut cātor similia faciēs, aut desinat, aut cōione priuet, sic & laicus: sed tales pœnæ nō infligunt: nisi pro peccato mortali. ergo ebrietas est peccatum mortale.

RESP. Dicēdū, q culpa ebrietatis, sicut dictū est, * cōsistit in inordinato vsu & cōcupiscētia vini. Hoc aūt cōtingit esse tripliciter. Vno mō sic, q nesciat potū esse immoderatū, & inebriare potentē: & sic ebrietas pōt esse sine peccato, vt dictū est. * Alio mō sic, q aliqs percipiat potū esse immoderatū, nō tñ æstimat potū inebriare potentē: & sic ebrietas pōt esse cū peccato veniali. * Tertio modo, pōt esse q aliquis benè aduertat potū esse immoderatum & inebriantē, & tñ magis vult ebrietatē incurrere, q̄ a potu abstinere: & talis propriè dicitur ebrius, quia moralia recipiunt speciē nō ab his, quæ per accidens eueniūt præter intentionē, sed ab eo qđ est per se intentū. Et * sic ebrietas est peccatum mortale, ⁊ quia secundùm hoc homo uolens & sciens priuat se usu rationis, quo sēm uirtutem operatur, & peccata declinat: & sic peccat mortaliter periculo peccandi se cōmittēs. Dicit.n. Ambr. in lib. de Patriarchis, * Vitandam dicimus ebrietatē, per quam uitia cauere non possumus. Nam quę sobrij cauemus, per ebrietatem ignorātes committimus: undè ebrietas, p se loquendo, est pctm̄ mortale.

AD I. ergo dicendū, q assiduitas facit ebrietatē esse peccatū mortale non propter solam iterationem actus: sed quia nō potest esse, q homo assiduè inebriet, quin sciēs & uolēs ebrietatē incurrat: dū multotiens experit fortitudinem uini, & suā habilitatem ad ebrietatem.

AD II. dicendū, q plus sumere in cibo & potu, quàm necesse sit, pertinet ad uitium gulæ,

[Margin: * Ar. præced. — * Ar. præced. — Concl. — Concl. — * Lib. 1. de Abrahā, ca. 6. non ꝓcul a fine, to. 4.]

¶ Ad dicta autem Martini contra argumentum authoris ex pœna in canonibus Apostolorum, facilè dici potest, q author non inducit illum canonem, nisi vt argumentum pro altera parte, ad quod non requiritur q necessario concludat, sed satis est q est probabile. Dicitur tamen secundo, q tales pœnæ sic modificatæ monitorio præmittendo, non nisi pro mortali peccato imponi uidentur. Ex eo enim quòd monetur prius mandatur ut desinant, actus culpabiles ostendūtur exerceri. Ex eo uerò quòd obstinatis priuatio communionis, & depositionis apponitur, insinuatur, quòd culpa non est toleranda & sic uideatur mortale.

¶ In responsione ad primum eiusdem secundi articuli dubiū ex Martino occurrit ubi supra, arguente contra hanc solutionem, quòd relinquat multa sub dubio: & arguit dupliciter. Primò. Quæro de illo qui primò, & secundò se inebriando, cognoscit hæc duo, quæ in litera ponuntur, scilicet fortitudinem uini, & habilitatem propriam ad ebrietatem, utrum tertia ebrietas sit peccatum mortale. si sic, sequitur quòd ebrietas non assidua, est peccatum mortale. si non, sequitur quòd ex concupiscentia uini, sciens & uolens ebrius non peccat mortaliter, contra ipsum Thomam. Secundò, quòd posito casu, in quo quis assidua ebrietate uenerit in dictam cognitionem, & statim abstineat, adeò quòd ex assiduitate genitus habitus corrumpatur, & post ex passione concupiscentiæ inebrietur scienter. Tunc sic. Aut ille peccat mortaliter in ista ebrietate, aut non. si sic, ergo aliquis non assiduus inebriando se, peccat mortaliter. si non, ergo uolens & sciens ex concupiscentia uini ebrius non peccat mortaliter: quod est contra Thomam.

¶ Ad hæc dicitur, quòd ex malo intellectu, immò ex appositione extranei sensus huic literæ, procedunt obiectiones. Non enim dicit, aut somniauit etiam author, quòd assiduitas requiratur ad hoc, quòd ebrietas sit peccatum mortale, ut obiectiones imponunt: sed Augustinum opponentem conditionem assiduitatis reuerenter glossat, quòd intelligitur de assiduitate quoad effectum, qui est cognoscere fortitudinem uini, & habilitatem propriam ad ebrietatem. Et quoniam huiusmodi cognitio non est effectus proprius assiduitatis ebrietatis, quoniam sine tali assiduitate potest talis cognitio haberi: idcirco sine assiduitate tam præsenti, quàm præterita est ebrietas peccatum mortale, si adsit dicta cognitio. Nec hoc est contra Augustinum, quoniam ipse dicit affirmatiuam, scilicet q ebrietas assidua, idest, habens talem cognitionem, est mortalis: & non negatiuam, scilicet, nisi sit assidua. Quāmuis etiam si diceret negatiuam, glossaretur ut dictum est, assidua, hoc est, habens cognitionem fortitudinis uini, & propriæ habilitatis quia de assiduitate non secundùm se, sed ratione talis effectus intelligitur.

¶ Ad utramque ergo obiectionem, seu quæstionem dicitur, q utrobique est peccatum mortale, quia interuenit effectus assiduitatis necessarius ad ebrietatem, quāmuis non interueniat assiduitas, ut patet ex dictis. Sciens enim & uolens ex delectatione uini in utroque casu inebriet se.

¶ In eodem articulo in responsione ad secundum dubium ex Martino ibidem occurrit, arguente contra hanc solutionem dicendo. Hæc solutio non uidetur euacuare uim authoritatis Augustini: & arguitur sic. Cum sumitur potus usque ad ebrietatem, sumitur plusquàm necesse sit. ergo non quoties sumitur plusquàm necesse sit, pertinet ad minuta peccata, aut ebrietas pertinet ad minuta peccata. Hoc est contra Thomam. Maior est certa: conclusio est contra Augustini authoritatem arguendo allata.

¶ Ad hoc dicitur, quòd obiectio procedit ex nō formali intellectu literæ. Nā peccatū cōsistens in hoc, quòd delectatio cibi, uel potus facit hominem comedere, aut bibere plus quàm oportet, ita quòd ex hoc formaliter habeat speciem, spectat ad gulam, ut prius

prius paruit. Delectatio aūt trahens hominem ad bibendū vsq; ad ebrietatem, licèt inferat etiam potum plusquàm oportet, nō tamen ex hoc trahit speciem, sed ex hoc quod est inebriatiua. Et propterea illa propositio. Cū sumitur potus vsq; ad ebrietatem, sumitur plusq̄ oportet, distinguenda est; q si intelligitur formaliter & completiuè, ita q ly plusquā oportet, sit in quo cōpleatur peccatū, falsa est. Si aūt intelligitur circunstāter, ita q ad ebrietatē cōcurrit, vt circunstantia quędā, ly plusquàm oportet, sic est vera. Augustin⁹ ergo, & author tradūt q sumere plusquàm oportet formaliter & cōpletiuè, ita q in ly plus, cōpletur rō peccati, spectat ad peccata minuta, & ad gulā. Et quia hoc intendit author, vt patet ex supradictis, ideò patet quòd responsio authoris optimè facit satis authoritati Augustini.

¶ In responsione ad tertium iam tactum & promissum dubiū occurrit, An ebrietas scienter nō ex delectatione potus, sed propter medicinam, sit licita. Et ultra superius allata ex Martino occurrit alia dubitandi ratio, quia in litera author non dicit simpliciter non licere propter medicinam, sed dicit non licere propter vomitum, quia pōt aliter procurari uomitus. Et propterea restat quæstio de ista conditionali, Si medici consulunt ebrietatem pro sanitate recuperanda, nunquid liceat.

¶ Ad hoc dicitur, quòd si medicinæ ars disponeret ebrietatem esse necessariam ad euacuationem, seu curam alicuius infirmitatis, ebrietas in illo casu non esset ebrietas formaliter, quæ est peccatum, sed materialiter tantum, quoniam non esset ex delectatione in potu uini, & esset licita. Et ratio est illa, quā author in hac littera explicat, scilicet, quia talis potus esset moderatus infirmo, qui non est moderatus sano. Ista enim propositio directè subsumitur sub uniuersali regula in litera tradita de cibo, vel potu immoderato respectiuè. An autem ita sit de facto, q medicina disponat in aliquo casu necessariam esse ebrietatem, non est philosophi moralis, nec theologi, sed scientię medicinę opus. Nec huic conclusioni obstant uerba subiuncta in littera, de uomitu per aquam tepidam, vt Martinus obiecit, quoniam author loquitur de vomitu formaliter, & non de tali uomitu, nec de uomitu talis personæ. Et intendit, quod quia ad procurandum uomitum, si sic nō est necessaria ebrietas, ideò nō excusaretur a b ebrietate, si quis propterea inebriaretur, vtpotè inferendo sibiipsi malū sine necessitate. Secus autem est de tali vomitu, aut de uomitu in tali persona: si necessaria est ebrietas ad talem vomitum, aut talem personam. Ex his autem ad duos casus Martini supra recitatos, dicendum est. Et ad illum quidē de homine sic cōplexionato, seu infirmo, quòd cum vino inebriatur, sine uino grauius infirmatur, standum esse consilio medicinæ, eo q regula cibi & potus infirmorum in ordine ad sanitatem corporis ad artem medicinę spectat. Ad alterum verò de ebrietate ad euitandum sæuitiam tyranni, aut infidelis, respōdetur, quòd cum potus talis in ordine ad proprium & proximum finē sit immoderatus, quia in ordine ad corpus & vsum rationis est immoderatus, & huiusmodi immoderatio scienter facta sit peccatum ex suo genere, & non sint facienda mala, vt eueniant bona, non excusaretur à peccato non solum qui inebriaretur, sed nec si medium excederet in cibo & potu ut euaderet sæuitiam tyranni, aut infidelis. Non sunt enim hæc congrua media ad huiusmodi finem.

¶ In eodem secundo articulo q. 105. dubium circa principalem conclusionem occurrit, An scilicet ebrietas sit mortale peccatū. Videtur namque ratio in oppositum, quoniam delectatio impeditiua usus rationis, seu concupiscentia vini impeditiui usus rationis, quæ assignatur pro causa peccati mortalis, non est sufficiens ratio peccati mortalis, quāmuis sit sufficiens causa peccati: quoniam nec delectatio, seu concupiscentia vini secundū se est peccatum mortale, nisi in ea ponatur finis ultimus, quod est extra propositū: nec priuare se vsu rationis absolutè est peccatum mortale, vt patet de dormiente uoluntariè. Si igitur est hic peccatum mortale, oportet q sit ex utroq; simul iuncto, scilicet ex hoc quòd concupiscentia, seu delectatio vini est ablatiua usus rationis, & hoc superius affirmauimus: sed q hæc duo simul non sufficiant ad peccatum mortale, probatur dupliciter. Primò, ducendo ad inconueniens, scilicet quòd sciēs, & uolens dormire superfluè ex delectatione, quam percipit in aquę stillantis sonitu, peccaret mortaliter: quoniam utrobique ex delectabili volens & sciens priuat se quis usu rationis. Et similiter quicumque ex aliqua causa veniali secundum se volens & sciēs sine necessitate dormiret, peccaret mortaliter, quia ex proposito, & causa mala priuaret se usu rationis. Nil.n. plus mali culpę assignatur in causa ebrietatis, quàm in istis. Deinde probat ostensiuè: quia priuare se usu rationis contingit dupliciter, scilicet simpliciter, & ad modicū tempus. Primo modo est maximum malum, ut patet in amentibus & nullo modo licet, multò minus, quàm priuare aliquem uisu corporali. Sed secundo modo constat, q non est peccatum mortale ex suo genere, vt patet ex somno, & dormiente superfluè scienter. Oportet ergo aliquid apponere, vnde habeat rationem peccati mortalis: sed ex adiuncta concupiscentia, aut delectatione potus uini, hoc non habetur, quia secundùm se aut non est peccatum, aut veniale. ergo.

¶ Ad hoc potest dici, nouam introducendo opinionem, immò prius antiquam renouando, quòd ebrietas nisi sit assidua, non est peccatum mortale non quòd iteratio actus faciat de ueniali mortale, sed quia virtus assiduæ ebrietatis est notabiliter impeditiua usus rationis, & per hoc notabilis nocumenti illatiua homini, qui secundùm rationem uiuere debet. In una autē ebrietate non est huiusmodi vis damnificatiua notabiliter usus rationis, vt experientia testari uidetur. Sicut ergo gutta cauat lapidem ex frequenti casu, ita ebrietas efficit notabile damnum homini ex assiduitate. Et quia peccatum mortale ex suo genere non est, nisi sit notabiliter contra bonum Dei, proximi, aut ipsius peccantis: ideò ebrietas non nisi assidua, est peccatum mortale. Et hæc uidetur doctrina Augustini in allegato sermone de purgatorio, vbi distinguendo peccata mortalia à nō mortalibus ponit ebrietatem, si sit assidua, inter mortalia. Hoc idē sentit Glos. ad Gal. 5. in uerbo, Ebrietates, & diuus Thomas met ibidem glossat assiduè & in quęst. de malo q. 8. art. 8. ad tertiū, & q. 7. art. 4. ad primum, sentit quòd ebrietas non est peccatum mortale ex suo genere. Hęc opinio sequaces multos inueniret, nisi authoritas tanti doctoris, hic & superius in præcedenti libro q. 88. arti. 5. ad primum, & super epistolam ad Roman. 13. expressè obstaret.

¶ Ad cuius euidentiā, quia tota difficultas consistit, An una ebrietas inferat notabile nocumētum, aduertendum est, quòd vsus rationis est multò maius bonum, quàm usus domus. Cōstat autem quòd priuās aliquem usu suæ domus nō solùm totaliter, hoc est, in perpetuum, sed etiam ad tempus, puta, vno die, peccat mortaliter: quoniam vsus priuatus est bonum notabile, & temporis circunstantia non facit vt pro nihilo habeatur. Quanto ergo magis priuans proximum suum vsu rationis per vnū diem, peccat mortaliter? Et eadem ratione priuans seipsum vsu rationis peccat mortaliter: quoniam vsus rationis nō est bonū voluntariū sicut domus, sed est bonū naturale, sicut oculus, &c. naturalia. In naturalibus autem ita peccat mortaliter priuans seipsum, sicut priuans proximum: quia homo nō est dominus suorum naturalium, vt possit se priuare illis cum vult, sicut potest donare domū, & illius vsum. Inuenitur ergo in ebrietate, quæ usum rationis violenter tollit, iniuriosa priuatio notabilis boni ex suo genere, nec ex imperfectione actus, ꝓpter breue tēpus excusat, sicut nec excusaretur si tanto tempore quis violenter impediret aliquem ab vsu manuum suarum ligando illas.

¶ Ad obiectionem autem in oppositum de dormiente superfluè ex delectatione, vel alia illicita causa, respondetur, quòd nō est simile propter duo. Primò, quia priuatio vsus rationis ꝑ somnum, est priuatio naturalis: priuatio autem per ebrietatem, est priuatio uiolēta, quoniā illa fit media quiete sensuum, in qua consistit somnus: ista fit perturbatione ægritudini, vt patet in ebrijs uigilantibus. Secundò, quia in vsu rationis considerantur tria. Primò, ipse actualis vsus rationis. Secūdò, rationis solutio, ut possit quis ea vti si uult. Tertiò, expeditio ad solutionem rationis in somno. Prima duo tolluntur in ebrietate autem tollitur & tertium, qñ ebrietas non solùm vinculum rationi imponit, sed

Universidad de Deusto Biblioteca

sed etiam necessitatem permanendi in tali vinculo. Vnde dormiens aliquo forti sono facto excitatur, & soluta ratione potitur. Ebrius autem quàmuis vigilet, necessitatem violentam vinculi rationis patitur. Et rursus, dormiens potest disponere vt per hominem, aut horologium &c. tali horae excitetur, ebrius autē si ordinauerit, nil prodest, q tali hora violēta necessitati vinculi rationis subiacebit. Quod ergo author in prioribus libris pertransierat, supponendo cum alijs, q ebrietas erat veniale, postmodum ad altiora diuini luminis cum accessisset, summa hoc determinauit dicendo, quòd est mortale peccatum ex suo genere, quia tanto bono, scilicet vsui rationis opponit. Nec obstat hoc superius dictis, scilicet quòd ebrietas materialiter, si necessaria est ex cōsilio medicinæ, est licita. Non .n. sequitur ex his, quòd peccatū ex suo genere sit licitum pp bonum finem: sed benè sequitur, quòd materia peccati ex suo genere licita sit propter bonum finē bonum quādoq; quod non esse conueniens patet. Detractio .n. ex sua ratione est peccatum mortale, detractio tamen materialiter est quandoque licita, puta si aliter nō potest peccatum proprium confiteri, aut si pp bonum animę illius expedit reuelare peccatum illius. Qui enim ex medicinæ necessitate se inebriat, vel alium nō nisi materialiter ebrietatem incurrit: quoniā non tendit ad delectabile, quod est formale in speciebus intemperātię, de quarum numero est ebrietas.

*Li. 10. c. 31. ante mediū tomi.

*q6. 141. ar. 6.

Respō. a

Porrella per totum.

726

*Hom. 1. ad popul. Antioche nū. à medio illius, tom. 5.

†In decr. dis. 35. ca. ante oia.

SVPER Q. CL. ART. III.

IN artic. 3. eiusdem 150. q. in responsione ad primum, Mariani obiectio occurrit vbi supra, contra authorem hic arguentis, q non reputat veram hanc expositionem authoris, cum multa uitia sint magis cōtra, quàm ebrietas tantummodo qui se inebriant, pauci sunt in cōparatione ad alios.

¶ Ad hoc dicitur, q obiectio non solùm contra intentionē, sed contra verba authoris sensum accepit. Author siquidem dicit, q peccata intemperantiæ sunt communissima quo ad pronitatem & non dicit, q ebrietas est maximè communis, ita q author non intendit, q Chrysostomus speciebus intemperantiæ attribuit talem amicitiam cum dæmone propter generis sui frequentiam, quantam amicum reddunt dæmoni.

¶ In eodem ar. 3. in responsione ad secundum, dubium occurrit, quia responsio authoris aut est falsa, aut non soluit argumētum. Responsio enim sua cōsistit in hoc, q malus malum est vitium, seu peccatum, quàm amissio vsus rationis: quia maius bonum est virtutis bonum, quod est semper bonū, quàm vsus rationis, qui potest esse bonus & malus. Sub hac autem distinctione, & doctrina aut author intendit subsumi debere, q ebrietas tollit vsum rationis, & non bonum virtutis, ac per hoc nō magis contrariatur rationi, & sic falsum dicit, quoniam ebrietas tollit vtrunque bonum, s. & usum rationis, & ponit peccatum contrarium bono sobrietatis: aut si intendit, q p ebrietatē tollatur vtrunque bonum, & sic verū dicitur. Sed argumentum remanet, q a ebrietas totaliter tollit bonū rationis, quantum ad bonū moris, & quātum ad bonum naturæ.

¶ Ad hoc dicit, q nulla falsitas est in hac responsione, & q optime euacuat argumentum. Intendit siquidē author, q cum duobus modis, seu quoad duo tollatur bonum rationis, s. quo ad bonū naturæ, quod est vsus rationis, & quo ad bonū moris, quod est bonū virtutis, cōparatio vitiorum in grauitate non est tā cōmensuranda penes bonum, vel malū naturæ, quàm penes bonum, vel malum moris: quia bono naturæ, quale est usus rōnis, pōt qs benè & male uti. Bonū verò moris, quale est bonū virtutis moralis &c. ē bonum semper. Et sub hac regula nō est subsumendum, quòd ebrietas tollat tū bonum naturæ, s. vsum rationis, qđ in veritate tollit & bonū naturæ tollēdo vsum rōnis, & bonū moris ponendo peccatū cōtrarium bono uirtutis, q est sobrietas. Cōsequē est omni uitio, ac peccato tollere bonū moris. Peculiare autē est ebrietati, quòd etiam tollat bonū naturę in ipsa ratione, sicut alia vitia tollunt alia bona vel naturæ in corpore, vt homicidium tollit vitam, vel fortunæ, ut furtum tollit pecuniam &c. Sed subsumendū est, quòd grauitas peccatorum præcipuē pensanda est ex contrarietate ad bonum moris, ita quòd vitium magis contrarium bono rationis morali est grauius: ac per hoc licèt ebrietas sit contraria bono rationis & naturali, & morali, quia tamen alia uitia magis contrariantur bono morali rationis, ideò ex hac ratione, quia scilicet ebrietas tollit bonum rationis totaliter, s. quia etiam tollit vsum, non sequitur quòd grauissimum sit peccatorum, sed illa vitia, quæ tollunt multo maius bonum rationis morale, sunt grauiora.

F quæ non semper est peccatum mortale: sed plus sumere in potu scienter vsq; ad ebrietatē, hoc est peccatū mortale. vndè Aug. dicit in 10. confess.* Ebrietas lōgè est à me, misereberis ne appropinquet mihi: crapula autē nonnunq̄ subrepsit seruo tuo.

G AD III. dicendum, q sicut dictū est,* cibus, & potus est moderandus, sm q competit corporis valetudini: & ideò sicut qñq; contingit vt cibus, vel potus, qui est moderatus sano, sit superfluus infirmo: ita ēt potest econuerso contingere, vt ille q est superfluus sano, sit moderatus infirmo. Et hoc modo cū aliquis multum comedit, vel bibit sm cōsilium medicinæ ad vomitum prouocandum, non est reputandus superfluus cibus, vel potus. r Nec tamē ad vomitum prouocandum requiritur quòd sit potus inebriās, quia ēt potus aquæ tepidæ vomitum causat: & ideò pp hanc causam nō excusaretur aliquis ab ebrietate.

ARTICVLVS III.

Vtrum ebrietas sit grauissimum peccatorum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd ebrietas sit grauissimum peccatorum. Dicit enim Chrys.* q nihil ita est b dæmoniacum, sicut ebrietas, & lasciuia, quæ est mater omniū uitiorum. Et in decreto dicitur distin. 35.† Antè omnia clericis vetatur ebrietas, quę omnium vitiorum radix, & nutrix est.

¶ 2 Præt. Ex hoc dr aliquid esse peccatum, q bonū rationis h excludit: sed hoc maximè facit ebrietas. ergo ebrietas est maximum peccatorum.

¶ 3 Præt. Magnitudo culpæ ex magnitudine h pœnæ ostēditur: sed ebrietas videt esse maximè punita. dicit .n. Ambro.* q non esset in homine seruitus, si nō fuisset ebrietas: ergo ebrietas est maximum peccatorum.

SED CONTRA est, q sm Gregor.* vitia spiritualia sunt maiora, q̄ carnalia: sed ebrietas continetur inter vitia carnalia. ergo non est maximum peccatorū.

RESPON. Dicēdū, q ex hoc dr aliqd esse malū, q priuat bonū: vñ quātò maius est bonū, qđ priuat p malū, tātò malū grauius ē. Manifestū est aūt q bonum diuinū est maius, q̄ bonum humanū: & ideò m peccata, q̄ sūt directè cōtra Deum, sunt grauiora pctō ebrietatis, qđ directè opponit bono rationis humanæ.*

H AD I. ergo dicēdū, q ad peccata intēperātię maximè homo hēt pronitatē pp hoc, q hmōi concupiscentię, & delectatiōes connaturales nobis sunt: & sm hoc dicūtur hmōi peccata esse maximè amica diabolo, non qa sint alijs grauiora, sed quia sūt apud homines frequentiora.

I AD II. dicendū, q bonum rationis impedit dupliciter. Vno modo, per id qđ est cōtrariū rationi: alio modo, per id qđ aufert vsum rationis. Plus aūt habet de rōne mali id, quod cōtrariatur rōni, q̄ qđ ad horā vsum rōnis aufert. Vsus .n. rōnis pōtest & bonus, & malus, qui tollitur p ebrietatem: sed bona virtutū, quæ tolluntur per ea, quæ cōtrariantur rōni, sunt semper bona.

K AD III. dicendū, q seruitus est consecuta ex ebrietate occasionaliter, inquantum Cham maledictionē seruitutis i sua posteritate accepit p hoc, q irrisit patrē inebriatū, nō aūt seruitus fuit directè pęna ebrietatis.

*In li. de Helia, & ieiunio ca. 5. parū ante mediū, to. 4.

*Libr. 31. Moral. 11. parū āte med.

Conclu. m

SVP. QV. CL. ARTIC. IIII.

IN articulo 4. eiusdem quæstio. 150. dubia multa occurrunt. Primum est, an peccata commissa ab ebrio sine sua culpa, totaliter excusata sint. Et est rō dubij, quoniam Martinus in hac quæstione pbat partē negatiuā quo ad aliqua peccata, quæ scilicet ebrius cognoscēdo ex passionum motibus cōmittit, & etiam sine ebrietate esset facturus, & gaudet post ebrietatem se commisisse quoniam talia peccata ebrij, nec per ignorātiam, nec ignoranter cōmittuntur. In oppositū uidetur littera, dicens, q sequens peccatum totaliter excusatur a culpa.

¶ Secūdum dubium est. An peccatum cōmissum ab ebrio ex sua culpa excusetur à toto, uel potius aggrauetur: & est ratio dubij, quia singula mēbra habēt proprias opiniones. Martinus siquidē ubi supra, probare nititur, q ebrietas culpabilis quandoque aggrauat peccatum sequens, probatque hoc supponendo, q actus exterior non habet ex se propriam bonitatem, uel malitiam, licèt sm ratione actus interioris, & hoc supposito, ponit duos casus similes, unum de ebrio cognoscente coniugatā, quia non recolit esse iam nuptam. Alterum de Lot, supponendo ebrietatem eius culpabilē, ipsum putasse se cognoscere tūc propriam uxorem. Hic namque cōmisit incestum, & ille adulterium ex ebrietate, cum tamen ex uoluntate Lot reddere debitum, ille autem solū fornicari uolebat. Ebrietas igitur auget quandoque peccatum. Ex quāmuis nullum sciam in secundo membro dubitare, sanè intellecto, quia scilicet constat ebrium minus peccare in his malis, quæ tunc facit, quàm si sobrius illa met faceret: & propterea procul dubio excusatur a tāto: dubium non paruum est, an excusetur a toto: & est ratio dubij diuersitas opinionum, & rationum. Quibusdam enim probabilius uidetur, quòd excusetur à toto, & his ratio suffragatur, quia mentis inoperatiō possunt peccare de nouo, quamuis peccauerint ponendo se in tali statu mentis: & confirmatur hoc, quia furiosi, & amentes siue culpabiliter, siue non, excusantur a toto. Alijs autem uidetur oppositum, & de eorum numero uidetur author in litera, dum dicit, Diminuitur sequēs peccatum, & non dicit, Tollit sequens peccatum diminutio enim quantitatis magnitudinem aufert, non speciem substantialem. & his ratio quoque suffragatur, quia peccatum sequens est in seipso actus deformis, & est uoluntarium in sua causa, quam potuit, & debuit iste uitare, ergo habet omnia requisita ad hoc, q sit formaliter peccatum in genere moris. Non subest igitur cā rationabilis, quare excusabile sit quin committenti imputetur, licèt minus, quàm si sobriè committeret illud.

¶ Ad horum euidentiam distinguenda sunt hæc, quæ in præcedenti libro quæstionis. 76. dicta sunt de peccatis ebriorum, & similium, ut clara notitia casuum habeatur. Dicendum igitur mihi uidetur, quòd ebrius ex sua culpa dupliciter se habet ad sequens ex ebrietate peccatum, scilicet præuidendo, uel nō præuidendo illud. Reputatur autem præuisum peccatum, non solùm si sit præuisum in sua specie, puta, quia nouit q se ebrium proximis detrahere, aut in suo genere, puta, quia nouit quis se ebrium nimio linguæ irretiri, quamuis modo detractione, modo contumelia, modo blasphemia, modo irrisione, modo turpiloquio, sed etiam si sit præuisum in communi, puta, qa scit se ebrium in aliquo peccare, licèt nesciat in quo genere tunc peccabit. Reputatur rursus præuisum, non solùm si sit præcogitatum, seu si debuit esse præuisum præcogitando, puta, quia expertus est inclinationes suas pronas, quanto magis bibit, ad peccata: uel quia alias in alienatione mentis, uel prope, incidit in peccatum. Aestimatur autem non præuisum peccatum ex ebrietate, quando nullo modo præuisum est, præuiderique rationabiliter non potuit humano more. Quando igitur peccatum sequens ebrietatē culpabilem est præuisum, tūc peccatum illud non excusatur a specie sui peccati, sed reddit ad naturam suæ speciei rōne uoluntarij in ignorantia ista inclusi terminati ad præuisum, licèt excusetur à tanto, quia non sic peccat, quātū peccaret si sobrius illud cōmitteret, quia aliquo mō inuoluntarium est pctm illud, aliter nō ex ebrietate causaretur: & tunc sunt duo peccata, ebrietas, & illud pctm in suis speciebus, & quo ad hoc uera est opinio dicentium, q ebrietas culpabilis excusat a tanto, sed nō a toto. Licèt .n. sine rationis usu, absolutè loquendo, non possit quis de nouo peccare, quia tñ prius sua rōnis usum permisit, q si se priuat rōnis usu, actū peccati sicut per, & culpabiliter priuat se rōnis usu, iā uult nūc p tūc, s. quādo sine rationis vsu erit, peccatū incurrere. Et si quæratur, Quando iste cōmittit illud sequens peccatum, uidetur, q committit illud, actu quidē interiori qā inebriatur, quoniam tunc uult ebrietatem, & sequens peccatū: actu uerò exteriori, quando iam ebrius peccatum illud exercet, percutiendo, uel detrahendo. Et uidetur quoque posse contingere in huiusmodi hominibus, quibus huiusmodi casus oportet esse præuisos, q alienatio mentis ex furia, uino, uniuersaliter infirmitate curabili, uel quacunque simili causa (q secundùm se esset uenialis) propter præuisum actū futuri peccati mortalis, fiat mortalis, imponēcum uoluntate non curāte incursum peccati mortalis. Quando autem nulla timendi futurum casum subest ratio, puta, ebrius assuetus est dormire in sua pace &c. tunc si casu ebrius culpabiliter aliquod peccatum committeret, peccatum illud excusaretur a toto, hoc est, a specie: ita quòd ebrietas, & ille actus non sunt duo peccata, sed ille actus est circunstantia quidē: hoc est effectus ebrietatis non intētus, nec præuisus, & nihil, aut parum aggrauat ebrietatē, nihil per se, pro quanto non intentus, nec præuisus, parum per accidens, pro quanto culpabiliter iste se posuit in statu causandi istum effectum, ut sic aliquid de uoluntario imputabili habeat. Et quia sic Lot incestum commisit, ideò culpandus est secundùm Augustinum non quantum incestus, sed quantum illa ebrietas meruit: & secundùm hoc uera est opinio dicentiū, q excusantur a toto ebrij.

¶ Sed restat hic dubium, de homine inexperto primò se inebriante ex proposito, nihilque cogitante de periculo sequentium peccatorum, An sequens ex tali ebrietate peccatum excusetur ut non præuisum, aut imputetur ut præuisum. Et ad hoc cum distinctione dicendum uidetur, q peccata, quæ solent ab ebrijs committi, quāmuis non omnes ebrij illa committant, collocanda sunt sub genere præuisorum: quoniam debuerunt præuideri ab illo, qui se inebriauit, ex quo multorum ebriorū actiones contingit esse tales. Sicut enim inter præuisa homicidia computatur, si quis casu hominem in monte occidit, non præsciens an mons ille sit meabilis ab homine, an non, ex quo aliqui sunt meabiles, aliqui non: sic inter præuisa peccata numeranda sunt, quæ aliquis nesciens si in se hæc sequentur, quæ in multis ebrijs sequuntur, ebrietati, & suæ dispositioni sibi ignotæ quo ad hoc se committit, cum possit utraque pars contingere. Peccata autem, quæ magis in passione, quàm in actione consistunt, quæ non ex ipsis ebrijs, sed ab alijs captantibus tempus ebrietatis emergunt, uidentur computanda sub non præuisis, quoniam hæc subterfugiunt humanam diligentiam communiter, quale fuit incestus Lot. Hoc enim exigitabile quodammodo est ad cauendum: & propterea non uidentur cadere sub uoluntate ebrietatis, nisi sicut euentus, seu effectus in sua causa possibilis.

¶ Et quoniā in hoc ultimo dubio tractatur propriè de ebrijs vt

Porrella per totum.

727

1. 2. q. 76. ar. 4. ad 1 & 4. Et 1. 2. di. 24. q. 2 ar. 2. ad 2

*Li. 3. c. 5. in medio

*Li. 6. c. 5. & 11.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ebrietas excuset a peccato.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q ebrietas non excuset a peccato. Dicit b enim Philos. in 3. Eth.* q ebrius meretur b duplices maledictiones. ergo ebrietas magis aggrauat peccatum, quàm excuset.

B ¶ 2 Præt. Non excusatur peccatum per h peccatum, sed magis augetur: ebrietas autē est pctm ergo non excusat a peccato.

¶ 3 Præt. Philos. dicit in 6. Ethi.* quod sicut ratio hominis ligatur per ebrietatem, h ita ligatur per concupiscentiam: sed concupiscentia non excusat a peccato. ergo etiam neq; ebrietas.

C SED CONTRA est, quòd Lot excusatur ab incestu propter ebrietatem, ut Aug.* dicit contra Faustum.

RESP. Dicendū, q in ebrietate duo attenduntur, sicut dictū est,* scilicet defectus consequens, & actus præcedens. Ex parte autem defectus cōsequētis, i quo ligatur usus rationis, m ebrietas hēt excusare a peccato, inquantum causat inuoluntarium per ignorantiam. n Sed ex parte actus præcedētis vr esse distinguendum, qa si p ex actu illo præcedente subsecuta est ebrietas sine pctō, tūc pctm d sequens totaliter excusat a culpa, q sicut fortè accidit de Lot.* Si aūt actus præcedens fuit culpabilis, sic nō totali ali

*Li. 22. c. 44. tom. 6

*Ar. 1. huius quæst.

Conclu. m

Conclu. p

D. 554.

Conclu. a

peccati in præcedentibus verò de tali, vel tali ebrio, ideò se F uitatem venialem. Ebrietas autem culpabilis propriè dicta, nō consequuntur hæc tam authoris, quàm nostra in præcedenti libro nisi mortaliter peccando incurritur, vt patet in artic. 2.
dicta de peccatis ebriorum, interpretanda relinquimus. ¶Accedit ad hæc Arist. in 3. Ethic. authoritas, qui ex eadem cau
¶His præhabitis respondetur directè ad primum dubium, & di sa ebriorum ignorantiam atque peccata, & malos habitus, &
citur, quòd peccata sequentia ebrietatem uocantur illa solùm, si orbitates corporales uoluntarias, & ignorantiam legū ob negligentiam reprehendit, quia scilicet in potestate nostra est, ut simus, uel non simus tales, puta, ebrij, iniusti, cæci, ignorantes. Simile siquidem esse constat in casu posito, scilicet, si uoluntariè quis fiat amens, aut furiosus. Et hoc intantum uerum uidetur, ut non solum in moralibus, sed etiam in iudicijs secundum leges, si constaret, quòd aliquis uoluntariè se furiosum fecisset, puniretur, & esset irregularis si occidisset hominem: quoniam in Sexto furiosus absoluitè, non furiosus uoluntariè excusatur ab irregularitate homicidij. Leges enim, ut Aristo. ibidem dicit, uoluntarias ignorantias arguunt ac puniunt, non excusant.

tantum ex ebrietate, inquantū tollit rationis usum: & ideò si aliquis ex parte remanet rōnis usus liber, non est sermo de illis peccatis: similiter si peccata fiat ex ebrietate ob affectata peccata. Huiusmodi. n. ebrietas aggrauat procul dubio, sicut ignorantia affectata. Sed hæc nō est cā q peccet p ignorātiam, imò ipsa ignorātia ē ansam ad peccandū liberius. In peccatis aūt, ad quæ ebrietas se habet ut concomitanter, regulæ ignorātiæ concomitantis seruandæ sunt, q. s. nec excusat, nec accusat, & ipsa vt radice peccatum in naturā suæ speciei. Author aūt loquitur de peccatis ex ebrietate causatis, ita q ab illo ebrio nō fierent, & dicit illa ex toto excusari, si ebrietas est inculpabilis.

Conclusionis 3 pars

Li. 22. ca. 44. to. 8.

Respon. 2.

** Li. 2. Polit. in fin. tom. 5.*

** Rodēlo eo ubi dicto.*

• Ad obiecta autem Martini in secundo dubio, q aggrauatione peccatorum ex ebrietate in illis duobus casibus dr dupliciter. Primo in neutro illorum casuum ebrius esset reus adulterij, aut incest̄, nisi fortè in primo, quia debuit præuidere casum. Dicitur secūdo, & meliᵘ, quòd aliud est dicere. Ebrietas facit incurrere peccatum grauioris ordinis: & aliud, quòd ebrietas aggrauet peccatum. Primum. n. gratis conceditᵘ, q̄a ebrius incurrit & quandoque blasphemiam, & quandoque homicidium &c. Secundum autem negatur, quoniam illud peccatum cuiuscunque ordinis sit, quod ebrius ex ebrietate committit, ita quòd sobrius nō committeret, minus est, & ex ipsa ebrietatis conditione alleuiatur. Nec huius oppositum casus allati probant, sed primum, quòd scilicet ille adulteratur, qui non adulteraretur.

** In corp. art.*

D. 457. & 372. & 726.

Respon. 2.

quis excusat à peccato sequē ti, quod s. redditur uoluntariū ex uoluntate præcedētis actus, inquantum. s. aliquis dās operā rei illicitę, incidit in sequēs peccatum. Diminuitur tñ peccatū sequens, sicut & diminuit rō voluntarij. Vnde Augus. dicit contra Faustum, q Lot culpādus est non quantum ille incestus, sed quātū ebrietas meruit.

Ad primum ergo dicēdū, q Philosophus non dicit, q mereatur grauiorē maledictionē ebrius, sed q mereatur duplicem maledictionem pp duplex peccatum. Vel pōt dici, q loquitur secundum legē cuiusdā Pitaci, qui, ut dr in 2. Politic.* statuit q ebrij si percuterent, H plus punirentur q̄ sobrij, quia pluries iniuriant inq̄ quo ut Aristo. ibidem dicit,* uidetur magis respexisse ad utilitatem, s. ut cohiberentur iniuriæ, quàm ad ueniam, quam oportet habere de ebrijs propter hoc, quòd non sunt sui compotes.

Ad II. dicendū, quòd ebrietas habet excusare peccatum nō ex parte qua est peccatum, sed ex parte defectus consequē tis, ut dictum est.*

Ad III. dicendum, quòd cōcupiscentia nō totalr ligat rationē, sicut ebrietas, nisi fortè sit tanta q faciat hominem insanire: & tamen passio concupiscentiæ diminuit peccatum, quia leuius est ex infirmitate, quàm ex malitia peccare.

QVAESTIO CLI.

De Castitate, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de castitate.

G ¶Et primò, de ipsa uirtute castitatis.

¶Secundò, De uirginitate, quæ est pars castitatis.

¶Tertiò, De luxuria, quæ est vitium oppositum.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶Primò, Vtrū castitas sit virtus.

¶Secundò, Vtrum sit uirtus generalis.

¶Tertiò, Vtrum sit uirtus distincta ab abstinentia.

¶Quartò, Quomodo se habeat ad pudicitiam.

Articvlvs primvs.

Vtrum castitas sit uirtus.

Ad primum sic proceditur. Vr q castitas non sit uirtus. Loquimur. n. nunc de virtute animæ: sed castitas uidetur ad corpus pertinere, dicitur. n. aliquis castus ex eo, quòd aliqualiter se habet ad vsum quarundam corporis partium. ergo castitas non est uirtus.

I ¶2 Præt. Virtus est habitus uolūtarius, ut dr in 2. Ethic.* sed castitas non vr esse aliquid uolūtarium, cum per uiolentiam auferri uideatur mulieribus uiolenter oppressis. ergo, videtur quòd castitas non sit virtus.

• Ad rationem uerò alterius opinionis, quòd nullum peccatum culpabiliter ebrij excusetur a toto, hoc est, quin sit formaliter in se peccatum, dicendum est, quòd peccata, quæ rationabiliter putāt sunt non sequi, aut sunt de raro contingentibus, quæ ab extra causantur, aut non sunt uoluntaria in causa, ita quòd debuerit ille uitare ebrietatem vt causam horum, licèt debuerit ipsam uitare absolutè. Et propterea illa non imputantur ut peccata, sed ut euentus consequentes peccatum ebrietatis.

Porrecta per totum. 725

3. Eth. le. 22.

** Lib. 2. ex ca. 4. & 6. videtur posse haberi, to. 5.*

¶Ad rationem pro opinione omnino excusante peccata omnia ebriorum, quia mentis inopes nequeūt de nouo peccare, Ridetur q mentis inopes nō possunt totaliter de nouo peccare, sed bñ possunt ex antiqua uoluntate de nouo peccare excūdo in peccatum exterius. Dicitur enim in litera, quòd sequens peccatum redditur uoluntarium ex uoluntate pcedētis actus. Ad confirmationē de amentibus & furiosis, dr q quia absolutè loquendo illa sunt in genere insolentium iorum, seu pœnarum & ægritudinum, ideo simpliciter excusantur toto. An autē si accideret huiusmodi defectus uoluntariè, peccata sequentia excusarentur a toto, licèt diuersa fortè sit opinio, ratio tamen conuincere uidetur, quòd idem sit de talibus, & ebriorū uoluntariè peccatis, hoc adiecto moderamine, quod furiosi & amentes possunt fieri uoluntariè uenialiter, uel mortaliter. Et si uenialiter tales fierent, reliqua consequentia non excederent gra-

SVP. QV. CLI. ARTIC. I.

K In art. 1. q. 151. in responsione ad secūdum, aduerte Nouitie, q quia uiolentia non pōt inferri animo, in quo est consensus, sed corporiuō mulier tunc sit dr uiolenter oppressa, quando nō consentit ei in pati actum uenereū, quis corpus compellatur, ut patiatur actum illum. Sic. n. non perditur castitatis virtus, sed perseuerat cum duplici corona, ut Lucia dixit. Sed si mauult se opprimi, q̄ clamare, & in linguas loquentium incidere, ut multæ uidentur mulieres facere, quo ad impudicitiā, aut q̄ percuti, occidi, & infamari, ut Lucretia dicitur fecisse, nō salua remanet castitas. Oportet siquidem aut Susannam imitari, aut declinare, si fieri potest, contagionem.

¶In eodem articulo in responsione ad tertiū Martinus occurrit in quæst. 1. de castitate, dicens, q hæc opinio uidetur multis dura, & quòd est in uno sensu uerā. s. de infidelibus nec Christiano, nec illuminato ad bonam operationem: sed in genere concedenda est uirtus uera, & sic Augu. loquitur, & ut puto, Thomas aliàs sequeretur, quòd nūquam ex infideli posset fieri fidelis, qa non fieret fidelis per malam operationem, ergo per bonam. ergo antequā ñ sit fidelis, fuit in eo bona, & laudabilis operatio.

¶Ad hoc dr, q nec Augustini, nec Thomæ mens habet, qñ loquuntur isti de uirtute simpliciter, hoc est, in ordine ad vltimum finem simpliciter, qui est beatitudo humano generi promissa per gratiam, ut patet ex Aug. ratione Absit, ut iustus, nisi ex fide viuat. Hanc autē uirtutem in nullo est infideli, ut patet. Obijciens autem loquitur de uirtute infra bonum humanum, de qua in præcedēti libro disputatum est, an egeat gra. uel &c. Et constat, q in infidelibus pōt esse aliqua operatio uerè bona humano more, ut honorare parentes, reddere depositū domino, seruare fidem coniugalem &c. Et per similia bona opera accedit infidelis paulatim ad fidem.

** Cap. 3. à medio, tomo 3.*

** Lib. 5. c. vlt. to. 5.*

** 1. 2. q. 64 art. 1.*

Conclu. in

D. 319.

¶3 Præt. Nulla virtus est in infidelibus: sed aliq infideles sunt casti. nō ergo castitas est virtus.

¶4 Præt. Fructus a virtutibus distinguunt: sed castitas inter fructus ponitur, vt patet ad Gala. 5. ergo castitas non est virtus.

Sed contra est, qd Aug. dicit i li. de decē chordis.* Cū debeas in uirtute pcedere uxorē, qm castitas est uirtus, tu sub uno impetu libidinis cadis, & B uis uxorem tuam esse uictricē.

Resp. Dicēdū, q nomē castitatis sumit ex hoc, q p rōnem cōcupiscētia castigat, q̄ ad modū pueri est refrænanda, ut patet p Phil. in 3. Eth.* In hoc aūt rō uirtutis humanæ consistit, q sit aliqd fm rōnē modificatū, ut ex supradictis patet:* vñ manifestū est castitatē eē uirtutē.

Ad primum ergo dicendū, q castitas cōsistit qdē in anima, G sicut in subiecto, sed materiam hēt, in corpore. Pertinet. n. ad castitatem, ut secundum iudicium rationis, & electionē uoluntatis, aliquis moderate utatur corporalibus membris.

Ad II. dicendū, q sicut Aug. dicit in 1. de ciu. Dei.* Proposito animi permanente, per quod etiā corpus sanctificari meruit, nec ipsi corpori aufert sanctitatē uiolētia libidinis alienæ, quā seruat pse uerantia cōtinentiæ suæ. Et ibidē dicit, q est uirtus animi, q̄ comitē hēt fortitudinē, q̄ potius qlibet mala tolerare, q̄ malo consentire decreuit.

** Li. 1. c. 18 post mediū to. 5.*

** Eiusdē 1. lib. c. 18 tom. 5.*

** Li. 4. c. 3. aliquantulum a priñ. to. 7*

Ad III dicendum, q sicut Aug. dicit in 4. cōtra Iulianū*. Absit, ut sit in aliquo uera uirtus, nisi fuerit iustus. Absit autem vt sit iustus uerè, nisi uiuat ex fide. Et ideò concludit, quòd in infidelibus neque est uerè castitas, neque aliqua alia uirtus, qa scilicet non referuntur ad debitum finem. & sicut ibidem subdit. Non officijs, idest, actibus, sed finibus à uitijs discernuntur uirtutes.

Ad IIII. dicendum, q castitas, inquantum est quidem secundum rationem operans, habet rationem virtutis: inquantum autem habet delecta- E tionem in suo actu, connumeratur inter fructus.

SVPER QV. CLI. ARTIC. II.

Porrecta per totum. 729

In art. 2. eiusdēq. in rñsione ad secūdum, dubiū occurrit ad hominem, quia author falsum dicere uidetur reddendo rationem, quare concupiscentia delectabilis maximè assimilatur puero, eo q appetitus delectabilis est nobis cōnaturalis &c. Nam author in principio illius rñsionis refert se ad supradicta. Constat autem q superius in q. 142. ar. 2. vbi ex proposito similitudo inter puerum, & intemperatū tractata est, non habetur illa ratio, q̄ hic assignatur. Falsum ē ergo quod hic dicitur, Supra dictū est.

** Cap. 20. post med. tom. 4.*

• Ad hoc dicitur dupliciter. Primò, q ly supra dictum est, nō refertur ad rationē similitudinis, sed ad ipsam solam similitudinem. Nā superiᵘ dictum est, q appetitus delectabilis maximè assimilatur puero, sed ratio similitudinis est noua. Secūdò, dicitur q vtrumque superius dictum est, sed diuersimodè, qa similitudo explicata facis est. Ratio uerò similitudinis insinuata est & in secūda, & in tertia similitudinis cōuenientia, s. in euentu augmenti, & in indigētia remedij castigatiui. Nā quia est nobis connaturalis, ideò maximè augetur delectabilis appetitus sibi derelictᵘ. Et similiter, quia connaturalis est nobis, id castigatione eget, ne indomitus efferatur.

** Lib. 1. in som. Scipionis, in fol. 2. añ med. libri.*

Conclu. in

Articvlvs II.

Vtrum castitas sit virtus generalis.

Ad secundum sic procedit. Vr q castitas sit uirtus generalis. Dicit. n. Aug. i lib. de mē dacio,* q castitas animi est ordinatus animi motus nō subdēs maiora minoribus: sed hoc pertinet ad quamlibet uirtutem. ergo castitas est generalis uirtus.

A ¶2 Præt. Nomē castitatis à castigatione sumit: sed q̄libet motus appetitiuæ partis debet castigari rōne, cū ergo p quālibet uirtutem moralem refræne tur aliquis appetitiuus motus, uidetur quòd quælibet uirtus moralis sit castitas.

¶3 Præt. Castitati fornicatio opponit: sed fornicatio uidet ad oē genus pcti pertinere. dicitur enim in Psal. 72. Perdes omnes, qui fornicantur abs te. ergo castitas est generalis uirtus.

Sed contra est, quod Macrobius* ponit eam partē temperantiæ.

Resp. Dicendum, q nomen castitatis dupl̄r accipitur. Vno mō, pprie, & sic est spālis uirtus habēs spālē materiā, s. cōcupiscētias delectabilium quæ sunt in uenereis. Alio mō, nomē castitatis accipit metaphoricè. Sicut. n. in corporis cōmistione cōsistit delectatio uenereorū, circa quā pprie est castitas, & oppositū uitiū, s. luxuria: ita ēt in quadā spūali coniunctione mētis ad res aliquas cōsistit q̄da delectatio, circa quā est q̄dā delectatio, circa quā est q̄dā spūalis castitas metaphoricè dicta, uel ēt spūalis fornicatio hoīs sm metaphoricè dicta. Si. n. mēs hoīs delectet in spūali coniunctione ad D id, cui dēt coniungi, s. ad Deum, & abstinet se ne delectabiliter alijs cōiungat contra debitū diuini ordinis, dicetur castitas spūalis, sm illud 2. ad Cor. 11. Despondi uos uni uiro uirginē castā exhibere Christo. Si autem delectabiliter contra debitū diuini ordinis coniungatur mens quibuscumq; alijs rebus, dicetur fornicatio spiritualis, secundum illud Hier. 3. Tu autem fornicata es cū amatoribus multis: & hoc mō accipiendo castitatē, castitas est generalis uirtus, quia per quamlibet uirtutē retrahitur mēs humana ne rebus illicitis delectabiliter cōiungatur. Principaliter tamen rō huius castitatis consistit in charitate, & alijs uirtutibus thelogicis, quibus mens hominis cōiungit Deo.

Conclu. p

Conclusionis. 2. Pars.

Ad primum ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de castitate metaphoricè dicta.*

Ad II. dicēdū, q sicut supra dictum est,* concupiscentia delectabilis maximè assimilat puero, eo q appetitus delectabilis est nobis connaturalis, & præcipuè delectabilium sm tactum, quæ ordinantur ad conseruationem naturę: & inde est, q si nutriat horū delectabiliū concupiscentia per hoc, q ei consentiatur, maximè augebitur, sicut puer, q suæ uoluntati relinquitur. Et sic concupiscētia horum delectabilium maximè indiget castigari: & iō

** In corp. art.*

** ar. præc. q. 142. artic. 2.*

Vnde augetur, & maximè, concupiscentia.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

circa huiusmodi concupiscentias antonomasticè dicitur castitas: sicut & fortitudo est circa ea, in quibus maximè indigemus animi firmitate.

AD III dicendum, quod ratio illa procedit de fornicatione spirituali metaphoricè dicta, quæ opponitur castitati spirituali, vt dictum est.*

*In corp. art.

ARTICVLVS III.

Vtrum castitas sit virtus distincta ab abstinentia.

AD TERTIVM sic proceditur. Vř quod castitas nō sit uirtus distincta ab abstinentia. Quia circa materiam unius generis sufficit vna uirtus: sed[h] vnius generis uidentur esse, quæ pertinent ad unū sensum. cū ergo delectatio ciborū, circa quā abstinentia, & delectatio uenereorū, circa quam est castitas, pertineāt ad tactum, uidetur quod castitas nō sit alia uirt⁹ ab abstinētia.

¶2 Præt. Phil. in 3. Ethi.* omnia uitia intēperātiæ assimilat puerilibus peccatis, quæ castigatione indigent: sed castitas nominatur a castigatione uitiorū oppositorū. ergo cum per abstinentiam[h] cohibeantur quædam uitia intemperātiæ, uidetur quòd abstinentia sit castitas.

¶3 Præt. Delectationes aliorum sensuū pertinent ad temperantiā, inquātū ordinantur ad delectationes tactus, circa quas tēperātia: sed delectationes ciborū, circa quas est abstinētia, [h]ordinanť ad delectationes uenereorū, circa quas est castitas, vñ dicit Hier. Venter, & genitalia sibi metipsis vicina sunt, ut ex uicinitate mēbrorū, confœderatio intelligatur uitiorū. ergo abstinētia, & castitas non sunt uirtutes ab inuicēm distinctæ.

SED CONTRA est, quòd Apo. 2. ad Corin. 6. connumerat castitatem ieiunijs, quæ ad abstinentiam pertinet.

RESP. Dicēdū, quod sicut dictū est,* tēperantia est propriè circa cōcupiscētias delectationū tactus: & ideo oportet ut ubi sunt diuersæ rationes delectationis, ibi sint diuersæ uirtutes sub tēperātia cōprehensæ. Delectationes aūt proportionatur operationibus, quarū sunt perfectiones, ut dr 9. Ethic.* Manifestum est autem quod alterius generis sunt operationes pertinentes ad usum ciborū, quibus natura indiuidui cōseruatur: & operationes ptinentes ad usum uenereorū, quibus conseruatur natura speciei. Et iō[m] castitas, quæ ē circa delectationes uenereorū, est virt⁹ distincta ab abstinētia, quæ ē circa delectatiōes ciborū.*

AD PRIMVM ergo dicendū, quod temperātia nō consistit principaliter circa delectationes tactus quātū ad iudiciū sensus de tangibilibus, quod est eiusdem rōnis in oibus, sed quantum ad ipsum vsum tangibilium, ut dicit in 3. Eth.* Est aūt alia ratio utēdi cibis, & potibus, & uenereis: & ideo oportet eē diuersas uirtutes, licet sint unius sensus.

AD II. dicēdū, quod delectationes venereæ sunt uehementiores, & magis opprimentes rōnem, quā delectationes ciborum, & pp hoc magis indigent castigatione, & refrænatione: quia si eis cōsentiať, magis ex hoc increscit uis cōcupiscētiæ, & deijcitur virtus mentis. Vnde Aug.* dicit in 1. soliloquiorum. Nihil esse sentio, quod magis ex arce deijciat animum uirilem, quàm blandimenta fœminæ, corporumque ille cōtactus, sine quo uxor haberi non potest.

AD III dicēdū, quod delectationes aliorū sensuū nō pertinent ad naturā hominis conseruandā, nisi prout ordinanť ad delectabilia tactus, & ideò circa huiusmodi delectationes nō ē alia uirtus sub tēperātia cōprehensa: sed delectationes ciborū, quis aliqualiter ordineuť ad delectationes uenereorū, tñ ēt per se ordinantur ad uitam hominis conseruandā, & iō ēt per se habent specialē uirtutē, quis illa uirtus, quę abstinentia dicitur, ordinet actum suum ad finem castitatis.

*Lib. 3. c. vlt. to. 5. — * q. 141. ar. 4. — *Lib. 9. ex capit. 7. a med. habetur to. 5. — *Lib. 3. c. 10. to. 5. — *Li. 1. c. 10 ante medid to. 1. — Conclu. m

ARTICVLVS IIII.

Vtrum pudicitia pertineat specialiter ad castitatem.

Porrecta per totum. 731 Sup. q. 143 cor.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd pudicitia non pertineat specialiter ad castitatē. Dicit enim Aug. in 1. de ciuita. Dei,* quòd[a] pudicitia est quædam uirtus animæ. non ergo est aliquid ad castitatem pertinens, sed est per seipsam uirtus à castitate distincta.

¶2 Præt. Pudicitia à pudore dicitur, qui uidetur idē esse uerecundiæ: sed uerecundia secundum Damascenum,* est de turpi actu, quod conuenit omni actui uitioso. ergo pudicitia non magis ptinet ad castitatem, quàm ad alias uirtutes.

*Lib. 1. c. 18. paruā a prin. t. 5. *Li. 2. orth. fid. ca. 15.

SVPER QV. CLI. ARTIC. III.

Porrecta per totum. 730 2. dist. 24. q. 2. ar. 1. ad 3. Et VII. q. 1. a. 4. cor. fi.

IN ar. 3. eiusdē q. 151. in ris sione ad secūdum, dubiū occurrit, quia delectationes uinariæ magis opprimunt rōnem, quàm venereæ: quoniam ebrijs ratio est magis deperdita, quàm uacantium uenereis.

¶Ad hoc dī, quod aliud est loqui de delectationibus secundum se, & aliud de illis secundū earū effectum. Delectationes siquidem venereæ sunt i se maiores, & ipsæmet sunt magis opprimentes rōnem, quàm delectationes, quas sentimus in bibendo vinū. Sed effectus uini delectabilis, s. fumalis euaporatio ad cerebrum, magis opprimit rationem, quàm delectatio uenerea. Author autem loquitur de delectationibus, & non de effectibus earum.

¶In ris sione ad tertiū eiusdem articuli, dubiū occurrit de hoc, scilicet, Delectationes aliorū sensuum non pertinent ad naturā hominis conseruandam, nisi prout ordinantur ad delectabilia tactus. Nā Arist. in lib. de sensu & sensato,* prærogatiuā hominis inter alia animalia ponit, quod delectatur odore secundum se. Et hoc primi dit natura ad salutē hominis, propter frigiditatem cerebri humani contemperandam, ut ibi dr. Sunt ergo sine ordine ad tactum delectabilia ad conseruandū hominem, delectabilia odoratus, cuius oppositum in litera dr: ac p hoc oportet aliquā temperantiæ speciē circa hæc ponere.

*Ad Amādum, aliquantulū à princi. tom. 4.

¶Ad hoc di. quod ordinari ad delectabilia tactus multipliciter cōtingit, & nō unica tantum modo. Ordinatur siquidē aliqd ad delectabilia tact⁹ uel quia ordinatur ad cibum, aut potum, aut uenerea: uel quia ordinatur ad ipsa qualia, quæ sunt delectabilia secundum tactū, puta, ad frigida, humida, calida, & sicca. Ista siquidem tangibilia sunt, ex quibus sumus, & nutrimur. Sensibilia igiť aliorū sensuum siuè p unā uiam, siuè per aliam numquā pertinent ad conseruandā nostrā naturā, nisi ordinenť ad tangibilia. Odor siquidem florum, quæ seclusis cibo, potu, atque venereis hominem delectat, illique prodest, non nisi rōne tangibilium sanitatē operatur contēperando s. frigiditatē cerebri, ut ibidem dicit Arist. Natura siquidem hominis nō cōseruatur odore, quia non nutrit, sed cōseruatur calidis, & frigidis, humidis & siccis contēperatis, ex quibus constat. Sunt igiť uera authoris uerba. Nec est opus aliqua speciali uirtute propter delectationes huiusmodi oderū, cū non referuntur ad cibum, potum, atque uenerea: quoniā huiusmodi delectabilia secundum se non tāti sunt ut uirtute egeant propria, quoniā uirtus circa difficile est.

SVPER QV. CLI. ART. IIII.

IN art. 4. eiusdem q. 151. dubiū ex Martino occurrit aliquis supra arguentis contra assignatā distinctionem pudicitiæ a castitate & dicentis, quod hæc opinio nō vř rōnabilis, ut credit in eodem articulo. Et arguitur sic. Pudicitia est de illis actibus, de quibus

bus maximè verecundamur: sed homines magis verecundanť de actibus venereis, quæ sunt signa uenereorum. ergo pudicitia est magis circa venereos actus, quàm circa signa eorum. Maior est S. Thomæ. Minor est per se vera. Conclusio est contra authorē. Secundo, quia secundum Hugutionem, pudicitia habet cōtrariam significationē. Tertio, Si pudicitia esset talis virtus, tūc staret aliquē esse pudicum, & non castū, puta, rectè se habendo circa signa, & malè circa actum venereum: & econtra esse castum, & impudicum, habendo se opposito modo.

¶Ad hec quod Martinus glossando, vel trahēdo ad se authorem dixerit, respōdetur, quòd pudicitia apud authorem est circa utraq. s. signa, & actū venereum: & similiter castitas est circa utraq. Differētia ergo non est ex hoc, castitas circa actū, & pudicitia circa signa, ut prima & tertia obiectio supponit. Et propterea nō oportet eas aliter solui: quia ex hac falsa imaginatione pcedunt. Sed differentia est, ut in litera dr, in explicatione, quia pudicitia explicat magis virtutē illam quo ad signa, pp duo. Primò, quia ut in litera dr, signa magis solēt deprehendi, ac per hoc sunt magis materia occasionis pudorē, qui consistit in hoc, quod turpe manifestatur: erubescētia. n. respectu aliorū est. Secūdo, quia pudor simpliciter non est, nisi se extēdat ad signa. Paruulis. n. personarum illarū pudor est, quæ de solo actu venereo erubescunt. Pudicitia ergo simpliciter non est nisi ad signa venereorū se extendat commēda. Castitas autem a castigatione appellata; castigatam concupiscentia quo ad appetitum delectabiliū huiusmodi, sonat, non explicando sic signa, vt pudicitia à pudore sumpta.

*Li. 3. ca. 12. tom. 5. — *cap. 20. paulo a princ. t. 7. — *In arg. 2 huius artic. — *Vnde maxime verecundia.* — * Li. 14. c. 18. cir. medium t. 5 — *Li. 2. c. 6. post medium to. 6.

¶Ad secundam obiectionem ex Hugutionis authoritate dicitur, quod quia unaquæq; ars proprijs terminis, seu uocabulis gaudet, idcirco nos in moralibus rectius moralium patrem diuum Thomam, quàm extraneum quempiam sequimur.

castitatem, quàm ad alias uirtutes.

¶3 Præt. Phil. dicit in 3. Ethic.* quod omnis intemperantia generaliter est maximè exprobrabilis: sed ad pudicitiam pertinere vř fugere ea, quæ sunt exprobrabilia. ergo pudicitia pertinet ad oēs partes tēperātię, nō autem specialiter ad castitatē.

SED CONTRA est, quod Augu.* dicit in lib. de pseuerantia, Prædicanda est ēt pudicitia, ut ab eo qui habet aures audiēdi, nihil genitalibus mēbris illicitū perpetretur: sed usus genitaliū mēbrorum propriè pertinet ad castitatē. ergo pudicitia propriè ad castitatem pertinet.

RESP. Dicendū, quod sicut dictū est,* nomen pudicitiæ a pudore sumitur, in quo verecundia significaľ: & iō oportet, quod pudicitia propriè sit circa illa, de quibus homines maximè verecundantur. Maximè aūt uerecūdantur hoīes de actibus uenereis, ut Aug. dicit in 14. de ciui. Dei.* intantum quod ēt cōcubitus coniugalis, qui honestate nuptiarū decoratur, uerecundia nō careat: & hoc ideò quia motus genitalium membrorum nō subijciť imperio rōnis, sicut motus aliorū exteriorū membrorū. Verecundatur aūt hō nō solùm de illa commistione uenerea, sed ēt de quibuscunque signis eius, ut Philo. dicit in 2. lib. rhetoric.* Et iō pudicitia attēditur propriè circa uenerea, & pcipuè circa signa uenereorū, sicut sunt aspectus impudici, oscula, & tactus. Et quia hæc magis solent deprehendi, ideò pudicitia magis respicit huiusmodi exteriora signa: castitas autē magis ipsam uenereā commistionē. Et iō[m] pudicitia ad castitatē ordinaľ nō quasi uirtus ab ipsa distincta, sed sicut exprimens castitatis circunstantiam quandam: interdum tamē vnū pro alio ponitur.*

AD PRIMVM ergo dicēdū, quod August. ibi accipit pudicitiam pro castitate.

AD II. dicēdū, quod quāuis omnia vitia habeāt turpitudinē quandā, specialiť tñ uitia intemperātiæ, ut ex supra dictis patet.

AD III. dicēdū, quod inter vitia intēperantię præcipuè sunt exprobrabilia peccata uenerea, tum pp inobedientiam genitalium membrorum, tum ēt propter hoc, quod ratio ad huiusmodi maximè absorbetur.

QVAESTIO CLII.

De Virginitate, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerādum est de Virginitate.

ET CIRCA hoc quæruntur quinque.

¶Primò, In quo consistat virginitas.
¶Secundò, Vtrum sit licita.
¶Tertiò, Vtrum sit virtus.
¶Quartò, De excellentia eius respectu matrimonij.
¶Quintò, De excellentia eius respectu aliarum uirtutum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Virginitas consistat in integritate carnis.

AD PRIMVM sic procediť. Vř quod uirginitas nō cōsistat in integritate carnis. Dicit. n. Augu. in lib. de nuptijs & concupiscentia,* quod uirginitas est in carne corruptibili incorruptionis perpetua meditatio: sed meditatio nō pertinet ad carnē.[b] ergo uirginitas nō cōsistit ī carne.

*Id habet Aug. li. de virginitate c. 13. in princ. t. 6.

SVPER QV. CLII. ARTIC. I.

Porrecta per totū. 732 4. dist. 35. q. 3. art. 1. & dis. 34. q. 1. art. 5. ad 4. & d. 49. q. 5. ar. 3. q. 6. 1. cor. & ad 4. Et quolibet 5. art. 24. ad 2. & quol. 6 ar. 18. cor.

Capr. 2. d. 10 q. 1. con. 1.

IN art. 1. q. 152. dubium ex Martino in 1. quæst. de uirginitate occurrit, contra authorem arguente quo ad tria. Primū est, Propositum perpetuæ incorruptionis per se pertinet ad virginitatem. Contra, inquit, Propositum nubendi non repugnat virginitati. ergo. Assumptum probatur, quia aliàs numquā virgo uoluntariè desponderetur uiro. Præterea, Tales sunt castæ, & non sunt uiduæ, nec coniugatæ. ergo virgines.

¶Secundum est. Integritas signaculi virginalis per accidens se hēt ad virginitatem. Hoc siquidē cōcedit Martin⁹ absolutè, sed non modificatē opinās, quod integritas virginalis signaculi opposita corruptioni libidinosę, est de rōne virginitatis, & ad eā p se ptinet. Et intendit p corruptionem libidinosam agitationē membrorū genitalium ad opus venereum. Et probat hoc quadrupliciter.

Conclu. m

¶Primo, illud, sine quo nō cōsistit uirginitas, p se ptinet ad rōnē uirginitatis: sed talis integritas est huiusmodi ergo. Maior pbatur: quia si aliqd spectat per accidens ad uirginitatē, illo posito, uel remoto nihil minus consisteret uirginitas. Secundo, illud qd est p se obiectū uolitionis, quod est essentialiter virginitas, per se pertinet ad uirginitatē: sed talis integritas est huiusmodi. ergo. Tertio. Quicquid est de diffinitione uirginitatis, per se ptinet ad virginitatē: sed talis integritas est hmōi. ergo. Quarto, Illa integritas est de rōne virginitatis, secundū quam feruntur iudicia humana de virginitate: sed ex integritate signaculorū naturaliū fiunt iudicia de uirgine, ergo &c.

¶Tertiū est, Immunitas à delectatione in seminis resolutione est de rōne uirginitatis tanq materia. Cōtra, Posito proposito integritati oppositę corruptioni libidinosæ, & ipsa integritate, ponit uirginitas: alio uerò eorum remoto, remouetur uirginitas. ergo immunitas à delectatione seminis non est de ratiōe uirginitatis. Antecedens probať, quia si per possibile uel impossibile puella habens dictam integritatem, & illius propositum, quantumcunque haberet delectationem uoluntariè in resolutione seminis, maneret uirginitas. Secundo, Pono duas puellas, quarum una est passa non procuratam resolutionem seminis cum delectatione in somno, & in uigilia, cum meminit eius: altera nihil cogitans de delectatione, sed pecunia subducta consensit uiro, sed nec delectationem sensit, nec seminat, & postea proponit interdum non consentire delectationi venereæ. Tunc sic, Prima est virgo, & secunda non. ergo propositum, integritas dictæ, & non propositum immunitatis a delectatione, est Virginitas.

Universidad de Deusto Biblioteca

Tertio, sequeretur quòd virgo consentiens viro, & feminans, propter vim tamen doloris non delectata, esset virgo secūdùm corpus. Probatur sequela, quia in ea non esset illa delectatio, quam ponit Thomas.

¶ Deinde ex doctrina authoris infero, inquit Martinus, quinque corollaria. Primum, Mulier non consentiens violento corruptori est uerè uirgo.

¶ Secundū est, Mulier cognoscens, quòd cum de die cogitationē habet circa uenerea, de nocte patitur in somno pollutionem circa eadem delectabilia, si ex proposito habeat huiusmodi cogitationem cum nocturna sequela iā dicta, perdit uirginitatē: quia delectatio feminis ex mētis proposito procedit.

*Li. 1. ca. 18. circa med. to. 5

¶ Tertiū est, quòd scientes se impotentes ad feminis resolutionē, ut de perfectè sciatis dicit Arist. in problematibus suis, quantumcumque concuberēt, & frāgerētur claustra pudoris & c. semper essent uirgines: quia nec in actu, nec in proposito feminis resolutionē habeant.

¶ Quartū est, quòd naturaliter pōt esse, quòd uirgo pariat. Probatur de puella uiolenter corrupta, & grauida.

¶ Quintū est, quòd si sint duæ puellæ uirgines, quarum una commisceatur uiro per mensem sine feminis effusione: altera uerò consentiat in commistionem, & per mensem, sed impedita non cōmisceatur, sequeretur quòd prima esset ita immunis à corruptione opposita uirginitati, sicut secunda.

*Cap. 13. in princ. tom. 6.

¶ Ad euidentiam horum scito primò, quòd uirginitas sumitur dupliciter, s. naturaliter, uel moraliter. Et rursus moraliter sumitur dupliciter, scilicet pro quodam castitatis statu, & prout est specialis uirtus à castitate distincta. Virginitas naturalis consistit in naturali integritate membrorum. Secundum cōmunem n. usum loquendi, illas appellamus uirgines, quę integritatem carnis, quam à natura habent, seruant: & ad hoc inspiciuntur quandoque mulieres si sint uirgines. Virginitas, ut est status castitatis, requirit duas conditiones. Primò, quòd persona non sit uoluntariè polluta. Secundò, quòd sit in proposito sic se seruandi, nisi matrimonio iungatur: & hoc modo puellæ nubiles castæ dicuntur uirgines. Virginitas prout est specialis uirtus, addit supra uirginitatem statū perpetuitatē uoto firmatā, ut patebit: & hoc modo author tractat de uirginitate hoc in loco. Scito deinde, quòd noua hæc opinio, quam Martinus introducere nititur de uirginitatis materia, scilicet quòd est integritas opposita corruptioni per libidinosum actum, irrationabilis est, & procul à piis, & pudicis auribus abiicienda: quod monstratur & ostensiuè, & ducendo ad inconueniens. Ostensiuè quidem, quia libidinosus ille actus, quem etiam turpe est dicere, per se ordinatur ad feminis delectationē. Quod manifestè patet ex hoc, quòd uterque sexus ab huiusmodi actibus cessat, cùm ad resolutionem feminis peruētum est: & numquàm naturali ordine cessat, quousque ad hoc perueniat. Quia ergo intemperantia est circa delectabile secundum tactum, & omnes eius species sunt circa aliquod delectabile præcipuum secundùm tactum, consequens est ut uirginitas sit circa præcipuum delectabile secundùm tactum inter ea, quæ ad ipsum spectant: sed præcipua delectatio non est in ipsis libidinosis actibus, sed in ipsa feminis resolutione. ergo talis delectatio est propria materia uirginitatis. Et confirmatur, quia ubi vnū propter alterum, ibi vnū tantùm: sed actus libidinosus est per se & naturaliter propter feminis resolutionē, & illa delectatio propter istā delectationē. ergo sola delectatio in feminis resolutione est materia virginitatis. Et confirmatur rursus ab oppositis: quia cætera vitia luxuriæ secundùm perfectam suæ speciei rationē constituuntur ex aliqua resolutione feminis, ut patet de fornicatione, adulterio, incestu, mollitie, sodomia & c. ergo stuprū cōsistit etiā in aliqua inordinata feminis emissione, ac per hoc uirginitas opposita consistit in abstinentia ab huiusmodi delectatione. Ducit autē ad inconueniens maximum hæc nouitas: quia secundùm hoc tā mulier, quàm uir uoluntariè in morosis delectationibus inhonestatis manentes, & aduertentes uolētes indè sequi pollutiones, quæ sic dispositis communiter adueniunt, tūc post nil le pollutiones uoluntarias, sine exteriori tamen procuratione, essent uirgines moraliter: quia integritatē oppositam libidinosæ corruptioni omnino seruare uolunt. Hoc autem non solùm uiri docti, sed ipsæ mulieres uirgines nō admittunt: & quomodo potest sustineri, ut illustrior portio gregis Christi uirginitas comparatur secū, quæ communis castitas non compatitur? Communis siquidē animi conceptio omnium Christianorum esse uidetur, quòd uirginitas sanctior est castitate. Quo autem pacto sanctior, si secum compatitur tot peccata mortalia, carnalia, naturalia, confirmata, quæ castitas constat, quòd non compatitur secum? Et benè nota, quòd hoc inconueniens non est inconueniens ex aliquo casu per accidens in infirmitate, sed stando infra naturalem communemque cursum rerum, frequenter illud inconueniens accideret. Sequendo ergo patrum uestigia, ad obiecta respondendum est.

¶ Ad duas obiectiones in primo dubio iam patet responsio ex dictis, scilicet, quòd de ratione uirginitatis, ut est status castitatis, non est perpetuitatis propositum: & secundùm talem castitatis statum uirgo uoluntariè nubit, & distinguitur status uirginalis à coniugato, & uiduali. Sed author loquitur, ut est specialis uirtus ipsa uirginitas à castitate distincta secundùm speciē. Nec somniauit author, aut ex se posuit perpetuitatem de ratione uirginitatis, sed, ut in litera patet, ex Aug. hoc accepit.

¶ Ad obiecta in secundo dubio dicitur ordinatè. Et ad primū, quòd maior est falsa, quoniam subiectum non est sine propria passione, & tamen propria passio non est de ratione subiecti. Et probatio eius assumit falsum, scilicet, quòd est sine eo, quod per accidens se habet, nihilominus remanet res, ut patet in instātia data. Passio enim per accidens, hoc est, extra essentiā, est subiectum, & tamen sine illa non est, saltem naturaliter, subiectum. Apparet autem manifestè error in illa maiore, & probatio eius: quia plus exigitur ad esse ratione alicuius, quàm inseparabiliter sibi connexum esse. Non adulterari namque necessario annexum est uirginitati, ita quòd sine hoc non consistit uirginitas: & tamen nō adulterari non est de ratione uirginitatis. Vnde ad minorē dicitur, quòd dato quòd sine tali integritate non saluaretur uirginitas, ex hoc non habetur, quòd sit de ratione uirginitatis, sed quòd radix huiusmodi integritatis, ut sit de ratione eius, sicut radix eius, quod est non adulterari, & similiter radix eius, quod est non libidinosè corrumpi, s. non feminare uoluntariè, est de ratione uirginitatis, & non ipsa integritas opposita, nisi ut via ad immunitatem feminariæ delectationis.

¶ 2 Præt. Virginitas pudicitiam quandam importat: sed Augus. dicit in 1. de ciuitate Dei,* quod pudicitia consistit in anima. ergo uirginitas non consistit in carnis incorruptione.

*Li. 1. c. 18. tom. 5.

¶ 3 Præt. Carnis integritas uidetur cōsistere in signaculo uirginalis pudoris: sed quandoque absque uirginitatis præiudicio frangitur illud signaculū. dicit n. Aug. in 1. de ciuit. Dei,* quòd illa mēbra possunt diuersis casibus uulnerata uim perpeti, & medici quandoque saluti opitulātes hoc ibi faciūt, quod horret aspectus: obstetrix etiam uirginis cuiusdā integritatem manu uelut explorās, dū inspicit, perdidit. & subdit: Nō opinor quēquā tā stultè sapere, ut huic periisse aliquid existimet etiā de ipsius corporis sanctitate, quàmuis membri illius integritate iā perdita. ergo uirginitas non consistit in carnis incorruptione.

¶ 4 Præ. Corruptio carnis maximè in feminis resolutione cōsistit, quæ potest fieri sine cōcubitu uel in dormiēdo, uel etiā uigilādo: sed sine cōcubitu nō uidetur perdi uirginitas. dicit n. Aug. in lib. de uirginit.* quòd uirginalis integritas, & per piā continentiā ab omni cōcubitu immunitas, angelica portio est. ergo uirginitas nō cōsistit in carnis incorruptione.

Sed contra est, quod Aug. in eodē lib. dicit,* quòd uirginitas est cōtinentia, qua integritas carnis ipsi creatori animæ & carnis uouetur, cōsecratur, seruatur.

*Ca. 8. in fi. to. 6

Respon. Dicendū, quòd nomen uirginitatis à uirore sumptū uidetur: & sicut illud dicitur uirēs, & in suo uirore persistere, quod nō est ex superabūdantia caloris adustionē expertū: ita etiā uirginitas hoc importat, quòd persona, cui inest, immunis sit à cōcupiscentiæ adustione, quæ esse uidetur in consumatione maximæ delectationis corporalis, qualis est uenereorū delectatio. Vñ Amb.* dicit in libro de uirginitate, quòd castitas uirginalis est expers cōtagionis integritas. In delectatione autem uenereorū tria est cōsiderare. Vnū quidē, quod est ex parte corporis, s. uiolatio signaculi uirginalis. Aliud autē est, in quo coniungitur id quod est animæ, cum eo quod est corporis, s. ipsa resolutio feminis delectationem sensibilem causans. Tertium autē est solùm ex parte animæ, s. propositū perueniendi ad talē delectationē. In quibus tribus id, quod primò positū est, per accidens se habet ad moralē actum, qui non cōsideratur per se, nisi secundùm ea quæ sunt animæ. Secūdū uerò materialiter se habet ad actū moralē: nā sensibiles passiones sunt materia moraliū actuū. Tertium uerò se habet formaliter, & cōpletiuè, quia rō moralium in eo quod est rōnis cōpletur. Quia ergo virginitas dicitur per remotionē prædictæ corruptionis, cōsequens est quòd integritas mēbri corporalis per accidens se habeat ad virginitatē. Ipsa autē immunitas à delectatione, quæ cōsistit in feminis resolutione, se habet materialiter. Ipsum autē propositū perpetuò abstinēdi à tali delectatione, se habet formaliter, & cōpletiuè in virginitate.*

*In lib. de uirgin. in 2. fo. a pri. li. b. to. 1

Concl.

Ad 1. ergo dicendum, quòd illa diffinitio Aug. tangit quidem in recto id, quod est formale in virginitate: nam per meditationē intelligitur propositū rōnis. Quod autē addit, perpetua, non sic intelligit, quòd oporteat uirginē semper actu talē meditationē habere, sed quia hoc debet in proposito gerere, ut perpetuò in hoc perseueret. Id verò quod est materiale, tangitur in obliquo, cùm dicitur, incorruptionis in carne corruptibili, quod additur ad ostendendā uirginitatis difficultatem. Nam si caro corrumpi non posset, non esset difficile perpetuā incorruptionis meditationem habere.

Ad 11. dicendū, quòd pudicitia est quidem essentialiter in anima, materialiter autem in carne, & similiter uirginitas. Vndè Aug. dicit in lib. de virginitate,* quòd licèt uirginitas in carne, seruetur, ac per hoc corporalis sit, tamē spiritualis est, quā fouet, & seruat continentia pietatis.

*Ca. 8. parū à prin. tom. 6.

Ad 111. dicēdū, quòd sicut dictū est,* integritas corporalis membri per accidēs se habet ad virginitatē, inquātum s. per hoc, quòd ex proposito uoluntatis abstinet quis à delectatione uenerea, remanet integritas in mēbro corporeo. Vndè si contingat, quòd per alium modum aliquo casu mēbri integritas corrūpatur, non magis præiudicat uirginitati, quàm si corrumpatur manus, aut pes.

*In corp. ar.

¶ Ad 1111. dicendū, quòd delectatio, quæ est ex feminis resolutione, dupliciter pōt cōtingere. Vno modo, ut procedat ex mentis proposito: & sic tollit virginitatē, siuè fiat per concubitū, siuè absque concubitu. Facit autē mētionē August.* de concubitu, quia huiusmodi resolutio cōiter, & naturaliter ex concubitu causatur. Alio modo, pōt prouenire præter propositum mētis uel in dormiēdo, uel per uiolentiā illatā, cui mēs nō cōsentit, quāuis caro delectationem experiatur: uel etiam ex infirmitate naturæ, ut patet in his, qui fluxum feminis patiuntur: & sic non perditur uirginitas, quia talis pollutio non accidit per impudicitiam, quā uirginitas excludit.

Pollutio quæ tollat uirginitatem.

*Loco citato in argum.

¶ Ad secundum dicitur, quòd huiusmodi integritas, seclusa pollutione, nō est per se obiectū propositi virginalis, sed cadit sub proposito virginali, ut uia ad immunitatē à pollutione feminis. Et per hoc patet responsio ad tertium: quoniam integritas huiusmodi non nisi ratione immunitatis à pollutione, seu ordinis ad illā in rōne uirginitatis clauditur, si aliqua talis diffinitio inueniretur.

¶ Ad quartū iam patet, quòd æquiuocat de virginitate: quoniam apparens uirginitatis naturalis, non moralis, uelarum est.

¶ Ad obiecta in tertio dubio respondetur. Et primò, negatur antecedens: quoniam posita tali integritate, & illius proposito, non ponitur virginitas, ut patet: quia stat cum hoc quòd nullus perdat castitatem cōsumatè uoluntaria pollutione procurata per solas morosas delectationes. Vnde patet, quòd probatio petit principium.

¶ Ad secundum verò dicitur, quòd in casu illo, prima ideò diceretur uirgo, quia nunquam habuit uoluntariam pollutionē. Approbatio enim post factum non reddit præteritam uoluntariam, sed ui æquiualere desiderio, seu uolūtati pollutionis, quæ uirginitatem mentalem solā tollit. Secūda autē est per accidēs ex parte corporis, seu materiæ virgo, sicut per accidēs non feminauit in actu cōcubitus. Ea autē quę sunt per accidens, non debent inducere mentē doctorum ad mutādas virtutū diffinitiones, quæ attenduntur penès id quod est ut in pluribus, & per se. Idem est enim iudicium de illa, & quacumque alia, quæ incæpit perdere uirginitatem, & per accidens non est perdita consumatè.

¶ Ad tertium negatur sequela. Mulier enim consentiens stupro, & feminans, omnino perdit uirginitatem. Et ad probationem, quia præ dolore non sentit delectationem, respondetur, quòd huiusmodi non sentire est per accidens. Sat est enim ad uiolationem uirginitatis, quòd delectatio in resolutione feminis adsit, licet non sentiatur: quia etiam si aliqua esset mulier, quæ non sentiret in huiusmodi resolutione delectationem aliquam, nil obstaret: quoniam satis est, quòd resolutio sit secundùm suam naturam delectabilis, & ita de facto est, ut in pluribus. Naturalia siquidem, & moralia iudicantur secundùm ea, quę in pluribus apta nata sunt inueniri.

¶ Ad obiecta in corollariis conceditur primum corollarium.

¶ Ad secundum verò dicitur, quòd magni refert inter habere pollutionem in somno eo proposito, & habere ex proposito cogitationem, quæ nō scitur futura in somno causa pollutionis: & tā arguens quasi synonimis istis utitur. In primo enim, propositi obiectum est ipsa pollutio: in secundo autē est cogitatio. Primū nō potest esse licitum: secundum potest etiam cum merito esse, si s. cogitatio est necessaria, nec sequens pollutio præcogitata esset peccatum. negatur ergo secundum corollarium, ut iacet.

¶ Ad tertium autē dicitur, quòd scientes se omnino impotentes, & coeuntes, per accidēs tñ, remanent, ut dictū est, quoad aliquid virgines, quia scilicet deest eis materia stupri. Vndè per se & formaliter loquēdo, isti & sic prædicta mulier, quæ posita est nō feminare, non sunt uirgines, sed materialiter & per accidens ex parte materiæ remanent uirgines. Sicut per oppositum, pauperes excellēti præditi animo, sūt formaliter magnifici, remanent tamen materialiter non magnifici propter defectum materiæ.

¶ Ad quartum dicitur, quòd ista pōt esse naturaliter vera, Virgo moraliter parit, non autē ista: Virgo naturaliter parit. Nec hoc est admiratione dignū, nisi in uerbo: quia uirgo moraliter pōt esse naturaliter corrupta, & grauida, ut potè uiolenter oppressa.

¶ Ad quintum negatur sequela, quia prima non nisi per accidens ex parte materiæ immunis est à materia stupri. Quātum n. in se est, dedit operā corporaliter naturalē ad huiusmodi materiā, quod non fecit secūda, quæ solum secundùm mentem corrupta est.

¶ Aduertendum quoque inter hæc est, quòd licèt cōiter ante annos pubertatis utroque sexus impotens sit ad generandū: quandocumque tamen personam aliquam contingit uoluntariè feminare, perditur virginitas. Et quoniam sexus fœmineus inuenitur feminare, si prouocatus ad hoc fuerit nō solùm parum antè pubertatē, sed in sexto ætatis anno, & supra, ut ipsæ mulieres ex parte testantur, ita quòd quantum ex auditis coniicio, non est hoc per accidēs, sed puto posse fieri uniuersale, s. ut in pluribus inest eis potentia hæc: ideò longè citius possunt mulieres irreparabiliter uirginitatem perdere, quàm uiri. Quantūcunque autem infra tēpus, quo impotens quis est naturaliter ad feminādum, operam det uenereis citra feminationem, & uirginitatem perdat mentalem, non perdit tñ uirginitatem, quin per pœnitentiam reparetur. Differt siquidem puer à uiro per infirmitatem impotēte, quòd puer est per se impotēs, uir autem infirmus est per accidēs impotens. Et propterea puero per se deest materia stupri, uiro autem per accidens: ac per hoc puer remanet uirgo per se ex parte materiæ, seu corporis: uir autem remanet ex parte corporis per accidens uirgo. Et propterea non est dubium, quin pueris uirginitas sit reparabilis per pœnitentiam. Sed an sit etiam reparabilis sic perdita infirmi uiri uirginitas, non facilè dixerim. Trahitur fortè id quod est per accidens, ad id quod est per se.

Perfecta per totum.

733 In 3.art.3. & 4. cor. Et 4.d.33 q.3.ar.2. ad 2.Et 3. cõ.c.136. Et Mal.q. 15.art.2. ad 13. Et virt.q.1. ar.13.ad 6.Et 2. Eth. lect. 2.fi.

SVPER QV. CLII. ARTIC. II.

IN art. 2. eiusdem quæstionis in responsione ad primum Martinus, vbi supra, occurrit dicens, Nec mihi placet opinio Thomæ dicentis, q lex ista tantum obligat multitudinẽ: qa credo q pro aliquo tempore satis longo obligauit vnumquemque de multitudine ad multiplicationẽ generis humani.

¶ Ad hoc di, q cum de vinculo præcepti alicuius est sermo, oportet q iudicium feratur secũdum id, quod per se respicit tale præceptum. Inter hæc autem duo naturalia præcepta, scilicet, de alimento sumendo, & de prole procreanda, manifeste hæc est differentia, q primum per se respicit singulos homines: secundum autem multitudinem. An aũt per accidens pp penuriam hominum in aliquo tempore præceptum hoc obliget singulos, quia per accidens est, naturã præcepti non variat. Et propterea etiã si verum esset, q aliquo tẽpore singuli tenerentur, adhuc responsio, & decisio authoris in sua solidita te gstat, formaliter, & per se loquendo.

Lib.2.c.2. a medio: & lib. 3.c. 11.to.5.

*Ca.5.nõ multum procul a fine,to.5.

ARTICVLVS II.

Vtrum virginitas sit illicita.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vĩ q virginitas sit illicita. Omne.n.quod contrariat[b] præcepto legis naturæ, est illicitũ: sed sicut p̃ceptum legis naturæ ad cõseruationẽ indiuidui est, qđ tangitur Gen.2. De omni ligno quod est in paradiso comede, ita ẽt p̃ceptum legis naturæ est ad cõseruationẽ speciei, qđ ponit Gen.1. Crescite, & multiplicamini, & replete terrã. ergo sicut peccaret, qui abstineret ab omni cibo, vtpote faciẽs contra bonum indiuidui: ita ẽt peccat, qui omnino abstinet ab actu generationis utpote faciens contra bonum speciei.

¶ 2 Præt. Oẽ illud, quod recedit à [h] medio virtutis vĩ esse vitiosum: sed virginitas recedit à medio virtutis ab oĩbus delectationib[v] venereis abstinẽs. dicit enim Phil. in 2. Eth. q q oĩ uoluptate potit, neq; ab vna recedit, intemperatus est: q aũt oẽs fugit, agrestis est, & insensibilis. ergo virginitas ẽ aliqd vitiosũ.

¶ 3 Præt. Pœna nõ datur nisi uitio: sed apud antiquos puniebantur[h] sm leges illi, q sp cælibem vitã ducebant, ut Maximus Valerius dicit. Vñ & Plato secũdũ Aug.* in lib. de vera religione, sacrificasse dicitur, vt perpetuæ eius continentia tamquam peccatum aboleretur. ergo virginitas est peccatum.

SED CONTRA est, q nullũ pctm rectè cadit sub cõsilio: sed virginitas rectè cadit sub cõsilio. dr.n. 1. ad Cor.7. De virginibus autem præceptum Domini non habeo, consilium autem do. ergo virginitas non est aliquid illicitum.

RESP. dicendum, q in humanis actibus illud est vitiosum, qđ est p̃ter rectã rõnẽ. Het aũt hoc recta[a] rõ, vt his, q̃ sunt ad finẽ, utatur aliquis sm eã mẽsurã, q̃ cõgruit fini. (D.1185.) Est aũt triplex hominis bonũ, ut dr in 1. Eth. (Lib.1.c.4. in fin.t.5.) Vnum qdẽ, qđ consistit in exterioribus rebus, puta, diuitijs. Aliud aũt, quod cõsistit in bonis corporis. Tertium autem, quod consistit in bonis aĩæ, inter quæ etiam bona contẽplatiuæ uitæ sunt potiora bonis uitæ actiuæ, ut Phil. probat in 10. Eth. (Li.10.c.7. tom.5.) & Dominus dicit Luc.10. Maria optimã partẽ elegit: quorum bonorum exteriora quidem ordinantur ad ea, quę sunt corporis: ea uerò, q̃ sunt corporis ad ea, quæ animæ: & ulterius ea, quæ sunt uitæ actiuæ ad ea, q̃ sunt uitæ contẽplatiuæ. Pertinet igitur ad rectitudinem rõnis, ut aliquis vtatur exterioribus bonis sm eam mensurã, quæ competit corpori, & similiter de alijs. Vñ siquis abstineat ab aliquibus possidendis, q̃ alia[s] esset bonum possidere, ut consulat saluti corporali, uel etiam cõtemplationi ueritatis, nõ esset hoc uitiosum, sed sm rationem rectam. Et similiter siquis abstinet à delectationibus corporalibus, ut liberius uacet contẽplationi ueritatis, pertinet hoc ad rectitudinem rõnis. Ad hoc autem pia uirginitas ab oĩ delectatione venerea abstinet, ut liberi[a] diuinæ contemplationi uacet. Dicit enim Apo. 1. ad Corin.7. Mulier innupta, & uirgo cogitat quæ Domini sunt, ut sit sancta & corpore, & spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ mundi sunt, & quõ placeat uiro. Vnde relinquitur, q [m] uirginitas non est aliquid uitiosum, sed potius laudabile[a]. *Conclu. pia*

AD PRIMVM ergo dicendũ, q præceptum habet rationem debiti, ut supra dictum est.* (* q.122. ar.1.) Dupliciter autem aliquid est debitum Vno modo, ut impleat ab uno: & hoc debitum sine peccato præteriri nõ potest. Aliud aũt est debitum implendum à multitudine: & ad tale debitum implendum non tenet quilibet de multitudine. Multa enim sunt multitudini necessaria, ad quæ implenda unus nõ sufficit: sed implent à multitudine, dum unus hoc, alius illud facit. Præceptũ igitur legis naturæ homini datum de comestione, necesse est q ab vnoquoque impleatur: aliter enim indiuiduum conseruari non posset. Sed præceptum datum de generatione respicit totã multitudinẽ hominum, cui necessariũ est non solũ q multiplicetur corporaliter, sed ẽt q spiritualiter proficiat: & iõ sufficienter prouidetur humanę multitudini, si quidam carnali generationi operam dent, quidam uerò ab hac abstinentes contemplationi diuinorũ uacent ad totius humani generis pulchritudinẽ, & salutẽ. Sicut ẽt in exercitu qdã castra custodiũt, quidam signa deferunt, quidam gladijs decertant: q tñ omnia debita sunt multitudini, sed p unũ impleri non possunt.

Mira doctrina de Præceptis, cõtra impugnantes uirginitatem.

AD II. dicendũ, q ille qui abstinet ab omnibus delectationibus p̃ter rõnẽ rectam, quasi delectationes sm se abhorrens, est insensibilis, sicut agrestis: Virgo aũt nõ abstinet ab oĩ delectatione, sed solum a delectatione uenerea: & ab hac abstinet sm rõnem rectam, ut dictũ est.* (*In corp. ar.) Medium autẽ uirtutis non sm quantitatẽ, sed sm rationem rectam determinatur, ut dicitur in 2. Ethic.* (*Li.2.c.6 tom.5.) Vnde de magnanimo dicitur in 4. Eth.* (*Li.4.c.3. tom.5.) quòd est magnitudine extremus, eo autem quòd ut oportet, medius.

AD III dicendũ, q leges[d] feruntur secundũ ea, (D.518.) quæ ut in pluribus accidunt. Hoc autem rarũ erat apud antiquos, ut aliquis amore ueritatis contemplandæ ab omni delectatione uenerea abstineret, quod solus Plato legitur fecisse. Vnde non sacrificauit quasi hoc peccatum reputaret, sed peruersę opinioni ciuium cedens, ut ibidem Aug.* dicit. (*Loco citato in argum.)

Perfecta per totum.

734 Inf.q.155 art.1.cor. & ad 5 Et 4.dis.33. q.3.ar.2. & dis.49. q.5.ar.3. q.1.corin. Et 2.Eth. le.2.fin.

ARTICVLVS III.

Vtrum virginitas sit virtus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Virginitas non sit uirtus. Nulla.n. uirt[s] [h] inest nobis a natura, ut Philosophus dicit in 2. Ethic.* (* In prin. lib. 10. 5.) sed virginitas inest nobis à natura, quilibet.n. mox natus virgo est. ergo virginitas non est uirtus.

¶ 2 Præ. Quicũq; hẽt unã uirtutẽ,[h] habet oẽs, ut supra habitũ est: sed aliqui hñt alias uirtutes, qui nõ habẽt uirginitatẽ, alioquin cũ sine uirtute nullus ad regnũ cælorũ perueniat, nullus sine uirginitate ad ipsum posset peruenire, quod esset matrimonium damnare. ergo virginitas non est uirtus.

¶ 3 Præt. Oĩs[h] uirtus restituitur p pænitentiã: sed uirginitas nõ reparatur per pænitentiã. undè Hieron.* (* Ad Eustochium de custodia uirginitatis in fol. a prĩc. tom.1.) dicit. Cũ cætera Deus possit, nõ põt uirginitatẽ post ruinam reparare. ergo uidetur q uirginitas non sit uirtus.

¶ 4 Præ. Nulla[h] uirtus pditur sine peccato: sed uirginitas pdit sine peccato, s. p matrimoniũ. ergo uirginitas non est uirtus.

¶ 5 Prę. Virginitas cõdiuidit[h] uiduitati, & pudicitiæ coniugali: sed neutrũ illorũ ponit uirtus. ergo uirginitas non est uirtus.

SED CONTRA est, qđ* Amb. dicit in lib. de uirginitate. (* Li.1.de uirginib. nõ multũ longe a prin. to.1) Inuitat uirginitatis amor, ut aliquid de uirginitate dicamus, ne ueluti transitu quodã perstricta uideatur, quæ principalis est uirtus.

RESP. Dicendũ, q sicut supra dictũ est,* (*Ar.2.huius quæst.) in uirginitate est sicut formale & cõpletiuũ p̃positũ ppetuò abstinẽdi à delectatione uenerea. Qđ qdẽ p̃positũ laudabile redditur ex fine, in quantũ. s. hoc fit ad uacandũ rebus diuinis. Materiale autem in uirginitate est integritas carnis absq; oĩ experimento uenereæ delectationis. Manifestũ est aũt q ubi est specialis materia boni habens specialẽ excellentiã, ibi inuenitur specialis rõ uirtutis: sicut patet in magnificẽtia, quę est circa magnos sumptus, & ex hoc est specialis uirtus à liberalitate distincta, quę cõiter se habet circa oẽm pecuniarũ usum. Hoc aũt qđ est conseruare se immunẽ ab experimento uenereæ delectationis, hẽt quandã excellentiã laudis supra hoc, qđ est cõseruare se immunẽ ab inordinatione uenereæ uoluptatis: & ideò [m] uirginitas [d] est q̃dã specialis uirtus, habens se ad castitatẽ, sicut magnificentia ad liberalitatem.[a] *Conclu. in* D.1166.

SVPER QV. CLII. ARTIC. III.

IN art. 3. eiusdem q.152. dubia multa occurrunt Primũ, ex Buridano apud Martinum,

Martinum, q virginitas nõ sit uirtus, quia uirtus semper, & in quolibet est uirtus: sed uirginitas nõ in quolibet semper est uirtus, sed quandoq; est uitiũ, ut patet in multis casibus. ergo &c.

¶ Ad hoc breuiter dĩ, q de uirtutibus, & vitiis nõ est iudicandũ secundũm ea quæ sunt per accidẽs, sed secundũm id qđ est per se. Cõstat aũt q uirginitas moraliter sumpta, ut.s. importat p̃positum perpetuæ incorruptionis pp Deũ, est bona moraliter, & semper est in quolibet, cũ importet ordinẽ rectissimæ rõnis, quo inferiora superioribus bonis subijciuntur, & maxima minoribus præferuntur. Perinde aũt est dicere q uirginitas nõ est uirtus, qa in aliquo casu peccaret virgo, ac si diceretur, q religio non est uirtus, qa in aliquo casu uacãs religioni peccaret, impediẽdo aliud necessariũ bonũ. Dicitur ergo, q aliud est dicere. A. est uirtus, siue actũ uirtuosus simpliciter, & in quolibet, & semp: & aliud est dicere. A. semp & in omni casu uirtuosè potest exerceri. In primo.n. dicto cõsideratur habitus, & actus, secundũ suã rõnem. In secundo aũt consideratur circũstantiæ, & accidẽtia circa executionẽ actus. Cõstat autẽ q multarũ uirtutum actus possunt sic impediri aliqũ ab executione, ita q liceat absolutẽ sine uirtuosi si tñ tunc fierent, essent uitiosi, ut si quis celebraret, quando infirmus illius eget uisitatione, & si quis redderet gladium furioso. Errant igitur fortè aliqui in hac re non aduertentes qđ uirginitas ut est nomen moralis habitus, aut actus importet, propositum scilicet perpetuę integritatis propter Deum, ut hic in responsione ad secundum in litera exprimitur. In hac enim ratione manifestè apparet rectissimus rationis ordo secundũm se, & absolutè.

¶ Secundum ex Ricardo in 33. distin. 4. quòd uirginitas non est uirtus distincta à castitate, sicut magnificẽtia à liberalitate, quia materia uirginitatis, & materia castitatis se habent ut magis & minus, & nõ sicut alterius & alterius rationis, sicut materia magnificentiæ & liberalitatis ergo. Et propterea cum dicitur in litera, Vbi est specialis materia boni habens specialem excellẽtiã, oportet addere, aut subintelligere, alterius rõnis. Et sic minor est falsa. non ualet ergo ratio literæ. Et augetur quæstio, quia si uirginitas est, ut in litera dicitur, sequitur quòd uirginitas sit subiectiuè in irascibili, & castitas in concupiscibili, & obiectum illius sit arduum, illius verò bonum absolutè, ut proportionaliter se habebãt, ut magnificentia & liberalitas: sed hæc patet esse falsa. ergo nõ se hẽt ad castitatẽ, ut magnificẽtia ad liberalitatẽ.

¶ Ad hoc dicitur, quòd uirginitas potest cõsiderari dupliciter. Primo, infra limites temperantiæ purè. & sic uirginitatis materia est materia uirtutis, sed non distincta à castitate, & similiter uirginitas est uirtus, sed non distincta à castitate. Et sic benè saluatur Ricardus, nec oppositũ sensit author: & hoc concludunt argumenta allata. Nam materia uirginitatis non est alterius rationis, sicut materia magnificentiæ: nec uirginitas est circa arduum, cum non sit circa actum aliquem irascibilis, sed concupiscibilis, delectationem scilicet uenereãm. Si autem consideretur in ordine ad diuinum obsequium, quoniam uirgo cogitat quæ Domini sunt &c. sic uirginitatis materia constituit materiam specialiter bonam, & alterius rationis à materia castitatis: & sic uirginitas se habet ad castitatẽ, ut magnificentia ad liberalitatem, nõ q similitudo ista teneat quoad oĩa, vt obiectiones quasi supponunt, sed quo ad duo. s. q sicut illæ differunt penẽs mediocre & magnũ, ita istæ penes excellens, & mediocre: & sicut ibi magnũ distinguitur specie à mediocri, ita hic excellens à mediocri. Sed quo ad rõnẽ diuersitatis speciesq; non assimilatur: quia ibi magnũ distinguitur specie, qa ingreditur ordinẽ arduorũ. hic uerò excellens distinguit speciẽ, qa trahitur ad ordinẽ diuinorũ. Vndè patet q solida stat doctrina authoris.

¶ In rñsione ad tertiũ, dubiũ ex Martino occurrit directè contra authorẽ hic, arguente in q6.2. de uirginitate, probareq; nitente, q per pænitentiã nec materiale, nec formale uirginitatis reparari põt. Et primo, qa in quocunq; non põt esse p quãcunq; pænitentiã propositũ seruandi integritatẽ carnis, in eo non põt per pænitentiã reparari formale uirginitatis: sed corrupta est huiusmodi. ergo. Probatur minor: quia talis non potest reparari integritas carnis per pænitentiam, ut ipse Thomas fatetur. Secundo, Virginitas, castitas coniugalis, & castitas uidualis formaliter & specificè differunt, ut probabitur: sed non nisi per hoc, quòd de ratione uirginitatis est propositum seruandæ integritatis, & hoc propositum non est reparabile per pænitentiam. ergo. Tertio, quia propositum seruãdi integritatem carnis aut est materiale tantum in virginitate & hoc non: aut formale tantum, & habetur intentum: aut compositum ex utroq;, & hoc nõ, tum quia corrupta credens se integram, suo errore posset reparare sibi uirginitatem, intendens seruare integritatẽ: tum quia materiale uirginitatis est integritas non obiecta uoluntati, sed inexistens carni: ideò, inquit, dico quòd sunt aliquæ uirtutes per pænitentiam irreparabiles.

¶ Ad hoc dicitur cum authore, quòd reparatio uirtutum est intelligenda, sicut connexio earundem. Et propterea sicut decrepitus potest esse fortis, & pauper magnificus, ita corrupta persona põt esse uirgo quo ad formale: sed formale uirtutum aliter inuenitur coniunctum suæ materiæ, & aliter separatum ab ea: nam cum materia uirtutis subest, per formale simpliciter determinatur. Cum.n. adest pecunia magna, uirtuosus magnificentia præditus determinat eam ad sumptus magnos. Cum autem uirtuoso pecunia deest, non pecunia absolutè, sed pecunia si adesset, à magnificentia determinatur: & simile est in alijs. Et sicut saluatur hoc modo in paupere magnificentia formaliter, ita saluatur in corrupta uirginitas formaliter ex p̃posito integritatis seruandæ si adesset: & hoc sufficit. Nec requiritur propositum saluandæ integritatis absolutè ad formale uirginitatis separatum à materia, sed ad coniunctum suæ materiæ. Et quia huiusmodi propositum patet esse reparabile per pænitentiã, ideò patet omnes uirtutes esse reparabiles per pænitentiam quo ad suum formale, cum omnes sint connexæ. Et hoc magis cõsonat & sacræ doctrinæ, secundùm quam filio prodigo data est stola prima, & philosophiæ morali, secundùm quam qui una caret uirtute, nullam habet. Et per hoc patet solutio omnium.

¶ In eodem 3. art. in responsione ad quartum, dubiũ occurrit ex Martino, ubi supra dicente, q hæc conclusio ponitur contra

tra

Ad primum ergo dicendū, q̄ hoies ex sua natiuitate hñt id qđ est materiale i virginitate, s. integritatē carnis immunē ab experimento venereorū. Non tñ habent id, quod est formale in virginitate, vt. s. habeant propositū seruandi huiusmodi integritatē propter Deum: & ex hoc habet rationem virtutis. Vndè* Aug. dicit in lib. de virginitate. Nec nos in virginibus prædicamus, q̄ virgines sunt, sed quòd Deo dicatæ pia continentia virgines sunt.

* Cap. 11. in princ. to. 6.

Ad II. dicendū, q̄ cōnexio virtutum accipitur ſm illud qđ est formale in uirtutibus, idest, ſm charitatem, uel ſm prudentiam, ut supra habitū est,* non autem ſm id, quod est materiale in uirtutibus. Nihil enim ꝓhibet alicui uirtuoso suppetere materiā unius uirtutis, non autem materiā alterius. Sicut pauper habet materiā téperantiæ, non autē materiā magnificentiæ: & hoc modo alicui habenti alias uirtutes deest materia uirginitatis, id est, prædicta integritas carnis. Tñ potest id, quod est formale in uirginitate habere, ut. s. sit in præparatione mētis, prædictæ integritatis cōseruandæ propositum, si hoc sibi cōpeteret. Sicut pauper potest in præparatione animi habere propositū magnificos sumptus faciendi, si sibi competeret. Et similiter ille qui est in prosperitate, habet in pręparatione animi propositum aduersa ęquanimiter tolerandi, & sine hac pręparatione animi non potest esse aliquis uirtuosus.

Cōnexio virtutū, vnde.
* q. 129. ar. 3. ad 2.

Ad III. dicēdū, q̄ uirtus per pænitentiā reparari pōt quantum ad id, qđ est formale in uirtute, nō autē quantū ad id, qđ est materiale in ipsa. Nō. n. si qs magnific* cōsumpserit diuitias suas, p pęnitētiā peccati restituunt ei diuitiæ: & sic ille q uirginitatē peccādo amisit, p pænitentiā nō recupat uirginitatis materiā, sed recupat uirginitatis ꝓpositū. Circa materiā āt uirginitatis est aliqd, qđ miraculosè reparari poterit diuinitus, s. integritas mēbri, quā dicimus accidētaliter se ad uirginitatē habere. Aliud autē est, qđ nec miraculosè reparari pōt, ut. s. q̄ q expertus est uoluptatē uenerea, fiat non expertus. Nō enim Deus potest facere, ut ea quę facta sunt, nō sint facta, ut in primo* habitum est.

Ad IIII. dicendū, q̄ uirginitas, ſm q̄ est uirtus, importat propositū uoto firmatū integritatis perpetuo seruādę. Dicit. n. * Aug. ī lib. de uirginitate, q̄ per uirginitatem integritas carnis ipsi creatori animę & carnis uouetur, consecratur, seruatur. Vndé uirginitas ſm quòd est uirtus, nunquam amittitur nisi per peccatum.

Ad V. dicendū, q̄ castitas cōiugalis ex hoc solo habet laudē, q̄ abstinet ab illicitis uoluptatibus: undè nō habet aliquā excellentiā supra cōmunē castitatē. Viduitas autē addit quidem aliquid supra castitatē cōmunem: non tñ peruenit ad id qđ est perfectū in materia ista, scilicet, ad omnimodā immunitatē uenereæ uoluptatis, sed sola uirginitas. Et ideo sola uirginitas ponitur uirtus specialis supra castitatē, sicut magnificentia supra liberalitatem.

D. 1168.
D. 499.
* 1. 1. q. 25 art. 4.
* Ca. 8. in fin. to. 6.
D. 1168.

tra Thom. C Virginitas nullo voto firmata est virtus. Et probat quinq; medijs. Primò, qa est actus humanus bonus & laudabilis in medietate cōsistens. Secundò, qa est actus rōni conformis. Tertiò, quia est actus qui est materia voti. Quartò, quia est temperantia. Quintò, quia in aliquo casu virginitas nō voto firmata, est laudabilior, q̃ voto firmata. Probat assumptū. Si frater regis Francię cognosceret probabiliter, q̄ rege sine hærede decedēte, regnū transiret ad tyrannū crudelissimū, cōsulius ageret sine uoto seruare uirginitatem, q̃ uouere. ¶ Ad hæc breuiter dr, q̄ aut rōnes istæ non militant cōtra doctrinam authoris, cōtra quā inducuntur, aut nihil ualent. Nā ex rōnibus istis intēdit cōcludere q̄ virginitas sine uoto est uirtus, aut q̄ talis uirginitas est uirt* specie distincta à castitate. Si primū, nō est contra authoré: qui gratis oēs fatemur, virginitatis propositū esse actū castitatis. Si secundū, rōnes nihil valēt. Nā licēt cōcludant, q̄ sine uoto uirginitas é sub téperātia, & actus uirtuosus, &c. non tñ cōcludunt distinctionē specificā eius à castitate. Etiā author ponit virginitatē nō ad hoc q̄ sit uirtus, sed ad hoc, q̄ sit specialis cōtra castitatē, uirtus distincta, exigere firmitaté uoti. Nec huius oppositum Martinus pbauit: quin etiā responsio Martini ad rōné in litera huius argumēti tactā, s. Nulla virtus pditur sine peccato, nil valet: dū dicit, q̄ oēs virtutes quę sunt de actibus cadētibus sub cōsilio, perduntur sine peccato, vt voluntaria paupertas. Hoc namq; nihil valet, tum quia nulla virtus est, quæ sit circa cōsilia, quin eadé sit circa præcepta, vt patet discurrenti per oēs virtutes morales, iustitiā, fortitudiné, temperantiam, prudentiam, & partes earum. Sed uidetur deceptio cōtingere, quia aliud est loqui de aliquo excellenti actu virtutis, & aliud de ipsa virtute. Potest siquidem excellens actus uirtutis omitti absq; peccato, quia excellentia illa est in cōsilio. Et sic contingit de actu uirginitatis, & paupertatis uoluntariæ, & similibus, non q̄ virtus aliqua per horum omissionem perdatur. Patet autē nullam uirtutē perdi sine peccato: quia vt in prædicamentis dicitur, contrarium bono ex necessitate est malum. Quicquid ergo contrariatur uirtuti, quam constat esse bonum morale, oportet esse malum morale, quod est peccatum, seu uitium.

¶ Sed contra hanc authoris doctrinam urgens magnum occurrit dubiū: qm̄ si firmitas voti exigitur ad constituendū virginitatē in esse virtutis specificè distinctę à castitate, cū cōstet, q̄ votum est actus religionis, & trahat ad ipsam religionis speciē materiā, supra quā cadit virginitas firmata voto, erit quidē distincta specificè à castitate, qa erit religio, aut religionis pars: sed nō erit distincta à castitate, vt una species temperantiæ distinguitur ab alia téperantiæ specie. Diuersorū siquidē generū, & non subalternatim positorū diuersæ sunt species differentiæ, vt in Prædicamentis dicit. ¶ Ad hoc dr, q̄ sicut adulteriū ponitur species luxuriæ, & tñ nō per differentiā per se intemperantię, seu luxuriæ distinguitur à speciebus luxurię, sed per differentiā per se iniustitiæ, vt inferius patet: ita virginitas ponitur species temperantiæ, & tñ nō per differentiā per se temperātiæ, sed per religionis differentiā distinguitur ab alijs téperantiæ speciebus. Est autem vtrobique eadem ratio, scilicet, quia materia ibi est luxuriæ, hic temperantiæ. Et quod plus viget, quia sic locuti sunt non solùm populi ratione materię, sed prisci patres, quorum venerationem decuit authorem, decet & omnes moralia docentes sapere ad sobrietatem, & species temperantiæ, & luxuriæ appellare etiam ex non per se illius generis differentijs. Vndè & author vt uirginitatem poneret specialem virtutem, seipsum in 4. distinct. 33. correxit, ubi virginitatem tam cū uoto, quàm sine voto, minus tunc sciens, posuerat, vt magnificentiam.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli aduerte, quòd hinc habes, quod licèt peccatum luxurię in vidua sit grauius, quàm in alijs fornicarijs, non tamen distinguitur specie, cū vidualis castitas non sit specialis virtus, cui huiusmodi luxuria opponatur. Aliunde siquidem non habere distinctionem specificam satis apparet, ex quo soluta est à viri lege.

¶ In eadem responsione dubium ex Martino in eodē lib. quæstione de viduitate occurrit, nitente probare, q̄ viduitas est virtus distincta specie à virginitate, & castitate coniugali. Et quidē quòd sit virtus probat: quia est habitus electiuus, immediatè consistēs indeterminata ratione. Quod verò sit distincta specie ab alijs, probatur: quia habent obiecta specie distincta. Nam obiectum virginitatis est integritas carnis, obiectū vero viduitatis est continentia perpetua.

¶ Ad hæc breuiter dicitur, q̄ viduitas non est nomen virtutis, sed

sed status continentium. Claudit autem in se virtutem castitatis, & dicit perfectionem gradum castitatis, q castitates coniugalis. Omnis tamen huiusmodi castitas sub vna castitatis virtute comprehenditur, quod probatur ex eo, q̄ nunquàm peccatur, nisi contra uirtutem castitatis agatur. Vidua enim si nubit, non peccat. Nulla autē virtus sine peccato perdit. Et licèt hoc Martinus negauerit, à veritate tñ actus, immemor suæ negationis asseruit post in q. 1. de luxuria, conclusione tertia, asserendo q̄ nil deficit animum à statu virtutis, nisi peccatū. Ex p hoc pbat, q̄ non omnis actus venereus deficiat animū à uirtute, quāuis deficiat ab arce & excellētia perfectionis. ¶ Ad obiectionē ergo in oppositū concedit, q̄ viduitas est virtus castitatis, seu claudit illam castitas. n. sub ea ad medietaté eligendam in vidua. ¶ Ad secundū uerò dicitur, q̄ non quęcumque distinctio obiectorū, sed sola formalis in esse morali, hoc est, in ordine ad rationē, distinguit specie virtutē à virtute. Seruare autem se immunem ab illicita delectatione venerea, qđ pertinet ad castitatē, & super hoc nolle licitis venereis delectationib* se immiscere, qđ addit vidualis castitas, nō distinguuntur formaliter: sed sicut actus necessarius, & actus supererogationis sub eadem formali ratione qua persona circa venereas delectationes rectè se habet. Plus enim, vt in litera dicitur, exigitur ad con[illegible] alis uirtutis, q̄ aliquid plus dignitatis, seu excellētiæ habere.

Porrecta per totum.
735
2. d. 30. q. 2. ar. 3. ad 6. & d. 33. q. 3. art. 2. ad 5. & ar. 3. ad 1. Et 3. con. capi. 137.
* ca. 21. in fine, to. 6.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum virginitas sit excellentior matrimonio.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̄ virginitas nō sit excellentior matrimonio. Dicit enim* Aug. in lib. de bono cōiugali. Nō impar meritū est continentiæ in Ioanne, qui nullas expertus est nuptias, & in Abrahā, q filios generauit: sed maioris virtutis maius est meritū. ergo virginitas non est potior virtus, quam castitas coniugalis.

¶ 2 Præt. Ex virtute depēdet laus virtuosi. Si ergo virginitas præferretur continentiæ coniugali, vr esse consequens, q̄ quælibet virgo esset laudabilior qualibet coniugata: hoc autem est falsum. ergo virginitas non præfertur coniugio.

¶ 3 Præt. Bonum cōe potius est bono priuato, vt patet p Philosoph.* 1. Eth sed coniugiū ordinatur ad bonum cōe. dicit. n. † Augu. in lib. de bono cōiugali. Quod est cibus ad salutē hominis, hoc est concubitus ad salutē humani generis: virginitas autem ordinatur ad bonū speciale, ut s. vitent tribulationem carnis quā sustinent coniugatæ, sicut patet p Apostol. 1. ad Cor. 7. ergo virginitas non est potior continentia coniugali.

* Li. 1. c. 2. in fi. to. 5.
† cap. 16. 1 prin. to. 6.

SED CONTRA est, quod dicit *Aug. in lib. de uirginitate. Certa ratione, & sanctarum scripturarum authoritate nec peccatū esse nuptias inuenimus, nec eas bono aut virginalis continētię, uel etiam uidualis æquamus.

RESPON. Dicendū, q̄ sicut patet in lib. *Hier. contra Iouinianum, hic error fuit Iouiniani, q posuit uirginitatem nō esse matrimonio præferendam. Qui qdem error præcipuè destruitur & exemplo Christi, qui & matrem uirginē elegit, & ipse uirginitatem seruauit, & ex doctrina apostoli, qui 1. ad Cor. 7. uirginitatem consuluit tamq̄ melius bonum. et etiā ratione, tum quia bonum diuinum est potius humano bono: tum quia bonū animæ præfertur bono corporis, tum etiam quia *bonum cōtemplatiuæ uitæ præfertur bono actiuæ. virginitas aūt ordinatur ad bonum animæ, ſm uitam contemplatiuam, qđ est cogitare ea quæ sunt Dei: coniugium autem ordinatur ad bonum corporis, quod est corporalis multiplicatio generis humani, & ptinet ad vitā actiuā: qa vir & mu

*Cap. 19. fi. tom. 6
* Li. 1. non remote à prin. to. 5.
D. 1185.

SVPER Q. CLII. ART. IIII.

Ferr. 3. cont. c. 137.

IN Artic. 4. eiusdem q. in responsione ad primum, dubium ex Martino in q. 3. de virginitate occurrit dicente. Ista solutio non mihi uidetur rationabilis, tum primò, quia Abraham nūquam habuit coniugium in opere, & uirginitatem in præparatione animi, cum nihil habeamus in præparatione animi, nisi quod est nobis possibile, nisi apud insipientes. Nec iuuat inducta Augustini authoritas: quia non dicit, q̄ Abrahā habuit virginitatem in habitu, sed continentiam, uel cælibatum, qui eū uiduus conuenit. Tum quia habere aliquam uirtutem in actu & opere multò perfectius est, quàm habere eam secundùm pręparationem animi: sed Ioannes habuit uirginitatem in operę, & abraham in sola præparatione animi. ergo. ¶ Ad euidentiam horum aduerte, quòd author nō æquat opus coniugij operi uirginali: sed adæquat meritum continentiæ Abrahæ merito continentiæ uirginalis Ioannis Baptistæ. Hæc autem constat distare valdè. Vnde in principio responsionis author dicit, quòd meritum non solùm pensatur ex genere actus, sed magis ex animo operantis. Per hoc enim quod dicit ex genere actus, denotauit primam inæqualitatem. Nam ex genere operis uirginitas præstat continentiæ coniugali. Per hoc uerò quod subdit, Sed magis ex animo operantis, denotauit adæquationem secundo loco dictam quo ad præmium substantiale. ¶ Ad primam igitur Martini obiectionem dicitur, q̄ Abraham habuit semper uirginitatem in præparatione animi. Nec est verum quòd solùm id quod est possibile nobis, habeamus in animi præparatione, cū senex impotēs pertinax in luxuria, habeat in pręparatione animi adulteria, stupra &c si posset. Et sicut iste inimicus alicuius, quāmuis priuatus manibus, omniq; spe occidendi inimicum, habet animum præparatum occidendi illum si posset, & sic de alijs. Et sicut isti quo ad damnū, & pœnam sensus substantialē sunt ita rei sicut adulteri, & homicidæ, & fortè plus iuxta animi maiorem ardoré ad hęc: ita Abraham uirtuosus priuatus pp necessariam causam exercitio uirginitatis perseuerabat in præparatione animi ad uirginitatem, si esset cōueniens tunc. Authoritas quoque August. allata adiuuat, quoniā continētia ibi ab Aug. pro continentia tollente coniugiū sumitur, quam constat esse uirginalem solā. Vidualis enim nō simpliciter, sed post tempus tollit cōiugium. Patet autē Augustinū sic accipere ibi continentiam, quia loquitur de ea, quam non habebat in opere Abrahā, sed in animo, & Ioannes in opere. ¶ Ad secundum autē dicitur, q̄ licèt quātū ad bonitatē ex genere affectus, & penes pmiū accidentale plus sit habere uirtutem ī opere, q̄ in sola pręparatione animi, tamē quātum ad bonitatē meriti ex animo operantis, & quantū ad meritum substantiale non oportet q̄ sit plus, sed quandoque est minus, ut patet ex dictis: & ideo ratio nihil ualet.

¶ In respōsione ad tertium eiusdem articuli, dubium ex Martino, ubi supra, occurrit dicente, Hæc solutio non placet mihi. Et uidetur concedendū, q̄ multiplicatio, siué conseruatio speciei humanæ est simpliciter melior, quàm contemplatio diuinorum quantumcumque sint diuersorū generum. Si. n. finis uirginitatis esset melior simpliciter quàm finis coniugij, uideretur q̄ propter conseruationem humanæ speciei non esset deserenda uirginitas etiam firmata uoto, nec pro pace unius regni posset Papa dispensare, qa dispensatio non fit nisi propter melius: hoc autem est error. ¶ Ad hoc dr, q̄ cōparatio rerum in bonitate nō est consideranda secundum casus aut euentus, sed absolutè. Constat autem secundum oēs, q̄ bonum aiæ pfertur bono corporis, & q̄ contēplatio diuina est magnum animæ bonū, multiplicatio aūt hominum per generationem, corporale bonū secūdùm suū genus est. Generatio siquidem carnalis carnale bonum directè facit, iuxta illud Ioānis 3. Quod natum est ex carne, caro est. Igitur optimè author dixit, q̄ finis virginitatis secūdùm genus suū, est simpliciter melior, quàm multiplicatio hoīum, quæ est finis cōiugij. ¶ Ad obiectionē aūt Martini negatur utraq; sequela. Prima quidem, quia in casu, quo speciē humanā oporteret cōseruari, pceptū iuris naturę pualeret uoto uirginitatis, & sic simpliciter melius est philosophari q̄ ditari: tpe tñ necessitatis oppositū agēdū est. Ita licet simpliciter melior sit uirginitas matrimonio, tpe tñ necessitatis melius est nubere. Secūda aūt, quia in pace unius regni non tenditur ad bonum temporale tantum, sed ad bonum spirituale, uirtutū. s. in regno, q̄ discordijs, seditionibus, bellisq; impediuntur, tolluntur. Et uniuersaliter dr, q̄ dispensatio potest fieri nō solùm propter melius secundùm suum genus, sed propter melius ex circunstantijs, puta hic, in tali euentu.

S. V-

Universidad de Deusto Biblioteca

re in matrimonio uiuentes necesse habent cogitare quæ sunt mundi, vt patet per Apostolū 1. ad Corinth. 7. Vndè [m] indubitanter virginitas præferenda est continentiæ coniugali. [m]

Conclu. m

Ad I. ergo dicendum, quod meritū non solùm pensatur ex genere actus, sed magis ex animo operantis. Habuit aūt animum Abraham sic dispositum, vt paratus esset virginitatem seruare, si esset tēpori congruum, ex quo meritum continentiæ coniugalis in ipso, æquatur merito [d] continentiæ virginitatis in Ioanne respectu præmij accidentalis, non aūt respectu præmij substantialis. Vndè* Augus. dicit in lib. de bono coniugali, quod Ioannis cælibatus, & Abrahę connubium pro temporum distributione Christo militauerunt, sed continētiam Ioānes in opere, Abraham uerò in solo habitu habebat.

D. 1. — *ca. 21. in fine, to. 6.

Ad II. dicendum, quod licèt virginitas sit melior, quàm continentia coniugalis, potest tñ coniugatus melior esse, quàm virgo, duplici rōne. Primò quidē ex parte castitatis, si s. ille qui est coniugatus, habeat animū magis paratum ad virginitatē seruādā, si oporteret, quàm ille qui est actu virgo. Vndè* Augu. instruit virginem in libr. de bono coniugali, vt dicat. Ego non sum melior, quàm Abraham, sed melior est castitas cælibum, quàm castitas nuptiarū. & rationem postea* subdit, dicens. Quod.n. nunc ago, melius ille egisset, si tunc agendū esset. Quod autē illi egerunt, sic ego nō agerem, ēt si nunc agendum esset. Secundò, quia fortè ille qui nō est virgo, habet aliquam excellentiorem virtutem. Vndè* Augusti. dicit in libr. de virginitate. Vndè scit virgo, quamuis solicita quæ sunt Domini, ne fortè pp aliquam sibi incognitam infirmitatem non sit matura martyrio, illa verò mulier, cui se præferre gestiebat, iam possit bibere calicem dominicæ passionis?

*c. 22. ante mediū. tom. 6. — *Ibidē. — *ca. 44. in fine, to. 6.

Ad III. dicendum, quod bonum cōe potius est bono priuato, si sit eiusdē generis: sed pōt esse quod bonum priuatum sit melius secūdum suum genus: & hoc modo virginitas Deo dicata præfertur fœcūditati carnali. Vndè* Aug. dicit in libr. de virginitate, quod fœcunditas carnis, ēt illarum, quæ in hoc tēpore nihil aliud in coniugio, quàm prolem requirunt, quam mancipent Christo, pro amissa virginitate compensari non posse credenda est.

Collatio boni priuati ad bonū cōe. — *Ca. 9. in principio, 6.

SVPER Q. CLII. ART. V.
Ferr. 3. cont. c. 134.

Ferrella per totum.
736
Inf. q. 155. ar. 1. & q. 185. ar. 4. Et 4. d. 33. q. 3. art. 4. Et 3. cōtra G. 134.

IN artic. 5. eiusdem q. nihil scribendū occurrit, nisi quod illud, quod in fine articuli de cantico nouo, seu gaudio singulari de integritate carnis seruata, cū de aureolis tractabimus, declarandum est.

Articvlvs V.
Vtrum virginitas sit maximum virtutum.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr quod virginitas sit maxima virtutum. Dicit.n.* Cyprian. in libr. de virginitate. Nunc nobis ad uirgines sermo est, quarum quo [b] sublimior est gloria, eo est maior cura: flos est ille ecclesiastici germinis decus atque ornamentum gratiæ spiritualis, [b] illustrior portio gregis Christi.

*In tract. de habitu virginū nō remote à prin. incipit hic li. Disciplina custos, & est glos.

¶ 2 Præt. [b] Maius præmium debetur [b] maiori uirtuti: sed virginitati debetur maximum præmium, scilicet fructus centesimus, ut patet † Matth. 13. in gl. ergo virginitas est maxima uirtutum.

¶ 3 Præt. Tātò aliqua virtus est maior, quātò p eam aliqs Chro [h] magis cōformat: sed maximè aliqs cōformat Chro p uirginitatē. dr.n. Apocal. 14. de virginibus, quod sequuntur agnum quocumq; ierit, & quod cantant canticum nouum: quod nemo alius poterat dicere. ergo uirginitas est maxima virtutum.

Hierony. ibidē c. 9.

Sed contra est, quod* Aug. dicit in lib. de virginitate. Nemo, quantū puto, ausus fuit virginitatē pferre monasterio. & in eodē lib. † dicit. Præclarissimum testimoniū perhibet Ecclesiastica authoritas, in qua fidelibus notū est quo loco martyres, & quo defunctę sanctimoniales ad altaris sacramēta recitentur, per quod daī intelligi, quod martyrium virginitati pfertur, & similiter monasterij status.

*Ca. 46. fine, to. 6. † ca. 45. in prin. to. 6.

Resp. Dicendū, quod aliquid pōt dici excellentissimū dupliciter. Vno modo, in aliquo genere: & [m] sic virginitas est excellētissima, s. in genere castitatis. [m] Trāscendit.n. & castitatē uidualem, & cōiugalem. Et quia castitati antonomasicè attribuitur decor: ideò virginitati p cōsequēs attribuitur excellētissima pulchritudo. Vndè & Amb. dicit in li. de uirginitate. Pulchritudinē quis pōt maiorem æstimare decore virginis, q amatur à rege, probatur à iudice, dedicat Dño, cōsecrat Deo? Alio modo, pōt dici aliqd excellentissimū simpliciter: & [p] sic uirginitas nō est excellētissima uirtutū. [p] Sēper.n. finis excellit id qd' est ad finē: & quāto aliqd efficacius ordinat ad finē, tātò melius est. Finis aūt ex quo uirginitas laudabilis reddit, est uacare reb' diuinis, ut *dictū est. Vnde ipsę virtutes theologicæ, & ēt virtus religionis, quarū actus est ipsa occupatio circa res diuinas pferunt uirginitati. Similiter ēt vehemētius operant ad hoc, quod inhæreant Deo martyres, q ad hoc postponūt propriā uitā, & uiuētes in [d] monasterijs, q ad hoc postponūt propriā uolūtatē, & oia quæ possunt habere, q uirgines quæ ad hoc postponunt veneream uoluptatē: & ideò uirginitas non simpliciter est maxima uirtutum.

Concl. m — Conclus. p — *Ar. 4. huius quęst. — D. 26?

Ad I. ergo dicēdum, quod uirgines sunt illustrior portio gregis Christi, & est earum sublimior gloria per comparationem ad uiduas & coniugatas.

Ad II. dicendū, quod cētesimus fructus attribuitur uirginitati sm* Hier. pp excellentiam quam habet ad uiduitatem, cui attribuitur sexagesimus, & ad matrimonium, cui attribuitur tricesimus: sed sicut * Aug. in lib. de quæstionibus Euāgelij, centesimus fructus est martyrum, sexagesimus uirginū, & tricesimus coniugatorum. Vnde ex hoc non sequit, quod uirginitas sit simpliciter maxima uirtutum omnium, sed solùm in alijs gradibus castitatis.

*Loco citato s arg. — Lib. 1. c. 9. in prin. to. 4.

Ad III. dicendum, quòd uirgines sequuntur agnum quocunque ierit: quia imitantur Christum non solum in integritate mentis, sed etiam in integritate carnis, ut* Augustinus dicit in lib. de virginitate. Et ideò in pluribus sequuntur agnum: non tamen oportet, quòd magis in propinquo, quia aliæ uirtutes faciunt propinquius inhærere Deo per imitationem mentis. Canticum autem nouū, quod solæ uirgines cantant, est gaudium quod habent de intergritate carnis seruata.

Cap 27. a med. to. 6

SVPER Q. CLIII. ART. 1.

IN art. 1. q. 153. aduerte, quod qa par est, vt quælibet ars gaudeat ppriis vocabulis, ideò in morali philosophia & theologia, luxuriæ nomen pprie sumitur pro superfluitate in materia delectationū venereorū, & per similitudinē ad quālibet abūdantē excessum transfertur. Nā eū in Ecclesia dicimus luxuriæ peccatū, sine cunctatione intelligimus peccatū in venereorū excessu: sed apud grāmaticos cōtrarius uidetur translationis ordo, quia prius significata est apud eos luxuriæ nomine solutio cuiuscūq; libidinis, & deinde associata est ad solutionē libidinis in materia venereæ delectationis, quæ solutio in superfluitate venereæ delectationis manifestè consistit. Et sic diuersæ translatiō s. qa isti ex parte nominis significantis, illi ex parte rei significatæ translationem ordinarunt.

Ferrella per totum.
737
1. Ethic. 5. le. 1. co. 4.
* lib. 2. c. 6 a medio. 1.

QVAESTIO CLIII.
De uitio luxuriæ, in quinque articulos diuisa.

DEINDE cōsiderandū est, de uitio luxuriæ, qd' opponitur castitati. Et primò, de ipsa in generali. Secundò, de speciebus eius.

Circa primum quæruntur quinque.

¶ Primò, Quæ sit materia luxuriæ.
¶ Secundò, Vtrum omnis concubitus sit illicitus.
¶ Tertiò, Vtrum luxuria sit peccatum mortale.
¶ Quartò, Vtrum luxuria sit uitium capitale.
¶ Quintò, De filiabus eius.

Articvlvs I.
Vtrū materia luxuriæ sint solū concupiscētiæ & delectationes venereæ.

AD PRIMVM sic proceditr. Vr quod materia luxuriæ nō solùm sint cōcupiscētię, & delectationes venereę. Dicit.n.* Augusti. in lib. cōfes. quod [h] luxuria ad satietatē atq; abundantiā se cupit uocari: sed satietas pertinet ad cibos & potus, abūdātia aūt ad diuitias. ergo luxuria nō est propriè circa concupiscentias, & uoluptates venereas.

¶ 2 Præt. Prouerb. 20. dr. Luxuriosa res est [h] uinum: sed uinum pertinet ad delectationem cibi & potus. ergo circa ea maximè uidetur luxuria esse.

¶ 3 Præt. Luxuria dr esse [h] libidinosæ uoluptatis appetitus: sed libidinosa uoluptas nō solū est in uenereis, sed etiam in multis alijs. ergo luxuria nō est solū circa cōcupiscētias, & uoluptates venereas.

* Aug. lib. de uera rel. c. 3. a medio, to. 1.

Sed contra est, quod dr in lib.* de uera religione de luxuriosis. Qui seminat in carne, de carne metet corruptionem: sed seminatio carnis fit per uoluptates uenereas. ergo ad has ptinet luxuria.

*Lib. 10. c. [illegible] incipit, Luxuriosus, a med. illius.

Resp. Dicendum, quod sicut Isidor.* dicit in lib. Etymol. Luxuriosus aliquis dicitur, quasi solutus in uoluptates. Maximè autem uoluptates uenereæ animum hominis soluunt: & ideò [m] circa uoluptates uenereas maximè luxuria consideratur. [m]

Conclu. m

Ad I. ergo dicendum, quod sicut temperantia principaliter quidem & propriè est circa delectationes tactus, dr autem ex consequenti, & per similitudinem quandam in quibusdam alijs materijs: ita etiā luxuria principaliter quidem est in uoluptatibus uenereis, quę maximè & pręcipuè animū hominis resoluunt: secundariò aūt dr in quibuscumq; alijs ad excessum pertinentibus. Vnde ad Galat. 5. dicit glos.* quòd luxuria est quælibet superfluitas.

* Gl. inter lin. ea uisu? Per illud: Impudicitia, luxuria &c.

Ad II. dicendum, quod uinum dr res luxuriosa, uel sm hunc modum quo in qualibet materia abundātia ad luxuriā refertur, uel inquantum superfluus usus uini incentiuum uoluptati uenereæ præbet.

Ad III. dicēdū, quod libidinosa uoluptas etsi i alijs materijs dicatur, tñ specialiter hoc nomē sibi uēdicāt uenereæ delectationes, in quibus etiā specialiter libido dicitur, ut* Aug. dicit in 14. de ciuit. Dei.

*Lib. 14. c. 15. & 16. tomo 5.

Articvlvs II.
Vtrum nullus actus uenereus possit esse sine peccato.

AD SECVNDVM sic pceditur. Vr quod nullus actus uenere [e] possit esse sine peccato. Nihil enim uī impedire [h] uirtutē nisi peccatū: sed omnis actus uenereus maximè impedit uirtutē. dicit.n.* Augusti. in primo soliloquiorū. Nihil esse sentio, quod magis ex arce deijciat animum uirilem, quàm blandimenta fœminæ, corporumq; ille cōtactus. ergo nullus actus uenereus uidetur esse sine peccato.

¶ 2 Præ. Vbicūq; inuenitur aliquid [h] superfluū, per qd' à bono rōnis recedit, hoc est uitiosum, quia uirtus corrūpitur per superfluū & diminutū, ut dr in 2. Ethic.* sed in quolibet actu uenereo est superfluitas delectationis, quæ intantū absorbet rationē, quod impossibile est aliquid intelligere in ipsa, ut * Philos. dicit in 7. Ethic. Et sicut Hiero. † dicit, In illo actu, spiritus prophetiæ nō tangebat corda prophetarū. ergo nullus actus uenere [e] potest esse sine peccato.

¶ 3 Præt. Causa potior est, quàm effectus, sed peccatū originale in paruulis trahitur à [h] cōcupiscētia, sine qua actus uenereus esse nō potest, ut patet per Aug. * in lib. de nuptijs & cōcupiscētia. ergo nullus actus uenereus potest esse sine peccato.

Sed contra est, qd' Aug. † dicit i lib. de bono cōiugali. Satis responsum est hęreticis, si tñ capiūt, nō esse pctm qd' neq; cōtra naturā cōmittitur, neq; cōtra morē, neq; contra præceptū. Et loquitur de actu uenereo, quo antiqui patres pluribus cōiugibus utebātur. ergo nō omnis actus uenereus est peccatum.

Respon. Dicendum, quòd peccatum in humanis actibus est, quod est contra ordinem rationis. Habet autem hoc rationis ordo, ut quælibet conuenienter ordinet in suum finem: & ideò non est peccatum, si per rationem homo utatur rebus aliquibus ad finem, ad quem sunt: modo & ordine conuenienti, dummodo ille finis sit aliquod uerè bonum. Sicut autem est uerè bonum, quod conseruetur corporalis natura unius indiuidui, ita ēt est quoddam bonū excellens, quod conseruetur natu-

SVPER Q. CLIII. ARTIC. II.

IN art. 2. eiusdē q. nota primo cōtra scrupulosas mentes, quod sine omni peccato venereus actus exerceri pōt & exercet, qn debitis est circunstantiis honestatus actus cōiugalis, inter quas circūstātias nō est ut persona non delectet, aut nō cōplaceat sibi delectatio. Hoc.n. insensibilis, aut stulti est. Cōplacentia.n. uoluntaria in delectatione operis talis alias bene circunstantionati, puta, pp plē, &c. nullū oīno peccatum est, sed donū Dei est absolutè generis humani, collatū homini, & cæteris animalibus. Vndè nō debet persona de huiusmodi delectatione percepta dolere, sed poti' Deo gratias agere.

¶ Nota secundo, quod auctor in solutione ad secundū, theologalē rationem reddit, quare delectatio venerea nō subiacet moderationi rōnis, s. ex originali peccato, nō quod ignores hoc esse naturale, sed sicut mors, cū hoc quod est naturalis, est etiā pœna peccati originalis, quia, p gratiā adepta nobis erat necessitas moriendi: ita qa hmōi perturbatio rōnis adepta nobis erat per donū originalis iustitiæ, quo inferiora superioribus subiecta erant in homine, facta est pœna originalis peccati.

Ferrella per totum.
738
Mala. q. 15. art. 1.
* Lib. 1. ca. 10. ante med. to. 1.
* Lib. 2. c. 6. tom. 5.
* Lib. 7. c. 11. a med. to. 5.
† Hier. de Monogamia, ad Gleron. Et refert. 32. q. 2. c. connubia.
* lib. 1. c. 24. circa med. to. 7.
† ca. 15. circa princi. tom. 6.

ra speciei humanę. Sicut aūt ad cōseruationē vitæ F vnius hoīs ordinatē vsus ciborū, ita ēt ad cōseruationē totius humani generis vsus venereorū. Vñ * Aug. dicit in lib. de bono cōiugali. Qđ est cibus ad salutē hoīs, hoc est cōcubitus ad salutē generis. Et iō [m] sicut vsus ciborū pōt esse absq; peccato, si fiat debito modo & ordine ſm ꝙ cōpetit saluti corporis: ita etiā & vsus [d] uenereorū potest esse absq; oī peccato, si fiat debito modo & ordine, ſm quòd est conueniens ad finem generationis humanæ.

*Cap. 16. in princ. to. 6.

Conclusio m

D. 858.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ aliquid pōt impedire dupliciter uirtutē. Vno mō, quantū ad cōem statū uirtutis: & sic non impedit uirtus nisi per pctm. G Alio mō, quantū ad perfectū uirtutis statū, & sic pōt impediri uirtus per aliquid qđ nō est pctm, sed est minus bonū. Et hoc modo, usus fœminæ deiicit animū nō à uirtute, sed ab arce, idest, perfectione uirtutis. Vnde Aug. dicit in lib. * de bono coniugali. Sicut bonū erat, qđ Martha faciebat occupata circa ministeriū sanctorū, sed melius [d] qđ Maria audiens uerbū Dei: ita etiam bonum Susannæ in castitate coniugali laudamus, sed bonum uiduæ Annæ, & magis Mariæ uirginis anteponimus.

*Cap. 8. in medio, to. mo. 6.

D. 1185.

Ad II. dicēdū, ꝙ sicut supra * dictū est, medium uirtutis nō attēdit ſm quantitatē, sed secundū ꝙ H cōuenit rōni rectæ: & iō abūdātia delectationis, q̄ est in actu uenereo ſm rōnem ordinato, nō cōtrariat medio uirtutis. Et ꝑterea ad uirtutē nō ꝑtinet quantū sensus exterior delectet, qđ cōsequit corporis dispositionē, sed quātū appetitus interior ad hmōi delectationes afficiat: nec ex hoc ēt, ꝙ rō nō pōt liberū actū rōnis ad spiritualia considerāda simul cū illa delectatione habere, ostendit ꝙ actus ille sit uirtuti cōtrarius. Nō. n. est uirtuti cōtrariū, si rōnis actus aliqñ intermittat aliquo, qđ ſm rōnē fit; alioquin ꝙ aliqs se somno tradit, esset cōtra uirtutē. Hoc tñ ꝙ cōcupiscentia, & delectatio uenereorū nō subiacet imperio & moderationi rōnis, ꝓuenit ex pœna primi peccati, inquantū. s. ratio rebellis Deo meruit habere suam carnem rebellem, ut patet per August. 13. * de ciuita. Dei.

*q. 152. ar. 2. ad 2. & 1. 2. q. 64. ar. 2.

*Lib. 13. c. 13. to. 5.

Ad III. dicendū, ꝙ sicut Aug. † ibidē dicit, ex cōcupiscentia carnis, quæ regeneratis non imputat in peccatū, tāquam ex filia peccati proles nascit, originali obligata peccato. Vndè non sequitur, ꝙ actus ille sit peccatum, sed quod in illo actu sit aliquid pœnale à peccato primo deriuatum.

† Loco citato in argu.

Articvlvs III.

Vtrum luxuria, quę est circa actus uenereos, possit esse peccatum.

Ad tertivm sic procedit. Vr ꝙ luxuria quæ est circa actus uenereos, nō possit esse aliqđ peccatū. Per actū. n. uenereorū semen emittitur, qđ est [h] superfluū alimenti, ut patet per Philos. * in lib. de generatione animaliū: sed in emissione aliarū superfluitatū, nō attenditur aliqđ peccatū. ergo neq; circa actus uenereos potest esse aliquod peccatum.

*lib. 1. c. 19. to. 5.

¶ 2 Prę. Quilibet pōt [h] licitè uti, ut libet, eo qđ suū est: sed i actu uenereo homo non utit nisi eo qđ suū est, nisi forte in adulterio, uel raptu. ergo in usu uenereo non pōt esse peccatum, & ita luxuria non erit peccatum.

¶ 3 Præ. Oē peccatū habet [h] uitiū oppositū: sed luxuriæ nullū uitium uidetur esse oppositum. G ergo luxuria non est peccatū.

Sed contra est, ꝙ causa est potior suo effectu: sed uinum prohibet ꝓpˢ luxuriā, ſm illud Apostoli ad Ephes. 5. Nolite inebriari uino, in quo est luxuria. ergo luxuria est prohibita.

¶ Præt. Galat. 5. enumeratur inter opera carnis.

Respon. Dicēdū, ꝙ quātò aliquid est magis necessariū, tātò magis oportet, ut circa illud rō H nis ordo seruet: unū ꝓ cōsequēs magis est uitiosum, si ordo rōnis ꝑmittat. Vsus aūt uenereorū, sicut dictū est, * est ualdè necessarius ad bonū cōmune, qđ est cōseruatio humani generis: & ideò circa hoc maximè attēdi debet rōnis ordo, & ꝓ consequēs si qđ circa hoc fiat præter q̄ ordo rōnis habet, uitiosum erit. Hoc autē pertinet ad rationem luxuriæ, ut ordinē & I modum rationis excedat circa uenerea: & ideò [m] absque dubio luxuria est peccatum.

*In corp. ar.

Conclusio m

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ sicut * Philos. in eodē libro dicit. Semē est superfluū quo indigetur. Dr. n. superfluū ex eo, ꝙ residuū est operationis uirtutis nutritiuæ, tñ indiget eo ad op* uirtutis generatiuæ: sed aliæ superfluitates humani corporis sūt, qb* nō indiget, & iō nō refert K qualitercūq; emittanē, salua decētia cōuictus humani: sed non est simile in seminis emissione, quæ taliter debet fieri, ut cōueniat fini ad quem eo indigetur.

*Loco citato in argum.

Ad II. dicēdū, ꝙ sicut Apost. dicit 1. ad Corin. 6. cōtra luxuriā loquēs. Empti estis ꝑtio magno, glorificate, & portate Deū in corpore uestro. Ex eo ergo ꝙ aliqs inordinatè suo corpore utit ꝑ luxuriā, iniuriā facit Deo, qui est principalis dñs corporis nři. Vndè & Aug. * dicit in lib. de decem chordis Dñs qui gubernat seruos suos ad utilitatem illorum, non suam, hoc præcipit, ne per illecebras, & illicitas voluptates corruat tēplū eius, quod esse cœpisti.

*Cap. 10. circa medium to. 9.

Ad III. dicendum, ꝙ oppositū luxuriæ nō cōtingit i multis, eo ꝙ hoīes magis sūt ꝓni ad delectationes, & tñ oppositū vitiū cōtinetur sub insensibilitate: & accidit hoc vitiū in eo, qui intantum detestat mulierum vsum, ꝙ B ēt vxori debitum non reddit.

Articvlvs IIII.

Vtrum luxuria sit uitium capitale.

Ad qvartvm sic procedit. Vr ꝙ luxuria nō sit vitium capitale. Luxuria. n. vr idem esse [b] immunditiæ, vt patet ꝑ gl. * ad Ephes. 5. sed immunditia est [b] filia gulæ, ut patet per Grego. 31. Moral. † ergo luxuria non est vitium capitale.

*Glo. interlinearis sup illud: Oīs fornicatio.

† Greg. li. 31. ca. 31.

¶ 2 Præt. Isido. dicit in lib. de sum C mo bono, * ꝙ sicut per superbiā mentis itur in prostitutionem libidinis, ita per humilitatem mētis salua fit castitas carnis: sed cōtra rationē capitalis vitij esse vr, ꝙ ex alio vitio oriatur. ergo luxuria nō est vitium capitale.

*lib. 2. ca. 39. in pri.

¶ 3 Prę. Luxuria [b] causatur ex desperatione ſm illud Ephes. 4. Qui desperātes, semetipsos tradiderūt impudicitię: sed desperatio nō est uitium capitale, quin- D immò ponit filia accidiæ, ut supra habitū est. * ergo multò minus luxuria est vitium capitale.

*q. 35. ar. 4.

Sed contra est, quòd Gregor. 31. Moral. * ponit luxuriam inter vitia capitalia.

*Li. 31. c. 31.

Respon. Dicendum, ꝙ sicut ex dictis patet, * vitiū capitale est, ꝙ habet finē multū appetibilē, ita ꝙ eius appetitu homo ꝓcedat ad multa peccata perpetranda, quæ oīa ex illo uitio tā- E quā ex principali oriri dicūtur. Finis autem luxuriæ est delectatio venereorū, quę est maxima. Vndè hmōi delectatio est maximè appetibilis ſm appetitum sensitiuum, tum ꝓp vehemētiā delectationis: tum etiam ꝓp cōnaturalitatem hmōi concupiscētiæ. Vndè manifestum est, ꝙ [m] luxuria est vitium capitale.

*q. 148. ar. 5. Et 1. 2. q. 84. artic. 3. & 4.

Conclusio m

Ad I. ergo dicendum, quòd immunditia secundum quosdam, quę ponitur filia gulæ, est quædā immunditia corporalis, vt supra dictū est: * & sic obiectio nō est ad propositum. Si uerò * accipiatur pro immunditia luxuriæ, sic dicendum, ꝙ ex gula causatur materialiter, inquātū scilicet gula ministrat materiā corporalem luxuriæ, nō autem ſm rationem causæ finalis, secundùm quam potissimè attēditur origo aliorum uitiorum ex uitijs capitalibus.

*q. 148. ar. 6.

D. 302.

Ad II. dicendum, ꝙ sicut supra dictum est, * cū de inani gloria ageretur, superbia ponitur communis mater omnium peccatorum: & ideò etiam uitia capitalia ex superbia oriuntur.

*q. 132. ar. 4.

Ad III. dicendum, ꝙ à delectationibus luxuriæ præcipuè aliqui abstinēt ꝓp spem futuræ glorię, quam desperatio subtrahit: & ideò causat luxuriam sicut remouens prohibens, non sicut per se causa, quod requiri uidetur ad uitia capitalia.

Articvlvs V.

Vtrum conuenienter dicātur esse filię luxurię, cęcitas mentis, inconsideratio, præcipitatio, inconstantia, amor sui, odium Dei, affectus præsentis sęculi, & horror futuri.

Ad qvintvm sic procedit. Videtur quòd inconuenienter dicantur esse filiæ luxuriæ, cæcitas mentis, inconsideratio, pręcipitatio, incōstantia, amor sui, odium Dei, affectus præsentis sęculi, horror uel desperatio futuri. Quæ cæcitas mentis,

Porrecta per totum.

739

Sup. q. 15. ar. 5. cor. & q. 16. ar. 3. cor. Et 4. di. 33. q. 1. ar. 3. q. 2. Et 5. con. 121. Et mal. q. 15. art. 2. Et 1. co. 6. lect. 3.

SVPER Q. CLIII. ARTIC. III.

Fer. 3. cont. c. 121. Nic. de Nyssa tra. 3. ꝑ. 3. ꝑ. 3. q. 7.

In ar. 3. einsdē qō. in rñsione ad primū, dubiū ex Martino occurrit, in q̄ 1 de luxuria, dicente: Hæc solutio nō satisfacit, tū quia circa emissionē aliarū superfluitatū pōt esse inordinatio, i. e. in quantitate cōtra sanitatē corporis, ꝓcurādo nimis earum emissionē: uel in uia, puta, ꝑ uias innaturales, puta egerere per os, uel q illi q nō habent semē aptū generationi aut ꝓp ætatē, aut ꝓp cōplexionē, nō peccarēt luxuriando, dū quomodolibet emitterent seminis talis superfluitatē.

¶ Ad primū horū dr, ꝙ vt sæpe dictū est, authoris sermo & doctrina est formalis, & nihil detrimēti patit ex his quæ sunt per accidens. Inter emissionē ergo seminis, & aliarū superfluitatū per se, & secūdùm sua genera iudicādo actus, hæc est differentia, ꝙ emissio seminis ex suo genere hēt, ꝙ ad finē generationis ordinet secūdùm rectā rōnē: emissio aūt aliarū superfluitatum ex suo genere nullū hēt ordinē ad rōnē, nisi ꝓ quāto hēt decentiā humani cōuictus annexā. Per accidens aūt, puta, ꝙ nō est superfluū, qđ superfluū credit: & ideò nimis procuratur, aut quia admissū est bonū naturæ, aut qa hō alnitur mēbris officialibus corporis, peccatū in hmōi emissionib* cōstituitur. Ad secundū quoq; dr, ꝙ semē puerorū et ineptū generationi nō qa generat, sed quia deficit à ꝑfectione generationis, sine ꝑfs generandæ. Et similiter de semine inepto ꝓp cōplexionē vr. Si in dubio, q alicuius semē nō esset pro tunc saltē generatiuū, vt patet de semine mulierū postquàm amplius nō patiuntur menstrua, non ꝓpterea subtrahunt à rōne in litera assignata ex parte finis: q.a ꝓcepta moralia attendūt ad id, qđ secundùm naturā est, & nō ad id, qđ per accidēs in hac uel cōplexione, uel ætate inuenit. Per se autem semen à natura ordinatum est ad prolis generationem, aliàs quin semē A non esset: & ideò circa seminationem quamlibet, cōia ꝓcepta q̄ maximè ex fine qui est generatio, sumuntur, secūda sunt quā tunscumq; per accidens generatio tunc sequi non possit. Falsissima est ergo, & destructiua moralis doctrinæ consequentia illata. Quòd si ex fine, puta, generatione, ꝓuenit ordo, & pdm i emissione seminis, habentes semen ineptū generationi, non peccarent. Procedit. n. ex cōfusione eius quod est per se cum eo qđ est per accidēs, qđ sępe in moralibus, & in cæteris facit errare. Cōtingit. n. ēt sapientes in his, quæ sunt ꝓ accidentali.

¶ In eodem art. in responsione ad secūdū aduerte, quod author reddens theologam rōnē, insinuauit simul & moralem naturaliter, quare homo non pōt uti mēbris suis, & corpore suo ut uult, quia s. ipse non est dñs naturaliū suorum totaliter, sed ꝑ se ita est sibi à natura naturæq; actore ratio sui dominij in ordine ad finem. Dictat siquidē naturale ius in nobis non quodlibet, sed ut decet, homini cōcessum esse ꝓ ꝑprij corporis vsum.

Porrecta per totum.

740

*Mal. q̄ō. 15. artic. 4.

¶ In rñsione ad tertiū aduerte, ꝙ nō reddere debitum coniugi, acts duorū q̄q; ponitur uitiorū. s. iniustitię, qua subtrahit illi, qđ suū est: & insensibilitatis, qua usum venereū totaliter ꝑso na refutat. Et licet ratiò talis negatio debiti ab insensibilitate ꝓcedat, ab iniustitia tñ sæpe contingit. Et est procul dubio mortale peccatum sine altera, siue utraque habeat deformitatem, quia ad reddendum debitum coniugi tenetur alter de necessitate præcepti, sicut ad cætera præcepta iustitiæ. Et qa reddere debitum est actus sub præcepto affirmatiuo cadēs, ideò obligat ꝓ loco aliisq; circunstantijs cōcurrentibus. Nō. n. tenetur impotens, aut infirmus cū notabili dāno personæ, aut in loco incōgruo, puta, publico, uel sacro: quis teneatur ei ꝑ quantumcunq; sacro, aut cōionis prætereę, vel summæ, debitum reddere. Et tamen diuersi tanti patet, quia locus publicus est contra honestatem, sacer uerò contra diuinam reuerentiam. Damnum autem notabile personæ ad huiusmodi debita persoluenda. Tempus adū sacrū non uiolatur propterea, nec communio impeditur, aut deturpatur. Ista enim quæ sunt ad benè esse, debent sine coniugis præiudicio de consensu utriusq; fieri, vt Apostolus docet. An autem pe A tenti tempore menstrui, aut modo indebito, teneatur reddere, in sequenti quęstione clarum fiet.

SVPER Q. CLIII. ARTIC. IIII.

Nic. de Nyss. tract. 3. ꝑ. 3. ꝑ. 3. q. 7.

In artic. 4. eiusdem 153. q. in responsione ad primū, dubiū ex Martino occurrit ibidem, arguente cōtra hanc responsionem, ꝙ hoc vi esse cōtra intentionem Cassiani, collatio. 5. ubi de origine, maximè naturali, loquens, dicit ꝙ incrementū gastrimargiæ, seu gulę, est initium luxurię.

¶ Præt. Illa origo quę est ex parte finis ē minus naturalis, qa ubi pōt haberi finis luxurię sine actibus aliorū uitiorum, non producit aliquod eorum.

¶ Ad hęc dr primo, ꝙ licet Cassianus affirmet id qđ author in litera dicit, s. ꝙ gula ministrat materiam luxuriæ, ex hoc tñ nō sequit quin oriri ex uitio finaliter, sit magis oriri secundū moralē generationē uitiorum. Origo siquidē uitiorū pōt dupliciter considerari. Primò, secundùm naturæ progressum. Et sic luxuria oritur ex gula, quia sine Cerere & Baccho friget uenus. Alio modo, secundū moralē ortū. Et sic qa finis in moralibus habet rationē principij, ideò ortus uitij, ex fine maximè à moralibus cōsiderandus est. Et propterea totū oppositum est eius, qđ Martinus dixit. In moralibus maximè naturalis est ortus ex fine, ut potè ex principio in genere moris: & minimè naturalis ē ortus ex parte materiæ, ut potè nō formalis, sed materialis tñ. Optimè ergo dixit author hic, & alibi, ortū uitiorū ex capitali vitio ratione finis ponēs. Ad id aūt qđ additur obijciendo, qa vbi finis pōt haberi sine talibus uitijs &c. respondetur, ꝙ oriri ex fine uitij non contingit uno modo. s. vt medium ad finē, sed etiam inacceptatum propter nimiam finis concupiscentiam, & delectationem. Sicut adulter non curat incurrere odiū multorum, quod tamen nō eligit ut medium ad finē. Et hoc modo filiæ luxuriæ oriuntur ex luxuriæ fine. Luxuriosus siquidem ita in delectationi uenereæ afficitur, ut non curet incurrere cæcitatem mentis, præcipitationē, inconsiderationē &c. non ꝙ hæc eligantur ꝓp luxuriā exercendam. Et sū arguens hunc solū modum ortus ex fine tangit, s. ut mediū ad finē. Et propterea argumentum

Porrecta per totum.

741

Sup. q. 53. artic. 6. Et mala. q. 8. art. 1. cor. & q. 13. artic. 3. & co. & q. 15. artic. 4.

Universidad de Deusto Biblioteca

... hęc pecent, qa finis sex artic. licet possit haberi sine his medijs. Ad quintum tñ nõ distincte sequuntur incursus horũ unorũ: & ideò filię illius vitij dicuntur in sequenti articulo.

SVPER Q. CLIII. ART. V.

q. 118. & q. 157. ar. 3. In ar. 5. eiusdẽ 153. q. aduerte duo ex Martino ibidem. Primum est, q; Martino nõ sufficit inconstantiã esse rationis unitã, sed appetitus, ac illud uitij gradum quẽ Aristoteles vocat incontinentiã. Alterum est in responsione ad quartum, in qua imponit authori, q; illae numeratę ab Isidor. dicunt tñ inordinatos actus exteriores. Et arguit tũm quia luxuria primo ponit inordinationẽ in actibus interioribus, qb᷒ subordinantur actus isti exteriores: tũm quia desiderare, dicere, vel audire, turpiter, scurriliter, & ludicre, sunt actus interiores genii à luxuria, eisq; subordinãtur actus exteriores nominati. ergo cũ authores ponunt hęc esse filias luxuriæ, magis dicendũ est, q; intelligunt de interioribus actibus primò, & consequenter de exterioribus.

**Lib. 14. cap. 28. in prin. & c. ult. to. 5.* **Lib. 31. c. 31.* *Concil. in*

¶ Ad primum horum nõ oportet aliter ridere, qa q̃stio de vocalibus erat. Ad obiecta autẽ sc̃do loco dr primò, q; author nõ apposuit sr tũ, sed arguẽs imposuit, ut patet in litera. Dr secundo, q; inter filias luxuriæ assignatas à Gregorio, & assignatas ab Isidoro, est hæc manifesta differentia, q; illarum nomina formaliter importãt actus, seu dispositiones interiori animi ut patet discurrẽdo per singula: Horũ uerò nomina formaliter importãt act᷒ exteriores humanos vt patet. Turpiloquia.n. scurrilia, ludicra, stultiloquia, exteriora sonant: & ppterea author ex interioribus reddit horũ rationẽ. Vndè patet r̃sio ad primam obiectionẽ, q. s. quia luxuria primo parit deordinationẽ interiorẽ hos actus, ideò ex his q̃ interiora sunt, ...

** Scena prima pa rũ à prin.* **q. 53. ar. 3.*

& inconsideratio, & pręcipitatio, pertinent ad imprudentiã, quæ inuenitur in omni peccato, sicut & prudẽtia in omni virtute. [h] ergo non debẽt poni speciales filiæ luxuriæ.

¶ 2 Præt.[h] Constantia ponit pars fortitudinis, vt supra * habitum est: sed luxuria nõ [h] opponit fortitudini, sed tẽperantiæ. [h] ergo inconstãtia nõ est filia luxuriæ.

¶ 3 Præt.[h] Amor sui vsq; ad contemptum Dei, est principiũ omnis peccati, ut patet per * Augu. 14. de ciuit. Dei. non ergo debet poni filia luxuriæ.

¶ 4 Præt. Isidor. ponit[h] quatuor, scilicet turpiloquia, scurrilia, ludicra, stultiloquia. ergo prædicta enumeratio vr̃ esse superflua.

Sed contra est, authoritas *Gregorij 31. Moral.

Respon. Dicendũ, q; qñ inferiores potẽtiæ vehemẽter afficiuntur ad sua obiecta, consequens est q; superiores vires impediantur, & deordinentur in suis actibus. Per vitiũ autem luxuriæ maximè appetitus inferior, s. concupiscibilis vehementer intendit suo obiecto, s. delectabili, pp vehementiam passionis & delectationis: & ideò consequẽs est, q;[m] per luxuriam maximè superiores vires deordinẽtur, s. ratio, & uolũtas. *Sunt autem rõnis quatuor actus in agẽdis. Primò quidẽ, simplex intelligentia, quæ apprehẽdit aliquẽ finem vt bonum: & hic actus impeditur per luxuriam s̃m illud Danie. 13. Species decepit te, & cõcupiscẽtia subuertit cor tuũ; & quantum ad hoc ponitur cæcitas mentis. Secundus actus est consilium de his quæ sunt agenda propter finem: & hic etiã impeditur per concupiscentiã luxuriæ. Vndè * Teren. dicit in Eunucho, loquens de amore libidinoso: Quæ res in se neq; consilium neque modũ vllũ habet, eã consilio regere nõ potes: & quãtum ad hoc ponitur præcipitatio, quæ importat subtractionẽ consilij, vt supra * habitum est. Tertius actus est iudiciũ de agẽdis: & hic ẽt impedit p luxuriã. Dr̃. n. Daniel. 13. de senib᷒ luxuriosis, Auerterũt sensum suũ, vt nõ recordarent iudiciorũ iustorũ & quantum ad hoc ponit inconsideratio. Quartus aũt act᷒ ẽ pceptũ rõnis de agẽdo, q; etiã impeditur p luxuriã, inquãtũ. s. hõ impedit ex impetu cõcupiscẽtię, ne exequat id qđ decreuit esse faciendũ. Vndè * Terẽ. dicit in Eunucho, de quodã q dicebat se recessurum ab amica, hęc verba, Vna falsa lacrymula restringet. Ex parte aũt uoluntatis cõsequit duplex actus inordinatus, quorũ unus est appetitus finis: & quãtũ ad hoc ponit amor sui, quãtũ. s. ad delectationẽ quã inordinatè appetit, & p oppositũ ponit odiũ Dei, inquãtũ. s. phibet delectationẽ cõcupitam. Alius autẽ est appetitus eorũ q̃ sunt ad finẽ: & quãtu ad hoc ponit affectus p̃sentis sęculi, i quo. s. aliqs vult frui voluptate, & p oppositũ ponit desperatio futuri sęculi, qa dũ nimis detinet carnalib᷒ delectationib᷒, nõ curat puenire ad spuãles, sed fastidit.

Ad i. ergo dicendũ, q; sicut* Philosophus dicit in 6. Ethi.[d] intemperãtia maximè corrumpit prudentiam. Et ideò vitia opposita prudentiæ, maximè oriunt ex luxuria, quę est præcipua intẽperãtiæ species.

Ad ii. dicẽdũ, q;[d] cõstãtia in arduis, & terribilib᷒ ponit pars fortitudinis: sed cõstantiã habere in abstinẽdo à delectationib᷒ ptinet ad cõtinentiam, q̃ ponit pars tẽperãtiæ, sicut supra* dictũ est: & ideò inconstãtia, q̃ ei opponit, ponitur filia luxurię. Et tñ ẽt prima inconstãtia ex luxuria causatur, inquãtum emollit cor hominis, & effeminatũ reddit, s̃m illud Osee 4 Fornicatio, & uinum, & ebrietas auferunt cor. & Vegetius dicit in lib. de re militari, q; minus mortem metuit, qui minus deliciarum nouerit in vita: nec oportet, sicut sępe* dictum est, q; filiæ uitij capitalis cum eo in materia conueniant.

Ad iii. dicẽdũ, q; amor sui quãtũ ad quæcũq; bona, q̃ sibi aliqs appetit, est cõe principiũ peccatorũ. Sed quãtũ ad hoc specialiter q; aliqs appetit sibi delectabilia carnis, ponit amor sui filia luxurię.

Ad iiii. dicẽdum, q; illa, q̃ Isidorus ponit, sunt quidã inordinati actus exteriores, & pcipuè ad locutionẽ ptinẽtes, in qua est aliqd inordinatũ quadrupliciter. Vno mõ, pp materia, & sic ponunt turpiloquia. Quia. n. ex abundãtia cordis os loquit, vt dr̃ Matth. 12. Luxuriosi, quorum cor est turpib᷒ cõcupiscentijs plenũ, de facili ad turpia uerba prorũpunt. Secũdo, ex parte causę. Quia. n. luxuria incõsiderationẽ & pcipitationem causat, cõsequẽs est, q; faciat prorumpere in verba leuiter, & inconsideratè dicta, quæ dicuntur scurrilia. Tertio, quãtũ ad finem. Quia enim luxuriosus delectationẽ quęrit, verba sua ad delectetionem ordinat, & sic prorumpit

litera reddit exterior & nõ dr, q; sunt exteriora tñ. Ad sc̃dm dicitur, q; aliud est turpiloquiũ, & aliud est desiderare turpiloquiũ. Si Isidorus dixisset desideriũ turpiloquij scurrilium &c. actum interiorem significasset, sicut Gregorius significauit affectum p̃sentis sęculi, & desperationẽ futuri. Sed turpiloquium &c. posuit q̃ exteriores actus sũt humani, ideò isti sunt intelligẽdi si formaliter & moraliter sermo interpretandus est doctorum. Ex hoc aũt, q; actus exteriores oriunt ex interioribus, nõ sequit q; nõie exteriorum intelligãtur interiores, nisi ut causę. Sed tñ sequitur, q; intelligantur act᷒ exteriores humani seu voluntarij, alioquin nõ essent vitiosi, vel virtuosi. Hoc enim cõmune est omnibus peccatis cõsistẽtibus in actu exteriori, ut patet de adulterio, furto, rapina, homicidio. Peruersa ergo est interpretatio Martini.

**Scena 1. incipit: Quid igĩ faciam? a med. illi᷒.* **Vr̃ habetur lib. 6. c. 5. Sed clarẽ hĩ libr. 7. cap. 11. D. 438. D. 387.* **q6. 143. R̃sio 2.* *R̃sio 3. q. 35. arti. 4, & q. 36. ar. 4. & q. 148. ar. 6.*

SVP. QV. CLIIII. ARTIC. I.

In ar. 1. q. 154. dubiũ circa distinctiua specierum luxuriæ ex Martino in q̃stione secũda de luxuria, occurrit quo ad duo. Primum est, q; sp̃es luxuriæ oportet accipere ex parte materiæ. Secũdum est, q; species luxuriæ magis diuersificant ex parte fœminæ quãm viri, quia fœmina se habet ut patiẽs & materia. Cõtra primum, inquit, q; species luxuriæ non solùm accipiunt ex parte materiæ, probatur quia aliqua species peccati contra naturã sumitur non ex indebita materia, sed ex indebito mõ, ut si uir cognoscat suam nõ i uase debito, aut nõ debito mõ. Cõtra secũdum dicit primò, q; distinctiua harum specierum pręter stuprum, ęque ex parte uiri, sicut ex parte fęminæ sumitur, vt patet discurrendo. Dicit secũdo, q; duæ psonæ humanæ sexu differẽtes, ut sic, sunt materia naturalis actus uenerei humani. Probat. Illa sunt materia naturalis actus uenerei humani, quæ natura ordinauit ad generationem prolis humanę: sed duæ personæ sexu &c. sunt tales. ergo. Et confirmatur p illud Geneseos primo, Masculũ & fœminã creauit eos, & benedixit. Crescite &c. ¶ In eodẽ ar. cum r̃sione ad quartum, dubium aliud ex Martino ibidem occurrit ẽt circa distinctiua specierũ luxuriæ. Et intendit probare q; oportet ponere plures species luxuriæ quãm istas: & quòd doctrina authoris in responsione ad quartũ, nõ est intelligibilis. Arguit ergo, q; peccatum coniugatorũ in actu uenereo oportet quòd habeat aliquam speciem aliam à prædictis, sic. Circunstantia transferens actum de uirtute in uitium, constituit speciem: sed illa est huiusmodi. ergo. Minor patet, quia ex tali circunstantia actus coniugalis est peccatum. Maior probatur. Talis circunstantia transfert in genus uitij. ergo in aliquam speciem, quoniam nihil est in genere, quod nõ sit in aliqua eius specie. Hoc enim patet, & q; præter sex dictas species oportet aliam ponere, & q; non ex parte materiæ, sed circunstantiæ: & q; responsio ad quartum non est intelligibilis dũ dicit, q; peccatum coniugati est secundùm aliquam circunstãtiam, quæ non constituit speciem moralis actus. In hoc consistũt omnia motiua Martini circa hoc, licẽt ab ipso pluries fiant. ¶ Dubium demum ex Martino ibidẽ est, eo q; nititur soluere rationes duas authoris in litera. Et ad illam. s. Circunstantia nõ dat speciem actui morali, respondet q; circunstantia actus exterioris est obiectum actus interioris, & ideò dat illi speciem ut obiectum. Ad aliam, si mulier magis se habet in rõne patientis & materiæ, quàm uir, respondet q; uterque est materia respectu alterius, & uterque est agens respectu concubitus. ¶ Et multa addit ad probandum q; utraque persona est distinctiua specierum luxuriæ, quæ omitto, quia nõ sunt cõtra nos. ¶ Ad horum euidentiã sciendum est, q; si de speciebus luxuriæ loquendũ est, sicut de speciebus gulæ, ut s. assignentur species oẽs luxuriæ tã mortalis, q̃ non mortalis secũdum proprias earum rõnes, sic pculdubio sunt plures species luxurię, q̃ istę sex hic enumeratæ. Sunt. n. ultra ista sex, oẽs sp̃es q̃ attẽdunt secũm circunstantias diuersas habẽtes diuersa motiua, puta, cum ex solo motiuo dilectationis cõiugatus cognoscit suã, & sic d alijs. Et hoc cõuincit ex authoris doctrina de circũstãtijs dãtibus speciẽ. Sicvt patebit ẽt in hac materia, hoc insinuauit author alibi, & hic. Sed loquẽdo de luxuria simpliciter, & secũdũ cõ'unaũ illius actus secundũ seipsum, & secundũ cõem doctrinã theologorum rõnabiliter traditã, sic istæ sex tñ species luxuriæ ponuntur. Dixi de luxuria simpliciter, ad differentiã luxuriæ secundũ quid qñ luxuria simpliciter, & absolutè significat peccatũ, seu uitium ex suo gñe mortale, sicut iustitia & nõ nisi ex ipfectione act᷒, seu secundũ quid signat peccata uenialia circa uenerea. Et ex hoc prouenit, q; sp̃es eius non sunt, nisi illę, quę secundũ suas proprias rões sunt pc̃tã mortalia: & hæ aũt solũ sunt prædictæ sex. Merito igit̃ luxuriæ simpliciter, illæ tñ species sunt assignatæ, q̃ sub peccato mortali ex propria rõne continent, quia secundùm qd plures sunt sp̃es. Dixi secundũ consumatiõ illius actũ secũdũ seipsum, qñ ex hoc capite idẽ patet. Nã ut in litera hac dicitur, & sub alijs uerbis in articulo tertio quæst. 15. de malo, dupliciter contingit peccare, seu deordinationẽ esse in delectatione uenerea. Primò, ex parte actus secũdum seipsum, hoc est, q; actus cõsumatus (s. seminatio uoluntaria) secundũ seipsum est inordinatus, seu ut i lra dr̃, ex parte materiæ ipsius actus. Alio mõ, ex parte cõditionũ, seu cõcupiscẽtiæ. Et qa deformitates, seu peccata ipsius actus secundũ se sunt simpliciter peccata, alia aũt sunt peccata sc̃dm qd, iõ assignãdo sp̃es peccatorũ luxuriæ, illæ tñ sex fuerunt assignandæ, q̃ se tenẽt ex parte actus secundũ seipsum, qa illæ solæ cõstituũt peccata simpliciter, aliæ aũt sp̃es, utpote ad peccata secũdum qd spectãtes, dimissæ sunt. Dixi secũdũ cõem doctrinã rõnabiliter traditã: qñ nõ latuit authorẽ qn plures potuissent assignari sp̃es. Sed qm magister Sententiarũ in 4. distin. quarti & Gratianus. 36. q. 1. sine contradictione has introduxisse uidentur species, iõ author solita sua reuerentia utẽs, nõ tã docuit, q̃ rõnẽ reddidit, quare hæ solæ species positæ sunt. Vnde & sacrilegiũ, quo polluit p̃sona habens uotum castitatis, ad adulterium reduxit, cum tamẽ euidenter constet, quòd distinguitur specie ab adulterio, sicut religio à iustitia. Rationabiliter autem doctores has tantũ sp̃es tradiderunt, quia, ut dictum est, ad mortalia peccata, quæ sola sunt simpliciter peccata, & luxuriam simpliciter respexerunt. ¶ Ad primũ ergo dubium dr̃, q; species luxuriæ simpliciter, seu ex parte actus inordinati secundũ se, sumunt ex parte materię de istis. n. solis loquitur author. Et ad obiectionẽ de pcõ cõtra naturã ex parte modi, dicitur quòd modus contra naturã est duplex. Vnus, quo stante potest sequi generatio: alter, quo stante non potest sequi generatio, & quòd quicunque modus contra naturam, ex quo non potest sequi generatio, reducitur ad inordinationẽ ex parte materiæ. Nam si non seruatur uas debitũ, nõ est ibi materia partialis debita, quoniã mulier non recipit secundũ illã partẽ, qua debet esse materia. Et similiter si aliquis esset modus quo generatio impediretur, ad materiam partialem non reduceretur, quia s. non potest recipere semen in illa parte interiori, in qua natum est recipi. De modo autem in naturali uasi impediente generationẽ, dicitur uel q; spectat ad species secundũ quid, & peccata nõ mortalia ex genere suo. Et propterea nihil obstat quòd illa luxuriæ species sit omissa, sicut aliæ similes. Huiusmodi. n. peccata non consistunt in deordinatione actus secundũ seipsum, sed secundũ aliquam eius conditionem. Actus enim coniugij, ex quo potest seq generatio,

rũpit in uerba Ludicra. Quarto, quantum ad sententiam verborum, quam peruertit luxuria propter cęcitatem mentis quam causat, & sic prorumpit in stultiloquia, utpote cum suis verbis præfert delectationes quas appetit, quibuscunque alijs rebus.

QVAESTIO CLIIII.

De Luxuriæ partibus, in duodecim articulos diuisa.

Deinde considerãdum est de luxuriæ partibus.

Et circa hoc quæruntur duodecim.

¶ Primò de diuisione partium luxuriæ.

¶ Secundò, Vtrum fornicatio simplex sit peccatũ mortale.

¶ Tertiò, Vtrum sit maximum peccatorum.

¶ Quartò, Vtrum in tactibus, & osculis, & alijs huiusmodi illecebris consistat peccatum mortale.

¶ Quintò, Vtrum nocturna pollutio sit peccatum.

¶ Sextò, De stupro.

¶ Septimò, De raptu.

¶ Octauò, De adulterio.

¶ Nonò, De incestu.

¶ Decimò, De sacrilegio.

¶ Vndecimò, De peccato cõtra naturam.

¶ Duodecimò, de ordine grauitatis in prædictis speciebus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrũ conuenienter assignentur sex species luxuriæ, scilicet fornicatio simplex, adulterium, incestus, stuprũ, raptus, & uitium contra naturam.

Porrecta per totum. 742. 4. dist. 41. art. 4. q. 1. & 2. Et mal. q. 15. art. 4.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd inconueniẽter assignentur sex species luxuriæ, scilicet fornicatio simplex, adulterium, incestus, stuprum, raptus, & uitia contra naturã. [h] Diuersitas enim materiæ non diuersificat speciem: sed prędicta diuisio sumitur secundùm materiæ diuersitatem, prout scilicet aliquis commisceatur coniugatæ, uel uirgini, uel alterius conditionis mulieri. ergo uidetur q; per hoc species luxuriæ nõ diuersificẽtur.

[illegible] solo deordinatur, q in naturali mō fit, nō est secūdū ȩ [illegible] deordinatum, sed secundū [illegible] conditionē suā, & iō ex [illegible] illa luxuria uenialis est. Vel, & melius dī q reducti-[illegible] uitiū cōtra naturā, sicut imperfectū reducitur ad [illegible] perfectā, præter naturā reducitur ad cōtra naturā. Hoc [illegible] perfectā cōtra-[illegible] illud imperfectē opponi-tur naturæ.

¶ Ad obiecta cōtra secundū dictum, s. q illæ species magis ex parte fœminæ sumūtur, rñdet. Et ad primū dr, q falsum assumit, patet distinguēdo: quia raptus cōiter attenditur ex parte fœminæ, ut patet legenti in Decretis in loco allegato. Ad secundū dr, q illa propositio: Duæ pionæ humanæ sexu differentes, sunt materia naturalis actus uenerei humani, est falsa. Et probatio eius falsissima, s. illæ q sunt ordinatæ à natura ad generationē plis humanæ sunt materia naturalis act' uenerei humani. Nam natura non solū materiā, sed agens ordinauit ad generationē. Masculus n. ordinatus ē à natura ad actum uenereū non ut materia eius, sed ut efficiens illius, fœmina autē ut patiēs, quod eius actus, qui est recipere, testatur. Materiæ enim est recipere, adeò ut etiā si forma recipiat aliquid, in hoc sapit rationem materiæ, seu potentiæ passiuæ.

¶ Ad tertium dicit, q ex hoc, quòd Deus masculum & fœminam fecit, & benedixit, non habetur quòd uterque sit materia, sed potius quòd sint agens & patiens: quoniam in omni natura, ut dicitur in tertio de Anima, oportet hæc duo concurrere, alterum ut agens, alterum ut patiens. Et aduerte quòd author non dicit quòd istæ species solùm ex fœminæ conditione considerentur: quoniam hoc constat esse falsum, ut patet cum religiosus, aut coniugatus cognoscit solutam &c. Nec hoc author somniauit, sed dicit quòd istæ species magis diuersificantur, per ly magis, ostendens quòd etiam ex parte uiri diuersificantur, sed nominum ac rationum diuersitas magis ex parte fœminæ sumpta est. Ratio siquidem raptus, & stupri manifestè secundùm ea quæ mulierum sunt, datur. Adulterium quoque secundùm communem usum, non nisi ad nuptam accedatur, dicitur. Et similiter sacrilegium, nisi ad Deo dicatam mulierem, in cuius signum peccatum presbyteri quandoque dicitur simplex fornicatio, quādoque adulteriū, quandoque sacrilegium, & tamen constat ex parte sui semper esse sacrilegium. Nec damnatur adulterij iniuria quisquā coniugatus ad solutam accedēs, nec sacrilegij presbyter meretricē cognoscens. Hæc enim satis testantur quòd species illæ magis diuersificantur ex parte fœminæ &c.

¶ Ad dubium secundum dicitur, quòd gratis concedimus plures spēs luxuriæ quàm istas hic enumeratas. Sed istæ solæ sunt species luxuriæ simpliciter, reliquæ secundùm quid. Istæ solæ sunt peccata mortalia ex proprijs rationibus, cæteræ uero non. Istæ solæ actum consummatum inordinatum secundùm se ponunt, reliquæ ad conditiones, seu accidentia spectant. Vnde cōceditur, quòd conditio actus cōiugij faciēs de nō peccato peccatum, affert nouam peccati speciem. Et cum dicit, author hoc

G

¶ 2 Præt. Species uitij unius nō vīr 1. diuersificari p ea quæ ptinent ad aliud uitiū: sed adulterium non differt à simplici fornicatione nisi in hoc, q aliquis accedit ad eā quæ est alterius, & sic iniustitiam committit. ergo uidetur quòd adulteriū nō debet poni species luxuriæ.

¶ 3 Præt. Sicut contingit q aliqs commisceatur mulieri, quæ est alteri uiro p matrimoniū obligata, ita ēt contingit quòd aliquis commiscet mulieri, q est obligata Deo p uotū. Sicut ergo adulterium ponit spēs luxuriæ, ita etiam sacrilegium spe cies luxuriæ poni debet.

H

¶ 4 Præt. Ille qui est mřimonio iūctus nō solū peccat si ad aliā mulierem accedat, sed ēt si sua coniuge inordinatè utatur: sed hoc pctm sub luxuria continetur. ergo deberet inter species luxuriæ computari.

¶ 5 Præt. Apostolus 2. ad Corin. 12. dicit. Ne iterū cum uenereo humiliet me Deus apud uos, & lugeam multos ex his qui ante peccauerūt, & nō egerūt pœnitentiā super immunditia, & fornicatione, & impudicitia quā gesserūt. ergo vř q etiam immunditia, & impudicitia de-

I

beant poni species luxuriæ, sicut & fornicatio.

¶ 6 Præt. Diuisum non condiuiditur diuidētibus: sed luxuria condiuiditur prædictis. dicitur enim Gal. 5. Manifesta sūt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria. ergo uidetur quòd inconuenienter fornicatio ponatur species luxuriæ.

SED CONTRA est, quòd prędicta diuisio ponitur in * Decretis 36. quæst. 1.

RESP. Dicendū, q sicut * dictum est, peccatum luxuriæ cōsistit in hoc, quòd aliquis non secundùm rectam rationem delectatione uenerea utitur: qđ quidem contingit dupliciter. Vno modo, secundùm materiam, in qua huiusmodi delectationem quærit. Alio modo, secundùm quòd, materia debita existente, non obseruātur aliæ debitæ conditiones. Et quia circunstantia, inquantū huiusmodi, non dat spēm actui morali, sed eius spēs sumitur ab obiecto, qđ est materia actus: ideò oportuit spēs luxuriç assignari ex pte materiæ, uel obiecti: * q qdē pt nō cōuenire rōni rectæ dupľr. Vno mō, quia habet re-

K

nationes q sunt in actu coniugati non sunt secundū differētias actus cōsumati, sed sunt secundū circunstantias eius: & ut sic, hoc est, ut circunstantiæ nullā cōstituunt spēm luxuriæ. Et rursus iō nullam constituunt speciem luxuriæ infra latitudinē specierū, de qbus est sermo, s. secundùm differentias ipsius actus. Et utrunq; horū est uerum. Cum quibus stat, q illa meretricem circunstantia, quæ deordinat actum cōiugati, non ut circunstātia actus illius, sed ut differentia luxuriæ secūdùm rōnem suā ambiguum det nouā speciē peccati luxuriæ. Tunc. n. habet rationem obiecti moralis ut finis, & non circūstantię, ut patet ex supra habitis de circunstantijs. Ex quib. patet, quòd doctrina authoris in responsione ad quartū est optimē intelligibilis, ut intellecta & uera.

¶ Ad tertium dubiū dicitur, quòd solutio primæ rationis ē ipsa authoris doctrina, scilicet quòd circunstantia ut obiectum dat speciem, si tamen est aliud obiectum formaliter ab obiecto actus. Nā quando circunstantia & actus cadunt sub eodem obiecto formaliter, circunstantia quantumcunque sit obiectū actus integri, non daret speciem, ut patet cum quis furatur aurū multum, ita quòd ex proposito fertur specialiter ad multum. Vnde author in principio corporis huius articuli dicit, Circūstantia inquantum huiusmodi, non dat speciem actui morali, per hoc ostendens secus esse inquantum obiectum. Sed ex hoc nō soluitur ratio literæ, quæ, ut patuit, de circunstantia actus coniugati, inquantum circunstantia illius actus est, loquitur. Et iō concluditur, quòd non constituit speciem moralis actus, ut dictum est. Et per ly ut dictum est, manifestè patet, q de circūstantia inquantum circunstantia est, loquebatur: quoniam sic in principio corporis dixerat. Solutio uerò alterius s. Mulier magis se habet in ratione patientis, nullam explicationem requirit, quia nulla est, & sola uerba apposita dicit absque probatione aliqua. Author enim probat in litera, mulierem habere rōnem materiæ, quia se habet in ratione patientis: & hoc constat, qa masculus est agens, & oportet aliquod patiens esse: nullū aliud aūt apparet nisi mulier. Iste aūt, ut dictū est, nullā rōnem affert cōtra hoc, sed conat ostendere, q uterq; sexus est distinctiuus specierum luxuriæ: quod in nullo contrariatur dictis, ut iam ostensum est. Potuisset aūt dicere, & bň, q utrumq; pfecta poteft dici materia non actus uenerei, sed actus moralis, s. concupiscentiæ, quia est materia concupita, desiderata, electa &c.

¶ In eodem artic. primo in responsione ad quartū, dubium occurrit circa prædicta ex eo, q peccata coniugatorum sunt quādoque secundum indebitam materiam, ut patet, uhi primo, cum extra uas naturale seminatur: tum secundò, cūm se absq; concubitu polluunt: tum tertio, cum coniux habet uotū continentiæ,

tinentiæ: tū quartò, cū hēt impedimentum impediēs petitionē debiti, puta, affinitatē supervenientē matrimonio: tum quintò, cum alter coniugū est in publico adulterio obstinatus: tū sextò, cū alter negat debitū coitus, aut seminis. In his siquidē omnibus prima coniugati est ex parte materiæ. Et in primis quidem duobus patet. In tertio autem, quarto, & quinto, manifestē est materia impedita. In sexto nō reddit debitum mens debitum, qđ uocatur hic materia actus moralis. Et sūt aliqų secundū circunstantias cōstituentes pctā mortalia, ut patet primo de loco, si fiat in loco sacro. Secūdo, de mō, puta, si mulier supergrediatur. Tertio, de effectu, si causat aborsum, aut prolem infectam, seu monstruosam tēpore menstrui, aut in seipso coniuge notabile damnum uel pp debilitatē, uel propriā infectionē, quod nouit ex altero contrahi. Quarto de fine, si quis tā ardēter amat cōiugē, ut uel finem ponat ultimū in illa delectatiōe: uel omittat necessaria ad salutem propter eam, uel cognosceret illam etiam si esset alterius, aut non sua. Quinto, de tactibus, & osculis solum delectationis causa. In omnibus siquidem his interuenit peccatum luxuriæ in coniuge secundùm aliquam circunstantiam: & quodlibet horum est peccatum mortale, & tamen in nulla istarū sex specierum enumeratur. Malè ergo dixi ego, etsi non author q reliquæ species non sunt peccata mortalia ex suo genere.

D. 4.

¶ Ad horum euidentiam dicitur, quòd non solum est uerū qđ Author dicit in litera scilicet, quòd peccatum coniugati cum sua uxore non est secundū materiā, sed circunstantias, quæ ut sic, non dant speciem, & ideo secundum hmōi peccata nō ponuntur species luxuriæ, scilicet secundum differentiam actus consummati, ut expositū est. Sed etiam uerum est quod ego addidi, scilicet quòd reliquæ luxuriæ species non sunt ex suo genere mortale pctm, sed utrumque oportet sanè intelligere. Dictum siquidem authoris intelligendū est de peccato non quocunq; sed luxuriæ & coniugati ut sic, hoc est, actum matrimoniale exercentis. Et rursus loquitur de coniugato, nō de coniugato tali, puta, impedito, phibito, & huiusmodi, sic namq; est sermo formalis. Dictū autem meum intelligo de reliquis speciebus luxuriæ, quatenus infra solā luxuriæ genus sunt, & non quatenus iniuria ad alia uitia, trahitur, uel alijs uitijs est annexa, uenerea sed etiam bona opera ex connexione, uel appositione aliorū uitiorū mortalia peccata fiunt, ut patet, si quid dares eleemosynā, ponendo in ea ultimum finem, seu in contemptum Dei. Hæc enim cōmunia sunt bonis & malis. Et in omni materia subintelliguntur. Nos autem de proprijs cōstitutiuis specierum luxuriæ tractamus. Et de istis infra hoc genus quod quasi pro uno ghe cōputat, sistendo dicimus, q nullum apparet mortale pctm nisi supradicta sex, & quæ ad ea reducuntur.

¶ Ad singula autem obiecta singillatim descendendo dicitur, q in primo casu, cum scilicet uir extra uas naturale seminat, procul dubio peccatum est ex parte materiæ partialis, & ideo spectat ad unam istarum sex specierum, scilicet peccatum contra naturam, & hoc siue in toto actu utatur uxore extra uas naturale, siue in fine tantum, ut filij Iudæ abutebantur Thamar: siue seminando intra uas naturale, dent operā ut non sequatur conceptio, aut ex parte uiri, aut ex parte fœminæ, quacumq; id arte, uel industria fiat; quoniā sūt ex intentione seminatio impeditur à naturali suo fine. Et parum differt a procuratione quòd seminetur totaliter extra uas naturale: differt enim secūdum differentiam magis & minus. Et propterea ad eandem speciem spectat, & est peccatum mortale ex suo genere, quia ex intentione contrariatur fini naturali concubitus. Nec hoc contradicit literæ: quia tale peccatum non est coniugati ut sic, cum vxore, quoniā non est uxor eius ad huiusmodi vsum: au-

A

thor aūt de peccato coniugato formaliter loquitur. Ad secundum dī eodem modo, q hmōi peccatum est peccatum contra naturam, quod uocatur mollities, & non est coniugatorum ut sic. Ad tertiū & quartum simul dr, q author loquitur de coniugato. & non semiconiugato quo ad actus, qualis est tam habēs uotū qui comitus sacrilegiū petendo debitū, q affinis prius, qui similiter cōmitit incestum petendo debitū. Et simile est de alijs phibitis. Sūt enim semiconiugati quo ad actū. Et licet possit per hoc respondere ad quintum, q scilicet maritus uxoris publicæ adulteræ est semimaritus propter scandalū annexū, qui patronus turpitudinis sit cognoscēdo eā: aliter tamē potest dici, quòd maritus non peccat cognoscendo talē peccato ppriæ luxuriæ, de quo sermo est, sed peccato alieni adulterij fouendo illud, & scandali, & inæquitatis in omittendo debitam correctionem vxoris per subtractionem actus coniugij, & alia remedia iuxta iuris dispositionē. De hac tamen materia, si uxor innocens excusatur à peccato, si uir est publicus concubinarius, habes in quolibeto nostro secundo diffusè quæstionem unam. Ad sextum primum casum dicitur, quòd negare debitum uxori nō est peccatum luxuriæ, sed iniustitiæ fugientis potius luxuriā: author autem, ut iam dictum est, de peccatis luxuriæ loquitur.

B

patris, est stuprū, si non inferat uiolētia, rapt' aūt si inferat. Diuersificant aūt istæ spēs magis ex parte fęminæ q uiri, quia in actu uenereo fęmina se hēt sicut patiēs, & p modū materiæ, vir aūt p modū agentis. * Dictū est aūt q pdictæ spēs ſm differentiam materiæ assignantur.

AD PRIMVM ergo dicendū, q prędicta diuersitas materię hēt annexā diuersitatem formalē obiecti, quæ accipitur ſm diuersos modos repugnantiæ ad rōnem rectam, ut * dictum est.

C

AD II. dicēdū, q nihil prohibet in eodē actu diuersorū uitiorū deformitates cōcurrere, ut supra * dictum est: & hoc mō adulteriū cōtinet sub luxuria, & sub iustitia. Nec deformitas

* In isto art.

* In corp. art.

* 1. 2. q. 18 art. 7.

D. 84.

pugnātiā ad finē uenerei actus. Et sic, inquātū impedit gnātio prolis, ē vitiū cōtra naturā, qđ ē i omni actu uenereo, ex quo gnātio sequi nō pōt. Inquantū aūt impeditur debita educatio & pmotio plis natæ, est fornicatio simplex, q est soluti cū soluta. Alio mō materia i qua exercet act' uenereus pōt esse nō cōueniēs rōi rectę p cōparatione ad alios hoīes. & hoc dupliciter. Primò qdē ex parte ipsius fęminæ, cui aliqs cōmiscet, qa ei debit' honor nō seruat: & sic est incestus, qa cōsistit in abusu mulierū cōsanguinitate, uel affinitate iūctarū. Scđò ex parte eius, in cuius potestate est fęmina, q si est in potestate uiri, est adulteriū: si aūt est in potestate

D

¶ Ad secundum uerò casum, scilicet si uir non negat coitum, sed seminationem, dicitur quòd huiusmodi peccatum iniustitiæ quoque est, quia maritus nō solum tenetur ad coitum, sed ad semen, quoniam tenetur ad coitum, ex quo secundum se possit sequi generatio. Constat autem quòd ex coitu sine semine nō potest sequi generatio. Et sicut peccat mortaliter maritus negando debitum totaliter, ita peccat mortaliter negādo debitum quoad semen propter eandē rationem. Sed quid si vxor non curat de semine, tunc cum cesset ratio debiti, solum peccatum luxuriç remanet in coniugibus commistis absque seminatione uiri. Ad hoc dicitur, q quia talis coniugum cōmistio reductiuè spectat ad peccatum contra naturam, quia est ibi consumatus coitus fœminæ, ex quo non potest sequi generatio. Dicitur enim in litera, quòd omnis actus uenereus ex quo nō potest sequi generatio, spectat ad uitium contra naturam: ideò talis commistio non conuenit cōiugatis ut coniugati sunt, sed quemadmodum uiro seminante extra uas debitum peccatur contra naturam, quia materia partialis contrariatur naturæ: ita fœmina seminante absque commistione cum uirili semine peccatur contra naturam, quia partiale obiectum naturale, uoluntariè omittitur, scilicet semen uirile. Secus autem esset, si uir ex impotentia temporali non seminaret, concumbens cum spe, & conatu ad seminandum, sicut accidit cuidam, qui ex pri-

E

ma uxore genuerat, & cum secunda concumbens non poterat seminare per multos annos. Hic enim ex consilio bonorū continēter reddens debitum, tandem post sex annos genuit ex illa. Et reuera non peccauit, quoniam semper actum naturalem consumare intendebat.

¶ Ad primum autem obiectorum circa peccata coniugatorum ex parte circunstantiarum dicitur, quòd actus matrimonij in loco sacro, ad speciem sacrilegij transit, & non constituit nouā luxuriæ speciem.

¶ Ad secūdum de modo, dicitur quòd modus ex quo potest sequi generatio, de quo solo est sermo faciēs de non peccato peccatū, constituit nouam speciem luxuriæ, sed ex suo genere uenialē. Et ego nullā hactenus legi, aut audiui modum consumati actus in uase debito, ex quo nō possit sequi generatio. Sed nec rationē intellexi ullam, nisi quod quidā dicunt, q mulier non est uxor ad tales actus, sed naturali mō in, & q uariatur ritus sacramēti matrimonij. Sed hæc facile excluduntur dicendo, q

vxor est uxor ad omnem actum, ex quo pōt sequi generatio. Ex quo non dat tantam latitudinē in huiusmodi actibus, quātum vnus sit principalis. Vel dicēdo quòd isti modi sunt accidētaliter præternaturales, quia non contrariantur fini. Et propterea sunt uenialia tm̄ peccata, si sine necessitate fiant. Nec mutatur citius sacramentum, quod nullum est, sed modi actus, q est officii naturæ, uariant. Sic siquidem sacramētū ab Ecclesia cōstitutū, sicut & sacramentū, nō à natura. Immò & rō, & experientia in oppositum vr. Rō quidem, quia semen nō intrat matricem p modum descensus, aut proiectionis, sed attractionis. Et ideò pōt attrahi ēt muliere supergrediēte. Experientia uerò, quoniā à fide digna credito generāte, & cōtinuo uarijs modis à uiro se cognosci patiente, percepi quod ex his modis non impediebatur concipere, experientiā, inquit, testor. Dixit tamē quod uidebatur sibi tunc maximē à conceptione elongari, quando supergredi eam oportebat, veruntamen nec tunc impediri, sed suscipere se semē aiebat non impedita. Posset tamen dici, quòd intentio authoris hic est, quòd peccatū coniugati non constituit speciem luxuriæ ex materia. Reduci tamen potest ad sex dictas, & quòd peccatum secundum modū innaturalem reducitur ad peccatum contra naturam, iuxta ultima uerba articuli duodecimi istius quæstionis.

iniustitiæ omnino per accidēs se hēt ad luxuriā: ostenditur enim luxuria grauior, quæ intantum concupiscentiam sequitur, quod etiam in iniustitiam ducat.

Ad III. dicēdū, quod mulier uouēs cōtinentiā, quoddā spūale matrimoniū facit cum Deo, & sacrilegium qđ committitur in violatione talis mulieris, ē qđdam adulterium spūale. Et similiter alij modi sacrilegij reducūtur ad alias species luxuriæ. G

Ad IIII. dicēdū, quod pctm̄ cōiugati cū sua uxore nō est sm̄ indebitā materiā, sed sm̄ alias circūstātias, q non cōstituunt speciē moralis actus, vt * dictū est.

* In cor. art. & 12. q. 18.

Ad V. dicēdū, quod sicut * gloss. dicit ibidē, immūditia ponit pro H

*Glos. interlinea. ibidē.

luxuria contra naturā: impudicitia āt ē q fit cū liberis à uiro: vñ vr ad stuprū ptinere. Vel ēt pōt dici, quod impudicitia ptinet ad quosdā actus circunstantes actum uenereū, sicut sunt oscula, tactus, & alia huiusmodi.

Ad VI. dicēdū, quod luxuria sumitur ibidem pro quacunq; superfluitate, ut glo. * ibidē dicit.

*Glos. interlinea. ibidē.

ARTICVLVS II.

Vtrum fornicatio simplex sit peccatum mortale.

AD SECVNDVM sic procedit. Vr quod fornicatio simplex nō sit pctm̄ mortale. Ea. n. quæ simul connumerantur, vñt esse vnius rōnis: sed fornicatio connumeratur quibusdam, quæ nō sunt peccata mortalia: dicitur

Ferrar. per totum. 743

4. dist. 41. ar. 4. q. 1. corp. pri. Etg. 3. c. 1. & ad 2.

¶Ad secundum dicitur, quod actus matrimonij causans abortum transit in homicidiū. Causans uerò prolem infectam, aut monstruosam, si peccatū est, in iniustitiam transit, seu impietatem, qua sanguine iunctis debitum exhibemus. Dixi autē si peccatū est, quia in leprosis nō est peccatū, & similiter in mēstruis in naturalibus. In mēstruis autem naturalibus, licet scienter petere peccatū sit propter indispositionem naturæ pro tūc ad huiusmodi actum, mortale tamen peccatum non esse satis constat ex rōne Petri de Palude in 4. di. 32. Sententiarum, quia scilicet accedere ad uxorem geniturum prolem infectā, nō est ex suo genere malū moris, alioquin nūquam esset licitum. Quod patet esse falsum in leprosis. Nulla aūt ex mēstruis naturalibus circunstantia, aut conditio adiungitur aggrauans in infinitū. ergo &c. Similiter actus matrimonij causans notabile damnū in propria persona, in odij proprij speciem transit, quando peccatum est. Quod ideò dico, quia si sanus, aut sana coniunx non curat periculum infectionis propriæ ex contagione, propter amorē coniugis, non solum à peccato excusatur sed & ex charitate sancti meretur. Videmus quotidie nostris temporibus coniuges non se deserere quo ad torū & habitationem, propter istud grāde malum & contagiosum, quale est malum vulgariter appellatum Gallicum. Extra quoque de contagio leprosorū, Alexander tertius dicit, quod nulla ex hoc casu exceptio inuenitur à generali præcepto debiti coniugalis reddendi. I

¶Ad quartum dicitur, quòd quia peccatum ex fine transfert actum in speciem illius finis, & non in speciem illius generis, in quo est actus: ideo actus matrimonij deordinatus ex ratione finis appositi, nō constituitur in specie luxuriæ, nisi finis ille ad luxuriam spectet. Et nisi spectet ad aliquam dictarum sex specierum, semper est uenialis, quantum est ex parte actus. Cū enim quis cognoscit coniugem ob solā uenereā delectationem, ad luxuriæ speciem ex fine spectat. Cum cognoscit eam ut fratricidium, aut adulterium committat, ad homicidiū, uel adulteriū ex fine trahitur. Similiter cum quis cognoscit uxorem, ita ut si non esset sua, aut si esset alterius, uteretur ea, ad fornicationē in primo, & adulterium in secundo transit. Quādo ergo in contemptum Dei utitur matrimonio, in odiū Dei similiter transit. Quando autem coniunx in delectatione coniugalis actus ultimum sibi finem constituit, procul dubio mortaliter peccat & in genere luxuriæ: sicut ponens ultimum suū finem in gloria humana, peccat mortaliter peccato inanis glo- E

riæ. Sed quoniam peccatum hoc luxuriæ non ex parte actus sed ex parte affectus interioris se tenet: ideò hæc ueritas nihil obstat doctrinæ præsenti, quæ de speciebus ex parte actus exterioris, & circunstantiarum ipsius actus exterioris secundum se tractat. Et per hoc patet solutio omnium obiectorum ex parte finis istius, uel illius coniugis, sic, uel sic affecti in hoc, uel illo casu. Nam siue peccatum coniugis in illo casu sit in genere luxuriæ directē, puta, si motiuum fuit delectatio uenerea facta coniugij, siue quodcumque aliud, sat est quòd peccatum non ex parte actus, nec circunstantiæ actus secundum se est peccatum mortale, sed ex affectu inordinato coniugis in tali casu, puta, periclitantis patriæ, & hmōi &c. Et semper annectitur tali peccato, alterius uitij deformitas, puta, odij diuini quoniā delectatio uenerea actus annectitur ut finis ultimus, uel impietatis, cum debita patriæ subuentio propterea omittitur, & sic de alijs. Et nihilominus ponere finem ultimum in delectatione actus coniugij, peccatum est ex circūstantia appositi finis, qui non est finis secundum ueritatem talis actus. Et reducitur huiusmodi peccatum ad speciem adulterii, quia in iniuriam coniugalis actus ordinatio ipsius in delectationem ut finem ultimum, fit. Vnde nullū relinquitur peccatum mortale luxuriæ infra limites luxuriæ, quod non ad aliquam assignatarum specierum reducatur.

¶Ad quintum dicitur, quòd oscula, & tactus coniugatorum, aut nō sunt peccata, aut sunt uenialia, aut si sint mortalia, sunt circunstantiæ reductæ ad aliquam dictarum sex specierum, & præcipuē mollities, ut in proprio de his articulo dicetur. Et hæc responsio communis est omnibus peccatis luxuriæ ex circunstantijs in coniugatis: & sic optimè stat doctrina literæ solida, ut patet ex dictis. Sed quando impudicitia est peccatum mortale & quando non, inferius patebit. Nunc autem sat est nosse, quòd inter circunstantias actus, computantur impudicitiæ osculorum, & huiusmodi, ut in responsione ad quintum in litera habet.

¶In eodem primo articulo in responsione ad secundū, nota quòd quia adulterium significat duas deformitates, alterā in genere luxuriæ alteram in genere iniustitiæ, & ambæ determinant actum concubitus naturalis, & altera alteram contrahit. Nam luxuria contracta per iniuriam mariti ascendit ad adulterium: & similiter iniustitia contracta per concubitum cum coniuge alterius, descendit ad adulterium, ideo ex eis nec proprie consurgit una species, nec apparet quid sit in adulterio formale, & quid materiale. Perspicaciter tamen intuentibus innotescit, & quòd sub duobus generibus ponitur ratione diuersorum: ut in litera dicitur, & quòd communiter in perpetratione adulterij iniustitia se hēt materialiter, & luxuria formaliter: quia formale ex parte finis se tenet, materiale autem ex parte eius quòd est ad finem. Cōstat autem quòd finis adulterij communiter est delectatio uenerea, & quòd propter illā non curat iniustitiæ crimen incurrere. Et ideo adulteriū absolutè ponitur species luxuriæ, utpote formaliter ad luxuriam spectans, & ad luxuriam trahens iniustitiam, quæ ut in litera dicitur: non omnino per accidens se habet ad illam: quia ex magnitudine luxuriæ procedit iniustitia, dum intantum quis uincitur uenereo amore alterius personæ, ut non curet de alterius iure. Et hoc quod de adulterio dictum est, intellige de stupro, & raptu: quoniam idem est in eis iudicium de iniuria, quam importat in actu luxuriæ.

SVPER QV. CLIIII. ARTIC. II.

IN articulo secūdo eiusdem quæstionis cētesimæquinquagesimæquartæ, dubium ex Martino in quæstione tertia, de luxuria,

luxuria occurrit, contra rōnē in litera allatā procedēs, multipliciter arguendo & soluendo. Licēt, inquit, conclusio sit vera, nō tñ sufficienter vr probata. Primò, quia non probat efficaciter nisi de fornicatione meretricia, ad quā non unus tm̄, nec duo, nec tres, sed indifferenter q uolunt, accedūt. Secundò, qa non probat quod uagus concubit' masculi sit peccatum mortale, sed tm̄ hoc probat de uago concubitu fœminæ: qa ibi nō est certitudo plis, sicut cū mulier uagatur cū pluribus, vt patet de concubinis regum. Solus ergo uagus cōcubit' fœminæ est, qui directē opponitur educationi plis. Tertio, qa adhuc non probat, quod oīs simplex fornicatio sit pctm̄ mortale, sed solū illa, vt ples ęstimat, cuius dubitare tur uerisimiliter generanda. Vñ statim sequit' quod non probat nisi meretricium, vbi nō solū est gnāti, esse pctm̄ mortale, qā in tali nō militat rō. Quartò, quia nō pbat de cōcubitu quod sit pctm̄ mortale, cū talis nō sit cōcubitus uagus, sed determinati ad determinatā & interdum ad longum tēpus, & cū interpositione iuramēti de fide seruanda, de prole educanda, erudienda &c. In tali enim non uidetur militare prædicta ratio. Sed respōdet, inqt, ad hoc beatus Thomas, quòd id quod cadit sub legis determinatione, iudicatur secundùm id quod cōmuniter accidit, non secundùm id quod in aliquo casu potest accidere. Hæc autē solutio esset probabilis, si ipse iam probasset fornicationem esse lege prohibitam, quod nondum probauit, sed nititur naturali ratione conuincere esse peccatum mortale. Et cum ratio ostenditur manifestè deficere, iam recurrit ad legem, de qua nō fecit adhuc fidem. Quintò, quia si sic, sequeretur quòd simplex fornicatio non esset ex se mala, sed tantū ratione iniustitiæ, q ex ea sequi potest in hoc, quod pater non reddit proli debitam naturæ educationē & instructionem. Et ex hoc sequitur primo, quod aliqua simplex fornicatio non est peccatum mortale. Patet consequentia de illa fornicatione, ad quam nulla sequitur iniustitia, puta, illa ex qua non generatur proles, & illa ex qua genita proles religiosè educatur. Et probatur consequentia per simile de iactu lapidis, uel sagittæ in loco, in quo facilē quis pōt lædi. Constat. n. quod si quis diligenter prouiso quod nemo lędat, ita iactat, non peccat. Licēt ergo ex fornicatione nata sit seq iniuria prolis, si tamen de facto ita præuideatur, quod non sequatur, non erit peccatum. Sequitur secundo, quòd fornicatio meretricia erit licita, & bona. Et probatur consequentia. Omnis actus conformis legi, rationi rectæ conformi, cum actus toti culpæ quæ ex eo communiter euenire potest, per aliam legem sufficienter præuisum est, est actus licitus & bonus: sed lex de meretricibus in ciuitate habendis est rectæ rationi conformis, ut patet ex Aug. Tolle meretricem ex Ecclesia, & eam replet concubinis, & adulterijs. Et per aliam legem sufficienter prouisum est aut prouideri faciliter potest, iniuriæ prolis generādæ illis aūt malis quæ oriuntur ex ablatione legis meretriciū, nulla pōt lege prouideri. ergo actus cōformis legi de meretricio cōcubitu est licitus, & inculpabilis. Sexto, aut eo ipso aliqd est pctm̄ mortale, quod ex eo nata est sequi alterius iniuria, aut quia de facto sequitur. Si secundum, tota ratio nulla est: quoniam ex ea non infertur, quòd omnis fornicatio est mortalis, sed ea tantū quā de facto sequitur iniuria prolis. Nec potest dici primum: quia sic omnes negotiationes ciuiles, actiones fori exterioris, & omnes penē hominum communicationes essent peccata mortalia, quia ex his natæ sunt sequi culpæ mortales, fraudes, mendacia, periuria &c. Sequeretur etiam quod iurare esset peccatum mortale, quia est periculum casus in frequēti iuratione. Ex his

enim Act. 15. Abstineatis uos ab imolatis simulacrorū, & sāguine, & suffocato, & fornicatiōe: illorū āt usus nō est pctm̄ mortale, sm̄ illud 1. ad Timot. 4. Nihil reiiciēdū est, qđ cū grārū actione percipitur. ergo fornicatio non est pctm̄ mortale. B

¶2 Præt. Nullū mortale pctm̄ cadit sub præcepto diuino: sed Osee 1. pcipitur à Dño, Vade, sume tibi uxorē fornicariā, & fac filios fornicationū. ergo fornicatio non est pctm̄ mortale.

¶3 Præt. Nullū pctm̄ mortale in scriptura sacra absq; reprehēsione cōmemorat: sed fornicatio simplex cōmemorat in scriptura in antiquis pribus sine reprehēsione, sicut legit Gen. 16. de Abrahā, quod accessit ad Agar ancillā suā, & inf. 30. legit de Iacob, quod accessit ad ancillas uxorū suarū Balā, & Zelphā. & infra 38. legitur, quod Iudas accessit ad Thamar quā æstimauit meretricem. ergo fornicatio simplex non est peccatū mortale. C

¶4 Præt. Oē pctm̄ mortale contrariat charitati: sed fornicatio simplex nō cōtrariat charitati neq; quātū ad dilectionē Dei, qa nō est directe pctm̄ contra Deū, nec hēt quātū ad dilectionē pximi, qa p hoc hō nulli homini facit iniuriā. ergo fornicatio simplex n̄ ē pctm̄ mortale.

¶5 Præt. Oē pctm̄ mortale ducit in pditionē æternā. Hoc āt nō facit fornicatio simplex, qa sup illud 1. ad Timo. 4. Pietas ad oīa utilis est, dicit * glos. Ambr. Omnis summa disciplinę Christianæ in misericordia & pietate est, quā aliqs sequēs, si lubricū carnis patit, sine dubio uapulabit, sed n̄ pibit. ergo fornicatio simplex n̄ ē pctm̄ mortale.

*Ambro. sup istū locū Pauli to. 5.

patet quòd ratio Thomæ non est sufficiens ad probationem, quod simplex fornicatio est peccatum mortale.

¶Rursus ibidem Martinus, Nō ideò, inquit, omnis fornicatio simplex est peccatum mortale, qa directē committitur contra vitā hominis nascituri, tùm primo, quia multi sunt qui intēdūt generare: tū secūdo, quia multi sunt q intēdunt religiosē educare prolē ex tali concubitu: tū tertiò, qa de mille nō inuenit q directē, & p se intēdat nocumētū prolis: tū quartò, qa lege recta, & conuenienti potest prouideri ne hoc nocumētū ut in pluribus sequatur.

¶Demū ad tria dicta in litera rñdet singillatim. Primū est. Fornicatio simplex importat inordinationē, quæ uergit in nocumentū uitæ nascituri. Ad hoc rñdet negādo hanc ppositionē in politia bñ instituta: quia hmōi politia uitæ nati sufficiēter prouidet. Secūdū est, quod fornicatio priuat prolem cura Patris &c. Ad hoc respondet, negando quod fornicatio rectis legibus regulata priuet plem cura patris, aut æquiualenti, & aliis ad eruditionem requisitis, maximè cum huiusmodi proles raræ sint respectu natorum ex matrimonio. Tertiū est, quòd fornicatio, seu uagus concubitus tolleret certitudinem prolis. Ad hoc respondet, tū quia potest institui lex, per quā erit certitudo sufficiens ad educationem prolis: tum quia si mulier illa paucis se cōmunicet, erit facilis certitudo: si multis, erit rara proles.

¶Ad euidentiam horum non oportet noua fundamēta iacere, sed super literæ fundamenta hic quidem summariè pstricta. In tertiò uerò contra Gent. capitulis 122. & 123. extensa tantæ molem sapientiæ naturalis constituere. Differētia igitur inter per se, & per accidens, monstrat fornicationē esse pctm̄ mortale, & soluit omnes difficultates motas. Sume ergo tres propositiones. Prima est, Seminatio humana secundū se ordinatur naturaliter ad generationem, educationem, instructionemque prolis. Hæc facilē patet ex natura seminis, & prolis necessitate secundùm corpus, & secundùm animam. Secunda est, quod omnis seminatio humana ad hoc quòd sit secundum rectā rōnē, oportet quòd habeat secundùm se dictum ordinem, scilicet ad generationem, educationem, & instructionem prolis. Ista etiam patet ex eo, quòd actus naturales cum uoluntariè exercentur, oportet quod ordinentur ad finem suū naturalē, alioquin abutimur naturalibus. Explicatur autem ly secundū se, propter concubitum cum uxore uetula, qui sine culpa est, licet ab hoc ordine deficiat: quia deficit per accidens, & non per se, ab ordine. Seminatio namque fit in loco naturali, unde nata est sequi generatio &c. sed per accidens, scilicet ex conditione istius personæ est, quod non possit sequi generatio. Bonitas enim specifica moralis in actibus naturalibus attenditur secūdum id quod est per se, & non secundùm ea quæ sunt per accidens. Tertia est, Omnis seminatio naturalis carens ordine dicto, est deformis deformitate priuationis debiti ordinis ad suum naturalem finem. Ista euidenter patet: & ex hoc patet, quòd omnis huiusmodi seminatio non solum est moraliter mala, sed est sic mala, quòd est mala moraliter ex propria ratione. quoniam cum hic sint tres ordine quodam se habentes fines naturales seminationis humanæ, scilicet generatio, educatio, & instructio, & cuiuslibet horum bonorum priuatio sit secundùm se mortale peccatum (nam instructio tantum bonum est prolis, & adeò debitum, ut priuare prolem illa procul dubio notabiliter damnificet illam, & sic de alijs) consequens est ut in seminatione humana priuatio ordinis ad quodcunque horum trium cōstituat ex propria ratione mor-

[illegible] peccatū, utpotè naturalē delectationē notabili malo offendunt. Sub his aūt propositionibus claris & euidentibus subsumendum est, quod fornicatio simplex est cōcubitus priuatus naturali ordine ad naturalē educationē & instructionē prolis. Et sic patebit cōclusio, scilicet quod fornicatio simplex secundum naturale ius, est peccatū mortale. Manifesta autē hæc subsumpta de fornicatione proposito. Cōcubitus inter psonas nō naturali uinculo cōuenientes ad educationē & instructionem prolis, caret naturali ordine ad educationē & instructionē: sed oīs fornicatio simplex est cōcubitus inter psonas non naturali uinculo deuinctas ad educationē & instructionē. ergo oīs fornicatio simplex caret naturali ordine ad educationē & instructionē prolis. Dixi in maiore, nō naturali uinculo deuinctas, ut ex [illegible] intelligendū est per se. Nam quod prouideatur proli de educatione & instructione, pōt contingere dupliciter, scilicet per se, & per accidens. Per se quidē prouidetur, cū extrema seminationis, hoc est, pr & mr cōueniunt cum naturali ordine ad educationē & instructionē. Tunc aūt uiri cum naturali ordine ad hæc conueniunt, qñ conueniunt cum naturali uinculo ad hæc, quoniā naturalis ordo ad hæc non est nisi naturali uinculo utriusque ad illa, ut patet in animalibus [illegible] utroque [illegible] ad educationē. Naturale autem uinculum non saluatur in simplici fornicatione, quę includit oppositum, quia est soluta ad solutā. Alio modo per accidens, scilicet ex aliquo accidentali uinculo, uel ordine, puta, si mater sit diues, & habens prudentes instructores, & promittat prouidere proli de omnibus. Hoc. n. per accidens conuenit tali seminationi. Per se enim talis concubitus caret ordine ad educationē & instructionem, quia caret naturali ordine ad hæc. Nec per accidens datur sibi naturalis ordo, sed annectitur ordo accidentalis ex conditione psonæ talis. Et sic restat seminatio deordinata ordine naturali ad educationē & instructionē. Ac per hoc, ut ostensum est, omnis fornicatio simplex ex propria ratione est peccatum mortale. Nec obstat uox Durandi in 33. dist. quarti Sententiarum, dicentis, quod non intelligo hoc, quoniam naturale ius nihil nouit, nihilque dicit de morte æterna, a qua peccatum dicitur mortale: quoniam etsi naturalis ratio non nouerit mortem æternā, quæ est pœna peccati mortalis, & a qua uocabulum hoc sumptū uidetur, nouit tamen peccata quæ sunt contra bonum humanæ generationis, educationis, instructionis, & uniuersaliter dilectionis, quæ sunt secundum se digna morte æterna, quāuis non intelligeret relationē ad pœnam æternam. Et propterea sicut stante huiusmodi relationis ad pœnā æternā ignorantia, naturalis ratio nouit homicidium, sodomiam, & huiusmodi, esse peccata illa quæ illustrati a Deo uocamus mortalia, ita nouit simpliciter fornicationē esse pctm, qd nos uocamus mortale.

¶ Ad primam ergo obiectionem Martini non oppositum, scilicet quod non probat ratio literæ, nisi de concubitu meretricio, respondetur, quod probat uniuersaliter de oī cōcubitu solutorū, quia in oī solutorum cōcubitu deficit naturalis ordo ad debitā educationē & instructionē prolis, ut declaratū est. Et per hoc patet responsio ad secundam, quia rō non fundatur sup incertitudine prolis, quis hæc frequenter annexa sit tali seminationi secundum se: quia ex quo uterque est solutus, non est ibi naturale uinculum certitudinis prolis. Fōt. n. cōcubina alteri se tradere, cū soluta sit, quāuis per accidens non se tradat. Vnde in litera certitudo prolis affertur pro signo, seu effectu, & nō pro principali fundamento, ut patet in litera dicēte, Et inde est quod naturaliter inest maribus sollicitudo de certitudine prolis &c. Sed fundatur rō sup defectu naturalis ordinis ad educationē & instructionē &c. qui inuenitur in uago cōcubitu ex parte utriusque seruus.

¶ 6 Præt. Sicut Aug. dicit i li. de bon. cōiug. Quod est cib[a] ad salutē corporis, hoc est cōcubit[b] ad salutē gñis: sed nō[b] oīs inordinatus usus ciborum est pctm mortale. ergo nec oīs inordinatus cōcubitus, qd maximè vr de fornicatione simplici, q minima est inter spēs enumeratas.

Sed contra est, quod dr Tob. 4. Attēde tibi ab oī fornicatione, & pter uxorē tuā nūquā patiaris crimē scire: crimē at importat pctm mortale. ergo fornicatio, & oīs concubitus q est præter uxorē, est peccatū mortale.

¶ Præt. Nihil excludit a regno Dei, nisi pctm mortale: fornicatio āt excludit, ut patet p Apostolū ad Gal. 5. ubi pmissa fornicatione, & qbusdam alijs uitijs subdit, quod qui talia agūt, regnū Dei n cōsequent. ergo fornicatio simplex est pctm mortale.

¶ Præt. In Decretis dr 22. q. 1. Nosse debent talē de periurio pœnitentia imponi debere, qualē de adulterio, & fornicatiōe, & d homicidio spōtè cōmisso, & de cæteris criminalib[9] uitijs, ergo fornicatio simplex ē peccatum criminale, seu mortale.

Respon. Dicēdū, quod absque oī dubio tenēdū est, quod fornicatio simplex sit pctm mortale, nō obstāte quod Deut. 23. super illud. Nō erit meretrix &c. dicit gl. ad eas phibet accedere, quarū est uenialis turpitudo. Nō. n. dēt dici uenialis, sed uenalis, qd est pprīu meretricū. Ad hui[9] āt euidētiā cōsiderādū est, quod peccatū mortale est oē peccatum qd cōmittit directè cōtra uitā hoīs. Fornicatio simplex importat inordinationē, quæ vergit in nocumentū uitæ eius, q est ex tali cōcubitu nasciturus. Videmus. n. in oibus aīalibus, i quibus ad educationē prolis requirit cura maris, & fęminę, quod in eis non est uagus cōcubitus, sed maris ad certam fœminam unam, uel plures, sicut patet in oibus auibus. Secus aūt in animalibus, in qbus sola fœmina sufficit ad educationē fœtus, in qbus est uagus cōcubit[9], ut patet in canibus, & hmōi alijs animalibus. Manifestū est aūt quod ad educationē hominis nō solum requirit cura mrīs, a qua nutritur, sed multo magis cura pris, a quo est istruēdus, & defendēdus, & in bonis tā iterioribus q exterioribus pmouēdus. Et iō cōtra naturā hominis est, quòd utat uago cōcubitu, sed oportet quod sit maris ad determinatā fęminā, cū qua pmaneat nō p modicū tps, sed diu, uel ēt p totā uitam. Et indè est quod naturaliter inest maribus i specie humana sollicitudo de certitudine prolis, qa eis imminet educatio prolis: hęc aūt certitudo tolleret, si esset vagus cōcubitus. Hæc aūt determinatio certę fęminę, matrimoniū vocat, & iō dr esse de iure naturali. Sed qa cōcubitus ordinat ad bonū cōe totius humani gñis, bona aūt cōia cadūt sub determinatione legis, ut supra habitū ē, cōsequēs ē quod ista cōiūctio maris ad fęminā, q matrimoniū dr, lege aliqua determinetur. Qualiter aūt sit apud nos determinatū, i tertia parte huius operis dicet, cū de matrimonij sacramēto tractabit. Vñ cū fornicatio sit cōcubitus uagus, utpotè pter mrimoniū existēs, est cōtra bonū plis educādæ: & iō est pctm mortale. Nec obstat si aliqs fornicādo aliquā cognoscēs, sufficiēter puideat pli de educatione, qa id[d] quod cadit sub legis determinatiōe, iudicatur secundū id, qd cōmuniter accidit, & nō sm id quod in aliquo casu potest accidere.

Ad primum ergo dicendū, quod fornicatio illis cōnumerat, nō qa hēat eādē rōnē culpæ cum alijs, sed quātū ad hoc quod ex his q ibi ponunt, sitr poterat dissidiū gnari inter Iudęos & Gētiles, & eorū unanimis cōsensus impediri: qa apud Gētiles fornicatio simplex nō reputabat illicita pp corruptionē naturalis rōnis: Iudęi āt ex lege diuina instructi, eā illicitā reputabant. Alia uerò q ibi ponunt Iudæi abhominabant pp cōsuetudinē legalis cōuersatiōis: vñ Apostoli ea Gentilibus inter dixerunt non quasi secundum se illicita, sed quasi Iudæis abhominabilia, ut ēt supra dictum est.

Ad II. dicēdū, quod fornicatio dr eē pctm, iquātū ē cōtra rōnē rectā. Rō āt hoīs recta ē sm quod regulat volūtate diuina, q ē prima & sūma regula. Et iō qd hō facit ex uolūtate Dei, ei[9] pcepto obediēs, nō est cōtra rōnē rectā, quāuis uideat esse cōtra cōem ordinē rōnis: sicut ēt nō est cōtra naturā qd miraculosè fit virtute diuina, quāuis sit cōtra cōem cursum naturæ. Et iō sicut[d] Abrahā non peccauit filiū innocētē volēdo occidere pp hoc, quod obediuit Deo, quāuis hoc sm se cōsideratū sit cōiter contra rectitudinē rōnis humanæ: ita ēt Osee nō peccauit fornicādo ex pcepto diuino, nec talis cōcubitus pprié fornicatio dēt dici, quāuis fornicatio nominet referēdo ad cursum cōem.

[Marginal notes, left page:] * Cap. 16. in princ. tom. 6. — * Et Aug. in li. q. super Deut. q. 37. in med. to. 4. — * 22. q. 1. c. Prędicandū in medio.

¶ Ad tertiam dr, quod ex oī simplici fornicatione loquendo, nata est sequi gnatio, quāuis per accidens ratione conditionum aliquarū personarū nō sequatur: sed species moralis actus ex eo quod est per se, non ex eo quod est per accidens consideratur.

¶ Ad quartā dr, quod responsio recitata, s. quod in cōcubinatu aliquis inuenitur p accidens prouisio plis, sed hoc non attēditur, sed id qd est p se, ē optima. Nec obstat instantia Martini, quod author ñ pbauit fornicationē esse lege phibitā: quia iam optime probatū est esse prohibitā lege naturali, & oppositū concubinū, scilicet matrimonialem, determinatum esse lege etiam politica, ex eo quod ad bonum commune iste actus ordinatur.

¶ Ad quintam negatur sequela, scilicet Sequeretur quod fornicatio simplex non esset de se mala, sed sm ratione iniustitiæ quæ extra sequi pōt. Nam ipsa est de se mala, quia de se importat seminationē deordinatā priuatione naturalis ordinis ad debitā educationē prolis: ita quòd ista deordinatio ordinis naturalis ad talē hoc nō est aliqua iniustitia cōsequēs fornicationē, sed est d sua rōne. Vñ in litera dr, quod fornicatio simplex importat inordinationē, quæ uergit in nocumentū uitæ eius q est nasciturus & non dr, quod importat iniustitiam consequentē, sed inordinationem præsentem, quæ uergit in nocumentum &c. Et propterea nulla fornicatio excipitur, quia talis priuatio est de ratione omnis fornicationis, licet nulla sequatur proles per accidēs, aut per accidens religiosè proles educetur. Et ad probationem consequentiæ per simile de iactu lapidis, uel sagittæ, præcisso quod nullus lædatur, iam patet responsio ex ipsa dissimilitudine: quia actus fornicationis per se conuenit priuatio naturalis ordinis ad debitam educationē, & instructionē, quia ad rōnē eius spectat. Sed iactui lapidis, uel sagittæ non per se conuenit occidere, aut percutere, sed per accidens, inquantum homo prouidet. Et propterea si auferatur ly improuide, quod quia accidens est, potest auferri, tollitur culpa. Sed non potest à simplici fornicatione solli per naturalem potentiam illa priuatio, quæ p se inest, & propterea non potest tolli illius culpa. Ad id uero quod subditur seq secūdo de cōcubitu meretricio, quod sit certus, quia supplicetur per aliā legem. Dr primò, quod sequela nihil ualet, quia nō iniustitia consequens fornicationem, sed priuatio spectans ad illius rōnem, reddit fornicationem illicitam, ut patet ex dictis. Et propterea nulla humana lex potest a simplici fornicatione tollere culpam. Dicitur secundo, quod nulla lex recta concedit coitum meretricium sed permittendū statuit, & hoc est quod Aug. dicit. Ex hoc autem quod fornicatio simplex statuitur permittenda ad vitandum maiora mala, nō sequitur quod talis cōcubitus sit cōformis rectæ legi, sed quod permittitur ab aliqua recta lege, cum quo stat quod ab aliqua alia superiore lege puniatur.

¶ Ad sextā dr, quod nō tro modo in proposito dr fornicatio peccatū mortale, sed tertio modo, s. ex eo quod in se continet deordinationē à naturali & debito fine, quod est continere in se inimicitiā humanæ uitę, ut patet ēt: nihil aliud sequatur. Et propterea omnia q subdit, vana sunt ad propositum, & ratio literæ sufficiens solidaque subsistit.

¶ Ad rursus obiectā Martino cōtra hoc, quod fornicatio simplex iō est mortale peccatū, quia est directè, & p se contra humanam uitā, respōdendo, dr ad primum, quod licet multi fornicātes sint qui non intendunt generare, ipse tū concubitus ad generationē per se ordinatur. Vñ personarū aliorum intētio est p accidens ad intētionem ipsius actus secūdum se spectātis. Intendit enim natura seminationem propter generationē.

¶ Ad secundum dicitur, quòd intentio educandi prolem religiosè seu fornicarij est per accidens. Oportet enim intentionē esse per se ex naturali ordine & uinculo.

¶ Ad tertium dicitur similiter, quod non loquitur de intentione hominis, qui fornicatur, seu ex parte operantis, sed de intētione ex parte actus fornicationis, qui per se ordinatur ad generationem prolis, & non ad debitam educationem, & instructionem in contu fornicario. Et propterea patet esse contra uitam humanam non prout uiuere uiuētibus est esse, sed ut uita educationem, & instructionem sub se comprehendit.

¶ Ad quartū dr, quod nulla certa lege potest fieri, ut fornicaria seminatio non habeat hanc deformitatem, & priuationē: quāuis possit forte lege priuata, puta, mulieris, aut viri potētis, aut publica, in aliqua ciuitate puideri, quod nocumētū quod deordinatio illa affert, nō sequatur in prole, ordinando de educatione, & instructione. Sed qñ nihil horū aufert à fornicatione, quin ipsa sit habēs talē deordinationē, ex qua est pctm & culpa: cū nihil horū obstat quin sit pctm mortale. Ita ut se habet hmōi prouisio ad cōcubitū naturalē deordinatū à suo fine, sicut se haberet similis puisio ad intētionē mētalē deordinatā alicuius de furādo, uel de nō educādo, aut instruēdo filiū. Nā sicut ex parte operantis cū quis intendit furari, aut non educare, aut non instruere filium, & respublica, aut alter parens prouidet ne exeat in actum furti, aut ut poes educetur & instituatur, non propterea tollitur peccatum illius, sed prouidetur ne exterius nocumentum sequatur: ita ex parte ipsius operis ipse coitus solutorum tendit ad malum, carens naturali ac debito ordine ad debitū bonum educationis, & instructionis. Et per hoc quod prouidet ne producat fructū nocumenti prolis, educando aliter, & instruēdo prolē, non tollitur quin coitus ille sit in se deordinatus ad pctm, sed prouidet ne noceat proli. Et si bene inspiciatur hmōi prouisio siuè fiat per legem alicubi, siuè per priuatā personam, attestatur quod fornicarius cōcubitus est in se inordinatus. Nam si deordinatus non esset, nō oporteret huiusmodi prouisiones adinuenire ut proles sine nocumento educaretur.

[Marginal notes, right page:] * 1. 2. q. 91. ar. 3. & q. 95. ar. 2. — Nō cōpletur morte puniuntur. Vide in 4. dist. 26. & sequen. — D. 318. — * 1. 2. q. 96. 105. ar. 4. ad 3. — * D. 4.

¶ Ad demū datas rationes ad tria dicta authoris in litera, dicitur quoque illi dicto, fornicatio importat nocumentū nascituræ prolis, nō satisfit, dicendo, quod non est uerum in politia benè ordinata, tum quia quantumcumque politia aliqua tolleret nocumentum in prole, non posset tñ tollere quin coitus ipse solutorum in seipso esset priuatus naturali ordine ad bonum debitum prolis: & ita licet politia tolleret quod fornicatio non inferat actu nocumentū proli, numquam tamen tolleret quin ipsa in se non contineat nocumentum prolis, qd author dicit: & sic stat dictum authoris solidum. Et licet hoc sufficientissimè sufficiat, ad plenitudinē tamē doctrinæ dicitur quoque, quod quia nulla politia est melior politia Chri, quā in Ecclesia statuit, & in hac fornicatio est nociua proli, ergo Dicitur quoque quod lex quæ tolleret huiusmodi nocumētum ne sequeretur in prolem, attestaretur quòd coitus ipse esset nociuus proli. Nam iō non prouideret seminationi matrimoniali, & prouideret fornicariæ, quia illa non est nociua proli, & ista sic: & ideò isti affert unt remediū. Dr quoque quod ordo prouisionis prolis ex lege esset accidentalis, nō naturalis. Coitus autem debet iudicari rectus, uel nō rectus moraliter ex ordine, uel deordinatione naturali nō accidentali, ut supra dictum est. Dicitur quoque quòd politia ista, ut experiētia magistra rerum testatur, est de numquam, aut ualdè raro cōtingētibus in humano genere, in quo tam latè diffusa est fornicatio. Actus autem morales non sunt ex raro cōtingentibus iudicandi: & per hæc eadē omnino patet, quòd secundum dictum, scilicet, Fornicatio priuat prolem cura paternis, stat solidum, & quod prouisio legis nihil excusat pctm &c. ut primo modo diximus. Tertium autem dictum scilicet, Fornicatio tollit certitudinem prolis, nō excluditur per hoc, quòd potest fieri lex prouidēs de certitudine sufficiente ad educationem prolis, tum quia pater in humano genere sollicit[9] naturaliter est non de qualicumque certitudine, sed de certitudine excludente alienum concubitum cum illa muliere. Coitus autem solutorum non ponit per se uinculum excludens alienum concubitum, nec oppositum potest facere lex quin implicet duo contradictoria, tum quia hoc etiam esset per accidens, & non ex natura concubitus: similiter non excluditur per hoc, quòd si mulier paucis se communicat, facilis est certitudo, si multis, rara est proles: tū quia primum est falsum, quod facilis sit certitudo in paucis, unmo coniugatæ, cum altero tamen coeuntes, nesciunt an uiri, an adulteri sit filius, ut ipsæ testantur, tum quia mas est naturaliter

fortiori de certitudine per exclusionem etiam unius alterius: tum quia ista hec sunt per accidens: Nã per se ex quo soluta est, certitudo non adest ex natura muneris. Ridiculũ aũt est obijcere, q si cum multis, rara est proles. Nã nec raritas, nec frequentia prolis facit culpam, sed destitutio naturalis ordinis à debito naturali, q; sine cãsu boni humani. Ex oibus autẽ dictis patet, q uera ac solida sit authoris doctrina ac rõe, docẽs fornicationẽ esse mortale pctm secundũ se, cum facilitẽ sine omni fuco, sine adminiculis oẽs difficultates accidentes ex illo uno fundamẽto solutæ sint. Di enim in 4. Phy. quid quid est soluit omnes difficultates.

*Li. 3. c. 8. nõ multũ a princip. tom. 1.

D. 3.

¶ Superest mõ monstrare dicentibus, q fornicatio simpliciter non est mortale pctm, nisi qa prohibita diuina lege, quod ignorãt diuinã legẽ. Lex diuina in nouo testamento nullum pceptũ purè morale continet, nisi de actibus ex suo genere bonis, aut malis, sed pceptũ de fornicatione est præceptum purè morale: ergo sic negatiuum est de actib' per se malis, & nõ de per se malis uenialiter, quia nullum in lege noua inuenitur purè morale præceptum obligans ad mortale de actu per se malo uenialiter. ergo est de actu per se malo mortaliter, quod est intentũ. Dixi, purè morale, propter præceptũ de fide ndeiq; sacramẽtis, ut q nõ crediderit, & baptizatus fuerit, condemnabitur &c. Minor est per se nota, s. Præceptum de nõ fornicãdo est purè morale. Et declarari posset ex distinctione pceptorũ moraliũ ab alijs, sed nũc nõ oportet. Maior autẽ probatur. Primò, inductiuè discurrẽdo per omnia præcepta moralia Christianæ uitæ. Nisi quis afferat instãtiã de ipsa fornicatione, q est instãtia nulla rõne fulta esset, tum quia fornicatio connumeratur ad Gal. 5. & ad Ephe. 5. pluries, & Apoc. 9. & 20. & ad Rom. 1. Secundæ ad Cor. 12. inter mala ex suis speciebus. Non ergo ipsa sola non est mala ex genere, sed tantũ quia prohibita: tum quia Deus non inuidet homini, & reliquas licitas delectationes homini concedit. Cur ergo illam solã uetuit: tum quia ratio subest manifesta, quòd fornicatio est ex ppria specie mala. Probatur deinde ratione, quia omne præceptum morale humanũ diuinæ legis in hoc uno uerbo impletur, Diliges proximum tuum sicut teipsum, ut ad Rom. 13. dr. Vbi expressè dicitur post, Non adulterabis, Non occides &c. & si quod est aliud mandatũ, in hoc uerbo instauratur, Diliges proximũ tuum sicut teipsum. Plenitudo ergo legis est dilectio. Dixi, humanum præceptum, propter præcepta quæ sunt de Deo, ut Diliges dominum Deũ tuũ, & hmõi. Ex hac autem apostolica doctrina habetur, quòd præcepta negatiua sunt contra humanũ K bonũ: quia sunt contra dilectionem hominis, qua homini bonum uelle debemus. Vnde præmisit, Nemini quicquam debeatis, nisi ut inuicẽ diligatis. Si ergo præceptum de non fornicando est pceptum diuinæ legis, ergo est de actu contra humanũ bonum: alioquin non impleretur diligendo proximũ sicut seipsum. Si autem est de actu contra humanum bonum, ergo est de actu, qui ex sua propria ratione est peccatum mortale, & est prohibitus quia malus, & non malus quia prohibitus. Et confirmatur: quia fornicatio in se aut est contra dilectionem proximi, seu humanam, aut non. Si est contra dilectionem proximi, aut humanam, habetur intentum. Si non, ergo plenitudo legis non est dilectio, contra Apostolũ. Nec effugitur hæc ratio dicẽdo, quòd fornicatio est ex propria ratione mala moraliter, sed non adeò mala quòd sit peccatum mortale, sicut mendaciũ est secundum se prauum, non tamen est peccatũ mortale ex suo genere. Hoc enim est mutare quæstionẽ, & reducere ad principium, cur Deus hoc solũ ueniale ex genere, constituit ex prohibitione mortale, cũ oĩa reliqua mala moralia ex suo genere uenialia, nõ nisi ut uenialia prohibuerit. Numquid gaudet Deus in multiplicãdis peccatis mortalibus? Et cũ nulla possit rõnabilis cã huius singularitatis assignari, restat ut fateamur, q idem est à Deo phibita, qa est secundũ se mala: & iõ sub æterna pœna phibita quia est non pter, sed contra bonum notabile humano generi debitũ ut declaratum est. Et gratias agamus diuo Tho. qui nos hæc docuit. Sed q multis in hac, & in alijs moralib' materijs decipit est, quia nõ penetrãt q rectitudo naturalis i humanis actibus non est secundũ ea q per accidens contingunt, & q certitudo mathematica nõ est expetẽda in moralibus, sed demonstrationes morales tunc sunt certæ, cũ ostendunt id qđ p se, & ut in pluribus rectum, aut nõ rectum est: & hæc ad constructionẽ uniuersalis in moralibus sufficiunt, nisi apud disciplinæ incapaces &c. Quo fit ut satis inertẽ dicat, q priuatio ordinis ad gñationẽ non est adæquata & propria rõ, quare concubitus reddatẽ illicitus: quia concubitus cũ sterili vxore nõ est aptus ad gñationem, & tñ est licitus, ita q nõ erubescunt dicere, q quantumcumq; concubitus cũ sterili p accidens sit ineptus ad generationẽ, ex hoc sequitur q nõ ordinari ad generationẽ, non est præcisa, & adæquata ratio illiciti: quia vbicũq; inueniretur ex quocũq; accidẽte, cõstitueret illicitũ. Hic n. Martini error intolerabilis, destructiuus totius philosophiæ moralis miscẽdo p se, & p accñs: & ex his q sunt p accidens fallẽs uniuersale ex his q sunt p se, satis exclusus est ab Ari. docẽte qualis moralib' certitudo, qualia sint moralia uniuersalia, quiius & exclusus ẽ ab authore i libro cõtra Gẽtiles, & hic. Perit ols doctrina, nisi distẽt his q sunt p se. De rõne seminationis uoluntariæ est, q secdm se ordinetur ad gñationem, nec hoc uniqẽ auferri pt: sed ex accidẽtibus ægritudinis, uel ætatis &c. fit p accidẽs, ut in hac nõ sortiatur effectũ generationis. Hoc aũt nõ accusat cõcubitũ cõiugalẽ, quia per accidens est. sicut nec id quod est p accidens, excusat cõcubitum fornicariũ. ¶ In eodem ar. 2. in calce corporis articuli aduerte primo ex authore in 113. ca. tertij cõtra Gẽtiles, q inter actus naturales sola generatio directè ordinatur ad cõe bonum. Comestio n. & aliæ ad personale bonum ordinãtur. Et ppter oportet hmõi actũ legibus diuinis, & humanis determinare: qm de rõne legis est q respiciat cõe bonum, ut patet ex diffinitione legis in præcedenti libro data. Aduerte secundo, q fornicatio simplex concludit in litera, & q est uagus concubitus, quia est præter matrimonium, qđ importat per se, seu naturale, hoc est, secdm naturam, uinculũ psonarum coeuntium ad generationem, educationẽ, instructionem, defensionem, promotionemque prolis. Est siquidem fornicatio concubitus solutorum, & quòd est peccatũ mortale, quia est contra bonum prolis educandæ. ¶ In responsione ad secundum eiusdẽ articuli Martinus occurrit, non inficiãs doctrinam responsionis, sed consonantiam ad historiam: quia O. Se non præcepit Dominus quòd fornicaretur, sed eam, quæ fuerat fornicaria, acciperet in uxorem. Nec præcepit ut ex ea generaret fornicando filios, sed ut iam natos filios fornicarios faceret suos per adoptionem. Et hoc probat authoritate Augu. & Greg. dicentium, quòd meretrix recepta est in castum coniugium, seu pudicitiam. ¶ Ad hoc dicitur, quòd licẽt de hoc actu Oseæ diuersimodè dicatur, ut alibi author dicit, quantum tamen ad propositum spectat, author respondet, admittendo q fuerit coitus uere fornicarius

Vñ Aug. dicit 3. cõfess. Cũ De' aliqd cõtra morẽ, aut pactum quorũlibet iubet, & si nũquam ibi factũ est, faciẽdũ est. & postea subdit. Sicut enim in potestatibus societatis humanę maior potestas minori ad obediendũ pponit, ita Deus omnibus. G

Ad iii. dicendũ, q Abrahã & Iacob ad ancillas accesserũt nõ quasi fornicario cõcubitu, ut ĩfra* patebit cũ de matrimonio aget: Iudã ãt nõ est necessarium à pctõ excusare, qui etiã author fuit vẽditionis Ioseph.

*In corp. art.

Ad iiii. dicẽdũ, q fornicatio simplex cõtrariat dilectioni pximi quãtũ ad hoc, q repugnat bono plis nascituræ, ut* ostensum est, dũ scilicet dat operam H generationi non secundum q conuenit proli nascituræ.

Ad v. dicẽdũ, q p opera pietatis ille q lubricũ carnis patit, liberat à perditione æterna, in quãtũ p hmõi opera disponitur ad hoc, q gratiã cõsequatur p quã pœniteat, & inquãtum per hmõi opera satisfacit de lubrico carnis cõmisso. Nõ aũt ita, q si in lubrico carnis perseueret impœnitens usq; ad mortẽ, per pietatis opera liberetur.

Ad vi. dicẽdũ, q ex uno concubitu põt unus hõ gñari. Et iõ inordinatio cõcubitus, q impedit bonũ plis nascituræ, ex ipso gñe actus est pctm mortale, & nõ solũ ex inordinatione cõcupiscẽtiæ. Ex vna ãt comestione nõ impedit bonũ totius uitę unius hois: & iõ ille act' ex suo gñe nõ est pctm mortale. Esset tñ, si qs scienter cibũ comederet, q totã cõditionẽ uitæ eius immutaret, sicut patet de Adã. Nec tñ fornicatio est minimũ pctõrũ, q sub luxuria cõtinent: minus enim est concubitus* cũ vxore, qui fit ex libidine.

*Non eõ plenie, uide 14. sententia.

D. 83.

carius secundùm communem cursum: qñ si cum illa admissione stat, q simplex fornicatio est de se peccatum mortale, multo magis stat sine illa admissione. Vndè amplectenda erat illa responsio, etiam si historia aliter exponi possit, quam non est præsentis negotii discutere, cum etiam diuersitas literarum certitudini obstare uideatur.

Porrecta per totum. 744 Mal. q. 1. ar. 1. ad 3. & q. 2. ar. 10. cor. & q. 15. ar. 2. ad 6.

¶ In rñsione ad tertiũ, Martini molestia primo occurrit, hanc responsionẽ dicẽs esse obscurã nimis, qa aut ancillæ erãt vxores, aut nõ. Si non, ergo erat fornicarius cõcubitus. Si sic, hoc erat in rñsione exprimẽdũ. Occurrit deinde Petrus de Palude in 4. dist. 33. q. 1. ar. 3. dicens, non uideri uerum, q Iudas mortaliter peccauit uẽdẽdo Ioseph, ut author dicit, qa hoc fecit ad liberãdũ eũ à morte. ¶ Ad Martinũ dr, q author expressè terminis clarissimè solutionis ad futurũ tractatum de matrimonio, ut in proprio loco tractaret quamq; materiã. Et ideò Martinus truncatã hãc responsionẽ sine illa remissione referens & arguens, melius fecisset tacendo. ¶ Ad Petrum autem dicitur, q ex quo Ioseph erat in cisterna sine aqua, undè poterat extrahi cum uita & libertate, non erat opus eripere libertatẽ Ioseph, ut saluaret illius uitam: & ideò non excusatur à uenditione fratris, licẽt excusetur à tanto propter bonam intentionem. Poterat enim facile cum Ruben conferre, aut patri secretò indicare, aut eum D extrahere occultè à fratribus: & sic fecit contra illud præceptũ, Non sunt facienda mala, ut eueniant bona.

*Ar. præced.

Articvlvs III.

Vtrum fornicatio sit grauissimum peccatum.

Ad tertivm sic proceditur. Vr q fornicatio sit grauissimũ peccatũ. Tãtò n. vr peccatũ grauius, quãtò ex maiore libidine procedit: sed maxima libido est in fornicatione. dr. n. in glo. 1. ad Corinth. 7. q ardor libidinis in luxuria est maximus. ergo videtur quòd fornicatio sit grauissimum peccatum.

¶ 2 Præt. Tantò aliqs magis peccat, quãtò in rẽ sibi magis coniunctã delinquit, sicut grauius peccat q pcutit patrẽ, q q percutit extraneũ: sed sicut dr 1. Corin. 6. Qui fornicat, in corpus suũ peccat, qđ est homini cõiunctissimũ. ergo vr q fornicatio sit grauissimum peccatum.

¶ 3 Præt. Quãtò aliqđ bonũ est maius, tãtò peccatũ qđ cõtra illud cõmittitur, vr esse grauius: sed peccatum fornicationis vr esse contra bonum totius humani generis, ut patet ex* prædictis, est etiam cõtra Christũ, sm illud 1. ad Corin. 6. Tollens mẽbra Christi faciam membra meretricis? ergo fornicatio est grauissimum peccatum.

Sed contra ẽ, qđ* Gre. dicit q peccata carnalia sũt minoris culpæ, q peccata spiritualia.

*Lib. 33. Moral. c. 11. parũ ante medium.

Resp. Dicendũ, q grauitas B alicuius peccati põt attẽdi dupliciter. Vno modo, sm se: alio modo, sm accidẽs. Secũdùm se quidẽ attendit grauitas peccati ex rõne suæ speciei, q cõsideratur sm bonũ cui peccatũ opponitur, fornicatio autẽ est cõtra bonũ hois nascituri: & ideò est grauĩ peccatũ sm speciẽ suã peccatis q sunt cõtra bona exteriora, sicut ẽ furtũ, & alia hmõi. Minus est aũt peccatis C quæ sunt directè cõtra Deũ, & peccato qđ est cõtra uitã hominis iã nati, sicut est homicidiũ.

Conclusio.

Conclu. 2.

Ad i. ergo dicendũ, q libido quæ aggrauat peccatũ, est q cõsistit in inclinatione uolũtatis. Libido aũt quæ est in appetitu sẽsitiuo, diminuit peccatũ: qa quãtò aliquis ex maiori passione ...

A tur tñ nõ esse causa per actum fornicarium; ex hoc habetur intentum. s. q hoc quod est agere contra bonum hominis nascituri, nõ est in se malum, nec dat actui fornicario grauitatẽ, sed econtra. Nam cum quis sine actu fornicario, uel alio actu culpabili agit contra uitam hominis nascituri, tunc non infert culpabiliter nocumentũ: si aũt mediante fornicario actu, tunc infert culpabiliter. ergo nocumentũ culpabilitatẽ respicit ab actu, & nõ ecõtra. ergo furtũ per se, & ex intentione, est in nocumentũ proximi: fornicatio nõ est per se, & ex intentione cõtra uitam hominis. ergo &c. Sextò, Furtũ nominat actuale damnũ proximi, cũ quo nõ stat utilitas proximi: fornicatio non dicit actuale damnũ prolis, cũ qua stat utilitas. s. nutritio & educatio prolis debita cõueniẽs. ergo &c. Septimò, Furtum nihil penitus includit utilitatis circa proximũ. simplex fornicatio quotiens ponit nocumenta hominis nascituri in educatione, ponit bonum eius in esse. ergo &c. Octauò, Fornicatio simplex non est cõtra uitam hominis nasciturі, nec aufert per se ex intentione ea quæ ad conseruandã, & meliorandam uitã spectant, nec impedit per se aliquid, ad quod huiusmodi ablatio necessario sequatur. ergo ratio authoris non uidetur.

Svp. Qvaest. CLIIII. Art. III.

In articulo 3. eiusdem 154. quæstio. dubium occurrit ex Martino ibidem in quæstio. 4. circa conclusionem, scilicet Fornicatio est peccatum grauius furto &c. & illius rationem, scilicet quia est contra bonum hominis nascituri. Arguit ergo contra. Primò, Furtum est expressius contra præceptum Dei datum Moysi, quam fornicatio simplex. ergo. Antecedens probatur, quia furtum expressè continetur in decalogo: fornicatio autem simplex non nisi per uiam sequelæ, sicontinetur inter illa. Secundò, Qui furatur, facit iniuriam certo & determinato proximo, & reipublicæ, turbando pacificum statum eius: qui est fornicator nulli determinato proximo facit iniuriã. ergo. Probatur minor, quia si sic, hoc maximè est, ut dicit Thom. quia facit iniuriam homini nasciruro: sed hoc non, quia si facit illi iniuriam fornicando, uel hoc facit quia non generat, uel quia nõ nutrit, nec educat, uel quia illegitimat sed nõ primũ, ut patet: nec tertiũ, quia hoc non spectat ad uitam hominis: nec secundũ, quia isti actus non sunt actus fornicationis, sed iniustitiæ à quolibet actu fornicationis distincti. Tertio, Quicqđ dat alicui actui grauitatem culpæ, illud dat grauitatem culpæ cuicunq; actui in quo reperitur: sed esse contra uitam hominis nascituri, non dat cælibatui quamcumq; grauitatem culpæ, in quo tamẽ per se, & ex intentione reperitur. ergo nõ dat actui fornicario, in quo etsi reperiatur, non tñ per se, nec ex intentione. Quartò, supposito q fornicatio inferat nocumentũ vitæ hominis nascituro, arguit. Fornicatio non tenetur non esse causa huiusmodi nocumenti: fur tenetur non esse causa nocumẽti. ergo. Si dicatur, q licẽt non teneatur nõ esse causa illius nocumẽti, tene-

¶ Ad primum horum negatur sequela. Grauitas namq. maior peccati non attenditur penès expressionem in decalogo, ut patet ex eo, q sodomia est grauius peccatum quàm furtum, & tñ non est expressa in decalogo, furtum autem est expressum. ¶ Ad secundum negatur secunda pars antecedentis: quoniam qui fornicatur, sicut certum & determinatum semen emittit, ita certæ & determinatæ proli iniuriatur. Et cum contra hoc arguitur, quia si iniuriatur proli, uel quia &c. respondetur q nullo illorum modorum, sed quarto modo, scilicet, quia est actus uenereus priuatus debito ordine ad bonum prolis. Talis autem actus est actus fornicationis, & non est actus iniustitiæ distinctus ab actu fornicationis, ut patet. ¶ Ad tertium dicitur, q maior non est uera, nisi adiungatur ly eodem modo, ita q dicatur, Quicquid dat alicui grauitatẽ culpæ, illud eodẽ modo, seu sub eadem ratione inuenitur in quocũq; alio quod dat grauitatem culpæ illi: sed tunc minor est falsa. Esse enim contra uitam hominis nascituri, ut stat sub deordinata ratione, dat grauitatem culpæ, fornicationi, & cuicũque alteri in quo sic reperitur: sed non sic reperitur in cælibatu, in quo etiam inuenitur per accidens, quoniam per se cælibatus tendit ad cogitandum quæ Domini sunt. E ¶ Ad quartum dicitur, q fornicator ut sic, infert nocumentum proli inquantum in se est & tenetur non esse causa, quia tenetur ad non exercendum actum deordinatũ tali priuatione. Responsio autem quæ ibi recitatur, potest reduci ad bonũ sensum nunc dictum, & impugnatio nihil ualet. Aduertendum namq; est q bonum, & mala tam naturæ, quàm fortunæ, non faciunt differentiam actuum, & habituum moralium, nisi præintelligãtur ingredi ordinem moralium. Ordo autem moraliũ ex habitudine ad rationem statuitur: ita q huiusmodi bonũ uel malũ, prout conforme rationi, rectificat actum appetitus tam elicitũ, quàm imperatum, ut difforme autem reddit ipsum malũ. Malum ergo humanæ uitæ potest esse obiectũ & conforme, & difforme rationi. & ideò secundùm se nec bonũ, nec malũ reddit actum

actum. Nam si malum humanæ uitæ sumatur ut conforme rectæ rationi, puta, vt pœna debita ab eo qui potest talem pœnam inflígere, sic actus contra bonum humanæ vitæ est bonus, vt patet cum iudex interficit latronem. Si verò consideratur, vt difforme rationi, puta, ut illatū absq; rationabili causa authoritate &c. sic reddit actū malum. Et quia bono humanæ vitæ vt obiectū est actus uenerei, debetur q; sit inimicū ab eo secundùm se, consequens est, q; omne actum uenereum destitutum tali ordine reddit malum, ac per hoc reddit actum fornicationis.

¶ Ad quintum negatur secunda pars antecedentis, q; in fornicatio per se, & ex intētione operis intendit nocumentum prolis, quàmuis non ex intentione operantis, quia est actus destitutus debito ordine ad bonum prolis.

¶ Ad sextum negatur secunda pars antecedentis, loquendo per se, q; cū fornicatio nō stat per se educatio & instructio debita prolis. Loquendo autem in antecedente per accidens, neganda est consequentia, quia ex his quæ sunt per accidens non variatur substantialis grauitas criminis.

¶ Ad septimum negatur consequentia, q; bonū quo quantum in se est, priuat fornicatio, est maius quàm bonum quo priuat furtum, quanto educatio, & instructio maior est exterioribus bonis, quæ furto inhiarent. Grauitas. n. substantialis peccatorum, de qua agitur, pensatur ex obiecto per se, & non ex circunstantiis utilitatis, aut damni adiuncti.

¶ Ad octauum dicitur, q; ut sæpe dictum & probatum est, fornicatio directè & per se ex parte operis intendit ad malum educationis, & instructionis, quàmuis possit effectus impediri, quod nō aufert malitiam suā actui: & ideò tam ratio quàm cōclusio authoris stat solida. Et ui hunc bene nota, q; peccata carnis dicūtur minoris culpæ nō respectu peccatorū, quibus proximus offenditur in bonis exterioribus, sed respectu spiritualiū peccatorū.

*Habetur expresse [*] li. de honestate mulierū cir. mante med. to. 9

†Li. 2. cap. 39. circa finem.

sione ipulsus peccat, tātò leuiꝰ est peccatū: & hoc mō libido in fornicatione est maxima. Et indè est qđ Aug.* dicit in lib. de Agone christiano, q; inter oīa christianorū certamina, duriora sūt prælia castitatis, ubi est quotidiana pugna, & rara uictoria. & Isidoru.† dicit in lib. de summo bono, q; magis p carnis luxuriā humanū genus subdit̄ diabolo, q̄ per aliqđ aliud, quia. s. difficilius est uincere vehementiam huiusmodi passionis.

G

AD II. dicendū, q; ille q fornicat̄, dr̄ peccare in corpus suū, nō solū q̄a fornicationis delectatio cōsumat̄ in carne, qđ ēt in gula accidit: sed ēt q̄a cōtra bonū proprij corporis agit, qui fornicat̄, inquantum. s. indebitè resoluit illud, & inquinat, & alteri cōmiscet. Nec tñ pp hoc sequitur, q; fornicatio sit grauissimum peccatum, quia ratio in homine præualet corpori: undè si sit peccatum magis repugnans rationi, grauius erit.

H

AD III. dicendū, q; peccatū fornicationis ē cōtra bonū speciei humanæ, inquantū impedit generationē singularē vniꝰ hominis nasciturí. Magis aūt ptingit ad rōnē speciei qui actu iā participat speciē, q̄ qui est potētia hō: & fm hoc etiā homicidiū est grauius q̄ fornicatio, & oēs luxuriæ species, tamq̄ magis bono speciei humanæ repugnans. Bonū ēt diuinū est maius bono speciei humanæ: & ideò etiā peccata, quæ sunt contra Deū, sunt maiora. Nec fornicatio est directè peccatū in Deū, quasi fornicator, Dei offensam intēdat: sed ex cōsequēti sicut & oīa peccata mortalia. Sicut. n. mēbra corporis nrī, sunt mēbra Christi, ita ēt & spiritus nr̄ est unū cum Christo, fm illud 1. ad Cor. 6. Qui adheret Deo, unus spiritus est. Vnde etiā peccata spiritualia sunt magis contra Christum, quàm fornicatio.

I

ARTICVLVS IIII.

Virum in tactibus, & osculis, consistat peccatum mortale.

AD QVARTVM sic pcedit. Vr̄ q; in tactibus, & osculis nō cōsistat pctm̄ mortale. Apost. n. ad Ephes. 5. dicit. Fornicatio aūt, & oīs immunditia, & auaritia nec nominet̄ in uobis, sicut decet sanctos. subdit autē, aut turpitudo,* gl. vt ī osculis & amplexibus: aut stultiloquium, ut blāda uerba: aut scurrilitas, quę à stultis curialitas dicit̄, idest iucularitas. postea autem subdit: Hoc. n. scitote itelligētes, q; ois fornicator, aut immundus, aut auarus, qđ est idolorū seruitus, nō hēt hereditatē ī regno Chri & Dei. Vbi non replicat de turpitudine, sicut nec de stultiloquio, aut scurrilitate.ᵇ ergo ista non sunt peccata mortalia.

B

¶ 2 Præt. Fornicatio dicitur esse peccatum mortale ex hoc, q; p eā impedit̄ bonum prolis generandæ & educandę: sed ad hocᵇ nihil operant̄ oscula, & tactus, siuē amplexus. ergo in his non contingit esse pctm̄ mortale.

¶ 3 Pręt. Illa quæ fmᵇ se sunt peccata mortalia, numq̄ possūt benè fieri: sed oscula, & tactus, & hmōi possunt quandoque fieri absq; peccato. ergo non sunt secundùm se peccata mortalia.

SED CONTRA. Minus est aspectus libidinosus q̄ tactus, amplexus, vel osculum: sed aspectus libidinosus est pctm̄ mortale, fm illud Matth. 5. Qui viderit mulierē ad cōcupiscēdū eā, iā mœchatus est eā in corde suo. ergo multò magis osculū libidinosū, & alia hmō sunt pctā mortalia.

¶ Pręt. Cyprianᵃ ad Pomponiū

SVP. QVAEST. CLIIII. ART. IIII.

IN artic. 4. eiusdē 154. q. dubia duo difficillima occurrunt. Alterum de intentione authoris, quid. s. intelligat author nomine osculi, tactus, amplexus &c. libidinosi positi inter peccata mortalia. Alterum de ueritate dubij huius, An. s. osculum sic libidinosum causa delectationis sensibilis, quæ in osculo sentitur sistendo ibi, sit peccatum mortale. Est autem primi dubij ratio, quia osculum, amplexus, & tactus, dupliciter possunt dici libidinosa. Primo, ex intentione ordinantis hæc ad opus malum, uel morosam delectationē operis mali, puta, fornicationis, adulterij &c. & sic non est dubium quin sint peccata mortalia quæcūque ad hoc ordinantur. Alio modo ex intētione ordināt̄ hæc ad solam delectationem, quæ in illis actibus sentitur. Constat enim oscula sic facta, infra latitudinem libidinosorum claudi: q̄a delectatio ista est delectatio secundum tactum intra latitudinem venereorum unde & materia impudicitiæ ponitur. Sed an sint libidinosa mortaliter, de qbus author in litera loquitur, non constat. Apparet aūt ex tribus in litera, q; per libidinosū nō

F

intēdit author nisi ordinata ab exercēte hęc ad actū, uel delectationem mortalē. Primò, quia expressè in litera contra peccata ex sua specie, distinguunt̄ peccata ex causa. & manifestatur hoc in eleemosyna pp hæresim: & sic osculū dr̄ mortale, sicut eleemosyna propter malum finem. Secundò, quia subsumitur q; oscula &c. cum fiunt propter delectationē operis mortalis, sunt mortalia. & subditur. Et sic solū sunt libidinosa. Tertiò, apparet etiā hoc idē ex hoc, q; si oscula sic libidinosa essent mortalia, tā essēt mortalia ex suo genere: quia ex propria ratione, absq; eo q; ordinētur ad delectationē cuiuscumq; mortalis operis: habent enim huiusmodi delectationē sensibilē. Et sic nō distinguerentur in litera cō tra peccata mortalia ex sua spē. In oppositum autem est, quia si author intendit q; oscula, & huiusmodi hac solū ratione sunt peccata mortalia. s. si ex intentione operātis ordinātur ad mortale peccatū, nō oportuisset hunc laborem assumere: qm̄ de hoc nullus umq̄ dubitauit, q; possint ēē mortalia ex fine operātis, cum etiā opera bona possint sic esse mortalia. Aliud ergo quæritur q̄ ex fine operantis, cū quæritur, an in osculis constet mortale peccatū: & aliud determinatur, cū iudetur q; osculū libidinosum est mortale peccatum.

¶ Secundi uerò dubij ratio. Primò ex Marrino tenēre partē negatiuā. s. q; nō est mortale & attribuēre authori partē affirmatiuā, & contra arguente. Tū primò, quia nec exercitiū horū actuum, nec delectatio ipsa cōsequens, alicubi reperitur prohibita sub pœna peccati mortalis. Tum secūdò, quia secūdùm authorem hic in responsione ad primum, Apostolus non replicauit turpitudinem inter mortalia, quia non habent nomen peccati oscula, amplexus &c. nisi secundùm qđ ordinantur ad præcedentia. s. fornicationem, immunditiam &c. Constat. n. q; sistens in illa delectatione, non ordinatur in fornicationem &c. Tum tertiò, q̄a nec authorita. Domini Mat. 5. allatā in litera, Qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam &c. iuuat: quia ut patet, loquitur de ordinatis ad actum malum &c. Nec allata authoritas Cypriani, quia loquitur contra impudicitiā uirginum, quæ dormiebant cum masculis, & nihilominus se uirgines dicebant. Et intendit quod illi actus crimen confitentur non per existentiam criminis, sed per illectionē & testificationem, quia. s. alliciunt ad crimina, & attestantur crimini ut signa propinqua. Tum quartò, quia ratio literæ non ualet. Consensus in delectationem peccati mortalis est peccatum mortale. ergo si oscula, tactus, & amplexus propter delectationē fiant, ipsa erunt mortalia peccata. Licet enim antecedens sit uerum, consequentia tamen nihil ualet, ut patet. Tum quintò, quia oscula, & huiusmodi, ut sistunt in delectatione, sunt antecedentia ad actum & delectationem coitus, & non consequentia, ac per hoc possunt habere proprios consensus antecedentes consensus tam in actū, q̄ in delectationem, & non consequi illos. In oppositum autē est, quòd ad Gal. 5. ponitur impudicitia peccatum mortale.

¶ Ad euidentiam horum simul tractandum est. dubium utrumque, & sciendū, q; oscula tactus, & amplexus, quatenus sunt delectabilia

Perrecta per totum.

745

1. 2. q. 74. ar. 10. Et vers. q. 15. ar. 4. co. & ma. q. 15. artic. 2. ad 18. Et Ephe. 5.

* Glo. interlinearis ibid.

lectabilia quædam secundū sensum tactus, sicut secundū suam naturā actus circunstantes coitū. De amplexu quidē & cōtactu, patet manifestè: de osculis aūt eadem apud oēs est ratio. & animalia, alia & cōis, vt puto, hoīum venereis actibus uacantiū inclinatio, seu vsus testatur, & superius I art. 2. huius q. author hoc dixit, & rōne comprobatur, quia natura directè hos actus ordinauit ad cōcubitū: & ideò posuit in eis delectationem. Hęc aūt propositio, si iungat̄ illi uniuersali regulę. s. Circumstātiæ actus, ut circunstantiæ sūt, habēt idem moruū, seu obiectum moraliter, quod habet actus quem circunstant. Et hæc nō eget probatione, qm̄ non aliter essent eiusdē speciei. Ex his duabus ppositionibus sequitur manifestè, q; oscula, tactus, & amplexus, quatenꝰ delectabilia quædam sunt secūdū tactum, ad unā & eādem delectationis speciē spectāt, ad quā spectat delectatio cōsequēs coitū, quę circunstarēt, si adessent. Et hinc manifestè sequit̄, q; oscula, & hmōi cū uxore ad concubitus matrimonialis delectationē, cū soluta ad fornicationis delectationē, cum consanguinea ad incestus delectationem spectent. Et propterea cū uxore nō sunt peccata mortalia, cum alijs autem sunt mortalia peccata. Et qm̄ huic rationi pōt responderi dicēdo, q; habet locū in osculis &c. quando sunt circunstantiæ coitus, non autem quando nō sunt circunstātię coitus, sed secūdū se, vt de ipsis nunc est q̄stio, oportet hoc excludere. Et primò excludit̄ per hoc, q; in prima propositione assumptū est. s. q; amplexus, & huiusmodi quatenus sūt delectabilia secundum tactum, sunt fcdm̄ suam naturā circunstantiæ coitus. Ex hoc. n. sequitur q; siuē circunstēt actu coitū, siuē non, hāc habent naturā, q; ad bonitatem vel malitiā moralē non spectāt, nisi vt circunstantiæ, ex quo sunt fcdm̄ se actus circunstantes. Et si hęc non sunt bona uel mala moraliter, nisi ut circunstātiæ, oportet q; eiusdem bonitatis, vel malitiæ sint & secundum se & ut circunstant actum coitus, qđ est intentum. Excluditur secundo per hoc, q; actus isti quatenus secundū tactū delectabiles sunt, directè & per se ordinati sunt à natura ad cōcubitum, ut in aliis animalibus natura testatur. Ac per hoc qm̄ fiunt inquantum secundum tactum delectabiles, si ordinant̄ ad concubitum, uel illius delectationem ex intētione operantis, cōsummatam perfectionem sui ordinis acquirunt. Si uero ex intentione operantis ab ordine ad concubitum, & illius delectationē retrahantur, ex quo tñ consentitur eis secundùm illud ex quo quantum in se est ordinantur directè ad concubitum, uel illius delectationē. s. secundùm q; sunt delectabiles secundùm tactū, licet non consentiatur in ipsum ordine ad cōcubitum, uel illius delectationē, redeunt ad naturam suæ speciei: qm̄ non referre hos actus ut delectabiles ad suum quantum in se est, finem, non aufert illis propriam speciem, quia propriā speciem habent ex hoc, q; secundùm se ordinantur ad talem finem, & non ex hoc, q; ab operante ordinant̄ ad talem finē, sicut de seminatione humana superius dictum est, q; nō ex fine operātis, sed ex fine operis secundùm se specificatur. Quòd autē hæc sit doctrina authoris hoc in loco, manifestatur. Primò ex hoc, q; distinguit oscula, & huiusmodi in duo genere. s. secundùm se, & libidinosa, quæ esse mortalia. Constat aūt q; actus isti quatenus delectabiles secundū tactum, sunt libidinosi, uūm q̄a ipse coniugalis cōcubitus si fiat delectationis cā, libidinosus dr̄, vt ēt in calce 1. art. huius q. habetur, tum quia conscientię remorsus ac stimulus vnumquemque his irretitum solicitat vt reum, & non irretitum arcet, ut peccatum uenereum hæc ingerens: tum quia agere hæc ob delectationem uerentur personæ coram alijs, ipsam talium actuū impudicitiam suo pudore attestātes. Cuius signum est q; cōiuges inter quos plurimū q; delectationis causa hęc exerceant, cauent sibi ab hmōi actibus coram alijs. Secundò, patet ex ipso processu literæ, qui nil omnino valeret sine hac propositione. Oscula &c. propter delectationem ordinantur ad delectationē concubitus. Nam in litera fit ista maior, Consensus in delectationem fornicationis &c. est peccatum mortale. & subsumitur qua causalis. s. Et ideo cū oscula, & amplexus huiusmodi ppter

A

delectationem hmōi fiant, cōsequēs est q; sint peccata mortalia. In qua ppositione causali, nisi includat illa minor. s. Oscula &c. propter delectationem ordinātur ad delectationem cōcubitus, nullus sensus secūdū planā literæ expositionem haberet. Dicendo nāque, Et ideò cū ista fiant propter delectationē hmōi. s. concubitus antedicti, aptè supponit ista ordinari ad delectationē cōcubitus ut ad finē, & confirmatur ex eo, q; statim subiūgitur, s. Et sic solùm dūt libidinosa. Cōstat. n. hoc nō esse verum nisi cōprehēdat hæc, ut sūt quatenus delectabilia secūdum tactum, quę sic patrata cōstat claudi sub libidinosis. Ad intelligendū autē planè literā sciēto, q; oscula &c. dupliciter sumuntur. Primò absolutè, & sic non significant aliquid inordinatū, & propterea possunt licitè fieri in signum beneuolentiæ iuxta patriæ consuetudinē, uel in signum pacis &c. & sic sumpta excludunt̄ in litera ab his, q̄ sunt mala, seu peccata mortalia ex sua specie. Alio modo sumuntur ut sunt delectabilia secundum tactum: & sic cursus non important aliquid inordinatum, sicut nec concubitus humanus importat aliquid inordinatum: sed important actus secundùm naturam ordinatos ad concubitum. & ppea sequuntur in bonitate & malitia concubitum, & illius delectationem. Et ppea sicut concubitus, si sit ex libidine, est peccatum, & si ex libidine mortali, puta, cum nō sua, est mortale, ita hmōi actus, si fiant ex libidine, sunt peccata, & si ex libidine mortali, puta, cū non sua, sunt mortalia. Et sicut concubitus ex hoc, q; sit principaliter propter delectationem, sit ex libidine: ita huiusmodi actus cum fiunt pp delectationem principaliter, fiūt ex libidine. Dixi autem principaliter, pp oscula coniugatorum, quæ secundùm naturam ad concubitum, seu illius delectationem ordinātur: q̄m talia sic facta nullum habent peccatum, sicut nec cōcubitus delectabilis eorundem peccatum aliquod est. Oportet igī actus istos, vt delectabiles secundum tactū, ex causa reddi inordinatos, s. ex fine: & cum finis sit duplex. s. operātis, & operis, de fine operis est hic sermo, ita. s. ut cum ista ut delectabilia, quantum in se est, ordinantur ad finem mortalē, sunt mortalia: cum ad venialem, venialia. & propterea author oscula, & huiusmodi inter peccata mortalia ex sui causa finali collocauit. Et licēt exēplum dederit de causa finali ex parte operantis in eleemosyna propter hæresim, subiunxit tamen in proposito de causa finali quodammodo ex parte operantis, & quodāmodo ex parte operis. Nā delectatio concubitus, si referatur ad osculum &c. absolutè, sic est finis ex parte operantis: sed si referat ad actus istos, vt delectabiles secundùm sensum tactus, sic est finis ex parte operis. & primū quidē insinuauit author ex exemplo dato. Secundū autem ex processu subiuncto, in quo clauditur q; perpetratio horum actuū claudit in se consensum, aut in actum cōcubitus, aut in illius delectationē: quia consensus in delectationem horum actuum, est consensus in id qđ secundùm se ordinatur in cōcubitum, uel illius delectationē. Et sic cū ista ordinantur secūdùm se ad concubitū mortalē, seu illius delectationē, sunt pctā mortalia, & sic vocant̄ fieri ex libidine: & sub his subsumantur actus isti, ut secundùm tactū delectabiles, cum nō sua, ordinant̄ secundum se ad fornicationem, uel eius delectationem: cū consanguinea, ad incestū, & sic de alijs, cōsequēs est q; ista sic facta sint peccata mortalia. Hic mihi vr̄ planus literæ sensus concordans cum uerbis authoris alibi. s. in q. 15. de malo. ar. 10. ad ultimū. Vbi rñdendo ad argu. qđ in hoc articulo ponit̄ primo loco. s. ex authoritate Apostoli ad Ephe. 5. non replicantis inter mortalia turpitudinē, dr̄ q; oscula, amplexus, & tactus, quia nō sunt secundùm suā speciem mortalia, sed solū secundùm q; consequuntur ad consensus in actū, uel delectationem fornicationis, ideò &c. & explicādo dī, q; hæc inquantum ordinantur in actū fornicationis, consequuntur consensum in fornicationē: inquantum verò ordinātur in solā delectationē, consequuntur consensum in delectationē, qui est peccatū mortale, & ideò vtroq; modo sunt peccata mortalia. Ex quibus apparet quòd consensus in solam delectationem osculorum, tactuum &c. cum soluta, includi-

de virginitate dicit, Certè ipse cõcubit, ipse amplex*, ipsa cõfabulatio & osculatio, & cõiacẽtiũ duorũ turpis & fœda dormitio, quãtũ dedecoris & criminis sit, cõfitent. Ergo p p̄dicta hõ fit re^9 criminis, i. peccati mortalis.

Resp. Dicẽdũ, q̃ aliqd dr̃ esse pc̃tm̃ mortale dupliciter. Vno^G modo, s̃m speciẽ suam: & * hoc modo osculũ, amplexus, uel tactus, s̃m suam rationem non nominant peccatũ mortale.* Possunt. n. hæc absque libidine fieri uel pp consuetudinẽ patriæ, vel pp aliquam necessitatẽ, aut rationabilẽ causam. Alio mõ, dr̃ aliqd esse pc̃tm̃ mortale ex sua causa, sicut ille qui dat eleemosynã, ut aliquẽ inducat ad hæresim, mortaliter peccat pp itentionẽ corruptã. Dictũ ẽ aũt* supra, q̃ cõsensus in delectationẽ pc̃ti mortalis, ẽ pc̃tm̃ mortale, & nõ solũ consensus in actũ. Et ideò cũ fornicatio sit pc̃tm̃ mortale, & multò magis aliæ luxuriæ species, cõsequens ẽ q̃ cõsẽsus in delectationẽ talis pc̃ti sit pc̃tm̃ mortale, & nõ solũ cõsensus in actũ: & ideò cum oscula, & amplexus huiusmodi pp delectationem hmõi fiant, consequẽs est, q̃ sint peccata mortalia, & sic solùm dñr libidinosa. Vnde* hmõi s̃m qd̃ libidinosa sunt, sunt peccata mortalia.*

*1.2.q.74.ar.7.& 8.

cludit, consensum in delectationem venereã cum soluta, quam^F delectationem constat esse delectationem consequentem actũ fornicationis, & ideò esse peccatum mortale.

¶ Ad primum ergo dubium dr̃, q̃ intentio authoris est q̃ oscula, amplexus &c. quatenus fiunt propter solam delectationem tactus cũ non sua, sunt peccata mortalia, q̃a consensus in talẽ delectationẽ, est consensus in delectationem fornicationis, quãmuis non in opus. Et cũ primo obijcitur, q̃ author non appellat libidinosa, nisi quæ ab exercente ordinantur ad cõcubitũ illicitũ, vel eius delectationẽ, dr̃ primo, q̃ hoc ẽ falsum: q̃a sufficit q̃ ex natura operis ordinẽtur ad aliquod horũ. Dr̃ secũdo, q̃ licet ab exercente hæc possit auferri relatio ad concubitum, & futuram illius delectationẽ in executione: non t̃n potest auferri, quin ipsa quæ tunc consequitur delectatio, sit inchoatio, siuè pars illius, & hoc modo p se ordinata ad illam, ut initiũ seu pars illius, & eiusdẽ moris cum illa: & propterea consentiendo in delectationẽ horum actuũ, consentit in delectationem cõcubitus. Si. n. consentiens in delectationẽ fornicationis cogitatæ peccat mortaliter,^H quantò magis consentiens in delectationem fornicationis inchoatæ, uel rectius loquendo, in delectationem quæ est principium, aut pars delectationis fornicariæ peccat mortaliter? & sic ut est ex parte operãtis eo ipso q̃ osculũ, amplexum &c. facit cũ soluta pp solam delectationẽ, ordinat ipsa in delectationem fornicationis, quia ordinat ipsa ut in principium, aut partẽ illius. Et confirmatur, quia nõ potest aliter intelligi q̃ oscula, amplexus, & huiusmodi, fiant absq; uoluntate concubitus propter delectationem illius, nisi quia ipsa delectatio in osculis &c. est aliquid illius delectationis. Ex quo. n. ponitur, q̃ ille non intendit coitum, & cõsequẽter delectationem quæ coitum consequitur, cum illa nõ habeatur nisi cogitatione sine actu, non restat alius modus quo oscula, & huiusmodi fiant absque uoluntate actus propter delectationem mortalem, ut propter finẽ, nisi quia consensus in delectationem ipsorum osculorum &c. includit cõsensum in delectationem concubitus, siuè hoc sit ut finis includitur^I in initio sui, siuè ut totum successiuũ in parte sua, siuè quouis alio modo. Parui siquidem refert quouis modo hoc sit: sat est q̃ delectatio istorum actuum est eiusdem rationis cum delectatione concubitus. Et propterea consensus in delectationem horum, etiam absque intentione alia, est consensus in delectationem concubitus: & sic oscula, & huiusmodi, propter delectationem solam cum non sua, continentur sub ordinatis ab exercente ad delectationem mortalem &c.

¶ Ad obiectionem uerò secundam dr̃, q̃ in litera non dr̃, q̃ cum ista fiunt propter delectationem huiusmodi: sed dicitur, Sed cũ fiant. Constat autem q̃ inter hæc magna est differentia, quia si diceret, cum fiunt, distingueret quòd quandoq; fierent propter delectationem huiusmodi, & quandoque non. Dicendo, cum fiant, affirmat quòd fiunt propter huiusmodi delectationem.

¶ Ad tertiam autem obiectionem dicitur, quòd aliud est dicere, oscula, amplexus &c. sunt mortalia peccata ex suo genere: &^K aliud est dicere, oscula propter delectationem cum nõ sua sunt ex suo genere mortalia peccata. In litera negatur primum, & probatur secundum, quod concidit cum hoc, scilicet q̃ oscula libidinosa, seu ex libidine sunt mortalia.

¶ Ad obiectionem quoque in oppositum, quia non usquequaq; claudit venam, iam patet quid dicendum, quòd. s. loquendo de osculis &c. absolutè, sic ex sola intentione operantis sunt mala. Loquendo autem de osculis causa delectationis, sic ex fine operis: i. ex concubitus illiciti delectatione, quam includunt, sunt mortalia, & propterea opus fuit labore quæstionis.

¶ Ad secundum autem dubium iam patet ex dictis responsio, q̃. s. oscula, amplexus, & tactus cum non sua, in sola delectatione sistendo sunt peccata mortalia. Et ad primam Martini obiectionem dr̃, q̃ delectatio ista prohibita simul intelligitur cum prohibitione delectationis illiciti coitus, quæ e iusdẽ moris est cũ illa, utpote illius secũdum naturã circumstantiæ initium, pars.

*Li.1.Epi. Episto.11. circ. med.

Concl. in

¶ Ad secundum dr̃, q̃ authoritas authoris in nullo obstat, quia loquitur de osculis &c. absolutè. Et etiam quia cũ ista, ut sunt peccata mortalia, non sunt alterius speciei, quàm illa alia enumerata. s. fornicatio, immunditia, & similia: & propterea replicatis istis intelligit replicata turpitudo, inquãtum est mortalis.

¶ Ad tertium dr̃, q̃ authoritas Dñi adiuuat quoad hoc: q̃a plus ẽ cum cõsensu experiri delectationem venercam inchoatiuè cum non sua, aut aliena, q̃ uidere illam ad cõcupiscendum, quãtò tactus plus ad luxuriã spectat, quã uisus. Cypriani quoq; authoritas apertè proposito fauere uf: quia de amplexu sine uoluntate operis loquitur, & gl. dicens q̃ cõfitetur criměn non castiẽs, sed p̄sumptum, uoluntaria est: & eadem facilitate cõtemnitur, qua dicitur.

¶ Ad quartũ vr̃ q̃ consequentia literæ nõ integrè recitatur: quoniam in litera additur ly huiusmodi: vnde dicitur, Et ideò cum oscula, & amplexus huiusmodi, id est, inter personas illegitimas, inter quas sunt species luxuriæ, fiant propter delectationem huiusmodi, scilicet illiciti coitus. Hæc autem consequentia optimè valet.

¶ Ad quintam, quam ego addidi, dicitur, quòd licet oscula &c. sint antecedentia actum fornicationis, & delectationis eius secũdum suam consumationem, sunt tamen consequentia consensum in delectationem inchoatã, ita q̃ non possunt habere priorẽ consensus distinctos à consensibus in delectationem, uel opus: sed, vt dictum est, consensus in ipsorum amplexuum delectationem, est consensus in delectationem illiciti coitus.

¶ In risione ad secundum eiusdem ar. 4. aduerte q̃ sicut delectatio morosa est peccatum mortale, non quia sit contra bonũ generationis humanæ directè, sed quia procedit ex eodẽ motiuo, obiecto. s. ex quo procedit concubitus contra bonum humanũ, puta, fornicatio, adulterium &c. Delectatio namque de fornicatione sequitur naturam fornicationis: & delectatio adulterij sequitur naturam adulterij &c. quas luxuriæ species obstat ex obiectis specificari. Et propterea sicut delectatio morosa reductiuè spectat ad species luxuriæ, quæ sunt contra bonum humanum: ita delectatio in osculis, amplexibus &c. etsi non sit directè contra bonum humanũ, quia tamen reductiuè spectat ad dictas luxuriæ species, quæ sunt contra bonũ humanum, ideò est peccatum mortale, sicut species ad quã spectat. Et quia libido est naturalis radix specierum luxuriæ (ante omnem n. speciem luxuriæ ducuntur homines utriusq; sexus cõmuniter, & ut in pluribus ex libidine, & ex libidine procedunt oscula, amplexus &c. propter delectationẽ &c.) ideò author ex libidine radicãte speciei luxuriæ reddit rationẽ, quare huiusmodi delectatio est peccatũ mortale. Et simile est ac si de delectatione morosa libidinẽ pro causa mortalis peccati quis assignaret. Interpretanda sunt quippe verba huiusmodi de libidine vt radicante species luxuriæ. Talis nãq; libido est mortalis: & ex tali procedunt tam delectationes morosæ, quàm osculorum, & tactuum, quæ dñr peccata mortalia. Ex quibus patet, q̃ non solùm oscula cõiugatorũ propter delectationem, sed et sponsarum per uerba de præsenti, excusantur à mortali peccato, eo q̃ secũdùm se ordinant ad cõcubitũ coniugalem, & illius delectationem, quamuis per accidens tunc non circunstent coniugalem cõcubitum, puta, quia nolunt ultra progredi. Nec obstat sponsis de præsenti, q̃ cõsuetum est alicubi expectare benedictionem ante cõcubitum cõiugalem, qm̃ hoc per accidens se habet ad naturam actuum in se; sed sponsis de futuro obstat, q̃ adhuc possint dissolui. Videtur autem q̃ sicut sponsalitium inchoatio quædam est coniugij: ita huiusmodi actus, inchoatio quædã est carnalis copulæ. Et quẽadmodum concessum est, vt inter sponsalia suspirent se inuicẽ, iuxta illud Aug. Ne vilem habeat maritus oblatã, quam non suspirauit sponsus dilatam: ita concessa uidẽtur huiusmodi oscula inter eosdẽ, secũdum indulgentiam tamẽ, qua uenialia cõceduntur. Et nisi ut hmõi inchoationes permissæ venialiter in ordine ad promissas nuptias excusentur, nescio excusare sponsorũ de futuro propter delectationem &c. oscula, amplexus &c. De osculis

Ad primum ergo dicẽdũ, q̃ Apost. ideò nõ resumit illa tria, q̃a nõ habẽt nomẽ peccati, nisi s̃m q̃ ordinant ad p̄cedentia.^B

Ad ii. dicendũ, q̃ oscula & tactus, q̃uis s̃m se nõ impediat bonum prolis humanæ, procedunt tamen ex libidine, quæ est radix huiusmodi impedimenti: & ex hoc habent rationem peccati mortalis.

Ad iii. dicendũ, q̃ ratio illa cõcludit, q̃ hmõi non sunt peccata secundùm suam speciem.

Articvlvs V.

Vtrum pollutio nocturna sit peccatũ.^C

Ad qvintvm sic p̄cedit. Vr̃ quòd nocturna pollutio sit peccatũ. Meritũ. n. & demeritũ habent fieri circa idẽ: sed dormiens^h põt mereri, sicut patet de Salomone, qui dormiens à Dño donũ sapientiæ impetrauit, ut dicit 3. Reg. 3. & 2. Paralip. 1. ergo in dormiẽdo põt aliquis demereri. & ita uidetur q̃ nocturna pollutio sit peccatũ.

¶ 2 Præt. Quicũq; habet^h usum rõ^D nis põt peccare: sed in dormiẽdo aliquis habet usum rõnis q̃a frequẽter aliquis in somnis rõcinatur, & præelegit unũ alterũ, cõsentiens, uel dissentiens. ergo in dormiẽdo potest aliquis peccare. Et ita propter somnũ nocturna pollutio nõ impedit quin sit peccatum, cum ex genere actus sit peccatum.

¶ 3 Præt. Frustra increpat, & in struitur^h q nõ põt uti, uel age-^E re s̃m rationẽ, uel cõtra rõnẽ: sed homo in somnis instruitur à Deo & increpatur, secũdũ illud Iob, 33. in somniũ in uisione nocturna qñ sopor solet occupare hoĩes, tũc apperit aures uirorũ, & erudiens eos instruit disciplina. ergo in somnis põt aliqs agere s̃m rõnẽ, uel cõtra rationem: quod est benè agere uel peccare. Et sic uidetur quòd nocturna pollutio sit peccatũ.

Sed contra est, qd̃ Aug.* dicit 12. sup Gen. ad literã, Ipsa phantasia, quæ fit in cogitatione sermocinãtis, cũ exp̄ssa fuerit in uisione sõniãtis, ut inter illã & uerã coniũctionẽ corporũ nõ discernaẽ, cõtinuè mouet caro, & sequitur qd̃ eã motum sequi solet, cũ hoc tam sine peccato fiat, q̃ sine peccato à uigilantibus dicitur, quod ut diceretur sine dubio cogitatum est.

Resp. Dicendũ, q̃ nocturna pollutio dupliciter potest considerari. Vno modo s̃m se, & hoc modo nõ habet rõnẽ peccati. Omne. n. peccatũ depẽdet ex iudicio rõnis,* quia ẽt primus motus sensualitatis nõ habet q̃ sit peccatũ, nisi inquantũ iudicio rõnis reprimi põt: & iõ sublato iudicio rõnis tollit rõ peccati. In dormiendo aũt rõ non habet liberũ iudiciũ. Nullus. n. est dormiens, qui nõ intẽdat aliquibus similitudinibus phantasmatũ, uelut rebus ipsis, ut patet* ex his quæ in primo dictã sunt. Et iõ id qd̃ agit homo dormiẽs, qui non habet liberũ iudiciũ rationis, nõ imputatur ei ad culpã, sicut nec illud, qd̃ agit furiosus, aut amens. Alio modo põt cõsiderari nocturna pollutio per comparationẽ ad suã causam, quæ potest esse triplex. Vna quidẽ corporalis. Cũ

*Li. 12. c. 15. in medio, to. 3.

D. 989.

*1. p. q. 84 ar. 8.

osculis autem & amplexibus inter eos ad beneuolentiæ & familiaritatis signa, nõ loquor: quia licita proculdubio sunt, excusaturq; sponsa credens sponsum beneuolẽtiæ causa ea facere, quæ honestas morũ admittit fieri pro beneuolẽtia. Secus aũt de tactibus impudicis, quos non oportet exprimere. Habes quoq; ex his q̃ tactus q in choreis leuitatis causa fiũt, uel cũ iuuenis digitos mulieris nõ sine intorquet: hmõi, cũ nõ delectationis illi*, quæ ex tactu est (quã diximus ex libidine appeti) causa, fiãt, nõ sũt peccata mortalia.

¶ Circa hmõi tactus dubium occurrit, An mulier sciẽs se tãgi ab alio mala intentione, & nõ cõsentiẽs, peccet nõ retrahẽdo se, cum nõ põt sine scãdalo se retrahere. & est iõ dubij, q̃a hinc apparet, q̃ peccet mortaliter, tenendo corpus suũ in cõtactu quẽ scit libidinosum & perniciosũ ex parte illius qui eã tangit. Scriptũ est. n. ad Rom. 1. q̃ digni sũt morte nõ solũ qui faciunt: sed qui cõsentiunt facientibus. Hæc aũt mulier in tali casu, etsi non consentit absolutè, consentit tñ cibus cõsideratis, q̃a scilicet mauult se tãgi q̃ se retrahere: & ideo vr̃ voluntariè tangi, sicut voluntarium est proiicere merces in mare tẽpore tẽpestatis. In opposiũ autẽ est, quia sicut mulier sciens se videri ad cõcupiscentiã pessimam ab aliquo, non tenetur inde recedere & subtrahere se tali aspectui, sed satis est q̃ nõ consentiat: ita si in vita tangatur, satis est q̃ non consentiat, & cum commodè potest, se subtrahat.

¶ Ad huius dubij euidentiam distinguendum est, q̃ tactus humani sunt in duplici differentia, quidam sunt tanquam ex suo genere venerei, ut tactus pudendorũ, osculum lasciuia, & si quid est huiusmodi: quidam sunt nõ solùm ex suo genere non venerei, sed licitè coram omnibus, ut tactus manus, oscula obuiantia, secundùm patriæ morem, confessio consanguineorum, & huiusmodi. Inter quos hæc est differentia, quãdo vtrique fiunt ex libidine ab altero tantum, quòd primi tactus deformitatem suam in exteriori actu manifestam desecum, ac per hoc tamquàm mali ex suo genere cẽsentur. Secundi autem tactus nullam in actu exteriori deformitatẽ ostendũt, sed solũ sciens hæc fieri ex libidinosa intentione nouit deformitatem eorum: & ideò tamquàm non mali ex genere censentur. Ex hac autẽ differentia oritur, q̃ mulier primos tactus nullo pacto sustinere debet, quantumcunq; secretò fiant, aliis nõ discernentibus, sicut nec sustinere debet q̃ ille in aliqua corporis

Rinclus. p

Porrecta per totum. 746

3. q. 80. artic. 7. cor. Et 4. dist. 8. ar. 4. q. 1. ad 1. & q. 2. p 10. Et opu. 64 c. 16.

A parte, etiã sic secretò, abutatur ea, sed debet oĩno se subtrahere. & si aliud nõ possit, cũ Susanna clamare. Vnde scriptũ est, q̃ virgo in ciuitate oppressa, rea est mortis, quia nõ clamauit, cũ posset se clamore tueri. Nihil. n. aliud esset nisi subtrahere se ab illis actibus exterius impudicis, q̃ malle illos q̃ recedere, seu clamare, qd̃ cõstat eẽ mortale peccatũ & uoluntariũ sicut proiectio mercis in mare. Secũdos aũt tactus nõ tenetur mulier de necessitate euitare, qñ sustinẽdo actus exteriores, nihil mali sustinet: & consentiẽdo actibus exterioribus nulli malo cõsentit: sed cõsentit op̃i bono uel nõ malo, q̃d ille libidinosus ex mala intẽtione ordinat ad malũ. Verbi gratia. Reuertit cõsobrinus mulieris & de more osculat* eã. Licet illa sciat q̃ ille ex libidine osculabitur eã, nõ tenet in aduenientẽ repellere corã aliis ab osculo licito, nec consentiendo tali osculo, libidini illius, q̃ ex mala intẽtione illud facit, se sociat: sed bono mori, q ille abutit in corde suo, & uñ accipit scandali occasionẽ nõ sibi datã. Ex ex hac rõne excusatur mulier q̃ nõ omittit munera, aut opera sua, in loco ubi scit se uideri ad cõcupiscẽtiã. Cõsentiẽdo si quidẽ, q̃ uideatur, ex hoc q̃ trãsit p loca, in quibus sic uidetur, nullo malo cõsentit: sed alij uidẽdo apponũt libidinẽ suã: uisioni õ licita de se est & cõis. Et per hæc patet responsio ad quæsitum, & obiecta.

Svper q. cliiii. art. v.

In art. 5. eiusdẽ q. 154. aduerte titulum, q̃ nomine nocturnæ pollutionis intelligit author pollutionem in somno, quam appellamus nocturnam, quia somnus communiter fit nocte.

¶ Circa cõclusionem principalem. i. Pollutio nocturna nũquã est peccatum, sed utique est sequela peccati præcedentis, dubiũ occurrit, quo ad primam eius partem, tũm quia dormiens ideò, ut uel ex somno, aut somnio, aut situ tali dormiendi sequatur pollutio, non solùm peccat antequam dormiat: sed in ipsa subsequente pollutione, cum pollutio illa sit uoluntaria, & procurata mediante somno: tũm quia pollutio nocturna affectata in uigilia, est peccatũ, & non solũ sequela peccati. Probatur, quia est uoluntaria in sua causa, ita q̃ potest & debet homo causam huiusmodi prohibere. Nisi. n. huiusmodi, uoluntaria sint peccata, perit doctrina de uoluntario indirectẽ, quod imputatur agenti.

¶ Ad hoc dicitur, q̃ cum dicitur in somno non posse hominem peccare, intelligitur per se, quia scilicet homo in somno rõ est

dominus

Universidad de Deusto Biblioteca

directe actuũ, sed per accidens, s. s. homo non utitur somno ut somno, hoc est, vt uinculo naturali liberi arbitrii: sed ut instrumẽto liberæ malitiæ ad executionẽ mali põt homo in somno peccare mortaliter, non imperatiuẽ, sed executiuẽ, ita q; exequatur per somnũ ut instrumentũ, executionẽ sui sceleris. & sic persona, quæ ideò ob dormit ut polluat, uel ex ipso somno, uel sive dormiens, uel aliter, peccat mortaliter, ita q; peccatũ inchoat elicitiuẽ & imperatiuẽ in uigilia, & cõsumatur p instrũ sõni executiuẽ in ipsa pollutiõe. Nec obstat q; nõ est in potestate sua, ex quo dormit, inhibere pollutionẽ, sicut nõ obstat peccato homicidii per longũ iactũ bõbardæ, q; ex quo emissa est, nõ est in potestate eius q emisit, inhibere homicidiũ. Sat est. n. q; i principio fuerit uoluntarie imperata, & applicata sint instrumẽta executiua: & p hoc patet rñsio ad dubiũ, & utrũq; argumentũ. Nam uerũ est simpliciter & absolutẽ, per se loquẽdo, q; pollutio in somno nõ est peccatũ, sed sequela qñq; peccati. Cũ quo tñ stat, q; per accidens siquis utatur sõno in instr̃o ad peccandum pollutio est peccatum, eo modo quo actus exterior in executione est peccatũ: qđ primũ ingerebat argumentũ. Et q pollutio nocturna, q in uigilia fuit affectata solũ, nõ habet somnũ pro instr̃o, ac per hoc ipsa nõ est executio imperii, sed solũ obiectũ affectus cũ euẽtu in rerũ natura: ideò talis pollutio relinquitur in ordine pollutionũ nocturnarũ per se, quas in litera docemur non esse peccata, sed sequelas præcedentiũ peccatorum, qñ accidit, ut in proposito huius secũdi argumẽti. Et ad pbatiõnẽ in oppositũ, negatur q; ista pollutio sit voluntaria in sua causa, qñ desiderium non est causa rei desideratæ, ac per hoc pollutio affectata non est, propriẽ loquendo, uoluntaria, sed uolita. Voluntarium enim significat quod est à uoluntate, uolitũ aũt obiectũ eius. & si instetur, quia hmõi affectio præsumitur, & qñque est causa sequentis pollutionis nocturnæ, respondetur q; huiusmodi affectus contingit dupliciter. Primò, ut commotiuus corporis ad pollutionem: & sic habet rationem causæ. Alio modo absolutẽ, ut desideriũ eius: & hoc quidẽ modo remotus est à ratione causæ. Primò autẽ modo habet rationem causæ, sed imperfectẽ, s. dispositiuẽ, & per accidens, pro quanto nõ assumitur ut instrumentũ sedatiuũ in somno ad pollutionẽ nocturnam, & ideo relinquit nocturnam pollutionem in suo ordine, ita q; non est in se magis peccatum huiusmodi pollutio nocturna, quàm pollutio ex cogitationibus morosis sine uoluntate pollutionis. Eiusdem siquidẽ rationis sunt quo ad causam: qñ utrobique nõ nisi dispositio est. Voluntarium autẽ in causa non dicitur ex eo quòd est uolitum in sua dispositione.

¶ In eodẽ ar. 5. aduerte illud uerbum scilicet, Ita q; quandoque formantur in imaginatione phantasmata ptinentia ad emissionẽ taliũ superfluitatum, intelligi procuĩdubio de phantasmatibus compositorum. Sicut ex phantasmate auri & montis fit phantasma montis aurei. Hoc. n. modo ex diuersis in nobis phantasmatibus formãtur phãtasmata cõpositorum spectantiũ ad seminationem. Non uidetur autẽ remotũ quin etiã formari possit aliqđ phantasma simplicis, simile tñ alicui prius per sensum accepto, uel aliqua intẽtio noua ex ipsis phantasmatibus eliciatur, cũ imaginatiua in somno soluta appareat.

¶ In rñsione ad tertiũ ibidẽ nota benẽ hanc philosophiam distinguentem de actu apprehensionis, & de actu iudicii: qñ apprehẽdere cognitorũ, & penetratiõe eorũdẽ præcipuẽ cõsistit, iudicium autem in resolutione. Aut ideò hoc omnino impeditur in somno, quia resolutio nostra ad principia sensibus innixa, oportet quòd fiat. Illa uerò non omnino impeditur, quia & recipere à superioribus, & inspicere in phantasmatibus intellectus noster potest nobis dormientibus.

enim humor seminalis supabũdat i corpe, uel cũ facta est humoris resolutio, uel p nimiã calefactionẽ corpis, uel p quãcũque aliã cõmotionẽ sõniat dormiẽs ea, q ptinẽt ad expulsionẽ hmõi humoris abũdãtis, uel resoluti, sicut ẽt cõtigit qñ natura grauat ex aliqua alia supfluitate: ita q; qñq; formant i imaginatione phãtasmata ptinẽtia ad emissionẽ taliũ supfluitatũ. Si igit supabũdãtia talis humoris fit ex causa culpabili, puta, cũ ex supfluitate cibi uel pot⁹, tũc nocturna pollutio hẽt rõnẽ culpæ ex sua cã. Si aũt supabũdãtia, uel resolutio talis humoris nõ fit ex aliqua cã culpabili, tũc nocturna pollutio non ẽ culpabilis nec in se, nec i sua cã. Alia uerò cã nocturnæ pollutiõis põt eẽ aĩalis iterior, puta, cũ excogitatiõe pcedẽti cõtingit aliquẽ dormiẽtẽ pollui. Cogitatio aũt q̃ i uigilia pcessit, qñq; ẽ purẽ speculatiua, puta, cũ aliqs cã disputatiõis cogitat de peccatis carnalibus: qñq; aũt ẽ cũ aliqua affectiõe uel cõcupiscẽtiæ, uel horroris. Cõtingit aũt magis pollutio nocturna ex cogitatiõe carnaliũ uitiorũ, q sunt cũ cõcupiscẽtia taliũ delectationũ, qa ex hoc remanet qđdã uestigiũ & inclinatio i aĩa: ita q; dormiẽs facili⁹ inducit i sua imaginatione ad assentiẽdũ actib⁹, ex qbus seqt pollutio. Et ſm hoc Philo. dicit* i 1. Ethi. q; inquantũ paulatim ptrãseũt qdã mot⁹ à uigilãtibus ad dormiẽtes, meliora sũt phãtasmata studiosorũ q̃ quorũlibet. Et Aug.* dicit 12. sup Gen. ad literã, q; pp bonã aĩę affectionẽ, quædã eius merita ẽt in somnis clarent, & sic patet q; nocturna pollutio habet rationẽ culpæ ex parte suæ causæ. Qñque tñ cõtingit q; ex præcedenti cogitatione carnaliũ actuũ, ẽt speculatiua, uel si sit cũ horrore, seqt in sõnis pollutio: & tũc nõ hẽt rõnẽ culpæ nec i se, nec in sua cã. Tertia uerò cã est spũalis extrinseca, puta, cũ ex opatione dæmonis cõmouent phãtasmata dormiẽtis i ordine ad talẽ effectũ: & hoc qdẽ qñq; est cũ pctõ pcedẽti, s. negligẽtia pparãdi se cõtra dæmonis illusiões. Vñ & i sero cãtat. Hostẽq; nrm cõprime, ne polluãt corpora. Qñq; uerò ẽ absq; oĩ culpa hoĩs ex sola neqtia dęmõis. Sicut i collationib⁹ patrũ legit* de quodã, q semp in dieb⁹ festiuis pollutionẽ nocturnã patiebat, hoc diabolo pcurãte, ut impediret à sacra cõmunione. Sic igit patet q; nocturna pollutio nũquam est peccatũ, sed qñq; est seqla pcti pcedentis.

Ad 1. ergo dicendũ, q; Salomõ nõ meruit in dormiẽdo sapiẽtiã a Deo, sed fuit signũ pcedentis desiderij, pp qđ dr talis petitio Deo placuisse, ut Aug. dicit 12.* super Gen. ad litera.

Ad 11. dicẽdũ, q; ſm q; uires sẽsitiuę iteriores magis uel minus opprimunt à somno pp uaporis turbulẽtiã, uel puritatẽ, ſm hoc usus rõnis magis uel minus ipedit i dormiẽdo. Semp tñ q̃tũ ad aliqd ipedit, ut nõ possit oĩno liberũ iudiciũ hre, ut in 1. par. dictũ* est, & iõ nõ imputat ei ad culpã qđ tunc agit.

Ad 111. dicẽdũ, q; apprehẽsio rõnis nõ ita ipedit à somno sicut ei⁹ iudiciũ, qđ pficit p cõuersionẽ ad sẽsibilia, q sunt prima principia cogitationis humanæ. Et iõ nihil prohibet hoiem ſm rõnẽ apprehẽdere aliquid de nouo in dormiẽdo, uel ex ipsi⁹ reliqjs pcedẽtiũ cogitationũ & phãtasmatib⁹ oblatis, uł ẽt ex reuelatiõe diuina, aut imissione angeli boni, uel mali.

*Lib. 1. c. vl. a med. tom. 5.
*Li. 12. c. 15. ad fi. tom. 3.
*In collatione 22. c. 6. in pri.
Cassian.
*Li. 12. c. 15. in fin. tom. 3.
*1. p. q. 84 ar. 8.

ARTICVLVS VI.

Vtrũ stuprũ dẽat põi una spẽs luxurię.

AD sextum sic proceditur. Videtur q; stuprũ non debeat poni vna species luxuriæ. Stuprũ. n. importat illicitã virginũ deflorationẽ, vt hr in decretis* 36. q. 1. sed hoc põt esse soluti cum soluta, quod pertinet ad fornicationem. ergo stuprũ non debet poni species luxuriç à fornicatione distincta.

¶ 2 Præt. Ambr. dicit* in li. de Patriarchis. Nemo sibi blandiatur de legib⁹ hoium, oẽ stuprũ adulteriũ ẽ. Sed specierũ ex opposito diuersarũ vna nõ cõtinetur sub alia. cũ ergo adulteriũ ponatur spẽs luxurię, vr q; stuprũ spẽs luxuriæ poni non debet.

¶ 3 Prẽt. Inferre alicui iniuriam vr magis ad iniustitiã, q̃ ad luxuriã ptinere: sed ille q stuprũ cõmittit, iiuriã facit alteri, s. patri puellæ, quã corrũpit, q põt ad animũ suum iniuriã reuocare, & agere actione iniuriarum contra stupratorẽ. ergo stuprũ nõ debet poni species luxuriæ.

Sed contra est, q; stuprum ppriẽ cõsistit in actu venereo, quo uirgo deflorat. Cũ igr luxuria ppriẽ sit circa venerea, vr q; stuprum sit species luxuriæ.

Resp. Dicẽdũ, q; vbi circa materiã alicuius vitij occurrit aliquã specialis deformitas, ibi debet poni determinata spẽs illi⁹ vitij. Luxuria aũt est pctm circa venerea existens, vt supra dictũ *est, in uirgine aũt sub custodia patris existẽte quædã deformitas specialis occurrit, si corrũpat, tũ ex parte puellæ quæ ex hoc q violat, nulla pactione cõiugali pcedẽte, impedit à legitimo matrimonio cõsequẽdo, & ponit in uia meretricandi, à quo retrahebat ne signaculum uirginitatis amitteret: tũ ẽt ex parte patris, qui de eius custodia solicitudinem gerit, ſcđm illud Eccles. 42. Sup filiã luxuriosam confirma custodiã, nequando faciat te in opprobriũ uenire inimicis. Et ideo manifestũ est, q; stuprũ, quod importat illicitã uirginum deflorationẽ sub cura parentũ existentiũ, est determinata luxuriæ species.

Ad 1. ergo dicẽdum, q; q̃uis uirgo sit soluta à uinculo matrimonij, non tamen est soluta à patris potestate. Habet ẽt speciale impedimẽtum fornicarij cõcubitus uirginitatis signum, quod non debet nisi per matrimonium auferri. Vndẽ stuprũ non est fornicatio simplex, sed concubitus qui fit cum meretricibus, i. mulieribus iam corruptis, ut patet per* gloss. 2. ad Corinth. 12. super illud, Qui nõ egerunt pœnitẽtiam super immunditia & fornicatione &c.

Ad 11. dicẽdũ, q; Amb. ibi aliter accipit stuprum, prout. s. cõmuniter accipitur pro oĩ pec-

*36. q. 1. c. Lex illa præteritorũ.
*Lib. 1. de Abrahã c. 4. iter princip. & mediũ, to. 4.
*Q. pcc. ar. 1. & 3.
Gl. interlinearis ibi.

Porrecta per ternos.
747

Sup. ar. 1. cor. Et 4. di. 41. ar. 4 q̃o. 1. & 2. co. Et mal. q. 15. ar. 3. cor.

SVPER Q. CLIIII. ART. VI.

In ar. 6. eiusdem q. 154. dubium multiplex occurrit circa speciem stupri. Primũ est, quia differentia eius non uidetur habere locum in puella spontanea de uoluntate parẽtũ sic acquirente dotem pro matrimonio. Talis. n. ex stupro fit habilior ad matrimonium. Nec patri fit iniuria, quia scienti & uolenti non fit iniuria. In muliere quoque virgine ætatis grandæuæ, puta, quinquaginta annorũ, quæ amplius nõ est habilis generationi, nec est sub custodia alicuius, locum non vr habere ratio stupri.

¶ Secundum dubium est, An masculus pdẽdo suam uirginitatẽ, puta, prima seminatione sua concubens cũ meretrice, cõmittat pctm alterius speciei à simplici fornicatione, puta in specie stupri. Et est rõ dubij, quia si non, sequeret, q; nõ oẽs luxuriæ species se tenerẽt ex parte utriusq; sexus: qñ stupri species ex parte fœminæ tñ inuenitur, & sequeret, q; masculus esset expers aureolæ propriæ virginũ, & non virij proprij oppositi virginitati sub stupri specie locatæ. Si sic, oportet saluare i tali peccato differentiam constitutiuam stupri, quod non apparet.

¶ Tertium dubiũ est, An mulier uirgo quæ seipsam polluẽdo venereum experitur delectationẽ, peccet peccato stupri. Et est rõ dubij, quia uirginitas non perditur irreparabiliter & illicitẽ: nisi per stuprum, saltẽ i fœmina: cũ stuprum directẽ virginitati in muliere opponatur. Per omnem autẽ uoluntariam pollutionẽ extra matrimonium aduenientem virgini, perditur irreparabiliter & illicitẽ virginitas mulieris. ergo est stuprum. In oppositũ autem est, quia p talẽ pollutionẽ non pdit virginitatis signaculum, cuius priuatione minus habilis redditur mulier ad cõiugium: sine hac autem priuatione non committitur stuprum.

¶ Quartum dubium huic tertio annexũ est, An illicitus cõcubitus cum muliere integra polluta tñ per molliciẽ, seu sodomiã, sit stuprũ. Et ratio dubij, quia q; non sit stuprum, apparet ex eo q; ibi non est uirginis defloratio, quia non est uirgo, ut ex supradictis de uirginitate patet. Et confirmatur, quia cum dr, stuprum est illicita uirginis defloratio, aut ly virgo est nomen virtutis, aut naturalis status. Si est nomen uirtutis, hr intentum: q; illa non est virgo formaliter, nec materialiter. Si naturalis status, sequitur q; stuprum, quod directẽ et opponitur non est vitium: q̃ uitium opponitur virtuti non naturali statui, nisi vt est materia uirtutis. Sed hoc dici nõ põt secundum authoris doctrinam, dicentis integritatẽ carnis non nisi per accidens se habere ad virginitatẽ. Constat nãq; q; uitia non contraponuntur virtuti secundũm ea quę per accidens se habẽt ad virtutẽ: aliter essent infinita uitia contra unam uirtutẽ, eo q; infinita uni accidunt. In oppositum autem est, quia in tali coitu inuenitur vtrumque ad stupri differentiam spectans, scilicet & uiolatio signaculi virginalis, & iniuria paternæ custodiæ.

¶ Quintum dubium est ex Martino in quęst. de stupro, uolente quòd stuprum non sortitur rationem suę speciei ex adiũcta parentum custodia: quia posita sola illicita oblatione virginitatis per coitum, ponitur stuprum & ea remota, quocunq; alio posito, non ponitur stuprum. ergo ad stupri rationem sat est illicita per coitum defloratio. Antecedens pro prima parte probatur, si ponatur puella sine custodia, defloratio illius non esset simplex fornicatio, non adulterium, non raptus, non incestus ergo stuprum. Quoad secundam uerò, quia concubitus cum puella in domo patris iam stuprata, non est nisi simplex fornicatio.

¶ Ad euidentiam horum sciendum est, q; naturale luxuriæ genus in stupri speciem trahitur per naturale signaculũ virginitatis mulieri attributũ sub naturali custodia parentum: ita q; naturali signaculo non p accidẽs, sed naturaliter debet paterna custodia pp infirmitatem muliebrem in conseruando proprium decus. Propter quod dr Eccl. 7. c. Filiæ tibi sũt, custodi corpus earũ. Et qñ hęc naturali ordine cõnexa sunt, ut s. custodia paterna signaculo adsit uirgineo, & econtra, qñ secundum naturæ ordinem sub mariti cura & iure, mulier deinceps esse debet, quę in adiutorium ad generãdum proculdubio creata est: ideò defloratio uirginis extra coniugium offendit quidem duo, s. signaculum virginitatis, & paternam custodiã, alteram in fœmina, alterum in parente. Sed quoniã naturalis est connexio inter ista, ideò non ex altero tãtum, sed vtroq; simul differẽtia propria stupri sumẽda est. Et cũ vnum eorum di, alterum cointelligendũ est. Paterna namq; custodia non cuiuscumque, sed signaculi virginalis est. Nam sicut naturali ordine patris est alere filiam, & prouidere illi usque ad nuptias inclusiuẽ: ita eiusdem est custodire filiam benẽ habilem ad matrimonium. Minus autem habilis est mulier corrupta, quantum in se est, ad matrimonij copulam, vt patet, si sciretur ipsam esse corruptam, quoniam non inueniret suę conditionis virum. Et sic cum stuprum contra paternam dicitur custodiam, cointelligitur esse etiam contra signaculum custodiæ. Et similiter quia signaculum huiusmodi habilem seruans mulierem ad matrimonium, naturaliter eget paterna custodia, & sub illo naturali ordine est, seu esse debet: ideò contra signaculum virginitatis agẽs, iniuriã paternæ facere cointelligitur custodiæ. Illius est siquidem signaculũ illud ita patris quo ad conseruationem, sicut mulier est mariti quo ad usum venereum.

¶ Ad primum igitur dubium dicitur, q; mulier ex stupro acquirens dotem, redditur quidem habilior ad matrimonium quo ad bona fortunę, sed redditur inhabilior, quoad bona naturæ tam corporis, quàm animæ. Stuprum autem penes dãnum naturalis boni attenditur, & non penes bona exteriora. Consensus quoque tam sui, quàm paternus etsi stupratoris iniuriam attenuet, non tamen tollit, tum quia huiusmodi consensus nõ est omnino uoluntarius sed mixtus, sicut projiciens merces in mare propter necessitatem maiorem: tum, præcipuẽ & propriẽ, q; consensus in his, quorum nõ sumus pro libito domini, nõ tollit quin scienti & consentiẽti fiat iniuria, ita quòd cum dicitur, Scienti & uolenti non fit iniuria: &, Nullus patitur iniustum volens, intelligitur in his tantũ, quorum homo est dominus secũdum libertatem suæ uoluntatis, ut sunt bona fortunæ: & nõ in his

quæ

Universidad de Deusto Biblioteca

quæ etsi nostra sint, non tamen possumus, vt uolumus, de illis F disponere, ut patet in naturalibus. Nam licet manus tua, sit tua: non tñ propterea pōt de consensu tuo à te tolli sine iniuria tua. Esset.n. mutilationis suæ reus, qui hoc facinus patraret. Et similiter uxor tua non potest de cōsensu tuo sine tua iniuria cognosci ab altero. Esset.n. adulterij reus cōcumbens, & te uolente, cū ea. Ergo dicta est, quia non sumus secūdùm nostræ uoluntatis libertatem, talium dñi: sed ab altiori principio sunt hæc nostra quo ad aliquid seruato certo ordine, cōtra quē si fiat, iniuriæ locus relinquitur. Et qa signaculū virginitatis nec mulieris, nec patris subest libertati ad libitum, sed à natura tributū, vtriq; est seruādū usque ad nuptias: ideò neutrius iniuria curat ex utriusq; cōsensu contra naturale debitum, quo vterque cōmendatū hoc decus seruare tenet. Ad obiectionē autem de muliere grādæua, dī q quandiu virgo est, semper quantū est ex habilitate naturalis decoris, apta est cōiugio: & ideò semper ex uiolatione redderetur inhabilis coniugio. Quòd autē sub nullius custodia sit, quāmuis de facto sit possibile, quia tñ hoc est per accidens, non tollit quin talis defloratio esset stuprum: qm morales species attenduntur secūdùm id quod cōiter inueniri natum est. Cōstat autem q cōiter in humano genere uirgines sub parentum, uel alicuius loco parentum custodia sunt & esse debent: & ideò uirginū defloratio absolutè & per se stuprum est, ad quam speciē deflorationes, quæ per accidens aliter contingunt, reducendæ sunt.

¶Ad secundum dubium dicitur, q cum species rerum sint sicut numeri, ut dicitur 8. Meta. in quibus sublatio unitatis variat speciem, & in masculo primò cocunte cum meretrice differentia stupri non saluetur, quia nec signaculum aliquod naturale perdit, quo inhabilior reddatur coniugio, nec aliquid perdit quod paternæ custodiæ naturaliter commendatum sit seruandū vsque ad coniugium, ut patet ex hoc, quòd filij antè coniugium post pubertatis annos absque ulla custodia communiter discurrunt, repugnante natura si oppositum fieret. Quod communiter in naturalibus fit, ostendit sic natum esse fieri, ut dicitur in 2. Physic. Et propterea ex eo quòd naturali inclinatione fœminæ antè coniugium custodiuntur, masculi non, sed si custodire quis eos uellet, cōtra naturalem morem agere diceretur, signū habemus naturalis custodiæ in fœminis usque ad coniugium, & liberæ facultatis in masculis, consequens est q cōcubitus masculi primus cum meretrice non est in specie stupri, aut proportionali, sed simplex tantum fornicatio. Nec obstat quòd ex primo concubitu reddatur habilior ad luxuriam, utpote expertus. Hoc enim commune est omni primo peccato in quolibet genere, q ex primo reddatur habilior ad simile, & constat q nō omne primum peccatum habet propriam speciem distinctam a secundo & tertio &c. Et hinc habes q si masculus confitetur de luxuriæ peccato, non oportet quærere si erat uirgo.

¶Ad primam ergo obiectionem in oppositum, cōceditur quòd non omnis species luxuriæ sumitur ex parte utriusque sexus.

¶Ad secundam verò dicitur, q stuprum non significat uitium oppositum uirginitati adæquatè, sed in muliere tantum. Et propterea obiectio nihil obstat. Et præterea uirginitatis aureola nō opponitur tantum uitio contra virginitatem, sed etiam casti amissioni virginitatis vndique: ergo ruit ratio illa.

¶Ad tertium dubium dicitur, q cum stuprum sit species luxuriæ naturalis, & propterea tam à magistro sententiarum, quàm à Gratiano quinque tantum species numerantur luxuriæ, & nō fit mentio de uitio contra naturam, utpotè nō pertinente ad dictum genus: & mollities, qua mulier seipsam pollit, non sit luxuria naturalis, sed contra naturam, dicendum est quòd huiusmodi pollutio non est stuprum, sed est longè maius peccatum,

cato luxuriæ. Vñ stuprū ibi nominat cōcubitum viri cōiugati cū quacumq; alia muliere præter uxorē: quod patet ex hoc, q subdit. Nec viro licet, quod mulieri nō licet. Et hoc modo etiam accipitur Numeri. 5. ubi dicitur. Si latet adulterium, & testibus argui non potest, quia G non est inuenta in stupro &c.

AD III. dicendū, q nihil prohibet unum peccatū ex adiunctione alterius deformi⁹ fieri. Fit autē deformius pctm luxuriæ ex peccato iniustitiæ: quia vr̄ concupiscentia esse inordinatior, q á delectabili non abstinet, ut iniuriam uitet. Habet aūt duplicē iniuriā annexam, Vnam quidē ex parte uirginis, quā etsi non vi corrumpat, tñ eam seducit, H & sic tenet̄ ei satisfacere. Vndē dr̄ Exod. 22. Si seduxerit qs uirginem nondum desponsatam, dormieritq; cū ea dotabit eam, & habebit vxorem. Si aūt pater uirginis dare noluerit, reddet pecuniā iuxta modū dotis, quā uirgines accipere cōsueuerunt. Aliā uero iniuriam facit patri puellæ: vñ & ei s̄m legē tenetur ad pœnā. Dr̄.n. Deut. 22. Si inuenerit uir puellā uirginē, quę nō habet spōsum, & apprehendēs concubuerit cū illa, & res ad iudiciū uenerit, dabit q dormiuit cū ea, patri puellæ 50. siclos argēti, & habebit eā uxorē: & qa humiliauit illā, non poterit dimittere eam cūctis diebus uitæ suæ. & hoc ideò, ne uideat̄ ludibrium fecisse, ut August.* dicit.

scilicet contra naturam, tollēs irreparabiliter virginitatem. Falsum est enim quòd in muliere virginitas solùm tollatur per stuprum, nec stuprum opponitur adæquatè virginitati in muliere. Vni namque virtuti multa opponi ex supradictis patet uitia.

¶Ad quartum dubium dicitur, quòd talis concubitus est stuprum, quia ibi saluat̄ propria differētia stupri, quā addit supra illicitum naturalē cōcubitum, dū aufert signaculum uirginale paternæ custodiæ cōmendatum, qd natū est mulierē habilem seruare ad coniugiū. Redditur siquidem mulier ad cōiugium inhabilis, propriè loquēdo, non ex mollitie, aut sodomia cū fœmina, sed ex huiusmodi violatione signaculi, cuius signū est, q si sciret puella mollitie sola pollutā, non pp hoc cōiugiū eius despiceret quasi non uirginis.

¶Ad obiecta aūt in oppositum dī, q cū stuprum ponitur illicita uirginis defloratio, ly uirginis, propriè & directè est nomen naturalis status, qui, qm est materia virtutis castitatis, uel uirginitatis distinctæ contra castitatē, ideò per eius uiolationem illius poni potest unum speciale uitium, ita q sicut magnanimitati secūdùm diuersa opponunt̄ multa uitia, puta, præsumptio, ambitio, inanis gloria &c. ita uirginitati, seu castitati secundùm diuersa opponunt̄ plura uitia. Nā secundum seminationem opponitur quodcumq; luxuriæ uitium ad ordinationem seminationis spectās, & propterea tam castitas quàm uirginitas uirtus perditur per mollitie &c. Secundum uerò uirginalem statum, opponitur illi stuprū: secundum autem cōiugalem, opponitur illi adulterium &c. Et cum obijcitur, q huiusmodi statum, ut est materia uirtutis, per accidēs se habet signaculum uirginale, respondetur q integritas fœminei mēbri dupliciter potest cōsiderari. Primò, ut est quædā carnis integritas: I & sic verum est, q per accidens se habet ad statum uirginalem, ut est materia uirtutis, & hoc supra docuit author ex Aug. Alio modo, ut est signaculum uirginale. s. cōclusiuum uteri & animi ad amplexum uirilem. Et sic non per accidēs, sed per se spectat ad statum uirginalem, ut est materia uirtutis: & propterea si sic perditur, reddit mulierem minus habilem ad coniugium. Si autem perderetur primo tātum modo ob casum, uel infirmitatis curandæ necessitatem, nō propterea minus habilis ad coniugiū esset. Vnde in nullo patris custodię iniuria fieret, si sic perderet̄.

¶Ad quintum dubium dr̄, q stuprum sumit speciē propriā ex adiuncta supra illicitum concubitū iniuria paternæ custodiæ non respectu cuiuscumque, sed signaculi uirginalis ut sic. Et ita q paterna custodia pōt dupliciter sumi. Vno modo, ut respicit filiā ut custodiā, siuē sit uirgo, siuē non: & sic nō constituit stupri speciem. Et propterea cognoscens filiā alicuius iam stupratam in domo parentum, nō committit stuprū, sed simplicē fornicationē tantò grauiorem, quantò offendit ēt patrē, sub cuius adhuc custodia est ante nuptias. K Alio modo, ut respicit filiā secūdum uirginale signaculū, & sic constituit stupri speciē. Et cum obijcit̄, q remota paterna custodia à uirginali signaculo, adhuc cōstituitur stuprū, uidetur, q licet signaculum uirginale possit fortè esse sine paterna custodia, nō pōt tñ esse sine indigētia naturali, quantū in se est, paternæ custodiæ. Ac per hoc non pōt absolui ab ordine ad paternam custodiā, & ideò casus non est admittendus. Et si infertur, q ista cōditionalis est uera: Si signaculū uirginale esset sine paterna custodia, adhuc illius illicita uiolatio esset stuprum, respondetur, q intelligendo per paternam custodiam, ordinem ad paternam custodiam, à quo nō potest signaculum uirginale absolui, ista conditionalis est falsa, quoniam destruit seipsam: quoniam si signaculum uirginale esset sine ordine ad paternam custodiam, non esset signaculum uirginale, sed esset sicut uirginitas naturalis masculorum. Sicut & ista conditionalis est falsa, si pater esset sine filio, esset pater.

*In li. q̃st. sup Deut. quæ. 34. ante med. to. 4

SVPER

ARTICVLVS VII.

Vtrum raptus sit species luxuriæ distincta a stupro.

Porrec. per tot.

748

Sup. art. 1. co. Et 4. d. 41. ar. 4. q. 1. co. & q. 2. cor. & ad 6. Et ma. q. 15. ar. 3. cor.

*Li. 5. Ethymo. ca. 26. ante medium.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Vr̄ q raptus nō sit spēs luxuriæ distincta a stupro. Dicit.n.* Isidorus in li. Etymo. q stuprū[h] i. raptus, propriè est illicitus coitus à corrūpendo dictus; vñ & q raptu potit̄, stupro fruitur. ergo uidetur q raptus non debeat poni species luxuriæ a stupro distincta.

†36. q. 1. c. Lex illa p̄ceritorum

¶2 Præt. Raptus vr̄ quādā violentiā importare. Dr̄.n. in Decretis 36.† q. 1. q raptus cōmittit̄, cum puella violēter a domo patris abducit̄, ut corrupta in vxorē habeat̄: sed hoc q violentia alicui inferat̄,[h] p accidēs se hēt ad luxuriā, q̄ p se respicit delectationē cōcubitus. ergo videt̄ q raptus non debeat poni determinata species luxuriæ.

¶3 Præt. Pctm̄ luxuriæ p matrimoniū cohibet̄. Dr̄.n. 1. ad Co. 7. Propter fornicationē vnusquisq; suā vxorē habeat: sed raptus impedit matrimoniū sequēs. dr̄.n. in cōcilio * Meldēsi. Placuit ut hi q̄ rapiunt[h] fœminas, uel furant̄, uel seducūt,[h] eas nullatenus habeāt vxores, q̄uis eas posmodum nuptialiter cum consensu parentū suorū susceperint. ergo raptus nō est determinata spēs luxuriæ.

Habet̄ 36. q. 2. c. Placuit, in pr.

¶4 Præt. Aliqs pt̄ cognoscere suā sponsā absq; pctō luxurię: sed[h] raptus pt̄ cōmitti si aliqs violenter sponsā suā auferat de domo parentū, & eā carnaliter cognoscat. ergo raptus nō dēt poni deteriata spēs luxur.

SED CONTRA ē, q raptus ē illicitus coitus, vt Isid.* dicit: sed hoc ptinet ad pctm̄ luxurię. ergo raptus est spēs luxuriæ.

Li. 5. Ethymo. c. 26. ante med.

RESP. dcdm̄, q[m] raptus, put nūc de eo loqmur, est spēs luxuriæ. Et qñq; qdē in idē cōcurrit cū stupro: qñq; āt inuenitur B raptus sine stupro: qñq; vero stuprū sine raptu[h]. Cōcurrūt qdē in idē, qñ aliquis violentiā infert ad uirginē illicitè deflorandā, quæ quidē violentia qñq; infert tā ipsi uirgini, quā patri: qñq; āt infertur patri, sed nō uirgini, puta, cū ipsa cōsentit ut per uiolētiā de domo patris abstrahatur. Differt ēt uiolētia, & raptus alio mō: q a qñque puella uiolenter abducit̄ a C domo parētū & violēter corrūpit̄: qñq; āt etsi uiolēter abducat̄, nō tñ uiolenter corrūpit̄, sed de uoluntate uirginis, siue corrūpat̄ fornicario cōcubitu, siue matrimoniali. Qualitercūque.n. uiolētia adsit, saluat̄ rō raptus. Inuenit̄ āt raptus sine stupro, puta, si aliqs rapiat uiduā, uel puellā corruptā. Vnde Symmach⁹ Papa* dicit. Raptores uiduarū, uel uirginū ob im D manitatē facinoris tāti detestamur. Stuprū uero sine raptu inuenit̄ qñ aliqs absq; uiolētię illatiōe uirginē illicite deflorat.

Concil. m

Habet̄ 36. q. 2. c. Raptores.

AD PRIMVM ergo dcdm̄, q qa raptus plerunq; cū stupro in idē concurrit, ideo quandoque unum pro alio ponitur.

AD II Dcdm̄, q illatio uiolentię uī procedere ex magnitudine concupiscētię, ex qua aliqs nō refugit periculo se immittere uiolentiæ inferendæ.

AD III dcdm̄, q aliter ē dicē

SVPER QVÆ. CLIIII. ARTIC. VII.

IN ar. 7. eiusdem 154. q. occurrunt dubia quatuor. Primum circa principium corporis ar. quo pacto stant ista duo simul. s. q raptus sit una spēs luxuriæ distincta ab alijs, & tamen coincidat cū stupro, & alijs speciebus luxuriæ. Species namque eiusdē gñis nō coīcidūt.

¶Secundum dubium est in responsione ad 2m, quia magnitudo luxuriæ impellēs hominem ad violentiā inferendā, nō variat speciē luxurię: maior .n. & minor luxuria n̄ differūt spē ex maiori magnitudine.

¶Tertium dubiū est in responsione ad tertiū ex Martino impugnante illud literę. Nec tñ raptus matrimoniū iā contractū dirimit. Arguit siquidem, q matrimoniū inter raptorem & raptam sit nullum ante condignam pœnitentiam, et consensu puellæ post raptū accedēte. Excommunicatus non est capax sacramētorū, raptor aūt est excommunicatus, nec ante condignā pęnitentiam absolui debet. Probat āt raptorē esse excōmunicatum per multos tex. 36. q. 2. s. c. Eos. c. de puellis. c. si quis, c. Nullus. ca. si aūt, & c. Placuit, Nec iura. inquit, ista abrogata sunt, nec eis contradicit Hiero. quia concilium illud non prohibet totaliter coniugium inter raptorē & raptam, sed decernit non sufficere ad horum coniugiū dotationem, parentum consensum, susceptionem nuptialem: qa requiritur q rapta parentibus restituat̄, & raptor pęnitentiæ publicæ subijciatur, alioquin manebit excommunicatus.

¶Quartū dubium est in eadē responsione ad tertiū circa illud, Raptus impedit matrimonium cōtrahēdum: qđ non vr̄ hoc uerum, nisi sit rapta alienæ sponsę, ut dicitur 27. quæstio. 2. Statuimus.

¶Ad primum dubium dī, q cum spēs moralium sint accidentia actuum humanorum, non inconueniens plures species circa eundē actum concurrere: & sic coincidere materialiter nō formaliter. Et hoc modo idem concubitus est in specie stupri, qa est illicita defloratio uirginis: & in specie raptus, quia uiolentus. Et simile est de adulterio, cum rapitur aliena coniunx.

¶Ad secundum dubium dicitur, q raptus s̄m finem significatū formaliter ponitur species luxuriæ, sicut adulterium, & similia. Secundum autem conditionem eius qđ est ad finem, q etiam significatur ut materia, ponitur sub rapina, sicut adulterium sub vsurpatione rei alienæ. Nec in litera oppositū docemur, sed ostēditur q non omnium per accidens huiusmodi deformitates iniustitiæ adiunguntur luxuriæ: qm̄ tanto ma- A ior grauior est luxuria, quanto minus curat subire iniustitiæ offensas, pericula &c. Et non ostenditur per hæc, q ipsa luxuria ex sua magnitudine, aut quocunq; sui generis habeat specificas differentias per se in suo genere, ut in primo huius q. ar. ad sm̄ in litera habes. Simile est.n. de adulterio, sacrilegio &c. iudicium. Lato siquidē vocabulo, speciem luxuriæ sortita sunt nomina.

¶Ad tertiū dubiū dī, q tā maior in sensu in quo sit, q minor ē falsa. Nā licet excōmunicatus sit incapax, hoc est, exclusus a sacris, ita q non, nisi cū pctō mortali pt accedere ad ea: n̄ tñ est incapax sic, ut si recipiat sacramentū, illud sit nullum. Nā si excommunicatus confirmet̄, aut ordinetur, non ppea sacramentū est nullū, unde nō dēt iterari. Et similiter si matrimonii sacramentum contrahit, validū ē. Vnde & cōstat, q inter impedimenta impedientia matrimonium cōtrahendū, & dirimentia cōtractū, nō cōputat̄ excōmunicatio, ut patet in 4. sen. Raptor quoque si ē ipso facto excōicatus, sed excōicandus ē iurib. allegatis dī ita clare, q si ē opus gl. nisi in c. Si qs, ubi dī, Anathema sit, q glossat̄ Anathema fiat, qd ex eo patet, q collectores censurarū ē iure cōueniūt ē hoc, q raptor nō ē excōicatus. Mirādū est de hoc homine, q duo impedimenta dirimentia matrimonii adijcere se sexda cum a tota Ecclesia approbatis nō aduertit. s. excommunicationem, & raptū, aut unū compositum ex utroque. Ad id autē quod addit contra primam responsionem authoris ad c. Placuit, dī, q uere c. illud ex concilio Aquisgrani est abrogatū, qm cōstat q si ligat. Et q Hieron. interdit contrariū, dū docet coniugium inter raptorem & raptam posse esse legitimum de consensu partium, & capitulum illud manifeste statuit oppositum, ita ut non sit capax expositionis Martini: quoniam expressè prohibet totaliter coniugium inter raptorem & raptam etiā post dicendo, Placuit ut qui rapiunt feminas, nullatenus eas habeant vxores, quis eas postmodū nuptialiter cū parentū cōsensu susceperint. Quid clarius? De requisitis autem ante cōiugiū inter raptorem & raptam, sciendū est q sicut raptor pecuniæ, aut armenti restituisse dicitur, cum satisfecerit domino rei raptę quando scilicet fecit de re rapta vt dominus rei disposuit: ita raptor filiæ restituisse eam patri censetur, si de filia disposuit ut pater uult. Et propterea si patri placet, ut puella uoluntaria maneat cum eo qui rapuit, non est amplius restitutioni obnoxius. De pęnitentia autem publicæ

Debito non inuenio q impediat matrimonium & contrahendum, sed solam pœnitentiam solemnem inuenio impedire cōtrahendum matrimonium, ut dr 27.q.2.c.de his. ubi de pœnitentia non ineptibili manifeste est sermo. Nulla tñ pœnitentia dirimit contractum. Sed & in foro conscientiæ si raptor cōfessus est, & absolutus, & recōciliatus puellæ, & parentibus &c. ad nullā vr amplius pœnitētiā obligari, ex quo ei non imponit. ¶Ad quartū dr, q qa impedimenta impedientia tm contrahēdū matrimonium, nō videntur ita exacte discussa, sicut impedimenta, q impediunt & dirimunt: iō nō est mirū si doctor aliqui inter impedientia tātum aliquid cōmune diceret q alii tacēt. De raptu siquidē alienæ sponsæ ex allato textu satis constat, q impedit tm contrahendū. Et de raptu vniuersaliter vr i capitulo, Si āt insinuati 36.q.2.per illa verba, Iterare connugiū nō psumat. Et ppea fortè author absolute dicit de raptu, q nō dirimit, etsi impediat contrahendū qđ tñ non oportet ex ui huius literæ vniuersaliter intelligere: sed satis saluatur veritas literæ, si negatiua q asseritur. s. Nō dirimit, est vera vniuersaliter: & affirmatiua quæ cum aduerbio aduersatiuo subiungitur, est uera permissiuè, & particulariter. s. Etsi impediat contrahendum, ita q ipse loquendi modus permissiuam verificationem, quæ particularis esse pōt insinuet. Et sic valet exponendum, ne nouitas et inducatur. Et sic ad huiusmodi literæ verificationem sufficit, quòd raptus aliquis impediat cōtrahendum, s. raptus alienæ sponsæ.

dū de raptu puellarū, quæ sūt aliis despōsatæ, & aliter de raptu illarū, q nō sunt aliis despōsatæ. Illę. n. q sunt aliis despōsatæ, restituēdæ sunt suis spōsis, q i eis ex ipsa despōsatione ius hēnt. Illę āt quæ nō sūt aliis desponsatæ, primò restituēdę sunt patris ptāti, & tunc de voluntate parentū licitè possūt eas in vxores accipere. Si āt aliter fiat illicitè matrimoniū cōtrahit. Tenet. n. quicūq; rem rapit, ad eius restitutionē. Nec tñ raptus dirimit matrimoniū iā cōtractū, etsi impediat cōtrahēdū. Qđ āt dr in prædicto consilio dictū est in detestationē illius criminis, & est abrogatū. Vñ Hier.* contrariū dicit. Tria, inquit, cōiugia legitima in scripturis legunt. Primū est, uirgo casta in uirginitate viro data legitimè. Secundū est, uirgo in ciuitate dēphēsa à uiro, & illi p vi copulata, si uoluerit pater eius dotabit eā iste uir quātū indicauerit pater, & dabit ptiū pudicitię eius. Tertiū āt est qñ aufert ei, & tradit alteri de uolūtate patris. Vel pt intelligi de illis q sūt aliis despōsatæ, & maximè per uerba de pręsēti.

Refertur 36.q.2.c. Tria.

Respo. 2.

AD IIII dcdm, q sponsus ex ipsa despōsatione habet aliquod ius in sua sponsa, & ideo quāmuis peccet uiolentiam inferendo, excusātur tamen à crimine raptus. Vñ Gelasius Papa* dicit, Lex illa pteritorū principium ibi raptū dixit esse commissū, ubi puella, de cuius nuptiis nihil actum fuerat, uidebatur abducta.

36.q.1.c. Lex illa pteritorū.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum adulterium sit determinata species luxuriæ ab aliis distincta.

AD OCTAVVM sic pceditur. Vr q adulteriū nō sit determinata spēs luxurię ab aliis distincta. Dr. n.[h] adulteriū ex eo q aliquis ad alterā accedit pter suā, sicut dicit qdam glo.* super Exodū sed alia mulier pter suā pt eē diuersarū cōditionum. s. uel uirgo, uel in ptāte patris existens uel meretrix, uel cuiuscūq; alterius conditiōis. ergo vr q adulterium ñ sit spēs luxurię ab aliis distīcta.

*Est Aug in li. quæ in Exodū q.71. a medio. to. 4.

¶2 Præt. Hiero.* dicit, q nihil interest ex qua cā quis insaniat. vñ Sixtus pythagoricus[h] Adulter inqt, ē amator ardētior in suā vxorē, & pari rōe in quam libet aliā mulierē: sed in omni luxuria est amator ardētior debito. ergo adulteriū inuenitur in omni luxuria. non ergo debet poni luxuriæ species.

Refertur 32.q.4.c. Origo. Et sumit ex Hie. li.1. cōtra Iouinianū circa fi. to. 4.

¶3 Præt. Vbi est eadē rō deformitatis, ibi nō vr esse alia spēs peccati: sed in stupro & adulterio vr esse[h] eadē rō deformitatis: qa vtrobique uiolatur mulier alienę ptāti subiecta, ergo adulteriū non est determinata species luxurię ab aliis distīcta.

SED CONTRA est, qđ Leo Papa dicit, q adulteriū cōmittit cū ppriæ libidinis instinctu, vel alieno cōsēsu cū altero, vel altera, cōtra pactū cōiugale cōcūbit: sed hoc ĩportat spālē deformitatē luxuriæ, ergo adulteriū ē determinata spēs luxurię.

RESP. Dcdm, q adulteriū sicut ipsū nomē sonat, est accessus ad alienū torū. In quo qdē dupliciter contra castitatem, et humanæ gnationis bonum aliquis delinquit, Primo quidem inquantum accedit ad mulierē non sibi matrimonio copulatum, qđ requirit ad bonum prolis ppriæ educandæ. Alio mō, qa accedit ad mulierē alteri p matrimoniū copulatā, & sic impedit bonū plis alienę. Eadem rō est de muliere cōiugata, q p adulteriū corrumpit. Vñ dr. Eccle. 23. Ois mulier relinquens uirū suū peccabit. Primò. n. in lege altissimi incredibilis fuit, i qua. s. pcipit, Nō mœchaberis. Et secundo, vitiū suū dereliqt, in quo facit cōtra certitudinē plis eius. Tertiò, in adulterio fornicata est, & ex alio uiro filios statuit sibi, qđ est cōtra bonū propriæ prolis. Sed primū est cōe in oibus pctis mortalibus: alia verò duo spāliter pertinent ad deformitatē adulterij. Vñ manifestū est q[m] Adulterium est determinata species luxuriæ, utpote specialem deformitatem habens circa actus venereos.*

Concl. in D.84.

AD PRIMVM ergo dcdm, q ille qui habet vxorē, si ad aliā accedat, pctm eius pōt denominari, vel ex parte sua, & sic sp est adulterium, quia contra fidē matrimonii agit: uel ex parte mulieris ad quam accedit, & sic qñq; est adulteriū, puta, cū coniugatus accedit ad vxorem alterius. Qñq; aūt habet rōnē stupri, uel alicuius alterius, sm diuersas conditiones mulierū ad quas accedit. Dictum est autem* supra, q species luxuriæ accipiuntur, secundum diuersas mulierum conditiones.

Art. 1. huius quæst.

AD II dcdm, q matrimoniū specialiter est ordinatū ad bonū humanæ prolis, sicut dictū* est. Adulterium aūt specialiter matrimonio contrariat, inquantū violat matrimonii fidē, quā quis coniugi dēt. & qa ille qui est ardentior amator vxoris, facit contra bonum matrimonii, inhoneste eo vtēs, licet fidē nō violet: iō aliqualiter pt adulter nominari, & magis q ille qui est ardentior amator alterius mulieris.

Art. 2. huius quæst.

AD III dcdm, q vxor est in ptāte viri, sicut ei matrimonio copulata: puella āt sub ptāte patris sicut p eū matrimonio copulāda. Et iō alio mō cōtra bonū matrimonii ē pctm adulterii, alio mō pctm stupri: & pter hoc ponunt diuersę luxurię spēs. De aliis āt ad adulteriū ptinētib*, dicet i tertia parte, cū de mrimonio tractabit.

ARTICVLVS IX.

Vtrum incestus sit determinata species luxuriæ.

AD NONVM sic pcedit. Vr q icestus nō sit spēs determinata luxurię. Incestus. n. dr *p priuationē castitatis: sed castitati vr opponi luxuria. ergo vr q incestus non sit species luxurię, sed sit ipsa luxuria.

¶2 Præ. In Decretis dr 36.* q.1. q icestus ē cōsāguinearū, vel affiniū abusus: sđ affinitas differt a[h] cōsāguinitate. ergo icestus ñ ē vna spēs luxuriæ, sed plures.

* 36.q.2. c. Lex illa pteritorū a medio.

¶3 Pręt. Illud qđ[h] d sēñ iportat aliquā dformitatē, ñ cstituit aliquā determinatā spēm vitii sed accedere ad cōsāguineas, uel affines non est secundū se deforme, alias nullo tempore licuisset. ergo incestus nō est determinata species luxuriæ.

SED CONTRA est q spēs lu-

SVP. QV. CLIIII. ARTIC. VIII.

IN ar.8.q. eiusdem 154. in respōsione ad primum ex Martino dubiū occurrit contra hanc responsionem dicentem, q ista expositio est obscura, & ponit incompossibilia. Obscura quidem, quia non dicit plane, utrum in tali casu concubitus mulieris sit adulteriū: nec etiam dicit, utrum uir ex parte mulieris adulteretur, an non. Et licet de vtraque magis uideatur beatus Thomas dicere q non, in tali tñ casu, qui frequenter contingit, & multorum conscientias pulsat, fuerat loquendum apertius. Incompossibilia āt dicit hęc duo. s. q vir ex parte sua committit adulterium, & q diuersæ species luxuriæ sumantur secundum diuersas mulierum conditiones. Ex secundo. n. arguitur contra primum. Species luxuriæ sumuntur secundum diuersas conditiones mulierum: sed quantum est ex conditione mulieris solutę, cum qua coniugatus concumbit, non cōmittitur adulterium. ergo iste simpliciter non committit adulterium. Immò nec ex parte sua iste committit adulteriū: qa adulteriū sm solam secundi dicti, nonnisi cōmittit ex cōditione uiri, sed tñ ex cōditione mulieris. Et ut beatus Thomas dicere, q simpliciter loquēdo, cū cōiugatus coit cū soluta, nō est adulteriū, nec ex parte viri, nec ex parte mulieris, quia ex parte viri nulla sumit species luxuriæ, & ex parte mulieris cōstat non esse adulteriū. ergo nullo mō cōmittit adulteriū. Præt. Vir solutus cognoscēs mulierē coniugatam, minus peccat, q coniugatus cognoscens solutā: sed primus cōmittit adulteriū, & secundus non cōmittit grauiorem luxuriā q adulteriū. ergo committit adulterium. Antecedens probatur, quia coniugatus agit contra fidem, ad quam in facie Ecclesiæ se obligauit, solutus autē non & cętera sunt paria in eis, igitur &c. ¶Ad hoc di, q respōsio illa est clarissima & sibi ipsi consona ac aliis. Et ad probationem obscuritatis dr, q rō ista clare docet, quòd concubitus coniugati tam cū soluta, quàm cum quacunque, est sp adulterium quātum est ex parte uiri. Et ex hoc manifeste habemus, quòd mulier cum illo peccans, adulterii crimen incurrit, clarissimeque dicit q in tali concubitu uir ex parte mulieris qñque adulterii, quandoque stupri, quandoque sacrilegii &c. iuxta varias cōditiones mulierum, crimē incurrit. Et hoc tam apertè dicitur, summariè tamen, ut decebat librum, quod nec Martinus, nec alius clarius dixit.

Por. per to. 749 4.d.41.a 4.q.2.co. Et mal.q. 15.art.3. cor.

¶ Ad probationem autem incompossibilitatis dictorum dicitur, quòd primum dictum exponit secundum in litera non nouiter dictum, sed repetitum ac allegatum ex supradictis. Nam ex hoc dicto scilicet, Concubitus coniugati cum quacunque semper est adulteriū, quia ibi ex parte viri uiolatur fides coniugalis, manifeste docemur, quòd species luxuriæ sic sumi dictum est ex parte mulieris, ut etiam sumantur ex parte viri, ubi similis adesset conditio diuersificatiua specierum luxuriæ, & q non est intelligendum illud superius dictū mō repetitū. s. q species luxuriæ sumuntur sm diuersas conditiones mulierū, cum ly. tñ, ut Martinus imponit. Verū siquidem est, q species luxuriæ sumuntur penes mulieres, sed non tm: quia sumuntur et penes uiros, qñ similis in uiro conditio est in adulterio, fornicatione, incestu &c. Ita. n. pōt esse uir coniugatus, solutus, cōsanguineus, uel affinis &c. sicut mulier. Repetiit aūt author hic hanc doctrinā de specificatione ex parte mulierū, ad probandū qđ dicebat. s. q talis coitus poterat cū hoc q est adulteriū, esse aliarū specierū & eiusdē ex parte fœminæ. Vñ argūm Martini apponens secundo dicto ly, tñ, non arguit ex secundo dicto authoris, sed ex sua fictione: nec simpliciter, nec apud authorem ualet. Talis coitus nō est adulterium ex coitione fœminæ: ergo non est adulteriū. Mirum est aūt quō Martinus hęc somniauit q de authore dicit. ¶Ad sm aūt argūm negatur aīs pro prima parte. s. q minus peccet solutus cognoscēs coniugatā. Et ad probationem negat, q cętera sint paria. Ad cuius euidentiā scito q adulterium ex cōditione mulieris, & adulterium ex conditione uiri, possunt dupliciter comparari. s. simpliciter, uel sm quid. Si cōparentur sm quid, nihil prohibet grauius esse in uiro adulteriū ex cōditione uiri, pro quāto contra expressum à se ipso fidem agit, qđ nō facit solutus. Sed si comparentur absolutè, lōge grauius est in uiro adulterium ex conditione mulieris, quod patet ex eo, q coitus magis recedens a licito est peior qñ malum graduatur denes recessum à bono. Ille. n. est magis cæcus, seu luscus, qui magis est remotus à visu. Constat aūt coitū cū cōiugata esse magis remotum a licito coitu, q coitū cū coniugato. tum quia iste, qñ mos erat, pcētū non erat, ut Aug. dicit. ille aūt sp damnatus fuit. tum quia ille contra certitudinem prolis est ex hoc ipso q mulier coniugata est. Venter. n. mulieris est mariti, duorū est: sed iste non est contra certitudinem prolis ex hoc q iste est uir alterius, qm non portat ipse prolem in corpore suo: tum quia ille est longe magis contra naturalem zelum, qm constat q est maior zelus, ne coniugata adulteret, q ne coniugatus coeat cum altera, ut patet: tū quia ille omni lege punitur, iste autem sola diuina lege. Vnde patet quanta est hinc & inde disparitas.

¶In responsione ad secundum eiusdem 8. ar. aduerte q comparatio in litera facta inter ardentiorem amatorem uxoris, & ardentiorem amatorem mulieris non uxoris, penes adulterii crimen, pōt intelligi dupliciter. Vno mō referendo utrobiqz ad coniugatum. Alio modo, absolute. In primo sensu non loquitur author, qa constat q magis est adulter coniunx amator ardētior alterius mulieris, q suæ. In secundo autem sensu verū est quod in litera dr, qm absolute loquēdo, ardentior amator mulier non suæ, non est adulter nec adulterii denominationē habet, qm nihil de mrimonii uiolatione aut iniuria claudit, nisi eo modo quo omnis illicitus amor, licito qui solus ē matrimonialis, iturat. Sed quia hoc est magis elongatū a matrimonio q ardētior amor coniugis, qa claudit inhonestatē ipsius cōiugis explicitè: iō iste magis adulterii denominationē suscipit, q ardentior amator mulieris nō suæ absolutè.

D.85.

SVP. QV. CLIIII. ARTIC. VIIII.

IN art. 9. eiusdē q. 154. in rñsione ad sm obiectiones occurrit Martinus in cōne de incestu, contra authorē hic, in hoc q inconuenientia consanguinitatis & affinitatis est eiusdē rōis. Prima est, qa licet affinitas ex cōsāguinitate nascat, diuersa tñ ē rō utriusq;. Probat assumptū hoc qa incestus mētalis cōsāguineorū aliud habet obiectū q incestus affiniū, qa aliæ sunt personæ cōsāguineæ, & aliæ affines. Et in multis consanguinitatis gradibus fit incestus, in quibus affinitatis non fit incestus. Probat secūdo qa peccata istorū incestuū differunt in grauitate, ut constat, & non tm sm intentionem ergo secundum speciem. Secunda est, quia sub incestu continetur commistio contra cognationem spiritualē & legalem. ergo nō est species specialissima: immo nec consāguineorum commistio est spēs specialissima. ¶Ad hoc dr, q cū personę taliter coeuntes consummatæ, reputētur in huiusmodi vna caro, consequens est, quòd affinitas nil aliud sit quàm consanguinitas carnis suę ac per hoc eiusdem rationis est indecentia vtrobique, scilicet violare consanguinitatem carnis suę quam diuersimode caro p generationem accepta, & per commistionem fit sua, quod spectat ad differentiam inter ipsas personas coeuntes, nō ad differentiā carnis ad sibi coniunctos, quoniam vtrobique est consanguinitas. Quia igitur affinitas ad consanguinitatem ordinatur, ut ad proprium finē (quoniam ad hoc directe & proxime est, ut consanguinitas carnis sibi commistæ honoretur, & ex proprio fine specificetur ordinatum ad finem) consequens est ut eiusdem rationis inconuenientia sit dehonorare affinitatē & consanguinitatē, quod fit per incestum, sicut erat ad adulterii speciem spectat quicquid propter adulterium fit. Non solum ergo dependet affinitas a consanguinitate in hoc, quia non esset sine illa, sed ut a proprio fine ut in litera hic declaratum est. hoc enim significant uerba literę subtiliter per-

Por. p tot. 766 Sup. ar. 1. co. Et 5.d. 41.ar.4.q. 1 & 2. co. Et mal. q. 15.ar.3.co

Universidad de Deusto Biblioteca

[spe]cia. Et ideo non est affinitatis & consanguinitatis diuersa ratio quo ad formale, sed quo ad materiale sicut finis, & illius quod est ad finem, est una & eadem ratio quo ad formale, licet sit diuersa quo ad materiale.

¶ Et ad primam probationem in oppositum dicitur, quod incestus mentalis consanguineorum & affinium habet idem obiectum formaliter, diuersum materialiter. Et ad materialem diuersitatem spectat diuersitas personarum affinium & consanguineorum, diuersitasque graduum, & si quid aliud eiusmodi est.

¶ Ad secundam uerò dicitur, quod uerum est huiusmodi incestus differre non solum secundum intensionem & remissionem mali affectus ex parte peccantis, sed etiam secundum grauitatē absolute, quia grauius est sm se peccatum incestus cum sorore, quàm cum sorore uxoris, sed ex hoc non sequitur diuersitas specifica. Grauius namque est furari mille quàm decem, & tamen non differunt specie.

Ar. 1. hui9 quæst.

Art. 1. & 6. huius. q6.

xuria distinguuntur secundum cōditiones mulierum, quibus aliqui abutūtur: sed in incestu importatur specialis conditio mulierum, quia est abusus consanguinearum, uel affiniū, ut dictum* est. ergo incestus est determinata species luxuriæ;

RESP. Dicendum, quod sicut dictū *est, ibi necesse est inueniri determinatam speciē luxuriæ, ubi inuenit aliquid repugnās usui debito uenereorū In usu autē consanguineorū, vel affiniū inuenit aliquid incongruū cōmistioni venereæ triplici rōne. Primò quidem, quia naturaliter hō debet quandam honorificentiā parentibus, & per consequens aliis consanguineis, qui ex eisdem parentibus de propinquo originē trahunt, intantum quod apud antiquos, vt Maximus *Valeri* refert, nō erat fas filiū simul cū prē balneari, ne se inuicē nudos cōspicerēt. Manifestū

Nota Valerium. Id habet Valerius li. 2. ii. c. 9. & est de honestate lauandi cū necessariis

¶ Ad secūdā obiectionē de cognatione spūali & legali dr, quod quia coniunctio talis non ordinatur ad consanguinitatem ut proprium ac proximum finem, sed secundum quandā assimilationē, ideo illius uiolatio metaphorice dr incestus. Et hinc habes, quod peccatum carnale commissum cum consanguinea eiusdem est speciei cum commisso cum affine, ita quod non oportet te in huiusmodi circunstantiæ diuersitate solicitari de necessitate. Quia tñ grauius est contra consanguinitatem, quàm cōtra affinitatem agere, iō sicut circunstantia aggrauans, tantum habenda est. Et hæc quo ad peccatum dicimus, quia quo ad impediendū matrimonium, seu eius actum uiolatio affinitatis præpōderat, disponente sic iure canonico, vt patet de impedimentis matrimonii non dirimentibus, sed impedientibus tantum. Nā qui cognouit consanguineā vxoris suæ, nec ab ipsa pōt debitū exigere, nec pt post illius mortem quācunq; uxorem ducere, aut si duxit debitum petere ab ea sine dispensatione, ut dr extra de eo qui cognouit consanguineam uxoris suæ. c. Transmissę. & 32. q. 7. in pluribus capitulis. Et licet quidam dicant, quod oīs incestus impedit matrimonium, allegantes capitulum de incestu. 35. q. 3. sm tñ ueritatem solus incestus cum consanguineis coniugia impedit, & merito, quia talis incestus ex propria rōne habet quod impediat exactionem debiti à coniunge, quia ex hoc est affinis. Et ex hoc quod non est ueritus coniugem facere sibi affinē, meretur ut nunquàm amplius coniugium renouare possit cū quacunq; Hæc textus ille, qui clarius dr, iuuat, sed oppositum dicit, subiungens in calce. Sane quibus illicita coniungia inhibentur, ineundi meliora coniungia libertatem habent. Nec capitulum, Si duo uiri. 35. q. 8. hoc disponit, sed mandat quod incestuosi si sint iuuenes, nō prohibeantur ab alio matrimonio & loquitur de incestu cum propriis consanguineis. Hoc. n. non est disponere, quod si non sint iuuenes prohibeatur, sed causam non futuræ prohibitionis ab homine determinare.

¶ In rñsione ad tertium eiusdem art. dubium occurrit circa illa uerba, Aliæ uerò personæ non habent ita ex seipsis indecentiā. &c. An extra parentes & proles concubitus sit contra ius naturale, ita quod nulla dispensatione humana possit esse licitus. Et est rō dubii, quia si esset contra ius naturale, sequeretur, quod nulla necessitate potuisset unquàm inter tales esse matrimonium, quia nulla necessitas facit licitam uiolationem iuris naturæ, nisi ab authore naturę aliter ordinetur. Constat autem quod inter fratrē, & sororem olim fuit licitum matrimonium. ergo coniunctio talium non est contra ius naturale. In oppositum autē est, quia huiusmodi concubitus est contra naturalem rōem quo ad tria, quæ in prima, secunda, & quarta rōne literæ afferuntur. s. contra debitum honorem propinquorum, contra debitam fortitudinē animi, contra moderationem debitam amoris uenerei. Et augetur rō dubii, quia in litera non dr, Aliæ uerò personæ non habēt indecentiā: sed dr, non habent ita ex seipsis indecentiā. In quibus uerbis non excluditur indecentia, sed modus ac rō indecentiæ: s. quod non ita ex seipsis, sicut parētes & proles: ac p hoc uidetur quod secundum authorem inter illas personas est indecētia naturalis, licet non illo modo, & illa ratione. In oppositum autem uidentur s. biuncta uerba. s. Sed uariatur circa hoc de-

F centia vel indecentia sm cōsuetudinē, & legem humanam, vel diuinam. Nam quod ex consuetudine vel adiuncta lege tam decens, quàm indecens redditur, non repugnat sm se naturali iuri. Vñ in 5. Ethi. dr, quod ius positiuum est quod à principio nihil differt. Augetur rursus dubium, quia præcepta diuina in lege Moysi dantur circa talium personarum inhabilitatē ad matrimoniū, inter pcepta moralia computantur, vt patet ex rōne ibi reddita. s. ne reueles turpitudinē proximorū. Leui. 18. Constat autē quod præcepta diuini iuris moralia ad ius naturæ spectant, & perseuerāt adeo, quod indispensabilia sunt authoritate humana. In oppositū est quia Papa pōt in his dispēsare. Constat autē quod non pōt in naturali iure dispensare: quia Papa est subditus naturali iuri, & nō est supra ipsum vt possit illud tollere, aut mutare, sicut pōt tollere, vel mutare ius positiuū. & quod Papa possit ex gestis Romanorū Pontif. patet. Nā modernus rex Portugalliæ Emanuel, duas sorores, quarū alterā superstes, successiue vxores habuit, ita quod et cum prima consumauerat matrimoniū, Moderna quoq; Regina Angliæ, consumauerat prius matrimonium cum olim fratre istius Regis Angliæ

H sui mariti. Ferdinandus quoq; iunior Rex Siciliæ citra Pharū, sororem patris sui Ioannam, quæ adhuc superest, in vxorem duxit, dispensante Alex. 6. Hæc autem constat esse in diuina lege prohibita, in dicto ca. ergo.

¶ Ad euidentiam horum sciendum est, varias esse in hac quæstione opiniones, præcipuè quia hinc diuinum ius in huiusmodi præceptis, inde authoritas Romani Pontificis occurrunt. Quidam enim putant Papam non posse dispensare in gradibus prohibitis diuino iure, quia moralia præcepta sunt. Quidam putant Papam non posse tollere prohibitionem diuino iure in his præceptis contentam, sed in casu, in quo ratio legis cessaret, dispensare, quia præcepta moralia sunt diuini iuris. Alii autem putant Papam posse simpliciter dispensare. Vt autem veritas elucescat, considerandum est quod præcepta ista sunt partim moralia, & partim iudicialia. Nam quantum ad hoc, quod cum

I proximis & quibusdam determinate non debet esse matrimonium, sunt moralia simpliciter: sed quātū ad determinationē tot personarum, habent aliquid morale, & aliquid iudiciale & morale quidem in eis est, quicquid & quantum morali rationi conforme est, iudiciale autem est omnimoda determinatio tot personarum. Nec hic ego somnio, sed ex ipso cap. Leui. 18. accepi. Tum quoniam inter hæc præcepta de commistione venerea ibidem ponitur præceptum de vitanda muliere menstruata. Constat autem ex authore in 4. Senten. præceptum hoc esse partim morale, & partim iudiciale. Non igitur oportet omnia illa præcepta totaliter moralia esse. Qua. n. ratione præceptum de vitanda menstruata discutitur, & tam subtiliter in ea discernitur quid rationis naturalis in eo sit, & quantum, & quid non ad rationem naturalem, sed iudicialia spectet illius populi, eadem ratione hæc præcepta simul tradita discutiēda sunt, vt appareat clare quid in eis morale, & quid

K iudicialis vinculi in eis fuerat. Tum quia in principio dicti cap. præmittitur præceptis istis inhibitio legum extranearum, & expressè his subiungitur impositio iudiciorum dicendo, Facietis iudicia mea, & præcepta mea. & custodite leges meas atque iudicia. Ex hoc enim quòd iudicialia extranea vetare, & iudicia sua peculiaria illis clare Deum commemorat Moyses, significauit, quòd non pure moralia pręcepta subiungenda erant. Tum quia præcipitur ibi vt soror uxoris non sumatur in vxorē sorore viuente, & sic non propter incestum est ista prohibitio, quia committeretur. etiam ipsa mortua, incestus: sed propter aliam causam, puta, discordiam vitandam inter sorores. Ac per hoc constat iudiciale esse præceptum hoc super quadam honestate fundatum non respectu generationis, aut prolis, sed naturalis pacis non deducendæ in emulationem. Tum quia ibidem secundus gradus tam consanguinitatis, quàm affinitatis in quibusdam personis interdictus inuenitur. Et extra. de diuortiis. capit. Gaudemus, dicitur quòd Pagani in secundo gradu coniuncti, si contraxerunt, non sunt separandi. Quod non statutum esset, secundus gradus incestum excu-

saret ex

saret ex præceptis pure moralibus diuinæ legis: quibus talibus omnes homines subiecti sunt. Sciebat. n. Papa tam excellentis præsertim scientiæ. s. Innocentius tertius fuisse diuina lege prohibita multa coniugia in secundo gradu, & multa in eodē gradu à sacris canonibus prohibita: & tñ quia sacris canonibus, quibus cauetē huiusmodi matrimonia esse nulla, pagani subiecti non sunt, liberè ac licitè matrimonia inter Paganos in secundo gradu indistincte post conuersionē pseuerare, dixit. Ex hoc. n. manifeste sequitur, quod pcepta illa tā parum moralitatis hēnt, ut sine ulla dispensatione apud Paganos in scdo gradu licite cōtrahunt coniugia, nullo incestus vitio feruenierē. Discernere igit oportet moralitatē vnius præcepti à moralitate alterius, pspicaciter uidendo rōem naturalē cuiusq;. Et quia rōnes oēs naturali lumine fultæ naturalē indecentiā afferunt oportet ipsā discernere. Nā naturalis indecentia p tres vltimas rōes allata, nō est talis indecentia, quæ constituat psonā inhabilē ad coniugiū, sed ad cautelā consequētis mali, uel impediti boni spectat. Mol-

A

est āt sm prædicta, quod in actibus venereis maximè consistit quædā turpitudo honorificentiæ cōtraria, vñ de his hoīes verecūdant & iō icōgruū ē quod commistio venerea fiat taliū psonarū adinuicē. Et hæc cā vr exprimi Leu. 18. ubi dicit, Mater tua est nō reuelabis turpitudinem eius. & idē postea dr i aliis. Secunda rō est, quia psonas sanguine cōiūctas necesse est adinuicē simul côuersari. Vñ si hoīes nō arcerent à cōmistione venerea, nimia opportunitas daret hoibus venereæ cōmistionis, et sic animi hoīum nimis emollescerēt p luxuriā: & iō i veteri lege illæ psonæ spāliter uītr phibitæ eē, quas necesse est simul cōmorari. Tertia rō est, quia p hoc impediret multiplicatio amicorū. Dū. n. hō uxorē extraneā accipit, iungunt sibi quadā spāli amicitia oēs consāguinei vxoris, ac si eēnt psāguinei sui. Vñ Aug. dicit 15. de ciuitate Dei. Habita ē rō rectissima charitatis, ut hoīes qbus esset vtilis atq; honesta cōcordia, diuersarū uicissitudinū vinculis necterent, nec vnus ī vno multas haberet, sed singulæ spargerent in singulos. Addit āt Ari. quartā rōem in 2. Politic. quia cū naturaliter hō consanguineam diligat, si adderet amor qui est ex cōmistione uenerea, fieret nimius ardor amoris: et maximū libidinis incentiuū, quod castitati repugnat. Vñ manifestum est, quòd incestus est determinata luxuriæ species.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod abusus coniunctarū psonarū maximè induceret corruptelā castitatis, tū pp oportunitatē: tū ēt pp nimiū ardorē amoris, ut dictum *est, & ideo antonomasicè abusus talium personarum uocatur incestus.

AD II dicendum, quod persona affi

Li. 15. c. 16 circa prin. to. 5.

Concl.

In car. ar.

lities. n. animi ex nimia opportunitate psonarū ad coniugiū habitū. quæ ex secunda rōne cauet, ad defectū psonę consequētē ex abusu familiaris, seu domesticæ cōuersationis spectat. Nam recta rōe conuersantes, donec a parentibus deputati eēnt côiuges, ad huiusmodi amorē non declinarent, ut patet de Iacob, & cōsobrinis eius, quas post habuit in vxores. Et ad idē spectat nimis ardor, quod in quarta rōe cauendus dr ex multiplicato vinculo, cū sint uincula diuersarū rōum consanguinitas, & cōiugiū. Impedimentū at multiplicandę amicitiæ, quod in tertia rōne affert, manifeste ad bonū non debitū, sed ad bñ esse spectās respicit. Nō. n. tenet quis nisi forte in casu ad amicitiā cū extraneo talē. s. p coniugii vinculū. Sed hoc ad bñ esse humanæ amicitiæ confert. Potest quoque p consuetudinē disciplinæ bonę, quàm in ciuitate ac domo esse dēt, primū inconueniens facile euitari. Secundū āt fortè nullū esset, si consuetudo esset ut consanguinei coniuges essēt, in cuius signum consanguinei dispēsati ad coniugium non plus ardere videmur, quàm alii coniuges. Possent nihilominus coniugia cum extraneis fieri, quia ob amicitiam opus esse:, ut tertiū inconueniens cessaret. Vnde licet indecētia allata ex his tribus rōibus nōnihil moralitatis afferat, non tñ talem, ut propterea personæ consanguineæ reddantur inhabiles ad coniugium. Prima autem ratio de naturali reuerētia, & de honoratione distinguitur in litera in responsione ad tertiū. quod s. quædam est naturalis reuerentia cōsequēs per se & immediatam coniunctionem carnalem personarum, & hęc ē inter parentes & proles. Quędā uerò est quæ consequit coniunctionem carnalem non per se & immediatā, sed mediante cōiunctione in parentibus, seu filiis: & hæc est inter reliquas psonas tā consanguinitate, quàm affinitate coniunctas. Nam nulla tales per seipsas iunctæ sunt sm carnem, sed mediante patre, aut matre, seu filio, aut filia, ut patet discurrendo. Inter has autem nec differentia in litera assignatur, quod reuerentia naturalis consequens coniunctionem carnalem personarum per se & immediatè coniunctarum, efficit quod commistio inter tales sit secundum se indecens, & repugnans naturali rationi, ac per hoc nulla ratione naturali licita. Et ex hoc patet quod reddit tales personas inhabiles ad coniugium inter se. Coniunctio autem reliquarum personarum cum annexa reuerentia naturali nō efficit, quod commistio talium sit secundum se indecens, & repugnans naturali rationi: sed tum ipsa stat, quòd sit commistio

talium decens, vel indecens secundum consuetudinem, uel legem diuinam, vel humanam. Et per hoc habetur quòd talis commistio non ex extremis, sed ex consuetudine, uel lege superueniente redditur decens, uel indecens.

¶ Sed est hic dubium, quia dicta differentia personarum penes coniunctionem sm se, & nō sm se est radix inhabilitatis, & habilitatis ad coniugiū inter se: quia aut hunc effectū parit dicta cōiunctio, quia pater & filia, mater & filius sūt naturaliter una caro; & in coniugio oportet ex duobus fieri unā carnem & hoc non, tū quia Eua non minus fuit vna caro cum Adā, quàm filia cum patre, iuxta illud, Hoc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. & tñ coniuncta est illi in vxorem, & nō inhabilis erat ad cōiugiū. Aut quia dicta coniūctio est propria causa naturalis reuerentiæ, et hoc non, quia naturalis reuerentia, uel irreuerentia, quæ propria rō est inhabilitatis ad coniugium non habet pro pprio fundamento, seu propria causa, cōiunctionem per se & immediatam personarum, ut patet ex hoc, quod maior reuerentia debetur auo quam patri, & tamen cum auo non est coniūctio per se & immediata, sed per alium. s. mediante patre. Non apparet ergo unde dicta coniunctio causet huiusmodi inhabilitatem.

¶ Soluitur autem dubium hoc dicendum, quòd dicta cōiūctio ratione primi confert proposito: ratione vero secundi, directe

D & efficaciter est uera radix inhabilitatis. Nam ex hoc, quod mater & filius sunt una caro, non qualitercumque, sed secundum naturalem coniunctionem immediatè, quia filius ex matris substantia est, consequens est ut nō sint habiles naturaliter ad hoc, quod ex eis fiat de nouo vna caro, ad quod ordinatur coniugiū. Et hoc tangitur in uerbis Adæ cum dicitur, Relinquet patrem & matrem, cum quibus est homo naturaliter vna caro, & duo, qui non sunt vna caro, erunt in carne vna. Et quidem bona ratio est ad propositum principale. Nec est instantia de Eua: quoniam non naturaliter erat una caro cum Adam. In pceptis. n. naturalis iuris ad naturalia oportet inspicere, non ad miracula. Directa autem coniunctio & immediata personarum, inquantum propria radix naturalis reuerentię, inhabilitat personas tales ad coniugium.

¶ Ad cuius euidentiam sciendum, quòd coniunctio personarum p se & immediata, de qua est sermo, est coniunctio originis natu-

E ralis. Et quia naturalis productio alicuius ab aliquo, in cōmuni loquendo, potest esse per se, & per accidens, & rursus mediate, uel immediate: Sol enim & homo generant hominem, ut dr 2. Physico. ideo in litera ponuntur conditiones istæ, ita quòd personarum coniunctio naturalis ex hoc, quòd est secundum ordinem originis, radix est naturalis reuerentię, quoniam persona causata naturaliter se habet ad personam causantem ipsam ut ad principium sui esse, ac per hoc honorare tenetur ipsam, ut patet. Ex hoc uero quòd est inter extrema talis originis, scilicet producentem & productum, infert naturalem reuerentiam per se inter talia per se extrema originis, quæ sunt pater ac mater, & filius filiaque, & infert naturalem reuerentiam per accidens inter extrema per accidens dictæ originis, quæ sunt tam auus quàm auia, & tam nepos quàm neptis. Secundum namque rectam philosophiam Petrus est per se productus à patre & matre sua, sed per accidens ab auo & auia, quoniam accidit patri meo ut ipse habeat, vel habuerit patrem & matrem. Nihil enim minus Abel & Cain, & Seth

fuerunt filii Adæ & Euæ, q̄ si habuissent auos & auias. Sunt sm̄ apud philoso. & benè, omnes aui & auiæ causę p accidens ordinatæ respectu mei. Et qa id quod est per accidens excludit ab arte. & à fortiori à natura. qm̄ natura parens est artis: iō solū modo inter parentes ꝓximos, hoc est, patrem & matrē & filios seu filias, est naturalis reuerentia p se, & ꝓpterea istæ solæ psonę inhabiles redduntur ad cōiugium ex rōne naturalis reuerentię. Et qa hæc sola rō, inuenitur urgens, ideo author optimè has solas personas exclusit à matrimonio ex naturali rōe: reliquas āt consuetudine, & legibus superadditis diuinis, uel humanis regulandas dixit. Vñ tā subtrahentes personas in ueteri lege prohibitas, q̄ subtrahentes personas omnes in linea recta ascendentium & descendentium humanæ dispensationi, ab authoris doctrina & ueritate ꝓcul sūt. Ab authore quidem, quia expresse hic dr̄, q̄ psonæ per se immediatè coniunctæ, non nisi contra naturalē rōnem commisceri possint, q̄ reliquæ decenter, uel indecenter sm̄ consuetudinē, uel legem diuinam, uel humanam coniunguntur. A ueritate āt, quia uoluntariè, aut insufficienter loquūtur. Voluntariè namque Scotus in 40. dist. 4. Sententiarū glosat uerbum illud Adæ. Relinquet hō patrem, q̄ intelligit non solum de patre proximo, sed de patre remoto, ita q̄ Adam si uiueret, non inueniret uxorem. Hoc. n. absque vlla rōe dicit, & ē contra rōem allatam. s. q̄ meus auus non est pater meus, nisi p accidens, ea autem quæ sunt per accidens, relinquuntur. Insufficienter verò Petrus de Palude in 40. similiter distinctio. 4. Sententiarum, probat primò, q̄ linea recta in infinitum sit prohibita, quia magis reueremur auum, q̄ matrem. Hoc enim non est uerum de reuerentia naturali, quia ad patres per se, ad auum per accidens est naturalis reuerentia, dato, q̄ sit uerū de reuerentia politica, qua auum vt senem ut primum dominū rerum, & primum in gubernando principium reueremur. Secundo, quòd omnes gradus prohibiti in lege veteri sint indispensabiles à Papa, quia sunt de iure diuino: qm̄ ut iam clarius patet, determinatio tot personarum spectat ad iudicialia. non ad moralia simpliciter iuris diuini, quoniam ratio naturalis n̄ inhabilitat tot psona ad cōiugiū, quot ibi definiunt inhabiles. Ad obiectiones ergo in oppositum primo propositas dicitur, q̄ nulla rōum in litera allatarum infert deordinationem, seu deformitatem aliquam in concubitu, seu coniugio reliquarum personarum coniunctarum, inueniri per se, ut patet discurrēdo per singulas. Prima namque de naturali honorificentia cōiunctorum, non concludit de personis reliquis a patre & matre, nisi per accidens, ut patet ex dictis. Secunda de mollitie animi, & similiter quarta de nimio ardore, pericula tantum boni moralis accepta, magis quàm data, & indirectè, seu secūdariò ad matrimonium spectantis, inferunt. Nam non inferunt ipsa mala, sed pericula eorum adesse ex libero coniugio inter coniūctas personas. Sequerentur enim hęc mala apud inordinatos animos, & non apud ordinatos mentis homines, & propterea magis accepta q̄ data dixerim hęc pericula. Et licet unus secūdarius coniugii sit repressio concupiscentiæ, quia est non solū in officium, sed in remedium directè tamen coniugium est in remedium concupiscentiæ per uiam satisfactionis, iuxta illud. Melius est nubere q̄ vri: & Vnusquisque suam vxorē habeat ꝓp fornicationem, dum habendo coniugem abstinet ab aliis, Tali autem modo reprimendi concupiscentiam nō repugnat commistio coniunctarum personarum, immò magis confert ex dictis conditionibus opportunitatis & incentiui: & ppea repressio concupiscentiæ, quam auget libertas coniugii consequenter personas coniunctas ex domestica cōuersatione & naturali amore propinquitatis non nisi indirectè, seu secundario spectat ad coniugium, dum s. expleta concupiscentia, nō tam facile alii magni motus libidinis insurgunt. Sed quòd huiusmodi pericula non inhabilitent personas ad coniugiū ex eo, et coniectura est, q̄ mulieres naturaliter pulchræ ualde nō sūt inhabiles ad coniugium, quarum tamen conditio magis hēt annexum periculum horum bonorum motum. s. fortitudinis animi, & moderati amoris. Tertia āt rō de multiplicanda amicitia, patet quòd non infert impedimentum boni debiti quamdo uni &c. sed eius qd̄ est ad bene esse. Quia tamen dictæ rōes monstrant decens cautum, utileque eē ut non sit liberū coniugium cū multis relictis personis coniūctis, ideo ostendunt rōnabiles esse consuetudines, ac leges huiusmodi libertatem coniugii adimentes. Ad verba āt literæ secundo loco obiecta, scilicet, Aliæ uero psonæ non hēnt ita ex seipsis indecentiā, dr̄ q̄ per hęc uerba cum solam negat omnem modi & rationis indecentiæ significens, non potest accipi q̄ affirment aliquam indecentiam: sed hoc tantummodo. s. quòd p hęc verba non excludit omnis indecentiæ modus. Et respondeo, q̄ gratis conceditur, q̄ per subiuncta uerba explanatur, uariatur in his decentia, uel indecentia & consuetudine, & lege.

nis coniungitur alicui pp̄ psonā cōsāguinitate coniunctā: & iō qa unum est pp alterū eiusdem rōnis, inconuenientiam facit ꝯsāguinitatis, & affinitas.

AD III dcm̄, q̄ in cōmistione psonarū coniunctarū aliqd ē, q̄ ē sm̄ se idecēs, & repugnās naturali rōi sicut, q̄ cōmistio fiat inter parētes & filios, quorū ē per se, & imediata cognatio: nā filii naturaliter honorē dēnt parētibus. Vñ Philo.* dicit in 9. de aīalibus, q̄ quidam equus, qa deceptus fuit vt matri cōmisceretur, seipsum pcipitauit quasi præ horrore, eo q̄ ēt aīalibus aliquibus inest naturalis reuerentia ad parentes. Aliæ verò personę q̄ nō coniūgunt sm̄ seipsas, sed p ordinē ad parētes, nō hēnt ita ex seipsis indecentiā: sed variat circa hoc decētia, uel idecētia sm̄ cōsuetudinē & legē humanā, uel diuinā: qa ut dictū * est, usus venereorū, q ordinat ad bonum cōe, subiacet legi. Et ideo sicut Augusti.† dicit 15. de ciuitate Dei, ca. 26. Commistio sororū, & fratrum quantò fuit antiquior cōpellente necessitate, tantò postea facta est damnabilior religione prohibente.

Honestus brutorum lib. 9. de historia animalium c. 47. tom. 4.

* ar. 2. huius quęst.

† lib. 15. c. 16. circa principiū tom. 5.

¶Ad obiectionem demum tertio loco allatam ex prohibitione personarum proximarum per pręcepta diuinæ legis, iam dictū est, q̄ præcepta illa quo ad tot personarum inhabitationem, sunt iudicialia, non moralia simpliciter, sed sm̄ quid scilicet quantum ad naturalem reuerentiam per accidens, quam Moyses tangit in reliquis personis non violandam ex naturali coitus turpitudine: & ideo hodie nō ligant, nisi quatenus ab ecclesia sunt assumpta. Et ppea pt Papa dispensare cū oibus psonis coniunctis, nisi cum matre & patre, ut matrimoniū cōtrahāt. Et hoc author ex authoritate Augustini insinuat in litera, dicēdo q̄ cōmistio fratrū & sororū sm̄ naturā: sed religione ꝓhibēte, facta ē dānabilis. Hoc idē oēs ēt q negant, fatentur dicēdo, q̄ soli pater & mater de iure naturæ excluduntur à matrimonio. Omnia enim præcepta moralia sunt de iure naturæ. Hoc idem gesta Romanorum pontificum frequenter attestantur.

¶In eodē articulo ac eadē responsione ad tertiū, dubiū occurrit, An in aliquo casu licitus esse possit absq; diuina dispensatione, cōcubitus patris cum filia, aut matris cum filio: & est rō dubii, qa bonum cōe pferetur sm̄ rectā rōem bono particulari, ac p hoc in casu quo solus pater cum filia, aut sola mater cū filio restaret ad conseruationē spēi humanæ, postponi deberet honor psonalis, qui violat ex turpitudine coitus, cōi bono conseruationis spēi. Preterea, Si Adā, inquit Martinus in quæstione de incestu ex Eua solas fœminas generasset, & cognouisset quod Eua ex sua complexione esset inhabilis ad generandum masculos, debuisset assumere in vxorem aliquam ex suis filiabus, ut masculus aliquis nasceretur ad conseruationem speciei, alioquin nec Deo precipienti, Crescite & multiplicamini &c. nec rationi naturali hoc indubitanter suadenti, satisfecisset. In oppositum autem est, quia in præceptis naturæ solus naturæ author dispensare potest. Talis autem commistio iure naturæ prohibita est. ergo &c.

¶Ad hanc dubitationem dicitur, q̄ cum non sint facienda mala ut ueniant bona, nec deberet, nec licitè posset homo dicere vnum mendaciū, ut conseruaret totū mundum cū suis speciebus quia mendacium est sm̄ se prauū, consequens est, ut eadē rōe, quia. s. talis cōmistio est sm̄ se praua, nullo possit bono fine excusari: & propter hoc filiæ Lot non excusantur ab incestu. Quod autem talis commistio sit per se praua, patet ex hoc. q̄ actus cadit super indebita materia qm̄ personæ istæ sunt naturaliter inhabiles ad coitum secundum seipsas. non in ordine ad prolem, quoniam inter ipsas est naturalis pudor, qui est cōtrarius directæ commistioni earum.

¶Ad primā āt obiectionem in oppositum dr̄, q̄ licet bonum humanæ speciei sit maius bono naturalis honoris istius personæ, hō tñ qui non est dominus naturalium, non potest licitè priuare se, aut aliam personam bono naturalis honoris sibi debiti pp illud maius bonum; quia priuando incurreret proprium malum moris, qd̄ non est admittendum pro quocunq; cōmuni bono

ni bono siue naturali, siue morali. Sicut maius bonū est salus & vita patriæ, q̄ unius priuati rustici: non possem tñ ego priuata authoritate, rustici uitam tollere, ut toti patriæ uitam darē, qa nō licet facere malum, ut eueniat bonum. Et si quæritur, quid facient mr̄ & filius tantūmō relicti. Rñdetur, Recurrent deuotè ad authorem naturæ, cui incumbit cura conseruandarū specierum, quiq. statuit causas secundas speciē cōseruandā non per matrē & patrē. Et procul dubio Deus, qui non deficit in necessariis, prouideret.

¶Ad secundā aūt obiectionē dr̄, q̄ casus non est dimittend*, qa claudit incompossibilia. s. q̄ Deus præceperit, ut de facto præcepit primis parētibus, Crescite, & replete terrā, & q̄ Euam talis complexionis fecerit, vt esset inepta ad gñem masculorum. Repugnāt n. hæc duo adinuicē, qm̄ ex primo sequit oppositum secundi, & ex secūdo oppositum primi. Nā si ipsi primi parētes præceptum acceperūt ut generarēt, ex seipsis repleturos terrā, oportuit Euā esse fecūdā vtriusq; sexus, alioquin iā nō ex Adā & Eua, sed ex alia necessario requisita repletio esset terræ, vt a primis parētibus, quoniam illa alia esset prima mater masculorum. Præterea, Incompossibile est primis parentibus, ut sint imperfecta principia, imperfectione priuationis naturalis quoniam ut dicitur in secundo Metaphysic. perfecta principia naturaliter sunt ante imperfecta. Constat autem, q̄ talis casus ponit parentes primos principia imperfecta humanæ speciei imperfectione naturalis priuationis, quoniam essent priuata naturali fœcunditate masculorum. Falsum quoq; ex dictis esse patet, q̄ ratio moralis indubitanter suadet, commistionem talem propter conseruandam speciem esse licitam.

Pertus. pertot.

751 Sup. art. 1. ad 3. & art. 4. d. 42. art. 4 q. 1. ad 7.

* q. 99.

36. q. 1. ca. Lex illa p̄teritorum

lib. 15. c. 16 parū a medio, to. 5.

ARTICVLVS X.

Vtrum sacrilegium possit esse species luxuriæ.

AD DECIMVM sic proceditur. Vr̄ q̄ sacrilegium non possit esse spēs luxurię. Eadē. n. spēs nō inuenit sub diuersis generib. nō h subalternatim positis: sed sacrilegiū est spēs irreligiositatis, vt s. dcm̄ * est. ergo sacrilegiū nō pt poni spēs luxuriæ.

¶2 Præt. In Decr. 36.* q. 1. sacrilegium non ponitur inter alia, q̄ ponuntr h spēs luxuriæ. ergo vr̄ q̄ non sit luxuriæ species.

¶3 Præt. Sicut per luxuriam cōtingit aliquid fieri contra aliq̄ rem sacram, h ita ēt per alia vitiorum genera: sed sacrilegium non ponitur species gulæ, aut alterius alicuius vitij. ergo etiā nō debet poni species luxuriæ.

SED CONT. est, q̄ Aug. dicit 15. de* ci. Dei, q̄ sicut iniquū est auiditatem possidēdi trāsgredi limitē agrorū, ita ēt est iniquū libidine concūbēdi subuertere limitē morū: sed trāsgredi limitē agrorū in reb. sacris est pctm̄ sacrilegij. ergo pari rōe subuertere limites morū libidine concumbendi in reb. sacris facit sacrilegij vitium: sed libido concūbēdi ptinet ad luxuriā. ergo sacrilegium est luxurię species.

RESP. dcm̄, q̄ sicut s. dcm̄* est, act* vnius virtutis, vel vitii ordinat* ad finē alteri* assumit spēm illius, sicut furtū qd̄ pp adulteriū cōmittit, trāsit i spēm adulterij. Manifestū ē āt q̄ obseruatio castitatis sm̄ q̄ ordinatur ad cultum Dei, fit actus religionis, vt patet in illis qui uouent, & seruant virginitatē, vt patet p Aug. in lib.* de virgin. Vñ manifestū est, q̄ ēt luxuria sm̄ q̄ violat aliquid ad diuinū cultū pertinēs, ptinet ād spēm sacrilegii. Et sm̄ hoc sacrilegiū potest poni species luxuriæ.

AD PRIMVM ergo dcm̄ q̄ luxuria, sm̄ q̄ ordinat ad finem alterius vitij, efficit illius vitij spēs: & sic aliqua luxuriæ spēs pt ēt esse spēs irreligiositatis, si

q. 99. ar. 1. ad 2. Et 2. q. 18. a. 7.

li. 1. de virg. c. 8. to. 6 circa med.

¶Ad hoc dr̄ q̄ inter enumeratas prius species luxuriæ. s. fornicationē, stuprū &c. & sacrilegiū, hæc est differētia manifesta, q̄ significato ꝓprio cuiuscunq; illarū, claudit venereus act* explicite, siue ex ꝓprietate hōis significatis, ut patet de stupro, adulterio &c. siue ex apparitione usus, ut contingit in raptu. In ꝓprio aūt significato sacrilegii, nō cōtinet explicitè act* venereus, immo sacrilegiū ēt personale cōe est actibus diuersorū gñum, vt patet. Et hinc hr̄ dīa, quæ ponitur in lrā. s. q̄ illa sm̄ seipsa continentur sub luxuria, quia sm̄ actus explicite signatos, sub luxuria sunt: sacrilegium vero nō sm̄ suū significatum, sed sm̄ q̄ suum significatum refert ad luxuriæ actū spēs ponitur luxuriæ.

¶Ad obiectionem vero in oppositum dr̄, q̄ pńs sermo non cōtrariatur supradictis. Nam cum hoc stat, q̄ multę illarum species sint sm̄ famosam determinationem, & lato vocabulo species luxurię, quod sup. dcm̄ est. Cum hoc. n. q̄ adulterium sm̄ suum ꝓprium significatum est species luxuriæ, stat q̄ ly species verificetur de specie sm̄ famosā determinationem, & extensionem vocabuli. Nec obst. ēt q̄ eodē modo se hēat luxuria in adulterio & sacrilegio. s. vt finis: qm̄ licet in ipsa perpetratione talium peccatorum carnaliū luxuria cōiter se habeat ut finis, & violatio iustitiæ, aut rei sacræ ut id qd est ad finē, differentia tñ magna est in significatis nominum aliarum specierum: & sacrilegii: quia nomine adulterii, stupri, raptus &c. explicite significat ipse finis. s. luxuriæ actus, & determinatio siue contractio eius p id quod est ad finē, puta, iniuria coniugis uiolentia &c. sacrilegii uero nomine explicatur id q̄ irreligiositatis est tm̄: & iō illa ponunt & sub iustitia, & sub luxuria rōne diuersorū: simpliciter tñ & absolute sub luxuria, quia luxuria se hēt ut finis. & ex fine rō actus sumit. Sacrilegium āt ut absolute ē sub irreligiositate, nihil hēt in suo significato vñ reponatur sub luxuria. & propterea ex sola relatione ad finē, actū. s. luxuriæ nō significatū, ad luxuriam spectat, & propterea non est species sm̄ connumerata cum aliis a Gratiano, & Magistro sententiarū.

¶In eadē rñsione ad sm̄ aduerte diligētissime differētiā verborū, ac q̄ hoc sensum in lrā, dū sacrilegiū ad incestū, uel adulterium, & dū ad stuprū uel raptū reducit. Nam in illis dr̄ q̄ est sacrilegiū ad modū incestus, & per modū adulterii: in istis uero nō dr̄ q̄ est ad modū, uel p modum: sed dr̄ q̄ est quoddam spirituale stuprum, & q̄ est spiritualis raptus. Docet siquidē per hanc differentiā author, q̄ violatio spiritualis cognationis p venereā cōmistionē sm̄ veritatē est sacrilegiū, sed hēt modum incestus, qui assimilat violationi consanguinitatis: & similiter violatio sponsæ Christi in veritate est sacrilegium, sed hēt modum adulterii, quia mulier illa assimilat sponsę. Hēt eīn se ut sponsa, sicut ille se hēnt ut filii, & cognati. Violatio āt venerea virginis Deo sacratæ est pp non solum sacrilegium rōne voti quo Deo dicata est, sed ēt stuprum rōe signaculi virginalis sub cura non carnalis, sed spiritualis patris, prælati. s. ecclesiastici, qui loco carnalis patris succedit, habens sub spirituali cura ēt carnalem custodiam virginis, ita quòd est uere & ꝓprie stuprum, & grauius quàm stuprum pure carnale, quanto custodia spiritualis cui fit iniuria, est maiori veneratione digna, q̄ custodia pure carnalis. Et propterea dr̄ in litera, stuprum spirituale, ita q̄ ly spirituale, nō est condictio diminuens. sed augēs rōem stupri a dignitate superaddita. Et similiter si violentia inferatur eidem erit proprie raptus spiritualis ex hoc ipso gra-

SVPER QVÆS. CLIIII. ART. X.

IN ar. 10. eiusdem q. 154. aduerte Nouitie, q̄ ex his quę in litera dicuntur, non accipias luxuriam ordinari ad irreligiositatem in uiolatione monialis, sicut castitas illius ordinatur: sed ex his sume tñ maiorem, seu vniuersalem regulā, q̄ qñ actus unius vitii ordinatur ad aliud, transit in speciem illius, sicut accidit ēt in virtutum actibus, & subsumas, Qñ per luxuriam polluitur persona sacra, irreligiositas ordinatur in luxuriam: qm̄ ex nimio appetitu luxuriæ cōiter hō acceptat violationem personæ sacræ, & non econtra, & sic sacrilegium fit species luxuriæ, vtpote pp luxuriam commissum. Sicut qñ ex vindicta percutit persona sacra, sacrilegium idem fit species iræ: & hoc est verū sm̄ cōem cursum, vt dictum est. Pōt tñ species luxuriæ ordinari in irreligiositatem vt finem, vt si quis ideo polluat potius monachalem, quàm aliam, ut iniuriam diuino cultui inferat.

¶Aduerte secundo, q̄ cum in responsione ad primum dr̄, q̄ luxuria pōt esse species irreligiositatis sicut cuiusdam superioris generis, ly sicut, non denotat proprietatem, sed similitudinem. Luxuria. n. non est proprie genus medium inter irreligiositatē, & species luxuriæ: sed assimilatur generi medio pro quanto irreligiositas tenet locum generis communioris, vtpote extensi ad luxuriam, auaritiam, iram &c.

¶In eodē articulo in rñone ad sm̄, dubiū occurrit circa verba authoris, quonā pacto verū est q̄ ibi. s. in Decretis, enumerant illa q̄ sunt spēs luxuriæ sm̄ seipsa, repugnat siquidē hoc supra dictis. Nā raptus & adulteriū sm̄ seipsa, nō luxuriæ, sed iniustitiæ sunt spēi, & ad luxuriā nō spectant, nisi rōe finis dum ex nimia libidine acceptat quis inferre iniuriam, aut alienū torū uiolare.

ilior, quod etiam spirituali patre rapiatur, ut declaratum est &c.

SVP. QVÆ. CLIIII. ARTIC. XI.

IN art. xi. eiusdem, q. 154. nota differentiã in litera positam, q; cum oia peccata luxuriæ conueniant in hoc, q; actus uenereus repugnat rectę rationi, naturalia tñ peccata à peccatis contra naturam in hoc differunt, q naturalia rõnali ordini solum, innaturalia autem non solum rõnali, sed naturali ordini actus uenerei in humana specie repugnant, & propterea appellantur uitia contra naturã. Cõtra naturalem namq; ordinẽ naturæ est omnis concubitus, & seminatio, uñ nõ põt, quantum est ex natura actus, sequi gñatio hominis sum, ad conseruationem speciei humanæ ordinatur à natura uis generatiua cum suis membris. Et similiter contra naturalem ordinem quoad modum, est omnis modus alius à naturali mõ cõcumbendi, q spẽs humanæ idit* ẽ.

In codice lib. 9. titu. 13.

In eodem art. 11. multa occurrunt dubia, q qm̃ de inominabili sunt uitio, & ideò parũ discussa, discutiẽda cẽsui, ut ambiguitatibus exclusis minus nominentur à confessoribus, & citius expediant se de istis. Est ergo primum dubium, An hi quattuor modi in litera positi, sint diuersæ species peccati contra naturam. Et est ratio dubii, q; non apparet ratio diuersitatis specificæ.

cut cuiusdã superioris generis.

Ad II dicendum, q ibi enumerantur illa quę sunt spẽs luxuriæ ſm seipsa. Sacrilegiũ aũt est species luxuriæ, ſm q ordinat ad alterius uitii finem, & põt concurrere cum diuersis luxuriȩ speciebus. Si.n. aliquis abutatur persona cõiuncta sibi ſm spũalem cognationem, cõmittit sacrilegiũ ad modũ icestus. Si aũt abutatur uirgine Deo sacrata, inquantũ est sponsa Christi, est sacrilegiũ per modũ adulterii: inquãtũ verò est sub spũalis patris cura constituta, erit quoddã spũale stuprũ. Etsi uiolentia inferatur, erit spũalis raptus, q ẽt ſm leges ciuiles grauius punitur, q̃ alius raptus. Vnde Iustinianus Imperator* dicit. Siquis nõ dicam rapere, sed attentare tantummodo matrimonii coniungendi causa sacratissimas uirgines ausus fuerit, capitali pœna feriatur.

Ad III dicendum, q sacrilegiũ cõmittitur ĩ re sacrata. Res aũt sacrata est uel psona sacrata, q̃ concupiscit ad concubitum, & sic pertinet ad luxuriã: uel q̃ cõcupiscitur ad possidendum, & sic pertinet ad iniustitiã. Põt ẽt ad irã ptinere sacrilegiũ, puta, si aliq̃s ex ira iniuriã inferat psonæ sacræ, uel si gulosè cibum sacrũ assumat sacrilegiũ cõmittit. Spãlius tñ sacrilegiũ attribuitur luxuriȩ, quæ opponit castitati, ad cuius obseruantiã aliquæ psonæ spãliter cõsecrãtur.

ARTICVLVS XI.

Vtrum uitium contra naturam sit species luxuriæ.

AD VNDECIMVM sic pceditur. Vr q uitium contra naturã non sit species luxuriæ. Quia in* prædicta enumeratione* specierum luxuriæ nulla fit mentio de uitio contra naturã. ergo non est species luxuriæ. ¶2 Prçt. Luxuria opponitur uirtuti, & ita sub malitia cõtinet: sed uitium contra naturam nõ continetur sub malitia, sed sub *bestialitate, ut patet per Phil. * in 7. Eth. ergo uitium contra naturã non est species luxuriȩ. ¶3 Præt. Luxuria cõsistit* circa act* ad gñationẽ humanã ordinatos, ut patet ex* supradictis: sed uitiũ cõtra naturã consistit circa actus, ex quibus non põt gñatio sequi. ergo uitium cõtra naturam nõ est species luxuriȩ.

Porrec. per tot.
752
4. di. 41. art. 4. q. 4.
Art. 1. huius q. posita.
Li. 7. c. 5. et mo. 5.
q. preced. art. 2. & 3.

SED CONTRA est, q 2. Cor. 12. cõnumerat aliis luxuriæ speciebus. ubi dr. Et non egerunt penitentiã super immũditia, & fornicatione, & impudicitia: vbi dicit* glos. immunditia. i. luxuria contra naturam.

Gl. interl. ibid.

RESP. Dicendum, q sicut s. dictũ *est, ibi est determinata luxuriæ species, vbi specialis rõ deformitatis occurrit, quæ facit indecentẽ actũ uenereũ. Quod quidẽ põt esse dupliciter. Vno quidẽ mõ, quia repugnat rõni rectę, quod est cõe in omni uitio luxuriæ. Alio mõ, q̃a ẽt sup hoc repugnat ipsi ordini naturali venerei actus, q conuenit humanæ speciei, * quod dr uitium contra naturã. * Qđ quidẽ põt pluribus modis contingere, Vno qdẽ modo, si absq; oi concubitu cã delectationis uenereæ pollutio procuretur, quod pertinet ad pctm̃ immũditiæ, quã qdã mollitiẽ vocãt. Alio mõ, si fiat per concubitũ ad rẽ non eiusdẽ speciei, quod vocat bestialitas. Tertio, si fiat p cõcubitũ ad nõ debitũ sexũ, puta, masculi ad masculũ, uel feminȩ ad feminã, ut Apo. dicit ad Ro. 1. qđ dr Sodomiti cũ uitiũ. Quartò, si nõ seruet nãlis modus cõcũbendi, aut quantũ ad instrũm nõ debitũ, aut quantum ad alios monstruosos, & bestiales concumbẽdi modos.

Art. 6. & 9. huius q.
Conclu.
Vitium cõtra naturã multiplex

AD PRIMVM ergo dicendum, q ibi enumerant species luxuriȩ, quæ non repugnant humanæ naturæ: & ideo prætermittitur uitium contra naturam.

AD II dicendum, q bestialitas

¶ Secundum dubium est, An peccatum mollitiei sit plurium specierũ. Et est rõ dubii, quia põt esse mollities per pollutionem multipliciter procuratã, & p nõ procuratã. Et litera nõ fit mẽtio nisi de pcurata.

¶ Tertium dubium est, An bestialitas sit plurium specierum. Et est rõ dubii, tum propter sexus diuersitatem: tum propter dæmonẽ incubum in forma masculi naturaliter concumbẽtẽ, nũc contra naturam, nunc in eodem sexu, nunc in formali bestiæ, nunc in forma consanguinei, nunc in forma alicuius sancti cõcumbentem cum femina. Nõ.n. liquet an sint hęc omnia unius speciei tum propter differentiam plus quàm genericam inter dæmonem, & bruta.

¶ Quartum dubium est, An peccatum concubitus uiri cum muliere extra uas debitum, sit eiusdem speciei cum aliis peccatis circa modum concumbẽdi. Et est ratio dubii, tum quia apparet hæc diuersitas specifica, quia ex primo non potest sequi generatio, ex aliis sic, & tamen in litera simul ponuntur sub contrarietate ad modum concubitum: tum quia talis concubitus eiusdem speciei est cum peccato sodomitico, cum masculus in masculũ turpitudinem operatur.

¶ Quintum dubium est, quia superius dictum est, q; concubitus uiri uoluntariè non seminantis, & mulieris seminantis est contra naturam, & tamen peccatum sub nullo istorum quattuor modorum clauditur: quoniã seruantur debita species, debitus sexus, debitum instrumentum debitus modus &c.

¶ Sextum dubium est. An omnia hæc peccata contra naturam sint peccata mortalia. Et est ratio dubii, quia peccatũ in solo modo non uidetur peccatum mortale.

¶ Ad primum dubium dicendum, q; cum bonum consurgat ex cã integra: malum aũt ex particularibus defectibus & ordo naturalis actus humani uenerei multa exigat, cõsequens est, q; malum dicti ordinis consurgat ex defectibus singulorum requisitorum ad dictum ordinem, & consequenter q; species malorum oppositorum dicto ordini accipiantur penes diuersarum rõum bona, ex quibus cõsurgit ordo naturalis actus humani uenerei. Constat aũt q; naturalis ordo actus uenerei humani, cui directè contrariatur peccatũ uenereũ cõtra naturã cõsistit in quinq;. Primò, in concubitu. Secundò, hominum. Tertio, utriusq; sexus. Quarto, ſm utriusque naturalis ad gñationẽ instrũ. Quinto, ſm debitũ modũ. Ac p hoc mollities directè tollẽs bonũ concubitus, & bestialitas directè tollẽs bonũ speciei humanæ, & sodomia directè tollẽs bonum sexus suppositi, & peccatũ innominatũ directè tollens bonũ naturalis instrũ, & peccatum quoque innominatum directè tollẽs bonum naturalis modi, diuersarum rationũ uitia contra naturã constituere uñr. Nihil.n. huic diuersitati obstãs apparet, nisi q; oia hæc bona pp unũ vñ resse. s. bono cõseruandæ speciei humanæ: ad hoc enim oia hæc à natura ordinantur ut ad finẽ. Sed hoc non obstat, quia ista sic sunt bona pp conseruandam humanã speciẽ ut ẽt ſm seipsa sint quædam bona. q per hæc peccata tollitur. Nam concubitus ipse, bonum importat formaliter coniũctionis inter actiuum & passiuum, quod constat ſm se esse bonũ in omni natura. Identitas ẽt specifica personarum concumbentium constat & q; ſm se bona est, utpote in omni natura animalium coesũtium à natura instituta. Diuersitas quoque sexuum ſm se ponit bonum proportionis naturalis inter actiuum & passiuum. Proprietas instrumentorum ſm se ponit ultra naturalem proportionem bonum naturalis commixtionis proximorũ principiorũ generationis &c. Modus autem concũbendi constat q; bonum quoddam naturale est ſm se, cum modus peculiariter bonum constituat. Consistit.n. bonum in modo, specie, & ordine. Vnde uitium uenereum contra naturam in has quinq; species distingui uidetur, ita tñ q; ultima species ut imperfecta species sub tali genere comprehendantur: q̃a non contra, sed præter naturam sit, cum in solo modo concũbendi erratur. Sed hæc rñsio deficit in hoc, q; æquiuocat de bono: q̃a licet hæc sint bona ſm se diuersarum rõum in esse naturæ, ut eñ ueniunt in usum humanum sunt unius bona, q̃a ut subsunt humano usui, non sunt bona nisi bonitate generationis humanæ, ad quam omnia ordinantur. Qđ probant quia non sunt ſm se appetibilia ab appetitu humano recto sine ordine ad generationem humanam tñ. Nã concubitus & sexus eiusdem speciei & instrumentorum naturalium coniunctio, secluso ordine ad generationem humanam, bona humana non sunt, nec recto appetitu humano appetibilia. Et similiter opposita istis una & eadem, ac sola rõe sunt mala humana, q̃a. s. quodlibet ponit actũ uenereũ, ex quo non põt sequi gñatio. Ideò.n. seminatio sine concubitu est malum humanum, quia ex ea nõ põt sequi generatio humana. Similiter abusus sexus, uel alterius speciei, uel instrumẽti, uel modi, est

malum humanũ, quia ex eo non põt sequi humana gñatio. Si.n. posset humana gñatio sequi, nihil horum esset malũ humanũ, quis forte essent mala naturæ, q̃a species uitiorum non distinguuntur penes mala naturæ ſm se: sed ſm q; subsunt aut contrariantur humano usui: ideo non apparet vnde inter peccata contra naturã diuersitas sit specifica. Et hoc insinuauit author, ponendo ipsum determinatã rõnem luxuriæ, & nullã mentionẽ faciendo de diuersitate illius specifica: q̃uis hoc nõ cogat, q̃a author in 1. ar. huius q. numerando species luxuriæ, dixit in numero plurali, Vitia contra naturã: & in ar. vi. huius q. dicit ẽt pluraliter, in uitiis q sunt contra naturam transgredit &c. Pluralis siquidẽ numerus insinuare vr pluralitatem uitiorum specificã: nam rõe numeralis distinctionis non fieret sermo pluralis. & verè sic est. Nã species moralium uitiorũ non sp sumuntur penes bonorũ priuatorũ, sed ẽt penes diuersa motiua per se sufficientia ad priuationẽ vnius, & eiusdẽ boni, ut patet in duobus extremis uitiis sæpe tantæ, q idẽ bonũ tollunt, sed diuersimode. s. per excessum, & per defectũ, Vbicumque.n. occurrunt diuersa motiua, quorum quodlibet est per se sufficiẽs ad priuandũ bonũ alicuius uirtutis moralis, ibi diuersa uitia ſm specię ponenda sunt, vt patet in exẽplis datis, & in speciebus gulæ: sed diuersa constat esse motiua in his peccatis contra naturã, ita q; quodlibet motiuũ est p se sufficiens ad corruptionẽ naturalis ordinis actus venerei humani: igitur diuersæ sunt species peccati contra naturã. Minor probatur, quia mollẽ mouet sola expletio voluptatis venereę. Sodomitã mouet persona indebiti sexus. Bestialem mouet suppositum alienæ speciei. Abutentem fœmina extra vas mouet delectatio in parte indebita. Et ultimum mouet delectatio indebiti modi. Et quodlibet horum est per se sufficiens motiuũ ad corrumpendũ naturalẽ ordinẽ statutũ in actu venereo humano, vt patet. Rationabile est igitur ponere has quinque species uitii contra naturam. Cõsonatque distinctio ista metaphysicæ doctrinæ: q̃a cũ uitium contra naturã cõstituatur impossibilitate gñationis humanæ ex seminatione humana, consequens est, q; vbicumq; quædam gñationis humanæ in seminatione committitur, ibi per se diuersitas sit: q̃a sicut sixio pedis pedalitas quædam est, & ideo est per se diuersificatiua pedis, ita seminatio in sexu indebito impossibilitas quædam est gñationis humanæ ex semine, & sic de aliis. Consonat & hæc diuersitas specifica moralibus distinctiuis, quia quodlibet istorum motiuorum dissonat ſm se à ratione naturali, & est per se motiuũ ex parte actus venerei, licet ex parte operantis possit aliud esse motiuum: & est per se corruptiuum boni specialis uirtutis moralis, puta, castitatis. Consonat demum propriis huius vitii: q̃a vt patet in litera, uitium istud hoc habet proprium, q; naturali ordini actus humani uenerei ſm ipsum actum opponitur. Prędicta aũt motiua oĩa ſm opposita ẽt naturaliter dicto naturali ordini attenduntur. Nec obstat q; author non fecerit mentionem de specifica diuersitate huius uitii, q̃a locus ab authoritate negatiuè non valet, & plurali numero illam insinuauit. Nec est verum q; ista peccata vna & eadem ratione specifica specialissima sint mala moraliter, q̃a mũr vnum solum bonum morale tollant: q̃a sunt vnum genere penes priuationem generationis humanæ, & sunt multa specie penes diuersa motiua per se sufficientia ad priuationem generationis humanæ.

¶ Ad ſm dubium dr, q; cum vitium mollitiei venereæ constituatur ex uoluntaria pollutione absq; concubitu quocumque, nulla apparet dr̃ia formalis, quæ distinguat hanc speciem. Siue.n. sit procurata extrinseco adminiculo proprio, uel alieno per quodcumq; coniunctum, uel separatũ instrũm dummodo absit concubitus: siue sit procurata per solum interiorem actum positiuè, uel negatiuẽ, nulla sit diuersitas specifica: q̃a hæc oĩa materialiter, vel per accidens se habent ad uoluntariam seminationem absq; concubitu. Grauius tñ peccatũ cũ alieno hoc adminiculo sit, ratione societatis in peccato alterius. Et hæc intellige loquendo de tali specie peccati ſm se: q̃a loquendo de eodem peccato, vt subordinatur motiuæ delectationi, aut desiderio adulterii, recipit ẽt adulterii deformitatem: & ut subordinatur motiuæ delectationi, aut desiderio incestus, admittit deformitatẽ incestus & sic de aliis.

¶ Ad tertiũ dubium dr, q; uenereæ bestialitatis uitium species specialissima est. Nã neque sexus, aut vasis diuersitas in bestia diuersitate motiui in ordine ad rationẽ habet: sed sub eadẽ mouendi rõe comprehẽditur, qua bestia ipsa mouet. s. vt extraneũ à specie humana, sicut oĩs cõcubitus masculi cũ masculo inter hoĩes eiusdẽ speciei, quia sub eadẽ ratione mouet mas, & q̃libet eius pars marẽ ad actũ uenereũ, & mulier mulierẽ neque nata est sequi gñatio humana ex cõmistione cũ sexu diuerso bestiæ, sicut accidit in commistione hoĩum. Et per hoc ẽt dr, q; oĩs concubitus cum dæmone est eiusdem speciei specialissimæ, quia sub vna ratione mouet vt suppositum non eiusdem speciei: & hæc intellige quantum est ex natura actus, hoc est, ipsius concubitus ſm se cum supposito non eiusdem speciei: q̃a ex parte affectus, utputa, siquis ẽt bestia affectu sodomitico abutatur, aut cum dæmone p affectũ ad delectationẽ sodomiticã, uel cũ cõsanguineo &c. coeat, pctm̃ ultra bestialitatis vitiũ, deformitatẽ sodomiæ, vel adulterii, vel incestus, uel sacrilegii &c. induit. Põt quoq; ex parte effectus adiuncto q̃q; patientis affectu, seu consensu, uariari bestiale pctm̃ mulieris cũ dæmone, puta, si dæmon non confectũ à seipso semen, q̃d non est verũ semẽ humanũ, sed quidã humor semini humano similis: sed uerũ semẽ humanũ acceptũ ab aliquo viro, concũbendo trãsfundat. Tale.n. pctm̃ ex parte concubitus est bestialitas, ex parte uerò commistionis seminũ, ad simplicẽ fornicationẽ reductiuè spectat, eo q; solã delectationẽ uenereã in consumatione uagi concubitus importat. Perinde.n. est quo ad hoc, ac delectari in susceptione uagi seminis humani, q̃d ad simplicẽ spectat fornicationẽ, nisi aliqua alia cõditio superaddat. Vñ ex tali concubitu gñari põt hõ filius illius uiri, à quo decisum est semẽ. Nec obstat si uir, illẽ sit pater illius mulieris, si ista tñ hoĩs semen petierit, non patris proprii, q̃a ex intentione & proposito peccata distinguuntur. Diuersitas aũt plus q̃ generica inter dæmonem & bruta in esse naturæ est, non in esse morali in ordine ad concubitũ humanum: q̃a dæmon ut extremum concubitus humani, concurrit ut simile aĩali, quod ſm naturam põt esse extremum concubitus. Format.n. & mouet corpus aereum in similitudinem aĩalis illius, puta, hoĩs, aut bestiæ, ac per hoc ſm affectum trahit peccatum in speciem illius concubitus, cui assimilatur. Quia tñ ſm ueritatem motiuum talis concubitus est cũ extremo extraneæ speciei ab hoĩe, & motiuum ad tale peccatum est delectatio uenerea in extremo alterius speciei, quod motiuum cõe est omni uenereæ bestialitati. ideo ex parte actus nulla apparet specifica dr̃a luxuriæ. Differt tñ specie concubitus cum dæmone à concubitu cum bestia ex admistione alterius uitii. s. irreligiositatis, non ſm speciem sacrilegii, sed superstitionis illius, ad quam spectat societas cum dæmonibus. Est enim in tali concubitu directè societas cum dæmone.

¶ Ad quartum dubium dr, q; peccatum hoĩs cum muliere extra uas naturale, specie differre vr a peccato in modo concumbendi cum muliere non pp obiectiones allatas, ut patebit respondendo ad illas, sed propter diuersitatem motiuorum: q̃a ad usum mulieris extra uas naturale mouet delectatio partis, seu instrumenti innaturalis, ad usum uero mulieris in uase naturali modo indebito mouet delectatio ipsius modi innaturalis, ut prius dictum est.

¶Pro

Universidad de Deusto Biblioteca

differt à malitia, quæ humanæ virtuti opponitur per quandam excessum circa eandem naturam, & ideo ad idem genus reduci potest.

AD III dicendum, quod luxuriosus non intendit generationem humanam, sed delectationem veneream, quam pōt aliquis experiri sine actibus, G ex quibus sequitur humana generatio. Et hoc est quod quæritur in vitio contra naturam.

ARTICVLVS XII.

Vtrum vitium contra naturam sit maximum peccatum inter species luxuriæ.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur quod vitium cōtra naturam non sit maximum peccatum inter species luxuriæ. Tanto. n. aliquid peccatum est grauius, quanto H magis contrariatur charitati: sed magis videntur contrariari charitati proximi adulterium, stuprum, & raptus, quæ vergunt in iniuriam proximi, quam peccata contra naturam per quæ nullus alteri iniuriatur. ergo peccatum contra naturam non est maximum inter species luxuriæ.

¶2 Præt. Illa peccata videntur esse grauissima, quæ contra Deum committuntur: sed sacrilegium directè committitur cōtra Deum, quia vergit in iniuriam diuini cultus. ergo sacrilegium est grauius peccatum quàm uitium contra naturam.

¶3 Præt. Tantò aliquod peccatum videtur esse grauius, quantò exercetur in personam, quam magis diligere debemus: sed secundum ordinem charitatis magis debemus diligere personas nobis coniunctas, quæ polluuntur per incestum, quam personas extraneas quæ polluuntur per uitium contra naturam. ergo incestus est grauius peccatum quàm uitium contra naturam.

¶4 Præt. Si uitium contra naturam est grauissimum, videtur quod tanto sit grauius, quanto est magis B contra naturam: sed maxime videtur esse contra naturam peccatum immunditiæ, seu mollitiei, quia hoc videtur esse maximè secundum naturam ut alterum sit agens, & alterum sit patiens. ergo secundum hoc immunditia esset grauissimum inter uitia cōtra naturam: hoc autem est falsum. ergo uitia cōtra naturam nō sunt grauissima inter peccata luxuriæ.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in lib. de adul. coniugiis, C quod omnium horum uitiorum. s. quæ ad luxuriam pertinent, pessimum est quod contra naturam fit.

RESPON. Dicendum, quod in quolibet genere pessima est principii corruptio, ex quo alia dependent. Principia autem rationis sunt ea quæ sunt secundum naturam. Nam ratio præsuppositis his, quæ sunt a natura determinata, disponit alia secundum quod conuenit: & hoc apparet tam in speculatiuis quam in practicis. Et ideo sicut in speculatiuis error circa ea, quorum cognitio est homini naturaliter indita est grauissimus, & turpissimus: ita in agendis agere cōtra ea quæ sunt secundum naturam determinata, est grauissimum & turpissimum. Quia ergo in uitiis, quę sunt cōtra naturam

¶Pro prima tamen obiectione sciendum est, quod modus innaturalis cō- F tingit dupliciter. Vno modo, ita quod non pōt sequi generatio, & tunc solum pertinet in modo, est in propriè peccatum contra naturam. Et quod hoc sit verum & de intentione authoris, patet ex primo huius q. artic. vbi dicit, quod impedire generationem prolis constituit vitium cōtra naturam, & ex eo quod aliter non est contra, sed præter naturam. Alio modo, ita quod pōt ex eo sequi generatio & talis modus non comprehenditur sub peccato contra naturam nisi reductiuè, eo modo quo id quod est præter naturam reducitur ad contra naturam. Talis tamen modus, licet absolute deformitatem quandam importet, propter recessum à naturali modo, non tamen ita habet deformitatem annexam quin ex ea possit esse fœtus, puta, si dispositio corporis non patiatur aliter fieri.

Ferrolla p totum.

753 Inf. q. 170 art. 1. ad 2 Et 1. 2. q. 73. arti. 7. cor. Et 4. di. 41. art. 4. quest. 3. corp. h.

¶Pro secunda autem obiectione iam pōt patere ex dictis, quod commixtio viri cum muliere contra naturam, & cum puero distinguunt speciem, quia motiua sunt diuersarum rationum. s. delectatio in persona sexus quidem debiti, sed secundum partem indebitam. Alia. n. rōe repugnat rōni & naturæ, quod ipsa persona concumbens est contra naturam: & alia rōe quod persona ipsa concumbens non est contra naturam, sed illa pars eius. Ibi. n. extrema concubitus, quæ sunt personæ, repugnantiam habent: hic autem extrema non habent repugnantiam, sed aliunde repugnantia oritur. s. ex sola instrumentali parte. Vnde inter modos quatuor vitii contra naturam in litera numeratos, solus quarta species subalterna inuenitur.

¶Ad quintum dubium dr, quod tale peccatum sub vitio contra naturam per abusum instrumenti naturalis, seu per omissionem illius, concluditur. quoniam instrumenta naturalia ad generationem humanam sunt duplicia. s. ipsa membra pudenda maris & mulieris ad concubitum ordinata, & semina vtriusque. Ac per hoc sicut vir seminans extra vas naturale mulieris, peccat contra naturam, omittendo E instrumentum naturale mulieris: ita mulier seminans sine viri seminatione, peccat contra naturam, omittendo voluntarie naturale instrumentum viri ad generationem. Quia. n. ad generationem magis concurrunt instrumenta fluida. s. semina, quam instrumenta solida. s. membra pudenda, vt patet manifeste ex parte viri, & maxima delectatio venereorum consistit in vsu instrumentorum fluidorum emittendo ea, consequens est quod peccatum venereum contra naturam, ad quod delectatio venerea contra naturalem ordinem mouet, non solum penes instrumenta solida, sed penes instrumenta fluida consideretur, ita ut abusus instrumenti siue solidi, siue fluidi tollens generationem humanam, peccatum contra naturam sit. Et quia in tali concubitu, abusus est instrumenti fluidi mulieris, quoniam contra naturalem ordinem est, quod mulier seminet nisi propter generationem, vt patet cum mulier peccat peccato mollitiei, constat autem ex tali concubitu non posse sequi generationem: ideo talis concubitus peccatum est contra naturam in quarta specie peccati contra naturam, in qua seruata specie & sexu, K concubitus propter instrumentalem abusum tollit generationem humanam. Et bene nota abusum instrumentalem, quoniam si aliunde prouenit quod alter tantum seminet, cum vterque intendat, & det quantum in se est operam consummationi naturalis concubitus, nulla interuenit moralis deordinatio. Et similiter si aliunde prouenit, quod prius sit seminatio vnius quam alterius, continuatio concubitus ad hoc vt reliquus seminet non est contra naturam, quoniam ad consummationem concubitus naturalis semen compleri ordinatur, & non ad hoc quod sola vna pars seminet, vt accidit in casu principali. Deberet tamen dari consilium coniugi tardiori ad seminandum, vt ante concubitum aliqua prouocatione sui mereretur tali & tanta, vt disponeret ad simultaneam seminationem. Et quoniam hoc est rationabile auxilium naturæ, nullum in huiusmodi prouocatione peccatum est.

¶Ad tertium dubium dr, quod omnia peccata venerea contra naturam, sunt peccata mortalia ex suo genere, quia sic sunt contra naturalem ordinem actus venerei humani, quod tollunt illius finem. s. generationem humanam, quæ est longe maius bonum, quam diuitiarum, & aliarum rerum exteriorum bonum. Nec obstat quod non omnis innaturalis modus est peccatum mortale, quoniam ut iam dictum est, non omnis innaturalis modus est contra naturam, sed solus ille qui impedit generationem. Reliqui. n. sunt solum præter naturam. Similiter non obstat in casu quinto discusso, quod vir non tenetur consummare inchoatum actum venereum cum vxore, quoniam licet sit verum absolutè, tenetur tamen ex suppositione. s. si vxor ex concubitu ducitur ad seminandum: tunc. n. tenetur conseminare. Alioquin concubitus secundum se tollit naturalem generationem propter abusum instrumenti fluidi mulieris, & illum concubitum consummari ex parte mulieris.

SVP. Q. CLIIII. ART. XII.

IN ar. 12. eiusdem q. 154. dubia duo occurrunt. Primum est, An peccata contra naturam transeant in deformitates vitiorum naturalium, ita q. vnum & idem peccatum sit sub vitio contra naturam & sub vitio naturali, puta, sub sodomia, & incestu, vel adulterio, vel sacrilegio &c. Et est ratio dubii, quia hinc apparet pars affirmatiua uera. Nam si quis concumbat cum uxore aliena contra naturam, facit iniuriam marito illius, utpote utendo ad venereum concubitum persona quæ est alterius ad concubitum venereum. Nec minus sacrilegii reus est abutens moniali contra naturam, quàm abutens illa naturaliter. Nec minus raptus reus est, qui uiolentiam infert mulieri ad concubitum contra naturam, quàm naturalem. Pars autem negatiua apparet uera, tum ex eo q. impossibile est eundem concubitum esse contra naturam, & naturalem siue bonum, siue malum moraliter. Ac per hoc impossibile est concubitum contra naturam habere propriam differentiam constitutiuam concubitus naturalis in esse mali moralis. Constat autem q. incestus, adulterium, & stuprum non sunt accidentia communia, sed propriæ differentiæ constitutiuæ concubitus naturalis sub genere moralis mali. ergo non inueniuntur extra naturalem concubitum: tum ex eo q. ex concubitu contra naturam non contrahitur affinitas, quam tamen contrahere oporteret, si incestus deformitatem haberet, quia si esset incestus concumbere contra naturam cum sorore vxoris propriæ, sequeretur quòd vxor propria esset facta illi affinis: & si non est facta ex hoc sibi affinis. ergo ille concubitus non fuit incestus.

¶Secundum dubium est, quia in litera in responsione ad ultimum dr q. inter peccata contra naturam infimum locum tenet mollities. Videtur enim q. minus graue peccatum in modo contra naturam concumbendi cum fœmina, seruato vase naturali, quod in litera ultimo numeratur.

¶Ad primum dubium dr, q. in hac quæstione est aliquid clarum, & aliquod obscurum. Duo siquidem sunt hic manifesta. Alterum est q. peccatum luxuriæ contra naturam aggrauatur per conditiones significatas speciebus luxuriæ naturalis. Constat namque grauius esse abuti contra naturam muliere coniugata quam soluta, & matre quàm extranea, & violenter quàm volūtarie &c. Alterum est, q. huiusmodi grauitas addit circunstantiam alterius speciei in quibusdam, ut patet, si addatur raptus, uel sacrilegium ad concubitum contra naturam. Obscura autē sunt et duo. Primum est an in aliis grauitas addita uariet speciem. Secundum est, an si uariet speciem, coincidant illæ species cum speciebus naturalis luxuriæ. Oportet autem ad veritatis intellectum cōsiderare q. in speciebus naturalis luxuriæ est aliquid spectans ad ipsum genus luxuriæ, puta, concubitus &c. & aliquid spectans ad aliquod aliud genus, puta, iniustitiæ, uel irreligiositatis &c. Et quoniam luxuria contra naturā distinguitur ex opposito contra luxuriam naturalem, nec coincidere possunt: ideo nulla est quæstio de concursu vtriusque

vtriusque luxuriæ in eodem concubitu: sed tota quæstio est de A concursu deformitatum alterius generis, quæ determinant luxuriam naturalem. Quæ quæstio ex hoc ipso soluitur, q. nihil prohibet deformitates alterius generis esse cōes luxuriæ naturali, & cōtra naturam: ita q. sicut sacrilegium, quod importat iniuriam rei sacræ, & in proposito personæ sacræ, transfert concubitum naturalem viri cum sanctimoniali in sacrilegium, non minus transfert concubitum contra naturam cum eadem in sacrilegium, propter eandem rationem, quia utrobique agitur contra castitatem Deo dicatam. Et ita hoc quod est personā esse coniugatam, non solum transfert concubitum alienum cū ipsa in speciem iniuriæ maritalis: sed etiā concubitum alienum cum eadem contra naturam transfert in speciem maritalis iniuriæ, quia utrobique persona quæ est alterius quo ad concubitum polluitur. Et simile est de incestu, & stupro: quia utrobique fit iniuria uel naturali reuerentiæ, puta, si quis cognoscat contra naturam propriam matrem, vel paternæ custodiæ, cui non solum uirginale signaculum, sed ipsum filiæ corpus commendatum naturaliter est, iuxta illud. Filiæ tibi sunt, custodi corpus earum. Et sic nō solum deformitates raptus, & sacrilegii, sed adulterii, incestus, ac stupri, possunt cum concubitu contra naturam concurrere. Ac per hoc huiusmodi circunstantiæ si concurrant nō solum aggrauant, sed uariant speciem, quod in prima quæstione quæsitum est. Et si perspicaciter intuiti fuerimus, apparebit q. deformitates istæ sunt eiusdem speciei cum deformitatibus similibus in uitiis luxuriæ naturalis. Nam ex parte ipsarum deformitatum nulla apparet formalis differentia, sed alicubi inuenitur solus quidam defectus consumata iniuria, puta, in concubitu contra naturam cum aliena uxore, & cum filia alterius uirgine. Nam maior iniuria fit marito si concubitus est naturalis, D quia tunc non solum persona uxoris, quæ est mariti, sed etiam uas quod est mariti, polluitur. Et similiter paternæ custodię maior iniuria fit per concubitum naturalem, quo non sola psona polluitur, sed signaculum uirginale aufertur, quod præcipuè custodiendum erat. Et ideò concludendum uidetur, q. circunstātiæ non solum uariāt speciem concubitus contra naturam, sed transferunt in easdem species, in quas transferunt per modum differētię concubitus naturalis. Quocirca concubitus contra naturam cum aliena uxore, consanguinea, & habēte uotum castitatis, non est propriè adulterium, nec propriè incestus: quia oēs species luxuriæ naturalis significant deformitatem in concubitu naturali, sicut simum curuitatem in naso. Et propterea ex huiusmodi circunstantiis in crimine contra naturam, non contrahitur affinitas, nec incurruntur pœnæ adulterorum, incestuosorum. Est tamen propriè sacrilegium, quia sacrilegium non significat deformitatem in tali materia determinate. s. in concubitu naturali, sed absolutè, in quacunque materia contra rē Deo E dicatam agatur. Et est reductiuè spectās ad speciem adulterii & incestus propter similitudinem deformitatis iniuriæ, & irreuerentiæ naturalis quarum prima ad iniustitiam, secunda ad impietatem secūdò se spectat. Et sic secūdæ quæstionis solutio patet.

Refert 32. q. 7. c. Quę admodū. in fine: & ca. Adulterii.

¶Ad secundum dubium dr, q. quia author ponit peccatum in modo, esse cōtra naturam, & grauius mollitie, & ponit in eo latitudinem, seu differentiā, dicendo, Magis autem si non sit debitum uas, q si sit inordinatio sm aliqua alia pertinentia ad modum concumbendi: ideo ex hoc ipso ostendit, q. per peccatum in mō, in proposito intendit talem unde nō possit generatio sequi, ut si quis ita cōcubat, vt ad os uasis naturalis vix attingat, vt quasi cogatur extra seminare ex tali mō, quis sit vas naturale concumbat. Nisi. n. sic exponatur, non saluatur ly magis proprie nec saluatur q. quartus modus sit supra mollitiem sm se totum, sed solum sm sui supremū, quod tamen author ex proposito intendit, ponens supra mollitiem totum, magis tamen sm sui supremum, quàm infimum. Obiectio autem procedit de modo præter naturam, qui non impedit generationem, quod distat à mollitie sicut ueniale à mortali.

¶In eodem 12. art. dubium occurrit arduum circa sententiam mollitiei, & sodomitici uitii in mulieribus, qua. s. rōne constat tales actus mulierum esse peccata mortalia. Et est rō dubii, quia peccatum mortale oportet q. sit cōtra bonū diuinum, aut humanum, seu creaturæ intellectualis: alioquin nō esset cōtra charitatem. In huiusmodi autem actibus mulierū non agitur contra bonum diuinū, ut patet, nec contra bonum angelicum, ut patet, nec contra bonum humanum. Probatur, quia si hoc esset, ideo esset, quia esset contra bonum generationis humanæ, ut in mollitie uiri, & sodomia masculorū patet: sed hoc non est, quia seminatio mulieris non concurrit ad generationem nisi per accidēs. Cancel. 10 Ea autem quæ sunt per accidens ommittunt ab arte. Et propterea hi actus mulierum non exeunt limites peccatorum, quæ sunt circa tactus & amplexus, in quibus sm se cōstat non consistere peccatum aliquod contra naturam, quod cōstituitur ex hoc, q. tollit finem seminationis humanæ. s. generationem hominis. Quod autem fœminę semen non requiratur per se ad generationē, testatur Arist. in 1. de generatione animalium circa finem, quē sequitur author in 3. parte q. 31. art. 5. ad 3. Et quia Galenus & Auicen. in 9. & Albertus in 15. de Animalib. tenent oppositum, restat ut dubium saltem sit, an hi actus mulierum sint peccata mortalia, sicut dubium restat propter varietatem opinionū, an semen mulieris per se requiratur ad generationem.

¶Ad euidentiam q. huius sciendum est, q. licet non sit hic quæstio, an hi actus mulierum sint peccata mortalia, quoniam hoc pro constanti supponitur, vtpote ab uniuersa Ecclesia acceptatū. Nullus. n. apparet catholicus contradicens: nec sit quæstio, an semen mulieris per se concurrat ad generationē, quia quæstio hæc ad naturalē spectat philosophiam, sed sit quæstio de certitudine, seu euidentia rōnis naturalis, quare huiusmodi actus sint peccata mortalia: quia tamen quæstio hæc pendet ex notitia huius actuum in gñe naturæ, quoniam peccatum cōtra naturam fundatur super hoc, q. actus est contra naturę ordinē, & peccatum mortale in genere eorum quæ contra naturam sunt, fundatur super malo humano in his, alioquin non esset cōtra charitatem, ideo duo facienda sunt. Primo, tractabitur ipsa naturalis quæstio. Secūdo directè quæsito respondebitur. Quo ad primum Arist. sententia est, q. semen fœminæ non est humor seminalis, sed est superfluitas propria uteri. Nec concurrit ad generationem quouis modo, quia nec ut agēs nec ut materia. Probat autem quod dicit, rōne, & quibusdam signis. Ratio est quia menstruum est quod in fœmina proportionaliter respondet semini in uiro. ergo ille alius humor quod semen in muliere dicitur, non est illud quod correspondet in fœmina proportionaliter semini uiri. Assumptum probatur ex sensibilibus. quia. s. proportionaliter incipiunt, & desinūt semen uiri & menstruū mulieris. s. in pubertate & senectute. Vox in utroque proportionaliter tunc mutatur in utroque pili generantur tunc, & mēbra receptiua utriusque humoris distenduntur. Consequentia probatur, quia si menstruum est illud proportionale, ergo non semen. & si semen, ergo non menstruum. Impossibile siquidē est dari semini uirili duo proportionalia naturalia in eodē. Quod posset probari tum ex parte naturę, quia sicut non deficit in necessariis, ita non abundat in superfluis tum ex rōne propriæ cāe, quia si utrunque est illud proportionale, neutrum est illud. Indicia autem sunt multa. Primum est, q. mulieres sępe concipiunt sine illa delectatione quæ in seminis emissione sentitur. Secūdum est, q. concurrente utroque semine sine menstruo non cōcipiunt mulieres. Tertium est, q. huiusmodi semen non conuenit omnibus mulieribus, sed uiridis, & seminatibus ut plurimum, nō autem fuscis, & quæ sunt uirgines. Quartum est, ex quantitate

quātitate, quia. s. multum excedit interdum quātitate seminis & variatur in plus & minus sm cibi rationem, nam quidam cibi acres sapores augent ipsum. Quintum est ex genere fœminarū, quia. s. talis humor non conuenit omnibus fœminis. Sextū est, quia ex contactu non emittunt fœminæ semen per illas partes.

Diui āt Thomę sententia consentit Ari. in hoc, q semen mulieris nō est necessariū ad gñationem. An āt sit utile ad generationē, aut omnino extraneū, vt Ari. sensit, non dicit: sed cū Ari. dixit semen mulieris non esse humorē seminalē, sed esse superfluitatē uteri, seu matricis: diu' Tho. dicit ipsū eē imperfectū quid in genere seminis. Et ex hoc intulit, q nō est materia necessaria in generatione. Quia enim semē sm genus sui rōem est in gñe causæ effectiuæ, ut patet in seminibus vegetabiliū, & expressā scriptū est in 5. Metaph. & 2. Phy. c. de causis, consequens est ut si semen mulieris sit in gñe seminis, quis ut quid imperfectū, q non sit p se ordinatū a natura ut sit materia gñationis. Quod. n. est ordinatū per se ut sit semen, non est per se ordinatū ut sit materia seminis. ac p hoc nō est materia necessaria ad gñationē: quā talis est propria materia seminis. Aui. vero in c. 3 noni de animalibus, & Alber. in fine 15. de animalibus, putāt, semen mulieris p se concurrere ad gñationem non ut semen nisi æquiuocè seminis nomine vtendo, sed concurrere ut pximā materiā gñationis, ita, q sanguis mēstruus est materia pura egens adhuc decoctione ad hoc. q sit pxima materia gñationis. & ppea est uelut cibus illius seminis, seu sāguinis albi, quod est pxima materia. Gal. āt, quē sequit Scotus in 4. dist. 3. senten. opinari vi, q semen mulieris concurrat ut semen, q̄uis minus principale & dependēs in sua causalitate a semine uiri. Et rō Gal. est quia ex quo ples q̄nque assimilatur patri, & q̄nque matri, dēt esse una communis rō hmōi assimilationis: sed rō assimilationis ad patrem est semen, igit rō assimilationis ad matrem est semen. & confirmatur à Scoto, q proprium agentis est assimilare sibi effectū non materiæ. Inter has āt opiniones q̄ sit uera, non facile apparet. Nā rō Ari. plurimū authoritatis ex sensibilibus hēt, & non nisi vnū sibi obstare video. s. q natura posuit talem scilicet veneream & tantā delectationem in resolutione, seu emissione seminis in muliere. Cum enim natura agat propter finem, ita quòd ex causa finali optima sumitur ratio in naturalibus, consequens est ut natura apposuerit delectationem in tali seminatione propter bonum speciei conseruandæ, sicut in seminatione uiri. Et quoniam manifeste apparet, quòd est delectatio non sicut in confricationibus, aut alleuiationibus naturæ, sed uenerea, adeo ut sensibiliter quietet concupiscentiam veneream in mulieribus, non est consentaneum rationi, quòd huiusmodi seminatio sit excrementum vteri, sed quòd sit a natura ordinata ad conseruationem speciei. Delectatio enim venerea ex ppria rōne ad actus generationi deseruientes spectat, & illos solos consequitur. Et hęc ratio conuincit intellectum meum. non ad dicendum quòd semen mulieris sit uere semen: quoniam noui Arist. confutasse hoc. s. q delectatio ista nō est sufficiens signum. quòd illa emissio sit seminatio, quia delectatio etiam consequitur ad emissionem spiritus, ut confricatio apud impotentes adhuc seminare pueros manifestat: sed ad dicendum quòd seminatio illa est actus naturæ ordinatus ad generationem siue sit emissio seminis, siue alterius humoris, qui quandoque ut pluries appellatur semen: quoniam delectatio venerea tam vehemens, non frustra est a natura. Et licet absq seminatione accidat delectatio in pueris &c. non tamen accidit huiusmodi delectatio nisi in actibus ordinatis ad seminationem, licet tunc sequi nō possit. Et illa delectatio est & i quātitate, & qualitate dissimilis isti, qm delectatio illa puerorum est parua, & non est quietatiua: mulierem autem delectatio in seminatione & est magna, & est quietatiua concupiscentiæ venereæ. & si bene aduerteris, inuenies quod delectatio cōfricationis in pueris attestatur nobis, quia apposita est a natura actui, qui est ut uia ad seminationē, quæ est generationis principium. Nisi enim hoc obstaret, sententia Aristot. ex sensibilibus efficax ostenderetur: quoniam non solum est uera illa affirmatiua. s. q concomitantia semen in masculo sunt illa q cōcomitātur menstrua in muliere: sed est uera negatiua. s. q cōcomitantia semen in masculo non concomitantur seminationem in muliere, quoniam mulieres longe ante pubertatem seminant, & longe post fœcunditatem, s. ætatem menstruorum, seminant, q non esset si seminatio mulierū ad generationem ordinaretur. Verum qa, ut post apparebit, hæ non conuincunt ratio autem ex fine sumpta multum cogens uidetur: idcirco ex hoc supposito principio s. quod seminatio mulierum ad generationem secundum se ordinatur procedendo, apparet quod oporteat alterum duorum dicere, aut quod ordinatur ad generationem secūdum se, & ut in talibus indiuiduis. s. mulieribus, & tunc ocurrit aut Galeni, aut Auicen. uia. Aut quod ordinatur ad generationem secundum se tm, & tunc occurrit uia diui Thomæ. Discernendo siquidem, & examinando singulas opiniones, manifeste apparet quod ratio Arist. sufficienter excludit illam opinionē, quam secutus est Gal. & proposito Arist. impugnauit. H Nā natura seminis, & natura sanguinis menstrui diuersarum sunt rationum. Et propterea urget ratio Arist. quod si semen in muliere est proportionale semini in uiro, quòd menstruum nō est illud proportionale: & si menstruum est proportionale, non est semen illud proportionale. Et cum ex sensibilibus sufficienter habeatur, quod menstruum est illud proportionale, sequitur q semen non est illud proportionale in muliere. & vere opinio ista nullum habet fundamentum solidum, in ratione, aut in sensibilibus. Vnde Gal. grauiter ab Aui. reprehenditur hoc in loco. Ratio aūt Galeni facillimè soluitur dicendo, q rō assimilationis filii ad matrem, est quia mater effectiue facit materiam prolis non quia materia ipsa quæ a matre fit, coefficiat semini uiri ut semen coefficeret. Ex hoc enim quòd mater efficit materiam sequit q filius. nisi materia à semine uiri, uel aliunde declinet a conditionibus, quas sortitur à sua factrice, assimiletur matri. & hoc intendunt phil. dicentes q si semen uiri domina- I tur super materia filius assimilatur patri. & si non, filius assimilatur matri, non q negatio dominii seminis uirilis sit cā affirmationis assimilationis ad matrem, sed quia non dominando relinquit materiā cū dispositionibus, quas à matre habet effectiue. & propterea patet q cōfirmatio Scoti non concludit, q materia materna coefficiat, sed sat est q effectiue sit à matre. ut sic omnis assimilatio ad causam sequatur actionem illius causæ & iam hoc expresse habes ab authore, qui sequitur, Arist. in hoc, q mater solum ministrat materiam. Conferendo autem rōem Ari. positioni Auic. & Alb. non apparet Arist. ratio efficax cōtra illam: quoniam apud istos humor ille qui uocatur semen muliebre & puritas menstrui sanguinis sunt unius rationis, & pro uno computantur differentes tantum: secundum magis & minus concoctum. & ideo secundum illam uiam dicendo, q menstruum est proportionale, non excluditur, sed includitur ille humor, qui dicitur semen: & econtra, dicendo q ille humor est K proportionale in muliere, includitur q menstruum est illud proportionale. Et secundum hāc uiam dicendum esset, q semē secūdum illam perfectionem, qua est perfecte decoctus sanguis simul incipit & definit cum reliquo sanguine puro, qui est superfluum alimenti qui sanguis purus purgatur per menstrua, licet imperfecte inchoet ante pubertatem, & duret post fecunditatem. Ita q cum incipiunt menstrua, incipit mulieribus sanguis tam rubeus, qui uocatur sanguis menstrui, quàm albus qui uocatur semen: licet hic incipiat non simpliciter, sed secundū suam perfectionem tunc. Signum huius est, q sanguis rubeus non transit in proximam materiam fœtus, nisi dealbetur maiori decoctione, ut aiūt qui digestiones huiusmodi considerāt. & sic inter istos & Aristotelem hęc est dissensio, q Aristoteles semen mulieris ex necessitate materiæ prouenire dixit, de genere superfluitatū existens: isti uero posuerūt ipsum esse de genere sanguinis menstrui, & esse non superfluitatem absolute, sed superfluitatē qua indiget natura. s. superfluitatem alimēti membrorū quarta digestione decocti. s. sanguinis optimi, sicut etiā semen

Ari. 1. huius quæst.

trāsgredit hō id qd est sm naturā determinatū circa vsū venereū, inde est q in tali materia hoc pctm est grauissimū. Post qd est incestus * q sicut dictū * est, est cōtra naturalē reuerētiā quam personis coniunctis debemus. Per alias autē luxuriæ spēs pterit solum id qd est sm rōem rectam determinatum, ex presuppositione tn naturalium principiorum. Magis aūt repugnat rōi, q aliquis venereis utatur nō solum contra id G qd cōuenit proli gñandę, sed ēt cū iniuria alteri*: & ideo *fornicatio simplex, q cōmittitur sine iniuria alteri* psonę, est minima inter spēs luxuriæ. ¶ Maior āt iniuria est, si quis abutat muliere alteri* ptāti subiecta ad usum gñationis, q ad solā custodiā. & iō *adulteriū est grauius q stuprum*, & utrūq aggrauat per violentiam: pp qd *raptus virginis est grau* q stuprū, & raptus uxoris q adulteriū. * Et hæc oia ēt aggrauant sm rō-

Concl. p

Minima species est & non minimū peccatorū ar. 2o 6m.

Concl. s

Concl. m

Concl. y

semen est hoc mō superfluum. Signum aūt q semen muliebre A sit superfluitas sanguinis, est illud idem per quod Aristoteles indicat semen viri esse superfluum sanguinis. s. q nimis prouocādo seminationē exit sanguis, seu sanguinolētus humor: hoc. n. idem in muliere contingere expertum est. Et quia via hæc satis probabilis vi & sm rationem, & sm apparētiā ad sensum iō ad indicia Aristotelis sm eā dicendū est, q mulieres q̄nq concipere sine illa delectatione non est signum sufficiens, q tunc semē muliebre nō concurrat: sed vt Alber. dicit q prius ille sanguis albus peruenit ad matricem. Puto ego q quia hoc est vt in paucioribus, q hoc est signum indispositionis naturæ, quæ non delectat in illa emissione, sicut pp varietate dispositionum aliquæ parum delectantur, aliquæ cōuenienter, aliquæ valde, aliquæ insaniunt q extra se quoddammodo fiunt in huiusmodi emissione. Secundum autem. s. q concurrente vtroq semine non sequitur generatio, indicium est, non q semen non concurrat ad generationem, sed quia non est sufficiens passiuum sine sanguine rubeo, aut quia in se est imperfectum, C vt ante pubertatem, & post fœcunditatem, aut quia & similis potest tpe fecunditatis accidere dispositio in illo albo sanguine, vt. s. sit ita imperfectum sicut est ante & post fœcunditatis ætatem, aut quia sicut homo sine sanguinis pabulo non viuit, ita sanguis ille albus sine sanguinis rubei pabulo siue fulcimento, non est pro conceptione sufficiens.

¶ Ad tertium verò indicium dī, q quibuscumq mulieribus conuenit menstruum, eisdem credimus conuenire semen, nisi forte per accidens, sicut contingit mulierem ēt menstruosam menstruo priuari: sed quibusdam mulieribus conuenit seminare sensibiliter ab extra, & quibusdā solum ad intra, ita vt nō cognoscant mulieres se seminare: sed s. lū delectabiliter cōmoueri cum satietate, seu quiete carnis, completa cōmotione quam sentiunt intus. Et forte nescire hunc duplicē modum seminationis, causa est putandi q non oēs seminant. Signum. n. delectationis seminariæ est quies concupiscentiæ carnalis, seu sacietas D terminans delectabilem commotionem.

¶ Ad quartum indicium de quantitate dī, q sicut sanguini rubeo, qui generationi seruit, tantam menstrui superfluitatem annexam videmus, ita non est remotum, vt sanguini albo eidē generationi seruienti nonnulla iungatur humiditas impura, quæ quātitatem seminis metitur maiorem quàm esse debeat, in fœmina præsertim, qm abundat humido, crudo præsertim, & ad huiusmodi crudi humoris multiplicationem spectare videtur copia seminis fœminei ex cibis acris saporis.

¶ Ad quintū dicit Albertus, q non est remotum quin & fœminis aliorum animalium conueniat hmōi seminatio ad intra.

¶ Ad sextum aūt indicium dī, q falsum experientia teste, assumit in mulieribus: qm solo contactu sine coitu seminant, & ēt sine contactu in somno & in vigilia imaginatione &c. In fœminis aūt aliorum animalium, si verum assumitur, dī q ratio varietatis in promptu est, quia fœminæ aliæ seminant solum in E tus, & ppea ex contactu non emittunt extra. Mulier aūt, quia seminat vsque ad redundantiam ad extra, ita ex contactu emittit & sicut extra. Diui autem Thomæ positio a Galeno, Aui. & Alb. dissentit in hoc, q apud ipsum, semen fœminæ non est aliquid requisitum in fœmina ad generationem humanam: & in hoc conuenit cum Arist. & ppea ratio Arist. & illius indicia, nō sunt contra diuum Tho. sed pro ipso. Vnum tn singulare dicit Diuus Tho. s. q semen mulieris est in genere seminis, vt imperfectum tn, ita q sm hanc viam semen mulieris est sicut semen viri impotentis generare ex defectu naturæ non sufficientis perfecte decoquere sanguinem, ita vt perducat ipsum ad perfectionē seminis. Ac per hoc sicut semen uiri sic imperfecti pōt dupliciter considerari. s. quantū est ex natura sui generis & speciei, & sic per se ordinatur ad gñationē humanā, vt semen humandū: alio mō, vt est illius sic imperfecti: & hc per accidens nō ordinatur ad gñationē humanam, quia non est aptum generationi humanæ: ita semen fœminæ potest dupliciter cōsiderari s. quantum est ex natura sui generis, & suæ speciei humanæ: & si: per se ordinatur ad generationem humanam, vt semen. & iō natura apposuit in illius emissione talem ac tantam delectationem. Alio mō inquantum est in talibus indiuiduis. s. in mulieribus uirtutis impotentis decoquere, & ad perfectionem seminis illud deducere: & sic per accidens, ratione. s. talium indiuiduorum, non ordinatur ad gñationem humanam nec vt semen nec vt materia. Non vt semen, quia deficit à perfectione seminis. Non vt materia, quia totū genus agentis ineptum est, vt sit materia ex qua & hæc positio forte coincidit cum positione Aristotelis, si intelligamus Aristotelem, exclusisse semen mulieris à semine secundum perfectionem sui generis, & dixisse illud esse excrementum vteri, quia conuenit mulieribus non propter generationem, sed necessitate materię scilicet non propter finem per mulierem per tale semen assequendum, sed quia est pars speciei. Non enim tacuit ibidem Aristoteles huiusmodi impotentiam mulieris ad decoctionē. Hæc de primo.

¶ Qūo ad sm, multi occurrunt modi dicendi, quare in mulieribus seminatio voluntaria extra concubitum naturalem. est peccatum mortale, siue sit molliciei, siue sodomiæ vitium. Primus est, ratione delectationis venereæ: qm sm rationem rectam nō debet extra concubitum naturalem procurari. Sed huic rationi obstat, q delectatio in bonitate & malitia morali sequitur operationem: & ideo oportet si delectatio sit mala moraliter, q seminatio illa sit mala. Ridiculum est enim dicere q delectatio sm se est mala: & ppea oportet ad bonitatem, vel malitiam seminationis deuenire. Quare si seminatio muliebris non est nisi superfluitatis emissio, non est magis ratio peccati procuratione huius seminationis, & delectatione eiusdem, quàm si quis procuret egerere, aut sudare, & delectetur in huiusmodi. Secundus dicendi modus est, q licet mulieribus seminatio sm se nō sit nisi superfluitatis emissio, quia tn connexus est sibi cōcursus humoris, qui per menstruum purgatur ad matricem, qui humor est principium materiale generationis: ideo habet rationem peccati mortalis propter abusum. s. principii generationis concomitatem. Sed huic rationi obstat, quia secundum hanc rationem seminatio ipsa non est nisi per accidens, hoc est, propter aliud adiunctum malum moraliter. Ac per hoc cum ante, & post ætatem fœcunditatis seminatio mulieris sit naturaliter separata, & non connexa concursui humoris qui est principiū generationis, sequeretur q talis seminatio procurata extra ætatem fœcunditatis, non esset peccatum mortale. Tertius dicendi modus est, q licet seminatio muliebris non sit secundum se nisi superfluitatis emissio, quia tamen naturali ordine per se ad principium generationis ordinatur scilicet ad concubitum naturalem: ideo peccatum mortale est abuti ipsa seminatione, sicut peccatum mortale est abuti concubitu, puta, coeundo cum statua: est enim concubitus naturalis, generationis principiū, sicut debita coniunctio actiui & passiui est inter principia operationis, quæ ab illis exigit principiis. Et q talis seminatio ordinetur ad concubitum naturalem, patet ex eo q aliter natura non apposuisset proportionaliter delectationē in muliere sicut in viro. Sed hæc ratio manifeste deficit, quia ad delectationem confugit, & operationem omittit. Oportet enim probare, q seminatio, quæ est operatio illa quam sequitur huiusmodi delectatio, per se ordinetur ad concubitum: quod nō probatur nec significatur ex hac negatiua, quia s. natura non prouidisset aliter de delectatione proportionali in muliere sicut in viro: qm delectatio proportionalis in muliere debet esse naturaliter vt in principio generationis, quod est mulier, quod non dicit sm hanc viam nisi ministrationem menstrui, & receptionem seminis uirilis per coitum. In omnibus autem his tribus apposita est delectatio: & in concubitu & in receptione seminis manifeste patet. In concursu autem sanguinis ad matricem dicunt delectationē quoq; esse, minutā, vt apparet, perceptibilē differente ab aliis delectationibus. Et sic dicentes seminationem mulieris esse secundum se emissionem superfluitatis ineptæ ad generationem, non videntur posse reddere rationem, quare talis seminatio-

Lib. 3. c. 8. circa prin. tom. 1.

nem sacrilegij, vt s dictum est.

Ad primvm ergo dcdm, q sicut ordo rōis rectæ ab hoie, ita ordo naturę ē ab ipso Deo: & iō in peccatis cōtra naturā, in qbus ipse ordo naturę violatur, fit iniuria ipsi Deo ordinatori naturæ. Vñ Aug.* dicit in 3. cōfessio. c. 8. Flagitia q sunt contra naturā, vbiq; ac sp detestanda, atq; puniēda sunt, qualia Sodomitarū fuerunt, quę si oēs gentes facerent, oēs eodē criminis reatu diuina lege te- B nerent, qui nō sic fecit hoies, vt se illo vterent mō. Violat quippe ipsa societas, q cū Deo nobis esse debet, cū eadē natura, cuius ille author est, libidinis peruersitate polluitur.

Ad ii dcdm, q ēt vitia cōtra naturā sunt contra Deū, vt dictū* est. & tanto sunt grauiora q sacrilegii corruptela, quantò ordo naturæ humanę inditus est prior & stabilior, quam quilibet alius ordo superadditus.

Ad iii dcdm, q vnicuique

In solo præced.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

feminatio voluntaria est peccatum mortale: unde quartus dicendi modus est, q; licet feminatio muliebris non sit necessaria ad generationem, est tñ utilis ad generationem ita q; melius concipitur feminando, & melius generatio promouetur, cui muliebre semen admixtum est. Et quia non solum abusus principiorū necessariorum, sed & ordinatorū à natura pp melius ad generationem, est pctm mortale: ideo talis feminatio procurata extra concubitū naturalē, est pctm mortale. Maior probatur authoritate Alberti, ferentis absque dubio q; melior conceptio fit qñ mulier feminat. Minor verò manifestat in membris officialibus duplicatis à natura pp melius, puta, in duobus oculis. Necessarium quippe aĩali sufficit videre p vnū oculū, sed natura pp

indiuiduo magis coniuncta natura speciei, q̃ quodcūq; aliud indiuiduum. & ideo peccata quæ sunt contra naturam speciei sunt grauiora.

Ad IIII dcdm, q; grauitas in peccato magis attendit̃ ex abusu alicuius rei, q̃ ex omissione debiti vsus: & iō inter vitia q̃ sunt cōtra naturā, infimū locū tenet pctm immunditiæ, quod consistit in sola omissione concubitus ad alterū. Grauissimū aūt est peccatum bestialitatis:

melius dedit duos. Constat aūt q; priuare hoīem vno oculo est peccatum mortale, q̃uis non sit priuatio necessarii simpliciter ad videndum: sed pp melius videre. Et ita priuare hoīem principio pp melius à natura ordinato ad generationem, est peccatū mortale. Hoc aūt facit mulier feminans voluntariè extra naturalem concubitum. Huic rationi hoc solum obstare vr, q; supponit quod nescitur dum dicit semen muliebre concurrere ad generationem vt utile seu pp melius, & non dicit quo concurrit, actiuè vel passiuè, vt eiusdem vel diuersæ naturæ à mẽstruo. Ad quod tñ oportet descendere scientificè loquentem. Alb. aūt dixit, & illud cōe, & specificauit q; concurrit passiuè ut res eiusdē rōnis cum menstruo, & q; sp ac necessario concurrit illud semen, sed tunc melius qñ mulier delectabiliter feminat in ipso concubitu simul cum viro. Et non vult q; semen muliebre sit absolutè pp melius: sed q; ipsa delectabilis feminatio simul cū viro sit pp melius, ipsum aūt semen muliebre pp necesse esse. Vñ quintus modus dicendi est: sequendo viā Auic. & Alb. satis rationabilē, q; sicut vir feminando voluntariè extra naturalē concubitū, peccat mortaliter, quia contra naturalem ordinem actiuæ generationis humanæ principio abutitur, in damnū humanæ vitæ: ita mulier feminando voluntariè extra concubitū naturalē, peccat mortaliter, quia abutitur potentia sua actiua ministrando principium passiuum generationis humanæ contra naturalem ordinem in damnum humanæ vitæ. Sed quid dicemus iuxta viam diui Tho. negantis muliebre semen esse materiam generationis, & asserentis ipsum non esse necessariū ad generationem? Fortè diceretur q; quia est vtile ad generationem, vel ut adiuuans semen uiri ex quo est in genere seminis, vel vt cū materia menstrui, ita q; decimando ex perfectione seminis licet non cadat in materiam necessario requisitam, cadit tñ in commateriam vtilem ad generationem: ideo abusus eius est peccatum mortale. Vel dicatur, q; quia mulier est sicut mas impotens, feminatio mulieris potest dupliciter considerari. Vno mō sm rōnem suę speciei, & sic, quia sm se ordinatur ad generationē, sicut feminatio masculi naturaliter impotentis generare, ideo est peccatum mortale abusus talis feminationis. Alio modo, prout est à tali indiuiduo. s. impotente decoquere semen. Et sic, quia hoc est per accidens sicut patet si masculo ex frigida complexione conueniret talis impotentia, iō hinc, licet sit impotens semen ad generationem, nō tñ excusatur à peccato mortali illius abusus, qm̃ actus iudicandus est sm suam speciem per se, & non sm id q; cōuenit ei per accidens. Sed huic rationi obstant duo. Primo, quia impotentia concoctiua seminis in muliere non est per accidens s. ratione indiuidui, vt conuingeret in uiro ex infirma complexione: sed est per se ex naturali specie sexus feminei. Distinguuntur enim specie femina à mare sub genere sexus, quamuis sint eiusdem speciei in specie hominis, in specie leonis &c. Et propterea non est eadem ratio de feminatione viri infirmi seu orbati, & feminæ. Illius enim impotentia est naturalis, illa infirmitatis.

¶ At per hoc feminæ impotentia est per se, maris aūt impotentia est per accidens. Obstat secundo, quia si feminatio mulieris secundum se ordinatur ad generationem oportet q; ordinetur secundum se ad generationem, aut in se (& et dat opinio Gale.) aut in alia persona, & sic commixtio mulieris cum muliere non esset peccatum mortale: quia ibi seruatur id quod per se spectat

F ad ordinem illius feminationis. Primo ergo modo iuxta viam authoris dicendum vr, q; feminatio mulieris extra naturalem concubitum, est abusus eius quod est vtile seu pp melius ad generationem naturalem ordinatum. Secundum aūt Gal. viā, quæstio nulla est quia muliebris feminatio est emissio seminis.

quia non seruatur debita speciei. Vnde super illud Gen. 37. capite, Accusauit fratres suos crimine pessimo: dicit glos. q; cum pecoribus miscebantur. Post hoc aūt est uitium Sodomiticum, cūm ibi non seruetur G debitus sexus. Post hoc aūt est peccatum ex eo, q; non seruat̃ debitus modus cōcumbendi. Magis autem si non sit debitū vas, quàm si sit inordinatio secundum aliqua alia pertinentia ad modum concubitus.

¶ Ego autē etsi inter tot illustres uiros silere deberem, proferā tñ sermonē rationabilem. Puto ergo feminationem mulieris esse emissionem seminis materialiter tñ ad generationem necessario requisiti, & propterea abusum mulieris feminationis esse peccatum mortale. Quod n. semē materia, sit propriè semen, non solum ex cōi appellatione, qua semen appellatur, sed ex duobus patet signis. Primo, ex eo q; q; est superfluum alimenti vlti. hoc est sanguinis, vt testatur experientia humoris sanguinei emissi à muliere post multas feminationes procurante adhuc feminare. Secundo, ex eo quòd natura non frustra dedit mulieri vasa seminaria, hoc est testes, qui pubertatis tempore distendi, & tumescere dicuntur. Quòd uerò sit materiale tantum ratione, & signo probatur. Ratione quidem, quia H semen est in potentia totum animatum: ac per hoc sicut animatum componitur ex anima, & corpere, ita semen ex uirtute actiua formatiua &c. & primo subiecto. Et propterea sicut in uegetabilibus, ubi indiscretus est sexus, semen continet utrum que scilicet principium actiuum, & primum principium passiuum: quòd fotum & altum ex humore admisso, subiectum primum generationis est: sic in animalibus ubi discretus est sexus, non solum semen est quod actiuum est generationis: sed etiam quod primum passiuum est generationis. Et quoniam maris constat esse agere, & feminæ pati: consequens est q; principium actiuum ex parte maris sit semen, & primum principium passiuum ex parte feminæ sit semen, ut sic ex utroque fiat integrum semen: sicut in uegetabilibus ex indiscreto sexu fit integrum semen. Et sicut in uegetabilibus semen integrum nō generaret, nisi fotum, & altum ex admisso ab extra humido in terra: ita semē integrum, viri scilicet & mulieris, nisi fotum & I altum puro humore sanguinis menstrui, numquā generaret. Attestantur huic proportionali rationi signa: quia. s. naturales actus feminarum in concubitu sunt sub esse, & recipere quę materiæ & passiui principii sunt. Nec contra hanc sententiam militat ratio Arist. s. si menstrua, ergo non semen. Et si semen, ergo non menstrua: quoniam ratio ista non tenet in subordinatis, sed in indisparatis: quoniam quæ sunt diuersa, aut disparata si vnum est proportionale semini, ergo non reliquum: quia aliter essent duo. Sed in his quorum unum subordinatur reliquo, non currit ratio, quia ambo sunt unum ordine naturalis subministrat omnia: per hoc, q; si unum ponitur proportionale ut primum, alterum oportet etiam poneres ut consequens. Et non duo, sed unum tantum ponitur proportionale semini viri, s. semen feminæ, ut primum passiuum fotum, & aliū menstruo. Consonant quoque huic positioni & quæ Aui. & Alb. docuerunt, & quæ Gal. quo ad hoc quod est semen: & quæ dicit K Tho. quoad hoc q; est in genere seminis, ut imperfectum quid & quæ dicit Aristo. quo ad hoc, q; menstruum est semen impurum egens concoctione. Attestatur & delectatio talis, scilicet uenerea: & tanta a natura posita in tali feminatione: huic positioni, & ratio moralis, ac mortalis peccati, quæ hinc manifeste habetur, satis quadrat. Hinc etiam patet, q. ōd non excusatur mulier ante, & post ætatem menstruorum abutens tali feminatione: quia scilicet per accidens se habet ad speciem actus secundum se ætas. Et licet imperfectum ualde sit semen puellarum ante ætatem menstruorum, quia tamen ad speciem feminationis spectat actus ille, ideo à peccato mortali, quod in abusu feminationis secundum se committitur non excusatur sicut nec uir ex infirmitate impotens generare, excusatur ab abusu feminationis, & peccato mortali, & breuiter nulla apparet in hac uia secundum se difficultas. sed tantum apud sequaces huius uel illius philosophi. constat autem ultimum in philosophia locum authoritatem habere.

SVP. QVÆ. CLV.

ART. I.

IN art. 1. q. 155. nota duo. Primo, q; continentiæ nomine apud Ari. & communiter apud morales intelligitur, qñ hac significatione utitur tam ponentes continentiam non esse uirtutem, sed gradum, q̃ ponentes non esse uirtutem propriè, sed imperfectum quid in genere uirtutis. Vtrique n. dicunt continentiā esse qua resistitur concupiscentiis prauis uehementibus, in sua latitudinem tamen humanam. Quod addo propter ea, quæ humanos exeunt limites, ut bestiales passiones. Sed tāta est inter has opiniones differentia ut disputare simul nequeant, sed semper æquiuocatio interest, nisi redeundo in principium primum, puta, quòd dentur uel non dentur tales gradus quod superius tactū est. Et nunc ideò rememoratum sit, ut meminerint disputātes cum Martino, se mortis iis præsuppositis subinuicem aduersantibus, an. s. continentia sit gradus, an sit imperfectum quid in genere uirtutis, dispareant de reliquis, nisi uelint reducere semper quæstionem ad principium. Secundo diligenter aduerte, q; continentia ab autore ponitur sub genere principii laudabilium operum qñ hinc habes, q; est i specie quā litatis, qui est habitus, vel dispositio. Nā constat nō esse aliter principiū laudabilis operis, nisi sicut habitus, uel dispositio potētiæ est principium laudabilis operis. Et hac doctrina erit opus pluries, scilicet in art. 3. huius q. & in 5. art. sequentis qō. & habet utrobiq; difficultatē.

Porrec. par ter. 754

1. 2. q. 85. ar. 3. ad 2. & 3. q. 7. art. 2. ad 3. Lucret. q. 14. 3. 4. cor fin:

Li. 7. c. 9. & lib. 4. c. ult. to. 5.

† Li. 2. ca. 18. & 19. tom. 1.

† gl. interlinearis super illud Modestia, continen. &c.

SVPER QV. CLVI.

ART. II.

IN ar. 2. eiusdem q. dubium ex Martino in q. de continentia occurrit dupliciter. Primo arguente, q; continentia nō determinatur ad materiam ta-

Concl. ...

Q. 155. ar. 1.

QVÆSTIO CLV.

De partibus potentialibus temperantiæ, in quatuor articulos diuisa.

POstea considerandum est de partibus potentialibus temperantiæ.

¶ Et primo de continentia.

¶ Secundo, De clementia.

¶ Tertio, De modestia.

¶ Circa primum considerandū est de continentia, & de incontinentia.

Circa continentiam quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrū continentia sit uirtus.

¶ Secūdo, Quæ sit materia eius.

¶ Tertio, Quid sit ei* subiectū.

¶ Quartò, De cōparatione eius ad temperantiam.

ARTICVLVS I.

Vtrum continentia sit uirtus.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr q; cōtinentia nō sit uirtus. [h] Species. n. non condiuiditur gnri: sed cōtinētia cōdiuidit̃ uirtuti, ut patet* per Phil. 7. Eth. ergo cōtinētia n̄ ē uirt*.

¶ 2 Prēt. Nullus vtēdo uirtute peccat, q a ẽm Aug. in li † de li. arb. Virtus est qua nemo male utit̃: sed aliqs [h] cōtinendo pōt peccare, puta, si desideret aliqđ bonū facere, & ab eo se continēat: ergo cōtinētia nō ē uirt*.

¶ 3 Præt. Nulla uirtus retrahit hominē à licitis, sed solū ab illicitis: sed continentia retrahit hominem à licitis. dicit n. gl. † Gal. 5. q; per continentiam aliquis se etiam à licitis abstinet. ergo continentia nō est uirtus.

SED CONTRA. Omnis habitus laudabilis vr esse uirtus: sđ continentia est huiusmodi. dicit. n. Andron. q; cōtinentia est habitus inuictus à delectatione: ergo continentia est uirtus.

RESP. Dcdm, q; nomē cōtinentiæ dupliciter sumit̃ à diuersis. Quidā. n. cōtinētiā nomināt, p quā aliqs ab omni delectatione uenerea abstinet. Vñ dē & Apost. ad Gal. 5. continētiā castitati coniungit: & [m] sic cōtinētia pfecta principalis q; dē est uirginitas secundaria uero uiduitas. Vñ ẽm hoc eadē rō est de cōtinentia, q̃ de uirginitate, quā s* diximus uirtutē. A-

A lii uerò dicunt cōtinentiā esse, per quā aliquis resistit concupiscentiis prauis, quę in eo uehemētes existunt: & hoc mō accipit Phil. continentiā* 7. Ethi. hoc ĕt mō accipitur continētia in collationibus patrum. Hoc aūt mō cōtinentia habet aliqđ de rōe uirtutis, inquātū. s. rō firmata est cōtra passiones, ne ab eis deducatur: non tñ attingit ad perfectā rōem uirtutis mo- B ralis, ẽm quā ĕt appetitus sensitiuus subditur rōi sic, ut in eo non insurgant uehemētes passiones rōni cōtrarię. Et iō Phil. dicit in* 4. Ethi. q; [r] continentia nō est uirtus, sed quædā mixta[t] inquātum. s. habet aliqđ de uirtute, & in aliquo deficit à uirtute.[s] Largius tñ accipiendo nomē uirtutis p quolibet princi- C pio laudabiliū operū, possum*, dicere cōtinentiā esse uirtutē.[t]

Ad PRIMVM ergo dicēdū quòd Phil. continentiam cōdiuidit uirtuti quantum ad hoc, in quo deficit à uirtute.

Ad II dcdm, q; hō pprie est id qđ est ẽm rōem: & iō ex hoc dr aliquis in seipso se tenere, q; tenet se in eo qđ conuenit rōi. Qđ aūt pertinet ad peruersitatē rōis, nō est conueniens rōi: uñ ille solus uerè cōtinens dr, D qui tenet se in eo qđ est ẽm rōnē rectā, nō aūt in eo qđ est ẽm rōem peruersam. Rōi aūt rectæ opponuntur concupiscentię prauæ, sicut & rationi peruersæ opponuntur concupiscētiæ bonæ. Et iō pprie & uere cōtinens est qui persistit in rōe recta abstinēs à concupiscentiis prauis: non aūt qui persistit in rōe peruersa abstinens a concupiscentiis bonis: sed hic magis E potest dici obstinatus in malo.

Ad III dcdm, q; gl. ibi loqtur de continentia ẽm primū modum, ẽm quē continentia nominat̃ quandam uirtutē pfectā, quæ non solū abstinet ab illicitis bonis, sed ĕt à qbusdā licitis min* bonis, ut totaliter intēdatur pfectioribus bonis.

ARTICVLVS II.

Vtrum materia continentiæ sint cōcupiscentię delectationum tactus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr q; materia continentiæ

lem. s. delectationes tactus, sed reperibilis est in omni genere uirtutis secundo, soluente iōes, S. Th. in hoc art. quibus concludit continentiam propriè esse circa concupiscentiam delectabilium sm tactum. Arguit igitur primo sic, in omni genere uirtutis reperitur continentia, ergo. aūs probatur. Si quis in opere iustitiæ patiatur impugnationes a rebus delectabilibus, puta, muneribus &c. uincat, talis est in statu sm aliquem gradum & non sm gradum heroicum, quia tentatio non excedit communem hominū facultatem, nec sm gradum temperantiæ quia patitur impugnationem. ergo secundum gradum continentiæ. Secundo, In omni materia, in qua reperiuntur passiones impellentes ad persequendum aliquid, qđ recta ratio dictat, inuenitur continentia: sed in omni genere & materia uirtutis reperiuntur huiusmodi passiones ergo. Maior est S. Tho. in hoc ar. 1 prin. Licet eam limitare uideatur, sed nimiū uoluntarie, ut patebit soluendo rōnem eius. Minor est certa. Nam per cupiditatē pecuniæ impellitur quis ad iniustitiam, alius ad proditionem, alius ad fugā: tertio quarto & quinto affert primum, sm, & tertium argumenta huius articuli. & subdit, His rōnes fere omnes soluit Th. per hoc, q; nomē continentiæ potest accipi communiter, uel strictè: in quo inest apeo dissensio, dum tamen cōstet hos uirtutum gradus in omni uirtutis genere reperiri. Soluit deinde primū argumentum litteræ in oppositum ex authoritate. Arist. 7. Eth. s. continentia & incontinentia sunt circa ea, circa quæ est temperantia & intemperantia, dicendo q; Arist. non loquitur ibi de temperantia, quæ uirtus est specialis, sed de temperantia quæ est gradus consequens uirtutis. Secundo, idem corpore articuli. s. Cōtinentia est circa passiones impellentes uehemen-

Lib. 7 per totū to. 5.

Li. 4. c. ult. tom. 5.

Concl. p

Concl. s

D. 1166.

Porrec. par ter. 755

Li. 1. c. 46. tom. 1.

Vehementer ergo est circa naturales ad tactum pertinentes ut F propter suam materiam, quia sunt principia aliarum &c. tum quia delectationes gustus sunt etiam naturales etiam quia continentia est quidem circa passiones uehementes, sed non circa uehementiores, si tam uehementer posset facere inclinationem, quod uehementia ipsa poneret tactu extra gradu continentiæ, & faceret ipsum pertinere ad gradu heroicũ, puta, cum inclinatio facta esset tam uehemens, quod pauci hominum regulariter eam uincerent. Tertio, soluit motiuum sumptũ ex litera in rñsioné ad primũ. s. Continentia proprie dr in illa materia, in qua difficillimũ est cõtineri. Soluit aũt per idem, quia. s. posset esse tanta difficultas continẽdi, quod actus non esset actus continentiæ sed uirtutis heroicæ, puta, si uincere talé passionem, esset supra cõem hoium facultatem. Quarto, soluit motiuum ex litera in rñsione ad tertium. s. de continétia simpliciter, uel fm quid: & dicit quod cũ de continẽte, uel incontinente loquimur, circa alias delectationes a tactu & gustu aliquid addimus, ut magis explicemus quid intendimus, quoniam continentia multis modis sumitur.

Lib. 1. c. 46 in pr. tom. 4.

Ar. præc.

Li. 1. de ira ca. 1.

†Li. 1. de inuétione in fol. 5. ante finem lib.

¶ Ad euidentiam huius materiæ sciendũ est, quod cum apud Ari. & ipso Mart. acceptũ sit, continentia proprie sit circa uehementes pugnas delectationum humanarum, & circa pugnas humanarum delectationũ naturalium. s. cibi & potus, ac uenereorũ, dicatur continentia, uel incontinétia simpliciter: circa pugnas autem aliorum delectabilium, puta, honoris, pecuniæ &c. dicatur fm quid. s. cũ additione, puta, continens, uel incontinés iræ, honoris, pecuniæ, & non continés, uel incontinens simpliciter, manifeste & absque scrupulo aliquo, consequens est ut continentia trifariã inueniatur. s. simpliciter & per se, & fm quid, & per accidens. Nam in illo uirtutis genere in quo passiones delectabilium non nisi per accidens inueniuntur, consequens est quod cõtinentia nõ nisi per accidens inueniatur. Et quia iustitia non est circa passiones, sed operationes ad alterum, & non nisi per accidens ad iustitiam passiones spectãt, ideo continentia in iustitiæ operibus locum nõ habet nisi per accidens. In illo uero uirtutis genere, in quo passiones delectabilium per se inueniũtur, ut in magnanimitate, magnificentia, liberalitate & huiusmodi, cõtinentiæ quidé rõ saluatur, sed ut Aristoteles dixit, secundum quid. In illo aũt genere, in quo passiones delectabilium non solum per se, sed principales inueniuntur, ut in temperantia, ibi continentia & per se, & simpliciter inuenitur. Et rõ diuersitatis inter per se, & per accidens satis clara est. Sed inter simpliciter, & secundum quid, duplex vr. Prima, quam puto principalem, ut ex usu, quia s. sic consueuimus his nominibus uti. s. in materia temperãtiæ uti continentia & incontinentia simplr, in aliis autem materiis fm quid. Alia aũt rõ ex rerũ natura sumitur, quæ in litera assignatur, quia. s. de rõe continentiæ est, quod contra uehementes sit passiones. Vehementes aũt per se primo sunt solæ naturales respũ cibi & potus, & uenereorum. Continentia ergo principaliter est circa istas, & circa alias secundario. Et hoc é dictũ circa istas proprie & simpliciter, & circa alias secundũ quid, & communiter.

nentiæ non sint concupiscẽtiæ delectationum tactus. Dicit. n. Amb. in 1.* de offic. quod gñale decorum ita est, ac si æquabilé formam, atq; uniuersitaté honestatis habeat in oĩ actu suo cõtinété: sed nõ ois actus humanus* ptinet ad delectatione tact*. G ergo cõtinẽtia ñ é solũ circa cõcupiscẽtias delectationũ tact*.

¶ 2 Præt. Nomen continentiæ ex hoc sumitur, quod aliquis tenet se in bono rõis rectæ, sicut dictum* est: sed quędã aliæ passiones vehementius abducunt hominem à rõe recta q concupiscentiæ delectabilium tactus, sicut timor periculorũ mortis q stupefacit hoiem, & ira q est isaniæ similis, vt Seneca* dicit. H ergo continentia nõ dr ppriè circa concupiscentias delectationum tactus.

¶ 3 Præt. Tullius dicit in 2.† Rhetor. quod cõtinẽtia est, p quã *cupiditas consilii gubernatione regit: cupiditas aũt magis consueuit dici diuitiarũ, q delectabiliũ tactus, fm illud 1. ad Thim. ult. Radix omniũ malorũ est cupiditas, ergo continẽtia nõ est propriè circa concupiscẽtias delectationũ tactus. I

¶ 4 Præt. Delectationes tactus nõ solũ sunt ĩ reb* venereis, sed ét ĩ usu ciborũ: sed cõtinẽtia solũ circa usũ uenereorũ psueuit dici. ergo ñ é ppria materia ei* concupiscẽtia delectationũ tact*.

¶ 5 Præt. Inter delectaiones tactus qdã sũt non humanæ, sed bestiales tã ĩ cibis, ut pote siqs delectaret in esu carniũ humanarũ, q ét in uenereis, puta, in abusu bestiarũ, uel puerorũ: sed K circa hmõi non est cõtinentia, ut dr in * 7. Eth. non ergo propria materia cõtinẽtiæ sunt cõcupiscẽtiæ delectationũ tact*.

Li. 7. ca. 5. tom. 5.

SED CONTRA est, quod Phil* dicit in 7. Ethi. quod continentia & incontinentia sunt circa eadé, circa q téperãtia & intéperantia: sed téperãtia & intẽperantia sunt circa cõcupiscẽtias delectationũ tactus, ut s. habitũ*: ergo ét cõtinẽtia & incõtinẽtia sunt circa eandé materiã.

Lib. 7. c. 4. tom. 5.

RESP. Dicendum, quod nomen continentiæ refrænationem quandã importat, inquãtum. s. tenet se aliquis ne passioné sequat: & iõ proprie continentia dr circa illas passiones, quæ impellũt ad aliquid prosequendum, in qbus laudabile est, ut rõ retrahat hoiem à prosequendo. Nõ aũt proprie est circa illas passiones, quæ important retractionem quandam, sicut timor & alia hmõi. In his. n. laudabile est firmitaté seruare in prosequendo qd rõ dictat, ut supra dictũ* est. Est aũt considerãdũ, quod naturales inclinationes principia sunt oim superueniẽtiũ, ut s. dictum est: & ideo passiones tãto uehemẽtius impellũt ad aliquid prosequẽdũ, quãto magis sequunt inclinationé naturæ, quæ precipue inclinat ad ea, q sunt sibi necessaria uel ad cõseruationé idiuidui, sicut sũt cibi: uel ad cõseruationé spéi, sicut sunt actus uenere, quorũ delectationes ad tactũ ptinét. Et iõ* continẽtia & incontinẽtia proprie dñr circa concupiscẽtias delectationum tactus*.

q. 141. ar. 4.

q. 123. ar. 3. & 4.

† Ubi supra q. 26. ar. 1. 7. & 8.

Concl.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut nomen temperãtiæ põt cõmuniter accipi in quacũq; materia, propriè tñ dr in illa materia, in qua est optimũ hominem refrenari: ita ét cõtinẽtia ppriè dr in materia, in qua est

¶ Ad primũ ergo argumentum Martini negatur ãis loquendo de continentia per se, & propria: qm talis si inuenitur nisi in genere, & materia uirtutis temperantiæ. Ad probationem autẽ dicitur, quod si quis patiatur impugnationes iustitiæ à concupiscẽtia alicuius delectabilis, & frequenter uincat, talis si alias caret uirtute iustitiæ, inquantũ exercet actũ iustũ, est iustus quo ad actũ & dispositiue, & non fm aliquem gradum iustitiæ: inquantũ uero uincit pugnam a concupiscentia delectabilis, est continés, simpliciter quidem si illud est delectabile secundum tactum, secũdum quid uero si est aliter delectabile, ut est nummus. Vnde patet ruere totam fabricam illius argumẽti. Et forte error accidit istis, quia non aduertunt, quòd faciãt homines sæpe iusta opera sine iustitiæ uirtute, seu habitu, ut patet in 5. Ethicor. Et simile est de operibus temperantis, & fortibus.

¶ Ad secundum dicitur, quòd maior est uera, si intelligamus per se, scilicet, ubi inueniuntur per se passiones impellentes &c. & tunc est uerum, quòd ibi est continentia simpliciter, uel secũdum quid. Et propterea limitatio authoris ad delectabilia necessaria naturaliter non est uoluntaria, sed rationabilis ad hoc, ut sit continentia propriè. Ad reliqua sufficiũt solutiones, quæ sunt in litera, qualitercunque sequat, uel dissentiat Martinus.

¶ Ad solutiones motiuorum literæ deueniendo dicitur, quod solutio motiui ex authoritate Aristotelis cõfutat: quia uoluntariæ æquiuocationem

æquiuocationem temperãtiæ imponit Ari. De illa namq; tẽperantia interpretãdus est loq. de qua superius tractauerat, & cui materiã assignauerat: alioquin non p notiora declarasset materiã continentiæ, sed ignotũ p ignotius, dicendo quod continẽtia est circa illa, circa quæ est temperantia. Nã non minus ignotũ est circa q est temperantia illa ficta p gradu. Conuincitur quoq; hãc esse doctrinã Ari. agere dũ dicit Neq; .n. circa oĩa est simpliciter incontinens, sed circa q intẽperatus. Constat námque, quod si de intemperantia gradu ficto loqueret, quod falso dixisset. Neq; .n. circa omnia est simpliciter incontinens, qui intẽperatia gradus oib. uitiis cõis est, & circa oĩa é. Solutio vero rõis literæ in corpore cõfutat quo ad primũ: qa delectationes gustus ut est qdã tactus, sub delectatione tactus cõphendunt. Et qa in litera in respõsione ad 4. explicat prius, quod et ad gustus delectationes extendi pt continentia, fm Aristotelẽ. Quo ad fm, qa uehementia intelligẽda est fm subiectã materiã. s. infra delectationes humanas, & infra latitudinem subiectæ materiæ stãdo, ut debet stari, rõ currit, & nulla habet Martini instantia. Patet responsio. Et similiter dicendũ est de solutione motiui ex difficultate, s. quod de difficultate infra humanas concupiscentias est sermo, & sic rõ expedita cum subiecto motiuo inuenit. Et quia si sit necessariũ, ad bonitatem tñ doctrinæ scito, quod siquis maximi delectabilis pugnã sustinens uinceret, quã ratissimus hõ uinceret, si ppea haberet virtutem pfectissime, hoc est, heroicã, sed haberet tãtum actũ heroicũ. Sicut uir quod sine iustitiæ virtute facit iustum, non nisi fm actũ iustus est. Verbi gra. Siquis agonizans p consequendo regno totius orbis terrarum, ad aliqd malũ impelleret, puta, ad dicendũ mendaciũ, & tñ p ualente rõe uinceret, non esset hic; alias sine uirtute morali existens, pp hunc actũ heroicæ virtutis, sed heroici actus, & dicendus esset heroice continens imperii. Solutio demũ motiui ex Ari. distinctione de simpliciter, & fm quid confutat, & conuincit falsa: ita quod nec é ex multiplici significatione cõtinentiæ, nec ad maiorẽ expressionẽ fit illa additio in delectabilibus extra tactũ & gustũ, ut dr. Continens uel inconti- A nens honoris, lucri &c. Nam si ex multiplici hoc esset significatione, ita oporteret addi in una materia, sicut in alia, ut æquiuocatio, aut incertitudo vitaret. Et sic ét in delectabilibus tact. & gustus oporteret addere aliquid, & dicere continens, uel incontinens veneris &c. Et si ad maiorem expressionem hæc fieret additio in omni similiter materia additione est opus ad maiorem expressionem. Fateatur ergo veritatem, quod additio in aliis materiis fit, quia solum habet ibi locum continentia secundũ quid, & in materia delectabilium tactus nulla fit additio, quia ibi est incontinentia simpliciter. Et hoc quadrat.

Lib. 7. ca. 4. tom. 5.

Loco citato in arg.

respon. a.

Lib. 7. c. 5. nõ lõge a fine, to. 5.

optimũ & difficillimũ continẽri. s. in cõcupiscẽtiis delectationũ tactus: cõiter ãt & fm quid pt dici in quacunque alia materia: & hoc modo vtitur Amb. nomine continentiæ.

AD II dicendum, quod circa timoré non ppriè laudat continentia, sed magis firmitas animi quã fortitudo importat. Ira ãt impetũ quidé facit ad aliquid psequendũ. Iste tñ impetus magis sequitur apprehensioné animalé, prout s. aliquis apprehendit se esse ab alio lęsum, q inclinationem naturalem. Et iõ dr quidem aliqs fm quid continens iræ, nõ tamé simpliciter. B

AD III dicendum, quod huiusmodi exteriora bona sicut hono- C res, diuitiæ, & huiusmodi, ut Philosophus dicit in 7. Ethicorũ*, videntur quidem fm se eligibilia, non ãt quasi necessaria ad cõseruationé naturæ: & iõ circa ea non dicimus simpliciter aliquos continẽtes, vel incontinentes, sed fm quid, apponẽdo quod sint continẽtes, uel incontinentes lucri, vel honoris, uel alicuius huiusmodi. Et iõ uel* Tullius cõmuniter vsus D est nomine continentiæ, put cõprehendit sub se ét continẽtiam fm quid: vel accipit cupiditatem strictè pro concupiscentia delectabilium tactus.

AD IIII dicendum, quod delectationes venereorũ sunt vehemẽtiores q delectationes ciborũ: & iõ circa venerea magis consueuimus continentiã & incõtinentiã dicere, q circa cibos, licèt secundum Philosophum E circa vtrumque possit dici.

AD V dicendum, quod continentia est bonũ rõis humanæ: & ideo attenditur circa passiones, quę possunt esse homini connaturales. Vñ Philo.* dicit in 7. Eth. quod si aliquis tenens puerum cõcupiscat eũ, uel cõmedere, uel ad venereorũ inconuenientem delectationé, siuè sequat cõcupiscentiã, siue nõ, nõ dicet simpliciter cõtinens, sed fm quid.

ARTICVLVS III.

Vtrum subiectum continentiæ sit uis concupiscibilis.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr quod subiectũ cõtinẽtiæ sit uis cõcupiscibilis. Subiectũ. n. alicuius virtutis oportet eé pportionatũ materiæ: sed materia continentiæ, sicut dictũ* est sunt cõcupiscentiæ delectabiliũ tactus, quæ ptinent ad vim concupiscibilem. ergo continẽtia est in ui concupiscibili.

¶ 2 Pręt. Opposita sũt circa idẽ sed incõtinentia est in cõcupiscibili, cuius passiões supant rõem. dicit. n. Andron. quod incontinentia est malitia concupiscibilis, fm quam elegit prauas delectationes phibente rõali, ergo & continentia pari ratione est in concupiscibili.

¶ 3 Præt. Subiectũ uirtutis humanæ uel é rõ, uel uis appetitiua, q diuidit ĩ volũtaté cõcupiscibilé, & irascibilé, sed cõtinẽtia nõ é in rõe, qa sic eét uirtus intellectualis: neq; ét in voluntate, qa continẽtia est circa passiones q non sunt in uoluntate: nec ét est ĩ irascibili, qa non est ppriè circa passiones irascibilis, ut dictũ est*. ergo relinquitur quòd sit in concupiscibili.

SED CONTRA. Ois virtus in aliqua potentia existens aufert malum actum illius potentiæ: sed continentia nõ aufert malũ actũ concupiscibilis, habet. n. continens concupiscentias prauas, ut Philos. dicit* in 7. Ethic. ergo continentia non est in concupiscibili.

RESP. Dicendum, quod ois virtus ĩ aliquo subiecto existens, facit illud differre à dispositione,

Per. p. ta. 756

Sup. q. 54. ar. 5. ad 3. Et 1. 2. q. 58. ar. 3. ad 2. Et 3. di. 33. q. 2. a. 4 q. 2. Et 7. Ethi. lect. 10.

*Ar. præc.

SVP. QV. CLV. ARTIC. III.

IN artic. 3. eiusdẽ q. dubium occurrit ad hominem quo ad tria. Primo, quo pacto cum doctrina authoris stat, continentiam esse habitũ subiectiue in uoluntate, cum ad bonum morale supposito primum, quod per passiones impeditur, uoluntas sit naturaliter inclinata, ita quòd non egeat uirtute, nec habitu aliquo sm authorẽ. Secũdo, quia author repugnantia hic de ipsa voluntate dicit, dũ dicit quod tam continens, quam incõtinens extra passiõem existens, gerit in proposito cõcupiscentias illicitas non seq. Ex hoc. n. manifeste habetur, quod hẽt intẽtionem rectã, ac p hoc voluntatem rectam. Et consequenter male subiungitur, quod prima eorum differentia est in voluntate. Tertio, quia apud authorem continentia est species constantiæ, ut patet superius in quæstio. 128. articul. 1. ad 3. Cõstãtia autem est pars integralis prudentiæ, & ad rationem spectat. Et pluries ab authore habetur quod incontinentia est in rõe, seu rõnali parte animæ. Quo ergo hæc ex proposito determinatio, quòd est in uoluntate consonat?

*Ar. præc ad 2.

Lib. 7. c. 9. circa finé to. 5.

¶ Ad primum horum dr, quod secundum doctrinam authoris, & veritatem, continentia, sicut non est virtus, ita non est habitus propriè loquendo, sed est dispositio, quod ex differentia specifica inter habitum & dispositionem patet, quia scilicet est de facili mobilis ex propria ratione, non ex modo inexistendi. Et ne hoc appareat voluntarium, pro-

Universidad de Deusto Biblioteca

habet, actu continen tie actus, n. eius proprie est bonis in passionibus existentis. Cōstat āt q passio ē de facili mobilis: ex ppria igr rōe ptinētia est de facili mobilis, ac p hoc nō est habitus, sed dispō. quis extenso habitus nomine ad totā primā speciē qualitatis continentia habitus noneť interdū. Nō obstat āt authoris doctrinæ, q volūtas egeat dispositione superaddita ad pugnandū contra vehementes passiones, quę insunt contra morale bonū proprium ipsius suppositi. licet sit contra doctrinā ponere in ea habitum, aut virtutē respectu huiusmodi boni. Et sic terminata sit q̄ō in p̄cedenti libro mota, & disputata, de subiecto continentiæ.

Concl. 10

D. 991. Concl. 3

1. 2. q. 13. art. 1.

¶Ad secundum dr, q author expresse specificat, q prima differentia inuenit in voluntate ut eligit, & non secundum quod intendit. Quo fit, ut inter virtutem moralem & cōtinentiam tanta sit differentia, q virtus moralis rectificat intentionem & electionem: quoniam rectificat uolūtatem respectu finis, eius quod est ad finē. Et ideo a priori & pfecte est habitus electiuus. Continentia autem solam electionem rectificat p tūc sui statu pugnę, sicut incontinentia solā electionem inficit, & obliquat in statu pugnę.

D. 981.

¶Ad tertiū dr, q ex responsione ad sui in litera habeť glo, & rō omniū verborū sonantiū, q continentia sit in rōe, f. q intelligitur ut i primo mouente. Et hoc modo dr species constantiæ, ut mouentis.

¶In eodem art. 3. dubiū occurrit, qa litera illa expresse cōtradicit Aristoteli in 7. Ethicorū, ubi ponit differentiā inter temperatū, & cōtinentem in hoc, q temperatus eligit, continens non eligit. Quomodo ergo in litera dr, q continens & incōtinens eligit?

Per. per to. 775

¶Ad hoc dicit quòd

quā hēt, dum subiicitur opposito vitio. Concupiscibilis aūt eodē mō se hēt in eo q est cōtinens, & in eo qui est incontinēs, qa in vtroq; prūpit in cōcupiscentias prauas vehementes. Vndē manifestū est q [m] cōtinentia nō est in concupiscibili sicut in subiecto. [n] Similiter ēt rō eodē mō se hēt ī vtroq; qa tā cōtinēs q̄ incontinēs hēt rōem rectā, & vterq; extra passiones existēs eligit in ppoſito cōcupiscentias illicitas nō sequi. Prima āt differentia eorū inuenit in electione, qa continēs q̄uis patiať vehemētes dlectatiōes & cōcupiscētias, tñ eligit ñ seq eas pp rōnē, icōtinēs āt eligit seq eas nō obstāte cōtradictiōe rōis. Et iō oportet q cōtinētia sit sicut ī subiecto ī illa ui aīæ, cui* actus ē electio; & hęc ē volūtas, ut ſ habitū ē*.

AD PRIMVM ergo dcēm, q continentia hēt materiā concupiscentias delectationum tactus, nō sicut quas modereť, q pertinet ad temperantiā, quæ est in concupiscibili: sed ē circa eas quasi eis resistens. Vnde oportet, q sit in alia vi, quia resistentia est alterius ad alterū.

AD II dicendū, q voluntas media est inter rōem & cōcupiscibilem, & pōt ab vtroq; moueri. In eo ēt qui est continens mouetur à rōe: in eo aūt qui ē incontinens mouetur à concupiscibili. Et ideo continētia pt attribui rōi sicut primo mouēti, & incontinentia concupiscibili, quamuis vtrumque immediatè pertineat ad uoluntatem sicut ad proprium subiectum.

AD III dicendū, quòd licet passiones non sint in uoluntate sicut in subiecto: est tñ in potestate voluntatis eis resistere. Et hoc mō voluntas continentis resistit concupiscentiis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum continentia sit melior quàm temperantia.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd continētia sit melior q̄ temperantia. Dr enim Eccl. 26. Omnis āt ponderatio non est digna cōtinentis animæ. ergo nulla[h] virtus pōt continentiæ adęquari.

¶2 Præt. Quātò aliqua virt* mereť maius pmiū, tātò potior ē: sed cōtinētia[h] vr mereri maius pmiū. dr. n. 2. ad Timo 2. Nō coronabiť, nisi qui legitimè certauerit. Magis āt certat continēs qui patiť vehementes passiōes, & cōcupiscentias prauas, q̄ tēperatus, qui nō hēt eas vehementes. ergo cōtinentia ē potior virtus quàm temperātia.

¶3 Præt. Voluntas est [h] dignior potentia q̄ vis concupiscibilis: sed cōtinētia est in voluntate, tēperātia in vi concupiscibili, ut ex dictis patet. ergo ptinētia est potior virtus, q̄ tēperantia.

SED CONTRA est, q Tullius * & Andronicus ponunt continentiam adiūctā temperātiæ, sicut, principali virtuti.

RESPON. Dicendū, q sicut supra dictū est,* nomen continentiæ dupliciter accipiť. Vno mō sm q importat cessationē ab oibus delectationibus uenereis. Et [m] sic sumendo nomen continentiæ, continentia ē potior tēperantia simpliciter dicta, ut patet ex his quæ supra dicta sūt* de præeminentia uirginitatis ad castitatē simpliciter dictā. Alio modo potest accipi nomen continentiæ sm q importat resistentiam rōis ad concupiscentias prauas, quæ sunt in homine vehemētes: & [p] sm hoc temperātia est multò potior q̄ continentia, quia bonum virtutis laudabile est ex eo quod est sm rōem. Plus aūt uiget bonū rationis in eo qui est temperatus, in quo etiam ipse appetitus sensitiuus est subiectus rationi. & quasi ā ratione edomitus: quàm in eo qui est continens, in quo appetitus sensitiuus vehementer resistit rationi per concupiscētias prauas. Vnde [t] continentia comparatur ad temperantiam sicut imperfectum ad perfectum [t].

AD PRIMVM ergo dcēm, q authoritas illa pt dupliciter intelligi. Vno modo, sm q accipitur continentia prout abstinet ab oibus venereis. Et hoc modo dr, q omnis ponderatio non est digna animæ continentis in genere castitatis, qa etiam fęcunditas carnis, quæ

dupliciter potest affirmari, vel negari q aliquis eligat. Primo, quo ad substantiam actus intelligendi. Secundo, quo ad modum eligendi, hoc est, per modum eligentis. Et quo ad ipsum quidem actum electionis respiciendo, verum dicit author q tam cōtinens q̄ incontinens eligit, alioquin nō essent f. ter principia moralui actuū continentia & incontinentia: qm extra liberū arbitriū nihil est morale. Quo ad uolendū vero p modū eligentis, uerū dicit Aristoteles, eo q vterq; in pturbatione consentit ei qd consentit. Consentire āt p modū pturbati, non est consentire p modū eligentis: qa modus eligendi est ex consilio quieto animo cōferente hoc cum illo, optare alterū. Minus āt apparet modi huius apud incontinentem, q non ex consilio, sed contra consiliū ex passionis pturbatione eligit: continens uerò in cōsilio manet, sed perturbato &c.

Tullius li. 1. de inuētiōe in fo. 3. ante fin. lib.

Art. 1. huius quæst.

Concl. 10

q. 152. a. 5

SVP. QV. CLV. ARTIC. IIII.

IN articu. 4. eiusdem quæstionis in responsione ad secundum, nota bene quòd magnitudo tentationis ex dispositione corporis, vel diminutionem, quę habentur, & huiusmodi, auget meritum resistentibus. Et propter hoc mulieres quæ ex naturali complexione magis natæ sunt agi quàm agere, magis merentur resistendo passionibus & similiter diuites habentes oportunitates &c. Iuxta illud, Qui potuit transgredi, & nō est transgressus. sed magnitudo tentationum ex negligentia propria custodia proueniens, minuit meritum etiam si resistatur, quia ipsa magnitudo peccato sū q̄ merito aduersatur. Et ideō in litera dicitur, quòd rōne suæ causæ minuit meritum.

Concl. 9.

Concl. 2

q. 152. ar. 4. in pōsio. 2.

quæritur in matrimonio, adæquatur continentię uirginali, uel uiduali, vt sup. dictum est*. [f] Alio modo pōt intelligi secundum q nomen continentiæ sumitur cōiter pro omni abstinentia à rebus illicitis: & sic dicitur q omnis pōderatio non est digna animę continentis, quia non respicit æstimationē auri, uel argenti, quæ commutantur ad pondus.

AD II dicendum, q magnitudo concupiscentiæ, seu debilitas eius, ex duplici cā procedere pōt. Quādoque. n. procedit ex causa corporali. Quidā enim ex naturali cōplexione sunt magis proni ad concupiscendum q̄ alii. Et iterum quidam habent opportunitates delectationum concupiscentiam inflammantes magis paratas q̄ alii: & talis debilitas concupiscētię diminuit meritum, magnitudo uero auget. Quandoque verò debilitas uel magnitudo concupiscentię prouenit ex causa spirituali laudabili, puta, ex uehementia charitatis, uel fortitudine rationis, sicut est in homine temperato: & hoc modo debilitas concupiscentię auget meritū ratione suæ causę, magnitudo uerò minuit.

AD III dicendum, q uoluntas propinquior est rationi, q̄ uis concupiscibilis. Vndè bonum rōnis ex quo uirtus laudatur, maius esse ostendiť ex hoc, quòd pertingit nō solum usque ad uoluntatem, sed ēt usq; ad uim concupiscibilem, qđ accidit in eo qui est temperatus, q̄ si pertingat solùm ad uoluntatem, ut accidit in eo qui est continens.

QVÆSTIO CLVI.

De incontinentia, in quatuor articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de incontinentia. Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primò, Vtrum incontinentia pertineat ad animam, uel ad corpus.

¶Secundo, Vtrum incontinentia sit peccatum.

¶Tertio, De cōparatiōe incōtinētię ad intēperantiā.

¶Quartò Quis sit turpior, utrum incontinens irę, vel incontinens concupiscentiæ.

SVP. Q. CLVI. ART. I.

Perrer. per tot. 758

IN art. 1. q. 156. dubium ex Martino occurrit in quęstione de incontinentia, arguente contra authorem hic pro quanto dicit q passio non est per se causa, sed occasio incontinentię. Tū primo, quia passio est causa per se impellēs, & inclinans ad actum incontinentię. ergo non est causa occasionalis. Probať sequela, qa magna est differētia inter causam impellentem & inclinantem, & causam occasionalem. Antecedens uerò manifestatur, qa actus incontinentię est ipsum uinci & superari, quod est actus liber uoluntatis potētis resistere, & non resistentis. Probatur antecedens primo, quia in eo, qui non elige-

Lib. 7. ca. 4 parum ante mediū tom. 5.

Lib. 7. c. 7. ad finem tom. 5.

ARTICVLVS I.

Vtrum incontinentia p̄tineat ad animam, vel ad corpus.

AD PRIMVM sic procedit. Vr quòd incontinentia non pertineat ad animam, sed ad corpus [h]. Diuersitas. n. sexuum non est ex parte animæ, sed ex parte corporis: sed diuersitas sexuum facit diuersitatem circa incontinentiam. dicit. n. Phil. 7. Eth. * q mulieres nō dicuntur neque continentes, neque incōtinētes. ergo cōtinētia nō ptinet ad aīam, sī ad corp*.

¶2 Pręt. Id qđ pertinet ad animam nō sequitur[h] corporis cōplexiones: sed incontinentia sequiť corporis cōplexionē. dicit. n. Phil. in 7. Eth.* q maxime acuti, i. cholerici & melancholici sm irrefrenatam concupiscētiam sunt incontinentes. ergo incōtinentia ptinet ad corpus.

¶3 Pręt. [h] Victoria magis pertinet ad eum qui uincit, q̄ ad eū qui uincitur: sed ex hoc dicitur aliquis esse incontinens, quòd caro concupiscens aduersus spiritum superat ipsum. ergo incōtinentia magis pertinet ad carnem, quàm ad animam.

SED CONTRA est qđ homo differt à bestiis principaliter secundum aīam. Differt aūt sm rationem continentiæ & incōtinentiæ. Bestias. n. dicimus neque continentes, neque incontinentes, ut patet per Philosophum in 7. Eth.* ergo incontinentia maxime est ex parte aię.

RESP. Dicendum, q unumquodq; attribuitur magis ei, qđ est causa per se q̄ ei qđ solā occasionem præstat. Id aūt qđ est ex parte corporis, solam occasionem præstat incontinentię. Ex dispositione enim corporis potest contingere, q insurgant passiones uehementes in appetitu sensitiuo, qui est uirtus corporis organici: sed huiusmodi passiones quantumcunq; uehementes, non sunt sufficiens cā incōtinētię, sed occasio sola, eo q durante usu * rōnis semper homo pōt passionibus resistere. Si uero passiones adeo insurgāt, q totaliter auferant usum rationis, sicut accidit in his, q pp uehementiam passionū amētiam incurrunt, non remanebit ratio continentię, neque incontinentię: quia non saluatur in eis iudicium rationis, qđ continens seruat, & incontinens deserit. Et sic relinquiť q [m] per se causa incontinentię sit ex parte animę, q̄ rōe passionibus non resistit. Quod quidē fit duobus modis [n], ut Phil. dicit in 7. Eth.* Vno modo, quando anima passionibus cedit antequàm ratio consilietur: quę quidē uocatur irrefrenata incōtinētia, vel p̄uolatio. Alio mō, quando non permanet homo in his quę consiliata sunt, eo quo i debiliter est firmatus in eo quod ratio iudicauit: unde & hæc incontinentia uocatur debilitas. Et sic patet, quod incontinentia principaliter ad animam pertinet.

nita adhuc incontinētia habitualis, uoluntas non est totalis causa per se actus incontinentiæ. ergo præter eam est aliqua alia cā per se tum secundo, quia omne per se superans, & uincens est causa per se eius quod est superari, & uinci: sed passio est per se superans, & uincens uoluntatem quæ contra rēdit ergo. Et istud inquit Martinus, patet q non sufficienter probat cōclusionem, hanc scilicet, q incontinentia non est corporis, sed animę. Thomas, per illud mediū, q passio non est causa per se, sed occasio tantum.

Lib. 7. c. 3. à medio & c. 6. declinando ad finē to. 5.

¶Ad hęc dicitur, q si quis penetrat quo pacto appetitus est motiuus uoluntatis, facile hęc soluet. Penetrabit āt hoc, q imuius fuerit doctrinam authoris in pręcedēti lib. q. 9. art. 2. ubi docemur, q sicut homo frigens ex hoc ipso q friget, mouetur ad uolendū locum calidum: ita homo in passione existens, ex hoc ipso q est sic dispositus sm illam passionem, mouetur ad uolendum qđ consonat homini sic disposito, puta, ad puniendum si est iratus, ad uenerea si est ardens &c. Et ratio ibi assignatur, quia hinc scilicet ex dispositione hominis, seu subiecti sicut aliquid sit, vel appareat conueniens illi quod cessante illa dispōne non est, aut apparet conueniens: quoniam conueniens ex parte utriusque potest oriri extremi, scilicet uel ex dispositione subiecti, vel ex natura obiecti. Et sic, ut ibi dicitur, dispositio subiecti redundat in obiectum faciendo ipsum esse, vel apparere pro nunc conueniens. Et sic patet, q passio ualde remota mouet uoluntatem, i. disponendo subiectum, & inde consurgente cōuenientia in obiecto mouetur uoluntas nō necessitando tamē ipsam. Vnde merito nō per se causa sed occasio dicitur passio incontinentię, quę est actus uoluntatis. Et tum dicitur, Causa per se impellēs & inclinans, &c.

D. 981.

Concl. 10

Lib. 7. c. 7. nō procul à fin. to. 5.

Universidad de Deusto Biblioteca

responderetur negando minorem, propriè loquendo, quia passio impellit quidem & inclinat non per se, sed mediante subiecto, quod disponit, & conueniens ex quo est ex subiecto dispositio consurgit. Sicut frigus impellit hominem ad eundum ad calidum non per se, sed occasionaliter. Ad manifestationem autem actus, hoc solum dicitur, quod est incompletè manifestat actum incontinentiae: quod non est imputandum quod in uoluntate incontinentis fit vinci, & superari sine consensu in illud: ad quod passio inclinat, vt Martinus fingere videtur, sed vt author dixit, est ibi electio, ac per hoc consensus, ita quod hoc est vinci, eligere ex vehementia passionis. ¶ Ad primam probationem negatur quod voluntas non sit per se sufficiens causa incontinentiae in non habente habitualem incontinentiam. Nam sicut voluntas frigescentis hominis est sufficiens, & per se causa eundi ad ignem seu solem: ita voluntas existens in passione est per se sufficiens causa volendi tale delectabile. Causae n. disponentes subiectum, occasiones sunt volendi non per se, concausae volendi. Vnde & author in litera probat hoc: quia quamdiu manet vsus rationis, voluntas liberè potest in vtrumque oppositorum. ¶ Ad secundum negatur minor, quia passio non est per se vincens, & superans, sed occasionaliter voluntatem, quae non aliter superatur, nisi quia liberè vult, ad quod volendum passio disponit. Vnde patet quod author sufficienter probauit incontinentiam esse non corporis, sed animae, per illud medium: quia passio est occasio, & voluntas est per se causa incontinentiae.

Loco citato in argumento. In solutione prae. in corp. ar.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod anima humana est corporis forma, & habet quasdam vires corporeis organis vtentes, quarum operationes aliquid conferunt etiam ad illa opera animae, quae sunt sine corporeis instrumentis, i. ad actum intellectus & voluntatis, inquantum s. intellectus a sensu accipit, & voluntas impellitur a passione appetitus sensitiui. Et secundum hoc, quia foemina secundum corpus habet quandam debilem complexionem, fit vt in pluribus, quod & etiam debiliter inhaereat quibuscunque inhaeret: & si raro in aliquibus aliter accidat secundum illud Prou. vlt. Mulierem fortem quis inueniet? Et quia id quod est paruum, vel debile, reputatur quasi nullum, inde est quod Phil.* loquitur de mulieribus, quasi non habentib. iudicium rationis firmum, quamuis in aliquib. mulierib. contrarium accidat. Et propter hoc dicit, quod mulieres non dicimus continentes, quia non ducunt quasi habentes solidam rationem, sed ducuntur quasi de facili sequentes passiones. G H

AD II dicendum, quod ex impetu passionis contingit quod aliquis statim passionem sequatur ante consilium rationis. Impetus autem passionis prouenire solet vel ex velocitate, sicut in cholericis: vel ex vehementia, sicut in melancholicis, qui propter terrestrem complexionem vehementissime inflammantur: sicut contrario contingit, quod aliquis non persistat in eo, quod consiliatum est ex eo quod debiliter inhaeret propter mollitiem complexionis, vt de mulieribus dictum est.* Quod etiam videtur in phlegmaticis contingere propter eandem causam, sicut etiam in mulierib. Hoc autem accidit inquantum ex complexione corporis datur aliqua incontinentiae occasio, non autem causa sufficiens, vt dictum est*. K

AD III dicendum, quod concupiscentia carnis in eo qui est incontinens, superat spiritum non ex necessitate, sed per quandam negligentiam spiritus non resistentis fortiter.

ARTICVLVS II.

Vtrum incontinentia sit peccatum.

Ber. par. te. 759 Sup. q. 155. a. 1. cor. *Lib. 3. ca. 18. Parum princ. tomo. 5.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quod incontinentia non sit peccatum: quia, vt Aug. dicit in li. de lib. arb.* nullus peccat in eo, quod vitare non potest: sed incontinentiam nullus potest ex seipso vitare, secundum illud Sap. 8. Scio quod non possum esse continens, nisi Deus det. F ergo incontinentia non est peccatum. ¶2 Praet. Omne peccatum in ratione videtur consistere: sed in eo qui est incontinens vincitur iudicium rationis. ergo incontinentia non est peccatum. ¶3 Praet. Nullus peccat ex eo quod Deum vehementer amat: sed ex vehementia diuini amoris aliquis fit incontinens. dicit n. Dion. 4. c. de di. no. quod Paulus per incontinentiam diuini amoris dixit: Viuo ego, iam non ego. ergo incontinentia non est peccatum.

SED CONTRA est, quod connumeratur aliis peccatis. 2. ad Tim. 3. vbi dicitur, criminatores, incontinentes, immites &c. ergo incontinentia est peccatum.

RESP. Dicendum, quod incontinentia potest attendi circa aliquid tripliciter. Vno modo, propriè & simpliciter: & sic incontinentia attenditur circa concupiscentias delectationum tactus, sicut & intemperantia, vt supra dictum est* de continentia: & hoc modo incontinentia est peccatum ex duplici ratione. Vno modo ex eo, quod incontinens recedit ab eo quod est secundum rationem. Alio modo ex eo, quod se immergit quibusdam turpibus delectationibus. Et ideo Phil. dicit in 7. Eth.* quod incontinentia vituperatur non solum vt peccatum, quod s. est per recessum a ratione, sed sicut malitia quaedam, inquantum prauas concupiscentias sequitur. Alio modo, incontinentia attenditur circa aliquid, propriè quidem inquantum homo recedit ab eo quod est secundum rationem, sed non simpliciter, puta, cum aliquis non seruat modum rationis in concupiscentia honoris, diuitiarum, & aliorum huiusmodi, quae secundum se videntur esse bona, circa quae non est incontinentia simpliciter, sed secundum quid, sicut sup. de continentia dictum est*. Et sic incontinentia est peccatum, non ex eo quod aliquis ingerat se prauis concupiscentiis, sed ex eo quod non seruat modum debitum rationis, etiam in concupiscentia rerum per se appetendarum. Tertio modo, incontinentia dicitur esse circa aliquid non propriè, sed secundum similitudinem, puta, circa concupiscentias, eorum, quibus non potest ali-

SVP. QVÆST. CLVI.
ARTIC. II.

IN Art. 2. q. 156. aduerte quod d. Martinus carpere conatur authorem in hac litera dicentem de incontinente propriè & simpliciter quod dupliciter peccat &c. quasi velit ex hoc ponere differentiam inter delectationes fugibiles tantum, & fugibiles, ac vituperabiles, quasi idem author intelligat per prauum & vituperabile: sed quoniam nullus est hic sermo, nulla mentio de vituperabili, & non vituperabili non imponat authori Martinus suam phantasiam: sed sat sit sibi dicere, & arguere quod vult, sine huiusmodi fictionibus. ¶ In eodem articulo 2. dubium occurrit circa differentiam in litera assignatam inter concupiscentias tactus, & honoris, aut huiusmodi, penes hoc quod concupiscentiae tactus sunt prauae, concupiscentiae autem honoris non sunt prauae, & per hoc circa duplicem rationem peccati ibi, & vnicam hic. Videntur enim haec falsa, quia utrobique concupiscentiae immoderatae solae sunt prauae, moderatae autem bonae, & delectabilia ipsa utrobique secundum se sunt bona. Vnde nihil est dictu, quod incontinens honoris non se ingerit prauis concupiscentiis, sed peccat ex eo, quod non seruat debitum modum in inconcupiscendo. Hoc enim idem accidit incontinentia simpliciter: quoniam ex hoc solo peccat, quod in immoderatam concupiscentias venereas incurrit. ¶ Ad hoc dicitur, quod ut ex 7. Ethicor. unde haec sumpta sunt, apparere potest, bona delectabilia, ut clarius intelligas, sic distinguenda sunt, quod quaedam sunt, quorum studia simpliciter & absolutè sunt mala. Statim enim, ut dicis alicuius studia esse circa vene-

c. 4. par. 1. nō multū remote ad finem. q. praeced. artic. 2. Concl. in Lib. 7. c. 1. ad finem principio tomo. 3. Concl. 3 q. praeced. ar. 2. ad 3.

quis male vti, puta, circa concupiscentias virtutum, circa quas potest aliquis dici incontinens esse per similitudinem. Quia sicut ille qui est incontinens, totaliter ducitur per concupiscentiam malam, ita aliquis totaliter per concupiscentiam ducitur bonam, quae est secundum rationem, & talis incontinentia non est peccatum, sed pertinet ad perfectionem virtutis. B

AD PRIMVM ergo dicendum, quod homo potest vitare peccatum & facere bonum, non tamen sine diuino auxilio, secundum illud Ioan. 15. Sine me nihil potestis facere. Vnde per hoc quod homo indiget diuino auxilio ad hoc quod sit continens, non excluditur quin incontinentia sit peccatum: quia vt dicitur in 3. Ethi.* Quae per amicos possumus, aliqualiter per nos possumus. C

AD II dicendum, quod in eo qui est incontinens vincitur iudicium rationis, non quidem ex necessitate quod auferret rationem peccati: sed ex negligentia quadam hominis non firmiter intendentis ad resistendum passioni per iudicium rationis quod habet.

AD III dicendum, quod ratio illa procedit de incontinentia per similitudinem dicta, & non propriè. D

ARTICVLVS III.

Vtrum incontinens plus peccet, quam intemperatus.

Concl. 1 li. 3. cap. 3. à medio, tom. 5. Perrec. per totum. 760 1. 2. q. 78. a. 4. co. Et 4. d. 43. ar. 4. cor. Et uerit. q. 24. art. 10. co. Et 1. Ethi. lc. 3. & li. 7. lec. 4

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod incontinens plus peccat quam intemperatus. Tanto n. aliquis videtur grauius peccare, quanto magis contra conscientiam agit, secundum illud Luc. 12, Seruus sciens voluntatem domini sui & non faciens, plagis vapulabit multis &c. sed incontinens magis videtur agere contra conscientiam quam intemperatus, quia ut dicitur 7. Eth.* Incontinens sciens quod praua sunt quae concupiscit, nihilominus agit propter passionem: intemperatus autem iudicat ea quae concupiscit esse bona. ergo incontinens grauius peccat quam intemperatus. ¶2 Praet. Quanto aliquod peccatum grauius est, tanto videtur esse minus sanabile, unde, & peccata in Spiritumsanctum sunt grauissima, & dicuntur esse irremissibilia: sed peccatum incontinentiae videtur esse insanabilius quam peccatum intemperantiae. Sanatur n. peccatum alicuius per admonitionem & correctionem, quae nihil videtur conferre incontinenti, qui scit se malè agere, & nihilominus malè agit: intemperato autem videtur quod benè agat, & sic aliquid ei conferre posset admonitio. ergo videtur quod incontinens grauius peccet quam intemperatus. ¶3 Praet. Quanto aliquis ex maiori libidine peccat, tanto grauius peccat: sed incontinens peccat ex maiori libidine quam intemperatus, quia incontinens habet vehementes passiones & concupiscentias, quas non semper habet intemperatus. ergo incontinens magis peccat quam intemperatus.

SED CONTRA est, quod impoenitentia aggrauat omne peccatum. Vnde Aug. in lib. de ver. Domini,* dicit quod impoenitentia est peccatum in Spiritumsanctum: sed sicut Philosophus dicit in 7. Eth. inte-

*lib. 7. c. 5. nō malū a princip. tom. 5.

reos, aut delectabilia cibi & potus, statim, inquam, malitiam seu prauitatem, seu vitium aliquod intelligimus. Et haec vocantur appetibilia propter necessitatem, inquantum s. necessitas corporis ea requirit propter indiuiduum, uel speciem. Quaedam verò sunt, quorum studia simpliciter & absolutè non sunt mala, sed solum si explicetur supplementum. Studiosos n. honoris gloriae, victoriae filiorum &c. cum dicimus, nullo afficimus eos vitio, immò studia haec laudabilia censemus: & haec vocantur per se appetibilia. Et hinc patet, quare concupiscentiae venereorum dicantur prauae, hoc est, vitiosae, & concupiscentiae honoris non, quia studere illis delectabilibus est peccatum, studere autem istis non. Et licet secundum veritatem in vtrisque solae immoderatae concupiscentiae sint prauae, studium illarum tamen importat immoderationem, quam non importat studium istorum. Patet etiam duplex illa ratio peccati in incontinentia simpliciter, quia s. errat, & in concupiscentias, quae sunt de genere prauorum studiorum, declinat. Incontinentia autem secundum quid, puta, honoris, solum errat, quia non declinat in concupiscentias quae sunt de genere prauorum studiorum. Et hoc intendit author cum Aristotele per hanc literam. ¶ In eodem secundo articulo dubium occurrit circa incontinentiam secundo modo quam litera dicit. Circa haec attendimus incontinentiam propriè quidem, sed non simpliciter. In septimo autem Ethicorum Arist. dicit huiusmodi incontinentiam respectu honoris &c. esse incontinentiam secundum similitudinem. Sic n. habet rationem incontinentiae secundum similitudinem, ergo non propriè: & si propriè, ergo non secundum similitudinem. Et rursus si secundum similitudinem, ergo incontinentia tertio modo posita in litera quae est incontinentia secundum similitudinem, coincidit cum incontinentia secundo modo, quia vtraque habet incontinentiae rationem secundum similitudinem. ¶ Ad hoc breuiter dicitur, quod accidit hic aequiuocatio de similitudine. Nam author loquitur de similitudine metaphorica, & ideo distinguit incontinentiam propriè contra incontinentiam per similitudinem, hoc est, metaphoricè, ut manifeste exponitur in litera, similitudine quadam proportionali metaphoricè dici incontinentiam respectu mali, & respectu boni, respectu vitii, & respectu virtutis. Arist. verò loquitur de similitudine proportionali, hoc est, analogica propriè, diminuta tamen. Et ideo distinguit incontinentiam simpliciter contra incontinentiam diminutam: & manifestat intentum suum exemplo, sicut malum dicitur de homine, & de medico. Dicitur n. & homo malus, & medicus malus. Sed quod dicitur malus homo, dicitur malus simpliciter, id est, sine additione aliqua: quod verò dicitur malus medicus, non propterea dicitur simpliciter malus, sed cum additione, s. medicus. Vbi manifeste patet malum dici de medico propriè, & secundum analogiam ad malum hominem, quia ita est aliquis medicus malus sicut homo malus. Nam ut homo malus ad opus proprium hominis se habet, sic malus medicus ad opus proprium medici. Apparet etiam diminutio quaedam ex hoc ipso, quod inde simpliciter, hinc cum appositione tantum malus ratio infertur, dicendo, est homo malus, ergo est malus. Et est medicus malus, ergo est malus medicus & non, ergo est malus. Sic autem est in proposito: quia valet sequela, est incontinens venereorum, ergo est incontinens: & non valet, est incontinens honoris, ergo est incontinens, sed ergo est incontinens honoris. Vnde nulla est authoris ab Aristotele dissensio.

SVP. QV. CLVI.
ARTIC. III.

IN artic. 3. eiusdem quaestionis 156. dubium ex Martino in quaestione de incontinentia occurrit dicente, quod ista ratio S. Thomae pati uidetur calumniam in hoc, quod voluntas incontinentis inclinari dicitur ad peccandum ex passione tantum & non ex habitu. Nam si intelligat quod ex frequentatis incontinentiae actibus non generatur aliquis habitus, uidetur falsum. Et primo contra totam Philosophiam moralem clamantem, quod ex frequentatis actibus generatur habitus maximè in subiecto non habente habitum contrarium. Secundò, quia hoc est contra experientiam, qua post frequentatos incontinentiae actus, magis se pronos ad incontinentiam sentiunt quam ante. Tertio, quia secundum Thomam incontinentia pertinet ad voluntatem, & non dicit praecise actum, quia sicut virtus est habitus, ita & vitium. Et propterea, inquit Martinus voluntas incontinentis inclinatur ex proprio habitu ad peccandum, quia ad non resistendum passionibus, sed non inclinatur ad sequendum concupiscentias malas & turpes, quia inclinari ad talium electionem est intemperati.

¶ Ad hoc dubium non ex aliis quam ex supradictis principiis dicitur, quod error hic accidit quod non distinguunt quo ad rem inter habitum & dispositionem, nec distinguunt quo ad modum operandi inter inclinari per modum habitus, & per modum passionis. Incontinentia namque non est habitus, sed dispositio. Vnde & in litera hac distinguitur incontinens ab intemperato per facile & difficile mobile, quia passio cito transit, ac per hoc cito ei eius pugnam proportionaliter respondet dispositio. Habitus autem est difficile mobilis, cuius signum est, quod incontinentem statim comitatur poenitentia. Comparatur etiam in litera ex Aristotele 7. Ethicor. Incontinentia febri accessionae: intemperantia autem phthisicae. similiter incontinens inclinatus

Universidad de Deusto Biblioteca

&spectat p modum passionis, ut exemplū de rebus accessoria manifestat. intemperatus autem per modum habitus, ut exēplum de phusso manifestat.

li. de duabus animabus, c. 10. & 11 to. 6.

¶Ad primū ergo Martini obiectionē dr, q ex frequētatis actibus incōtinētiæ generatur in eius volūtate si habitus, sed dispositio, q nunq transire pōt in habitū, sicut nec albedo in nigredinem. Et ultra hoc ex huiusmodi actibus habitatur concupiscibilis ad hoc virū ea genere intēperantia, ex qua voluntas intēperati inclinatur ad turpia psequenda. Sic volūtas incōtinentis inclinatur non ex habitu, sed ex dispositione quæ in idē redit cū eo quod dr in litera, sc. ex passione. Nam dispositio quā passio causat est facile mobilis, & dispositio illa nō nisi per modum passionis & insurgente passione inclinat, cuius locuples testis est pœnitentia stati sequēs, cessante passionis impetu. Voluntas autem intemperati inclinatur, ut in litera dicit, ex ppria delectatiōe, hoc est per modū eligentia & propria principia electionis, quæ sunt intentio finis, q apud intemperatum iā est mala, & consiliū quod iam ex intēperantia quierū est. Et cauto hic Nominne fallaris, cū in litera dr, q intemperati uoluntas inclinat ad peccandū ex ppria electione, quæ procedit ex habitu p consuetudinē acquisito, fallaris namq si intelligas ex habitu p consuetudinē acquisi in voluntate, ut patet ex supradictis de subiecto temperātiæ: q̄a ipsa non in voluntate, sed in concupiscibili appetitu est subiectiuè. Intelliges at rectè, si intelligas q intemperati voluntas inclinatur ex electione procedente ex habitu acquisito in appetitu concupiscibili, qd qualiter fiat superius satis declaratum fuit. Cū igit clamat moralis philosophia, q ex frequentatis actibus generantur ha-

Concl.m

Lib. 7. c. 7. parum ante mediū tom. 5.

Lib. 7. c. 8. tom. 5.

peratus non est pænitiuus, immanet aūt electioni, incōtinēs āt ois ē pænitiuus, ergo intēperatus grauiꝰ peccat q̄ icōtinēs.

RESP. Dicendū, q pctm fm Aug.* pcipue in Volūtate cōsistit. Volūtas.n.ē qua peccaf, & rectè viuit. Et iō ubi est maior iclinatio volūtatis ad peccādū ibi est grauius pctm. In eo aūt q est intēperatus, voluntas inclinaf ad peccadū ex ppria electione, quæ procedit ex habitu per consuetudinē acquisito. In eo āt qui est incōtinēs. volūtas inclinaf ad peccādū ex aliqua passione. Et quia passio cito trāsit, habitus āt ē qualitas difficile mobilis, inde est q icōtinens statim pænitet trāseūte passione, q nō accidit de intēperato, q imimo gaudet se peccasse, eo q opus peccati ē sibi facta connaturalis fm habitū. Vnde de his dr Prou. 2. q letantur cum malè fecerint, & exultāt in rebus pessimis. Vnde patet q m intēperatus est multò peior q̄ incōtinēs*, ut ēt Philosophus dicit in 7. Ethi.*

AD PRIMVM ergo dicēdū, q ignorātia intellectus qñque quidē præcedit inclinationem appetitus, & cāt eā: & sic quanto est maior ignorātia, tāto magis pctm diminuit, uf totaliter excusat, inquantū cāt in voluntariū. Alio mō ecōuerso, ignorantia rōis sequitur inclinationē appetitus, & talis ignorantia, quantò est maior, tantò peccatū est grauius, qa ostendit inclinatio appetitus esse maior. Ignorantia āt tā incōtinētis q̄ intēperati pueniť ex eo, q appetitus est in aliqd inclinatus, siue p passionē, sicut in incōtinēte: siue per habitū, sicut in intēpato: maior āt ignorantia cātur ex hoc in intēperato q̄ in incontinente. Et vno qdē mō quantū ad durationē, qa in incontinente durat illa ignorantia solū passione durante: sicut accessio febris tertianæ durat durāte cōmotione humoris, ignorātia āt intēperati durat assiduè pp pmanētiā habitꝰ. Vnde assimilaf phthisicæ, vel cuicunque morbo cōtinuo, ut Philosophus dicit in 7. Eth.* Alio āt mō est maior ignorantia in intemperati, quantum ad id qd ignoratur. Nā ignorātia incōtinētis attendiť quantū ad aliqd particulare eligibile, put. s. æstimat hoc nunc eē eligēdū. Sed intēperatus hēt ignorantia circa ipsū finē, inquantū. s. iudicat hoc esse bonū, ut irrefrenatè cōcupiscentias sequaf. Vnde Phil. dicit in 7. Eth.* q incōtinēs est melior intēperato, q̄a saluaf in eo optimum principium, s. recta æstimatio de fine.

AD II dcdm, q ad sanationē incontinentis non sufficit sola cognitio, sed requirit interius auxilium grę cōcupiscentiā mitigantis, & adhibef ēt exterius remediū admonitiōis et correctionis, ex qbus aliqs incipit cōcupiscētiis resistere, ex quo cōcupiscentia debilitatur, vt supra dictū est.* Et iisdē ēt modis pt sanari intemperatus, sed difficilior est eius sanatio pp duo, quorum primū est ex parte rōis, q̄ corrupta est circa æstimationē vltimi finis, q se hēt sicut principiū in demōstrationibus. Difficilius āt reducif ad veritatē ille qui errat circa principium: & similiter in opatiuis ille q errat circa finē. Aliud āt est ex parte inclinationis appetitus quę i intēperato est ex habitu q difficile tollif, inclinatio āt incōtinētis est ex passione, quę facilius reprimi potest.

AD III dcdm, q libido uoluntatis, quæ auget peccatū, maior est in intēperato, q̄ in incōtinente, ut ex dictis patet. Sed libido cōcupiscētiæ appetitus sēsitiui, qñq; maior est in incōtinēte, qa incōtinēs nō peccat, nisi a graui cōcupiscētia: sed intemperatus ēt ex leui cōcupiscentia peccat, & qñq; eā præuenit. Et iō Philosophus dicit in 7. Eth.* q magis intemperatū vituperamus: quia nō cōcupiscens vel quiete, i. remissè cōcupiscens persequitur delectationes. Quid enim faceret, si adesset concupiscentia iuuenilis?

ARTICVLVS IIII.

Vtrum incōtinens ira sit peior, q̄ incontinens concupiscentiæ.

AD QVARTVM sic proceditur. Vf quòd incontinens

…bitus, similis habitus pro prima specie qualitatis, & non sic distinguitur contra dispositionem. Vel intelligitur de habitu proprie, sicut intelligitur in intellectu apto … habitum … tur in illam non dispositio, seu oppositio appetitui. Constat autem perstātis continentis & incontinentis est contraria … habitum, quia ille est perturbationis, iste quietis: ille facile, iste difficile mobilis.

li. 7. c. ante mediū & c. 8. in fine, to. 5.

¶Ad secundam obiectionē de experientia dr, q ad hoc sufficit illa habitualis dispositio.

¶Ad tertiam similiter dr, q incontinentia dicit in voluntate nō præcise actum, sed habitualem dispositionem, quæ non est vitium, sicut nec continentia est uirtus, sed est impfecta, ut qd in genere uitij. Et hoc expressit iam Aristoteles i principio 7. Eth. malitię uirtutem, & continentię incontinentiam contra ponendo. Expositionem uero allatam ex Martino, quomodo incontinens differat ab intemperato, si sane intellexeris, s. q in cōtinentię dispositio inclinat ad non resistendum, quia … tēpore pugnę … intemperantia uerò ad ipsa turpia simpliciter, plene eis inclinat, … a nostris … uit, ut patet in litera.

Q. 142. ar. 2.

¶In responsionibus argumentorum eiusdem articuli multa essent dicenda, nisi superius sufficienter manifestata quomodo. scilicet uitium … appetitum mali respectu finis illius generis, ut intemperantia respectu delectabilis venerei &c. & per hoc patet ignorātiam principii in agibilibus. Vide superius.

In cor. ar

li. 7. c. 8. circa mediū, & c. 7 ante mediū, to. 5.

Porrec. per tot.

761

SVP. QV. CLVI. ARTIC IIII

IN arti. 4. eiusdē q. 157. aduerte. Notitiæ pro clariori intellectu litteræ, q primā

Infra q. 158. art. 4. cor. Et 3. di. 26. q. 1. ar. 2. co. Et veri. q. 25. ar. 2. co. Et 7. Ethi. lect. 6. pcd.

ma ratio, quare incōtinens concupiscentię est turpior, cōsistit in hoc, q motiuum ad irascendum est rō, qm est punitio iniuria patiēti, pensioni recepta. Conferre n. unum cum altero, rōnis est, uel quia est cum dicta, q est bonū sm rōem, quia est bonū honestum. Sed ut in 7. Eth. dr, sicut exercitus uidemus q velocem ministri audiunt dum imperantem, & præcurrentes non percipiunt totum domini imperium: ira q irascitur ex velocitate choleræ audito obiecto rōni cōformi, non expectata rōnis forma, properat ad uindictam. Cōcupiscens uerò à sola boni delectabilis sm sensum præsentatione mouetur, nihil de conformitate ad rōnem audiens, & propterea dr, q in nullo sequitur rōnis iudicium. Secunda autē de maiori naturalitate iræ cum grano salis in litera apposito, accipienda est, scilicet, quia naturalior est motus iræ ex suo cōplexionali principio, q̄ motus concupiscentiæ ex suo complexionali principio. Nam ira consequitur choleram, concupiscentia phlegma. Naturalius autem est q cholera proferat iram, q̄ q phlegma concupiscentiam, quia magis in promptu est iræ processus ex cholera, q̄ concupiscentiæ ex phlegmate, quia cholera est uelocioris motus. Constat namq; q ex ueloci magis in promptu est progressus, q̄ ex tardiori, & sic est naturalior. Manifestatur aūt ista maior naturalitas … signo satis cōmuni, quia scilicet frequenter … iracundiæ … prolem, ut Aristoteles exemplis comprobat. In tertia uerò rōne ne fallaris respiciens ad ea quæ sunt per accidens, puta, scandalum alterū ex manifesta iniuria & huiusmodi, oppositū eius qd in litera dr. Sed aduerte, q in irascendo … occultè turpius est, q̄

li. 7. c. 7 à medio, to. 5.

li. 7. c. 6. in principio, to. 5.

lib. 7. c. 6. tom. 5.

Concl.m

Conclus. 1. pars.

lib. 7. c. 6. tom. 5.

irę sit peior, q̄ incontinens cōcupiscētiæ. Quātò n. difficiliꝰ est resistere passioni, tāto incōtinentia uf esse leuior. uñ Phil. dicit 7. Eth.* Nō. n. siquis à fortibus & superexcedentibus delectationibus uincitur, uel tristitiis est admirabile, sed cōdonabile: sed sicut Eraclitus dixit, difficilius ē pugnare cōtra cōcupiscentiā, q̄ cōtra irā. ergo leuior est incontinētia concupiscentiæ, q̄ incontinentia irę.

¶2 Præt. Si passio pp suā uehemētiā totalr auferat iudiciū rōnis oino excusatur aliquis à peccato, sicut patet in eo q incidit ex passione in furiā: sed plus remanet de iudicio rōnis in eo, q est incōtinēs irę, q̄ i eo qui est incōtinens concupiscētiæ. Iratus. n. aliqualiter audit rōnē, nō aūt concupiscens, ut patet p Philosophū in 7. Eth. ergo incōtinens iræ est peior, q̄ incontinens cōcupiscētiæ.

¶3 Præt. Tanto aliqd peccatū ē grauiꝰ, quātò est periculosiꝰ: sed incontinentia iræ vf esse periculosior, quia perducit hominem ad maius peccatum, s. ad homicidium, qd est grauius q̄ adulterium, ad qd perducit cōcupiscentię incontinētia. ergo incōtinētia irę est grauior, q̄ incontinētia concupiscētię.

SED CONTRA est, qd Phil. dicit in 7. Eth.* q minus turpis est incontinentia iræ, quàm incōtinentia concupiscentiæ.

RESP. Dicendū, q peccatum incontinentiæ pōt considerari dupliciter. Vno mō, ex parte passionis ex qua rō superatur, & m sic incontinentia concupiscentię turpior est, q̄ incontinentia iræ quia motus cōcupiscētię habet maiorē inordinationē, q̄ motus irę. m Et hoc pp quatuor, q̄ Phil. tāgit i 7. Eth. primò quidem, quia motꝰ irę participat aliqualr rōe, inquātum. s. iratus tēdit ad uindicandum iniuriam sibi factam, qd aliqualiter rō dictat, sed nō pfectè, quia non intendit debitū modū uindictæ: sed motus cōcupiscentię totaliter est fm sēsum, & nullo modo fm rōnē. Secūdò quia motus iræ magis consequitur corporis complexionem pp uelocitatē motus choleræ, quæ tendit ad iram. Vnde magis est in promptu, q ille qui est fm complexionem corporis dispositus ad irascendum, irascaf, q̄ q ille qui dispositus est ad concupiscendū, cōcupiscat. Vñ ēt frequentius ex iracundis nascuntur iracundi, q̄ ex concupiscentibus concupiscentes. Qd aūt prouenit ex naturali corporis dispositiōe, reputatur magis uenia dignū. Tertiò, quia ira quærit manifestè operari: sed concupiscentia qrit latebras, & dolosè subintrat. Quartò, qa cōcupiscēs delectabiliter operaf, sed iratus quasi quadā tristitia præcedēte coactus. Alio mō pōt cōsiderari pctm incōtinentiæ, quātū ad malū, in qd qs incidit à rōe discedēs. Et sic icōtinētia irę est ut plurimū grauior, qa ducit in ea, q̄ ptinet ad pximi nocumē.

AD PRIMVM ergo dicēdū q difficilius est assiduè pugnare contra delectationem, q̄ cōtra irā, qa cōcupiscentia est magis cōtinua: sed ad horā difficilius ē resistere irę pp eiꝰ ipetū.

AD II dcdm, q concupiscētia dr esse sine ratione: nō quia totaliter auferat iudicium rōnis, sed quia in nullo procedit secundum iudicium rationis, & ex hoc est turpior.

AD III dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte eorū, in quę incontinens deducif.

QVÆSTIO CLVII.

De clementia, & mansuetudine, in quatuor articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de Clementia, & Mansuetudine, & uitiis oppositis. Circa ipsas autem uirtutes quęruntur quatuor.

¶Primò, Vtrum clementia, & mansuetudo sint idem

¶Secundo, Vtrum utraque earum sit virtus.

¶Tertio, Vtrum vtraque earum sit pars temperantiæ.

¶Quartò, De comparatione earum ad alias uirtutes.

ARTICVLVS I.

Vtrum clementia & mansuetudo sint penitus idem.

AD PRIMVM sic procedif. Vf q clementia & māsue-

iniuriæ manifestè: qm licet manifestè agere id quod excellentiā spectat, latere aūt ad quendam defectum. Ipsa n. latebra attestatur turpitudini operis iuxta Dñi sententiam. Omnis q male agit, odit lucē. Et per oppositum ipse modus agendi, s. manifestè, attestatur uere, vel apparenti rōni ex hoc ipso, q lucem nō refugit. Est ergo iuxta hanc tertiam rōnem concupiscētia turpior, q̄ ira quo ad modum operādi p se loquendo. In quarta demū rōne aduerte, q concupiscentia dr turpior, qa omnino voluntaria. Ira autem etsi in fine sit delectabilis, admissū tñ habet inuoluntarium principium, s. tristitiā ex patriipensione recepta illatamꝰ. Et ppea quasi coactꝰ dicitur.

Concl.

SVP. QVÆ. CLVII. ART. I.

IN art. 1. q. 157. dubium ex Martino occurrit, directè impugnante authorem in hoc art. circa differentiam inter mansuetudinem & clementiam in hoc q clementia circa diminutionem exterioris penæ, mansuetudo verò circa diminutionem passionis iræ ponitur. Contra primo. Circa actum interiorem & exteriorem sibi subordinatum, & ab eo imperatum non sunt ponendę duæ uirtutes: sed appetere uindictam, & inferre pœnam, se habent sicut actus interior, & exterior ab illo imperatus, qa efficaciter appetens uindictam, si pōt inferre pœnam, infert. Maior probatur, quia actus interior, & exterior eadē numero prudētia regulant. Secūdò, qa clementia oīno superflueret: cōsequens est falsum, ergo. Probatur sequela quia moderata plene ira, aut est moderata illatio pœnæ, aut non. Si est moderata, ergo superfluit clementia. Si nō, sequitur unum impossibile; quia illatio pœnæ in ultionem iniuriæ … qui ēm sit sine impul-

Porrec. per tot.

761

Infra art. 4 ad 3. Et 3. dist. 33. q. 3. ar. 1. q. 2 ad 2.

Universidad de Deusto Biblioteca

stitiæ. Tertiò, quia si quæreret aliquem simul esse clementissimum, & similiter crudelissimum, & mansuetissimum, quæ sunt impossibilia, nisi poneretur quòd mansuetudo & clementia sint circa alias & alias personas; probat sequela, ponendo hominem frequenter exercitatum in actibus illius uirtutis, & alterius uitii.

¶ Ad huius euidentiam quæstionis, scito quòd author est male intellectus ab istis. Intendit siquidem author quòd clementia, & mansuetudo habent diuersas materias proprias, sicut iustitia & liberalitas, & non quòd una sit circa actum interiorem imperantem, & alia circa actum exteriorem imperatum. Hoc enim ridiculum est probare loquendo. Sed quia contingit mansuetudinem & clementiam coniungi in uno numero affectu, puta diminutione exterioris pœnæ cum quis ex animi lenitate, & ex iræ moderatione ad diminutionem pœnæ tendit, sicut contingit iustitiam & liberalitatem coniungi in hoc uno effectu quod est non furari, dum quis & ex timore alieni boni, & ex moderata cupiditate pecuniæ, furtum declinat: ideo author simul tractat de his uirtutibus, beneuitatis eam declarauit simul earum concursum in unum effectum, & diuersitate materiarum, in hoc quidem articulo inchoatiue, in sequentibus perfectè, ut in ar. 3. patet. Sunt ergo per se loquendo materiæ clementiæ & mansuetudinis disparatæ, sicut iustitiæ & liberalitatis, & non sunt subordinatæ, nisi quantum per accidens concurrunt. Clemens enim est quòd ex lenitate animi pœnas legales mitigat infra iustitiæ latitudinem, ubi patet quòd nullus de ira est sermo: mansuetus autem est medium in ira tenens, & consequenter sic uindicans. Vbi patet quòd nulla est subordinatio, aut imperii & imperati connexio, sed solùm quandoque concursus in eundem effectum.

¶ Ad primam ergo obiectionem dicitur, quòd si loquamur de actibus imperante & imperato per se

*lib. 4. c. 5. tom. 5.
†lib. 2. c. 5. circa prin.
*lib. 2. de inuentione in fol. 3 ante fin. libr.
†In tertia regula quæ incipit Ante omnia fratres Carissimi, to. 1.
Posita arg. 2. huius ar.
lib. 2. ca. 3. tom. 5.

tudo sint penitus idem. Mansuetudo enim est moderatiua irarum, ut Philosophus dicit in 4. Ethicor.* Ira autem est appetitus vindictæ. Cum ergo clementia sit lenitas superioris aduersus inferiorem in constituendis pœnis, ut Seneca dicit in secundo de clementia,† per pœnas autem fit uindicta, uidetur quòd clementia & mansuetudo sint idem.

¶ 2 Præt. Tullius dicit in secundo Rheto.* quòd clementia est uirtus, per quam animus concitatus in odium alicuius, benignitate retinetur, & sic uidetur quòd clementia sit moderatiua odii: sed odium, ut Aug.† dicit, causatur ab ira, circa quam est mansuetudo. ergo videtur quòd mansuetudo & clementia sint idem.

¶ 3 Præt. Idem vitium non contrariatur diuersis virtutibus: sed idem vitium opponitur mansuetudini & clementiæ, scilicet crudelitas. ergo videtur quod mansuetudo & clementia sint penitus idem.

SED CONTRA est, quòd secundum prędictam diffinitionem Senecæ,* Clementia est lenitas superioris aduersus inferiorem: mansuetudo autem non solum est superioris ad inferiorem, sed cuiuslibet ad quemlibet. ergo mansuetudo & clementia non sunt penitus idem.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dicitur in 2. Ethi.* virtus moralis consistit circa passiones & actiones. Passiones autem interiores sunt exteriorum actionum principia, aut etiam impedimenta: & ideo uirtutes quę moderantur passiones, quodammodo concurrunt in eundem effectum cum virtutibus quæ moderantur actiones, licet specie differant. Sicut ad iustitiam propriè pertinet cohibere hominem à furto, ad quod aliquis inclinatur per inordinatum amorem, uel concupiscentiam pecuniæ, quæ moderatur per liberalitatem: & ideo liberalitas concurrit cum iustitia in suo effectu, qui est abstinere à furto: & hoc etiam considerandum est in proposito. Nam ex passione iræ prouocatur aliquis ad

F hoc, quòd grauiorem inferat pœnam. Ad clementiam autem pertinet directè quòd sit diminutiua pœnarum, quod quidem impediri posset per excessum irę. Et ideò mansuetudo, inquantum refrænat impetum iræ, concurrit in eundem effectum cum clementia. Differunt tamen ab inuicem, inquantum clementia est moderatiua exterioris punitionis: mansuetudo autem propriè diminuit passionem irę.

G AD PRIMVM ergo dicendum, quod mansuetudo propriè respicit ipsum uindictę appetitum: sed clementia respicit ipsas pœnas, quæ exterius adhibentur ad uindictam.

H AD II dicendum, quòd affectus hominis inclinatur ad minorationem eorum, quę homini per se non placent. Ex hoc autem quòd aliquis amat aliquem, prouenit quòd non placet ei per se pœna eius, sed solùm in ordine ad aliud, puta ad iustitiam, uel ad correctionem eius qui punitur. Et ideò ex amore prouenit, quòd aliquis sit promptus ad diminuendum pœnas, quod pertinet ad clementiam, & ex odio impeditur talis diminutio. Et propter hoc Tullius dicit,* quòd animus concitatus in odium, scilicet ad grauius puniendum, per clementiam retinetur, ne scilicet acriorem pœnam inferat, non quòd clementia sit directè odii moderatiua, sed pœnę.

I AD III dicendum, quòd mansuetudini, quæ est directè circa iras, propriè opponitur uitium iracundiæ, quod importat excessum iræ: sed crudelitas importat excessum in puniendo. Vnde dicit Seneca in 2. de clementia* quòd crudeles vocantur, qui puniendi causam habent, modum tamen non habent. K Qui autem in pœnis hominum propter se delectantur etiam sine causa, possunt dici sæui, uel feri, quasi affectum humanum non habentes, ex quo naturaliter homo diligit hominem.

ARTICVLVS II.

Vtrùm tam clementia, quàm mansuetudo sit uirtus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd neque clementia, neque mansuetudo sit uirtus. Nulla enim uirtus alteri uirtuti opponitur: sed utraque uidetur

& ut sic, una sola operatur, & uera est maior, sed minor est falsa, quia non nisi per accidens illarum pœnę respicitur à clementia, respicitur à mansuetudine, & econtra, quia scilicet est quasi eadem materialiter, quę ab utraque moderatur. Incipit. Si autem sit sermo de actibus per accidens aut qualitercumque conuenientibus, & subordinentur unus alteri, & imperetur unus ab altero, maior est falsissima: quia actus per accidens sic connexi, possunt secundum diuersas rationes ad diuersas uirtutes spectare, ut patet de non furari respectu iustitię & liberalitatis. Vtraque ergo uirtus, scilicet clementia & mansuetudo, est circa actum interiorem & exteriorem, diuersa tamen ratione. Nam mansuetudo directè est circa interiorem passionem irę, & ex consequenti circa exteriorem uindictam non simpliciter, sed ut exit à passione irę. Clementia uerò est directè circa lenitatem interiorem animi ad proximum, & per illam circa moderationem pœnę proximi.

¶ Ad secundum negatur sequela. Et cum quæritur, an moderata ira sit opus clementię, dicitur quòd sic. Et cum dicitur quòd mitigatio pœnę non fit nisi ex impulsu iræ, negatur. Sicut enim potest aliquis furari ex iniustitia, & non ex passione cupiditatis actus, ut patet cum quis furatur & proiicit illud, ita potest quis non ex ira, sed ex crudelitate, uel defectu æquitatis contra clementiam agere.

¶ Ad tertium unico uerbo dicitur cum Aristotele & Tullio, quòd quicunque se negat habere uirtutem, nulla habet. Et ideo casus sunt impossibiles de uirtutibus & uitiis loquendo uniuoce.

¶ In calce eiusdem articuli vide bestialitatis uitium in materia ista esse sæuitiam, uel feritatem: quoniam hoc humani animi limites exit, & ad bestialem animum deiicit.

Concl.
Loco citato in arg.
Porrec. pœnar.

763

SVP. Q. CLVIII. ART. II.

IN ar. 2. eiusd. q. dubium occurrit circa ca-

Infra art. 3 cor. Et 3. dist. 26. q. 2. art. 2. ad 4.

rationem ad primum pro quanto redditur ratio ibi, quare seueritas & clementia non sunt circa idem. Vt enim hoc esse falsum, quia vtraque est circa punitiones, sed seueritas inflexibiliter, clementia flexibiliter. Male ergo dicitur, quòd non sunt circa idem.

¶ Ad hoc dicitur, quòd licet seueritas, & clementia sint circa idem remotè, non tamen sicut circa idem proximè: quia clementia directè est circa diminutionem pœnarum, ita quòd proprius eius actus est diminutio, & propria materia est pœna ut diminuenda: seueritas vero directè est circa ipsam inflexionem integræ pœnę, ita quòd proprius eius actus est infligere integram pœnam, & propria illius materia est pœna ut integrè infligenda: quod author in litera significauit per inflictionem pœnæ absque addictione. Ex sic patet, quòd vera reddita est ratio, quare non sunt opposita, quia non sunt circa idem. Sed responsio hæc nihil valet: quia illo modo exponendo, nunquam virtus, & vitium essent circa idem: quia actus uirtutis semper est aliud ab actu uitii. Dicendum est ergo, quòd virtus, & vitium opposita sunt circa idem sic, quòd actus quem uirtus informat, uitium deformat. Concupiscentia enim delectabilium, quam temperantia moderatur, extra rationis metas ponit. & sic de aliis. Non sic autem est in proposito: quia diminutionem pœnarum, quam clementia ponit, non tollit perseueritatem: & similiter integritas pœnarum, quam seueritas ponit, per clementiam non minuitur. Et ideò in litera assignatur: quia diminutio non qualitercunque, sed uestita circunstantiis, scilicet quando, ubi, sicut &c. oportet, est circa quam est clementia. Et similiter integritas pœnarum quæ, ubi, sicut &c. oportet, est circa quam est seueritas. Licet ergo minuere pœnam, & integrè punire absolutè opponantur, & circa

li. 2. c. 5. in principio.
lib. 2. ca. 6. tom. 5.
li. 1. c. ult. tom. 5.
lib. 2. c. 5. parum a princi.
†li. 4. ca. 5. tom. 5. Concl.
Ar. præce.

A opponi seueritati, quæ est quædam virtus. ergo neque clementia, neque mansuetudo est virtus.

¶ 2 Præt. Virtus corrumpitur per superfluum & diminutum, sed tam clementia, quàm mansuetudo in quadam diminutione consistunt, nam clementia est diminutiua pœnarum, mansuetudo autem est diminutiua iræ. ergo neque clementia, neque mansuetudo est virtus.

¶ 3 Præt. Mansuetudo, siue mititas ponitur Matt. 5. inter beatitudines, & inter fructus ad Gala. 5. sed virtutes differunt & à beatitudinibus, & à fructibus. ergo non continentur sub virtute.

SED CONTRA est, quod dicit Seneca in 2. de clementia.* Clementiam & mansuetudinem omnes viri boni præstabunt: sed virtus est propriè quæ pertinet ad bonos viros. Nam virtus est quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit, vt dicitur 2. Ethicor. ergo clementia & mansuetudo sunt virtutes.

RESP. Dicendum, quòd ratio virtutis moralis consistit in hoc, quòd appetitus rationi subdatur, vt patet per Philosophum in 1. Eth. *Hoc autem seruatur tam in clementia, quàm in mansuetudine. Nam clementia diminuendo pœnas aspicit ad rationem, vt Seneca dicit in secundo de clementia.* Similiter et mansuetudo secundum rationem rectam moderatur iras, vt dicitur in 4. Ethic.† Vnde manifestum est, quòd tam clementia quàm mansuetudo est virtus.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd mansuetudo non directè opponitur seueritati. Nam mansuetudo est circa iras, seueritas autem attenditur circa exteriorem inflictionem pœnarum: vnde secundum hoc uideretur magis opponi clementiæ, quæ etiam circa exteriorem punitionem consideratur, ut dictum est.* non tamen opponitur, eo quòd utrumque est secundum rationem rectam. Nam seueritas inflexibilis est circa inflictionem pœnarum, quando hoc recta ratio requirit. Clementia autem diminutiua est pœnarum etiam secundum rationem rectam, quando oportet, & in quibus oportet: & ideo non sunt opposita, quia non sunt circa idem.

AD II dicendum, quòd secundum Philoso-

phum in 4. Ethic.* habitus qui medium tenet in ira, est innominatus. Et ideo uirtus nominatur à diminutione iræ, quę significatur nomine mansuetudinis, eo quòd uirtus propinquior est diminutioni, quàm superabundantiæ propter hoc, quòd naturalius est homini appetere uindictam iniuriarum illatarum, quàm ab hoc deficere, B quia uix alicui nimis paruæ uidentur iniuriæ sibi illatæ, ut dicit Salustius.* Clementia autem est diminutiua pœnarum non quidem in respectu ad id, quod est secundum rationem rectam, sed in respectu ad id quod est secundum legem communem, quam respicit iustitia legalis. Sed propter aliqua particularia considerata, clementia diminuit pœnas, quasi decernens hominem non esse magis puniendum. C Vnde dicit Seneca in 2. de Clementia.* Clementia hoc primum præstat, vt quos dimittit, nihil aliud illos pati debuisse pronunciat: uenia uerò, debitę pœnæ remissio est. Ex quo patet quòd clementia comparatur ad seueritatem sicut epiicia ad iustitiam legalem, cuius pars est seueritas quantum ad inflictionem pœnarum secundum legem: D differt tamen clementia ab epiicia, ut infra dicetur.*

AD III dicendum, quòd beatitudines sunt actus uirtutum, fructus autem sunt delectationes de actibus uirtutum. Et ideo nihil prohibet mansuetudinem poni & uirtutem, & beatitudinem, & fructum.

ARTICVLVS III.

Vtrum prædictæ virtutes sint partes temperantiæ.

E AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd prędictę uirtutes non sint partes temperantię. Clementia enim est diminutiua pœnarum, ut dictum est.* Hoc autem Philosophus in 5. Ethic. † attribuit epiiciæ, quæ pertinet ad iustitiam, ut supra habitum est.* ergo uidetur quòd clementia non sit pars temperantiæ.

¶ 2 Præt. Temperantia est circa concupiscentias: mansuetudo autem & clementia non respiciunt concupiscentias, sed magis iram, & uindictam. non ergo debent poni partes temperantiæ.

idem sint, minuere tamen quæ, ubi &c. oportet & integrè punire quæ, ubi &c. oportet, sibi inuicem consonant, & non opponuntur, quia idem non est circa quod uirtuti, est quod oportet, & quod oportet minuere, non oportet integrè punire, & quando oportet integrè punire, non oportet minuere. Quæ ergo non sunt clementia & seueritas circa idem punibile formaliter, hoc est, in ordine ad rationem, ut manifestatum est, ideo non sunt opposita. Et hoc est quod in litera explicatur, ut patet intuenti.

¶ In eodem articulo in ratione ad secundum nota duo. Primo, quòd licet uirtus sit perfectio quædam naturalis inclinationis, quę est secundum rationem, nomina tamen uirtutum inuenimus pluries imposita à contrariis ad naturales inclinationes propterea quia talibus naturalibus inclinationibus communiter abutimur. Et propterea sonat quid uitiosum, ut patet de temperantia, quæ à temperamento naturalis concupiscentiæ ad suum actum delectabilia dicta est. Et simile quid accidit in proposito. Nam si sicut concupiscentia carnalis sonat quid malum, quo sic naturalis ira ita malum sonat, quis naturalis. Et propterea uirtus à defectu iræ nomen accepit non quia uirtus contra naturę sit inclinationem, sed propter rationem dictam. Nota secundo dictam, & ueniam, quòd clementia non est remissiua pœnæ debitæ, sed est diminuendo reductiua ad debitam sibi æquitatem, ut in litera patet ex Seneca. Venia autem est donatiua pœnæ debitæ, ita quòd nec iustitia communis, nec æquitas excusat, quin pœna sit debita.

SVP. QVÆ. CLVII. ARTIC. III.

IN ar. 3. eiusdem q. 157. dubium ex Martino occurrit in quæstio. 2. de mansuetudine, arguente contra authorem in hoc, quòd mansuetudo ponitur uirtus adiuncta temperantiæ, tamen primò.

lib. 4. c. 5. tom. 5.
In continuatione Catilinæ in secundis titulis est Cæsaris oratio ante medium.
li. 2. circa finé illius.
Arti. 5. sequenti ad 1. argum.

764

Porrec. pœnarum.
Sup. q. 145 cor. & ad 2. Et infr. q. 161. ar. 4 corp. Et 2. d. 44. q. 2. ar. 1. ad 3. dist. 35. q. 3. art. 2.
*Art. 1. & 2. præced.
†li. 5. c. 10
*Q. 120. ar. 2.

Universidad de Deusto Biblioteca

probatur, qa hæc opinio pôt reprobari ex multis superius dictis. Tum secundo, quia per eandem rationem sequeretur oēm virtutem esse adiunctam temperantiæ, quia o's virtus habet actū refrænandi passionē circa aliquā materiā. Liberalitas.n. refrænat cupiditatem pecuniæ: fortitudo passiones timoris & audaciæ: iustitia refrænat oēm passionē, no per eam ad alterius proximus iniuriam. Tū tertio, qa ira nō est materia secundaria resp. du concupiscentiæ tactus, sed sunt materiæ totaliter disparatæ, nec ad sequencem ordinatæ. Tū quarto, authoritate Aristotelis, qui nō solū manifestū nem à temperantia distinxit, sed nec alteri q̄ alteri in determinando cō iunxit: quod fecisset, si vna earū esset altera adiuncta.

† Li.2.c.4. circa me.

¶Ad hoc dr, q̄ sōnabiliter continuando adiuncta est tēperantiæ rōe modi, qui s. consistit in refrænando, vt in litera dr: & ad superius obiectū, superius est respōsum.

*lib.2.c.3 circa principium. † lib.2. de inuentione in fo'. 3. ante finem libri. Modus est principalis laus in uirtutibus dicitur cat oem vide in ad sermonum.

¶Ad sm negat̄ sequela, quia adiunctio virtutis ad virtutem, vt partis potentialis ad totū potēsiale, nō attēditur penes modū cuiuscumq; actus secundarij, sed penes modū actus principalis. Et quia nō ōis virtutis actus principalis consistit in refrænando, & non ōis virtus adiungitur tēperantiæ. Liberalitatis.n. actus principalis non in refrænādo, sed in emittēdo cōsistit: & fortitudinis act' principalis nō in refrænādo, sed in firmādo cōsistit: iustitiæ act' principalis in reddendo alteri suum consistit.

Concl. in Ar. 1. & 2.

¶Ad tertiū dr, q̄ ira est materia secundaria respectu concupiscentiæ carnalis, vt vtraque habet rationem refrænabilis: q̄m difficilior est moderatio concupiscentiæ in qua est continua pugna & rara victoria, vt superius dictū est. Vñ licet ira non subordinet' absolutè concupiscentiæ carnali, inquantum tñ temperabilis subordinat̄ sibi vt minus principalis principali. Et propterea māsuetudo adiungitur temperantiæ vt virtus secundaria principali.

¶Ad quartū dr, q̄ manifestè patet Arist. ordinē non exegisse, vt simul cum vnaquaque principali tractaret de adiuncta, qui alio processit ordine, primo tractans de virtutibus circa passiones ad conseruationem humanæ vitæ, s. fortitudine, & temperantia: deinde de aliis ad secundaria bona & mala spectātibus, & post de iustitia quæ circa operationes ad alterum est, & demum de prudentia, vt patet in processu librorum Ethicorum.

¶In responsione ad primum eiusdem tertii articu. dubium ex Martino occurrit ibidem contra authorem in hac solutione arguente dicendo, Hæc solutio non placet mihi, tum quia nō soluit de mansuetudine, quæ est etiam moderatiua pœnarum, & non solum iram, tum qa clementia non solum facit hoiem non vti potestate sua, sed etiam non abuti illa, cum opponatur crudelitati abutenti potestate.

¶Ad primum horum dr, q̄ mirum est de illo hoie exigente à

F responsione vnius argumenti de clementia & solutionem alterius de mansuetudine, quod argūt ex parte mansuetudinis author non fecit, quia mansuetudo est principaliter circa iram, & ppea non habet difficultatem coniunctionis cum epiicia, hoc est, æquitate, sicut clementia, a qua est directè diminutiua pœnarum.

¶3 Præ. Seneca dicit in 2. de Clementia. † Cui voluptati sæuitia est, possumus insaniā vocare: hoc aūt opponit̄ clementiæ & mansuetudini. Cū ergo insania opponat̄ prudētię, vr̄ q̄ clementia & mansuetudo sint partes prudētiæ magis q̄ temperātiæ. G

SED CONTRA est qd̄ Seneca dicit in 2. de Clem.* q̄ clementia est temperantia animi in potestate vlciscendi. Tullius † ēt ponit clemētiā partē tēperātię.

RESP. Dcd̄m, q̄ partes assignant̄ uirtutibus principalib. s̄m q̄ imitantur ipsas in aliquibus materiis secundaris, quantum ad modum, ex quo principaliter depēdet laus uirtutis, vñ & nomen accipit, sicut modus & nomē iustitiæ in quadā equalitate cōsistit: fortitudinis aūt in quadam firmitate: temperantiæ aūt in quadam refrænatione, inquantum s. refrenat concupiscentias uehementissimas delectationū tactus. Clemētia aūt & māsuetudo simil'r in quadā refrenatione cōsistūt, quia s. clementia est diminutiua penarū, mansuetudo verò est mitigatiua iræ, ut ex dictis patet.* Et iō tam clementia q̄ mansuetudo adiungunt̄ tēperantiæ sicut uirtuti principali, & secundum hoc ponuntur partes temperantiæ.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ in diminutione pęnarū sunt consideranda duo, quorum unū est, q̄ diminutio penarum fiat s̄m intētionē legislatoris, licèt nō s̄m uerba legis, & s̄m hoc pertinet ad epiiciā. Aliud aūt est, quædam moderatio affectus, ut hō non utatur sua potestate in inflictione pęnarum, & hoc propriè pertinet ad clementiā. Propter quod Seneca dicit,* q̄ clementia est tēperantia animi in potestate ulciscendi. Et hęc quidē moderatio animi prouenit ex quadā dulcedine affectus, qua quis abhorret oē illud, quod pôt aliū contristare. Et iō dicit Seneca,* q̄ clementia est quædam lenitas animi, nā ecōuerso austeritas animi uidetur esse in eo, qui non ueretur alios contristare. H

AD II dcd̄m, q̄ adiunctio uirtutū secundariarū ad principales magis attendit̄ s̄m modum uirtutis, qui est quasi quædam forma eius, q̄ s̄m materiā. Mansuetudo aūt & clementia conueniunt cū temperantia in modo, ut dictum est, *licet nō conueniant in materia.

AD III dcd̄m, q̄ insania dr̄ per corruptionem sanitatis. Sicut aūt sanitas corporalis corrumpitur per hoc q̄ corpus recedit à debita complexione humanæ speciei, ita ēt insania s̄m aīam accipitur per hoc, q̄ anima humana recedit a debita dispositione humanæ speciei. Quod quidem contingit & secundum rationem, puta cum I

¶Ad sm dr, q̄ per ly non uti sua potestate intelligitur non abuti illa: qm si recta ratio habet, q̄ tūc huic in hoc casu &c. diminuenda est pœna, esset contra rectam rationem vti sua potestate ad integre puniendū, ac per hoc esset abuti sua potestate. Et ppea in litera præcedentis articuli dictum est, q̄ clementia est sic diminutiua pœnę debitæ s̄m ius cōe, q̄ non est diminutiua pęnæ debitæ s̄m æquitatē. Sequit̄ .n. clementia æquitatem, sicut seueritas iustitiam, & vtraq; abusum potestatis excludit, qui committeret nisi clementia æquitatem, & seueritas iustitiam comitaretur.

li.2. de clementia, c. 3. circa princi.

l.2.c.3. circa princi.

¶In eodem ar. dubiū occurrit de subiecto clemētiæ, in qua s. potentia sit subiectiuè. Non determinatur siquidem in litera eius subiectum.

¶Ad hoc dr, q̄ clemētia est subiectiuè in voluntate. Et iō est, quia illa pars aīæ est subiectū virtutis, in qua primo apparet bonitas illius, vel malitia opposita vt author docuit inuestigando subiectum cōtinentiæ. Sed voluntas est quæ primo disponitur per clementiā & illius oppositū, s. crudelitatem: quia lenitas animi ad proximum, quæ interior clementia est, non est lenitas alicuius passionis, vt patet discurrendo, sed est lenitas voluntatis, qua proximum amamus. Et hoc in litera insinuatur in responsione ad tertium, dum dr q̄ affectus humanus, quem sequitur clementia, & ille sm quem homo est naturaliter omni homini amicus. Constat enim q̄ talis amicitia imperfecta, voluntaris est, non passionis. Insinuatur ēt ex actu assignato, qui est non uti sua potestate: nam vti est actus voluntatis. Probatur & idem ex hoc, q̄ clementia directè dispositiua est animi ad vlterius malum diminuendum. Nulla autem passio, sed solus voluntatis motus est directè ad alterius bonum, vel malum: quoniam ad proprium bonum consequendum, vel defendendum: & similiter ad proprium malum vitandum, seu propellendum, omnes passiones directè ordinantur, in cuius signum hęc est posita differentia inter virtutes circa passiones, & virtutes circa operationes, q̄ illæ sunt propter bonum habentis, istæ sunt propter bonum alterius. Nec obstat q̄ superius in quæst. 141. author distinguendo partes temperantiæ, dixerit quod tertius motus animi est iræ, quem refrænat mansuetudo, siue clementia: quoniam quod ibi indistinctum reliquit, hoc in loco distinguendo clementiam à mansuetudine declarauit, q̄ mansuetudo iram refrænat, clementia autem non, sed &c. K

In cor. ar.

¶Super

aliquis usum rōis amittit: & quantum ad vim appetitiuam, puta, cū aliquis amittit affm̄ humanū, s̄m quem hō est naturaliter oī hoi amicus, vt dr̄ in 8. Eth.* Insania āt q̄ excludit vsū rōis, opponitur prudentiæ. Sed q̄ aliquis delectet̄ in pęnis hoim, dr̄ esse insania: quia per hoc vr̄ homo priuatus affectu humano, quem sequitur clementia.

lib. 8. c. 1. a 5.

SVP. Q. CLVII. ART. IIII.

765

IN artic. 4. eiusd. q. 157. in ratio. ad 3. nota autem doctrinā ad discernendum quā quis virtute vtatur, cum mala proximi tollit rōnabiliter. Nam si ex reuerentia ad parentes &c. hoc facit, non clementia, sed pietate vtit, cū cōsanguineis minuit pęnā pp coniunctionem sanguinis. Sed si ex aīæ lenitate ad proximum, non pietate, sed clementia vtit. & sic de aliis, s. misericordia, & mansuetudine. intellige & eorum oppositis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum clementia, & mansuetudo sint potissimæ virtutes.

AD QVARTVM sic pceditur. Vr̄ q̄ clementia, & māsuetudo sint potissimæ virtutes. Laus.n. virtutis consistit pcipue in hoc q̄ ordinat hoiem ad beatitudinem, q̄ in Dei cognitione consistit: sed mansuetudo maximè ordinat hoiem ad Dei cognitionē. dr̄.n. Iac. 1. In mansuetudine suscipite insitum verbum. & Eccles. 5. Esto mansuetus ad audiendum verbū Dei. & Dion.* dicit in epist. ad Demophilum, Moysen propter multam mansuetudinem Dei apparitione dignum habitum. ergo mansuetudo est potissima virtutum.

In princ. illius epist.

¶2 Pręt. Tanto virtus aliqua vr̄ esse potior, quāto magis acceptatur a Deo, & ab hoibus: sed mansuetudo maximè vr̄ acceptari a Deo. dr̄.n. Eccl. 1. q̄ beneplacitum est Deo fides & mansuetudo. Vñ & specialiter ad suę mansuetudinis imitationē Chr̄s nos inuitat, dicens: Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde. & Hil. dicit* q̄ p māsuetudinem mentis nr̄e habitat Chr̄s in nobis. Est ēt hoib. acceptissima. vñ dr̄ Eccles. 3. Fili, in māsuetudine pfice opa tua, & sup hoim gloriā diligeris: pp quod & Prou. 20. dr̄, q̄ clementia thronus regius roborat̄. ergo mansuet. & clemētia sūt potissimę virtutes.

Cap. 4. in Mat. non remote a princ.

¶3 Præ. Aug.* dicit in lib. de ser. Dñi in mon. q̄ mites sunt qui cedunt improbitatib. & non resistunt in malo, sed vincunt in bono malum: hoc autem vr̄ pertinere ad misericordiam, vel pietatem, quæ vr̄ esse potissima virtutum, quia super illud 1. ad Tim. 4. Pietas ad oīa vtilis est, dicit gl. Ambr.* q̄ oīs summa religionis chr̄anæ in pietate cōsistit. ergo māsuetudo & clemētia sunt maximę virtutes.

lib. 1. c. 3. a med. to. 4.

Ambro. in hunc locū Paul. c. 5

SED CONTRA est, quia non ponuntur virtutes principales, sed adiungunt̄ alteri virtuti quasi principaliori.

RESP. Dcd̄m, q̄ nihil prohibet aliquas virtutes non esse potissimas simpl'r, nec quo ad oīa, sed s̄m quid, & in aliquo genere. Non āt est possibile q̄ clementia & mansuetudo sint potissimæ virtutes simpl'r: quia laus earum attendit̄ in hoc, q̄ retrahunt a malo, inquantum s. diminuunt irā, vel pœnam. Perfectius āt est consequi bonū, q̄ carere malo. Et iō virtutes q̄ simpl'r ordinant in bonū, sicut fides, spes, charitas, & ēt prudentia, & iustitia, sūt simpl'r maiores virtutes, q̄ clementia, & mansuetudo. Sed s̄m quid nihil prohibet clementiam, &

Concl. in

Concl. p

A mansuetudinem hēre quandam excellentiā inter virtutes, q̄ resistunt affectionib. prauis. Nam ira quam mitigat mansuetudo, pp suum impetū maxime impedit aīm hois ne liberè iudicet veritatē: & pp hoc mansuetudo maxime facit hoiem esse compotem sui. Vñ dr̄ Eccl. 10. Fili, in mansuetudine serua aīam tuam. Quamuis concupiscentiæ delectationem tactus sint turpiores, & magis continue infestent: pp quod tēperantia magis ponit̄ virtus principalis, vt ex dictis patet.* Clementia verò in hoc q̄ diminuit pęnas, maxime vr̄ accedere ad charitatē, q̄ est potissima virtutum, per quam bona operamur ad proximos, & eorū mala impedimus. B

q.141.a.7. ad 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ mansuetudo pparat hoiem ad Dei cognitionem remouēdo impedimentum: & hoc dupl'r. Primo quidē, faciēdo hoiem compotem sui p diminutionē iræ, ut dcm̄ est*. Alio mō, q̄a ad mansuetudinē ptinet q̄ hō nō cōtradicat uerbis veritatis, qd̄ pleri q̄ aliq̄ faciūt ex cōmotione irę. Et iō Aug. dicit in 2. de do. chr.* q̄ mitescere ē nō cōtradicere diuinæ scrip. siue intellectæ, si aliqua vitia nr̄a pcutit, siue nō intellectæ, quasi nos mel.* & veri* sapere & pcipere possem*. C

In cor. ar.

lib.2.c.7. in prin. it.

AD II dcd̄m, q̄ mansuetudo, & clementia reddunt hoiem Deo, & hoib. acceptū, s̄m q̄ cōcurrūt in eundem effm̄ cum charitate, q̄ est maxima virtutum, s. in subtrahendo mala proximorum.

AD III dcd̄m, q̄ mīa, & pietas conueniunt qdē cum mansuetudine & clementia, inquantū cōcurrunt in eundem effm̄, qui est phibere mala proximorum. Differunt tñ quantum ad motiuū: nā pietas remouet mala pximorū ex reuerentia quā hēt ad aliquem superiorem, puta, Deum, vel parentē. D Misericordia verò remouet mala pximorū ex hoc q̄ in eis al qs cōtristat̄, inquantum æstimat eas ad se ptinere, vt s. dcm̄ e*: qd̄ pcenit ex amicitia, q̄ facit amicos de eisdē gaudere, & tristari. Māsuetudo āt hoc facit, inquātū remouet irā incitantē ad vindictā. Clemētia vero hoc facit ex aīæ lenitate, inq̄tū iudicat esse æquū, vt aliquis non amplius puniat̄.

q.30.ar.1

QVÆSTIO CLVIII.

De ira, in octo art. diuisa.

POSTEA considerandum est de vitiis oppositis. Et primò de iracūdia q̄ opponit̄ māsuetudini. E Secundò, de crudelitate, quæ opponit̄ clementię.

Circa iracundiam quæruntur octo.

¶Primò, vtrum irasci possit esse aliquando licitū.
¶Secundò, vtrum ira sit peccatum.
¶Tertiò, vtrum sit peccatum mortale.
¶Quartò, vtrum sit grauissimum peccatorum.
¶Quintò, de speciebus iræ.
¶Sextò, Vtrum ira sit vitium capitale.
¶Septimo, quæ sint filiæ eius.
¶Octauò, Vtrum habeat vitium oppositum.

ARTICVLVS I.

Vtrum irasci sit licitum.

AD PRIMVM sic procedit̄. Vr̄ q̄ irasci non sit licitū. Hiero. n. exponēs illud Mat. 5. Qui irascitur fratri suo &c. dicit, In quibusdā codicib. addit̄,

SVP. Q. CLVIII. ART. I.

IN art. 1. q. 158. aduerte, q̄ motus passionis iræ non ministrat voluntati, & rōi, tāe in actu consilij, iudicij, præceptionis, electionis: quoniam quodli-

Per. pro tot. 766

2.q.33.a.3 c. Et 3. di. 9 15.q.2.a.3 q.2. co. & Mal. q. 12. ar. 1. Et Ephe. 4. Et lib. 17. princ.

Universidad de Deusto Biblioteca

modsibat horum p cedere naturaliter debes iræ motum, & ip turbatio his actibus non confert: sed ministrat iræ motus actui executionis eius q; electum, præceptum, iudicatum, cōsiliatq; esse eo q; mutat ipsam executionem, utpote a natura ad hoc ministerium ordinata. Melius est q; secundum naturæ ordinē fit. Et hoc author in solutione ad secundum insinuauit dicendo, Hæc autem ira, etsi in ipsa executione actus iudicium rōis aliqualiter impediat, &c. Et hic fit, ut in q nō sunt executiui vindictæ, sed solūmodo cōsiliarij, iudices, seu censores, non egeant ira. Et de istis uerificatur stoica sententia, q; debent esse sicut leges, quæ nulla passione cōmouentur: sed illi qui sunt executiui vindictæ, uerbo ita q; ipsa reprehēsio sit castigatio, aut facto, egent motu iræ subministrante uoluntati vindicatiua: alioquin uoluntas remissa est, ut in ultimo quæst. art. etc. patet.

†c.4. paulo ante fin. *lib.7.c.6 †li.5.c.30. in fi.

sine causa: cæterum in veris diffinita sententia est, & ira penitus tollitur. ergo h irasci nullo modo licitum est.

¶2 Præt. Secundum Dion. 4. c. de diu. nom.† Malum aiæ est sine rōne esse: sed h ira sp est sine rōe. dicit.n. Phi. in 7. Eth.* q; ira nō perfectè audit rōem. & Gre. dicit 5. Mor.† q; cum tranquillitatem mentis ira diuerberat, dilaniatam quodāmodo, scissamque perturbat. Et Cassian. dicit in lib. de Instit. Cœnob. Qualibet ex causa iracundiæ motus efferuens excæcat oculum cordis. ergo irasci sp est malum.

¶3 Præt. Ira est appetitus uindictæ, vt Gl.* dicit super Leui. 19. Non oderis frēm tuum in corde tuo: sed h appetere vltionem non vr esse licitum, sed hoc est h Deo reseruandum, sm illud Deut. 32. Mea est vltio. ergo vr q; irasci semper sit malum. (Est glos. Aug. in li. q. sup. Leui. q. 70. circa fi. to. 4)

¶4 Præt. Oē illud quod h abducit nos a diuina similitudine, est malum: sed irasci sp abducit nos a diuina similitudine, qa Deus cum tranquillitate iudicat, vt habetur Sap. 12. ergo irasci semper est malum.

Bona iræ. SED CONTRA est, q; Chrysost. dicit super Mat. † Qui sine causa irascitur, reus erit: qui verò cum causa non erit reus. Nam si ira non fuerit, nec doctrina proficit, nec iudicia stant, nec crimina compescuntur. ergo irasci non semper est malum. (Homi. 11. in Matth. inter prin ci. & med. to. 2.)

RESP. Dicendum, q; ira propriè loquendo, est passio qdam appetitus sensitiui, a qua uis irascibilis denoiatur, vt s. habitū est,* cū de passionib. ageret. (1.2.q.24) Est āt hoc considerandū circa passiones aię, q; dupl'r pt in eis malū inueniri. Vno mō, ex ipsa spē passionis, q qdē cōsiderat sm obiectum passionis, sicut inuidia sm suā spēm importat qddā malum. Est.n. tristitia de bono aliorū, qd sm se rōni repugnat: & iō m inuidia mox noiata sonat aliqd mali, vt Phil. dicit in 2. Eth.* (Concl. au; Lib. 2. ca. 6 tom. 5) Hoc āt non cōpetit iræ, q est appetit* vindictę n. Pōt.n. vindicta & bn, & male appeti. Alio mō, inuenit malū in aliqua passione sm quātitatē ipsius, i. sm superabundantiā, vel defectū ipsius: & p sic pt malū in ira inueniri, qn. s. aliquis irascitur plus, vel minus præter rōem rectam q. (Concl. p) Si r aūt aliquis irascitur secundum rationē rectam, tunc irasci est laudabile r. (Concl. s)

AD PRIMVM ergo dicendū, q; Stoici irā, & oēs alias passiones noiabāt affectus quosdā pter ordinē rōis exñtes: & sm hoc ponebāt irā & oēs alias passiones esse malas, vt s dcm est,* cū de passionib* ageret. (*Art. 4 cit.; 1.2.q.24. art.2.) Et sic accipit irā Hie. Loqt.n. de ira, qua qs irascit cōtra pximū, quasi malū eius intēdēs; sd sm Peripat. quorū sniam magis approbat Aug. i 9. de ciu. Dei.* (Lib. 9. c. 4 to. 5.) ira & aliæ passiones aiæ dnr motus appetitus sensitiui, siue sint moderatæ sm rōnem, siue non: & secundum hoc ira non semper est mala.

AD II dcdm, q; ira dupl'r se pt hēre ad rōnem. Vno qdē mō añter: & sic trahit rōem a sua rectitudine, vñ hēt rōnem mali. Alio mō consequenter, prout s. appetitus sensitiuus mouet cōtra vitia sm ordinē rōis: & hæc ira est bona, q dr ira p zelum. Vñ Greg. dicit in 5. Mor.* (Lib. 5. c. 33 cir. med.) Curandum summopere est, ne ira, q vt instrm virtutis assumit menti dnet, ne quasi dña pēat, sed quasi ancilla ad obsequiū parata a rōis tergo nunq recedat. Hęc āt ira, etsi in ipsa executione actus iudiciū rōis aliqualiter impediat, non tn rectitudinē rōis tollit. Vnde Greg. ibi. dicit* q; ira p zelum turbat rōis oculū, sed ira p vitium excæcat. (Lib. 5. c. 33 parum a princ.) Non est āt contra rōnem virtutis, vt intermittat deliberō rōis in executione eius, quod est a rōe deliberatum: quia ēt ars impediret in suo actu, si dum debet agere, deliberaret de agendis.

AD III dcdm, q; appetere vindictam pp malū eius qui puniendus est, illicitum est: sed appetere vindictam pp vitiorum correptionem, & bonum iustitiæ conseruandum, laudabile est: & in hoc pt tēdere appetitus sensitiuus, inquātū mouet a rōe. Et dum vindicta sm ordinem iudicij fit, a Deo fit, cuius minister est ptās puniens, vt dr Rom. 13.

AD IIII dcdm, q; Deo assimilari possumus, & dēm* in appetitu boni, sed in mō appetēdi ei oīno assimilari nō possumus: qa in Deo nō est appetit* sensitiuus sicut ī nobis, cuius motus dēt rōi deseruire. Vnde Greg. dicit in 5. Mor.* q; tunc robustius rō cōtra vitia erigit, cū ira subdita rōi famulatur. (Lib. 5. c. 33 cir. med.)

ARTICVLVS II.

Vtrum ira sit peccatum.

AD SECVNDVM sic pceditur. Vr q; ira non sit peccatum. Peccando.n. demeremur: sed h passionib. nō demeremur, sicut nec vituperamur, vt dr in 2. Eth.* ergo nulla passio ē peccatum: ira āt est passio, vt supra habitū est, † cum de passionib. ageret. ergo ira non est pctm. (*Li. 2. eth. cap. 5; † 1.2.q.46 art. 1)

¶2 Præt. In oī peccato est conuersio ad aliquod bonum commutabile: sed per iram h non cōuertitur aliquis ad bonū commutabile, sed in malum alicuius. ergo ira non est peccatum.

¶3 Præ. Nullus peccat in eo qd h vitare non potest, vt Aug. dicit:* sed iram homo vitare non potest, quia super illud Psal. 4. Irascimini & nolite peccare, dicit gl.* q; motus irę non est in ptāte nra. Philos. ēt in 7. Eth.† q; iratus cum tristitia operatur: tristitia autem est cōtraria voluntati. ergo ira non est peccatum. (*Lib. 3. de lib. arb. c. 19. to. 1; †Li. 7. eth. c. 6. cir. m.)

¶4 Pręt. Peccatum est contra naturā, vt Damas* dicit in 2. lib. sed h irasci non est contra naturā hoīs, cum sit actus naturalis potentiæ, q est irascibilis. Vnde (Damas. li. 2. c. 4. & 16)

SVP. Q. CLVIII. ART. II.

Porrec. per tot.

767 2. di. 36. ar. 2. ad 2 Et 3. d. 15. q. 2. a. 2. q. 2. c. Et Ma. q. 12. ar. 2. Et Ephe. 4 lect. 1

Nic. de Nyssa tra. 3. p. 3 per. 2. q. 5.

IN artic. 2. eiusdem q. quęcunque essent dicenda de passione absolute indifferente, & ea in indiuiduo bona, vel mala in responsione ad prim. sūt & de primis motib* q; singuli non euadunt rationem voluntarij, & peccati, licèt omnes non sint in potestate nostra, in responsione ad secundum: & de iis quæ sunt contra naturā hominis, quatenus rationalis est, in responsione ad tertium, satis ex superius dictis patere puto.

Vnde & Hier.† dicit in quadam epistola, q; irasci est hominis. ergo irasci non est peccatum. (†Hiero. in epis. ad Salinā de seruāda viduitate in vlt. pag. ante finem, t. 1.)

SED CONTRA est, qd Apostolus dicit ad Eph. 4. Omnis indignatio, & ira tollatur a uobis.

RESP. dcdm, q; ira sicut dictū est,* ppriè nominat quandā passionē. (*Ar. præc. & 1.2.q. 46. art. 1.) Passio aūt appetitus sensitiui in tm est bona, inquantū rōe regulatur: si aūt ordinē rōis excludat, est mala. Ordo aūt rōis in ira pōt attendi, quantū ad duo. Primò quidē, quantū ad appetibile in quod tēdit, quod est uindicta. Vñ s si aliquis appetat q; sm ordinē rōis fiat uindicta, est laudabilis irę appetitus, s & uocat ira per zelū. (Concl. au) t Si aūt aliquis appetat q; fiat uindicta qualitercūque cōtra ordinē rōis, puta si appetat puniri eum qui non meruit, uel ultra q meruit, uel ēt non sm legitimū ordinē, uel non p p debitū finē, qui est cōseruatio iustitiæ, & correctio culpę erit appetitus iræ uitiosus, & nominatur ira per uitiū. (Concl. p.) Alio mō, attenditur ordo rōis circa iram, quantum ad modū irascendi, ut. s. motus iræ non immoderatè feruescat nec interius, nec exterius. u Quod quidē si prætermittatur, non erit ira absq; peccato, etiam si aliquis appetat iustam uindictam u. (Concl. s)

AD PRIMVM ergo dcdm, q; qa passio pōt esse regulata rōe, uel nō regulata, iō sm passionē absolutè consideratā non importat rō meriti uel demeriti, seu laudis uel uituperii: sm tn q; est regulata rōe, pōt habere rōem meritorii & laudabilis. Et econtrario sm q; non est regulata ratione pōt habere rationem demeriti, uel uituperabilis. Vnde & Philosophus* ibidem dicit, q; laudatur, uel uituperatur qui aliqualiter irascitur. (Lib. 2. c. 5. a medio, tom. 5.)

AD II dcdm, q; iratus non appetit malū alterius pp se, sed p p uindictam, in quam conuertit appetitus eius, sicut in quoddam commutabile bonū.

AD III dcdm, q; hō est dñs suorū actuū per arbitriū rōis. Et iō motus qui preueniunt iudiciū rōis, non sunt in potestate hois in generali, ut s. nullus eorū insurgat, quamuis rō possit quemlibet singulariter impedire ne insurgat: & sm hoc dr, q; motus iræ non est in potestate hois, ita, s. q; nullus insurgat. Quia tn aliqualiter est in hoī potestate, non totaliter perdit rōem pcti, si sit inordinatus. Qd aūt Philosophus* dicit iratū cū tristitia operari, nō est sic intelligendū, q; tristet de eo q; irascit, sed qa tristat de iniuria quā æstimat sub illatam: & ex hac tristitia mouet ad appetendū uindictā. (Li. 7. Eth. ca. 6. circa med. to. 5.)

AD IIII dcdm, q; irascibilis in hoīe naturaliter subiicit rōi. Et iō actus eius intm est hoī naturalis inquantum est sm rationem: inquantum uerò est præter ordinem rōis, est contra hominis naturam.

ARTICVLVS III.

Vtrum omnis ira sit peccatum mortale.

Porrecta p totum.

768 Primæ secundę, q. 88. ar. 5. ad primū Et Mal. q. 7. ar. 4. ad 1. & q. 12. ar. 3. Et Gal. 5 lect. 5

AD TERTIVM sic proceditur. Vr q; oīs ira sit pctm mortale. Dr.n. Iob. 5. Virum stultū x interficit iracundia: & loquit de interfectione spūali, a qua nominatur peccatum mortale. ergo omnis ira est peccatum mortale.

¶2 Præt. Nihil meret dānationē æternā, nisi pctm mortale: sed h ira meret damnationē æternā. dicit .n. Dñs Matth. 5. Oīs qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio, ubi dicit glos.* q; per illa tria quę ibi tangunt, s. iudiciū, & cōsiliū, & gehenna, diuersæ mansiones in æterna damnatione pro modo peccati singulariter exprimuntur. ergo ira est peccatum mortale. (*Glos. ordinaria ibid.)

¶3 Præ. h Quicqd cōtrariat charitati, est pctm mortale: sed ira de se cōtrariat charitati, vt patet p Hier.* super illud Matt. 5. Qui irascit fratri suo &c. vbi dicit, q; hoc est cōtra pximi dilectionē. ergo ira est pctm mort. (Tom. 9.)

SED CONTRA est, q; sup illud Ps. 4. Irascimini, & nolite peccare dicit glos.* Venialis est ira, q non perducit ad effectū. (Est Cassiodori in hoc loco sup illud. Quæ dicitis in cordibus vestris. Ps. 4.)

RESP. Dcdm, q; motus iræ pōt esse inordinatus, & pctm dupliciter, sicut dictū est. Vno mō l, ex parte appetibilis, vtpote cū aliqs appetit iniustā vindictā: & m sic ex gñe suo ira est pctm mortale, l qa cōtrariatur charitati & iustitię. (Concl. au) m Pōt tn cōtingere, q; talis appetitus sit pctm ueniale pp imperfectionē actus. n (Conclus. 2) Quæ quidē imperfectio attendit uel ex parte appetētis, puta, cū motus iræ præuenit iudicium rōnis: uel ēt ex parte appetibilis, puta, cū aliqs appetit ī aliquo modico se vindicare, quod quasi nihil est reputandum, ita ēt q; si actu inferatur, non esset pctm mortale, puta, si aliquis parum trahit aliquem puerum per capillos, uel aliquid hmōi. Alio mō, pōt esse motus iræ inordinatus quātū ad modū irascendi, utpote si nimis ardenter irascat interius, vel si nimis exterius manifestet signa iræ. Et p sic ira sm se non habet de suo genere rationem peccati mortalis: potest tn contingere q; sit peccatum mortale, puta, si ex uehementia iræ aliquis q excidat à dilectione Dei & proximi. (Concl. p)

AD PRIMVM ergo dcdm, q; ex illa authoritate nō habet q; oīs ira sit peccatum mortale, sed q; stulti per iracundiam spiritualiter occiduntur, inquantum s. non refrænando per rationē motum iræ, dilabuntur in aliqua peccata mortalia, puta in blasphemiam Dei, uel iniuriam proximi.

SVP. Q. CLVIII. ART. III.

IN Art. 3. eiusdem q. 158. dubiū ex Martino in q. de iracūdia occurrit circa illā cōclusionē, s. Pctm iræ ex parte appetibilis, s. iniustæ vindictę est ex gñe suo pctm mortale. Arguit. n. tripliciter cōtra hoc. Primo, Est aliquis actus iracūdiæ voluntarius non mortalis, quo appetit iniusta vindicta ergo iniusta vindicta nō reddit ex gñe suo actū mortalē. Ans patet de appetente vindictā in aliquo modico non multū reputādo, vt parum trahere puerū p capillos. Cōsequētia patet, qa rō iniustæ vindictæ saluatur siue parua, siue magna sit iniusta vindicta. Nā ex magnitudine & paruitate sola quātitas variat. Secūdo. Quicquid est mortale ex gñe, & non habet aliqd infinitè alleuians, remanet simpliciter mortale: sed paruitas vindictæ appetitæ non alleuiat infinite, qa finite distat à vindicta, cuius appetitus ē simpliciter mortalis. ergo. Probat maior, quia oē mortale in infinitum excedit veniale.

¶Præt. oē mortale ex gñe, est mortale vniuersaliter: sed appetitus iniustæ vindictæ nō est vniuersaliter mortalis. ergo non mortalis ex gñe. Maior probatur, tū quia habet in se sufficientē cām peccati mortalis in quocunq; reperiatur: tū qa mortale ex vna circunstātia per nullā aliā circunstantiā reddit nō mortale. ergo a fortiori mortale ex obiecto per nullā circunstantiā fit non mortale. Minor patet.

¶Ad huius euidentiā scito, q; peccatū habet in se duo, s. speciē propriam, & mortalitatem, seu venialitatem. Et speciem quidem sui actus sortit ex ratione formali obiecti, eo q; actus specificantur ex obiectis. Et hinc fit, vt omnes actus respectu illius obiecti siue sint actus perfecte, siue imperfectè tendentes in illud, sint eiusdem speciei: ita quòd

primus motus adulterii est in specie adulterii, & primus motus furti est in specie furti, & sic de aliis. Mortalitatem aût, vel venialitatem habet ex esse contra, vel præter charitatem, quæ est vita animæ, quæ distinguit inter filios Dei, & filios perditionis. Et hinc fit, vt actus circa aliquâ materiam perfectus, sit peccatum mortale, imperfectus verò sit peccatum veniale, quia subiectum illud perfectè attinctum contrariatur charitati: imperfectè aût attinctum non tollit charitatem, sed præter illam est tollens illius feruorem. V.g. Tollere rem alienam inuito dño est actus cadês super indebita materia, s. re aliena inuito dño. Et põt res aliena inuito dño tolli tripliciter. Primò, actu imperfecto ex parte tollentis, puta, si appetit rem alienâ inuito domino appetitu non deliberato, sed primo motu. Hic etiam actus non est perfectè actus humanus. Secundo, etiam actu imperfecto ex parte rei alienæ tollendæ, puta, quia res est minima, vel quia non inuito dño simpliciter, sed fm quid: & sic ét actus tollendi alienû est imperfectus, quia nimium pro nihilo reputatur in primo casu, & quia inuoluntariû fm quid est simpliciter voluntariû in secundo casu. Tertio, actu perfecto vtrunque, s. ex parte operantis, & materiæ: & hic quidem tertius actus est peccatum mortale ex genere, reliqui aût licêt sint in eadem specie ꝑp imperfectionem tñ actus non sunt peccata mortalia, quia in illo saluatur ratio actus humani contra dilectionem proximi ex perfectione actus circa tale obiectum: in istis verò, licet circa eandem sint materiam, quia tñ adeo imperfectè, vt non sint contra proximi dilectionem, ideo venialia sunt.

In corp. at.

Ad II dicêdum, ꝙ dñs verbû illud dixit de ira, quasi superaddens ad illud verbû legis, Qui occiderit, reus erit iudicio. Vñ loquit ibi dñs de motu iræ, in quo quis appetit ꝓximi occisionê, aut quamcûq; grauê læsionê, cui appetitui si consensus rõnis superueniat, absque dubio erit peccatum mortale.

Ad III dicêdum, ꝙ in illo casu, in quo ira contrariatur charitati, est peccatum mortale, sed hoc non semper accidit, ut ex dictis patet*.

¶ Ad primam ergo obiectionem propriè loquendo, negatur antecedens, quia vindicta iniusta tam minima non est iniusta vindicta simpliciter, sed fm quid. Et ideo non constituit peccatû simpliciter, sed secundum quid, quale est veniale: ita ꝙ sicut primus motus ad vindictam est actus imperfectus, quia non est actus humanus simpliciter, sed secundum quid, ita appetitus vindictæ minimæ est actus imperfectus, quia non est appetitus vindictæ simpliciter, sed secundum quid. Et cum contra hoc affertur, ꝙ magnum & paruum non variant rationem vindictæ respondetur, quòd cum magnum & paruum supponant id, circa quod est diuersimodè, iuxta diuersitatem subiectorum loquendum est. Nam magnum & paruum circa vindictam simpliciter non uariant rationem uindictæ. Et propterea appetitus iniustæ vindictæ siue magnæ, siue paruæ, dummodo sit iniusta vindicta simpliciter, est peccatum mortale sed quando paruitas non tam significat quantitatem, quàm tenet locum conditionis diminuentis, ex quòd id cui additur, constituit secundum quid tale ex hoc ipso poni talem imperfectionem, non vt tollat totaliter rationem illius, sed ut tollat contrarietatem annexam illi simpliciter, sicut tollit illud simpliciter. Et sic est in proposito, ꝙ tanta paruitas vindictæ est conditio diminuens rationem vindictæ, non quòd tollat totaliter rationem vindictæ, sicut dicendo, Homo mortuus, ly mortuus, totaliter tollit rationem hominis: sed quia tollit rationem vindictæ simpliciter, ac per hoc contrarietatem ad dilectionem proximi, quę est coniuncta iniustæ vindictæ simpliciter. Et simile est in furto, cum tollitur alienum minimum. Nam licet ratio rei alienæ non varietur per magnum & paruum, vt dicunt quantitates rei alienæ, quando tamen ly paruum, diminuit rationem boni alieni, ita ꝙ contrahat illud in hoc, quod est esse alienum bonum secundum quid tantum, tunc non remanet quòd tollatur alienum bonum simpliciter, sed secundum quid: ac per hoc non committitur furtum nisi secundum quid, quod est peccatum veniale.

¶ Ad secundam obiectionem negatur minor. Dico enim ꝙ sicut mortale & veniale distant in infinitum, ita uindicta iniusta, & uindicta iniusta minima, distant in infinitum: quia distat ut uindicta & nõ uindicta apud mortales, quia modicû pro nihilo hîc. Propterea ergo paruitas, quæ est conditio diminuens, ut dictum est, alienat ex minimam, quia trahit actum ab eo ad nõ ens, nocet, à contrarietate ad non contrarietatem, quæ distant in infinitum sicut mortale & veniale, & ab aliquo ad nihil in ordine ad reputationem humanam, quãmuis secundû rem sit quasi nihil. Et ideo relinquitur ibi rõ peccati fm quid.

¶ Ad tertiam obiectionem dr, quod in maiori ad hoc vt sit totaliter vera, oportet addere, vel subintelligere ꝙ sit sermo de actu perfecto, ita ꝙ maior sit ista, Omnis actus mortalis ex genere, est mortalis in quocumque inuenitur perfectus. Alioquin si côuer vagetur, distinguatur ꝙ in quocumque inuenitur perfectus, est mortale, vbi autem imperfectus, uel ex parte actus, uel materiæ non oportet. Et si maior sic modificata probata dr per illas probationes, respondeat ꝙ in actu mortali ex genere est sufficiens causa ad hoc ꝙ sit mortalis, supposita perfectione actus, & non aliter. Et similiter actus, ex circumstantia, & ex obiecto mortalis supposita perfectione actus, non fit aliunde non mortalis: sed non supposita perfectione actus, neq; sufficiês est causa mortalis, neque indistrahibilis est mortalitas nec nimium, quia actus imperfectus non est capax mortalitatis. Et perinde est loqui de mortali nõ in actu perfecto, ac si loqueremur de lumine non in diaphano.

Porrecta ꝑ totum. 769

¶ In responsione ad secundum eiusdem articuli dubium ex Martino occurrit, arguente contra hanc solutionem, quia dominus in toto textu illo non loquitur de occisione, nisi quantum pertinet ad legem ueterem, quam ibi recitat, & non de illo quod ad legem nouam spectat.

¶ Ad hoc dr, ꝙ contextus illius literæ euangelicæ manifestat ꝙ dñs loquitur de actibus, qui sunt in nocumentum proximi: & ꝙ uolens dñs abundare iustitiam nostram, plus q̃ Scribarum & Pharisæorum, accipit in multis generibus præcepta antiquæ legis, & superaddit præcepta potiora in illo gñe, ut patet diffuse in capitulo illo. Et inchoans à genere iniuriæ in proximum assumit præceptum legis de homicidio dicendo. Audistis quia dictum est antiquis, Non occides: qui aût occiderit, reus erit iudicio. & statim addens potiora in eodem genere præcepta, subdit. Ego aût dico uobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio &c. ubi ex identitate pœnæ appositæ ab ipso iræ, quæ fuerat imposita homicidio, patet ꝙ de ira habête pro obiecto nocumentum proximi, loquitur. Quia ergo radicis uirtus saluatur in ramis, & fundamentum in toto ædificio inuenitur, totus sermo hic dñs superaddens præcepto de homicidio, extra homicidii genus non est, ad quod oîs proximi læsio reducitur. Falsum est ergo ꝙ solum recitando legem ueterem, sit de homicidio sermo ibi, quî superaddendo præcepto de homicidio, & quantæ culpæ sit appetitus interior, & signum, & uerbû iniuriosum in proximum aperiendo, quàm grauissimum sit homicidium, apertissimè manifestauit.

ARTICVLVS IIII.

Vtrû ira sit grauissimum peccatum.

Ad QVARTVM sic ꝓcedit. Vr ꝙ ira sit grauissimum peccatum. Dicit enim Chrys.* quòd nihil est turpius visu furentis, & nihil deformius seuero uisu, & multò magis anima: ergo ira est grauissimum peccatum.

1. 2. q. 46. artic. 6. Et Mal. q. 12. ar. 4.
*Hom. 29. ad pop. Antioché. t. 5.

¶ 2 Præt. Quãto aliquod pctm̃ est magis nociuum, tanto uî esse peius, quia sicut Aug.† dicit in Enchirid. Malum dicitur aliquid, quia nocet, ita aût maxime nocet, quia aufer homini rõem, per quã est dñs suiipsius. dicit.n. Chrys.* ꝙ inter iram & insaniam nihil differt, sed breuis quidam dæmon est: immò quàm qui dæmonio uexantur, grauior. ergo ira est grauissimû peccatum.

†Enchi. c. 12. tom. 3
*Hom. 47. in Io. ci. 6. to. 3.

¶ 3 Præt. Interiores motus diiudicant fm exteriores effectus: sed effectus irę est homicidiû, qđ est grauissimum peccatum. ergo ira est grauissimũ pctm̃.

Sed contra est, ꝙ ira cõparatur ad odium sicut festuca ad trabem. dicit.n. Aug.* in regula. Ne ira crescat in odium, & trabem faciat de festuca. nõ ergo ira est grauissimû peccatû.

*In regul. 3. to. 1.

Respondeo dicendum, ꝙ sicut dictû est,* inordinatio iræ fm duo attenditur. s. fm indebitû appetibile, & fm îdebitû modum irascendi. Quãtum igit ad appetibile, quod iratus appetit, uidetur esse ira minimû peccatorum*. Appetit enim ira malum pœnæ alicuius sub rõe boni quod est uindicta. Et ideò ex parte mali quod appetit, côuenit peccatum irę cum illis peccatis quæ appetunt malum proximi, puta, cum inuidia, & odio. Sed odium appetit absolutè malum alterius inquantum huiusmodi: inuidus autê appetit malû alicuius propter appetitum propriæ gloriæ. Sed iratus appetit malû alteri* sub

Art. 2. & 3. huius q.
Concl. m

IN arti. 4. eiusdem q. 158. dubia multa ex Martino in quæstione 2. de iracundia occurrunt circa multa in hac litera dicta. Primum dictum est, Ira est minimum peccatorum ex parte appetibilis. Contra hoc arguit. Primo, quia aliqua inuidia est minus peccatum quàm aliqua ira, puta, inuidia de aliquo exteriori respectu iræ, quæ est appetitus mortis proximi. Secundo, quia supposita æqualitate appetibilis, aliqua ira est peior, quia potest esse inæqualitas ex parte circumstantiarum præponderantium, & quia iratus contra uitam innocentis peior est apud Deum & homines inuido uitæ alterius, qui mori demeruit. Tertio, quia supposita æqualitate appetibilis, & cęteris paribus, adhuc ira non est minus mala quàm inuidia, supposito quòd inuidia appetat malum finaliter propter uanam gloriam. Probatur assumptum: quia uindicta est magis fugibilis, quàm uana gloria, seclusa utrobique ratione iniustitiæ, ergo appetere malum alteri propter uindictam, est cæteris paribus peius, quam appetere malum alteri propter gloriam. Antecedens probatur. Primo, quia uindicta est appetibilis propter gloriam, & non econtra. Secundo, quia uindicta nunquam est bonum unius, quia sit malum alterius: gloria autem est bonum unius si ne malo alterius. Tertio, quia gloria ira est bona, quòd non nisi per circunstantias est mala uindicta autem nunquàm est bona nisi ratione circunstantiæ.

¶ Secundum dictum est, quod iratus appetit malum proximi sub rõe boni honesti, s. iustæ uindictæ. Contra hoc arguit hoc esse falsum, quia iratus scit frequenter ꝙ uindicta quã appetit, est iniusta. Ex quo arguit sic, Peius est appetere malum proximi sub rõne iniustæ uindictæ, q̃ sub rõne uanæ gloriæ: sed iratus appetit quandoque sub ratione iniuriæ, inuidus autem sub rõne excellentiæ. ergo &c. ¶ Et confirmatur, quia ubi non est uera offensa etiam secundum æstimationem irati, ibi non est appetitus sub rõe iustę uindictæ: sed iratus cognoscit ꝙ non est uerê offensus, puta, cum negatur sibi obsequium ad mala perpetrãda. ergo &c.

¶ Tertium dictum est, quòd ira ex parte boni, sub cuius ratione appetit malum, est minus malum q̃ concupiscêtia. Contra hoc arguit tripliciter. Primo, Delectatio in malo alterius cęteris paribus, est grauior quàm delectatio in proprio delectabili: sed delectatio irati in uindicta est delectatio in malo alterius, quia iracundus occidens prolem uerbo, scit illam occisionem esse omnino iniustã: ac per hoc non appetit eam ut iustam, sed secundum quòd uindicta & ultio, seu malum alterius, qui eum offenderat. Secundo quia posito casu, quòd unus sollicitet uxorê alienam ad concubitum propter delectationem alius propter ultionem mariti, constat ꝙ secundus magis peccat: & tamen secundus propter uindictam, primus propter concupiscentiam. Tertio, posito casu quòd unus concupiscat meretricem solutam, & quærat delectabile suum per concubitum: alter iratus contra eandem quærat illius occisionem, constat quòd secundus magis peccat. ergo delectatio irati est peior delectione concupiscentis.

¶ Quartum dictum est, Ira quantum ad inordinationem, quæ est secundum modum irascendi, habet quandam excellentiam propter uehementiam & uelocitatem sui motus. De hoc, inquit Martinus, si intendit beatus Tho. ꝙ ira habet excellentiam quã tum ad nocumentum non contradico. Si quantum ad grauitatem peccati, quod ex serie textus uidetur intendere, quia in prima parte corporis articuli de grauitate peccati, semper loquitur, & titulus articuli est de grauitate peccati: si sic, in quantum intelligit ir, Contra, tum quia ira unde diminuitur non grauitas, sed ex parte uehemêtiæ & uelocitatis peccatum iræ diminuitur. ergo. Probatur minor, tum primo, quia cæteris paribus, occisor hominis ex ira statim minus peccat, q̃ occisor hominis ex ira post duos menses. Excusatur. n. à tanto primus propter uehemêtiam & uelocitatem motus iræ existentis pro tunc. Tum secundò, quia quicquid causatur naturaliter, & illud reprimere est laboriosum & uirtuosum, diminuit peccatum si non reprimatur, sed uehementia & uelocitas motus irę sunt huiusmodi. Tũ tertio, quia quęcumque naturaliter causata inducunt ignorãtiam & obscurationem mentis diminuunt peccatum: sed uehementia & uelocitas sunt huiusmodi, ut patet ex authoritate Greg. in litera &c.

¶ Ad primum dubium dr, ꝙ in litera non dicit, ꝙ quęlibet ira est minus peccatum qualibet inuidia: sed dr ꝙ comparando iram inuidiam, & odium fm sua obiecta formalia quod est cõparare ista uitia fm suas species absolutè ira est minus peccatû, quàm inuidia & odium quia obiectum formale irę habet rationem minus mali. Nam obiectum formale irę est malum proximi sub ratione uindictę, inuid ę est malum proximi ut conferens propriæ excellentię. Odii autem malum proximi, ut malum illius. Hęc autem tria obiecta conueniunt in male appetito. Et propterea arguere a tali, uel tali malo contra authorê nihil ualet: quia non tale aut tale malum, sed malum claudit in obiecto communi istorum uitiorum: sed differunt in ratione formali qua malum appetitur, quia irato obiicitur malum, ut uindicta, inuido, ut conferens propriæ excellêtiæ, odio autem, ut malum proximi. Et quia comparatio non penes id, in quo aliqua indistincta sunt sed penes differentes modos, seu rationes illius in quo conueniunt est, si ideo penes malum sub his rationibus comparatio est. Et hinc patet quãpud perspicaces non oportet adiungere, ꝙ comparatio sit falsa æqualitate mala appetitus: quoniam ut patet in ratione mali, in distincta sunt ista uitia. Verumtamen comparando scilicet Nouitiorum, admitti potest, quòd ista comparatio, sicut & cæteræ cęteris paribus, intelligitur. Et propterea ad primum patet huiusmodi solutio, quia mala non sunt paria.

¶ Ad secundum potest etiam eodem modo dici. Nam sicut adulterium est grauius secundum suam speciê fornicatione, & tamen potest esse quòd aliqua fornicatio ex aliquã circunstantia sit grauior aliquo adulterio, puta, si adulteretur cum meretrice publica, fornicetur autem inducendo uehementissime &c. mulierem solu am infinito tempore castissimã, & optimę uitę &c. ita ira fm suam speciem est minor culpa q̃ inuidia, cum quo stat ꝙ ex circunstãtia aliqua ira sit grauior. Hoc enim nihil obstat præsenti doctrinæ. Quod autem secundo loco effertur, non est intelligibile: quia implicat esse ęquale appetibile mortem innocentis, & mortem eius qui illam demeruit.

¶ Ad tertium dicitur primo, quòd suppositum non est uerum, scilicet, quod finis inuidię est uana gloria. Sunt enim indistincta uitia, inuidia, & uana gloria habentia distinctos fines proximos: sed non curando pro nunc de hoc, dicitur primo, ꝙ uindicta est magis fugibilis, absolutè in primis locutio est. Nam uindicta est de genere bonorum: bonum autem non habet rationem fugibilis, sed appetibilis. Nam bonum est quod omnia appetunt, primo Eth. Reducendo deinde ad propriam locutionem, scilicet, Vindicta est minus appetibilis quàm gloria, respondetur quòd quia sunt diuersorum ordinum bona, dicendum est quòd uindicta est magis appetibilis in genere boni honesti, gloria autem in genere boni utilis & delectabilis. Et quia honestum est simpliciter magis appetibile secundum se ideò est magis appetibilis secundum se: gloria autem est magis appetibilis quo ad nos.

¶ Ad primam aût probationem in oppositum cõceditur, ꝙ uindicta est appetibilis propter gloriam ut finem quo ad nos, nõ in se, quia honestum non ordinatur ad utile, aut delectabile ut finem. Et negatur quòd non econtra, hoc est, ꝙ gloria non est appetibilis propter uindictam, immò optimè gloria ordinatur ad uindictam perturbantium rempublicam, ut uerè finem.

¶ Ad secundam probationem negatur consequentia, quia cum hoc quòd uindicta sit malum pœnæ alterius, stat quòd in se sit melius quàm gloria, utpote bonum honestum, & gloria non.

¶ Ad tertiam probationem dicitur, ꝙ falsissimum est, ꝙ uindicta nunquàm est bona nisi propter circunstantiam: quoniam secundum se ipsam est de genere bonorum, ut nunc patebit.

¶ Ad secundum dubium dicitur, ut superius patet in quęst. 80. apud Tullium, Andronicum, & authorem, uindicatio pars iustitię est, ac per hoc secundum se bonum honestum. Confirmatur hoc sacro eloquio, in quo Deus uindictam sibi reseruat tanquàm actum bonum & excellentem. Et sancti Martyres inducuntur uindictam petere à Deo, qui non nisi bonum petere possunt. Hinc. n. habetur, quòd ad significandum honestum bonum non oportet supra uindictam apponere, ꝙ sit iusta, sed satis est dicere uindictam, quoniam secundum se significat opus iustitiæ. Et ideò in litera non nisi quandoq; ut sæpe attendenter intelligat, ut ungit ly iusta. Cû igit dr, qđ aliquid appetitur sub rõne uindictę, perinde est aci diceremus, quòd appetitur sub

ſub rōe vindictæ iuſtæ. Iniuſta namq; vindicta non eſt propriè vindicta: ſicut nec indecēs gratiarū actio eſt gratiarū actio. Eſt .n. ly iniuſta conditio diminuens vindictā, quæ opus ſignificat iuſtitiæ. Et ex hīs ad primā obiectionē dr̄, q̄ quantumcumq; quis ſciat punitionē quā vult facere, eſſe iniuſtam, quia tñ appetit illam vt vindictā, hoc eſt, vt debitā à ſe tali, qui eū paruipendit vel ſuū rē, vel ſaltē apparentiā, iō appetit malū ſub rōne iuſti. Scientia.n. iuſtitiæ ſtat cum ignorantia electionis: ſicut cū quis ſciens fornicationē eſſe peccatū, fornicatur, & errat appetendo malū ſub rōne boni præferendi pro tunc bono honeſto, immò Deo.

¶Ad ſecundam dr̄, q̄ vt patet ex rōne iræ aſſignata ab Ariſtotele, impoſſibile eſt iratū eſſe (vniuoce loquendo) niſi pp̄ uerā & apparentem paruipenſionē. Et in caſu poſito manifeſtè eſt apparens paruipēſio paſſiua, dū alicui negatur obſequium ad mala. Apparet.n. q̄ minus amētur, q̄ malus eſtimetur, q̄ non timeatur, vt pp̄ ſe ſit committendum malum &c. Vnde ridiculum eſt negare in huiuſmodi apparētem paruipenſionem.

rōne iuſtæ uindictæ. Ex quo patet q̄ odiū eſt grauius q̄ inuidia, & inuidia q̄ ira: q̄a peius eſt appetere malū ſub rōe mali q̄ ſub rōe boni. Et peius eſt appetere malū ſub rōe boni exterioris, quod eſt honor, uel gloria, q̄ ſub rōne rectitudinis iuſtitię: ſed ex parte boni, ſub cuius rōe iratus appetit malū, cōuenit ira cū peccato cōcupiſcē tiæ, q̄d tendit in aliq̄d bonū. Et quantū ad hoc ēt abſolutè loquendo, pctm̄ irę uī eſſe minus q̄ concupiſcentiæ, quanto melius eſt bonū iuſtitiæ, quod appetit iratus q̄ bonum delectabile, uel utile, quod appetit cōcupiſcens. Vñ Philoſophus, dicit in 7.* Ethicor.* quòd incontinens concupiſcentiæ eſt turpior quàm incontinens iræ: ſed quātum ad ordinationem, quæ eſt ſecundum modum iraſcendi, ira habet quandam

Lib. 7. c. 6. tom. 5.

excellentiam pp̄ vehementiā & velocitatem ſui motus, ſm̄ illud Prouer. 27. Ira non habet miſericordiam, nec erū pens furor: & impetū concitati ſpiritus ferre quis poterit? Vñ Grego. dicit 5. Moral.* Iræ ſuæ ſtimulis accenſum cor palpitat, corpus tremit, ligua ſe p̄pedit, facies ignēſcit, exaſperāt oculi & nequaq̄ recognoſcūt noti. Ore quidē clamorem format, ſed ſenſus q̄d loq̄tur, ignorat.

Li. 5. c. 31. parū an medium.

Ad primvm ergo dcdm q̄ Chryſ. loquitur de turpitudine quantū ad geſtus exteriores, q̄ p̄ueniunt ex impetu irę.

Ad ii. dcdm, q̄ rō illa p̄cedit ſm̄ inordinatū motū iræ, q̄ p̄uenit ex ei* īpetu, vt dictū ē*.

In co. art.

Ad iii. dcdm, quòd homicidiū non minus prouenit ex odio, uel inuidia, q̄ ex ira. Ira tamē leuior eſt inquantū attēdit rōnem iuſtitiæ, ut dictum eſt*.

In co. art.

quo ad inordinatū motū, eſt grauius peccatum non ſimpliciter tñ, ſed ſm̄ quid: & hoc ſignificat per illa verba: Habet quandā excellentiam, ita q̄ ipſa vehementia & velocitate, motus augetur grauitas peccati iræ, ſm̄ quid tñ. Neutro ergo modo a Martino allato eſt præciſe exponendus author, ſed ut dictum eſt. Eſt ſiquidem ira ex vehementia & uelocitate grauior, & quo ad nocumenta, quæ facilius ex iræ impetu poſſunt ſequi, puta, contumelias, p̄cuſſiones homicidia: & quantum ad nocumenta in propria perſona, quia aufert homini rationem, & quantum ad turpitudinem exteriorū geſtuum. Et præter hæc eſt ſecundum ſe maioris inordinationis ex hoc ipſo, q̄ uehementia & uelocitas nata ſunt reddere actum appetitus magis exorbitantem. Et enim quæ extra ſūt, atteſtari uidentur exorbitantiæ interiori ipſius motus appetitus iraſcibilis, qui eſt actus corporis, & in corpore cum tranſmutatione corporali fit, ac per hoc ex uehementia & uelocitate magis exorbitans fieri natus eſt.

¶Ad obiectionem ergo in oppoſitum negatur minor, ſ. q̄ ira ex uehementia & uelocitate diminuat. Et ad primā probationem dr̄, q̄ peccat ſm̄ non cauſam ut cauſam. Nam q̄ occiſor ex ira ſtatim, magis ab homine excuſetur, q̄ occiſor ex ira poſt tempus, non propterea eſt, quia motus iræ in primo ſit minus grauis aut deordinatus, ſed quia nō ex maturo conſilio & deliberatione primus occidit, ita q̄ excuſatio & accuſatio horum conſiſtunt in negatione & affirmatione maturi & deliberati cōſilii, quę ſpectant ad modicum & magnum tempus: & non ex maiori uel minori deordinatione motus irę. Stat enim q̄ uehemētior ſit motus irę in occidente poſt duos menſes, quàm in occidente ſtatim: & tamen minus excuſatur, quia ex maturo conſilio occidente preſumitur.

¶Ad ſecundam probationē dr̄, q̄ data maiore in his q̄ cauſantur merè naturaliter, negaī minor, q̄a ex negligentia ſpūs cauſatur motus iræ tā uehemēs & uelox. Pōt nāq; & debet ſuperior aīæ pars reprimere hæc, & nō reprimendo auget nō minuit pctm̄.

¶Ad tertiā ſimiliter dr̄ cōceſſa maiore de merè naturaliter cauſantibus ignorātiā & obſcuritatem, q̄ falſa eſt minor in oppoſitis, q̄ ignorātia & obſcuritas intra conſequuntur, non præcedunt appetitum inordinatum. Ex hoc autem iam didicimus in q. 156. art. 3. ad primum, non minus, ſed grauari peccatum.

¶In eodem art. 4. dubia ad hoc duo occurrunt. Primum eſt, quo modo inuidia in litera ponatur minimum reſpectu mali proximi, cum ſecundum ueritatem ſit reſpectu boni. Eſt enim triſtitia alterius boni, quaſi diminutiui propriæ excellentiæ.

¶Secūdū eſt, Quō differāt membra diſtinctionis in litera poſitæ, ſ. ira ex parte appetibilis, cum comparatur inuidiæ & triſtitiæ: & ex parte boni cum comparatur concupiſcentiæ. Lib. n. 16 dubii, quia utrobique appetibile ipſius iræ conſideratur ex parte ſui formalis, quod eſt bonum uindictæ, ut patet in litera.

¶Ad primum dubium dr̄, q̄ licet inuidia ſit boni formaliter, eſt tñ mali uirtualiter. Nam dolor de bono alterius infert uolūtatem mali illius. Qui.n. dolet q̄ alter ſit diues, uellet, q̄ haberet malum oppoſitum, ſcilicet priuationem diuitiarum.

¶Ad ſm̄ dubiū dr̄, q̄ illa mēbra differunt abſolutè & relatiuè, abſolutè q̄dē, q̄a in prima cōparatione ſumiī iræ appetibile in integrū, i. cōpoſitū ex malo & bono vt includit malū pœnæ, & bonū uindictæ: in ſecūda aūt comparatione ſumiī ūnmodo p̄ bono relatiuè uero q̄a, primo ſit cōparatio, q̄ ſunt reſpectu mali proximi, dum ira refertur ad inuidiam & odium: in ſecundo aūt cōfertur ira concupiſcentiæ, inquantum eſt reſpectu boni.

¶Ad tertium dubium dr̄, q̄ intentio authoris eſt, q̄ comparando iram concupiſcentiæ non quantū ad ſubſtrata, ſeu materialiter appetita, puta, concubitum, & malū pœnæ, ſed penes rationes formales bonorum, ad quas primo & formaliter reſpiciunt hæc uitia, q̄ ira eſt minus mala, quia ira reſpicit formaliter bonum honeſtum, quia ſub rōe vindictæ appetit q̄cquid appetit, concupiſcentia reſpicit formaliter bonum delectabile, quia ſub ratione delectabilis appetit quicquid appetit.

¶Ad primum ergo in oppoſitum conceditur, q̄ delectatio in malo alterius eſt peior, ſed falſum eſt q̄ iracundus ut reſpicit formalem rationem ſui obiecti delectetur in malo alterius: immò ut ſic, delectatur in bono iuſtitiæ apparentis ſibi tunc. Nec obſtat, q̄ ſciat illam eſſe iniuſtam, ut patet ex dictis. Nec eſt uerum, q̄ delectari in uindicta, ſit delectari in malo alterius: quoniam uindicta bonum ſonat, licet alterius habeat pœnale malum annexum.

¶Ad ſm̄ dr̄, q̄ in caſu illo, ſecundus proculdubio magis peccat, ſed non ex hoc q̄ ira ex parte boni importati in uindictam ſit peior concupiſcentia ex parte boni delectabilis, ſed ex hoc q̄ peccat utraque deformitate, ſcilicet adulterii, & iracundiæ: primus in ſola peccat concupiſcentia.

¶Ad tertiū dr̄, q̄ proculdubio homicida per iram magis peccat q̄ adulter, ſimpliciter loquendo: ſed ex hoc non habetur aliquid contra authorem, quia cum hoc ſtat, q̄ ex parte boni, ſub cuius rōe homicida per iram appetit occidere minus peccat, q̄ adulter ex parte boni, ſub cuius rōe appetit adulterari: quia illud bonū eſt honeſtum, hoc delectabile. Et ſic delectatio irati talis eſt ſimpliciter peior, q̄ delectatio talis concupiſcentis, ſed non eſt peior ex parte formalis boni: nec eſt peior delectatio iracundi ſimpliciter & abſolutè, q̄ delectatio cōcupiſcentis ſimpliciter & abſolutè, ſed talis iracundi peior eſt q̄ talis concupiſcentis. Ac per hoc nihil contra authorem dī: quia non de tali aut tali iracundo, & concupiſcente, ſed de iracundo & concupiſcente in cōi abſolutè ſm̄ ſuam ſpeciem, ſeu genus, loquitur: ſicut comparauit iracundiam inuidiæ & odio ſimpliciter & abſolutè, & non tali, uel tali. Et in hoc firma pedes tuos, quia ſolido innixeris fundamento, & formali doctrinæ ac eloquio. Et per hoc, ridiculo, ſunt omnes caſus, utpote extra propoſitum, quia ad tale, uel tale declinant caſus.

¶Ad quartum dubium dicitur, q̄ author intendit, quòd ira

¶Super

SVPER QVÆ. CLVIII. ARTIC. V.

IN art. 5. eiuſdem 157. quæſt. dubium occurrit, quo pacto diſtinctio in litera poſita ex Ariſto. ſit diſtinctio ſpecifica peccatorum iræ. Et eſt rō dubii, quia peccata diſtinguuntur ſpecie p̄ obiecta formaliter diſtincta. Hæ āt iræ non ex parte obiecti diſtinguunt, ſed ut ī litera dr̄, prima ſpecies attenditur ex parte originis, ſecūda ex parte durationis cauſæ, tertia ex parte durationis ipſius vindictæ. Similiter nec facilitas, nec firmitas hoīs ad iram ſe tenet ex parte obiecti, ſed ſubiecti.

Per. per to. 770 1. 2. q. 46. ar. 8. Et 4. Eth. le. 13. *lib. 4. ca. 5. tom. 5.

¶Ad hoc dr̄, q̄ diſtinctio iſta eſt diſtinctio ſpecifica peccatorum iræ, & ex p̄te obiecti hēt differentias formales, quæ eſſi non ſint explicatæ poſſūt facilè explicari. Omnis. n. circunſtantia, ſeu conditio obiecti p̄ ſeipſam ſufficiens ad mouendum appetitum ad inordinatū motum iræ, cōſtituit vnā ſpē, ut ſuperius cum de ſpeciebus gulæ ageret, patet. Dico āt p̄ ſeipſam, hoc eſt, non ut pars ſubiectiua, uel integralis alterius, quia tunc nō ipſa, ſed illud cuius eſt pars, eſſet conſtitutiuum ſpeciei, ſed ad inordinatū motum irę per ſe ſufficiēter mouet in primis vindictā, & diſcuſſe apprehēſa: deinde ut ablatiua tā ingentis triſtitiæ de paruipenſione. Et demum uindicta, ut expletiua appetitus aliter inſatiabilis. Et primum conſtituit acutos, ſm̄ amaros, tertium difficiles. ego declaro ſingula inſufficienter. Imprimis ad inordinatum iræ motum mouet indiſcuſſio ipſa propoſiti vindictę: q̄m ipſa indiſcuſſio propoſiti nata eſt inordinationē cāre. Et propterea acuti inexpectata diſcuſſione mouent appetendo inordinatè vindictam. Quātum quoq; in nobis uim habeat concepta triſtitia de paruipenſione, experimur, ac per hoc vindicta, ut amotiua talis triſtitiæ, ſpeciale motiuum eſt ad inordinatum iræ motum. Sic āt mouetur amari, qui cruciantur ex triſtitia concepta donec illa durat, q̄m illa per temporis diuturnitatem, attrita iam uindicta, non habet amplius talem appetibilis rōem, ſ. ut amotiua triſtitiæ: q̄m triſtitia non eſt amplius. Sed & difficiles, quia inſatiabiliter appetitum habent fixum in ſola vindictæ executione, non aliunde mouenī. Nam ex hoc ipſo mouentur ad inordinatum iræ motum, q̄ ſola expletione vindictę ſatiabiles ſe exhibent, & propter hoc incurabilis omnino horum furor eſt. Et quia huiuſmodi diſtinctio ex obiectis annexā habet diſtinctionem penes facilitatem, & firmitatem hoīs ad iram ſicut diſtinctio ſpecifica inter habitum & diſpoſitionem ex obiectis, annexam quoque habet diſtinctionem penes facilem & difficilem mobilitatem ī ſubiecto, ideo neutra alteri præiudicat.

Li. 4. cap. virib* animę. ca. 13.

Li. 4. Eth. ca. 5. to. 5.

¶li. 4. Eth. ca. 5. to. 5.

ARTICVLVS V.

Vtrū Philoſophus cōuenienter determinet ſpēs iracundię dicēs q̄ iracundorū quidam ſunt acuti quidam amari, & quidam difficiles.

AD QVINTVM ſic procedi tur. Videtur quòd incōuenienter determinenī ſpecies iracundiæ à Philo. in 4. Ethi.* vbi dicit q̄ iracundorū quidā ſunt acuti, quidā amari, quidā difficiles, ſiuè graues: quia ſm̄ ipſum amari dicuntur, quorū ira difficile ſoluitur, & multo tp̄e manet: ſed hoc vī pertinere ad circunſtantiā temporis ergo vī q̄ etiam ſecundū alias circunſtantias poſſint accipi aliæ ſpecies ire.

¶2 Præt. Difficiles, ſiuè graues dicit eſſe, quorū ira nō cōmutatur ſine cruciatu, vel punitiōe: ſed hoc ēt pertinet ad inſolubilitatem iræ. ergo videtur q̄ idem ſint difficiles & amari.

¶3 Præt. Dñs Matt. 5. ponit tres gradus iræ cū dicit, Qui iraſcit fratri ſuo: & q dixerit fratri ſuo, Racha: & q dixerit fratri ſuo, Fatue: qui q̄dē gradus ad p̄dictas ſpēs nō referunī. ergo videtur quod prædicta diuiſio iræ non ſit conueniens.

Sed contra eſt, q̄ Greg. Nyſſen. dicit,* q̄ tres ſūt iraſcibilitatis ſpecies, ſ. ira, quæ vocaī fellea, & mania, q̄ vocatur inſania: & furor, q̄ tria videnī eſſe eadē tribus p̄miſſis. Nā irā felleam dicit eſſe, quæ p̄cipiū & motū hēt, q̄ Philoſo.* attribuit acutis. Maniam uero dicit eſſe irā quæ permanet, & in uetuſtatē deuenit, quod Philoſ. attribuit amaris. †Furorem autem dicit eſſe iram, q̄ obſeruat tempus in ſupliciumquod Philo. attribuit difficilibus. Et eandē ēt diuiſionē ponit Damaſc. in 2. li. ergo p̄dicta diſtinctio Philoſophi nō eſt incōueniēs.

Resp. Dcdm: q̄ p̄dicta diſtinctio p̄t referri uel ad paſſionē iræ, uel ēt ad ipſū pctm̄ irę. *Qūo āt referaī ad paſſionem irę, ſupra habitū ē* cū de paſſione iræ agereī, & ſic p̄cipuè vī poni à Greg. Nyſſen. & Dama. †Nunc āt oportet accipere diſtinctionem harū ſpecierū ſm̄ q̄ pertinent ad peccatum iræ, prout ponitur a Philo. Poteſt āt inordinatio iræ ex duobus attendi. Primò quidē, ex ipſa iræ origine: & hoc pertinet ad acutos qui nimis cito iraſcunī & ex qualibet leui cā. Alio modo, ex ipſa iræ duratione, eo. ſ. quod ira nimis perſeuerat: q̄d quidē p̄t eſſe dupliciter. Vno mō, quia cā irę, ſ. iniuria illata, nimis manet in memoria hoīs. Vñ ex hoc hō diuturnā triſtitiā cōcipit, & iō ſunt ſibipſis graues & amari. Alio mō, contingit ex parte ipſius uidictæ, quā aliq̄s obſtinato appetitu q̄rit, & hoc pertinet ad difficiles ſiue graues. qui non dimittunt iram quouſque puniant.

Ad primvm ergo dicēdū, quòd in ſpeciebus prædictis non principaliter conſideratur, tempus, ſed facilitas hominis ad iram, uel firmitas in ira.

Ad ii. dicendum, quòd vtrique, ſcilicet amari & difficiles, habent iram diuturnam, ſed propter aliam cauſam. Nā amari habent iram permanentem propter permanentiā iuſtitiæ, quam inter viſcera tenent clauſam. Et quia non prorumpūt ad exteriora iracūdiæ

Lib. 2. Ortho. fid. c. 16.

Concl.

1. 2. q. 46. art. 8.

†locis citatis in arg. sed cont.

¶In rñſione ad tertium eiuſdem ar. 5. dubium occurit ex Martino in 1. q. de iracūdia, ubi recitata hac rñſione ſubdit, Hæc dicta pulchra ſunt, ſed tñ nōnihil difficultatis habent. Primo. q̄a ī iſtis tribus iræ gradib* eſt idem p̄ciſe & adæquatè actus iterior, uel nō. Si ſic, ſequiī q̄ ſicut tertius facit reum gehēnæ ignis, ita ſcdus & primus. Et patet ſeq̄la: quia ſm̄ ſolum actum iteriorē attēdiī meritum, uel demeritū & illius quantitas. Si nō, ergo nō bñ diſtiguiī a Thoma: ſed debuit primo diſtinguere per actus interiores. Secundò, q̄a uel primus grad* hēt exterius nocumētū p̄ obiecto, uel nō. Si ſic, ergo facit dignū gehenna. Si nō, ergo diſtiguiī ſpecie a tertio, q habet nocumentū exterius p̄ obiecto. Tertio, quia q̄ dicit, Reus erit iudicio aut itelligiī de iudicio humano, uel diuino. Si d̄ humano, aut hoc in foro exteriori, aut iteriori. Nō exteriori, quia ī primo nihil exterius apparet nec ſignū, nec nocumentū. Nō interiori, quia in tali foro ñ debemus nos defendere, ſed potius accuſare. Nō diuino, quia ibi nullus eſt defenſionis locus, cū ibi nihil accuſetur, niſi culpabile.

¶Ad primum horū dr̄, q̄ nō eſt omnino idē p̄ciſe & adæquatè actus iterior in iſtis tribus gradibus: q̄m in primis eſt actus interior ſm̄ ſe: in ſecundo actus interior & ſm̄ ſe, & ut iō exterioris idignationis, ī tertio uero ut iō exterior iniuriæ. Et cum contra arguit: ergo ñ bñ diſtinguiī a Thoma, negaī ſeq̄la. Et ad probationem, q̄ debuit per actus interiores diſtinguere, reſpondetur q̄ dum author diſtinxit gradus penes progreſſum humani actus, ſcilicet in corde &c. ſatis docuit diuerſitatem interiorum actuum nunc declaratam.

¶Ad ſm̄ dr̄, quòd primus gradus habet exterius nocumentum pro obiecto: quoniam, ut author dixit, dūmmodo loquimur de ira homicidii, ſeu grauis læſionis. Et cum contra arguitur: ergo primus gradus facit reum gehennæ ignis, negetur ſeq̄ela: quoniam non ex hoc, quòd exterius nocumentum eſt obiectum, ponitur gradus tertius, reus gehennæ, ſed ex hoc, quòd exercet exterius nocumentum, dicendo. Fatue: quod nō ſit in pri-

in primo gradu, ubi nocumentum non exercetur.
¶Ad tertiũ quod est non tñ contra authorē, q̃ contra Aug. dī ꝙ propriè formaliter loquendo non ē ibi sermo de iudicio diuino, aut humano determinate, sed de iudicio absolutè, ita ꝙ ex illis tribus gradib. in processu pœnæ, intendit ostēdere progressum culpæ i peccato iræ. Et ꝓpterea Aug. qa post iudiciũ remanet defensioni locus, minimũ ibi pœnæ gradũ posuit, & sic de alijs. Ex qbus patet, ꝙ iste hõ debebat reuerenter authoritatē Augustini si sibi non placebat, saltē silentio ptransire, factũque est. ut dum ponit os in cœlũ, & glossam dicentē: ꝙ hic pœnæ ad diuersas mãsiones dãnatiõis æternæ spectãt, absq. ęternitate suscipiat.

Canel. m

SVP. QV. CLVIII. ARTIC. VI.

IN artic. 6. eiusdem quæst. 158. dubium ex Mattino in q. 3. de ira occurit dicente. Non placet mihi q. ait B.T. ꝙ ira ex parte sui obiecti, s. vindictæ &c. hēt q. multa uitia ex ea nascuntur: qa ex sex filiab⁹ quas enumerat, nulla nascit̃ ex appetitu vindictæ, sed ex ipetu & vehemētia iræ.
Ar. 3. ad 2.
¶Ad hoc bræuiter dicit, ꝙ author in litera duas radices i ira ponit, vñ ex ea oriũtur vitia, alteram ex parte obiecti: alterã ex parte modi, seu ipetus. Et ꝓpterea Martinus errauit tripliciter. Primo, qa filiæ iræ oriuntur ex appetitu vindictæ, ut i sequenti patet articulo. Secundò, quia author non dicit, quòd ex appetitu uindictæ omnia vitia sequantur, sed indeterminatē loquitur. Tertio, quia non tacuit author, quod multa oriuntur uitia ex ira ex parte impetus &c.
¶li. de ser. do. in mõte ca. 19. a med. to. 4.
¶In eodem artic. in responsione ad primum, dubiũ ex Martino ibidem occurrit contra hanc solutionem dicente. Hæc solutio nõ mihi pla-

Per. per to. 771 Supr. q. 34 artic. 5. Et ma. q. 8. ar. 1. co. & ad 11. & 12. & q. 12 ar. 3.

signa, nõ pñt ꝑsuaderi ab alijs, nec ex seipsis recedunt: ab ira nisi prout diuturnitate tēporis aboletur tristitia, & sic deficit ira. Sed in difficilibus ē ira diuturna ꝑp vehemens desiderium uindictę, & ideo tempore non digeritur, sed per solam punitionem quiescit.

AD III dcdm, ꝙ gradus irę, quos Dominus ponit, non ꝑtinent ad diuersas irę spēs, sed accipiunt̃ ſm processum humani actus, in quibus primo aliqd in corde concipit̃: & quãtum ad hoc dicit, Qui irascit̃ fratri suo. Secundum at̃ est, cum per aliqua signa exteriora manifestatur exterius ēt anteq̃ prorũpat in effectum: & quantũ ad hoc dicit, Qui dixerit fratri suo, Racha, ꝙ est interiectio irascentis. Tertius gradus est, qñ pctm̃ interius conceptum ad effectum producitur. Est at̃ effectus iræ, nocumentũ alterius sub rõe uindictæ. Minimum at̃ nocumentorũ est, qđ fit solo uerbo: & ideo quantũ ad hoc dicit, Qui dixerit fratri suo, Fatue. & sic patet, ꝙ ſm addit supra primum, & tertium supra utrumque. Vnde si primum est pctm̃ mortale in casu, in quo Dominus loquitur, sicut dictũ est, *multò magis alia: & ideo singulis eorũ ponuntur correspondentia aliqua pertinentia ad condemnationem, sed i primo ponitur iudicium, qđ minus est: quia ut Aug. † dicit, in iudicio, adhuc defensionis loc⁹ datur. In secundo uerò ponit consilium, in quo iudices inter se conferunt quo supplicio dãnari oporteat. In tertio ponit gehennam ignis, quæ est certa damnatio.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ira debeat poni inter uitia capitalia.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ ira nõ debeat poni inter uitia capitalia. Ira .n. ex [h] tristitia nascitur: sed tristitia est uitium capitale, quod dicitur accidia. ergo ira non debet poni uitium capitale.

¶2 Pręt. Odiũ est [h] grauius peccatũ q̃ ira. ergo magis debet poni uitium capitale, quàm ira.

F ¶3 Pret. Sup illud Pro. 19. Vir iracũdus prouocat rixas dicit glos.* [h] Ianua est oĩum uitiorũ iracundia, qua clausa, uirtutibus intrinsecus dabitur quies: aperta at̃ ad omne facinus armabit̃ animus: nullũ at̃ uitium capitale est principiũ omnium peccatorum, sed quorundã determinate. ergo ira non debet poni inter uitia capitalia.

SED CONTRA ē, ꝙ Gre. 31. mo.* ponit iram inter uitia capitalia.

G RESP. Dcdm, ꝙ sicut ex p̃missis patet,* uitiũ capitale dicit̃ ex quo multa uitia* oriunt̃. Hēt at̃ hoc ira, ꝙ ex ea multa uitia oriri possunt duplici rõne. Primò, ex parte sui obiecti, quod multũ hēt de rõe appetibilitatis, inquantũ. s. uindicta appetitur sub rõe iusti, uel honesti: qa sua dignitate allicit, H ut supra *habitũ est. Alio mõ, ex suo impetu, quo mentē præcipitat ad inordinata quæcumque agenda: unde manifestũ est, ꝙ [m] ira est uitium capitale.*

AD PRIMVM ergo dcdm, ꝙ illa tristitia ex qua orit̃ ira, ut plurimum non est accidiæ uitium. sed passio tristitiæ, quæ consequitur ex iniuria illata.

AD II dcdm, ꝙ sicut ex supradictis patet, * ad rõem uitii I capitalis ptinet, quod habeat finē multũ appetibilē, ut sic ꝑp appetitũ eius multa peccata cõmittantur. Ira at̃, quæ appetit malũ sub rõe boni, hēt finem magis appetibilem q̃ odium, qđ appetit malum sub rõe mali: & ideo magis est uitium capitale ira, quàm odium.

AD III dcdm, ꝙ ira dr̃ ianua uitiorũ per accidēs, s. remouen K do prohibens, idest, impediendo iudicium rõis, per quod homo retrahitur à malis. Directe autem & per se est, aliquorum causa specialium peccatorum, quę dicuntur filiæ eius.

ARTICVLVS VII.

Vtrum conuenienter assignentur sex filiæ iræ, scilicet rixa, tumor mentis, cõtumelia, clamor, indignatio, & blasphemia.

AD SEPTIMVM sic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ inconuenien-

cet quia tristitia, de iniuria illata sm Aristo, in 2. rhetoricę, ē ipsa ira. Et iõ licet ex ista tristitia oriat̃ appetitus vindictæ, non tñ ex ea orit̃ ira.
Glos. ordinaria ibi.
¶Ad hoc breuiter dr̃, ꝙ falsum primo est. ꝙ apud Ari. tristitia sit ira, cum tristitia sit in cõcupiscibili, & ira in irascibili. Implicat deinde contradictoria directe, ꝙ inde orit̃ appetitus vindictæ, & nõ ira, cũ ira, ut patet ex sua diffinitione data ab Aristotele, sit appetitus uindictę.
Li. 31. ca. 31.
1. 2. q. 84 ar. 3. & 4. D. 302.
¶In responsione ad sm̃ eiusdem articuli, dubiũ ex Martino ibidē occurrit dicente, Hęc solutio si placet mihi, tũ primo, qa solũ habet locũ ubi est originatio i gñe causæ finalis, qñ ñ cõtingit de his q̃ ponit Thomas ex ira gñari tũ sedo, qa oditor tantũ appetit finem suum, quãtũ iratus, licet nõ habeat ex se q̃sit tãtũ appetibilis.
Ar. 4.
¶Ad hoc di, ꝙ qa originatio, vñ ꝓpue vitia dñr capitalia, est in gñe causæ finalis, õ ex illa rõm reddere quare nõ odiũ, sed ira ponit̃ uitium capitale, ñ est ad particularia confugere, sed ad ꝓpriã radicem, & rõem attēdere. Falsũ est at̃, ut sub sequenti patet articulo. ꝙ ea q̃ author ponit ex ira oriri non oriant̃ ex ipso genere causæ finalis.
Canel. m
1. 2. q. 84. ar. 3. & 4.
¶Ad sm̃ dr̃, ꝙ nõ est ad propositũ, qa non ad proportionalem similitudinem, sed absolutè inspiciendum est quid est magis appetibile, ut statuatur uitiũ capitale, aliquin nullum erit capitale uitium: quia quodlibet tantum ꝓportionaliter appetit suũ finem quantum aliud appetit suum. Capitale.n. uitiũ est, cuius obiectũ est absolute adeo appetibile, ut ex eo multa oriantur uitia &c.

SVP. QV. CLVIII. ARTIC. VII.

Nic. de Nyss. tr. 3 p. 3. part. 2. q. 3.

Per. per to. 772 Sup. q. 37. ar. 2. ad 1. & q. 41 ar. 2. Et Mal. q. 12. ar. 4. cor.

IN artic. 7. eiusdem quæstio. 158. dubia multa ex Martino ubi supra occurrunt. Primum circa indi-

ter assignentur sex filiæ iræ, q̃ sunt rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, blasphemia. [h] Blasphemia.n. ponitur ab Isidoro filia superbiæ. non ergo debet poni filia iræ.

¶2 Præt. Odiũ [h] nascitur ex ira, vt Aug.* dicit in regula. ergo dēret numerari inter filias iræ.

*in 3. regula, tom. 1.

¶3 Prę. Tumor mentis vr̃ idem esse quod superbia: superbia autem non est filia alicuius vitij, sed mr̃ oĩm uitiorum: ut Greg. dicit* 31. Mor. [h] ergo tumor mētis non debet numerari inter filias iræ.

SED CONTRA est, qđ Greg. 31.* Mor. assignat has filias iræ.

B RESP. dicẽdum, ꝙ ira pt̃ tripliciter cõsiderari. Vno mõ, ſm ꝙ est in corde, & [m] sic ex ira nascuntur duo vitia*. Vnũ quidē, ex parte eius contra quem irascitur, quem reputat indignũ*, vt sibi tale quid fecerit, & sic ponitur indignatio. Aliud aũt

indignationem, ꝙ non bene exponitur in litera, scilicet quòd sit reputatio indigni, ꝙ sibi tale quid fecerit. Primo, quia ita est defectus in multis. Nam aliquando iratus nihil de hoc considerat, aliquando scit se hoc demeruisse, ꝙ ab eo læderetur, nihilominus irascitur. Secundo, quia sic accepta indignatio non est filia iræ. Probatur quia non omnis talis æstimatio est uitiosa. Constat autem omnem actum, uel habitum à Grego. assignatum pro filia iræ, esse uitiosum.
¶Dubium secundum est circa tumorem, ꝙ etiam male exponit in litera quia excogitatio uiarum uindicãdi non pertinet ad filias sicut nec uindicta, sed ptinet ad consilium uindicandi. Deinde pro istis duabus filiabus simul iratus qñq; ꝓfert signa indignationis uoca, nutu, gestu, & similiter signa sunt præstantiæ: & ista non spectant ad rixam contumeliã, blasphemiã, aut clamorem ergo spectant ad indignationem, & tumorē mētis.
¶Dubium tertium est circa clamorem, quòd etiam minus bene exponitur per inordinatã & confusam locutionem. Primo, C quia reliquit quod est de ratione clamoris uocalis, & expressit quæ ad eius rationem non pertinent, maximè si per inordinatam intelligit quo ad probationem, non quo ad moralem inordinationem. Secundo reprehenditur ly locutio, quia clamor ille aliquando fit sine locutione. Tertio, quia licet clamor definitus à Thoma, ex ira oriatur, non tamen est satis generale nomen ad comprehendendum omnia, quæ pro clamore, iræ filiam doctores intellexerunt.
¶Dubium quartum est circa rixam, quod etiam male exponitur pro omni nocumento, quod facto proximis infertur ex ira: quia nullus actus proprius alicuius uitii capitalis siue sit actus interior, siue exterior, ponitur filia illius uitii: sed rixa sic sumpta significat actum exteriorem irę: quia appetens uindictam, facit eã nocẽdo proximo. ergo rixa sic accepta non est filia irę.
¶Dubium quintum est circa contumeliam & blasphemiam, ꝙ D male utramque author diffinivit per uerba, distinguendo eas contra iniurias quę consistunt in facto: quoniam contumelia etiam consistit in facto, ut patet si quis signum meretricium poneret in ostio matronę. Et similiter blasphemia consistit in facto, ut patet si quis imaginem Crucifixi ira conculcaret.
¶Dubium sextum est circa omnes istas sex filias irę, quòd oriũtur ex ira nõ in genere causę finalis: sed quia non probat, ideo non affero aliquid probationis.
¶Dubium septimum non ex Martino est, quia author uarie in hoc articulo loquitur de tumore mentis. Nam in corpore articuli dicit, ꝙ importat repletionem animi cogitationibus diuersarum uiarum uindictæ. In responsione uero ad tertium dicit, ꝙ significat conatum, seu audaciam hominis intentantis vindictam. Quomodo stant hęc duo simul? Nam audacia est in irascibili, cogitationes verò sunt in ratione, aut cogitatiua.
¶Dubium octauum est rursus circa indignationem, quoniam E est potius mater quàm filia iræ: quod sic patet. Æstimare enim quia me paruipendit, dignum pœna precedit iram quoniã hinc ego irascor contra eum, hoc est, appeto uindictam illius: sed dictam æstimationem antecedit alia æstimatio, scilicet æstimare eundem, ꝙ indignus est ꝙ talia egerit. Nam prius naturaliter æstimo indignitatem eius respectu actionis suæ, quàm dignitatem eiusdem respectu passionis à me, quoniam illa est causa istius: ac per hoc æstimatio indigni ad inferendum mihi iniuriã, est mater, non filia irę, & tamen in litera ponitur filia iræ.
¶Ad primum dubium de indignatione respondetur, ꝙ accidit propterea defectus, quia non semper iram comitatur indignatio. Nam constat ꝙ non semper iram sequitur blasphemia, & tamen acceptatur illius filia. Nihil igitur obstat indignationi ad hoc, quòd sit iræ filia, si non semper iram comitetur: quia filiæ uitii capitalis non sunt pedissequæ inseparabiles à matre: & per hoc potest excludi quod dicitur de sciente se demeruisse. Sed melius excludi uidetur per superius dicta, scilicet quòd nescit ignorantia electionis se demeruisse tantum ab illo uide &c. qui irascitur: licet sciat in uniuersali, aut in habitu, aut specialiter, quòd demeruit. Non enim contra moueretur per irã si apprehenderet omninò se demeruisse, sed toleraret: irasci-

A bilis enim apprehensio moueretur. Quod uero secundo loco obiicitur, quod indignatio nõ est semper uitiosa, negatur. Nã sicut contumelia semper est uitiosa formaliter sumpta, ita indignatio formaliter sumpta: quoniam importat inordinatam æstimationem de indignitate proximi, sicut contumelia inordinatam oblationē honoris per uerba: quamuis utrumq; horum materialiter possit sine peccato esse. Sicut Paulus, O insensati Galatæ. Et dominus, O stulti & tardi corde ad credendũ. Hoc enim modo posset sine peccato quis æstimare iniuriantē indignũ quòd talia fecerit, sicut de facto sicut iudicat confessor, & ipsemet pænitens.
†li. 31. ca. 31.
Lib. 31. ca. 31.
Canel. pari.
¶Ad secũdum dubiũ dicitur, quòd iste homo accipit quasi impertinens, & omisit id quod formale est in doctrina authoris. Nam quia tumor mentis metaphoricum nomen est, author à repletione, quæ quasi tumorem facit, exposuit tumorem mentis dicendo quod cõsistit in repletione animi, cum scilicet, ex appetitu vindictæ replentur animus superfluis cogitationibus diuersarum viarum ad uindictã. Et iste bonus homo omisit repletionem, & ad solam excogitationem se contulit. Quocirca dicendum est, quòd huiusmodi repletio animi intelligitur per tumorem mentis. Nec obstat ꝙ hoc spectat ad consilium, immò hoc confert: quia mem partem apprehensiuam animæ sonat, ac per hoc dicendo tumorem mentis, dicimus repletionē partis apprehensiuæ, ad quam constat spectare consilium. Nec est verum huiusmodi consilia non esse filias iræ: quoniam consilium est de his quę sunt ad finem, & oritur ex fine, scilicet vindictę appetitu. Et propterea falsissima est similitudo, quod sicut uindicta nõ spectat ad filias iræ, ita nec consilium de uitiis uindictæ, quoniam illa est finis, hoc est ad finem: & ideò illa mater, istud filia est. Ad id uerò qđ contra iã dictas duas filias, scilicet indignationem & tumorem simul obiicitur, respondetur quod iniuriæ gestus, seu motus, aut nutus, spectant ad clamorem, ut in litera dicitur de dicente fratri suo, Racha. Quod autem aliquis se præferat in corde, uel in uerbis proximo cui est iratus: spectare uidetur potius ad matrem iræ, quę est superbia, quam ad filiam eius: quoniam ira ex superbia, qua quis non fostert paruipendi, nascitur. Potest etiam pertinere quandoque ad tumorem mentis, hoc est, audaciam, quæ filia iræ ponitur, ut in calce huius articuli exponitur.
¶Ad tertium dubium de clamore dicitur, quòd author nõ omisit necessaria, & quòd per inordinatam locutionem manifestauit se non ad inordinatam probationem arctare, cum expresse det exemplum de dicente Racha, ubi non prolationis, sed motis est inordinatio. Quòd uerò carpit iste, quòd usus est locutionis uocabulo, debuit aduertere quòd à principali oris officio, quod est loqui, denominationem fieri consonum est, maxime apponendo ly, confusam, & exemplum de interiectionibus. Vnde negatur, quòd clamor sic definitus, scilicet per inordinatam & confusam lucutionem, sit minus adæquatus intentioni doctorum. Nam omnia comprehendit sane intelligendo, cum reductionem scilicet secundariorum ad principalia, puta, modos clamandi, ad inordinationem uel confusionem, & non locutionem ad locutionem. Nec hoc est nouum, sed consuetum apud illustrium uirorum doctrinas.
¶Ad quartum dubium de rixa dicitur, quòd optime ab authore exponitur, & quòd nocere facto proximis, non est actus proprius iræ, sed est actus proprius alterius uitii, scilicet iniustitiæ, cuius proprium est auferre à proximo quod suum est, puta, honorem, famam, libertatem, integritatem corporis, uitam &c. Et huiusmodi actus iniustitiæ, sunt actus imperati ab ira & ordinati ad finem irati quòd est uindicta. Et sic inferre nocumentum facto, qđ est actus proprius iniustitiæ, nomine rixæ nuncupatum, positum est inter filias irę: quia ex appetitu uindictæ mouetur iratus ad huiusmodi actus exercendos ad finē suũ. Concesso ergo ꝙ proprius actus nõ ponitur filia, negatur quòd huiusmodi actus sint proprii actus iræ, quia sunt secundũ se ꝓprii iniustitiæ, & non sunt iræ, nisi quia assumpti ab ira. Et cum dicitur, appetens uindictam facit eam, conceditur: sed non

Universidad de Deusto Biblioteca

sequitur, ergo facit eá per actum, qui secundum se est ꝓprius irę. Sufficit nanque quòd actus quem facit, sit irati vt imperatus, & non oportet q̀ sit secũdum se irati. Sunt.n. dicti actus secundum se iniusti, & imperati ab ira.

Concl. pa. 2 ¶Ad quintum dubiũ dr̃, q̀ mirũ est de hoc homine, q̀ opponat se contra definitionẽ cõtumelię, & blasphemiæ per verba, cum constet hunc esse morem theologorum, & philosophorum, s. principale exprimere, & in principali subintelligere secundaria: sicut factũ matrimonij definitur per verba, & in nutibus sine verbo perficitur. Ita cõtumelia, & blasphemia principaliter verbo fiunt, si tñ verbis fieri possunt. Et sicut non derogat doctrinæ, veritati, & authoritati definientis matrimonij factũ per verba, quia principaliter sic per verba: ita non derogat in proposito eadem rõe.

Art. 5. ad 3 ¶Ad sextum dubium, qđ est vltimum Martini dr̃, q̀ oẽs istæ sex filiæ oriuntur ex ira in genere causæ finalis. Nam ex appetitu vindictæ oritur magnificatio iniurię, quam significat indignatio: & repletio mentis cũ audacia, quam significat tumor mẽtis: & blasphemia, ut patet, & contumelia & rixa, & clamor. Hęc.n. ordinãtur ab irato ad suum finẽ, qui est uindicta. & quodlibet eorũ est secundum se malum.

Concl. pa. 3 ¶Ad septimum dubiũ dñ, q̀ author non loquitur uarie de tumore, sed explicat tumorẽ mẽtis consistere nõ in in sola parte apprehẽsiua, sed ẽt in appetitiua, ita q̀ in apprehensiua ponit repletionẽ, & in appetitiua audaciam. Hęc.n. repletionem ad tumoris perfectionem ducit.

¶Ad octauum dubiũ, de indignatione dr̃, q̀ ex parte irati primo occurrit, q̀ ille q̄ paruipendit, meretur puniri, eo q̀ ipse paruipensus est ab eo, & sic adest appetitus uindictæ. Et deinde iratus considerando causam suę iræ, s. iniuriã sibi illatam, quia in huius-

Pert. 2
773

uitiũ est ex parte sui ipsius, inquantum. s. excogitat diuersas uias uindictæ, & talibus cogitationibus animum suum replet, s̃m illud Iob 15. Nunqđ sapiens implebit ardore stomachum suum, & sic ponitur tumor mentis. Alio modo consideratur ira s̃m q̀ est in ore, & sic ex ira duplex inordinatio procedit. Vna quidẽ, s̃m hoc q̀ hõ in mõ loquendi irã suam demonstrat, sicut dictum* est de eo, qui dicit fratri suo, Racha: & sic ponitur clamor, per quem intelligitur inordinata & confusa locutio. Alia ẽt est inordinatio s̃m q̀ aliquis prorumpit in uerba iniuriosa, quę quidem si sint contra Deũ, erit blasphemia, si aũt contra proximum, cõtumelia. Tertio mõ cõsideratur ira s̃m q̀ procedit vsque ad factum: & sic ex ira oriũtur rixę, per quas intelliguntur oĩa nocumenta, quę facto proximis inferũtur ex ira.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̀ blasphemia in quã aliquis prorumpit deliberata mẽte, ꝓcedit ex superbia hoĩs contra Deũ se erigẽtis, qa ut dr̃ Eccl. 10. Initium superbiæ hominis apostatare à Deo, idest recedere à ueneratione eius, est prima superbiæ pars, & ex hoc orit̃ blasphemia: sed blasphemia in quã aliqs prorumpit ex cõmotione aĩi, ꝓcedit ex ira.

AD II dicendum, q̀ odiũ etsi aliqñ nascatur ex ira, tñ habet aliquam priorẽ causam ex qua directius oritur. s. tristitiã, sicut ecõtrario amor nascitur ex dilectione: ex tristitja ãt illata qñque in iram, quãdoque in odiũ aliquis mouetur. Vnde conueniẽtius fuit q̀ odium poneretur oriri ex accidia, q̃ ex ira.

AD III dicendum, q̀ tumor mentis non accipitur hic ꝓ superbia, sed pro quodam conatu, siue audacia hominis intentantis uindictã, audaciæ autem uitium fortitudini opppositũ.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum sit aliquod uitium oppositum iracundiæ proueniens ex defectu iræ.

AD OCTAVVM sic ꝓceditur. Vr̃ q̀ non sit aliquod uitium oppositum iracundiæ proueniens ex defectu iræ. Nihil enim uitiosum, ꝓ quod hõ Deo assimilatur: sed per hoc q̀ homo omnino est sine ira simulatur Deo, qui cum tranquillitate iudicat. ergo non uidetur q̀ sit uitiosum oĩno ira carere.

¶2 Præt. Defectus eius q̀ ad nihil est utile, nõ est uitiosus: sed motus irę ad nihil est utilis, ut probat Seneca in lib. quem fecit de ira. ergo uidetur quòd defectus iræ non sit uitiosus.

¶3 Pręt. Malũ hoĩs s̃m* Dionysiũ, est ꝓter rõem esse: sed subtracto oĩ motu irę adhuc remanet integrum iudiciũ rõis. ergo nullus defectus irę uitium cãt.

SED CONTRA est, q̀ *Chry. dicit super Mat. Qui cũ cã non irascitur, peccat. Patientia.n. irrõabilis uitia seminat, negligẽtiã nutrit, & nõ solum malos, sđ ẽt bonos inuitat ad malum.

RESP. dicẽdum, q̀ ira dupliciter põt intelligi. Vno mõ, simplex motus uolũtatis, quo aliqs nõ ex passione, sed ex iudõ rõnis pœnã infligit: & sic defectus irę absq; dubio est pc̃tũ. Et hoc mõ ira accipit̃ in uerbis Chrysostomi* q dicit ibidẽ: Iracundia quę cũ cã est non est iracundia, sed iudicium: iracũdia.n. propriè intelligitur commotio passionis. Qui aũt cũ cã irascit̃, ira illius ñ est ex passione, iõ iudicare dr̃, nõ irasci. Alio mõ accipit̃ ira pro motu appetitus sensitiui, qui est cũ passione & transmutatione corporali. Et hic quidẽ motus ex necessitate consequitur in homine ad simplicem motum uolũtatis: qa naturaliter appetitus inferior seqtur motũ appetitus superioris, nisi aliqd repugnet. Et iõ nõ põt totaliter deficere motus irę ĩ appetitu sensitiuo, nisi ꝓ subtractionẽ, uel debilitatẽ uolũtarii motus. Et iõ ex cõsequenti ẽt defectus passionis irę uitiosus est, sicut & defect⁹ uoluntarii motus ad puniendum s̃m iudicium rationis.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̀ ille qui totaliter non irascitur cum debet irasci, imitatur quidem Deum quantum ad carentiam passionis, non autem

modi considerationibus ingrossatur naturali progressu anim⁹, magnificat iniuriam sibi illatam, & ex parte personæ, quæ iniuriã tanto iniustiorem putat, quanto vel se innoxium, uel illũ benefactorem, vel beneficiarum, uel neutrum, uel minus offensum. Et si quidem huiusmodi ponderat, & sic indignatur contra personam quæ offendit, ita q̀ pro quanto huiusmodi magnificatio iniuriæ in personam quæ respicit personam quæ offendit, indignatio constituitur, respicit dico & quo ad partem apprehensiuam æstimando personam indignam, vt offenderit me, sic &c, & quo ad partem appetitiuam appetendo illi, vt ali. Est autem huiusmodi indignatio & quo ad cogitationem, & quo ad appetitum, filia iræ, quia ad finem vindictæ ordinatur huiusmodi æstimatio & appetitus: sed apparet, q̀ præcedat iram: quia causa sua, hoc est, iniuria, quę põderatur, præcedit iram. Et vide de his si vis art. 5. quęstio. 12. de malo. Argumentum autem in oppositum procedit de ordine harum dignitatum secundũ se. Nostrum est enim ex parte irati considerare hæc. Quãuis dici possit, quòd indignitas personæ ad iniuriandum considerata in confuso spectat ad causam non filiã iræ, sed eadem indignitas postmodũ distincte considerata, spectat ad indignationem, quæ est filia iræ modo dicto.

Lib. 1. c. 12. — Cap. 4. de diu. nom. p. 4. non remote a fi. — Homi. 11. in Mat. in ope. imperf. inter prin. & me. to. 2. — Concl. — Homi. 11. in Mat. in op. imperf. inter prin. & me. to. 2.

SVPER QVÆST. CLVIII. ART. VIII.

IN artic. 8. eiusdem quæstionis 158. nihil scribendum occurrit contra Senecam, & Tullium, nisi replicare superius dictum, scilicet, quòd quo ad executionem punitionis non debet homo esse sicut lex mortua: sed iustitia animata vtens organis iuuantibus a natura ad hoc datis, ut est ira.

Concl. p

SVP.

quantum ad hoc, q̀ Deus ex iudicio punit.

AD II dicendũ, q̀ passio iræ utilis est sicut & oẽs alii motus appetitus sẽsitiui, ad hoc q̀ hõ promptius exequatur id qđ rõ dictat: alioquin frustra esset in hoĩe appetitus sensitiuus, cum tamẽ natura nihil facit frustra.

AD III dcd̃m, q̀ in eo qui ordinate agit, iudicium rõnis non solum est causa simplicis motus uoluntatis, sed etiã passionis appetitus sensitiui, ut dictũ est: * & iõ sicut remotio effectus est signũ remotionis causæ; ita etiam remotio iræ est signũ remotionis iudicii rõnis.

QVÆST. CLIX.

De crudelitate, in duos ar. diuisa.

DEINDE considerandum est de crudelitate.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶Primò, Vtrum crudelitas opponatur clementiæ.

¶Secundò, De comparatione eius ad sæuitiã, vel feritatẽ.

ARTICVLVS I.

Vtrum crudelitas opponatur clementiæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̃ q̀ crudelitas non opponatur clementiæ. Dicit.n. Seneca in 2. de clementia,* q̀ illi uocant̃ crudeles, q excedũt modum in puniendo, qđ contrariatur iustitiæ: clementia ãt non ponitur pars iustitiæ, sed tẽperantiæ. ergo crudelitas nõ videtur opponi clementiæ.

¶2 Pręt. Hier. 6. dr̃. Crudelis est, & non miserebitur, & sic uĩ q̀ crudelitas opponatur misericordię: sed misericordia nõ ẽ idem clementiæ, ut supra dictũ est.* ergo crudelitas non opponitur clementię.

¶3 Pręt. Clementia cõsiderat̃ circa inflictionẽ pęnarũ, ut dictũ est: sed crudelitas consideratur in subtractione beneficiorũ s̃m illud Prouer. 11. Qui autẽ crudelis est, etiam propinquos abiicit. ergo crudelitas non opponitur clementiæ.

SED CONTRA est qđ dicit Seneca in 2. de clementia,* q̀ opponitur clemẽtiæ crudelitas q̃ nihil aliud est, quàm atrocitas animi in exigendis pęnis.

RESPOND. Dcd̃m, q̀ nomẽ crudelitatis à cruditate sũptũ esse uĩ. Sicut ãt ea q̃ sunt cocta & digesta, solent habere suauẽ & dulcẽ saporẽ, ita illa quæ sunt cruda, hñt horribilẽ & asperũ saporem. Dictũ est ãt supra,* q̀ clementia importat quandam animi lenitatem, siuè dulcedinem, per quam aliquis est diminutiuus pęnarũ. Vnde directe crudelitas clementiæ opponitur.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ,

SVP. QVÆST. CLIX. ART. I.

IN art. 1. q. 159. dubiũ ex Martino in quæstione de crudelitate occurrit, impugnante authorem in hoc, q̀ crudelitas à crudo dicatur propter asperitatẽ saporis, tum quia crudelitas à cruore immediate uenit, uel si a cruditate uenit non ꝑꝑ saporẽ, sed ꝑꝑ cruorẽ dr̃, qui in crudis carnibus abundat: tum quia alias omne opus iracundiæ esset crudelitas, quia in omni tali est indigestio, & sapor asper &c.

In cor. ar. ¶Ad hoc dicitur, q̀ quo ad nominis deriuationem patet ex ipsa formatione uocabuli, quod crudele à crudo dicitur. An per hoc nõ nisi mediatè à cruore, à quo crudũ uenit, dicitur. An autem crudelitas à crudo ratione cruoris, an ratione cruditatis appelata sit unusquisque in suo sensu abũdet, modo in illam stultitiam non incidat, q̀ crudelitas solum respectu sanguinis, neq; pęnę dicatur: q̃n siue suspendio, siue summersione quis enecet, crudelitatis uitiũ non effugit. Quia ergo utrumque dici potest, & ad designandum crudelitatis effectum, cruditas ipsa ratione indigesti, & asperi saporis deseruit, optime ex hac similitudine crudelitas declarata est ab authore.

Per. per tot. 774 Inf. ar. 2. ad 1. ¶Ad secundam uero obiectionem negatur sequela. Et ad probationem eius negatur assumptum: quoniã iracundia non ex animi asperitate, sed ex passionis uelocitate, uehementia, uel sic mitate operatur, crudelitas uero ex animi asperitate. Vnde illa irascibilem, ista uoluntatem deformat ut ꝓpriũ subiectum.

*li. 2. c. 4.

¶In eodem art. in responsione ad primum, dubium ex Martino ibidem occurrit, arguente. Contra, per dulcedinem & austeritatem animi intelliguntur ipsi habitus clementiæ & crudelitatis, aut aliquæ dispositiones naturales ad actus. Nõ secundũ, quia extra propositum esset. ergo primum. Sed contra, Omnis habitus pertinet ad eandẽ uirtutẽ, ad quam spectat suus actus proprius: sed isti habitus nõ spectant ad iustitiam & iniustitiã, ergo habent interiores actus, qui nec ad iustitiam, nec ad iniustitiam pertinent.

¶Ad hoc dicitur, præ distinguendo, quòd habitum habere interiorem actum sibi proprium, potest intelligi dupliciter. Vno modo, in genere naturæ, puta, aliquam uolitionem ita sicam, q̀ illam et non oportet quòd informata sit altero habitu. Et sic falsum est, omnem habitum habere operationem sibi propriam. Et nulla forte est uolitio uirtuosa, q̃ duobus saltẽ habitibus nõ egeat. Alio modo, in genere moris: & sic verũ est, q̀ omnis habitus habet actum sibi proprium. ita quòd ut sic, hoc est, ut informatur illo habitu, non est alterius habitus.

¶Ad argumentum ergo dicitur, q̀ author intelligit de ipsis habitibus uirtutis clementiæ, & uitii crudelitatis. Et cum dicitur, habitus & actus proprios ad eandem spectant uirtutem, conceditur de actibus in genere moris. Et cum subditur, q̀ isti habitus non spectãt ad iustitiam & iniustitiã, cõceditur q̀ nõ sunt habitus iustitiæ & iniustitię. Et cum infertur ergo habent actus proprios, qui nec ad iustitiam, nec ad iniustitiam pertinent: respõdetur q̀ habent actus proprios in genere moris, qui ut sic, nec ad iustitiam, nec ad iniustitiam pertinent: cum quo tamẽ stat q̀ illi met actus in genere naturæ adiunctam habeãt aliam materialitatem ex iustitia, uel iniustitia. v. g. iste actus qui est uelle diminuere* pœnam nũc hic &c. sit rectã rõem est à clemẽtia, ꝓ quanto hoc uelle ex animi lenitate ꝓcedit. Et idẽ actus est ab æquitate, ꝓ quãto ex voluntate conformi intentioni legislatoris ꝓcedit. Et similiter iste actus, qui est uelle sine mõ punire, ꝓ quanto ex austeritate est animi, crudelitatis est, ꝓ quanto est ablatiuus iuris a proximo, q̀ suum est, iniustitiæ. Possunt .n. uirtutes, & uitia in unũ interiorẽ actũ coire diuersis rõibus, & non solum in unum actũ interiorẽ conuenire.

q. 157. ar. 1. & ar. 4. ad 3. — †q. præcę. ar. 1. & ar. 4. ad 3.

¶In eadẽ rñsione ad primum, duo dubia adhuc occurrunt ad hoiem. Primũ est, q̀ superexcessiu pœnarũ quantum ad id q̀ exterius agitur, pertinet ad iniustitiã. Hoc.n. aduersat̃ supradictis: quia ibi posita est differentia inter clemẽtiã, & mansuetudinẽ in ar. 3. q. 157. q̀ mansuetudo est moderatiua passionis irę: clementia ãt ẽ moderatiua exterioris punitionis. Quõ stãt hęc duo simul. s. q̀ exterior punitio hic non crudelitati, sed iustitiæ tribuat̃, ibi uero clementiæ? Eadem enim ratio de crudelitate, & clementia est.

li. 2. ca. 4. in princ. — q. 157. art. 4. ad 3. & ar. 3. ad 1. — Concl.

¶Secũdum dubium est, quia authõr hic ponit crudelitatem dĩrectẽ opponi clementiæ, & tamen superius in q. 108. articu. 2. ad tertium ponit crudelitatem & oppositum uitium contraria (ut extrema medio) uirtuti uindicationis. Quomodo stant ista duo simul? Impossibile namque est, q̀ unũ uitium sit extremum respectu duarum medietatum uirtutum: quãuis possint esse plurima extrema ex una parte, secundum diuersa tamen, respectu unius medii, ut de extremis magnanimitatis apparet.

¶Ad primum dubiũ dr̃, quòd quia medium relatum ad unum extremũ induit reliquũ: ideo clementia cõparata ad mansuetudinẽ, induit quod est iustitiæ, scilicet, moderari exteriorẽ punitionem: & relata ad iustitiam induit quod quasi est mansuetudinis, scilicet moderari interiorem actum. Et propterea oportet considerare, ad quod propositum sermo fiat, & sane intelligere quæ dicuntur, & cessabunt contrarietates. Secundum enim ueritatem punitio exterior, ut diminuibilis ex animi lenitate, ad clementiam, & ut augmentabilis ex animi austeritate, ad crudelitatem spectat, absolutè autem ad iustitiam, uel iniustitiam.

¶Ad secundum dubium dicitur, q̀ propter penuriam uocabulorum crudelitatis nomine uocamus tam uitium oppositũ uindicationi per excessum, q̃ etiam oppositũ per excessum clementiæ. Distinguuntur siquidem specie hęc uitia: quia crudelitas oppo-

opposita clementię, respicit punitionẽ ut augmentabilẽ ex animi asperitate. Crudelitas verò opposita vindicationi, respicit punitionẽ immoderatam, ut conferentẽ ad immunitatẽ persona uindicantis. Nam & ipsa uindicationis uirtus sub tali ratione respicit moderatam punitionem, ut superius patet.

niam vel nomine causæ, intelligendo causam honestã vere, vel apparentem, & vel nomine culpæ, in litera æquiparari uidentur, dum primo nomine causę iustæ, & deinde nomine culpæ vtitur: quia iustitia in punitionibus respicit culpam. Pęna enim propriè soli culpæ debetur.

SVP. QV. CLIX. ARTIC. II.

IN art. 2. eiusdẽ q. 159. dubiũ ex Martino, ubi supra occurrit, arguentis contra authorem hic dicẽtẽ, q crudelitas importat inflictionem pęnæ ex culpa. Primo, quia hęc opinio non ni cõformis Valerio ponenti multa crudelitatis exempla, in quibus pęna inflicta est nõ ex culpa, sed ex causa. Secundo, quia non est conformis Senecæ, quia non utitur nomine culpæ, sed causæ.

¶Dubiũ sũi occurrit ex Martino ibidẽ dicente, q sæuitia, seu feritas non bene distinguitur à Thoma, cũ ait, q sit cã aliquis non considerat culpam eius qui punit sed solũ hic delectat in hominũ cruciatu, tũ primo, quia puniens aliũ pp offensam, & cum hoc delectatus in eius cruciatu, est ferus: tum secundo, q puniens non pp culpam, sed pp propriam utilitatem, non delectatur in hominũ cruciatu inauditis suppliciis, est ferus, sicut Phalaris. Et confirmatur ex dictis Thomæ, dicentis q feritas differt à crudelitate, sicut bestialitas à malitia humana: ita q ois effusio sanguinis, inhumana & bestialis, est feritas, secundum Thomam. (respon. 2.) (Ferrar. per totum.)

¶Tertiũ dubium est ex Martino circa solutionẽ ad tertiũ, pro quanto dicit, q remissio punitionis directè opponit crudelitati, & non sæuitiæ. Dicit.n. q ista solutio non sufficit: q a nec crudelibus uitiis in excessu uidet proprium uitium in defectu, nec nõ. Si sic, quæro qđ est illud quod opponit sæuitiæ. Hoc.n. potissimè quærere uidetur argumentum. Si non, tunc hoc apertè fuerat dicendum, & non prætermittendum. (775 Su. q. 157 ar. 1. ad 3.)

¶Ad primum dubium dr, q cum bonum sit triplex, s. utile, delectabile, & honestum, & bestiæ ad utile ac delectabile tendant in occasionem hominum, ad honestum autem nullatenus, cõsequens est, ut crudelitas, quæ est humana malitia, & feritas, quæ malitia est bestialis, penes fines hos distinguantur, quòd crudelitas ad causam honesti boni respiciat, & propterea dicatur attendere ad aliquam iustitiæ causam, & ad culpam: feritas autem ad utile & delectabile solum feratur, & sic bestiæ sæuiunt in hominem causa sui cibi, & delectationis in eo. Et licet ita uideatur, propriè loquendo, quia tamen uocabulis contingit quandoque latius uti: ideo non est mirum si quandoque authores alii, præcipuè non Philosophi morales aliter nomine crudelitatis usi fuerint. Et hoc modo forte Valerius crudelitatem sine causa honesti boni ueri, uel apparentis usus est. Quòd autem Seneca nomine causæ nõ culpæ utatur, nihil refert: quo

q sicut diminutio pęnarum, quæ est sm rõnem, pertinet ad epicheiam, sed ipsa dulcedo affectus, ex qua hõ ad hoc inclinatur, pertinet ad clemẽtiam, ita ẽt super excessus pœnarum quantum ad id quod exterius agitur, pertinet ad iniustitiam: sed quantum ad austeritatem animi, per quam aliquis fit promptus ad pęnas augendas pertinet ad crudelitatem.

Ad ii dcdm, q misericordia, & clementia conueniunt in hoc, q vtraq; refugit & abhorret miseriam alienã, aliter tñ & aliter. Nam ad misericordiam pertinet miseriæ subuenire per beneficii collationẽ: ad clementiam aũt pertinet miseriam diminuere per subtractionem pęnarum. Et quia crudelitas superabundantiam in exigendis pęnis importat, directius opponitur clementiæ q̃ immisericordiæ, tñ pp similitudinem harum uirtutum accipitur quandoque crudelitas pro immisericordia.

Ad iii dcdm, q crudelitas ibi accipiẽ pro immisericordia, ad quam pertinet beneficia nõ largiri: quãmuis ẽt dici possit, q ipsa beneficii subtractio, quędam pęna est.

ARTICVLVS II.
Vtrum crudelitas à sæuitia, siue feritate differat.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q crudelitas à sæuitia, siue feritate non differat. Vni.n. virtuti ex una parte vnũ uitiũ vr esse oppositũ: sed clementiæ p superabundãtiã opponitur & sæuitia, & crudelitas. ergo vr quod sæuitia & crudelitas sint idem.

¶2 Præt. Isidorus dicit in * libro Etymologiarũ, q seuerus dicitur quasi sæuus & uerus, q a sine pietate tenet iustitiã, & sic sęuitia vr excludere remissionem pęnarũ in iudiciis, quòd pertinet ad pietatẽ: hoc aũt dictũ ẽ * ad crudelitatẽ pertinere. ergo crudelitas est idem qđ sæuitia. (Li. 10. c. 1 cuius initium est: Sapiẽs, circa med.) (*ar. præc. ad 1.)

¶3 Præt, Sicut virtuti opponitur aliqđ vitiũ in excessu, ita ẽt & in defectu, qđ quidẽ contrariatur & uirtuti q̃ est in medio, & uitio quod est in excessu: sed idẽ uitium ad defectũ ptinens, opponitur & crudelitati, & sæuitiæ, videlicet remissio, vel dissolutio. dicit.n. Greg. 20 * Mor. Sit amor, sed non emolliẽs: sit rigor, sed nõ exasperans: sit zelus, sed nõ immoderatè sęuiẽs: sit pietas, sed non plus q̃ expedit parcens. ergo sæuitia est idem crudelitati. (li. 20. Moral. c. 6. inter prin. & med.)

SED CONTRA est quòd Seneca dicit in 2. * de clementia, quòd ille q nõ ẽ læsus, nec peccatori irascit, non dr crudelis, sed ferus siue sæuus. (Li. 2. ca. 4. circa me-)

RESPON. dcdm, quòd nomẽ sæuitiæ & feritatis à similitudine ferarũ accipitur, q̃ ẽt dicuntur sæuæ. Huiusmodi enim

¶Ad sũi dubium, dr, q puniens ob culpã, & delectatus in cruciatu, si delectatio sistit infra limites cruciatus inquantũ respõdet culpæ, nõ est ferus. Quod si incipiat ab immoderata punitione culpæ, vt deueniat in delectationem cruciatus humani sm se, primo crudelis, deinde ferus est. Qđ ẽt secũdo obuiatur de puniente p vtilitatẽ sine delectatiõe, soluit ex eo q hoc p accidens tñ est possibile, si possibile est. Nã p secũdo, q nulla cã iustitiæ considerata, solaq; vtilitate ita ducit ad occidendũ hominẽ, quũ est ex natura sclus, patet se clade humana, ac p hoc delectatur in cruciatu hois inquantũ est sibi vtilior, quis delectet in hois cruciatu in se, q excederet ẽt feritatẽ. Nã bestiæ delectãt in morte animalis, ut vtilis est ad alimentũ. Quo circa talis est ferus, & delectat in clade humana ut vtilis: & consonant sic omnia ex Scõo Thoma allata.

¶Ad tertium dubiũ dr, q sit positio authoris est sufficiens. Ad obiectionem respondetur q primo est impertinens, & ideo nõ est illi respondendũ. Argumentũ.n. nõ petit, an cuilibet uitio in excessu respondeat illud uitium in defectu: nec quærit quod uitium opponatur sæuitiæ, ut arguens format, sed ex identitate vnius oppositi, scilicet vitii in defectu, scilicet remissionis in puniendo, arguit ad identitatem crudelitatis, & sæuitiæ, quæ se tenent ex parte excessus. Et solutio est per interemptionem, scilicet quod remissio punitiua non opponitur directè utrique, sed crudelitati tantum. Et probat quod dicit, ut patet in litera: & sic remanet argumentum sufficientissime solutum. Curioso autem de illa impertinente quæstione dici potest, quòd vitiis bestialitatis respondere possunt uitia aliqua directè eis opposita per defectum. Et ratio est, quia in his quæ extra humana sunt, sicut contingit bestialitas, qa homo humano modo excedit, ita contingit deficere, ita ut rationis ordo totaliter non attendatur, puta, si quis tam mansuetus sit, ut secundum nullam rationem contra moueatur ad quodcumque. Talis enim dispositio peior, quã ut bestialis uidetur. Sed quia rarissime, aut nunquam apparent huiusmodi uitia, & innominata sunt, ideo latere videntur. At testatur autem his qui homines vt misone scaui nudos publicè conuersari communiter, ad bestialitatis uitium per defectum circa usitatum spectat, & comedere carbones, aut calcem, seu terram, ad bestialitatis uitium per defectum à naturali cibo spectat.

animalia nocẽt hoibus, ut ex eorũ corporibus pascant, non ex aliqua iustitiæ cã, cuius cõsideratio ptinet ad solã rõem. Et iõ ppriè loquẽdo, feritas, vel sæuitia dr sm quã aliquis in pęnis inferendis nõ cõsiderat aliquã culpã eius q punit, sed solũ hoc, q delectat in hominũ cruciatu: & sic patet q continet sub bestialitate. Nã talis delectatio nõ est humana, sed bestialis, pueniẽs vel ex mala consuetudine, vel ex corruptiõe naturę, sicut & aliæ hmõi bestiales affectiones: sed crudelitas nõ solũ attẽdit culpã i eo q punit, sed excedit modũ i puniẽdo: & iõ crudelitas differt à sęuitia, siue feritate, sicut malitia humana à bestialitate, * vt dr i 7. Et. * (Concl. m) (Li. 7. c. 5. tom. 5.)

Ad primvm ergo dcdm, q clementia est virtus humana: vñ directè sibi opponitur crudelitas, quæ est malitia humana: sed sęuitia, vel feritas cõtinet sub bestialitate. Vnde non directè opponit clementię, sed superexcellentiori virtuti, quã Philo. * vocat heroicã, uel diuinam, quæ sm nos uidet ptinere ad dona Spiritussancti. Vnde potest dici, quòd sęuitia directè opponitur dono pietatis. (Li. 7. Eth. circa prin. lib. tom. 5.)

Ad ii dcdm, q seuerus non dr simpliciter sæuus, quia hoc sonat in vitium: sed dicitur sæuus circa * seueritatem propter aliquam similitudinẽ sæuitiæ, quæ non est diminutiua pęnarum. (*Al. veritatem.)

Ad iii dcdm, q remissio in puniendo non est vitiũ, nisi inquantum pretermittitur ordo iustitię, quo aliquis deberet puniri propter culpam, quàm excedit crudelitas. Sæuitiæ ãt penitus hunc ordinem non attendit, unde remissio punitionis directè opponitur crudelitati, non autem sæuitiæ.

QVÆSTIO CLX.
De modestia in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de modestia. Et primò, de ipsa in cõi. Secundo, de singulis quæ sub ea continentur. Circa primum quærũtur duo.

¶Primò. Vtrũ modestia sit pars temperantiæ.

¶Scdò, Quæ sit materia modestiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum modestia sit pars tẽperantiæ.

AD PRIMVM sic pcedit. Vr q modestia nõ sit pars temperantię. Modestia.n. à mõ dr: sed in omnibus virtutibus requiritur modus: nam uirtus ordinatur ad bonum, bonum ãt, ut Aug. dicit in li. * de natura boni, consistit in modo, specie, & ordine. ergo modestia ẽ generalis virtus: non ergo debet poni pars temperantiæ.

¶2 Præt. Laus temperantiæ vr consistere præcipuè ex quadã * moderatione. Ex hac ãt sumit nomẽ modestię. ergo modestia est idem quod temperantia, & non pars eius.

¶3 Pręt. Modestia vr psistere circa pximorũ correctionẽ sm illud 2. ad Tim. 2. Seruũ Dei non oportet litigare, sed mansuetũ esse ad oẽs, cũ modestia corripiente eos qui resistunt veritati: sed correctio delinquentiũ est actus iustitiæ, uel charitatis, ut supra habitũ est. * ergo uir q modestia magis sit pars iustitiæ, quàm temperantię.

Sed contra est, q Tulli * ponit modestiã partẽ tpantię.

Respon Dcdm, q sicut supra dictũ est, * tẽperantia moderationẽ adhibet circa ea, in quibus difficillimũ est moderari, s. circa cõcupiscentias delectationũ tactus. Vbicunq; ãt ẽ aliqua uirtus spãliter circa aliqd maximũ oportet esse aliam virtutẽ circa ea q̃ mediocriter se hẽnt, eo q oportet quãtum ad oia, uitã hois sm virtutẽ esse regulatã, sicut supra dictum est, * q magnificẽtia ẽ circa magnos sumptus pecuniarũ pter quã ẽ necessaria liberalitas, q̃ fit circa mediocres sũptus. Vñ necessariũ est, q sit q̃dã virtus moderatiua in aliis mediocribus, in quibus non est ita difficile moderari. Et hæc virtus vocat modestia, & adiungitur tẽperantiæ tanquam principali. *

Ad primvm ergo dcdm, q nomẽ cõe qñque appropriatur his quæ sunt infima, sicut nomẽ cõe angelorũ appropriatur ifimo ordini angelorũ: ita ẽt & modus qui cõiter obseruat in qualibet virtute, appropriatur specialiter virtuti, quæ in minimis modum ponit.

Ad ii dcdm, q aliqua indigent tẽperãtia pp suã vehemẽtiã, sicut forte uinũ tẽperatur, sed moderatio reqritur in oibus: & iõ tẽperantia magis se hẽt ad passiones vehementes, modestia uerò ad mediocres.

Ad iii dicẽdum, quòd modestia accipitur ibi mõ cõmuniter sumpto, prout requiritur in omnibus uirtutibus.

ARTICVLVS II.
Vtrum modestia sit solum circa exteriores actiones.

AD SECVNDVM sic pcedit. Vr quòd modestia sit

SVP. QV. CLX. ARTIC. I.

IN art. 1. q. 160. dubium occurrit circa illam propositionẽ: ubicũque est aliqua virtus specialis circa aliqd maximũ, oportet esse aliã virtutẽ circa ea q̃ mediocriter se hẽnt. Vr enim hæc ppositio contraria primo veritati, qa circa cõcupiscentias, & iras, & timores, ac audacias, est aliqua virtus spãlis circa maximũ, puta, castitas, siue abstinentia, mansuetudo, fortitudo: & tñ nulla ponit virtus circa ea q mediocriter se hẽnt in dictis materiis. Deinde apparet cõtraria authori, qui superius in q. 129. ex proposito docuit, q circa passiones quæ inquantum passiones sunt, principaliter aduersantur rationi, non distinguuntur duæ virtutes, una circa magnum, & alia circa mediocre. (Ferrar. per tot.) (776 Su. q. 143. Et 2. d. 44. q. 2. arti. 1. ad 3. Et 3. di. 33 q. 3. arti. 2. q. 2. co. & ad 3. Et ad Tit. 1. *c. 3. to. 6)

¶Ad dubitationem hanc breuiter, dicit, quòd maior illa sane est intelligenda, s. de mediocribus, in q bus saluatur propria difficultas notabilis. Sic enim intellecta, omnes instantias & simpliciter, & ad hominẽ excludit. Nec arguendus est diminutionis propterea author, quia in omni sermone formali cũ de materia uirtutis moralis in communi agitur, subintelliguntur saluę conditiones communes, seu generaliter requisitę ad materiam virtutis moralis. Et propterea sicut subintelligitur q de mediocribus, quę sunt actus humani, est sermo, qa soli humani actus sunt materia virtutũ moralium: ita subintelligitur, q de mediocribus habentibus propriam difficultatem notabilem est sermo, quia ex ea sola difficilia est virtus. Constat autem hãc esse mentem authoris non solum ex 2. arti. allegatæ quæstionis, sed etiam ex ratione hic subiuncta. s. eo q oportet quantum ad omnia vitã humanam secundũ uirtutem esse regulatã. Hæc.n. ratio monstrat, q de mediocribus quæ restãt virtute regulãda, loquitur. Sic q si proqua, mediocria aliqua sũt quæ sub maximorum regula cõprehenduntur, de illis non est sermo, ut pote iã sortitis suas regulas. Vnde & exẽplum dedit author in illa materia, s. qua maximũ habet suã difficultatem, & mediocre habet propriã difficultatem, scilicet circa sũptus, ut patet ex supradictis. (q. 33. ar. 1.) (Li. 2. de inuentione. in to. 3. ante finem.) (q. 141. ar. 4 & 157. ar. 3.) (q. 134. ar. 3. ad 1.) (Concl. m)

SVP. QV. CLX. ARTIC. II.

IN articul. 2. eiusdem quæstionis aduerte primo, quòd author in corpore articuli de virtutibus ab aliis positis circa materiam modestię, refert se ad quæstionem 143. de partibus temperantię, ubi videre poteris. Aduerte secundo, q in responsione ad secundum author vult, q par- (Ferrar. per tot.) (777 Inf. q. 161 ar. 1. Et 3. di. 33. q. 3. arti. 2. q. 1. ad 3)

Universidad de Deusto Biblioteca

solū circa exteriores actiones, [h]interiores.n.motus passionū aliis noti eē nō pñt: sed Apostolus ad Phil.4.mādat, ut modestia nr̄a nota sit oibus hoibus. ergo modestia est solum circa exteriores actiones.

¶2 Præt. Virtutes q̄ sunt [h]circa passiones, distinguunt a virtute iustitiæ, q̄ est circa operōes: sʒ modestia ur̄ esse una[h] uirtus. si ergo est circa operationes exteriores, non erit circa aliquas interiores passiones. G

¶3 Præt. [h]Nulla uirtus una & eadē est circa ea, q̄ ptinēt ad appetitū, q̄ est propriū virtutum moraliū, & circa ea q̄ ptinent ad cognitionē, q̄ est propriè uirtutū intellectualiū, neq; ēt circa ea quæ ptinent ad irascibilem & cōcupiscibilē. si ergo modestia est una uirtus, nō potest esse circa omnia prædicta. H

SED CONTRA. In oibus p̄dictis oportet obseruare modū, à quo modestia dr̄. ergo circa omnia prædicta ē modestia.

RESP. Dcēm, q̄ sicut dictū est [a]modestia differt a tēperantia in hoc, q̄ temperantia ē moderatiua eorū, q̄ difficillimum est refrænare: modestia āt ē moderatiua eorū, q̄ in hoc medio criter se hēnt. Diuersimodè āt aliq de modestia videnē esse locuti. Vbicūq. n. cōsiderauerūt aliquā spālē rōem boni, uel difficultatis i moderādo, illud subtraxerunt modestię, relinquentes modestiā circa minora. Manifestū est āt oibus, q̄ refrænatio delectationū tactus spālē quandā difficultatē hēt: unde oēs tpantiā a modestia distinxerunt. Et pp hoc Tullius[a] cōsiderauit quoddā spāle bonum esse in moderōne pęnarū: & iō ēt clementiā subtraxit modestiæ, ponēs modestiā circa oīa q̄ relinquunt moderanda, quæ quidē videnē esse quatuor, quorū unū est motus animi ad aliquā excellentiam quam moderar̄ humilitas: s̄m āt, desideriū eorū q̄ ptinent ad cognitionē, & in hoc moderar̄ studiositas, q̄ opponit curiositati: tertiū autē, q̄ ptinet ad corporales motus & actiones, ut. s. decenter & honestè fiant tā in his q̄ se- F rio, q̄ in his quæ ludo agunt: quartum āt est, q̄ ptinet ad exteriorē apparatum, puta, in vestibus, & in aliis huiusmodi. Sed circa quædam, eorum alii posuerunt quasdam virtutes, sicut Andronicus mansuetudinem, simplicitatem, humilitatem, & alia huiusmodi, de quibus supra[a] dictum est A-rist.[b] autem circa delectationem ludorum posuit eutrapeliam: quæ omnia continentur sub modestia, secundum quòd a Tullio accipitur. Et [m] hoc modo modestia se habet non solum circa exteriores actiones, sed etiam circa interiores.[a]

AD PRIMVM ergo dcēm, quòd Apostolus loqtur de modestia prout est circa exteriora.[r] Et tamen ēt interiorum moderatio manifestari potest per quædam exteriora signa.

AD II dcēm, q̄ sub modestia continenē diuersæ uirtutes, q̄ à diuersis assignanē: unde nihil prohibet modestiā esse circa ea, quæ requirunt diuersas uirtutes.[r] Et tñ non est tanta diuersitas inter partes modestiæ adinuicem, quanta est iustitię, q̄ est circa operatiōes ad tpantiam, quę est circa passiones, qa in actionibus & passionibus, in qbus non est aliqua excellens difficultas ex parte materiæ, sed solū ex parte moderationis, nō attendit uirtus nisi una, s. secundum rōem moderationis. Et per hoc patet etiam responsio ad tertium. I

q. 143.
† Aristo. 4. Ethic. cap. 8. tom. 5.
Concl. m
Respon. 1
Respon. 2.

QVÆSTIO CLXI:

De speciebus modestię, in sex articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de speciebus modestię. Et primò, de humilitate & superbia, quę ei opponitur. Secundò, de studiositate & curiositate sibi opposita. Tertiò, de modestia, secundum quòd est in uerbis, uel in factis. Quartò, de modestia, secundum quòd est circa exteriorem cultum.

Circa humilitatē quærunē sex.

¶Primò, Vtrum humilitas sit virtus.

¶Secundò, Vtrum consistat in appetitu, uel in iudicio rationis.

¶Tertiò, Vtrum aliquis per humilitatem se debeat omnibus subiicere. K

¶Quartò, Vtrum sit pars modestiæ, uel temperantiæ.

¶Quintò, De comparatione eius ad alias uirtutes.

¶Sextò, De gradibus humilitatis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum humilitas sit uirtus.

AD PRIMVM sic procedit. Vr̄ quòd humilitas non sit uirtus. Virtus enim importat rationē boni: [h] sed humilitas vr̄ importare rōnem mali pęnalis, s̄m illud Ps. 104. Humiliauerūt in compedibus pedes ei[a]. ergo humilitas nō est virt[a].

¶2 Præt. Virtus, & vitiū opponuntur: sed humilitas q̄nq; sonat in vitium, dr̄.n. Eccles. 19. Est qui nequiter se humiliat.[h] ergo humilitas non est virtus. B

¶3 Præt. Nulla[h] virtus opponit alii virtuti: sed humilitas vr̄ opponi virtuti magnanimitatis, q̄ tendit in magna, humilitas aūt ipsa refugit. ergo videtur q̄ humilitas non sit virtus.

¶4 Præt. Virtus est dispositio[h] pfecti, vt dr̄ in 7. Phys.[a] sed humilitas vr̄ esse imperfectorum: vñ & Deo non conuenit humiliari, qa nulli subiici pōt. ergo C vr̄ q̄ humilitas non sit uirtus.

¶5 Præt. Ois virtus moralis est circa actiones, & passiones, vt dr̄ in 2. Eth.[a] sed humilitas[h] nō connumerar̄ à Philosopho inter virtutes, q̄ sunt circa passiones: nec ēt continetur sub iustitia, quæ est circa actiones. ergo videtur q̄ non sit uirtus.

SED CONTRA est, quod Origenes[a] dicit, exponens illud Luc. 1. Respexit humilitatem ancillæ suę. Humilitas propriè in scripturis vna de uirtutibus prædicatur: ait quippe Saluator. Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde.

RESP. Dicendum, q̄ sicut supra dictum est[a] cum de passionibus ageretur, bonum arduum habet aliquid vnde attrahit appetitum, s. ipsam rationē boni: & habet aliquid retrahens, scilicet ipsam difficultatem adipiscendi, s̄m quorum primum insurgit motus spei, & secundum aliud, motus desperationis. Dictum est autem

Li. 7. text. 17. & 18. tom. 2.
Lib. 2. c. 3. tom. 5.
Homil. 8. in Lucā a medio illius, to. 3.
1. 2. q. 23. art. 2.

SVP. QV. CLXI. ARTIC. I.

IN artic. 1. quęstio. 161. dubium primo occurrit circa efficaciam processus literæ ad concludendum. Et ideò circa appetitum boni ardui necessaria est duplex virtus, una refrænans, & alia firmans &c. Apparet enim processus ille defectiuus ex eo, q̄ fortitudo una existens, est firmans, & refrænās circa arduū malum: & magnificentia una est firmans, & refrænans circa bonum arduū. Et propterea debebat concludere, q̄ uel sunt necessariæ duæ virtutes, vel vna habens vtrumque actū. Et tamē absolutè conclusum est, q̄ necessariæ sunt duæ virtutes.

¶ Ad hoc dicitur, quòd processus literæ est efficacissimus formaliter intellectus. Nam formaliter loquendo, passiones differentes i hoc, quòd altera consistit impulsu, altera i tractu, egent ut sic uirtutibus diuersarum rationū, scilicet sub ratione refrænantis, & sub rōne firmantis. Per accidens aūt s. si hu[illegible] passiones determinatæ ad aliquam materiā, in qua ex vno & eodē more prouenit rō refrænandi, & firmandi, tunc [illegible] q̄ passiones differentes in hoc, q̄ altera consistit in intensione, & altera in contractione, vnam tñ in illa materia exigunt virtutē, ita q̄ passiones, quæ sui se duas requirerent virtutes, solum ad talē materiā, s. de materia, vna sunt cōtentę virtute. Et qā in proposito processus literę est de passionibus sic s̄m se differentibus, & nō cōtractis ad materiam, vnde gratia materiæ vnitas prouenitur virtutis, qa bonū arduū non est materia exigens vnitatē uirtutis, quia tale bonum arduū, puta honor, aut magnus sumptus exigat vnitatē virtutis: iō optimè infert, qd circa appetitū boni ardui necessaria est duplex virtus. Obiectiones aūt in oppositum loquunē de illis passionibus cōtractis ad materiā exigentē vnitatē virtutis: quia loquuntur de huiōi passionibus cōtractis ad tale bonū, uel malum arduū, puta, ad pericula mortis, vt contingit in fortitudine: & ad magnos sumptus vt contingit in magnificentia.

¶In eodem articulo primo dubium ex Martino in q. 1. de humilitate occurrit directè contra authorem hic arguendo, q̄ humilitas & magnanimitas nō sic distinguuntur, q̄ humilitatis est refrænare spem, ne immoderatè tendat in excelsa: magnanimitatis vero est firmare contra desperationem: & impellere animum ad magna. & intendit Martinus, q̄ humilitas est quædam magnanimitas, & non est virtus disparata ab illa. Primò, quia refrænare animum ne feratur in magna quibus quis non est dignus, est actus magnanimitatis, vt patet 4. Ethic. ergo per hunc actum non est differentia inter humilitatem, & magnanimitatem: sed conuenientia in actu manifestat identitatem earum. Secundo, quia virtus, qua fit ne immoderatè feramur in ardua, est media inter pusillanimitatem, & caymonem. ergo est magnanimitas. Tertiò, quia non dignificare se quibus nō est dignus, est actus magnanimitatis. ergo &c. Probatur assumptū. tum quia eiusdem virtutis est dignificare se, quibus est dignus & non dignificare se quibus non est dignus: tum quia posito casu, q̄ aliquis virtuose ageret, & per solam magnanimitatem inquirat an sit dignus aliquo arduo, & vere concludendo non dignificat se illo. ergo non dignificare se est actus magnanimitatis. Quartò, ex oppositis: quia vtraque est vnum oppositum, scilicet præsumptio.

¶Affert deinde multas rationes supponentes q̄ humilitas consistat in contemptu exteriorum bonorum, & appetitu eorum quæ sunt vere magna. Et demum q̄ propriuis actus humilitatis est æquanimitas in prosperis, hoc est, in bonis delectabilibus, probat dupliciter. Primo, authoritate Tullii in 1. de offic. Secūdo, quia æquanimitas est actus alicuius virtutis, & non nisi humilitatis. ergo. Maior patet, quia est actus deliberatus rectæ rationi consentaneus. Minor probatur inducendo per singulas virtutes alias à magnanimitate.

¶Ad euidentiam huius rei aduertendum est, q̄ quia nouella est ista phantasia Martini, qui humilitatem posuit magnanimitatem esse respectu exteriorum bonorum: iō doctores, qui de humilitate scripserunt circa hanc, quæ inopinate superuenit, nouitatem, non solicití de hoc directè non scripserunt. Et ppea oportet nunc ex doctrina sanctorū colligere, quid est humilitatis virtus, & confutare, ac exterminare a finibus Ecclesię, & philosophiæ moralis nouitatem hanc. Et qm ex propria operatione, & propria materia, seu obiecto, virtus maxime cognoscitur, & discernitur ab aliis: ideò hic inchoando dicimus, q̄ A actus, & materia humilitatis distinguunt manifestè humilitatem à magnanimitate. Nam actus humilitatis respectu personarum, est subiici oībus, iuxta illud Apostoli ad Philip. 2. In humilitate superiores sibinuicem arbitrantes. Respectu verò officiorum administrationum, & bonorum, indignum & inutilē se habere, iuxta septimum gradū humilitatis a Beato. Benedicto positū. uenire aūt ex i cōuenit magnanimo. Nam magnanimus quicquid est minorationis vitat, vt patet in 4. Ethic. & dignificat se multis magnis, quibus est dignus, vt patet ibidē. Materia quoq; magnanimitatis in solis magnis est, in tñ q̄ circa mediocria ponitur alia uirtus, vt patet in 5. Eth. Humilitatis uero materia, oīa bona sunt, siue s̄m se sint magna, siue parua: qm̄ est circa eadē, circa quæ est superbia: constat aūt superbiā esse ēt in excellentia minimorū, vt patet in mechanicis, & mediocribus officiis, in quibus pessima superbia inueniur: sunt.n. ēt coqui superbi. Falsissimum ergo est, humilitatē esse magnanimitatē: sed quia obscurior apparet distinctio formalis refrænationis quæ fit ab humilitate, & refrænationis quæ fit a magnanimitate, & harum distinctio est causa quæstionis, sciendum est, quòd cum in rationali creatura sint quasi duæ partes, scilicet id quod est Dei, & id quod est sui: & ad id quod est Dei spectet quicquid boni est, & ad id quod est nostrum spectet quicquid mali est, iuxta illud Oseæ 13. perditio tua, Israel, ex te: salus autem ex me, dupliciter potest humana cognitio, & humanus affectus perfici, scilicet sumendo regulas operum suorum ex eo D quod est Dei, vel sumendo regulas ex eo quod est sui. Et si quidem homo consideret donum Dei in se, & secundum illud regulet æstimationem suam, puta, quia est doctus, æstimat se dignum doctoratu, & propterea desideret, & procuret ipsum, rectè se habet homo secundum uirtutes morales, quæ ordinanē ad uitam politicam, puta, secundum magnanimitatem, magnificentiam, & reliquas uirtutes, quarum regulæ conferunt bonū bono, hoc est, donum quo quis est præditus, ad bonū consequēdum, uel exercendum. Si uerò homo consideret se s̄m id quod sui tantum est, referendo sic se ad Deum, & id quod Dei est, & secundum hoc reguler æstimationem, affectumque suum, puta, quia se nihil est, nisi defectus, culpa, offensaque Dei; & sic se æstimat, & iudicat se omni, quod Dei est, subiici, & similiter ad oīa quæ Dei sunt, indignum ac inutilem: & affectum suum format ut subditus ad dominum, vt indignus & inutilis ad occurrentia, rectissimè sic homo se habet secundum uirtutem, E quam dominus Iesus mundo insinuat dicens Discite a me, quia humilis sum corde. In huiusmodi siquidem cognitione nō speculatiuè, sed practicè, tamquam regula, & in huiusmodi appetitu consistit humilitas, vt clarius & latius patebit in quæstionis sequentis art. 1. & 2. unde patet quantum distet frænatio spei ne immoderatè feratur in magna, inquantum a magnanimitate, & inquantū ab humilitate fit. Nam licet in hoc conueniāt q̄ utraque est secundum rationem rectam, distinguuntur tamen in hoc, q̄ magnanimitas tenet spem ne feratur supra condigna, & hoc quantum ad rationem ardui: & ne feratur supra possibile per proprias uires, est enim spes de arduo possibili. Humilitas vero tenet spem ne feratur in aliquid vt condignum, & ne feratur in aliquid, ut possibile per proprias uires, sed tñ per potentiam eius, quod Dei est: ita quòd si unus & idem hō magnanimus, atque humilis tendat in aliquod arduum, puta, in magnum charitatis, iustitiæ, aut fortitudinis actum, inquantum magnanimus commensurato opere uiribus propriis, sperabit illud perficere: & sic confidens accinget se ad opus. inquantum

Per. par. tit. 778
Su. q. 160. ar. 1. co. Et inf. pręsē- ti q. art. 2. & 4. cor.

Universidad de Deusto Biblioteca

partes modestiæ non oportet, q̄ distinguātur penes diuersitatē materiæ in hoc, q̄ sicut est circa passionē, non sit circa operationem: & econtra: sicut distinguunē iustitia & temperantia p hoc, q̄ illa est circa operationes, ista circa passiones: quoniam illas, vnam & eandē speciem modestiæ esse & circa passiones, & circa operationes: quia in operationibus, & passionibus, in quibus non est aliqua excellens difficultas ex parte materię, sed solū ex parte moderationis, non ponitur virtus nisi una. Et ut hæc intelligas, inspice ad opposita. v. g. Cū quis ex ira percutit hominem, est ibi passio iræ, & actio percussionis iniuste. Et ex parte vtriusq; materiæ est propria excellēs difficultas: quia ira hēt suam resistentiā ad rōem, & operatio ad proximū hēt propriam difficultatem, ut recta sit. Et ppterea oportet ibi aliam esse virtutē circa moderationē iræ, & aliam circa moderationem operationis s̄m se. Et duo vitia incurruntur in percussione huiusmodi. s. iracundia, & iniustitia. Vbi āt passio & operatio ex propriis nō hēt excellentes suas difficultates, verbi gratia, exteriores motus corporis, & interiores quidam affectus, q̄ sunt exteriorum motuum rationes, ex hoc solo difficultatem notabilem habent, q̄ moderamine egent: & ideo vnica pars modestiæ sufficit ad vtrumque nec oportet vnā modestiæ partē ponere ad moderandum tales affectus, & alterā ad moderandam exteriora opera. Ex duobus ergo capitibus modestia ad tam diuersas se extendit materias, ut in hac responsione exprimitur. Primo ex hoc, quod sub ea diuersæ continentur virtutes. Secundo ex eo, quòd pars eius una sufficit ad passionem, & operationem moderandam.

Ar. præce.
Li. 2. de inuentione i fol. 3. ante finē libri. D. 903.

quadam humilia illud met condignè sperat vt indignus,& ne per id quod Dei est possibile. Quocirca humilitas supponit id quod magnanimi,& mediocris est innominatus qui nõ tendit nisi ad ea, quibus sui Dei in ipso dona, dignus quis est,& superaddit subiectionem hãc spes, ut s. speret illud ut superet codes, & per id quod Dei est acquisibile, & conseruabile. Magnũ namque terminum appetitui nostro imponit, eũ ad obiectũ tendit, ut nostram superans dignitatẽ, & per alienum, gratuitumque auxilium habẽdum, aut conseruandũ. Vñ & de sanctis angelis hac rõne canimus. Tremunt potestates. Relato namque Dei dono quod habẽt, & de cuius æterna conseruatione sunt certi, ad id quod ex parte angelorũ se tenet, pro quãto sunt ex nihilo &c. tremor insurgere dr: quia ex hac parte nulla condignitas, sed possibilis defectus patet, totumq; alieno, ac gratuito auxilio tribuit. Ex hoc aũt q humilitas supponit id qđ magnanimitas est, apparet, q sit magnanimitas. Et quia corrumpitur non solũ per sua contraria sui præsuppositi, sicut visus eorum petit non solum per excellẽtiã uisibilis & tenebræ, sed etiã per contraria tactus, qui præsupponit a uisu iõ creditur, q cõicet in contrariis cũ magnanimitate, cum tñ sũ ueritatẽ habeat sua propria cõtraria, ut in seq. q. patebit. Hęc aũt eẽ sm doctrinam auctoris patet ex litera, si pspicaciter uideatur. Pluries namque habet, q humilitas præcipuè importat subiectionẽ hois ad Deum sub qua cõprehenditur q hõ id quod suum est, et quod Dei est subiiciat tam in personis, quàm in quibuscumque bonis &c.

Concl. in

Li. 10. c. 7. cuius initium est a humilis in princ.

supra,* q circa motus appetitiuos, qui se hñt per modum impulsionis, oportet esse virtutẽ moralem moderãtem, & refrenantem. Circa illos ãt q se hñt per modum retractionis, & resilitionis ex parte appetitus, oportet esse virtutem moralem firmantem, & impellentem: & iõ circa appetitum boni ardui necessaria ẽ duplex virtus. Vna quidem, q̃ temperet & refrenet aim, ne immoderatè tendat in excelsa: & hoc ptinet ad virtutẽ humilitatis. Alia uerò, q̃ firmet aim cõtra desperationẽ, & impellat ipsũ ad psecutionem magnorũ sm rõem rectã: & hęc est magnanimitas. Et sic patet, q* humilitas est quędã virtus*.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q sicut Isid.* dicit in lib. etym. humilis dr quasi humi acclis*, i. imis inhærens: qđ quidẽ contingit dupr. Vno mõ, ex principio extrinseco, puta, cũ aliquis ab alio deiicit: & sic humilitas est pœna. Alio mõ, a principio intrinseco: & hoc pt fieri qñq; quidem bene, puta, cũ aliquis considerans suum defectum tenet se in infimis sm suũ modum: sicut Abraham dixit ad Dñm Gen. 18. Loquar ad dñm meũ cum sim puluis, & cinis: & hoc mõ humilitas ponit virtus. Qñq; ãt pt fieri male, puta, cum hõ honorem suum nõ intelligens, cõparans se iumẽtis insipiẽtibus, & similis fit illis.

AD II dicẽdm, q sicut dictũ est*, humilitas sm q est virtus, in sui rõe importat quandam laudabilem deiectionẽ in ima. Hoc ãt qñq; fit solum sm signa exteriora sm fictionem: vñ hęc est falsa humilitas, de qua Aug. dicit in quadam epist. q est magna superbia, quia. s. vr tendere ad excellentiam gloriæ. Qñq; ãt fit sm interiorem motum aiæ: & sm hoc humilitas propriè ponitur virtus, quia virtus non consistit in exterioribus, sed principaliter in interiori electione mentis, vt patet per Philos. in lib. Eth.*

AD III dicẽdm, q humilitas reprimit appetitum, ne tendat in magna pręter rõem rectam. Magnanimitas ãt aim ad magna impellit sm rõem rectam: vnde patet, q magnanimitas non opponitur humilitati, sed conueniunt in hoc, q vtraque est sm rationem rectam.

AD IIII dicẽdm, q perfectũ dr aliquid dupr. Vno mõ simpr, in quo. s. nullus defect* inuenitur nec sm suam naturam, nec per respm ad aliqd aliud: & sic solus Deus est perfectus, cui sm naturam diuinam non competit humilitas, sed solum sm naturam assumptam. Alio mõ, pt dici aliquid perfectũ secundum quid, puta, sm suam naturam, aut statum, aut tps. Et hoc mõ homo virtuosus est perfectus, cuius tñ perfectio in

quòd ultima quæ principali suo actu facit ne immoderate feramur in magna, non est magnanimitatis, sed humilitatis. Nec est media inter pusillanimitatem, & caymontem: sed uirtus quæ secundario actu huiusmodi refrænat spem, talis est media inter dicta uitia, & est magnanimitas.

¶ Ad tertium dr, q indignificare se quibus non est dignus, contingit dupliciter, s. per comparationẽ ad uirtutẽ, seu bonũ quod est in hoie, & sic in arduis spectat secundario tñ ad magnanimitatem. Alio mõ, referendo id qđ est Dei ad id, quo est hois, & sic spectat ad humilitatẽ. Et ppea non oportet aliter rñdere ad pbationes, ex quo cõceditur añs in primo sensu.

In sol. ad 1 arg. ar. pręc.

¶ Ad quartũ ex oppositis negat, q humilitas opponatur directè præsumptioni, q opponitur magnanimitati, q sũ diuersarũ rõum sunt, vt infra patebit clarius.

Li. 2. c. 5. & med. to 5.

¶ Ad alias deinde rões supponentes, q humilitas consistat in despicientia exteriorũ bonorum, dr q falsum supponit: qm actus humilitatis principalis, sm quem indicantur virtutes, est subiectio sui ad id quod Dei est. Vt n. ipsum nomen ostendit humilitas non significat excellentiam, qua homo super aliqua feratur, vt superior despiciens ea, sed importat deiectionem quandam: similiter nec appetitus eorum, quæ vere magna sunt, est principalis humilitatis actus, sed magis subiectio quędam appetitus, vt ipsum nomen monstrat. Et ratio est quia humilitas magis reprimit spem, quàm erigit illa, cuius oppositum est in magnanimitate, quæ magis spe vtitur, quàm reprimat, ut ipsius nomen monstrat significans animum ad magna.

¶ Ex his igitur ad obiecta rñdetur. Et ad primum dr distinguẽdo, q refrænare spem ne immoderatè ferantur in excelsa, contingit dupliciter, s. in excedentia dignitatem: & sic conceditur q spectat ad magnanimitatem, secundario tamen: uel ut ad condigna animo secundum id quod sui, & sic spectat ad humilitatem. Et si instetur, ergo habetur intentum, quòd penes hunc actum, utpote communem utriusque secundum diuersas rationes, non erat ponenda distinctio inter humilitatem, & magnanimitatem, ut in litera fit. Respondetur, quòd distinctio facta in litera intelligenda est penes actus principales, quia scilicet principalis actus humilitatis est frænare spem ne immoderatè ferantur in excelsa: principalis autem actus magnanimitatis est firmare contra desperationem, & impellere animum ad excelsa. Et hinc patet diuersitas earum, quia penes actus principales diuersitas virtutum attenditur, cum quibus tamen stat, quòd magnanimitas secundario actu refrænet etiam spem, alia tamen ratione quàm humilitas.

¶ Ad secundum dicitur per eandem distinctionem: uel aliter,

¶ Ad demum illas ad probãdum, q æquanimitas est proprius humilitatis actus, dicitur q falsum hoc est: & quòd Tullius de magnanimitate loquitur, ac forti liberoque animo, non de humilitate quam theologi tractãt, qua in nemo principum huius sæculi nouit: & si proculs..orem ipsius senserint, aliquid illius mandantes.

¶ Ad secundam probationem negatur, quòd æquanimitas in prosperis sit actus deliberatus, &c. Nam æquanimitas non est nomen actus, sed dispositionis, seu status animi: importat enim æqualitatem animi, quæ est effectus non actus virtutis. Et quidem q in prosperis non recedat aliquis a recto statu animi, ex multis fit virtutibus. Quòd enim non recedat per animi tumorem, fit per humilitatem: q non recedat per appetitum inordinatum vindictæ, fit per mansuetudinem: q non recedat per libidinem vsurpandi aliena, fit per iustitiam: quòd non per cõcupiscentiam, fit per temperantiam. Et breuiter clare patet, quòd æquanimitas non est actus, sed status. Et si alicui virtuti specialiter tribuendus esset effectus ille, charitati tribuendus est:

est, quoniam per ipsam homo erga Deum, seipsum, ac proximum rectè se habet: & pax quæ tranquillitatem animi ponit, charitati attributa superius est.

¶ In eodem art. 1. in responsionibus argumentorũ, nota quæ diximus authoritate firmari. Nam in responsione ad primum habes q humilitas est, cum aliquis considerans defectũ suum tenet se in infimis &c. Et similiter in responsione ad quartum, q quantumcunq; perfecto, ex relatione suæ pfectionis ad Deũ, conuenit humilitas. Et in rñsione ad quintum, q humilitas, secundum qđ est specialis uirtus propriè, hoc est, principaliter respicit subiectionem &c.

comparatione ad Deum deficiẽs inuenitur, sm illud Isa. 40. Oẽs gentes quasi non sint, sic sunt corã eo: & sic cuilibet homini pt cõuenire humilitas.

AD V. dicendum q Phil. intẽdebat agere de uirtutibus, secũdum, q ordinantur ad uitam ciuilẽ, in qua subiectio unius hominis ad alterum, sm legis ordinem determinatur, & iõ continentur sub iustitia legali. Humilitas aũt secundum quòd est specialis uirtus, pręcipuè respicit subiectionem hominis ad Deum propter quem etiam aliis humiliando se subiicit.

ARTICVLVS II.

Vtrum humilitas consistat circa appetitum

AD SECVNDVM sic pcedit. Videtur q humilitas non consistat circa appetitum, sed magis circa iudicium rõis. Humilitas enim superbię opponit: sed superbia maxime cõsistit i his, quę ptinẽt ad cognitionem. dicit. n. Greg. 34. Mor.* q superbia cum exterius usq; ad corpus extenditur, prius p oculos iudicat: unde & in Ps. 130. dr. Dñe, non est exaltatum cor meum, neq; elati sunt oculi mei. Oculi aũt maxime deseruiunt cognitioni: unde uidetur quòd humilitas maxime sit circa cognitionem, per quam de se aliquis æstimat parua.

Li. 34. Moral. c. 6. in princ.

¶ 2 Prę. Aug. dicit in lib. de vir.* q humilitas pene tota disciplina christiana ẽ. Nihil ergo qđ in disciplina christiana cõtinet repugnat humilitati: sed in disciplina chriana admonemur ad appetẽdũ meliora, sm illud 1. ad Cor. 12. Æmulamini charismata meliora. ergo ad humilitatẽ nõ pertinet reprimere appetitum arduorum, sed magis æstimationem.

Cap. 5. in med. to. 6.

SVP. QVÆS. CLXI. ARTIC. II.

Parrec. per ter.

779 Inf. art. 6. corp. & q. 165. art. 3. ad 2.

In art. 2. eiusdem quæstionis dubium occurrit circa principium corporis articuli primi. s. Ad humilitatem propriè pertinet, vt aliquis reprimat seipsum ne feratur in ea, quæ sunt supra se. Et est ratio dubii, tum primo quia obscuritatem parit diuersitas dictorum. In præcedenti namque articulo humilitas ex parte modi diffinita est, dicendo, q ad humilitatem pertinet refrenare animum, ne immoderatè tendat in excelsa. Hic autem ex parte obiecti dicitur, quòd ad humilitatem pertinet refrænare hominem ne tendat ad ea quæ sunt supra se. Et quod hoc obscuritatis causa, quia ex parte modi manifesta est distinctio humilitatis à magnanimitate: sed ex parte obiecti non, ex quo utraque frænat hominem ne tendat in ea, quæ sunt supra se. Tum secundo, quia aut hic est sermo de his, quæ sunt supra hominem secundum regulam magnanimitatis, aut de his, q sunt supra hominem secundum regulam humilitatis, aut de his quæ sunt supra hominem simpliciter, & absolutè. Non potest dici primum, quia talia ut sic magnanimitati sunt propria. Nec secundum, quia commune est omnibus appetibilibus siue excedant siue non, quòd secundum humilitatis regulam appetantur, ut supra hominem, quia ad omnia humilis se habet, ut indignus. Vnde per hoc dictum non haberetur appetibile proportionatum humili, & superexcedens ipsum. Nec tertium, quia respectu appetibilium, quę simpliciter sunt supra hominem, sufficit magnanimitas, & sic humilitas superflueret. Nec potest saluari hoc dicendo, quòd humilitas non superflueret, quia opus est vna uirtute, quæ habeat pro principali actu repressionem animi, ne tendat in ea, quę sunt supra se: hęc autem est humilitas, non magnanimitas. Hoc enim falsum est, quoniam nisi habeatur alia formalis ratio uirtutis, necessitas ista non sufficit ad multiplicandas uirtutes. Alioquin oporteret ponere in materia fortitudinis duas uirtutes, s. fortitudinem, cuius principalis actus est firmare contra timorẽ, & vnam aliam, cuius principalis actus esset frenare audaciam, quamuis fortitudo secundario actu frænet illam. Sic dicitur in proposito, quòd quamuis magnanimitas secundario actu frænet animum ne tendat in ea, quę sunt supra se, oportet tamen ponere humilitatem, ut sit uirtus actu principali refrænans hominem ne tendat in ea quę sunt supra se. Quocirca licet uerum sit quòd magnanimitas, & humilitas inter se sic differant quod principalis actus illius est impellere, illius est reprimere, si tamen materia est eadem utriusque: aliunde oportet necessitatem humilitatis ponere.

¶ Ad hęc ordine præpostero dicitur, quòd sermo literæ est de his, quę sunt supra se simpliciter, & absolute. Et conceditur, q humilis, & magnanimus conueniunt in materia pro quanto uterque tendit in magna, & reprimit se ab his, quę sunt simpliciter, & absolutè supra se. Reprimit enim incipientem in uia Dei à præsumptione operum perfectorum: sicut grammaticum ab orando, quod est actus superioris facultatis, & huiusmodi: sed differentia consistit in ratione reprimendi. Nam magnanimus reprimit se ab his, quę sunt supra se ea ratione, quia collatione facta suorum, quod in se est ad illud, inuenit se imparem illi. Humilis autem ea ratione, quia se de re in illa aduertatur subiectioni sui ad Deum, & id q Dei est: itaq; tam humilis vt sic, quàm magnanimus ut sic, habet cogitationem & eorum, quæ sunt simpliciter, & absolutè supra se, & infra se, & commensurata sibi. Sed in regulis, & appetitu regulato est differentia: quia magnanimus sumit regulas suas ad prosequendum, & vitandum ex ipso bono rationis in prosequendo proportionata, & malo rationis, si prosequeretur quę supra, aut infra essent: humilis autem ad eadẽ tendit, & eadem vitat. Et propterea dictum est, quòd supponit non magnanimitatem, sed id quod magnanimitatis est, scilicet ipsa commensurata excedentia, aut excelsa: sed regulas sumit ex bono diuinę reuerentiæ, hoc est, ex collatione eius, quod sui est ad Deum, & id, quod Dei est. Et quia id hoc, quod homo in hoc exilio cœlestis patriæ, cuius perfecta virtute huius vitæ fit, maximè exigitur, quòd rectè se habeat tam in intellectu practico, quàm affectu, & operatione secundum collationem imperfecti sui ad Deum, & id quod Dei est, quoniam huiusmodi collationis subiectione prætermissa, in infinita ruet mala, ideo humilitas hinc vltra magnanimitatẽ, & alias virtutes necessaria est. Et per hæc patet solutio secundæ obiectionis.

¶ Ad primam autem dicitur, quòd diuersitas dictorum non parit obscuritatem, sed auget claritatem: quoniam prius notum tantum erat humilis modus tendendi in excelsa, quia scilicet humilitas moderate, hoc est, ut indignum, tendere facit in excelsa. Nunc verò declaratum est, q etiam obiectum, in qđ tendit humilis, est moderatum, hoc est, non supra se simpliciter & absolute, ut ex utraq; simul iuncta doctrina habeas, quòd humilis sic ad oia se habet ut indignus, qđ tamen non nisi ad cõmensurata sibi absolutè tendit, & ad illa tendit ut indignus.

¶ In eodem art. 2. in responsione ad secundum nota duo. primũ est, quod supra dixi, q quia humilitas moderatur spem, quę est boni ardui possibilis, oportet, q alieni potentiæ innitatur, qua mediante illud adipiscẽdum, seu conseruandum speret. Et quia innititur auxilio Dei, & eius quod Dei est: ideò contra humilitatem esse dicitur, q aliquis ad maiora tendat ex confidentia propriarum uirium. Secundum est, quòd in litera per ly maiora, non intelligas nisi illa, de quibus est sermo in argumento, hoc est, dona Dei meliora, aliter humiles præsumptuosos faceres ad quæque maiora. Et rursus, quia auxilium diuinum ordinatum est, quia quę à Deo sunt ordinata sunt, ut dicitur Roman. 13. ideò humilis ad charismata meliora tendit, innixus diuino auxilio, hoc appetens, & conetur sperãs ordinate sibi opem diuinam affuturam ad meliora dona: & non quod attentet inchoans ea quæ perfectorum sunt, ut multi incipientes, in uia Dei statim ad contemplationis quietem studentes uolare in quo non solum imprudenter, sed superbe agunt, non mensurantes seipsos, & uehementer errant, ac periculose. Debent enim ad meliora ordinate procedere, prius domando proprias passiones, ac operationes exteriores, & post frequentes uictorias in campo subactis hostibus, ad montem quietæ contemplationis ascendere. Simile quid accidit his, qui seipsos non castigant, & ad prædicandum alios, aut ad regendum alios se ingerunt. Non est

est bonum aliquid æmulari charismata meliora per auxilium diuinum, sed præsumptuosum esse.

¶In responsione ad tertium eiusd. art. dubium ex Martino ubi supra, occurrit contra hanc responsionem, arguendo. Primo, quia aut loquimur de eadem ratione communi, aut propria. Nõ de cõi, quia sic etiam in psumptione spei, & firmitate cõtra desperationem inuenit vna cõis ratio, puta bonum rationis. Nec de propria, quia sic vnicuique est sua propria ratio tam in timore, q̃ in audacia: tam in spe, q̃ in desperatione: alioquin non esset propria alicui, sed cõis pluribus. Secũdo, quia falsum est, q illa rõ assignata in fortitudine sit cõis timori, & audaciæ. Nam hæc ratio, s. bonum rõis, est periculis mortis præferendum, non est rõ frænandi audaciam, sed magis excitandi audaciam. Nunquã n. quis ab audendo retrahitur p illã rõem. Tertio, quia ratio assignata i magnanimo contra desperatiõnem, est vtriusq; actus, s. desperationis, & spei. Nam rõ illa. Bonum incompetens, & debitum est adipiscendũ, non solum firmat cõtra desperationẽ, sed refrænat spem ab incompetenti. Quarto, qa & alia rõ assignata ex diuina reuerentia est cõis vtrique actui. Nam sicut ex reuerentia diuina non plus sibi q attribuit, q̃ sibi competat secundum gradum sortitum a Deo, ita ex eadem sine homo contẽnat, & negligat, quæ hẽt a Deo, sed eis vtatur, q̃ habet ab eo.

¶Ad audentiam horum dico, q comprehendum esse Martino, & alia, qui non intellexerunt, neque penetrarunt sententiam authoris. Acceperũt siquidem hinc non solum illam affirmatiuam, s. Ad eãdem virtutem, puta, fortitudinẽ, spectat vterque actus, s. firmare timorẽ & reprimere audaciam, quia est eadem rõ &c. sed & istam negatiuã. Non spectat ad vnam virtutẽ, puta, magnanimitatem, firmare contra desperationem, & reprimere spem. Et ppea errarunt: quia in litera affirmatiua quidem illa hr, sed ista negatiua non hr, nec est intenta, nec est vera, vt patet ex supradictis: sed in lra illi affirmatiuæ quasi contraponitur alia affirmatiua, s. q in reprimendo spem, quod pertinet ad humilitatem, & firmando aim contra desperationem, quod pertinet ad magnanimitatẽ, est alia, & alia rõ. Hanc affirmatiuam, qui putat æquiualere illi negatiuæ, aut inferre illam, errat. & nũc errorem suum cognoscet. Et vt vno verbo explicetur, significatur per hoc, q in materia periculorum mortis, circa quæ ponitur fortitudo, est vna rõ firmandi, & frænandi: & ppea sola est ibi fortitudo: sed in materia ardui boni, circa quam ponitur magnanimitas, non est una rõ firmandi, & reprimendi, sed est alia, & alia: & iõ non est ibi sola magnanimitas: sed oportet ibi adesse humilitatem. Hæc est vera intẽtio, hic verus sensus literæ, oẽs soluens qõnes. Ex hoc n. q explanauit alium, & alium rõem ex principalib. actib. magnanimitatis, & humilitatis, s. ex firmitate, & repressione, nõ ppea exclusit, quin vtraque hẽat secundario reliquum actum: vtraq; nanq; hẽt vtrunq; actũ sm propriã tñ rõem, Sed quia in hoc differũt, vt prædictũ est, q magnanimitas hẽt pro principali actu firmare, & impellere cõtra desperatiõem: humilitas aũt hẽt pro principali actu reprimere spem, ex istis author declarauit intentum suũ, tacens de secundario vtriusq; actu.

¶Ad primum ergo in oppositum dr, q author loquiꝫ de rõe ppria non actui alt, vel illi, sed propria, hoc est, specialissima inter rões directiuas actuum reprimentiũ, & impellentiũ. Hmõi n. iõ nulli particulari actui est propria, sed ipsi virtuti, quam constituit.

¶Ad sm dr, q falsum assumit. Nam ad hoc fortis audaciam moderatam, & ita moderatam, ut bono rõnis expedit, assumit ut bonum rõis periculis mortis præferat. Cõstat. n. q fortis potius mortem aggrediendo eligeret sustinere, q̃ immoderatam audaciam assumere. Vbi patet, q ex bono rõnis præferendo mortis periculis, modus audaciæ imponitur.

¶Ad tertium conceditur, q ratio illa est utrique actui cõis, sed non ut sola, seu non secundum oẽm rationem, qua vterque actus est regulabilis in tali materia, sed secundum aliquam particularem rationem: & ideo oportet ponere aliam rationẽ, ut sic uterq; actus in tali materia secundum omnem rationem sit regulatus. Et per hoc patet responsio ad quartũ. Eodẽ siquidẽ mõ respõdetur, q ratio diuinæ reuerentiæ est cõis utriq; actui, sed non ut sola, sicut rõ fortitudinis est cõis utrique actui ut sola. Et similiter est cõis utrique actui secundum aliquam particularem rationem illorum, & non secundum omnem rõnem, qua vterq; est regulabilis. Nam vterq; est duabus rõnibus, & nõ vna regulabilis, s. ex rõe proprii, ac conuenientis boni, & ex diuina reuerẽtia. Licet vtraq; sic vtriq; actui cõis, non tñ vt sola, quia possunt alia rõe regulari. Et oportet, q aliter reguleñ ad perficiendum ciuem cælestis patriæ in via hac, qua ambulamus, quàm q per magnanimitatem reguleñ.

In li. de pœnitẽtię in e dicina, c. 1. parũ à medio, tom. 9

¶3 Præt.[h] Ad eandẽ uirtutẽ pertinet refrænare superfluũ motũ, & firmare aium contra superfluã retractionem: sicut eadem fortitudo est, q̃ refrænat audaciam, & quę firmat aium cõtra timorẽ: sed magnanimitas firmat aium contra difficultates, quæ accidunt in prosecutione magnorum. Si ergo humilitas refrenaret appetitũ magnorũ, sequeretur, q humilitas non esset uirtus distincta à magnanimitate, quod patet esse falsum. non ergo humilitas consistit circa appetitum magnorũ, sed magis circa æstimationem.

¶4 Pręt. Andronicus ponit humilitatẽ[h] circa exteriorem cultũ: dicit enim, q humilitas est habitus non superabundãs sũptibus, & præparationibus. ergo non est circa motũ appetit*.

Sed contra est, q Aug.* dicit in lib. de pęnitentia, q humilis est, qui eligit habitare in domo Dñi, magis q̃ habitare i tabernaculis peccatorũ: sed electio pertinet ad appetitũ. ergo humilitas cõsistit circa appetitũ magis q̃ circa æstimationem

Art. præce

Resp. Dicendũ, q sicut supra dictũ est,* ad humilitatem propriè ptinet, ut aliquis reprimat seipsum, ne feratur in ea, quæ sunt supra se. Ad hoc autem necessarium est, ut aliquis cognoscat id, in quo deficit à proportione eius, quod suam uirtutẽ excedit: & ideò[m] cognitio proprii defectus pertinet ad humilitatem, sicut regula quædam directiua appetitus[n]: sed in ipso appetitu consistit humilitas essentialiter. Et iõ dicendũ est, q[p] humilitas, pprie ẽ directiua, & moderatiua motus appetitus.

Concl. m

Concl. p

Ad primum ergo dcẽdm, q extollẽtia oculorũ est quoddam signum superbiæ, inquantum excludit reuerentiam, & timorẽ. Consueuerunt. n. timentes, & verecũdati maximè oculos deprimere, quasi nõ audentes se aliis cõparare. Non aũt ex hoc seqꝫ, q humilitas essentialiter circa cognitionẽ cõsistat.

Ad II dcẽdm, q tendere in aliqua maiora ex propriarum virium confidentia, humilitati contrariatur. Sed q aliquis ex cõfidentia diuini auxilij in maiora tendat, hoc non est contra humilitatem, præsertim cũ ex hoc aliquis magis apud Deum exalteꝫ, q ei se magis p humilitatem subiicit. vñ Aug. dicit in lib. de pęnit. Aliud est leuare se ad Deũ, aliud est leuare se contra Deũ. Qui ante illum se piicit, ab illo erigiꝫ: qui aduersus illum se erigit, ab illo proiiciꝫ.

Ad III dcẽdm, q in fortitudine inueniꝫ eadem rõ refrænãdi audaciam, & firmandi aium contra timorem. Vtriusq; n. rõ est ex hoc, q hõ bonum rõis debet periculis mortis præferre, & in refrænando præsumptionem spei, quod pertinet ad humilitatem: & in firmando aim contra desperationem, qđ pertinet ad magnanimitatem: Est & alia rõ. Nam rõ firmãdi aim contra desperationem, est adeptio pprij boni, ne. s. desperando hõ se indignum reddat bono, quod sibi competebat: sed in reprimẽdo præsumptionem spei, rõ præcipua sumitur ex reuerentia diuina, ex qua contingit vt homo non plus sibi attribuat, q̃ sibi competat sm gradum, quem est a Deo sortitus. Vnde humilitas precipue vr importare subiectionem hois ad Deum: & propter hoc Aug. in libro* de sermone Domini in monte, humilitatem, quam intelligit per paupertatem spiritus, attribuit dono timoris, quo hõ Deum reuereꝫ. Et inde est, q fortitudo aliter se habet ad audaciã, q̃ humilitas ad spẽ. Nam fortitudo plus vtitur audacia, q̃ reprimat: vnde superabundantia est ei similior q̃ defectus. Humilitas aũt plus reprimit spem de seipsa, q̃ ea vtaꝫ vnde magis opponitur sibi.

Lib. 1. c. 9. ante medũ to. 4.

Ad IIII dcẽdm, q superabũdãtia in exteriorib. sũptib*, & pparationibus solet ad quãdã iactantiã fieri, quæ per humilitatẽ reprimitur: & quãtũ ad hoc secundario consistit in exterioribus, prout sunt signa interioris appetitiui motus.

SVP. QVÆ. CLXI. ART. III.

IN ar. 3. eiusdẽ q. nõ scribendũ, sed exequẽdũ est. Clarum est. Regula est nostræ vitæ facilis, vt habeat speculatiuæ: sed rara practicæ, & ad operationẽ interiorem, psertim applicata. Est & in hoc art. speculãdum, q̃ conformiter diuo Thomæ definita sit humilitas in supradictis.

ARTICVLVS III.

Vtrum homo debeat se omnibus per humilitatem subiicere.

Porrec. per totum.

780

Inf. a. 6. ad 1. Et Philip. 2.

AD TERTIVM sic pcediꝫ. Vr q hõ nõ debeat se oibus per humilitatẽ subiicere. Quia sicut dictũ est,* humilitas pcipuè cõsistit in subiectione hois[h] ad Deũ: sed id[h] quod debetur Deo, non est hoi exhibendũ, vt patet in oibus actibus latriæ. ergo homo per humilitatem non debet se homini subiicere.

Art. præc. ad 3.

Ca. 29. t. 7.

¶2 Præt. Aug. dicit in lib.* de natura & gratia. Humilitas collocanda est in parte veritatis, nõ in parte falsitatis: sed aliqui sunt in supremo statu, qui si se inferioribus[h] subijcerent, absque falsitate hoc fieri non posset. ergo homo non debet se omnibus per humilitatem subiicere.

¶3 Præt, Nullus debet facere id[n] qđ uergat in detrimentũ salutis alterius: sed si aliqs per humilitatẽ se alteri subijciat, qñq; hoc vergeret in detrimentũ illius, cui se subiicit, q ex hoc superbiret, vel cõtemneret. vñ Aug.* dicit in regula. Ne dũ nimium seruaꝫ humilitas, regendi frangaꝫ authoritas. ergo hõ per humilitatem non debet oibus se subiicere.

In 3. regula incipit: Ante oia fratres, t. 1

Sed contra est, quod dr Philip. 2. In humilitate superiores sibi inuicem arbitrantes.

Resp. Dcẽdm, q in hoĩe duo possunt cõsiderari, s. id quod est Dei, & id quod est hois. Hois aũt est, quicquid pertinet ad defectum: sed Dei est quicquid pertinet ad salutẽ, & perfectionẽ, sm illud Oseæ 13. Perditio tua, Israel, ex te est: ex me tñ auxiliũ tuũ. Humilitas aũt, sicut dictũ est,* Propriè respicit reuerentiã, qua hõ Deo subiiciꝫ: & iõ[m] quilibet hõ sm id quod suũ est, debet, se cuilibet proximo subiicere quantũ ad id quod est Dei in ipso. Non aũt hoc requirit humilitas, ut aliquis id quod est Dei in seipso, subiiciat ei quod apparet esse Dei in altero.* Nã illi, q dona Dei participant, cognoscunt ea se habere, sm illud 1. ad Cor. 2. Vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis: & iõ[p] absque præiudicio humilitatis possunt dona, q̃ ipsi acceperunt, præferre donis Dei, quæ aliis apparẽt collata: [q] sicut Apost. ad Ephes. 3. dicit, Alius gñationibus non est agnitũ filiis hoim, sicut nunc reuelatũ est sanctus Apostolis eius. Similiter ẽt nõ hoc requirit humilitas, ut aliquis id qđ est suũ*, in seipso, subiiciat ei, quod est hois in proximo, alioqn oporteret, vt qlibet reputaret se magis peccatorẽ quolibet alio: cũ tñ Apostolus absq; præiudicio humilitatis dicat Galat. 2. Nos natura iudęi, & non ex gentibus peccatores.[n] Põt tñ aliquis reputare aliquid boni esse in proximo, qđ ipse non habet, uel aliquid mali in se esse, quod in alio non est, ex quo se potest ei subiicere per humilitatem.

Ar. 1. ad 5. arg. & art. 1. ad 3.

Concl. m

Concl. p

Concl. s

Concl. n

Ad primum ergo dcẽdm, q non debemus solum Deũ revereri in seipso, sed ẽt quod est eius debemus reuereri in quolibet, non tñ eo mõ reuerẽtiæ, quo reueremur Deum: & ideo per humilitatẽ debemus nos subiicere omnibus proximis propter Deum, secundum illud 1. Pet. 2. Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum. Latriã tamen soli Deo debemus exhibere.

Ad II dcẽdm, q si nos præferamus id quod est Dei in proximo, ei quod est propriũ in nobis, non possumus incurrere falsitatem. Vñ super illud Philipp. 2. Superiores sibiinuicem arbitrantes, dicit glos.* Non hoc ita debemus æstimare, vt nos æstimare fingamus: sed vere æstimemus posse esse aliquid occultum in alio, quo nobis superior sit ẽt si bonum nostrum, quo illo videmur superiores esse, non sit occultum.

Est Aug. in li. 83. quę. q. 71. a medio, to. 4.

Ad III dcẽdm, q humilitas, sicut & cæteræ virtutes, præcipuè interius in aia consistit: & iõ põt hõ sm interiorem actum aiæ alteri se subiicere sine hoc, q occasionem habeat alicuius, quod pertineat ad detrimentum suæ salutis. Et hoc est quod Augustinus dicit in regula, Timore coram Deo prælatus substratus sit pedibus vestris: sed in exterioribus humilitatis actibus, sicut & in actibus cæterarum uirtutum, est debita moderatio adhibenda, ne possint vergere in detrimentum alterius. Si autem aliquis quod debet faciat, & alii ex hoc occasionem sumant pecati, non imputatur humiliter agenti: quia ille non scandalizat, quàmuis alter scandalizetur.

In 3. regula, tom. 1.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum humilitas sit pars modestiæ, vel temperantiæ.

Por. per to.

781

Su. q. 160. ar. 2. corp. Et 3. di. 33 q. 3. art. 2. q. 3. cor.

AD QVARTVM sic pcediꝫ. Vr q humilitas non sit pars modestiæ, uel tẽperantiæ. Humilitas. n. pcipue[h] respicit reuerentiã, qua quis subiicitur Deo, ut dictũ est:* sed ad uirtutẽ theologicã pertinet, q habeat Deũ pro obiecto. ergo humilitas magis debet poni virtus theologica, quàm pars temperantiæ, seu modestiæ.

Art. præc.

¶2 Præt. Tẽperantia est in concupiscibili: humilitas aũt vr esse i irascibili, sicut & superbia, quæ ei opponitur, cuius obiectum est arduum,[h] ergo vide-

SVP. QVÆ. CLXI. ART IIII.

IN art. 4. eiusdem q. dubium ex Martino occurrit in 1. q. de humilitate, vbi notat quatuor dicta huius literæ, & ex eis format quatuor rationes pro conclusione huius articuli: & deinde soluit eas. Primum dictum est authoritas Origenis allata in litera in oppositum, ex quo ratiocinatur sic. Omnis mensuratio, uel moderatio pertinet ad modestiam: humilitas est huiusmodi ergo. Secundum est. Omnes uirtutes refræ-

Universidad de Deusto Biblioteca

refrenantes, seu reprimentes impetus affectionū ponuntur par F tes temperantiæ, sed humilitas reprimit motū spei. ergo. Hæc habentur formaliter in litera. Tertium est authoritas Aristotelis allata in litera, q tendens in parua fm modum suum, non est magnanimus, sed temperatus: & hoc non aliter formatur. Quartum est, q magnanimitas & humilitas licet conueniāt in materia, differunt tñ in modo &c. vt in ratione ad tertiū litera dicit. Vnde arguit q eorū quæ conueniunt in materia, & differunt in modo, vnū est sub altero: sed hæc sunt huiusmodi. ergo. Probatur minor, quia magnanimitas est circa ardua impellendo, humilitas verò refrenando. Et primam quidem, & secundā soluit interimendo maiores: alioquin oēs uirtutes pertinerent ad temperantiā quia oēs habent actū moderationis. Ad tertiam dicit, q non loquitur de tempera tia propriè dicta. Ad quartam negat minorē, quia tā magnanimitas, q̃ humilitas impellit, & reprimit. ¶ Ad hæc dicendum, q unico subintellecto verbo, oia dicta literæ solida constant, & opposita ruunt, s. q semper est sermo de actu principalis uirtutis, ita q nō est authoris doctrina, q ois moderatio, seu q ois refrenatio &c. spectat ad temperantiam: ille somniat sed q ois virtus, cuius principalis actus consistit in moderando, uel in refrænando, est temperantia, uel adiuncta temperantiæ. Et tunc clarè vides primum, sm & quartum, quæ in litera habentur, optimè currere, quia & maiores sic sunt veræ, & minor quarta est uera: quia cōstat, quod principalis actus magnanimitatis consistit in firmitate, seu impulsu animi ad magna. Principalis verò actus humilitatis consistit in refrænatione ad magna tendentis. De authoritate verò Arist. tertio loco allata, bene d̃r, q Aristoteles non accepit ibi temperantiam propriè: nec hoc author uoluit, sed accepit temperatum sm modum. Et hoc est ad propositum, quia hinc testimonium habemus, q ex modo accedit quis ad temperati nomen.

Art. 1. huius quæst.

*q. 129. artic. 5.

Hom. 8. in Luc. a medio, to. 3.

q. 129. ar. 5. 128. & 157 art. 3. & q. 143.

Concl. in

Lib. 4. c. 3. non remote a princ. tom. 5.

Concl. pars

tur q humilitas non sit pars temperantiæ, uel modestiæ.

¶3 Pręt. Humilitas, & magnanimitas[f] circa eadē sunt, vt ex supradictis patet: *sed magnanimitas nō ponitur pars tēperātię, sed fortitudinis, ut s. habitū est.* ergo vr q humilitas nō sit pars G temperantiæ, uel modestiæ.

Sed contra est, qd Origenes dicit super Lucā, †Si vis nomen huius audire uirtutis, quō a philosophis et appelletur, ausculta eandē esse humilitatem, quā respicit Deus, quæ ab illis metriotes dr̃, idest, mēsuratio, uel moderatio, quæ manifestè pertinet ad modestiam, uel tēperantiam. ergo humilitas est pars modestiæ, uel temperātię. H

Resp. Dcdm, q sicut supra dictū est, *in assignando partes uirtutibus, pręcipuè attēditur similitudo quantū ad modum uirtutis. Modus aūt tēperātię, ex quo maximè habet laudem, est refrenatio, uel repressio impetus alicuius passionis. Et iō oēs uirtutes refrænantes, siue reprimentes impetus aliquarū affectionū, uel actiones mode- I rantes, ponuntur partes temperantiæ. Sicut aūt māsuetudo reprimit motū iræ: ita humilitas reprimit motū spei, qui est motus spūs in magna tēdentis: & iō[m] sicut mansuetudo ponitur pars tēperantiæ, ita ēt & humilitas.* Vñ Philosophus in 4. Ethic. *eū, qui tendit in parua sm suum modum, dicit non esse magnanimum, sed temperatum, quem nos humilem dicere K possumus. Et[m] inter alias partes temperantiæ, rōne superius* dicta, continetur sub modestia, prout Tullius† de ea loquitur, inquantum s. humilitas nihil est aliud q̃ quædam moderatio spiritus. vnde 1. Petr. 3. dr̃ In incorruptibilitate quieti, ac modesti spiritus.

Ad primum ergo dcdm, q virtutes theologicæ, q̃ sunt circa ultimum finem, qui est primum principium in appetibilibus, sunt causæ omnium aliarum uirtutum: vnde ex hoc q humilitas causatur ex reuerentia diuina, non excluditur quin humilitas sit pars modestiæ, vel temperantiæ.

Ad II dcdm, q partes principalibus virtutibus assignantur non sm conuenientiā in subiecto, uel in materia, sed sm conuenientiam in mō formali, vt dictum est: *& iō licet humilitas sit in irascibili sicut in subiecto, ponitur tñ pars modestiæ, & temperantiæ propter modum.

Ad III dcdm, q licet magnanimitas & humilitas in materia conueniant, differunt tñ in modo, ratione cuius magnanimitas ponitur pars fortitudinis, humilitas autem pars temperantiæ.

Articvlvs V.

Vtrum humilitas sit potissima virtutum.

Ad qvintvm sic proceditur. Videtur quòd humilitas sit potissima virtutum. Dicit n. Chrysostomus exponens illud quod dicitur Lucæ 18. de Pharisæo, & Publicano, quòd si mista delictis humilitas tam facile currit, vt iustitiam superbiæ coniunctam transeat. si

id, in quo est tm̃ participatiuè. Et q hoc sit falsum, probatur, Scit aliquid habere ordinationem rationis essentialiter, & esse malum culpabiliter. ergo non omne habens ordinationem rationis essentialiter est potius eo, quod habet ordinem rationis participatiuè. Probatur prima pars antecedentis, quia stat dictamen rectum rationis fieri pp uanā gloriam. Secūda pars probatur, quia actus, seu appetitus ois conformis dictamini pru dētiali est bonus moraliter. Secūdo, Illud in quo est essentialiter ordinatio rationis non est bonū moraliter, nisi sit imperatum ab habente ordinem rationis participatiuē: quia in actu intellectus non est bonitas moralis, nisi ratione bonitatis moralis actus uoluntatis. non est ergo uerum, q habens ordinationem rationis essentialiter est potius, & melius habente illā participatiuè. Tertio. Velle bene agere est melius, q̃ scire, uel dictare bene agere: sed in ipso uelle est participatiue, in ipso scire, uel dictare est essentialiter ordo rationis. ergo habens participatiuè est melius habente per essentiam. Antecedēs probatur. Velle bene agere, & nescire quō, est melius quàm scire & nō uelle. ergo uelle est melius quàm scire. Tenet consequentia per regulam Aristot. de eligibilitate, & fuga in lib. Priorum. Quarto, Actus habens ordinationem rationis essentialiter, est gratia illius qui habet eam participatiue. ergo secundum est potior primo, quia practicam scire, & iudicare est gratia operis, ut dicitur in 6. Ethic. ¶Secundum dubium est contra eandem rationem, quia Martinus conatur soluere illam dicendo, q habere ordinem rationis contingit dupliciter, scilicet uirtuum, & ut prosecutionem, uel fugam. & q. primo modo habet intellectus, secundo uoluntas: & q secundo modo est simpliciter perfectius. Et q. iuxta secundum modum electio bona habet ordinem rationis essentialiter, & intellectus participatiuè, & per hoc uirtus moralis est simpliciter perfectior uirtute intellectuali. ¶ Tertium dubium est circa ipsam conclusionem, s. Virtutes intellectuales sunt nobiliores humilitate. Probat Martinus oppositum dupliciter. Primo sic, Bonitas moralis est excellentior q̃ bonitas intellectus. ergo. Antecedens probatur. Quia bonitate morum non stat culpa, quæ est summum malum: cum bonitate intellectus, quæ est ueritas, stat culpa. ergo. Secundo specialiter de humilitate, Ois uirtus quæ immediatè bene beateque uiuit, est uirtutibus intellectualibus potior: sed humilitas est

q. 160. ar. 2.

Tullius in li. 2. de inuētione. in f. l. 3. ante fi. libri.

q. 48. & 158 ar. 3. ad 2. & q. 157. ar. 2. ad 2.

Petrus, per rerum.

782

4. di. 33. q. 3. ar. 3. ad 6

Ho. de incomprehē sibili Dei natura. tomo 5.

Svper qvæ. CLXI. Artic. V.

In art. 5. eiusdem quæ. 161. dubia multa ex Martino in 5. q. de humilitate occurrunt. Primum contra rationem literæ, ad probandum uirtutes intellectuales esse potiores moralibus, seu humilitate. Supponit, inquit, primo rationem falsum, s. Omne in quo est ordinatio rationis essentialiter, est potius q̃

est huiusmodi. ergo. Probatur maior, quia cum omnibus intel A lectualibus uirtutibus, & earum actibus stat nec bene, nec beate uiuere. ¶ Quartum dubium est circa comparationem humilitatis ad iustitiā. Et contra tria in litera dicta directè arguitur. Primum est, de iustitia legali. Iustitia legalis facit ordinationē in his, q̃ sunt ad finem. Secundū est, de dña inter iustitiā legalē, & humilitatem, q iustitia legalis facit hmōi ordinationē: humilitas aūt hoīem bene subiectū illi ordinationi. Tertio, ex hmōi probat oppositū conclusionis. Arguit ergo contra primū. Primo, Iustitia facit ordinationē rōnis, quæ est circa finē. ergo falsum dr &c. Añs patet, quia sunt aliquæ leges in iure de ipso fine, ut q Deus est summè diligēdus, q Deus est colendus summo cultu. Iustitia siquidē legalis facit uniuersaliter ordinationem cuiuscumq; legis participari ab appetitu subditi: vnde transgressor illius dr, & est iniustus. Secundo ad idem. Humilitas facit hoīem subiectum cuicumq; quæ legi siue diuinæ, siue humanæ, siue de his, quæ sunt ad finē. ergo & iustitia legalis adæquat illā ordinationē, alioquin humilitas faceret uniuersaliorē ordinationē, q̃ iustitia: quod non concederet opinans. Deinde arguit contra sm, Iustitia facit habenē eā uniuersaliter esse subiectū ordinationi, ergo non differunt iustitia, & humilitas in hoc. Probatur añs, quia hoīem esse subiectum uniuersaliter ordinationi rōis est iustum: ergo aliqua iustitia iustum est. Secundo, quia iustitia non inclinat ad opera legis, nisi quia tenemur, & subiicimur legi. ergo iustitia facit esse subiectum sicut & humilitas. Demum probat oppositum conclusionis: quia humilitas facit appetitum participem plurium ordinationum rationis, q̃ iustitia. ergo est excellentior ipsa. Añs probatur, quia iustitia non extendit se nisi ad præcepta: humilitas uero ad præcepta & consilia, ut patet in suscipientibus religionis cōsilia obedientiæ paupertatis. ¶ Præt. Iustitia, & humilitas faciunt appetitum participem ordinationum rationis. Aut ergo eodem modo, aut diuerso: si diuersimode, detur uarietas, & quæcumq; dabitur, facile refutabitur. Si eodem modo, ergo iustitia non est potior humilitate. ¶ Quintum dubium est de excellentia iustitiæ particularis supra humilitatem. Arguit siquidem contra Martinus. Difficilius est uincere cupiditatem gloriæ, quàm operum, & diuitiarū: sed illud est humilitatis, hoc iustitiæ. ergo. Maior patet. Minor probatur discurrendo per modos iustitiæ cōmutatiuę. Et si dicatur q iustitia distributiua est ēt circa honores, arguitur secundo. Humilitas excellentius ad eadem bona impellit, & a malis retrahit, quàm iustitia. ergo est excellentior. Probatur antecedēs, tum primo, quia humilitas liberius hęc facit: quoniam non habet retractorem ab iniuria, sicut iustitia habet retractorem, s. illum, cui fieret iniuria: tum secundo, quia humilis in dubiis contra se censet pro alio, iustus autem non semper, sed recurrit ad iudicem. Arguit tertio. Si omnes essent uere humiles, non esset opus iustitia particulari: sed si omnes essent iusti, adhuc esset opus humilitate. ergo humilitas potior est iustitia particulari. Añs pro prima parte probatur, quia non esset inordinata cupiditas rerum, pro qua opus est iustitia. Secunda pars probatur, quia stat aliquem nolle alienum, & tñ ita appretiari temporalia, ut magis pro eis, quàm pro spiritualibus laboret, & hoc ex defectu humilitatis, quia appretiat temporalia plusquā in ueritate sint. Arguit quarto, argumento sancti Thomæ, qd est primum in litera, scilicet. Humilitas cum iniustitia est melior, quàm superbia cum iustitia. ergo.

Lib. 5. ca. 1. a medio, tom. 5.

In ser. 10. paulo a prin. to. 10

iustitiæ coniunxeris eam, quo nō ibit? Assistet ipsi tribunali diuino in medio angelorum, & sic patet q humilitas præfertur[h] iustitię: sed iustitia est præclarissima oīum virtutum, & includit in se oēs virtutes, vt patet p Phil.* 5. Eth. ergo humilitas est B maxima virtutum.

¶2 Præt. Aug.* dicit in libro de ver. Domini. Cogitas magnā fabricā construere celsitudinis, de fundamēto prius cogita humilitatis, ex quo videtur q humilitas sit[h] fundamentū omniū virtutum. ergo videtur esse potior aliis virtutibus.

¶3 Præt. Maiori virtuti maius debetur pręmium, sed humilitati maximum debetur præmiū, C quia qui se humiliat, exaltabit, vt dicitur Luc. 14.[h] ergo humilitas est maxima virtutum.

¶4 Præt. Sicut Aug. dicit i libro de ver. relig.* Tota vita Christi in terris per hominē, quem suscipere dignatus est, disciplina morū fuit, sed pręcipuè[n] humilitatē suā imitādam proposuit dicēs Mat. 11. Discite a me, q a mitis sum, & humilis corde. & Gre.* D dicit in pastora. q argumentū redēptionis nostræ inuenta est humilitas Dei. ergo humilitas videtur esse maxima virtutum.

Sed contra est quòd charitas præfertur omnibus virtutibus sm illud Colo. 3. Super oia charitatem habete. non ergo humilitas est maxima virtutum.

Respon. dcdm, quod bonum humanæ virtutis i ordine rōnis consistit, qui quidem principaliter attenditur respectu finis. Vnde virtutes theologicæ, q̃ hñt vltimū finem pro obiecto, sunt potissimæ. Secūdario autem attenditur, prout secundum ratio

¶ Ad euidentiam comparationis inter intellectuales virtutes, & humilitatem, seu morales virtutes, quia maxima vis, & difficultas consistit in hoc, q bonitas moralis præferatur bono intellectus, quòd est veritas, sicut malitia moralis peior est malo intellectus, quod est falsitas: ideo scito, q bonitas moralis potest sumi dupliciter. Vno modo, largè, vt comprehendit oēm in se bonitatem ois appetitus rationalis: & sic quia comprehendit in se et bonitatē virtutum theologalīū, s. spei, & charitatis, bonitas moralis sic accepta est extra propositum: quia hic est sermo de virtutibus moralibus, vt distinctis a uirtutibus theologicis, vt patet in litera. Alio modo, vt solum extēditur ad virtutes, quæ propriè vocantur morales: s. iustitiam, fortitudinem, temperātiam, & partes earum: & sic solum sumenda est in proposito bonitas moralis. Et quemadmodum distinctam est de bonitate morali, ita distinguendum est de malitia morali, & malo culpæ: qm esse malum moraliter, seu culpabiliter contingit dupls. Vno mō, vt extendit se ad malū cōtra virtutes theologicas: & sic nō ē ad ppositū. Alio mō, vt præcisè cōtinet malum uirtutib. moralib. propriè dictis oppositū: & sic solum est ad propositum pp eandem rōem, ita q sermo ppe est de malo culpabiliter sm vitia moralia, seclusa culpabilitate, quam hēt ex eo, q contrariantur charitati, q̃ est virtus theologica. Et quia culpæ non hñt rōem peccati moralis directè, nisi inquantum opponuntur charitati diligenti bonum diuinum in seipso, & distinguenti inter filios Dei, & perditionis (licet fundamentaliter habeant in se vnde sunt dignæ morte æterna culpæ nocētes proximo, vt homicidia, adulteria, & eiusmodi) hinc videre potes quātum adimitur mali istis malis moralibus, vt sunt in præsenti consideratione & comparatione, secundum illud, s. malitiæ, & culpæ, quod directè, & secundum proprias rōes ex suis propriis generibus præcisè important. ¶ His igitur prælibatis scito, q virtutes intellectuales, ut in pręced. lib. q. 66. art. 3. diffusè habes ab authore, præstant simpliciter moralibus: quia ex obiecto, quod est verum abstractius &c. habes, q sint substantialiter nobiliores. Sed secundum q̃d sunt nobiliores morales, s. in ordine ad agendum. Et ex hac nobilitate secundum quid habent q dicamur simpliciter boni ex moralibus virtutibus. Et sic falsitas est peius quid in se, quàm malitia moralis, vt istis virtutibus moralibus pręcisè opponitur, q E tollit nobilius bonum in se: sed huiusmodi malitia moralis est peius quid nobis, quia tollit nobis magis bona, quia magis necessaria, & secundum quæ dicimur boni simpliciter. Neq tradidi inter hęc obliuioni doctrinam authoris in 1. par. q. 48. art. 6. Vbi probat, malum culpæ habere plus rationē mali, quàm malum pœnę, quoniam hæc non contrariantur illis: quoniam loquitur de malo culpæ vniuersaliter, ut opponitur etiam charitati, vt patet in secunda ratione, quę pręcipua est, & fundatur super hoc, quia malum culpæ opponitur bono diuino in seipso. Prima autem ratio non plus exigit, quàm q culpa plus habeat de ratione mali nostri, quia ex ordine ad nos sumitur: & hanc glossam habes ex loco allegato primæ secundę. Vel dicendum q malum culpę est maius malum simpliciter quàm falsitas, inquantum est malum pœnæ. Non autem hic loquimur de malo falsitatis in se abstrahendo a ratione pœnę. ¶ Ad primam ergo obiectionem in primo dubio negatur consequentia: quoniam actus, qui est malus culpabiliter nō vt sic, sed vt bonum rationis, est melior substantialiter, quàm inculpabiliter sit melior mortaliter. Et per hoc etiā patet solutio secundæ. Nam concesso toto nihil aliud habetur, nisi quòd appetitus est me-

Cap. 16. nō procul a fi. to.

Par. 3. c. 18 nō procul a princ.

melius moraliter: & per idem patet ad tertium. Nam conceditur, q̃ uelle bene est melius moraliter, quàm scire: scire tamen est melius secundùm se simpliciter.

¶Ad probationē ex regula 2. Priorum, c. 22. dī, q̃ ex regula illa non pōt concludi, nisi quid est eligibilius. Sed qm̃ eligibilius est quoque non quod est in se melius, sed qđ est nobis melius: iō ex regula illa nihil hr̃ cōtra nos. V. g. Cō stat q̃ visus est nobilior q̃ gustus, et vt tactus quidam. Et facta combinatione iuxta illam regulam, s. gustus cum cæcitate, & visus cū insensibilitate gustus, constat q̃ est eligibilior gustus cum cæcitate, q̃ visus cū insensibilitate gustus, quia gustus est nobis magis necessarius. Et in visus est sm̃ se nobilior gustu, & tactu. Et sic est in proposito, q̃ eligibilius est bene moraliter agere cū falsitate in intellectu, quàm veritas in intellectu cum malitia morali, non quia melius in se, sed nobis. Ad quartam dī, quod actus intellectus practici, inquantum est secundum se uerus, & bonum intellectus non ordinatur ad appetitum, & opus ut ad finem, sed inquantum practicus, sic est gratia operis, ut latius declaratum in superioribus est, nec oppositum docuit Aristoteles.

nem finis ordinātur ea, quę sūt ad finem. Et hęc quidē ordinatio essentialiter consistit in ipsa ratione ordinante, participatiuè aūt in ipso appetitu per rationem ordinato: quam quidem ordinationē vniuersaliter facit iustitia, presertim legalis. Ordinationi aūt facit hominem bene subiectum humilitas in uniuersali quantū ad omnia: quælibet autē alia uirtus quantū ad aliquā materiā specialē. Ideo post virtutes theologicas, & virtutes intellectuales, quę respiciunt ipsam rationem, & post iustitiam, præsertim legalem, potior cæteris est humilitas.

Ad primum ergo dicēdū, q̃ humilitas iustitiæ non præfertur, sed iustitiæ, cui superbia cōiungitur, quæ iam desinit esse virtus: sicut econtrario pctm̃ per humilitatem remittit. Nam de Publicano dicitur Lu. 18. q̃ merito humilitatis descēdit iustificatus in domum suā. Vnde & Chry. dicit: Geminas bigas mihi accommodes, alteram quidem superbiæ & iustitiæ, alteram uero peccati & humilitatis, & videbis peccatum peruertens iustitiam non ꝓpriis, sed humilitatis vincere virib. Aliud uero uidebis deuictum non fragilitate iustitiæ, sed mole & tumore superbiæ.

Ad II dicendum quod sicut ordinata uirtutum congregatio per quandam similitudinem ædificio comparatur, ita etiam id quod est primum in acquisitione uirtutum

¶Ad sm̃ dubium dī, q̃ non est ibi nisi mutatio vocabulorum quo ad distinctionem: qm̃ habere ordinem rationis ut verum, & habere per modum prosecutionis, aut fugæ, nihil aliud est, quàm habere illū essentialiter, & participatiuè. Id uerò quod additur, s. q̃ habere ordinem rationis per modum prosecutionis & fugæ, conuenit voluntati, & electioni essentialiter, est conditio diminuens, sicut si quis diceret, q̃ esse rationale per participationem conuenit per essentiam appetitui. Esse enim sic rationale per essentiam diminuit ab eo, quod est esse rationale per essentiam: & ideo solutio nulla est.

¶Ad tertium dubium dī iuxta prius dicta, q̃ bonitas moralis talis, s. ut fit præcisè per uirtutes morales, non est excellentior sm̃ se bonitate intellectus, quæ est ueritas. Et cum dī, Cum ista stat culpa, quæ est summum malum, cum illa non, ergo: Respōdetur, quòd nobilitas substantialis rerum non pensatur ex extraneis, sed ex propriis: & propterea non pensatur ex connexis, quæ sunt extra rationes rerum, sed ex propriis substantiis. Et propterea dī, q̃ cum culpa, quæ est summum malum, nō sit quæcunque culpa, sed opposita theologicę virtuti: & ista sit extra virtutes intellectuales, & morales: penes coniunctionem, vel separationem ab illa, non attenditur nobilitas substantialis virtutum, sed nobilitas secundum quid: & propterea simpliciter negetur consequentia propter rationem dictam. Quamuis ad hominem, s. non tenentem connexionem virtutum, possit negari assumptum: qm̃ & cum intellectuali, & cum morali precisè stat culpa, quę est summum malum, s. consistens in peccato contra charitatem Dei. Ad secundam obiectionem dī, q̃ si moraliter loquimur in hac vita iuxta Aristotelem, minor est falsa: quia beata vita consistit in virtute intellectuali, quæ est sapientia, vt patet in x. Eth. Si autem loquamur theologicè, sic falsa etiam est minor, quia non humilitate, sed charitate immediate bene, beateq; hic viuitur.

¶Ad quartum dubium de iustitia legali scito, q̃ iustitia legalis potest sumi dupliciter. Primo, propriè, vt est quædam specialis virtus omnia in bonum commune dirigens, vt de ea in 5. Eth. & superius tractatur. Alio modo, communiter, prout omnis lex quomodolibet iustitia legalis dicitur. Si sumat̃ propriè, sic supponit ordinem ad finem, sicut medicina appetitum sanitatis: & inclinat ad ordinem eorum quæ sunt ad finem. Et qm̃ ab authore sumitur propriè, vt docet tantum doctorem, ideo actum proprium eius ponit respectu eorum quæ sunt ad finem. Cum quo tamen stat, q̃ præcepta respectu ordinis ad finem, ad iustitiam legalem spectent, non ut actus eius, sed vt preambula, & principia eius, vt patet superius in quæstione de præceptis fidei, & spei. Nam de trium theologicarum uirtutum actibus, præcipue vniuersaliter, non est iustitia legalis, a quo primo sunt pręcepta decalogi, sed ad iustitiæ legalis principia spectant.

¶Ad primum ergo contra iustitiam legalem negatur, q̃ faciat ordinem ad finem.

¶Ad probationē dicitur, quòd lex de delectatione Dei, Diliges F dñm Deum tuum ex toto corde tuo &c. est iustitiæ legalis principium, non effectus. Lex autem de cultu Dei est quidem à iustitia legali, sed non est ordinis ad finem, sed ordinis eorum quæ sunt ad finem. Est. n. de actu religionis, cuius non est Deus obiectum, ut patet ex supra dictis. Ex hoc aūt q̃ cuiuscunq; rectæ legis transgressor dī iniustus, accipiendo iniustitiam proprie, nihil aliud hr̃, nisi q̃ oīs lex aliquo modo spectat ad iustitiam legalē, s. vel vt pręambulum, seu principiū, vel ut actus &c. & nō hr̃ q̃ quælibet lex sit à iustitia legali proprie.

Concil. D. 711. & 898.

¶Ad sm̃ dī primo, q̃ nullum inconueniēs est humilitatem ad plura se extendere, q̃ iustitia legalis: quia principia iustitiæ legalis non sunt oīno extra iustitiam legalem, sed ea quæ sunt a iustitia legali. Nec hoc author reputat inconueniens: quia humilitas etiam ad ea quæ theologalium uirtutum sunt, se extendit. Dicitur secundo & subtilius, quòd licet ordo ad finem secundum se non fiat a iustitia legali, sed supponatur: idem tamen ordo ad finem ex parte creaturæ rationalis, quæ ordinatur in finem, fit à iustitia legali. Verbi gratia: Diligere Deum super omnia, non est secundum se a iustitia legali, qa est de Deo obiecto, & fine: Deus H autem est supra omne bonum commune supra totum vniuersum, ut patet 12. Metaph. sed idem diligere Deum super omnia, ut bonificat partes uniuersi, scilicet ipsas creaturas rationales diligentes Deum super omnia, cadit sub iustitia legali, ad quam spectat omne bonum partis ad totum ordinare. Et sic æque uniuersalis est ordinatio, quam facit iustitia legalis, cum ea quam suscipit humilitas: quoniam utraque ad omnia se extendit, ita quod in actibus consistentibus in ordine ad finem, quia inuenitur aliquid, quod est de genere eorum quę sunt pp finem, saluatur & extensio vniuersalis iustitiæ legalis ad omnes actus, & propria eius ratio, seu differentia, s. quod est formaliter respectu eorum quæ sunt ad finem. Et ideo distinguendum est illud consequens, scilicet, ergo iustitia legalis adæquat ordinationem humilitatis: quoniam adæquare illam contingit dupliciter, scilicet vel quo ad numerum bonorum, & sic conceditur, quia quotcunque bona respicit vna, respicit alia: vel quo I ad rationes bonorum, & sic non oportet adæquationem quærere, qm̃ non facit magis, uel minus uniuersalem ordinationem. Et iustitia legalis sub alia ratione respicit omnia, & sub alia humilitas: alioquin non essent distinctæ virtutes formaliter. Nec sit quispiam modestus, aut solicitus, ppter q̃ dicā leges esse actus iustitiæ. Claritas enim doctrinæ, vt percipiantur melius responsiones argumentorum, id efficit, & sm̃ veritatē, appetitus conformis legi in ordine eorum quæ sunt ad finem, a iustitia legali est. Appetitus uero finis secundum se, principium est legalis iustitiæ: unde nihil refert ad propositum dicere legem, & dicere appetitum lege regulatum, esse a legali iustitia, vel illius principium: quoniam hinc nulla est difficultas in proposito.

¶Ad obiecta contra sm̃ dictum de differentia inter iustitiam legalem, & humilitatem, respondendo dicitur, q̃ in litera ponitur differentia inter eas penes facere ipsam ordinationem K vniuersaliter, & facere hominem bene subiectum ordinationi in vniuersali. Hæc autem, ut ipsa uerba sonant, distant sicut agens & patiens. Iustitia namque dum facit uoluntatem, & executionem, prout cuilibet & toti debetur, ordinationem rationis vniuersaliter ponit in actibus: humilitas uero, dum ex diuina reuerentia ad omnia homo tendit ut indignus per modum subditi, animum ad omnem rationabilem ordinationem parat. Cum ergo dī. Esse subiectum legi est iustum, ergo est a iustitia. Conceditur totum, sed non est contra propositum: quoniam, ut totiens dictum est, in diuersis uirtutibus dria earum sæpe assignatur penes actus principales, & non semper penes actus proprios cum præcisione, scilicet quòd ita hic actus conuenit isti uirtuti, quòd non illi: sed quia iste actus est actus principalis istius, & non principalis illius, & econtra: non affirmando, nec negando, si potest illi alteri aliquo modo hic actus conuenire. Sic autem est in proposito, q̃ iustitiæ principalis actus est facere, seu ponere rationis ordinem in omnibus: quæ omnia ad cōmune bonum sunt ordinabilia, humilitatis aūt pręcipuus

prius est actus per modū subditi ad omne rōabile se præbere. Cum quibus stat quòd esse subiectum, sit à iustitia secundario. Iustitia enim, ut iustitia, non facit iustum subditum, alioquin Deus, cui repugnat ratio subditi, non esset proprie iustus: sed ex iustitia in aliquo prouenit quòd sit subditus. Et sic patet q̃ non est actus principalis iustitiæ, sed effectus quidā eius in aliquo. Vnde in diffinitione iustitiæ nō ponit̃ subiectio, sed debitum, cū dī, Ius suū vnicuique tribuens. Humilitas aūt ēt ex ipsa uoce deiectionē sonat. Potest quoque dici, q̃ est æquiuocatio ī subiectione. Nā esse subditū sub rōne debiti legalis, seu simpliciter, est effectus quidā iustitiæ: sed esse subditū ex quodam debito morali ob diuinā. s. reuerentiā, tribuit humilitati. Et sic vtrūq; tunc ambæ rōes Martini cōtra differentiam in mō respiciendi ordinationē rōis vniuersaliter, qm̃ solidum restat: & q̃ distinguunt quo ad hoc, sicut agēs & patiens, quo ad actus principales, & q̃ subiectio quā facit in homine humilitas, est alterius rōnis ab illa, quæ est effectus iustitiæ, a qua dī iustum esse hominem subiici legi.

Hom. de incompreheñsibili Dei natura, a medio, to. 5. & to. 1. Homi. de Public. & Phar.

¶Ad obiecta demum in eodē dubio contra conclusionem ipsā, rñdeo. Ad primum dī, q̃ aliquid spectare ad aliquā virtutem pōt dupliciter contingere, uel ut necessarium ad illam virtutem, ita quod oppositum corrumperet, aut minueret illā virtutem, uel ut ad supererogationē illius: & q̃ nō minus ad supererogationē legalis iustitiæ spectant consilia in ordine ad cōe bonum, q̃ ad supererogationem humilitatis spectant eadē in ordine ad proprium bonū ipsius hominis. Si quis tñ memor fuerit illius propositionis, q̃ nullum est consilium, quin quandoque cadat sub præcepto, perspicere poterit q̃ iustitia legalis adæquat humilitatem quo ad consilia dupliciter. Primo, qa oēs eosdem actus respicit ut debita in casu, & sic saluatur adæquatio vniuersalis: quia nullus est actus cadens sub consilio quin ēt cadat sub debito. Secundò, quia ēt sub ista rōe, inquantum est sub consilio, ad vtriusque supererogationem spectant. Optimi enim legislatoris est non solum debitos actus præcipere, sed ēt expedientes ad commune bonum consulere: unde in lege dicuntur contineri non solum præcepta, sed mandata, q̃ apud Hieronymum sunt de consiliorum actibus.

¶Ad secundum verò dī, q̃ assignata est in litera diuersitas modi, & declarata, & obiectionibus est satisfactum: & non solū nō expugnabitur, sed nec faciliter bene oppugnabitur.

¶Ad quintum dubium de iustitia particulari aduertēdum est, q̃ radix vnde excellentia iustitiæ particularis supra humilitatem pullulat, est illa, quam Aristoteles in 5. Ethicorum, & in 1. Rhetoricę, & author superius docuit: quia. s. iustitia virtus est bona non solū habenti, sed directe est ad bonum alterius. Hoc .n. maximum virtutis opus, & præcipua laude dignum censet, ut patet in locis allegatis. Humilitas aūt non directe nisi habentis est bonum, sicut & cæteræ virtutes morales, quæ circa passiones ponuntur. Vnde ad primum argumentum respondēdo dī, q̃ falsum est iustitiam esse circa cupiditatem opum, & diuitiarum. Auaritia enim est circa huiusmodi passionem. Iustitia autem non est virtus circa passiones, sed circa operationes ad alterum, ut sic. Ad probationem dī, quòd discurrendo per modos commutatiuæ iustitię, nunquam inuenitur, quòd sit circa passionem cupiditatis, sed circa operationes ad alterum, quæ sunt commutationes. difficilius autem est exhibere se hominem bonum ad alterum, quàm ad seipsum.

¶Ad secundum dicitur negando antecedens: quia excellētius est impellere ad bonū alterius ut sic, ut facit iustitia, q̃ impellere ad bonum alterius, inquantum redundat in proprium, vt facit humilitas. Et quia penes hunc modum, seu hanc rōnem attenditur differentia, & nobilitas substantialis, ideo iustitia ē substantialiter nobilior humilitate. Cum quo stat, q̃ humilitas sit secundum quid nobilior: sicut accidens respectu substantiæ, sicut magnanimitas respectu iustitię, quia scilicet habet quo ad aliquid conditionem aliquam nobiliorē, puta, si magis ex amore libero impellit, & si quid aliud est eiusmodi, vtputa, si in dubiis suam dictionem eligeret. Hæc enim ad secūdā quid nobilitatem spectant, in cuius signum liberalitas, q̃ plus habet liberi amoris, non est excellentior iustitia.

¶Ad tertium dī, q̃ quia humilitas præsupponit iustitiam sicut accidens substantiam. Appetitus. n. per modum subditi ad Deum, & id quod Dei est, supponit iustitiā, qua homo Deo, & A id quod ex parte se tenet hominis, ei qđ ex parte se tenet Dei, ius suum tribuit: ideo conditionalis illa, Si omnes essent humiles, non esset opus iustitia, destruit seipsam: quia ex hoc ipso, q̃ ponuntur humiles, præsupponitur iustitia: sicut si quis diceret, Si omnes essent liberales, seu magnanimi, non esset opus iustitia, cū vtraq; virtus sup iustitia fundet: & illa nō supposita nō virtutes, sed vitia essent. Quēadmodū ēt humilitas, nisi sup iustitia fundet, qua vnicuiq; suū debet vilitas animi, & deformitas humana esset. Dī nihilominus sm̃ earū per se rationes formales loquendo, q̃ falsa est dicta conditionalis: qm̃ dato q̃ oēs hoīes essent humiles, ac p hoc sibi ipsis boni opus esset virtute, qua directe essent boni aliis, hęc autem est iustitia. Ad probationem iam patet, quod falsum assumit, quòd iustitia sit circa cupiditatem. Est enim circa operationes ad alterum ut sic, quas non humilitas, sed iustitia directe rectificat, ut patet in 5. Ethic.

¶Ad quartum sufficit responsio authoris, quæ examinabitur.

¶In responsione ad primū eiusdem art. 5. dubium ex Martino ibidem occurrit, arguente cōtra hanc responsionem dicendo, q̃ iudicio suo non satisfacit, tum primo, quia nō vī verisimile q̃ uera iustitia per aduentum superbiæ desinat eē iustitia. Probatur. Pono q̃ aliquis habuerit multos actus iustitiæ, & postea extollat se de illis. Aut igitur tunc ita est, q̃ illi actus fuerint recte C rationi conformes, aut difformes: si conformes, semp fuerunt actus iustitiæ: si difformes, nunq̃ fuerunt actus iustitiæ. Tū secundo, quia hæc solutio non vī conformis intentioni Chrysostomi, qui intendit magnis præconiis humilitatem extollere. Nam quæ magna humilitatis laus, si excedat apparentem iustitiam, q̃ potius iustitia est, q̃ vera iustitia. Et rursus ex hoc, q̃ humilitas iuncta pctō excedit iustitiam, infert, q̃ iūcta iustitiæ assistit diuino tribunali in medio angelorū, vbi ascensum illud magis humilitati, q̃ iustitiæ attribuere vī. Tum tertio, quia sm̃ Chrysostomum humilitas non pertransit iustitiā propter fragilitatem iustitiæ, sed propter tumorem, seu molē superbiæ: ergo non loquitur ibi de iustitia, quæ pp iunctam superbiā desinit esse iustitia. Antecedens patet per illa verba, Geminas mihi bigas &c. Tū quarto, quia humilitas vincit superbiam, superbia vincit iustitiam, ergo humilitas uincit iustitiā, ac per hoc est potior. Consequentia est nota. & partes anteceD dentis patent ex allata authoritate.

¶Ad hoc dubium dī, q̃ solutio est sufficiens. Et quòd sicut peccatum præexistens desinit quo ad maculam, & reatum æternæ mortis esse in homine per humilitatem, ita vera iustitia præexistens desinit esse quo ad rationem virtutis, & meriti uitæ æternæ in homine per superuenientem superbiam. Nec hoc est verisimile, sed verissimum.

¶Ad primum ergo in oppositum dī, quòd gratis conceditur verum esse, quòd actus, qui semel fuerunt iusti, semper verum sit dicere, quod fuerunt iusti: sed non est semper verum, q̃ remaneant in habitu & uirtute, aut merito iustitiæ: quoniā per superuenientem superbiam perdit habitus rationem virtutis, & perditur meritum æternæ vitæ: sicut econtra post pœnitentiam habitus vitiosi remanentes non remanent in ratione vitii.

¶Ad secundum dī, q̃ conformis est expositio authoris Chry-E sostomi intentioni. Nam præconium magnum humilitatis est uincere molem reliquorum peccatorum: & suum oppositum, opprimere molem tantæ iustitiæ: unde non præfertur iustitię apparenti, sed quę per suum oppositum desinit esse uera. Ita quod laus humilitatis non est in comparando has uirtutes inter se, sed in magnificando utres humilitatis, & superbiæ. Vnde expresse Chrysostomus dicit bigam iustitiæ, & superbiæ non defectu iustitiæ, sed mole superbiæ succumbere. In hoc ergo est magna humilitatis laus, quòd ipsa omnia peccata destruit, & suum oppositum destruit omnes uirtutes. Et pro responsione oppositi dicitur, quòd vincit iustitiam, quòd author expressit uincere non iustitiam, sed iustitiam quæ desinit esse iustitia per superbiam, quæ destruxit illam. Iustitia siquidem, virtutis nomen est. Ad id uero quod rursus adiungitur, dicitur quod ex quo humilitati attribuitur ascensus ille ex adiuncta iustitia a Chrysostomo, manifeste patet, q̃ principaliter iustitię, & executiuæ humilitati ascensus ille attribuitur.

¶Ad tertium dr, q consequentia non ualet: quia ex hoc q Chrysostomus dicit, non ex defectu iustitiæ, ostendit q non de apparente sed uera, secundum se iustitia loquitur, quæ non ob suum defectum ex se, sed ex adiunctæ superbiæ mole succumbere inuenitur: itaquod non intendit, q et coniuncta superbia vires suas iustitia habeat, sed q quæ ex se nõ deficeret, ex adiuncta superbia deficit.

¶Ad quartum dr, q consequentia nihil valet, quia variatur rõ vincendi, & æquiuocatur de victoria.

D.60.1 Humilitas namq; vincit superbiam, sicut vnũ directe contrarium vincit aliud. Superbia quoque vincit iustitiam, etiam si cũ vtrum contrariũ virtualiter vincit aliud. Et sic in vtraque

fundamẽto cõparatur qđ primo i ædificio iacitur uirtutes at verę infunduntur a Deo. Vñ primũ in acquisitione uirtutũ pt accipi dupliciter. Vno mõ, per modum remouentis prohibens: & sic humilitas primũ locũ tenet, i- G quantũ s. expellit superbiã cui Deus resistit, & præbet hoẽm subditũ, & patulũ ad suscipiẽdum influxum diuinę gratiæ, inquantum euacuat inflationẽ supbię. Vñ dr Iacobi. 4. q Deus supbis resistit, humilibus aũt dat gratiã: & sm hoc humilitas dr spiritualis ędificii fundamentũ. Alio modo est aliqđ primum in uirtutibus directe, per quod s. iam ad Deum acceditur. Primus autem excessus ad Deum est per fidem, secundum illud Hebræ. 11. Accedentem ad Deum oportet credere & secundum hoc fides po-

parte antecedentis, sermo est de victoria vnius contrarii respectu alterius: & in consequenti est sermo de victoria excellentioris nobilitatis, quæ id dicit vincere, qđ est nobilius, manifesta est æquiuocatio victoriæ, ut dicitur de congressu contrariorum, & ut dicitur de comparatione rerum in nobilitate. Est et & aliud in hoc argumento defectus, quòd quia contraria inuicem se expellunt, quandoque superbia uincit humilitatẽ. Scriptum est enim Sapient. 1. quòd Spiritussanctus corripietur a superueniente iniquitate.

¶In responsione ad secundum eiusdem art. dubium ex Martino ibidem occurrit contra hanc responsionẽ arguente, quia hæc solutio non euacuat rationem, tum primo, quia conclusio non comparat humilitatem nisi ad alias virtutes morales, fides autem non est virtus moralis: tum secundo, contra opinionem, q humilitas non est fundamentum virtutum, nisi qa remouet prohibens, arguitur sic. Remouere prohibens, hoc est, superbiam in proposito, conuenit non solum humilitati, sed alteri uitio extremo contrario superbiæ. ergo per remouere prohibens humilitas non habet rationem fundamenti, nisi et dicatur, q esse virtutum fundamentum conuenit et illi alteri vitio &c. Tum tertio, illud q inclinat in actus omnium virtutum positiue, & directe est fundamentum virtutum. & non tñ quia remouet prohibens, sed humilitas mediante suo actu licito inclinat in actus omnium uirtutum ergo. Maior est certa. Et minor probatur, quia contemptus rerum externarum, & sui inclinat in actus omnium uirtutum.

¶Ad hoc dubium respondendo dicitur ad primum argumẽtum, q in litera humilitas comparatur omnibus virtutibus, & non moralibus tantum, ut patet intuenti literam. Quòd si ipse Martinus ad morales tantum comparat, sibiipsi imputet, si vniuersaliorem authoris responsionem ad sua trahat, & non calumnietur responsionem authoris.

¶Ad secundum dr dupliciter. Primo, q sicut stat eundem esse auarum, & prodigum secundum diuersos actus, ita stat eundẽ esse superbum, & depressum respectu diuersorum, puta, q si superbus respectu excellentium operum absque sui recognitione ingerat se maximis: & ex alia parte ad aliqua parua, puta, ad ea, quæ sunt mansueti &c. exhibeat se depressum. Et secundum hoc falsum est antecedens, q oppositum vitium necessario remouet superbiam, quia stat cum ipsa. Ratio autem quare huiusmodi vitia contraria non se totaliter excludãt, est q a malũ cõsurgit ex particularibus defectibus, & per hoc vitium vnum remanet sibi aliquem actum, & aliud etiam secundum aliũ. Nõ sic aũt est in uirtute, quæ consurgit ex causa integra. Et virumque excludit extremum uitium, si uirtus est.

¶Secundo, q remouere prohibens contingit dupliciter. s. simpliciter, & secundum quid. Illud, quod sic remouet prohibẽs, q remouendo unum ponit aliud prohibens, non dicitur remouere prohibens simpliciter, sed prohibens tale, puta, quia amouet ferrum, & ponit lignum prohibens graue a suo motu. Sed tunc dicitur simpliciter remouere prohibens, quando absque subrogatione alterius prohibentis remouet prohibẽs, puta, si remouet ferrum nihil aliud supponendo. Constat modo in proposito, q humilitas remouet prohibens simpliciter. Alterum autem uitium non remoueret superbiam prohibentem, nisi supponendo seipsum etiam prohibens ædificiũ uirtutum. Et sm hoc falsum etiam est antecedens, scilicet remouere prohibens conuenit alteri extremo vitio: quia non ei iste actus simpliciter, sed secundum quid conuenit.

F ¶Tertio dr, q quia moralis sermo de uirtutum ædificio ẽ, verba sunt sm subiectam materiam intelligenda: ita quòd sermo est non de qualitercumq; aut ex quocumq; principio remouere prohibens, sed de virtuose remouere prohibens. Hoc autem constat soli humilitati conuenire, ac per hoc antecedens et est falsum. Signũ autem huius sensus est, q natura, q remouet prohibens, s. superbiam, quia producit hominem non cum superbia, non propterea dicitur fundamentum virtutum. Est ergo sensus, q uirtus remouens prohibens est fundamentum uirtutum, seu q uirtuose remouere prohibens dat humilitati quòd sit uirtutum fundamentum, & si quòd qualitercumq; remouens prohibens dei esse fundamentum uirtutum. D.611.

¶Ad tertium dr, q maior est falsa. Nam & iustitia legalis inclinat ad actus omnium virtutum, ut patet ex supradictis, & tamen non ponitur fundamentum virtutum. Similiter magnanimitas inclinat ad actus oĩum virtutum dum in oĩbus tendit ad magna, & tñ non ponitur fundamentum virtutũ. Aliud ergo requiritur ad rõem fundamenti s. q sit primũ in H ædificatione. quod non probat Martinus conuenire humilitati per seipsam possime. Et oppositum ex prædictis argui pt, eo, quòd humilitas supponit iustitiam. Minor quoque non est vera, nisi sm quid: quoniam humilitas non inclinat per suum actum ad oĩum virtutum actus in speciali, sed in uniuersali, quanto omnibus rõabilibus subiicit hominem in his q Dei sunt. Sic autem uel ex consequenti, & indirecte inclinare in actus uirtutum in speciali, extra propositum est argumenti de per se, & directe posito fundamento uirtutum.

¶In responsione ad tertium, dubium est ex Martino ibidem. Nam ex hac solutione, Martinus inquit, habetur intentum, s. quòd humilitas sit potissima uirtutum.

¶Primo, quia illa virtus, quæ sibi appropriat maximum præmium, est maxima uirtus. sed humilitas appropriat sibi maximũ præmium. Secundo, cui conuenit excellentissimus actus, est maxima virtus: humilitas est huiusmodi. Probatur, quia humilitati, ut dicit litera, conuenit contemnere sublimitatẽ terrenam: hic autem contemptus videtur excellentissimus inter actus uirtutum moralium. I

¶Ad primum horum dr, q tam maior, quam minor est falsa. Maior quidem: nam virtutis excellentia non appropriatis, sed ex propriis substantialibus pensatur. Minor vero, quia exaltatio spiritualis non est formaliter maximum præmium: maximum enim est fruitio diuina.

¶Ad secundum dicitur, q contemnere sublimitatem terrenã non est maximus actus inter actus morales. Nam longe maior est communi bono recte intendere, ad illud omnia ordinando, qui actus est iustitiæ legalis, quanto commune bonum diuinius est, quàm bonum unius.

¶In responsione ad quartum dubium ex Martino occurrit ibidem contra hanc responsionem, dicente, quòd ista solutio refutatur sicut præcedentes. Argumentum enim concludit, q K saltem humilitas est perfectior aliis virtutibus moralibus: tũ etiam quia contemptus celsitudinis terrenæ est actus maxime excellens inter morales.

¶Ad hęc dr, q non egent alia responsione, quia soluta sunt q obiicit. Et argumentum non concludere humilitatem esse maximam virtutum, et uirtutum moralium, ex eo manifestum est, q ipsam esse maximam simpliciter non habetur ex commendatione Domini. Nec aliunde probatur, quòd inter morales sit maxima, sed oppositum monstratum est.

¶In eodem 5 ar q. 161. restant adhuc tres quæstiones. Prima est, Quo pacto humilitas est virtus moderatiua spei, & est hoc est circa omnia. Constat enim q spes non est circa omnia, sed circa ardua tantum, & constat non omnia esse ardua. Patet aũt humilitatem esse circa omnia, & ex litera huius articuli. dum dicitur, quòd humilitas facit hominem bene subiectum ordinationi rationis quantum ad omnia, & ex litera sequentis articuli, vbi humilitatis gradus ponitur. inutilem, & indignum ad omnia se æstimare, & fateri.

¶Secunda quæstio est, Quo pacto contẽnere sublimitatem terrenam est proprius humilitatis actus, ut in litera dicitur in responsione

sponsione ad tertium, cum & hic actus communis sit magnanimo, & nõ sit principalis humilitatis actus: quoniam actus eius principalis est respectu sperandorum, cum sit moderatio spei: & non respectu despiciendorum, ad quæ ex consequenti humilitatis uirtus respicit.

¶Tertia quæstio est, An locus assignatus humilitati, scilicet post theologales, & intellectuales uirtutes, & iustitiã sit suus simpliciter: uel sm quid, hoc est, an humilitas sit cæteris nobilior, an sm qd. Et est rõ dubii, quia superius religio prælata est oĩbus moralibus, ut patet q. 81. quia religio magis se appropinquat quo acceditur ad Deũ, q aliæ uirtutes morales, utpote operãs ea, quę directe & immediate ordinantur in honorem diuinum. Et in q. 104. obedientia præfertur reliquis uirtutibus moralibus quia per se loquendo maius bonum propter Deum contẽnit scilicet propriam uoluntatẽ. Et in q. 123. datur primus locus

nitur fundamentum nobiliori modo quàm humilitas.

Ad III dicendũ, q contemnẽti terrena, promittuntur cęlestia, sicut contemnentibus diuitias terrenas promittuntur cælestes thesauri secundum illud Matt. 6. Nolite uobis the- B saurizare thesauros i terra, sed thesaurizate uobis thesauros in cœlo. Et similiter contemnentibus mundi gaudia, promittuntur consolationes cęlestes, secundum illud Matt. 5. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Et eodem modo humilitati promittitur spiritualis exaltatio non quia sola ipsam mereat, sed quia eius est proprium contẽnere subli- C mitatẽ terrenam. Vnde Augustinus dicit in libro de penitẽtia, Ne putes cũ q se humiliat, se iacere, eũ dictũ sit, exaltabitur: & ne opineris eius exaltationẽ in oculis hominum per sublimitates fieri corporales.

Ad IIII dcẽdm, q iõ Chrus præcipue nobis humilitatem commẽdauit, quia per hoc maximè remouetur impedimentum humanę salutis, quæ cõsistit in hoc, quòd homo ad cęlestia, & spiritualia tendit, à quibus homo impeditur, dũ i terrenis magnificari studet. Et iõ Dominus ut impedimentum salutis auferret, exteriorẽ celsitudinem contemnendam mõstrauit per humilitatis exẽpla: & sic humilitas est quasi quędã dispositio ad liberũ accessũ

post iustitiam fortitudini, quia est conseruatiua boni rationis cõtra pericula mortis. quæ sunt maxima. Accedit etiã ad hæc, q in q. 30 misericordia præposita est omnibus uirtutibus, quæ sunt ad proximum, quia est potioris actus. Nam supplere defectum alterius inquantum huiusmodi, est superioris, & melioris. Et sic quia iustitia est ad proximum, sequitur quòd misericordia præcedat iustitiam, ac per hoc humilitatem.

¶Ad primam quęstionem dupliciter dici potest. Primo q humilitas est circa secundum se ardua directe, ut propriam materiam, sed est circa omnia per quandam redundantiam: quia cõsentaneum rationi est, ut qui in bonis arduis suum moderatur appetitum, multo magis in bonis mediocribus, quæ minus sunt appetibilia, se moderetur. Secundo, quod humilitas est directe respectu omnium. scilicet arduorum secundum se, & nõ arduorum in se, sed tamen omnium est sub ratione ardui: quia quæ non sunt in se ardua, induunt rationem ardui relata ad humilem, quia induunt rationem diuini. Ad omnia siquidem bona se habet humilis vt ad ea quæ Dei sunt. Primæ responsioni obstat, q oporteret unam uirtutem ponere circa moderamẽ appetitus respectu mediocrium, sicut præter magnanimitatẽ oportuit aliam uirtutem ponere, cum excellentia mediocria non minus sit motiua appetitus, q honor mediocris: & humilitas circa excellentiam, sicut superbia est, quemadmodũ magnanimitas circa honorem. Secũdæ aũt responsioni cõsonat uniuersalitas superbiæ ad oĩa se directe extendentis. Et propterea dicendum vt cum authore in litera, q humilitas est circa omnia in uniuersali, inquantum s. habent rationem cuiusdam ardui, & non secundum suas speciales rationes. Et quia circa bonum arduum sic in se, sue ut relatum, est spes, ideo cũ his stat, quòd humilitas sit circa spem.

¶Ad secundam quæstionem dicitur, q quia humilitatis principalis actus est reprimere appetitum a sublimibus, & à sublimiter se habere: hic est.n. modus, hoc est frænum, q humilitas spei apponit ex reuerentia diuina, & hoc uirtualiter est contemnere sublimitatem: ideò contemnere sublimitatem terrenam humilitatis dr esse proprium, utpote spectans ad propriũ eius actum, & non ad secundarium, sicut contingit in magnanimo, qui principali actu tendit in magna non contemnit magna q animus etiam alia & alia ratione uterque contemnat terrena, vt patet ex rationibus magnanimi, & humilis.

¶Ad tertiam quæstionem dr, q cum ista sit quæstio ad hominem, non potest melius determinari, quàm ex illo loco, ubi ex proposito explicite author ipse hanc quæstionẽ de nobilitate simpliciter, vel secundum quid moralium uirtutum tractat: cætera siquidem ad illam referenda sunt regulã. Constat aũt, q in præcedenti lib. in q. 66. ar. 4. ex proposito comparans uirtutes morales, distinguit, q una potest esse nobilior altera secũ-

A dum suam speciem dupliciter, simpliciter, vel secundum quid. Et declarat penes quid attenditur maior perfectio simpliciter, s. penes relucentiã maioris boni rõis, ita q illa moralis virtus, in qua maius rationis bonum relucet, est simpliciter maior. Et subsumit, quòd iustitia est prima, quia propinquior bono rationis, & q inter virtutes, q sunt circa passiones, tãto maius bonũ rõis relucet in aliqua, quanto appetitiuum motũ circa maiora rõni subditũ reddit. Et propterea quia fortitudo appetitiuum motũ circa uitam, quæ est maximum omnia cõprehẽdẽs, rõi subdit, primũ tenet locũ. Et deinde tẽperãtia, q circa ea q immediate ordinant ad vitã conseruandã, appetitum subiicit rõi scilicet. Et concludit, Et sic illæ tres virtutes simul cum prudẽtia, dicuntur esse principales et dignitate. Et statim aggrediendo sm membrũ subdit, Secundum quid autem aliqua uirtus dr esse maior sm adminiculum, uel ornamentũ, & dãt exemplũ. Sicut substantia est nobilior simpliciter accidente, accidens aũt nobilius substantia sm qd. Et sm hanc sñiam dicetur, q humilitas nõ est, simpliciter loquendo, immediate post iustitiã: sed ante illã est tam fortitudo, q temperantia. Et q dr de humilitatis loco post virtutes cardinales, idẽ dr de supradictarum reliquarum moralium virtutum locis. Omnes enim post cardinales simpliciter sunt, & excellentia earum supra aliquam cardinalium non nisi sm quid intelligenda est: & hoc potest apparere ex rõibus assignatis de excellentia earum. Cuiuslibet.n. excellentia considerata est sm aliquã specialem conditionem. Verbi gratia, in misericordia posita est excellentia, quia superioris est subuenire. In religione, quia directe ordinat in diuinum honorem. In obedientia, quia ma- D ius bonum contemnit, seorsum singula bona considerando: si tamen vita & vitę conseruatio claudat summum, quod in obedientia est, ut scilicet vsque ad mortem, hoc est, priuandum se uita, homo obediat. In humilitate, quia vniuersaliter facit hominem bene subditum rationi in vniuersali.

¶Sed si diligentius doctrina authoris perspecta fuerit, aliter dicendum est. Nã in allegato ex præcedenti libro loco author post locatã iustitiã in loco propinquo rationi, non tractat de reliquis virtutibus moralibus simpliciter, sed limitate, s. de illis, quæ sunt circa passiones, ut expresse monstrat subiungens. Inter alias autem virtutes morales, quæ sunt circa passiones. Et rursus ibidem postea de fortitudine subdit, quod primum locum tenet inter virtutes morales, quæ sunt circa passiones. Et propterea conclusio ex præmissis cum tali limitatione explanatis illata, s. q cardinales virtutes sunt principales etiam dignitate, nõ est aliter intelligenda, q secundum quod ex præmissis sequitur, scilicet ut iustitia simpliciter, fortitudo autem & temperã- E tia inter virtutes, quæ sunt circa passiones, sunt principales dignitate. Et hinc habes vnde humilitatis locus hic sibi assignatus, scilicet immediate post iustitiam, nõ est ei ablatus: quoniã ipsa est subiectiue principaliter in voluntate, & secundario est circa passionem spei: quia extendit se vltra sensibilia, vt patet ex eius contrario, s. superbia quæ maxime est in bonis spiritualibus. Et si perscrutati fuerimus literam, non solum ex subiecto præeminet humilitas fortitudini, & temperantiæ: sed author usus est in hoc loco illamet rõe, qua vsus est in allegato loco præcedentis libri, scilicet, Participatio maioris boni rationis. Illa enim virtus ibi dicta est simpliciter maior, in qua magis bonũ rationis relucet. Et hoc idem hic assumitur, & subsumitur, q magis in humilitate, quàm cæteris post iustitiam, saluatur bonũ rationis, quia humilitas reddit hominẽ recte subditum, seu patulum bono rationis non in hac, uel illa materia, sed vniuersaliter: & propterea locatur ante reliquas virtutes simpliciter. & recte sic ut. Vnde beata Virgo humilitatem suã

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

dominium respexisse commemorat tanq̃ vniuersalem virtutem, qua ad supernum suscipiendũ diuinæ largitatis influxum latitudine, ac profundissime patula erat. Quærenti ãt de substantiali ordine reliquarum uirtutum inter se post cardinales, ut mihi dicendum, quòd primo religio, deinde obedientia, & deinde mum misericordia locanda sit. Nam maius cõis bonum relucet in religione quæ in voluntate est, & debitũ reddit Deo creatori, ac præceptori, q̃ in obedientia, quę debitum reddit præceptoris ipsius. Præcedit ãt misericordiam, q̃ tenet medium in passione tristitiæ respectu alienæ miseriæ, quando manũ bonũ rationis est bene se habere ad superioribus debitum exhibẽdum, q̃ ad passionem particularium defectuum proximi.

Post. q. 10.

783 Inf. q. 162 ar. 1. ad 4. Et Mat. 3. Cap. 7.

SVP. QV. CLXI. ARTIC. VI.

IN art. 6. q. 161. in responsione ad primum, dubiũ ex Martino in q̃one de humilitatis gradib. occurrit, arguente contra hanc responsionem dicendo, quòd si beatus Thomas dixisset, q̃ pôt quis credere se omnibus viliorẽ absque mendacio, faciliter cõsensissem: sed quia dixit, absq; falsitate, nõ vt mihi uerum. Et probat, q̃a si sint decem viri humiles aut quilibet est omnibus uilior, aut non. Si nõ, ergo falsa est æstimatio qua quilibet putat se cæteris viliorem. Si sic, ergo primus est vilior secũdo. Et tũc vltra, ergo secundus nõ est uilior primo. Probatur ista secunda consequentia: q̃a si secundus est vilior primo, & primus est uilior secundo, ergo primus est vilior seipso.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quod optime dixit author, q̃ non solum absque mendacio, sed absque falsitate quilibet potest se alio viliorem credere & dicere. Et cum arguitur. Aut quilibet est alio vilior, aut non: respondetur, quòd quilibet est alio uilior referendo quod suum est ad id quod Dei est in alio. Ita enim in huiusmodi materia sumitur ly se, & ly alia, cum dicitur, quòd quilibet se alii subdere per humilitatem debet. Et cum contra arguitur, Si primus est vilior secundo &c. concedi potest totum: quoniam non inconuenit, quòd primus sit uilior seipso secundum diuersas rationes. Veruntamen ad rem dicendum est, quòd quilibet ratione eius quod suum est, quolibet alio rõe eius qđ est Dei, est inferior. Ita quod quilibet est quilibet inferior secundum suum, & superior secundum diuinum. Et si ex hoc infertur, ergo quilibet inferior est & supra seipso, sm diuersa quæ in eo sunt, nullus error incurritur. Et quia sermones intelliguntur sm subiectam materiam, & in materia humilitatis secundum istas rationes accipiuntur terminiõ est simpliciter uera locutio, cum simpliciter quis se profert, & tenet uiliorem.

hominis in spiritualia, & diuina bona. Sicut ergo est pfectio potior dispositione, ita ẽt charitas, & aliæ virtutes, quib' homo directe mouetur in Deum, sunt potiores humilitate.

ARTICVLVS VI.

Vtrum conuenienter distinguantur secundum B. Benedictum duodecim gradus humilitatis, scilicet corde, & opere semper humilitatem ostendere defixis in terram aspectibus &c.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr quòd inconuenienter distinguantur duodecim gradus humilitatis, quæ in regula B.* Benedicti ponuntur, quorũ primus est: corde & corpore sp humilitatẽ ostendere defixis in terrã aspectibus. Secundus, ut pauca verba, & rõabilia loquatur aliqs nõ clamosa voce. Tertius, ut nõ sit facilis, aut prõptus in risum. Quartus, taciturnitas vsq; ad iterrogationẽ. Quintus, tenet qđ hẽt communis monasterii regula. Sextus, credere, & pnũciare se oĩbus viliorem. Septimus, ad oĩa indignũ, & inutilẽ se confiteri & credere. Octauus, confessio pctõrũ. Nonus, per obedientiã in duris & asperis patiẽtiã amplecti. Decimus, ut cum obediẽtia se subdat maiori. Vndecimus, ut voluntatẽ propriam nõ delectetur implere. Duodecimus, ut Deum timeat, & memor sit omnium quæ præcipit. Enumerantur enim hic q̃dã, q̃ ad alias virtutes ptinent, sicut obedientia, & patientia: enumerantur ẽt aliqua, quæ ad falsam opinionẽ pertinere uidentur, q̃ nulli virtuti possunt cõpetere, s. q̃ aliquis pronũciet se oĩbus uiliorẽ, q̃ ad oĩa idignũ & inutilẽ se cõfiteaĩ, & credat. ergo incõuenienter illa ponũtur inter gradus humilitatis.

¶ 2 Præt. Humilitas ab interioribus ad exteriora pcedit, sicut & cęterę uirtutes. Incõuenienter ergo præmittuntur in pręmissis gradibus illa, quæ pertinent ad exteriores actus, his quę pertinent ad interiores.

¶ 3 Prę. Ansel. in li.* de similitudinib. ponit septẽ humilitatis grad', quorũ prim' est, cõteptibilẽ se esse cognoscere. Sedus, đ hoc dolere. Terti', hoc cõfiteri. Quartus, hoc psuadere, vt. s. hoc uelit credi. Quint', ut patiẽter sustineat hoc dici. Sextus, ut patiaĩ cõteptibiliter se tractari. Septim', ut hoc amet. ergo vĩr premissi gradus esse superflui.

¶ 4 Pręt. Matt. 3. dicit glos.* Perfecta humilitas tres hẽt grad'. Prim' est, subdere se maiori, & nõ pferre se equali, q̃ est sufficiẽs. Sedus est, subdere se equali, nec pferrę se minori: & hoc dr abundãs. Tertius gradus est, subesse minori, in quo est omnis iustitia. ergo pręmissi gradus uidentur esse superflui.

¶ 5 Pręt. Aug. dicit in li.* de uirgin. Mensura humilitatis cuiq; ex mẽsura ipsius magnitudinis data ẽ, cui ẽ periculosa supbia, q̃ amplius amplioribus insidiaĩ: sđ mẽsura magnitudinis humanę non pôt sub certo numero graduũ determinari. ergo uĩ q̃ nõ possunt determinati gradus humilitatis assignari.

RESP. Dicendũ, q̃ sicut ex s. dictis* patet, humilitas essentialiter in appetitu consistit, secundum quòd aliquis refrenat impetũ animi sui, ne inordinatẽ

¶ In eodem articulo in responsione ad secundum, dubium ex Martino ibidem occurrit arguente contra hãc solutionem. Non est bonitas in actu exteriori, nisi propter bonitatem actus interioris. ergo si quis per gratiæ donum, siue per humanum studium ueniat ad humilitatem, necesse est quòd prius habeat actum interiorem bonum, quàm actum exteriorem. Præterea, Cohibitio illa exteriorum aut est imperata mediante aliquo bono interiori actu humilitatis, aut non. Si non, ergo nõ pertinet ad humilitatẽ. Si sic, ergo in acquisitione humilitatis per humanum studiũ interiora præcedunt exteriora. Deinde arguit contra illud litteræ. Primis exteriora, & postmodum pertingit ad extirpandum interiorem radicem. Primo, quia contingit q̃ aliquis absq; contraria radice ab ineunte ætate assuescat humilitati, & consequenter non egeat extirpatione radicis.

¶ Secũdo, quia in primo gradu dr, corde, & opere sp humilitatem ostẽdere defixis in terrã oculis. Aut ergo iubetur ostẽdere humilitatẽ q̃ est, aut q̃ n̄ ẽ. Nõ q̃ n̄ ẽ, q̃a esset fictio, ergo quę est. Sed non est humilitas nisi corrupta sit radix contraria. ergo non prius est exteriores actus cohibere, q̃ interiorem radicẽ extirpare: sed ecõtra.

¶ Ad hæc dr, quod author nunq̃ dicit, ut ipse arguendo somniat, q̃ prius fiat act' exterior bonus, q̃ interior bonus, aut sine interiori bono: sed dicit, q̃ humanum studiũ inchoat à cohibendo exteriores actus, & deinde ad interiorem radicẽ extirpandã peruenit, qđ experientia quotidiana testaĩ. Quotidie.n. magistri Nouitiorũ ab his q̃ extra sunt cohibere Nouitios docent in principio: deinde ad perfectionẽ actuũ interiorũ paulatim sic religiosi perducunt. Intendit ergo author, q̃ ordo humani studii est, ut in principio principalis conatus sit ad exteriores actus cohibendos per actus interiores bonos ex hoc ipso, q̃ intendunt, & eligunt cohibitionẽ huiusmodi actuum exteriorum, ut perfectus fiat in uia uirtutum. Et per hoc patet solutio primi omnino peruertentis sensum litteræ.

¶Ad

A c. x. usq. ad cap. 18.

Glos. ordi. super illud Implere omnem iustitiam.

Ca. 51. ante me. to. 6

Art. 2. huius quæst.

tendat in magna, sed regulã habet in cognitione, ut. s. aliquis non se existimet supra id esse qđ est: & vtriusque principiũ, & radix est reuerentia, quã q̃s hẽt ad Deum. Ex interiori aũt dispositione humilitatis procedunt quędam exteriora signa in uerbis, & factis, & gestibus, quibus id quod interius latet, manifestatur, sicut & in cæteris virtutibus accidit. Nã ex ui su cognoscit uir, & ab occursu faciei sensatus, ut dr Ecclesia. 19. & ideo in prædictis gradibus humilitatis ponit aliqđ qđ pertinet ad humilitatis radicẽ, s. duodecimus gradus, q̃ est ut homo Deũ timeat, & memor sit omnium quę præcepit. Ponitur ẽt aliquid ptinẽs ad appetitum, ne. s. in propriã excellentiam inordinate tendat: quod quidem fit tripliciter. Vno modo, ut homo non sequatur propriã voluntatem, q̃ ptinet ad vndecimum gradũ. Alio modo, ut reguler eam sm superioris arbitrium, quod ptinet ad gradum decimũ. Tertio modo, ut ab hoc non desistat pp dura & aspera, quæ occurrunt, & hoc pertinet ad nonum. Ponuntur ẽt quædã pertinentia ad existimationem hominis recognoscentis suũ defectum: & hoc tripliciter. Vno q̃dẽ modo per hoc, q̃ proprios defectus recognoscat & confiteatur: quod ptinet ad octauũ gradum. Secundo, ut ex cõsideratione sui defectus aliqs isufficientẽ se existimet ad maiora quod pertinet ad septimũ. Tertio, ut quantũ ad hoc alios sibi præferat: qđ pertinet ad sextũ. Ponuntur ẽt quædã, quæ pertinent ad exteriora signa, quorũ vnũ est in factis, ut. s. homo non recedat in suis operibus à via cõi: quod pertinet ad quintum. Alia duo sunt in uerbis, ut. s. homo non præcipiat tempus loquẽdi. quod pertinet ad quartum, nec excedat modũ in loquendo: quod pertinet ad secundũ. Alia uero consistunt in exterioribus gestibus, puta, in reprimẽdo excellentiã oculorũ, qđ ptinet ad primum: & cohibendo exterius risum, & alia ineptæ letitiæ signa, quod pertinet ad tertium.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ aliquis absque falsitate pôt se credere, & pronunciare omnibus uiliorem secundũ defectus occultos, quos i se recognoscit, & dona Dei quæ in aliis latent. Vnde Aug. dicit in libro de virginita.* Existimate aliquos in occulto superiores, q̃bus estis in manifesto meliores. Similiter ẽt absq; falsitate pt aliqs cõfiteri, & credere ad oĩa se inutilem esse & indignũ per proprias vires, ut sufficientiam suam totam in Deum referat, sm illud 2. ad Corinth. 3. Non quòd sufficientes simus aliquid cogitare à nobis quasi ex nobis, sed sufficiẽtia nr̃a ex Deo ẽ. Non est ãt inconueniens, q̃ ea quæ ad alias virtutes pertinent, humilitati ascribantur: quia sicut unum uitium oritur ex alio, ita naturali ordine actus vnius uirtutis procedit ex actu alterius.

AD II dicendum, q̃ homo ad humilitatem peruenit per duo. primò quidem & principaliter per gratiæ donum: & quantum ad hoc interiora pręcedunt exteriora. Aliud autem est humanum studium, per quod homo prius exteriora cohibet, postmodum pertingit ad extirpandum interiorẽ radicem: & secundum hunc ordinem assignãtur hic humilitatis gradus.

AD III dicendum, q̃ omnes gradus, quos Anselmus ponit, reducuntur ad opinionem, & manifestationem, & voluntatem propriæ abiectionis. Nam primus gradus pertinet ad cognitionẽ proprii defectus: sed quia vituperabile esset, si q̃s propriũ defectum amaret, hoc per sm gradum excludit. Sed ad manifestationẽ sui defectus ptinẽt tertius, & quartus gradus, ut. s. aliqs nõ solũ simpliciter suum defectum enunciet, sed etiã persuadeat. Alii autem tres gradus pertinent ad appetitum, qui excellentiam exteriorẽ non q̃rit: sed exteriorem abiectionem uel æquanimiter patiĩ siue in verbis, siue in factis: quia sicut Greg.* dicit i registro. Non grande est his nos esse humiles, à quibus honoramur, quia & hoc sæculares quilibet faciunt: sed illis maxime humiles esse debemus, à quibus aliquid patimur: & hoc pertinet ad quintũ, & sextum gradum. Vel ẽt desideranter exteriorem abiectionem amplectitur, quod pertinet ad septimum gradũ: & sic omnes isti gradus cõtinẽtur sub sexto, & septimo superius* enumeratis.

AD IIII dicendũ, q̃ illi tres gradus accipiuntur nõ ex parte ipsius rei, idest, sm naturã humilitatis sed per comparationem ad gradus hominum, qui sunt uel maiores, uel minores, uel ęquales.

AD V dicendũ, q̃ ẽt illa ratio procedit de gradibus humilitatis non secundum ipsam naturã rei, secundum quam assignantur pręmissi gradus, sed secundum diuersas hominum conditiones.

¶ Ad sm vero dr, q̃ actus illi interiores superantes cohibitiões exteriorũ, boni quidẽ sunt, sed nõ oportet q̃ sint humilitatis, nisi dispositiue: q̃a alia eũ uirtutũ sunt actus proprii illi, q̃ ponunt in gradibus primis, ut patet de cohibitione linguæ, & ineptæ lætitiæ &c. Sed inter grad' humilitatis cõputant, q̃a ad illã disponunt, ascensumq; faciunt. Ad primum ãt cõtra extirpatione radicis postpositã dr, q̃ sicut seminauit cutũ infimi hoĩ naturaliter, ita fomes peccati inest hoĩ ex natura lapsa. Pronus. n. ad ẽt sensus hoĩs ad malũ. ad fomitem ãt ptĩ spectat radix supbiæ appetitus pprię excellentiæ, quẽ maximũ in nobis experimur, adeo ut ẽt ante naturã lapsã. Eue dictũ sit: Eritis sicut dii &c. Itaq; nullus i primis naturaliter ẽ, q̃ nõ egeat extirpatione radicis huius tam secundæ, & pfundæ. Deinde sm id qđ in pluribus accidit, doctrina moralis dari dẽt. Constat ãt q̃ ut in pluribus extirpatione radicis opus ẽ. Oẽs. n. appetitu alicuius excellentiæ ita hiruur. Ad sm dr, q̃ falsum est in primis, q̃ nõ est humilitas, nisi sit extirpata radix supbiæ. Ad extirpandã. n. radicẽ supbiæ multæ pfectiõis humilitate opus est. Falsũ est deinde, q̃ i primo gradu oportet adesse humilitatẽ internã, nisi dispositiue, q̃ manifeste stat cum interna radice postmodũ extirpanda. Falsum demum est, q̃ in illis uerbis primi gradus sumat humilitas p interna virtute, sed pro deiectione. Quod patet ex hoc, q̃ in primo gradu iubet ostensio humilitatis. Certum est ãt, q̃ in primo gradu nõ pcipit q̃s manifestare virtutẽ, cũ ad humilitatẽ pcipue spectet occultare, nõ ostendere virtutes. Hoc. n. magis ad iactantiã quandã induceret, q̃ ad humilitatẽ. Sed intentio primi gradus est, ut hõ ex corde, non ficte, ostendat sũ corpus, & specialiter sũ deiectionẽ oculorũ i terrã, humilitatẽ, hoc ẽ, deiectionẽ, ut inchoando ab exteriori deiectione uoluntaria ad internam virtutẽ, quæ intus animi motus deiicit, q̃ humilitas uocatur, ascẽdat. Quocirca licet i hac exteriore deiectione voluntaria interionia interior electio bona disponens ad humilitatem, non tamen fit huiusmodi exterior deiectio ad ostendendum illam internam humilitatem, sed ad acquirendam illam.

Concl. part. 1 — Concl. pa. 2 — Concl. pa. 3 — Concl. pa. 4 — Concl. pa. 5

Ca. 25. paruum a me. tom. 6.

Li. 1. c. 14. circa me.

In arg. 1.

SVPER QVÆS. CLXII. ART. I. ET II.

IN art. 1. & 2. simul. q. 162. dubium occurrit de quidditate superbiæ. Vt. n. diuersimode diffiniri. Et quia principium omnis demonstrationis, & institutionis est Quod quid est, & diffinitio: ideo ante omnia hoc tractandum est. Et quia oppositorum eadem est disciplina, simul notum fiet quid est humilitatis, & alterius oppositi vitii. Est autem id dubium, quia diffinitio, quæ ex Augustino assignatur, s. inordinatus appetitus propriæ excellentiæ, habet quæstiones multas. Prima est antiqua, ly excellentia, sumatur relatiuè, an absolutè. Secunda, est noua ex Martino in quæst. 1. de superbia, An sit sufficiens hæc diffinitio, uel oporteat addere ly contemptiuæ: ita quod superbia est appetitus excellentiæ non cuiuscumque, sed contemptiuæ, seu despectiuæ. Expedit vero scire, quod hæc quæstio noua clauditur in prima. Nam excellentia relatiuè sumpta claudit in se aliorum despectionem. In eo siquidem quod ut excellens alios homo se habet, necesse est ut in tali actu contemnat omnes, quos in ueritate non excellit. Apparet quoque ex speciebus superbiæ assignatis à Greg. de quibus est in hac quæst. specialis articulus, quod appetere excellentiam despiciendo alios, ad quartam superbiæ speciem spectat. Non constituit igitur rõem generis superbiæ contemptus, seu despectus. Attestantur & idem aliæ superbiæ species. Nam appetitus excellentiæ quasi à se, aut suis meritis, nihil dicit de excellentia contemptiua aliorum, & tamen primæ duæ species superbiæ in his consistunt. De ipsa autem prima quæstione non clarè liquet altera pars: quia tres primæ species superbiæ, nihil de excellentia relatiue dicentes, testantur genus non esse relationem excellentiæ. Quarta uero in relatione consistens testatur genus non absolutum. Actus quoque superbi inuenitur in excellentia vtroque modo: nam superbus appetit se celsum, & magnum. Et propterea Aug. 14. de ciuitate Dei, per celsitudinis, non excellentiæ nomen definiens superbiam & rursus superbus appetit superare alios & ire super, ut ipsius nomen sonat. Et propterea author 1. articulo huius quæst. in calce dixit, quod propriè pertinet ad superbiam inordinata præsumptio alios superandi. Vt mihi, quod excellentia communiter se habens ad absolute & relatiue, sit proprium obiectum superbiæ: sicut ens communiter se habens ad absolutum & relatiuum, est proprium obiectum metaphysicæ. Et hinc prouenit, quod tam appetitus excellentiæ absolute, quam relatiue verificatur, & attribuitur superbiæ, & nunc per celsitudinem, nunc per excellentiam definitur. Est igitur superbiæ appetere hoc, quod est excellere, & celsitudinem. Sed quia multa alia vitia uidentur celsitudinem peruersam appetere, nam præsumptio appetit celsitudinem peruersam in operibus, ambitio in honoribus, inanis gloria in gloriando: quærenda est celsitudo, quæ sit obiectum superbiæ alterius rõis ab istis, inquit Martinus ubi supra, quòd dupliciter potest poni celsitudo alterius rationis ab istis. Vno modo tamquam in alia materia, sicut celsitudo vindicationis alterius rationis diceretur a celsitudine honoris. Alio modo, sicut celsitudo simpliciter distinguitur formaliter à celsitudinibus concretis tali & tali materiæ: sicut motus simpliciter est alterius rõis à motibus applicatis, puta, localis, alterationis, generationis &c. Et quòd hic sit tanta formalis distinctio, quod sufficiat ad distinctionem specificam habituum, patet ex hoc quod specie distinguitur scientia de motu simpliciter, quæ traditur in libris physicorum, a scientiis de motu ad ubi, quæ in libro cæli, & motu ad formã simpliciter, quæ in li. de generatione &c. ita quod obiectum superbiæ est celsitudo simpliciter, & non in tali, uel tali materia: præsumptio ad celsitudinem operum supra se, ambitio ad celsitudinem honoris &c. feruntur. Et si perspicacius perscrutati fuerimus, inueniemus quod sicut celsitudo iuncta operibus, uel præmiis inuenitur obiecta dictis uitiis, ita celsitudo iuncta propriæ personæ inuenitur obiecta superbiæ: ita quod quemadmodum præsumptuosus in celsum opus, ambitiosus in celsum honorem, ita superbus in celsitudinem sui tendit. Hæc enim sola directè est peruersa celsitudo simpliciter: cæteræ sunt peruersæ celsitudines secundum partem, puta, in honoribus, uel gloria, uel operibus arduis. Et ut melius percipiatur quod dicimus aduerte, quòd propria persona potest ad virtutem, uel uitium multipliciter se habere, scilicet ut obiectum, uel subiectum, uel terminus.

QVÆST. CLXII.

De superbia, in octo articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de superbia.

¶Et primò, De superbia in cõi.

¶Secundò, De pctõ primi hominis, quod ponitur esse superbia.

Circa primum quærũtur octo,

¶Primò Vtrũ superbia sit pctm.

¶Secundò Vtrũ sit uitiũ spãle.

¶Tertiò, In quo sit sicut in subiecto.

¶Quartò, De speciebus eius.

¶Quĩtò, Vtrũ sit pctm mortale.

¶Sextò, Vtrum sit grauissimũ omnium peccatorum.

¶Septimò, De ordine eius ad alia peccata.

¶Octauò, Vtrum debeat poni vitium capitale.

F Commune siquidem est omni uirtuti & uitio, quòd respiciat propriam personam ut subiectum. Nam uirtus est, quæ bonum reddit habentem. Similiter commune uidetur, saltem multis, quòd respiciant propriam personam ut terminum commensurationis obiecti, seu materiæ uerbi gratia. Temperantia respicit propriam personam ut terminum commensurationis ciborum. Appetit enim cibum prout recta ratio dictat: recta autem ratio dictat secundum commensurationem ad propriam personam. Et similiter magnanimus appetit magna opera, commensurata tamen personæ propriæ. Et similiter præsumptuosus appetit magna incommensurata sibi: & ambitiosus magnos & honores improportionatos &c. Superbia autem, licet communicet cum aliis in his, habet tamen hoc proprium, quòd respicit propriam personam ut obiectum. Et propterea author in definitione superbiæ posuit ly propriæ, dicendo, quòd est appetitus excellentiæ propriæ: ita quod obiectum proprium superbi ut sic, est ipsemet celsus, seu celsitudo sui: & in hoc differt a præsumptuoso, & cæteris habentibus pro obiecto magnitudinem talis materiæ, puta, operum, honoris, gloriæ. Magnanimus quoque habet magnitudinem operum pro obiecto proprio, H & magnitudinem honoris, & gloriæ ut materia. Superbus autem habet magnitudinem sui pro se primo obiecto. Et quia ad magnitudinem sui ordinari possunt bona & mala uirtutum & uitiorum, ideo & uirtutes & uitia, & eorum materiæ sunt materia superbiæ. Ex omnibus enim superbus tumere uult, ita quòd sicut magnitudo operis, ut superius patet, dupliciter consideratur, scilicet ut conditio operis, & sic spectat ad quamlibet uirtutem: & ut transit in rationem formalem obiectiuam, & sic constituit magnanimitatem: ita magnitudo propriæ personæ dupliciter consideratur, ut effectus uirtutis, & cuiuscumque alterius reddentis habentem potentem, seu facientem magnum, & sic spectat ad quamlibet uirtutem. Alio modo ut transit in rationem formalem obiectiuam, & sic constituit superbiam. Et sicut celsitudo sui est proprium obiectum superbiæ, ita abiectio sui est proprium obiectum humilitatis. Et quòd hæc sint uera, & I secundum mentem authoris, atque sanctorum, patet primo ex Domini authoritate, qui humilitatem, & superbiam definit per actus habentes pro obiecto seipsum, dicendo, Qui se humiliat, Qui se exaltat. Authoritate deinde Augusti. allata in litera prius. Aliud est leuare se contra Deum &c. Authoritate quoque Benedicti in 6. & 7. gradu humilitatis. Credere. & pronuntiare se omnibus viliorem. Credere, & confiteri se ad omnia inutilem, & indignum. In litera demum author millies explicat ly se, in primis duobus articulis quæst. præcedentis de humilitate. Et tandem in responsione ad tertium clarissime dicit, Humilitas plus reprimit spem de seipso, quàm ea vitatur. Obiectum spei dixit seipsum, nõ opus, aut aliquid aliud: quoniam opera & alia materialiter, se habent ad seipsum, ut ea quæ sũt ad finem, ordinantur ad finem. Consonat autẽ & optime quadrat regulæ humilitatis, æstimatio sui ex collatione eius, quod suum ẽ ad Deum, & ad id quod Dei est. Huic K æstimationi conformis appetitus, est appetitus suipsius ut subditi: qui est humilitatis quod quid est. Contrarius per excessum est appetitus suipsius ut celsi, qui in quod quid est superbiæ habetur. Contrarius autem per defectum est appetitus sui ipsius, ut nimis subditi. Et quoniam diuina reuerentia radix est humilitatis, subaudiendus est in his ordo diuinæ reuerentiæ, ita ut humilitas sit uirtus, qua homo ex diuina reuerentia se conferens Deo in omnibus se habet ut subditus. Superbia vero uitium, quo homo diuina abiecta reuerentia, in omnibus, seu communiter se habet ut celsus. Abiectio uero est uitium, quo quis diuinam non sequens reuerentiam, se habet ut abiectus, seu vilis. Vbi patet etiam quod materia humilitatis, & superbiæ vniuersalis est: quia ad magna & ardua secundum se se extendit. Et humilis quidem ad omnia ut ardua, ut dictum est, tendit. Superbus uero sui celsitudinem, quæ inter bona summum arduorum uidetur, appetit: ideo circa ardui boni appetitum, qui spes uocatur, ponuntur. Deinceps ad specialia dubia more solito procedendum est.

¶SVP.

SVPER QVÆ. CLXII. ARTIC. I.

IN art. 1. eiusdem q. 162 dubium ex Martino occurrit in q. 1. de superbia, directè contra authorem dicente, quod hæc opinio non vt in toto uera. Et primo ponit, quod superbia strictè accepta, non est definitiue appetitus, quo quis tendit supra id quod est. Probatur, Præsumptio est qua quis tendit supra id quod est, quo ad administrationes: ambitio, quo ad honores &c. ergo. Præterea, si superbia est definitiue, qua quis tendit supra id quod est, aut hoc est quo ad aliquid prædictorũ, aut quo ad omnia simul, aut quo ad aliquid aliud ab his. Si primum, ergo est aliquid prædictorũ uitiorum. Si secundum, ergo erit aggregatum ex omnibus. Si tertium, tunc nullum tale uidetur, nisi excellentia. Et tunc aut tendit in excellentiam maiorem, quàm habet, aut in manifestationem. Non in manifestationem: quia hoc secundum sanctum Thomam spectat ad inanem gloriam. ergo in excellentiam maiorẽ. Hoc autem non uidetur nisi dupliciter posse intelligi, scilicet quòd tendat ad excellentiam maiorem habendam: & hoc non est uitii. Vel quòd est initium superbiæ, & conuenit superbo, & multis aliis, scilicet præsumptuoso, ambitioso, uano. Hi enim omnes existimant se maiores, quàm sint in suis materiis, scilicet administrationibus, honoribus, gloria.

¶Ad hoc dubium secundum authoris processum non oporteret respondere, tum quia non dicit hanc esse definitionem superbiæ, sed argumentum ex nominatione sumit dicens. Superbia nominatur ex hoc &c. tum secundo, quia author post istum articu. subiungit statim articulum, An superbia sit speciale peccatum, quasi per ea quæ hic dicit, non adhuc manifestum sit de superbiæ specialitate quo ad peccatum. Sed quoniam secundum veritatem de superbia, vt condiuiditur aliis peccatis, verificantur ea quæ hic dicuntur, quæ est superbia propriè accepta, & actus iste scilicet tendere supra id quod est, proprium actum, ac obiectum superbiæ continet, vt patet ex dictis: ideo pro definitione sustineri potest: & propterea respondendum est obiectis. Et ad primum dicitur, quòd superbia est qua quis tendit supra id quod est ipse simpliciter. Præsumptio autem supra id quod est secundum quid, hoc est, secundum opera, & sic de aliis. Ad secundum dr, quod superbia est qua quis tendit in hæc omnia &c. vt materiam tñ sui formalis obiecti, quod est aliud ab istis, s. celsitudo propriæ personæ. Et cum contra hoc, quasi tertium membrum suæ distinctionis arguit, dicitur quod superbus tendit, iuxta definitionem Augustini, in ipsam sui celsitudinem peruersam, quam constat non nisi vitiose appeti posse: & ideo falsum dicitur, quòd celsitudo maior vt habenda, potest licite appeti. Celsitudo siquidem, quæ ex maioritate claudit peruersitatem, non potest licite appeti, vt si homo appetat se esse supra superiores suos: hæc enim maioritas manifeste claudit in se peruersitatem. Et simile quid accidit in omni appetitu peruersæ celsitudinis propriæ, vt patet discurrendo per species superbiæ.

¶ In eodem artic. in responsione ad tertium Martinus occurA rit bis contra doctrinam huius expositionis directè, & nominatim more suo arguens. Primo in q. 1. de humilitate, ubi dicit, quòd opinio ista deficit, primo in distinguendo humilitatem a magnanimitate: quia ad unam spectant hæc n. rectem, ut probatum est. Deficit secundo, in distinguendo superbiam, prout aspernatur subiectionẽ, & prout immoderate tendit ad magna: ita quod primo mõ humilitati, secundo magnanimitati opponitur. Et probatur primò, quod superbia, ut aspernatur subiectionẽ, opponitur magnanimitati. Quicũque dignificat se magnis, quibus non est dignus, est oppositus magnanimitati, ut patet in 4. Ethi. sed qui aspernatur subiectionem, & maxime respectu maiorum, dignificat se magnis quibus nõ ẽ dignus. ergo. Probatur minor, quia dignificat se magna libertate, qua nõ ẽ dignus. Deinde probatur quod superbia secundũ quod tendit immoderate in magna opponitur humilitati. Nam stat aliquem tendere in magna immoderate, & esse humilem: sed stat tendentem immoderate in magna, non aspernari subiectionem eorum, quibus tenetur esse subiectus. ergo superbia ut tendens immoderate in magna sine adminiculo aspernatæ subiectionis, opponitur humilitati. Deficit tertio, distinguẽdo pusillanimitatem ut est defectus à persecutione magnorũ, & ut est applicatio ad viliora quàm deceat, & quòd primo modo opponitur magnanimitati, secundo uero humilitati. Et multipliciter probatur quod pusillanimus, ut applicat se ad uilia dedecentia ipsum, opponatur magnanimo. Primo, Magnanimitas sufficienter inclinat ad fugiendum ea, quæ pro sua vilitate dedecent. ergo pusillanimitas ad uilia dedecentia inclinans, illi opponitur. Probatur antecedens, quia non stat animum esse magnum tam habitu, quàm actu, & applicare se ad talia vilia. Secundo, Magnanimitas inclinat ad contemnendum paruos honores, ut patet in 4. Ethi. ergo & ad contemnendum vilia. Tertio, Magnanimus inclinatur secundum suum habitum ad uere iudicandum de his quæ spectant ad dignitatem hominis, ad huiusmodi iudicium secundum. ergo magnanimus ex habitu suo inclinatur ad fugiendum vilia. Antecedens patet 4. Ethicor. Quarto, Magnanimitas inclinat ad despiciendum omne quo homo fit minor, ut patet in 4. Ethicor. ergo. Et confirmatur, quia magnanimus, ut patet 4. Ethicor. immemor est beneficiorum, eo quòd minoris est recipere beneficia. ergo applicatio ad uilia cum multo minorem reddat hominẽ, magis fugitur à magnanimo. Quinto, Magnanimitas inclinat ad iudicandum id solum esse bonum, quod est honestum: ergo inclinat ad despiciendum ea, quæ pro sua uilitate dedecent. Antecedens est Tullii in 1. de offic. Sexto, Omnis dignificans se minoribus, quàm sit dignus, est pusillanimus oppositus magnanimo, ut patet 4. Ethicor. sed applicans se ad viliora quam deceant, dignificat se minoribus, quàm sit dignus. ergo.

¶Secundo principaliter in prima quæst. de superbia, arguit quadrupliciter, quòd applicare animum ad res viles dedecentes hominẽ, non pertinet immediate ad pusillanimitatẽ oppositã superbiæ, vt vult Thomas. Primo, Pusillanimitas opposita superbiæ

ARTICVLVS PRIMVS

Vtrum superbia sit peccatum.

Infr. per to. 784 · 1. 2. q. 84. artic. 2. Et Mal. q. 8. ar. 2. ad 16. Et Psal. 46

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod superbia nõ sit peccatum. Nullũ. n. pctm est repromissum à Deo. Promittit enim Deus quod ipse facturus est, nõ est aũt actor peccati: sed superbia connumeratur inter repromissiones diuinas. dr. n. Isa. 60. Ponam te in superbiam sæculorum, gaudium in generationem, & generationem. ergo superbia non est peccatum.

¶2 Præt. Appetere diuinã similitudinẽ nõ est pctm. hoc. n. naturaliter appetit quælibet creatura, & in hoc optimum eius consistit, & præcipuè hoc conuenit rõali creaturæ, quæ facta est ad imaginẽ, & similitudinem Dei: sed sicut dr in lib. Sent. Prosperi. Superbia est amor propriæ excellentiæ, per quam hõ Deo assimilatur, qui est excellentissimus. vñ dicit Aug. in 2. confess. Superbia celsitudinẽ imitatur, cũ tu sis vnus super oia Deus excelsus. ergo superbia non est peccatum.

Ca. 291. habetur inter opa Aug. in fi. to. 3. idem dicit li. 11. sup. Gen. c. 14. a med. to. 3 · *Aug. li. 2. confes. c. 6 tom. 1.

¶3 Præt. Peccatũ non solũ contrariatur uirtuti, sed ẽt opposito vitio, ut patet p Phi. in 2. Eth. sed nullũ uitium inuenitur oppositum esse superbiæ, ergo superbia non est peccatum. (Li. 2. Ethi. ca. 8. to. 5.)

SED CONTRA est, quod dr. Tob. 4. Superbiam numquàm B in tuo sensu, aut in tuo uerbo dominari permittas.

RESP. Dicendum, quod superbia nominatur ex hoc, quod aliquis p voluntatem tendit supra id quod ẽ. unde dicit Isid. in li. Etym. Superbus dictus est, quia sup uult uideri quàm est. Qui. n. vult supergredi quod est, superbus ẽ. Habet aũt hoc rõ recta, ut uoluntas vniuscuiusque feratur in id, quod est proportionatum sibi: & ideo C manifestum est, quod superbia importat aliquid, quod aduersatur rationi rectæ. Hoc autem facit rationem peccati, quia secundum Dionysium 4. cap. de diui. nominibus. Malum animæ est præter rationem esse. Vnde manifestum est, quòd superbia est peccatum. (Li. 10. c. 12 cuius initium est, Sapiẽs circa ma. · Ca. 4. pa. 4 nõ multũ procul fine Concl. m)

AD PRIMVM ergo dicendum, quod superbia dupliciter accipi potest Vno mõ, ex eo quod supergre- D

Universidad de Deusto Biblioteca

biæ est deiectio appretiatiua minus suorũ, & multum alienorũ (seu huiusmodi applicatio ad uitia non est deiectio appretiatiua &c. quia potest esse talis abiectio sine huiusmodi appretiatione ergo. Secundo, Vitium oppositum superbiæ potest consumari sine corporali ministerio. ergo. Minor est certa, quia non pōt consumari sine reb' vilibus. Maior phat authoritate Cassiani Gala. 5. & patet de superbia diaboli. Et eadem rō est de opposito. Tertio, Huiusmodi applicatio interdũ venit ex auaritia, aut ex uoluptate carnali. ergo non est vniuersaliter vitium superbiæ oppositum: Antecedens patet per experientiam. Quarto, Huiusmodi pusillanimitas quæ ex defectu magnanimitatis venit, ē uitiũ directe oppositum præsumptioni, ergo non est uitiũ directe oppositum superbiæ. Consequētia tenet, quia secundũ Thomam, præsumptio, & superbia sũt vitia specie distincta. Et antecedens probatur quia huic, quod

a. responsi.

In sententia habet in commētario ad caput. 61. Esa paulò a medio. to. 5.

dit̃ regulam rōis: & sic dicim' eã esse pctm̃. Alio modo, potest superbia nominari simpliciter à superexcessu: & ſm hoc omne superexcedēs pt nominari superbia, & ita repromittit̃ à Deo superbia, quasi quidã sup excessus bonorũ. Vnde & glo. Hier.* dicit ibidem, q̄ est superbia bona, & mala. Quamuis ẽt dici posset, q̄ superbia ibi accipitur materialiter pro abundãtia rerum, de quibus possunt homines superbire.

Ad II dcd̃m, q̄ eorum quæ naturaliter hō appetit, rō ē ordinatrix: & ita si aliquis à regula rōnis recedit uel in plus, vel ĩ min', erit talis appetit' uitiosus, sicut patet ď appetitu cibi,

F obiecto proprio describi dicendo, q̄ est animi applicatio ad subiectionem plus q̃ deceat. Nam sicut humilis appetit se subiici & superbus aspernatur subiectionem, ita reliquus amplectitur subiectionem dedecentem. & hæc descriptio non excluditur à prima, sed comes est illius: & prior illa. Nam ex animi vilitate,

G q̄ naturaliter desiderat̃. Superbia aũt appetit excellentiã in excessu ad rationẽ rectam. Vñ Aug. dicit in 14. de ciuit. Dei,* q̄ superbia est peruersæ celsitudinis appetitus. Et inde est ẽt, q̄ sicut Aug. dicit in 19. de ciui. Dei.* superbia peruerse imitat̃ Deum. Odit namq; cum sociis æqualitatem sub illo, sed imponere vult sociis dominationẽ suam pro illo.

Ad III dcd̃m, q̄ superbia directè opponitur virtuti humilitatis, quæ quodammodo circa eadẽ cũ magnanimitate existit, vt s̃. dictũ est.* Vñ & vitiũ

H quod opponitur superbiæ in defectũ vergẽs, propinquũ est vitio pusillanimitatis, quæ op-

qua appetit quis se subiici præter, seu contra rationem rectã, prouenit q̄ vilioribus se applicat, quàm deceat.

¶ His ergo præmissis, ad primum dr̃, q̄ asia est verum quoad fugam vilium in genere arduorum, & non simpliciter, nisi indirecte forte, & per redundantiam: aliogn nō esset opus illa alia virtute cum suis vitiis circa mediocria. Et pp̄ea consequentia nihil valet: quia in antecedēte est sermo de fuga viliũ in genere arduorum, in cōsequente verò de fuga vilium simpliciter. Et ista æquiuocatio, ne sæpius repetatur, subintelligatur in sequentibus. At si ad antecedens respectu

Li. 14. ca. 13. circa prin. to. 5.

Li. 19. ca. 12. a med. illius to. 5.

q. præced. ar. 1. ad 3.

est administrare ea, quæ sunt supra uires, directe opponitur illud, quod est administrare ea, quæ sunt infra uires, & dignitatem hominis, ut pro sua vilitate hominem deuiciant.

¶ Ad hæc ordinate respondendo dicitur, q̄ distinctio humilitatis a magnanimitate sat probata, & seruata est.

¶ Ad primam obiectionem de superbia dicitur, q̄ falsa est illa propositio. Superbus aspernando subiectionem, dignificat se magnis bonis. & cum probatur: quia dignificat se magna libertate, respondetur quòd talis libertas non est in genere bonorum, ut patet ex hoc, quòd est contraria uirtuti: & propterea dignificant se tali libertate, non bono, sed magno malo se dignificat.

¶ Ad secundam obiectionem negatur illa propositio, Stat tendentem in magnã immoderate non aspernari subiectionem eorum, quibus tenetur subdi: quoniam nisi aspernaretur facto, saltem subiectionem, qua humilis pollet, nunquam immoderate tenderet in magna. Constat autem, quod subiectio humilis non est supererogationis, sed virtutis necessariæ ad uitã politicam, quæ uia est cælestis patriæ.

¶ Ad ea autem quæ de pusillanimitate obiiciuntur, respondendo præmittitur, quòd applicare se ad uilia contingit dupliciter, scilicet simpliciter, uel certo genere, puta, arduorum: & quòd quia opposita sunt circa idem, & magnanimitas, ac præsumptio sunt circa ardua, pusillanimitas quoque circa ardua est per defectum. Et propterea in 4. Ethicorum ponitur una alia uirtus cum suis extremis uitiis circa mediocria in honoribus: & ad illius uirtutis oppositum uitium per defectum spectat applicare se ad uilia in genere mediocrium. Ita quòd primus error argumentorum Martini est, quia duorum vitiorum cum sit applicare se ad uilia in certis generibus, scilicet pusillanimitatis in genere arduorum, & illius innominati uitii in genere mediocrium, in argumentis soli pusillanimitati attribuitur. Secundo uerò error est, quòd quia diuisa in inferioribus sunt unita in superiori, & humilitas est superior tam magnanimitate, quàm illa alia uirtute, utpote faciens hominem bene subditum rationi uniuersaliter: ideo discerni debuit inter applicare se ad uilia in certo genere & simpliciter, & perspici quod per applicare se ad uilia simpliciter distinguitur vitiũ humilitati oppositum ab vtroque dicto vitio, quoniam vtrinsque ē applicare se ad uilia in certo genere. Aduertendum quoque est, quod uitium humilitati oppositum per defectum, ex duobus describi potest, scilicet uel ex materia, uel ex proprio obiecto. Et quod author quidem ex materia ipsum designauit cum dixit, quod eius est applicatio ad viliora quàm decet: sicut etiam humilitatem, & superbiam ex materia sæpe describimus dicendo, quòd sunt circa magna, & circa illa, circa quæ est magnanimitas, & circa omnia &c. Potest & ex

vilium simpliciter probandũm inducatur, quòd non stat animum esse magnum &c. Respondetur, quòd hoc non est per uiam directæ oppositionis, sed per uiam redundantiæ, quia qui fugit minus vilia, fugit viliora: nos autem loquimur de directè oppositis uitiis. Ad secundum dicitur eodem modo, quod magnanimitas inclinat directe ad contemptum parui honoris in genere arduorum, per redundantiam autem quandam ad contemptum omnium paruorum: sed de directa inclinatione, & appositione est sermo. Ad tertium eodem modo dicitur, quòd inclinat ad iudicandum uerè &c. in genere arduorum tantum directè, & ideo. Et per hoc dicitur ad quartum, & eius confirmationem, quòd magnanimus directè

I fugit omne quo fit minor in genere arduorum tãtum: per redundantiam autem fugit omnia minora. Ad quintum dicitur, quòd magnanimitas inclinat ad iudicandum solum honestum in genere arduũ esse bonum arduum. Ad sextum dicitur, q̄ maior, & minor modificandæ sunt, scilicet in genere arduorum: humilitas autem, vt dictum est, uilia simpliciter fugit. Ad obiecta secundo loco, s. ex quæstione de superbia contra idem respondetur. Et ad primum dicitur, q̄ ad vitium oppositum humilitati per defectum non exigitur appretiatio alienorum, sed sufficit æstimatio suorum: humilitas enim nō est virtus ad alterum, sed ad se. Et dicitur, q̄ minor æstimatio sui non potest in affectu esse sine applicatione animi ad aliquid uilius, dedecens saltem ipsam subiectionem præter rationem. Ad secundum negatur minor: & ad probationem dicitur, q̄ male intelligitur litera authoris. Nam non dicit applicationem corporis ad exteriora vilia, sed dicit applicationem ani-

K mi ad aliqua uiliora. Constat enim quòd animus potest intus applicari ad uilissima, puta, peccata grauissima cogitationum, & delectationum. Ad tertium dicitur, quòd si huiusmodi applicatio interdum ex auaritia, aut ex alio oritur uitio, nihil aliud infert, nisi quòd hoc uitium interdum oritur ex illis aliis uitiis: & non infert quòd non sit in se unicum uitium. Nam sicut furti uitium potest ex multis uitiis oriri, & tamen furti speciem habet, ita contingit in aliis. Ad quartum dicitur, quòd undecumque ueniat pusillanimitas talis, si est talis, scilicet respectu uilium simpliciter, non directè præsumptioni, sed superbiæ opponitur: & propterea antecedens est falsum. Et ad probationem dicitur, quòd non est ad propositum: quia loquitur in genere arduorum, & debet probare de fuga uilium simpliciter. Est igitur uitii superbiæ oppositi hoīs animum ad uilia se applicare: sicut siquis ex paruitate animi doctus cum sit, ignorantiũ erroribus se subiicit, & prouenit huiusmodi subiectio peruersa ex mala collatione eius, quod Dei est in homine ad id, quod suum est in altero. Nec intelligas per hæc q̄ dicantur in litera eadem uitia opponi magnanimo, & humili, sed propter penuriam uocabulorum, ut clarior

fieret

fieret doctrina cōtica nit author vocabula declarata diuersa significatione, qua vni, & qua alteri opponit. Propinquitas quoq; vitiorũ extremorũ, s. superbię, & præsumptionis, ac pusillanimitatis, & illius innominati causa quoq; fuerũt, cum et humilitas & magnanimitas cōueniant in materia non simpliciter sed quodammodo, vt in hac litera dr̃ in principio huius q̃stionis. Et hinc hēs quanrũ seipso doctior eua serit author hic, vbi distinguit quō superbia diuersa significatione opponitur magnanimitati & humilitati, cum q. 8. de malo, art. 2. superbiã absq; distinctione opponi magnanimitati, & pusillanimitati, prius dixerit.

SVP. QV. CLXII. ARTIC. II.

In ar. 2. eiusdem q. 162. aduerte quòd Martinus vbi supra, volens q̄ superbia sit appetitus excellentię despectiuæ, si intendat q̄ esse despectiuum, seu cōtentiuũ, est de ratione superbiæ, bene sentire vr: quia cōtemptus Dei est proprius superbię actus, vt infra patet, & consequenter contemptus aliorum venit. Si aũt intēdat, q̄ pp̄ea oportet addere istã particulã in definitione superbię ad determinandũ qualis celsitudinis sit appetitus, quia s. nō cuiuscumque, aut qualiscumque, sed contemptiuę celsitudinis est appetitus, minus perspicaciter sentire vr̃, tũ pp supradicta: tum quia cōtemptus superbiæ adest ex parte auersionis magis q̃ ex parte conuersionis, seu obiecti: qđ ex parte obiecti, vt patet discurrendo per species superbiæ, non habetur contemptus expresse, nisi in quarta specie, vt patet ex antedictis. Sed ex parte auersionis, q̄a superbus ad non subiici Deo per se tendit, dũ primũ quod aspicit & appetit vt rōnem oīs celsitudinis, est non subiici Deo: appetit. n. quicquid appetit per modum nō

Perr. p tot. 785

Inf. art. 8. cor. Et 1. 2 q. 84. ar. 2. Et 2. di. 5. q. 1. arti. 3. cor. Et di. 42. q. 2. ar. 3. ad 2. Et Malo. q. 8. art. 2.

* Aug. in li. de natura & gr̃a. c. 29. parum a prin. t. 7.

† lib. 3. c. 2. parum a princ.

ʰ In lib. de para. ca. 8. parum ante med. tomo. 4.

† li. 34. c. 17 cir. princ.

ponitur magnanimitati ſm defectum. Nam sicut ad magnanimitatẽ pertinet impellere aīm ad magna cōtra desperationẽ: ita ad humilitatẽ pertinet retrahere aīm ab inordinato appetitu magnorum cōtra præsumptionem. Pusillanimitas aũt si importet defectum à persecutione magnorũ, propriè opponit̃ magnanimitati p modũ defectus. Si aũt importet applicationẽ animi ad aliqua viliora, q̃ hoīem deceant, opponit̃ humilitati ſm defectum: vtrumq; .n. ex animi paruitate pcedit. Sicut & ecōtrario superbia potest ſm superexcessum & magnanimitati, & humilitati opponi ſm rōes diuersas, humilitati quidem, ſm q̄ subiectionẽ aspernat̃: magnanimitati aũt, ſm q̄ inordinatè ad magna se extendit. Sed q̄a superbia superioritatem quãdam importat, directius opponitur humilitati: sicut & pusillanimitas, quæ importat paruitatem animi in magna tendentis, directius opponitur magnanimitati.

Articvlvs II.

Vtrum superbia sit speciale peccatũ.

Ad secvndvm sic pcedit̃. Vr̃ q̄ superbia nō sit speciale pctm̃.ʰ Dicit. n. Aug.* in li. de natura & gr̃a, q̄ sine superbiæ appellatione nullũ peccatũ inuenies. & Prosper dicit in libro† de vita contẽplatiua, q̄ nullũ pctm̃ʰ sine sp̄bia pōt, vel potuit esse, aut poterit. ergo superbia est gñale peccatum.

¶ 2 Præt. Iob 33. Vt auertat hominẽ ab iniquitate, dicit glos. q̄ contra conditoremʰ superbire, est eius præcepta peccando transcendere: sed ſm* Amb. oē peccatum est transgressio legis diuinæ, & cęlestium inobediẽtia mandatorum. ergo omne peccatum est superbia.

¶ 3 Præt. Oē peccatũ speciale, alicui spāli uirtutiʰ opponit̃: sed superbia opponitur oībus virtutibus. dicit. n. Greg. 34.† Moral. Superbia nequaquã est vnius virtutis extinctione contenta, per cuncta aīæ membra se erigit, & quasi gñalis ac pestifer morbus corpus oē corrũpit. & Isidor. dicit in libr. Ety-

A mol.* q̄ est ruina omnium virtutum. ergo superbia non est speciale peccatum.

¶ 4 Præt. Oē peccatũ spāle hẽt ʰspecialẽ materiã: sed superbia habet gñalem materiam. dicit .n. Greg. 34* Moral. q̄ alter intumescit auro, alter eloquio, alter infimis & terrenis rebus, alter summis cęlestibusq; virtutibus. ergo superbia non est speciale peccatum, sed generale.

B Sed contra est, qđ Aug. dicit in li.† de natura & gratia. Quærat, & inueniet ſm legem Dei, superbiã esse peccatũ multũ distinctũ ab aliis vitijs. Genus aũt non distinguitur à suis speciebus. ergo superbia nō est gñale peccatum, sed speciale.

Resp. Dcd̃m, q̄ peccatum superbiæ dupliciter pōt considerari. Vno mō, ſm propriam speciem, quam habet ex ratione

C proprii obiecti: & m hoc mō superbia est speciale peccatum,ʳ quia habet speciale obiectum. Est. n. inordinatus appetitus ppriæ excellentiæ, vt dictũ est.* Alio mō pōt considerari ſm redundantiam quandam in alia peccata: & ʳ ſm hoc habet quãdam generalitatem, inquantũ. s. ex superbia oriri possunt oīa peccata duplici ratione. ¶ Vno

D mō per se, inquantũ. s. alia peccata ordinantur ad finẽ superbiæ, quæ est propria excellentia, ad quã pōt ordinari oē id, quod quis inordinatè appetit. Alio mō indirectè, & quasi per accidens, s. remouendo prohibens, inquantum. s. hō per superbiam contemnit diuinam legẽ, per quam prohibet̃ a peccando, ſm illud Hiere. 2. Cōfregisti iugum, rupisti vincula, di-

E xisti, Nō seruiam. Sciendũ tñ q̄ ad hanc generalitatẽ superbiæ aīæ pertinet, q̄ oīa vitia interdum ex superbia oriri possunt non aũt ad ea pertinet, q̄ oīa vitia sp ex superbia oriantur. Quamuis. n. oīa præcepta legis possit quis transgredi qualicũque peccato ex contemptu qui pertinet ad superbiam, non tñ semper ex contemptu aliquis præcepta diuina transgredit̃, sed quandoq; ex ignorantia: quandoq; ex infirmitate. Et in-

subditi. Sicut humilis ex opposito, ad qđ tendit, tendit vt subditus Deo, & ei quod Dei est. Sicut. n. humilitas modũ subiectionis Deo apponit omni suo appetitui, ita superbia modũ aspernatæ subiectionis Deo, & ei qđ Dei est, apponit omni sui appetitui. Et pp̄ea contemptiua merito ex parte auersionis, magis q̃ ex parte cōuersionis ad obiectum, s. celsitudinẽ, dr̃. Et qm̃ rōes Martini nihil assumunt, nisi q̄ superbus est contemptiuus, & similiter nihil aliud cōcludunt, nisi q̄ superbia est contemptiua, & vtrumq; verum est: ideo superfluũ duxi afferre octo argumẽta sua. Sat est disputatori vti distinctione supradicta, s. q̄ esse contemptiuũ vel dr̃ esse de ratione superbiæ, & conceditur: aut esse particulam addendam ad definitionem, vt qua lificetur celsitudo appetita per superbiã, & hoc negatur: quia appetitum à superbia est personæ propriæ celsitudo simpliciter peruersa vel in se, vel in modo appetendi, & expressus cōtẽptus ex parte auersionis se tenet. Erunt autem hæc manifesta magis in artic. 5. & deinceps.

¶ In eodem articulo in responsione ad primum, dubium occurrit ad hoīem: qm̃ ibi ponitur contemptus pcepti interior actus superbiæ: & superius in tractatu de inobedientia definitũ est, quòd contemptus præcepti est proprius actus inobedientiæ, vt est speciale vitium a superbia, & reliquis vitiis distinctũ. Quomodo stant hęc duo simul?

¶ Ad hoc dicitur, q̄ quia primogenita superbia ex parte auersionis, inobedientia videtur: ideo actus inobedientiæ cōtinue attribuitur in litera superbiæ, cuius est originaliter. Perspicacius autem, quòd sicut cōtemptus hoīs ex fastidio subiectionis ad Deum, & id quod Dei est, vt superbiæ

* In lib. 2. de summo bono c. 38 a med.

Lib. 34. ca. 18. i prin.

Ca. 29. circa med. to mo. 7.

Concl. m

Ar. præce

Concl. p.

Universidad de Deusto Biblioteca

de est, q sicut Aug. dicit in lib. de natura & gra,* Multa ppe rã fiunt, quæ nõ fiũt, superbe.

Ad primvm ergo dcdm, q Aug. illa verba inducit in li. de natu. & gra, non ex sua psona: sed ex psona alterius. cõtra quẽ disputat. Vñ & postmodũ improbat ea, ostẽdens q non sp ex superbia peccat. Pot tñ dici q authoritates illę intelligunt quantũ ad exteriorẽ effectũ superbiæ, qui est transgredi pcepta, qd inenit i quolibet peccato: nõ aũt quantũ ad interiorẽ actũ superbiæ, qui est contemptus pcepti. Non.n. sp pctm fit ex contemptu, sed qnque ex ignorantia, quandoque ex infirmitate, vt dictum est.*

Ad ii dcdm, q qnq; aliquis cõmittit aliquod pctm ſm effectũ, sed non ſm affectũ. Sicut ille q ignoranter occidit patrẽ, cõmittit patricidiũ ſm effectũ, sed nõ ſm affectũ, quia hoc nõ intendebat: & ſm hoc trãsgredi præceptũ Dei, dr esse contra Deum superbire ſm effectum quidem semper, non autem semper secundum affectum.

Ad iii dcdm, q pctm aliqd põt corrũpere virtutẽ dupliciter. Vno mõ, per directã cõtrarietatẽ ad virtutẽ, & hoc mõ, superbia nõ corrũpit quãlibet virtututẽ, sed solũ humilitatẽ: sicut quodlibet aliud speciale pctm corrũpit quãdã specialẽ virtutẽ sibi oppositã, cõtrariũ agendo. Alio mõ, pctm aliqd corrũpit virtutẽ abutendo ipsa virtute: & sic superbia corrumpit quãlibet virtutẽ, inquãtũ. s. ex ipsis virtutibus sumit occasionẽ superbiendi, sicut & quibuslibet aliis rebus ad excellẽtiã pertinentibus: vnde non sequitur q sit gñale peccatum.

Ad iiii dcdm, q superbia attendit specialiter rationẽ obiecti, quæ tñ inueniri potest in diuersis materiis. Est enim inordinatus amor propriæ excellẽtiæ: excellentia autem in diuersis rebus potest inueniri.

Articvlvs III.

Vtrum superbia sit in irascibili sicut in subiecto.

Ad tertivm sic proceditur. Vr q superbia non sit in irascibili sicut in subiecto. Dicit.n. Greg. 23. Moral.* Obstaculũ veritatis tumor mentis est, quia dũ inflat, obnubilat: sed cognitio veritatis nõ pertinet ad irascibilem, sed ad vim rationalem. ergo superbia est in irascibili.

¶2 Præt. Greg. dicit 24. Moral. *q superbi non eorũ vitã cõsiderant, quibus se humiliando postponant, sed quibus superbiendo se præferant, & sic vr q superbia ex indebita cõsideratione procedat: sed consideratio non pertinet ad irascibilẽ, sed potius ad rõalẽ.[h] ergo superbia non est in irascibili, sed potius in rationali.

¶3 Pręt. Superbia nõ solũ quærit excellentiã in rebus sensibilibus, sed ẽt in rebus spũalib*, & intelligibilibus. Ipsa autem principaliter consistit in contẽptu Dei, ſm illud Ecclesiast. 10. Initiũ superbiæ hois apostatare à Deo: sed[h] irascibilis cũ sit pars appetitus sensitiui, nõ põt se extendere in Deum, & in intelligibilia. ergo superbia non potest esse in irascibili.

¶4 Præt. Vt dr in lib. sent. Prosperi.[h] Superbia est amor propriç excellẽtię: sed amor nõ est in irascibili, sed i cõcupiscibili ergo supbia nõ est i irascibili.

Sed contra est. q Greg. in 2. Moral.* ponit contra superbiã donũ timoris: timor autẽ pertinet ad irascibilem. ergo. superbia est in irascibili.

Resp. Dcdm, q subiectũ cuiuslibet uirtutis, vel uitii oportet inquirere ex proprio obiecto. Non.n. põt esse aliud obiectũ habitus, vel actus, nisi qd est obiectũ potẽtiæ, quæ vtriq; subiicitur. Propriũ aũt obiectũ superbiæ est arduũ. Est.n. appetitus propriæ excellentiæ, vt dictũ est.* Vñ oportet q superbia aliquo mõ ad vim irascibilem pertineat. Sed irascibilis dupliciter accipi potest. Vno modo propriè, & sic est pars appetitus sensitiui: sicut & ira ppriè sumpta, est quædam passio appetitus sensitiui. Alio mõ, põt accipi irascibilis largius. s. vt ptineat ẽt ad appetitum intellectiuum, cui etiam quandoque

Cap. 29. in med. to. 7. perbiæ, sed formaliter spectat ad contemptus præcepti ex contemptu subiectionis ad Deũ, actus est superbiæ formaliter, ita q contemptus pcepti ex fastidio præcepti, est primus inobedientiæ actus. Sed cõtemptus præcepti ex fastidio subiectionis ad Deũ, est actus superbiæ, cui proprium est fastidiũ subiectionis ad Deũ. Et quod dictũ est de contemptu præcepti extendẽdum est ad contemptũ cuiuscunq; alterius personæ, officii &c. ex fastidio diuinæ subiectionis. Sp.n. huiusmodi contemptus formaliter est actus superbiæ in quacumque materia sit. (2. respõsio; In cor. ar.)

Svp. Qvæ. CLXII. Artic. III.

In art. 3. eiusdẽ q. 162. dubia duo occurrunt. Primũ est, Quo pacto superbia in litera ponit subiectiuẽ in voluntate, & in appetitu sensitiuo. Pluries n. replicat in litera, q non solũ est in irascibili propriè sumpta, sed ẽt in voluntate. Per hoc.n. ostendit q est in vtraque irascibili: ac per hoc aut aũt duæ superbiæ species diuersæ, quarũ vna est in voluntate, & alia in irascibili, sed sitntaut vna superbia est subiectiuẽ in vtraque potentia.

¶ Secundũ dubiũ ad hoc, q a superius i præcedentis lib. q. 56 ar. 6. definitũ est, q in voluntate nulla est virtus moralis, q sit ppter bonũ volentis, vt sũt virtutes circa passiones, sed iustitia, charitas &c. q̃ nũc in voluntate ponit humilitas, q est circa passionẽ spei, & nõ ad alterum; sed habentis propriũ bonũ? Idem .n. est obiectũ superbiæ & humilitatis, sicut vniuersaliter idẽ est subiectum contrariorum.

¶ Ad primũ dubium dr, q superbia unius speciei est subiectiuẽ in uoluntate principaliter, & in appetitu sensitiuo secundario. Et hoc nullũ inconueniens esse, dissimus author in allegata q. art. Disponit siquidẽ appetitus sensitiuus ad superbiã. Sed num uoluntas superba est, tunc proprie uitium est superbiæ, quod diffunditur ad irascibilem appetitum subditũ uoluntati. Si q tñ velles duo superbiæ genera, alterum respectu excellentiæ sensibilis, vel imaginabilis, & alterum respectu excellentiæ intelligibilis, quia hoc consonat uerbis authoris in artic. 5. quæstio. 8. de malo, defendat ipse. Mihi enim uidetur & rationabiliter, quòd sicut una humilitas uirtus sufficit ad reprimendum appetitum excellentiæ cuiuscumque, ita unũ superbiæ genus sufficiat ad peruersum appetitum cuiuscumque excellentiæ, & quòd uerba illa authoris ad sensum dictum sunt reducenda scilicet quòd respectu excellentiæ sensibilis, superbia est in irascibili sensitiuo, tanquam in subiecto secundario, sicut & humilitas, alioquin duo humilitatis gña oportet ponere.

¶ Ad secundum dubium dicitur, q in uoluntate nulla est uirtus moralis propter bonum habentis, habens pro regula præcise iudicium naturale: humilitatis autem regula ex diuina sumitur reuerẽtia. Et propterea non obstat supra habita doctrina. Ponitur siquidem humilitatis virtus in ordine ad cæleste nõ humanã similitudinem: unde Phil. non connumerauit eam inter uirtutes.

¶ In calce responsionis ad primum 3. artic aduerte, quòd superbi cum speculatiue perceperint aliqd, exultãt in ppria excellentia, dum eis repræsentatur, quod tanti sunt ingenii, vt hæc penetrent: & delectati in hac sua celsitudine qua multos excellunt, affectum suum auersum possident à delectatione in ipsa ueritate. Et propterea sciunt quomodo sunt diuina, & moralia, sed nesciũt quomodo sapiunt, Humiles autem secreta diuina, aut naturæ, aut moris penetrantes, ad excellẽtiam ueritatis cognitæ, & suæ causę, quæ est ueritas diuina, se conuertunt, & in ipsa cognitione ueritatis delectantur gratias agẽtes Deo & cõferentes suã notitiã diuinæ scientię & cõtemplationi, se nihil scire arbitrãtes, ueritatis exaltationẽ affectãt.

¶ In responsione ad ſm eiusdem tertii articuli aduerte, q falsa æstimatio sui ponitur in litera effectus, & causa superbiæ. Effectus quidem, quia ex nimio amore propriæ excellentiæ facile æstimat quis se excellere. Et hinc fit, ut delectemur i nřis laudibus oblatis ab aliis non usquequaque ueris. Causa uerò, quia ex falsa sui æstimatione i manis puenit q hõ se habeat ut magis excellẽs, & appetat altiora, q conueniant.

¶ In ratione ad quartũ, nota uerbũ superius allegatum, s. Præsumptio alios superãdi quod propriæ pertinet ad superbiam.

Per. per tot. 786 Mal. 3. 8. a. 3. Et v. ir. q. 1 art. 3. ad 10. — Li. 23. c. 16 circa finẽ — Li. 24. c. 12 parum a princ. — Titulus huius lib. est, Sententię ex Aug. de corpor. ca. 292. to. 3. — *li. 2. c. 36. ante med. — Ar. 1. & 2. huius q.

attribuitur ira, prout s. attribuimus iram Deo, & angelis non quidem ſm passionem, sed ſm iudicium iustitiæ iudicantis. Et tñ irascibilis sic cõiter dicta nõ est potentia distincta a concupiscibili, vt patet ex his quæ in primo* dicta sunt. Si ergo arduum, quod est obiectũ superbiæ, esset solum aliquid sensibile, in quod posset tendere appetitus sensitiuus, oporteret q superbia esset in irascibili, quę est pars appetitus sensitiui. Sed qa arduum, quod respicit supbia, cõiter inuenit & i sensibilib. & in spũalib. reb.[m] necesse est dicere, q subiectũ superbię sit irascibilis non solũ ppriè sũpta, put est pars appetitus sensitiui, sed ẽt cõius accepta, put inuenit i appetitu intellectiuo[n]: vñ & i dæmonib. superbia ponitur.

Ad primvm ergo dcdm, q cognitio veritatis est duplex. Vna pure speculatiua, & hanc superbia indirecte impedit subtrahẽdo cãm. Superbus.n. neq; Deo intellm suũ subiicit, vt ab eo veritatis cognitionem percipiat ſm illud Matt. 11. Abscondisti hæc a sapiẽtib. & prudentib. i. a superbis, qui sibi sapiẽtes & prudentes vñr, & reuelasti ea paruulis, i. humilibus. Neq; ẽt ab hoib. addiscere dignat, cum tñ dicatur Eccl. 6. Si inclinaueris aurem tuam. s. humiliter audiendo, excipies doctrinam. Alia aũt est cognitio veritatis. s. affectiua, & talem cognitionem veritatis directe impedit superbia: quia superbi dũ delectantur in propria excellentia, excellentiã veritatis fastidiunt, vt Greg. dicit 23. Mor.* q superbi & secreta qdã intelligẽdo pcipiũt & eorũ dulcedinẽ experiri ñ pñt: & si nouerint qũo sint, ignorãt qũo sapiũt. Vñ & Pro. xj. dr: Vbi humilitas, ibi sapia.

Ad ii dicendum, q sicut s. dictũ est, *humilitas attendit ad regulam rõis rectæ, ſm quã qs ueram æstimationẽ de se habet. Hãc aũt regulã rectæ rõis non attendit superbia, sed de se maiora ęstimat q sint, qd cõtingit ex inordinato appetitu propriæ excellẽtiæ: quia qs qd uehemẽter desiderat, facile credit, & ex hoc ẽt eius appetitus in altiora fert, q sibi cõueniat. Et ideo quæcunq; cõferũt ad hoc, q aliqs æstimet se s. id qd est inducunt hoiem ad superbiã, quorũ unum est, q aliquis consideret defectus aliorũ, sicut econtra Greg.* ibidem dicit, q sancti uiri uirtutũ cõsideratione uicissim sibi alios præferunt. Ex hoc ergo non habetur q superbia sit in rõali, sed q aliqua causa eius in rõne existat.

Ad iii dicendũ, q superbia non est solum in irascibili, ſm q est pars appetitus sẽsitiui, sed put communius irascibilis accipitur, ut dictum est.*

Ad iiii dicendum, q sicut Aug. dicit 14. de ciui. Dei,† amor pcedit oẽs alias animi affectiones, & est cã earum, & ideo põt poni pro qualibet aliarum affectionum: & ſm hoc superbia dicitur esse amor propriç excellentiæ, inquantum ex amore causatur inordinata præsumptio alios superãdi, quòd proprie pertinet ad superbiam.

Articvlvs IIII.

Vtrum conuenienter à Gregorio assignentur quatuor superbiæ species, s. æstimare bonum à seipso habere: sibi datum desuper, credere pro suis accepisse meritis: iactare se habere quod non habet: & despectis cæteris singulariter uideri appetere habere qd habetur.

Ad qvartvm sic pcedit. Vr q inconuenienter assignentur quatuor superbię species, quas Gre. assignat 23. Mor.* dicens. Quatuor quippe sunt species, quibus oĩs tumor arrogãtium demonstratur, cũ bonũ aut à semetipsis habere se æstimãt: aut si sibi datũ desuper credunt pro suis hoc accepisse meritis putant: aut cũ iactant se habere qd nõ habent: aut despectis cæteris singulariter uideri appetunt habere qd habent. Superbia.n. est uitiũ distinctũ ab infidelitate, sicut ẽt humilitas ẽ uirtus distincta à fide: sed q aliquis[h] ęstimet bonũ se non habere à Deo, uel q bonũ gratiæ habeat ex meritis ppriis ad infidelitatẽ ptinet. ergo ñ deberet poni spẽs supbię.

¶2 Præt.[h] Idẽ non debet poni spẽs diuersorũ generum: sed iactantia ponitur spẽs mẽdacii, ut supra habitum est.* ergo nõ debet poni species superbiæ.

¶3 Pręt.[h] Quædã alia uidentur ad superbiam pertinere, q hic nõ connumerantur. dicit enim Hier. q nihil est tam superbũ, q ingratum uideri. & Aug. dicit. 14.† de ciuit Dei, q excusare se peccato commisso ad superbiam pertinet. Præsumptio etiam, qua quis tendit ad assequendum aliquid qd supra se est, maxime ad superbiam[m] ptinere vr. Nõ ergo sufficiẽter prædicta diuisio comprehendit superbiæ species.

¶4 Præt. Inueniuntur aliæ diuisiones superbiæ. Diuidit n.* Anselmus exaltationem superbiæ dicens, q quædam est in uoluntate, quædam in sermo-

Svp. Qv. CLXII. Art. IIII.

In ar. 4. eiusdẽ 162. q. dubium ex Martino q. 5. de superbia occurrit, ubi recitata hac doctrina dicit, Hæc opinio Thomæ est pulchra, & bene moralis, sed tamẽ calumniabilis multipliciter uidetur. Primo, quia Gregorius non superbiæ, sed arrogãtiæ species ponere uidetur: arrogãtia autẽ est superbiæ una species. Immo Isido. de summo bono distinguit eam à superbia ut speciem à specie, & dicit arrogantiam ex superbia nasci, & non econtra. Et confirmatur, quia stat aliquem esse uere superbum, & tamen nihil sibi arrogare. Probat. Theologus excellens alios notabiliter recognoscẽs à Deo ex gratia scientiam habere, despiciens tñ alios tãquam nihil scientes, est uere superbus, ut pote suam excellentiam contemptiuam amans & tamen nihil sibi arrogat. Pręterea. Si aliquis impudẽter iactet bona quæ habet ob amorẽ propriæ excellentiæ in contemptum aliis est uere superbus, & tñ nihil sibi arrogat. Secundo, Non uidetur Thomas bñ fundasse istas arrogantiæ species: quoniam ipse duo cum proponat in superbia inueniri, bonum, & excellentiam consequentem ad bonũ, omnes species ex parte boni assignat ex triplici, aut quadruplici consideratione boni. Et ex primo modo accipit tertiam speciem, qua qs æstimat se habere bonum, quo caret. Cõtra. Si diues aliqs uera de se æstimans quãtum ad quantitatem diuitiarum, præferat se propter diuitias uiris doctis est superb', & tamen non arrogat sibi bonum ex quo se quis excellentia, sed tantum excellentiam ipsam. ergo tertia species

q. 59. ar. 4. & q. 81. ar. 3. ad 1. & 2. — Concl. in — Lib. 23. ca. 16. in fine. — q. prec. ar. 2. — Eiusd. lib. 24. c. 12 — In cor. ar. — Li. 14. c. 7. à med. & 8 & 9. to. 5. — Per tot. — 787 — 2. dist. 42. q. 2. art. 4. Et mal. q. 8. art. 4. Et 1. cor. 4. lect. 2. Et 1. Eth. 3. — * lib. 23. Mor. ca. 7. in prin. — q. 110. art. 2. — Lib. 14. c. 13. 14. tom. 5. — *In lib. de similitu. c. 24. — † in tract. de. 12. gra. humilitatis. i. med. & deinceps.

Universidad de Deusto Biblioteca

F cies non sufficienter assignatur penes arrogantiam boni, ad quod consequitur excellentia. Et confirmatur, quia defensio peccatorum, rebellio, libertas, consuetudo peccandi, sunt gradus superbiæ secundum Bernardum: & tamen non omnis defendens peccata &c. arrogat sibi bonum, quo caret: sed hæc quandoque contingunt ex arrogata excellentia.

In tract. de 12. gra. humil. in princ. & deinceps. ¶ Ad hæc dicitur, quod arrogantia dupliciter sumi potest. Primo pro actu superbiæ: quilibet enim superbus aliquo modo sibi tribuit quo caret. Et quia consentaneum est ut actus ponatur quandoque pro uitio cuius est actus, inde est quod Greg. superbos arrogantes uocauit. Falsum est ergo quod non superbiæ species ponat: nec Isidor. distinxit ut speciem à specie, sed ut actum uitio, uel ut actum secundarium à primario, puta, quia primus superbiæ actus quo superbia dicitur, est superbire: & ex hoc nascitur arrogare sibi quo caret. (Li. 23. c. 7.) (Consil. in Li. 23. Mo. c. 16 prin. Ar. 1. & 3.)

¶ Ad confirmationem dicitur, quod non stat aliquem esse superbum, & nihil sibi arrogare.

¶ Et ad probationem primam de superbia theologi respondetur quòd arrogat sibi maiorem excellentiam quàm habeat: quoniam attribuit sibi excellentiam, ut rationem despicabilitatis aliorum, tanquam alii nihil sint in comparatione ad ipsum. Constat autem quod longe maior æstimatur excellentia quæ æstimatur tanta, ut in comparatione eius alii quasi nihil sint. Sicut in ueritate excellentia illa, cuius comparatione cætera offuscantur, & quasi nihil sunt, longe maior est secundum ueritatem quàm aliam: unde & diuinam iustitiam commendantes dicimus. Vniuersæ iustitiæ nostræ quasi pannus menstruatæ: & per hoc patet solutio secundi casus de superbia iactoris. Eadem siquidem ratione apprehendit excellentiam suam maiorem, & utitur illa ut maiore quàm sit, quia ut ratione despicabilitatis aliorum. Vterque tamen horum peccat secundum quartam superbiæ speciem propriè loquendo: quia non penes bonum habitum, sed penes modum habendi illud bonum æstimatio excellentiam fundat. Æstimat siquidem uterque bonum quod habet ita illustrius habere, ut cæteri obscurentur coram eo. Quarta autem species penes modum habendi sumitur, ut patet in litera.

¶ Ad secundum dicitur, quod author bene fundauit species istas, explicans & obiectum superbiæ, quod excellentia est, & causam illius, quæ est bonum habitum: & ad radices attingens ex bono quod est causa diuersarum specierum, appetitum excellentiæ monstrauit. Ad id autem quod obiicitur contra tertiam speciem, quia inuenitur sibi arrogare excellentiam & non bonum, respondetur dupliciter. Primò, per interemptionem: quod ad casum de arrogantia diuitis dicitur, quod talis, licet non arroget sibi plus diuitiarum quàm habeat arrogat tamen sibi plus boni secundum diuitias, quàm habeat. Æstimat enim se maiorem esse ex diuitiis quàm sit ex illis: quoniam æstimat se ex diuitiis tanti, ut alii obscurentur in comparatione sui: & super tali æstimatione fundatur appetitus excellentiæ, & contemptus aliorum: & si perspicacius uideatur, æstimat se habere ex diuitiis bonum quod non habet quod æstimat se habere bonum, in cuius comparatione obscuri sint cæteri. Et propterea directè peccat secundum tertiam speciem quoniam super æstimatione boni non habiti, excellentiæ appetitus fundatur. Secundo dicitur, quod quia eiusdem moris est attribuere sibi uel bonum quo caret, uel excellentiam qua caret. & hæc naturaliter se habent ut effectus & causa: ideo author explicando tertiam speciem per bonum falso attributum, reliquit pro manifesto ad eandem speciem spectare excellentiam falso attributam absque fundamento alicuius boni aliter æstimati. Et hęc quidem distinctio facilior: prima autem subtilior, & ueritati innititur.

¶ Ad confirmationem de defensione peccatorum &c. dicitur quod, ut author dicit, ponuntur inter superbiæ gradus & antecedentia & consequentia superbiam. Et propterea non oportet in his solicitum quempiam esse. Si quis tamen reducere uellet defensionem peccatorum ad bonum innocentiæ, rebellionem ad bonum libertatis, & huiusmodi di facile posset.

¶ In eadem ar. 4. circa species superbiæ dubium occurrit, quia non uidetur, quod species superbiæ sint sufficienter enumeratæ. Nam ardentior appetitus propriæ excellentiæ ueræ & recognitæ à Deo ex gratia, siue quocumque malo modo habendi, est peccatum superbiæ, & tamen in nulla harum specierum. Hoc enim patet ex conditionibus quatuor oppositis, excludentibus quatuor species. Illud uero, scilicet quod sit peccatum superbiæ, constat quia est inordinatus appetitus propriæ excellentiæ.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quod sicut de speciebus luxuriæ dictum est ex authore in 15. q. de malo, sic quod inordinatio superbiæ potest contingere dupliciter, scilicet ex parte actus secundum se, & ex parte appetentis. Inordinatio siquidem actus secundum se attenditur penes obiectum, secundum cuius diuersitatem assignatæ sunt istæ quatuor species: inordinatio autem ex parte appetentis, eo modo appetendi consideratur. Et propterea non est mirum si huiusmodi species superbiæ prætermissa est ab his, qui de superbia ex parte actus secundum se tractauerunt.

I ¶ In eodem quarto in responsione ad quartum dubium ex Martino ubi supra occurrit, arguente quòd hoc authoris dictum in glossando Anselmum, scilicet quod illa tria quæ ponit Anselmus, accipiuntur secundum progressum peccati cuiuslibet, quod primo corde accipitur: secundo, ore profertur: tertio, opere perficitur, non est conuenienter dictum. Primo. Nullum opus immediate subordinatum uolitioni, quæ est subordinata uolitioni, quæ primo & per se est uolitio superbiæ, est opus, per quod perficitur cursus superbiæ: sed superbia operis consistit in exhibitione factorum, quæ sunt subordinata alicui uolitioni subordinatæ uolitioni quæ primo & per se est uolitio superbiæ, ergo. Minor probatur: quia opera quæ sunt signa superbiæ, subordinantur immediate uolitioni illorum factorum, & illorum uolitio subordinatur uolitioni excellentiæ, quæ est primo & per se uolitio superbiæ. Secundo, Nullum opus, ad quod illa uolitio, quæ primo & per se est uolitio superbiæ, non inclinat nisi mediante aliquo iudicio uero, uel erroneo, & alia uolitione illi conformi,

K est opus per quod perficitur & consumatur illa primo uolitio: sed ad opus exterius non inclinat uolitio superbiæ immediate, sed tantum mediante iudicio uero, uel erroneo, quo indicatur quod per talia facta procurabitur excellentia, & mediante uolitione huiusmodi factorum. ergo. Tertio, Si quis diuideret luxuriam in luxuriam cordis oris & operis, intelligendo per luxuriam cordis consensum & per luxuriam oris turpia uerba, & per luxuriam operis conuersationem cum personis, aut locis luxuriosis, constat quòd illa diuisio non acciperetur secundum progressum peccati luxuriæ, quia opus illud non est illud opus quod propriè correspondet consensui in luxuriam: sed diuisio superbiæ posita ab Anselmo est omnino huic similis, ergo non est secundum progressum peccati superbiæ. Quarto, Quando diuisio alicuius peccati sumitur secundum progressum peccati, tunc res significata per diuisionem sunt sibi inuicem subordinatæ hoc modo, quòd tertium secundo, & secundum primo subordinatur: sed superbia operis nullo modo subordinatur superbiæ oris, cum nullo modo oporteat quod uolens superbiam ostendere factis, primo ostendat eam uerbis. ergo. Quinto, Omne illud opus, per quod perficitur aliquod peccatum, est finis uolitionis, quæ primo & per se est peccatum: sed opus superbum non est finis uolitionis excellentiæ, quia non ideo amo excellentiam, ut superbè faciam & operer, sed econtra superbè facio & operor, ut supereminem & excellens uidear. Maior patet: quia si uis luxuriari, ut luxurieris, & non ideo luxuriaris, ut uelis luxuriari.

¶ Ad horum euidentiam præmittenda sunt duo, primum est, quod distinctio peccati secundum progressum peccati dupliciter inuenitur, scilicet perfectè, & imperfectè. Perfectè quidem, quando secundum omnes subordinatos ordine originis & malitiæ gradus fit, ut si primo concipiatur in corde: secundo, exprimatur ore: tertio, consumetur opere. Imperfectè autem, quando progressus attenditur secundum dictos gradus, sed non subordinatos secundum ordinem originis, aut malitiæ, ut si peccet in corde uel in ore, uel opere: sed non ita quod unum oriatur ex alio, puta, si in corde habet delectationem morosam, in ore locutio turpis, sed non propter illam delectationem morosam in opere sunt actus turpes, nec sunt effectus uerborum turpium huiusmodi, quippe dictò est secundum progressum peccati, pro quanto dictò sunt secundus gradus, quibus progredi solet peccatum, scilicet cor, sermo, & opus. Sed imperfectè, quia deest ordo originis unius ab alio, & ordo per se malitiæ: quoniam in huiusmodi distinctione, per se loquendo, non potest fingi quod comm[illegible] sit grauius. Est tamen in hac distinctione alius tacitus per se progressus à corde immediatè, scilicet mali sermonis à corde malo, & mali operis à corde malo: & hic etiam, quia utrobique deest unus gradus, imperfectus est. Etsi his aduerteris, quòd quorum imperfectum reducitur ad perfectum, uidebis quòd quæcumque harum distinctionum potest merito uocari distinctio secundum progressum peccati. Secundum est, quòd unum uitium potest perfectè progredi per omnes gradus ab intus ad extra ordinatè usque ad consumationem operis, dupliciter. Primo, per subtracta uerba & opera non aliter bona, nec mala moraliter. Secundo, per uerba, & opera alias bona, uel mala moraliter. Exemplum primi. Si quis uult primo furari, deinde ad hoc loquitur, tertio uadit furatum, & furatur. Nam locutio non est aliter mala moraliter, nisi quia inficitur deformitate furti: & similiter ambulatio, & manuum usus in actu furandi non aliter habent malitiam moralem, nisi quia subsunt furti iniquitati. Exemplum secundi. Si quis primo uult furari, deinde ad hoc loquitur uerba mendacii & dolosa, & demum actibus iniuriosis consumat furtum. Hic namque & uerba, & opera sumpta ad progressum furti sunt mala moraliter, et seclusa malitia furti quia habent aliam malitiam ordinatam ad malitiam furti. Inter hos duos modos progrediendi nulla est per se differentia quoad progressum ipsum: quoniam utrobique gradatim, & per omnes gradus, & ordinate tam ordine originis, quàm malitiæ progreditur. Sed differentia est in materia ipsius progressus: quia in primo modo materia progressus sunt actus uoluntarii oris, & operis abstrahentes à bono & malo morali. In secundo autem materia sunt actus uoluntarii oris, & operis alias mali moraliter. Rursus conueniunt hi duo modi in hoc, quòd utrobique sunt formaliter, uel æquiualenter duæ uolitiones, una ipsius furti, & altera ipsorum uerborum, & operum. Oportet enim eum qui progressum furti peragit, non solum quòd uelit furari, sed uelit loqui talia uerba &c. & uelit uti pedibus, uel manibus. Et hæ duæ uolitiones sic se habent, quòd una est formæ, altera materiæ: una finis, altera eius quod ad finem. Verum quia materia secundi modi est composita ex actu uoluntario exteriori, & alia malitia morali, quia est sermo alias malus, & opus alias malum: ideo in secundo modo con-

A currunt duæ uolitiones formaliter, uel æquiualenter ex parte materiæ. His præmissis, ad propositum descendendo de superbia, dicimus & quod superbia potest distingui secundum progressum peccati & perfectè, & imperfectè. Perfectè quidem, ut cum quis primò appetit inordinatè excellere in dominio, deinde ad hoc loquitur, & demum ad hoc dando operam, assequitur excellentiam dominii. Imperfectè autem, ut si quis in corde tumeat excelsum se putando, uel uerbis celsitudinem iactet, uel factis excellentiam demonstret, quo ut Martinus ait, est distinctio Anselmi: & quod superbia potest progredi per omnes gradus ordinatè tam per actus exteriores non alias malos moraliter, quàm per actus alios malos moraliter. Nam si quis appetat inordinatè excellere in scientia, & deinde ad hoc loquatur non alias mala, & faciat, puta, uadat ad audiendum uiros doctos &c. & tandem consequatur excellentiam appetitam, iste progressus est in superbia sine aliis malis mediis. Si quis, ut Nabuchodonosor, eleuetur in corde, & deinde dicat se omnem uelle terram suo imperio subiugare, & demum per Holofernem perficiat, iste superbiæ suæ progressum per mala media facit.

¶ Ad primum ergo & secundum argumentum negatur tam maior, quàm minor. Maior quidem, quia nihil obstat progressui peccati mediatio uolitionum ex parte materiæ, ut patet ex dictis. Minor uerò, quia superbia & sine media uolitione alterius moralis mali, & cum media uolitione alterius moralis mali ex parte materiæ potest progressum perficere: & quòd non obstet ali-

D qua media uolitio non solum ex dictis patet, sed ex hoc, quòd est impossibile peccatum aliquod progredi sine uolitione uerborum & factorum, quæ est alia formaliter, uel æquiualenter à uolitione finis.

¶ Ad tertium dicitur, quòd illa diuisio luxuriæ, esset etiam secundum progressum peccati, quamuis imperfectè. Et si replicetur, quòd author loquitur de progressu perfecto, respondetur quòd author, ut erat excellentis ingenii, distinctionem Anselmi arguendo summauit ad gradus cordis, oris, & operis, ut patet in quarto argumento literæ, & respondendo imperfectum ad perfectum reduxit, assignans longe penes quid progressus perfectus attenditur, ex hoc uolens intelligi etiam progressus imperfectos ex perfecti participatione indicandos.

¶ Ad quartum dicitur, quod maior est uera de progressu perfecto, non autem de progressu imperfecto, & quod distinctio Anselmi de progressu imperfecto habita est.

E ¶ Ad quintum negatur minor, quia superbia progreditur perfectè. Nam uolens excellere, uult excellere ut excellat, & non econtra: & similiter loquitur ut excellat, non ut uelit excellere: & operatur ut assequatur ut excellat, supereminet, & non ut uelit excellere, & supereminere: ne ut appareat, tamquam hoc sit finis, quia apparere, finis est inanæ gloriæ, & effectus superbiæ. Et ideo superbus operatur ut appareat tamquam propter finem secundarium & mediatum, scilicet per inanem gloriam, sed ut sit saltem in oculis suis excelsus, & supereminens, ut propter proprium finem.

¶ In eadem responsione ad quartum in calce, non turberis scrupulose in illis uerbis, Consuetudo peccandi; quæ implicat Dei contemptum: quoniam non formaliter, sed interpretatiue consuetudo peccandi moraliter Dei contemptum implicare comminet. Apparet enim quòd legislatorem, punitorem, monitorem, præmiatoremque contemnat, qui continue transgredi non cessat: quoniam si magnifaceret illum, timeret sæpe, abstine-

---

ne quædam in operatione. Bernard. autem ponit duodecim gradus superbiæ, qui sunt curiositas mentis, leuitas inepta lætitia, iactantia, singularitas arrogantia, præsumptio, defensio peccatorum, simulata confessio, rebellio, libertas peccandi consuetudo, quæ non uidentur comprehendi sub speciebus à Gregorio assignatis. ergo uidetur quòd inconuenienter assignentur.

In contrarium sufficit authoritas Gregorii.

Resp. Dicendum, quod sicut supra dictum est, superbia importat immoderatum excellentiæ appetitum, qui scilicet non est secundum rationem rectam. Est autem considerandum, quod quælibet excellentia consequitur aliquod bonum habitum: quod quidem potest tripliciter considerari. Vno modo, secundum se. Manifestum est enim quod quantò maius est bonum quod quis habet, tanto per hoc excellentiam maiorem consequitur: & ideo cum aliquis attribuit sibi maius bonum quam habeat, consequens est quod eius appetitus tendat in excellentiam propriam ultra modum sibi conuenientem: & sic est tertia species superbiæ, cum scilicet aliquis G iactat se habere quod non habet. Alio modo, ex parte causæ, prout scilicet excellentius est quod aliquod bonum insit alicui à seipso, quàm quod insit ei ab alio: & ideò cum aliquis æstimat bonum quod habet ab alio ac si haberet à seipso fertur per consequens appetitus eius in propriam excellentiam supra suum modum. Est autem dupliciter aliquis causa sui boni, uno H modo efficienter: alio modo meritorie. Et secundum hoc sumuntur duæ primæ superbiæ species, scilicet cum quis à semetipso habere æstimat quod à Deo habet, uel cum propriis meritis sibi datum desuper credit. Tertio modo, ex parte modi habendi, prout excellentior aliquis redditur ex hoc, quod bonum aliquod excellentius cæteris possidet. Vnde ex hoc etiam fertur inordinatè appetitus in propriam excellentiam: & secundum hoc sumitur quarta superbiæ species, quæ est cum aliquis aliis despectis singulariter uult uideri.

Ad primum ergo dicendum, quod uera æstimatio potest corrumpi dupliciter. Vno modo, in uniuersali: & sic in his quæ ad finem pertinent, corrumpitur uera æstimatio per infidelitatem. Alio modo, in aliquo particulari eligibili: & hoc non facit infidelitatem, sicut ille qui fornicatur, æstimat pro tempore illo bonum esse sibi, fornicari. Nec tamen est infidelis, sicut esset si in uniuersali diceret fornicationem esse bonam: & ita etiam est in proposito. Nam dicere in uniuersali aliquod bonum esse quod non est à Deo, & gratiam hominibus pro meritis dari, pertinet ad infidelitatem: sed quod aliquis ex inordinato appetitu propriæ excellentiæ ita de bonis suis glorietur, ac si ea à se haberet, uel ex meritis propriis, pertinet ad superbiam, & non ad infidelitatem, B propriè loquendo.

Ad II dicendum, quod iactantia ponitur species mendacii quantum ad exteriorem actum, quo quis falso sibi attribuit, quod non habet: sed quantum ad interiorem cordis arrogantiam ponitur à Gregor. species superbiæ. (Loco citato in arg. 2)

Ad III dicendum, quod ingratus est, qui sibi attribuit quod ab alio habet: unde duæ primæ superbiæ species ad C ingratitudinem pertinent. Quòd autem aliquis se excuset de peccato quod habet, pertinet ad tertiam speciem: quia per hoc aliquis attribuit sibi bonum innocentiæ, quod

ter authoties ex illius reuerentia. Non tamen est ibi propriè contemptus Dei, quia ex infirmitate subiecti tam passionibus animi, consuetudo peccandi fit, iuxta illud Augustini. Dum seruitur libidini, facta est consuetudo.

non habet. Qd aūt aliqs pſūm ptuosè tēdat in id qd supra ipsum est, præcipuè uī ad quartā speciem pertinere, secundum quā aliquis uult aliis præferri.

AD IIII dcēm ꝙ illa tria quę ponit Anselmus accipiuntur ſm progressum peccati cuiuslibet, quod primo corde cōcipitur, secūdò ore profert, tertiò opere perficit. Illa aūt duodecim q̄ ponit Bernardus, sumūtur per oppositū ad duodecim gradus humilitatis, de quibus s. habitum* est. Nā primus gradus humilitatis est corde & corpore sp humilitatē ostendere defixis in terrā aspectibus, cui opponitur curiositas, per quā aliquis curiose ubiq; & inordinate circūspicit. Secundus gradus humilitatis est, ut pauca uerba & rōnabilia loquatur aliquis non clamosa uoce, contra quē opponit leuitas mētis, per quā s. hō superbe se habet in uerbo. Tertius gradus humilitatis est, ut non sit facilis & prōptus in risu, cui opponitur inepta lætitia. Quartus gradus humilitatis est taciturnitas usque ad interrogationē, cui opponit iactantia. Quintus gradus humilitatis est tenere, qd cōis regula monasterii habet, cui opponitur singularitas, p quam s. aliquis sanctior uult apparere. Sextus gradus humilitatis est credere & pronunciare se oībus uiliorē, cui opponitur arrogantia, per quā s. hō se aliis præfert. Septimus gradus humilitatis est ad oīa inutilē & indignū se cōfiteri & credere, cui opponit pſumptio, per quā aliqs reputat se sufficientē ad maiora. Octauus gradus humilitatis est cōfessio pctōrum, cui opponit defensio eorūdē. Nonus gradus humilitatis est in duris & asperis patiētiā amplecti, cui opponit simulata cōfessio, per quam s. aliquis non vult subire pœnā pro peccatis, q̄ simulatè cōfitetur. Decimus gradus humilitatis est obedientia, cui opponit rebellio. Vndecimus gradus humilitatis est, vt hō non delectet facere propriam voluntatē: cui opponit libertas per quam s. hō delectat libere facere qd vult. Vltimus aūt gradus humilitatis est timor Dei, cui opponitur peccandi consuetudo, quæ implicat Dei cōtemptum. In his aūt duodecim gradibus tanguntur nō solum superbiæ species, sed ēt quædam antecedentia & cōsequentia, sicut etiam supra de humilitate dictum* est.

Q. præce. art. 6.

ARTICVLVS V.

Vtrū superbia sit peccatū mortale.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr ꝙ superbia non sit pctm mortale. Quia super illud Psal. 7. Dñe Deus meus si feci istud, dicit glos.* s. vniuersale peccatum, quod est superbia. Si igitur superbia esset peccatum mortale, omne peccatum esset mortale.

¶2 Præt. Oē peccatū contrariat charitati: sed superbia non vr contrariari charitati neq; quātū ad dilectionē Dei, neq quātum ad dilectionē proximi: qa excellentia quā quis inordinate per superbiā appetit, non sp contrariatur honori Dei, aut vtilitati proximi. ergo superbia non est peccatum mortale.

¶3 Præt. Oē peccatū mortale contrariatur uirtuti: sed superbia non contrariatur uirtuti, sed potius ex ea oritur: quia vt

Perr. pe. te. 788
4. di. 33. q. 1. ar. 3. q. 2 ad 3.
* est Aug. in hoc loco. Ps. 7. t. 8

SVPER QVÆST. CLXII. ARTIC. V.

IN ar. 5. eiusdem q. dubia multa occurrunt ex Martino in q. 2. de superbia. Primum est circa redditam in litera rōnem, quare superbia est peccatum mortale, quia s. importat non subiici hoīem Deo &c. Contra, inquit, Non oīs se non conformans legi diuinę, peccat mortaliter: ergo non oīs qui se extollit supra id quod est sibi præfixum ſm regulam diuinā, peccat mortaliter. ergo hoc nō est sufficiens ratio, vt superbia sit pctm mortale. Añs probatur, quia peccās venialiter tantum, non se conformat legi diuinæ.

Q. præce. art. 6.

¶ Secundo, Vanus, & ambitiosus peccant aliqñ venialiter, & tñ ita peccando non appetunt nisi id quod est eis præfixum ſm regulam, & mensurā diuinā. ergo hoc non est sufficiens ratio, pp quam aliquod peccatum sit mortale.

¶ Tertio, stat aliquē de se æstimare super id quod est sibi constitutum ſm regulā diuinam, & non peccare mortaliter. ergo hæc ratio non est sufficiens ratio peccati mortalis in superbia. Añs probatur: quia stat aliquem hoc mō sic de se æstimare, & contra nullum præceptum diuinum peccare: quod probatur in discendo per singula præcepta diuina.

¶ Quarto, non quodlibet auerti à Deo, est peccatum mortale. ergo nec omnia defectus subiectionis ad Deum, est peccatum mortale. Antecedens probatur, quia non qualibet auersio à Deo fit per actum nolendi, sed aliqua fit per negationem actus volendi in re, & pro tempore, in qua & pro quo non tenemur conuerti ad Deum sub pœna peccati mortalis.

¶ Subdit postea Martinus rñsionem ad authoritatem Apostoli inductam in litera dicens, ꝙ si concluderet, magis concluderet de inani gloria quàm superbia, ꝙ sit peccatum mortale.

¶ Secundū dubiū est circa rationē quasi aliam, quare superbia est peccatum mortale, quia scilicet est contemptus Dei, vt author dicit expresse in sequenti art. contra inquit Martinus, Nō omnis superbia est contemptus Dei. ergo non omnis superbia ex illa causa constituitur peccatum mortale. Antecedens probatur. Sunt aliquem nullo modo contemnere Deum amplius q̄ auarus contemnit eum, & tñ despicere proximum, & forsè prælatum, aut principem suum. ergo nō reperitur in omni peccato superbiæ positiuus Dei contemptus.

¶ Secundo, Pono casum, ꝙ Deus & prælatus idem præcipiant, & pro aliquo tpe sciat superbus illud esse pceptum à prælato, non autem à Deo: & moueatur tunc superbus ad despiciendum prælatū, & postea cognito ꝙ est et præceptum à Deo: nihilominus vincente infirmitate non ex contēptu Dei, sed ex contēptu prælati, & sm præceptū transgrediatur: hic apparet possibile esse, superbum contēnere prælatum, & nō contemnere Deum, & per consequens habet non oīs superbia ex contēptu Dei, ꝙ sit peccatū mortale.

¶ Ad euidentiā primi dubii sciendum est, ꝙ appetere aliquid supra diuinā regulā, seu mensuram, contingit dupliciter. Vno modo, ita ꝙ appetitus feratur in illam rem appetibilē, quæ excedit limites diuinæ mensurę respectu appetentis, puta, appetit maiorem excellentiam, aut gloriam, q̄ sibi conueniat. Alio mō, ita ꝙ appetitus feratur in ipsam abiectionem s. subiectionis diuinæ, hoc est, quòd hinc appetit maiorē gloriam: quia aspernatur subiici mensuræ, qua mensus est eū Deus. Litera præsentis articuli hoc secundo modo, intelligenda est, & non primo modo, vt Martinus accepit. Patet autem hunc esse sensum literæ ex eo, ꝙ fundat eius est oppositio ad humilitatem. Cōstat enim quòd humilitas appetitum tendentem in excelsa moderatur apponendo illi modum diuinæ subiectionis. Ac per hoc superbia appetitui propriæ excellentiæ apponit immoderantiam aspernantē diuinā subiectionē. Et huic proposito manifestè deseruit tota litera, si prospexeris ꝙ authoritas Apostoli, vt interposita accipienda est, ad manifestandum qualis est subiectio, à qua deficit aspernando eam superbia.

¶ Ad primum argū Martini neganda est simpliciter consequentia, intelligendo consequens vnāvoce, sm sensū authoris, contra quem directè arguitur. Extollens siquidem se expreta subiectione diuina, peccat mortaliter.

¶ Ad secundum dr, ꝙ vanus & ambitiosus non appetunt maiora ex repulsa diuinæ subiectionis: & ideo non sunt ad propositum, sed iuxta primum sensum arguitur.

¶Ad

Gre. dicit 34.* Mor. aliquando homo ex summis cælestibusq; uirtutibus intumescit. ergo superbia non est pctm mortale.

SED CONTRA est, qd Gre. in eodem lib.* dicit, ꝙ euidentissimum reproborum signum superbia est, at contra humilitas electorū: sed homines non fiunt reprobi pro peccatis venialibus. ergo superbia nō est peccatū ueniale, sed mortale.

Li. 34. c. 18 circa prin. Et c. 19.
Li. 34. Moral. cap. 22 in princi. Et cap. 23.

RESP. Dicendū, ꝙ superbia humilitati opponitur. Humilitas aūt propriè respicit subiectionem, hominis ad Deū, ut supra dictum* est. Vnde ecōtrario superbia propriè respicit defectum huius subiectionis, ſm. s. ꝙ aliquis se extollit s. id qd est sibi prefixum ſm diuinā regulam, uel mensuram: cōtra id quod Apostolus dicit 2. ad Cor. 10. Nos aūt non immēsū gloriamur, sed ſm mensuram qua mensus est nobis Deus. Et iō dr Eccl. 10. Initiū superbię hominis Apostatare à Deo: qa ſm hoc radix superbię consideratur, ꝙ hō aliqualiter nō subiicitur Deo & regulæ ipsius. Manifestum est aūt, ꝙ hoc ipsum qd est non subiici Deo, habet rōnem peccati mortalis: hoc n. est auerti à Deo. Vnde consequens est ꝙ* superbia ſm genus suum est peccatum mortale.* Sicut tamen in aliis, quæ ex suo gñe sunt peccata mortalia, puta, in fornicatione, & adulterio, sunt aliqui motus q sunt peccata uenialia pp eorū imperfectionē, quia. s. preueniunt rōnis iudicium, & sunt preter eius consensum: ita ēt & circa superbiam accidit ꝙ aliqui motus superbiæ sunt peccata venialia, dum ratio nō consentit.

q. præced. ar. 1. ad 3.
Concl.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut supradictum est,* superbia nō est uniuersale peccatum per suam essentiam, sed per quandam redundantiā, inquātum s. ex superbia oīa peccata oriri pñt. Vñ non sequit ꝙ oīa peccata sint mortalia, sed solum quando oriuntur ex superbia completa, quam diximus esse peccatum mortale.

Art. 2. huius quæst.

AD II dicendum, ꝙ superbia semper quidem contrariatur dilectioni diuinæ, inquantum scilicet superbus nō se subiicit diuinę regulæ prout oportet. Et quandoque etiā cōtrariatur dilectioni proximi, inquantum scilicet aliquis inordinate se præfert proximo, & ab eius subiectione se retrahit, in quo etiam derogatur diuinę regulę, ex qua sūt hoīum ordines instituti, prout. s. unus eorum sub alio esse debet.

AD III dicendū, ꝙ superbia non oritur ex uirtutibus sicut ex causa per se: sed sicut ex causa per accidens, inquantum s. aliquis ex uirtutibus occasionem superbię subit. Nihil autē prohibet quin unum contrariorum sit alterius causa p accidens, ut dicitur in 8. Physicorum. Vnde etiam de ipsa humilitate aliqui superbiunt.

Li. 8. tex. 8 tom. 2.

ARTICVLVS VI.

Vtrum superbia sit grauissimum peccatorum.

AD SEXTVM sic proceditur. Videt ꝙ superbia nō

Perr. p. tex. 789
Infra ar. 7. ad 4. Et Ps. 18. fin. Et 2. co. 11. lo. 1.

¶Ad tertium dicitur, ꝙ in tali æstimatione & appetitu quādo est peccatum ueniale, non est superbia nisi materialiter, & propterea non est mirum.

¶Ad quartum dr, ꝙ añs est falsissimum, nisi abutamur uocabulis. Et ad probationem negatur ꝙ sit possibile homini auerti à Deo siue per actum nolitionis, siue uolitionis in re, tempore, loco, &c. sine obligatione ad mortale: quia aut non est auerti à Deo, aut si est auerti, ē peccatū mortale. Sed fallunt fortè multi, quia non discernunt inter simpliciter, & ſm quid. Nā hęc omnia. s. non subiici Deo auerti à Deo, facere contra legem Dei, abiicere diuinam regulam, abiicere diuinam mēsuram, & similia, si simpliciter & absolute, hoc est sine additione aliqua sumātur, important motus uoluntatis peccati mortalis ex suo genere, quia important manifeste diuinam iniuriam, ac per hoc sunt contra charitatē. Sed quia istamen pñt sumi secundū quid ex imperfectione actus, uel pp indeliberationem actus, ut contingit i primis motib^9: uel pp imperfectionē materiæ, ut cōtingit in peccatis uenialibus ex suo genere, ut mendacium officiosum. Hęc n. oīa dissonantia diuina lege, mēsura subiectione, regula: sed nō nisi ſm quid cōtra hæc sūt. Et propterea correcte loquendo dicimus, ꝙ sunt preter legem &c. idcirco falsum apparet, ꝙ ista sint ex suo genere mortalia cum tñ in ueritate sic sint: quia ipsa absolute sumpta indicantur, nec s. lūs sumātur ex eo, ꝙ sm qd inuenta, non nisi uenialis reperiuntur. Et hoc habeto in mortalibus semper præ oculis, si nō uis falli.

¶Ad solutionem authoritatis apostolicæ dicit, ꝙ authoritas nō est allata, ut ex ea concludatur superbiā esse peccatum mortale, sed ut ex ea pateat qualis est subiectio quam aspernatur superbia. s. ꝙ est subiectio ad Deum mensuram distribuentem. Et qñ aspicere ad diuinam subiectionem non est inanis gloriæ, sed superbiæ: ideò authoritas magis ad superbiam quàm inanem gloriam ex hac parte spectat.

¶Ad secundum dubium, ꝙ quia de propositione posita in litera sequentis articuli est, debebat illo deferri, tñ in præsentiarū respondendum duxi, & pp coincidentiam rationis, ut patebis & propter arguentem, qui ad quæstionem præsentis articuli retorsit propositionē illā. Cum igitur arguitur primo, ꝙ non oīs superbia est contemptus Dei, negatur: & dicitur ꝙ superbia ex propria sui generis rōne habet ꝙ sit contemptus subiectionis ad Deum, sicut humilitas habet ꝙ sit amplexus subiectionis ad Deum. Contemptus aūt subiectionis ad Deum, & cōtēptus Dei, ut synonyma sunt in proposito. Et ideo dixi, ꝙ est vna met ratio ista, & præcedēs quare, superbia est peccatū mortale.

¶Ad probationem dī, ꝙ ut iam tactū est, sicut detractio formaliter alienam famā lædit ex intentione lædendi famā, & tñ detractio materialiter, quandoque mortale peccatum est, si sine intentione lædēdi famā notabiliter quis lædet famā proximi ex loquacitate. & tūc actus redit ad naturā suæ speciei pp implicitam intentionē famā lædendi, quæ ibi conuincitur: ita superbia formaliter importat ex spreta diuina subiectione appetitum excellentię pprię. Et propterea cū quis proximum ex illa radice spernit, superb^9 formaliter est. Cum uerò proximū spernit contēptu spectāte ad superbiam, & non ex illa radice, si notabiliter contēnit, ad superbiæ speciem redit, sicut impfectū ad perfectū. Cōuincitur siquidē iste similiter intendisse implicitè abiicere diuinā subiectionē in appetitu pprię excellentiæ: sicut ille detractor materialiter cōuincit intēdere implicite læsionē famæ. Et per hoc patet solutio secundi. Dī ei aūt si contēptus spectat ad superbiā: quia sicut sunt multæ spēs uirtutum circa honorationē pximi, puta, pietas, obseruantia &c. ita sunt opposita illis uitia circa dehonorationes, seu cōtemptus proximi.

¶ In eodē ar. 5. aducit, ꝙ cū hoc qd dico subiici Deo, opponatur, & hoc qd est non subiici Deo, & hoc qd est præesse Deo, & magis distet à subiectione ad Deū præesse Deo, q̄ nō subiici illi superbia tñ non attenditur in litera penes pesse Deo, sed penes non subiici Deo, & ratio est, quia sermo est de superbia, quæ est vitium humanum, sicut & de ceteris vitiis. Constat autem inter humana vitia computari contemptum subiectionis ad Deum, Sed ꝙ aliquis intēt exorbitet vt uelit præesse Deo, hoc plus quàm vitij est, spectat namq; hoc ad bestialitatis ordinem, Est igitur superbia humanū vitiū, q subiectionem ad Deum aspernatur, quam humilitas amplectitur. Est & superbia plusq̄ diabolica, q & Deo præsse appetit, de qua scriptum est: Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper. Rarissimi. n. sunt odio habentes Deū, quorum superbia habet pro materia conculcationem, & quicquid semp peius occurrit deitatis quā & calamus, & lingua & cogitatio horret.

SVPER QVÆ. CLXII. ARTIC. VI.

IN art. 6. eiusdem 162. quæstio. dubium ex Martino in q. 3. de superbia occurrit contra hęc dicta authoris, scilicet, Superbia

Universidad de Deusto Biblioteca

perbia ex parte conuersionis non habet q. sit maximum peccatorum. At superbia ex parte auersionis est maximum peccatorum dicente. Quicquid sit de istis, rationes tamen adductæ, nõ concludunt. Diceretur enim ad rationem primi, q. celsitudo, Dei & hominum contemptiua, quam appetit superbus, est obiectum habens maximam repugnantiã ad bonum uirtutis. Ratio quoque secundi dicti non ualet, tum primò, quia in aliis quoque peccatis contingit peccare ex malitia: non ergo in eis peccatur tñ ex ignorantia, aut infirmitate. Tum secundo, quia peccare ex desiderio alicuius alterius non boni, non excludit cõtẽptũ, cũ ex desiderio vnius boni oriat̃ ũqȝ contemptus alterius. Tum tertio, quia auersio contemptiua Dei non conuenit superbiæ sm totum genus suũ, sed solum secundũ speciem illã, quæ est superbia I Deum. ¶ Ad hæc respondendo dicit̃. quod dicti ratio est ualida, & responsio nihil ualet: quia falsum dicit, scilicet, q. obiectum superbiæ sit celsitudo contemptiua Dei, & hominum. Contemptus namque in superbia non concurrit ut determinatiuus excellentiæ, sed ut modus aptus tendendi in propriam excellentiam, ut prædeclaratum est.

*in 4. reg. & incipit Ante oĩa fratres. to. 1.

Lib. 8. cap. 10. circa principiũ tom. 5.

† Q. præc. art. 5.

sit grauissimũ peccatorũ. Quãto.n. aliqđ peccatũ h difficilius cauetur: tanto uĩ esse leuius: sed superbia difficillime cauet̃, quia sicut Augustinus dicit in *regula. Cætera peccata in malis operibus exercẽtur vt fiant, superbia aũt bonis operibus insidiatur ut pereant. ergo superbia nõ est grauissimũ pctõrum.

¶ 2 Pręt. Maius malũ maiori bono h opponitur, vt Phil. dicit 8. Eth.* sed humilitas cui opponitur superbia, non est maxima uirtutum, ut supra habitũ est †. ergo & uitia, q̃ opponunt̃ maioribus uirtutibus, puta infidelitas, desperatio, odium Dei, homicidiũ, & alia hmõi, sunt grauiora peccata quàm superbia.

¶ 3 Pręt. Maius malum h non punitur per h minus malum; sed interdũ superbia punitur per alia peccata, ut patet ad Rom. 1. ubi dr̃ q. philosophi per elationẽ cordis traditi sunt in reprobũ sensum, ut faciant quæ non cõueniunt. ergo superbia non est grauissimum peccatorum.

SED CONTRA est, q. super illud Ps. 118. Superbi inique agebãt usquequaque, dicit glossa. Maximum peccatum in homine est superbia.

RESP. Dcẽm, q. in peccato duo attenduntur. s. conuersio ad commutabile bonum, quæ materialiter se habet i pctõ, & auersio à bono incommutabili quæ est formalis & completiua tõ peccati. m Ex parte aũt cõuersionis nõ habet superbia q. sit maximũ peccatorũ n: quia celsitudo, quã superbus inordinate appetit, secundum suam rõnem nõ habet maximam repugnantiam ad bonum uirtutis. G Sed p ex parte auersionis superbia habet maximã grauitatẽ q: quia in aliis peccatis hõ à Deo auertitur, uel pp ignorantiã, uel pter infirmitatem, siue pp desiderium cuiuscumque alterius boni: sed superbia habet auersionem à Deo ex hoc ipso, q. nõ uult Deo, & ei r regulę subiici. Vnde Boetius dicit, q. cum omnia uitia fugiant à Deo, sola superbia se Deo opponit. H Propter qđ ẽt spãliter dr̃ Iacobi 4. quòd De s superbis resistit. Et iõ auerti à Deo, & eius præceptis, qđ est quasi cõsequens in aliis peccatis, per se ad superbiam pertinet, cuius actus est Dei contemptus. Et quia id qđ est per se, potius est eo qđ est per aliud, t consequens est q. supbia sit grauissimum peccatorum sm suũ genus t, qa excedit in auersione, I q̃ formaliter complet peccatũ.

AD PRIMVM ergo dcẽm, q. aliquod peccatum difficile cauetur dupliciter. Vno modo, pp vehementiam impugnationis, sicut ira vehementer impugnat pp suum impetum. Et adhuc difficilius est resistere concupiscentię propter eius cõnaturalitatem, vt dr̃ in 2. Ethic.

¶ Ad primam uero obiectionem contra rationem secundi dicti dr̃, q. manifestus est ibi error: quoniã aliud est peccare ex malitia, & aliud ex cõtemptu Dei. Peccare namque ex malitia conuenit omni uitioso, cum peccat ex habitu: peccare autẽ ex contemptu Dei proprium est superbi. Vnde author tres cões peccandi causas in litera numerat, & distinguit contra peccare ex cõtẽptu Dei, dum in aliis peccatis hõ auertitur uel pp ignorantiam, uel pp infirmitatem, siue pp desiderium cuiuscunque alterius boni. Et in hoc intellexit pp malitiam, ut patet ex ipso authore in 78. q. libri præcedentis. Definit quidem ibi peccare ex malitia esse, quando principium peccandi non ignorantia, non passio, sed appetitus boni temporalis præponẽs illo bono spirituali est. Vide ibi diffuse ex proposito tractatum. Et per hoc patet solutio primæ obiectionis, & defectus eius in non intelligendo authorem.

¶ Ad secundam dr̃, q. sicut peccare ex passione excludit peccare ex electione, seu malitia, quia si passio est principale peccandi principium, tñ non electio est principale peccandi principiũ, licet peccans semper eligat; ita peccare ex certa malitia ut sic, nõ includit q. cõtẽptus sit principale principiũ peccãdi: & ppea dato, q. contemptus possit oriri ex desiderio alterius minus boni, peccatum tñ illud non diceretur ex cõtẽptu, sed potius cum contemptu, vt effectu principalis causæ. Nec propterea hinc sumas, q. non posit sm aliquis peccare ex cõtemptu Dei, & ex certa malitia: quoniam qñcunque ex superbiæ habitu peccatur, utrunque concurrit. Sed dicimus, q. ex hoc q. peccatur ex mali

F tia non sequitur q. peccetur ex contemptu & q. peccare ex desiderio minus boni, hoc est ex malitia, distinguitur formaliter contra peccare ex contemptu Dei. Et propterea in litera dr̃, q. superbia in hoc differt à cæteris ex parte auersionis, quia auersionem ipsam superbia habet, quia uult auerti à Deo, quod est cõtemnere subiectionẽ Dei: sed in aliis est auersio pp ignorantiã, uel passionem, uel malitiã, quã in sua descriptione author posuit consulto, quia s. melius in sua descriptione monstrat, q. auersio non est ex seipsa uolita in aliis uitiis, sed ex desiderio minoris boni, quàm in proprio nomine. Dicendo enim peccare ex malitia, videtur implicare quasi, q. auersio sit p se uolita: sed dicẽdo peccare ex desiderio minoris boni, manifestatur q. auersio non est ex se uolita, sed propter aliud.

Concl. a

Concl. p

¶ Ad tertium dicitur, q. quia auersio per se uolita nihil aliud est q̃ cõtemptus Dei: qm qui uult auerti à Deo ut sic, contemnit Deo subiici. Et hoc est cõmune toti generi superbiæ, utpote intrãs rõem constitutiuã sui generis; ideo dr̃, cõiicãdo in uocabulis cũ aliis, q. auersio contẽptiua Dei est cõis toti generi superbiæ, qđ est dictum auersio à Deo per se uolita, est communis toti generi superbiæ. Ex his patet, q. appetitus inordinatus propriæ excellẽtiæ, si non sic inordinatus est, q. ex auersione Deo sit, nõ spectat ad superbiam formaliter, sed materialiter tantum, & reductiue. Ita q. inter superbiã, & reliqua vitia hęc est differentia, q. in reliquis auersio comes est cõuersionis ad cõmutabile bonum: in superbia K autem quasi cõnuerso, conuersio ad propriam excellentiam comes est auersionis. Dixi autem, quasi cõnuerso, quia auersio à superbia non respicitur proprie ut obiectum, sed ut modus: uel rectius loquendo, ut immoderantia quędam, quã ponit in actu circa obiectum, quod est excellentia propria. Vnde in litera etiam in superbiæ peccato auersio ponitur ex parte auersionis, & in loco auersionis, & non conuersionis ad obiectum, tum expresse dicitur, q. ex superbia ex parte conuersionis non est maximum, quia suum obiectum &c. sed ex parte auersionis est maximum, quia sua auersio est ex seipsa uolita. Dicere enim, quòd est uolita ex hoc ipso quod non uult Deo subiici, & dicere q. est ex seipsa uolita, idem est ut patet in præcedenti articulo, ubi dictum est. Non subiici Deo habet rationem peccati mortalis: hoc enim est auerti à Deo.

Concl. f

Li. 2. ca. p nõ procul à fin. to. 5.

¶ In responsione ad primum eiusdem articuli dubium ex Martino ibidem occurrit, arguente contra hanc solutionẽ. Primo, Illud qđ magis ac magis excęcat, ut nõ percipiatur illud simpliciter difficile cauetur, quia cauere non potest nisi deprehendatur: sed superbia magis ac magis mentem excæcat, ergo superbia est de numero difficilium simpliciter ad cauẽdum. Minor est

est Greg. 14. moralium. Et ideo hoc dictũ Thomę non uĩ dictio suis dictis consonum. Secundò, Motus superbiæ est vnicuique naturalissimus. ergo superbia, ẽt cognita difficile cauet̃. Antecedens probatur: quia vnusquisque naturalius fertur in amorẽ sui, & propriæ excellentiæ, quàm in concupiscentiã uel qđlibet aliud. Tertio, Non solũ prima difficultas. s. pp vehementiam impugnationis, sed ẽt secunda. s. pp latẽtiã uitii diminuit de grauitate peccati. ergo distinctio illa non soluit. Antecedens patet, quia quanto tentatio est latentior, cæteris paribus, succumbens minus grauiter peccat.

Ar præced. ad 3.

¶ Ad euidentiã horũ scito, q. in lra author intendit hanc distinctionẽ, Peccatũ ad euitandũ difficile dupliciter. s. simpliciter, vel p tali statu & docet q. pctũ ad euitãdũ difficile pp magnitudinem impugnationis, est simpliciter difficile ad euitandũ, & ppea min' graue. Peccatũ uero ad uitandũ difficile pp latentiã, est difficile ad vitandũ pro statu latentiæ, & pro tunc est ex hoc min' graue. Nõ aũt est simpliciter minus graue qa p alio statu. s. quo cognitũ est, illius motus est facile ad vitãdũ, & sic ponit̃ superbia inter difficile euitabilia non simpliciter, sed p statu latentiæ sui motus, & inter facile euitabilia p statu quo dephẽs' ẽ illius in me motus.

D. 1003. & 1179.

¶ Ad primã igit̃ obiectionẽ dr̃, q. deficit dupliciter. Primo, qa difficultas cognoscendi in se motũ superbiæ non facit difficile euitabile simpliciter, sed p statu latentię: qñ difficultas ista non spectat ad pctũ ipsum, sed cognitionem eius.

¶ Secundo, qa magis ac magis excæcare mentẽ cõuenit superbiæ nõ sm se, sed ex negligentia hominis amplexãtis, & augmẽtãtis ipsã i se. Sermo aũt noster est de difficultate euitandi peccatũ sm se, non ex parte negligentiæ nostrę. Patet aũt hanc ẽe doctrinam Greg. qñ dicit, Vitium superbiæ mox ab ipsa radice obseruandum est, ut cum latenter oritur, tunc vigilanter abscidatur ne prouecta vrgeat, & viu roboretur &c. Et sic sanctorũ dictis consona patet doctrina hæc.

¶ Ad secundam dr̃, quòd licet motus superbiæ ex parte cõuersionis ad commutabile bonum, sit naturalissimus ex parte animæ rationalis, qua videmur maxime appetere excellentiã, ex parte tñ auersionis, in qua complatur ratio uitii, non est huiusmodi naturalis: & ideo à ĩnc non habetur quòd vitium superbiæ sit difficile simpliciter, quia non habetur quòd sit naturale quãmuis hinc habeatur quòd appetitus excellentiæ propriæ

& talis difficultas vitãdi pctm̃ grauitatẽ pẽti diminuit: qa quãto aliqs minoris tẽtationis ipetu cadit, tantò grauius peccat, vt Aug. dicit. Alio mõ, difficile est vitare aliqđ pctm̃ pp eius latentiã: & hoc mõ superbiam difficile est vitare, qa ẽt ex ipsis bonis occasionẽ sumit, vt dictũ est.* & iõ signãter Aug. dicit, q. bonis operib. insidiat̃ & in Ps. 141. dr̃: In via hac qua ambulabã, absconderunt superbi laqueũ mihi. Et iõ motus superbię occulte subrepẽs non hẽt maximã grauitatẽ anteq̃ per iudiciũ rõis deprehẽdat̃: sed post q̃ deprehensus fuerit p rõem, tunc facile euitatur, tũ ex consideratione propriæ infirmitatis. sm illud Eccl. 10. Quid supbis puluis & cinis, & tũ ẽt ex consideratione magnitudinis diuinæ, sm illud Iob. 15. Quid tumet contra Deũ spiritus tuus? Tũ ẽt ex imperfectione bonorũ de q bus supbit hõ, sm illud Isaiæ 40. Ois caro fenũ, et omnis gloria eius quasi flos agri, & infra 64. Quasi pannus menstruatę vniuersæ iustitiæ nostræ.

AD II dcẽm, q. d oppositio vitii ad virtutem attendit̃ sm obiectũ qđ considerat̃ ex parte conuersionis: & sm hoc superbia non habet q. sit maximum pctõrũ, sicut nec humilitas q. sit maxima virtutũ: sed ex parte auersionis est maximũ, utpote aliis pctis magnitudinem p̃stans. Nã p hoc ipsũ infidelitatis pctm̃ grauius reddit̃, si ex superbiæ contẽptu pcedat, q̃ si ex ignorãtia, vel ĩfirmitate p ueniat: & idẽ dcẽm est de desperatione, & aliis huiusmodi.

A est naturalis, sed hoc non est malum.

¶ Ad tertium dicitur, quòd vtraque difficultas minuit de grauitate, sed diuersimode. Nam prima simpliciter, secunda pro statu & propterea solutio non ruit, sed est solida.

AD III dcẽm, q. sicut in syllogismis ducentibus ad impossibile qñque aliquis conuincit̃ per hoc, q. ducitur ad inconueniens magis manifestum: ita ẽt ad conuincẽdũ superbiã hominum Deus aliquos punit, pmittens B eos ruere in peccata carnalia, quæ etsi sint minora, tñ manifestiorẽ turpitudinẽ cõtinet. Vñ Iso. dicit in libro *de sũmo bono, omni vitio deteriorẽ eẽ superbiã, seu p p quod à sũmis personis & primis assumit̃, seu q. de opere iustitiæ, & virtutis exorit̃, minusque culpa eius sẽtitur. Luxuria uero carnis ideo notabilis oibus est, qm̃ statim per se turpis est, & tñ dispensã C te Deo superbia minor est: sed qui detinetur superbia, & non sentit, labitur in carnis luxuriã ut per hanc humiliatus a confusione exurgat, ex quo ẽt patet grauitas supbiæ. Sicut. n. medicus sapiens in remediũ maioris morbi patitur infirmũ in leuiorẽ morbum incidere, ita ẽt peccatũ superbiæ grauius esse ostenditur ex hoc ipso, q. pro eius remedio Deus permittit D ruere homines in alia peccata.

ARTICVLVS VII.

Vtrum superbia sit primum omniũ peccatorum.

AD SEPTIMVM sic pcedit̃. Vĩ q. superbia non sit primũ omniũ pctõrũ. Primum. n. h saluatur in omnibus cõsequẽtibus: sed non omnia peccata sunt cum superbia, nec oriunt̃ ex superbia. dicit enim Aug. in libro *de natura & gratia, q. E multa perperam fiunt, quæ nõ fiũt superbè, ergo superbia nõ est primũ omnium peccatorũ.

¶ In responsione ad sm eiusdem articuli nota, q. sicut cum de nobilitate virtutũ tractabatur, distinctũ est de nobilitate simpliciter, uel sm aliquam conditionẽ: ita in vitiis, & peccatis de grauitate distinguendũ est, q. substantialiter grauius peccatũ secũdum suã speciẽ vĩ, cuius obiectũ est sm se peius ut odium Dei. Secundum aũt aliquã cõditionẽ supbia ponitur grauissimũ, qa ex parte auersionis tenet primũ locũ. Põt tñ dici absolute, hoc est sine additione aliqua grauissimũ peccatorum: qa peccatũ ex auersione perficit in rõe mali simpliciter. Vnde author in litera nõ dicit q. superbia est grauior infidelitate, sed q. est grauior eis ex parte auersionis, & grauitate p̃stans cuique eorum. Li. 2. c. 38 in prin.

SVP. QV. CLXII. ARTIC. VII.

IN arti. 7. eiusdem q. 162. dubium occurrit, de qua primitate est sermo, cum in litera concludatur, quòd superbia habet rõnem primi. Et est ratio dubii, quia Martinus in q. 5. intelligit authorem loqui de primitate originis, cum tñ in litera hoc non exprimatur. ¶ Ad hoc dubium dr̃, q. sermo literæ est de primitate absoluta, quoniam plures primitates habet superbia. Est enim superbia peccatum primũ ordine naturæ ex parte auersionis: & hoc directe concluditur iõ litera. Est & peccatum primum ordinem generationis non respectu omnium peccatorũ simpliciter, sed respectu grauium peccatorum', ut in responsione ad quartum dicitur. Ex hoc etiam ex eadem literæ ratione concluditur: consequenter tamen est & primum ex parte conuersionis ordine generationis non necessariæ, sed possibilis, ut in corpore articuli subditur ex pręcedenti lib. quæst. 48. art. 2. & in responsione ad primum hic declaratur: quia scilicet non est necesse quodlibet peccatum oriri ex superbia, sed quia quodlibet peccatum potest ex ipsa oriri. Vnde patet error Martini imponentis sancto Thomæ, quòd dicat superbiam esse primum ordine generationis simpliciter cum huius oppositum in litera in responsione ad quartum expresse dicat: nec ratio quam authori imponit Martinus, in authore inueniat̃, nec authoritas illa, Initium oĩs pẽti, est ab authore ad id allata, sed in oppositũ declarata i

Porreg. 11. 790

1. Cor. 12. le. 4.

Ga. 29. in medio tomo 7.

responsione ad quartum, exposita est, quòd nō simpliciter, sed in tali genere, scilicet grauium, intelligitur. Et propterea non oportet hic cum Martino disputare.
¶In eod. ar. p euidentia lræ scito, q author cōsiderat supbiam & ex parte auersionis, & ex parte conuersionis. Et ex vtraq; parte vult q superbia sit primum pctōrū. Ex parte quidem auersionis pbat q est primū qa auersio in eo ē p se, in aliis est p aliud. Constat āt q oē per aliud, reducitur ad p se, ut posterius ad prius, & imperfectū ad perfectum in illo genere. Hæc āt primitas non oportet q sit necessariæ cāsitatis effectiuę respectu omniū peccatorum, sed necessarii ordinis naturalis: sicut perfecta naturaliter sūt priora imperfectis in quolibet genere, & sic supbia ex parte auersionis cōsiderat. Ex parte āt conuersionis author nō affert rōem, sed recitat seipsum i loco præallegato, vbi hoc docuit. Et vere sic est, quia ex fine superbiæ, s. excellentiæ propriæ appetitu, possunt omnia peccata oriri. Et hoc etiā author in ar. 2. huius q. declarauit.
¶In eodem arti. 7. in responsione ad quartum, dubium occurrit, quid intelligēdū sit appellatione grauium peccatorum, cū author dicit, Sed inter grauia peccata primū est superbia. Obscurum quippe valde est quod dr ex eo, q constat q loquit de primo secundum ordinem generationis, ut cōmuniter ex subiuncta applicatione glosæ, cum eius ratione. Nec est verum q primum secundū ordinem generationis inter peccata grauia, hoc est, mortalia ex malitia, non ex passione, aut ignorantia, est superbia secundum ordinem generationis, cum liceat aliquem ex habitu intemperantię fornicari absque superbia. Nec apparet aliquod genus peccatorum grauium pendens necessario ex superbia secundum originem. Nam & genus peccatorum contra virtutes theologicas sine superbia inuenitur. Desperatio namque non eget superbia, immo oppositum vitium habet potius annexum.
¶Ad hoc dicitur, q peccata, quantum ad propositum spectat, possunt dici grauia tripliciter. Primo, ex suo genere, hoc ē, ex parte obiecti, prout homicidium dicimus grauius adulterio: & hoc modo non sumuntur in præsenti litera peccata grauia. Nā grauissima peccata ex suo genere, in litera appellant leuiora, vtpote quæ ex ignorantia, vel passione fieri contingit. Secūdo, dicuntur peccata grauia ex eo, hoc est, ex certa malitia, iuxta qd peccata ex electione grauiora dicimus peccatis ex ignorantia, aut passione. Nec hoc mō sumuntur in litera hæc peccata grauia, qa contingit multa huiusmodi peccata sine supbia committi. Tertio, dicuntur peccata grauia ex parte auersionis, iuxta quod dicimus peccata ex cōtēptu diuinæ subiectionis esse grauiora seipsis patratis non ex contemptu hmōi. Et secundum hoc in art. præcedente dictum est in responsione ad fin, q supbia aliis pctis magnitudine pstat. Nā per hoc ipsū infidelitatis pctm grauius reddit, si ex superbię cōtemptu pcedat &c. Et hoc mō in lra hac sumunt peccata grauia. Ita q superbia est primū in ordine gnationis inter peccata grauia ex parte auersionis, quia est cā p quā alia aggrauant, & sic est primū in cōpositiōe, & vltimū i resolutione. Et hæc primitas conuenit suphæ ex prima rōe. s. qa p se hēt auersionē, ut auersio ē. Vñ et hēt, q ē grauissimū oīum ex parte auersionis. Et si qras quare author grauia ex parte auersionis, appellauit grauia absolute, hoc ē, sine additiōe aliqua: rñdet q hoc iō fecit, qa hmōi grauitas est ex ppria parētela principii primi grauitatis pctōrū. Prima. n. grauitatis radix ē auersio a Deo. Nā auersio cōstituit rōnem mali, ac p hoc fūdat latitudinē malitiæ, cuius gradū significat grauitas. Est enim grauitas velut intēsio malitiæ, sicut calor est intēsio caloris, & huiusmodi. Vñ i principio huius rñsionis author dicit, q supbia dr eē grauissimū pctōrum ex eo, q p se cōpetit principio, ex quo attēdit grauitas in peccato. Cōstat. n. hmōi principiū eē auersionē a Deo, ut clare docuit author superius in art. 3. quæst. 20.
¶In eod. art. nota ad hæc duo, ne fallaris i doctrina authoris. Primū est, q infidelitas, & superbia in hoc articulo ex diuersis glosis ad tertiū & quartū allatis ponūtur vltima vitia diuersimode, & nō eodē ordine. Nā infidelitas ponit vltimum in constructione vitiorū, & iō di q est vltimum recedentibus ad Deū. Secūm est, qd auersio a Deo pt inueniri in pctō dupliciter, s. ex parte obiecti, & ex parte auersionis, & hoc dupliciter, s. ex consequenti, uel per se. Cōuer nāq peccata hēnt auersionem ex parte auersionis ex consequenti ad obiectū, ut furtū, adulteriū, & hmōi, in quibus ex conuersione ad aliqd pptie cōmodū, uel delectationem cōcomitatur auersio a Deo. Peccata āt opposita theologicis virtutibus, s. infidelitas, desperatio, & odiū Dei, habent auersionē a Deo ex parte obiecti. Auersio. n. directe a Deo, qd est obiectum virtutū & vitiorū illorū, nō credens, desperans, & odiens Deū. Supbia āt hēt auersionē a Deo ex parte auersionis, ut prædeclaratū est. Et ppea superbia ex parte auersionis primū tenet locū in grauitate, & aggrauat peccata grauiora se simpliciter & absolute, s. infidelitatē &c. q auersionē ipsam habent ex parte obiecti. Vnde substantialis grauitas in peccatis pensatur. Ex eo nāq; q auersio a Deo, quæ primū est grauitatis principiū, in istis peccatis substantiale locū, vñ specificatur peccata, obtinet: cōsequēs est q tanto plus grauitatis dēt quanto locus alicuius ut obiecti præeminet loco sumptus vt cōsequenter se habentis, seu ut minus principaliter se habentis, ut in superbia inuenit. Et hæc dicta sunt, ne cōferendo hæc arti. q. 20. superius, in uoluaris obscuritate. Et si hæc non perspicis, abstrahe auersionem a Deo. & secūdū sm se illam considerasicut si albedinē sm se consideraret, & unde illā sm se esse radicem & primum principium malitię, & grauitatis in peccatis. Et deinde applica illam diuersis locis peccati. s. principali, qui vocat ex parte obiecti, & constituet peccata opposita virtutibus theologicis. Vel secundario, qui vocatur ex parte auersionis, & hoc in loco dupliciter loca illam aut ut consequenter se habentē in hoc quod ē esse uolitū, & sic cōmunis ē peccatis mortalibus, inquantū voluntas auersionis ex voluntate conuersionis est communiter aut ut per seipsam volitā in illo sū loco, & sic superbiæ ppria est, & aliis ab ipsa cōmunicatur. Et ppterea est ex parte auersionis grauissimum, & primū peccati, & principium cæterorū grauium ex parte auersionis.

Art. præcedent.

lib. 3. Eth. ca. 8.

Ar. præcedent.

D. 526. Conclusi

1. 2. q. 84. ar. 2.

¶2 Præt. Ecclesia. 10. dicitur, q initium superbiæ est apostatare à Deo.[h] ergo apostasia à Deo est prius quàm superbia.

¶3 Præt. Ordo peccatorū esse [h]vr̃ sm ordinem virtutum: sed humilitas non est prima virtutū, sed magis fides. ergo superbia non est primum peccatorū.

¶4 Præt. 2. ad Timotheum. 3. dicit. Mali homines, & seductores proficiunt in peius, & ita videt q principiū malitiæ hominis n̄ sit a maximo peccatorū: sed superbia est maximum peccatorum, ut dictum est.* nō est igitur primum peccatum.

¶5 Præt. Id[h] qd est sm apparentiam, & fictionem est posterius eo qd est sm veritatē: sed Philo. dicit in 3.* Ethic. q supbus est fictor fortitudinis, & audaciæ. ergo uitium audaciæ est prius vitio superbiæ.

SED CONTRA est, q dicit Eccl. 10. Initiū oīs pcti supbia.

RESPON. Dicendum, quòd illud quod est per se, est primū in quolibet genere. Dictum est āt supra,* quòd auersio à Deo, quæ formaliter cōplet rōnem peccati, pertinet ad superbiā per se, ad aliam autem peccata ex consequenti. Et inde est q [m]superbia habet rōnem primi, & est ēt principium omnium peccatorum, ut supra dictum est,* cum de causis peccati ageretur ex parte auersionis, quæ est principalior in peccato.[n]

AD PRIMVM ergo dcd̄m, q supbia dr̄ esse oīs peccati initiū, nō, qa qd̄libet peccatum singulariter ex superbia oriat̄: sed qa quodlibet genus peccati natum est ex superbia oriri.

AD II dcd̄m, q apostatare a Deo dr̄ esse superbiæ humanæ initiū, nō quasi aliqd̄ aliud pctm̄ a superbia existens, sed qa est prima supbiæ pars. Dictum est*. n. q superbia principaliter respicit subiectionē diuinam, quam contēnit: ex consequenti āt contemnit subiici creaturę propter Deum.

AD III dcd̄m, q[d] non oportet esse eundē ordinē virtutū & vitiorum: nā vitiū est corruptiuū virtutis. Id āt qd̄ est primū in gñatione, est postremū i corruptione. Et iō sicut fides ē prima virtutū, ita infidelitas ē vltimum peccatorū, ad quam homo quandoque per alia peccata perducitur. Vnde super illud Ps. 136. Exinanite, exinanite vsq; ad fundamentum in ea dicit gl. q coaceruatione vitiorū subrepit diffidentia. et Apo. dicit 1. ad Timo. 1. q quidā repellentes conscientiam bonā, circa fidem naufragauerunt.

AD IIII dcd̄m, q supbia dicitur esse grauissimū pctōrum ex eo, qd̄ per se cōpetit principio, ex quo attendit̄ grauitas in peccato: & ideo supbia causat grauitatem aliorum peccatorum. Contingit ergo antè

Art. 5. huius quęst. ad 2.

D. 1003. & 1028.

Gl. interlinearis ps. 18. & sum. ex Aug.

Pars. p. 10. 766

Li. 5. c. 1. & li. 12. c. 1. & sequentib.

Ca. 31. circa medio tom. 6.

SVP. QV. CLXII. ARTIC. VIII.

†Q. 3. ar. 6. 4.

IN ar. 8. eiusdē 162. q. recole quæ in 2. ar. dicta sunt de generali influentia superbiæ, & applica ad propositum, & vide q superbia ex parte finis mater est omnium vitiorū, qa principiū omnium sm ordinē intentionis. Ex parte āt imperii sui est regina omnium vitiorū in omnibus regnans, & dirigens omnia ad finē suum: & ideo in lra dr regina, & mater.

Li. 31. c. 31

Art. 2. & 5. ad 1.

Genes. 3.

SVP. QV. CLXIII. ARTIC. I.

Li. 31. Mo. c. 31.

Arg. 2. sen. d. 22. q. 1. art. 1.
Ric. d. 22. q. 1.
D. Bon. d. 22. ar. 1. q. 1.
Landul. d. 22. q. 3.
Veril. d. 22. q. 1.
Biel. d. 22 q. 1.

†Ar. 2. huius quæst. & q. 132. ar ti. 5.
Li. 31. c. 31 orū ante medium.

IN art. q. 132 dubium occurrit circa rationem literæ, quoniam in uitium consequentis incidere videtur dū sic procedit. Primum pec-

superbiā eē aliqua peccata leuiora, q̄ ēt ex ignorātia, uel infirmitate cōmittunt̄: sed inter grauiora peccata primū est supbia, sicut cā p quā alia peccata aggrauant̄. Et qa id qd̄ est primū in cāndo peccata est ēt vltimū i recedēdo: iō sup illud Ps. 18. Emūdabor a delicto maximo, dicit gl.* hoc est, a delicto supbię, qd̄ est vltimū redeūtib. ad Deū, & primū recedētibus.

AD V dcd̄m, q Phil. ponit supbiā circa fictionē fortitudinis, n̄ qa solū i hoc cōsistat: sed qa p hoc hō maximè reputat se posse excellētiā apud hoies cōseq. si audax, uel fortis videat̄.

ARTICVLVS VIII.
Vtrum superbia debeat poni vitiū capitale.

AD OCTAVVM si proceditur q superbia debeat poni vitium capitale.[h] Isido.* em̄ & Cassianus enumerant superbiam inter uitia capitalia.

¶2 Prçt. Superbia[h] vr̄ esse idē in ani gloriæ, qa vtraq; excellentiā qrit: sed inanis gloria ponit̄ vitiū capitale. ergo etiā superbia dēt poni uitium capitale.

¶3 Præt. Aug. dicit in lib.* de virginitate, q superbia iuidiā parit, nec umquam est sine tali comite: sed inuidia ponitur uitiū capitale, ut supra habitū ē.* [h]ergo multo magis superbia.

SED CONTA est, q Grego. 31.* moral. non enumerat superbiam inter uitia capitalia.

RESP. Dcd̄m, q sicut ex* supradictis patet superbia dupliciter cōsiderari p̄t. Vno modo sm se, prout. s. est quoddā speciale pctm̄. Alio mō, sm q hēt quandam influentiam in omnia peccata. Capitalia āt uitia ponuntur quædā specialia peccata, ex quibus multa gñā peccatorū oriuntur: & ideo[m] qdā considerantes superbiam sm q est quoddam speciale pctm̄, connumerauerunt eam aliis vitiis capitalibus. Greg.* vero cōsiderans vniuersalem eius influentiā quam habet in omnia vitia, ut dictū est, non connumerauit eā aliis capitalibus uitiis, sed posuit eā reginam omniū uitiorum & matrem:[n] Vnde Greg. dicit in 31.* moral. Ipsa uitiorum regina superbia cū deuictum plenè cor cęperit, mox illud septem principalibus uitiis quasi quibusdā suis ducibus deuastandum tradit, ex quibus uitiorum multitudines oriuntur. Et per hoc patet responsio ad PRIMVM.

AD II dicendum, q superbia non est idem inani glorię, sed causa eius. Nam superbia inordinatè excellentiam appetit: sed inanis gloria appetit excellentiæ manifestationem.

AD III dicendum, q ex hoc q inuidia, quæ est uitium capitale, oritur ex superbia, non sequitur quòd superbia, sit uitiū capitale, sed q sit aliquid principalius capitalibus uitiis.

QVÆST. CLXIII.

De peccato primi hominis, in quatuor art. diuisa.

DEINDE considerandum est de peccato primi hominis, qd̄ fuit per superbiā. Et primo, de peccato eius. Secundo, de pœna peccati. Tertio, de tētatione qua inductus est ad peccandum.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶primò, Vtrum primum peccatum hominis fuerit supbia.

¶ Secundò, Quid primus homo peccando appetierit.

¶Tertio, utrum eius peccatum fuerit grauius omnibus aliis peccatis.

¶ Quartò, Quis plus peccauerit, utrum uir, uel mulier.

catum hominis fuit i hoc, q appetiit quoddam spūale bonū supra suam mensuram. ergo primum peccatum hominis fuit superbia. Nā ass potest dupliciter ostendi. Primo, q illud bonū spūale appetiuit esse supra hois mensurā. Secundo, q appeteret illud supra suam mensuram hominis appetentis, quāmuis bonū spūale non sit supra suā mensurā. Et hoc sm mō spectat ad supbiā, primo aūt ad pręsumptionem oppositam magnanimitati, & sic in litera determinate infertur, q spectat ad superbiā.
¶ Ad hoc dr̄, q quia author iā determinauerat q cōsistit in cōtemptu diuinæ subiectionis, dicēd. hic q peccauit, quia supra mensurā à Deo præfixam bonum appetiit, intelligi uoluit q cōtemptus mensuræ diuinæ affuerit quod ad superbiā clare spectat & ppea nullum uitiū in dicto processu est. Nec solum ex præcedentibus, sed ex calce corporis articuli sequentis patet huc esse sensum intentū: qm ibi expresse dr q uterque peccauit, uolens sibiipsi inniti cōtempta diuina regula.

ARTICVLVS I.
Vtrum primi hominis peccatum fuerit superbia.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̄ q superbia non fuerit primi hominis peccatum. Dicit enim Apostolus ad Romanos. 5. q[h] per inobediētiam unius hominis peccatores constituti sunt multi: sed primi hominis peccatum est, ex quo omnes peccatores constituti sunt originali peccato. ergo ionbedientia fuit primi hominis peccautm, & non superbia.

¶2 Præt. Amb.* dicit super Luc. q[h] eo ordine diabolus Christum tentauit, quo primum hominē deiecit: sed Christus primo tentatus est de gula, ut patet Matt. 4. cum ei dictum est, Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. ergo primum peccatum primi hominis non fuit superbia, sed gula.

¶3 Præt. Homo diabolo suggerēte peccauit: sd diabolus tentans hominē scientiā[i] repromisit, ut patet Gen. 3. ergo prima inordinatio hominis fuit p appetitum sciētiæ, quod pertinet ad curiositatē. ergo curiositas fuit primū peccatū, & nō superbia.

Pars. p. 10. 792

Infra ar. 3. & 4. col. Et 3. q. 1. a. 5. co. Et 2. d. 22. b. 1. ar. 1. Et mal. q. 7. ar ti. 7. ad 12. 13 & 16. Et Ro. 5. lect. 5. fin. Et 1. Thi. 2. fi.

* Ambr. in Luc. c. 4. in titulo de prima tētatiōe Christi princip. tom. 4.

Universidad de Deusto Biblioteca

Hā Augu. 11. sup. Gene. ca. 41 a medio. tomo. 3.

¶4 Præt. Sup illud 1. ad Tim. 2. Mulier seducta in præuaricatione fuit, dicit gl. Hanc seductionē appellauit ppriè Apostolus, per quā id quod suadebaẗ, cum falsum esset, verū putatum est. s. q Deus lignū illud iō tangere prohibuit, q sciebat eos, si tetigissent, uelut deos futuros, tanq̃ eis diuinitatē inuideret, q eos hoies fecerat: sed hoc credere pertinet ad infidelitatem. ergo primum peccatum hominis fuit infidelitas, & non superbia.

Sed contra est, qđ dr Eccl. 10. Initiū oīs peccati superbia: sed pctm̄ primi hominis est initium oīs peccati, fm illud Rom. 5. Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit. ergo primum peccatum hominis fuit superbia.

Resp. Dcdm, q ad vnū pctm̄ multi mot⁹ cōcurrere pnt, inter quos ille hēt rōem primi pcti i quo prius inordinatio inuenif. Manifestū est āt q primo inuenif inordinatio in motu interiori aīæ, q̃ in actu exteriori corporis: qa ut Aug. dicit in 1. de ciui. Dei. Nō amittif corporis sanctitas manēte aīę sanctitate. (Li. 1. ca. 18. a me. to. 5.) Inter motus āt interiores pri⁹ mouetur appetitus in finē, q̃ in id qđ q̃rif pp finem: & iō ibi fuit primū pctm̄ hois, ubi potuit eē primus appetit⁹ inordinati finis. Sicāt hō erat in statu innocentiæ, institutus, ut nullus eēt rebellio carnis ad spiritū. Vñ nō potuit eē prima inordinatio appetitus humani, ex hoc, q appetierit aliqđ sēsibile bonū, in qđ carnis cōcupiscētia tēdit pter ordinē rōis. (Concl. m) Relinquif igif q prima inordinatio appetitus humani fuit ex hoc, q aliqđ bonū spirituale inordinate appetiit. Nō āt inordinate appetuisset appetendo id fm suā mensurā ex diuina regula pstitutā. Vñ relinquif q primū pctm̄ hois fuit i hoc q appetiit qđdā spirituale bonum s̄. suam mensuram, quod pertinet ad superbiam. Vnde manifestū est quòd peccatū primi hominis fuit superbia. (Concl. p.)

Ad primvm ergo dcdm, q hoc qđ hō n̄ obedierit diuino pcepto, nō fuit pp se ab eo uolitū, quia hoc nō posset cōtingere, nisi psupposita inordinatione uoluntatis. Relinquif ergo q uoluerit propter aliquid aliud. Primum āt quod inordinate uoluit, fuit propria excellentia: & iō inobediētia in eo cāta fuit ex superbia. Et hoc est q Aug. dicit ad Orosium, q homo elatus superbia suasioni serpentis obediens, præcepta Dei contempsit. (In dialogo 65. quæ. ad Orosiū q6 4. ante mediū tom. 4)

Ad ii dcdm, q in pctō primorū parentū ēt gula locū habuit. Dr. n. Gen. 3. Vidit mulier q lignū esset bonū ad uescendū, & pulchrū oculis, aspectuq; delectabile, & tulit de fructu eius, & comedit. Non tñ ipsa bonitas & pulchritudo cibi fuit primū motiuū ad peccādū, sed potius suasio serpētis, qui dixit Aperienf oculi uestri, & eritis sicut dii: q appetēdo, superbiā mulier incurrit: & ideo pctm̄ gulæ deriuatum est ex peccato superbiæ.

Ad iii dcdm, q appetitus sciētię cāus fuit i primis parētib. ex inordinato appetitu excellentiæ: uñ & in uerbis serpētis pmittif: Eritis sicut dii. & postea subdif. Scientes bonum & malum.

Ad iiii dcdm, q sicut Augu. dicit 11. super Ge. ad literā Verbis serpētis mulier nō crederet a bona atq; utili re diuinitus se fuisse prohibitos, (li. 11. c. 30. circa medium to. 3.) F nisi iā inesset menti amor ille ppriæ potestatis, & quædā de se superba præsumptio. Quod nō est sic intelligendū, quasi superbia præcesserit suasionē serpētis: sed quia statim post suasionē serpentis, inuasit mentē eius elatio, ex qua consecutum est ut crederet uerum esse quod dæmon dicebat.

Articvlvs ii.

Vtrum superbia primi hominis fuerit in hoc, quòd appetierit diuinam similitudinem.

Parr. per tot. 793

Ad secvndvm sic pcedif. Vr q superbia primi hois non fuerit in hoc, q appetierit diuinam similitudinē. G Nullus. n. peccat appetendo, id quod sibi cōpetit fm suā naturā: sed similitudo Dei cōpetit hoi fm suā naturā. dr. n. Gen. 1. Faciamus hoiem ad imaginem & similitudinem nostrā ergo nō peccauit diuinā similitudinem appetendo. (Isa. 17. le. 2.)

¶2 Præt. In hoc uf hō diuinam similitudinē appetiisse, ut sciam boni & mali potiref. hoc. n. ei a serpente suggerebaf. Eritis sicut dij scientes bonū & malū: H sed appetitus scientiæ est hoi naturalis, fm illud Philosophi in principio Metap. Oēs homines natura scire desiderant. (In principio. 1. libri Metaphy. tom. 3.) ergo non peccauit appetendo diuinam similitudinem.

¶3 Præt Nullus sapiēs eligit id qđ est impossibile: primus aūt hō sapiētia preditus erat, fm illud Eccle. 17. Disciplina intellectus repleuit illos. Cū ergo oē pctm̄ consistat in appetitu deliberato, qui est electio, uf q I primus hō nō peccauit appetēdo aliqđ impsle, sed impsle ē ēe se hoiem similē Deo, fm illud Exod. 15. Quis similis tui in fortibus Domine? ergo primus homo non peccauit appetendo diuinam similitudinem.

Sed contra est, q sup illud Ps. 68. Quæ non rapui, tūc exouebā. dicit Aug. Adam & Eua rapere uoluerūt diuinitatē, & perdiderunt fęlicitatem. (est Aug. de tom. 8.) K

Resp. Dcdm, q duplex est similitudo. Vna omnimodæ ęquparantiæ: & hanc similitudinē primi parentes non appetierunt, quia talis similitudo ad Deū non cadit in apprehensione, præcipuè sapiētis. (Concl. m) Alia aūt est similitudo imitationis, qualis possibilis est creaturæ ad Deū, in quātū uidelicet participat aliquid de sīitudine ipsius fm suum modum. Dion. n. dicit in 9. c. de di. no. (cap. 9. post medium illius.) Eadem similia sunt Deo, & dissimilia A Hæc quidē fm cōtingentē imitationē: hæc āt fm q cāta minus hēnt a cā. Quodlibet aūt bonū in creatura existens, est q̃dā participata similitudo primi boni: & iō ex hoc ipso q hō appetiit aliquod spirituale bonū supra suā mensurā, ut dictū est, cōsequens est q appetierit diuinā similitudinem inordinatè. (Concl. p) (Ar. prece.) Cōsiderādū tñ est, q appetitus est ppriè rei nō habitæ. B Bonū āt spirituale fm quòd creatura rōnalis diuinā participat similitudinem, pt secūdū tria attendi. Primò quidē, fm ipsum esse naturæ: & talis similitudo ab ipso creatiōis principio fuit impressa & hoi, de quo dr Ge. 1. q Deus fecit hominē ad imaginē & similitudinem suā, & angelo de quo dr Ezechi. 28. Tu signaculū similitudinis. Secundò uerò, quantū ad cognitionem: & hanc ēt similitudinē i sui cratione angelus accepit, vñ in pmissis uerbis cū dictū eēt, Tu signaculū similitudinis, stati subdif, Plenus sapientia: sed primus hō in sua cratione istā similitudinē nondū actu adeptus erat, sed solū in potētia. C Tertio, quantū ad ptātem operandi: & hanc similitudinē nōdū erāt in actu assecuti neq; angelus, neq; hō in ipso creationis principio, qa vtriq; restabat aliquid agēdū quo ad beatitudinē puenirent. Et iō cū vterq; .s. diabolus & primus hō inordinatè diuinā similitudinē appetierit, neuter eorū peccauit appetēdo similitudinē naturæ: (Concl. f) sed primus hō peccauit principaliter appetendo similitudinē Dei quantū ad scientiā boni & mali, sicut serpens ei suggessit, vt .s. p uirtutē ppriæ naturæ determinaret sibi quid esset bonū, & quid malū agendū: uel ēt ut per seipsum præcognosceret qd sibi boni, uel mali esset futurū. (Cōc. 3. pa.) Et secundario peccauit appetendo similitudinē Dei quātū ad propriā ptātē operādi: ut. s. virtute propriæ naturæ operaref ad beatitudinē cōsequendā. Vñ Aug. dicit 11. super Ge. ad literā, q menti mulieris inhęsit amor ppriæ ptātis: (Li. 11. c. 30 circa medium to. 3) sed diabolus peccauit appetendo similitudinem Dei quantū ad ptātē. Vñ Aug. dicit i li. de vera religione, q magis voluit sua potētia frui q̃ Dei: (*Ca. 13. circa mediū tom. 1.) verūtñ quātū ad aliqđ vterq; Deo ęqparari appetiit, in quantum scilicet ad aliquid uterque sibi inniti voluit contempto diuinæ regulæ ordine.

Ad primvm ergo dcdm, q rō illa pcedit de similitudine naturæ, ex cuius appetitu homo non peccauit, ut dictum est. (In cor. ar.)

Ad ii dcdm, q appetere similitudinē hmōi ior dinatè. i. s̄ mēsurā suā, pctm̄ ē. Tñ sup illud Ps. 70. De⁹ q s silis erit tibi, dicit Aug. Qui p se uult esse De⁹ puerse vult eē similis Deo, ut diabol⁹ q uoluit eē sub eo: & hō q ut seruus noluit tenere pcepta. (Ps. 70. conciōe. 2. circa mediū tom. 8.)

Ad iii dicendum, quòd ratio illa procedit de similitudine equiparantiæ.

SVP. QV. CLXIII. ARTIC. II.

IN arti. 2. eiusdē. q. 163. dubiū occurrit circa illud, s. Primus hō in sua creatione similitudinē diuinā quantū ad scientiam nondū actu adeptus erat, sed solū in potētia. Repugnat siquidē hoc doctrinæ in prima parte habitæ, vbi primus hō creatus dī perfectus omni scientia humana, vt patet ibidem in arti. q. 94. ¶Ad hoc dī, q verba authoris hic vera sūt de primo hoīe quantū est ex condōne suę naturæ: Ita q inter angelū & hoīem hęc verissima posita sit dria, q angelus ex naturali cōditione creatus est plenus sciā: hō aūt creatus est ex naturali sua cōditione in potentia, non in actu, plenus scientia: q̃uis ex speciali gratia diuinæ prouidentiæ primus plen⁹ fuerit scientia. Vel dicēdū, q qa primo hoī adhuc restabat aliqđ sciendū antequā ad patriæ cælestis sciam puenirei, angelo aūt nonnū primus hō dī non adeptus sim similitudinē diuinā quoad sciam in actu, sed in potētia. Et hæc expositio consonat authori, nō prima: qa præmittit, q appetitus pprię est rei non habitæ. Primus autem hō quamq̃ non naturaliter, habebat tñ sciētiā illam. Et ppea nō inde appetitus sciendi euenisset, sicut iuxta secūdā inſionem: quia primi hominis via multa futura erat & iā instructus erat in naturaliter scibilibus, & in quibusdam supnaturalibus pceptis Dei, & luminis supnaturalis iperfecte particeps erat. Et tñ cognoscebat, q fm illud oportebat se dirigere in agēdis & i hmōi lumine pficiebat: iō appetiit similitudinē diuinam in scientia directiua ad bonū & malū. Et sicut Deus suæ naturæ lumine oīa regit, ita hō suæ naturæ lumine absq; exterioris luminis adiutorio se ipsū &c. regeret, vt author explicat in 2. sñiarum d. 22. Et hic uno uerbo dicit, ut virtute ppriæ naturæ determinet sibi qd eēt bonū, & qd malum ad agendū

Articvlvs iii.

Vtrum peccatum primorum parentum fuerit cæteris grauius.

Porrec. per tot. 794

Ad tertivm sic pcedif. Vr q pctm̄ primorū parentū fuerit ceteris grauius. Dicit. n. Aug. 14. de ciui. Dei. Magna fuit in peccādo iniq̃tas, vbi tāta fuit in nō peccādo facilitas: sed primi parētes maximā habuerūt facultatē ad n̄ peccādū, qa nihil habebāt intrinsecus, q cos ad peccādū ipelleret ergo pctm̄ primorum parentū fuit ceteris grauius. (1. 2. q. 73. ar. 2. cor. prin. Et 2. d. 22. q. 1. ar. 2. Et d. 33. in expos. ad 1. & 2. *Li. 14. ca. 15. non remote a pri. tom. 5.)

¶2 Præt. Pęna pportionaf culpæ: sed pctm̄ primorū parētum grauissime ē punitū, qa p ipsū mors introiuit i hūc mūdū, ut Apo. dicit ad Ro. 5. ergo pctm̄ illud fuit grauius cæteris pctis

¶3 Præt. Primū i quolibet gñe vr esse maximū, ut dr in 2. Metaphysicę: (Li. 2. tex. 4 tom. 3.) sed peccatū primorū parentum fuit primum inter alia peccata hominum. ergo fuit maximum.

Sed contra est, q Origenes dicit Nō arbitror, q aliqs ex his q in sūmo pfectoq; cōstiterit gradu, ad subitū euacuef. aut decidat, sed paulati, & partes defluere cū necesse ē: sed primi parētes i sūmo pfectoq; gradu consistebant. nō ergo eorū primū pctm̄ fuit maximū omniū peccatorum. (Li. 1. Periarch. ca. 3. cir. fi. to. 4.)

Resp. Dcdm q duplex grauitas in pctō attendi pt. Vna quidē, ex ipsa spē pcti: sicut dicimus adulteriū eē grauius pctm̄ simplici fornicatione. D Alia āt ē grauitas pcti, q̃ attenditur fm aliquam circunstantiā, loci, uel psonæ, aut tpis. Prima āt grauitas essentialior est peccato, & principalior: vnde fm eam magis peccatum dr graue, q̃ fm aliā. Dcdm est igitur, q peccatum primi hominis nō fuit grauius oībus aliis peccatis humanis fm speciem peccati. (Concl. m) Etsi enim superbia fm suum genus habeat quandam excellentiā inter alia peccata, maior tñ est superbia, qua quis Deum negat uel blasphemat, q̃ superbia, qua quis iordinatè diuinā similitudinē appetit: qualis fuit supbia primorū parētum, ut dictum est. (Ar. præce.) Sed fm cōditionem E psonarum peccātium, pctm̄ illud habuit maximā grauitatem pp perfectionem status ipsorū. (Concl. p) Et iō dicendum est, q illud peccatū fuit quidem secundum quid grauissimum, non tamen simpliciter.

Ad primvm ergo dicendum, q illa rō procedit de grauitate peccati ex circunstantia peccantis.

Ad ii dicendum, q magnitudo pęnę, quæ cōsecuta est illud primum peccatum, non correspondet ei secundum quantitatem propriæ speciei, sed inquantum fuit primum: quia ex hoc interrupta est innocentia primi status, qua subtracta, deordinata est tota natura humana.

Ad iii dicendum, q in his quæ sunt per se ordinata, oportet id quod est primum, esse maximum.

SVP. QV. CLXIII. ARTIC. III.

Æg. 2. s. d. 21. q. 2. a. 2. D. Bo. d. 21. q. 3. q. 3. Dur. d. 21. q. 3. Ric. di. 21. q. 2. Alex. de Ale. 2. p. q. 120. m. 6. Scot. d. 21. q. 1. Fran. de Mai. d. 21 & 31. q. 1. Ant. And. d. 21. q. 1. Biel. d. 22. q. 1. Landul. d. 22. q. 2.

IN ar. 3. aduerte, q author nō uno depri mere uolēs pctm̄ primi hois, ut n̄ cōcedat q sit ēt ex parte auersionis grauissimū, qa ē supbia, affert supbiā negātis Dei, ubi duo vitia i vno actu cludit, s. supbiā & infidelitatē: & ex hoc infert, q nō solū infidelitas grauius pctm̄ est, q̃ pctm̄ primi hominis, sed ēt supbia ppēs in infidelitatē maior est, q̃ superbia ppēs in appetitum sciētię.

Universidad de Deusto Biblioteca

SVPER QVÆ. CLXIII. ARTIC. IIII.

Ægid. 2. sen. d. 22. q. 1. ar. 3. Bon. d. 22. q. 1.
Ric. d. 22. q. 3. Landul. d. 22. q. 3.
D. Bon. d. 22. ar. 1. q. 3. Dorbel. d. 22. q. 3.
Biel. d. 22. q. 1. Varil. d. 22. q. 2.

IN ar. 4. dubiū occurrit ex Scoto in 2. sent. di. 21. q. 2. tenēte q Primū pctm̄ Adæ nō fuit superbia, sed inordinatus amor amicitiæ vxoris. Probat āt hoc tripliciter. Primo, qa primum pctm̄ Adæ nō fuit ex inordinato amore sui sicut primū pctm̄ angeli. Angelus.n. primo p suā essentiā intelligit seipsū, hō āt per alia q̄ se, & obiecto vtit̄ sensibili ad sui cognitionem: unde non potuit primum hoīs pctm̄ esse inordinatus amor sui. Secūdo, qa s̄m Aug. & habet̄ in litera Magistri sent. di. 22. secūdi libri, Adā peccauit ex amore beneuolentiæ ad vxorē, ex quo cōsensit in esum pomi vetiti. Tertio, qa s̄m Apostolū ad Timo. 1 Adā non est seductus ac p hoc non credidit dicto dæmonis. Eritis sicut dii, & cōsequenter nō appetiit hmōi similitudinē diuinā, in quo cōsisteret illius superbia, si peccasset p suphiam. ¶Ad hui⁹ qōnis euidētiā sciēdū est, q, ut patet in 22. d. 2. sen. materia ista ñ ē usq; quaque clara. Scriptura nāq; circa pctm̄ Euæ tot dicit, ut ex illa colligat̄ suphia Euæ. Nā cōferendo pmissa a demone mulieri cū seductione ipsius, quā tradidit Apostolus, apparet q decepta ē credēdo pmissis, & appetendo ipsa, in quibus manifeste excellentia diuinæ similitudinis pponit̄. Sed circa peccatū Adę Apostolus negando seductionem Adæ, non reliquit ianuas apertas, ut cepto itinere pctm̄ progrederet̄ & ppterea obscurū remanet q appetierit Adam. Alii naque ex negatione seductionis negationē appetitus promissorū a dæmone inferunt. Alii uero ex negatione seductionis negationē appetitus simpliciter acceptam, sed non negationē appetitus conditionati. Ita q dicunt, q Adā, quia non seductus ideo nō simpliciter appetiit esse sicut Deus, ut Eua appetiit, sed appetiit cōditionate, si possibile foret, esse sicut Deus. Et hæc via vr̄ Aug. dicentis, q uirum pp aliquam mentis elationē sollicitauit quędam experiendi cupiditas, cum mulierē uideret accepta illa esca nō esse mortuā. Hanc sequunt̄ Magister sniarū, & auctor. Scotus vero primā est amplexus viā. Vnde in hac materia non nisi probabiliter loq̄ patitur ipsa materia de uno singulari nō scibili. Rō siquidem Scoti nihil ualet: tū quia contra ipsummet Scotum ibidem concludit, si concluderet, quoniam concedit ipse ibi, quòd Eua peccauit primo ex inordinato amore sui, s. appetendo ppriam excellentiā in hoc, q uoluit esse ut Deus. Certum est āt q Eua intelligebat prius alia q̄ se, & vtebatur obiecto sensibili ad sui cognitionem, sicut minus quàm Adam. Aut ergo ratio non concludit de Adam, aut si concludit de Adam concludit etiam de Eua. Et uere nihil concludit: quoniam licet in modo cognoscendi se differant Angelus & homo, in appetitu tamen conueniunt. q s amabile ē bonum, vnicuiq; autem proprium, ut dicitur 8. Eth. Et amicabilia q̄ sunt ad alios, veniunt ex amicabilibus ad se. Primū ergo ab oī intellectuali appetitu amatū amore amicitiæ, est ipsemet amans, cui aliqd bonū vult. ¶Ad authoritatē August. dicitur q ex illa authoritate non habet̄ q primum peccatū Adæ fuerit inordinatus amor beneuolentiæ ad vxorem, sed q amor beneuolentiæ ad vxorē fuit cū peccato Adę: q stat cum hoc, q peccatū primū Adæ fuerit superbia. Ita q ex amore beneuolentiæ ad vxorē, qui amor secundum se non erat peccatū, non fecit resistentiā tentanti vxori. Et sic aliqualiter elatus, videns illā non mortuam appetiit idem, quod illa adpetierat, licet alio mō, ut dictum est: & mirum uidetur, q Scotus super Augu. hac authoritate se fundat & tot authoritates eiusdem, quas Magister Sententiarum loco allegato affert pra superbiam Adę, pertransit. Ad authoritatem Apostoli iā dictum est. ¶In eodem 4. articu. dubium occurrit circa illud, Quantum ad speciem superbię grauius peccat mulier, tum quia vterque una & eadem specie superbiæ peccauit, scilicet in prima specie appetendo ex propriæ naturę lumine, excluso speciali adiutorio diuini luminis se suaque regere: tum quia ex tribus rationibus in litera ad hoc allatis, secunda & tertia nihil ad superbiam spectant. Et tamen in litera ad probandam grauitatem maiorem in specie superbiæ proponitur triplex ratio adducenda. ¶Ad hoc dicitur, quòd litera posset intelligi forte dupliciter. Primo, quòd species superbiæ mulieris fuit grauior specie superbiæ uiri. Et hic sensus non est intentus ab authore, nec ex litera habetur: quoniā nunquā fit in illa mentio de diuersitate specifica. Secundo, quòd infra latitudinem speciei superbiæ qua vterque peccauit, grauius peccauit Eua, quàm Adam. Et hic est intentus sensus cum dicitur, Sed quantum ad speciem superbiæ grauius &cæt. Sicut si dixisset, quòd quantum ad speciem adulterii, grauius peccauit in eodem concubitu mulier quàm uir, quia infra latitudinem adulterii, grauius peccauit. Vel ppter maiorē contemptum, ut prima ratio ostendit, in qua mulier explicite contempsit diuinā uoluntatē, uir aūt implicitē: vel propterea quia induxit aliū ad peccandum, ut secunda rō ostendit. Plus.n. in qualibet specie peccat peccans & inducens, q̄ peccās tm̄. Vel propter cām honestā alicui ante. in uno idē pctm̄, & in altera nō, ut tertia rō monstrat, sicut si uir propter inopiam esset adulter, unde patet solutio utriusq; obiectionis. De latitudine siquidem unius speciei est sermo, & infra latitudinem illius q̄libet rōnū grauī⁹ aliqd attulit, ut patet.

Ferra. p tot. 795
2. d. 22. q. 1. ar. 3.

mū. Talis āt ordo nō attendit̄ in pctis, sed vnū p accidēs seqtur post aliud: vñ nō seqtur q primū peccatū sit maximū.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum peccatum Adæ fuerit grauius quàm peccatum Euæ.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̄ q pctm̄ Adæ fuerit grauius q̄ peccatū Euæ. Dr̄.n. 1. ad Tim. 2. q Adā nō est seductus, mulier āt seducta in pūaricatione fuit, & sic vr̄ q pctm̄ mulieris fuerit ex ignorātia, pctm̄ āt uiri ex certa sciētia: sed hmōi pctm̄ est grauius, s̄m illud Lucæ 12. Ille seruus q cognouit voluntatē domini sui, & nō fecit s̄m voluntatem eius, uapulabit multis: q āt nō cognouit, & fecit digna plagis, uapulabit paucis. ergo Adā grauius peccauit quàm Eua.

¶2 Pręt. Aug. dicit̄ in li. de decē chordis, Si caput ē uir, melius dēt uiuere, & pcedere in oibus bonis factis, maximè vxorē suā, ut illa imitet̄ virum: sed illi q melius dēt facere si peccet, grauius peccat. ergo Adam grauius peccauit q̄ Eua.

Ga. 3. a med. to. 9.

¶3 Præt. Pctm̄ in Spiritusanctū vr̄ esse grauissimū: sed Adā in Spiritusanctū vr̄ peccasse, qa peccauit cogitās de diuina misericordia, qd ptinet ad pctm̄ psumptionis. ergo ur̄ q Adam grauius peccauit quàm Eua.

SED CONTRA est, q pęna rñdet culpę: sed mulier est grauius punita q̄ uir, ut patet Ge. 3. ergo grauius peccauit q̄ uir.

RESP. Dcd̄m, q sicut dictū est, grauitas peccati principalius attendit̄ s̄m speciem peccati q̄ s̄m peccati circunstantiā. Dicēdum est ergo, q si consideremus cōditionē personę vtriusq; s. mulieris & uiri, peccatū viri est grauius, qa erat perfectior muliere: sed quātū ad ipsū genus peccati, vtriusq; peccatū æquale dr̄, qa vtriusque pctm̄ fuit superbia. Vnde Aug. dicit 11. super Ge. ad literā, q mulier excusauit pctm̄ suum in impari sexu, sed pari fastu: sed quantū ad spēm superbiæ, grauius peccauit mulier triplici rōne. Primo quidē, qa maior elatio fuit mulieris q̄ uiri. Mulier .n. credidit uerū esse, q serpens suasit, s. q Deus phibuerit ligni esū ne ad eius similitudinē perueniret: & ita dū per esū ligni vetiti Dei similitudinē cōseq voluit, superbia ei⁹ ad hoc se erexit, q cōtra Dei volūtatē aliqd voluit obtinere. Sed uir nō credidit hoc eē verū. Vñ nō voluit pseq diuinā similitudinē cōtra Dei uolūtatē, sed in hoc superbiuit q voluit eā cōseq per seipsū. Secūdo, qa mulier nō solū ipsa peccauit, Sed et viro pctm̄ sugessit: vñ peccauit & in Deū, & in pximū. Tertio in hoc, q pctm̄ uiri diminutū est ex hoc: q in pctm̄ cōsensit amicabili quadā beneuolētia, qua plerūq; fit ut offendat̄ Deus, ne hō ex amico fiat inimicus, quod eum facere non debuisse diuinæ sententiæ exitus indicauit, ut August. dicit 11. super Ge. ad literā. Et sic patet quòd peccatum mulieris fuit grauius quàm peccatum uiri.

AD PRIMVM ergo dcd̄m, q illa seductio mulieris ex pcedenti elatione subsecuta est: & iō talis ignorātia nō excusat, sed aggrauat peccatum, inquantū scilicet ignorando in maiorem erecta est.

AD II dcd̄m, q rō illa procedit ex circunstantia conditionis personę, ex qua peccatum uiri fuit grauius, secundū qd.

AD III dcd̄m, q uir nō cogitauit de diuina mia usq; ad cōtēptū diuinæ iustitiæ, qd̄ facit pctm̄ in Spūmsanctū: sed qa ut Aug. dixit 11. super Gen. ad literā, inexpertus diuinæ seueritatis credidit illud pctm̄ esse ueniale, idest, de facili remissibile.

Ar. præce. — Concl. 10 — Concl. p. — Conclu. 2. — Li. 11. ca. 35. a meda tom. 4. — Concl. s. — Li. 11. ex a me. to. 3. — Li. 14. de ci ui. Dei, ca. 11. circa finem to. 5.

SVP. QV. CLXIIII. ART. I.

Ægid. d. 29. q. 1. art. 1.
Dur. d. 30. q. 1.
Cap. 2. d. 30. q. 1. con. 2.
Ricar. dis. 29. q. 6.

IN to. q. 164. de pena peccati primi hominis hoc solū scribendum occurrit, q dum in secūdo ar. in rñsione ad quintū de flammeo gladio duæ insinuātur opiniones. altera; q sit estus ex propinquitate solis alltera. q sit per angelicum ministeriū quædam ignea custodia. Prima opinio hodie exclusa est, qm zona quæ torrida uocata ē, à qua nūquam sol recedit, iam inuenta est habitata: habēt.n. iuge æquinoctium habitatores terræ illius, ut testantur inde uenientes: & nos misimus fratres ordinis ad partes illas, & eūt & redeūt, prout expedit. Vñ secunda opinio amplectanda vr. Nec mirū si multos sapiētes hoc latuit, quia ista sunt singularia sine experientia accepta a progenitoribus exprobabili argumento sub ipso pe rā ardētis, de qua Lucanus. Ethiopū que solū qd non premeret ulla Signiferi regione poli, nisi poplite lapso, Vltima curuati procederet ungula Tauri.

Ferrar. per tot. 796
12. q. 85. artic. 5. Et 2. dist. 10. q. 1. art. 1. Et 3. di. 16. q. 1. art. 2. & 4. prol pri. & dist. 4. q. 2. ar. 1. q. 3. Et 4. cō. c. 51. Et mal. q. 5. arti. 4. Et opu. 3. c. 197. 198. 199. 238. 241. & 242 Et Ro. 5. l. 3. Et Heb. 9. fin.

QVÆSTIO CLXIIII.

De pœnis peccati primi hominis, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de pęna primi peccati. Et circa hoc queruntur duo.

¶Primo de morte, quæ est pœna communis.

¶Secūdo, De aliis particularibus pęnis, q̄ in Genesi assignant̄.

ARTICVLVS I.

Vtrum mors sit pœna peccati primorum parentum.

AD PRIMVM sic procedit̄. Videtur, q mors non sit pœna peccati primorum parētum. Id.n. qd̄ est homini naturale nō pōt dici pęna peccati, qa pctm̄ nō perficit naturā, sed uitiat: mors aūt est hoī naturalis, qd̄ patet ex hoc, q corpus eius ex cōtrariis cōponitur, & ex hoc ēt q mortale ponitur in diffinitione hois. ergo mors nō ē pęna pc̄ti primorū parētū.

¶2 Præt. Mors, & alii corporales defectus sim̄r inueniunt̄ in hoie, sicut, & in aliis aīalibus, s̄m illud Eccl. 3. Vnus interitus est hois & iumētorum, & æqua utriusq; cōditio: sed in aīalibus brutis mors non est pœna peccati. ergo etiam neque in hominibus.

¶3 Pręt. Pctm̄ primorum parentū fuit spālium psonarū: sed mors cōsequitur totam humanā naturā. ergo no vr̄ esse pęna peccati primorū parentū.

¶4 Præt. Oēs æqualiter deriuantur à primis parentibus. Si igit̄ mors esset pęna peccati primorum parētum, sequeretur, q oēs homines æqualiter morte paterent̄, qd̄ patet esse falsum qa qdā citius aliis & grauī⁹ moriunt̄. ergo mors ñ ē pęna primi pc̄ti.

¶5 Pręt. Malum pęnæ est à Deo, ut supra habitum est: sed mors nō uidetur esse à Deo. dicitur enim Sapien. 1. quòd Deus mortem nō fecit. ergo mors non est pœna primi peccati. q. 49. ar. 2.

¶6 Pręt. Penæ nō uidentur esse meritoriæ. Nā meritum cōtinetur sub bono, pęna aūt sub malo: sed mors q̄nque est meritoria, sicut patet de morte martyrum. ergo uidetur quòd mors non sit pœna.

¶7 Præt. Pęna ur̄ esse afflictiua: sed mors non pōt esse afflictiua, ut uidetur, quia quando mors est, eā homo non sentit, quādo autem non est, sentiri nō potest. ergo mors non est pęna peccati.

¶8 Præt. Si mors esset pęna peccati, statim fuisset ad peccatum consecuta: sed hoc non est uerū, nā primi parētes post peccatum diu uixerūt, ut patet Gen. 4. ergo mors non uidetur esse pęna peccati.

SED CONTRA est, q Apost. dicit ad Ro. 5. Per unum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors.

RESP. dcd̄m, q si aliquis pp culpam suā priuet̄ aliquo bñficio sibi dato, carentia illius beneficii est pęna culpæ illius. Sicut aūt in primo dictū est, homini in sui prima institutione hoc bñficiū fuit collatū diuinitus, ut quandiu mens eius esset Deo subiecta, inferiores uires animæ subiicerentur rōnali menti, & corpus animæ subiiceretur: sed qa mens hominis per peccatum à diuina subiectione recessit, consecutū est, ut nec inferiores uires totaliter subiicerentur rōi. Vñ tāta est rebellio carnalis appetitus ad rōnē, ut nec corpus totaliter subiiceretur animę, uñ sequitur mors, & alii corporales defectus. Vita.n. & incolumitas corporis consistit in hoc, q subiiciatur aię, sicut perfectibile suæ perfectioni. Vñ p oppositū mors & ęgritudo, & q̄libet corporalis dfect⁹, ptinet ad dfectū subiectionis corporis ad aiam. Vñ patet, q sicut rebellio carnalis appetitus ad spūm, ē pęna pc̄ti primorū parētū, ita ēt & mors, & oēs corporales defect⁹.

q. 95. art. 1. & q. 97. ar. 1. — Concl. ul

AD PRIMVM ergo dcd̄m, q naturale dr̄, qd̄ ex principiis naturæ causatur. Naturæ aūt per se principia sunt forma & materia. Forma aūt hoīs est aīa rōalis, q̄ de se est immortalis: & ideo mors nō est naturalis homini ex parte suæ formæ. Materia aūt hoīs est corpus tale, quod est ex contrariis cōpositum, ad qd̄ sequitur ex necessitate corruptibilitas: & quantū ad hoc mors est homini naturalis. Hæc aūt conditio in materia humani corporis est consequēs ex necessitate materiæ, quia oportebat corpus humanum esse organum tactus, & per consequēs medium inter tāgibilia, & hoc non poterat esse nisi esset ex contrariis compositum, ut patet p Phil. 2. d̄ aīa. Nō āt ē condō s̄m quā materia adaptetur formæ: quia si esset possibile, cum forma sit incorruptibilis, potius oporteret materiam incorruptibilem esse. Sicut q serra sit ferrea competit formæ & actioni eius, ut p duritiē sit apta ad secād: sed q sit potens rubiginem cōtrahere, cōseqtur ex necessitate talis materiæ, & nō s̄m electionē agentis. Nam si artifex posset, facere ex ferro serrā quæ rubiginem contrahere non posset. Deus aūt qui est

Lib. 2. tex. 111. & sequentibus tom. 1.

q̄ est conditor hois, oipotens est: vñ ademit suo bñficio ab hoie primitus instituto necessitatẽ moriẽdi ex tali materia cõsequẽte, qđ tñ bñficiũ subtractũ ẽ p pctm̃ primorũ parẽtũ: & sic mors & est naturalis pp conditionẽ materiæ; & est pœnalis pp amissionẽ diuini bñficii preseruantis à morte.

Ad II dcd̃m, q similitudo illa hois ad alia aĩalia attenditur quantum ad conditionem materiæ s. quantum ad corpus ex contrariis compositũ, nõ aũt quãtũ ad formam. Nam anima hominis est immortalis: brutorũ verò aĩaliũ aĩæ sunt mortales.

Ad III dcd̃m, q primi parẽtes fuerunt à Deo instituti nõ solũ sicut quædã personæ singulares, sed sicut quędã principia totius humanę nãę ab eis ad posteros deriuãdæ simul cũ bñficio diuino pseruãte à morte: & iõ p eorũ pctm̃ tota humana natura in posteris tali beneficio destituta, mortẽ incurrit.

Ad IIII dcd̃m, q aliqs defectus ex pctõ consequitur dupliciter. Vno mõ, p modũ pęnæ taxatæ à iudice: & talis defectus ęqualis debet esse in his, ad quos æqualiter ptinet pctm̃. Alius ãt defectus est, q̄ ex hmõi pœna p accidẽs cõsequiẽ, sicut q aliqs p culpa sua excęcatus cadat ĩ uia, & talis defectus culpę nõ pportionaẽ: nec ab hoie iudice pensaẽ, q nõ põt fortuitos euẽtus præcognoscere. Sic ergo pęna taxata pro primo pctõ pportionaliter ei respondẽs, fuit subtractio diuini bñficii, quo rectitudo & integritas humanæ naturę conseruabaẽ. Defectus aũt cõsequẽtes subtractiõẽ hmõi bñficij, sũt mors, & aliæ pœnalitates psentis uitæ: & iõ non oportet hmõi pęnas ęquales esse in his ad, quos ęqualiter ptinet primũ pctm̃. Verũ qa Deus pscius est oium futurorũ euẽtuũ, ex dispositione diuinę psciẽtię & puidẽtię hmõi pęnalitates diuersimode in diuersis inueniunẽ, nõ quidẽ pp aliqua merita pcedentia hanc uitã, ut Origenes posuit.* Hoc n. est contra id qđ dr̃ Rõm. 9. Cũ nõdũ aliqd boni, aut mali egissẽt: & ẽt est cõtra hoc qđ primo ostẽsum est†, q aĩa nõ est creata añ corp⁹, sed uel in penã paternorũ peccatorum, inquantũ filius est q̄dã res patris, vñ frequenter parentes puniunẽ in prole: uel ẽt pp remediũ salutis eius, qui hmõi pœnalitatib. subdiẽ, vt. s. per hoc a peccatis arceaẽ: aut ẽt de virtutib. non superbiat, & p patiẽtiã coroneẽ.

Lib. 1. Periarc. ca. 7. & li. 10. 4.
† q. 47. ar. 2. & q. 75. ar. 7. & q. 90. art. 4

Ad V dcd̃m, q mors dupr̃ pt̃ psiderari. Vno mõ ẽm q est quoddã malũ humanæ naturæ: & sic non est ex Deo, sed est defectus quidã incidẽs ex culpa humana. Alio mõ pt̃ cõsiderari, ẽm q hẽt quãdam rõem boni, put. s. est q̄dem iusta pœna, & sic est a Deo. Vñ Aug. dicit in lib. Retractat.† q Deus non est author mortis, nisi inquantum est mors pœna.

Lib. 1. c. 21 cir. med. & c. 26. circa princ. to. 1

Ad VI dicendum, q sicut Aug. dicit 15. de ciu.* Dei. Quemadmodum iniusti malè vtunẽ non tñ malis, verum ẽt bonis: ita iusti bene vtuntur non tantum bonis, sed etiam malis. Hinc fit vt & mali male lege vtantur, q̄uis lex sit bonum: & boni bñ moriantur, q̄uis sit mors malum. Inquantũ igitur sancti bene morte vtuntur, fit eis meritoria.

**Li. 15. c. 6 haber implicite. t. 5*

Ad VII dicẽdum, q mors dupr̃ accipi pt̃. Vno mõ, pro ipsa priuatione vitę, & sic mors sentiri nõ pt̃, cum sit priuatio sensus & vitæ: & sic nõ est pœna sẽsus, sed pęna damni. Alio mõ. ẽm quod noĩat ipsam corruptionẽ, q̄ terminaẽ ad priuationẽ pdictã. De corruptione ãt, sicut & de gñatione, duplr̃ loqui possumus. Vno mõ, ẽm q est terius alterõis, & sic in ipso instanti, in quo primo priuaẽ vita, dr̃ inesse mors: & ẽm hoc ẽt mors nõ est pęna sensus. Alio mõ, corruptio potest accipi cum alteratione pręcedente, prout dr̃ aliquis mori, dum mouetur in mortem: sicut dr̃ aliquid generari, dũ mouetur in generatũ esse, & sic mors potest esse afflictiua.

Ad VIII dicendũ, q sicut Aug. dicit super Gen. ad lrãm*, Quãmuis annos multos primi parentes postea vixerint, illo tñ die mori cęperũt, quo mortis legem, qua in seniũ veterascerent, acceperunt.

Li. 11. c. 32 sed nõ his verbis formaliter, tomo 3

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter particulares pœnæ primorum parentum determinentur in Scriptura.

Ægid. 2. s. d. 29. q. 3. art. 1. Ricar. dis. 29. q. 5. *Pone 797* *4. dist. 29. art. 5*

Ad secvndvm sic procediẽ. Vr̃ q inconuenientes particulares pęnæ primorũ parentũ determinenẽ in Scriptura. Non. n. dẽt assignari ut pęna peccati id, qđ ẽt sine pctõ esset: sed dolor in pariẽdo esset, ut ur̃, ẽt sine pctõ. Hoc. n. requirit dispositio feminei sex⁹, ut proles nasci nõ possit sine dolore parientis. Siẽ ẽt subiectio mulieris ad uirũ consequitur ad perfectionẽ uirilis, sexus, & imperfectionẽ muliebris. Germinatio ẽt spinarũ & tribulorũ ad nãm terræ ptinet, q̄ fuisset ẽt sine peccato. Nõ ergo hmõi sũt cõueniẽtes pęnę primi pctĩ.

¶2 Præ. Id quod pertinet ad dignitatem alicuius, non videtur ad pęnam eius pertinere: sed multiplicatio conceptus pertinet ad dignitatem mulieris. ergo non debet poni quasi mulieris pęna.

¶3 Præ. Pęna peccati primorum parentum ad oẽs deriuatur, sicut de morte dcm̃ est*: sed non oium mulierum multiplicantur conceptus, nec omnes viri in sudore vultus sui pane vescuntur. non ergo istæ sunt conuenientes pęnæ primi peccati.

Art. præc.

¶4 Præt. Locus paradisi propter hominem factus erat: sed nihil debet esse frustra in rerum ordine. ergo videtur q non fuerit conueniens homini pęna quòd a paradiso excluderetur.

¶5 Præt. Locus ille paradisi terrestris de se dicitur esse inaccessibilis. frustra ergo apposita sunt alia impedimenta, ne homo illuc reuerteretur, s. Cherubin, & gladius flammeus, atque versatilis.

¶6 Præt. Homo post pctm̃ statim necessitati mortis fuit addictus, & ita beneficio ligni vitę non poterat ad immortalitatẽ reparari. frustra ergo ei esus ligni vitæ interdr̃, cum dr̃ Gen. 3. Nũc ergo ne forte sumat de ligno vitæ, & viuat in æternum.

¶7 Pręt. Insultare misero, vr̃ misericordiæ, & clementiæ repugnare, quæ maxime in Scriptura Deo attribuitur, ẽm illud Ps. 144. Miserationes eius super omnia opera eius. ergo inconuenienter poniẽ Deum insultasse primis parentibus per peccatum iam in miseriam deductis, vbi dicitur: Ecce, Adam quasi vnus ex nobis factus est sciẽs bonũ, & malũ.

¶8 Præt. Vestitus ad necessitatem hominis pertinet, sicut & cibus, secundum illud 1. ad Timo. vlt. Habentes alimenta, & quib. tegamur, his contẽti simus. ergo sicut cibus primis parentibus fuit attributus ante peccatum, ita ẽt & vestitus attribui debuit. Inconuenienter ergo post peccatum dicitur eis Deus tunicas pelliceas fecisse.

¶9 Præt. Pęna, q̄ alicui pctõ adhibeẽ, debet plus habere in malo, q̄ emolumẽtũ qđ qs ex pctõ cõsequitur, alioqn p pęnã nõ deterrereẽ qs à pctõ: sed primi parẽtes ex pctõ cõsecuti sunt q eorũ oculi aperirenẽ, vt dr̃ Gen. 3. Hoc aũt prępõderat in bono oibus malis pœnalibus, quę ponuntur ex peccato consecuta. Inconuenienter ergo describunẽ pęnę, peccatum primorum parentum consequentes.

In contrarivm est, q hmõi pęnæ sunt diuinitus taxatæ à Deo, qui omnia facit in numero, pondere, & mensura, vt dicitur Sap. 11.

Resp. Dcd̃m, q sicut dictũ est,* Primi parentes pp suũ pctm̃ priuati sunt bñficio diuino, quo humanæ naturæ integritas in eis cõseruabaẽ, p cuius subtractionẽ humana natura in defectus penales incidit: & iõ dupliciter puniti fuerũt, Primò quãtũ ad hoc, qđ subtractũ fuit eis id, qđ integritatis statui cõpetebat, s. locus terrestris paradisi: qđ significaẽ Gen. 3. cũ dr̃. Et emisit eũ Deus de paradiso voluptatis. Et qa ad illũ statũ primæ innocẽtię p seipsum redire nõ poterat, cõuenienter apposita sunt impedimenta: ne rediret ad ea q̄ primo statui cõpetebant, s. à cibo, ne sumeret de ligno vitæ, & a loco. Collocauit. n. Deus añ paradisũ Cherubin, & flammeũ gladiũ. Secũdò aũt puniti fuerũt quãtũ ad hoc, q attributa sunt ea, q̄ naturæ cõueniunt tali bñficio destitutæ. Et hoc quidẽ quantũ ad corpus, & quãtũ ad aĩam. Quantũ quidẽ ad corpus, ad qđ ptinet drĩa sexus, alia pęna attributa est mulieri, alia verò viro. Mulieri quidẽ attributa est pęna ẽm duo, pp q̄ viro coniungiẽ, q̄ sunt gñatio prolis, & cõicatio operũ pertinentiũ ad domesticã cõuersationẽ. Quantum aũt ad gñationẽ prolis, punita fuit dupliciter. Primò quidẽ, quantũ ad tædia q̄ sustinet portando prolẽ conceptã. Et hoc significaẽ cũ dr̃. Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos. Et quãtũ ad dolorẽ, quẽ patiẽ in pariẽdo, & quantum ad hoc dr̃: In dolore paries. Quantũ verò ad domesticã cõuersationẽ punitur ẽm hoc, q subiiciẽ dñationi viri, per hoc quod dr̃: Sub viri potestate eris. Sicut aũt ad mulierẽ pertinet, vt subdatur viro in his quę ad domesticã conuersationẽ pertinent: ita ad virũ pertinet q necessaria vitæ pcuret. Et circa hoc puniẽ tripliciter. Primo quidẽ, per terrę sterilitatẽ, cum dr̃: Maledicta terra in opere tuo. Secundo, per laboris anxietatẽ, sine qua fructus terræ non percipit. vñ dr̃, In labore comedes de ea cunctis diebus vitæ tuæ. Tertiò, quantũ ad impedimenta q̄ proueniunt terrã colentibus. vñ dr̃: Spinas & tribulos germinabit tibi. Similiter ẽt ex parte aĩæ triplex eorũ pęna describitur. Primò quidẽ, quantũ ad confusionem quã passi sunt de rebellione carnis ad spũm. vñ dr̃: Aperti sunt oculi amborum, & cognouerunt se esse nudos. Secũdò, quantũ ad increpationem propriæ culpæ, per hoc quod dr̃, Ecce, Adã factus est quasi vnus ex nobis. Tertiò, quantũ ad cõmemorationẽ futuræ mortis, ẽm q ei dictum est: Puluis es, & in puluerẽ reuerteris. Ad quod etiam pertinet q Deus fecit eis tunicas pelliceas in signum mortalitatis eorum.

Art. præc. *Conclus. m pa. 1.* *Concl. pa. 2*

Ad primvm ergo dcd̃m, q in statu innocentię fuisset partus absq; dolore. Dicit. n. Aug. in 14. de ciuit. Dei.* Sic ad pariẽdũ nõ doloris gemitus, sed maturitatis impulsus feminea viscera relaxaret, sicut ad cõcipiẽdũ nõ libidinis appetitus, sed voluntarius vsus naturã vtriusq; cõiũgeret. Subiectio aũt mulieris ad virũ intelligẽda est in pęnã mulieris esse inducta, nõ quãtũ ad regimẽ, qa ẽt ante pctm̃ uir caput mulieris fuisset, & eius gubernator extitisset: sed prout mulier contra propriã uoluntatẽ nunc necesse habet uiri uoluntati parere. Spinas aũt & tribulos terra germinasset, si hõ non peccasset, in cibũ aĩalium, non aũt in hoĩs pęnã, quia s. pp eorũ exortu nullus labor, aut punitio hoĩ operanti in terra accideret, ut Aug. dicit super Gen. ad literam,* quãmuis Alchuinus dicat, q ante peccatum terra omnino spinas & tribulos non germinasset. Sed primum est melius.

D. 739. *Li. 14. cap. 26. circa med. to. 5* *Li. ca. 18. tom. 3.*

Ad II dicẽdũ, q multitudo cõceptuũ induciẽ in pęnã mulieris non pp ipsam procreationẽ prolis, quæ ẽt ante peccatũ fuisset, sed pp multitudinẽ afflictionum, quas mulier patitur ex hoc, q portat fętum conceptum. Vnde signanter coniungitur: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos.

Ad III dcd̃m, q illæ pęnę aliqualiter ad oẽs pertinent. Quæcumq;. n. mulier cõcipit, necesse est q ærumnas patiaẽ, & cũ dolore pariat, præter Beatã Virginẽ, quæ sine corruptione concepit, & sine dolore peperit: quia eius conceptio nõ fuit ẽm legẽ naturæ a primis parẽtibus deriuata. Si aũt aliqua nõ cõcipit, neq; parit, patiẽ sterilitatis defectum, qui ppõderat pęnis pdictis. Similiter ẽt oportet ut quicũq; terrã operaẽ, in sudore uultus comedat panẽ. Et ipsi q per se agriculturã non exercent, in aliis laboribus occupantur. Hõ. n. nascitur ad laborem, ut dr̃ Iob quinto: & sic panem ab aliis in sudore uultus elaboratum manducant.

Ad IIII dcd̃m, q locus ille paradisi terrestris, q̄uis nõ seruiat hoĩ ad usum, seruit tñ ad documẽtũ, dum cognoscit pp pctm̃ se tali loco fuisse priuatũ: & dũ p ea q̄ corporaliter in illo paradiso sũt instruiẽ de his quæ pertinent ad paradisum cælestem, quo aditus hoĩ præparatur per Christum.

Ad V dcd̃m, q saluis spũalis sensus mysteriis, ille locus pcipue vr̃ esse inaccessibilis pp uehemẽtiã æstus in locis intermediis ex propinquitate solis. Et hoc significatur per flammeũ gladiũ, qui uersatilis dr̃ pp pprietatẽ motus circularis hmõi æstũ causantis: & qa motus corporalis creaturę disponiẽ ministerio angelorum, ut patet per Aug. 3. de Trin.* Conuenienter ẽt simul cũ gladio uersatili Cherubin adiungiẽ ad custodiendã uiã ligni uitæ. Vñ Aug. dicit in undecimo super Gen. ad literam. *Hoc per cęlestes potestates ẽt in paradiso uisibili factum esse credendum est, ut per angelicum ministerium esset illic quædam ignea custodia.

Li. 3. cap. 4 tom. 3. *Li. 11. c. 40 in fine, tomo 3.*

Ad VI dcd̃m, q hõ si post peccatũ de ligno vitę comedisset, non pp hoc immortalitatem recuperasset,

Universidad de Deusto Biblioteca

tasset, sed beneficio illius cibi potuisset vitã magis ꝓ-
lõgare. Vñ qđ dr: Et uiuat in æternũ, sumit ibi æter
nũ pro diuturno. Hoc aũt non expediebat hoi, vt
in miseria huius uitæ diutius permaneret.

Li. 11. cap. 31 post medium. to. 3. Ad vii dcđm, ꝙ sicut Aug. dicit 11. sup Gen. ad literã, *Verba Dei non tã sunt primis parentibus insultantis, q̃ cæteros, ne ita superbiãt, deterrentis, ꝓp quos ita conscripta sunt, quia s. non solum Adam non fuit factus quod fieri voluit, sed nec illud quod factus fuerat, conseruauit.

Ad viii dcđm, ꝙ vestitus necessarius est hoi sm statũ pñtis miseriæ ꝓp duo. Primo quidẽ, ꝓp defectũ ab exterioribus nocumentis, puta, intepera-
G ti caloris & frigoris. Secundo, ad tegumẽtũ ignominiæ, ne turpitudo mẽbrorũ appareat, in qbus præcipuè manifestat rebellio carnis ad spũm. Hæc aũt duo in primo statu non erant, qa in statu illo corpus hois nõ poterat p aliqđ extrinsecũ lædi, vt

1. parte q. 97. ar. 2. in primo dictũ est. *Nec ẽt erat in statu illo aliqua turpitudo in corpore hois, q̃ ad cõfusionẽ induceret. Vñ dr in Gen. Erat aũt uterq; nudus, Adam. s. & vxor eius, & non erubescebant. Alia aũt ratio de cibo est, qui est necessarius ad fomentum caloris naturalis, & ad corporis augmentum.

Li. 11. c. 31 circa principium. to. 3. Ad viiii dcđm, ꝙ sicut Aug. dicit 11. sup Gen. ad literã. *Non est credendũ ꝙ primi parentes essent ꝓducti clausis oculis, ꝓcipuè cũ de muliere dicat, quò d vidit lignum quod esset pulchrum, & bonũ ad vescendũ. Aperti ergo sunt oculi amborum ad aliquid intuendum, & cogitandum, quod antea numquàm aduerterant, s. ad inuicem concupiscendum, quod ante non fuerat.

QVÆSTIO CLXV.

De tentatione primorum parentũ, in duos articulos diuisa.

Deinde considerandum est de tentatione primorum parentum.

Circa quam quæruntur duo.

¶Primò, Vtrũ fuerit conueniens ꝙ a diabolo homo tentaretus.

¶Secundò, De modo & ordine illius tentationis.

Articvlvs primvs

Vtrum fuerit conueniens, vt homo a diabolo tentaretur.

Porr. p tot. 798

Ad primvm sic ꝓcedit. Vr ꝙ non fuerit conueniens, vt hõ a diabolo tẽtaret. Eadẽ. n. pœna finalis debet peccato angeli, & pctõ hois, sm illud Matthæi 25. Ite maledicti in ignẽ æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius: sed peccatum primi angeli nõ fuit ex aliqua tentatione exteriori. h ergo nec primum peccatũ hominis debuit esse ex aliqua exteriori tentatione.

¶2 Præt. Deus pscius futurorũ, sciebat ꝙ hõ p tentationẽ dæmonis in pctm̃ deiiceret, & sic bene sciebat, ꝙ h non expediebat ei ꝙ tentaretur. ergo vr ꝙ
E nec fuerit conueniens ꝙ permitteret eum tentari.

¶3 Præt. Qđ aliquis h impugnatorẽ habeat, ad pœnã ptinere vr sicut & econtrario ptinere vi ad pmiũ, ꝙ impugnatio subtrahat, sm illud Prou. 16. Cũ placuerint dño viæ hois, inimicos quoq; eius conuertet ad pacẽ: sed pœna nõ dẽt pcedere culpã. ergo inconueniens fuit ꝙ hõ ante peccatum tentaretur.

Sed contra est, qđ dr Ecc. 34. Qui tẽtat* nõ ẽ, qualia scit?

Resp. Dcđm, ꝙ diuina sapia disposuit oĩa suauiter, vt dr Sap. 8. inquantũ s. sua prouidentia singulis attribuit, q̃ eis cõpetunt sm suã naturã: quia vt dicit Dion. 4. capite de diuinis nomin.* Prouidentiæ non est naturã corrumpere, sed saluare. Hoc aũt pertinet ad conditionẽ humanæ naturæ, vt m ab aliis creaturis iuuari, uel impediri possit. Vñ conueniens fuit, vt Deus hoĩem in statu innocẽtiæ & tẽtari ꝑmitteret p malos ange-
H los, & iuuari eũ facere p bonos. n Ex speciali. n. bñficio gratiæ hoc erat ei collatũ, ut nulla creatura exterior ei posset nocere cõtra proprii uoluntatẽ, per quam etiam tentationi dæmonis resistere poterat.

Ca. 4. par. 4. inter medũ & finẽ. Concl.

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ s. naturã humanam est aliqua natura, in qua põt malũ culpæ inueniri, nõ aũt s. naturã angelicã. Tẽtare aũt inducẽdo ad malũ, nõ est nisi iã deprauati p culpã: & iõ conueniẽs fuit, vt hõ p angelũ malũ tẽtaret ad peccãdũ, sicut ẽt sm ordinẽ naturæ per angelum bonũ promouet ad perfectionẽ. Angelus aũt a suo superiori, s. à Deo, in bono perfici potuit, non autem ad
I peccandum induci: quia sicut dicit Iacobi 1. Deus intentator malorum est.

Ad ii ergo dicẽdũ, ꝙ sicut Deus sciebat ꝙ hõ p tentationẽ in pctm̃ esset deiiciendus, ita ẽt sciebat ꝙ p liberũ arbit. resistere poterat tentatori. Hoc aũt requirebat conditio naturæ ipsius, vt propriæ voluntati relinqueret, sm illud Eccl. 15. Deus reliquit hoiem in manu consilii sui. Vñ Aug. dicit 11. sup Gen. ad literã.* Non mihi vr magnæ laudis futurũ fuisse hoiem, si ꝓpea posset bene viuere, quia nemo male uiuere suaderet, cũ in natura posse, & in potestate habeat velle non consentire suadẽti.

Li. 11. c. 4. in medio tom. 3.

K Ad iii dcđm, ꝙ impugnatio, cui cũ difficultate resistit, pœnalis est: sed hõ in statu innocentiæ poterat absq; oĩ difficultate tentationi resistere: & iõ impugnatio tentatoris ei pœnalis non fuit.

SVP. QVÆ. CLXV. ARTIC. I.

SVP. QVÆ. CLXV. ARTIC. I.
Ægid. 2. s. d. 23. a. 2.
D. Bon. d. 23. art. 19. 2.
Ric. d. 23. q. 3.
Diel. dis. 23. q. 1.
Th. Arg. d. 23. q. 1. a. 2

In tota q. 165. de tẽtatione primorum parẽtũ, hoc solũ scribendũ occurrit, s. ꝙ in calce secũdi articuli, cũ dr, ꝙ serpens obseruat plantã mulieris, ut si qñ in illicita labit, delectatio illã capiat, non sic intelligo, vt serpẽs expectet ipsam mulierẽ, hoc est, rõn inferiorẽ, & lapsã delectatione capiat, sed ꝙ serpẽs delectationis laqueo mulierẽ nostram ex inferiori parte si qñ labitur, hoc est, ad lapsũ ex ipsa cõcupiscẽtia sensuali & propositis seu insurgente delectatione ducit, capit detinẽdo hoiem in huiusmodi delectatione sensibiliũ, dũ inferiora cõsiderat, dũ cõditiones creaturarũ sensibiliũ imaginat, cõcipit, & p eas discurrit. Rõ siquidẽ inferior fine sui operis capit. quia tũc eius delectatio cõsensum habet. Et sic dũ mulier in illicitas labit sensuales cogitationes, serpẽs insidiatur, ut delectatione illaqueante, consensus adueniat.

Articvlvs ii.

Vtrum fuerit conueniens modus, & ordo primæ tẽtationis.

Porrecta p totum. 799 1. q. 41. art. 4. cor.

Ad secvndvm sic proceditur. Vr ꝙ nõ fuerit conueniens modus, & ordo primæ tentationis. Sicut enim ordine naturæ angelus erat superior homine, ita & vir erat perfectio muliere: sed peccatum prouenit ab angelo ad hominem. h ergo pari ratione debuit prouenire à viro in mulierem, ut scilicet mulier per virum tentaretur, & non econuerso.

¶ 2 Præt.

A ¶2 Præt. Tẽtatio primorum parẽtum fuit p h suggestionem: potest autẽ diabolus ẽt suggerere homini absque aliqua exteriori sensibili creatura. Cũ ergo primi parentes essent spirituali mẽte ꝓditi minus sensibilibus q̃ intelligibilibus inherẽtes, conuenientius fuisset, quòd solum spirituali tentatione homo tentaretur, quàm exteriori.

¶3 Præt. Non potest h conuenienter aliquis malũ suggerere, nisi per aliquod apparens bonum: sed multa alia animalia habent maiorem apparentiã boni, quàm serpens. non ergo conuenienter tentatus fuit homo a diabolo per serpentem.

B ¶4 Præt. Serpens est animal irrõale: sed aiali h irrõnali nõ cõpetit sapiẽtia, nec locutio, nec pœna. ergo inconuenienter inducit serpens cẽ callidior cũctis aialibus, vel prudentissimus oĩum bestiarũ, sm aliã translationem. Inconuenienter etiam inducit fuisse muliere locutus, & a Deo punitus.

Sed contra est, ꝙ id qđ est primũ in aliquo gñe, dẽt cẽ ꝓportionatũ his q̃ in eodẽ gñe consequunt: sed in quolibet gñe peccati inuenitur ordo primæ tentationis, inquantũ videlicet pcedit in sensualitate, q̃ per serpentẽ signat, peccati con
C cupiscentia: in rõe iferiori, q̃ signatur p mulierẽ, delectatio: in rõe superiori, q̃ signatur per virum, consensus peccati, ut Augu. dicit 12. de Trin.* ergo congruus fuit ordo primæ tentationis.

Li. 12. ca. 12, to. 3. Concl. Resp. Dcđm, ꝙ hõ cõpositus est ex duplici natura, itellectiua s. & sensitiua: & iõ m diabolus i tẽtatione hois usus est incitamẽto ad peccãdũ dupliciter. Vno mõ, ex parte itellectus, inquãtum ꝓmisit diuinitatis similitudinẽ p sciẽtiæ adeptionẽ quã hõ naturaliter desiderat. Alio mõ, ex parte sẽsus, & sic usus ẽ de his sẽsibilibus rebus, q̃ maximã hẽnt affinitatẽ ad hoiem, parti qdẽ in eadem
D spẽ tẽtãs virũ p mulierẽ, parti vero in eodẽ gñe tẽtãs mulierẽ p serpentẽ, partim uero ex gñe ꝓpĩquo proponens pomũ ligni uetiti ad edendum.

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ in actu tentationis diabolus erat sicut principale agẽs, sđ mulier assumebat quasi instrm̃ tentationis ad deiicendũ uirũ, tũ, qa mulier erat infirmior uiro, unde magis seduci poterat: tũ ẽt ꝓp coniunctionẽ eius ad uirũ maximè p eã diabolus poterat uirũ seducere, Non tamẽ est eadẽ rõ principalis agẽtis, & instrumenti. Nã principale agens oportet esse potius, quod non requiritur in agente instrumentali.

E Ad ii dcđm, ꝙ suggestio, qua spiritualiter diabolus homini aliqđ suggerit, ostẽdit diabolũ plus habere ptãtis in homine, q̃ suggestio exterior: qa per suggestionem interiorem immutatur a diabolo, saltem homini phantasia, sed per suggestionẽ exteriorem immutatur sola exterior creatura. Diabolus. n. minimum potestatis habebat in homine ante peccatum: & iõ non potuit eum interiori suggestione, sed solum exteriori tentare.

Li. 11. c. 3. in prin. to. 3. Ad iii dcđm, ꝙ sicut Aug. dicit 11. super Ge. ad literã, *nõ debemus opinari ꝙ serpẽtẽ sibi, per quẽ tentaret, diabolus eligeret. Sed cum esset in illo decipiendi cupiditas, non nisi per illud animal potuit, per quod posse permissus est.

Lib. 1. cap. 29. in pr. tom. 1. Ad iiii dicendũ, ꝙ sicut Aug. dicit 11.* super Gen. ad literã, serpens dictus est sapiens, vel callidus, siue prudẽs, ꝓp astutiã diaboli, quæ i illo agebat dolũ. Sicut dr prudens, vel astuta lingua, quã prudens, vel astutus mouet ad aliqd prudẽter, vel astutè suadendũ. Neque ẽt serpens uerborũ sonos intelligebat, qui ex illo fiebãt ad mulierẽ. Neq;. n. conuersa credenda est anima eius in naturalẽ rõalẽ. qñquidẽ nec ipsi hoies, quorũ rõalis natura est, cum dæmon in eis loquitur, sciunt quid loquantur. Sic ergo locutus est serpens homini, sicut asina in qua sedebat Balaã propheta, locuta est hoi, nisi ꝙ id fuit opus diabolicũ, hoc angelicũ. Vñ serpens nõ est interrogatus, cur hoc fecerit: quia nõ in sua natura ipse hoc fecerat, sed diabol*, in illo, qui iã ex peccato suo igni destinatus fuerat sempiterno. Qđ aũt serpenti dr, ad eũ qui per serpentẽ operatus est, referatur. Et sicut Aug. dicit in lib.* super Gen. cont. Manich. Nũc quidem eius pœna, s. diaboli, dr, qua nobis cabẽndus est, nõ ea q̃ vltimo iudicio reseruat. Per hoc. n. ꝙ ei dr. Maledictus es inter oĩa aĩantia & bestias terræ, pecora illi præponuntur non in ptãte, sed in conseruatione naturæ suæ; quia pecora non amiserunt beatitudinẽ aliq̃ cœlestem, quam nunq̃ habuerunt, sed in sua natura quam acceperunt, peragunt vitam. Dr ẽt ei. Pectore & vẽtre repes, sm aliam lrãm. Vbi noie pectoris signatur superbia, qa ibi dñatur impetus aiæ: noie ãt ventris signatur carnale desideriũ, quia hæc pars mollior sentitur in corpore: his ãt rebus serpit ad eos quos vult decipere. Quod ãt dr: Terram comedes cũctis dieb. vitæ tuæ, duob. modis intelligi pt, vel ad te pertinebunt quos terrena cupiditate deceperis, i. peccatores, qui terræ noie signantur: vel tertium genus tẽtationis, i. cupiditatis, his verbis figurat, quod est curiositas. Terram. n. qui manducat, profunda & tenebrosa penetrat. Per hoc ãt, ꝙ inimicitiæ ponunt inter ipsum & mulierem, oñdit nos non posse a diabolo tẽtari, nisi per illam aialẽ partem, q̃ quasi mulieris imaginem in hoie gerit, sine oñdit. Semen ãt diaboli est peruersa suggestio: semen mulieris, fructus boni operis, quod peruersæ suggestioni resistit. Et ideo obseruat serpens plãtam mulieris, vt si qñ in illicita labitur, delectatio illam capiat: & illa obseruat caput eius, vt eũ in ipso initio malæ suasionis excludat.

Li. 2. c. 17. in medio. tom. 1

QVÆST. CLXVI.

De Studiositate, in duos art. diuisa.

Postea considerandum est de studiositate, & curiositate sibi opposita.

Circa Studiositatem autem quæruntur duo.

¶Primò, Quæ sit materia studiositatis.

¶Scdò, Vtrũ sit pars tẽpantiæ.

Articvlvs i.

Vtrum materia studiositatis sit propriè cognitio

Ad primvm sic ꝓcedit. Vr quòd materia studio-

SVP. Q. CLXVI ET CLXVII.

In q. duabus simul s. 166. & 167. de studiositate & curiositate, d[u]o dubia occurrunt. Primum, de subiecto studiositatis & curiositatis, an sit appetitus superior, qui est uoluntas: an appetitus inferior qui est concupiscibilis & irascibilis.

& rõ dubii est, quia ex parte materiæ apparet, ꝙ in uoluntate sint subiectiue: qa cognoscere (qđ materia est utriusq; 166 ar. dicatur

Porrec. per tot. 801 Sup. q. 160. art. 2. cor. & infr. q. 167. art. 2. cor.

ctat ad cognitionē, sensitiuā qua cōprehēdit et cognitionē intellectiuā vt clare patet in 1.ar.quæst.167. Ex hoc.n.q materia est altior oi sensibili & imaginabili, sequitur q ad appetitū intellectiuū, qui est voluntas, spectet, sicut de humilitate & superbia ex simili rōne conclusum est. Ex natura aūt tam talis virtutis, q̃ vitii, apparet q non est subiectiuē in voluntate. Nā, vt superius patet, nulla moralis virtus ordinata præcisè ad naturale bonū habentis est in voluntate, quia voluntas ex propria natura inclinatur in sm rōnem proprium habentis bonum nō supernaturale. q.118.ar.2 Cōstat aūt q studiositas ordinatur per se primō & directè in propriū habentis bonū, s. in rectitudinē appetitus cognoscendi, & non supernaturale, quia hoc rōnem naturalis luminis nō excedit. Igitur nec studiositas, nec curiositas est in voluntate.

¶Secundum de proprietate virtutis, an s. studiositas sit propriè virtus. Et est ratio dubii, quia ex conditione materiæ apparet, q non sit virtus. Nā materia eius dr̄ esse cognitio, seu illius appetitus. Cognitio aūt oīs tā intellectualis, q̃ sensitiua, bona sūt secūdum se & appetitus eius consequenter bonus per se est. Constat aūt quòd materia propria virtutis moralis non est sm se bona, sed per se indiget regulatione ad hoc vt sit bona. Si.n. timere, audere, delectari &c. essent per se bona, nō esset opus aliqua virtute morali firmatiua timoris, aut moderatiua audaciæ, vel delectationis. Caiet.in Cū igitur cognoscere ut sic, tā per intellectū, q̃ per sensum sit per se bonū, & consequenter appetitus cognoscendi sit per se bonus, vtpote in bonū obiectū ac finē latus, consequens est vt studiositas, q moderatiua ponit appetitus cognoscendi, nō sit propriè virtus, vtpote propria virtutis carens mate-

sitatis nō sit propriè cognitio. Studios⁹.n. dr̄ aliqd ex eo q adhibet studiū aliquibus rebus: sed in qualibet materia dr̄ hō studiū adhibere ad hoc, q rectè faciat quod est faciendū. ergo uī q non sit specialis materia studiositatis cognitio.

¶2 Præt. Studiositas curiositati opponiī: sed curiositas, q̃ a cura dr̄, pōt esse circa ornatū uestiū, & circa alia hmōi q̃ ptinēt ad corpus. uñ Apostolus dicit ad Ro. 13. Carnis curā ne feceritis in desideriis. ergo studiositas nō ē solū circa cognitionē.

¶3 Præt. Hiere. 6. dr̄. A minore usq; ad maiorē oēs auaritiæ studēt: sed auaritia nō est ppriè circa cognitionē, sed magis circa possessionē diuitiarū, ut s̄. dictum est. ergo studiositas, quę a studio dicitur, non est propriè circa cognitionem.

SED CONTRA est, quod dr̄ Pro. 27. Stude sapiētię, fili mi, & lætifica cor meū, ut possis rñdere exprobrāti sermonē: sed eadē studiositas est q̃ laudaī ut uirtus, & ad quam lex inuitat. ergo studiositas est propriè circa cognitionem.

RESP. Dicēdum, q studiū præcipuè importat uehemētē applicationē mētis ad aliqd: mens aūt nō applicaī ad aliquid, nisi cognoscēdo illud. Vñ p prius mens applicaī ad cognitionē, secūdario aūt applicaī ad ea, i qbus hō p cognitionē dirigiī: & iō studiū p prius respicit cognitionē, & p posterius q̃cūq; alia, ad q̃ operanda, directione cognitionis indigemus. Virtutes aūt ppriè sibi attribuūt illā materiā, circa q̃ primo, & principaliter sūt, sicut fortitudo pericula mortis, & tēperātia delectationē tactus: & iō studiositas ppriè dr̄ circa cognitionē.

AD PRIMVM ergo dicēdum, q circa alias materias nō pōt aliqd rectè fieri, nisi sm q est pordinatū p rōem cognoscentē: & iō p prius studiositas cognitionem respicit, cuicumque materiæ studium adhibeatur.

AD II dicēdum, q ex affectu hominis trahiī mēs eius ad intendendū his ad quæ afficitur, sm illud Matth. 6. Vbi est thesau-

F rus tuus, ibi ē & cor tuū. Et q̃a circa ea quib⁹ caro fouetī, maximè hō afficiī, cōsequēs est q cognitio hōis uersetī circa ea quibus caro fouetī, ut. s. hō inquirat, qualiter hō optimè possit carni suę subuenire: & sm hoc curiositas poniī circa ea q̃ ad carnē pertinēt rōe eorum, quæ pertinent ad cognitionē.

AD III dicēdum, q auaritia inhiat ad lucra cōquirēda, ad q G maximè necessaria est quædā peritia terrenarū rerū: & sm hoc studium attribuitur his q̃ ad auaritiam spectant.

ARTICVLVS II.

Vtrum studiositas sit pars tpantiæ.

Ferr. 3. cont. c. 25.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vī q studiositas nō sit pars tpantiæ. Studiosus .n. dr̄ aliquis sm studiositatē: H sed vniuersaliter oīs virtuosus vocaī studiosus, ut patet p Philo. qui frequenter sic utiī nomine studiosi. ergo studiositas ē gñalis uirtus, & non est pars temperantię.

¶2 Prǽt. Studiositas, sicut dictū ē, ad cognitionē ptinet: sed cognitio ñ ptinet ad virtutes morales, q̃ sūt i appetitiua aīæ parte, sed magis ad itellectuales, q̃ sūt i parte cognoscitiua, I uñ & solicitudo est actus prudētiæ ut s̄. habitū ē. ergo studiositas ñ ē pars tēperātiæ.

¶3 Præt. Virtus q̃ poniī pars alicuius pricipalis virtutis assimilaī ei quātū ad modū: sed studiositas nō assimilaī tpantiæ quātū ad modū, quia tēperātię nomen sumitur ex quadā refrænatione, vnde magis opponiī uitio, q est i excessu. Nomen āt studiositatis sumitur econtrario ex applicatione animę ad aliqd: unde magis K vī opponi uitio qd̄ est in defectu, s. negligētiæ studendi, q̃ uitio qd̄ est in excessu, s. curiositati, unde pp horum similitudinem dicit Isidorus in li. Ety. quod studiosus dr̄ quasi studii curiosus. ergo studiositas non est pars temperantiæ.

SED CONTRA est q Augu. dicit in lib. de moribus Ecclesię. Curiosi esse prohibemur, quod magnæ temperantiæ munus est: sed curiositas phibetur per studiositatem moderatam ergo studiositas est pars temperantię.

RESP. dicēdum q sicut supra dictum est. ad temperantiam pertinet moderari motū appetitus, ne supflue tēdat in id quod naturaliter cōcupisciī. Sicut autem naturaliter hō concupiscit delecta-

ria, s. indigēte p se q regulet. Et cōfirmaī, q̃a oēs deformitates in litera enumeratæ circa appetitū cognoscēdi inueniūtur cōsistere i aliquo p accidens, puta, i appositione mali finis, i pstando impedimentum debito bono &c.

¶Ad primū dubiū dr̄ q q̃a obiectū studiositatis ē altius quid q̃ sint sēsibilia & naturalia, qñ extendiī se ad cognitionē tā intellectiuā q̃ sēsitiuā, tā naturale q̃ sup. & pter naturale, ut patet ex hoc q curiositatis uitiū circa hæc oīa versari poniī, cōsequēs est, q studiositas subiectiuè i voluntate sit principaliter: secūdario āt in cōcupiscibili, sicut de superbia dictū fuit ex simili rōe. Et p hoc patet solutio cōnectionis in oppositum, quæ ex hoc q studiositas ad bonū hōis non solū respectu naturaliū, sed sup & pter naturaliū ordinaī, nō phibetur poni in uoluntate.

¶Ad sm dubium dr̄, q materia pxima studiositatis nō ē cognitio, sed studiū cognoscēdi, ut patet i litera. Studiū āt cognoscendi, cum significet vehementem applicationem hōis ad cognoscendū, & applicatio, ut ex præcedenti patet libro, significet actū volūtatis, q est uis, oportet ut materia studiositatis & curiositatis sit hoc, qd̄ dico, uis potentia cognoscitiua. Hoc āt q est uis potentia

Per par 18. 801

Li. 4. Ethi cap. 4.

Art. præc.

Q. 47. ar. 9.

Li. 10. c. 18 incipit, Sapiens circa prin.

Ca. 21. circa princip. tom. 1.

Q. 141. art. 1. 2. Et 3.

ctia cognoscitiua ad cognoscendū, nō est actus moraliter bonus, nisi sit immediatè cōstitutus, per sapiētiā determinabit, tū qa pōt cadere sup indebita materia, vt si q̃s applicet intellectū ad perspiciēdū supernaturalia. nā sicut vtēs medicis grātiuis circa materiā nō pportionatā, peccat, ita vtens intellectu ad vidēdū excedētia, peccat: tū pp circūstātias, puta, q̃ñ oportet vti intellectu, uel sensu, & qñ non: & pp qd̄ oportet, vt s. hō nō vtatur intellectu ad cognoscendū, nisi ad debitū finē. Ex dña igitur inter ipsam cognitionē, & studiū cognoscēdi, apparet solutio dubii. Cognitio siquidem non est materia pxima moralis virtutis, sed ex uirtute intellectuali, aut naturali in parte sensitiua bene, uel male se hēt. Studiū aūt cognoscēdi, qd̄ est act⁹ volūtatis passiuè in potētiā cognoscitiuā existēs, ppria est materia appetitus, quē moderari oportet p uirtutem studiositatis, & manifestè indiget regulatione ad hoc vt bonū moraliter sit. Vñ ea q̃ p accidens se habent ad cognitionē, puta, finis malus, impedimentū debiti, & siquid est eiusmodi, p se habent se ad studiū cognoscēdi q actus est volūtatis, cui nulla boni & mali moralis dña est p accidens, qñ totam illius latitudinē per se respicit.

In prin. 1. li. Meta. to. 5

Caiet. in

q. 160. ar. 2

Lib. 6. cap. vlt. tom. 5.

1. 2. quę. 9. art. 1.

Lib. 2. cap. vlt. to. 5.

SVP. QV. CLXVII. ARTIC. I.

IN ar. 1. q. 167. nota q negatio debiti finis in cognitione creaturarū tertio loco cōstituās pctīm in litera, qñ s. nō referē in cognitionem Dei, dupliciter pōt intelligi, q cōstituat pctīm. Primò, ac si oporteat cognitionē Dei esse finē pximū, pp quē est cognitio creaturę. Et in hoc sensu non est intelligēda psens litera: qñ cognitio creaturæ sm rōem tā hēt pro proximo fine seipsam, vt patet de scientiis speculatiuis. nec aliqua lege tenemur habere Deum pro fine proximo spe-

tiones ciborū, & venereorum A sm naturā corporalem, ita sm aīam naturaliter desiderat cognoscere aliqd. Vñ & Phil. dicit in princ. Meta. Oēs hoies naturaliter scire desiderāt. Moderatio aūt hmōi appetitus ptinet ad virtutē studiositatis: vñ pñs est q studiositas sit pars potētialis tēperātię, sicut virt⁹ secūdaria ei adiūcta ut principali virtuti, & cōprehēditur sub modestia rōe superius dicta. B

AD PRIMVM ergo dicēdum, q prudētia est cōpletiua oīm uirtutū moraliū, vt dr̄ in 6. Eth. Inquātū ergo cognitio prudētię ad oēs virtutes ptinet, intm nomen studiositatis, q̃ propriè circa cognitionem est, ad omnes uirtutes deriuatur.

AD II dicēdum, q actus cognoscitiuæ virtutis imperaī à vi appetitiua, q̃ est motiua oīum viriū, vt s̄. dictū est. C Et iō circa cognitionē duplex bonū ptattēdi. Vnū quidē quātū ad ipsū actū cognitionis: & tale bonū ptinet ad virtutes itellectuales vt s. hō circa singula estimet verū. Aliud aūt bonū est, qd̄ pertinet ad actū appetitiuę uirtutis, vt s. hō hēat appetitū rectū applicādi vim cognoscitiuam sic uel aliter, ad hoc, vel ad illud: & hoc pertinet ad uirtutē D studiositatis, unde computatur inter uirtutes morales.

AD III dicēdum, q sicut Philo. dicit i 2. Eth. ad hoc q hō fiat virtuosus, oportet q seruet se ab his, ad q̃ maximè iclinat natura. Et inde est q q̃a natura pcipuè inclinat ad timēdū mortis picula, & ad sectādū delectabilia carnis: iō laus virtutis fortitudinis pcipue cōsistit in quadā firmitate psistēdi ptra hmōi pericula, & laus uirtutis tēperātiæ E in quadā refrenatione a delectabilib. carnis. Sed quātū ad cognitionē est in hoie cōtraria inclinatio: q̃a ex parte aīæ inclinaī hō adhoc, q cognitionē rerū desideret. Et sic oportet ut laudabiliter hō hmōi appetitū refrenet, ne immoderate rerū cognitioni intēdat. Ex parte uerò naturę corporalis hō inclinaī ad hoc, ut laborē inquirēdi sciētiā uitet. Quātū ergo ad

primū, studiositas i refrenatione psistit, & sm hoc poniī pars tēperātiæ. Sed quantū ad sm, laus uirtutis hmōi consistit in quadā uehemētia intētionis ad sciētiā rerū pcipiēdā: & ex hoc noiaī. Primū aūt est essētialius huic uirtuti, q̃ sm: nā appetit⁹ cognoscēdi p se respicit cognitionē, ad quā ordinaī studiositas. Sed labor addiscēdi ē impedimētū quoddā cognitionis: uñ respiciī in hac uirtute p accidēs quasi remouēdo phibēs.

QVÆSTIO CLXVII.

De curiositate, in duos artic. diuisa.

POSTEA considerandum est de curiositate.

Et circa hoc queruntur duo.

¶Primò, utrum uitium curiositatis possit esse in cognitione intellectiua.

¶Secundò, Vtrum sit in cognitione sensitiua.

ARTICVLVS I.

Vtrum circa cognitionem intellectiuam possit esse curiositas.

AD PRIMVM sic pcedi. Vī q circa cognitionē intellectiuā nō possit esse curiositas q̃a sm Philos. in 2. Eth. in his quæ sm se sunt bona, uel mala, non possunt accipi medium & extrema: sed cognitio intellectiua sm se ē bona. In hoc .n. pfectio hois uī cōsistere, ut intellectus eius de potētia reducaī in actū, qd̄ fit per cognitionē ueritatis. dicit ēt Dion. 4. cap. de diuin. nomin. q bonū aīæ humanæ est sm rōem esse cuius pfectio in cognitione ueritatis cōsistit, ergo circa cognitionē intellectiuā non pōt esse uitiū curiositatis.

¶2 Præt. Illud, p quod hō assimilaī Deo, & quod à Deo consequiī, nō pōt esse malū: sed quæcumque abundantia cognitionis a Deo est, sm illud Eccl. 1. Oīs sapientia à dño Deo est. & Sap. 7. dr̄. Ipse dedit mihi horū q̃ sunt scientiam ueram, ut sciam dispositionem orbis terrarum, uirtutes elementorum &c. Per hoc etiam homo Deo assimilatur, q ueritatem cognoscit: quia omnia nuda & aperta sunt oculis eius, ut habetur ad Hebr. 4. Vnde primi Regum 2. dicitur, quòd Deus, scientiarum dominus est. ergo quantumcumque abundet cognitio ueritatis, non est mala, sed bona: appetitus autem boni non est uitiosus. ergo circa intellectiuam cognitionem ueritatis nō potest esse uitium curiositatis.

¶3 Prę. Si circa aliquā intellectiuā cognitionē posset esse curiositatis uitiū, pcipuè esset circa philosophicas sciētias: sed eis intēdere non uī esse uitiosum. dicit. n. Hiero. super Danielē. Qui de mensa, uel uino regis noluerunt comedere ne polluanī, si sapientiam, atque doctrinam Babyloniorum scirent esse peccatum, numquàm acquiescerēt di-

scere

culationis creaturarū, cū sit in gñe boni honesti, qd̄ pp seipsum bonum est. Secūdo ergo pōt intelligi qa oportet Dei cognitionem esse finē vltimū cognitionis creaturarū: & in hoc sensu intelligitur litera. Nā sicut ois scientia aīæ ordinaī ad felicitatē ut q̃ vltimū finē, ita ois creaturæ cognitio ordinaī ad cognitionē Dei vt finē vltimū. Nec est opus ipsa ad pñm actu dū, q cū quis vacat scientiis creaturarū, ordinet earū notitiā in Dei cognitionem qñ suapte natura cognitio creaturę gradū cōstituit ascensionis ad cognitionem Dei. Et iō appetēs studiū sciendi creaturā, eo ipso appetit gradū deducentē in cognitionē Dei, nisi appetitu peruerso deductionē hmōi cōtemnat, & negationē ordinis ad Dei cognitionē, q in ipso gradu cognitionis creaturę est amplectaī. Tunc. n. peccatū in litera descriptum, accidit.

Ferrar. per tot. 802

3. di. 35. q. 2. ar. 3. q. 3

Li. 2. ca. 6. declinādo ad fi. to. 5.

C. 4. par. 4. non multum remote a fine.

Dan. 1. super illud proposuit autem to. 5. & habetur in decreto d. 37. ca. q de mensa.

ſcere quod non licebat. Et Aug. dicit in 2. de doct. christiana, † q̃ ſi qua vera philoſophi dixerunt, ab eis ſunt tanq̃ ab iniuſtis poſſeſſoribus in vſum noſtrum vendicanda. Non ergo circa cognitioné intellectiuam poteſt eſſe curioſitas vitioſa.

†Lib. 2. ca. 40 in prin. tom. 3. Super illud ad Ephe. 4 non amplius ambuletis in vanitate ſenſus ſui tom. 9.

Sed contra eſt, qđ Hiero. † dicit. Nõne vobis vr in vanitate ſenſus, & obſcuritate mẽtis ingredi, q̃ diebus ac noctibus in dialectica arte torquẽ, q̃ phyſicus pſcrutatur oculos trãs cælũ leuat? ſed vanitas ſẽſus, & obſcuritas mẽtis eſt vitioſa. ergo circa intellectiuas ſcias poteſt eſſe curioſitas vitioſa.

Q. præced. art. 1.

Resp. Dcẽdm, q̃ ſicut dictũ eſt, * ſtudioſitas nõ eſt directè circa ipsã cognitioné, ſed circa appetitũ & ſtudiũ cognitionis acquirẽdæ. Aliter aũt eſt iudicãdũ de ipſa cognitione ueritatis, & aliter de appetitu & ſtudio veritatis cognoſcẽdæ. Ipſa.n. ueritatis cognitio, p ſe loquẽdo, bona eſt. Põt aũt p accidens eſſe mala, rõe. ſ. alicuius cõſequẽtis, vel inquãtũ. ſ. aliqs de cognitione veritatis ſupbit, ſm illud 1. ad Cor. 8. Scia inflat: uel inquantũ hõ vtiẽ cognitione ueritatis ad peccãdũ. Sed ipſe appetitus, vel ſtudiũ cognoſcẽdę veritatis põt hre rectitudiné, vel pũerſitaté. Vno quidẽ mõ, put aliqs tẽdit ſuo ſtudio in cognitioné ueritatis, prout p accidẽs iungiẽ ei malũ, ſicut illi q̃ ſtudent ad ſciam ueritatis, ut exinde ſuperbiant. Vñ Aug. dicit in li. de moribus Eccl.* Sunt q̃ deſertis uirtutibus, & neſciẽtes quid ſit Deus, & quãta ſit maieſtas ſp eodẽ mõ manẽtis naturæ, magnũ aliquid ſe agere putant, ſi uniuerſam iſtã corporis molé, quã mundũ nuncupamus, curioſiſſimè intenſiſſimeq; pquirant. Vñ ẽt tanta ſuperbis gigniẽ, ut in ipſo cælo, de quo ſæpe diſputant, ſibimet habitare videanẽ. Similiter ẽt illi q̃ ſtudent addiſcere aliqd ad peccãdũ, uitioſum ſtudiũ habent, ſm illud Hier. 9. Docuerunt linguã ſuã loqui mẽdaciũ: ut inique agerẽt, laborauerũt. Alio aũt mõ põt eſſe uitiũ ex ipſa inordinatione appetitus & ſtudii ad diſcẽdã ueritaté. Et hoc quadrupliciter. Vno mõ, inquantũ p ſtudiũ minus utile retrahunẽ à ſtudio, qđ eis ex neceſſitate incũbit. Vñ Hiero. dicit.* Sacerdotes dimiſſis Euãgeliis & prophetis, uidemus comędias legere, & amatoria bucolicorũ uerſuũ verba cãtare. Alio mõ, inquantũ ſtudet aliqs addiſcere ab eo, a quo nõ licet: ſicut patet de his q̃ aliqua futura a dæmonib. p quirũt, q̃ eſt ſuperſtitioſa curioſitas. Vñ Aug. dicit in li. de uera * religione. Neſcio an philoſophi impedirenẽ à fide uitio curioſitatis in percunctãdis dęmonibus. Tertio, qñ hõ appetit cognoſcere ueritaté circa creaturas nõ referẽdo ad debitũ finé, ſ. ad cognitioné Dei. Vñ Aug. dicit i li. de uera * religione, q̃ in cõſideratione creaturarũ nõ eſt uana, & peritura curioſitas exercenda, ſed gradus ad immortalia & ſp manẽtia faciẽdus. Quarto mõ, inquãtũ aliqs ſtudet ad cognoſcendã ueritaté ſupra pprii ingenii facultaté, quia per hoc hoĩes de facili in errores labunẽ. Vñ dř Eccl. 3. Altiora te ne quęſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris, & in plurib. operibus eius ne fueris curioſus. Et poſtea ſequiẽ: Multos.n. ſupplantauit ſuſpitio eorum, & in uanitate detinuit ſenſus eorum.

D. 919. Concl. m — Concl. p — Ca. 21. ante me. to. 1. — Ad Dama. de filio prodigo, ante med. to. 4. — Ca. 4. in fine, tom. 1. — Ca. 29. parũ a prin. tom. 1.

F Ad primum ergo dcẽdm, q̃ bonũ hoĩs conſiſtit in cognitione ueri: non tñ * ſummũ hoĩs bonũ cõſiſtit in cognitione cuiuslibet ueri, ſed in perfecta cognitione ſummæ ueritatis, ut patet per Phil. in 10. Ethic.* Et iõ põt eſſe uitium in cognitione aliquorum uerorum, ſm q̃ talis appetitus non debito modo ordinatur ad cognitionem ſummæ ueritatis, in qua conſiſtit ſumma fęlicitas.

D. 273. & 274. — Li. 10. Eth. cap. 7. & 8. tom. 5.

Ad ii dcẽdm, q̃ etſi rõ illa dicit, q̃ cognitio ueritatis ſm ſe bona ſit, nõ tñ per hoc excludiẽ q̃n poſſit aliqs cognitione ueritatis abuti ad malũ, uel ẽt inordinaté cognitioné ueritatis appetere: quia ẽt G oportet appetitum boni debito mõ regulatũ eſſe.

Ad iii dcẽdm, q̃ ſtudiũ philoſophiæ ſm ſe eſt licitũ, & laudabile pp ueritaté quã philoſophi perceperunt Deo illis reuelante, ut dř ad Rom. 1. Sed quia quidã philoſophi abutunẽ ap fidei impugnationem, iõ Apoſtolus dicit ad Coloſ. 2. Videte ne quis uos decipiat per philoſophiã, & inané ſcientiam ſm traditioné hoĩum, & non ſm Chriſtum. Et Dionyſius dicit in Epiſtola ad Polycarpum,* de quibuſdam philoſophis, q̃ diuinis non ſanctè contra diuina ntuntur, per ſapientiam Dei tentantes expellere diuinam uenerationem.

Inter prin. & medium illius.

H

ARTICVLVS II.

Vtrum uitium curioſitati ſit circa ſenſitiuam cognitionem

Ad secundum ſic pceditũ. Vř q̃ uitiũ curioſitatis nõ ſit circa ſenſitiuã cognitioné. Sicut.n. aliqua cognoſcũtur p ſenſũ uiſus, ita ẽt aliqua cognoſcunẽ p ſenſum tactus & guſtus: ſed circa tãgibilia & guſtabilia nõ poniẽ uitiũ curioſitatis, ſed magis uitiũ luxuriç I & gulæ. ergo uř q̃ uitiũ circa ea q̃ cognoſcuntur per uiſum, nont ſit uitium curioſitatis.

¶2 Præt. Curioſitas eſſe uř in inſpectione ludorũ. Vñ Aug. dicit in 6. cõfeſſio. * q̃ quodã pugnę caſu cũ clamor ingẽs totius populi uehemẽter Alipiũ pulſaſſet, curioſitate uictꝰ aperuit oculos, ſꝫ iſpectio ludorũ nõ uř eſſe uitioſa, q̃a hmõi iſpe K ctio delectabilis reddiẽ pp repſentatioẽ, in qua hõ naturaliter delectaẽ, ut Phil. dicit i ſua poetria.* ſi ergo circa ſẽſibiliũ cognitioné ẽ uitiũ curioſitatis.

¶3 Pręt. Ad curioſitaté ptinere uř actꝰ pximorũ pquirere, ut dicit Beda: * ſed perquirere facta aliorũ nõ uř eẽ uitioſũ, q̃a ſicut dř Eccl. 17. Vnicuiq; mãdauit Deus de proximo ſuo. ergo uitiũ curioſitatis non eſt in huiuſmodi particularibus ſenſibilibus cognoſcendis.

Li. 6. ca. 8. in medio, tom. 1. — Ca. 1. to. 6. — In 1. cano. Ioan. ca. 1. Et in lib. ſcintillarum c. 69.

SVP. QV. CLXVII. ARTIC. II.

In art. 2. eiuſdem q. 167. dubiũ occurrit, qñ diminutus vi author circa curioſitatem ſenſitiuæ cognitionis, cũ omittit tertium naturalé finé, duobus tñ enumeratis. Senſitiua namq; cognitio non ſolum ad duo, vt in litera dř, ſ. vitã & intellectum, ſed ẽt ad ſeipſam in homine ordinatur, q̃ in litera non dř. Homini enim natura dedit videre propter videre & pp audire, cuius infallibile ſignum eſt, quòd naturaliter hõ delectatur in ipſo videre & in ipſo audire &c. Et in hoc homo differre videtur a cæteris animantibus ſecluſo ordine ad intellectum. Et hinc ſequitur in propoſito, quòd non eſt curioſitatis videre propter videre, & audire vt audiat &c. Sicut non eſt curioſitatis videre & audire propter intellectum, aut vitæ commoda, quoniam ad naturalem finé actus ordinaẽ ſine aliqua mala circunſtantia. ¶Ad hoc dř, q̃ ſicut licuit Ariſtoteli in lib. de ſenſu & ſenſato, illam hominis olfactionem, quæ in florũ odore delectatur ſine vlla ad tactũ & guſtum relatione, quam ſoli homini ppriam dicit, reducere in aliam humanæ utilitatis ſpeciem, ſcilicet in ſanitaté cerebri, ut patet ibi, ita q̃ poſuit naturã dediſſe hoĩ talẽ ſenſationẽ pp ſanitaté: ita licuit authori cognitioné ſẽſitiuam datam hoĩ, ẽt pp ſeipſam, reducere ẽt in obſequium cognitionis intellectiuæ, ita q̃ ſub illo mẽbro cõprehendit utrũque cognitionis ſenſitiuæ in homine finẽ proprium, ſ. ſeipsã, & intellectiuã cognitioné. Ad id aũt qđ ad ppoſitũ applicaẽ de uidente ut uideat &c. dř q̃ per ſe loquendo, uidere ut ſenſus habeat hãc ſuã perfectionẽ, q̃ eſt uidere: & ſimiliter audire ut auditus habeat ſuam perfectionem, quæ eſt audire, nullum peccatũ eſt. Sed illud eſt uacare perfectioni, hoc recreationi naturæ. Sed p accidens eſt ibi peccatũ ſi ſcilicet impeditur hõ ppterea a debitis cogitationibus, ut Aug. dicit de uiſu canis poſt leporem. Et vniuerſaliter cõtigit peccatum in applicãdo ſenſum ad ſentiẽdũ pp ſentire, aut ſẽſationis delectationẽ ſi circunſtãtia aliqua debita deſit, aut diſcõueniens apponatur ex perſona, loco, tempore, quantitate &c.

¶In rñſione ad primũ eiuſdẽ ſecundi articuli, dubiũ occurrit circa differentiam in litera poſitã inter gulã luxuriãq; ex vna & curioſitaté ex alia parte: qñ aut nulla, aut falſa ur. Nam per uſum rerum tangibiliũ poſſumus dua intelligere, uel applicationé rerũ tangibiliũ ad tactum, uel applicationem rerũ tangibiliũ ad alia opera. Et ſi primo mõ intelligimus, tunc differentia eſt nulla: quia ẽt curioſitas eſt circa applicationem tactus, & omnium ſẽſuum ad ſentiendũ ſua ſenſibilia, ut in litera dř. Si ſecũdo mõ, falſa eſt differentia: quia nec luxuria, nec gula eſt circa uſum tangibiliũ, quo uendunt & emunt, & alia multa de eis fiũt. ¶Ad hoc dř, q̃ ſermo literæ formalis eſt, & de uſu tãgibiliũ, quatenus tãgibilia ſenſu tactus & guſtus, ut eſt, quædam tactus ſunt intelligiẽ. Hmõi aũt uſus in uenereis cibo, potuq; conſiſtit: ita q̃ differentia conſiſtit in hoc, q̃ gula, ſeu luxuria uerſaẽ circa delectationem tangibiliũ, quæ conſiſtit in uſu eorũ, hoc eſt, in applicatione eorũ ad uenereos actus, ſeu ad comedendũ & bibẽdũ. Curioſitas uerò uerſatur circa delectationem eorundem, ſ. tangibiliũ, & ẽt reliquorum ſenſibilium, ſ. guſtabilium, odorabiliũ, audibiliũ, ac uiſibilium, quæ conſiſtit in cognitione eorũdẽ. Curioſus.n. quęrit cognoſcere ac diſcernere ſenſibilia. Luxurioſus aũt, ac guloſus quærit uti ſenſibilibus. Vnde, ut Auguſtinus docuit allatus i litera, voluptuoſus quęrit ſenſibilia, quæ delectant. Curioſus quærit ſenſibilia, etiam ſi moleſtãt: quia ad cognoſcendum oportet contraria ſentire: ad utendum aũt delectabilia ſola cõueniunt. Et hinc habes primo qualis eſt delectatio libidinoſa, quæ conſiſtit in tactibus & oſculis, illa. ſ. quæ conſequitur uſum tangibiliũ. Illa ſiquidem carnalis delectatio, quę in illo uſu qui ſm ſubnaturã præuius natura eſt eſſe ad concubitũ, ẽt ſi in illa ſiſtatur, eſt libidinoſa, ut clare patet ex differentia aſſ delectationem curioſam, q̃ eſſet, ſi delectaret in diſcernendo molle à duro, calidum à frigido, aſperum à leni, & cognitione eorũ. Conſtat namque q̃ delectatio eorum qui in oſculis & tactibus delectantur, non eſt circa cognitioné ſenſibilium. Habes ſecundo, q̃ ſi uirgo tanta curioſitate tẽtaretur ad ſciẽdum quid uenereũ opus eſſet, & ppea illud appeteret, dupliciter peccaret: ſ. ſtupro & curioſitate, ſicut q̃ appetit mœchari ut furetur.

¶In eodẽ ar. 2. in rñſione ad 3m circa inſpectioné ſpectaculorũ aduertẽdũ, q̃ q̃ cõtrahit ibi multa, ſ. repſentatio ipſa: & quo ad hoc nõ peccatũ, quia naturaliter animum delectat repræſẽtatio ut Ariſt. dixit, Res pſentatæ, & quo ad hoc iuxta earũ qualitatem ſunt iudicanda, Nam ſi repræſentantur luxurioſa, aut crudelia, bonis moribus aduerſantur: quia inductiua ex natura ſua ſunt ad uitia, ut Chriſ. in litera dicit. Sicut econtra: ſi repræſentantur pia, aut diuina, conſonãt pietatis & religionis uirtutibus. Et qñ cõtrẽ qui interſunt hmõi ſpectaculis, delectationis cã adſunt: ideo ſi indecentia ſunt quæ repræſentãtur, non excuſantur à peccato uidentes, dato q̃ in ueritate ſola eos repreſentatio delectaret: & rõ eſt quia ſaltẽ dant exteriori actu operã rei illicitæ, ſ. delectabili præſentiæ de indecentibus. Præſentia ſiquidem illa exterior.

Parte. p. ii. 803

Sed contra eſt, qđ Aug. dicit in lib. de uera* relig. q̃ cõcupiſcentia oculorũ reddit hoĩes curioſos. Vt ãt dicit Beda, † Cõcupiſcentia oculorũ eſt non ſolũ in diſcẽdis magicis artibus, ſed ẽt in cõtẽplandis ſpectaculis, & indignoſcẽdis & carpen B dis uitiis proximorũ quæ ſunt quædam particularia ſenſibilia. Cũ ergo concupiſcentia oculorum ſit quoddã uitiũ, ſicut ẽt ſuperbia uitæ, & concupiſcẽtia carnis, cõtra q̃ diuidiẽ 1. Ioannis 2. vř q̃ uitiũ curioſitatis ſit circa ſenſibilium cognitionem.

Cap. 38. circa med. præcipue, tom. 1. — †Super illud 1. Ioã. Omne qđ eſt in mundo aut eſt cõcupiſcẽtia carnis &c.

Resp. Dicendũ, q̃ cognitio ſenſitiua ordinaẽ ad duo. Vno n. mõ tã i hoĩbus, q̃ in aliis animalibus ordinaẽ ad corporis ſuſtentationẽ, quia per huiuſmodi cognitioné hoĩes, & alia aĩalia uitant nociua, & conquirũt ea q̃ ſunt neceſſaria ad corporis ſuſtentationé. Alio mõ, ſpãliter in hoĩe ordinaẽ ad cognitioné intellectiuã, uel ſpeculatiuã, uel practicã. Appone re ergo ſtudium circa ſenſibilia cognoſcẽda, dupliciter põt eſſe uitioſum. Vno mõ, inquantũ cognitio, ſenſitiua non ordinatur in aliquid utile: ſed potius auertit hoĩem ab utili conſideratione. Vñ Aug. dicit i 10. conf.* Canẽ currẽtẽ poſt leporem iam nõ ſpecto cum in circo fit. At uero in agro ſi caſu, trãſeam, auertit me fortaſſis ab aliqua magna cogitatione, atque ad ſe cõuertit illa uenatio: & niſi iam mihi demonſtrata infirmitate mea, cito admoneas uanus hebeſco. Alio mõ, inquãtum cognitio ſenſitiua ordinatur ad aliquod noxium, ſicut inſpectio mulieris ordinatur ad concupiſcendũ, & diligens inquiſitio eorũ quæ ab aliis fiũt, ordinatur ad detrahendũ. Si quis aũt cognitioni ſenſibiliũ intendit ordinate pp neceſſitatẽ ſuſtẽtãdæ naturæ, uel pp ſtudium intelligendę ueritatis, eſt uirtuoſa ſtudioſitas circa ſenſibilem cognitionem.

Concl. m — Li. 10. cap. 35. Paulo ante fi. t. 1. — Concl. p

Ad primum ergo dcẽdm, q̃ luxuria, & gula ſunt circa delectationes quæ ſunt in uſu rerũ tangibiliũ. Sed circa delectationem cognitionis omnium ſenſuum eſt curioſitas, & uocatur cõcupiſcentia oculorũ: quia oculi ſunt ad cognoſcendũ in ſenſibus principales, unde oĩa ſenſibilia uideri dñr, ut Aug. dicit in 10. lib. conf.* Et ſicut Aug. ibidem ſubdit, † ex hoc euidentius diſcernitur, quid uoluptatis, quid curioſitatis agatur per ſenſus, q̃ uoluptas pulchra, ſua C uia canora, ſapida, lenia, ſectaẽ. Curioſitas aũt ẽt his contraria tentandi cauſa non ad ſubeundam moleſtiam, ſed experiendi noſcendique libidinem.

Lib. 10. ca. 35. to. 1. †Lib. 10. c. 35. ante medium to. 1.

Ad ii dcẽdm, q̃ inſpectio ſpeculorum uitioſa redditur, inquantũ per hoc homo fit pnus ad uitia uel laſciuiæ, uel crudelitatis, per ea quæ ibi repręſentantur. Vndè Chriſoſt.* dicit q̃ adulteros, & inuerecundos conſti D tuunt tales inſpectiones.

Homil. 6. in Mat. nõ remotè a fine, to. 2.

Ad iii dicendum, q̃ proſpicere facta aliorum, uel inquirere bono aĩo, uel ad utilitaté ppriam, ut. ſ. homo ex bonis operibus proximi prouoceẽ ad melius: uel etiam ad utilitatem illius, ut ſcilicet corrigatur ſi quid ab eo agiẽ uitioſè ſm regulã charitatis, & debitum officii, eſt laudabile ſecundũ illud ad Heb. 10. Conſiderate uos in E uicem in prouocationem charitatis, & bonorum operũ. Sed q̃ aliquis intendat ad conſiderãda uitia proximorum ad deſpiciendum, uel detrahendum, uel ſaltem inutiliter inquietandum, eſt uitioſum. Vnde diciẽ Prou. 24. Ne inſidieris, & quæras impietatem in domo iuſti, neque uaſtes requiem eius.

Universidad de Deusto Biblioteca

terior sumpta natura cōiter fit ad delectandum alium non sola repræsentatione, sed de repræsentatis, ut patet. Præter hoc aūt grauius peccant uiri graues rōne scandali & mali exempli. Grauissime, aūt clerici, religiosi, sacerdotes, aut pontifices in hoc delinquerent. Et licet in decētia spectacula p cognita nullus debeIet, etiā inuitatus, ire, si th̄ futuræ indecentiæ nescius se ibi inuenerit, nec exire pōt, imitet Alipiū claudēdo oculos, ut sic & seipsum seruet, & quātū in se est, alios hoc facto moneat.

SVP. QV. CLXVIII. ARTIC. I.

IN ar. 1. q. 168. dubiū occurrit circa reductionem ordinis exteriorum motuum ad duas uirtutes positas ab Arist. Q̄m non uř hmōi ordinatio sufficienter ad has uirtutes reduci. Nā dupliciter motus exterior, ut in litera dř, debet esse ordinatus. Primo, ut sint motus conuenientes personæ quæ mouetur. Secundo, ut sint ēt decentes quo ad alios. Et quo ad sm quidem sufficienter reducitur motuū nostrorum decor ad affabilitatem. Sed quo ad primum nō sufficienter reducitur ad ueritatem: q̄m ueritatis uirtuti sat est, ut motus exterior sit uerum interioris signū: non requirit q sit moderatus, ut deberet esse. Vnde si qs intus præceps exteriores etiam motus præcipites habeat, peccat cōtra modestiā exterioris motus, & th̄ non contra ueritatem.

¶Ad hoc dř, q reductio ista, qualis dubitando descripta est, non habet rab autho re. qm i litera motus exterior. i signū interioris, & non simpliciter ut conueniens personę, reducitur ad ueritatem. Et ppea si non usquequaq; quadrat, non est authori imputandum. Saluari th̄ pōt dicendo, q quia ad ueritatis uirtutem pertinet moderatio exterioris mot° in ordine ad personā bene dispositā intus, alioquin nō consonaret motus hoīs exterioris homini interiori, idcirco ad eandem uirtutem spectat moderatio exterioris motus in ordine ad personam intus, q̄uis nō de facto th̄ de debito bene dispositam. Ita q omni fictione semota, ad ueritatem spectat moderari exteriorē motū sic, ut consonet bonæ dispositioni, quæ est, aut esse debet in interiori hoīe. Et sic decor exterioris motus ab his duabus uirtutibus sufficienter manat.

Per. per tot. 804 4. Eth. lec. 16. princ.

Est Augu. hoc loco, tom. 8.

In prin. li. 2. Eth. to. 5.

Q. 166. ar. 1. arg. 1.

Li. 1. c. 18. circa med. to. 1.

QVÆST. CLXVIII.

De Modestia secundum quod consistit in exterioribus motibus corporis, in quatuor articulos diuisa.

POSTEA considerandū est de modestia secundū qđ consistit in exterioribus motibus corporis.

Et circa hoc quęruntur quatuor.

¶Primo, Vtrū i exteriorib° motibus corporis, q serio aguntur, possit esse & uirt° & uitiū.

¶Scđo, Vtrū possit esse aliqua uirtus circa actiones ludi.

¶Tertio, De peccato quod fit in excessu ludi.

¶Quarto, De peccato ex defectu ludi.

ARTICVLVS I.

Vtrum in exterioribus motibus corporis sit aliqua uirtus.

AD PRIMVM sic proceditur. Vř q in exterioribus motibus corporis nō sit aliqua uirt°. Ois. n. virtus pertinet ad spūalē aiæ decorē, ſm illud Ps. 44. Ois gloria eius filiæ regis ab intus, gl. i. in conscientia: sed motus corporales non sunt ab intus, sed exterius. ergo circa hmōi motus nō pōt esse uirtus

¶2 Pręt, Virtutes nō insunt nobis à natura, ut patet p Phil. in 2. Eth. *sed mot° corporales exteriores insūt hoibus à natura. ſm quā quidā sunt uelocis motus, & qdā tardi motus, & idē est de aliis differentiis exteriorū motuū. ergo circa tales motus nō attenditur aliqua uirtus

¶3 Præt. Ois uirtus moralis est circa actiones q̄ sunt ad alterū, sicut iustitia: uel circa passiones sicut tpantia & fortitudo: sđ exteriores mot° corporales ñ sūt ad alterū, neq; ēt sūt passiones. ergo circa eos nō ē aliqua uirt°.

¶4 Pręt, In oi opere uirtutis est studiū adhibēdū, ut s. dictū: est † sed adhibere studium in dispositione exteriorū motuū ē uituperabile. dicit. n. Amb. ī 1. de offi. *Est gressus pbabilis, i quo sit spēs authoritatis, grauitatisque pōd°, tranqllitatis uestigiū, ita th̄ sit studiū desit atq; affectatio, sđ mot° sit pur° ac simplex. ergo uř q circa cōpositionē exteriorū motuū ñ cōsistat uirt°.

SED CONTRA est, q decor honestatis ptinet ad uirtutē: sđ cōpositio exteriorū motuū ptinet ad decorē honestatis. dicit n. Amb. in 1. de offic. *Sicut molliculū & infractū, aut uocis sonum aut gestum corporis non pbo: ita nec agrestē, aut rusticā naturā imitemur, effigies eius formula disciplinę, forma honestis est. ergo circa cōpositionem exteriorū motuum, est uirtus.

RESP. Dicēdū, q uirtus moralis cōsistit in hoc, q ea quæ sunt hoīs, p rōem ordinantur. Manifestū est aūt q exteriores motus hoīs sunt per rōnē ordinabiles: ad imperiū. n. rōis exteriora membra mouentur. Vñ manifestū est, q circa horū motuū ordinationē, uirtus moralis consistit. Ordinatio aūt horū motuum attenditur quantum ad duo. Vno q-dem mō, ſm cōuenientiā personæ: alio mō, ſm cōueniētiā ad exteriores personas, negotia, seu loca: Vnde dicit Amb. in lib. de offic. *Hoc est pulchritudinem uiuendi tenere, conuenientia cuique sexui & personę reddere. & hoc pertinet ad primū. Quātū aūt ad ſm, subditur. Hic ordo gestorū optimus, hic ornatus ad oēm actionem accommodus. Et iō circa hmōi exteriores motus ponit. Andronicus duo, s. ornatū, qui respicit conuenientiā personæ: uñ dicit, q est scientia circa decens in mota & habitudine: & bonā ordinationē, q̄ respicit cōuenientiā ad diuersa negotia, & ea q̄ circūstāt. Vñ dicit, q est experiētia separationis, i. distinctionis actionū.

AD PRIMVM ergo dicēdū: q motus exteriores sunt quędā signa interioris dispositionis, ſm illud Eccles. 19. Amictus corporis, & risus dentium, & gressus hoīs, enunciant de illo. Et Ambr. dicit 1.* de offic. q habitus mentis in corporis statu cernit, & q uox quędam animi est corporis motus.

AD II dicēdū, q q̄uis ex naturali dispōne habeat hō aptitudinē ad hāc, uel ad illā dispōnem exteriorū motuū, th̄ qđ deest naturæ, pōt suppleri ex idustria rōis. Vñ Amb. dicit ī 1.* de offic. Motū natura īformat. Siqd sane ī natura uitii ē, idustria emēdet.

AD III dicēdū, sicut dictū est, † exteriores motus sunt quędā signa interioris dispositionis, quæ pcipue attēdiř ſm aiæ passiones: & iō moderatio exteriorū motuū requirit moderationē interiorum passionū. Vñ Amb. dicit ī 1. † de officiis, q hinc, s. ex motibus exterioribus, hō cordis nři absconditus aut leuior, aut iactantior, aut turbidior, aut grauior, aut constātior, & purior, & maturior æstimař. Per motus ēt exteriores alii hoīes de nobis iudiciū capiūt, ſm Eccl. 19. Ex uisu cognoscitř uir, & ab occursu faciei cognoscit sēsat°. Et iō moderō exteriorū motuū quodammō ad alios ordinař, ſm illud qđ Aug. dicit ī regula*. In oibus motib° uestris nihil fiat, qđ cuiusquā offendat aspectū sđ qđ uestrā deceat sāctitatē. Et iō moderō exteriorū motuū pt reduci ad duas uirtutes, quas Phil. tāgit ī 4. † Eth. Inquātū. n. p exteriores mot° ordinamur ad alios,

pertinet

Li. 1. c. 19. in fin. to. 1.
Concl. un
Li. 1. c. 19. circa fine, tom. 1.
Li. 1. c. 18. parū ante med. to. 1.
Li. 1. c. 18. a med. to. 1.
In sol ad 1. arg. præc.
Li. 1. c. 18. ante med. tom. 1.
In 3. regu ante med tom. 1.
Li. 4. Eth. cap. 6. & 7 tom. 5.

pertinet exteriorū motuū moderatio ad amicitiā, vel affabilitatē, quæ attēditur circa delectationes & tristitias quæ sunt in verbis & factis in ordine ad alios, quibus hō cōuiuit. Inquantū vero exteriores motus sunt signa iterioris dispōnis, ptinet eorū moderatio ad virtutē ueritatis, ſm q̄ aliqs talē se exhibet i uerbis & factis, qualis est interi°.

AD IIII dicēdū, q in cōpositione exteriorū motuū studiū uituperař, p qđ aliqs fictione quadā in exterioribus motibus utiř, ita q interiori dispōni nō cōueniāt. Dēt th̄ tale studiū adhiberi, ut si qđ in eis inordinatū est, corrigař. Vñ Amb. dicit in 1.* de officijs. Ars desit, uō desit correctio.

*Lib. 1. ca. 18. parū a medio, tomo. 1.

SVP. Q. CLXVIII. ART. II.

805 IN art. 2. q. 168. aduerte duo. Primo, q nōle ludi in proposito uenit tā ludus qui consistit in factis, q̄ iocus qui consistit in uerbis: eadē. n. est rō utriusque moris. Secundo, specialiter in responsione ad primū, q prædicatores diuini uerbi peccant, recreationis gratiā dicendo aliqd ridiculū inter prædicandū, si Ambrosius & author ueri dicunt, & ratio Tulliana admittitur. s. qñ rei dignitas admit facultatē iocādi. Nulla. n. dignitas maior doctrina diuina, q̄ pdicatores enūtiāt.

Pet. per to. 4. dist. 16. q. 4. ar. 1. q. 1. cor. Et 3. con. c. 25. Et Isa. 3. lec. 5. prin. Et 4. Eth. lec. 16. pri. *Li. 1. c. 23 in med. tomo. 1.
†1. 2. q. 55. ar. 4. Hom. 6. in Mat. a medio, to. 2.

ARTICVLVS II.

Vtrum in ludis possit esse aliqua virtus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vř q in ludis nō possit esse aliqua uirtus. Dicit n. Amb. in 1.* de offic. Dñs ait Væ uobis q ridetis, qa flebitis. Nō solū ergo profusos, sed ēt oēs iocos declinādos arbitror: sed illud qđ pōt uirtuose fieri, nō ē totaliter declinādū. ñ ergo circa ludos pōt eē uirt°.

¶2 Pręt. Virtus est, q̄ Deus ī nobis sine nobis opatur, vt s. † habitū est: sed Chrysosto. * dicit, Non dat Deus ludere: sed diabolus. Audi* quid ludentes passi sunt: Sedit populus māducare & bibere, & surrexerunt ludere. ergo circa ludos non potest esse virtus.

¶3 Præt. Philoso. dicit in 10. † Eth. q operationes ludi non ordinantur in aliquid aliud: sed ad virtutem requiritur, vt propter alud eligens operetur, sicut patet per Philoso. in * 3. Ethico. ergo circa ludos non potest esse aliqua virtus.

SED CONTRA est, quod Aug. *dicit in 2. musicæ, Volo tandē tibi parcas. Nā sapientē decet īterdū remittere faciē rebus agendis intentā: sed ista remissio animi a rebus agēdis fit per ludicra verba & facta. ergo his vti interdū ad sapiētē & virtuosū ptinet. Phil. *ēt ponit virtutē eutrapelię circa ludos, q̄ nos possumus dicere iucunditatem.

Li. 10. c. 6. ante medium to. 5
Li. 3. c. 4. tomo. 5.
Li. 2. c. ult. in fi. to. 1.
Li. 4. ca. 8. Eth. to. 5.

RESP. Dicēdū, q sicut hō indiget corporali qete ad corporis resocillationē, qa nō pōt cōtinue laborare pp hoc, q hēt finitam virtutē, q̄ determinatis laboribus proportionař: ita ēt est ex parte aiæ, cuius ēt est virtus finita ad determinatas opationes proportionata. Et ideo qñ ultra modū suū in aliquas opationes se extendit, laborat, & ex hoc fatigatur, præsertim qa in opationibus animæ simul ēt laborat corpus: inquantum. s. aīa intellectiua utitur uiribus per organa corporea operantibus. Sunt aūt bona sensibilia connaturalia homini: & ideo qñ anima ultra sensibilia eleuatur operibus rationis intenta, nascitur exinde quædā fatigatio animalis, siue homo intendat opibus rationis practicæ, siue speculatiuæ, magis tamē si operibus cōtēplationis intendat: qa per hoc magis à sensibilibus eleuař. q̄uis forte in aliqb o perib. exteriorib rōis practicę maior labor corpis psistat. In vtrisq; th̄ tāto aliqs magis altero fatigař quāto vehemētius operib. rōis intēdit. Sicut āt fatigatio corporalis soluiř p corporis qetē, ita ēt oportet q fatigatio animalis soluař p aiæ qetē. Quies āt aiæ est delectatio, ut s. *habitū est cū de passionib. ageret & iō remediū ɔ̄ fatigationē aialem adhibeř p aliquā delectationē, intermissa intentione ad insistēdū studio rōis. Sicut in collationib. *patrū legiř, q Beatus Iannes Euangelista, cū qdā scandalizaretur, q eū cū discipulis suis ludentē inuenerāt, dř mandasse vni eorū qui arcū gerebat, ut sagittam traheret. Qđ cū pluries fecisset, q̄siuit vtrū hoc cōtinue facere posset, q rñdit, q si hoc cōtinue faceret, arcus, frangereř. Vñ Beatus Ioānes subintulit, q similiter animus hoīs frangeretur, si numquàm à sua intensione relaxareř. Hmōi āt dicta, uel facta in qbus nō qriř nisi delectatio animalis, vocantur ludicra, vel iocosa: & iō necesse est talib. iterdū vti, quasi ad quādā animæ quietē. Et hoc est quod Phil. *dicit in 4. Eth. q in huius uitæ cōuersatione qdā requies cū ludo habeř: & iō oportet interdū aliquibus talibus uti. Circa q̄ th̄ uideňř tria eē pręcipue cauenda, quorū primū & principale est, q prędicta delectatio ñ quærař in aliquib. operōnibus, uel uerbis turpibus, uel nociuis. Vñ Tullius* dicit in 1. de offi. q unum genus iocandi est, liberale, petulans, flagitiosum, obscęnum. Aliud āt attendendū est, ne totaliter grauitas aiæ resoluatur Vnde Amb. † dicit in 1. de offi. Caueamus ne dum relaxare animū uolumus, soluamus oēm harmoniā, quasi concentū quendā bonorū operū. Et Tullius † dicit in 2. de offi. q sicut pueris nō oēm ludēdi licentiā damus, sed eā q̄ ab honestis actionibus nō sit aliena, sic in ipso ioco aliquod pbi ingenii lumē eluceat. Tertio āt attendēdū est sicut & ī oibus humanis actibus, ut cōgruat personæ, tempori, & loco, & ſm alias circunstantias debite ordinetur, ut scilicet sit tempore & homine dignos, ut Tullius* dicit ibidem. Huiusmodi autem ſm regulam rōis ordinantur. Habitus autem ſm rōem operans est virtus moralis: & ideo circa ludos potest esse aliqua virtus, quam *Philoso. eutrapeliam nominař. Et dicitur aliquis eutrapelus à bona conuersione, quia. s. bene conuertit aliqua dicta, uel facta in solatium: & inquantum p hāc uirtutem homo refrænatur ab immoderantia ludorum, sub modestia continetur.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q sicut dictū* ē iocosa dēnt cōgruere negotiis & psonis. Vñ & Tull* † dicit ī 1. rhet. q qñ auditores sūt defatigati, ñ est īutile ab aliqua re noua, aut ridiculosa oratorē incipere, si th̄ rei dignitas ñ adimit iocādi facultatē. Doctrina āt sacra maximis reb. intēdit, ſm illud Prouc. 8. Audite, qm̄ de reb. magnis locutura sū. Vñ Amb. nō excludit vniuersaliter iocū a cōuersatiōe humana, sđ a doctrina sacra: vñ pmittit. Licet īterdū honesta ioca ac suauia sit, th̄ ab ecclesiastica abhorrēt rōa qm̄ i scripturis scīs ñ repet. ī° ea

1. 2. q. 25. art. 2. & q. 31. a. 2. ad 4.
In collatione 24. c. 21.
Concl. un
Li. 4 ca. 8 to. 5.
*Li. 1. inc. de scurrilitate & facetia i pri
Li. 1. c. 20. circa principio to. 1.
Li. 1. imediate ante c. de scurrilitate.
Loco iā dicto.
Concl. 2.
Li. 4. Eth. c. 8. tom. 5 in cor. ar. Concl. 3.
Li. 1. de Inuentione inter pri. & mediū Lib. 1. ciii. ca. 33. in prin. to. 4.

quēadmodū vsurpare possim*.

Ad II dicendum, q verbū illud Chrys. est intelligēdum de illis qui inordinate ludis vtunt̄, & præcipue eorū q finē in delectatione ludi cōstituunt: Sicut de quibusdā dr̄ Sapient. 15. Aestimauerunt esse ludum vitam nr̄am, cōtra quos dicit Tullius in 1.* de offi. Non ita generati a natura sumus, ut ad ludum et iocū facti esse videamur, sed ad seueritatē potius, & ad q̄dā studia grauiora, atque maiora.

Ad III dicendum, q ipsæ operationes ludi s̄m suā speciem nō ordinant̄ ad aliquē finē: sed delectatio q̄ in talibus actib. habet̄, ordinat̄ ad aliquam animę recreationē, & quietē, & secū- H dum hoc, si fiat moderate: licet uti ludo. Vnde Tullius dicit* in 1. de offi. Ludo & ioco uti q̄dē licet, sed sicut sōno & qetibus cęteris tunc cū grauibus, seriisque rebus satisfecerimus.

Eodem loco nunc p ximo dicto

ARTICVLVS III.

Vtrum in superfluitate ludi possit esse peccatum.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̄ q in superfluitate nō posit esse pc̄t̄m. Illud. n.[h] I quod excusat a pc̄tō non dr̄ eē pc̄t̄m, sed ludus qñq; excusat a pc̄tō. Multa. n. si serio fierēt, grauia peccata essent, q̄ quidē ioco facta uel nulla, uel leuia sūt ergo vr̄ q in super abundātia ludi non sit peccatum.

¶2 Pręt. Omnia alia uitia reducuntur ad septem uitia capitalia, ut Grego.* dicit 31. mora. K sed super abundantia in ludis [h]non uidetur reduci ad aliqđ capitalium vitiorum. ergo videtur quòd non sit peccatum.

Li. 31. c. 31

¶4 Præt. Maxime histriones in ludo vident̄ supabūdare, q[h] totā suā vitā ordinans[h] ad ludēdū. Si ergo supabundantia ludi esset pc̄t̄m, tunc omnes histriones essent in statu peccati. Pec

carent ēt oēs qui eorū ministerio vterētur, vel qui eis aliqua largirētur, tanq̄ peccati fautores, qđ vr̄ esse falsū. Legit̄*. n. in vitis patrū, q B. Paphnutio reuelatū ē, q q̄dā ioculator futur* erat sibi cōsors ī vita futura.

In 1. parte in ea de S. Paphnutio fol. 24. in primo li.

G SED CONTRA ē, q sup illud Prouer. 14. Risus dolori miscebit̄, & extrema gaudij luct* occupat, dicit* gl. luctus ppetuus: sed in supfluitate ludi est iordinat* ris*, & iordinatū gaudiū. ergo ē ibi peccatū mortale, cui soli debetur luctus perpetuus.

*G los. interlinearis ibid.

RESP. Dicendum, q in oī eo qđ ē dirigibile s̄m rōnē, superfluum dr̄ qđ regulā rōis excedit. Dimi nutū aūt dicitur s̄m q deficit a H regula rōnis. Dictum* est aūt q ludicra, siue iocosa uerba, vel facta sunt dirigibilia s̄m rōnē: & iō superfluum in ludo accipitur, qđ excedit regulā rationis: quod quidem pōt esse dupliciter. Vno modo, ex ipsa specie actionū, q̄ assumūtur in ludū, qđ quidem iocandi genus s̄m Tulliū* dicitur esse illiberale. petulās, flagitiosū, obscęnum, qñ. s. vtitur aliquis cā ludi tur- I pibus verbis, uel factis: uel etiā his quæ uergunt in proximi nocumentū, quæ de se sunt peccata mortalia, &[m] sic patet q ex cessus ī ludo est pc̄m mortale.[n] Alio aūt mō pōt esse excessus ī ludo s̄m defectū debitarū circūstantiarū, puta, cū aliq utunt̄ ludo, vel tp̄ibus, vel locis idebitis, aut ēt p̄ter cōuenientiam K negotij, seu personę: & [p] hoc q dē qñq; pōt esse peccatū mortale pp vehementiā affectus ad ludū [q] cuius delectationē præponit aliqs dilectioni Dei, ita q cōtra p̄ceptū Dei, vel Ecclesię: talib. ludis vti nō refugiat. [r] Qñq; āt est pc̄t̄m veniale, tpu ta, si aliquis non tantum afficitur ad ludū, & pp hoc velit aliquid contra Deum cōmittere.

Art. præc.

Li. 1. de sti. c. de scurrilitate & facetia.

SVPER QVAE. CLXVIII. ARTIC. III.

In ar. eiusdem q. 168. dubia occurrunt circa excessum ludi. Et primum est dubiū circa illud. Excessus ludi est pc̄t̄m mortale, qñ cā ludi vtitur quis turpib. verbis, uel factis. Vr̄. n. hoc falsum, tū qa turpiloquium non est ex se pc̄t̄m mortale, & si cā ludi addatur, nō fiet ēt pc̄t̄m mortale. & eadē est rō de turpib. factis. Multa. n. sunt turpia facta, q̄ nō sūt ex se mortalia, qb. si apponat̄ q hæc cā ludi, nō fiunt mortalia, cum finis iste nō dicat s̄m se speciem mortalis peccati. sed potius alleuiet multa q̄ si serio fierent, grauiora essent. Aut igit̄ ita est falsa, aut specificari dēt q̄ sunt ista turpia uerba, vel facta, q̄ si cā ludi fiant, reddunt ludum peccatum mortale.

Li. 1. in ca. Fonitē omnis esse modestię vt appetitus obediant rōi.

¶Secundum dubium est circa illud. Excessus in ludo est pc̄t̄m mortale, qñ vtit̄ aliquis cā ludi his q̄ vergunt in p̄ximi nocumentum. Apparet. n. ex hoc, q quicunque vtit̄ in ludo actionib. lucrosis, cum hæ uergant in proximi, aut simpliciter nocumentū peccat mortaliter. Et si hoc cōcedit̄, sequitur primo, q ludens ad sphæram paruam uel magnam uel scachos, interposita pecunia a partibus pro victore, peccaret mortaliter, quod durum ualde uidetur.

Petr. p to. 806
4. Eth. le. 16

¶Tertium dubium ē circa pc̄t̄m ī ludo ex parte circunstantia. rū, an solum pp vehementiam affectus ad ludū, reddat̄ lud* pc̄t̄m mortale ex circunstantia. Et est rō dubij, qa hęc sola cā in l̄ra tangit̄. In oppositū āt vr̄, quia ēt sine tā vehementi affectu ludere, ratione loci. puta, in Ecclesia, est mortale. ut patet extra. de vita & honestate clerico. c. Cū decorem. Et similiter rōe personæ, puta, clerici, ibidem capite, Clerici officia. Rōne ēt tp̄is, puta sacri ludi laboriosi, & totius diei consumptiui, aburi uidentur tpe diuinis dicato. Et demū rōe qualitatis ludi, puta, alea: prohib. sub pœna excōicationis interdicti, ut patet 15. distinctio. cap. Episcopus.

Li. 31. c. 31

¶Ad euidentiā horum præmittendum est, quòd licet author de ludo formaliter tractet. ac per hoc actiones, quatenus causa delectationis sunt, consideret, nos tamen ut cōscientiæ satisfaciamus, de ludo etiam materialiter, etiam nō causa delectatio F nis facto tractandum duximus. Et ideo nullus admirari debet, si author cā breuitatis alijs disputandi campum ampliorem reliquit. Ad primum ergo & secundum simul dubium dicitur, q author exponit seipsum, subiungendo illam determinationem restrictiuam. s. quæ de se sunt peccata mortalia, ita q nō dicit, qñ quis utitur turpib* verbis, vel factis absolute, & similiter non dicit, qñ quis vtitur his quæ vergunt in p̄ximi nocumentū absolute, sed cū ista restrictione subiuncta, videlicet, quæ de se sūt peccata mortalia. Et hanc eandem sententiam insinuauit per præcedentia uerba, cum dixit, Vno modo, ex ipsa specie actionū quæ assumūtur in ludum. Vnde authoris doctrina nō est, q turpia uerba, uel facta reddant ludum peccatum mortale, ut rō in oppositū bene probat, sed q turpia uerba uel facta quæ de se sunt peccata mortalia, reddunt ludum peccatū mortale ex ipsa specie actionum, quæ assumūtur ad ludum. Et ideo absque alia probatione subdit, Et sic patet q excessus in ludo est peccatum mortale. Talis siquidem in ludo excessus, ut. s. assumat actiones quæ de se sunt peccatū mortalia ad ludum, manifeste mōstrat ludū esse peccatum mortale. Numerauit autem in litera author tria genera actionum talium, scilicet turpia uerba, quæ de se sunt mortalia: turpia facta, quæ de se sunt mortalia, & ea quæ uergunt in nocumētum proximi similiter de se mortalia. Sunt autem turpia uerba de se mortalia incitatoria uerba ad mortalem lasciuiam. Nam si quis ut alius delectationē ingerat mulierem incitet ad adulterium, aut fornicationem, aut quod peius est, cōmittet eā tam iocus, quàm ludus peccatum mortale esset. Turpiloquio autem simplici utendo, aut aliquē minus honestum gestum faciendo, ut alijs delectationē ingerat, graue est, & fugiendum ualde, non tamen

Concl. m

Conc

Concl. f

mortale ex suo genere. Apostolus enim non replicauit ad Eph. 5. inter peccata excludentia à regno cælorum turpiloquium, cum tamen illud inter alia connumerasset tunc peccata. Et per hoc patet solutio primi dubij.

¶Ad secūdum dubium, qđ pp ludū ex cupiditate lucri difficile redditur

Ad PRIMVM ergo dicendum, q aliqua sunt peccata pp solā intentionē, q a. s. in iniuriā alicuius fiunt, quā quidē intētionē excludit ludus, cuius intentio ad delectationē fert̄, nō ad iniuriā alicuius, & in talibus ludus excusat a pc̄tō, uel peccatū B diminuit. Quædā uero sunt q̄ s̄m suam speciem sunt peccata sicut homicidiū, fornicatio, & similia: & talia nō excusant̄ p ludū, quinimmo ex his ludus reddit̄ flagitiosus. & obscęn*.

Ad II dicendum, q superfluitas i ludo ptinet ad ineptā lætitiā, quam Greg.* dicit esse filiā gulæ. Vnde Exod. 32. dicit̄. Sedit populus manducare & bibere & surrexerunt ludere.

Lib. 31. Mor. c. 31.

Ad III dicendum, q sicut dictū* est, ludus est necessarius ad cōuersationē humanę uitę. Ad oīa aūt q̄ sunt utilia conuersationi humanæ, deputari possunt aliqua officia licita: & iō ēt officiū histrionū, qđ ordinatur ad solatiū hoībus exhibendum, nō est s̄m se illicitū, nec sunt in statu peccati, dūmō moderate ludo utant̄. i. non utēdo aliquibus illicitis uerbis, uel factis ad ludū: & non adhibēdo ludū negotiis, & tp̄ibus indebitis. Et q̄uis in rebus humanis nō utant̄ alio officio p comparationem ad alios hoies, tn̄ p cōparationē ad seipsos & ad Deū, alias hn̄t seriosas & uirtuosas operationes, puta, dum orant, & suas passiones, et opationes cōponūt, et qñq; ēt pauperib. elemosynas largiunt̄. Vn̄ illi q moderate eis subueniūt nō peccāt, sed iuste faciūt, mercedem ministerii eorū eis tribuēdo. Si qui aūt superflue sua in tales consumunt, uel ēt sustētant illos histriones qui illici- B tis ludis utuntur, peccāt, quasi eos in peccato fouentes. Vnde Aug.* dicit super Ioannem, q donare res suas histrionibus, uitiū est immane, nisi forte aliquis histrio esset in extrema necessitate, in qua esset ei subueniēdū. Dicit. n. Amb. in lib.* de officio. Pasce fame morientem. Quisq̄s. n. pascēdo hoiem seruare poteris, si n̄ paueris, occidisti.

Art. præc.

Tract. 100 in Ioā. parum ante medium. tom. 9.

*Refertur. dis. 86. ca. Pasce.

ARTICVLVS IIII.

C *Vtrum in defectu ludi consistat aliquod peccatum*

AD QVARTVM sic proceditur; Vr̄ q in defectu ludi non cōsistat aliqđ peccatū. Nullum. n. peccatum interdr̄ penitenti: sed Aug.* dicit de penitente loquens. Cohibeat se à ludis, à spectaculis sęculi, qui perfectam consequi uult remissionis gratiam.[h] ergo in defectu ludi non est aliquod peccatū.

Li. de uera & falsa pœnit. c. 15. a med. to. 4.

D ¶2 Pręt. Nullum peccatū ponitur in cōmēdatione sanctorū: sed in commendatione quorūdā ponitur q à ludo[h] abstinuerunt. dr̄. n. Hier. 15. Non sedi in consilio ludentiū. & Tob. 3. dr̄ Nunq̄ cum ludentibus miscui me, neque cum his qui in leuitate sensus ambulant, participem me præbui. ergo in defectu ludi non potest esse peccatum.

reddit̄, dī pmittendo q ludere ex auaritia non uocat̄ ex hoc q hō nō luderet nisi apposita pecunia. Hoc. n. nō est sufficiēs auaritiæ signum: qm̄ aliunde hoc puenit, ex eo. s. q uult qs q in ueritate ludat. & cum ludus uelut q̄dā sit pugna, uictoria uere delectabilis sit, ex hoc ipso q ille cum quo ludit̄ in ueritate fecit qđ potuit, cū succubuit. Non creditur aūt q in ueritate ludat̄ nisi pecunia inter iaceat perdenda. Et similiter non uocatur qs ludere ex auaritia, ex eo q uellet uincere: hoc. n. ludo supposito, est nālis appetit* affectus, tum qa ut dictum est, ludus in qua dā pugnā ludentium consistit: tū quia nāliter hō refugit defectum, in quo cōsistit perdere, & appetit excellentiam, in qua cōsistit uincere. Sed vocat̄ quis ludere ex auaritia, qñ principale motiuum ad ludendum est lucrum, qđ quisque de seipso optime nouit, qn ex tali intentione principali ter mouet̄. Et hi proprie non uocant̄ ludere: qm̄ finis ludi, q̄ delectatio est, nō mouet illos, sed ab his fores sunt ludi ad turpe lucrū, negociatoresque p ludū potius appellā di sunt. De hmōi igit̄ appellato ludo ob auaritiā, iuxta doctrinā authoris, in hoc loco dicendum est, q non est pc̄t̄m mortale s̄c̄dm se. Et rō est, qa nō assumit actum s̄c̄dm se mortalem ex nocumento proximi, sed actum auaritię ex parte cupiditatis, & modi turpis multipliciter. Ad cuius clarā intelligentiā recolito ex supradictis in q6. 118. ar. 4. & 4. q auaritia, ut opponit̄ iustitiæ, est s̄c̄dm se peccatum mortale, ut autē opponitur liberalitati, non est secundū se peccatū mortale, nisi forte quia finis ultimus ponitur in pecunia. Actus igitur auaritiæ in ludo interueniens, si secundum se est mortalis, oportet vel quòd contrarietur iustitiæ (cōstat autem, absolute loquendo, quòd nullius iustitia violatur ex hoc, quòd duo domini rerum suorum libere exponunt illas damno, uel lucro, per uiam ludi, quia scienti & uolenti libere in his, quorum est pro sua uoluntate dominus, non fit iniuria: uterque autem scit & uult pecuniam suam, cuius est libere pro sua uoluntaria dispositione dominus, tali lucro, vel dāno, per talem uiam. s. ludi, exponere: non est igitur hic auaritia, quæ iustitiæ contrariatur:) Vel quæ sic contrarieur liberalitati, q finem ultimum in pecuniæ lucro ponat. Sed constat, q hoc cū ad interiorem affectum ludentis spectet, non oportet uniuersaliter esse uerum, nec per se pertinet ad rationem ludi. Et propterea exclusa utraque naturali auaritia a ludo ob auaritiā sequit̄ q non est secundum se mortale peccatum ludere principaliter ob cupiditatem lucri, sed est peccatum graue ac turpe. Nam ex ipsa cupiditate lucri ex inordinata uia peccatū nō est paruum Ex eo uero q homo a rationis industria, qua pecu- A nia comparanda est & conseruanda, se deiicit, & fortuito euentui cōseruationem, perditionem, q acquisitionem pecuniæ submittit, turpis efficitur, & tanto turpior, quāto ab his lucrari intendit, quibus bene faciendum est, s. amicis, vt Aristot. dixit. Et ppea turpe lucrum appellatur, quod ludo acquiritur. Simile æ iudicium est de vocatis communibus, videlicet cum aliqui disputantes de aliquo euentu in futuro, committūt suas pecunias, vt si euenerit pars affirmatiua lucretur mille, si negatiua, perdat totidem, vel minus, ppter spes maior pro altera parte est. Detestanda q̄ppe sunt hmōi, mortalia tn̄ peccata s̄m se non sunt. Et hæc dici mostrando infra modales limites, hoc est, seclusis legibus, & fraudibus, & alijs malis circunstantijs.

¶Ad dubium tertium dr̄, q ad cām in l̄ra allatam reduntur oīa circunstantiarum corruptiones per se ad ludum pertinentes. Nā nisi ex affectu ludi, sed aliunde proueniant, p accidens ad ludi peccatum concurrent, vt de se patet. Ex affectu āt ludi, nisi sit tantus, q ducat in cōtemptū expressum, uel interpretatiuum Dei, aut legis canonicæ, vel ciuilis, nulla apparet circunstantiæ mortalis deformitas: qm̄ oīs talis deformitas ad aliquid dictorum spectat. Continet ergo assignata in l̄ra cā oēs circunstantiarū maculas. Ad singulas adobiectiones deueniendo, dr̄ q in loco sacro iocari quidem, licet non deceat, qa cā loc non dicit notabilem iniuriā loci sacri, peccatum mortale nō est s̄m se. Ludere āt ex cā rōnabili, puta, si aliqua necessitate infirmum ibi oportet ludere ut non dormiat, nullum peccatum est. Et inde vr̄ cum tpe belli clau- F si sunt fideles in ecclesia, & sani egēt excussione otii, aut somni per aliquem honestum ludum: qm̄ concesso principali, hoc est, habitatione tunc loci sacri, concessa quoque intelliguntur accessoria honesta. Sine rationabili aūt causa ex leuitate animi ludere in loco sacro, in his ludis qui non sunt specialiter prohibiti, & sine scandalo, & sine actibus indecentiam loco facientibus, ueniale vr̄ s̄m authoris hic doctrinam quoniam nullius legis contemptus hic interuenit. Secus in specialiter prohibitis, ut sunt ludi theatrales, & similes, in quibus contemptus interpretatiuus, saltē legis canonicæ, ipso facto interuenire uidetur. De circunstantia aūt personæ eadē distinctione utendum est, q s. rōnabili subsistente causa, ēt ad aleas ludere post clericus sine scandalo, puta, si infirmus non possit alia uia à somno auerti. Ex leuitate autem & sine scandalo ludere clericis ueniale est, nisi ex natura actibus qui assumuntur in ludum, repugnet clerico, ut assumere arma, laruas, & huiusmodi. Tūc enim iuxta speciem, & repugnantiam actuum assumptorum ad ludum iudicandum est de mortali & ueniali, an inducāt contemptū inter pecta-

Petr. p 807
4. Eth. lec. 16.

pertransierint clericalē dignitatē, & canonicē legis. De tempore autem circumstantia verum est illicitos propter tempus esse ludos laboriosos, aut quasi totius diei continuatiuos, etiam non omissa Missa, multo magis quàm bella iusta si ne necessitate, illicita sunt in diebus festis. Mortale tamen peccatum in huiusmodi ludis non est. quoniam labores ludicri non seruiles, sed liberales sunt. Et consumptio festi, non omissis diuinis in vanis, non contra, sed praeter praeceptum festorum est. De qualitate autem ludi, sciendum est, quòd aliud est loqui de ludo vt ludus est, & aliud de ludo secundum illius abusum. Nam ludus, quatenus ludus est, ex fine qui est delectatio animalis, quae in quiete rationabilis motus consistit, pensandus est ita quòd tanto melior est ludus, quanto fini conuenientior regula rationis seruata: quia ludus quanto magis fortunae commissus est, tanto caeteris paribus, accommodatior est quieti rationis: & quanto magis industriosus, tanto minus quieti rationis, sensuumque conuenit. Ideo absolute loquendo, ludus scachorum pessimus est in ordine ad proprium finem ludi, quàmuis optimus sit ad fugandum otium, vel somnum, propter industriae diligentiam magnam in eo requisitam. Et per oppositum ludus alearum, hoc est, fortunius, maxime conuenit fini. Sed quoniam abusus ludi ad auaritiam fraeno eget, & legum est hos motus compescere: ideo ludos fortuitos leges prohibent, quoniam ipsi homines maxime abutuntur ad auaritiam. Quocirca si non auaritiae causa, sed verae recreationis causa luditur ad aleam, & sine scandalo, legis ratio cessat communiter. Et propterea laici qui sic ludunt,

Lib. 2. c. 7. & li. 4. c. 8. to. 5 — *Concl. m* — *Lib. 4. c. 8. parũ a pr. to. 5* — **Li. 10. c. 6 to. 5* — *Concl. p* — *†Li. 9. c. 10 a med. t. 5.* — *Lib. 4. Eth. c. 6. to. 5*

¶3 Praet. Andr. ponit austeritatē, quã inter virtutes numerat, esse habitũ, sm quē aliqui nec afferũt aliis delectationes collocutionũ, neq; ab his recipiũt: sed hoc ptinet ad defectũ ludi. ergo defectus ludi magis pertinet ad virtutem q̃ ad vitium.

SED CONTRA est, qd̃ Phil. in* 2. & 4. Eth. ponit defectum in ludo esse vitiosum.

RESP. dicēdum, q oē quod est contra rõnem in reb. humanis, vitiosum est. Est aũt contra rõem vt aliquis se aliis onerosum exhibeat, puta, dũ nihil delectabile exhibet, & ẽt eorum delectationes impedit. Vñ Sen. dicit. Sic te geras sapienter q nullus te hēat tanq̃ asperũ, nec cõtēnat quasi vilem. Illi ãt q in ludo deficiunt, nec ipsi dñt aliqd̃ ridiculũ, & dicētib. molesti sunt, quia .s. moderatos aliorũ ludos nõ recipiunt: & iõ^m tales vitiosi sũt[n], & dñr duri, & agrestes, vt Phil. dicit in 4.* Eth: sed quia ludus ē vilis pp quietē, & delectationē. Delectatio aũt & quies nõ pp se q̃runt in humana vita, sed pp operõem, vt dr̃ i x.* Eth. iõ[r] defectus ludi minus est uitiosus, q̃ ludi superexcessus[s]. Vñ Phil. dicit† in 9. Eth. q pauci amici pp delectationē sũt hñdi: q a parũ de delectatione sufficit ad vitã quasi p cõdimẽto, sicut parũ de sale sufficit i cibo.

AD PRIMVM ergo dcd̃m, q q a pęnitentib. luctus indicit p peccatis, ideo interdicit eis ludus. Nec hoc pertinet ad vitiũ defectus, q a hoc ipm̃ est sm rõnem, q in eis ludus diminuat.

AD II dcd̃m, q Hierem. ibi loquitur sm congruentiã tpis, cuius status magis luctũ requirebat: Vñ subdit: Solus sedebã, qm̃ amaritudine replesti me. Qd̃ ãt dr̃ Tob. 3. pertinet ad ludum superfluum, quod patet ex eo quod sequitur. Neque cum his qui in leuitate ambulant, participem me prębui.

AD III dcd̃m, q austeritas, sm q est virt⁹, nõ excludit oēs delectationes: sed superfluas, et inordinatas. Vnde vr̃ pertinere ad affabilitatem, quam* Philos. amicitiam noiat, vel ad eutrapeliam, siue iucunditatem: & tñ

F noiat & diffinit eam sic sm cõuenientiam ad temperantiam, cui⁹ ē delectationes reprimere.

QVÆSTIO CLXIX.

De Modestia, in duos ar. diuisa.

DEINDE considerandũ est de modestia sm q consistit in exteriori apparatu.

Et circa hoc quaeruntur duo.

¶Primò, Vtrum circa exteriorem apparatum possit esse virtus & vitium.

G ¶Scd̃o, Vtrũ mulieres peccent mortaliter i superfluo ornatu.

ARTICVLVS I.

Vtrum circa exteriorem ornatũ possit esse virtus & vitium.

AD PRIMVM sic procedit. Vr̃ q circa exteriorem ornatũ nõ possit esse virtus & vitiũ. Exterior.n. ornatus[h] nõ inest nobis à natura, uñ & sm diuersitatē temporũ & locorum variat. H Vñ Aug. dicit* in 3. de doct. chr. q talares, & manicatas tunicas hr̃e apud veteres Romanos flagitiũ erat: nũc ãt honesto loco natis non eas hr̃e flagitiũ est: sed sicut Phil.† dicit in 2. Eth. nãliter inest nobis aptitudo ad virtutes. ergo circa hmõi nõ est uirtus & vitiũ.

¶2 Praet. Si circa exteriorē cultũ eēt virtus & vitium, oporteret q ẽt[h] superfluitas in talib⁹ I eēt vitiosa, & ẽt[h] defect⁹ vitiosus: sed superfluitas i cultu exteriori nõ vr̃ esse uitiosa, q a sacerdotes & ministri altaris i sacro ministerio p̃ciosissimis vestibus utunt̃. Sir̃ ẽt defectus in talibus non vr̃ esse uitiosus, quia in laudem quorundam dicitur ad Heb. 11. Circuierunt in melotis, & in pellibus caprinis. non ergo uidetur q in talibus possit esse uirtus & uitium.

K ¶3 Praet. Ois uirt⁹ aut est theologica, aut moralis, aut intellectualis: sed circa hmõi non cõsistit uirtus itellectualis, quae p̃ficit i aliqua cognitione ueritatis. Sir̃ etiam nec est ibi uirtus theologica, quae habet Deũ p obiecto,[h] nec est ẽt ibi aliqua uirtutum moraliũ, quas * Phil. tangit. ergo uidetur q circa huiusmodi cultum non possit esse uirtus & uitium.

SED CÕT. Honestas ad uirtutē ptinet, sd̃ i exteriori cultu cõsi-

vbi ciuili lege permittuntur, & canonica nunquàm seruari visa est, excusantur. Clerici autem ultra hoc, scandali rationem habere tenentur, quòd ex eorum ludo nasci potest. Et ideo vbi tempore pestis, aut aegritudinis ratione, clerici soli sunt sine scandalo ludere recreationis gratia ad chartas, vel tabellas cum aleis, nullum ex hoc crimen incurrerent: quoniam extra casum & rationem prohibentis legis sumus, & in his quae solum sunt mala, quia prohibita propter abusum, consuetudo excusat. Dici quoque potest, quòd quia canon ille quo ad laicos communiter non seruatur, nec vnquàm pontificia authoritate renouatus videtur, abrogatus sit ex non vsu. Clerici vero si vere deseruirent aleę, iam contemptores essent legis, quam abrogatam quo ad se non putant, sed potius renouatam & extensam in capite, Clerici, Officia, extra de vita & honestate clericorum.

¶ In eodem articulo in responsione ad ultimum, aduerte duos casus, quibus dare histrionibus est illicitum, scilicet vel propter superfluitatem, & hoc spectat ad prodigalitatis uitium: vel propter iniquitatem ludi, & hoc spectat ad idem vitium, ad quod ludus ille spectat cum actione quae ad ludum assumitur: quoniam, ut in litera dicitur, peccat ut fouens histrionem in tali crimine. Et propterea iuxta excessum in primo, & iuxta qualitatem peccati in secundo, iudicari debet quando mortale, uel ueniale, & quando grauius, & quando minus graue est.

Part. 2 808 — Inf. q. 187. a. 6. cor. Et quol. 10. a. 14. Et opu. 18. ca. 8. & Matth. 10. & 1. Ti. lec. 2. — * Lib. 3. ca. 12 circa fi. tom. 3. — † Lib. 2. in prin. to. 5.

SVP. QV. CLXIX. ARTIC. I. — Lib. 2. Eth. c 7. tom. 3

IN art. 1. q. 169. nota distinctionem li-

terę

terę & illius mēbra. Distinctio siquidē ē. Immoderantia usus exterioris cultus contigit dupliciter .s. vel ex parte ipsius cultus dissoni a consuetudine loci, uel ex parte inordinati affectus, siue ipse cultus cõsuetus sit, siue nõ. Et tũc cõcurrũt ambae inordinationes simul. Inordinatio ãt ex parte affectus, sm excessum quidē cõtigit uel ex parte finis, & tũc aut inanis gloriae, aut deliciarũ: uel ex parte agentis .s. nimiae solicitudinis, & in hoc membro claudit̃ inordinatio, nimiae affectiõis, q est cũ nimiae solicitudinis, ut in plurib. Sunt.n. quidã nimis affecti ad ornatum, & tñ soliciti. Secundũ defectũ ãt dicta inordinatio similiter cõtingit vel ex parte finis .s. inanis gloriae, uel ex parte agentis, .s. negligentiae. Haec ē distinctio lrę, in qua vides oē pctm̃ in exteriori cultu consistere, vel in hoc q cõtra consuetudinē sit, & hoc magis hēt locũ i excessu q̃ in defectu: vel in hoc, q ex ipso vtentis appetitu, uitiũ apponit solicitudinis, vel negligētię inanis glorię, uel deliciarũ, pter extrinseca uitia, puta, luxuriam, & qcũq; hoc ornatu comparanda creduntur, aut fouenda.

¶ In responsione ad 2m eiusdem articuli, nota primo q psonę excellentes vtentes cultiori ornatu ad significandũ suam excellentiam, quasi testimoniũ illi reddentes hoc faciunt, & ut inducētes alios ad eam dē honorandũ. Vestes siquidem p̃tiosae, sicut & opes, ut in 4. Eth. dr̃, proximũ ad psonae honorem vocã alios. Nota secundo, q uti vilioribus i sta, & ab Augu. attribuitur superstitioni, quando hmõi vilitas cultui diuino quasi caeremonia adhibet̃, si p pric superstitio sumat̃: aliõq extensum superstitionis nomen hoc in loco uidetur.

¶ In rñsione ad tertium eiusdem articuli clare uidere potes, vir speculatiue, q̃ hñ superius ad virtutem veritatis reductã sic moderõ exterioris motus, eo q signum est interioris, q est, uel esse debet dispositionis animi. Eadem q p rõem in hac lra modestia ornatus ad ueritatis virtutem reducitur.

Li. 1. c. 16. post medium to. 1. — *Concl. m* — *lib. 3. c. 8. nõ multũ a principio to. 1.* — *li. 3. ca. 12. in fi. to. 3.* — *Concl. p* — *Ho. 40. in Euang. inter principiũ & medium.*

derat̃ q̃dã honestas. dicit*.n. Amb. in 1. de of. Decor corporis ñ sit affectatus, sed naturalis, simplex, neglectus magis q̃ expeditus, non pretiosis & albentibus abintus vestimentis, sed cõmunibus, ut honestati, uel necessitati nihil desit, nihil accedat nitori. ergo in exteriori cultu p̃t esse uirtus & uitiũ.

RESP. Dcd̃m, q^m in ipsis rebus exterioribus, quibus hõ utit̃, ñ est aliqd̃ uitiũ, sed ex parte hois qui imoderate utit̃ eis: q̃ quidē immoderantia p̃t esse dupliciter.* Vno quidē mõ, per cõparationē ad cõsuetudinem hominũ, cum quib aliquis uiuit. Vñ dicit* Aug. i 3. cõf. Quae cõtra mores hominũ sũt flagitia, p morũ diuersitate uitãda sũt, ut pactũ inter se ciuitatis & gētis cõsuetudine, uel lege firmatũ, nullius ciuis, aut peregrini libidine uiolet̃. Turpis ē .n. ois pars uniuerso suo nõ cõgruēs. Alio mõ, p̃t eē imoderãtia in usu taliũ rerũ ex inordinato affectu vtētis: ex quo q̃nq; cõtingit q hõ nimis libidinose talib. utat̃ siue sm cõsuetudinē eorũ cũ quib. uiuit, siue prę ter eorũ cõsuetudinē. Vñ Aug. dicit* in 2. de doct. chri. In usu rerũ abesse oportet libidinē, q̃ ñ solũ ipsa eorũ, inter quos uiuit, cõsuetudine nequiter abutit̃: sed ẽt saepe fines eius egressa foeditatē suã, q̃ inter claustra morũ solēniũ latitabat, flagitiosissima eruptiõe manifestat. [p] Cõtingit ãt ista iordinatio affectus tripliciter, quãtũ ad superabundãtiã[q]. Vno mõ, p hoc q aliqs ex supfluo cultu vestrũ hoim gloriã quaerit, put .s. uestes, & alia hmõi ptinēt ad quēdã ornatũ. Vñ Grego. dicit* in quadã Hom. Sunt nõnulli, qui cultũ subtiliũ p̃tiosarũq; vestiũ nõ putãt eē pctm̃, qd̃ videlicet, si culpa nõ eēt, nequaq̃ sermo Dei tã vigilãter exprimeret, q diues q torquebat̃ apud iferos bysso & purpura indutus fuisset. Nemo quippe ũestimenta p̃cipua .s. excedentiũ ppriũ statũ, nisi ad inanē gloriã q̃rit. Alio mõ, sm q hõ p supfluũ cultũ vestiũ q̃rit delicias, sm q uestis ordinat̃ ad corporis fomē-

A tũ. Tertio, sm q nimiã solicitudinē apponit ad exteriorē uestiũ cultũ, ẽt si nõ sit aliqua inordinatio ex parte finis: & sm hoc Andronic⁹ ponit tres uirtutes circa exteriorē cultum .s. humilitatē, q̃ excludit intētionē glorię (vñ dicit, q humilitas ē habitus nõ supabũdãs in sũptib. & p̃parationibus) & p se sufficientiã, q̃ excludit intentionē delitiarũ (vñ dicit, q p se sufficientia est habitus cõtentus quib. oportet, & B determinatiua eorũ, q̃ ad viuere cõueniũt, sm illud Apost. 1. ad Tim. vlt. Habentes alimenta & quib. tegamur, his cõtenti sim⁹) & simplicitatē, q̃ excludit supfluã solicitudinē taliũ. Vñ dicit, q simplicitas est habitus contentus his quae cõtingunt.[r] Ex parte ãt defectus similiter p̃t eē duplex inordinatio p affectũ.[s] Vno quidē mõ, ex negligentia hois, qui ñ adhibet studiũ, uel laborē ad hoc, q exteriori cultu vtat̃ sm q oportet. Vñ Phi.* dicit i 7. Eth. q ad mollitiē ptinet q aliqs trahat vestimentũ p terrã, ut nõ laboret eleuando ipsũ: Alio mõ, ex eo C q ipsũ defectũ exterioris cultus ad gloriã ordinat. Vñ dicit Aug. in li.* de sermone Dñi in monte. Nõ in solo rerũ corporearũ nitore atq; põpa, sed ẽt in ipsis sordibus & luctuosis eē posse iactãtiã, & eo periculosiorem, quo sub noie seruitutis Dei decipit. Et Phil. dicit* in 4. Eth. q supabundãtia & inordinatus defectus ad iactantiã pertinet.

Concl. s — *lib. 7. ca. 7 a med. tomo 5.* — *lib. 1. c. 19 in medio to. 4.* — *lib. 4. ca. 7 circa fine, praecipue.*

AD PRIMVM ergo dcd̃m, q q̃uis ipse cultus exterior non sit a natura, tñ ad naturalem rationē pertinet, ut exteriorem cultum moderatur. Et secundum hoc nati sumus hanc uirtutem suscipere, quae exteriorem cultum moderatur.

D AD II dcd̃m, q illi qui in dignitatib. constituũtur, vel ẽt ministri altaris, pretiosiorib. vestibus q̃ cęteri induunt̃, nõ pp sui gloriã, sed ad significandã excellentiã sui ministerii, uel cultus diuini: & iõ in eis nõ est vitiosum. Vñ Aug. dicit* in 3. de doctri. christiana. Quisquis sic vtit̃ exteriorib. rebus, vt metas consuetudinis bonorũ, inter quos versat̃, excedat, aut aliquid significat, aut flagitiosus est, dũ .s. pp delicias, aut ostentationē talibus utit̃. Similiter ẽt ex parte defectus contingit eē pctm̃: nõ tñ sp qui uilioribus q̃ caeteri uestibus utit̃, peccat. Si.n. hoc facit pp iactantiam, uel superbiã, ut E se caeteris praeferat, uitium superstitionis est. Si ãt hoc faciat pp macerationē carnis, uel humiliationē spiritus, ad uirtutem temperantię pertinet. Vñ Augustinus dicit in tertio* de doctrina christiana. Quisquis restrictius rebus utitur q̃ se habeant mores eorum cum quibus uiuit, aut temperatus, aut superstitiosus est. Pręcipue autem competit uilibus uestimentis uti his, qui alios & uerbo, & exemplo ad pęnitentiam hortantur: sicut fecerũt prophetae, de quibus Apostolus ibi loquitur. Vnde quaedam gloss.* dicit Matthaei 3. Qui pęnitentiam pręedicat, habitum pęnitentiae praetendit.

AD III dicendum, quòd huiusmodi exterior cultus indicium quoddam est cõditionis huma-

li. 3. ca. 12 in principio, to. 3. — *li. 3. ca. 12 circa principium, to. 3* — *gl. ordinaria sup illud Matt. 3. ipse autem Ioan habebat vestimẽtũ*

Universidad de Deusto Biblioteca

SVPER QVÆ. CLXVIIII. ARTIC. II.

IN art. 1. eiusdem q. 169. dubia multa occurrunt circa mulierū ornatū. Primum circa ipsum, quatenus est prouocatiuus ad lasciuiā. Et iuxta hoc in quēnam vertitur, An ornatus prouocatiuus ad lasciuiā ex sola intentione in hac specie reponatur, an & ex ipsa qualitate operis. Et est rō dubij, quia in litera ex sola intentione ornatus muliebris ponit peccatum mortale ob prouocationem ad lasciuiam. Constat aūt q̄ prouocare ad lasciuiam, est actus ex suo genere mortalis. In oppositum aūt est, q̄ ornatus aliquis secundum se dr prouocatiuus ad lasciuiam, ut cum ostendunt nudū pect⁹ mulieres, & viri formam pudēdorū.

Secundum dubium est circa ornatum ut excedit fines cōsuetudinis, quantum ex hac parte illicitus sit. Et est rō dubij, quia vr adinuentio nouarum formarum, seu figurarum in vestib. & hmōi, mortale peccatum: sicut violare consuetudinem vniuersalem distinctā habitus virorum à mulieribus. Consuetudo quippe legis vim habet, & in foro conscientiæ ligat. Defert quoque secum damna multa huiusmodi nouitas, dum coguntur alij ad nouos sūptus adeo ut boni nobiles in paupertatē inde deueniant. In oppositū ḡ est, quia huiusmodi nouitates ad vanitatē vitæ spectant: vana autem non sunt mortalia, sed venialia ex suo genere.

¶ Tertium dubium est circa ornatum, ut est fucatorius. An. s. certa ratione constet, uel solum opinatiue, quod nisi superaddatur aliqua circunstantia peccati mortalis, puta, propter luxuriam, aut contemptum Dei &c. non est peccatum mortale. Et est ratio dubij, quia quibusdam videtur oppositum, & in litera ratio nulla videtur haberi.

¶ Quartum dubium est circa ornatum mulierum, ut est pretiosus, an debeat intelligi vitiose pretiosus absolute, puta, quia aureus & gemmatus, uel respectiue, puta, quōd licet in se sit pretiosus, tali tamen mulieri non est pretiosus. Et ratio dubij est, qa cōmuniter intelligitur respectiue. A principibus tamen Apostolorum 1. Petri 3. & 1. ad Timot. 2. expresse inhibetur ornatus mulierum aureus. Si enim non absolute pensaretur, non vniuersaliter mulieribus inhiberetur.

¶ Quintum dubium est circa ornatū vanū, An imputentur mala inde sequentia ornanti se. Et est ratio dubij, quia hinc apparet quōd ipsi imputentur, quia dat operam rei illicitæ: inde apparet quōd non ei imputentur, quia sequeretur hoc absurdū, quōd mulier ob veniale peccatum ex suo genere, peccaret mortaliter sine alia sua culpa. Patet sequela: quia si inde ab alijs cōcupiscitur, ipsa sine alia est culpa, & tamen illi peccata illorum imputarentur, quæ sunt mortalia.

¶ Sextum dubium est circa ornatum clericorum ac religiosorū An peccent mortaliter mutantes, aut violantes habitum suū. Et ratio potissima dubij est, quia vsus habet oppositum eorum quæ legibus sancita sunt. Videmus clericos cum coma, cum sericis indumentis, & in ornamentis mularum excedentes dominos temporales.

¶ Ad horum euidentiam sciendum est, quōd exterior apparatus ad tria secundum rectam rōem ordinatur. Primo, ad fomētum corporis, & hoc est necessitatis, & propterea Deus fecit primis parentibus tunicas. Secundo, ad honestatem, & hoc est et necessitatis ex parte animæ, sicut primū ex parte corporis. Turpe enim est rōali animali pudenda manifesta deferre, ut naturalis erubescentia testatur: & propterea primi parentes fecerunt sibi perizomata, prius prouidentes animæ q̄ corpori. Tertio, ad ornatum vel honoris, uel pulchritudinis. & ornatus quidem honoris, licet omnino communis non sit, quoniam mortui mundo ab huius ornatus cura sunt exempti, & tamen rōne ministerij omnibus communis esse. Est autem omnis apparatus qui sit, ut decenter vt iuxta statum procedat homo, ornatus honoris. Hoc autem recta rō dictat, ut quilibet prout eū decet, honorabiliter procedat in hac vita, in qua exteriora sunt quædam interiorum testimonia. Ornatus autem pulchritudinis, fere proprius vr mulierum: quoniam oportet eas amari ut pulchras ad habēdos vel conseruandos maritos bū dispositos. In tantū ut quælibet habitum cātum apparatū exteriorē hoc effectū, nec veniale peccatū sit mulierē ornatam secundum decentiā sui status amplius ornari, ut pulchra sit viro suo. ita q̄ sicut ornatum honoris licite apponit supra uestē necessitatis, ita ornatus pulchritudinis licite apponit, quando opus est, supra ornatū honoris. Et propterea in responsione ad quartum in litera dr q̄ mulieres vltra decentiam sui status, possunt aliquid superaddere ut placeant uiris suis. Conuenit ergo maxime mulieribus ornatus pulchritudinis. ut amentur &c. Et qm̄ ars imitaē naturam, & mulier pulchra suapte natura est prouocatiua ad sui concupiscētiā, hinc fit ut ornatus muliebris sm̄ se sit prouocatiuus ad concupiscentiam, seu lasciuiam, pro quanto. s. facit ad mulieris pulchritudinē apparentē. Verū quia natura superat artem, & multo magis mulieris pulchritudo naturalis, q̄ artificialis prouocatiua est ad concupiscentiā mulieris: ideo sicut inculpabilis est ob naturalis pulchritudo mulieris, ita inculpabilis sm̄ se est omnis pulchritudo artificialis, ita q̄ neutri sm̄ se imputandā est ad culpam, q̄ prouocatiua est ad concupiscentiam mulieris. Et propterea in litera vtrumque explicatur, & q̄ ornatus muliebris est prouocatiuus virorum ad lasciuiam, & q̄ esse prouocatiuum non imputatur ornatus ad culpam. nisi ex alia culpa, puta, ex intentione prouocandi.

¶ Ad primū igitur dubium dr, q̄ esse prouocatiuum ad concupiscentiam quoque est nomen vitij, quoque est nomen conditionis naturalis. Mulier namque pulchra est naturaliter prouocatiua ad concupiscentiam sui: & impudica est vitiose prouocatiua ad concupiscentiam. Et quia ornatus muliebris sm̄ se non est prouocatiuus ad lasciuiam, nisi sicut pulchritudo: ideo non est in specie vitij prouocatiui ad concupiscentiam secundum se, sicut nec pulchritudo naturalis, sed ex intentione utentis ornatū, seu pulchritudine ad prouocandum. Et propterea nullus ornatus muliebris ex hac ratione, quia prouocatiuus est ad lasciuiam, est secundum se peccatum mortale.

¶ Ad obiectionē autem de ornatu, & nudatione pectoris dicitur dupliciter. Primo, quōd aliud est loqui de ornatu muliebri, aliud est loqui de nuditate mulieris, ad quam spectat monstrare non solum eorum pectus, sed reliqua. Nuditas siquidem ipsa pudendorum secundum se turpis est, & corruptiua pudicorum animorum: & si uerum est quod de Romanis scribit Seneca, scilicet Matronæ Romanæ nil sui plus adulteris in cubiculo ostendunt, quàm foris monstrent, talis habitus ita scilicet subtilis, seu diaphanus ut mulier tota conspiceretur, mortale peccatum induceret. Esset enim ita uitiosa prouocatio ad lasciuiam ex ipsa specie actionis, qua mulier culta se quasi nudam ingerit communibus oculis. Vnde de beato Barnaba legit, q̄ maledixit nudis uiris ac mulieribus. Secūdo dicitur, quia pectus à mulieribus decoris gratia nudum alicubi defertur, ac per hoc ad ornatum reducitur pulchritudinis, q̄ etiam ornatus talem habeas conditionem. s. nudati pectoris iuxta patriæ morem, non est secundum se mortalis. Et ratio diuersitatis est. quia pectus non est inter pudenda: vnde primi parentes genitalia tantum cooperuisse dicuntur, ac per hoc non habet ex ipsa sui prouocare specie ad lasciuiā: sed tūmodo ut confert ad maiorem pulchritudinem. Et ideo eiusdem rationis est cum pulchritudine, quo ad esse prouocatiuum. Et licet turpis videaē hmōi consuetudo insuetis, si tamē consideremus q̄ consuetudo tactus, q̄ plus vrget q̄ visus, non vituperaē vbi consueta sunt oscula inter mulieres & viros, nō vr vituperabilis consuetudo mulierum pectus nudum deferentium. Forte. n. vix sic a viris amanē, & cor diuertunt a maioribus criminibus. Vbi tū consuetudo non est, inhibēdū esset, & cito extirpāda ne tre sceret, qm̄ conditio ista q̄ est esse prouocatiuum ad lasciuiā, regulanda sic est, ne ad maiorum mollescat. De virorum aūt habitu, quo caligis vtūtur sic figuratis, vt virilibus membris accōmodam eorum quasi formam præseferant, cōsuetudo ipsa testatur non esse mortiferū, & aliquibus forte nec veniale. De his. n. quę non sunt sm̄ se praua non facile ferenda est sententia illiciti. Qđ. enim vni vr turpe, aut impudicum, alteri, aut alibi non videtur turpe, aut impudicum.

¶ Ad sm̄ dubium de excessu consuetudinis dicitur, q̄ consuetudo est duplex. Quędam inducens debitum legale, vt sunt illæ super quarum obseruatione fiunt exactiones, vel punitiones, vt si consuetum est dari episcopo consecranti Ecclesiam, vel puellam, vel prætori accipienti officium, certum quid, talis enim consuetudo habet vim legis. Et propterea exiguntur vt legaliter debita, quæ ex huiusmodi consuetudine debentur. Alia est consuetudo inducens debitum morale tantum, vt si alicubi consuetum sit, q̄ transeuntibus extraneis dominis eatur obuiam, aut q̄ assurgaē coram senioribus, & huiusmodi. Sunt enim hæc debita moralia, non legalia: qm̄ ad hæc non coguntur homines lege, sed moris honestate. Si igitur excessus ornatus violet consuetudinem legalem, perinde peccaē, ac si legem violasset. Et tūc pctm̄ iudicandum esset iuxta qualitatem legis, puta, si esset per modum simplicis statuti, aut cum pœna apposita, sed non graui: qm̄ non esset mortalis transgressio sine contemptu. Si autem esset præceptoria, aut cum pœna excommunicationis, aut graui valde pœna explicante intentionem legis esse ad præcipiendum, transgressio secundum se esset mortalis rōne præcepti. Si vero excedatur in ornatu non lex, nec consuetudo legalis, sed moralis tantum, veniale peccatum est ex suo genere: quia huiusmodi moris violatio nihil continet contra iustitiam, ac per hoc non est contra proximi dilectionem. Et qm̄ consuetudines circa vestes & ornatum lege municipali non firmatæ, vbique terrarum videntur morales, non legales, vt testatur continua mutatio: imputandus excessus consuetudinis in ornatu, non est secundum se mortale peccatum.

¶ Ad obiectionem autem in oppositum, q̄ hmōi excessus, cum nouitate præsertim, est contra dilectionem proximi, qa coguntur alij exemplo ad hmōi sumptus, videtur, q̄ cum quilibet sequens malum exemplum nouitatis, seu excessus, voluntarie inferat sibiipsi hoc damnum noui sumptus, & hoc sit præter intentionem primi ornantis se nouo excessu, vt sic, nulla iniustitia committitur contra proximum, nullus actus contra charitatem proximi fit per se loquendo. Grauiter tamen peccāt primi, vtentes nouitatibus occasionaliter damnosis proximo, præferentes suæ vanitatis affectum proximorum necessitati. Quia tamen excusare se possunt, dicendo, non imitetur nos qui non pōt, qui non vult, faciat vnusquisque sumptus iuxta suas facultates, & non sic stultus: ideo nec contra charitatem, nec contra iustitiam actus iste est, valde tū reprehensibilis pp multas deformitates & graues, quas habet, dum & consuetudo violaē, & occasio damni datur, & inanis gloria ac stultitia non sine scandalo committitur. De mutatione autem habitus virilis, vel fœminei, ex litera satis hr ab intelligentibus q̄ dum in multis casibus est licita, si ex leuitate fiat, non excedit limites venialiū. Si enim secundum se esset mortale, nullo casu licitum esset. Nec obstat diuinæ legis prohibitio, quia iudiciale, vel cęremoniale præceptum est, & euanuit per Christi gratiam.

*li.4.Eth. ne: & ideo excessus, & defectus, & medium in talibus reduci possunt ad virtutem veritatis, quam * Philo. ponit circa facta & dicta, quibus aliquid de statu hominis significatur.

ARTICVLVS II.

Vtrum ornatus mulierum sit sine peccato.

Petr. 3. 809 Oon. 17. c. 8. Et Isa. 1. & Ec. co. 7. lect. 7

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr q̄ ornatus mulierū nō sit sine pctō mortali. Oē .n. qđ est contra pceptū diuinæ legis, est pctm̄ mortale: sed ornatus mulierū est cōtra pceptum diuinę legis. dr enim 1. Petri. 3. Quarum. s. mulierū, sit nō extrinsecus capillatura aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus. Vbi dicit glos. * Cypriani. Serico & purpura indutæ, Christū syncere induere nō possunt. Auro & margaritis adornatæ & monilibus ornamenta mentis & corporis perdiderūt: sed hoc nō fit nisi p peccatū mortale. ergo ornatus mulierum non potest esse sine peccato mortali.

In li. de habitu virginum, incipit: Disciplina custos nō p cul ante med. libri.

¶ 2 Præt. Cyprianus dicit in libro * de habitu virginū. Nō virgines tātū, aut viduas, sed & nuptas puto, & oēs omnino fęminas admonēdas, q̄ op⁹ Dei & facturā eius, & plasma, adulterare nullo mō debeant adhibito flauo colore, vel nigro puluere, vel rubore, aut qđlibet lineamenta natiua corrumpēte medicamine. & postea * subdit: Manus Deo īferūt, qñ illud qđ ille formauit, reformare ptēdūt. Impugnatio ista est diuini opis pruaricatio, & veritatis Deū videre nō poteris, qñ oculi tui nō sunt quos Deus fecit, sed quos diabolus īfecit. De inimico tuo cōpta, cū illo pariter arsura: sed hoc non debetur nisi peccato mortali. ergo ornatus mulierū nō est sine peccato mortali.

** post medium illius Incipit, Disciplina custos.*

Eodem loco, nūc proxime dicto.

¶ 3 Præt. Sicut non cōgruit mulieri q̄ veste virili vtaē, ita ēt ei non competit q̄ inordinato ornatu vtatur: sed primū est peccatum. dr enim Deut. 22. Non induaē mulier veste virili, nec vir veste muliebri. ergo etiam vr q̄ superfluus ornatus mulierum sit peccatum mortale.

SED CONTRA est, quia sm̄ hoc videretur, q̄ artifices huius modi ornamenta præparantes mortaliter peccarent.

RESP. Dicendum, q̄ circa ornamēta mulierum sunt eadem attendenda, quę supra * communiter dicta sunt circa exteriorē cultū, & insup quoddam aliud spāle, q̄. s. muliebris cultus viros ad lasciuiā pvocat, secdm̄ illud Prou. 7. Ecce, mulier occurrit illi ornatu meretricio pparata ad decipiendū aīas. Pōt tamē mulier licitè operam dare ad hoc, quòd viro suo placeat, ne per eius contemptum in adulterium labatur. Vnde dicitur 1. ad Cor. 7. quòd mulier q̄ nupta est cogitat quæ sunt mūdi quo

Art. præc.

A ¶ Ad tertiū dubiū dr, q̄ certa rōe constat fucatoriū ornatū ex solo mortali contēptu, vel sine supradicto, fieri mortale pctm̄, vt in litera dr. Est aūt rō non tacita in litera. s. qa fucatio spectat ad fictionē. Constat nāq; q̄ fictio, nisi sit pniciosa non est peccatum mortale: sicut de mendacio dicimus, q̄ solū pniciosū est mortale. Mulierū aūt fucatio officiosa est ad pulchritudinē seruiēs, nō pniciosa sm̄ se: sicut nec suprema pulchritudo nālis. Qm̄ .n. vnus effectus pōt ab arte & natura fieri eiusdē rōis est si a natura, & si ab arte fiat, vt patet de sanitate. Et ppea si pulchritudo nālis non est sm̄ se pniciosa, cōsequens est q̄ nec pulchritudo artificialis sm̄ se sit pniciosa. Et si dicas, q̄ ars in fuco non facit, sed mētit pulchritudinē mulieris: rīdeē q̄ verum est, sed qm̄ ad ppositū spectat, pinde ac si faceret pulchritudinem: qm̄ rō mendacij opposita non addit rōem mortalē ex hoc ipso, q̄ mentit pulchritudinem non pernitiosam. Et scito, q̄ vti capillis alienis ad opportunum ornatum, non ad mentiendum proprios, non minus est licitum quàm vti lana ex ouibus, & lino ex terra. Et quia ornatus iste facit mulierem in veritate pulchram corā hominibus, supplendo naturæ defectum in illius ornatu: ideo actus iste non videtur ad fucationem proprie spectare.

¶ Ad obiectionem in oppositum, q̄ aliqui aliter opinantur, dicitur, quōd trepidauerunt timore, vbi non erat timor.

¶ Ad quartum dubium dr, q̄ pculdubio pretiosus vitiose ornatus respectiue iudicandus est. Apostolorum aūt uerba uel exhortatorie, vel in casu, ut in lra dr, accipienda vēr. Vr aūt mihi q̄ respiciebant Apostoli ad ipsū illud, in quo christianitatem profitentes abiectioribus cōiter vtebantur, iuxta verbum Agathæ. Ancilla Christi sum, & ideo me ostendo seruilem personam. Et licet superfluitas ornatus in pretiosis respectu personæ D sit vitiosa, si desit tamen contemptus, & malus mortaliter finis, & lex, hoc est, loquendo de ipsa superfluitate sm̄ se, non est peccatum mortale, et si notabilis sit excessus: quāmuis ignoranter quidam aliter crediderint, minus penetrantes naturam peccati mortalis. Nam ad peccatum mortale exigitur q̄ sit contra charitatem, & non sufficit q̄ sit contra aliquam virtutem. Maximus namque excessus contra liberalitatem nō est peccatum mortale, nisi ad aliquid contra charitatem deducat, puta, q̄ in pecunia ponaē finis vltimus, aut negentur proximo sua, & huiusmodi, vt patet ex supradictis. Notabilis quoque excessus in mentiendo non est peccatum mortale, nisi ad perniciem, quæ contra Deum aut proximum est, ducat. Et iam dictum est ab authore, q̄ fucatio quantacumque non est peccatum mortale, nisi per contemptum, vel lasciuiam, & non est dictum de fucatione parua, sed absolute. Constat autem quōd inter ornatus mulierum, fucatio pessimum uidetur tenere locum. Et si ipsa E absolute, ac per hoc quantacumque sit, non est secundum se peccatum mortale, sed solum propter lasciuiam uel contemptum, consequens est ut male intellexerint dicentes, q̄ secundum doctores communiter superfluus notabiliter ornatus est peccatum mortale: oppositum siquidem hinc habes. Et ratione probatur, quia non est actus iste contra Deum, ut patet: nec contra proximum, cum non sit ad damnum alterius, sed ad propriam uanitatem: nec contra seipsum, quoniam in nullo lædit seipsum, ut patet discurrendo per bona naturæ & fortunæ: nisi forte in fama, quia haberetur ut stulta, si priuata ciuis auro, & gemmis se ornaret. Relinquitur ergo q̄ superfluus ornatus non est secundum se peccatum mortale.

¶ Ad quintum dubium de imputatione ad culpam dr, q̄ cum vnumquodque secdm̄ propriam causam iudicandū sit, & non secdm̄ occasionem, propria aūt causa concupiscentiæ sit uoluntas concupiscentis uiri: mulier aūt ornans se uane nec per se, nec per accidens uolens se concupisci, non est, sed occasio tantū sit ruinæ alterius, non est mulieri imputandus casus uiri concupiscen-

Universidad de Deusto Biblioteca

pisceret. Et quãmuis det mulier operam rei illicitæ, ex eius tñ ope non causa ruina alterius, sed ex mala voluntate virorum. Et ppea cõuentus ille remotus & non intentus, non est ei imputandus: sicut nec pulcherrimæ mulieri vane egredienti domo, imputandum est peccatum concupiscentium eam, quam non cõcupiscerent, si domi fuisset. Et scias q hæc oia supradicta, vt totiens expressum est, intelliguntur de ornatu sm se. Propter iactantiam autem, aut superbiam, aut alium malũ finem, iudicato illum iuxta peccatum, qd ex illo malo fine cõmittitur. Nam si iactãtia illa est venialis, ornatus erit venialis: & si mortalis, erit mortalis. Et ppea in lra dr, q pp iactantiã ornatus non semper est mortale peccatum, Et simile est de superbia & alijs finibus malis.

Concl. m — Concl. p — Concl. f

¶ Ad sextum dubium de clericorum abusu, dicendum occurrit illud verbum Abrahæ ad diuitem, Si Moysẽ & prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, crederent. Si legem pro nihilo habent, priuatæ scripturæ quem apud eos locum inuenient? Ipsi ergo viderint.

Concl. secunda pars. — Episto. 73. paulo a princip. to. 2.

¶ In ratione ad quartũ eiusdem articuli circa discretionẽ artiũ licitarũ ab illicitis, dubia plura occurrunt particularia. Primũ est, an licitũ sit ædificare, seu reparare synagogas Iudæorum, & muschetas Maurorũ. Et est ratio dubij, quia synagogas reparare, a iure cõcessum est, & nulla idololatria committitur tam in synagoga, quàm in muschera.

Gl. ord. in prin. ad c. 3. 1. Pet.

¶ Secũdum est, an exercere artem gladiorũ, & sagittarum faciũdarum tempore belli iniusti sit illicitum. Et est ratio dubij, quia tunc nõ venduntur nisi ad illicitum opus, & inuenitur in iure sub excommunicationis pęna ,phibitum extra, De sagittariis, c. Vnico.

¶ Tertium dubium est, an artifices chartarum & alearum peccent. Et est ratio dubij, quia communiter homines vtr vti istis ad malũ.

¶ Quartum dubiũ est, an artifices curiosa & vana admiscentes peccent. Et ratio dubij videtur, quia in litera hoc ponitur sub dubio, dum dicitur, nisi forte inueniendo.

¶ Ad primũ dubium dr, q cũ tã synagoga, q muschera domus sit q se deputata ad supstitiosum cultũ licet unius Dei, qm vterque ritus. s. iudaicus & mahumetanus supstitiosus est, cõsequẽs est vt cooperans ad ædificationẽ et reparationẽ, det operã rei, cuius vsus est oĩno illicitus, atque mortale peccatum. Et ppea ita peccant mortaliter tales artifices, sicut artifices idolorũ, & aliorum ad cultum idolatriæ pertinentiũ. Nec obstat iuris concessio, qm permissiua est. Permittuntur aũt nõ bona, sed mala.

¶ Ad sm dr cũ duplici distinctione, altera de notitia iniusti belli, altera de artificibus. Nã si bellũ iniustũ est cognitũ q est iniustũ, seu de se notoriã iniustitiã hñs, vtpote errorẽ cõtinẽs intolerabilẽ, vt si princeps aliqs bellum gereret, vt deleret clericos & redditus ab Ecclesia, constat oẽs ad hoc qualitercũque dãtes, vel vẽdẽtes quẽcũque, peccare mortaliter, & sacrilegos eẽ. Si vero bellũ est iniustum, & iniũ iniustitia illius latet, vt cõiter credat iustũ, excusant oẽs artifices: quia non est eorũ discutere hæc subtiliter. At si in dubiũ vertit, an bellũ iustũ, iniustũve sit, nec pt dubiũ deponi, excusant artifices subditi rõe obedientiæ. Sicut et milites uacãtes opi suo, & relinquẽtes curã iustitie his, ad quos spectat iustitiã intus & extra custodire. Et licet artificib⁹ nõ sit a principe explicite pceptũ, vt vẽdãt balistas &c. ẽ tñ eis implicite mãdatũ, ex hoc ipso, q ad bellũ conatũ apponit. Et signũ eius est, q si artifex nõ vẽderet, offenderet principẽ tãq plus sæpe volẽs q oporteat, in iuuando ad expeditionẽ belli. Scriptum quoq; est iussũ est, q seruus sciẽs voluntatem dñi, & nõ faciẽs eã plagis vapulabit. Constat .n. voluntatẽ principis eẽ, vt oẽs vendãt iuxta suas artes, vñ possit expeditio belli fieri. Et qñ extranei, q adepti iam incolatum erant, vt subditi sunt, excusari quoque videntur. Ingerentes autem se denuo lucri causa, excusare nescio. Immiscent quippe ipsi se ipsos inuolucris dubij casus. Debent autem subditi præsumere, quod iustum est, bonam habentes æstimationem de suo principe, quàmuis quo ad certitudinem fluctuent.

Epi. 73. ab med. to. 2. — Art. præc.

¶ Ad tertium dubium dicitur, quòd sicut ornatu mulieres possunt bene & male vti, & multæ male, & multæ bene vtuntur, & quæ sit maior pars non facile patet, quàmuis de vsu, qui sit peccatum mortale, minor videatur pars errare: ita circa usum alearum, & chartarum non facile dixerim, an maior pars peccet vtendo, & videtur, quòd minor pars peccet mortaliter: & propterea sicut ars illa non est prohibita, nec ista. Et propterea negandum videtur, quòd aleis & chartis communiter homines utantur ad malum, quàmuis & hoc non esset imputandum

modo placeat viro. Et ideò si mulier coniugata ad hoc se ornet vt viro suo placeat, põt hoc facere absq; peccato. Illæ aũt mulieres q viros nõ hñt, nec volũt habere, & sunt i statu nõ habẽdi, nõ possunt absq; pctõ appetere placere virorũ aspectib⁹ ad cõcupiscẽdũ: qa hoc est dare eis incentiuũ peccãdi. Et si quidẽ hac itẽtione se ornẽt, vt alios ,puocent ad concupiscẽtiã, mortaliter peccant. Si aũt ex quadã leuitate, vel ẽt ex quadã vanitate pp iactantiã quadã, non semper est peccatũ mortale, sed qñq; veniale: & eadẽ rõ quãtũ ad hoc est de viris. Vnde Aug. dicit in epist. ad Possidium. Nolo vt de ornamẽtis auri, vel vestis ,priã habeas in ,phibendo sñtẽtiã, nisi in eis q neq; coniugati sũt, neq; cõiugari cupiẽtes, cogitare dẽnt quõ placeãt Deo. Illi ãt cogitãs q sũt mũdi, quõ placeãt vel viri vxorib. vel mulieres maritis: nisi q capillos nudare fęminas, quas ẽt caput velare Apl̃s iubet, nec maritatã decet. In quo tñ casu posset aliq à pctõ excusari, qñ hoc nõ fieret ex aliqua vanitate, sd pp cõtrariã cõsuetudinẽ: q̃uis talis cõsuetudo ñ sit laudabilis.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ q sicut glos. ibidẽ dicit, mulieres eorũ q i tribulatione erãt, cõtẽnebãt viros, & vt alijs placerẽt, se pulchrè ornabant: qd fieri Apl̃s ,phibet. In quo ẽt casu loquit Cyprianus: non aũt ,phibet mulieres cõiugatas ornari vt placeãt viris, ne det eis occasio peccãdi cũ alijs. Vndè Apl̃s 1. ad Tim. dicit. Mulieres i habitu ornato, cũ verecũdia & sobrietate ornãtes se, nõ in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut veste ptiosa: p qđ dat itelligi q sobri⁹, & moderatus ornat⁹ nõ prohibetur mulieribus, sed superfluus, & inuerecũdus, & impudicus.

AD II. dicẽdũ, q mulierũ fucatio, de qua Cypr. loquit, est qdã species fictionis, q nõ põt esse sine peccato. Vñ Aug. dicit in epist. ad Possidiũ. Fucari figmẽtis, quo rubicũdior, vel cãdidior appareat, adulterina fallacia ẽ, qua nõ dubito ẽt ipsos maritos se velle decipi, qbus solis. s. maritis, pmittẽdæ sũt fęminę ornari sm veniã, ñ sm imperiũ. Nõ sp tñ talis fucatio est cũ peccato mortali, sed solũ qñ fit ,ppter lasciuiã, vel in Dei cõtemptũ: in qbus casibus loquit Cypr. Sciẽdũ tñ q aliud est fingere pulchritudinẽ nõ habitã, & aliud occultare turpitudinem ex aliqua cã ,puenientẽ, puta, ęgritudine, vel aliquo hmõi. Hoc .n. est licitũ: qa sm Apo. 1. ad Co. 12. Quæ putam⁹ ignobiliora mẽbra corpis esse, his honorẽ abũdãtiorẽ circũdamus.

AD III dcđm, q sicut dictũ est, cultus exterior dẽt cõpetere cõditioni psonæ sm cõem cõsuetudinẽ: & ideò đ se vitiosũ est q mulier vtat veste virili, aut ecõuerso, & pcipuè quia hoc põt esse cã lasciuię, & specialiter ,phibet in lege: qa Gẽtiles tali mutatiõe habit⁹ vtebant ad idolatrię supstitionẽ. Põt tñ qñq; hoc fieri sine pctõ pp aliquã necessitatẽ, vel cã se occultãdi ab hostibus, vel pp defectũ alterius vestimẽti, vel propter aliquid aliud hmõi.

Ad IIII dicendũ, q si qua ars ẽ ad faciẽdũ aliqua opa, qb⁹ hoĩes vti nõ possunt absq; pctõ, p pñs artifices talia faciẽdo peccarẽt, vtpotè pbẽtes directè alijs occasionẽ peccãdi,

dũ artifici, ex quo vẽdit id quod põt bene vti, & non uendit in male utenẽ: nec discutere tenet, an singuli ementes, male vtanẽ, cum constet et q multi bene vtunt. Hoc .n. magis vr ad curã principis q artificis spectare, qm iste circa singulos versat, quorũ conscientias nescit: & ad eũ non spectat curã habere cõis boni. Ille aũt versat circa cõe bonum, vel malũ, qđ ex multitudine fit. Et ppea author in litera non dãnauit artifices in hoc casu, sed principem. Illud .n. aduerte confessor, q dato q cõiter hoies istis ludis uterent ad malũ, & q artifex non esset expers culpæ: qa tñ ludus hmõi non est sm suã spẽm mortale pctũ, ideo etiã nõ est sm suam speciem pctũ mortale faciendo aleas, & chartas.

Hom. 50. in Matt. a medio illius, to. 2.

¶ Ad quartũ dubiũ di, q sine dubio adinuentores superfluorũ & curiosorũ peccant uenialiter. Author aũt apposuit ly forte, quia posset contingere, q ex cõnabili causa inuenirent ea, quæ absoluté censerentur superflua & curiosa. Vel dicendũ q ly forte, nõ est dubitantis, sed casum exprimentis, ac si dixisset, nisi in casu &c.

Hom. 50. in Matt. a medio, to mo. 2.

SVP. QVÆ. CLXX. ARTIC. I.

IN q. 170. occurrit nihil scribendum nisi q ex calce primi articuli habes, vnde mirari non debes, si statutum Ecclesiæ de temperantię actu pę ieiunio. s. circa ieiunia, minus seruantur: & q si sm diuersa tpa mutaret, non fieret vitium temperantię iniuria. Idõ namq; dñs noster Iesus Christus hmõi pręcepta determinate non dedit, ut possit Ecclesia statuere, & desinere prout expedit fidelibus, & diuersis locis ac temporibus diuersos modos indicere.

Pars par. 20. 810 — 1.2. q. 100 art. 11. ad 3. — Q. 141. ar. 8. & 1.2. q. 66. arti. 4. — Q. 154. ar. 8.

puta, si qs fabricaret idola, uel aliqua ad cultũ idolatrię ptinẽtia. Si qua uerò ars sit, cui⁹ operib. hoies possunt bene & male uti, sicut gladii, sagittę, & alia hmõi, usus taliũ artiũ non est pctũ: & hæ solę artes sunt dicẽdę. Vñ Chrys. dicit super Matthęũ. Eas solũ artes oportet uocare, q necessariorum, & corũ q cõtinent uitã nostram, sũt tributiuæ & cõstructiuę. Si tñ opib. alicuius artis pluries aliq male uterent, q̃uis de se ñ sint illicitę, sunt tñ per officiũ principis à ciuitate extirpãdæ sm documenta Platonis. Quia ergo mulieres licite se possunt ornare, uel ut conseruẽt decentiã sui status, uel ẽt aliqd superaddere ut placeant uiris, pñs est q artifices talium ornamentorũ non peccant in usu talis artis: nisi forte inueniendo aliqua superflua & curiosa. Vnde Chrys. dicit super Matthæũ, q ẽt ab arte calceorum, & textorum multa abscindere oportet. Etenim ad luxuriã deduxerũt, necessitatẽ eius corrumpẽtes, artem arti male commiscẽtes.

QVAESTIO CLXX.

De præceptis temperantiæ, in duos articulos diuisa.

POSTEA considerãdum est de præceptis temperantiæ.

¶ Et Primò, De pręceptis ipsius temperantiæ.

¶ Secundò, De præceptis partium eius.

ARTICVLVS I.

Vtrum præcepta temperantiæ conuenienter in lege diuina tradantur.

AD PRIMVM sic pcedit. Vr q pcepta tẽperãtiæ incõuenienter in lege diuina tradãtur. Fortitudo .n. est potior uirtus q tẽperantia, ut supra dictũ est: sed nullum præceptũ fortitudinis ponitur inter præcepta decalogi, quæ sunt potiora legis pręcepta. ergo incõuenienter inter præcepta decalogi ponit prohibitio adulterii, quod contrariat temperantiæ, ut ex supradictis patet.

¶ 2 Præt. Tẽperantia non est solũ circa uenerea, sed ẽt circa delectationẽ ciborum & potuũ: sed inter præcepta decalogi non prohibetur aliquod uitiũ pertinens ad delectationem ciborum & potuum: neq; ẽt pertinens ad aliquã aliã speciem luxuriæ. ergo neque ẽt debet poni aliqđ pręceptũ ,phibẽs adulteriũ, qđ pertinet ad delectationẽ uenereorũ.

¶ 3 Præ. Principalius est in intentione legislatoris inducere ad uirtutes, q uitia prohibere. Ad hoc .n. uitia prohibentur, ut uirtutum impedimenta tollantur: sed præcepta decalogi sunt principaliora in lege diuina. ergo inter pcepta decalogi magis debuit poni præceptum aliquod affirmatiuum directè inducens ad uirtutem temperantiæ, quàm præceptum negatiuum prohibens adulterium, quod ei directè opponitur.

IN CONTRARIVM est authoritas Scripturæ.

RESP. Dcđm, q sicut Apost. dicit 1. ad Timoth. 1. Finis præcepti charitas est, ad quam duobus pręceptis inducimur pertinentibus ad dilectionem Dei, & proximi: & idõ illa pręcepta in decalogo ponuntur, quæ directius ordinantur ad dilectionẽ Dei & proximi. Inter uitia aũt temperantiæ opposita, maximè dilectioni proximi vr opponi adulterium, per quod aliquis usurpat sibi rem alienam, abutendo. s. uxore proximi. Et ideo inter præcepta decalogi præcipuè prohibetur adulterium nõ solum secundùm quod opere exercetur, sed etiam secundum quòd corde concupiscitur. Concl. m

AD PRIMVM ergo dcđm, q inter species uitiorum quę opponuntur fortitudini, nulla est quę ita directè contrarietur dilectioni proximi, sicut adulterium, quod est species luxuriæ, quæ temperantię contrariatur: & tñ uitium audaciæ, quod opponit fortitudini, quandoq; solet esse causa homicidii, quod inter præcepta decalogi prohibetur. Dicitur enim Ecclesiast. 8. Cum audace non eas in uia, ne fortè grauet mala sua in te.

AD II dcđm, q gula non directè opponitur dilectioni proximi, sicut adulteriũ: neq; aliqua alia species luxuriæ. Non .n. tanta fit iniuria patri per stuprum uirginis, quæ non est eius connubio deputata, quanta fit iniuria uiro per adulterium, cuius corporis potestatem ipse habet, non uxor.

AD III dcđm, q præcepta decalogi, ut supra dictum est, sunt quædam uniuersalia diuinæ legis principia: unde oportet ea esse cõia. Non poterãt autem aliqua præcepta cõia affirmatiua de temperantia dari, quia usus eius uariatur secundum diuersa tempora, sicut Aug. dicit in lib. de bono coniugali, & secundum diuersas hominum leges, & consuetudines. Q. 122. ar. 1. — Ca. 15. c. 6.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter tradantur in diuina lege præcepta de uirtutibus annexis temperantiæ. Parte. 3 to. 812

AD SECVNDVM sic procedit. Vr q incõuenienter tradant i diuina lege pcepta de uirtutib⁹ annexis tẽperantię. Pręcepta .n. decalogi, ut dictũ est, sunt quędã uniuersalia principia totius legis diuinę: sed superbia est initium oĩs peccati, ut dr Eccle. 10. ergo inter pręcepta decalogi debuit aliquod poni prohibitiuum superbię. Ar. præc. ad 3.

¶ 2 Pręt. Illa pcepta maximè dẽnt in decalogo poni per quę hoies maximè inclinantur ad legis impletionẽ, quia ista uidẽtur esse principalia: sed per humilitatem per quã hõ Deo subiicitur; maximè

uidetur

uř hō disponi ad obseruantiam diuinæ legis, vñ obedientia inter gradus humilitatis cōputatur, ut supra habitum* est, & idē ēt uř esse dicendū de mansuetudine per quam fit, ut hō diuinæ scripturæ nō contradicat, ut Aug. dicit in * 2. de doctr. christ. ergo uř ꝙ de humilitate & mansuetudine aliqua præcepta in decalogo poni debuerint.

Q. 161. ar. 6. — Lib. 2. c. 7. in princi. to. 3. — *Ar. præc.

¶3 Præt. Dictū* est ꝙ adulteriū in decalogo ꝓhibetur qa* cōtrariatur dilectioni proximi: sed ēt inordinatio exteriorū motuū, q̄ cōtrariatur modestię, dilectioni proximi opponitur. uñ Aug. dicit* in regula. In oībus motib. uestris nihil fiat qđ cuiusquā offendat aspectū. ergo uř ꝙ ēt huiusmodi inordinatio debuit prohiberi per aliquod præceptum decalogi.

In regula. 3. ante medium to. 1

IN CONTRARIVM sufficit authoritas Scripturæ.

RESP. Dicēdum, ꝙ uirtutes tēperantię annexæ dupliciter cōsiderari possunt. Vno mō, ſm se. alio mō ſm suos effectus. Secundū se quidē nō habēt directā habitudinē ad dilectionē Dei, uel ꝓximi: sed magis respiciunt quandā moderationē eorū, quæ ad ipsum hoiem pertinēt. Quantū aūt ad effectus suos, possunt respicere dilectionē Dei, uel ꝓximi, &[m] ſm hoc aliqua ꝑcepta in decalogo ponuntur ꝑtinētia ad ꝓhibendū effectus uitiorū oppositorū tēperātiæ partibus.* Sicut ex ira, q̄ opponitur mansuetudini, ꝓcedit interdū aliquis ad homicidiū, qđ in decalogo prohibetur: aut ad subtrahendum debitū honorem parentibus, quod etiam potest ex superbia prouenire, ex qua etiam multi transgrediuntur præcepta primæ tabulę.

Concl. m

AD PRIMVM ergo dicēdum, ꝙ superbia est initiū peccati: sed latens in corde, cuius ēt inordinatio non perpenditur cōiter ab omnibus. Vnde eius prohibitio non debuit poni inter præcepta decalogi, quæ sunt prima principia per se nota.

AD II dicendum, ꝙ præcepta quæ per se inducunt ad obseruantiam legis, præsupponunt iam legem: unde non possunt esse prima legis præcepta, ut in decalogo ponantur.

AD III dicēdum, ꝙ inordinatio exteriorū motuū nō ꝑtinet ad offensā ꝓximi ſm ipsam speciē actus, sicut homicidiū, adulteriū, & furtū, q̄ in decalogo prohibentur: sed solum ſm ꝙ sunt signa interioris inordinationis, ut supra dictum.* est.

In c. ar. 1. q. 168.

QVAESTIO CLXXI.

De Prophetia, in sex articulos diuisa.

POSTQVAM dictum est de singulis uirtutib. & uitiis, q̄ pertinēt ad oium hoium cōditiones & status, nūc cōsiderandū est de his, quæ specialiter ad aliquos hoies pertinent. Inuenitur aūt dr̃ia inter hoies secūdū ea, quæ ad habitus & actus aiæ rationalis pertinent, tripliciter. Vno qdē mō ſm gratias gratis datas, quia ut dr 1. ad Corinth. 12. Diuisiones gratiarum sunt, & alii datur per Spūm* sermo sapiētię, alii sermo sciē &c. Alia uerò dr̃ia est ſm diuersas uitas, actiuā s. & contemplatiuā, quæ accipiuntur ſm diuersa operationum studia: uñ & ibidem dr, ꝙ diuisiones operationum sunt. Aliud. n. est studium operationis in Martha, quę solicita erat, & laborabat circa frequens ministeriū, qđ ꝑtinet ad uitā actiuam: aliud est in Maria, quæ sedens secus pedes Domini audiebat uerbū illius, qđ pertinet ad cōtemplatiuā, ut hr Lucæ 10. Tertio mō, ſm diuersitatē officiorum & statuum, prout dr ad Ephesios 4. Et ipse dedit quosdam quidē Apostolos, quosdam aūt prophetas: alios uerò euangelistas, alios aūt pastores & doctores, quod pertinet ad diuersa ministeria, de qbus dr 1. ad Cor. 12. Diuisiones ministrationū sunt. Est aūt attendendū circa gratias gratis datas, de quibus occurrit cōsideratio. Primò, ꝙ quædā eorum pertinēt ad cognitionē, quędā uerò locutionem, quædam verò ad operationem. Oia uerò quæ ad cognitionem pertinent, sub prophetia compræhendi possunt. Nam prophetica reuelatio se extendit non solū ad futuros hoim euentus, sed ēt ad res diuinas, & quantum ad ea quæ proponuntur oibus credenda, quę pertinent ad fidem: & quantum ad altiora mysteria, quæ sunt perfectorum, quę pertinent ad sapiētiā. Est ēt prophetica reuelatio de his quæ pertinent ad spirituales substantiās, à quibus uel ad bonū, uel ad malū inducimur, quod pertinet ad discretionem spirituum. Extendit ēt se ad directionem humanorum actuum quod pertinet ad scientiā, ut infra* patebit: & iō primo occurrit considerandum de prophetia, & de raptu, qui est quidam prophetiæ gradus.

Q. 177.

¶De prophetia autem quadruplex consideratio occurrit.

¶Quarum prima est de essentia eius.

¶Secunda, De causa ipsius.

¶Tertia, De modo propheticæ cognitionis.

¶Quarta, De diuisione prophetiæ.

Circa primum quæruntur sex.

¶Primò, Vtrū prophetia pertineat ad cognitionē.

¶Secundò, Vtrum sit habitus.

¶Tertiò, Vtrum sit solum futurorum cōtingentiū.

¶Quartò, Vtrum propheta cognoscat omnia prophetabilia.

¶Quintò, Vtrum propheta discernat ea quæ diuinitus percipit, ab eis, quę proprio spiritu uidet.

¶Sextò, Vtrum prophetiæ possit subesse falsum.

Parr. per to. 812 — Inf. art. 2. cor. Et 3. q. 7. ar. 8. Et veri. q. 12 ar. 1. Et Isa. 1. prin. & 1. cor. 14 princi. Et Hebr. 11. lect. 7.

ARTICVLVS I.

Vtrum prophetia pertineat ad cognitionem.

AD PRIMVM sic ꝓceditur. Vr ꝙ prophetia nō pertineat ad cognitionē. Dr. n. Eccl. 48. ꝙ corpus Elisæi mortuū ꝓphetauit. & infra. 49. dr d Ioseph, ꝙ ossa ipsius uisitata sūt, & post mortē prophetabāt: sed in corpore, uel in ossibus post mortē non remanet aliqua cognitio. ergo prophetia non pertinet ad cognitionem.

¶2 Præt. Primę ad Cor. 14. dr. Qui prophetat, hominibus loquitur ad ędificationem: sed locutio est effectus cognitionis, nō aūt ipsa cognitio. ergo uř ꝙ prophetia non pertineat ad cognitionem.

¶3 Præt. Omnis cognoscitiua perfectio excludit stultitiā & insaniā: sed hæc simul pñt esse cū prophetia. dr. n. Oseę 9. Scitote Israel stultum prophetam, & insanum. ergo ꝓphetia nō est cognoscitiua perfectio.

¶4 Præt. Sicut reuelatio pertinet ad intellectum, ita inspiratio uř pertinere ad effectū, eo ꝙ importat motionē quandā: sed prophetia dr esse inspirō, uel reuelatio ſm* Cassiodorū. ergo uř ꝙ ꝓphetia nō magis ꝑtineat ad itellectū q̄ ad affectū.

In prol. super Ps. c. 1. & est de ꝓphetia.

SED CONTRA est, quod dicitur. 1. Reg. 9. Qui enim propheta dicitur hodie, olim uocabatur uidens: sed uisio pertinet ad cognitionem. ergo prophetia ad cognitionem pertinet.

Concl. m

RESP. Dicēdum, ꝙ [m] prophetia primo, & principaliter cōsistit in cognitione*, quia uidelicet prophetę cognoscūt ea, q̄ sunt procul, & remota ab hominū cognitione. Vñ pñt dici prophetæ à pro, qđ est procul, & phanos qđ est apparitio, quia. s. eis aliqua q̄ sunt procul, apparent. & pp hoc ut Isido. dicit* in lib. Ethymologiarum, in ueteri testō appellabantur Videntes, qa uidebant ea, quæ cęteri nō uidebant, & prospiciebant quæ in mysterio abscondita erāt. Vñ & gentilitas eos appellabat Vates à ui mētis. Sed quia, ut dr 1. Cor. 12. Vnicuique datur manifestatio spūs ad utilitatē: & infra 14. dr, Ad ædificationē Ecclesiæ quærite ut abundetis, inde est ꝙ [p] prophetia secundario cōsistit in locutione, prout prophetæ ea q̄ diuinitus edocti cognoscūt, ad ædificationē aliorū anuuntiant, ſm illud Isa. 21. Quæ audiui à Dño exercituū, Deo Israel, annūciaui uobis: & ſm hoc, ut Isid. dicit in lib. Ethym. pñt dici prophetę quasi prefatores, eo ꝙ porrò fantur. i. a remotis fantur, & de futuris uera ꝑdicūt. Ea quæ s. humanā cognitionē diuinitus reuelantur, nō pñt confirmari rōe humana, quam excedūt ſm opationē uirtutis diuinæ, ſm illud Marci ult. Prædicauerunt ubiq. Dño cooperante, & sermonem confirmante, sequentibus signis. Vnde tertio ad prophetiam pertinet operatio miraculorū, quasi confirmatio quædā propheticæ annuntiationis. Vnde dicitur Deut. vlt. Non surrexit propheta ultra in Israel, sicut Moyses, quem nosset Dominus facie ad faciem in omnibus signis atq; portentis.

Lib. 7. c. 8. in p. 1 ar. — Concl. p. — Lib. 7. c. 8. in princ. — Concl. s

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ authoritates illæ loquuntur de prophetia quantum ad hoc tertium, quod assumitur ut prophetiæ argumentum.

AD II dicendum, ꝙ Apost. ibi loquitur quantum ad propheticam enuntiationem.

AD III dicendum, ꝙ illi qui dicuntur prophetę insani & stulti, non sunt ueri ꝓphetæ, sed falsi, de quibus dr Hier. 23. Nolite audire uerba prophetarum, qui prophetant uobis, & decipiunt uos. Visionē cordis sui loquuntur nō de ore Dñi, & Ezec. 13. Hæc dicit Dominus de prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil uident.

AD IIII dicēdum, ꝙ in prophetia requiritur ꝙ intentio mentis eleuetur ad percipienda diuina. Vñ dr Ezec. 2. Fili hois, sta super pedes tuos, & loquar tecū. Hæc aūt eleuatio intētionis fit Spū sancto mouēte. Vñ ibidē subditur. Et ingressus est in me spūs & statuit me super pedes meos. Postq̄ aūt intentio mentis eleuata est ad superna, percipit diuina. unde subditur ibidem. Et audiui loquentē ad me. Sic igitur ad prophetiā requiritur inspiratio quātū ad mentis eleuationē, ſm illud Iob 32. Inspiratio oīpotentis dat intelligentiā: reuelatio aūt quātū ad ipsā perceptionē diuinorū, in quo ꝑficitur ꝓphetia, & ꝑ ipsā remouetur obscuritatis ignorātiæ uelamen ſm illud Iob 12. Qui reuelat ꝓfunda d̄ tenebris.

ARTICVLVS II.

Vtrum prophetia sit habitus.

AD SECVNDVM sic ꝓceditur. Vr ꝙ prophetia sit habitus: quia ut dicitur* in 2. Eth. Tria sunt in aia, potentia, passio, & habitus: sed ꝓphetia nō est potentia, quia sic in esset oībus hoibus, quibus potentiæ animæ sunt cōes. Similiter ēt non est passio, quia passiones pertinent ad uim appetitiuam ut supra habitū† est: prophetia autem pertinet principaliter ad cognitionem, ut dictum† est. ergo prophetia est habitus.

¶2 Præt. Ois perfectio animæ q̄ non semper est in actu, est habitus: sed prophetia est quædā animæ perfectio, non aūt semper est i actu, alioquin nō diceretur dormiēs propheta. ergo uř quod prophetia sit habitus.

¶3 Præt. Prophetia cōputatur inter grās gratis datas: sed grā est habituale quoddam in anima, ut supra habitum* est. ergo prophetia est habitus.

SED CONTRA. Habitus est quo quis agit cū uoluerit, ut dicit Commentator in 3. de Aia:

SVP. QV. CLXXI.

HIc incipit octaua pars istius libri, tractās de gratiis gratisdatis, ub. aduertendū est, ꝙ ut in litera dr, gratiæ gratis datæ ordinantur ad tria, s. cognitionem, locutionē, & operationē. Hoc tñ pacto, ꝙ ad cognitionē spectant tres, s. prophetia, fides, & discretio spirituū. Ad locutionē quatuor, s. sermo sapientiæ, sermo sciæ, interpretatio sermonū, & gratia linguarū. Ad operationem duæ, s. gratia sanitatis, & operatio uirtutū. Verū tñ est, ꝙ interpretatio sermonū rōe luminis, quo interpretatio fit, & sermo sapientiæ & sciæ, rōe sapientię & sciæ, ad cognitionē quoq; spectāt. Et quia author de quatuor horū partium, aut nihil loqui intendit. s. fide, discretione spirituū, gratia sanitatis, & interpretatione sermonū, & similiter de sapientia & scia, pro quāto spectant ad cognitionē, sed uult hæc ex aliis intelligi, iō reducit in hoc principio ualde summarie ad prophetiā gratis datas spectantes ad cognitionem, ut nō exigat ab eo alius tractatus de eis, sed simul cum prophetia tractatę intelligantur. gratia verò sanitatum cum operatione miraculorum.

SVP. QV. CLXXI. ARTIC. I.

IN artic. 1. quæstionis 171. in titulo ac ad quartum incipe colligere quæ requiruntur ad ueră prophetiam. Habes ū prudens hic duo claudentia in se duas actiones, & duas passiones. Prima actio, diuina est inspiratio, & hæc fit in uoluntate humana, & infert passionē, quæ est eleuata intentio ad percipienda diuina. Secunda actio ēt diuina est reuelatio: & hæc fit I ntellectu & infert in eo passionem, quæ est perceptio reuelatorum. Et in hæc secunda actione & passione consistit essentialiter prophetia: prima. n. præparatoria est. Habes aūt ex prima conditione prophetię, ꝙ Deus disponens omnia suauiter, mouet hominem rōnali modo ad prophetiā. s. ꝑ mediam intentionē ita ꝙ prius, mouet ipsum ut atendat, & deinde reuelat: quod est contra illos qui putant prophetiam haberi quasi ꝑ influxum in intellectu sine nobis. Oporteret. n. prius intentionem moueri ut in litera dicitur.

SVP. Q. CLXXI. ART. II.

Ferr. 3. cont. c. 154.

IN arti. 2. eiusdem quæstionis, dubiū duplex occurrit circa rōnem assignatam in litera, quare lumen propheticum non est habitus. Primum est, quia ut assumere falsum. s. ꝙ si esset per modum formæ permanentis, faceret uideri Deū, qui est principium cognitionis supernaturaliū. Probatur namque hoc esse falsum ex hoc, ꝙ modus essendi nō uariat naturam, nec essentialem efficaciam formę, sed ea tantum quę se tenent ex parte modi essendi: sed lumen propheticum per modum passionis non est talis naturæ, nec efficaciæ ut sic sufficiens causare uisionem Dei. ergo etiā si esset per modum habitus, nō sufficeret ad causandā uisionem. Et confirmatur, quia constat ꝙ Deus posset lumen infusum prophetę conseruare continue in illo: & tñ nō ꝓpea uideret Deum propheta ille. Maior est clara, & manifesta tur

Ferr. a 813 — 1. 2. q. 68. ar. 3. ad 3. Et 3. cont. c. 154. fi. Et ueri. q. 12. ar. 1. per t. & 2. 13. ad 3. Et po. q. 6. a. 4. fi. Et quol. 12. a. 27. ad 2 — *Lib. 2. c. 5 to. 5. — †1. 2. q. 22. art. 2 — Ar. præce. — 1. 2. q. 110. art. 2.

uit in proposito etiã, quia lumen gloriç, q. ex propria natura F est sufficiẽs ad uisionem Dei siue habeatur per modum formæ permanentis, ut in beatis siue per modum passionis, ut in Moyse, & Paulo, facit uidere Deum. Nec ergo modus essendi uariat efficaciam essentialem formæ, nec lumen propheticum, quantumcunq; haberetur per modum habitus, faceret uidere Deum: quia ex hoc non esset lumen gloriæ, quod constat esse alterius naturæ, ita ut et per modum passionis habitum faciat uideri Deum.

¶ Secundum est, quia processus literę infert conclusionẽ, quæ nõ est elicita ex præmissis. Nam cõclusio sequẽs ex præmissis est ista, Lumen propheticum non inest per modũ formæ permanentis, & perfectæ. Et præmissæ sunt istę, Lumen intellectuale existens in aliquo per modũ formæ permanentis & perfectæ, perficit intellectum ad principaliter cognoscendum principium illorum, quæ per illud lumen manifestantur. Sed lumen prophetiæ non perficit intellectũ ad principaliter cognoscendum principium illorum, quæ p lumẽ propheticum manifestantur. Ex his siquidem conclusio debet esse. Ergo lumen prophetiæ non inest per modum formæ permanentis & perfectæ: & tamen in litera longe communior conclusio infertur. s. Ergo lumen propheticum inest per modum cuiusdam impressionis, seu passionis, transeuntis. Hæc enim distat ualde: quoniam conclusio illa, quæ uere sequitur ex præmissis, stat cum negatione istius, quæ apposita est in litera, ut patet de lumine fidei, de quo uerificantur & præmissæ, & conclusio: & tamen de eo est falsa ista apposita conclusio: quoniam, ut patet, lumen fidei est per modum habitus, & consequenter per modum formæ permanentis.

Hom. 1. in ter mediũ & finem.

sed aliqs nõ põt uti pphetia cũ uoluerit. Sicut patet 4. Reg. 3. d Helisęo, quę cũ Iosaphat d futuris req̃reret, & pphetiæ spũs ei deesset, psaltẽ fecit applicari, ut pphetiæ ad hũc spũs p laudem psalmodiæ descenderet, atque eius animum de uenturis repleret, ut Gre. dicit* super Ezec. ergo prophetia non est habitus. G

RESP. Dcẽdũ, q sicut Apost. dicit ad Ephe. 5. Oẽ qđ manifestatur, lumẽ est: quia uidelicet sicut manifestatio corporalis uisionis fit p lumẽ corporale, ita ẽt manifestatio uisionis intellectualis fit per lumẽ intellectuale. Oportet ergo q manifestatio proportionet lumini per quod fit, sicut effectus pportionatur suę cãe. Cũ ergo pphetia pertineat ad cognitionẽ, quæ H supra naturalem rationem existit, ut dictum* est, consequens est q ad prophetiã requiratur quoddam lumẽ intellectuale excedẽs lumen naturalis rõis. Vñ Michææ 7. Cũ sedero in tenebris, Dñs lux mea est. Lumẽ autem dupliciter alicui inesse põt. Vno mõ, per modũ formæ permanentis, sicut lumen corporale est in Sole, & in igne. Alio modo, per modũ cuiusdã passionis, siue impressionis trãseuntis, sicut lumen est in aere. Lumen aũt propheticũ non inest intellectui prophetæ per modum formæ permanentis: alias oporteret q semper prophetę adesset facultas prophetãdi, qđ patet esse falsum. Dicit n.* Greg. super Ezec. Aliquando prophetiæ spũs deest pro-

Art. præ.

Concl. sc

Hom. 1. in ter mediũ & finem.

¶ Ad euidentiam horum sciendum est, q. processus literæ non consistit in uno tantum syllogismo, sed pluribus, quorum primus in secunda figura est ille qui in secũdo dubio est allatus. s. Lumen intellectuale existens in aliquo per modum formæ permanentis & perfectę, perficit intellectum ad principaliter cognoscendum principium illorum, quę per illud lumen manifestantur: sed lumen propheticum non perficit intellectum ad cognoscendum principaliter principium eorum quę per propheticum lumen manifestantur. ergo lumen propheticum non est forma permanens & perfecta. Maior probatur in litera ex lumine intellectus agentis. Minor probatur, quia Deus qui est principium supernaturalium, quæ per lumen propheticum manifestantur, non uidetur prophetis per essentiam. Iste est primus syllogismus, circa quem uersatur primum dubium.

¶ Ad cuius euidentem notitiam scito, q. aliud est formam permanere in aliquo, & aliud est esse in illo per modum formæ permanentis. Nam per primum significatur duratio formæ in subiecto: per secundum uero significatur modus essendi formæ K in subiecto. s. q. insit eo modo quo formæ dependentes solum in fieri, & non in esse ab agentibus insunt. Vnde primum conuenit lumini in aere. Permanet. n. lumen idem in aere eodem, existẽte eodem illuminante in eodem loco. Nunquàm tamen habet modum formæ permanentis, cum semper sit in fieri, ita q. suum esse consistit in fieri, sicut & motus. Quocirca differentia penes talem modum essendi diuersitatem specificam infert formarũ. Nam quę ex propria natura natæ sunt habere modum permanentię, & quę ex propria natura natæ sunt habere modum successiuorum, sicut habitus ex sua natura, & dispositio ex sua natura distinguuntur specie. Sicut non præiudicat habitui ex natura sua, q. quandoque insit per modum dispõis, qñ. s. non est firmatus, ita non præiudicat formæ ex sua natura permanenti, q. qñq, per accñs habeat modum transeuntis, ut de lumine gloriæ contingit, quod ex sua natura habet rõem permanentis, ut patet in beatis. Sed qñq; ex actione diuina fit, ut insit per modũ transeuntis, ut in Paulo, & Moyse. Et qñ author manifeste explicat se loqui de forma hñte modum permanentis, iõ hoc mõ intelligẽdus est quo ad primã particulam. s. formę permanẽtis. Quoad secũdã vero. s. q perfectæ, oportet aduertere, q author posuit istã secundam particulam pp lumẽ fidei, q est lumen intellectuale, & inest per modum formæ pmanentis, sed non formę perfectę. Nam sicut in gñe aĩalis forma pfecta est, nõ q via est ad aĩal ut forma embrionis, sed forma constitutiua aĩal, q. s. ẽt in ppriam aĩalis operationem, q est sentire: ita in genere luminis intellectualis, de quo est sermo, nullum lumen habet rõem formę pfectæ, quod non ẽt in propriã luminis operationem, quæ est facere visionem. Lumen enim adeo obscurũ, vel obumbratum, qđ non potest ũmum illuminare ut videat, imperfectum quid in genere luminis est. Quando autem ita illuminat ut visionem causare possit, iam ad perfectionem sui generis peruenit, q̃uis inter ista vnũ alio excellentius sit. Et q lumẽ fidei nõ facit euidentiam in nobis eorũ q̃ sunt fidei, iõ licet habeat rõem formæ pmanẽtis, caret tñ rõe formæ pfectæ in gñe luminis intellectualis. Ex his aũt patet sensus medij termini, & totius syllogismi. Hinc. n. habes clare veritatem maioris, videlicet, q omne lumen intellectuale existens in aliquo p modũ permanentis, & perfectæ formæ, perficit principaliter ad cognoscendum principium eorum q̃ manifestant. Nã si est per modũ formæ perfectæ, facit videre intellectualiter: & si facit videre, maxime facit videre principium, in quo oportet videre cõclusiones aut per uiã intuitus, aut per uiã resolutionis. Conclusiones enim, nisi euidenter videaẽ earum ad principium cõnexio, nunq̃ vñr, sed credunt. Et ppea author in probatione minoris I assumpsit, q lumen propheticum non facit Deum per essentiam videri: ppea inquã, q quia de cognitione euidenti in medio termino sciebat sermonem esse. Hæc dicta, quo ad hoc qđ ponunt illam particulam. s. perfectæ, appositam in hac rõne ad differentiam luminis fidei, non vñr solida: quoniam ex hoc clauderet uia, qua posset inferri ex hac ratione conclusio principalis, quæ in litera infertur, ut in secundo deducitur dubio. Et propterea admissis cæteris dictis, hoc solum refutandum credimus, quòd ly perfectæ, sit appositum ut necessaria particula ad excludendũ lumen fidei: & dicimus q lumen fidei ex alia particula priore vtraque harum exclusum erat, scilicet ex ly lumen intellectuale. Nam proprie & formaliter loquendo, lumẽ intellectuale est, quod est lumen intellectus vt sic, & non quid est lumen intellectus ut moti a uoluntate. Quod enim illuminat intellectum vt motum a voluntate, est lumen intellectus, extenso uocabulo luminis intellectus: qa non illuminat ipsum, vt ipse est infra proprios limites, sed ipsum vt subestat alteri. Tale aũt esse cõstat lumen fidei: quoniam est in intellectu vt mouetur a uoluntate ad assentiendum his quæ sunt fidei, & nõ illuminat ipsum intellectum sñ se ad assensum determinatum, seu certum. Quia ergo rõ ista lrę de lumine intellectus vt sic, loquitur, lumen fidei ab hoc processu excluditur. Intendit ergo author in maiore, q lumen intellectuale vt sic, per modum formæ permanentis & pfectæ perficit ad cognoscendum principium &c. & apposuit illas alias duas particulas iam declaratas. s. permanentiã & perfectionem supra lumen intellectuale, non ppterea quia altera ab altera, separetur in genere luminis intellectualis, qñ connectã. ur in tali genere, ita q si est permanens, est perfecta, & si est pfecta, est permanens: sed propterea quia hæ duæ conditiones in aliis formis dispersæ inueniuntur, & ambæ in genere intellectualis luminis vnitæ inueniuntur.

¶ Et per hæc patet solutio primi dubij. Negatur enim q author

thor assumat hanc conditionalem. s. Si lumen propheticum est A set per modum formæ permanentis, faceret uidere Deum, ut patet in litera, & in processu ex litera formato. Dĩ nihilominus ad subiuncta, q modus essendi permanenter, uel transeundo, si sit per accidens, non uariat speciem formæ: sed si sit per se, ut declaratum est, arguit diuersitatẽ specificã formarum: & q lumen propheticũ specie distinguitur à lumine gloriæ, quãuis per accidens lumẽ gloriæ qñque propheticum dicatur, qñ. s. p accidẽs est per modũ trãseuntis, ut de Moyse dĩ. Sed relinquẽdo ea quæ sunt per accidens, lumen propheticum specie distinguit à lumine gloriæ. Est enim ex sua natura forma habens modũ passionis: lumen autẽ gloriæ ex sua natura habet modum formæ permanentis. Vnde si Deus conseruaret lumen propheticum in aliquo, nõ nisi per accidens permaneret, habens secundũ se naturam transeuntis. Et per hæc sumus à primo dubio, & syllogismo expediti. Secũdus autẽ syllogismus habet añs tacitum. s. cõclusionem præcedentis syllogismi, ita q. est hmõi, enthymema. Lumen propheticum non est lumẽ intellectuale per modũ formę permanentis & perfectæ. Relinquitur ergo quod est per modum cuiusdã impressionis, uel passionis transeuntis. Et tota quæstio contra hunc processum ad hoc deuenit, quia ex negatione illius connexi simul, s. formæ permanẽtis & perfectæ, non licet inferre seorsum determinate partem connexi. ergo nõ est per modũ formæ permanentis. Et affertur instantia de lumine fidei. Et in cõi facile est afferre instantiã: quia non ualet. Non est monachus albus, ergo non est monachus. In his sim consistit dubium, ad quod dĩ, q. in gñe luminis intellectualis non datur medium inter formã permanentẽ ac perfectam, & formã per modum passionis. Et ppea author hoc perspiciens, cum lumen propheticum, ut inferius patebit, sit in genere luminis intellectualis, ex negatione formæ permanentis & perfectæ optime conclusit. Relinquitur igitur q. sit per modum transeuntis. Et per hoc patet respõsio & ad instantiã de lumine fidei. Quia enim non est in genere luminis intellectualis ut sic, simpliciter, sed secundũ quid. s. quo ad assensum uoluntariũ, inter intellectualia nõ sine additione aliqua computatur ab authoribus. Nec obstat dictis quod superius in tractatu de fide dictum est, quòd fidei lumen facit aliquo modo uidere: quoniam illud uidere tam diminutum est, ut pro nihilo habeatur in genere luminis intellectualis simpliciter, ut patet ex hoc, q. nec principia, nec conclusiones facit uidere, sed quandam diminutam rõem credibilitatis. s. quę extranea est ab ipsis reuelatis quę credimus. Vnde in hac litera expresse dicitur, q. lumen intellectuale perficit ad cognoscendum principium.

Concl. p

pheris, nec semper eorum mentibus præsto est, quatenus cum hunc nõ hñt, sed cũ cognoscãt ex dono hre cum hñt. Vñ Helisæus dixit de muliere Sunamite 4. Reg. 4. Aĩa eius in amaritudine est, & Dñs celauit a me, & nõ indicauit mihi. Et huius rõ B est, q a lumẽ intellectuale in aliquo exñs p modũ formæ pmanentis & pfectę, pficit intellm principaliter ad cognoscendũ pricipiũ illorũ, q̃ p illud lumẽ manifestanẽ: sicut p lumẽ itells agẽtis præcipuè intells cognoscit prima principia oĩm illorũ q̃ naturaliter cognoscunẽ. Principium ãt eorũ q̃ ad supernaturalem cognitionem pertinent, q̃ per pphetiam manifestãtur, C est ipse Deus, qui per essentiam a prophetis non vĩ. Vĩ ãt a beatis in patria, in quib. hmõi lumen inest per modum cuiusdã formę permanentis & pfectæ, sm illud Psa. 35. In lumine tuo uidebimus lumẽ. Relinquitur ergo q lumen pphetiũ insit aiæ pphetæ per modũ cuiusdã passionis, vel impssionis trãseũtis: & hoc significaẽ Exo. 33. Cumq; trãsibit gloria mea, ponã te in foramine Petræ &c. & 3. Reg. 19. dĩ ad Heliã egredere, & sta in mõte corã Dño: & ecce Dñs trãsit &c. Et inde est q sicut aer sp indiget noua illuminatione, ita ẽt mẽs pphetæ sp indiget noua reuelatione sicut discipulus, qui nondũ est adeptus principia artis, idiget vt de singulis istruaẽ. Vñ Is. 50. dĩ. Mane erigit mihi aurẽ, & audiã quasi magistrũ: & hoc ẽt ipse modus loquẽdi prophetiam designat, sm q dĩ, q locutus est Dñs ad talem, uel talem prophetam, aut q factum est uerbum Dñi siue manus Dñi sup eum. Habitus aũt est forma pmanens: unde manifestum est, q prophetia, propriè loquendo, est habitus.

AD PRIMVM ergo dcẽm, q illa diuisio Philosophi nõ cõprehendit absolutè oĩa q̃ sunt in aĩa, sed ea quæ possunt esse principia moralium actuũ, qui qñq; fiunt ex passione, quandoque autem ex habitu, quando-

¶ Ad instantiã verò cõem patet rñsio, quia. s. aliud est loqui de consequentia in genere aliquo, & aliud de cõsequentia simpliciter. Quæ enim. n. simpliciter non valeret, Non est forma pmanẽs & pfecta, ergo non est pmanens in tali sñ gñere. s. luminis intellectualis ur necesequela est optima, qa immediata sũt extrema. Sic autem in litera factum est instantia aũt obiicit simpliciter.

¶ In eodem art. 2. in responsione ad tertium, dubium occurrit circa illud. Cognoscere occulta & incerta, diuinæ sapientię est supra naturã humanam quantum ad substantiã actus. Nã falsum vr hoc particulare, & falsum etiã illud cõe, s. q hõ eleuet per donum gratiæ ad aliquem actum, qui est supra naturam humanam, quantũ ad substantiam actus. Probatur primum: quia oĩs operatio intellectus humani, et qua in patria videt Deũ per essentiã, est quo ad substantiam actus ab ipsa substantia intellectus licet quoad qualitatẽ eius sit a tali lumine, uel habitu. Cognitio ergo, qua propheta cognoscit occulta diuinæ sapientiæ sibi reuelata, licet quo ad lumen qualificãs cognitionẽ excedat humanã naturã, quo ad substãtiã tñ actus intellectus naturã non excedit, alioquin ab ipso nõ esset: aliogn illa cognitio nõ esset operatio uitalis ab intrinseco actiuo principio vitę. Secundũ aũt probatur, quia vr implicatio i adiecto. s. q actio aliqua uere sit hois actio, & tñ excedit ipsum quoad substãtiã actus. Nã si est eius actio, ergo saltẽ quo ad substantiã est ab eo. Et si non est ab eo quo ad substantiã, ergo nõ est verè illius actio, sed deprecatiuè, uel dispositiue tñ, uel aliquo modo. Sicut facere miracula attribuit hoĩ ministerialiter, non qa facere miracula sit actio hoĩs, sed ad hoĩs deprecationẽ, uel nutũ Deus operaẽ, iuxta D illud Iosue de miraculo Solis, obediente Deo voci hominis.

Concl. s

¶ Ad horum euidentiam sciendum est, q. actus humanus dupliciter qualificatus intelligitur, sicut dupliciter sumitur qualitas, ut dĩ in 5. Metaphysicæ. s. pro differentia, & pro accidente. Dicitur siquidem primo actus humanus talis in esse naturæ ex differentia constitutiua ipsius in specifico esse naturæ: sicut uisio dicitur cognitio talis, & auditio cognitio ex differentiis constituentibus cognitionem in specie visionis, & auditionis in suo esse naturalibus. Dicitur secundo actus humanus talis in esse morali, ex accidentali conditione constituente ipsum talem in esse morali: sicut uisionem dicimus impudicã ex appositione conditionis malæ moraliter. Et qñ morale supponit naturale, habetque se ad naturale ut accidens ad substantiam, ille actus dĩ esse supra facultatem humanæ naturæ, quo ad substantiam actus, qui secundum naturalem suam speciem excedit facultatem humanæ naturæ. E Ille uerò dicitur esse supra humanam naturam quantum ad modum actus, & non quantum ad illius substantiam, qui secundum naturalem quidem speciem potest ab homine fieri: sed secundum moralem conditionem excedit humanas uires, ut diligere Deum meritorie. Potest enim homo naturæ viribus Deum diligere, sed non meritorie, nisi ex infusa charitate, quæ si apponatur actui, quo diligo Deum, actus meæ dilectionis sortitur ex ea hunc modum, scilicet meritorie. Et similiter possum ego ex proprio intellectu & uoluntate assentire his quæ sunt fidei, sed non laudabiliter &c. nisi ex habitu fidei habeatur iste modus. Non sunt autem actus excedentes quo ad substantiam actus humanam naturã, unius rationis. Nam quidam ita excedunt, ut sint incommunicabiles eidem, ut creare: uel de facto homini non communicantur, nisi deprecatiue, seu operatiuè, ut facere Solem stare, mortuum resuscitare, & huiusmodi, quæ, ut infra patebit, Deus ipse ad hominis orationem, uel nutum operatur. Quidã verò sunt qui de facto cõmunicantur homini, ut uidere Deũ. Huiusmodi enim actus secundum suã naturalem speciem, excedi

Universidad de Deusto Biblioteca

…debet limites facultatis naturæ humanæ, & creaturæ cuiuscũq; & est solius Dei communicabilis. Eleuatur aũt aĩa nostra nõ solum q̃ in suadens iste ponit. sed qa. vt in litera dr, eleuaṫ per donũ Dei aĩa ad hoc ut sit potens elicere talẽ actum, qui suæ facultatem naturæ nudæ excedit. Ita q̃ sit, vt actus talis nõ excedat facultatem naturæ eleuatæ, qui excedit facultatem naturæ.

1. respon. ¶ Ad primã ergo obiectionem in oppositũ dr. q̃ aliud est actum cognitionis esse quo ad substantiã actus ab intellectu nostro, & aliud est actũ cognitionis excedere quo ad substantiã actus facultatẽ naturalem intellectus nostri.* Nam primũ significat actũ causari quo ad substantiã actus a nostro intellectu, quod verificatur de intellectu nostro eleuato p donum diuinum. Secundũ aũt significat proportionem actus illius sm substantiã ad naturalem facultatẽ illius. Vñ actus uidendi Deũ in patria, est ab intellectu creato, eleuato tamen quo ad substantiam actus. Cognitio siquidem Dei contrahitur ad cognitionem uisiuã per diuinam substantiam in esse naturę: ita q̃ nõ est ibi actus substratus, q̃ sit cognitio Dei, & p appositionẽ luminis gloriæ sit uisio: quẽadmodum cõtingit in actu dilectionis Dei ex charitate: sed tñ est ibi act' substratus, quẽadmodũ natura generis intelligit' subiecta naturę diuinæ. Et simile, quo ad ꝓpositũ, habes in visione corporali. Potẽtia. n. uisiua est principiũ uidendi quo ad substantiã actus, non ita q̃ uisus eliciat substantiã actus uidendi & species uisibilis apponat accidẽtalẽ qualitatem, qua uisio sit talis, puta, uisio albi, qm impossibile est uidere, & nihil uidere: sine specie autem uisibili nihil uidetur. Nõ igitur oculus sm se est principium uidendi, sed ita q̃ uisus specie perfectus pariat visionem talem essentialiter. Dicitur autem quod uisus est propria causa uisionis secundum substantiam, & species propria causa visionis sm qualitatem, essentialem tamen, ut inde percipiatur resolutio prædicatorum essentialium, scilicet differentiæ, & generũ in suas causas. Sicut dicimus q̃ fortis, inquantum hic, & inquantum hõ, & inquantum animal, & tandem inquantum ens, habet aliam & aliam propriam causam, in quã reduci per se primo oportet effecta huiusmodi. Et non dicuntur hæc, quasi esse…

lib. 3. text. 12. tom. 2.

2. respon.

Epist. 121. ca. 9. circa medium, tom. 2.

F ctus habeat plures res, quarum vna causatur ab vna, & altera ab altera causa, vt in Metaph. patet. Et per hoc patet solutio secundæ obiectionis. Nulla siquidem implicatio est dicere, q̃ actus secundum substãtiam suam, hoc est, naturalem suam speciem, excedit facultatem hominis naturalem, & dicere cum hoc, q̃ hmõi actus quo ad substantiam suam, vere est hoĩs eleuati, & vere cãtur ab hoĩe eleuato, & vere est actus vitalis, & ab intrinseco hoĩs eleuati per diuinum donum siue habituale, vt in patria, siue per modum passionis, vt in proposito de ꝓphetis dicimus. Habes q̃; hinc aliam propheticæ conditionem. s. q̃ non est habituale sed actuale donum p modum transeuntis.

quę aũt ex potẽtia nuda, ut patet in his q̃ ex iudicio rõis aliquid operanṫ anteq̃ habeãt habitũ. Põt aũt ꝓphetia ad passionẽ reduci, si tñ nomen passionis pro qualibet receptione accipiaṫ, prout Philo. dicit* in 3. de aĩa, q̃ itelligere pati quoddã est. Sicut. n. in cognitione naturali intellectus possibilis patiṫ ex lumine intellectus agentis: ita & in cognitione ꝓphetica intellect' humanus patiṫ ex illustratione diuini luminis.

Ad II dcdm, q̃ sicut in reb. corporalibus abeũte passione remanet q̃dã habilitas ad hoc, q̃ iterum patiaṫ, sicut lignũ semel inflammatũ facilius iterũ inflammaṫ: ita ẽt in intellectu prophetæ cessante actuali illustratione, remanet quædã habilitas ad hoc, q̃ facilius iterato illustreṫ: sicut ẽt mens semel ad deuotionẽ excitata, facilius postmodũ ad deuotionẽ pristinã reuocaṫ. Propter qđ Aug. in libro* de orando Deũ, dicit esse necessarias crebras orationes, ne cõcepta deuotio totaliter extinguatur. Põt tñ dici, q̃ aliquis dṙ propheta ẽt cessante actuali prophetica illustratione, ex deputatione diuina, sm illud Hierem. 1. Et prophetam in Gentibus dedi te.

Ad III dcdm, q̃ oẽ donum gratię hominẽ eleuat ad aliqd, quod est supra naturam humanã: quod quidẽ põt esse dupliciter Vno mõ, quantũ ad substantiã actus, sicut miracula facere, & cognoscere occulta & incerta diuinę sapiẽtiæ: & ad hos actus nõ daṫ hoĩ donũ gratiæ habituale. Alio mõ est aliquid supra naturã humanam: quantũ ad modum actus, non autem quantum ad substantiam ipsius: sicut diligere Deum, & cognoscere eum in speculo creaturarũ: & ad hoc datur donũ gratiæ habituale.

ARTICVLVS III.

Vtrum prophetia sit solum futurorum contingentium.

G AD TERTIVM sic ꝓcediṫ. Vṙ q̃ prophetia sit solũ futurorũ contingentium. Dicit. n.* Cassio. q̃ prophetia est inspiratio, uel reuelatio diuina rerum euentus immobili ueritate denuntians: sed euentus pertinet ad cõtingẽtia futura. ergo de solis contingentibus futuris fit reuelatio ꝓphetica.

¶ 2 Præt. Grã prophetiæ diuiditur contra sapiẽtiam & fidẽ, q̃ sunt de diuinis: & discretionẽ, H spũum, q̃ est de spiritibus creatis: & scientiã, quæ est de rebus humanis, ut patet 1. ad Cor. 12. habitus aũt & actus distinguũtur sm obiecta, ut patet per ea quæ supra dicta sunt. ergo vṙ q̃ de nullo pertinente ad aliquod horum sit prophetia, relinquitur ergo quòd sit solum de futuris contingentibus.

¶ 3 Præt. Diuersitas obiecti cãt diuersitatẽ speciei, ut ex supra- I dictis* patet. Si ergo prophetia quædã sit de futuris contingentibus, quædam aũt de quibusdã aliis rebus, uṙ sequi q̃ non sit eadem species prophetiæ.

SED CONTRA est, qđ Greg.* dicit super Ezec. q̃ Prophetia quædam est de futuro; sicut id quod dṙ Isa. 7. Ecce, uirgo concipiet, & pariet filium: quædã de præterito, sicut id quod dṙ Genesi. 1. In principio creauit K Deus cęlum & terrã: quedã de præsenti, sicut id quod dicitur 1. ad Cor. 14. Si omnes prophetent, intret aũt quis infidelis, occulta cordis eius manifesta fiunt. Nõ ergo est prophetia solum de cõtingentibus futuris.

SVP. Q. CLXXI. ART. III.

In a. 3. eiusd. q. 171. in rñ. ad secundũ, nota diligentissime diuam inter fidem, & prophetiam in hoc, q̃ fides dat nõ cognitionem eorum q̃ sũt fidei, sed assensum ad illa quæ sunt cognita ab aliis, scilicet a personis diuinis saltem: prophetia aũt dat cognitionem.

¶ Sed occurrit hic nõ dissimulanda qõ, An cognitio negata fidei attributa prophetiæ, sit cognitio euidentię. Et est ratio dubii, quia ex ipsa negatione cognitionis a fide, apparet q̃ de notitia euidentiæ est sermo. Nã nulla alia cognitio a fide negatur, nisi euidentiam habẽti ex reuelatis. uero apparet oppositum. Nam cũ prophetis reuelata sit Trinitas, ut in litera author testaṫ ex Isa. 6. c. ubi supremi angeli illam reuelasse inducuntur: & constat Trinitatis euidentẽ notitiam non habuisse prophetas, qui nõ viderunt diuinã essentiã. Et similiter potest argui de incarnatione Verbi &c.

¶ Huic qõni in art. 5. respondendum est, in quo ex proposito de certitudine prophetiæ cognitionis est sermo.

¶ In eod. ar. 3. in resp. ad tertium, nota diligenter hanc doctrinam ponentem unitatem specificã prophetiæ ex diuini luminis vnitate, non obstante tanta eorum diuersitate, quæ per propheticum lumen manifestatur. Et de hoc directe ad argũ, q̃ diuersitas obiecti causat diuersitatem speciei. Contra hanc siquidem doctrinam inferius in ar. 1. q. 174. obiicitur, vbi author oppositum in hac eadem materia determinare vr. Et ideo qõ ista illuc vsque tractanda differatur.

Part. 8 814

Inf. q. 172 a. 1. cor. & ad 4. Et veri. q. 12. a. 2. Et Esa. 1. princ. Et Ro. 12. lec. 2. & 1. Cor. 14.

* In pro. super Ps. c. 1. in princ.

† 1. 2. q. 54. art. 2.

1. 2. q. 54. art. x.

Hom. 1. in Eze. in pr.

RESPON. Dicendum, q̃ manifestatio, quæ fit A per aliquod lumen, ad oĩa illa se extendere põt, q̃ illi lumini subiciũtur: sicut visio corporalis se extendit ad oẽs colores, & cognitio naturalis aię se extendit ad oĩa illa quæ subduntur lumini intellectus agẽtis. Cognitio aũt prophetica est per lumẽ diuinũ, quo possunt oĩa cognosci tã diuina q̃ humana, tã spiritualia q̃ corporalia. Et iõ reuelatio prophetica ad oĩa hmõi se extendit, sicut de his quæ pertinent ad Dei excellentiã, & angelorũ spirituũ ministerio reuelatio prophetica facta est, vt Isa. 6. vbi dṙ, Vidi Dñm sedentẽ super soliũ excelsum & eleuatũ. Cuius ẽt prophetia cõtinet ea q̃ B pertinent ad corpora naturalia, sm Isa. 40. Quis mensus est pugillo aquas &c. Continet ẽt ea quæ ad mores hoium pertinent, sm illud Isaiæ 58. Frange esurienti panẽ tuum &c. Cõtinet ẽt ea quæ pertinent ad futuros euẽtus, sm illud Isa. 47. Veniẽt tibi duo in die vna subito, sterilitas, & viduitas. Considerandũ tñ q̃ quia prophetia est de his, quæ procul à nostra cognitione sunt, tãtò aliqua magis proprie ad prophetiã pertinẽt, quanto lõgius ab humana cognitione existunt. Horũ aũt est triplex gradus quorũ vnus est eorũ quæ sunt ꝓcul C a cognitione huius hominis siue sm sensum, siue sm intellectũ, nõ aũt a cognitione oĩum hominũ: sicut sensu cognoscit aliqs hõ q̃ sunt sibi p̃sentia sm locũ, q̃ tñ alius humano sensu, vtpote sibi absentia, nõ cognoscit. Et sic Heliseus prophetice cognouit quæ Giezi discipulus eius in absentia fecerat, vt hṙ 4. Regu. 5. similiter cogitationes cordis vnius, alteri prophetice manifestantur, vt dṙ 1. ad Cor. 14. Et per hunc modũ ẽt ea quæ vnus scit demonstratiue, alij possunt prophetice reuelari. Secundus aũt gradus est eorũ quæ excedũt vniuersaliter cognitionẽ oium hominũ nõ quia sm se nõ D sint cognoscibilia, sed pp defectũ cognitionis humanæ, sicut mysteriũ Trinitatis, qđ reuelatũ est p Seraphim dicẽtia, Sanctus, Sãctus Sanctus &c. vt hṙ Isa. 6. Vltimus aũt gradus est eorũ q̃ sunt ꝓcul ab oium hominũ cognitione: quia in seipsis non sunt cognoscibilia, vt cõtingẽtia futura, quorũ veritas nõ est determinata. Et quia qđ est vniuersaliter & sm se, potius est eo qđ est particulariter, & p aliud: iõ ad prophetiã proprijssime pertinet reuelatio euentuũ futurorũ vñ & nomen prophetiæ sumi vṙ. Vñ Greg.* dicit sup Ezechielẽ. Et cũ iõ prophetia dicta sit, q̃ futura prędicat, qñ de pręterito, vel p̃senti loqtur, rõnẽ sui nominis amittit. E

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ prophetia ibi diffinitur sm id, quod proprie significatur nomine prophetiæ: & per hũc ẽt modum prophetia diuiditur contra alias gratias gratis datas. Vñ patet respõsio ad sm, q̃uis possit dici q̃ oĩa quæ sub prophetia cadunt, conueniunt in hac ratione, q̃ non sunt ab homine cognoscibilia, nisi per reuelationem diuinam. Ea vero quæ pertinent ad sapientiam, & scientiam, & interpretationem sermonũ, possunt naturali ratione ab homine cognosci, sed altiori modo manifestantur per illustrationem diuini luminis. Fides aũt etsi sit de inuisibilibus homini, tamen ad ipsam non pertinet eorum cognitio quæ creduntur, sed q̃ homo per certitudinem assentiat his quæ sunt ab alijs cognita.

Ad III dcdm, q̃ formale in cognitione prophetica est lumẽ diuinum, a cuius vnitate prophetia habet vnitatem speciei, licet sint diuersa quæ per diuinum lumen prophetice manifestantur. D. 1667

Concl. m

Concl. p

Concl. f

Homil. 1. in Ezech. in prin. illius.

2. respons.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum prophetæ per diuinam reuelationem cognoscant omnia quæ possunt prophetice cognosci.

AD QVARTVM sic procedítur. Vṙ q̃ propheta per diuinã reuelatiõnẽ cognoscat oĩa quæ possunt prophetice cognosci. Dicit. n. Amos. 3. Non faciet dñs Deus verbũ, nisi reuelauerit secretũ suũ ad seruos suos prophetas: sed oĩa q̃ prophetice reuelãtur, sunt uerba diuinitus facta, nihil ergo eorũ ẽ qđ ñ reueleṫ ꝓphetice.

¶ 2 Præt. Dei pfecta sunt opa, vt dṙ Deut. 32. sed prophetiã est diuina reuelatio, vt* dictũ est. ergo est perfecta, qđ non esset, nisi perfecte oĩa prophetabilia prophetice reuelarentur, quia perfectum est, cui nihil deest, vt dṙ in 3. Physi. ergo prophetæ omnia ꝓphetabilia reuelãtur.

¶ 3 Pręt. Lumẽ diuinum quod causat prophetiam, est potentius q̃ lumẽ naturalis rõnis, ex quo causatur humana scientia: sed homo qui habet aliq̃ scientiã, cognoscit oĩa illa quæ ad illã scientiã pertinent, sicut grãmaticus cognoscit oĩa grammaticalia. ergo videtur q̃ propheta cognoscit oĩa ꝓphetabilia.

SED CONTRA est, quod *Greg. dicit super Ezech. q̃ aliquando spiritus prophetiæ ex præsenti tangit animum prophetantis, & ex futuro nequaq̃ tangit. Aliqñ aũt ex præsenti non tangit, & ex futuro tangit. non ergo propheta cognoscit omnia prophetabilia.

RESPON. Dicendum, q̃ diuersa non est necesse esse simul, nisi pp aliquod vnũ, in quo connectuntur, & a quo depẽdent: sicut s.* dictũ est, q̃ virtutes oẽs necesse est esse simul pp prudentiã, vel charitatẽ. Oĩa aũt quæ per aliquod principiũ cognoscuntur, connectuntur in illo principio, & ab eo dependent. Et iõ qui cognoscit perfecte principiũ sm totã eius uirtutẽ, simul cognoscit oĩa quæ per illud principiũ cognoscuntur. Ignorato autẽ cõi principio, uel cõiter apprehenso, nulla necessitas est simul omnia cognoscẽdi, sed unumquodq; eorũ p se oportet manifestari: & p consequens eorũ possunt cognosci, & alia non cognosci. Principium aũt eorum, quæ diuino lumine prophetice manife-

SVP. QV. CLXXI. ARTIC. IIII.

In ar. 4. eiusdem q. in corpore articuli aduerte, q̃ illa propositio, Diuersa nõ oportet esse simul, nisi pp aliquod vnũ, in quo cõnectuntur, & a quo depẽdent, si accipere tur vt iacet, magnam haberet quæstionẽ de diuersis quæ sunt inter se sm se connexa vt cęlum, & illius figura, vt vniuersaliter subiectũ & propria passio. Hęc. n. proprie nõ connectuntur in tertio, puta generante, sed inter se sm seipsa. Sed si accipiatur in ordine ad materiã subiectã, de qua est quæstio, non habet difficultatem. Est. n. de totaliter diuersis sermo quoniam ẽt totaliter diuersa propheticę reuelationi subsunt. Et propterea intellecta illa propositio de totaliter diuersis, plana est. & optime seruit proposito. Cęlum autem & sua figura, subiectum & passio, & alia huiusmodi, non sunt totaliter diuersa, cum constet q̃ necessario sunt idem suppositaliter: seu subiecto. Totalis. n. diuersitas huiusmodi identitatẽ non compatitur.

Part. 8 815

Veri. q. 12. ar. 1. ad 5. Et Roma. 11. lect. 3. prin.

Arti. 3. huius quæst.

Lib. 3. text. 63. tom. 2.

Hom. 1. in Ezechielẽ inter principium & medium.

1. 2. q. 65. ar. 1. & 3.

Universidad de Deusto Biblioteca

manifestantur, est ipsa ueritas prima, q̃ prophetę in seipsa nõ uident: & ideo nõ oportet q oĩa prophetabilia cognoscãt: sed quilibet corũ cognoscit ex eis aliqua sc̃dm specialem reuelationem huius, uel illius rei.

AD PRIMVM ergo dicendum, q Dominus omnia quæ sunt necessaria ad instructionẽ fidelis populi, reuelat prophetis, non tamen omnia oibus, sed quædam uni, quædam alij.

AD II dcdm, q prophetia est sicut quiddã imperfectũ in gñe diuinę reuelationis. Vñ dicit 1. ad Corint. 13. q pphetiæ euacuabunt: & q ex parte prophetamus. i. imperfecte. Perfectio aũt diuinę reuelationis erit in patria. vnde subditur: Cũ venerit qđ perfectũ est, euacuabitur quod ex parte est. Vnde nõ oportet, q pphetiæ reuelat omni nihil desit, sed q nihil desit eorũ, ad q̃ prophetia ordinat.

AD III dcdm, q ille qui hẽt aliq̃ sciẽtiam, cognoscit principia illius sciẽtiæ, ex quibus oĩa q̃ sunt illius sciẽtiæ depẽdent. Et iõ q imperfecte hẽt habitũ alicuius scientiæ, scit oia q̃ ad illã scientiã pertinent: sed per prophetiã non cognoscitur in seipso principium prophetaliũ cognitionum, quod est Deus. Vnde non est similis ratio.

ARTICVLVS V.

Vtrũ propheta discernat semp quid dicat per spiritum proprium, & quid per spiritum prophetiæ.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr̃ q propheta discernat semper qđ dicat p spiritũ propriũ, & quid per spiritum prophetiæ. Dicit. n. Aug. in 6. cõfess. q mater sua dicebat discernere se nescio quo sapore, quẽ verbis explicare nõ poterat, quid interesset inter Deũ reuelãtẽ, & inter aĩam suã somniãtẽ: sed prophetia est reuelatio diuina, vt dictũ est. ergo propheta semp discernit id, quod Deus p spiritũ pphetiæ dicit, ab eo qđ loqtur spiritu pprio.

¶2 Præt. Deus non præcipit aliquid impossibile, sicut Hiero. dicit: præcipitur aũt prophetis Hierem. 23. Propheta, qui hẽt somnium, narret somnium: & qui habet sermonem meum, loquatur sermonem meum vere. ergo propheta potest discernere quid habeat p spiritũ prophetiæ ab eo, qđ aliter videt.

¶3 Præt. Maior est certitudo q̃ est per diuinum lumen, q̃ quæ est per lumẽ rationis naturalis: ille aũt qui habet sciẽtiã, pro certo scit se habere. ergo ille qui habet prophetiam per lumẽ diuinum, multo magis certus est se habere.

SVPER QVEST. CLXXI. ARTIC. V.

Ferr. 4. cont. c. 154.

IN ar. 5. eiusdem q. 171. no. primo cautissime distinctionẽ prophetiæ. s. per expressam diuinam reuelationem, vel per instinctum diuinum, & differentiam tantam inter membra huius distinctionis, vt prima sit prophetia simpliciter: secunda aũt non oportet q sit prophetia, nisi sc̃dm quid. Prima patitur certitudinem in mente prophetæ quo ad duo, vt in litera dr̃: videlicet & quo ad reuelata, & quo ad reuelationem, ita q propheta per expressam reuelationem instructus, clare scit quæ sibi reuelãtur, & clare scit quod Deus hoc sibi reuelat. Secunda autem neutrum horum oportet q det. Prima est prophetia, vt dictum est, simpliciter. Secunda est imperfectum quid in genere prophetiæ, vt in litera dicitur.

¶Nota secundo, q horum duorum quæ in litera ponuntur, certe cognosci a propheta primum. s. res reuelatas, non directe spectat ad hunc articulum, sed ad 4. arti. q. 173. ubi quæritur, an prophetæ cognoscãt quæ prophetant. Secundũ autem. s. ipsa reuelatio diuina directe p̃sentis est quæstionis. Et ad hoc tendit intentio literæ, an scilicet propheta sciat, quando prophetat instinctu uel extra, q Deus sibi reuelat.

¶Nota tertio, q in litera ad partem affirmatiuam dictæ quæstionis afferuntur tres probationes. Prima, ex authoritate Hieremiæ: secunda, ex certitudine nostræ fidei: tertia, ex facto Abrahæ: quæ probationes post declaratum sensum conclusionis discutiendæ sunt. Nota quarto descensus gradus in diuinis instructionibus. Nam reuelatio diuina multiplex cum sit, prophetia in responsione ad sm̃ præcedentis articuli posita, est quid imperfectum in genere diuinæ reuelationis. Hic autẽ instinctus propheticus ponitur imperfectum quid non in genere diuinæ reuelationis, sed in genere prophetiæ. Vbi videre potes quantum a diuina distet reuelatione instinctus propheticus, vt non mereatur, etiam vt imperfectum quid, in illo admitti genere.

¶In eodem articul. motum superius in ar. 3. ad secundum occurrit dubium, qualis. s. est certitudo prophetica. Ad quod proculdubio dicitur, q secundum authoris doctrinam est certitudo euidentiæ quo ad ipsum prophetam ita q lumen propheticum non solum est in se certum, quia diuinum, vt etiam de lumine fidei superius dictum est, sed etiam ex parte nostri. s. hominum prophetarum, est certissimum & facit in propheta euidentiam & eorum quæ ei reuelantur, & ipsius reuelationis, q est a Deo. Neque. n. minus certus est propheta, neque minus videt q Deus sic hoc sibi reuelat, q̃ nos simus certi, & videamus nos scire prima principia per lumen naturale. Et similiter in lumine diuinitus menti suæ infuso videt ea quæ sibi reuelantur; sicut nos in lumine naturali videmus prima principia, & conclusiones in & ex eis. Hanc aũt sniam tenet author & in arti. 3. q. 10. de veritate, & tertio contra Gentiles ca. 154. clarissime, & hic apud perspicaces, dum cognitionem illam tribuit prophetis, quã habent illi, qui cognoscunt ea quæ sunt fidei, quibus & innititur fides. Constat aũt q per se loquendo, fidem præstans cognitis ab alio, cognitionem euidentiæ supponit in illo: alioquin in infinitum procederetur, dum ille crederet alteri. Dicit & in responsione ad argumenta hic author, q patet responsio ad obiecta, inter quæ erat tertium de certitudine euidẽtiæ, qua sciens scit se scire. Et constat, q non aliter patet rñsio, nisi quia cõceditur qđ lumen propheticũ non minus dat talẽ certitudinẽ. Dicet quoq; inferius in artic. 3. q. 174. q finis prophetię est manifestatio veritatis sup. hoiem existentis, ita q ad hoc ordinatur prophetica reuelatio, vt manifestetur prophetæ veritas reuelatorũ. Constat aũt q sine euidentia non manifesta est veritas.

¶Ad obiectionẽ autẽ in oppositũ superius allatam ex hoc, q reuelata prophetis non videntur ab illis, vt patet de mysterio Trinitatis &c. dicendum q reuelata prophetis quãtum ad id qđ de illis reuelatũ est, videntur a prophetis, non autẽ quantũ ad oia. Vnde Trinitas, & incarnatio & similia, nõ sunt reuelata pphetis quãtũ ad quæstionẽ quid est, sed quãtũ ad quæstionẽ an est, seu quia est. Et quantum ad hoc visa sunt a prophetis sub lumine infuso eisdem, ita quod viderunt non Trinitatem, non verbum incarnari: sed Trinitatem esse, sed verbi incarnationem futurã esse, & sic de alijs. Sicut etiam naturali lumine nos videmus Deũ esse, & quia est æternus & immobilis &c. & tamen non videmus ipsum Deum nec eius æternitatem.

¶In eodem articulo contra primam & tertiam probationem, dubium occurrit ex vna & eadem radice, quòd non sufficienter probent conclusionem intentam iam declaratam. Et in prõptu instantia est: quoniam quilibet christianus potest ex fidei certitudine absolute dicere, In veritate misit me dominus ad confessionem fidei, quando tempus est confitendi fidem: & tamen caret certitudine euidentiæ. Non ergo ex hoc quòd Hieremias dixit, In ueritate misit me dominus, inferri potest certitudo euidentiæ in Hieremia. Et similiter quilibet christianus ex certitudine fidei sola tenetur se præparare ad propriam mortẽ subeundam. Non ergo ex hoc quod Abraham ad filij necem se præparauit, concluditur maior certitudo quàm fidei, quæ est absque euidentia.

¶In eodem articulo contra secũdam probationem, occurrit dubium, quia fides nostra innititur reuelationi diuinæ secundum se, & Ecclesiæ factæ, & non reuelationi huic, & illi singulari homini. Non ergo exigitur ad certitudinem fidei nostræ, q prophetę habuerint euidentiam de reuelatis, cum non oporteat Ecclesiam certitudinem euidentiæ habere, sed sufficit ei certitudo adhæsionis per lumen fidei.

¶Ad obiecta cõtra primã & tertiã probationem simul dr̃, q singularia occurrẽtia ut certa, uel incerta, sũt diuersarũ cõditionũ.

Nam

Concl. m — 816 — Per. per tot. — 3. concl. c. 154. Et uerit. q. 12. artic. 1. ad 1. & 16. — Li. 6. c. 13. a medio to. 1 — Art. 3. huius quęst. — In expositione fidei ad Damasum, non procul a fine illius, tomo. 2.

SED CONTRA est, qđ Greg. dicit super Ezec. Sciendũ est, q aliqñ pphetæ sancti dũ cõsulunt, ex magno usu pphetãdi q̃dã ex suo spiritu proferunt, & esse hoc ex prophetiæ spiritu suspicantur.

RESP. Dcdm, q mens prophetæ dupliciter a Deo instruitur. Vno mõ, per expressam reuelationẽ: alio mõ per quẽdã instinctum, quẽ interdũ ẽt nescientes humanæ mentes patiũtur, ut Aug. dicit 2. super Ge. ad lr̃am. De his ergo q̃ expresse per spiritum prophetię propheta cognoscit, maximã certitudinẽ hẽt, & pro certo hẽt, q hæc sunt diuinitus sibi reuelata. Vñ dr̃ Hiere. 26. In ueritate misit me Dominus ad uos, vt loquerer in aures vestras omnia verba hæc: alioq̃n si de hoc ipse certitudinem nõ haberet, fides q̃ dictis prophetarum innitit, certa nõ esset. Et signũ pphetice certitudinis accipere possumus ex hoc, q Abraham admonitus in prophetica uisione, se præparauit ad filiũ vnigenitum immolandũ, q nullatenus fecisset, nisi de diuina reuelatione fuisset certissimus. Sed ad ea q̃ cognoscit p instinctũ, aliqñ sic se habet, ut nõ plene discernere possit, vtrũ hæc cogitauerit aliquo diuino instinctu vel p spiritũ proprium. Nõ aũt oĩa q̃ cognouimus diuino instinctu, sub certitudine prophetica nobis manifestant. Talis. n. instinctus est q̃dam imperfectum in gñe prophetiæ: & hoc mõ intelligendum est verbum Greg. Ne tamen error ex hoc possit accidere, per Spiritumsãctum citius correcti, ab eo, q̃ uera sunt, audiunt. & semetipsos, quia falsa dixerint, reprehedunt, ut ibidem Greg. subdit. Primæ aũt rõnes procedũt quantũ ad ea quæ prophetico spiritu reuelantur. Vnde patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ea quæ prophetice cognoscuntur uel annuntiantur, possint esse falsa.

AD SEXTVM sic procedit. Vr̃ q ea quę prophetice cognoscũtur, uel annunciant, possint esse falsa. Prophetia. n. est de futuris contingentibus, vt dictum est: sed futura contingentia possunt nõ euenire, alioquin ex necessitate cõtingerent. ergo prophetiæ potest subesse falsum.

¶2 Præt. Isaias prophetice p̃nũciauit Ezechię dicens, Dispone domui tuę, quia morieris tu, & non uiues: & tñ additi sunt vitę eius postea quindecim anni, ut habetur 4. Reg. 20. & Isa. 38. Similiter & Hiere. 18. Dominus dicit. Repente loquar aduersum gentẽ, & aduersum regnum, ut eradicẽ, & destruam, & disperdam illud. Si pœnitentiã egerit gens illa a malo suo qđ locutus sum aduersus eam, agã & ego pęnitentiã sup malo qđ cogitaui ut facerẽ. Et hoc apparet p exemplũ Niniuitarũ sm̃ illud Ion. 3. Misertus ẽ Dñs super malitiã quã dixit, ut faceret eis, & nõ fecit. ergo pphetiæ potest subesse falsum.

¶3 Præt. Omnis cõditionalis, cuius antecedens est necessariũ absolute, consequẽs est necessariũ absolute: qa ita se hẽt consequens in conditionali ad antecedẽs, sicut cõclusio ad p̃missas in syllogismo. Ex necessariis aũt nũquã cõtigit syllogizare, nisi necessariũ, ut probat in 1. Posteriorũ: sed si pphetiæ nõ pt subeẽ falsũ, oportet hãc cõditionalẽ esse verã. Si aliqd est p-

Nam quędã sunt quæ sub vniuersalibus, quæ fide tenẽtur, subsumuntur, certificantur, & regulantur, applicando vniuersalia ad singularia, ut q nunc moriendum est pro fide Christi, certificatur & regulatur ex vniuersali fidei documento. Qui me erubuerit corã hoibus &c. Ex hac. n. regula certus sum, q nũc est mihi moriendũ pro cõfessione fidei Christi, & hic sufficit certitudo fidei. Quędã vero sunt, quę ex vniuersalibus fidei documentis nõ certificantur, sed stãte fide certissima firmitate remanent ambigua, vel incerta in oppositũ. Et ad assertionẽ taliũ cũ certitudo fidei locũ non habeat, requiritur certitudo euidentiæ. Talia aũt sunt missio Hieremiæ, & præparatio ad necẽ innocentis Isaac. Ex nullo siquidẽ vniuersali documento fidei cõcludebat ut tunc, q Deus misisset Hieremiã, & ex fidei ac rõis documẽtis certũ erat oppositũ eius qđ disposuit Abraham: quia mors filii innocentis diuino ac naturali iure phibita est. Et iõ, qa Hierem. asseruit in ueritate, Misit me Deus, & Abrahã parauit se ad necẽ filij, optime infert, q vterq; habuit de his certitudinẽ euidẽtię.

¶Ad singularia aũt q̃ obijciendo tanguntur, sufficit, ut patet ex dictis certitudo adhæsionis secundũ fidẽ.

¶Ad obiecta aũt cõtra secundã probationẽ dr̃, q in hoc q dr̃ fidem nostram inniti diuinæ reuelationi factæ Ecclesiæ, includitur q innitur reuelationi factę principalibus Ecclesiæ membris, s. prophetis, apostolis, & euangelistis. Est siquidẽ ex pte humani generis necessariũ necessitate suauis dispositionis, quia diuina sapientia cũcta ordinat, ut aliqui homines reuelationem de his q̃ fidei sũt, a Deo sic habuerint, ut certi fuerint euidenter, q Deus hęc reuelat, & ab illis alij quasi discipuli a magistris instruerentur. Naturale siquidem est hoi discere ab homine, & diuina sapientia infima per media gubernat. Et licet non oporteat Ecclesiã hoc certo tempore habere certitudinẽ euidentiæ de diuina reuelatione eorũ q̃ sunt fidei, necesse est tñ ut ipsa habeat, uel habuerit huiũ euidentiã: aliquin ex parte sui Ecclesiã nõ esset certa de his quæ sunt fidei, utpote nullos habens in se testes de visu. Modo aũt dũ quędam Ecclesiæ mẽbra credunt aliis eiusdem Ecclesię mẽbris, q̃ viderũt, vtriq; securi in fide viuũt, iuxta illud, 1. Ioa. 1. Quod vidimus testamur, & annuntiamus.

¶In eodem articulo circa calcem illius. circa instinctum prophetici correctionem dubium occurrit, An hoc sit verum, q qñ prophetę ex instinctu errant, corrigantur a Spiritusancto, & vera audiant, ac semetipsos reprehendent. Et est rõ dubii, qa hinc authoritas Greg. partem dicit affirmatiuam, hinc experientia apparet in oppositũ; & rõ: qa si sic esset, sequeret, q sp propheta discerneret inter suũ, ac diuinum instinctum uel tunc, uel post per aduenientẽ correctionem.

¶Ad hoc dr̃, q propheta per instinctũ dupliciter loquit. s. diuinũ uel proprium. Et si quidem diuino instinctu loquit, qũ non discernat se loqui diuino instinctu, attñ impossibile est, q falsum dicat: qm̃ diuinus instinctus nõ pt esse principiũ falsi, & pp ea nõ est tunc locus correctionis. Si aũt loquit ex pprio instinctu tanq̃ ex diuino, dupliciter contingere pt. Primo, ut credat se loq ex diuino spiritu. & hoc licet possit contingere alicui pphetæ, nõ tñ pphetis sanctis cõtingit: qm̃ prophetę sancti, qñ incerti sunt de instinctu non credunt, sed suspicantur diuinum esse instinctum, ita q in sola suspicione falluntur, vt Greg. in prima hom. sup Ezec. dicit. & tũc est locus correctionis. Sed pphetis sanctis pp suã sanctitatẽ citius diuina opitulatur correctio, ut testatur correctio facta Nathã sup ędificatione templi. Prophetis aũt non sanctis huiũ correctionem nõ oportet aduenire, quia priuilegium sanctitatis in pphetis, hoc est: quin etiam subdit Gregorius, q inter ueros & falsos prophetas hæc est distãtia, q veri erudiũ citius dictum suum corrigũt: falsi uero falsa prędicant, & a Spiritusancto alieni in sua falsitate perdurant. Et p hęc patet, q de bonis prophetis vt regulariter uerum q corrigãtur citius quando ex proprio errant Spiritu, nec experiẽtia apparet in oppositum, nisi forte uocando prophetas bonas personas, quæ reputantur spirituales, patientes extasim, quæ æquiuoce prophetæ dicuntur. Distant enim a prophetis, plusquàm terra a cœlo: quoniam hæc naturalia sunt, & sępissime infirma naturæ: prophetia autem supernaturalis est, ut infra patebit. Ratio quoque allata nihil obstat: tum quia ex hoc quòd propheta sanctus, qui errauit non discernendo spiritum, postea corrigitur, non sequitur, quod semper tunc, vel postea discer-

Hom. 1. in Ezec. inter medium & fin. — Lib. 2. cap. 17. declinãdo ad finẽ to. 3. — Concl. 1 — Concl. p — Hom. 1. in Ezec. — Hom. 1. in Ezec. a medio. — Perr. p to. — 817 — Inf. q. 172 art. 1. cor. & ar. 5. ad 3. & art. 6. ad 1. Et uerit. q. 12. ar. 3. co. & ar. 10. ad 7. — Art. 3. huius quæst. — Lib. 1. tex. 17. to. 1.

Universidad de Deusto Biblioteca

phetatū, erit: huius āt cōditionalis antecedens est necessariū absolute, cū sit de præterito. ergo & consequens erit necessariū absolute,[h] quod est incōueniens: qa sic prophetia nō esset cōtingētiū. Falsū est ergo, ꝙ ꝓphetię nō possit subesse falsū.

SED CONTRA est, ꝙ Cassio. dicit*, ꝙ ꝓphetia est inspirō, vel reuelatio diuina, rerū euentus imobili veritate denūciās: nō āt esset imobilis veritas ꝓphetię, si posset ei falsū subeē. ergo nō pōt ei subesse falsum.

In ꝓlogo in Psalm. c. 1. in pri.

RESP. Dcđm, ꝙ sicut ex dictis patet, ꝓphetia est, q̄dā cognitio intellectui ꝓphetæ impressa ex reuelatione diuina ꝑ modū cuiusdā doctrine. Veritas āt cognitionis ē eadē in discipulo et in docente, qa cognitio addiscētis est similitudo cognitionis docētis: sicut in reb. naturalib. forma gñati est similitudo q̄dā formæ gñantis. Et ꝑ hūc ēt modū Hier. dicit, ꝙ ꝓphetia est quoddā signū diuinę ꝑsciētiæ. Oportet igit̄ eandē esse ueritatē propheticæ cognitionis & enunciationis, q̄ ē cognitionis diuinæ, cui impossibile est subesse falsum, ut in primo* dictum est. Vnde[m] ꝓphetiæ non potest subesse falsum.

Ar. 1. 3. & 5. hui* q̄ō.

AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ sicut i primo dictū est,* certitudo diuinæ ꝑsciētiæ ñ excludit contingentiam singulariū futurorū: qa fert̄ in ea sm ꝙ sūt ꝑsentia, & iā determinata ad vnū. Et iō ēt prophetia, q̄ est diuinę pręscientiæ similitudo impressa, uel signū sua immobili ueritate futurorum contingētiam non excludit.

q. 14. ar. 13 & 15. & q. 16. ar. 8. Concl. 10 q. 11. ar. 4.

AD II dcđm, ꝙ diuina præscientia respicit futura sm duo, s. sm ꝙ sunt in seipsis, inquātū s. ipsa præsentialiter intuet̄: & sm ꝙ sunt in suis causis, inquātū. s. uidet ordinem cāṛum ad effectus. Et quāuis cōtingētia futura, prout sunt in seipsis, sit determinata ad unum, tñ ꝓut sunt in suis causis, nō sunt determinata, quin possint aľr euenire. Et q̄uis ista duplex cognitio sp intellectui diuino cōiungat̄, non tñ cōiungitur sp in reuelatione prophetica: qa impressio agentis non sp adęquat eius virtutem. Vnde qñq; reuelatio prophetica est impressa quędā similitudo diuinę præscientiæ, prout respicit ipsa futura contingentia in seipsis: et talia sic eueniunt sicut prophetant̄, sm illud Isa. 7. Ecce uirgo concipiet. Qñq; uero prophetica reuelatio est impressa, similitudo diuinę præscientię, ꝓut s. cognoscit ordinem cāṛum ad effectus: & tunc qñq; aliter euenit q̄ prophetet̄, nec tñ prophetiæ subest falsum. Nā sensus prophetiæ est, ꝙ inferiorum cāṛum dispositio siue naturalium, siue humanorū actuū, hoc hēt, ut talis effectus eueniat: & sm hoc intelligitur verbum Isa. dicentis. Morieris, & nō viues, i. dispositio corporis tui ad mortem ordinatur. & ꝙ dr̄ Ionæ 3. Adhuc quadraginta dies & Niniue subuertetur, id est, hoc merita eius exigunt, vt subuertatur. Dr̄ autē Deus pænitere metaphorice, inquantū ad modum pænitentis se hēt, prout scilicet mutat sententiā, etsi non mutet consilium.

AD III dcđm, ꝙ quia eadē est veritas prophetię, & diuinæ præscientię, ut dictum est*, hoc modo illa conditionalis ē uera. Si aliquid est prophetatū, erit: sicut ista. Si aliquid est præscitum, erit. In vtraque enim antecedens est impossibile nō esse. Vnde & consequens ē necessarium non secundum ꝙ est futurum respectu nostri, sed ut cōsideratur in suo pręsenti, prout subdit̄ præscientiæ diuinæ,* ut in primo dictū est.

In cor. ar

q. 14. ar. 13 ad 2.

QVAESTIO CLXXII.

De causa prophetiæ, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de causa prophetiæ.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primò, Vtrum prophetia sit naturalis.

¶ Secundò, Vtrum sit à Deo mediantibus angelis.

¶ Tertiò, Vtrum ad prophetiam requiratur dispositio naturalis.

¶ Quartò, Vtrum requiratur bonitas morum.

¶ Quintò, Vtrum sit aliqua prophetia à dæmonibus.

¶ Sextò, Vtrum prophetæ dæmonum aliquando dicant verum.

Fer. p. 10 818

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum prophetia possit esse naturalis.

Infr. ar. 3. co. Et ver. q. 12. ar. 4 & ar. 4. co.

AD PRIMVM sic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ ꝓphetia possit eē nālis. Dicit. n. Gre.* i 4. dialogorū, ꝙ ipsa aliqñ[b] aiarū uis sua subtilitate aliqd ꝓuidet. & Aug.[i] dicit in 12. sup Gen. ad lit. ꝙ aię humanę sm ꝙ à sēsib. corpis abstrahit̄, cōpetit futura præuidere: hoc āt ꝑtinet ad ꝓphetiā. ergo aia nāliter pōt asseq ꝓphetiā.

*Lib. 4. ca. 26. in prin.

¶ Li. 12. ca. 13 tom. 3.

¶ 2 Præt. Cognitio aiæ humanę[k] magis uiget in uigilādo, q̄ i dormiēdo: sed in dormiēdo qdā nāliter præuidēt q̄dā futura, ut patet ꝑ Phi.* in li. đ somno & vig. ergo multo magis pōt hō nāliter futura cognoscere.

In libr. de diuinatione ꝑ somnium. c. 2.

¶ 3 Præt. Hō sm suā naturā est perfectior aīalibus brutis: sed quædam aīalia bruta[l] hñt cognitionē futurorū ad se ꝑtinētiū, sicut formicæ ꝑcognoscūt pluuias futuras, qđ patet per hoc, ꝙ añ pluuiā incipiūt grana in foramē reponere: & sir pisces ꝑcognoscunt tēpestates futuras, ut perpendit̄ ex eorū motu, dū loca tēpestuosa declināt. ergo multo magis hoies nāliter præcognoscere pñt futura ad se ꝑtinētia, de qb. ē ꝓphetia. est ergo ꝓphetia à nā.

¶ 4 Præt. Pro. 29. dr̄. Cū ꝓphetia defecerit, dissipabit̄ populus, & sic patet ꝙ ꝓphetia est necessaria ad hominum conseruationem: sed natura[h] non deficit in necessariis. ergo vr̄ quòd prophetia sit à natura.

SED CONTRA est, ꝙ dr̄ 2. Pet. 1. Non. n. uoluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritusāctō inspirāte locuti sunt sancti Dei homines. ergo prophetia non est à nā, sed ex dono Spiritusāctī.

RESP. Dcđm, ꝙ sicut supra dictū[†] est, ꝓphetica præcognitio pōt esse de futuris dupliciter. Vno modo, sm ꝙ sunt in seipsis. Alio modo, sm ꝙ sunt in suis causis. Præcognoscere āt futura, sm ꝙ sunt in seipsis, est ꝓpriū diuini intellꝰs, cuius æternitati sunt oia pręsentia, ut in primo dictū est*. Et iō talis præcognitio futurorū non pōt esse à natura, sed solū ex reuelatione diuina. Futura uero in suis causis pñt pręcognosci nāli cognitione ēt ab hoie: sicut medicus præcognoscit sanitatē, uel mortē futurā in aliqbus causis, quarū ordiē ad tales effectus experimento ꝑcognouit. Et talis cognitio futurorū pōt intelligi esse in hoie dupľr à nā. Vno mō sic, ꝙ statim aia ex eo qđ in seipsa habet, possit præcognoscere futura: & sic sicut* Aug. dicit, 12. super Genes. ad lite. qdam uoluerūt aiam humanā habere quādā uim diuinationis in seipsa. Et hoc vr̄ esse sm* opinionē Plat. q posuit, ꝙ aiæ habēt oium rerū cognitionē ꝑ participationē idearū: sed ista cognitio obnubilat̄ i eis ꝑ cōiunctionē corpis, in quibusdā tñ plus, in quibusdā uero minus sm corpis puritatē diuersam: & sm hoc posset dici, ꝙ hoies habētes aias non multū obtenebratas ex corporū vnione pñt talia futura ꝑcognoscere sm ꝓpriā sciam. Cōtra hoc āt obiicit* Aug. Cur nō sp posset uim diuinationis hēre aia, cū sp uellet? Sđ qa ueri* esse vr̄, ꝙ aia ex sensibilibus cognitionē acqrat sm sniam Aristotelis, ut i primo* dictū ē: iō melius ē dcđm alio mō, ꝙ ꝑcognitionē taliū futurorū hoies nō hñt, sđ acqrere pñt ꝑ uiā experimētalē, in qua iuuātur ꝑ nālē dispōnē, sm ꝙ i hoie inuenit̄ pfectio uirtutis imaginatiuæ, & claritas intelligētię. Et tñ hęc ꝑcognitio futurorū differt à prima, quę habet̄ ex reuelatione diuina dupliciter. Primo quidē, quia prima pōt esse quorumcunque euentuum, & infallibiliter. Hæc aūt pręcognitio, quę nāliter haberi pōt, est circa quosdam effectus, ad quos se pōt extendere experiētia humana. Secūdò, quia prima ꝓphetia est sm immobilem veritatē, nō aūt secūda, sed ꝑt ei subesse falsum. Prima aūt præcognitio proprie ꝑtinet ad ꝓphetiā, nō secunda: quia sicut s. dictū est*, ꝓphetica cognitio ē eorū q̄ nāliter excedūt humanā cognitionē. Et iō dcđm, ꝙ[m] ꝓphetia sm pr̄ dicta ñ ꝑt eē à nā, sđ solū ex reuelatiōe diuina.

q. præced. ar. 6. ad 2.

1. q. 14. ar. 13.

Li. 12. ca. 6. in prin. tom. 3.

*In Dialogo. 6. de Republ. uel de iusto, a med.

Lib. 12. in gen. ca. 13. tom. 3.

q. 84. ar. 5. 6. & 7.

q. præced. art. 1. Concl. 10

AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ aia qñ abstrahit̄ à corpalibus, aptior reddit̄ ad ꝑcipiendū influxū spūalium substantiarū, & ēt ad percipiēdū subtiles motus, qui ex impressionib. nālium causarū in imaginatione humana relinquunt̄, à qbus ꝑcipiēdis aia impedit̄, cū fuerit circa sensibilia occupata. Et iō Gre. dicit,* ꝙ aia qñ appropinquat ad mortē, pręcognoscit quędam futura subtilitate suę nāę, prout s. ꝑcipit ēt modicas impressiones, aut ēt cognoscit futura reuelatione angelica, nō aūt ꝓpria uirtute, qa ut* Aug. dicit. 12. sup Gē. ad lit. Si hoc esset, tūc haberet qñcunq; uellet in sua ꝑtāte futura pręcognoscere, qđ patet esse falsū.

Lib. 4. Dialog. ca. 26.

lib. 12. ca. 13. nō longe a princ. tom. 3.

AD II dcđm, ꝙ cognitio futurorū q̄ fit i sōnis, ē aut ex reuelōe spūaliū substātiarū aut ex cā corpo-

---

natiuā a diuino instinctu, qm̄ nō sp ad huiōi errorē ꝓrūpit sed suspensus stat animo, & profert eloqo suspensorū qa dato ꝙ post cognosceret ex adueniente correctione stat solida diffinitio assignata ꝙ absolute in ipso instinctu non cognoscit an Deus sit, qui dat illū.

¶ Ex eodem articulo collige aliā propheticæ cōditionē, s. ꝙ si simpliciter est ꝓphetia, dat ꝓphetiæ clarā visionem reuelationis, hoc est, ꝙ De* est reuelans sibi tunc hoc, ita ꝙ nō credit firmiter, sed uidet sic esse.

SVP. QV. CLXXI. ARTIC. VI.

Ca. 1. d. 38. q. 1. a. 2. cō. 3

IN ar. 6. eiusdem quōnis 171. nota in corpore articuli, ꝙ prophetia dr̄ cognitio expressa ex diuina reuelatione per modū doctrinę, nō quantū ad discursū, sed quātū ad cōicationē, ita ꝙ intendit author ñ ꝙ Deus doceat ꝓphetam syllogizando, ut magister docet discipulū ex quodam in quoddam discurrendo, sed ꝙ docet hominē cōicando illi notitiā suā, sicut magister cōicat discipulo notitiā quam hēt. Modus āt quō ista cōmunicatio fit, inferius tractabitur.

¶ In eodem artic. in rñsione ad sm̄ sta suspensus in dubio illo, An prophetans, sm̄ ordinem cāṛum tantū, seu meritorū, cognoscat tunc reuelata sibi esse sm̄ ordinē causarū tantum. Inferius siquidē in ar. 4. q. 173. clarificabit̄ veritas, ubi ex ꝓposito tractat̄ qđ ꝓphetæ cognoscūt de reuelatis.

¶ In eodem articulo in rñsione ad 3. nota duo. Primum est, ꝙ author asserit antecedens illud, A est prophetatum: & similiter, A est ꝑscitum, esse impossibile non esse, hoc est, esse necessarium, ita ꝙ concedit argumento, ꝙ antecedens est absolute necessarium. Et hoc nota contra minus eruditos in speculatiuis. Secundum est, ꝙ rñsio remittit se ad responsionem extensam in primo libro, ubi dictū est, ꝙ qñ in antecedēte ponit̄ aliquid ꝑtinens ad actū animæ, consequēs est intelligendū sm̄ qđ subsitat actui animę. Constat āt ꝙ sciētia & prophetia ad actū animæ spectant: & iō author breuiter summans dicit, ꝙ consequens est necessariū ut consideratr̄ in suo præsenti, prout subdit̄ diuinæ præscientię. Hæc āt in q̄ō. 14. primi lib. late discussa sunt. Nunc moralibus insistentes transeamus hæc.

SVP. QV. CLXXII. ARTIC. I.

IN art. 1. q. 172. nota tria. Primo circa opinionem Platonis, ꝙ cum duo a Platone dicerentur. s. ꝙ animæ humanæ sūt ab æterno, & quòd statim ut sunt, habēt scientiā, & hoc sm̄ ꝑponi sine primo, author attulit opinionē Platonis conformem quoad sm̄. s. ꝙ animę humanæ statim ut sunt, habent scientiā. Hoc. n. ꝑt dicere etiā qui tenet animas creari simul, cū corporibus infunduntur. Et qa hæc positio nihil continet aduersus fidem, aut ecclesiasticā doctrinam, ideo author eum magna modestia eā refutauit, melius fore dicens si sequeremur primo discussa, & conclusa in primo libro, ꝙ anima colligit sciam ex sensibilib*. Scdo, circa dispōnes nālis ꝓphetiæ, qđ author ex Auicenna in 6. Natura. has duas dispōnes approbauit in propheta nāli, s. bonitatē imaginatiuæ, & claritatem intelligentiæ, relinquendo tertiā, s. aiæ ꝑtātē: quā chimerica est illa tertia. In scđa aūt cōdōne potes aduertere, ꝙ nō est sermo de diuinationibus, aut significationibus nescientiū qđ dicāt, sed claritatem intelligentiæ oportet esse in ꝓphetia vtraque, s. nāli, & diuina, alioquin nullius prophetiæ nomē meret̄. Et hinc habes quantū a somniis, & melancholicis atque istiusmodi hoīb* plenis apparitionibus interioribus, prophetica cognitio, et unæ sm̄ nām est, distet. Oportet. n. claritatē intelligentiæ adesse, hoc est, certissimā unionē illorū q̄ significantur, alioqn nihil est. Tertio, circa authoris ꝓfectū ex tpe quo scripserat q̄ō. 12. de veritate vsque in locum istū. Hic. n. quā diuinā nālem prophetiā, ad prophetiam sm̄ quid detexit, & solam illā q̄ ex diuina est reuelatione censet simpliciter esse prophetiā. Et ita est, vt patet ex authoritate Petri apostoli, & ex rōe lixā. Et ꝓpterea simpliciter negandum est prophetiam posse esse a natura.

¶ In rñsione ad primum, qa authoritas Greg. iij aiæ nālem vim ad prænoscendū futura aperte docet: iō author subtilitatē nālem alæ ad prudendū non ad vim perceptiuā futurorū, sed ad vim perceptiuam pōtiū reduxit: ita ꝙ nec noua, nec antiqua aiæ subtilitate hēt aīa vī futurorū ꝑuisiuā, cū morti corporis ꝓpinqua est: sed nāli sua virtute, quā tunc hēt expeditiorē respū interiorū motuū, vtpote ab exterioribus & corpore ꝓprio magis remota, ꝑcipit, vel superiorū intellectuū sm̄ naturæ ordinē reuelationes: vel ꝙ magis cōsonat, percipit subtiles motus imaginatiue ex impressione cārum nālium. Ex qbus motibus imaginatiue lucentibus lumine intellectus agētis, & aliorum forte supiorū intellectus, mouet̄ intellectus ut possibilis ad cognoscēdū futurū in pnti signo repræsētatū. Et hoc mō vr̄ ille, cu* meminit Gre. ꝓuidisse sepeliēdū se in sancto Xisto.

¶ In rñsione ad quartum cum legis ꝓphetiam necessariam ad populi gubernationē, non intelligas de prophetia noua, sed sat est si sit antiqua, iuxta verbū Abrahę ad diuitem. Hñt Moysen & prophetas, audiant illos. Et in ordine quidem ad diuinū cultū est omnino necessaria prophetia ex parte nostri, ut prædictum est: i ordine autem ad alia, necessaria est ad hoc, ut firmior, efficaciorque sit populi gubernatio. Verbum siquidem Dei ualidum est, & penetrabilius omni gladio &c. Et ꝓpterea in Isa dr̄. Et ꝑpue &c. vt. s. vtramque necessitatem ostenderet.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶.55.ar.6. SVP. Q. CLXXII. ART. II.

Fer.3.cont.c.154.

IN artic. 2. eiusdem 172. quæst. dubia duo occurrunt. Primum circa illuminationem propheticā, an scilicet sit ab angelo, quo ad ipsum lumē propheticum, an non. Et est ratio dubij, quia si lumen propheticum nō esset ab angelo, frustra in litera diceretur, Vtrunque scilicet illuminationes & reuelationes. Sufficisset siquidem dicere, Reuelationes per angelos deferunt. In oppositum autē est, quia author, in principio huius summæ q.6. art.1. ad primum, ponit quòd lumen fidei in intellectu nostro est immediate a Deo. ergo a fortiori lumen propheticum, quod facit euidentiam eorum quæ sunt fidei.

¶ Secundum dubium est circa inspirationem propheticam, an sit ab angelo. Dictum est enim in primo articulo præcedētis quæstionis, quòd ad prophetiam requiritur inspiratio. Et est ratio dubij, quia in responsione ad primum dicitur, quòd non est eadem ratio de spectantibus ad intellectum, & de spectantibus ad voluntatem: quoniam angelus potest imprimere in intellectum, nō autem in voluntatem. Constat autem q; inspiratio prophetica ad voluntatē spectat. igitur.

Ferr.c. 819 1.q.111.a.1.& 3.contra, c.154. & veri.q6. 12.art.8.& Matt.1.le. 3.ſ.& lect. 4. & 1.Cor. 14.

¶ Ad primum dubiū de illuminatione dicitur, quòd illuminatio prophetica quoad supernaturale lumen quod menti prophetæ infunditur, nō est ab angelo, sed a Deo immediate: quoniam regulare est, quòd nullus creatus intellectus potest alium illuminare hoc modo, s. tradendo illi lumen siue naturæ, siue gratiæ, siue gloriæ, vt patet ab authore in primo huius operis lib. q.106. art.1. ad 2. Vnde concedendum est quòd sicut lumen fidei, quàm lumen prophe

*In prolo. sup Psalt. c.1.in prin.

†c.4. parū a med. illi*

tali,* vt dictū est, cū de diuinationibus ageret. Vtrunque aūt melius pt fieri in dormiētibus q̄ in vigilātibus, qa aīa vigilantis est occupata circa exteriora sensibilia: vñ minꝰ pōt pcipere subtiles impressiones vel spūaliū substantiarū, vel ēt causarū nāliū. Quantum tñ ad perfectionē iudicij plus viget rō in vigilando, quam dormiendo.

AD III dcēm, q bruta etiā aīalia nō hñt pręcognitionem futurorū euentuū, nisi fm q ex suis causis præcognoscunt, ex qbus eorū phantasiæ mouent, & magis q̄ hoīum, quia phātasiæ hominum, maximè in vigilando, disponunt magis fm rōnem, quàm fm impressionem nāliū causarum. Ratio autem facit in homine multo abundātius id, qd in brutis facit impressio causarū nāliū: & adhuc magis adiuuat hominē diuina gratia pphetias inspirās.

AD IIII dcēm, q lumē propheticū se extendit ēt ad directiones humanorum actuū. Et fm hoc prophetia necessaria est ad populi gubernationē, & præcipue in ordine ad cultum diuinū, ad quem natura nō sufficit, sed requiritur gratia.

ARTICVLVS II.

Vtrum prophetica reuelatio fiat per angelos.

AD SECVNDVM sic pcedit. Vr q prophetica reuelatio nō fiat per angelos. Dr .n. Sap.7. q sapiētia Dei in animas sanctas se trāsfert, & amicos Dei et pphetas cōstituit: sed amicos Dei cōstituit immediate.[b] ergo ēt pphetas facit imediate, non mediātibus angelis.

¶2 Pręt. Prophetia ponit inter grās gratis datas: sed grę gratis datæ sunt a Spūsctō, fm illud, Diuisiones grarū sunt, idē autē spiritus. non ergo prophetica reuelatio fit angelo mediante.

¶3 Præt.* Cassiod. dicit, q prophetia est diuina reuelatio: si āt fieret per angelos,[b] diceretur angelica reuelatio. nō ergo prophetia fit per angelos.

SED CONTRA est, q † Dion. dicit 4.c. cæl. hier. Diuinas visiones gloriosi patres nři adepti sunt p medias cęlestes virtutes

F loquit aūt ibi de visionibus pheticis ergo reuelatio pphetica fit angulis mediantibus.

RESP. Dcēm, q sicut Apost. dicit ad Roma. 13. Quæ à Deo sūt, ordinata sunt. Hēc aūt hoc diuinitatis ordo, sicut Dion dicit, vt ifima p media disponat. Angeli autem medij sunt inter Deū & homines, vtpote plus participātes de pfectione diuinæ G bonitatis, q̄ hoies: & iō illuminationes & reuelationes diuinæ a Deo ad hoies p angelos deferunt.[m] Prophetica aūt cognitio p illuminationē & reuelationē diuinā: vñ manifestū est quòd fiat per angelos.[n]

AD PRIMVM ergo dcēm, q charitas fm quā fit hō amicꝰ Dei, ē pfectio uolūtatis in quā solus Deus imprimere pōt: sed H pphetia est pfectio intellectꝰ, in quē ēt angelus pōt imprimere, vt in primo *dictū est: & iō non est similis rō de vtroque.

AD II dicendū, q grę gratis datæ attribuuntur Spirituisancto sicut primo principio: qui tamen operatur huiusmodi gratias in hominibus mediāte ministerio angelorum.

AD III dcēm, q operatio in strī attribuit principali agenti, I in cuius virtute instrm agit. Et quia minister est sicut instrm, idcirco prophetica reuelatio, quæ fit ministerio angelorum, dicitur esse diuina.

ARTICVLVS III.

Vtrum ad prophetiam requiratur dispositio naturalis.

AD TERTIVM sic pcedit. Vr q ad prophetiā reqrat dispō nālis.[h] Prophetia enim recipit in propheta fm dispō- K nē recipientis: quia super illud Amos 1. Dñs de Siō rugiet, dicit gl.* Hier. Naturale est, vt oēs q volunt rē rei comparare, ex his rebus sumant comparationes, quas sunt experti, & in rebꝰ qbus sunt nutriti. V.g. Nautæ suos inimicos vētis, dānum naufragio cōparant. Sic & Amos, q fuit pastor pecorū, timorē Dei rugitu leonis assimilat: sed qd recipit i aliquo fm modū recipiētis, reqrit nālem dispositionem. ergo prophetia requirit naturalem dispositionē.

ctum, illud habituale, hoc per modum transeuntis a Deo est immediate. Vocatur autem angelus illuminare hominē vel per modum confortationis, & hoc ex parte intellectus: vel per modum docentis, distinguentis, proponentisque perceptibiliter, & hoc ex parte rei reuelatæ, vt patet ab authore in locis prællegatis. Et ideo vere dictum est, quòd illuminant, & reuelant.

Concl.au

¶ Ad secundum dicitur, quòd inspiratio prophetica cum non requirat aliquam impressionem in voluntatem ex parte ipsius voluntatis, sed possit mediante obiecto instigatiuo ad eleuationem mentis fieri, ab angelo fieri potest. Dicta namque in litera posita non militat aduersus hoc, propter dictam rationē, quia s. inspiratio potest ex parte obiecti fieri. Cōstat enim quòd angelus potest ex parte obiecti voluntatem nostram mouere persuasiue: & sic forte fit cōter prophetica inspiratio. Aliā de inspiratione efficaci intelligendum est, cū prophetica dicitur inspiratio, constat q; cum solius Dei sit efficaciter mouere voluntatem, & ex parte ipsius voluntatis, vt inspirationis nomen sonat, dicendum esse quòd non est ab angelo, sed a Deo immediate non per impressionem alicuius formæ in voluntatem, sed p actualem motionem interiorem, qua solet ipse creator voluntatis potest eā cū uult, & quo vult mouere, iuxta illud. Cor regis in manu Domini; & voluerit illud quocunque vo luerit. Hæc sufficio, quia formalis est, amplectenda magis vł. Et forte ppea in līa hac nunquam meminit author inspirationis propheticę, sed reuelationis, & illuminationis.

D.511.

q.111.ar.1.

Ferr.c 820 Veri.q.12. ar.4.

In princ. comm. ad 1.c. Amos. tomo.6.

SVP. Q. CLXXII. ARTIC. III.

IN articulus tertius eiusdem 172. q6. nota

nota, q prophetiam exigere naturalē dispōnē in propheta, pōt intelligi dupliciter. Primo, de ipso dono prophetiæ fm se, & sic constat q exigit & aliq dispōnem, & q impeditur per aliq indispōnem. Nā exigit imaginatiuam bene præparatam ad ministrandum, seu obsequēdum propheticæ visioni, qm diuina illuminatio circūuelata est similitudinibus, vt Dionys. docuit. Et constat q impeditur per ebrietatem, & passiones vehementes, & hmōi, quæ impediunt speculationem ueritatis: nec huius oppositum docemur in litera. Alio ergo modo intelligit de dono prophetiæ in ordine ad per se cām effectiuā talis doni. & sic dr, q nullā reqrit dispōnē naturalem. Et dr hoc ad differētiā prophetiæ fm quid, hoc est, naturalis, quæ non solum fm se, sed ēt in ordine ad per se cām effectiuā illius præexigit necessario dispōnem naturalē in propheta: qm cā naturalis prophetiæ est natura, quę nō pt operari nisi i patiēte, & dispositio, ut patet. Sed cā prophetiæ simpliciter est Deus, qui non præexigit aliquā dispōnem, sicut nec materiā, sed pōt simul totū producere. Et hæc est intētio, hic est clarus sensus literæ, vt patet ex rōne literæ, & responsionibus ad argumenta. Sed insurgit tunc aliud dubiū, ad quid articulus iste, & qstio ista magis de prophetia, q̄ de quocunq; alio dono Dei, cum hæc conditio, s. non præexigere dispōnem in ordine ad Deum, sit conditio cōis omnium quæ a Deo fiunt, & est cōis differētia inter naturalia, & diuina opa.

¶ Ad hoc dr, q quæstio ista, q̄uis multis alijs cōis sit, appropriata tñ rōnabiliter est prophetiæ non solum quia prophetia inuenitur naturalis, & supernaturalis, sed vt ex huius solutione quæstionis pateat, q Deus nō distribuit prophetiæ donum, si

In epist. de Monogamia a me. 60. 1. Refertur in dec. 31. q.1.ca. nunubi.

Hom. 30. in Euanh. nō multū remote a fin.

Ar. 3. huiꝰ quæst.

Concl.au

¶2 Pręt. speculatio prophetię ē altior q̄ scientiæ acquisitæ: sed indispositio naturalis impedit speculationem scientiæ acquisitæ, multi.n. ex indispōne naturali ptingere non pñt ad scias speculatiuas capiendas.[b] multo ergo magis requiritur ad contēplationem propheticam.

¶3 Præt.[b] Indispō naturalis magis impedit aliquem, q̄ impm accidentale: sed per aliquid accidentale superueniens impeditur speculatio pphetiæ. dicit.n. Hieron.* super Matth. q in tpe illo, quo coniugales actus gerūtur, pñtia Spiritussancti non dabitur, ēt si propheta esse videat, qui officio gñationis obsequit. ergo multo magis indispō naturalis impedit prophetiam: & sic vr q bona dispō naturalis requiratur ad prophetiam.

SED CONTRA est, qd* Greg. dicit in hom. Penteco. Implet. s. Spiritussanctus citharœdū puerum, & psalmistam facit: pastorem armentorum sycomoros vellicantem, & prophetam facit. Non ergo requiritur aliqua dispō præcedens ad prophetiā, sed depēdet ex sola uoluntate. Spūssancti, de quo dr 1. ad Cor. 12. Hæc oia opat vnus atq; idē Spūs diuidēs singula put uult.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dcm est*, prophetia uerè, & simpliciter dicta, est ex inspiratione diuina, quæ āt est ex cā naturali, non dr prophetia nisi fm quid. Est āt considerandum q sicut Deus, qui est cā uniuersalis, in agendo non præexigit mām, nec aliquam materię dispōnem in corporalibus effectibus, sed simul pōt & materiam, & dispōnem, & formam inducere: ita ēt[n] in effectib. spūalib. nō præexigit aliquam dispōnē, sed pt simul cum effectu spūali inducere dispōnem conuenientem, qualis requiritur fm ordinem naturę. Et ulterius posset ēt simul per creationem producere ipsum subiectum, s. aīam, & in ipsa sui creatione disponere ad prophetiam, & dare ei gratiam prophetalem.[n]

AD PRIMVM ergo dcēm, q indifferens est ad prophetiam quibuscūq; similitudinibus res

A prophetica exprimatur. Et iō hoc ex operatione diuina non immutatur circa prophetā: remouetur autem diuina uirtute, si quid prophetiæ repugnat.

AD II dicēdū, q speculatio sciētiæ fit ex causa naturali. Natura aūt non pōt operari, nisi dispositione præcedente in materia, q non est dicendum de Deo qui est prophetiæ causa.

AD III dcēm, q aliqua natu- B ralis indispositio, si non remouetur, impedire posset propheticam reuelationem, puta, si aliquis esset totaliter sensu naturali destitutus, sicut ēt impeditur aliquis ab actu prophetandi p aliquā uehemētē passionem uel iræ, uel concupiscentiæ, qualis est in coitu, ut uel per quācūq. aliā passionē: sed talē indispositionem naturalem remouet uir- C tus diuina, quæ est pphetię cā.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum bonitas morum requiratur ad prophetiam.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr q bonitas morū requiratur ad prophetiam. Dr.n. Sapien. 7. q sapientia Dei per rōnes in[b] animas sanctas se trāsfert, & amicos Dei, & pphetas constituit, sed sanctitas non potest esse sine bonitate morū, & D sine grā gratū faciēte. ergo prophetia nō pōt esse sine bonitate morū, & grā gratū faciente.

¶2 Pręt. Secreta non reuelātur, nisi amicis, fm illud. Io. 15, Vos aut dixi amicos, quia omnia q̄cunque audiui à patre meo, nota feci uobis: sed prophetis Deꝰ sua secreta reuelat, vt dr Amos 3. ergo uř q prophetæ sint Dei amici, qd nō pōt esse charitate. ergo uidetur q prophetia non E possit esse sine charitate, q non est sine gratia gratum faciente.

¶3 Præt. Matt. 7. dr. Attendite à falsis pphetis q ueniunt ad uos in uestimentis ouium, intrinsecus autē sunt lupi rapaces: sed quicunque sunt sine gratia interius uidentur esse lupi rapaces. omnes sunt falsi prophetæ: nullus est ergo uerus prepheta, nisi bonus per gratiam.

¶4 Pręt. Phil. dicit in li. de somno & uigilia, q si diuinatio sōniorū est à Deo, incōueniēs est.

cui animas infundit corporibus, s. iuxta merita materiæ dispositæ. Nec ideo elegit Moysen, Dauid, Isaiam, Hieremiam &c. in prophetas, qa ipsi habebant dispōnem naturalē ad huius donum deducentem, sed econtra, qa ipse distribuit singulis prout vult, & dedit quoddā prophetas, ideo illos disposuit conuenienter ad prophetiæ donū. Excludit.n. hinc error philosophorum, qui prophetas oēs ex naturali dispōne constituerūt, ut Aristotel. in pblematibus, & Auicēna i sexto naturaliū.

SVP. QV. CLXXII. ART. IIII.

IN arti. 4. eiusdem 172. q. nota circa bonitatem morū quo ad passiones & actiones exteriores, q nō intendit author ad prophetiā requiri bonitatē morū ex hac parte. s. quietis a passionibus & actionibus exterioribus, quis nō requiratur ex alia parte. s. ex parte radicis, seu charitatis. Veritas.n. ē & clara apud authorē, q prophetia stat cum peccato mortali, & dānatione æterna, ut patet ex Domini authoritate allata, & Hieron. & directo processu articuli huius respondendo ad argumenta. Sed intendit & explicat, q malitia morum impedit prophetiam, pro quanto impēdit magnam mentis eleuationem ad contemplationem spiritualium. Quod quidem uerum esse constat, cum passiones sunt uehementes, & exteriores occupationes multæ. sub hac.n. ratione impediunt mētis eleuationē. Et propterea si etiā ex hac parte aliqua inordinatio moralis sine huiusmodi magnitudine, uel multitudine occurrant, uel ēt huiusmodi quies a passionibus & occupationibus extraneis fiat, nō pp bonū morem, sed naturam, uel speculationem, ac per hoc esset dicta quies sine bonitate morali, staret prophetia ēt ex hac parte sine bonitate morali.

Por.pet.c. 821 Veri.q.12 ar.5. Et op 3.c.121. Et 1.Cor.13.

Lib. de diuinatione per somn. c.1. circa princ.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ In responsione ad quartum eiusdẽ articuli, nota diligenter glosam authoris ad textum Arist. aut nõ esse glossam, sed responsionem ad rõem Arist. dicendo, q cõ illa non est vera de optimis simpliciter, sed ad hoc ex diuina electione. Aut si est glossa, non glossa textus illius, inquantũ est Ari. sed inquantũ est philosophi, quia philosophia nõ ẽ nisi verorũ, & cõstat verũ vero non esse contrariũ. Arist. ãt constat intendisse de optimis simpliciter: & secũ, q authoris plures glossas Arist. ut philosophum, nõ ut Aristot. & hæc in fauorem veritatis.

eã immittere qbuslibet, & nõ optimis uiris: sed cõstat donũ pphetię eẽ à Deo. ergo donũ phetię n̄ daẽ nisi optimis viris.

SED CONTRA est, q Math. 7. his q dixerãt, Dñe nonne in nomine tuo pphetauimus: respõdetur. Nunq̃ noui uos. Nouit ãt Dominus eos, q sunt eius ut dr̃ 2. ad Timoth. 2. ergo prophetia potest esse in his, qui nõ sunt Dei per gratiam.

RESP. Dcdm, q bonitas morum potest attẽdi ẽm duo. Vno quidem mõ, ẽm interiorẽ eius radicẽ, q̃ est gratia gratũ faciẽs. Alio ãt mõ, quantũ ad interiores animæ passiones, & exteriores actiones. Gratia ãt gratũ faciens ad hoc principaliter daẽ ut anima hominis Deo p charitatem cõiungaẽ. Vnde Aug.* dicit in 15. de Trini. Nisi impertiaẽ cuiq; Spiritussanctus, ut eũ Dei & proximi faciat amatorẽ, ille à sinistra nõ trãsferẽ ad dexterã. Vnde qcqd pt esse sine charitate, pt esse sine grã gratũ faciente, & p consequens sine bonitate morũ. Prophetia ãt pt esse sine charitate: q apparet ex duobus. Primo qdẽ, ex actu vtriusque nã pphetia ptinet ad intellectũ, cuius actus pcedit actũ volũtatis, quẽ pficit charitas. Vnde Apo. 1. ad Cor. 13. pphetiã connumerat aliis ad intellectũ ptinentibus, q̃ possunt sine charitate haberi. Scdõ, ex fine vtriusq;. Datur. n. pphetia ad vtilitatẽ Ecclesiæ, sicut & aliæ grã gratis datæ, ẽm illud Apost. 1. ad Cor. 12. Vnicuiq; daẽ manifestatio spiritus ad vtilitatẽ. Nõ ãt ordinaẽ directe ad hoc, q affectus ipsius pphetę coiungaẽ Deo ad qd ordinaẽ charitas: & iõ pphetia pt esse sine bonitate morũ quãtũ ad propriã radicẽ huius bonitatis. Si uero cõsideremus bonitatẽ morũ ẽm passiones animæ & actiones exteriores, ẽm hoc ipediẽ aliqs à pphetia per morũ malitiã. Nã ad pphetiã reqriẽ maxima mentis eleuatio ad spiritualiũ contẽplationẽ, q̃ quidẽ impediẽ per vehementiam passionũ, & p inordinatã occupationẽ rerũ exteriorũ. Vnde & de filiis pphetarũ legiẽ. 4. Regum. 4. q simul habitabant cum Heliseo, quasi solitariã uitam ducentes, ne mundanis occupationibus impedirentur a dono prophetię.

Li. 15. cap. 18. circa prin. to. 3. — Concl. in. — Concl. p.

AD PRIMVM ergo dcdm, q donum pphetiæ aliqñ datur hoĩ & pp vtilitatẽ aliorũ, & pp propriæ mentis illustrationẽ. Et hi sunt, in quorũ animas sapientia diuina per gratiã gratũ facientẽ se trãferens, amicos Dei & prophetas eos cõstituit. Quidã uero cõsequunẽ donũ prophetiæ solũ ad utilitatẽ aliorũ, q sunt quasi instrumenta diuinæ operationis. Vnde Hier.* dicit super Matth. Prophetare, uel virtutes facere, & demonia eiicere, interdũ n̄ ẽ eius meriti q operaẽ, sd vel inuocatio nominis Chr̄i hoc agit, vel ob cõdẽnationẽ eorũ q inuocãt, vel vtilitatẽ eorũ q vidẽt et audiũt, cõcediẽ

In illud Mat. 7. Nõne i nomine tuo prophetauimus, to. 9.

AD II dcdm, q* Greg. exponẽs illud dicit. Dũ audita superna cælestia amamus, amata iam nouimus, qa amor ipse notitia est. Oia ergo eis nota fecerat: quia a terrenis desideriis immutati, amoris summi facibus ardebant: & hoc modo, nõ reuelantur semper secreta diuina prophetis.

Homi. 27. in euange. ante med.

Ad III dcdm, q nõ oẽs mali sunt lupi rapaces, sed solũ illi qui intendunt aliis nocere. Dicit. n.* Chrysost. super Matt. q catholici doctores etsi fuerint peccatores, serui quidẽ carnis dicuntur: non tamen lupi rapaces, quia non hñt propositum pdere christianos. Et quia prophetia ordinatur ad vtilitatem aliorum, manifestum est tales esse falsos prophetas, quia ad hoc non mittuntur a Deo.

Homil. 19. opere ipet fecto ante med. to. 2

AD IIII dcdm, q dona diuina non sp dantur optimis simpliciter, sed quandoq; illis qui sunt optimi, quãtũ ad talis doni pceptionẽ. Et sic De° donũ pphetiæ illis dat, qb° optimũ iudicat dare.

ARTICVLVS V.

Vtrũ aliqua pphetia sit a dæmonib.

AD QVINTVM sic proceditur, Vr̃ q nulla prophetia sit a dæmõibus. Prophetia. n. ẽ diuina reuelatio, ut* Cassiodor. dicit: sed illud qd fit a demone, nõ ẽ diuinũ. ergo nulla prophetia pt esse a demone.

¶ 2 Pret. Ad propheticã cognitionẽ requiriẽ aliqua illuminatio, ut s. dicit est: sed demones nõ illuminãt itellectũ humanũ vt s. dictũ ẽ, i primo ergo nulla pphetia pt ẽ a demonibus.

¶ 3 Præt. Nõ est efficax signũ, qd ẽt ad cõtraria se hẽt: sed pphetia ẽ signũ cõfirmatiõis fidei unde sup illud Ro. 12. Siue pphetiã ẽm rõnem fidei dicit gl.* Nota q i numeratione grãrũ pphetia incipit, quæ est prima pbatio q fides nr̃a sit rõabilis, quia credentes accepto spiritu pphetabãt. n̄ ergo pphetia a demonib. dari põt.

SED CONTRA est, q dicit 3. Regum. 18. Congrega ad me vniuersum Israel in monte Carmeli, & prophetas Baal trecentos quinginta, prophetasque lucorum quadrigentos, qui comedũt de mensa Iezabel: sed tales erãt demonum cultores. ergo uidetur quòd etiam à dæmonibus sit aliqua prophetia.

RESPON. Dicendum, quòd sicut supra* dictum est, prophetia importat cognitionem quãdam procul existentem a cognitione humana. Manifestum est autem quòd intellectus superioris ordinis aliqua cognoscere potest quę sunt remota a cognitione intellectus inferioris. Supra aũt itellectum humanum est non solum intellectus diuinus, sed etiam intellectus angelorum bonorum & malorum ẽm naturę ordinem. Et ideo quędam cognoscũt dæmones etiam sua naturali cognitio-

ne

SVP. QV. CLXXII. ARTIC. V.
Art. 2. 5 di. 7. q. 1. a. 4 art. 3. contr. a. 154. The. ab Ar. d. 7. q. a. 4.

IN art. 5. eiusdem quæst. 172. collige tres differentias inter prophetas simpliciter, & dæmonum. Prima est, quia prophetia simpliciter extendit se ad ea quæ Deo soli nota sunt, quæ sunt simpliciter procul, & non solum procul a nobis. Prophetia uerò dæmonum ad illa non se extendit quo ad cognitionẽ, q̃uis quoad superbiã, temeritatemq; dæmonum psumptionẽ nõ uereãtur prędicere quæ nesciunt. Secunda ẽ, q illa est cum illuminatione intellectus, ista non. Tertia est, q illa nunquã falsa, hęc quandoq; falsa: quamuis falsitatem quandoque contineat sub specie prophetię comminationis.

Porre. p 10. 822 3. cõtra c. 154. — * In prologo sup ps. 3. ca. 1. — q. præced. ar. 2. † 1. 1. q. 109 ar. 3. — * gl. Amb. sup hunc locũ to. 5. — q. præ. ar. 1

ne, q̃ sunt remota ab hoĩum cognitione, q̃ põt hominibus reuelare. Simpliciter ãt & maxime remota sunt q̃ solus Deus cognoscit: & iõ prophetia proprie & simpliciter dicta, fit per solã diuinã reuelationẽ: sed ipsa reuelatio facta p demones põt ẽm qd dici pphetia. Vñ quibus aliqd per demones reuelatur, non dñr in scripturis prophetæ simpliciter, sed cum aliqua additione, puta, prophetæ falsi, uel prophetæ idolorũ. Vñ Aug. 12. sup Gẽ. ad li. Cũ mal° spũs arripit hoĩem i hęc. s. uisa, aut demoniacos facit, aut arreptitios, aut falsos pphetas.

Concl. in — Li. 12. c. 13 circa fi. to. 3

AD PRIMVM ergo dcdm, q Cassiod. ibi diffinit prophetiam proprie & simpliciter dictam.

AD II dcdm, q demones ea q̃ sciũt, hoĩbus manifestãt, nõ qdẽ p illuminationẽ intellectus, sd p aliquã imaginariam uisionẽ, aut ẽt sensibiliter colloquẽdo: & in hoc deficit hæc prophetia à uera.

AD III dcdm, q aliquibus signis ẽt exteriorib°, discerni põt pphetia demonũ à prophetia diuina. Vñ dicit.* Chrys. super Matt. q quidam prophetãt in spiritu diaboli, quales sunt diuinatores, sed sic discernuntur, qm̃ diabolus interdum falsa dicit, Spiritussanctus nunq̃. Vñ dr̃ Deut. 18. Si tacita cogitatione responderis, quõ possum intelligere uerbum qd Dominus nõ est locutus? hoc habebis signum, Qd in nomine Domini propheta ille pdixerit, & non euenerit, hoc Dñs non est locutus.

Hom. 19. Matt. in opere imperfecto, non procul a fine tom. 2.

ARTICVLVS VI.

Vtrum prophetæ dæmonum aliquando prædicent uerum.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr̃ q pphetæ dæmonũ nunq̃ uera prædicant. Dicit n. Amb.* q oẽ uerum à quocũque dicaẽ, à Spiritusancto est: sed prophetæ dæmonũ nõ loquũtur à Spiritusancto, qa nõ est conuẽtio Christi ad Belial, ut dr̃ 2. Cor. 6. ergo ur̃ q tales nunquàm uera prænunciant.

¶ 2 Præt. Sicut ueri pphetæ inspirãtur à spũ ueritatis, ita pphetæ demonũ inspiranẽ à spũ mendacii, ẽm illud 3. Reg. vlt. Egrediar, & ero spiritus mendax in ore oĩum prophetarũ eius: sed prophetæ inspirati à spiritusancto nunq̃ loquunẽ falsum, vt s.* habitum est. ergo prophetæ dæmonũ nunquàm loquuntur uerum.

¶ 3 Præt. Ioan. 8. dr̃ de diabolo, q cũ loquiẽ mẽdaciũ, ex propriis loquiẽ, qa diabolus est mẽdax, & pater eius. i. mẽdacii: sed inspirando pphetas suos diabolus nõ loquitur nisi ex propriis. Non. n. constituitur minister Dei ad ueritatẽ enunciandã, qa nõ est conuentio lucis ad tenebras, ut dr̃ 2. Cor. 6. ergo prophetæ dæmonum nunq̃ uera predicunt.

SED CONTRA est, qd Num. 22. dicit q̃dã glos. quòd Balaam diuinus erat dæmonum ministerio, & arte magica nonunquàm futura precognoscebat: sed ipse multa prenũciauit vera, sicut est, id quod habetur. Numer. 24. Orietur stella ex Iacob, & consurget uirga de Israel. ergo etiam prophetæ dæmonum prænunciant uera.

SVP. QV. CLXXII. ART. VI.
Fer. 3. cont. a. 154.

IN art. 6. eiusdẽ q. 172. hoc solũ dicendum occurrit, q sybillę, quę inter dęmonũ prophetas cõputantur superius in q. 3. ar. 7. ad tertium inter personas infideles Christi explicite saluatas computantur. Materia siquidẽ hæc incerta cum sit qũ de indiuiduis nõ pertinentibus ad fidem est, mõ in unã, mõ in aliam partem declinare permittitur.

Porrec. per tot. 823 Inf. q 174. art. 5. ad 3. & 3. cõtra c. 154. — * Ambr. c. 12. in epis. ad Ro. parũ a princ. tom. 5. — Q. præced. art. 6.

RESP. dcdm, q sicut se habet bonũ in rebus, ita uerũ in cognitione. Impossibile est autem inueniri aliquid in rebus, quod totaliter bono priuetur. Vnde impossibile est esse aliquam cognitionem, q̃ totaliter sit falsa absq; admistione alicuius ueritatis. Vñ Beda dicit, q nulla falsa est doctrina, q̃ non aliqñ aliqua uera falsis intermisceat. Vñ & ipsa doctrina dæmonum, qua suos prophetas instruunt, aliqua uera continet, p quæ receptibilis redditur. Sic enim intellectus ad falsum deduciẽ per apparentiam ueritatis, sicut uoluntas ad malũ per apparentiam bonitatis. Vnde & Chris.* dicit super Matt. Concessum est diabolo interdum uera dicere, ut mendaciũ suũ rara ueritate commẽdet.

Li. 571. & 1141. — Conclus. — Id habet Aug. in 2. q. euang. c. 40 to. 4. — Concl. p — Hom. 19. Mat. in opere imperfecto to. 2.

AD PRIMVM ergo dcdm, q prophetæ dæmonũ non semper loquuntur ex dæmonũ reuelatione, sed interdum ex inspiratione diuina sicut manifeste legitur de Balaã, cui dr̃ Dominus esse locutus, Num. 22. licet esset propheta dæmonũ, quia Deus utitur ẽt malis ad utilitatem bonorum. Vnde & p prophetas dæmonũ aliqua uera prænunciat, tũ ut credibilior fiat ueritas, quæ ẽt ex aduersariis testimoniũ habet: tũ ẽt, quia cum hoĩes talia credũt, p eorum dicta magis ad ueritatem inducuntur. unde ẽt Sibyllę multa uera prędixerunt de Christo. Sed ẽt qñ prophetæ dæmonũ à dæmonib° instruũtur, aliqua uera prędicunt, quandoq; quidẽ uirtute propriæ naturæ, cuius actor est Spiritus sãctus, qñque ẽt reuelatione bonorum spirituum, ut patet per Aug.* 12. super Gen. ad literã. Et sic ẽt illud uerũ qd dæmones enunciãt, à Spiritusancto est.

Li. 12. c. 19 tom. 3.

AD II dicẽdum, q uerus propheta semper inspiraẽ à spũ veritatis, in quo nihil est falsitatis: & iõ nunq̃ dicit falsum. Propheta aũt falsitatis nõ semper instruiẽ à spũ falsitatis, sed qñque ẽt inspiraẽ à spiritu ueritatis. Ipse ẽt spũs falsitatis quandoque enunciat uera, quandoque falsa, ut dictum est.*

In cor. ar.

AD III dicẽdũ, q propria dęmonũ dñr esse illa, quæ habent à seipsis, s. mẽdacia, & peccata: quę aũt pertinent ad propriã naturã, non habent à seipsis, sed à Deo. Per uirtutẽ ãt propriæ naturę qñq; uera prænunciant, ut dictũ est.* Vtiẽ ẽt eis Deus ad ueritatis manifestationẽ p ipsos fiendã, dũ diuina mysteria eis p angelos reuelanẽ, vt dictũ ẽ.

In cor. art. & ad 1. In solut. ad 1.

QVÆSTIO CLXXIII.

De modo prophetice cognitionis, in quatuor articulos diuisa

DEINDE cõsiderãdũ ẽ de mõ pphetice cognitiõis. Circa hoc quærunẽ quatuor.

¶ Primo, Vtrum prophetæ uideant ipsam Dei essentiam.

¶ Secundo, Vtrum reuelatio prophetica fiat per influentiã aliquarum specierum, uel p solam influentiam luminis.

¶ Tertio, Vtrum prophetica reuelatio semper sit cum alienatione à sensibus.

¶ Quarto, Vtrum prophetia semper sit cum cognitione eorum quæ prophetantur.

SVP. QV. CLXXIII. ART. I.

IN ar. 1. q. 173. de uisione Dei discussa est in primo libro q. 12. & de speculo æternitatis, cuius litera meminit, diffusa tractatur in art. 6. q. 12. de ueritate: idcirco ad illa recurre loca, si uis hæc amplius discurrere, aut discussa uidere.

ARTICVLVS I.

Vtrum prophetæ uideant ipsam Dei essentiam.

Parr. per to. 824

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̃ q̃ prophetæ ipsam Dei essentiam uideant: Quia super illud Isa. 38. Dispone domui tuæ &c. dicit* glos. Prophetæ[a] in ipso libro presciétiæ Dei, ĩ quo oĩa scripta sunt legere possunt: sed prescientia Dei est ipsa ei⁹ essẽtia. ergo ꝓphetę uidẽt ipsã Dei essẽtiã.

¶2 Pręt. †Aug. dicit in 9. de Trini. q̃[b] in illa æterna veritate, ex qua temporalia facta sunt oĩa, formam fm̃ quam sumus, & fm̃ quã operamur, uisu mentis aspicimus: sed prophetę inter omnes homines altissimam habent diuinorum cognitionem. ergo ipsi maximè diuinam essentiam uident.

¶3 Pręt. Futura cõtingentia ꝑcognoscunť à ꝓphetis fm̃ immobilem ueritatem: sic autem non sunt [b]nisi in ipso Deo. ergo ꝓphetæ ipsum Deũ uidẽt.

SED CONTRA est, q̃ uisio diuinæ essentiæ non euacuatur in patria: prophetia autem euacuatur, ut habetur 1. ad Cor. 13. ergo prophetia non fit per uisionem diuinæ essentiæ.

RESP. Dcd̃m, q̃ prophetia importat cognitioné diuinã ut procul existẽtem. Vnde & de prophetis dr̃ Heb. 11. q̃ erant à longe aspicientes. Illi aũt qui sunt in patria, in statu beatitudinis existentes, nõ uidẽt ut à remotis, sed magis quasi ex propinquo, fm̃ illud Ps. 139. Habitabunt recti cum uultu tuo. Vñ manifestũ est, q̃* cognitio prophetica alia est à cognitione ꝑfecta, quæ erit in patria. Vñ & distinguitur ab ea sicut imperfectum à ꝑfecto, & ea aduenĩete euacuať, ut patet ꝑ Apostolũ 1. ad Cor. 13. Fuerunt aũt quidã cognitioné propheticã à cognitione beatorum distinguere uolẽtes, q̃ dixerũt q̃ prophetę uidẽt ipsam diuinã essentiam, quã uocãt speculum Trinitatis non tñ fm̃ q̃ est obiectũ beatorum, sed fm̃ q̃ sunt in ea rões futurorũ euentuũ: q̃d q̃dẽ est oĩno impossibile. Deus. n. est obiectũ beatitudinis fm̃ ipsam sui essentiam; fm̃ illud q̃d* Aug. dicit in 5. Conf. Beatus est qui te scit, ẽt si illa. i. creaturas, nesciat. Nõ ẽ aũt possibile q̃ aliqs uideat rões creaturarũ in ipsa diuina essentia, ita q̃ eam non uideat, tum quia ipsa diuina essentia ẽ rõ oĩm eorũ q̃ fiunt, rõ aũt idealis nõ addit s̃. diuinam essentiã, nisi respectũ ad creaturam: tũ ẽt, quia prius est cognoscere aliq̃d in se, q̃d est cognoscere Deum ut est obiectũ beatitudinis, q̃ cognoscere illud per comparationem ad alterum, q̃d est cognoscere Deũ fm̃ rões rerum in ipso existentes: & iõ nõ põt esse, q̃ prophetę uideant Deum fm̃ rões creaturarũ, & non prout est obiectũ beatitudinis. Et iõ dicendum est, q̃* uisio prophetica non est uisio ipsius diuinæ essentiæ, neq; in ipsa diuina essentia uident ea, quæ uidẽt, sed in quibusdam similitudinibus fm̃ illustrationẽ diuini luminis. Vñ* Dionys. dicit in 4. cęlest. hier. de uisionib⁹ propheticis loquens, q̃ sapiens theolog⁹ uisioné illam dicit esse diuinam, quæ fit per similitudinem rerũ forma corporali carentium ex reductione uidentiũ in diuina: & hmõi similitudines diuino lumine illustratæ magis habent rõné speculi, q̃ Dei, essentia. Nã in speculo resultãt spẽs ab aliis rebus, F q̃d nõ põt dici de Deo. Sed huiusmodi illustratio mentis propheticæ põt dici speculum, inquãtum resultat ibi similitudo ueritatis diuinæ præsciẽtiæ & ꝑp hoc dr̃ speculũ æternitatis, quasi repræsentans Dei præscientiam, qui in ęternitate oĩa pręsentialiter uidet, ut dictum est.

AD PRIMVM ergo dcd̃m, q̃ prophetæ dñr inspicere in libro præscientiæ Dei, inquantũ ex ipsa ꝑ- G scientia Dei resultat ueritas in menté prophetæ.

AD II dicẽdum, q̃ in prima ueritate dr̃ homo uidere propriam formam qua existit, inquantũ primę ueritatis similitudo refulget in mente humana, ex qua anima habet quòd seipsam cognoscat.

AD III dicendũ, q̃ ex hoc ipso q̃ in Deo futura contingentia sunt fm̃ immobilem ueritaté, põt imprimere menti prophetę similẽ cognitionẽ absque eo, q̃ prophetæ Deum per essentiã uideant.

ARTICVLVS II.

Vtrum in prophetica reuelatione imprimantur diuinitus menti prophetæ noue rerum species, uel solum nouum lumen.

H AD SECVNDVM sic ꝓceditur. Videtur q̃ prophetica reuelatione non imprimãtur diuinitus menti prophetæ nouæ rerũ spẽs, sed solum nouum lumen: quia sicut dicit gl. Hier. Amos 1. Prophetæ utunť similitudinib. rerũ, in q̃bus cõuersati sũt: sed si uisio ꝓphetica fieret ꝑ aliquas spẽs[b] de nouo impressas, nihil operareť ibi ꝑcedẽs cõuersatio. ergo ñ imprimunť aliq̃ spẽs d̃ nouo ĩ aĩam ꝓ I phetæ, s̃d solũ ꝓpheticũ lumẽ:

¶2 Pręt. Sicut* Aug. dicit 12. super Gen. ad literam uisio imaginaria nõ facit prophetã, sed solũ uisio intellectualis. unde ẽt Daniel. 10. dr̃ q̃ intelligẽtia opus est in uisione; sed uisio intellectualis, sicut in eodẽ li. dr̃ nõ fit ꝑ aliquas[h] similitudines, s̃d ꝑ ipsã rerũ ueritatẽ. ergo ur̃ q̃ ꝓphetica reuelatio nõ fiat ꝑ K impressioné aliquarũ spẽrum.

¶3 Prǽt. Per donũ ꝓphetiæ Spiritus sãctus exibet hoi id q̃d est s̃. facultaté naturæ humanę: s̃d formare[b] quascũq; rerũ spẽs ꝑt hõ ex facultate naturali. ergo ur̃ q̃ in ꝓphetica reuelatione nõ infundať aliqua errũ spẽs, sed solũ intelligibile lumen.

SED CONTRA est, q̃ dr̃ Oseæ 12. Ego uisiones multiplicaui eis, & in manib⁹ ꝓphetarũ assimilat⁹ sũ: sed multiplicatio uisionũ non fit fm̃ lumen intelligibile, quod est commune in

SVP. QVÆST. CLXXIII ARTIC. II. 825

Ferr. 3. cont. c. 154.

Parrec. per tot.

3. cõtra. c. 154. Et uer. q. 12. art. 7.

IN art. 2. eiusdem q. nota tria primũ est, quid acceptionis nomine author inter ligatorum sæpe dicit ad cognitionẽ cõcurrere duo, s. acceptio seu receptio, & iudicium. Intelligit. n. ꝑ acceptioné ipsã spẽrum repræsentantiũ receptionem. Specierum inquam, in toto uel in parte nouarũ, uel nouiter ordinatarum ad aliquam cognitioné. Secundũ est, q̃ quadrupliciter generatur species intelligibilis apud nos scilicet, ex nouis spẽbus imaginatiuæ impressis, vel à sensu, uel à Deo. Et hic modus clare patet, vel ex phãtasmatibus eisdẽ, aliter tamen dispositis, siuẽ ista variata dispositio cõtingat ex motu locali, ut ĩ dormiẽtibus & phreneticis apparet siue ex imperio rationis dirigẽtis imaginatiuam ad cognitionem intellectiuã. Sicut enim superior sphæra mouet naturaliter inferiorẽ ita pars animę superior mouet inferiorem. Et hic modus manifestatur ex somniis: & phreneticis, in quibus noua ualde apparentia eis cognoscimus propter uariam ordinationem suorum phantasmatum. Manifestatur secundo

*In principio cõmentarii ad 1. caput Amos, to. 6.

Lib. 12. de Gen. ad lit. c. 9. to. 3.

Ei. 5. ca. 4. circa prin. to. 1.

Concl.

Concl. p

ca. 4. cælest. hierarc. in medio.

secundo ex varia dispositione literarũ, quã constat varios parere intellectus. Similiter siquidem contingit in varia dispositione phantasmatũ. Et negare hinc fieri varias apparitiones in parte sensitiua, est negare experiẽtiã: sed quod apud quosdã ĩ dubiũ vertit de resultatione diuersarũ specierũ intelligibiliũ in intellectu, manifestať ex eo, q̃ existẽte noua apparitione in imaginatiua, nisi impedimẽtũ adsit, vel ꝑp fluxũ nimium, vt in pueris & ebriis accidit: vel ꝑp hebetudinẽ virtutis, ita vt phantasmata sint inepta ad hoc, q̃ luceãt ꝑ lumẽ intellectus agẽtis, vt accidit quibusdã hoibus qui solo fere noie sunt hoies: vel ꝑp defectũ applicationis, vt occupatis circa aliquã speculationẽ cõtingit, & si q̃d aliud simile est impedimentũ, nihil aliquid requiritur ad ad g̃nationẽ speciei intelligibilis, nisi lumẽ intellectus agẽtis, q̃d quãtũ est ex se, ꝑ est paratũ agere, & similiter paratus est intellectus, possibilis recipere. Tertio, ex phãtasmatibus quoq; eisdem adiutis lumine superiori ad lumẽ naturale. Et hic modus ponit ab authore simul cũ quarto in hoc art. in uisione ad sẽs dicẽre de similitudine intelligibili, q̃ quãque a formis imaginatis resultat sñ adiutoriũ ꝓphetici luminis: q̃a ex eisdẽ formis imaginatis subtilior conspiciť veritas sñ illustrationẽ altioris luminis. Hinc siquidẽ apparet, q̃ in eisdẽ phãtasmatibus, puta, leonis, hois, saluatoris &c. latẽt multæ apparitiones possibiles inde extrahi, q̃a latẽt ĩ eis multæ veritates possib les ex eis, & ꝑ eis inspic. ad quas apparitiones & veritates extrahẽdas, & illustrãdas nõ sufficit naturale lumẽ nostrũ, sed superueniẽte lumine altiori apparebunt noua. Et tãdẽ fient nouæ species intelligibiles, & nouæ veritates, puta, q̃ leo de tribu Iuda saluat mundum.

Lib. 12. c. 9. circa prin. tom. 3.

oĩ ꝓphetica visione, sed solum fm̃ diuersitaté specierum, fm̃ quas ẽt est assimilatio. ergo vr̃ q̃ in ꝓphetica reuelatione imprimanť nouæ species rerũ, & non solum intelligibile lumẽ.

RESP. Dcd̃m, q̃ sicut Aug.* dicit 12. super Gen. ad literã, cognitio prophetica maximè ad mẽté ꝑtinet. Circa cognitioné ãt humanæ mẽtis duo oportet cõsiderare, s. acceptioné, siue repræsentationé rerũ, & iudiciũ de rebus ꝑsentatis. Repræsentãtur ãt mẽti humanæ res aliquæ secundum aliquas species, & fm̃ naturæ ordiné. Primò ergo oportet, q̃ spẽs repręsententur sensui: scdò, imaginationi: tertio, itellectui possibili, q̃ immutať è spẽbus phãtasmatũ fm̃ illustratioẽ intellectus agẽtis. In imaginatione ãt nõ solũ sũt formæ rerũ sensibiliũ, fm̃ q̃ accipiunť à sensu, sed trãsmutanť diuersimodè vel ꝑp aliquã trãsmutationé corporalé, sicut accidit in dormiẽtibus, & furiosis: vel ẽt fm̃ imperiũ rõis dispo nunť phãtasmata in ordine ad id q̃d est intelligendũ. Sicut. n. ex diuersa ordinatione earũdẽ literarũ accipiũt diuersi intellectus, ita ẽt fm̃ diuersam dispositioné phãtasmatũ resultant in intellectu diuersæ species intelligibiles. Iudiciũ aũt humanæ mẽtis fit fm̃ vim intellectualis luminis. Per donũ aũt ꝓphetię cõferť aliquid humanæ mẽti supra id q̃d ꝑtinet ad naturalem facultaté, quãtũ ad vtrumque, s. & quantũ ad iudiciũ, per influxũ luminis intellectualis, & quantũ ad acceptioné, seu repræsentationé rerũ, quæ fit per aliquas spẽs. Et quantũ ad hoc fm̃, põt assimilari doctrina humana reuelationi ꝓphetię, nõ ãt quantũ ad primũ. Hõ. n. suo discipulo repræsentat aliquas res ꝑ signa locutionũ, non aũt põt interius illuminare, sicut facit Deus. Horũ ãt duorũ principalius est primũ in ꝓphetia, quia iudiciũ est completiuũ cognitionis. Et iõ sicut fit diuinitus repræsentatio aliquarũ rerũ per similitudines imaginarias, vt Pharaoni, & Nabuchodonosor: aut ẽt ꝑ similitudines A corporales, vt Balthasar, nõ est talis cẽsendus ꝓpheta, nisi illumineť eius mẽs ad iudicandũ, sed talis apparitio est quiddam imperfectũ in g̃ne prophetiæ. Vñ à quibusdã vocať* extasis ꝓphetię, sicut & diuinatio somniorũ. Erit aũt propheta, si solummodo intellectus eius illumineť ad iudicandũ ẽt ea, quæ ab aliis imaginariè visa sunt, vt patet de Ioseph, q̃ exposuit B somnium Pharaonis. Sed sicut *Aug. dicit 12. super Gen. ad literã, maxime propheta est, qui vtroq; præcellit, vt s. videat in spiritu corporaliũ rerum significatiuas similitudines, & eas viuacitate mẽtis intelligat. Repræsentanť aũt diuinitus menti prophetæ, q̃nq; quidẽ mediãte sensu, exterius quædã formę sensibiles: sicut Daniel vidit C scripturã parietis, vt legiť Dan. 5. q̃nq; aũt per formas imaginarias, siue oĩno diuinitus impressas, non per sensum acceptas, puta, si alicui cæco nato imprimereť in imaginatione colorũ similitudines, vel ẽt diuinitus ordinatas ex his quę a sensibus sunt acceptæ, sicut Hieremias vidit ollã succensam a facie Aquilonis, vt hr̃ Hiere. 1. siue ẽt imprimendo species intelligibiles ipsi menti, sicut patet de his, qui accipiunt scien- D tiam, uel sapientiam infusam, sicut Salomon, & Apostoli. Lumen autem intelligibile quandoque quidem imprimitur menti humanæ diuinitus, ad iudicandum ea, quæ ab aliis uisa sunt, sicut dictũ est* de Ioseph, & sicut patet de Apostolis, quibus Dominus aperuit sensum, ut intelligerent scripturas, ut dicitur Lucæ 27. & ad hoc pertinet interpretatio sermonum: siue etiam ad diiudicandum fm̃ diuinam ueritatem ea, quæ cursu naturali hõ apprehendit: siue ẽt ad diiudicandum ueraciter, & efficaciter ea quæ agenda sunt fm̃ illud Isa. 63. Spiritus domini doctor eius fuit. Sic igitur pa E tet, quòd[m] prophetica reuelatio quandoque quidem fit per solam luminis influentiam, quandoq; autem per species de nouo impressas, uel aliter ordinatas.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut dictum est*, quandoque in prophetica reuelatione diuinitus ordinantur species imaginariæ præacceptæ, a sensu secundum congruentiam ad ueritatem reuelandam. tunc conuersatio præcedens aliquid operatur ad ipsas similitudines, non autem quando totaliter ab extrinseco imprimuntur.

AD II dcd̃m, q̃ uisio intellectualis non fit secundum aliquas similitudines corporales, & indiuiduales

Quarto, ex immediata impressione à Deo, vt ibidem author dicit. Diuina siquidẽ virtus immediate imprimit q̃nq; in aĩam species intelligibiles, ut patet quando apostolis dedit scientiam.

¶In responsione ad tertiũ eiusdem art. aduerte, q̃ phantasmata naturaliũ ordinari ad intelligibiles veritates excedentes intellectũ, põt intelligi dupliciter. Primò, ad cogitandum illas veritates: & hoc non est verũ vniuersaliter, tum quia posset hõ fingere istarũ veritatũ quasdam quia postq̃ sunt semel reuelatæ, possunt ab aliis cogitari, & discuti, & disputari, vt patet de mysterio Trinitatis. Alio ergo mõ intelligitur, q̃ non possunt ordinari ad inspiciẽdũ, hoc est, ad hoc vt in eis videantur veritates excedentes facultaté naturalẽ intellectus. Et hoc est verissimum, & intentum, vt patet ex adiutorio subiuncto, s. diuini luminis: quod videre facit id, ad cuius inspectionem naturalem, lumen deficiens inuenitur.

*Al. extasis.

Li. 12. c. 9. in med. tom. 3.

In corpore.

Concl.

In corp. art.

Universidad de Deusto Biblioteca

Lib. 9. c. 11 in princi. tom. 3.

uidnales, fit tñ ẽm aliquã similitudinẽ intelligibilẽ. Vñ Aug. dicit 9. de Trinit. q habet aĩus non nullã speciei notę similitudinẽ, q quidẽ similitudo intelligibilis, in reuelatione prophetica quãq. immediatè a Deo imprimiẽ, quãq; a formis imaginatis resultat ẽm adiutoriũ prophetici luminis: quia ex eisdem formis imaginatis subtilior conspicitur veritas secundum illustrationem altioris luminis. F

AD III dcẽm, q quascumq; formas imaginatas naturali virtute hõ pôt formare absolutè considerando, non tñ vt sint ordinatæ ad repræsentandas intelligibiles veritates, quæ hominis intellectum excedunt, sed ad hoc necessarium est auxilium supernaturalis luminis. G

SVP. QV. CLXXIII.
ARTIC. III.

Par. per tot. 826 Veri. q. 12. art. 9.

IN art. 3. eiusdem q. 171. dubiũ primo occurrit, An dñe quatuor sint q. fit prophetica reuelatio. In litera siquidem quatuor enumerantur. Et est ratio dubii, q naturalis cognitio habet quintũ, s. ordinationẽ specierũ intelligibiliũ, quæ nihil istorũ quatuor est, vt patet. Et cõstat ẽm q diuersimodè & componuntur, & ordinantur species intelligibiles diuersis veritatibus pariunt. Quare igitur in prophetica cognitione reliqua proportionaliter ponuntur, sicut in naturali cognitione, & hoc vnũ, s. ordinatio specierũ intelligibiliũ prætermittitur.

In glo. ordin. in præfatione in per prolo. Hierony.

¶ Ad hoc dr, q ordinatio specierũ intelligibiliũ locũ habet in prophetica reuelatione, sicut & ordinatio imaginabilium: quãquãq; mens prophetæ adiuta lumine prophetico antiquas species intelligibiles ordinat ad aliquã veritatem excedentem facultatẽ naturæ influentiã. Sicut hoc facit circa formas imaginatas iuxta præced. arti. doctrinam. Neque n. minus potens est lumen propheticũ ad ordinandum aliter species intelligibiles, q imaginatas, cũ illæ propinquæ, illæ remotiores ab ipso sint. Neq; species intelligibiles sũt minus habiles ad aliã ordinationem, q species imaginariæ, cũ sint longè spiritualiores, & ad multo plura se extendens ipso te, vniuersales. Nec propinque quantum

ARTICVLVS III.

Vtrum visio prophetica semper fiat cum abstractione a sensibus.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr q visio prophetica sp fiat cum abstractione à sensibus. Dr. n. Num. 12. Siquis fuerit inter vos propheta Dñi, in visione apparebo ei, vel p somnium loquar ad illũ. Sed sicut Glos. *dicit in principio Psalterii. Visio quæ est per somnia & visiones, est per ea q̃ videnẽ dici, vel fieri: cũ aũt aliqua videntur dici, vel fieri, q̃ non dicunẽ, vel fiũt, est alienatio à sensibus. ergo prophetia[h] sp fit cum alienatione a sensibus. H

¶ 2 Præt. Qñ una uirtus multũ intẽdiẽ in operatione sua, alia potẽtia abstrahiẽ a suo actu sicut illi, q vehemẽter intendũt ad aliquid audiendum, nõ percipiunt visu ea quę coram ipsis sunt: sed in visione prophetica est maximè itellectus eleuatus, & intenditur in suo actu. ergo videtur q semper fiat cum abstractione à sensibus. I

¶ 3 Præt. Impossibile est idem simul ad oppositas partes cõuerti: sed in visione ꝓphetica mẽs cõuertitur ad accipiendũ a[h] superiori. ergo nõ pôt simul conuerti ad sensibilia. Necessariũ ergo vr. q reuelatio prophetica semper fiat cum abstractione a sensibus. K

SED CONTRA est, quod dr 1. ad Cor. 14. Spũs prophetarũ[h] ꝓphetis subiecti sunt: sed hoc esse nõ posset, si ꝓpheta nõ esset sui compos a sensibus alienatus existens. ergo vr q prophetica uisio non fiat cum alienatione a sensibus.

RESP. Dcẽm, q sicut dictum est, *prophetica reuelatio fit ẽm quatuor, s. ẽm influxũ intelligibilis luminis, ẽm immissionem intelligibiliũ specierũ, ẽm impressionẽ vel ordinationẽ imaginabilium formarũ, & ẽm expressionẽ formarum sensibiliũ. Manifestum est aũt q[m] non fit abstractio a sensibus, qñ aliqd repræsentatur menti prophetæ per species sensibiles, siue ad hoc specialiter formatas diuinitus, sicut rubus ostensus Moysi, & scriptura ostẽsa Danieli: siue ẽt per alias causas ꝓductas, ita tñ q ẽm diuinã prouidentiã ad aliquid prophetice significandũ, ordinẽ, sicut per arcã Noe significabaẽ Ecclesia. Similiter ẽt[n] non est necesse, vt, fiat alienatio a sensibus exterioribus per hoc, q mens prophetæ illustraẽ intelligibili lumine, aut formatur intelligibilibus speciebus[q] quia in nobis perfectũ iudiciũ intellectus hr per conuersionẽ ad sensibilia, q̃ sunt prima nostræ cognitionis principia, vt in 1. habitum est. *Sed qñ fit reuelatio prophetica ẽm formas imaginarias, necesse est fieri abstractionẽ a sensibus, vt talis apparitio phantasmatũ nõ referatur ad ea, q̃ exterius sentiunẽ:[r] sed abstractio a sensibus quãq; fit perfectè, vt s. nihil hõ sensibus percipiat: quãq; aũt imperfectè, vt s. aliqd peipiat sensib[s], non tñ plenè discernat, quę exterius percipit ab his, quæ imaginabiliter videt. Vñ Aug. dicit 12. super *Genes ad literã. Sicut uidenẽ quæ in spiritu sunt imagines corporũ, quemadmodũ corpora p corpus, ita ut simul cernatur & hõ aliquis præsens, & absens alius spiritu, tamquã oculis: talis tñ alienatio a sensibus non fit in prophetis cum aliqua inordinatione naturę, sicut in arreptitiis uel furiosis, sed per aliquã causam ordinatã, uel naturalem, sicut per somnium, uel spiritualẽ, sicut p contemplationis uehementiam, sicut de Petro legitur Actuũ 10. q cum oraret in cænaculo, factus est in excessu mẽtis: uel uirtute diuina rapiente, secundum illud Ezech. 1. Facta est super eum manus Domini.

oportet efficere membrum, sed in secundo membro subintelligitur. Nam intelligendum est sive immissionem, vel ordinationem specierum intelligibiliũ, sicut in tertio membro immissio, vel ordinatio coniunguntur expliciẽ. Et quamuis singulorum certa ratio reddi non possit, quare s. author hoc non expliciẽ dicat in intellectu sicut in imaginatiua: dici tñ pôt, q quia sola ordinatio in phantasmatibus ad prophetiam satis manifesta est in prophetis, qũ cõiter in phantasmatibus naturaliter acceptis, diuinitus ordinatis prophetæ apparent reuelationes: ideo ex manifestis tradendo doctrinam, subintelligendum dixit simile non ita manifestum, sed maiore ratione amplectendum ex simili manifesto. Ar. præce. Conclusio

¶ In eodem articulo nota, q quatuor membrorum in litera enumeratorum, tria determinantur in litera, negatiuẽ, s. q non est in eis necessaria abstractio a sensibus, s. quartũ, primum, & 2m, & in solo tertio necessitatẽ abstractionis a sensibus ponit, ac probat. Vbi oportet te formalem habere intellectum, nec aliud q̃ quod dr intelligentiã primũ, & 2m membrum, s. influxus luminis, & impressio intelligibilium formarum, verissimum est non exigere abstractionem à sensibus: quia possunt fieri sine abstractione a sensibus, vt in litera probatur ex parte ostensi sensibus, & in uisione ad tertiũ ex parte luminis prophetici redditur ꝓpter quid. Cũ hoc tñ stat, q qñq; exigunt abstractionem a sensibus, s. cum mens prophetæ eleuatur ad sublimiora contemplanda, vt in calce eiusdẽ rñsionis ad tertium patet, ita q alienatio a sensibus sp exigitur a prophetia sm imaginarium impressionẽ, vel ordinationẽ, non sp aũt sm influxum specierum intelligibilium uel illuminationem intellectualis

Concl. p. q. 84. art. 7 Concl. 2. Li. 12. c. 12. ante med. tom. 3.

lectualis reuelatio quã a superiori influxu fit ad mouendũ prophetæ mentem versus iudicium, vel dispositionẽ sensibilium, concretio ad sensum vtilis est non abstractio. Qñ verò intellectualis reuelatio ad sublimia contemplanda mentẽ ducit, propheticam abstractione ab inferioribus opus est. Vtrumq; autẽ horum in naturalibus cognitionibus experimur: quãdo disponentes, aut iudicantes de sensibilibus, nõ abstrahimur; sed sensibus immergimur. Ad altiora aũt speculanda qñ magis abstrahimur, melius perspicimus.

¶ In eodẽ art. 3. nota aureum verbum, diuinã conditionem, s. q alis alienatio a sensibus non fit in prophetis cum aliqua inordinatione naturę, & multo minus fit cum aliqua inordinatione honestatis, aut moris. Spiritus enim sanctus, qui author est alienationis requisitæ ad prophetiam, sicut & propheticæ ipsius, non est author deordinationis naturæ, aut moriũ quia gratia sm genus suum, & naturam, & morem perficere, non destruere, minuere, aut violare, nata est. Et propterea alienatio à sensibus cum sordis saluti sensibiliter vehementi, cum denudatione pudendarum partium fiat ex parte personæ alienatæ, nisi adessent operientes. Hoc enim & contra honestatem morum contra naturæ ordinem est: quoniam motus talis membrorum ad deordinationem naturæ spectaret, etiam si nudatio pudendorum non esset nata sequi. Vnde oportet aduertere in huiusmodi alienationibus si interueniat aliquid indecens secundum motus intrinsecos, vel extrinsecos: siue sit indecẽtia naturæ, siue indecentia moris: quoniam tunc non est alienatio prophetica, sed infirmitatis, vel fictionis, vel illusionis diabolicæ, aut naturaliter animalis ex nimia meditatione alicuius.

AD PRIMVM ergo dcẽm, q authoritas illa loquitur de ꝓphetis, qbus imprimebanẽ, uel ordinabanẽ imaginariæ formę vel dormiendo, qd significaẽ per somniũ: uel in uigilando, quod significatur per uisionẽ.

AD II dcẽm, q qñ mens intẽdiẽ in suo actu circa absẽtia, q̃ sunt a sẽsib. remota, tũc ꝓpter uehementiã intensionis sequiẽ alienatio a sensibus: sed quãdo mens intendiẽ in suo actu circa dispositionẽ uel iudiciũ sensibilium, non oportet q a sensibus abstrahatur.

AD III dcẽm, q motus mentis propheticæ non est ẽm uirtutem propriam, sed ẽm uirtutem superioris influxus: & iõ quando ex superiori influxu mens prophetæ inclinatur ad iudicandum, uel disponendũ aliquid circa sensibilia, non fit alienatio a sensibus, sed solum quando eleuatur mens ad contemplandũ aliqua sublimiora.

AD IIII dcẽm, q spiritus prophetarum dicuntur esse subiecti prophetis, quantum ad propheticam enunciationem, de qua ibi Apostolus loquitur quia scilicet ex proprio sensu loquuntur ea, quæ uiderunt, non mente perturbata sicut arreptitij, ut dixerunt Priscilla & Montanus: sed in ipsa prophetica reuelatione potius ipsi subiiciuntur spiritui prophetiæ, idest, dono prophetico. D

ARTICVLVS IIII.

Vtrum prophetæ semper cognoscant ea quæ prophetant.

Porr. per to. 827 Hebr. c. 11 lect. 7. Li. 12. c. 9. in princi. tom. 3.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd prophetæ semper cognoscant ea quę prophetant: quia ut * August. dicit 12. super Genes. ad literam, Quibus signa per aliquas rerum corporaliũ similitudines demonstrabantur in spiritu, nisi accessisset mẽtis officiũ, ut ẽt intelligerentur, nõ dum erat prophetia: sed ea q̃ intelliguntur, non pñt esse incognita. ergo ꝓpheta nõ ignorat[h] ea quæ prophetat.

¶ 2. Præt. Maius est lumen propheticę, quàm lumen naturalis rõis: sed quicunq; lumine naturali habet scientiã, nõ ignorat ea quæ scit. ergo quicumq; lumine prophetico aliqua enũciat, non potest[h] ea ignorare. B

¶ 3 Præt. Prophetia ordinatur ad hominum illuminationẽ. Vnde dr 2. Pet. 1. Habemus ꝓpheticum sermonem, cui bene facitis attẽdẽtes quasi lucernę lucẽti i caliginoso loco: sed nihil pôt alios illuminare, nisi ipse sit illuminatũ. ergo vr q ꝓpheta pri[x] illumineẽ ad cognoscendũ[h] ea quæ aliis enunciat. C

SED CONTRA est, qd diciẽ Ioan. 11. Hoc aũt a seipso Caiphas non dixit, sed cum esset pontifex anni illius prophetauit, q a Iesus moriturus erat ꝓ gẽte &c. sed hoc Caiphas non cognouit. ergo nõ oĩs q ꝓphetat, cognoscit ea q̃ prophetat.

RESP. Dicend, q in reuelatione prophetica mouẽ mens prophetæ à Spiritusancto, sicut instrumentum deficiẽs respectu pricipalis agẽtis.[m] Mouetur aũt mens prophetæ non solum ad aliquid apprehendẽdum, sed ẽt ad aliquid loquendũ, uel ad aliquid faciendum: & qñq. quidem ad oĩa tria simul, quandoq. aũt ad duo horum, quandoque uero ad unũ tñ. Et quodlibet horum cõtingit esse cum aliquo cognitionis defectu. Nã cum mẽs prophetæ moueẽ ad aliqd æstimãdum, uel apprehendendum, quandoq. quidem induciẽ ad hoc, q solum apprehendat rẽ illam: quãdoq; aũt ulterius ad hoc, quòd cognoscat hæc sibi E

A proprio sensu, mente quieta, scientes quid loquuntur, dicũt ea quæ uiderunt. Vnde habes, q si alienati in ipsa alienatione loquentes, & postmodum nescientes quid uiderunt, referunt se ad ea quæ dixerunt in alienatione positi, q alienati denunciantes uelint nolint quæ uidẽt non sunt prophetæ: quia utrisque deest subiectum denunciationis. Et hoc ipsum indecens est, ut illi quos Deus docet, & illuminat ad Ecclesiæ ædificationem, irrationali motu se habeãt ad propalandum diuina mysteria. Et hinc patet, q personæ in extasi positæ loquentes in persona Christi, uel alterius sancti quasi actæ ab illo, & non ex proprio sensu pronunciãtes, aut seducuntur, aut seducunt. Et tamen mundus stultus miratur, stupet, adorat huiusmodi uerba huiusmodi actus, huiusmodi personas, non aduertentes, q spiritus prophetarum subiecti sunt eis quo ad promulgationem.

SVP. QV. CLXXIII.
ART. IIII.

IN art. 4. eiusdem q. 173. quia superius declaratum est, q de cognitione eiusdem est sermo, qd ẽt hic patet in responsione ad argumenta, dum dicitur, q primæ rationes loquuntur de ueris prophetis, quorum mens diuinitus illustratur perfectè, & cõstat, quod tres primæ rationes de cognitione eiusdẽ loquuntur: ideo nõ est hic amplius immorandum, sed firmandum, q prophetæ ueri quo ad duo habent euidentiam, scilicet, quo ad ipsam reuelationẽ, q est à Deo: & quo ad reuelata, q sunt futura sic, uel sic, put reuelantur: & q sunt talis, uel talis conditionis reuelata, put tamen reuelantur. Et hinc soluiẽ quæstio superius in articulo ultimo ad secundũ q. 171. relicta de prophetia comminationis. Nam propheta, cui reuelatur aliqd futurũ in causis, euidenter cognoscit illud futurũ in causis: Et quoniam cognitio eius est similitudo diuinæ scientię de illo futuro in illis causis. Sed non oportet q sciat hinc, an sit et ponendũ in esse illud futurum, sed quantum est ex ui illius propheticæ cognitionis remanet ambiguum in mente prophetæ, an illud futurũ eueniet, uel nõ. Concl. 1.

¶ In responsione ad quartum eiusdem articuli collige & aliam conditionem ueri prophetæ, ultimum ad promulgationem prophetæ, scilicet, quod spũs prophetarum subiecti sunt eis quo ad hoc, scilicet non mente turbata, non quasi acti ab alio, quasi alius loquatur per eos, ut cõtingit in dæmoniacis, sed ex

Et propterea Ionas recusabat prophetare Niniuitis, dubitās de eo quod euenit, s. q. esset prophetia cōminationis tm̄. Sciebat enim clare, q. erat ꝓphetia comminationis, quia uiderat futuram subuersionē ciuitatis in causis, & nō uidebat aliter: sed ne sciebat an esset tm̄ cōminationis, & non euentus, quia nihil erat sibi de hoc reuelatum. Ad uerum.n. prophetā sufficit cognoscere euidenter quod prophetat sm̄ id quod est sibi reuelatum: & vt in lrã optime subdit, Propheta circa reuelata sibi non cognoscit oia, q Spiritussanctus intendit per illa, sed sufficit q. uideat illā conditionem, quam prophetare iubetur. Nec oportet q. comprehēdat illam, sed comprehensionem illius Spiritusancto relinquat ꝓpter rōem lrę, s. quia est instrm̄ deficiens a Spiritusancto. (Concl. ꝑ)

SVP. QV. CXXIIII. ARTIC. I.

IN art. 1. q. 174. dubium occurrit ad hoiem: qm̄ superius in q. 16?. art. 3. ad tertium, author posuit prophetiam esse vni* speciei. Hic vero ponit multas prophetiæ species ex obiectis distinctas: sicut vniuersaliter habitus, seu actus ex obiectis distinguuntur. Quo pacto stant hæc duo simul. ¶Author superius locut* est de specie subalterna, hic vero loquitur de specie specialissima. Et ideo nulla est contrarietas inter illa dicta. Sed hæc responsio facile cōfutatur, monstrando q. ibi loquitur de specie specialissima. Ostenditur autem, cōferendo responsionem illā ad tertium ipsi argumento tertio. ¶Ad cuius euidentiā aduertendum est, q. in specie subalterna inueniuntur duo, s. vnitas speciei, quę est vnitas generica, & inuenitur diuersitas speciei, ita q. impossibile est esse aliquā speciem subalternā sine duabus ad minus speciebus, cuius omne ge-

(In cor. art.) (Concl. sꝫ)

esse diuinitus reuelata. Similiter ēt quādoque mouetur mēs prophetæ ad aliquid loquendum, ita q. intelligat id qđ per hæc uerba Spiritussanctus intēdit, sicut Dauid qui dicebat 2. Reg. 23. Spiritus Domini locutus est p me. Qñque aūt ille, cuius mēs mouetur ad aliqua uerba exprimenda, non intelligit quid Spiritussanctus p hæc uerba intendat, sicut patet de Caipha, Ioan. 11. Similiter etiā cū Spiritussanctus mouet mētem alicuius ad aliquid faciendum, qñque quidem intelligit quid hoc significet, sicut patet de Hieremia, qui abscondit lūbrare Emphratem, ut habetur Hier. 13. qñque uero non intelligit, sicut milites diuidētes uestimenta Christi, non intelligebant quid significarent. Cū ergo aliquis cognoscit se moueri à Spiritusancto ad aliqđ æstimandum, vel significandū uerbo, uel facto, hoc proprie ad ꝓphetiam pertinet. Cum autem mouetur, sed nō cognoscit, nō est perfecta prophetia, sed quidam instinctus propheticus. Sciēdum tñ q. quia mēs ꝓphetę est instrm̄ deficiens, ut dictum est* ēt ueri prophetæ nō oia cognoscunt, quę in eorum uisis, aut uerbis, aut etiā factis Spiritussanctus intendit. Et per hoc patet respōsio ad obiecta. Nā primæ rōes loquunt de ueris prophetis, quorum mēs diuinitus illustratur perfectè.

QVÆSTIO CLXXIIII.

De diuisione prophetiæ, in sex articulos diuisa.

DEINDE cōsiderādū est de diuisione prophetię. Et circa hoc quæruntur sex.

¶Primo, De diuisione prophetiæ in suas species.

¶Secūdò, Vtrum sit altior prophetia, quę est sine imaginaria uisione.

¶ Tertio, De diuersitate graduum prophetiæ.

¶Quarto, Vtrū Moyses fuerit excellētissim* prophetarum.

Quinto, Vtrū aliquis comprehensor possit esse propheta.

¶Sexto, Vtrum prophetia creuerit per tēporis processum.

ARTICVLVS I.

Vtrum conuenienter diuidatur prophetia in prophetiam prædestinationis Dei, præscientiæ, & comminationis.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr q. inconueniēter diuidatur prophetia in glossa * super Matt. 1. Ecce uirgo in utero habebit, vbi dr̄, q. ꝓphetia alia est ex prędestinatione Dei, quam necesse est omnibus modis euenire, ut sine nostro impleatur arbitrio, ut hæc de qua hic agitur: alia est ex præscientia Dei, cui nostrum admiscetur arbitrium: alia est, q̄ cōminatio dr̄, quæ fit ob signum diuinę animaduersionis. Illud n. qđ consequitur oēm ꝓphetiam, non debet poni ut membrum diuidens prophetiā: sed oīs prophetia est sm̄ præscientiā diuinam, quia prophetę legunt in libro pręscientiæ, ut dicit glos. Isa. 38. ergo ur q. non debeat poni una spēs ꝓphetię quæ est secundum pręscientiā. ¶Pręt. Sicuti aliquid prophetatur sm̄ comminationem, ita ēt sm̄ promissionem, & utraque uariatur. dr̄. n. Hier. 18. Repente loquar aduersum gētem, & aduersum regnum, ut eradicē, & destruam, & disperdā illud. Si pęnitentiam egerit gēs illa à malo suo agā, & ego pęnitētiam: & hoc pertinet ad ꝓphetiam comminationis. Et postea subdit de prophetia promissionis. Subito loquar de gente & regno, ut ędificem, & plantē illud. Si fecerit malum in oculis meis, pænitentiam agam super bono, qđ locutus sum ut facerem ei. ergo sic ponitur prophetia comminationis, ita debet poni prophetia promissionis. ¶Præterea Isidor. dicit in lib. Etymolog.* Prophetæ genera sunt septem. Primum genus est, extasis, qđ est mentis excessus, sicut uidit Petrus uas submissum de cęlo cum uariis animalibus. Secūdum genus, uisio, sicut apud Isaiam dicentē: Vidi Dñm sedentem &c. Tertium genus est somnium, sicut Iacob scalam dormiens uidit. Quartum genus est per nubem, sicut ad Moysen loquebatur Deus. Quintum genus est uox de cęlis, sicut ad Abraham sonuit dicens. Ne mittas manū in puerum. Sextum genus, accepta parabola, sicut apud

nus duabus ad minus differētiis diuidatur. Argumentū illud tertium directè, & explicite contra tm̄ tēdit, s. q. prophetia nō habet diuersas species, sed vna tantum deducendo ad hoc inconueniens, q. nō sit eadem species prophetiæ: uisio uero consistit in assignando formale, vnde prophetia habet vnitatē specificam. Vbi patet, q. si de specie subalterna sermo loqueret, argumento non satisfieret: quia staret illud quod inferebat, q. non esset eadē species prophetiæ, quoniam hoc stat cū specie subalterna, & sic responsio nihil dixisset ad propositum argumenti. Dicendum est ergo, q. vtrobique loquitur de specie specialissima, ita q. conclusio hic posita tm̄ se, est contraria cōclusioni illi sm̄ se: quoniam ibi concludit, q. prophetia est vnius speciei specialissimę, hic vero q. sunt plures species prophetię. Et q. ita sit, ratio literæ hic & ibi explicat. Nam rō quæ hic affertur ad concludendum, s. Habitus, & actus distinguuntur p obiecta, ibi affert arguendo, & soluitur, q. intelligitur de obiecto formali: & dicitur q. formale in obiecto prophetiæ est lumen diuinum, a cuius vnitate prophetia habet speciei vnitatem: Et expresse excludit ratio hic allata dū subdit, licet sint diuersa, quæ per diuinum lumen ꝓphetice manifestantur. Notanter autem dixi, secundum se: quoniam vt ponun-

(Parte. p. 18. 828 Veri, q. 12. ar. 10. Et Matt. 1. ꝑ pe fin.) (*Glos. ord. sup illud ut adimpleretur q. dictum est p prophetam.) (Glos. ordi. super illud Dispone domui tuę qa morieris.) (Li. 7. ca. 8. declinādo ad finem.)

ponunt in litera, nō sunt contrariæ dictę cōclusiones: quia conclusio de identitate specifica ꝓphetiæ ponit ab authore simpliciter, & sm̄ ꝓpriā sententiam, ut ibi patet legenti. Cōclusio aūt de diuersitate specifica ponitur sm̄ qd, & sm̄ alienā sniam, ut patet ex duobus in lra hac. Primo ex eo, q. in litera infertur sic, Et iō sm̄ horum drīas prophetia distinguitur in diuersas species nō quidē absolutè, hoc est, sine additione aliqua, sed cū ista additione, Secundum prius dictā diuisionē: quasi diceret, q. ista diuersitas specifica ponit supponendo, & sequēdo prius dictam diuisionē. Secundo patet ex eo, q. in calce corporis articuli saluat ēt q. duę tm̄ species prophetiæ ponant. Hoc .n. signum est, q. adaptationes adinueniebat ad saluandas glosas Scripturę, dūmō tres, mō duas tm̄ species saluat. Reuerentia ergo doctorū congenita tāto viro, rō est horū dictorū. Propria aūt snia, rō fuit prius doctorū. Et sic omnia consonant.

(Lib. 7. Etymol. cap. 8. nō procul a fin. to. 5.) (Inducta in argum. 1.) (Genes. 10) (q. 171. art. 6. ad 2.) (Li. 2. c. 30. circa prin.)

Balaā. Septimū genus, repletio Spūssancti, sicut pene apud oēs prophetas.* Ponit ēt tria gña uisionū, unum sm̄ oculos corporis, alterum sm̄ spiritū imaginarium, tertium per intuitū mentis: sed hæc non exprimuntur in prædicta diuisione. ergo est insufficiens.

SED CONTRA est authoritas Hiero. cuius dicitur esse glos.*

RESP. Dcēm, q. species habituū, & actuum in moralibus distinguunt sm̄ obiecta. Obiectum aūt prophetiæ est id, qđ est in cognitione diuina supra humanā facultatē existens: & iō sm̄ horū drīas ꝓphetia distinguit in diuersas species sm̄ prius dictā diuisionē. Dictum est aūt s.* q. futurum est in diuina cognitione dupliciter. Vno mō, prout est in sua causa: & sic accipitur prophetia cōminationis, q̄ non sp impletur, sed per eam prænunciat ordo causæ ad effectus qui qñq; alii superuenientibus impedit. Alio mō, præcognoscit Deus aliqua in seipsis uel ut fienda ab ipso, & horū est ꝓphetia prædestinationis: quia sm̄* Damascenum Deus pdestinat ea, q̄ non sunt in nobis: vel ut fienda p liberū arbitriū hois, & sic est prophetia præscientię, quæ pōt esse bonorū & malorum, quod non contingit de prophetia pdestinationis, q̄ est bonorū tm̄. Et qa prædestinatio sub præscientia cōprahendit, iō in gl.* in principio Psalterii ponit tm̄ duplex prophetię species, s. secundum præscientiam, & secundum comminationem.

(In gl. ord. in præfatione sup prologum Hieronymi a med. illius.)

AD PRIMVM ergo dcēm, q. præscientia propriè dr̄ præcognitio futurorū euentuū prout in seipsis sunt, & sm̄ hoc ponit spēs ꝓphetiæ. Prout aūt dr̄ respectu futurorū euentuum, siue sm̄ quod in seipsis sunt, siue sm̄ q. sunt in suis causis, communiter se habet ad omnem speciem prophetiæ.

AD II dcēm, q. prophetia promissionis cōprehēdit sub prophetia cōminationis, qa eadē est rō ueritatis in utraque. Denominat tñ magis à cōminatione: quia Deus pronior est ad relaxandum pœnam, quàm ad subtrahendum promissa beneficia.

AD III dcēm, q. Isidorus distinguit prophetiā sm̄ modū prophetādi, qui quidē pōt distingui uel sm̄ potentias cognoscitiuas in hoie, quæ sunt sensus, imaginatio, & intellectus: & sic sumitur triplex uisio, quam ponit tam ipse, q̄ Aug.* 12. super Gen. ad literā. Vel pōt distingui sm̄ drīam prophetici influxus, q quidē quātū ad illustrationē intellectus significat per repletionē Spūssancti, quā septimo loco ponit. Quantū verò ad impressionem formarū imaginabiliū ponit tria, s. somniū, quod ponit tertio loco: & visionē, quæ fit in uigilādo respectu quorumcumq; cōium, quam ponit in secundo loco: & extasim, quæ fit per eleuationem mentis in aliqua altiora, quam ponit primo loco. Quātum verò ad sensibilia signa ponit tria: quia sensibile signū aut est aliqua res corporea exterius apparens uisui, sicut nubes, quā ponit quarto loco: aut est uox formata exteri* ad auditū hois delata, quam ponit quinto loco: aut est uox per hoiem formata cum similitudine alicuius rei, quod pertinet ad parabolam: quam ponit sexto loco.

(Li. 12. a c. 7. per multa capita, 10. 5.)

ARTICVLVS II.

Vtrum excellentior sit prophetia, quæ habet uisionem intellectualē, & imaginariam, quàm ea quæ habet uisionem intellectualem tantùm.

AD SECVNDVM sic ꝓceditur. Vr q. excellentior sit prophetia, q̄ habet uisionē intellectualē & imaginariā, q̄ ea quæ habet uisionē intellectualem tm̄. Dicit. n. Aug. 12. super Gen. ad literā:* & hr̄ in glos. 1. ad Cor. 14. super illud, Spiritus aūt loquit mysteria. Minus est propheta, qui rerū signatarum solo spiritu videt imagines, & magis est propheta, qui solo earū intellectu est pditus: sed maximè propheta est, q in utroq; præcellit, hoc aūt pertinet ad prophetam, qui simul habet intellectualem & imaginariam uisionem. ergo huiusmodi prophetia est altior.

¶2 Pręt. Quātò uirtus alicuius rei est maior, tātò ad magis distātia se extēdit: sed lumē ꝓpheticū principaliter ad mētē pertinet, ut ex dictis* patet. ergo perfectior vr̄ esse prophetia, quæ deriuatur usque ad imaginationem, quàm illa quæ existit in solo intellectu.

¶3 Pręt. Hierony. in prologo libri Reg.* distinguit prophetas contra hagiographos. Oēs aūt illi, quos prophetas nominat, puta, Isaias, Hieremias, & alii hmōi simul cū intellectuali visione imaginariā habuerunt, non aūt illi qui dicūtur hagiographi, sicut ex inspiratione Spūssancti scribētes, sicut Iob, Dauid, Salomon, & hmōi. ergo vr q. magis propriè dicuntur prophetæ illi, qui simul habēt uisionē imaginariam cum intellectuali, quàm illi, qui habent intellectualem tantùm.

SVP. QV. CLXXIIII. ARTIC. II.

IN ar. 2. eiusdem q. 174. aduerte, q. si verba in titulo posita propriè perspecta in principio fuerint, clarior erit intellectus legenti articulū: alioquin vsq. ad calcē articuli fluctuabit. Vult siquidē titulus nō formis imaginariis, sed uisione imaginaria, ita q. non uertitur in q̄onem, vtrum prophetia sine phantasmatibus, sed sine visione imaginaria. Et qm̄ de prophetia est sermo, intelligit de uisione imaginaria prophetica, & hoc in calce articuli explicatur, ita q. sensus q̄onis est, An prophetia habēs alterā tm̄ propheticā uisionē, s. intellectualē, sit excellētior prophetia habēte utramq; propheticā uisionem. s. intellectualem & imaginariam.

In uisione ad tertiū eiusdem articuli aduerte, q. similitudo in litera posita inter fidē respectu cognitionis nr̄æ & patriæ, & prophetiā respectu uisionis imaginariæ & intellectualis, non currit quatuor pedibus sed sat est, q. exēpli rōnem habeat, ut intelligant audiētes. Prophetia siquidē distinguit non per propriè, uel impropriè dici de altera uisionū, sicut fides impropriè diceret de cognitione patriæ: sed distinguit penes magis & minus propriè. Ita q. magis propriè dr de illa quæ habet uisionē imaginariā, & minus propriè de illa, q habet solā intellectualem uisionem. De utraq; tñ ppriè vt patet ex definitione prophetiæ ex Cassiodoro.

(Parte. 3. ra. 829 Infra. art. 3. cor. Et 3. q. 30. ar. 3. ad 1. Et veri. q. 12. ar. 12. Et Is. 1. *Aug. li. 12. super Ge. c. 9. in medio, to. 3.) (q. præced. ar. 1.) (parum a medio incipit. Viginti duas literas, tomo 4.)

Universidad de Deusto Biblioteca

Cap. 1. parum ante medium illius.

¶In eodem arti. 2. in responsione ad 4. manifeste habes, q quantumcumque sit excellens intellectualis visio prophetica absque imaginaria visione, nunquam tñ est sine phãtasmatũ ministerio: qm diuina sapientia disponit oĩa suauiter: & nãle est hoi, absque phantasmate non intelligere. Nec extendas hæc ad raptum Pauli, aut Moysi: qm non loquimur de huiusmodi singularib. sed de propheticis visionib. regulariter.

¶4 Præ. Dio. dicit in 1. c. cęlest. hierarchiæ, q impossibile est nobis superlucere diuinum radium, nisi uarietate sacrorũ velaminũ circumuelatũ: sed prophetica reuelatio fit per immissionem diuini radii. ergo vr̃ q non possit esse absq; [h] phantasmatum uelaminibus.

In gl. ord. in præfatione sup prolog. Hiero. innuitur & etiam Cassio. in prologo sup. Ps. cap. 1.

SED CONTRA est, qđ glo.* dicit in principio Psalterii, q ille modus prophetiæ dignior est ceteris, qñ. s. ex sola Spũs sancti inspiratione, remoto oĩ exteriori adminiculo facti, uel dicti, vel uisionis, uel somnii, prophetatur.

RESP. Dcđm, q dignitas eorũ quę sunt ad finẽ, præcipuè considerat̃ ex fine. Finis aũt prophetię est manifestatio alicuius ueritatis supra hoiem existentis; vñ quanto hmôi manifestatio ẽst potior tãtò prophetia est dignior. Manifestũ est aũt, q manifestatio diuinæ ueritatis, quæ fit per nudã contemplationẽ ipsius ueritatis, potior est, q̃ illa, quæ fit sub similitudine corporalium rerum: magis. n. appropinquat ad uisionẽ patriæ, ẜm quã in essentia Dei ueritas cõspicitur. Et inde est, q [m] prophetia, per quã aliqua supernaturalis ueritas conspicitur, ẜm intellectualẽ ueritatẽ est dignior, q̃ illa in qua veritas supernaturalis manifestatur per similitudinẽ corporaliũ rerum ẜm imaginariam visionẽ. Et ex hoc ẽt ostẽditur mens prophetæ sublimior, * sicut in doctrina humana auditor ostenditur esse melioris intellectus, qui veritatẽ intelligibilẽ a magistro nude prolatã capere pôt, q̃ ille qui indiget sensibilibus exemplis ad hoc manuduci. Vñ in cõmendationẽ prophetiæ Dauid, dr̃ 2. Reg. 23. Mihi locutus est fortis Israel. & postea subdit: Sicut lux auroræ oriẽte Sole mane absq; nubib. rutilat.

Cauel. m

AD PRIMVM ergo dcđm, q qñ aliqua supernaturalis ueritas reuelanda est per similitudines corporales, tunc magis est propheta q vtrũq; habet, s. lumen intellectualę, & imaginariã uisionẽ, q̃ ille qui habet alterum tñ, quia perfectior est prophetia: & quantum ad hoc loquitur Aug. sed illa prophetia, in qua reuelatur nude intelligibilis ueritas, est omnibus potior.

AD II dcđm: q aliud est iudiciũ de his q̃ pp se quærunt̃, & de his quæ quærunt̃ pp aliud. In his .n. quæ pp se quęrunt̃, quantò uirtus agẽtis ad plura, & remotiora se extendit, tanto potior est: sicut medicus reputat̃ melior, qui plures pôt, & magis à sanitate distantes sanare. In his aũt quæ nõ quæruntur nisi pp aliud, quanto agens pôt ex paucioribus, & propinquioribus ad suum intentũ peruenire, tanto vr̃ esse maioris uirtutis: sicut magis laudatur medicus, q per pauciora, & leniora pôt sanare infirmũ. Visio aũt imaginaria in cognitione prophetica non requiritur propter se, sed propter manifestationem intelligibilis ueritatis: & ideo tanto potior est prophetia, quanto minus ea indiget.

AD III dicendum, q nihil prohibet aliquid F esse simpliciter melius, quod tñ minus proprie recipit alicuius prædicationem: sicut cognitio patriæ est nobilior, quàm cognitio viæ, quæ tamen magis proprie dr̃ fides, propterea q nomen fidei, importat imperfectionem cognitionis. Similiter autem prophetia importat quandam obscuritatem, & remotionem ab intelligibili veritate: & iõ magis proprie dicuntur prophetæ, qui uident per imaginariam uisionem, quàmuis illa prophetia sit nobilior, quæ est per intellectualem uisionem, dummodo tamen sit eadem ueritas utrobique reuelata. G Si verò lumen intellectuale alicui diuinitus infundatur non ad cognoscendum aliqua supernaturalia, sed ad iudicandum secundum certitudinem ueritatis diuinæ, ea quæ humana ratione cognosci possunt: sic talis prophetia intellectualis est infra illam, quæ est cum imaginaria uisione ducente in supernaturalem ueritatem, cuiusmodi prophetiã habuerunt oẽs illi, qui numerantur in ordine prophetarum, qui ẽt ex hoc specialiter dicuntur prophetæ, quia prophetico officio fungebantur. Vnde & ex persona Domini loquebantur dicentes ad populum. Hæc dicit Dominus: quod H non faciebant [d] illi, qui hagiographa conscripserunt, D. 1069. quorum plures loquebantur frequentius de his quę humana ratione cognosci possunt non quasi ex persona Dei, sed ex persona propria, cum adiutorio tamen diuini luminis.

AD IIII dicendum, q illustratio diuini radii in vita pręsenti non fit sine velaminibus phantasmatum qualiumcumque: quia connaturale est [d] homini D. 190. secundum statum pręsentis uitę, ut non intelligat sine phantasmate. Quandoque tamen sufficiunt phantasmata, quę communi modo à sensibus abstrahuntur, I nec exigitur aliqua uisio imaginaria diuinitus procurata. Et sic dicitur reuelatio prophetica fieri sine imaginaria uisione.

ARTICVLVS III.

Vtrũ gradus prophetiæ possint distingui secundum visionem imaginariã.

SVP. Q. CLXXIIII. ARTIC. III. — Ferr. p. 10. 830 — 1. q. 12. ar. 11. ad 1. Et 2. di. 49. q. 2. art. 2. ad 2. Et veri. q. 12. ar. 15 per totum & arti. 14. cor. Et 1. Corinth. 13. lect. 4.

IN artic. 3. eiusdem quæstio. 174. nota tria. Primo, ordinem processus in litera. Nam statim in principio corporis artic. enumerantur tria genera prophetię, hoc est, tres generales gradus prophetiæ: & tertium cum subdiuisione specialium graduum penes cognoscenda, uel agenda. Et aliter ordinantur quàm enumerentur: nam numerãdo imaginaria primo nominatur, sed ordinando in supremo locatur Intellectualis, puta respectu ueritatis supernaturalis, & immediate post imaginaria illuminata: & deinde intellectualis, puta respectu veritatis naturalis, vel respectu actionum. Sed in declarando retrogrado ordine author prosequitur, incipiendo ab vltimo in Samsone: vbi & deiicit vltimũ gradum vsq; ad infimũ illius. s. ad instinctũ, de quo dictũ est, q est quid imperfectũ in genere prophetiæ. Et deinde ascendendo affert Salomonẽ: & deinceps imaginariam prosequitur, quatuor illi gradus tribuẽdo. Et demum ad pure intellectualem respectu supernaturalis veritatis, quam Dauid habuit, deuenit. Scđo, q prophetia intellectualis absque imaginaria visione respectu veritatis supernaturalis, q̃ tenet supremum gradum, dr̃ excedere rationẽ prophetiæ proprie dictæ non tamq̃ res superioris ordinis, sed sicut summũ in illo ordine. Supremum enim est in confinio altioris ordinis, & propterea excedit quæ cõiter sunt in suo ordine. Tertio, q ex responsione ad primum habes, q ideo sñ imaginariã visionem distinguimus prophetiæ gradus: quia gradus imaginariæ visionis sunt signa graduũ luminis prophetici, penes qđ graduanda est prophetia tamq̃ primã & verã mensurã illius. Ex eo namque q gradus luminis prophetici sunt nobis ignoti, & significantur per gradus imaginariæ visionis tanquã patentes, rõnabile est, vt gradus prophetiæ penes imaginariã visionem distinguãtur.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd gradus prophetię possint distingui secundum uisionem imaginariã. Gradus enim alicuius rei non attenditur secundum id quod K est propter aliud, sed secundum id [h] quod est propter se: in prophetia autem propter se quęritur visio intellectualis, propter aliud autem visio imaginaria, vt supra dictum est.* ergo vr̃ q gradus prophetię non distinguantur ẜm imaginariã visionem, sed solum secundum intellectualem. *ar. præc. ad 2.

¶2 Pręt. Vnius prophetæ [h] vr̃ esse vnus gradus prophetię: sed vni prophetę fit reuelatio ẜm diuersas imaginarias visiones. ergo diuersitas imaginarię visionis nõ diuersificat gradus prophetiæ.

In gl. ord. in præfatione sup prologum Hiero. Sumitur ex Cassiodor. in Prologo super psal. ca. 1.

¶3 Præt. Scđm gl.* in prin. Psalterij, prophetia cõsistit ĩ dictis, & ĩ factis, somnio, & visione. ergo dẽnt prophetię gradus magis distingui ẜm imaginariã visionẽ, ad quã ptinet visio & somnium, [h] quã ẜm dicta, & facta.

SED CONTRA est, q mediũ diuersificat grad' cognitionis, sicut sciẽtia pp qd ẽ altior eo q ẽ p nobili' mediũ, q̃ scientia quæ ẽ, vel ẽt q̃ opinio: sed visio imaginaria ĩ cognitione prophetica ẽ sicut quoddã mediũ. ergo gradus prophetię distingui dẽnt ẜm imaginariam visionem.

q. 173. artic. 2.

RESP. Dcđm, q sicut dictũ est,* prophetia, in qua p lumẽ intelligibile reuelat̃ aliqua veritas supernaturalis p imaginariã uisionẽ, mediũ gradũ tenet inter illã prophetiã, in qua reuelat̃ supnaturalis veritas absque imaginaria visione, & illã in qua per lumen intelligibile absq; imaginaria visione dirigitur hõ ad ea cognoscenda, vel agenda, quæ ptinent ad humanã cõuersationẽ. Magis aũt est propriũ prophetiæ cognitio, q̃ opatio: & iõ infimus gradus prophetiæ est cũ aliqs ex interiori instinctu monet̃ ad aliqua exterius faciẽda, sicut de Samsone dr̃ Iudi. 15. q irruit spiritus dñi in eũ: & sicut solent ad ardorẽ ignis ligna cõsumi, ita & vincula qbus ligatus erat, dissipata sũt & soluta. Sedus aũt gradus prophetiæ est, cũ aliqs ex interiori lumine illustratur ad cognoscendũ aliqua, q̃ tñ non excedunt limites naturalis cognitionis, sicut dr̃ de Salomone 3. Reg. 4. q locutus est parabolas, & disputauit sup lignis à cedro quæ est in Libano, vsq; ad hysopum, q̃ egreditur de pariete, & disseruit de iumentis, & volucribus, & reptilibus, & piscib': & hoc totũ fuit ex diuina inspiratione. Nã præmittitur: Dedit Deus sapientiã Salomoni, & prudentiam multã nimis. Hi tñ duo gradus sunt infra prophetiã proprie dictã, quia non attingunt ad supernaturalẽ veritatẽ. Illã aũt prophetia, in qua manifestatur supernaturalis veritas per imaginariã visionẽ, diuersificatur primo ẜm differẽtiam somnij qđ fit in dormiendo, & visionis quæ fit in vigilando, quæ pertinet ad altiorem gradũ prophetiæ: quia maior vis prophetici luminis esse vr̃, quæ aliquẽ occupatum circa sensibilia in vigilando abstrahit ad sup- A naturalia, q̃ illa q̃ aĩam hominis abstractã à sensibilibus inuenit in dormiendo. Scđo aũt diuersificatur gradus prophetiæ quantũ ad expressionem signorũ imaginabiliũ, quibus veritas intelligibilis exprimit̃. Et quia signa maxime expressa intelligibilis ueritatis sunt verba, iõ altior gradus prophetiæ vr̃, qñ propheta audit verba exprimentia intelligibilẽ veritatẽ siue in vigilãdo, siue in dormiendo, q̃ qñ videt aliquas res significatiuas veritatis: sicut septẽ spicæ plenæ significant septem annos vbertatis. In qbus ẽt signis tanto vr̃ prophetia esse altior, quantò signa sunt magis expssa: sicut qñ B Hieremias vidit incendiũ ciuitatis sub similitudine ollæ succensę, sicut dr̃ Hier. 1. Tertio aũt ostẽditur altior esse gradus prophetiæ, qñ propheta nõ solũ videt signa verborum, vel factorum, sed ẽt videt in vigilando, vel in dormiendo aliquẽ sibi colloquentẽ, aut aliquid demonstrantẽ: quia per hoc ostenditur, q mẽs prophetę magis appropinquat ad cãm reuelantẽ. Quarto aũt pt attendi altitudo gradus prophetalis ex condone eius qui vr̃. Nam altior gradus prophetiæ est, si ille qui loquitur, vel demonstrat, videatur in vigilando, vel in dormiẽ- C do in specie angeli, q̃ si videatur in specie hoĩs: & adhuc altior, si videatur in dormiendo, vel in vigilando in specie Dei, ẜm illud Isa. 6. Vidi Dñm sedẽtem. Super omnes autem hoc gradus est tertium genus prophetiæ, in quo intelligibilis veritas, & supernaturalis absque imaginaria visione ostenditur, quę tñ excedit rõnẽ prophetię pprie dictę, vt dictũ ẽ:* & iõ [m] cõsequẽs ẽ, q grad' prophetiæ proprie dictę distinguant̃ ẜm imaginariã uisionem. [n] Ar. præce. ad 3.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q discretio luminis intelligibilis non potest a nobis cognosci, nisi Cauel. m ẜm q iudicatur per aliqua signa imaginaria, vel D sensibilia: & ideo ex diuersitate imaginatorum perpenditur diuersitas intellectualis luminis.

AD II dicendum, q sicut supra dictum est,* q. 171. ar. 2 prophetia non est per modum habitus immanentis: sed magis per modum passionis transeuntis. Vnde non est inconueniens, quòd vni & eidem prophetæ fiat reuelatio prophetica diuersis vicibus secundum diuersos gradus.

AD III dicendum, q dicta, & facta, de quibus ibi fit mentio, nõ pertinent ad reuelationem prophetiæ, sed ad denunciationem, quæ fit secundum dispositionem eorũ, quibus denunciatur id quod E prophetæ reuelatum est: & hoc fit quandoque per dicta, quandoque per facta. Denũciatio autem, & q. 171. ar. 1 operatio miraculorum consequenter se habet ad prophetiam, vt supra dictum est.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Moyses fuerit excellentior omnibus prophetis.

SVP. Q. CLXXIIII. ARTIC. IIII. — Ferr. p. 11. 831 — Veri. q. 12. ar. 9. ad 2. & ar. 14. Et Isa. 6.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̃ q Moyses nõ fuerit excellentior oĩbus prophetis. Dicit. n. gl.* in prin. Psalterij, q Dauid dr̃ [h] propheta p excellentiã. non ergo Moyses fuit excellentissimus omniũ.

IN ar. 4. eiusdem q. dubia duo occurrũt ex Nicolao de Lira super principio Psalterii. Primum est circa rationes in litera allatas ad probandum, quòd Moyses fuit simpliciter excellentissimus

*Innuitur in gl. ordi. in præfatione in prologum B. Hiero, & sumitur ex Cassio. in prolog. in psal. c. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tissima prophetia. Et conferit minimè rationem obijciunt duplicitter. Primo, Clarius cognitionis actum prophetandi excludens, non cõstituit excellentiorem gradum prophetiæ: sed visio diuinæ essentiæ excludit actũ prophetandi, sicut & actũ fidei, quia vterq; est necessario ænigmaticus ergo. Præterea, si hæc rõ valeret, sequeretur q; Moyses fuisset excellentior apostolis, excepto Paulo. Et tenet sequela, quia Moyses vidit diuinã essentiã, ali nõ Apostoli nõ. Consequens reprobatur in hac litera, dũ ministri noui testamenti præferuntur Moysi. Cõtra secũdam rõnẽ obijcit, quia denunciatio est aliquid consequẽs cognitionẽ prophetiæ. nõ ergo variat gradũ ,pphetiæ. Cõtra quartã rationem literæ de cõfirmatione obiicit: quia confirmatio per signũ consequitur et prophetiã. Vñ & Ioãnes Baptista nullũ signũ fecit, vt dr Io.10. & ro a dicto doctore præfertur Moysi.

¶ Sed in dubio est circa conclusionẽ, cõtra quã arguit idẽ, volẽs q; Dauid sit simplẽ excellentior. Primo, quia Moyses non habuit roties nec ita cõiter illustrationes, siũ visionẽ pure intellectualẽ, sicut Dauid, 2. Regum. 23. Præterea Dauid plenius & clarius cognouit & expressit mysteria Christi, q Moyses sm dictũ doctorẽ. ergo prophetia Dauid fortiũr quãdã excellentiam ex hoc, q Christi mysteria sic expressit. Probatur sequela: qa lex & prophetæ ordinantur ad Christũ sicut finem, finis aũt nobilior est his quæ sunt ad finẽ. Et confirmatur, quia Gregorius Hom. 4 super Eze. dicit, q Dauid clariorẽ cognitionem quãm Moyses habuerit.

¶ Ad primũ dubium dr cũ authore in ar. sequenti in rũsione ad primũ, q visio diuinæ essentiæ raptim per modum passionis nõ excudit actũ prophetandi, qa est visio procul ex parte videntis: nec est similis 16 ẽt hæc denotanẽ in Isa. cũ subdit, Et pp hoc non totaliter amittit rõem ,pphetiẽ talis visio. Parum eñ quid habere prophetiẽ dr, q nõ totaliter excludit illam.

Resp. Dcdm, q prophetia importat uisionẽ quãdã alicuius supernaturalis veritatis, vt procul existentis: qd quidẽ cõtingit esse dupliciter. Vno mõ, ex parte ipsius cognitionis: qa veritas supernaturalis non cognoscit in seipsa, sed in aliquibus suis effectib[a]. Et adhuc erit magis procul, si hoc fit per figuras corporalũ rerũ, q̃ p intelligibiles effectus: & talis maxime est visio ,pphetica, q̃ fit p figuras & similitudines corporalũ rerũ. Alio mõ, visio est ,pcul ex parte ipsius videntis, q f. nõ est totaliter in vltimã pfectionẽ adductus, sm illud 1. ad Co. 5. Quãdiu i corpore sum[b], pegrinamur à Dño [m] Neutro ãt mõ, beati sũt, ,pcul: vñ nõ pñt dici prophetæ.[n]

Ad primvm ergo dcdm, q visio illa Moysi fuit raptũ p modũ passionis, nõ ãt pmanens p modũ beatitudinis, vñ adhuc videns erat procul: pp hoc nõ totaliter talis uisio amittit rõem ,pphetiæ.

Ad ii dcdm, q angelis fit reuelatio diuina nõ sicut ,pcul existentibus, sed sicut totaliter Deo cõiunctis. Vñ talis reuelatio nõ hẽt rõem ,pphetiæ.

Ad iii dcdm, q Chrs simul erat cõphẽsor, & viator. In quãtũ[d] ergo erat cõprehẽtor, nõ cõpetit sibi rõ prophetiæ, sed solum inquãtũ erat viator.

Ad iiii dcdm, q et Samuel nondũ puenerat ad statũ beatitudinis. Vñ (etsi voluntate Dei ipsa aia Samuelis Sauli euentũ belli prænũciauit, Deo sibi hoc reuelante) ptinet ad rõem ,pphetiæ.* Nõ ãt est eadẽ rõ de sãctis, q̃ sunt mõ i patria. Nec obstat q arte dæmonum hoc dr factũ: quia etsi dæmones animam alicuius sancti euocare nõ pñt, neque cogere ad aliquid agendum, põt tñ hoc fieri diuina virtute, ut dum dęmon consuliẽ, ipse Deus per suum nuncium veritatem enunciet: sicut per Heliam veritatẽ rũdit nunciis regis, q mittebanẽ ad consulendum Deũ Acharon, ut habẽ 4. Reg. 1. Quãmuis et dici possit, q non fuerit anima Samuelis, sed dæmon ex persona eius loquens, quẽ sapiens Samuelem nominat, & eius prænunciationem propheticam, secundum opinionem Saulis & astantium, qui ita opinabantur.

Articvlvs vi.

Vtrum gradus prophetiæ variẽtur secundũ temporis processum.

Ad sextvm sic proceditur. Vr q gradus prophetiæ varientur secundum temporis processum. Prophetia enim ordinatur ad cognitionem diuinorum, ut ex dictis* patet: sed sicut dicit † Greg. per successiones[b] temporũ creuit diuinæ cognitionis augmentum. ergo & gradus, & ,pphetiæ secundum processum tpis debent distingui.

¶ 2 Præt. [k] reuelatio prophetica fit per modum diuinæ allocutionis ad hominem. A prophetis autem ea quæ sunt eis reuelata, denunciantur & verbo, & scripto. dr enim 1. Reg. 3. q ante Samuelem sermo Domini erat pretiosus, idest, rarus, qui tamen postea ad multos factus est. Similiter etiam non inueniuntur libri prophetarum esse conscripti ante tempus Isaiæ, cui dictum est. Sume, tibi librum grandem, & scribe in eo stylo hominis, ut patet Isa. 8. post quod tempus plures prophetæ suas prophetias conscripserunt. ergo vr quòd secundum processum temporũ pro fecerit prophetiæ gradus.

¶ 3 Præt. Dominus dicit Mathę. 11. Lex, & [c] prophetę usq; ad Ioannem prophetauerunt. Possimodum autem fuit donũ prophetiæ in discipulis Christi multo excellentius, quãm fuerit in antiquis prophetis secundum illud ad Ephe. 3. Aliis generationibus non est agnitum filiis hominum, scilicet mysterium Christi, sicut nunc reuelatum est sanctis apostolis eius & prophetis in spiritu. ergo videtur q secundum processum temporis creuerit prophetiæ gradus.

Sed contra est, qa Moyses fuit excellentissimus prophetarum, ut dictum est, * qui tamen alios prophetas præcessit. ergo gradus prophetię non profecit secundum temporis processum.

Resp. Dicendum, quòd sicut dictum est, * prophetia ordinatur ad cognitionem diuinæ veritatis, per cuius contemplationem non solum in fide instruimur, sed et in nostris operibus gubernamur, secundũ illud Psalm. 42. Emitte lucem tuam, & ueritatem tuam: ipsa me deduxerunt. Fides ãt nra ĩ duobus principaliter cõsistit. Primò, quidem, in vera Dei cognitione, secundum illud He. 11. Accedentem ad Deum oportet credere, quia est. Secũdo, in mysterio incarnationis Christi, sm illud Io. 14. Creditis in Deum, & in me credite.[m] Si ergo de prophetia loquamur inquantũ ordinat ad fidẽ deitatis, sic quidem creuit sm tres tẽporũ distinctiones. s. ante legem, sub lege, & sub grã.[n] Nam ante legẽ, Abrahã & alii patres prophetice sunt instructi de his, q̃ pertinent ad fidem diuinitatis. Vnde & prophetę nominantur, secundum illud Ps. 104. In prophetis meis nolite malignari: quod specialiter dr ,pter Abrahã & Isaac,

SVP. QV. CLXXIIII. ARTIC. VI.

In ar. 6. cũ fidẽ q. adueniẽte, q adonai, ut in lra dr poniturad denotandũ aliud Dei nomẽ ineffabile, significũ Dei esse ut ex parte ipsius essentiæ, ut in li. 1. dicũ ẽ de nomine Tetragrãmaton. Illud .n. idẽ ineffabile nomẽ, q̃ suppenimus, significatur hic per Adonai.

¶ In cod. art. in rũsione ad 1ũ, adueniẽte autẽ ẽ reddere rõem de ortũ. s. quare sermo Dñi erat ante Samuele, & ante regem, ratus. Et hoc dicit i calce rũsionis. & quare ,pphetia cepit ex tũc ipse Isaiæ, qa ex tũc erat ex ordiñ Romanæ vrbis, quia sperãte erat Chrs vẽtur[a], & ipsum, ostum ,p phetarũ miracula, ac exẽplũ ,pmissã salutẽ vniuerso orbi, Decuit figdẽ simul ire scripturã, & cui scriberet. Postpu[b] Israel ñ egebat scriptura, hẽs corã ,pphetas. Gẽtiles per Chrm adunandi sub Ro. Eccl. egebãt scriptura. Et iõ simul scriptura ,pphetica & Roma cœperũt. Hanc iõnẽ ñ auctis essem dicere, nisi authoritas Aug. i 18. de ciu. Dei allata in litera, me fouerit.

¶ In rũsione ad tertiũ eiusdẽ ar. nota bñ cõtra nouos ,pphetas, & spãliter quãdã Amadaũ. q ut a sũ, libũ edidit, nouã doctrinã corũ quæ ad fidẽ Christianæ mysteria spectãt. Introducere enim nãt, & sic sequaces ac fautores. Oẽs. n. tales hic dãnant ab authore, cũ dr. ñ de sure rũr regulis tp. sv. prophetiæ spiritũ habẽtes, ñ quẽ ad nouã doctrinã fidei de ,pmendo. Nõ dicit. ñ q̃dem ad nouã fidẽ, sed ad nouã doctrinã fidei: ita q̃ ñ solũ nouã fidẽ de ,pmẽtes, q̃ et ñ sigẽ h. d. ęclo eẽnt, excõicati sũt a Paõ. Apostl. sed nouã doctrinã fidi afferẽtes, per Lab Ecclesiã & ,pphetis sũt facti si nocerẽt alio o pertere cẽ ritũ sectũ ab illo, quẽ cõtinet Ecclesia servat, aut si alia Euãgelium aut sacræ scripturę apponerẽt. [illegible]

IIIIH pertinet

Conc. m

D. 486.

Art. precedens.

171.

Lib. 12. ca. 27. co. 3.

Conc. m

D. 1068.

Porre. p 10. 832 Supra. q. 173. art. 1. cor. Et 3. q. 7. ar. 8. co. Et 1. Cor. 13. lect. 5. * Ar. præc.

2. Respon.

Porre. p 10. 833 1. q. 32. a. 5 ad 4. Et ve 11. q. 12. ar. 14 ad 1. 2. q. 173. ar 4.

† Hom. 16 in Ezec. a medio.

Ar. 4. & 5. præcedens.

Ar. 2. 3. & 4 & q. 173. ar. 4.

Conc. m

pertinent aut si aliquis actus secundum fidei doctrinam illicitos dicerent licitos: aut aliquid huiusmodi, quę fidei christianæ doctrinam horret: siue quia directe fidei aduersantur, siue quia ex consequenti fidei contrariantur, ut illi qui fatentur se nosse Deum, factis autem negant, Deo contrariantur.

¶In eodem arti. 6. in eadem rñsione ad tertiũ, circa id q. ibi dr, s. q. singulis tpib. nõ defuerunt habentes spiritũ ,pphetiæ ad humanorũ actuũ directionẽ, dubium occurrit, an tales crediti ,pphetæ audiẽdi sint in his q dñt se ex spiritu ,pphetię habere: Et vr q. sic, tum quia alr̃ in vanum daretur ,pphetiæ spiritus, q ad vtilitatem Ecclesię tanq̃ finem ordinat, & fieret cõtra illud Apostoli 1. ad The. 5. Prophetias nolite spernere. tum qa Isaac obediuit pcepto Abrahæ circa mortẽ suspitus, q erat cõtra oẽ iustitiam: tum qa mulier fornicaria, q genuit ex Osea ,ppheta, excusata est a fornicatione. In oppositũ autẽ est, q. daret p hoc via inobedientiis, & impudicitiis, & aliis singularib. excessib. hominum illorum, qui dicerent se hęc patrare ex iussa hmõi prophetarum.

Concl. ¶Ad huius euidentiã sciẽdũ ẽ, q. cũ duplices sint actus humani, quidã spectantes ad publica officia, & pertinẽ ecclesiastica, ut pdicare, celebrare, sententias ferre in iudicio, & similia. Et circa hæc nõ versatur psens qõ: qm̃ clara huius qõnis solutio habet extra de hęresiis, c. Cum ex iniũcto, ubi dicenti se inuisibili missione a Deo missum, publica fides negat, nisi miraculo, vel speciali scripturæ testimonio id confirmet. Hinc enim patet q. quæcumq; persona prophetans e de nouo, non sunt publici actus dirigendi, secundum illius prophetiam: quoniam Ecclesia fidem eis publicam negat, nisi aliquod dictorum testimoniorum efficaciter adesset. Alii uero actus humani priuatarum sunt personarum, & in his distinguendum est: quoniam quidam diriguntur ab huiusmodi prophetis conformiter ad vniuersales Ecclesiæ regulas: & in his, quia nullum periculum est, quilibet potest in suo sensu abundare, ut dirigat suos actus secundum arbitrium huiusmodi prophetarum. Quidam uero diriguntur difformiter ad ecclesiasticos mores siue communes totius Ecclesię, siue peculiares alicuius religionis, & huiusmodi, & hoc siue in ueritate sit ista difformitas, siue habeat speciem difformitatis: & in istis, huiusmodi prophetæ nec audiendi, nec fouendi sunt aliquo modo, nisi, ut dictum est, fides publica ab Ecclesia eis deberetur. Manifestatur ãt hoc rõne & authoritate. Ratione quidem, quoniam recta rõ exigit, ut in directione actuum nostrorum certum præponatur dubio quo ad bonitatem, uel malitiam. Constat autem q. regulare actus nostros conformiter ad diuinas ecclesiasticasque leges & mores, bonum pculdubio est. Et declinare ab illis, malum similiter p-

F culdubio est. An aũt Deus in ueritate illuminauerit huiusmodi prophetas, & potestatem dederit præcipiẽdi oppositum, aut dispensandi in huiusmodi, nulla euidenti certitudine cõstat nobis, quãuis ipsi hoc dicerent, & iurarent. Et sic hoc tanq̃ incertum & ambiguum postponendum est certæ & infallibili regulæ diuinæ, seu humanæ, qua irreprehensibiliter hactenus actus nostros regulauimus. Authoritate uero: Nã Paulus Apostolus ubi sup. cum dixisset, Prophetias nolite spernere, statim subiunxit tria documenta ad hoc, dicens, Oĩa autẽ probate, qd bonũ est tenete, ab oĩ specie mala abstinete uos. Vbi sic uenerari ,pphetias docet, ut primo probemus oĩa quæ dicũt, & in hac discussione includitur assignata rõ, ut. s. certa præponãmr incertis, ubi periculum imminet: deinde ad electionẽ bonitatis cogit, & demũ non solũ abstinentia mali, sed ẽt ab his q habent mali speciem cauendũ pcipit, ac si aperte diceret, Nolite spernere prophetas, q de nouo apparent: ut tuntamen estote prudẽtes, & cauti, nec ad speciem mali pp eos declinetis, sed bonũ tantummodo amplectamini. Cõstat. n. bonũ & malũ in actibus humanis sm̃ cõformitatem & deformitatem ad diuinas humanasque, pcipue ecclesiasticas leges attẽdi. Quocirca nõ excusantur q ex iussu, vel licentia hmõi prophetarum, credentes eos spiritu afflatos diuino, aliqd cõmittũt ex suo genere malũ, uel habens speciẽ mali, ut faciũt hi q amplexibus, seu impudicitiis propterea opam dant, delicias pp sanctitatem assumũt, nouitates singulares quas nescierũt patres eorũ sub specie sanctitatis introducũt. Nõ sũt. n. hæc nisi carnis opa, & aliena a fructib' spiritus, ut patet ad Gala. 5. Et ppea si actu fiãt peccati mortalis ex suo gñe, procul K pculdubio mortaliter tales actus facientes, ut pote nõ excusãtur quoniam iuris diuini, quale hoc est, ignorantia nõ excusat. ¶Ad primum ergo in oppositum dr, q pro pheta datur ad utilitatem, iuxta sui conditionem prophetæ. Nã prophetia prophetarum receptorũ ab Ecclesia, datur ad utilitatem, ut quid necessario amplectendũ: prophetia uero prophetarum non receptorum ab Ecclesia, datur ad utilitatem, tanq̃ aliquid prius probandum & discutiendum, antequam cum periculo aliquo amplectatur. Nec hoc est spernere prophetias, sed eas probare. ¶Ad sm̃ dr dupl. Primo q. Isaac non cooperabatur morti suę, sed patienter tolerabat illam sicut martyres potentes euadere, & tamen sponte suscipientes martyrium, & ppea ipse certitudine adhæsionis sui, tenens patrem suum inspiratum a Deo, nullum actũ fecit ex suo genere mortalem. Dr secũdo, q. Abraham erat iam propheta receptus in Ecclesia, ex quo iam circũcisionem acceperant a Deo, ipso mediante. Et propterea sicut nos credẽtes doctrinæ prophetarũ receptorũ in Ecclesia, licite talem cultũ reprobamus, & talem amplecti tenemur: ita Isaac teneba-

Concl. Concl. m. Lib. 8. cap. 27. a medio to. 5.

facta ẽ reuelatio ,pphetica de his q̃ ptinent ad fidẽ diuinitatis excellentius q̃ ante, qa iam oportebat: circa hoc institui non solũ spẽales psonas, aut quasdã familias, sed totũ populũ. Vñ Dñs dicit Moysi. Exod. 6. Ego Dñs qui apparuit Abraham, Isaac, & Iacob, in Deo omnipotente, & nomen meũ Adonai nõ indicaui eis, quia. s. præcedẽtes patres fuerant instructi in fide de omnipotentia vni' Dei: sed Moyses postea plenius fuit instructus de simplicitate diuinæ essentiæ, cum dictum est ei Exod. 3. Ego sum, qui sum, qd quidẽ nomẽ significať a Iudæis per hoc nomẽ Adonai, pp venerationẽ illius ineffabilis nominis. Postmodũ uero tempore gratiæ ab ipso filio Dei reuelatũ est mysteriũ Trinitatis, sm illud Mat. vlt. Euntes docete oẽs Gentes, baptizãtes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritussancti. In singulis tñ statib. prima reuelatio excellentior fuit. Prima ãt reuelatio ante legẽ facta est Abrahæ, cuius tpe cęperũt hoĩes a fide unius Dei deuiare ad idolatriã declinãdo: ante ãt nõ erat necessaria talis reuelatio oĩb. in cultu unius Dei persistẽtibus. Isaac uero facta ẽ inferior reuelatio, quasi fũdata super reuelatiõe facta Abrahæ. Vñ dictũ ẽ ei Gen. 26. Ego sũ Deus Abraham patris tui. Et similiter ad Iacob dictum Gene. 28. Ego sum Deus Abrahã patris tui, & Deus Isaac. Et similiter i statu legis, prima reuelatio facta Moysi excellẽtior fuit, s. quam fundať oĩs alia ,pphetarũ reuelatio: ita ẽt in tpe gratiæ super G reuelatione facta Apostolis de fide vnitatis & Trinitatis, fundatur tota fides Ecclesię, ẽm illud Matth. 16. Super hanc petram. s. confessionis tuæ, ædificabo Ecclesiam meam. Quantum vero ad fidem incarnationis Christi, manifestum est, q quanto fuerũt Christo propinquiores siue ante, siue post, vt plurimũ plenius de hoc instructi fuerũt. Post aũt plenius quã H añ, vt Apostolus dicit ad Eph. 2. Quantũ vero ad directionẽ humanorũ actuũ prophetica reuelatio diuersificata est nõ sm tpis processum, sed sm cõditionẽ negotiorũ: quia vt dr Prouer. 29. Cum defecerit prophetia, dissipabitur populus. Et ideo quolibet tempore instructi sunt homines diuinitus de agendis, secundum q erat expediens ad salutẽ electorũ.

I AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q dictum Greg. intelligendum est de tempore ante Christi incarnationem, quantum ad cognitionem huius mysterij.

AD II dicendum, q sicut Augusti. dicit 18. de ciuitate Dei. Quemadmodum regni Assyriorũ primo tempore extitit Abrahã cui ,pmissiones apertissime fierẽt, ita in occidẽtalis Babylonis, idest, Romanæ vrbis exordio, qua imperante futurat Chrs vẽtur', in quo implerenť illa ,pmissa oracula prophetarũ, nõ solum loquentiũ, verum ẽt scribentiũ, in tãtæ rei futurę testimonium soluerenť, s. promissiones Abrahæ factæ. Cum n. prophetæ numq̃ fere defuissent populo Israel, ex quo ibi reges eẽ cęperunt, in vsum tantummõ eorũ fuere, nõ Gentiũ. Qñ ãt scriptura ,pphetica manifestius condebať, q̃ gentibus qñque prodesset, tũc condebať hæc ciuitas, s. Romana, q̃ gẽtibus imperaret. Iõ aũt maxime tpe regum oportuit prophetas in illo populo abũdare: qa tunc populus non opprimebatur ab alienigenis, sed ,pprium regẽ habebat: & iõ oportebat p prophetas eũ instrui de agẽdis, quasi libertatem habentẽ.

AD III dicẽdũ, q prophetæ ,pnunciantes Chri aduentũ, nõ potuerunt durare nisi vsque ad Ioannẽ, q præsentialiter Christum digito demonstrauit. Et tñ vt Hier. ibidem dicit, non hoc dr, vt post Ioannem excludat prophetas. Legimus eñ in Actibus Apost. & Agabũ prophetasse, & quatuor virgines filias Philippi. Ioannes etiã librum propheticum conscripsit de fine Ecclesiæ, & singulis tpibus non defuerunt aliqui prophetiæ spiritum hñtes, nõ quidem ad nouam doctrinã fidei depromendam, sed ad humanorum actuum directionẽ, sicut Aug. refert 5. de ciu. Dei, quòd Theodosius Augustus ad Ioãnẽ in Aegypti eremo constitutũ, quẽ prophetandi spiritu pditũ fama crebrescente didicerat, misit, & ab eo nuncium victoriæ certissimum accepit.

tenebat credere reuelationi factæ patri suo. Non est autem simile de istis prophetis de quibus loquimur, qui diuersis apparẽt tpibus, quib eis non tenemur credere.

¶Ad vltimum de muliere fornicãte Oseæ dr q. si, vt multi putãt, vere cõcubit' fornicarius ex suo gñe ille fuit, cũ mulier illa peccatrix esset, non oportet laborare ad excusandum ipsam a pctõ. Constat. n. q. si aliud nõ interfuit, nos latens, excusata non fuit a pctõ mortali: sicut nec hodie excusaretur quæcumque mulier permittens se cognosci a quocumque sanctissimo homine, & propheta reputato, qui non esset suus maritus.

SVP. QV. CLXXV. ARTIC. I.

IN art. 1. & 2. simul q. 175. dubium occurrit, cur abstractionis a sensibus in 1. ar. author tres tñ assignauerit causas, s. ægritudinẽ, dæmonẽ, & Deum, cũ constet quartã inueniri causã ab ipso expressam in 2. art. & alibi, s. vehementiã amoris, seu intẽtionis aĩæ. Et augeť dubium: qm̃ inueniť Socrates apud Aulũ Gell. de noctib' acticis lib. 2. q. pdius atq; pnox, immobilis abstractus manebat. Ipse ẽt author, vt in gestis eiusdẽ legiť, tã familiarem habebat hmõi obseruationẽ, vt ẽt ad nutũ illã habuisse videať. Ad hoc dr, q. reuera abstractio a sensibus, præter illã q fit in somnio, a quatuor oriť causis iã dictis. Sed tres earum in 1. a. ẽnumeratę sũt causæ extrinsecæ, & ppea ipsæ solæ ibidẽ numeratæ sunt. Et de Deo quidẽ, & dæmone clarum est, q. sunt extrinsecæ causæ. De corpore aũt manifestať ex hoc, q. licet sit intrinsecum hoi, est tñ extrinsecũ aĩæ, q alienať & abstrahiť a sensibus. Quarta vero intrinseca est, qñ est ipsa intentio, seu affectio aĩæ, & ppea non est computata cum aliis. Ad id aũt qd de Socrate dr, posset dici, q ex vehementia intẽtionis aĩæ abstrahebať. Verumtñ Aristoteles in problemate magno de viris excellentibus, corporali causæ vĩ tribuere. existimauit siqdem illũ maniacũ. De authore aũt particulariter qdẽ dici põt, q extrĩseca cã alienabatur a sensibus, s. ex nimia intentione ad speculabilia, vel affectione ad similia. Vniuersaliter aũt in nullam põt reduci corporis, vel aĩæ causam illius raptum qñ corporaliter eleuatus a terra suspiciebat, qd & corporis & aĩæ uires excedit. Et ppea cum sanctus Dei esset, proculdubio diuina rapiebatur virtute.

Math. 11. sup illud, ,Pphetę vsque ad Io. tomo 9. — Lib. 5. c. 26 nõ procul a prin. c. 5.

QVAESTIO CLXXV.

De raptu, in sex articulos diuisa

DEINDE considerandũ est de raptu.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶Primò, Vtrum anima hominis rapiatur ad diuina.

¶Secdò, Vtrũ raptus pertineat ad vim cognoscitiuam, vel appetitiuam.

A ¶Tertiò, Vtrũ Paulus in raptu viderit diuinam essentiam.

¶Quartò, Vtrum fuerit alienatus a sensibus.

¶Quintò, Vtrum fuerit totaliter anima a corpore separata in statu illo.

¶Sextò, Quid circa hoc sciuerit, & quid ignorauerit.

ARTICVLVS I.

Vtrum anima hominis rapiatur ad diuina.

B AD PRIMVM sic proceditr. Vr q aĩa hoĩs rapiať ad diuina. Diffiniť. n. a quibusdã raptus ab eo qd est sm nãm, in id qd est supra nãm, vi superioris naturæ eleuatio: est aũt sm naturam hoĩs, vt ad diuina eleuetur. dicit enim Aug. in principio confess. Fecisti nos Domine ad te, & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te. non ergo hominis anima rapitur ad diuina.

C ¶2 Præt. Dion. dicit 8. c. de diui. nom. q iustitia Dei in hoc attẽditur, q oĩbus rebus distribuit sm suum modum & dignitatem: sed q aliquis eleueť supra id quod est secundum naturam, non pertinet ad modum hominis, vel dignitatem. ergo videtur quòd non rapiatur mens hominis a Deo in diuina.

¶3 Præt. Raptus quandam violẽtiã importat: sed Deus nõ regit nos p violẽtiã et coacte, vt Damas. dicit. non ergo mens hominis rapiť ad diuina.

SED CONTRA est, quod 2. ad Corin. 12. dicit Apostolus. Scio hominem in Christo raptum usque ad tertium cœlum. vbi dicit Gl raptũ, idest, contra naturam eleuatum.

D RESP. dicẽdum, q raptus violentiã quandam importat, vt dictũ est. Violentũ aũt dr, cui' principiũ est extra, nil cõferente eo qd vim patitur, vt dr 3 Eth. Cõfert aũt vnũqdque ad id in qd tẽdit sm propriã inclinationẽ vel volũtariã, vel nãlẽ: & iõ oportet q ille q rapiť ab aliquo exteriori rapiať in aliqd qd est diuersum ab eo, in qd eius inclinatio tẽdit: q̃ qdẽ diuersitas attẽdiť dupliciter. Vno qdẽ mõ, q̃tum ad finẽ inclinationis, puta, si lapis q nãliter inclinať ad hoc, q ferať deorsum, E ,piciať sursum. Alio mõ, q̃tũ ad modũ tendendi, puta, si lapis velocius proiiciať deorsum, q̃ sit motus eius nãlis. Sic igiť & aĩa hoĩs dr rapi in id qd est præter nãm. Vno mõ, quantũ ad terminum raptus, puta, qñ rapiť ad pęnas, sm illud Psal. 49. Ne qñ rapiat, & non sit q eripiat. Alio mõ, quantum ad modum hoĩ connaturalẽ, q est vt p sensibilia intelligat veritatẽ: & iõ qñ abstrahiť a sensibiliũ apprehensione dr rapi, ẽt si eleueť ad ea, ad q̃ nãliter ordinať: dum tñ hoc non fiat ex propria intẽtione, sicut accidit in somno, q est sm nãm: vñ nõ põt proprie raptus dici. Hmõi aũt abstractio, ad quemcunque fiat, põt ex triplici cã contingere. Vno mõ, ex cã corporali: sicut accidit in his q pp

Per. a 8 3 4. Veri. q. 13. art. 1. & 2. ad 9. & ar. Co. 12. — L. 1. cap. 1 añ med. tomo 1. — Ca. 4. a medio illius, & c. 9. non procul a fi. — Li. 2. c. 30. circa prin. — Gl. ord. ib. — Arg. 3. huius art. — Lib. 3. c. 1. circa med. tom. 5. — Concl. m.

aliquā infirmitatē, alienationē patiunt̃. Scđo mō, ex virtute dæmonū, sicut patet in arreptitijs. Tertio mō, ex virtute diuina: & sic loquimur nunc de raptu, prout.s. aliqs spū diuino eleuat̃ ad aliqua supernaturalia cum abstractione a sensibus, ſm illud Ezech.8. Spūs eleuauit me inter cęlum, & terram, & adduxit me in Hierusalem in visione Dei.
Concl.p Sciendum tñ q̄ ᶠ rapi qñque dr̃ aliquis nō solum propter alienationem a sensibus, sed ēt propter alienationem ab his quibus intendebat, sicut cū aliquis patitur euagationem mentis præter propositum: sed hoc non ita proprie dicitur.ᵍ

AD PRIMVM ergo dcēm, q̄ naturale est hoī, vt in diuina tendat per sensibilium apprehensionem, ſm illud Roma.1. Inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciūtur: sed iste modus, q̄ aliquis eleuetur ad diuina cum abstractione a sensibus, non est homini naturalis.

AD II dcēm, q̄ ad modū & dignitatē hoīs ptinet, q̄ ad diuina eleuet̃ ex hoc ipso, q̄ hō fact⁹ est ad imaginē Dei. Et q̄a bonū diuinū in infinitū excedit humanam facultatem, indiget hō, vt supernaturaliter ad illud bonum capescendum adiuuetur, qđ fit per quodcumque beneficium gr̃æ. Vnde q̄ sic eleuetur mens a Deo per raptum, non est cōtra naturam: sed supra facultatem naturæ.

AD III dcēm, q̄ verbū Damasceni est intelligēdum q̄tum ad ea q̄ sunt per hoiem facienda. Quātum verò ad ea q̄ excedunt liberi arbitrij facultatē, necesse est q̄ homo quadam fortiori opatione eleuet̃: quæ quidem, quantum ad aliquid, pōt dici coactio, si.s. attendat̃ modus operationis: non aūt si attendatur terminus operationis, in quē natura hominis, & eius intentio ordinatur.

ARTICVLVS II.

Perr.a 835

Vtrum raptus magis pertineat ad vim cognoscitiuam, quàm ad vim appetitiuam.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃ q̄ raptus magis ptineat ad vim appetitiuā, q̄ ad vim cognoscitiuā. Dicit.n.* Dion.4. de diui.no. Est autē ᵇ ecstasin faciens diuinus amor: sed amor ptinet ad vim appetitiuam. ergo & ecstasis, siue ᵇ raptus.

Ca.4. de diui.no par.1. non remot a fi. ✝lib.2.c.1. cir.med.

¶2 Præt.† Greg. dicit ī 2. Dialog. q̄ ille q̄ porcos pauit, euagatione mētis & immūditię sub semetipso cecidit. Petr⁹ vero, quē angelus soluit, eiusq; mētē in ecstasi rapuit, non extra se quidem, sed supra semetipsum fuit: sed ille filius prodigus per affectū in inferiora dilapsus est. ergo etiam & illi qui rapiuntur in superiora, ʰper affectum hoc patiunt̃.

¶3 Præt. Super illud Ps.30. In te Dñe speraui, non cōfundar in æternum, dicit Gl.* in expositione tituli. Ecstasis græcè, latinè dr̃ excessus mentis, qui fit duobus modis uel pauore terrenorum, uel mēte rapta ad superna, & inferiorum oblita: sed pauor terrenorum ad effectum pertinet. ergo etiam raptus mentis ad superna, qui ex opposito ponit̃, pertinet ʰ ad affectum.

Est Augu. psal.30. in prin. illius to.8. ἔκστασις.

SED CONTRA est q̄ super illud Ps.115. Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax, dicit Gl.* Dicitur hic ecstasis, cum mens non pauore alienatur, sed aliqua inspiratione reuelationis sursū

Est gl. August. in ps. 115. nō procul a pr. c.8

F assumitur: sed reuelatio pertinet ad uim intellectiuam. ergo & ecstasis, siue raptus.

RESP. Dicēdū, q̄ de raptu dupl'r loq possumus. Vno modo, quātum ad id in quod aliquis rapit̃: Et sic ᵐ proprie loquendo, raptus nō pōt pertinere ad uim appetitiuam, sed solum ad cognoscitiuam ⁿ. Concl.m *Dictum est enim q̄ raptus est pręter propriam inclinationem eius quod rapitur: ipse autē motus appetitiuæ uirtutis est quędam inclinatio ad bonum appetibile. Art. præc. Vnde proprie loquendo, ex G hoc, q̄ homo appetit aliquid, non rapitur: sed per se mouetur. Alio modo, potest considerari raptus quantum ad suā causam: & ᵒsic potest habere causam ex parte appetitiuę uirtutis ᵖ. Concl.p Ex hoc.n. ipso q̄ appetitus ad aliquid vehementer afficitur, pōt contingere, q̄ ex violentia affectus homo ab omnibus aliis alienetur. ᵠHabet etiam effectum in appetitiua virtute, cum.s. aliquis delectatur in his ad quę rapitur ʳ: Concl.ſ Vnde & Apostolus dixit se raptum non solum ad tertium cœlum, quod pertinet ad contemplationem intellectus: sed etiam in paradisum, quod pertinet ad affectum.

H AD PRIMVM ergo dicēdum, q̄ raptus addit aliquid supra ecstasin. Nam ecstasis importat simpliciter excessum a seipso, ſm quē.s. aliquis extra suā ordinationem ponitur: sed raptus super hoc addit violentiam quandam. Potest igitur ecstasis ad vim appetitiuam pertinere, puta, cum alicuius appetitus tendit in ea quę extra ipsum sunt: & ſm hoc Dion.* dicit, q̄ diuinus amor facit ecstasin, in quantum.s. facit appetitum hominis tendere ad res amatas. (Loco cit. in argum.) Vnde postea* subdit, q̄ etiā ipse Deus, qui est omnium causa, per abūdantiam amatoriæ (Eod. loco.) I bonitatis extra seipsum fit per prouidentiam ad omnia existentiā: quàmuis etiam si expresse hoc diceretur de raptu, non designaretur, nisi q̄ amor esset causa raptus.

AD II dicendum, q̄ in homine est duplex appetitus, s. intellectiuus, qui dr̃ voluntas, & sensitiuus, qui dicitur sensualitas. Est autem propriū homini, vt appetitus inferior subdatur appetitui superiori, & superior moueat inferiorem. Dupliciter ergo homo secundum appetitum potest fieri extra seipsum. Vno modo, qñ appetitus intellectiuus totaliter in diuina tendit, prætermissis his, in K quæ inclinat appetitus sensitiuus. Et sic Dion. dicit in 4. de diu.nom. q̄ Paulus ex virtute diuini amoris ecstasin faciente, dicit: Viuo ego, iam non ego: viuit verò in me Chr̃s. Alio modo, qñ prętermisso appetitu superiori, homo totaliter fertur in ea, quæ pertinent ad appetitum inferiorem: & sic ille qui porcos pauit, sub semetipso cecidit. Et iste excessus, vel ecstasis, plus appropinquat ad rationem raptus, quàm primus, quia.s. appetitus superior est magis homini proprius. Vnde qñ homo ex violentia appetitus inferioris abstrahitur a motu appetitus superioris, magis abstrahitur ab eo, quod est sibi proprium: quia tamen nō est ibi uiolentia, eo q̄ voluntas ˢ potest resistere passioni, deficit a vera ratione raptus, nisi fortè tam vehemēs passio sit, q̄ vsum rationis totaliter tollat: sicut cō- D.981.

tingit

tingit in his propter uehementiā iræ, uel amoris insaniunt. Considerandū tñ q̄ uterq; excessus ſm appetitum existens, pōt cāre excessum cognoscitiuæ uirtutis, uel q̄a mēs ad q̄dā intelligibilia rapiatur alienata à sensibus, uel q̄a rapiat̃ ad aliquā imaginariā uisionem, seu phantasticam appetitionē.

AD III dicēdū, q̄ sicut amor est motus appetitus respectu boni, ita timor est motus appetit⁹ respectu mali, Vnde eadem rōe ex utroque pōt causari excessus mentis, præsertim cum timor ex amore causetur, sicut Aug. dicit* 14. de ciuit. Dei,

Li.14.c.7. & 8. to.5.

SVP. QV. CLXXV. ARTIC. III.

IN artic. 3. eiusdem q.175. vbi de raptu Pauli ad uidendā diuinā essentiā ineffabilitas verborū affertur, scrupulus mihi accidit: qm̃ Paul⁹ nō dicit se vidisse, sed audisse, & per hoc ad minus quid se raptū dicit, q̄ ad uidendū Deū per essentiā. Audire.n. uerba arcana ineffabilia, ñ est uidere Deū per essentiā: qm̃ innuitur ille vni⁹ est ñ multorū, uisus est ñ audit⁹. Ad hoc dr̃, q̄ q̄a ñ ex Scripturę authoritate, sed dicti Aug. & sequentiū credit̃ Paulū raptum vsq; ad visionem diuinę essentiæ: ideo ñ oportet tā pprie discutere, seu intelligere uerba illa ad opinandum oppositum.

¶ In visione ad tertium eiusdem ar. dubium occurrit etiam de ipso habitu fidei ī Paulo, q̄a vr̃ q̄ frustra remanserit: qm̃ actualis uisio alicui⁹ rei ñ solum excludit actualem fidem respectu illi⁹ p tunc, sed ēt in futurum. Qui .n. semel vidit Romā ñ credit ampli⁹ ñ Roma esset incommutabilis, ipsā esse. Cum igit̃ Paul⁹ supponat̃ vidisse diuinā essentiā, in qua oīa fidei mysteria relucēt, post quā cessauit uidere, ñ credebat amplius, sed certus erat certitudine pteritę euidētiæ, cui⁹ erat memor.

¶ Ad hoc dr̃, q̄ Paul⁹ ñ uidit omnia q̄ sūt fidei in diuina essentia, cum ñ uiderit se in corpore, uel extra corp⁹. Et pptea habit⁹ fidei remāsit in eo quo ad multa credenda exiturus in actum simpliciter: quo ad illa uero q̄ uidit exiturus in actum sub conditione & pperatione animi, s. q̄ crederet si ñ uidisset. Et hac solutione vtendum est, cū de uisionib. pphetarū, & eorum fide est quæstio.

Ferr. p te. 866
V et.q.10. ar'14. cor. & ad.1. sic q.15. ar.2. Et 2. Cor. 12. le.1.

ARTICVLVS III.

Vtrum Paulus in raptu uiderit Dei essentiam.

AD TERTIVM sic pceditur. Vr̃ q̄ Paulus in raptu nō viderit Dei essentiā. Sicut eñ de Paulo legit̃ q̄ est rapt⁹ vsq; ad tertiū cęlū, ita & de Petro legit̃ act.10. q̄ cecidit super eū mētis excessus: sed Petrus ī suo excessu nō vidit Dei essentiā, sed quandam imaginariam uisionem. ʰergo vr̃ quòd nec Paulus Dei essentiam uiderit.

¶2 Præt. Visio Dei facit hoiem ⁱbeatū: sed Paulus ī illo raptu nō fuit beatus, alioqn nunq̄ ad vitæ huius miseriā redijsset, sed corpus eius fuisset p redundātiā ab aīa glorificatum, sicut erit ī sanctis post resurrectionē, qđ patet esse falsum. ergo Paulus in raptu ñ vidit Dei essētiā.

¶3 Præt. ᵏFides, & spes esse nō pñt simul cū visione diuinę essentiæ, ut habet̃ 1. ad Cor.13. sed Paulus ī statu illo habuit fidē, & spē. ergo ñ vidit Dei essētiā.

¶4 Præt. Sicut Augu.* dicit 12. sup Ge. ad lr̃am. Secundū visionē imaginariā ˡ q̄dā similitudines corporū videntur: sed Paulus in raptu dr̃ quasdā similitudines vidisse, puta, tertii cęli, et & paradisi, ut habet̃ 2. ad Cor. 12. ergo videtur esse raptus ad imaginariam visionem, magis q̄ ad visionem diuinæ essentię.

Li.12.c.6. 7. & seq. to.4.

SED CONTRA est, q̄ Aug.* determinat in libro de vidēdo Deum ad Paulinā, q̄ ipsa Dei substātia à qbusdā videri potuit ī hac uita positis, sicut a Moyse, & Paulo, q̄ rapt⁹ audiuit ineffabilia verba, q̄ ñ licet hoī loq̄.

Epist.112. to.2. 10.2.

RESP. Dcēm, q̄ quidam dixerunt Paulum in raptu nō uidisse ipsam Dei essentiam, sed quandā refulgentiā claritatis ipsius. Sed contrariū manifeste

A Aug. determinat nō solū in li. de videndo Deū, sed ēt 12. sup Gen. ad lr̃am, & habetur in gl. 2. ad Cor. 12. Et hoc ēt ipsa verba Apostoli designant Dicit.n. se audisse ineffabilia uerba, q̄ ñ licet homini loq. Hmōi āt vident̃ ea, quę pertinent ad visionem beatorum, quæ excedit statū viæ, ſm illud Is.64. Oculus nō vidit, Deus, absq; te, q̄ pparasti diligētibus te. & iō ᵐcōuenientius dr̃, q̄ Deū p essētiā vidit.ⁿ Concl.

Lib.12. cap. 13. & 14. to.3. Et epi.112. c.13. to.2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd mens humana diuinitus rapitur ad contemplandum veritatem diuinam tripliciter. B Vno modo, ut contempletur ˡ eam per similitudines quasdam imaginarias: & talis fuit excessus mentis, qui cecidit supra Petrum. (D. 1082.) Alio modo, ut contempletur veritatem diuinam per intelligibiles effectus, sicut fuit excessus Dauid, dicentis, Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax. (Psal. 115.) Tertio modo, ut contempletur eam in sua essentia: & talis fuit raptus Pauli, & etiam Moysi, & satis congruenter. Nam sicut Moyses fuit primus doctor Iudæorū, ita Paulus fuit primus doctor Gentium.

C AD II dcēm, q̄ diuina essentia videri ab intellectu creato nō pōt, nisi per lumen gloriæ, de quo dr̃ in Ps.35. In lumine tuo uidemus lumen: qđ tñ dupliciter participari potest. (D. 486.) Vno mō per modum formę immanentis: & sic beatos facit sctōs in patria. Alio mō, p modū cuiusdā passionis transeuntis, sicut* dictū est de lumine pphetiæ: & hoc mō ᵈlumen illud fuit in Paulo, qñ raptus fuit. (q.171. a.2. D. 959.) Et ideo ex tali uisione non fuit simpliciter beatus, ut fieret redundantia ad corpus, sed solū ſm q̄d: & iō talis raptus aliquo mō ad prophetiam pertinet.

AD III dicendum, quòd quia Paulus in raptu D non fuit beatus habitualiter, sed solum habuit actum beatorum, consequens est, ut simul tunc in eo non fuerit actus fidei: fuit tamen simul in eo fidei habitus.

AD IIII dcēm, q̄ nomine tertii cœli pōt uno mō intelligi aliquid corporeum: & sic tertiū cęlū dr̃ cęlum empyreum, quod dr̃ tertium respectu cęli aerei, & cęli siderei: uel potius respectu cęli siderei, & respectu cęli aquei, siue crystallini. Et dr̃ raptus ad tertium cęlum, non quia raptus sit ad uidendū similitudinem alicuius rei corporeę, sed ppter hoc, q̄ locus ille est contēplationis beatorū. E Vnde Gl. dicit* 2. ad Cor. 12. q̄ cęlum tertium est spirituale cęlum, vbi angeli & sanctæ animæ fruūtur Dei contemplatione. (Glo. ordinaria ibi.) Ad quod cum dicit se raptum signat q̄ Deus ostendit ei uitam, in qua uidendus est in æternum. Alio modo, per tertium cęlum pōt intelligi aliqua uisio supermundana, q̄ pōt dici tertium cęlum triplici ratione. Vno mō, ſm ordinem potentiarum cognoscitiuarum, ut primum cęlum dicatur uisio supermundana corporalis, quæ, fit per sensum, sicut uisa est manus scribentis in pariete. Daniel.5. Secundum autem cœlum sit visio imaginaria, puta, quam uidit Isa. & Ioan. in Apocalyp. Tertium uero cęlum dicat̃ uisio intellectualis, ut August.* exponit 12. su- (Lib. 12. c. 8. to.3.)

Universidad de Deusto Biblioteca

per Gen. ad lite. Secundo mō, p̄t dici tertiū cælum ſm ordinē cognoſcibiliū, ut primū cælū dicaꝛ cognitio cęleſtiū corporū: ſm, cognitio cęleſtiū ſpirituū: tertiū cognitio ipſius Dei. Tertio modo p̄t dici, tertiū celū cōtēplatio Dei ſm gradus cognitionis, qua Deus vr̄, quorū primus pertinet ad angelos infimæ hierarchiæ: ſecundus ad angelos mediæ: tertius, ad angelos ſupremæ, ut dicit *Gl. 2. ad Cor. 12. Et quia viſio Dei non p̄t eſſe ſine delectatione, propterea non ſolū ſe dicit raptum ad tertium cęlum ratione contemplationis: ſed etiam in paradiſum rōne delectationis conſequentis.

Ibi Inne in glo. ordinaria ex Dion. &c. pagina.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Paulus in raptu fuerit alienatus a ſenſibus.

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr̄ q; Paulus in raptu non fuerit alienatus a ſenſib⁹. Dicit enim *Aug. 12. ſuper Ge. ad literam. Cur non credimus q; tanto Apoſtolo doctori gentium rapto vſque ad ipſam excellentiſſimam viſionem voluerit Deus demōſtrare vitā, ī qua poſt hanc vitam viuendū eſt in æternum, ſed in illa uita futura ſancti poſt reſurrectionē uidebunt Dei eſſentiam abſq; hoc q; fiat abſtractio a ſenſibus corporeis. ergo nec in Paulo fuit huiuſmodi abſtractio facta.

¶2 Præt. Chr̄s vere viator fuit, & continue viſione diuinæ eſſentiæ fruebaꝛ, nec tn̄ fiebat abſtractio a ſēſibus. ergo nec fuit neceſſarium, q; in Paulo fieret abſtractio a ſenſibus ad hoc, q; eſſentiam Dei uideret.

¶3 Præt. Paulus poſtq̄ Deum p̄ eſſentiam viderat, memor fuit illorum q̄ in illa viſione cōſpexerat. vnde dicebat 2. ad Cor. 12. Audiui arcana verba q̄ non licet homini loq: ſed memoria ad partem ſenſitiuam pertinet, ut patet per *Philoſophum in libro de memoria & reminiſcētia. ergo vr̄ q; etiam Paulus videndo Dei eſſentiam, non fuerit alienatus a ſenſibus.

SED CONTRA eſt, quod Aug. dicit ſuper Gen. ad literam. *Niſi ab hac uita quiſque quodammodo moriatur ſiue omnino exiens à corpore, ſiue auerſus & alienatus à corporis ſenſibus, in illā nō uehitur viſionem.

RESP. Dcd̄m, q; diuina eſſentia non poteſt ab homine videri per aliam uim cognoſcitiuā, q̄ per intellectum. Intellectus āt humanus non conuertitur ad intelligibilia, niſi mediantibus phātaſmatibus, quæ per ſpecies intelligibiles a ſenſibus accipit, & in quibus conſiderans de ſenſibilibus iudicat, & ea diſponit. Et ideo in oī operatione, qua intellectus noſter abſtrahiꝛ a phātaſmatibus, neceſſe eſt q; abſtrahatur a ſenſibus. Intellectus āt hoīs in ſtatu uiæ neceſſe eſt q; a phantaſmatib. abſtrahatur, ſi videat Dei eſſentiam. Non.n. p aliqđ phantaſma poteſt Dei eſſentia videri, quinimmo nec per aliquam ſpeciem intelligibilē creatā: quia eſſentia Dei in infinitum excedit non ſolum oīa corpora, quorum ſunt phantaſmata, ſed ēt omnem intelligibilem creaturam. Oportet autem cū intellectus hominis eleuaꝛ ad altiſſimā Dei eſſentiæ viſionē, ut tota mētis intentio illuc aduoceꝛ, ita. ſ. q; nihil intelligat aliud ex phantaſmatibus, ſed totaliter feratur in Deum. Vnde impoſſibile eſt, q; homo in ſtatu uiæ uideat Deum per eſſentiam ſine abſtractione a ſenſibus.

Concilio. D.485. D.10. Concl.p

AD PRIMVM ergo dcd̄m, q; ſicut* dictum eſt, poſt reſurrectionē in beatis Dei eſſentiā vidētib. fiet redūdātia ab intellectu ad inferiores uires, & uſque ad corpus. Vnde ſm ipſam regulam diuinæ viſionis, anima intēdet phātaſmatibus & ſenſibilibus. Talis āt redundantia nō fit in his q̄ rapiuntur, ſicut dictum eſt:* & ideo non eſt ſimilis rō. Art.3.ar.2. & in ſolu. illius.

AD II dcd̄m, q; itellectus animę Chr̄i erat glorificatus p habituale lumē glorię, quo diuinā eſſētiā videbat multo amplius, q̄ aliquis angelus, uel hō. Erat āt viator pp corporis paſſibilitatem, ſm quam paulominus ab angelis minorabatur, ut dr̄ ad Hebræos 2. diſpenſatiue, & non propter aliquem defectum ex parte intellectus. Vnde non eſt ſimilis ratio de eo, & de aliis uiatoribus. Art.3.arg. 2. & in ſolu. illius.

AD III dcd̄m, q; Paulus, poſtq̄ ceſſauit uidere Dei eſſentiam, memor fuit illorum quæ in illa uiſiōe cognouerat per aliquas ſpecies intelligibiles habitualiter ex hoc in eius intellectu relictas: ſicut ēt abeunte ſenſibili remanent aliquæ impreſſiones in anima, quas poſtea cōferēs ad phantaſmata memoratur. Vnde nec totam illam cognitionem, aut cogitare poterat, aut uerbis exprimere.

SVP. QV. CLXXV. ARTIC. IIII.

Parr. ꝑ 10. 837

IN ar. 4. eiuſdem q. 175. in ſolutione ad tertiū aduerte q; viſio iſta, ſ. q; in Paulo vidente diuinā eſſentiā, relictæ fuerūt aliquę ſpecies intelligibiles ex ipſa viſione, ſicut abeunte ſenſibili remanent aliq̄ impreſſiones in anima, quas conferens ad phantaſmata, poſtea memoraꝛ, p̄t dupliciter intelligi. Primo, q; remanſerint in intellectu Pauli ſpecies intelligibiles, quaſi reliquiæ illius viſionis ſicut contingit in nobis, q; remanent reliquiæ lucis poſt viſionē corporalem. Et hoc vr̄ ſonare modus loquendi iſtius lr̄æ, dū dicit, q; relictæ fuerunt ex hoc ipſo, q; videbat Deum. Et ſic intellect⁹ Pauli paſſiue ſe habuiſſet ad hm̄ōi participationē ſpecierū. Alio mō, p̄t intelligi q; intellect⁹ Pauli dū videret Deum, formauit ſibi ſimilitudines eorum q̄ videbat ī Deo, & hoc ex naturali intellect⁹ virtute, qua natus eſt ex quibuſdā viſis formare ſimilitudinem aliorum. Et hunc q̄dē ſm ſcd̄m, ſcd̄ modū expreſſit author in r. ſt. q. 12. art. 9. ad ſ... Primū ſe modū hic tn̄ īſinuaſſe: vterque tn̄ poſſibilis videtur.

1.q.12.ar.11.cor. Et ue.q.10.ar.11.co. & q. 13.a.3.co. & ad 4. & ar.4.co. Et quol.1.ar.1.co. Et 2. Co.12.le.1 *lib. 12. c. 28.cir. mediū to.3. Ca.1.to.2. Lib.12.ca. 27. to. 3. D. 190.

ARTICVLVS V.

Vtrum anima Pauli in ſtatu illo fuerit totaliter a corpore ſeparata.

AD QVINTVM ſic p̄cedit. Vr̄ q; aīa Pauli ī ſtatu illo fuerit totalr̄ a corpore ſeparata. Dicit.n. Apoſtolus 2. ad Co. 5. Quàmdiu ſumus in corpore, pegrinamur a Dn̄o. Per fidē.n. ambulamus, & nō p ſpeciē: ſed Paulus in ſtatu illo nō pegrinabaꝛ à Dn̄o, q̄a uidebat Deum per ſpeciē, ut dictū eſt.* ergo non erat in corpore.

¶2 Præt. Potētia animę nō pōt eleuari ſ. eius eſſentiā, ī qua radicaꝛ: ſed intellectus, q̄ eſt potētia animę, in raptu fuit a corporalib. abſtractus p eleuationē ad diuinā contēplationem. ergo multo magis eſſentia animę fuit ſeparata a corpore.

¶3 Pręt. uires aīæ uegetabilis ſunt magis nāles, q̄ uires aīæ ſēſitiuę: ſed oportebat intelſm abſtrahi a uiribus aīę ſēſitiuę, ut dictū eſt,* ad hoc, ut rapiaꝛ ad uidendā diuinā eſſentiā. ergo multo magis oportebat, q; abſtraheretᵉ à uiribus aīę uegetabilis, quarū opatione ceſſāte iā nullo mō remanet aīa corpori cōiuncta. ergo uṙ q; oportuit in raptu Pauli animam totaliter à corpore eſſe ſeparatā. Ar.4.hui⁹ quæſt.

SED CONTRA eſt, qđ *Aug. dicit in epiſtola ad Paulinā de uidendo Deū. Non incredibile eſt ſic quibuſdam ſanctis nō dū uita defunctis, ut ſepelienda eorū cadauera remanerent, iſtā excellētiā reuelationis fuiſſe cōceſſam, ut. ſ. uiderent Deū p eſſentiā. Non ergo fuit neceſſariū, ut in raptu Pauli aīa eius totaliter ſepararet à corpore. Eſt epiſto. 112.c. 15. tom.2.

RESP. Dcd̄m, q; in raptu de quo nunc loquimur uirtute diuina eleuaꝛ hō ab eo qđ eſt ſm nām, in id qđ eſt ſ. nām: & iō duo ꝯſiderare oportet. Primo quidē, quid ſit hoī ſm nām. Secundo, quid diuina uirtute in hoīe ſit fiendū ſ. nām. Ex hoc aūt q; aīa corpori unitur tanq̄ nālis forma ipſius, conuenit aīæ nālis habitudo ad hoc, q; per conuerſionem ad phantaſmata intelligat: Qđ quidem ab ea non aufertur diuina uirtute in raptu, quia non mutatur ſtatus eius, ut dictū eſt.* Manente aūt hoc ſtatu aufertur ab aīa actualis conuerſio ad phantaſmata & ſenſibilia, ne impediatur eius eleuatio, in id, qđ excedit oīa phantaſmata, ut dictum eſt: *& ideo in raptu nō fuit neceſſarium q; aīa ſic ſepararetur à corpore, ut ei non vniretur quaſi forma. Fuit aūt neceſſarium intellectum eius abſtrahi à phantaſmatibus & ſenſibilium perceptione.

Ar. 5. arg. 2. & in ei⁹ ſolut. *ar.4.huius quæſt. Concl.m D.10.

AD PRIMVM ergo dicendū, q; Paulus in raptu illo peregrinabatur à Dn̄o quantū ad ſtatū, q̄ adhuc erat in ſtatu uiatoris: nō aūt quo ad actū quo uidebat Deū per ſpeciem, ut ex prædictis patet.* Ar.5.ad 3 & 2.

AD II dcd̄m, q; potentia animæ uirtute naturali non eleuatur ſupra modum conuenientem eſſentiæ eius. Virtute tamen diuina poteſt in aliqd altius eleuari: ſicut corpus per uiolentiam fortioris uirtutis eleuatur ſupra locum conuenientem ſibi ſecundum ſpeciem ſuæ naturæ.

AD III dicendum, q; uires animæ uegetabilis non operātur ex intentione animæ, ſicut uires ſēſitiuæ, ſed per modum naturæ: & ideò non requiritur ad raptum ab eis abſtractio, ſicut à potentijs ſenſitiuis, per quarum operationes minuereꝛ intentio animæ circa intellectiuam cognitionem.

SVP. QV. CLXXV. ARTIC. V.

Parre. ꝑ 10. 838 Infr.ar. 6. Et ve.q.13 ar. 5.co. Et 2.Cor. 12. lect.1.ſi.

IN articulo quinto eiuſdem quæſtionis in reſponſione ad tertium circa differentiam inter vires ſenſitiuas, & uegetatiuas, quòd ſenſitiuæ ex intentione animæ, uegetatiuę autem per modum naturæ operantur: & propterea oportet intentionem vehementem animę abſtrahere a ſenſitiuis, & non a uegetatiuis, aduerte quòd, vt author in quæſtionibus de ueritate quæſtio. decimatertia materia diffuſe declarat, hoc intelligiē p ſe: q̄m per accidēs pars intellectiua impedit uegetatiuā, & econtra. Experimur n. actus uegetatiuę & digerendo, & calefaciendo, & fumando &c. prodeſſe, & obeſſe uirtutibus miniſtrātibus intellectui, adeo ut quidam penitus priuenꝛ intellectu, ut fatui, & ebrii &c. quidā clarum videantur ſortiti intellectum ex claritate ſpūum ex uegetabili ḡnatorum. Econtra experimur ēt q; exercitatio intellectus nocet parti uegetatiuæ q̄ſque, ut immediate poſt cibum, quia calor & ſpūs debētes ſeruire uegetatiuæ parti trahuntur ad miniſtrandū cogitatiuæ, memoratiuæ, & hm̄ōi miniſtrantibus intellectui. Quōque etiā cōfert exercitatio intellectus uegetatiuę, p quāto ponit in exercitio & labore uirtutes ſibi miniſtrantes. Labor.n. & exercitium partium corpalium, ſi moderato, & ipe cōgruo fiant, ad digeſtionem conferunt.

Ar. 4. hui⁹ quæſt.

ARTICVLVS VI.

Vtrum Paulus ignorauerit, an anima eius fuerit à corpore ſeparata.

AD SEXTVM ſic proceditꝛ. Vr̄ q; Paulus non ignorauerit, an ei⁹ aīa fuerit à corpe ſeparata: Dicit enim ipſe 2. ad Cor. 12. Scio hominē in Chriſto raptū uſque ad tertiū cęlū: ſed hō noīat cōpoſitum ex aīa & corpore, raptus ēt differt à morte. Vr̄ ergo q; ipſe ſciuerit aīam n̄ fuiſſe p mortē à corpe ſeparatā, præſertim quia hoc cōiter à doctoribus ponitur.

¶2 Præt. Ex eiuſdem Apoſtoli uerbis patet, q; ipſe ſciuit quo raptus fuerit, quia in tertiū cælū: ſed ex hoc ſequiꝛ, q; ſciuerit utrum in corpore fuit, uel non: quia ſi ſciuit tertium cęlum eſſe aliquid corporeum, conſequens eſt q; ſciuerit aīam ſuā non eſſe a corpore ſeparatam, quia uiſio rei corporeæ nō pōt fieri niſi p corpus. ergo uidetur quòd nō ignorauerit, an anima fuerit à corpore ſeparata.

¶3 Pręt. Sicut Aug dicit 12 *ſuper Gen. ad literā. Ipſe in raptu uidit illa uiſione Deum, qua uident ſancti ī patria: ſed ſancti ex hoc ipſo quòd uidēt Deum, ſciunt an animæ eorum ſint à corporibus ſeparatæ. ergo & Paulus hoc ſciuit. Li. 12. ca. 28. to. 3.

SED CONTRA eſt, qđ dr̄ 2. ad Cor. 12. Siue in corpore, ſiue extra corpus, neſcio, Deus ſcit.

RESP. Dicendum, quòd huiuſmodi q̄ōis ueritatem accipere oportet ex ipſius Apoſtoli uerbis, quibus dicit ſe aliquid ſcire, ſ. ſe raptum eſſe uſq; ad tertium cælum, & aliquid neſcire, ſ. utrum in corpore, aut extra corpus: quod quidem poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, ut hoc quod dr̄, Siue in corpore, ſiue extra corpus, non referatur ad ipſū eſſe hoīs rapti, quaſi ignorauerit an anima eius eſſet in corpore, an non, ſed ad modū raptus, ut. ſ. ignorauerit an corpus eius fuerit ſimul raptum cum anima in tertium cælum, vel nō, ſed ſolum aīa, ſicut Ezec. 8. dr̄, q; adductus eſt in uiſionib. Dei in Hieruſalem. Et hunc intellectum fuiſſe cuiuſdam Iudæi exprimit Hieronymus in prologo ſuper Dan.* vbi dicit. Denique & Apoſtolum noſtrum, ſ. dicebat Iudæus, non fuiſſe auſum affirmare ſe corpore raptum: ſed dixiſſe, Siue in corpore, ſiue extra corpus, neſcio. Sed hunc ſenſū reprobat Aug. 12.* ſuper Gen. ad literam, per hoc q; Apoſtolus dicit ſciuiſſe ſe eſſe raptum, uſque in tertium cęlum. Sciebat ergo uerum eſſe tertiū cælum id, in qđ raptus fuit, & non ſimilitudinē imaginariā tertii celi. Alioquin ſi tertiū cælum nominauit phātaſmā tertii cæli, pari rōne dicere potuit ſe in corpore raptū, nominās corpus proprii corporis phātaſma, quale apparet in ſomniis. Si aūt ſciebat eſſe uerū tertium cælum, ſciebat ergo aut eſſe aliquid ſpirituale, & incorporeum, & ſic nō

A medio illius luci piti Danielem Prophetā. c. 4. lib. 12. c. 2. 3. 4. & 28. to. 3.

SVP. QV. CLXXV. ARTIC. VI.

IN ar. 6. eiuſdē q. in reſponſione ad ultimū, ubi Aug. recitatus dicit, Hoc defuit Paulo rapto ad plenā perfectāq; cognitionem rerū, quæ Angelis ineſt &c. cautus eſto, & non intelligas q; hoc tn̄ defuerit q̄m, ut diximus, ſimile eſt, immo maius indicium q̄ multa alia, q̄ſquidem multa alia non pertinebant ad ipſū Paulū. Si aūt in corpore, uel extra corp⁹ eſſe uel rapi, ad ſe ptinebat. Meminit aūt huius ſolius Auguſtinus non q; hoc ſolū exceptū ſit, ſed quia hoc ſolū ſcriptū eſt. Et hæc de q. 175.

Parte. ꝑ 10. 839 Veri. q. 13 art. 5. Et 2 Cor. lec. 1. fin.

Universidad de Deusto Biblioteca

poterat corpus eius illuc rapi, aut eē aliqd corporeum: & sic aīa nō posset illuc sine corpore rapi, nisi separaret a corpore. Et iō oportet ꝫm aliū sensum intelligere, vt. s. Apl's sciuerit, ꝙ fuerit raptus sc'dm aīam, & non ꝫm corpus, nesciuerit tn̄ qualiter se h̄ret aīa ad corpus, vtrum. s. fuerit sine corpore, vel non. Sed circa hoc diuersimode aliqui loquuntur. Quidā. n. dn̄t, ꝙ Apl's sciuit, ꝙ aīa sua erat corpori vnita vt forma, sed nesciuit utrum esset passus alienationem a sensibus, vel ēt vtrum esset facta abstractio ab opibus aīæ vegetabilis: sed ꝙ fuerit facta abstractio a sensib. hoc nō potuit ignorare, ex quo sciuit se raptū. Quòd aūt fuerit facta abstractio ab opibus aīæ uegetabilis, non erat tm̄ aliquid, vt de hoc oporteret tā solicitā fieri mētionē. Vn̄ relinqt

Caiet. in

ꝙ[m] nesciuit Apl's, utrum aīa eius fuerit coniuncta corpori vt forma, uel a corpore separata p mortē.* Quidam aūt hoc concedentes dicunt, ꝙ Apl's tūc non perpendit qn̄ rapiebat, quia tota eius intentio conuersa erat in Deum, sed postmodum percepit, considerans ea q̄ viderat: sed hoc ēt contrariat verbis Apl'i, q̄ distinguit in uerbis suis præteritū a futuro. Dicit. n. in p̄nti se scire ꝙ fuit raptus añ annos quatuordecim, & se in p̄nti nescire, vtrum in corpore fuerit, vel extra corpus: & iō dicendū,[p] ꝙ prius, & postea nesciuit,[q] vtrum anima fuerit a corpore separata. Vn̄ Aug. dicit* 12. super Gen. ad lr̄am, post longam inquisitionem concludens. Restat ergo fortasse, vt hoc ipsum eū ignorasse intelligamus, vtrū qn̄ in tertium cœlum raptus est, in corpore fuerit anima, quō est anima in corpore, cum corpus viuere dicitur siue uigilantis, siue dormientis, siue in extasi a sensibus corporis alienati, an omnino de corpore exierit, vt mortuum corpus iaceret.

Caiet. pars.
Li. 12. c. 5. tom. 3.

2. responsio. 3. responsio.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ per synecdochen quādoque pars hominis hō nominat, & p̄cipue anima quæ est pars hominis eminentior. Quàmuis ēt possit intelligi, eum quem raptum dicit, non tūc fuisse hominem quando raptus fuit, sed post annos quatuordecim. Vnde dicit, Scio hominē: non dicit, Scio raptum hominem. Nihil ēt prohiberet mortē diuinitus procuratam, raptum dici. Et sic Aug.* dicit 12. super Gen. ad literam. Dubitante inde Apostolo, quis nostrum inde certus esse potuit. Vnde q super hoc loquuntur, magis coniecturaliter, quàm per certitudinem loquuntur.

Li. 12. c. 5. a med. t. 3. 4. responsio.

AD II dicendum, quòd Apostolus sciuit, vel illud cęlum esse quid corporeum, vel aliquid incorporeum a se uisum in illo cęlo, cum hoc potuerit fieri per intellectum eius, etiam si anima non esset a corpore separata.

AD III dcd'm, ꝙ visio Pauli in raptu quantum ad aliquid fuit similis uisioni beatorum, s. quantū ad id quod uidebatur: & quantum ad aliquid dissimilis, scilicet quantum ad modum uidēdi, quia nō ita perfecte uidit sicut sancti, qui sunt in patria. Vnde Aug. dicit* 12. super Genes. ad literam, Apostolo arrepto a carnis sensibus in tertium cęlum, hoc defuit ad plenā perfectāque cognitionem rerū quę angelis inest, ꝙ siue in corpore, siue extra corpus esset nesciebat. Hoc itaque non deerit receptis cor-

Li. 12. c. penul. a medio, tom. 3

F poribus in resurrectione mortuorum, cum corruptibile hoc induerit incorruptionem.

QVÆST. CLXXVI.

De gratiis gratis datis, quæ pertinēt ad locutionem, in duos art. diuisa.

DEINDE cōsiderandū est de gratiis gratis datis, q̄ pertinent ad locutionem. Et primò, de gratia linguarum. Secundò, de gratia sermonis, sapientiæ, seu scientiæ.

Circa primū quæruntur duo.

G ¶Primò, Vtrum per gratiā linguarū hō adipiscatur scientiam omnium linguarum.

¶Secundò, De cōparatione huius doni ad gratiā ꝓphetiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum illi qui consequebantur donum linguarum, loquebantur omnibus linguis.

AD PRIMVM sic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ illi qui cōsequebātur donū linguarū, nō loquebant

H oibus linguis. Illud. n. qđ diuina uirtute aliq bus cōceditur,[h] optimū est ī suo gn̄e, sicut Dn̄s aquā cōuertit in uinū bonū, sicut dr̄ Io. 2. sed illi qui habuerūt donū linguarū, melius loquebant in ꝓpria lingua. dicit. n. glo. ad Hebr. 1.* non esse mirādum, ꝙ epist. ad Hebr. maiore elucet facundia, q̄ aliæ, cū naturale sit unicuiq; pl' in sua

I q̄ in aliena lingua ualere: cæteras. n. epistolas Apl's peregrino, i. græco sermone cōposuit, hanc autē scripsit hebraica lingua. non ergo per gratiam gratis datam Apl'i acceperunt sciētiam omnium linguarum.

¶2 Præt. Natura nō facit p multa,[h] qđ pōt fieri per unum, & multo minus Deus, q ordinatius q̄ natura operatur: sed poterat Deus facere ut unam lin-

K guā loquētes eius discipuli, ab oibus intelligerent. Vnde sup illud* Act. 2. Audiebat unusqsque lingua sua illos loquētes, dicit gl. ꝙ linguis omnibus loquebantur, uel sua, i. hæbraica lingua loquentes ab oibus intelligebant, acsi propriis singulorum loquerentur. ergo ur ꝙ non habuerunt scientiam loquendi omnibus linguis.

¶3 Præt. Omnes gratię deriuātur a Chr̄o in corpus eius, qđ ē Ecclesia, secundum illud Io. 1.

SVP. QV. CLXXVII. ARTIC. I.

IN q. 176. ar. 1. collige tu prædicator, quinq; motiua, q̄ donū linguarū oportuit in primitiua Ecclesia esse. Primum, ex uniuersali officio docēdi illorū Chr̄i discipulorum. Sc'dm, ex unitate nationis eorundē. Tertium, ex condōne eorundem, q̄a. s. pauperes & impotentes. Quartum, ex infidelitate docēdorū populorum. Quintū ex cōsonantia remedij ad casum, quæ in litera clarius habes.

¶In r̄sione ad primū nota glossam sup illo cōi dicto, Et miraculosa opa sunt pfecta. qđ intelligit uel de pfecto in suo gn̄e, sicut uinū factum in Cana Galilææ, & sanitas restituta tot infirmis statim ambulātibus &c. uel de pfecto in ordine ad finē, ad quē fit directe, ut de dono linguarum hic dr̄. quod fuit perfectum: ad finem, qui erat conuersio gentium, & nō in se absolute. Et propterea Paulus, ut in litera dicitur, melius loquebatur hebraicè quàm græce.

Part. 840

1. Cor. 14. lect. 1. & lect. 4. a pri.

Gl. ord. sic p præfat. Hier. epis. ad Hebr.

¶In r̄sione ad tertiū eiusdē artic. dubium est, quare hodie Ecclesia non habet donum linguarum. Nam Augustini r̄o in lr̄a allāta sufficere non ur, s. quia iam ipsa Ecclesia linguis oium gentium loquitur. Experimento enim apparet Ecclesiam lingua, uel linguis carere multarum gentium spibus istis repertarum, quibus oportet per interpretes fidem declarari, & prædicatores discere ab illis linguam.

¶Ad hoc dicitur, ꝙ cum Dominus, Marci ulti. promiserit donum linguarum, sicut & gratiam miraculorum dicendo, Signa autē eos qui crediderint, hęc sequentur &c. hmōi dona inter gratias gratis datas cōputent, & ex diuina actione fiant, quæ nullā præexigit dispositionē naturalē, aut moralem, nulla vt efficax ratio ad quietan-

Est gl. Bedæ Act. 2. tom. 2.

quietādū intellectū, quare cum oporteret sicut hodie, non est in Ecclesia donū linguarum, nisi qa hæc oia operat Spūssanctus, diuidens sicut vult, & qn̄ uult. Non modica tn̄ psuasio est tepor, seu defectus noster ad implendum illud Dn̄i mandatū, Rogate Dn̄m messis vt mittat operarios in messem suam. Defectus quoq; nr̄æ bonitatis, & pręcipue in prælatis, multū cooperari vr̄: qm̄ bonitas q̄ tolleraret impedimenta gratię hmōi, abest. Gratiā. n. constat regulariter non dari apponentibus impedimenta, q̄uis non det ex meritis. Vn̄ & prophetię donū prophetis ipsis tpe coniugalis actus impedientis negat. Diui aūt Augustini ratio ex suppositione procedit.

De plenitudine eius oēs accepimus: sed Chr̄s nō legit fuisse locutus nisi vna lingua, nec ēt nunc fideles singuli nisi vna lingua loquunt.[h] ergo vr̄ ꝙ discipuli Christi non acceperunt ad hoc gratiam, ut omnibus linguis loquerentur.

SED CONTRA est, quod dr̄ Act. 2. ꝙ repleti sūt oēs Spūssācto, & cęperunt loqui variis linguis, prout Spūssanctus dabat eloqui illis. Vbi dicit glo.* Gregorii, ꝙ Spūssanctus super discipulos in igneis linguis apparuit, & eis omnium linguarum scientiam dedit.

Hom. 30. in Euang. inter prin. & med.

RESP. Dcd'm, ꝙ primi discipuli Christi ad hoc fuerunt ab ipso electi, vt per uniuersum orbem discurrentes, fidē eius vbique prædicarēt, ꝫm illud Matt. vlt. Euntes docere oēs gētes. Non aūt erat conueniens, vt q mittebant ad alios instruēdos, indigerent ab aliis instrui qualiter loquerent, vel qualiter quæ alii loquerent, intelligerent: præsertim qa isti qui mittebant erant vnius gentis, s. Iudææ, ꝫm illud Isa. 27. Qui egredientur impetu à Iacob, implebunt faciē orbis semine. Isti ēt qui mittebant, pauperes & impotētes erāt, nec de facili, à principio reperissent, qui corū uerba aliis fideliter interpretarent, vel verba aliorum eis exponerent; maximè qa ad infideles mittebant: & iō[n] necessariū fuit, ut sup hoc eis diuinitus prouideret per donū linguarū,[r] vt sicut gentibus ad idolatriā declinantibus introducta est diuersitas linguarū, sicut dr̄ Gen. 11. ita etiā qn̄ erant gentes ad cultum vnius Dei reuocandæ, contra huiusmodi diuersitatem remedium adhiberetur per donum linguarum.

Caiet. in

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut 1. ad Cor. 12. Manifestatio spiritus datur ad utilitatem: & iō sufficienter & Paulus, & alii Apostoli, fuerunt instructi diuinitus in linguis oīum gentium, quantum requirebatur ad fidei doctrinam: sed quantū ad quædam, quæ superadduntur humana arte ad ornatum & elegantiam locutionis, Apostolus instructus erat in propria lingua, non aūt in aliena. Sicut ēt in sapientia & scientia fuerunt sufficienter instructi, quantum requirebat doctrina fidei, non autem quantum ad omnia quæ per scientiam acquisitam cognoscuntur, puta, de conclusionibus arithmeticæ, uel geometriæ.

AD II dcd'm, ꝙ quàmuis vtrumq; fieri potuisset, s. ꝙ per unam linguam loquentes ab oibus intelligerentur, aut ꝙ oibus linguis loquerentur: tn̄ conuenientius fuit ꝙ ipsi oibus linguis[h] loquerentur: quia hoc pertinebat ad perfectionem scientiæ ipsorum, per quam non solum loqui, sed intelligere poterant q̄ ab aliis dicebant. Si aūt oēs vnā eorum linguam intellexissent, hoc uel fuisset per

A scientiam illorum qui eos loquentes intelligerēt, vel fuisset quasi quædam illusio, dum aliorum verba aliter ad eorum aures proferrentur, q̄ ipsi ea proferrent: & ideo glos.* dicit Act. 2. ꝙ maiori miraculo factum est, ꝙ ipsi oium linguarū generibus loquerentur. Et Paulus dicit 1. ad Cor. 14. Gratias ago Deo, ꝙ omnium vestrum lingua loquor.

Est gl. 1. dict. ib. to. 2

AD III dcd'm, ꝙ Christus in propria psona vna soli genti prædicaturus erat, s. Iudæis: & iō q̄uis ipse absq; dubio haberet perfectissimè scientiam oium linguarum, nō tn̄ oportuit ꝙ oibus linguis loqueretur. Ideò autem, vt Aug. dicit* super Ioan.

B Cum & modo Spūssanctus accipiatur, nemo loquitur linguis omnium gentium, quia iam ipsa Ecclesia linguis omnium gentium loquitur, in qua qui non est, non accipit Spiritumsanctum.

Tra. 32. in Ioan. a medio illius, tom. 9.

ARTICVLVS II.

Vtrum donum linguarum sit excellentius, quàm gratia prophetiæ.

AD SECVNDVM sic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ donū linguarū sit excellētius q̄ gratia prophetiæ. Quæ. n. sunt melioribus propria, vr̄ esse meliora, ꝫm

C Philosophum in 3. Topic.* sed[h] donum linguarū est propriū noui Testi. Vnde cantatur in sequentia Pentecostes. Ipse hodie Apostolos Christi donans munere insolito, & cunctis inaudito sęculis: prophetia autē magis competit veteri testō, ꝫm illud ad Hebr. 1. Multifariè multisq; modis olim Deus loquens patribus in prophetis. ergo vr̄ ꝙ donum linguarum

D sit excellentius, quàm donum prophetiæ.

Lib. 3. c. 1. post med. tom. 1.

¶2 Præt. Illud per quod ordinamur ad Deum, vr̄ excellentius esse, eo, per quod[h] ordinamur ad hoīes: sed per donū linguarum homo ordinatur ad Deū, per prophetiam aūt ad homines, dr̄ enim 1. ad Corinth. 14. Qui loquitur lingua, non hominibus loquitur, sed Deo, qui autem prophetat, hominibus

E loquitur ad ædificationem. ergo videtur ꝙ donum linguarum sit excellentius, quam donum prophetiæ.

¶3 Præt. Donū linguarū habitualiter permanet in habēte ipsum, & hō habet in potestate vti eo cū voluerit. vn̄ dr̄ 1. ad Corin. 14. Gratias ago Deo, ꝙ oium vestrū lingua loquor: nō aūt sic est de dono ꝓphetiæ, ut supra dictum est.*[l] ergo donū linguarum videtur esse excel-

q. 171. ar. 2

SVP. Q. CLXXVI. ARTIC. II.

IN ar. 2. eiusdem q. 176. aduerte dr̄iam inter primum & sm̄ excessum prophetiæ sup donū linguarū: qm̄ primus attendit penes ipsum actum vtriusq;, s. prophetiæ & doni linguarū: qm̄ doni linguarū actus est vsus signorum, id est, vocū, prophetiæ aūt pceptio signati, hoc est, veritatis intelligibilis. Secundus ēt excessus clare patet, ꝙ cōsistit cōparando obiecta vtriusq; doni adinuicem, quatenus vtrinq; est notitia q̄dā, dum ꝓphetia est notitia rerum, & donum linguarum notitia vocum.

Part. 841

¶In responsione ad sm̄ eiusdem articuli, dubium esset, quo pacto qui loquitur lingua, nō loquit hoib', hoc est, ad intellectū hoīm, uel utilitatem eorum, sed ad intellectum solius Dei, & ad laudem eius: qm̄ donum linguarum manifeste est ad hoīem, & hoīum utilitatem. Sed cessat dubium, dum perspicitur ad qđ propositum, hæc verba dicuntur ab Apostolo & authore, scilicet cum aliquis loquitur linguis absolute non ad instruendum alios, uel interpretandum. Hoc. n. contingit fieri inter eos qui nullam illarum linguam intelligunt. Et ideò dicuntur loqui ad intellectum, & laudem Dei, & non ad intellectum & utilitatem hoīs: vnde & Apostolus ibidem dicit, scilicet. 1. ad Corin. 14.

Universidad de Deusto Biblioteca

14 quòd ingrediens aliquis putabit eos ebrios seu insanos. ¶In visione ad quartũ eiusdem articuli, nota q. vltimũ donũ scilicet gratia gratis datæ, hoc est, interpretatio sermonũ, non solum extenditur ad exponendum obscura in ipsa scriptura pp difficultatem rerum, ut sunt mysteria Trinitatis, Incarnationis, & huiusmodi, & pp difficultatem similitudinũ & parabolarũ in sacra scriptura multa secreta uelantium, ut sunt tot iam in ueteri, q̃ nouo testõ metaphorice scripta, sed etiã pp difficultatem ipsarũ vocum: ita q. non ad donũ linguarũ, sed ad interpretationem sermonũ spectat & intelligere, & exponere difficultates q̃ ex nominibus emergũt. Et ppea donũ interpretationis sermonum nõ cõputatur inter gratias spectantes ad locutionẽ, sed magis inter gratias spectantes ad intellectũ.

lentius, q̃ donum prophetiæ.

¶4 Prę. Interpretatio sermonũ vr̃ contineri sub prophetia, q̃a Scripturæ eodem spiritu exponuntur quo sunt editæ, sed interpretatio sermonũ. 1. ad Cor. 12.ᵇ ponit post gñã linguarũ. ergo vr̃ q̃ donũ linguarũ sit excellẽtius, q̃ donũ prophetię, maximè quãtũ ad aliquã eius partẽ.

Sed contra est, qđ Apostolus dicit 1. ad Cor. 14. Maior est qui prophetat, quàm qui loquitur linguis.

Concl. 10 Resp. Dcẽdm, q̃ donũ prophetiæ excedit donum linguarũ tripliciter. Primò quidem, quia donũ linguarum refertur ad diuersas voces proferẽdas, quę sunt signa alicuius intelligibilis ueritatis, cuius ẽt signa sunt quædã ipsa phantasmata, quæ s̃m imaginariã visionẽ apparent. Vñ & Aug. 12.* super Ge. ad lit. cõparat donũ linguarũ uisioni imaginariæ. Dictũ † est aũt supra, q̃ donũ prophetiæ consistit in ipsa illuminatione mentis ad cognoscendã intelligibilẽ ueritatẽ. Vñ sicut prophetica illuminatio excellentior est, quàm imaginaria uisio, ut supra* habitũ est: ita ẽt excellentior est prophetia, q̃ donũ linguarũ, s̃m se cõsideratum. Secundò, quia donum prophetiæ pertinet ad rerum notitiam, quę est nobilior, q̃ notitia uocũ, ad quam pertinet donum linguarũ. Tertiò q̃a donum prophetiæ est vtilius. Et hoc quidẽ probat Apost. 1. ad Cor. 14. tripliciter. Primò quidẽ, quia prophetia est utilior ad ædificationem Ecclesiæ, ad quã qui loquit̃ linguis nihil pdest, nisi expositio subsequatur. Secũdo, quantũ ad ipsum loquentẽ, qui si acciperet, ut loqueret̃ diuersis linguis sine hoc q̃ intelligeret, qđ ptinet ad pphéticũ donũ, mẽs eius nõ ædificaret̃. Tertiò, quantũ ad infideles pp quos pręcipuè esse vr̃ datũ donũ linguarũ, qui quidẽ fortè eos q̃ loquerentur linguis, reputarent insanos, sicut & Iudæi reputauerunt ebrios Apostolos linguis loquentes, vt dr̃ Act. 2. Per prophetias aũt infideles conuincuntur manifestatis abscõditis cordis sui.

*li. 12. de Ge. ad lit. c. 8. to. 3. † q. 173. ar. 2. — q. 174. a. 2.

Ad primum ergo dcẽdm, q̃ sicut supra dictum est,* ad excellentiam prophetiæ pertinet, q̃ aliqs non solum illumínetur intelligibili lumine, sed ẽt percipiat imaginariam visionem: ita ẽt ad perfectionem operationis Spũssancti pertinet, q̃ non solum impleat mẽtem lumine prophetico, & phãtasiã imaginaria uisione, sicut erat in ueteri testõ, sed ẽt exterius linguam erudiat ad varia signa locutionũ proferenda, quod totum fit in nouo testõ s̃m illud 1. ad Corin. 14. Vnusquisq; vestrum psalmum habet, doctrinam habet, linguam habet, apocalypsim, i. propheticam reuelationem habet.

q. 174. ar. 1. ad 2.

F Ad II dcẽdm, q̃ per donum prophetiæ hõ ordinatur ad Deum secundum mentem, quod est nobilius, q̃ ordinari ad eum s̃m linguam. Dr̃ autem q̃ ille qui loquitur lingua, non loquitur hominibus, idest, ad intellectum hominum, vel utilitatem eorum, sed ad intellectum solius Dei, & ad laudem eius: sed per prophetiam ordinatur aliquis & ad Deum, & ad proximum. Vnde est perfectius donum.

Ad III dcẽdm, q̃ reuelatio prophetica se extendit ad omnia supernaturalia cognoscenda. Vnde G ex eius perfectione contingit, q̃ in statu imperfectionis huius uitæ non potest haberi perfectè per modum habitus, sed imperfectè per modum cuiusdam passionis: sed donum linguarum se extendit ad cognitionem quandam particularem, scilicet vocum humanarum. Et ideo non repugnat imperfectioni huius vitę, quòd perfectè, & habitualiter habeatur.

Ad IIII dicẽdũ, q̃ interpretatio sermonum potest reduci ad donum prophetię, inquantum scilicet mens illuminatur ad intelligendum, & exponendum quæcumque sunt in sermonibus obscura, H siue propter difficultatem rerum significatarum, siue etiam propter ipsas voces ignotas quæ proferuntur, siue ẽt pp similitudines rerum adhibitas, secundum illud Daniel. 5. Audiui de te, q̃ possis obscura interpretari, & ligata dissoluere. Vnde interpretatio sermonum est potior, quàm donum linguarum, ut patet per illud quod Apostolus dicit 1. ad Cor. 14. Maior est qui prophetat, quàm qui loquitur linguis, nisi forte interpretetur. Postponitur autem interpretatio sermonum dono linguarum: quia etiam ad interpretandum diuersa linguarum genera, interpretatio sermo I num se extendit.

QVAEST. CLXXVII.

De gratia gratis data quæ cõsistit in sermone, in duos articulos diuisa.

Deinde considerandum est de gratia gratis data, q̃ consistit in sermone, de qua dicit Apost. 1. ad Cor. 12. Alii datur per spiritum sermo sapientię, alii sermo scientię.

Et circa hoc quæruntur duo.

K ¶Primò, Vtrum in sermone cõsistat aliqua gr̃a gratis data.

¶Secundò, Quibus hæc gratia competat.

Articvlvs I.

Vtrum in sermone consistat aliqua gratia gratis data.

SVP. Q. CLXXVII. ARTIC. I.

In art. 1. q. 177. aduerte, q̃ sermo sapientiæ, & scientiæ, seu unico vocabulo gratia sermonis, habens pro actibus suis docere, mouere, atq; flectere loquendo, nõ ita habet hæc quẽadmodũ ars humana: q̃m arti humanę conueniunt effectus quidem ex ipso principio artis, finaliter autem ad illorum effectus absolute, uel propositum aliquod consequendi, puta, lucrum, gloriam, bellum, pacem, uel aliquid huiõi. Doctori aũt ecclesiastico effectus cõueniunt ex Spiritu sãcto, iuxta verbũ Apostoli. Alii p Spiritum datur sermo sapientiæ &c. Finaliter vero propter ędificationẽ membrorũ Christi, in quo omnis ædificatio cõstructa crescit in templũ sanctum in domino. Vñ dicebat Apostolus. Sermo meus & prædicatio mea non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis. Hinc siquidẽ fit, vt prædicatoribus deficientibus a proprio principio & proprio fine, & toto nisu quærentib⁹ hẽre gr̃am, vt in multitudine magna audiantur, impedimentum ponatur diuinæ largitati ad influxũ gratiarum.

Petr. a 842

Ad primum sic procedit. Vr̃ q̃ in sermone non cõsistat aliqua gratia gratis data. Gratia. n. datur ad idᵇ quod excedit facultatẽ naturæ: sed ex naturali rõe adinuenta est ars rhetorica, per quã aliquis põt

sic dicere vt doceat, vt d̃lectet, vt flectat, sicut Aug.* dicit in 4. de doct. chris. hoc aũt pertinet ad gratiam sermonis. ergo videtur q̃ gratia sermonis non sit gratia gratis data.

Lib. 4. c. 11. in prin. to mo. 3.

¶2 Præt. Oĩs gratia ad regnum Dei pertinet: sed Apostolus dicit 1. ad Corinth. 4. Nonᵇ in sermone est regnũ Dei, sed in virtute, ergo in sermone non cõsistit aliqua gratia gratis data.

¶3 Prę. Nulla gratia daturᵇ ex meritis, q̃a si ex opibus, iã non est gratia, vt dr̃ ad Rom. 11. sed sermo dat̃ alicui ex meritis. dicit. n. Gregorius exponens illud Psal. Ne auferas de ore meo verbũ veritatis, q̃ verbũ veritatis est, qđ oĩpotẽs De⁹ faciẽtib⁹ tribuit, & ñ faciẽtib⁹ tollit. ergo vr̃ q̃ donũ sermonis ñ sit gr̃a gratis data.

¶4 Præt. Sicut necesse est, q̃ hõ p sermonẽ pronunciet ea q̃ ptinẽt ad donũ sapiẽtiæ, vel sciẽtiæ: ita ẽt ea q̃ ptinẽt ad virtutẽ fideiᵇ ergo si ponit̃ sermo sapiẽtię, & sermo sciẽtiæ gr̃a gratis data, pari rõne dẽret poniᵇ sermo fidei inter gr̃as gratis datas.

Sed in contrarium est, quod dicitur Eccles. 6. Lingua eucharis. i. gratiosa, in bono homine abundabit: sed bonitas hominis est ex gratia. ergo etiam & gratiositas sermonis.

Resp. Dcẽdm, q̃ gratiæ gratis datæ dantur ad
1. 2. q. 111. ar. 1. & 4. vtilitatẽ aliorũ, vt s̃. dictũ est.* Cognitio aũt, quã aliquis a Deo accipit, in vtilitatẽ alterius cõuerti nõ posset: nisi mediãte locutione. Et q̃a Spiritussanctus ñ deficit in aliquo, qđ pertineat ad Ecclesiæ vtilitatẽ,ᵐ ẽt prouidet mẽbris Ecclesiæ in locutione, non solũ vt aliquis sic loquatur, vt a diuersis possit intelligi, qđ pertinet ad donũ linguarũ: sed ẽt q̃ efficaciter loquat̃, qđ pertinet ad gratiã sermonis. Et hoc tripliciterⁿ. Primo quidẽ ad instruendũ intellectũ, qđ fit dũ aliquis sic loquit̃ q̃ doceat. Scđo, ad mouendũ affectũ, vt. s. libenter audiat verbũ Dei, quod fit dũ aliquis sic loquitur q̃ auditores delectet, quod nõ dẽt aliqs q̃rere pp fauorẽ suũ, sed vt hoĩes alliciantur ad audiendũ verbũ Dei. Tertiò ad hoc, q̃ aliquis amet ea q̃ verbis significant̃, & velit ea implere, qđ fit dũ aliqs sic loq̃tur, q̃ auditorẽ flectat. Ad quod quidẽ efficiẽdũ Spiritussanctus vtitur lingua hominis quasi quodã instrumento: ipse autem est qui perficit operationem interius. Vñ Greg.* dicit in Homi. Pentecostes. Nisi corda auditorũ Spiritussanct⁹ repleat, ad aures corporis vox docẽtiũ i cassũ sonat.

Concl. 10 — Homi. 30. in Euang. non multũ remote a princip.

Ad primum ergo dcẽdm, q̃ sicut miraculose De⁹ q̃nq; opat̃ quodã excellẽtiori mõ ẽt ea, q̃ natura põt opari: ita ẽt Spiritussanct⁹ excellẽti⁹ opat̃ p gr̃am sermonis id, qđ põt ars opari iferiori mõ.

Ad II dicendum, q̃ Apostolus ibi loq̃tur de sermone qui innitit̃ humanæ eloquẽtiæ absq; virtute Spiritussancti. Vñ p̃misit: Cognoscã non sermone eorũ qui inflati sunt, sed virtutẽ. Et de seipso præmiserat sup. 2. Sermo meus, & prædicatio A mea non fuit in persuasibilibus humanę sapiẽtiæ verbis, sed in ostensione spiritus, & virtutis.

Ad III dcẽdm, q̃ sicut dictũ est,* gr̃a sermonis datur alicui ad vtilitatẽ aliorũ. Vñ q̃nque subtrahitur propter auditoris culpã, q̃nque aũt propter culpã ipsius loquentis. Bona tñ opera vtriusque non merentur directè hanc gr̃am, sed solum impediunt huius gratiæ impedimenta. Nam etiã gratia gratũ faciens subtrahitur propter culpam, non tamen eam meretur aliquis per bona opera, B per quæ tollitur tantum gratiæ impedimentum. In cor. art.

Ad IIII dcẽdm q̃ sicut dictum est,* gratia sermonis ordinatur ad vtilitatem aliorum. Quòd autem aliquis fidem suam alijs communicet, fit per sermonem scientiæ, siue sapientiæ. Vnde Augu.* dicit 14. de Trinitate, q̃ scire quẽadmodum fides & pijs opituletur, & contra impios defendatur, videtur Apostolus sciẽtiam appellare: & ideo nõ oportuit q̃ poneret sermonem fidei, sed sufficit ponere sermonem scientiæ, vel sapientiæ. In cor. ar. — Lib. 14. c. 1. a me. to. 3

Articvlvs II.

Vtrum gratia sermonis, sapientiæ, & scientiæ pertineat etiam ad mulieres.

SVP. Q. CLXXVII. ARTIC. II.

In ar. 2. eiusdem q. nota illud verbũ, Publice alloquendo totam ecclesiam. Appositum. ly, totam, non ad comprehendendum orbem terrarum fidelem, sed ad comprehendendum partes quasi essentiales Ecclesiæ, puta, clerũ, & populum. Et intendit, q̃ licet mulieribus permissũ sit, immo mandatũ, docere publice suam Ecclesiam secũdum quid, vt Abbatissæ, vel Priorissæ suum monasterium, vt patet dum proponunt verbum Dei in capitulo suis monialibus & rursus licet permissum sit q̃ per modũ priuatæ personæ mulier alloquatur totã Ecclesiã, exhortando eos ad aliquid spũale quod nunc occurrit. Hæc duo tamẽ simul iuncta. s. quòd publice, hoc est, ex publico officio, vt prædicatores faciunt, & totam Ecclesiã, hoc est, populum cõiter ad prædicationem concurrẽtem, in quo clauduntur clerici, & laici vtriusq; sexus, nunq̃ pmittenda sunt mulieri propter rationes in litera allatas.

Petr. a 843

C Ad secundum sic proceditur. Vr̃ q̃ gratia sermonis sapientiæ & scientiæ, pertineat ẽt ad mulieres. Ad huiõi. n. gr̃am pertinetᵇ doctrina, sicut dictũ est: * sed docere competit mulieri. dicitur. n. Prou. 4. Vnigenitus fui coram matre mea, & docebat me. ergo hæc gr̃a cõpetit mulierib⁹. Ar. præce.

D ¶2 Præt. ᵇMaior est gr̃a prophetiæ, q̃ gratia sermonis, sicut maior est contemplatio veritatis quàm eius enunciatio: sed prophetia conceditur mulieribus, sicut legitur Iudic. 4. de Delbora: & 4. Regum. 22. de Olda prophetissa vxore Sellũ: & Act. 21. de quatuor filiabus Philippi. Apostolus etiã dicit 1. ad Cor. 11. Omnis mulier E orans, aut prophetans &c. ergo videtur q̃ multò magis gratia sermonis cõpetat mulieri.

¶3 Prę. 1. Petri 4. dicitur. Vnusquisque sicut accepit gratiã in alterutrum illamᵇ administrãtes: sed q̃dã mulieres accipiũt gr̃am sapientię, & sciẽtiæ, quã nõ possunt alijs administrare, nisi p gr̃am sermonis. ergo gr̃a sermonis cõpetit mulieribus.

Sed contra est, q̃ Apostolus dicit 1. ad Corinth. 14. Mulieres in ecclesijs taceant. & 1. ad Timoth. 2. Docere mulieri non permitto: hoc autẽ præcipue pertinet ad gratiam sermonis. ergo gratia sermonis non competit mulieribus.

Universidad de Deusto Biblioteca Concil.m Concil.p

RESP. Dcđm, ꝙ sermone pôt aliquis vti dupl. F Vno mô, priuate ad vnū, vel paucos familiariter colloquendo: & quantū ad hoc grã sermonis pôt cōpetere mulieribus. Alio modo, publice alloquendo totā Eccłam: & hoc mulieri non conceditur. Primo quidē, & principaliter pp conditionē feminei sexus, qui dēt esse subditus viro, vt patet Genes. 3. Docere aūt, & persuadere publice in Ecclesia nō pertinet ad subditos, sed ad prælatos. Magis tñ viri subditi ex cōmissione possunt exeq, qa non habēt hmôi subiectionē ex naturali sexu, sicut mulieres: sed ex aliquo accidentaliter superueniente. Scđo, ne animi hominum alliciātur ad G libidinem. Dr̄. n. Eccle. 9. Colloquium illius quasi ignis exardescit. Tertiò, quia ut communiter mulieres non sunt in sapientia perfectæ, vt eis possit conuenienter publica doctrina committi.

AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ illa authoritas loqtur de doctrina priuata, qua mater filiū erudit.

AD II dicendum, ꝙ grã ꝓphetię attendit̃ sm̃ mentē illuminatā a Deo, ex qua parte non est in hoībus sexuum differentia, sm̃ illud ad Coloss. 3. Induentes nouum hominem, qui renouatur sm̃ imaginem eius qui creauit eū, vbi non est masculus, neq; femina: sed gratia sermonis pertinet ad H instructionē hominum, inter quos differentia sexuū inuenitur, vnde non est similis rō de vtroq;.

AD III dcđm, ꝙ grãm diuinitus acceptā diuersimode aliqui administrant, sm̃ diuersitatē cōdōnis ipsorū. Vnde mulieres si grãm sapiētiæ, aut scientię habeant, possunt eam administrare, sm̃ priuatam doctrinam, non autem sm̃ publicam.

QVAESTIO CLXXVIII.

De gratia miraculorum in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de gratia miraculorum.

Et circa hoc quęruntur duo.

¶Primò, Vtrū sit aliqua gratia gratis data faciendi miracula.

¶Secundò, Quibus conueniat.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sit aliqua gratia gratis data ad miracula facienda.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̃ ꝙ nulla grã gratis data ordinetur ad miracula facienda. Oīs. n. grã ponit aliqd in eo cui datur, sed opatio miraculorū nō ponit aliqd in K aīa hois cui datur: qa ēt ad tactum corporis mortui miracula fiūt, sicut legit̃ 4. Regū 13. ꝙ quidā proiecerūt cadauer i sepulcro Helisæi, qđ cū tetigisset ossa Helisęi, reuixit hō, & stetit super pedes suos. ergo operatio miraculorum non pertinet ad gratiam gratis datam.

¶2 Præt. Gratiæ gratis datæ sūt a Spiritusancto, sm̃ illud. 1. ad Corinth. 12. Diuisiones grãrū sunt, idē aūt spiritus: sed opatio miraculorū fit ēt a spiritu immūdo, sm̃ illud Matth. 24. Surgēt pseudoprophetæ, & dabūt signa & prodigia magna. ergo vr̃ ꝙ operatio miraculorū nō pertinet ad grãm gratis datā.

¶3 Præt. Miracula distinguūtur per signa & prodigia, siue portenta, & per virtutes. Incōuenienter ergo ponitur operatio uirtutum potius gratia gratis data, quàm operatio prodigiorum, siue signorum.

¶4 Præt. Miraculosa reparatio sanitatis ꝑ diuinā uirtutē fit. ergo nō dēt distingui grã sanitatū ab operatione uirtutū.

¶5 Præt. operatio miraculorū cōsequit̃ fidē uel facientis, sm̃ illud 1. ad Cor. 13. Si habuero oēm fidē, ita ut montes trāsferā: siue ēt aliorū propter quos miracula fiunt. uñ dr̃ Matt. 13. Et non fecit ibi uirtutes multas propter incredulitatē illorum. Si ergo fides ponitur grã gratis data, superfluū est præter hoc ponere aliā gratiā gratis datam, operationē signorū.

SED CONTRA est, ꝙ Apost. 1. ad Cor. 12. inter alias grãs gratis datas dicit: Alijdat̃ grã sanitatum, alij operatio uirtutū.

RESP. Dicendum, ꝙ sicut supra dictū est, Spiritussanctus I sufficienter prouidet Ecclesiæ in his quæ sunt utilia ad salutem, ad quod ordinantur gratiæ gratis datæ. Sicut autem oportet ꝙ notitia, quam quis diuinitus accepit, in notitiam aliorum deducatur per donū linguarum, & per gratiam sermonis: ita necesse ē, ꝙ sermo prolatus confirmetur ad hoc, ꝙ credibilis fiat. Hoc autem fit per operationē miraculorū, sm̃ illud Mar. vlti. Et sermonē confirmante sequentibus signis: & hoc rationabiliter. Naturale enim est homini, vt veritatem intelligibilem per sensibiles effectus deprehendat. Vnde, sicut ductu naturalis rationis homo peruenire potest ad aliquam Dei notitiam per effectus naturales: ita per aliquos supernaturales effectus, qui miracula dicuntur, in aliquam supernaturalē cognitionē credendorum hō inducitur: & iō operatio miraculorum pertinet ad gratiam gratis datam.

AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ sicut prophetia se extendit ad oia q̄ supernaturaliter cognosci possunt, ita operatio virtutū se extēdit ad oia quæ supernaturaliter fieri possunt quorū quidē causa est diuina oipotentia, quæ nulli creaturæ cōicari pôt: & iō impossibile est, B ꝙ principiū operandi miracula sit aliqua qualitas habitualiter manens in aīa: sed tñ hoc pôt contingere, ꝙ sicut mens prophetæ mouet̃ ex inspiratione diuina ad aliquid supernaturaliter cognoscendū: ita ēt mens miracula facientis moueat̃ ad faciendū aliquid, ad quod seqtur effectus miraculi, qđ Deus sua uirtute facit. Quod q̄nque quidē fit p̄cedente orône, sicut C cū Petrus Tabitam mortuā suscitauit, vt hr̃ Act. 9. q̄nq; ēt nō p̄cedente manifesta orône, sed Deo ad nutum hois operante, sicut Petrus Ananiā & Sapphiram mentientes, morti increpando tradidit, ut dr̃ Act. 5. Vñ Gregorius dicit in 2. dialogorū, ꝙ sancti aliqñ ex potestate miracula exhibent, aliqñ ex postulatione. Vtrolibet tñ modo Deus principaliter operat̃, qui D utitur instrũaliter vel interiori motu hois, uel eius locutione, vel ēt aliquo exteriori actu, seu ēt aliquo contactu corporali corporis ēt mortui. Vñ Iosue 10. cū Iosue dixisset quasi ex potestate, Sol cōtra Gabaon non mouearis, subdit̃ postea. Non fuit ante, & postea tam longa dies, obediēte Deo uoci hois.

AD II dcđm, ꝙ ibi loquitur Dñs de miraculis, quæ fienda E sunt tpe Antichristi: de quibus Apost. dicit 2. ad Thes. 2. ꝙ aduentus Antichristi erit sm̃ operationē sathanę in oī uirtute, & signis, & prodigiis mēdacibus. Et sicut Aug. dicit 20. de ciu. Dei. Ambiguū esse solet, utrum ꝑ pea dicta sint signa, & prodigia mendacia: qm̃ mortales sensus per phantasmata decepturus est, vt qđ non facit, facere videat̃: aut quia illa ēt si erunt uera prodigia, ad mendacium pertrahent Vera aūt dicuntur, quia ipsæ res ueræ erunt, sicut magi Pharaonis fecerunt ueras, & veros serpentes. Non tñ habebunt ueram rationem miraculi, quia fient virtute naturalium causarum, sicut in prima parte dictum est: sed operatio miraculorum quæ attribuitur gratiæ gratis datæ, fit uirtute diuina ad hominum utilitatem.

AD III dcđm, ꝙ in miraculis duo possunt attēdi. Vnū quidē est id quod fit, quod quidē est aliqd excedens facultatē naturæ: & sm̃ hoc miracula dicunt̃ uirtutes. Aliud est ad pp quod miracula fiūt, s. ad manifestandū aliqd supernaturale: & sm̃ hoc cōiter dñr signa. Propter excellentiā aūt dñr portēta, uel prodigia, quasi procul aliquid ostendentia.

AD IIII dicendū, ꝙ gratia sanitatum commemoratur seorsum: quia per eam confert hoi aliqđ beneficiū, s. corporalis sanitatis, præter beneficiū cōe quod exhibetur in omnibus miraculis, ut scilicet homines adducantur in Dei notitiam.

AD V dicendum, ꝙ operatio miraculorū attribuit̃ fidei pp duo. Primò quidem, quia ordinatur ad fidei confirmationem. Secundò, quia procedit ex Dei omnipotentia, cui fides innititur. Et tñ, sicut præter gratiam fidei necessaria est gratia sermonis ad fidei instructionem: ita ēt necessaria est operatio miraculorum ad fidei confirmationem.

ARTICVLVS II.

Vtrū mali possint miracula facere.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃ ꝙ mali nō possint miracula facere. Miracula. n. impetrantur per orationē, sicut dictū est: sed oratio peccatoris non est exaudibilis, sm̃ illud Ioannis 9. Scimus qa peccatores Deus non audit. & Pro. 28 dr̃. Qui declinat aures suas ne audiat legē, oratio sua D erit execrabilis. ergo vr̃ ꝙ mali miracula facere non possint.

¶2 Pręt. Miracula attribuuntur fidei, sm̃ illud Matth. 17. Si habueritis fidem sicut granū sinapis, dicetis monti huic, Transi hinc, & trāsibit: fides aūt sine operibus mortua est, vt dr̃ Iac. 2. & sic non vr̃ ꝙ habeat propriam operationem. ergo vr̃ ꝙ mali qui non sunt bonorum operum, miracula facere non E possint

¶3 Præt. Miracula sunt quædam diuina testimonia, sm̃ illud ad Heb. 2 Contestante Deo signis, & portentis, & variis uirtutibus. Vñ & in Ecclesia aliqui canonizant̃ per testimonia miraculorum: sed Deus nō pôt esse testis falsitatis. ergo uidetur ꝙ mali homines non possint miracula facere.

¶4 Præt. Boni sunt Deo coniunctiores, quàm mali: sed non omnes boni faciunt miracula. ergo multò minus mali faciunt.

SED CONTRA est, quod dicit Apostolus 1. ad Cor. 13. Si habuero oēm fidem, ita ut montes trāsferā, charitatem aūt non habuero, nihil sum: sed quicumq; non habet charitatem, est malus, quia hoc

SVP. Q. CLXXVIII. ARTIC. I.

Ferr. p. tt. 844 3. cōtra c. 154. Et po. q. 6. art. 4. cor. fi. & art. 9. ad 1. Et opusc. 3. ca. 211.

Ferr. 3. contra c. 154.

IN ar. 1. q. 178. dubium occurrit circa illud in responsione ad primū dictū. s. ꝙ Deus utitur instrumentaliter vel interiori motu hois, vel eius locutione &c. utrolibet mō faciat miracula: & consistit dubium in hoc, an sit sermo de instrō ꝑprie dicto. Et est rō dubii, quia uř impossibile, ꝙ de proprie dicto instrō intelligatur hæc litera: qm̃ hmôi instrm oportet aliqd facere circa effectum. Constat autē ꝙ non sp in miraculis, hmôi instra aliqd faciūt, ut patet de uoce Iosue cum Sol stetit. Nihil. n. circa Solem, aut cęlum uerbū eius, aut quodcunq; illorum superiorum effectiue fecit. In oppositum autē authoris uerba sunt. Nō. n. consueuit instra appellare, nisi quæ aliquo modo cāæ sunt. ¶Ad hoc dr̃, ꝙ cum qō de instro excedat moralia, & inferius, dño concedente, in tertia parte de opatione humanitatis Christi & operatione sacrali, ubi subtilia magis tractabuntur, discutiendum erit: iō ꝑ nunc dcđm est, ꝙ author sumit instrm pro quacumq; scđaria cā, siue sit cā attingēs effectum sua cãlitate in se, uel in sua dispōne, siue sit cā per modum meriti, & similibus, & nō accepit instm ꝑprie: qđ probatur ex trib. Prio, ex eo ꝙ ad potestatē miraculorum factiuā spectare pôt miraculum creationis, puta, ꝙ Deus crearet totaliter unā nubem, vel unā columbā &c. Cōstat autem ꝙ ad creationem totalem non potest cōcurrere aliqua actio instrumentalis proprie dicta. Maior habetur in hoc articulo, cum dicitur quòd sicut prophetia extenditur se ad omnia quæ supernaturaliter cognosci possunt, ita operatio uirtutum se extendit ad omnia quæ supernaturaliter fieri possunt. Minor autem habita est in primo libro, ubi determinatum est ꝙ potentia creatiua nec instrumentaliter est communicabilis. Secundo ex ipsis uerbis authoris hic dicentis, quòd mens miracula facientis mouetur ad faciendum aliquid, ad quod sequitur effectus miraculi, quod Deus sua uirtute facit. Tertio ex authoritate scripturæ Iosue 10. vbi hoc idem significatur, cum dicitur. Non fuit antea, nec postea tam longa dies obediente Deo uoci hominis. Vbi manifeste patet Deum poni proximū actorem miraculi, & uocem hominis inter remotiora cōputari. Vr̃ igit̃ intētio authoris hoc in loco, ꝙ appellat instrumentū priorē effectū præordinatum ab ipsa ęterna prouidentia, ad cuius positionē Deus ipse exequatur miraculi effectū: ita ꝙ iō Deus dr̃ uti priori effectu instrũaliter, quia ordinauit se executurū effectum miraculi qñq; mediate, qñq; immediate, mediante ſp illo priore effectu ex parte hois, siue ille effectus sit oratio, siue uox, siue locutio, siue contactus &c.

q. 177. ar.

Concil.

D. 894. Concil. p

D. 944.

¶In rñsione ad sm̃ eiusdem articuli circa ambiguitatem ab Augustino tactam de mēdacio signorū, & prodigiorum Antichristi, aduerte ꝙ rationabile est utroq; mō fore mēdacia, s. & formaliter, & causaliter. Causaliter qdē oīa, qm̃ ad fallendum oīa tendit: formaliter aūt non oīa, qm̃ rõnabile est ut multa uera fiant, ut sic fieri possit ēt electi inducātur in errorē.

¶In rñsione ad quartū & quintū eiusdē articuli aduerte, ꝙ author summarie perstringit duas gratias gratis datas grãtiā sanitatū, & fidē. Ad primā quidē nihil oportet addere. Ad secundā verò oportet meminisse ex q. 4. ar. 5. ad quartū superius, fidem non connumerari inter gratias gratis datas absolute qa fides absolute cōis est oībus mēbris Ecclesiæ, ut est aūt gratia gratis data, non est cōis oībus membris Ecclesię, sed fidei excellentia, puta, constantia, ut glossa dicit, inter gratias gratis datas cōputantur. Et qm̃ fidei constantia ad fidē spectat, iō author loquens de fide, hinc sibi attribuit operationem miraculorum.

Li. 2. c. 30. a medio ad finē vsq;.

Li. 20. c. 19 declinando ad finem, to. 5.

q. 114. ar. 4

SVPER. QVÆST. CLXXVIII. ART. II.

Part. a 845 1. q. 110. ar. 4. ad 2. Et 3. q. 43. ar. 1. & 4. cor. Et pot. c. 6. art. 5. ad 9. & art. 9. ad 7. Et quol. 2. artic. 6. ad 4. * ar. præce. ad 1.

IN artic. 2. eiusdem quęst. duo notanda sunt. Primum, ex rñsione ad tertium, s. ꝙ numquàm fiunt uera miracula ad cōfirmationem falsæ doctrinæ. Secūdum, ex rñsione ad quintum ab Augustino, ꝙ perniciosissimus est error æstimantium in miraculosis operibus maiora esse dona Dei, quam in operibus iustitiæ. Et hoc contra uulgares, & communem errorem humani generis putantium homines miracula facientes, sanctos, & quodammodo Deos: simplices aūt iustos, quasi pro nihilo habentes. Totum. n. oppositum haberet æstimari, sicut in ueritate est. Et hæc de gratiis gratis datis.

Universidad de Deusto Biblioteca

Li. 15. ca. 18. in prin. tom. 3.
hoc solum donum Spiritussancti est, quod diuidit inter filios regni, & filios perditionis, ut dicit Augustinus 15.* de Trinitate. ergo uidetur ꝙ etiam mali possint miracula facere.

Resp. Dicendum, ꝙ miraculorū aliqua quidē sunt nō uera, sed phātastica facta, quibus s. ludificatur hō, ut uideatur ei aliquid quod nō est. Quędā uerò sunt vera facta, sed nō uere habent rōem miraculi, q̄ fiunt uirtute naturaliū causarū. Et hec duo possunt fieri per demones, ut s. dictū est: *sed ᵐ uera miracula nō possunt fieri nisi uirtute diuina, * operatur n. ea Deus ad hoim utilitatē, & hoc dupliciter. Vno quidē mō, ad ueritatis prædicatæ cōfirmationē. Alio mō, ad demonstrationē sanctitatis alicuius, quam Deus hoibus uult proponere in exēplū uirtutis. Primo aūt mō miracula possunt fieri per quēcumque qui verā fidem prædicat, & nomen Christi inuocat, quod ēt interdū per malos fit: & ᵖ sm̄ hunc modū ēt mali possunt miracula facere. Vn̄ super illud* Matt. 7. Nonne in nomine tuo prophetauimus &c. dicit Hiero. Prophetare, uel uirtutes facere, & dæmonia eiicere, interdū non est eius meriti qui operatur: sed inuocatio nominis Chr̄i hoc agit, ut hoies Deū honorent, ad cuius inuocationem fiunt tanta miracula. * Secundo aūt mō non fiunt miracula nisi a sanctis, ad quorum sanctitatem denunciandam miracula fiunt uel in uita eorum, uel ēt post mortem siue per eos, siue per alios. Legitur .n. Act. 9. ꝙ Deus faciebat uirtutes per manus Pauli: & ēt desuper languidos deferebantur à corpore eius sudaria, & recedebant ab eis languores. Et * sic ēt nihil prohiberet per aliquem peccatorem miracula fieri ad inuocationē alicuius sancti, quæ tn̄ miracula non dr̄ facere ille, sed ille ad cuius sanctitatem denunciandam hæc fierent.

Ar. præce. ar. 2. — Concl. m — Concl. p — Matt. 7. tomo 9. — Concl. s — Concl. n

q. 83. ar. 16
Ad primvm ergo dicendum, ꝙ sicut s. dictū ē* cū de oratione ageretur, oratio in impetrādo non innititur merito sed diuinæ misericordiæ, quæ ēt ad malos se extendit: & iō ēt quandoque peccatorū oratio à Deo exauditur. Vnde Augus. dicit super Ioan.* ꝙ illud uerbū cæcus locutus est, quasi adhuc inunctus, i. nondū perfectè illuminatus: nā peccatores exaudit Deus. Quòd aūt dr̄, ꝙ oratio non audientis legē, est execrabilis, intelligēdū est quātū est ex merito peccatoris: sed interdum impetrat ex misericordia Dei, uel propter salutem eius qui orat, sicut auditus est publicanus, ut dicitur Lucæ 18. uel etiam propter salutem aliorum, & gloriam Dei.

Tra. 44. in Io. a med. illius, to. 9.

Ad II dicendum, ꝙ fides sine operibus dr̄ * esse mortua quantū ad ipsum credentē, qui per eā non uiuit vita gratię. Nihil autem prohibet, ꝙ res uiua operetur per instrum mortuum, sicut homo operatur per baculum. Et hoc modo Deus operatur per fidem hominis peccatoris instrumentaliter.

Ad III dicendū, ꝙ semper miracula sunt vera testimonia eius, ad quod inducuntur. Vn̄ a malis q falsam doctrinā enunciant, numquam fiunt uera miracula ad confirmationē suæ doctrinæ, quamuis quandoque fieri possint ad cōmendationē nominis Christi quod inuocāt, & uirtute sacrorū quę exhibēt. Ab his aūt qui ueram doctrinā enunciant, fiunt quandoque vera miracula ad confirmationē doctrinæ, nō aūt ad testificationē sanctitatis. Vn̄ Aug.* dicit in lib. 83. q. Aliter magi faciūt miracula, aliter boni christiani, aliter mali. Magi per priuatos contractus cū demonibus: boni christiani per publicam iustitiā: mali christiani per signa publicæ iustitiæ.

Aug. in li. 83. q. 79.* medio to. 4.

Ad IIII dicendum, ꝙ sicut Aug. dicit in li. 83. q.* Admonet nos Dn̄s, ut intelligamus quędam miracula etiam sceleratos homines facere, qualia sancti facere non possunt.

In lib. 83. q. q. 79. in medio, tomo. 4.

Ad V dicendum, ꝙ sicut ibidē* Aug. dicit, iō non oībus sanctis ista attribuuntur, ne perniciosissimo errore decipiantur infirmi, æstimantes in talibus factis esse maiora dona, quam in operibus iustitię, quibus vita æterna comparatur.

*In li. 83. quæst. q. 79. parum à med. to. 4.

QVAEST. CLXXIX.

De uita actiua, & contemplatiua, in duos articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerādū est de uita actiua, & contemplatiua, ubi quadruplex cōsideratio occurrit. Quarum prima est, de diuisione vitæ per actiuam, & contemplatiuam. Secunda, de uita contēplatiua. Tertia, de uita actiua. Quarta, de cōparatione uitæ actiuę ad contemplatiuam.

Circa primum quæruntur duo.

¶Primò, Vtrum uita conuenienter diuidatur per actiuam, & contemplatiuam.

¶Secundò, Vtrum diuisio sit sufficiens.

ARTICVLVS I.

Vtrum uita conuenienter diuidatur per actiuam & contemplatiuam.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̄ ꝙ vita non conuenienter diuidatur per actiuam & cōtēplatiuā. Aīa.n.ʰ est principium uitæ per suam essentiam. dicit.n. Philosophus* in 2. de anima. ꝙ uiuere, uiuentibus est esse, actionis autem & contemplationis principium est anima per suas potentias. ergo vr̄ quòd uita non conuenienter diuidatur per actiuam & contemplatiuam.

¶2 Præt. Inconuenienter diuiditur prius per differentias posterioris: actiuum autem & contemplatiuum, siue speculatiuum & practicum, sunt differentiæ intellectus, ut patet in 3. de anima.* Viuere autem est prius quàm intelligere: nam uiuere inest uiuentibus primò secundum animam uegetabilem, ut patet per Philosoph.* in 2. de anima.ʰ ergo inconuenienter diuiditur uita per actiuam & contemplatiuam.

Li. 3. text. 46. & 49. — Li. 2. text. 24. & 37.

¶3 Præt. Nomen uitæ importatʰ motū, ut patet p Dionysium 4. capite* de diui. no. sed contemplatio consistit magis in quiete, secundum illud Sap. 8. Intrans in domum meam conquiescam cum illa. ergo uidetur ꝙ uita non conuenienter diuidatur per actiuam & contemplatiuam.

Ca. 4. par. 1. iter princip. & me.

SVP. Q. CLXXIX. ART. I.

HIc incipit 9. pars præsentis libri, in qua agitur de uita actiua & contemplatiua, q. vt infra patebit, distinguuntur per studia operationū, de qbus scripsit Apostolus. Diuisiones operationū sunt, idē uerò Deus. In primo autē huius q. ar. tria notāda sunt. Primū, in quo cōsistit vtraq; vita. Nā contēplatiua non consistit in hoc, q. solū uacet contemplationi ueritatis, sed q. studiū hois sit principaliter ad contēplationē ueritatis. Et similiter vita actiua studet actionibus exterioribus nō solū, sed principaliter.

¶Secūdū est, q. in rñsione ad primū habes specialē glossam illi* tritæ ppositionis, Viuere, uiuentibus est esse, q. intelligit causaliter, quia s. viuere causatur ab esse.

¶Tertiū est, q. diuisio à Diony. posita circa tres motus aīæ, s. per rectum, circularē, & obliquum reducitur in rñsione ad tertiū, in art. 6. q. sequentis discutietur.

Per. per te. 846 — 3. di. 35. q. 1. art. 1. Et 1. Eth. lc. 5. — *li. 2. text. 37. tom. 2.

Homi. 14. nō multū procul ante mediū.
Sed contra est qd̄ Gre.* sup Ezec. dicit. Duæ sunt uitæ, in quibus nos Deus oīpotens p sacrū eloquiū erudit, actiua uidelicet & contemplatiua.

Resp. Dicendum, ꝙ illa propriè dn̄r uiuentia, quæ ex seipsis mouentur, seu operantur. Illud aūt maxime conuenit alicui per seipsum, qd̄ est proprium ei, & ad quod maxime inclinatur: & iō vnū quodque uiuēs ostenditur uiuere ex operatione sibi maxime propria, ad quam maxime inclinatur. Sicut plantarum uita dr̄ in hoc cōsistere, ꝙ nutriūtur, & generantur: animalium uero in hoc, ꝙ sentiunt, & mouentur: hominum uero in hoc ꝙ intelligunt, & sm̄ rōem agunt. Vnde ēt & in hominibus uita uniuscuiusque hominis uidetur esse id, in quo maxime delectatur, & cui maxime intendit, & in hoc præcipue uult quilibet conuiuere amico, ut dr̄* in 9. Ethic. Quia ergo quidam homines præcipue intendunt contemplationi ueritatis, quidam intendunt principaliter exteriorib. actionibus, inde est ꝙ ᵐ uita hominis conuenienter diuiditur per actiuam & contemplatiuamⁿ.

Li. 9. ca. 4. ante med. & c. 8. circa mediū, to. 2. — Concl. m

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ propria forma vniuscuiusque faciens ipsum esse in actu, est principiū operationis proprię ipsius: & ideo uiuere dicitur esse uiuentium ex eo, ꝙ uiuentia per hoc quòd habent esse per suam formam, tali modo operantur.

Ad II dicendum, ꝙ uita uniuersaliter sumpta nō diuiditur per actiuā & contemplatiuā, sed uita hois, qui speciem sortitur ex hoc, ꝙ habet intellectū. & ideo eadem est diuisio intellectus, & uitę humanę.

Ad III dicendum, ꝙ cōtēplatio habet quidē quietē ab exterioribus motibus: nihilominus tn̄ ipsū contēplari est quidā motus intellectus, prout quælibet operatio dr̄ motus, sm̄ ꝙ dicit* Philos. 3. de aīa, ꝙ sentire & intelligere sunt motus quidam, prout motus dr̄ actus perfecti. Et hoc modo† Dion. 4. ca. de diui. nomi. ponit tres motus animæ contemplantis, scilicet, rectum, circularem, & obliquum.

Li. 3. text. 28. tom. 2. † c. 4. par. parum à medio.

ARTICVLVS II.

Vtrum uita sufficienter diuidatur per actiuam, & contemplatiuam.

Per. per tot. 847 — Supra art. 1. & locis ibi notatis. Et contra c. 92. par. 4. *lib. 1. c. 5.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̄ ꝙ uita nō sufficienter diuidatur per actiuā & contēplatiuā. Phil. n. in 1.* Eth. dicit, ꝙ tres suntʰ uitæ maxime excellentes, s. uoluptuosa, ciuilis (quæ ur̄ esse eadem actiuæ,) & contemplatiua. insufficienter ergo uidetur diuidi uita per actiuam & contemplatiuam.

¶2 Præt. Augu. 19.* de ciuitate Dei ponit tria uitæ genera, scilicet otiosum, qd̄ pertinet ad cōtēplationem: actuosum, qd̄ ptinet ad uitam actiuam: & addit tertium ex vtroque compositum.ʰ ergo videtur ꝙ insufficienter diuidatur vita per actiuam & contemplatiuam.

Li. 19. cap. 19. & c. 2. tom. 5.

¶3 Pręt. Vita hois diuersificatur, sm̄ ꝙ hoies diuersisʰ actionib. agūt: sed plura q̄ duo sūt humanarū actionū studia. ergo vr̄ ꝙ uita debeat in plura mēbra diuidi, q̄ in actiuū & cōtēplatiuū.

Sed contra est, ꝙ istæ duæ uitę significātur per duas vxores Iacob: actiua quidē p Liā cōtēplatiua uero p Rachelē. Et p duas mulieres q̄ Dn̄m hospitio receperūt, cōtēplatiua quidē p Mariā, actiua uero p Marthā, ut Greg.* dicit 6. mora. nō aūt esset hæc congrua significatio, si essent plures, q̄ duæ uitæ. ergo sufficienter diuiditur uita per actiuam & contemplatiuam.

Li. 6. c. 18. a med. & Homi. 14. in Ezec. a medio.

Resp. Dicendum, ꝙ sicut dictum *est, diuisio ista datur de uita humana, quæ quidē attenditur secundum intellectum. Intellectus autem diuiditur per actiuum & contemplatiuum, quia finis intellectiuæ cognitionis uel est ipsa cognitio ueritatis: quod pertinet ad intellectum cōtemplatiuum: uel est aliqua exterior actio, quod pertinet ad intellectum practicum, siue actiuum. & ideo ᵐ uita etiam sufficienter diuiditur per actiuam & contemplatiuam.

Art. præc. ad 2. — Concl. m

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ uita voluptuosa ponit finem in delectatione corporali, quæ communis est nobis, & brutis. Vn̄ sicut Phil.* ibidem dicit, est uita bestialis. Propter quod nō comprehenditur sub pręsenti diuisione, prout uita humana diuiditur in actiuam & contemplatiuam.

Lib. 1. ca. 5. to. 5.

Ad II dicendum, ꝙ media conficiuntur ex extremis: & iō uirtute continentur in eis, sicut tepidū in calido & frigido, & pallidū in albo & nigro. Et similiter sub actiuo & cōtēplatiuo cōprehenditur id, qd̄ est ex vtroq; cōpositū. Et tn̄ sicut in quolibet misto pdominatur aliquid simpliciū, ita ēt in medio genere uitæ superabundat quandoque quidem contemplatiuum, quandoque uero actiuum.

Ad III dicendum, ꝙ omnia studia humanarū actionum, si ordinentur ad necessitatem præsentis uitæ sm̄ rationem rectam, pertinent ad vitam actiuam, quæ per ordinatas actiones consulit necessitati uitæ præsentis. Si autem deseruiant concupiscentiæ cuicunque, pertinent ad uitam voluptuosam, quæ nō continetur sub uita actiua. Humana uero studia, quæ ordinantur ad considerationem ueritatis, pertinent ad uitam contemplatiuam.

SVP. Q. CLXXIX. ARTIC. II.

Ferr. 3. cont. c. 92.

IN Art. 2. eiusdem q. tria nota primum, in corpore art. ꝙ cognitio ueritatis habet duplicē finē, s. ueritatē & opus. Et hoc esset discutiēdū, nisi superius fuisset declaratū.

¶Secundum est in rñsione ad secundum, ꝙ in quodlibet misto pdominatur aliqd simpliciū. Et hoc ad philosophiam discutere spectat, an possit dari mistio ex æqualibus extremis. Satis ē hic nosse, q. sm̄ doctrinā authoris h̄ pr inuenire tale mistū, qd̄ intelligo in esse ꝑmanēti.

¶Tertium est, in responsione ad tertiū, vbi author humana studia ad tria reducit ex parte triplicis finis, s. cōtēplationis, actiōis, & voluptatis. Et hoc tertiū ab vtraque vita excludit eo rōe, q. de humanis studiis iuxta rectā rōem est sermo. Nō punitur āt recta rō hominem studere voluptati tamquam fini, sed uel s ordine ad actiones, uel ad cōtemplationes. Et hæc ratio ē vniuersalis, hoc est, respectu omnium voluptatum. Illa autem quæ ex communitate delectationis nobis & brutis animalibus sumpta est ab Aristote. particularis est, respectu scilicet delectationū gustus, & tactus.

QVÆSTIO CLXXX.

De vita contemplatiua, in octo art. diuisa.

DEINDE considerandum est de uita contemplatiua.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶Primò, Vtrum vita contemplatiua pertineat tantum

tum

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum ad intellectum an consistat etiam in affectu.

¶Secundò, Vtrum ad vitam cõtemplatiuam pertineãt virtutes morales.

¶Tertiò, Vtrum vita contemplatiua consistat solum in vno actu, aut in pluribus

¶Quartò, Vtrũ ad vitã cõtẽplatiuam pertineat consideratio cuiuscumq; veritatis.

¶Quintò, Vtrũ vita cõtẽplatiua hoïs in hoc statu possit eleuari vsq; ad Dei visionẽ.

¶Sextò, De motib⁹ cõtẽplationis, quos Dionysi⁹ assignat 4.c. de diuinis nominibus.

¶Septimò, De delectatione cõtemplationis.

¶Octauò, De duratione contemplationis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum vita contemplatiua nihil habeat in affectu, sed totum in intellectu.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̃ q̃ vita contẽplatiua nihil hẽat in affectu, sed totũ in intellectu. Dicit.n. Philosoph.* in 2. Metaphy. q̃ finis cõtẽplationis est veritas: hæc veritas ãt ptinet ad intellectũ totaliter. ergo vr̃ q̃ vita cõtẽplatiua totaliter ĩ itellectu cõsistat.

¶2 Præt Greg. dicit † in 6. moral. q̃ Rachel, quæ interpretatur visum principiũ, vitã contemplatiuã significat: sed visio principij ħ ptinet proprie ad itellectũ. ergo vita cõtẽplatiua proprie ad itellectũ pertinet.

¶3 Præ. Greg. dicit † sup Ezec. q̃ ad vitã cõtẽplatiuã ptinet ab exteriori actione quiescere: sed vis affectiua, siue appetitiua inclinat ħ ad exteriores actiones. ergo vr̃ q̃ vita contemplatiua non pertineat aliquo mõ ad vim appetitiuam. K

SED CONTRA est, q̃d Grego. ibidẽ dicit * q̃ cõtẽplatiua vita est charitatem Dei, & proximi tota mẽte retinere, & soli desiderio conditoris inhærere: sed desiderium & amor ad vim affectiuam, siue appetitiuam pertinent, vt supra * habitum est, ergo etiam vita contemplatiua habet aliquid in vi affectiua, siue appetitiua.

RESP. Dcẽm, q̃ sicut dictũ est, * vita cõtẽplatiua illorũ esse dr̃, qui principaliter intẽdũt cõtẽplationi veritatis. Intẽtio aũt est actus volũtatis, vt s̃. habitũ est, * quia intentio est de fine, qui est volũtatis obiectũ: & iõ vita cõtẽplatiua quantũ ad ipsã essentiã actionis pertinet ad intellectũ. Quantũ ᵈ aũt ad id, q̃d mouet ad exercendã talẽ operationẽ, pertinet ad voluntatẽ, q̃ mouet oẽs alias potẽtias, & ẽt intellectũ ad suũ actũ, vt s̃. dictũ est.* Mouet aũt vis appetitiua ad aliquid inspiciendũ uel sensibiliter, vel intelligibiliter: quãque quidẽ ꝑꝑ amorẽ rei visæ, q̃a dr̃ Matthe. 6. Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuũ: quãq; aũt ꝑꝑ amorẽ ipsius cognitionis, quã q̃s ex inspectione cõsequitur. Et ꝑꝑ hoc Greg.* cõstituit vitã cõtẽplatiuã in charitate Dei, inquãtũ s. aliq̃s ex dilectione Dei inardescit ad eius pulchritudinẽ conspiciendã. Et quia G vnusquisq; delectatur cũ adeptus fuerit id, quod amat: iõ ᵐ vita cõtẽplatiua terminatur ad delectationẽ, quæ est in affectu, ex qua ẽt amor intẽdiẽ. ⁿ

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ ex hoc ipso q̃ veritas est finis contemplationis, habet rationem boni appetibilis, & amabilis, & delectantis: & secundum hoc pertinet ad uim appetitiuam.

AD II dcẽm, q̃ ad ipsam visionẽ primi principij s. Dei incitat amor ipsius. Vnde Gregorius dicit * sup Ezechiel. q̃ vita cõtẽplatiua calcatis curis oĩbus, ad vidẽdũ faciẽ sui creatoris inardescit.

AD III dicendum, q̃ uis appetitiua mouet nõ solum membra corporalia ad exteriores actiones exercendas, sed ẽt intellectum ad exercendã operationem contemplationis, ut dictum est.*

SVP. QV. CLXXX. ARTIC. I.

IN arti. 1. q. 180. colligendum & ordinandum est id, quod de vita cõtemplatiua dr̃ in affectu, & intellectu. Nam formaliter est in intellectu: q̃n est ipsa contẽplatio, quæ est actus intellectus. Causaliter aũt & terminatiue est in affectu, & vtroque modo dupliciter, nã căliter est in affectu ratione amoris cõcupiscentiæ, & rõne amoris amicitiæ. Ad amorẽ siquidem concupiscentiæ spectat, cũ aliquis appetit uidere aliquid ut uideat. Nã ipsum uidere perfectio est uidẽtis: & seipsũ amat, qui propterea quærit aliquid uidere ut uideat, seu cognoscat. Ad amorẽ uero amicitiæ spectat appetitus uidendi aliquã ꝑsonã, q̃a amat illã ꝑsonam: & licet hæc duo diuisa inueniantur sæpe, in proposito tñ unita inueniũtur in uno & eodem affectu. Nã studẽs cõtẽplationi, simul concupiscit sibi uisionẽ ueritatis, & ꝑꝑ amorẽ ipsius ueritatis diuinę, quã amat, tẽdit ad uidendũ illã. Et quia cõ amicitiæ præeminet cõcupiscentiæ, iõ Greg. in littera allatus uitã contẽplatiuã ĩ charitate Dei căliter cõstituit. Constat. n. q̃ charitas Dei amicitiam ad ipsum principaliter importat. Terminatiue aũt cõtẽplatio in affectu est, & s̃m delectationẽ naturaliter consequentẽ ipsã cõtẽplationẽ, & obiectũ cõtẽplatũ, & s̃m amorẽ amicitiæ augmentatũ ex hoc ipso, q̃ uidet, & delectaẽ, si tñ status patiẽ augmentũ: q̃d dico ꝑꝑ cõtẽplationem patriæ.

Parte. 2 to.
848 Infra ar. 2 ad 1. & ar. 7. ad 2. Et 3. di. 35. q. 1. ar. 2. Et ueri. q. 22. arti. 11. ad 11.
*li. 2. tex. 3 10. 3.
†Li. 6. ca. 18. cir. me did & Homi. 14. in Ezec. a medio.
†Homil. 14. cir. medium.
*Hom. 14. in Ezec. & 6. Mora. c. 28.
1. 2. q. 12. art. 4. q præced.
1. 2. q. 12. art. 1.
D. 1189.
1. 2. q. 9. arti. 1.
Homi. 14. in Ezech.
Concl. m
Homl. 15. cir. med.
In corp. artic.

ARTICVLVS II.

Vtrum virtutes morales pertineant ad vitam contemplatiuam.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃ q̃ uirtutes morales ptineãt ad uitã cõtẽplatiuã. Dicit.n.* Greg. super Ezech q̃ cõtẽplatiua uita est charitatẽ Dei, & proximi tota mẽte retinere, sed oẽs uirtutes morales, de quarũ actibus danẽ præcepta legis, reducunẽ ad dilectionẽ Dei, & proximi, q̃a plenitudo legis dilectio est, ut dr̃ ad Ro. 13. ergo ur̃ q̃ uirtutes morales ptineãt * ad uitã cõtẽplatiuã.

¶2 Præt. Vita cõtẽplatiua p̃cipue ordinatur ad Dei cõtemplationẽ. Dicit. n. | Greg. super Ezech. q̃ calcatis curis oĩbus ad uidendã faciẽ sui creatoris K inardescit: sed ad hoc nullus põt peruenire nisi per munditiã, quã causat uirtus moralis. dr̃. n. Matthę. 5. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt. Et ad Hebr. 12. Pacẽ sequimini cum omnibus & sanctimoniam, ħ sine qua nemo uidebit Deum. ergo uidetur q̃ uirtutes morales pertineãt ad uitam contemplatiuam.

¶3 Præ. Gregorius dicit * super Ezech. q̃ contemplatiua uita speciosa est in aĩo, unde significaẽ per Rachelem, de qua dr̃ Gen. 27. q̃ erat pulchra facie: sed pulchritudo animi attenditur s̃m uirtutes morales, & præcipue secundum temperantiam, ut Ambrosius dicit in 1.* de offi. ergo uidetur quòd virtutes morales pertineant ad uitam contemplatiuam.

SVP. QV. LXXX. ARTIC. II.

IN ar. 2. eiusdem q. 180. nota duo. Primum est, q̃ uirtutes morales dupliciter ꝑtinent ad uitam cõtẽplatiuam. Vno modo respiciendo ad ipsam contemplationem: & sic disponũt indirectẽ, hoc est, remouẽdo prohibẽtia s. passiones, & occupationes exteriores, quę prohibent contemplationem: & sic intellige corpus arti. Alio mõ, respiciendo cãm contemplationis, quæ est charitas, ut dictũ est. Et sic directẽ disponũt, & pertinent uirtutes morales ad uitã contemplatiuã: quia directẽ disponunt & pertinent ad charitatem. Et sic intellige responsionem ad primum. Et hinc potes diuersa dicta diuerso mode interpretari. Secundum est in responsione ad tertiũ, ubi author duas partes pulchritudinis tractans, primam, s. claritatem, ponit formaliter in intellectu: secũdam autem, scilicet proportionem, ponit causaliter in eodem.

Parte. 2 to.
849
Inf. q. 181. ar. 1. ad 3. & ar. 2. cor. 10. & ar. 4. ad. 1. & q. 182. arti. 3. correl. Et opu. 17. ca. 7. ad 7. Et 3. con. ca. 37. fi. Et Phys. 7. lo elis.
*Hom. 14. in Ezech.
†Hom. 14. in Ezech. cir. med.
Hom. 14. medio.

SED CONTRA est, q̃ uirtutes morales ordinãtur ad exteriores actiones: sed Gregorius* dicit in 6. moral. q̃ ad contemplatiuam uitam pertinet ab exteriori actione quiescere. ergo uirtutes morales non pertinent ad uitam contemplatiuam.

RESP. Dcẽm, q̃ ad uitã contemplatiuã p̃t aliquid pertinere dupliciter: uno mõ, essentialiter: alio B mõ, dispositiue. ᵐ Essentialiter quidẽ virtutes morales nõ pertinent ad vitã contẽplatiuã ⁿ quia finis contẽplatiuæ uitæ est cõsideratio veritatis. Ad virtutes ãt morales, scire quidem, q̃ pertinet ad cõsiderationem veritatis, paruã ꝑtãtẽ hẽt, ut Philosophus dicit * in 2. Ethic. Vnde & ipse in 10. | Ethicorũ, uirtutes morales dicit pertinere ad felicitatem actiuam, non ãt ad contemplatiuam. ᵖ Dispositiue ãt uirtutes morales pertinent ad vitã contemplatiuã. ᵠ impeditur enim actus cõtemplationis, ĩ quo essentialiter consistit uita contemplatiua, & ꝑ vehementiam passionum, per quam abstrahitur intẽtio animæ ab intelligibilibus ad sensibilia, & per tumultus exteriores. Virtutes ãt morales impediunt vehementiam passionum, & sedant exteriorũ occupationũ tumultus: ideo virtutes morales dispositiue ad vitam contemplatiuam pertinent.

AD PRIMVM ergo dcẽm, q̃ sicut supra dictũ * est, vita cõtẽplatiua hẽt motiuũ ex parte affectus & s̃m hoc dilectio Dei & proximi requiriẽ ad uitam contemplatiuã. Causæ ãt mouentes nõ intrãt essentiam rei, sed disponunt, & perficiunt rẽ. Vnde non sequiẽ, quòd virtutes morales essentialiter pertineant ad vitam contemplatiuam.

AD II dcẽm, q̃ sanctimonia, idest, mũditia, cãtur ex virtutibus, quæ sunt circa passiones ĩpediẽtes puritatẽ rõis. Pax ãt causaẽ ex iustitia, q̃ est circa operationes, s̃m illud Is. 32. Opus iustitiæ pax, inquantum s. ille, qui ab iniuriis aliorum abstinet, subtrahit litigiorum & tumultuum occasiones; & sic virtutes morales disponunt ad vitã contẽplatiuã, inquantũ causant pacem, & munditiam.

AD III dcẽm, q̃ pulchritudo, sicut s̃. dictum * est, consistit in quadã claritate, & debita ꝓportione. Vtrumq; ãt horum radicaliter in rõe inueniẽ, ad quam pertinet & lumen manifestans, & ꝓportionem debitã in aliis ordinare: & iõ in vita cõtẽplatiua, q̃ consistit in actu rõnis, per se & essentialiter inueniẽ pulchritudo. Vnde Sap. 8 de contemplatione sapientiæ dr̃, Amator factus sum formæ illius. In uirtutibus ãt moralibus inueniẽ pulchritudo participatiue, inquantum s. participant ordinem rõis, & præcipue in temperantia, quę reprimit concupiscentias maxime lumen rõis obscurãtes. Et inde est, q̃ uirtus castitatis maxime reddit hoĩem aptum ad contemplationẽ, inquantũ delectationes venereæ maxime deprimunt mentẽ ad sensibilia, ut August. dicit * in lib. soliloquiorum.

Li. 1. ca. 5. Et cap. 41. 40. 1.
Li. 6. c. 18. circa me.
Concl. m
Lib. 1. c. 4. in prin. & li. 10. c. vl.
Concl. p
Li. 10. ca 7. & 8. 10.
Ar. præce. D. 1183.
Q. 145. a. 2
Li. 1. c. 10. ante me. 10.

ARTICVLVS III.

Vtrum ad vitam contemplatiuam pertineant diuersi actus.

AD TERTIVM sic ꝓcediẽ. Vr̃ q̃ ad vitam contemplatiuam pertineãt diuersi actus. Ricar. n. de S. Vic. distinguit inter contemplationem, meditationem, & cogitationem: sꝫ oĩa ista vr̃ ad vitã cõtemplatiuã pertinere. ergo vr̃ q̃ vitæ cõtemplatiuæ sint ᵇ diuersi actus.

B ¶2 Præ. Apost. 2. ad Cor. 3. dicit. Nos verò reuelata facie glãm Dñi speculantes, transformamur in eandem claritatem: sed hoc pertinet ad vitam contemplatiuam. ᵇ ergo præter tria prædicta, etiam speculatio ad uitã contemplatiuam pertinet.

¶3 Præt. Bern. dicit in lib. de cõsider.* q̃ prima, & maxima cõtemplatio est admiratio maiestatis: sed admiratio s̃m Damas. | ponitur ᵇ ꝑs timoris. ergo vr̃ q̃ plures actus ad vitam contemplatiuam requirantur.

¶4 Prçt. Ad uitam contemplatiuam ᵇ pertinere dñr oratio, electio, & meditatio, pertinet ẽt ad uitam contemplatiuam auditus: nam de Maria, per quã uita cõtẽplatiua significaẽ, dr̃ Lucæ 10. q̃ sedens secus pedes Dñi audiebat verba illius. ergo vr̃ q̃ plures actus ad uitam contemplatiuam requirantur.

SED CONTRA est, q̃ uita hic dicitur operatio, cui homo principal r̃ intendit. ergo si plures sunt operationes uitę contemplatiuæ, non erit vna uita contemplatiua, sed plures.

RESP. Dcẽm, q̃ de uita contemplatiua nunc lo D quimur s̃m q̃ ad hominem pertinet. Hęc aũt drã est inter hoĩem, & angelum, ut patet per Dionys. 7. c. de diu. nom.* q̃ angelus simplici apprehensione ueritatem intuetur. Homo autem quodam ꝓcessu ex multis pertingit ad intuitũ simplicis ueritatis. ᵐ Sic ergo cõtemplatiua vita unum quidem actum habet, in quo finaliter perficiẽ, s. contẽplationem ueritatis, a quo habet unitatem. Habet autem multos actus, quibus peruenit ad hũc actum finalem*, quorum quidam pertinent ad acceptionem principiorum, ex quibus procedit ad contẽplationem ueritatis: alii autem pertinent ad dedu E ctionem principiorum in ueritatẽ eius, cuius cognitio inquiritur. Vltimus autem completiuus actus, est ipsa contemplatio ueritatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ cogitatio s̃m Ricardũ de sancto Victore,* uĩ pertinere ad multorum inspectionem, ex quibus aliquis colligere intendit unam simplicẽ ueritatẽ. Vnde sub cogitatione comprehendi p̃nt & perceptiones sensuum ad cognoscẽdũ aliquos effectus & imaginationes & discursus rõis circa diuersa signa, uel quæcũq; perducẽtia ĩ cognitionẽ ueritatis intentæ. Quãuis s̃m Aug. 14. de Trin. | cognitio dici possit omnis actualis operatio intellectus. Meditatio uero

SVP. QV. CLXXX. ART. III.

IN art. 3. eiusdẽ q. collige distinctionẽ uitæ ad uitã cõtẽplatiuã pertinentiũ, quæ recensentur in litera, & distincte applica ad tria membra progressus in contẽplatione in corpore articuli posita, s. acceptionem principiorum, deductionẽ ex principiis acceptis, & contẽplationem ipsam. Et sic diuide ac distribue, ut auditio, lectio, & oratio ad acceptionẽ spectant: meditatio uero speculatio, consideratio, & cogitatio, ad deductionẽ: contemplatio demum cũ subsequente admiratione, ad ipsam consummationem contemplationis.

Parte 2
850 3. dist. 35. q. 1. arti. 2. Et di. 3. q. 4. ar. 2. q. 1. ad 2.
*In lib. de contẽplatione ca. 3.
Lib. 5. de Cõsidera. in fin. illius.
Li. 2. de F. c. 15
Ca. 7. inter princ. & med.
Concl. m
Li. 1. de cõtempl. c. 4 cir. princ.
Li. 14. c. 7. a med. to 3.

Universidad de Deusto Biblioteca

ptinere vr̃ ad ꝓcessũ rõis ex principiis aliq̃b. pertingentib. ad veritatis alicuius cõtẽplationẽ: & ad idẽ ptinet considerõ ſm Bernardũ * Quãuis ſm Philosophũ in 3. de aïa, oïs operõ intellectus, cõsiderõ dicat: sed cõtẽplatio ptinet ad ipsum simplicem intuitũ veritatis. [Loco citato i arg. 1.] Vñ idẽ Ricar dicit, † q cõtemplatio est perspicax, & liber cõtuitus animi i res perspiciendas. [Loco citato in arg. 1] Meditatio ãt est intuitus animi in veritatis inquisitione occupatus. Cogitatio autem est animi respectus ad euagationem pronus.

AD II dicendum, q speculatio, ut glossa Aug. dicit ibidem, dr̃ a speculo, nõ a specula. [Est Aug. li. 15. de Trin. c. 8. to. 3.] Videre ãt aliqd per speculum, est videre causam per effectum, in quo eius similitudo relucet: unde speculatio ad meditationem reduci uidetur.

AD III dicendum, q admiratio est species timoris cõsequens apprehensionẽ alicuius rei excedentis nr̃am facultatẽ. Vñ admiratio est actus consequẽs contemplationem sublimis veritatis. Dictum est .n.* quòd contemplatio in affectu terminatur. [Ar. 1. hui quæst.]

AD IIII dicendum, q hõ ad cognitionẽ veritatis ptingit dupliciter. Vno mõ, p ea q̃ ab alio accipit: & sic qdẽ quantũ ad ea q̃ hõ a Deo accipit, necessaria est orõ, ſm illud Sapi. 7. Inuocaui, & uenit in me spiritus sapiẽtię. Quantũ vero ad ea q̃ accipit ab hoïe, necessarius ẽ audit*, ſm q accipit ex uoce loquẽtis: & lectio, ſm q accipit ex eo q p scripturam est traditũ. Alio mõ, necessariũ est q adhibeat proprium studium, & sic requiritur meditatio.

SVP. QV. CLXXX. ART. IIII.

[Porr.a 851] [Inf. art. 7. cor. & q6. 181. ar. 4. a 1. 2. & q6. 182. art. 2. co. Et 3. d. 35. q. 1. ar. 2. q. 3.]

IN ar. 4. eiusdem q. hoc solũ notandũ occurrit, q vita cõtẽplatiua pt dupliciter determinari, s. sñ se, uel ex parte cõtẽplantis. Secundũ se quidẽ tractat in lra. & cõstituit in contẽplatione Dei principaliter ea rõe, qa cõtemplatio Dei finis est cõtẽplationis creaturarũ sñ se. Nã ipfecta nãliter ordinant ad pfecta ut ad finẽ. Ex parte uero cõtẽplantis uita cõtẽplatiua cõsistit i illorũ cõtẽplatione, qb. cõtẽplãdis hõ studiũ suũ principaliter adhibet. Et sic philosophi, q astrorũ uel nãliũ cõtẽplationi, omissis oib', studebant, cõtẽplatiuæ uitæ participes erant, et si nihil de Dei cõtemplatione curassent: ad quam tñ multi eorũ principaliter tendere uidebant, illi s. q ad rerũ causas inuestigandas incũbebant: & hoc pacto uita contẽplatiua apud Gentiles distinguebatur contra actiuam. [In li. 5. de cõsi. in fine illius.]

ARTICVLVS IIII.

Vtrum uita contemplatiua solum consistat in contemplatione Dei, an etiam in consideratione cuiuscumque ueritatis.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̃, q vita cõtẽplatiua nõ solũ cõsistat in cõtẽplatione Dei, sed ẽt in cõsiderõne cuiuscũq; veritatis. Dr̃. n. i Psa. 138. Mirabilia opera tua, & anima mea[b] cognoscet nimis: sed cognitio diuinorũ operũ fit p aliquã cõtẽplationẽ veritatis. ergo vr̃ q ad uitã cõtẽplatiuã ptineat, ñ solũ diuinã veritatẽ sed ẽt quãlibet aliã contẽplari.

¶2 Præt. Bernardus in li. de cõsiderat.* dicit, q prima cõtẽplatio est admiratio maiestatis: secunda est iudiciorũ Dei: tertia est bñficiorũ ipsius: quarta ẽ ꝓmissorũ. Sed inter hęc quatuor solũ primũ pertinet ad diuinã veritatem, alia uero tria ptinẽt ad effectus ipsius. ergo uita cõtemplatiua nõn solum cõsistit in cõsideratione diuinæ veritatis, sed ẽt in consideratione veritatis[b] circa diuinos effectus.

¶3 Præt. Ricardus de sancto Victore * distinguit[h] sex species contẽplationũ, quarum prima est ſm [Li. 1. de Cõtempl. c. 6.] solã imaginationẽ, dũ attẽdimus res corporales. Secunda ãt est in imaginatione ſm rõem, put. s. sẽsibiliũ ordinẽ & dispositionẽ cõsideramus. Tertia est in rõe ſm imaginationẽ, qñ s. per inspectionẽ rerũ visibiliũ ad inuisibilia subleuamur. Quarta ãt est in rõe ſm rõem, qñ s. animus intendit inuisibilibus, quæ imaginatio non nouit. Quinta ãt est supra rõem, qñ ex diuina reuelatione cognoscimus ea, quę humana rõe comprehendi non põt. Sexta ãt est supra rõem, & præter rõem, quando scilicet ex diuina illuminatione cognoscimus ea quæ humanæ rationi repugnare videnẽ: sicut ea q̃ dicuntur de mysterio Trinitatis. Sed solum vltimum vr̃ ad diuinam veritatem pertinere. ergo contemplatio non solum respicit diuinam veritatem, sed ẽt eam, quę in creaturis consideratur.

¶4 Præt. In uita contemplatiua quæritur contemplatio ueritatis, inquantum est perfectio hominis: sed quælibet veritas est perfectio humani intellectus. ergo in qualibet contemplatione veritatis consistit uita contemplatiua.

SED CONTRA est, quòd Greg. dicit in 6. moral.* quòd in contemplatione principium, quod est Deus quęritur. [Li. 6. c. 18. in medio.]

RESP. Dicendum, q sicut iam dictum est.* ad uitã contemplatiuam pertinet aliquid dupliciter. [Ar. 2. huius quæst.] Vno modo, principaliter: alio modo, secundario, uel dispositiue.[a] Principaliter quidem ad uitam contemplatiuã pertinet contemplatio diuinę veritatis:[a] [Concl.] quia hmõi contemplatio est finis totius humanæ uitæ. Vñ Aug. dicit in 1. de Trini.* quòd cõtemplatio Dei promittitur nobis actionũ oïum finis, atq; æterna perfectio gaudiorũ, quæ quidem in futura uita erit perfecta, qñ uidebimus eum facie ad faciem: unde & ꝑfectos beatos faciet. [Lib. 1. de Trin. ca. 8. circa medio. to. 3.] Nũc ãt contemplatio diuinę ueritatis competit nobis imperfecte, videlicet per speculum, & in ænigmate: vnde per eam fit nobis quędam inchoatio beatitudinis, quę hic incipit ut in futuro continuet. Vnde & Philosophus 10. Eth.* in contemplatione optimi intelligibilis ponit vltimam fęlicitatẽ hominis. [Li. 10. ca. 6. 7. & 8. to. 5] Sed quia per diuinos effectus in Dei cõtemplationem manuducimur, ſm illud ad Ro. 1. Inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciunẽ: inde est q ẽt[f] contemplatio diuinorũ effectuum secundario ad vitam contemplatiuã pertinet, [Concl. p] prout s. ex hoc manuducitur hõ in Dei cognitionem.[t] Vnde Aug. dicit in libro de uera religio.* q in creaturarũ consideratione non vana & peritura curiositas est exercẽda, sed gradus ad immortalia & sp manentia faciendus. [Ca. 29. parũ a prin. to. 1.] Sic ergo ex præmissis patet, † q ordine quodam quatuor ad vitã cõtẽplatiuã ptinẽt. [Art. 1. 2. & 3.] Primo quidẽ uirtutes morales: secũdo ãt alii actus, pter cõtẽplationẽ: tertio uero cõtẽplatio diuinorũ effectuũ: quartũ uero cõtẽplatiuũ ẽ ipsa cõtẽplatio diuinę veritatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, q Dauid cognitionem operũ Dei q̃rebat, ut ex hoc manuduceretur in Deũ. Vñ alibi dicit Psa. 142. Meditatus sum in omnibus operibus tuis, & in factis manuũ tuarũ meditabar: expandi manus meas ad te.

AD

AD II dicendum, q ex considerõe diuinorum iudiciorum manuducitur hõ in contemplatione diuinæ iustitiæ. Ex considerõe autem diuinorum beneficiorum, & promissorum manuducitur hõ in cognitionem diuinæ misericordiæ, seu bonitatis, quasi per effectus exhibitos, vel exhibendos.

AD III dicendum, q per illa, sex designanẽ gradus, q̃bus per creaturas in Dei cõtẽplationẽ ascendiẽ. Nã in primo gradu ponitur perceptio ipsorũ sensibiliũ. In scđo uero gradu ponit ꝓgressus a sensibilibus ad intelligibilia. In tertio uero gradu ponit diiudicatio sensibilium sñ intelligibilia. In quarto uero gradu ponit absoluta considerõ intelligibilium, in q̃ per sensibilia peruenit. In quinto uero gradu ponit contemplatio intelligibiliũ, q̃ per sensibilia inueniri non pñt: sed per rõem capi possunt. In sexto gradu ponit considerõ intelligibilium, quæ rõ nec inuenire, nec capere põt, quæ. s. pertinent ad sublimem contemplationem diuinæ veritatis, in qua finaliter contemplatio perficitur.

AD IIII dicendũ, q vltima perfectio intellectus est veritas diuina: aliæ autem ueritates perficiunt intellectum in ordine ad veritatem diuinam.

SVP. QV. CLXXX. ART. V.

[Porr.a 852] [1. q. 12. ar. 11. & 1. 2. q. 93. ar. 2. & 3. d. 35. q. 2. art. 2. & 4. di. 49. q. 2. art. 7. & 3. con. c. 47. & uer. q6. 10. art. 11. & quol. 1. art. 1.]

IN art. 5. eiusd. q6. aduerte circa titulũ, q non est hic q6 de diuina oipotẽtia, cum dr̃, An possit uita contẽplatiua ꝑtingere ad diuinã uisionẽ &c. Sed ly possit, denotat potentiã ordinariã sñ indiuidum naturæ modum. Et similiter in rñsione ad primum, cũ Dionysius dicit, Si aliqs uidens Deum, intellexit qđ uidit, nõ ipsum uidit, intelligit de cõi uisu scripturæ, quo multi dñr uidisse Deum, siue imaginarie, siue intellectualiter. Et hæc dico pp Moysem, & Paulũ. [Li. 6. c. 37. circa finẽ.]

ARTICVLVS V.

Vtrum vita contemplatiua secundũ statum huius vitæ possit pertingere ad visionem diuinæ essentiæ.

AD QVINTVM sic ꝓcedit. Vr̃ q vita contemplatiua ſm statũ huius vitæ possit pertingere ad uisionem diuinæ essentię: quia vt hr̃ Genes. 32. Iacob dixit, Vidi[h] Deũ facie ad faciẽ, & salua facta est aïa mea: sed[h] visio faciei Dei est visio diuinæ essentiæ. ergo vr̃ q aliqs per contemplationem in pñti vita possit se extendere ad uidendum Deum per essentiam.

¶2 Præt. Greg. dicit in 6. mor.* q viri contemplatiui ad semet ipsos introrsus redeũt in eo q spũalia rimanẽ, & [h] nequaquã secũ rerum corporaliũ umbras trahunt, vel fortasse tractas manu discretionis abigunt. Sed incircumscriptum lumẽ uidere cupiẽtes, cunctas circũscriptionis suæ imagines deprimũt, & in eo q sup se cõtingere appetũt, uincũt qđ sũt: sed hõ nõ impediẽ a uisione diuinæ essentiæ, q̃ est lumẽ incircũscriptũ nisi p hoc, q necesse hẽt itẽdere corporalib. phãtasmatibus. ergo vr̃ q contemplatio pñtis uitæ potest se extendere ad uidendũ incircunscriptum lumẽ per essentiã.

¶3 Præt. Greg. in 2. de Dial. dicit.* Aïæ uidẽti creatorẽ angusta est oïs creatura. [Li. 2. c. 35. a medio.] Vir ergo Dei, s. beatus Bñdictus, q intra globũ igneũ angelos quoq; ad cęlos redeũtes uidebat, hoc ꝓculdubio cernere nõ nisi in Dei lumine poterat: sed beatus Bñdict[o] adhuc pñti vita viuebat.[h] ergo cõtẽplatio pñtis vitæ põt se extendere ad uidendam Dei essentiam.

SED CONTRA est, qđ Greg. dicit super Ezech.* Quãmdiu in hac mortali carne viuiẽ, nullus ita in [Hom. 14. iter med. & finem.] contemplationis uirtute proficit, ut in ipso incircunscripti luminis radio mentis oculos infigat.

RESP. Dicendum, q sicut Aug. dicit 12. super Genes. ad lram, * Nemo[d] videns Deũ, uiuit ista vita, qua mortalr̃ uiuiẽ in istis sensibus corporis. [Li. 12. c. 27 circa fin. tom. 3. D. 481.] Sed nisi ab hac uita quisq; quodãmõ moriaẽ siue oïno exiens de corpore, siue alienatus a carnalibus sẽsibus, in illã nõ subuehiẽ uisionẽ, q̃ s diligentius pertractata sunt,* ubi dictũ est de raptu: & in primo, vbi actũ est de Dei uisione.* [q. 175. art. 4. & 5.] [† p.p. q. 12 ar. 11.] Sic ergo dicendum est, q in hac vita põt eẽ aliqs dupr̃. Vno mõ, ſm actũ, inq̃tum s. actualr̃ utiẽ sensibus corporis. Et[n] sic nullo[d] mõ contemplatio pñtis uitæ põt pertingere ad uidendum Dei essentiã.[a] [Concl. n] [D. 10.] Alio mõ, põt esse aliquis in hac uita potentialr̃, & non ſm actum, [Concl. p.] inquantum aïa eius est corpori mortali coniũcta ut forma, ita tñ ut nõ utaẽ corporis sensibus, aut ẽt imaginatione, sicut accidit in raptu: & sic[p] põt contẽplatio huius uitæ pertingere ad uisionẽ diuinæ essentiæ.[q] Vñ supremus gradus contẽplationis pñtis uitæ ẽ, qualem habuit Paulus in raptu, ſm quẽ fuit medio modo se hñs iter statũ pñtis uitæ, et futuræ.

AD PRIMVM ergo dicendum, q sicut Dion.* in epis. ad Caium monachum dicit. [In epis. q incipit. Tenebræ, in med. illi*.] Si aliquis uidẽs Deũ, intellexit quod uidit, non ipsum uidit, sed aliquid eorum quæ sunt eius. Et Greg. dicit super Ezech.* [Hom. 14. iter med. & finem.] q nequaq̃ oipotens Deus iam in sua claritate conspiciẽ, sed quiddam sub illa speculaẽ aïa, uñ recte proficiat, & post ad uisionis eius gloriam pertingat. Per hoc ergo q Iacob dixit. Vidi Deum facie ad faciem, non est intelligendum, q Dei essentiã uiderit, sed quòd formam, s. imaginariam uidit, in qua Deus locutus est ei: uel quia per faciẽ quemlibet cognoscimus, [2. responsio] cognitionem Dei faciem eius uocauit, sicut gl. Greg. ibidem dicit.*

AD II dicẽdum, q contemplatio humana ſm statum præsentis uitæ, non põt esse absque phantasmatibus: [Gl. ord. sup hunc locum ex Greg. D. 190.] quia connaturale[d] est homini, ut species intelligibiles in phantasmatibus uideat, sicut Phil. dicit in 3. de anima. Tãmen intellectualis cognitio non sistit in ipsis phãtasmatibus, sed in eis cõtemplatur puritatem intelligibilis ueritatis: & hoc non solum in cognitione naturali, sed etiam in eis, quæ per reuelationem cognoscimus. Dicit enim Dion. 1. c. cęlest. hierarc.* q angelorum hierarchias manifestat nobis diuina claritas in quibusdam symbolis figuratis, in cuius uirtute restituimur in simplum radium, i. in simplicem cognitionem intelligibilis ueritatis. [Ex c. 1. cœlest. hierar. a medio colligitur.] Et sic intelligendũ est quod Greg.* dicit, q contemplantes corporalium rerum umbras non secum trahunt, [Loco citato in arg.] quia uidelicet in eis non sistit eorũ contemplatio, sed potius in consideratione intelligibilis ueritatis.

AD III dicendum, quòd ex uerbis Greg. non daẽ intelligi, quòd beatus Bñdictus Deum in illa uisione per essentiã uiderit, sed uult oñdere, quòd quia uidenti Creatorẽ angusta est oïs creatura, cõsequens est, quòd per illustrationẽ diuini luminis de facili possint quæcumque uideri: unde subdit. Quantumlibet. n. parum de luce creatoris aspexerit, breue ei fuit omne quod creatum est.

Universidad de Deusto Biblioteca

Pere. p te. 853

Sup. q. 179 art. 1. ad 3. Et uer. q. 8 ar. 15. ad 3 & q. 10. ar. 8. ad. 9. Et 16. in 4. le 3. cont. 2. 2, li. op. 10. li. 3. c. 2. & 4.

*C. 4. par. 1, a med.

†Cap. 4. de diui. nom. par. 1. a medio.

SVP. QV. CLXXX. ARTIC. VI.

IN art. 6. eiusd. q. circa distinctionẽ motuum contemplationis per circularẽ, rectũ, & obliquum, aduerte primum, qđ quia hæc distinctio cõis est angelis & hoibus, & nobis comprehensoribus & viatoribus: ideo non pôt unico exemplo quodlibet membrum declarari. Sed ex his facile cõe quid colligi pôt, ut motus circularis sit ipsa simplex Dei cõtemplatio. Rectus uero in nobis quidẽ discursus nãlis, in angelis uero illuminatio, qua superiores illuminant inferiores quasi nãliter. Obliquus autem diuinis innitur ut principiis, & discursu in nobis, vel illuminatione in angelis ut actu, seu effectu, ut sic sit compositus ex recto & circulari. Et scias q, iste sermo est parabolic* ad similitudinẽ motus circularis, qui proprius est cęlo, & motus recti, s. a medio, vel ad medium, qui proprius est elementis: & motus obliqui, quem experimur cõtinue in agitatione uentorum, & proprius est mistis. Vnde non oportet omnimodã similitudinẽ in metaphora hac quærere, sed sat est intelligere quod dicitur.

¶In eodẽ art. in rẽsione ad 2m, dubiũ occurrit circa illa uerba, q angeli indesinẽter absque principio & fine intuenẽ Deũ. Nam cum angeli nõ fuerint creati ab æterno, nec ẽt fuerint beati ab æterno, constat quòd nõ absque principio experiuntur uidere Deum.

Lib. 1. ca. 5

¶Ad hoc dr, q visio beata, de qua est sermo, qua angeli uidẽt Deum, pôt iudicari, seu considerari dupliciter. Vno mõ, sm se, hoc est, sm rõem suæ ordinis, & suæ propriæ mensuræ. Alio mõ, ex parte uidentis. Et si consideret sm se, sic cum constet q est diuini ordinis, & propria eius mensura est non tps qdcumque, nec æuum, sed æternitas, participata sn, vt in q. 6. 10. primi libri huius operis patet, & æternitati participatæ accidat hẽre principium durationis; cõnamque conterna esse æternitati per essentiam, ut patet si Deus creasset unum angelum beatum ab æterno; iõ uisio beata angeli uerẽ sm se dr absque principio & fine: quãuis ut dictum est, accidit ei habere principiũ ex parte uidentis, qđ est sm membrũ, qđ est considerare visionem beatam secũdo mõ. Sic.n. considerata principium habet durationis. Sicut si diceremus, q motus circularis caret principio & fine sm se. Per accidens tamen, si qsque inchoatur, diceret habere principium.

¶In eadem rẽsione circa motum circularem aĩę nãe nota progressum huiç, scilicet, ut primo anima aciem intellectionis a compositis ad simplicia reducat, hoc est, a sensibilibus quæ constat esse composita ad seipsam intus contemplandã, q est simplex, perueniat. Et hic est primus grad*. Deinde a seipsa ascẽdat discurrendo ad cõtẽplationẽ quidditatis simplicis, ita q hoc fiat in termino discursus absque discursu aliquo, tamq si cõtẽpletur unã substantiã separatam. Et hic modus videtur esse progressus ille, quem posuit Auempace in ascensu ad substãtias separatas expoliãdo quidditatẽ a quidditate. Et in hac speratione non est error, sed aut rõnum, aut nihil attingitur, ut dicitur in nono metaphisic. Et quoniam in hoc gradu, quantũ ad propositũ spectat, principaliter consideratur exclusio discursus, iõ anchor exemplariter declarauit hunc gradum in cognitione complexa primorũ principiorum in qua est clare euidentia sine discursu. Post hoc ãt duos grad*, tertius ponitur, in quo ipsa contemplatio diuinæ Veritatis consistit sm assimilationẽ ad visionẽ, qua angeli uident Deum.

¶Sed statim accidit hic dubiũ, quo pacto tertius hic gradus attribuat vitæ cõtẽplatiuę hois in via, cum nõ possimus vltra ascẽdere, q secundus grad* donet. Constat .n. q sũmum in contẽplatione nra gradũ obtinet, cũ aĩa expoliãdo qdditatẽ a qdditate ad simplicẽ qdditatẽ intuẽdã puenit. Quia uis nec per hoc pertigere possit ad quidditatem intelligẽdã aliquã substantiã separatã, ut diffuse habes l 3. cõtra Ge. c. 45

¶Ad hoc dr, q doctrina ista theologica est nec sistit in puris nãlibus: sed de natura nãe pficit gta diuinæ illuminationis, tractat. Et ppea licet nãliter nõ possimus cõtemplando supra sm gradũ ascendere, sm in diuini luminis participatonẽ alu* mẽs humana conscendit non sine phãtasmatibus tñ. Et sic mot* circularis, hoc est, vniformis Dei contẽplatio, cũ cõtẽplatiõe nra saluat. Pôt & aliter dici, q sed s gradus differt a tertio in hoc, q obiectũ secundi ẽ qdcumq; simplex intelligibile, ad q intuẽdum figit sine discursu aliquo: obiectũ ãt tertii est non quodcumque simplex intelligibile, sed solus Deus. Naturalis autem progressus est ascendere a quocumque intelligibili simplici ad Deum ipsum & sic tertius gradus ponitur superior secundo, sicut habens obiectum determinatum simplicissimum & cæter. respectu habentis obiectũ indeterminate. Et hæc responsio subtilior, & magis consona literæ videtur: quoniam in secundo gradu indeterminate ponitur obiectum, in tertio uero determinate. Oportet tamen huiusmodi contemplationem Dei diuina illuminatione fulciri, alioqui similitudinis angelicę visionis expers esset.

¶In eod. art. in resp. ad 3, & 2. simul, dubium occurrit circa sufficientiam horũ motuũ cõtemplationis: qm pcermissus vr motus, quo aĩa a magis intelligibilib. ad minus intelligibilia, seu sensibilia contemplando procedit, & tñ constat, q hmõi contemplatio recta est, & forte frequentior. Quod aũt pcermissus motus iste, patet ex eo, q nec est motus obliquus, quia nihil est hic diuinę informatiũs: nec circularis, vt patet: nec rect* qa rectus est a sensibilib. ad intelligibilia.

¶Ad hoc dr, q qa imperfecta i aliqua spẽ, seu gñe reducunt ad perfectum illius, ideo motus iste tanq imperfectus in gñe motus recti, reducit ad motum rectum, & non pcermissus, sed sub recto comprehensus reductiue. Motus.n. rect* principaliter cõsistit in ascensu a sensibilib. ad intelligibilia, qui proprie mo.* est ad perfectionem. Secũdario ãt ad eum spectat regressus, q minoris perfectionis vr, vt sic, vt in calce lræ patet, cum contẽplatio discursiua cõis sit motui obliquo, & recto. Sed i obliquo hẽt pro rõne & principio diuinã illuminõnẽ, i recto ãt soli rõi naturali innititur.

Loco cita- to in arg.

ARTICVLVS VI.

Vtrũ operatio contẽplationis conuenienter distinguatur per tres motus circularẽ, rectũ, & obliquũ.

AD SEXTVM sic pcedit. Vr q inconuenienter operatio contẽplationis distinguatur p tres motus, circularẽ, rectũ, & obliquum. 4. c. de Diu. nom.* Contemplatio.n. tñ ad quietem pertinet, sm illud Sap. 8. Intrãs in domũ meã, cõquiescã cũ illa: sđ h mot* qeti opponit. ñ ergo opationes cõtẽplatiuæ uitæ p motus designari debẽt.

¶2 Pręt. Actio cõtẽplatiuę uitę ad intellectũ ptinet, h sm quẽ hõ cũ angelis cõuenit: sed i angelis alr assignat Dionys. † hos motus, q in aĩa. Dicit.n. motũ circularẽ angeli esse sm illuminatiões pulchri & boni. Motũ ãt circularẽ aĩæ sm plura đterminat, quorũ primũ est introitus aĩæ ab exterioribus ad seipsam. Sm est quædã conuolutio virtutũ ipsius, per quã aĩa liberat ab errore, & ab exteriori occupatione. Tertiũ ãt est vnio ad ea q supra se sunt. Sr ẽt differẽter describit motũ rectum utriusq;. Nã rectũ motũ angeli dicit esse, sm q procedit ad subiectorũ puidẽtiã: motũ ãt rectũ aĩæ ponit i duobus. Primo qdẽ in hoc, q progredit ad ea q sunt circa ipsam. Scđo aũt in hoc, q ab exteriorib. ad simplices cõtẽplationes eleuat. Sđ et motũ obliquũ diuersimode in vtrisq; đterminat. Nã obliquũ motũ i angelis assignat in hoc, q prouidẽdo minus hñtib. manẽt i idẽtitate circa Deũ. Obliquũ ãt motũ aię assignat ex eo q aĩa illuminat diuinis cogitationib. rõaliter & diffuse. Nõ ergo uidentur conuenienter assignari operationes contẽplationis per modos pdictos.

¶3 Pręt. Ricard. de Sãcto Vict. in lib. de cõtempl.* ponit multas alias drias motuũ ad similitudinẽ uolatiliũ cęli, quorũ qđã nũc ad altiora se extollũt, nũc ãt in inferiora demergunt & hoc sæpius repetere vĩr. Alia uero dextrorsũ, ul sinistrorsum diuertunt multoties. Quædã vero mouent in anteriora, uel posteriora frequenter. Alia uero quasi in gyrũ uertunt sm latiores, uel contractiores circuitus. Quædã uero quasi immobiliter suspẽse in uno loco manẽt. h ergo vr q nõ sint solum tres motus contemplationis.

IN CONTRARIVM est authoritas Dionysij.*

Loco cita- in arg. 2.

RESP. Dicendum, q sicut dictum est s,* operatio intellectus, i qua cõtẽplatio essentialiter consistit, motus dr, sm q motus est actus pfecti, ut Phil. dicit in 3. de anima.* Quia uero per sensibilia in cognitionẽ intelligibilium deuenimus, operationes aũt sensibiles sine motu non fiunt, inde est q ẽt operationes intelligibiles quasi motus quidam describuntur, & sm similitudinem diuersorum motuũ earũ differentia assignatur. In motibus ãt corporalibus perfectiores & primi sunt locales, ut probat i 8. physi.† & iõ m sub eorũ similitudine potissimæ operationes intelligibiles describunt, quorum quidem sunt tres differẽtię*. Nã qdã est circularis, sm quẽ aliquid mouetur uniformiter circa idẽ centrum. Alius ãt est rectus, sm quem aliquid procedit ab uno in aliud. Tertius ãt est obliquus, quasi compositus ex utroq;: & iõ in operationibus intelligibilib* id q simpr hẽt uniformitatẽ, attribuitur motui circulari. Operatio ãt intelligibilis, sm quã pceditur de uno in aliud, attribuit motui recto. Operatio ãt intelligibilis hñs aliqd uniformitatis simul cũ pcessu ad diuersa, attribuit motui aliquo.

*q. 179. artic. 1. ad 3.

Lib. 3. tex. 28. tom. 2.

Lib. 8. tex. 55. & 57. to. 2. Com. 1. m

AD PRIMVM ergo dcđm, q motus corporales exteriores opponuntur quieti cõtemplationis, quæ intelligitur esse ab exterioribus occupationibus: sed motus intelligibilium operationum ad ipsam quietẽ cõtemplationis pertinent.

AD II dcđm, q hõ conuenit in intellectu cũ angelis in gñe, sed uis intellectiua est multo altior in angelo, q i hoie: & iõ alio mõ oportet hos motus i hoib. & i angelis assignare, sm q diuersimode se hñt ad uniformitatẽ. Intelĩs.n. angeli habet cognitionẽ uniformẽ sm duo. Primo qdẽ, qa ñ acqrit itelligibilẽ ueritatẽ ex uarietate rerũ cõpositarũ. Scđo, d qa ñ itelligit ueritatẽ itelligibilẽ discursiuè, sđ simplici ituitu. Intelĩs vero aię a sensibilibus rebus accipit intelligibilẽ veritatẽ, & cũ quodam discursu rõis ipsius eã intelligit. Et iõ Diony.* motum circularem in angelis assignat, inquantũ vniformiter & indesinẽter absq; principio & fine intuenẽ Deũ: sicut motus circularis carens principio & fine uniformiter est circa idẽ cẽtrũ. In aĩa vero anteq ad istã vniformitatẽ perueniat, exigit, q duplex ei* difformitas amoueat. Primo qdẽ, illa q est ex diuersitate exteriorũ rerũ, prout s. relinqt exteriora: & hoc est, qđ primo ponit in motu circulari animæ introitũ ipsius ab exteriorib. ad seipsam. Secundo ãt oportet q remoueat secunda difformitas, quæ est per discursum rõnis. Et hoc idẽ cõtingit sm q omnes operationes animæ reducunt ad simplicẽ contemplationem intelligbilis veritatis. Et hoc ẽ q secũdo dicit, q necessaria est vniformis conuolutio intellectualiũ virtutũ ipsius, ut s. cessante discursu figatur eius intuitus in cõtẽplõne vnius simplicis veritatis. Et in hac operõne aĩæ nõ est error, sicut patet, q circa intellectũ primorũ principiorũ nõ errat, q simplici ituitu cognoscimus. Et tunc istis duob. præmissis, tertio ponitur vniformitas conformis angelis, sm q ptermissis oibus, in sola Dei cõtemplatione persistit. Et hoc est q dicit, Deinde sic uniformis facta vnite, i. conformiter vnitis virtutibus, ad pulchrũ & bonũ manuducit. Motus ãt rectus in angelis accipi non pôt sm id q in considerando procedat ab vno in aliud, sed solum sm ordinem suæ prouidentię, sm. s. q angelus superior inferiores illuminat p medios. Et hoc est quòd dicit, q in directum mouentur angeli quãdo procedunt ad subiectorum prouidentiam recta omnia trãseuntes, idest, secundum ea, quæ secundum rectum ordinẽ disponuntur. Sed rectum modum ponit anima secundum hoc, q ab exteriorib. sensibilibus procedit ad intelligibiliũ cognitionem. Obliquum autẽ motum ponit in angelo compositum ex recto & circulari, inquantum sm contemplationem Dei inferiorib. prouidet. In anima autem ponit motum obliquũ, similiter ex recto, & circulari compositum, prout illuminationibus diuinis ratiocinando utitur.

D. 14

AD III dicendum, q illę diuersitates motuum, quæ accipiũtur sm driam eius quod est sursum & deorsum, dextrorsũ & sinistrorsum, ante & retro, & sm diuersos circuitus, oẽs continentur sub motu recto, uel obliquo: nam per oẽs designatur discursus rõnis. Quod quidem si fit a gñe ad speciẽ, uel a toto ad partem, erit, ut ipse exponit,* sm sursum, & deorsum. Si verò fit ab uno oppositorũ in aliud, erit sm dextrorsum & sinistrorsum. Si uerò fit a causis in effectus, erit ante & retro. Si verò fit sm accidentia q circunstant rem ppinquam, vel remotam, erit circuitus. Discursus autem rõis, qñ est a sensibilibus ad intelligibilia sm ordinem naturalis rationis, ptinet ad motum rectum. Qñ autem est sm illuminationes diuinas, pertinet ad motum obliquum, ut ex dictis patet.* Sola autẽ immobilitas quam ponit, pertinet ad motũ circularem. Vñ patet q D. on.* multo sufficiẽtius, & subtilius motũ cõtẽplationis describit.

Loco cita- in in arg.

In solus. ad 2.

ARTICVLVS VII.

Vtrum contemplatio delectationem habeat.

AD SEPTIMVM sic pcedit. Vr q cõtẽplatio delectationẽ nõ hẽat. Delectatio.n. ad vim appetitiuã ptinet: sed cõtẽplatio principr cõsistit h in intellectu ergo vr q delectatio non pertineat ad cõtemplationem.

¶2 Pręt. Omnis contentio, &

Locis in argu. 1. & 2. citatis.

SVP. QV. CLXXX. ART. VII.

IN art. 7. eiusd. q. in corp. ar. aduerte q cum dr, q delectatio cõtemplationis excedit omnem humanã delectationem, intelligitur non solum secundum se, sed etiam quo ad nos ex parte aĩæ habentis habitũ contemplatiuæ charitatis. Et signũ eius est, q talis tolerat quęcunque contraria delectationibus corporalib. & sensibilibus, potius q amittat contemplatiuam delectationem. Videmus.n. tales præferre cõtemplationem delectationib. tam uenereorũ, & cibi & potus, & reliquorum bonorũ mũdi, puta, gloriæ, dignitatum &c. Quod ex votum affectu procul dubio procedit.

Per. per te. 854

1. 2. q. 3. a. 5. co. Et 4 dis. 15. q. 4 a. 2. q. 1. ad 1. Et 8. 5. 2. de hebdo. prine.

¶In resp. ad primũ eiusd. art. circa illa verba, Et hæc est ultima perfectio vitæ cõtemplatiuę, vt. sn solũ di-

Universidad de Deusto Biblioteca

uina veritas videat, sed etiam ut amet, gradis Cōmul occurrere ꝙ fruitione, seu felicitate æterna cōtra authorē, ꝙ cōsistet in actu amandi, nisi in articulo secundo huius, ꝙ q. 4. ad primū, determinasset ꝙ amor ptinet ad extrinsecā perfectionē vitæ cōtēplatiuæ. Et ppea cū hic dr, ꝙ est ultima pfectio, intelligēdū est de pfectiōe extrinseca. Quā ꝙ de felicitate in quo consistat, est de perfectiōe essentiali. Et sic omnia consonant.

Li. 10. c. 4. 10. 5.

¶ In ratione ad quartum eiusdē articuli eirca claudicationē Iacob, hoc est, defectum tpalem annexū vitæ contēplatiuæ, aduerte ꝙ dupliciter refferi ptad cōtemplatiuam tpalis defectus. Primo, ut conseq enter ex ipsa cōtemplatione, qa. s. dū inhærens est cōtemplationi diuinæ, deficit ab amore tpali. Secūdo, ut augens amorē contemplationis: qa debilitato tpali amore, magis inardescit amor spūalium. Quē n. tpalib. ñ confidit, spūalib. necesse ē innitat, sicut claudicans vno pede, innititur alteri sano. Et hanc secundā relationem tractat hic ex Greg. author.

Ho. 14. a medio.

Ho. 14. in ter mediū & finem.

ꝙ oē certamen impedit delectationē: sed in contemplatione est contentio & certamē. dicit .n. Greg. super Ezec.* ꝙ anima cum contemplari Deū nititur, velut in quodā certamine posita: mō quasi exuperat: qa intelligendo & sentiendo de incircūscripto lumine aliqd degustat: mō succūbit, qa degustādo iterū deficit. ergo uita contemplatiua nō habet delectionem.

¶ 3 Pręt. Delectatio sequit operōnem perfectā, ut dr 10. Ethi.† sed contemplatio vię est imꝑfecta, ſm illud 1. ad Cor. 13. Videmus núc per speculū in ænigmate. ergo vr ꝙ vita contemplatiua delectationem nō habeat.

¶ 4 Pręt. Læsio corporalis delectationē impedit: sed contēplatio inducit læsionem corporalē. unde Ge. 32. dr, ꝙ Iacob postq̄ dixerat, Vidi Dñm facie ad faciem, claudicabat pede, eo ꝙ tetigerit neruū femoris eius, & obstupuerit. ergo videtur ꝙ in vita contemplatiua non sit delectatio.

Sed contra est, ꝙ de contemplatione sapientię dr Sap. 8. Non hēt amaritudinē cōuersatio illius, nec tædiū cōuictus eius, sed lætitiam & gaudiū. Et Greg. dicit super Ezech.* quòd cōtemplatiua vita amabilis valde dulcedo est.

Resp. Dicēdm, ꝙ aliqua contemplatio pōt esse delectabilis dupliciter. Vno mō, rōe ipsius operationis: quia vnicuique delectabilis est operatio sibi conueniens ſm propriam naturam, vel habitū. Contemplatio āt veritatis competit homini ſm suam naturam, prout est animal rationale: ex quo contingit, quòd omnes homines natura scire desiderant: & per consequens in cognitione veritatis delectantur. Et adhuc magis fit hoc delectabile habenti habitū sapientiæ & scientiæ, ex quo accidit ꝙ sine difficultate aliquis contemplatur. Alio mō, contemplatio redditur delectabilis ex parte obiecti, inquantū s. aliquis rem amatam contēplatur. Sicut ēt accidit in visione corporali, quę delectabilis redditur, non solum ex eo ꝙ ipsū videre est delectabile: sed ēt ex eo ꝙ videt quis personam amatam. Quia ergo vita contemplatiua præcipue consistit in contemplatione Dei, ad quam mouet charitas, ut dictum est,* inde est ꝙ in uita cōtemplatiua nō solū est delectatio rōe ipsius contēplationis, sed ēt rōe ipsius diuini amoris. Et quantū ad vtrumq; eius delectatio oēm delectationem humanā excedit. Nā & delectatio spūalis potior est q̄ carnalis, ut s. habitū est,* cū de passionib. age

Ar. 1. huius q, & ar. 4. Concl. m

1. 2. q. 31. ar. 5.

retur, & ipse amor quo ex charitate Deus diligit, oēm amorē excedit. Vñ & in Psa. 33. dr: Gustate, & videte, quoniam suauis est Dominus.

Ad primum ergo dicēdm, ꝙ vita contemplatiua, licet essentialiter consistat in intellectu: principiū tñ hēt in affectu, inquantū videlicet aliquis ex charitate ad Dei contemplatiōnē incitat. Et quia finis rñdet principio, inde est ꝙ ēt terminus & finis cōtēplatiuæ vitę habet in affectu, dum. s. aliqs in visione rei amatæ delectatur, & ipsa delectatio rei visæ amplius excitat amorē. Vnde Greg. dicit super Ezec.* ꝙ cum quis ipsum, quē amat, viderit, in amorē ipsius amplius ignescit. Et hæc est ultima perfectio contemplatiuæ uitæ, ut scilicet non solum diuina veritas videatur, sed etiam ut amet.

D. 1159.

Homi. 14. a medio.

Ad II dicēdm, ꝙ contentio, vel certamen ꝙ prouenit ex contrarietate exterioris rei, impedit illius rei delectationem. Non. n. aliquis delectat in re, cōtra quā pugnat, sed in re ꝓ qua quis pugnat, cū eā hō adeptus fuerit, cæteris parib. magis in ea delectatur. Sicut Aug. dicit in 8. confe.* ꝙ quanto fuit maius periculū in ꝓlio, tanto maius est gaudiū in triūpho. Nō est āt in cōtemplatione contentio & certamen ex contrarietate veritatis quā contēplamur, sed ex defectu nr̄i intellectus, & ex corruptibili corpore, ꝙ nos ad inferiora retrahit, ſm illud Sap. 9. Corpus quod corrūpitur, aggrauat animā, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Et inde est ꝙ quando homo pertigit ad contemplationem veritatis, ardētius eā amat: sed magis odit proprium defectum, & grauitatē corruptibilis corporis, ut dicat cum Apostolo. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Vñ & Greg. dicit super Ezec.* Cū Deus iam per desiderium & intellectum cognoscitur, omnem voluptatem carnis arefacit.

Li. 8. ca. 3. ante mediū to. 1.

Homi. 14. aliquantulum a me.

Ad III dicēdm, ꝙ contēplatio Dei in hac vita imꝑfecta ē respectu contēplōnis pr̄iæ, & sīr delectatio cōtēplationis viæ est imperfecta respū delectationis cōtēplationis patriæ, de qua dr in Ps. 35. De torrente voluptatis tuę potabis eos. Sed contēplatio diuinorū, q̄ habet in uia, etsi sit imꝑfecta, tñ est delectabilior oī alia cōtēplatione quantumcunque pfecta, ꝑ excellentiā rei contemplatæ. Vnde Philo. dicit in 1. de partib. animaliū.* Accidit circa illas honorabiles existentes & diuinas substantias, minores nobis existere theorias: sed etsi ſm modicū attingamus eas, tñ ꝑ honorabilitatē cognoscendi delectabilius aliqd habent, q̄ q̄ apud nos omnia. Et hoc est ēt quod Greg. dicit super Ezechielem.* Contemplatiua uita amabilis valde dulcedo est, quæ sup semetipsam animā rapit, cælestia aperit, spūalia mētis oculis patefacit.

Lib. 1. c. 5. circa principiū to. 4.

Hom. 14. a medio.

Ad IIII dicēdm, ꝙ Iacob post contemplationem uno pede claudicabat: quia necesse est ut debilitato amore sęculi, conualescat aliquis ad amorem Dei, ut Greg. dicit super Ezechielem.* Et iō post agnitionem suauitatis Dei vnus in nobis pes sanus remanet, atque alius claudicat. Omnis eñ qui uno pede claudicat, solum illi pedi innititur, quem sanum habet.

Ho. 14. in Ezech. inter mediū & finem.

SVP.

SVP. QV. CLXXX. ARTIC. VIII.

Tert. par. 855

e. q. 10. ar. 4. ad 3. Et 4. dist. 35. q. 1. art. 4.

IN art. 8. eiusd. q. tria sūt notāda. Primū cū dr, in opibus cōtēplatiuæ corporaliter non laboramus, ly corporaliter, nō sumitur vt distinguit contra spūaliter, hoc est, immaterialiter: quia cōstat sic corporaliter nos laborare contēplādo in parte sensitiua ministrāte intellectui, cuius signū est fatigatio in continuādo, ꝙ cōmunicatione quodāmodo relicta spūum. Sed accipit corporaliter, vt distinguit contra aialiter, sicut corpus distinguit contra animam. Sic enim solum corporaliter laborant qui membris coporalibus operādo vtunt, vt artifices, agricolæ, & hmōi. Contemplatio aūt fit sedendo & quiescendo, & ideo absq; corporali labore fieri dicitur.

Li. 10. c. 40 parū ante fin. to. 1.

Li. 5. c. 23. circa med.

¶ Scdm est, ꝙ dū ibidē subdit, Vnde magis continuè in hmōi opibus psistere possimus, intelligendum est non totaliter, sed ꝙ ex hac conditione habetur non nulla ratio diuturnitatis in contemplando. Ita ꝙ cum sit hic sermo de diuturnitate, quo ad nos, non est intentionis præsentis littera dicere, ꝙ vita cōtemplatiua ex parte nr̄i sit totaliter diuturna, eo qa nō est ibi labor corporalis: qm ēt ex parte nr̄i min' diuturna inuenitur, dum ex corporis grauitate retrahimur ab altitudine contēplationis, ut in calce qōnis sequētis author ex Gregorio dicit. Sed intendit ꝙ ex hoc contemplatio ex parte nr̄i est magis continua, hoc est, magis ac magis cōtinuari pōt, ꝙ corporalis labor ibi non interuenit. Hæc. n. negatio impedimenti laboris, manifestè ad maiorē continuitatē confert.

Li. 10. Eth. c. 7. ad fin. pcipue to. 5.

Homil. 14. a medio.

Concl. q

Li. 1. c. 13. inter principiū & mediū. concl. p

¶ Tertiū est i ratione ad sm̄, vbi manifeste hēs, ꝙ superius diximus de motu circulari in hac vita, hoc est, summa Dei contemplatione, & ꝙ possibilis, & ꝙ diuina, & ꝙ transitoria est.

ARTICVLVS VIII.

Vtrū vita contēplatiua sit diuturna.

AD OCTAVVM sic ꝑcedit. Vr ꝙ vita cōtēplatiua nō sit diuturna. Vita. n. contemplatiua essentialiter cōsistit in his q̄ ad intellectū ptinent: sed oēs intellectiuæ pfectiones huius vitę euacuabūtur, ſm illud 1. ad Cor. 13. Siuè prophetię euacuabūtur, siuè linguę cessabūt, siue scientia destructur. ergo vita contemplatiua euacuatur.

¶ 2 Pręt. Dulcedinē contemplationis aliqs hō raptim & ptrāseundo degustat. vñ Aug. dicit in 10. confess.* Intromittis me in affectū multū inusitatū introrsus ad quā nescio dulcedinem, sed redeo in hoc ærūnosis pōderib. Greg. ēt dicit 5. Moral.* exponens illud Iob. 4. Cū spūs me pñte trāsiret. In suauitate, inqt, cōtēplationis intimæ nō diu mēs figit, qa ad semetipsā ipsā immēsitate luminis reuerberata reuocat.* ergo vita contemplatiua non est diuturna.

¶ 3 Pręt. Illud qd̄ nō est homini cōnaturale, nō pōt esse diuturnū: vita aūt contēplatiua est melior, q̄ ſm hoiem, vt Phil. dicit i 10. Eth.* ergo vr ꝙ uita cōtemplatiua non sit diuturna.

Sed contra est, ꝙ Dñs dicit Luc. 10. Maria optimā partē elegit, quæ non auferet ab ea: quia ut Greg. dicit sup Ezec.* cōtemplatiua hic incipit, vt in celesti patria perficiatur.

Resp. Dicendum, ꝙ aliquid pōt dici diuturnū dupliciter. Vno modo, ſm suā naturā: alio mō quo ad nos. Scdm se qdē manifestū est, ꝙ uita contēplatiua diuturna est dupliciter. Vno mō, eo ꝙ uersat circa incorruptibilia, & immobilia. Alio mō, qa nō hēt cōtrarietatē. Delectationi. n. q̄ est in cōsiderando, nihil est contrariū, ut dr in 1. Topic.* Sed quo ad nos ēt uita contēplatiua diuturna est, tum qa cōpetit nobis ſm actionē incorruptibilis partis aīæ. s. ſm intellectum: unde pōt post hāc uitā durare. Alio mō, quia i operib. cōtēplatiuę corporaliter nō laboramus: undè magis in hmōi operib. continuè persistere possumus, sicut

Philosophus dicit in 10. Ethicor.†

Li. 10. c. 7. parū a pñ. tom. 5.

Ad primum ergo dicēdm, ꝙ modus contēplādi non est idem hic, & in patria. Sed uita contemplatiua dicitur manere rōne charitatis, in qua hēt & principium, & finē. Et hoc est qd Greg. dicit super Ezech.* Contemplatiua hic incipit, ut in cęlesti patria perficiatur: quia amoris ignis, qui hic ardere inchoat, cum ipsum quem amat uiderit, in amore ipsius amplius ignescit.

Homil. 14. post med.

Ad II. dicēdm, ꝙ nulla actio pōt diu durare in sui summo. Sūmum aūt contemplationis est, ut attingat ad uniformitatem diuinę contemplationis, ut dicit Diony.† sicut supra positū est.* Vnde etsi quātū ad hoc cōtēplatio diu durare nō possit, tñ quantū ad alios contemplationis actus, pt diu durare.

Ex c. 4 cęlestis Hier. pōt haberi ar. 6. huius quo ad 2

Ad III dicēdm, ꝙ Phil. dicit† uitam contemplatiuam esse supra hoiem; quia competit nobis secūdum hoc, ꝙ aliquid diuinum est in nobis. s. intellectus, qui est incorruptibilis & impassibilis in se, & ideò actio eius potest esse diuturnior.

Li. 10. Eth. c. 7. to. 5.

QVÆSTIO CLXXXI.

De Vita actiua in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de uita actiua. Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum omnia opera uirtutum moraliū pertineant ad uitam actiuam.

¶ Secundò, Vtrum prudentia pertineat ad uitam actiuam.

¶ Tertiò, Vtrum doctrina ptineat ad uitā actiuā.

¶ Quartò, De diuturnitate uitæ actiuæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum omnes actus uirtutum moralium pertineant ad uitam actiuā.

AD PRIMVM sic ꝑceditur. Vr ꝙ nō omnes actus uirtutum moralium pertineāt ad uitam actiuā. Vita. n. actiua uř cōsistere solùm in his quæ sūt ad alterum. dicit. n. Greg. super Ezechiel.* ꝙ actiua uita est panē esuriēti tribuere. Et in fine, multis enumeratis quæ ad alterum pertinent, subdit. Et quæ singulis quibusq; expediūt dispensare. Sed nō per oēs actus uirtutum moraliū ordinamur ad alios, sed solum ſm iustitiā & partes eius, ut ex supradictis patet.† Nō ergo actus omniū uirtutum moralium pertinent ad uitam actiuam.

Hom. 14. Ezec. parū ante med.

¶ 2 Pręt. Greg. dicit sup Ezec.* ꝙ per Liam, quæ fuit lippa sed fęcunda, significatur uita actiua, q̄ dū occupatur in ope, minus uidet. Sed dum modo per uerbum, mō per exemplum ad imitationē suā proximos accēdit, multos i opere bono alios gñat. Hoc autē magis uidetur ptinere ad charitatē, per quā

q. 58. art. 1. & 1. 2. q. 60 art. 2. & 3.

Hom. 14. a med. illius

SV. QV. CLXXXI. ARTIC. I.

Ter. par. m. 856

Supr. q. 80. art. 3. cor. Et opu. 17. c. 7. ad 7.

IN art. 1. q. 181. dubiū statim occurrit circa rōnem litteræ ad principalem conclusionē, consistit. n. in hoc. Virtutes morales ordinantur ad opandū principaliter, ergo ptinent essentialiter ad uitam actiuā: quia uita actiua ordinatur ad exteriorem operationem. Vr. n. hæc rō deficere procedendo ab operatione ad exteriorem operationem. Nā uirtutes morales ordinant principaliter ad operationem, sed non exteriorem: qm ordinantur ad interiorē passionum moderamen. Vita aūt actiua in exteriori operatione consistit.

¶ Ad hoc dr, ꝙ exterior operēo, ad quā ordinat actiua uita, nō est sola illa q̄ extra corpus exercetur, ut uestire nudū, pascere esurientem, & hmōi sed etiā est illa q̄ extra intellectū fit: Quod patet ex hoc, ꝙ uita actiua distinguit contra cōtemplatiuā eadem

diligimus proximũ, q̃ ad virtutes morales.ⁿ ergo vr̃ q᷑ act⁹ virtutũ moralium non pertineant ad uitam actiuam.

¶3 Præt. Sicut s̃. dictum est, *ʰ uirtutes morales disponũt ad vitã cõtemplatiuam: sed dispositio & perfectio pertinent ad idẽ.ʰ ergo vr̃ q᷑ uirtutes morales nõ ptineant ad uitã actiuã.

SED CONTRA est, q᷑ Isidor⁹ dicit in li. de sũmo bono. † In actiua vita prius p exercitium boni opis cuncta exhaurienda sunt uitia, vt in contẽplatiua iã pura mẽtis acie ad cõtemplandũ diuinũ lumen quisq; pertranseat; sed cũcta uitia nõ exhauriunt̃, nisi p actus uirtutũ moraliũ. ergo actus uirtutũ moraliũ ad uitã actiuã ptinẽt.

RESP. Dicendum, q᷑ sicut supra* dictum est, uita actiua, & cõtẽplatiua distinguunt̃ fm diuersa studia hoĩum intendentiũ ad diuersos fines, quorũ vnũ est consideratio ueritatis, q̃ est finis uitę cõtẽplatiuę: aliud aũt est exterior operõ, ad quã ordinat̃ vita actiua. Manifestũ est aũt q᷑ in virtutib. moralib. nõ principaliter q̃rit̃ contẽplõ veritatis, sed ordinat̃ ad opandum. Vñ Phil. dicit in 2. Eth.* q᷑ ad uirtutẽ quidẽ scire, parũ aut nihil prodest. Vndè manifestũ est q᷑ *ᵃ uirtutes morales ptinẽt essẽtialiter ad uitã actiuã.ᵃ Vnde & Phil. in 10. Eth.* uirtutes morales ordinat ad fęlicitatem actiuam.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q᷑ inter uirtutes morales pcipua est iustitia, qua aliqs ad alterũ ordinatur, ut Phil. probat in 5. Eth.* Vñ uita actiua describit̃ per ea q̃ ad alterum ordinant̃, non quia in his solùm, sed qa in his principalius consistit.

AD II dicẽdũ, q᷑ p actus oĩum uirtutum moralium põt aliqs proximos suos exemplo dirigere ad bonum, quod Greg.* ibi attribuit uitæ actiuæ.

AD III dicẽdũ, q᷑ sicut uirtus q̃ ordinatur in finẽ alterius uirtutis, transit quodammodo in spẽm eius: ita ẽt qñ aliqs utit̃ his quæ sunt uitę actiuæ solũ, prout disponũt ad cõtẽplationẽ, cõprehẽduntur sub uita cõtẽplatiua. In his aũt qui operibus uirtutum moralium intendunt tanquã fm se bonis, non aũt tanq̃ disponentibus ad uitã contẽplatiuam, uirtutes morales pertinent ad uitam actiuam: quàmuis etiam dici possit, quòd uita actiua dispositio sit ad uitam contemplatiuam.

ARTICVLVS II.

Vtrum prudentia pertineat ad uitam actiuam.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃ q᷑ prudentia non pertineat ad uitã actiuã. Sicut.n. uita contẽplatiua ptinet ad uim cognitiuã, ita actiua ad uim appetitiuam: prudẽtia aũt non pertinet ad uim appetitiuam, sed magis adᵇ cognitiuã. ergo prudentia non pertinet ad uitam actiuam.

¶2 Prẹt. Greg. dicit super Ezech.* q᷑ actiua uita dũ occupatur in opere,ᶦ minus uidet, undè significatur per Liam, quę lippos oculos habebat: prudentia aũt requirit oculos claros, ut rectè iudicet homo de agendis. ergo uidetur quòd prudentia non pertineat ad uitam actiuam.

¶3 Præt. Prudentia media est inter uirtutes morales & intellectuales: sed sicut uirtutes morales ptinent ad uitam actiuam, ut dictum est,* ita intellectuales ad contemplatiuam.ᵏ ergo ur̃ q᷑ prudentia non pertineat neque ad uitam actiuam, neque ad contemplatiuam, sed ad medium uiuendi genus, quod Augu. ponit 19. de ciuit. Dei.†

SED CONTRA est, q᷑ Phil. in 10. Eth.* prudentiam pertinere dicit ad fœlicitatem actiuam, ad quam pertinent uirtutes.

RESP. dicendum, q᷑ sicut supra dictum est,* id quod ordinatur ad aliud sicut ad finẽ, pręcipuè in moralibus, trahitur ad speciem eius ad quod ordinatur, sicut ille qui mechatur ut furetur, magis dr̃ fur q̃ męchus, fm Philos. in 5. Eth.* Manifestũ est autem q᷑ cognitio prudentię ordinatur ad operationes uirtutum moralium sicut ad finem. Est.n. recta ratio agibilium, sicut dicitur in 6. Eth.* Vndè & fines uirtutũ moralium sunt principia prudentiæ, sicut in eodẽ lib. Philos. dicit. Sicut ergo dictum est,ˡ quòd uirtutes in eo qui ordinat eas ad quietem contemplationis, pertinent ad uitam cõtemplatiuam: ita ᵐ cognitio prudentiæ, quæ de se ordinatur ad operationes uirtutum moralium, directè pertinet ad uitam actiuam, si tamen prudentia propriè sumatur, secundum quòd Philosophus de ea loquitur.ⁿ Si aũt sumatur cõmunius, prout scilicet comprehendit qualemcumque humanam cognitionem,ᵒ sic prudentia quantum ad aliquàm sui partem pertinet ad uitam contemplatiuam,ᵖ secundum, quòd Tullius dicit in 1. de officijs.† quòd qui acutissimè, & celerrimè potest & uidere uerum, & explicare rationem, is pru-

dentiss-

deinde distinctioẽ qua intellectus practicus distinguit̃ contra speculatiuũ, vt in art. 2. q. 179. superius patet. Et in seq. artic. in rñsione ad primũ, exp̃ssè dr̃, q᷑ prudentia q̃ hẽt finẽ in actu appetitiuæ virtutis, pertinet ad vitã actiuam. Qua igit̃ opatio exterior, ad quã vita actiua ordinatur, complectitur & interiorẽ appetitũ, qui virtutibus moralibus informat̃, & exteriorẽ operationẽ, q. s. extra corpus fit, iõ nullus defectus commissus est in processu rõnis literæ ab operãdo sic sumpto, ut ex præcedentib. & sequentibus apparet, ad opationẽ exteriorẽ, hoc est, practicam moralẽ procedendo. Et scias q᷑ sicut contẽplatio, seu actus intellectus sapientis essentialiter spectat ad vitam cõtẽplatiuã, q̃a in tali actu essentialiter consistit vita contẽplatiua: ita act⁹ uirtutũ moraliũ essentialiter, spectãt ad uitam actiuam, ita q᷑ in ipsis essentialiter consistit. Et p pñs act⁹ exteriores, q dñr ad uitã actiuã spectare, s. docere, corrigere, pascere, hospitari &c. nisi fiant boni moraliter, non spectant ad uitam actiuam, sed ad actionem debitã uitæ actiuæ. Actiua nãq; uita, morale studiũ, seu bonũ moraliter studiũ, ad actionẽ ducit. Verum nõ æqualiter uirtutes morales oẽs ad actiuam uitã spectant: sed, ut in litera dr̃, principaliter uirtutes, ut ordinãtes operationes ad alterũ, inter quas pcipue est iustitia, primo spectant ad actiuã uitam. Q̃o fit ut mansuetudo, patientia, & liberalitas, magis ad actiuã uitã spectent, q̃ tẽperantia, qm ad bonum alterius magis prosunt.

¶ In rñsione ad tertiũ eiusdem articuli, sufficit q᷑ memor sis distinguere inter finẽ uirtutum moraliũ secũdũ se, uel ex parte operãtis, & subsumere q᷑ ex pte operantis, finis uirtutis moralis qñq; est uita actiua, qñq; cõtẽplatiua. Sñ se aũt ita uita actiua est finis virtutis moralis, q. relinquitur ipsam moralem uirtutem esse dispositione respectu uitæ contemplatiuæ. Non enim incongruit idẽ esse substantiale in uno, & dispositionẽ respectu alterius. Sicut dicimus, q᷑ bonitas moralis est ita perfectio hoĩs, q. est dispositio ad bonitatẽ meritoriã. Et hanc rñsionem tãgit author in calce solutionis tertii argumenti.

SVP. QV. CLXXXI. ARTIC. II.

IN art. 2. eiusdem q. notandũ occurrit, q᷑ tertiũ illud uiuendi genus q᷑ pręlatis uidetur ppriũ, hic transitorie tangitur: q̃a inferius latior erit sermo de statu prælatorum.

Q. præc. ar. 2. — Li. 3. c. 15. parum a principio. — Q. 179. ar. 2. — Lib. 2. c. 2. & li. 10. ca. ult. circa princ. — Concl. in — Li. 10. c. 7. & 8, to. 5. — Li. 5. c. 1. a med. to. 5. — Loco citato in arg. — Secunda responsio. — Perre. p to. 857 — Sup. q. 180 arti. 2. cor. Et pũti. q. arti. 1. cor. Et opu. 17. c. 7. ad 7. — Hom. 14. a medio. — Art. præc. — Li. 19. c. 4. & 19. — *Li. 10. ca. 8. tom. 5. — Ar. pręc. ad 3. & 1. 2. q. 18. ar. 6. — Li. 5. ca. 2. paulo a prĩcip. to. 5. — †L. 6. c. 5. ca. 4 tom. 5. — Art. præc. — Conc. in — Concl. p — †Li. 1. c. de 2. munerib. uñ omnia manant.

dentissimus, & sapientissimus rite haberi solet.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q᷑ operationes morales specificantur ex fine, ut supra habitum est †: & iõ ad uitam contemplatiuam illa cognitio pertinet, q̃ finẽ habet in ipsa cognitione ueritatis. Cognitio aũt prudentiæ, quæ magis habet finem in actu appetitiuæ uirtutis, pertinet ad vitam actiuã.

AD II dicẽdũ, q᷑ occupatio exteriorũ rerũ facit hoĩem minus uidere in rebus intelligibilibus, quę sunt separatę a sensibilibus, in qbus operationes actiuæ uitę cõstitũt: sed tñ occupatio exterior actiuæ uitæ facit hoĩem magis clare uidere in iudicio agibiliũ, quod pertinet ad prudentiã tum pp experientiã, tum pp mentis attentionem: quia ubi intẽderis, ibi ingenium valet, vt Salustius dicit *.

AD III dicẽdũ, q᷑ prudentia dr̃ esse media inter uirtutes intellectuales & morales quantũ ad hoc, q᷑ in subiecto cõuenit cũ uirtutibus intellectualibus, in materia ãt totaliter cõuenit cũ moralib. Illud ãt tertiũ uiuendi genus mediũ est inter actiuã uitã & contẽplatiuã quantũ ad ea, circa quæ occupat̃: quia qñq; occupatur in contemplatione ueritatis, quandoq; autem occupatur circa exteriora.

ARTICVLVS III.

Vtrum docere sit actus uitæ actiuæ, an contemplatiuæ.

AD TERTIVM sic pcedit̃. Vr̃ q᷑ docere nõ sit actus uitæ actiuæ, sed contẽplatiuæ. Dicit.n. Gre. sup Ezec.* q᷑ viri pfecti bona cęlestia, q̃ cõtẽplari potuerũt, fratrib. denũciant, eorumq; aĩos in amorẽ intimæ claritatis accendunt: sed hoc ptinet ad doctrinã.ᵉ ergo docere est actus uitæ contemplatiuæ.

¶2 Præt. Ad idẽ genus uitæ vr̃ reduci actus & habitus: sed docere est actus sapientiæ. dicit.n. Phil. in prin. metaph.* q᷑ signũ sciẽtis est posse docere. Cũ ergo sapiẽ, uel sciẽ ptineat ad vitã cõtẽplatiuã, vr̃ q᷑ ᵇ ẽt doctrina ad uitã cõtẽplatiuã pertineat.

¶3 Præt. Sicut cõtemplatio est actus uitę contẽplatiuæ, ita & orõ: sed oratio qua qs orat pro alio, nihilominus ptinet ad uitã contẽplatiuã.ʰ ergo q᷑ aliqs veritatẽ meditatam in alterius notitiam, per doctrinam deducat, videtur ad uitam contemplatiuam pertinere.

SED CONTRA est, q᷑ Gre. dicit sup Eze.* Actiua uita est: panem esurienti tribuere, verbo sapientiæ nesciẽtẽ docere.

RESP. Dicẽdũ, q᷑ actus doctrinę habet duplex obiectũ. Fit.n. doctrina per locutionem, locutio autem est signum audibile interioris cõceptus. Est ergo vnũ obiectũ doctrinæ id, qd̃ ẽ materia, siue obiectũ interioris cõceptionis: &ᵐ quantũ ad hoc obiectũ, qñq; doctrina pertinet ad uitã actiuã, qñq; ad cõtemplatiuã. Ad actiuã quidẽ, qñ hõ interius cõcipit aliquam ueritatẽ, ut per eã in exteriori actione dirigitur. Ad contẽplatiuã ãt, qñ hõ interius concipit aliquã ueritatem intelligibilẽ, in cuius cõsideratione & amore delectatur. Vñ Aug. dicit in lib. de uerbo dñi.* Eligant sibi partem meliorem. s. uitæ contẽplatiuæ, uacent uerbo, inhient doctrinæ dulcedini, occupent̃ circa scientiã salutarẽ. Vbi manifestè dicit doctrinã ad uitam cõtẽplatiuã ptinere. Aliud uero obiectũ docrinæ est ex parte sermonis audibilis, & sic obiectũ doctrinæ ẽ ipse audiẽs: &ᵖ quantũ ad hoc obiectum, omnis doctrina pertinet ad uitam actiuam, ad quam pertinent exteriores actiones⁹.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q᷑ authoritas illa expressè loquit̃ de doctrina quantum ad materiã, prout uersat̃ circa considerationem, & amorẽ ueritatis.

AD II dicẽdũ, q᷑ habit⁹ & actus cõicant ĩ obiecto: & iõ manifeste illa rõ pcedit ex parte materiæ interioris cõceptionis. In tm̃.n. ad sapiẽtẽ, uel scientẽ ptinet posse docere, inquãtũ pt interiorẽ cõceptũ uerbis exprimere ad hoc, q᷑ possit aliũ adducere ad intellectũ ueritatis.

AD III dicẽdũ, q᷑ ille qui orat p alio, nihil agit erga illũ pro quo orat, sed solũ erga Deũ, q est intelligibilis ueritas: sed ille q aliũ docet, aliqd circa eũ agit exteriori actione. Vñ non est similis ratio de utroque.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum uita actiua maneat post hanc uitam.

AD QVARTVM sic pcedit̃. Vr̃ q᷑ uita actiua maneat post hanc uitã. Ad uitã.n. actiuam pertinent actus moraliũ uirtutum, ut dictũ est: sedˢ uirtutes morales permanent post hãc uitã, ut Aug. dicit ĩ 14. de Trin. ergo ur̃ q᷑ uita actiua permaneat post hanc uitam.

SV. QV. CLXXXI. ARTIC. III.

IN art. 3. eiusdẽ q. circa duplex obiectũ doctrinæ, aduerte, q᷑ aliud. s. obiectum conceptionis intellectualis põt dupliciter pertinere tã ad uitã actiuã, q̃ ad contẽplatiuã, uidelicet vel ex parte docentis, vel ex parte rei cõceptæ sm se. Ex parte quidẽ docentis, cũ aliquis docet ad hunc finem, ut contẽplatio, uel actio subsequat̃. Ex parte verò rei q̃ docemur, tunc spectat ad cõtẽplatiuã, cum obiectũ est speculabile sm se. Tunc aũt spectat ad actiuã, cum obiectum est de genere practicorum. Alterum verò obiectum ex parte actus docendi, qui est sermo audibilis, uel nihilõs scriptura, in litera exprimitur, quòd est ipse audiens, seu legens, cuius docendi est uelut actio transiens. Ordinatur enim ad perfectionem audientis, sicut actio transiens ad perfectionẽ materiæ, seu subiecti. Et propterea sicut obiectum actionis transeuntis est ipsa materia perficienda, ita obiectũ actus legendi est ipse audiẽs perficiendus per doctrinæ actum immutantẽ ipsum audientem, seu legentem ẽ extra quo ad sensus, q̃ intus quo ad intellectum, quantum est ex parte ipsi⁹ actus docendi, quia forte audiens nihil proficiat. Et p pñs ex hac parte omnis doctrina spectat ad uitã actiuam, siue doceat actionem, siue contemplationem.

SVP. QV. CLXXXI. ART. IIII.

IN art. 4. eiusd. q. notanda valde doctrina occurrit in respõ. ad secundum: qñ in de solutio illius occultæ qõnis hi, s. hoĩes beati assumpti ad ordines angelorum, ita q᷑ sint superiores quibusdam angelis, illuminent angelos minus beatos se, quos constat esse inferiores in ordine beatitudinis. V.g. An S. Petrus, posito q᷑ sit inter Seraphim, illuminet angelos qui sunt in ordine Cherubim, & sic de aliis. Ex hoc enim loco habes ab authore partẽ negatiuã. s. q᷑ hoĩes puri non illuminãt angelos, imò nec alios homines inferiores ibidẽ beatos: qm̃ hæc est differentia inter homines & angelos ibidem, q᷑ in hominibus non remanet uita actiua, ad quam spectat docere, quod ibi uocatur illuminare. In angelis autem usque ad finem mundi utraq; uita quodammodo est: q̃a & contemplãtur, & sunt administratorii spũs in ministeriũ missi &c. Nec solũ hæc differentia ponit̃ in lra, sed rõe ibidem probatur, s. quia illuminationes fiunt de his quę pertinẽt ad dispensationẽ ministeriorum Dei. Angelis aũt sm̃ naturæ suæ ordinẽ cõpetit administratio inferiori creaturæ: & p pñs eis conuenit illuminare inferiores. Hõ uero quia secundum naturæ ordinẽ nõ est administrator inferioris creaturę, nec homini promissa est similitudo cum angelis, quo ad ea q̃ spectant ad ordinem naturæ, quale est esse administratiuum inferioris creaturæ: iõ homini beato nõ cõuenit illuminare. Ex

quibus

1. 2. q. 1. ar. 3. & q. 18. ar. 6. — In cõiuratione Catilinę, in ... ius titulus est, Cęsaris oratio. — Perre. 858 — 3. di. 35. q. 1. ar. 3. q. 1 ad 3. Et uer. q. 11. ar. 4. Hom. 5. inter mediũ & finem. — Li. 1. c. 1. a med. to. 5. — Ho. 14. in Ezech. parum ante medium. — Concl. in — In ser. 27. ante mediũ to. 10. — Concl. p — Perre. 869 — 1. q. 20. ar. 4 ad 3. Et 1. 2. q. 67. ar. 1. ad 2. Et 3. dist. 35. q. 1. ar. 4. q. 3. Et 1. tom. 14. 63. fin. Et uer. q. 11. ar. 4. ad 2.

Art. 1. huius q.

quibus colligere conclusionem licet, quod cum in beatis sit diuersorum notitia, scilicet ipsius Dei, quam essentialiter beati sunt, & ministeriorum Dei, quæ mediantibus angelis exequuntur in hoc mundo, quo ad primam notitiam nec homo, nec angelus illuminat aliũ inferiorẽ: quo ad secundorum uerò notitiam, non hoĩs, sed angeli est illuminare: quia ad angelorũ & nõ hoĩm officium hoc spectat. Nec fallaris ex hoc, putans hoĩes beatos, puta, sanctũ Petrum, numq̃ diuina dispensatione circa nos aliquid operari: homin. ab hac rõne alienũ est, quõ de beatis inter se qõ est. An aũt sancti aliquid immediate per seipsos, uel per angelorũ ministeriũ, qui nomine illorum sanctorũ se uocant, nos quoq; illuminent, aut circa nos aliquid operanĩ, non facile dixerim, quis quidẽ ea pro pte ducit ad partem negatiuã: dispensatio aũt diuina ad partem affirmatiuã. Legimus. n. ꝙ multa corpora sanctorũ surrexerunt cũ Christo, & apparuerunt multis, proculdubio beati cũ essent sancti, & resurrectionẽ Christi (apparendo multis) attestãtes. Et ppea non incongrue dici posse ui. ꝙ ordo cœlestis patrię beatorũ inter se numq̃ uariat, ut author in 1. lib. docuit, eo ꝙ uariatio illa miraculosè fieret. Sed cũ miracula fiant pp utilitatẽ, ut Apostolus docet, frustra ibi fierent, ubi nulla esset utilitas. Ordo uerò supernorũ ciuium ad nos dispensatiuè quoque mutatĩ, eo ꝙ ad utilitatem ecclesię confert, dũ peregrinãtes hic ex his, qui nobiscũ fuerũt, ægre di ad nos experimur.

C. 7. a medio. & c. 6. eccle. hierar. a me.

¶2 Præt. Docere alios, ptinet ad uitã actiuã, ut dictum est:* sed in futura uita, ĩ qua similes erim^9 angelis, poterit esse doctrina, sicut & in angelis esse uĩ, quorũ un^9 aliũ illuminat, purgat, & perficit, quod refert ad scientiæ assumptionẽ, ut patet per Diony. 7. c. cælest. hierar. * ergo uidetur quòd uita actiua remaneat post hanc uitam.

* Hom. 5. post med. illius.

¶3 Præt. Illud qd' ^k de se est durabilius, magis uĩ posse post hãc uitam remanere: sed vita actiua uĩ esse de se durabilior. dicit. n. Greg. super Ezec.* ꝙ in uita actiua fixi permanere possumus: in contẽplatiua aũt intenta mẽte manere nullo mõ ualemus. ergo multo magis uita actiua põt manere post hãc uitã, quàm contemplatiua.

Hom. 12. post med. illius.

SED CONTRA est, qd' Greg. dicit super Ezec. † Cũ præsenti seculo uita aufert actiua: contẽplatiua autem hic incipitur, ut in cælesti patria perficiatur.

Ar. 1. huius quæst. Concl. in

RESP. Dicendum, ꝙ sicut supra dictum est*, ^m uita actiua habet finem in exterioribus actibus, q si referanĩ ad quietẽ cõtemplationis, iam pertinent ad uitam contemplatiuã. In futura autẽ vita beatorũ cessabit occupatio exteriorũ actuũ: & si qui actus exteriores sint, referentĩ ad finẽ contẽplationis. Vt. n. Aug. dicit in fi. de ciuit. Dei.* Ibi uacabim^9, & uidebimus: videbim^9, & amabimus: amabim^9, & laudabimus. Et in eodẽ li. pmittit ꝙ ibi Deus sine fine uidebit, sine fastidio amabit, sine fatigatione laudabit. Hoc mun^9, hic affectus, hic actus erit in oibus.

Li. 21. ca. vlt. circa fin. to. 5.

Li. 22. ca. vlt. inter princip. & med. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut supra dictũ est*, virtutes morales manebũt nõ sm actus, quos habent circa ea quæ sunt ad finem, sed sm actus quos hñt circa finẽ. Hmõi. n. act^9 sunt sm quod constituunt quietem contemplationis, quã Aug. † in præmissis verbis significat per uacationẽ, quæ est intelligenda non solũ ab exterioribus tumultibus, sed ẽt ab interiori perturbatione passionum.

1. 2. q. 67. ar. 1.

In eod. ar.

AD II dicendum, ꝙ uita contemplatiua, sicut supra dictum est,* præcipue consistit in contemplatione Dei: & quantum ad hoc, unus angelus alium non docet, quia ut dicitur Matth. 18. de angelis pusillorum, qui sunt inferioris ordinis, ꝙ semper

Q. præce.

F uident faciem Patris. Sic & in futura uita nullus hominum alium docebit de Deo, sed omnes uidebimus eum sicuti est, ut habetur 1. Ioan. 3. Et hoc est quod Hiere. 31. dicitur. Non docebit vltra uir proximum suum, dicens, Cognosce Dominum. Omnes enim cognoscent me a minimo eorum vsque ad maximum. Sed de his quæ pertinent ad dispensationem ministeriorum Dei unus angelus docet alium, purgando, illuminando, & perficiendo: & secundum hoc habent aliquid de uita actiua quamdiu mundus durat ex hoc, ꝙ administrationi inferioris creaturæ intendunt: quod significatur per hoc quòd Iacob uidit angelos in scala ascendentes, quod pertinet ad contemplationem: & descendentes, quod pertinet ad actionem. Sed sicut dicit Greg. 2. moral. † non sic à diuina visione foris exeunt, ut internæ contemplationis gaudiis priuentur: & ideo in eis non distinguitur uita actiua a contemplatiua sicut in nobis, qui per opera uitæ actiuæ impedimur a contemplatione. Non ãt promittitur nobis similitudo angelorum quantũ ad administrationem inferioris creaturæ, quæ nobis nõ competit sm ordinem naturæ nostræ, sicut competit angelis, sed secundum uisionem Dei.

Li. 2. Mor. ca. 3. circa princ.

AD III dicendum, ꝙ durabilitas uitæ actiuæ in statu præsenti, excedens durabilitatem vitę contẽplatiuæ, non prouenit ex proprietate vtriusq; uitæ sm se consideratæ, sed ex defectu nostri, qui ex corporis grauitate retrahimur ab altitudine contemplationis. Vnde ibidem subdit Gre. ꝙ ipsa sua infirmitate ab immensitate tantæ celsitudinis repulsus animus in semetipso relabitur.

QVAEST. CLXXXII.

De comparatione uitæ actiuæ ad contemplatiuam, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de comparatione vitæ actiuæ ad contemplatiuam. Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primò, Quæ sit potior, uel dignior.

¶Secundò, Quę sit maioris meriti.

¶Tertiò, Vtrum uita contemplatiua impediatur per actiuam.

¶Quartò, De ordine utriusq;.

ARTICVLVS I.

Vtrum vita actiua sit potior quàm contemplatiua.

AD PRIMVM sic pceditĩ. Vĩ ꝙ uita actiua sit potior q̃ cõtẽplatiua. Qd'. n. est meliorũ, vĩ esse honorabilius & melius, ut Phil. dicit in 3. topico.* sed ^h uita actiua ptinet ad maiores. s. ad prælatos, q sunt in honore & ptãte constituti. vñ Aug. dicit 19. de ciuita. Dei, † ꝙ in actione nõ amandus est honor in hac vita sine potẽtia. ergo videtur ꝙ vita actiua sit potior quàm contemplatiua.

¶2 Præt. In oibus habitibus, & actibus ^h pcipere ptinet ad potiorẽ, sicut militaris tãq potior præcipit frenorum factrici: sed ad vitã actiuã ptinet disponere & pcipere de contẽplatiua, ut patet per illud qd' dĩ Moysi Exod. 19. Descende, & cõtestare populũ, ne forte velit trãscẽdere ppositos terminos ad videndũ Deũ. ergo vita actiua est potior quàm contemplatiua.

¶3 Præt. Nullus dẽt abstrahi a maiori, vt applicetĩ minoribus. Apostol^9. n. dicit 1. ad Cor. 12. Aemulamini charismata meliora: sed aliq abstrahũtur a statu vitæ cõtẽplatiuæ, & occupãtur circa vitã actiuã, vt patet de illis q trãsferunĩ ad statũ prælationis. ^h ergo vĩ ꝙ vita actiua sit potior quàm contẽplatiua.

SED CONTRA est, quod Dñs dicit Lucæ 10. Maria optimã partẽ elegit, q̃ nõ auferetur ab ea: per Mariã aũt significatĩ vita cõtemplatiua. ergo contẽplatiua vita potior ẽ q̃ actiua.

RESP. Dicendum, ꝙ nihil prohibet aliquid sm se esse excellentius, qd' tñ sm q d ab alio superatĩ. Dicendum est ergo ꝙ ^m vita cõtẽplatiua simplr melior est, q̃ actiua ^n. Qd' Phil. in 10.* Ethi. pbat octo rõnibus, quarũ prima est: quia uita cõtẽplatiua cõuenit hoĩ sm illud quod ẽ optimum in ipso. s. sm intellectum, & respectu propriorũ obiectorũ. s. intelligibiliũ; uita aũt actiua occupatĩ circa exteriora. Vñ Rachel, per quã significatĩ uita cõtẽplatiua, interpretatĩ uisum principiũ: vita aũt actiua significatĩ per Liã, quę erat lippis oculis, vt Greg. dicit 6. moral. † Secundo, quia vita cõtẽplatiua põt esse magis continua, licet non quãtum ad summũ cõtẽplationis gradũ, sicut s. dictũ est.* Vñ Maria, per quã significatur vita contẽplatiua, describitur secus pedes Dñi assidue sedens. Tertio quia maior ẽ delectatio uitæ contẽplatiuæ, q̃ actiuæ. Vñ Aug. dicit i li. de uerb. Dñi, † ꝙ Martha turbabatur, Maria epulabatur. Quartò, quia in vita cõtemplatiua est homo magis sibi sufficiẽs, quia paucioribus ad eã indiget. Vñ dĩ Lucę 10. Martha, Martha solicita es, & turbaris erga plurima. Quintò, q̃a uita contẽplatiua magis pp se diligitur, uita aũt actiua ad aliud ordinatur. Vñ in Psal. 26. dĩ Vnã petij a Dño, hanc requirã, vt inhabitem in domo Dñi oibus diebus vitę meæ, ut uideã uoluntatẽ Dñi. Sexto, quia uita cõtẽplatiua cõsistit in quadã vacatione & quiete, sm illud Psal. 45. Vacate, & uidete, qm̃ ego sum Deus. Septimo, quia uita cõtẽplatiua est sm diuina, uita aũt actiua est sm humana. Vñ Aug. dicit i li. de uerbis Dñi.* In principio erat verbũ: ecce ꝙ Maria audiebat. Verbũ caro factũ est: ecce cui Martha ministrabat. Octauo, quia uita contẽplatiua est sm id qd' est magis proprium homini. s. sm intellectum: in operationibus aũt uitæ actiuæ cõicant ẽt inferiores uires, q̃ sunt nobis & brutis cões. Vñ in Psal. 35. postq̃ dictum est: Hoies & iumenta saluabis Domine. subditur id quod est hoibus speciale: In lumine tuo videbimus lumen. Nonã rationẽ addit Dñs Lucæ 10 cũ dicit. Optimã partem elegit Maria, quæ nõ auferetur ab ea: quod exponẽs August. in lib. de verbis Domini, * dicit. Nõ tu malã, sed illa meliorẽ. Audi vnde meliorẽ: quia non auferetur ab ea. A te autẽ auferetur aliquando onus necessitatis: æterna ẽ dulcedo ueritatis. ^p Secundum quid tñ & in casu est magis eligẽda uita actiua propter necessitatem præsentis uitę ^r. Sicut ẽt Philo. dicit in 3. topi.* ꝙ philosophari est melius quàm ditari, sed ditari meli^9 necessitatẽ patiẽti.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ad prælatos non solũ pertinet uita actiua, sed ẽt debent esse excellẽtes in uita cõtẽplatiua. vñ Greg. dicit in pastorali.* Sit rector actione præcipuus, præ cũctis in cõtẽplatione suspẽs*.

AD II dicendum, ꝙ uita cõtem-

SVPER. QVÆ. CLXXXII. ART. I.

IN artic. 1. q. 182. dubium ex Henrico de Gandauo in quodlibeto duodecimo occurrit mouendum, ut apparet, authoritatem, quoad duo. Primò, quoad authoritatem Aristotelis ex 10. Ethic. in litera allatam in octo rationibus. Secundò, quo ad ueritatem ipsius conclusionis, pro quanto dicit quod cõtemplatiua est simpliciter melior. Et in primo quidem arguit: quia Philo. ignorauit futuram vitam in ordine ad quam melior simpliciter est uita actiua in statu præsentis miserię. Et ideo rationes Aristot. modicũ valent apud catholicum. In secundo autem arguit tripliciter. Primo, quia uita actiua est maioris meriti homini uirtutibus prædito, idoneo ad regendum, & constituto ad hoc. ergo est simpliciter melior. Antecedens probatur, quia quilibet tenetur præferre actionem ut qd melius & sibi, cõtemplationi. Consequentia uero probatur, quia principale in utraque uita est meritum ac per hoc in quo est maius meritum. Scdo, quia illud est simpliciter melius, quod hominibus bene dispositis est melius, iuxta Philos. in 1. politico, sed uita actiua prælatorũ est melior hominibus bñ dispositis. ergo est simpliciter melior. Probatur minor, quia est melior hominibus virtutib. præditis aptis ad gubernandum alios, atque constitutis ad hoc. Tertio, Opera ppria statui perfectiori præferenda sunt operib. status min^9 perfecti, ut meliora minus bonis, quia pptiori operum perfectio respõdet status pfectioni: sed opera uitæ actiuæ sunt propria statui prælatorum, qui est perfectior statu religiosorum vacantium uitæ contemplatiuæ. ergo uita actiua simpliciter est perfectior contemplatiua.

Part. 2 860

Inf. q. 188 ar. 5. Et 1. 2. q. 57. ar. 1. co. Et 3. d. 35. q. 1. ar. 4. Et 3. con. c. 63. fin. & ca. 133. Et vero. q. 2. 1. ar. 4. Et opus. 17 c. 7. ad 3. Li. 3. ca. 2. a me. to. 1.

Li. 19. c. 19 cir. med. to. 5.

¶Ad huius euidentiã sciendum est, ꝙ argumenta hæc nihil contra doctrinã authoris pcedunt: quia manifeste forte i solo vocabulo dissonat quantum ad conclusionẽ. Veruntamen singillatim soluenda sunt, pmittendo ꝙ melius simpliciter appellatĩ quod est melius ex suo gñe, hoc est, ex sua propria & substantiali natura. Sicut. n. in naturalibus unũ melius alio simpliciter dicimus, puta, album nec nigro, hominem leone &c. & similiter in moralibus iustitiã meliorem temperantia, & in theologalibus charitatẽ meliorẽ fide & spe dicimus. Et pp hoc cũ de de uita actiua & contẽplatiua quæritur quæ harũ sit melior, illa simpliciter dicenda est melior, quæ ex suo gñe pfectior est: extra ex. n. nobilitates, seu bonitates, ad perfectionẽ sũ quid spectant. Sic qñ cõstat ꝙ uita contemplatiua sm genus suũ perfectior est q̃ uita actiua, ideo author conclusionem principalem uerissimam posuit. Et quia ad hoc per accidens, seu extraneẽ se habet rõ meriti, cum ex charitate illud pendeat, & quantitas meriti ex quantitate charitatis, vt patet ex hoc, ꝙ opus melius ex suo gñe contingit esse minoris meriti, ut si qs sacrificiũ ex minori charitate Deo offerat, q̃ alter continẽter bibat: ideo rõnes Aristotelis & aliorum philosophorum, quæ naturam actus ex suo gñe pensant, nõ mouent, sed sufficienter ualent apud catholicos.

Concl. in

Li. 10. c. 7. & 8. to. 5.

Li. 6. c. 28. cir. med.

Q. 180. ar. 8 ad 2. & q. præced. ar. 4. ad 3.

In ser. 26. ante med. tom. 10.

¶Vñ ad primã obiectionem contra ipsam conclusionem dĩ ꝙ illa ppositio, Opus maioris meriti est melius, distinguenda est, quia uel intelligitur de bonitate substãtiali ipsius operis, & similiter de merito, ceteris paribus: uel intelligitur de bonitate accidentali, seu de merito, ceteris imparibus. Nã si primo modo intelligitur. s. de substantiali bonitate & ceteris paribus, propositio est uerissima. Sed tũc minor est falsa in proposito: quia opus vitæ actiuæ est maioris meriti, hoc non est ob bonitatem substantialem ipsius operis, sed rõne maioris charitatis. Vñ arguere ex conditione meriti ad conditionem substantialem ipsius operis, est arguere ex accidente ad substantiam. Et ppterea diuus Th. decẽ distinctos articulos hic fecit, alterum cõparando istas duas uitas in bonitate substãtiali, & hic est prim^9: alterum comparãdo easdem in merito: & hic est secundus, quia accidentale est post substantiale. Et tñ in ipso secundo articulo probat author, ꝙ uita contemplatiua sm se est maioris meriti, q̃ uita actiua, quia diligere Deũ, est maioris meriti q̃ diligere proximum. Vita aũt cõtemplatiua directe ordinatĩ ad charitatem diuinę ueritatis, actiua uero ad chari-

In ser. 27. circa me. to. 10.

In ser. 27. de uer. Domini, parũ ante med. to. 10.

Concl. p

Lib. 3. c. 2. est locus 43. to. 1.

In par. 2. ca. 1.

Universidad de Deusto Biblioteca

charitate proximi: q̃ uia ex parte agentis, maioris q̃que meriti sit uita actiua q̃ contemplatiua.

Homil. 3. a medio illius.

¶Ad secundam vero dr̃, q̄ maior. s. illud ẽ simpliciter melius, quod est melius bñ dispositis, est uera de bene dispositis ſm cõditiones naturales, q̃ ad speciem corporis, uel animę spectant simpliciter: non aũt de bene dispositis ad hoc, uel illud particulare, & sic ea utit̃ Philos. Arguens aũt applicat eã ad bñ dispositos ad aliqd particulare puta, ad suscipiendũ regimen aĩarum in casu conditionis &c. Vñ propositio dicens, q̄ melius hoĩ disposito ad regimen aĩarum & coactõ, est melius simpliciter, implicat in adiectõ: qa assumit subiectum ſm quid conditionatũ, & prędicatũ ponit simpliciter.

Li. 3. prosa 2. cir. me.

Ad tertiam dr̃, q̄ minor propositio est falsa, q̄ status prelatorum nõ sunt propria opera uitę actiuę: sed statui eorum conueniunt & opera uitę actiuę, & opera uitę contemplatiuę, ut August. & Gre. expresse dicunt. Et ppea sicut status prelatorum neque actiuus, neque cõtemplatiuus est, sed ex utroque mistus est .s. tertium uiuendi genus, ut Aug. dicit; ita procul dubio opus mistũ, qđ est propriũ prelatis, s. contẽplari, & agere pfectius est, q̃ opus contemplatiuũ, & q̃ opus actiuũ. Vñ & dñs non dixit de Maria, q̄ optimũ sibi elegit, sed q̄ elegit sibi optimã partẽ. Melior est. n. pars cõtemplatiua, q̃ pars actiua. Vtraq; tñ parte melius est ipsum totum, qđ propriũ est statui prelatorum: quã hoc gratis concedendum est. Et hęc sufficiant & quo ad sñ, & reliquos huius quęstionis articulos. Notent tñ qui alios ĩ uia Dei instruunt ad profectum spiritualem, & diligenter efficiãt, ut prius in uita actiua exerceri faciant quos edocent, seu instruũt, q̃ ad cõtemplationis fastigium suadeant. Oportet si quidẽ prius

Li. 19. c. 19 al. fi. 10. 5.

Perr. p 1e.
861
3. dist. 35. q. 1. art. 4. q. 2.

Hom. 14. a medio.

platiua in quadã animi libertate consistit. Dicit. n. Gre. super Ezechiel.* q̄ vita cõtẽplatiua ad quandã libertatẽ mentis trãsit tpalia nõ cogitans, sed ęterna. Et Boe. dicit in 5. de cõsolatione.† Humanas aĩas liberiores esse necesse est, cũ se in mentis diuinę speculatione cõseruẽt, minus vero cũ dilabuntur ad corpora. Vnde patet q̄ vita actiua nõ directe pręcipit vitę cõtẽplatiuę, sed disponẽdo ad vitã contemplatiuã pręcipit q̃dã opera vitę actiuę, ĩ quo magis seruit uitę contemplatiuę, quam dominet̃. Et hoc est qđ Greg. dicit super Ezech. q̄ actiua uita seruitus, contemplatiua autem libertas vocatur.

Ad III dcđm, q̄ ad opera vitę actiuę interdũ aliquis a cõtẽplatione auocatur ,ppter aliquã necessitatẽ pręsentis vitę, non tñ hoc mõ q̄ cogatur aliquis totaliter contemplationẽ deserere. Vñ Augu. dicit 19. de ciuit. Dei.* Otiũ sanctũ quęrit charitas veritatis: negotiũ iustũ. s. vitę actiuę suscipit necessitas charitatis. Quã sarcinã si nullus imponit, percipiendę atq; intuendę vacandũ est veritati. Si aũt imponitur, suscipiẽda ẽ pp charitatis necessitatẽ: sed nec sic oĩno ueritatis delectatio deserẽda est, ne subtrahatur illa suauitas, & opprimat ista necessitas. Et sic patet q̄ cũ aliquis a contemplatiua uita ad actiuam, uocatur, non hoc fit per modum subtractionis, sed per modum additionis.

ARTICVLVS II.

Vtrum uita actiua sit maioris meriti quàm contemplatiua.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃ q̄ uita actiua sit maioris meriti q̃ contẽplatiua. Meritum. n. dr̃ respectu mercedis, h merces aũt debet̃ labori, ſm illud 1. ad Cor 3. Vnusquisque propriã mercedẽ accipiet ſm suũ laborẽ: sed uitę actiuę attribuitur labor, cõtẽplatiuę uero quies. dicit. n. Greg. super Ezechiel.* Oĩs qui ad Deũ conuertitur, prius necesse est ut desudet in labore. i. Liã accipiat, ut post ad uidendum principiũ in Rachel amplexibus requiescat. ergo vita actiua est maioris meriti q̃ contemplatiua.

¶2 Pręt. Vita cõtẽplatiua est q̃dã ichoatio futurę fęlicitatis. vñ super illud Io. vlt. Sic eũ volo manere donec veniã, dicit Aug. Hoc apertius dici pt̃. Perfecta me sequat̃ actio informata meę passionis exẽplo: ichoata vero contẽplatio manet donec venio, perficienda cũ venero. & Greg.* dicit sup Ezech. q̄ cõtẽplatiua vita hic incipit, vtĩ cęlesti patria pficiat̃: sed in illa futura uita h ñ erit stat* merendi, sed recipiendi pro meritis. ergo vita contemplatiua minus videtur habere de ratione meriti q̃ uita actiua, sed plus hẽt de rõne pręmij.

Homi. 14. ã med.

¶3 Pręt. Greg. dicit sup Ezec.* q̄ h nullũ sacrificiũ est Deo magis acceptũ, q̃ h zelus aĩarũ: sed p zelũ aĩarũ aliqs se conuertit ad studia vitę actiuę. ergo vr̃ q̄ vita ptẽplatiua ñ sit maioris meriti q̃ actiua.

Homi. 11 aliquantulum ante finem.

SED CONTRA est, qđ * Greg. dicit in 6. moraliũ. Magna sunt actiuę vitę merita, sed contemplatiuę potiora.

Li. 6. c. 28. nõ procul a fi. & Homil. 14. in Ezec. a medio.

RESP. Dcđm, q̄ radix merendi est charitas, sicut * s. habitũ est. Cũ aũt charitas consistat in dilectione Dei & proximi, sicut * sup. habitũ est, Deũ diligere ſm se est magis meritoriũ, q̃ diligere pximũ, vt ex † s. dictis patet: & iõ illud qđ directius p tinet ad dilectionẽ Dei, magis est meritoriũ ex suo gñe, q̃ id qđ directe pertinet ad dilectionẽ pximi pp Deũ. Vita aũt cõtẽplatiua directe & immediate pertinet ad dilectionẽ Dei. Dicit. n.* Aug. 19. de ciui. Dei, q̄ otiũ sanctũ. s. cõtẽplatiuę vitę, quęrit charitas veritatis. s. diuinę, cui potissime vita cõtẽplatiua insistit, sicut* dictũ est. Vita aũt actiua directi* ordinat̃ ad dilectionẽ proximi: qa satagit circa freqũes ministeriũ, vt dr̃ Luc. 10. Et d iõ m ex suo gñe cõtẽplatiua vita est maioris meriti q̃ actiua n & hoc est qđ * Greg. in 3. Hom. sup Ezechie dicit, Contẽplatiua est maior merito q̃ actiua, qa hęc in vsu pñtis operis laborat, in quo necesse est proximis subuenire: illa vero sapore intimo vẽturã iã requiẽ degustat. s. in cõtẽplatione Dei. p Põt tñ cõtingere, q̄ aliqs in operibus vitę actiuę plus mereat̃ q̃ alius in operibus uitę cõtẽplatiuę, puta, si pp abundantiã diuini amoris, ut eius volũtas impleat̃ pp ipsius gloriã, interdũ sustinet a dulcedine diuinę cõtemplationis ad tp̃s separari q sicut Apost. dicebat ad Ro. 9. Optabã ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis: qđ exponẽs * Chrys. in li. de cõpunctione dicit. Ita totã mentẽ eius demerserat amor Christi, vt ẽt hoc quod ei⁹ cęteris oĩbus amabilius erat, esse cũ Christo, rursus idipsum, qa ita placeret Christo, cõtemneret.

1. 2. q. 114. ar. 4.
Q. 25. ar. 1.
Q. 27. ar. 8
Li. 19. c. 19 cir. fi. 10. 5.
Q. pręced. ar. 4. ad 2.
D. 1185. & 1187.
Concl. m
Hom. 3. ã procul ante med.
Concl. p
Lib. 1. aliquantulũ a med. to. 5.

AD PRIMVM ergo dcđm, q̄ labor exterior operatur ad augmentum pmij accidẽtalis. Sed augmẽtum meriti respectu pręmij essentialis consistit principaliter in charitate, cuius quoddã signũ est

passiones domare [illegible] habit* mãsuetudinis, patiẽtię &c. liberalitatis, humilitatis, &c. & sedare, q̃ ad contẽplatiuam uitam ascẽdere. Et ob defectum huius, multi non ambulãtes, sed saltantes in uia Dei, postq̃ nullum tpis uitę suę cõtẽplationi dederunt, uacui uirtutibus, inueniuntur impatientes, iracundi, superbi, & in huiusmodi tanguntur. Et propterea tales nec actiuã, nec contemplatiuã, nec ex utroque compositã habuerũt, sed sup arenam fabricarũt. Et utinam nõ sit frequens defectus iste.

labor

labor exterior toleratus pp Christum: sed multo expressius eius signum est, q̄ aliquis pretermissis omnibus quę ad hanc vitam pertinent, soli diuinę contemplationi vacare delectetur.

D. 883.

Ad II dicẽdum, q̄ in statu fęlicitatis futurę hõ peruenit ad perfectum: & iõ d non relinquitur locus perficiendi per meritum. Si tñ relinqueretur, esset efficacius meritum pp maiorem charitatem. Sed contemplatio pręsentis vitę cũ quadam imperfectione est, & adhuc habet quo proficiat: & iõ non tollit rõem merendi, sed augmentum meriti facit propter maius exercitiũ charitatis diuinę.

Ad III dcđm, q̄ sacrificiũ spũaliter Deo offert̃, cũ aliqd ei exhibet̃. Inter oĩa aũt bona hoĩs Deus maxime acceptat bonũ humanę aĩę, vt hoc sibi ĩn sacrificiũ offerat̃. Offerre aũt debet aliqs Deo, primo quidẽ aĩam suã, ſm illud Eccl. 30. Miserere aĩę tuę placens Deo. Secũdò aũt, aĩas aliorũ, ſm illud Apoc. vlt. Qui audit, dicat veni. Quanto autẽ hõ aĩam suã, vel alterius propinquius Deo coniũgit, tanto sacrificiũ est Deo magis acceptũ. Vñ magis acceptũ est Deo, q̄ aliquis aĩam suã, & aliorũ applicet cõtẽplationi q̃ actioni. Per hoc ergo qđ dr̃, q̄ nullũ d sacrificiũ est Deo magis acceptũ, q̃ zelus aĩarum, non pręfert̃ meritum vitę actiuę merito vitę cõtẽplatiuę: sed ostendit̃ magis esse meritorium, si quis offerat Deo animam suam, & aliorũ, quàm quęcumque alia exteriora dona.

D. 1188.

ARTICVLVS III.

Vtrum vita contemplatiua impediatur per vitam actiuã.

Perr. 2
862

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̃ q̄ vita contẽplatiua impediatur per vitã actiuã. Ad uitam .n. contẽplatiuã necessaria est quędã vacatio mentis, ſm illud Psal. Vacate, & uidete qm̃ ego sum Deus: sed uita actiua habet inquietudinẽ ſm illud Lucę 10. Martha, Martha solicita es, & turbaris erga plurima. h ergo vita actiua cõtẽplatiuã impedit.

¶2 Pręt. Ad uitã contemplatiuã requiritur claritas visionis h sed vita actiua impedit visionis claritatẽ. dicit. n.* Gre. super Ezechielem, q̄ lippa est fœcunda, quia dum occupatur in opere, minus videt. h ergo vita actiua contemplatiuam impedit.

Homi. 14. post med. illius.

¶3 Pręt. Vnũ h cõtrariorũ impedit̃ per aliud: h sed vita actiua & contẽplatiua vr̃ contrarietatẽ habere adinuicẽ, quia uita actiua occupat̃ circa plurima: uita aũt contẽplatiua insistit ad cõtẽplandum vnum, unde ex opposito diuiduntur. ergo uidetur q̄ vita contemplatiua impediatur per actiuam.

SED CONTRA est qđ Gre. dicit in 6. moralium. Qui contẽplationis arcem tenere desiderãt, prius se in campo per exercitium operis probent.

Li. 6. c. 17. post med.

RESP. Dđm, q̄ vita actiua põt considerari quãtum ad duo. Vno mõ, quãtum ad ipsum studium, & exercitiũ exteriorũ actionum, & m sic manifestũ est q̄ vita actiua impedit contemplatiuã, n inquantũ impossibile est q̄ aliquis simul occupet̃ circa exteriores actiones, & diuinę contẽplationi vacet. Alio mõ, põt cõsiderari vita actiua quantũ ad hoc, q̄ interiores aĩę passiones cõponit & ordinat: & p quantũ ad hoc uita actiua adiuuat ad cõtẽplationẽ q, q̃ impedit̃ per inordinationẽ interiorũ passionũ. Vñ * Gre. dicit in 6. moraliũ. Cũ contẽplationis arcẽ aliqui tenere desiderant, prius se in cãpo per exercitiũ operis probent, vt solicite sciant si nulla iã mala pximis irrogãt, si irrogata à pximis ęquanimiter portant, si oblatis bonis tpalibus nequaq̃ mens lętitia soluit̃, si subtractis nõ nimio mœrore sauciant̃. Ac deinde perpendant, si cũ ad semetipsos introrsus redeunt, in eo q̄ spũalia rimant̃, nequaquã secũ rerum corporaliũ vmbras trahant, uel fortasse tractas manu discretionis abigant. Ex hoc ergo exercitiũ uitę actiuę cõfert ad cõtẽplatiuã, q̄ quietat interiores passiones, ex quibus phantasmata proueniunt, per quę contemplatio impeditur. Et per hoc patet responsio ad obiecta. Nam rationes illę procedunt quantum ad ipsam occupationem exteriorum actuum, non autem quantũ ad effectum, qui est moderatio passionum.

Concl. m
Concl. p
Li. 6. c. 37. post med.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum uita actiua sit prior quàm contemplatiua.

Perr. 2
863

AD QVARTVM sic procedit̃. Vr̃ q̄ vita actiua non sit prior q̃ contẽplatiua. Vita. n. cõtemplatiua directe pertinet ad dilectionẽ Dei, uita ãt actiua ad dilectionẽ proximi: l sed dilectio Dei pcedit dilectionẽ proximi, l inquantum proximus propter Deum diligitur. ergo videtur q̄ etiam uita contemplatiua sit prior quàm actiua.

¶2 Pręt.* Gre. dicit super Ezechielẽ. Sciendũ est, q̄ sicut bonus ordo uiuendi est ut ab actiua in contẽplatiuã tendat̃, h ita plerumq; vtiliter a contẽplatiua animus ad actiuam reflectitur. Non ergo simpliciter uita actiua est prior quàm contemplatiua.

Homi. 14. a medio.

¶3 Pręt. Ea quę diuersis cõpetunt, non vñr ex necessitate ordinẽ habere: sed uita actiua & cõtẽplatiua diuersis cõpetunt. dicit. n.* Gre. in 6. Mor. Sępe qui contẽplari Deũ quiete poterant, occupationibus pressi ceciderũt: & sępe q occupati bene vsibus humanis uiuerent, gladio suę quietis extincti sunt. nõ ergo uita actiua prior est q̃ contẽplatiua.

Li. 6. mor. ca. 26. parũ a princ.

SED CONTRA est, qđ * Gre. dicit in 3. homi. super Ezec. Actiua vita prior est tpe q̃ contẽplatiua: qa ex bono opere tenditur ad contemplationem.

Ho. 3. non multũ procul ante medium.

RESP. Dcđm, q̄ aliquid dr̃ esse prius dupliciter. Vno mõ, ſm suã naturã. Et m hoc mõ uita contemplatiua est prior q̃ actiua, inquantũ prioribus & melioribus insistit: vñ & actiuã uitã mouet & dirigit. n Ratio. n. superior q̃ cõtẽplationi deputat̃, cõparat̃ ad inferiorẽ q̃ deputat̃ actioni, sicut uir ad mulierem, quę est per uirum regenda, ut* Aug. dicit 12. de Tri. Alio modo, est aliquid prius quo ad nos, quod. s. est prius in uia generationis: & p hoc mõ uita actiua est prior q̃ contemplatiua, q quia disponit ad contẽplatiuã, ut ex * supra dictis patet. Dispositio. n. in uia generationis pręcedit formã, quę simpliciter & ſm suam naturam est prior.

Concl. m
Li. 14. c. 2 & 12. c. 14. tom. 3.
Concl. p
Q. 181. ar. 1. ad 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ uita cõtemplatiua non ordinatur ad qualemcumque dilectionem Dei, sed ad perfectam: sed uita actiua est necessaria ad dilectionem proximi qualemcumque. Vnde * Greg. dicit in 3. homi. super Ezechielem. Sine contemplatiua uita intrare possunt ad cęlestem patriam, qui bona quę possunt operari, non

Hom. 3. parũ ante medium.

diu in

negligunt: siue actiua autē intrare possunt, si negligūt bona operari quę possunt. Ex uno ēt patet q̄ vita actiua p̄cedit cōtēplatiuā, sicut, idq̄d est cōe oim, precedit in uia gn̄ationis: id q̄d est proprium perfectorum.

AD II dicēdum, q̄ a uita actiua p̄cedit ad vitā cōtēplatiuā ſm ordinē gn̄ationis: a uita aūt cōtēplatiua redit ad uitā actiuam p uiā directionis, ut. s. vita actiua per cōtemplationē dirigat: G sicut ēt per operationes acquiritur habitus, & per habitū acquisitum perfectius aliquis operatur, vt dicitur in 2. *ethi.

AD III dicēdum, q̄ illi qui sunt proni ad passiones pp eorum impetū ad agendū, sunt simpl̄r magis apti ad uitā actiuam pp spiritus inquietudinē. Vn̄ dicit *Greg. in 6. mora. q̄ nonnulli ita inquieti sūt, vt si uacationē H laboris habuerint grauius laborent, ꝗa tāto deteriores cordis tumultus tolerāt, quāto eis licētius ad cogitationes vacant. Quidā uerò habēt naturaliter ai puritatē & quietē, p quā ad contēplationē sunt apti, q̄ si totaliter actionib. deputent, detrimētū sustinebūt. Vn̄ *Gregorius dicit in 6. moral. q̄ quorūdā hoim ita otiosę mētes sunt, vt si eos labor occupationis ex I cipiat, i ipsa opationis inchoatione succūbant: sed sicut ipse* postea subdit, sępe & pigras mētes amor ad op⁹ excitat, & inquietas in cōtēplatione timor refrenat. Vn̄ & illi q̄ sunt magis apti ad actiuā uitā, possunt per exercitiū actiuę ad contēplatiuam p̄parari: & illi nihilominus q̄ sūt magis ad contēplatiuā apti, possunt exercitia vitę actiuę subire, vt p hoc ad cōtē K plationē paratiores reddant.

QVAESTIO CLXXXIII.

De officiis & statibus hominum, in quatuor articulos diuisa.

CONSEQVENTER cōsiderādū est de diuersitate statuū, & officiorū humanorū. Et primò ꝯsiderādū est de officiis, & statibus hoim in gn̄ali. Secūdò, sp̄aliter de statu perfectorū. Circa primū queruntur quatuor. Primò, Quid faciat in hominibus statum.

F ¶Secundo, Vtrum in hoibus debeant esse diuersi status, siue diuersa officia.

¶Tertiò, De dr̄ia officiorum.

¶Quartò, De differētia statuū.

ARTICVLVS I.

Vtrum status in sui ratione importet conditionem libertatis, uel seruitutis.

AD PRIMVM sic procedit. Vr̄ q̄ status in sui rōe non importet conditionē libertatis, vel seruitutis. Status .n. assūdo dr̄: sed stare dr̄ aliqs rōe^h rectitudinis. unde dr̄ Ezec. 2. Fili hois, sta super pedes tuos. & Greg. dicit in 6. mor. Ab oi statu rectitudinis dispereūt, q̄ per noxia uerba dilabunt: sed rectitudinē sp̄ualē acquirit hō per hoc, q̄ subiicit suā uoluntatem Deo. uñ super illud Psal. 32. Rectos decet collaudatio, dicit gl. *Recti sunt q̄ dirigunt cor suū ſm uolūtatē Dei. ergo ur̄ q̄ sola obediētia diuinorū mādatorū sufficiat ad rationē status.

¶2 Pręt. Nomē status ur̄ importare^h immobilitatē, ſm illud 1. ad Cor. 15. stabiles estote & immobiles. uñ* Greg. dicit super Eze. Lapis quadrus est, & quasi ex omni latere statum habet, q̄ casum in aliqua permutatione nō habet: sed uirtus est quæ immobiliter facit operari, ut dr̄ in 2. ethi.* ergo ur̄ q̄ ex omni operatione uirtuosa aliquis statum adipiscatur.

¶3 Pręt. Nomen status^h ur̄ ad quandā altitudinē pertinere. Nā ex hoc aliqs stat, q̄ in altetū erigit: sed per diuersa officia aliquis fit altior altero. Similiter ēt per gradus, uel ordines diuersos diuersimode hoies in quadā altitudine constituunt. ergo sola diuersitas graduum, uel ordinū, uel officiorū sufficit ad diuersificandum statum.

SED CONTRA est, q̄ in* Decret. 2. q. 5. dr̄. Si qn̄ in causa capitali, uel causa status interpellatum fuerit, non per exploratores, sed per seipsos est agendum ubi causa status appellat pertinens ad libertatem, uel seruitutem. ergo uidetur q̄ nō uariet statum hominis nisi id, quod pertinet ad libertatem, uel seruitutem.

SVP. Q. CLXXXIII. HIC incipit decimasexta pars huius operis, tractans de officiis, & statibus hominū: in qua quæstione statim occurrit dubium circa significationē statuū, pro quāto in litera dr̄, q̄ respicit obligationē personæ hois, prout s. aliquid est sui, uel alieni iuris, & hoc ex causa permanēte. Est siquidem de hoc qō, & cū extraneis aliā significationē tribuentibus statui, ut patet de Henrico de Gandauo in 12. quolibeto. Et nihilominus est quæstio absolute de ueritate huius significationis. Vn̄ nos primam qōnē relinquemus, qm̄ esset certare de uocibus. Secunda aūt an. s. assignata ab authore significatio sit solida, tractanda est: licet ei multas obiectiones. Cū .n. in litera dicat, q̄ status tantū in ciuilibus, q̄ in sp̄ualib. spectat ad libertatē, uel seruitutē, statim apparet contradictio in ipso progressu literæ. Nā libertas nomē est status, & nullā obligationem dicit. Amplius, Seruitus & libertas sp̄ualis, ut in 8. art. dē, penes habitū iustitię, uel peccati attendunt: & tū in neutro est obligatio, sed sola permanentia, qualē habitus causare natū est. Falsum est igit, q̄ status sp̄ualis, seu seruitutis, uel libertatis respiciat obligationem. Pręt. Status distinguitur in statū incipientiū, proficientiū, & perfectorum, ut patet in art. 4. Et cōstat q̄ nec status incipientium, nec status proficientiū obligationem habet. Distinguit quoq; status coniugatorum contra statū virginalē, & uiduale: & tū solus status coniugatorum obligationē habet. Clericalis demū status, inquit Henricus, distinguitur contra laicalē: & tū neuter obligationem habet, quoniam clericus potest libere ducere uxorem, uidua. Afferunt quoque ab eo authoritas Anselmi in lib. de similitudinibus ca. 46. dicentis. Quatuor sunt status humanæ natu

Ca. 1. 2. & 4. to. 5.

Li. 6. c. 26. circa prin.

Li. 6. ca. 16 in prin.

Li. 6. ca. 37 in prin.

turæ, quibus pro diuersis meritis beata uel magis beata, misera uel minus misera reddit. s. in statum innocentiæ, in statum patriæ, in statum uię, & in statu damnationis. Constat aūt q̄ neque in innocentia, neque in uia, status dr̄ ssm obligationem. ¶Ad horum euidentiam sciendum est, q̄ author numquam dicit, q̄ status exigat obligationem in quolibet statu: sed dicit, q̄ quilibet status respicit obligationē, quæ duo distant sicut cęlum, & terra. Nam ad primum requiritur quemlibet statum habere obligationē ad id quod sui status est. ¶Ad secundum uerò sufficit quòd obligationem respiciat, ita quòd penes obligationem distinguātur affirmatiuè, uel negatiuè, hoc est, penes habere obligationem, & penes nō habere illam. Et hoc modo distinguitur status liberi à seruo: quia seruitus respicit obligationem affirmatiue, libertas uero negatiue. Hoc etiam modo distinguitur status sæcularis à regulari, quia scilicet regularis habet uinculum quo caret sęcularis. Similiter status peccatoris, & status iusti distinguunt: quia peccator obligatus est ad peccandum, quantum est ex seipso: quia non potest ex seipso resurgere, & ut Gregorius dicit, Peccatum quod per pœnitentiam non deletur, suo pondere ad aliud trahit: iustus autem ab huiusmodi uinculo absolutus est. Incipientium aūt, & proficientium status, obligationem in genere claudunt, non in specie: quoniam cōe genus status existentiū in charitate per negationem uinculi, quo peccator alligatur, dicitur. Species autē huiusmodi status secundum proprias differentias non omnes, sed perfectorū tantum, dicit obligationem. Et hoc sufficere author ipse (ut) ex litera

Parte 864

Infr. art. 4. cor. & q. 184. art. 4. cor. & q. 186. ar. 6. co. Et quo. 3. 2. 19. co.

Est Aug. in cōcione 2. in Ps. 32. non longe a prin. t. 8.

Hom. 21. a princ.

Li. 2. c. 1. 2. & 4. tom. 5

2. q. 5. (uel 6. ut aliqui codices habent) ca. Si quando.

RESP. Dicēdum, q̄ status p̄priè loquēdo, significat quandā positionis differentiā ſm modū suæ naturę, quasi in quadā immobilitate. Est .n. naturale homini, ut caput eius in superiora tēdat, & pedes i terra firmētur & c. mēbra media cōueniēti ordine disponantur: q̄d quidē non accidit, si hō iaceat, uel sedeat, uel accūbat, sed solum qn̄ erectus stat. Nec rursus stare dr̄ si moueatur, sed qn̄ quiescit: & inde ē q̄ ēt i ipsis actionibus humanis dr̄ negotiū aliquē statū hēre ſm ordinē propriæ dispōnis cū quadā immobilitate, seu quiete. Vn̄ & circa hoies ea q̄ de facili circa eos uariant, & extrinseca sunt, nō cōstituunt statū, puta, q̄ aliqs fit diues uel paup, in dignitate cōstitutus uel plebeius, uel si quid aliud ē hmōi. Vn̄ & in iure ciuili dr̄, q̄ ei q a senatu amouet, magis dignitas, q̄ stat⁹ aufert: sed solū id ur̄ ad statū hominis ptinere, q̄d respicit oblōnē personæ hois, put. s. aliquis est sui iuris, uel alieni, & hoc n̄ ex aliqua cā leui, uel de facili mutabili, sed ex aliquo p̄manēte: & hoc est q̄d ptinet ad rōnē libertatis, uel seruitutis. Vn̄^m status pertinet p̄priè ad libertatē, uel seruitutem, siue in spiritualibus, siue in ciuilibus.^n

AD PRIMVM ergo dicēdum, q̄ rectitudo inquātum hmōi, nō pertinet ad rōnē status, sed solum inquātum est connaturalis hoī, simul addita quadā quiete. Vn̄ in alijs aialibus nō reqrit rectitudo ad hoc, q̄ stare dicāt: nec ēt hoies stare dr̄, quātumcūq. sint recti, nisi quiescāt.

AD II dicendum, q̄ immobilitas non sufficit ad rationē status, Nam ēt sedens, vel iacēs quiescit, qui tamē nō dr̄ stare.

AD III dicēdum, q̄ officiū dr̄ p cōparationē ad actū: grad⁹ aūt dr̄ ſm ordinē superioritatis, & inferioritatis: sed ad statum reqrit immobilitas in eo, q̄ pertinet ad condōnem p̄sonæ.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Ecclesia debeat esse diuersitas officiorum seu statuum.

AD SECVNDVM sic p̄ceditur. Vr̄ q̄ in Ecclesia nō A dēat esse diuersitas offōrū, uel statuū.^h Diuersitas .n. vnitati repugnat: sed fideles Christi ad unitatē uocant, ſm illud Io. 17. Vt sint unū in nobis, sicut & nos unū sum⁹. ergo in Ecclesia non debet esse diuersitas officiorum, siue statuum.

¶2 Præ. Natura n̄ facit p multa q̄d p̄t facere p unū: sed opatio gr̄ę est multo ordinatior, quā opatio naturæ.^h ergo cōueniē B tius eēt, q̄ ea q̄ pertinēt ad act⁹ gr̄ę, per eosdem hoies administrarent, ita q̄ n̄ esset in Eccl̄a diuersitas offōrū, & statuum.

¶3 Præt. Bonū Ecclæ maxime ur̄ in pace consistere, ſm illud psal. 147. Qui posuit fines tuos pacē. & 2. ad Cor. vlti. dr̄. Pacē hēte, & Deus pacis erit vobiscū: sed^h diuersitas est ipeditiua pacis, quā similitudo cāre vr̄, ſm illud Eccle. 13. Oē animal C diligit sile sibi. & Phil. dicit in 7. politic. q̄ modica differētia facit in ciuitate dissidiū. ergo vr̄ q̄ nō oporteat in Eccl̄a esse diuersitatē statuū, & offōrum.

SED CONTRA est, q̄ i Psal. 44. ad laudē Ecclæ dr̄, q̄ est circumamicta varietate. vbi * gl. dicit, q̄ doctrina apostolorū, & cōfessione martyrū, & puritate virginū, & lamēto pœnitētiū ornatur Regina. i. Ecclesia.

D RESP. Dicēdum, q̄^m diuersitas statuū, & offōrum in Eccl̄a ad tria pertinet.^n Primo quidem, ad perfectionē ipsius Ecclę. Sicut .n. in rerū naturaliū ordine perfectio, quæ in Deo simpliciter & uniformiter inuenit, in uniuersitate creaturarū inueniri nō poterit, nisi difformiter & multipliciter: ita ēt plenitudo grāe q̄ in Christo sicut i capite adunat, ad mēbra eius E diuersimode redundat, ad hoc q̄ corpus Ecclæ sit perfectum. Et hoc ē quod Apost. dicit ad Ephes. 4. Ipse dedit quosdā quidē Apostolos, quosdā aūt prophetas, alios aūt Euangelistas, alios aūt pastores & doctores ad cōsummationē sanctorum. Scd̄o aūt pertinet ad necessitatē actionum, q̄ sunt in Eccl̄a necessariæ. Oportet aūt ad diuersas actiones diuersos hoies deputari ad hoc quòd expedi-

litera quarti articuli in responsione ad sm̄, dū loquēs de huiusmodi distinctione dicit, q̄ per hoc hi diuersi status distinguūtur, q̄ diuersa studia adhibent ad ea quæ spectant ad spiritualem libertatem. ¶Sed contra hoc pōt instari, q̄ nō cōsonat hmōi responsio sermonibus p se: qm̄ si status de rōne sua respicit obligationē, cōsequēs est, vt per se loquēdo, ois specifica diuersitas statuū p se respiciat obligationē, & non sufficit q̄ genus eorum penes obligationē attēdat. Oportet .n. differentias p se diuersificatiuas gn̄is, & cōstitutiuas specierū, p se diuersificare id, q̄d spectat ad rōnē gn̄is, q̄d in proposito est respicere obligationem. Hoc aūt hic nō saluatur, q̄m status incipientiū, & proficientiū, si diuersificantur penes respicere obligationem aliquam. ¶Ad hoc dr̄, q̄ status incipientiū, q̄ proficientiū, nō nisi imperfectè hēt rōnē status: & p̄pea nō ē mirū, si vterq; deficiat a p̄pria rōne status. Sunt .n. hi status in gn̄e status, sicut formæ in embryone sucedentes, sunt in gn̄e uiuentiū. Non .n. sūt velut species de p se, sed vt viæ ad aliud. Et similiter status incipientiū & proficiētiū, vt ipsa eorū noia ostēdūt, viā ad aliud hoc est, ad p̄fectionē, seu perfectionis statū significāt. Vn̄ author in principio sequētis q̄ōnis dicit. Deinde cōsiderādū est de his q̄ ptinēt ad statū perfectionis, ad quem alii status ordinant. De statu aūt cōiugatorū, virginū &c. dupliciter dici pōt. Primo, q̄ in iure nec virginitas, nec uiduitas cōstituit statum, nisi vinculo firmetur: vn̄ status sunt distincta uiduarū & virginū. Secundo pōt dici, ut dictū est de incipientibus & p̄ficiētib. q̄. s. sine uinculo imp̄fectè habent rōnē status sōne sui gn̄is, quo libertatē hēat a uinculo cōiugali. Ad id q̄d additur de statu cleri

Concil. m

Parte 3 re. 865

calis, uidet, q̄ cū prima tōsura cōstituat clericatū, & prima tōsura ad offiū spectet, sicut & ordo ois. s. acolytatus &c. cōsequēs est q̄ clericatus n̄ statum, sed offiū constituat, cui⁹ signū est q̄ clericos in duos stat⁹ distinguimus. s. regulares, & sæculares. Esset autem implicatio quodāmō in adiecto dicere clericos sæculares, si clericus esset nomen status. Sed officio adiungit nomē status, cōprobaturq; id ex eo q̄ prima tōsura inchoatio quædā ordinis est, quē cōstat ad offiū spectare. Ad authoritatem demū Anselmi, & similes, q̄ forsan multæ adduci possent, vnico uerbo r̄nderi pōt, q̄ nō ita stricte & p̄prie status noie ūi sunt: sed p statū intellexerūt condōnem, quasi dicerent. Quatuor sunt condōnes hominū &c. in qua significatione frequēs uidetur usus esse.

SVP. Q. CLXXXIII. ARTIC. I.

IN ar. 1. eiusdem q. in responsione ad tertiū colligo, & inde retine differentiā inter offiū, gradū, & statū ecclesiasticū, ut intelligas sequentia.

SVP. Q. CLXXXIII. ARTIC. II.

IN ar. 2. & 3. aduerte q̄ diuersitas officiorū, graduū, & statuū in ecclesia non sic ordinatur ad hec tria. s. perfectionem, actionē, & decorē, q̄ singula singulis propria sint, puta, perfectio statui, actio offō, & decor gradui: sed in quolibet horū oīa inueniunt. In statib. nāque inuenit nō solū p̄fectio, sed etiā & decor, seu ordo. Et similiter in officiis eadē tria inueniuntur, & similiter in gradibus, ut de se patet: sed p̄fectio appropriatur statui, ut rō diuersitatis sm̄ stat. Actio uero appropriatur offō, ut rō diuersitatis sm̄ offiū. Decor uero ordinis appropriat gradui, ut ratio diuersitatis secundū gradum. ¶In eodem articulo tertio in responsione ad sm̄, dubium occurrit circa illud, Diuersitas uitarum acci

Glo. ordi. et Cassiodoro.

Concil. m

piitur

per secūdū diuersos actus, qui cōueniūt hoi sm seipsū. Officia autē distinguunt sm actus, qui referūtur ad alios. Vt enim hoc esse falsum, eo q uita actiua manifeste attenditur secundū actum, qui refertur ad alium. s. ad proximum, ut patet ex suprad. ctus de uita actiua.
¶Ad hoc dr, q ipse actus actiuæ uitæ potest cōsiderari dupliciter. Primo, ut est exercitiū hois studētis sibi uitæ, seu actui. Est nāque actus uirtutis, q bonū reddit habentem, & sic constituit uitam actiuam: quia, ut in littera dr, uita dr absolute, hoc ē, uiuere dr quis sm seipsum, & non relatiue ad aliud. Et pp ea actus, inquantū sunt differentiæ uitæ, considerantur ut conuenientes homini sm seipsum, hoc est, secundum quod inueniuntur in subiecto uiuere bene disponunt. Alio modo considerantur ut referūtur ad alios, sicut docere, ad eum qui docetur, & iudicare, ad eum qui iudicari ordinatur. Et sic sumpti actus distinguunt officia: & hæc sufficiant etiam pro quarto articulo. Discussa sunt siquidē q in illo sunt, in principio huius qstionis.

tius, & sine confusione omnia peragantur. Et hoc est quod Apost. dicit ad Ro. 12. Sicut in vno corpore multa mēbra habemus, oia autē membra non eundem actum hnt: ita multi vnū corpus sumus in Christo. Tertio hoc ptinet ad dignitatem, & pulchritudinē Ecclæ, quæ in quodā ordine cōsistit. Vñ dr 3. Reg. 10. vidēs Regina Saba omnem sapiētiā Salomonis, & habitacula seruorū, & ordines ministrantiū, nō habebat vltra spiritū. Vñ & Apost. dicit 2. ad Timo. 2. q in magna domo nō solū sūt vasa aurea, & argētea: sed & lignea, & fictilia.

AD PRIMVM ergo dcdm, q diuersitas statuū, & officiorū non impedit Ecclæ unitatem, quæ perficit per unitatē fidei & charitatis, & mutuæ subministrationis, sm illud Apost. ad Eph. 4. Ex quo totū corpus est compactum. s. per fidē, & cōnexum. s. per charitatē, p omnem iuncturam subministrationis, dum scilicet unus alij seruit.

AD II dcdm, q sicut natura non facit p multa, quod potest facere per unum: ita etiam nō coarctat in unum id, ad qd multa requiruntur sm illud. Apost. 1. ad Cor. 12. Si totum corp' oculus, ubi auditus? Vñ & in Ecclesia, quæ est corpus Christi, oportuit membra diuersificari sm diuersa officia, status, & gradus.

AD III dcdm, q sicut in corpore naturali, mēbra diuersa cōtinent in unitate p uirtutē spiritus uiuificantis, quo abscedente mēbra corporis separant: ita ēt in corpore Ecclæ cōseruatur pax diuersorū mēbrorū uirtute Spiritussancti, qui corpus Ecclæ uiuificat, ut hr Io. 6. Vñ Apost. dicit ad Eph. 4. Soliciti seruare vnitatem spiritus in uinculo pacis. Discedit aūt aliquis ab hac unitate spiritus, dū quærit quæ sibi sunt propria: sicut ēt in terrena ciuitate pax tollitur ex hoc, q ciues singuli quæ sua sunt, qrunt. Alioqn per offōrum, & statuū distinctionē tā mentis, q in ciuitate terrena magis pax cōseruatur, inquantū per hæc plures sunt, qui cōmunicant actibus publicis. Vñ & Apost. dicit 1. ad Cor. 12. q Deus tēperauit nos, ut non sit schisma in corpore, sed p inuicē solicita sint mēbra.

Par. per. 11. 866

ARTICVLVS III.

Vtrum officia distinguantur per actus.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr q officia, nō distinguantur per actus. Sunt. n. infinitæ diuersitates humanorū actuum tā in spūalibus, quàm temporalibus: sed infinitorum nō pōt esse certa distinctio. ergo per diuersitates actuum nō potest esse humanorum officiorū certa distinctio.

¶2 Præt. Vita actiua, & cōtēplatiua sm actus distinguuntur, ut* dictum est: sed alia ur esse distinctio officiorum a distinctione uitarum. non ergo officia distinguuntur per actus. (q. 179. ar. 1.)

¶3 Præt. Ordines ēt ecclesiastici, & status, & gradus per actus distingui vnr. Si ergo officia distinguant per actus, vr sequi, q eadem sit distō officiorum, graduum, & statuum: hoc āt est falsum, quia diuersimode in suas partes diuiduntur. non ergo uidetur q officia distinguantur per actus.

SED CONTRA est, q* Isid. in lib. Etym. dicit, q offm ab efficiendo est dictum, quasi efficium, propter decorē sermonis vna mutata lra: sed efficere ptinet ad actionē. ergo officia p actus distiguunt. (Li. 6. c. 19. in princi.)

RESP. dicendum, q sicut* dcm est, diuersitas in mēbris Ecclesiæ, ad tria ordinat. s. ad perfectionē, actionem, & decorem: & m sm hoc triplex distō diuersitatis fidelium accipi pt*. Vna quidem, per respectum ad perfectionem, & sm hoc accipit dfia statuum, prout quidā sunt aliis perfectiores. Alia vero distō accipitur p respectū ad actionē, et hæc distō dr offōrū. Dnr. n. i diuersis officiis esse, q sūt ad diuersas actiones deputati. Alia aūt p respectū ad ordinē pulchritudinis ecclasticæ: & sm hoc accipitur dfia graduū, prout. s. in eodē statu, vel officio vnus est alio superior. Vnde & in Ps. 47. dr sm aliam literā. Deus in gradibus eius cognoscetur. (Ar. præced. — Concl. m)

AD PRIMVM ergo dicendum, q materialis diuersitas humanorum actuum est infinita: & sm hanc non distinguuntur officia, sed sm formalem diuersitatem, quæ accipit sm diuersas spēs actuū, sm quam actus hominis non sunt infiniti.

AD II dcdm, q vita dr absolute, & ideo diuersitas uitarum accipit sm diuersos actus, qui cōueniunt hoi sm seipsum. Sed efficientia, a qua sumit nomen officij, ut* dcm est, importat actionē tēdētē in aliud, vt dr in 9. Met. Et iō officia distinguunt pprie sm act', q referunt ad alios: sicut dr doctor habere offm, vel iudex, et sic de aliis: & ideo* Isid. dicit, q officium est ut quisque illa agat, quæ nulli officiant, i. noceant, sed prosint omnibus. (In arg. ad oppositū. Lib. 9. tex. 16. — Li. 6. ety. c. 19. circa princ.)

AD III dcdm, q diuersitas statuum, officiorū, & graduum sm diuersa sumit, vt* dcm est. Contingit tn q ista tria in eodem concurrant, puta, cum aliquis deputat ad aliquem actum altiorē, simul ex hoc hēt & offm, & gradum, & vlterius quendā perfectionis statum pp actus sublimitatem, sicut patet de epo. Ordines āt ecclesiastici specialiter distinguuntur sm diuersa officia. Dicit. n.* Isid. in li. Etym. Officiorum plurima gña sunt, sed pcipuum illud est, quod in sacris, diuinisq; rebus habetur. (Arti. 1. ad 3. — Li. 6. c. 19 in prin.)

ARTICVLVS IIII.

Vtrum differentia statuum attendatur secundum incipientes, proficientes, & perfectos.

Parte. 3 867

AD QVARTVM sic proceditur. Vr q dfia statuū nō attendat sm incipientes, pficiētes, & pfectos. Diuersorū. n. diuersæ sunt spē dfiæ: sed sm hanc dfiam inchoationis, pfectus, & pfectionis, diuiduntur gradus charitatis, vt* s. habitum est, (Sup. q. 24. ar. 7. Et q. 24. Et 11. — q. 24. ar.)

cum

cum de charitate ageretur. ergo uidetur q secundum hoc non sit accipienda differentia statuum.

¶2 Præt. Status, sicut* dictum ē respicit cōditionē seruitutis, uel libertatis, ad quam non vr ptinere prædicta differentia incipientiū, proficientiū, & pfectorū. ergo incōuenienter status p ista diuidit. (Ar. 1. huius quæst.)

¶3 Præt. Incipiētes, pficientes, & pfecti distingui uident sm magis & minus, qd vr magis ptinere ad rōem gradus: sed alia est diuisio graduū & statuū, ut* s. dictum est. Non ergo conuenienter diuidit status sm incipientes, pficientes, & perfectos. (Ar. 2. & 3.)

SED CONTRA est, quod *Greg. dicit in moral. Tres sunt modi cōuersorū, inchoatio, medietas, atque pfectio. Et super* Eze. dicit, q alia sunt uirtutis exordia, aliud profectus, aliud perfectio. (De pœnitē. di. 2. c. Cū sctā. &c. Charitas. — *Hom. 15 in Eze. nō multū remote a pri.)

RESP. Dcdm, q sicut s. dictū est status libertatē respicit, uel seruitutē. Inuenit āt in reb. spiritualibus duplex seruitus, & duplex libertas. Vna qdē est seruitus pcti: altera vero est seruitus iustitiæ. Similiter ēt est duplex libertas. Vna qdē a pctō: alia uero a iustitia, ut patet p Apo. q dicit ad Ro. 6. Cū serui essetis pcti, liberi fuistis iustitiæ: nūc vero liberati à pctō, serui estis facti Deo. Est āt seruitus pcti, uel iustitiæ, cū aliqs ex habitu pcti ad malum inclinat, uel ex habitu iustitiæ inclinat ad bonum. Sir ēt libertas à pctō est, cū aliquis ab inclinatione pcti nō superat. Libertas āt à iustitia est, cū aliquis pp amorē iustitiæ nō retardat a malo. Verun tn quia hō sm naturalē rōem ad iustitiā inclinat, pctm āt est contra naturalē rōem, consequēs est q libertas a pctō sit uera libertas, q cōiungit seruituti iustitiæ, q a p vtrūq; tēdit hō i id qd ē cōueniēs sibi. Et sir vera seruitus ē seruitus pcti, cui cōiūgitur libertas a iustitia, q a. s. per hoc hō impedit ab eo qd est ppriū sibi. Hoc āt q hō efficiat seruus iustitiæ, uel pcti, contingit per humanū studiū, sicut Apost. dicit ibidem. Cui exhibetis vos seruos ad obediendum, serui eius estis cui obeditis siue peccati ad mortē, siue obeditionis ad iustitiā. In omni āt humano studio est accipere principiū, mediū & terminum. Et ideo m cōsequens est q status spiritualis seruitutis, & libertatis sm tria distinguat. s. sm principiū, ad q pertinet status incipientium: & medium, ad ql pertinet status proficientium: & terminum, ad quē pertinet status perfectorū. (Ar. 1. huius quæst. — Concl. m)

AD PRIMVM ergo dcdm, q libertas a pctō fit p charitatē, q diffundit in cordib. nris p Spiritūsanctū, qui datus est nobis, ut dr ad Ro. 5. Et inde est quod dr 2. ad Cor. 3. Vbi spiritus Domini, ibi libertas: & ideo eadē est diuisio charitatis, & statuum pertinentium ad spiritualem libertatem.

AD II dcdm, q incipientes, pficientes, & perfecti, sm q per hoc status diuersi distinguunt, dicuntur homines non sm quodcumque studium, sed secundum studium eorum quæ pertinēt ad spiritualem libertatem, uel seruitutē, ut* dictum est. (In cor. ar. & ar. 1. huius quæst.)

AD III dcdm, q sicut prius* dictū est, nihil prohibet in idē concurrere gradum, & statum. Nā & in reb. mundanis illi qui sunt liberi non solū sūt alterius status quàm serui, sed etiam sunt altioris gradus. (Ar. præce. ad 3.)

QVÆST. CLXXXIIII.

De his quæ pertinent ad statum perfectionis in communi in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de his quæ pertinent ad statum perfectionis, ad quē alii status ordinātur. Nam consideratio officiorum, quantum quidē ad alios actus, pertinet ad legispositores: quantū āt ad sacra ministeria, pertinet ad cōsiderationem ordinum, de quibus in tertia parte agetur.*

¶Circa statum āt perfectorū triplex consideratio occurrit. Primo quidē, de statu perfectiōis in cōi. Secundo, de his quæ pertinent ad perfectionem epōrū. Tertio, de his quæ pertinēt ad perfectionem religiosorum.

Circa primū quæruntur octo.

¶Primo, Vtrum perfectio attēdatur secūdum charitatem.

¶Secundò, Vtrum aliquis possit esse perfectus in hac vita.

¶Tertiò, Vtrum pfectio huius vitæ consistat principaliter in consiliis, uel in præceptis.

¶Quartò, Vtrum quicūq; est pfectus, sit in statu pfectionis.

¶Quintò, Vtrum prælati, & religiosi specialiter sint in statu perfectionis.

¶Sextò, Vtrum omnes prælati sint in statu perfectionis.

¶Septimò, Quis status sit perfectior, vtrum religiosorū, uel episcoporum.

¶Octauò, De comparatione religiosorum ad plebanos, & archidiaconos.

ARTICVLVS I.

Vtrum perfectio Christianæ uitæ attendatur specialiter secundum charitatem.

Parte 868

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q perfectio christianæ vitæ non attendit specialiter sm charitatem. Dicit enim Apost. 1. ad Corin. 14. Malitia paruuli estote sensibus āt perfecti: sed charitas non pertinet ad sensum, sed magis ad affectum. ergo vr q perfectio christianæ uitæ nō consistat principaliter in charitate. (3. p. a. q. 46. ar. 3. co. Et 3. co. c. 135 Et quol. 3. art. 17. Et op. 17. c. 6. & opu. 18. ca. 1. & 3. Et Philip. 3. lect. 2.)

¶2 Præt. Ad Eph. vlt. dr. Accipite armaturā Dei, vt possitis resistere in die malo & i oib. pfecti stare. Qd armatura āt Dei subiūgit dicens. State succincti lumbos vestros in veritate, et induti loricam iustitiæ in omnibus sumentes scutum fidei. ergo perfectio christianæ vitæ non solum attenditur

SV. Q. CLXXXIIII. ARTIC. I.

IN ar. 1. q. 184. plurimis resplicatur ly specialiter, dicēdo in charitate specialiter cōsistere pfectionē, seu vitā christianā, & sm veritatē deberet dici substantialiter, cū hoc manifeste intēdit author, & p pea corrigendi uidentur codices. Apparet aūt hoc ex ratione ad sin. ubi manifeste distinguit natura cōtra accidētia. Natura aūt, essentia, & substantia idē sūt, ppositio. Apparet quoq; ex articulo tertio, ubi clare distinguit pfectio essentialiter contra accidētaliter, & expresse subdit, q essentialiter cōsistit in charitate. ¶In eod. art. in rñsione ad primū, ubi dr q pfectio humanorū sensuū in vnitate veritatis consistit, aduerte q licet prima fronte rñsio hæc videatur loq; de pfectiōe sensuū in diuersis hominib. pp illa verba. Hoc āt fit per charitatē, q consensū in hos operatur in diligentiis inspexerim*, de perfectione sensuum loquitur & in eodem, & in diuersis. In eodem quidē, qm charitas est quæ unit sensus ad ueram discretionem boni & mali, ita q in una veritate conueniāt, nec alter alteri contradicat. Operatur enim adunationem & quietem sensuum i uno, quod est Deus, iuxta illud Apostoli ad Hebr. 4 ca. Perfectorum solidus est cibus eorū, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni & mali. In diuersis vero ex eadem radice, quoniam consensum operando diuersorū, unanimes habitare facit &c.

Mente. p uenis suis complens

Universidad de Deusto Biblioteca

ſecundum charitatem, ſed etiam ſm alias uirtutes.

¶3 Præt. Virtutes ſpecificanť per actus, ſicut & alii habitus: ſed Iac. 1. dr̃, ꝙ^h patientia opus perfectũ habet. ergo uidetur quòd ſtatus perfectionis attenditur magis ſecundum patientiam.

SED CONTRA eſt, ꝙ dr̃ ad Col. 3. Super oĩa charitaté habere, q̃ eſt uinculũ perfectionis, q.a.ſ. oẽs alias uirtutes quodãmõ ligat in unitaté perfectã.

RESP. Dcẽdm, ꝙ vnumquodque dr̃ eſſe perfectũ inquantum attingit proprium finem, qui eſt vltima rei perfectio. Charitas auté eſt quæ vnit nos Deo, qui eſt vltimus finis humanæ mentis: qa qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo, vt dicitur 1. Ioa. 4. & ideo ^m ſecundum charitaté ſpecialiter attenditur perfectio chriſtianæ uitæ^n. Concl. m

AD PRIMVM ergo dcẽdm, ꝙ perfectio humanorum ſenſuum pręcipue in hoc vr̃ conſiſtere, ut in vnitatem veritatis conueniant, ſm illud 1. Ad Cori. 1. Sitis perfecti in eodem ſenſu: & in eadẽ ſcientia. Hoc ãt fit per charitatem, quæ conſenſum ĩ hominibus operatur: & ideo etiam perfectio ſenſuũ radicaliter in perfectione charitatis conſiſtit.

AD II dcẽdm, ꝙ dupliciter pt̃ dici aliqs pfectus. Vno mõ ſimpliciter, q̃ quidem perfectio attendiť ſm id, ꝙ pertinet ad ipſã rei naturã, puta, ſi dicať aĩal perfectum, qñ nihil ei deficit ex diſpoſitione membrorũ, & aliis hmõi, quæ requiruntť ad uitã aĩalis. Alio mõ dr̃ aliquid perfectum ſm quid, quę quidem perfectio attenditur ſm aliquid exterius adiacens, puta, in albedine uel nigredine, vel ĩ aliquo hmõi. Vita ãt chriſtiana ſpecialiter in charitate conſiſtit, per quam anima Deo coniungitur. Vñ dr̃ 1. Ioan. 3. Qui non diligit, manet in morte: & iõ ſm charitatem attenditur ſimpliciter perfectio chriſtianæ vitæ, ſed ſm alias virtutes ſm quid. Et quia id quod eſt ſimpliciter, eſt principaliſſimũ, & maximum reſpectu aliorum: inde eſt, ꝙ perfectio charitatis eſt principaliſſimũ reſpectu perfectionis, quæ attenditur ſecundum alias virtutes.

AD III dicendũ, ꝙ patientia dr̃ habere opus pfectum in ordine ad charitatem, inquantum ſ. ex abundantia charitatis ꝓuenit, ꝙ aliquis patienter tolerat aduerſa, ſm illud ad Rom. 8. Quis nos ſeparabit a charitate Dei? tribulatio, an anguſtia?

ARTICVLVS II.

Vtrum aliquis in hac uita poſſit eſſe perfectus.

AD SECVNDVM ſic ꝓcediť. Vr̃ ꝙ nullus in hac uita poſſit eẽ pfectus. Dicit. n. Apo. 1. ad Co. 13. Cũ venerit ꝙ pfectũ ẽ, euacuabiť ꝙ ex parte eſt: ſed in hac uita ñ euacuať ꝙ ex parte eſt. manet. n. in hac uita fides & ſpes, q̃ ſũt ex parte. ergo nullus in hac vita ẽ^l perfectus.

¶2 Præt. Perfectũ ẽ cui nihil deeſt, ut dr̃ in 3.* phyſ. ſed nullus eſt in hac uita, cui^k ñ deſit aliqđ. dr̃. n. Iac. 3. In multis offendimus oẽs. & in pſ. 138. dr̃, Imperfectũ meũ viderũt oculi tui. ergo nullus ẽ in hac vita pfect^r.

¶3 Præt. Perfectio vitę chrĩanę, ſicut^f dcũ eſt, attendiť ſm charitatem, q̃ ſub ſe comprehẽdit dilectionẽ Dei, & proximi: ſed ^h quantum ad dilectionẽ Dei ñ pôt aliqs perfectam charitatẽ in hac vita hr̃e, qa vt Gre. dicit ſuper* Ezec. Amoris ignis qui hic ardere inchoat, cum ipſum quem amat, viderit, amplius in amorem ipſius igneſcit.^i Neq; quãtũ ad dilectionẽ proximi, quia non poſſumus in hac vita oẽs proximos actualr diligere, etſi habitualiter eos diligamus: dilectio ãt habitualis imperfecta eſt. ergo vr̃, ꝙ nullus ĩ hac vita poſſit eſſe perfectus.

SED CONTRA eſt, quia lex diuina non inducit ad impſe: inducit autem ad perfectionẽ, ſm illud Matt. 5. Eſtote pfecti, ſicut & Pater veſter cęleſtis perfectus eſt. ergo vr̃ ꝙ aliquis in hac uita poſſit eſſe perfectus.

RESP. Dcẽdm, ꝙ ſicut* dcm̃ eſt, perfectio vitę chrĩanæ ĩ charitate cõſiſtit. Importat ãt perfectio quãdam vr̃itatem: quia, vt dr̃ in 3.* Phyſ. Perfectum eſt cui nihil deeſt. Poteſt ergo triplex perfectio cõſiderari. Vna quidem abſoluta, q̃ attenditur nõ ſolum ſm totalitaté ex parte diligentis, ſed ẽt ex parte diligibilis, prout. ſ. Deus tãtũ diligitur, quantum diligibilis eſt: & ^n talis perfectio non eſt poſſibilis alicui creaturæ, ſed cõpetit ſoli Deo, in quo bonũ integraliter, & eſſentialr inueniť^o. Alia ãt eſt perfectio q̃ attendiť ſm totalitatem abſolutam ex parte diligentis, put. ſ. affectus ſm totũ ſuum poſſe, ſp actualr tẽdit in Deũ: & ^p talis perfectio non eſt poſſibilis in via, ſed erit in pr̃ia^q. Tertia ãt eſt perfectio, q̃ neq; attendiť ſm totalitaté ex parte diligibilis, neq; ſm totalitaté ex parte diligentis quãtum ad hoc, ꝙ ſp actu ferať in Deum, ſed quantũ ad hoc ꝙ excludanť ea, q̃ repugnãt motui dilectionis in Deũ, ſicut* Aug. dicit in lib. 83. q. q. venenũ charitatis eſt cupiditas, perfectio nulla cupiditas: & ^r talis perfectio pôt in hac vita hr̃i, & hoc

Margin notes: Art. præc. — Homi. 14 parum a med. — Art. præc. — Lib. 3. tex. 64. to. 2. — Concl. m — Concl. p — In li. 83. q. q. 36. non longe a pr. to. 4 — Concl. ſ

ſecundum charitatem … SV. Q. CLXXXIIII. ARTIC. II.

Porre. q. 11. 869 — Sup. q. 24. ar. 8. 3. d. 29. q. 1. ar. 8. q. 2. Et Ve. q. 2. ar. 1. Et Ep. 6. le. 4. Et Phil. lec. 2 & lect. 3. princi. Et com. 1. ſi. — Li. 3. tex. 64. to. 2.

IN art. 2. in reſponſione ad 3. nota illam diſtinctionem de amore proximi, Sufficit ꝙ feratur cõiter in omnes in vniuerſali, uel in ſingulos habitualiter, & ſm aĩæ ꝑparationẽ: Qđ ideo notandum duxi, ne rudiores ꝓ eodem accipiant diligere oẽs in vniuerſali, & diligere ſingulos ſm operõnẽ animi. Hæc enim multum inter ſe diſtant, & ſecundum longe melius eſt primo, tanq̃ ſe habens ex additione ad primũ. Nam diligere omnes in uniuerſali eſt diligere hoies inquantum ſũt hoies, uel inquantũ ordinantur ad beatitudinem, & huiuſmodi. Diligere ãt ſingulos ſm animi præparationem, eſt habere aĩm paratum ad ſingillatim benefaciendum ſingulis, cũ occurret. Et quia ꝓlatio dilectionis, exhibitio eſt operis, diligẽs oẽs in uniuerſali, bñficiũ cõferet in uniuerſali, puta, orãdo ꝑ cõi pro oĩbus. Diligẽs ãt ſingulos ſm ꝑparationẽ animi, parat^o ẽ bñfacere ſingulis ſingillatim, qñ occurrit. ¶ In eodem reſponſione notanda eſt primo differentia inter tria membra dilectionis proximi ſupererogatoriæ. Tria namque mẽbra in litera ponuntur. ſ. extenſionis, intenſionis, hoc eſt, intenſiuũ, & quo ad effectũ. Et inter primum quidẽ & ſm clara eſt differẽtia: ſicut uniuerſaliter in aliis differt quãtitas extenſiua à quãtitate intenſiua. Inter ſm aũt & tertium obſcura apparet differẽtia: qm intenſiue diligens proximũ, oĩa ꝑ ipſo exponit quod ad tertium membrũ ſpectat. Si quis tamen cõſideret membra quæque concurrere, & quæ ſeparari differẽtiam comperiet claram. Concurrunt ſiquidem, qñ uehementer proximum diligens pro ipſo etiã aĩam ponit: tunc enim uehemens dilectio ſm mẽbrum, & exterior expoſitio uitæ pro proximo tertium membrum affert. Separanť aũt cum uehementer diligens proximum paratus quidem eſt omnia pro ipſo contemnere, ſeque etiã ipſum impendere, ab exteriori tamen effectu abſtinet quia tũc non expedit. Tunc n. ſm membrum abſque tertio inuenitur ſ. intenſiua dilectio abſque effectu. Nota ſecundo, primum mẽbrum continere, ꝙ diligere extraneos, & ulterius inimicos, perfectionis eſt extenſiue in charitate, quod ſuperius etiam declaratum in tractatu de charitate fuit, & intel

lige

lige de extraneis, & inimicis ut ſingulares ſunt perſonæ: ita ꝙ intendit Aug. perfectorũ filiorũ Dei eſſe diligere inimicos, quatenus ſunt ſingulares perſonæ & ſimiliter benefacere eiſdem ut ſingularibus perſonis. Diligere ãt eos in cõi, hoc eſt, inquantum Chriſtiani inquantum cõciues, inquãtũ hoies, neceſſitatis eſt. Qđ nihil aliud eſt dicere, q̃ ꝙ ab amore quod ꝓſequimur hoies in cõi, Chriſtianos in cõi, cõciues in cõi, & hmõi, non excludimus eos: ſed amor qui ad uniuerſale terminať, ut ſua uniuerſalitate relinquatur, abſq; inimicorũ. ſ. exceptiõe.

dupľr^i. Vno mõ, inquantũ ab affectu hoĩs excludiť oẽ illud, qđ cõtrariať charitati, ſicut eſt peccm̃ mortale: et ſine tali perfectione charitas eſſe non pôt, vñ ẽ de neceſſitate ſalutis. Alio mõ, inquãtũ ab affectu hoĩs excludiť non ſolum illud, qđ eſt charitati ꝯtrariũ: ſed ẽt oẽ illđ qđ impedit ne affectus mentis totalr dirigať ad Deũ, ſine qua perfectione charitas eſſe pt̃, puta, in incipientib. & ꝓficiẽtib.

AD PRIMVM ergo dcẽm, ꝙ Apoſt. ibi loqť de perfectione pr̃iæ, q̃ nõ eſt in via poſſibilis.

AD II dcẽm ꝙ illi qui ſũt ĩ hac vita perfecti, ĩ multis dñr offendere ſm peccata venialia, q̃ pſequunť ex ĩfirmitate pñtis vitę: et q̃tũ ad hoc ẽt hñt aliqđ imperfm̃ per comparõnem ad perfectionem pr̃iæ.

AD III dicendum, ꝙ ſicut ſtatus pñtis vitæ nõ patiť, vt hõ ſemper actu feratur in Deum, ita ẽt nõ patiť, ꝙ actu ferať in oẽs proximos ſingillatim: ſed ſufficit ꝙ ferať cõiter in oẽs in vr̃i, vel in ſingulos habitualiter, & ſm animi præparõnem. Pôt ãt ẽt circa dilectionem proximi duplex perfectio attendi, ſicut & circa dilectionem Dei. Vna quidem, ſine qua charitas eſſe nõ pôt, ut. ſ. hõ nihil hẽat in affectu, quod ſit cõtrariũ dilectioni proximi. Alia ãt, ſine qua charitas inueniri poteſt, q̃ quidem attendiť tripľr. Primo quidem ſm extenſionem dilectionis, vt. ſ. aliquis non ſolum diligat amicos, & notos, ſed ẽt extraneos, & vlterius inimicos. Hoc .n. vt dicit* Aug. in Enchi. eſt perfectorũ filiorum Dei. Secundò, ſm intentionem q̃ oñdiť ex his, quę hõ propter proximum contemnit, ut. ſ. hõ contẽnat non ſolum exteriora bona propter proximũ, ſed ẽt afflictiones corporales, & ulterius mortẽ, ſm illud Io. 15. Maiorem dilectionem nemo hẽt, q̃ vt aĩam ſuã ponat quis pro amicis ſuis. Tertio, quantum ad effectum dilectionis, vt. ſ. hõ pro proximis impendat non ſolũ temporalia bñficia, ſed ẽt ſpũalia, & vlterius ſeipſum, ſm illud Apoſt. 2. ad Cor. 12. Ego autem libentiſſime intendam, & ſuperimpendar ego ipſe pro animabus veſtris.

Ench. c. 73 to. 3

ARTICVLVS III.

Vtrum perfectio conſiſtat in præceptis, an in conſiliis.

AD TERTIVM ſic ꝓcediť. Vr̃ ꝙ perfectio non conſiſtat in præceptis, ſed in conſiliis. Dicit. n. Dñs Mat. 19. Si vis perfectus eſſe vade, et vẽde oĩa q̃ hẽs, & da pauperib. & veni, & ſequere me: ſed^h iſtud eſt cõſilium. ergo perfectio attendiť ſm cõſilia, & nõ ſm præcepta.

¶2 Pręt. Ad^i obſeruantiam pręceptorum oẽs tñr, cum ſint de neceſſitate ſalutis. Si ergo perfectio chrĩanæ vitæ conſiſtat in præceptis, ſeqť ꝙ pfectio ſit de neceſſitate ſalutis, & ꝙ oẽs ad eã teneanť: qđ patet eſſe falsũ^l.

¶3 Præt. Perfectio chrĩanę vitæ attendiť^h ſm charitaté, vt* dcm̃ eſt: ſed perfectio charitatis nõ vr̃ cõſiſtere in obſeruantia præceptorum, quia perfectionem charitatis pręcedit & augmentum, & inchoatio ipſius, ut patet per* Aug. ſuper Canon. Io: non aũt pôt charitas inchoari añ obſeruationẽ præceptorũ, quia vt dr̃ Io. 14. Siquis diligit me, ſermonem meum ſeruabit. ergo perfectio uitæ nõ attẽdiť ſm præcepta, ſed ſm conſilia.

SED CONTRA eſt, quod dr̃ Deu. 6. Diliges dñm Deum tuũ ex toto corde tuo. Et Leuit. 19. dr̃. Diliges proximũ tuũ, ſicut teipſum. Hæc aũt ſunt duo præcepta, đ quib. dñs dicit Mat. 22 In his duob. præceptis pendet lex & prophetæ: perfectio aũt charitatis, ſm quã dr̃ vita chrĩana eſſe perfecta, attenditur ſm hoc, ꝙ Deũ ex toto corde diligamus, & proximũ ſicut noſipſos. ergo vr̃ ꝙ perfectio conſiſtat in obſeruãtia præceptorũ.

RESP. Dcẽm, ꝙ perfectio dr̃ in aliquo conſiſtere dupľr. vno mõ, per ſe & eſſentialiter: alio mõ, ſecundariò & accidentalr. ^m Per ſe quidem et eſſentialiter conſiſtit perfectio chrĩanæ vitæ in charitate, principaliter quidem ſm dilectionem Dei, ſecũdariò ãt ſm dilectionem proximi, de quibus dantur præcepta principalia diuinæ legis^n, ut* dcm̃ eſt. Non ãt dilectio Dei, & ꝓximi cadit ſub pręcepto ſm aliquã mẽſuram, ita ꝙ id quod eſt plus ſub conſilio remaneat, ut patet ex ipſa forma pręcepti q̃ perfectionem demonſtrat, cũ dr̃: Diliges dñm Deum tuũ ex toto corde tuo (totum. n. & perfectum idem ſunt, ſm Phil. 3.* phyſ.) & cum dr̃, Diliges proximũ tuum ſicut teipſũ. Vnuſquiſque. n. ſeipſum maximè diligit. Et hoc iõ eſt, quia finis pcepti charitas eſt, vt Apo. dicit 1. ad Tim. 1. In fine ãt non adhibeť aliqua menſura, ſed ſolum in his q̃ ſunt ad finem, vt Phil.

SVP. Q. CLXXXIIII. ART. III.

Porr. a 870 — 3. cont. ca. 130. Et quo li. 4. ar. 24. ad 2. Et op. 17. c. 6.

IN art. 3. eiuſdem quæſtionis dubiũ primo occurrit & ſimpliciter, & ad hominem, quõ ſtant hæc duo ſimul, Charitas eſt finis præcepti, & ꝙ ipſa cadit ſub pręcepto. Repugnant ſiquidem hæc adinuicem. Simpliciter quidem, quia pręceptũ, ut patet 6. Eth. eſt actus prudentiæ, quæ non eſt de fine, ſed de his quæ ſunt ad finẽ. Et experientia continua teſtatur, ꝙ cum præcipimus, ſemper ſuppoſito fine præcipimus. Secundum hominem uero, quoniã expreſſe author ſuperius docuit, ꝙ finis præcepti non cadit ſub præcepto. Exaugetur dubium ex eo ꝙ contrariæ ſunt cõditiones finis, & eius quod præcipitur ad finem: q̃m finis appetitur ſine mẽſura, ut etiã in litera manifeſtatur. Id ãt qđ eſt ad finem ſi rectè appetitur, oportet appeti cõmenſurate ad finem. Vnde ſi charitas eſt finis, ſine menſura appetenda eſt, & ſi cadit ſub præcepto, ac per hoc ad finẽ commenſurate ad finem appetenda eſt. Hæc autem incompoſſibilia uidentur ergo &c.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ illa ꝓpoſitio, Finis præcepti non cadit ſub pcepto, intelligitur determinate, ſeu limitate, reſpectu illius præcepti cuius eſt finis. Stat n. ꝙ aliquid ſit finis unius præcepti tñ cadať ſub alio præcepto ut ordinatum ad ulteriorem finem v.g. Sanitas eſt finis præcepti medicinæ: & ideo non cadit ſub præceptis medicinæ. Quia tamen ſanitas ſicut & quodlibet aliud corporale bonum ordinatur ad ſpũale bonũ aĩæ ut ad finẽ: ideo ſe nitãt cadit ſub præcepto de ſalute aĩæ: qa hic non ſe habet ut finis, ſed ut id quod eſt ad finem. Et ex hac eadem radice uidere potes ꝙ ſanitas à medico corporis appetitur ſine menſura, quia habet rõnem finis. A medico aũt aĩę appetiť cũ menſura, quanta. ſ. expedit ad ſalutem aĩæ, quia habet rõnem eius qđ eſt ad finem. Vnde in ꝓpoſito, charitas eſt finis reliquorum pręceptorum legis. Et iõ ſub nullo legis præcepto clauditur, ut patet diſcurrendo in pceptis decalogi. Et tamen ad finem, qui Deus eſt, & ideò ſub aliquo præcepto cadit. Et per hoc patet ſolutio primæ obiectionis tam ſimpliciter, q̃ ad hominem. ¶ Ad ſecundum uerò dr̃, ꝙ finis charitatis,

Margin notes: art. 1. & 2. præced. — Tract. 5. de cãnãdo ad fi. to. 9. — Concl. m — q. 44. art. 1. & 3 — li. 3. tex. 46 to. 2

Universidad de Deusto Biblioteca

Lib. 1. c. 6. a medio to mo 5.

quis est ipse Deus, est infinitus, ideo nō est mitum si charitas, q̄ ut quid proximū ad finem in infinitum pręcipitur, sine mensura præcipitur: ita q̄ charitati conuenit, ne mensura appareat, & ex eo q̄ est finis reliquorum præceptorum, & ex eo q̄ est ut immediate proxima infinito fini. Commensuratum enim infinito, nihil magis est q̄ qđ sine mensura est. Et quia hæ duæ cōditiones, s. esse finē reliquorum pręceptorū, & esse immediatū in finito fini, ex uno & eodem insunt charitati, s. ex ipsa charitatis natura, & unū infert reliquum, ideo author, & Aug. ut i isto patebit, charitatē pcipi ut finē, & sine mēsura dixerūt à notioribus doctrinam tradentes.

Ante medium libri tom. 7.

Concl. p

Ca. 121. tomo. 5.

¶In eodem art. circa illud pfectio cōsistit in consiliis instrumētaliter qđ occurrens ad septimum articulum huius q̄onis, in responsione ad primum remittatur.

¶In eodem ar. in responsione ad sm̄, dubium occurrit circa trāsgressionē pcepti charitatis, qm̄ nisio nō ui satisfacere. Nā si dilectio, & oīs perfectæ dilectionis modus. s. ex toto corde &c. cadit sub præcepto, consequēs est ut omittens modū cadentem sub precepto trāsgressor precepti sit. Non. n. capit intellectus, quòd oīa modus mihi præcipatur & q̄ obediens in vno tantum mō excuset à transgressione præcepti, ut facile est uidere inductiuè in oībus. Duo ergo in compossibilia in lra dñr, sđ dr̄ q̄ nullus modus excipit à pcepto, & q̄ in uno tantū obediens, reus no n est.

Collatione. 1. c. 7. a med.

com. 9.

¶Ad hoc dr̄, modū loquendi Aug. sequēdo in lra bis allati, q̄ charitas oīno de pfecta pcipitur, ut quo currendum est, hoc est, ut finis. Et ex hoc soluit q̄ō, quia aliter obligamur pcepto, quo ad id qđ se hēt ut finis, & aliter quo ad id qđ simpliciter pręcipitur. Nā qđ p

C. 5. in tit. de mystica uocatione publica ui in prin. tom. 5.

dicit in 1.* poli. sicut medicus non adhibet mensurā quantū sanet, sed quāta medicina, uel diæta utatur ad sanandum: & sic patet q̄ perfectio essentialiter cōsistit in pceptis. Vñ* Aug. dicit in li. de perfectione iustitiæ. Cur ergo non præciperet homini ista perfectio, q̄uis eā in hac uita nemo habeat:[p] Secundario aūt instrumentaliter perfectio cōsistit i cōsiliis, quę oīa sicut & pręcepta ordinant ad charitatē, sed aliter & aliter. *Nā præcepta alia à pręceptis charitatis ordinantur ad remouendū ea quæ sunt charitati cōtraria, cū quibus. s. charitas esse nō pōt: consilia āt ordinanť ad remouēdū impedimēta actus charitatis, quæ tñ charitati nō contrariant, sicut est matrimonium, occupatio negotiorum, sæculariū, & alia hmōi. Vñ. Augu.* dicit in enchiridion. Quæcumque mandat Deus, ex quibus unū est, Nō mœchaberis: & quæcumq; non iubētur, sed spāli consilio mouentur, ex q̄bus unū est, Bonū est hoī mulierē non tangere: tunc recte fiūt, cū referuntur ad diligēdū Deū, & proximū pp Deū & in hoc sęculo, & in futuro. Et inde est q̄ i collationibus Patrū dicit Abbas Moyses* ieiunia, vigilię, meditatio scripturarum, nuditas, ac priuatio oīum facultatū, nō pfectio, sed pfectionis instrā sunt: q̄a nō in ipsis cōsistit disciplinę illius finis, sđ p illa puenit ad finē. Et s̄. p̄misit, q̄ ad pfectionē charitatis istis gradib. ascēdere nitimur.

Ad primum ergo dicēdū, q̄ illis uerbis Dñi aliquid ponit̄ quasi via ad perfectionem hoc, s. qđ dr̄, Vade, & uēde oīa quæ habes, & da pauperibus. Aliud aūt subditur in quo pfectio cōsistit. s. qđ dicit, Et sequere me. Vnde* Hier. dicit super Matt. q̄ non sufficit tñ relinquere: ideo Petrus adiungit qđ perfectum est. i. secuti sumus te.* Amb. aūt super illud Luc. 5. Sequere me, dicit. Sequi iubet non corporis gressu, sed mētis affectu, quod fit per charitatem: & ideo ex ipso modo loquendi apparet q̄ consilia

F sunt quædam instrumenta perueniendi ad perfectionē, dū dr̄. Si uis perfectus esse, uade, & uende &c. quasi dicat: Hoc faciēdo ad hūc finē peruenies.

Ad ii dicēdū, q̄ sicut* Aug. dicit in li. de perfectione iustitiæ pfectio charitatis hoi in hac uita pcipitur: quia non recte curritur, si quo currēdū est, nesciatur. Qūo aūt sciretur, si nullis pręceptis ostenderetur.

G Cū aūt id qđ cadit sub præcepto diuersimode possit impleri, non efficitur transgressor pręcepti aliquis ex hoc, q̄ non optimo mō implet, sed sufficit q̄ quocūq; mō impleat illud. Perfectio aūt diuinę dilectionis uniuersaliter q̄dē cadit sub præcepto, ita q̄ ēt pfectio patriæ non excluditur ab illo p̄cepto, ut dicit* Aug. sed trans-

H gressionē pcepti euadit, qui quocūq; mō pfectionē diuinæ dilectionis attingit. Est aūt infim* diuinę dilectionis grad⁹, ut nihil s̄. eū, aut cōtra eū, aut æqualiter ei diligat̄. A quo gradu pfectionis q deficit nullo mō implet pceptū. Est aūt alius gradus pfectæ dilectiōis, q nō pt impleri in uia, ut* dictū est, à quo q deficit, manifestū est q̄ nō est trāsgressor pcepti. Et sir

I nō est trāsgressor pcepti, q nō attigit ad medios pfectiōis gra d⁹, dumnō attingat ad infimū.

Ad iii dicēdm, q̄ sicut hō hēt quandā pfectionē suæ naturæ statim cū nascit̄, q̄ pertinet ad rōem spēi, est āt alia pfectio ad quā p augmētū adducit̄: ita ēt est q̄dā pfectio charitatis ptinēs ad ipsā spēm charitatis, vt. s. Deus sup oīa diligat̄, & nihil cōtra eū amet̄. Est āt alia p-

K fectio charitatis ēt in hac uita, ad quā aliqs p aliquod spūale augmētū peruenit, vtputa, cū hō ēt a reb. licitis abstinet, ut liberius diuinis obsequiis vacet.

Articvlvs IIII.

Vtrum quicumque est perfectus, sit in statu perfectionis.

Ad qvartvm sic proceditur. Vr̄ q̄ quicumq; est perfectus, sit in statu perfectionis. Sicut. n. p augmētū corporale peruenit̄ ad perfectionē corporalē, ita per augmentū spūale

cipitur, vt finis, sufficienter obedientiā sortit̄. Si sic paremus, ut q̄uq; finem assequamur. Qđ pcipit̄ āt absolute, absolute quoque adimplēdū ē. Vñ q̄a charitatis pfectio pcipit̄ ut finis, sufficiēter quilibet hoc pceptum seruat, si ita seruat, ut q̄nque ad finē hūc pueniat. Perueniet aūt quilibet proculdubio, qui eū, quantumcumque minima charitate ad patriā, currit qm̄ illic charitas pfecta erit. Vñ patet, q̄ licet incōpossibile sit absolute præcipi oēm modū, & reū nō esse unicū tm̄ modū seruando non est tñ incompossibile, si oīs mod⁹ præcipit̄ ut finis: q̄m sy ut finis, determinat modum obseruationis præcepti. s. ut q̄nque perueniat̄ ad illud. Nam pcepit ut finē, est præcipi ut tandē assequendum. Et si cōtra hæc obiciat, q̄ nihil præcipit̄ ut finis, proprie loquendo de pcepto, respondeť hoc uerū esse per se. Ex consequenti aūt nō inconuenit q̄ aliqđ præcipiat̄ ut finis, & sic est in proposito. Nā charitas p se præcipit̄ ut id qđ est ad finē, infinitū tñ & pxime, ut declaratum est. Et q̄a ex hoc cōsequit̄ q̄ ipsa sit finis nrarū executionū, præcipit̄ ipsa consequēter ut finis actionum nrarū. Et hoc sufficit in proposito.

Ante med. lib. 10. 7.

In li. de pfectiōe iustitiæ ante med. to. 7.

ar. preced.

SV. Q. CLXXXIIII. ART. IIII.

In ar. 4. eiusdē q. nota primo diligentissime, q̄ tot⁹ sermo huius tractat⁹ de statu, nisi aliud exprimat̄, intelligē de statu ecclesiastico, & nō de statu interioris hominis, vt expresse in litera dicitur.

¶Nota secūdo, q̄ licet in lra duę cōditiones numerent̄ requisitę ad pfectionis statū ecclesiasticum sm̄ tñ ueritatē sunt tres. Prima est obligatio: secunda solemnitas: tertia q̄ perfectio sit exterior. Ita q̄ nō cōstituit statū perfectionis ex obligatione ad perfectionem perpetuo, & cum solemnitate,

Parr. 870

Quol. 3. ar. 14. ad 1. Et opu. 18. c. 18.

nisi obligatio illa sit ad pfectiōē exteriorē, puta, ad castitatē, uel paupertatē, uel erogationē bonorū, uel exteriorē solicitudinē, vel ad ponēdā aīam, &c. vel aliqd hmōi. Et primas q̄dē duas conditiones non oportet pbare esse sm̄ doctrinā authoris, qm̄ i lra clare habent̄. Tertia āt q̄ supaddita vr̄, pbat̄ ex eo, q̄ nisi hęc cōditio apponat̄, uel subintelligat̄, faceret ordo cōstitueret statū pfectiōis ecclesiasticę. Et pbat̄ seqla, q̄a faceret ordo ex seipso obligat hoiem ad maiorē sanctitatē interiorē, q̄ requirat ēt religionis status, ut author in ar. 8. huius q̄onis expresse dicit. Et constat q̄ hmōi obligatio cū solēnitate cōsecrationis. s. quia cōfert ordo, fit: ac per hoc hēt duas primas cōditiones. Et sola tertia deest, q̄a. s. obligat ad id qđ est interioris pfectionis, & ñ ad ea q̄ sunt pfectionis exterioris, quāuis est ea natura ordinis fieri. Qđ dico pp pcepta Ecclesiæ, & āne ea per accidens vota.

Lib. 5. tex. 19. 20. 2.

Ar. 1. hui⁹ quæst.

puenit̄ ad pfectionē spiritualē, vt dictū est: sed post augmētū corporale aliquis dr̄ eē in statu perfectę ętatis. ergo ēt vr̄ quòd post augmentū spirituale, cum quis iam adeptus est perfectionem, sit in [h] statu perfectionis.

¶2 Præt. Eadē rōe qua aliquid moueť de cōtrario in cōtrariū, moueť ēt aliqd de minori ad maius, ut dr̄ in 5.* Phys. sed qñ aliqs trāsmutaī de pctō ad gratiam, dr̄ mutare [h] statū, prout distinguit status culpæ, & status gratiæ, [h] ergo vr̄ q̄ pari rōne cū aliquis pficit de minori gratia vsq; ad maiorē quousque perueniat ad perfectum, q̄ adipiscatur perfectionis statum.

¶3 Præt. Statum adipiscit̄ aliqs ex hoc q̄ a seruitute liberat̄: sđ per [i] charitatē aliquis liberat̄ a seruitute pcti, quia vniuersa delicta operit charitas, ut dr̄ Prouer. 10. sed perfectus dr̄ aliquis sm̄ charitatem,* ut dictum est. [k] ergo uidetur quòd quicūque habet perfectionem, ex hoc ipso habeat perfectionis statum.

Sed contra est, q̄ aliqui sunt in statu pfectionis, qui omnino charitate & gr̄a carent, sicut mali epi, aut mali religiosi. ergo vr̄ q̄ econtrario, aliqui habent perfectionē vitę, qui tamen non habent perfectionis statum.

Resp. Dcdm, q̄ sicut* s̄. dictū est, status pprie p

D tinet ad conditionē libertatis, uel seruitutis. Spiritualis āt libertas, vel seruitus pt in hoīe attendi dupliciter. Vno mō, sm̄ id qđ interius agit̄. Alio mō, sm̄ id qđ agit̄ exterius. Et quia, ut dr̄ 1. Re. 16. Homines vident ea q̄ parent, sed Deus intuet̄ cor: inde est q̄ sm̄ interiorē hoīs dispositionē accipit̄ cōditio spiritualis status in hoīe per cōparationē ad iudiciū diuinū. Secundū āt ea q̄ exterius aguntur, accipit̄ spiritualis status in hoīe p cōparationē ad Ecclesiam. Et sic nūc de statib. loquimur, put. s. ex diuersitate statuū q̄dā Ecclesiæ pulchritudo consurgit. Est āt cōsiderandū q̄ quantū ad homines, ad hoc q̄ aliqs adipiscat̄ statū libertatis, vr̄ seruitutis, requirit̄ primo quidē obligatio aliqua, vel absolutio. Nō. n. ex hoc q̄ aliqs seruit alicui, efficit̄ seruus, q̄a ēt liberi seruiūt, sm̄ illud ad Gal. 5. Per charitatē spiritus seruite inuicē. Neq. ēt ex hoc q̄ aliqs desinit seruire, dr̄ liber, sicut patet de seruis fugitiuis: sed ille pprie dr̄ seruus, q obligat̄ ad seruiēdū: & ille ē liber, q a seruitute absoluit̄. Scđo, reqrit̄ q̄ obligatio pdicta cū aliqua solēnitate fiat, sicut & ceteris, q̄ iter hoīes obtinēt ppetuā firmitatē, q̄dā solēnitas adhibet̄.[m] Sic ergo & i statu pfectionis pprie dr̄ aliqs esse, nō ex hoc q̄ hēt actū dilectionis pfectæ: sed ex hoc q̄ obligat

q. præce. ar. 1.

Concl. in

A se ppetuo cū aliqua solēnitate ad ea q̄ sūt pfectionis[n]. Cōtingit ēt q̄ aliq se obligāt q ñ seruāt, et aliq iplēt ad qđ se ñ obligauerūt, ut patet Mat. 21. đ duobus filiis, quorū vnus patri dicēti, Operare in vinea, rñdit: Nolo, postea abiit: alter āt rñdēs ait. Eo, & nō iuit. Et iō[p] nihil phibet aliquos eē perfectos, q ñ sunt in statu pfectionis: & aliquos eē in statu perfectionis, qui tamen non sunt perfecti[q].

Concl. p

Ad primvm ergo dcdm, q̄ p augmētū corporale pficit aliqs i his q̄ ptinēt ad naturā, & iō adipiscit̄ nāæ statū, psertim q̄a q̄ ē sm̄ naturā, quodāmō imutabile ē, iquātū natura đterminat̄ ad vnū.

B Et sic p augmētū spūale iterius aliqs adipiscit̄ statū pfectiōis quātū ad diuinū iudiciū: sđ quātū ad distictiōes eccl'asticorū statuū ñ adipiscit̄ aliqs statū pfectiōis, nisi p augmētū i his q̄ exteri⁹ agunt̄.

Ad ii dcdm, q̄ illa ēt rō pcedit quātū ad iteriorē statū: [r] & tñ cū aliqs trāsit de pctō in gr̄am, trāsit đ seruitute ad libertatē: q̄ ñ cōtigit p simplicē pfectū gr̄ę, nisi cū aliqs obligat se ad ea q̄ sūt gr̄ę. 1. Respō.

Ad iii dcdm, q̄ illa ēt rō pcedit q̄tū ad iteriorē statū: [s] & tñ licet charitas variet pdōnē spūalis seruitutis & libertatis, hoc tñ ñ facit charitatis augm̄. 2. Respō.

Articvlvs V.

C *Vtrum religiosi & prælati sint in statu perfectionis.*

Ad qvintvm sic pcedit̄. Vr̄ q̄ plati & religiosi nō sīt i statu pfectiōis. Stat⁹. n. pfectiōis distiguit̄ s̄ statū icipiētiū & pficiētiū: sđ ñ sūt aliqua gn̄a hoīm deputata spāliter statui pficiētiū, vr̄ ēt icipiētiū.[h] ergo vr̄ q̄ nec ēt dēant eē aliqua gn̄a hoīm đputata statui pfectiōis.

¶2 Præt. Stat⁹ exterior dēt interiori statui rñdere, alioqn icurrit̄ mēdaciū, q̄ ñ solū ē i falsis verbis, sđ ēt i simulatis opib⁹, vt* Amb. dicit i quoddā ser. sed multi sūt plati, vr̄ religiosi, q ñ hñt iteriorē pfectionē charitatis. Si ergo oēs religiosi, & plati sūt i statu pfectiōis, seqt̄ q̄ q̄cūq; eorū ñ sūt pfecti, sīt i pctō mor. tāq̄ simulato. & mēdaces.

E ¶3 Pr.[b] Perfectio sm̄ charitatē attēdit̄, ut* s̄. habitū est: sed perfectissima charitas vr̄ eē i martyrib⁹, sm̄ illud Io. 15. Maiorē dilectionē nemo hēt, q̄ ut aīam suā ponāt q̄s p amicis suis. & sup illud ad Heb. 12. Nōdū. n. usq; ad sāguinē &c. dicit* glo. Perfectior i hac uita nulla dilectio ē ea, q̄ scti martyres puenerūt, q s̄ pctm̄ usq. ad sāguinē certauerūt. ergo ur̄ q̄ magis debeat pfectiōis stat⁹ attribui martyribus, q̄ religiosis & epis.

Sed contra ē, q̄* D:o. 5. c.

SV. Q. CLXXXIIII. ARTIC. V.

Parr. p m.

In ar. 5. eiusdem q. circa id quod dr̄, episcopi obligant se ad ea quæ sunt perfectiōis, aduerte quòd hoc dupliciter pt intelligi. Vno mō, de obligatione naturali, hoc est, naturaliter consequente, seu spectāte ad ipsum episcopatum. Et hoc est pculdubio verum: q̄a ex hoc ipso, q̄ aliqs episcopatū suscipit, suscipit etiā omnia per se spectantia & consequentia ad ipsum, inter quæ, domnica authoritate constat esse ponere animam suam pro ouibus suis: & multo magis labores suos & bona sua tpalia. Alio mō obligatione voti uatiua q̄ epi explicite, uel implicite voueat ea, q̄ sunt perfectionis. Et licet multi sic intelligere uideātur authorem, id tamen non apparet esse uerum. Et q̄ nō voueant implicite, sicut suscipiens ordinem factum in ecclesia occidentali, intelligitur uouere, simpliciter castitatem, ex eo patet, quòd nullibi in iure tantum inuenitur, quòd episcopi uoueant hmōi. Quòd vero non uoueant explicite, ex titu

872 Opu. 18. c. 16.

Refert̄ in decretis 21. q. 1. c. Cauete.

Ar. 1. hui⁹ quæst.

Aug. i sermo 17. de verbis Apost. to. 10

Ca. 5. eccl. hier. in titu. đ sacerdotū perfectionib.

eccle. hier. attribuit pfectionẽ episcopis tanq̃ perfectoribus. & i 6.* c. eiusdẽ libri attribuit pfectionẽ religiosis, quos uocat monachos, uel triapẽtas, i. Deo famulãtes, tãq̃ perfectis.

Resp. Dcẽdm, q̃ sicut dictũ est,[m] ad statũ pfectionis req̃rit obligatio ppetua ad ea q̃ sũt p fectionis cũ aliqua solẽnitate. Vtrũq; ãt horũ cõpetit religiosis, & episcopis*. Religiosi. n. se voto astrigũt ad hoc, q̃ a reb. secularib. se abstineãt, q̃b. licite vti poterãt, ad hoc q̃ liberi* Deo vacẽt, i quo cõsistit perfectio psẽtis vitæ. Vñ* Dio. dicit 6. c. ec. hie. d religiosis loquẽs. Alii q̃dẽ triapentas. i. famulos Dei ex puro seruitio & famulatu. Alii vero monachos ipsos noiant ex idiuisibili & singulari uita vniẽte ipsos ex idiuisibiliũ sctis cõuolutiõib. i. cõtẽplationibus, ad deiformẽ vnitatẽ amabilẽ Deo pfectionem. Horũ ẽt obligatio fit cũ q̃dã solẽnitate pfessionis, & bñdictionis. Vñ ibidẽ subdit* Dio. Propter q̃ pfectã ipsis donãs grãm sacta legislatio q̃dã ipsa dignata ẽ sãctificatiua inuocatiõe. Sĩr ẽt epi obligãt se ad ea q̃ sũt pfectiõis pastorale assumẽtes officium, ad q̃ ptinet ut aiam suã ponat pastor p ouib. suis, sicut dr̃ Io. 10. Vñ Apos. dicit 1. ad Tim. vlt. Cõfessus bonã confessionẽ corã multis testib. i. in sua ordinõe, ut* gl. ibidẽ dicit. Adhibetr ẽt q̃dã solẽnitas p secratiõis simul cũ pfessiõe p̃dicta, s̃m illud 2. ad Ti. 1. Resuscites grãm Dei, q̃ ẽ in te, per ipositionẽ manuũ mearũ. q̃* gl. exponit de grã epali, &* Dion. dicit 5. c. eccl. hier. q̃ sũmus sacerdos. i. eps in sua ordinatione hẽt eloq̃orũ sup caput sanctissimũ suppositionẽ, vt significet q̃ ipse est participatiuus itegrę totius hier. uirtutis, & q̃ ipe ñ solũ sit illuminatiu* oim, q̃ ptinet ad sctãs locutiões et actiões, sẽ q̃ ẽt hoc aliis tradat.

Ad primvm ergo dcẽdm, q̃ inchoatio & augmẽtũ ñ q̃ritur pp se, sed pp pfectionẽ: & iõ ad solũ pfectionis statũ aliq̃ hoies cũ quadam obligatione & solemnitate assumuntur.

F Ad ii dcẽdm, q̃ hoies statũ perfectionis assumũt, ñ quasi pfitẽtes seipsos perfectos esse, sed pfitẽtes se ad perfectionẽ tẽdere. Vñ & Apo. dicit ad Phi li. 3. Nõ q̃ iã cõprehẽderim aut iã perfectus sim, sequor aũt si quo mõ cõprehendã. & postea subdit: Quicũq; ergo perfecti sumus, hoc sẽtiamus. Vñ ñ cõmittit aliq̃s mẽdaciũ, vel simulationẽ ex hoc, q̃ aliquis nõ est

G perfecrus, q̃ statũ perfectionis assumit: sed ex eo q̃ ab intẽtione perfectiõis animũ reuocat.

Ad iii dcẽdm, q̃ martyriũ in actu pfectissimo charitatis cõsistit. Actus ãt pfectionis ñ sufficit ad statũ faciẽdũ, ut dictũ* ẽ.

Articvlvs vi.

Vtrum omnes prælati ecclesiastici sint in statu perfectionis.

H Ad sextvm sic pcedit. Vĩ q̃ oẽs plati eccle. sint i statu pfectionis. Dicit. n.* Hier. i Epist. ad Tit. Olim idẽ psbyter q̃ & eps. & postea subdit: Sicut ergo psbyteri sciũt se ecclesię cõsuetudine ei q̃ sibi ppositus fuerit, eẽ subditos: ita epi nouerit se[h] magis cõsuetudine q̃ dispẽsatiõe dñicę veritatis psbyteris eẽ maiores, & i cõi deber Ecclesiã regere: sẽ epi sũt

I i statu pfectionis. ergo & psbyteri habentes curam animarũ.

¶ 2 Præt. Sicut Epi suscipiũt curã aiarũ cũ cõsecratione,[i] ita ẽt psbyteri, curati, & archidiaconi, de q̃b. sup illud Act. 6. Cõsiderate, fratres, uiros boni testimonii septẽ etc. dicit* gl. Hic discernebãt Apostoli p Ecclesiã cõstitui, septẽ diaconos, q̃ eẽnt sublimioris gradus, & quasi colũnæ pximi circa arã. ergo vĩ q̃ ipsi sint in statu perfectionis.

K ¶ 3 Præt. Sicut Epi obligantr ad hoc q̃ aiam suã ponãt p ouib. suis, ita & psbyteri, curati, & archidiaconi: sẽ hoc ptinet ad pfectionẽ charitatis, vt* s̃. dcm̃ ẽ. ergo vĩ q̃ ẽt psbyteri, curati, & archid. sint i statu pfectiõis.

Sed contra ẽ, q̃* Dio. dicit i 5. c. eccl. hier. Põtificũ q̃dẽ ordo cõsũmatiu* ẽ, & pfectiu*. Sacerdotũ ãt illuminatiuus, et lucidatiu*. Minrantiũ vero purgatiu*, & discretiu*. Ex quo patet q̃ pfect. solis epis attribuit.

& verbis episcopalis ordinationis apparet: q̃m in ordinatione sua de multis interrogatus ordinandus in episcopũ, s. de fidei quo ad ea q̃ sunt fidei, credo: quo ad agẽda uero, Volo. Neutrũ aũt horũ vi voti hẽt, nisi us adeo desiperet ut diceret, q̃ rñsiões illi positæ p Volo, habeant vi voti. Cõstat nãque, q̃ tot dicit se vel le, ad q̃ non posset se voto iure obligare, vt patet ibi. Apparet quoq; extra de iureiur. c. Ego N. episcopus, q̃ episcopus iurat q̃dã pecularia se facturũ, uel nõ facturũ, & vnũ vniuersale, uidelicet, fidelitatẽ Ro. põtifici, ac Eccl. Ro. & beato Petro. q̃d ẽ velut homagiũ q̃ddã: & nihil inuenio d cura aiarũ, aut his q̃ pfectionis sunt, Extra quoq; de renũciatione c. Nisi cũ pridẽ dr, episcopũ habere alas strictas, ne volet ad religionẽ nexib. pceptorũ, & ñ dr ac xib. votorũ. Cũ ergo inuenit episcopus vouere, seu votũ habere ad ea q̃ sunt pfectionis, intellige de uoto quo ad effectũ, ñ quo ad essentiã, hoc est, q̃ hẽnt obligationẽ ac si vouissent, nõ tñ formaliter hẽnt uotũ. Et ppea transgrediẽdo, non fiunt rei voti fracti, sed pcepti suscepti ab ipso Deo. ¶ In eodẽ articulo in rñsione ad sm̃, circa illud, Sed ex eo q̃ ab intentione pfectiõis animũ reuocat, aduerte q̃ author proprie loquit de intentione, ut distinguit contra executionẽ: & intendit q̃ dupliciter contingit religiosos, uel episcopos deficere a pfectione, ad quã tenentr. Vno mõ, executiue, q̃a s. nõ exequunt illos pfectionis actus, quos debent: & tales non sunt simulatores, neque mendaces. Alio mõ, s̃m intẽtionẽ, q̃a s. deponunt intẽtionem & perfectionẽ psequẽdi: & tales videntr in statu peccati mortalis in sra hac poni, tanq̃ mendaces & simulatores facto. Et rõ diuersitatis est, q̃a status Ecclesiasti c. q̃ exterior ẽ, signi

ficat directe ipsã intẽtionẽ existentẽ in statu, & non executionem: ẽ uia signum est, q̃ aliqs statum vt sit religiosus, aut Episcopus, ex sola intentione proficiendi ve taciter in statu illo esse dr absq; simulatione quacunq; uerbo, uel facto. Et ppea cauẽãt sibi multi religiosi, ne animũ pficiẽdi deponãt, quã tũc pculdubio hẽnt, cũ tiẽdũt uiuere s̃m regulam, & cõfessiões suas, q̃uis in multis interdũ delinquant.

SV. Q. CLXXXIIII. ARTIC. VI.

In artic. 6. eiusdem q. circa illud, quod nec ex parte curæ, quam suscipiũt presbyteri, ponuntur in statu perfectiõis, duplex cõ occurrit. Primo circa veritatem huius dicti. Secũdo, circa illius rationes in littera allatas. Sed quia i primo nõ cõicamus in uocabulo principali cũ aduersariis, qm̃ æquiuoce nos, & illi vtimur statu noĩe: qm̃ nos ad rõnẽ status supra positas particulas cõ uertere dicimus, qd̃ ipsi negant, & status nomine, quasi officij nomine utunt: ideo disputare circa hoc, non est nisi contendere uerbis inanibus. Author enim ideo negat præsbyteros examinatum eẽ in a posi ro perfectionis statu, quia status nomine vtitur, ut supra definiuit. Alii autem aliter definientes statũ ponũt eos in statu pfectionis. Vñ vnusq̃sq; in suo sẽsu habũdare. Et nos psupposita antedicta definitione status, rõnes allatas scrutemur quãtũ valeãt. Nã contra illã rõem, q̃ non obligant ad hoc q̃ curã animarũ retineant, perpetuo, sicut Episcopi, instat Henr. de Gandauo, i quol. 12. q. pen. falsum assumens, dicẽs q̃ curati de rigore iuris tenent ad perpetuam curã, sicut Epi pportionaliter: q̃m nemo pt curam aiarum deserere nisi in casu. Sed de indulgẽtia

Ar. 4. huius quæst.

Porre. q̃ 1[?]

873

Opu. 18. c. 22. 23. 25. & 26.

* Super illud ad Ti. 1. Constituas per ciuitates psbyteros tomo 9.

Est gl. Beda hoc loco 10. 2.

Ar. 2. hui* quę. ad 3.

Ca. 5. pa. 1 i tit. de sacerdotũ pfectionib. a me. & in ti. Cõtemplatio circa mediũ.

-ca. 6. eccl. hier. par. 1. non procul a fine.

Ar. præce. Concl. m

Ca. 6. eccl. hiera. par. 1. non procul a fine.

Eodem loco nũc dicto.

Gl. interlinearis ibi.

Gl. interlinear. ibi. c. 5. Eccle. hie. nõ remote a fi.

de iuris, curati possunt liberius curam animarum deserere, quã episcopi: quoniam Episcopus eget speciali licentia, curatis ãt generalis cõcessa est indulgẽtia trãseũdi ad religionẽ. ¶ Et confirmat ista ratio, quia si curati absolute nõ obligarentur ad perpetuam curam animarum, non egerent iuris indulgentia ad transeũdũ in religionem, sicut non egẽt cæteri præsbyteri. Constat autẽ q̃ 19. q. 2. c. Domine, indulgetur presbyteris curatis, vt possint transire ad religionem. Et similiter non egerent licentia Episcopi ad hoc ut desererent curã animarum, & simplicẽ præbendam haberent. Hæc enim sunt signa suæ obligationis, quòd sunt obligati ad curam animarum ex hoc ipso quòd eam susceperunt, sicut Episcopi proportionaliter. Et cum nõ sint obligati ad magis pro uno tẽpore, quàm pro alio, consequens est quòd habeant obligationẽ perpetuam. ¶ Contra secundam uero rationẽ, s. quòd possint præsbiteri curati curam deserere, transeundo ad religionem, instat ibidẽ Henricus eã esse inefficacem. Nã ex hoc q̃ põt curam transire ad religionẽ liberẽ, non sequitur, ergo non est obligatus ad perpetuã curã aiarum. Sicut nõ ualet, Ioannes põt transire ad religionem arctiorẽ, ergo nõ obligatus est uoto ppetui uinculi ad religionẽ laxiorem in qua est. ¶ Tertia demum rõ, s. q̃ si curatus esset in statu perfectionis, nullo mõ ei liceret de licentia Episcopi parochiam dimittere, & simplicem præbẽdam suscipere, pp uerbum Dñi, Nemo mittens manum suã ad aratrum, & respiciens retro &c. instãtiam patitur, qm̃ cõstat q̃ Episcopus est in statu perfectionis superiori q̃ sit status religiosorum, ut in sequenti patet articulo. Et tñ de licentia Romani episcopi pt episcopatum deserere, & uel ad minorẽ statum descendere, qd est respicere retro, uel etiam ad non statum transire remanendo sine episcopatu in seculo. Pari ergo ratione curatus, quis in statu perfectionis esset licite aliquo mõ posset de licentia Episcopi descendere, & sed Episcopi uacare sine aliorũ cura. ¶ Ad obiecta contra primam rationem, respondendo dr̃ uerũ esse, q̃ curati de iuris rigore non tenentur ad curam animarũ retinendum: quoniã nec iure scripto hoc inuenitur cautum, nec naturali, seu diuino iure ad hoc tenentur sicut Episcopi. Et ratio differentiæ est, quia Episcopi assumũt curam animarum ut agentia principalia: curati uero assumunt curam ani-

A marum ut officiales principalium agentium. Hinc. n. prouenit quòd Episcopi tenentur naturali uinculo ex diuino iure ad curam animarum non deserendam, nisi in casu: sicut agentia principalia tenentur ad perfectionem suorum effectuũ ex propria uirtute. Officiales uero quia in uirtute principalium agẽtium operantur vt instrumenta, & sicut aliena agunt uirtute, ita alienam exequũtur obligationem. ¶ Ad id uerò q̃d additur de indulgentia iuris dr̃, q̃ dupliciter intelligi potest iuris indulgentia. Primo, ut à iure statuta, hoc est, q̃ totam uim suã ex iuris statuto habeat. Alio modo, ut à iure ostensa. Is. q̃ ius positiuum nõ facit, sed mõstrat illa. Cũ aũt dr̃ q̃ curati de iuris indulgentia religionem ingrediuntur, non intelligitur de indulgentia iuris primo modo, ut argumentum prætendit, sed de indulgentia iuris secundo modo: quoniam curati ex hoc ipso q̃ curati sunt, nulla egent positiui iuris concessione ad hoc ut transeant ad religionem: sed ex propria possunt libertate ad religionem, utpote meliorẽ uitã trãsire: q̃ libertas indulg etiam iure ostẽsa uocatur. Et ne putes quispiam uoluntariam hanc esse distinctionem, affero manifestũ iuris textum extra de renuntiatione, capitulo, Nisi cum pridem, ubi expresse dr̃, Facilius indulgetr, q̃ monachus ad prælatũ ascendat, quam præsul ad monachatum descẽdat. Vbi expresse habes liberum perfectionis ascensum, quo monachus ad episcopatum promouetur sub indulgentia cõprehendi. Constat. n. q̃ nulla opus est in huiusmodi ascensione iuris dispẽsatione. Sed Decretalis illa monstrat indulgentiam, non facit, qua monachus fit præsul.

Resp. Dcẽdm, q̃ in presbyteris & diaconibus curam habẽtibus aiarũ, duo pñt considerari. s. ordo, & cura. Ordo aũt ipse ordinatur ad quendã actũ i diuinis officiis. Vnde* s̃. dictũ est distinctio ordinũ sub distinctione officiorum continetur.

B Vnde per hoc aliqui suscipiũt sacrum ordinem, accipiũt ptãtem quosdam sacros actus perficiendi, nõ aũt obligantur ex hoc ipso ad ea quæ sũt pfectionis, nisi quatenus apud occidẽtalẽ ecclesiã in susceptione sacri ordinis emittitur continẽtiæ uotũ q̃d est vnum eorũ quę ad perfectionẽ pertinẽt, ut* infra dicẽ. Vñ patet q̃[m] ex hoc

C q̃ aliqs accipit sacrũ ordinẽ, non ponit simplr in statu perfectionis, q̃uis interior pfectio ad hoc requirat, q̃ aliquis digne hmõi actus exerceat[n]. Sĩr ẽt[o] nec ex parte curæ, quã suscipiunt, ponuntur in statu perfectionis[p]. Non. n. obligantur ex hoc ipso uinculo perpetui uoti ad hoc, q̃ curam aiarum retineãt: sed pñt eam deserere, vel transeundo ad religionem, ẽt absque licentia episcopi, ut habetur in Decretis. 19. q̃. 2. & ẽt cum licentia episcopi potest aliqs archidiaconus archidiaconatum, uel parochiam dimittere, & simplicem præbendam accipere sine cura: q̃d nullo modo liceret, si esset in statu pfectionis. Nemo. n. manũ mittens ad aratrũ, & respiciẽs retro, aptus est regno Dei, ut dr̃ Luc. 9. episcopi aũt quia sũt in statu perfectionis, non nisi authoritate summi Pontificis, ad quem ẽt solum pertinet in uotis ppetuis dispensare, pñt episcopalẽ curam deserere, & ex certis causis,[r] ut infra dicetur. Vñ manifestũ est, q̃[s] non oẽs prælati sunt in statu perfectionis, sed soli episcopi[t].

Ad primvm ergo dcẽdm, q̃ de presbytero & episcopo dupliciter loqui possumus. Vno mõ, quãtum ad nomen: & sic olim non distinguebãtur epi & presbyteri. Nam episcopi dñr ex eo q̃ superintendunt, sicut dicit* Aug. 1… ciuit. Dei. Presbyteri aũt in græco dñr quasi seniores. Vnde & Apostolus cõiter utitur noie presbyterorum quantum ad utrosque, cum dicit 1. ad Tim. 5. Qui bene præsunt præsbyteri, duplici honore digni habeantur: & sĩr ẽt nomine episcoporũ. Vñ dicit Act. 20. presbyteris Ephesinæ Ecclesiæ loquẽs. Attẽdite uobis & uniuerso gregi, in quos uos Spũssanctus posuit episcopos regere Ecclesiã Dei. Sed s̃m rem semper inter eos fuit distinctio ẽt tpe Apostolorum, ut patet per* Dion. 5. ca. eccl. hierar. Et Luc. 10. super illud, Post hæc aũt designa

D uit Dñs &c dicit* gl. Sicut in Apostolis forma est episcoporum: sic & in septuaginta duobus discipulis forma est presbyterorũ secundi ordinis. Postmodum tñ ad schisma uitãdũ, necessarium fuit ut ẽt nomina distinguerentur, ut. s. maiores dicerentur episcopi, minores ãt presbyteri. Dicere aũt præsbyteros non differre ab episcopis, inter dogmata hæretica

E numerat Aug. in lib. de hęres. ubi dicit, q̃ Africani dicebant presbyterum ab episcopo nulla differentia debere decerni.

¶ Ad confirmationem aũt dr̃, q̃ peccat secundum non causã vt causam: quoniam huius quod est curatũ non posse deserere curam nisi de licentia episcopi, absque transitu ad religionẽ, non est causa perpetua obligatio curati ad curam animarum, sed obligatio fidelitatis quam debet episcopo, cuius officialis est. Hoc. n. quilibet officialis debet dño suo, nisi à superiori dño uocetur, ut contingit quando curatus transit ad religionem. ¶ Ad obiectum contra secundam rationem respondetur, q̃ conditionalis authoris est uerissima, Si esset in statu perfectionis, non posset transire ad religionem. Et instantia allata de religione laxiori, nihil obstat: quoniam si esset in statu per-

¶ Præced. art. 5. ad 3

q. 186. art. 4.
Concl. m

Concl. p

q. 185. art. 4.
Concl. s

Li. 9. c. 19. a medio. 10. 5.

Ca. 5. par. 1. in tit. de sacerdotũ perfectionibus.

Est gl. Bedæ in prin. c. 10. in Luc. tom. 2.

In tit. Ariani. & est c. 53. 10. c.

Universidad de Deusto Biblioteca

sed episcopi curati, essent in perfectiori statu quàm religiosi, qui essent in statu perfectionis, ut perfectiores, sicut episcopi; proportionaliter tamen: ac per hoc non liceret eis passim transire ad religionem sicut de facto licet.

¶ Ad obiectionem contra tertiam rônem rñdetur, q dña inter descensum Epi, & descensum curati, si esset in statu perfectionis, monstrat illum esse licitum, & hunc illicitum. Est enim inter eos differentia quo ad duo. Primo, ex parte dantis licentiam: quia dans licentiam episcopo, ut deserat episcopatum, est solus Papa. Dans aût licêtiâ curato deserendi curam est episcopus. Inter episcopum autê & Papam, quantũ ad propositum spectat, hęc est differentia, q Papa dispensat in uotis seu obligationibus perpetuis, episcopus aût non, ut in litera dr. Ac per hoc si curatus esset in statu perfectionis, & sic ex hoc ipso habens obligationê perpetuam, non licite licentiaretur ab episcopo, utpote non habente authoritatê supra huiusmodi vinculis perpetuis. Secundo, ex parte causæ: quia episcopus, ut in litera dr, & in dicta decretali, Nisi cum pridê, patet, certe exigũtur causæ ad hoc ut episcopo concedatur deserere animarum curam. Curatus autê passim pôt ab episcopo licentiari ad parochiæ suæ desertionê: & hoc ostêdit ipsum non esse in perfectionis statu. Et per hæc patet solutio obiectionis.

Glo. interlinearis, ibid.

Ca. 5. in titulo de sacerdotum perfectionibus.

16. q. 1. ca. Cunctis, in principio.

AD II dicendum, q epi principaliter hñt curam ouium suę diœcesis: presbyteri aût curati, & archidiaconi, habêt aliquas subministrôes sub epis. Vñ sup illud 1. ad Cor. 12. Alij opitulationes, alii gubernationes, dicit gl.* opitulationes. i. eos qui maiorib. ferunt opes, vt Titus Aplo: vel archidiaconi epis, gubernationes. s. minorũ personarum: prælationes, vt presbyteri sunt, qui plebi documento sunt. Et Dion. dicit 5. c. ecc. hierarc.* q sicut vl'em hierarchiâ videmus in Iesu terminatâ, ita vnamquamq; functionê in proprio diuino hierarcha. i. epo. Et 16. q. 1. dr†, Oib. presbyteris & diacoib. attendendum est, vt nihil absq. proprii epi licentia agât. Ex quo patet, q ita se hñt ad epm, sicut balliui, vel ppositi ad regê. Et pp hoc, sicut in mundanis ptâtib. solus rex benedictionem solemnem accipit, alii vero per simplicê cômissionê instituuntur: ita êt in eccîa cura epalis cũ solênitate consecrationis cômittitur: cura aût archidiaconatus, vel plebanatˢ cũ simplici iniũctione: côsecranŕ tñ in susceptione ordinis, anteq curam habeant.

AD III dicendum, q sicut plebani, & archidiaconi non habent principaliter curâ, sed administrôem quandam, sm q eis ab epo committitur: ita êt ad eos non pertinet principaliter pastorale officium, nec obligatio ponendi animâ pro ouibus: sed inquantum participant de cura. Vnde magis hñt quoddam officiũ ad perfectionem pertinens, quàm obtineât perfectionis statum.

ARTICVLVS VII.

Vtrum status religiosorum sit perfectior, quàm status prælatorum.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Vŕ q status religiosorum sit perfectior, q status prælatorum. Dñs. n. dicit Matt. 19. Si vis perfectus esse, vade & vêde oia q habes, & da pauperibus, quod faciunt religiosi. Nô aût ad hoc tñr episcopi. dr. n. 12. q. 1.* Episcopi de rebus ppriis vel acquisitis, vel quicquid de proprio habent, hæredib. suis derelinquant. ʰ ergo religiosi sunt in perfectiori statu, q epi.

¶ 2 Præt. Perfectio principalius côsistit in dilectione Dei, q ʰ in dilectione proximi: sed status religiosorũ directè ordinaŕ ad dilectionê Dei. Vñ et ex Dei ser-

dominicę dispensationis veritate: quibus verbis in responsione nihil videtur dici.

¶ Ad hoc dicitur tripliciter. Primo, q verba Hieronymi intelliguntur quantum ad distinctionem nominalem, ita q non intendit q olim idem re fuerit presbyter & episcopus, nunc autem consuetudine ecclesiæ sint diuersi secundum rem, sed intendit q olim erant idem nomine, & nũc consuetudine Ecclesiæ distincti sunt nomine ad schismata vitandum, vt in litera dr: & hæc rñsio satis in litera insinuatur. Dr secundo, loquêdo de presbytero, & episcopo secũdum rem, q Hieron. non excludit authoritatem dominicæ dispôniis: sed dicit q magis distinctio ista est ex Ecclesiæ consuetudine: qa a Domino explicite non hr, sed solum in figura, cũ distinguit septuaginta a duodecim, vt gl. ibid. dicit, & in litera habetur. Ab Ecclesia autem distinctio Episcopi, & presbyteri explicite hr. Magis autem cognoscim* aliquid ex eo vnde explicite habemus, q ex eo vnde implicite habemus. Et propterea Hieronymus dixit, Nouerint se magis ex Ecclesiæ consuetudine, &c. Tertio dicitur, q Hieronymus in verbis illis non ponit rê in dubium, hoc est, non ponit diuersitatem secundum rem inter episcopum, & præsbyterum in dubium: sed de causa diuersitatis dicit, q magis cognoscitur causa huius diuersitatis ecclesiastica consuetudo, quàm dominica dispositio. Quia autem author de ipsa diuersitate inter episcopum, & presbyterum tractat hic, non de illius causa, nec de illius notitia: ideo hæc omisit, satis credens factum esse argumento ex prima responsione.

Part. 874 Infr. q. 85. arti. 8. cor. Et quol. 5. art. 17. cor. Et opus. 18 c. 17. 18. & 19. Et Mat. 19.

* 12. q. 1. c. Episcopi.

¶ Circa illud literæ dictum, Solus Papa dispensat in uotis perpetuis, dubium occurrit: quia de facto Ecclesię habet consuetudo, nullo contradicente, q êt episcopi in uotis orationum, ieiuniorũ, & peregrinationum, ac eleemosynarum, quàmuis perpetuis, dispensant, seu commutant. Non uidetur ergo uerum quod in litera dicitur, sed uoluntarie dictum.

¶ Ad hoc dicitur, quòd uotum esse perpetuum contingit dupliciter, scilicet per se, uel per accidens. Illud enim uotum est perpetuum per se, quod simpliciter & absolute prolatum perpetuum subintelligitur, ut uotum castitatis, uotum religionis, & huiusmodi. Hæc enim absque perpetuitatis prolatione prolata perpetuo subintelligi patet ex communi Ecclesiæ intellectu. Vnde hæc dicuntur perpetua per se. Illa aût quæ absolute & simpliciter prolata non subintelliguntur perpetuo, sed de eis quærendum restat quandoque, an habeant perpetuitatem uel non: dicuntur perpetua per accidens, ut uotum orationis, aut ieiunii, & huiusmodi. Author autem in litera de uotis perpetuis per se tantummodo loquitur, & non de perpetuis per accidens: quia sermo eius est formalis & per se: & ad propositum suum uotum per se perpetuum optime deseruit, quia obligatio ad curam animarum est per se perpetua. Et quia liquido constat huiusmodi uota, quæ sunt per se perpetua, Papæ reseruata esse: ideo author hoc absque probatione alia tanquàm manifestum dixit.

¶ In responsione ad primum eiusdem articuli dubium occurrit: quia responsio non uidetur satisfacere argumento, quis uera dicat. Nã Hieronymus in argumento asserit, dicens episcopos maiores esse præsbyteris, magis Ecclesiæ consuetudine, q

¶ In responsione ad secundum eiusdem art. aduerte, q dictum authoris. s. curati se habent ad episcopum sicut balliui & præpositi ad Regem, quod ab Henrico impugnatur, non uoluntarie traditum est, sed triplici fundamento fultum in litera. s. glo. 1. ad Cor. 12. Dion. & canonis. Et propterea excludens eos author a statu perfectionis, dicit eos in officio, ad perfectionem pertinête, esse: ita q curati sunt officiales respectu quorũdam ad perfectionem pertinêtium. Quàmuis contra hoc arguat, quia ordo curatorum institutus est à clero in designatione septuaginta duo discipulorum, ac per hoc nô sunt officiales episcoporum, ut author dicit. Sed ad hoc facile respondetur, q licet Dñs in 72. instituerit curatos: non ualet tamen consequentia, ergo nô instituit eos officiales. Stat enim quòd Dominus instituerit episcopos in 12. apostolis tanquàm principales, & curatos in 72. tanquàm coadiutores & officiales & principalium. Vnde ex dominica institutione nihil potest efficaciter probari contra præsentem doctrinam: sicut nec ex institutione sacrorum ordinum à Domino potest probari, quòd constituti in sacris, sint in statu perfectionis.

SVP. QV. CLXXXIIII. ARTIC. VII.

IN art. 7. eiusdê q. notandũ est, ut unico uerbo q. de pfectione paupertatis, & castitatis absoluatur, q quodlibet horũ quantum

tũ ad ipsum actũ, s. esse actualiter pauperê, carere actualiter vxore, concedendũ est dicere & esse perfectionem, instrumentaliter tñ. & sic non oportet multũ disputare. Sed vbicumq; hæc repereris esse perfectiones, scito re verũ id esse, sed cũ grano salis. s. instrumentaliter, non essentialiter. Idê aût actus sm animi pparationê sunt perfectiones longe in altiori gradu, q primo mô: quia sunt inseparabiles comites, seu effectus essentialis perfectionis, q in charitate côsistit. Qui. n. perfectæ charitatis est, perfectissimus est & vxore, & bonis oib. carere pp Dei, aut proximi dilectionê, alioquin perfectus nô est. Et ppea status epalis, quàtum ex natura sua nec votũ castitatis, nec votũ paupertatis habet: & tñ altior est & perfectior statu religiosorum habentium hęc vota. Sat. n. est episcopali perfectioni, habere hæc in præparatione animi.

Ca. 6. eccl. hier. non procul a fine.

Li. 19. c. 19. a med. t. 5.

Par. 1. c. 7. paulo a pr.

18. q. 1. Statutum est.

uitio & famulatu nominatur, vt Dion. dicit 6. c. eccl. hierar.* Status aût episcoporũ vŕ ordinari ad dilectionê proximi, cuius curæ superintendunt, vñ & nominantur, vt patet per Aug. 19. de ciuit. Dei. † ergo vŕ q status religiosorum sit perfectior, quàm status episcoporum.

¶ 3 Prę. Status religiosorũ ordinaŕ ad vitâ contêplatiuâ, quæ potior est q uita actiua, ad quâ ordinaŕ status episcoporũ. dicit. n. Greg. in pastoral.* q per vitâ actiuâ prodesse proximis cupiens Isaias officiũ prædicationis appetiit. Per contêplatiuâ verò Hieremias amori Côditoris sedulo inhęrere desiderâs, ne mitti ad prędicandũ debeat, contradicit. ergo vŕ q status religiosorum sit perfectior quàm status episcoporum.

SED CONTRA. Nulli licet a maiori statu ad minorê trâsire, hoc pôt aliqs. n. esset retrò aspicere: sed a statu religionis trâsire ad statũ epalê. Dr. n. 18. q. 1.* q sacra ordinatio de monacho episcopũ facit. ergo status episcoporum est perfectior, q status religiosorum.

RESP. Dcdm, q sicut Aug. dicit 12. super Gen. ad literâ,* Sp agens præstantius est patiente. In genere aût perfectionis sm Diony. epi se habent vt perfectores, religiosi aût ut perfecti, quorũ vnum pertinet ad actionê, alterũ aût ad passionê. Vñ manifestum est q ᵐ status perfectionis potior est in episcopi, quàm in religiosis ⁿ.

Li. 12. c. 16 in med. t. 3

Concl. m

AD PRIMVM ergo dcdm, q abrenũciatio propriarũ facultatũ dupliciter considerari pôt. Vno mô, sm q est in actu, & sic in ea non consistit essentialiter pfectio, sed est quoddâ pfectionis instrum sicut supra dictũ est*: & iô nihil statũ perfectionis prohibet esse sine abrenunciatione propriorũ, sicut êt dicendũ est de aliis exterioribus obseruantiis. Alio mô, pôt considerari sm præparationê aî, vt hô sit paratus, si fuerit opus, oia dimittere, vel distribuere: & hoc pertinet directè ad perfectionem. Vnde Aug. dicit in lib. de quæstionibus Euângelii*. Ostendit Dominus filios sapientiæ intelligere, non in abstinendo, nec in manducando esse iustitiam, sed in æquanimitate tolerandi inopiam. Vnde Apostolus dicit, Scio & abundare, & penuriâ pati. Ad hoc aût maximè tenentur episcopi, q oia sua pro honore Dei & salute sui gregis contênant, cum opus fuerit vel pauperibus sui gregis largiendo, vel rapinam bonorum suorum cum gaudio sustinendo.

Art. 3. huius q.

Lib. 2. c. 11 paulo a pr. to. 4

AD II dcdm, q hoc ipsum q epi intêdunt his, quæ pertinent ad proximorum dilectionê, prouenit ex abundantia dilectionis diuinæ. Vñ Dñs primo a Petro qsiuit, an eum diligeret, & postea ei sui gregis curâ comisit. Et Greg. dicit in pastorali. Si dilectionis testimoniũ est cura pastoralis, q squis virtutibus pollens, gregê Dei renuit pascere, Pastorê summũ conuinciŕ non amare. Hoc aût est maioris dilectionis signum, vt hô pp amicum etiam alii seruiat, quàm etiam si soli amico velit seruire.

Par. 1. c. 5. parum an med.

AD III dcdm, q sicut Greg. dicit in pastora. † Sit præsul actione præcipuus, præcunctis contemplatione suspensus: quia ad ipsos pertinet non solum pp seipsos, sed pp instructionem aliorũ contêplari. Vñ Greg. dicit super Ezec.* q de pfectis uiris post contemplationem suam redeuntibus dicit Ps. 144. Memoriam suauitatis tuæ eructabunt.

In 2. par. c. 1. parum ante med.

Homi. 5. a med. ill.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum presbyteri, curati, & archidiaconi, sint maioris perfectionis, quàm religiosi.

AD OCTAVVM sic proceditur. Vŕ q êt presbyteri, curati, & archidiaconi, sint maioris perfectionis, q religiosi. Dicit. n. Chry. in suo dialogo.* Si talê mihi aliquê adducam monachũ, qualis, vt sm exaggerationê dicâ, Helias fuit: non tñ illiʰ côparandus est, qui traditus populis & multorũ peccata ferre côpulsus, immobilis pseuerat & fortis. & paulo post dicit† Si quis mihi proponeret optionê, vbi mallê placere in officio sacerdotali, an in solitudine monachorũ, sine côparatione eligerê illud qđ prius dixi. Et in eodê li. dicit*. Si qs bene administrato sacerdotio illiˢ ppositi. s. monachalis, sudores côferat, tñ eos distare reperiet, quantũ inter priuatum distat, & regê. ʰ ergo vŕ q sacerdotes habentes curam animarũ, sint perfectiores religiosis.

¶ 2 Præt. Aug. dicit in epistola ad Valeriũ.* Cogitet religiosa prudêtia tua, nihil esse i hac vita, maximè hoc tpe, difficiliˢ laboriosius, periculosius epi, aut psbyteri, aut dyaconi officio: sed apud Deũ nihilʰ beatiˢ, si eo mô militeŕ, quo nŕ imperator iubet. si ergo religiosi sût perfectiores psbyteris, aut dyacôib.

¶ 3 Præt. Aug. dicit Aurel.* Nimis dolendum est, si ad tâ ruinosâ superbiâ monachos subrigimˢ, & tâ graui côtumelia clericos dignos putamus, vt. s. dicaŕ q est malus monachus, bonus clericus ê, cũ aliqñ êt bonˢ monachus vix bonũ clericũ fa

SV. Q. CLXXXIIII. ART. VIII.

IN ar. 8. eiusd. q. aduerte primo tit. q hic non qritur de statu religiosorum, & statu curatorum, faciendo vim in noîe, seu rôe status: sed cô paratur hic religiosi sm genus suum qui curatorum exclusis episcopis q siue sint in statu, siue non & quocumq; noîe, qô hic & de rebus ipsis, an religiosorum genus perfectius sit gñe curatorum minorum, hoc est, non eporum. De his enim solis est hic sermo.

¶ In eod. art. circa primam comparatiônem, q fit in ista quo ad bonitatem inter genus religiosorum, & genus curatorum, quatenus illi religiosi sunt, & isti curati, tria notanda occurrût, q discussione egent. Primum est, prima rô illius, s. Religiosi obligantur voto ppetuo ad studiũ pfectionis: curati nô obligantur ad perpetuam curam aiarum, ergo illi perfectiores sunt istis. Contra hoc namq; instatur, quia licêt cæteris paribus, facere aliquid cũ voto, pfectius sit q sine voto, vbi tñ gña opũ non sunt paria, non oportet esse verũ, q melius sit operari cũ voto ppetuo, q sine illo. Sicut est in pposito: qm genˢ opus spectans ad religiosû est lôge inferiˢ, q genus opus spectâs ad curatũ, vt patet ex hoc, q opˢ religiosi ê suiipsiˢ tñ curatorˢ aût curatio est aîarũ cura. Hoc aût côstat lôge esse pstantius: qm bonũ generis diuinius est, q bonũ vnius. Et sic propria illa ratio tuere vr.

Part. 875 Quol. 1. ar. 14. ad 2. Et quol. 3. ar. 17. Et opu. 18. c. 20. & 21. & Mat. 19.

* in li. 6. de sacerd. inter prin. & med. t. 5

Li. 6. de sacerd. inter princip. & med. to. 5.

Eod. loco pxime dicto.

Epi. 48. in princ. to. 2.

Epist. 76. in med. to. 2

Secundum

Universidad de Deusto Biblioteca

¶Secundum est, secūda literæ ratio ad idē. s. Curato non cōpetit principalē curā subditorū habere, sicut episcopo: sed quædā particularia circa curā aiarum eorū officio cōmittūtur. Cōtra hoc manifestatur, q. s. proportionaliter curato sicut episcopo incumbit cura aiarū: quia curato conueniunt oēs actus hierarchici. s. purgare corripiē do, illuminare docendo, perficere sacramenta præbendo.

In ead. epi sto. 76.

¶Tertiū est, q. hęc cōparatio intelligenda est sm genus operis. Contra hoc. n. arguitur, q. ex hoc ipso sensu huius comparationis sequitur oppositū intenti ab authore. Nā genus operis in episcopo, & curato ē idē, s. curam animarum habere, licet modus exercēdi hoc genus operis accipiaē diuersus in episcopo & curato, puta, quia episcopus principaliter, curatus secundario habet & exercet curā aiarum. Manifeste siquidē patet, q. non est hic diuisio sm genus operis, sed sm modum habendi, & exercendi illud. Tūc sic. Opus curati sm genus operis est idem cum opere Episcopi. ergo est perfectius secundum genus operis quàm opus religiosum. Probatur sequela: quia opus Episcopi sm genus operis est perfectius opere religioso. Et confirmatur, quia iuxta doctrinam sententiā, in tria genera hominum vniuersa distinguiē Ecclesia. s. molētium in mola, quiescentiū in lecto, & laborantium in agro. Constat autē sub certo genere operis cōtineri tam episcopos quàm curatos qui laborant ad fructum animarum. Vnum ergo & idem est genus operis in episcopis & curatis. Ergo est perfectius religioso opere, quod per lecti quietem significatur. Et patet sequela, vt prius.

¶ Præt. Curati sunt in statu, seu in officio Ecclesiastico vt perfectores, religiosi sunt vt perfecti. ergo curati sm genus operis sunt perfectiores q religiosi. Aūs probatur: quia inficiari non pōt, quin curati officiales sint perfectiui. Sunt ergo de ordine perfectiuorū, sic enim nomen, quod significat esse pfectores.

16. q. 1. ca. Siquis monachus. — De viuendi forma a med. t. 1. — Ar. præce. — Li. 2. ca. 3. circa finem, to. 5. — 19. q. 2. ca. duæ sunt, a medio.

ciat. Et paulo ante præmittit,* nō esse viā dandā seruis Dei. i. monachis, ut facilius putēt eligi ad aliqd melius. s. clericatū, si facti fuerint deteriores. s. abiecto monachatu. ergo vr q illi qui sunt in statu clericali, sint perfectiores religiosis.

¶4 Præt. Nō licet de statu maiori ad minorē trāsire: sed de statu monastico trāsire licet ad officiū presbyteri curā habentis, ut patet 16. q. 1. ex decreto Gelasij Papę, q dicit. Si qs monach* fuerit, q uenerabilis vitę merito, sacerdotio dignus pūideaē, & abbas, sub cui* imperio regi Chro militat, illū fieri presbyterū petierit, ab epo debet eligi, & in loco quo iudicauerit ordinari. Et Hier. dicit ad Rusticū* monachū. Sic uiue in monasterio, vt clericus esse merearis. ergo presbyteri, curati, & archidiaconi, sunt pfectiores religiosis.

¶5 Præt. Epi sunt in statu pfectiori q religiosi, ut s. dictis patet:* sed presbyteri, curati, & archidiaconi ex eo q habēt curā aiarū, similiores sunt episcopis quàm religiosi. ergo sunt maioris perfectionis.

¶6 Præ. Virtus cōsistit circa dificile & bonū, ut dr in 2. Ethi.* sed difficilius est, q aliqs bene viuat in officio presbyteri, curati, vel archidiaconi, q in statu religionis. ergo presbyteri, curati, uel archidiaconi, sunt perfectioris uirtutis q religiosi.

SED CONTRA est, qđ dr 19 q. 2. ca. Duæ.* Si qs in ecclesia sua sub epo populū retinet, & seculariter uiuit, si afflatus Spū sancto, in aliquo monasterio, uel regula canonica saluari se uoluerit, qa lege priuata ducit, nulla rō exigit vt publica constringaē: sed non ducit aliquis à lege Spūsancti, quę ibi dr lex priuata, nisi i aliquid pfectius. ergo vr, q religiosi sint perfectiores, quàm archidiaconi, uel presbyteri curati.

RESP. Dcđm, q cōparatio supereminētiæ nō habet locū inter aliquos ex ea parte in qua cōueniūt, sed ex ea parte in qua differunt. In presbyteris autē, curatis, & archidiaconis, tria est cōsiderare. s. statū, ordinē, & officiū. Ad statū pertinet q seculares sint: ad ordinē q sint sacerdotes, uel dyaconi: ad officiū q curā aiarū habeant sibi cōmissam. Si ergo ex alia parte ponamus statū religiosum ordine dyaconū, uel sacerdotē, officio curā aiarum habentē, sicut plerīq; monachi & canonici regulares habēt, in primo q dē excellit, in aliis aūt par erit. Si aūt differat secūdus a primo statu & officio, cōueniat aūt ordine, sicut sūt religiosi, sacerdotes, & dyaconi curā aiarū non habentes, manifestum est q secundus primo erit statu q dē excelletior, officio aūt minor, ordine verò æqualis. Est ergo cōsiderandū q peminentia potior sit, vtrū status, uel officii, circa qđ duo attendenda vīr. s. bonitas, & difficultas. Si ergo fiat cōparatio sm bonitatē, sic pæfertur status religionis officio presbyteri curati, uel archidiaconi*: quia religiosus totā uitā suam obligat ad perfectionis studiū. Presbyter autē curatus, uel archidiaconus nō obligat totā uitā suā ad curam aiarū sicut Epus: nec ēt ei cōpetit principalē curā subditorū habere, sicut Epo: sed quædam particularia circa curam aiarū eorū officio cōmittuntur, ut ex dictis* patet. Et iō cōparatio status religionis ad eorū officiū, est sicut uniuersalis ad particulare, & sicut holocausta ad sacrificiū, quod est minus holocausto, ut patet per Greg. super Ezec.† Vñ & 19. q. 1. dr*. Clericis qui monachorū propositū appetunt, quia meliorē uitā sequi cupiunt, liberos eis Epo in monasteriis oportet largiri ingressus: sed hęc cōparatio intelligenda est sm genus operis. Nam secundum charitatē operantis contingit quandoque, q opus ex genere suo minus existens, magis sit meritorium,

Consequentia clara est, quoniam agens semper præstantius est patiente: & perficere diuinius est quàm perfici.

¶Ad horū euidentiā sciēdū est, q author duo de curatis dicit. s. q nō principaliter, sed secundario habēt curā aiarū, & q nō habent principalē curā aiarum. Et qui ex his vniuersa quæstio pendet, diligentius vtrumq; manifestandū est.

¶Quo ad primū igiē sciendū, q alia est distinctio, qua distinguitur agens in superius & inferius: & alia est distinctio, qua distinguitur agens in principale & secūdariū. Nā primæ dist. vtrūq; membrū est agens principale. s. tā agens superius, q agens inferius. Sed vnū est agens vniuersale, aliud verò particulare, vt cum dr q Sol & hō generāt hominem. Vtrumq; n. agens est principale, sed Sol vt causa uniuersalis, & hō vt causa particularis. Et hoc mō se habent in ecclesiastico ordine Papa, & quilibet episcopus, vtriq; namq; cōuenit animarum cura vt agenti principali, sed Papæ, vt uniuersali agenti: episcopo aūt ut particulari. Alterius verò distinctionis vnū membrum tm, vt ipsa verba ostēdunt, est agens principale, reliquū verò agens secundariū. Et vt patet ab authore 5. Metaph. ca. de causis. Agens principale est ad quod directē spectat inducere formā, quæ est cōplementū gnationis, quod alio nomine vocatur ab Auic. agens vt perficiens. Secundariū verò agens est id quod agit ad alienū finem, hoc est, ad finem agētis pficientis. Et hoc alio noie vocatur ab Auicēna agēs ut adiuuans, sicut in exercitu tā dux q milites efficiunt victoriā, sed dux vt agens principale, milites verò ut adiuuātes ad propriū finem agentis principalis, qui est victoria, quæ est directē effectus ducis: sicut forma quæ est terminus generationis, est directē finis agentis principalis. Et hoc modo intendit author, q se habent episcopus & curatus: ita quòd episcopus est agens principale respectu curæ aiarū, & curatus est agens secundarium respectu curę animarum. Et pro-

Concl. 1. — Ar. 6. ad 1. — Homi. 20. post med. illius. — *19. q. 1. c. Clerici.

propterea episcopi ad curam aiarum tendit ut ad propriū finem, & ipsam facit ut formam completiuam gnationis: curatus uero adiuuat ad dictū finem & formā, & ita agit pp alium finem. Et qm non sufficit dicere sic esse, sed oportet probare q sic est. probatur ista negatiua. s. Curatus non hēt curā aiarū ut agens principale, seu, qđ idem est, ut agens perficiens, tali rōne. Et supponimus qđ euidētissimū est, q si curat* est ut agēs perficiens, est ut in i mū & proximū agēs ut pficiens, sicut hō gñat hoiem, & domificator facit domū. Formaē ergo sic rō. Omne agens ut pficiens pōt cū suis ministris, & adiuuantibus & uniuersaliter quibuscunque sibi ministrātibus, oia efficere q efficienda sunt ad hoc ut ad pfectū prius effectus deducatur: sed curatus cum oibus sibi ministrantibus nō pōt efficere oia quę effici oportet ad cōplementū curę aiarum ergo curato non cōuenit cura aiarum vt agenti perficienti. Discursus bonus, & maior patet inductiue in naturalibus. Homo. n. nō esset agens vt perficiēs respectu gñati hominis, nisi potuisset & ossa, & carnes, & neruos, & breuiter oia q fieri oportet ad completā gñationē hominis, facere: & simile est de aliis cum bos generat bouem &c. Domificator quoq; nisi cū sibi ministrātibus posset ligna dolare, cōpaginare &c. quæ necessaria sunt ad cōplementū domus efficere, nō esset agens vt pficiēs respectu domus: & simile est in cæteris artificialibus. Minor autē probatur ex hoc, q ad cōplementum curæ aiarum requiritur collatio sacrorū Ecclesiæ. Curatus autē a maiori parte sacramentorum deficit. Nam non pōt consecrare oleum, seu chrisma necessariū ad baptisma: ac per hoc non potest totū quod est necessarium ad baptizandum. Non potest quoque confirmare, nō pōt calicē consecrare pro Eucharistia. non pōt oleum consecrare pro extrema vnctione, non pōt ordinem aliquē conferre: ac per hoc non pōt perfectā plebem facere, cum plebs constet ex clericis & laicis: nec pōt consecrare virgines, quæ tñ illustrior est portio plebis Christi, nec pōt consecrare Ecclesias in quibus tñ præcipue exercenda est cura animarum. Nec obstat si dicatur ad illud de baptismo, q sola aqua sufficit: quia hoc est verum in casu, in quo presbyter baptizaret, vt vetula: sermo autē est de curato, qñ baptizat vt curatus. Et hinc patet intellectus repetiti dicti in litera. s. q curato quædā particularia sunt cōmissa circa curā animarum. Apparet. n. manifeste ex his, q non oīa requisita ad complementū curæ animarum potest efficere, sed quædā valde pauca. Et sic patet inēta conclusio. s. q curato non conuenit cura animarum principaliter, sed secundario, hoc est, vt adiuuanti, ut allegata gl. in litera ex 1. ad Corinth. 12. optime dixit.

¶Quo ad sedam vero conclusionē in litera de curato positā. s. q non habet curā principalem aiarum, facile patere pōt, q principalis cura aiarum consistit in principalibus actibus ipsius curæ: non curato adsunt, sed epo conueniunt principales actus ipsius curæ. ergo non curato, sed epo conuenit principalis cura aiarum. Maior est ex seipsa euidentissima. Minor vero manifestatur i quinque actibus. Primus est, administratio sacrorū simpliciter, hoc est, non huius, vel illius sacramenti. Constat. n. q solus epus hēt curam administrandi simpliciter sacramenta populo: qm solus hēt potestatē omnia conferendi, & oia conficiendi ad ea opportuna. Secūdus est excellentia reseruatorum actuū. Manifeste. n. apparet q excellētes actus, vt sunt consecrationes sponsarum Christi, consecrationes ecclesiarum, & alia huiusmodi, solius episcopi curæ cōmissa sunt. Tertius est, prædicatio. Nam prædicationis officium episcopo in sua consecratione iniungitur vt necessariū & proprium. Nec obstat q in ordinatione presbyterorū dicatur, q presbyterū oportet prædicare: quia per hoc nō denotatur nisi potestas quasi ligata ad prædicandū. Non n. presbyter ex sua ordinatione tenetur ad prædicandū, sed pōt, si sibi cōmittatur. Nec ex hoc q sit curatus cōmittitur sibi prædicationis offm nisi p accidens. s. si sciat prædicare: cuius signum est, q non requiritur a curato q sciat prædicare, sed bene exigitur hoc ab epo, vt patet p Apostolū dicentem. Væ. n. mihi est, nisi euangelizauero: necessitas. n. mihi incumbit. Quod autē est per accidens, relinquitur ab arte. Quartus est officium perfectoris. Nam, vt patet ex 5. & 6. capitulis ecclesiasticæ hierarchiæ, tres sunt ordines efficientium, & tres suscipientium, respectu trium actuum hierarchicorum. Primus est diaconorū, quorum est purgare, cui respondet ordo immundorum, quorum est purgari. Secundus est ordo presbyterorum, quorum est illuminare per ea quæ tribuunt sacramenta, cui respondet populus sacramētorum susceptiuus. Tertius est episcoporum, quorum proprium est perficere, cui respondet ordo religiosorum, quorum est ab episcopis perfici, hoc est, ad perfectionem eorum doctrina & exemplo duci. Ex quibus patet, q perfectorum officium, seu esse perfectorem, quod summum actum hierarchicum importat, procuidubio requisitum ad complementum curæ animarum non curato, sed episcopo conuenit. Quintus, quod ex omnibus dictis sequitur est, q agere directe ad salutem animarum, est proprium opus episcopi: cu q animarum salus, quæ est forma ab agente curam animarum principaliter intenta, est proprius finis curæ ipsius episcopi: sicut forma domus, est proprius finis domificationis, & domificatoris vt sic. Et sic patet secunda conclusio literæ.

¶Ad obiecta ergo in oppositum ordinate respōdendo dicitur, primam

Concl. 1. — Concl. 2. — Ca. 6. par. 1. a medio illius. — 2. responsio. — Li. 6. de sacerdotio inter prin. & med. to. 3. — *Ar. 1. huius art. — †Eod. loco nūc dicto. — In solu. ad præce. arg.

scilicet si ex maiori charitate fiat. Si verò attendaē difficultas bñ cōuersandi i religione, & in officio hēntis curā aiarū, sic difficilius est cōuersari bene cū cura aiarū pp exteriora pericula: q̄uis cōuersatio religionis sit difficilior, quantū ad ipsum genus operis pp altitudinē obseruātiæ regularis. Si verò religiosus etiā ordine careat, sicut patet de cōuersis religionū, sic manifestū est excellere pręeminentiā ordinis quātū ad dignitatē. quia p sacrū ordinē aliquis deputaē ad dignissima ministeria, qbus ipsi Christo seruiē i sacro Altaris, ad qđ requiritur maior sanctitas interior, q requirat ēt religionis status: quia sicut Dionysius dixit 6. ca. ecclesiasticæ hierarchiæ.* Monasticus ordo dēt seq sacerdotales ordines, & ad eorū imitationē in diuina ascendere. Vñ grauius peccat, cæteris parib*, clericus i sacris ordinib* cōstitut*, si aliqd contrariū sanctitati agat, q aliquis religiosus, qui nō hēt ordinē sacrū: q̄uis laicus religiosus teneaē ad obseruātias regulares, ad quas illi, qui sunt in sacris ordinibus, non tenenē.

AD PRIMVM ergo dcđm, q ad illas authoritates Chrysostomi breuiter rñderi posset, q non loquiē de sacerdote curato minoris ordinis. sed de epo, qui dicit summus sacerdos: & hoc conuenit intentioni illius libri, in quo cōsolaē se, & Basiliū de hoc, q erant in episcopos electi.* Sed hoc prætermisso, dcđm est, q loquitur quantū ad difficultatē: præmittit. n. †Cū fuerit gubernator in medijs fluctibus, & tēpestate nauē liberare potuerit, tūc merito testimoniū perfecti gubernatoris ab oibus promereē: & post concludit qđ. s. positū est de monacho,* qui nō cōparandus est illi, qui traditus populis, immobilis pseuerat, & subdit cām: †quia sicut in trāquillitate ita i tēpestate gubernauit seipsū. Ex quo nihil aliud ostēdi pōt, nisi q periculosior ē status hēntis curā aiarū, q monachi. In maiori aūt periculo innocentē se seruare est maioris virtutis indiciū. Sed hoc ēt ad magnitudinem virtutis pertinet, q aliquis vitet pericula religionē intrando: vñ nō dicit q mallet esse i officio sacerdotali, q in solitudine monachorū, sed q mallet placere i hoc, quàm in illo: quia hoc est maioris virtutis argumentum.

AD II dicendum, q etiam illa authoritas Augustini manifeste loquiē quantū ad difficultatē, quæ ostendit magnitudinē virtutis in his, qui bñ cōuersantur, sicut dictum est.*

AD III dcđm, q Augu. ibi comparat monachos clericis, quātum ad distantia ordinis,

non quātum ad distantiam religionis, & sæcularis vitæ.

Ad IIII dicendum, q illi qui à statu religionis assumunt ad curā aiarum, cū prius essent in sacris ordinibus cōstituti, assequuntur aliquid, qđ prius nō hēbant. s. officium curæ: non autē deponunt quod prius hēbāt. s. religionis statū. Dr. n. in Decretis 16. q. 1. de monachis.* Qui diu morantes in monasterijs, si postea ad clericatus ordines puenium, statuimus nō debere eos a priori proposito discedere: sed presbyteri curati, vel archidiaconi, qñ religionē ingrediūtur, curā deponūt vt adipiscātur perfectiorē statū. Vñ ex hoc ipso excellētia ex parte religionis ostēditur.' In hoc aūt q religiosi laici assumūtur in clericatum, & ad sacros ordines, manifeste promouenē ad melius, sicut sup. dictū est, * & hoc ostenditur ex ipso mō loquendi, cū Hieronymus dicit'. Sic in monasterio viue, vt clericus esse merearis.

Ad V dicendum, q presbyteri curati, & archidiaconi sunt similiores epis, q̃ religiosi quantum ad aliq d. s. quantū ad curā aiarum, quā sc̄dario habēt: sed quantū ad perpetuā oblōnem, quæ requiritur ad statū perfectionis, similiores sunt epo religiosi, vt ex sup. dictis patet.*

Ad VI dicendum, q difficultas quæ est ex arduitate operis, addit ad perfectionem uirtutis. Difficultas autē quæ prouenit ex exterioribus impedimentis, quandoque quidem diminuit perfectionem uirtutis, puta, cum aliquis non tantum uirtutem amat, ut impedimenta uirtutis declinare uelit, G secundum illud Apostoli 1. ad Corinth. 9. Omnis qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet. Quandoque uerò est signum perfectioris uirtutis, puta, cum alicui ex inopinato, uel ex necessaria causa impedimenta uirtutis occurrunt, propter quę tamen a uirtute non declinat. In statu autem religionis est maior difficultas H ex arduitate operum: sed in his qui in sæculo uiuunt quali tercunq;, est maior difficultas ex ipedimentis uirtutis, q̃ religiosi per oīa puidè uitauerūt.

QVÆST. CLXXXV.

De ijs quæ pertinent ad statū episcoporum, in octo articulos diuisa.

Deinde considerandū est de his, quę pertinent ad statum episcoporum.

Et circa hoc queruntur octo.

1 ¶Primò, Vtrum liceat episcopatum appetere.

¶Secundò, Vtrum liceat episcopatū finaliter recusare.

¶Tertiò, Vtrum oporteat ad epatum eligere meliorem.

¶Quartò, Vtrū episcopus possit ad religionem transire.

¶Quintò. Vtrū liceat ei corporaliter subditos suos deserere.

¶Sextò, Vtrum possit habere proprium.

¶Septimò, Vtrū peccet mortaliter bona ecclesiastica pauperibus non erogando.

¶Octauo, Vtrū religiosi, qui ad epatū assumunē, teneanē ad obsernāntias regulares.

ARTICVLVS I.

Vtrum liceat episcopatum appetere

Ad primum sic proceditē. Vr q liceat epatū appetere: Dicit. n. Apost. 1. ad Tim 3. Qui[h] epatū desiderat, bonum opus desiderat: sed licitū est & laudabile bonum opus desiderare. ergo etiam laudabile est desiderare episcopatum

¶2 Præt. Status eporum est[h] perfectior q̃ religiosorū status, ut supra habitū est: * sed laudabile est q aliquis desideret ad statū religionis transire. ergo ēt laudabile est q aliquis appetat ad episcopatum promoueri.

¶3 Pręt. Prou. 11. dr. Qui abscōdit frumenta, maledicetur in populis, benedictio aūt super caput vendentium: sed ille qui est idoneus & vita, & sciā ad epatum,[h] vr frumenta spiritualia abscondere, si se ab epatu subtrahat: per hoc aūt q epatū accipit, ponitur in statu frumēta spiritualia dispensandi. ergo videē q laudabille sit episcopatum appetere, & vituperabile, ipsum refugere.

¶4 Pręt. Facta sanctorū,[h] quę in sacra scriptura narranē, nobis proponunē in exēplū, sm illud ad Rom. 15. Quæcumq; scripta sūt: ad nostrā doctrinā scripta sūt: sed legiē Isa. 6. q Isaias se obtulit ad officium prædicatio B nis, quod præcipue competit episcopis. ergo uidetur q appetere episcopatum sit laudabile.

Sed contra est, qđ Aug. dicit 19. de ciui. Dei.* Locus superior, sine quo populus regi non potest, etsi administretur ut decet, tamen indecenter appetitur.

Resp. Dicendum, q in epatu tria possunt considerari, quorum vnum est principale & finale. C s. epalis operatio, per quam vtilitati proximorum intenditur, sm illud Ioan. vlt. Pasce oues meas. Aliud autē est altitudo gradus: quia epus super alios constituitur, sm illud Matthæi 25. Fidelis seruus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam. Tertium autem, est quod consequenter se habet ad ista. s. reuerentia. & honor, & sufficientia tem- D poralium secundum illud 1. ad Timoth. 5. Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur.[m] Appetere ergo epatum rōne hmōi circunstantium bonorum, manifestum est q est illicitū, & pertinet ad cupiditatem, uel ambitionem.* Vñ contra Phariseos

primam rōnem. s. Religiosus obligat totā vitā suā ad studium perfectionis, &c. stare solidā & validam. Et cum dr, Religiosus hēt curā sui ipsius, curatus aūt populi: respondetur, q habere curā populi cōtingit dupliciter. s. principalē seu principaliter, vel per modū adiuuantis. Et q habere curā populi principalē & principaliter longe melius est ex suo gne, q̃ hēre curā sui ipsius tāū, sed hoc nō conuenit curato: habere aūt curā per modū adiuuātis, minus est q̃ hēre votū ad pfectionē perpetuū in seipso. sic aūt se hēnt religiosi & curati, vt patet ex dictis.

¶Ad obiecta vero cōtra sm rōnem dr, q vt patet ex Diony. Loco præallegato, falsū est q sacerdos non epus, hēat oēs actus hierarchicos, qñ sibi deest supremus, qui est perficere. Et cum dr, Perficit docendo: rñdetur primo, q nō quodlibet docere sufficit ad perficiendū, sed requiritur q sit docere ea q̃ sunt ad perfectionis statū, & augmentū: qđ quidē epo tamq̃ perfectissimo, iure conuenit, nō aūt curato, cui nō cōuenit docere, nisi minima quædā, puta, qñ sunt uigiliæ ieiuniorum, qñ festa, & qūo debent sine mortali peccato ad sacra venire, cōicare, & cōfiteri. Rñdetur scdo, q docere simpliciter non cōuenit curato, nisi per accidens, vt predictū est, sed epis, qui soli sunt pastores proprie loquendo, de quibus scriptum est: Alios autem pastores, & doctores.

¶Ad obiecta aūt contra tertio loco dictā in litera. s. q comparatio ista intelligitur sm genus opis, respōdetur. Et ad primum dr, q hoc ipso q cura aiarum conuenit epo principaliter, & curat scdario, sequitur q non est idē genus opis proprii vtriq;. Nā vt patet ex dictis, ex hoc ipso q duo agentia occurrunt, vt principale, & secundarium, hoc est, vt perficiens & adiuuans, sequitur q aliud est opus proprium perficientis, & aliud adiuuantis. Sed quia opus adiuuantis ordinatur ad opus perficientis vt ad finem, iō ab illius forma & denominatur: vt patet & in naturalibus in exemplo dato de duce, & militibus respectu victoriæ. Et sic curatus dr habere curam animarum: quia opera sua ordinat ad curam animarum, quæ est proprium opus episcopi. Et per hoc dicitur secundario, seu per modum adiuuantis habere curam animarum, non quòd cura animarum sit eius opus.

¶Ad confirmationem dicitur, q laborare in agro non dicit tātum vnum genus operis, sed dicit multa operis genera, puta, laborare per modum perficientis, laborare per modum disponētis, laborare per modum adiuuantis &c. Et propterea ex hoc ipso q curati sunt de ordine laborantium in agro, non habetur q eiusdem rationis sit labor suus cum labore episcopali.

¶Ad vltimum dicitur negando antecedens. s. curati sunt vt perfectiores. Et ad probationem dicitur, distinguendo quòd curatos esse officiales perfectiuos potest intelligi dupliciter. s. principaliter, vel per modum adiuuantis: & quòd curati non sunt perfectiui principaliter, sed per modum adiuuantis tantum. perfectores autem soli sunt, qui sunt principaliter perfectiui, vt sunt Episcopi. Et scito, q cum dicitur curatos esse officiales, seu coadiutores episcoporum, intelligitur q sunt officiales ordinarii, coadiutores ordinarij, & uelut instrumenta animata ordinarii. Adiuuant enim opemque ferūt episcopis ad perfectā curam animarum, quam tenentur habere & exercere ipsi episcopi. Quia. n. per seipsos integre eam cōmuniter nō possunt perficere, dati sunt eis huiusmodi adiutores, & per hoc differunt ab adiutoribus delegatis.

¶In eodem articulo in secunda comparatione inter religiosum & curatum quo ad difficultatem bene operādi, dubium quod occurreret. s. quia cura animarū ex arduitate operis est difficilior, quàm obseruantia regularis, iam cessat ex ante declaratis. s. ex eo q falsum est curam animarum esse opus curati, nisi finaliter & denominatiue. Reliqua aūt quæ in hac comparatione diffuse traduntur in litera in responsionibus argumentorum, stabilitate ingenii egent, ut non diuertat quis a difficultate ab intrinseco, hoc est, ex ipso genere, ad difficultatem ab extrinseco, hoc est, ex exterioribus impedimentis: & similiter non diuertat a magnitudine uirtutis absolute, ad signum magnitudinis uirtutis. In religiosis siquidem difficilius est opus ab intrinseco, & propterea magnam absolute requirit uirtutem. In curatis autem impedimenta difficiliora K quandoque occurrunt, quæ si uincantur, magnam ostendunt uirtutem, & si non occurrunt, nihil ostendunt, & si occurrunt & non uincuntur, minorem aut nullam significant uirtutem. Et hæc sufficiant de comparatione curatorum, quam si plenius uis perscrutari, lege authorem in ultimis capitulis tractatus sui, de perfectione uitæ spiritualis, ubi per multa capitula diffuse materiam pertractat.

SVP. QV. CLXXXV. ARTIC. I.

In ar. 1. q. 185. nota, q author post distinctionem trium quæ in episcopatu inueniuntur, quinque ponit cōclusiones. Prima iuxta tertium in episcopatu inuentum. s. honorē ac sufficientiā temporalium, ubi dicit. Illicitum est manifeste appetere episcopatum ratione huiusmodi circunstantium bonorū, & pertinet ad uitium cupiditatis, uel ambitionis. Circa quam cōclusionem dubium occurrit, an huiusmodi illicitum, sit ita illicitum, q sit peccatum mortale. Ex litera enim neutra pars habetur, nec caret ambiguitate, utra pars affirmanda sit.

¶Ad hoc dicitur, quòd appetere episcopatum ratione circunstantium bonorum cōtingit dupliciter. Vno mō, ex parte appetitus tñ: alio mō, ēt ex parte rei appetitæ. Cum. n. dr epatum appeti ratione circunstantium bonorum, ponit ibi actus appetēdi in ly appeti: ponitur res appetita in ly epatum: ponitur ratio appetendi in ly rōe circunstantium bonorum. Ratio aūt appetendi finis est, & refertur pōt ad duo. s. ad rē appetitā, & ad ipsum actum appetendi. Et si quidē refert ad rē appetitā, & ad actū appetendi simul, sensus est, q illud quod est ratio appetendi, appetitæ, & vt finis rei appetitæ, & ut finis actus appetendi. Et sic appetens epatum rōne circunstantiū bonorum, appetit ipsa circunstantia bona vt finem epatus, & ut finem sui actus appetēdi. Qñ uero rō appetendi refertur ad appetitum tñ, tunc nō denotatur, q id quod est ratio appetendi, sit finis rei appetitæ, sed denotaē q est finis mouens ad appetendū: & sic appetens epatum rōne bonorum circunstantium, non ordinat epatum ad bona circunstātia ut ad finem, sed appetitum suum ordinat ad circunstantia bona ut ad finem. Inter hos autem duos modos appetendi episcopatum ratione circunstantium bonorum hęc est differentia, quòd primo modo appetere est omnino & manifestè peruersum: quoniam ordinat episcopatum quo ad principalem actum, qui est cura aiarum, ad bona circunstantia ut finem, quod proculdubio est pctm mortale ex suo genere. Et hmōi peruersitatis radicē tetigit author in litera, dum distinguendo tria inuenta in epatu, addidit ordinem dicens, q principale, & finale est epalis operatio, quia utilitati proximorum consulitur. Cum uerò epatus alio mō appetitur pp bona circunstantia, appetitus quidē malus est, eo q appetibilia inuenta in epatu non eundem ordinem habent respectu appetentis, quē habent inter seipsa respectu appetentis bona circunstantia se habent ut finis inter se aūt non sic se habent, sed bona circunstantia se habent ut ad finem. Mortalis aūt appetitus non est sm genus suum ex eo, q talis appetitus compatitur secum rectitudinem uoluntatis respectu aliorum in epatu inuentorum. V. g. Ioannes mouetur ad appetitum epatus ratione bonorum circunstantium, ut. s. habeat sufficientiam temporalium, & honorem. Verumtā cum hoc intendit facere debitum suum circa curam animarum & distributionem bonorum tam Ecclesiæ, q̃ pauperibus erogandis intendit uti epatu ad finem tpalium. sed quantum sibi concedunt sua portione sua, & debito sibi honore, & hmōi ad laudem Dei. In hoc appetitu ex hoc capite nullam ego uideo deformitatem mortalem pp dictam rationem. Et ppea puto authorem dixisse illicitum, & non dixisse, mortale. Et confirmatur, quia nec auaritia, nec ambitio, quæ duo uitia hic in litera dicuntur inueniri, sunt peccata mortalia, q̃ñ deest materia iniusta, aut finis ultimus non ponitur in pecunia, seu honore, ut ex propriis tractatibus superius latius patet. In hoc autem casu non ponitur finis ultimus in huiusmodi, nec iniustitia ex parte materiæ appetitæ.

¶Sed contra hoc obstat, q clericum appetere beneficium ut hēat sufficientiā tpalium, nullū pctm est. Igiē appetere epatū ut habeat sufficientiā tpalium, cum pso nam sit nobilis, seu talis gradus, aut status in redditus epales sint proportionati ad sufficientiam tpalium respectu ipsius, non erit illicitum.

¶Ad hoc dicitur, q loquendo sp ita, q bona tpalia sint ratio appetēdi ex parte appetitus tñ, q nō est simile, seu eadem ratio de appetitu clerici respectu beneficii in cōi, & sufficientia tpalium, & de appetitu respectu epatus, & sufficientiæ tpaliū. Et ratio diuersitatis est, quia bñficium in cōi habet sufficientiā tpalium pp uitā clericorum deputatorū cultui diuino: ac per hoc q iā clericus est, & ex hoc ipso deputatus diuino cultui, habet actu ut sibi debetur primum inuentū in bñficio ecclesiastico. Et sic appetendo sm. s. sufficientiā tpalium, eundem ordinem in nullo peruertit, aut mutat ordinem appetibilium in uentorum in bñficio ecclesiastico. sed eundem ordinem habēt respectu appetitus clerici hæc duo. s. esse ministrum Dei, & habere sufficientiā tpalium, quę habent inter se in ipso bñficio, ex quo, ut dictum est, iste iam est clericus, & Dei minister. Nec restat sibi hoc appetēdum beneficio cum appetit beneficium, sed solummodo restat sibi appetendum secundum, quæ est sufficientia temporalium, in quo nullum peccatum committit. Secus autem est de laicis appetentibus cleri- E catum ratione sufficientiæ temporalium, quorum plenus est orbis. Horum enim appetitus est manifeste illicitus propter supra dictam rationem, quia. s. duo inuenta in clericatu, hoc est, ministerium Dei, & sufficientia temporalium, non eodem modo se habent inter se, quo se habent ad appetentem: qm diuinum ministerium se habet ut finis, & sufficientia tpalium ut ad finem. Respectu sr appetentis sufficientia tpalium ponitur, q se habet ut finis laicorum prædictorum. Et si interueniret hic similis peruersitas ex parte rei appetitæ, qualis in episcopatus appetitu declarata est, hoc est, q laicus ordinaret clericatum ad bona tpalia ut ad finē clericatus, proculdubio peccaret mortaliter: quoniam ex suo genere mortale peccatum est, spirituale ordinari ad temporale ut ad finem: fit enim magna iniuria in hoc spiritualibus. Redeundo igitur ad propositum obiectionis falsæ, dicitur quòd ex his patet aliam esse rationem de appetitu eius qui appetit episcopatum propter temporalia: quoniam respectu illius appetibilia inuenta in episcopatu non retinent rectum ordinem, quem inter se habent. Sufficientia

Margin notes: 16. q. 1. c. de Mona. — 2. respōsio — Argu. 4. — Loco citato in arg. — Ar. 1. & 4. — Porre. p 10. 876 — Quol. 2. ar. 11. & quolib. 3. art. 9. cor. & quolib. 5. ar. 22. cor. & quolib. 12. art. 18. Et opu. 18. c. 19. Et 1. Tim. 3. — Q. preced. art. 7. — li. 19. c. 19. nō procul. a fine, to. 5 — Conclusio

Universidad de Deusto Biblioteca

tia, n. olum tpalium in episcopatu sm se, se habet ut ad finem: respectu aũt huius appetentis se habet ut finis: & p pea hmõi illicitus appetitus inuenitur. Et sm hoc accipienda sunt uerba Dñi contra Pharisæos, Amant primos accubitus in cœnis. Habent.n. hæc rationem eius quod est ad finem: qm sunt quædam uirtutum testimonia. Et ppea peruerse agunt qui hæc appetunt ut finẽ, et ex parte appetitus: & hoc insinuauit Dñs per ly amant.

vt rem appetitam, & vt rationem appetendi, apponendo ly sm se. Fecit autem hoc non casu, sed ex industria; qm in 4. conclusione tractaturus erat de epali operatione, & rõe appetendi relata ad epatum vt rem appetitam. Et ppea trãseamus ad quartam conclusionem. Sufficit.n. hæc declarasse in tertia.

Dñs dicit Matt. 23. Amant primos accubitus in cenis, & primas cathedras i synagogis salutationes in foro, & uocari ab hoibus, Rabbi. Quãtũ aũt ad sm, s. ad celsitudinẽ gradus, appetere epatum est psumptuosũ. Vnde Dñs arguit discipulos (G) Matt. 20. primatũ quærentes dicẽs. Scitis qa principes Gentiũ dominant eorũ. Vbi Chrys. dicit* q p hoc ostendit, q gentile est primatus cupere, & sic Gentiũ cõparatione eorũ animam æstuantẽ cõuertit: sed appetere pximis prodesse, est sm se laudabile & uirtuosum. Verũ qa prout est epalis actus, habet annexã gradus celsitudinẽ, præsumptuosum vr q aliqs preesse (H) appetat ad hoc, q subditis prosit, nisi manifesta necessitate imminẽte, sicut Greg. dicit in pastor.* q tũc laudabile erat epatũ quærere, qñ per hunc, quemquã dubiũ non erat ad supplicia grauiora peruenire. Vñ nõ de facili inueniebat q hoc onus assumeret, præsertim cũ aliqs charitatis zelo diuinit* ad hoc incitat,* sicut Greg. dicit in pastor.* q Isaias pdesse proximis (I) cupiẽs, laudabiliter officiũ pdicationis appetiit. Põt tñ absq; psumptione qlibet appetere talia opera facere, si eũ contingeret in tali officio esse, vel ẽt se esse dignũ ad talia opa exequẽda: ita q opus bonũ cadat sub desiderio, nõ aũt primatus dignitatis. Vñ Chrys. dicit super Matt.† Opus quidẽ desiderare bonũ, bonũ est: priuatum aũt honoris concupiscere, vani- (K) tas est. Primatus.n. fugientẽ se desiderat, desiderãtẽ se horret.

AD PRIMVM ergo dcdm, q sicut Gregorius dicit in pastorali,* illo tpe hoc dixit Apost. quo ille q plebib. preerat, primus ad martyrii tormẽta ducebat: & sic nihil aliud erat quod in epatu appeti posset, nisi bonũ opus. Vñ Aug. dicit 19. de ciui. Dei,* q Apost dicẽs, Qui epatũ desiderat, bonũ opus desiderat, exponere uoluit qd sit epatus, qa nomẽ operis est, nõ honoris. Scopus quidẽ intẽtio est: ergo episcopin, si uelim* latine, superintẽdere possumus dicere, ut intelligat non se esse epum q præesse dilexerit, non pdesse. In actione.n. ut parum ante premittit, † nõ amandus est honor in hac uita, siue potẽtia, qm oia uana sunt sub Sole, sed opus ipsum, quod p eundẽ honorẽ, uel potentiã fit. Et tñ, vt Gre. dicit in pastor.* laudãs desideriũ. s. boni operis, in pauorem vertit protinus qd laudauit, cum subiungit: Oportet aũt epm irreprehensibilẽ esse, quasi dicat: Laudo quod queritis, sed discite quid quæritis.

AD II dcdm, q non est eadẽ rõ de statu religionis, & de statu epali, pp duo. Primo quidem, quia ad statum epalẽ prexigitur vitę perfectio, vt patet per hoc, q Dñs a Petro quæsiuit, si plus eum cæteris diligeret, anteq ei committeret pastorale officium: sed ad statum religionis nõ præexigit perfectio, sed est via in perfectionẽ. Vñ & Dñs Matth. 19. nõ dixit,

Ho. 66. in Matth. a medio, tomo 2. — Concl. 2 — In part. 1. ca. 8. circa medium. — Concl. 3 — In part. 1. c. 7. paulo a princip. Concl. 3 — Hom. 35. in Matth. inter medium & finẽ in opere imperfecto, to. 2.

dam uirtutum testimonia. ... ¶ Secunda conclusio iuxta sm membrum est, Appetere episcopatum ratione celsitudinis gradus, est psumptuosum. Circa quã conclusionem applicatur distinctio supra posita, an. s. ly ratione celsitudinis, dicat finem appetitus tm, an finem appetitus & rei appetitæ simul. Et si dicit finem rei appetitæ, proculdubio peccatum mortale est hoi appetitus: qm animarum cura ordinatur ad sui celsitudinẽ vt ad finẽ. Sed si dicat rõem appetendi tm, illicitum est eadẽ ratione, qua ẽt appetere rõne sufficientiæ tpalium, erat illicitũ. Oportet tñ remaner, quo pacto hmõi appetitus ad speciem præsumptionis spectet, cum præsumptio consistat in hoc, q aliquis appetit id, quod est supra dignitatem suã. Cõstat.n. multos hoies esse, in quibus inueniuntur conditiones ab Apostolo positæ de epo. Et ppea non vr uniuersaliter verum, q appetere hmõi celsitudinẽ sit præsumptuosum.

¶ Ad hoc breuiter dr q implicat impossibilia, dicere aliquem habere conditiones requisitas ad episcopum, & dicere q appetat episcopatũ rõe celsitudinis: est.n. præponere in appetitu suo id quod est postponendum. s. ipsam celsitudinẽ: ac per hoc manifeste conuincitur, q appetit celsitudinem supra dignitatem suã. Vnde non dicimus q uniuersaliter verum est, appetere celsitudinem episcopalem esse præsumptuosum: sed dicimus q appetere episcopatum rõe celsitudinis, sp est præsumptuosum: & ita est intelligenda hæc litera. Non tñ dico q sp est mortale sed eadem rõe idem sentio in hoc casu sicut sensatio in præcedenti quod clarius in quarta conclusione manifestabitur.

¶ Tertia conclusio est iuxta primum membrum, Appetere proximis prodesse, est sm se laudabile & uirtuosum, vbi author volens complere singula tria membra, sigillatim de hoc primo & principali membro. s. episcopali operatione, non dicit sicut in præcedentibus, appetere episcopatum ratione episcopalis operationis, ponendo episcopatu pro re appetita, & illud membrũ pro ratione appetendi: sed dixit, q appetere epalem operationem, quã significant per ly proximis prodesse, est secundum se laudabile, vbi solam episcopalem operationem posuit &

Part. 1. c. 8. circa med. — Li. 19. c. 19 à med. tomo. 5. — Eod. ca. — Par. 1. c. 8. in prin.

¶ Quarta cõclusio sæ est, Appetere episcopatũ, vt psit subditis, psumptuosũ vr, nisi manifesta necessitate imminẽte, pferri cũ aliquis charitatis zelo diuinit* ad hoc incitat. Circa quã cõclusionẽ singula primo declarãda sũt. Primò q author non dicit præsumptuosum est, sed dicit psumptuosũ vr. Tanq nolit diffinire hmõi appetitũ esse præsumptuosũ, sed dicere, q habet præsumptionis speciem, ut si nõ malus, saltem habeat speciẽ mali scriptum est ãt, Ab omni specie mala abstinete uos. Secũdo, q author non ponit hanc conclusionẽ uniuersalem, sed uerum, ut in pluribus, & propterea excipit ab ipsa. Et licet ex mõ loquendi unam tñ exceptionem uideat facere, in ueritate tamen sunt exceptiones, quarum utraque est per se sufficiẽs ad excludendã præsumptionem ad huiusmodi appetitum. Vñ tertio scito, q prima exceptio est, Nisi manifesta necessitate imminẽte. Vbi nota ly manifesta, ne teipsum seducas; existimando necessitatẽ imminere ubi necessitas forte nõ est. Nec mirũ si tu teipsum fefelleris, cũ Helias deceptus fuerit putans se solũ euasisse in diuino cultu. Si igitur manifesta immineat Ecclesiæ necessitas, sufficiens exclusio præsumptionis habetur ab appetitu episcopatus ut prosit. Similiter quarto scito, q secunda exceptio est, cũ aliqs charitatis zelo diuinitus ad hoc incitat. Hæc.n. sola causa sufficientissima est ad excusandum appetitum à præsumptione: qm cõstat diuinam incitationem ad nihil reprehensibilem esse. Sed diligentissimẽ cõsidera ly diuinitus, qm charitatis zelum multi pñt sibi promittere se incitantem, dum dicunt, Scio q non me monet aliud quàm zelus animarum. Sed quòd hmõi incitatio diuinitus ueniat, nemo põt cognoscere, nisi ut supradictũ est de prophetia. Et propterea ista exceptio amplectenda non est, acceptanda non est, nisi aliquod speciale diuinum testimonium euidenter adsit, ut de Isaia constat, q uidit de se prius purgatum. Et de Equitio monacho in 2. dialogorum habetur, q uidit se in lingua tangi, ita q non poterat deinceps continere se à diuinis alloquiis, seu prædicatione. Ex quibus omnibus scire debes quinto, q regula generalis, sit quòd actus quandoque licitus, & quandoque illicitus, non est ex suo genere illicitus: quoniam actus ex suo genere illicitus nulla potest fieri ratione

tione licitus. Et propterea quia appetere episcopatum ut prosit Ecclesiæ, qñque est licitum, & qñque præsumptuosum, consequens est q ex suo genere non est actus illicitus, sed ut in pluribus illicitus, & præsumptuosus. Et cum in appetitu licito episcopatus claudatur celsitudinis gradus ordinatus ad episcopalem operationem ut ad finem, eadem rõne consequens est, ut appetitus celsitudinis epalis non sit ex suo gñe illicitus: qm si ex suo gñe esset illicitus, aut præsumptuosus, non posset in aliquo casu licite appeti in ordine ad finẽ episcopalis operationis, cuius oppositũ in litera dr. Et si his adiunxeris, q actus ex suo gñe non solũ non mortalis, sed nec illicitus nõ facile ex circumstantiis iudicabis est esse mortalis, sed magna opus est diligentia ac circumspectione rõnis ad iudiciũ peccati mortalis ex solis circũstãtiis particularibus, uidebis nõ tã malũ esse, quãtũ multi putant, appetere episcopatũ ut prosit Ecclesiæ. Qd dico de appetente proportionato, hoc est, uiro irreprehẽsibili, sobrio, ornato, prudente, pudico, hospitali, doctore, non uinolento, non percussore, modesto non litigioso, non cupido, domui suæ bñ præposito, nec aliis impedito. Hæc.n. sunt conditiones positæ ab Apostolo 1. ad Tim. 3. Si talis.n. episcopatũ appeteret i ueritate vt prodesset, crediderim ego q attenta tanta necessitate Ecclesiæ carentis talibus uiris, nõ peccaret. Et si huiusmodi necessitatis oculus deficeret, non nisi uenialiter peccaret rõne adiũ... præsumptionis, qua se in aĩo suo aliis præfert, aliis aũt non solũ q b* præesse desiderat: sed qui forte melius q ipse locũ illum episcopatus occuparent. Et ppea quãto magis sancti fuerint uiri pfecti, tanto magis inuẽti sunt alieni ab hmõi appetitu. Et multi eorum inuenti sunt fugisse, ut patet de Ambrosio, Martino &c.

¶ Quinta conclusio. s. Quilibet absque præsumptione põt appetere talia opera facere, si esset episcopus: & etiam potest appetere se esse dignum talibus operibus, & episcopatu, quæ quia manifesta est, nostra non indiget nota.

¶ In eodẽ articulo in respõsione ad sm, dubiũ circa illud occurrit, Præsumptuosũ est q aliqs pfectum se reputet. Et est rõ dubii, qa hoc uĩ cõtrariari doctrinæ Apostolicæ, & ẽt ipsi* authoris supius in trac. de humilitate. Nã si uir est pfectus, nulla præsumptio est, q se reputet pfectum: immo hoc ad donũ Dei spectat, sm illud Apostoli. Vt sciamus q a Deo nobis donata sunt.

(A) ¶ Ad hoc dr, q hæc verba authoris intelligenda sunt ut in pluribus, qm perfectorum paruus est numerus. Et ppea sm cursum cõem loquendo psumptuosũ est q aliqs pfectũ se reputet: quia in quibusuis, q ualde pauci sũt, multis ut pluries periculosa talis æstimatio. Et hæc de hoc articulo sufficiant.

Ca. 6. eccl. Hierarchiæ. — Li. 19. c. 19 a medio, tomo 5. — Homi. 35. in ope imperfecto in 2. pag. ante finem, to. 2.

Si es perfectus, vade, & vende oia q hẽs: sed, Si vis perfectus esse. Et huius differẽtiæ rõ est, qa sm Dionysium* perfectio ptinet actiue ad epm, sicut ad perfectorẽ: ad monachum aũt passiue, sicut ad perfectũ. Reqritur autẽ q sit perfectus aliqs ad hoc, q possit alios ad perfe- (B) ctionẽ adducere: qd non præexigitur ab eo, qui dẽt ad perfectionẽ adduci. Est aũt præsumptuosum, q aliquis perfectum se reputet, non aũt q ad perfectionẽ tẽdat. Scdo, quia ille q statũ religionis assumit, se alijs subijcit ad spiritualia capienda, & hoc cuilibet licet. Vnde Aug. 19. de ciu. Dei dicit. A studio cognoscendæ veritatis nemo prohibet, qd ad laudabile (C) otiũ pertinet: sed ille qui trãsit ad statũ episcopalẽ, sublimatur ad hoc, q alijs pruideat, & hãc sublimationẽ nullus dẽt, sibi assumere, sm illud ad Hebr. 5. Neq; quisq sumat sibi honorẽ, sed q vocatur a Deo. & Chrys. dicit sup Matth.* Primatũ Ecclę cõcupiscere, neq; iustũ ẽ, neque vtile. Quis.n. sapiens vult vltrò se subijcere seruituti, & periculo tali, vt det rõnem pro oi ecclesia, nisi forte qui non timet Dei iudicium abutens primatu ecclesiastico seculariter, vt. s. cõuertat ipsũ in secularẽ?

AD III dcdm, q dispẽsatio spũaliũ frumẽtorũ ñ ẽ faciẽda sm arbitriũ cuiuslibet: sed principlr qdẽ sm arbitriũ, & dispõne Dei: scdario ãt sm arbitriũ supiorũ platorũ, ex quorũ psona dr 1. ad cor. 4. Sic nos existimet hõ, vt ministros Christi, & dispẽsatores mysteriorũ Dei, & iõ nõ intelligit ille abscondere frumẽta spiritualis, cui ñ cõpetit ex offõ, nec a supiori iniungit, si ab aliorũ correctiõe, aut gubernatione desistat: sed solũ tũc intelligit abscõdere, si dispẽsationẽ negligat, cũ ei ex offõ incũbat: vel si officiũ, cũ ei iniũgit, ptinaciter recipere renuat. Vñ Aug. dicit 19. de ciu. Dei.* Otiũ sanctũ qrit charitas veritatis, negociũ iustũ suscipit necessitas charitatis, quã sarcinã si null* iponit, pcipiẽdę, atq; intuẽdę, vacãdũ est veritati: Si aũt imponit, sustinenda est pp charitatis necessitatẽ.

AD IIII dcdm, q sicut Greg. dicit i past.* Isaias q mitti uoluit, aũ se p altaris calculũ purgatũ vidit, ne nõ purgat* adire q sq. sacra misteria audeat. quia ergo valde difficile est purgatũ se quẽlibet posse cognoscere, pdicatiõis offiñ, tuti* declinat.

ARTICVLVS II.

Vtrum liceat episcopatum iniunctum omnino recusare

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr q liceat episcopatum iniunctum recusare. Vt enim Greg. dicit in past.* Per actiuam vitam prodesse (D) proximis cupiens Isaias, officium prædicationis appetiit. Per contemplatiuã vero Hieremias amori cõditoris sedulo ihęrere desiderãs, ne mitti ad pdicãdũ debeat, ptradicit: nullus ãt peccat, si* meliora nolit deserere, ut minus bonis inhęreat. Cũ ergo amor Dei pemineat dilectioni pximi, & vita cõtẽplatiua pferat uitę actiuę, ut ex supradictis patet,** vr q (E) non peccat ille qui omnino episcopatum recusat.

¶ 2 Præt. Sicut Gregorius dicit.

Li. 19. c. 19. circa fine. tom. 5. — In par. 1. c. 7. a med. — Part. 887 Quol. 5. a. 22. — Par. 1. c. 7. paulo a prin. — Q. 26. art. 2. & q. 182. art. 1.

SVP. Q. CLXXXV ART. II.

IN ar. 2. eiusdem q, nota, q cũ in corpore dr, q sicut ad inordinationem uoluntatis ptinet, q aliquis proprio motu feratur in hoc, q aliorum gubernationi præficiatur, ita &c. ly sicut, nõ denotat similitudinem quo ad oia: quia, vt dictum est, appetitus ut præsit, non est ex suo genere malus, sicut appetitus resistendi superioris præcepto est ex suo gñe mal* sed tenet similitudo quo ad hoc, q vtrobique est inordinatio voluntatis, quis dissimiliter: quia in primo est moderatio vt in pluribus, & ex circonstantiis: in secundo autem est moderatio ex suo gñe. Sufficit aũt ueritati literæ, q similitudo teneat quantum ad ipsam inordinationẽ undecunque ueniat. Põt tñ & aliter exponi, vt similitudo teneat quantum ad inordinationem actus ex suo gñe. Et sic ferri in hoc, q præficiatur aliorum gubernationi, intelligitur in rõne finis, ita q finis voluntatis talis est, vt præsit. Et sic actus est malus ex suo gñe, quia præsumptuosus vt in secunda conclusione præcedentis articuli patet: & tũc similitudo currit sine impedimento. Et hæc expositio magis amplectenda vr, vt pote formalior.

¶ In eodem art. in rñsione ad sm, nota, in tertia gña impedimentorum ad obediendum. s. auferibilium a se, uel a pręceptore, uel a neutro. Primum impedimentum ponit peccatum mortale respectu epatus suscipiendi. Vnde habes, q existens in peccato mortali est diuino iure inhabilis ad epatum. In secundo autem genere impedimenti, quia author dicit, q tenetur dispensante præceptore obedire, quotidianum dubium occurrit, An subditus teneatur obedire prælato mandanti contra constitutionẽ, seu regulam in his, in quibus põt & uult dispensare, puta, q frangat ieiunium in feria 6. aut aliquid simile. Argumentũ enim hinc sumitur, q tenetur obedire, ex quo aufert uinculum iuris dispensando, sicut præcipienti acceptationem episcopatus, & amouenti impedimentum, tenetur obedire.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quòd dupliciter contingit plaum mandare

¶Par. i. c. a medio. mandare aliquid dispensando in vinculo cōstitutionis. Vno mō, quia id qđ mādat, est sīn se consonū religioni: sed cōmittit hmōi mādato impedimētū aliqđ ex vinculo constitutionis, in quo cū platus pōt dispēsare. Verbi gra. (Habet hic Prologus I. ad ordina. i prin. mag. Marci.) Mādat platus alicui, q vadat pdicatum, aut q disputet,legat, aut aliquid hmōi cōsonum suæ religioni faciat:sed quia est feria sexta,& ille est debilis,& nō pt vtrūq; simul pficere.s. ieiuniū,& mandatū adimplere,& ppea excusat se forte ab obedientia: pculdubio tenet subditus obedire plato mādanti,& dispensanti in ieiunio. (Epist.81. paulo ante mediū tomo.2.) Nec excusatur a trāsgressione pcepti, eo q cōsonū religioni pcipit: nec abutit ptāte dispēsandi, sed optime vtit ea ad subtrahēdū impedimēta melioris boni,& hoc optime pbat argūm ex litera ista. Si aūt prælatus aliō mō se hēret in pcipiēdo, (In c.epist.) & dispēsando, qa.s. solū actū pcipit in quo dispensat,puta, nihil aliud pcipit, q vt frangat ieiunium in feria sexta, nō tenet subditus obedire &c. eo q actus iste q pcipit, nō est ppriæ religioni cōsonans, nisi forte tolerabiliter. Vn̄ Bernardus: Vota mea plat’ ā mi nuat sine necessitate. (Art. præc. ad 3. Concl.m) ¶In responsione ad tertiū eiusdē articuli nota duo. Primū, differentiā in præueniendo ac impediēdo obedientiā præcepti ab hoie,& præcepti a iure siue diuino,siue naturali,siue scripto facti: quoniā impedire primū præueniendo licet: secūdum autem non, vt in litera dicitur. Et hoc deseruiet in multis casibus. Secundo, q qui vouit non acceptare episcopatū, (Li.19.c.19. circa finē tom.5.) quantum est ex parte sui, votum validum fecit,& tenetur illud seruare; & nisi compellatur, reus voti uiolati est acceptando episcopatum. (*Par. 1. c. 6.circ.prin.) Et hoc est verum tam in religiosis,quam in sæcularibus &c.

†valde difficile est,vt aliquis se purgatū possit cognoscere,nec dēt aliqs n̄ purgatus sacra mysteria adire.Si ergo aliqs nō sētiat se esse [h] purgatū,quantum cūq; sibi epāle iniungatur officium,nō debet illud suscipere.

¶3 Pręt. De beato Marco hieronymus dicit i plogo sup Marcū,q amputasse sibi post fidem pollicē dr̄, vt sacerdotio reprobus hēretur. Et simīr aliq votū emittunt, vt nunq̄ epatū accipiant:sed [h] eiusdē rationis est ponere impedimētū ad aliqd, & oino recusare illud. ergo vr̄ q absq; peccato possit aliquis omnino episcopatū recusare.

Sed contra est, q Aug. dicit ad Eudosiū.* Si qua opa vestra mater Eccl'a desiderauit, nec elatione auida suscipiatis, nec blandiente desidia despuatis.Postea subdit † Neq; otium vestrum necessitatibus Ecclesię præponatis, cui parturienti si nulli boni ministrare vellent, qūo nasceremini n̄ inueniretis.

Resp. Dicēdm, q in asūptione epatus duo sunt cōsideranda. Primo quidē, quid deceat hoiem appetere sm ppriā voluntatē.Scd'o, quid hoiem deceat facere ad volūtatē alteri[s]. Quantū ergo ad propriā volūtatē cōuenit homini principaliter insistere ppriæ saluti: sed q aliorū saluti intēdat,hoc cōuenit homini ex dispōne alterius ptātē habētis,vt ex supradictis patet.* Vn̄ [m] sicut ad iordinationē volūtatis ptinet, q aliqs pprio motu ferat i hoc, q aliorū gubernationi pficiat: ita ēt ad inordinationē volūtatis ptinet,q aliqs oino contra superioris iniunctionē pdictū gubernationis offm̄ finaliter recuset pp duo.* Primō qdem, qa hoc repugnat charitati pximorū quorū vtilitati se aliquis dēt exponere pro loco, & tpe. Vn̄ Aug.19.d ciu.Dei dicit,* q negotiū iustū suscipit necessitas charitatis.Scd'o,qa hoc repugnat humilitati, p quā aliqs supiorū mādatis se subijcit.Vn̄ Gregori* dicit i pastorali. Tūc añ Dei oculos vera ē humilitas cū ad respuēdū hoc,qđ vtiliter subire pcipit,pertinax non est.

Ad primvm ergo dicēdm,q q̄uis simpr̄ & absolute loquēdo, vita cōtēplatiua potior sit q̄ vita actiua,& amor Dei quàm dilectio proximi: tamē ex alia parte bonum multitudinis præferendum est bono unius. Vn̄ Aug.* dicit i verbis premissis. (In arg. sed contra.) Neque otium uestrum necessitatibus Ecclesiæ pponatis, psertim quia hoc ipsum ad dilectionē Dei ptinet,q aliquis ouibus Christi curā pastoralē ipēdat. Vn̄ super illud Io.ult. Pasce oues meas, dicit Aug.* Sit amoris offm̄ pascere dominicū gregē,sicut fuit timoris idiciū negare pastorē. (Tract.123. parum ante mediū, tom.9.) Simīr et plati nō sic trāsferunt ad uitā actiuā, ut cōtēplatiuā deserant. Vn̄ Aug. dicit 19.de ciui. Dei,* q si imponat sarcina pastoralis officij,nec sic deserēda est delectatio ueritatis, q̄.s.in contemplatione hr̄. (1.Resp. Li.19.c.19 in fine to.5.)

Ad ii dicēdm, q nullus tenet obedire plato ad aliquod illicitū,sicut patet ex his, † q̄ s̄. dicta sunt de obediētia. (q.104.art.5.) Pōt ergo cōtingere q ille, cui iniūgitur plationis offm̄, in se aliquid sentiat, pp qđ nō licet ei plationē accipere. Hoc aūt impedimentū qñq; quidē remoueri pōt per ipsummet.cui pastoralis cura iniungitur,puta,si hēat peccādi propositū,qđ pōt deserere: & pp hoc nō excusat quin finalr teneat obedire plato iniūgēti.Qñq; uero impedimentū,ex quo fit ei illicitū pastorale offm̄,nō pōt ipse remouere:sed platus qui iniūgit, puta, si sit irregularis,uel excōicatus: & tunc dēt defectū suū prælato iniūgenti ostendere, qui si impedimētū remouere uoluerit,tenetur humiliter obedire. Vn̄ Exod.4.cū Moyses dixisset: Obsecro Dn̄e non sū eloquēs ab heri & nudius terti[o]: Dn̄s rn̄dit ad eū: Ego ero i ore tuo,doceboq; te quid loquaris. Qñq; uero nō pōt remoueri impedimētū,nec per iniungentē,nec per eū cui iniūgit,sicut si archiepiscopus nō possit super irregularitate dispensare. Vn̄ subditus nō tenet ei obedire ad suscipiendum epatum, uel etiā sacros ordines,si sit irregularis.

Ad iii dicēdm, q accipere episcopatum non est de se necessarium ad salutem,sed fit necessariū ex superioris pcepto. His aūt quæ sic sunt necessaria ad salutem,potest aliquis impedimentū licite apponere anteq̄ fiat præceptum:alioquin non liceret alicui transire ad secundas nuptias, ne per hoc impediretur a susceptione epatus,uel sacri ordinis:non aūt hoc liceret in his, q̄ per se sunt de necessitate salutis.Vn̄ beatus Marcus non contra præceptū egit sibi digitū amputando,q̄uis eū credibile sit hoc ex instinctu Spiritussancti fecisse,sine quo nō licet alicui sibi manū injicere.Qui autē uotū emittit de nō suscipiē do epatum, si per hoc intendat se obligare ad hoc,q nec per obedientiā superioris prælati accipiat,illicite uouet.Si autem intendit ad hoc se obligare,ut quantum est de se, episcopatum non quærat,nec suscipiat, nisi immi nente necessitate, licitum est uotum: quia uouet se facturum id quod hominem facere decet.

Articvlvs iii.

Vtrum oporteat eū,qui ad episcopatū assumitur esse cæteris meliorē.

SV. QV. CLXXXV. ARTI. III. (Ferr.a.) 878

Ad tertivm sic pcedit. Vr̄ q oporteat eum,qui

] Nā in 3. eiusdem q.dubiū occurrit circa

circa illud,Diuina ministeria hōibus non cōmittunt pp eorū remunerationem.Vr̄.n.hoc esse falsissimū,qm̄ & recta rō,& iura clamant q benemeriti de ecclesia clerici, debent ab ecclesia remunerari ecclesiasticis beneficiis, quæ constat pertinere ad diuina ministeria,cum beneficiati ministri Dei sint. ¶Ad hoc dē dupliciter.Primo, q verba ex rōe dicendi pēsāda sunt. In litera'at rō dicendi est differentia inter esse meliorem simpliciter, hoc est sm̄ charitatē, & esse meliorem ad hoc,i.ad regimē ecclesię. Et volens concludere author, q n̄ est attendēda maior bonitas simpliciter, (Habet 1. q.1.c. Vilissimum) vsus est dicta ppositione.s.Diuina ministeria non cōmittuntur in remunerationē, pculdubio meriti,qđ ex charitate ē. Nā si bñficia ecclesiastica dispensanda essent in remuneratione meritorū charitatis, pculdubio quanto aliquis esset melior sm̄ charitatē,magis deberet sibi dari ecclesiasticum regimen.Ad hoc igit excludendū author dictam proculit propositionē intelligendā de remuneratione meriti ex charitate, in (Li.3.ca.4. to.3.) cuius signū subiungit, Quā remunerōnē expectare debent in futuro. Et sic cessat obiectio,q de alio gñe remunerationis loquit.s.de remuneratione seruitiorū ecclesiasticorū. (In Decre. 1.c tu,c.c. Cum in cunctis. & est 7.in ordine.) Secūdo dī,q loquēdo ēt vniuersaliter de remuneratione, q i distributione ecclesiastici regiminis principaliter nō dēt attēdi remuneratio, siue meriti,siue seruitiorū siue quorumcumque aliorū beneficiorū: sed debet principaliter attendi vtilitas ecclesiæ, præcipuæ spiritualis. Ex qua licet possint plati & debeant secundario pensare ecclesiastica seruitia recepta ab aliquo,n̄ tn̄ adeo q pp remunerandū illum postponat magis idoneū ad ecclesiasticū regimen. Sed cæteris parib. p & debet illū pficere, q est magis bñmeritus de ecclesia. Et hoc solum est,quod recta ratio dictat circa distributionem ecclesiastici regiminis &c. (Concl.m) ¶In eodem ar. diligenter aduerte distinctionem in līa positā, s.quid conueniat distribuenti,& quid acceptanti episcopatū. Et mente fige,q distributor tenetur ad comparatiuū,hoc est,ad eligendū meliorem ad regimen Ecclesiæ: vbi tria includunt. Primo,q eligendus sit bonus secundum charitatem. Nullus enim peccator est eligibilis,& loquor de pctō mortali. Secundo,q sit bonus, seu idoneus ad Ecclesiæ regimen in trib. actib. consistens principaliter, quæ in litera numerantur.s.instructio, defensio,& pacifica gubernatio. Tertio, q sit magis idoneus ad hæc q̄ quicunq; alius possibilis haberi:alioquin vitiū acceptionis personarum esset,si ille alius possibilis haberi melior isto, ad regimen postponeretur. Et hoc qđ dixi de desiderato, intelligendū est & de quocunque ad quē spectat eligere, ut patet in litera. In nūr q eius giur,non tenetur eū comparatiuū. Nō.n. tenemur ad hoc,q uni te accepter, reputare se aliis magis idoneū ad ecclesię regimen, sed tenet ad positiuū, q nullū in se impedimētū inueniat ad plationis officiū assumēdū &c. Sūt āt impedimenta, ut in sequenti patet artic. Et habetur extra de renuntiatione ca. Nisi, (Sup illud ad Titū, Et constituas per ciuitates presbyteros, tomo.9.) cū pridē, non solum irregularitates mortale peccatum,& reliqua supradicta, sed ēt ignorantia & pueritię inertiones, & di rpaliter pot* epatu, q spūaliter seruire:qđ utinam quotidie non uideremus. (In Epist. 19.ad Hie. declinādo ad fine illius. to.2.) (Concl.p) ¶In eodem ar. in rn̄sione ad tertium,nota differentiā inter ordinem naturę & grę in līa manifestā. Et quia in regimine ecclesiastico nō attenditur ordo naturæ, sed ordo gratiæ cōtingit ista diuersitas ut minus habēs de gra charitatis,plus habeat de gra regiminis. Qua circa illi qui extra latitudinē ordinis grę sunt,nihil habent vnde ecclesiastica regimina sibi debeantur sm̄ diuinę dispensationis ordinē secus sm̄ abusum, de quo uerba Hieronymi in litera habes. ¶In eodē ar.dubiū occurrit, An episcopi debeant esse docti, & doctor theologiæ, aa iuris canonici. ¶Ad hoc qdā dicūt, q licet priscis epis magis scietia theologica conueniebat q̄ scientia iuris, quia opus erat cōtra hæreticos theologiæ gladio pcedere, hodie tamen quia magis accidunt q̄ones spectātes ad ius q̄ ad fidem, conuenit magis q episcopi sint in iure periti. Sed hi longe aberrant,tum quia officium episcoporum,quod eis in consecratione imponitur,est, prædicare:materia autem prædicationis non est ius, sed Euangelium,dicente Domino, Prędicate Euangelium, sub quo sacra scriptura comprehenditur, quę est uere & proprie scientia theologię. Nec minus tenentur hodie q olim episcopi ad prædicandū: quia nō minus hodie q̄ olim eis officiū hoc imponitur,

ad epatū assumitur,esse cęteris meliorē. [h] Dn̄s. n. Petrum,cui cōmissurus erat pastorale officium,examinauit, si se diligeret plus cæteris:sed ex hoc aliquis melior est, q Deum plus diligit.ergo vr̄ q ad episcopatum non sit assumendus nisi ille,qui est cæteris melior.

¶2 Præt. Symmachus Papa, dicit. Vilissimus* cōputādus ē,nisi sciētia & sāctitate [h] pcellat,q ē dignitate prestantior: sed q pcellit sciētia & sāctitate,ē melior.ergo si dēt aliqs ad epatū assumi,nisi sit ceteris melior.

¶3 Præt. In quolibet gñe minora p[h] maiora regunt, sicut corporalia regunt p spiritualia,et inferiora p superiora, ut Aug. dicit in 3.de Trini.* sed eps assumitur ad regimen aliorū.ergo debet esse cæteris melior.

Sed contra est,q Decre. dicit*,q sufficit eligere bonū, neq; oportet eligere meliorē.

Resp. Dicēdm,q circa assumptionē alicuius ad episcopatū, aliquid cōsiderandū est ex parte eius q assumit, & aliqd ex parte eius qui assumit. Ex parte.n.eius q assumit vel eligendo,vel puidendo,reqrit q talē eligat,q fideliter diuina mysteria dispenset, q̄ qdē dispēsari dēnt ad vtilitatē ecclesiæ,secundū illud 1.Cor.14.Ad ædificationē ecclesię q̄rite, vt abūdetis.Nō āt diuina ministeria hoibus committunt pp eorū remunerationem,quam expectare dēnt in futuro.Et iō [m] ille qui dēt aliquē eligere in episcopū,uel de eo puidere, non tenet assumere meliorem simpliciter,q est sm charitatē, sed meliorem quo ad regimen ecclesiæ,qui scilicet possit ecclesiā & instruere, & defendere, & pacifice gubernare.* Vn̄ cōtra quosdā Hier. dicit,* q quidam non quærunt eos in Ecclesia columnas erigere,quos plus cognoscunt ecclesię prodesse, sed quos plus ipsi amant, vel quorum sunt obsequiis deliniti,vel dediti, vel p quib. maiorū quispiā rogauerit, & vt deteriora taceā, q vt clerici fierent, munerib.impetrarunt.Hoc aūt pertinet ad acceptionē personarum,q̄ in talib. est graue peccatum.Vn̄ super illud Ia.2.Fr̄es mei, nolite in personarū acceptione &c. dicit gl.August.* Si hanc distantiā sedendi,vel standi ad honores eccl'asticos referamus, non est putandum leue esse pctm̄ in personarum acceptione hr̄e fidem dn̄i glōe. Quis .n.ferat eligi diuitem ad sedem honoris Eccl'æ cōtēpto paupere instructiore & sāctiore?* Ex parte āt eius qui assumit, non requirit q reputet se aliis meliorē,hoc.n.esset superbum, & præsumptuosum:sed sufficit q nihil in se inueniat, per quod illicitū ei reddat assumere prælationis offm̄ [s]. Vn̄ licet Petrus interrogatus esset,an Dn̄s plus cęteris diligeret,in sua rn̄sione non se ptulit cæteris,sed simpīr rn̄dit,q Christum amaret.

Ad primvm ergo dicēdm,q Dn̄s i Petro sciebat ex suo munere esse idoneitatem,ēt quantum ad alia, gubernandi ecclesiam: & ideo eum de ampliori dilectione examinauit, ad ostēdendum q vbi aliàs inuenitur hō idoneus ad ecclesię regimē, præcipue attendi debet in ipso eminentia diuinæ dilectionis.

Ad ii dicēdū,q authoritas illa est intelligēda quātū ad studiū illius q in dignitate cōstitutus est.Dēt.n.ad hoc intendere vt talē se exhibeat, vt cæteros & scia, & sanctitate præcellat.

Universidad de Deusto Biblioteca

Par. ca. 1. in prin.

...tur, quia hodie tantus sit abusus, q nō est q faciat fere vsque ad vnū. Tū quia magis tenet eps ad docendū populū seruare ea, q ad bonos mores spectant, q Iesus Christus mandauit seruari, q docere hoies sacros canones, quos nō ipse Dñs, sed hoies condiderūt. Cōstat aūt q docere seruare mandata dñica, spectat ad theologicā scientiā, quā ipse Dñs apostolis infudit. Et ppea dato q hodie cessassent q̄ones fidei, maxima tñ necessitas ē doctrina morū, qui sunt ipsi Dñi mādata. Et iō epi tenent oi tēpore esse theologi, iuxta illud Apostoli. Quosdā pastores & doctores, pculdubio doctrinę duplicis, q̄ Dñs imposuit apostolis. s. fidei, & morum, dicens quo ad primā Prędicate Euāgeliū: & quo ad secundam, Docentes seruare q̄cunq; mādaui vobis.

Petr. 879

3a. q. 184. ar. 6. co. ft. Et infr. q. 189. ar. 8. cor.

SVP. Q. CLXXXV. ART. IIII.

IN ar. 4. eiusdem q. 185. aduerte defectus in ita positos, ū ptos ex Decretali. Innocentii tertii, extra de renunciatione ca. Nisi cum pridē. Et casum scandali ibi in gñe, hic specifice positū. s. q si pp fidem Christi, aut Ecclesiæ iustitiā violandā scādalū contingit, ut accidit sctō Thomæ Cātuariensi, non est pp hmōi scandalū cedendū Ecclesiæ. Et cū pateat nō plus teneri hominē ad cedendū epatū, q̄ ad nō suscipiendum, habens in se aliquā horū defectuū, tenetur nō suscipere oblatū sibi epatū, multo magis q̄ teneatur post susceptum renunciare. Quare redeāt q promouent ēt siue proprio appetitu ad ipsos, penitet si aliquis horum defectuū occurrit &c.

Q. 187. ar. 7.

Vñ Greg. dicit in pastorali.* Tātū dēt actionem populi actio transcendere prçsulis, quātum distare solet a grege uita pastoris. Nō āt sibi iputādū, est, si ante ꝑlationē excellētior si fuit vt ex hoc dēat vilissim⁹ reputari.

AD III decīm, q sicut dr̄ 1. ad Cor. 12. Diuisiōes gratiarū, & ministrationū, & operationū sunt. Vnde nihil prohibet aliquē esse magis idoneū ad officiū regiminis, qui tñ nō excellit in grā sanctitatis. Secus aūt est in regimine naturalis ordinis, in quo id qđ est superius ordine naturæ, ex hoc ipso hēt maiorem idoneitatem ad hoc quòd inferiora disponat.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum episcopus possit licite curam episcopalem deserere, ut ad religionem se transferat.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̄ q episcopus nō possit licite curam epalem deserere, ut ad religionē se transferat. [a]Nulli.n. licet de statu perfectiori ad minus perfectū statū transire. Hoc.n. est retro aspicere, quod est damnabile, s̄m Dñi sniam dicentis Lucę 9. Nemo mittens manum ad aratrū, & aspiciens retro, aptus est regno Dei: sed status epalis est perfectior q̄ status religionis, ut supra habitū ē. ergo sicut nō licet de statu religiōis redire ad sæculū, ita nō licet de statu episcopali ad religionem trāsire.

¶2 Præt. Ordo gratiæ est decētior q̄ ordo naturę: sed s̄m naturā non mouetur idē ad contraria, puta, si lapis nāliter deorsum mouetur, non pōt nāliter a deorsum redire in sursum sed s̄m ordinē gratiæ licet transire de statu religionis ad statū episcopalem.[b] ergo non licet econuerso de statu episcopali redire ad statum religionis.

¶3 Præt.[b] Nihil in operib. gratiæ, debet esse otiosum: sed ille qui est semel in episcopū consecratus, perpetuo retinet episcopalem ptātē conferendi ordines, & alia hmōi faciendi, quæ ad episcopale officium pertinent, quæ quidem ptās otiosa remanere vr̄ in eo qui curam episcopalē dimittit. ergo vr̄ q episcopus non possit curam episcopalem dimittere, & ad religionem transire.

SED CONTRA Nullus cogitur ad id, qđ est secundū se illicitū: sed illi qui petunt cessionē a cura epali, ad cedendū cōpellunt, extra* de renūtiatione ca. Quidam. ergo videtur q deserere curam episcopalem, non sit illicitum.

In li. 1. Decreta. ar. 9 c. quidam.

RESP. Decīm, q perfectio epalis status in hoc consistit, q aliqs ex diuina dilectiōe se obligat ad hoc, q saluti ꝓximorū insistat: & iō [m] tādiu obligatus ad hoc, q curā pastoralē retineat, quādiu pt subditis sibi cōmissis ꝓficere ad salutē*, quā quidē negligere nō dēt, neq; pp diuinæ cōtēplatiōis quietē, cū Apostolus ꝓpter necessitatē subditorū ēt a contēplatione future uitę se differri patienter toleraret, s̄m illud ad Phi. 1. Ecce, q d eligā ignoro. Coarctor āt e duobus, desideriū habēs, dissolui, & esse cū Chro multo magis melius: permanere āt in carne necessariū est ꝓpter uos, & hoc confidens scito, q a manebo: neq; ꝓpter q̄cunq; aduersa vitanda, uel lucra cōq̄rēda, q a sicut dr̄ Io. 10. Bonus pastor ponit aīam suā ꝓ ouib. suis.[a] Cōtingit tñ q̄nq; q eps ipedit ꝓcurante subditorū salutē multipliciter. Q̄nq; q dē propter defectū ꝓpriū, uel conscientiæ, si sit homicida, uel simoniac⁹: uel ēt corporis, puta, si sit senex, uel infirmus: vel ēt sciētiæ, q̄ sufficiat ad curā regiminis: uel ēt irregularitatis, puta, si sit bigamus. Q̄nq; aūt propter defectū subditorū, in q b. nō pōt ꝓficere. Vñ Greg.* dicit in 2. dialogo. Ibi æquanimiter portādi sunt mali, ubi inueniunt aliq q adiuuent boni. Vbi āt oino fructus de bono deest, fit aliq̄n de malis labor superuacuus. Vnde sępe agit in animo perfectorū, q cū laborē suū sine fructu eē cōsiderāt, in loco alio ad laborē cum fructu migrant.[f] Q̄nq; āt cōtingit ex parte aliorū, puta, cū de prælatiōe alicuius graue scādalū suscitat. Nā ut Apo. dicit 1. ad Co. 8. Si esca scādalizat fratrē meū, ñ māducabo carnes in eternū: [n]dū tñ scādalū nō oriat ex malitia aliquorū volētiū fidē, aut iustitiā Eccłę conculcare*. Propter hmōi.n. scandalū nō est cura pastoralis dimittēda s̄m illud Mat. 13. Sinite illos. s. qui scādalizabant de ueritate doctrinæ Chri: cęci sunt, & duces cæcorū.[r] Oportet tñ q sicut curā regiminis assumit aliqs per ꝓuidētiā superioris ꝓlati: ita ēt p eius authoritatē ex causis prædictis deserat susceptā. Vñ extra de renunciatiōe dictis Inn. 3.* Si pennas habeas, q b. satagas i solicitudinē auolare, ita ēt astrictæ sūt nexib. præceptorū, vt liberū ñ habeas absq; nr̄a pmissione volatū. Solī.n. Papæ licet dispēsare i voto perpetuo, quo q̄s se ad curā subditorū astrinxit epatum suscipiens.

Concl. m — Concl. p — Li. 2. c. 3. a med. illius — Concl. f — Concl. n — Concl. r — In Decretali. li. 1. ti. tu. 7. c. 10. sine incipit hoc c. Nisi cum pridem.

AD PRIMVM ergo decīm, q perfectio religiosorū & episcoporū s̄m diuersa attendit. Nā ad perfectionē religionis pertinet studiū, q q s adhibet ad propriā salutē. Ad perfectionē āt episcopalis status pertinet adhibere studium ad proximorum salutem: & iō quandiu pōt esse aliquis vtilis proximorum salut. retrocederet si ad statum religiōis uellet trāsire, ut solum suæ saluti insistere. q se obligauit ad hoc q nō solum suā salutem, sed etiam aliorum ꝓcuraret Vñ Inno. 3.* dicit in Decre. prędicta, quòd facilius indulgetur, ut monachus ad prçsulatum ascendat, quàm præsul ad monacharum

Extra De renunciatio c. Nisi cū pridē, declinādo ad finem.

SVP. QVAEST. CLXXXV. ART. V.

IN art. 5. eiusdem q. dubium occurrit de residentia epōrum in suis ecclesiis, An. s. teneantur sub peccati mortalis vinculo ad residendum in suis ecclesiis. Et est rō dubij, qm̄ utraque pars q̄nis hēt pro se argumenta. Quod.n. non sit pctm mortale, ꝓbat ex hoc: quia aut hoc esset ex iure positiuo, & tunc hoc esset p accñs. s. malū q a ꝓhibitum, qd est extra ꝓpositum. cū ius positiuum cōtraria tollat consuetudine. aut ex diuino, seu morali iure, & hoc non, tum q a cōstat in pluribus casib. licitum esse non residere: cum q a necessitas ista non nisi ex fine esset. s. salute aīarum curandarū: ergo eps p alium sufficienter, vel ēt sufficientius curam gerit aīarum, q̄ p se non tenetur residere ēt si nulla necessitas, nulla ecclesiæ commoditas ad extra manēdum inducat &c. tum q a infinitorum epōrū consuetudo vr̄ nō residendi, nisi forte ad breue tps, in ecclesiis suis sed curias sequūtur multi, nec putant se reos q bonos hñt vicarios. Valde quoque durum & absurdum esset dānare tot ꝑlatos, quos ecclesia non reprehēdit, sed honorifice sic morientes cumulat. Præterea. Aut eps tenetur ad residentiam tm̄, aut ad opus tm̄, aut ad residendū & opus simul. Non ad residētiam tm̄, quia vanū esset. Nō ad opus tm̄, q a sic posset per alium supplere, & nō residere. Nec ad utrumque simul, tum qā q̄dem diœceses sūt ita magnæ, ut impossibile videat epm posse personaliter oīa persoluere (Constat autem nullum teneri ex diuino, aut ecclesiastico præcepto ad impossibile) tū quia aliqui epi sunt illustris gñis, quos non decet ad hmōi ministeria personaliter descēdere continue &c. In oppositum autem est, quia pastor nec nomē pastoris meret. si non personaliter attendat suo gregi. Non.n. quilibet ouium dñs, sed ille tñ qui pascit suas, vocatur pastor: alioquin principes hñtes multos ouium greges, quos per alios pascunt, pastores ouium essent, quod est falsum: eps autem est vere pastor, iuxta verbum Domini ad Petrū, Pasce oues meas.

¶ Ad hoc dr̄, q eps tenet ex præcepto diuini iuris, ad residendum personaliter in suo epatu. Ad cuius euidentiam tria agēda sunt. Primò, monstrabitur q hoc cadit sub præcepto diuino. Secundò, ex qualitate præcepti reddet iō contingentium. Tertiò, satisfiet obiectis. Quo ad primum. Ad illud tenetur eps sub præcepto diuino, quod necessarium est ad finem epi, qui est cura aīarum: sed residentia epi est necessaria ad curam animarum. ergo eps tenetur sub diuino præcepto ad personaliter residendum in suo epatu. Maior propositio est per se nota, & patet inductiue. Constat namque q omnis qui simpliciter tenet ad aliquid agendum, tenetur ad medium necessarium ad illam actionem. Dixi autem simpliciter, ad drīam eorum qui tenentur ex suppositione. V.g. Famulos tenetur ad sequēdum dñm, si prouideatur ei de equo, & expensis. Milites aliqui tenentur ad pugnandum, si prouideatur eis de armis &c. Eps autem non ex suppositione, sed absolute & simpliciter tenetur ad curam animarum: & propterea tenetur ad medium sibi possibile necessarium ad curam animarum. Nec solum tenet, sed eadē necessitate qua tenetur ad finem, tenetur ad medium, ex quo medium est ita necessarium, q sine illo non potest finem consequi. Et quia constat q de necessitate pcepti diuini iuris tenet eps ad curam aīarum, consequens est q ēt de necessitate præcepti teneatur ad medium necessarium ad curam aīarum: & sic patet maior. Minor aūt. s. Residentia personalis epi est necessaria ad curā aīarum, ꝓbatur. Eps tenet ad curā aīarum mediantibus his: scilicet personalibus, scilicet doctrina, ministratiōe sacrorum, consecrationibus, visitatione, custodia ac diligentia. ergo residentia personalis epi est necessaria ad curā aīarū. Cōsequentia ista est clarissima. Aūs quo ad singulas eius partes ꝓbatur. Quo ad doctrinam, patet ex authoritate Apostoli. Oportet epm esse doctorem, & non dicit, Oportet epm hēre doctorem: & in ordinatione epi dr̄. Vade, prædica populo Dei, & non dr̄, Mitte ad pdicandum. Quo ad ministrationem sacrorum patet ex eo, q tenet ad ministrāndū populo sacra, quæ solus eps potest ministrare, vt sunt sacra cōfirmationis, & ordinationis. Quo ad consecrationem patet, q consecratio ecclesiarum, calicū, altarium, ac uirginū confectio chrismatis, benedictio olei sancti, corporalium, & reliquorum requisitorum ad vestiendū sacerdotem, ac ornādum altare, ad solū epm spectant. Quo ad visitationem, custodiam, ac uigilantiam patet ex eo, q nisi ad hæc personaliter teneret, non esset ipse pastor custodiens gregem, & uigilans super eo, ac uisitans singulas oues, vt cuiq; tribuat qđ conuenit: sed ut dictum est, esset dñs ouium hñs pastorem ouium, illum. s. mercenarium cui committit q uigilet custodiat, & uisitet. Et iā liquido constat epos ipsos esse pastores ouium Chri, & ad illos spectāt uelut ses. Ezech. c. 34. a Dño expressi. s. consolidare infirmum, sanare ægrotum, alligare cōfractum, reducere abiectum, requirere pditum, custodire pingue ac forte. Ad illos denique in Petro dictum est, Pasce, nō pascere fac oues meas. Nec obstat huic rōi, si dicatur q epi exercent hæc per epos pauperes, quia quilibet eps tenetur ad hæc oīa in sua diœcesi, ac per hoc incompossibilia sunt hæc duo simul. s. q quilibet eps exerceat hæc in sua diœcesi per se, uel alium epm: & q oibus diœcesibus fiat satis, nisi unus eps sit simul in diuersis locis puta, feria 5. in cœna Dñi ad conficiendū chrisma. Absurdum quidem est detestabile, q pauper eps relicta sua ecclesia, alteri seruiat. Nec etiam obstat si dicat, quòd ꝑ episcopos titulares supplentur hi defectus: qm̄ per accidens est q inueniantur episcopi titulares, ex hoc. s. accidente, quia ecclesiæ aliquæ sunt in manibus infidelium, vel destructæ. Quod autem est per accidens, ab arte relinquitur, nec infirmat rōem per se solidam. Restat igitur ratione firmatum, q per se loquēdo, quilibet episcopus tenetur ex diuini iuris præcepto residere personaliter in suo episcopatu. Hæc de primo.

¶ Quo ad 2m, quia præceptum de residentia est affirmatiuum: præcepta autem affirmatiua licet semper obligent, non tamen obligant ad semper, sed pro loco, & tempore: ideo uidendum est pro quo tempore obliget. Nam de loco nulla est quæstio, quia ad certum locum obligat, scilicet propriæ diœcesis. Quamuis igitur eps, pro quo obligat, affirmatiuum præceptum

tū descendat: sed si salutē aliorū procurare non possit, cōueniens est vt suæ saluti intēdat.

AD II decīm, q propter nullū impm̄ debet hō prętermittere studium suæ salutis, quod p tinet ad religionis statum. Pōt aūt esse aliqđ impm̄ procurandæ salutis alienæ: & iō monachus pōt ad statū epatus assumi, in quo ēt suæ salutis curam agere pōt. Pōt ēt eps, si impm̄ alienæ salutis procurādę interueniat, ad religionem transire & impedimento cessante pōt iterato ad epatum assumi, puta, per correctionem subditorum, vel per sedationem scādali, vel per curationem infirmitatis, aut depulsa ignorantia p instructionē sufficientē: vel ēt si simoniace sit ꝓmot⁹, eo ignorante, si se ad regularem uitam epatu dimisso trāstulerit, poterit iterato ad alium epatum ꝓmoueri. Si uero aliqs pp culpā sit ab epatu deposit⁹, & in monasterium detrusus ad poenitētiam peragendam, non potest iterato ad episcopatum reuocari. Vnde dicitur 7. q. 1.* Præcipit sancta synodus, ut quicūque de pōtificali dignitate ad monachorū uitam, & pnię descenderit locum, nequaquàm ad pontificatum resurgat.

7. q. 1. cap. Hoc nequaquam.

AD III decīm, q etiam in rebus nālibus propter impm̄ superueniens potentia remanet absq; actu, sicut propter infirmitatē oculi cessat actus visionis: & ita etiā non est inconueniens, si propter impedimentū superueniens potestas episcopalis remaneat absque actu.

ARTICVLVS V.

Vtrū liceat episcopo propter aliquā persecutionem corporalē deserere gregem sibi commissum.

AD QVINTVM sic ꝓceditur. Vr̄ q non liceat episcopo ꝓpter aliqua persecutionē tpalem corporaliter deserere gregē sibi cōmissum. Dicit .n. Dñs Ioan. 10 q ille est mercenarius, & non uere pastor, q videt lupum uenientem,[b] & dimittit oues, & fugit. Dicit autem Gregorius in Homil.* q lupus sup oues uenit, cum quilibet iniustus et raptor fideles quousq; atq; humiles opprimit. Si ergo ꝓpter persecutio-

Petr. 880

Opus. 18. c. 19. & 20. & lo. 10. le. 3. & 1. Cor. 1. lec. 6. & 2. Cor. 11. li.

Hom. 14. s Euā. inter prin. & medium.

sit illud in in quo oportet affirmationem ponere in exercitio, oportet diligenter considerare, quo opus est actum epalem ponere in exercitio. Sunt autem triplicis dfiæ e pales actus. Nam quidam exigunt certum & determinatum tps, vt collatio ordinum, & confectio chrismatis, vt patet. Et rõe horum sufficeret q. eps resideret p tunc, qñ exercere oportet hos actus. Quidam vero sunt indeterminati tpis, sed non frequenter occurrunt, vt consecrationes, & bñdictiones. & rõe horũ sufficeret epm residere, ita q. ecclesia nõ pateret defectus istorũ. Quidã aũt sunt tpis indeterminati & frequentis, itaq. nullum tps est exceptum, in quo nõ facile & sæpe occurrat bonum necessitas, vt est act' pascendi Chri gregem. Oportet nãque pastoralibus actib. ita assiduum pastorem esse, vt quasi continue pascat oues. Scriptũ est enim. Qui præest, in solicitudine. & rurs'. Solicitudo mea omniũ ecclesiarũ, qs infirmat, & ego non infirmor? Quis scãdalizat & ego nõ vror? A pastore quoq; exigunt illi act' supra dicti in Ezechiele, quos aut cõtinuũ, aut frequẽs valde tps exigere constat. Et rõe eorũ tenet eps cõtinue i epatu residere: qm tãta epis frequentia cõtinuã exigit residẽtiã tum ex frequentia exercitij actuũ hmõi: tũ ex preparõe ad istos actus. Nam licet omne tps nõ occupet in exercitatione actus pastoralis, nullum tñ tps est exemptum, in quo non oporteat epm esse paratum ad exercitationem actus pastoralis. Et quia actus pascendi est principalis actus epi, iuxta uerbum Dñi ad vniuersalis ecclesiæ epm, Pasce oues meas, & ex principali actu iudicium sumẽdum est, idẽ per se loquendo, eps tenet sub precepto ad continuam residentiam in suo epatu, ita q. hoc preceptum affirmatiuum ex natura rei peceptæ, sicut habet locum determinatum. s. propriã diœcesim, ita hẽt tempus determinatum. s. assidue. Et sic licet præcepta affirmatiua formaliter obligent sp, sed non ad sp, sed pro loco & tpe quo oportet, & in hoc differant formaliter a negatiuis: hoc tñ preceptum gra materiæ obligat ad sp, seu assidue, qd est quasi sp, & ad certum locum. Et qm obligatio ista ad sp ex parte materiæ est, & materia ipsa mutabilitati subiecta est, idcirco contingit absque uiolatione precepti epm non sp residere. Quæcunque. n. ita se habent ad huius precepti mãm, q. sm rectæ iudicium rõis absoluunt illam a uinculo necessariæ continuitatis, excusant epm ab obligatione ad residẽdum pro tunc. Sunt autem quæ ab hmõi uinculo absoluunt, & excusant tria, necessitas impedimenti, qualitas negotii, & conditio psonæ. Et impm quidem inuenit dupliciter. s. ab extrinseco, vel ab intrinseco. Si. n. extrinseca persecutio vel infidelium, vel principis christiani cogit epm exulare, uel recedere, ut contigit Beato Ioanni Euangelistæ, & Beato Thomæ Cantuariensi, licite eps subtrahit propriam pñtiam gregi suo. Et in hmõi persecutionibus seruanda vniuersaliter est regula in lra tradita, distinguendo. s. qñ expedit ecclesiæ pñtia personalis epi, etiam si corporaliter illius uita auferenda credatur a tyranno: qm bonus pastor ponit animam suam pro ouibus suis. Et qñ expedit ecclesiæ, ut uita, uel libertas personæ episcopi conseruetur ex ecclesiæ siquidem bono sumenda est rõ presentiæ, aut absentiæ. Impm autem intrinsecum, quod ex corporea procedit infirmitate, absolute loquẽdo, excusat a residentia, puta, si oportet mutare aerem ad recuperandam sanitatem, vel ire ad balnea, & hmõi. In casu tñ imminentis periculi ecclesiæ suæ, cui sua obuiaret pñtia, teneretur sustinere ægritudinem, etiam vsque ad mortem inclusiue, iuxta uerba Dñi: Bonus pastor aiam suam ponit pro ouibus suis &c. Negotium uero excusans a residẽtia, licet multiplex ualde sit, ad triplex tñ genus reducitur: sicut ecclesia ipsa, ex cuius bono rõ residentiæ sumitur, tripliciter se habet. Nam ad aliqd se habet vt totum ad partem: ad aliquid vero vt pars ad totum: ad aliquid autem ut pars ad compartẽ. V.g. Ecclesia Caietana habet se ad singulos actus sibi debitos, puta, visitari, doceri, defendi, & hmõi, vt totum ad partes.

Par. 3. c. 5. ante med.

nem alicuius tyranni eps gregẽ sibi commissum corporaliter deserat, videtur q. sit mercenarius, & non pastor.

¶2 Præt. Prouerb. 6. dicit. Fili, si spopõderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manũ tuam. & postea subdit. Discurre, festina, suscita amicũ tuum. quod exponens Greg. in past. dicit. Spõdere pro amico, est animam alienã in periculo suo conuersationis accipere. Quisquis autem ad viuendum aliis in exemplum præponit nõ solum vt ipse vigilet, sed etiã vt amicum suscitet, admonet: sed hoc non potest facere, si corporaliter deserat gregem. ergo vr quòd episcopus non debeat causa persecutionis corporaliter suum gregem deserere.

¶3 Præt. Ad perfectionem epalis status pertinet, q. pximis curã impendat: sed non licet ei, q. est statum perfectionis professus, ut oino deserat ea q sunt perfectionis. ergo vr q. non liceat epo se corporaliter subtrahere ab executione sui officii, nisi forte vt operibus perfectionis in monasterio vacet.

SED CONTRA est, q. Apostolis, quorum successores sunt episcopi mandauit Dñs Mat. 10. Si vos persecuti fuerint in una ciuitate, fugite in aliam.

RESP. dcẽdũ, q. in qualibet obligatione præcipue attendi debet obligationis finis. Obligant aũt se episcopi ad exequẽdum pastorale officiũ pp subditorũ salutẽ: & iõ vbi subditorũ salus exigit psonæ pastoris pñtiã, nõ dẽt pastor personalr suũ gregẽ deserere neq; pter aliquod commodum temporale, neque etiã propter aliquod personale periculũ imminens: cũ bonus pastor animam suã ponere teneat p ouib. suis. Si vero subditorum saluti possit sufficiẽter in absẽtia pastoris pvideri, tũc licet pastori uel pter aliquod cõmodũ ecclesiæ, uel persone periculum corporalr gregẽ deserere. Vnde Aug. dicit i epis. ad Honoratũ. Fugiant de ciuitate in ciuitatẽ serui Chri, qñ eorũ quisq; specialiter a persecutoribus qritur, ut ab aliis, qui nõ ita qrunt, nõ deserat ecclesia. Cum ãt omnium est commune periculum, hi qui aliis indigent, nõ deserant ab his qbus indigẽt. Si. n. perniciosum est nautam in tranquillitate nauem deserere, quãto magis i fluctib' ut dicit Nic. Papa, & hetur 7. q. 1.

AD PRIMVM ergo dcẽdum, q. illa tãquàm mercenarius fugit, qui cõmodum corpale, uel et salutẽ corpalem spũali saluti pximorũ præponit. Vnde Greg. dicit in Hom. Stare in periculo ouiũ nõ põt, qui in eo q ouibus præest, nõ oues diligit, sed lucrũ terrenũ quærit & iõ opponere se contra periculũ, trepidat, ne hoc qd diligit amittat. Ille aũt q ad euitandũ peri-

Concil. p. — Ep. 180. nõ multũ remote a pri. — 7. q. 1. c. Sciẽtiatis. — Homi. 14. in euang. circa med.

Habet aũt se ad uniuersalẽ ecclesiam vt pars ad totum: ad alias vero ecclesias, vt pars ad compartes. Qñ igitur negotiũ exigens absentiam epi, se habet ad ipsam suã ecclesiam ut pars ad totum, puta, qa imminet defensio ecclesie, ob quã oportet epm ad remotiores partes se transferre, tũc liquet epm excusari a residentia. Et iõ est quia ipse tenetur suæ ecclesiæ exhibere nõ solum alios actus, sed etiã istum, qui est defendere, vel procurare bonum eius. Et pterea licite ob suæ ecclesiæ bonum subtrahit corporalẽ pñtiam. Et ad hoc mẽbrũ directe respicit, q. in lra dr, q. pp aliquod commodum ecclesiæ, episcopus potest se absentare. Cũ vero negotium exigens episcopi absentiam ad uniuersalis ecclesiæ bonum spectat, clarum quoque est, licite episcopum se absentare a sua ecclesia. Et ratio est, quia bonum partis ordinatur ad bonum totius ut finem, & debet pars exponi pro totius bono, & si oportet etiam detrimentum pati, vt patet cum incidit quandoque manus ut saluetur persona. Vnde ecclesia particularis tenetur pro bono uniuersalis ecclesiæ suum exponere pastorem, & damnum etiam pati suæ absentiæ. Est tamen his opus distinctione, an negotium huiusmodi uniuersalis ecclesiæ sit necessario exigens episcopum, uel non. Nam si negotium necessario exigit episcopum, ut ire ad concilium generale, uel ad synodum prouincialem, quæ etiam se habet ad ecclesiam episcopalem ut totum ad partem, constat quòd rationabilis est absentia. Sed si negotium uniuersalis ecclesiæ non necessario exigit episcopum, puta, quia persona episcopi habet officium quo oportet ipsum uniuersalis ecclesiæ seruitio perpetuo personaliter Romæ deseruire, uerbi gratia, quia est secretarius sedis Apostolicæ, uel auditor Rotæ, aut huiusmodi, non ex hoc excusatur a residentia, quo ad Deum. Et ratio diuersitatis est, quia partes dupliciter ordinantur ad bonum totius. Primo absolute: & sic secundum naturalem statum ordinantur ad bonum totius, sicut manus, pedes &c. membra hominis absolute quidem ordinantur secundum suos naturales status ad bonum hominis cuius sunt partes. In casu autem quo totius bonum periclitatur, partes etiam perdendo naturales suos status, ordinantur ad bonum totius. Secluso autem casu necessitatis, seu periculi totius, natura totius non requirit defectum in parte aliqua, sed nititur singulas partes saluare in suis naturalibus statibus. Sic autem proportionaliter oportet fieri in toto & partibus ecclesiasticæ politiæ secundum rectam rõem: ita quòd qlibet particularis ecclesia ordinatur ad uniuersalis ecclesie bonũ & seruitium, absolute quidem salua cuiusque ecclesiæ perfectione: in casu autem necessitatis ordinatur ad bonum uniuersalis ecclesiæ, etiã cum sui detrimento. Et quia seruitia quædam, ut ire ad synodum, sunt manifeste in articulo necessitatis ecclesiæ uniuersalis, uel prouincialis, seruitia autem quæ Romæ in huiusmodi officiis exhibentur, nulla necessitate communiter exigunt, q. episcopi incumbant talibus officijs, sed sunt tales in ecclesia Dei uelut monstra in natura: ideo non excusantur a residentia. Et si insteur q. residentes in ecclesiã communi, qualis est Romana, censentur ubique residere, respondetur q. si hoc est uerum fictione positiui iuris, quod iuristis relinquo, non tñ est uerum quo ad Deum: quia secundum ueritatem alius est finis propriùs curæ ecclesiæ cõis, & alius est finis proprius curæ ecclesiæ particularis: ac per hoc aliud est incumbere curæ cõis ecclesiæ & aliud est incumbere curæ particularis ecclesiæ. Et eadem rõe aliud est residere in cura particularis ecclesiæ, & aliud est residere in cura cõis ecclesiæ. Et si rursus instet, q. cardinalis Romanæ ecclesię, de iure pt esse episcopus alicui' particularis ecclesiæ etiam remotissimæ ab urbe, ac per hoc excusat a perpetua residẽtia in sua particulari ecclesiæ ex hoc q. residet Romæ, vacãdo curæ vniuersalis ecclesiæ. dicẽdũ dupliciter. Primo iuxta illorũ opinionem, qui tenent cardinalem si epm posse non solũ retinere epatũ prius habitũ, sed etiã posse eligi in epm, q. hoc non cõuenit cardinali ex hoc, q. perpetuæ seruitiis vniuersalis ecclesię e addictus, sed ex hoc q. psumitur, quia sic debet esse q. cardinales sint flores orbis electi ex vniuersa ecclesia ut uiri excellentissimi uita & doctrina: ita ut merito ad vniuersalis ecclesiæ, uita qualecumque seruitium, sed hoc maxime... sint assumpti. De talibus autem viris rationabil' ter præsumitur, quòd non minus bene pascent particulares ecclesias suas absentes, quàm alii præsentes. Et idcirco si ex hoc capite solo, hoc est, ex negotio uniuersali ecclesiæ, sed ex al'o adiuncto capite postmodum tractando. s. conditione p tinæ, excusatur cardinalis a residentia in suo episcopatu, etiã quo ad Deum. Vtrumque autem caput clauditur in hoc, quod dr cardinalis Romanæ ecclesiæ, quia incumbit perpetuo curæ vniuersalis ecclesiæ, & præsumitur de iure unus ex primis sapientibus orbis ad regendum ac pascendum ecclesiam Dei. Secundo, iuxta doctrinam iuris communis editi ab Innocentio tertio extra de postul. c. Bonæ memoriæ. 1. q. falsum assumit. s. q. cardinalis de iure potest esse episcopus cuiuscumque ecclesiæ quantumcunque remotæ: qm, ut in dicta patet decretali, p pter impossibilitatem residendi in vtraque ecclesia Romana. s. & Rauennate, prefertur vtilitas vniuersalis ecclesiæ, ut cardinalis præsens sit Romę, & non admittitur postulatio ipsi' ad archiepiscopatum ecclesiæ Rauennatis. Et quia textus clarus est, & rationi innititur sanctæ: ideo dicendum vr q cardinalatus, & episcopatus sint de numero incompatibilium de iure, ut Panormita. etiam ibidem sentit, quicquid sit de consuetudine. si tamen consuetudo, & non potius abusio appellanda est. Cũ autem negotium ad bonum alterius particularis ecclesię uel personæ ordinatum, exigit absentiam episcopi, contingit licite. & illicite episcopum abesse. Nam cum quęlibet particularis ecclesia se habeat ad aliam particularem tam ecclesiam, q per sonam ut pars ad compartem, eo q. sumus omnes unum corp' in Christo singuli at alter alterius membra. potest, & debet illam adiuuare. Dupliciter tamen unum membrum ordinatur ad bonum alterius tam in naturalib. s. quàm in politicis. s. absolute, vel in casu. Et absolute quidem quodlibet membrum saluo suo naturali statu confert alteri: sicut oculus uidet sibi & pedibus ac manibus: & similiter pedes ambulant sibi & oculis, & sic de aliis. Et similiter quælibet ecclesia, ac persona in sua perfectione consistens & sibi, & cuilibet prodest. Scriptũ est enim in symbolo, Sanctorum communionem. In casu ãt necessitatis videmus naturam, membrorum quidem minus necessarium pro magis necessario exponere, ut pedem pro capite, sed non econtra. Et rursus uidemus, q. pro maiori necessitate membri minus oportuni, natura abhorret aliquid detrimenti sustinere in membro magis nobili & necessario, ut patet qñ ne perdamus pedem, sustinemus læsionem aliqualem in capite, puta, cauterium. Quocirca cum officium episcopi præcipuæ circa spiritualia versetur, & spirituale est magis necessarium ecclesiæ q temporale, non licite episcopus propter temporale negotium alterius personæ, uel ecclesiæ priuaret ecclesiam suã spirituali pastu, ad quem personæ suæ præsentia tenetur. Sed econtra optime faceret, si in temporalibus dãnum sustineret suæ ecclesiæ, ut alteri in spiritualib. subueniret. Similiter, cũ vnũ spirituale sit magis bonum necessarium, q aliud, puta, negotium fidei, vel pacis, q ministratio sacrorum, & hmõi, laudabiliter eps pro negocio fidei, vel pacis in aliena moratur ecclesia. Et hac ratione episcopi licite sunt legati ad pacẽ inter reges christianos componendam. Si. n. cuiusquam, inquit Amb. officii est pacem facere, sacerdotis maxime officii est. Quòd autem legati eant promiscue ad tpalia negotia, abusionis est. Scriptum est. n. Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus. Posset quoque tanta necessitas alteri ecclesiæ vel personę in minus bono spirituali, aut tpali imminere, vt laudabiliter ecclesia ei gerere sustinere aliquod detrimentum in seipsam per subtractionem sui pastoris ad tempus, vt magnę alteri' necessitati subueniret. Prudentiæ autem humanę relinquit pensanda quantitas alienæ necessitatis, cũ quantitate damni spiritualis, præcipuè ecclesiæ propriæ. Si. n. bona fide prudens pp aliquod pietatis opus ecclesiã sua ad tempus corporaliter desereret, etiam si minus recte iudicaret, non imputaretur ei ad culpam mortalem ab eo qui intuet, q. cogitationes mortalium sunt timidæ, & incertæ prouidentiæ nrę. Conditio aũt personæ excusans epm à personali residentia, est unica, qñ. s. persona talis est ut melius, aut saltem æquẽ bene pascatur ecclesia à tali persona absente, q pasceretur ab alio præsente. Ob hanc rationem sunt sex episcopi uicini Romanę ecclesię, habentes Romę residentiam, quia sunt episcopatus corporales. Ob hãc quoque rationem posset unus plures ecclesias habere deficientibus aliis idoneis, & excusaretur à magi residentia in vna. Ob hãc quoq; rationem sm quorundã opinionem, dictũ est concedunt iura ut cardinalis Romanæ ecclesię possit eligi in epm alicuius particularis ecclesiæ. Et quia excusatio ex isto capite est per accidens, per accidentem. s. penuriam pastorum bonorum: ideo non est mirum si per accñs in hmõi casu oportet p aliquã simulatem epm, aut uicarium supplere opportunos actus, qui psonalem presentiã in ecclesia exigunt. Quod si hæc, q de personali residentia diximus, ita se habeant, ex ipso etiã iure scripto de clericis non residentibus satis patet: quia priuandi sunt non residentes absq; ratione & rationabili c a. Ex regula quoq; Greg. in pastor. quas personalem exigere industriam ac probitatem patet, constare quoque põt: & ex art. huius q. patet hanc esse authoris doctrinam, ubi nec persecutionis tpe concedit licitam esse absentiã pastoris, nisi in casu. Quanto ergo magis absq; psecutione illicita est & perniciosa absentia pastoris sine rõnabili causa. Hæc de secundo.

¶Quo ad tertium, soluendo obiectũ dr ad primum, q. obligatio episcopi ad residendum in sua ecclesia, est ex præcepto diuini iuris, ut mõstratum est. Et ad primam obiectionem in oppositum dr, q. quia preceptum hoc est affirmatiuum, ideo nihil illi obstat, q. in multis casibus contingit licite non residere.

¶Ad sm uero dr, q. nec illa comparatiua. s. sufficiẽtius per aliũ q per se eps regit, excusat ipsum à residentia: quia licet uerum sit q. sufficientius per alium q per se episcopus regat, non tñ ex hoc habetur, q. sufficienter regat. Quilibet. n. malus rector sufficientius per alium bonum quã per se regit, & tñ fiat q. nec ille alius sufficienter regat. Nec illa positiua. s. Sufficienter per alium regit, excusat ipsum à residentia: qñ licet per hoc sufficienter sit prouisum episcopatui ex parte ecclesię, non tamen sufficienter ex parte episcopi: quia non solũ tenetur ad prouidendum ecclesię, sed tenet ad personaliter pascendũ ecclesiã, vt monstratum est. In debitis aũt personalibus non absoluitur debitor si per alium fac. t. V. g. sacerdos, si diuinum officium faciat p aliquem deuotum ac sanctũ clericum, p se dici sufficienter satisfacit illis, p quibus tenetur orare, sed non pp ea excusat à dicendo officium, qa e debitum psonale. & similiter accidit in proposito. Tñ dr, Si residentia sub præcepto caderet, hoc esset ex necessitate finis, qui est salus animarum, concedit, & dr q. salus animarum necessitat pastorem suũ ad psonale debitũ, hoc est, psonalem curam aiarum. Et cũ dr, salus aiarũ põt

Universidad de Deusto Biblioteca

procurari absque personali epi cura. ergo non necessitat ipsum ad personalem cură: rńdetur, q quia in moralibus non attenditur possibile fm potentiă logică, hoc est, qđ non implicat contradictoria, sed fm potentiam moralem officiorum. Constat ăt ex Domini snia, q mercenarii officium non se extendit ad id quod præcipuum est in pastore. s. amore ouium suarŭ, nō alienarŭ. Et ppea dr, q per se loquendo, salus animarŭ ita necessitat pastorem ad psonalem cură, quod regulariter non potest sine ipsius psonali cura episcopi haberi, quis per accidens cŏtingere forte hoc possit: sed quod est p accidens, non variat naturam moralium vinculorum. Et ppea non excusatur eps a psonali residentia, ex hoc q per optimum vicarium prouidet ecclesiæ.

¶Ad tertiă dr, q non consuetudo, sed abusus est tot eporŭ non residentiŭ, & sequentium curias. Et quia unusquisque præsumitur pœnitens in fine vitæ suæ, qñ cŭ sanctæ ecclesiæ communione recedit: iō nihil honoris residētiŭ tumulis ecclesia adimit. Nec hoc uideri dēt durŭ ei q illud Hieronymi considerat, Non oēs episcopi sunt episcopi.

¶Ad sm argumentŭ dr, q episcopus tenetur ad vtrumque simul, residentiă, & opus. Et cum instatur contra hoc ex parte magnitudinis diœcesis, rńdetur q nulla est adeo magna diœcesis, cui nō possit unus episcopus personaliter exhibere omnia, quæ sui sunt officii, si uere vult curam ouium suarŭ gerere. Cŭ aŭt instatur ex parte illustris gñis, rńdetur, q nemo illustrior illo q pontifex assistens futurorŭ bonorŭ introiuit semel in scă, qui de seipso dicit: Filius hois nō venit ministrari, sed ministrare. Nō accepit uir illustris epatŭ si ñ vult pastorale officiŭ exercere, sibiipsi imputet illustris qui acceptauit epatŭ, & exequatur q promisit. Seruet Deo & ecclesiæ fidē. Turpem se recognoscat, si nomen, potentiă, honorē, ac diuitias epi tenet in psona sua, officiŭ ăt alteri delegat: qm priora oia suæ data sunt psonæ ut habeas simul cŭ illis psonale officium epi. Cŭ his tñ stat, q psona epi salua cŏscientiæ puritate, ex rōnabili causa abstineat ab aliquo proprio sibi actu, & per aliŭ exerceat illŭ, puta, q prędicet per aliŭ, magis hŏ magis expe-

Petr. a 881
Inf. q. 186 arti. 3. ad 5. Et opu. 18. c. 17. & 18.
Est gl. Bedæ c. 10. in Lucă, ñ lŏge a prin. 10. a.
Tom. 1. Et refertur 12. q. 1. c. Clericus.

culŭ recedit absq; detrimēto gregis, nō tăq mercenarius fugit.

Ad ii dcdm, q ille qui spōdet pro aliquo, si per se implere non possit, sufficit ut per alium impleat. Vnde prælatus si hēt impedimētum, ppter quod nō possit personaliter curæ subditorŭ intendere, suæ sponsioni satisfacit, si per alium puideat.

Ad iii dcdm, q ille q ad episcopatŭ assumitur, assumit statŭ perfectionis fm aliquod perfectionis genus, à quo si ipediatur, ad aliud genus perfectionis ñ tenetur, ut. s. necesse sit eŭ ad statŭ religionis transire. Imminet tñ sibi necessitas, ut animŭ retineat intendendi proximorum saluti, si opportunitas adsit, & necessitas requirat.

ARTICVLVS VI.

Vtrum liceat episcopis aliquid proprium habere.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr q epo non liceat aliqd pprium possidere. Dńs. n. dicit Matt. 19. Si uis perfectus eē, uade, & uende oia q habes, & da pauperibus, & veni, & sequere me. ex quo vr, q volŭtaria paupertas ad perfectionem requiratur: sed epi assumuntur ad statŭ perfectionis. ergo vr q non liceat eis proprium possidere.

¶2 Prçt. Epi in ecclesia tenent locum Apostolorum, ut dicit gl.* Lucę 10. sed Apostolis Dńs præcepit, ut nihil propriŭ possiderent, fm illud Matth. 10. Nolite possidere aurum, neq; argētum, neque pecuniam in zonis uestris. Vnde & Petrus pro se, & pro aliis dicit. Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sum* te, Matth. 19. ergo ur q episcopi teneantur ad huiusmodi mădati obseruantiam, ut nihil pprium possideant.

¶3 Prçt. Hier. dicit ad Nepotianŭ.* Cleros græcè, latinè sors appellatur, propter quod clerici dńr, quia de sorte Dńi sunt, vel quia ipse Dominus sors, idest pars clericorum est. Qui ăt Dominŭ possidet, nihil extra Deŭ habere potest. Si ăt aurum, si argentum, si possessiones, si uariă supellectilem hēt, cum istis partibus non dignatur Dominus fieri pars eius. ergo vr q ñ solum episcopi, sed etiam clerici debeant proprio carere.

SED CONTRA est, qđ dr 10. quæst. 1.* Episcopus de rebus propriis, uel acquisitis, uel qcquid de proprio habet hæredibus suis derelinquat.

RESP. Dicendum, q ad ea q sunt supererogationis, nullus tenetur: nisi se specialiter ad illud voto astringat. Vnde Aug.* dicit in epistola ad Paulinam, & Armentarium. Quia iă vouisti, iam te obstrinxisti, aliud tibi facere nō licet. Priusq esses uoti reus, liberum fuit, q esses inferior. Manifestum est ăt q viuere absque proprio, supererogationis est: non. n. cadit sub præcepto, sed sub consilio. Vnde Matt. 19. cum dixisset Dńs adolescenti, Si uis ad uitam ingredi serua mandata: postea super addendo subdit. Si uis pfectus esse, vade, & uende omnia quæ habes, & da pauperibus. Nō ăt episcopi in sua ordinatiōe ad hoc se obligant, ut absq; proprio viuăt: neque ēt viuere absque proprio ex necessitate requiritur ad pastorale officium, ad qđ se obligant: & iō non tenentur episcopi ad hoc, quòd sine proprio viuant.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut supra habitum est,* perfectio christianæ vitæ ñ consistit essentialiter in volŭtaria paupertate, sed uoluntaria paupertas instrumētaliter operatur ad perfectionem uitę. Vnde

dicens fuit, exēplo Valerii, qui per Augustinŭ prædicabat &c.

¶In rńsione ad tertiŭ eiusdem art. diligenter aduerte hos duos perfectionis status. s. episcopalē, & religiosŭ, non se habere ut magis perfectŭ & minus perfectŭ, sic ut in maiore includatur minus, sed ut diuersorŭ gñum perfectiones. Et hinc puenit q vota sńdă, puta, castitatis & paupertatis sunt de essentia status perfectionis vni*, puta, religiosi, & nō sunt de essentia status alterius. s. episcopalis. Hic ēt oritur, q qui vouit se religiosum fore, si interim vocetur ad episcopatŭ, tenetur implere prius votŭ religionis, profitendo religionis statum, & de inde pt transire ad episcopatŭ. Hoc. n. nō esset opus, si episcopalis status esset perfectior, ut perfectior eiusdē gñis, ut una religio est perfectior alia, sed trăseundo ad epatŭ absq; ingressu religiōis satisfecisset voto religionis. Sicut q vouit igredi īperfectiorē religionem, facit satis suo voto īgrediendo perfectiorem religionē, ut in lra patet. Habent ergo se epalis & religios* stat* ut duo perfectiōis gña. Nă ille est uelut perfectiōis vniuersalis, iste perfectiōis particularis: ille sicut Sol, iste sicut margarita, aut aial perfectŭ: ille naturæ perfectiuæ aliorum, iste naturæ sibiipsi sufficientis &c.

10. q. 1. c. Episcopi.
Epi. 45. nō multŭ remote a fine to. 2.

SV. QV. CLXXXV. ART. VI.

IN ar. 6. eiusdem q. in rńsiōe ad primŭ, vide q volŭtaria paupertas ī actu exercito, ut nŭc dictŭ est, nec ad pfectionē, nec ad pfectiōis statŭ exigitur, absolute loquendo, sed ad talem perfectionis statŭ. s. religiosŭ exigitur. Vñ Saluator nř dixit. Si uis pfect* esse, vende oia q habes, & ñ dixit: Si uis pfector esse, uende oia q habes. Per illa siquidem uerba, Si uis pfect* esse, denotauit pfectionem singularis psonæ, q ad statŭ religiōis ptinet, & ñ denotauit perfectionem actiuă, q ad statŭ episcopalem spectat. Et propterea sunt episcopi sanctissimi sine paupertatis voto.

Concil. in
Q. 184. ar. 3.

¶In responsione ad sm eiusdem articuli, aduerte q lra loquitur de proprio siue in particulari, siue in cōmuni, cŭ dicit non teneri viros perfectos ad obseruădum illa Euangelii mădata, de nō habendo proprios sumptus. Et probationes adducuntur de pprio in cōmuni quo ad Paulum, Ambrosiŭ, & Augustinum.

¶In

¶In rńsione ad tertium eiusdē art. nota q Deum dupliciter pōt dici pars mea. Vno mō respŭ alterius partis meæ: alio mō, respectu alterius partis non meæ. Et si primo Deus eēt pars mea, esset compars alteri meæ parti, puta, gloriæ, famæ, delectationi, diuitiis, vel alicui hmōi: & sic Deo iniuria, dum amatur vt pars, quia minus amatur q totum, vt in lra dr. Si uero scdo mō esset pars mea, tunc respŭ mei esset totŭ, & haberet tñ rōem partis respŭ partium alienarum. V.g. Cum hæreditas diuiditur in multos, pars mea est totŭ qđ ad me spectat, & esset pars respŭ aliorum hæredum: ita in proposito in Deo & vniuerso. Si De* portio, seu pars mea est, ipse totŭ bonŭ meŭ est, & vocatur pars respectu aliorum bonorum, q ab aliis appetuntur, & quæritur. Vñ iuxta sensum hūc scriptum est. Dńs pars hæreditatis meæ, & pars mea Deus, & portio mea Dominus &c.

Sup illud Matth. 10. to. 9.
Li. 2. c. 30. a med. t. 4.

SVP. QV. CLXXXV. ART. VII.

IN ar. 7. eiusdem q. sciendum est, q inter bona epi propria & ecclesiastica, differentia ī tribus attenditur. Primō, in titulo: scdo, in vsu: tertio, in restōne. Nam respŭ propriorum hēt eps titulum dńii: respectu ecclesiasticorum habet titulŭ dispensatoris, vt patet ex authoritate Aug. i lra allata, q hr in Decretis 12. q. 2. Differēter quoque conuenit vtrorumq; vsus. Nă i vsu propriorum liber est, nec peccat, nisi sicut laicos peccare cōtingit in vsu rerŭ suarum. s. ex parte affectus inordinati, vt in lra dr. Respŭ autē ecclesiasticorum nō est liber, sed obligatus ad creditā sibi dispensationem fideliter exequendă. Et hinc oportet vt in lra fit, distinguendo colligere, & colligendo distinguere ex lra, q tripliciter inuenitur ecclesiastica bona cōmissa esse fidei epi. Primo, sunt bona quæque cōia quæ ex iure distincta inueniuntur in quatuor partes, prout antiquitus erant. Et sic seruanda est regula, quæ in litera ponitur, & hæ ex multis capitulis Decr. 12. q. 2. & vt dr in lra, peccat mortaliter eps vsurpando sibi aliqđ portionum aliis debitarŭ. Et multo magis peccat, si nō solŭ ex iure, sed de facto distincta bona vsurpat sibi, ut si præbēdă canonici, aut portionem deputatam fabricę, aut bona hospitalium sibi vsurparet. Secundo, committitur epo dispensanda portio sua: & respectu huius dr in lra, q in vsu non peccat, nisi sicut respectu propriorum. s. ex parte affectus. Tertio, committitur qñq; epo dispensandus annuus redditus distinctus a præbendis clericorum, & redditus hospitalium, vt hodie cōiter inuenitur. Et tunc difficultates tam circa usum, quàm circa restitutionem tertio loco propositam, insurgunt.

¶Nam respŭ propriorum clarum est, q ēt si illis abutitur, non tenetur ad restōnem. Et per oppositum respectu ecclesiasticorum tam communium, quàm distinctorum, si sibi aliquid vsurpat, clarum est quò tenetur ad restitutionem. De portione autem sua, si abutitur, non tenetur restituere, sicut nec cŭ abutitur propriis: quoniam simile est iudicium de utrisque.

¶Est ergo primo qō, An eps habens redditus suos distinctos a præbendis clericorum, teneatur ad dispensandum illos in aliquas portiones, puta, vnam pro fabrica, & unam pro pauperibus: an suo relinquatur arbitrio dispensatio.

In Hom. sup illud Pauli, Salutate Priscă & Aquilă, ante med. Et hr immediate post expositionē ep. ad Rom. to. 4.

non oportet q vbi maior paupertas est, ibi sit maior pfectio: quinimmo pōt esse summa perfectio cum magna opulentia. Nă Abrahă, cui dictŭ est Gen. 17. Ambula coră me, & esto pfectus, legitur fuisse diues.

Ad ii dcdm, q verba illa Domini pñt tripliciter intelligi. Vno mō mystice, vt nō possideamus, neq; aurŭ, neque argentŭ .i. vt pdicatores non innitătur principaliter sapientiæ & eloquētiæ tpali, vt Hier. exponit.* Alio mō, sicut Aug. exponit in lib. de consensu Euang.* vt intelligatur hoc Dńm non præcipiēdo, sed magis permittendo dixisse. Permisit. n. eis ut absq; auro & argento, & aliis sumptibus ad prædicandum irent, accepturi sumptus vitæ ab his quibus prædicabant. Vñ subdit. Dignus est. n. operarius cibo suo. Ita tñ q si aliqs ppriis sumptibus vteretur in pdicatione Euăgelii, ad supererogationē pertineret, sicut Paulus de seipso dicit 1. ad Cor. 9. Tertio mō, fm qđ Chrys. exponit,* ut intelligatur illa Dńm præcepisse discipulis, qtŭ ad illă missionē, qua mittebantur ad pdicandŭ Iudæis, vt p hoc excitarentur ad cōfidendum de virtute ipsius, q eis absq; sŭptib. prouideret: ex quo tñ nō obligabantur ipsi, vel successores eorŭ, vt absque ppriis sumptibus Euăgeliŭ pdicarēt. Nam & de Paulo legitur 2. ad Cor. 11. q ab aliis ecclesiis stipendiŭ accipiebat ad pdicădŭ Corinthiis: & sic patet, q aliquid possidebat ab aliis sibi missum. Stultŭ aŭt vr dicere, q tot sancti pontifices, sicut Athanasius, Amb. & Aug. illa præcepta transgressi fuissent, si ad ea seruanda se crederent obligari.

Ad iii dcdm, q oīs pars est minor toto. Ille ergo cŭ Deo alias partes hēt, cuius studiŭ diminuitur circa ea q sunt Dei, dum intendit his q sunt mŭdi. Sic ăt nō dēt nec epi, nec clerici propriŭ possidere, vt dŭ curant ppria, defectŭ faciant in his quæ pertinent ad cultum diuinum.

ARTICVLVS VII.

Vtrum episcopi mortaliter peccent si bona ecclesiastica quæ procurant, pauperibus non largiantur.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Vr q epi mortaliter peccēt, si bona ecclesiastica q procurăt, pauperibus non largiantur. Dicit. n. Ambr.* exponens illud Luc. 12. Hois cuiusdă diuitis uberes fructus ager attulit. Nemo proprium dicat, qđ est cōe, plusq sufficiat sumptui, violenter obtentŭ est. † Et postea subdit. Neq; minus est criminis habenti tollere, q cŭ possis & abundas, denegare indigentibus: sed violenter tollere alienum, est peccatum mortale. ergo episcopi mortaliter pec-

¶Secunda, An talis infidelis dispensator teneatur ad restōnē. Est autem primi dubii rō qa ex quo bona epi dispensationi cōmissa, sunt distincta a portionib. debitis pauperibus, & fabricę, cōsequens vr, q fidei epi relicta est distinctio reliquarum portionum, ac p hoc teneatur ad istas distinctiones. In oppositum aŭt est, quia hmōi redditus vr principaliter ordinatus ad sustentationem epi. Et sicut præbendæ clericorŭ successerunt portioni clericis debitæ, ita hospitalia successerunt portioni pauperibus debitæ &c.

Secŭdi vero dubii rō est, quia author in lra qñ bona commissa fidei epi sunt indistincta, nihil dicit de restitutione: immo in quolib. 6. art. 12. dicit q qñ redditus principaliter ordinatur ad sustentationem ministrorum, vt sunt præbendæ clericorŭ, non tenetur abutens ad restitutionem. Constat autem q redditus episcopi est sicut præbenda illius. In oppositŭ autem est, q sequeretur, q meretrices, & consanguinei ditati ab epis prodige cōmendi* reddit* suos, non possent cogi ad restituendum ecclesiæ, quod ualde absurdum est.

Petr. a to. 882
Quol. 6. ar. 12.
In ser. 81. declinădo ad finem, to. 3.
Eodē loco nŭc dicto.

¶Ad primŭ harŭ qōnum dicitur distinguendo, q redditus epales aut sŭt tenues, ita q non sufficiant pro subsidio epi: aut sunt mediocres, ita q sufficiunt, & parum abundant: aut sunt abŭdantes notabiliter supra id qđ necessarium est ad sustentationem epi. Et si primo aut secundo mō se habent, cum constet q principaliter ordinā tur ad epi sustentationem, idem vr de redditibus istis iudiciŭ, quod de præbendis clericorum, ita q quia quod parum superabundat, pro nihilo a iure computatur: iō iura de distributione in tot reliquas partes, s. pauperum, & fabricæ, non hŭt hic locum in istis: & ppea non obligantur tales epi ad hmōi distributionem. Si autem redditus sunt pingues, & abundantes, ita ut in sapientis animum cadere non possit, q sint epi, assignati pro sua sustentatione, tunc tenetur eps duas quartas ad minus distribuere iuxta dictos canones in pauperes, & ecclesiæ fabricam, seu supellectilem &c. Et rō est, quia ex hoc, q clerici hñt seorsum suam portionem, non est subtracta a iure pauperibus portio illis debita ex iure: & similiter non est fabricæ subtracta a iure portio illi ex iure debita, sed bona episcopalia remanent affecta tali iuris dispositione antiqua & sancta, ita q quemadmodum qñ erant cōia ecclesiastica bona sua quatuor. s. episcopo, clero, pauperibus, & fabricæ, commissa erant episcopo cum uinculo & debito talis distributionis: ita excluso uno membro s. clero a tali communitate, quia iam habent proprias præben-

Universidad de Deusto Biblioteca

Ons loco fiet portionis remanentis bona episcopalia cõia relinquã tribus, ita q pauperibus remaneat debita quarta portio, q prius eis debebat, & ecclesiæ fabricæ similiter sua quarta portio. Videtur tamen quod in casu necessitatis pauperum, posset portio ecclesiæ fabricæ non multum indigentis debita p pauperibus dispensari. Et hoc uĩ Aug. seruasse, qui fabricis uacare horrebat, & principalis intentio iuris ad fabricas uiuas refertur. Nec obstat, si dicatur quod iura illa sunt per contrariam consuetudinem abrogata, sciente tanto tempore Romano pontifice, & nõ reprehendente, quoniam non consuetudo, sed abusus est. Et similiter multa per patientiam tolerantur, quæ si ad iudicium deduceremur, argueretur. Rursus, dato quod iura illa abrogata essent quo ad id quod iuris est positiui, hoc est, quo ad quotã portionem, puta, quartam, non tamen possunt abrogari quo ad id quod est iuris diuini, hoc est, quod sint episcopi patres pauperũ, & templorum suorum reparatores quo ad fabricam, & supellectilem. Et ppterea nulla ratione a fideli distributione pro subuentione utrorumque excusantur, dato quod ex consensu quota. Quod & sustineri posse uidetur, & crediderim ego esse uerum: quia iura illa ad statum antiquum ecclesiæ, in qua uiuebant clerici in communi, directe respiciunt. Et per hæc responsio ad obiecta patet.

In hoc loco Esai. 3. co. 5.

Dist. 1. q. 2. c. Clericos & 16. q. 1. c. quoniã.

¶Ad secundam q̃one dr, q redditus decimæ &c. episcopalia bona, dupliciter possunt iudicari uel ut propria, uel ut communia. Si iudicantur quasi propria ut præbendę clericorum, sic quantumcumque pinguia sint, non tenetur ad restitutionem episcopus qualitercumque illa consumens, & consequenter nec illi quibus prodige data sunt. Sicut homo

Ep. 50. inter mediũ & fi. to. 2.

cat, si ea quæ eis supersunt, pauperibus non largiuntur.

¶2 Præt. Super illud Isa. 3. Rapina pauperũ in domo vr̃a, dicit gl. *Hier. q bona eccl'astica sũt pauperũ: sed quicũque id qđ est alterius, sibi reseruat, aut alijs dat, peccat mortaliter, & tenet̃ ad restõnẽ. ergo si epi bona eccl'astica, q̃ eis superfluũt, sibi retineãt, vel consanguineis, vel amicis largiantur, vr̃ q teneantur ad restitutionem.

¶3 Præ. Multo magis aliqs põt de rebus eccl'æ ea q̃ sibi sunt necessaria, accipere, q̃ supflua cõgregare: sed Hier. dicit in epis. ad Damasum Papã. * Clericos illos conuenit stipendiis eccl'æ sustentari, quibus parentum & propinquorũ bona nulli suffragant̃. Qui aũt bonis parentũ, & opibus ppriis sustẽtari pñt, si qđ pauperũ est accipiunt, sacrilegiũ committũt & incurrũt. Vñ & Apost. dicit 1. ad Ti. 5. Si qs fidelis hẽt viduas, subministret illis, & non grauetur eccl'a, vt his q̃ vere viduæ sunt sufficiat. ergo multo magis epi mortaliter peccant, si ea q̃ eis superfluunt de bonis ecclesiasticis, pauperib. nõ largiantur.

Sed contra est, q plures epi ea quæ supersunt, non largiuntur pauperibus, sed expendere videtur laudabiliter ad redditus ecclesiæ ampliandos.

Resp. Dicendum, q aliter est dicendum de propriis bonis, q̃ epi possidere possunt, & de bonis eccl'asticis: nam propriorum bonorum dñium hñt. Vnde ex ipsa rerum cõdõne non obligantur, vt eas aliis conferant: sed pñt eas vel sibi retinere, vel ẽt aliis pro libito elargiri. Possũt tñ in earũ dispensatione peccare vel pp inordinationem affectus, per quam contingit, vel q sibi plura cõferant q̃ oporteat: vel aliis ẽt non subueniãt, sm q requirit debitum charitatis. Non tamen tenent̃ ad restõnẽ, quia hmõi res sunt eorũ dominio deputatæ, sed eccl'asticorum bonorum sunt dispensatores, vel procuratores. Dicit enĩ Aug. ad Bonifacium. * Si priuatũ possidemus quod nobis sufficiat, non illa bona nr̃a sunt, sed illorum quorum procurationem gerimus, non proprietatẽ nobis vsurpatione dãnabili uendicemus. Ad dispensatorem aũt requirit̃ bona fides, sm illud 1. ad Cor. 4. Hic iã q̃rit̃ inter dispensatores, ut fidelis qs inueniatur. Sunt aũt bona ecclesiastica nõ solum in usus pauperum, sed ẽt ad cultum diuinũ & necessitates ministrorum expendenda. Vnde dr̃ 12. q. 2. De redditibus eccl'æ, vel oblatione fidelium, sola epo ex his vna portio mittitur, duę ecclesiasticis fabricis, & erogationi pauperum profuturæ a presbytero sub periculo sui ordinis ministrentur, vltima clericis pro singulorum meritis diuidatur. Si ergo distincta sint bona q̃ debent in usum epi cedere, ab his q̃ sunt pauperibus, & ministris, & cultui ecclesiæ eroganda, & aliqđ sibi retinuerit eps de his q̃ sunt pauperibus eroganda, vel ẽt in usũ ministrorũ, aut in cultũ diuinum expẽdenda, nõ est dubiũ q cõtra fidẽ dispẽsatiõis agit, & mortaliter peccat, & ad restõnẽ tenetur. De his aũt q̃ sunt spãliter suo vsui deputata, vr̃ esse eadẽ rõ q̃ est de propriis bonis, vt. s. pp immoderatũ affectũ et usũ peccet qđẽ, si immoderata sibi retineat, & aliis nõ subueniat, sicut reqrit debitũ charitatis. Si uero nõ sũt pdicta bona distincta, eorum distributio fidei eius cõmittit̃ & si q d ẽ i modico deficiat, vel supabundet, põt hoc fieri absq. bonę fidei detrimẽto: qa nõ põt hõ i talib. pũctualiter accipe illud qđ fieri oportet. Si uero sit mult' excessus, nõ pt latere, uñ vr̃ bonę fidei repugnare, & iõ non est absq; pctõ mortali. Dr̃. n. Matt. 24. q si dixerit malus seruus in corde suo, Moram facit dominus meus uenire, quod ptinet ad diuini iudicij contẽptũ: & cęperit pcutere cõseruos suos, qđ pertinet ad supbiã: manducet ãt & bibat cũ ebriosis, qđ ptinet ad luxuriam, ueniet dñs serui illius in die qua non sperat, & diuidet eũ. s. a societate bonorum, & partẽ eius ponet cum hypocritis, s. in inferno.

ualde diues & abundans supra statũ suũ. si non dat superflua quæ ex necessitate præcepti tenetur pie exponere, sed prodige consumit, non tenetur ad restõnem. Si aũt iudicantur ut cõia epo, pauperibus, & ecclesiastico cultui, sic eps dissipans id quod debetur pauperibus, & ecclesiastico cultui, tenetur ad restitutionem sicut distributor communis boni in ciuitate, tenetur ad restituendum illis, quibus non dat sibi debita bona. Differentia igitur quo ad restitutionis uinculum, ex natura proprij, uel communis boni pendet. Natura siquidem proprij boni a restitutionis uinculo præseruat non dispensantem superflua, ut tenetur dispensare. Natura autem cõis boni restitutionis uinculo stringit non distribuentem commune bonum quibus debet. Et propterea subtiliter perspiciendum est, si redditus episcopi se habent ad ipsum quasi proprium bonum, uel ut commune, & ut dictum est, si redditus episcopi tantus est, ut rationabiliter appareat, q quasi pro sua præbenda sit suæ commoditati redditus, tunc quasi propria bona censenda uidentur, & consequenter non teneretur episcopus dispensator ad restitutionem: & eadem ratione nec meretrices, nec alij quibus donarentur restituere tenerentur ecclesiæ de necessitate præcepti. Si autem redditus episcopi tantus est, ut rationabiliter appareat, quòd non quasi præbenda sibi respondeat, sed quia pater est pauperum, igitur tanta bona sunt fidei commissa ut distribuenda, tunc ut communia bona censenda uidentur: ita quòd episcopus talia male dispensans & illi ad quos hæc perueniunt, tenentur ad restitutionem omnium illorum quę pauperibus, uel ecclesiæ debentur. Rationabile autem uidetur, quòd si abundantes

12. q. 2. c. de redditibus ecclesiæ.

Concil. ...

Concil. f

Concil. ...

Concil. prima part.

dantes

dantes redditus ex ecclesiasticis decimis, aut possessionibus, & hmõi constant, cõmissi sunt epis ut patribus pauperũ. Et de decimis quidẽ probatum est superius, q iniqua esset lex decimarum in nouo testõ, si ultra honorabile stipendium ministrorũ Dei haberent uniuersale dñium, tanta rerum affluentia vni deputaretur cum danno totius populi, nisi vt patri pauperũ. Possessiones aũt legare, aut donare ecclesiæ cathedrali in tanta abũdantia, procul dubio credendum est q ut patri pauperum epo credite sint. Iõ. n. epis datæ sunt, qa occulta fide perspiciebat eos esse patres pauperũ: & hæc vt fuisse iõ tãti argumenti. Si uerò redditus magni debent epo ex tpali dñio: quia s. epus in eo q epus est dñs in tpalibus alicuius ciuitatis & oppidorũ, & ex dñii tpalis redditibus diues est, alia vr̃ rõ: qa oportet q nõ solum ut epus, sed vt dñs expendat, tenendo exercitum pro defensione patriæ, & habẽdo thesaurum, ne impugnet̃ patria, ita q tunc dexter oculus ad cõe bonum patrię sibi debitæ, respicere debet: sinister aũt ad pauperes, quũ tpale dñium datum est ecclesiæ principaliter ad ecclesiæ honorem simul & authoritatẽ, & post honorẽ Dei, pp bonum cõe ipsius dñii, sicut datũ erat dño sęculari, & secundario vt exinde eleemosynę fiant pauperibus. Quãpropter tales episcopi in illis solis casibus tenentur, in quibus dñi sęculares tenerentur ad restitutionem.

In cor. ar.

Li. 1. c. 30. parum ante med. to. 1. Et habetur in Decreto di. 86. c. est probanda.

Lib. 2. de off. ca. 28. tom. 1. Et habet 12. q. 1. ca. Aurum.

¶Ad obiecta ergo in oppositũ dr̃, q locus ab authoritate negatiue infirmus est. Et fortè iõ author tacuit de restitutione, qa non est vna & eadẽ sp ratio, qñ bona sunt in distincta, qa quęq; se habent vt ppria, & q̃ ut cõia ut patet ex dictis. Ad id uerò q̃ in quolibet dr̃, videtur q intelligitur qñ redditus epi se habent ad ipsum ut præbenda ẽt pinguis, non autem quando tam notabilis est excessus, ut non cadat in animo sapientis q non pro honorabili statu episcopi sint diuitię tantę. Ad ultimũ quod de exactione a meretricibus &. obiicitur, patet responsio ex dictis.

¶In eodem ar. 7. in rñsione ad primum, dubium occurrit circa illud, Non potest determinari qñ sit illa necessitas, quę obliget ad mortale pctm: quia constat ex superius in q. 32. dict a. q illa necessitas est determinata, s. qñ est extrema. Si ergo necessitas extrema est, quę obligat ad peccatum mortale, quomodo nunc dicitur, q non potest determinari quando est illa necessitas?

¶Ad hoc dr̃ dupliciter. Primò, q verba literę illius intelligẽda sunt de necessitate extrema in particularibus. Vñ subdit. Sicut nec cętera particularia, quę in humanis actibus considerantur. Superius aũt necessitas determinata est in cõi, q est extrema. Secundo dr̃, & magis ad mentẽ authoritatis Ambrosij, q verba literæ illius intelliguntur in casu, quo quis habet de superfluo naturę & personę, hoc est, status. Vñ illud, Cum possis & abundas, In quo casu, vt patet ex supradictis, tenetur ex charitatis debito indigentibus illud erogare. Sed quanta tunc indigentia alicuius occurrere debeat, vt obliget habentem superfluum ad dandum illi, non subest scientię determinationi, sed relinquitur prudentię, quę quam singularium iudicium spectat.

¶In rñsione ad sũi eiusdem articuli, nota alterã conditionem appositã respectu consanguineorum, vel aliorum, s. moderamen: & exponitur penes quid attenditur hmõi moderatio, s. penes exclusione indigentię, & non penes appositionem diuitiarũ. Da ergo e pẽ consanguineis, vt nõ indigeãt nõ ut diuites fiãt. Dixi alterã cõdõnem, qa altera iã dicta erat, s. q non det de debitis aliis, sed de deputatis usui epi. Nam de debitis ecclesię, aut pauperibus non põt nisi sicut vni alteri pauperi de stribuendo dare, sed de suo deputatis vsui põt p suo libito dare.

¶In rñsione ad tertium, vide q cleric', seu epi quãtumcumque habeat patrimonialia, potest de ecclesiastica præbenda viuere, nisi in articulo necessitatis &c. In quo tñ ẽt si peccaret viuendo de sua præbenda, non tenet̃ tñ ad restitutionem: qa pctm cõsisteret i abusu, quo non subueniret aliis, qñ subueniẽdum est. Libertas autem a restitutione cõsurgeret ex eo, q præbenda se habet ut ppriũ clerici, vel epi bonum.

¶In rñsione ad quartum uidete, qui augendis ecclesiarum prouentibus tam laudabiliter creditis vos uacare, tabescentibus pauperibus, & urinã non arescentib' uñ peccatis iuxta authoris sntam, tot pauperes puellas nubiles, tot pauperes ciues, pupillos, orphanos, uiduasq; post habendo.

Ad primum ergo dicendum, q uerbũ illud Ambrosij nõ solũ est referẽdũ ad dispẽsationẽ rerũ eccl'asticarũ, sed quorũcũque bonorũ, qbus tenet̃ aliqs debito charitatis pũidere necessitatẽ patientib. Nõ aũt põt determinari, qñ sit ista necessitas, q̃ pctm mortale obliget, sicut nec cætera particularia, q̃ in humanis actib. cõsiderant̃. Horum. n. determinatio relinquitur humanæ prudentiæ.

Ad 2 dicendum, q bona eccl'arũ non sunt solũ expendenda in usus pauperũ, sed ẽt in alios vsus, ut dictũ est. Et iõ si de eo qđ usui epi, uel alicuius clerici est deputatũ, uelit aliquis sibi subtrahere, & consanguineis, uel aliis dare, non peccat, dummõ illud faciat moderatẽ, i. ut non indigeant, non aũt ditiores inde fiãt. Vñ Amb. dicit in li. de offi. * Hæc est approbãda libertas, ut proximos seminis tui ne despicias, si egere cognoscas, non tñ ut illos ditiores fieri uelis ex eo, q tu potes conferre inopibus.

Ad 3 dicẽdũ, q nõ oĩa bona ecclesiarũ sunt pauperibus largiẽda, nisi fortè i articulo necessitatis, in quo ẽt p redẽptione captiuorũ, & aliis necessitatib. pauperũ, uasa cultui diuino dicata distrahunt̃, ut Amb. dicit. Et i tali necessitate peccaret cleric', si uellet rebus eccl'ię viuere, dũmõ hẽt patrimonialia bona, de quibus uiuere possit.

Ad 4 dicendum, q bona ecclesiarũ usib. pauperũ deseruire dẽnt. Et iõ si qs necessitate nõ imminente prouidendi pauperibus, de his q̃ superfluũt ex pũentib. ecclesiæ, possessiones emat, uel in thesauro reponat i futurũ util tati eccl'iæ & necessitatib. pauperũ, laudabiliter facit. Si uerò necessitas immineat pauperib. erogãdi, superflua cura est & inordinata, vt aliqs in futurũ conseruat: qđ Dñs prohibet Matth. 6. dicens, Nolite soliciti esse in crastinũ.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum religiosi, qui promouentur in episcopos, teneantur ad obseruantias regulares.

AD OCTAVVM sic pcedit. Vr̃ q religiosi, q promouẽtur in epos, non teneant̃ ad obseruantias regulares. Dr̃. n. 18. q. * prima, q monachũ canonica electio a iugo regulæ monasticæ professionis absoluit, & sacra ordinatio de monacho epm facit: sed obseruãtię regulares pertinẽt ad iugũ regulę. ergo religiosi, qui in episcopos assumuntur, non tenentur ad obseruantias regulares.

¶2 Præ. ille q ab inferiori ad superiorẽ gradũ ascendit, non vr̃ teneri ad ea quæ sunt inferio

Porr. a 883

Sup. q. 88. ar. 11. ad 4. Et 4. di. 38 q. 1. ar. 4. q. 1. ad 3. * 18. q. 1. c. statuimus.

SVP. QV. CLXXXV. ARTIC. VIII.

In art. 8. eiusdem q. dubia duo occurrunt de episcopis religiosis. Alterum, de quibusdam regularibus actibus in speciali: alterũ modo uinculi. Est igitur primo dubium, An religiosus factus episcopus teneatur ad habendum socium sui ordinis, & bibendum cum duabus manibus, & similibus. Et est ratio dubii, quia hæc impediunt officium pontificale: & propterea videntur ad hoc teneri. In oppositum autem est, quia hæc dissonare uidentur ab episcopali dignitate.

¶Dubium deinde est, An subdat̃ uinculo pręcepti, uel censuræ ecclesiasticę in institutis regulæ posito. V. g. Si in regula ieiunium feriæ sextæ statuitur sub præcepti, aut censurę ecclesiasticæ uinculo, an factus episcopus subiectus sit uinculo præcepti, uel censuræ illius, ita q si transgrediatur, peccet mortaliter, vel sit excõmunicatus. Et est ratio dubii, quia hinc apparet q subdatur huiusmodi uinculis, quia ex quo subdit̃ statuto, subditur etiam uinculo statuti. Eiusdem siquidem rationis est, q aliquis subdat̃ statuto, & uinculo statuti. In oppositum autem est & qa non subdit̃ pęnis in statuto appositis, puta, grauis, uel grauioris culpę, & similium: & quia huiusmodi uincula derogare uidentur episcopali dignitati ac perfectioni &c.

¶Ad

Ad euidentiã horũ sciendum est, q distinctio trimembris regularium obseruantiarũ in litera posita, s. q quædã sunt promouentes, seu custodientes perfectioné pontificiã, quædã impediétes, quædam neutræ, sic accipienda est, q aliquæ manifesté vtilitatem afferunt perfectioni pontificali, vt castitas, paupertas, abstinétia, ieiunia, moderata abdicatio lineorũ, & hmõi. Quędã manifeste impediunt officiũ pontificale, vt silétiũ solitudo, & uniuersaliter quem cũq; in cõpossibilia functiõ pontificali officio, dignitate, & authoritate. Nec solũ hæc, sed q cũq; cõiter dissonet a põtificali dignitate & appellatione impediennũ intelligunt. Quędã verò nõ cõiter, sed i casu aliquo inueniunt dissona ratione vel loci, vel officii, vel societatis &c. & ab impedientibus qdé, & cõiter dissolui, ipso iure. Et quia de horũ numero est obligatio ad habendũ socium collateralé, iõ non tenet ad socium habendum secum ex suo ordine. Derogaret .n. epali dignitati fratrem illi appropinquare vt socium, & derogat societatis rõi, q sequat vt famulus. Societas .n. est relatio æquiparãtiæ. Accedit ad hæc q epus sicut ad aliã ecclesiam, & ad aliud offin ecclesiasticũ persoluendũ trásfertur: ita ad alterius gñis societaté ipso facto trãslatus intelligitur, ac p hoc absolut a priori societate. Nõ .n. duplici societate grauari dét, sicut nec duplici grauatur officio. Et qm quęcunq; ad socialis uitę vniformitaté, aut depressionem actuũ, seu gestuum in psonis religionis spectãt, dissonare vñr ab epali cõuersatione, seu dignitate, seu authoritate, vel libertate: ideo ad nullũ taliũ remanet obligatus. Et de eorũ numero vñr hmõi obseruãtiæ, s. bibere sedédo, aut cum duabus manibus, & similia. Sicut .n. religiosus factus epus reuiuiscit quodãmodo ad uitã ciuilem, dum à iugo monasticę regulę absolutus adire põt hæreditatem, ut patet 18. q. prima capit. Statutum: ita a depressione actuum spectantium ad priorem statum absolutus vñr, vt absolutio à iugo monasticę regulę dicta in canone, non sit quasi frustra dicta, sed aliquid operat vltra executionem ab incompassibilibus, ad q oĩno constabat, vtpote incompossibilia, epum non teneri. Ab impedientibus vero in casu nõ absolui vr epus ipso iure, sed in casu tñ, si qua sunt talia. Vñr namq; hæc esse illa, de qbus in litera dr, q possunt epi secum dispensare sicut prælati religiorum: & hęc sunt abstinentia a carnibus, & ieiunia, & hmõi, ad quæ constat Epum remanere obligatum, vtpote fouentia pfectionem uitę. Et iõ religiosus cui tñ regularia instituta inhibet esus carniũ, factus epus, non põt feria sexta in die Natalis Dñi vesci carnib, sed peccat mortaliter hoc faciendo: qa bñficium canonis cõcedentis esum carniũ in natali Dñi, nõ cõprehendit ipsum, qa excipit eos qui regulari obseruãtia nõ sunt astricti ad abstinentiam a carnibus.

Q. 88. art. 12. ad 2. ris gradus, sicut s. dictũ est, * q religiosus nõ tenet ad obseruãda vota q̃ in sæculo fecit: sed religiosus q assumit ad epatum, ascẽdit ad aliqd maius, vt s. habitũ est. * ergo vr q nõ obliget epus ad ea quæ tenebatur obseruare in statu religionis.

Q. 184. art. 7.

¶3 Præt. Maxime religiosi obligari vñr ad obedientiam, & ad hoc q absq; pprio uiuãt: sed religiosi q assumunt ad epatũ, nõ tenent obedire prælatis suarũ religionũ, qa sunt eis superiores: nec ét vñr teneri ad paupertaté, qa sicut in Decreto s. * inducto dr, Qué sacra ordinatio de monacho epum facit uelut legitimus hæres, paternam sibi hrditaté iure uendicãdi potestaté habeat. Interdũ ét concedit eis testamenta conficere. ergo multo minus tenentur ad alias obseruantias regulares.

Arg. 1. huius artic.

Sed contra est, qd dr in Decretis 16. * q. 1. de monachis diu morãtib. in monasterijs. Si postea ad clericatus ordines puenerint, statuimus nõ debere eos à priori pposito discedere.

16. q. 1. c. de monachi.

Resp. Dcdm, q sicut s. dictũ est, * status religionis ad perfectioné ptinet, quasi quædã via in perfectioné tendédi. Status aũt epalis ad pfectioné pertinet, tãquã quoddã pfectionis magisteriũ. Vñ status religionis cõparat ad statũ epalé, sicut disciplina ad magisterium, & dispositio ad perfectioné. Dispositio aũt non tollitur perfectione adueniente, nisi forte quantũ ad id, in quo perfectioni repugnat. Quantum aũt ad id qd perfectioni congruit, magis cõfirmatur: sicut discipulo, cum ad magisteriũ peruenerit, non cõgruit q sit auditor, congruit tñ sibi q legat, & meditetur ét magis q̃ ante. Sic ergo dicédũ est, q si qua sunt in regularib. obseruãtiis q̃ non sunt impediãt pontificale officiũ, sed magis ualeant ad pfectionis custodiã, sicut est cõtinentia, paupertas, & alia hmõi, ad hæc remanet religiosus, ét factus epus, obligatus, & per pñs ad portãdũ habitũ suæ religionis, qui est obligationis signũ. Si qua verò sunt in obseruantiis regularibus, q̃ officio pontificali repugnant, sicut est solitudo, silétiũ, & aliquæ abstinétiæ, vel vigiliæ graues, ex qbus impotés corpore redderet ad exequendũ pontificale officiũ, ad hmõi obseruanda nõ tenet. In aliis tñ põt dispésatione vti, fm q requirit necessitas personę, vel officii, uel conditio hoĩm cum quibus uiuit per modum, quo etiam prælati religionum in talibus secum dispensant.

Q. præce. ar. 7.

Ad primvm ergo dcdm, q ille q fit de monacho epus absoluit à iugo monasticæ pfessionis, nõ quantũ ad oia: sed quantũ ad illa, quæ officio pontificali repugnant, ut dictũ est. *

Ad II dcdm, q uota sæcularis uitæ se habent ad uota religionis sicut particulare ad uniuersale, vt s. habitũ est. * Sed uota religionis se habent ad pontificalem dignitaté, sicut dispositio ad perfectionem. Particulare autem superfluit habito vniuersali, sed dispositio adhuc necessaria est perfectione obtenta.

Ad III dcdm, q hoc est p accidens, q epi religiosi obedire prælatis suarũ religionũ nõ tenentur: qa s. subditi esse desierunt, sicut & ipsi prælati religionũ: manet tñ adhuc obligatio voti uirtualiter, ita. s. q si eis legitime aliquis pficiatur, obedire tenentur, inquantum tenentur obedire statutis regule per modum prædictum, & suis superioribus, si quos hent. Propriũ aũt nullo mõ habere possunt. Non .n. paternã hrditaté véditãt quasi propriã, sed quasi ecclesiæ debitã. Vñ ibidé * subdit, q postq̃ epus ordinat ad altare, ad qd sanctificat, qd acquirere potuit, restituat. Testamentũ aũt nullo mõ facere põt, qa sola ei dispésatio cõmittitur rerũ eccłasticarũ, q̃ morte finit, ex qua incipit testñ valere, vt Apostolus dicit ad Hebr. 9. Si tñ ex cõcessione Papæ testamentũ faciat, nõ itelligitur ex pprio facere testñ, sed apostolica authoritate intelligitur esse ampliata ptãs suæ dispensationis, vt eius dispensatio possit valere post mortem.

In cor. ar.

Q. 88. art. 12. ad 1.

18. q. 1. ca. Statutum in fine.

¶ Ad sñ vero dubiũ dr, saluo meliori iudicio, q vincula pręceptorũ, & censurarum vñt inter dissona cõputãda, ita q ipsi acti q̃ pręcipiunt, aut sub censuris posita sunt, licet nõ dissonant, sed consonent epali perfectioni ac dignitati &c. vt ieiunare feria sexta, & in aduentu, & hmõi: uinculum tñ præcepti, aut censuræ superadditum, ab epali statu dissonat. Et ratio est, quia epalis status se habet ad statũ religiosorum, vt in litera dr, sicut magistri status ad statum discipuli. Constat aũt q frequentia studii ad meditãdũ, & lectioni vacãdum ita conuenit discipulo, q non minus conuenit magistro. Sed quoad hmõi assiduitaté ad meditãdum & legendum sub præceptis, aut penis, si aliquis astringat, statui discipulorum conuenit, non statui magistrorũ. Et ideo sicut religiosus fact epus, absolutus est a uinculo pceptorum religionis, q sunt quasi pedagogi religiosorũ in disciplina perfectionis, ita sunt absoluti a uinculo pceptorũ, & censurarum regulę, & statutorũ, qm regula est tanq̃ statum inanimat, sicut econtra prælatus est sicut lex aiata. Secus aũt est de uinculo votorum castitatis &c. qm illa non ex superiorum regulę, aut hoĩs uinculo, sed ex propria promissione Deo facta uim suam retinent.

Concl. p

Concl. f

¶ Ad obiectionem ergo primum dicitur, q mutatio status efficit, vt non sit respectu huius transeuntis de statu in statum eadem ratio de subiecti one ad statutum, & ad uinculum statuti.

¶ Et hęc solutio patet: qa quãtum ad vinculum suspensionis, constat ex iure cõi, q epus non subiacet vinculo suspensionis, nisi de epo fiat mentio. Mutatio ergo stat efficit, q respectu hmõi si est ead. rõ de subiectione ad statutũ, & ad uinculum superadditũ i statuto. Quocirca sicut de suspésionis uinculo ex iure scripto habem casum decisum: ita de aliis uinculis ex iure natura lis rationis, vr simili mõ casus decidédus pp ratione allatam.

¶ Ad alterum obiectũ dr, q ratio nõ valet: quia vincula sunt duplicia, quædã ferentia secũ executioné, vt sunt vincula præceptorum, & censurarum: quædã vero nõ nisi mediante iudice habétia executioné, ut sunt uincula ad alias pęnas ligantia. Et ad hæc constat clarissime epm nõ obligari, quia non subiacet amplius prælatis religionum, per quos exequéde sunt hmõi pęnæ: & si aliqua etiã vincula ad tales pœnas essent deferentia secũ executioné, non ppea ligarent episcopũ: quia concernũt, uel supponunt socialem conuictũ, a quo absolutum constat esse epm, ac per hoc ab oĩbus spectantibus & consequentibus ad illum. Et forte uincula oĩum præceptorũ & censurarum in regula & statutis religiosorum interpretanda sunt, supposito cõsortio personarũ, a quo epus est exemptus, ut patet. Nec maiorem habeo certitudinem quãm dixerim.

QVÆST. CLXXXVI.

De his quæ pertinent ad statum religionis, in decem articulos diuisa.

Deinde cõsiderandũ est de his, q̃ ptinét ad statũ religionis. Circa quod occurrit quadruplex consideratio. Quarũ prima est de his, in quibus principalr cõsistit religionis stat. Scda, de his q̃ religiosis licite cõuenire possunt. Tertia, de distinctione religionũ. Quarta, de religionis igressu. Circa primũ quæruntur decé.

¶ Primò, Vtrum religiosorum status sit perfectus.

¶ Secundò, Vtrum religiosi teneantur ad omnia consilia.

¶ Tertiò, Vtrũ paupertas volũtaria requiratur ad religioné.

¶ Quartò, Vtrum requiratur continentia.

¶ Quintò, Vtrum requiratur obedientia.

¶ Sextò, Vtrum requiratur q hæc cadant sub voto.

¶ Septimò, De sufficiétia horũ votorum.

¶ Octauò, De cõparatione eorum adinuicem.

¶ Nonò, Vtrum religiosus sp mortaliter peccet, qñ transgreditur statutũ suę regulæ.

¶ Decimo, Vtrũ cæteris parib. in eodem genere peccati plus peccet religiosus, quã sæcularis.

SVP. Q. CLXXXVI. ARTIC. I.

In ar. 1. q. 186. dupliciter dubiũ occurrit circa rõnem & conclusionem principalem. Primũ est, qa conclusio principalis é, Religio pfectionis statũ noiat. Rõ aũt literæ nihil aliud probat, nisi q religio est antonomasice nomé pfectionis: & nõ probat q sit nomen status, ut clare patet i litera. Scdm est, qa nec ét pbat i litera, q religio sit nomen pfectionis, sed uariãtur termini. Nã aliud est coniunctio ad Deũ p holocaustũ sui, qd facit uirtus religionis: & aliud est cõiunctio ad Deũ p amorem, quem facit charitas. Et ex supradictis constat, q pfectio in hac secũa non in prima cõiunctione cõsistit. Et sic in hac litera assumpto q prima cõiunctio cõuenit antonomasice religiosis, subsumit secũa cõiunctio. Et sic concludit ex quatuor terminis, q religio est nomen perfectionis.

Ad primũ dubiũ dr, q qa psens articulus nõ quærit, an religio sit stat, qm hoc ex superdictis de statu manifestũ est. sed quit, an status religionis, seu religiosorũ sit status pfectionis, ut patet ex titulo, & clari lią, ex distinctione articulorũ huius quęstionis, cum dr, Circa primũ quæruntur decé. Primo, utrũ religiosorum statis sit pfectus: iõ ad cõclusionem nihil dicit de statu, sed de pfectione. Nec ppea reprehensione dignum est, q in cõclusione fiat mentio de statu: qa nõ apponit i ea stat tanq̃ substãtiuum pfectionis, de qua formaliter qõ est, & cõclusio.

¶ Ad sñ dubium dr, q tã status q̃ nomen pfectionis nõ dr uno mõ tantum, puta, formaliter, seu elicitiue, sed multis modis dr, sicut noia ad unum: ita q quéadmodum sanũ dr de alali, medicina, & urina diuersimode, ita aliqd pfectionis nomen dr, q ipsũ formaliter significat & elicit, ut charitas Dei & proximi. Et similiter status charitatis est actus p fectionis formaliter & elicitiue, dum actũ dilectionis, i quo formaliter pfectio cõsistit, eligit. Aliqd vero pfectionis nomé est, qa factiuum pfectionis significat, ut epatus. Et similiter aliqs pfectionis status est, qa pfectiuus est, ut status epalis. Aliqd aũt pfectionis nomé est, qa exercitium & disciplinã ad pfectioné significat, ut religio antonomasice sumpta. Et similiter aliqs pfectionis status est, qa in exercitio ad pfectionem cõsistit, ut status religiosorum antonomasice nuncupatorum. Et qm a pximitate hmõi exercitii ad ipsã pfectioné ex sui initio, quod est holocaustũ hoĩs, perspicue apparet, quia hmõi holocaustũ mãcipatiuum hoĩs Deo, qd in pfessione religionem scholæ fit, maxime proximum est unioni charitatis ad Deum; idcirco author

Articvlvs primvs.

Vtrum religio importet statum perfectionis.

Ad primvm, sic proceditur. Vr q religio nõ importet statũ pfectionis. Illud n. qd est de necessitate salutis, nõ vr ad statũ pfectionis ptinere: sed religio est de necessitate salutis, qa per eã vni vero Deo religamur, sicut Aug. * dicit in li. d uera religione. Vel religio dr ex eo q Deũ reeligim, qué amiseramus negligétes, vt August. dicit in 10. * de ciu. Dei. ergo vr q religio non nominet perfectionis statum.

Perte. p bo.

Quol. 4. ar. 21. cor. Et opusc. 18 ca. 16.

Paulo ante fi. c. ult. tomo 1.

Li. 10. c. 4. ante med. tomo 5.

¶2 Pret. Religio fm Tulliũ est, q̃ nãe diuinę cultũ & cęremoniã affert: sed afferre Deo cultũ et cęremoniã magis vr ptinere ad mysteria sacrorũ ordinũ, q̃ ad diuersitatem statuũ vt ex su pradictis patet. ergo vr q religio nõ noiet pfectionis statũ.

Li. 2. de inuentione, i fol. 4. ante fin. lib.

¶3 Præt. Status perfectionis diuiditur cõtra statũ icipiétiũ, & pficientiũ: sed ét in religione sunt aliq incipiétes, & aliqui proficientes. ergo religio non nominat pfectionis statum.

¶4 Pręt. Religio vr esse penitétię locus. dr. n. in Decretis 7. * q. 1. Pręcipit sancta synodus, vt quicũq; de pontificali dignitate ad monachorũ vitã, & pęnitentiæ descenderit locũ, nũquã ad pontificatũ resurgat: sed locus penitétię opponit statui pfectionis. Vñ Dionysi 6. * c. Eccl. Hierarchię ponit pęnitétes in infimo loco. s. inter purgandos. ergo uidetur q religio nõ sit status perfectionis.

7. q. 1. cap. Hoc nequaquam.

Ca. 6. non lõge a pr.

Sed contra est, q in collationib. patrum dicit * Abbas Moyses, de religiosis loqués. Ieiuniorũ inediã, vigilias, labores corporis, nuditatem, lectioné, cęterasq; virtutes dére nos suscipere nouerimus, vt ad perfectioné charitatis istis gradib possimus ascédere: sed ea q̃ ad humanos actus ptinent, ab intétione finis specié & nomé recipiũt. ergo religiosi ptinét ad statũ pfectionis. Dion. ét 6. c. * Eccle. Hierarchiæ dicit eos qui nominãtur Dei famuli, ex Dei puro seruitio, & famulatu uniri ad amabilé perfectioné.

In collatione 1. ca. 7. circa prin.

Ca. 6. par. 1. non procul a fin.

Universidad de De[usto] Biblioteca

hoc in litera ex illa vnione conclusit non istã, vt argũ obiicit, sed approximationẽ ad istã. Et per hoc infert religionẽ noiare statum perfectionis, non formaliter, sed accessiue.

¶ In eodẽ articulo prio in respõsione ad tertiũ, duo nota. Prio, cũ legis q religio noiat statũ pfectionis ex intentione finis, nõ ppea cõcipias intentionẽ perfectionis vt finis, sufficere ad statũ perfectionis, quasi oẽs tendentes ad pfectionẽ vt finẽ sint in statu pfectionis: hoc n. falsissimũ est. Plus n. ad perfectionis statũ requirit, vt patet ex supradictis de statibus. Sed author hoc in loco modũ docet, quo status religionis dr pfectionis, quia s. est perfectionis, vt finis ad quẽ tendit, & nõ est perfectionis vt formæ, aut vt effect⁹. Scdo, cũ ibidẽ legis, In religione quosdã incipiẽtes, & quosdã proficiẽtes, distingue q dupliciter hi gradus sumi possunt vel simpliciter, vel i gñe tali. Et distinctio horũ graduum simpliciter in incipientes, pficientes, & pfectos, attenditur sm charitatis progressum, vt superius patet. Et sic i ecclesia Dei qdã dicuntur simpliciter incipientes, quidã proficientes, quidã perfecti. Distinctio vero horũ graduũ in gñe, intelligitur sm illius gñis latitudinem: & nõ dicũtur tales simpliciter, sed in tali genere, puta, in religione incipiẽtes, vel in tali religione, puta, solitaria, incipiẽtes, aut proficientes, aut pfecti. Et cũ hac distinctione omnia clare consonant.

Q. 141. ar. 1. et 1. 2. q. 61. ar. 5.

Q. 81. ar. 2.

Hom. 20. inter me. & finem.

Q. 184. artic. 2.

Concl. 10

Q. 31. ar. 1. ad 1. & ar. 4. ad. 1. & 2

Q. 184. artic. 5.

¶ In eodẽ articulo in responsione ad quartũ aduerte, q religio est penitentiæ locus eminenter, qa, vt in litera dr, exclusio impedimentorũ perfectæ charitatis, eminẽter cõtinet exclusionẽ occasionũ peccandi, in qua cõsistit vera penitentia. Nõ. n. sufficit peccata detestari, sed oportet occasionẽ peccandi præcidere, si veræ penitentiæ opa datur. Ablatis aũt peccatis & occasionibus peccãdi, nisi ablata sint ĩpedimẽta charitatis, nõ ppea ablata sunt ĩpedimẽta pfectæ charitatis. Sed cõtra ablatis ĩpedimẽtis pfectæ charitatis, sublata sũt ĩpedimẽta charitatis, q sunt peccata, & occasiones peccãdi. Et qa religio tollẽdis ĩpedimẽtis pfectæ charitatis vacat, iõ religio eminẽter est penitentiæ locus, nõ sicut sol est eminẽter calid⁹: sed sicut hõ est excellenter hẽns vitã, & sensũ.

Resp. Dicẽdm, q sicut ex s. dictis* patet, id qd cõiter multis puenit, antonomasice attribuitur ei, cui p excellẽtiã cõuenit: sicut nomẽ fortitudinis, vendicat sibi illa virtus, q̃ circa difficillima firmitatẽ animi seruat, & tẽperãtiæ nomẽ vẽdicat sibi illa virtus, q̃ tẽperat maximas delectationes. Religio aũt, vt s. habitũ ẽ,* est q̃dã virt⁹, p quã aliqs ad Dei seruitium & cultũ aliqd exhibet. Et iõ antonomasice religiosi dñr illi, q se totalr mãcipãt diuino seruitio, quasi holocaustũ Deo offerẽtes. Vñ Greg.* dicit sup Ezechielẽ. Sũt qdã, q nihil sibimet ipsis reseruãt: sed sẽsũ, linguã, vitã, atq; substãtiã, quã pceperũt, oĩpotenti Deo imolãt. In hoc aũt pfectio hois cõsistit, q totalr Deo ihæreat, sicut ex supradictis* patet: & sm hoc religio perfectionis statũ noiat.*

Ad primvm ergo dicẽdm, q exhibere aliqua ad cultũ Dei ẽ d necessitate salutis: sed q aliqs se totalr, & sua diuino cultui deputet, ad pfectionẽ ptinet.

Ad ii dicẽdm, q sicut supradictũ ẽ,* cũ de virtute religionis agerẽ, ad religionẽ ptinẽt ñ solũ oblationes sacrificiorũ, & alia hmõi, q̃ sunt religioni ppria, sed ẽt actus oĩum virtutũ sm q referũtur ad Dei seruitiũ, & honorẽ, efficiunt act⁹ religionis. Et sm hoc, si aliqs totã vitã suã diuino seruitio dputet, tota vita sua ad religionẽ ptinebit: & sm hoc, ex vita religiosa, q̃ ducunt, religiosi dñr qui sunt in statu perfectionis.

Ad iii dicẽdm, q sicut dictũ ẽ,* religio noiat statũ pfectionis ex intẽtione finis. Vñ non oportet, q q̃cũq, ẽ i religione, iã sit pfectus: sed q ad pfectionẽ tẽdat. Vñ sup illud Mat. 19. Si vis pfectus eẽ &c. dicit* Origenes, q ille q mutauit p diuitijs paupertatẽ vt fiat pfectus, nõ in ipso tpe, quo tradidit bona sua pauperibus, fiet oĩno pfectus, sed ex illa die icipiet speculatio Dei adducere eũ ad oẽs virtutes. Et hoc mõ i religione nõ oẽs sunt pfecti, sed qdã incipientes, quidã proficientes.

Hom. 8. in Matth. aliquantulum a me. 10. j.

Ad iiii dicẽdm, q religionis status principalr est institutus ad perfectionem adipiscendã per quædam exercitia, quibus tolluntur impedimenta perfectæ charitatis. Sublatis aũt impedimentis perfectæ charitatis, multo magis excidũtur occasiones peccati, per qd totalr tollitur charitas. Vñ cum ad pœnitentem pertineat cãs peccatorũ excidere, ex cõsequẽti status religionis est cõuenietissimus pœnitẽtiæ locus. Vñ in Decretis 33. † q. 2. ca. Admonere, consulitur cuidam, qui vxorẽ occiderat, vt potius monasteriũ ingrediatur, qd dicit esse melius & leuius, q̃ q pœnitẽtiã publicã agat remanẽdo i sęculo.

33. q. 2. c. Admonere in med.

Articvlvs ii.

Vtrum quilibet religiosus teneatur ad omnia cõsilia.

Ad secvndvm sic pcedi tur. Vr q qlibet religiosus teneatur ad oĩa cõsilia. Quicumq; n. profitetur statum aliquẽ, tenet ad ea quæ illi statui cõueniũt: sed qlibet religiosus profitetur statũ perfectionis. ergo quilibet religiosus tenet ad omnia consilia, quæ ad perfectionis statum pertinent.

¶ Præt. Gre.* dicit super Ezech. q ille qui præsens sęculũ deserit, & agit omnia bona. q̃ valet, quasi iã Aegypto derelicto sacrificiũ pbet i eremo: sed deserere sęculũ, spãliter ptinet ad religiosos. ergo ẽt eorũ ẽ agere oĩa bona q̃ valent: & ita vr q quilibet eorum teneatur ad omnia consilia implenda.

Homi. 20. a medio.

Peter 885

4. di. 1. q. 2. ar. 6. q. 2 ad 3.

F q̃d spectat ad pfectionem. s. formaliter, vel consequenter, uel dispositiue, seu instrũaliter: & post declarata oĩa distinctionis membra, ponendo iuxta singula mẽbra conclusiones. Et iuxta primum ponit duas, negatiuã, & affirmatiuã. Negatiua est, Nõ tenet religiosus hẽre charitatẽ. Affirmatiua est, Tenet religiosus tendere, & opam dare ut hẽat pfectionẽ. Probõ utrũsq;: qa religionis statne ma est ad pfectionẽ. Iuxta sm uero duas similes conclusiones ponit, cũ corollario. Negatiua est, Non tenetur religiosus ad consilia, quæ consequuntur perfectã charitatem. Affirmatiua est. Tenetur religiosus ad hmõi consilia implenda intendat. Probatio utriusque: quia eadem est ratio obligationis ad illa consilia consequentia perfectã charitatem, & obligationis ad pfectã charitatẽ. Sicut eadẽ est rõ generandi substantiã, puta, leonẽ, & ppietates cõsequentes ad illã naturã. Corollarium est. Non peccat religiosus, si prætermittat hmõi cõsilia, sed si ea contemnat. Probatio: quia solus contemnens facit cõtra hmõi obligationem. Iuxta tertiũ similiter membrum duas conclusiones ponit. Negatiua est, Non tenet religiosus ad oĩa consilia disponentia ad perfectionẽ. Affirmatiua est, Tenetur religiosus ad illa determinata cõsilia, q determinate sũt ei taxata sm regulã suæ professionis. Probõ utriusq; ex ppositis eliqa diuersa sumitur consiliorũ ad perfectionẽ. Est & circa hæc dicta dubiũ unũ an cũ in hac litera dr, Tenet religiosus, seu peccat, si ea contemnat, intelligat de vinculo & peccato culpæ mortalis: an de uinculo & peccato indeterminate. Et ẽ rõ dubii, qa cõtẽptus mortale peccatum importare uidet. Et ideo ad ad consilia in regula taxata, non importat peccatum mortale.

¶ Ad hoc dr, q præsens litera loquitur de uinculo & peccato in cõi, & non determinate ad mortale, uel ueniale. Vñ nihil obstat litera, si gratia materiæ modo uerificatur de mortali, modo de ueniali. Inferius autem distinguitur in uenialem & mortalem transgressionem, uel omissionem religiosorum.

¶ In eodem art. 2. in responsione ad sm, dubium occurrit circa id qd in litera dr, tam de perfecta dilectione Dei, q̃ de pfectu in opando omne bonum, qd quis potest operari, p quanto ibi dr, q omnes ad utrumq; perfectum sic tenentur, q prætermittere sine peccato aliquo mõ illũ possint, dũmõ desit cõtẽptus.

SVP. QVEST. CLXXXVI.

IN ar. 2. eiusdem q. 186. pspice q ordinate & breuiter litera pcedat pponendo trimẽbrem distinctionẽ de mõ quo ali-

Est siquidẽ hic duplex dubiũ. Primũ, An oẽs teneant habere intentionẽ proficiẽdi in charitate vsq; ad perfectã charitatẽ, & simul habere intentionẽ faciẽdi oẽ opus bonũ ubi possibile. Secundũ est, An cõtẽnens hmõi intentiones, & executiones, peccet mortaliter. Est aũt primi dubii rõ, qa pro parte affirmatiua sonat litera præsens, dũ dicit, q oẽs aliqualiter ad hoc tenent, & q sine peccato vitaret executio vtriusq; profectus, dummodo desit contemptus. Ex hoc. n. q excipit contẽptũ, ponit requiri intentionẽ. Contemptus. n. intẽtionẽ tollit, & econtra omissio intentionis contẽptũ ponit. Pro parte aũt negatiua est, quia ex hoc nouus laqueus iniicit aĩabus. Multi .n. sunt boni viri, qui nõ intendunt operã dare ut perfectã habeãt charitatem, sed sufficit eis si intendãt seruare pcepta obligãtia ad mortale, iuxta verbum Dñi. Si vis ad vitã ingredi, serua mãdata. Et similiter non intendunt oẽ qd possunt, et iuxta suũ conditionẽ status, bonũ facere. Secũdi aũt dubii rõ est. Nam pro parte affirmatiua est, qa contẽptus ex suo gñe est pctm mortale. Pro negatiua verò, qa hmõi cõtemptus pro tanto in lra ponit pctm, pro quanto per ipsum firmat aĩus contra spũalem profectũ. Sed firmare aĩum contra spũalẽ profectũ non est peccatũ mortale, vt patet de illo qui iurat se nõ mutaturũ aut fideiussurũ amplius. Talis. n. firmat aĩum cõtra spũalẽ profectũ, & tñ nõ peccat mortaliter, vt su. dictũ fuit.

Q. 184. ar. 3

¶ Ad euidẽtiã horum cõsideranda sunt hic tria interuenientia. Primũ est, executio: sm, intentio: tertium contemptus. Et de executione quidẽ tã interiori, q̃ exteriori profectus in hoc, uel illo singulari actu, seu opere occurrente, constat q si omittat, nõ ppea pctm a quolibet omittẽte incurritur, vt clare in litera dr. Vñ non peccat, ẽt venialiter, potens dare eleemosynam, si occurrenti hoĩe pauperi non dat, & sic de aliis: quia ad singulare hoc nulla lege astringitur. De intentione verò, qua quis intendit non proficere in charitate, aut bonis operibus, sed solum præcepta diuina seruare cõi modo, dicendũ est, q hmõi intentio peccatum est: quia firmando quis aĩum contra spiritualem profectum, ponit inquietem in se est, obicem directi Spiritussancto. Non est tñ peccatum mortale: quia infra limites præceptorum cõi rõe seruandorum sistendo, saluatur dilectio Dei super omnia, & intentio progressus ad uitam ęternam,

Ar. præce.

¶ 3 Præt. Si nõ requirit ad statũ perfectionis, q aliquis oĩa cõsilia impleat, sufficiens esse vr, si quędã cõsilia impleat: sed hoc falsum est, qa multi in sęculari vita existẽtes aliqua cõsilia implent, vt patet de his q continẽtiã seruant. ergo vr q quilibet religiosus, q est in statu perfectionis, teneatur ad oĩa, quæ sunt perfectionis: huiusmodi autem autem sunt oĩa consilia.

Sed contra Ad ea q̃ sunt supererogationis, nõ tenet aliqs nisi ex ppria obligatione: sed nõ qlibet religios⁹ obligat se ad oĩa, sed ad aliqua determinata, qdã ad hæc, qdã ad illa. non ergo oẽs tenentur ad oĩa.

Resp. Dicẽdm, q ad perfectionem aliquid ptinet tripliciter. Vno mõ, essentialiter: & sic, sicut s. dictũ est,* ad pfectionem ptinet perfecta obseruãtia pceptorũ charitatis. Alio mõ, ad pfectionẽ pertinet aliqd cõñr: sicut illa q̃ consequunt ex perfectione charitatis, puta, q aliqs maledicenti benedicat, & alia hmõi impleat, q̃ etsi sm pparationẽ aĩi sint in pcepto, vt simpleant qñ necessitas requirit, tñ ex superabundantia charitatis procedit, q ẽt præter necessitatẽ quãq; talia impleant. Tertio modo, pertinet aliquid ad perfectionẽ instrũaliter & dispositiuẽ, sicut paupertas, continẽtia, abstinẽtia, & alia hmõi. Dictũ est aũt* q ipsa perfectio charitatis est finis status religionis. Status aũt religionis est q̃dã disciplina, vel exercitiũ ad perfectionem perueniendi, ad quã quidem aliqui peruenire nituntur exercitiis diuersis: sicut ẽt medicus ad sanandum vti põt diuersis medicamentis. Manifestum est aũt, q ille qui operatur ad finem, non ex necessitate cõuenit, q iam assecutus sit finẽ, sed requiritur q per aliquã viã tendat ad finẽ. Et ideo ille qui statum religionis assumit, non tenetur hẽre perfectam charitatem, sed tenetur ad hoc tẽdere, & operam dare vt hẽat charitatem perfectam. Et eadem rõe non tenet ad hoc, q illa ĩpleat, q̃ ad perfectionẽ charitatis consequuntur. Tenet aũt vt ad ea implenda intendat, cõtra quod facit contemnens, unde non peccat si ea prætermittat, sed si ea contemnat. Silr ẽt non tenetur ad oĩa exercitia, quib. ad perfectionẽ peruenit: sed ad illa quę determinate sunt ei taxata sm regulam, quam professus est.

Ad primvm ergo dicẽdm, q ille qui transit ad religionẽ, nõ profitet se esse perfectum, sed profitet se adhibere studium ad perfectionem consequendam: sicut ẽt qui intrat scholas, non profitet se sciẽtem, sed profitet se studẽtem ad sciam acquirendam. Vnde sicut Aug. dicit 8.* de ciu. Dei. Pythagoras noluit se sapientem profiteri, sed sapięntiæ amatorẽ. Et ideo religiosus nõ est transgressor professionis, si non sit perfectus, sed solum si cõtẽnat ad perfectionẽ tẽdere.

Ad ii dicendum, q sicut diligere Deum ex toto corde tñt oẽs, est tñ aliqua totalitas perfectionis, q̃ sine peccato ptermitti non põt: alia aũt q̃ sine pec-

ac per hoc & perfectissime charitatis tamq̃ finis. Charitas. n. viæ maxime perficitur in ingressu patriæ, & multorum bonorum operum tamquam mediorum necessariorum ad conseruandam charitatem, & eundum ad patriã. De contemptu aũt scito, q ut author in quæst. de veritate q. 25. ar. 5. ad sm, dicit, Non oĩs contemptus facit pctm mortale, sed solũ contemptus Dei. Et ppea si in proposito cõtẽptus interuenit non pceptorũ, sed cõsiliorũ Dei, qui in ipsis contemnitur Deus consilians, sicut contẽnendo pcepta cõtemnit Deus pcipiens: iõ pctm mortale esset ex cõtẽptu cõsiliorũ, cõsilia aut profectũ charitatis omittere. Interuenit aũt talis contemptus, qñ hõ refugit subiici cõsiliis diuinis vt consiliis, & profectui charitatis vegetiori viæ. Contemptus. n. Dei est nolle subiici diuinæ regulæ, quod hic manifeste accideret. Si quis aũt spũalem profectũ & diuina consilia vt posita a Deo ordinata, reueret, sed qa non obligat ad illa, & non sunt necessaria ad salutẽ, non vult illa implere, & nihil curat de illis pro se, talis non contemnit Deũ, potius operum executionem: ac per hoc non peccat mortaliter ex hmõi intentione deliberata, quæ nonnullis contẽptus est, omittendo intentionẽ & executionẽ profectus spũalis, & operũ bonorũ q possit facere. Et per hoc patet solutio vtriusq; dubii.

Concl. 20

¶ Ad obiecta aũt primi dubii rñdẽdo dr, q ex hoc, q in litera non nisi excipit contemptus, tũ a primo non hr q omissio intentionis sit pctm: qa omissio intentionis põt ex alia causa q̃ ex contemptu procedere. Similiter ex hoc q tenent oẽs aliquo mõ habere intentionem proficiendi, s. non ponendo obicem Spũisancto, nõ iniicitur nouus laqueus animabus, vt patet.

Li. 8. cap. 2.

¶ Ad obiecta verò secundi dubii dr q, licet contemptus Dei sit ex suo genere pctm mortale, & hic solus apud theologos vt appellari simpliciter contemptus, cum distinguit peccare ex contemptu contra peccare ex infirmitate, aut ignorantia: cõtemptus tñ sui qui diqualis est contemptus operationis exercendæ) non est ex suo gñe pctm mortale. Et quia contemptus Dei importat non solum contemptũ Dei in se ipso, sed in suis præceptis ac consiliis, legibusq; ac regulis ministrorũ suorũ, qui sunt Ecclesiæ prælati: iõ iuxta hmõi contemptus præsentiã, vel absentiã, peccatum mortale ex contemptu iudicandum vel excusandum est. Ex

eo:

Universidad de Deusto Biblioteca

Q. 184. ar. 2. art 3.

cōsistit q. in litera vnicus est ... contemptus supponit, s. firmitas aīi contra spūalem profectum, non hr q in hoc effectu consistat contemptus, aut contēptus culpa: sed solum q hmōi firmitas continuat contēptum. Cum hoc aūt stat & q contemptus sit pctm mortale, & quod hmōi firmitas, si aliunde q̄ ex contēptu proueniat, nō est peccatū mortale, q̄uis sit peccatum.

SVP. Q. CLXXXVI. ARTIC. III.

IN art. 3. eiusdē. q. in rñsione ad quartū dubiū occurrit circa illud, Bona tpalia impedimēta sunt ad speculationem. Nam bona tpalia moderata, necessaria sunt ad felicitatem speculatiuā. Pauper.n. impeditur à contēplatione, dum oportet eum solicitū esse circa oportuna ad victum.

¶Ad hoc dr, q felicitas speculatiua dupliciter consideratur, vel sm se, vel in tali subiecto, s. hoie. Et si cōsideratur sm se, impeditur & à tpalibus bonis, & ab ipsius hois conditione, quæ eget cibo, potu, somno, quiete, & hmōi. Nam hæc oīa à cōtemplatione abstrahūt alam, vt experimur cōtinuè. Si verò consideratur felicitas contēplatiua, vt est hois, sic bona tpalia sunt necessaria non vt eligenda pp contemplationē directè, sed ut consequentia ex necessitate materię, s. hois. Ad uitā quippe speculantis hois conseruanda eligenda occurrunt tpalia: & ppea quanto pauciora, sufficientia tñ eliguntur, tanto minus contemplatio impeditur.

Perre. p te. 886. Inf. art. 4. corp. & ad primū. Et opusc. 18. c. 7. & 8.

¶ In eadem rñsione ad quartum, collata cum rñsione ad quintum, dubiū occurrit circa illud, Diuitię habitæ per se natæ sunt perfectionem charitatis impedire: quia si natæ sunt per se charitatis perfectionem impedire, ergo cōiter loquendo, in oī hoie natæ sūt charitatis pfectionem impedire. Quod.n. cōuenit p se, conuenit aut omni, aut in pluribus sal

Glos. interlinearis ibid. Gl. interlinealis ibi.

tñ desit cōtēptus, ut sup. dictū est. †ita ēt oēs tā religiosi, q̄ sæculares tenenť aliqualiter facere q cquid boni possunt. Oibus.n. cōiter dr Eccl. 9. quodcumq; pōt manus tua instāter operare. Est tñ aliqsmod° hoc pceptū implēdi, quo pctm vitatur, s. si hō faciat quod pōt, sm q requirit conditio sui status, dūmō contēptus nō adsit agendi meliora, per quē aīus firmaf contra spiritualem profectum.

AD III dicēdū, q quędā cōsilia sunt, q̄ si pręetermitterenť, tota uita hois implicareť negotiis sæcularibus, puta, siquis haberet propriū, uel matrimonio vtereť, aut aliquid hmōi faceret quod ptinet ad essentialia vota religionis: & iō ad oīa talia consilia obseruanda religiosi tenenť. Sunt aūt quædā consilia de qbusdā melioribus particularibus actibus, q̄ prætermitti possunt absq; hoc, q vita hominis sęcularibus actib. implicetť: vñ non oportet q ad omnia talia religiosi teneantur.

ARTICVLVS III.

Vtrum paupertas requiratur ad perfectionem religionis.

AD TERTIVM sic pcedif. Vr q paupertas nō requiraf ad perfectionē religionis. Non vr ad statū perfectionis ptinere illud quod illicite fit: sed q hō oia sua relinquat, vr esse illicitū. Aposto.n 2. ad Cor. 8. dat formā fidelibus eleemosynas faciendi, dicens. Si uoluntas prompta est, sm illud quod habet, accepta est, i. ut necessaria retineatis. & postea subdit: Non.n. vt aliis sit remissio, vobis aūt tribulatio. glo.* i. paupertas. & super ilud 1. ad Tim. 6. Habentes alimenta, & qbus tegamur dicit glos. Et si nihil intulerim°, vel ablaturi simus, nō tñ oino abijcienda sunt hęc tpalia. ergo vr quod uoluntaria paupertas non requiratur ad perfectionem religionis.

¶2 Prçt. Quicūq; se exponit periculo peccat: sed ille q oibus suis relictis, volūtariā paupertatē sectaf, exponit se periculo ēt spūali sm illud Prou. 30. ne forte egestate cōpulsus furer, & piurē nomē Dei mei, & Eccle. 27. pp inopiā multi deliquerūt) & ēt corporali. dr.n. Eccl. 7. Sicut protegit sapiētia, sic ptegit & pecunia. & Phil. dicit i 4.* eth. q vr quædā perditio ipsius hois esse corruptio diuitiarū, qa per has hō uiuit. ergo vr q volūtaria paupertas nō reqraf ad pfectionē religiosę vitę.

Li. 4. ca. 1. pau. a pri. to. 5.

¶3 Pręt. Virtus in medio cōsistit, ut dr in 2. eth. sed ille q oia dimittit per voluntariā paupertate, non vr in medio consistere, sed magis in extremo. ergo nō agit uirtuose: & ita hoc nō pertinet ad uitæ perfectionem.

Li. 2. ca. 6. to. 5.

¶4 Præt. Vltima perfectio hois in beatitudine cōsistit: sed diuitiæ cōferūt ad beatitudinē. dr .n. Eccl. 31. Beatus diues, qui inuētus est sine macula. & Phil. dicit in 1.* ethic. q organice diuitię deseruiūt ad fęlicitatē. ergo uolūtaria paupertas nō reqrit ad perfectionē religionis.

Lib. 1. c. 5. circa fi. & lib. 10. ca. 7. to. 5.

¶5 Præt. Status epōrū est perfectior, q̄ stat° religionis: sed epi possunt ppriū habere, ut supra *habitum est. ergo & religiosi.

Q. præce. ar. 6.

¶6 Præt. Dare eleemosynā est opus maxime Deo acceptū, & sicut Chrys. dicit, medicamētū, quod maxime in pęnitētia operaf: sed paupertas excludit eleemosynarū largitionē. ergo uf q paupertas ad perfectionem religionis non pertineat.

SED CONTRA est, q Greg. dicit 2.* Moral. Sunt nonnulli iustorum, qui ad cōprehendendum culmē perfectionis accincti, dum altiora interius appetunt, exterius cuncta derelinquunt: sed accingi ad cōprehēdendum culmen perfectionis, pprie pertinet ad religiosos, ut dictum est. ergo eis cōpetit ut per uoluntariam paupertatem cuncta exterius derelinquant.

Li. 2. c. 17. declinando ad finem.

RESP. Dicēdum, q sicut supra dictum est, * status religionis est quoddam exercitium, & disciplina, per quam peruenitur ad perfectionem charitatis. Ad quod qdē necessariū est, q aliqs affectū suū totaliter abstrahat à rebus mundanis. Dicit.n. Aug. in 10.* confess. ad Deū loquens. Minus te amat, qui tecū aliquid amat, quod non pp te amat. Vñ in lib. 83. quęst. dicit

Ar. 1. & 2. Ar. præce. Li. 10. ca. 29. a med. tom. 1. In li. 83. q. q. 36. to. 4.

Agu-

tem. Tunc vltra. Natæ sunt pfectionem charitatis impedire in omni hoie cōiter loquendo: ergo non debent regulariter simul stare cū aliquo statu perfectionis in hoie. Probat sequela, qa incōpacta regula est, ut statu aliq̄ pfectionis sit, & non exigat exclusionē impedimentorū pfectionis: at per hoc diuitiæ habitæ cōrariantur statui episcopali.

¶Ad hoc dr, q quia aliud est iudiciū de hoibus cōiter, & aliud de hoibus excellentibus, & hoies qui in epali sunt statu, sunt non qualescumque, sed excellentes in perfectione vtpote aliorū pfectiores: iō licet diuitiæ habitæ natæ sint p se allicere & distrahere hoies cōiter, & p hoc natæ sint impedire perfectionem charitatis cōiter, non tñ tāti sunt, ut allicere possint pfectiores in morad sui amorem. Et ppea habere diuitias, impedimentum est exclusum à statu religiosorum vtpote nondum perfectorū, sed ad perfectionem tendentium. Non est autem impedimentum excludendum à statu episcoporum, vtpote perfectorum. Vñ ad obiectionem in oppositum, negeť, seu distinguať sequela illa. ergo diuitię habitæ non debent simul esse cum aliquo pfectionis statu, s. in de statu pfectionis acquisitiue vera est cū sua pbatione. Sed nihil valet vltima illatio & statu epali, qui non est acquisitiuus ad perfectionem. De statu aūt perfectionis effectiue nihil ualet cū sua pbatione: talem uerò constat esse statū epalem, Patet aūt ex ista hac rñsione ad quintum, doctrinā hāc authoris esse, dum ex duobus capitibus ostendit non exigi ab eporum statu perfectionem paupertatis. Primo, ex excellentia perfectionis, quia scilicet sunt aliorum perfectores. Secundo, quia episcopalis status est etiam gubernatiuus quo ad temporalium administrationem &c.

Aug. q nutrimētū charitatis ē diminutio cupiditatis: pfectio, nulla cupiditas. Ex hoc autē q aliqs res mūdanas possidet, allicif anim° ei° ad earū amorē. Vñ Aug. dicit i epis.* ad Paulinū & Therasiā, q terrena diligunť arcti° adepta, q̄ cōcupita. Nā vñ iuuenis ille tristis discessit, nisi quia magnas diuitias hēbat? Aliud est.n. nolle icorporare q̄ desunt, aliud iā icorporata diuellere. Illa.n. velut extranea repudianť, ista vero velut i mēbra pscindūť. Et Chr. †dicit sup Mat. q appositio diuitiarū maiorē accēdit flāmā, & vehemētior fit cupido. Et ide ē q ad pfectionē charitatis acqrēdā primū fundm ē volūtaria paupertas, vt aliqs absq; pprio viuat, dicēte Dño, Matt. 19. Si vis pfectus eē, vade, & vēde oia q hēs, & da pauperib°, & veni sequere me.

Epist. 44. a med. illius tomo. 2. Homil. 64. in Mat. ante me. to 2. Concl. m.

AD PRIMVM ergo dcdm, q sicut gl.* ibidē subdit, ñ iō subdit Apostol° vt nobis ñ sit tribulatio. i. paupertas, q n meli° eēt: sed ifirmis timet dficere, quos sic dare monet vt egestatē non patianť. Vñ si mr ēt ex gl. alia ñ ē itelligēdū, q ñ liceat oīa tpalia abijcere, sed q non ex necessitate reqrif. Vñ & Ambros. dicit i 1.* de off. Dñs nō vult. s. ex necessitate pcepti, simul effūdi opes, sed dispēsari, nisi forte vt Helisę° boues suos occidit, & pauit pauperes ex eo qd habuit, vt nulla cura teneref domestica.

Gl. interlinearis ibi. Li. 1. c. 30. ante med. tom. 1.

AD II dicēdū, q ille q oia sua dimittit pp Christū, ñ exponit se piculo neq; spirituali, neq; corpali. Spale.n. priculū ex paupertate puenit, qñ ñ est volūtaria: qa ex affectu aggregādi pecunias, quē patiunť illi, q inuolūtarie sūt pauperes, icidit hō i multa peccata, sm illud 1. ad Timoth. vlt. Qui volūt diuites fieri, incidūt in tētationē, & in laqueū diaboli. Iste aūt affectus deponif ab his, q volūtariā paupertatē sequunť. Magis autē dñatur in his, q diuitias possidēt, vt ex supradictis* patet. Corporale ēt piculū nō imminet illis, q intētione sequēdi Christū oia sua relinquūt, diuinæ puidētiæ se cōmittentes. Vñ Aug. dicit in lib.* de sermone Dñi in mōte. Quærētibus regnū Dei, & iustitiam eius, ñ dēt subesse solicitudo, ne necessaria desint.

In cor. art. Li. 2. c. 25. paulo a principio. to. 4.

AD III dcdm, q mediū virtutis sm Philos. in 2.* Ethic. accipif sm rōnē rectā, ñ sm quātitatē rei. Et iō qcqd pōt fieri sm rōnē rectā, nō est vitiosū ex magnitudine quātitatis, sed magis virtuosū. Esset aūt pter rōnē rectā, si qs oīa sua cōsumeret p intēperantiā, vel absq; vtilitate. Est autē sm rōnē rectā, q aliqs diuitias abijciat ut cōtēplationi sapiētię uacet, qd ēt philosophi qdā leguntr fecisse. Dicit.n. Hier † in epistola ad Paulinū. Crates ille Theban°, hō quōdā ditissimus, cū ad philosophādū Athenas pergeret, magnū auri pōdus abiecit, nec putauit se posse simul diuitias & uirtutes possidere. Vñ multo magis sm rōnē rectam est, ut homo omnia sua relinquat ad hoc, q Christū perfecte sequatur. Vnde Hiero. dicit* in epistola ad Rusticum monachū, Christum nudū nudus sequere.

Lib. 2. c. 6. tomo 5. Non remote a princ. epistolę quæ incipit Bonus hō to. 1. De viuendi forma in fi. to. 1.

AD IIII dcdm, q duplex est beatitudo, siue felicitas. Vna qdē pfecta, quā expectamus i futura uita: alia uero imperfecta, sm quā aliq dñr in hac uita beati. Vitæ aūt psentis felicitas est duplex. Vna qdē sm uitā actiuā: alia uero sm uitā cōtēplatiuā, ut patet p Philosophū in 10.* Ethic. Ad felicitatē aūt uitæ actiuę, q̄ cōsistit in exterioribus opationibus, instrūtr diuitiæ coadiuuāt: quia ut Phil. dicit in 10.† Ethic. multa opamur p amicos, & p diuitias, & p ciuilē potētiā, sicut per q̄dā organa. Ad felicitatē aūt cōtēplatiuæ uitæ non multū opanť, sed magis impediūt, inquātū sua solicitudine ipediūt ai quietē, q̄ maxime necessaria est cōtēplāti. Et hoc est q† Phil. dicit i 10.† Ethic. q ad actiones multis opus est: speculāti uero nullo taliū s. exteriorū bonorū ad operatiōnē necessitas, sed impedimēta sunt ad speculationē. Ad futurā uero beatitudinē ordinaf quis p charitatē. Et qa uolūtaria paupertas est efficax exercitiū pueniēdi ad pfectā charitatē, iō multū ualet ad cęlestē beatitudinē cōsequendā. Vñ & Dñs Matth. 19. dicit. Vade, & uēde oia q hēs, & da pauperibus, & hēbis thesaurū in cælo. Diuitiæ aūt habitæ per se quidē natę sunt pfectionē charitatis ipedire, principlr alliciendo aīum, & distrahēdo. Vñ dr Matth. 13. q solicitudo sæculi, & fallacia diuitiarū suffocāt uerbū Dei: qa ut Greg.* dicit, dū bonū desideriū ad cor intrare nō sinūt, quasi aditū flatus uitalis uetāt: & iō difficile est charitatē inter diuitias cōseruare. Vñ Dñs dicit Matth. 19. q diues difficile intrabit in regnū cęlorū. Qd quidē itelligēdū est de eo, qui actu hēt diuitias: nā de eo q affectū in diuitijs ponit, dicit hoc esse ipossibile sm expositionē Chrys.* cū subdit. Facilius est camelū p foramē acus trāsire, q̄ diuitē intrare in regnū cęlorū. Et iō nō simplr diues dr eē beatus, sed q inuētus est sine macula, & post aurū ñ abijt, & hoc iō, qa rē difficilē fecit. Vñ subdif. Quis ē hic, & laudabim° eū? fecit.n. mirabilia i uita sua, ut. s. iter diuitias posit°, diuitias ñ amaret.

Li. 10. c. 7. & 8. tom. 5. Li. 10. ca. 7. & 8. to. 5. Li. 10. c. 8. inter med. & prin. tomo 5. Homil. 15. in Euang. in med. Homil. 64. in Mat. ante me. tomo 2.

AD V dcdm, q status epalis nō ordinaf ad pfectionē adipiscēdā, sed potius ut ex pfectionē quā qs hēt, alios gubernet ñ solū ministrādo spūalia, sed ēt tpalia: qd ptinet ad uitā actiuā, i qua multa opanda occurrūt instrūtr per diuitias, ut dictū est. *Et iō ab epis, qui profitenť gubernationē gregis Christi, ñ exigif ut pprio carēāt, sicut à religiosis, qui pfitenť disciplinā perfectionis acquirendæ.

In solu. ad 4. arg. pc.

AD VI dcdm, q abrenuntiatio propriarū diuitiarū cōparatur ad eleemosynarū largitionē, sicut uniuersale ad particulare, & holocaustū ad sacrificiū. Vñ Greg.* dicit super Ezec. q illi qui ex possessis rebus subsidia egētibus ministrāt, i bonis q̄ faciūt, sacrificiū offerūt: quia aliquid Deo imolāt, & aliqd sibi reseruāt. Qui uero nihil sibi reseruāt, offerūt holocaustū, q ē maius sacrificio. Vñ ēt Hier. * cōtra Vigilātiū dicit. Qd autē asseris eos melius facere, q utunť reb° suis, & paulatim fructus possessionū pauperibus diuidūt, ñ a me eis, sed a Deo rñdetur, Si uis pfectus esse &c. Et postea subdit. Iste, quē tu laudas, secūdus & terti° gradus ē, quē & nos recipimus, dūmō sciamus prima secundis, & tertijs pferēda. Et iō ad excludendū errorē Vigilātij dr in lib. de Eccle.* dogmatibus. Bonū est facultates cū dispensatione pauperibus erogare, melius est p intētione sequendi Dñm insimul donare, & absolutū in solitudine egere cū Christo.

Homil. 20. inter med. & fi. illius. Nō multū remote a fi. incipit hęc epistola. Multa. in orbe num fiia. to. 3. Ca. 71. hē hic liber inter opera. Aug. to. 3.

¶Super

Universidad de Deusto Biblioteca

Parte 3. to. 887 Supr. q. 88. ar. 11. cor. & Et opu. 18. ca. 9. & opus. 19. c. 1. Et in pro lib. cap. 10.

SVP. Q. CLXXXVI.
ART. IIII.

IN arti. 4. eiusdẽ q. 86. dubiũ occurrit in rñsione ad primũ circa illud, Dñs assũpsit ad pfectionis statũ etiã illos quos inuenit matrimonio iunctos, an sit sermo de statu religionis, an de statu epali. Si de statu religionis, falsa est ergo conclusio principalis in hoc articulo. s. Votũ cõtinentię requiritur ad statũ perfectionis religionis. Si de statu epali, ergo nulla est differentia inter votũ paupertatis & castitatis, quæ in litera assignatur, cum epalis status neutrũ votum exigat.

¶Ad hoc dr, q quia apostoli vocati sunt ordine quodã ad vtrũque statũ, primo religionis, dum discipuli constituti sunt, dicente Petro, Ecce nos reliquimus oĩa, & secuti sumus te: deinde epatus, dũ Apostoli cõstituti sunt (quis hoc non fuerit confirmatum, nisi post resurrectionem Dñi, dicente domino Petro, Pasce oues meas, & p ipsũ cæteri ordinati sunt episcopi) iõ verba literæ huius de vtroq; statu indistincte loquũtur. Verũ q Dñs aliquẽ exegerit votum. s. paupertatis in statu pfectionis religiosę, ad ipsã religionis naturã cõmendandam & obseruandã spectat. Qđ aũt votũ castitatis nõ exegerit, nõ ad statũ, sed ad pfectionis excellentiã, q ipse discipulis cõmisit, spectat. Sicut.n. diuitiarũ ppietas pfectorũ aĩos nõ allicit, aut distrahit, vt de Abrahã apparet: ita matrimonij vsus perfectorum aĩos nõ deijcit, vt de eodẽ, & patribus pfectis in hac litera in responsione ad sm patet. Et ppea episcopalis status qui perfectiuus est, neutrũ votũ, religiosus aũt q tendentiũ ad pfectionẽ est, vtrumq; exigit.

Li. 3. c. 11.

Li. 1. ca. 10. ante med. som. 1.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum perpetua cõtinentia requiratur ad perfectionem religionis.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr q perpetua continentia non requiratur ad perfectionẽ religionis. Omnis.n. vitæ christianæ pfectio ab apostolis Christi[h] cępit: sed Apostoli continentiam non videntur seruasse, vt patet de Petro, qui socrum legitur habuisse, Matth. 8. ergo videtur q ad perfectionem religionis non requiratur perpetua continẽtia.

¶2 Præt. primũ pfectionis exẽplar nobis in Abrahã ostenditur, cui Dñs dixit Gen. 17. Ambula corã me, & esto pfectus: sed exẽplatũ[h] non oportet q excedat exemplar.[h] ergo non requiritur ad perfectionem religionis perpetua continẽtia.

¶3 Pręt. Illud qđ requirit ad pfectionẽ religionis, in oi[h] religione inuenitur: sunt aũt aliq religiosi, qui vxoribus vtũtur. non ergo religionis perfectio exigit perpetuam continentiã.

SED CONTRA est, qđ Apostolus 2. ad Corin. 7. dicit. Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem nostram in timore Dei: sed munditia carnis & spiritus conseruatur per continentiam. dr.n. 1. Corinth. 7. Mulier innupta, & virgo cogitat quæ Domini sunt, vt sit sancta spiritu & corpore. ergo perfectio religionis requirit continentiam.

RESP. Dicendum, q ad statũ religionis requiritur abstractio eorũ, p quæ homo impeditur, ne feratur totaliter in Dei seruitiũ. Vsus aũt carnalis copulæ retrahit aĩum ne totaliter feratur in Dei seruitiũ, dupl'r. Vno mõ pp vehementiã delectationis, ex cuius frequẽti experiẽtia augeť cõcupiscentia, vt etiã Philos. dicit in 3.* ethic. Et inde est, q vsus venereorũ retrahit animum ab illa perfecta intentione tendẽdi in Deum. Et hoc est quod Aug. dicit in 1.* soliloquiorũ: Nihil esse sentio qđ magis ex arce deijciat animũ virilẽ, q blandimenta feminæ, corporũq; ille cõtactus, sine quo vxor haberi non põt. Alio mõ, propter solicitudinẽ, quã ingerit hoi de gubernatione vxoris, filiorũ, & rerũ

F tpaliũ quæ ad eorũ sustentationem sufficiãt. Vnde Apostolus dicit, q qui sine uxore est, solicitus est quæ sunt Dñi, qũo placeat Deo qui aũt cũ uxore est, solicitus est quæ sunt mundi, & qũo placeat vxori. Et iõ[m] continentia perpetua requirit ad perfectionẽ religionis, sicut uolũtaria paupertas. Vñ sicut dãnatus est Vigilãtius, q adæquauit diuitias paupertati: ita dãnatus est Iouinianus, q adæquauit matrimonium uirginitati. Concil.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q pfectio nõ solũ paupertatis, sed ẽt cõtinẽtię introducta est p Chrum G qui dicit Matt. 19. Sũt eunuchi qui castrauerũt seipsos p p regnũ cęlorũ. & postea subdit, Qui põt capere, capiat. Et ne alicui spes pueniẽdi ad pfectionẽ tolleretur, assumpsit ad perfectionis statũ ẽt illos, quos iuenit matrimonio iũctos. Nõ ãt poterat absq; iniuria fieri, q uiri uxores desererent, sicut absq; iniuria fiebat, q oẽs diuitias derelinquerẽt. Et iõ Petrũ, quẽ inuenit matrimonio iũctũ, nõ separauit ab uxore, Ioannem tamen uolentem nubere, ã nuptiis reuocauit.

AD II dicẽdum, q sicut Aug. dicit in lib.* de bono coniugali. Melior est castitas cęlibũ, q castitas nu- Cap. 21. inter prin. & med. to. 6
H ptiarũ, quarũ Abrahã habebat unã ĩ usu, ambas in habitu, caste quippe cõiugaliter uixit. Esse ãt cast[a] sine cõiugio potuit, sđ tũc ñ oportuit. Nec tñ qa antiq patres pfectionẽ aĩæ simul cũ diuitiis & matrimonio habuerũt, quod ad magnitudinẽ uirtutis ptinebat pp hoc ĩfirmiores quiq; ñ dẽnt psumere se tãtæ eẽ uirtutis, ut cũ diuitiis & matrimonio posśit ad pfectionẽ puenire, sicut nec aliqs psumit hostes ĩermis iuadere: qã Sãsõ cũ mãdibulla asini multos hostiũ pemit. Nã illi pres, si tps fuisset[d] cõtinẽtię & pauptatis seruãdę studiosi[*] hoc ĩplesśẽt. 2. respon. D. 1

AD III dicẽdum, q illi modi uiuẽdi, sm quos hoies
I mrimonio utunť, nõ sũt simpl'r & absolute loquẽdo, religiones, sed sm qd, inquãtũ. s. in aliquo participãt quædã, quæ ad statum religionis pertinẽt.

ARTICVLVS V.

Vtrum obediẽntia pertineat ad perfectionem religionis.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr q obediẽtia nõ ptineat ad pfectionẽ religionis. Illa.n. uĩr ad pfectionẽ religionis ptinere, q sũt supererogationis, ad q ñ oẽs tenenť: sđ ad o-
K bediẽdũ platis suis oẽs tenenť, sm illud Apři ad Heb. ult. Obedite ppositis uris, & subiacete eis. ergo vr q obediẽtia ñ ptineat ad perfectionẽ religionis.

¶2 Pręt. Obedientia ptinere vr pprie ad eos, q debẽt regi sẽsu alieno,[h] qđ est discretorũ: sed Apostolus dicit ad Heb. 5. q p fectorũ est solidus cibus, qui p consuetudine exercitatos habent sensus discretionem boni & mali. ergo vr q obedientia nõ ptineat ad statũ perfectorũ.

SVP. Q. CLXXXVI.
ARTIC. V.

Parte 3. 888 Op. 18. c. 1. Et opu. 19 cap. 1.

IN art. 5. eiusdem q. nota, q obedientia, sicut & alia duo vota, in quibus religio consistit, nõ sunt de ratione perfectionis, aut status pfectionis absolutæ, sed de ratione perfectionis religiosæ, & status pfectionis religiosorũ. Nam episcopalis status perfectionis stat[*] est, & perfectior statu religioso, & nullum trium votorum exigit, vt patet in episcopis antiquis, & nunc orientalis ecclesiæ, quo ad votum castitatis, & vniuersaliter quo ad votum paupertatis, & in Romano Pontifice quo ad votum obedientiæ. Et in litera ratio assignatur, qa ad impfectionis statũ spectat indigẽtia directionis ab alio.

¶In eo. ar. in rñsione ad primũ, nota illud, Et cõparať obedientia ista ad illã, sicut uniuersale ad particulare. Hic.n. habes, q religiosus ex uoto obedientiæ teneť obedire prælato nõ solũ in his q religioni ppria sunt, sed i cõibus, hoc est, in his q sunt d' necessitate salutis & eadẽ rõe sub uoto castitatis cõi unde cadit ñ solũ abstinere ã coniugio, sed ab oi violatione castitatis, puta adulterio, incestu &c. Et similiter sub eorũ paupertatis uoto cadit nõ solũ carere ppriis bonis, sed nõ accipere alienarũ q. religiosus q cõtra supetioria pceptũ fornicationẽ, & furtũ cõmittit nõ solũ contra diuina agit pręcepta, sđ contra sua uota. Et iõ est, qa professio religiosi se hẽt ad sæcularia ũicola, sicut vniuersale ad particularia, ut in litera dicit.

Q. 104. ar. 1.

¶ In rñsione ad sm eiusdẽ articuli, distinguere memento inter statũ & personas religionis. & sic pspicies, q status ipse religionis obedientiã exigit ducẽ ad pfectionem, quia status exercitãtiũ & discentiũ magistro directoreq; eget. Personæ ãt religiosæ nũque in tantũ pfectionis culmẽ, puenerũt, vt ñ egeant duce, sed p internos habitus seipsos optime regãt delectabiliter. Verũ qa psonæ istę ex obediẽtia statui religioso cõueniente conseruanť, iõ ã nulla religiosa psona dissonat, q obedientia religionis est comes.

Ar. 4. & 5 huius q.

¶In rñsione ad tertiũ eiusdẽ articuli, vide hinc q papa eximẽdo aliquẽ religiosum ab obediẽtia sui plati, ñ dispensat in uoto obedientiæ, nõ solũ ea rõe q liberatus ab obedientia sui plati fit tunc p accidens. s. tollendo ã plato põtem sup illũ, quos eximere dr: sed & ea rõe, qa votum obedientiæ principaliter fit sibi, ut hic dicitur ex Dionysio. Et ppterea ñ consueuit papa dispensationis ab

7. quæst. 1. c. Hoc nequaquam. Concil.

¶3 Præ. Si obedientia reqreret A ad pfectionẽ religionis oporteret q oib. religiosis conueniret:[h] non ãt oib. conuenit, sunt .n. quidã religiosi solitariã uitã agentes, q nõ hñt superiores qb. obediant: plati ẽt religionũ ad obedientiã nõ videnť teneri. ergo obedientia nõ vr pertinere ad religionis perfectionẽ.

¶4 Præt. Si uotũ obedientiæ ad religionẽ reqreret, consequẽs esset q religiosi tenerenť platis B suis[h] in oib. obedire, sicut & p uotũ continentiæ tenenť ab oĩbus venereis abstinere: sed nõ tenenť platis suis obedire in oĩbus, ut supra habitũ est,* cũ de virtute obedientiæ ageret. ergo uotũ obedientiæ non requiritur ad religionem.

¶5 Pręt. Illa seruitia sunt Deo maxime accepta, q liberaliter & nõ ex[h] necessitate fiunt, sm C illud 2. ad Cor. 9. Non ex tristitia, aut ex necessitate: sed illa q fiunt ex obedientia, fiunt ex necessitate pcepti, ergo laudabilius fiunt bona opera, q qs propria spõte facit, votũ ergo obediẽtiæ ñ cõpetit religioni p quã hoies q rũt ad meliora puenire.

SED CONTRA Perfectio religionis maxime cõsistit ĩ imitatione Chři, sm illud Mat. 19. Si uis pfect[*] eẽ &c. seqre me: sđ D in Chřo maxime cõmẽdať obedientia, sm illud ad Phil. 2. Factus est obediẽs vsq; ad mortẽ. ergo vř q obedientia pertineat ad perfectionem religionis.

RESP. Dicẽdum, q sicut supra dictũ est*, status religionis ẽ q dã disciplina, uel exercitiũ tendendi in pfectionẽ. Quicunq; ãt instruunť, uel exercitanť ut perueniant ad aliquẽ finẽ, oportet q directionẽ alicuius sequã- E tur, sm cuius arbitrium instruãtur, uel exercitenť ut pueniant ad aliquẽ finẽ, quasi discipuli sub magistro. Et iõ oportet q religiosi in his q ptinent ad religiosam vitã, alicuius instructioni & imperio subdanť. Vñ & 7.* q. 1. dr. Monachorũ uita subiectionis hẽt uerbũ & disciplinatus. Imperio ãt & alterius instructioni subijcit hõ p obediẽtiã: & iõ *obedientia reqrit ad religionis perfectionẽ.*

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q obedire platis in his quę pertinent ad necessitatẽ uirtutis nõ est supererogationis, sed oibus cõe: sed obedire in his q pertinent ad exercitiũ perfectionis, pertinet proprie ad religiosos: & cõparať ista obedientia ad aliã sicut vřle ad particulare. Illi.n. qui in sęculo viuũt, aliqd sibi retinent, & aliqd Deo largiunť: & sm hoc obedientiæ platorũ subdunť. Illi vero, qui viuunt in religione, totaliter se & sua tribuunt Deo, ut ex supradictis* patet: unde obedientia eorum est vniuersalis.

AD II dicẽdum, q sicut Philo. dicit in 2.* Eth. hoĩes exercitantes se in operibus, perueniunt ad aliquos habitus, quos cũ acqsierint, eosdẽ act[*] maxime pñt operari. Sic ergo obediẽdo, illi q nõ sunt ad perfectionem adepti, ad perfectionẽ perueniũt. Illi ãtq iã sũt perfectionẽ adepti maxime prõpti sunt ad obediendũ, nõ quasi indigentes dirigi ad perfectionẽ acqrendã, sed quasi ex hoc se cõseruantes in eo, ad q pfectionem ptinet.

AD III dicẽdum, q subiectio religiosorũ pricipl'r attẽdiť ad ẽpos, qui cõparanť ad eos sicut perfectores ad perfectos, ut patet per Dion. 6.* c. eccl. hie. Vbi ẽt dicit, q monachorum ordo, pontificũ cõsumatiuis virtutibus mancipať, & diuinis eorũ illuminationib. edoceť. Vñ ab ẽporum obedientia nec eremitę, nec ẽt prelati religionũ excusanť. Et si a diœcesanis ẽps totaliter, uel ex parte sunt exempti, obliganť tñ ad obediendũ summo Pontifici: non solũ in his quę sunt cõmunia aliis, sed ẽt in his quæ specialiter pertinent ad disciplinam religiõis.

AD IIII dicẽdum, q votũ obedientiæ ad religionẽ pertinẽs, se extẽdit ad dispositionẽ toti[*] humanæ vitæ: & sm hoc votũ obedientiæ hẽt quandã vřitatem, licet non se extendat ad omnes particulares actus quorũ quidã ad religionem nõ pertinent, quia non sunt de reb. ptinentib. ad dilectiõem Dei & pximi: sicut cõfricatio barbę, vł leuatio festucę de terra, & si

mine in huiõi uti, sicut vtereť si in uoto castitatis dispensaret, sed simpliciter ť ut sua pñte, ch' expedit id fieri. Nec obstat q religiosi in pfessioẽ sua exprimũt se pmittere obediẽtiã proprio capiti suę religionis, tñ qa hoc intelligiť salua capitis Ecclesiæ pñte ac obedientia: tum qa hoc intelligitur suo gradu, ita q quia caput religionis est sub capite Ecclesiæ, promittendo obedientiam capiti subordinato, intelligitur pmittere obedientiã principaliter capiti vniuersali, cui illud particulare caput subordinatur. Ar. 1. ad 6.

Li. 2. ca. 1. & 3. lo. 3.

¶In rñsione ad quartum aduerte, q cum dr, Act[*] indifferentes continent sub uoto obedientię est sermo formalis, hoc est, stante indifferentia actus Nã si cõiungatur in aliquo casu actum ita se indifferentem esse vtilẽ ad aliqd eorũ q ad religionẽ spectãt, tunc non sũt indifferentes, sed vtiles, & cadũt sub uoto obedientiæ ac pcepto superiorũ. Verbi grã si festuca in terra iacẽs leuanda præcipitur, qa opportuna est ad ægri seruitium.

¶In rñsione ad quintũ circa illud, Ex hoc ipso ea q faciunt, sunt Deo magis accepta, dubiũ occurrit, an religiosus pl[*] mereať faciendo ea q magis sibi displicet, q faciendo q ñ displicet. Et est dubiũ, qa hic apparet patrassimamina vera. s. q pl[*] mereať faciendo illa q sibi displicent. In oppositũ ãt est, q nõ est deterioris conditiõis, cui nihil operis religiosi sua se displicet, q is cui displicet aliquid eorum: esset autem deterioris conditionis, si is cui displicet plus meretur apud Deum illa met faciẽdo.

Ca. 6. eccl. hierã. pa. 1. a med.

¶Ad hoc dr, q quia hoc q est opus aliqđ displicere, tam se vni religioso & ñ alii, ñ prouenit ex magnitudine operis, sed ex dissonantia ad affectum illius & non illius, & hinc fit, ut huic tale opus redda-

...m difficile, illi ãt nõ fit difficile: nõ hmôi difficultas nõ auget meritum, quã difficultas, quæ se tenet ex parte operantis nõ auget meritũ, sed est signũ imperfectionis affectꝰ. Et ppea simpliciter loquẽdo, nõ magis meretur religiosꝰ operans ea quæ sibi sẽ illi displicent, q̃ aliqs religiosus operans illamet sine illa displicentia. Pôt tñ hmôi displicentia, & difficultatis superatio maioris charitatis esse effectus & signum, dũ iste ex charitate qua superat hmôi difficultatem, delectabiliꝰ operatur ista met opera, quàm alius sine displicentia illamet operatur.

¶Ad obiectionem in oppositum dr̃, ꝙ author non dicit maiꝰ meritũ ex displicẽtia & sua difficultate, sꝫ ex priori uoto, quo suã uoluntatẽ ad hoc necessitauit ex obediẽtia agenda. Per hoc enim magis placent isti Deo sic operando, q̃ illi qui sine obedientiæ iugo eadem delectabiliter operant̃. Et hoc intendit author, ut patet ex Sarabaitis subiũctis.

In collatione 18. ca.7. parũ a princip.

milia, q̃ nõ cadũt sub voto, sꝫ sub obediẽtia. Quidã vero etiã contrariant̃ religioni. Nec ẽ simile de voto cõtinẽtiæ, ꝑ quã excludunt̃ actus omnino perfectioni religionis contrarii.

AD V dicendũ, ꝙ necessitas coactionis facit inuoluntarium, et iõ excludit rõem laudis & meriti: sed necessitas cõsequẽs obedientiã nõ est necessitas coactionis, sed liberę volũtatis, in quantũ hõ vult obedire, licet forte nõ uellet id ꝙ mãdat̃, sm̃ se cõsideratũ iplere. Et iõ quia necessitati aliqua faciẽdi q̃ sm̃ se nõ placent, ꝑ votũ obedientię hõ se subiicit ꝑꝑ Deum, ex ipso ea q̃ facit, sunt Deo magis accepta, ẽt si sint minora; quia nihil maius pt̃ hõ Deo dare, q̃ ꝙ propriã voluntatem ꝑꝑ ipsum voluntati alterius subiiciat. Vñ in collationibus * Patrum dr̃, deterrimũ genus monachorũ esse Sarabaitas, quia suas necessitates curãtes, absoluti a seniorũ iugo hñt libertatẽ agendi qd libitũ fuerit, & tamẽ magis q̃ hi qui in cœnobiis degent, in operibus diebus ac noctibus consumuntur.

ARTICVLVS VI.

Vtrũ requiratur ad perfectionẽ religionis, ꝙ paupertas, continentia, & obedientia, cadant sub uoto.

Petr.a

SVP. Q. CLXXXVI. ART. VI.

Petr.3.cont.c.130.

8F9 i.2.q.10. a.3.co. Et 3.con.ca. 130. Et in p.18. ca. 11.& 15. Et op. 19. c.1.

IN ar.6. eiusdem q. in responsione ad primum, attende ꝙ quia nõ explicite habet, quòd a domino Iesu Christo institutũ sit uotum obligatio in religionis progressu: ideo author ex firmitate & imobilitate sequẽdi Christũ uotũ ostẽdit esse essentiale religiosæ perfectionis statũ assumẽtibꝰ. Nã uouere nihil aliud est, q̃ immobilitare animum ne possit retrogredi.

AD SEXTVM sic pcedit̃. Vr̃ ꝙ nõ requirat̃ ad perfectionem religionis, ꝙ p̄dicta tria. s. paupertas, cõtinentia, & obedientia cadãt sub uoto. Disciplina. n. pfectionis assumendæ ex traditiõe Dñi, ẽ accepta: sed Dñs dãs formã pfectionis Mat. 19. dicit Si uis pfectus esse uade, & uende oia q̃ habes, & da pauperibus, nulla mentione facta de uoto. ergo videt̃ quòd uotum non requirat̃ ad disciplinam religionis.

Li.1.c.14. in princ. to.6.

¶2 Præt. Votũ cõsistit in quadã ꝓmissione Deo facta Vnde Eccl. 5. cũ dixisset Sapiens, Si qd vouisti Deo, ne moreris reddere: statim subdit, Displicet. n. ei infidelis & stulta ꝓmissio, sed ubi est exhibitio rei, nõ req̃rit̃ promissio. ergo sufficit ad perfectionem religionis, quòd aliquis seruet paupertatem, continentiam, & obedientiam, absque uoto.

¶3 Præt Aug.* dicit ad Pollẽtiũ de adulterinis cõiugiis. Ea sunt in nr̃is officiis gratiora, q̃ cũ liceret nobis etiam non impendere, tamen causa dilectionis impendimus: sed ea quę sunt sine voto, licet non impendere, quod non licet de his q̃ fiunt cum uoto. ergo ur̃ gratius esse Deo, si qs paupertatem, continentiã, & obedientiã absq; uoto obseruaret. nõ ergo uotũ req̃rit̃ ad pfectionẽ religionis.

SED CONTRA est, ꝙ in veteri lege Nazaræi cũ uoto sãctificabant̃, sm̃ illud Nu.6. Vir, siue mulier, cum fecerint uotum ut sanctificarent̃, & se uoluerint Dño consecrare &c. Per eos ãt significant̃ illi qui ad perfectionis summã pertingunt, vt dicit gl. Greg. ibid. ergo uotũ requirit̃ ad statũ pfectionis.

RESP. Dicendũ, ꝙ ad religiosos pertinet ꝙ sint in statu pfectionis, sicut ex supradictis * patet. Ad statũ ãt pfectionis req̃rit̃ oblo ad ea q̃ sũt pfectiõis, q̃ quidem Deo fit per votum. Manifestum est * ãt ex pmissis, ꝙ ad perfectionem chr̃ianæ vitæ pertinet paupertas, continentia, & obedientia: & iõ [m] religionis status requirit, vt ad hæc tria aliquis voto obliget̃ [n]. Vnde Greg.* dicit super Ezech. Cũ qs oẽ quod hẽt, oẽ quod viuit, oẽ quod sapit, opĩ. Deo vouerit, holocaustum est: quod quidem pertinere postea dicit ad eos, qui præsens sc̃lm deserunt.

q.174.ar.5.

Ar.3.4.& 5.

Concl. m

Homi.10. inter mediũ & finem.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ad perfectionẽ vitæ Dñs pertinere dixit, ꝙ aliquis eum sequat̃ non qualitercunque, sed ut ulterius retro non abiret. Vñ & ipse dicit Lucę 9. Nemo mittens manum ad aratrũ, & respiciens retro, aptus est regno Dei. Et q̃uis quidã de discipulis eius retrorsũ abierint, tñ Petrus loco aliorum Dño interroganti, nunquid & uos uultis abire, rñdit. Dñe, ad quẽ ibimus? Vñ & Aug. dicit in lib.* de consen. euang. ꝙ sicut Matthæus & Marcus narrant, Petrus & Andreas, nõ subductis ad terram nauib. tanq cã redeũdi, secuti sunt eũ, sed tanq̃ iubentem ut sequerentur. Hæc ãt immobilitas sequelæ Chr̃i firmat̃ per uotũ: & ideo uotum requiritur ad perfectionem religionis.

Li.2.c.17. in fi. to.4.

AD II dicendũ, ꝙ perfectio religionis, requirit, sicut Gre.* dicit, ut aliquis oẽ quod uouit Deo, exhibeat: sed homo non potest totam uitam suam Deo actu exhibere, quia non est tota simul, sed successiue agitur. Vñ nõ aliter homo pt̃ totam uitam suam Deo exhibere, nisi per uoti obligationem.

Homi.10. in Eze. inter mediũ & fin.

AD III dicendũ, ꝙ inter alia quæ licet nobis nõ impendere, est ẽt propria libertas, quem homo cæteris reb. chariorem habet. Vnde cum aliquis propria sponte uoto sibi adimit libertatem abstinendi ab his quæ ad Dei seruitium pertinẽt, hoc fit Deo acceptissimum. Vnde Aug. dicit in epist.* ad Arm. & Paulinam. Non te uouisse pæniteat, immo gaude iam tibi non licere, quod cum tuo detrimento licuisset. Fœlix necessitas, quæ in meliora cõpellit.

Epi.45. nõ multũ remote à fine, to.2.

ARTICVLVS VII.

Vtrum conuenienter dicatur, in his tribus uotis consistere religionis perfectionem.

SVP. Q. CLXXXVI. ARTIC. VII.

Petr.a 89

Inf.q.188 ar.1.ad 2. & ar. 2. ad 1. Et vir.q. 1.ar.1.12. ad.5. Et opus.18.ca. 15.& opu. 19.c.1.

IN ar.7. eiusdem q. nota quòd status religionis habet ut terminum à quo, secularem uitam, & ut terminum ad quem, perfectionẽ charitatis. Et propterea est & quies respectu solicitudinis sęcularis, & exercitium ac disciplinalis motus ad pfectionẽ charitatis. Et inter hæc duo. s. quietem a solicitudine sęculari, & motum ad pfectionem, mediat immobilitas aĩ, qua firmat̃ religiosus in hoc statu. Et qa immobilitas ista fit oblatione sui, & suorũ omnium ad Deũ: iõ ẽt holocaustũ uocat̃. in quo ex uniuersalitate oblationis cõcludit̃ consistere in trib. uotis religionum: sicut ex uniuersali qte intellectus practici circa sęcularia, cuius actus est solicitudo, idem concluditur. Et ex mundicia affectiuæ partis, quæ cõprehẽdit appetitum intellectiuum, & sensitiuum idem concluditur.

¶In rñsione ad tertium, nota ꝙ obediẽtiæ uotum habet duplicem mãm. s. propriam, ac ꝓpinquã: & hæc integratur ex actionibus humanis, vt actiones distinguuntur contra passiones. Alia est cõis & remota & hæc integratur ex passionibus cõcupiscentiæ carnis, & cupiditatis tpalium bonorum. Hæc eñ, quia cadunt & sub voto castitatis, & paupertatis, & ẽt sub uoto obedientiæ, ad cõem mãm uoti obediẽtię, & aliis uotis, spectant. Et quia mediãtibus passionibus venerea, & tpalia referuntur ad obediẽtiam: iõ remotæ materiæ rõnem hñt respectu uoti obedientiæ. Actiones ãt, quia soli uolũtati subsunt & propriæ & propinquæ materiæ respõ obedientiæ, uoti rõnem habent.

¶In rñsione ad quartum, perspice diligẽter, ꝙ inter honorẽ, & uenerea ac tpalia bona hæc est diuersitas manifesta, ꝙ honor non est honorati actꝰ, sed honorantis. Hĩe aũt diuitias, ac uti venereis, est in ptãte uolũtaria eius cuius sunt, & qui delectatur. Et ppea aliter oportet fieri & intelligi abdicationem honoris, & diuitiarum, & venereorum. Nam abdicatio horum fit auferendo a sua uoluntate ptãtem licite possidendi ꝓpriũ, & utendi venereis. Abdicatio aũt honoris non põt ad ipsos honores referri qui in aliena sunt ptãte, sed refert̃ ad merita honorũ. Et ideo in lra distinguunt̃ merita honorum dicendo ꝙ est duplex, s. uirtus, & exteriorum excellẽtia. Debet̃ siquidem uirtuti honor: & ut dr̃ in 4. Ethic. exteriorum excellentia honorat̃ ex debito quodã, pro quanto sunt initia uirtutum, & deberẽt esse signa uirtutũ, sicut ut in plurib. sunt signa status uirtuosi, puta, regentiũ, diuitum, prælatorum. Et ex uulgari obseruantia. excellentes siquidem in his exterioribus honorant̃ a uulgo. Rursus quia uirtuti debetur utrque honor, s. sęcularis, & sanctus, & de sancto patet in lra ex sacra scriptura: de sęculari patet, quia uirtutis præmium dr̃. Et ex rõe, quia ex quo debetur exteriori excellentię rõe uirtutis, cuius est signũ, aut initium, a fortiori debet̃ ipsi uirtuti. Propter qd. n. unũquodque, illud magis, ut dr̃ in 1. Poster. Et quia religiosi sęcularem uitã a se abdicant, iõ in lra de sęculari honore loquendo, utrumque tangitur. s. & ꝙ religiosi sęculari honori renunciãt, & ꝙ hoc faciunt abdicando a se illum nõ radicale meritum, qd est uirtus, sed illius proximum meritum, ꝙ est vita sęcularis. Hoc enim exemplũ Saluator nobis tradidit, dum noluit honorari ab hoibus uolentibus eum in regem sibi p̄ficere. De honore autem sancto in litera simpliciter dicitur, ꝙ non cõuenit religiosis renũciare illi. Vbi aduertendũ est, ꝙ quia honor ecclesiasticus proculdubio sanctꝰ honor est, quia Ecclesia ipsa sancta est: iõ nõ spectat ad perfectionem religionis renunciare ecclesiasticis honoribus. Quocirca reprehensione digni sunt religiosi, abdicantes à suis honores magisterij in theologia. Sicut reprehenden-

AD SEPTIMVM sic pcedit̃. Vr̃ ꝙ inconueniẽter dicat̃ in his tribus uotis cõsistere religionis perfectionẽ. Perfectio. n. uitæ magis consistit in interiorib. q̃ in exteriorib. actibus, sm̃ illud ad Rom. 14. Nõ est regnũ Dei esca & potus, sed iustitia, pax, & gaudiũ in Spũ sctõ. sed per votũ religionis aliq obligant̃ ad ea, q̃ sunt [h] perfectionis. ergo magis dr̃r ad religionẽ pertinere uota interiorum actuũ, puta, cõtemplationis, dilectionis Dei et ꝓximi, et aliorũ hmôi, q̃ uotum paupertatis, continentiæ, & obediẽtiæ, quę pertinent ad exteriores actus.

¶2 Præ. Prædicta tria cadũt sub voto religiõis, inq̃tũ pertinẽt ad quoddã exercitiũ tẽdẽdi in pfectionẽ: [h] sꝫ multa alia sũt, ĩ qbus religiosi exercitant̃, sicut abstinẽtia, vigiliæ, et alia hmôi. ergo vr̃ ꝙ inconuenienter ista tria vota dicant̃ essẽtialiter ad statum perfectionis pertinere.

¶3 Pret. Per votũ obediẽtię aliqs obligat̃ ad oia implẽda, sm̃ præceptum superioris, quæ ad exercitiũ perfectionis ptinẽt. [h] ergo sufficit uotum obediẽtiæ absque aliis duobus uotis.

¶4 Præt. Ad exteriora bona ptinent non solum diuitiæ, sed ẽt honores. Si [k] ergo per uotum paupertatis religiosi terrenas diuitias abdicant, oportet esse etiam aliud uotum, per qd honores mundanos contemnat.

SED CÕTRA est, qd dr̃ extra, de stat.* monach. ꝙ custodia castitatis, et abdicatio ꝓprietatis sunt annexæ r̃æ monachali.

Extra de sta. mon. Cũ ad monasteriũ, in fine.

RESP. Dicẽdum, ꝙ religionis status pt̃ cõsiderari tripl'r. Vno mõ, sm̃ ꝙ est exercitiũ tendẽdi in pfectionem charitatis. Alio mõ, sm̃ ꝙ quietat aĩum humanũ ab exterioribus solicitudinibus, sm̃ illud 1. ad Cor. 7. Volo vos sine solicitudine eẽ. Tertio mõ, sm̃ ꝙ est quoddã holocaustũ, ꝑ qd aliquis totalr̃ se, et sua offert Deo: & sm̃ hoc, ex his trib. uotis integrat̃ religionis status. Primo. n. q̃tũ ad exercitium pfectionis requiritur, ꝙ aliqs a se remoueat illa, ꝑ quæ posset impediri, ne totalr̃ eius affectus tendat in Deũ, in quo consistit perfectio charitatis. Hmôi aũt sunt tria. Primũ quidẽ cupiditas exteriorũ bonorũ, q̃ tollit̃ per uotũ pauptatis. Sm̃ aũt est concupiscentia sensibiliũ delectationũ, inter quas pcellũt delectationes venereę, q̃ excludunt̃ ꝑ uotũ cõtinẽtię. Tertiũ aũt est inordinatio uolũtatis humanæ, q̃ excludit̃ ꝑ votũ obedientiæ. Sl'r aũt solicitudinis sęcularis ĩquietudo p̄cipue ingerit̃ hoi circa tria. Primo qdẽ, circa dispẽsationẽ exteriorũ rerũ: & hæc solicitudo ꝑ uotũ paupertatis hoi aufert̃. Scdo, circa gubernationẽ uxoris & filiorũ, q̃ amputat̃ ꝑ votũ cõtinẽtię. Tertio, circa dispõnẽ ꝓpriorũ actuũ, quę amputatur ꝑ uotũ obediẽtiæ, quo aliqs se alterius dispõni cõmittit. Sl'r & holocaustũ est, cũ aliqs totũ qd hẽt, offert Deo, vt Gre. dicit sup Ezech.* Hẽt ãt hõ triplex bonũ, sm̃ Phil. in 1. Eth.† Primo q̃dẽ, exteriorũ rerum, quas qdẽ total'r aliqs Deo offert ꝑ votũ voluntariæ paupertatis. Scdo ãt bonũ proprij corporis, qd aliqs pręcipue offert Deo ꝑ votũ continentiæ, quo abrenũciat maximis d'lectationibꝰ corporis. Tertiũ aũt bonũ est aĩæ, qd aliqs total'r Deo offert per obedientiã, qua aliqs offert Deo propriã uolũtatẽ, per quam hõ vtitur oibus potentiis, & habitibus animæ: et iõ [m] conuenienter ex tribus votis status religionis itegrat̃. [n]

Ho.20.a med. illi*. Lib.1.c.8. & l.7. c.1

Concl. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ sicut supra dictũ est, votũ religionis ordinat̃ sicut in finẽ ad ꝑfectionẽ charitatis, ad quã ptinẽt oẽs interiores actꝰ uirtutũ, quarũ mr̃ est charitas, sm̃ illud 1. ad Cor. 13. Charitas patiens est, benigna est &c. & iõ ĩteriores actꝰ uirtutũ, puta, humilitatis, patiẽtię, & hmôi, nõ cadũt sub uoto religiõis, qd ordinat̃ ad ipsos sicut ad finem.

Ar.1. huius q6.

AD II dicendũ, ꝙ oẽs alię religionũ obseruãtię ordinant̃ ad p̄dicta tria pricipalia vota. Nã si qua sũt istituta in religionibus ad ꝓcurãdũ victũ, puta, labor, mendicitas, vel alia hmôi, referunt̃ ad paupertatẽ ad cuiꝰ conseruationẽ religiosi ꝑ hos modos victũ suum procurant. Alia uero, qbus corpus macerat̃, sicut uigiliæ, ieiunia, & si qua sunt hmôi, directe ordinãtur ad uotũ continẽtiæ obseruãdũ. Si qua uero in religionibus instituta sunt pertinentia

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

sic esset, si presbyteri nollent hre suos, q̃ ornarādi sunt locis, & aliis reuerentię signis. Et loquor de religionib. institutis ad pdicandū, in qb. cōstat sanctos patres hmōi honore donatos. Hēs ad hoc quoq; authorē in libro cōtra impugnātes religionē, dicentē in c. 2. nō quālibet honorē ad mūdū ptinere. sed qui cōsistit i reb. mūdanis. Non.n. pt dici, q honor sacerdotij ptineat ad mūdum: & similiter nec honor magisterij, cū doctrina, quam cōsequitur talis honor, sit de spūalib. bonis. Sicut ergo religiosi nō renunciant p uotum sacerdotio, ita nec magisterio. hęc ibi.

SV.Q.Q.V.CLXXXVI. ART. VIII.

IN art. 8. in corpore aīaduerte, q act⁹ pprij, qui sunt finis religionis, sunt actus ordinati ad dilectionē Dei. & proximi, q est religionis finis. Hmōi aūt actus sunt ppria materia voti obediētiæ, vt orō, lectio, pdicatio, cura infirmorum, & huiusmodi.

¶ In eodē art. in rñsio ne ad tertiū circa illud, Papa nō pōt religiosum à sua obediētia eximere, dubium occurrit, quia hoc repugnat supradictis. Minus.n. est Papā eximere aliquē à sua obedientia, q̃ cōstituere illū supra se: sed Papa pōt ex supradictis subdere se alteri vt iudici. ergo à fortiori pōt aliquē eximere à se. & si nō pōt aliquē constituere iudicem supra se.

¶ Ad hoc dr, q quādmodō Papa non pōt aliquē à sua obedientia eximere totaliter, quia nō pt suā ptātē minuere: pōt tñ spōte partialiter, seu sm quid aliquē eximere, statuendo, uel cōcedēdo q nō teneat apostolico pcepto obedire, nisi eū contineat talē clausulā, qd pertinet ad usum ptātis papalis: ita Papa non pōt se subiicere alicui, ita q ille sit totaliter, seu simpliciter iudex supra Papā, qa nō pōt minuere suā ptātem: sed oportet ut q subtrahat pso-

Lib. 4. c. 3. à medio 5.

Post. 891 Infr. q. 88. ar. 7. ad 3.

ad humanos actus, qb. aliqs ordinat ad religionis finē. s. ad dilectionē Dei & pximi, puta, lectio, orō, visitatio ifirmorū, vel si aliqd aliud est hmōi, cōprehēdunt sub voto obediētię, qd ptinet ad volūtatē, q̃ sm dispositionē alterius suos actus ordinat ad finē. Determinatio aūt habitus pertinet ad oia tria vota tanquàm signum obligationis. Vnde habitus regularis simul daī, vel benedicit cū professione. G

Ad iii dcdm, q p obediētiā aliqs offert Deo suā voluntatē, cui etsi subiiciant oia humana, qdā tñ sūt q̃ spāliter sibi tm̄ subdunt. s. actiones humanæ. Nam passiones ptinent ēt ad appetitū sensitiuū: & iō ad cohibedū passiones carnalium delectationū, & exteriorū appetibiliū ipediētes pfectionē vitę, necessariū fuit votū cōtinentię, & pauptatis: sed ad disponēdū actiōes, pprias sm q reqrit pfectionis status, requirit votū obedientiæ. H

Ad iiii. dcdm, q sicut Phil. dicit in 4.* Ethi. honor propriè & sm veritatē nō dētur nisi virtuti: sed qa exteriora bona instrāt deseruiūt ad quosdā act⁹ virtutū, ex pñti ēt eorū excellētiæ honor aliqs exhibet, & pcipuè à vulgo, qd solā excellētiā exteriorē recognoscit. Honori ergo, q Deo & sanctis oib. exhibet pp virtutē, vt dr in Ps. 138. Mihi aūt nimis honorati sūt amici tui Deus, abrenūtiare non cōpetit religiosis, q ad pfectionem virtutis tendūt. Honori āt q exhibet exteriori excellentię, abrenūtiant ex hoc ipso, q secularem vitā derelinquunt. Vñ ad hoc non requirit speciale votū. K

ARTICVLVS VIII.

Vtrum uotum obedientiæ sit potissimum inter tria uota religionis.

AD OCTAVVM sic pcedit. Vr q votū obedientię non sit potissimū inter tria vota religionis. Perfectio.n. religiosæ vitæ à Christo sumpsit exordium: sed Christus spāliter dedit cōsiliū de paupertate, nō aūt inuenit dedisse consilium de obediētia. ergo votū pauptatis est potius qui votum obedientiæ.

¶2 Prēt. Eccl. 26. dr q ois pōderō nō est digna aiæ cōtinentis: sed votū dignioris rei est eminētius. ergo votū cōtinētię est eminentius q̃ vo um obedientiæ.

¶3 Prǣt. Quāto aliqd votū ē potius, tātò vr esse magis indispēsabile: sed vota pauptatis & cōtinētiæ sunt adeò annexa regulæ monachali, vt contra ea nec summus Pontifex possit licentiā indulgere, sicut dicit q̃dam Decretalis de statu monachorū: q tñ pōt idulgere, vt religiosus, nō obediat suo plato. ergo vr, q votum obedientiæ sit minus uoto paupertatis & cōtinētię.

SED CŌTRA est, qd Greg. dicit i* moral. Obediētia uictimis iure pponit. qa p uictimas aliena caro, p obedientiā uerò uoluntas ppria mactatur. sed uota religionis sunt q̃dā holocausta, sicut supra dictum est. ergo uotum obedientię est præcipuum inter omnia religionis uota.

RESP. D. cēdū, q uotum obedientiæ est pcipuū inter tria uota religionis. & hoc triplici rōe. Primò quidem, quia p uotum obedientiæ, aliquid maius homo offert Deo. s. ipsam uoluntatē, q̃ est potior quàm corpus propriū, quod offert homo Deo per continentiam: & quàm res exteriores, quas offert homo Deo per uotum paupertatis. Vnde illud qd fit ex obedientia, est magis Deo acceptum, quam id quod fit per propriam uoluntatem, secundum illud Hieronymi, quod dicit ad Rusticum* monachum. Ad id tendit oratio, ut doceā te non tuo arbitrio dimittendum. & post pauca subdit. Non facias quod uis, comedat quod iuberis: habeas quantum acceperis: uestiaris quod datur. Vnde & ieiunium non redditur Deo acceptū cum propria uoluntate, sm illud Isa. 58. Ecce in diebus ieiunij uestri inuenitur uoluntas uestra. Secundò, quia uotum obedientiæ continet sub se alia uota: sed nō conuertitur. Nam religiosus etsi teneatur ex uoto continentiam seruare & paupertatem, tñ hæc ēt sub obedientia cadunt, ad quā ptinent multa alia præter continentiā & paupertatē seruare. Tertiò, qa uotū obedientiæ propriè se extēdit ad actus propinquos fini religionis. Quāto aūt aliquid propinquius est fini, tanto melius est. & inde ēt est, q uotū obediētiæ est religioni essentialius. Si.n. aliqs absq; uoto obedientię uolūtariā paupertatem & continentiā ēt uoto seruet, non pp hoc pertinet ad statum religionis, qui pręfert etiam ipsi uirginitati ex uoto obseruatæ. dicit.n. Aug. lib.* de uirginitate, Nemo, quantum puto, ausus fuerit uirginitatem præferre monasterio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd consilium obedientię includitur in ipsa Christi sequela. Qui enim obedit sequitur alterius uoluntatem: & ideò magis pertinet ad perfectionem

Li. vlt. c. 20. ante med.

Post medū epist. & incipit. Nihil christiano felicius. to. 1.

Ar. 1. & ar. 3. ad 6.

C. 46. in fine to. 6.

nā suā totaliter a ptāte papali renunciādo papatui: & sic Papa non erit subditus, sed persona spoliata a seipsa papatu subditur ei: uel q hēat totā suā ptātem, si est Papa. Et hocā solo Christo domino depēdet, q Papa hēat talem & tātā ptātē. Vnde nec ipse Papa, nec alius pōt efficere, q manēs Papa, minorem hēat ptātem. Pōt tñ non uti sua ptāte, & sic subiicere se alterius iudicio. Et sicut statuendo aliq cōe, subiicit se cōi iuri, & cōcedendo priuilegiū, obligatus remanet deinde ad obseruandū priuilegiū, qd a principio gratiosè concesserat: ita ex quo sponte se subdit alicuius iudicio, tenetur stare sub illius iudicio. Sed qa hęc uincula ad vsum, uel nō usum suę ptātis spectant, & in ipso remanet, posse se

Concl.

se subdici iuri, uel iudici pl. nitudo potestatis Papalis: ideo q̃uis non debeat, potest tam en de plenitudine ptātis, ius, & iudicem reuocare, sicut & priuilegia quæcumque concessa tollere, ita q si tollat, seu reuocet ius, aut iudicem, aut priuilegium, etiam si peccet Papa reuocando, effectum tamen intentum efficit sua potestas, ita q remaneret illud nullū, & iudex nō esset amplius iudex, & priuilegiū nihil amplius valeret. Multa.n. fieri phibentur, quæ tamen facta tenent.

SVP. Q. CLXXXVI. ARTIC. IX.

IN ar. 9. eiusdem q. collige expositionem regularū, & statutorum religionis cuiuscumque. Distinguuntur siquidem i ista quatuor gña cōtenta uum i regula. In primo sunt actus virtutum, qui cōiter sunt in præcepto, ut diligere Deum & pximum. In secundo sunt actus virtutum qui cōiter sunt de cōsilio, ut diligere inimicos in particulari. In tertio sunt exteriores obseruātiæ, q̃ sunt prima materia trium votorum, ut castum esse, & nihil proprium habere &c. In quarto sunt reliquæ exteriores obseruantię regulares, ut abstinere a carnibus, uti laneis ad carnem, & huiusmodi. De primo genere dr, & manifestum est, q trāsgressio est mortalis. De secundo vero, q non est mortalis trāsgressio: quia hęc spectant ad perfectionem charitatis, quæ est sinis religionis: religiosus autem non tenetur esse perfectus. Apponitur tamen in litera exceptio, cum subditur, Nisi propter contemptum. Et ratio exceptionis assignatur, quia religiosus tenetur tendere ad perfectionem charitatis: huic autem tentioni contrariatur perfectionis contemptus. De tertio genere dr, & patet, quod transgressio est mortalis. De quarto autem, q non est mortalis nisi propter contemptum regulæ: quia hic directe contrariatur professioni, qua se obligat ad vitam secundum regulam, uel propter præceptū a regula, uel a prælato factum, quia hic esset contra obedientiæ uotum. Ex quib. habes, quòd religiosi omnes vltra communia uincula omnium christianorum, & tria religionis vota, & præcepta facta a regula uel prælato, quę tamen sub uoto obedientiæ comprehendunt, habent duplex uinculum peccati mortalis propter contemptum, scilicet contemptum perfectionis, & contemptū regulæ: vtrunque enim in litera habes. Primum, respectu actuum uirtuosorum, qui sunt in consilio: secundum, respectu regularium obseruantiarum ultra tria uota. Et quoniam contemptus regulæ est nolle subiici regulę, quod directe contrariatur professioni ipsius regulæ: ideo nulla de hoc quæstio est. Patet enim contemni Deum in ipsa regula, qui eam per suos ministros constituit. & cui promissio facta est de subiectione ad illam, ac per hoc causare peccatum mortale. Sed de contemptu perfectionis non ita apparet: quoniam a doctoribus quasi appositum uidetur religiosis, quod tendere ad perfectionem tenentur sub vinculo peccati mortalis. Et propterea scito, quòd religiosus non aliter tenetur ad perfectionem tendere, q̃ seruando regulam suā. Et ideo hi duo contemptus se inuicem comitantur, ita quòd impossibile est ut quis contemnat regulam suam, & contemnat perfectionem: quia si non contemnit regulam, iam permanet in professione tendendi ad perfectionem, ac per hoc non contemnit perfectionem. Et similiter si non contemnit perfectionem, consequens est, ut uelit subiici regulæ, per quam tenetur ad perfectionem tendere. Vnde Dionysius, & alii doctores non apposuerunt, sed exposuerunt id quod conuenit religiosis ex authoritate Domini dicentis adolescenti, Si uis perfectus esse &c. ubi apparet, q uoluntas tendendi in perfectionem, principium esse debet voluntatiæ paupertatis, ac per hoc reliquarum partium religiosorum.

¶ Dubium circa hanc literam remanet unum, An religiosus

Matth. 19. to. 9.

Respon.

Q. 155. art. 4. ad. 1. D. 799. & 1308.

q̃ uotum paupertatis: quia ut Hie. dicit super Matt.* id quod perfectionis est addidit Petrus cum dixit. Et secuti sumus te.

AD II dcdm, q ex uerbo illo nō habet q cōtinētia præferat oib. aliis act b. virtuosis: sed coniugali castitati, uel ēt exteriorib. diuitiis auri & argenti, q̃ pondere mensurant: uel per cōtinentiam intelligitur vniuersaliter abstinentia ab omni malo, ut* supra habitum est.

AD III dcdm, q Papa nō i voto obediētiæ nō pōt sic cū religioso dispēsare, ut nulli pręlato teneat obedire i his q̃ ad pfectionē uitæ ptinēt. Nō.n. pōt eū a sua obediētia eximere. Pōt tñ eū eximere ab inferioris prelati subiectione, quod non est i voto obedientiæ dispensare.

ARTICVLVS IX.

Vtrum religiosus semper peccet mortaliter transgrediendo ea, quæ sunt in regula.

AD NONVM sic procedit. Vr q religiosus sp peccet mortaliter transgrediēdo ea q̃ sunt in regula. Facere.n. contra uotū est pctm̄ dānabile, ut patet per id q Apo. dicit 1. ad Ti. 5. q uiduę q̃ volūt nubere, dānationē hent, qa, primā fidē irritam fecerūt: sed religiosi uoto pfessionis ad regulā astringuntur. ergo peccant mortaliter transgrediendo ea q̃ i rña cōtinent. C

¶2 Prę. Regula imponit religioso sicut lex quædā: sed ille qui transgreditur præceptū legis, peccat mortaliter. ergo videtur q monachus trāsgrediens ea q̃ sūt i regula, peccet mortaliter.

A transgrediens præceptum Dei contentū in regula, plus peccet, quàm transgrediens præceptum Dei non contentum in regula cæteris paribus. Et est ratio dubii, quia hæc non ponuntur in regulis, & humanis iuribus ut præcepta, sed ut manifesta. In oppositum autem est, quia sicut ad consilia contenta in regula obligatur religiosus, & ad alia non ita ad diuina præcepta contenta in regula magis obligatur quàm ad alia.

¶ Ad hoc dicitur, q quemadmodum id quod cadit sub iure positiuo communi, si in regula statuat, obligatur illius pfessor duplici uinculo, scilicet iuris canonici, & propriæ regulæ ad id seruandum, uerbi gratia, si in regula inducuntur inter alia ieiunia, etiam illa ieiunia, quæ sunt ab Ecclesia instituta, tenet religiosus ille ieiunare non solum ex Ecclesię statuto, sed ex suæ regulę mandato: ita si pręcepta Dei, uel naturalis iuris in regula statuantur seruanda, tenetur pfessor illius regulæ ex duplici capite ad illa præcepta seruanda, scilicet ex diuino iure, & ex sua regula. Non enim inconuenit præceptum a iure iterum præcipi ab alio iure, uel iudice, ut patet. Nec propterea putes me dicere, quòd omnia præcepta diuina contenta in regula cadant etiam sub præcepto regulæ, quia stat quod cadant sub simplici statuto regulæ, ita quòd ex regula non haberent uim præcepti, si cessaret vinculum diuini, aut ecclesiastici præcepti. Sed etsi caderent etiam sub præcepto regulæ, non propterea esset duplex peccatum, aut alterius speciei circunstantiam habens, sed esset grauius peccatum: quoniam peccati species tantum ex parte præceptorum attenditur, quæ ex authoritate præcipientium, & magis præcipientium aggrauetur. D

Post. 892 Sup. q. 88. ar. 11. ad 4. & q. 185. a. 8. Et q. 4. cap. 18. q. 1. ar. 4. q. 1. ad 5. Et quol. 1. ar. 20.

¶ In eodem articulo in responsione ad primum circa illud, q non obligat ad culpam neque mortalem, neque uenialem, sed solum ad pœnam taxatam sustinendam &c. dubium hic occurrit duplex. Primo, quia absolute uidetur implicare, quòd sit obligatio in propriis actibus uoluntariis ad pœnam, & non culpam, cum pœna soli culpæ debeatur. Secundo, quia in statutis religionis ordinis Prædicatorum, in quo dicuntur obligari ad pœnam, & non culpam, contrarium exprimitur, dum pluries dicitur, Leuis culpa est, Grauis culpa est, & tamen est ibi sermo de huiusmodi obseruantiis.

¶ Dubium secundo occurrit, An obligatio ad pœnam intelligatur, si imponatur a prælato, uel etiam si non imponatur.

¶ Dubium tertio occurrit, An si non sustineatur pœna, incurratur culpa.

E ¶ Dubium quarto occurrit, quia vltima uerba aduersantur primis, dum dicitur quòd ex negligentia, libidine, uel contemptu, possint tales religiosi peccare in istis venialiter, uel mortaliter. Nam ubi uoluntaria transgressio non est culpa, ibi negligentia multo minus est culpa, cum negligentia ideo sit peccatum, quia est uoluntaria.

¶ Ad primum dubium di, q in particularibus legibus oportet particulariter loqui. Et ideo quia tota ratio legis obligantis si ad culpam, sed ad pœnam est, ut in litera dicitur, quia tali modo placuit obligari, oportet consequenter dicere ad efficaciam legis tuendam, quod pœna hoc in loco non sumitur ut distinguitur contra pœnalitatem, sed ut distinguitur contra culpā, prout malum pœnę distinguitur contra malum culpæ, & continet sub se non solum pœnam propriè dictam, sed etiam pœnalitates. Afflictiones namque quæ non pro culpa infliguntur, etsi non sint propriæ pœnæ, sunt tñ pœnalitates quædam, quę cōi nomine pœnæ uocantur: quia consistunt in pati, & priuatione boni aliqualiter debiti, & sunt contra uolentem uoluntatē.

¶Ad secundam uero obiectionem dr, q̃ statuta illa de culpis fuerunt edita in ordinem Prædicatorum anteq̃ fuerit factum statutum istud, de non obligando ad culpam: q̃ñ hoc statutũ non a principio ordinis, sed fuit editum in 2. ca. generalissimo anno Domini 1237. post editas constitutiones dicti ordinis: iõ per accidens remãserunt illa nomina grauis & leuis culpæ. Et iõ obiectio nulla est. ¶Ad 3m dubiũ dr, q̃ tripliciter pœna huiusmodi inuenit quãdoq; non taxata, sed taxãda, ac imponẽda a prælato, ut cõtingit pfessoribus dicti ordinis de pena leuis culpæ: & ad talẽ nõ obligant, nisi imponatur. Qñq; taxata, sed imponenda, ut contingit eisdem de pœna grauis culpæ, q̃ quidẽ taxata est, sed imponẽda restat q̃ñ in capitulo illo dr. Pro huiusmodi veniã petentibus, & nõ pclamatis denẽ &c. In hoc. n. q̃ dicit denẽ, i ponenda dicitur a plato. Et ad hmõi ẽt nõ tenentur isti, nisi imponanẽ. Et vtrinsque libertatis ẽt iõ, quia non tenet religiosus ad pĩa, q̃ sua lex ordinat: & iõ ex quo lex non ordinat absolute, q̃ faciat pęnitentiam talem, sed q̃ detur taliter errantibus talis & tanta pęnitentia, non est reus violatæ legis, qui a nõ data sibi pœnitentia abstinet. Quandoq; autem pœna inuenitur taxata, & imposita ab ipsa lege, ut contingit eisdem circa pœnam fracti septies silentii inter duo capitula. Nõ. n. dicit lex q̃ imponatur, aut detur: sed quod q̃ fregerit toties silentium, sedeat in vno prandio in terra. Et ad huiusmodi pœnitentias tenentur, etiã si nullus prælatus imponat. ¶Ad tertium dubium, q̃ ut patet ex solutione præcedentis dubii, solum habet locum q̃ñ pœnitentia peruenit ad vtrãq; conditionem. s. q̃ est taxata & imposita siue a iure scripto, siue a iure animato, quod est prælatus. Respondetur, q̃ licet quidã dicant, q̃ pctm̃ incurritur si pœnitentia non fit, quia sic obligant ad euitandam culpam ne subeant pœnam, quia tamen sine rõne hoc dicitur, & legis vniuersalitati derogat, ideo dicendum est, q̃ sicut non peccat frangẽdo silentium, ita non peccat omittendo pœnam taxatam & impositam. Et ratio est, quia lex vniuersalis & non particularis est, cum dicimus. Nolumus quòd statuta nostra obligent nos ad culpam, sed solum ad pœnam. Constat autem quòd si transgressio in operando excusatur a culpa, & omissio pœnitentiæ non excusaretur a culpa, iam particularis esset lex ista, & respectu agendorum, & non respectu patiendorum. Et consequenter cum religiosi non aliter teneantur ad huiusmodi pœnitentias, nisi ex vigore statutorum suorum, sequeretur quòd statuta obligarent ad culpam sine contemptu & pcepto, cuius oppositum in eis habetur. Et licet speciale exemplum allatum sit in ordine fratrum Prædicatorum, dicta sunt tamen hæc ad declarandum in cętera similia in quibuscunq; religionibus, sicut etiam reliqua intelligenda sunt tam sequentia, quàm antecedentia: quoniam de similibus idem est iudicium. ¶Ad quartum dubium respondendo, oportet diligẽter notare verbum authoris in litera hac dicentis, quòd huiusmodi trãsgressiones non sunt culpę ex suo genere: nã q̃ sensus legis obligantis ad pœnam, & non ad culpam, est q̃ statuit actum illũ esse extra genus culpę non qualitercumque, sed ex suo genere, hoc est, non ex parte operantis, sed sm suam naturam. Et propterea trifariam potest ex parte operantis ingredi genus culpæ actus qui sm se extra genus culpæ a lege positus est. Numerantur autem in litera tres modi, quibus ex parte operantis actus huiusmodi fit culpa. Primus, qui manifestus est, dicitur ex contemptu. Patet. n. quòd si quis ex contemptu frangat silentium, peccat, & hoc etiam erat in lege cautum: sed connumeratus est ab authore hic modus inter alios, quia ex parte operan-

Li.1.c.1. Ar.7.ad 1. & 2.

¶3 Præt. Côtẽptus inducit peccatũ mortale: sed quicũq; frequenter aliq̃d iterat q̃ nõ dẽt facere, uĩ ex côtẽptu peccare. ergo uĩ q̃ si religiosus frequẽter transgrediatur id quod est in regula, peccet mortaliter.

Sed contra est, q̃ status religionis est securior q̃ status sæcularis uitæ. uñ Gre. 1. mor. cõparat uitã sæcularẽ mari fluctuãti, uitã ãt religionis portui tranquillo: sed si q̃libet trangressio eorũ q̃ in regula continẽt, religiosum obligaret ad pctm̃ mortale, status religiõis eẽt periculosissimus, ppter multitudinẽ obseruãtiarum. Nõ ergo q̃libet trãsgressio eorũ q̃ in regula cõtinẽtur, est pctm̃ mortale.

Resp. Dicẽdu, q̃ in regula cõtinet aliq̃d dupliciter, sicut ex dictis patet. Vno mõ, sicut finis regulę, puta, ea q̃ ptinent ad actus virtutũ. Et horũ trãsgressio, quãtũ ad ea q̃ cadũt cõmuniter sub pcepto, obligat ad mortale: quãtũ uero ad ea q̃ excedunt cõiter necessitatẽ pcepti, nõ obligat ad mortale, nisi pp cõtẽptũ: quia, sicut supra dictũ est, religiosus nõ tenet esse pfectus, sed ad perfectionem tendere, cui cõtrariat pfectiõis cõtẽptus. Alio mõ continet aliquid in regula pertinens ad exterius exercitiũ, sicut sũt omnes exteriores obseruantię, inter quas sũt q̃dã, ad quas obligat religiosus ex voto pfessionis. Votũ ãt professionis respicit principaliter tria pdicta. s. paupertatẽ, cõtinentiã, & obedientiã: alia vero omnia ad hęc ordinãt: & iõ trãsgressio horũ triũ obligat ad mortale. Aliorũ ãt trãsgressio ñ obligat ad mortale, nisi ppter cõtemptũ regu-

Concl. Art. 2. Concl. 3.

tis se tenet. Secundus est ex cupiditate, & hic manifestatur per locum à maiori. Comedere enim actus extra genus culpæ, ẽ necessarius, ac sub præcepto naturali cadens: & tamen si cupiditas excessiua adsit, peccatum fit. Multo ergo magis actus nõ præcepti, sed excusatus secũdum se a culpa, puta, comedere carnes si ex concupiscentia fiat, pctm̃ erit. Tertius est negligentia, quæ pt dupliciter intelligi. Primo, ut q̃ñcunque omissioni actus adiungit negligẽtia ut cã illius, tũc isti religiosi peccant, sicut cum cupiditas ẽ cã actus, ẽt peccare dicunt. Et hęc quidem expositio uera est procul dubio: q̃ñ si uere interuenit ibi negligentia ut cã, non euaditur culpa. Sed quia in dubiũ vert t argumentũ, an incuria actus regularis, puta, eundi ad lectionem hora debita, sit uere negligentia, an non, oportet dicere ad hoc, & respondet affirmatiue, q̃ est vere negligentia, quæ est culpa. Ad cuius euidentiam scito, quòd non minus inuenit culpa volendo indebite, q̃ operando indebite, cũ culpa principaliter sit in voluntate. In operationib. autem hoc inuenitur, quòd licet aliquis sine culpa possit voluntarie opus aliquod, puta, orationem, uel lectionem omittere, si tamen orat, uel legit, peccat negligenter orando, aut legendo. Vnde similiter in volitionibus dicendum est, quòd licet aliquis possit sine culpa aliquid nolle, si tamen vult, peccat nisi recte velit. Inter religiosum autem absolute omittentem, uoluntarie ire ad lectionem hora debita, & eundem negligenter omittentem ire ad lectionem hora debita, hæc est differentia, quòd ille absolute non vult ire, sed vult non ire ad lectionem: iste autem uellet ire, sed negligentia detinetur ne eat. Et propterea in illo nulla ratio culpæ inuenitur, nisi ex genere actus, quæ culpæ ratio ex eorum lege sublata est. In isto autem culpæ ratio aliunde ingreditur, scilicet ex hoc quòd vult, & sequitur vult. Tenetur enim, ex quo vult, sine vlla mala conditione velle: & hæc est secunda expositio: Et sic religiosi isti dupliciter possunt in regularibus obseruantiis ex negligentia deficere culpabiliter, scilicet ex negligentia extrinseca, iuxta primam expositionem, puta, cum ex mentis torpore omittit ire ad lectionem: vel ex negligentia intrinseca iuxta secundam expositionem, puta, cum ex affectus tepiditate omittit ire ad lectionem. Et per hæc patet solutio obiectionis in oppositum. Falsũ namque assumitur, cum dicitur, quòd ubi uoluntaria transgressio non est culpa, ibi nec negligentia est culpa: quoniã stat voluntariam trangressionem non esse culpam ex suo genere, & negligentiam esse culpam ex parte operantis &cæt. Probatio autem nihil valet: quia voluntarium culpabile non solum inuenitur ex genere actus, sed etiam ex parte operantis, ex qua parte negligentia religiosi ad regulares obseruantias excusatas culpa, ex suo genere a religionis suæ vinculo voluntaria a culpa est ex specialibus.

¶In eodem artic. 9. in responsione ad secundum, dubium magnum occurrit, penes quid discernitur iuris positiui præceptũ obligans ad peccatum mortale à non præcepto, an penes materiam, an penes pœnam, an penes modum, an penes uerbum. Quod enim materia non sufficit ad discernendum præceptum positiui iuris a non præcepto, ex eo habetur, quod ius positiuum, maiori uinculo supponit quandoque minorem materiam. Excommunicationis siquidem vinculo ligat percutientem clericum, quo non ligat blasphemantem Deum. Similiter nec pœna aliqua vniuersaliter adæquat præceptum. Nam licet pęna aliqua, scilicet excõmunicationis, præceptum contineat, non tñ contra omne præceptũ ponitur sub

sub pœna excõicationis. Reliquæ verò ecclesiasticæ pœnæ aut sine culpa, vt interdictum, & irregularitas: aut cum veniali culpa, vel suspensio incurri possunt. Cões quoq; pęnæ vt oratio, ieiunia, & hmõi, constat q̃ sine mortali culpa infliguntur. De mõ verò loquendi, puta, quia lex vtit imperatiuo mõ, clare liquet, q̃ non inducit vinculũ pcepti: modus. n. hmõi, imperiũ grammatice denotat, non iuridice. Quòd nullũ deniq; simplex verbũ inueniat inducẽs vniuersaliter vim præcepti, patet discurrẽdo per singula, quæ afferunt ad propositũ. Inhibent siquidẽ, & prohibent mendacia of iure. Et similiter debent, & tenentur oẽs hoĩes omni iure non mentiri: & tñ mendaciũ constat non cadere sub præcepto. Statuimus, decernimus, ac mandant procul dubio multa sine præcepti vinculo. Cõia quidẽ esse statuti, & decreti nomina quotidie experimur: mãdati verò nomen testatur Hiero. à præcepto deficere. Et q̃ demum ipsum verbũ, Præcipio, non vniuersaliter inducat præcepti vim, patet primo ex Euangelio, vbi dr Dñm præcepisse curatis ne cui dicerent. Et constat, q̃ non peccabant, sed bene agebãt publicando Chri miracula curati. Secundo, ex Aug. in regulæ principio dicẽte. Hęc sunt, quæ vt obseruetis, pręcipimus in monasterio constituti. Et tñ constat non oĩa subiecta esse sub pcepto. Tertio, ex Arist. 6. Eth. diffiniente q̃ præcipere significat proprium prudentiæ actum, quem constat communem esse bonis operibus siue sint contraria venialibus, siue mortalibus. Pręcipimus enim & tacere, & nõ adulterari: illud veniali, hoc mortali opponitur. Quia igitur ambigua valde est discretio ista vniuersalis, dicendũ est id quod particulariter constat, aut rationabile vr. Constat in primis, vt tactum est, q̃ quædam pęna. s. excommunicationis maioris, vim continet præcepti: ita q̃ q̃ñcũque imponitur, aut inhibetur aliquid sub pęna excommunicationis siue latæ, siue non latæ sñiæ, obligatur quis obedire, si uult peccatum mortale euadere: quia excommunicationis pœna tantæ indignationis est, ut non nisi propter mortale incurrat, aut demereatur quis illam. Constat secundo, q̃ cum præcipitur aliquid in uirtute sanctæ obedientiæ, obligatio est ad mortale: quia compositio horum verborum solita est semper præcepti vim importare ex cõi Ecclesiæ vsu. Constat tertio, q̃ siue in cõi, siue in municipali iure vocabulum aliquid sm communem sensum consueuit firmiter reputari obligatiuum ad mortale, procul dubio vbicumque ibidem ponitur, habet vim hmõi præcepti, ut in regula fratrum Minorum patet de uocabulo teneantur, ut habetur in Clem. de uerb. sig. Exiui de paradiso. Et per oppositum constat quarto, q̃ quocumq; lex utatur uerbo, si communis sensus intellexit, non propterea datam obligationem ad mortale, non est tale præceptum. Nec hoc alia eget probatione, quia per eandem rationem clarum est. Rationabile autem uidetur, q̃ ubi in iure inuenitur uocabulum præcepti, ibi sit obligatio ad mortale: quia in dicta Clemen. Exiui de paradiso, præsupponitur præcepti uocabulum obli-

Concl. 1. Ar.7.ad 2. 1.2.q.88. art.3.

lę: q̃a hoc directẽ cõtrariaret pfessioni, p quã aliquis vouit regularẽ vitã: vel pp pceptũ siue oretenus à prelato factũ, siue i regula expressum, q̃a hoc eẽt facere ptra obediẽtię votũ.

Ad primvm ergo dcẽdm, q̃ ille q̃ profitet regulã, nõ vouet seruare oĩa q̃ sunt in regula, sed vouet regularẽ vitã, q̃ essentialiter consistit in tribus pdictis. Vñ & in quibusdã religionib. cautius aliqui profitent nõ quidẽ regulã, sed, uiuere sm regulã, i. tendere adhoc, vt aliqs mores suos informet sm regulã, sicut sm quoddã exẽplar: & hoc tollit per contẽptũ. In quibusdã aũt religionibus adhuc cautius profitentur obedientiam sm regulam, ita q̃ professioni non contrariatur nisi id quod est contra præceptum regulæ: transgressio verò, uel omissio aliorum obligat solum ad peccatũ ueniale: quia, sicut dictum est, hmõi dispositiones sunt ad principalia nota. Peccatum autẽ veniale est dispositio ad mortale, vt s. dictũ est, inquãtum impedit ea, quibus aliquis disponitur ad obseruanda principalia præcepta legis Chri, q̃ sunt præcepta charitatis. In aliqua tñ religione. s. ordinis fratrum Prædicatorũ, trãsgressio talis, vel omissio ex suo gñe nõ obligat ad culpã neq; mortalẽ, neq; venialẽ, sed solũ ad pęnã taxatã sustinendã: q̃a per hunc modũ ad talia obseruãda obligantur, q̃ tñ possent venialiter vel mortalr peccare ex negligẽtia, vel libidine, seu contẽptu.

Ad II dcẽdm, q̃ non oĩa quę continentur in lege traduntur per modum præcepti, sed quædam proponunt p modũ ordinationis cuiusdam, vel statuti obligantis ad certam pœnam. Sicut in lege ciuili nõ facit sp dignum pęna mortis corporalis transgressio legalis statuti: ita nec in lege Ecclesiæ omnes ordinationes, vel publica statuta obligant ad mortale, & sitr nec omnia statuta regulæ.

Ad III dcẽdm, q̃ tunc cõmittit aliquis vel trãsgredit ex cõtẽptu, qñ voluntas eius renuit subiici ordinõni legis, vel rłæ: & ex hoc procedit ad faciẽdũ contra legem, vel rłam. Qñ ãt econuerso pp aliquam particularem cãm, puta, cõcupiscẽtiã, vel iram inducit ad aliquid faciẽdũ cõtra statuta legis, vel regulæ nõ peccat ex cõtẽptu, sed ex aliqua alia cã, ẽt si frequẽter ex eadẽ cã, uel alia simili peccatum iteret. Sicut & Aug. dicit in lib. de nat. & grat. q̃ nõ om

gatorium esse ad tale præceptum: ita q̃ hoc non continetur ibi tanq̃ aliquid peculiare illius regulæ. s. Minorum, quæ ibi exponuntur: sed tanq̃ cõe quid omnibus supponitur, ut patet intuenti. Dixi aũt hoc esse rationabile pp dictum authoritatem iuris canonici: & non dixi esse constans, aut necessarium, tum quia ex ui uocabuli, præcipere, seu præceptum licet importet uim obligatiuam, nõ tñ ad mortale. Inter obligationẽ namque ad mortale, & libertatem ad opera consiliorum mediat obligatio ad ueniale. Itaque sub pcepto cadit ois obligatio siue ad mortale, siue ad ueniale, q̃ñ tenemur euitare uenialia. Vñ q̃a pręcepta, vt distinguũtur cõtra consilia, nõ obligãt necessario ad mortale, sed ad mortale, uel ueniale, cõsequens est, ut ex ignorãtia procedat, ex affirmatione præceptũ inferre peccatũ mortale determinate, uel ex negatione præcepti ad mortale inferre q̃d est c̃ cõsiliũ. Et quia hoc multos scriptores latere uidetur, ideo non est mirum si minus quandoque scribitur. Et ne putes nouam me ingerere doctrinã, lege diuum Thomã superius in multis quæstionibus, sicubi tractat de pręceptis fidei, spei, charitatis prudentiæ, iustitiæ, fortitudinis, & temperantię, & uidebis multa sub pręcepto comprehendi, ac uenialem tñ culpam obligantiarum quia Aug. i regula sic usus est pręcepti nomine, cum dixit. Hęc sunt q̃ ut obseruetis præcipimus in monasterio constituti. Ex illo enim præcepto obligantur professores illius regulæ ad obseruandum omnia ibidem mandata, sed non mortaliter propterea peccant, transgrediendo: quoniam uerbũ pcipimus, habet uim obligatiuam, sed nõ determinate ad mortale: & iõ nõ licet ex illo talẽ obligationẽ inferre. De aliis sr allatis uocabulis, nihil uniuersaliter uideo determinabile, nisi q̃ ex ui uerborũ uera apparẽt oĩa, q̃ dubitãdo allata sunt. Et oĩmoda certitudo huius q̃õnis, quo ad ue cõe, diffinitionẽ authoritatiuam apostolicæ sedis exigere ur.

Cap.29. in medio. to. 7.

¶In eodem art. 9. q. 186. ad tertiũ, nota ex hoc litera, q̃ peccare ex cõtẽptu importat duo. s. actũ pcti, & cãm peccati. V. g. Nolle ire ad chorũ, uel frãgere silentiũ ex contẽptu, dicit duo. Primo ipsum actũ frangendi silentiũ, seu ipsam omissionẽ eundi ad chorũ: & hoc uocatur actus peccati. Secundo, ipsam cãm peccati. s. ex cõtẽptu. & hoc significat actũ uoluntatis refutãtis subiici, legi, seu regulę: ita q̃ ad peccare ex contemptu nõ sufficit, etsi esset perpetua & millies resoluta & deliberata cõsuetudo peccãdi in tali cõmissione, uel omissione: sed exigitur, q̃ peccet quis ex tali cã. s. ex hoc, q̃ non uult subiici legi seu regulę, uel prælatorũ prelatus lex est animata. Vnde quãdiu quis subiectionem ad regulã in sua uoluntate retinet: q̃d semper est quãdiu uult ut subditus suæ regulæ uiuere, q̃uis ex minus bona & indeuota uoluntate intẽdat trãsgredi eãdẽ regulã, nunq̃ peccat ex cõtẽptu. Caueat tñ ne frequẽtia peccãdi disponat ipsũ paulatim, & tãdẽ deducat ipsũ ad uoluntatẽ nõ subiiciẽdi se regulę, qđ, ut in lra dr, frequẽtia pcti dispositiuẽ inducit ad cõtẽptũ, sicut cõtinuũ ueniale nõ correptũ dispositiuẽ inducit ad mortale.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

oia peccata committunt ex cōtēptu superbiæ. Frequentia tamē peccati dispositiue inducit ad contēptum secundum illud Prouerb. 18. Impius cum in profundum uenerit peccatorum, contemnit.

SVP. Q. CLXXXVI. ART. X.

Parte. gte.

IN Art. 10. eiusdem 186. q6. nota primum, qui nota religionis, ad supererogationis bona putas ex istis, hæ uerba in principio corporis articuli, & uel inde deprehende errorē tuū, dū legis, q religios' fornicādo, cōtra castitatis uotum: & furādo, cōtra paupertatis uotū agit, & nō solū cōtra diuinū pceptū. Confitas. n. furtum, & fornicationē uitare, nō esse bonum supererogationis, sed necessitatis.

823 q. 40. 18. 2. 2 cor. li. br 4. di. 14 q. 1. a. 5. q. 3. ad 3

¶ Nota scdo in rōsione ad tertiū tu fauēs religiosis, prælatos suos cōtēnentibus, & a suis regularibus obseruātiis recedētibus, quantū criminis incurras, cum tales experientia Aug. & iudicio D. Th. & authoritate Hieremiæ, sint pessimi, & correptionis incapaces. Nā sicut fauorē pstans religiosis, particeps es bonorum q ab ipsis fiunt: ita fautor malorum, particeps es criminum eorum.

Hom. 10. a med.

ARTICVLVS X.

Vtrum religiosus eodem genere peccati plus peccet, quàm secularis.

AD DECIMVM sic proceditur. Vr q religiosus eodē gñe peccati nō grauius peccet, q secularis. Dr n. 2. Par. 30. Dñs bonus propiciabitur cunctis, q in toto corde requirunt dñm Deum patrum suorum, & non imputabit eis, q' minus sanctificati sunt: sed magis vñr religiosi ex toto corde dñm Deū patrum suorum sequi, q sæculares, qui ex parte se, & sua Deo dant, & ex parte sibi reseruant, vt* Greg. dicit super Ezec. ergo vr q minus imputet eis, si in aliquo a sctificatione deficiāt.

G

¶ 2 Prēt. Ex hoc q aliquis bona opera facit, minus' contra peccata eius Deus irascitur. Dr. n. 2. Para. 19. Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dñm amicitia iūgeris: & idcirco irā quidem Dñi merebaris, sed bona opera inuenta sunt in te: religiosi āt plura bona opera faciūt, q seculares. ergo si aliqua peccata faciunt, minus contra eos Deus irascitur.

H

¶ 3 Prēt. Pñs vita sine peccato non transigitur, sm illud Iac. 3. In multis offendimus oēs. Si ergo peccata religiosorū eēt grauiora pctā sclariū, sequeret q religiosi essent peioris condōnis, q seculares: & sic non esset sanū consilium ad religionē transire.

SED CONTRA est, q de maiori malo magis vr esse dolendum: sed de peccatis eorum, qui sunt in statu sanctitatis, & religionis maximē vr esse dolēdū. Dr. n. Hier. 23. Contritum est cor meum in medio mei. & postea subdit. Prophetia namque, & sacerdos polluti sunt, & in domo mea inueni malū eorum. ergo religiosi, & alij, qui sunt in statu perfectionis, cæteris paribus, grauius peccant.

Concl. in

RESP. Dicēdum, q''' peccatum quod a religiosis committitur, pōt esse grauius peccato sæcularium eiusdem spēi tripl'r. Vno mō, si sit contra votum religionis, puta, si religiosus fornicetur, vel furet: quia fornicando facit contra votum continentię, & furando facit contra votum paupertatis, & nō solum contra præceptum diuinæ legis. Secundò, si ex contemptu peccet: quia ex hoc vr esse magis ingratus diuinis bñficiis, quib. est sublimatus ad statum perfectionis. Sicut Apost. dicit ad Heb. x. q fidelis grauiora meret supplicia ex hoc, q peccando filium Dei conculcat per contemptum. Vñ &

F Dñs conqueritr Hier. 11. Quid est q dilectus meus in domo mea facit scelera multa? Tertio mō, pctm religiosi pt esse maius pp scandalum, quia ad vitā eius plures respiciunt. Vñ dr Hier. 23. In Prophetis Hiersm vidi similitudinem adulterantium, & iter mendacij: & confortauerunt manus pessimorum, vt non conuerteretur vnusquisq: a malitia sua.' Si vero religiosus non ex contemptu, sed ex infirmitate, vel ignorantia aliquod pctm, quod nō est contra votum suæ professionis, cōmittit absq; scandalo, puta in occulto, leuius peccat eodem genere peccati, q sæcularis ': quia pctm eius, si sit leue, quasi absorbet ex multis operib. bonis q facit: & si sit mortale, facilius ab eo resurgit. Primo quidem, pp intentionem quā hēt rectā ad Deū, q etsi ad horam intercipiat, de facili ad pristina reparat. Vñ super illud Ps. 36. Cum ceciderit, non collidet, dicit* Orig. Iniustus si peccauerit, non pœnitet, & pctm suum emēdare nescit: iustus āt scit emēdare, scit corrigere. Sicut ille q dixerat, Nescio hoiem: paulo post cū respectus fuisset a Dño, flere cœpit amarissime.' Et ille qui de tecto mulierem viderat, & cōcupierat eā, dicere voluit, Peccaui, & malum corā te feci. Iuuat ēt a sociis ad resurgēdū, sm illud Eccl. 4 Si vnus ceciderit, ab altero fulciet. Vę soli, quia cum ceciderit, non habet subleuantem se.

Concl. p — Hom. 4. in ps. 36. inter pr. & med. to. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, q authoritas illa loquitur de his, quę per infirmitatem, uel ignorantiam committuntur: non autem de his, quæ committuntur per contemptum.

AD II dicendum, q Iosaphat etiam cui illa uerba dicuntur, non ex malitia, sed ex quadam infirmitate humanę affectionis peccauit.

AD III dicendum', q illi non de facili peccant ex contemptu: sed quandoque labunt in aliquod

I pctm ex ignorantia, vel infirmitate, a quo de facili releuantur. Si āt perueniant ad hoc, q ex cōtēptu peccent, efficiunt pessimi, & maximē incorrigibiles, sm illud Hiere. 2 Confregisti iugum, dirupisti vincula, dixisti, Non seruiam. In oi colle sublimi, & sub oi ligno frondoso tu prosternabaris meretrix. Vnde* Aug. dicit in epist. ad plebem Hippon. Ex quo Deo seruire cepi, quō difficile sum expertus meliores, q q in monasteriis pfecerunt, ita nō sum expertus peiorē, q q in monasteriis ceciderūt. Epist. 137. parū ante fi. to. 2

QVÆST. CLXXXVII.

K *De his quæ competunt Religiosis, in sex articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de his, quæ competunt religiosis.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primò, Vtrum liceat eis docere, prædicare, & alia huiusmodi facere.

¶ Secūdò, Vtrū liceat eis de negotiis sclarib. se itromittere.

¶ Tertiò, Vtrum teneantur manibus operari.

¶ Quartò, Vtrum liceat eis de eleemosynis viuere.

¶ Quintò, Vtrum liceat eis mēdicare.

Sextò, Vtrum liceat eis vestimēta cęteris viliora deferre.

SV. Q. CLXXXVII. ARTIC. I.

IN Art. 1. q. 187. dubium occurrit, An prædicando quis in peccato mortali, peccet mortaliter. Et est ratio dubii, quia ex hac litera apparet, quòd peccat mortaliter: quoniam expresse dicitur, quòd peccatum reddit illicitum prædicationis actum. Constat autē quòd non est sermo de peccato ueniali, quoniam prædicando in ueniali nō peccat: alioquin omnes fere

fere pdicādo sp peccarent. igit sermo est de mortali. Pręt. Ratio scriptoris allegatæ, cū di, Peccatori & dixit Deus &c. est ista. Existimasti inique, q ero tui similis vt patet intuenti contextū psalmi: sed hęc existimatio est peccatum mortale. ergo. ¶ In oppositū aūt est, quia iuxta authoris doctrinā inferius in tertia parte, soli act' ad quos hō sanctificatur exercendos, sunt prohibiti vt nō fiant in pctō mortali. Ad prædicationem aūt hō non sanctificatur p aliquem ordinem, aut Ecclesiæ sacrām. vt patet ex eo, q in veteri tesñō cuilibet licitū erat prædicare. ¶ Ad hoc dr. q licet pdicare sm se non sit actus alicui' ordinis, qa tñ ecclesiastica lege factus est act' ordinis sacrorū solis diaconib', & superiorib, licet pdicare: iō pdicationis actus iā est sctus vtcumq: s. & sñ se, vt patet: & sñ sanctificationē ministri ad hūc actū, quis nō primo, sed scdario. Et ppea sicut sacrilegii crimen incurrit exercēs actus sacrorū ordinū i pctō mortali: sacrileg' ē exercēs pdicationis actū in pctō mortali: qd in quolibeto nostro primo sub dubia opinione dimissum est: q considerant sūt actus prædicandi sm suā naturā tñ. Obiectio āt in oppositum ex litera, non conuincit pctm mortale esse pdicare in mortali peccato: qm concesso q litera loquat de mortali in verbo, pctm, non tñ sequit q loquat de mortali in uerbo, illicitū, dū dicit q pctm reddit illicitū prædicationis actū. Nā sñs se loquendo, ex mortali redditur prædicationis actus illicitus, sed non mortaliter. Illicitus quidem, quia monstruosa est prædicatio peccatoris, dum vita repugnat pdicationi. Nō mortali āt qa interpretatiōe sic infert in malo pdicare estimatione, q Deus sit sibi similis. s. dicens, & nō faciens sicut cuius

Parte 834 Opusc. 18. c. vlt. & opu. 19. c. 2. 7. q. 1. cap. Hoc nequaquā, a me. illius.

Hiero. contra Vigilātium, non procul a fine incipit Multa in or. q. refertur 16. q. 1. c. Monachus. 16. q. 1. ca. Adiicimus 16. q. 1. ca. placuit omnibus, in fi.

De laude uitæ solitariæ, a med. illius, to. 1.

Lib. 4. in prin. & hr 16. q. 1. ca. Nemo potest.

16. q. 1. c. ex authoritate huius.

ARTICVLVS I.

Vtrum religiosis liceat docere prædicare & alia huiusmodi facere.

AD PRIMVM sic procedit. Vr q religiosis non liceat docere, prædicare, & alia hmōi facere.* Dr. n. 7. q. 1. in quodam statuto cōstantinopolitanæ synodi. Vita monachorū subiectionis habet, verbū & disciplinatus, non docendi, uel psidendi, uel pascendi alios. † Hiero. ēt dicit ad Ripariū & Desideriū: Monachus non doctoris, sed plangentis habet officium. Leo ēt Papa dicit, vt * hr 16. q. 1. Prēter Dñi sacerdotes nullus audeat pdicare siue monachus, siue laicus ille sit, q cuiuslibet sciæ noie gloriatur: sed non licet transgredi propriū officiū & statutū ecclesiæ. ergo vr q non liceat' religiosis docere, pdicare, & alia hmōi facere'.

¶ 2 Prę. In statuto Nicenę synodi, qd ponit. 16. q. sic dr. Firmiter, & indissolubiliter oibus pcipimus, vt aliquis monachus penitentiā memini tribuat nisi inuicē sibi, ut iustū est. Mortuū non sepeliat, nisi monachū secū in monasterio cōmorantē, vel si fortuito quęcumq. aduenientiū fratrū ibi mori cōtingat: sed sicut ista ptinēt ad officiū clericorū, ita ēt prædicare, & docere. ergo cū alia sit causa monachi, & alia cleri, vt* Hier. dicit ad Heliodorū, vr q' non liceat religiosis prædicare, docere, & alia huiusmodi facere.

¶ 3 Præt.* Greg dicit i registro. Nemo p ecclasticis obsequiis 'deseruire, & in monastica regula ordinate psistere, & hoc hr 16. q. 1. sed monachi tenent in monastica regula ordinate psistere. ergo vr q non possint ecclasticis obsequiis deseruire. Docere aūt, & prædicare pertinent ad ecclesiastica obsequia. ergo videtur q non liceat eis prædicare, aut docere, aut aliquid huiusmodi facere.

SED CONTRA est, qd* Gre. dicit, & hr 16. q. 1. Eadē. Ex au-

A thoritate n. hmōi decreti, qd apostolico moderamine, & pietatis officio à nobis est constitutum, sacerdotibus monachis apostolorum figuram tenentibus, liceat prędicare, baptizare, cōionem dare, pro peccatorib. orare, pœnitentiam imponere, atq: pctā absoluere.

RESP. Dcdm, q aliquid dr alicui nō licere dupliciter. Vno modo, quia habet in se quod

B contrariatur ei, quod dicit nō licere, sicut nulli homini licet peccare: quia habet in se quilibet homo rationem & obligationem ad legem Dei, quibus cōtrariatur peccatum. Et hoc modo dicitur alicui non licere prædicare, uel docere, uel aliquid huiusmodi facere: quia habet in se aliquid qd his repugnat uel ratione precepti, sicut

C his qui sunt irregulares ex statuto Ecclesiæ non licet ascendere ad sacros ordines uel pp peccatum, secundum illud Ps. 49. Peccatori autem dixit De'. Quare tu enarras iustitias meas.'' Hoc aūt modo est illicitum religiosis prædicare, docere, & huiusmodi facere', tū qa ex uoto & precepto regulę nō obligantur ad hoc, q ab his abstineant: tum ēt quia non red-

D duntur ad hoc minus idonei ex aliquo peccato commisso, sed magis idonei exercitio sanctitatis, qd assumpserint. Stultum āt est dicere, ut p hoc q aliqs in sanctitatē pmouetur, efficiat minus idoneus ad spūalia officia exercēda: & iō stulta est quorūdā opinio dicētiū, q ipse status religionis impedimentū affert talia exequendi, quorum errorem* Bonifacius Papa rationibus supra dictis excludit dicens, ut habetur 16. q. 9. Sunt nonnulli 16. q. 1. ca. Sūt nonnulli.

E nullo dogmate fulti, audacissimo quidem zelo magis amaritudinis, quàm dilectionis inflammati, asserentes monachos, quia mundo mortui sūt, & Deo uiuunt, sacerdotalis officii potestate indignos: sed omnino labuntur, quod ostendit, primo quidem, quia contrariatur regulæ.* Subdit. n. Neque. n. beatus Bñdictus monachorū præceptor almificus hmōi rei aliquo mō fuit interdictor: & simr nec in aliis rlis hoc phibet, Scdo, improbat pdictū errorē ex idoneitate monachorū, cū i fine cap. subdit. Quāto qsq: est excellētior, tāto & in illis spūalib. s opib. potētior. Alio mō, dr aliqd n licere alicui, n pp priū qd hēat, sp pp hoc q deficit ei, vñ illud possit: sicut diacono n licet Missā celebrare, quia

Eo. c. parū a princ. — 16. q. 1. ca. Sunt nonnulli, declinando ad finem.

reprehendit à Deo malus prædicator aliena authoritate psalmi. Prædicatores. n. cū sint missi a Deo, iuxta illud, Quō pdicabūt nisi mittantur: si pdicādo diuina sūt mali, præsē ferūt quod Chris q misit illos, fuerit illis similis, s. recta docēs, sed nō recte uiuens sicut sūt ipsi, q sūt illius nuntii. ¶ In rōsione ad tertiū eiusdem articuli primi, aduerte quòd author dupliciter tractat de cura ecclesiasticorum officiorum siue ordinaria, uel ut delegata. Et de ordinaria qdem cōcedit q nō cōpatitur secū monasticā obseruantiā, & pertransit, quia iā superius declaratū est, q absoluuntur à monasticis obseruantiis impedientibus aīarum curā ordinariā cū ad illā assumūtur. De delegata uerò nihil aliud dicit, nisi q nō ppea sequitur q religiosis non possint committi interdum ecclasiastica officia. Et intendit q delegata interdum cura alicuius officii, puta prædicandi, uel confessiones audiendi, stat cum regulari obseruātia: & propterea Greg. authoritas non est cōtra hoc. Et tu adde, q si etiam quo ad aliquid impediret regularem obseruantiam, non obstaret: quia pp maius bonum dispensari pōt superioris authoritate, ut omittat interdū aliqd obseruātiarum regularū.

Universidad de Deusto Biblioteca

SVP. Q. CLXXXVII. ART. II.

IN art. 2. eiusd. q. 187. dubium primo occurrit circa titulum, & conclusionem responsiuam simul, An per sæcularia negotia hoc in loco intelligantur omnia sæcularia negotia, an quædam. Et est rō dubij: quia si intelligantur omnia, sequitur primo, q ex charitatis licitū erit religiosis negotiationes exercere, ut faciūt mercatores. Si uero intelligant quædam, oportuisset illa determinari, quod in litera non fit. D. 963.

¶Dubium secūdo occurrit circa distinctionem, quę in litera fit pro decisione qōnis, Sed ex charitate vel cupiditate, cum quia distinctio hæc non ad ipsa negotia, sed ad causas spectat. Et propterea ex hac distinctione & decisione non habetur, q negotium eis liceat, aut q non, cum quia nō solum sæcularia, sed ēt ecclesiastica & religiosa negotia sūt eisdem ex cupiditate prohibita: ac per hoc non est doctrina dignū dicere, q ex cupiditate sunt religiosis sæcularia negotia interdicta. Concl. p — Conc. s

¶Ad horū euidentiā sciendū est, q hic est sermo de negotiis sæcularibus quodammodo uniuersaliter, & quodammodo nō uniuersaliter. Si. n. ad substantiā negotiorum sæcularium spectatur, sermo est uniuersaliter de negotiis sæcularibus. Si aūt ad actus, quos sæcularia negotia exigunt, spectatur, sermo non est de negociis sæcularibus uniuersaliter, sed particulariter de actu intromittēdi se aliquo mō in negotiis sæcularibus. Qđ in litera tripliciter palam fit. Primo, in distinctione quæstionis in suos articulos: ubi dr, Secundo, utrum liceat eis negotiis sæcularibus se intromittere. Secūdo, in tit. ar. huius, ubi dr, Verum liceat religiosis negotia sæcularia tractare, & nō dicit exercere. Tertio, in conclusione re-

q. 188. art. 4. — Perr. 2. 895 — Inf. q. 188. art. 2. ad 2. Et opu. 19. c. 1. & Ro. 15. c. fin. Et 2. Ti. 2. *Ar. præc. 16. q. 1. ca. Sunt nonnulli.

qa nō hēt ordinē sacerdotalē: & præsbytero non licet sniam ferre, qa nō hēt epalem authoritatē. In quibus tñ est distinguēdum, quia ea quæ sunt ordinis, cōmitti non pñt nisi ei q ordinē hēt: sicut dyacono non pōt cōmitti, q celebret missā, nisi fiat sacerdos. Ea uero quæ sunt iurisdictionis, cōmitti pñt eis qui non hēnt ordinariā iurisdictionē: sicut prolatio sententiæ cōmittiē ab epo simplici sacerdoti. Et hoc mō dr nō licere monachis, & aliis religiosis pdicare, docere, & alia hmōi facere: quia statu religionis ñ dat eis ptātē hmōi faciendi. Pñt tñ ista facere si ordinē recipiāt, uel ordinariā iurisdictionē: aut ēt si eis cōmittanē ea, q sunt iurisdictionis.

AD PRIMVM ergo dcđm, q ex uerbis illis habetur, q monachi, ex hoc q sunt monachi, nō nanciscūtur ptātem talia faciendi: nō aūt q ex hoc q sunt monachi, habeant aliquid contrariū executioni taliū actuū.

AD II dcđm, q illud ēt statutū Niceni concilii præcipit, ut monachi ñ usurpēt sibi ex hoc q sunt monachi, ptātem hmōi actus exercendi: non aūt phibet, q n ista possint eis cōmitti.

AD III dcđm, q ista duo se nō cōpatiuntur. s. q aliquis ordinariā curā ecclasticorū officiorū habeat, & monasticā regulā in monasterio seruet. Per hoc tñ nō excludiē, quin monachi, & alii religiosi possint interdū circa ecclasiastica officia occupari ex cōmissiōe platorū q ordinariā curā hēnt, & pręcipue illi, quorum religiones ad hoc sūt specialiter institutę, vt infra dicetur.

ARTICVLVS II.

Vtrum religiosis liceat sæcularia negotia tractare.

AD SECVNDVM sic pceditur. Vr q religiosis non liceat secularia negotia tractare. Dr. n. in predicto drecreto Bonafacij Papę, q beatus Bñdictus eos sæculariū negotiorū dixit expertes fore. qđ quidem Apostolicis documētis, & omniū sāctorū Patrū institutis nō solū monachis: sed ēt canonicis oībus magnopere imperaē, sm illud 2. ad Tim. 2. Nemo militans Deo implicat se sæcularibus negotijs: sed oīb. religiosis imminet, q militent Deo. ergo non licet eis sæcularia negotia exercere.

¶2 Præt. 1. ad Thes. 4. dicit Apos. Operā detis ut qeti sitis, et ut negotium uestrū agatis. gl. Dimissis alienis, qđ uobis utile est in emēdationē uitæ: sđ religiosi spāliter assumunt studiū emēdationis uitæ. ergo ñ dēnt sæcularia negotia exercere.

¶3 Præt. Super illud Mat. 1. Ecce qui mollibus uestiunē, in domibus regū sūt, dicit Hier. Ex hoc ostendit rigidā uitā, & austerā pdicationē uitare debere aulas regū, & nobiliū hoīum palatia declinare: sđ necessitas seculariū negotiorū igerit hominē ad frequētādū regū palatia. ergo ñ licet religiosis aliqua negotia secularia ptractare.

SED CONTRA est, qđ Apost. dicit ad Rom. ult. Cōmēdo uobis Phebēn sororē nrām. & postea subdit: Et assistatis ei, ī quocūq; negotio uestri idiguerit.

RESP. Dicendum, q sicut s. dictū est, status religionis est ordinatus ad perfectionē charitatis consequēdā. Ad quā q dē principaliter ptinet Dei dilectio: secundario aūt dilectio pximi. Et iō religiosi pcipue & pp se dēnt intēdere ad hoc, q Deo uacēt. Si aūt necessitas pximis immineat, eorū negotia ex charitate agere dēnt sm illud ad Gal. 6. Alter alterius onera portate, & sic ad adimplebitis legē Chri: quia hoc ipso q pximis seruiunt pp Deū, dilectioni diuinæ obsequunē. Vnde dr Iac. 1. Religio mūda, et immaculata apud Deū, & Patrē hæc est, uisitare pupillos, & uiduas in tribulatione eorū. gl. 1. Succurrere eis, q carent præsidio in tpe necessitatis. Est ergo dicēdū, q cā cupiditatis sæcularia negotia gerere nec monachis, nec clericis licet. Causa uero charitatis se negotiis sæcularibus cum debita moderatione ingerere pñt, sm superioris licentiam in ministrādo, & dirigendo. Vñ dr in Decr. dist. 88. Decreuit sancta synodus nullum deinceps clericum aut possessiones conducere, aut negotiis sæcularibus supermiscere, nisi propter curam pupillorum, aut orphanorum, aut uiduarum,

sponsiua principali, vbi duos actus circa sæcularia negotia licitos dicit religiosis. s. dirigere, & ministrare. Negotia ergo sæcularia, vt distinguunē cōtra ecclesiastica, quæcumq; sint, & quantumcumque phibita sint clericis quo ad ipsorum exercitium, concessa dicit author religiosis quo ad aliquē actū. Sed diligēter aduerte ad actus hēcos, cōditiones quatuor in litera appositas. Prima cōditio est, q non ex cupiditate, hocest, pp lucrū aut emolumentū aliqđ tpale p se, uel alio hoc fiat. Et rō huius est, quia sic sūt phibita clericis. Secūda est, q ex charitate, hocest, pp amorē quo pximus in Deo diligitur, hoc fiat. Et rō huius est, quia sic spectat hmōi opus ad finē religionis, qui est perfectio charitatis. Tertia ē, q de licētia superioris hoc fiat. Et est rō, quia religiosus nō hēt uelle, neque nolle; & sic inuenitur statutum ab Ecclesia quo ad actū ministrādi, ut patet in canone in litera allata; Quarta est, q cū debita moderatione hoc fiat, Non. n. oēt modus ministrādi decet religiosos. Nō. n. decet religiosum sic dirigere pximorū negotia, aut eis inseruire, vt personaliter sint exactores, & quasi negotiorum gestores sæcularib. immultibus se immisceāt; sed ita oportet, dū necessitas charitatis urget, se exhibere, ut & ipsi se non implicēt sæcularibus negotiis, quia tractēt illa, & nomē Dñi in religiosis nō blasphemeē. Hoc n. mō beat Leodegarius de regni Franciæ regimine

Glo. interlinearis ib. — In hoc loco to. 9. — q. præced. ar. 1. & 7. — Concl. m — Gl. interlinearis ibi. — Concl. p — D. 1033. — In dec. dist. 88. c. Decreuit. est c. 2. in ordine.

gimine se intromisit. Et multi probi religiosi dirigunt & adiuuāt uiduas, aliasq; miserabiles personas in suis negotiis. Et licet directio ēt moderata esse debeat, præcipue tñ circa actum ministerii, seu adiutorii, moderatione opus est. Nā non oēs seruitii, aut auxilii actus cōuenit religioso. Dedecere. n. cōstat religiosos personaliter sæcularibus uenditionib. emptionibus, mutuis custodiis &c. deseruire. Sed opē ferre eundo ad locū aliquem, uel ad conferendum cum aliquo, & hmōi, nō dedecet. Vñ & de Didaco Epo beati Dominici patris nostri legitur, q cā conficiendi coniugiū inter filiū regis Hispanię, & quādā puellā, in Gallias iuit. Ex quibus patet solutio utriusque dubii. Primi quidem, quia iā patet q de oībus & non de oībus negotiis sæcularibus quodāmodo est sermo, & q in litera determinaē explicite qui actus sm genus suū sint religiosis liciti circa sęcularia negotia. s. dirigere, & ministrare. Scđi aūt, q author non solū cās agendi, sed actus ipsos circa negotia sęcularia discernit, dicēs illos duos sm suū genus licitos religiosis, seruatis illis quatuor condōnibus expositis. Et sic q uis hic non habeatur, qđ negotiū est eis licitū & qđ non quia hoc nō est hic qsitum: hi tñ q religiosi possunt se intromittere de negotiis sęcularibus, & quibus actibus, & qualiter: quod sub psenti quæstione cadebat. Hec ēt decisio nō est cōis sęcularibus & ecclesiasticis negotiis, ut scđa obiectio ingerit q si exercere ipsa ecclesiastica negotia, religiosis licet, & non solum dirigere alios, aut ministrare aliis in illis.

¶In responsione ad tertium, memento illius documenti, Oīa mihi licent, sed non omnia expediunt. Et rursus, Oīa mihi licent, sed non oīa edificant, adire curias, & palatia pp pias cās, li-

In cor. ar. — Perr. 2. 896 — 3. di. 17. q. 3. ar. 1. q. 4. Et quol. 9. ar. 4. Et opu. 19. c. 4 & c. 17. ad 1. — Ca. 30. parū à prin. tom. 3. — Est Aug. in li. de ope. monach. ca. 1. & 2. tom. 3. * Eod. li. c. 2. in fi. — Cap. 3. in prin.

aut si forte eps ciuitatis ecclasticarū rerū solicitudinem eū hēre præcipiat. Eadē aūt rō est de religiosis & clericis, qa vtrisque similiter negotia secularia interdicuntur, vt dictum est.

AD PRIMVM ergo dcđm, q monachis interdicunē secularia negotia tractare pp cupiditatē, nō aūt propter charitatē.

AD II dcđm, q nō ē curiositas, sed charitas, si pp necessitatē aliqs se negotij imisceat.

AD III dcđm, q frequētare palatia regū pp delitias, vł gloriā, vel cupiditatē, ñ cōpetit religiosis, sed ea adire, ppter pias cās eis cōpetit. Vñ dr 4. Reg. 4. q Helisæus dixit ad mulierem, Nunqd hēs negotiū, & vis vt loquar regi, vł pricipi militiæ? Silr ēt cōuenit religiosis adire regū palatia ad eos arguendos & dirigēdos, sicut Ioa. Bapt. arguebat Herodē, vt dr Mat. 14.

ARTICVLVS III.

Vtrum religiosi manibus operari teneantur.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr q religiosi manibus operari teneātur. Nō. n. excusantur religiosi ab obseruātia pceptorū: sed operari manibus est in præcepto; sm illud 1. ad Thess. 3. Operemini manibus vestris, sicut pcipimus vobis. Vñ Aug. in li. de opibus monach. dicit. Cęterū qs ferat hoīes contumaces. i. religiosos nō opantes, de qbus ibi loquitur, saluberrimis Apostoli monitis resistētes nō sicut isirmiores tolerari, sed sicut fortiores prædicari? ergo videtur q religiosi teneanē manib. operari.

¶2 Præ. 2. ad Thess. 3. sup illud, Siquis nō vult operari, nec mā ducet, dicit gl. dicūt quidā de operib. spiritualibus hoc Apostolū pcepisse, nō de opere corporali, in quo agricolę, uel opifices laborant. & inf. Sed supfluo conanē & sibi, & cæteris caliginē adducere, ut quod utiliter monet charitas, non solū facere nolint, sed nec etiam intelligere. & † inf. uult seruos Dei corporaliter operari unde uiuant: sed pręcipue religiosi serui Dei nominantur, ut potè se totaliter diuino seruitio mancipantes, sicut patet per Dionys. 6. c. eccl. hier. ergo vr quòd teneantur manibus operari.

¶3 Præt. † Aug. dicit in lib. de oper. monac. Quid agant qui operari corporaliter nolūt, scire desidero. Orōibus, inquiūt, vacamus, & psalmis, & lectionibus, & verbo Dei: sed q per ista non excusentur, ostendit p singula. Nam primo de orōne dicit. Citius exaudiē vna obedientis orō, q decem millium contemptorum, illos contēptores intelligens, et indignos exaudiri, qui manib. non operantur. Secūdò de diuinis laudib. subdit. Cātica verò diuina cantare ēt manib. laborantes facilè pñt. Tertio, subiungit de lectione. Quòd aūt se dñt lectioni vacare, nonne illic inueniūt quod præcipit Apls? Quæ est ergo ista peruersitas lectioni nolle obtemperare, dū vult ei vacare? Quarto, subiungit de prędicatione. Si āt alicui sermo erogādus est, & ita occupaē ut manib. operari non valeat, nūqđ in monasterio oēs hoc pñt? Qñ ergo non oēs pñt, cur oēs sub hoc obtentu vacare volūt? quamq si oēs possent, vicissitudinem facere deberent non solum vt cæteri necessariis operibus occuparentur, sed ēt quia sufficit vt multis audientibus vnus loquaē. ergo vr q religiosi non debeant cessare a manuali opere pp hmōi spiritualia opera, quibus vacant.

¶4 Præt Luc. 12. super illud. Vēdite q possidetis &c. dicit gl. Non tm cibos vros cōicate pauperibus, sed ēt vendite possessiones vestras, vt oīb. vris simul pro Dño spretis, postea labore manuum operemini, vnde viuatis, vel eleemosynam faciatis: sed ad religiosos pertinet propriè oīa sua relinquere. ergo videtur quòd etiam eorum sit de labore manuum suarum viuere, & eleemosynas facere.

¶5 Præt. Religiosi pręcipuè vnr teneri Aplorum vitam imitari, quia statum perfectionis psitenē: sed Apli manib. propriis laborabant, sm illud 1. ad Cor. 4. c. Laboramus operantes manib. nostris. ergo vr q religiosi

cium fatemur, sed ii meamus damnum, ac ruinam. Nam Petrus, ut Bern. prenotauit, semel palatium intrauit, & ter dñm negauit. Curiam Diogenes diffiniuit, q est locus ad decipiendū, & præualendum, qui sunt actum diabolo pmissi à Deo. 3. Re. 22. Fugiendæ sunt a religiosis curię, & palatia ēt ecclesiastica, cum Petrus nō regale, aut prætoriū, sed pontificium palatiū ingressus, nephando laqueo captus fuerit.

SVP. Q. CLXXXVII. ART. III.

IN ar. 3. eiusdem q. nota utramque gl. pręceptorum iuris naturę, alterā in rñsione ad primum: alterā, in corp. art. Habes siquidem hinc primo, q pręcepta naturalia ad cōe bonum absolute necessāria, non ligāt singulos: & ppea ad manuale opus, quod necessārium est in uita humana, non tnē singuli absolute, sicut nec ad gnationi uacādum. Habes secūdo, q pręcepta naturalia solum pp necessāriū finem aliquem assequendum, nullum obligant, qui finem illū necessārium aliunde consequi pt. Et ppterea non tnē manualiter operari pp uictum, qui aliunde uictum licite habent.

¶Sed circa hanc glo. dubium occurrit. Nā si pro regula hēdum est, q ordinatum ad finem intrā est necessarium, inquantum finis sine eo haberi ñ pt, & nō aliter, sequeretur, q homo licitè posset non implere pcepta multa ex eo, q posset aliter q per obseruantiā illius pręcepti, consequi talem finem. V. g. Pręceptum ieiunij ordinaē ad domandam carnem, & mentem eleuandam. Qui ergo pt hæc aliter, q per ieiunium habere, non tenetur ad ieiunium. Similiter, pręceptum de officio diuino dicendo, ordinatur ad mentis ascensum septies in die ad Deum. Si quis ergo absq; diuino officio posset septies in die ad Deum mente con-

Ca. 6. eccl. hier. parū non procul à fine. — Cap. 17. in prin. to. 3. — Eo. ca. 17. parū a pri. — Eod. c. 17. circa finē. — Eo. c. 18. in prin. to. 3. — Eod. c. 1. tomo. 3.

Universidad de Deusto Biblioteca

cessaret descendere, non teneretur ad ecclesiasticum officium, & sic de similibus: quæ omnia constat esse falsa.
¶ Ad hoc dr, q verba literæ possunt dupliciter intelligi. Primo, vt opus præcepti ad finē aliquē careat vinculo præcepti, si aliter pōt finis haberi. Et hunc sensum accepit obiectio, & falsus est, nec intentus ab authore. Scdo, vt finis necessarius nō inducat vim præcepti in opus aliqd, si vel qn fine tali ope haberi pt. Et hic est sensus lræ verus & intētus directe seruiēs proposito authoris. Est aūt inter hos duos sensus ista differentia. Nā iuxta prim sensum, uinculū præcepti supponitur cadere sup. id qd nocat finis, puta, comedere, & bibere: & exinde deducitur ius præcepti sup opeqd nocat ordinari ad finē, puta, sup ope manuali. Et pp ea dr, q quia rō præcepti in tali ordine ad finē est, ex eo solū q finis cadit sub præcepto alterio: iō si finis ille pōt aliter haberi, nō trahitur uinculum præcepti a primo ad sm, hoc est, a fine ad tale ordinatū ad finē. Iuxta primū uero sensum, uinculū præcepti præsupponitur cadere super actu ordinato ad finē, puta, super ieiunio ordinato ad mentis eleuationem &c. Sed qa pōt alia uia acquiri ille finis, neganda dr uis præcepti ab actu ordinato ad finē. Vbi facile uidere potes, q ille scdus sensus uerus est, & ppositio lræ directe seruiens, ac p hoc intentus ab authore. Iste aūt prim* euertat uniuersum ius positiuum, utpote determinationem ab ipso factā tollere pmittēs cuilibet. Ex eo nāq q lex determinauit tali medio utēdū esse ad talē finē, oportet subditos legi ad illud mediū se habere ut necessariū ex legis dispōne siue ipse illo medio egeat absolute, siue n egeat absolute. Procul est igitur a sensu literæ, & authoris mente intellectus iste.
¶ In eodem tertio ar-

teneantur manibus operari.

SED CONTRA. Ad præcepta obseruanda quę cōiter oībus proponuntur, eodē modo tenenē religiosi, & sęculares: sed præceptū de opere manuali cōiter oībus proponitur, vt patet 2. ad Thessalonicens. 3. Subtrahatis vos ab oi fratre ambulāte inordinate &c. Fratrē aūt noiat quēlibet christianū, sicut & 1. ad Cor. 7. Si quis frater vxorem hēt infidelē etc. & ibidem dr. Si quis non vult operari, nec manducet. non ergo religiosi magis tenētur manibus operari, quā sęculares.

RESP. Dicēdm, q labor manualis ad quatuor ordinatur. Primo quidē & principaliter ad victum quærendū. Vñ primo hoi dictū est. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Et in Psal. 127. Labores manuū tuarū, quia māducabis &c. Scdo, ordinatur ad tollendū otium, ex quo multa mala oriuntur. Vñ dr Eccl. 33. Mitte seruū tuū i opatione, ne vacet, Multā.n. malitiam docuit otiositas. Tertio, ordinaē ad cōcupiscētię refrænationē, inquātū p hoc maceraē corpus. Vñ 2. ad Cor. 6. dr. In laboribus, in ieiunijs, in vigilijs, in castitate. Quarto āt ordinaē ad eleemosynas faciēdas: vñ dr ad Ephes. 4. Qui furabatur, iā nō furef: magis aūt laboret opando manibus suis: qđ bonū est, vt hēat vñ tribuat necessitatē patienti. m Scdm ergo q labor manualis ordinaē ad victū qrendū, cadit sub necessitate pcepti, put est necessariū ad talē finē n. Qđ.n. ordinatur ad finē, à fine necessitatem hēt. vt.s. intantū sit necessariū, inquantū finis sine eo esse non pōt. & iō q non hēt aliūde vñ viuere possit, tenetur manibus opari, cuiuscūq sit condōnis: & hoc significant verba Apostoli dicētis, Qui non vult opari, nec māducet: quasi diceret. Ea necessitate aliquis teneē ad opandū manibus, qua teneē ad māducādū. Vñ si qs absq māducatione posset vitā transigere, nō teneref manibus opari, & eadē rō est de illis, q nō habent alias vñ licite viuere pos-

F sint. Nō.n. intelligiē aliqs posse facere qđ non licite facere pōt vñ & Apostolus nō inueniē opus manuū præcepisse, nisi ad excludēdū peccatū eorū, q illicite victū acquirebāt. Nā primo quidē precipit Apostolus opus manuale ad euitādū furtū, vt patet ad Ephes. 4. Qui furabaē, iā nō furef: magis aūt laboret operando manib. suis. G Scdo, ad vitandum cupiditatē alienarū rerū: vnde dicit 1. ad Thessal. 4. Operemini manib. vestris, sicut pcipim* vobis: & vt honeste ambuletis ad eos, q foris sūt. Tertio, ad euitāda turpia negotia, ex qb. aliq victū acquirūt: vñ 2. ad Thes. 3. dicit. Cū essem* apud vos, hoc dnūtiabam* vobis, qm si qs n vult opari, nec māducet. Audiuim*.n. quosdā iter vos ambulare i- H qete nihil opantes, sed curiose agētes, *gl. qui fęda cura necessaria sibi prouidēt. His aūt qui hmōi sūt, denūtiam*, & obsecram*, vt cū silētio opantes, panē suū māducēt. Vñ * Hier. dicit sup epist. ad Gala. q Apost. hoc dixit n tā offō docētis, q vitio gētis. Sciēdū tñ, q sub ope manuali itelligunē oīa humana officia, ex qb. hoīes licite victū lucranē siue manib. siue pedibus, siue lingua fiāt. Vigiles .n. & cursores, & alij hmōi de suo labore uiuētes, intelligūtur de opibus manuū uiuere. Quiā.n. manus ē organū organorū, p opus manuū oīs opatio intelligiē, de qua aliqs uictū licite pt lucrari o Scdm aūt q op* manuale ordinaē ad otiū tollēdū, vł ad corporis macerationē, n cadit sub necessitate pcepti sm se cōsideratū p qa multis alijs modis pt vel caro macerari, vł ēt otiū tolli, q p op* manuale. Maceraē.n. caro p ieiunia, & vigilias: & otiū tolliē p meditationes sacrarū scripturarū, & laudes diuinas. Vñ sup illud Psal. 68. Defecerūt oculi mei in eloquiū tuū, dicit* gl. Nō ē otios* q verbo Dei tm K studet, nec pluris ē q extra opaē, q q studiū cognoscēdę veritatis exercet. Et iō pp has cās religiosi n tenenē ad opa manualia, sicut nec sęculares, q nisi forte ad hoc per statuta sui ordinis obligeē r, sicut *Hier. dicit i epis. ad Rusticū monachū. Aegyptiorū monasteria hūc tenēt morē, vt nullū absq ope, aut labore suscipiāt, nō tā pp uictus necessitatē, q pp aiæ salutē, ne vagētur pernitiosis cogitationibus. s Inquantū uero opus manuale ordinatur ad eleemosynas faciēdas, n cadit sub necessitate pcepti: nisi forte in aliquo casu, in quo ex necessitate aliqs eleemosynā facere teneref, & n posset alias habere unde pauperibus subueniret t in quo casu obligarenē similiter religiosi & sęculares ad opa.

ticulo in responsione ad sm, dubiū occurrit circa illud, Nōdū erāt illo tpis religiones institutæ, tū quia dñs Iesus iuenitur religiosi institutor status, cū dixit adolescēti, Si uis pfectus esse, uēde oīa q habes &c. tū qa tpe. Apostolorū erāt monachi, ut patet ex Dionysio, q tunc temporis fuit.
¶ Ad hoc dr dupliciter. Primo, q author dicit pluraliter religiones nondū fuisse tunc institutas ad pseruandū se a religionis statu, qa ēt tunc erat.s. monachalis tātū. Scdo, q religiosus status quātū ad pfectionis semitā, fuit a Christo istitutus dicente Si uis perfectus esse &c. Quantū aūt ad solemnitatē, fuit institutus ab Ecclesia inchoatiue tpe apostolorum, ut patet ex Dionysij ecclesiastica hierarchia. Rōnabile.n. est ritū relatū a Dion. circa ecclesiastica ministeria, Apostolorū tpe inchoatum: quātū vero ad solēnitatem uotorū, & certā uiuendi regulā, esse postmodum ab ecclesia confirmatum. Et

Concl. m — Gl. or. ibi — In proœmio lib. 2. ad Gal. tomo 5. — Concl. p — Psal. 118. in gl. ordi. ex Aug. — Concl. f — Cir. med. illius incipit, Nil Christiano felici*, tomo 1. — Concl. n

Et qa ad hoc spectat q religiosi peculiariter Fratres appellātur: iō author ad cōfirmatā religionū institutionē respiciens, dixit q nondū erant religiones institutæ. Ante consummatam nāq religionū institutionē, oēs Christiani fratres vocabanē post consummatā hr institutionē, i religiosis patris, & fratris appellatio mansit, vt cōsuetudo testatur.
¶ In eodem art. in rñsione ad tertiū circa orationē manualiter operantiū, aduerte q in litera distinguiē de oratione publica, & priuata. Et de publica, negaē q fiat cum opere manuali: de priuata aūt conceditur. Et tenetur turpe valde esset ecclesiasticum officiū manibus operando persoluere, cū vltra scandalū & irreuerētiā, quā qua hoi excellenti loquendo non exhiberet, pluribus intentus minor sit ad singula sensus. Vñ quia operādo manibus, poneret q vocem plenæ attentioni, quā à Deo expectat te teneē qui obligaē ad diuinum officium iuxta illud, Deuote quantum Deus dederit extra de celebrat. missar. c. Dolentes mō notabiliter se occupādo non satisfacit Ecclesiæ pręcepto. Secus aūt si parum quid se occuparet puta, calceando ocreas, uel opus faciens non impeditiuum faciat, puta, quia parādo se ad Missam persicit Primam ex hoc ipso minus attendens officio, quia occupare eum contingit. Cum enim parum pro nihilo habeaē, utroque mō parū non multū imputaē siue.s. in parua parte officii, siue in opere parum impeditiuo quis occupaē. Priuata aūt oratione laudabile valde est aliquid nostræ mentis inter opera manualia ad Deū transmittere.
¶ In eodem art. in responsione ad quintū, nota diligentissime tu qui præsides ecclesiæ, quāta te oportet solicitudine subtrahere occasionē prædicatoribus, & confessoribus prædicandi, vel confessiones audien-

manualia exequenda. A

AD PRIMVM ergo dicēdm, q preceptū illud quod ab Apostolo proponiē, est de iure naturali Vñ sup illud 2. ad Thess. 3. Vt subtrahatis vos ab oi fratre inordinatē ambulante, dicit* gl. aliter q ordo naturę exigit. Loquiē aūt de his q ab ope manuali cessabāt. Vñ & natura man* hoi ddit loco armorū, & tegumentorū, quæ alijs aialib. tribuit, vt.s. per manus hæc, & alia oīa necessaria cōquirat. Ex quo patet, q cōiter ad hoc præceptū tenenē ēt religiosi, & sęculares, sicut ad oīa alia legis naturalis pcepta. Non tñ peccāt quicumq manibus nō operanē: quia ad illa pcepta legis naturæ quę pertinent ad bonū multorū, non tenenē singuli: sed sufficit q vnus uacet vni officio, & alius alteri, puta, q quidā sint opifices, quidā agricolę quidā iudices, quidā doctores, & sic de alijs, sm illud Apostoli 1. ad Cor. 12. Si totum corpus oculus, vbi auditus, & si totum auditus, ubi odoratus? &c.

AD II dicēdm, q glossa illa sumiē ab* Aug. in li. de operib. monachorū, in quo loquiē contra monachos quosdā, qui dicebant non esse licitū seruos Dei manib. operari pp hoc, q Dñs dicit Matthęi 6. Ne soliciti sitis aiæ vestrę quid māducetis. Nec tñ p hæc verba induciē necessitas religiosis manib. operādi, si hēnt aliūde vñ uiuere possint: quod patet p hoc qđ subdit.* Vult seruos Dei corporaliter operari, vñ viuant. Hoc aūt nō magis pertinet ad religiosos q ad sęculares: qđ patet ex duobus. Primo quidē, ex ipso mō loquendi, quo Apost. vtitur, dicens. Vt subtrahatis vos ab oi fratre ambulante inordinate. Fratres.n. oēs Christianos vocat: nondū.n. erant tūc tpis religiones institutæ. Secūdo, qa religiosi nō tenenē ad alia q sęculares, nisi pp regulæ pfessionē: & iō si in statutis regulæ nō cōtineanē aliqd de opere manuali, nō tenenē aliter ad operādū manibus religiosi, q sęculares.

AD III dicēdm, q omnibus illis operibus spūalibus, q ibi A tāgit* Aug. pōt aliqs vacare dupliciter. Vno mō, quasi deseruiēs utilitati cōi. Alio mō, quasi insistens vtilitati priuatæ. Illi ergo qui prędictis operib. spūalibus publice uacant, excusanē per hmōi opera spūalia ab ope manuali dupliciter. Primo qdē, qa oportet eos totaliter esse occupatos circa hmōi opera. Secundo, qa hmōi opera exercentib. debeē subministratio victus ab his quorū vtilitati deseruiūt. Illi uerò q pdictis operib. nō quasi publicis, sed quasi priuatis uacant, nō oportet q per hmōi opera a manualibus operibus abstrahanē: nec ēt sit eis debitū, ut de stipendijs fideliū uiuant. & de talibus loquiē* Aug. Quod.n. dicit (cantica diuina decantare manibus operātes possunt, exēplo opificū, qui fabulis linguas dant, cū tñ manibus ab opere non recedāt) manifestū est quòd nō pōt intelligi de his q horas canonicas in ecclesia decantant: sed intelligiē de his q psalmos, vel hymnos dicunt quasi priuatas orationes. Sitr C quod *dicit de lectione & orōne, referendū est ad orōes & lectiones priuatas, quas ēt laici interdū faciunt: nō aūt ad illos, qui publicas orōnes in ecclesia faciūt, vel ēt publicas lectiones in scholis legunt. vñ non dicit. Qui dicūt se vacare doctrinæ, vel instructioni: sed, Qui dicūt se uacare lectioni. Sitr ēt de pdicatione loquiē nō q sit publice ad populū, sed q spāliter fit ad unū, uel ad paucos p modū priuatæ admonitionis. vñ signāter dicit, Si alicui sermo erogādus est. Nā sicut* gl. dicit 1. ad Cor. 2. sermo est q priuatim fit: pdicatio, quæ fit in cōi.

D AD IIII dicendū, q illi qui oīa propter Deum spernunt, tenentur manibus operari qn alias non habent unde uiuant, uel unde eleemosynas faciāt in casu, in quo facere eleemosynam, cadit sub pręcepto, non autem aliter, ut* dictum est. & secundum hoc loquitur glos. inducta.

AD V dicēdm, q hoc q apostoli manibus laborauerint, qnq quidem fuit necessitatis, qnq vero supererogationis. Necessitatis quidem, qn ab alijs uictum inuenire non poterant. unde super illud 1. ad Cor. 4. Laboramus operantes manibus nostris. dicit* gl quia nemo dat nobis. Supererogatio- E nis aūt, ut patet per illud quod habetur 1. ad Cor. 9. ubi dicit Apostolus, q non est usus potestate, quam habebat uiuendi de Euangelio. Hac aūt supererogatione utebatur Apostolus tribus de causis. Primò quidem, ut occasionem prædicandi auferret pseudoapostolis, qui propter sola tpalia pdicabant. unde dicit 2. ad Cor. 11. Quod aūt facio, & faciā, ut amputem eorum occasionē &c. Secundo, ad euitandū grauamen eorū, quibus predicabat: uñ dicit 2. ad Cor. 12. Quid min* habuistis præ cæteris ecclesijs, nisi q ego ipse non grauaui uos? Tertio ad dandū exemplū operandi otiosis. Vnde 2. ad Thes. 3. dicit. Nocte, & die operantes, ut formam daremus uobis ad imitandum nos. Quod tñ

Apostolus

di pp tpalia bona, vt hodie videmus accidere: qm si confessores & pdicatores nō lucrarenē, pauci inuenirenē. Vnde ac qrūt, supplicāt, solicitāt, terrent, ut loca habeāt. Paulus Apostolus priuauit seipsum stipendio victus, ne alij prędicarent pp tpalia. Non ergo a te tantā pfectionē: sed ut ab ecclesia tua hmōi viros eiicias, & paucos habeas gratis dātes, qđ gratis acceperūt.

Gl. interlinearis ibi. — Ca. citato in arg. — Cap. 1. in prin. to. 3. — C. 17. li. de operibus monach. to. 3. — Ca. 17. parū a prin. — Ca. 18. in prin. — Gl. interlinea. super id. Sermo meus & prędicatio mea. — In cor. a — Gl. ordina. ibidem.

Apostolus nō faciebat in locis, in qbus habebat facultatē quotidie pdicandi, sicut Athenis, ut* Aug. dicit in li. de operibus Monach. Non aūt pp hoc religiosi tenentur Apostolum in hoc imitari, cū non teneantur ad omnes supererogationes: unde nec alii apostoli manibus operabantur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum religiosis liceat de eleemosynis viuere.

Ad quartum sic proceditur. Vr̄ q̄ religiosis non liceat de eleemosynis uiuere. Apost. n. 1. Tim. 5. præcipit q̄ uiduæ, q̄ possunt aliunde sustētari, non uiuant de eleemosynis Eccl̄iæ, ut Eccl̄ia sufficiat illis, q̄ uere uiduæ sunt. & * Hiero. dicit ad Damasum Papā, q̄ qui bonis parentū, & opibus sustētari possunt, si qd̄ pauperū est, accipiunt, sacrilegiū pfecto cōmittunt, & per abusionē taliū, iudiciū sibi māducāt & bibūt: sed religiosi posūt de labore manuū sustētari, si sint ualidi. ergo ur̄ q̄ peccent, eleemosynas[a] pauperum comedendo.

¶2 Præt. Viuere de sumptib. fideliū, est merces deputata [b] pdicātib. Euangeliū pro suo labore, uel opere, s̄m illud Mat. 10. dignus est operarius cibo suo: sed pdicare Euāgeliū nō ptinet ad religiosos, sed maxime ad p̄latos. q̄ sūt pastores & doctores. ergo religiosi nō posūt licite uiuere de eleemosynis fideliū.

¶3 Præt. Religiosi sūt in statu pfectionis: sed[b] pfectius est[b] dare eleemosynas, q̄ accipere. dr̄. n. Act. 20. Beatius est dare q̄ accipere. ergo n̄ dēnt de eleemosynis uiuere, sed magis ex operib. manuū suarū eleemosynas dare.

¶4 Præ. Ad religiosos ptinet impedimenta uirtutis, & occasiones pc̄ti uitare: sz̄ acceptio eleemosynarū pbet occasionē pc̄ti, & impedit uirtutis actū. uñ sup illud 2. ad Thess. ulti. Vt nosmetipsos formā darem* uobis, dicit* gl. Qui frequēter ad alienā mēsā comedit otio deditus, ut aduleē necesse est pascēti se. Dr̄ ēt Exo. 23. Ne accipias munera q̄ excæcāt prudentes, & mutāt uerba iustorū. & Prou. 22. dr̄. Qui accipit mutuū, seruus est fenerātis, quod est religioni cōtrarium. Vnde super illud 2. ad Thessa. ulti. Vt nosmetipsos formam [c] daremus &c. dicit gl. Religio nr̄a ad libertatē hoīes aduocat. ergo vr̄ q̄ religiosi nō dēant [h] de eleemosynis viuere.

¶5 Præt. Religiosi præcipue tn̄r imitari ap̄lorum perfectionē. Vnde Apost. dicit ad Philip. 3. Quicunq; perfecti sumus, hoc sentiamus: sed Apost. nolebat viuere de sumptib. fidelium, vt occasionem auferret pseudoap̄lis, sicut ipse dicit 2. ad Cor. 11. & ne scādalum poneretur [h] infirmis, vt patet 1. ad Cor. 9. ergo vr̄ q̄ pp easdem cās religiosi debeant abstinere, ne de eleemosynis viuant. Vnde & Aug. dicit in lib.* de ope. mon. Amputetis occasionem turpiū nundinarum, quib. æstimatio vestra lædit̄, & infirmis offendiculum ponitur, & ostendite hoībus non vos in otio facilē victum, sed per angustam, & arctam viam regnum Dei q̄rere.

Sed contra est, q̄ sicut* Greg. dicit in 2. Dialo. B. Benedictus trib. annis in specu permanens, de his quæ a Romano monacho ministrabantur, refectus est, postq̄ domum, parētesq; reliquerat: & tn̄ validus corpore legitur de labore manuum quæsiuisse victum. ergo religiosi licitè possunt de eleemosynis viuere.

Resp. dicēdum, q̄ vnicuiq; licet viuere de eo quod suum est, vel sibi debitum. Fit āt aliquid alicuius ex libertate donantis: & iō[m] religiosi, & clerici, quorum monasteriis, vel ecclesiis ex munificentia principum, vel quorumcunq; fideliū sunt facultates collatæ, ex q. b. sustententur, pn̄t de eis viuere licite absq; hoc q̄ manib. laborent, & tn̄ certū est eos de eleemosyna viuere. Vnde & sir̄, si aliqua mobilia religiosis a fidelibus conferantur, pn̄t de eis licite viuere[n]. Stultum est. n. dicere, q̄ aliquis in eleemosynam possit accipere magnas possessiones, nō āt panem, vel paruā pecuniam. Sed* quia hmōi bn̄ficia religiosis vīr esse collata ad hoc, q̄ liberius religiosis actib. insistere possint, quorum cupiunt se fore participes, qui tpalia subministrant, redderet̄ ei vsus prædictorum donorū illicitus, si ab actib. religiosis desisterent[r]: quia sic, quantum est de se, defraudarent intētionem eorum qui talia beneficia contulerunt. Debitum āt est alicui aliquid dupl̄r. Vno mō, pp necessitatem, q̄ facit oīa cōia, vt* Amb. dicit. Ideo si religiosi necessitatem patiant̄, licite pn̄t de eleemosynis viuere[s], q̄ quidem necessitas pōt esse tripl̄r. Primo quidē propter corporis infirmitatem, ex qua cōtingit, q̄ nō pn̄t sibi labore manuum victum q̄rere. Secundò, si illud quod ex opere manuali cōquirunt, eis ad victū non sufficiat. Vnde* Aug. dicit in lib. de ope. mona. q̄ bona opera fidelium subsidio supplendorum necessariorum deesse non debēt seruis Dei, q manib. operantur, vt horę quib. ad expediendū aīm ita uacat̄, ut illa corporalia opera geri non pn̄t, non opprimant egestate. Tertio, pp pristinam conuersationem eorū qui non consueuerant manib. laborare. Vnde* Aug. dicit in lib. de oper. mon. q̄ si habeāt aliquid in sæculo, quo facile sine opificio sustentarent istam uitā, quā conuersi ad Deum indigentib. dispartiti sunt, & credenda est eorum infirmitas, & ferenda. Solent. n. tales delicatius educati, laborē operū corporaliū sustinere non posse. Alio mō ef ficit̄ aliquid alicui debitum ex eo quod ipse exhibet, siue sit aliquid tēporale, siue spirituale, s̄m illud 1. ad Cor. 9. Si nos uobis sp̄ualia seminauimus, nō magnū ē, si carnalia vestra metamus: & [u] s̄m hoc quadrupl̄r pn̄t religiosi de eleemosynis uiuere quasi sibi debitis[x]. Primo qdē, si pdicēt authoritate platorū. Scdo, si sint ministri altaris: q̄a vt dr̄ 1. ad Corin. 9. Qui altario deseruiūt, cū altario participāt: ita & Dn̄s ordinauit his, q Euāgeliū annūciāt d̄ Euāgelio uiuere. Vñ & Aug. dicit i li. de* opibus monachorū. Si Euangelistæ sunt, fateor hn̄t ptātē viuēdi de sumptibus fideliū: si ministri altaris, dispēsatores sacrorum, bñ sibi istā n̄ arrogant, sed plane uendicant ptātē: & hoc iō, q̄a sacrificium altaris, ubicumq; agat̄, cōe est toti populo fidelium. Tertio, si instāt studio sacrę scripturę ad cōem vtilitatē toti* Eccl̄ę. Vñ Hieronymus dicit cōtra Vigilātium. Hæc undiq; usq; hodie pseuerat cōsuetudo nō solum apud nos, sed etiam apud Hebręos, vt q in lege Dn̄i meditātur die ac nocte, & patrē non hn̄t in terra nisi solū Deū, totius orbis foueant̄ ministerijs. Quarto, si bona tpalia q̄ habebāt, monasterio largiuntur, de eleemosynis monasterio factis possunt uiuere. Vñ* Aug. dicit in lib. de opibus monachorū, q̄ his q relicta, vel distributa siue ampla, siue qualicūq; opulētia, iter pauperes Christi pia & salubri humilitate numerari uolūt, uicē sustētādæ uitę eorū res ipsa cōis & fraterna charitas dēt: q laudabil̄r agunt, si manibus opentur, quod si nolit, q̄s audeat eos cogere? Nec

SVP. Q. CLXXXVII. ART. IIII.

Palud. 4. d. 35. q. 6.

In ar. 4. eiusdem q. nota authorē duas radices docere liciti victus ex bonis tpalibus. s. uel de suo, uel de sibi debito. Vbi dubiū statim occurrit, circa distinctionē horum membrorū, quia sīn concidit necessario cū primo. Nā quā tūcumq; aliquid sit alicui debitum, nisi fiat suū, non licite uiuet de illo, alioquin liceret uiuere de alieno. Et confirmat̄, q̄a sicut uiuere de eleemosyna, quod in primo ponit̄ membro, tunc est licitū, cū id qd̄ eleemosynaliter dat, est factū suū: ita uiuere ex sibi debito, qd̄ ponit̄ in secundo membro, tunc est licitū, qn̄ illud quod debet̄, factū est suū, vt patet discurrendo in singulis quatuor casibus enumeratis in litera &c.

¶Ad hoc dr̄, q̄ in l̄ra non distinguit̄ uiuere ex suo, contra uiuere ex non suo, ut obiectio interpretat̄. sed distinguit̄ uiuere ex suo absolute contra uiuere ex suo ex debito, ita q̄ formaliter sit distinctio iter causas, quibus licet uiuere ex aliquo, & discernitur inter esse suum pro una cā non considerando vsū, uel qualiter sit suum. sed tota ratio licite uiuēdi ex illo est, q̄a est suū, & inter esse suum ex debito. Ita q̄ ratio uiuendi hic attenditur non penes effectum illum cōem, qui est esse suū, sed penes causam, hoc est, penes rationē debiti. Et ppea non nominauit in secundo mēbro authorly suum, sed solummodo sibi debitum: respiciebat enim ad formalia, penes quæ attenditur distinctio. Non coincidunt ergo distincti onis membra formaliter intellecta de causis, sed docemus quod uiuere mihi licet ex aliquo duplici de cā, uel quia meum est, nihil aliud considerando, sed solam hāc cōem rōem, quia meū est: uel quia debitum est mihi, hoc est, sic meū est. s. ex debito. Nec refert in proposito, an sumatur suum p suo totaliter, uel pro suo quo ad præsentē usū, sufficit namque pro posito ratio sui: siue hoc, siue illo modo: qm̄ unicuique uiuere licet d̄ suo, altero istorū modorū, ut patet.

¶In eodem ar. 4. circa illud, Redderetur religiosis usus prædictorum donorū illicitus, si ab actibus religiosis desisterent, quia &c. dubium occurit. Primo, an talia usus illicitus sit peccatū mortale. Secundo, an obligentur ad restitutionē sic illicite utentes. Ratio primi dubii est, quia hinc apparet, q̄ est peccatum mortale, ex eo. s. q̄ est actus fraudis i re notabili. Oīs. n. defraudatio pximi, & multò mag̃ benefactoris in re notabili est ex suo genere peccatū mortale: quia est contra dilectionē proximi. Sed ut in litera dicitur, religiosi desistentes à religiosis actibus, fraudant, quantum ex parte sua est suos benefactores in notabili bono temporali qd̄ susceperunt, & quo abutuntur, quāuis spūale, illud reddendum est. Inde āt apparet, q̄ non est mortale: quia non interuenit hic fraus formaliter, sed interpretatiue. Est. n. præter intentionem huiusmodi religiosorum talis fraus. Nec est euētus istius fraudis omnino in opinatus benefactoribus, quoniam facile nosse possunt donantes perpetua immobilia quod fluxu temporis cadunt statu religiosorum: cum humana omnia caduca esse cōstet. Et sicut datur q̄ donando absque prouisione q̄ deuoluantur ad alios inseruiētes religiosis actibus, implicite acceperūt se frustrandos quandoque suo intento. Scienti autem, & uolenti nō fit fraus sicut nec iniuria. Ratio secundi dubii est: quia sicut miles tenetur ad stipendii restitutionem si desistit à militaribus actibus: ita religiosus tenet̄ ad restitutionem, cum huiusmodi eleemosynę sint quasi stipenda ipsorum. Et confirmatur, quia sicut stipendiū militare non dat̄ nisi militaturis in ueritate: ita stipendium sustentationis religiosorum non datur nisi religiosè uiuere uolentibus, non fingentibus: ita q̄ sicut milites armatæ militiæ non efficiūt̄ suū, sed tenentur illud restituere si ficti suscipiunt, aut ficti prosequūtur: ita clerici & religiosi si aut ficti suscipiunt, aut ficti prosequuntur, non efficiunt stipendia sua, sed tenentur ad restitutionem.

¶In oppositum āt est, quia diutius est hic sermo, & tot Ecclesiæ declinasse uhī à religiosa uita, vt si ad restitutionem tenerentur, oportet magnam dānationem inducere.

¶Ad euidentiā horū considerādū est, q̄ inter religiosos & principes, seu quoscunq; alios qui cōtulerunt eleemosynas eis, nō est habitudo sīr aliquem contractum iustitiæ proprie dictæ, sed solum sīn debitū gratitudinis. Nā donantes beneficium eleemosynæ conferūt & religiosi naturali iure tenentur tali dono gratiam retribuere suis religiosis actibus, qn̄ non alia ab eis expectantur retributio. Vnde & in litera de beneficio donorū mentio fit, quæ constat ad gratiæ uirtutem spectare. Et q̄a g̃e contrariatur ingratitudo, idcirco nō solum interuenit in huiusmodi omissione peccatum mortale, qn̄ contingit ingratitudo mortalis. Vt āt ex supradictis de ingratitudine patet, in duobus casibus ingratitudo ingerentur peccatum mortale, vel formaliter, cum cōtemptus interior adest beneficii: vel materialiter, cum illud omittitur quod talis est conditionis, quod necessario exhibendum est beneficio: & propterea in proposito si religiosi in contemptum prorumpunt suscepti beneficii, ingrati mortaliter & formaliter sunt. Et si omittūt religiosos actus, ad quos de necessitate præcepti tenentur, ingrati quoque mortaliter sunt, materialiter tamen. Si autem omittūt aliquos religiosos actus, ad quos tenentur sub præcepto, ingrati uenialiter ac materialiter sunt. Et ideo in litera optime dicitur absolute, q̄ illicitus redderetur eis usus prædictorum donorum, si actibus religiosis desisterent. Et per hæc patet solutio primi dubii.

¶Ad obiectionem autem in oppositum dr̄, q̄ qn̄ deest contemptus reddendę gratiæ, seu soluendi debitum beneficio, non est fraus nisi materialiter, eo q̄ non ex intentione ingratitudini opera datur. Fraus autem in reddenda gratia materialiter, non semper est mortalis, sed ut dictū est, iuxta conditionē omissi mensuratur: q̄d in proposito est actum religiosis præceptus, vel nō pceptus. Nā pceptus actus, si omittitur, ingratitudinis fraudē mortalē inducit. Si verò omittitur actus debitus, sed non pceptus, venialē tn̄ fraudem inducit. Et sic sp̄ fraus in his illicitum usum mortaliter, vel venialiter reddit.

¶Ad secundū aūt dubium dr̄, q̄ religiosi, desistētes a religiosis actib. et pceptis, nō tenent̄ ad restitutionē, sed priuādi sunt, superioris authoritate vsu talium bonorū, si a pceptis desistāt. Et ratio quare non tenent̄ ad restōnem est, q̄a peccatum eorū consistit in abusu rei suæ, & n̄ i vsurpatione alieni. Bona siquidem eis eleemosynaliter collata, facta iā sunt sua ex dono largitorum. Et ppea in litera dr̄, q̄ taliū donorū vsus eis illicitus redderet̄. Rō aūt quare tollenda sunt a talibus religiosis hmōi bona, in pōptu est, vt. s. superioris authoritate impleat̄ intentio pia eorū qui donarunt ad Dei honorem, & Deo dicati reditus nō prophanentur.

¶Ad obiectionē aūt in oppositū ex similitudine stipēdij militaris, r̄ndetur q̄ similitudo non tenet: q̄a in stipendio militari intelligitur interuenire cōtractus iustitię cōmutatiuæ exigēt æqualitatē mercedis & locatæ opæ militis. Et iō sicut in cæteris contractibus commutationum, deficiēte altero extremo æqualitatis, restitutio est facienda, ita & in stipēdio militari. Sed in proposito non interuenit contractus aliquis iustitiæ, sed liberalis collatio bñficii tpalis ex una parte, & gratitudinis uinculū, qd̄ non legale, sed morale debitum inducit, ex altera parte. Et ppterea ex quo a principio nulla fuit fraus, facta sunt religiosorum, q̄ eis liberaliter collata sunt: & cōsequenter abutendo illis, abutuntur non alienis, sed suis. Et p hæc patet respōsio ad confirmationem, quia. s. stipendium non sit militis siue a principio, siue post desistat a militia quantum ad illam partem tpis pro qua desistit: quia datur ei ut merces operis sūb formā iustitiæ. Sed eleemosynæ religiosis donatæ, fiunt statim suæ, si a principio fraus defuit, quia non ut merces, sed ut liberale donum ad eos deuenit. Et iō desistentes a debitis actibus, etsi peccent abutendo donis susceptis, non tn̄ ad restitutionem tenentur, quia non utuntur alienis, sed abutuntur proprijs.

¶In eodem articulo circa primā cām debiti. s. necessitatē, aduerte q̄ necessitas hēt magnā latitudinē. Et iuxta diuersos suæ latitudinis gradus, diuersimode facit alienū mihi debitū. Nā sīb supremum gradum, q̄. s. necessitas est extrema, facit mihi aliena ita debita, ut qcquid mihi occurrit pro sustentatione opportunum, meum sit. Iuxta alios uero gradus debitum morale

sale summo inducit, quo indigẽtibus infirmis dat quilibet sciẽs potens subuenire, esurientes cibare, sitientes potare &c. Et ad hanc indigentiã spectãt oẽs tres necessitatis grad⁹ in lra positi, ex infirmitate corporis, ex insufficiẽtia mercedis, & ex corporis delicata cõsuetudine. Qđ oib. his uim debiti tribuere necessitatẽ, manifestat author ex eo q i summo gradu [illegible] ¶ Circa secundam uerõ debiti causam, s. exhibitionem, notã tria. Primum est, q non solũ exhibere p̃dicationẽ, aut sacra populo, sed ẽt exhibere Deo sacrificium altaris, parit debitũ uiuendi ex eleemosynis. Et iõ assignat in lra, quia sacrificiũ altaris ubicunq; agatur, cõe est toti populo fideli: ac per hoc claudimus hic actus intra exhibitionem, q populo fit. Secundũ ẽ, q insistere studio ñ philosophiæ, aut alicui⁹ liberalis artis, sed theologiæ, parit ẽt debitũ ex eleemosynis uiuẽdi. Dr aũt uacare studio theologiæ nõ solũ q actualiter studio theologiæ intendit, sed qui iõ per logicã uel philosophiã trãsit, ut ad theologiæ speculatiuę sublimitatem perueniat, si tñ ad hoc idoneus ẽ: alio quin imprudenter p talẽ uiam ingreditur. Tertium est, q oium Christianorum vna ẽ republica quoad subsidii temporalis distributionẽ, sicut quo ad spũalium meritorũ cõmunionẽ. Hinc.n. ex Augustino deducitur, q religiosis q donant sua monasterio orientali, debeant sũptus à monasterio occidentali. Hinc oritur summus Pontifex à quantũcunq; remotissimis partibus Ecclesiæ auferre posse & distribuere in alias Ecclesiæ partes remotissimas. Hinc oritur, q restitutio uni ecclesię regulariter faciẽda posse rõnabiliter sup[er]ioris authoritate alteri pio usui applicari. ¶ In eodem ar. circa illud, Si uero absque necessitate & utilitate quam afferant, uelint otiosi uiuere aliqui religiosi de eleemosynis, q monasterio dantur, hoc est eis illicitum, dubium occurrit duplex: 1 quia non vñr enumeratæ in lra cõditiones religiosorũ illicitẽ uiuentiũ ex eleemosynis sufficere ad hoc, ut illicitẽ uiuãt ex eleemosynis monasterii, & sic cõclusio lræ est falsa. Manifestaf qđ dicamus i multis religiosis sanis ac robustis corpore, nõ p̃dicantibus, nõ celebrantibus, nõ intẽdẽtibus studio sacræ scripturæ, q neclsa cõsiliẽdit monasterio alicui, aut pauperibus & tñ uiuunt ex eleemosynis monasterio collatis. Scdo

est attendendum, vt ibid. subdit, in quib. monasteriis, uel in quo loco indigentib. fratribus quisquis hoc, quod hẽbat, impenderit. Oium.n. chrãnorum vna respub. est. Si vero aliqui sunt religiosi, qui absq; necessitate, & vtilitate, quã afferant, velint otiosi de eleemosynis, q̃ danť pauperibus, uiuere, hoc ẽ eis illicitũ. Vnde Aug. dicit i li. de oper. mon. Plerũq; ad ꝓfessioné seruitutis Dei ex cõdõne seruili aliqui veniunt, ut ex vita rusticana, et ex opificũ exercitatione & plebeio labore, de quib. nõ apparet utrũ ex ꝓposito seruitutis Dei ueniant, an uitã inopem, & laboriosam fugiẽtes, vacui pasci atq; uestiri velint, & insuper honorari a quib. contẽni, conteriq; cõsueuerunt. Tales ergo se, quo minus operenť, de infirmitate corporis excusare non pñt. Præteritæ quippe vitę consuetudine conuincunť. & postea subdit: Si nolunt opari, nec mãducẽt. Neque ꝓpea ad pietaté diuites humiliãť, vt paupes ad supbiã extollanť. Nullo.n. mõ decet, vt in ea uita, vbi senatores fiũt laboriosi, fiant opifices ociosi. & quo veniunt relictis delitiis suis, qui fuerunt prædiorum dñi, ibi sint rustici delicati.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q authoritates illæ sunt intelligẽde tpe necessitatis, qñ.s. nõ posset alr pauperib. subueniri. Tunc.n. tenerenť non solũ ab eleemosynis accipiẽdis desistere, sed ẽt sua, si qua hñent, largiri ad pauperũ sustentationem.

AD II dcđm, q p̃latis competit p̃dicatio ex offõ: religiosis aũt pt cõpetere ex cõmissione. Et ita cũ laborãt i agro dñico, pñt exinde uiuere, ẽm illud 2. ad Tim. 2. Laborãtẽ agricolã oportet primũ de fructib. percipere. Vbi dicit gl. s. p̃dicatoré, q in agro Ecclesiæ ligone uerbi Dei excolit corda auditorũ, pñt ẽt de Euangeliis uiuere, q p̃dicatorib. ministrant. Vñ sup illud ad Ro. 15. Si spũaliũ eorũ participes facti sunt gentiles, debent & in carnalib. ministrare eis. dicit gl. s. Iudæis, q miserunt prædicatores ab Hierosolymis. Sunt & aliæ causę, ex quib. alicui debeť, vt de sumptibus fideliũ uiuat, ut dcm est.

AD III dicendũ, q cęteris paribus, dare est perfectius q̃ accipere: & tñ dare, uel relinquere oĩa sua ꝑ Chřo, & modica accipere ad sustẽtationé uitę, melius est q̃ dare aliqua particulař paupib. ut ex 3dic. patet.

AD IIII dcđm, q accipere munera ad diuitias augmẽtandas, uel accipere uictum ab aliquo sibi non debitũ absq; vtilitate, & necessitate, p̃stat occasioné peccati, qđ non hẽt locũ i religiosis, ut ex p̃dictis patet.

AD V dicẽdũ, q qñ apparet manifesta necessitas et utilitas, pp quã aliqui religiosi de eleemosynis uiuant absque opere manuali, non scandalizanť ex hoc infirmi, sed malitiosi more Pharisæorum, quorũ scandalum contemnendũ Dñs docet, Mat. 15. Sed si non esset euidẽs necessitas, & utilitas, posset ex inde gñari scãdalũ infirmis, qđ esset uitandum. Idẽ scandalum imminere pt de his, qui facultatib. cõib. otiose utuntur.

ARTICVLVS V.

Vtrum religiosis liceat mendicare.

AD QVINTVM sic ꝓceditur. Vr q religiosis nõ liceat mendicare. Dicit.n. Aug. in li. de oper. mon. Tam multos hypocritas sub habitu monachorum usquequaque dispersit callidissimus hostis, circumeuntes ꝓuincias. & postea subdit. Oẽs petũt oẽs exigũt aut sũptus lucrosę egestatis, aut simulatæ p̃tiũ sanctitatis. ergo vr q vita religiosorũ mẽdicãtiũ sit reꝓbãda.

2 Prę. 1. ad The. dr. Operemini manib. vřis sicut p̃cepimus uobis, & vt honeste ambuletis ad eos q foris sũt, & nullius aliqd desideretis: vbi dicit gl. Iõ opus est agẽdũ, & ñ otiãdũ, qa honestũ est & quasi lux ad infideles, & nõ desiderabitis rẽ alterius, nedũ rogetis, vľ tollatis aliqd. Et 2. ad The. 3. sup illud, Si qs ñ vult opari &c. dicit. Vult seruos Dei corporaliter operari, ut habeãt vñ uiuãt, ut ñ cõpellantur egestate necessaria petere: sed hoc est mendicare, ergo vr q illicitus sit p̃termisso opere manuali mendicare.

¶ 3 Præt. illud q est in lege prohibitũ, & iustitiæ cõtrariũ, non cõpetit religiosis: sed mẽdicare ẽ p̃hibitũ i lege diuina dr ẽm Deut. 15. Oĩno indigẽs, & mẽdicus nõ erit ĩter uos & in Ps. 36. Nõ uidi iustũ derelictũ, nec semẽ eius q̃rẽs panẽ. Secundũ ẽt iura ciuilia puniť ualid⁹ mẽdicans, ut habeť codice de ualidis mendicantibus. ergo non competit religiosis mendicare.

¶ 4 Prę. Verecũdia ẽ đ turpi actũ ut Da. dicit: sed Am. dicit i li. de offi. ꝓ uerecũdia petẽdi ígenuos p̃dit natales. ergo mendicare est turpe. non ergo religiosis competit.

¶ 5 Præ. Maxime đ eleemosynis uiuere cõpetit p̃dicantib. euãgeliũ, ẽm Dñi [illegible] s. dictũ est. [illegible] cõpetit mendicare, quia [illegible] illud 2. ad Ti. 2. Laborantẽ agricolã &c. dicit gl. Vult [illegible] q Euãgelista intelligat q necessaria sumere ab eis i qb. laborat, ñ ẽ mẽdicitas, sed p̃tãs. ergo uidetur quòd religiosis non cõpetit mendicare.

SED CONTRA Religiosis cõpetit uiuere ad imitatione Chři: sed Chřs mẽdicauit ẽm illđ Ps. 39. Ego aũt mẽdicus sũ & paup. ubi dicit gl. Hoc dixit Chřs de se ex forma serui & infra. Mẽdicus est q ab alio petit, & paup q sibi ñ sufficit. & i alio Ps. 69. Ego egenus & pauper sũ, vbi dicit gl. Egenus.i. petẽs: pauper.i. insufficiẽs mihi, qa mundanas copias ñ habeo. & Hier. dicit i q̃dã epistola. Caue ne Dño tuo mẽdicante.s. Chřo alienas diuitias congeras. ergo conueniens est religiosis mendicare.

RESP. Dcđm, q circa mẽdicatione duo pñt cõsiderari. unũ quidẽ ex parte ipsi⁹ act⁹ mẽdicationis, q hẽt sibi quãdã abiectione cõiũctã. Illi.n. uidẽtur abiectissima inter hoies esse, q non solũ sunt pauperes, sed intñ sũt egẽtes, q necesse hñt ab aliis uictũ accipe. Et ẽm hoc cã humilitatis aliq laudabiliter mẽdicãt, sicut & alia assumũt, q̃ ad abiectioné quãdã ꝑtinẽt, quasi efficacissimã medicinã ꝯ supbiã, q̃ ut in seipsis, uel ẽt i aliis ꝑ exẽplũ extinguere uolũt. Sicut.n. ifirmitas, q̃ ẽ ex supexcessu caloris, efficacissime sanať ꝑ ea q̃ in frigiditaté excedũt: ita ẽt ꝓnitas ad supbiã efficacissime curať ꝑ ea q̃ multũ abiecta uñr. Et iõ dr in Dec. de penitẽt d. 2. Si qs semel exercitio humilitatis si qs se uiliorib. officiis subdat & ministeriis indigniorib. tradat: ita nãq arrogãtiæ & humanæ gl̃æ uitiũ curari poterit. Vñ Hie. in ep. ad Oceanũ cõmendat Fabiolã de hoc q optabat, ut suis diuitiis pariter effusis ꝑ Chřo, stipẽ acciperet, q ẽt B. Alexi⁹ pfecit. q oib. suis pp Christum dimissis, gaudebat se ẽt a seruis eleemosynas accepisse. Et de B. Arsenio legiť in uitis Patrũ, q grãs egit de hoc, q necessitate cogẽte oportuit eũ eleemosynã petere. Vñ & in pænitẽtiã ꝑ grauib. culpis iniũgitur aliqb. ut pegrineť mendicantes. Sed quia humilitas, si

Conc. 7 — Ca. 22. t. 3. — Ca. 15. non procul a fi. to: 3 — Gl. ord. ibi — Glo. interli. ibid. — In cor. art. — 2. resp. — q. 186. ar. 4 ad 3 — In cor. art. — Porr. 898 3. cõ. c. 135 Et quol. 7. ar. 18. ad 7 Et opu. 17. c. 14. 15. & 16. & opu. 19. c. 7. c. 18. ante me. to. 3 — Glos. ordinar. ibid. — Glo. ordina. ibid. ex August. de operibus monachor. — Lib. 11. tit. 25. — Li. 2. ca. 15. Amb. li. 1 ca. 30 non procul a fine, to. 1. — Ar. præce. — Glos. ordinar. sup illud, De fructibus percipere. — Ex gloss. Cassiod. hoc loco — Cassio. ibi. — Concl. — In decret. de pœnit. ca. Si quis semel. — Inter me. & finem illius incipit. Plures anni sunt to. 1.

dubitať, de quali illicito lra loquatur, de ueniali, an mortali. ¶ Ad primũ horũ dr, q in lra sufficiẽs rõ illiciti uictus ex eleemosynis monasterii redditur, cum tribus conditionibus defertur: religiosi, s. nõ patientes necessitatẽ, nõ afferentes utilitatẽ, & otiosi, hoc est, nõ laborantes manibus, si sub directo expressa cointelligant ea quæ inductiue ad illa spectãt. Nã sub alia utilitate ex sacrificio altaris cõprehẽdimur oĩs allata utilitas ex orõnũ suffragiis, & sub studio Scripturæ cõprehẽditur oĩs cõtẽplatio diuina, & sub p̃dicatorib⁹ cõprehenduntur ministri. Et sic tãdẽ nullus bonus religiosus excludit à licito uictu ex redditibus monasterii, si licite illos monasterium habet. ¶ Ad scm dubiũ dr, q idẽ est de istis otiosis religiosis iudiciũ, qđ est de religiosis desistentibus ab actibus religiosis. & tñ uiuentibus de redditib⁹ monasterii. ex hoc.n. isti culpabiles sunt, q desistunt ab obseruatione regulari. Nã siñ regularia instituta nulli tales inueniri dẽnt religiosi. Qđ ergo de illis dictũ est, de istis quoq; dictum intelligatur. Itaq; si qs uult regulã seruare, & cauet à trãsgressione p̃ceptorũ, sed pigritia ac inuigilantia in ipso regnãte quasi inutilis uiuit in monasterio, peccat quidẽ, sed nõ mortaliter, uiuendo ex monasterii prouentibus. Debet huic dici. Qui non laborat non manducet: & cogi deberet ad operandum aliquid. ¶ In co. art. in rõne ad 5. aduerte q auth. rñdet directe quo ad religiosos uiuẽtes ex quotidianis eleemosynis, & postmodũ in calce extẽdit rõnẽ suã ad religiosos cõib⁹ redditib⁹ abutẽtes, ut per hoc ostendat arguẽ si uiuit ex ꝓpriis cõtra uiuẽtes ex quotidianis eleemosynis sed ex cõib. Vr.n. hoc argũ aduersariorũ impugnantiũ religiones mẽdicãtium, nõ tunc exortas.

SV. Q. CLXXXVII. ART. V.

IN Ar. 5. occurrit dubiũ đ Chřo, An fuerit ad lram mẽdic⁹. Et ẽ rõ dubii, qa gl. allata hoc dicit, Et author uñ illa tanq̃ Chřs ad lram mẽdicauerit. In oppositũ ẽ qa i lege Chřm mẽdicasse, & ꝑpea uoluntarie dici apparet q Chřs mẽdicauerit. ¶ Ad hoc dr, q ex his q̃ scripta sunt in Euãgelio nõ ita pt intelligi, q Dñs Iesus ñ est dedignatus ẽt in ꝓpria psona mendicare, iux. gl. allatã, & Hie. authoritatẽ. Nã Luc. 22. mẽdicauit locũ ubi Pascha cũ discipulis celebraret. Lu. quoq; 19. Mẽdicauit ædiũ, sed per quẽ uenit in Hierusalẽ. Nã ab illius dñis petitus est dicẽdo, qa Dñs illius opã desiderat. Luc. quoq; 8. mẽdicasse insinuant uictũ a mulierib. q secũ ibat, ministrãtes eidẽ de facultatib. suis. Nã ipsũ idcirco illas ad hoc ministeriũ, credẽdũ ẽ. Luc. quoq; 19. mẽdicasse legiť a Zachæo hospitiũ. Vñ patet lra, pauperẽ petere necessariũ ad uictũ ẽ mẽdicare. Ex his ẽt scripta, rõ nullu Dñs fecerit q non sũt scripta, credi rõnabiliter potest multa alia uictualium mendicasse, vt impleret scripturã. Ego aũt mendicus sũ, ut nullũ relinquet ubi humanæ gen⁹ inexpertũ a se vt exẽplũ cęteris relinquet tãquã humilitatis. ¶ In co. ar. eiusdemq; dubiũ occurrit. An laudabile, seu licitum sit hoĩe diuitẽ renũtiis diuitiis ad ꝑ̃pĩ, mẽdicare victũ proprie humilitatis gra. Et ẽ rõ dubii, qũ apparet hoc vitupabile: quia mendicus dẽt eẽ pauperrimus. ibid. Ego aũt mendicus sũ & paup. Vbi gl. dicit, Mẽdicus q ab alio petit, paup q sibi ñ sufficit. Mẽdicans ergo diues incurrit ſaciẽdo se pauperẽ, qđ est illicitum. ¶ In oppositũ ẽ, qa hoc dictum horũ ca. lra humilitatis opa exercere. ita laudabiliter ꝓ pñtẽ paupertatẽ assumere, & mẽdicare Dñi. Ita, q mẽdicare quãdo ad actũ qa abiectionis est, humilitatis virtuti tribuť. Cui⁹ ẽt signũ ẽ, q aliq diuites vocẽt pegrinationẽ aliq̃ se pastores mendicãdo, q ñ uocetur nisi laudabiles humilitatis actũ se uouere sacerẽ. ¶ Ad hoc dr, q diuitẽ humilitatis gra ad tẽpus mẽdicare, cõtingit tripliciter. Primo absolute, ut non solũ mẽdicet, sed de ac q sito ex mẽdicitate uiuat, ut actus mẽdicãdi sit ob abiectionẽ, & actus uictũ ad libitũ ꝑ̃p austeritatẽ uictus, & huiõi mẽdicitas licet possit cẽ utilis simulata alicui particularis ꝑsonæ, aliqñ actũ dissonat ꝑsonæ. Dñi.n. humilitatis actũ cõformis esse ꝑsonæ, nec rectitudo diuersitatis hẽt ut austeritatem uitæ diues ex his q paupib. dandi cõpetit, nisi forte ipsi lõge largi⁹ refunderẽt paupib⁹. Scdo cõtingit ut solũ mendicet, sed ñ uiuat de mendicato, sed illud erogandet, & sic mendicare laudabile ꝓculdubio est, qñ cũ abiectione ꝓpria uictũ uere paup. qui diues, & pendet [illegible] mendicatũ, ac si mendicaret ꝓ alio. Qđ nihil illicitũ est, & opus cõsilii esse misericordia. Tertio, cõtingit, ut in assũpta peregrinatiõe & mendicet, & uiuat de mendicato, & sic licitũ & laudabile est diuitẽ mendicare. Qđ ꝓbat cũ qa qui ꝓpria p̃ſte cõsilii, se pro alieni dati in peregrinatione [illegible] ꝓ se hoc ei, cũ ñ sit talis de⁹ in peregrinatione nisi sit exercitium. Sed aliqb. datur in peregrinatione, ut peregrinenť mẽdicantes ergo ꝓpria sponte ꝑ q peregrinationẽ mendicat tũ qa hunc actũ illicitũ sicut, ut nisi q ille hõ nõ est paup, sed diues. Sed hoc ñ obstare patet ex eo q licet ille hõ sit diues, dicit̃ ꝑ peregrin⁹ est paup, ac ꝑ hoc licite mendicat. Nã ꝑ peregrinũ q ille sine sũptib. assumat peregrinatione & pera gestans q̃ sicut Alexi⁹ implere mõ uoluit ꝓpter Chřm, & pauper peregrinẽ mẽdicans ita ille ad ipsi dimissis oib. pp Chřm humilitas & actus sequendũ peregrinari paup ac mendic⁹ eligit. Ex ꝑ hoc patet solutio ad obiectionẽ. Nã qa est peregrin⁹ paup, ñ mentitur facto dũ mẽdicat. ¶ In eodẽ ear. dubiũ occurrit circa mẽdicos ex cupiditate, an peccent mortaliter. Videtur enim quod sic ex eo, quod communiter mendicantium perniciosum dũ mentiuntur se pauperes ipso actu mendicãdi, & sic fraudulenter obtinent eleemosynas, desserendum uere pauperes, quibus illæ eleemosynæ darentur. Qui enim fraudulenter acquirit, mortaliter peccat, & ad restitutionem tenetur. Et confirmatur ex dicto Scoti 2. q. d. 11. quarto sentent. quosi humimodi donatio eleemosynæ nõ est uoluntaria, quæ ex ignorantia, quo patet in 3. ethic. causat inuoluntarium, Si.n. sciẽ donans sciret mendicantem non esse pauperem, non daret. Ex ignorantia igitur donat, ac per hoc non donat, & cõsequẽter nisi uolens potest. ¶ In oppositum autem est, quia mendica ex suo genere non est peccatum, & adiuncta cupiditas non est secundum se mortalis, ut supponitur, ergo totum simul, scilicet actus mendicandi ex tali causa, scilicet cupiditate, non est peccatum mortale. Probatur suppo

Universidad de Deusto Biblioteca

supponit: quia cupiditate habendi diuitias, & similiter cupiditas otiosi victus si est sine mortalis, ut patet. Et de nulla alia cupiditate est sermo ptes, nisi de utraque hac, ut patet in litera.

Concl.1

¶Ad hoc respondet dicendo tria. Primo, quod mēdicās ex cupiditate otiosi victus, ex quo in veritate est paup, nullā fraudē cōmittit in proximū, sed solum peccat in seipsū, otiosam vitā & abiectam absque ulla rōnabili cā eligēs: & pp ea nulla est hic rō peccati mortalis. Nec ēt pp pœnā legis ciuilis, quia huiōi pœna nō facit, sed suppositam punit culpā, q de se n est mortalis.

Concl.2

Secundo q mēdicans ex cupiditate habendi diuitias, si est infra latitudinē pauperū & mēdicādo sperat diues fieri, peccat qdē indeite medio vtēs ad explēdū impbū appetitū: sed qm nec contra charitatē Dei, aut pximi agit, neminēque decipit, ex quo infra latitudinē pauperū est, quis si iā paup sit ut deberet mendicare a mortali excusatur pctō.

Concl.3

Tertio, q mēdic ex cupiditate diuitiarū si extra pauperū latitudinē est, peccat mortaliter: & tenet mendicatā dare paupib. Probat talis vsurpat fraudulēter sibi eleemosynas datas ut paupi. ergo peccat mortaliter, & tenet paupi restituere. Cōsequētia clara est, & antecedēs pbat sic. Nō sibi sed paupi dantur eleemosynæ, quas mēdicat, & ipse sibi vsurpat eas. ergo. Manifestat assūpta sic arguendo: q cum qs donat eleemosynā mendico diuiti & cupido, ex parte mendici interuenit nō sola cupiditas, sed mendacium, etiā facto dico, dū mendicando p se fatetur se pauperē, cū mendicatio actus sit egētis aliena ope. Hoc ēt mendacio primo decipit dātem eleemosynā, & facit donationem eleemosynæ inuoluntariam, inquantum terminatur donatio ad hunc mendicum. Nam licet donans sponte do-

In cor. ar.

cut & cæteræ virtutes, absq; discretione esse nō dēt. ideo oportet discrete mēdicitatē ad humiliationē assumere, ut ex hoc hō notā cupiditatis nō incurrat, vel cuiuscūq; alterius indecētis. Alio mō, pt cōsiderari mendicitas ex parte eius quod qs mēdicando acqrit, & sic ad medicandū pt hō ex duob. induci. Vno mō, ex cupiditate habendi diuitias, vel victū otiose: & talis mendicitas ē illicita. Alio mō, ex necessitate, vel vtilitate. Ex necessitate qdē, sicut cū aliqs nō pt aliunde habere vnde viuat, nisi mendicet. Ex vtilitate āt, sicut cū aliquis intendit ad aliqd vtile pficiendū, q sine eleemosynis fideliū facere nō pōt: sicut petunt eleemosynæ p constructione pontis, uel ecclæ, uel quibuscumq; operibus, q uergunt i vtilitatē cōem, sicut scholares, ut possint uacare studio sapientiæ. Et hoc mō mēdicitas ē licita sicut sæcularib. ita religiosis.

AD PRIMVM ergo dicēdum, q Aug. ibi loquit expresse de his qui ex cupiditate mendicant.

AD II dicēdum, q prima glossa loquit de petitione q fit ex cupiditate, ut patet ex verbis Apostoli. Alia āt glossa loquitur de illis q absq; oī vtilitate quā faciūt, necessaria petūt ut otiosi viuant. Nō āt otiose viuit, q qualitercunque vtiliter uiuit.

AD III dicēdum, q ex illo præcepto legis diuinæ nō phibetur alicui mendicare: sed phibet diuitibus, ne tā tenaces sint, ut pter hoc aliqui egestate mendicare cogant. Lex āt ciuilis imponit pœnā validis medicantibus, qui non pp vtilitatem, vel necessitatem mendicant.

AD IIII dicēdum, q duplex ē turpitudo: una inhonestatis: alia exterioris defectus: sicut turpe est homini esse infirmū, vel pauperē. Et talis turpitudo mendicitatis non pertinet ad culpā, sed ad humilitatem pertinere potest, ut dictum est.

AD V dicēdum, q predicantib. ex debito, debet victus ab his quib pdicit. Si tū non quasi sibi debitū, sed gratis dandum mendicando petere uelint ad maiorē humilitatem pertinet.

ARTICVLVS VI.

Vtrum liceat religiosis vilioribus vestibus uti quam cæteri.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr q nō liceat religiosis, vilioribus vestibus uti, q cæteri: quia sm Apost. 1. ad Thess. vlt. Ab oī specie mala abstinere debemus: sed uilitas uestiū habet speciē mali. dicit. n. Dñs Matth. 7. Attendite a falsis prophetis, qui ueniunt ad uos in uestimentis ouium. & super illud Apoc. 6. Ecce equus pallidus &c. dicit gl. Videns diabolus nec per apertas tribulōnes, nec per apertas hæreses se posse proficere, pmittit falsos frēs qui sub habitu religionis obtinēt nām nigri & rufi equi puertendo fidē. ergo uī, q religiosi nō debeant uilib. uestibus uti.

Parr. 899

Opusc. 19. c. 8.

Gl. ordin. ibid.

¶2 Præt. Hiero. dicit ad Nepot. Vestes pullas. i. nigras æque vita ut candidas. Ornatus & sordes pari mō fugiendi sunt: quia alterum delitias, alterum gl'am redolet. ergo uī q cum inanis gloria sit grauius pctm, q deliciarum usus, q religiosi qui debent ad perfectionem tēdere, magis debeant uitare uestes uiles, quàm preciosas.

Post med. epist. incipit Petis a me Nepotiane to. 1.

¶3 Præt. Religiosi maximè intēdere debent operib. pœnitētiæ: sed in operib. pœnitentiæ non est utendū exteriorib. signis tristitiæ, sed magis lætitiæ signis. dicit. n. Dñs Matt. 6. nū ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes. & postea subdit. Tu aūt cum ieiunas, unge caput tuū, & faciē tuā laua. Qd exponēs Aug. in lib. de ser. do. in mon. dicit. In hoc capitulo maxime aduertendū est nō in solo rerū corporearū nitore atq; pōpa, sed ēt in ipsis sordib. luctuosis esse posse iactantiā, & eo piculosiorē, quo sub noie seruitutis Dei decipit. ergo vr q religiosi nō deant uiliorib. uestib. indui.

Li. 2. c. 19. in med. to. 4.

SED CONTRA est, q ad Heb. 11. Apost. dicit. Circuierunt in melotis, & in pellib. caprinis. gl. t Helias & alij. Et in Decr. 21. q. 4. dr Si inētu fuerint deridētes eos, q uilib. & religiosis uestib. amicti sūt, corrigant. Pristinis. n. tpib. oīs sacrat uir cū mediocri ac uili ueste puersabat.

21. q. 4. ca. Omnis iactantia, in med.

net, ex ignorantia tamen facti qua decipitur ab isto mendicante, proueniet q dec huic proiiceret facto se tam petenti. Et ppea tunc medico nō pauperi non acquiritur dominiū illius eleemosynę. Donatio. n. inuoluntaria quantū ad id quo est inuoluntaria, nō est donatio. Secundo fraudat pauperes quorū psonā assumit. Et quia eo donans eleemosynam mendico huic, s. nō pauperi, in ueritate sponte donat pauperi, sed nō huic: ideo actus donādi eleemosynā in hoc casu est spōntaneus & liberalis ut est a donātore, & terminatur ad paupere, & ē inuoluntarius ut terminatur ad hunc mendicū qui fingit se pauperē. Et ideo donator eleemosynæ hic nō dominū facit, & ppea nō est sibi restituenda eleemosyna. Sed damnificat pauperi restituēda est eleemosyna usurpata ab isto medico. Et qa pauper nullus determinatus fraudatus est, sed pauperes i cōmū cuicūq; pauperi det satisfactū est. Et ex hoc patet rñsio ad obiecta. Habes ēt hinc, mēdicātes in aliorū persona fraudulenter, & similiter qstores fingētes mirabilia, & pmittētes tot & tāta: nō solū peccāt mortaliter piculoso mēdacio, usurpādo q sibi in aliena persona seu officio dātur: sed tenentur efficere ut ad intentionem pīā donantiū, q accepta sunt, perducantur.

SVP. Q. CLXXXVII. ART. VI.

IN ar. 6. eiusd. q. in rñsione ad tertiū, nota Augustini documētū circa discernēdū aīum hoīs utentis nouitate aliqua magis religiosa, aut humili. Nō ē. n. indiscretū temerarium a fructib. eorū iudicare eos. Sanctiōris namq; animi sanctiora opa testis esse dīt & ppria ex aliis operibus considerando inuestigandū est, an ex sanctitate maxime an ex ambitione aliqua nouitas emanet. A fructib. eorum, inquit Dominus cognoscetis eos.

Li. 3. c. 12. tom. 3.

RESP. Dicendū, q sicut Aug. dicit in 3. de doct. christ. In oibus exteriorib. reb. non vsus rerū, sed libido vtentis in culpa est. Ad quā discernendā attendēdū est, q habitus vilis & incultus dupliciter pōt considerari. Vno mō, prout est signū quoddā dispositionis, uel status humani: qa ut dr Eccl. 19. Amictus hois annunciat de eo: & sm hoc vtilitas habitus est qnq; signū tristitiæ. Vñ & hoies in tristitia existentes solēt viliorib. vestib. uti, sicut econuerso in tpe solēnitatis, & gaudij utunt cultioribus uestimentis. Vñ & penitentes vilib. uestibus induunt, vt patet Ionę 3. de rege, qui indutus est sacco: & tertij Regū 21. de Achab, qui operuit cilicio carnē suā. Qnq; verò est signū cōtēptus diuitiarū, & mundani fastus. Vñ Hiero. dicit ad Rusticū monachū. Sordes vestium cādidæ mentis indicia sunt: vilis aut tunica cōtēptū sæculi probat, ita dūtaxat ne aīus tumeat, nec habitus sermoque dissentiat. Et sm vtrumq; horū cōpetit religiosis vtilitas vestiū: qa religio est status pœnitentię, & cōtemptus mundanæ gloriæ. Sed q aliqs velit hoc alijs significare, cōtingit pp tria. Vno mō, ad sui humiliationē. Sicut. n. ex splēdore vestiū aīus hois eleuat, ita ex humilitate uestiū humiliat. Vñ de Achab, q carnē suā cilicio induit dicit Dñs ad Heliā: Nōne vidisti Achab humiliatum corā me, vt hr tertij Regum 21. Alio mō, pp exēplū aliorū. Vñ sup illud Matth. 3. Habebat vestimētū de pilis camelorū &c. dicit gl. Qui pœnitētiā prædicat, habitū pœnitētiæ ptendit. Tertio modo, propter inanē gloriā, sicut Aug. dicit, q in ipsis sordib. luctuosis pōt esse iactātia. Duob. ergo primis modis laudabile est abiectis uestib. uti. Tertio verò mō vitiosum est. Alio modo pōt considerari habitus vilis & incultus secundùm quòd procedit ex auaritia, uel negligentia, & sic etiam ad uitiū pertinet.

De uiuendi forma inter prin. & med. to. 4.

concl. m

Li. 2. de ser. Domini in monte, ca. 19. a med. to. 4.

concl. p

concl. r

AD PRIMVM ergo dicēdum, q uilitas uestiū de se nō hēt spēm mali, imò potius spēm boni, s. contēptus mūdanæ gloriæ. Et indè est q mali sub vilitate uestiū suā malitiā occultāt. Vñ Aug. dicit in li. de sermone Dñi in mōte, q nō ideo dēnt oues odisse uestimētū suū, q plerūque illo se occultāt lupi.

Li. 2. ca. 18. circa med. tom. 4.

AD II dicēdum, q Hieron. ibi loqt de vestibus vilibus, quę deferūtur propter humanam gloriam.

AD III dicēdum, q sm doctrinā Dñi, i opib. sāctitatis nihil hoies facere dēnt pp apparentiā, qd pcipuè contingit qn aliqs aliquid nouū facit. Vñ Chrys. dicit sup Mat. Orans nihil nouū faciat, qd aspiciāt hoies, vel clamādo, uel pectus pcutiēdo, vel manus expādēdo, qa. s. ex ipsa nouitate hoies reddūt intētos ad cōsiderādū. Nec tū ois nouitas intētos faciēs hoies ad cōsiderādū reprehensibilis est. Pōt. n. & benè, & malè fieri. Vñ Aug. dicit in li. de serm. Dñi in mōte, q qui in pfessione chrīanitatis inusitato squalore & sordib. intentos in se oculos hoium facit, cū illud uolūtate faciat, nō necessitate patiat, cæteris eius opibus pōt cognosci vtrū hoc cōtēptu supflui cultus, an ambitione aliqua faciat. Maximè aūt vīr hoc non ex ambitione facere religiosi, q habitū vilē deferūt, quasi signū suæ pfessionis, qua cōtēptū mundi profitentur.

Hom. 19. in Mat. a med. to. 2.

Li. 2. ca. 19 me. to. 4.

QVÆSTIO CLXXXVIII.

De differentia religionum, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerādū est de differētia religionum. Et circa hoc quæruntur octo.

¶Primo, Vtrum sint diuersę religiones, vel vna tantum.

¶Secdò, Vtrū aliqua religio institui possit ad opa vitæ actiuæ.

¶Tertiò, Vtrum aliqua religio possit ordinari ad militādū.

¶Quartò, vtrū possit istitui aliqua religio ad prędicandū, & hmōi opera exercenda.

¶Quintò, Vtrū possit aliqua religio institui ad studiū scię.

¶Sextò, Vtrū religio q ordinat ad vitā ptēplatiuā, sit potior ea q ordinat ad uitā actiuā.

¶Septimò, Vtrū habere aliqd in cōmuni diminuat de pfectione religionis.

¶Octauo, Vtrum religio solitariorū sit præferenda religioni in societate uiuentium.

ARTICVLVS I.

Vtrum sit tantum vna religio.

AD PRIMVM sic pceditur. Vr q nō sit nisi una tm religio. In eo. n. qd totaliter & pfecte hr, diuersitas esse nō pt, pp qd nō pōt esse nisi unū primū sūm bonū, ut in 1. habitū est: sed sicut Greg. dicit super Ezech. cū qs oē qd hēt, oē qd uiuit, oē qd sapit, oipotēti Deo uouerit, holocaustum est, sine quo religio esse non dicitur. ergo uidetur q religiones nō sint multæ, sed una tantum.

Parr. 900

Infr. art. 6. corp.

Q. 6. ar. 3. 3. & 4.

Hom. 20. inter med. & finem.

¶2 Præt. Ea que in essentialib. cōueniūt, nō diuersificant nisi p accidens: sed sine trib. uotis essentialib. religionis nō ē aliqua religio, ut s. habitū est. ergo uī q ipsę religiones spē nō diuersificent, sed solū p accidēs.

Q. 186. art. 6. & 7.

¶3 Præt. Status pfectionis cōuenit & religiosis & epis, ut s. habitū est: sed episcopatus nō diuersificat specie, sed est unus ubicūq; fuerit. Vnde Hier. dicit ad Alexādrū episcopū. Vbicūq; fuerit episcopus siue Romæ, siue Eugubio, siue Cōstātinopoli, siue Rhegio, eiusdē meriti ē, eiusdē & sacerdotij. ergo pari rōne una sola est religio.

q. 184. art. 5. & 7.

Refert di. 93. c. Legimus, a me. Ex Hier. in epist. ad Euag. quæ incipit, Legimus in Esaia 3.

Alias Euādrum.

¶4 Præt. Ab Ecclesia tollendū est oē id, quod confusionē in

SV. Q. CLXXXVIII. ART. I.

IN articu. 1. q. 188. aspice in corpore art. q psectio charitatis quæ est religionis finis, quia principaliter cōsistit in actu interiori charitatis, qa tū per exteriores actus charitatis diffunditur, finis religionis diuersificatur non solum penes distinctionem dilectionis, Dei uel proximi, sed etiā penes diuersitatem actuum exteriorum, quibus diligitur proximus ut sunt diuersa opera misericordiæ. Et propterea in litera diuersitas religionum ex parte diuersitatis finis declaratur ex diuersitate operum misericordiæ, dum dr, Si una ad hospitalitem, alia ad redimendos captiuos &c. ordinetur.

¶In eodem ar. in responsione ad quartū dubium occurrit, An sine licentia apostolicę sedis instituentes ut aliquæ psonæ collegialiter uiuentes in communi, iuxta regulas psonarum certi habitus profiteantur tria uota, scilicet castitatis, paupertatis & obediētiæ, sint institutores nouę religionis, & consequenter peccent, ac ponēdi sint ut institutores nouæ religionis absque licentia apostolica. Et est rō dubii, quia collegiū sic profitentium est collegiū religiosarum personarum, ac per hoc est ibi aliqua una religio. Omnis enim persona religiosa, est aliqua religione religiosa: sed non est ibi aliqua antiqua religio, ut patet. ergo est ibi noua religio: ac per hoc eius institutio ē institutio nouę religionis. In oppositum est quia instituentes, & seruātes hæc sine ulla apostolica licentia arbitrātur se magnū obsequium prestare deo, & uiri religiosi non ignorantes, omnique ueneratione digni apparent.

¶Ad hoc dicitur, q quia pęnæ non sunt extendēdæ, ideo in huiusmodi inhibitionibus proprietas videt

fermentis noium. Et iô eis appellari onere religiosos, apr e intelligat status psonarū [illegible] & in pro- [illegible] huiusmodi [illegible] [illegible] vo- [illegible] lemnia, vt declarat i [illegible] p Bonifaciū viij. in textu de voto, & voti redēptione. con [illegible] vt instrumē- ta talia vota [illegible] [illegible] non sint nisi [illegible] religio [illegible] ista persona [illegible] talia votā [illegible] ex non re ligiosis religioīs. Se- [illegible] est si emine- [illegible] religionis vo ta ac [illegible] indulgen tia sedis apostolicæ, vt in multis collegijs Tertianarū fit. Nō ta lium vota essent solē nia, ita q dirimerēt matrimoniū post cō tractū, vt X[illegible] declarauit. Et p hoc patet solutio ad obie ctā. Et si instet, q li- cet nō fiat p hoc no- ua religio, fit tñ per hoc nouus ordo, ac p hoc licet nō agat cō- tra statutū Innocētij extra de relig. dom. Ne nimia, agit tñ cō tra statutū Gregorij. x. Relig. eod. in sexto eodē tit. vbi inhibet nō solū noua religio sed et nouus ordo inuē dei, q nō [illegible] [illegible] nouus ordo [illegible] [illegible], & approba- to ordini Tertianarū superaddit simplex votum castitatis, pau pertatis, & obedientię. Vt n. nouus p hęc vo ta [illegible] ipse Tertia- narū [illegible] or do, q nouus ordo in- [illegible]. Vt tñ mihi q nō sit laudabile hęc tria vota simplicia ap ponere. [illegible] ap ponere castitatis [illegible] [illegible] est, q[illegible] ex his tri- bus votis simplicibus laqueos incurrunt, & [illegible] non assequū tur, ut religiosi ppria [illegible] & [illegible] ex- de [illegible] quo[illegible] [illegible] indi- cibus aliquibus.

In decret. li. [illegible] & [illegible]

¶q. prēc. ar tic. 1. & q. 186. art. 7.

Concil. in

Q. 186. art. 7. ad 2.

ducere pt: sed ex diuersitate religionū vr q dā posse cōfusio induci populo christiano, vt q dā Decretalis* dicit. ergo vr q nō debeant esse diuersæ religiones.

Sed contra est, qd in psal. 44. legitur ad ornatū Reginæ pertinere, q sit circumamicta varietate.

Resp. dicendum, q sicut ex supra dictis patet, status religionis est quoddā exercitiū, quo aliqs exercetur ad pfectionē charitatis. Sunt aūt diuersa charitatis opa, quibus homo vacare pōt, sunt ēt diuersi modi exercitiorū: & iō religiones distingui pnt dupliciter. Vno mō, fm diuersitatē eorū ad q ordinanī, sicut vna religio ordinetur ad peregrinos hospitio suscipiēdos, & alia ad visitādos, vel redimēdos captiuos. Alio mō, pt esse diuersitas religionū fm diuersitatē exercitiorum, puta, q in vna religione castigatur corpus p abstinētias ciborū, i alia per exercitiū operū manualiū, vel p nuditatē, aut per aliquid aliud hmōi. Sed qa finis ē potissimū in vnoquoq, maior est religionū diuersitas quę attēdit fm diuersos fines, ad quos religiones ordinanī, q quę attēdit secūdum diuersa exercitia.

Ad primvm ergo dicēdū, q hoc est cōe in oi religione, q aliquis totaliter se dēt præbere ad seruiēdū Deo. Vñ ex hac pte non est diuersitas inter religiones, vt. s. in vna religione aliqs retineat aliqd sui, & i alia aliud. Est aūt diuersitas fm diuersa, in qbus hō Deo seruire pōt, & fm quod ad hoc homo se pōt diuersimodè disponere.

Ad ii dicēm, q tria essentialia uota religionis pertinēt ad exercitiū religionis, sicut quædā principalia ad q oia alia reducunī, vt* s. dictū ē. Ad obseruandū aūt vnūquodq eorū diuersimodè aliqs se disponere pōt, puta, ad votū cōtinētiæ seruādū se disponit aliqs per loci solitudinē, per abstinentiā, & per mutuā societatē, & per multa alia hmōi. Et fm hoc patet, q cōitas essentialium votorū cōpatitur diuersitatē religionis, tum propter diuersas dispositiones: tū etiā propter diuersos fines, ut ex* supradictis patet.

Q. 186. art. 7. ad 2.

Ad iii dicēdū, q in his q ptad perfectionē pertinent, ēpus se hēt per modū agentis, religiosi aūt per modū patientis* vt s. dictū est. Agens aūt ēt in nālibus, quātò est superius, tanto est magis vnum: ea vero q patiunī, sunt diuersa. Vñ rōnabiliter est vnus episcopalis status, religiones vero diuersæ.

q. 184. ar. 7

Ad iiii dicēm, q cōfusio opponiī distinctioni, & ordini. Sic ergo ex multitudine religionū induceret confusio, si ad idē, & eodē mō diuersæ religiones essent absq necessitate & utilitate. vndè vt hoc non fiat, salubriter institutum est, ne noua religio, nisi authoritate summi Pōtificis instituaī.

Articvlvs ii.

Vtrum aliqua religio instituī debeat ad opera vitæ actiuæ.

Ad secvndvm sic pceditur. vr q nulla religio institui dēat ad opa uitæ actiuæ. Ois. n. religio pertinet ad perfectionis statū, ut ex* supradictis patet: sed perfectio religiosi stat* consistit in contēplatione diuinorū. dicit. n. Diony. 6. c. † eccl. hierarchię, q nominanī ex Dei puro seruitio, & famulatu, & indiuisibili, & singulari vita vniente eos indiuisibilū sanctis conuolutionibus, i. cōtēplationibus ad deiformem vnitatē, & amabilē Deo perfectionē. ergo vr q nulla religio institui possit ad opera uitæ actiuæ.

*Q. 184. artic. 5.

†C. 6. par. 1. a medio illius.

¶2 Præt.[h] idē iudiciū vr esse de monachis & canonicis regularibus, ut hr* extra, de postulando. Ex parte & de statu monachorū, Quod Dei timorē: dr n. q a sanctorū monachorū consortio non putanī seiuncti, & eadem rō vr esse de oibus alijs religiosis: sed monachorū religio est instituta ad uitam contēplatiuā. Vñ* Hieron. dicit ad Paulinum. Si cupis esse quod diceris monachus, i. solus, quid facis in urbibus? Et idem habetur extra, de renuntiatione, Nisi cū pridem. Et de regularibus, † Licet quibusdam. ergo uidetur q omnis religio ordinetur ad uitam contēplatiuam, & nulla ad actiuam.

In Decret. li. 1. tit. 37 c. 1. in fin.

*Hiero. ad Paulinum parum ab medio, & incipit Bonus hō, to. 1.

† In Decret. li. 3. tit. 35. cap. 5.

¶3 Præt[i] Vita actiua ad præsens sæculū pertinet: sed ois religiosi sæculū deserere dīr. Vnde* Greg. dicit super Ezech. Qui præsens sæculum deserit, & agit bona quæ ualet, quasi iam Aegypto derelicto sacrificium præbet in eremo. ergo uidetur, q religio possit ordinari ad uitam actiuam.

*Hom. 10. iter med. & finem.

Sed contra est, qd dr Iac. 1. Religio, mūda, & immaculata apud Deum, & patrem hæc est, uisitare pupillos & uiduas in tribulatione eorum: sed hoc pertinet ad uitam actiuam. ergo conuenienter religio potest ordinari ad uitam actiuam.

Resp. Dicēdum, q sicut supra dictum est,* religionis status ordinatur ad perfectionem charitatis, quæ se extēdit ad dilectionē Dei & pximi. Ad dilectionē aūt Dei directè pertinet cōtemplatiua uita, quę soli Deo uacare desiderat. Ad dilectionē autem

Art. præc.

SV. Q. CLXXXVIII. ART. II.

In art. 2. eiusdem q. in istione ad primō aduerto, q operatio uitæ actiuæ duplicem se habet ad diuinā contemplationem. Primo, ut effectus ipsius cōtemplationis: & sic prædicare dr opus uitæ actiuæ ex cōtemplatione emanans. Alio mō, ut effectus ipsius Dei contemplati in finem: & sic oia opa misericordiæ siue spiritualia, siue corporalia sint, ex contemplatione deriuanī. Et hoc mō in ita dicit, q dū religiosi intuitu Dei opib. uitæ actiuæ insistūt, fructu cōtemplationis nō priuanī. Nisi. n. actiones uitæ actiuæ in Deū ut finem essent, nemo q uoluntas eorū incurreret eos ad opera uitæ actiuæ [illegible] exercenda.

Perre. q. to. 901 Op. sc. 29. c. 1. princ.

QVÆST. CLXXXVIII. ART. III. 467

āt proximi directe pertinet vita actiua, quę deseruit necessitatib. proximorū. Et sicut ex charitate diligit proximus pp Deū, ita ēt obsequiū delatum in proximos redūdat in Deū, fm illud Mat. 25. Qđ vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Vnde et hmōi obsequia proximis facta, inquantū ad Deū referunī, dnr esse sacrificia quædā, fm illud ad Hebræ. vlt. Beneficentiæ & communionis nolite obliuisci: talib. n. hostiis promeretur Deus. Et qa ad religionem proprie pertinet sacrificiū Deo offerre, ut s. habitum est, † consequens est, quòd cōueniēter religiones quedā ad opera vitę actiuæ ordinentur[k]. Vñ & in collationibus patrum Abbas Nesterius* distinguens diuersa religionū studia, dicit. Quidā summā intentionis suæ ergo eremi secreta, & cordis, constituunt puritatē: q dā erga institutionē fratrū & cœnobiorū curā: quosdam xenodochii, idest, hospitalitatis delectat obsequiū.

Q. 85. art. 1. ad 1. & ar. 4. ad 1.

Concil. in

In collatio ne 14. c. 4.

Ad primvm ergo dicēm, q Dei seruitium & famulatus saluatur ēt in operib. uitæ actiuæ, quibus aliquis seruit proximo pp Deum, sicut dictum est, * in quibus ēt saluatur singularitas vitę non quantum ad hoc, q homo cum hoibus non conuerset, sed quantum ad hoc q homo singulariter. his intendat, quæ ad diuinum obsequium spectant. Et dum religiosi operibus vitę actiuę insistunt intuitu Dei, consequens est, q in eis actio ex contēplatione diuinorum deriuetur: vnde non priuantur omnino fructu contemplatiuę vitæ.

In cor. art.

Ad ii dicēm, q eadē est rō de monachis, & omnibus aliis religiosis quantū ad ea quæ sunt cōmunia oi religioni, puta, q totaliter se dedicent diuinis obsequijs, & q essentialia vota religionis obseruent, & q a sæcularib. negotijs se abstineāt. Sed non oportet similitudinē esse quantū ad alia, quæ sunt ppria monasticę professioni, quæ specialiter ad vitā contēplatiuā ordinanī. Vñ in pdicta Decretali,* de postulando, nō dr simplr, q sit idē iudiciū de canonicis regularib. q de monachis: sed quātū ad supradicta, s. q in forensib. causis officio aduocationis nō vtanī. Et in Decretali inducta de statu monachorū, † postquā pmiserat, q nō putanī a cōsortio monachorū seiuncti canonici regulares, subdit:* Regulę tñ inseruiūt laxiori. Ex quo patet quòd non ad omnia tenentur, ad quæ monachi.

In arg. 2. & habetur loco ibi. cit.

In argu. 2

In Decretali citata in argu. 2.

Ad iii dicēm, q dupliciter al quis pt esse in sęculo. Vno mō p psentiā corporalē: alio mō p mentis affectū. Vñ & discipulis suis Dominus dixit. Ego elegi vos de mundo. De quib. tamen ad Patrē loqē dicens. In mundo sunt, & ego ad te uenio. Quāmuis ergo* religiosi, q circa opa vitæ actiuæ occupanī sint in sæculo fm psentiā corporalem, nō tamen sunt in sęculo quantū ad mētis affectū: quia in exteriorib. occupanī nō quasi quærentes aliquid in mundo, sed solum pp diuinū obsequiū. Vtuntur enim hoc mundo tāquā non vtentes, ut dr 1. ad Cor. 7. Vnde Iacob. 1. postquàm dictum est, Religio munda & immaculata est visitare pupillos & uiduas in tribulatione, subditur Et immaculatum se custodire ab hoc sæculo, ut soli cet affectus rebus sæculi non detineatur.

Io. 1033.

Articvlvs iii.

Vtrum aliqua religio ordinari possit ad militandum.

Ad tertivm sic procedi tur. Vr q nulla religio ordinari possit ad militādū. Ois. n. religio ptinet ad statū perfectionis: sed ad pfectionē uitæ chrīanæ pertinet q Dñs dicit Mat. 5. Ego dico vobis nō resistere malo: sd qs percusserit te i vnā maxillā, pbe ei et alterā[l] q repugnat officio militari. ergo nulla religio potest institui ad militandum.

¶2 Præ. Grauiorē cōpugnatio corpaliū pliorū, q concertationes verborū q i aduocationib. fiūt: sd religiosis iterdr offō aduocatiōis vti, vt patet i Decr. de postulādo, s inducta.* ergo vr q multo minus aliqua religio possit institui ad militādū.

¶3 Præt. Status religionis ē status penitētię, ut s. dictū ē:* sd penitentib. fm iura iterdr[m] militia, dr. n. in Decretis de penitēt di. 5.* Cōtrariū oino est ecclasticis regulis post penitētię actionē redire ad militiā sæcularē. ergo nulla religio cōgrue institui potest ad militandum.

¶4 Præt. Nulla religio institui pt ad aliqd iniustum: sed sicut Isidorus dicit in li. Etym.* Iustū bellū ē, q ex edicto iperiali geriī. Cū ergo religiosi sint q dā priuatæ psonæ, vr, q nō liceat eis[n] bellū gerere: & ita ad hoc nō pt istitui aliqua religio.

Sed contra est, q Aug. dicit ad Bonifaciū.* Noli æstimare neminē Deo placere posse q armis bellicis ministrari. In his. n. erat sāctus Dauid, cui Dñs magnū testimoniū perhibuit: sd ad hoc institutę sūt religiōes, ut hoiēs Deo placeant. ergo nihil phibet aliquā religionē institui ad militandū m.

Resp. Dcēm, q sicut dictū est,* religio institui pt nō solū ad opa vitę cōtemplatiuæ, sed ēt ad opa vitę actiuæ, inquātū pertinent ad subuentionē proximorū & obsequium Dei, nō āt inquantū pertinēt ad aliqd mundanū tollendū. Pōt antē officium militare ordinari ad subuētionē proximorū non solū quantum ad priuatas perso

SV. Q. CLXXXVIII. ART. III.

In articulo tertio eiusdē q̄onis, dubium occurrit ex eo, q contraria sibi inuicē apparent quæ dicuntur in litera de causa militiæ. Nam dicitur, q pp nihil mundanū militandum ē a religiosis & similiter ad tertium subdū ditur, q militia secularis interdicitur pænitentibus. Et si illi, q propter salutis publicę, uel pauperum defensionem religiosis licet pugnare. Cō sta t aūque q publica salus mundanum bonū est. Et similiter libertas oppressorum mundanum bonum est, cum vtrumq sit bonum temporale cōmune christianis, & Paganis. Apud vtrosque enim est salus publica, & oppressorum defensio.

¶Præterea. Appellatione sæcularis militiæ aut venit solum bellum iniustum, & hoc non, quia iustū bellum etiam nō pænitentibus interdicitur aut aliquod bellum iustum, & cum omne bellum iustū ordinetur ad publicum bonum defendendum, sequeretur quòd aliquod bellū iustum esset interdictum pænitentibus, q non esset interdictum religiosis institutis ad bellandum: quia religiosi tales, ut in litera dicitur, possunt pro publica salute bellare, pænitentes autem solum pro diuino obsequio. Hoc autem est inconueniens, quia religio est status pænitentiæ eminentius, cuàm q cumque alius pœnitendi modus, ut pate t ex antedictis.

¶Ad hoc dicitur, q per aliquid mundanum, hic intelligitur dominium temporale, gloria, honor pecunia, & quicquid pecunia æstimabile est. Contra huiusmodi autem mundanum distinguitur diuinum obsequiū, quod est virtutis religionis actus, siue hoc diuinum obsequium præstetur in materia etiā religionis, puta, in recuperatione, aut conserua tione

Perre. 902 Infr. ar. 4. ad 2. & 5.

Ar. præce. arg. 1.

Q. præc. ar 6.

De pænit. di[st]. 5. cap. Cōtrariū.

Li. 18. circa prin.

Epi. 50. Et habetur in 1. epi. iter ar. q sunt in li. 2. to parū ante medium.

Ar. præc.

Universidad de Deusto Biblioteca

cone terræ sanctæ pp Chri reuerentiã, q̃ hic corporaliter cõuersatus &c. est sicut materia alteri virtutis, puta pietatis, uel misericordię uel iustitię, ut cõtingit in defensione publicæ salutis & pauperũ ac oppressorũ. Nulla ergo est controuersia inter dicta in litera, sed formalis diuersitas ponitur inter militiã ob aliquid mundanũ nõ vt materiã, sed ut finẽ, & militiã ob diuinũ obsequiũ in operibus misericordiæ, quorũ materia ẽ aliquid mũdanũ, puta, salus reipublicę, uel pauperis releuatio. Hæc .n. eadẽ sub militia sęculari cadũt, ut sũt q̃dã bona tpalia defendenda, & sub militia religiosa, ut sunt materia pietatis & misericordię, quã religiosus alius & actus offert Deo militãdo. Et p hoc patet solutio primæ obiectiõis. ¶ Ad secundã p idem videt, q̃ appellatiõe militiæ secularis uenit militia ordinata ad dñii tpalis, & reipublicæ, & hmõi mũdanorũ bonorũ defẽsionẽ. Et hæc sicut interdr pęnitentib, ita & religiosis. Militia ât ob diuinũ obsequiũ vocat, & est q̃ opera misericordiæ in eisdẽ quoque materiis Deo offert. Et hæc ñ interdr religiosis, neque pœnitẽtib, it. q̃ nõ licet pęnitentib, & religiosis deputatis ad militandũ, cẽ milites stipendiarios in quocũq; bello iusto, sed in illorũ q̃ pietatis & misericordię, aut religionis eã suscipit, militare pñt, vt offerant Deo hæc ipsa opera misericordię militando p subuẽtione proximorũ suorum ob diuinum intuitum.

Genes.m

Li. 1. c. 17. post med. to. 1.

Ho. 5. in Mat. inter med. & fi. in ope imperfecto to. 2.

nas, sed ẽt quãtũ ad totius reipublicæ defẽsionẽ. Vñ de Iuda Machabæo, 1. Macha. 3. dr, q̃ pliabat prelĩũ Israel cũ lętitia, et dilatauit populo suo gloriã. Ordinari ẽt pt ad conseruationẽ diuini cultus: vñ ibidẽ subdit Iudã dixisse. Nos pugnabimus p animab. nřis, & legibus nřs. & infra 13. dicit Simõ. Vos scitis quanta ego et fratres mei & domus patris mei fecimus p legibus, & pro sctis plia. Vñ cõuenienter pt institui aliqua religio ad militandũ, non qdẽ pp aliquid mũdanũ, sed pp defensione diuini cultus & publicæ salutis, uel ẽt pauperum, & oppressorũ, secundũ illud ps. 81. Eripite pauperẽ, & egenum de manu pctõris liberate.

AD PRIMVM ergo dcdm, q̃ aliquis pt nõ resistere malo dupliciter. Vno mõ, cõdonãdo ppriã iniuriã: & sic pt ad perfectionẽ ptinere, qñ ita fieri expedit ad salutẽ aliorũ. Alio mõ, tolerando patiẽter iniurias aliorũ: & hoc ad iperfectionẽ ptinet, uel ẽt ad vitiũ, si aliqs pt cõuenienter iniurianti resistere. Vñ Amb. dicit in li. de offi. Fortitudo q̃ p bella tueť a barbaris patriã vř domi defẽdit ĩfirmos, vel à latronib. socios, plena est iustitia, sicut ẽt ibidẽ Dñs dicit. Quę tua sunt, ne repetas, & tñ si aliqs nõ repeteret ea q̃ sũt aliorũ, si ad eũ ptineat, peccaret. Hõ .n. laudabiliter donat sua, ñ ât aliena. Et multo minus ea q̃ sunt Dei, nõ sũt negligẽdo: q̃a vt Chr. dicit sup Mat. Iniurias Dei dissimulare, nimis ẽ impiũ.

AD II dcdm, q̃ exercere ad uocationis officiũ pp aliquid mundanũ, repugnat oĩ religioni. Non ât si hoc aliqs exerceat ẽm dispositionẽ sui plati p monasterio suo, ut in eadẽ Decre. subdit. Neq; ẽt pro defensione pauperũ, aut viduarũ. Vnde in Decretis distinctione 88. dr. Decreuit sancta Synodus nullũ deinceps clericũ aut possessiones cõducere, aut secularib. negotiis se pmiscere, nisi pp curã pupillorũ &c. Et silr militare pp aliquid mũdanũ, est omni religioni contrarium, nõ ât militare pp obsequium Dei.

F AD III dcdm, q̃ militia secularis interdr pęnitẽtibus: sed militia quæ est propter diuinũ obsequiũ imponit alicui in pęnitentiam, sicut patet de his q̃bus iniungitur ut militent in subsidium terre sanctæ.

AD IIII dcdm, q̃ religio ñ sic instituitur ad militãdũ, q̃ religiosis ppria authoritate liceat bella gerere, sed solũ authoritate principum, vel Ecclesię. G

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aliqua religio possit institui ad prædicandum, uel confessiones audiendum.

AD QVARTVM sic proceditur. Vř q̃ nulla religio possit institui ad pdicandũ, uel cõfessiones audiendũ. Dr .n. 7. q. 1. Monachorũ uita subiectionis hẽt verbũ & discipulatus, nõ docendi, uel psidẽdi, uel pascendi alios, H & eadẽ rõ esse vř de aliis religiosis. sed pdicare, & confessiones audire ẽ pascere, vel docere alios. ñ ergo ad hoc aliqua religio põt institui.

¶ 2 Præt. Id, ad qd religio instituitur, vř esse maxime propriũ religioni, ut supra dictũ ẽ: sed pdicti actus nõ sunt proprii religiosorũ, sed potius prælatorum, non ergo ad hmõi actus potest aliqua religio institui.

I ¶ 3 Præt. Inconueniens vř q̃ authoritas prædicandi, & cõfessiones audiendi infinitis hoib. committatur: sed nõ est certus numerus eorũ qui in religione recipiuntur. ergo inconueniẽs ẽ q̃ aliqua religio instituanť ad actus prędictos.

¶ 4 Pręt. Prædicatorib. debeť uictus a fidelib. Chři, ut patet 1. ad Cor. 9. Si ergo cõmittiť prædicationis officiũ alicui religioni ad hoc institutę, seqť q̃ fideles Chři teneanť ad exhibẽdũ sũptus infinitis personis, q̃ cedit in magnũ eorũ grauamen. nõ ergo debet aliqua religio institui ad hmõi actus exercẽdos. K

¶ 5 Pręt. Institutio Ecclẽe dẽt se q̃ institutionẽ Chři: sed Chřus primo misit ad pdicandũ duodecim apłos, ut habeť Lucæ. 9. et postea misit septuagita duos discipulos, ut habeť Luc. 10. Et sicut gloss. ibidem dicit apostolorum formam tenent epi.

Inducta in 2. a. arg. 2.

S.Q.CLXXXXVIII ART. IIII.

IN ar. 4. eiusdẽ q. in rñsione ad 5m, aduerte diligẽter duo, Primò, q̃ ppria actus fratrũ Prædicatorũ non est pdicare sed subuenire platis, hoc est, ẽpis in pdicationis actu, ita q̃ nõ conuenit eis pdicare nisi ministerialiter, & q̃ pea si plati, quorum sũt ministri, eis prohibentes eos reuocant simpliciter, uel ad tempus, aut locũ a tali ministerio, tenentur cessare absolute loquendo. Priuilegiati ât a summo Pontifice, secundum illa se possunt regere inuitis inferioribus episcopis, non autẽ inuito ipso Romano Pontifice. Secundo, & habetur in responsione ad tertium, q̃ non statim ut aliquis est religiosus ordinis Prædicatorum, aut si mihi propterea est prædicator etiam ministerialiter: quia nõ omnibus passim committi intelligitur hoc ministerium, sed oportet ut ad hoc exponantur a propriis prælatis religionum, et ultra hoc ab episcopis, uel Romano Pontifice acceptentur, uel acceptati ex priuilegio sint. Cesset ergo presumptio. ¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli, aduerte duo. Primo, rationabilem expositionem, ut formã septuaginta duorum discipulorum Domini gerant omnes minores sacerdotes, qui scilicet assumuntur in adiutorium episcoporum. Tales autẽ sunt non solũ præsbyteri curati, sed delegati ad pdicandũ, & cõfessiones audiẽdũ. Et hoc consonare Euangelio patet ex officio illis cõmisso. Sic .n. pdicent Dominũ in omnem ciuitatem bini. Hoc .n. magis delegatis q̃ curatis, qui soli ad singulas allegant parochias, conuenit. Secundo rõnem quare oportuit tales religiosos in huiusmodi ministerium assumere, propter multitudinem fidelis populi, & difficultatẽ inueniendi curatos sufficientes & idoneos. Et sub hac secunda ratione includit tertia q̃ scilicet de facto male consultum populo christiano inuenitur sine huiusmodi supplemento quòd Deus dedit, & Romanus Pontifex gratiose suscipiendo approbauit. Sed non omnes capiunt uerbum istud.

Li. Decre. di. 88. cap. Decreuit.

Parte 903

Opus. 19. ca. 4.

7. quæst. 1. c. Hoc ne quaquam.

Ar. 2. & 3. preced.

Esa. gl. Be de ibi to. 3

septuagintaduorum discipulorum minores presbyteri, s. curati. ergo præter episcopos, & presbyteros parochiales nõ debet aliqua religio institui ad prędicandum, vel ad confessiones audiendũ.

SED CONTRA est, q̃ in collationibus patrum, Abbas Nestoris de diuersitate religionũ loquens ait. Quidã eligentes ægrotantiũ curã, alij intercessionẽ, q̃ p miseris atq; oppressis impenditur, exequentes, aut doctrinę insistẽtes, aut eleemosynas pauperib. largiẽtes, inter magnos atq; summos viros p affectu suo, ac pietate uiguerunt. ergo sicut ad ęgrotantiũ curã aliqua religio põt institui, ita etiam ad docẽdum populum per prędicationem, & alia huiusmodi opera.

In collatione 14. c. 4. in fin.

RESP. Dcdm, q̃ sicut dictum est, conuenienter religio institui põt ad opa vitæ actiuæ ẽm q̃ ordinaní ad utilitatẽ proximorũ, & ad obsequiũ Dei, & conuersationẽ diuini cultus. Magis aũt procuraí vtilitas pximorũ p ea q̃ ptinent ad spũalẽ aĩæ salutẽ, q̃ p ea q̃ ptinent ad subueniendũ corporali necessitati, quãto spũalia corporalibus sunt potiora. Vñ supradictũ est, q̃ eleemosynę spũales sunt corpalib. potiores. Hoc ẽt ptinet magis ad obsequiũ Dei, cui nullũ sacrificiũ est magis acceptũ, q̃ zelus aĩarum, ut Greg. dicit sup Ezech. Maius ẽt est spũalibus armis cõtra errores hřticorũ, & tẽtationes dęmonũ, fideles defẽdere, q̃ corporalib. armis populũ fidelẽ tueri: & iõ cõuenĩẽtissimũ est ad pdicandũ, & ad alia hmõi quæ pertinent ad salutem animarum aliquam religionem institui.

Art. 2. huius quæst.

Q. 32. ar. 4.

Hom. 12. in Ezech. al quãtulã ante fi.

Genes.m

AD PRIMVM ergo dcdm, q̃ ille q̃ operaí ex virtute alteri, agit p modũ instři. Minister aũt est sicut instřum aĩatum, vt Phil. dicit in 1. Politic. Vnde q̃ aliqs authoritate prælatorũ prędicet, vel alia hmõi faciat, non supergreditur discipulatus, vel subiectionis gradũ, qui competit religiosis.

1. Pol. c. 3. aũ medii & 8. Eth. c. 11. nõ pro ad 4 fin.

AD II dcdm, q̃ sicut religiones aliquę instituũtur ad militandũ non quidem vt militent authoritate propria, sed authoritate principum, vel Ecclesiæ, quib. ex officio competit, sicut dictum est: ita ẽt religiones instituunť ad prędicandũ & confessiones audiendũ nõ qdẽ authoritate propria, sed authoritate platorũ superiorum & inferiorũ, ad quos ex officio ptinet. Et ita subseruire prelatis in tali ministerio, est huiusmodi religionis propriũ.

Art. præc. ad 4.

AD III dcdm, q̃ à prælatis non concediť talibus religiosis, vt q̃libet indifferenter possit prædicare, vel confessiones audire, sed ẽm moderationẽ eorum qui huiusmodi religionibus preficiuntur, uel secundum taxationem ipsorum prælatorum.

AD IIII dicendũ, q̃ plebs fidelis non teneť ex debito iuris ad sũpt ministrãdos, nisi ordinarijs platis q̃ pp hoc decimas & oblationes fideliũ recipiunt, & alios ecclesiasticos reditus. Sed si aliq in hmõi actib. gratis velint fidelib. ministrare nõ ptãtiuè ab eis sumptus exigẽtes, nõ pp hoc grauãtur fideles: q̃a & ipsi pñt liberaĺr recõpẽsare tpalẽ subuẽtionẽ, ad quã etsi ñ teneanť ex debito iuris, teneñť tñ ex debito charitatis, nõ aũt ita q̃ eis sit tribulatio, alijs aũt remissio, vt dř 2. ad Corinth. 8. Si tñ non inuenirentur qui gratis se huiusmodi

A obsequijs manciparent, tenerentur ordinarij prælati, si ipsi nõ sufficerent, per alios ad hoc idoneos quærere, quibus sumptus ipsi ministrarent.

AD V dcdm, q̃ formã septuagintaduorũ discipulorũ nõ solũ tenent presbyteri curati, sed quicunq; alij minoris ordinis, q̃ epis in eorũ officio subseruiunt. Non aũt legiť q̃ septuaginta duobus discipulis Dñs aliquas determinatas parochias assignaret, sed q̃ mittebat eos ante faciẽ suã in oẽm ciuitatẽ & locũ, quo erat ipse vẽtur. Opportunũ aũt fuit vt pter ordinarios platos alij assumerenť ad hmõi officia pp multitudinẽ fidelis populi, & B difficultatẽ inueniendi sufficienter psonas distribuẽdas singulis plebib: sicut ẽt & religiones ad militãdũ necesse fuit institui pp defectũ sæculariũ principũ ad resistẽdũ infidel.b. in aliq̃bus terris.

ARTICVLVS V.

Vtrum sit instituenda aliqua religio ad studendum.

AD QVINTVM sic proceditur. Vř q̃ non sit instituẽda aliqua religio ad studẽdũ. Dř .n. in psal. 70. Qm̃ nõ cognoui literaturã, introibo in potẽ- C tias Dñi. gl. i. virtutẽ christianã: sed perfectio christianæ virtutis maximè vř ad religiosos pertinere. ergo eorum non est studio literarum insistere.

¶ 2 Prę. Id quod est dissensionis principiũ, religiosis nõ cõpetit q̃ in vnitatẽ pacis cõgreganť; sed studiũ dissensionẽ iducit, vndè & in philosophis subsecuta est diuersitas sectarum. vñ D & Hierony. super epistolã ad Titum dicit. Anteq̃ diaboli instinctu studia in religione fierent, & diceret in populis, Ego sum Pauli, ego Apollo, ego Cephæ &c. ergo vř q̃ nulla religio dẽat institui ad studendũ.

¶ 3 Præt. Professio christianæ religionis differre dẽt à professione Gentiliũ: sed apud Gentiles aliqui philosophiã profitebanť, & nũc ẽt aliqui seculares E dicuntur aliquarum scientiarũ professores. non ergo religiosis competit studiũ litterarum.

SV.Q.CLXXXVIII. ART. V.

IN art. 5. eiusdẽ q. 188. in rñsione ad tertiũ, nota diligẽtissimẽ conclusione, & rõnẽ illius. s. q̃ religiosis non conuenit studiũ philosophiæ, & hmõi, quia tota eorũ uita mãcipata est diuinis obsequijs. Vñ sicut negotia secularia sunt absolutè phibita religiosis oĩb, ita studia scientiarũ secularium. s. philosophiæ, mathematicæ, & artium liberalium. Verum sicut pietatis gratia de superiorũ licẽtia moderatẽ pñt religiosi secularia tractare negotia, vt dictum est superius: ita diuinæ scientiæ gratia licitum est religiosis cum superiorum suorum beneplacito vacare logicæ, philosophię naturali, & huiusmodi, vt scilicet possint errores cõfutare, & diuinitatis mysteria intelligere. Et hæc bene aduertant religiosi, q̃ totum vitæ suæ tempus in scẽtiis sæcularibus consumunt.

Parte p. 10. 904

Glo. interlinearis ibidem.

SED CONTRA est, q̃ Hierony. in epistola ad Paulin. inuitat eum ad discendum in statu monastico dicens. Discamus in terris, quorum scientia nobis perseueret in cælis. & infra. Quicquid quesieris, tecum scire conabor.

Circa finẽ illius incipit hęc epist. Frater Ambr. tua mihi to. 1

RESP. Dicendũ, q̃ sicut dictũ est, religio pt ordinari ad vitã actiuã, & ad uitã cõtẽplatiuã. Inter opa aũt uitæ actiuę principaliora sunt illa, q̃ ordinanť directè ad salutẽ aĩarũ, sicut pdicare, & alia hmõi. Cõpetit ergo studiũ literarum religiosis tripliciter. Primo qdẽ, quãtũ ad id quod est propriũ

Art. 1. 2. & 3. & q. 180 art. 4.

contẽplatiuę uitæ, ad quã studiũ lĩarum dupliciter adiuuat. Vno mõ, directè coadiuuãdo ad cõtẽplãdũ, illuminando. s. intellectũ. Vita. n. contẽplatiua, de qua nunc loquimur, principaliter ordinaĩ ad considerationẽ diuinorũ, vt supra habitũ est,* in qua dirigiĩ hõ p studiũ ad considerandũ diuina. Vñ in laudẽ viri iusti dĩ in ps. 1. q in lege Dñi meditabiĩ die, ac nocte. Et eccles. 39. dicitur. Sapientiã antiquorũ exquiret sapiens, & in prophetis vacabit. Alio mõ, studiũ literarũ iuuat ad cõtẽplatiuã vitam indirectè, remouendo contemplationis pericula, s. errores q in cõtẽplatione diuinorũ frequẽter accidũt his, q scripturas ignorãt. Sicut in collationib. patrũ legiĩ,* q Abbas Serapiõ pp simplicitatẽ incidit i errorẽ Anthropomorphitarũ, i. eorũ q Deũ hrẽ humanã formã arbitranĩ. Vñ dicit Greg. in 6. moral. † q nonnulli, dũ plus exqrũt cõtemplãdo q̃ capiunt, vsq; ad puersa dogmata erũpunt. Et dum veritatis esse discipuli humiliter negligunt, magistri errorũ fiũt. Et pp hoc dĩ Eccl. 2. Cogitaui in corde meo abstrahere à vino carnem meam, vt aĩum meum trãsferrẽ ad sapiẽtiã, deuitaremq; stultitiã. Scd'o, necessariũ est studiũ lĩarũ religiosis institutis ad prædicãdũ, & alia hmõi exercendũ. Vñ Apost. dicit ad Titum 1. de epo, ad cuius officiũ hmõi actus ptinent, Amplectentẽ eũ, q sm doctrinã est, fidelẽ sermonẽ, vt potẽs sit exhortari in doctrina sana, & eos q contradĩt arguere. Nec obstat q apostoli absq; studio lĩarum ad pdicãdũ sunt missi, qa vt Hieronymus dicit in epistola ad Paulin.* Quicquid alijs exercitatio, & quotidiana in lege Dei mediatio tribuere solet. hoc illis Spiritussanctus suggerebat. Tertio, studiũ lĩarum religioni congruit quãtũ ad id, qđ est oĩ religioni cõe: valet. n. ad vitandã carnis lasciuiã. Vñ & Hierony. dicit ad Rusticum monachũ. † Ama scripturarũ studia, & carnis uitia nõ amabis. Auertit. n. aĩum à cogitatione lasciuię, & carnẽ macerat pp studij laborẽ, sm illud Eccl. 31. Vigilia honestatis tabefaciet carnes. Valet ẽt ad auferendam cupiditatẽ diuitiarum. Vndè Sapien. 7. dĩ. Diuitias nihil esse dixi in comparatione illius. Et 1. Machab. 12. dĩ. Nos aũt nullo horũ indiguimus, s. exteriorũ subsidiorum, hñtes solatio sanctos libros, qui in manibus nostris sunt. Valet ẽt ad obedientiæ documentũ. Vñ August. dicit in libro de operibus monachorũ. † Quæ est ista peruersitas, lectioni nolle obtemperare, dũ vult ei vacare? Et ideò manifestum est q cõgruè potest institui religio ad studium literarum.*

D. 1185. — q. 180. ar. 4 — In collatione. 10. c. 4. — Li. 6. c. 26. parũ a pricipio. — Inter princ. & med. in epist. quæ incipit. Frater Ambrosi' tua mihi. tomo 1. De uiuendi forma circa med. tom. 4. — C. 17. circa fin. tom. 3. — Sen. l. m — Glos. ordi. ibidem.

AD PRIMVM ergo, dcđm q glossa ibi exponit illud de lĩa veteris legis,* de qua Aposto. dicit 2. ad Corinth. 3. Lĩa occidit. Vnde non cognoscere literaturam, est non approbare literalem circuncisionem, & cæteras carnales obseruantias.

AD II dcđm, q studiũ ad sciẽtiã ordinaĩ, quæ sine charitate inflat, & per consequens dissensiones facit, sm illud Prouer. 13. Inter superbos semper sunt iurgia, sed cũ charitate ædificat, & cõcordiam parit. Vnde 1. ad Corin. 1. Aposto. cũ dixisset, Diuites facti estis in oĩ uerbo, & in oĩ scia, postmodũ subdit. Idipsum dicatis oẽs, & nõ sint in vobis schismata. Hierony. tñ nõ loqĩ ibi de studijs literarum, sed de studijs dissensionum, quę per hereticos & schismaticos ĩtrauerũt i religionẽ xhrianã.

AD III dcđm, q Philos. profitebãtur studia literarum quantum ad sęculares doctrinas. Sed religiosis competit principaliter intendere studio literarum ptinentium ad doctrinam, quæ secundũ pietatem est, vt dicitur ad Titum 1. Alijs autem doctrinis intendere non pertinet ad religiosos, quorũ tota uita diuinis obseqijs mãcipatur, nisi inquãtum ordinantur ad sacrã doctrinã. Vnde Aug. dicit in fine musicæ.* Nos dum negligentes esse nõ ęstimamus, quos hæretici notionũ & scię fallaci pollicitatione decipiũt, tardius incedimus cõsideratione ipsarũ viarũ. Quod tñ facere non auderemus, nisi multos pios ecclesiæ filios eadem refellẽdorum hæreticorũ necessitate fecisse uideremus.

Li. 6. Musicæ in fine. to. 1.

ARTICVLVS VI.

Vtrum religio, quæ uacat uitæ contemplatiuæ, sit potior ea quæ uacat operibus uitæ actiuæ.

AD SEXTVM sic proceditur. Vĩ q religio q̃ vacat vitæ contẽplatiuæ, non sit potior ea q̃ uacat operib. uitæ actiuę. Dĩ. n. extra* de regularibus, & transeuntib. ad religionẽ c. Licet. Sicut maius bonũ minori bono pponiĩ, ita cõis vtilitas spãli utilitati pferĩ. Et ĩ hoc casu rectè pponiĩ doctrina silentio, solicitudo contemplationi, & labor quieti: sed religio est melior, q̃ ad maius bonũ ordinaĩ. ergo vĩ q religiones q̃ ordinanĩ ad uitã actiuã, sint potiores illis, quæ ordinãtur ad uitam cõtemplatiuam.

¶2 Præ. Ois religio ordinaĩ ad perfectionem charitatis, ut supra habitũ est.* Vnde sup illud ad Hebręos 12. Nondũ usq; ad sanguinem restitistis, dicit gl. † Perfectior in hac uita dilectio nulla est ea, ad quã sancti martyres peruenerũt, q cõtra peccatum usq; ad sanguinẽ certarũt. Certare aũt usq; ad sanguinẽ cõpetit religionibus, quæ ad militiam ordinanĩ, quæ tñ pertinent ad uitam actiuam. ergo uidetur, quòd huiusmodi religiones sint potissime.

¶3 Præt. Tanto vĩ esse aliqua religio perfectior, quãto est arctior: sed nihil phibet aliquas religiones ad uitam actiuam ordinatas esse arctioris obseruantiæ, quàm sint illæ quæ ordinantur ad uitam contemplatiuam. ergo sunt potiores.

SVPER QVÆST. CLXXXVIII ART. VI.

IN arti. 6. eiusdem q. nota, q cũ i corpore articuli dĩ, q illa religio simpliciter preferitur alteri, q̃ ordinatur ad finem absolute potiorem, uel qa est maius bonũ, uel qa ad plura bona ordinaĩ, illa secunda pars disiunctiua non hẽt pro subiecto propositionis finem, sed religionem: ita q nõ est sensus, q finis est potior uel qa est maius bonũ, uel quia ad plura bona ordinaĩ: qm finis ut sic, non hẽt finẽ, alioqn procederet in infinitũ, sed est sensus, q dupliciter religio ordinaĩ ad finẽ potiorẽ, uel quia finis est maius bonũ, uel quia ipsa religio ordinaĩ ad plura bona: sicut religio q̃ ordinaĩ ad orãdum, melior est q̃ illa q̃ ordinaĩ ad propriæ lectioni uacãdũ, quia melius cõtemplatio orãdo, q̃ legendo. Religio tñ q̃ ad utrũque bonũ ordinaĩ, s. orationem, & lectionem, melior est simpliciter utraque, quia habet finem potiorem ex eo, quòd finis eius complectitur utrumque bonum, illarum uero unicum tantum. Et hac ratione constituuntur in supremo religionis gradu illæ religiones, quæ non solum contemplantur, sed contemplata docent.

Ferr. 2. 904 — Inf. q. 189. ar. 8. cor. & ad 2. Et opusc. 10. c. 4. fin. — *In decreta. li. 3. c. 31 a medio. — Art. 1. & 2. huius q6. Et Aug. in serm. 27. d ver. Apost. tom. 1.

¶In

¶In rñsione ad sin pspicor, q hinc habes solutionem uulgaris qõnis. An. s. sit recto corde & opere ad bellũ contra infideles, sint martyres, si in bello occidanĩ. Habes siquidẽ hoc in loco ab authore partẽ negatiuã. Et iõ in ista reddiĩ, qa martyres pprię sunt q ad propriũ sanguinẽ fundẽdũ usq; ad priuationẽ uitæ sedunt directe, ut testes Christi sunt. Isti aũt tã religiosi, q̃ sęculares directe tendũt ad alienũ sanguinẽ fundendũ, uel fugandũ. Vñ nõ sunt absolute loquendo, si occidanĩ, martyres. Verum qa alia est qõ de martyrio, & alia de merito martyrij, ideo author excluso martyrio à religiosis militibus, de merito martyrij tractat, & docet q sicut in casu necessitatis melius est infirmorũ curæ dare operã q̃ contẽplationi, quis absolute optima sit Mariæ pars, & maioris meriti in necessitatis articulo est curã infirmi habere, q̃ contẽplari, uel pdicare: ita in ar. necessitatis, puta, si Ecclesia periclitaret non solũ quoad psonarum oppressionẽ, sed quo ad fidei libertatẽ, maioris meriti esset pro Ecclesiæ defensione usq; ad mortẽ bellando se exponere, q̃ cõtẽplari, uel pdicare. Et tũc merito martyrii non carerent, qui in tali bello sic occiderenĩ. Preferrenĩ. n. in hmõi casibus milites illi oibus religiosis, utpote martyribus æquales in merito.

¶In rñsione ad tertiũ eiusdem articuli sexti, in exemplo de medijs ad continentiã seruandã attende, q non exempli tñ, sed ueritatis doctrinam continet. Nam pauperes nudos uacare generationi uidemus: similiter laborãtes continue laboribus maximis, uacare generationi psicimus, famelicos aũt & sitibundos nequaq̃, iuxta illud, Sine Cerere & Bacho friget Venus. Melius ergo medijs ad continentiã seruãdã est abstinere cibo & potu, quàm carere caligis, aut calceis, & quàm laborare, & huiusmodi.

Ar. 1. huius quæst. — In collatione 2. ca. 5. ante med. — Ho. 5. post medium. — D. 1188. — Q. 182. ar. 1. — Concl. 2a

SED CONTRA est, qđ Dñs Luc. 10. dicit, optimã partem esse Mariæ, per quam vita contemplatiua significatur.

RESP. Dcđm, q sicut s. dictũ est,* dĩa unius religionis ad aliã principaliter q dẽ attendiĩ ex parte finis, secũdario aũt ex parte exercitii. Et qa nõ põt q d dici altero potius, nisi sm id in quo ab eo differt, iõ excellẽtia uni' religionis sup aliã principaliter q dẽ attẽdiĩ sm religionis finẽ, secũdario aũt sm exercitiũ. Diuersimode tñ utraq; cõparatio attẽdiĩ. Nã cõparatio q̃ est sm finẽ, est absoluta, eo q finis pp se q̃riĩ. Cõparatio ãt q̃ est sm exercitiũ, est respectiua, qa exercitiũ non q̃riĩ pp se, sed pp finẽ: & iõ illa religio alteri pferĩ, q̃ ordinaĩ ad finẽ absolute potiorẽ vel qa est maius bonũ, uel qa ad plura bona ordinaĩ. Si uerò sit finis idẽ, secundario attendiĩ præeminenẽtia religionis nõ sm quantitatem exercitii, sed sm pportionẽ ei' ad finẽ intentũ. Vñ & in collationibus patrum induciĩ sniaĩ beati Antonii, q ptulit discretionẽ, per quã aliquis oĩa moderaĩ, & ieiuniis, & uigilijs, & oĩbus hmõi obseruãtiis. Sic ergo dcđm est, q opus uitę actiuæ est duplex. Vnũ quidẽ quod ex plenitudine contẽplationis deriuaĩ, sicut doctrina & pdicatio. Vñ & Gre. dicit in 5. homi. super Eze.* qđ de perfectis uiris post contẽplationẽ suã redeũtibus dĩ psal. 144. Memoriã suauitatis tuæ eructabũt: & hoc pferĩ simplici contẽplationi. Sicut. n. maius est illuminare q̃ lucere solũ, ita maius est cõtẽplata aliis tradere q̃ solũ contẽplari. Aliud aũt opus est actiuæ uitæ, quod totaliter cõsistit in occupatione exteriori, sicut eleemosynas dare, hospites recipere, & alia hmõi q̃ sunt minora operibus cõtẽplatiuis, nisi forte in casu necessitatis, ut ex s. dictis patet.* Sic ergo summum gradũ in religionib. tenẽt, q̃ ordinanĩ ad docendũ & pdicandũ, q̃ & propinquissimæ sunt perfectioni epõrũ: sicut & in aliis rebus fines primorũ cõiũguĩ principiis secundorũ, vt Diony. dicit 7. c. de diui. nom.* Secundũ aũt gradũ tenent illę, q̃ ordinanĩ ad contẽplationẽ. Tertius est earũ, quæ occupanĩ circa exteriores actiones. In singulis ãt horũ graduũ põt attendi præeminentia, sm q vna religio ordinaĩ ad altiorẽ actũ in eodẽ gñe: sicut inter opera actiuæ uitę potius est redimere captiuos, q̃ recipere hospites: & in operibus uitæ cõtẽplatiuæ potior est oratio, q̃ lectio. Põt ẽt attẽdi pẽminẽtia, si una earũ ad plura horũ ordinetur q̃ alia, uel si conuenientiora statuta habeat ad finem propositum consequendum.

AD PRIMVM ergo dcđm, q Decretalis illa loquiĩ đ uita actiua prout ordinaĩ ad salutẽ aĩarũ.

AD II dicẽdũ, q religiones q̃ instituunĩ pp militiam, directius ordinanĩ ad hoc q effundant sanguinẽ hostiũ, q̃ ad hoc q eorum sanguis effundaĩ, q proprie martyribus cõpetit. Nihil tñ prohibet hmõi religiosos in aliquo casu meritum martyrii cõsequi, & sm hoc pferri aliis religiosis: sicut & opera actiua interdũ in aliquo casu præferunĩ contẽplationi.

AD III dcđm, q altitudo obseruãtiarũ nõ est illud quod pcipue in religione cõmendaĩ, vt beatus Antonius dicit. Et Isa. 58. dĩ. Numquid tale est ieiuniũ quod eligi, per diẽ affligere hoiem aĩam suã? Assumiĩ tñ in religione vt necessaria ad carnis macerationẽ, q̃ si sine discretione fit, periculũ deficiendi habet annexũ, sicut beatus Anton. dicit: & iõ non est potior religio ex hoc, q habet arctiores obseruãtias, sed ex hoc q ex maiori discretione sũt ei' obseruãtiæ ordinatæ ad finẽ religionis: sicut ad cõtinẽtiã efficaci' ordinaĩ maceratio carnis per abstinẽtiã cibi, & potus, q̃ pertinẽt ad famẽ & sitim, q̃ per subtractionẽ uestiũ, q̃ pertinẽt ad frigus, & ad nuditatem, & quàm per corporalem laborẽ.

ARTICVLVS VII.

Vtrum habere aliquid in communi diminuat perfectionem religionis.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur q habere ali

SV. Q. CLXXXVIII. ART. VI.

IN ar. 7. eiusdem q. aduerte in titulo ly perfectionem religionis. Est. n. triplex pfectio, s. hoĩs absolute, q̃ sine oĩ statu pfectionis hĩ à uiris pfectis non religiosis, nec prælatis. Est & pfectio status religiosi, de qua est sermo. Est & perfectio status epalis, de qua sermo habitus est. Nunc igitur de perfectione media quæ perfectio religionis appellatur est quæstio, an minor sit habere aliquid in communi. Et quia huiusmodi perfectio est perfectio hominis sm talem statum, & ordinatur ad perfectionem hoĩs absolute, quæ in charitate consistit: & iõ in litera ex mentis humanæ dispositione, uel impeditione ad spiritualia & speciales fines religionum declaratur intentum.

¶In eodem ar. 7. eiusdem q. 188. dubium occurrit circa conclusionem de modo paupertatis religionum ordinatum ad contemplandum, & contemplata prædicandum. Dicitur enim in litera, q modus paupertatis talium est, si modica quæ sunt necessaria ad uictum, congruo tempore procurata conseruantur. Habet. n. conclusio hæc difficultatẽ propter duo. Primo, quia iste modus uiuendi habet plus solicitudinis, q̃ uiuere ex moderatis possessionibus: quoniã experientia testatur, quod si uiuitur ex possessionibus, solicitudo incumbit ualde paucis, & reliqui uacãt studio & saluti aĩarum. Si autem uiuitur ex procuratione, hoc est, ex mendicitate, oportet multos religiosos tẽpore messis, & uindemiæ emittere ad quæstũ ultra quotidianos q̃stus, ita quòd magistra rerum experientia testatur minorem incumbere solicitudinem uiuentibus ex moderatis possessionibus.

Ca. 7. in princ. med. & fi. — Concl. 1a — Concl. 2a — 1. respon. — Ferr. 1. 906 — Opus. 17. c. 15. Et opus. 10. c. 6.

Universidad de Deusto Biblioteca

aliis, q ex eleemosynis procuratis. Secundo, quia iste modus uiuendi de facto est adeo extensus ad tot quæstores utriusq; sexus, ut impossibile sit amplius uiuere ex mendicitate nisi cum maxima seruitute deuiantes a studio literarũ, q multiplicatio nõ erat tempore præterito.

¶Ad primũ horũ dr, q ĩõ maioris solicitudinis in uiuendo ex mendica procuratione & cõseruatione est triplex. Prima ẽ multitudo ꝓmiscua quodãmodo eorum qui ad hmõi religiones recipiunt. Non.n. deberent oẽs ad harum religionũ professionẽ recipi, sed soli idonei ad officiũ prædicandi & confessiones audiendi, & ministri eorũ necessarij. Melius.n. esset paucissimos habere in conuẽtu ad officiũ diuinũ, & missas celebrandũ, q in tot ministeria uiuere magnarũ ecclesiarũ surripere missis, & diuinis officiis nõ, sine militate diuini cultus quo ad ministros & populũ, dum tot sunt missæ quot auditores spectant, & hmõi: & culpa extendit dum hoc laudat. Secunda est nimius sumptus. Nã quæ triginta religiosi hodie exigunt, paulo ante cẽtũ forte sufficiebat. Nunc si deesset pitantia consueta, error magnus esset. olim sat erat unq habere illã. Immõ legit Beatũ Dñicũ procuratorẽ cõuentus Bononiensis arguisse, q destrueret ei fratres, q sæpe dabat eis pitantias, & si quantũ ex illa lectione memini, nõ dabat forte bis in hebdomada pitanciã procurator ille. Olim uestes ueteres & laceræ resarciebãtur, si usui erant, modo consumitur ærariũ magnũ in uestibus. Taceo de fabricis sumptuosis q a mendicantibus fiunt. Et breuiter expẽsæ modernæ tm distant ab antiquis, ut nõ sit mirũ si multa opus sit solicitudine. Tertia est uitæ imperfectio, qa religiosi defecerunt in uitæ perfectione, quo fit ut & prælatis solicitudo sit cõsola-

Hieron. ad Nepotianũ de uita clericorũ ante med. tom. 1.

li. 3. c. 14. a

Hier. ĩ hoc loco. to. 9.

qd in cõi diminuat pfectionẽ F religionis. Dicit.n. Dñs Matt. 19. Si uis pfectus esse, uade, & vende oia q̃ habes, & da pauperibus. Ex quo patet q carere mũdanis diuitijs pertineat ad perfectionẽ christianæ vitæ, sed illi qui habẽt aliquid in cõi nõ carẽt diuitijs mũdanis. ergo vr q non attingant omnino ad perfectionem christianæ vitæ.

¶2 Præt. Ad perfectionẽ consiliorũ pertinet vt hõ mundana G solicitudine careat. vñ & Apos. 1. ad Cor. 7. dans cõsiliũ de virginitate dicit. Volo vos sine solicitudine esse: sed ad solicitudinẽ præsentis uitæ ptinet q aliqui reseruẽt sibi aliqd in futurũ: quã quidẽ solicitudinem Dñs discipulis prohibet Matt. 6. dicens. Nolite solliciti esse in crastinum. ergo vr q habere aliquid in communi diminuat perfectionem christianæ uitæ. H

¶3 Præt. Diuitiæ cões quodãmõ pertinent ad singulos, qui sunt in cõitate. Vñ Hier. dicit de quibusdã loquens. Sunt ditiores monachi, q̃ fuerant seculares: possident opes sub Christo paupere, quas sub locuplete diabolo non habuerunt: suspirat eos Ecc̃lia diuites, quos tenuit mũdus ante mẽdicos: sed q aliqs habeat diuitias ꝓprias derogat pfectioni religionis er I go ẽt pfectioni religionis derogat q aliquid in cõi habeatur.

¶4 Præt. Greg. in 3. dialog. narrat de quodã sanctissimo uiro Isaac, q cũ ei discipuli humiliter innuerent ut pro vsu monasterii possessiones q̃ offerebant acciperet, ille solicitus suæ paupertatis custos fortẽ sñiam tenebat dicẽs. Monachus q in terra possessiones q̃rit, monachus K nõ est. Quod intelligit de cõibus possessionibus, quę pro cõi vsu monasterij ei offerebant. ergo vr q habere aliquid in cõi tollat perfectionẽ religionis.

¶5 Præt. Dñs perfectionẽ religionis discipulis tradẽs Matt. 10. dicit. Nolite possidere aurũ, neq; argentũ, neq; peccuniã in zonis vestris, non perã in uia: per quod, ut Hierony. dicit arguit Philo. qua uulgo appellãtur bacchoperiti quasi contemptores sæculi, & oia pro nihilo ducẽtes, cellariũ secũ vehãt. ergo vr q reseruare aliquid siue in proprio, siue in cõi, diminuat perfectionẽ religionis.

SED CONTRA est, q Prosper dicit in libro de uita contemplatiua, & hr 12. q. 1. Satis ostenditur, & propria debere propter perfectionem contemni, & sine impedimento perfectionis ecclesiæ posse facultates quæ sunt profecto communia, possideri.

RESP. Dcd̃m, q sicut s. dictũ est, perfectio nõ consistit essentialiter in paupertate, sed in Chri sequela, ſm illud Hieronymi super Matthæũ: Quia non sufficit oia relinquere, addit Petrus quod perfectũ est. s. secuti sumus te. Paupertas aũt est sicut instrũ, vel exercitiũ perueniendi ad perfectionẽ. Vñ in collationibus patrum Abbas Moyses dicit. Ieiunia, uigiliæ, meditatio scripturarũ, nuditas ac priuatio oĩum facultatũ nõ perfectio, sed pfectionis instrã sunt. Est aũt priuatio oĩm facultatũ, siue paupertas perfectionis instrũ, inquantum per remotionem diuitiarum tollunt quædã charitatis impedimẽta, quæ sunt præcipue tria: quorũ primũ est sollicitudo, quã secũ diuitiæ afferunt. Vñ Dñs dicit Matt. 13. Quod aũt seminatum est in spinis, hic est qui uerbum Dei audit, & solicitudo sæculi istius, & fallacia diuitiarũ suffocat uerbum. Secundum aũt est diuitiarum amor, qui ex diuitiis possessis augetur. Vnde & Hieronymus dicit super Matt. q quia diuitiæ habitæ difficile contemnuntur, non dixit Dñs Matt. 19. Impossibile est diuitẽ intrare in regnũ cęlorum, sed difficile. Tertium aũt est inanis gloria, uel elatio quæ ex diuitiis nascitur, ſm illud psal. 48. Qui confidunt in uirtute sua, & in multitudine diuitiarum suarũ gloriantur. Horum ergo triũ primũ a diuitiis separari non põt totaliter siue sint magnæ, siue paruæ. Necesse est.n. hoiem aliqualiter solicitari de acquirendis, uel conseruandis exterioribus rebus. Sed si res

tos fratres cõseruãdi in uictu &c. & seculares non uidẽtes perfectionẽ quæ in talibus exigit, nõ dant largiter, & Deus principalis distributor iustissime subtrahit eleemosynas male meritis de sua professione, & sũ author doctrinam suã de religiosorum paupertate fundat super plumpta pfectione pfitentiũ paupertatẽ uoluntariã, ut patet in tertio cõtra Gẽtiles in multis capitulis de hac materia. Vñ & hic dicit, q modica necessaria ad uitæ &c. qa natura paucis cõtenta est, sed nõ delectabilia appetitus, sed non infelix horror abiectarũ uestiũ, sed nõ dispositio illorũ q pauperes esse noluit. & nihil sibi deesse. Dcd̃m est igit, q si religiosi isti pfectioni uitæ opera darent efficacẽ consecti solis necessariis ad uitam, parua immineret eis solicitudo ꝓcurandi uictũ. Et p hoc soluit & secunda obiectio. Nã desistere a pfectionis studio ob negligẽtiã & mũ nõ necessariorum, ĩõ est quare Deus nõ aperit eis manum sæcularium, cuius euidẽtissimũ signũ ẽ, q ubicũq; uir aliquis pfectæ uitæ notatur & credit, ultro oĩa offeruntur a fidelibus.

¶Circa loculos Dñi, dubiũ occurrit. An sit opus perfectionis, uel imperfectionis habere loculos, & hmõi. Et est iõ dubiũ, quia Augustinus in libro de opere monachorũ, & super illud, Pro ducent sœnũ iumentis. dicit. Dñs noster Iesus Christus more suæ misericordiæ in infirmioribus compatiẽs, cũ ei possent angeli ministrare, loculos habere dignatus est. & Nicolaus quartus in Decretali, Exiit qui seminat, in 6. de uerborum significatione, dicit, quod infirmiorum personam Christus suscepit in loculis. Et rursus, Egit namque Christus, & docuit perfectionis opera: egit etiam & infirma, sicut interdum in fuga patet, & loculis. Sed utrumq; per fecte

L. 2. c. 9. parum a pr. & habetur 12. q. 1. ca. Expedit.

Q. 184. ar. 3. & q. 185 art. 6. ad 1. Sup illud Matth. 19. Et sequuti sumus te. tom. 9.

In collatione 1. c. 7. a med.

Matth. 19 tom. 9.

Concl.

fecit pfectus existens ut perfectis & imperfectis se uiam salutis ostenderet, q utrosque saluare uenerat, ubi manifeste insinuat, q habere loculos imperfectorũ est.

¶Inoppositũ est auctoritas literæ huius & rõis in ea allatæ, q põt sic extendi. Habere loculos, nihil minuit de personali pfectione, alioquin Abrahã, cui dictũ ẽ, Esto pfectus, & Christus, & Apostoli non fuissent perfecti personaliter. Nihil enĩ minuit de perfectione status episcopalis: alioquin tot sancti episcopi non fuissent perfecti, ut Ambrosius, Augustinus, Gregorius. Nihil ẽt minuit de pfectione religionis, alioquin Benedictus, Antonius, Bernardus, Dominicus &c. nõ fuissent pfecti religiosi. Nihil ergo minuit de perfectione hre loculos.

¶Ad hoc dr, q ꝓcul dubio hre loculos nihil minuit de perfectione uitę, aut status religiosi uel episcopalis, ꝓp rões quas author affert & hic, & in tertio cõtra Gent. diffuse, & exempla Christi, & Apostolorum, & obseruantiã tot perfectorum sanctorum episcoporũ, & religiosorũ, quorũ opera sunt doctrina uitę christianæ.

Li. 2. c. 26. in fin. &c. 25. co 4.

Concl. p

Pro intelligentia ẽt uerborũ, q̃ in oppositũ põt induci. sciendũ q aliqd opus esse infirmitatis, uel infirmorũ, uel ĩfirmũ, seu imperfectionis, uel imperfectorũ, uel imperfectum, contingit dupliciter. Primo, loquẽdo de infirmitate & impfectione moris priuatiue, seu contrarie. & sic blasphemũ est dicere, Dñm opera infirma egisse q̃õ qd sic ẽ infirmũ, uel imperfectũ, caret pfectione uel sanitate morali, quã dẽt habere. Alio mõ, negatiue, & hoc dupliciter uel in gñe moris, uel in gñe nãe. Si intelligatur in gñe nãę negatio pfectionis, sensus est q actus aliq est infirmus, uel imperfectus, qa ipse ex una, & actus cõtrarius ex altera parte

Concl. s

exteriores non quærantur, vel A habeantur nisi in modica quãtitate quantum sufficiunt ad simplicem victum, talis solicitudo non multum impedit hominem: vnde nec pfectioni repugnat chr̃anæ uitæ: Non.n. ois solicitudo a dño interdr, sed superflua, & nociua. Vnde super illud Matth. 6. Ne solicitisitis aiæ uestræ, quid manducetis &c. dicit Aug. in li. de ser. Dñi in mon. Non hoc dicit, B ut ista non procurent quantũ necessitatis est, sed ut non ista intueantur, & pp ista faciant q̃quid in Euangelii pdicatione facere iubẽtur. Sed abũdãs diuitiarũ possessio abũdãtiorẽ solicitudinẽ ingerit, per quam aĩus hois multum distrahit & impeditur, ne totaliter feratur ĩ Dei obsequiũ. Alia uero duo, s. amor diuitiarũ, & elatio, seu gloriatio de diuitiis nõ conse- C quunt nisi abũdantes diuitias. Differt tñ circa hoc utrũ diuitiæ abũdãtes, uel moderatæ in ꝓprio, uel in cõi habeant. Nã solicitudo q̃ circa proprias diuitias adhibet, ptinet ad amorẽ priuatũ, quo qs se tpaliter amat: sed solicitudo q̃ adhibet circa res cões, pertinet ad amorẽ charitatis, q̃ nõ quærit q̃ sua sunt, sed cõibus intẽdit. Et qa D religio ad perfectionem charitatis ordinat, quã pficit amor Dei usq; ad cõtemptũ sui, habere aliqd propriũ pfectioni repugnat religionis: sed solicitudo q̃ adhibet circa bona cõia, pertinere põt ad charitatẽ, licet p hoc impediri possit aliqs altior charitatis actus, puta cõtẽplationis diuinæ, aut instructiõis ꝓximorũ. Ex quo patet, q habere superabundãtes E diuitias ĩ cõi siue in rebus mobilibus, siue in immobilibus, est impedimẽtũ pfectionis, licet ñ totalr excludat eã. Habere aũt de rebus exterioribus in cõi siue mobilibus, siue immobilibus, quãtũ sufficit ad simplicẽ uictũ, pfectionẽ religionis nõ impedit, si consideret paupertas p cõparationẽ ad cõem finẽ religionũ, q est uacare diuinis obsequiis. Si aũt considerẽt per cõparationẽ ad spãles fines religionũ, sic pręsupposito tali fine, paupertas maior, uel minor est religioni accommoda: & tanto erit una quæq; religio ſm paupertatẽ perfectior, qanto hẽt paupertatem magis proportionatã suo fini. Manifestũ ẽ.n. q ad exteriora, & corporalia opera uitæ actiuę indiget hõ copia exteriorũ rerũ: ad cõtemplationẽ ãt pauca requiruntur. Vnde Phil. dicit in 10. Ethi. q ad actiones multis opus est, & quanto utique maiores sunt & meliores: pluribus. Speculãti ãt nullo taliũ ad operationem est necessitas, sed solis necessariis indiget: alia uero impedimẽta sũt ad speculationẽ. Sic ergo patet, q religio quæ ordinat ad actiones corpales actiuæ uitę, puta ad militandum, uel ad hospitalitatem sectãdã, imperfecta esset, si cõibus careret diuitiis. Religiones ãt quę ad contemplatiuã uitã ordinant, tanto perfectiores sunt, quãto eorum paupertas minorem eis solicitudinem tpalium ingerit. Tãto ãt solicitudo tpalium rerũ magis impedit religionem, quanto solicitudo spũaliũ maior ad religionem requiritur. Manifestũ est ãt q maiorẽ solicitudinẽ spũalium requirit religio, q̃ est instituta ad contemplandũ, & contemplata aliis tradendum per doctrinam & prædicationẽ, q̃ illa quę est instituta ad contemplãdum tñ. Vnde talẽ religionẽ decet paupertas talis, quæ minimam solicitudinem ingerit. manifestũ est aũt q minimã solicitudinẽ ingerit seruare res usui hoium necessarias tpe congruo procuratas: & iõ tribus gradibus religionũ suprapositis, triplex gradus paupertatis competit. Nã illis religionibus quæ ordinant ad corporales actiones actiuæ uitę, competit habere abundãtiam diuitiarũ cõium. Illis aũt religionibus, quæ sũt ordinatę ad contemplandum, magis cõpetit habere possessiones moderatas, nisi simul oporteat tales religiosos per se, uel per alios hospitalitatẽ tenere, & pauperibus subueni-

sic se habent, q actus ipse uel defectũ aliquẽ nãæ sonat, quẽ non sonat alter, uel excellentiam aliquã sonat alter, quam nõ sonat ipse. V. g. Occidere hominem, solitarie sumptũ, ista actus malũ sonans. Cõseruare ãt hoiem est actus contrarius sonans solitarie, bonũ, ac p hoc põt dici, q occidere hoiem est malũ, & conseruare hoiem est bonum. Et sic est in gñe naturæ. nam in gñe moris utrumq; põt esse bonum, & malum. Similiter in ꝓposito. Viuere sine loculis, excellentiæ magnæ est, immõ diuinitatis, ut si Chro angeli continue ministrassent. sicut & Paulum eremitã coruus pascebat: & per oppositum uiuere cum loculis, infirmitatis & humanæ necessitatis. Illud pfectionis supra hoiem, hoc imperfectionis humanæ. Et sic ꝓcul dubio Augustini uerba intelligẽda sunt, ut patet ex eo, q contra loculos nõ humanã pfectionẽ, sed diuinã distinguit potestatẽ dicẽdo, Cui angeli administrabant. Et hunc sensum ipsemet Aug. exponit, ut hẽtur in Dec. 12. q. 1. ca. exemplum. Exemplum Dñi accipere conuersantis in terra. Quare loculos habuit, cui angeli ministrabant, nisi quia ecclesia loculos habitura erat?

Li. 10. c. 8. ante med. to. 5.

¶Si uero in gñe moris intelligatur, negatio perfectionis dupliciter intelligi põt. Primo simpliciter, & tũc sensus est, q opus aliqd sñ suũ genus est imperfectum, uel infirmum in gñe moris: qa non habet ex sua rõne oẽm perfectionem possibilem reperiri in opere aliquo sñ gñe moris. Concl. a Et in hoc sensu oẽ opus morale habens aliud opus morale sñ suum genus pfectius se, est imperfectum, & infirmum negatiue: quia non hẽt perfectionem summam in actu sñ suam rõnem perfectionẽ. Et sic uerissimum est, q Dñs in carne mortali utraq; opera egit, & docuit.

re, & pauperibus subuenire. Illis āt q̃ ordinanf ad cōtēplata alijs tradēda, cōpetit vitā hēre maxime ab exteriorib⁹ solicitudinib. expeditā. Qđ qdē fit dū modica, q̃ sunt necessaria vitæ, cōgruo tpe ,pcurata cōseruantur, & hoc Dn̄s paupertatis institutor docuit suo exēplo. Habebat. n. loculos Iudę ,pmissos, in qb⁹ recōdebanf ei oblata, vt hr Io. 10. Nec obstat. q Hierony- G mus dicit sup Matth. * Si quis obijcere voluerit, qm̄ Iudas pecuniā in loculis portabat: rn̄dem⁹ q rē pauperū i vsus suos cōuertere, nephas putauit. s. soluēdo tributū: qa iter illos pauperes pcipue erāt ei⁹ discipuli, in quorū necessitates pecunia loculorū Christi expēdebatur. Dr. n. Io. 4. Discipuli abierūt in ciuitatē vt cibos emerēt. & Io. 13. dr q discipuli putabant, qa loculos hēbat Iudas, q dixisset ei Iesus, Eme ea q̃ op⁹ sūt nobis ad diē festū, aut vt egenis aliqd daret. Ex quo patet, q⁹ cōseruare pecuniā, aut quascūq; alias res cōes ad sustētationē religiosorū cōgregationis eiusdē, vel quorumcūq; aliorū pauperū, ē pfectioni cōforme, quā Christus docuit suo exēplo: sed & discipuli post resurrectionē, a qb. ois religio sūpsit originē, * ptia pdiorū ɔseruabāt, & distribuebāt vnicuiq; ,put op⁹ erat.

AD PRIMVM ergo dcdm, q sicut dictum est, * ex illo verbo Dn̄i n̄ intelligif q ipsa paupertas sit perfectio, sed pfectionis instrm, & sicut ostēsū est, † minimū est inter tria principalia instra pfectionis. Nā uotū cōtinētiæ pemin et voto paupertatis, & votū obediētiæ præfert vtriq;. Quia vero instrm nō pp K se q̃rit, sed pp finē, nō tāto aliqd sit melius, quāto maius est instrm, sed quāto est magis fini proportionatū. Sicut medicus n̄ tāto magis sanat, quāto maiorē dat medicinā: sed quanto medicina est magis ,pportionata morbo. Sic ergo n̄ oportet q religio tāto sit pfectior, quāto maiorē hēt paupertatē: sed quāto eiu pauptas ē magis ,pportionata fini cōi & spāli. Et si daref q excessus paupertatis face-

F ret religionē pfectiorē sm hoc q est pauperior, non th faceret eā pfectiorē simplr. Posset. n. esse q alia religio excederet i his q̃ ptinēt ad cōtinentiā & obedientiā, & sic esset simplr perfectior: qa quod in melioribus excedit, est simpliciter melius.

AD II dcdm, q p hoc q Dn̄s dicit Matt. 6. Nolite soliciti eē in crastinū, nō intelligif q nihil reseruef in futurū. Hoc. n. periculosū eē beatus Antoni⁹ in collationib. patrū * ostendit dicens, q priuationē oīum facultatū ita sectātes, vt ex ipsis, nec quidē unius diei victū sibimet vnūue denariū supesse paterenf, & alia hmōi facientes, ita uidem⁹ repēte deceptos, vt arreptū opus nō potuerint cōgruo exitu terīare. Et vt Aug. dicit i li. de opib. monachorū, H * si hoc verbū Dn̄i, Nolite soliciti esse in crastinū, ita intelligaf, vt nihil in crastinū reponatur, non poterūt ista seruare q se per multos dies a cōspectu hoīum separatos includūt, viuētes i magna intētione orationū. & postea subdit. * An forte quo sūt sanctiores, eo sunt volucribus dissimiliores? & postea subdit. Si. n. vrgeanf ex Euāgelio vt nihil reponāt in crastinū, rn̄det: Cur ergo ipse Dn̄s loculos habuit ubi pecuniā collectā reponeret? Cur tāto an̄ fame imminēte frumēta sanctis patribus missa sunt? Cur apostoli indigētię sanctorū I necessaria ,pcurarūt? Qn̄ ergo dr. Nolite soliciti eē se in crastinū, sm Hier. * sic exponif. sufficit nobis psentis tpis cogitatio, futura q̃ incerta sunt Deo reliquam⁹. Scdm Chry. sic. Sufficit labor, quē pateris pp necessaria, noli de supfluis laborare. * Sm Aug. sic. * Cū aliquid boni opamur, nō tēporalia, q̃ significanf per crastinū, sed æterna cogitemus.

AD III dcdm, q uerbū Hiero. hēt locū vbi sunt superabūdātes diuitiæ, q̃ habenf quasi pprię, uel per quarū abusū ēt singuli de cōitate superbiūt, & lasciuiunt. Nō aūt hēt locū in diuitijs moderatis cōiter conseruatis ad solam sustentationem uitæ, qua singuli indigent. Eadem. n. est ratio quòd singuli vtantur his quæ pertinent ad necessaria uitæ, & quòd communiter conseruentur.

AD IIII dicendum q Isaac possessiones renuebat accipere, qa timebat ne per hoc ad superfluas diuitias ueniretur, per quarū abusum impediretur religionis perfectio. Vn̄ Grego. ididem subdit. * Sic metuebat paupertatem suæ securitatis perdere, sicut auari diuites solent perituras diuitias custodire. Non autem legitur quòd renuerit recipere aliqua necessaria ad uitæ sustentationem communiter conseruandam.

AD V dcdm, q Phi. i 1. pol. * dicit. Panē & vinū & alia hmōi eē diuitias nāles: pecunias vero diuitias

secūdū q̃ pfecta, hoc ē, maiora & minora. Min⁹ est n. seruare castitatē, q̃ uiam suā ponere ,p amicis suis, & vtrumq; egit, & docuit Christus. Et similiter minus est instruere mulierē, q̃ iudicare populo, vtrunque egit Chrs, & sic de alijs. ¶Scdo de actibus solitarie sumptis, & tunc est sensus, q duorum actuū cōtrariorū ille dr pfectionis, q solitarie sumptus sonat uirtutē, quā nō sonat alter actus cōtrarius: & iō di imperfectionis. uerbi gra. Si pponantur hi duo actus, cōtrarij. s. bibere uinum, & abstinere a uino, & dicetur ,pcul dubio q bibere uinū est impfectionis, & abstinere a uino ē pfectionis: qa abstinere a uino sonat prima facie uirtutē, cū th sm ueritatē neuter uirtutis actus sit, & uterq; possit bū & male fieri. Et hoc mō Saluator noster egit, & docuit pfectionis, & imperfectionis opa. Hoc. n. mū fugere, sonat imperfectionē, & firmiter pmanere, sonat virtutē. Et similiter uiuere sine loculis sonat uirtutē: & hēre loculos, imperfectionē. Et p hæc patet qđ dici pōt ad uerba Decretalis. Oīa. n. hmōi sensus sobrij sunt, & casti & tamen primus sensus aliqua sui parte ad literā cōuenit illi Decretali. iuxta uerba. Aug. secūd⁹ aūt & tertius intentiō uidentur ad literā. ibidē in istis mā, q̃ā utriusq; capax est litera illa. & hæc quantū ad expositionē illius Decretalis applicanf non nisi qa apostolica licebit authoritate applicata intelligantur.

¶In respōsione ad primū, pspicue līç pfectionē. Primo nāq; ostendit, q nō quāto pauperior tāto perfectior religio: qa paupertas instrm est ad perfectionem religionis. Scdo, uel pp uanas opiniones, uel qa aliqualiter verificari pt, q paupertas maior auget pfectionē religionis, subdistinguendo de religionis pfectione. s. simpliciter, uel sm quid: & dicit q ēt si cōcederef, q quanto pauperior religio, tāto pfectior, ly pfectior, denotaret pfectionē sm quid, hocest, esset pfectior in hoc. s. in latitudine boni paupertatis, & nō denotaret pfectionem simpliciter, hoc est, non ppea esset religio perfectior absolute, quia alia religio posset pauperiorē excedere sm latitudinē alterius maioris boni, puta continentiæ, uel obedientiæ, uel charitatis. Quæ. n. sūt meliora excessu, est simpliciter melior ut patet.

¶In rn̄sione ad tertiū iuncta simul corpori articuli, pspice q uituperabiliter tātas diuitias multi religiosi diuites in cōi consumāt in sumptuosis fabricis & copiosi reditus, qui monasterijs monachorū & huiusmodi sunt dati non ad impedimentū prestandum contemplatiuæ uitæ, quam ut an-

Eccl. 3

Q. 184. ar. t. 3.

Q. 186. ar. ti. 1.

In collatione 2. Abbatis Moysi ca. 2. circa med.

In ca. 25. a me. 10. 3.

Capi. 25. a me. & c. 24

2. resp. ul. ori. cir. finem. c. 6. Matth.

1. resp. Ho. 16. in Matt. in fi. in oper. imperfecto. 10. 1

Li. 1. a ser. Domini in monte. ca. 25. nō procul a fine. 10. 4.

Loco citato in arg.

Li. 1. c. 5. & 6. tom. 3.

esse artificiales. Et inde est q q̃dā philosophi nolebāt vti pecunia, sed alijs rebus, quasi sm naturā uiuētes: & iō Hiero. ibidē * perseuerantiā Dn̄i q similiter vtrumq; interdicit, ostēdit q iniq̃ē redit habere pecuniā, & alias res uitæ necessarias. Et tn̄ licet Dn̄s huiq nō portari in uia ab his q ad pdicandum mittebanf, ordinauerit, nō tn̄ ea in cōi conseruari prohibuit. Qualiter tn̄ illa uerba Dn̄i in- B telligēda sint, s. ostensum est †.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum perfectior sit religio in societate uiuentium quàm agentium solitariam uitam.

AD OCTAVVM sic pceditur. Vr q pfectior sit religio in societate uiuētiū, q̃ agētiū solitariā vitā. Dr̄. n. Eccl. 4. * Melius est duos esse simul, q̃ vnū: habēt. n. emolumētū societatis suæ. Igif vr pfectior esse C religio in societate uiuentiū.

¶2 Præt. Mat. 18. dr̄. Vbi fuerint duo, uel tres cōgregati in noīe meo, ibi sum ego in medio eorū: sed nihil pōt esse melius q̃ Chri societas. ergo vr q uiuere in cōgregatione sit melius, quàm ducere solitariam uitā.

¶3 Præ. Inter alia religionis vota uotū * obediētiæ excellētius est, & humilitas ē maximè Deo accepta: sed obediētia & humilitas magis obseruanf in cōuersatione, q̃ i solitudine. dicit. n. Hier. in epist. Ad Rusticū monachum. * In solitudine cito surrepit superbia, dormit qn̄ voluerit, facit q voluerit. E cōtrario aūt ipse docet eū, q i societate uiuit dicēs. Nō facias qd uis comedas q iuberis, hēas q̃tū acceperis, subijciaris cui n̄ uis, seruias fratrib. ppositū monasterij timeas ut Deū, diligas ut parētē. ergo vr q religio in societate viuētiū sit pfectior ea, q̃ solitariā vitā agit.

¶4 Præt. Dn̄s dicit Lucæ 11. Nemo accendit lucernā, & in abscondito ponit, neque sub modio: sed illi qui solitariā uitam agunt, vīr esse in abscondito positi, nihil utilitatis hoibus afferentes. ergo videtur quòd eorum religio non sit perfectior.

¶5 Præt. Id qđ est sm naturā hois, vr ad perfectionem virtutis pertinere: sed homo est naturaliter animal * sociale, ut Phil. dicit in 1. politic. * ergo videtur q agere solitariā uitam non sit perfectius, quàm agere vitam socialem.

SED CONTRA est, q Aug. in lib. de operibus monachorū, * illos sanctiores esse dicit, qui a conspectu hoīum separati, nulli ad se præbent accessum, uiuentes in magna intentione orationum.

A RESP. Dcdm, q solitudo, sicut & ipsa paupertas, non est ipsa essentia pfectionis, sed perfectionis instrm. Vn̄ & in collationibus patrū dicit Abbas Moyses, * q pro puritate cordis solitudo sectāda est, sicut & ieiunia, & alia hmōi. Manifestū est aūt q solitudo non est instrm congruum actioni, sed contemplationi, sm illud Oseæ 2. Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius. Vn̄ non congruit religionibus q̃ sunt ordinatæ ad opera uitę actiuę siue corporalia, siue spūalia, nisi forte ad tps exēplo Christi, qui ut dr̄ Lucæ 6. exiit in montem solus orare, & erat pernoctans in orōe Dei. Com- B petit aūt religionibus quæ sunt ad contemplationem ordinatæ. Considerandū est tn̄ q id, quod est solitarium, debet esse sibi per se sufficiens. Hoc āt est cui nihil deest, quod pertinet ad rōem perfecti: & iō solitudo competit contēplanti, qui iā ad perfectū peruenit, quod quidē contingit dupliciter. Vno modo, ex solo diuino munere, sicut patet de Ioan. Baptista, q fuit repletus Spū sancto adhuc ex utero matris suæ. Vn̄ cū adhuc puer esset, erat in desertis, ut dr̄ Lucæ 1. Alio mō, per exercitiū uirtuosi actus, sm illud ad Hebr. 5. Perfectorū est solidus cibus, eorū qui pro consuetudine exercitatos ha- C bent sensus ad discretionē boni ac mali. Ad exercitium aūt hmōi iuuaf hō ex aliorum societate dupliciter. Vno mō, quantū ad intellectū, ut instruaf in his q̃ sunt contēplanda. Vn̄ Hiero. dicit ad Rusticū monachū *. Mihi placet ut habeas sacrum cōtubernium, nec ipse te doceas. Secundo, quantum ad affectum, ut. s. noxiæ affectiones hois reprimantur exēplo & correctione aliorū: qa ut dcit Greg. 30. mor. † super illud, Cui dedi in solitudine domū. Quid pdest solitudo corporis, si solitudo defuerit cordis? & iō uita socialis necessaria est ad exercitiū pfectionis. Solitudo aūt cōpetit iā perfe- D ctis: vn̄ Hiero. dicit ad Rusticū monachum, Solitariā uitā comprehendimus minime, quippe quam sæpe laudauimus: sed de nido monasteriorum huiuscemodi uolumus egredi milites, quos eremi rudimenta dura non terreant, qui specimen conuersationis suæ multo tpe didicerunt. * Sicut ergo id quod iam perfectum est, præeminet ei quod ad perfectionē exercetur, ita uitā solitariorū si debite assumatur, præeminet uitæ sociali. Si aūt absq; præcedenti exercitio talis uita assumatur, est periculosissima, nisi per diuinam gratiam suppleatur, quod in alijs per exercitium acquiritur, sicut patet de E beatis Antonio & Benedicto. *

AD PRIMVM ergo dicendum, q Salomon ostēdit melius esse q sint duo simul, quàm unus, propter auxilium quod vnus habet ab altero vel ad sublevandum, uel fouendum, vel spiritualiter calefaciendum, quo quidem auxilio iam non indigent qui sunt perfectionem assecuti.

AD II dcdm, q dr̄ 1. Ioan. 4. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Sicut ergo Christus est in medio eorū, qui sibi inuicē per dilectionē proximi sociātur, ita habitat in corde eius, qui diuinæ cōtēplationi insistit p dilectionē Dei.

AD III dicendum, q actu obedire est necessa-

rium

author in lra dicit magnarū diuitiarū solitudo impediti sed ut vel hospitalitati vacent, aut patres pauperū sint, dispētantes superfluas expēsas, itaut impleat verbū Hieronymi q suspicit eos ecclesia diuites. Sacrū esse debetur, q habentes necessaria ut pauperes Christi instructi q in habitationibus, reliqua pauperib. erogarēt, ut gauderet ecclesia eorū diuitijs. Non est. n. tolerabile tot ad ecclesiastica collegia donatas diuitias, n̄si qa in me vtebanf illis. & nō ad delitias aut pompam, ut modo ā multis fieri videbit a tibia ob spoliū se pęstare Deo in huiusmodi sumptibus.

SV. Q. CLXXXVIII. ART. VIII.

IN ar. 8. eiusdem q. hoc solum dcdm est, ut tēparans ad uitā solitariā bene explanet primo doctrina hæc & examinat so. si pp ai pastilionem solitudinem querunt, aut pp perfectionem uita iā asseeutā, tam sinetiā patibles, benigni, humiles, mansueti, & contenti pane & aqua &c. Perfectorū, inquit Apostolus, solidus est cibus eorū q exercitatos habent p consuetudine sensus ad discernendū prædicit & affectionē bonū, & mali. Quis est hic, & laudabimus eum.

Super illud Matt. 10. Nolite possidere aurum id in uitiis. to mo 9.

q. 185. ar. 6. ad 2. & 2. 2. q. 100 ar. 2. ad 3.

Petr. a. 907

De uiuendi forma, ante me. to. 1.

Li. 1. ca. 2. poli. post. prin. to. 5.

Cap. 23. a medio illius to. 3.

In Collatione 2. c. 7. an. prin

Non multum remo te ante med. to. 1.

Li. 30. c. 23 non remo te a fine.

De uiuendi forma, ante med. to. 1.

Conti. a

rium his qui indigent exerceri ſm directionẽ aliorum ad perfectionem capiendam: ſed illi qui iam perfecti ſunt, ſpiritu Dei ſufficienter aguntur, vt non indigeant actu aliis obedire. Habent tamen obedientiam in præparatione animi.

Ad IIII dcdm, q ſicut Aug. dicit in 19. de ciui. Dei.* (Li. 19. ca. 19. tom. 5.) A ſtudio cognoſcendæ ueritatis nemo prohibetur, quòd ad laudabile pertinet otium. Quòd aũt aliquis ſuper candelabrum ponaẽ, non pertinet ad ipſum, ſed ad eius ſuperiores. Quæ ſarcina ſi non imponaẽ, ut Aug. ibid. ſubdit,* (Eod. lib. & cap.) contemplandæ ueritati vacandũ eſt, ad quã plurimum valet ſolicitudo. Et tñ illi q ſolitariã uitam agunt, multum vtiles ſunt generi humano. Vñ Aug. dicit in li. de moribus Eccleſiæ* (Ca. 31 paulo a princ. tom. 1.) de his loquens. Pane ſolo, qui eis per certa interualla tporũ affertur & aqua contenti, deſertiſſimas terras incolunt, perfruentes colloquio Dei, cui puris mentibus inhæſerunt. Vñr aũt nonnullis res humanas pluſquàm oportet deſeruiſſe, non intelligentibus quantũ nobis eorũ animus in orationibus proſit, & uita ad exemplum, quorum corpora uidere non ſinimur.

Ad V dcdm, q hõ põt ſolitarius uiuere dupliciter. Vno mõ, quaſi ſocietatem humanam non ferẽs ppter animi ſæuitiam, & hoc eſt beſtiale. Alio modo per hoc q totaliter diuinis rebus inhæret: & hoc eſt ſupra hominem. & ideo Philo. dicit 1. politico. quòd ille qui aliis non communicat, eſt beſtia, aut Deus, ideſt, diuinus uir.

QVÆSTIO CLXXXIX.

De religionis ingreſſu, in decem articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de ingreſſu religionis. Et circa hoc quæruntur decẽ.

¶Primo, Vtrũ illi qui non ſunt exercitati in obſeruãtia præceptorum, debeant ingredi religionem.

¶Secundo, Vtrum liceat aliquos uoto obligari ad religionis ingreſſum.

¶Tertio, Vtrũ illi q uoto obligantur ad religionis ingreſſum, teneanẽ uotũ implere.

¶Quarto, Vtrum illi q uouẽt religionem intrare, teneanẽ in perpetuò remanere.

¶Quinto, Vtrum pueri ſint recipiendi in religione.

¶Sexto, Vtrum pp parentum obſequium aliqui debeant retrahi a religionis ingreſſu.

¶Septimo, Vtrũ presbyteri curati, uel archidiaconi poſſint ad religionem tranſire.

¶Octauo, Vtrũ d una religiõe poſſit aliqs tranſire ad aliã.

¶Nono, Vtrũ aliqs debeat alios inducere ad religiõis ingreſſũ.

¶Decimo, Vtrũ requiratur magna deliberõ cũ cõſanguineis et amicis ad religionis igreſſũ.

SVP. Q. CLXXXIX. ART. I.

IN art. i. q. collige quatuor intrare in declaratione, que ſunt in littera, ſcilicet occaſiones peccandi, impedimenta perfectæ charitatis, charitas, & perfectio charitatis, quæ diſtinguenda ... [illegible] ... Quibus collectis ... affectus hominis ad terrena, & perip... quia affectus hominis ad terrena ... [illegible] ... Et hoc cape [illegible]

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum illi, qui non ſunt in præceptis exercitati, debeant ingredi religionem.

AD PRIMVM ſic pcedit. Vr q nõ dẽant religionẽ ingredi, niſi illi qui ſunt in pceptis exercitati. Dñs.n. conſiliũ perfectionis dedit adoleſcenti, qui dixerat ſe præcepta a iuuentute ſeruaſſe: ſed a Chriſto ſumpſit initium omnis religio. ergo vr q non ſint ad religionẽ admittendi, niſi qui ſunt in præceptis exercitati.

¶2 Præt. Greg. dicit ſuper Eze.* (Hom. 15. a me. illius) Nemo repente fit ſummus, ſed i bona cõuerſatione a minimis qs inchoat, vt ad magna perueniat: ſed magna ſũt cõſilia q ptinẽt ad pfectionẽ uitæ, minora aũt pcepta ſunt, q ptinent ad cõem iuſtitiã. ergo vr q ñ dẽant aliqui ad obſeruantiã conſiliorũ religioſe intrare, niſi prius fuerint in præceptis exercitati.

¶3 Præ. Sicut ordines ſacri hñt quãdã excellẽtiã in Eccla, ita & religionis ſtatus: ſed ſicut Greg. ſcribit Anglorũ epo,* (In regiſtro li. 7. c. 111. a med. Et habet di. 48. c. ſicut Neoph.) & hr in Decr. diſ. 48. Ordinate ad ordines accedẽdũ eſt Nã caſũ appetit, q & ſũmi loci faſtigia poſtpoſitis gradib. p abrupta qrit aſcẽſũ. Scimus.n. q ædificati parietes nõ prius tignorũ põdꝰ accipiũt, niſi a nouitatis ſuæ humore ſiccenẽ, ne ſi añ põdera q ſolidenẽ, accipiãt, cũctam ſimul fabricam deponant. ergo ur quòd non debeant aliq ad religionem tranſire, niſi in præceptis ſint exercitati.

¶4 Præt. Super illud pſalmi, Sicut ablactatus ſuper mře ſua, dicit gl.* (Pſ. 130. gl. ord. ibid.) In utero mřis Ecclæ, primò concipimur, dum fidei rudimentis inſtruimur: deinde in lucẽ educimur, dũ p baptiſmũ regñamur: deinde quaſi manib. Ecclę portamur, & lacte nutrimur, cũ poſt baptiſmum bonis operib. informamur, & lacte ſpũalis doctrinæ nutrimur, pficiẽdo, donec iã grãdiuſculi a lacte matris accedamus ad menſam pris, i. a ſimplici doctrina ubi pdicaẽ, Verbũ caro factũ eſt, accedamus ad Verbũ patris in principio apud Deũ. & poſtea ſubdit, Quia nup baptizati i ſabbatho ſancto quaſi manib. ecclæ geſtanẽ, & lacte nutriunẽ vſq; ad Pẽtecoſtẽ, quo tpe nulla difficilia Iducũtur, ñ ieiunaẽ, nõ media nocte ſurgũt. Poſtea. Spiritu paraclito cõfirmati quaſi ablactati Icipiũt ieiunare, & alia difficilia ſeruare. Multi vero hũc ordinẽ puerterũt, vt hẽtici & ſchiſmatici, ſe añ tps a lacte ſeparãtes, vñ extinguunẽ: ſed hũc ordinẽ puertere vñr illi q religionẽ itrãt, vel alios ad itrãdũ iducũt, añ quã ſint i faciliori obſeruantia pceptorũ exerciti. ergo vř q ſint hẽtici, vł ſchiſmatici.

¶5 Præ. A priorib. ad poſteriora eſt trãſeũdũ: ſed pcepta ſũt priora cõſilijs, q a ſunt cõiora, vtpote a qbus nõ cõuertiẽ exiſtẽdi cõſequẽtia. Quicunq;.n. ſeruat conſilia, ſeruat pcepta, ſed non cõuertitur: congruus aũt ordo eſt vt a prioribus ad poſteriora tranſeaẽ. ergo non dẽt aliqs tranſire ad obſeruantiã conſiliorũ in religione, niſi prius ſit exercitatus i pceptis.

SED CONTRA eſt, q Dñs Matth. publicanũ, qui in obſeruãtia pceptorũ exercitatus nõ erat, aduocauit ad cõſiliorum obſeruantiã. dr.n. Lucæ 5. q relictis oib. ſecutus eſt eũ. nõ ergo eſt neceſſariũ q añ aliquis exerceatur in obſeruantia præceptorum, quàm tranſeat ad perfectionem conſiliorum.

RESP. Dcdm, q ſicut ex ſupradictis patet,* (Q. præc. ar.) ſtatus religionis eſt quodđã ſpirituale exercitiũ ad cõſequendã charitatis perfectionẽ, qđ qdẽ fit inquantũ per religionis obſeruantiã auferunẽ impedimenta perfectæ charitatis. Hæc aũt ſunt q implicant affectum hoĩs ad terrena. Per hoc aũt q affectus hominis implicaẽ ad terrena, nõ ſolũ impediẽ perfectio charitatis, ſed interdum ẽt ipſa charitas perdiẽ, dũ per inordinatã cõuerſionẽ ad bona tẽporalia homo auertitur ab incõmutabili bono mortaliter peccãdo. Vñ patet q religionis obſeruãtiæ ſicut tollũt impedimẽta pfectæ charitatis, ita et tollũt occaſiones peccandi: ſicut patet q per ieiunium, & vigilias, & obedientiam, & alia hmõi retrahitur homo a peccatis gulæ, & luxuriæ, & quibuſcunq; alijs peccatis. Et ideo religionẽ ingredi nõ ſolũ expedit his q ſunt exercitati in pceptis, vt ad maiorẽ pfectionẽ pueniãt: ſed ẽt his qui non ſunt exercitati, vt facilius peccata vitent, & perfectionem aſſequãtur.*

AD PRIMVM ergo dcdm, q Hieronymus dicit ſup Matth.* (Sup illud Matth. 19. Hæc omnia ſeruaui. to. 9.) Mentitus eſt adoleſcẽs dicẽs, Hæc oĩa ſeruaui a iuuentute mea. Si n. qđ poſitũ eſt in mandatis, Diliges proximum tuũ ſicut teipſum, opere cõpleſſet, quõ poſtea audiens, Vade, & vende oĩa q habes, & da pauperibus, triſtis receſsiſſet? Sed intelligendum eſt eum mentitum eſſe quantum ad perfectã obſeruantiam huius præcepti. Vñ Origenes ſuper Matth.* (Hom. 8. in Matt. non multũ remote a pte me. to. 3.) dicit. Qđ ſcriptum eſt in Euãgelio ſm Hæbræos, q cũ Dñs dixiſſet ei, Vade, & vẽde oĩa q hẽs, cepit diues ſcalpere caput ſuũ, & dixit ad eũ Dñs. Quõ dicis, feci legẽ & pphetas, cũ ſcriptũ ſit in lege, Diliges pximũ tuũ ſicut teipſum? & ecce multi fratres tui filii Abrahæ amicti ſunt ſtercore, morientes fame, & domꝰ tua plena eſt multis bonis, & nõ egrediẽ aliqd oĩno ex ea ad eos. Itaq; Dñs redarguẽs eum dicit. Si uis pfectus eſſe, uade &c. Impoſſibile eſt.n. implere mandatũ qđ dicit, Diliges pximũ tuũ ſicut teipſũ, & eẽ diuitẽ, & maxime tãtas poſſeſsiones hẽre, qđ eſt intelligẽdũ de pfecta impletione huius pcepti. Imperfecte aũt & cõi mõ ueriſ eſt eũ obſeruaſſe pcepta. Perfectio.n. principaẽr in obſeruãtia pceptorũ charitatis cõſiſtit, vt ſ. habitũ eſt.* (Q. 184. ar. 3.) Vt ergo Dñs oſtẽderet pfectionẽ cõſiliorũ utilẽ eſſe & innocẽtibus, & peccatoribus, nõ ſolũ uocauit adoleſcẽtẽ innocentẽ: ſed ẽt Matthæũ peccatorẽ. Sed tñ Matt. ſecutus ẽ uocãtẽ ñ aũt adoleſcẽs: qa facili cõuertunẽ ad religionẽ petõres, q illi q de ſua innocẽtia pſumũt, qbus dicit Dñs Matt. 21. Publicani, & meretrices pcedunt uos in regno Dei.

AD II dicendum, q ſummum & infimum tripliciter accipi poſſunt. Vno modo in eodem ſtatu, & in eodem homine, & ſic manifeſtum eſt, q nemo repente fit ſummus: quia unuſquiſque recte uiuens toto tempore uitæ ſuæ proficit ut ad ſummum perueniat. Alio modo, per comparationem ad diuerſos ſtatus: & ſic non oportet q quicumque vult ad ſuperiorem ſtatum peruenire, a minori incipat, ſicut non oportet q qui vult eſſe clericus, prius in laicali uita exerceatur. Tertio modo, quãtum ad diuerſas perſonas: & ſic manifeſtũ eſt q unus ſtatim incipit nõ ſolũ ab altiori

ſtatu

[Commentary]

...rientia continua cõſtituit.

¶In eodem r. arti. in riſione ad quintum, collige, & nota quatuor comparationes in illa fieri. Prima eſt pceptorum charitatis ad præcepta alia, & cõſilia in hoc q præcepta charitatis ſe habent ad cætera, que ut finis ad ea que ſunt ad finem, licet diuerſimode. Nam ad conſilia ſe habent ut finis, eo q põt haberi ſine illis, perfectius tñ habetur per illa. Põt.n. diligi Deus cũ proximo ſine obſeruantia caſtitatis, paupertatis &c. Perfectior tñ dilectio acquiriẽ per caſtitatis & paupertatis obſeruantiã. Secunda cõparatio q ponitur ibi, Sic ergo perfecta obſeruantia eſt inter obſeruantiam perfectam pceptorum charitatis & conſilia, & attenditur ſecundum duo. ſ. ſecundum ordinem naturæ, & ſecundum ordinem temporis. Et dr q ſecundum ordinem intẽtionis, qui eſt ordo naturæ, perfecta obſeruatio præceptorum charitatis præcedit: quoniam ex eo q intẽdit quis perfecte diligere Deum, exigit uotum caſtitatis & paupertatis quia finis prior eſt ordine intentionis ei quod eſt ad finem. Secundum ordinem uero temporis dicitur, q interdum conſilia præcedunt obſeruantiam perfectam præceptorum charitatis. Et dixit interdum, non ſemper: quia poteſt eſſe, q et prius tempore quis perfecte diligat Deum quàm cõſilia exequatur, ut patet in Abraham qui perfecte dilexit ſine cõſiliorum obſeruatione. ſic idẽ uidetur in Ioanne Baptiſta, & Antonio ac Benedicto cõmitiæ: quoniam à perfecta obſeruantia pceptorum charitatis, conſilia ſequuntur eorum &c. Tertia cõparatio ibi, Obſeruantia uero præceptorũ charitatis ſecundum communem modũ, eſt inter obſeruantiã cõi modo pceptorũ charitatis, & aliorũ pceptorũ ex vna & conſilia ex altera parte. Et attenditur ſm tria. Primo i hoc, q ſe hẽt ut cõe & proprium, & in quaſi ſuperius & inferius, ita q obſeruantia cõi mõ utroruſque pceptorũ eſt ut cõe, obſeruatio conſiliorũ ut proprium: quia illa poteſt eſſe ſine illa, ſed non ecõtra. Scđo in hoc, q illa eſt prior iſta ordine naturæ: & patet quia prius eſt, a quo non conuertitur conſequentia. Tertio in ordine tpis, & dr q non oportet q illa ſit et prior tpe, ſicut non oportet q aſal ſit prius tpe quacumque ſua ſpecie. Poteſt .n. eſſe ſimul tpe cũ quacumque ſua ſpecie, nec põt inueniri extra omnem ſuam ſpeciem. Vñ licet obſeruantia præceptorum ſit prior natura, utpote tanq gñs naturæ, non oportet tñ q ſit prior tpe iſta ſua ſpecie. ſ. obſeruatione pceptorũ cũ conſiliis: quia nõ eſt ſui exiſtentiam ipſius aliquid in gñe, q ſit in aliqua ſpecie ſuam [illegible] q genus nõ eſt præter ſpecies ſuas. Põt ergo & prius tpe, & põt non prius, ſed ſimul tpe eſſe obſeruantia præceptorum cum conſiliis. Prius quidem, ſi prius præcepta ſine conſiliis ſeruarentur. Non prius autem, ſi ſimul utraque ſeruentur. Non oportet ergo q ſit prius tpe huiuſmodi pceptorum obſeruantia. Quarta comparatio ibi, Obſeruantia uero pceptorũ ſine conſiliis, eſt inter obſeruantiã pceptorum ſine conſiliis, & obſeruantiã eorundẽ cum conſiliis, & attenditur ſm tria. Primo in hoc, q ambo ſunt ſpecies unius gñis. ſ. obſeruantiæ pceptorũ, abſtrahendo ab hoc, vel illo mõ: ſed prima eſt ut ſpecies imperfecta: ſecunda ut ſpecies perfecta, ſicut irrationale & rationale reſpectu animalis. Secũdo, quoad ordinem naturæ: & dr q ſecunda eſt prius natura, qa perfectũ eſt prius natura imperfecto. Tertio, quoad ordinem tpis & dr q non eſt neceſſarius inter illa ordo tpis, ſed põt quis habere earum eſſe alteram non præexiſtente. Non .n. oportet prius eſſe in ſtatu coniugii q in ſtatu uirginali. Ibi pceptum eſt ſine conſilio, hic conſilium cũ ſeruatum. Et p hæc ſolũ dat directe argumentorũ cõcludentiũ q oportet prius aliquem eſſe bonum ſecularem ad hoc q ſit religioſus. Cum hiis tñ oibꝰ caue, ne ſubito ad religionẽ recipias eos qui diuturna ſunt cõſuetudine aſtricti enormibus uitiis quales ſunt lenones, latrones, & hmõi: q ſi eñ ſcriptum ſit, q publicani & meretrices pcedẽt uos in regno cœlorum ſcriptum eſt et. Videte quõ caute ambuletis. Nõ eſt tutum tales criminoſos repente in ſocietatẽ innocentium quodãmodo, [illegible] ducere. Timẽdũ ẽ ne doceãt alios mala, ne corrumpãt alios &c. (Concluſio)

Universidad de Deusto Biblioteca

statu, sed ét ab altiori gradu sanctitatis, q̃ sit sũmũ ad q̃d alius peruenit per totã uitam suã. Vñ Greg. dicit in 2. dial. Oẽs cognoscãt, à quãta Benedictus puer conuersationis grã & perfectione cœpisset.

Elicitur ex q. 184. art. 8. Ad iii dicẽdm, q̃ sicut s. dictum est,* ordines sacri præexigũt sanctitatẽ: sed status religionis ẽ exercitium quoddã ad sanctitatẽ assequendã. Vñ pondus ordinũ imponendum est parietibus iam p sãctitatem desiccatis: sed pondus religionis desiccat parietes, idest, homines ab humorem uitiorum.

Ad iiii dicẽdm, q̃ sicut manifeste ex uerbis illius gl. apparet, principalr̃ loquit̃ de ordine doctrinę, put trãseundũ est à facilioribus ad difficiliora. Vñ q̃d dicit, hæreticos, & schismaticos hũc ordinẽ puertere, manifestũ est ex sequẽtib. ad ordinẽ doctrinę ptinere.* Sequit̃.n. Hic uero se seruasse, s. p dictũ ordinẽ dicit cõstringẽs se maledicto. Si quasi sũmũ in aliis fui humilis, sed ẽt i sciẽtia, q a humiliter sẽtiebã, q a pri⁹ nutritus lacte q̃d ẽ Verbũ caro factũ ẽ, ut sic crescerẽ ad panẽ angelorũ, i. ad Verbũ, q̃d ẽ i principio apud Deũ. Exẽplũ ãt, q̃d i medio interponit̃, q̃ nouiter baptizatis nõ idit̃ ieiuniũ vsq; ad Pẽtecostẽ, ostẽdit q̃ nõ sũt ex necessitate ad difficilia cogẽdi antequã p spũm sanctũ inter us ad hoc instigentur, ut difficilia ppria uolũtate assumãt. Vñ & post Pẽtecostẽ post receptionẽ Spũs sctĩ, ieiuniũ celebrat Eccl̃a. Spũs ãt sanctus, sicut Amb. dicit super Lucã, nõ arcet̃ ætatibus, nõ finit̃ morte, nõ excludit̃ aluo. Et Gre. dicit Homilia* Pentecostes. Implet citharœdũ puerũ, & Psalmistã facit, implet puerũ abstinẽtẽ, & iudicẽ senum facit. & postea subdit: Nulla ad discẽdũ mora agit̃, i. ẽ q̃d uoluerit mox ut tetigerit mentẽ docet. & sicut dr̃ Eccl. 8. Nõ ẽ i hoĩs ditione prohibere spũm. & Apost. 1. ad Thes. 5. monet, Spũm nolite extinguere, et Act. 7. q̃ quosdã dr̃, Vos sp spũi sctõ restitistis.

Gl. citata ibig.

Li. 1. in Lucã in ca. de turbat. Zach. con firm. to. 5.
*Hom. 30 in Euang. nõ remote à fin.

Ad v dicẽdm, q̃ pceptorũ quædã sũt principalia, quæ sunt quasi fines pceptorũ & cõsiliorũ, s. præcepta charitatis, ad q̃ cõsilia ordinant̃, n ita q̃ sine cõsiliis seruari n possint, sed ut p cõsilia pfectius obseruent̃. Alia uero sunt præcepta secũdaria q̃ ordinant̃ ad pcepta charitatis, ut sine q̃bus pcepta charitatis seruari nõ pñt oĩno. Sic ergo perfecta obseruãtia pceptorũ charitatis pcedit intentione cõsilia, sed iterdũ tpe sequit̃. Hic ẽ. n. ordo finis respectu eorũ q̃ sunt ad finẽ. Obseruãtia uero præceptorũ charitatis ẽm cõem modũ, & sr̃ alia pcepta cõparant̃ ad consilia sicut cõe ad ppriũ: q a obseruãtia pceptorũ pt esse sine cõsiliis, sed n cõuert̃. Sic ergo obseruãtia pceptorũ cõiter sumpta, pcedit ordine nãe cõsilia, nõ tñ oportet q̃ tpe: q a nõ est aliq̃d prius i gñe q̃ sit i aliqua specierũ. Obseruãtia uero pceptorũ sine cõsiliis ordinat̃ ad obseruãtiã pceptorũ cũ cõsiliis, sicut spẽs imperfecta ad pfectã, sicut aĩal irrõale ad rõale. Perfectũ ãt nãliter prius ẽ imperfecto. Natura. n. ut Boetius dicit, à pfectis sumit initiũ. Nec tñ oportet q̃ prius obseruent̃ præcepta sine cõsiliis, & postea cũ consiliis: sicut non oportet, q̃ aliq̃s prius sit asinus q̃ hõ, uel q̃ prius sit coniugatus q̃ sit uirgo: & sr̃ nõ oportet q̃ aliq̃s prius seruet præcepta in sæculo, q̃ trãseat ad religionẽ, pssertim quia conuersatio sæcularis nõ disponit ad pfectionẽ religionis, sed magis impedit.

ARTICVLVS II.

Vtrum debeant aliqui uoto obligari ad religionis ingressum.

Ad secvndvm sic pcedit̃. Vr̃ q̃ non debeant aliqui uoto obligari ad religionis ingressum. Per professionẽ. n. aliq̃s uoto religiõis astringit̃: sed añ pfessionem concedit̃ ann⁹ pbationis, ẽm regulã Beati Benedicti, & ẽm statutum* Inno. 4. q̃ ẽt prohibuit añ annũ probationis completũ eos p professionem religioni astringi. ergo ur̃ q̃ multo minus adhuc in sæculo existentes debeãt uoto ad religionem obligari.

*In Decre. li. 3. de regul. & trans eũt. ad religi. c. 1.

¶2 Præt. Gre. i regist. dicit, & hr̃ *i Dec. di. 45. q̃ Iudei n ui, sed libera uolũtate ut cõuertant̃ sũt suadẽdi: sed uotũ si ipleret q̃d uouet̃ necessitatis ẽ. ergo si sũt aliqui obligãdi ad religiõis igressũ.

In Decret. dist. 45. ca. De Iudæis.

¶3 Præt. Null⁹ dẽt alteri pbere occasionẽ ruinę. Vñ Exo. 21. dr̃. Si q̃s aperuerit cisternã, ceciderit q̃ bos uel asinus in eã, dñs cisternæ reddet pretiũ iumẽtorũ: sed ex hoc q̃ obligant̃ ad religionẽ p uotũ, frequẽter aliq̃ ruũt i desperationẽ, & i diuersa pctã. ergo ur̃ q̃ n sit aliq̃ ad religiõis ingressũ uoto obligãdi.

Sed contra ẽ, q̃d in Ps. 75. dr̃. Vouete, & reddite Dño deo uestro, ubi dicit gl.* q̃ quædã sunt uota propria singulorum, ut castitas, uirginitas, & hmõi. ad hæc ergo uouenda inuitat nos sacra scriptura, quæ non inuitat nisi ad id q̃d est melius. ergo melius est, quòd aliquis uoto se obliget ad religionis ingressum.

Est gl. Augu. hoc loco to. 8.

Resp. Dicẽdm, q̃ sicut s. dictũ est,* cum de uoto ageret̃, unũ & idẽ opus ex uoto factum est laudabilius q̃ si sine uoto fiat, tum q a uouere est actus religionis, quæ hẽt quandam excellentiã inter uirtutes: tum quia p uotũ firmat̃ uolũtas hoĩs ad bonum faciendum. Et sicut peccatum est grauius ex hoc q̃ pcedit ex uoluntate obstinata in malũ, ita bonũ opus est laudabilius ex hoc, q̃ pcedit ex uolũtate cõfirmata in bonũ p uotũ: & iõ** obligari uoto ad religionis ingressum, ẽ ẽm se laudabile.

Q. 88. ar. 6.

Ad primvm ergo dicẽdm, q̃ duplex ẽ religionis uotum. Vnum solemne, q̃d hoĩem facit monachũ, uel alterius religionis fratrẽ, q̃d uocat̃ professio: & tale uotũ dẽt præcedere annus probationis, ut probat obiectio. Aliud ãt ẽ uotũ simplex, ex quo aliquis non fit monachus, uel religiosus, sed solũ obligatus ad religionis ingressum: & ante tale uotũ non oportet præcedere probationis annũ.

Ad

Sv. Q. CLXXXIX. ART. II.

In Art. 2. eiusdẽ ult. q. hoc solum scribendum occurrit, q̃ licet uouere religionis ingressum sit laudabile, non tamẽ laudo q̃ facilis sit psona ad nouendum talem ingressum: quoniã et si oẽ nouũ ex plẽ tria, s. deliberationem, ppositũ, & pmissionẽ, præcipue tale uotum cũ matura & diffusa animi liberate agendum est multo magis q̃ uouere dare magnã pecuniæ summã, aut facere maximã peregrinationẽ, quanto maius est ingredi religionem q̃ quæcumque alia, cũ in hoc cætera uota cõmutari possint. Quocirca q̃uis laudabile sit inducere, ut infra dr̃, aliquem ad religionẽ, nõ laudo tñ inducentem ad uouendum religionis ingressum: quia q̃d ex inductione alterius fit uotum, si aliquo sp̃a fit, nõ iõ liberẽ fieri vi. Testatur aũt magistra rerũ experientia, q̃ minus læte tota uita agitur, cũ recolit se quis non sponte, non ex proprio affectu, sed alieno inductione mouente tale uotum accepisse: & quã in magis uitã in carne pratur carnis ageitem pupuat &c.

Perr. 2. 999 Sup. q. 88. artic. 9. Et quol. 3. ar. 11. Et opu. 17. c. 11. 12 & 14.

Svp. Q. CLXXXIX. ART. III.

In Art. 3. eiusdem ult. q. responsione ad primum, dubiũ occurrit, tum quia uotum non minus ligat q̃ iuramentum, ac p hoc sicut põt cogi q̃s ad seruandum iuramentum, ita potest cogi ad seruandum uotum, ut ẽt patet in capitulo, ex parte extra, de censibus. Tum q a ex eo q̃ iste presbyter uouendo significauit beneficio, censet̃ uoluisse totaliter mutare uoluntatem suam, iuxta c. Beneficiũ, de regularibus in sexto, ubi dicitur q̃ potest alteri conferri beneficiũ nouitii, si constet q̃ uoluerit absolutẽ uitã mutare tum q a minus consonam pastorali efficio responsionem dedisse ui, Põtifex ille. C. Alexan. secundum 17. q. 2. capitu. Cõsaldus.

Epi. 45. nõ multũ procul à fine. to. 2.

¶In eadem responsione ad primũ, dubiũ occurrit de uinculo episcopi habentis uotum religionis, quia male uidet̃ papa consulere illi episcopo, cum quia maius uinculum tollit minus. Constat aũt uinculũ episcopi esse maius q̃ simpliciter uotũ, ut̃ prius fecerat ad religionẽ, cum sit adeo obligatorium, ut nõ liceat ad religionem transire, & sit episcopus sponsus ecclesiæ, ita q̃ ẽ spirituale matrimonium cõtractũ inter ipsum & ecclesiam. Et confirmatur, quia habẽs uotũ simpliciter religionis arctioris, si profitetur de facto laxiorem, nõ tenetur ad arctiorem ut patet in capitulo, Qui post, de regulari in sexto. Multo ergo magis qui tenetur uoto simplici ad statum imperfectiorem, si de facto profitetur statũ perfectiorem, non teneri debet ad imperfectiorem. Sed ut patet ex supradictis, status religionis est imperfectior, statu episcopali. Si igitur professus est de facto quis episcopalẽ statũ, nõ tenet̃ ad implẽdũ uotũ de statu imperfectiori, s. de religione.

Perr. 2. 910 Sup. q. 88. a. 3. ad 2. Et quol. 3. ar. 12.

17. q. 2. c. 1 & incipit Cõsaldus.

¶In eadẽ responsione ad primũ, dubiũ occurrit, quia author uotum episcopi æquiparat uoto præsbyteri, ex illo arguẽdo ad istud. Et tamen in dicto c. Per literas, dicitur expresse, q̃ episcopus uouerat solemniter, ut fieret monachus. Et de presbytero non dicitur quòd uouerit, aut promiserit Deo: sed quòd promiserit absolutẽ. Votum autem nõ est quælibet promissio, sed promissio facta Deo, ut patet ex supradictis.

¶Ad primum dubium dicitur, quòd litera non dicit presbyterum illum ligatum uoto simplici non posse de iure cogi ad religionis ingressum, ut obiectio interpretatur: sed dicit q̃ nõ debeat de iure cogi ut monachus ad remanendum in monasterio. Vbi duo puncta tanguntur. Primum, q̃ non debet cogi ut monachus, q̃d constat esse uerum. Et hoc expresse intendit cum papa in illa responsione ut patet in ratione ibi subiuncta. s. q a non erat monachus. Secundum, q̃ non debet cogi ad remanẽdum in monasterio: quoniam, ut in fra patebit, astrictus uoto simplici non tenetur remanere in monasterio, sed potest infra probationis annum exire. Cum utroque autem horum stat, q̃ potuisset de iure cogi ad ingressum religionis, ut experiretur nouitius illam, quia ad hoc obligatus erat ex uoto simplici.

Ad ii dicẽdm, q̃ authoritas illa Gregorij intelligit̃ de uiolentia absoluta. Necessitas aũt quæ ex obligatione uoti requiritur, non est necessitas absoluta: sed necessitas ex fine, quia. s. post uotum non põt aliquis finẽ salutis cõsequi, nisi impleat uotũ. Talis autẽ necessitas non est uitãda, quinimmo, ut Aug. dicit* ad Armentarium & Paulinam, Felix est necessitas, quæ ad meliora transmittit.

Ad iii dicẽdm, q̃ uouere religionis ingressum, est quædã cõfirmatio uoluntatis ad meliora. & iõ quantum est de se, non dat hoĩ occasionem ruinæ, sed magis subtrahit. Sed si aliquis uoti transgressor grauius ruat, hoc non derogat bonitati uoti: sicut nec derogat bonitati baptismi, q̃ aliq̃ post baptismũ grauius peccant.

ARTICVLVS III.

Vtrum ille qui obligatus est uoto ad religionis ingressum, teneatur intrare religionem.

Ad tertivm sic pcedit̃. Vr̃ q̃ ille q̃ obligat⁹ est uoto ad religionis ingressum, nõ teneat̃ intrare religionẽ. Dr̃. n. Dec.* 17. q. 2. Cõsaldus psbyter quondã infirmitatis passione pressus, monachũ se fieri pmisit: n tñ monasterio, aut abbati se tradidit, nec pmissionẽ scripsit, sed bñficiũ eccl̃æ in manũ aduocati refutauit: ac postq̃ cõualuit, monachũ se negauit fieri & postea subdit̃, Iudicamus ut pfatus psbyter bñficiũ, & altaria recipiat, & q̃ete retineat: hoc aũt nõ esset, si h teneretur religionem intrare. ergo ur̃ q̃ non teneatur aliquis implere uotum quo se ad religionis ingressum obligauit.

¶2 Præt. Nullus tenet̃ facere id q̃ nõ est in ptãte ipsius: sed q̃ aliq̃s religionẽ ingrediat̃, n est i ptãte ipsius, sed reqrit̃ ad hoc assensus eorũ, ad quos dẽt trãsire. ergo ur̃ q̃ nõ teneat̃ aliq̃s implere uotũ quo quis se ad religionis ingressum obligauit.

¶3 Præt. Per uotũ minus utile nõ pt derogari uoto magis utili: sed p impletionẽ uoti religionis ipediri posset ipletio uoti crucis i subsidiũ terræ sanctę, quod ur̃ esse utilius, q a p hoc uotũ consequitur hõ remissionem pctõrum, ergo ur̃ q̃ uotũ, quo quis se obligauit ad religionis ingressum, non sit ex necessitate implendum.

Sed contra est, q̃ dr̃, Ecclesiast. 5. Si q̃d uouisti Deo, ne moreris reddere: displicet. n. ei infidelis & stulta promissio. & super illud Psal. 75. Vouete, & reddite dño Deo uestro, dicit glo.* Vouere uoluntati consulitur, sed post uoti promissionẽ redditio necessario exigit̃.

¶Ad secundam obiectionem dr̃, q̃ iste presbyter non assumpserat habitum monachalem, ẽt ut nouitius. Et propterea in ipso non habet locum theorica illa de uolẽte uitã mutare: q̃ si præsupponit hominem talem esse nouitium, ut patet extra de regularibus, capit. Consului, & Statuimus.

¶Ad tertiam obiectionem dr̃, q̃ Pontifex Alexã. si da sibi uigere illud q̃ author subdidit, q̃ Innocentius tertius consuluit epĩo Garopolitano in capitulo Per tuas. & fuisset melior filio, illa tñ q̃ data est, nõ fuit minus bona hoc, est, mala, quia nihil iniustitię cõtinet, ut patet ex supradicta declaratione, quia fuerit minus bona, hoc est, nõ tã bona, q̃ fuit fecit subiũcta suisset quod Deo deberet presbyter ille.

¶Ad iii dubium pp eius difficultatẽ, ut opinionũ uarietas circa hoc ostendit, ut habet in dicto capitulo Per tuas, a Panormitano, sciendũ est, q̃ tõ difficultatis in hac q̃one consistit in discernendo, an ille epĩs esset sine illa Decretali obligatus ad relinquendũ ecclesiã & profitendum religionem pmissã tan pp istã Decretalem statutũ fuerit ius nouum, ut teneat̃ i foro conscientiæ relinq̃re ecclesiam, & reddere Altissimo uota sua. Nã si dicatur q̃ ille poterat & tenebat̃ ẽ conscientiæ adire religionem, insurgunt allatæ difficultates de maioritate uinculi, & matrimonio spirituali, Si uero nõ tenebatur, sed ex hoc iure nouo tenentur modo episcopi, non debebat papa consulere sub tali conditione, si uis saluare animã tuam, cum ille ante conditum hoc ius inciderit in casum hunc. Videtur autem mihi ex natura uinculi episcopalis soluenda hæc quæstio.

Hoc habetur in sen. in Decre. li. 3. ti. 34. c. 6. & 7.

¶Ad cuius euidentiam sciẽ, q̃ uinculũ uoti simplicis habet ũ pmissionis, & spectat ad fidelitatem hominis ad Deũ. Vinculũ uero matrimonii consummati habet ũ alienatæ possessionis, & spectat ad iustitiam q̃ oppositũ rapina esset alienæ rei. Vinculũ ãt matrimonii spũalis inter epm & ecclesiã mediũ quodãmõ est inter ista. & spectat ad fidelitatem quã hõ debet ecclesiæ: Hẽt ẽ. n. ũim alienatæ possessionis, inquantum hõ se dedit ecclesiæ ad superintendendum, & alligatus est illi. In hoc excedit ũim uoti simplicis. Et ppea non põt epũs transire ad religionem, & consequenter non potest uouere ingressum religionis. Quia tamen uinculum istud dissolubile est de consensu ecclesiæ, hoc est, summi Pontificis, qui solus plenarie curam habet ecclesiæ, dissolubile dico non solum quoad cohabitationẽ, sed quo ad uinculum: ideo minus est quãm uinculum matrimonii carnaliter consummati, quod sola morte quo ad uinculũ dissoluitur. Et propterea potest episcopus de apostolico consensu Ecclesiam deserere, & religionem ingredi. Quia igitur episcopale uinculum quodammodo maius, & quodammodo minus est uoto religionis simplici. Nam minus est quo ad hoc, quia illud ad fidelitatem, quam homo Deo debet: istud ad iustitiam inter hominem & Ecclesiam spectat.

Universidad de Deusto Biblioteca

... uero est, quia illud solum hēt promissionem sitæ p- sonæ, illud uero alienationem hēt suæ personæ, ideo absolute loquendo, utriusq; rō est huiusmodi uoto & uinculo habenda est. Et ille episcopus non tenebatur adire religionem de iuris rigore, sed sententiam agere uiolati uoti coram Deo. Tamē ex quo rationabilē habebat causam petendi licētiā cedēdi, debebat consulere sedem apostolicam, ut fecit. Et si negata fuisset licentia totus, in episcopatu remansisset. Si uero concessa, ut de facto accidit sibi, & pp ipsum cæteris i simili casu, debebat implere uota sua, & religionem adire. Est igit nouo istius Decr. iure, consulendo statutum, ut episcopus, qui iā fecerat publicū uotum religionis absque alia licētia, si uult aiam suā saluare, religionem ingrediatur, ecclesiā deserēdo, ita q; sine hoc nouo iure non poterat sine licētia apostolicæ sedis episcopus uotū suum implere. Sed quia debebat petere, iō petēti papa annuens cōsulit, q; si uult saluare se, religionem adeat. Ex hoc.n. ipso q; papa non retinet ipsum incurrit necessitatem implendi uotum. Et iō præsupposito sedis apostolicæ in hoc casu cōsensu, q per istā decretalem promulgatus est, necessitas in foro conscientię astendi religionē sub illa conditionali exprimitur.

¶ Ad obiectiōes ergo in oppositū, pro quāto concernunt maioritatem uinculi, iam dictū est. Pro quāto uero concernunt maioritatem perfectionis, restat dicendum. Pro utroque tamen scito, q; maioritas uinculi non absoluit à uoti simplicis uinculo simpliciter, sed solum durante illo maiori uinculo, ut patet de habente uotum simplex religionis, & tñ contrahente, & cōsumāte matrimonium. Talis.n. non est absolutus propter matrimonii uinculum à uoto, sed durante matrimonio non tenet illud implere: coniuge āt defuncta, tenet implere suum uotū. Sed maioritas uinculi in statu perfectiori absoluit simpliciter à uoto minoris boni, ut patet de eo qui uouit ingredi religionem laxiorem, & profitetur arctiorem. Talis ex maioritate uinculi excusatur ab implēdo uoto, & ex perfectioris religionis statu totaliter absoluitur à priori uoto, utpote melius consumato &c. Hoc tamen habet locum ubi status, sm perfectum & imperfectum ita distinguuntur, q; in maiori clauditur minus: sicut se habent diuersæ religiones, quæ omnes sunt eiusdē generis in perfectionis statu &c. Sed ubi status perfectionis genere distinguuntur, ita q; in maiori non clauditur minus, locū non habet absolutio hęc. Et quia sic se habent status religiosus & status episcopalis: quia ille est status perfectionis propriæ, iste alienæ formaliter loquendo, ut ipsum episcopi nomen sonat: ideo ex uinculo episcopali, nisi ius concederet, impediretur episcopus ab implendo uoto religionis, quod fecerat: sed nō esset propterea uotum consumatum ex perfectiori statu episcopali, quia in hoc maiori non clauditur tale minus. Et per hæc patet solutio omnium obiectorum.

¶ Ad dubium tertium dicitur, quòd proprie loquendo, uotum solemne est solum illud quod impedit matrimonium cōtrahēdum, & dirimit cōtractum: & sic distinguitur contra uotū simplex. Et quia nō solemnizaṫ uotum, nisi per professionē approbatæ religionis, uel sacrum ordinem, ut patet in ca. Quod uotū in sexto de voto. Ideo constat q; uotū epi Gebeñ. non fuit solēne, sed simplex quia, ut in lra illa dr, uouit ut fieret monachus. Vouit ergo futurum, non præsentem monachatum. Et rursus, si fuisset solemne uotū religionis, iā fuisset religiosus, & non fuisset sibi dicendum ut dimitteret ecclesiā, sed ut seruaret religionē, sicut episcopi religiosi tenent seruare. Qđ āt in illa lra dr, q; solēniter vouit, large usus est Pōtifex ibi solēnitatis nomine, qa cū quadā solēnitate cęremoniali a uouerat. Presbyter quoq; ille qui pmisit se dr se futurū monachū, non nisi Deo intelligiṫ pmisisse, cui cōtiter huiōi pmissiones solent fieri: & iō uotum simplex dicitur habuisse &c.

¶ In risione ad sm eiusdē articuli tertii, dubiū occurrit, ad quid tenetur talis ... to ingrediendi religionē, si nulla inueniat uolentē eū recipere.

¶ Ad hoc dr, q; Innocentius quartus in c. Porrectū, extra, de regul. & transeuntibus ad relig. dixit, q; teneṫ fieri religiosus in manib. epi. & manere religiosus in domo sua. Et ratio huius est, qa sic implet uotū suū quantum pt. Et licet hoc tutius uideaṫ, nō tñ astringendus ad hoc etiam in foro cōscientiæ est: quia ita se habet astrictus ad religionem aliquam in communi ad omnem religionem, sicut se habet astrictus ad unam tantum ad illam unam. Sed astrictus ad unam tantum, non tenetur sub episcopo illam profiteri, si religio illa nō uult eum. Ergo astrictus ad quamcunque, si ab omni refutatur, non tenetur sub episcopo religionem aliquam profiteri. Minor patet. Et maior probatur: quia implicite in uoto religionis clauditur assensus religionis acceptantis: sicut explicite clauditur in uoto huius tantum religionis assensus illius, ita quòd intendit uouens, q; si illa renuit, non uult ad aliam teneri. Et similiter si omnes renuunt, non uult ad aliud teneri, præcipue cum uouens intendat religionem assumere ut religiosus, & non in domo mansionis propria. Et proculdubio si hoc occurrisset, nullus uouisset nisi cum exceptione hac, q̄m, ut dictum est, intendunt uitam & conuersationem mutare, & non solum profiteri &c. Refutatus igitur ab omnibus, absolutus remanet a religionis uoto, ac per hoc liber est ut antea &c.

¶ In responsione ad tertium eiusdem tertii articuli dubium occurrit, An quis propria authoritate possit uotū peregrinationis terræ sanctæ commutare in uotum religionis, uel requirat superioris arbitrium. Et est ratio dubii, quia, Innocentius quem Panormita sequitur in allegata in litera capitulo, dicit se credere quòd non requiritur superioris authoritas: tutius tamen est petere illam. Et sic quasi ambigua remanet hæc quæstio.

¶ Ad hoc dr, q; secundum authoris doctrinam, nullum dubiū est in hac quæst. quoniam pōt quilibet quodlibet suum uotum in uotū religionis ppria authoritate cōmutare: ita q; nō peccat si ingrediṫ religionem habens multa uota, uotū religionis loco omnium emittat. Et sic omnia uota alia religionē ingrediens ... dicitur professurus post annum illā: ita q; commutatio in professionē, quod proprie est uotū religionis, commutari intelligaṫ. Et rō est, qa professio sine ulla commutatione extinguit, oīa peccata, a fortiori, cum ex intentione quis illam cōmutat sua uota &c. & hoc manifestè sonant uerba Decretalis dicentis. Qui tpale obsequiū in ppetuā religionis obseruantiā noscit cōmutare. Ex eo.n. q; cōmutare asserit attribuit illi q fecit uotū, manifestatur q; propria authoritate hoc facere pōt. Et cōfirmaṫ, qm alioquin nihil dixisset illa Decretalis. Nā constat si tpale obsequium in aliud tpale authoritate superioris cōmutetur, nō est reus fracti uoti, sic & sequens. Vt ergo aliqd spale dicat, oportet fateri q; docet, q; oē suū uotū tpale in religionis professionem potest quis commutare licitè &c.

¶ In eadē rsione ad tertiū, dubium occurrit, An faciens professionem religionis in peccato mortali, consequatur post, qn ad cor redierit cōtritus plenariā remissionē. Et est rō dubij, quia hinc apparet q; non, tñ quia professio nihil relinquit in aia, sicut baptismus charactereṁ, quo medio suum postmodum consequatur effectum, tum quia gratia Dei promissa in professione nullibi constat quòd danda ut extra professionem &c.

¶ In oppositum aūt est, quia gratia ista in professione conceditur omni nō ponenti obicem. Remoto ergo obice habetur gratia. Præterea. Gratia ista conceditur tradenti se ex corde totaliter diuinis obsequijs: sed hoc facit religiosus cum contritus est post professionem, tunc.n. coram Deo in ueritate profitetur, ergo tunc datur ei plena remissio.

¶ Ad hoc dr, q; cum professio sit totaliter opus hōis, ita q; non est ibi distinctum ab ope operante opus operatū, qd sit opus Dei qm esse religiosum, qđ est effectus religionis, est tunc opus humanum mortuū, sicut ipsa professio mortua est, consequēs est q; in peccato mortali facta est opus mortuū totaliter, ac p hoc nunq̄ sortieṫ postmodū suū effectū. Et ppea qui diuinę gratię deest in actu professionis suę, priuatur beneficio diuinę largitatis, quod credit profitentibus dari. Vndè consequentis contritionis tpe solum id assequitur, quod per præsentis contritionis propositum, ac sacramenti gratiam obtinere contingit. Et confirmatur hoc ex B. Antonij visione illa, in qua dæmones impedire ipsius conscensum in cęlum conantes, obiecerunt peccata in sæculari vita commissa: & confutati sunt à sanctis angelis dicentibus, Non debetis illa obijcere, quæ Christi iam sunt pietate deleta: sed si qua scitis ex quo factus est monachus, illa proferte. Vnde patet, quòd incipit liber nouus de actibus religiosorum ex parte professionis, quando, s. fit, & factus est religiosus: & non expectatur tempus futuræ postmodum contritionis ad plenè cassandum præteritorum librum, & inchoandum quasi futurę innocentiæ librum. Scribuntur enim in secundo libro omnia ex quo facti sumus religiosi stylo ferreo &c.

¶ Ad primam autem obiectionem in oppositum dicitur, quòd tunc remoto obice sequitur effectus prioris causæ, quando causa prior remansit in aliquo relicto effectu, ut baptismus in charactere, & generans graue in forma illi data. Quando aūt causa prior nec in se, nec in suo mansit effectu, remoto impedimēto nihil fit. Sic autem est in proposito, quoniam nihil in anima reliquit professio mortua.

¶ Ad secundam uerò dicitur, quòd falsum est, q; quando contritus primo post professionem, tunc profiteatur corā Deo, qm coram Deo est professus: sed tunc in gratia Dei se esse religiosum approbat, quod non est profiteri.

RESP. Dicēdum, q; sicut supra dictū est, *cum de uoto ageret, uotū ē promissio Deo facta de his quæ ad Deū pertinēt. Vt āt Aug. dicit in epistola ad Bonifaciū. Si inter hoīes bonæ fidei solent contractus nulla rōe dissolui, quāto magis ista pollicitatio, quā cū Deo pepigit, solui sine uindicta non poterit? Et iō adimplēdū id qđ hō uouit, ex necessitate tenetur, dummodo sit aliqd qđ ad Deū pertineat. Manifestum est āt q; ingressus religionis maxime ad Deū ptinet: qa per hoc hō totalr se mācipat diuinis obseqjs, ut ex supradictis patet. *Vñ relinquiṫ q; ille q. se obligat ad religionis ingressum, teneaṫ religionē ingredi, sm q; se uoto obligare intēdit, ita. s. q; si intēdit se absolutè obligare, teneṫ q̄ citius poterit ingredi, legitimo ipedimēto cessāte. Si āt ad certū tps, uel sub certa conditione, teneṫ religionem ingredi tpe aduenięte, uel conditione existente.

AD PRIMVM ergo dicēdum, q; ille presbyter ñ fecerat uotū solēne, sđ simplex. Vñ nō erat monachus effect' ut cogi deberet de iure in monasterio remanere, & ecclesiā dimittere. Tñ in foro cōsciētiæ eēt sibi consulē dū, q; oib. dimissis religionē intraret, Vñ extra, de uoto* & uoti redēptiōe, capitulo, Pertuas, cōsuliṫ epo. Garopolitano, qui post uotū religionis episcopatu assumpserat, uoto nō ipleto ut si suā saluare desideraret conscietiā, regimē ecclę resignaret, et redderet Altissimo uota sua.

AD II dicēdum, q; sicut s. dictū est, *cū de uoto ageret, ille q. se uoto obligauit ad certæ religionis ingressum, teneṫ facere quātū in se est, ut in illa religione recipiaṫ. Et si q̄dē intendit se simplr ad religionē obligare, si non recipiṫ in una religione, teneṫ ire ad aliā. Si uero se intendit specialiter obligare ad unā solum, non teneṫ nisi secundū modum obligationis suæ.

AD III dicēdum, q; uotū religionis cū sit ppetuū, est maius q̄ uotū pegrinationis terrę sāctæ, q; est tpale. Et sicut Alexa. 3. *dicit, & hṫ extra, de uoto, et uoti redēptione ca. Scripturæ: reus facti uoti aliquatenus nō habeṫ, q. tpale obsequm in perpetuā noscit religionis obseruantiā cōmutare. Rōabiliter āt dici potest, q; etiam per ingressum religionis aliquis consequatur remisiionē omniū peccatorū. Si.n. aliquib. eleemosynis factis hō pōt statim satisfacere de peccatis suis, sm illud Daniel. 4. Peccata tua eleemosynis redime, multo magis in satisfactione p omnib. peccatis sufficit, q; aliqs se totaliter diuinis obsequijs mācipet per religionis ingressum, q̄ excedit oē genus satisfactionis et publicæ pænitētiæ, ut hṫ in Decretis 33. *q. 2. c. Admonere. Sicut ēt holocaustū excedit sacrificium, ut Greg. dicit super Ezech. *vñ legiṫ in uitis patrum, q; eandē grām consequuntur religionē intrantes, quā cōsequunṫ baptizati. Si tñ nō absoluerentur per hoc ab omni reatu pęnę, nihilomin' ingressus religionis utilior est, q̄ peregrinatio terrę sanctę quantum ad promotionē in bonum, q̄ præponderat absolutioni à pœna.

Epist. 50.

q. 88. ar. 1.

q. 186. ar. 1.

In Decre. li. 3. ti. 34. c. 10. in fi.

Q. 88. a. 3. ad 2.

In Decr. e. li. 3. ti. 34. c. 4.

33. q. 2. ca. Admonere.

Hom. 20. a medio.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ille qui uouet religionem ingredi, teneatur perpetuò in religione permanere.

AD QVARTVM sic proceditur. vr q; ille qui uouet religionē ingredi, teneatur perpetuò in religione permanere. Melius est.n. religionem non ingredi, q̄ post ingressum exire, secundùm illud. 2. Pet. 2. Melius erat illis veritatem nō cognoscere, q̄ post agnitā retroire. & Luc. 9. dicitur. Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei: sed ille qui voto se obligauit ad religionis ingressum, tenetur ingredi, ut dictū est. * ergo etiam tenetur perpetuò remanere.

Petr. 2. 9 2 2

Art. præc.

SVP. QVÆST. CLXXXIX. ART. IIII.

IN art. 4. eiusdem ult. q. dubium occurrit, An sit dria aliqua inter uotum simplex religionis, quando quis uouet ingredi religionem, & quando quis uouet fieri, uel esse religiosum: ita q; in neutro sit cogitatio de perseuerando, aut nō perseuerādo. Et est ratio dubij, qa uotū de ingredi nō importat obligationem nisi ad ingressū secundum iuris formam, ut in litera dicitur. Sed uotum de hoc quod est fieri, aut esse religiosum, plus importat q̄ ingredi: qm esse religiosum importat esse professum, & fieri religiosum importat profiteri &c. In oppositū autem est, quia indistinctē pro uno & eodem religionis uoto in litera computatur, si sufficienter determinatur de uoti huius uinculo, ut patet intuenti.

¶ In eod. art. 4. dub. ij secundo occurrit de conclusione principali, An. s. uouens religionis ingressum possit licitē exire. Et rō dubij est, quia non dicitur uenisse qui non stetit, ac per hoc non dicitur uenisse ad religionē qui nō stetit in illa, sed exiuit ante illius professionē. In oppositum est lra.

¶ In eodem art. 4. dubium tertio est, An talis uoto simplici obligatus, exiens sine cā rōnabili, hoc est, ex sola libertate cōcessa à iure nouitijs, satisfecerit uoto &c. Et est ratio dubij, quia annus probationis à iure conceditur cum libertate exeundi absque alia cā, ut pateat per hoc obligatus secundùm formam iuris pōt ex sola libertate licitè exire. In oppositum autem est, qa infidelitas, quia sicut nō facit satis promittēs ire Romā, si sine rōnabili cā accepto itinere desistat: ita non satisfacit q; pmisit ire ad religionē, si accepto nouitiatus itinere ad religionē sine rōnabili cā retrocedit, cū iter nō quærant, nisi ut fideliter arripiat & prosequatur &c. Tum disparitas: nā si hoc licitū est, sequitur q; par esset coditio nouitij cū uoto religionis, & sine uoto, ut patet: disparitatem tamen magnam esse constat inter obligatum uoto ad religionem, & nullo uoto astrictum ad illam.

¶ Ad primum dubium dr, q; uotum de ingressu religionis, & uotum de fieri religiosum æquiualent, quoniam ingredi religionem, & fieri religiosum idē sunt. Nouitiatus.n. nihil aliud est, q̄ motus ad religionem. Verum sicut in generatione naturali inuenitur dupliciter fieri. s. fieri in termino generationis, qd est idē qđ factum esse, & fieri in uia, quod in alteratione prævia cōsistit, & distinguiṫ à facto esse: ita in religione inuenitur dupliciter fieri religiosum, unū qđ est idē quod factū esse religiosum, & hoc cōsistit in professione. (Nā pfessione aliqs fit: & factus est religiosus: ipsa.n. professione cōstituitur aliquis in esse religioso, & sit primo religiosus) Alterū qđ ē uia ad religiosum esse, & distinguitur à factū esse, & cōsistit in nouitiatu. Constat aūt q; uouens. s. fieri religiosum in facto esse, uouet perpetuā pseuerantiam, ac p hoc intendit illā, quā uouendo pmittit. Vouēs aūt se fieri ut in uia, pōt nō intendere, aut promittere pseuerantiā ppetuā absolute. Et ō cū in casu posito supponaṫ neutrū fuisse de cogitatione, & intentione uouētis. s. nec perseuerare, nec nō perseuerare: iō simpliciter dicendum est, q; uouet se fieri religiosum ut in uia, qđ est idem quod ingredi religionem ut nouitius: qa nouitiatus nihil aliud est, quàm uia ad religionem. De uouente autem q; erit religiosus, secus est. Nam quantum est ex natura uoti tenetur ad hoc, q; sit religiosus. Et cum non sit aliquis religiosus, nisi professus fuerit religionem, quoniam nouitij non sunt nisi secundum quid religiosi, scilicet in uia, tenetur ad profitendam religionem. Potest tamen per accidens, scilicet ex parte intentionis uouentis largo uocabulo intendentis esse religiosum, ut

Universidad de Deusto Biblioteca

scilicet commune est nouitijs & professis æquiualere hoc votũ vouẽ de ingressu, & de fieri religiosum.
¶Ad secundum dubiũ dicitur, q. uerum est nõ uenisse eũ, q nõ stetit ad id pro quo uenit. Et ideo ingrediens religionẽ, cum ueniat ad religionis probationem, non diceref venisse, si ingressus absq; probatione retro cederet. Sed si probationi operã dat, dr venisse ad religioné probandam, quia stat in religionis probatione. Quo circa sicut sponte ingrediens religioné, & in probatione illius se exercens, & postmodũ exiens, dr venisse & stetisse, quia uenit ad religioné probandã, & in probatione stetit: ita ex uoto ingrediens religioné, & probando illam, tandé exiens dr & uenisse, & stetisse eadem ratione. Vñ nihil obstat dicta regula cõclusioni hui' articuli.

Art. præce. ad 3. & q. 88. art. 12. ad 1.

¶Ad tertiũ dubiũ dr, q ille tenetur ad ingressum religionis secundum formã iuris, & ingressus secundum formam iuris ex natura actus ordinatur ad probationem: quia iõ ingreditur quis religionem, vt probet eã, alioquin uanus esset ingressus. Vanitas aũt ã more, & lege aliena est. Probatio aũt religionis, sicut & cuiusq; rei probatio, si bona fide fit, ordinatur ad acceptationem, si inuentæ fuerint conditiones illius gratæ probanti. Recta namq; ratio nõ admittit, ut aliquid probandũ detur: & inuentis oĩbus probatæ rei cõditionibus gratis refutetur. Frustra. n. est probatio, si tã gratis q̃ nõ gratis inuentis conditionibus esset paritura eundẽ effectum. Est igitur ingressus finis probatio: probationis autẽ finis gratarũ, uel ingratarũ conditionum inuentio, ita quòd inuentionis gratarum finis est acceptio religionis, ingratarum autem refutatio. Et patet ordo iste ex natura actuum, & ex communi ingredientium religionem intentione. Communiter enim intendunt experiri: & si conditiones religionis inuenient gratas totaliter, hoc est, & secundùm se, & in ordine ad suas uires & suum affectum, perseuerare profitendo illam, sin autem, redire. Quia igitur inter ingredientem sponté, & ingredientem ex uoto hæc est differentia, quòd ingrediens ex uoto, obligatur ex uoti uinculo ad id quod sponte inchoat bona fide, ingrediens sine uoto, & ingrediens sine uoto debet probare religionem, & si omnia totaliter grata inueniet, perseuerare (alioquin bonæ fidei ratio non saluatur) oportet ut ingrediens ex uoto teneatur ad probandum. Et si omnia totaliter, vt declaratum est, grata inueniet, tenetur ex uinculo sui primi uoti perseuerare profitendo religionem, ita quòd non potest ex sola ratione libertatis in iure scriptæ recedere: sed oporteret aliquam adesse conditionem non gratam, saltem istam, scilicet, quòd probata religio parit sibi minorem fortitudinem, roburque minus animi ad ipsius perseuerantiam. Et propterea timet ne in processu tepidus inueniatur, ac per hoc minus bene pro anima sua. Nec hoc est cõtra libertatem à iure concessam: quoniam libertas illa in foro ecclesiast. cõ nullã exigit rõnem, sed sufficit q nouitius dicat, Nolo amplius esse vobiscum. Sed in foro conscientiæ, quæ est sm rectam rõnem, aliqua exigitur rõ alicuius in probata religione conditionis minus gratæ, vt probatũ est. Et cõfirmatur, quia annus probationis cõis est nouitio & religioni. Constat aũt q si post probatũ nouitiũ nulla ingrata religioni cõditio occurrit, si religio ex sola libertate refutaret nouitiũ, ab oĩ sapiente reprehenderef, & nõ bona fide agere cũ nouitio diceref. Pari ergo rõne nouitius malæ fidei reus est corã Deo, si ex sola libertate retrocedit: q̃uis in ecclesiastico foro nihil sibi dici possit. Peccat ergo utroq; ingressus religioné, si ex sola libertate retrocedat. Sed ingressus sine uoto, venialiter tñ peccat: ingressus aũt ex voto peccat mortaliter: qa ex voto intelligitur se obligasse ad bona fide probandũ, qđ non seruat. Et per hæc patet responsio ad obiecta.

De uoto & uoti redẽptione ca. Mag. & c. Licet habetur in sententia.

Concl. m

¶Et si adhuc obijciaf extra, qa in rñsione ad sm dr, ille q religioné ingredif, si exeat, psertim ex aliqua rõnabili cã, non gñat scandalũ &c. Ex eo. n. q interposuit ly psertim, denotat, q ét sine rõnabili cã exiens nõ scãdalizat, quia facit qđ sibi licet. Præterea in rñsione ad tertium dr, Tenetur ut saltẽ velit experiri, an ei expediat in religione remanere, non aũt tenetur ad perpetuo remanendũ. Ex hac. n. litera hr, q sufficit huiusmodi uotum, q uelit experiri, quis non remaneat. Sed hæc facile monstrant nihil obstare. Et primũ quidé nihil obstat, quia p quã to de scandalo loquitur, constat q de actu exteriori est sermo. Iste autem actus exterior, scilicet probatam religionem refutare, non est ex suo genere malus: & propterea non est actiuus scandali, & est omnino licitus, ut in litera subditur, si ex causa rationabili fiat. Ly ergo præsertim, interponitur quo ad causalitatem scãdali, ita q sensus est, q refutare probatam religionem non est actus generatiuus scãdali, & præsertim si fiat ex causa rationabili. Et ratio dicti huius est, quia actus ille ex suo genere non est actiuus scandali, & ex parte agentis totaliter caret causalitate scandali, si ex causa rationabili fiat. Secundum autem non solum non obstat, sed confirmat quod diximus. Nam si tenetur ad uelle experiri, cum non debeat esse uelle fictum, & instet experiendi tempus, tenetur experiri, & non nisi bona fide. ergo tenetur ad experientiam bonæ fidei, ut nos diximus: & non tenetur ad perpetuo remanendum nisi per accidens, seu in euentu, hoc est, nisi experientia bonæ fidei exigat perpetuam remansionem, puta, quia omnia grata totaliter in probando inueniuntur. In tali enim casu tenetur profiteri, & perpetuò remanere qui primò uouerat, quãuis absolutè non teneatur ad perpetuò remanendum, ut in litera dicitur, quæ simpliciter & absolutè loquitur, & non in casu talis experientiæ, in quo nos locuti sumus.

¶2 Præt. Quilibet dẽt uitare id, ex quo scãdalũ sequif, & alijs daf malũ exemplũ: sed ex hoc q aliqs post religionis igressũ egredif, & ad sęculũ redit, malũ exemplũ & scãdalũ alijs generat, q retrahunf ab ingressu & prouocanf ad exitũ. ergo vr q ille qui ingredif religionem, vt votũ impleat qđ prius fecit, teneaf ibi perpetuò remanere.

¶3 Præt. Votũ religiõis reputatur votũ ppetuũ, & ideò tpalibus votis pfertur, vt dictũ est: hoc aũt nõ esset, si aliquis voto religionis emisso ingrederetur cũ pposito exeũdi. videtur ergo q ille qui vouet religionis ingressum, teneatur in religione et perpetuò remanere.

SED CONTRA est, q votũ professionis pp hoc q obligat hominé ad hoc, q perpetuò in religione remaneat, pexigit annũ probationis, q non pexigif ad votum simplex, quo aliquis se obligat ad religionis ingressum. ergo vr q ille qui vouet religione intrare, pter hoc nõ teneatur ppetuo ibi remanere.

RESPON. Dicẽdum, q obligatio uoti ex uolũtate pcedit. Nã uouere volũtatis ẽ, ut Aug. dicit. Intãtũ ergo ferf obligatio uoti, iquãtũ se extẽdit uolũtas & intẽtio uouẽtis. Si ergo vouẽs intẽdit se obligare nõ solũ ad ingressũ religionis, sed ẽt ad ppetuò remanendũ, tenetur perpetuo remanere. Si aũt intendit se obligare ad ingressũ religionis cã experiẽdi cũ libertate remanẽdi, vel nõ remanẽdi, manifestũ est q remanere nõ tenef. Si verò in vouendo, simpliciter de igressu religionis cogitauit absq hoc q cogitaret de libertate exit', uel de ppetuitate remanẽdi, vr obligari ad ingressũ religionis sm formã iuris cõis, q̃ est ut ingredientibus def annus probationis: vnde non tenetur ppetuò in religione pmanere.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q melius est intrare religioné aio pbandi, q̃ penitus non intrare: qa p hoc disponif ad ppetuo remanendũ. Nec tñ intelligif aliquis retroire, uel aspicere, nisi qñ prętermittit id ad qđ se obligauit. Alioquin quicunq; p aliqđ tps facit aliqđ bonũ opus, si nõ semper id faciat, eẽt ineptus regno Dei, qđ patet esse falsũ.

AD II dicẽdum, q ille q religionẽ ingredif, si exeat, præsertim ex aliqua rõnabili cã, non gñat scandalũ, nec dat malũ exemplũ & si alius scãdalizaf, erit scandalũ passiuũ ex eius parte, non aũt actiuũ ex parte exeuntis: qa fecit qđ licitũ erat ei facere, & qđ expediebat ei p pp rõnabilem causam, puta, infirmitatem, aut debilitatem, aut aliquid huiusmodi.

AD III dicẽdum, q ille q intrat vt statim exeat, nõ vr satisfacere

SVP.

SVP. Q. CLXXXIX. ART. V.

IN art. 5. eiusdẽ ultimæ q. aduerte conuenientiã, & differentiã uotũ simplex, & solẽne religionis ante annos pubertatis emissum. Conueniunt siquidem in hoc, q utrumq; habet hanc cõditionem subintellectã, s. absq; præiudicio patriæ potestatis. Et pp ea quãuis mercũque malitia suppleat ætatẽ, põt utrumq; a parentib. irritari, ut in lra dr. Differunt ãt, qa uotum solemne oportet q irritef statim. Alioquin si tardatur irritatio in tñ. q iam puer, aut puella sit ætatis legitimæ, non põt amplius irritari, quia psumif ratificatum in ætate legitima non reclamando, sed perseuerando in religione. Ecclesia. n. ad quam spectat iudicium de uoto solemni, rationabiliter sic præsumit. Et pp ea in textu allegato ex Decretis in litera dicitur, q possunt statim parentes reuocare. Sed uotum simplex potest etiam post ætatem legitimam à parentibus reuocari, si in ætate legitima non est ratificatum: quia ex quo natura talis uoti habet cõditionem illam implicitam, & numquam post alteratum est uotum tale, quãmuis mutata sit persona qua uouit, remanet uotum in natura, & qualitate sua. Et consequenter cum a principio fuerit sine præiudicio paternæ potestatis, sic semper perseuerat, nisi approbetur. Et scito, q aliud est approbare, seu tacitè ratificare, & aliud est credere esse ualidũ, & ppea habere intentioné adimplẽdi. Nã approbare, uel ratificare ad actũ spectat uoluntatis, qua quis uult nũc, quod olim uoluit. Credere autẽ esse ualidũ, spectat ad intellectũ. Intendere ãt exequi, qa psupponit ualidum, licet spectet ad uoluntatẽ, nihil tñ facit ad ipsum uotum, sed solum ad executioné voti quã respicit, ut patet. Et ideo si aliquis ante pubertatem simplici voto vouit, & postea legitima & libera ætate considerans suũ votũ, credens illud esse absolute validũ, intendit tamen illud adimplere, & postea coram Deo ratificauit, aut approbauit.

Art. 2. huius q. ad 1.

¶In eod art. 5. de pueris nutriendis in religione, cõsidera cautã rõné lræ, & cõclude q in illis locis expedit pueros nutriendos in religione dari, in quibus optandũ est ut similes sint illis, quorũ cõsortio danf. Vbi ãt personę, quarũ cõsortio danf, reprobę, aut insanę, aut deuię a regularib. sunt institutis, magna demẽtia ẽ dare illis pueros aut puellas nutriẽdas. Et hic error hodie i multis viget locis dũ dantur pueri, & puellæ monasterijs religiosorũ, seu religiosarũ utriusq; sexus, qui vulgo Conuentuales, seu Claustrales appellanf, quo fit ut reformãdi, nunq̃ reformari possint, dum transgressores vitæ regularis cõmune nutriunt, & augent. Vñ sanciri deberet vt nullus puer, nulla puella possit religioni tradi, nisi ubi uere viuit regulariter. Sic. n. aut extinguerent irregulariter viuẽtes, aut reformarent vexatione dãte eius intellectum

In Decretali 3. tit. 31. c. 15.

Dist. 53. c. Frequẽs, & c. Si seru' 2.

voto suo, qa ipse in uouendo hoc nõ itẽdit: & iõ tenef mutare propositũ, ut saltẽ uelit experiri, an ei expediat in religione remanere: non aũt tenentur ad perpetuo remanendum.

ARTICVLVS V.

Vtrum pueri sint recipiendi in religione.

Petr. a

852

Su. q. 88. a. 8 ad 2. & ar. 9. co. Et quol. 3. ar. 11. & quo. 3. art. 2. Et opu. 17. c. 3. Li. 3. tit. 31 c. nullus.

AD QVINTVM sic pcedif. Vr q pueri nõ sint recipiẽdi in religione: qa extra, de regularibus, & transeuntib. ad religioné dr. Nullus tõdeaf, nisi legitima ætate, & spõtanea voluntate: sed pueri nõ vñr habere legitimã ætatem, nec spontaneã uolũtatẽ, qa nõ hẽnt pfectũ vsum rõnis. ergo vr q non sint in religione recipiendi.

¶2 Præt. Status religionis vr esse status penitẽtiæ, uñ & religio dr à religãdo, uel a religẽdo, ut Aug. dicit 19. de ciuit. Dei: sed pueris non conuenit penitentia. ergo uidetur q nõ debeant religionem intrare.

Li. 19. c. 19 in fi. to. 5.

¶3 Præt. Sicut aliqs obligatur iuro, ita & uoto: sed pueri ante annos quatuordecim non debent obligari iuro, vt hr in Decretis 22. q. 5 Pueri, & c. Honestum. ergo videtur q nec etiam sint voto obligandi.

22. q. 5. ca. Pueri, & c. Honestum 20. q. 2. ca. Puella.

¶4 Pret. Illicitũ vr obligare aliqué tali obligatione, q̃ posset iuste irritari: sed si aliq impubes obligãt se religioni, possũt retrahi à parẽtib. uel tutorib. Dr. n. i Decret. 20. q. 2. q puella si ante 12. ætatis annos spõte sua sacrũ uelamé assumpserit, põt statim parẽtes ei, uel tutores id factũ irritum facere, si uoluerint. Illicitũ ẽ ergo pueros, psertim añ ãnos pubertatis ad religioné recipere, uł obligare.

SED CONTRA ẽ, q dicit Dñs Mat. 19. Sinite paruulos, & nolite eos phibere ad me uenire: qđ exponẽs Orig. sup Mat. dicit, q discipuli Iesu priusq̃ discãt rõem iustitiæ, reprehẽdũt eos q pueros & infantes offerũt Chro: Dñs ãt exhortaf discipulos suos cõdescẽdere vtilitatib. puerorũ. Hoc ergo attẽdere debemus, ne ęstimatiõe spiæ excellẽtioris cõtẽnamus, quasi magni, pusillos Ecclesiæ, phibẽtes pueros venire ad Iesum.

Hom. 7. in Mat. non multum remote ante finem, tom. 3.

RESP. dicendum, q sicut s. dictum est, duplex est religionis uotum. vnum simplex, qđ consistit in sola promissione Deo facta, quæ ex interiori mentis deliberatione pcedit. Et hoc votũ hẽt efficaciã ex iure diuino, q tñ dupliciter ipediri põt. Vno mõ: per defectũ deliberõnis, ut patet in furiosis, quorũ uota ñ sũt obligatoria, ut habef extra, de regularibus & transeũtib. ad religioné, c. sicut tenor. Et eadẽ est rõ de pueris, qui nõdũ habent debitũ vsum rõnis, per quem sint doli capaces, quẽ quidem pueri habent, vt frequentius circa quartũ decimũ annũ: puellæ uero circa duodecimũ, qui dñr anni pubertatis. In quibusdã tñ anticipatur, & in quibusdam tardatur sm diuersam dispositionẽ naturę. Alio mõ, impedif efficacia simplicis voti, si aliquis Deo voueat, q non est proprię ptãtis, puta, si seruus ẽt usum rõis habens, voueat se religioné intrare, aut ẽt ordinetur ignorante domino. Potest. n. hoc dominus reuocare, ut habetur in Decre. dist. 54. c. Si seruus. Et qa pueri, uel puellæ infra pubertatis annos nãliter sunt in ptãte patris quantũ ad dispositioné suæ uitæ, poterit pater votũ eorũ reuocare, vł acceptare, si sibi placuerit, vt expsse dr de muliere Nu. 30. Sic ergo[m] si puer ante annos pubertatis simplex votũ emittat, anteq̃ habeat plenum vsum rõis, non obligatur ex uoto. Si ãt habeat usum rõis ante annos pubertatis, obligaf quidem quantum in se est ex suo uoto, tamen põt obligatio remoueri per authoritatem patris, in cuius potestate adhuc existit, quia ordinatio legis, qua unus hõ subditur alteri, respicit id qđ in pluribus accidit.[n] Si uero annos pubertatis excedat, nõ põt reuocari authoritate parẽtũ: si tñ nondũ hẽt plenũ vsũ rõis, nõ obligaref quo ad Deum. Aliud ãt est uotũ solẽne, q facit monachũ, aut religiosum, q qdẽ subdif ordinationi Ecclæ pp solẽnitatẽ quam hẽt annexã. Et qa Ecclę respicit id q in plurib. est,[o] professio ante tẽpus pubertatis facta quantũcũq; aliqs habeat vsum rõis plenũ, uł sit doli capax, non habet suum effectũ, ut faciat psitẽtẽ iam esse religiosũ. Et tñ licet ante pubertatis annos profiteri nõ possint põt tñ cũ voluntate parẽtũ in religione recipi, ut nutriant ibidẽ,[p] sicut de Ioanne Baptista legif Lucę 1. q puer crescebat, & cõfortabaf spiritu, & erat in desertis. Vñ sicut Gre. dicit in 2. dialogorũ, B. Bñdicto Romani nobiles suos filios oĩpotẽti Deo nutriendos dare cę-

Concl. m

Concl. n

Concl. o

Concl. p

Li. 2. ca. 3. in fine.

Universidad de Deusto Biblioteca

peruit, ꝙ eſt valde expediens, ſm illud Threnorū 3. Bonū eſt viro cū portauerit iugū ab adoleſcētia ſua. Vñ & cōi cōſuetudine pueri applicātur illis officiis, vel artibus, in quib. ſunt vitā acturi.

Ad primvm ergo dcēdm, ꝙ legitima ætas ad hoc ꝙ aliqs tōdeaẽ cū voto ſolẽni religiōis ẽ tps pubertatis, in quo hō pt uti ſpontanea voluntate. Sed ante annos pubertatis pōt eſſe legitima ætas ad hoc, ꝙ aliqs tondeaẽ in religione nutriendus.

Ad ii dcēdm, ꝙ religionis ſtatus principalr ordinaẽ ad perfectionẽ cōſequendā, ut ſ. habitum eſt*. & ſm hoc conuenit pueris, qui de facili inducunẽ. Ex conſequenti āt dr̃ eſſe ſtatus pænitentiæ, inquantum per obſeruantiam religionis peccatorum occaſiones tolluntur, ut ſupra dictum eſt†.

Q. 186. ar. 2. ad 4.

Q. 187. ar. 6.

Locis I argu. citatis.

Ad iii dcēdm, ꝙ pueri ſicut non coguntur ad iurandum, ſicut Canon* dicit, ita non cogunẽ ad vouendum. Si tñ voto, uel iuramento ſe aſtrinxerint ad aliquid faciendū, obligantur quo ad Deū, ſi habeāt uſum rationis: ſed non obligañ quo ad eccleſiam ante quatuordecim annos.

Ad iiii dcēdm, ꝙ Nu. 30. nō reprehendiẽ mulier in puellari ętate cōſtituta, ſi voueat abſq; cōſẽſu parentū, pt tñ reuocari a parentibus: ex quo patet ꝙ ñ peccat vouẽdo, ſed itelligiẽ ſe voto obligare, quātū i ſe ẽ, abſq; pïudicio authoritatis pr̃næ.

Parr. 2. 913 Su. q. 101. ar. 4. ad 3. & 4. Et 3. d. 35. q. 2. a. 4 q. 2. ad. 2. Et quol. 3. ar. 16. Et quo. 10. a. 9. Et Mat. 15.

SV. Q. CLXXXIX. ARTIC. VI.

IN ar. 6. eiuſdẽ q. in rñſione ad tertiū, nota duo. Primo, quāta differentia eſt īter debitū certū & debitū indeterminatum. Habes. n. hmōi differentias ex affectu, ꝙ obligat' ad certū, teneẽ illud exoluere anteq̃ diſponat de ſe ipſo, obligat' & in eō nō teneẽ. Scdo, quanta differentia ẽ inter leges nr̃as, & antiquas. Nã apud veteres pecunia pſona liberi hois obligabaẽ, ut patet 4. Re. 4. Vbi mulier vidua cōqritur apud Heliſeū, ꝙ creditor accepturus erat filios ſuos in ſeruos p pecunia ſibi debita. Nūc uero iura diſponūt pſonā liberi hominis ñ obligari pro debito pecuniario.

Articvlvs VI.

Vtrum propter obſequium parentum debeant aliqui retrahi ab ingreſſu religionis.

AD SEXTVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ pp obſequium parentū debeāt aliq retrahi ab ingreſſu religionis. Nō. n. licet prætermittere id* q̃ eſt neceſſitatis, ut fiat id qđ eſt liberū voluntati: ſed obſeq parentib. cadit ſub neceſſitate præcepti, ꝙ daẽ de honorōne parētū. Exo. 20. Vñ & Apoſt. dicit 1. ad Ti. 5. Si qua vidua filios, aut nepotes hẽt, diſcat primū domū ſuā regere, & mutuā uicem reddere parentibus: ingredi autẽ religionem eſt liberum uoluntati. ergo vr̃ ꝙ non debeat aliqs prætermittere parentum obſequium pp religionis igreſſum.

¶ 2 Præt.* Maior vr̃ eſſe ſubiectio filii ad patrem, q̃ ſerui ad dominum, quia filiatio eſt naturalis, ſeruitus āt ex maledictione peccati, ut patet Ge. 9. ſed ſeruus non poteſt prætermittere obſequium domini ſui ut religionẽ ingrediatur, aut ſacrum ordinem aſſumat, ſicut habeẽ in Decre. diſtin. 54.* Si ſeruus ergo multo minus poteſt filius obſequium patris prætermittere ut ingrediatur religionem,

Diſt. 54. c. Gene. ſreq.

¶ 3 Præt.* Maiori debito obligaẽ aliqs parentibus, q̃ his in quibus dẽt pecuniam: ſed illi q debẽt pecuniam aliquibus, non pñt religionem ingredi. Dicit. n. Greg.* in Regiſtro, & hr̃ in Decretis diſt.

Li. 7. regiſtri, epi. 11. in med. Et hr̃ diſt. 53. ca. legem.

F 53. ꝙ hi qui ſunt rōibus publicis obligati, qñ petunt monaſterium, nullo mō ſuſcipiendi ſunt, niſi prius a negotiis publicis fuerint abſoluti. ergo vr̃ ꝙ multo minus filii poſſunt religionem ingredi prætermiſſo paterno obſequio.

Sed contra eſt, qđ Mat. 4. dr̃, ꝙ Iacobus & Ioannes relictis retibus & patre ſecuti ſunt Dñm. Ex quo ut Hilarius* dicit, docemus Chriſtū ſecuturi, & ſæcularis uitæ ſolicitudine, & paternæ domus conſuetudine non teneri.

Capim. 3. in Mat. nō procul a fine. & 4.

Resp. Dcēdm, ꝙ ſicut ſ. dictū eſt*, cū de pietate ageret, parentes habent rōem principij inquantū G hmōi: & iō per ſe eis conuenit, ut filiorū curā habeant. Et pp hoc* non liceret alicui filios habenti religionẽ ingredi oino ptermiſſa cura filiorū. i. nō prouiſo qualiter educari poſſint.* Dr̃. n. 1. ad Tim. 5. ꝙ ſi qs ſuorū curā non habet, fidẽ negauit, & eſt infideli deterior. Per accidẽs tñ parẽtib. conuenit, vt a filijs adiuuenẽ, inquantū. ſ. ſunt in neceſſitate aliqua cōſtituti. Et iō dcēdm eſt, ꝙ* parẽtibus in neceſſitate exiſtẽtibus, ita ꝙ eis cōmode aliter q̃ per obſequiū filiorū ſubueniri nō poſſit, nō licet filiis prætermiſſo parentū obſequio religionẽ intrare. H Si verò non ſint in tali neceſſitate, ut filiorū obſequio multū indigeāt, poſſunt ptermiſſo parẽtum obſequio, filii religionẽ intrare ẽt contra pceptū parentū: *qa poſt annos pubertatis quilibet ingenuus libertatẽ habet quantū ad ea quæ pertinent ad diſpoſitionẽ ſui ſtatus, præſertim in his q̃ ſunt diuini obſequii, & magis eſt obtẽperādū patri ſpirituū ut uiuamus, q̃ parẽtibus carnis, vt Apoſt. dicit ad Hebr. 12. Vñ Dñs, ut legiẽ Mat. & Lucæ 9. reprehẽdit diſcipulū, q nolebat eū ſtatim ſequi intuitu paternæ ſepulturæ. Erant. n. alii per quos illud opus impleri poterat, vt Chryſoſt.* dicit.

Q. 101. ar. 2. ad 2.

Concl. m

Concl. p

I Ad primvm ergo dcēdm, ꝙ præceptū de honoratione parentū non ſolum ſe extendit ad corporalia obſequia, ſed ẽt ad ſpūalia, & ad reuerentiā exhibendā. Et iō ẽt illi qui ſunt in religione, implere poſſunt præceptum de honoratione parẽtū pro eis orando, & eis reuerentiam & auxilium impendendo, ſm ꝙ religioſos decet: quia etiam illi qui in ſæculo viuunt, diuerſimode parentes honorant ſecundum eorum conditionem.

Sup illud Matt. 8. dimitte mortuos &c. tom. 2.

Ad ii dcēdm, ꝙ qa ſeruitus eſt in pęnā peccati inducta, iō per ſeruitutẽ aliquid adimiẽ hoī, quod alias ei cōpeteret, ne. ſ. libere de ſua perſona poſſit K diſponere. Seruus. n. id quod eſt, dñi eſt: ſed filius non patitur detrimentum ex hoc, ꝙ ſubiectus eſt patri, quin poſſit de ſua perſona libere diſponere transferendo ſe ad obſequium Dei: quod maxime pertinet ad hominis bonum.

Ad iii dcēdm, ꝙ ille qui eſt obligatus ad aliqđ certum, non poteſt illud licite prætermittere ſacultate exiſtente. Et iō ſi aliquis ſit obligatus ut alicui rōem ponat, uel ut certum debitum reddat, non pōt hoc licite prætermittere, vt religionem ingrediatur. Si tñ debeat aliquam pecuniam, & non habeat vñ reddat, teneẽ facere quod pōt, vt. ſ. cedat bonis ſuis creditori. Propter pecuniā aūt perſona liberi hois ſm iura ciuilia non obligatur, ſed ſo-

SV. Q. CLXXXIX. ART. VII.

IN ar. 7. aduerte, ꝙ quō epiſcopi obligẽtur uoto perpetuo, ſuperius declaratum eſt. Quō āt ſolenni, ut hic dr̃, declaratur nunc, ꝙ lato uocabulo dr̃ epōrum uotum ſolemne, & non uniuocè ſicut uotum religionis, & ſacri ordinis dr̃ ſolemne, ut patet in ca. Qđ uotum in Sexto, uoto & uoti redemptione. Sicut lato uocabulo habet uotum epus, ut prius dictum fuit. Cuius ſignū eſt, ꝙ ſola licẽtia Papæ ſufficit ad diſſolutionem uinculi epalis, & non requiritur diſpenſatio eū tā ardua cauſa, aut requirit diſſolutione uinculi religioſi. Manus quoq; ſignum eſt, ꝙ in uoto ſolemni religionis ſupra dr̃ non poſſe Papam diſpenſare, & de uoto epi dr̃, ꝙ papæ licentiæ cōmittitur. Quicquid que intelligatur, ꝙ ſolus papa in uoto perpetuo diſpenſat; ſuperius declaratū ẽ.

¶ In rñſione ad ſecūdū eiſd. art. aduerte, ꝙ timor ne deficiant presbyteri, & nuptiæ, & hmōi, ſtultus dr̃. ab Hieronymo rō eſt, quia rara eſt uirtus, & rarus eſt appetitus efficax illius. Antiqua aūt alibi rō eſt, quia hoīes ex naturalibus ſuorum indiuiduorum cōditionibus diuerſas habẽt inclinationes, ita ꝙ non oẽs ad idẽ inclinantur: ſed alij ad contemplationẽ, alii ad agriculturam, alij ad militiam, alii ad nuptias, alii ad cęlibatum &c. Et propterea non eſt timendū humano generi, ꝙ aliqua illius pars deficiat.

Parr. 2. 914 Sup. q. 184. ar. 5. Et opuſ. 18. ca. 25.

*Par. 3. c. 5, ſeu pri. & mediū.

†Ibidem.

lum res, quia pſona liberi hoīs ſuperat oēm æſtimationem pecuniæ. Vnde licite pt exhibitis rebus ſuis religionem intrare, nec teneẽ in ſæculo remanere, ut procuret unde debitum reddat. Filius autem non teneẽ ad aliqđ ſpāle debitū pr̃i, niſi forte i caſu neceſſitatis, vt dcm̃ eſt.

Articvlvs VII.

Vtrum presbyteri curati poſſint licite religionem ingredi.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ presbyteri curati nō poſſint licite religionem ingredi. Dicit. n. Greg. in paſt.* ille qui curam aīarum ſuſcipit, terribilr admoneẽ, cum dr̃. Fili mi, ſi ſpoponderis pro amico tuo, * defixiſti apud extraneum aīam tuā. & ſubdit. †Spōdere nāq; pro amico, eſt alienā aīam in periculo ſuę cōuerſationis accipere: ſed ille qui obligaẽ hoī pro aliquo debito, nō pt intrare religionẽ, niſi ſoluat id qđ dẽt, ſi poſſit. Cū ergo ſacerdos poſſit curā aīarū agere, ad quā ſe obligauit in periculū aīæ ſuę, ur̃ ꝙ ñ liceat ei, ptermiſſa cura aīarū, religionẽ intrare.

¶ 2 Prę. Quod vni licet, pari rōe oib. ſimilib. licet: ſed ſi oẽs preſbyteri hñtes curā aīarū religionẽ intrarẽt, remanerent plebes abſq; cura paſtorū, qđ eſſet incōueniẽs.* ergo vr̃ ꝙ presb. curati non poſſint licite relig. intrare.

¶ 3 Prȩt. Inter actus ad quos religiones ordinanẽ, pcipui ſunt illi, quib.* aliquis contemplata aliis tradit: hmōi āt actus cōpetunt presbyteris curatis, & archidiaconis, quib. ex officio cōpetit prædicare, & cōfeſſiones audire. ergo ur̃, ꝙ non liceat presbytero curato, uel archidiacono tranſire ad religionem.

Sed contra eſt, ꝙ in Decra.* 19. q. 2. c. Duæ ſunt leges, dr̃. Si quis clericorū in eccleſia ſua ſub epo populum retinet, & ſæculariter uiuit, in afflatu Spūſſancti in aliquo monaſterio, uel rłari canonica ſe ſaluari uoluerit, ẽt epo contradicẽte, eat libera noſtra authoritate.

19. q. 2. ca. duæ ſũt leges a me.

Resp. Dicendum, ꝙ ſicut ſ. dcm̃ eſt, oblō uoti perpetui pfert oi alii oblōni. Obligaẽ āt uoto ppetuo, & ſolẽni ad uacā- A dum diuinis obſequiis, competit proprie epis, & religioſis. Presbyteri aūt curati, & archidiaconi nō obligañ uoto ppetuo & ſolemni ad curam aīarū retinendam, ſicut ad hoc obligañ epi. Vnde epi præſulatum non pñt deſerere quacunq; occaſione abſq; authoritatẽ Ro. Pontificis,* ut hr̃ ext. de regul. & tranſeũtib. ad relig. c. Licet. B Archidiaconi āt & presbyteri curati pñt libere abrenuntiare epo curam eis cōmiſſam abſq; ſpāli licentia Papę, qui ſolus pt in uotis perpetuis diſpenſare. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ* archidiaconis, et presbyteris curatis licet ad religionem tranſire*.

Ar. 5. ad 3. & q. 88. ar. 12. ad 1.

Ad primvm ergo dcēdm, ꝙ presbyteri curati, & archidiaconi obligauerūt ſe ad curam C agẽdam ſubditorum, quandiu retinent archidiaconatum, uel parochiā: non āt obligauerunt ſe ad hoc, ꝙ perpetuo archidiaconatū, uel parochiam teneāt.

Ad ii dcēdm, ꝙ ſicut Hier. dicit contra Vigil.* Quāmuis a te linguæ viperæ morſus ſæuiſſimos patiañ, ſ. religioſi, quib. argumẽtaris & dicis. Si oẽs ſe clauſerint, & fuerint in ſolitudine, quis celebrabit eccleſias? D Quis ſæculares homines lucriſaciet? Quis peccantes ad uirtutes poterit exhortari? Hoc eñ mō ſi oẽs tecū fatui ſint, ſapiẽs eſſe quis poterit? Et virginitas non erit approbanda. Si. n. uirgines oẽs fuerint, & nuptię nō fuerint, interibit genus humanum. Rara eſt uirtus, nec a pluribus appetitur. Patet ergo, ꝙ hic timor ſtultus eſt, puta, ſicut ſi aliquis timeret haurire aquā, E ne flumen deficeret.

Articvlvs VIII.

Vtrum liceat de vna religione tranſire ad aliam.

AD OCTAVVM ſic pcedit. Vr̃ ꝙ non liceat de una religione tranſire ad aliam, ẽt arctiorẽ. Dicit. n. Apoſ. ad Heb. x. Non deſerentes collectionem nr̃am, ſicut eſt conſuetudinis quibuſdam. gl.* q. ſ. timore pſecutioni cedunt, uel propria pſumptione a peccatorib. uel imperfectis ut iuſti uideanẽ, recedũt: ſed hoc* vñr facere qui de una

SVP. Q. CLXXXIX. ART. VIII.

IN ar. 8. eiuſdẽ ultimæ q. dubiū occurrit, An licẽtia quā petere debet canonicus regularis trāſeūdi ad monachos clericos, debeat eſſe obtenta. Et eſt rō dubii, quia ex rōe literę apparet, ꝙ ſufficit ꝙ ſit petita, qñ conſtat eſſe tranſitum ad arctiorẽ. In oppoſitum uero eſt, ꝙ tex. in c. Sta- minus. 19. q. 3. diſponit quod licentia ſit obtenta.

¶ Ad hoc rñ dicendū ꝙ tex. ille antiquus declaratus eſt per Innocentium tertium in ca. Licet, extra de regular. in fi. o ſimili, dum dr̃, ꝙ intẽtio huiuſmodi ſanctionum non ẽ impedire bonum, ſed obuiare leuitantibus, & inuiris, & ꝙ prælati teneẽtur dare huiuſmodi licentiam. Et ſi non dant poteſt licite qs ad melioris uitæ frugem ire. Vnde in propoſito caſu ſufficit licentia petita, quāmuis non obtenta: quia ius iam concedit ei qui illam humiliter petiẽ, immò declarat potius conceſſam eſſe ſibi ex priuata lege charitatis contra quā nulla ſũt iura. Et hoc intelligo, ſi certū eſt ꝙ nō ex leuitate, ſed ex deuotione ad arctiorem monachorū clericorum uitam ſuſpirat. Nam ſi dubiū eſſet, ſuperioris eſt iudicium inquirendū, hoc eſt, requiritur licentia diſcreta, petita, & obtenta, ut in litera ex illa Decretali dr̃. Et ſimiliter requiritur diſcreta, perita, & obtenta licentia, cum ad minorẽ melius ſeruatam quis tranſire uult. Et ratio eſt, quia tranſitus iſte non eſt ad melius abſolute, ſed i caſu Regulare eſt aūt ꝙ quid agendum eſt in caſu, à ſuperioribus hauriendum eſt. Et quia cum quis non ad maiorem, nec melius ſeruatam, ſed ad meliorẽ ſibi tranſire optat, ſicut quia infirmus aut debilis ẽ tranſire uult, ut in tertio caſu literæ ponitur, cum hoc nihil aliud ſit, quam relaxationẽ aſſumptę uitæ petere, ex cā tñ rōnabili, iō diſpenſatio exigitur: ſicut etiam dum in religione quis manet, ſi eget uſu carnium, aut alia relaxatione, diſpẽſatione opus ẽ, & non propria debet authoritate laxiores actus facere.

¶ In rñſione ad tertiū eiuſdem articuli, dubium adhuc reſtat, utrum habens in ſęculo uotum ſimplex religionis arctioris, & de

In Dec. li. 3. tit. 31. ca. licet. Et eſt 18. i or.

Concl. m

Nō remote a fin. in ep. hac epiſt. Multa in orbe monſtra to. 3.

Parr. 2. 915 4. diſ. 27. q. 1. ar. 1. q. 1. 5. Et diſ. 38. q. 1. ar. 4. q. 3. ad 3.

* Gl. interlinearis ibidem.

Universidad de Deusto Biblioteca

religione transeūt ad aliā pfectiorē. ergo vr̄ hoc esse illicitū.

¶2 Præt. Professio monachorū est arctior q̄ professio r̄rarium canonicorum, ut hr̄ ext. de sta. mona.* & can. reg. c. Quòd Dei timorē: sed nō licet alicui transire de statu canonicorū r̄rariū ad statum monachorū. dr̄. n. in Decr. 19. q. 3. Mādamus, & vr̄r interdicimus, ne q̄s canonicus r̄raris pfessus, nisi, quod absit, publice lapsus fuerit monach* efficiatur. ergo vr̄ q̄ non liceat alicui transire de una religione in aliam maiorem.

¶3 Præ. Tandiu obligat̄ aliquis ad implendum qd̄ uouit, q̄diu pt licitè illud implere: sicut si aliquis uouit continentiā seruare, ēt post contractum matrimonium per uerba de p̄nti, añ carnalē copulam tenet̄ implere uotum, quia hoc pt facere religionem intrando. Si ergo aliquis licite pt trāsire de una religione ad aliam,ʰ tenebit̄ hoc facere si ante hoc uouerit exn̄s in sæculo, quod ur̄ esse incōueniens, quia ex hoc plerūq; scandalum g̃nari posset. ergo nō pt aliq̄s religiosus de una religione transire ad aliam arctiore.

SED CŌTRA est, qd̄ dr̄ in Decre. 20. q. 4.* Virgines sacræ si pro lucro aīę suę pp districtionē uitā ad aliud monasteriū pgere disposuerunt, ibiq; cōmanere decreuerunt; sancta synodus cōcedit: & eadē rō vr̄ esse de quibusdam religiosis. ergo potest aliquis licitè transire de vna religione ad aliam.

RESP. Dcēdm, q̄ᵐ transire de religione ad religionē, nisi pp magnā utilitatē, uel necessitatem nō est laudabile,ⁿ tū qa ex hoc plerūq; scādalizant̄ illi q̄ relinquuntur, tū ēt qa facilius pficit aliquis in religione quā consueuit, q̄ in illa quā nō cōsueuit, cęteris paribus. Vñ in collationib. patrū abbas Nestorius dicit.* Vnicuiq; vtile est sm propositū qd̄ elegit, ut summo studio ac diligentia ad operis arrepti perfectionē peruenire festinet, & nequaquā a sua, quam elegit semel, professione discedat. Et postea subdit,* rōnē assignans. Impossibile nāque est unum & eundē hoīem simul vniuersis fulciri virtutibus, quas si q̄s voluerit pariter attētare, in id incidere eū necesse est, ut dū oēm sequit̄, nullā integrè consequat̄. Diuersæ. n. religiones p̄eminēt sm diuersa virtutū opa. ᵖ Pōt tñ aliq̄s laudabiliter de una religione transire ad aliā triplici ex cā. ᵍ Primò q̄dē zelo pfectioris religionis, q̄ q̄dē excellētia, vt s̄. dictū est,* nō attēdit̄ sm solā altitudinē, sed principal̄r sm id ad qd̄ religio ordinat̄. sed a-rio verò sm discretionē obseruantiarū debito fini pportionatarū. Scd̄o, pp declinationē religionis à debita pfectione, puta, si in aliqua religione arctiori incipiāt religiosi remissius viuere, laudabiliter trāsit aliq̄s ad religionē ēt minorē, si meli* obseruet̄. Vñ in collationib. patrū abbas Ioānes* de seipso dicit, q̄ à uita solitaria, in qua pfessus fuerat, transijt ad minorē. s. eorū q̄ viuūt in societate pp hoc, q̄ vita eremitica cęperant declinare, & laxius obseruari. Tertiò, pp infirmitatē uel debilitatē, ex qua interdū prouenit, q̄ nō pōt aliq̄s arctioris religionis statuta seruare, posset aūt seruare statuta religionis laxioris: sed in his trib. casib. pōt esse dr̄ia. Nā i primo casu dēt q̄dē pp humilitatē, licētiam petere, q̄ tñ ei negari nō pōt, dūmodo cōstet illā religionē esse arctiorē. Si verò hoc pbabiliter dubitet̄, est in hoc supioris iudiciū inq̄rēdū, vt hr̄ extra, de regularibus, & trāseūtibus* ad religionē, c. Licet. Sir̄r reqr̄it̄ supioris iudiciū in secūdo casu: in tertio verò casu ē necessaria dispēsatio.

AD PRIMVM ergo dcēdm, q̄ illi q̄ ad arctiorē religionē transeunt, non faciunt hoc præsumptuosè vt iusti uideantur, sed deuotè, vt iustiores fiant.

AD II dcēdm, q̄ vtraque religio. s. monachorū, & canonicorū regulariū ordinat̄ ad opera uitæ cōtēplatiuę, inter q̄ pcipua sunt ea q̄ agunt̄ in diuinis mysterijs, ad q̄ ordinat̄ directè ordo canonicorū regulariū, q̄b. per se cōpetit q̄ sint clerici religiosi: sed ᵈ ad religionē monachorū nō per se cōpetit vt sint clerici, vt hr̄ in Decret. 16. q. 1. & iō q̄uis ordo monachorū sit arctioris obseruātiæ, si monachi essent laici, liceret trāsire ab ordine monachorū ad ordinē canonicorū regulariū, sm illud Hiero. ad Rusticū monachū.* Sic viue in monasterio, vt clericus esse merearis. Nō aūt econuerso, vt hr̄ in Decr. 16. q. 1. in decre. inducto. † Sed si monachi sint clerici sacris mysterijs obsequentes, hñt id qd̄ est canonicorū regulariū cū maiori arctitudine: & iō transire licitum erit de ordine canonicorū regularium ad ordinē monachorum, petita tamen superioris licentia, vt dicit̄ 19. q. 3. c. Statuimus.*

AD III dicendū, q̄ votū solēne, quo quis obligatur minori religioni, est forti* q̄ votū simplex, quo q̄s astringit̄ maiori religioni. Post votū. n. simplex, si cōtraheret aliq̄s matrimoniū, nō dirimeretur, sicut post uotū solēne: & iō ille qui iā pfessus est in minori religione, nō tenet̄ implere uotū simplex, quod emisit de intrando religionē maiorē.

ARTICVLVS IX.

Vtrum aliquis debeat alios inducere ad religionem intrandum.

AD NONVM sic proceditur. Vr̄ q̄ nullus dēat alios inducere ad religionē intrādū. Mādat. n. beat* Benedictus* in regula sua, q̄ uenientib. ad religionē nō sit facilis p̄bēdus ingressus: sed pbādū est, an spūs à Deo sit. & hoc ēt docet Cassianus in 4. li. de institutis* cęnobiorū.ʰ multo ergo minus licet aliquē ad religionē iducere.

¶2 Præt. Matt. 23. Dn̄s dicit, Vę vobis q̄ circuitis mare & aridā vt faciatis vnū pselytū, & cū factus fuerit,ᵇ facitis eū filiū gehennæ duplo q̄ nos: sed hoc videnr̄ facere, q̄ hoies ad religionē inducunt. ergo vr̄ hoc esse uituperabile.

¶3 Pręt. Nullus debet aliquē inducere ad idʰ qd̄ ptinet ad eius detrimentū: sed ille q̄ inducit aliquē ad religionem, q̄nq; ex hoc incurrit detrimētū q̄a q̄nq; sunt obligati ad maiorē religionē. ergo vr̄ q̄ nō sit laudabile aliquos inducere ad religionē.

SED CONTRA est, q̄ dr̄ Exo. 25. Cortina cortinā trahat. debet ergo unus hō alium trahere ad Dei obsequium.

RESP. Dcēdm, q̄ᵐ inducentes alios ad religionē non solum nō peccant, sed magnū pręmiū merent̄. Dr̄. n. Iac. ult. Qui cōuerti fecerit peccatorē ab errore uiæ suæ, saluabit aīam eius a morte, & operit multitudinē pctōrū. Et Dan. 12. dr̄, q̄ qui ad iustitiā erudiūt plurimos, erūt quasi stellę in perpetuas æternitates. ᶠ Posset tñ contingere circa hmōi inductionē triplex inordinatio. ᵍ Primò quidē, si violēter aliq̄s aliū ad religionē cogeret, qd̄ prohibet̄ in Decr. 20. q. 3. Secūdò, si aliq̄s symoniace aliū ad religionē trahat muneribus datis, ut phibet̄ in Decre.* ibidē q. 2. c. Quā pio. Nec tñ ad hoc pertinet, si aliquis alicui pauperi necessaria subministret in sęculo nutriēs eū ad religionē: uel si sine pacto aliqua munuscula tribuat ad familiaritatē captādā. Tertiò, si mēdaciis eū alliciat. Imminet. n. sic inducto periculū, ne cū se deceptū inuenerit, retrocedat: & sic siāt nouissima illius hoīs peiora prioribus, ut dicitur Lucæ 11.

AD PRIMVM ergo dcēdm, q̄ illis q̄ ad religionē inducunt̄, nihilominus reseruatur probationis tempus, in quo difficultates religionis experiuntur, & sic non facilis aditus eis datur ad religionis ingressum.

AD II dcēdm, q̄ sm Hilariū, verbū illud Dñi prænūciatiuū fuit peruersi studii Iudęorum, quo post Chrī prædicationem gentiles, uel ēt christianos ad Iudaicū ritū trahēdo faciunt dupliciter gehennæ filios, q̄a s. peccata pristina, q̄ cōmiserūt in iudaismo eis non dimittuntur, & nihilominus incurrunt Iudaicæ perfidiæ reatū: & sm hoc non facit ad ppositū. Secūdum Hieronymū aūt hoc refertur ad Iudæos ēt pro statu, in quo legalia obseruari licebat quantū ad hoc, q̄ ille q̄ ab eis ad Iudaismū cōuertebat̄, dū esset Gētilis, simpliciter errabat. Videns āt magistrorū uitia reuertit̄ ad uomitū suū, & Gētilis factus, quasi pūaricator maiori pęna sit dignus. Ex quo patet, q̄ trahere alios ad cultū Dei uel ad religione nō est uituperabile: sed hoc solū q̄ aliq̄s ei, q̄ conuertitur, det malum exemplum, unde peior efficiatur.

AD III dcēdm, q̄ in maiori includit̄ minus: & iō ille qui est obligatus uoto, uel iurō ad ingressum minoris religionis, potest licite induci ad hoc, q̄ ad maiorē religionē transeat, nisi sit aliq̄d spāle, qd̄ impediat, puta, infirmitas, uel spes maioris pfectus i minori religione. Ille verò q̄ est obligatus uoto, uel iurō ad ingressum maioris religionis, nō pōt licite induci ad minorē religionē nisi ex aliqua speciali causā euidenti, & hoc cum dispensatione superioris.

ARTICVLVS X.

Vtrum sit laudabile, q̄ aliquis religionem ingrediatur absque multorum consilio, & diuturna deliberatione præcedenti.

AD DECIMVM sic pcedit̄. Vr̄ q̄ nō sit laudabile, q̄ aliquis religionē ingrediat̄ absque multorū consilio, & diuturna deliberatione p̄cedenti. Dr̄. n. 1. Ioan. 4. Nolite credere oī spiritui, sed probate spūs si ex Deo sint: sed q̄nq; propositū religionē intrandi non est ex Deo, cum frequenter per exitū religionis dissoluatur. Dici-

---

Marginal references: In Decr. li. 3. c. 4. med. — Causa 19. q. 3. c. Mādamus. — 20. q. 4. c. virg. sac. — In coll. 14. c. 5. in pr. — In coll. 14. c. 6. — Concl. p — q. præced. art. 6 — In coll. 19. c. 5. 5. & 6. — In Decret. lib. 3. tit. 31. c. Licet, & c. 18 in ord. — D. 1085 16. q. 1. ca. Nemo pt. & cap. alia causa. — De viuēdi for. a med. 10. 1. 16. q. 1. ca. Sic viue. — 19. q. 3. ca. statuimus. — Li. 4. ca. 3. — Por. par. 10. 916 — Quo. 3. ar. 11. & 14. Cap. 58 — Por. a. 917

de facto post pfessus religionem laxiorē, non teneatur ad arctiorem: etiam adhuc sola petita licentia possit ad illam transire laudabiliter. Maioritas siquidem uoti solemnis non præiudicat huic pgressui: sicut maius uinculū matrimonii, q̄ uoti simplicis impedit ad impletionē uoti simplicis. Constat nāq; q̄ professio in minori, non impedit transitum ad maiorem.

¶ Ad hoc dr̄ q̄ aliud ē extinguere, seu soluere uinculū & aliud est impedire executionem uoti. Vinculum aūt matrimonii & professionis in religione conueniunt in hoc, q̄ utrunque est fortius q̄ uotum simplex, & habet rōnem alienationis propriæ psonæ. Et propterea utrunq; aufert uinculum uoti simplicis. Sed differentia est in hoc, q̄ uinculum cōsummati matrimonii nō extinguit, sed impedit uoti simplicis uim durante matrimonio. Et propterea soluto matrimonio per mortem cōiugis, tenetur implere prius factum votū. Vinculum aūt professionis, non impedit, sed extinguit, seu soluit uinculum uoti simplicis. Et q̄uis possit laudabiliter trāsire ad arctiorē prius uoto appetitam non tenetur, quia extincta est obligatio illa soluto uinculo simplicis uoti. Habet aūt professio uim soluendi uinculū uoti simplicis ex eo, q̄ fortiori uinculo alienat psonam profitentis, alteri, immo tali. s. religioni. Et hoc intēdit author trahere ex fortiori uinculo professionis. Et scias hāc authoris conclusionem hodie esse à iure diffinitam, ut patet in 6. de regu. iur. Qui post uotum.

SV. Q. CLXXXIX. ART. VIIII.

IN ar. 9. aduertendum est, quòd inducere alios ad religionem est actus sui ex genere suo: sed oportet duas in particulari conditiones cōsiderare, alterā ex parte psonæ inducendæ: alterā ex parte religionis ad quā inducit̄. Nā ex parte psonæ, oportet vt ante ingressum ad hoc deueniat, ut nō coactiue, aut allectus, sed ut spontaneus non respectu inducentis, sed ob Chri imitationē, & fugā seculi & c. intret religionē ingredi. Et hoc q̄a agit̄ de dispositione totius uitę suæ, quā nisi spōte quis arripiat, periculū est q̄ retrocedat, aut in malā uitā religiosus declinet. Ex parte uero religionis requirit̄, ut viuat̄ in ea ita exēplariter, ut habeat inductus occasionem pficiendi. Nā si tepide maiores uiuunt, & inter minores multa est relaxatio, nō parū imminet inducto periculū scandali, dū credēdo se ad pfectionis semitā induci, ingressus inuenit multam remissionē & imperfectionē, vt deceptum se fateri iste possit: & si nō mendacio inducētis, tñ ipso inductionis actu, quo tū ad illā religionē ingressum extulit. Vñ qui inducit̄ aliq̄s ad religionē, exponēda est ei difficultas, q̄ erit ex imperfectione cōfratrū, si ita est. Author autem loquitur absolute suppositis supponendis & c.

¶ In eodē ar. 9. in r̄sione ad sm, dubium occurrit, An sit laudabile inducere aliquē ad religionē in monasteriis, uel cōuentibus uitę cōis. Et est ratio dubii, q̄ ex una parte inductio sit ad religionē. Ex altera parte inducunt̄ de facto ad suscipiēdū mala exēpla patrū & fratrum vitæ communis.

¶ Ad hoc dr̄, q̄ actus iste q̄ est inducere ad vitā cōuentualē, est actus ex suo gñe malus: q̄m inducit̄ quis ad uitā reprehensibilē. Oīs aūt uita reprehēsibilis mala est: patet aūt cōem vitā religiosorū esse reprehēsibilē ex hoc ipso, q̄ exorbitat a regulari uita, & ex hoc ipso q̄ cōtinuus bonorū prælatorū conatus est ad illorū reformationē. Vñ uituperabile est nō solū inducere, sed ēt ingredi & recipere ad uitā irregularē psonas vtriusq; sexus, quamuis Ecclesia toleret hoc permissiue.

¶ In r̄sione ad tertiū eiusdē art. 9. memento q̄ de religione maiore bene seruata intelligit, qū dī, q̄ licitū est inducere obligatum ad minorē, ut ueniat ad maiorem: q̄m nisi bene seruet, frustra de maioritate in abstracto & in debito gloriat̄: oportet. n. ad maiorē de facto seruatam inspicere.

SVP. Q. CLXXXIX. ART. X.

IN ar. 10. ult. q. aduerte diligenter, q̄ doctrina authoris excludens cōsilia circa sufficientiā iuriū nō habentiū spāle impedimētū, formalis est, & de ingressuro bene disposito intelligenda, & nō aliter. Bona aūt dispositio ingredientis est ista, ut oēm suā fiduciā sustinendi in religione ponat in Deo, & merito: q̄a si natura nō deficit in necessariis, & mater pariens & sciens non deest necessitati filii, multo minus Deus deficiet i necessariis, & multo minus obliuisci pōt eorum q̄ iactant cogitatū suū in eum. Sed illi q̄ hmōi debita dispositione carent, quid facient, an debeāt ad consilia recurrere? R̄ndeo, aut hanc dispositionē acquirant orando, eleemosynis uacando, purificādo cōsciētiā, lectionē scripturæ, aut pdicationē frequentando: aut nō ingrediendo religionē, utpote indispositi, nisi cū spe q̄ ingressio dabit Deus hāc bonam voluntatem, hāc sanctam fiduciam.

¶ In eodē ar. 10. in r̄sione ad ultimū, aduerte sub consilio cōdē, an hēat sumptus, hoc est, an hoc quod q̄s facit, sit abrenunciare oibus. Debet enim magna inquisitione, uel discussione multa, ingressurus religionem apud se examinare, an uere interiori affectu relinquat oīa, uel remaneat affectus ad honorē ad gloriam, ad carnem, & sanguinem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

æ, sumpti: quia in hac appropriatione consistunt sumptus ædificandi perfectionis turrim in religione: aliquin tunc q; nisi habiles, non q; ad perfectionem pueniet, sed nec habiles esse sufficient q; nõ cõputat sumptus. & cepit turrim materialem ædificare. Tali.n. abdicanti a suo aliq; q; possidet, iugum religionis suaue est, suferens perturbatiua & laboriosa, ut Greg. in litera dicit, & retectione delectationis interiuæ afferens. Temere aũt religionis iugum suscipientibus sine cõputatione sumptuum, fit eis laboriosum & graue. Palato n. nõ sano pena est panis, q sano est suauis. ¶ Et hæc d expositione huius libri sufficiant ad Deũ, B. Virginis, & B. Th. gloriã. Romę, die 28. Februarij, anno salutis 1517. cauis aũt mos quadragesimonono inchoante.

Epist. 38. non multum remote a prin. to. 2

tur. n. Actuũ 5. Si est hoc consilium ex Deo, nõ poteritis dissoluere illud. " ergo vr q magna examinatione præcedente debeant aliqui religionẽ intrare. ¶ 2 Præt. Prou. 25. dr. Causam tuã tracta cũ amico tuo: sed maxime vr hois esse cã, quę ptinet ad mutationẽ status. ergo vr q nõ deat aliqs religionẽ ĩtrare. nisi pri° cũ amicis suis tractet. ¶ 3 Præt. Dñs Luc. 14. inducit similitudinẽ d hoie q uult turri ædificare, q prius sedens cõputat sumptus q sunt ei necessarii si habeat ad pficiendũ, ne insultẽ ei, Quia hic hõ incepit ædificare, & nõ potuit cõsummare: sumptus aũt ad turrim ædificandã, ut Aug. dicit in epistola ad lętã *, nihil est aliud q; vt renunciet vnusquisq; oĩbus q; sunt eius. Cõtingit ãt qñq; q hoc multi nõ possunt, & similiter alias religionis obseruantias portare, in cuius figura. 1. Reg. 17. dr, q Dauid nõ poterat incedere in armis Saulis, quia non habebat vsum. ergo vr q non debeat aliquis religionem intrare, nisi diuturna deliberatione præmissa, & multorum consilio habito.

Sed contra est, qd dr Matt. 4. q ad uocationem Dñi Petrus & Andreas relictis retibus continuo secuti sunt eũ. Vbi Chry. dicit super Mat. * Talem obedientiam Christus quærit a nobis, ut neq; instanti tempore remoremur.

Hom. 14. in Mat. ante med. tom. 2.

Resp. Dedm, q diuturna deliberatio, & multorum consilia requiruntur in magnis dubiis, ut Phil. dicit in 3. eth. " In his aũt quæ sunt certa & determinata non requirit consilium. Circa ingressum aũt religionis tria possunt considerari. Primo quidẽ ipse religionis ingressus sm se, & sic" certũ est q ingressus religionis est melius bonũ: & qui de hoc dubitat, quantũ est in se, derogat Christo, qui hoc consiliũ dedit. " Vñ Aug. dicit in lib. de verbis Dñi° Vocat te Oriens, idest Christus, & tu attendis ad Occidẽtem. i. ad hoiem mortalem errare potentẽ. Alio mõ põt considerari religionis ingressus per cõparationem ad uires eius, qui est religionem ingressurus. Et sic ét non est locus dubitationis de ingressu religionis: ' quia illi qui religionẽ ingrediuntur, non confidunt in sua uirtute se posse subsistere, sed auxilio uirtutis diuinæ. sm illud Isaię 40. Qui sperant in Dño, mutabunt fortitudinẽ, assument pẽnas, sicut aquilæ current, & nõ laborabunt, ambulabunt, & nõ deficiẽt. Si tũ sit aliquod spãle impedimentũ, puta, infirmitas corporalis, uel onera debitorũ, uel aliqua hmõi, in his requirit deliberatio & consiliũ cũ his, de quibus spera q profiat, & nõ impediant. ' Vñ dr Eccl 37. Cũ uiro irreligioso tracta de sanctitate, & cũ iniusto de iustitia, quasi dicat, non. Vñ sequit: Non attendas his in oi cõsilio, sed cum viro sancto assiduus esto: " in quibus tũ non est diuturna deliberatio habenda. ' Vñ Hiero. dicit in epist. ad Paulinũ. " Festina quæso te, & hærenti in salo nauiculæ funem magis præscindæ. q solue. Tertio aũt mõ considerari pot modus religionẽ intrandi, & quã religionẽ aliquis ingredi debeat: & de talibus põt haberi ét consilium cum his qui non impediant. '

Li. 1. ca. 3. com. 5.

Conc. 2 Circa finẽ illius incipit hęc ep. tratat Ambro. tua mihi, t. 4. concil. 4

Ad primum ergo dcdm, q cum dr, Probate spiritus, si ex Deo sint, locũ habet in his quæ dubia sunt, utrũ spũs Dei sit Sicut dubiũ põt esse his qui iã sunt in religione, utrum ille qui religioni se offert, spiritu Dei ducatur, aut simulatè accedat: & iõ debent accedentẽ probare, vtrũ diuino spiritu moueat. Sed illi q ad religionẽ accedit, non põt ei se dubiũ, an propositum de ingressu religionis in corde eius exortũ sit a spiritu Dei, cuius est ducere hominẽ in terrã rectam. Nec p p hoc ostendit non esse ex Deo q aliqui retrocedunt. Non. n. oẽ quod a Deo est, est incorruptibile, alioquin creaturæ corruptibiles nõ essent ex Deo, ut Manichæi dicunt. Neq; ét aliqui q habent a Deo gratiã, possent illã amittere, quod ét est hæreticũ. Sed consiliũ Dei est indissolubile, quo ét corruptibilia & mutabilia fit, sm illud Isaiæ 46. Consilium meũ stabit, & oĩs uoluntas mea fiet: & iõ propositum de ingressu religionis non indiget probatione, utrum sit a Deo, quia certa discussione non eget, ut dicit gl. ' super illud 1. ad Thessalo. vlti. Omnia probate.

Glo. interlinearis, ibid.

Ad 11 dcdm, q sicut caro cõcupiscit aduersus spiritũ, ut dr ad Gal. 5. ita ét frequenter amici carnales aduersant profectui spũali, sm illud Michęę 7. Inimici hois domestici eius. Vñ Cyrillus exponens illud Luc. 9. Permitte me renunciare his qui domi sunt, dicit. Quærere renunciare his qui domi sunt, ostendit q vtcumq; diuisus sit. Nã cõicare proximis, & consulere nolentes æqua sapere, indicat adhuc vtcumq; languentẽ & retrocedentẽ. Propter qd audit a Dño. Nemo cũ posuerit manũ ad aratrũ, & aspexerit retro, habilis est ad regnum Dei. Aspicit enim retro, qui dilationem quærit occasione redeundi domum, & cum propinquis conferendi.

Ad 111 dcdm, q per ædificationẽ turris significat perfectio christianæ vitæ. Abrenunciatio aũt propriorũ est sumptus ad ædificandũ turrim. Nullus aũt dubitat, uel deliberat an uelit habere sumptus, uel an possit turrim ædificare, si sumptus habeat: sed hoc sub deliberatione ponit, an aliqs sũptus habeat. Similiter sub deliberatione cadere nõ oportet, utrũ aliquis debeat abrenunciare oĩb. q possidet: uel si hoc faciendo ad perfectionẽ puenire possit. Sed hoc cadit sub deliberatione, utrũ hoc quod facit, sit abrenunciare omnib. q possidet: quia nisi abrenunciauerit (quod est sumptus habere) nõ põt (ut ibidẽ subdit) Christi esse discipulus, quod est turrim ædificare. Timor aũt eorũ qui trepidãt, an per religionis ingressum possint ad perfectionẽ peruenire, esse irrationabilis ex multorũ exemplo conuincitur. Vnde August. dicit 9. Confes.

Li. 3. c. 11. a medio, to. 1.

fes. " Aperiebatur ab ea parte, qua intenderem faciem, & quo transire trepidabam, casta dignitas continentiæ, honestè blandiens ut uenirem, neq; dubitarem, & extendens ad me suscipiendum, & amplectendum pias manus', pijs gregibus bonorum exemplorum. ibi tot pueri & puellæ, ibi iuuentus multa, & omnis ætas, & graues uiduę', & uirgines, anus irridebat me irrisione exhortatoria, quasi diceret. Tu non poteris quod isti, & iste? An isti & iste in semetipsis possunt, & non in domino Deo suo? Quid in te stas, & non stas? Proijcet te in eũ: noli metuere. Non se subtrahet ut cadas. Proiice te securus, & excipiet te, & saluabit te.

Exemplum autem illud, quod inducitur de Dauid, non facit ad propositum, quia arma Saul is, sicut glossa dicit, * sunt legis sacramenta tanquãm onerantia: religio autem est suaue iugum Christi: quia ut Gregorius dicit in 4. moralium, ' Quid grauamentis nostrę ceruicibus imponit, qui uitare omne desiderium quod perturbat præcipit, qui declinari laboriosa mundi huius itinera mouet: Q d quidem suaue iugum super se tollẽtibus, refectionem diuinæ fruitionis repromittit, & sempiternã requiem animarum. Ad quam nos perducat ipse qui promisit Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia Deus benedictus in sęcula. Amen.

1. Reg. c. 17 gl. interlinearis sup ibi. Depositis en. * li. 4. Mora. cap. 30. paulo a prin.

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca